Regeringens proposition 2022/23:1

Budgetpropositionen för 2023

Regeringen överlämnar härmed enligt 9 kap. 2 § regeringsformen budgetpropositionen för 2023.

Stockholm den 3 november 2022

Ulf Kristersson

Elisabeth Svantesson
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Budgetpropositionen innehåller regeringens förslag till statens budget för 2023 samt de övriga förslag och bedömningar som följer av riksdagsordningen och budgetlagen (2011:203).

Översikt av innehåll i volym 1

Volym 1a

1	Finansplan
2	Förslag till riksdagsbeslut
3	Den makroekonomiska utvecklingen
4	De budgetpolitiska målen
5	Inkomster
6	Utgifter
7	Statens budgetsaldo och statsskulden
8	Den offentliga sektorns finanser
9	Statens investeringar och finansiella befogenheter
10	Granskning och ekonomisk styrning

Bilagor 1-3

Volym 1b

11	Lagförslag, skattefrågor
12	Skattefrågor

Bilagor 4-6

Innehållsförteckning

Sammanställning av förslag till statens budget för 2023 7

1 Finansplan 9
1.1 Politiska utgångspunkter och sammanfattning 9
1.2 Den ekonomiska utvecklingen 13
1.3 Uppföljning av de finanspolitiska målen 17
1.4 Reformer 19
1.5 Effekter av regeringens politik 31

2 Förslag till riksdagsbeslut 37

3 Den makroekonomiska utvecklingen 39
3.1 Utsikterna i omvärlden 2022 och 2023 39
3.2 Utsikterna i Sverige 2022 och 2023 41
3.3 Stor osäkerhet kring utvecklingen 48
3.4 Utvecklingen 2024 och 2025 49
3.5 Alternativa scenarier 49
3.6 Prognosrevideringar 50
3.7 Utvecklingen enligt andra bedömare 52

4 De budgetpolitiska målen 55
4.1 Uppföljning av målet för det finansiella sparandet 55
4.1.1 Inte längre någon avvikelse från överskottsmålet 55
4.2 Utgiftstaket 56
4.2.1 Uppföljning av utgiftstaket 56
4.2.2 Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer och finanspolitiskt motiverad höjning av tidigare beslutade nivåer för 2023 och 2024 57
4.2.3 Förslag till nivå på utgiftstaket 2025 59
4.3 Uppföljning av det kommunala balanskravet 61
4.3.1 Högt balanskravsresultat i kommunsektorn 2021 62
4.3.2 Balanskravet bedöms klaras 2022–2025 62
4.4 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet 63

5 Inkomster 65
5.1 Inledning 65
5.2 Offentliga sektorns skatteintäkter 66
5.3 Statens inkomster 77
5.4 Jämförelse med 2022 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2021 och 2022 78

6 Utgifter 83
6.1 Inledning 83
6.2 Utgiftsramar för 2023 84
6.3 Preliminära utgiftsramar för 2024 och 2025 86
6.4 Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid 88
6.5 Förändring av de takbegränsade utgifterna 2023–2025 sedan 2022 års ekonomiska vårproposition 103
6.6 Uppföljning av utgifterna i statens budget och takbegränsade utgifter 2022 114
6.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden 117

7 Statens budgetsaldo och statsskulden 121
7.1 Inledning 121
7.2 Statens budgetsaldo 122

7.3 Statsskulden ... 125
7.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2022 ... 126

8 Den offentliga sektorns finanser ... 129
8.1 Inledning ... 130
8.2 Den offentliga sektorns finanser ... 130
8.3 Statens finanser ... 136
8.4 Ålderspensionssystemets finanser ... 138
8.5 Kommunsektorns finanser ... 140
8.6 Den offentliga sektorns finansiella förmögenhet ... 143
8.7 Finansiellt sparande enligt olika bedömare ... 145
8.8 Uppföljning av den offentliga sektorns finanser ... 147

9 Statens investeringar och finansiella befogenheter ... 151
9.1 En samlad investeringsplan för staten ... 151
9.2 Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens egen verksamhet ... 155
9.2.1 Låneram för 2023 ... 155
9.2.2 Räntekontokreditram för 2023 ... 156
9.3 Låneramar för samhällsinvesteringar och övriga kontokrediter ... 157
9.4 Statlig utlåning ... 158
9.5 Statliga garantier ... 159
9.6 Beställningsbemyndiganden ... 159
9.7 Bemyndigande att överskrida anslag ... 161

10 Granskning och ekonomisk styrning ... 163
10.1 Den europeiska terminen och EU:s rekommendationer till Sverige ... 163
10.2 Finanspolitiska rådets slutsatser ... 165
10.3 Granskning av årsredovisningen för staten 2021 ... 167
10.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrningen ... 167

11 Lagförslag, skattefrågor ... 169
11.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ... 169
11.2 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) ... 173
11.3 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) ... 174
11.4 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) ... 176
11.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ... 177
11.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ... 179
11.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ... 180
11.8 Förslag till lag om upphävande av lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns ... 185
11.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:174) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) ... 186

12 Skattefrågor ... 189
SKATT PÅ ARBETSINKOMSTER – FÖRVÄRVSINKOMSTBESKATTNING ... 190
12.1 Sänkt skatt för personer över 65 år som arbetar ... 190
12.1.1 Ärendet och dess beredning ... 190
12.1.2 Bakgrund och gällande rätt ... 190
12.1.3 Ett förstärkt jobbskatteavdrag för äldre ... 191
12.1.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 192
12.1.5 Konsekvensanalys ... 192
12.2 Bibehållet reseavdrag med vissa förstärkningar för arbetsresor med bil ... 194

12.3 Justerade avdrag för tjänsteresor och hemresor med egen bil eller förmånsbil ... 194
12.4 Förstärkt skattereduktion för installation av solceller ... 195
12.5 Tillfällig skattefrihet för förmån av laddel på arbetsplatsen ... 196
SKATT PÅ ARBETSINKOMSTER – SOCIALAVGIFTER M.M. ... 196
12.6 Förstärkning av nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling ... 196
SKATT PÅ KONSUMTION M.M. – ENERGI- OCH MILJÖSKATTER ... 197
12.7 Avskaffad avfallsförbränningsskatt ... 197
12.7.1 Ärendet och dess beredning ... 197
12.7.2 Bakgrund och gällande rätt ... 197
12.7.3 Avskaffad avfallsförbränningsskatt ... 198
12.7.4 Följdändringar i skatteförfarandelagen ... 199
12.7.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 200
12.7.6 Konsekvensanalys ... 201
12.8 Slopad skattenedsättning för datorhallar ... 205
12.8.1 Ärendet och dess beredning ... 205
12.8.2 Bakgrund och gällande rätt ... 205
12.8.3 Slopad skattenedsättning för datorhallar ... 206
12.8.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 210
12.8.5 Konsekvensanalys ... 210
12.9 Slopad koldioxidskatt på bränsle i kraftvärme- och värmeverk inom EU ETS ... 212
12.10 Tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel samt följdändringar för lågbeskattad olja ... 213
12.11 Tillfälligt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk ... 213
SKATT PÅ KONSUMTION M.M. – ÖVRIGA PUNKTSKATTER ... 214
12.12 Ingen BNP-indexering av kemikalieskatten ... 214
12.13 En enklare och tydligare kemikalieskatt ... 214
12.13.1 Ärendet och dess beredning ... 214
12.13.2 Bakgrund och utvärdering av kemikalieskatten ... 215
12.13.3 Ändringar av kemikalieskatten ... 216
12.13.4 Konsekvensanalys ... 232
SKATT PÅ KONSUMTION – MERVÄRDESSKATT ... 239
12.14 Höjd mervärdesskatt på vissa reparationer ... 239
ÖVRIGA SKATTEFRÅGOR ... 239
12.15 Nya krav på betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter ... 239
12.16 Utvärderingen av utjämningsordningen med Danmark ... 240
12.17 Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning ... 241
12.18 Skatteutgifter ... 243
12.19 Författningskommentar ... 244
12.19.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ... 244
12.19.2 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) ... 245
12.19.3 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) ... 245
12.19.4 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) ... 246
12.19.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ... 246
12.19.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ... 247
12.19.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ... 247
12.19.8 Förslaget till lag om upphävande av lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns ... 251

12.19.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:174) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) 251

Bilaga 1 Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2023
Bilaga 2 Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser
Bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet
Bilaga 4 Sänkt skatt för personer över 65 år som arbetar
Bilaga 5 Avskaffad avfallsförbränningsskatt och slopad energiskattenedsättning för datorhallar
Bilaga 6 En enklare och tydligare kemikalieskatt

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 november 2022

Sammanställning av förslag till statens budget för 2023

Utgifter

Tusental kronor

Utgiftsområde	1	Rikets styrelse	18 270 004
Utgiftsområde	2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	19 021 399
Utgiftsområde	3	Skatt, tull och exekution	12 923 291
Utgiftsområde	4	Rättsväsendet	68 305 854
Utgiftsområde	5	Internationell samverkan	2 094 669
Utgiftsområde	6	Försvar och samhällets krisberedskap	93 952 930
Utgiftsområde	7	Internationellt bistånd	47 206 227
Utgiftsområde	8	Migration	16 019 745
Utgiftsområde	9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	110 429 732
Utgiftsområde	10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	106 427 304
Utgiftsområde	11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	55 394 136
Utgiftsområde	12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	105 159 584
Utgiftsområde	13	Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	5 565 206
Utgiftsområde	14	Arbetsmarknad och arbetsliv	90 103 686
Utgiftsområde	15	Studiestöd	27 912 395
Utgiftsområde	16	Utbildning och universitetsforskning	94 991 971
Utgiftsområde	17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	16 667 948
Utgiftsområde	18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 099 158
Utgiftsområde	19	Regional utveckling	4 534 201
Utgiftsområde	20	Allmän miljö- och naturvård	19 542 691
Utgiftsområde	21	Energi	4 944 849
Utgiftsområde	22	Kommunikationer	78 952 417
Utgiftsområde	23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19 373 352
Utgiftsområde	24	Näringsliv	11 407 773
Utgiftsområde	25	Allmänna bidrag till kommuner	157 545 359
Utgiftsområde	26	Statsskuldsräntor m.m.	13 155 200
Utgiftsområde	27	Avgiften till Europeiska unionen	45 869 852
Summa utgiftsområden			**1 251 870 933**
Minskning av anslagsbehållningar			-4 392 792
Summa utgifter			**1 247 478 141**

Riksgäldskontorets nettoutlåning	-52 379 301
Kassamässig korrigering	370 837
Summa	**1 195 469 677**

Inkomster

Tusental kronor

Inkomsttyp 1000	Statens skatteinkomster	1 312 673 630
Inkomsttyp 2000	Inkomster av statens verksamhet	42 613 203
Inkomsttyp 3000	Inkomster av försåld egendom	5 000 000
Inkomsttyp 4000	Återbetalning av lån	527 980
Inkomsttyp 5000	Kalkylmässiga inkomster	19 134 000
Inkomsttyp 6000	Bidrag m.m. från EU	32 477 456
Inkomsttyp 7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-132 953 056
Inkomsttyp 8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0
Summa inkomster		**1 279 473 213**

Beräknat lånebehov	-84 003 536
Summa	**1 195 469 677**

1 Finansplan

1.1 Politiska utgångspunkter och sammanfattning

En utmanande tid ligger framför oss

Sverige befinner sig i en utmanande ekonomisk miljö. Hög inflation och stigande räntor pressar hushåll och företag. Svensk ekonomi bedöms vara i en lågkonjunktur 2023. Samtidigt är arbetslösheten i Sverige hög i jämförelse med andra europeiska länder. Det gäller särskilt för utrikes födda som under lång tid stått utanför arbetsmarknaden. Prognosen för svensk ekonomi är dyster, och det finns betydande risker för att utvecklingen blir sämre. Det är därför viktigt att den svenska finanspolitiken är väl avvägd både i förhållande till behovet av att få ner den höga inflationen och för att kunna hantera nedgången i ekonomin.

Det finanspolitiska ramverket ska värnas för att säkra stabilitet och förutsebarhet kring den ekonomiska politiken. Under alltför många år har överskottsmålets nivå inte uppnåtts. Det är därför särskilt viktigt att budgeten är anpassad för att uppnå överskottsmålet. Även den höga inflationen talar för en återhållsam finanspolitik. Det är viktigt att finanspolitiken inte motverkar penningpolitiken i ett läge där hög inflation kan bita sig fast. Hög skuldsättning gör hushåll och företag känsliga för höjda räntor. Om den höga inflationen biter sig fast är det sannolikt att det medför att räntorna blir än högre under en längre tid. Det riskerar att fördjupa lågkonjunkturen.

Med hänsyn till det ekonomiska läget och den höga inflationen föreslår regeringen en svagt åtstramande inriktning på budgeten.

Genom att följa det finanspolitiska ramverket säkerställs att det finns handlingsutrymme vid ett försämrat ekonomiskt läge. Regeringen prövar samtliga reformförslag mot det ekonomiska utrymmet och det finanspolitiska ramverket. Ordning och reda i de offentliga finanserna är en prioriterad uppgift.

Samtidigt behöver den finansiella stabiliteten värnas.

Åtgärder för att stötta hushåll, företag och välfärden

Även inom ramen för en finanspolitik som anpassas till överskottsmålets nivå finns utrymme för att stötta de svenska hushållen och företagen som pressas av höga energipriser. De höga energipriserna beror såväl på utbudsstörningar i den globala ekonomin, vilket driver upp priserna på global nivå, som på inhemskt skapade problem som har lett till ökade energipriser i Sverige. Nedlagd kärnkraft i kombination med underutbyggd överföringskapacitet mellan norra och södra Sverige har drivit upp de svenska elpriserna och ökat södra Sveriges känslighet för de europeiska prisnivåerna. Skatter och andra inhemska regleringar, som nivån på reduktionsplikten, har drivit upp de svenska transportkostnaderna, relativt andra EU-länder.

Staten varken kan eller bör kompensera för samtliga av de prisökningar som nu sker. Ekonomiskt utsatta grupper bör dock särskilt beaktas. Regeringen avser att reformera de skatter eller övriga regleringar som bidragit till att driva upp de svenska kostnadsnivåerna, inte minst vad gäller transportkostnaderna. Samtidigt ska regeringen främja elektrifiering och användandet av fossilfria bränslen. Andra styrmedel för att minska utsläppen från transportsektorn ska utredas. Regeringen avser också att säkerställa ett tillfälligt högkostnadsskydd, där s.k. flaskhalsintäkter som betalats av Sveriges elkonsumenter återförs till elkonsumenterna.

För att undvika att de höga priserna leder till neddragningar i kommunala verksamheter inom framför allt vård, skola och omsorg samt slår mot sysselsättningen i välfärden föreslår regeringen ökade medel till kommunerna och regionerna. Genom att stärka de generella statsbidragen till kommuner och regioner ges bättre förutsättningar att hantera effekterna av hög inflation och svagare konjunktur.

Stärk förutsättningarna för jobb och tillväxt

Den ekonomiska politiken behöver återigen fokusera på strukturellt riktiga reformer som ger långsiktigt högre sysselsättning och produktivitet. Arbetslinjen behöver återupprättas. Sverige har en jämförelsevis hög arbetslöshet och det är troligt att den kommer att stiga till följd av en lägre efterfrågan i svensk ekonomi. En mer bestående inflation skulle medföra en mer åtstramande penningpolitik, vilket i sin tur riskerar att leda till en än svagare konjunkturutveckling och ytterligare ökad arbetslöshet.

För att motverka en högre arbetslöshet avser regeringen att föreslå reformer inom åtminstone tre områden under de kommande åren. För det första behöver det bli mer lönsamt att arbeta och utbilda sig. Under mandatperioden ska skatten för framför allt låg- och medelinkomsttagare sänkas för att öka incitamenten att arbeta och därmed öka antalet arbetade timmar i ekonomin. För det andra bör en stor bidragsreform genomföras som syftar till att förbättra chanserna för människor att komma in i eget arbete och därmed pressa tillbaka utanförskap. Ett bidragstak ska införas, tydliga och anpassade aktivitetskrav ska ställas på alla som har försörjningsstöd och möjligheten till samhällsnyttiga insatser ska utredas. För det tredje behöver möjligheterna till omställning stärkas. Det omställningsstudiestöd som nu införts är centralt i det arbetet. Dessutom föreslår regeringen i denna proposition att vuxenutbildningen stärks för att motverka arbetslöshet. Att ge fler möjlighet till jobb är en grundläggande rättvisefråga och avgörande för att bryta utanförskap, öka tryggheten och stärka välfärden.

För att fler ska komma i arbete behöver även fler företag starta och växa i Sverige. Regeringen vill lägga en grund för högre tillväxt genom att tydligt förbättra förutsättningarna för konkurrens, investeringar, innovation, forskning och entreprenörskap. I denna proposition tas ett första steg genom att främja investeringar i forskning och utveckling. Regeringen kommer även att tillsätta en produktivitetskommission som ska analysera de största hindren för ökad produktivitet i den svenska ekonomin samt lämna förslag på hur produktiviteten kan förbättras. Ett arbete inleds för att systematiskt minska företagens kostnader för administration.

Flera krävande uppgifter ligger framför oss

Utöver att hantera det utmanande ekonomiska läget står Sverige inför flera krävande uppgifter.

Trygghet har blivit vår tids stora frihetsfråga. Den organiserade brottsligheten är systemhotande och skadar förtroendet och den tillit som det svenska samhället vilar på. Regeringen inleder nu den största offensiven i svensk historia mot organiserad brottslighet. Att skärpa enskilda straff är nödvändigt, men inte tillräckligt. Regeringen avser genomföra en fullständig översyn av strafflagstiftningen. Att öka tryggheten för enskilda och samhällets motståndskraft mot den organiserade brottsligheten kommer att ställa högre krav på resultat från de brottsbekämpande myndigheterna. Polismyndigheten ska växa med målet att polistätheten åtminstone ska motsvara genomsnittet i EU. Hela det svenska rättsväsendet behöver stärkas och komma närmare medborgarna. Lika viktigt är det förebyggande arbetet, för att ge alla barn en ärlig chans och för att upptäcka risksignaler tidigt.

Den militära försvarsförmågan ska stärkas. Det svenska försvaret, inklusive det civila försvaret, ska ges bättre förutsättningar att försvara vårt land, hävda Sveriges territoriella integritet och värna nationens intressen samt bidra till säkerhet och stabilitet i närområdet i linje med den solidariska säkerhetspolitiken. Sverige ska bli medlem i Nato och uppfylla sina förpliktelser vad gäller försvarsutgifternas storlek. Ingen fråga är lika central för Europas säkerhet som att Ukraina klarar att försvara sig mot Rysslands invasion. Därför bör Sverige ge mesta möjliga stöd till det krigsdrabbade Ukraina – politiskt, ekonomiskt och säkerhetsmässigt – inklusive överföring av mer kvalificerade vapensystem.

Invandringen till Sverige har varit ohållbar, och ett paradigmskifte sker nu i svensk migrationspolitik. Asylrätten kommer att upprätthållas genom de bindande internationella regler som Sverige åtagit sig att följa. Utgångspunkten ska vara att skydd för den som flyr en konflikt eller kris ska erbjudas tillfälligt och för den som flyr Sveriges närområde. Sveriges lagstiftning för asylmottagande ska anpassas för att inte vara mer generös än vad som är en skyldighet för en medlemsstat enligt EU-rätten.

Vårdköerna ska kortas, kvaliteten höjas, valfriheten inom vården värnas och tillgängligheten till hälso- och sjukvården öka. Regeringen prioriterar nya riktade satsningar på bl.a. utökad vårdkapacitet, kvinnors och äldres hälsa samt att öka det statliga ansvaret genom bl.a. en nationell vårdförmedling. Äldreomsorgen ska stärkas under mandatperioden. Regeringen slår även vakt om den mångfald av utförare inom hälso- och sjukvården som ökar valfriheten och stimulerar utvecklingen av nya arbetssätt och bättre tillgänglighet. Detta gynnar såväl patienter och brukare som personal.

Kunskapsskolan ska återupprättas. Det behövs bättre möjligheter och mer tid för lärarna att fokusera på undervisningen och skolans kunskapsuppdrag. Lärare ska också ges bättre möjligheter och fler verktyg att agera mot ordningsstörningar i skolan. Insatser görs bl.a. för att öka antalet speciallärare, förstärka lovskolan och förbättra tillgången till nya läromedel av hög kvalitet.

Sverige ska bedriva en effektiv och ambitiös energi-, klimat- och miljöpolitik. Regeringen verkar för att politiken på dessa områden ska vara långsiktigt hållbar och kostnadseffektiv. Politiken ska bygga på de reformer som mest effektivt tryggar en robust och fossilfri elförsörjning i hela landet. Medel avsätts för att möjliggöra storskalig koldioxidinfångning genom s.k. bio-CCS, vilket kommer att bidra till att minska nettoutsläppen av växthusgaser. Industrins förutsättningar att kunna utveckla och investera i ny teknik som reducerar dess utsläpp ska förbättras.

Villkoren för att bo, verka och leva i hela Sverige ska stärkas, och kostnaderna för resande ska minska. Utbyggnaden och underhållet av samhällsviktig infrastruktur, som etablering av bredband och underhåll av vägar, ska intensifieras. Konkurrenskraften för svensk livsmedelsproduktion ska förbättras med bibehållna högt ställda svenska djurhållningskrav.

Det osäkra ekonomiska läget gör att det finns en betydande risk för att den ekonomiska nedgången blir djupare än enligt prognosen i denna proposition. Det kan exempelvis handla om en förvärrad energikris som riskerar att påverka svensk ekonomi negativt och medföra en sämre utveckling på arbetsmarknaden eller att vikande skatteintäkter i kommunerna sätter välfärden under hård press. Sveriges starka ekonomisk-politiska institutioner är en tillgång i en orolig tid. Det finanspolitiska ramverket och en oberoende riksbank kommer – tillsammans med ansvarstagande parter på arbetsmarknaden – att vara viktiga för att Sverige ska kunna hantera de svåra ekonomiska tider som ligger framför oss. Givet osäkerheten och de stora risker som finns är regeringen beredd att, vid behov, vidta ytterligare åtgärder för att värna den svenska ekonomin och skydda hushåll och företag.

Den här propositionen bygger på en överenskommelse mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna.

Tabell 1.1 Reformtabell

Miljarder kronor

	2023	2024	2025
En starkare ekonomi med fler i arbete			
Tillfälligt sänkt skatt på bensin och diesel	6,73	6,86	6,86
Tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer med bostadsbidrag	0,52		
Förstärkt jobbskatteavdrag för äldre	0,77	0,77	0,77
Förstärkt yrkesvux och fler praktikplatser	0,45		
Behåll dagens nivå på arbetslöshetsförsäkringen	5,82	6,35	6,64
Ett förstärkt reseavdrag	1,81	1,81	1,81
Tillskott för färdigställande av European Spallation Source	0,36	0,57	0,53
Förstärkt FoU-avdrag	0,10	0,20	0,20
En ökad trygghet och rättvisa			
Ökade medel till Polismyndigheten	0,90	1,21	1,17
Förstärkt rättsväsende	0,31	0,46	0,66
Tillskott Säkerhetspolisen	0,16	0,30	0,36
Förebyggande insatser	0,91	1,02	0,59
Förbättrade möjligheter att återta brottsvinster	0,06	0,12	0,12
Ökade möjligheter för hemliga och preventiva tvångsmedel		0,27	0,27
Ökad kapacitet hos Kriminalvården			1,16
Skärpta regler för villkorlig frigivning			1,20
En välfärd att lita på			
Bättre läroböcker	0,69	0,56	0,56
Ökad tillgång till speciallärare, specialpedagogiska insatser och särskilda undervisningsgrupper	0,60	0,90	1,00
Jour- och akutskolor	0,05	0,10	0,10
Sociala team	0,08	0,25	0,25
Fler vårdplatser och en förstärkt vård	2,00	0,50	2,00
Förlossningsvård	0,20	1,50	1,50
Förlängning av undantag i sjukpenningen p.g.a. uppskjuten vård	0,21		
Stöd för att motverka ohälsa och ensamhet bland äldre	0,30	0,30	0,30
Fritidskort	0,05	0,73	0,79
Ökat statsbidrag till kommuner och regioner	6,00	6,00	6,00
En starkare försvars- och utrikespolitik			
Ett starkare försvar	4,26	8,77	9,09
Förstärkning Kustbevakningen	0,03	0,27	0,25
Civilt försvar	0,91	1,28	1,39
En effektivare biståndspolitik	-7,29	-9,51	-12,72
En ny effektiv och ambitiös energi- och klimatpolitik			
Förberedelser för ny kärnkraft	0,08	0,15	0,15
Avskaffad avfallsförbränningsskatt	0,41	0,45	0,47
Slopad koldioxidskatt i kraftvärmeverk och värmeverk inom EU ETS	0,10	0,10	0,10

	2023	2024	2025
Höjd subventionsgrad för solceller	0,28	0,28	0,28
Stöd till energieffektivisering i småhus	0,38	0,40	0,40
Slopad skattenedsättning för datorhallar	-0,14	-0,28	-0,28
Internationella klimatinsatser	0,06	0,10	0,10
Industriklivet	0,60	0,60	0,60
Utbyggd laddinfrastruktur och laddel på arbetsplats	0,54	1,61	1,12
Avskaffad klimatbonus	2,99	-2,97	-2,97
Bättre havs- och vattenmiljö	0,25	0,25	0,25
Återställning av våtmarker	0,20	0,20	0,20
Sanering av förorenade områden	0,34	0,34	0,34
Hela landet ska leva			
Bredbandsutbyggnad	0,60	0,60	0,60
Ökat vägunderhåll	1,00		
Tillfälligt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk	0,38		
Stärkt vård på landsbygden	0,30	0,30	0,30
Investeringar i ny infrastruktur	1,00		
En hållbar migrations- och integrationspolitik			
Minskat antal kvotflyktingar	-0,39	-0,94	-1,28
Ökade medel till Migrationsverket och migrationsdomstolarna	0,57	0,35	0,14
Bättre kontroll över statens utgifter			
Förbättrad folkbokföring genom folkräkning	0,08	0,17	0,17
Övriga reformer och oundvikligheter	3,82	6,58	4,50
Effekt offentliga finanser	**40,43**	**39,88**	**38,03**

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 1.2 Elstöd till elintensiva företag

Miljarder kronor

	2023
Riktat elstöd till elintensiva företag	2,40

Åtgärden finansieras av Affärsverket svenska kraftnäts flaskhalsintäkter som utgångspunkt, påverkar inte de offentliga finanserna.

Källa: Egna beräkningar.

1.2 Den ekonomiska utvecklingen

Tydlig avmattning i världsekonomin

Ett redan högt inflationstryck som har förstärkts av Rysslands invasion av Ukraina och den efterföljande energikrisen har inneburit kraftigt försämrade utsikter för världsekonomin. Den höga inflationen väntas tillsammans med stigande räntor och en svag utveckling av tillgångspriser påverka den ekonomiska situationen för hushåll och företag i många länder.

I euroområdet väntas tillväxten bli svag 2023. Det första halvåret 2022 växte BNP i euroområdet i relativt hög takt, främst som en följd av en fortsatt återhämtning inom tjänstesektorn när pandemirelaterade restriktioner avvecklades. Preliminära siffror tyder på att tillväxten saktade in under det tredje kvartalet 2022. Under resten av 2022 och 2023 bedöms den ekonomiska utvecklingen bli betydligt sämre. Stoppade gas-

leveranser från Ryssland väntas innebära fortsatt höga priser och risk för ransonering. Hög inflation, framför allt till följd av ökade energi- och livsmedelspriser, stigande räntor och en allmän osäkerhet bedöms påverka både hushåll och företag negativt.

Även i USA och Kina väntas tillväxten bli svag framöver. I USA föll BNP det första halvåret 2022, trots att hushållens konsumtion utvecklades starkt. En återhämtning skedde enligt preliminärt utfall under det tredje kvartalet, främst till följd av en stark utveckling av nettoexporten. En fortsatt hög inflation och en snabb åtstramning av penningpolitiken i USA väntas leda till att investeringar och konsumtion utvecklas svagt framöver. I Kina minskade BNP kraftigt under det andra kvartalet 2022, då spridning av sjukdomen covid-19 ledde till återinförda nedstängningar och restriktioner. BNP återhämtade sig dock under det tredje kvartalet då en återöppning skedde i flertalet städer samtidigt som exporten utvecklades starkt. Under resten av 2022 liksom under 2023 väntas Kinas tillväxt bli svag till följd av bl.a. ytterligare nedstängningar, en svag utveckling i fastighetssektorn och en lägre efterfrågan från omvärlden. Både finans- och penningpolitiken antas dock stimulera den kinesiska ekonomin. Sammantaget bedöms en svagare internationell utveckling innebära sämre tillväxtutsikter även för Sverige.

Sverige bedöms vara i en lågkonjunktur 2023

Svensk ekonomi bedöms vara i en lågkonjunktur 2023. BNP utvecklades relativt starkt under första halvåret 2022, men utvecklingen väntas försvagas framöver och tillväxten bedöms bli negativ 2023 (se tabell 1.3). Hög inflation, stigande räntekostnader och osäkerhet tynger hushållens konsumtion och företagens investeringar. Bostadspriserna har fallit tydligt sedan toppen i mars 2022 och väntas fortsatt att falla. Den lägre omvärldsefterfrågan, inte minst från Tyskland, väntas därtill hålla tillbaka svensk export. Även framåtblickande indikatorer talar för en svag utveckling framöver – inte minst konsumentförtroendet som är på mycket låga nivåer.

Svag utveckling på arbetsmarknaden väntas 2023

I takt med att aktiviteten i ekonomin minskar väntas arbetslösheten stiga. Sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet har ökat under 2022, men arbetslösheten är fortsatt hög. Jämfört med andra länder i Europa har arbetslösheten i Sverige återhämtat sig långsammare efter pandemin, och arbetslösheten i Sverige är jämförelsevis hög. Arbetslösheten är särskilt hög bland utrikes födda, i synnerhet bland utomeuropeiskt födda.

Långtidsarbetslösheten ökade under pandemin, och ungefär hälften av de inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen har varit utan arbete i ett år eller mer. Särskilt bekymmersamt är att antalet personer som enligt Arbetsförmedlingen har varit utan arbete i två år eller mer fortfarande är betydligt högre nu än före pandemin. I takt med att efterfrågan i ekonomin bedöms bli svagare väntas även läget på arbetsmarknaden bli sämre. Svagare efterfrågan på arbetskraft och stigande arbetslöshet innebär att personer med en svag anknytning till arbetsmarknaden drabbas särskilt hårt.

Hög inflation 2022 och 2023

Inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast ränta, har stigit till de högsta nivåerna sedan 1990-talet. Inflationen förväntas bli något lägre 2023 jämfört med 2022 men fortsatt över inflationsmålet på 2 procent. Den höga inflationen har flera orsaker. Under hösten 2021 steg inflationen till följd av högre energipriser. Snabbt stigande energipriser har gjort att även varu- och tjänstepriserna ökat i en hög takt under 2022. Därutöver har varupriserna påverkats av globala produktions- och distributionsstörningar. Livsmedelspriserna har stigit snabbt som en följd av ökade kostnader på

insatsvaror som el och drivmedel samt distributionsstörningar kopplade till kriget i Ukraina. Den höga efterfrågan på tjänster som uppstod efter att flera av pandemirestriktionerna upphörde har troligen bidragit till att tjänstepriserna ökat under året. Varupriserna väntas fortsatt ha en hög utvecklingstakt under resterande delen av 2022, till stor del på grund av högre energipriser, fortsatta störningar på de globala varumarknaderna och en svagare krona. Även tjänstepriserna väntas fortsätta stiga snabbt då energipriserna också pressar upp tjänsteföretagens kostnader.

Sedan finanskrisen har det globala ränteläget varit lågt. Inflationen har under perioder legat under inflationsmålet, vilket medfört att penningpolitiken varit expansiv. Inflationen har nu stigit världen över, och flera centralbanker har fört penningpolitiken i en mer åtstramande riktning. Även i Sverige har penningpolitiken blivit mer åtstramande. För att värna inflationsmålet och undvika att den höga inflationen biter sig fast i pris- och lönebildningen, har Riksbanken höjt styrräntan flera gånger under 2022. Ytterligare höjningar av styrräntan väntas i slutet av 2022 och början av 2023. Höjningarna har sammantaget bidragit till stigande marknadsräntor. Den stramare penningpolitiken, en allmänt lägre efterfrågan, minskade utbudsstörningar och en mindre påverkan från energipriser väntas bidra till att inflationen blir lägre 2023 än 2022.

Den höga inflationen sammanfaller med en kommande avtalsrörelse. Nuvarande avtal slöts 2020 då lågkonjunkturen var djup och arbetslösheten hög. Trots den svaga ekonomiska utvecklingen framöver väntas dock konjunkturläget 2023, när de nya avtalen tecknas, vara mer gynnsamt än 2020 när de förra avtalen slöts.

Tabell 1.3 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
BNP[1]	5,1	2,6	-0,4	2,0	3,2
BNP, kalenderkorrigerat[1]	4,9	2,6	-0,2	2,0	3,4
BNP-gap[2]	-0,6	0,2	-1,7	-1,5	0,0
Produktivitet[3, 4]	2,6	0,8	-1,2	1,2	1,4
Arbetade timmar[4]	2,3	2,2	0,6	0,8	2,0
Sysselsatta, 15–74 år	0,9	3,0	0,2	0,7	0,8
Sysselsättningsgrad, 15–74 år[5]	67,3	69,1	69,0	69,2	69,4
Arbetslöshet, 15–74 år[6]	8,8	7,4	7,7	7,5	7,2
Timlön enligt KL[7]	2,6	2,7	3,6	3,5	3,5
KPI[8]	2,2	8,6	8,3	3,0	2,5
KPIF[9]	2,4	7,9	5,2	2,0	2,0
Styrränta	0,00	0,75	2,68	2,72	2,50
BNP i världen, KIX-vägd[10]	5,2	2,4	0,7	2,2	2,4

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] Fasta priser.

[2] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Potentiell BNP är en bedömning.

[3] Förädlingsvärde i hela ekonomin till baspris per arbetad timme.

[4] Enligt nationalräkenskaperna, kalenderkorrigerad.

[5] Procent av befolkningen.

[6] Procent av arbetskraften.

[7] Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL). År 2021 avser prognos.

[8] Konsumentprisindex.

[9] Konsumentprisindex med fast ränta.

[10] BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel.

Källor: Statistiska centralbyrån, Macrobond, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Den offentliga sektorns finanser är robusta

Den förväntade lägre aktiviteten i svensk ekonomi 2023 innebär att de offentliga finanserna försvagas. Samtidigt fasas tillfälliga finanspolitiska åtgärder ut, vilket sammantaget medför att försvagningen av det finansiella sparandet i offentlig sektor beräknas bli relativt begränsad 2023. För de efterföljande åren beräknas det finansiella sparandet förstärkas, främst till följd av avsaknaden av ny finanspolitik. Regeringens prognosprinciper innebär att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas. Det strukturella sparandet bedöms mot denna bakgrund i stort sett vara i nivå med överskottsmålet innevarande år och sedan successivt stärkas t.o.m. 2025.

Bruttoskulden beräknas 2022 minska till 31,8 procent av BNP, till stor del som en följd av Riksbankens beslut att egenfinansiera valutalån, vilket i sin tur innebär att Riksgäldskontorets årliga lånebehov minskar. Även 2023 innebär Riksbankens återbetalning av lån att den offentliga sektorns skuld minskar ytterligare. Vidare innebär förstärkningen i den offentliga sektorns finansiella sparande att bruttoskulden minskar t.o.m. 2025.

Tabell 1.4 Den offentliga sektorns finanser

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Finansiellt sparande, miljarder kronor	**-5**	**37**	**11**	**24**	**94**
Procent av BNP	-0,1	0,6	0,2	0,4	1,4
Stat	-0,9	0,0	0,3	0,4	1,3
Ålderspensionssystemet	0,1	0,3	0,3	0,4	0,5
Kommunsektor	0,7	0,3	-0,4	-0,4	-0,4
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	**0,5**	**0,4**	**0,7**	**1,2**	**1,8**
Konsoliderad bruttoskuld, miljarder kronor	1 981	1 889	1 815	1 824	1 760
Procent av BNP	**36,3**	**31,8**	**29,4**	**28,6**	**26,2**

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den ekonomiska utvecklingen är osäker

Flera olika faktorer kan påverka den ekonomiska utvecklingen till att bli antingen svagare eller starkare än enligt regeringens prognos. Det är dock mer sannolikt att utvecklingen blir svagare än enligt prognosen.

Stora osäkerheter är kopplade till energikrisen i Europa och det ryska anfallskriget mot Ukraina. En eskalering av kriget riskerar att ytterligare påverka både världsekonomin och svensk ekonomi negativt. Tillgången till gas i Europa skulle kunna bli större eller mindre än vad som antas i prognosen. Det påverkar främst länder som är mycket beroende av gas, såsom Tyskland och Italien, men även den svenska ekonomin skulle påverkas i ett sådant scenario. Möjligheterna att energieffektivisera och ställa om energianvändningen, väderförhållandena under hösten och vintern, liksom utformningen av stödåtgärder i andra länder, kommer att påverka hur allvarliga konsekvenserna av energikrisen i Europa blir. En svagare utveckling i omvärlden och därmed en lägre omvärldsefterfrågan riskerar även att medföra en svagare exportutveckling för Sverige. Det riskerar i sin tur att leda till en ännu svagare utveckling i svensk ekonomi, som är en liten, öppen och exportberoende ekonomi.

En annan osäkerhet är inflationens varaktighet. En mer bestående hög inflation skulle innebära en mer åtstramande penningpolitik, vilket i sin tur skulle leda till en svagare konjunkturutveckling under prognosperioden. Bedömningen av den faktiska effekten av en åtstramande penningpolitik på ekonomin försvåras även av att centralbanker

världen över samtidigt höjer styrräntorna mycket och snabbt. De snabbt stigande räntorna riskerar därutöver att blottlägga sårbarheter i det globala finansiella systemet. Snabbt stigande räntor medför ofta stora valutarörelser och fallande tillgångspriser, vars effekter på världsekonomin är svårförutsägbara, men kan bli stora. En historiskt hög skuldsättning bland hushåll och fastighetsbolag i Sverige medför att ekonomin kan vara mer sårbar vid snabbt stigande räntor eller snabbt fallande priser på bostäder och fastigheter.

En relaterad osäkerhet är hur hushållen kommer att agera till följd av snabbt stigande levnadskostnader. Hushållens konsumtion påverkas i hög grad av både högre energipriser och stigande räntor. I vilken utsträckning dessa ökade utgifter dämpar hushållens konsumtion och påverkar försiktighetssparandet är mycket osäkert.

En lägre tillväxt i Sverige påverkar också arbetsmarknaden och riskerar att leda till att arbetslösheten blir högre än enligt prognosen. Långa perioder av arbetslöshet riskerar att försämra arbetslösas yrkeskunskaper och försvåra matchningen på arbetsmarknaden. En hög arbetslöshet riskerar därmed att dröja sig kvar. Effekterna kan medföra att grupper med en svag anknytning till arbetsmarknaden, t.ex. personer som varit utan arbete under en längre tid, drabbas särskilt hårt.

Det finns även andra osäkerhetsfaktorer som kan påverka ekonomin. Nya oväntade skiften i pandemin, t.ex. återinförda restriktioner, och en sämre utveckling än väntat i Kina kan innebära en mer negativ utveckling för världsekonomin. Cyberattacker och sabotageåtgärder riskerar att drabba både enskilda företag och samhället i stort och kan därmed medföra negativa konsekvenser för den samlade ekonomiska aktiviteten. Klimatförändringar och extrema väderhändelser utgör också en osäkerhet, eftersom de kan medföra stora kostnader för såväl enskilda och företag som samhället som helhet.

1.3 Uppföljning av de finanspolitiska målen

Det finanspolitiska ramverket är ett viktigt verktyg för att utforma en långsiktigt hållbar finanspolitik. Ramverket ger samtidigt handlingsfrihet att bedriva en aktiv finanspolitik i stabiliseringspolitiskt syfte vid allvarliga ekonomiska nedgångar. De budgetpolitiska målen i ramverket består av ett överskottsmål och ett skuldankare för den offentliga sektorn, ett utgiftstak för staten samt det kommunala balanskravet.

Överskottsmålet nås 2023

Regeringen bedömer att överskottsmålet kommer att nås 2023. Överskottsmålet är ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande. Det finansiella sparandet ska enligt målet i genomsnitt uppgå till en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel. Målet följs främst upp med det strukturella sparandet. En avvikelse från överskottsmålet anses föreligga om det strukturella sparandet tydligt avviker från målnivån det innevarande eller det närmast följande året, dvs. budgetåret. Under de senaste åren har det gjorts flera avvikelser från överskottsmålet. Regeringen avser att återföra det strukturella sparandet till överskottsmålets nivå och bedömer att målet nås 2023. Den aktuella prognosen, som bygger på beslutade och aviserade reformer, visar på ett förstärkt strukturellt sparande även längre fram i prognosperioden (se tabell 1.4).

En svagt åtstramande budget möjliggör för penningpolitiken att få ner inflationen

Genom att styra finanspolitiken mot överskottsmålet och föreslå en svagt åtstramande budget, möjliggör regeringen för penningpolitiken att verka så att inflationen inte biter

sig fast på en hög nivå. Det är viktigt att finanspolitiken bedrivs ansvarsfullt och inte motverkar penningpolitiken så att inflationen kan dämpas med så små negativa konsekvenser för ekonomin som möjligt. Inflation och inflationsförväntningar är trögrörliga och riskerar därmed att bita sig fast på en hög nivå, vilket kan få stora skadeverkningar på samhällsekonomin och för enskilda. Det skulle sannolikt medföra att penningpolitiken behöver vara stram under en längre tid framöver, med en sämre sysselsättningsutveckling som följd. Regeringen väljer i detta läge en neutral finanspolitik. Den budget som presenteras för 2023 är svagt åtstramande. Samtidigt presenteras ett antal tillfälliga stödåtgärder för att kompensera företag och hushåll som annars skulle drabbas än hårdare av prisökningarna. En stor del av dessa stödåtgärder finansieras dock som utgångspunkt av flaskhalsintäkter, dvs. intäkter som uppstår vid prisskillnader mellan elområden, där mellanskillnaden utgör en flaskhalsintäkt som tillfaller Affärsverket svenska kraftnät. Sammantaget bedöms budgeten och stödåtgärderna innebära en neutral finanspolitik för 2023.

Bruttoskulden är fortsatt låg

Skuldankaret är ett riktmärke för den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och är fastställt till 35 procent av BNP. Skuldankaret styr inte finanspolitiken på kort sikt, utan ska i huvudsak användas för att utvärdera om överskottsmålet behöver anpassas för att säkerställa hållbarheten och marginalerna i de offentliga finanserna.

Regeringen ska varje år redogöra för bruttoskuldens utveckling i den ekonomiska vårpropositionen. Om skuldkvoten avviker med mer än 5 procent av BNP från skuldankaret ska regeringen i samband med vårpropositionen lämna en skrivelse till riksdagen och förklara vad som orsakat avvikelsen och hur den ska hanteras.

I 2022 års ekonomiska vårproposition bedömdes bruttoskulden vara förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent av BNP. I nuvarande prognos, som endast bygger på den finanspolitik som aviserats eller beslutats t.o.m. denna proposition, väntas bruttoskulden minska och uppgå till strax över 29 procent av BNP 2023.

Regeringen föreslår höjda nivåer på utgiftstaket

I enlighet med budgetlagen (2011:203) föreslår regeringen i denna proposition en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året (se tabell 1.5). Efter att utgiftstakets nivå fastställts av riksdagen ändras det normalt inte. I det finanspolitiska ramverket lämnas dock utrymme för att en ny regering ska kunna föreslå nya nivåer på utgiftstaket för år som redan fastställts. Utan en sådan ordning skulle en ny regerings möjligheter att vidta förändringar i finanspolitiken kraftigt begränsas. Regeringen föreslår med stöd av denna ordning nya nivåer på utgiftstaket för 2023 och 2024 samt en nivå på utgiftstaket för 2025 som skiljer sig från den bedömda nivån i 2022 års ekonomiska vårproposition.

Tabell 1.5 Utgiftstakets nivåer

Miljarder kronor om inte annat anges

	2022	2023	2024	2025
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 634	1 539	1 595	
Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket		1 665	1 745	1 825
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	27,8	27,0	27,0	27,0
Utgiftstak, procent av BNP	27,5	27,0	27,3	27,2
Takbegränsade utgifter	1 579	1 594	1 643	1 662
Budgeteringsmarginal	55	71	102	163

Källa: Egna beräkningar.

Den förändring av finanspolitikens inriktning som regeringen föreslår i denna proposition förutsätter en finanspolitiskt motiverad höjning av utgiftstakets nivåer 2023–2025 med 124, 148 respektive 103 miljarder kronor. De nya nivåerna på utgiftstaket möjliggör att prioriterade reformer genomförs i såväl denna som kommande budgetpropositioner under mandatperioden. De nya nivåerna säkerställer också tillräckligt stora marginaler för att kunna hantera de ovanligt stora finanspolitiska risker som Sverige står inför. Det handlar bl.a. om risken för en mer varaktigt hög inflation, en djupare lågkonjunktur samt osäkerheterna kring kriget i Ukraina och dess konsekvenser. Genomförandet av åtgärder på utgiftssidan kan dock endast ske efter avstämning mot överskottsmålet och den förändring av skatteuttaget som kan ske under mandatperioden.

1.4 Reformer

En starkare ekonomi med fler i arbete

Sverige ska möta lågkonjunkturen med en balanserad finanspolitik

Sverige befinner sig i ett läge med hög inflation och energipriser som pressar hushållens och företagens ekonomi hårt. Regeringens ekonomiska politik ska bidra till att hålla nere prisökningarna samtidigt som vissa åtgärder vidtas för att kompensera företag och hushåll som drabbas hårt av inflationen. I ett läge med hög inflation skulle en expansiv ekonomisk politik riskera att driva på inflationen ytterligare. Därför är det viktigt att regeringens ekonomiska politik är balanserad för att möjliggöra för Riksbankens penningpolitik att få ner inflationen. Inom ramen för en sådan ansvarsfull politik avser regeringen att införa åtgärder som syftar till att underlätta för hushåll och företag i den rådande situationen.

Nedlagd elproduktion i södra Sverige och elkrisen i Europa har lett till ökade elkostnader för hushåll och företag. Regeringen avser att se till att en del av Affärsverket svenska kraftnäts flaskhalsintäkter återförs till elkonsumenterna genom ett tillfälligt högkostnadsskydd. Regeringen avsätter även medel 2023 för ett riktat elstöd till elintensiva företag. Utgångspunkten är att åtgärderna finansieras med flaskhalsintäkter. Möjligheten att göra detta behöver dock utredas av Affärsverket svenska kraftnät. Flaskhalsintäkterna tillhör elkonsumenterna och bör återföras till dem i någon form. Normalt görs detta bl.a. genom elnätsutbyggnad, men nuvarande intäkter är så stora att även nödåtgärder bör möjliggöras. En återbetalning av flaskhalsintäkterna är därför rimlig i detta läge.

Åtgärderna väntas till viss del stimulera efterfrågan, då de bl.a. ökar hushållens köpkraft jämfört med en situation utan stöd. Regeringen har gjort avvägningen att elprisåtgärderna trots detta är viktiga för att skydda hushållens och företagens ekonomi. Mycket höga elpriser håller dessutom i sig tillbaka hushållens köpkraft, med minskad efterfrågan på såväl el som övriga varor och tjänster som följd. Detta bidrar till att hålla tillbaka inflationen. Det tillfälliga högkostnadsskyddet handhas av Affärsverket svenska kraftnät. Därmed ingår det inte i beräkningen av offentliga sektorns strukturella sparande och redovisas inte i det sammanhanget som en del av inriktningen för regeringens ekonomiska politik. Det är därför viktigt att notera att regeringen i utformningen av den ekonomiska politiken har tagit hänsyn till elprisåtgärdernas storlek och påverkan på efterfrågan.

I den här propositionen presenteras en tillfällig krispolitik för vissa transporter. Rysslands invasion av Ukraina har i kombination med den svaga svenska kronan fått orimliga effekter för dem som är beroende av bensin- eller dieselbilar. Därför avser regeringen föreslå att skatten på drivmedel sänks tillfälligt under tre år med en krona vid pump fr.o.m. den 1 januari 2023. Nivån på drivmedelsskatterna ska årligen

analyseras och kan förändras om prisläget motiverar det. Om världsmarknadspriset är lägre och den tillfälliga sänkningen av reduktionspliktens bana fått avsedd effekt kan den tillfälliga sänkningen av skatten alltså upphöra redan under 2024 eller 2025. Oaktat skattens nivå ska styrmedlen för att minska utsläppen från transportsektorn utredas med början under 2023. Samtidigt ska politiken främja elektrifiering samt utveckling och produktion av nya fossilfria bränslen.

Vidare kommer regeringen att föreslå att den tillfälligt utökade nedsättningen av skatt på diesel som används i arbetsmaskiner m.m. inom bl.a. jord- och skogsbruket förlängs under hela 2023. Regeringen kommer även att verka för att skatten på diesel för jord-, skogs- och vattenbruk ska ligga på EU:s miniminivå under 2024 och 2025. Regeringen kommer även att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket ska gälla under mandatperioden.

Eftersom de allmänna prisökningarna särskilt drabbar personer med låg inkomst och små ekonomiska marginaler föreslår regeringen även att det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag förlängs t.o.m. den 30 juni 2023. För att ytterligare stärka skyddet för personer som blir arbetslösa avsätts medel permanent så att arbetslöshetsförsäkringen behålls på samma högre nivå som gällde under pandemin. Andra ekonomiskt utsatta grupper, exempelvis garantipensionärer, kompenseras genom att deras ersättningar räknas upp i takt med inflationen.

Sysselsättningen ska öka och utanförskapet minska

Alla som kan arbeta ska göra det. Det är en grundläggande rättvisefråga och avgörande för att öka tryggheten och stärka välfärden. Ökad sysselsättning är även avgörande för att förbättra integrationen. Genom arbete kan människor försörja sig själva, känna större delaktighet i samhället samt bidra till tillväxt och välfärd.

En av politikens största utmaningar är arbetsmarknadssituationen för utrikes födda, där väldigt många står långt från arbetsmarknaden. De som har särskilt svårt att få jobb är framför allt invandrare som har vistats kort tid i Sverige, som har kort eller ingen utbildning, som är kvinnor eller som har utomeuropeisk bakgrund.

För att sysselsättningsgraden ska öka varaktigt krävs att det lönar sig bättre att arbeta. Därför är det prioriterat att skatten på arbete sänks under mandatperioden. Regeringen kommer att verka för att skatten på arbete blir lägre och att incitamenten för att jobba och utbilda sig blir starkare, inom ramen för hållbara offentliga finanser. Den statliga skatten ska minska om det finns finansiellt utrymme.

Jobbskatteavdraget för äldre föreslås i denna proposition förstärkas fr.o.m. 2023. Regeringen är också beredd att vid behov vidta ytterligare åtgärder på arbetsmarknadsområdet under mandatperioden om läget på arbetsmarknaden försämras.

En väl fungerande matchning på arbetsmarknaden minskar risken för att arbetslösheten stiger och biter sig fast på en hög nivå. Flera branscher har svårt att hitta arbetskraft med rätt utbildning och kompetens. Därför avsätter regeringen medel för fler platser på regionalt yrkesvux inom komvux. Regeringen föreslår även utökade medel för fler praktikplatser som en byggsten i arbetet för att fler ska få ett jobb och bli självförsörjande.

Dagens reseavdrag underlättar för den som pendlar längre sträckor till sitt arbete eller överväger att göra det. Reseavdragssystemet ska därför värnas och förstärkas. Regeringen kommer att föreslå att riksdagens beslut tidigare under 2022 om att införa en ny modell för skattelättnad för arbetsresor inte genomförs och att en kraftig höjning av milersättningen i stället görs inom det befintliga reseavdragssystemet.

En bidragsreform för att bryta utanförskap ska genomföras

Strukturella reformer på den svenska arbetsmarknaden och i bidragssystemen krävs för att minska antalet människor som är beroende av bidrag och för att fler ska komma i arbete och arbeta mer. En stor bidragsreform ska genomföras under mandatperioden som ska göra det mer lönsamt att gå från bidrag till arbete och egen försörjning. Det ska ske dels genom lägre skatt på arbete för framför allt låg- och medelinkomsttagare under mandatperioden, dels genom införandet av ett bidragstak som gör att den som kan arbeta aldrig sammantaget kan få högre inkomster från bidrag än genom eget arbete. Det ska dessutom införas ett tydligt och anpassat aktivitetskrav i hela Sverige för den som har försörjningsstöd. Att genomföra samhällsnyttiga insatser ska kunna vara en del av aktivitetskraven. Regeringen avser därför att låta en utredare ta fram förslag på nödvändiga författningsändringar.

Tillväxten ska öka och konkurrenskraften stärkas

Goda villkor för företagande är centralt för ekonomisk tillväxt. För att uppnå detta behöver politiken skapa goda förutsättningar för konkurrens, innovation, forskning och entreprenörskap. Forskning av hög kvalitet är avgörande för att Sverige ska vara internationellt konkurrenskraftigt. I Sverige ska det vara enkelt att starta och utveckla företag. Det ska vara attraktivt att investera i svenska företag och för utländska företag att etablera sig i Sverige. Endast en växande ekonomi kan bära framtidens välfärd och skapa förutsättningar för människor att ta sig ur fattigdom och utanförskap.

Regelbördan och administrationen behöver minska för att företag och entreprenörer ska kunna fokusera på sin kärnverksamhet i så stor utsträckning som möjligt, vilket är det som i längden skapar tillväxt och jobb. Därför föreslås att ett implementeringsråd inrättas med målet att minska regelbördan för företag. Därutöver föreslås att medel avsätts för att förstärka Regelrådet och företagsportalen verksamt.se. Regeringen avser även att inleda ett arbete med att långsiktigt förbättra näringslivets förutsättningar. Skattelättnader och förenklingar med tydlig inverkan på entreprenörskap, småföretagande, forskning och investeringar kommer att vara särskilt viktiga för att skapa ett mer gynnsamt skatteklimat.

Regeringen avser att under mandatperioden föreslå att skatten på sparande sänks genom att en grundnivå på 300 000 kronor på investeringssparkonto görs skattefri.

Reformer ska genomföras som ger incitament till ökat byggande, inte minst för att tillgängliggöra bostäder för grupper som i dag har svårt att komma in på bostadsmarknaden. Det ska också tas fram reformer som möjliggör för fler att äga sitt boende. Reformer för att öka tillgången till byggbar mark ska tas fram, och reglerna för att bygga ska förenklas betydligt. Kommunerna ska uppmanas och stimuleras att höja sin planberedskap, särskilt vad gäller småhus.

Sverige är beroende av en väl fungerade infrastruktur med ett tillförlitligt transportsystem och en god tillgång till bredband. Resurserna till vägunderhåll föreslås därför öka för att trygga en konkurrenskraftig infrastruktur i landet. Det är även angeläget att upprätthålla investeringstakten i ny infrastruktur, och därför avsätter regeringen medel för detta i denna proposition. Ytterligare medel föreslås för bredbandsutbyggnad i områden med sämre förutsättningar för marknadsdriven utbyggnad.

Forskning av hög kvalitet är av stor vikt

Forskning är av stor vikt för att förse näringslivet och samhället i stort med långsiktig kompetens och innovationer, vilket i sin tur bidrar till en högre produktivitet och tillväxt. För att klara en ökande konkurrens om forskare, talanger och kompetenser behöver Sverige ha attraktiva forskningsmiljöer som kan locka till sig dessa. Medel

avsätts därför för att neutronkällan European Spallation Source ERIC (ESS) ska kunna färdigställas snarast möjligt. För att understödja forskning och utveckling inom näringslivet avser regeringen att föreslå en förstärkning av nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för personer som arbetar med forskning eller utveckling.

En svensk produktivitetskommission ska tillsättas

Regeringen avser att tillsätta en produktivitetskommission med uppdrag att kartlägga och analysera de största hindren för ökad produktivitet i den svenska ekonomin. Kommissionen ska även föreslå åtgärder för att öka produktiviteten i ekonomin i såväl den privata som den offentliga sektorn.

Pensionärernas ekonomi ska förbättras

Sverige ska vara ett land som tar vara på äldres kompetens och som ger ekonomiska förutsättningar för ett gott liv som äldre. De som har jobbat ett helt arbetsliv ska ha tillräckliga pensioner som ger en värdig ålderdom med god livskvalitet. Regeringens inriktning är att ta fram reformer på hur pensionärers ekonomi kan stärkas, bl.a. genom sänkt skatt på pensioner. Regeringen kommer att bjuda in samtliga partier till blocköverskridande samtal om pensionerna och hur pensionärernas ekonomi kan stärkas.

En ökad trygghet och rättvisa

Den organiserade brottsligheten utgör ett allvarligt hot mot det öppna samhället, den enskilda människans frihet och grunderna för vår rättsstat. Ambitionsnivån i kampen mot brottslighet måste höjas avsevärt, och regeringen föreslår därför omfattande åtgärder som syftar till att stärka hela rättsväsendets förmåga och effektivitet genom mer resurser, nya verktyg och skärpta straff. Samtidigt intensifieras det brottsförebyggande arbetet genom bl.a. stärkt föräldrastöd, föräldraansvar och socialtjänst.

Mer resurser och nya verktyg till de brottsbekämpande myndigheterna

Rättsväsendets förmåga är otillräcklig för att bekämpa en allt grövre och mer omfattande kriminalitet. Regeringen föreslår därför tillskott till brottsbekämpande myndigheter och andra myndigheter inom rättsväsendet.

Polismyndighetens förmåga att förebygga och bekämpa brott, inte minst den organiserade brottsligheten, behöver stärkas. Det kräver att myndighetens verksamhet renodlas och effektiviseras samt att antalet polisanställda ökar. Den svenska polisens arbete mot alla former av våldsbejakande och våldsutövande extremism behöver utvecklas, och Säkerhetspolisens förmåga att möta det breddade hotet från främmande makt behöver stärkas. Regeringen föreslår att medel tillförs Polismyndigheten och Säkerhetspolisen för detta ändamål.

I kampen mot den organiserade brottsligheten är möjligheten att återta brottsvinster från kriminella och möjligheten att använda hemliga tvångsmedel, t.ex. hemlig kameraövervakning och avlyssning av elektronisk kommunikation, viktiga delar. Regeringen avser att föreslå lagändringar som möjliggör användningen av dessa verktyg i högre utsträckning. Medel tillförs Polismyndigheten och andra berörda myndigheter för att de på ett effektivt sätt ska kunna använda de nya verktygen för att förebygga och bekämpa fler brott.

Straffen kommer att skärpas kraftigt under kommande år. Kapaciteten inom Kriminalvården kommer därför att behöva ökas väsentligt. Därför föreslås tillskott av medel för att öka antalet häktes- och anstaltsplatser. Regeringen påbörjar nu ett brett reformarbete för att stärka hela rättsväsendets förmåga och kapacitet. Det kommer att

innebära fortsatt ökade anslag i kommande budgetar, för att exempelvis hantera kostnader för längre straff.

I samband med att Kriminalvårdens verksamhet expanderar ska kostnadseffektiviseringar prioriteras inom myndigheten. I syfte att avhjälpa platsbristen inom Kriminalvården avser regeringen dels att tillsätta en utredning om möjligheten att hyra anstaltsplatser i jämförbara länder i Sveriges närområde, dels att se över lagändringar som möjliggör överföring av straffverkställighet i fler fall.

Tullverkets uppdrag och befogenheter för att kunna öka insatserna mot internationella stöldligor och smugglingsnätverk ska stärkas under mandatperioden.

Straffen ska skärpas

Brottsligheten skadar förtroendet och tilliten som det svenska samhället vilar på. Regeringen inleder nu den största offensiven i svensk historia mot organiserad brottslighet. Att skärpa enskilda straff är nödvändigt men inte tillräckligt. Regeringen kommer att genomföra en fullständig översyn av strafflagstiftningen. Fokus skiftar från gärningsmannen till brottsoffret och samhällsskydd. Straffen ska genomgående spegla brottens allvar. I syfte att bekämpa systemhotande organiserad brottslighet avser regeringen att skärpa straffen för gängrelaterad brottslighet, att fördubbla straffen för gängkriminella och att införa en möjlighet att utdöma vistelseförbud enligt dansk modell. Regeringen vill skärpa straffen för dem som återfaller i brottslighet. Straffreduktionen för flerfaldig brottslighet revideras. Vid konstruktion av gemensam straffskala för brottslighet ska som huvudregel respektive brotts fulla straffvärde gälla för de tre allvarligaste brotten, och först därefter ska viss reduktion på straffet ges. För att stärka skyddet för offentliga tjänstemän och förbättra deras arbetsmiljö har regeringen också för avsikt att skärpa straffet för våld eller hot mot offentlig tjänsteman.

Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck intensifieras genom en kraftigt förstärkt långsiktig satsning. Regeringen avser att stärka skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck bl.a. genom skärpt lagstiftning och bättre stöd till dem som utsätts.

Politiken behöver tydligare prioritera arbetet med att bekämpa grov, gränsöverskridande kriminell verksamhet som terrorism, människohandel och vapensmuggling. Sverige ska även verka för att fördjupa och intensifiera arbetet inom EU med att bekämpa terrorism.

Kriminaliteten ska förebyggas

Lika viktigt som mer resurser och skärpta straff är det förebyggande arbetet för att ge alla barn en ärlig chans och för att upptäcka risksignaler tidigt. Det brottsförebyggande arbetet ska prioriteras under mandatperioden. Regeringen avser därför att föreslå en stärkning av föräldraansvaret, att föräldraskapsstödsprogrammen ska bli fler, att socialtjänstlagen (2001:453) reformeras och att socialtjänsten får mandat att besluta om fler obligatoriska insatser för barn och deras vårdnadshavare. Likaså behöver skolans och socialtjänstens samt kommunernas övergripande brottsförebyggande uppdrag regleras i lag.

De barn och familjer som befinner sig i riskzonen för att dras in i kriminalitet behöver få stöd och hjälp från samhället. Skyddet för barn som utsätts för eller riskerar att bli utsatta för t.ex. våld, hedersrelaterat förtryck eller kriminella miljöer behöver säkerställas. Alla barn i behov av placering enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska också få det. Därför avsätter regeringen medel för en förlängning av subventionen av kommunernas kostnader för placering av barn och unga.

En krissocialjour föreslås inrättas, som ska ge stöd till socialtjänsten i arbetet för att motverka brottslighet som begås av unga personer. Regeringen avsätter även ytterligare medel för föräldraskapsstödsprogram. Därutöver kommer möjligheterna att förstärka de tidiga insatserna för barn som begår brott eller är i riskzonen att utredas.

Regeringen föreslår dessutom stärkt stöd till kvinnors och flickors organisering, samt till idrotten, i utsatta områden för att stärka jämställdheten samt öka möjligheterna för barn och unga att ha en meningsfull fritid. Informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter och vissa andra myndigheter kommer att ses över i syfte att effektivisera arbetet med att förebygga och bekämpa brott.

Inga offentliga medel till organiserad brottslighet

Statens förmåga att bekämpa välfärdsbrott behöver förbättras avsevärt. Regeringen prioriterar att bekämpa den organiserade brottslighetens utnyttjande av välfärdssystemen och andra offentliga stödsystem. Regeringen avser därför att införa ett särskilt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer, exempelvis genom en utvidgning av bidragsbrottslagen (2007:612). En kartläggning av felaktiga utbetalningar på kommunal och regional nivå kommer att genomföras.

En välfärd att lita på

Mer kunskap och ordning i skolan

Skolans mest framträdande problem grundar sig i ett otillräckligt fokus på elevernas kunskapsinlärning och bristande trygghet och studiero. Lärarnas arbetsvillkor ska förbättras och läraryrkets status ska höjas. Det behövs bättre möjligheter och mer tid för lärarna att fokusera på undervisningen och fler verktyg för att agera mot ordningsstörningar i skolan. Det är också centralt att lärarnas administrativa börda minskar så att lärarna i högre utsträckning kan fokusera på elevernas kunskapsinlärning.

Skolan ska ge alla elever förutsättningar att växa. Regeringen avser att påbörja arbetet med att införa en nationellt bindande skolpengsnorm för att öka likvärdigheten i den svenska skolan. I syfte att förbättra kunskapsuppföljningen påskyndas införandet av digitala nationella prov som rättas centralt och är jämförbara över tid. Regeringen vill värna rätten att välja skola och samtidigt kraftigt minska utrymmet för aktörer med kvalitetsbrister. Därför påbörjas ett arbete med bl.a. förstärkt ägarprövning, ett vinstutdelningsförbud under de första åren efter att en skola startats eller övertagits, liksom skärpta sanktioner.

Skolelever i Sverige har mindre undervisningstid än i många andra länder. För att höja kunskapsresultaten och ge alla elever bättre möjligheter att klara skolan, kommer undervisningstiden att utökas under mandatperioden, framför allt i matematik och språkämnena. Läroplaner, kursplaner och ämnesplaner kommer att reformeras för att öka fokus på inlärning, färdigheter samt fakta- och ämneskunskaper. Regeringen föreslår att medel avsätts för att lovskola ska kunna erbjudas i lägre årskurser. För att öka förutsättningarna för höjda kunskapsresultat genomförs en särskild satsning på ökad tillgång på läroböcker. Fler elever behöver särskilt stöd i undervisningen och möjlighet till undervisning i särskild undervisningsgrupp. Regeringen avsätter mot denna bakgrund medel för en satsning på fler speciallärare, liksom på vidareutbildning av förskollärare och lärare.

Alla ska utmanas och få möjlighet att nå sin fulla potential i skolan. I syfte att ge särskilt begåvade och högpresterande elever bättre förutsättningar att utvecklas och lära sig mer, förbereder regeringen för att försöksverksamheten med riksrekryterande spetsutbildning i teoretiska ämnen i grundskolans högre årskurser samt i gymnasie-

skolan utökas och görs permanent. Regeringen föreslår att medel tillförs för att stimulera tillkomsten av och kvaliteten i spetsutbildningar.

Ett system med jour- och akutskolor ska införas i fler delar av landet. Dit ska elever som exempelvis stör eller utövar våld i skolmiljön kunna flyttas med kort varsel, för kortare eller längre tid, i syfte att värna de skötsamma elevernas rätt till trygghet och studiero enligt skollagen (2010:800). Därutöver avsätts medel för att inrätta s.k. sociala team på fler skolor.

Vård och omsorg ska stärkas i hela landet

Svensk hälso- och sjukvård präglas av långa vårdköer, bristande tillgänglighet och ett otillräckligt antal vårdplatser. Låg produktivitet, otillräcklig kompetensförsörjning samt bristande kontinuitet och samordning gör att svenska medborgare i dag inte får den vård de borde kunna förvänta sig. Uppfyllelsen av den lagstadgade vårdgarantin, dvs. att som patient få sin operation eller annan behandling utförd inom utlovad tid, har kraftigt försämrats under de två senaste mandatperioderna.

Regeringens ambition är att vårdköerna ska kortas och tillgängligheten till hälso- och sjukvården öka. Att säkra att fler i Sverige får den vård de har rätt till i tid är en av regeringens viktigaste uppgifter på välfärdspolitikens område. Grunden för en person-centrerad och patientsäker vård är att hälso- och sjukvården så långt som möjligt ska utformas och genomföras i samråd med patienten. Dessutom ska valfriheten inom vården värnas. En mångfald av utförare inom hälso- och sjukvården ökar valfriheten och stimulerar utvecklingen av nya arbetssätt och bättre tillgänglighet, vilket gynnar såväl patienter och brukare som personal.

Primärvårdens tillgänglighet är av central betydelse för att avlasta specialiserad hälso- och sjukvård. En större andel av hälso- och sjukvården ska därför utgöras av primär-vården och tillgängligheten ska öka. Ökad tillgänglighet handlar bl.a. om geografisk närhet, öppettider och möjligheter att nyttja digital vård och digitala lösningar för kontakter med vården. Befolkningens behov av en tillgänglig och nära vård ska till-godoses oavsett var i landet man bor. Regeringen föreslår därför att medel avsätts 2023–2025 för att förbättra tillgängligheten till vård i landsbygd.

Regeringen avsätter medel för att det totala antalet vårdplatser ska öka i hela landet i syfte att fler ska kunna få vård i tid. En nationell långsiktig strategi för fler vårdplatser som syftar till att stärka all sjukhusvård ska under mandatperioden sjösättas av regeringen. Dessutom ska en nationell statlig vårdförmedling inrättas för att stärka möjligheterna att korta vårdköerna inom hälso- och sjukvården och identifiera tillgänglig vårdkapacitet i hela landet. Regeringen kommer även att förlänga den tillfälliga lagändringen om undantaget från bedömningen av individens arbetsförmåga mot ett normalt förekommande arbete i prövningen av rätt till sjukpenning för den som har fått sin vård uppskjuten på grund av pandemin under 2023.

Vidare är den långsiktiga kompetensförsörjningen i förlossningsvården en utmaning. Därför föreslår regeringen att ytterligare medel tillförs för fortsatta satsningar på att stärka förlossningsvården och kvinnors hälsa. Regeringen avser att under mandat-perioden agera för en mer jämställd vård samt för forskning om kvinnors sjukdomar och hälsa.

Hälso- och sjukvården ska ges bättre förutsättningar. En utredning kommer att tillsättas av regeringen med uppdrag att analysera och belysa för- och nackdelar samt lämna förslag beträffande möjligheten att långsiktigt införa ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för sjukvården. Utredningen ska även beakta för- och nackdelar med regionala organisationer baserade på exempelvis dagens sex sjukvårdsregioner.

Utredningen ska genomföras i nära samverkan med företrädare för patienterna, professionerna, regionerna, kommunerna, de privata vårdgivarna och akademin.

Regeringen kommer att tillsätta en utredning för att på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt stärka tandvårdens högkostnadsskydd för att mer efterlikna det skydd som finns i övrig vård. De äldre personer som har den sämsta munhälsan ska prioriteras. Därutöver ska ytterligare insatser vidtas för att motverka fusk och missbruk inom tandvårdsstödet.

En vård och omsorg av god kvalitet är av central betydelse för att äldre ska kunna åldras i trygghet. I takt med att de äldre successivt får en förbättrad hälsa och lever ett längre liv förväntas behovet av vård och omsorg öka. Medel tillförs för att öka användandet och möjliggöra för fler att kunna ta del av fysisk aktivitet på recept.

En aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra är viktigt för att motverka psykisk ohälsa och ensamhet bland barn och unga. Att öka barns rörelse, stärka konditionen och motverka stillasittande är viktigt här och nu. Plånboken ska inte vara avgörande för om barn kan delta i fritidsaktiviteter. Regeringen föreslår därför att ett fritidskort införs som ekonomiskt stöd till barn och unga, särskilt de som ingår i socioekonomiskt utsatta hushåll.

Handlingsplan mot ofrivillig ensamhet

Ett problem som särskilt uppmärksammades i samband med pandemin är ofrivillig ensamhet bland äldre. Samhället behöver kraftsamla mot ofrivillig ensamhet, isolering och konsekvenserna av detta. För att bidra till detta föreslår regeringen att en satsning för att förebygga ohälsa och ofrivillig ensamhet bland äldre genomförs, bl.a. genom medel till kommuner och civilsamhällesorganisationer samt ett uppdrag till Folkhälsomyndigheten att påbörja arbetet med att ta fram en samlad nationell strategi för arbetet mot ofrivillig ensamhet och isolering.

Statsbidrag till kommuner och regioner

Kommuner och regioner riskerar att drabbas hårt av stigande priser. De kommunala utgifterna ökar, bl.a. på grund av den höga inflationen, samtidigt som de kommunala skatteintäkterna inte ökar i samma takt. Regeringen vill undvika neddragningar i välfärden som kan leda till att sysselsättningen minskar och föreslår därför att de generella statsbidragen till kommuner och regioner förstärks fr.o.m. 2023.

En starkare försvars- och utrikespolitik

Det säkerhetspolitiska läget i världen kräver att Sverige har ett försvar som är redo att skydda svenskt territorium. Med ett kommande svenskt Natomedlemskap inskärps behovet av ett starkt gemensamt försvar. Sveriges motståndskraft behöver öka. Det militära försvaret behöver stärkas för att vi bättre ska kunna försvara vårt land, våra blivande allierade och svenska intressen. Av samma skäl är det av vikt att det civila försvaret står starkt.

Sverige ska uppnå det av Nato uppsatta målet om försvarsutgifter som motsvarar två procent av BNP så snart som möjligt, men senast 2026. Regeringen kommer, bl.a. i försvarsberedningen, att söka brett politiskt stöd för vägen dit. Förstärkningarna av försvaret bör ske i linje med Natos gemensamma försvarsplaner. För att säkerställa att Sverige möter Natos ambitioner och för att möjliggöra en internationell jämförelse ska Sverige redovisa försvarsutgifter enligt den definition som används i Nato.

Förmågan i de tre försvarsgrenarna armén, flygvapnet och marinen föreslås stärkas, bl.a. genom att ytterligare materiel anskaffas. Därtill föreslås att förmågan inom

ledning och logistik samt försvarsunderrättelseförmågan stärks. Förstärkningen av försvaret ska vara ändamålsenlig och kostnadseffektiv för att säkerställa att de tillförda resurserna bidrar till en ökad försvarsförmåga. Ett led i detta är förslaget om en stärkt uppföljning av totalförsvaret genom inrättandet av en ny myndighet, Myndigheten för totalförsvarsanalys. Regeringen tillför även medel till Försvarshögskolan för ökad forskning inom försvar, krishantering och säkerhet.

Att Ukraina förmår försvara sig mot den ryska aggressionen är centralt för Europas säkerhet. Regeringen avser att utöka det militära stödet till Ukraina. Ett utökat militärt stöd till Ukraina från Sverige bör bygga på att leverera mer kvalificerade vapensystem i linje med vad Ukraina har efterfrågat.

Även de civila delarna av totalförsvaret är eftersatta. Satsningar på det militära försvaret behöver därför kombineras med satsningar på det civila försvaret för att skapa ett fungerande totalförsvar som stärker Sveriges säkerhet brett. Motståndskraften mot hybridhot ska öka, och cybersäkerheten ska förbättras.

Den svenska beredskapen förstärks. Regeringen kommer att prioritera att bygga upp bättre beredskapslager av t.ex. sjukvårdsprodukter såsom läkemedel, medicintekniska produkter och personlig skyddsutrustning. Vidare föreslår regeringen att medel avsätts för att stärka det civila försvaret inom regionernas hälso- och sjukvård, den kommunala hälso- och sjukvården samt socialtjänsten. För att stärka dricksvattenförsörjningen såväl i fredstid som vid höjd beredskap och krig ska arbetet med bl.a. dricksvattenkvalitet och information till allmänheten intensifieras i linje med EU:s s.k. dricksvattendirektiv ([EU] 2020/2184). Vidare ska den nationella analys- och laboratorieförmågan stärkas inom ramen för utbyggnaden av det civila försvaret. Regeringen föreslår även att transportinfrastrukturen och elberedskapen tillförs medel för att stärka det civila försvaret.

Reformerat bistånd

Svensk biståndspolitik är fortsatt generös. Biståndsbudgeten för 2023–2025 uppgår till 56 miljarder kronor per år och frikopplas från bruttonationalinkomsten. På så sätt skapas större förutsebarhet. Avräkningar för flyktingkostnader begränsas till maximalt 8 procent av biståndsbudgeten. En reformagenda för biståndet tas fram med fokus på långsiktighet, transparens och effektivitet. Tematiska prioriteringar ska göras med fokus på fattigdomsbekämpning och hälsoinsatser för de allra mest utsatta, demokratibistånd till människorättsförsvarare och demokratikämpar, utökat och effektiviserat klimatbistånd samt kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter. Sverige fortsätter också arbetet med att bidra till global tillgång till vaccin mot covid-19, bl.a. genom vaccindonationer. Andelen bistånd som kanaliseras via kärnstöd till multilaterala organisationer ska begränsas, och andelen bistånd som kanaliseras via civilsamhället ska öka på platser där civilsamhället effektivt genomför prioriterad verksamhet. Det multilaterala samarbetet ska fokuseras till de organisationer som arbetar med regeringens tematiska prioriteringar samt humanitärt bistånd, stöd till flyktingar och barns rättigheter. Större tonvikt ska läggas på bilaterala insatser och öronmärkt stöd via multilaterala organisationer, s.k. multi-bilaterala insatser, för ökad insyn och styrning över inriktning, genomförande och uppföljning av biståndet. En skattelättnad för gåvor som lämnas av juridiska personer ska utredas i syfte att införas, för att skapa incitament för företag att bidra mer till internationell hjälpverksamhet.

En särskild satsning avses göras på insatser för att skapa förutsättningar för fria val. Därutöver kommer fokus att ligga på ett utökat och effektiviserat klimatbistånd samt kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter. Biståndspolitiken ska också fokuseras för att utgöra ett verktyg för att motverka irreguljär migration, öka andelen som återvänder till sina ursprungsländer och till ett effektivt arbete för frivillig återvandr-

ing. Regeringen avser att villkora delar av biståndet i syfte att se till att mottagarländer tar ansvar för sina medborgare i frågor som berör återvändande. Biståndspolitiken ska även inriktas på effektiva åtgärder för att minska grundorsakerna till irreguljär migration och tvångsfördrivning.

En effektiv och ambitiös energi- och klimatpolitik

Elproduktion ska öka med ny kärnkraft

Sverige står inför ett växande behov av el i hela samhället. Prognoser pekar på att elkonsumtionen kan komma att fördubblas då Sverige elektrifierar större delar av industrin och transportsektorn. En av regeringens främsta prioriteringar är att arbeta för att säkra ny planerbar elproduktion i Sverige. I första hand handlar det om att möjliggöra ny kärnkraft. Kärnkraften ska ha en avgörande roll både i att återupprätta en leveranssäker och trygg elförsörjning samt i att åstadkomma en effektiv klimatomställning.

Att planerbar elproduktion har lagts ned i södra Sverige är en bidragande orsak till den bristande överföringskapaciteten i elnäten. Utbyggd planerbar produktion i söder skulle förbättra energi- och effektbalansen i hela det nordiska elsystemet och skulle därmed stötta pågående industrisatsningar. På sikt behövs utbyggd produktion även i norr. Kärnkraft är det enda alternativet för Sverige när det gäller att tillföra planerbar fossilfri elproduktion i större skala. Kärnkraften har potential att producera de stora mängder el som omställningen kräver. Dessutom bidrar kärnkraften med ett antal stödtjänster som gör hela elsystemet mer robust och leveranssäkert. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag på en garantiram för kärnkraft i syfte att säkra en stabil elförsörjning i Sverige.

Kärnkraften behöver kunna drivas med långsiktiga förutsättningar. Regeringen kommer därför att utreda hur ett regelverk kan utformas för att förhindra godtycklig eller politiskt motiverad nedläggning av kärnkraftsreaktorer. Kärnkraftsanläggningar ska enligt detta regelverk kunna fortsätta drivas så länge de underhålls och drivs på ett säkert sätt. Nya kärnkraftsreaktorer ska tillåtas på fler platser än i dag, och förbudet mot att ha fler än tio reaktorer samtidigt i drift ska tas bort. Regelverken föreslås utvecklas för att skapa förutsättningar för detta samt för att små modulära reaktorer ska kunna byggas och nyttjas i Sverige. Strålsäkerhetsmyndigheten tillförs medel för att utveckla regelverken och för att förbereda prövning av ansökningar om nya reaktorer. Vidare prioriterar regeringen att initiera en långsiktig forskningssatsning under mandatperioden för att säkra svensk spetskompetens inom kärnkraftsteknik. Medel föreslås tillföras för att möjliggöra ökad forskning kring kärnkraft. För att underlätta utbyggnaden av elnät ska staten med början under mandatperioden underlätta finansieringen genom lån eller garantier till nätägarna, baserat på lokala prognoser för elbehov.

Kraftvärme bidrar till planerbar och stabil elförsörjning i Sverige. Avfallsförbränningsskatten har försvagat lönsamheten för kraftvärme i Sverige och riskerar på sikt att leda till en minskad kraftvärmeproduktion. Regeringen föreslår därför att avfallsförbränningsskatten avskaffas. Dessutom kommer regeringen att föreslå att produktionen av värme i kraftvärme- och värmeverk inom EU:s utsläppshandelssystem befrias från koldioxidskatt.

Även andra kraftkällor och åtgärder har betydelse för elförsörjningen i landet. När det gäller solceller ska kraven på bygglov för integrerade solceller ses över, och regeringen kommer att föreslå höjd subventionsgrad för solceller inom ramen för skattereduktionen för installation av grön teknik. Regeringen föreslår även ett stöd för el- och energieffektiviserande åtgärder i småhus med låg energiprestanda samt slopad

nedsättning av energiskatten på el för datorhallar för att stimulera en effektivare elanvändning även i den sektorn.

Näringslivets gröna omställning ska främjas

Ny teknik är en central del av industrins klimatomställning. Storskalig koldioxidinfångning genom bio-CCS har stor potential att åstadkomma betydande negativa utsläpp. Energimyndigheten redovisade under 2021 ett uppdrag om genomförandet av ett driftstöd för infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor, bio-CCS, via s.k. omvända auktioner. Regeringen avser att möjliggöra genomförandet av en första auktion 2023, och minst ytterligare en auktion planeras senare under mandatperioden. Utgångspunkten är att under mandatperioden fatta beslut om att auktionera ut större volymer under förutsättning att detta är kostnadseffektivt. Regeringen avsätter även ytterligare medel för internationella klimatinvesteringar. Även utsläppsminskningar som genomförs utanför Sveriges gränser är en åtgärd som behövs och får tillgodoräknas för att nå det långsiktiga klimatmålet till 2045.

Industriklivet föreslås förstärkas för att öka industrins förutsättningar att kunna utveckla och investera i ny teknik som reducerar dess utsläpp, exempelvis via infångning och lagring av koldioxid för fossila eller processrelaterade utsläpp. Då industrin står för en betydande del av koldioxidutsläppen är det särskilt prioriterat att vidta politiska åtgärder som kan minska industriverksamheternas klimatpåverkan och samtidigt bidra till stärkt konkurrenskraft. Regeringen avser att föreslå att miljötillståndsprövningen enligt miljöbalken ska förenklas och förkortas för att underlätta för näringslivets gröna omställning. En utredning ska tillsättas för att ta fram förslag för att göra prövningsprocessen mer flexibel, effektiv och förutsägbar. Utredningen ska också lämna förslag om hur antalet myndigheter som för statens talan i tillståndsärenden ska begränsas. Regeringen avser att genomföra delar av Miljöprövningsutredningens förslag.

Laddinfrastrukturen ska byggas ut

Goda möjligheter till laddning är en förutsättning för att öka elektrifieringen av transportsektorn. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för att bygga ut laddinfrastrukturen i Sverige. Resurstillskotten ska i första hand fördelas mellan stöd till publika laddstationer för lätta fordon och stöd till elektrifiering av tunga transporter. Satsningen ska bl.a. stötta utbyggnaden i områden där den i dag går långsamt, t.ex. i glesbygd och där de ekonomiska förutsättningarna är sämre. De hinder som hämmar utbyggnaden av laddinfrastruktur, och som bl.a. Energimyndigheten och Boverket har analyserat, ska bedömas och relevanta åtgärder utformas. För att underlätta omställningen till en fossilfri fordonsflotta och gynna arbetsresor med laddbara bilar, kommer regeringen att föreslå ett tillfälligt undantag från beskattning av förmån av laddel på arbetsplatsen.

Miljöförstöringen ska bekämpas och våtmarkerna restaureras

Att bekämpa och förhindra miljöförstöring mer effektivt är en central prioritering för regeringen. Regeringen föreslår tillskott av medel till åtgärder för en bättre havs- och vattenmiljö, bl.a. i Östersjön, genom insatser för att minska övergödning, utsläpp av gifter och nedskräpning. Ytterligare stora insatser är avgörande för att minska tillförseln av kväve och fosfor till Östersjön.

Restaurering av våtmarker är gynnsamt för att minska utsläppen av växthusgaser, stärka den biologiska mångfalden, balansera vattenflöden samt minska övergödningen. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för att stärka arbetet med att återställa våtmarker i Sverige. Det är angeläget att minska och avlägsna miljögifter i mark och

vatten. Medel föreslås därför avsättas för sanering av förorenade områden. Odlingstorv ger upphov till utsläpp av växthusgaser. Åtgärder för att begränsa klimateffekterna av odlingstorv kommer därför att tas fram.

En hållbar migrations- och integrationspolitik

Invandringen till Sverige har varit ohållbar. Resultatet har blivit ett farligt utanförskap bland många utrikesfödda, men också bland barn och ungdomar födda i Sverige. Integrationsproblemen påverkar numera hela samhället i form av bostadssegregation och trångboddhet, arbetslöshet och bidragsberoende, hälsoproblem och dåliga skolresultat, brottslighet och utsatthet för brottslighet, hedersförtryck, otrygghet och kränkningar av ungdomars rättigheter.

Ett paradigmskifte sker nu inom svensk migrationspolitik. Asylrätten kommer att upprätthållas, och regeringens arbete kommer att vara i enlighet med de bindande internationella regler som Sverige har åtagit sig att följa. Utgångspunkten ska vara att skydd för den som flyr en konflikt eller kris ska erbjudas tillfälligt och för den som flyr Sveriges närområde. Sveriges lagstiftning för asylmottagande ska anpassas för att inte vara mer generös än vad som är en skyldighet för en medlemsstat enligt EU-rätten. Regeringen avser att tillsätta en utredning för att ta fram de författningsförslag som krävs för att åstadkomma detta, vilket bl.a. innefattar att föreslå lagändringar för den enskildes rättigheter under asylprocessen. Regeringen föreslår dessutom att Sverige ska ta emot betydligt färre kvotflyktingar under mandatperioden, 900 per år jämfört med de 5 000 som var åtagandet för 2021.

En översyn av asylprocessen i syfte att stärka kvalitet, enhetlighet och rättssäkerhet kommer att genomföras. I översynen ska det bl.a. ingå kriterier för offentliga biträden, tolkar och nämndemän samt bedömningen av ärenden gällande bl.a. konvertiter och hbtq-personer.

Den förlängda tillämpningen av EU:s s.k. massflyktsdirektiv (2001/55/EG) till den 24 mars 2024 innebär att många personer söker tillfälligt skydd i Sverige. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel avsätts till Migrationsverket. Med tillskottet ska myndigheten kunna tillgodose sitt behov av personal för att hantera migrationen med anledning av kriget i Ukraina.

Regeringen föreslår också att medel avsätts för migrationsdomstolarna för att dessa ska kunna beta av sina stora målbalanser, i syfte att snabba på återvändandet av människor som saknar rätt att vistas i Sverige.

Under mandatperioden ska antalet förvarsplatser utökas kraftigt, och myndigheternas uppdrag kopplade till återvändandeverksamheten ska prioriteras och stärkas. Regeringen avser att föreslå en skärpning av villkoren för anhöriginvandring och arbetskraftsinvandring under mandatperioden.

Nyanlända ska etablera sig snabbare på arbetsmarknaden, och bidragsberoendet bland utrikesfödda ska minska. Integrationspolitiken ska genomsyras av tydliga krav och förväntningar på att människor ska bli självförsörjande. Kraven för att bli svensk medborgare ska ses över i syfte att skärpas. Nyanländas kunskaper om det svenska samhället och kunskaper i det svenska språket behöver stärkas. En utredning kommer att tillsättas för att föreslå förändringar som medför att samhällsintroduktion och samhällsorientering görs obligatorisk och att vissa offentliga ersättningar villkoras med deltagande. Ökad tonvikt läggs vid jämställdhet, kvinnors rättigheter, religionsfrihet och samhällets övriga grundvärderingar. Sfi-undervisningen ska ses över i syfte att förstärkas, bl.a. genom att sfi-undervisning med yrkesutbildning ska erbjudas nyanlända i alla kommuner.

Regeringen kommer att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå en modell för successiv kvalificering till svenska välfärdsförmåner, t.ex. genom arbete. Möjligheten att ta bort rätten till ekonomiskt bistånd för den som vistas olovligen i landet ska utredas, liksom möjligheten att ställa högre aktivitetskrav för försörjningsstöd eller etableringsersättning. Utredningen ska även ges i uppdrag att analysera och överväga i vilken mån det är förenligt med EU-rätten att, utöver de utgångspunkter för kvalificering in i välfärden som redan angetts, låta kvalificering till välfärdsförmåner ske på grundval av medborgarskap i Sverige eller i en annan EES-stat, i stället för på grundval av bosättning.

Bättre kontroll över statens utgifter

Förbättrad folkbokföring genom folkräkning

För att få bättre kontroll över vilka som befinner sig i Sverige olovligt och för att bekämpa välfärdsbrottsligheten och den organiserade kriminaliteten är det viktigt att staten stärker kontrollen över folkbokföringen. Fusk med folkbokföringsuppgifter är ofta ett led i den organiserade brottsligheten. Felaktiga folkbokföringsuppgifter används av kriminella för att bl.a. tillskansa sig välfärdsförmåner och bidrag. En stärkt folkbokföring ger staten bättre förutsättningar att bekämpa brott, hindra framväxten av utanförskap och bygga upp viktig kunskap i arbetet med att motverka problem som exempelvis trångboddhet. Regeringen avsätter därför medel för att förbättra folkbokföringen genom en folkräkning. Skatteverkets riktade kontroller i områden där risken för felaktig folkbokföring bedöms vara stor är en viktig del av satsningen.

Statens resurser ska användas effektivt

Regeringens åtgärder utgår från att staten tydligare och bättre ska prioritera sina kärnverksamheter. Medborgarnas förtroende för att det offentliga klarar sitt huvuduppdrag ska stärkas genom politikens prioriteringar. Regeringen avser att vidta ett antal åtgärder för att minska statens utgifter. För att värna legitimiteten i och förtroendet för välfärdssystemen och andra offentliga stödsystem är det avgörande att utbetalningar enbart sker till personer som är berättigade till stöd. Regeringen prioriterar att stärka myndigheternas arbete med att minska de felaktiga utbetalningarna från offentliga stödsystem och att motverka skattefusk.

1.5 Effekter av regeringens politik

Effekter på arbetsmarknaden

Regeringen beskriver i den här propositionen ett antal kommande åtgärder som kan få positiva långsiktiga effekter för arbetsmarknaden. De bedömningsbara reformer i denna proposition som föreslås och aviseras för att genomföras 2023 bedöms emellertid på lång sikt minska sysselsättningen och antalet arbetade timmar, samtidigt som arbetslösheten ökar. Detta är en följd av att de negativa effekterna för sysselsättningen och arbetslösheten av att bibehålla dagens nivå på arbetslöshetsersättningen bedöms vara större än de samlade positiva effekterna av övriga reformer.

Bibehållandet av nuvarande nivå på arbetslöshetsersättningen som föreslås i denna proposition ger ökad försäkring mot inkomstbortfall vid arbetslöshet och därmed ökad trygghet för individen. En generösare arbetslöshetsförsäkring kan leda till att matchningen på arbetsmarknaden förbättras, eftersom det finns större möjligheter för individen att invänta ett arbete som matchar dess kompetens. Samtidigt kan en högre ersättningsgrad innebära att arbetslösa söker arbete mindre aktivt och accepterar färre jobberbjudanden, vilket kan förlänga tiden i arbetslöshet. Det kan även innebära att företagens kompetensförsörjning försämras. En högre arbetslöshetsersättning kan

även leda till att lönerna stiger snabbare, eftersom löntagarna kan få en bättre förhandlingsposition, vilket kan medföra en högre arbetslöshet på sikt.

Utökade medel till kommuner och regioner, för att förbättra kvaliteten i välfärden, kan bl.a. leda till bättre hälsa och bättre resultat i grund- och gymnasieskolan. Det bedöms på sikt leda till högre sysselsättning och produktivitet samt lägre arbetslöshet.

Förstärkningen av jobbskatteavdraget för äldre leder till att det lönar sig mer att arbeta för äldre. Det bedöms leda till att fler äldre kommer att delta på arbetsmarknaden, vilket på sikt medför en ökad sysselsättning i ekonomin i sin helhet. Det kommande förslaget om en förstärkning av reseavdraget för arbetsresor förväntas bidra till en ökad rörlighet på arbetsmarknaden och således till en något lägre arbetslöshet.

Effekter på inkomstfördelningen

I denna proposition föreslår regeringen en rad åtgärder som påverkar hushållens ekonomiska standard. De av regeringen föreslagna beräkningsbara åtgärderna förväntas höja hushållens ekonomiska standard med drygt 6 miljarder kronor eller i genomsnitt 0,2 procent. Av detta belopp står förslaget om bibehållandet av dagens nivå på arbetslöshetsersättningen för drygt hälften. Dessutom föreslås förändringar av indirekta skatter. De påverkar inte hushållens disponibla inkomster, men medför att hushållens konsumtionsmöjligheter ökar med knappt 4 miljarder kronor. I diagram 1.1 redovisas åtgärdernas effekter på hushållens ekonomi som andel av ekonomisk standard i olika delar av inkomstfördelningen.

De beräkningsbara reformer i denna proposition som bedöms ha en direkt inverkan på individernas ekonomiska standard är de föreslagna och aviserade förändringarna i reseavdraget, jobbskatteavdraget för äldre, bibehållandet av dagens nivå på arbetslöshetsersättningen samt det förlängda tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag. Därutöver kommer regeringen att föreslå tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel vilket påverkar hushållens konsumtionsmöjligheter.

Reformerna har olika fördelningsprofil, men sammantaget har de förslag som påverkar ekonomisk standard en tydligt utjämnande fördelningsprofil. Den ekonomiska standarden ökar procentuellt sett mest i den nedre delen av fördelningen, och allra mest för den tiondel av befolkningen som har lägst ekonomisk standard (se diagram 1.1). De främsta orsakerna till detta är bibehållandet av dagens nivå på arbetslöshetsersättningen och det förlängda tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag. Båda reformerna ökar den ekonomiska standarden mest i inkomstgrupp 1.

Som framgår av diagram 1.1 har även den föreslagna sänkningen av energiskatten på bensin och diesel, som är en indirekt skatt, störst betydelse i den nedre delen av inkomstfördelningen.

Diagram 1.1 Effekter på hushållens ekonomi i olika inkomstgrupper till följd av förslag och aviseringar i denna proposition

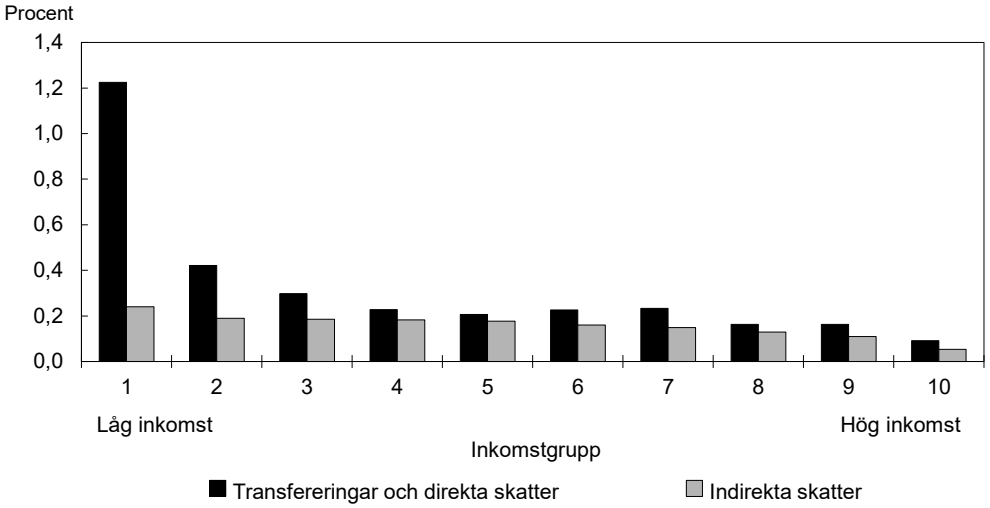

Anm.: Ekonomisk standard definieras som hushållens sammanlagda inkomster från arbete, kapital och sociala ersättningar minus direkta skatter, justerat för försörjningsbörda. Hela befolkningen har delats in i tio olika inkomstgrupper efter ekonomisk standard. Beräkningarna inkluderar effekter 2023 av beräkningsbara åtgärder i denna proposition.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utöver de reformer som påverkar den disponibla inkomsten påverkas individers levnadsvillkor av reformer avseende individuella välfärdstjänster som vård, skola och omsorg. Ett utökat inkomstbegrepp, som inkluderar såväl ekonomisk standard som de resurser som läggs på offentligt finansierade välfärdstjänster, ger en mer fullständig bild av politikens effekter. Samtidigt är den utjämning av livschanser som sker genom välfärdstjänster, inte minst utbildning, svår att mäta och har en vidare betydelse för både individer och samhället i stort än vad som framgår av de ekonomiska beräkningar som görs i denna proposition.

De direkta effekterna av de reformer som påverkar den utökade inkomsten redovisas i diagram 1.2. Åtgärderna som föreslås i denna proposition innebär att resurserna för individuella välfärdstjänster ökar med totalt 11 miljarder kronor. Tillsammans med reformerna som påverkar den disponibla inkomsten bedöms de leda till att den utökade inkomsten ökar med i genomsnitt 0,4 procent. Förslagen om de individuella välfärdstjänsterna bidrar till att den utökade inkomsten ökar i alla inkomstgrupper. I relativa termer ökar den mest i de tre lägsta inkomstgrupperna. Detta beror främst på regeringens förslag om höjda generella statsbidrag till kommuner och regioner samt höjda anslag till utbildning och hälso- och sjukvård.

Sammantaget har de förslag som påverkar utökad inkomst en tydligt utjämnande fördelningsprofil, där den utökade inkomsten ökar mest i den nedre delen av fördelningen och allra mest för den tiondel av befolkningen som har lägst ekonomisk standard (se diagram 1.2).

Diagram 1.2 Effekt på utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av förslag och aviseringar i denna proposition

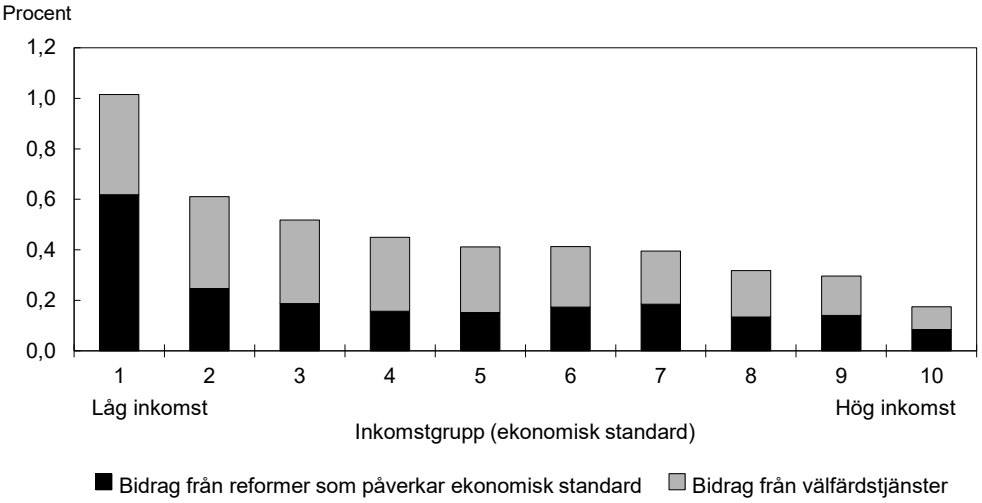

Anm.: Hela befolkningen har delats in i tio olika inkomstgrupper efter ekonomisk standard. Beräkningarna inkluderar effekter 2023 av beräkningsbara åtgärder i denna proposition. Effekterna beräknas i förhållande till gällande regler (för disponibel inkomst) och senast beslutade anslagsnivå (för välfärdstjänster).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter på ekonomisk jämställdhet

Sammantaget väntas de förslag och aviseringar som presenteras i denna proposition medföra att den individuella utökade inkomsten, dvs. det sammanlagda bidraget från välfärdstjänster och individuell disponibel inkomst, ökar mer för kvinnor än för män.

Satsningarna avseende välfärdstjänster bedöms tillföra ekonomiska resurser till kvinnor i högre utsträckning än män. Effekten av satsningarna på välfärdstjänster, uttryckt som andel av den utökade inkomsten (dvs. summan av disponibel inkomst och värdet av välfärdstjänster), uppgår till nära 0,5 procent för kvinnor och 0,4 procent för män (se diagram 1.3). Detta beror främst på regeringens förslag om höjda generella statsbidrag till kommuner och regioner samt höjda anslag till utbildning och hälso- och sjukvård.

Diagram 1.3 Effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor och män till följd av förslag och aviseringar i denna proposition

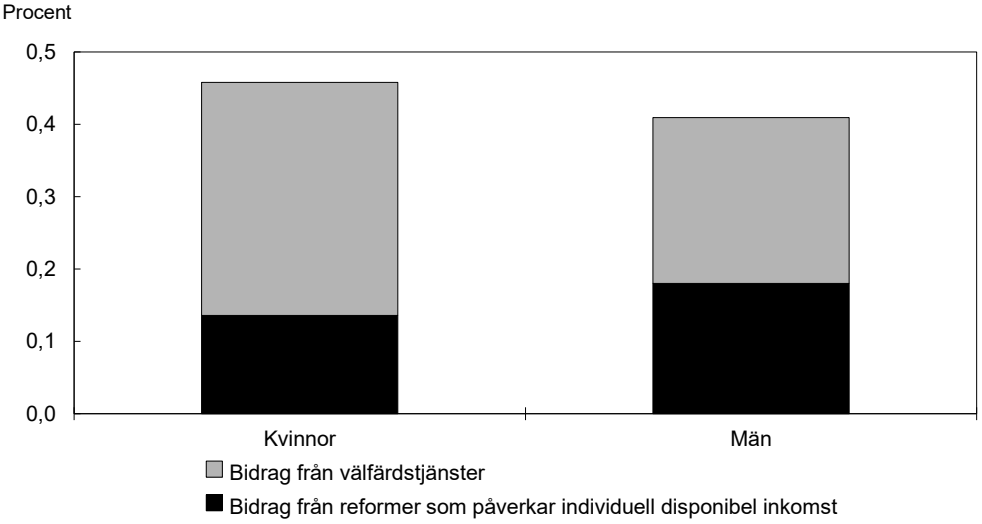

Anm.: Beräkningarna inkluderar effekter 2023 av beräkningsbara åtgärder i denna proposition. Effekterna beräknas i förhållande till gällande regler (för disponibel inkomst) och senast beslutade anslagsnivå (för välfärdstjänster).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

De föreslagna och aviserade reformerna i den här propositionen bedöms sammantaget öka mäns individuella disponibla inkomst något mer än kvinnors. Det är främst förändringarna i reseavdraget och bibehållandet av dagens nivå på arbetslöshetsersättningen som bidrar till detta resultat. Förslaget om en förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag bedöms dock öka kvinnors disponibla inkomst mer än mäns. Det kommande förslaget om sänkt skatt på bensin och diesel bedöms ha större ekonomisk betydelse för kvinnor än för män (se diagram 1.4).

Diagram 1.4 Effekt på individuell inkomst för kvinnor och män till följd av förslag och aviseringar i denna proposition

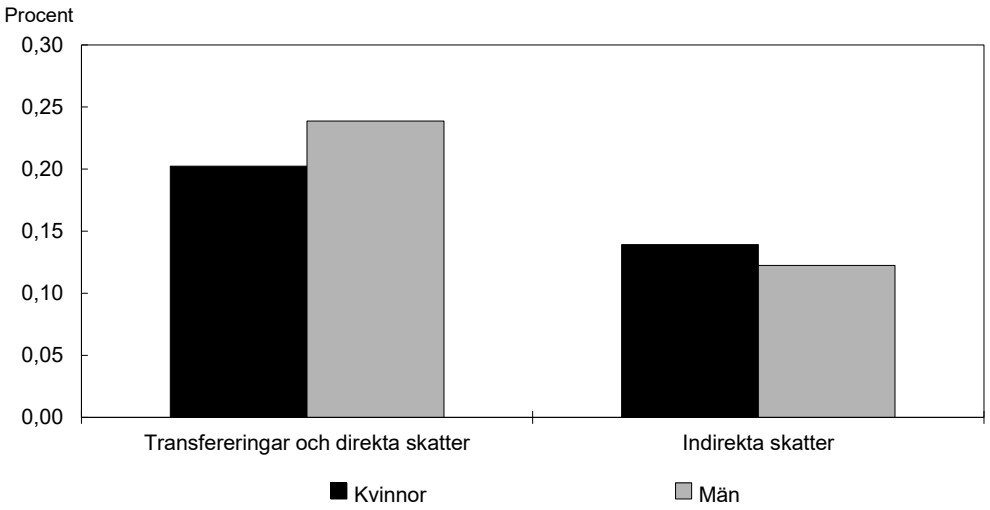

Anm.: Beräkningarna inkluderar effekter 2023 av beräkningsbara åtgärder i denna proposition.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter på klimatet

Regeringens klimatpolitiska arbete ska utgå från riksdagens klimatmål. Sverige ska senast 2045 ha nettonollutsläpp. Bortom 2045 ska utsläppen vara nettonegativa.

Regeringen föreslår vissa åtgärder som på kort sikt kommer att ha en negativ effekt på klimatet, men som bedöms vara nödvändiga i den situation som Sverige befinner sig i. Det är framför allt den aviserade sänkningen av reduktionsplikten under mandatperioden till EU:s lägstanivå som bedöms öka utsläppen. Regeringen har dock gjort avvägningen att detta är nödvändigt för att säkerställa att de höga bränslepriserna inte urholkar hushållens ekonomi och för att bibehålla förtroendet för klimatpolitiken i stort. Avskaffad klimatbonus och tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel bedöms också öka utsläppen.

Det finns även en rad åtgärder som bedöms bidra till en positiv klimatpåverkan, framför allt på längre sikt. Utbyggd laddinfrastruktur bedöms vara en viktig förutsättning för elektrifieringen av transportsektorn. Leveranssäkerheten och kapaciteten i kraftsystemet stärks. Här är regeringens satsning på att skapa bättre förutsättningar för investeringar i ny kärnkraft viktig eftersom den bidrar till produktion av fossilfri el. Den andra viktiga förutsättningen för att klimatomställningen ska gå att genomföra är att tillståndsprocesserna blir mer effektiva. Regeringen avser göra en översyn av miljöbalken för att säkerställa detta.

Vidare föreslår regeringen en förstärkning av Industriklivet för att öka industrins förutsättningar för klimatomställning. Industriklivet uppskattas ha stor potential att reducera utsläpp på längre sikt. De projekt som fått finansiering via Industriklivet t.o.m. den 31 december 2021 beräknas kunna bidra till att minska utsläpp av

växthusgaser med 9 miljoner ton per år, vilket motsvarar 19 procent av Sveriges totala utsläpp, samt bidra till 6 miljoner ton i negativa utsläpp per år.

För att nå målet om nettonollutsläpp senast 2045, och för att bidra till negativa nettoutsläpp därefter, krävs kompletterande åtgärder. Som kompletterande åtgärder räknas t.ex. bio-CCS, vilket innebär avskiljning och lagring av koldioxid från förbränning av biobränslen, och åtgärder för utsläppsminskningar utanför Sveriges gränser. Regeringens förslag möjliggör storskalig koldioxidinfångning genom bio-CCS. Tekniken har stor potential att åstadkomma betydande negativa utsläpp. Också satsningen på att återställa våtmarker bedöms minska Sveriges nettoutsläpp. Därutöver bedöms satsningen på internationella klimatinvesteringar minska de globala utsläppen.

En bredare redovisning av de bedömda effekterna på utsläppen av vissa reformer i denna proposition finns i bilagan Klimatredovisning till utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

2 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och förslag till statens budget för 2023

1. Riksdagen godkänner riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 1).
2. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, till följd av tekniska justeringar och av finanspolitiska skäl till 1 665 miljarder kronor för 2023 respektive 1 745 miljarder kronor för 2024 (avsnitt 4.2).
3. Riksdagen fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till 1 825 miljarder kronor för 2025 (avsnitt 4.2).
4. Riksdagen godkänner beräkningen av inkomster i statens budget för 2023 (avsnitt 5.2 och bilaga 1 avsnitt 2).
5. Riksdagen godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2024 och 2025 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 5.2 och tabell 5.1).
6. Riksdagen beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2023 (avsnitt 6.2 och tabell 6.1).
7. Riksdagen godkänner beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2023 (avsnitt 6.2 och tabell 6.1).
8. Riksdagen godkänner beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2023 (avsnitt 6.2 och tabell 6.1).
9. Riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2024 och 2025 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 6.3 och tabell 6.3).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen (2011:203) (avsnitt 7.2).
11. Riksdagen godkänner beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2023 (avsnitt 7.2 och tabell 7.1).
12. Riksdagen godkänner beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2023 (avsnitt 7.2 och tabell 7.1).
13. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 55 340 000 000 kronor (avsnitt 9.2).
14. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 18 500 000 000 kronor (avsnitt 9.2).
15. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen (2011:203), besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten (avsnitt 9.7).

Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens inkomster

16. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 11.1 och 12.8).
17. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (avsnitt 11.2 och 12.1).

18. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 11.3 och 12.7).
19. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 11.4 och 12.8).
20. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik (avsnitt 11.5 och 12.13).
21. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik (avsnitt 11.6 och 12.13).
22. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik (avsnitt 11.7 och 12.13).
23. Riksdagen antar förslaget till lag om upphävande av lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns (avsnitt 11.8 och 12.7).
24. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2022:174) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 11.9 och 12.7).

3 Den makroekonomiska utvecklingen

I detta avsnitt redovisas prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i övriga världen 2022–2025. Tyngdpunkten i avsnittet ligger på utvecklingen 2022 och 2023. Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen, samt de som föreslås eller aviseras i denna proposition eller i propositionen Höständringsbudget för 2022 (prop. 2022/23:2) eller har aviserats i tidigare propositioner. Prognosen baseras inte på några framtida finanspolitiska regel- eller anslagsändringar därutöver. I prognosen har information som fanns tillgänglig fram t.o.m. den 20 oktober 2022 beaktats. Tabeller med prognosens innehåll i detalj redovisas i bilaga 2.

Sammanfattning

- Ett högt inflationstryck som har förstärkts av Rysslands krig mot Ukraina och energikrisen har inneburit kraftigt försämrade utsikter för världsekonomin. Framöver väntas tillväxten i omvärlden dämpas, i synnerhet i euroområdet till följd av de omfattande störningarna på energimarknaderna.
- I Sverige ökade BNP förhållandevis starkt andra kvartalet 2022. En markant ökning av hushållens konsumtion av framför allt tjänster efter att pandemirestriktioner lyfts, samt en god utveckling av investeringar, bidrog till utvecklingen. Samtidigt har inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), fortsatt att stiga. Inflationstrycket är brett och inflationen väntas vara hög även den resterande delen av 2022. Riksbanken och andra centralbanker har höjt styrräntorna för att dämpa den höga inflationen. Räntorna väntas fortsätta stiga, vilket bedöms minska efterfrågan i ekonomin och tillsammans med lägre bidrag från energipriser medföra att inflationen sjunker 2023.
- År 2023 väntas den ekonomiska aktiviteten i Sverige minska. En hög inflation och stigande räntekostnader väntas tynga både hushållens konsumtion och företagens investeringar. Hushållens konsumtion bedöms även påverkas av prisfall på aktiemarknaderna samt en vikande bostadsmarknad. Den lägre omvärldsefterfrågan, inte minst från Tyskland, väntas därtill hålla tillbaka svensk export.
- Den lägre efterfrågan väntas medföra att sysselsättningstillväxten saktar in och att arbetslösheten ökar 2023. Svensk ekonomi bedöms befinna sig i en lågkonjunktur 2023.
- Prognosen är behäftad med stor osäkerhet som främst är kopplad till energikrisen i Europa och utvecklingen av inflationen. Denna osäkerhet belyses med två alternativa scenarier.

3.1 Utsikterna i omvärlden 2022 och 2023

Utsikterna för världsekonomin har kraftigt försämrats. Ett redan högt inflationstryck och allvarliga leverans- och utbudsproblem förstärktes våren 2022 av Rysslands invasion av Ukraina och den efterföljande energikrisen. Under sommaren och hösten har situationen för leverans- och utbudsproblemen börjat förbättras medan inflationen däremot har stigit ytterligare. Detta har föranlett stigande styrräntor världen över.

Energikrisen har samtidigt blivit alltmer allvarlig i Europa, och utvecklingen på de finansiella marknaderna har varit volatil med fallande tillgångspriser.

I euroområdet steg BNP första halvåret 2022 i relativt god takt trots en hög inflation och minskad köpkraft bland hushållen. Pandemirelaterade restriktioner avvecklades vilket bl.a. medförde ytterligare återhämtning inom kontaktnära tjänster. Preliminära siffror tyder på att tillväxten saktade in tredje kvartalet 2022. Under resterande del av 2022 och 2023 väntas den ekonomiska utvecklingen bli betydligt sämre (se tabell 3.1). Rysslands krig i Ukraina har drivit upp priserna på flera viktiga råvaror och skapat allvarliga störningar på energimarknaderna i Europa. Hög inflation, framför allt höga energi- och livsmedelspriser, stigande räntor och osäkerhet väntas påverka både hushåll och företag negativt. Samtidigt väntas efterfrågan från omvärlden dämpas. Framåtblickande indikatorer, såsom inköpschefsindex (PMI), har försvagats under våren och sommaren (se diagram 3.1). Indikatorer över hushållens konsumentförtroende har också tydligt försämrats och ligger på rekordlåga nivåer i många länder. Särskilt drabbade är de länder i Europa där rysk gas tidigare utgjorde en betydande andel av den totala energianvändningen, men även många länder i Östeuropa som har en omfattande handel med Ryssland. Finanspolitiska åtgärder i form av stöd till hushåll för höga energipriser samt ökade utgifter för energiinvesteringar och försvar motverkar till viss del utvecklingen. Hushållen har också haft ett högt sparande under pandemin, vilket bedöms bidra till att konsumtionen hålls uppe något.

Även i USA och Kina bedöms tillväxten bli tydligt svagare framöver. I USA föll BNP första halvåret 2022, även om hushållens konsumtion utvecklades starkt. En återhämtning skedde under tredje kvartalet, främst till följd av en stark utveckling av nettoexporten. En fortsatt hög inflation och en snabb åtstramning av penningpolitiken väntas dämpa den ekonomiska utvecklingen framöver. I Kina krympte BNP kraftigt andra kvartalet 2022, då hög smittspridning av covid-19 ledde till återinförda nedstängningar och restriktioner. BNP återhämtade sig dock tredje kvartalet då en återöppning skedde i flertalet städer samtidigt som exporten utvecklades starkt. Framöver väntas tillväxten i Kina växla ned till följd av nolltoleransstrategin mot covid-19 och ytterligare nedstängningar, osäkerhet inom fastighetssektorn och en lägre efterfrågan från omvärlden. Både finans- och penningpolitiken väntas dock stimulera ekonomin.

Diagram 3.1 Inköpschefsindex (PMI) för Sverige, Euroområdet, USA och Kina

Säsongsrensade månadsvärden

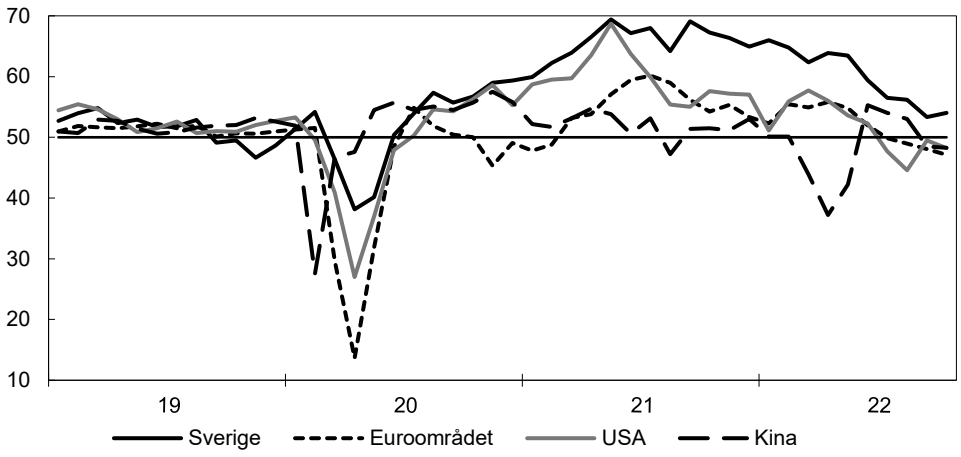

Anm.: Värdet 50 avser balans, där ett värde över respektive under 50 tyder på att läget är bättre eller sämre än föregående månad.

Källor: Markit, Silf och Swedbank.

Inflationen har stigit tydligt i både euroområdet och USA det senaste året och är mycket hög. Kombinationen av snabbt stigande efterfrågan efter pandemin och olika produktions- och distributionsstörningar runt om i världen har påtagligt drivit upp priser på världsmarknaden. Obalanserna har förstärkts av Rysslands invasion av Ukraina och nya pandemirelaterade restriktioner i Kina. I euroområdet har energi- och livsmedelspriserna stigit kraftigt. Det senaste halvåret har dock prisökningarna blivit allt bredare och omfattar de flesta typer av varor och tjänster. Uppgången i den amerikanska inflationen började tidigare än i euroområdet, vilket till viss del kan förklaras av stora ekonomiska stimulanser. Även i USA har dock energi- och livsmedelspriserna stigit. Kortsiktiga inflationsförväntningar är på höga nivåer både i euroområdet och i USA, men de långsiktiga förväntningarna är fortsatt på en nivå nära inflationsmålen. Den globala inflationen väntas dämpas 2023, främst till följd av ett lägre bidrag från energipriserna, minskande leverans- och utbudsproblem, samt lägre efterfrågan i kölvattnet av åtstramande penningpolitik.

Tabell 3.1 Nyckeltal internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
BNP, euroområdet	5,3	2,9	-0,1	1,7	2,2
BNP, USA	5,9	1,7	0,6	1,8	2,3
BNP, Kina	8,1	3,1	4,8	5,0	5,0
BNP i världen, PPP-vägd[1]	6,0	2,8	2,2	3,4	3,4
BNP i världen, KIX-vägd[2]	5,2	2,4	0,7	2,2	2,4
Svensk exportmarknad[3]	8,8	6,3	2,0	3,4	3,4
Inflation, euroområdet[4]	2,6	8,4	6,0	2,0	2,0
Inflation, USA[5]	4,7	8,1	3,8	2,5	2,3
Dagslåneränta, euroområdet[6]	-0,6	0,1	2,5	2,5	2,3
Styrränta, USA[6]	0,3	1,9	4,7	4,1	3,2
Råoljepris[7]	70,7	100,6	80,4	74,8	71,3

[1] BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade (PPP) BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

[2] BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade vikterna används för 2022 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.

[3] Den sammanviktade importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

[4] Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

[5] Konsumentprisindex (KPI).

[6] Årsgenomsnitt, procent. Avser estr, dvs. den referensränta som ska återspegla kostnader mellan banker i euroområdet för osäkrade lån från en bankdag till nästa, och Federal funds ränta för USA.

[7] Brent, US-dollar per fat. Prognos avser 10-dagars genomsnitt för terminsprissättningen 2022-10-20.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

3.2 Utsikterna i Sverige 2022 och 2023

Den ekonomiska aktiviteten minskar 2023

Ett högt inflationstryck som förstärkts av Rysslands krig mot Ukraina och energikrisen har gett ett tydligt avtryck på svensk ekonomi. Kraftigt höjda priser på framför allt energi och livsmedel, stigande räntor och fallande tillgångspriser har påverkat såväl hushåll som företag. Trots detta var tillväxttakten första halvåret 2022 förhållandevis god, och det andra kvartalet växte BNP över det historiska genomsnittet (2000–2021). En stark utveckling av investeringar, framför allt bygg- och anläggningsinvesteringar, bidrog till uppgången andra kvartalet. Även hushållens konsumtion bidrog kraftigt som en följd av återställda beteendemönster bland hushållen samt ett uppdämt konsumtionsbehov i pandemins kölvatten. Samtidigt påverkades tillverkningsindustrin fortsatt av leveransproblem och utbudsstörningar. Den preliminära BNP-indikatorn pekar på att tillväxten fortsatt var god även tredje kvartalet.

En tydlig nedgång i den ekonomiska aktiviteten väntas i Sverige framöver (se tabell 3.2). Det stöds av framåtblickande indikatorer som har dämpats tydligt, som exempelvis barometerindikatorn, hushållens konsumentförtroende och inköpschefsindex (se diagram 3.1 och diagram 3.2). En hög inflation, stigande räntekostnader, fallande utveckling av tillgångspriser samt osäkerhet väntas tynga hushållens konsumtion och företagens investeringar. Investeringarna tyngs bl.a. av bostadsinvesteringarna som väntas minska 2023. Bostadspriserna har sjunkit tydligt sedan mars och väntas falla ytterligare. Den lägre omvärldsefterfrågan, inte minst från Tyskland, väntas därtill hålla tillbaka svensk export. Sammantaget väntas BNP-tillväxten försvagas 2023, och svensk ekonomi bedöms befinna sig i en lågkonjunktur.

Diagram 3.2 Barometerindikatorn och hushållens konsumentförtroende

Standardiserade värden

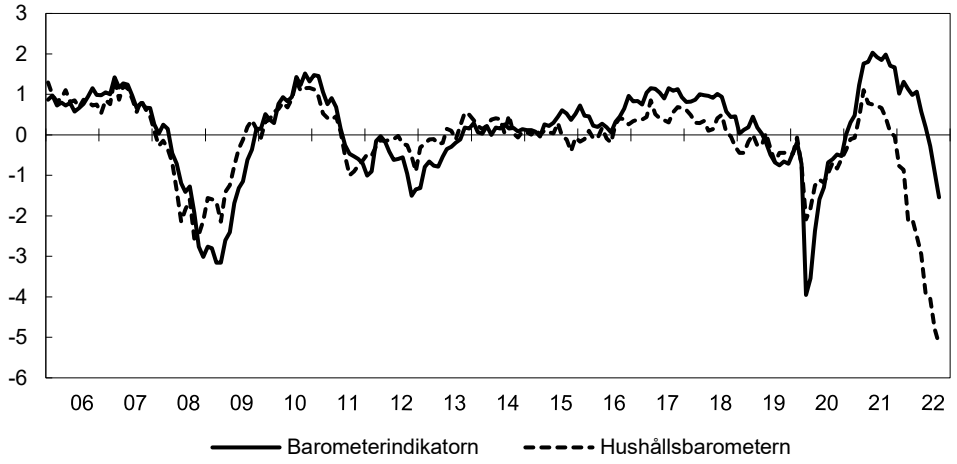

Källa: Konjunkturinstitutet.

Hushållens konsumtion väntas minska till följd av urholkad köpkraft

Hushållens konsumtion utvecklades svagt under inledningen av 2022 bl.a. till följd av hög smittspridning av covid-19 och stigande priser på energi. Den svagare inledningen på året blev dock kortvarig eftersom hushållens konsumtion ökade i snabbare takt än sitt historiska genomsnitt det andra kvartalet. Det kan delvis förklaras av slopade pandemirestriktioner och minskad sjukfrånvaro samt ett uppdämt konsumtionsbehov efter pandemin.

Framöver väntas dock hushållens konsumtion minska. Det stöds av framåtblickande indikatorer där hushållen aldrig tidigare varit så pessimistiska som nu (se diagram 3.2). Det är framför allt hushållens syn på den egna ekonomin som tynger konsumentförtroendet, och särskilt dystra är småhusägare samt bostadsrättsinnehavare. Det kan troligtvis förklaras av hög inflation, i synnerhet högre energikostnader, och stigande räntor samtidigt som tillgångspriser utvecklats svagt. Hushållen, som är högt belånade, är känsliga för höjda räntor då en stor andel av lånen har rörlig ränta eller korta bindningstider. Löneökningstakten har tilltagit under loppet av 2022, men är likväl betydligt lägre än inflationen, och reallönerna väntas sjunka tydligt både 2022 och 2023. Hushållen kompenseras dock något för de höga elpriserna via högkostnadsskydd. Även vissa ersättningsnivåer i socialförsäkringen höjs som en konsekvens av den höga inflationen 2022 när prisbasbeloppet höjs den 1 januari 2023. Sammantaget väntas hushållens reala disponibla inkomster ändå utvecklas svagt 2022 och 2023. Det leder till att hushåll som tidigare sparat en stor andel av sin inkomst nu väntas dra ned på sitt sparande för att bibehålla sin konsumtion. Konsumtionen av icke nödvändiga varor och tjänster väntas sammantaget minska vilket leder till att tillväxttakten i

hushållens konsumtion försvagas andra halvåret 2022. Nedgången fortsätter 2023 när hushållens konsumtion väntas minska jämfört med året innan.

Svag utveckling av offentlig konsumtion

Det första halvåret 2022 har den offentliga konsumtionen minskat, framför allt i regionerna där konsumtionsutvecklingen var särskilt stark 2021. Det förklaras bl.a. av ett minskat behov av covidrelaterad vård, hög sjukfrånvaro under inledningen av 2022 och stigande priser på insatsvaror. Detta väntas bidra till att den offentliga konsumtionen sjunker något 2022. Hög inflation och att covidrelaterade utgifter fortsatt minskar medför att offentlig konsumtion fortsätter utvecklas svagt 2023, framför allt i staten. Tillförda medel till kommunsektorn i denna proposition bedöms dock bidra till att konsumtionen i kommunsektorn ökar 2023.

Fasta bruttoinvesteringar tyngs av minskade bostadsinvesteringar

Investeringarna har utvecklats starkt hittills 2022 trots det osäkra läget. Bostadsinvesteringarna har under flera år bidragit positivt till BNP-tillväxten och hittills 2022 har även investeringar i byggnader utöver bostäder utvecklats starkare än tidigare. Det höga antalet påbörjade bostäder 2021 håller uppe bostadsinvesteringarna även 2022 trots att nybyggnationen har minskat tydligt första halvåret. Högre byggkostnader och stigande räntor i kombination med en tydligt svagare bostadsmarknad med fallande bostadspriser innebär att bostadsinvesteringarna väntas falla framöver. Högre finansieringskostnader, lägre efterfrågan och stor osäkerhet väntas tynga totala investeringar som, trots viss motverkande effekt av ett investeringsbehov inom energisektorn, bedöms minska 2023.

Svagare utrikeshandel 2023

Exporten utvecklades starkt första halvåret 2022, vilket främst drevs av en stark tjänsteexport. Varuexporten utvecklades något svagare, främst det andra kvartalet, men visar fortsatt på en god utveckling hittills 2022. Svenska exportföretag har fortfarande välfyllda orderböcker att beta av. Den lägre efterfrågan i omvärlden, framför allt i Europa, väntas dämpa exporten 2023. Detta visar sig redan i exportorderingången som slutat växa 2022. Importen har utvecklats starkt hittills 2022, framför allt genom en allt starkare tjänsteimport. Framöver väntas importen utvecklas svagare än exporten, och 2023 bedöms importen minska. Det beror framför allt på en svagare konsumtion bland hushållen. Nettoexporten väntas därmed vara negativ 2022 och positiv 2023.

Tabell 3.2 Nyckeltal försörjningsbalansen

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
BNP	5,1	2,6	-0,4	2,0	3,2
BNP, kalenderkorrigerad	4,9	2,6	-0,2	2,0	3,4
Hushållens konsumtion	6,0	3,6	-0,7	2,1	4,9
Offentlig konsumtion	2,8	-0,3	-0,2	0,1	-0,8
Fasta bruttoinvesteringar	6,3	4,1	-1,8	2,5	3,6
Lagerinvesteringar[1]	0,4	0,8	-0,3	0,0	0,0
Export	7,9	4,8	1,0	3,1	2,2
Import	9,6	7,2	-0,8	2,6	1,7
BNP per invånare[2]	4,4	1,9	-0,9	1,4	2,7
BNP i löpande pris	8,2	9,0	3,9	3,5	5,1

Anm.: Fasta priser, referensår 2021, inte kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen, samt de som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

[2] BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Svag utveckling på arbetsmarknaden väntas 2023

Sysselsättningsgraden och arbetskraftsdeltagandet ökade starkt första halvåret 2022 samtidigt som arbetslösheten minskade. Trots den goda utvecklingen är arbetslösheten fortsatt hög jämfört med andra länder i Europa. Den höga arbetslösheten beror till viss del på att en jämförelsevis stor andel av befolkningen i Sverige står till arbetsmarknadens förfogande. Arbetslösheten är särskilt hög bland utrikes födda, i synnerhet bland utomeuropeiskt födda. Långtidsarbetslösheten ökade tydligt under pandemin, och ungefär hälften av de inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen har varit utan arbete i ett år eller mer. Antalet personer som enligt Arbetsförmedlingen har varit utan arbete i två år eller mer är fortfarande betydligt högre nu än före pandemin. Ungdomsarbetslösheten minskade första halvåret 2022, men den är fortsatt mycket högre än arbetslösheten i övriga åldersgrupper. Över hälften av de unga som klassas som arbetslösa är dock heltidsstuderande som samtidigt söker arbete, och majoriteten ser sig därför inte främst som arbetslösa utan som studerande.

Framöver väntas läget på arbetsmarknaden försämras. I takt med att aktiviteten i ekonomin minskar väntas arbetslösheten öka. Flera framåtblickande indikatorer är dock fortfarande starka, t.ex. är antalet varsel på låga nivåer. Företagens anställningsplaner enligt Konjunkturbarometern har däremot börjat dämpas, inte minst inom handel och bygg och anläggning, vilket pekar på en dystrare utveckling framöver (se diagram 3.3).

Diagram 3.3 Anställningsplaner i näringslivet

Nettotal, säsongsrensade månadsvärden

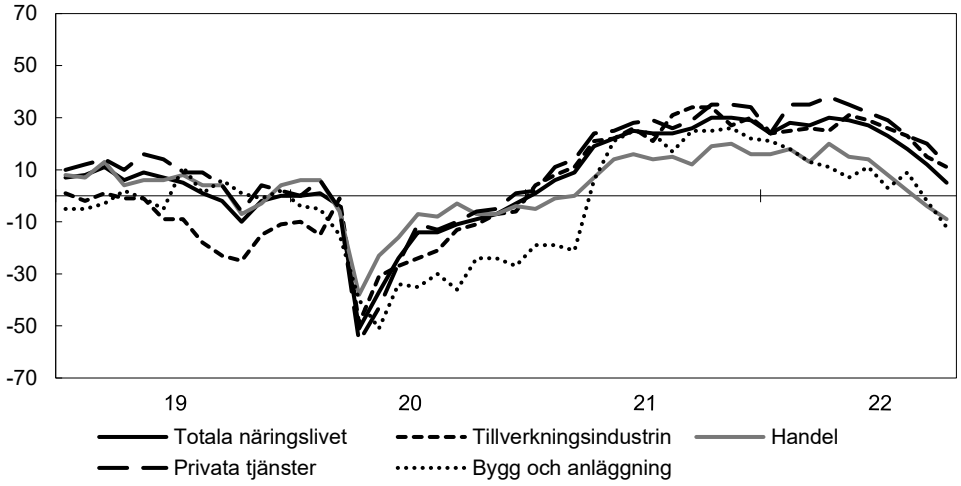

Källa: Konjunkturinstitutet.

Den samlade bedömningen är att utvecklingen på arbetsmarknaden dämpas tydligt mot slutet av 2022. År 2023 bedöms utvecklingen bli svag till följd av en lägre aktivitet i svensk ekonomi (se tabell 3.3). Sysselsättningstillväxten dämpas, i synnerhet inom näringslivets tjänstebranscher, och arbetslösheten väntas öka. Svagare efterfrågan på arbetskraft och stigande arbetslöshet innebär att personer med en svag anknytning till arbetsmarknaden drabbas särskilt hårt.

Tabell 3.3 Nyckeltal produktivitet och arbetsmarknad

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Produktivitet[1]	2,6	0,8	-1,2	1,2	1,4
Arbetade timmar[1, 2]	2,3	2,2	0,6	0,8	2,0
Medelarbetstid[1, 3]	1,3	-0,8	0,4	0,1	1,2
Sysselsättning[4]	0,9	3,0	0,2	0,7	0,8
Sysselsättningsgrad[4, 5]	67,3	69,1	69,0	69,2	69,4
Arbetslöshet[4, 6]	8,8	7,4	7,7	7,5	7,2
Arbetskraft[4]	1,3	1,4	0,5	0,5	0,5
Arbetskraftsdeltagande[4, 5]	73,8	74,6	74,7	74,8	74,8
Befolkning, total[7]	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Befolkning, 15–74 år	0,0	0,3	0,4	0,4	0,5

Anm.: Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen, samt de som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Avser kalenderkorrigerade data.

[2] Enligt nationalräkenskaperna (NR).

[3] Avser antal arbetade timmar per år enligt NR (kalenderkorrigerat) dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU).

[4] Avser åldersgruppen 15–74 år.

[5] Procent av befolkningen.

[6] Procent av arbetskraften.

[7] Utfall för 2021 är ett beräknat årsmedelvärde.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Svensk ekonomi bedöms vara i en lågkonjunktur 2023

Resursutnyttjandet har ökat snabbt det senaste året, vilket innebär att mängden lediga resurser i ekonomin har minskat. Resursutnyttjandet kan dock inte mätas exakt utan måste bedömas med stöd av en rad indikatorer. Exempel på sådana indikatorer är bristen på arbetskraft och kapacitetsutnyttjandet inom industrin enligt Konjunkturbarometern. Indikatorerna ger stöd åt ett positivt konjunkturläge för svensk ekonomi det första halvåret 2022. I takt med att tillväxten väntas sakta in under slutet på 2022 bedöms även resursutnyttjandet mätt med det s.k. BNP-gapet, dvs. BNP:s avvikelse från den nivå som är förenlig med ekonomisk balans, minska. BNP-gapet väntas befinna sig nära balans 2022 (se tabell 3.4). År 2023 väntas den ekonomiska aktiviteten dämpas ytterligare vilket gör att resursutnyttjandet fortsätter att falla och mängden lediga resurser i ekonomin ökar. Detta speglas bl.a. i en högre arbetslöshet. Svensk ekonomi bedöms således vara i en lågkonjunktur 2023.

Tabell 3.4 Nyckeltal potentiella variabler och resursutnyttjande

Procentuell förändring om inte annat anges

	2021	2022	2023	2024	2025
Potentiell BNP	1,8	1,7	1,8	1,8	1,9
Potentiell produktivitet	1,1	1,0	1,1	1,1	1,2
Potentiellt arbetade timmar	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Jämviktsarbetslöshet[1]	7,0	7,0	7,1	7,1	7,1
Potentiell BNP, löpande priser[2]	5,4	5,3	5,0	4,8	4,5
BNP-gap[3]	-0,6	0,2	-1,7	-1,5	0,0
Produktivitetsgap[3]	2,3	1,7	-0,1	-0,1	0,1
Timgap[3]	-2,9	-1,5	-1,5	-1,4	-0,1

Anm.: Fasta priser, referensår 2021, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Potentiella variabler är inte observerbara utan bedöms utifrån statistiska modeller och indikatorer. Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen, samt de som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Andel av potentiell arbetskraft.

[2] Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2021, ej kalenderkorrigerade värden) multiplicerad med en filtrerad BNP-deflator, som är ett filtrerat prisindex för producerade varor och tjänster. För en närmare beskrivning av metoden för att beräkna potentiell BNP se Finansdepartementets rapport Metod för beräkning av potentiella variabler november 2022 på regeringen.se.

[3] Skillnaden mellan den faktiska och potentiella nivån i respektive variabel i procent av den potentiella nivån.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Hög inflation 2022 och 2023

KPIF-inflationen uppgick till 9,7 procent i september, vilket är den högsta inflationstakten sedan 90-talet. Exklusive energipriser var inflationen 7,4 procent i september. Flera mått på inflationsförväntningar har samtidigt stigit, framför allt på kort sikt, medan långsiktiga inflationsförväntningar fortsatt ligger nära inflationsmålet på 2 procent.

Den höga inflationen har flera orsaker. Inflationen ökade tydligt hösten 2021 till följd av högre energipriser. Under loppet av 2022 har inflationstrycket blivit allt bredare, och den underliggande inflationen mätt med KPIF exklusive energi har stigit snabbt (se diagram 3.4). Snabbt stigande energipriser har gjort att även varu- och tjänstepriserna ökat i en hög takt under 2022. Därutöver har varupriserna påverkats av globala produktions- och distributionsstörningar. Livsmedelspriserna har stigit snabbt som en följd av ökade kostnader på insatsvaror som el och drivmedel samt distributionsstörningar kopplade till kriget i Ukraina. Den höga efterfrågan på tjänster efter att flera av pandemirestriktionerna upphörde har troligen bidragit till att tjänstepriserna ökat under året. Varupriserna väntas fortsatt ha en stark ökningstakt resterande delen av 2022, till stor del på grund av högre energipriser, fortsatta störningar på de globala varumarknaderna och en svagare krona. Även tjänstepriserna väntas fortsätta stiga, då energipriserna också pressar upp tjänsteföretagens kostnader. Sammantaget bedöms KPIF-inflationen uppgå till 7,9 procent 2022. En stramare penningpolitik, lägre efterfrågan, minskade utbudsstörningar och ett lägre bidrag från energipriserna bidrar till att inflationen väntas falla till 5,2 procent 2023 (se tabell 3.5).

Diagram 3.4 Inflation

Årlig procentuell förändring

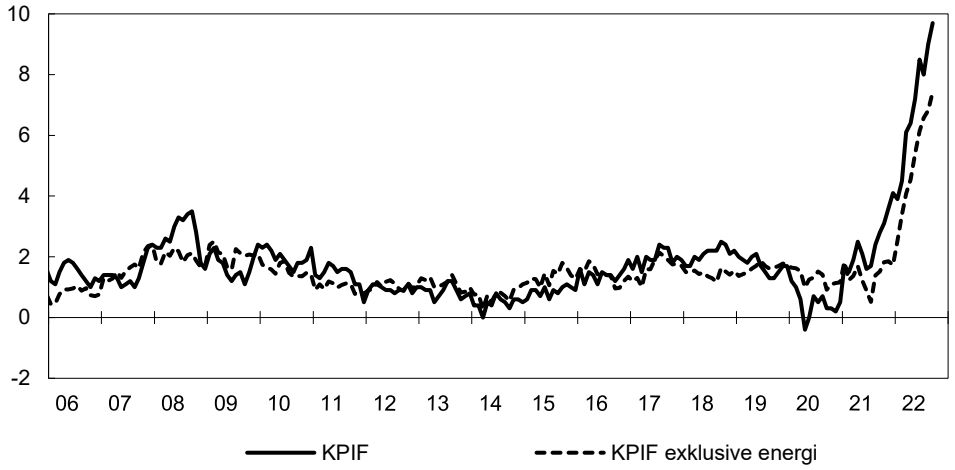

Anm.: KPIF är konsumentprisindex med fast bostadsränta.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Löneökningstakten enligt konjunkturlönestatistiken dämpades under slutet av 2021 och början av 2022 till följd av hur kollektivavtalen utformades 2020. Sedan andra

kvartalet 2022 har den avtalade löneökningstakten tilltagit, och sammantaget väntas lönerna 2022 öka i något högre takt än 2021 (se tabell 3.5). År 2023 tecknas nya kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter som berör drygt 2,2 miljoner löntagare. Trots att den ekonomiska aktiviteten väntas minska 2023 väntas konjunkturläget i svensk ekonomi då vara något bättre jämfört med läget när avtalen slöts 2020. Samtidigt kan den höga inflationen göra att löntagare förväntar sig viss kompensation. Därtill väntas också lönerna i omvärlden öka snabbare. Sammantaget väntas detta bidra till en högre löneökningstakt 2023 än de senaste åren. Reallöneutvecklingen, dvs. den nominella löneökningstakten korrigerad för konsumentprisindex (KPI), väntas dock vara negativ både 2022 och 2023 till följd av hög inflation.

Tabell 3.5 Nyckeltal löner och priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Timlön enligt KL[1]	2,6	2,7	3,6	3,5	3,5
Reallön[2]	0,5	-5,8	-4,9	0,5	1,0
KPI[3]	2,2	8,6	8,3	3,0	2,5
KPIF[4]	2,4	7,9	5,2	2,0	2,0
KPIF exkl. energi	1,4	5,9	4,4	2,0	2,0

Anm.: Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen, samt de som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

[1] Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL). År 2021 avser prognos.

[2] Reallön beräknas som timlön enligt KL korrigerad för prisförändringar enligt konsumentprisindex.

[3] Konsumentprisindex.

[4] KPI med fast ränta.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Centralbanker agerar för att dämpa inflationen

Höga inflationsutfall, där prisuppgångarna samtidigt breddats och inte längre bara drivs av höga energipriser, har ökat pressen på Riksbanken och andra centralbanker runt om i världen att strama åt penningpolitiken. För att värna om inflationsmålet och undvika att den höga inflationen biter sig fast i pris- och lönebildningen har Riksbanken höjt styrräntan flera gånger 2022, och ytterligare höjningar väntas fram till början av 2023 (se tabell 3.6). Osäkerhet kring den ekonomiska utvecklingen och högre räntor har samtidigt bidragit till prisfall på aktiemarknaderna och ökad efterfrågan på US-dollar. Osäkerheten har även påverkat den svenska kronan negativt, som försvagats mot Sveriges viktigaste handelspartner. Kronan bedöms gradvis stärkas 2023.

Tabell 3.6 Nyckeltal finansiella variabler

Procent, årsgenomsnitt, om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Styrränta	0,00	0,75	2,68	2,72	2,50
Statsobligationsränta 10 år	0,3	1,6	2,4	2,3	2,2
Statsobligationsränta 5 år	0,0	1,6	2,4	2,2	2,2
Växelkurs, kronindex KIX[1]	114,3	121,3	122,5	119,9	118,1
Växelkurs, SEK per EUR	10,1	10,6	10,7	10,5	10,4

[1] 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken, Macrobond och egna beräkningar.

3.3 Stor osäkerhet kring utvecklingen

Utvecklingen i omvärlden och Sverige är osäker. Det är därför viktigt att belysa de faktorer som kan leda till att den ekonomiska utvecklingen kan bli svagare eller starkare än i regeringens prognos.

De största prognososäkerheterna bedöms vara kopplade till energikrisen i Europa och det ryska kriget i Ukraina. En eskalering av kriget riskerar att ytterligare påverka både världsekonomin och svensk ekonomi negativt. Tillgången till gas i Europa skulle kunna bli större eller mindre än vad som antas i prognosen. Det påverkar främst länder som är mycket beroende av gas, såsom Tyskland och Italien, men även den svenska ekonomin skulle påverkas i ett sådant scenario. Möjligheterna till att energieffektivisera och ställa om energianvändningen, väderförhållandena under hösten och vintern, liksom utformningen av stödåtgärder i andra länder kommer att påverka hur allvarliga konsekvenserna av energikrisen i Europa blir. En svagare utveckling i omvärlden och därmed en lägre omvärldsefterfrågan riskerar även att medföra en svagare exportutveckling för Sverige. Det riskerar i sin tur att leda till en ännu svagare utveckling i svensk ekonomi, som är en liten, öppen och exportberoende ekonomi.

En annan osäkerhet är inflationens varaktighet. En mer bestående inflation skulle innebära en mer åtstramande penningpolitik, vilket i sin tur skulle leda till en svagare ekonomisk utveckling. En historiskt hög skuldsättningsgrad hos både hushåll och fastighetsbolag i Sverige skapar osäkerhet om hur de kommer att påverkas av stigande räntor och i förlängningen prisutvecklingen på bostäder och fastigheter. Snabbt stigande räntor riskerar också leda till valutarörelser och fallande tillgångspriser med potentiella effekter på världsekonomin. De snabbt stigande räntorna riskerar också att blottlägga andra sårbarheter i det finansiella systemet. En annan osäkerhet gäller den sammantagna effekten på den globala ekonomin när centralbanker världen över samtidigt höjer styrräntorna mycket och snabbt.

En relaterad osäkerhet är hur hushållen kommer att agera när levnadskostnaderna stiger. Hushållens konsumtion kommer i hög grad att påverkas av både högre energipriser och högre räntor. Hur mycket dessa ökade utgifter slår på hushållens konsumtion och det upplevda behovet av försiktighetssparande är mycket osäkert, och konsumtionen kan utvecklas starkare eller svagare än i prognosen.

En lägre tillväxt i Sverige påverkar också arbetsmarknaden och riskerar att leda till att arbetslösheten blir högre än enligt prognosen. Långa perioder av arbetslöshet riskerar att försämra arbetslösas yrkeskunskaper och försvåra matchningen på arbetsmarknaden. En hög arbetslöshet riskerar därmed att dröja sig kvar. Effekterna kan medföra att grupper med en svag anknytning till arbetsmarknaden, t.ex. personer som varit utan arbete under en längre tid, drabbas särskilt hårt.

Det finns även andra faktorer som kan påverka ekonomin. Nya oväntade skiften i pandemin, t.ex. återinförda restriktioner och en sämre utveckling än väntat i Kina, kan innebära en negativare utveckling för världsekonomin. Cyberattacker och sabotageåtgärder riskerar också att drabba både enskilda företag och samhället i stort, och kan därmed medföra negativa konsekvenser för den samlade ekonomiska aktiviteten. Klimatförändringar och extrema väderhändelser utgör också en osäkerhet, eftersom de kan medföra stora kostnader för såväl enskilda och företag som samhället som helhet.

3.4 Utvecklingen 2024 och 2025

I detta avsnitt (3.4) beskrivs ett scenario för svensk ekonomi 2024 och 2025 under förutsättningen att inga nya störningar påverkar ekonomin. Scenariot baseras på regeringens principer att endast beslutade och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter beaktas. I scenariot antas att kommunalskattenivåerna är oförändrade och att kommuner och regioner på några års sikt redovisar resultat i linje med god ekonomisk hushållning.

Lågkonjunkturen i Sverige bedöms dröja sig kvar 2024, men konjunkturläget väntas stärkas successivt under året. Både hushållens konsumtion och företagens investeringar väntas utvecklas svagt under inledningen av året till följd av det höjda ränteläget (se tabell 3.2). Inflationen väntas fortsätta att sjunka till följd av svagare efterfrågan och avtagande utbudsstörningar och antas nå Riksbankens inflationsmål om 2 procent. Den amerikanska centralbanken Federal Reserve antas dock gradvis sänka styrräntan 2024, vilket bedöms bidra positivt till den globala efterfrågan. När tillväxten i de länder som är viktiga för Sveriges utrikeshandel tilltar, väntas efterfrågan på svensk export öka. Även hushållens konsumtion bedöms återhämta sig när reallönerna stiger. En stigande efterfrågan leder i sin tur till ökad efterfrågan på arbetskraft, men förbättringen på arbetsmarknaden sker med viss fördröjning. Svensk ekonomi antas nå konjunkturell balans 2025 (se tabell 3.4).

Tillväxten i arbetsutbudet från den arbetsföra befolkningen (15–74 år) bedöms mattas av 2024 och 2025 jämfört med tidigare år (se tabell 3.3). Det beror på att befolkningstillväxten väntas dämpas samtidigt som andelen äldre i befolkningen ökar. Produktiviteten bedöms växa i linje med dess historiska genomsnitt. Sammantaget bedöms tillväxten i potentiell BNP uppgå till omkring 2 procent 2024 och 2025.

3.5 Alternativa scenarier

Det råder stor osäkerhet kring den ekonomiska utvecklingen de närmaste åren. Osäkerheterna är framför allt kopplade till kriget i Ukraina och energiförsörjningen i Europa. Hur stora effekter energikrisen kan tänkas få beror bl.a. på i vilken utsträckning Europa lyckas minska energiförbrukningen, vilka väderförhållanden som råder samt tillgång och omställning till alternativa energikällor. I vilken utsträckning produktionsstörningar får följdeffekter i övriga ekonomin är också svårt att förutse. För att belysa dessa osäkerheter presenteras två alternativa scenarier.

I scenario 1 antas energisituationen i Europa förvärras ytterligare. Samtidigt blir vintern kallare än normalt, vilket ökar efterfrågan på energi för uppvärmning. Den europeiska omställningen till alternativa energikällor tar också längre tid än i huvudscenariot. Mer omfattande produktionsstörningar uppstår, till följd av både höga energipriser och brist på energi och andra insatsvaror. Erfarenheter från pandemin visar att de globala värdekedjorna är känsliga och att störningar och brist på nyckelkomponenter kan få stora följdeffekter i ekonomin. Högre energipriser och globala produktionsstörningar antas bidra till att pristrycket i ekonomin blir högre och att inflationen stiger mer än i huvudscenariot (se tabell 3.7). Den höga inflationen håller också i sig under en längre tid. Det leder till att inflationsförväntningarna stiger. Centralbankerna stramar därmed åt penningpolitiken ytterligare, och effekten av åtstramningen blir större än väntat i synnerhet på räntekänsliga hushåll i Sverige vilket leder till att efterfrågan blir lägre. Jämfört med huvudscenariot faller BNP mer och återhämtningen tar längre tid. Arbetslösheten stiger ytterligare och dröjer sig kvar längre på en högre nivå. Sammantaget antas lågkonjunkturen i Sverige bli både djupare och mer utdragen jämfört med i huvudscenariot. I detta scenario tyngs de offentliga finanserna av att konsumtionen och sysselsättningen utvecklas svagare än i

huvudscenariot. Främst beräknas skatteintäkterna minska till följd av den svagare ekonomiska utvecklingen och det finansiella sparandet beräknas försvagas med som mest 0,4 procent av BNP 2023.

I scenario 2 antas den europeiska energiförsörjningen inte bli lika ansträngd som i huvudscenariot. Omställningen till alternativa energikällor går snabbare samtidigt som en mild vinter bidrar till att Europa lyckas minska behovet av energi. Det medför att energipriserna blir lägre samt att inflationen blir lägre och sjunker tidigare än i huvudscenariot. Centralbankerna behöver därför inte strama åt penningpolitiken i samma utsträckning vilket medför en högre efterfrågan jämfört med huvudscenariot. Produktionsstörningarna blir mindre och svensk BNP utvecklas starkare 2023 jämfört med huvudscenariot. Det medför i sin tur att effekterna på arbetsmarknaden blir mindre och att lågkonjunkturen blir mildare samt kortvarigare än i huvudscenariot. Effekten på de offentliga finanserna blir förhållandevis svag i detta scenario. Jämfört med huvudscenariot beräknas det finansiella sparandet stärkas något 2023 och 2024, främst som en följd av den högre BNP-tillväxten med bl.a. en starkare konsumtion. En svagare tillväxt 2025 medför att de offentliga finanserna i stället försvagas i förhållande till huvudscenariot.

Tabell 3.7 Alternativa scenarier

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2021 och prognos i fet stil för respektive variabel utifrån tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer[1]

	2021	2022	2023	2024	2025
BNP[2]	**5,1**	**2,6**	**-0,4**	**2,0**	**3,2**
Scenario 1: Djupare konjunkturnedgång		2,4	-1,4	2,2	3,7
Scenario 2: Mildare konjunkturnedgång		2,8	0,8	2,1	1,7
Arbetslöshet[3]	**8,8**	**7,4**	**7,7**	**7,5**	**7,2**
Scenario 1: Djupare konjunkturnedgång		7,4	8,0	8,3	7,5
Scenario 2: Mildare konjunkturnedgång		7,4	7,3	7,1	7,1
KPIF[4]	**2,4**	**7,9**	**5,2**	**2,0**	**2,0**
Scenario 1: Djupare konjunkturnedgång		8,3	6,8	3,3	2,0
Scenario 2: Mildare konjunkturnedgång		7,7	3,9	2,0	2,0
BNP-gap[5]	**-0,6**	**0,2**	**-1,7**	**-1,5**	**0,0**
Scenario 1: Djupare konjunkturnedgång		0,1	-2,8	-2,4	-0,4
Scenario 2: Mildare konjunkturnedgång		0,4	-0,3	0,0	0,0
Finansiellt sparande[6]	**-0,1**	**0,6**	**0,2**	**0,4**	**1,4**
Scenario 1: Djupare konjunkturnedgång		0,5	-0,2	0,0	1,2
Scenario 2: Mildare konjunkturnedgång		0,7	0,3	0,5	1,1

[1] I alternativscenarierna har hänsyn även tagits till kompletterande penningpolitiska åtgärder.

[2] Kalenderkorrigerade värden.

[3] Årsgenomsnitt i procent.

[4] KPI med fast ränta.

[5] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

[6] Procent av BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

3.6 Prognosrevideringar

I detta avsnitt (3.6) redovisas kortfattat några av de prognosrevideringar som gjorts för 2022 och 2023 jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition (prop. 2021/22:100). Sedan den publicerades har energikrisen fördjupats. Det har också bl.a. publicerats två kvartalssammanställningar av nationalräkenskaperna och ett antal utfall för arbetskraftsundersökningarna (AKU) och KPI.

Inflationen i Sverige och i omvärlden har blivit betydligt högre än vad som förutsågs i prognosen i vårpropositionen (se tabell 3.8). Det beror främst på högre energipriser än väntat, men också på större effekter av höga energipriser på andra priser och en förhållandevis stark efterfrågan. KPI- och KPIF-prognoserna har reviderats upp både 2022 och 2023 jämfört med i vårpropositionen.

Som en följd har Riksbanken och andra centralbanker höjt styrräntorna mer än väntat. Riksbanken och andra centralbanker har också aviserat att de i närtid kommer att fortsätta höja styrräntorna mer än vad som förutsågs i vårpropositionen. Detta har medfört högre marknadsräntor men också fallande aktiebörser och en svagare växelkurs i Sverige än vad som förutsågs i prognosen i vårpropositionen.

Aktiviteten i svensk ekonomi har varit god under inledningen av 2022. Jämfört med prognosen i vårpropositionen ökade BNP andra kvartalet 2022 snabbare än väntat och sysselsättningstillväxten blev högre. Trots det är BNP-tillväxten för 2022 och 2023 nedreviderad jämfört med prognosen i vårpropositionen. Detta till följd av bl.a. en eskalering av energikrisen samt högre inflation och ränteläge. Detta väntas tynga hushållskonsumtionen, investeringar och export mer än vad som prognostiserades i vårpropositionen. Sammantaget väntas Sverige vara i en lågkonjunktur 2023, och bedömningen för BNP-gapet har reviderats ned jämfört med i vårpropositionen.

Den lägre efterfrågan i svensk ekonomi väntas slå igenom på arbetsmarknaden med viss fördröjning. Arbetslösheten väntas stiga, och prognosen är uppreviderad 2023 jämfört med i vårpropositionen.

Tabell 3.8 Jämförelse mellan regeringens prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges. Siffrorna inom parentes avser prognos från 2022 års ekonomiska vårproposition

	2021	2022	2023	2024	2025
BNP	5,1 (4,8)	2,6 (3,1)	-0,4 (1,6)	2,0 (1,6)	3,2 (1,7)
Potentiell BNP	1,8 (1,7)	1,7 (1,8)	1,8 (1,9)	1,8 (1,9)	1,9 (1,9)
BNP-gap[1]	-0,6 (-0,9)	0,2 (0,3)	-1,7 (0,3)	-1,5 (0,0)	0,0 (0,0)
Arbetslöshet[2, 3]	8,8 (8,8)	7,4 (7,6)	7,7 (7,0)	7,5 (7,0)	7,2 (7,0)
Arbetskraft[2, 4]	1,3 (1,4)	1,4 (0,8)	0,5 (0,3)	0,5 (0,5)	0,5 (0,5)
Sysselsatta[2, 4]	0,9 (1,1)	3,0 (2,1)	0,2 (1,0)	0,7 (0,4)	0,8 (0,6)
Arbetade timmar[5]	2,3 (2,3)	2,2 (2,3)	0,6 (1,5)	0,8 (0,3)	2,0 (0,6)
Timlön enligt KL[6]	2,6 (2,7)	2,7 (2,6)	3,6 (3,1)	3,5 (3,1)	3,5 (3,1)
KPI[7]	2,2 (2,2)	8,6 (4,8)	8,3 (2,5)	3,0 (2,7)	2,5 (2,4)
KPIF[7]	2,4 (2,4)	7,9 (4,6)	5,2 (1,8)	2,0 (2,0)	2,0 (2,0)
Styrränta[8]	0,00 (0,00)	0,75 (0,03)	2,68 (0,64)	2,72 (0,75)	2,50 (0,75)

Anm.: Prognosen är baserad på de anslagsnivåer och de regelverk för skatter och transfereringssystem som har beslutats av riksdagen, samt de som har föreslagits eller aviserats av regeringen. Prognosen från vårpropositionen i parentes. I vårpropositionen har information som fanns tillgänglig fram till den 21 mars 2022 beaktats.

[1] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

[2] Avser åldersgruppen 15–74 år.

[3] Procent av arbetskraften.

[4] Procent av befolkningen.

[5] Kalenderkorrigerad.

[6] Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken.

[7] Konsumentprisindex (KPI) resp. konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), årsgenomsnitt.

[8] Procent, årsgenomsnitt.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

3.7 Utvecklingen enligt andra bedömare

I detta avsnitt (3.7) jämförs regeringens prognoser för några centrala makroekonomiska variabler med prognoser från Konjunkturinstitutet, Riksbanken, Europeiska kommissionen och Ekonomistyrningsverket (se tabell 3.9). Det är viktigt att notera att prognoser publiceras vid olika tidpunkter, vilket gör att prognosmakare inte alltid har tillgång till samma informationsmängd. Publiceringstillfället för olika prognoser blir särskilt relevant under tidsperioder med ökad osäkerhet i världsekonomin.

För 2022 är regeringens prognos för BNP-tillväxten i linje med prognoserna från Konjunkturinstitutet och Riksbanken, och något högre än bedömningarna från Ekonomistyrningsverket och i synnerhet Europeiska kommissionen. Det bör noteras att Europeiska kommissionen inte hade tillgång till BNP-utfallet för andra kvartalet 2022 när den gjorde sin prognos. För 2023 är regeringens prognos något högre än Riksbankens, medan övriga prognosmakare bedömer att tillväxten kommer att bli något högre. Samtliga prognosmakare bedömer att svensk ekonomi kommer att vara i en lågkonjunktur 2023.

Skillnaderna mellan de olika prognosmakarnas BNP-prognoser är dock relativt små sett ur ett statistiskt perspektiv. Diagram 3.5 visar de olika bedömarnas prognoser tillsammans med symmetriska osäkerhetsintervall som täcker olika sannolikheter av regeringens historiska prognosfel, dvs. skillnader mellan utfall och prognoser. Förutom Europeiska kommissionens prognos för 2022 ligger samtliga bedömares prognoser inom det intervall som täcker hälften av regeringens prognosfel och inom en felmarginal som kan anses motsvara ett relativt normalt prognosfel.

Diagram 3.5 BNP-prognos med osäkerhetsintervall

Procentuell förändring

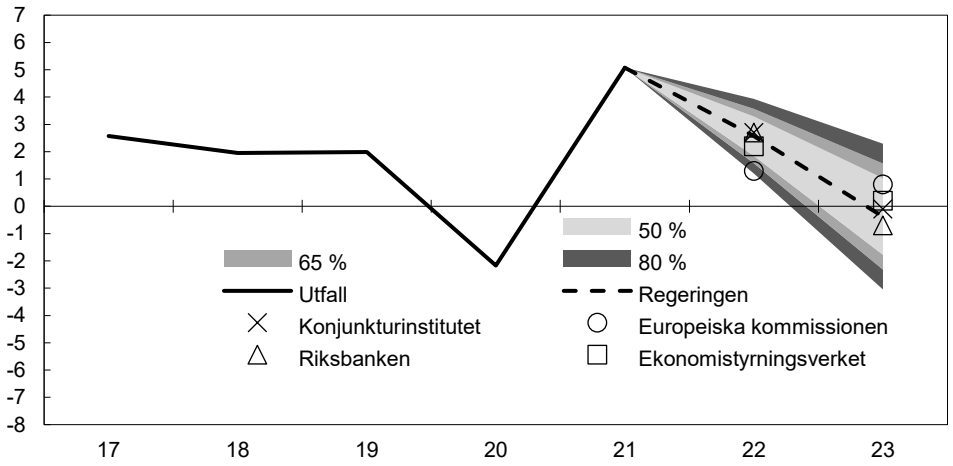

Anm.: Osäkerhetsintervallen är baserade på regeringens historiska prognosfel, i budgetpropositionerna 1994–2021, och bör inte förväxlas med en framåtblickande riskbild. För en beskrivning av hur osäkerhetsintervallen är beräknade, se Finansdepartementets rapport Utvärdering av makroekonomiska prognoser som publicerades i samband med 2018 års ekonomiska vårproposition (prop. 2017/18:100).

Källor: Statistiska centralbyrån, Europeiska kommissionen, Ekonomistyrningsverket, Konjunkturinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

Regeringens prognos för arbetslösheten 2022 och 2023 är helt i linje med bedömningarna från Konjunkturinstitutet och Ekonomistyrningsverket. Riksbankens prognos är något högre, i synnerhet 2023.

Regeringens prognos för inflationen 2022, mätt med KPI och harmoniserat konsumentprisindex (HIKP), är i linje med bedömningarna från både Konjunkturinstitutet och Riksbanken. Jämfört med bedömningarna från Europeiska

kommissionen och Ekonomistyrningsverket är regeringens bedömningar av HIKP respektive KPI något högre. För 2023 är regeringens prognos i linje med Riksbankens och högre än övriga bedömares.

Tabell 3.9 Jämförelse mellan olika bedömares prognoser

Procentuell förändring om inte annat anges

	2022	2023
BNP[1]		
Regeringen	2,6	-0,4
Konjunkturinstitutet	2,7	-0,1
Europeiska kommissionen	1,3	0,8
Riksbanken	2,7	-0,7
Ekonomistyrningsverket	2,2	0,2
Arbetslöshet[2]		
Regeringen	7,4	7,7
Konjunkturinstitutet	7,4	7,7
Riksbanken	7,5	7,9
Ekonomistyrningsverket	7,4	7,7
Inflation (KPI/HIKP)[3]		
Regeringen	8,6/8,2	8,3/5,2
Konjunkturinstitutet	8,4/8,0	6,5/4,9
Europeiska kommissionen	– /6,6	– /3,6
Riksbanken	8,6/8,1	8,5/5,3
Ekonomistyrningsverket	7,9/ –	6,3/ –
BNP-gap[4]		
Regeringen	0,2	-1,7
Konjunkturinstitutet	0,8	-1,3
Riksbanken	1,0	-1,2
Ekonomistyrningsverket	0,4	-1,0

Anm.: Publiceringsdatum för regeringen 2022-11-08, Konjunkturinstitutet 2022-09-28, Europeiska kommissionen 2022-07-14, Riksbanken 2022-09-20 och Ekonomistyrningsverket 2022-09-21.

[1] Fasta priser, ej kalenderkorrigerade värden.

[2] Procent av arbetskraften, 15–74 år.

[3] Årsgenomsnitt.

[4] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

4 De budgetpolitiska målen

I detta avsnitt följer regeringen upp de budgetpolitiska målen och föreslår en ny nivå på utgiftstaket för 2025. Regeringen föreslår även nya nivåer för de av riksdagen beslutade nivåerna på utgiftstaket för 2023 och 2024.

De budgetpolitiska målen består av ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsmålet), ett utgiftstak för staten, ett kommunalt balanskrav och ett skuldankare. De budgetpolitiska målen skapar förutsättningar för att andra politiska mål ska uppnås på ett sätt som är offentligfinansiellt hållbart på både kort och lång sikt. Uppföljningen av målen sker enligt de metoder som anges i skrivelsen Ramverket för finanspolitiken (skr. 2017/18:207).

Sammanfattning

- Regeringen bedömer att det strukturella sparandet inte längre tydligt avviker från överskottsmålets nivå.
- Regeringen föreslår en finanspolitiskt motiverad höjning av de redan fastställda nivåerna på utgiftstaket för 2023 och 2024 med 124 respektive 148 miljarder kronor.
- Regeringen föreslår även en ny nivå på utgiftstakets nivå 2025 på 1 825 miljarder kronor. Det är en högre nivå än vad som bedömdes i 2022 års ekonomiska vårproposition (prop. 2021/22:100).
- Som helhet uppfyllde kommunsektorn balanskravet med god marginal 2021 och bedöms klara balanskravet även under prognosperioden 2022–2025.
- Finanspolitiken bedöms vara långsiktigt hållbar.

4.1 Uppföljning av målet för det finansiella sparandet

Målnivån för det finansiella sparandet (överskottsmålet) anger att sparandet i den offentliga sektorn i genomsnitt ska motsvara en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel. Det strukturella sparandet innevarande och nästkommande år används för att bedöma måluppfyllelsen i förhållande till överskottsmålet i ett framåtblickande perspektiv. För att i efterhand utvärdera om överskottsmålet uppnåtts och för att upptäcka systematiska avvikelser används ett bakåtblickande åttaårigt genomsnitt av det faktiska finansiella sparandet. Det bakåtblickande genomsnittet ska dock inte styra finanspolitiken på kort sikt.

4.1.1 Inte längre någon avvikelse från överskottsmålet

Regeringens bedömning: Det föreligger inte längre någon tydlig avvikelse från överskottsmålet. Det strukturella sparandet bedöms vara återfört till överskottsmålets nivå (se tabell 4.1). Finanspolitiken kan dock framöver behöva anpassas till ett konjunkturläge som avviker från det som prognostiseras i denna proposition.

Skälen för regeringens bedömning: Sverige befann sig på grund av pandemin i en lågkonjunktur 2020 och 2021, vilket gjorde det nödvändigt att genomföra en rad åtgärder i syfte att stabilisera ekonomin. Pandemin medförde även ökade direkta kostnader för t.ex. sjukvård, smittspårning, testning och vaccinering, vilket ytterligare försvagade det strukturella sparandet. Detta innebar att det var befogat att avvika från

överskottsmålet. Sparandet bedöms nu återgå till den målsatta nivån. Prognoser för konjunkturlägets utveckling är i allmänhet svåra att göra. Finanspolitiken kan behöva anpassas till ett konjunkturläge som avviker från det som prognostiseras i denna proposition.

En svagt åtstramande budget möjliggör för penningpolitiken att få ner inflationen

Genom att styra finanspolitiken mot överskottsmålet och föreslå en svagt åtstramande budget, möjliggör regeringen för penningpolitiken att verka så att inflationen inte biter sig fast på en hög nivå. Det är viktigt att finanspolitiken bedrivs ansvarsfullt och inte motverkar penningpolitiken så att inflationen kan dämpas med så små negativa konsekvenser för ekonomin som möjligt. Inflation och inflationsförväntningar är trögrörliga och riskerar därmed att bita sig fast på en hög nivå, vilket kan få stora skadeverkningar på samhällsekonomin och för enskilda. Det skulle sannolikt medföra att penningpolitiken behöver vara stram under en längre tid framöver, med en sämre sysselsättningsutveckling som följd. Regeringen väljer i detta läge en neutral finanspolitik. Den budget som presenteras för 2023 är svagt åtstramande. Samtidigt presenteras ett antal tillfälliga stödåtgärder för att kompensera företag och hushåll som annars skulle drabbas än hårdare av prisökningarna. En stor del av dessa stödåtgärder finansieras dock som utgångspunkt av flaskhalsintäkter, dvs. intäkter som uppstår vid prisskillnader mellan elområden, där mellanskillnaden utgör en flaskhalsintäkt som tillfaller Affärsverket svenska kraftnät. Sammantaget bedöms budgeten och stödåtgärderna innebära en neutral finanspolitik för 2023.

Tabell 4.1 Finansiellt sparande i den offentliga sektorn samt indikatorer för avstämning mot överskottsmålet

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Finansiellt sparande	-0,1	0,6	0,2	0,4	1,4
Bakåtblickande åttaårssnitt	-0,1				
Strukturellt sparande[1]	0,5	0,4	0,7	1,2	1,8
BNP-gap[1]	-0,6	0,2	-1,7	-1,5	0,0

[1] Andel av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

4.2 Utgiftstaket

Utgiftstaket omfattar samtliga utgiftsområden på statens budget, exklusive utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m., samt utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. I detta avsnitt (4.2) föreslår regeringen tekniska justeringar av utgiftstakets nivå. Vidare föreslås en finanspolitiskt motiverad höjning av nivåerna för 2023 och 2024. I enlighet med 2 kap. 2 § budgetlagen (2011:203) föreslår regeringen också en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året.

4.2.1 Uppföljning av utgiftstaket

Utrymmet mellan utgiftstaket och de faktiska beräknade takbegränsade utgifterna kallas budgeteringsmarginal. Budgeteringsmarginalen ska i första hand fungera som en buffert om utgifterna på grund av konjunkturutvecklingen skulle utvecklas på ett annat sätt än vad som förväntades när utgiftstakets nivå fastställdes (se tabell 4.2).

Regeringen har en riktlinje för hur stor budgeteringsmarginalen minst behöver vara i budgeteringsfasen för att hantera osäkerheter. Enligt riktlinjen bör utrymmet till utgiftstaket uppgå till minst 1 procent av de takbegränsade utgifterna för det

innevarande året (t), minst 1,5 procent för det följande året (t+1), minst 2 procent för det andra följande året (t+2) och minst 3 procent för det tredje följande året (t+3).

Regeringen anser att budgeteringsmarginalens storlek är tillräcklig för att hantera den osäkerhet som finns i bedömningen av utgiftsutvecklingen 2022. Jämfört med prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition beräknas budgeteringsmarginalen bli 14 miljarder kronor större. I avsnitt 6 görs en närmare genomgång av hur prognosen för de takbegränsade utgifterna förändrats sedan 2022 års ekonomiska vårproposition.

Tabell 4.2 Ursprungligt och faktiskt utgiftstak

Miljarder kronor om inte annat anges. För de takbegränsade utgifterna redovisas utfall 2012–2021 och prognos för 2022–2024

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ursprungligen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 074	1 093	1 103	1 123	1 167	1 210	1 332	1 392	1 471	1 430	1 502	1 539	1 595
Teknisk justering[1]	10	2	4	2	7	12	5	10	10	6	2	2	2
Reell justering[2]	0	0	0	33	41	52	0	-51	262	259	130	124	148
Slutgiltiga nivåer på utgiftstaket[3]	1 084	1 095	1 107	1 158	1 215	1 274	1 337	1 351	1 743	1 695	1 634	1 665	1 745
Årlig nominell förändring av utgiftstaket vid respektive riksdagsbeslut[4]	20	10	10	51	46	58	58	14	391	-48	-61	31	80
Takbegränsade utgifter	1 022	1 067	1 096	1 135	1 184	1 229	1 282	1 308	1 501	1 551	1 579	1 594	1 643
Budgeteringsmarginal	62	28	11	23	31	45	55	43	242	144	55	71	102
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	6,0	2,6	1,0	2,0	2,6	3,6	4,3	3,3	16,1	9,3	3,5	4,4	6,2

[1] De tekniska justeringar som redovisas här är de ackumulerade tekniska justeringarna för respektive år.

[2] Finanspolitiskt motiverade ändringar av utgiftstakets nivåer kan enligt praxis göras av en ny regering. Dessa ändringar medför en reell förändring av utgiftstakets begränsande effekt på de takbegränsade utgifterna. De reella ändringar som redovisas här är de ackumulerade reella ändringarna för respektive år.

[3] Den slutgiltiga nivån på utgiftstaket är summan av den ursprungliga nivån och eventuella tekniska och reella justeringar.

[4] Förändring av utgiftstakets nivå jämfört med föregående år vid det tillfälle nivån för respektive år beslutades av riksdagen. Notera att beloppen i denna rad avviker från förändringen mellan åren för de ursprungligen beslutade nivåerna på utgiftstaket (rad 1) eftersom fastställda nivåer regelbundet justeras av tekniska skäl.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

4.2.2 Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer och finanspolitiskt motiverad höjning av tidigare beslutade nivåer för 2023 och 2024

Regeringens förslag: För 2023 och 2024 fastställs utgiftstaket för staten, inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget, till följd av tekniska justeringar och av finanspolitiska skäl till 1 665 miljarder kronor respektive 1 745 miljarder kronor.

Skälen för regeringens förslag: Tekniska justeringar av utgiftstakets nivå syftar till att bevara takets ursprungliga begränsande effekt på de offentliga finanserna. Finanspolitiskt motiverade ändringar av nivån medför tvärtom att takets begränsande effekt på de offentliga finanserna ändras. Tekniska justeringar genomförs regelbundet, medan finanspolitiskt motiverade ändringar endast bör genomföras under särskilda omständigheter.

Tabell 4.3 Förslag till tekniska justeringar och finanspolitiskt motiverad höjning av utgiftstakets nivåer

Miljarder kronor

	2022	2023	2024	2025
Utgiftstak i 2022 års ekonomiska vårproposition	**1 634**	**1 539**	**1595**	**1 720**
Reglering kommunalekonomisk utjämning: ändrade skatteregler för reseavdrag		1,80	1,80	1,80
Reglering kommunalekonomisk utjämning: sänkt utjämningsbelopp Sverige–Danmark		-0,15	-0,15	-0,15
Nivåhöjning utjämningsbidrag för LSS-kostnader	0,17	0,64	0,64	0,64
Summa tekniska justeringar (avrundat)	**0**	**2**	**2**	**2**
Finanspolitiskt motiverad höjning av utgiftstakets nivåer för 2023 och 2024		**124**	**148**	**103**
Förslag till utgiftstak	**1 634**	**1 665**	**1 745**	**1 825**

Källa: Egna beräkningar.

Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer

Utgiftstaket för ett specifikt år ska ha samma begränsande effekt från att det beslutas, normalt tre år i förväg, till dess att det aktuella budgetåret passerats. Under en så lång period sker dock normalt budgettekniska förändringar av olika slag som förändrar de takbegränsade utgifterna, men som inte motsvaras av ett i sak förändrat offentligt åtagande. Omvänt kan förändringar genomföras som påverkar det offentliga åtagandet, men som av tekniska skäl inte påverkar de takbegränsade utgifterna. För att behålla utgiftstakets ursprungliga begränsande effekt på de statliga utgifterna görs tekniska justeringar av beslutade taknivåer så att budgetförändringar av detta slag neutraliseras. Tekniska justeringar har genomförts regelbundet sedan utgiftstaket infördes 1997 och föreslås normalt i budgetpropositionen.

Vissa budgetförändringar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av dels de fastställda nivåerna på utgiftstaket 2023 och 2024, dels det förslag till nivå för 2025 som regeringen redovisar i denna proposition (se tabell 4.3).

Förslagen i denna proposition om höjd schablon för avdrag för resor till och från arbetsplatsen med egen bil samt justerade avdrag för tjänsteresor och hemresor medför minskade skatteintäkter för kommuner och regioner. För att neutralisera effekten på kommunernas finanser föreslås anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med motsvarande belopp fr.o.m. 2023. Detta motiverar en teknisk justering av utgiftstaket. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare år i samband med att förändringar i skattesystemet har påverkat det kommunala skatteunderlaget.

Utjämningsordningen för pendlare mellan Sverige och Danmark reglerar hur mycket skattemedel som ska betalas tillbaka till det land där pendlaren bor som kompensation för att pendlaren utnyttjar skattefinansierad offentlig service i det landet. Hittills är de samlade skattebetalningarna från personer som bor i Sverige och beskattas i Danmark större än den motsatta betalningsströmmen. Svenska staten får därmed ersättning från Danmark som förs till en inkomsttitel, och anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med motsvarande belopp. Anslaget föreslås nu minskas då nettoomslutningen inom utjämningsordningen minskar fr.o.m. 2023. Förändringen är neutral för de offentliga finanserna och motiverar därför en teknisk justering av utgiftstaket.

Beräkningen av omslutningen i det kommunala utjämningssystemet för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bedöms bli 0,17 miljarder kronor högre 2022 och 0,64 miljarder kronor högre fr.o.m. 2023.

Detta föranleder en ökning av anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, som dock motsvaras av högre avgifter från kommunerna till staten. Förändringen motiverar en höjning av utgiftstaket. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare i samband med att omslutningen i utjämningssystemet förändrats.

I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor. Sammantaget motiverar de ovan nämnda förändringarna att de tidigare fastställda nivåerna för 2023 och 2024 bör ökas med 2 miljarder kronor för respektive år och att den nivå för 2025 som föreslås nedan har ökats med 2 miljarder kronor jämfört med bedömningen i 2022 års ekonomiska vårproposition.

Finanspolitiskt motiverad ändring av utgiftstakets nivåer

Av riksdagen fastställda nivåer på utgiftstaket ändras normalt inte av andra orsaker än tekniska justeringar. Det finns emellertid inga formella hinder mot att riksdagen beslutar om en ändring av ett tidigare fastställt tak. Utan en sådan ordning skulle en ny regerings möjligheter att vidta förändringar i finanspolitiken kraftigt begränsas, och finanspolitiken skulle inte heller kunna anpassas till nya, helt ändrade yttre förutsättningar (se bet. 1995/96:FiU10 s. 69). Regeringen föreslår med stöd av denna ordning nya nivåer på utgiftstaket för 2023 och 2024 samt en nivå på utgiftstaket för 2025 som skiljer sig från den bedömda nivån i 2022 års ekonomiska vårproposition.

Den förändring av finanspolitikens inriktning som regeringen föreslår i denna proposition förutsätter att de fastställda nivåerna på utgiftstaket för 2023 och 2024 höjs. Regeringen anser att utgiftstakets nivå för 2023 bör uppgå till 1 665 miljarder kronor, vilket innebär en finanspolitiskt motiverad höjning med 124 miljarder kronor jämfört med den av riksdagen tidigare fastställda nivån för 2023 (se tabell 4.3). Nivån på utgiftstaket för 2023 motsvarar då 27,0 procent av potentiell BNP. Jämfört med 2022 är det en minskning från 27,8 procent av potentiell BNP.

Utgiftstakets nivå för 2024 bör uppgå till 1 745 miljarder kronor, vilket motsvarar samma andel av potentiell BNP som 2023, dvs. 27,0 procent. Det är en finanspolitiskt motiverad höjning med 148 miljarder kronor jämfört med den av riksdagen tidigare fastställda nivån för 2024 (se tabell 4.3).

De nya nivåerna på utgiftstaket medger en utgiftsökning under mandatperioden som möjliggör att prioriterade reformer genomförs i såväl denna som kommande budgetpropositioner under mandatperioden. De nya nivåerna säkerställer också tillräckligt stora marginaler för att kunna hantera de ovanligt stora finanspolitiska risker som Sverige står inför. Det handlar bl.a. om risken för en mer varaktigt hög inflation, en djupare lågkonjunktur samt osäkerheterna kring kriget i Ukraina och dess konsekvenser. Genomförandet av åtgärder på utgiftssidan kan dock endast ske efter avstämning mot överskottsmålet och den förändring av skatteuttaget som kan följa under mandatperioden.

4.2.3 Förslag till nivå på utgiftstaket 2025

Regeringens förslag: Utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget fastställs för 2025 till 1 825 miljarder kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2025 ska uppgå till 1 825 miljarder kronor. Nivån är höjd jämfört med bedömningen i 2022 års ekonomiska vårproposition. Nedan beskrivs den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2025 med utgångspunkt i de faktorer som redovisas i skrivelsen Ramverket för finanspolitiken.

Utgiftstaket i förhållande till överskottsmålet

De takbegränsade utgifterna beräknas uppgå till 1 662 miljarder kronor 2025 (se tabell 4.4). I förhållande till den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2025 på 1 825 miljarder kronor kan de takbegränsade utgifterna därmed öka med maximalt 163 miljarder kronor. Samtidigt bör minst 25 miljarder kronor lämnas obudgeterade under utgiftstaket i budgetpropositionen för 2025 som en buffert för oförutsedda händelser under budgetåret, i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. I budgetpropositionen för 2025 bör därmed de takbegränsade utgifterna för 2025 som mest uppgå till 1 800 miljarder kronor, vilket är 138 miljarder kronor högre än i nuvarande bedömning. Detta utrymme för möjliga utgiftsökningar motsvarar ca 2,1 procent av BNP. Att det finns ledigt utrymme under utgiftstaket betyder dock inte att det finns utrymme för reformer som ökar de takbegränsade utgifterna. Reformer på utgiftssidan kan genomföras först efter avstämning mot överskottsmålet med hänsyn tagen till eventuella inkomstförändringar.

De takbegränsade utgifterna kan av flera skäl komma att bli högre och budgeteringsmarginalen i motsvarande utsträckning mindre än enligt den aktuella utgiftsprognosen, exempelvis till följd av makroekonomiska förändringar såsom högre inflation, oförutsedda volymökningar i transfereringssystemen eller beslut om reformer. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för nya reformer eller oförutsedda volymökningar i de statliga transfereringssystemen, försämras normalt det strukturella sparandet. Om budgeteringsmarginalen delvis tas i anspråk för utgiftsökningar till följd av makroekonomiska förändringar påverkas i många fall inte möjligheten att uppnå överskottsmålet. Det beror dels på att överskottsmålet är formulerat på ett sätt som tillåter att utgiftsökningar som följer av de automatiska stabilisatorerna normalt bör kunna försvaga den offentliga sektorns finansiella sparande vid en försvagning av konjunkturen. Dels beror det på att generella förändringar av pris- och lönenivån på några års sikt tenderar att påverka den offentliga sektorns inkomster och utgifter i ungefär samma utsträckning.

Tabell 4.4 Utgiftstak och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges

	2022	2023	2024	2025
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 634	1 539	1 595	1 720[1]
Regeringens förslag till nivåer på utgiftstaket		1 665	1 745	1 825
Utgiftstak, procent av BNP	27,5	27,0	27,3	27,2
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	27,8	27,0	27,0	27,0
Utgiftstak, fasta priser[2]	1 537	1 504	1 547	1 579
Takbegränsade utgifter	1 579	1 594	1 643	1 662
Takbegränsade utgifter, procent av BNP	26,6	25,8	25,7	24,8
Takbegränsade utgifter, fasta priser[3]	1 485	1 440	1 456	1 439
Budgeteringsmarginal	55	71	102	163
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	3,5	4,4	6,2	9,8
Budgeteringsmarginal, procent av BNP	0,9	1,1	1,6	2,4
Finansiellt sparande, procent av BNP	0,6	0,2	0,4	1,4
Strukturellt sparande, procent av BNP	0,4	0,7	1,2	1,8
Offentliga sektorns utgifter, procent av BNP	46,9	47,0	46,9	45,9

[1] Bedömning av utgiftstakets nivå i 2022 års ekonomiska vårproposition.

[2] Beräkningen i fasta priser är utförd med en schabloniserad metod. Utgifter motsvarande andelen transfereringsanslag (känsliga för förändringar i volymer och makroekonomiska förutsättningar) är omräknade med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. Utgifter motsvarande andelen förvaltningsanslag (pris- och löneomräknade anslag) är omräknade med implicitprisindex för statliga konsumtionsutgifter och utgifter motsvarande andelen anslag som inte är indexerade är omräknade med prisindex för BNP. Av de takbegränsade utgifterna har 1 procent, motsvarande riktlinjen för budgeteringsmarginalens storlek för innevarande år, behandlats som transfereringsanslag.

[3] Samma metod har använts som vid beräkningen av utgiftstaket (se not 1) med undantag för att 1 procent av de takbegränsade utgifterna inte behandlats som transfereringsanslag.

Källa: Egna beräkningar.

Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna och budgeteringsmarginalens storlek

Regeringens förslag till utgiftstakets nivå för 2025 innebär en något högre höjning av utgiftstaket än den genomsnittliga årliga ökningen av nivån sedan utgiftstaket infördes 1997. Den genomsnittliga årliga ökningen i löpande priser mellan 1997 och 2024 uppgår till 3,4 procent medan ökningen 2025 uppgår till 4,6 procent.

Budgeteringsmarginalen 2025 uppgår till 9,8 procent av de takbegränsade utgifterna. Det är ett större utrymme än den säkerhetsmarginal på 3,0 procent som regeringen vill upprätthålla till utgiftstaket för det tredje tillkommande året i enlighet med riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. En budgeteringsmarginal som endast motsvarar säkerhetsmarginalen skulle kunna medföra att möjligheterna att genomföra prioriterade reformer på utgiftssidan begränsas under kommande år. Om det bedöms förenligt med överskottsmålet är det rimligt att reformer ska kunna genom-föras på budgetens utgiftssida. Att det finns utrymme under utgiftstaket betyder dock inte i sig att det kommer att användas för att öka de faktiska takbegränsade utgifterna.

I ett exempel där det tillgängliga utrymmet under utgiftstaket fram t.o.m. budgetpropositionen för 2025 skulle tas i anspråk för högre utgifter, dvs. 138 miljarder kronor utöver bedömningen av de takbegränsade utgifterna i denna proposition, ger det en genomsnittlig årlig ökningstakt för de takbegränsade utgifterna på ca 3,9 procent per år 2022–2025. Förändringen kan jämföras med den genomsnittliga ökningstakten för de takbegränsade utgifterna enligt prognosen i denna proposition vilken uppgår till 1,8 procent per år 2022–2025. Att utgifterna ökar så svagt under perioden beror dels på de tillfälliga åtgärder regeringen vidtagit under 2022 med anledning av pandemin och Rysslands invasion av Ukraina, dels på antagandet att inga nya finanspolitiska åtgärder vidtas för dessa år utöver de som tidigare aviserats eller aviseras i denna proposition. Den genomsnittliga ökningstakten under perioden 1997–2021 uppgick till 3,4 procent per år.

Utgiftstaket i förhållande till potentiell BNP

Utgiftstakets nivå uppgår till 27,8 procent av potentiell BNP 2022. För 2023–2025 minskar andelen till 27 procent av potentiell BNP i enlighet med regeringens förslag på utgiftstak för dessa år. Utgiftstaket 2022 höjdes efter förslag från den förra regeringen i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) för att åtgärder skulle kunna vidtas med anledning av pandemin.

4.3 Uppföljning av det kommunala balanskravet

I målet för den offentliga sektorns sparande ingår det finansiella sparandet i kommunsektorn, dvs. i kommuner och regioner. Det finns dock inte ett krav på visst finansiellt sparande för kommuner och regioner. För kommuner och regioner är det ekonomiska resultatet, och inte det finansiella sparandet, avgörande för om kraven i kommunallagen (2017:725) på en balanserad budget uppfylls. Kommuner och regioner ska upprätta en budget för nästa kalenderår där intäkterna överstiger kostnaderna, det s.k. balanskravet. Kommunernas och regionernas årsredovisning ska bl.a. innehålla en upplysning om huruvida balanskravet har uppfyllts. Balanskravet utvärderas med hjälp

av resultatmåttet balanskravsresultat som definieras i lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning. Negativa balanskravsresultat ska enligt kommunallagen som huvudregel återställas inom tre år.

Balanskravet anger en miniminivå, men för att uppnå kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning behöver resultatet i regel vara högre. Vad som menas med god ekonomisk hushållning definieras av kommunerna och regionerna själva.

4.3.1 Högt balanskravsresultat i kommunsektorn 2021

Kommunsektorn redovisade ett starkt balanskravsresultat 2021. Balanskravsresultatet uppgick för kommunsektorn som helhet till drygt 42 miljarder kronor, varav kommunerna svarade för 32,5 miljarder kronor. För 2021 blev balanskravsresultatet drygt 4 miljarder kronor högre än för 2020. Årets resultat enligt resultaträkningen uppgick för sektorn som helhet till drygt 67 miljarder kronor 2021 (se vidare utg.omr. 25 avsnitt 2.5). Balanskravsresultatet var därmed nästan 25 miljarder kronor lägre än årets resultat 2021. Differensen mellan balanskravsresultatet och årets resultat bestod främst av ökad avsättning till resultatutjämningsreserven och av justering för realisationsvinster.

Kommuner och regioner får reservera överskott till en resultatutjämningsreserv som kan användas för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel. Resultatutjämningsreserverna uppgick 2021 till nästan 40 miljarder kronor för sektorn som helhet, varav kommunerna stod för 30 miljarder kronor. Resultatutjämningsreserverna ökade totalt med 9 miljarder kronor mellan 2020 och 2021. Av kommunerna har 70 procent (203 av 290 kommuner) och 11 av de 20 regionerna avsatt medel till en resultatutjämningsreserv. Antalet som har avsatt medel till en resultatutjämningsreserv ökade med 15 kommuner och var oförändrat för regioner 2021 jämfört med 2020.

Andelen kommuner som redovisat positiva balanskravsresultat har varierat mellan åren. Under 2017–2021 har andelen varit som lägst 74 procent 2018 och som högst 98 procent 2021. För regioner har motsvarande andel varierat mellan som lägst 70 procent 2018 och 2019 och som högst 2020 då ingen region redovisade ett negativt balanskravsresultat. Av de sex kommuner som 2021 redovisade ett negativt balanskravsresultat anförde två kommuner synnerliga skäl för att inte behöva återställa hela eller delar av det negativa resultatet. År 2021 redovisade en region ett negativt balanskravsresultat och åberopade inte synnerliga skäl. Vid utgången av 2021 var det nio kommuner och två regioner som hade ett negativt resultat kvar att återställa, totalt 0,2 miljarder kronor respektive 1,2 miljarder kronor.

4.3.2 Balanskravet bedöms klaras 2022–2025

Den avtagande aktiviteten i ekonomin bedöms leda till en svag utveckling av arbetade timmar vilket medför en något lägre tillväxttakt av det kommunala skatteunderlaget 2023. Trots det beräknas de kommunala skatteinkomsterna i genomsnitt för hela prognosperioden 2022–2025 växa något snabbare än de i genomsnitt har gjort de senaste tio åren. Samtidigt beräknas statsbidragen minska under prognosperioden, då tillfälliga statsbidrag kopplade till pandemin avtar och eftersom enbart tidigare beslutade samt nu föreslagna och aviserade statsbidragsändringar inkluderas i prognosen. Det leder till att inkomsterna utvecklas långsammare än utgifterna i prognosen för 2022 och 2023. Kommunsektorns resultat efter finansiella poster bedöms uppgå till 62 miljarder kronor 2022. År 2023–2025 antas resultatet efter finansiella poster årligen uppgå till 18–23 miljarder kronor. Regeringen bedömer att sektorn som helhet kommer att redovisa ett positivt balanskravsresultat under prognosperioden 2022–2025. I avsnitt 8.5 beskrivs de antaganden och bedömningar som ligger till grund för prognosen för kommunsektorns finanser.

4.4 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

För att medborgarna och de finansiella marknaderna ska ha förtroende för finanspolitiken måste den vara hållbar på lång sikt. Med detta menas att de lagar och regler som bestämmer den offentliga sektorns inkomster och utgifter inte kommer att behöva genomgå omfattande och oväntade förändringar som en följd av att sektorns finansiella ställning försämrats. En hållbar finanspolitik är en förutsättning för att på ett ordnat sätt kunna hantera både temporära nedgångar i den ekonomiska aktiviteten och de ökade utgifter som kan följa av demografiska förändringar.

Ett mått på förtroendet för finanspolitiken är den svenska statens upplåningskostnader. I Sverige har räntan på tioåriga statsobligationer de senaste åren legat på en låg nivå och endast något högre än den tyska statslåneräntan, som ofta används som en jämförelsenorm (se tabell 4.5). Trots de omfattande finanspolitiska åtgärder som vidtagits de senaste åren är den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld liten i internationell jämförelse och statsskuldsräntan låg. Den offentliga skulden fortsätter också att minska som andel av BNP i den framåtblickande bedömningen.

Den offentliga sektorns finansiella nettoställning, dvs. summan av finansiella tillgångar och skulder, är positiv och bedöms förbättras något som andel av BNP de kommande åren. Även avkastningen av finansiellt kapital netto, dvs. skillnaden mellan kapitalinkomster och kapitalutgifter, är positiv. Högre statsskuldsräntor bedöms dock sannolikt försämra nettot något de närmaste åren. Redovisningen i tabell 4.5 visar en fortsatt stark finansiell ställning.

Tabell 4.5 Finanspolitiska nyckeltal

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2019–2021, prognos 2022–2025

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Konsoliderad bruttoskuld	35,2	39,5	36,3	31,8	29,4	28,6	26,2
Finansiell nettoställning	28,3	27,0	30,4	27,4	28,8	29,3	30,5
Kapitalavkastning netto[1]	0,9	0,9	0,8	1,1	0,7	0,7	0,8
Statsobligationsränta 10 år, slutvärde[1]	0,2	0,0	0,2	2,4	2,4	2,2	2,2
Räntedifferens mot Tyskland, tioårig statsobligation[2]	0,4	0,6	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3

[1] Procent.

[2] Procentenheter.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Regeringen gör även framåtblickande bedömningar av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet med hjälp av ekonomiska modeller. Syftet med dessa bedömningar är att tidigt fånga upp tecken på om finanspolitiken behöver läggas om, så att åtgärder för att säkerställa hållbarheten och upprätthålla förtroendet för finanspolitiken kan vidtas i god tid.

I dessa bedömningar sammanfattas ofta finanspolitikens hållbarhet med de s.k. S1- och S2-indikatorerna som beräknas utifrån hur den offentliga sektorns finansiella ställning utvecklas på lång sikt.

S1 visar hur mycket det offentliga sparandet behöver ändras för att den konsoliderade offentliga bruttoskulden ska motsvara en viss andel av BNP vid en given tidpunkt. I denna proposition redovisas hur stora permanenta åtgärder som sammantaget krävs 2023–2027 för att denna skuld ska motsvara 60 procent av BNP 2038. Av tabell 4.6 framgår att sparandet kan försämras med ca 3,9 procent av BNP mellan 2023 och 2027 utan att den konsoliderade bruttoskulden överstiger 60 procent av BNP. I ett alternativ beräknas indikatorvärdet utifrån hur stora förändringar som sammantaget krävs 2023–2027 för att bruttoskulden 2038 ska vara i linje med det s.k. skuldankaret,

dvs. motsvara 35 procent av BNP. Denna beräkning indikerar att en sammantagen budgetförsvagning motsvarande 1,7 procent av BNP under 2023–2027 är förenlig med en sådan skuldutveckling.

S2 visar hur mycket det offentliga sparandet behöver förändras 2023 för att den offentliga finansiella nettoställningen ska vara stabil som andel av BNP över en mycket lång tidshorisont. Indikatorvärdet anger den förändring av det primära sparandet som krävs 2023, uttryckt som procent av BNP, för att finanspolitiken ska bli hållbar enligt denna definition. Beräkningen av S2 i denna proposition indikerar att det primära offentliga sparandet kan försämras med motsvarande 0,9 procent av BNP 2023 utan att finanspolitiken blir ohållbar.

Tabell 4.6 Indikatorer på finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

Procent av BNP

	S1	S1 för 35 procents bruttoskuld	S2
2022 års ekonomiska vårproposition	-4,1	-1,7	-1,2
Budgetpropositionen för 2023	-3,9	-1,7	-0,9

Källa: Egna beräkningar.

Ett negativt värde på S-indikatorerna innebär att en permanent budgetförsvagning är möjlig utan att finanspolitiken blir ohållbar, medan ett positivt indikatorvärde pekar på att en permanent budgetförstärkning är nödvändig. De hållbarhetsberäkningar som gjorts i samband med denna proposition visar att finanspolitiken är långsiktigt hållbar (se tabell 4.6). S-indikatorerna har negativa värden, vilket innebär att det offentliga sparandet kan försvagas utan att finanspolitiken blir ohållbar. Indikatorvärdena för S1 och S2 är något högre än de värden som beräknades i 2022 års ekonomiska vårproposition, vilket indikerar att den finansiella ställningen försvagats marginellt sen den tidigare beräkningen. En mer utförlig analys av finanspolitikens hållbarhet presenteras i de ekonomiska vårpropositionerna.

S-indikatorerna ger en teoretisk bild av finanspolitikens långsiktiga konsekvenser. Samtidigt är måtten känsliga för olika beräkningsantaganden. Osäkerheten i en framskrivning av demografiska och offentligfinansiella variabler som sträcker sig långt in i framtiden är mycket stor. Indikatorerna används därför inte för att bedöma storleken på budgetutrymmet i närtid, utan som indikatorer på finanspolitikens konsekvenser över en längre tidshorisont. Indikatorvärdena måste tolkas med försiktighet. Ett högt positivt indikatorvärde innebär dock att sannolikheten är högre för att finanspolitiken är ohållbar, och kommer att behöva läggas om, än om värdet är noll eller negativt. Ett högt negativt värde indikerar på samma sätt att det finns en säkerhetsmarginal till en skuldnivå som skulle kunna påverka statens kreditvärdighet på ett negativt sätt.

Även om utvecklingen skulle bli mindre gynnsam än i beräkningarna det närmaste decenniet visar det höga negativa S1-värdet att det finns en betydande marginal till stabilitets- och tillväxtpaktens krav på att skulden inte får överstiga 60 procent av BNP. När S1 beräknas utifrån att skuldkvoten ska motsvara 35 procent av BNP 2038 visar indikatorn att den finanspolitik som föreslås i denna proposition är förenlig med en bruttoskuld som på sikt är i linje med skuldankarets nivå med en viss säkerhetsmarginal.

5 Inkomster

I detta avsnitt lämnas förslag till beräkning av inkomsterna i statens budget för 2023 och en preliminär beräkning av inkomsterna för 2024 och 2025. Prognosen för den offentliga sektorns skatteintäkter och för inkomsterna i statens budget redovisas. En jämförelse görs mellan nuvarande prognos och prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition (prop. 2021/22:100). Därefter görs en uppföljning av inkomsterna som beräknades i de av riksdagen ursprungligen beslutade budgetarna för 2021 respektive 2022. Slutligen redovisas förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster.

Sammanfattning

- Tillväxten i svensk ekonomi förväntas bli hög 2022 i nominella termer, och de totala skatteintäkterna väntas öka med 5,5 procent. Det är högre än genomsnittet under perioden 2011–2020 som var 3,4 procent. Det beror framför allt på en stark utveckling av skatt på konsumtion, men även till viss del skatt på arbete.
- Skatteintäkterna förväntas öka i en något lägre takt 2023 än 2022, framför allt till följd av lägre skatt på kapital till följd av lägre tillgångspriser.
- Intäkterna bedöms i genomsnitt växa i takt med BNP i nominella termer 2023–2025.
- Skattekvoten, dvs. skatteintäkterna som andel av BNP, väntas uppgå till 41,4 procent 2023, samma nivå som under 2022. Därefter stiger skattekvoten något då lönesumman utvecklas starkare än BNP.
- I förhållande till bedömningarna i 2022 års ekonomiska vårproposition har de totala skatteintäkterna reviderats upp med mellan 28 och 95 miljarder kronor per år för 2022–2025.
- Skatteintäkterna, exklusive kommunal utdebitering, beräknas öka med sammanlagt 20 miljarder kronor 2023 till följd av beslutade och aviserade förändringar på skatteområdet.

5.1 Inledning

Den offentliga sektorns skatteintäkter, dvs. de totala skatteintäkterna efter att avdrag gjorts för de skatter som tillhör Europeiska unionen, ska i enlighet med budgetlagen (2011:203) redovisas under det år som den skattepliktiga händelsen ägde rum. Från den offentliga sektorns skatteintäkter görs avdrag för de skatter som tillhör kommuner och regioner samt ålderspensionssystemet, och då erhålls statens skatteintäkter.

Skillnaden mellan skatteintäkter och skatteinkomster utgörs av periodiseringar. Periodiseringarna består i sin tur av uppbörds- och betalningsförskjutningar. Inkomsterna i statens budget, dvs. statens skatteinkomster och övriga inkomster, ska enligt budgetlagen redovisas kassamässigt, dvs. när de faktiska in- och utbetalningarna sker.

Skatteintäkter och skatteinkomster har olika påverkan på de offentliga finanserna. Skatteintäkterna påverkar det finansiella sparandet, medan periodiseringsposter som kapitalplaceringar på skattekontot endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo. Motsvarande skillnad finns för övriga inkomster. Vissa inkomster av statens verksamhet, såsom utdelningar från statens aktieinnehav, påverkar statens finansiella

sparande, medan försäljningsinkomster och återbetalningar av lån endast påverkar statens inkomster och budgetsaldo.

5.2 Offentliga sektorns skatteintäkter

De totala skatteintäkterna, dvs. den offentliga sektorns skatteintäkter och de skatteintäkter som tillfaller EU, ökade enligt preliminära utfall med 9,0 procent 2021 (se diagram 5.1). Den starka återhämtningen i ekonomin efter nedgången 2020 medförde att viktiga skattebaser såsom lönesumman och hushållens konsumtion växte mycket 2021 i förhållande till ett historiskt genomsnitt. Preliminära utfall indikerar därutöver en stark utveckling för företagens vinster och mycket stora kapitalinkomster för hushållen.

Diagram 5.1 Totala skatteintäkter

Utfall 2000–2021, prognos 2022–2025

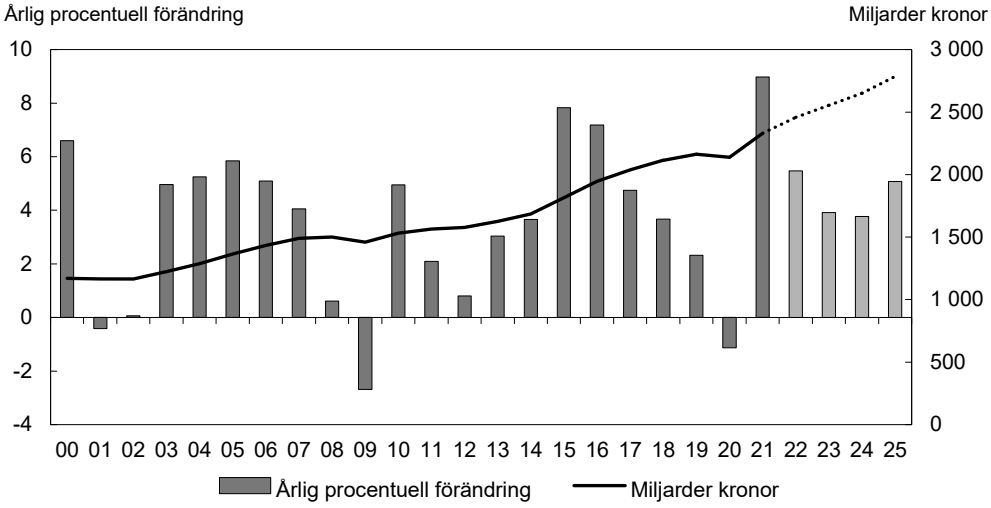

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

År 2022 väntas skatteintäkterna växa med 5,5 procent, vilket är relativt starkt jämfört med tidigare år men betydligt lägre än under 2021. Det beror på att de viktiga skattebaserna lönesumma och investeringar väntas öka långsammare än 2021, men snabbare än genomsnittet under perioden 2011–2020. Vidare väntas intäkterna från kapitalskatterna minska 2022, vilket ytterligare dämpar tillväxttakten för de totala skatteintäkterna jämfört med 2021 (se tabell 5.1).

År 2023 beräknas skatteintäkterna öka med 3,9 procent, vilket är betydligt lägre än 2022 men i paritet med tillväxten i ekonomin. Tillfälliga nedsättningar av skatt på arbete upphör under året, vilket motverkas av att hushållens kapitalskatter minskar till följd av lägre tillgångspriser.

Under 2024 och 2025 beräknas de totala skatteintäkterna öka med i genomsnitt 4,4 procent per år vilket fortsatt är högre än det historiska genomsnittet för perioden 2011–2020. Samtliga stora skattebaser väntas öka, men ökningen är särskilt stark för skatt på arbete och konsumtion. Skatt på kapital beräknas i slutet av prognosperioden öka något långsammare i enlighet med antagandet om att intäkterna återgår till ett historiskt genomsnitt av BNP.

I tabell 5.6 sammanställs de beräknade effekterna av regeländringar på skatteområdet 2020–2025. Tabellen visar både tidigare beslutade och i denna proposition föreslagna och aviserade regeländringar i förhållande till föregående år. Sammantaget bedöms regeländringar höja skatteintäkterna med 20 miljarder kronor 2023 och med

6 miljarder kronor 2024. De regeländringar som aviseras i denna proposition minskar skatteintäkterna med 11 miljarder kronor 2023, se avsnitt 12.

Regeringens förslag: Den beräkning av inkomster i statens budget för 2023 som sammanställts i bilaga 1 avsnitt 2 godkänns.

Den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2024 och 2025 enligt tabell 5.1 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska regeringen lämna ett förslag till statens inkomster för det kommande budgetåret. Regeringens förslag till inkomstberäkning för 2023 redovisas i bilaga 1 avsnitt 2. Regeringen ska i budgetpropositionen också lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar för det andra och tredje tillkommande budgetåret, se 2 kap. 3 § budgetlagen. Regeringens förslag till preliminära inkomstberäkningar för 2024 och 2025 redovisas i tabell 5.1.

Tabell 5.1 Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget

Miljarder kronor. Utfall 2020 och 2021, prognos 2022–2025

Inkomst-huvudgrupp		2020	2021	2022	2023	2024	2025
	Skatt på arbete	**1 250,5**	**1 329,9**	**1 391,0**	**1 450,3**	**1 494,5**	**1 579,3**
1100	**Direkta skatter**	**668,7**	**693,6**	**719,2**	**738,8**	**751,1**	**795,1**
	Varav kommunal inkomstskatt	*766,1*	*806,8*	*847,9*	*881,3*	*912,2*	*961,4*
	Varav statlig inkomstskatt	*50,3*	*55,9*	*59,2*	*53,7*	*48,4*	*51,1*
	Varav jobbskatteavdrag	*-128,1*	*-132,0*	*-145,8*	*-157,3*	*-169,4*	*-176,7*
	Varav husavdrag	*-16,8*	*-19,2*	*-19,6*	*-20,2*	*-20,8*	*-21,4*
	Varav övrigt	*-2,8*	*-17,9*	*-22,4*	*-18,7*	*-19,3*	*-19,3*
1200	**Indirekta skatter**	**581,8**	**636,3**	**671,8**	**711,5**	**743,4**	**784,3**
	Varav arbetsgivaravgifter	*594,9*	*629,3*	*666,9*	*697,5*	*727,6*	*768,2*
	Varav egenavgifter	*11,7*	*12,5*	*12,6*	*12,7*	*12,7*	*12,9*
	Varav särskild löneskatt	*50,8*	*52,5*	*55,4*	*57,8*	*60,4*	*63,6*
	Varav nedsättningar	*-35,0*	*-15,3*	*-17,7*	*-8,5*	*-7,3*	*-7,7*
	Varav skatt på tjänstegruppliv	*0,6*	*0,6*	*0,6*	*0,6*	*0,6*	*0,6*
	Varav avgifter till premiepensionssystemet	*-41,3*	*-43,2*	*-46,1*	*-48,5*	*-50,5*	*-53,3*
1300	**Skatt på kapital**	**271,8**	**347,9**	**340,5**	**345,3**	**363,8**	**375,2**
	Varav skatt på kapital, hushåll	*66,0*	*104,3*	*83,6*	*77,6*	*78,5*	*82,7*
	Varav skatt på företagsvinster	*149,3*	*175,8*	*177,6*	*178,1*	*188,0*	*193,1*
	Varav avkastningsskatt	*5,6*	*6,6*	*8,1*	*19,3*	*25,6*	*26,0*
	Varav fastighetsskatt och fastighetsavgift	*34,6*	*36,3*	*38,1*	*38,0*	*38,7*	*39,6*
	Varav stämpelskatt	*12,7*	*15,5*	*16,1*	*14,6*	*14,8*	*15,1*
	Varav kupongskatt m.m.	*3,6*	*9,4*	*10,7*	*10,1*	*10,6*	*10,9*
	Varav riskskatt för kreditinstitut			*6,3*	*7,6*	*7,7*	*7,9*
1400	**Skatt på konsumtion och insatsvaror**	**602,9**	**650,7**	**704,9**	**735,8**	**767,7**	**804,5**
	Varav mervärdesskatt	*467,9*	*510,8*	*568,0*	*594,5*	*616,8*	*650,9*
	Varav skatt på tobak	*11,9*	*11,9*	*12,2*	*12,4*	*12,4*	*12,7*
	Varav skatt på etylalkohol	*5,2*	*5,6*	*5,6*	*5,7*	*5,9*	*5,8*
	Varav skatt på vin m.m.	*6,6*	*6,6*	*6,6*	*7,1*	*7,5*	*7,6*
	Varav skatt på öl	*4,5*	*4,5*	*4,9*	*5,2*	*5,5*	*5,6*
	Varav energiskatt	*52,6*	*53,8*	*47,1*	*47,3*	*53,2*	*55,1*
	Varav koldioxidskatt	*20,4*	*21,9*	*21,4*	*22,5*	*24,1*	*24,0*
	Varav övriga skatter på energi och miljö	*6,1*	*5,4*	*8,0*	*8,0*	*8,2*	*8,2*

Inkomst-huvudgrupp		2020	2021	2022	2023	2024	2025
	Varav skatt på vägtrafik	*21,6*	*22,5*	*23,7*	*25,2*	*26,0*	*26,0*
	Varav övriga skatter	*6,2*	*7,6*	*7,6*	*7,9*	*8,1*	*8,6*
1500	**Skatt på import**	**6,2**	**7,3**	**9,2**	**9,4**	**9,8**	**10,1**
1600	**Restförda och övriga skatter**	**7,1**	**-5,5**	**12,3**	**13,4**	**14,6**	**15,8**
	Varav restförda skatter	*-10,0*	*-16,1*	*-9,8*	*-8,1*	*-7,6*	*-6,9*
	Varav övriga skatter	*17,1*	*10,6*	*22,2*	*21,5*	*22,1*	*22,8*
	Totala skatteintäkter	**2 138,4**	**2 330,4**	**2 457,9**	**2 554,1**	**2 650,4**	**2 784,9**
1700	**Avgående poster, EU-skatter**	**-6,2**	**-7,3**	**-9,2**	**-9,4**	**-9,8**	**-10,1**
	Offentliga sektorns skatteintäkter	**2 132,2**	**2 323,1**	**2 448,8**	**2 544,7**	**2 640,6**	**2 774,8**
1800	**Avgående poster till andra sektorer**	**-1 054,5**	**-1 111,7**	**-1 170,3**	**-1 216,5**	**-1 261,0**	**-1 328,2**
	Varav kommunala skatter	*-785,4*	*-827,8*	*-869,8*	*-903,0*	*-934,3*	*-984,2*
	Varav avgifter till ålderspensionssystemet	*-269,1*	*-283,9*	*-300,5*	*-313,5*	*-326,7*	*-344,0*
	Statens skatteintäkter	**1 077,7**	**1 211,4**	**1 278,4**	**1 328,2**	**1 379,6**	**1 446,7**
1900	**Periodiseringar**	**-40,3**	**23,7**	**21,7**	**-15,5**	**-10,7**	**2,8**
	Varav uppbördsförskjutningar	*6,5*	*-17,4*	*41,0*	*17,1*	*5,6*	*0,2*
	Varav betalningsförskjutningar	*-17,1*	*41,6*	*-24,2*	*-43,3*	*-24,0*	*0,8*
	– kommuner och regioner	*-6,9*	*37,2*	*30,2*	*-26,9*	*-18,9*	*4,3*
	– ålderspensionssystemet	*-1,1*	*7,7*	*-0,8*	*-0,9*	*1,0*	*1,3*
	– privat sektor	*-8,7*	*-3,7*	*-54,8*	*-14,8*	*-4,8*	*-4,8*
	– kyrkosamfund	*-0,4*	*0,3*	*1,0*	*-0,7*	*-1,3*	*0,0*
	– EU	*0,0*	*0,2*	*0,2*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
	Varav anstånd	*-29,7*	*-0,5*	*4,8*	*10,6*	*7,7*	*1,8*
1000	**Statens skatteinkomster**	**1 037,4**	**1 235,1**	**1 300,1**	**1 312,7**	**1 368,9**	**1 449,5**
	Övriga inkomster	**-38,8**	**-43,8**	**-15,0**	**-33,2**	**-48,7**	**-58,4**
2000	Inkomster av statens verksamhet	46,1	43,3	71,6	42,6	36,3	38,5
3000	Inkomster av försåld egendom	0,8	0,0	5,0	5,0	5,0	5,0
4000	Återbetalning av lån	0,7	1,1	1,4	0,5	0,6	0,7
5000	Kalkylmässiga inkomster	16,2	17,8	18,1	19,1	23,1	24,7
6000	Bidrag från EU	14,2	14,6	16,1	32,5	24,8	15,6
7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-116,9	-120,6	-127,2	-133,0	-138,6	-142,9
8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Statsbudgetens inkomster	**998,5**	**1 191,3**	**1 285,1**	**1 279,5**	**1 320,2**	**1 391,0**

Anm.: Samtliga år är redovisade enligt den struktur som gäller för statens budget för 2023 och framåt. Utfall för 2021 är enligt nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källor: Skatteverket, Statistiska centralbyrån, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Skattekvot

Skattekvoten visar de totala skatteintäkterna som andel av BNP. År 2022 väntas skattekvoten uppgå till 41,4 procent av BNP, vilket är drygt en procentenhet lägre än 2021. Det förklaras delvis av förändringar i skattesystemet, såsom tillfälligt nedsatta socialavgifter för unga, ett utökat jobbskatteavdrag och en tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster. Vidare förklaras det av att intäkterna från kapitalskatter från hushåll och företag väntas utvecklas svagare än BNP 2022. Att utvecklingstakten avtar beror framför allt på att hushållens kapitalinkomster minskar från en mycket hög nivå. Vidare medför sjunkande tillgångspriser på både bostäder och aktier att hushållens realiserade kapitalvinster minskar. I slutet av prognosperioden antas både hushållens kapitalvinster och företagsvinster successivt återgå mot ett historiskt genomsnitt som andel av BNP.

År 2023 väntas skattekvoten vara på samma nivå som året innan (se tabell 5.2). Att skattekvoten inte stiger trots att tillfälliga reformer som nedsatta socialavgifter för unga och en tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster upphör beror på att skatt på kapital sjunker till följd av lägre tillgångspriser. Dessa två effekter tar i stort sett ut varandra. I slutet av prognosperioden följer vanligtvis utvecklingen av skatteintäkterna, med bibehållna regler, BNP-utvecklingen väl. Anledningen till att skattekvoten ändå väntas öka något mellan 2023 och 2024 beror på den höga inflationen, mätt i konsumentprisindex (KPI), som väntas höja arbetskostnaderna och därmed lönesumman. Lönesumman ökar betydligt mer än BNP i slutet av prognosperioden.

Tabell 5.2 Skattekvot

Procent av BNP. Utfall 2020 och 2021, prognos 2022–2025

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Skattekvot	**42,4**	**42,7**	**41,4**	**41,4**	**41,5**	**41,5**
Varav skatt på arbete	*24,8*	*24,4*	*23,4*	*23,5*	*23,4*	*23,5*
Varav skatt på kapital	*5,4*	*6,4*	*5,7*	*5,6*	*5,7*	*5,6*
Varav skatt på konsumtion	*12,1*	*12,1*	*12,0*	*12,1*	*12,2*	*12,1*
Varav övriga skatter	*0,1*	*-0,1*	*0,2*	*0,2*	*0,2*	*0,2*

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Skatt på arbete

Skatterna på arbete kan delas in i direkta och indirekta skatter. De direkta skatterna på arbete består i huvudsak av kommunal och statlig inkomstskatt. De indirekta skatterna på arbete består huvudsakligen av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Skatteintäkterna minskas av ett antal skattereduktioner. Intäkterna från skatt på arbete beräknas uppgå till nästan 60 procent av de totala skatteintäkterna 2023 och till omkring 24 procent av BNP (se tabell 5.3).

Tabell 5.3 Skatt på arbete

Procent av BNP. Utfall 2020 och 2021, prognos 2022–2025

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Direkta skatter	13,3	12,7	12,1	12,0	11,8	11,9
Varav kommunal skatt	*15,2*	*14,8*	*14,3*	*14,3*	*14,3*	*14,3*
Varav statlig skatt	*1,0*	*1,0*	*1,0*	*0,9*	*0,8*	*0,8*
Varav allmän pensionsavgift	*2,6*	*2,5*	*2,4*	*2,5*	*2,5*	*2,5*
Varav skattereduktioner	*-5,5*	*-5,6*	*-5,6*	*-5,6*	*-5,8*	*-5,7*
Indirekta skatter	11,5	11,7	11,3	11,5	11,6	11,7
Skatt på arbete	**24,8**	**24,4**	**23,4**	**23,5**	**23,4**	**23,5**

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Intäkterna från skatt på arbete 2021 är ett preliminärt utfall. Det slutliga utfallet fastställs i den årliga beskattningen som är klar i december året efter inkomståret.

Kommunal inkomstskatt

Kommunal inkomstskatt som andel av BNP beräknas minska från 15,2 procent 2020 till 14,3 procent 2022 (se tabell 5.3). Detta beror främst på att lönesumman, som är den viktigaste skattebasen, utvecklas svagare än BNP både 2021 och 2022 då BNP vänder upp efter en negativ utveckling under 2020. Lönesumman hölls uppe 2020 tack vare olika stöd, framför allt vid korttidsarbete, och ökar därför inte lika starkt 2021 och 2022. Lönesumman förväntas återigen utvecklas starkare än BNP 2023–2025 till följd av högre arbetskostnader, vilket ökar kommunalskatternas andel av BNP. Att skattekvoten inte går upp beror på att den höga inflationen även medför att

grundavdraget höjs mer än vanligt. Grundavdraget skrivs upp med prisbasbeloppet som är beroende av måttet på inflation, KPI. Med oförändrade kommunalskattesatser brukar skatteintäkterna utvecklas ungefär i samma takt som BNP i slutet på prognosperioden.

Det kommunala skatteunderlaget, som främst består av löner och pensioner, utvecklades betydligt svagare 2020 än tidigare år eftersom lönesumman utvecklades svagt till följd av konjunkturnedgången. År 2021 återhämtade sig tillväxttakten av lönesumman kraftigt och ligger kvar på en hög nivå även 2022 (se diagram 5.2). Lönesumman väntas öka något långsammare åren 2023–2024 men i paritet med hur det har sett ut historiskt. Det är framför allt svagare timmar som gör att lönesumman utvecklas svagare dessa år. År 2025 utvecklas timmarna återigen starkare, vilket medför en historiskt sett hög lönesumma.

Diagram 5.2 Arbetade timmar, timlön och lönesumma

Utfall 2000–2021, prognos 2022–2025

Årlig procentuell förändring

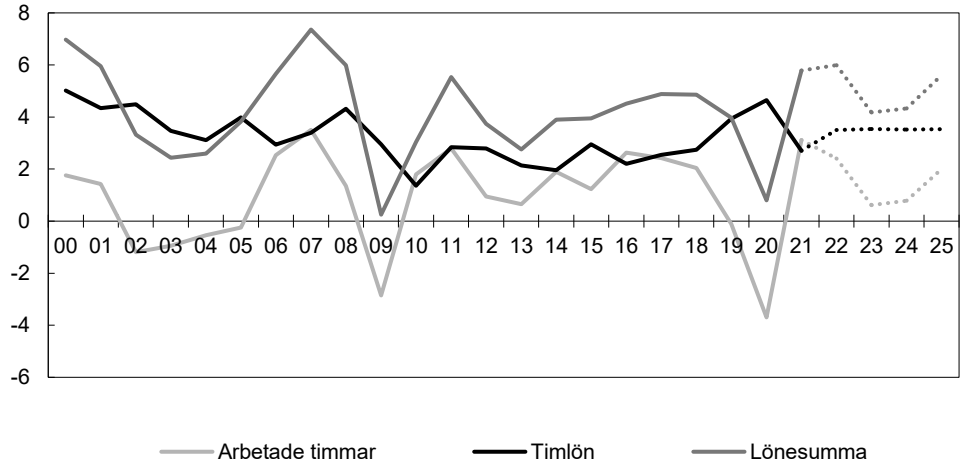

Anm.: Den redovisade timlönen är beräknad enligt nationalräkenskapernas principer.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skatteunderlaget för kommunal inkomstbeskattning påverkas också av regeländringar. Den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget visar utvecklingen justerad för regeländringar. Den faktiska utvecklingen var svagare än den underliggande utvecklingen 2020 och 2021 (se tabell 5.4). Detta beror till största delen på att skatten för personer över 65 år har sänkts i flera steg. Det har åstadkommits genom en ytterligare höjning av det förhöjda grundavdraget, vilket påverkar kommuners och regioners skatteunderlag. Kommunsektorns skattebortfall till följd av regeländringarna neutraliseras via ett höjt generellt statsbidrag. Riksdagens beslut om vissa ändrade åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet medför att den faktiska utvecklingen av kommunsektorns skatteunderlag 2023 väntas öka starkare än den underliggande utvecklingen (prop. 2021/22:181, bet. 2021/22:SfU25, rskr. 2021/22:331). Detta motverkas till stor del av regeringens förslag i denna proposition om höjd milersättning för avdrag för resor till och från arbetsplatsen med egen bil, justerade avdrag för tjänsteresor och hemresor med egen bil eller förmånsbil, tillfällig skattefri förmån av laddel på arbetsplatsen samt förstärkt skattereduktion för installation av solceller.

Tabell 5.4 Faktisk och underliggande utveckling av kommunsektorns skatteunderlag

Årlig procentuell förändring. Utfall 2020 och 2021, prognos 2022–2025

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Faktisk utveckling	2,1	5,0	5,1	4,0	3,5	5,4
Underliggande utveckling	2,6	5,3	5,1	3,9	3,5	5,4

Anm.: Den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget är utvecklingen justerad för regeländringar.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Statlig inkomstskatt

Intäkterna från statlig inkomstskatt beräknas sjunka något som andel av BNP mellan 2022 och 2025 (se tabell 5.3). I avsaknad av nya förslag eller ändrade regler är detta vanligt, då skiktgränserna för statlig inkomstskatt räknas upp med KPI plus 2 procentenheter. För att statlig inkomstskatt som andel av BNP ska öka behöver därför lönesumman öka starkare än BNP och inflationen plus 2 procentenheter tillsammans, vilket inte är fallet.

Skattereduktioner

Skattereduktionerna bedöms totalt sett öka under prognosperioden (se tabell 5.5), dels till följd av att skatteunderlaget ökar, dels till följd av att nya skattereduktioner har införts. Dessa inkluderar skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa samt en förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning. Vidare har regeringen i denna proposition föreslagit att utöka jobbskatteavdraget genom förstärkt jobbskatteavdrag för personer över 65 år samt skattereduktion för installation av grön teknik genom förstärkt skattereduktion för installation av solceller.

Tabell 5.5 Skattereduktioner

Miljarder kronor. Utfall 2020 och 2021, prognos 2022–2025

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Allmän pensionsavgift	-131	-138	-145	-152	-158	-166
Jobbskatteavdrag	-128	-132	-146	-157	-169	-177
Husavdrag	-17	-19	-20	-20	-21	-21
Skattereduktion för boende i vissa områden	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Skattereduktion för installation av grön teknik		-1	-2	-2	-2	-2
Skattereduktion för förvärvsinkomst		-9	-9	-9	-9	-9
Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin		-6	-5			
Skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa			-1	-2	-2	-2
Skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning			-4	-4	-5	-5
Övriga skattereduktioner	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Summa	**-279**	**-307**	**-333**	**-348**	**-367**	**-384**

Anm.: I posten Jobbskatteavdrag ingår förstärkt jobbskatteavdrag för personer över 65 år med 770 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023. I posten Skattereduktion för installation av grön teknik ingår förslaget om förstärkt skattereduktion för installation av solceller med 280 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Arbetsgivaravgifter och egenavgifter

Arbetsgivaravgifter och egenavgifter utgör merparten av de indirekta skatterna. Sammantaget beräknas de indirekta skatterna år 2022 uppgå till ca 27 procent av de totala skatteintäkterna under prognosperioden, vilket motsvarar drygt 11 procent av BNP.

År 2023 beräknas de indirekta skatterna uppgå till 712 miljarder kronor, vilket motsvarar 11,5 procent av BNP. Intäkterna från indirekt skatt på arbete bedöms öka med ca 5,9 procent under 2023. Ökningen beror framför allt på att lönesumman växer, men även på att den tillfälliga nedsättningen av arbetsgivaravgifter för 19–23-åringar trappas ned. De indirekta skatterna bedöms därefter öka med i genomsnitt 5 procent årligen 2024 och 2025, vilket är ungefär i samma takt som lönesumman växer.

För att understödja forskning och utveckling inom näringslivet avser regeringen att föreslå en förstärkning av nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för personer som arbetar med forskning eller utveckling.

Skatt på kapital

Skatt på kapital består främst av hushållens kapitalskatter och skatt på företagens vinster, men inkluderar även stämpelskatt, avkastningsskatt på pensioner samt fastighetsskatt och fastighetsavgift. Intäkterna från skatt på kapital beräknas 2023 uppgå till ca 14 procent av de totala skatteintäkterna vilket motsvarar knappt 6 procent av BNP (se diagram 5.3).

Skatt på hushållens kapitalinkomster

Underlaget för hushållens skatt på kapital utgörs av nettot av kapitalinkomster och kapitalutgifter. De största posterna utgörs av skatt på realiserade kapitalvinster, utdelningsinkomster, schablonintäkter och avdrag för hushållens ränteutgifter.

Enligt det preliminära utfallet för 2021 var inkomster från hushållens realiserade kapitalvinster på en hög nivå i ett historiskt perspektiv, omkring 5,1 procent av BNP (se diagram 5.3). Genomsnittet för perioden 2006–2020 var 3,7 procent. Utvecklingen av realiserade kapitalvinster påverkas i stor utsträckning av tillgångspriser på finansiella och reala tillgångar, samt av omsättningen av hus och bostadsrätter. Priserna för de finansiella tillgångarna minskade kraftigt när pandemin bröt ut men återhämtade sig därefter relativt snabbt. Både börsen och bostadsmarknaden utvecklades starkt under 2021. Även omsättningen av småhus ökade 2021. Under 2022 har däremot tillgångspriserna sjunkit och hushållens kapitalvinster förväntas därmed bli betydligt lägre 2022 än 2021. De är dock fortsatt kvar på en hög nivå historiskt sett. År 2023 förväntas hushållens realiserade kapitalvinster sjunka ytterligare till följd av att nedgången av bostadspriserna förväntas tillta samtidigt som börsen förväntas utvecklas relativt svagt. Nedgången innebär att nivån är lägre än vad den varit sedan utgången av 2014. I slutet av prognosperioden antas hushållens kapitalvinster motsvara genomsnittet för perioden 2006–2020, alltså 3,7 procent av BNP. Denna andel justeras för eventuella regeländringar. Under prognosperioden justeras kapitalvinsterna ned till följd av avskaffad ränta på uppskovsbelopp vid realiserad bostadsförsäljning, höjt tak för uppskov samt ett ökat sparande på investeringssparkonton. Andelen är därför 3,0 procent av BNP 2025 (se diagram 5.3).

Diagram 5.3 Hushållens kapitalvinster

Utfall 1990–2021, prognos 2022–2025

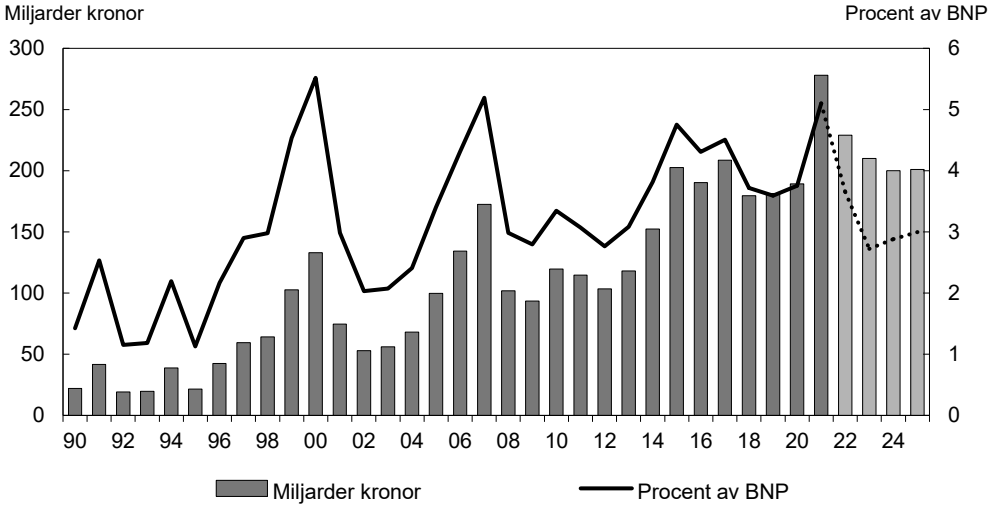

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Preliminär statistik indikerar att utdelningarna ökade starkt 2021, efter att ha sjunkit 2020, och att de nu ligger över nivån före pandemin. Att utdelningarna sjönk 2020 berodde på att flera företag reviderade ned sina utdelningar 2020 till följd av de restriktioner som kopplades till statliga företagsstöd, såsom stöd vid korttidsarbete och omsättningsstöd. Krisdrabbade företag som tagit del av dessa stödpaket behövde då avstå från att göra utdelningar till aktieägare. Den starka utvecklingen 2021 antas delvis vara en tillfällig effekt av nedgången 2020, och utdelningarna väntas därför öka betydligt långsammare 2022. I slutet av prognosperioden väntas utdelningarna successivt öka.

Ränteinkomsterna och ränteutgifterna följer normalt ränteutvecklingen, och eftersom det allmänna ränteläget väntas stiga under prognosperioden förväntas både ränteinkomsterna och ränteutgifterna öka. Även schablonintäkterna följer ränteutvecklingen, då de baseras på statslåneräntan, och väntas stiga kraftigt under prognosperioden. Den procentsats som avgör hur mycket av kapitalunderlaget som ska beskattas kan inte understiga ett golv. Golvet är för närvarande 1,25 procent, och räntenivån beräknas ligga över detta golv under hela prognosperioden.

Sammantaget förväntas intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster och nettot från kapitalinkomsterna att sjunka 2022 från rekordnivån 2021. Nettot från hushållens kapitalinkomster bedöms fortsätta att sjunka 2023 innan utvecklingen bedöms vända och öka något under slutet av prognosperioden.

Skatt på företagsvinster

Enligt preliminär statistik ökade intäkterna från skatt på företagsvinster 2021 starkt, med 18 procent, efter att ha minskat med 3 procent under 2020. Det slutliga utfallet för 2021 fastställs i samband med den årliga beskattningen i december året efter inkomståret. Den begränsade nedgången 2020 förklaras bl.a. av omfattande åtgärder för att lindra konsekvenserna av pandemin för företagen, såsom omställningsstöd, omsättningsstöd, evenemangsstöd och anstånd med skatteinbetalningar.

En hög ekonomisk tillväxt i nominella termer förväntas för helåret 2022. Intäkterna från skatt på företagsvinster väntas dock öka i en betydligt långsammare takt än året innan och uppgå till 178 miljarder kronor, vilket motsvarar 3,0 procent av BNP. Att ökningstakten dämpas beror delvis på regeländringar, framför allt en tillfällig skattereduktion för investeringar, men även på en försämrad vinstutveckling. Många

branscher möter en relativt stark efterfrågan, och utsikterna inom framför allt tillverkningsindustrin är för innevarande år fortsatt relativt goda. Konjunkturindikatorer, såsom konjunkturbarometern, har dock sjunkit de senaste månaderna, och för totala näringslivet är läget svagare än normalt. Indikatorerna tyder på att svensk ekonomi är på väg mot en avmattning. För 2022 baseras beräkningen främst på vinstutveckling enligt företagens delårsrapporter, inbetald preliminärskatt samt driftsöverskottet i företagssektorn.

År 2023 väntas skatteintäkterna från företagsvinster utvecklas svagt till följd av nedgången i ekonomin. I slutet av prognosperioden antas skatteintäkterna från företagsvinster i enlighet med regeringens prognosmetod successivt återgå till ett historiskt genomsnitt som andel av BNP, vilket motsvarar knappt 2,9 procent för perioden 2015–2021 (se diagram 5.4).

Diagram 5.4 Skatt på företagsvinster

Utfall 1990–2021, prognos 2022–2025

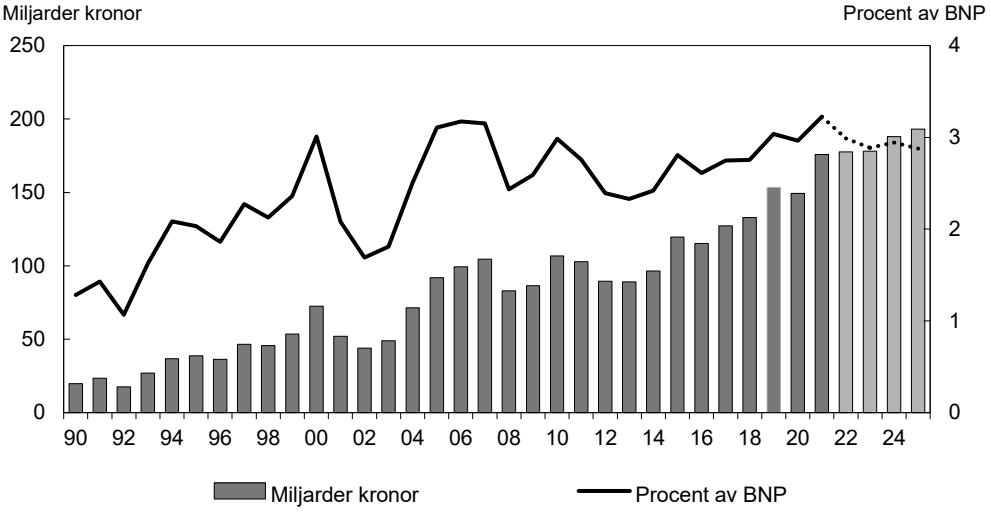

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Riskskatt för kreditinstitut

Den 1 januari 2022 började den nya lagen (2021:1256) om riskskatt för kreditinstitut att gälla. Det innebär att kreditinstitut ska betala riskskatt till staten om summan av kreditinstitutets skulder vid beskattningsårets ingång överstiger ett gränsvärde. Gränsvärdet för beskattningsår som påbörjas under 2022 är 150 miljarder kronor. Därefter ska gränsvärdet årligen indexeras. Intäkterna från riskskatten bedöms uppgå till 6 miljarder kronor 2022 och knappt 8 miljarder kronor per år fr.o.m. 2023.

Avkastningsskatt

Intäkter från avkastningsskatt, som tas ut på sparande i pensions- och kapitalförsäkringar, påverkas i hög grad av hur statslåneräntan utvecklas under kalenderåret närmast före beskattningsåret. Även utvecklingen av livbolagens tillgångar påverkar intäkterna. Den långa perioden med låga räntenivåer, vilket medfört att avkastningsskatten en längre tid varit på en mycket låg nivå, bryts i år med stigande räntenivåer. Prognosen om en stigande statslåneränta medför att intäkterna från avkastningsskatt väntas öka kraftigt, framför allt fr.o.m. 2023, och uppgå till 26 miljarder kronor 2025.

Fastighetsskatt och fastighetsavgift

Intäkterna från fastighetsskatt och fastighetsavgift väntas uppgå till 38 miljarder kronor per år 2022 och 2023. För prognosåren därefter väntas de stiga något och

uppgår till knappt 40 miljarder kronor 2025. Som andel av BNP väntas de ligga stabilt på 0,6 procent.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Skatt på konsumtion och insatsvaror består av mervärdesskatt och punktskatter och utgjorde 28 procent av de totala skatteintäkterna 2021. Intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror bedöms under hela prognosperioden ligga på ungefär 12 procent av BNP.

Mervärdesskatt

Intäkterna från mervärdesskatt väntas öka med över 11 procent 2022, vilket är betydligt starkare än den genomsnittliga ökningstakten under perioden 2011–2020 på ca 4 procent. Det förklaras framför allt av att prisökningen i hushållens konsumtion, som är den viktigaste skattebasen för mervärdesskatt, sker i högre takt än normalt.

För 2023–2025 beräknas intäkterna från mervärdesskatt öka i genomsnitt med knappt 5 procent per år. Ökningstakten är något svagare än prognosen för hushållens konsumtion, men starkare än prognosen för fasta bruttoinvesteringar (se diagram 5.5). År 2025 väntas intäkterna från mervärdesskatt uppgå till 651 miljarder kronor.

Diagram 5.5 Hushållens konsumtion, fasta bruttoinvesteringar och intäkter från mervärdesskatt

Utfall 2000–2021, prognos 2022–2025

Årlig procentuell förändring i löpande priser

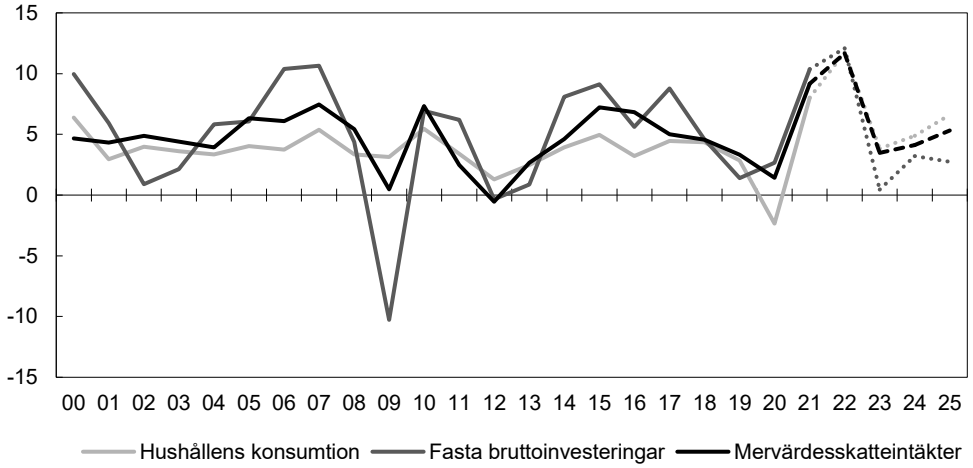

Anm.: Utfall för mervärdesskatteintäkterna för 2021 är enligt regeringens beräkningar och kan därmed skilja sig från nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Punktskatter

Intäkterna från punktskatterna beräknas minska med ca 2 procent 2022 främst till följd av tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel. Den förväntade intäktsminskningen 2022 förstärks även av en minskad användning av olika energislag. År 2023 beräknas punktskatterna öka med ca 3 procent för att 2024 öka med nästan 7 procent som en följd av att tillfälliga skattesänkningar på bensin och diesel upphör. År 2025 väntas ökningstakten av intäkterna från punktskatterna dämpas till knappt 2 procent, vilket ändå är något högre än den genomsnittliga ökningstakten för 2011–2020. År 2025 beräknas punktskatteintäkterna uppgå till 154 miljarder kronor.

Restförda och övriga skatter

Restförda och övriga skatter består främst av uppbördsförluster, omprövningar och anstånd från hushåll och företag, avgifter till public service samt intäkter som förs till fonder. Intäkterna från restförda och övriga skatter väntas uppgå till 12 miljarder kronor 2022 för att därefter stiga till 16 miljarder kronor 2025 (se tabell 5.1).

Offentligfinansiella effekter av samtliga ändrade skatte- och avgiftsregler

De beräknade effekterna av samtliga regeländringar på skatteområdet 2020–2025 redovisas i tabell 5.6. Tabellen visar alla regeländringar sammantaget, både förslag som tidigare beslutats av riksdagen och aviserats av regeringen samt av förslag och aviseringar i denna budgetproposition. Regeländringarna visas i förhållande till föregående år. Sammantaget bedöms regeländringar, exklusive kommunal utdebitering, minska skatteintäkterna med 21 miljarder kronor 2022 för att därefter öka skatteintäkterna med 20 miljarder kronor 2023 samt med ytterligare 6 miljarder kronor 2024.

Tabell 5.6 Offentligfinansiella effekter av samtliga ändrade skatte- och avgiftsregler

Miljarder kronor, bruttoeffekt i förhållande till föregående år

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Skatt på arbete	**-42,3**	**3,5**	**-16,5**	**17,3**	**1,5**	**0,0**
Varav kommunalskatt	*-1,3*	*-2,6*	*-4,4*	*1,1*	*-0,1*	*0,0*
– förändrad medelutdebitering	*2,1*	*-0,2*	*-0,8*			
– avdrag för arbetsresor				*-1,6*	*0,0*	*0,0*
– vissa höjda åldersgränser i skatte- och socialavgiftssystemet				*2,7*		
– sänkt skatt för personer över 65 år, ändring av grundavdrag	*-4,3*	*-2,4*	*-3,9*	*0,1*	*0,0*	
– övrigt, kommunal skatt	*0,9*	*0,0*	*0,2*	*-0,1*	*-0,1*	*0,0*
Varav statlig skatt	*-6,2*	*0,0*	*-0,1*	*0,2*	*0,1*	*0,0*
– avskaffad övre skiktgräns för statlig inkomstskatt (s.k. värnskatt)	*-6,1*					
– övrigt, statlig skatt	*-0,1*	*0,0*	*-0,1*	*0,2*	*0,1*	
Varav skattereduktioner	*-0,7*	*-13,9*	*-11,4*	*2,8*	*0,0*	*0,0*
– skattereduktion för förvärvsinkomst		*-8,5*	*-2,1*	*-6,4*		
– förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomster			*-7,0*	*1,0*		
– förstärkt skattereduktion för förvärvsinkomster genomförs ej			*9,2*	*5,4*		
– förstärkt skattereduktion för sjuk- och aktivitetsersättning			*-2,6*			
– skattereduktion för a-kasseavgift			*-0,8*	*-0,8*		
– tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin		*-5,0*		*5,0*		
– husavdrag	*-0,2*	*-0,3*				
– jobbskatteavdrag			*-8,0*	*-1,1*		
– övriga skattereduktioner	*-0,5*	*-0,2*	*0,0*	*-0,3*	*0,0*	*0,0*
Varav socialavgifter	*-34,0*	*20,0*	*-0,6*	*13,1*	*1,5*	*0,0*
– höjda åldersgränser i skattesystemet				*2,5*		
– tillfälligt sänkta arbetsgivaravgifter för 19–23-åringar		*-12,2*	*-0,1*	*10,6*	*1,7*	*0,0*
– justerade förmånsvärden för personbilar		*0,1*	*0,2*	*0,2*		
– nedsättning för den först anställda	*-0,2*	*-0,1*	*-0,5*	*-0,1*		
– särskild löneskatt för äldre	*-1,4*					
– förändringar i nedsättningen av socialavgifter för unga	*-0,4*					
– tillfälligt nedsatta socialavgifter m.m.	*-32,1*	*32,2*	*-0,3*			
– förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifter för FoU				*-0,1*	*-0,1*	*0,0*

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Skatt på kapital	**0,8**	**-7,8**	**1,0**	**5,8**	**1,5**	**0,1**
Varav inkomstskatt, företag	*2,8*	*-5,5*	*-5,4*	*4,5*	*1,3*	*0,1*
– nya skatteregler företagssektorn	*2,8*	*-6,6*	*0,7*	*0,4*		
– övriga inkomstskatter, företag		*1,1*	*-6,1*	*4,1*	*1,3*	*0,1*
Varav fastighetsskatt	*-1,0*					
Varav övriga skatter på kapital	*-1,0*	*-2,3*	*6,3*	*1,3*	*0,2*	*0,0*
– riskskatt för kreditinstitut			*6,3*	*1,3*		
– avskaffad schablonintäkt på uppskovsbelopp		*-1,7*				
– övrigt, övriga skatter på kapital	*-1,0*	*-0,6*	*0,0*		*0,2*	*0,0*
Skatt på konsumtion	**3,1**	**1,8**	**-6,8**	**-3,2**	**2,3**	**-0,1**
Varav mervärdesskatt	*-0,2*	*1,0*	*-0,1*	*-0,3*	*0,0*	*0,0*
Varav punktskatter	*3,3*	*0,8*	*-6,8*	*-2,9*	*2,2*	*-0,1*
– skatt på alkohol och tobak		*0,1*	*0,0*	*0,8*	*0,9*	*0,0*
– energiskatt	*-0,5*	*-0,7*	*-7,6*	*-4,1*	*1,1*	
– skatt på vägtrafik, trängselskatt m.m.	*1,5*	*0,4*	*0,8*	*1,0*	*0,4*	*0,0*
– övriga punktskatter	*2,3*	*1,1*	*0,0*	*-0,7*	*0,0*	*-0,1*
Restförda och övriga skatter	**-4,6**	**0,1**	**0,4**	**0,5**	**0,3**	**0,2**
Totala skatteintäkter	**-42,9**	**-2,4**	**-21,9**	**20,3**	**5,6**	**0,3**
Totala skatteintäkter, exkl. kommunal utdebitering	**-45,1**	**-2,2**	**-21,2**	**20,3**	**5,6**	**0,3**

Källa: Egna beräkningar.

5.3 Statens inkomster

Inkomsterna i statens budget består av statens skatteinkomster och övriga inkomster. Statens skatteinkomster erhålls efter att avdrag gjorts från de totala skatteintäkterna för de skatter som tillhör Europeiska unionen, kommuner och regioner samt ålderspensionssystemet och efter att hänsyn tagits till periodiseringar.

Övriga inkomster

Utfall och prognoser för de inkomster som redovisas under posten Övriga inkomster i statens budget framgår av tabell 5.1. Bland dessa inkomster ingår avräkningar som främst avser kompensation för statlig och kommunal mervärdesskatt.

Inkomster av statens verksamhet består främst av utdelningar från statens aktieinnehav, affärsverkens och Riksbankens inlevererade överskott, ränteinkomster samt inkomster från offentligrättsliga avgifter. År 2023 beräknas inkomster av statens verksamhet sammantaget uppgå till 43 miljarder kronor, vilket är lägre än året före. Det beror främst på tillfälligt höga utdelningar från statliga bolag under 2022.

Under 2021 betalades höga flaskhalsavgifter in till Affärsverket svenska kraftnät. En del av dessa intäkter ska återföras till elintensiva företag under 2023 (se tabell 5.7). Intäkterna redovisas på inkomsttitel 2811 *Övriga inkomster av statens verksamhet*, och motsvaras av elprisstöd till elintensiva företag under 2023 på utgiftssidan (utgiftsområde 24), se avsnitt 6 Utgifter. Totalt sett är denna transferering neutral för statens budget.

Tabell 5.7 Effekt på inkomster av statens verksamhet av flaskhalsintäkter

Miljarder kronor

	2022	2023	2024	2025
Flaskhalsintäkter		2,4		

Källa: Egna beräkningar.

Inkomster av försåld egendom omfattar redovisade försäljningar av statlig egendom, varav försäljningar av aktier i statligt ägda bolag vanligtvis utgör den största delen. För 2022–2025 görs ett beräkningstekniskt antagande om försäljningsinkomster på 5 miljarder kronor per år.

Inkomsterna från återbetalning av lån omfattar återbetalning av studiemedel för lån upptagna före 1989 samt av övriga lån. Under hela prognosperioden väntas de uppgå till mellan 0,5 och 0,7 miljarder kronor per år.

Kalkylmässiga inkomster omfattar vissa avskrivningar, amorteringar samt statliga pensionsavgifter. Pensionsavgifterna utgör merparten av dessa inkomster. År 2023 beräknas inkomsterna till 19 miljarder kronor, men bedöms därefter stiga under senare delen av prognosperioden.

Posten Bidrag från EU omfattar bidrag från olika EU-fonder. De största bidragen kommer från jordbruksfonderna och från faciliteten för återhämtning och resiliens. Bidragen är främst kopplade till utgifter på anslag inom utgiftsområden. År 2023 beräknas dessa inkomster till 32 miljarder kronor, men de beräknas därefter minska 2024 och 2025.

Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet omfattar tillkommande skatter samt avräkningar. Tillkommande skatter avser främst skatter som tillfaller EU och kommunala utjämningsavgifter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Avräkningar består till största delen av statliga och kommunala myndigheters kompensation för inbetald mervärdesskatt. År 2023 väntas avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet uppgå till minus 133 miljarder kronor. Denna post bedöms bli alltmer negativ under prognosperioden vilket är kopplat till allt större kompensation för mervärdesskatt.

Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto budgeteras fr.o.m. 2016 under anslag på budgetens utgiftssida. Det återstår endast en inkomsttitel som avser de nedsättningar som kan ges som stöd vid korttidsarbete.

Ändrad redovisning av inkomsttitlar

Följande inkomsttitel läggs till:

1143 *Arbetslöshetskassa*

Följande inkomsttitel byter namn och heter fortsättningsvis:

1157 *Skattereduktion för boende i vissa områden*

5.4 Jämförelse med 2022 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2021 och 2022

I detta avsnitt jämförs prognosen för skatteintäkterna och övriga inkomster i denna proposition med prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition. Prognosskillnaderna visas i den högra delen av tabell 5.8.

Tabell 5.8 Utfall och aktuell prognos jämfört med statens budget för 2021 och 2022 samt en jämförelse med prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	Utfall 2021	Jfr SB21 2021	Aktuell prognos 2022	Jfr SB22 2022	Jfr VÅP22 2021	Jfr VÅP22 2022	Jfr VÅP22 2023	Jfr VÅP22 2024	Jfr VÅP22 2025
Skatt på arbete	**1 329,9**	**48,8**	**1 391,0**	**37,6**	**3,8**	**20,0**	**10,3**	**4,7**	**38,0**
Varav direkta skatter	*693,6*	*24,4*	*719,2*	*22,0*	*3,7*	*11,5*	*5,5*	*-7,1*	*10,4*
– kommunal inkomstskatt	*806,8*	*23,7*	*847,9*	*22,6*	*2,6*	*10,1*	*5,3*	*6,0*	*23,0*
– statlig inkomstskatt	*55,9*	*6,1*	*59,2*	*4,6*	*2,0*	*3,1*	*-1,0*	*-6,7*	*-4,6*
– jobbskatteavdrag	*-132,0*	*-2,4*	*-145,8*	*-10,8*	*-0,1*	*-1,4*	*-4,4*	*-12,1*	*-14,3*
– husavdrag	*-19,2*	*-1,3*	*-19,6*	*-0,1*	*-0,2*	*1,0*	*1,5*	*1,9*	*2,5*
– övrigt	*-17,9*	*-1,7*	*-22,4*	*5,8*	*-0,5*	*-1,3*	*4,2*	*3,8*	*3,8*
Varav indirekta skatter	*636,3*	*24,4*	*671,8*	*15,6*	*0,0*	*8,5*	*4,8*	*11,8*	*27,6*
– arbetsgivaravgifter	*629,3*	*23,7*	*666,9*	*16,2*	*0,1*	*7,7*	*5,3*	*12,3*	*28,0*
– egenavgifter	*12,5*	*-1,0*	*12,6*	*-1,3*	*0,5*	*0,5*	*0,5*	*0,5*	*0,6*
– särskild löneskatt	*52,5*	*3,8*	*55,4*	*0,8*	*-0,6*	*0,0*	*-0,1*	*0,6*	*1,7*
– nedsättningar	*-15,3*	*-0,6*	*-17,7*	*1,2*	*0,0*	*1,0*	*-0,1*	*-0,3*	*-0,5*
– skatt på tjänstegruppliv	*0,6*	*0,0*	*0,6*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
– avgifter till premiepensionssystemet	*-43,2*	*-1,5*	*-46,1*	*-1,4*	*0,0*	*-0,7*	*-0,8*	*-1,3*	*-2,3*
Skatt på kapital	**347,9**	**101,0**	**340,5**	**23,7**	**7,9**	**-0,7**	**-4,8**	**9,8**	**18,8**
Varav skatt på kapital, hushåll	*104,3*	*43,8*	*83,6*	*-2,5*	*-4,3*	*-11,1*	*-15,3*	*-8,5*	*0,6*
Varav skatt på företagsvinster	*175,8*	*50,2*	*177,6*	*10,7*	*11,8*	*7,6*	*2,8*	*8,6*	*11,1*
Varav avkastningsskatt	*6,6*	*0,8*	*8,1*	*0,7*	*0,5*	*0,0*	*8,6*	*11,1*	*8,3*
Varav fastighetsskatt	*36,3*	*1,0*	*38,1*	*2,2*	*0,0*	*0,5*	*-0,5*	*-0,7*	*-0,5*
Varav stämpelskatt	*15,5*	*2,3*	*16,1*	*1,4*	*0,0*	*0,0*	*-2,0*	*-2,2*	*-2,1*
Varav kupongskatt m.m.	*9,4*	*2,9*	*10,7*	*4,9*	*0,0*	*2,2*	*1,6*	*1,5*	*1,5*
Skatt på konsumtion och insatsvaror	**650,7**	**39,7**	**704,9**	**35,6**	**-3,6**	**17,1**	**21,3**	**28,7**	**36,5**
Varav mervärdesskatt	*510,8*	*40,6*	*568,0*	*41,4*	*-3,0*	*21,3*	*28,5*	*29,0*	*36,0*
Varav skatt på tobak och alkohol	*28,7*	*0,8*	*29,2*	*0,7*	*0,0*	*0,6*	*0,0*	*-0,4*	*-0,4*
Varav energiskatt	*53,8*	*0,8*	*47,1*	*-7,0*	*-0,7*	*-4,8*	*-7,2*	*-2,8*	*-2,7*
Varav koldioxidskatt	*21,9*	*0,6*	*21,4*	*-0,6*	*0,0*	*-0,3*	*-0,7*	*0,7*	*0,6*
Varav övriga skatter på energi och miljö	*5,4*	*-3,7*	*8,0*	*0,8*	*0,0*	*0,2*	*-0,2*	*-0,1*	*-0,2*
Varav skatt på vägtrafik	*22,5*	*-1,2*	*23,7*	*0,3*	*0,0*	*-0,2*	*0,8*	*1,9*	*2,3*
Varav övriga skatter	*7,6*	*1,9*	*7,6*	*0,1*	*0,0*	*0,2*	*0,0*	*0,3*	*0,9*
Skatt på import	**7,3**	**0,7**	**9,2**	**2,2**	**0,0**	**1,0**	**1,0**	**1,0**	**1,0**
Restförda skatter och övriga skatter	**-5,5**	**-21,1**	**12,3**	**-1,9**	**-1,6**	**2,3**	**0,2**	**0,3**	**0,5**
Varav restförda skatter	*-16,1*	*-10,8*	*-9,8*	*-3,9*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Varav övriga skatter	*10,6*	*-10,3*	*22,2*	*2,0*	*-1,6*	*2,3*	*0,2*	*0,3*	*0,5*
Totala skatteintäkter	**2 330,4**	**169,1**	**2 457,9**	**97,3**	**6,5**	**39,7**	**28,0**	**44,6**	**94,8**
Varav avgår, EU-skatter	*-7,3*	*-0,7*	*-9,2*	*-2,2*	*0,0*	*-1,0*	*-1,0*	*-1,0*	*-1,0*
Offentliga sektorns skatteintäkter	**2 323,1**	**168,4**	**2 448,8**	**95,1**	**6,5**	**38,7**	**27,0**	**43,6**	**93,8**
Varav avgår, kommunala skatter	*-827,8*	*-25,0*	*-869,8*	*-24,0*	*-2,6*	*-9,9*	*-4,0*	*-4,4*	*-21,6*
Varav avgår, avgifter till ålderspensionssystemet	*-283,9*	*-9,0*	*-300,5*	*-7,8*	*0,5*	*-2,9*	*-2,2*	*-4,8*	*-10,6*
Statens skatteintäkter	**1 211,4**	**134,3**	**1 278,4**	**63,2**	**4,4**	**25,9**	**20,8**	**34,4**	**61,6**
Periodiseringar	**23,7**	**-31,6**	**21,7**	**16,6**	**-4,4**	**-19,1**	**-1,9**	**-11,5**	**-2,1**
Statens skatteinkomster	**1 235,1**	**102,7**	**1 300,1**	**79,8**	**0,0**	**6,8**	**18,9**	**23,0**	**59,5**
Övriga inkomster	**-43,8**	**-17,5**	**-15,0**	**15,8**	**0,0**	**-8,0**	**10,7**	**1,0**	**0,0**
2000 Inkomster av statens verksamhet	43,3	3,8	71,6	27,2	0,0	1,9	0,9	0,9	0,7
3000 Inkomster av försåld egendom	0,0	-5,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

	Utfall 2021	Jfr SB21 2021	Aktuell prognos 2022	Jfr SB22 2022	Jfr VÅP22 2021	Jfr VÅP22 2022	Jfr VÅP22 2023	Jfr VÅP22 2024	Jfr VÅP22 2025
4000 Återbetalning av lån	1,1	0,4	1,4	0,9	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0
5000 Kalkylmässiga inkomster	17,8	0,5	18,1	0,0	0,0	0,0	1,1	3,2	4,6
6000 Bidrag m.m. från EU	14,6	-15,7	16,1	-11,7	0,0	-11,8	11,1	2,0	0,9
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-120,6	-1,5	-127,2	-0,6	0,0	1,1	-2,4	-5,1	-6,1
8000 Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statsbudgetens inkomster	**1 191,3**	**85,3**	**1 285,1**	**95,6**	**0,0**	**-1,2**	**29,6**	**24,0**	**59,5**

Anm.: Med statens budget (SB) avses de av riksdagen ursprungligen beslutade budgetarna för 2021 och 2022. Utfall för 2021 är enligt nationalräkenskapernas publicerade utfall.

Källor: Statistiska centralbyrån, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Jämförelse med prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition

För uppföljningen av inkomsterna i de av riksdagen ursprungligen beslutade budgetarna för 2021 och 2022 redovisas prognosskillnaderna i den vänstra delen av tabell 5.8.

Skatt på arbete

Intäkterna från skatt på arbete har reviderats upp 2021–2025 jämfört med bedömningen i 2022 års ekonomiska vårproposition. Framför allt beror detta på en starkare tillväxt i lönesumman, vilket främst ökar intäkterna från kommunal inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. För 2021 indikerar även det preliminära beskattningsutfallet högre kommunalskatter och statlig inkomstskatt jämfört med prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition. Den höga inflationen håller dock tillbaka upprevideringen av kommunal inkomstskatt eftersom grundavdraget, som skrivs upp med prisbasbeloppet, har ökat mer än vanligt. Det uppreviderade prisbasbeloppet ökar även jobbskatteavdraget och är därmed också en bidragande orsak till att hålla tillbaka revideringen av direkt skatt på arbete. Även skiktgränserna, som skrivs upp med KPI, har höjts mer än vanligt. Det innebär att färre personer hamnar över gränsen för att betala statlig inkomstskatt. Denna skatt är därmed nedreviderad fr.o.m. 2023. För 2022 är skiktgränserna redan fastslagna.

Indirekt skatt på arbete revideras upp under hela prognosperioden till följd av en starkare utveckling av lönesumman.

Skatt på kapital

Jämfört med prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition har intäkterna från kapitalskatter reviderats upp för 2021. Det beror främst på att det preliminära beskattningsutfallet indikerar högre vinster för företagen än tidigare beräknat. Samtidigt indikerar det preliminära beskattningsutfallet att hushållens realiserade kapitalvinster är lägre än vad som beräknades i vårpropositionen, vilket till viss del motverkar upprevideringen. År 2022 och 2023 är däremot kapitalskatterna nedreviderade, vilket främst beror på lägre tillgångspriser som har medfört en nedrevidering av hushållens kapitalvinster. Nedrevideringen avtar successivt under prognosperioden. Skatt på företagsvinster har däremot reviderats upp hela prognosperioden medan avkastningsskatt reviderats upp fr.o.m. 2023 till följd av en högre räntenivå än tidigare förväntat. Netto innebär detta en upprevidering av kapitalskatterna fr.o.m. 2024.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Sedan 2022 års ekonomiska vårproposition har intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror reviderats ned med knappt 4 miljarder kronor för 2021. För 2022 är prognosen upprevideråd med ca 17 miljarder kronor. Intäkterna från mervärdesskatt står för mer än hela den totala revideringen vilket i sin tur främst beror på en upprevideråd prognos för hushållens konsumtion i löpande priser. Upprevideringen dämpas av tillfälliga energiskattesänkningar på bensin och diesel. För 2023–2025 tilltar upprevideringarna successivt. För 2025 är prognosen upprevideråd med ca 37 miljarder kronor jämfört med prognosen i vårpropositionen. Även för 2023–2025 är det framför allt intäkterna från mervärdesskatt som står för hela eller mer än hela den totala revideringen. En stor del av upprevideringarna är kopplade till de allmänna prisökningarna som påverkar både skattebaser och skattesatser. För 2023 fortsätter tillfälliga skattesänkningar på bensin och diesel att dämpa intäktsutvecklingen för punktskatter, medan punktskatteintäkterna för 2024 och 2025 är i stort sett oreviderade sedan vårpropositionen.

Periodiseringar

Prognosen för periodiseringar har reviderats ned 2022 och 2023 jämfört med prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition, främst till följd av en förändrad prognos för uttag av kapitalplaceringar på skattekontot. I nuvarande prognos antas att samtliga kapitalplaceringar betalas ut under 2022 och 2023.

Övriga inkomster

Prognosen för övriga inkomster har reviderats ned med knappt 8 miljarder kronor 2022 men reviderats upp med 11 miljarder kronor 2023 jämfört med prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition. Det beror främst på att utbetalningar från Europeiska faciliteten för återhämtning och resiliens har senarelagts.

Uppföljning av statens budget för 2021 och 2022

Med statens budget avses de av riksdagen ursprungligen beslutade budgetarna för 2021 och 2022.

Skatt på arbete

Enligt preliminära utfall blev intäkterna från skatt på arbete nästan 49 miljarder kronor högre 2021 jämfört med prognosen i statens budget för 2021. Detta beror framför allt på att utfallet för lönesumman blev högre än beräknat till följd av betydligt bättre konjunkturåterhämtning än väntat, vilket framför allt har medfört högre intäkter från kommunal inkomstskatt och arbetsgivaravgifter.

Även 2022 har intäkterna reviderats upp betydligt till följd av förbättrad konjunktur och lönesumma. Jämfört med statens budget för 2022 har intäkterna från skatt på arbete reviderats upp med 38 miljarder kronor.

Skatt på kapital

Jämfört med beräkningarna i statens budget för 2021 är prognosen för intäkterna från skatt på kapital kraftigt upprevideråd. Det är framför allt intäkter från skatt på företagsvinster och intäkter från hushållens kapitalskatter som har reviderats upp. Det förklaras av en betydligt starkare vinstutveckling för företagen och en starkare utveckling av tillgångspriser jämfört med tidigare bedömning.

Även prognosen för 2022 har reviderats upp jämfört med beräkningarna i statens budget för 2022. Det beror främst på en starkare vinstutveckling för företagen än tidigare beräknat.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror blev ca 40 miljarder kronor högre 2021 än vad som beräknades i statens budget för 2021. Framför allt är det intäkterna från mervärdesskatt som har ökat mer än väntat, vilket är kopplat till hushållens konsumtion och den höga prisutvecklingen. Denna effekt har dock dämpats av att intäkterna från skatt på elcertifikat och flygresor har reviderats ned. Priset på elcertifikat har fallit snabbare än väntat, och flygresorna minskade i samband med pandemin.

För 2022 beräknas intäkterna öka med ca 36 miljarder kronor mer än enligt prognosen i statens budget för 2022. Även denna upprevidering beror främst på intäkterna från hushållskonsumtionen som har ökat snabbare än väntat, framför allt på grund av ökningen av konsumentpriserna. Intäkterna från punktskatter är däremot nedreviderade till följd av den tillfälligt sänkta energiskatten på bensin och diesel.

Periodiseringar

År 2021 bedöms periodiseringar på statens budget bli 32 miljarder kronor lägre jämfört med prognosen i statens budget för 2021. Det förklaras främst av utökning och förlängning av tillfälliga anstånd med betalning av arbetsgivaravgifter samt avdragen skatt och mervärdesskatt i samband med betalningssvårigheter till följd av pandemin.

År 2022 bedöms periodiseringar på statens budget bli 17 miljarder kronor högre jämfört med prognosen i statens budget för 2022. Det förklaras främst av högre inbetalad preliminärskatt.

Övriga inkomster

För 2021 blev intäkterna från övriga inkomster 17 miljarder kronor lägre än väntat i statens budget för 2021. Det beror främst på att utbetalningar från Europeiska faciliteten för återhämtning och resiliens har senarelagts. Även försäljnings-inkomsterna blev lägre än enligt det beräkningstekniska antagandet.

För 2022 har prognosen för övriga inkomster reviderats upp med 16 miljarder kronor jämfört med statens budget för 2022. Det förklaras främst av högre utdelningar från statliga bolag än förväntat.

6 Utgifter

I detta avsnitt lämnas förslag om utgiftsramar för 2023, förändring av anslagsbehållningar för 2023, utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2023 samt preliminära utgiftsramar för 2024 och 2025. Till grund för förslagen ligger en analys av utvecklingen av utgifterna inom budgetens utgiftsområden och de utgifter som omfattas av utgiftstaket, de s.k. takbegränsade utgifterna. I avsnittet återrapporteras även vissa tillkännagivanden som har anknytning till budgetens utgiftssida.

Sammanfattning

- Utgiftsramarna för de 27 utgiftsområdena beräknas uppgå till totalt 1 251,9 miljarder kronor 2023. Det är 48,8 miljarder kronor mer än ramarna för 2022 i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2022. Därefter har dock riksdagen beslutat om ändringar i statens budget för 2022, bl.a. åtgärder till följd av pandemin och med anledning av Rysslands invasion av Ukraina, som tillsammans med regeringens förslag i propositionen Höständringsbudget för 2022 (prop. 2022/23:2) uppgår till 87,2 miljarder kronor.
- De takbegränsade utgifterna för 2023 beräknas uppgå till 1 594,3 miljarder kronor. Det är en ökning med 15,5 miljarder kronor jämfört med 2022. Det beror främst på att den makroekonomiska utvecklingen, inte minst de stora prisökningarna, leder till en relativt stor utgiftsökning 2023.
- Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas uppgå till 359,9 miljarder kronor 2023, vilket är en ökning med 11,7 miljarder kronor jämfört med 2022.
- Nivån på de takbegränsade utgifterna 2023 beräknas motsvara 25,8 procent av BNP. Det är ungefär samma storleksordning som 2019 men en minskning jämfört med 2020–2022.
- Jämfört med bedömningen i 2022 års ekonomiska vårproposition (prop. 2021/22:100) beräknas de takbegränsade utgifterna bli 48,5 miljarder kronor högre 2023, 67,8 miljarder kronor högre 2024 och 72,4 miljarder kronor högre 2025, främst till följd av de åtgärder som föreslås i denna proposition och de utgiftsrevideringar som följer av den förändrade bedömningen av den makroekonomiska utvecklingen.
- För 2022 beräknas de takbegränsade utgifterna bli 48,3 miljarder kronor högre jämfört med den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2022, framför allt till följd av åtgärder med anledning av pandemin och Rysslands invasion av Ukraina.

6.1 Inledning

Statens budget delas in i 27 utgiftsområden. Utgiftsramarna utgörs av summan av de anvisade medlen för de anslag som ingår i respektive utgiftsområde. Utgifterna, däremot, utgörs av faktiskt förbrukade medel. Posten Minskning av anslagsbehållningar redovisar skillnaden mellan anvisade medel och faktiskt förbrukade medel. Till budgetens utgifter hör även Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen (se avsnitt 7). De takbegränsade utgifterna, dvs. de utgifter som omfattas av utgiftstaket, består av utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 och 27 samt utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. ingår inte i de takbegränsade utgifterna.

Regeringens förslag till utgiftsramar och beräkning av de takbegränsade utgifterna baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i avsnitt 3, volymutvecklingen i transfereringssystemen samt pris- och löneomräkningen av förvaltnings- och investeringsanslag. Vidare har hänsyn tagits till tidigare beslutade och aviserade utgiftsreformer samt de som föreslås eller aviseras i denna proposition. I beräkningarna antas inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar genomföras under den redovisade prognosperioden. Beräkningen av de preliminära utgiftsramarna och de takbegränsade utgifterna för 2024 och 2025 ska därmed ses som en konsekvensanalys av budgetförslagets och tidigare beslutade och aviserade åtgärders effekt på den medelfristiga budgetutvecklingen.

6.2 Utgiftsramar för 2023

Regeringens förslag: Utgifterna för 2023 fördelas på utgiftsområden enligt tabell 6.1.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska förslaget till statens budget innehålla en fördelning av anslagen på utgiftsområden. Utgiftsramen för ett utgiftsområde är summan av de anvisade medlen för de anslag som ingår i utgiftsområdet.

Tabell 6.1 Utgiftsramar, anslagsbehållningar och utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 2023

Tusental kronor Utgiftsområde	
1 Rikets styrelse	18 270 004
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	19 021 399
3 Skatt, tull och exekution	12 923 291
4 Rättsväsendet	68 305 854
5 Internationell samverkan	2 094 669
6 Försvar och samhällets krisberedskap	93 952 930
7 Internationellt bistånd	47 206 227
8 Migration	16 019 745
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	110 429 732
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	106 427 304
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	55 394 136
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	105 159 584
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	5 565 206
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	90 103 686
15 Studiestöd	27 912 395
16 Utbildning och universitetsforskning	94 991 971
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16 667 948
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 099 158
19 Regional utveckling	4 534 201
20 Allmän miljö- och naturvård	19 542 691
21 Energi	4 944 849
22 Kommunikationer	78 952 417
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19 373 352
24 Näringsliv	11 407 773
25 Allmänna bidrag till kommuner	157 545 359
26 Statsskuldsräntor m.m.	13 155 200
27 Avgiften till Europeiska unionen	45 869 852

Utgiftsområde	
Summa utgiftsområden	**1 251 870 933**
Minskning av anslagsbehållningar	-4 392 792
Summa utgifter[1]	**1 247 478 141**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor[2]	**1 234 412 741**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	359 856 000
Takbegränsade utgifter	**1 594 268 741**
Budgeteringsmarginal	70 731 259
Utgiftstak[3]	**1 665 000 000**

[1] Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar.

[2] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållningar för statsskuldsräntor.

[3] Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2023 i denna proposition (se avsnitt 4.2).

Regeringens förslag: Beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2023 enligt tabell 6.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Anslagsbehållningarna ingår i beräkningen av lånebehovet. De utgör skillnaden mellan utgiftsområdenas ramar, som består av anvisade medel, och budgetens utgifter, som visar den bedömda faktiska förbrukningen av anslagsmedel. Anslagsbehållningar uppstår när prognoser över faktisk användning av medel är mindre eller större än anslagsnivåer och kan t.ex. följa av att statliga myndigheter har vissa möjligheter att omfördela utgifter över tiden. Bedömningen av hur anslagsbehållningarna kommer att förändras under nästkommande budgetår redovisas på utgiftssidan som en för alla anslag gemensam post, benämnd Minskning av anslagsbehållningar.

Regeringens förslag: Beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2023 enligt tabell 6.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 2 § budgetlagen ska den av riksdagen beslutade nivån på utgiftstaket användas i beredningen av förslaget till statens budget. Utgiftstaket omfattar bl.a. utgifterna inom ålderspensionssystemet som ligger vid sidan av statens budget. Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas öka med 11,7 miljarder kronor 2023 jämfört med prognosen för 2022 i denna proposition (se tabell 6.3). Ökningen är huvudsakligen hänförlig till den makroekonomiska utvecklingen (se även avsnitt 6.4).

Härledning av de sammanlagda utgiftsramarna

Utgiftsramarna beräknas öka med 49 miljarder kronor 2023 jämfört med ramarna för 2022 i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2022 (se tabell 6.2). Efter det ursprungliga beslutet om statens budget för 2022 har dock riksdagen beslutat om ändringar av utgiftsramarna för 2022. Tillsammans med förslaget till ändrade ramar i propositionen Höständringsbudget för 2022 medför ändringarna ökade utgiftsramar om sammanlagt 87 miljarder kronor jämfört med ramarna i det ursprungliga beslutet om statens budget. Ändringarna avser främst åtgärder till följd av pandemin och Rysslands invasion av Ukraina (se vidare avsnitt 6.6).

Tabell 6.2 Härledning av de sammanlagda utgiftsramarna 2023

Miljarder kronor

	2023
Anvisat 2022[1]	**1 203**
Pris- och löneomräkning	7
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25
Makroekonomisk utveckling	16
Volymer	8
Övrigt	-9
Summa nya utgiftsramar	**1 252**

[1] Summa utgiftsområden i statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exkl. beslut om ändringar i statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Den årliga pris- och löneomräkningen av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål beräknas leda till att utgiftsramarna för 2023 ökar med 7 miljarder kronor.

Tidigare beslutade samt nu föreslagna och aviserade reformer beräknas öka utgiftsramarna med 25 miljarder kronor. De utgiftsområden som ökar mest till följd av detta är i storleksordning utgiftsområdena 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 4 Rättsväsendet. Denna ökning motverkas av minskningar inom utgiftsområdena 7 Internationellt bistånd, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Den makroekonomiska utvecklingen, t.ex. i form av ett högre prisbasbelopp, beräknas medföra ökade utgiftsramar för 2023 med 16 miljarder kronor. Ökningen är hänförlig till utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn. Ökningen motverkas av en minskning av utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Volymförändringar, t.ex. i form av fler personer i olika transfereringssystem, bidrar till att utgiftsramarna ökar med 8 miljarder kronor. De utgiftsramar som beräknas påverkas mest av högre volymer är utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning samt 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Övriga utgiftspåverkande faktorer, t.ex. ökade avräkningar på biståndsramen, beräknas bidra till minskade utgiftsramar med 9 miljarder kronor. Minskningen är främst hänförlig till utgiftsområdena 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, 7 Internationellt bistånd och 26 Statsskuldsräntor m.m.

Nivån på utgiftsramarna för 2023 har förändrats sedan riksdagens beslut om preliminära utgiftsramar för 2023 i statens budget för 2022. I 2022 års ekonomiska vårproposition redovisas de förändringar som skedde under perioden mellan den beslutade budgeten för 2022 och vårpropositionen. De förändringar som skett därefter redovisas i avsnitt 6.5.

6.3 Preliminära utgiftsramar för 2024 och 2025

Regeringens förslag: Den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2024 och 2025 enligt tabell 6.3 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 3 § budgetlagen ska regeringen i budgetpropositionen lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar och

utgiftsramar för det andra och tredje tillkommande budgetåret. Regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2024 och 2025 redovisas i tabell 6.3. De preliminära utgiftsramarna beräknas öka med 40,8 miljarder kronor 2024 och med 7,1 miljarder kronor 2025, jämfört med det närmast föregående året (se tabell 6.3 raden Summa utgiftsområden). En utförlig redovisning av utgiftsutvecklingen lämnas i avsnitt 6.4.

De preliminära utgiftsramarna för 2024 har förändrats sedan riksdagens beslut om preliminära utgiftsramar för 2024 i samband med den ursprungligen beslutade budgeten för 2022 (bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46). Förändringar som skedde under perioden mellan den beslutade budgeten för 2022 och 2022 års ekonomiska vårproposition har redovisats i vårpropositionen. Förändringar som skett därefter redovisas i avsnitt 6.5.

Tabell 6.3 Utgiftsramar 2022–2025

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2021 Utfall	2022 Anslag[1]	2022 Prognos	2023 Förslag	2024 Förslag	2025 Förslag
1 Rikets styrelse	16 392	17 605	17 938	18 270	18 137	18 214
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	16 921	17 985	17 451	19 021	20 593	21 086
3 Skatt, tull och exekution	12 534	12 932	12 914	12 923	13 372	13 424
4 Rättsväsendet	57 168	63 049	61 839	68 306	72 419	76 865
5 Internationell samverkan	1 782	3 441	3 434	2 095	2 124	2 132
6 Försvar och samhällets krisberedskap	70 518	81 052	81 187	93 953	113 653	123 229
7 Internationellt bistånd	47 463	47 088	46 906	47 206	49 803	49 896
8 Migration	8 224	18 841	14 212	16 020	14 073	9 549
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	137 967	121 415	122 962	110 430	104 076	100 746
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	113 051	116 535	113 871	106 427	112 851	114 258
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	38 016	46 351	46 434	55 394	60 913	61 691
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	101 068	102 269	101 976	105 160	108 294	111 041
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	6 212	6 182	5 801	5 565	5 113	4 555
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	91 947	93 272	80 829	90 104	91 227	90 659
15 Studiestöd	26 588	27 901	26 287	27 912	31 059	35 088
16 Utbildning och universitetsforskning	91 350	95 473	92 220	94 992	96 647	96 757
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	22 683	20 208	19 847	16 668	16 659	16 830
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5 188	10 064	7 472	6 099	6 005	2 882
19 Regional utveckling	3 224	4 742	3 634	4 534	3 819	4 088
20 Allmän miljö- och naturvård	16 725	23 749	21 828	19 543	14 649	9 965
21 Energi	3 395	13 368	12 937	4 945	5 017	4 629
22 Kommunikationer	72 097	78 444	77 245	78 952	83 301	89 698
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19 630	24 439	22 656	19 373	22 926	20 782
24 Näringsliv	30 407	16 340	14 321	11 408	8 239	7 426
25 Allmänna bidrag till kommuner	153 235	157 098	157 079	157 545	161 881	157 792
26 Statsskuldsräntor m.m.	-1 298	22 655	22 589	13 155	9 655	9 155
27 Avgiften till Europeiska unionen	52 262	47 837	47 302	45 870	46 196	47 357
Summa utgiftsområden	**1 214 747**	**1 290 335**	**1 253 174**	**1 251 871**	**1 292 702**	**1 299 796**
Minskning av anslagsbehållningar				-4 393	-6 079	-9 563
Summa utgifter[2]	**1 214 747**		**1 253 174**	**1 247 478**	**1 286 623**	**1 290 233**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor[3]	**1 216 046**		**1 230 585**	**1 234 413**	**1 277 058**	**1 281 167**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	334 564		348 198	359 856	365 883	381 292

Utgiftsområde	2021 Utfall	2022 Anslag[1]	2022 Prognos	2023 Förslag	2024 Förslag	2025 Förslag
Takbegränsade utgifter	**1 550 609**		**1 578 783**	**1 594 269**	**1 642 941**	**1 662 459**
Budgeteringsmarginal	144 391		55 217	70 731	102 059	162 541
Utgiftstak[4]	**1 695 000**		**1 634 000**	**1 665 000**	**1 745 000**	**1 825 000**

Anm.: Anslagen är fördelade till de utgiftsområden de tillhör i statens budget för 2023.

[1] Inkluderar Extra ändringsbudget för 2022 – Ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, medel för testning och smittspårning samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2021/22:86, bet. 2021/22:FiU16, rskr. 2021/22:137–142), riksdagens beslut om ytterligare ändringar i statens budget för 2022 utöver regeringens förslag (prop. 2021/22:86, bet. 2021/22:FiU16, rskr. 2021/22:137–142), Extra ändringsbudget för 2022 – Slopad karenstid för stöd vid korttidsarbete, förstärkt evenemangsstöd och andra åtgärder med anledning av coronaviruset samt kompensation till hushållen för höga elpriser (prop. 2021/22:113, bet. 2021/22:FiU44, rskr. 2021/22:169–173), Ändringar i statens budget för 2022 – Ekonomiskt stöd och utrustning till Ukraina (bet. 2021/22:FiU40, rskr. 2021/22:174 och rskr. 2021/22:175), Ändringar i statens budget för 2022 – Stöd till Ukraina med efterfrågad försvarsmateriel (bet. 2021/22:FiU46, rskr. 2021/22:204), Extra ändringsbudget för 2022 – Åtgärder för att stärka rikets militära försvar och kompensation till hushållen för höga elpriser (prop. 2021/22:199, bet. 2021/22:FiU47, rskr. 2021/22:226–228), Extra ändringsbudget för 2022 – Stöd till jordbruket och fiskerinäringen samt kompensation för höga energipriser (prop. 2021/22:252, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439), riksdagens beslut om ytterligare ändringar i statens budget för 2022 utöver regeringens förslag (bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439), Extra ändringsbudget för 2022 – Åtgärder i samband med rekapitalisering av SAS AB (prop. 2021/22:258, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439), Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459–470), riksdagens beslut om ytterligare ändringar i statens budget för 2022 utöver regeringens förslag (bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459–470) och förslag i HÄB22.

[2] Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar.

[3] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldsräntor.

[4] Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2023–2025 i denna proposition (se avsnitt 4.2.2).

Källa: Egna beräkningar.

6.4 Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid

Pandemin medförde en kraftig ökning av utgifterna i statens budget och de takbegränsade utgifterna i procent av BNP 2020 jämfört med 2019 (se tabell 6.4). Det var en följd av dels de tidsbegränsade åtgärder som riksdagen beslutat om med anledning av pandemin, dels att BNP minskade 2020. De takbegränsade utgifterna minskade i procent av BNP 2021 och beräknas fortsätta att minska 2022 och 2023, då de bedöms vara ungefär lika stora som 2019. År 2024 bedöms utgifterna som andel av BNP fortsatt vara på ungefär samma nivå men de bedöms minska 2025, vilket bl.a. beror på att inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar antas genomföras under den redovisade prognosperioden.

Tabell 6.4 Utgifter inom budgetens utgiftsområden och takbegränsade utgifter i procent av BNP

Procent av BNP. Utfall 2019–2021, prognos 2022–2025

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Utgifter inom utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor[1]	19,6	23,3	22,3	20,7	20,0	20,0	19,1
Statsskuldsräntor m.m.[1]	0,4	0,4	-0,0	0,4	0,2	0,1	0,1
Summa utgifter	**20,1**	**23,6**	**22,3**	**21,1**	**20,2**	**20,1**	**19,2**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	6,3	6,5	6,1	5,9	5,8	5,7	5,7
Takbegränsade utgifter[2]	**25,9**	**29,8**	**28,4**	**26,6**	**25,8**	**25,7**	**24,8**

[1] Inklusive Minskning av anslagsbehållningar och utnyttjande av anslagskredit.

[2] Utgifter inom budgetens utgiftsområden (exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m.) och ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Nedan beskrivs utvecklingen av de takbegränsade utgifterna genom att varje års förändring jämförs med det närmast föregående året. Det innebär att utgifterna för 2023 anges i jämförelse med utgifterna för 2022 och att utgifterna för 2024 anges i jämförelse med 2023 osv. I texten beskrivs i huvudsak utvecklingen 2022–2025, men i tabellerna redovisas 2019–2025 för att ge en bild av förändringen över en längre period.

De takbegränsade utgifterna ökade med 192,5 miljarder kronor 2020 jämfört med 2019 och med 49,8 miljarder kronor 2021 jämfört med 2020 (se tabell 6.5). Även 2022–2025 beräknas utgifterna fortsätta att öka varje år. Den stora ökningen av de takbegränsade utgifterna 2020 och den fortsatt höga nivån 2021 förklaras i första hand av de tillfälliga åtgärder som vidtagits med anledning av pandemin och som framgår av raden beslutade, föreslagna och aviserade reformer i tabell 6.5. Dessa tillfälliga åtgärder minskar i omfattning eller upphör 2022 eller 2023. Samtidigt trädde nya reformer i kraft 2022, och ytterligare nya reformer föreslås i denna proposition träda i kraft 2023. Det motverkar utgiftsminskningen till följd av att de tillfälliga åtgärderna upphör, men för 2023 överväger avslutandet av krisåtgärder vilket medför att beslutade, föreslagna och aviserade reformer bidrar till att de takbegränsade utgifterna minskar 2023. Anledningen till att de takbegränsade utgifterna ändå sammantaget beräknas öka 2023 jämfört med 2022 är att den makroekonomiska utvecklingen medför att utgifterna för pris- och lönekänsliga anslag beräknas öka relativt mycket det året. Även 2024 och 2025 är den makroekonomiska utvecklingen den huvudsakliga orsaken till att de takbegränsade utgifterna ökar, genom att den påverkar pris- och lönekänsliga anslag. Den makroekonomiska utvecklingen är också orsaken till att utgifterna för pris- och löneomräkningen väntas öka snabbare under slutet av perioden. Utvecklingen av utgifterna 2024 och 2025 är också en konsekvens av att beräkningarna utgår från antagandet att inga nya finanspolitiska åtgärder vidtas för dessa år utöver de som tidigare aviserats eller aviseras i denna proposition.

De faktorer som används för att beskriva den årliga förändringen av de takbegränsade utgifterna redovisas i tabell 6.5 och kommenteras nedan. Fördelningen på de olika faktorerna är en bedömning.

Tabell 6.5 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Takbegränsade utgifter	**26,1**	**192,5**	**49,8**	**28,2**	**15,5**	**48,7**	**19,5**
varav beslutade, föreslagna och aviserade reformer[1]	*11,9*	*179,8*	*35,5*	*2,8*	*-35,0*	*2,8*	*-10,7*
varav pris- och löneomräkning	*3,9*	*6,1*	*5,2*	*1,7*	*6,9*	*13,6*	*11,0*
varav makroekonomiska förändringar	*21,3*	*20,7*	*15,1*	*7,8*	*44,1*	*28,9*	*26,6*
varav volymer[2]	*-17,8*	*-12,9*	*-3,7*	*8,3*	*-6,0*	*0,5*	*-3,7*
varav tekniska justeringar[3]	*5,9*	*5,2*	*1,0*	*-0,2*	*-0,5*	*0,0*	*0,0*
varav övrigt	*0,8*	*-6,5*	*-3,3*	*7,8*	*5,8*	*2,8*	*-3,8*

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerats för bedömt faktiskt utnyttjande 2020–2022, se vidare under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin.

[1] Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som i tidigare propositioner om ändringar i statens budget föreslagits eller som i HÄB22 föreslås tillföras regelstyrda anslag som påverkas av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag).

[2] Begreppet volym innefattar ett antal olika slags utgiftsförändringar, såsom utgiftsförändringar till följd av bl.a. antal personer i transfereringssystemen, längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem samt förändringar av nivån på styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen.

[3] Utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstakets nivå.

Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer

De takbegränsade utgifternas förväntade utveckling påverkas av tidigare beslut av riksdagen och tidigare aviseringar samt av förslag och aviseringar från regeringen i denna proposition och i propositionen Höständringsbudget för 2022. I detta avsnitt (6.4) redovisas den samlade budgeteffekten på de takbegränsade utgifterna, både vad gäller reformer och finansiering av dessa, i förhållande till det föregående året.

I beskrivningarna ingår därmed även budgeteffekter av tidigare reformer som upphör eller minskar i omfattning.

Utvecklingen av utgifterna under perioden 2022–2025 påverkas av att utgifterna 2020 och 2021 var mycket höga till följd av de tillfälliga åtgärder som vidtogs med anledning av pandemin. Under 2022 upphör eller minskar flera av dessa åtgärder. Samtidigt har riksdagen beslutat om andra åtgärder som träder i kraft 2022, bl.a. i den ursprungligen beslutade budgeten för 2022. År 2023 upphör flera tidsbegränsade åtgärder, vilket medför att utgifterna till följd av beslutade, föreslagna och aviserade reformer totalt sett beräknas minska 2023.

Utgifterna inom flera områden beräknas totalt sett minska 2022–2025 till följd av reformer (se tabell 6.6). Det gäller bl.a. utgiftsområdena 7 Internationellt bistånd, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning och 24 Näringsliv.

Inom andra områden beräknas beslutade, föreslagna och aviserade reformer öka utgifterna 2022–2025. De utgiftsområden där utgifterna beräknas öka mest under perioden till följd av reformer är utgiftsområdena 4 Rättsväsendet, 6 Försvar och samhällets krisberedskap, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Efter tabell 6.6 kommenteras utgiftsområdena med störst förändringar under prognosåren till följd av beslutade, föreslagna och aviserade reformer. Beskrivningar av utfallsåren återfinns främst i tidigare propositioner.

Tabell 6.6 Förändringar av takbegränsade utgifter jämfört med det närmast föregående året till följd av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer

Miljarder kronor

Utgiftsområde	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
1 Rikets styrelse	-0,1	0,7	0,4	0,9	0,4	-0,5	-0,3
varav sedan VÅP22				*0,0*	*1,0*	*0,5*	*0,0*
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,5	0,2	-0,2	0,4	-0,1	0,0	0,0
varav sedan VÅP22				*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
3 Skatt, tull och exekution	-0,1	0,5	0,3	-0,1	-0,2	0,2	-0,2
varav sedan VÅP22				*0,0*	*0,1*	*0,2*	*0,0*
4 Rättsväsendet	2,4	3,0	3,9	5,1	4,6	2,7	3,1
varav sedan VÅP22				*0,0*	*3,1*	*-0,7*	*2,6*
5 Internationell samverkan	0,3	-0,3	-0,1	1,4	-1,3	0,0	0,0
varav sedan VÅP22				*0,6*	*-0,5*	*0,0*	*0,0*
6 Försvar och samhällets krisberedskap	4,9	2,9	5,1	10,5	9,4	15,8	6,9
varav sedan VÅP22				*1,4*	*2,9*	*4,8*	*0,3*
7 Internationellt bistånd	-1,6	1,5	0,4	0,5	-7,1	-2,0	-3,2
varav sedan VÅP22				*0,0*	*-7,2*	*-2,2*	*-3,2*
8 Migration	2,6	-0,6	-0,7	-0,6	1,7	-0,4	-0,4
varav sedan VÅP22				*0,0*	*0,6*	*-0,3*	*-0,2*
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg[1]	2,0	25,1	37,8	-24,0	-8,8	-7,7	-4,7
varav sedan VÅP22				*-2,8*	*9,8*	*-1,8*	*1,2*
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	0,7	32,6	-12,4	-7,0	-7,2	1,4	0,0
varav sedan VÅP22				*0,0*	*0,5*	*-0,2*	*0,0*
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,5	1,9	2,1	9,6	6,0	-0,4	0,6
varav sedan VÅP22				*-0,1*	*1,8*	*0,4*	*0,5*

Utgiftsområde	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	1,1	0,7	0,1	0,1	0,0	-0,5	0,0
varav sedan VÅP22				*0,0*	*0,5*	*-0,5*	*0,0*
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	-4,1	-0,2	0,4	-0,8	-1,0	-1,3	-0,5
varav sedan VÅP22				*0,0*	*-0,5*	*-0,1*	*-0,2*
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	-2,6	5,9	1,4	-0,2	-0,7	2,6	-2,0
varav sedan VÅP22				*0,0*	*3,9*	*2,2*	*0,3*
15 Studiestöd	0,6	2,0	0,6	0,2	-0,9	1,3	1,8
varav sedan VÅP22				*0,0*	*0,1*	*-0,1*	*0,0*
16 Utbildning och universitetsforskning	1,6	3,2	8,2	1,0	-1,2	0,1	-1,2
varav sedan VÅP22				*0,0*	*2,1*	*0,1*	*0,1*
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	-0,3	4,6	2,2	-2,7	-3,6	-0,2	0,0
varav sedan VÅP22				*0,1*	*0,3*	*0,0*	*0,0*
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	-3,1	-0,3	1,8	4,5	-4,0	-0,1	-3,2
varav sedan VÅP22				*4,3*	*-4,5*	*4,4*	*-3,1*
19 Regional utveckling	-0,4	0,1	0,5	0,6	0,2	-0,3	0,3
varav sedan VÅP22				*0,0*	*-0,8*	*0,7*	*0,7*
20 Allmän miljö- och naturvård	0,4	1,7	5,2	6,6	-3,6	-5,9	-4,7
varav sedan VÅP22				*0,0*	*4,6*	*-5,8*	*0,0*
21 Energi	0,2	-0,4	1,2	7,6	-9,0	1,1	-0,4
varav sedan VÅP22				*0,6*	*0,0*	*1,0*	*-0,5*
22 Kommunikationer	1,8	6,2	9,7	0,7	-0,5	-0,7	2,8
varav sedan VÅP22				*0,5*	*2,8*	*-1,2*	*0,1*
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	1,3	-1,0	5,6	0,5	-0,7	-1,4	-0,4
varav sedan VÅP22				*1,8*	*-0,9*	*-1,5*	*-0,3*
24 Näringsliv[1]	0,0	57,7	-31,7	-15,6	-6,5	-3,2	-0,8
varav sedan VÅP22				*0,4*	*3,1*	*-3,1*	*-0,3*
25 Allmänna bidrag till kommuner	3,3	32,7	-5,5	3,7	1,1	4,3	-4,1
varav sedan VÅP22				*0,0*	*5,7*	*-0,3*	*0,6*
27 Avgiften till Europeiska unionen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
varav sedan VÅP22				*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Summa utgiftsområden	**11,9**	**180,4**	**36,1**	**2,7**	**-33,2**	**4,6**	**-10,6**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	0,0	-0,6	-0,6	0,1	-1,8	-1,8	-0,1
varav sedan VÅP22				*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Takbegränsade utgifter	**11,9**	**179,8**	**35,5**	**2,8**	**-35,0**	**2,8**	**-10,7**

Anm.: Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som i HÄB22 eller tidigare propositioner om ändringar i statens budget föreslås tillföras anslag till följd av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag).

[1] Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerats för bedömt faktiskt utnyttjande 2020–2022, se vidare under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin.

Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse beräknas öka 2023 respektive minska 2024 och 2025 jämfört med det närmast föregående året. Att utgifterna ökar 2023 för att sedan minska förklaras i huvudsak av tillfälliga medel till Regeringskansliet för Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens råd 2023. I tillägg till det ökar utgifterna för Regeringskansliet 2023 och ytterligare fr.o.m. 2024 till följd av det förändrade säkerhetspolitiska läget och kommande Natomedlemskap.

Utgifterna inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet ökade 2019–2021 och beräknas fortsätta öka under hela prognosperioden. Ökningen förklaras bl.a. av tillskott med anledning av målet om 10 000 fler anställda i Polismyndigheten t.o.m. 2024. Att utgifterna beräknas öka fr.o.m. 2022 förklaras även av straffrättsliga reformer och en förstärkning av rättskedjan som har medfört ökade anslag till bl.a. Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten, Säkerhetspolisen och Kriminalvården.

Utgifterna inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan beräknas öka tillfälligt 2022 jämfört med 2021. Den beräknade ökningen är en följd av beslut om ekonomiskt stöd och utrustning till Ukraina.

Utgifterna inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap beräknas öka till följd av tidigare beslut och aviseringar om att gradvis höja den ekonomiska ramen för det militära och civila försvaret inom nuvarande försvarsinriktningsperiod som sträcker sig t.o.m. 2025. Ökningen är också en följd av riksdagens beslut i april 2022 om åtgärder för att permanent stärka det militära försvaret samt förslag i denna proposition om ytterligare förstärkningar av det militära och civila försvaret. För innevarande år förklaras utgiftsökningen också av beslut om att stärka det civila försvaret och om att stödja Ukraina med försvarsmateriel.

Utgifterna inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd beräknas minska 2023–2025. Minskningen beror på förslag i denna proposition om att biståndsbudgeten för 2023–2025 ska uppgå till 56 miljarder kronor per år och frikopplas från bruttonationalinkomsten (BNI). Tidigare var målet att biståndet skulle uppgå till 1 procent av BNI.

Utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration beräknas öka 2023. Ökningen beror delvis på förslag i denna proposition om tillskott till Migrationsverket för att hantera migrationen med anledning av kriget i Ukraina. Ökningen beror också på antaganden som gjordes vid införandet och förlängningen av lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige, den s.k. tillfälliga lagen. Utgifterna antogs öka vid en återgång till utlänningslagens (2005:716) regelverk. I juli 2021 upphörde den tillfälliga lagen, och i samband med det trädde ändringar i utlänningslagen i kraft. Ändringarna i utlänningslagen bidrar till minskade utgifter. Minskningen påverkas dock av att antalet asylsökande har reviderats ned. Av denna anledning är den antagna utgiftsminskningen lägre än den antagna utgiftsökningen till följd av att den tillfälliga lagen upphört att gälla. Sammantaget väntas utgifterna därmed öka.

Utgifterna inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg beräknas minska samtliga år 2022–2025. För perioden 2022–2024 beror det framför allt på att tillfälliga åtgärder med anledning av pandemin trappas ned eller upphör. Ökningen 2023 sedan 2022 års ekonomiska vårproposition beror bl.a. på ökade kostnader för läkemedelsförmånerna, tillskott av medel för covid-19-vaccin och tillskott av medel för ökad vårdkapacitet. Minskningen för 2025 förklaras i huvudsak av att vissa delar av statens tillfälliga stöd till äldreomsorgen som inrättades under pandemin upphör.

Utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning beräknas minska 2022 och 2023 för att därefter öka 2024. Utvecklingen för 2022 och 2023 förklaras huvudsakligen av att tillfälliga åtgärder som infördes med anledning av pandemin, såsom ersättning för höga sjuklönekostnader, ersättning för karensavdrag och ersättning för riskgrupper, upphörde vid utgången av mars 2022. Den sammanlagda utgiftsminskningen 2022 motverkas delvis av regeländringar avseende sjukpenningen och sjuk- och aktivitetsersättningen såsom höjt tak i sjukpenningen och höjd garantinivå i sjuk- och aktivitetsersättningen. Utgiftsökningen 2024 är hänförlig till Pensionsgruppens överenskommelse om justeringar av ålders-

gränserna i pensionssystemet som träder i kraft 2023 och får fullt genomslag 2024. Reformen väntas innebära att fler fortsätter att få bl.a. sjukersättning och sjukpenning till en högre ålder.

Utgifterna inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom väntas öka 2022 och 2023. Utvecklingen förklaras dels av höjningen av garantipensionen och det förstärkta bostadstillägget för pensionärer, dels av införandet av inkomstpensionstillägget. Beslut efter förslag i propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459–470) om en höjning av garantipensionen och ett förstärkt bostadstillägg medför att utgifterna beräknas öka 2022 och 2023. Därutöver innebär förstärkningen av bostadstillägget för pensionärer i den beslutade budgeten för 2022 att utgifterna bedöms öka 2022 och 2023. Inkomstpensionstillägget infördes 2021 och får helårseffekt 2022, vilket väntas innebära att utgifterna ökar 2022 och 2023.

Utgifterna inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering beräknas minska 2022–2025. Minskningen beror bl.a. på förslag i denna proposition om att mottagandet av kvotflyktingar ska minska till 900 per år jämfört med de 5 000 som var åtagandet för 2021. Minskningen är också en följd av ändringarna i utlänningslagen och att tillfälliga satsningar upphör.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv ökade 2020 huvudsakligen beroende på att tillfälligt höjda tak och ett höjt grundbelopp i arbetslöshetsförsäkringen infördes i samband med pandemin. Dessa förändringar har tidigare förlängts och föreslås i denna proposition att bibehållas tills vidare. Minskningen 2023 beror bl.a. på tillfälligt minskade medel för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Som en följd beräknas utgifterna 2024 öka något för att sedan åter minska 2025 till följd av färre nystartsjobb i samband med att förhöjda subventionsnivåer fasas ut.

Utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd beräknas minska 2023 för att därefter öka 2024 och 2025. Minskningen 2023 beror på införandet av en ny räntemodell som medför att utgifterna för kreditförluster avseende studielån överförs till låntagarna genom en höjd ränta. Ökningen 2024 och 2025 följer av en upptrappning av omställningsstudiestödet som beräknas innebära ökade utgifter fr.o.m. 2023.

Utgifterna inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning beräknas öka 2022 och även öka något 2024 men minska 2023 och 2025. Ökningen 2022 beror bl.a. på satsningar på stödinsatser såsom lovskola och minskade barngrupper i förskolan. Minskningen 2023 beror bl.a. på att tillfälliga skolsatsningar och satsningar på utbildningsplatser med anledning av pandemin upphör. Minskningen motverkas dock av satsningar på läromedel och speciallärare m.m. i denna proposition. Minskningen 2025 beror bl.a. på att vissa av de tillfälliga satsningarna på stödinsatser upphör.

Utgifterna inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid ökade 2020 och 2021 och beräknas minska 2022–2025. Utvecklingen 2020 och 2021 beror på tillfälliga stöd till idrott och kulturverksamheter med anledning av pandemin. Även 2022 har tillfälliga stöd tillförts idrott och kulturverksamheter, om än inte i samma omfattning som 2021. Minskningen 2023 och 2024 beror på att dessa tillfälliga satsningar minskar i omfattning eller upphör.

Utgifterna inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik beräknas öka 2022, för att därefter minska 2023–2025. Ökningen 2022 beror på att medel tillfördes för att möjliggöra hantering av kvarvarande ansökningar och betala ut beviljade medel avseende stöd för energieffektivise-

ring av flerbostadshus samt investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande. Dessa stöd är avskaffade, men för att genomföra utbetalningar till aktörer som beviljats stöd föreslås en omfördelning av anslagen 2023–2025. Minskningen 2023 och 2025 beror på denna omfördelning, och 2024 motverkas den totala minskningen av omfördelningen.

Utgifterna inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård ökade 2020 och 2021. År 2022 beräknas utgifterna öka ytterligare till följd av ökade anslag för framför allt klimatbonus, klimatinvesteringar, klimatpremier, Industriklivet, sanering och återställning av förorenade områden, åtgärder för havs- och vattenmiljö, åtgärder för och skydd av värdefull natur samt satsningen på stöd för gröna och trygga samhällen. År 2023 är det framför allt bonusen till förvärv av klimatbonusbilar som minskar jämfört med 2022, trots ett tillfälligt tillskott för att omhänderta utestående utbetalningar och ta hänsyn till lagda beställningar samt medel till Transportstyrelsen för administrationskostnader till följd av bonusutbetalningar enligt ett nytt förfarande. Även minskningar av tidigare satsningar bidrar till de lägre utgifterna. År 2023 påverkas även av bl.a. medel till Naturvårdsverket för återvätning av utdikad våtmark, en tillfällig förstärkning av Industriklivet samt en tillfällig förstärkning för att möjliggöra ökat stöd till laddinfrastruktur. År 2024 minskar utgifterna kraftigt beroende på avveckling av klimatbonusen, och 2025 beräknas utgifterna minska ytterligare för klimatinvesteringar, klimatpremier samt åtgärder för och skydd av värdefull natur, samtidigt som kompetenslyftet för klimatomställningen avslutas.

Utgifterna inom utgiftsområde 21 Energi ökade 2021 och beräknas öka även 2022, för att sedan minska 2023, återigen öka något 2024 och vara i princip oförändrade 2025. Ökningen 2021 beror på ökade anslag för elektrifierade transporter samt för energiteknik. Ökningen 2022 och minskningen 2023 förklaras i huvudsak av den tillfälliga kompensationen för höga elpriser som betalas ut under 2022. År 2023 påverkas också av flytten av de ändamål och verksamheter som avser laddinfrastruktur och biogasstöd från utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård till utgiftsområde 21 Energi. Även stöd till energieffektiviserande åtgärder i småhus med låg el- och energiprestanda påverkar utgifterna 2023. De beräknade utgifterna för 2022 och 2023 påverkas dessutom av förändrade anslag för energiteknik. Ökningen 2024 förklaras av en förlängd satsning på laddinfrastruktur.

Utgifterna inom utgiftsområde 22 Kommunikationer beräknas öka under 2022 och 2025 och minska 2023 och 2024. Ökningen 2022 beror bl.a. på tillförda medel till icke statliga flygplatser och medel till trafikavtal för nationellt upphandlad linjetrafik. Förslag i denna proposition såsom en bredbandssatsning och medel för att upprätthålla investeringstakten i ny infrastruktur dämpar minskningen 2023. Minskningen 2024 beror bl.a. på att satsningen på att upprätthålla investeringstakten i ny infrastruktur upphör. Den beräknade ökningen 2025 beror bl.a. på riksdagens beslut om satsningar i enlighet med förslag i infrastrukturpropositionen (prop. 2020/21:151, bet. 2020/21:TU16, rskr. 2020/21:409).

Utgifterna inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel ökade 2021. Ökningen uppkom huvudsakligen till följd av tidigare åtgärder, såsom tillskott för nationell medfinansiering av landsbygdsprogrammet, samt ikraftträdandet av EU:s fleråriga budgetram för perioden 2021–2027. Utgifterna inom utgiftsområdet beräknas minska under hela prognosperioden till följd av förändringar i utbetalningsprofilen inom ramen för EU-programmen.

Utgifterna inom utgiftsområde 24 Näringsliv minskade 2021 och beräknas fortsätta minska 2022 och 2023 främst till följd av att tillfälliga åtgärder med anledning av pandemin minskar i omfattning eller upphör. Åtgärderna innefattar bl.a. stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd och omsättningsstöd till enskilda näringsidkare och

handelsbolag. Minskningen 2023 motverkas av förslaget i denna proposition om bl.a. ett tillfälligt riktat elprisstöd till elintensiva företag under 2023. Utgifterna beräknas fortsätta minska 2024 främst till följd av att tillfälliga åtgärder upphör.

Utgifterna inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner beräknas öka 2022–2024 för att sedan minska 2025. Ökningen 2022 beror i huvudsak på en permanent förstärkning av det generella statsbidraget. År 2023 beräknas utgifterna öka till följd av en ytterligare permanent förstärkning av det generella statsbidraget. För 2024 förklaras den beräknade ökningen av en tidigare aviserad tillfällig förstärkning av det generella statsbidraget. Att utgifterna väntas minska 2025 är huvudsakligen en följd av att tillfälliga förstärkningar av det generella statsbidraget upphör.

Utgifterna inom ålderspensionssystemet beräknas minska 2023, och minskningen får fullt genomslag 2024 till följd av Pensionsgruppens överenskommelse som bl.a. innebär att lägsta ålder för uttag av allmän inkomstgrundad pension höjs från 62 år till 63 år 2023.

Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin

Budgeteffekten av en åtgärd bedöms i samband med att förslaget lämnas till riksdagen. I normalfallet gäller den ursprungligen redovisade budgeteffekten när utgifternas utveckling beskrivs i efterföljande propositioner. För några av de åtgärder som riksdagen fattat beslut om 2020–2022 med anledning av pandemin skiljer sig utfallet betydligt från den ursprungliga bedömningen av budgeteffekten. Alternativt, i fall där det inte finns något slutligt utfall, har bedömningen reviderats kraftigt. De aktuella åtgärderna är stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd, stöd till enskilda näringsidkare, ökade resurser till hälso- och sjukvården för testning och merkostnader, tillfälligt stöd för hyreskostnader för vissa företag, stöd till handelsbolag och evenemangsstöd. I de fall budgeteffekten av reformerna bedömdes vara mycket stor och skillnaden mot det faktiska utfallet väntas bli betydande är det motiverat att redovisa budgeteffekten i enlighet med den senaste bedömningen, trots att regeringen inte har lämnat något nytt förslag till riksdagen.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) redovisades reviderade budgeteffekter för 2020 för åtgärderna stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd. Sammantaget hade riksdagen under 2020 fram t.o.m. budgetpropositionen för 2021 anvisat 140,9 miljarder kronor 2020 för dessa stöd. Bedömningen i budgetpropositionen för 2021 var att utfallet för åtgärderna skulle uppgå till 57,0 miljarder kronor, vilket medförde att den samlade budgeteffekten för åtgärderna reviderades ned med 83,9 miljarder kronor till följd av den betydande skillnaden mellan anvisade medel och faktiskt utfall.

I 2021 års ekonomiska vårproposition (prop. 2020/21:100) redovisades ytterligare reviderade budgeteffekter för 2020 och 2021. För åtgärderna stöd vid korttidsarbete, stöd till enskilda näringsidkare samt ökade resurser till hälso- och sjukvården för testning och merkostnader bedömdes att sammantaget 20,8 miljarder kronor av de ursprungligen bedömda budgeteffekterna för 2020 i stället skulle uppkomma 2021 till följd av lägre utfall 2020. När det gäller anvisade medel för 2021 reviderades budgeteffekter för åtgärderna stöd till enskilda näringsidkare och omställningsstöd ned med sammanlagt 8,8 miljarder kronor medan budgeteffekterna för åtgärden stöd vid korttidsarbete reviderades upp med 3,4 miljarder kronor i enlighet med nya bedömningar.

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) reviderades budgeteffekterna för 2020 ned med ytterligare 10,5 miljarder kronor för åtgärderna stöd vid korttidsarbete och omställningsstöd. För 2021 reviderades budgeteffekterna ned med sammanlagt

55,0 miljarder kronor för åtgärderna tillfälligt stöd för hyreskostnader för vissa företag, stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd, stöd till enskilda näringsidkare och stöd till handelsbolag.

I 2022 års ekonomiska vårproposition reviderades budgeteffekterna för 2021 ned för åtgärderna stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd, omsättningsstöd till enskilda näringsidkare, ökade resurser till hälso- och sjukvården för testning och merkostnader, omsättningsstöd till handelsbolag samt evenemangsstöd med sammanlagt 14,5 miljarder kronor. Utgifterna bedömdes i viss utsträckning uppkomma 2022 i stället, och budgeteffekterna reviderades därför upp för 2022 med sammanlagt 4,4 miljarder kronor.

I denna proposition redovisas ytterligare reviderade budgeteffekter för 2022. Utfallet för åtgärderna stöd vid korttidsarbete, ökade resurser till hälso- och sjukvården för testning samt evenemangsstöd har varit lägre än de ursprungligen avvisade medlen. Budgeteffekterna revideras därför ned med sammanlagt 4,0 miljarder kronor för 2022.

Reviderade budgeteffekter påverkar redovisningen av åtgärder i tabell 6.6. De revideringar som gjorts sedan 2022 års ekonomiska vårproposition ingår även i tabell 6.16. Revideringarna bidrar till en mer rättvisande redovisning av åtgärdernas storlek samt av den aktiva finanspolitiken för 2020–2022 och hur den påverkar förändringen av det strukturella sparandet (se avsnitt 8).

Pris- och löneomräkning

Pris- och löneomräkningen baseras på utfallsstatistik och avspeglar därför pris- och löneförändringar i samhället med två års eftersläpning. Huvuddelen av de anslag som pris- och löneomräknas utgörs av myndigheternas förvaltningsanslag. Vid omräkningen av dessa används olika index som ska motsvara utvecklingen avseende löner, hyreskostnader och övriga förvaltningskostnader. Omräkningstalen för 2022 och 2023 är fastställda och redovisas i tabell 6.7. Omräkningstalet för löner motsvarar förändringen i ett arbetskostnadsindex för tjänstemän i tillverkningsindustrin, med avdrag för produktivitetsutvecklingen i den privata tjänstesektorn. Omräkningstalet för hyresindex beräknas enligt två olika metoder beroende på om avtalet för fastigheten i fråga kan omförhandlas under det kommande budgetåret eller inte.

Tabell 6.7 Omräkningstal i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag

Procent

	2022	2023
Löneindex	1,09	0,49
varav arbetskostnadsindex	*2,50*	*2,31*
varav produktivitetsavdrag	*-1,41*	*-1,82*
Hyresindex	0,19	1,97
Index för övriga förvaltningskostnader	0,50	2,16

Anm.: Hyresindex som anges i tabellen används i de fall myndigheter inte har hyresavtal som kan omförhandlas under aktuellt budgetår. För myndigheter med hyresavtal som kan omförhandlas används anslagsspecifika omräkningstal.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utöver myndigheternas förvaltningsanslag omfattar den årliga pris- och löneomräkningen även investeringsanslag inom utgiftsområdena 6 Försvar och samhällets krisberedskap och 22 Kommunikationer (se tabell 6.8). Pris- och löneomräkningen har medfört en genomsnittlig årlig ökning av de takbegränsade utgifterna på 4,8 miljarder kronor 2019–2023 (se även tabell 6.5). Den relativt stora utgiftsökningen 2024 och 2025 är preliminär och beror till övervägande del på den förväntade höga inflationen.

Tabell 6.8 Förändring av utgifter till följd av pris- och löneomräkning jämfört med det närmast föregående året

Miljarder kronor

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Takbegränsade utgifter	**3,9**	**6,1**	**5,2**	**1,7**	**6,9**	**13,6**	**11,0**
varav förvaltningsanslag	*2,2*	*3,5*	*3,1*	*2,1*	*2,6*	*5,7*	*4,8*
varav investeringsanslag	*1,7*	*2,6*	*2,0*	*-0,4*	*4,4*	*8,0*	*6,3*

Anm.: Beloppen är avrundade och visar resultat av fastställd pris- och löneomräkning för 2019–2023 samt preliminär pris- och löneomräkning för 2024 och 2025.

Källa: Egna beräkningar.

Makroekonomiska förändringar

Den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden påverkar utgiftsutvecklingen, bl.a. genom att ersättningen inom flertalet transfereringssystem till hushållen i olika grad följer den allmänna pris- och löneutvecklingen. De takbegränsade utgifterna beräknas öka med sammanlagt 107 miljarder kronor 2022–2025 till följd av den makroekonomiska utvecklingen. I tabell 6.9 redovisas de utgiftsområden som påverkas av den makroekonomiska utvecklingen, och de områden som har störst förändringar kommenteras efter tabellen. Den makroekonomiska utvecklingen beskrivs närmare i avsnitt 3.

Tabell 6.9 Förändring av utgifter jämfört med det närmast föregående året till följd av den makroekonomiska utvecklingen

Miljarder kronor

Utgiftsområde	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,3	0,3	0,1	0,2	1,2	1,4	0,5
7 Internationellt bistånd[1]	1,7	1,4	0,1	5,1	5,8	2,2	3,2
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	1,1	0,4	-0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	1,5	1,3	0,6	1,1	4,6	4,6	2,0
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,6	0,0	0,0	-0,4	3,0	6,0	0,7
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	1,3	0,4	1,1	1,1	2,7	3,0	2,0
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	0,0	-0,2	0,5	0,1	0,2	0,3	0,1
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	4,4	4,7	6,3	-13,6	9,1	-0,9	1,3
15 Studiestöd	0,4	0,3	0,1	0,3	2,3	2,4	1,9
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	0,6	0,4	-0,7	0,3	-0,8	1,1	-0,4
Summa utgiftsområden	**11,9**	**9,0**	**8,0**	**-5,9**	**28,2**	**20,1**	**11,3**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	9,4	11,7	7,1	13,8	15,9	8,8	15,3
Takbegränsade utgifter	**21,3**	**20,7**	**15,1**	**7,8**	**44,1**	**28,9**	**26,6**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Om biståndsbudgeten fortsatt var kopplad till bruttonationalinkomsten (BNI) skulle utgifterna öka till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Utgiftsökningen motverkas dock av förslag i denna proposition om att biståndsbudgeten ska frikopplas från BNI och uppgå till 56 mdkr per år 2023–2025.

Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning påverkas av den makroekonomiska utvecklingen eftersom de statliga tjänstepensionerna indexeras med prisbasbeloppet. Förväntade höjningar av prisbasbeloppet medför därför ökningar av utgifterna inom utgiftsområdet under hela prognosperioden, i synnerhet 2023 och 2024 då utgifterna för de statliga tjänstepensionerna beräknas öka med 10 procent respektive år.

Utgifterna inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är knutna till den makroekonomiska utvecklingen genom att biståndsbudgeten ska motsvara 1 procent av Sveriges BNI. Om biståndsbudgeten fortsatt var kopplad till BNI skulle utvecklingen av BNI medföra ökade utgifter 2023–2025. I denna proposition föreslås dock att biståndsbudgeten ska frikopplas från BNI och att den ska uppgå till 56 miljarder kronor per år 2023–2025. Förslaget beräknas minska utgifterna inom utgiftsområdet vilket framgår tidigare i detta avsnitt (6.4) under rubriken Beslutade, föreslagna och aviserade reformer.

Utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning beräknas öka under hela prognosperioden till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Det beror huvudsakligen på att utgifterna för sjuk- och aktivitetsersättningen väntas öka, vilket i första hand förklaras av utvecklingen av prisbasbeloppet och i andra hand av uppskrivningar av boendekostnadsindex. Därutöver bedöms utgifterna för sjukpenning öka till följd av utvecklingen av timlöner och prisbasbeloppet.

Utgifterna inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom väntas öka 2023 och 2024 till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Utvecklingen av inkomstindex medför att de inkomstgrundande pensionerna bedöms öka och att utgifterna för pensionssystemets grundskydd därför bedöms minska. Emellertid påverkas utgifterna för garantipension i motsatt riktning av prisbasbeloppets utveckling, och den sammantagna bedömningen är därför att utgifterna för garantipension ökar 2023 och 2024 till följd av makroekonomiska förändringar.

Utgifterna inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn beräknas öka under prognosperioden till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Utgiftsökningen förklaras huvudsakligen av att utgifterna för föräldraförsäkringen påverkas av timlöneutvecklingen och uppskrivningar av prisbasbeloppet.

Utgifterna inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv beror till stor del på den makroekonomiska utvecklingen, framför allt hur många personer som är arbetslösa. Utgifterna beräknas minska under 2022 i linje med låga utfall för utgifterna under våren och sommaren men vända upp igen 2023 till följd av ett försämrat arbetsmarknadsläge.

Utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd påverkas främst av utvecklingen av prisbasbeloppet som ökar utgifterna för studiemedel. Även stigande räntenivåer, som påverkar utgifterna för studiemedelsräntor, bidrar till utgiftsökningen under perioden. Sammantaget beräknas utgifterna öka med 6,8 miljarder kronor 2022–2025 till följd av den makroekonomiska utvecklingen.

Utgifterna inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel påverkas av den makroekonomiska utvecklingen eftersom de delvis finansieras av EU-medel och därigenom påverkas av kronans växelkursförändringar mot euro.

Utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget påverkas av inkomstindex. Utvecklingen av inkomstindex medför att utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas öka med sammanlagt 53,8 miljarder kronor 2022–2025.

Volymer i transfereringssystemen

Med volymer avses antalet personer i transfereringssystemen. I begreppet ingår också förändringar av styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen eller som är att betrakta som reformer. Exempelvis kan den genomsnittliga styckkostnaden påverkas av att sammansättningen av mottagarna i ett transfereringssystem förändras.

År 2022–2025 beräknas de takbegränsade utgifterna minska med sammanlagt ca 1 miljard kronor till följd av volymrelaterade förändringar. I tabell 6.10 redovisas utgiftsområden med volymrelaterade utgiftsförändringar, och efter tabellen kommenteras områdena med störst förändringar. Utvecklingen av utvalda volymer i transfereringssystemen redovisas i tabell 6.11. I de fall utvecklingen påverkas av politiska beslut redovisas den utgiftsförändring som direkt kan härledas till beslutet i tabell 6.6, medan utgiftsförändringen som kan härledas till resterande del av volymförändringen redovisas i tabell 6.10.

Tabell 6.10 Förändring av utgifter jämfört med det närmast föregående året till följd av utvecklingen av volym

Miljarder kronor

Utgiftsområde	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	-0,1
8 Migration	-9,3	-0,6	-1,1	5,6	-0,1	-1,7	-4,3
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-1,9	-2,3	1,0	0,6	0,0	1,2	1,3
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-4,6	-5,6	-0,2	4,9	-5,0	0,2	-0,8
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	-1,5	0,2	-0,7	-0,7	-0,1	-0,1	-0,4
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,0	1,3	-0,5	-0,1	0,4	0,6	0,7
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	-2,1	-4,3	-3,5	0,1	0,5	0,5	-0,1
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	-0,1	-1,3	-1,3	0,4	0,5	0,4	-0,1
15 Studiestöd	0,7	0,2	1,8	-1,1	0,2	0,0	-0,1
22 Kommunikationer	0,0	-0,3	-0,1	0,4	0,1	0,1	0,1
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	0,2	-0,8	0,4	0,3	0,0	0,0	0,0
24 Näringsliv	0,0	0,0	1,7	-1,6	-0,2	0,2	0,0
Summa utgiftsområden	**-18,5**	**-13,4**	**-2,6**	**8,7**	**-3,5**	**1,4**	**-3,9**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	0,7	0,6	-1,1	-0,3	-2,4	-0,9	0,2
Takbegränsade utgifter	**-17,8**	**-12,9**	**-3,7**	**8,3**	**-6,0**	**0,5**	**-3,7**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Utgifterna inom utgiftsområdena 8 Migration och 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering minskade 2019–2021 på grund av lägre volymer. Antalet inskrivna asylsökande och antalet nyanlända som fick uppehållstillstånd och därefter togs emot i kommunerna minskade under perioden.

Utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration beräknas öka med 5,6 miljarder kronor 2022 för att därefter successivt minska. Ökningen 2022 beror på att 55 000 personer från Ukraina beräknas söka skydd i Sverige under året till följd av Rysslands invasion av Ukraina och EU:s aktivering av det s.k. massflyktsdirektivet (2001/55/EG). Under 2023 beräknas ytterligare 15 000 personer komma till Sverige från Ukraina. Massflyktsdirektivet är aktiverat hela 2023 och under inledningen av 2024. Majoriteten av de individer som kommit till Sverige från Ukraina under 2022 och 2023 beräknas stanna i Sverige så länge massflyktsdirektivet är aktiverat. Därefter antas ca 60 procent successivt återvända till Ukraina och ca 40 procent stanna i Sverige och söka asyl eller uppehållstillstånd på annan grund. Det genomsnittliga antalet inskrivna asylsökande och tillfälligt skyddsbehövande beräknas vara som högst 2023 för att därefter successivt minska.

Utgifterna inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering påverkas inte av mottagandet från Ukraina under prognosperioden då de tillfälligt skyddsbehövande inte betraktas som kommunmottagna. I den mån personer från Ukraina väljer att söka asyl och beviljas asyl när massflyktsdirektivet inte längre är aktiverat kan mottagande i kommunerna bli aktuellt. Utvecklingen av volymerna inom utgiftsområdet påverkas också av beslut. I denna proposition föreslås mottagandet av kvotflyktingar minska till 900 per år, jämfört med de 5 000 som var åtagandet för 2021. Detta medför att antalet personer som tas emot i kommunerna beräknas minska, se tabell 6.11. Förslaget beräknas minska utgifterna inom utgiftsområdet vilket framgår tidigare i detta avsnitt (6.4) under rubriken Beslutade, föreslagna och aviserade reformer.

Utgifterna inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskade 2019 och 2020 på grund av färre mottagare av assistansersättning. Antalet personer med ersättningen har minskat sedan 2015 främst till följd av ändrad rättspraxis. År 2023–2025 beräknas antalet personer med assistansersättning öka genom satsningen om stärkt rätt till personlig assistans, vilket förklarar utgiftsökningen till följd av volymförändringar under prognosperioden.

Utgifterna inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning prognostiseras öka 2022 och minska 2023 till följd av volymförändringar inom framför allt ersättning för höga sjuklönekostnader, sjukpenningen samt sjuk- och aktivitetsersättningen. Tillfälliga regler som följd av spridningen av coronaviruset bidrog till att utgifterna för stöd till arbetsgivare för sjuklönekostnader ökade under det första kvartalet 2022, och därför ökar respektive minskar utgifterna för anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* 2022 och 2023. Den sammanlagda sjukfrånvaron dämpades under pandemin genom att inflödet av sjukfall med framför allt psykiatriska diagnoser, som generellt medför relativt långa perioder av sjukfrånvaro, minskade. I takt med att pandemins effekter mattats av har inflödet av sjukfall med sjukfrånvaro på annan grund inklusive psykiatriska diagnoser ökat, vilket tillsammans med de regelförändringar som genomförts bidragit till att varaktigheten i sjukpenningen har förlängts och att volymrelaterade utgifterna för sjukpenning ökar 2022 och 2023. Under prognosperioden bedöms volymförändringar bidra till att utgifterna för sjuk- och aktivitetsersättning minskar som följd av att utflödet av individer med sjukersättning förväntas bli högre än inflödet, vilket huvudsakligen förklaras av att en relativt stor andel ersättningstagare uppnår sjukersättningens övre åldersgräns.

Utgifterna inom utgiftsområde 15 Studiestöd ökade 2021, vilket framför allt beror på att fler personer fick studiemedel som en följd av att efterfrågan på utbildning ökade i samband med pandemin. Redan 2022 bedöms antalet personer som får studiemedel minska till följd av att den ökade efterfrågan på utbildning inte är bestående. Antalet personer som får studiehjälp väntas däremot öka stadigt under perioden. Det följer främst av att studiehjälp riktar sig till gymnasieelever och att befolkningen i åldrarna 16–20 år väntas öka. Sammantaget beräknas utgifterna inom utgiftsområdet minska med ca 1,1 miljarder kronor 2022–2025 till följd av volymutvecklingen.

Utgifterna inom utgiftsområde 24 Näringsliv ökade 2021 men beräknas minska 2022 på grund av lägre volymer till följd av att tillfälliga åtgärder med anledning av pandemin minskar i omfattning eller upphör. Åtgärderna innefattar bl.a. stöd vid korttidsarbete, omställningsstöd och omsättningsstöd till enskilda näringsidkare och handelsbolag.

Utgifterna inom ålderspensionssystemet prognostiseras minska 2023 till följd av volymförändringar. Tidigare beslut innebär att den lägsta åldern för att ta ut allmän inkomstgrundad pension höjs från 62 år till 63 år 2023. Sedan beslutet fattats väntas

emellertid en större andel senarelägga sitt uttag av allmän inkomstgrundad pension, vilket innebär att volymerna inom ålderspensionssystemet skrivits ned.

Tabell 6.11 Volymer inom olika transfereringssystem

Utfall 2019–2021, prognos 2022–2025

Utgiftsområde och volym	Könsfördelning 2021	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
8 Asylsökande och skyddsbehövande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	41 % k							
	59 % m	45 300	35 600	26 800	53 800	73 800	54 100	27 500
9 Antal personer med assistansersättning	45 % k							
	55 % m	14 300	13 900	13 800	13 500	13 400	14 000	14 500
10 Antal timmar assistans per vecka per beviljad brukare, genomsnitt	128 tim k[1]							
	133 tim m[1]	129	130	131	132	133	133	134
10 Antal sjukpenningdagar (netto)[2], miljoner	63 % k							
	37 % m	53,4	53,3	53,1	56,0	57,5	57,8	58,3
10 Antal rehabiliterings-penningdagar (netto)[2], miljoner	65 % k							
	35 % m	1,3	1,3	1,4	1,7	1,9	1,9	1,9
10 Antal personer med sjukersättning[3]	58 % k[4]							
	42 % m[4]	247 200	236 300	225 000	213 400	219 800	213 700	206 600
10 Antal personer med aktivitetsersättning[3]	46 % k[5]							
	54 % m[5]	29 900	31 800	32 100	31 600	31 600	31 500	31 500
10 Antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning som erhåller bostadstillägg[3]	52 % k[6]							
	48 % m[6]	116 000	113 900	112 300	112 200	120 800	118 400	115 200
11 Antal personer med garantipension	77 % k							
	23 % m	662 200	703 500	691 200	813 700	992 500	1 001 800	1 004 100
11 Antal pensionärer som erhåller bostadstillägg	73 % k							
	27 % m	287 800	288 200	292 400	294 200	305 500	304 800	306 500
12 Antal barnbidrag[4]	68 % k							
	32 % m	1 943 300	1 953 400	1 957 000	1 958 600	1 956 800	1 952 900	1 945 500
12 Antal uttagna föräldrapenningdagar, miljoner	70 % k							
	30 % m	55,9	52,9	50,0	48,6	49,5	50,1	50,6
12 Antal uttagna tillfälliga föräldrapenningdagar, miljoner	55 % k							
	45 % m	7,6	9,2	9,3	9,3	8,9	8,8	8,8
13 Genomsnittligt antal ensamkommande barn och unga 0–19 år som kommunerna får ersättning för[5]	10 % k							
	90 % m	12 700	4 900	2 100	1 600	1 500	1 400	1 200
13 Genomsnittligt antal nyanlända som kommunerna får schablonersättning för[6]	47 % k							
	53 % m	93 900	56 500	32 200	26 800	27 400	25 300	21 900
14 Antal deltagare i etableringsinsatser	58 % k							
	42 % m	38 800	22 700	13 600	11 200	11 800	10 800	9 800
15 Antal personer med studiehjälp	49 % k							
	51 % m	428 900	432 500	441 100	454 100	463 300	472 200	480 800
15 Antal personer med studiemedel	59 % k							
	41 % m	502 900	559 300	588 700	559 600	551 500	548 700	546 600
ÅP[7] Antal personer med tilläggspension	53 % k							
	47 % m	2 026 900	1 960 800	1 884 400	1 807 600	1 728 600	1 648 800	1 568 500
ÅP[7] Antal personer med inkomstpension	51 % k							
	49 % m	1 757 800	1 835 100	1 899 100	1 969 400	2 008 700	2 055 300	2 118 300

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade till närmaste hundratal om inte annat anges. Arbetslösheten och antal deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är nära sammankopplade med den konjunkturella utvecklingen. De redovisas därför inte i denna tabell utan ingår i kategorin makroekonomiska förutsättningar.

[1] Könsfördelningen baseras på genomsnittligt antal timmar per brukare och inte summan.

[2] Antalet dagar med partiell ersättning är omräknat till hela dagar.

[3] Volymuppgifterna avser december.

[4] Könsfördelningen baseras på mottagarens kön.

[5] Könsfördelningen är en uppskattning som baseras på ett rullande fyraårigt genomsnitt för kommunmottagna ensamkommande barn och unga.

[6] Könsfördelningen är en uppskattning som baseras på ett rullande treårigt genomsnitt för kommunmottagna.

[7] Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

Källa: Egna beräkningar.

Den samlade volymen inom transfereringssystemen för arbetsmarknad och ohälsa

Volymen mäts på olika sätt i olika transfereringssystem, t.ex. som utbetalda dagar eller som genomsnittligt antal personer som får ersättning. Omräkning till helårsekvivalenter är ett sätt att göra volymerna jämförbara mellan olika transfereringssystem och över tid. En helårsekvivalent motsvarar exempelvis två personer som under ett år är sjukskrivna på halvtid eller två personer som har fulltidsersättning från arbetslöshetsförsäkringen ett halvår vardera. I tabell 6.12 redovisas volymerna för transfereringssystemen för ohälsa och arbetsmarknad omräknade till helårsekvivalenter.

Tabell 6.12 Helårsekvivalenter inom vissa transfereringssystem

Tusental, andel av befolkningen 20–64 år i procent. Utfall 2020 och 2021, prognos 2022–2025

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Sjuk- och rehabiliteringspenning[1]	252	230	241	246	247	249
Sjuk- och aktivitetsersättning	240	230	219	218	218	212
Arbetslöshetsersättning	124	101	68	76	81	79
Arbetsmarknadspolitiska program[2]	169	209	180	185	180	173
Etableringsersättning	24	14	10	10	9	9
Summa	**808**	**784**	**718**	**736**	**736**	**722**
Ekonomiskt bistånd	98	92	80	75	72	68
Summa inkl. ekonomiskt bistånd[3]	**906**	**875**	**798**	**811**	**808**	**790**
Befolkning 20–64 år	5 877	5 903	5 925	5 950	5 976	6 002
Andel av befolkningen	**15,4**	**14,8**	**13,5**	**13,6**	**13,5**	**13,2**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Inklusive sjuklön som betalas av arbetsgivaren.

[2] Deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som får ersättning i form av rehabiliteringspenning eller etableringsersättning räknas till sjuk- och rehabiliteringspenning respektive etableringsersättning.

[3] Summeringen innehåller dubbelräkningar då individer som ingår i andra ersättningssystem också kan vara berättigade till ekonomiskt bistånd.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det samlade nyttjandet av transfereringssystemen för ohälsa och arbetsmarknad bedöms fortsätta att minska 2022–2025, efter att ha ökat 2020 och legat kvar på höga nivåer 2021 med anledning av pandemin och dess effekter på arbetsmarknaden. Andelen av befolkningen i åldersgruppen 20–64 år som får ersättning från de transfereringssystem som redovisas i tabell 6.12 väntas minska från 14,8 procent 2021 till 13,2 procent 2025. Mest minskar antalet helårsekvivalenter i arbetsmarknadspolitiska program följt av antalet helårsekvivalenter med ekonomiskt bistånd.

Tekniska justeringar

När en utgiftsförändring inte har samma nettoeffekt på den offentliga sektorns utgifter eller det offentliga finansiella sparandet som på de takbegränsade utgifterna kan det motivera en teknisk justering av utgiftstaket. I tabell 6.5 framgår den samlade storleken på de utgiftsförändringar som, i förhållande till det närmast föregående året,

motiverar en teknisk justering av utgiftstaket. Dessa utgiftsförändringar är i huvudsak hänförliga till ökningar eller minskningar av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, i samband med förändringar av skattesystemet som påverkar kommunernas skatteunderlag. I avsnitt 4.2 finns en detaljerad genomgång av bakgrunden till tekniska justeringar inklusive de förslag i denna proposition som motiverar teknisk justering.

Övriga utgiftsförändringar

Övriga utgiftsförändringar är sådana som inte förklaras av beslut om reformer, pris- och löneomräkning, makroekonomiska förändringar eller volymförändringar. Det kan exempelvis vara utgiftsförändringar som uppstår när medlemsavgiften till EU justeras. Även tidsförskjutningar i olika program eller utbetalningar, exempelvis senarelagda investeringar i transportinfrastrukturen, kategoriseras som övriga utgiftsförändringar. Vidare ingår också den förändring av anslagsbehållningar som följer av skillnaden mellan beräknade anslagsnivåer och prognoser för den faktiska utgiftsförbrukningen. År 2022–2025 beräknas de takbegränsade utgifterna öka med sammanlagt ca 13 miljarder kronor till följd av övriga utgiftsförändringar (se tabell 6.5).

Utgifterna inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd beräknas minska 2022 och öka 2023–2025 till följd av övriga utgiftsförändringar. Minskningen 2022 förklaras av att delar av de utgifter inom utgiftsområde 8 Migration som går till mottagandet av tillfälligt skyddsbehövande från Ukraina kan avräknas från biståndet. De kostnader som kan avräknas från biståndet beräknas vara som högst 2022, för att därefter minska, vilket innebär att utgifterna inom utgiftsområde 7 beräknas öka 2023–2025.

Utgifterna inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel beräknas minska 2023 för att sedan öka 2024 till följd av övriga utgiftsförändringar. Detta beror bl.a. på att åtgärder som i dag hanteras inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik framöver kommer att hanteras genom nationella stöd inom andra utgiftsområden. Det beror även på en förskjutning av stödutbetalningar från 2023 till 2024 kopplade till gårdsstöd inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik samt övriga förändringar i utbetalningsprofilen kopplade till EU-programmen.

Utgifterna inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen varierar mellan åren i huvudsak beroende på förändrad utgiftsnivå i EU:s budget och på att Sveriges BNI som andel av EU:s totala BNI varierar över åren. Till exempel bidrog båda dessa faktorer till att avgiften var relativt hög 2021, bl.a. för att den svenska ekonomin utvecklades bättre under pandemin än ekonomin i EU som helhet. Senare år väntas övriga medlemsstaters ekonomier återhämta sig, vilket medför att Sveriges andel av EU:s totala BNI minskar. Den BNI-baserade komponenten av avgiften utgör den största delen av Sveriges avgift.

6.5 Förändring av de takbegränsade utgifterna 2023–2025 sedan 2022 års ekonomiska vårproposition

I detta avsnitt (6.5) jämförs beräkningen av de preliminära utgiftsramarna och de takbegränsade utgifterna för 2023–2025 med beräkningen som redovisades i 2022 års ekonomiska vårproposition.

I utgiftsramarna som redovisades i vårpropositionen ingick de förslag som lämnades i propositionen Vårändringsbudget för 2022 (prop. 2021/22:99). Förslagen i den propositionen avslogs dock av riksdagen. Såväl de förslagen som förslagen i propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Stöd till Ukraina (prop. 2021/22:255)

överlämnades därefter till riksdagen – med vissa justeringar – i propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina. Riksdagen beslutade huvudsakligen i enlighet med förslagen.

Vidare har riksdagen på regeringens initiativ fattat beslut med ekonomiska konsekvenser för budgeten för 2022 i propositionerna Extra ändringsbudget för 2022 – Stöd till jordbruket och fiskerinäringen samt kompensation för höga energipriser och Extra ändringsbudget för 2022 – Åtgärder i samband med rekapitalisering av SAS AB. Riksdagen beslutade huvudsakligen i enlighet med förslagen (prop. 2021/22:252 och prop. 2021/22:258, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439). I tabell 6.15 redovisas budgeteffekterna på utgiftssidan av beslut som riksdagen fattat sedan vårpropositionen.

I tabell 6.13 redovisas förändringarna av utgiftsramarna 2023–2025 jämfört med den bedömning som gjordes i 2022 års ekonomiska vårproposition. För 2023 är förändringen fördelad på samma förklaringsfaktorer som i avsnitt 6.4.

Tabell 6.13 Förändring av utgiftsramar jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition

Miljoner kronor

	Total förändring 2023	*varav Beslut om reformer*	*varav Makro*	*varav Volym*	*varav Övrigt*	Total förändring 2024	Total förändring 2025
1 Rikets styrelse	1 128	*1 025*	*0*	*0*	*103*	1 905	2 098
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	382	*43*	*459*	*-120*	*0*	1 536	1 691
3 Skatt, tull och exekution	84	*84*	*0*	*0*	*0*	411	544
4 Rättsväsendet	3 080	*3 080*	*0*	*0*	*0*	3 267	6 633
5 Internationell samverkan	66	*66*	*0*	*0*	*0*	96	106
6 Försvar och samhällets krisberedskap	4 316	*4 316*	*0*	*0*	*0*	11 724	13 627
7 Internationellt bistånd[1]	-3 814	*-7 219*	*2 280*	*0*	*1 125*	-7 602	-9 785
8 Migration	1 979	*619*	*0*	*1 360*	*0*	5 793	1 403
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	6 695	*7 041*	*20*	*-366*	*0*	6 081	8 539
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	1 884	*523*	*1 769*	*-408*	*0*	4 457	4 379
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	3 483	*1 676*	*1 355*	*452*	*0*	9 975	10 228
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	1 662	*520*	*789*	*353*	*0*	2 515	2 378
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	-648	*-488*	*157*	*-318*	*0*	-529	-675
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	4 989	*3 895*	*1 187*	*-93*	*0*	7 787	7 146
15 Studiestöd	373	*131*	*1 253*	*-993*	*-18*	1 960	2 744
16 Utbildning och universitetsforskning	2 080	*2 080*	*0*	*0*	*0*	3 046	3 820
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	320	*320*	*0*	*0*	*0*	442	549
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	-206	*-206*	*0*	*0*	*0*	4 226	1 102
19 Regional utveckling	-830	*-830*	*0*	*0*	*0*	-103	640
20 Allmän miljö- och naturvård	2 889	*4 589*	*0*	*0*	*-1 700*	-1 860	-1 826
21 Energi	2 292	*592*	*0*	*0*	*1 700*	2 310	1 823
22 Kommunikationer	2 781	*3 258*	*0*	*0*	*-477*	5 189	8 158
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-21	*848*	*171*	*2*	*-1 042*	885	-564
24 Näringsliv	3 510	*3 510*	*0*	*-165*	*165*	413	93
25 Allmänna bidrag till kommuner	7 976	*5 689*	*0*	*0*	*2 288*	7 635	8 277
26 Statsskuldsräntor m.m.	6 500	*0*	*0*	*0*	*6 500*	0	-1 500
27 Avgiften till Europeiska unionen	1 622	*0*	*0*	*0*	*1 622*	1 997	1 648
Summa utgiftsområden	**54 572**	***35 161***	***9 441***	***-296***	***10 266***	**73 558**	**73 277**
Minskning av anslagsbehållningar	-1 624				*-1 624*	-2 244	-3 230

	Total förändring 2023	*varav Beslut om reformer*	*varav Makro*	*varav Volym*	*varav Övrigt*	Total förändring 2024	Total förändring 2025
Summa utgifter	**52 948**	***35 161***	***9 441***	***-296***	***8 642***	**71 314**	**70 046**
Summa utgifter exklusive statsskuldsräntor[2]	**46 468**	***35 161***	***9 441***	***-296***	***2162***	**71 334**	**71 566**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	1 983	*0*	*4 031*	*-2 048*	*0*	-3 526	843
Takbegränsade utgifter	**48 451**	***35 161***	***13 472***	***-2 344***	***2162***	**67 808**	**72 409**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Om biståndsbudgeten fortsatt var kopplad till bruttonationalinkomsten (BNI) skulle utgifterna öka till följd av den makroekonomiska utvecklingen. Utgiftsökningen motverkas dock av förslag i denna proposition om att biståndsbudgeten ska frikopplas från BNI och uppgå till 56 mdkr per år 2023–2025.

[2] Summa utgifter exkl. utg.omr. 26 Statsskuldsräntor m.m. med tillhörande minskning av anslagsbehållning för statsskuldsräntor.

Källa: Egna beräkningar.

Sammantaget beräknas de takbegränsade utgifterna bli 48,5 miljarder kronor högre 2023, 67,8 miljarder kronor högre 2024 och 72,4 miljarder kronor högre 2025 än vad som beräknades i vårpropositionen. I tabell 6.14 redovisas förändringen fördelad på samma förklaringsfaktorer som i avsnitt 6.4 och kommenteras nedan. De högre utgifterna följer delvis av nya beslutade, föreslagna och aviserade reformer. Vidare beräknas utgifterna bli högre till följd av att den makroekonomiska utvecklingen har reviderats. Till exempel bedöms den allmänna prisnivån öka snabbare vilket medför högre utgifter i flertalet transfereringssystem samt högre utgifter för förvaltnings- och investeringsanslag efter reviderad pris- och löneomräkning.

Tabell 6.14 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	2023	2024	2025
Takbegränsade utgifter i 2022 års ekonomiska vårproposition	**1 545,8**	**1 575,1**	**1 590,0**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	35,2	31,7	30,3
Reviderad pris- och löneomräkning	0,0	8,7	14,9
Makroekonomiska förändringar	13,5	21,8	26,4
Volymförändringar	-2,3	2,8	-0,2
Tekniska justeringar	2,3	2,3	2,3
Minskning av anslagsbehållningar	-1,6	-2,2	-3,2
Övriga utgiftspåverkande faktorer	1,5	2,8	1,9
Total utgiftsförändring	**48,5**	**67,8**	**72,4**
Takbegränsade utgifter i budgetpropositionen för 2023	**1 594,3**	**1 642,9**	**1 662,5**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer

Budgeteffekterna av de ändringar i statens budget som riksdagen har beslutat om sedan vårpropositionen sammanfattas per utgiftsområde i tabell 6.15. Eftersom besluten avser ändringar i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten uppstår budgeteffekterna i huvudsak 2022.

I denna proposition föreslår regeringen nya reformer för 2023 och aviserar reformer för 2024 och 2025. Vidare föreslår regeringen ändringar i den beslutade budgeten för 2022 i propositionen Höständringsbudget för 2022. Budgeteffekterna av dessa förslag och aviseringar sammanfattas per utgiftsområde i tabell 6.16. Endast större anslagsförändringar, som uppgår till minst 50 miljoner kronor ett enskilt år, redovisas separat inom varje utgiftsområde.

Tabell 6.15 Beslutade anslagsförändringar sedan 2022 års ekonomiska vårproposition

Miljoner kronor

	Anslag	2022	2023	2024	2025
5 Internationell samverkan		**578**			
Stöd till Ukraina[1]	1:2	578			
6 Försvar och samhällets krisberedskap		**1 422**			
Stöd till Ukraina[1]	1:1, 1:2, 1:3; 2:4	422			
Ytterligare stöd till Ukraina[2]	1:3	1 000			
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg		**100**			
Återför medel för utökad jobbstimulans inom försörjningsstödet[3]	4:7	100			
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom		**-83**	**1 176**	**1 570**	**2 084**
Höjd garantipension och förstärkt bostadstillägg[1]	1:1, 1:3, 1:4	3 907	10 466	10 620	11 219
Garantitillägg[3]	1:3, 1:4	-3 990	-9 290	-9 050	-9 135
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid		**50**			
Medel till folkbildningen för skyddsökande[4]	14:3	50			
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik		**4 291**			
Medel till energieffektivisering och renovering av flerbostadshus m.m.[5]	1:7	1 177			
Medel till investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder[5]	1:8	3 114			
21 Energi		**550**			
Elpriskompensation tillskott[4]	1:12	550			
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel		**1 770**			
Stöd till jordbruket och fiskerinäringen[4]	1:17; 1:18	1 770			
24 Näringsliv		**1 500**			
Konvertering av lån SAS[6]	1:17	1 500			
Summa anslagsförändringar		**10 178**	**1 176**	**1 570**	**2 084**
varav anslagsökningar		*14 235*	*10 759*	*10 880*	*11 485*
varav anslagsminskningar		*-4 057*	*-9 583*	*-9 310*	*-9 401*
Summa ökning av takbegränsade utgifter		**10 178**	**1 176**	**1 570**	**2 084**

[1] Propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459–470).

[2] Riksdagens beslut om ytterligare ändringar i statens budget för 2022 utöver regeringens förslag (bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459–470).

[3] Ursprungligt förslag i VÄB22 som utgick i och med att riksdagen avslog finansutskottets förslag till beslut om Vårändringsbudget för 2022 samt extra ändringsbudget om stöd till Ukraina (bet. 2021/22:FiU21 punkt 1, rskr. 2021/22:402).

[4] Propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Stöd till jordbruket och fiskerinäringen samt kompensation för höga energipriser (prop. 2021/22:252, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439).

[5] Riksdagens beslut om ytterligare ändringar i statens budget för 2022 utöver regeringens förslag (bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439).

[6] Propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Åtgärder i samband med rekapitalisering av SAS AB (prop. 2021/22:258, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439).

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 6.16 Nu föreslagna och aviserade reformer

Miljoner kronor

	Anslag	2022	2023	2024	2025
1 Rikets styrelse			**1 025**	**1 552**	**1 540**
Kostnader för ombyggnation m.m. riksdagen	2:3		65	65	65
Tillskott Regeringskansliet med anledning av Nato m.m.	4:1		500	900	900
Ny myndighetsstruktur för civilt försvar och krisberedskap, länsstyrelserna	5:1		132	132	132
Civilt försvar: förstärkning länsstyrelserna	5:1		60	60	60
Cybersäkerhetsarbete länsstyrelserna	5:1		7	101	116
Nytt mediestöd	8:1			50	50
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning			**43**	**74**	**69**

	Anslag	2022	2023	2024	2025
3 Skatt, tull och exekution			**84**	**253**	**253**
Förbättrad folkbokföring genom folkräkning	1:1		75	170	170
Utökade hemliga och preventiva tvångsmedel	1:1, 1:2			73	73
4 Rättsväsendet		**50**	**3 080**	**2 408**	**5 016**
10 000 fler polisanställda	1:1		330	976	976
Verksamhetsskydd	1:1		150	150	150
EU-ordförandeskapet	1:1		400		
Ny lag om ordningsvakter	1:1		45	110	70
Ny förverkandelagstiftning	1:1, 1:2, 1:3, 1:4, 1:5, 1:11		64	115	115
Utökade hemliga och preventiva tvångsmedel	1:1, 1:3, 1:4, 1:5, 1:15			194	194
Stärkt operativ förmåga Säkerhetspolisen	1:2		135	260	310
Förstärkt rättsväsende	1:3, 1:4, 1:5, 1:7, 1:8, 1:9	50	230	355	548
Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna, omfördelning mellan anslag	1:5, 1:11		44	91	91
Skärpta regler om villkorlig frigivning och vistelseförbud	1:6				1 200
Fortsatt kapacitetsförstärkning Kriminalvården	1:6				1 100
Skärpta straff för brott i kriminella nätverk	1:6				58
Tillskott rättsliga biträden m.m.	1:11		1 540		
Tillskott kostnader för vissa skaderegleringar	1:12		55	55	55
5 Internationell samverkan		**38**	**66**	**90**	**94**
Ny lag om utländska direktinvesteringar	1:5		48	75	79
6 Försvar och samhällets krisberedskap		**10**	**4 316**	**9 086**	**9 380**
Försvarsuppbyggnad inkl. Försvarsmakten	1:1		2 007	2 454	2 835
Utökade materielanskaffningar	1:3		1 513	5 156	4 781
Utvecklad försvarsunderrättelseförmåga Försvarets radioanstalt	1:8		203	305	508
Omhändertagande av kommande anskaffningsbehov Försvarets materielverk	1:11		523	847	959
Förstärkt förmåga Kustbevakningen	2:1		31	273	246
Ny myndighetsstruktur för civilt försvar och krisberedskap, finansiering	2:4		-249	-249	-249
Civilt försvar: kommuner och regioners arbete	2:4		100	100	100
Myndigheten för totalförsvarsanalys	1:13		50	61	61
Myndigheten för totalförsvarsanalys, finansiering	1:1		-50	-61	-61
Föreskrifter för små modulära reaktorer (SMR) m.m., Strålsäkerhetsmyndigheten	3:1		25	50	50
7 Internationellt bistånd		**-4 852**	**-7 219**	**-9 370**	**-12 580**
Biståndsbudgeten uppgår till 56 mdkr per år och frikopplas från bruttonationalinkomsten (BNI)	1:1		-7 114	-9 327	-12 529
Minskat antal kvotflyktingar	1:1		71	144	139
Slutliga avräkningar asylkostnader[1]	1:1	-4 852			
Neddragning förvaltningsanslag till följd av ändrad biståndsbudget	1:2, 1:3, 1:4, 1:6		-176	-187	-190
8 Migration			**619**	**347**	**143**
Medel till Migrationsverket med anledning av situationen i Ukraina	1:1		535	270	
Ökade kostnader för migrationsdomstolarna	1:4		38	77	103
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg		**220**	**7 041**	**5 286**	**6 525**
Ökade kostnader för läkemedelsförmånerna	1:5		911	911	911
Utgifter för vaccin covid-19	1:6		1 400		

	Anslag	2022	2023	2024	2025
Kostnader för Socialstyrelsens beredskapslager på grund av covid-19	1:6		100		
Covidbevis	1:6		60		
Tillskott Läkemedelsverket	1:6		55		
Civilt försvar: vård, omsorg och socialtjänst	1:6; 4:7		200	430	450
Tillskott för fortsättning av pågående sjukvårdsarbete	1:6		1 000		
Vaccinationer covid-19, ersättning till regionerna	1:6		500		
Övervaka behov av test- och analyskapacitet, studier m.m. covid-19	1:6		200		
Förlängd satsning på vård i landsbygden	1:6		300	300	300
Fysisk aktivitet på recept	1:6		50	75	100
Förlossningsvård och kvinnors hälsa	1:6		200	1 500	1 500
Nationell vårdförmedling	1:6				100
Ökad vårdkapacitet	1:6		1 000	500	2 000
Minskad satsning vårdförlopp	1:6		-101		
Förebyggande arbetet inom barn- och ungdomshälsovården	1:6		50	100	200
Finansiering av stöd till barn och ungdomsorganisationer	1:6		-50	-50	-50
Tillskott smittbärarpenning[1]	1:6	200			
Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna, omfördelning mellan anslag	4:7		-211	-457	-457
Aktiv och meningsfull fritid för barn och unga	2:6		50	731	792
Förebygga ohälsa och ofrivillig ensamhet bland äldre	2:7		145	100	100
Teknisk justering för stärkt rätt till assistans, omfördelning mellan anslag	4:4		26	52	78
Motverka äldres ensamhet kommuner	4:5		50	50	50
Genomförande av tillgänglighetsdirektivet	4:5, 4:7		-4	-43	-88
Temporär subvention LVU-placeringar	4:6		484	532	
Förstärkning av föräldraskapsstöd	4:7		200	200	200
Föräldraskapsstöd, omfördelning mellan anslag	4:7		200	200	200
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning		**4 530**	**523**	**313**	**313**
Förlängning av undantag i sjukpenningen pga. uppskjuten vård	1:1		210		
Tillskott sjukpenning[1]	1:1	4 500			
Bibehållen möjlighet för flyktingar m.fl. att tillgodoräkna sig hemlandstid i sjuk- och aktivitetsersättningen	1:2		300	300	300
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom			**500**	**476**	**421**
Ändrade regler för tillgodoräknande av försäkringstid för garantipension	1:1		800	859	767
Ändrade regler för tillgodoräknande av försäkringstid för garantipension, följdändring äldreförsörjningsstöd	1:4		-300	-383	-346
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn		**770**	**520**		
Tillskott tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning[1]	1:2	770			
Förstärkt bostadsbidrag till barnfamiljer	1:8		520		
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering			**-488**	**-621**	**-850**
Minskat antal kvotflyktingar	1:2		-327	-700	-919
Tillskott arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck	3:1		50	50	50

	Anslag	2022	2023	2024	2025
Omfördelning ej använda medel Delmos	4:1		-245		
14 Arbetsmarknad och arbetsliv			**3 895**	**6 105**	**6 433**
Bibehållen arbetslöshetsförsäkring på dagens nivå	1:2		5 823	6 354	6 640
Minskade medel för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	1:3		-1 500		
Minskat antal kvotflyktingar	1:3, 1:14		-130	-383	-496
Omfördelning mellan år Europeiska socialfonden m.m. 2014–2020	1:6			50	
Omfördelning mellan år Europeiska socialfonden m.m. 2021–2027	1:7		-175	247	398
Nystartsjobb: 6 mån. kvalificeringstid för nyanlända	1:13		-157	-157	-113
15 Studiestöd			**131**		
Fler platser på regionalt yrkesvux	1:2, 1:4		131		
16 Utbildning och universitetsforskning			**2 080**	**2 208**	**2 330**
Kvalitetsdialoger	1:1		-61	-85	-85
Finansiering av vissa reformer i BP23	1:1		-25	-71	-70
Spetsklasser	1:1, 1:5		25	50	50
Tillskott European Spallation Source ERIC (ESS)	3:1		356	569	528
Tillskott European Spallation Source ERIC (ESS), finansiering	1:1		-166	-160	-107
Läromedel	1:5		685	555	555
Sociala team	1:5		75	250	250
Lovskola	1:5		100		
Jour- och akutskolor	1:5		50	100	100
Ökad tillgång till speciallärare, specialpedagogiska insatser och särskilda undervisningsgrupper	1:5, 1:10		600	900	1 000
Vidareutbildning av lärare	1:10		50	50	50
Reversering av avisering i den beslutade budgeten för 2022, lärarlönelyftet	1:13		1 000	2 000	2 000
Reversering av avisering i den beslutade budgeten för 2022, likvärdighetsbidraget	1:15		-1 000	-2 000	-2 000
Neddragning likvärdighetsbidraget	1:15			-115	-115
Fler platser på regionalt yrkesvux	1:17		270		
Svenska rymdaktiebolagets samhällsuppdrag	3:4		60	60	60
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid			**320**	**309**	**313**
Stärkt stöd till barn- och ungdomsorganisationer	12:2		50	50	50
Äldrelyftet	13:1		25	50	50
Stöd till idrotten i utsatta områden	13:1		100	100	100
Motverka ofrivillig ensamhet	13:5		75	75	75
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik			**-206**	**4 206**	**1 066**
Tillskott för redan beslutade energieffektiviseringsstöd	1:7		350	840	40
Beslutade investeringsstöd, omfördelning mellan år	1:8		-580	3 360	1 020
19 Regional utveckling		**0**	**-830**	**-103**	**640**
Nationella åtgärder för landsbygdsutveckling, omfördelning mellan anslag	1:1		92	92	92
Förstärkning av transportbidrag	1:2	77	50	50	55
Förstärkning av transportbidrag, finansiering	1:1	-77			
Omfördelning mellan år Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för rättvis omställning 2021–2027	1:1, 1:4		-820	-465	533

	Anslag	2022	2023	2024	2025
Omfördelning mellan år Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020	1:3		-112	260	
20 Allmän miljö- och naturvård			**4 589**	**-1 182**	**-1 163**
Återvätning av våtmarker	1:3		200	200	200
Finansiering återvätning av våtmarker – minskat anslag skydd av värdefull natur	1:14		-200	-200	-200
Stöd till förorenade områden	1:4		340	340	340
Avveckling av Klimatbonus	1:8		2 985	-2 970	-2 970
Vattensatsning, inkl. övergödning	1:11		250	250	250
Förstärkning av internationella klimatinsatser	1:12		60	100	100
Förstärkning av Klimatklivet (laddinfrastruktur)	1:16		400	500	500
Förstärkning av Industriklivet	1:18		600	600	600
21 Energi			**592**	**1 602**	**1 107**
Stöd till energieffektivisering	1:2		379	400	400
Satsning på kärnkraftsforskning	1:4		50	100	100
Satsning på elberedskap	1:6		90	90	90
Förlängd satsning på laddinfrastruktur	1:10		90	1 000	505
Stöd till metangasreducering, finansiering	1:11		-50		
22 Kommunikationer		**471**	**3 258**	**2 009**	**2 126**
Civilt försvar: resursförstärkning på transportområdet	1:1		200	200	200
Förstärkning av investeringar i ny infrastruktur	1:1		1 000		
Ökat vägunderhåll	1:2		1 000		
Ökat vägunderhåll, finansiering från medel för järnvägsunderhåll	1:2		-750		
Beredskapsflygplatser	1:6		61	61	61
Medel till trafikavtal för nationellt upphandlad linjetrafik	1:7	200	60	60	60
Stöd till transeuropeiska transportnätet (TEN-T)	1:10	260	400	400	400
Genomförande av tillgänglighetsdirektivet	1:12, 2:1			29	56
Infrastruktur för flygtrafiktjänst	1:17				80
Nationella åtgärder för landsbygdsutveckling, omfördelning mellan anslag	2:5		600	600	600
Bredbandsutbyggnad	2:5		600	600	600
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel		**563**	**848**	**-685**	**-1 005**
Nationella åtgärder för landsbygdsutveckling, omfördelning mellan anslag	1:8		82	105	121
Nationella åtgärder för landsbygdsutveckling, omfördelning mellan anslag	1:17		-829	-852	-868
Justering växelkurs och förändrad prognos Gårdsstöd[1]	1:10	563			
Finansiella korrigeringar	1:17		470	150	150
Omfördelning mellan år landsbygdsprogrammet, medfinansiering	1:17		865	642	642
Omfördelning mellan år landsbygdsprogrammet, EU-medel	1:18		1 160	-1 190	-1 565
Stöd till metangasreducering	1:19		50		
Omfördelning mellan år inom ramen för stöd till fiske och vattenbruk, medfinansiering	1:28		-49	63	88
Omfördelning mellan år inom ramen för stöd till fiske och vattenbruk, EU-medel	1:29		-5	76	89
Omfördelning mellan år EU:s gemensamma jordbrukspolitik, medfinansiering	1:30		-671	152	168

	Anslag	2022	2023	2024	2025
Omfördelning mellan år EU:s gemensamma jordbrukspolitik, EU-medel	1:31		-300	75	75
24 Näringsliv		**8**	**3 510**	**382**	**48**
Tillskott Tillväxtverket för att avsluta arbetet med korttidsstödet	1:4		165	95	
Möjlighet att konvertera SAS upplupna ränta på lånefordringar	1:17		150		
Omfördelning mellan år inom ramen för Brexitjusteringsreserven	1:23		597	234	
Elstöd till elintensiva företag	1:24		2 400		
Exportfrämjande	2:3		122		
25 Allmänna bidrag till kommuner		**175**	**7 976**	**7 635**	**8 277**
Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna, omfördelning mellan anslag	1:1		145	321	321
Teknisk justering för stärkt rätt till assistans, omfördelning mellan anslag	1:1		-26	-52	-78
Skatteavtalet Sverige Danmark	1:1		-153	-153	-153
Förstärkning av de generella statsbidragen	1:1		6 000	6 000	6 000
Ändrade skatteregler	1:1		1 800	1 800	1 800
Föräldraskapsstöd, omfördelning mellan anslag	1:1		-200	-200	-200
Skolkostnadsutredningens förslag genomförs inte	1:1		-60	-60	-60
Utökad undervisningstid flyttas fram	1:1		-225	-675	
Utjämningsbidrag LSS-kostnader[1]	1:2	175	640	640	640
26 Statsskuldsräntor m.m.		**10 500**			
Tillskott räntor på statsskulden[1]	1:1	10 500			
Summa anslagsförändringar		**12 482**	**36 273**	**32 377**	**30 493**
varav anslagsökningar		*15 795*	*61 465*	*62 696*	*65 533*
varav anslagsminskningar		*-3 313*	*-25 192*	*-30 319*	*-35 039*
Skillnad mellan anslagseffekt och utgiftseffekt[2]		-4 029			
Summa ökning av takbegränsade utgifter		**-2 047**	**36 273**	**32 377**	**30 493**
Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket		175	2 288	2 288	2 288
Ökning av takbegränsade utgifter exkl. utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket[3]		**-2 222**	**33 985**	**30 090**	**28 206**
Beslutade anslagsförändringar sedan 2022 års ekonomiska vårproposition enligt tabell 6.15		10 178	1 176	1 570	2 084
Summa ökning av takbegränsade utgifter sedan 2022 års ekonomiska vårproposition till följd av beslutade, föreslagna och aviserade reformer		**7 956**	**35 161**	**31 660**	**30 290**

Anm.: Endast större anslagsförändringar som uppgår till minst 50 miljoner kronor ett enskilt år redovisas separat inom varje utgiftsområde.

[1] Förslag i propositionen HÄB22 som främst avser regelstyrda transfereringsanslag till följd av ändrade volymer eller makroekonomiska förutsättningar utan att någon ny reform föreslås uppgår till sammanlagt 11,9 miljarder kronor eller 1,4 miljarder kronor exkl. statsskuldsräntor.

[2] Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerats för bedömt faktiskt utnyttjande, se vidare avsnitt 6.4 under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin.

[3] Motsvarar de utgifter som till följd av reformer minskar budgeteringsmarginalen.

Källa: Egna beräkningar.

Reviderad pris- och löneomräkning

Mot bakgrund av nya prognoser för den makroekonomiska utvecklingen har de beräknade utgifterna till följd av pris- och löneomräkning av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål reviderats. I denna proposition bedöms utgifterna till följd av pris- och löneomräkning 2024 och 2025 bli högre än i beräkningen i 2022 års ekonomiska vårproposition (se tabell 6.14). Den förändrade makroekonomiska

utvecklingen sedan vårpropositionen påverkar inte pris- och löneomräkningen för 2023 eftersom den fastställdes i samband med vårpropositionen och baseras på utfall för 2021.

Makroekonomiska förändringar

Den nya makroekonomiska bedömningen i denna proposition som redovisas i avsnitt 3 beräknas sammantaget medföra högre utgifter i jämförelse med 2022 års ekonomiska vårproposition för hela perioden 2023–2025 (se tabell 6.13 och tabell 6.14).

Utgifterna inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är knutna till den makroekonomiska utvecklingen genom att biståndsbudgeten ska motsvara 1 procent av Sveriges BNI. BNI har reviderats upp 2023–2025 jämfört med bedömningen i vårpropositionen. Om biståndsbudgeten fortsatt var kopplad till BNI skulle utgifterna därmed öka. I denna proposition föreslås dock att biståndsbudgeten ska frikopplas från BNI och att den ska uppgå till 56 miljarder kronor 2023–2025. Förslaget beräknas minska utgifterna inom utgiftsområdet vilket framgår av tabell 6.16.

Upprevidering av prisbasbeloppet, till följd av upprevidérad inflation (konsumentprisindex), ger högre utgifter 2023–2025 inom ett flertal utgiftsområden, bl.a. utgiftsområdena 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn samt 15 Studiestöd.

Prognosen för inkomstindex har reviderats upp för 2023, ned för 2024 och upp för 2025 i jämförelse med vårpropositionen. Det medför högre utgifter 2023, lägre utgifter 2024 och högre utgifter 2025 för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. Revideringen av inkomstindex påverkar utgifterna inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom i motsatt riktning till utgifterna för ålderspensionssystemet eftersom utgifterna för garantipension och bostadstillägg för pensionärer minskar när inkomstpensionerna ökar.

Ett försämrat arbetsmarknadsläge ger högre utgifter 2023 och 2024 inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv. Utgifterna väntas dock minska 2025 i takt med att arbetsmarknaden väntas återhämta sig.

Volymer

Den nya bedömningen av volymer i transfereringssystemen i denna proposition beräknas sammantaget medföra lägre utgifter 2023, högre utgifter 2024 och ungefär oförändrade utgifter 2025 i jämförelse med 2022 års ekonomiska vårproposition (se tabell 6.13 och tabell 6.14). I tabell 6.17 redovisas de förändringar av volymprognoserna som förklarar de största utgiftsförändringarna.

Tabell 6.17 Volymer inom olika transfereringssystem jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition

Tusental

Utgiftsområde och volym	2023	2024	2025
8 Asylsökande och skyddsbehövande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	44,1	39,4	12,7
11 Antal personer med garantipension	366,9	387,3	394,4
11 Antal pensionärer som erhåller bostadstillägg	-19,1	-23,0	-24,6
13 Genomsnittligt antal nyanlända som kommunerna får schablonersättning för	-3,6	-6,5	-8,1
14 Antal deltagare i etableringsinsatser	-1,9	-3,2	-3,7

Utgiftsområde och volym	2023	2024	2025
15 Antal personer med studiemedel	-7,8	-4,4	-5,0

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade. Endast ett urval av volymer med större förändringar mot VÅP22 redovisas i tabellen.

Källa: Egna beräkningar.

Inom utgiftsområde 8 Migration har prognosen för det genomsnittliga antalet inskrivna asylsökande och tillfälligt skyddsbehövande per dygn reviderats upp 2023–2025. Det förklaras av att massflyktsdirektivet förlängts och nu är aktiverat ytterligare ett år. Majoriteten av de personer från Ukraina som sökt och kommer att söka skydd 2022 och 2023 antas stanna i Sverige så länge direktivet är aktiverat. När massflyktsdirektivet inte längre är aktiverat beräknas ca 60 procent successivt återvända till Ukraina medan ca 40 procent beräknas stanna i Sverige och söka asyl eller uppehållstillstånd på annan grund.

Inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom har prognosen för antalet personer med garantipension reviderats upp och prognosen för antalet pensionärer som får bostadstillägg justerats ned. Prognosrevideringen av antalet personer med garantipension förklaras huvudsakligen av förslaget om höjd garantipension, som innebär att grundnivån för garantipensionen höjs med 1 000 kronor per månad, vilket medför att fler pensionärer som tidigare inte haft garantipension beräknas tillkomma. Prognosjusteringen av antalet pensionärer som får bostadstillägg förklaras av att riksdagen beslutade att inte införa ett garantitillägg i bostadstillägget, vilket hade föreslagits i propositionen Vårändringsbudget för 2022.

Inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering har prognosen för det genomsnittliga antalet nyanlända som kommunerna får ersättning för reviderats ned 2023–2025. Utvecklingen av volymerna inom utgiftsområdet påverkas av beslut och beror på förslaget i denna proposition om att mottagandet av kvotflyktingar ska minska till 900 per år, jämfört med de 5 000 som var åtagandet för 2021. Förslaget beräknas minska utgifterna inom utgiftsområdet vilket framgår av tabell 6.16.

Inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv har prognosen för antalet deltagare i etableringsinsatser reviderats ned 2023–2025. Utvecklingen av volymerna inom utgiftsområdet påverkas av beslut och beror på förslaget i denna proposition om att mottagandet av kvotflyktingar ska minska till 900 per år, jämfört med de 5 000 som var åtagandet för 2021. Förslaget beräknas minska utgifterna inom utgiftsområdet vilket framgår av tabell 6.16.

Inom utgiftsområde 15 Studiestöd har prognosen för personer med studiemedel reviderats ned för hela prognosperioden till följd av att den ökade efterfrågan på studier som pandemin gav upphov till inte varit bestående i den utsträckning som tidigare väntats.

Inom ålderspensionssystemet har prognosen för antalet personer som väntas påbörja sitt uttag av allmän inkomstgrundad pension reviderats ned. Revideringen förklaras av att erfarenheterna av effekterna av pensionsreformen 2020, som innebar att den lägsta åldern för uttag av allmän inkomstgrundad pension höjdes från 61 till 62 år, har inkluderats i prognosen. Jämfört med tidigare prognoser väntas därför en större andel senarelägga sitt uttag av pension i samband med att den lägsta åldern för att ta ut allmän inkomstgrundad pension höjs från 62 till 63 år 2023.

Tekniska justeringar

Den största utgiftsförändringen som motiverar en teknisk justering av utgiftstaket är förslaget att justera statsbidraget till kommuner och regioner för att neutralisera

effekterna på kommunernas skatteunderlag av det höjda avdraget för resor till och från arbetsplatsen. I avsnitt 4.2 beskrivs de förslag som motiverar tekniska justeringar av utgiftstaket.

Minskning av anslagsbehållningar

Som framgår av tabell 6.3 beräknas budgetposten Minskning av anslagsbehållningar vara negativ för 2023–2025. Ett negativt värde innebär att behållningarna blir större under året, vilket sker när utgiftsförbrukningen understiger nivån för anvisade medel. Sedan 2022 års ekonomiska vårproposition har utgiftsprognoserna för 2023–2025 sammantaget reviderats ned mer än vad anslagsnivåerna förändrats. Det medför att anslagsbehållningarna sammantaget bedöms bli större än bedömningen i vårpropositionen, vilket framgår av de negativa beloppen för 2023–2025 i tabell 6.14.

Övriga utgiftsförändringar

Övriga utgiftsförändringar bidrar till att de takbegränsade utgifterna blir något högre jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition, främst för 2024. Delar av utgifterna inom utgiftsområde 8 Migration som går till mottagandet av tillfälligt skyddsbehövande från Ukraina kan avräknas från biståndet inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Utgifterna som kan avräknas biståndet beräknas nu blir lägre än vad som bedömdes i vårpropositionen vilket bidrar till att biståndsutgifterna inom utgiftsområde 7 beräknas öka 2023. Revideringen beror på nya antaganden om inflödet av tillfälligt skyddsbehövande och att massflyktsdirektivet förlängts och kommer vara aktiverat ytterligare ett år. Den upprevidering som skett av EU:s utgifter för 2023 påverkar direkt utgifterna inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen och får som följd att EU-avgiften är högre i denna proposition jämfört med bedömningen i vårpropositionen.

6.6 Uppföljning av utgifterna i statens budget och takbegränsade utgifter 2022

Utgiftsramarna för 2022 följer dels av det ursprungliga beslutet om statens budget för 2022, dels av de ändringar av ramarna som beslutats av riksdagen därefter. Därutöver föreslås ytterligare ändringar i propositionen Höständringsbudget för 2022. I tabell 6.18 redovisas de ursprungligen beslutade utgiftsramarna och de ändringar av ramarna som därefter beslutats och föreslagits. Sammantaget medför ändringarna ökade utgiftsramar 2022 om 87,2 miljarder kronor, och totalt uppgår de anvisade medlen för 2022 till 1 290,3 miljarder kronor. Ändringarna består huvudsakligen av att extraordinära åtgärder vidtagits eller föreslagits för innevarande år med anledning av pandemin och Rysslands invasion av Ukraina.

Av tabell 6.18 framgår vidare att prognosen för utgifterna inom budgetens utgiftsområden för 2022 beräknas uppgå till 1 253,2 miljarder kronor. De beräknade utgifterna för 2022 beräknas därmed överstiga utgifterna i den ursprungligen beslutade budgeten för 2022 med 56,8 miljarder kronor. Utgifterna understiger dock totalt anvisade medel för 2022 med 37,2 miljarder kronor.

Tabell 6.18 Utgifter 2022

Miljarder kronor

Utgiftsområde	Urspr. budget[1]	Beslutade ändrings-budgetar[2, 3]	Förslag till ändringsbud-get (HÄB)[3, 4]	Totalt anvisat[5]	Prognos	Differens prognos urspr. budget	Differens prognos totalt anvisat
1 Rikets styrelse	17,2	0,4		17,6	17,9	0,7	0,3
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	18,0	0,0		18,0	17,5	-0,5	-0,5

Utgiftsområde	Urspr. budget[1]	Beslutade ändrings-budgetar[2, 3]	Förslag till ändringsbud-get (HÄB)[3, 4]	Totalt anvisat[5]	Prognos	Differens prognos urspr. budget	Differens prognos totalt anvisat
3 Skatt, tull och exekution	12,8	0,1		12,9	12,9	0,1	0,0
4 Rättsväsendet	62,9	0,1	0,1	63,0	61,8	-1,1	-1,2
5 Internationell samverkan	2,2	1,2	0,0	3,4	3,4	1,2	0,0
6 Försvar och samhällets krisberedskap	76,6	4,5	0,0	81,1	81,2	4,6	0,1
7 Internationellt bistånd	51,9	0,0	-4,9	47,1	46,9	-5,0	-0,2
8 Migration	8,5	10,3		18,8	14,2	5,7	-4,6
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	113,3	7,9	0,2	121,4	123,0	9,7	1,5
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	97,4	14,6	4,5	116,5	113,9	16,4	-2,7
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	42,2	4,2		46,4	46,4	4,3	0,1
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	99,8	1,7	0,8	102,3	102,0	2,1	-0,3
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	6,2	0,0		6,2	5,8	-0,4	-0,4
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	93,2	0,1		93,3	80,8	-12,4	-12,4
15 Studiestöd	27,8	0,1		27,9	26,3	-1,5	-1,6
16 Utbildning och universitetsforskning	95,4	0,1		95,5	92,2	-3,2	-3,3
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	18,5	1,7		20,2	19,8	1,3	-0,4
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	5,8	4,3		10,1	7,5	1,7	-2,6
19 Regional utveckling	4,7		0,0	4,7	3,6	-1,1	-1,1
20 Allmän miljö- och naturvård	21,0	3,9		24,8	22,6	0,9	-2,3
21 Energi	3,3	9,0		12,3	12,2	9,7	-0,1
22 Kommunikationer	77,0	1,0	0,5	78,4	77,2	0,3	-1,2
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	21,6	2,2	0,6	24,4	22,7	1,0	-1,8
24 Näringsliv	9,3	7,1	0,0	16,3	14,3	5,1	-2,0
25 Allmänna bidrag till kommuner	156,5	0,4	0,2	157,1	157,1	0,6	0,0
26 Statsskuldsräntor m.m.	12,2	0,0	10,5	22,7	22,6	10,4	-0,1
27 Avgiften till Europeiska unionen	47,8			47,8	47,3	-0,5	-0,5
Summa utgiftsområden	**1 203,1**	**74,7**	**12,5**	**1 290,3**			
Minskning av anslagsbehållningar	-6,7						
Summa utgifter	**1 196,4**				**1 253,2**	**56,8**	**-37,2**
Summa utgifter exkl. statsskuldsräntor	**1 184,4**				**1 230,6**	**46,2**	**-37,1**
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	346,2				348,2	2,0	
Takbegränsade utgifter	**1 530,5**				**1 578,8**	48,3	
Budgeteringsmarginal	103,5				55,2	-48,3	
Utgiftstak för staten	**1 634,0**				**1 634,0**		

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Anslagen är fördelade till de utgiftsområden de tillhör i statens budget för 2022.

[1] Enligt den ursprungligen beslutade budgeten för 2022 (bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46).

[2] Inkluderar Extra ändringsbudget för 2022 – Ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, medel för testning och smittspårning samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2021/22:86, bet. 2021/22:FiU16, rskr. 2021/22:137–142), riksdagens beslut om ytterligare ändringar i statens budget för 2022 utöver regeringens förslag (bet. 2021/22:FiU16, rskr. 2021/22:137–142), Extra ändringsbudget för 2022 – Slopad karenstid för stöd vid korttidsarbete, förstärkt evenemangsstöd och andra åtgärder med anledning av coronaviruset samt kompensation till hushållen för höga elpriser (prop. 2021/22:113, bet. 2021/22:FiU44, rskr. 2021/22:169–173), Ändringar i statens budget för 2022 – Ekonomiskt stöd och utrustning till Ukraina (bet. 2021/22:FiU40, rskr. 2021/22:174 och rskr. 2021/22:175), Ändringar i statens budget för 2022 – Stöd till Ukraina med efterfrågad försvarsmateriel (bet. 2021/22:FiU46, rskr. 2021/22:204), Extra ändringsbudget för 2022 – Åtgärder för att stärka rikets militära försvar och kompensation till hushållen för höga elpriser (prop. 2021/22:199, bet. 2021/22:FiU47, rskr. 2021/22:226–228), Extra ändringsbudget för 2022 – Stöd till jordbruket och fiskerinäringen samt kompensation för höga energipriser (prop. 2021/22:252, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439), riksdagens beslut om ytterligare ändringar i statens budget för 2022 utöver regeringens förslag (bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439), Extra ändringsbudget för 2022 – Åtgärder i samband med rekapitalisering av SAS AB (prop. 2021/22:258, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439), Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459–470), riksdagens beslut om ytterligare ändringar i statens budget för 2022 utöver regeringens förslag (bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459–470).

[3] Där 0,0 anges har förslag till eller beslut om ändringsbudget lämnats men beloppet för utgiftsområdet uppgår till totalt mindre än 50 miljoner kronor.

[4] Förslag i propositionen Höständringsbudget för 2022.

[5] Anvisat på statens budget enligt den ursprungligen beslutade budgeten för 2022 (bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46) samt beslut och förslag enligt fotnot 2 och 4.

Källa: Egna beräkningar.

Större skillnader mellan prognos och ursprungligen beslutad budget

Diagram 6.1 visar de sex utgiftsområden där skillnaden mellan beräknade utgifter och ursprungligen beslutade ramar för 2022 är som störst. Avvikelserna förklaras övergripande i texten.

Diagram 6.1 Skillnad mellan utgiftsprognos för 2022 och ursprungligen anvisade medel i statens budget för 2022 för vissa utgiftsområden

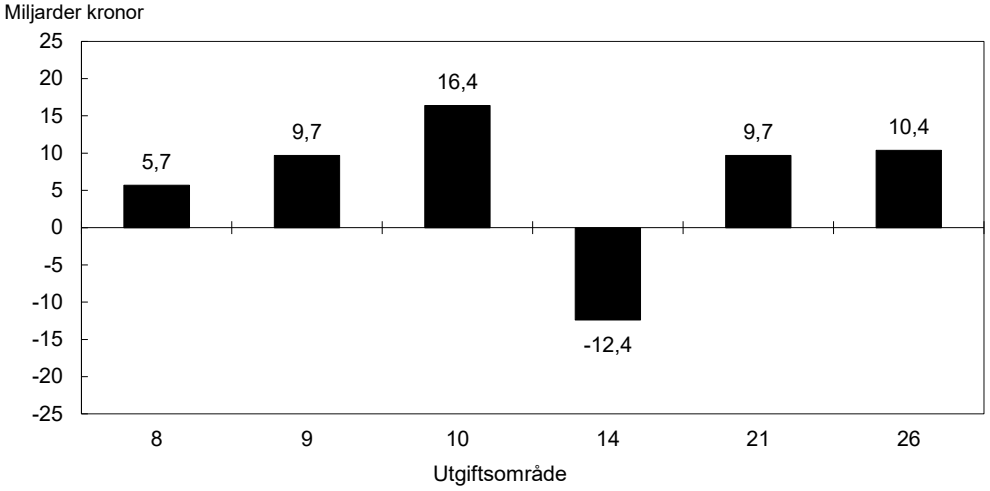

Anm.: Differens mellan utgiftsprognos i denna proposition och ursprungligen anvisade medel enligt den beslutade budgeten för 2022 (bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46).

Källa: Egna beräkningar.

För utgiftsområde 8 Migration beror upprevideringen på Rysslands invasion av Ukraina och EU:s aktivering av massflyktsdirektivet, vilket medför att 55 000 personer från Ukraina beräknas söka skydd i Sverige under 2022.

För utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg beror upprevideringen främst på tillskott till anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård*. Dessa tillskott har syftat till att stödja regionerna i deras arbete med anledning av pandemin, främst avseende testning, smittspårning och vaccinering mot coronaviruset. Därtill har medel tillförts anslaget för att öka antalet vårdplatser.

För utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning är upprevideringen huvudsakligen hänförlig till pandemirelaterade åtgärder som upphörde vid utgången av mars 2022. Den största uppskrivningen av utgifterna har skett

på anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* och rör arbetsgivares tillfälligt utökade rätt till ersättning för sjuklönekostnader. Därutöver har utgifterna på anslaget 1:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.*, bl.a. gällande ersättning för karensavdrag och ersättning till riskgrupper, ökat med anledning av de tillfälliga reglerna som regeringen införde som en konsekvens av spridningen av coronaviruset. Därtill har utgifterna reviderats upp på grund av ökat inflöde och ökad varaktighet i den reguljära sjukpenningen.

För utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv beror nedrevideringen i huvudsak på justerade prognoser i linje med utfall för anslagen 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*, 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*, 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* och 1:13 *Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar*.

För utgiftsområde 21 Energi beror upprevideringen på kompensationen till hushåll för höga elpriser i samtliga elområden fr.o.m. december 2021 t.o.m. februari 2022, samt den modifierade, förlängda kompensationen för elområdena 3 och 4 under mars 2022.

För utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. beror upprevideringen främst på att utgifterna för statsskuldsräntor bedöms bli högre än tidigare beräknat. Det förklaras i huvudsak av större kurs- och valutaförluster, bl.a. till följd av en försvagad kronkurs gentemot euron och US-dollarn samt lägre överkurser vid emission till följd av högre marknadsräntor. Anslaget för detta utgiftsområde får enligt budgetlagen överskridas om det är nödvändigt för att fullgöra statens betalningsåtaganden. Men i enlighet med förarbetena till lagen och praxis föreslår regeringen ändringar av anslaget när utgifterna väntas avvika väsentligt från anvisade medel.

6.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden

I detta avsnitt (6.7) återrapporterar regeringen vissa tillkännagivanden som riksdagen har lämnat efter förslag från finansutskottet med anledning av extra ändringsbudgetar till följd av coronaviruset och Rysslands invasion av Ukraina och som har anknytning till budgetens utgiftssida.

Utvärdering av stöd till näringslivet

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2020 – Förstärkt stöd till välfärd och företag, insatser mot smittspridning och andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2019/20:181) tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att den skyndsamt och fortlöpande bör granska stödåtgärdernas sammanlagda påverkan på företagen och återkomma till riksdagen med förslag på åtgärder som särskilt stärker de enskilda näringsidkarnas möjligheter att överbrygga konsekvenserna av covid-19 (bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:353).

Regeringen har uppdragit åt Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) att påbörja en strukturerad uppföljning och utvärdering av de sammanlagda effekterna på företagen av stöden till näringslivet med anledning av den pågående pandemin (N2020/03083). Uppdraget ska slutredovisas till regeringen (Näringsdepartementet) senast den 31 december 2022. En första delredovisning av uppdraget lämnades den 1 juni 2021, vilket har redovisats i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.7). En andra delredovisning lämnades den 27 december 2021. Tillväxtanalys redovisar i denna bl.a. att företagsstorlek i sig inte påverkar företags möjlighet att erhålla stöd men att det på branschnivå kan finnas vissa skillnader. Exempelvis tycks reglerna för stöd till korttidsarbete ha passat tillverkningsindustrin särskilt väl jämfört med andra

branscher. En tredje delredovisning lämnades den 28 april 2022. I denna utvärderar Tillväxtanalys de tillfälligt nedsatta arbetsgivaravgifterna. Enligt Tillväxtanalys har åtgärden haft vissa positiva effekter men effekterna varierar mellan olika företagsstorlekar och branscher. Regeringen avser att återkomma till riksdagen när Tillväxtanalys slutredovisat sitt uppdrag. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Kriterier för evenemangsstödet

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, medel för testning och smittspårning samt åtgärder på skatteområdet och andra områden med anledning av coronaviruset (prop. 2021/22:86) tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om kriterier för evenemangsstödet (bet. 2021/22:FiU16 punkt 2, rskr. 2021/22:141). Av tillkännagivandet följer att regeringen skyndsamt bör vidta åtgärder när det gäller evenemangsstödet så att aktörer kan få det snabbare och att fler kan få del av det (bet. 2021/22:FiU16 s. 22).

Den 18 januari 2022 beslutade regeringen om propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, medel för testning och smittspårning samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset. Den 3 februari 2022 beslutade regeringen om propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Slopad karenstid för stöd vid korttidsarbete, förstärkt evenemangsstöd och andra åtgärder med anledning av coronaviruset samt kompensation till hushållen för höga elpriser (prop. 2021/22:113). I båda dessa propositioner föreslogs ytterligare medel till evenemangsstödet för att möjliggöra förlängning av stödperioden. Den 3 mars 2022 beslutade regeringen om ändringar i förordningen (2021:816) om statligt stöd för vissa planerade evenemang som inte kunnat genomföras med anledning av begränsningar som beslutats för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19. Stödet förlängdes så att evenemang som planerats äga rum t.o.m. den 30 juni 2022 är stödberättigade om de inte kunnat genomföras eller i väsentlig utsträckning måste begränsas till följd av restriktioner med anledning av spridningen av covid-19. Den tidigare stödperioden var juni–december 2021. Dessutom förstärktes stödet i flera avseenden. Stödandelen höjdes från 70 procent till 90 procent av de stödberättigade kostnaderna och takbeloppet för stödet höjdes från 17,5 miljoner kronor till 22,5 miljoner kronor per arrangör eller underleverantör till arrangör. Höjningarna av stödandelen och takbeloppet gäller för evenemang som planerats under perioden januari–juni 2022. Därutöver ändrades regelverket så att evenemang med flera föreställningar, där samtliga föreställningar inte ryms inom stödperioden, kan vara stödberättigade i den del som faller inom stödperioden. Den 3 mars 2022 fattade regeringen också beslut om regleringsbrev för anslaget 1:27 *Evenemangsstöd* inom utgiftsområde 24 Näringsliv. Villkoren för anslaget förtydligades så att det uttryckligen framgår att Skatteverket får använda vissa medel för information om stödet. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Utformningen av stöd till olika branscher

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Slopad karenstid för stöd vid korttidsarbete, förstärkt evenemangsstöd och andra åtgärder med anledning av coronaviruset samt kompensation till hushållen för höga elpriser tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om utformningen av stöd till olika branscher (bet. 2021/22:FiU44 punkt 2, rskr. 2021/22:170). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över bl.a. omställningsstödet så att det utformas mer träffsäkert och återkomma till riksdagen med förslag till ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att relevanta stöd når ut till mötesarrangörer och besöksnäringen (bet. 2021/22:FiU44 s. 19).

Stöden till näringslivet har tagits fram med syftet att de ska kunna komma företagen till del så snart som möjligt. Både Tillväxtanalys och Coronakommissionen bedömer att stöden i stort har fyllt sitt syfte och nått de branscher som varit i särskilt behov av offentliga insatser för att möta pandemins effekter (se Tillväxtanalys PM 2022:02 Företagens och pandemistödens utformning – miss eller match? och SOU 2022:10 s. 176 och 177).

I viss utsträckning har regeringen ändrat i regelverken för stöden under pandemin för att förbättra träffsäkerheten. EU:s statsstödsregelverk innebär dock begränsningar för vissa av stöden. Vad specifikt avser omställningsstödet till särskilt drabbade företag är regeringens bedömning att EU-kommissionens krav för stödbelopp i den omfattningen innebär att det inte går att förändra regelverket så att fler företag skulle kunna få del av stödet. Därtill var tiden för knapp för att ändra de stöd som kommissionen godkänt i enlighet med det tillfälliga ramverket för statsstöd under pandemin, som löpte ut den 30 juni 2022. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Tillfällig justering av nivåerna för inblandning av biodrivmedel

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Åtgärder för att stärka rikets militära försvar och kompensation till hushållen för höga elpriser (prop. 2021/22:199) tillkännagett för regeringen att den skyndsamt bör återkomma med förslag om hur nivåerna för inblandning av biodrivmedel tillfälligt kan justeras för att sänka drivmedelspriserna under 2022 (bet. 2021/22:FiU47 punkt 4, rskr. 2021/22:228).

Riksdagen har bifallit regeringens förslag om att pausa reduktionsplikten (prop. 2021/22:243, bet. 2021/22:MJU31, rskr. 2021/22:452). Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Åtgärder för att stärka svensk matberedskap

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Tillfälligt sänkt skatt på bensin och diesel samt hantering av överskott av vaccindoser (prop. 2021/22:221) tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om åtgärder för att stärka svensk matberedskap (bet. 2021/22:FiU39 punkt 2, rskr. 2021/22:248). Av tillkännagivandet följer att regeringen bl.a. föreslås utnyttja den möjlighet som finns att upp till 1 miljard kronor bevilja tillfälliga undantag från EU:s statsstödsregler för att stödja svenska veteodlare, samt övriga växtodlings- och trädgårdsföretag, för att värna svensk matberedskap och då beakta att krisstöd till animalieproduktionen har prioritet (bet. 2021/22:FiU39 s. 14).

Efter förslag i Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina infördes ett tillfälligt stöd som riktades till bl.a. växthusodlingsföretag. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Stöd till civilsamhället

Riksdagen har i samband med behandlingen av propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Tillfälligt sänkt skatt på bensin och diesel samt hantering av överskott av vaccindoser tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ytterligare stöd till civilsamhället för stöd till nyanlända ukrainare (bet. 2021/22:FiU39 punkt 3, rskr. 2021/22:250).

Av tillkännagivandet framgår att regeringen bör säkerställa att tillräckliga medel tillförs civilsamhället för att skapa förutsättningar för uthålliga krisinsatser från de aktörer som verkar inom denna sektor samt att kommande satsningar bör ha en särskild

inriktning på barn och unga (bet. 2021/22:FiU39 s. 15 och 16). Utskottet framför också att regeringen hittills anvisat 30 miljoner kronor till civilsamhällets arbete med flyktingmottagandet och att detta är otillräckligt för att skapa förutsägbara villkor samt att det inte är tydligt om dessa medel avsätts utöver redan utlovat stöd för hantering av covid-19-pandemin.

Regeringen har under våren och sommaren 2022 genomfört ett flertal sakråd med civilsamhällets organisationer för att ta del av organisationernas lägesbild och behov av stöd från det offentliga i flyktingmottagandet. Efter förslag i Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina tillfördes 100 miljoner kronor anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid för humanitära insatser via organisationer inom det civila samhället i samband med mottagande av skyddsbehövande med anledning av Rysslands invasion av Ukraina. Av medlen har 30 miljoner kronor använts för att återställa en tidigare omfördelning från arbete med covid-19-pandemin till insatser för flyktingmottagande. Efter förslag i samma proposition tillfördes även 30 miljoner kronor anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder* inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Medlen har använts för bidrag till kommuner för att i samarbete med civilsamhället kunna erbjuda lokala insatser kopplade till arbetsmarknaden och samhällslivet till personer på flykt från Ukraina som har beviljats tillfälligt skydd i Sverige. Efter förslag i Extra ändringsbudget för 2022 – Stöd till jordbruket och fiskerinäringen samt kompensation för höga energipriser (prop. 2021/22:252, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:437) har därutöver 50 miljoner kronor tillförts anslaget 14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid för att stärka nyanländas möjligheter att stärka sina kunskaper i svenska och om samhället samt för att främja deras deltagande i samhällslivet. I denna proposition lämnar regeringen förslag om ytterligare stöd till anslag 14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen* (se utg.omr. 17 avsnitt 17.5) för 2023.

Regeringen bedömer att tidigare beslutade och nu föreslagna åtgärder tillgodoser riksdagens tillkännagivande. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

7 Statens budgetsaldo och statsskulden

I detta avsnitt lämnas förslag om att regeringen under 2023 bemyndigas att ta upp lån. Vidare lämnas förslag om Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen för 2023. Till grund för förslagen ligger en analys av utvecklingen av statens budgetsaldo, dvs. skillnaden mellan statens inkomster och utgifter. Därutöver presenteras beräkningar för statsskuldens utveckling som åtföljs av en jämförelse mellan den nuvarande prognosen för statens budgetsaldo och prognosen i 2022 års ekonomiska vårproposition (prop. 2021/22:100) respektive beräkningen i den ursprungligen beslutade budgeten för 2022 (bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46). I beräkningarna antas att inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar, utöver tidigare beslutade och aviserade reformer samt reformer som föreslås eller aviseras i denna proposition, genomförs under prognosperioden.

Sammanfattning

- Statens budget för 2022 beräknas uppvisa ett överskott på 151 miljarder kronor. Rensat för Riksbankens amortering av lån i Riksgäldskontoret beräknas överskottet till 89 miljarder kronor.
- År 2023–2025 beräknas budgetsaldot uppgå till i genomsnitt 67 miljarder kronor per år.
- Riksgäldskontorets nettoutlåning förstärker budgetsaldot med 119 miljarder kronor 2022 och 52 miljarder kronor 2023. Förstärkningen beror båda åren till stor del på Riksbankens amorteringar och avseende 2022 även på inflödet av flaskhalsintäkter till Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät). År 2023 beräknas däremot inflödet av flaskhalsintäkter vara ungefär lika stort som den planerade återföringen av flaskhalsintäkter till elkonsumenterna.
- Utvecklingen för budgetsaldot bidrar till att den konsoliderade statsskulden som andel av BNP väntas minska från 21 procent av BNP 2021 till 12 procent av BNP 2025.
- I jämförelse med 2022 års ekonomiska vårproposition har statens budgetsaldo reviderats upp med 63 miljarder kronor för 2022. Den främsta förklaringen till upprevideringen är att Riksgäldskontorets nettoutlåning har justerats ned till följd av ett upprevideratt inflöde av flakshalsintäkter.

7.1 Inledning

Alla inkomster och utgifter samt övriga betalningar som påverkar statens lånebehov utgör budgetsaldot. Inkomsterna i statens budget, som redovisas i tabell 7.1 och beskrivs närmare i avsnitt 5, utgörs av statens skatteinkomster och övriga inkomster. Statens skatteintäkter beräknas genom att de skatter som tillfaller Europeiska unionen, kommunala skatteintäkter samt ålderspensionsavgifter avräknas från de totala skatteintäkterna. Därefter beräknas statens kassamässiga skatteinkomster genom att statens skatteintäkter justeras för periodiseringar. Till statens utgifter hör utgiftsområdena 1–25 och 27, vilka beskrivs närmare i avsnitt 6 och redovisas som utgifter exklusive statsskuldsräntor i tabell 7.1. Dessa poster tillsammans med utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m., Riksgäldskontorets nettoutlåning samt en post för

kassamässig korrigering utgör de utgifter som påverkar statens budgetsaldo. Budgetsaldot motsvaras av lånebehovet med omvänt tecken.

7.2 Statens budgetsaldo

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen.

Beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2023 enligt tabell 7.1 godkänns.

Beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2023 enligt tabell 7.1 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Ett budgetöverskott är detsamma som ett negativt lånebehov för staten, dvs. en amorteringsmöjlighet, och därigenom minskar normalt statsskulden. Det motsatta förhållandet gäller vid ett budgetunderskott. För att statens budgetsaldo ska överensstämma med dess lånebehov redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning och en kassamässig korrigeringspost på utgiftssidan av statens budget.

Statens budget väntas gå med överskott 2022–2025

Statens budget beräknas uppvisa ett överskott på 151 miljarder kronor 2022 (se tabell 7.1). Rensat för Riksbankens amortering av valutalån hos Riksgäldskontoret beräknas överskottet uppgå till 89 miljarder kronor 2022. Även resterande del av prognosperioden väntas budgetsaldot vara positivt. Överskotten respektive år beror på att statens inkomster beräknas överskrida statens utgifter. Utöver den underliggande inkomst- och utgiftsutvecklingen påverkas budgetsaldot av Riksgäldskontorets nettoutlåning, där bl.a. Riksbankens amorteringar och nettoflödet av flaskhalsintäkter hos Svenska kraftnät ingår. Båda dessa händelser påverkar nettoutlåningen och därmed budgetsaldot, men inte statens finansiella sparande.

Tabell 7.1 Statens budgetsaldo

Miljarder kronor. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Inkomster[1]	1 191	1 285	1 279	1 320	1 391
Utgifter m.m.	1 113	1 134	1 195	1 294	1 300
varav utgifter exkl. statsskuldsräntor[2]	*1 216*	*1 231*	*1 234*	*1 277*	*1 281*
varav statsskuldsräntor m.m.[3]	*-1*	*23*	*13*	*10*	*9*
varav Riksgäldskontorets nettoutlåning[4]	*-97*	*-119*	*-52*	*7*	*9*
varav kassamässig korrigering	*-4*	*0*	*0*	*0*	*0*
Statens budgetsaldo	**78**	**151**	**84**	**26**	**92**
Statens budgetsaldo exkl. vidareutlåning till Riksbanken	**21**	**89**	**20**	**26**	**92**

Anm.: Prognoserna utgår från beslutade och aviserade reformer. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Summan av inkomsttyperna 1000–7000.

[2] Utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 samt 27, inkl. förändring av anslagsbehållningar.

[3] Avser utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

[4] Utfasningen av Riksgäldskontorets valutalån för Riksbankens räkning beräknas minska nettoutlåningen 2021–2023 med omkring 60 miljarder kronor per år (se tabell 7.2).

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Överskotten i statens budget under 2022–2025 beräknas uppgå till i genomsnitt 88 miljarder kronor eller 2 procent av BNP per år (se tabell 7.1 respektive diagram 7.1). Det negativa budgetsaldot under 2020 är hänförligt till pandemin. Storleken på

överskotten fr.o.m. 2022 är jämförbara med statens överskott under åren som föregick pandemin.

Diagram 7.1 Statens budgetsaldo

Utfall 1990–2021, prognos 2022–2025

Procent av BNP

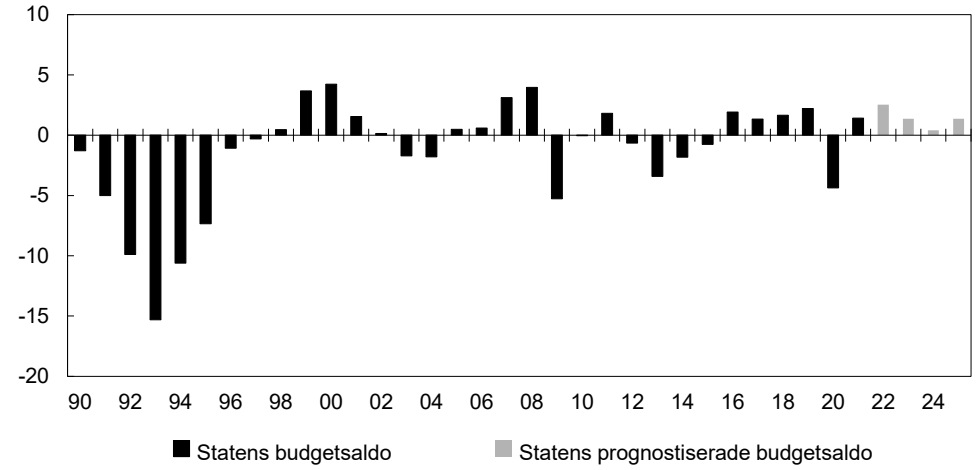

Anm.: Underskotten 2009 (5 procent av BNP eller 176 miljarder kronor) och 2013 (3 procent av BNP eller 131 miljarder kronor) var till stor del en konsekvens av Riksbankens preventiva förstärkningar av valutareserven i samband med finanskrisen (100 miljarder kronor) respektive eurokrisen (100 miljarder kronor).

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Ett flertal faktorer påverkar statsskuldsräntorna

För 2022 beräknas utgifterna för statsskuldsräntorna öka kraftigt jämfört med 2021 och uppgå till 23 miljarder kronor. Det förklaras av högre inhemska räntor och att emissionerna till överkurser bedöms minska samtidigt som valutaförluster bedöms öka. Överkurser är den kompensation staten initialt får för att under obligationernas löptid betala kupongräntor som överstiger de förväntade marknadsräntorna vid emissionstillfället.

År 2023 beräknas ränteutgifterna minska och uppgå till 13 miljarder kronor, i huvudsak beroende på valutavinster, men även till stor del som en följd av lägre inhemska räntor. Ränteutgifterna bedöms bli ytterligare något lägre 2024 och 2025 och uppgår dessa år till i genomsnitt 9 miljarder kronor per år. Orsaken är bl.a. att myndigheter, statliga affärsverk och vissa statliga bolag sammantaget ökar sina nettotillgodohavanden hos Riksgälden dessa år. Hela prognosperioden bedöms bli påverkad av kursförluster. Kursförluster uppstår när Riksgäldskontoret köper tillbaka obligationer och marknadsräntan vid köptillfället understiger kupongräntan.

I en kostnadsmässig redovisning, där in- och utbetalningar fördelas över lånens löptider, speglar räntekostnaderna bättre statsskuldens storlek och marknadsränteläget. Det medför att räntekostnadernas profil är jämnare än i den utgiftsmässiga beräkningen. De kostnadsmässiga räntorna ökar från drygt 3 miljarder kronor 2021 till i genomsnitt 17 miljarder kronor per år under perioden 2022–2025. Statsskuldsräntorna beskrivs närmare inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Riksbankens amorteringar och ett stort inflöde av flaskhalsintäkter beräknas minska nettoutlåningen

Riksgäldskontorets nettoutlåning är en post på budgetens utgiftssida som vid sidan om anslagsfinansierade utgifter påverkar budgetsaldot. Riksgäldskontoret lånar ut till, och ansvarar för inlåning från, bl.a. myndigheter samt vissa statliga bolag och fonder. Nettoutlåningen speglar den totala nettoförändringen av all in- och utlåning under en

viss period. Ökad nettoutlåning kan därmed bero på ökad utlåning eller minskad inlåning under en given period. En större nettoutlåning medför ett större lånebehov samtidigt som statsskulden blir högre.

Nettoutlåningen omfattar både löpande statlig verksamhet, såsom in- och utbetalningar av studielån, och tillfälliga poster som ofta beslutas med kort varsel och som därför kan vara svåra att förutse. De tillfälliga posterna medför att nettoutlåningen kan variera kraftigt från år till år.

Den enskilt största posten under prognosperioden avser lån till Riksbanken avseende den förstärkta valutareserv som togs upp i samband med finanskrisen 2009 och eurokrisen 2013. Under 2021–2023 beräknas Riksbanken amortera dessa lån för att övergå till en helt egenfinansierad valutareserv. Amorteringarna beräknas minska nettoutlåningen och statsskulden med sammanlagt 182 miljarder kronor (se tabell 7.2).

Den resterande förstärkningen av budgetsaldot via nettoutlåningen förklaras 2022 i huvudsak av inflödet av flaskhalsintäkter till Svenska kraftnät (se tabell 7.2). Flaskhalsintäkter uppkommer som ett resultat av överföringsbegränsningar, och därmed prisskillnader, mellan elområden. Avgifterna tillfaller Svenska kraftnät och redovisas löpande som en långfristig skuld till elkonsumenterna i affärsverkets balansräkning. Hur medlen kan disponeras är reglerat i artikel 19 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el (elmarknadsförordningen) som föreskriver att de främst ska användas för att reducera de begränsningar som de orsakas av, bl.a. genom nätinvesteringar. Affärsverket balanserar medlen tills det är möjligt att använda dem på det vis elmarknadsförordningen tillåter.

Nedlagd elproduktion i södra Sverige och elkrisen i Europa har lett till ökade elkostnader för hushåll och företag samt stora prisskillnader mellan elområden. Detta har resulterat i ett större inflöde av flaskhalsintäkter än vad Svenska kraftnät kan investera i närtid. Regeringen avser därför att säkerställa att ett tillfälligt högkostnadsskydd införs samt att vissa andra kompensatoriska åtgärder vidtas för att flaskhalsintäkter ska återföras till elkonsumenterna. En återföring kommer att fördelas ut baserat på genomsnittspris per elområde och historisk förbrukning under perioden oktober 2021–september 2022. Åtgärderna beräknas uppgå till ca 60 miljarder kronor 2023, varav högkostnadsskyddet beräknas uppgå till ca 56 miljarder kronor.

Regeringen lämnar i denna proposition förslag om ett nytt anslag på 2,4 miljarder kronor för ett riktat elstöd till elintensiva företag. Utgångspunkten är att stödet ska finansieras av flaskhalsintäkter. Åtgärder som finansieras av flaskhalsintäkter ökar nettoutlåningen och därmed även lånebehovet. Däremot påverkas inte den offentliga sektorns finansiella sparande eftersom flaskhalsintäkterna är bokförda som en skuld till elkonsumenterna. Vidare tillhör Svenska kraftnät inte den offentliga sektorn enligt nationalräkenskaperna (se vidare avsnitt 8).

Den sammantagna prognosen över nettoflödet av flaskhalsintäkter och hur de påverkar Riksgäldskontorets nettoutlåning framgår av tabell 7.2. Inflödet av flaskhalsintäkter beräknas uppgå till ca 75 miljarder kronor 2022 och ca 70 miljarder kronor 2023. Utflödet beräknas uppgå till ca 11 respektive 75 miljarder kronor respektive år. År 2023 påverkas utflödet i huvudsak av de kompensatoriska åtgärderna beskrivna ovan. Därtill påverkas utflödet under både 2022 och 2023 av tariffreduktioner, nätförluster och nätinvesteringar.

Tabell 7.2 Riksgäldskontorets nettoutlåning

Miljarder kronor. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Investeringslån till myndigheter	1	0	1	1	1
Myndigheters räntekonton	-22	0	0	0	0
CSN:s studielån[1]	11	11	10	11	11
Trafikverkets infrastrukturlån	6	1	1	1	3
Affärsverket svenska kraftnät	-17	-65	5	0	0
Resolutionsavgiften	-4	-4	-5	-6	-6
Insättningsgarantin	-3	4	0	0	0
Lån till Riksbanken	-57	-61	-64	0	0
Aktiebolaget Svensk Exportkredit	0	-10	0	0	0
Kärnavfallsfonden	-7	7	0	0	0
Övrigt	-4	-1	-1	0	-1
Summa nettoutlåning	**-97**	**-119**	**-52**	**7**	**9**

[1] Netto av studielån och kreditreserv.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Kassamässig korrigering

För att budgetsaldot ska överensstämma med skillnaden mellan in- och utbetalningar på statens centralkonto i Riksbanken görs en kassamässig korrigering (se tabell 7.1). Detta behövs vid en tidsförskjutning mellan redovisning och betalning (alternativt redovisning och överföring av medel till räntekonton) samt vid transaktioner över statens centralkonto som inte har sin motsvarighet på anslag eller inkomsttitlar och omvänt. Utfallet av den kassamässiga korrigeringen räknas fram som en restpost.

7.3 Statsskulden

Statsskulden förväntas minska till 12 procent av BNP 2025

Statens lånebehov beräknas uppgå till minus 151 miljarder kronor och den okonsoliderade statsskulden beräknas minska med 135 miljarder kronor 2022 (se tabell 7.3). Skälet till att statsskuldens utveckling inte helt följer lånebehovet är posten skulddispositioner m.m. Skulddispositionerna består bl.a. av valutakurseffekter, upplupen inflationskompensation och förändring av Riksgäldskontorets förvaltningstillgångar.

Tabell 7.3 Statsskuldens förändring

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Okonsoliderad statsskuld vid ingången av året	1 280	1 204	1 069	981	960
Förändring av okonsoliderad statsskuld	-76	-135	-88	-21	-96
varav lånebehov[1]	*-78*	*-151*	*-84*	*-26*	*-92*
varav skulddispositioner m.m.	*2*	*16*	*-4*	*6*	*-4*
Okonsoliderad statsskuld vid årets slut[2]	**1 204**	**1 069**	**981**	**960**	**865**
Eliminering av myndigheters innehav av statspapper	60	61	62	63	64
Förändring av konsoliderad statsskuld	-73	-136	-89	-22	-97
Konsoliderad statsskuld vid årets slut[3]	**1 145**	**1 008**	**919**	**898**	**801**
Konsoliderad statsskuld, procent av BNP	**21**	**17**	**15**	**14**	**12**

[1] Motsvarar statens budgetsaldo med omvänt tecken.

[2] I den okonsoliderade statsskulden ingår statliga myndigheters innehav av statspapper.

[3] I den konsoliderade statsskulden har statliga myndigheters innehav av statspapper räknats bort.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Statsskulden som andel av BNP har trendmässigt minskat sedan 1990-talet. Den beräknade utvecklingen för budgetsaldot bidrar till att den konsoliderade statsskulden som andel av BNP gradvis väntas minska från 21 procent av BNP 2021 till 12 procent av BNP 2025 (se diagram 7.2). Den konsoliderade statsskulden motsvarar den okonsoliderade statsskulden minskad med myndigheters innehav av statspapper.

Diagram 7.2 Statsskuldens utveckling

Utfall 1990–2021, prognos 2022–2025

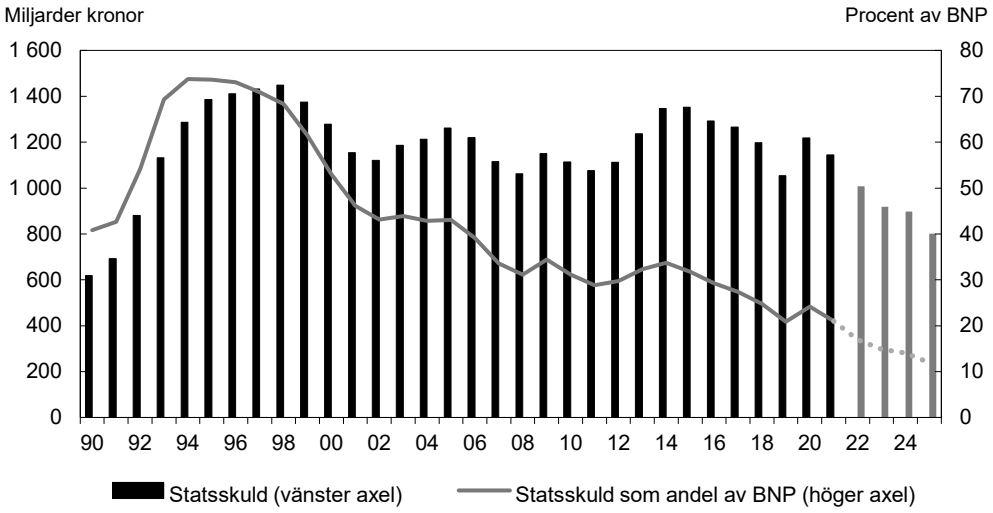

Anm.: I diagrammet redovisas den okonsoliderade statsskulden t.o.m. 2001. För åren därefter redovisas den konsoliderade statsskulden. Den konsoliderade statsskulden började redovisas 2002 och har i genomsnitt varit ca 50 miljarder kronor lägre än den okonsoliderade statsskulden till följd av att myndigheters innehav av statsobligationer och statsskuldväxlar eliminerats. Från och med 2012 ändrades statsskuldens redovisningsprinciper.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

7.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2022

Jämfört med den ursprungligen beslutade budgeten för 2022 och 2022 års ekonomiska vårproposition har prognosen för budgetsaldot reviderats upp med 98 respektive 63 miljarder kronor för 2022 (se tabell 7.4). Upprevideringen av budgetsaldot jämfört med den ursprungligen beslutade budgeten för 2022 förklaras huvudsakligen av upp-reviderade inkomster. Sedan vårpropositionen förklaras det högre prognostiserade saldot av framför allt nedreviderade utgifter. Den främsta förklaringen till de lägre utgifterna är den minskade nettoutlåningen, som i sin tur drivs av ökade flaskhals-intäkter till Svenska kraftnät. En närmare uppföljning av statens inkomster och utgifter exklusive statsskuldsräntor ges i avsnitt 5 respektive 6.

Tabell 7.4 Uppföljning av statens budgetsaldo 2022

Miljarder kronor

	Prognos 2022	SB22[1]	VÅP22	Differens SB22	Differens VÅP22
Inkomster[2]	1 285	1 190	1 286	96	-1
Utgifter m.m.	1 134	1 137	1 198	-3	-64
varav utgifter exkl. statsskuldsräntor[3]	*1 231*	*1 184*	*1 245*	*46*	*-14*
varav statsskuldsräntor m.m.[4]	*23*	*12*	*16*	*11*	*6*
varav Riksgäldskontorets nettoutlåning	*-119*	*-60*	*-63*	*-59*	*-56*
varav kassamässig korrigering	*0*	*0*	*0*	*0*	*0*
Statens budgetsaldo	**151**	**53**	**88**	**98**	**63**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Avser den ursprungligen beslutade budgeten för 2022 (bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46).

[2] Summan av inkomsttyperna 1000–7000.

[3] Utgifterna inom utgiftsområdena 1–25 samt 27, inkl. förändring av anslagsbehållningar.

[4] Avser utgifterna inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

8 Den offentliga sektorns finanser

I detta avsnitt redovisas prognoser för den offentliga sektorns finanser, finansiella nettoförmögenhet och skuldutveckling. Redovisningen görs för såväl den totala konsoliderade offentliga sektorn som delsektorerna staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn. Att den offentliga sektorn är konsoliderad innebär att transfereringar mellan de olika delsektorerna räknas av.

Vidare redovisas prognoser på det finansiella sparandet som baseras på antagandet att inga finanspolitiska regel- eller anslagsändringar, utöver de som föreslås eller aviseras i denna proposition eller propositionen Höständringsbudget för 2022 (prop. 2022/23:2), genomförs under prognosperioden. Det är viktigt att framhålla den extra stora osäkerhet som fortsatt finns i prognoserna, och som är betydande för denna beräkning, inte minst nära sammankopplad med hur Rysslands invasion av Ukraina och dess följder utvecklas.

Avsnittet innehåller avslutningsvis en jämförelse mellan olika bedömares prognoser för finansiellt och strukturellt sparande. Tabeller med prognosernas innehåll i detalj redovisas i bilaga 2.

Sammanfattning

- Innevarande år förväntas en fortsatt återhämtning i den offentliga sektorns finanser från de stora underskotten 2020. Inkomsterna utvecklas starkt på grund av en hög BNP-tillväxt i nominella termer. Samtidigt har åtgärder vidtagits med anledning av pandemin och de ekonomiska konsekvenserna av Rysslands invasion av Ukraina. Detta bidrar till att utvecklingen av utgifterna också väntas bli relativt stark men i mindre omfattning än inkomsttillväxten. Sammantaget förväntas den offentliga sektorns finansiella sparande förstärkas och ett överskott redovisas 2022.
- Den förväntade ekonomiska avmattningen 2023 bedöms belasta de offentliga finanserna, och överskottet i finanserna väntas minska. År 2024 och 2025 beräknas det finansiella sparandet gradvis förstärkas. Det beror främst på att endast den finanspolitik som aviserats eller beslutats är inkluderad i beräkningarna.
- Det strukturella sparandet bedöms vara oförändrat 2022 och i linje med överskottsmålet. Därefter stärks sparandet strukturellt i relation till den finanspolitik som inkluderas i prognoserna.
- Det är i huvudsak statens finanser som har belastats under pandemin. Underskottet i staten beräknas snabbt minska och vändas till överskott som förstärks under prognosperioden 2022–2025.
- Ålderspensionssystemet väntas redovisa ett litet överskott 2022 motsvarande 0,3 procent av BNP. Ålderspensionssystemet väntas därefter generera ett successivt ökande överskott på 0,3–0,5 procent av BNP 2023–2025.
- Kommunsektorns ekonomiska resultat och finansiella sparande väntas fortsatt vara starka 2022, till följd av stora tillskott av statsbidrag. Kommunsektorn väntas redovisa ett positivt finansiellt sparande på 0,3 procent av BNP 2022, men beräknas därefter redovisa ett årligt underskott på 0,4 procent av BNP 2023–2025.
- Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld beräknas minska under prognosperioden. Till stor del beror detta på Riksbankens amorteringar av

valutalån och utvecklingen av den finanspolitik som hittills beslutats samt aviserade åtgärder. I kombination med den beräknade ekonomiska tillväxten minskar bruttoskulden relativt snabbt som andel av BNP.

8.1 Inledning

Redovisningen av den offentliga sektorns finanser följer generellt principerna i nationalräkenskaperna (NR). I EU bygger NR på den s.k. ENS 2010-manualen som är en del av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 549/2013 av den 21 maj 2013 om det europeiska national- och regionalräkenskapssystemet i Europeiska unionen. Skatter och statsbidrag redovisas dock enligt den ordning som gällde enligt tidigare redovisning. Därmed överensstämmer redovisningen av skatter och statsbidrag i detta avsnitt bättre med redovisningen i statens budget och den kommunala redovisningen än med NR:s redovisningsprinciper. Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn och dess delsektorer påverkas inte av denna avvikelse. Redovisningen av inkomster och utgifter för den konsoliderade offentliga sektorn påverkas inte heller.

I samband med att NR fr.o.m. 2014 gick över till EU:s nya regelverk ENS 2010, ändrades benämningarna på flera sektorer i NR. I regeringens ekonomiska propositioner används dock de äldre men vedertagna benämningarna offentlig sektor (som i NR numera benämns offentlig förvaltning), stat (statlig förvaltning), ålderspensionssystem (sociala trygghetsfonder) och kommunsektor (kommunal förvaltning).

Regeringens beräkningar för de offentliga finansernas utveckling baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen i avsnitt 3. Beräkningen av de offentliga finanserna bortom det kommande budgetåret baseras på antagandet att inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar, utöver de som föreslås eller aviseras i denna proposition, genomförs under prognosperioden. Beräkningen ska ses som en konsekvensanalys av budgetförslagets och tidigare beslutade och aviserade åtgärders effekt på den medelfristiga budgetutvecklingen.

8.2 Den offentliga sektorns finanser

Det finansiella sparandet

Den offentliga sektorn redovisade överskott respektive år 2015–2019 (se diagram 8.1) på i genomsnitt 0,8 procent av BNP. Till följd av den djupa lågkonjunkturen och de omfattande finanspolitiska åtgärderna som genomförts försämrades det finansiella sparandet i sektorn med över 3 procent av BNP 2020 i förhållande till 2019. Den snabba återhämtningen i ekonomin 2021 medförde att de offentliga finanserna kraftigt stärktes. Trots att omfattande stödåtgärder även genomförs innevarande år, beräknas det finansiella sparandet förstärkas ytterligare. Detta beror på att inkomsterna väntas hållas uppe av den ekonomiska tillväxten, som för helåret 2022 är hög i nominella termer.

Den prognostiserade avmattningen i ekonomin medför att de offentliga finanserna försvagas 2023. Det finansiella sparandet väntas dock vara fortsatt positivt, vilket till stor del beror på att tillfälliga stödåtgärder upphör. Antagandet om avsaknad av nya åtgärder för 2024 och 2025 medför en fortsatt förstärkning i de offentliga finanserna. Samtidigt innebär den beräknade makroekonomiska utvecklingen att finanserna är fortsatt belastade 2024. Sammantaget innebär det att det finansiella sparandet främst beräknas förstärkas 2025.

Diagram 8.1 Den offentliga sektorns finansiella och strukturella sparande

Procent av BNP resp. potentiell BNP. Utfall för det finansiella sparandet 2000–2021, prognos 2022–2025

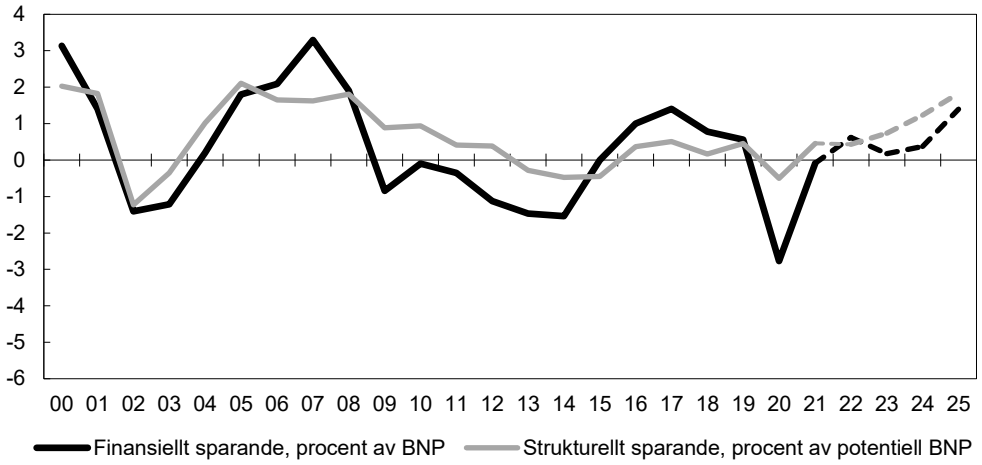

Anm.: För det strukturella sparandet utgör hela perioden en bedömning och utfall saknas.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den stora variation som kan ses i den offentliga sektorns finansiella sparande 2019–2021 beror i hög grad på att inkomsterna från skatter utvecklades i takt med konjunkturen. Samtidigt medförde ökade utgifter till följd av de omfattande stödåtgärder som genomförts att finanserna belastades. För 2022 beräknas såväl inkomster som utgifter växa långsammare än BNP och därefter i linje med tillväxten (se tabell 8.1). År 2025 prognostiseras utgifterna ånyo växa långsammare. Främst är det utvecklingen av statens inkomster och utgifter som ligger bakom de stora svängningarna i den offentliga sektorns finansiella sparande 2019–2025.

Tabell 8.1 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Inkomster	**2 640**	**2 822**	**2 911**	**3 020**	**3 175**
Procent av BNP	48,4	47,5	47,2	47,3	47,3
Skatter och avgifter[1]	2 323	2 449	2 545	2 641	2 775
Kapitalinkomster	67	104	85	90	99
Övriga inkomster	250	270	281	290	301
Utgifter	**2 645**	**2 785**	**2 901**	**2 996**	**3 081**
Procent av BNP	48,5	46,9	47,0	46,9	45,9
Utgifter exkl. räntor	2 623	2 748	2 860	2 954	3 038
Räntor[2]	22	38	41	43	43
Finansiellt sparande	**-5**	**37**	**11**	**24**	**94**
Procent av BNP	-0,1	0,6	0,2	0,4	1,4
Strukturellt sparande					
Procent av potentiell BNP	0,5	0,4	0,7	1,2	1,8

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

[1] Publicerat utfall 2021 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2021 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det strukturella sparandet

Det strukturella sparandet är en skattning av hur det finansiella sparandet skulle vara om det inte påverkades av konjunkturläget eller av händelser som ger upphov till

engångseffekter. Eftersom konjunkturens påverkan inte ingår i det strukturella sparandet framgår den direkta effekten av den aktiva finanspolitiken tydligare. År 2022 bedöms det strukturella sparandet i likhet med 2021 vara i nivå med överskottsmålet, trots de omfattande finanspolitiska åtgärder som genomförts (se diagram 8.1 och tabell 8.2). Därefter bedöms det strukturella sparandet successivt förstärkas ytterligare. Den snabba förbättringen av det strukturella sparandet är huvudsakligen en följd av att de aktiva finanspolitiska åtgärderna minskar i omfattning mellan 2022 och 2023 och att de därefter i stort sett är oförändrade.

Skillnaden mellan det finansiella sparandet och det strukturella sparandet är en nettoeffekt av de automatiska stabilisatorerna och skattebasernas sammansättning samt engångseffekter (om posterna 2–4 i tabell 8.2 subtraheras från post 1 fås post 5). Den förväntade konjunkturutvecklingen i svensk ekonomi (post 6 i tabellen) medför att de automatiska stabilisatorerna ger en positiv påverkan 2022 men negativ 2024 och 2025 (post 2 i tabellen).

Tabell 8.2 Finansiellt och strukturellt sparande

Procent av BNP om inte annat anges

Post		2022	2023	2024	2025
1	**Finansiellt sparande**	**0,6**	**0,2**	**0,4**	**1,4**
2	*varav automatiska stabilisatorer*	*0,5*	*0,0*	*-0,6*	*-0,3*
3	*varav skattebasernas sammansättning*	*-0,4*	*-0,6*	*-0,3*	*-0,1*
4	*varav engångseffekter*	*0,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
5	*varav strukturellt sparande, procent av potentiell BNP*	*0,4*	*0,7*	*1,2*	*1,8*
6	BNP-gap, procent av potentiell BNP	0,2	-1,7	-1,5	0,0

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

Källa: Egna beräkningar.

De inkomster, framför allt från skattebaser, och utgifter som varierar i takt med konjunkturen utvecklas starkare respektive svagare jämfört med föregående år. Denna effekt på det finansiella sparandet avräknas vid beräkningen av det strukturella sparandet. Förändringar i skattebasens sammansättning bedöms belasta de offentliga finanserna under prognosperioden (post 3 i tabellen). För 2022–2025 bedöms det inte finnas någon engångseffekt som påverkar det finansiella sparandet (post 4 i tabellen).

Den årliga förändringen av det strukturella sparandet enligt post 5 kan i sin tur fördelas på ett antal andra komponenter (posterna 7–12 i tabell 8.3). En av dessa komponenter är den aktiva finanspolitiken (post 8 i tabellen). I tabell 8.4 redovisas den samlade budgeteffekten av aktiva finanspolitiska åtgärder i förhållande till föregående år, dvs. de sammanräknade inkomsterna och utgifterna för alla åtgärder som beslutats av riksdagen samt föreslås eller aviseras i denna proposition eller i propositionen Höständringbudget för 2022. Den aktiva finanspolitiken ger ett negativt bidrag till det strukturella sparandet 2022. År 2023 påverkas det strukturella sparandet däremot positivt som följd av att omfattningen av de tillfälliga åtgärderna för att hantera pandemin och lågkonjunkturen minskar. Utvecklingen av det strukturella sparandet förklaras också av förändringen av nettointäkter från kapital som tillfälligt stärktes 2022 av de höga utdelningarna från statliga bolag. Vidare medför utvecklingen i kommunsektorn, dvs. kommuner och regioner, att det strukturella sparandet försvagas både 2022 och 2023 medan ålderspensionssystemet ger ett neutralt bidrag.

Tabell 8.3 Förändringen av det strukturella sparandet

Procent av potentiell BNP

Post		2022	2023	2024	2025
7	Förändring av det strukturella sparandet	0,0	0,3	0,5	0,6
8	*varav aktiv finanspolitik*	*-0,4*	*0,9*	*0,0*	*0,1*
9	*varav kapitalnetto*	*0,3*	*-0,4*	*0,0*	*0,1*
10	*varav kommunsektorns sparande*	*-0,5*	*-0,7*	*0,0*	*-0,1*
11	*varav pensionssystemets sparande*	*0,0*	*0,0*	*0,1*	*0,0*
12	*varav övrigt*	*0,5*	*0,4*	*0,3*	*0,5*

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

Källa: Egna beräkningar.

Post 12 (övrigt) innehåller bl.a. effekten av en underliggande automatisk budgetförstärkning. Utan att nya aktiva finanspolitiska beslut fattas ökar normalt skatteintäkterna i ungefär samma takt som BNP i löpande priser, medan de statliga utgifterna ökar något långsammare. Anledningen till att utgifterna ökar långsammare än BNP är att många transfereringar och andra anslag inte automatiskt räknas upp i samma takt som ekonomin växer. Anslagen till de statliga myndigheterna kompenseras inte heller fullt ut för att lönerna ökar, eftersom en viss produktivitetsökning förutsätts i pris- och löneomräkningssystemet. Utan nya aktiva beslut förstärks därför normalt de offentliga finanserna. Den automatiska budgetförstärkningen tenderar att vara mycket varierande vid kraftiga konjunktursvängningar. Även inkomstförändringar som inte bedöms bero på konjunkturen ingår i posten övrigt. För 2022–2025 är skattningen av post 12 i paritet med genomsnittet för perioden före pandemin 2010–2019 på ca 0,4 procent av potentiell BNP.

Tabell 8.4 Samlade budgeteffekter av tidigare beslut och nu aktuella förslag och aviseringar i förhållande till föregående år

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Förändring av takbegränsade utgifter[1]	179,8	35,5	2,8	-35,0	2,8	-10,7
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	-9,1	1,4	0,2	-1,8	-0,1	2,0
varav kapitaltillskott statliga bolag	*-9,1*	*7,9*	*1,4*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
varav lånefinansierade infrastrukturinvesteringar[2]	*3,6*	*0,2*	*-1,3*	*-2,7*	*-0,5*	*2,4*
Summa utgiftsförändringar[3]	**170,6**	**36,9**	**3,0**	**-36,8**	**2,7**	**-8,6**
Skatter, brutto[4, 5]	-45,1	-2,2	-21,2	20,3	5,6	0,3
Indirekta effekter av skatter[5]	8,8	-4,4	-0,9	-1,8	-0,3	0,0
Övriga inkomstreformer	1,4	-0,2	0,2	2,4	-2,4	0,0
Summa inkomstförändringar, netto[3, 6]	**-34,9**	**-6,8**	**-21,9**	**20,9**	**3,0**	**0,3**
Utgifts- och inkomstförändringar, effekt på offentliga sektorns finansiella sparande[3]	**-205,5**	**-43,7**	**-24,9**	**57,7**	**0,3**	**8,9**
Procent av BNP	-4,1	-0,8	-0,4	0,9	0,0	0,1

Anm.: Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerats för faktiskt bedömt utnyttjande (se vidare avsnitt 6.4 under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin).

[1] Avsnitt 6.4 innehåller en mer detaljerad genomgång av utvecklingen av de takbegränsade utgifterna. I tabell 6.6 redovisas budgeteffekterna per utgiftsområde.

[2] Posten visar förändringen av nettoupplåningen för väg- och järnvägsobjekt. Nettoupplåning utgör skillnaden mellan nyupplåning och amortering.

[3] För utgiftssidan innebär minustecken anslagsminskningar eller att temporära program upphör eller minskar i omfattning. För inkomstsidan innebär minustecken att skatteinkomsterna minskar. För den sammanlagda budgeteffekten av åtgärder på utgifts- och inkomstsidan innebär minustecken att de offentliga finanserna försvagas jämfört med året innan.

[4] Se tabell 5.6. Förändrad kommunal utdebitering ingår i tabell 5.6 men ska inte ingå i tabell 8.4 eftersom den visar budgeteffekter av tidigare riksdagsbeslut och förslag från regeringen.

[5] För åtgärder på skatteområdet beskriver bruttoeffekten den statiskt beräknade förändringen i intäkterna från den skatt som regeländringen avser. En indirekt effekt kan uppkomma om regeländringen påverkar andra skattebaser eller konsumentprisindex (om konsumentprisindex påverkas består den indirekta effekten bl.a. av att utgiftsnivån i olika offentliga transfereringssystem påverkas via prisbasbeloppet).

[6] Exklusive indirekta effekter på inkomstsidan till följd av åtgärder på utgiftssidan.

Källa: Egna beräkningar.

Omfattningen av tillfälliga och permanenta finanspolitiska åtgärder

Under 2020 och 2021 genomfördes tillfälliga finanspolitiska åtgärder i stor omfattning. Åtgärderna beslutades efter förslag från regeringen i de propositioner om ändringar i budgeten som lämnades dessa år eller efter initiativ från riksdagen, och åtgärdernas budgeteffekter var i huvudsak begränsade till det innevarande året. Merparten av åtgärderna var inriktade på att hantera de direkta konsekvenserna av pandemin. Sammantaget uppgår budgeteffekterna av dessa tillfälliga åtgärder till ca 195 miljarder kronor 2020 och ca 110 miljarder kronor 2021.

Även de åtgärder för 2021–2023 som föreslogs i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m.), och som främst var inriktade på en ekonomisk återstart, var till stor del tillfälliga. Budgeteffekterna av åtgärderna uppgick till 108 miljarder kronor för 2021. Till följd av att åtgärderna planerades upphöra, eller minska i omfattning, beräknades budgeteffekterna minska till 86 miljarder kronor 2022 och till 53 miljarder kronor 2023. De åtgärder som kvarstår är i huvudsak av permanent karaktär.

De tillfälliga åtgärderna 2020 är en starkt bidragande orsak till att finanspolitiska åtgärder beräknas försvaga det finansiella sparandet i den offentliga sektorn med ca 206 miljarder kronor 2020 jämfört med 2019 (se tabell 8.4). De tillfälliga åtgärderna under 2021, tillsammans med åtgärderna i budgetpropositionen för 2021, är i sin tur den huvudsakliga orsaken till att det finansiella sparandet försvagades med ytterligare ca 44 miljarder kronor 2021 jämfört med 2020.

Även under 2022 har riksdagen beslutat om tillfälliga finanspolitiska åtgärder för innevarande år, både efter förslag från regeringen i propositioner om ändringar i statens budget och efter initiativ från riksdagen. Åtgärderna har varit inriktade på att hantera konsekvenserna av pandemin, men också på att hantera situationen på elmarknaden och effekterna för Sverige med anledning av Rysslands invasion av Ukraina. Sammantaget uppgår budgeteffekterna av de tillfälliga åtgärder som riksdagen hittills beslutat under 2022 till drygt 60 miljarder kronor (se tabell 8.6 i 2022 års ekonomiska vårproposition samt tabellerna 6.15 och 12.3 i denna proposition). Hanteringen av pandemin kräver inte längre betydande finanspolitiska åtgärder. Denna redovisning av omfattningen av tillfälliga och permanenta finanspolitiska åtgärder inkluderar av den anledningen de åtgärder som riksdagen beslutat om hittills under 2022, men inte de som regeringen föreslår i propositionen Höständringsbudget för 2022.

Att de tillfälliga åtgärderna är mindre omfattande 2022 jämfört med 2021, drygt 60 miljarder kronor jämfört med ca 110 miljarder kronor, medför i sig en förstärkning av det finansiella sparandet 2022 jämfört med 2021. Det finansiella

sparandet förstärks 2022 även till följd av att åtgärder som föreslogs i budgetpropositionen för 2021 planeras att upphöra eller minska i omfattning. Samtidigt träder de åtgärder för 2022 i kraft som föreslogs i budgetpropositionen för 2022 och som uppgick till ca 74 miljarder kronor (prop. 2021/22:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m.). Det medför i sig en försvagning av det finansiella sparandet 2022 jämfört med 2021 som motverkar förstärkningen. Åtgärderna i budgetpropositionen för 2022 var i huvudsak av permanent karaktär.

Dessa förändringar bidrar sammantaget till den försvagning av det finansiella sparandet 2022 jämfört med 2021 på ca 25 miljarder kronor som den aktiva finanspolitiken totalt sett beräknas medföra enligt tabell 8.4. På samma sätt kan förstärkningen av det finansiella sparandet 2023 jämfört med 2022 på ca 58 miljarder kronor till stor del hänföras till att tillfälliga åtgärder upphör eller minskar i omfattning. Det gäller både minskningen i omfattning 2023 av åtgärderna i budgetpropositionen för 2021 och de tillfälliga åtgärder som genomförts för 2022. Försvagningen 2023 motverkas dock delvis av de åtgärder som föreslås i denna proposition och som framgår av tabell 8.5.

Budgeteffekter av riksdagens och regeringens åtgärder sedan 2022 års ekonomiska vårproposition

Budgeteffekterna av nya åtgärder i förhållande till redovisningen i 2022 års ekonomiska vårproposition (prop. 2021/22:100) redovisas översiktligt i tabell 8.5.

I redovisningen i vårpropositionen ingick förslagen som lämnades i propositionen Vårändringsbudget för 2022 (prop. 2021/22:99). Förslagen i den propositionen avslogs dock av riksdagen. Såväl de förslagen som förslagen i propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Stöd till Ukraina (prop. 2021/22:255) överlämnades därefter till riksdagen – med vissa justeringar – i propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina. Riksdagen beslutade huvudsakligen i enlighet med förslagen (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459–470).

Vidare har regeringen lämnat förslag med ekonomiska konsekvenser för budgeten för 2022 i propositionerna Extra ändringsbudget för 2022 – Stöd till jordbruket och fiskerinäringen samt kompensation för höga energipriser och Extra ändringsbudget för 2022 – Åtgärder i samband med rekapitalisering av SAS AB. Även i dessa fall beslutade riksdagen huvudsakligen i enlighet med förslagen (prop. 2021/22:252 och prop. 2021/22:258, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:436–439).

Riksdagen har också fattat beslut med ekonomiska konsekvenser för budgeten för 2022 i enlighet med regeringens förslag i propositionerna Extra ändringsbudget för 2022 – Tillfälligt sänkt skatt på bensin och diesel samt hantering av överskott av vaccindoser (prop. 2021/22:221, bet. 2021/22:FiU39, rskr. 2021/22:248–250) och Extra ändringsbudget för 2022 – Retroaktivt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk (prop. 2021/22:270, bet. 2021/22:FiU50, rskr. 2021/22:471).

Slutligen ingår i redovisningen i tabell 8.5 de förslag för 2023 och aviserade förändringar för 2024 och 2025 som lämnas i denna proposition samt förslagen i propositionen Höständringsbudget för 2022.

Utgångspunkten för redovisningen är att beslutade, föreslagna samt aviserade ökningar och minskningar av anslag fullt ut motsvaras av en förändring av den faktiska förbrukningen av utgifter på anslagen. Nivån på den offentliga sektorns inkomster och utgifter påverkas även av andra förändringar, som i detta sammanhang inte definieras som nya åtgärder. Exempel på sådana förändringar är variationer i

volymer i rättighetsbaserade transfereringssystem eller förändrade makroekonomiska förutsättningar.

I tabell 8.5 redovisas budgeteffekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande. Det framgår att de nu föreslagna och aviserade reformerna och finansieringarna på budgetens utgifts- och inkomstsidor sammantaget medför att den offentliga sektorns finanser försvagas med ca 42 miljarder kronor 2023. Budgeteffekterna är ungefär lika stora för 2024 och 2025. För att stödja analysen av finanspolitiken redovisas budgeteffekter även i förhållande till föregående år (se tabell 8.4).

Tabell 8.5 Budgeteffekter av beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder sedan 2022 års ekonomiska vårproposition

Offentliga sektorns finansiella sparande. Miljarder kronor om inte annat anges

	2022	2023	2024	2025
Förändring av takbegränsade utgifter[1]	6,6	35,2	31,7	30,3
varav revidering av tidigare redovisade budgeteffekter[2]	*-4,0*	*0,0*	*0,0*	*0,0*
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	-1,1	-1,6	-0,4	-0,3
Summa utgiftsförändringar	**5,5**	**33,5**	**31,2**	**29,9**
Skatter, netto[3]	-4,5	-10,9	-10,2	-10,2
Övriga inkomstförändringar[3]	0,0	2,4	0,0	0,0
Summa inkomstförändringar, netto	**-4,5**	**-8,5**	**-10,2**	**-10,2**
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	**-10,0**	**-42,1**	**-41,4**	**-40,1**
Procent av BNP	-0,2	-0,7	-0,6	-0,6

[1] Se avsnitt 6.5 för en mer detaljerad genomgång av de förslag som påverkar budgetens utgiftssida. Tabell 6.15 och tabell 6.16 visar de beräknade budgeteffekterna per utgiftsområde. I tabell 8.5 ingår inte förslag i propositionen HÄB22 som främst avser regelstyrda transfereringsanslag till följd av ändrade volymer eller makroekonomiska förutsättningar utan att någon ny reform föreslås. Förslagen, som framgår av tabell 6.16, medför höjda anslagsnivåer för 2022 på sammanlagt 1,4 miljarder kronor exklusive utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. och är förklaringen till att värdet för 2022 skiljer sig från tabell 6.16.

[2] Budgeteffekten av vissa åtgärder har justerats för faktiskt bedömt utnyttjande (se vidare avsnitt 6.4 under rubriken Revidering av budgeteffekter för vissa åtgärder med anledning av pandemin och tabell 6.16).

[3] Effekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande av beslutade och föreslagna förändringar av skatteregler sedan 2022 års ekonomiska vårproposition beskrivs närmare i tabellerna 12.2 och 12.3. Budgeteffekten av övriga inkomstförändringar beskrivs i tabell 5.7.

Källa: Egna beräkningar.

8.3 Statens finanser

I detta avsnitt redovisas statens finanser enligt NR. Beräkningarna utgår från de prognoser på statens budgetsaldo som redovisas i avsnitt 7. Skillnaden mellan de båda redovisningarna består främst i att statens budgetsaldo visar statens lånebehov med omvänt tecken och därmed dess påverkan på statsskulden. Statens finansiella sparande visar i stället förändringen av statens finansiella förmögenhet, exklusive effekten av värdeförändringar.

Från budgetsaldo till statens finansiella sparande

I tabell 8.6 framgår väsentliga skillnader mellan statens budgetsaldo enligt budgetredovisningen och det finansiella sparandet enligt NR. Det finansiella sparandet påverkas inte av försäljningar eller köp av finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökad utlåning eftersom sådana transaktioner inte förändrar den finansiella förmögenheten. Däremot påverkas budgetsaldot och statsskulden av sådana transaktioner.

Förutom denna skillnad avviker det finansiella sparandet också i flera andra avseenden från budgetsaldot. Bland annat redovisas budgetsaldot kassamässigt, medan det finansiella sparandet redovisas enligt NR:s principer som innebär en periodiserad

redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatteinkomster och ränteutgifter.

Tabell 8.6 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

Miljarder kronor. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Budgetsaldo	**78**	**151**	**84**	**26**	**92**
Justeringar till finansiellt sparande					
Periodisering av skatter	-24	-22	16	11	-3
Räntor, periodisering, kursvinster/-förluster	-12	0	-6	-3	2
Köp och försäljning av aktier, extra utdelningar m.m.[1]	-7	-12	-5	-5	-5
Övriga finansiella transaktioner m.m.	-83	-115	-71	-6	-1
Finansiellt sparande	**-48**	**2**	**18**	**23**	**84**

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

[1] Inkluderar justeringar avseende Riksbankens inlevererade överskott.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Staten redovisade ett betydande överskott 2021 enligt statsbudgetredovisningen men ett kraftigt underskott i det finansiella sparandet. Förklaringen finns främst i posterna Periodisering av skatter och Övriga finansiella transaktioner m.m. som minskar det finansiella sparandet i förhållande till budgetsaldot. Den enskilt största skillnaden beror på Riksbankens beslut att egenfinansiera sin valutareserv, vilket innebär att Riksgäldskontoret kan amortera på de lån som upptagits för Riksbankens räkning. Eftersom Riksbanken klassificeras till näringslivet i NR minskar den offentliga sektorns upplåning. De flaskhalsavgifter som tillfallit Affärsverket svenska kraftnät och som skuldförts som förutbetalda avgifter samt är placerade på konto i Riksgäldskontoret förstärkte också budgetsaldot, men dessa exkluderades vid beräkningen av det finansiella sparandet. De övriga posterna bidrog i stället till att ytterligare förstärka saldot i förhållande till sparandet.

Riksbankens amortering av lån medför att de två redovisningarna skiljer sig åt även 2022 och 2023. Likaså ger den förväntade utvecklingen av Affärsverket svenska kraftnäts behållning på konto i Riksgäldskontoret upphov till skillnader 2022. Vidare medför också skatteperiodiseringar att budgetsaldot beräknas bli högre 2022 i förhållande till det finansiella sparandet, men lägre 2023. Även de förväntade utbetalningarna av medel från EU:s facilitet för återhämtning och resiliens påverkar posten Övriga finansiella transaktioner m.m. olika i de båda redovisningssystemen. Ersättningar avseende 2022 beräknas erhållas 2023. I budgetredovisningen redovisas dessa flöden kassamässigt som de uppstår, medan flödena periodiseras i NR. Skillnaden mellan budgetredovisningen och NR är mindre 2024 och 2025 och förklaras bl.a. på antagandet om försäljning av aktier.

Utvecklingen av statens finansiella sparande

Den snabba återhämtningen i de offentliga finanserna mellan 2020 och 2021 skedde i huvudsak i staten. Samtidigt som skatteinkomsterna växte kraftigt utvecklades utgifterna mer i linje med ett historiskt genomsnitt.

Det finansiella sparandet i staten beräknas förstärkas ytterligare 2022 (se tabell 8.7), till följd av att inkomsterna fortsätter att växa snabbt. Till stor del beror detta på att engångshändelser tillfälligt kraftigt ökat utdelningar från de statliga bolagen. Den förväntade avmattningen i ekonomin 2023 medför att statens finanser försvagas. Samtidigt upphör flera tillfälliga stödåtgärder, vilket sammantaget leder till att statens finansiella sparande förstärks något. Den kompensation som avser flaskhalsintäkter och som hanteras av Affärsverket svenska kraftnät redovisas inte som

betalningsflöden i staten, detta beror på att affärsverket är klassificerat till näringslivet i NR:s redovisning.

Den förväntade utvecklingen av statens finanser 2024 och 2025 präglas i stor utsträckning av att endast den finanspolitik som aviserats eller beslutats fram t.o.m. propositionen Höständringsbudget för 2022 är inkluderad i beräkningarna. Samtidigt medför den beräknade inflationsutvecklingen att utgifterna i staten 2024 fortsätter att öka i takt med den ekonomiska tillväxten. Detta sammantaget leder till att förstärkningen av statens finansiella sparande huvudsakligen uppstår 2025.

Tabell 8.7 Statens inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Inkomster	**1 392**	**1 497**	**1 526**	**1 576**	**1 650**
Procent av BNP	25,5	25,2	24,7	24,7	24,6
Skatter och avgifter[1]	1 211	1 279	1 329	1 380	1 447
Kapitalinkomster	27	52	27	24	26
Övriga inkomster	155	166	170	172	177
Utgifter	**1 440**	**1 494**	**1 508**	**1 553**	**1 566**
Procent av BNP	26,4	25,2	24,4	24,3	23,3
Utgifter exkl. räntor	1 424	1 466	1 482	1 530	1 545
Procent av BNP	26,1	24,7	24,0	24,0	23,0
Ränteutgifter[2]	16	28	26	23	20
Finansiellt sparande	**-48**	**2**	**18**	**23**	**84**
Procent av BNP	-0,9	0,0	0,3	0,4	1,3

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

[1] Utfall 2021 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2021 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

8.4 Ålderspensionssystemets finanser

Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet väntas visa ett mindre överskott 2022 motsvarande 0,3 procent av BNP. Från och med 2023 väntas ålderspensionssystemet uppvisa ett fortsatt överskott motsvarande i genomsnitt 0,4 procent av BNP (se tabell 8.8).

I ålderspensionssystemet förväntas ett avgiftsunderskott under hela prognosperioden, dvs. avgiftsinkomsterna väntas vara lägre än pensionsutbetalningarna. Avgiftsunderskottet förväntas minska fr.o.m. 2023, men ändå bestå under hela perioden. Avkastningen på AP-fondernas tillgångar i form av ränteintäkter och utdelningar bedöms vara högre än avgiftsunderskottet, vilket medför att det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet väntas vara positivt och successivt öka under prognosperioden.

Tabell 8.8 Ålderspensionssystemets inkomster och utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Avgiftsinkomster[1]	311	327	340	354	373
Pensionsutgifter	332	344	356	362	377
Avgiftsunderskott	**-20**	**-17**	**-16**	**-8**	**-4**
Räntor, utdelningar	32	38	39	42	44
Förvaltningsutgifter m.m.	-5	-5	-5	-6	-6

	2021	2022	2023	2024	2025
Finansiellt sparande	**7**	**16**	**17**	**28**	**35**
Procent av BNP	0,1	0,3	0,3	0,4	0,5

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Utfall 2021 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2021 som redovisas i avsnitt 5.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utgifterna i ålderspensionssystemet väntas öka de närmaste åren till följd av att inkomstindex ökar samt att pensionärerna blir fler och att pensionerna i genomsnitt blir högre. År 2022–2025 förväntas pensionsutbetalningarna öka med i genomsnitt 3,3 procent per år. Avgiftsinkomsterna, som är starkt kopplade till lönesumman i ekonomin (summan av utbetalda löner inklusive företagarinkomster), väntas öka i betydligt snabbare takt, med i genomsnitt 4,6 procent per år. De avgiftsinkomster som finansierar systemet är ålderspensionsavgiften från arbetsgivare och egenföretagare samt den allmänna pensionsavgiften (se tabell 8.9).

Den 14 december 2017 ingick Pensionsgruppens partier en överenskommelse i syfte att säkra långsiktigt höjda och trygga pensioner. Av överenskommelsen framgår bl.a. att ett antal pensionsrelaterade åldersgränser ska höjas. Förändringar avseende 2020 har beslutats och trätt i kraft (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10). Övriga förändringar träder i kraft 2023 respektive 2026 (prop. 2018/19:91, bet. 2018/19:AU12, rskr. 2018/19:276 och prop. 2021/22:181, bet. 2021/22:SfU25, rskr. 2021/22:331). För 2023 medför de justerade åldersgränserna att den lägsta åldern för att ta ut allmän inkomstgrundad pension ändras till 63 år, att garantipensionsåldern och åldern för angränsande trygghetssystem ändras från 65 till 66 år och att åldern för arbetstagarens rätt att kvarstå i anställning enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd, den s.k. las-åldern, ändras från 68 till 69 år. De höjda åldersgränserna i skattesystemen beräknas öka avgiftsinkomsterna fr.o.m. 2023 med 2,5 miljarder kronor.

Tabell 8.9 Ålderspensionssystemets avgiftsinkomster

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Allmän pensionsavgift	138	145	152	158	166
Ålderspensionsavgift, arbetsgivare	143	152	158	165	174
Ålderspensionsavgift, egenföretagare	3	3	3	3	3
Statlig ålderspensionsavgift	27	27	26	27	29
Avgiftsinkomster[1]	**311**	**327**	**340**	**354**	**373**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Utfall 2021 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos för den offentliga sektorns skatteinkomster för 2021 som redovisas i avsnitt 5.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Alla inkomstpensioner och tilläggspensioner som erhålls efter 65 års ålder är följsamhetsindexerade. Följsamhetsindexering innebär att inkomst- och tilläggspensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex eller ett balansindex, minus en förskottsränta på 1,6 procent. I ett läge när pensionssystemets finanser är i balans bygger följsamhetsindexeringen på förändringen av inkomstindex. Om pensionssystemets skulder överstiger systemets tillgångar aktiveras balanseringen och indexeringen bygger i stället på ett balansindex. Balanseringen är ett sätt att säkerställa att pensionssystemets utgifter över tid inte överstiger dess inkomster. Balanstalet beräknas överstiga 1,0 under prognosperioden. Pensioner och pensionsrätter antas därmed indexeras med inkomstindex.

8.5 Kommunsektorns finanser

Kommunsektorns finanser regleras av balanskravet och kravet på en god ekonomisk hushållning i kommunallagen (2017:725). Enligt balanskravet får kommuners och regioners resultat som huvudregel inte vara negativa medan kravet på en god ekonomisk hushållning innebär att högre resultat troligen behövs (se avsnitt 4.3). Skillnaden mellan resultatet och det finansiella sparandet förklaras till största delen av att investeringar, men inte avskrivningar, ingår som utgifter i beräkningen av det finansiella sparandet. I resultatet ingår inte investeringar men däremot avskrivningar. Det kan även finnas periodiseringsskillnader för olika inkomster och utgifter mellan det finansiella sparandet och resultatet.

I regeringens prognos för kommunsektorns finanser antas utgifterna utvecklas på ett sätt som är förenligt med balanskravet. På några års sikt antas i normalfallet kommunsektorn som helhet även redovisa ett resultat som bedöms vara i linje med en god ekonomisk hushållning. Vidare antas den genomsnittliga kommunalskattesatsen vara oförändrad. Prognosen grundar sig även på ett antagande om oförändrad politik på statlig nivå, förutom tidigare beslutade och nu föreslagna samt aviserade förändringar av statsbidragen. Därigenom blir skatteunderlagets tillväxt viktigt för den beräknade utvecklingen av kommunsektorns inkomster i prognosen.

Eftersom kommunsektorn i normalfallet antas redovisa ett resultat i linje med god ekonomisk hushållning på några års sikt blir den beräknade utvecklingen av skatteunderlaget vanligtvis styrande för prognosen för utgifterna.

Resultat och finansiellt sparande 2022–2025

Efter att kommunsektorns inkomster ökat i hög takt 2020 och 2021 bedöms inkomsterna öka betydligt långsammare 2022–2025 (se tabell 8.10). Det beror på att tillfälliga pandemirelaterade statsbidrag avtar. Trots att en svagare konjunktur leder till att de kommunala skatteinkomsterna antas växa något långsammare 2023 och 2024 än 2022 beräknas skatteinkomsterna i genomsnitt växa något snabbare under prognosperioden 2022–2025 än de i genomsnitt har gjort de senaste tio åren.

Kommunsektorns utgifter bedöms öka snabbare 2022 och 2023 än de gjort i genomsnitt de senaste tio åren. Det antas till viss del finansieras genom att kommuner och regioner sänker sina överskott. Därmed sjunker både kommunsektorns finansiella sparande och resultat snabbt 2022 och 2023. Mot slutet av prognosperioden antas kommunsektorns utgifter anpassas efter inkomsterna så att sektorn når ett resultat som bedöms vara i linje med god ekonomisk hushållning. Det leder till en stabilisering av resultatets och det finansiella sparandets nivåer.

Tabell 8.10 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Totala inkomster	**1 303**	**1 351**	**1 394**	**1 438**	**1 487**
Utveckling i procent	6,5	3,6	3,2	3,1	3,4
Skatter	807	848	881	912	961
Kommunal fastighetsavgift	21	22	22	22	23
Statsbidrag exkl. kompensation för mervärdesskatt	287	275	268	267	253
varav generella bidrag	*149*	*152*	*152*	*156*	*152*
varav riktade bidrag	*139*	*123*	*116*	*111*	*101*
Kapitalinkomster	9	14	19	24	29
Övriga inkomster[1]	179	191	203	212	220

	2021	2022	2023	2024	2025
varav kompensation för mervärdesskatt	*77*	*82*	*86*	*89*	*90*
Totala utgifter	**1 266**	**1 331**	**1 418**	**1 465**	**1 512**
Utveckling i procent	4,4	5,1	6,5	3,3	3,2
Konsumtion	1 042	1 088	1 160	1 190	1 214
Investeringar	127	134	140	145	149
Transfereringar	102	104	108	113	130
Övriga utgifter[2]	-5	5	10	15	19
Finansiellt sparande	**37**	**19**	**-25**	**-27**	**-25**
Procent av BNP	0,7	0,3	-0,4	-0,4	-0,4
Resultat efter finansiella poster	**69**	**62**	**18**	**21**	**23**
Procent av skatter och generella statsbidrag	7,3	6,2	1,8	2,0	2,0

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatt är inkluderad i övriga inkomster men inte i statsbidragen.

[2] Inkluderar nettoköp av fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunsektorns inkomster

Kommunsektorns inkomster består framför allt av inkomster från skatt på arbete och av statsbidrag.

En avmattning i ekonomin bedöms leda till en inbromsning av antalet arbetade timmar 2023. Antalet bedöms dock inte minska, och det kommunala skatteunderlaget antas växa nästan lika mycket 2023 som det i genomsnitt har gjort de senaste tio åren. De kommunala skatteinkomsternas tillväxttakt avtar också något 2023 och 2024. I genomsnitt för hela prognosperioden 2022–2025 beräknas dock de kommunala skatteinkomsterna växa något mer än de i genomsnitt har gjort de senaste tio åren.

Vid förändringar av skattelagstiftningen som påverkar det kommunala skatteunderlaget neutraliseras i regel effekterna av förändringarna genom att nivån på de generella statsbidragen höjs eller sänks (s.k. skattereglering). I den nuvarande prognosen påverkas kommunsektorns skatteinkomster 2023 framför allt av förändrade regler för reseavdrag. Regeländringen beräknas innebära att de kommunala skatteinkomsterna sänks med knappt 2 miljarder kronor fr.o.m. 2023 medan en motsvarande höjning görs av de generella statsbidragen.

Kommuner och regioner får bidrag från staten i form av dels generella, dels riktade statsbidrag. År 2023 föreslår regeringen i denna budgetproposition att de generella statsbidragen höjs med 6 miljarder kronor samtidigt som tillfälliga krisstöd med anledning av pandemin minskar och påverkar de generella statsbidragen negativt. Sammantaget är de generella statsbidragen oförändrade 2023 jämfört med 2022 (se tabell 8.10).

De riktade statsbidragen, som finansieras från ett flertal olika utgiftsområden, beräknas minska med 16 miljarder kronor 2022. Minskningen 2022 beror på att tillfälliga tillskott till kommuner och regioner, för deras akuta insatser med anledning av pandemin inom vård, omsorg och andra kommunala verksamhetsområden, avtar. Eftersom tillfälliga stöd till kommunsektorn avtar även 2023–2025 minskar de riktade statsbidragen under hela prognosperioden. Sammantaget beräknas de totala statsbidragen minska varje år under prognosperioden 2022–2025.

Kommunsektorns utgifter

Av kommunsektorns totala utgifter utgör kommunal konsumtion den största delen, dvs. välfärdstjänster inom främst vård, skola och omsorg. Kommunerna och regionerna har därutöver huvudsakligen utgifter för investeringar och transfereringar, t.ex. ekonomiskt bistånd.

Kommunal konsumtion

Den kommunala konsumtionen fördelas mellan ett antal verksamhetsområden. Störst andel av konsumtionsutgifterna går till hälso- och sjukvård. Därefter följer utgifter för utbildning och omsorg. Den demografiska utvecklingen har stor betydelse för behovet av resurser inom olika välfärdstjänster. Om exempelvis antalet elever ökar behöver skolorna anställa fler lärare för att inte lärartätheten ska sjunka. År 2012–2017 har befolkningen ökat i en allt snabbare takt. Sett till åldersstrukturen är det framför allt antalet barn som har legat bakom denna stigande ökningstakt, men även antalet äldre (65 år och äldre) har ökat. Sedan 2017 har befolkningstillväxten avtagit och väntas gradvis fortsätta avta 2022–2025. Detta förklaras främst av att ökningen av antalet barn väntas avta framöver. Antalet äldre väntas däremot fortsätta att öka snabbare än befolkningen i stort 2022–2025.

År 2022 bedöms kommunsektorns faktiska konsumtionsutgifter i fasta priser att utvecklas svagare än den genomsnittliga utvecklingen sedan 2000, trots att det finns utrymme för ökad konsumtion. Detta förklaras bl.a. av att pandemin inte påverkar konsumtionsutvecklingen i samma utsträckning som tidigare, samt att kommunsektorn bedöms ha svårt att rekrytera personal med rätt kompetens. År 2023 väntas tillförda medel till kommunsektorn i denna proposition leda till att konsumtionen i fasta priser utvecklas något starkare än 2022 (se diagram 8.2).

Diagram 8.2 Kommunala konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring. Utfall 2000–2021, prognos 2022–2025

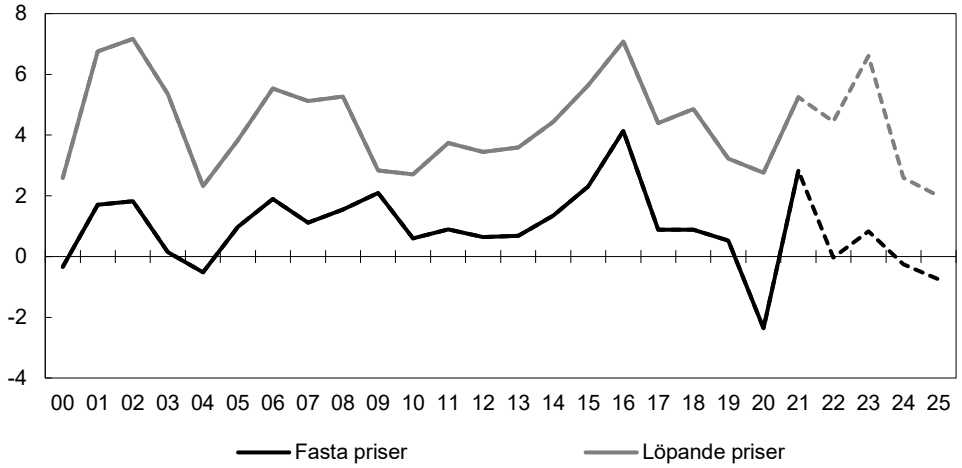

Anm.: Kommunal konsumtion i fasta priser mäts till största delen med s.k. volymindex. Dessa påverkas främst av demografiska faktorer och är inte nödvändigtvis detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

I kommunsektorns finansiella sparande och resultat ingår konsumtionsutgifterna i löpande priser. Prisutvecklingen har därmed stor betydelse för hur kommunal konsumtion utvecklas. Prisutvecklingen styrs i sin tur främst av löneutvecklingen i sektorn. För perioden 2022–2025 väntas lönekostnaden per arbetad timme i genomsnitt öka med 3,2 procent.

Utgifter för transfereringar, räntor och investeringar

Cirka 8 procent av kommunsektorns totala utgifter består av transfereringar till staten, näringslivet och hushållen. Denna andel har varit relativt oförändrad under 2000-talet och bedöms även vara det i prognosen för 2022–2025. Transfereringarna till hushållen i form av ekonomiskt bistånd utgör ca 1 procent av kommunsektorns utgifter.

Kommunsektorns skulder antas fortsätta öka samtidigt som räntorna bedöms stiga under prognosperioden. Det leder till den sammantagna bedömningen att sektorns ränteutgifter väntas öka relativt snabbt 2022–2025. Samtidigt bedöms dock även de kommunala ränteinkomsterna öka ungefär lika mycket.

Kommunsektorns investeringsutgifter har ökat kraftigt det senaste decenniet men svagare de senaste två åren. År 2021 uppgick sektorns fasta bruttoinvesteringar till 127 miljarder kronor eller 2,3 procent av BNP, vilket är en ökning från nivån på 1,9 procent 2011. De omfattande investeringarna i kommunsektorn de senaste åren har flera förklaringar. Många kommuner har en växande befolkning och är i behov av nya lokaler för skol- och förskoleverksamheter. Samtidigt har det ökande antalet äldre också ökat behoven inom sjukvården och äldreomsorgen. Äldre byggnader och infrastruktur behöver dessutom renoveras eller bytas ut. Förutom ökade behov har ett lågt ränteläge och sektorns goda ekonomiska resultat under en längre period ökat benägenheten att investera. I prognosen antas de kommunala investeringsutgifterna i genomsnitt växa snabbare 2022–2025 än de gjorde under både 2020 och 2021. Investeringsutgifterna bedöms dock växa i en något långsammare takt än de i genomsnitt gjorde under 2010-talet. Det innebär att investeringsnivån fortsatt är förhållandevis hög.

Den höga investeringsnivån bidrar till att kommunsektorns skulder, där kommunerna står för den största andelen, bedöms öka eftersom investeringarna till en viss del lånefinansieras. Investeringar som utförs av kommunala bolag, som enligt NR:s redovisning inte ingår i kommunsektorn, ökar till en viss del också kommunsektorns skuldsättning. Det sker genom att kommunsektorn tar upp lån som vidareutlånas till dessa bolag.

8.6 Den offentliga sektorns finansiella förmögenhet

Den offentliga sektorns nettoförmögenhet består av fasta produktionstillgångar och finansiella tillgångar, med avdrag för skulder. I detta avsnitt (8.6) redovisas den finansiella förmögenheten, medan de reala tillgångarna finns redovisade i bilaga 2.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet är positiv, detta eftersom ålderspensionssystemets tillgångar i AP-fonderna överstiger de negativa ställningsvärden som staten och kommunsektorn redovisar (se tabell 8.11). Den totala skulden inkluderar statens och kommunsektorns åtaganden för de förmånsbestämda tjänstepensionerna som intjänats fr.o.m. 1998. De totala skulderna för de fonderade avgiftsbestämda tjänstepensionerna ingår, i likhet med premiepensionssystemet, inte i den offentliga sektorn utan redovisas i försäkringssektorn.

De finansiella tillgångarna i ålderspensionssystemet ökade kraftigt 2021 jämfört med 2020, vilket medförde att den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet ökade med över 3 procent av BNP. Innevarande år väntas nettoförmögenheten minska med närmare 3 procent som andel av BNP, eftersom framför allt tillgångarna i ålderspensionssystemet i stället beräknas minska. Från och med 2023 bidrar det beräknade överskottet i staten i allt högre utsträckning till att den finansiella nettoförmögenheten återigen ökar.

Tabell 8.11 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Staten	-5,2	-2,0	0,1	0,9	2,7
Ålderspensionssystemet	37,3	31,4	31,1	31,0	30,8
Kommunsektorn	-1,7	-2,0	-2,3	-2,7	-3,0
Offentlig sektor	**30,4**	**27,4**	**28,8**	**29,3**	**30,5**
Förändring	**3,4**	**-3,0**	**1,5**	**0,4**	**1,2**
Varav finansiellt sparande	*-0,1*	*0,6*	*0,2*	*0,4*	*1,4*
Varav värdeförändringar m.m.	*5,5*	*-1,1*	*2,3*	*1,0*	*1,3*
Varav nominell BNP-förändring	*-2,0*	*-2,5*	*-1,0*	*-1,0*	*-1,4*

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastrichtskulden, definieras av EU-regler och är det skuldbegrepp som används vid bedömningen av medlemsstaternas offentliga finanser inom ramen för Stabilitets- och tillväxtpakten. För Sverige innebär definitionen att skulden består av den konsoliderade statsskulden och kommunsektorns samt ålderspensionssystemets skulder på kapitalmarknaden, med avdrag för AP-fondernas innehav av statsobligationer.

Inför att Sverige den 1 januari 1995 blev medlem i EU uppgick den konsoliderade bruttoskulden till drygt 1 200 miljarder kronor, vilket motsvarade närmare 70 procent av BNP (se diagram 8.3). Sedan dess har det nominella värdet ökat med över 750 miljarder kronor, för att vid utgången av 2021 uppgå till ca 1 980 miljarder kronor. Skulden har emellertid minskat kraftigt som andel av BNP sedan 1994 och uppgick vid utgången av 2021 till 36,3 procent av BNP (skuldkvoten).

Diagram 8.3 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Utfall 1994–2021, prognos 2022–2025

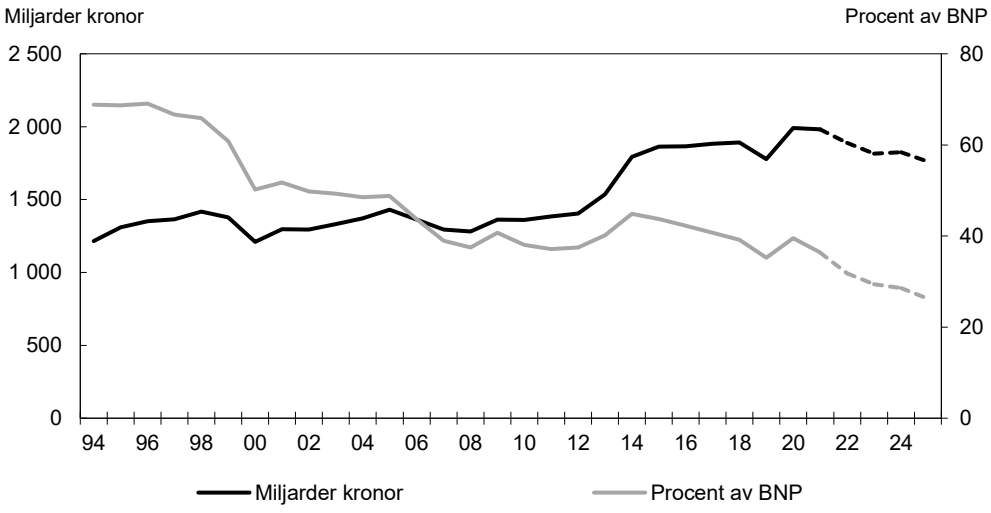

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utvecklingen av den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld beror dels på det finansiella sparandet (som kan fördelas på primärt sparande och ränteutgifter), dels på andra faktorer som inte är kopplade till det finansiella sparandet. De sistnämnda faktorerna rör periodiseringar och s.k. stock-flödesförändringar, som bl.a. utgörs av

finansiella transaktioner. Exempel på stock-flödesfaktorer är köp och försäljning av tillgångar.

Trots att omfattande stödåtgärder genomfördes även 2021 var den offentliga sektorns bruttoskuld i stort sett oförändrad 2021 jämfört med 2020 (se diagram 8.3). Detta kan till stor del förklaras av Riksbankens beslut att amortera valutalån, vilket i sin tur innebär att Riksgäldskontorets årliga lånebehov minskar med drygt 1 procent av BNP 2021–2023. Den snabba återhämtningen i ekonomin 2021, som till stor del var en följd av ytterligare vidtagna finanspolitiska åtgärder, medförde att bruttoskulden föll snabbt som andel av BNP. De flaskhalsintäkter som betalats in till Affärsverket svenska kraftnät 2021 och som är bokförda som långfristiga förutbetalda avgifter samt placerade på konto i Riksgäldskontoret, minskar lånebehovet och därmed även statsskulden. I NR redovisas dock denna behållning på Riksgäldskontorets konto som en skuld. Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, enligt Maastricht-definitionen, påverkas således inte av flaskhalsintäkterna.

Bruttoskulden beräknas fortsätta att minska även 2022 i huvudsak till följd av Riksbankens fortsatta amortering av valutalån. De förväntade uttagen av kapital-placeringar på skattekonton som belastar lånebehovet 2022 och 2023 enligt statsbudgetredovisningen är dock neutrala för bruttoskulden. Dessa flöden bokfördes initialt som skulder då kapitalplaceringarna gjordes och påverkade inte bruttoskuldens nivå.

Tillsammans med BNP-tillväxten innebär detta att skuldkvoten väntas fortsätta att minska i snabb takt 2022 i förhållande till 2021 (se tabell 8.12). Bruttoskulden för 2023–2025 beräknas likaså att kraftigt minska som andel av BNP. Detta följer av Riksbankens fortsatta amortering av valutalån 2023, att tillfälliga åtgärder upphör fr.o.m. 2023 och att prognosen baseras på den finanspolitik som aviserats eller beslutats fram t.o.m. denna proposition och propositionen Höständringsbudget för 2022.

Tabell 8.12 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och bidrag till förändringen

Procent av BNP om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Miljarder kronor	**1 981**	**1 889**	**1 815**	**1 824**	**1 760**
Procent av BNP	36,3	31,8	29,4	28,6	26,2
Förändring	**-3,2**	**-4,5**	**-2,4**	**-0,8**	**-2,3**
Bidrag till förändringen					
Primärt finansiellt sparande	-0,1	-1,1	-0,7	-0,9	-1,9
Ränteutgifter	0,2	0,5	0,5	0,5	0,5
Stock-flöde	-0,3	-0,9	-1,0	0,5	0,4
varav periodisering av räntor och skatter	*-0,4*	*-0,4*	*0,3*	*0,2*	*0,0*
varav försäljning av aktier m.m.	*0,0*	*-0,1*	*-0,1*	*-0,1*	*-0,1*
varav övriga faktorer	*0,2*	*-0,5*	*-1,2*	*0,4*	*0,6*
Nominell BNP-förändring	-3,0	-3,0	-1,2	-1,0	-1,4

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid till totalen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

8.7 Finansiellt sparande enligt olika bedömare

I detta avsnitt (8.7) redovisas en jämförelse mellan de senaste prognoserna för det finansiella och strukturella sparandet gjorda av regeringen i denna proposition,

Konjunkturinstitutet (KI), Ekonomistyrningsverket (ESV), Riksbanken och Europeiska kommissionen. Vid en jämförelse av de olika bedömningarna är det viktigt att beakta att de har gjorts vid olika tidpunkter och kan bygga på olika antaganden om den framtida politiken. Exempelvis gör KI prognoser på aktiv finanspolitik för åren efter budgetåret medan ESV endast inkluderar beslutade och aviserade åtgärder, vilket kan försvåra prognosjämförelser.

KI inkluderar åtgärder på ca 50 miljarder kronor 2023. Det är inte möjligt att exakt jämföra hur dessa förhåller sig till de åtgärder som tidigare beslutats och aviseras i denna proposition då myndigheten har en egen definition av budgetutrymme. Dock bör åtgärderna i regeringens och KI:s prognoser vara i ungefär samma storleksordning 2023. Med beaktande av detta är KI:s och regeringens prognoser på det finansiella sparandet i offentlig sektor 2022 och 2023 relativt lika (se tabell 8.13).

Prognosjämförelse avseende det finansiella sparandet

Tabell 8.13 Bedömningar av finansiellt sparande

Procent av BNP

	2022	2023	2024	2025
Regeringen	0,6	0,2	0,4	1,4
KI inkl. åtgärder	0,8	0,0	-0,4	-0,3
ESV	0,1	0,0	0,7	1,2
Riksbanken	0,7	0,0	-0,3	–
Europeiska kommissionen	-0,5	0,5	–	–

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2022-11-08, Konjunkturinstitutet (KI) 2022-09-28, Ekonomistyrningsverket (ESV) 2022-09-21, Riksbanken 2022-09-21 och Europeiska kommissionen 2022-05-16.

Källor: Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket, Riksbanken, Europeiska kommissionen och egna beräkningar.

ESV prognostiserar ett svagare finansiellt sparande innevarande år än regeringen. Det beror främst på att myndigheten gör en försiktigare bedömning av intäkterna från skatt på kapital. Myndigheten räknar även med en svagare utveckling av kapitalskatterna 2023. Dock medför ESV:s prognosprincip, som innebär att nya åtgärder saknas 2023, att beräkningarna för sparandet är i linje med regeringens prognos.

Kommissionens bedömningar gjordes under ett tidigare skede och bygger på väsentligt annorlunda information än inhemska bedömningar, t.ex. har endast åtgärder som beslutats eller aviserats t.o.m. 2022 års ekonomiska vårproposition kunnat beaktats. Detta medför att en jämförelse inte är helt rättvisande.

Prognosjämförelse avseende det strukturella sparandet

Tabell 8.14 Bedömningar av strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP

	2022	2023	2024	2025
Regeringen	0,4	0,7	1,2	1,8
KI inkl. åtgärder	1,0	1,0	0,5	0,3
ESV	0,1	0,8	1,1	1,3
Europeiska kommissionen	0,0	1,2	–	–

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2022-11-08, Konjunkturinstitutet (KI) 2022-09-28, Ekonomistyrningsverket (ESV) 2022-09-21, Riksbanken 2022-09-20 och Europeiska kommissionen 2022-05-16.

Källor: Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket, Riksbanken, Europeiska kommissionen och egna beräkningar.

I tabell 8.14 redovisas olika bedömares prognoser för den offentliga sektorns strukturella sparande. Skillnaderna mellan prognoserna är i vissa fall annorlunda vid jämförelser av det strukturella sparandet än vid jämförelser av det finansiella

sparandet. Detta kan bero dels på olika bedömningar av potentiella variabler, dels på skillnader i beräkningsmetoder.

Dessa skillnader medför att såväl KI som ESV räknar med ett positivt bidrag från potentiella variabler som är större än regeringens bedömning 2022 och 2023.

Gentemot kommissionen följer skillnaderna i stor utsträckning av att kommissionens beräkningar gjordes i ett tidigare skede.

8.8 Uppföljning av den offentliga sektorns finanser

Finansiellt sparande jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition

Den offentliga sektorn redovisade 2021 ett underskott på ca 5 miljarder kronor eller 0,1 procent av BNP. Jämfört med det utfall som NR redovisade i samband med beräkningarna till 2022 års ekonomiska vårproposition är detta ett något mindre underskott (se tabell 8.15). Revideringen rör såväl högre inkomster som lägre utgifter. De totala inkomsterna har netto reviderats upp i förhållande till föregående beräkning. Främst rör det hushållens kapitalskatter. Samtidigt har Övriga inkomster reviderats ned till följd av att en del av utdelningarna från statliga bolag nu bedöms vara extraordinära. Utgiftsrevideringarna omfattar bl.a. lägre konsumtionsutgifter i kommunsektorn.

För 2022 har prognosen för det finansiella sparandet likaså reviderats upp. Det är framför allt inkomsterna från skatt på kapital och mervärdesskatt som prognostiseras bli högre än i 2022 års ekonomiska vårproposition. Även lägre beräknade utgifter för transfereringar och kommunsektorns konsumtion bidrar till ett högre finansiellt sparande. Den högre förväntade räntenivån innebär dock att utgifterna beräknas bli högre och ger ett negativt bidrag till det finansiella sparandet i förhållande till föregående beräkning.

En stor betydelse för revideringarna har den höga inflationen som medför att inkomsterna beräknas öka redan 2022, medan utgifterna i stället ökar på något års sikt. På några års sikt bedöms inkomster och utgifter växa relativt lika till följd av inflationen.

År 2023–2025 beräknas både inkomster och utgifter öka i förhållande till föregående beräkning. Den förväntade konjunkturavmattningen belastar det finansiella sparandet i störst utsträckning nästa år. Tillsammans med de åtgärder som presenteras i denna proposition medför det att de offentliga finanserna försvagas 2023 och 2024 i förhållande till föregående beräkning. År 2025 bedöms den förväntade konjunktur-återhämtningen leda till sparandet stärks jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition.

År 2021 var det huvudsakligen kommunsektorns finanser som blev starkare än redovisat i föregående beräkning. Innevarande år är det både statens och kommunsektorns finansiella sparande som väntas bli högre. De åtgärder som tillkommit efter vårpropositionen medför att statens sparande beräknas bli lägre fr.o.m. 2023. Ett förväntat starkare bidrag från makroutvecklingen medför att revideringen av statens finansiella sparande blir mindre 2025.

Tabell 8.15 Offentliga sektorns inkomster och utgifter. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Finansiellt sparande i 2022 års ekonomiska vårproposition	-13	-30	40	51	88
Procent av BNP	-0,2	-0,5	0,7	0,8	1,4
Förändringar					
Inkomster	**4**	**49**	**44**	**69**	**122**
Skatter	7	39	27	44	94
varav skatter staten	*3*	*26*	*21*	*34*	*62*
varav skatter ålderspensionssystemet	*0*	*3*	*2*	*5*	*11*
varav skatter kommunsektorn	*3*	*10*	*4*	*5*	*22*
Övriga inkomster	-3	11	17	25	28
Utgifter	**-4**	**-17**	**74**	**96**	**116**
Kommunal konsumtion	-2	-14	24	28	31
Ålderspensioner	0	0	2	-4	0
Ränteutgifter[1]	1	10	13	11	8
Övriga primära utgifter	-3	-14	35	61	77
Förändring av finansiellt sparande	**8**	**67**	**-29**	**-28**	**6**
Procent av BNP	0,2	1,1	-0,5	-0,5	0,0
Staten	2	39	-34	-37	-7
Ålderspensionssystemet	0	3	-1	9	11
Kommunsektorn	6	25	5	1	2
Finansiellt sparande i budgetpropositionen för 2023	**-5**	**37**	**11**	**24**	**94**
Procent av BNP	-0,1	0,6	0,2	0,4	1,4

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

[1] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Konsoliderad bruttoskuld och den finansiella nettoförmögenheten

Utfallet för den finansiella nettoförmögenheten 2021 har marginellt reviderats upp i förhållande till det utfall som redovisades i samband med 2022 års ekonomiska vårproposition (se tabell 8.16). Nettoförmögenheten har reviderats ned för prognosperioden med anledning av att tillgångarna i pensionssystemet beräknas växa långsammare, bl.a. till följd av lägre utfall innevarande år än väntat samt en beräknad lägre utveckling på de finansiella marknaderna.

Utfallet för Maastrichtskulden 2021 har likaså reviderats upp något medan prognosen är nedreviderad för 2022 och 2023, vilket följer av prognosen på ett ackumulerat starkare finansiellt sparande. Samtidigt innebär de åtgärder som presenteras i denna proposition att den offentliga sektorns bruttoskuld successivt ökar i förhållande till beräkningarna i 2022 års ekonomiska vårproposition.

Tabell 8.16 Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
2022 års ekonomiska vårproposition					
Finansiell nettoförmögenhet	1 654	1 744	1 903	2 041	2 180
Procent av BNP	30,7	30,4	32,0	33,2	34,2
Konsoliderad bruttoskuld	1 974	1 926	1 826	1 772	1 682
Procent av BNP	36,7	33,5	30,7	28,9	26,4

	2021	2022	2023	2024	2025
Förändringar					
Finansiell nettoförmögenhet	4	-116	-123	-173	-134
Konsoliderad skuld	7	-38	-11	52	78
Budgetpropositionen för 2023					
Finansiell nettoförmögenhet	1 658	1 627	1 780	1 868	2 047
Procent av BNP	30,4	27,4	28,8	29,3	30,5
Konsoliderad bruttoskuld	1 981	1 889	1 815	1 824	1 760
Procent av BNP	36,3	31,8	29,4	28,6	26,2

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunsektorns finanser jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition

Sedan 2022 års ekonomiska vårproposition har mindre revideringar gjorts av utfallet för 2021 (se tabell 8.17). Statsbidragen har reviderats ned i prognosen för 2022, vilket delvis beror på att kommunsektorn bedöms behöva mindre finansiering av kostnader kopplade till skyddsbehövande från Ukraina än vad som antogs i vårpropositionen. De kommunala skatteinkomsterna har reviderats upp samtliga prognosår eftersom lönesumman i ekonomin nu bedöms bli högre. Även ränteinkomster som ingår i posten Övriga inkomster i tabell 8.17 har reviderats upp eftersom ränteläget i ekonomin bedöms bli högre än vad som antogs i vårpropositionen. Sammantaget har de kommunala inkomsterna reviderats upp 2022–2025. De kommunala utgifterna har reviderats ned 2022, medan de har reviderats upp 2023–2025. Revideringarna av de totala utgifterna drivs främst av revideringar av konsumtionsutgifter men även av Övriga utgifter. I posten Övriga utgifter inkluderas bl.a. ränteutgifter som, liksom ränteinkomsterna, har reviderats upp sedan 2022 års ekonomiska vårproposition. Revideringarna av kommunsektorns inkomster och utgifter medför att sektorns finansiella sparande och ekonomiska resultat har reviderats upp 2022, medan revideringarna av dessa två variabler är relativt små 2023–2025.

Tabell 8.17 Kommunsektorns finanser. Förändringar jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor. Utfall 2021, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Totala inkomster	**3**	**7**	**36**	**45**	**64**
Skatter	3	10	6	6	23
Statsbidrag, exkl. mervärdesskatt	-2	-11	18	23	22
Övriga inkomster	1	7	12	16	19
Totala utgifter	**-3**	**-18**	**31**	**44**	**62**
Konsumtion	-2	-14	24	28	31
Investeringar	2	-2	-2	0	1
Övriga utgifter	-3	-2	9	16	30
Finansiellt sparande	**6**	**25**	**5**	**1**	**2**
Resultat efter finansiella poster	**0**	**23**	**1**	**1**	**1**

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9 Statens investeringar och finansiella befogenheter

I detta avsnitt redovisar regeringen en investeringsplan med de samlade investeringarna i staten. Planen ska ge riksdagen en bild av de planerade totala investeringarna i staten för de kommande tre åren. Avsnittet innehåller även regeringens förslag till låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet och regeringens förslag till räntekontokreditram för myndigheternas rörelsekapital. Vidare presenteras sammanställningar över alla förslag i denna proposition till övriga kontokrediter inom staten, låneramar för samhällsinvesteringar i staten, statlig utlåning, statliga garantier och beställningsbemyndiganden. Avslutningsvis innehåller avsnittet regeringens förslag till bemyndigande att överskrida anslag.

Sammanfattning

- Statens samlade investeringar, inklusive investeringar i forskning, beräknas uppgå till 170,4 miljarder kronor 2023. Investeringsvolymen beräknas till 188,1 miljarder kronor 2024 för att därefter öka till 199,2 miljarder kronor 2025.
- Låneramen för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet föreslås uppgå till 55,3 miljarder kronor 2023.
- Räntekontokreditramen för myndigheternas rörelsekapital föreslås uppgå till 18,5 miljarder kronor 2023.
- För 2023 föreslår regeringen låneramar för samhällsinvesteringar som uppgår till totalt 122,1 miljarder kronor och övriga kontokrediter som uppgår till 254,7 miljarder kronor.
- För 2023 föreslår regeringen ramar för statlig utlåning som uppgår till sammanlagt 458,6 miljarder kronor.
- För 2023 föreslår regeringen ramar för statliga garantier som uppgår till sammanlagt 1 540 miljarder kronor.
- För 2023 föreslår regeringen beställningsbemyndiganden som uppgår till totalt 705,8 miljarder kronor.

9.1 En samlad investeringsplan för staten

I den samlade investeringsplanen (se tabell 9.1) redovisas både samhällsinvesteringar och investeringar som används i statens egen verksamhet. Med samhällsinvesteringar avses investeringar i samhällets infrastruktur. Som samhällsinvesteringar räknas vägar och järnvägar, försvarsmateriel och krisberedskap, fastigheter och markanläggningar samt affärsverkens investeringar i elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart. För dessa investeringar presenterar regeringen investeringsplaner inom respektive utgiftsområde. Med investeringar som används i statens verksamhet avses investeringar i tillgångar som myndigheter använder för att utföra sina uppgifter. Dessa tillgångar finansieras med en låneram som riksdagen beslutar om samlat för alla myndigheter (se tabell 9.3). En övervägande del av investeringarna redovisas som anläggningstillgångar, medan resterande del redovisas som löpande kostnader i statens bokföring.

I nationalräkenskaperna klassificeras forskning som en investering. I den samlade investeringsplanen ingår därför en beräkning av statens investeringar i forskning.

Tabell 9.1 Investeringsplan för staten

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**69 146**	**85 934**	**90 615**	**105 524**	**114 728**	**310 867**
Vägar och järnvägar[1]	31 309	32 696	28 429	27 823	30 404	86 657
Försvarsmateriel och krisberedskap[2]	20 539	26 352	31 776	43 693	47 885	123 354
Fastigheter och markanläggningar[3]	3 485	6 447	7 294	8 272	11 359	26 925
Elförsörjning, flygtrafikledning, sjöfart (affärsverk)[4]	3 222	3 783	6 241	9 991	11 514	27 747
Statens egen verksamhet[5]	10 591	16 657	16 875	15 745	13 565	46 185
varav investeringar i anläggningstillgångar	*67 696*	*78 082*	*75 161*	*75 683*	*81 087*	*231 931*
Finansiering av nyanskaffning	**69 146**	**85 934**	**90 615**	**105 524**	**114 728**	**310 867**
Anslag	43 148	45 422	53 374	68 747	75 276	197 397
Särskilda låneramar i RGK (nyupplåning)	10 875	17 708	12 557	10 179	14 378	37 114
Lån i RGK för statens egen verksamhet (nyupplåning)	9 792	15 509	15 9507	15 032	12 960	43 941
Bidrag/medfinansiering	2 646	4 270	4 002	5 280	5 338	14 620
Förskotteringslån	-152					
Egna medel (affärsverk)	899	570	713	847	651	2 211
Övrig finansiering	1 938	2 455	4 021	5 439	6 125	15 585
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**20 505**	**32 792**	**35 447**	**37 274**	**38 726**	**111 447**
Vägar och järnvägar[1]	6 313	7 796	7 085	6 988	6 656	20 729
Försvarsmateriel och krisberedskap[2]	8 109	17 312	20 577	21 705	22 976	65 258
Fastigheter och markanläggningar[3]	5 065	5 669	5 345	5 478	5 558	16 381
Elförsörjning, flygtrafikledning, sjöfart (affärsverk)[4]	1 017	2 015	2 440	3 103	3 536	9 079
varav investeringar i anläggningstillgångar	*11 411*	*16 075*	*16 600*	*17 450*	*17 812*	*51 861*
Finansiering av vidmakthållande	**20 505**	**32 792**	**35 447**	**37 274**	**38 726**	**111 447**
Anslag	15 365	26 286	27 602	28 481	29 297	85 380
Särskilda låneramar i RGK (nyupplåning)	2 332	2 583	3 427	3 704	3 880	11 011
Bidrag/medfinansiering	83	47	145	84	36	265
Egna medel (affärsverk)	998	1 335	1 295	1 757	1 909	4 961
Övrig finansiering	1 727	2 542	2 977	3 247	3 604	9 829
Summa investeringar i nyanskaffning och vidmakthållande	**89 651**	**118 726**	**126 062**	**142 798**	**153 453**	**422 314**
Summa varav investeringar i anläggningstillgångar	*79 107*	*94 157*	*91 761*	*93 132*	*98 899*	*283 792*
Statens investeringar i forskning[6]	**42 952**	**43 526**	**44 298**	**45 318**	**45 791**	**135 407**
Summa statens investeringar inklusive forskning	**132 603**	**162 252**	**170 360**	**188 116**	**199 245**	**557 721**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Med RGK avses Riksgäldskontoret.

[1] Investeringar hos Trafikverket.

[2] Investeringar hos Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.

[3] Investeringar hos Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Naturvårdsverket och Riksdagsförvaltningen.

[4] Investeringar hos Affärsverket svenska kraftnät, Luftfartsverket och Sjöfartsverket.

[5] Investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som finansieras med lån i Riksgäldskontoret enligt 7 kap. 1 § budgetlagen (2011:203).

[6] Beräkningarna baseras på vissa antaganden. För anslagsfinansierad forskning baseras beräkningen på utfallet 2021 för anslagsmedel som användes till forskning som bedrivs i staten. Motsvarande andelar har applicerats på de beräknade anslagen för 2022–2025. För forskning som bedrivs i staten finansierad med externa bidrag har utfallet 2021 antagits gälla även för kommande år. För 2021 uppgår investeringsbeloppet i investeringsplanen till 43,0 miljarder kronor. Beloppet avser forskning som har bedrivits av statliga myndigheter, varav 32,6 miljarder kronor finansierats med anslag och 10,4 miljarder kronor med externa bidrag.

Källa: Egna beräkningar.

Den samlade investeringsplanen

De sammanlagda investeringarna i staten i form av anskaffning och utveckling, vidmakthållande samt forskning beräknas i genomsnitt uppgå till 185,9 miljarder kronor per år och sammanlagt 557,7 miljarder kronor 2023–2025. Av de sammanlagda investeringarna i staten 2023–2025 avser 310,9 miljarder kronor nyanskaffning, 111,4 miljarder kronor vidmakthållande och 135,4 miljarder kronor forskning (se tabell 9.1 och diagram 9.1). Investeringarna beräknas finansieras till 69,4 procent med anslag, 16,5 procent med lån i Riksgäldskontoret och 14,1 procent på annat sätt. Andelen lånefinansiering minskar jämfört med beräkningen för perioden 2022–2024 i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1), vilket till stor del beror på att Folkhälsomyndighetens inköp av vaccin nu beräknas upphöra fr.o.m. 2024.

Fördelningen av investeringarna i anskaffning och utveckling samt vidmakthållande 2023–2025 är 45 procent på försvarsmateriel och krisberedskap, 25 procent på vägar och järnvägar, 11 procent på statens egen verksamhet, 10 procent på fastigheter och 9 procent på affärsverk. Jämfört med beräkningen av den samlade investeringsplanen i budgetpropositionen för 2022 ökar främst andelen investeringar i försvarsmateriel och krisberedskap till följd av uppreviderade beräknade investeringar i Försvarsmakten 2024 och 2025 medan främst andelen investeringar i vägar och järnvägar samt fastigheter beräknas minska.

Investeringarna i anskaffning, utveckling och vidmakthållande beräknas sammantaget öka med 27,4 miljarder kronor (21,7 procent) i löpande priser mellan 2023 och 2025. Investeringarna i försvarsmateriel och krisberedskap ökar med 18,5 miljarder (35,4 procent) och investeringarna i fastigheter ökar med 4,1 miljarder kronor (55,7 procent). Investeringarna i affärsverken ökar med 5,3 miljarder kronor (84,5 procent), vilket främst kan hänföras till Affärsverket svenska kraftnät. Investeringarna i vägar och järnvägar beräknas öka med 1,5 miljarder kronor (3,8 procent). Investeringarna i statens egen verksamhet beräknas däremot minska med 3,3 miljarder kronor (19,6 procent).

Investeringarna i forskning beräknas sammantaget öka med 11,1 miljarder kronor i löpande priser 2023–2025. Det är en ökning med 9 procent jämfört med vad som beräknades för motsvarande period i budgetpropositionen för 2022.

Diagram 9.1 Statens investeringar

Miljoner kronor. Utfall 2021, prognos 2022, beräknat 2023–2025

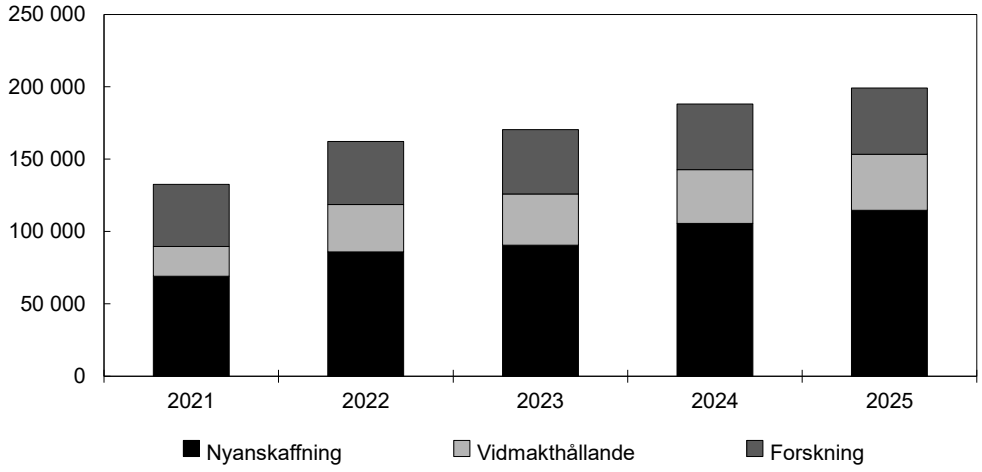

Källa: Egna beräkningar.

I jämförelse med investeringsplanen i budgetpropositionen för 2022 blev utfallet 18,5 miljarder kronor lägre än prognostiserat 2021. Det beror på att investeringarna i försvarsmateriel och krisberedskap blev 8,7 miljarder kronor lägre än prognostiserat samt att statens investeringar i egen verksamhet blev 5 miljarder kronor lägre än prognostiserat. Investeringarna i fastigheter samt vägar och järnvägar blev 3,2 miljarder kronor lägre vardera än prognostiserat.

För 2022 beräknas de totala investeringarna öka med 1,2 miljarder kronor jämfört med vad som beräknades i budgetpropositionen för 2022. Det beror främst på att investeringarna i vägar och järnvägar och forskning nu beräknas bli 3,8 respektive 2,4 miljarder kronor högre än tidigare beräknat. Investeringarna i fastigheter samt försvarsmateriel och krisberedskap beräknas däremot bli 2,5 respektive 2,1 miljarder kronor lägre.

För en mer utförlig analys av investeringarna hänvisas till de investeringsplaner som redovisas inom respektive utgiftsområde i denna proposition.

Jämförelse med tidigare års utfall

De planerade investeringarna i anläggningstillgångar (se raden Summa varav investeringar i anläggningstillgångar i tabell 9.1) kan jämföras med utfallet för statens investeringar de senaste åren som redovisas i årsredovisningen för staten (se tabell 9.2).

Tabell 9.2 Utfall statens investeringar anläggningstillgångar

Miljoner kronor

År	Investeringar exkl. finansiella tillgångar
2017	46 807
2018	51 413
2019	59 288
2020	71 411
2021	79 107

Källor: Årsredovisningar för staten för åren 2017–2021, not om investeringar till finansieringsanalysen.

9.2 Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens egen verksamhet

9.2.1 Låneram för 2023

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 55 340 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I tabell 9.3 redovisas regeringens förslag till låneram avseende investeringar i anläggningstillgångar i statens verksamhet. Låneramen anger det högsta lånebeloppet, inklusive tidigare tagna lån, som myndigheterna och regeringen får ha i Riksgäldskontoret. Fördelningen på utgiftsområdesnivå är preliminär eftersom regeringen normalt fastställer respektive myndighets låneram i samband med att regleringsbreven beslutas. Förslaget för 2023, om 55,3 miljarder kronor, är 4,1 miljarder kronor högre än innevarande års låneram. Låneramen har, inklusive förslaget för 2023, i genomsnitt ökat nominellt med 4,2 procent per år 2014–2023. Myndigheternas totala skuld avseende investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet uppgick den 31 december 2021 till 38,2 miljarder kronor. Myndigheternas nyttjande av låneramen per den 31 december uppgick till 78 procent för 2021. Det innebär att nyttjandegraden 2021 var 3 procentenheter lägre än 2020.

Den totala nyupplåningen beräknas uppgå till 15,9 miljarder kronor och utgör den huvudsakliga finansieringen av nya investeringar i statens egen verksamhet 2023, vilka framgår av tabell 9.1. Av den begärda låneramen kommer 0,5 miljarder kronor inledningsvis inte att fördelas till myndigheterna. Syftet är att regeringen ska kunna hantera situationer då lånebehov uppstår till följd av oförutsedda händelser i myndighetens verksamheter.

Tabell 9.3 Låneramar för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens egen verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Beslutad låneram 2021[1]	Skuld 2021-12-31	Beslutad låneram 2022[1]	Begärd låneram 2023[2]	Beräknad amortering 2023	Beräknad nyupplåning 2023
1 Rikets styrelse[3]	2 258	1 722	2 215	2 654	392	846
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	1 281	836	1 262	1 569	352	687
3 Skatt, tull och exekution	2 375	2 066	2 547	2 730	721	1 041
4 Rättsväsendet	8 933	8 350	10 608	11 953	2 620	3 935
5 Internationell samverkan	19	10	20	20	6	10
6 Försvar och samhällets krisberedskap	7 187	5 150	7 866	7 560	1 208	1 671
7 Internationellt bistånd	83	65	105	105	25	22
8 Migration	993	431	766	600	197	221
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	862	756	972	1 119	275	329
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	2 006	1 688	2 304	2 304	644	740
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	600	521	724	850	85	217
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	31	18	25	21	6	10

Utgiftsområde	Beslutad låneram 2021[1]	Skuld 2021-12-31	Beslutad låneram 2022[1]	Begärd låneram 2023[2]	Beräknad amortering 2023	Beräknad nyupplåning 2023
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	910	524	705	774	213	268
15 Studiestöd	301	273	431	480	47	129
16 Utbildning och universitetsforskning	9 104	7 515	9 081	9 252	2 200	2 646
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	865	626	872	874	162	219
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	414	345	407	401	137	132
20 Allmän miljö- och naturvård	426	346	437	443	122	133
21 Energi	65	36	105	126	24	59
22 Kommunikationer	5 669	4 265	6 326	7 728	464	1 905
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	2 615	2 358	2 645	2 757	349	484
24 Näringsliv	495	342	587	545	129	192
Inte fördelat	210		221	475		
Summa	**47 700**	**38 244**	**51 230**	**55 340**	**10 377**	**15 896**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exkl. beslut om ändringar i statens budget.

[2] Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summaraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.

[3] Exklusive Riksdagsförvaltningen och Riksrevisionen.

Källa: Egna beräkningar.

9.2.2 Räntekontokreditram för 2023

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 18 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheterna placerar överskottslikviditet och finansierar sina behov av rörelsekapital via ett räntekonto med kredit. Räntekontokreditramen nyttjas sammantaget i begränsad omfattning. Den säkerställer dock myndigheternas betalningsförmåga i de fall utbetalningar inte skulle infalla jämnt fördelade under året. Den beräknade kreditramen för 2023 redovisas fördelad per utgiftsområde i tabell 9.4. Regeringen föreslår att kreditramen för myndigheternas räntekonton uppgår till 18,5 miljarder kronor för 2023. Av den begärda kreditramen kommer inledningsvis 0,1 miljarder kronor inte att fördelas till myndigheterna. Syftet är att regeringen ska kunna hantera situationer då likviditetsproblem uppstår till följd av oförutsedda händelser i myndigheternas verksamheter.

Tabell 9.4 Räntekontokreditram för rörelsekapital i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Beslutad kreditram 2021[1]	Maximalt nyttjande under 2021	Beslutad kreditram 2022[1]	Begärd kreditram 2023[2]
1 Rikets styrelse[3]	1 052	30	1 089	1 128
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	753	135	791	733
3 Skatt, tull och exekution	1 009		919	919
4 Rättsväsendet	3 155	826	3 414	3 638
5 Internationell samverkan	1		2	7
6 Försvar och samhällets krisberedskap	3 036	54	3 327	4 007

Utgiftsområde	Beslutad kreditram 2021[1]	Maximalt nyttjande under 2021	Beslutad kreditram 2022[1]	Begärd kreditram 2023[2]
7 Internationellt bistånd	35		34	34
8 Migration	250		250	250
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	445	136	495	507
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	505		504	504
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	350	187	380	430
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	23	1	20	18
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	395		395	395
15 Studiestöd	77		77	77
16 Utbildning och universitetsforskning	596	59	597	595
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	384	175	445	462
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	234	41	241	242
20 Allmän miljö- och naturvård	104	819	114	119
21 Energi	29		29	32
22 Kommunikationer	3 121	374	3 215	3 215
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	815	547	934	934
24 Näringsliv	117	29	156	153
Inte fördelat	115		183	101
Summa	**16 601**	**3 413**	**17 611**	**18 500**

[1] Av riksdagen beslutad låneram exkl. beslut om ändringar i statens budget.

[2] Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summaraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.

[3] Exklusive Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsman och Riksrevisionen.

Källa: Egna beräkningar.

9.3 Låneramar för samhällsinvesteringar och övriga kontokrediter

I 7 kap. 1–5 §§ budgetlagen (2011:203) anges de villkor som gäller för finansiering av statens investeringar och utlåning. Av 7 kap. 6 § samma lag följer att riksdagen för en viss myndighet, ett visst lån, eller en viss anskaffning kan besluta att finansiering ska ske på annat sätt än vad som följer av 7 kap. 1–5 §§. Nedan (se tabell 9.5 och tabell 9.6) sammanställs de låneramar och krediter som regeringen föreslår inom respektive utgiftsområde med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen. De föreslagna låneramarna för samhällsinvesteringar uppgår till 122,1 miljarder kronor, och de föreslagna övriga kontokrediterna uppgår till 254,7 miljarder kronor. De största övriga kontokrediterna utgörs av kreditramar för resolutionsreserven och Försvarets materielverk behov av rörelsekapital.

Tabell 9.5 Låneramar för samhällsinvesteringar

Miljoner kronor

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2021	Skuld 2021-12-31	Beslutad låneram 2022	Begärd låneram 2023	Beräknad amortering 2023	Beräknad nyupplåning 2023
2	Fortifikationsverket	22 500	17 426	26 500	30 000	922	7 008
2	Statens fastighetsverk	15 200	13 194	15 200	15 200	1 600	2 128
6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 550	1 257	1 300	1 300	176	77

Utgifts-område	Myndighet	Beslutad låneram 2021	Skuld 2021-12-31	Beslutad låneram 2022	Begärd låneram 2023	Beräknad amortering 2023	Beräknad nyupplåning 2023
9	Folkhälsomyndigheten	2 000	947	21 000	10 000	5 400	2 300
9	Socialstyrelsen	5 000	744	2 000	1 600	95	
21	Affärsverket svenska kraftnät	7 200		1 650			
22	Luftfartsverket	4 550		1 500	1 500		
22	Sjöfartsverket	100		100	100		
22	Trafikverket	51 000	48 536	57 926	62 358	1 725	4 255
	Summa	**109 100**	**82 103**	**127 176**	**122 058**	**9 918**	**15 768**

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 9.6 Övriga kontokrediter i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Beslutad kreditram 2021	Maximalt nyttjande 2021	Beslutad kreditram 2022	Begärd kreditram 2023
2	Kammarkollegiets behov av likviditet för inrättande av nya myndigheter	250	20	250	250
2	Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet	100		100	100
2	Resolutionsreserven	100 000		100 000	100 000
2	Stabilitetsfonden	50 000		50 000	50 000
2	Statens tjänstepensionsverk behov av likviditet i pensionshanteringen	100	46	100	100
6	Försvarets materielverk behov av rörelsekapital	43 000	12 113	50 500	50 500
6	Krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden	40 000		40 000	40 000
10	Försäkringskassans behov av likviditet i utbetalning av ersättning för vård i andra länder	170	140	170	170
11	Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar	8 000	7 455	11 000	12 000
22	Transportstyrelsens behov av rörelsekapital för transfereringar	1 600	1 434	1 600	1 600
	Summa	**243 220**	**21 207**	**253 720**	**254 720**

Källa: Egna beräkningar.

9.4 Statlig utlåning

Regeringen får besluta om utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om. Regeringens förslag till ramar för statlig utlåning under 2023 lämnas inom berörda utgiftsområden i denna proposition och sammanställs i tabell 9.7. De föreslagna ramarna uppgår till sammanlagt 458,6 miljarder kronor. Den statliga utlåningen som helhet redovisas i skrivelsen Årsredovisning för staten 2021 (skr. 2021/22:101).

Tabell 9.7 Ramar för statlig utlåning

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2021	Utlåning 2021-12-31	Ram 2022	Förslag 2023
15	Studielån	252 000	251 325	264 500	276 000
17	Kungliga Dramatiska teatern AB	70	50	70	70
17	Stiftelsen Nordiska museet	52	51		77

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2021	Utlåning 2021-12-31	Ram 2022	Förslag 2023
17	Stiftelsen Skansen				80
17	Stiftelsen Tekniska museet	30	30		95
21	Delägarlån till bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier	550	327	550	600
21	Lån till företag som bedriver elnätsverksamhet enligt ellagen	700	161	700	700
22	Svensk-Danska Broförbindelsen Svedab AB		5 490		6 000
24	Aktiebolaget Svensk Exportkredit	200 000		175 000	175 000
	Summa	**453 402**	**257 434**	**440 820**	**458 622**

Källor: Årsredovisning för staten 2021 och egna beräkningar.

9.5 Statliga garantier

Regeringen får besluta om att ställa ut kreditgarantier och göra andra liknande åtaganden för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om. Regeringens förslag till ramar för garantiverksamheten under 2023 lämnas inom respektive utgiftsområde i denna proposition och sammanställs i tabell 9.8. De föreslagna ramarna uppgår till sammanlagt 1 540 miljarder kronor. Garantiverksamheten som helhet redovisas i skrivelsen Årsredovisning för staten 2021.

Tabell 9.8 Ramar för statliga garantier

Miljoner kronor

Utgifts-område	Ändamål	Ram 2021	Utestående åtaganden 2021-12-31	Ram 2022	Föreslagna garantiramar 2023
2	Resolutionsreserven garantiram	200 000	0	200 000	200 000
2	Stabilitetsfonden garantiram	750 000	0	750 000	750 000
7	Garantier inom biståndsverksamheten	17 000	6 635	18 000	20 000
18	Kreditgarantier för nybyggnad och ändring av bostäder m.m.	8 000	4 376	8 000	8 000
24	Exportkreditgarantier	500 000	266 331	475 000	475 000
24	Investeringsgarantier	10 000	0	10 000	10 000
24	Kreditgarantier för gröna investeringar	10 000	0	50 000	65 000
24	Råvarugarantier			3 000	12 000
	Summa	**1 495 000**	**277 342**	**1 514 000**	**1 540 000**

Källor: Årsredovisning för staten 2021 och egna beräkningar.

9.6 Beställningsbemyndiganden

Regeringen får, för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat för budgetåret, beställa varor eller tjänster samt besluta om bidrag, ersättning, lån eller liknande som medför utgifter under senare år än det budgeten avser. Regeringens förslag till beställningsbemyndiganden lämnas inom respektive utgiftsområde i denna proposition.

I tabell 9.9 redovisas en sammanfattning av begärda bemyndiganden för 2023. I kolumnen Ingående åtaganden redovisas de åtaganden som staten vid ingången av 2023 beräknas ha till följd av beställningar av varor och tjänster samt beslut om bidrag m.m. I nästa kolumn redovisas nya åtaganden av denna typ som staten förväntas göra 2023. Kolumnen Infriade åtaganden visar åtaganden som regeringen ingått tidigare år och som förväntas bli betalda 2023. Kolumnen Utestående åtaganden utgör summan av ingående och nya åtaganden, med avdrag för infriade åtaganden. I kolumnen

Begärda bemyndiganden redovisas omfattningen av de bemyndiganden som regeringen begär inom de olika utgiftsområdena i denna proposition.

Tabell 9.9 Sammanfattande redovisning av beställningsbemyndiganden för 2023

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Ingående åtaganden 2023	Nya åtaganden 2023	Infriade åtaganden 2023	Utestående åtaganden 2023	Begärda bemyndi-ganden 2023
1 Rikets styrelse	298	272	251	319	319
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	100	100	100	100	100
4 Rättsväsendet	347	178	172	353	353
5 Internationell samverkan	226	100	95	231	231
6 Försvar och samhällets krisberedskap	143 578	62 613	34 659	171 532	172 780
7 Internationellt bistånd	114 990	35 868	35 859	115 000	115 000
8 Migration	794	445	400	840	840
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	6 350	1 886	4 455	3 781	3 781
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	217	127	217	127	127
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	20 657	17 573	16 599	21 631	21 631
15 Studiestöd	4	4	4	4	4
16 Utbildning och universitetsforskning	61 069	30 164	30 239	60 994	60 994
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	1 002	1 038	744	1 296	1 296
18 Samhällsplanering, bostads-försörjning och byggande samt konsumentpolitik	32	18	18	32	32
19 Regional utveckling	4 494	5 400	2 154	7 740	7 740
20 Allmän miljö- och naturvård	16 305	43 390	6 349	53 346	53 346
21 Energi	5 221	4 819	2 630	7 410	7 410
22 Kommunikationer	210 279	81 173	50 820	240 633	242 601
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	6 651	9 069	3 078	12 642	12 642
24 Näringsliv	4 083	4 091	3 554	4 620	4 620
Summa	**596 698**	**298 331**	**192 398**	**702 631**	**705 848**

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

Av tabell 9.9 framgår att regeringen i denna proposition begär beställningsbemyndiganden som uppgår till totalt 705,8 miljarder kronor. Jämfört med beställningsbemyndiganden i den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2022 innebär förslagen för 2023 sammantaget en ökning med 102,4 miljarder kronor, eller 17,0 procent. I förändringen ingår såväl minskningar som ökningar av enskilda bemyndiganden.

Regeringen begär vidare ett bemyndigande att under 2023 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2023 (se utg.omr. 27 avsnitt 2.8.1).

9.7 Bemyndigande att överskrida anslag

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen, besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen får regeringen efter riksdagens bemyndigande besluta att ett anslag får överskridas om det är nödvändigt för att i en verksamhet täcka särskilda utgifter som inte var kända då anslaget anvisades eller för att ett av riksdagen beslutat ändamål med anslaget ska kunna uppfyllas. För de flesta anslag kan oundvikliga utgiftsökningar i förhållande till anvisade medel rymmas inom den högsta tillåtna anslagskrediten om 10 procent som föreskrivs i 3 kap. 8 § första stycket budgetlagen. Det finns ytterst sällan behov av att överskrida anslag för förvaltningsändamål med mer än vad som ryms inom denna kredit. Något särskilt bemyndigande som ger regeringen befogenhet att besluta om överskridande av anslag som anvisats för förvaltningsändamål behöver därför inte inhämtas. Vid behov kommer regeringen i stället att föreslå ändringar i budgeten. När det gäller anslag som anvisats för regelstyrd verksamhet och icke påverkbara EU-relaterade utgifter kan så stora förändringar inträffa att utgifterna inte ryms inom den högsta tillåtna anslagskrediten. Regeringen avser i sådana fall att i första hand återkomma till riksdagen med förslag om ändrade anslag. Förändringarna kan dock inträffa snabbt, och betalningarna kan behöva göras utan dröjsmål. Regeringen bör därför bemyndigas att, om beslut om ändring i budgeten inte hinner inväntas, besluta om överskridande när de förutsättningar som anges i 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen är uppfyllda. Överskridandet får inte vara större än att det ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten. Bemyndigandet begärs för ett budgetår i taget. Regeringens avsikt är att, som tidigare skett, föreslå ändringar av berörda anslag som ersätter de medgivna överskridandena.

Regeringen medgav inga överskridanden för 2021 (se skr. 2021/22:101 s. 70).

Under 2022 har regeringen hittills inte medgett några överskridanden som innebär att anslagen behöver tillföras ytterligare medel. Ett eventuellt utnyttjande av bemyndigandet senare under året kommer att redovisas i årsredovisningen för staten 2022.

10 Granskning och ekonomisk styrning

I detta avsnitt redovisar regeringen sin bedömning av EU:s rekommendationer till Sverige inom ramen för den europeiska terminen och av Finanspolitiska rådets rekommendationer och bedömningar. Vidare innehåller avsnittet information om Riksrevisionens granskning och riksdagens behandling av skrivelsen Årsredovisning för staten 2021 (skr. 2021/22:101). Avslutningsvis lämnas en redovisning av arbetet med att utveckla den ekonomiska styrningen i staten.

10.1 Den europeiska terminen och EU:s rekommendationer till Sverige

Inom ramen för den europeiska terminen lämnade Europeiska kommissionen den 23 maj 2022 sina förslag till landsspecifika rekommendationer till EU:s medlemsstater. Medlemsstaterna fick rekommendationer inom såväl det finanspolitiska området som andra områden. Under 2021 fick medlemsstaterna enbart rekommendationer inom det finanspolitiska området eftersom terminen tillfälligt anpassades till faciliteten för återhämtning och resiliens (RRF). Samtliga medlemsstater fick relativt likalydande rekommendationer gällande dels finanspolitiken, dels ett minskat beroende av fossil energi. De medlemsstater som hade en av rådet godkänd plan för återhämtning och resiliens när kommissionen publicerade sitt förslag till rekommendationer fick en rekommendation om att genomföra sin plan.

Rekommendationerna antogs formellt av rådet för ekonomiska och finansiella frågor. I rådsbeslutet från den 12 juli 2022 rekommenderas Sverige följande:

– Under 2023 säkerställa att tillväxten i de nationellt finansierade primära löpande utgifterna är i linje med en neutral inriktning på politiken, med beaktande av ett fortsatt tillfälligt och riktat stöd till de hushåll och företag som drabbas hårdast av de höjda energipriserna och stöd till människor som flyr från Ukraina. Vara redo att anpassa de löpande utgifterna efter den föränderliga situationen. Öka de offentliga investeringarna för den gröna och den digitala omställningen och för energitrygghet med beaktande av REPowerEU-initiativet, med hjälp av faciliteten för återhämtning och resiliens och andra unionsmedel. Under perioden efter 2023 bedriva en finanspolitik som syftar till att på medellång sikt uppnå en återhållsam offentligfinansiell ställning. Minska risker kopplade till hushållens höga skuldsättning och obalanser på bostadsmarknaden genom att minska avdragen för utgiftsräntor för bolån eller genom att höja fastighetsskatten. Stimulera investeringar i bostadsbyggande för att motverka den mest akuta bostadsbristen, särskilt genom att ta bort strukturella hinder för byggandet och genom att säkerställa tillgången till byggbar mark. Förbättra effektiviteten på bostadsmarknaden, bl.a. genom reformer av hyresmarknaden.
– Fortsätta genomförandet av återhämtnings- och resiliensplanen, i enlighet med de delmål och mål som angavs i rådets genomförandebeslut av den 4 maj 2022. Snabbt avsluta förhandlingarna med kommissionen om de sammanhållningspolitiska programdokumenten för 2021–2027 i syfte att påbörja genomförandet av dessa.
– Minska påverkan från elevers socioekonomiska bakgrund och migrantbakgrund på deras utbildningsresultat genom att ge lika möjligheter till tillgång till skolor

och genom att åtgärda bristen på kvalificerade lärare. Utveckla mindre gynnade gruppers färdigheter, inbegripet personer med migrantbakgrund, genom att anpassa resurser och metoder efter deras behov och på så sätt bidra till deras integration på arbetsmarknaden.
– Minska det totala beroendet av fossila bränslen genom att påskynda användningen av förnybar energi och öka kompletterande investeringar i nätinfrastruktur, stärka de inre näten inom landet för att säkerställa tillräcklig nätkapacitet, förbättra energieffektiviteten och ytterligare förenkla tillståndsförfarandena avseende förnybara energiprojekt.

Regeringens bedömning av rekommendationerna

Regeringen delar i stort bedömningen av den finanspolitiska inriktningen och av vilka områden som är prioriterade för offentliga investeringar. En neutral finanspolitik i detta läge bedöms möjliggöra för penningpolitiken att föra tillbaka den höga inflationen mot målet.

Regeringen anser att hushållens skuldsättning kan utgöra en risk för den makroekonomiska stabiliteten. Mot denna bakgrund har Finansinspektionen genomfört en rad åtgärder, bl.a. bolånetak, amorteringskrav och höjda riskvikter för bolån. Det har tagits initiativ till flera reformer för att effektivisera plan- och byggprocesserna, exempelvis privat initiativrätt i kommunernas detaljplanering samt en ny aktör i plan- och byggprocessen: certifierade byggprojekteringsföretag. Förändringar på kapitalbeskattningens område berör många människor, och regeringen bedömer därför att det är viktigt att sådana förändringar sker varsamt och över tid. Hur kapitalbeskattningen, och då särskilt avdragsrätten för ränteutgifter, bör utformas för att möta framtidens utmaningar är en fråga som kräver noggranna överväganden. För att förbättra rörligheten på bostadsmarknaden har taket för uppskovsbelopp på kapitalvinst vid byte av bostad höjts och räntebeläggningen av uppskovsbeloppet avskaffats.

Sveriges plan för återhämtning och resiliens beslutades av Ekofin-rådet den 4 maj 2022 och genomförandet pågår. Gällande sammanhållningspolitiken delar regeringen synen i rekommendationerna att det är angeläget att förhandlingarna om alla programmen slutförs snabbt så att genomförandet kan påbörjas. Kommissionen godkände Sveriges partnerskapsöverenskommelse den 25 maj 2022. Kommissionen har under 2022 hittills godkänt det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ samt ett antal program inom Europeiskt territoriellt samarbete och Europeiska regionala utvecklingsfonden. Resterande program väntas godkännas av kommissionen under hösten 2022.

Regeringen instämmer i inriktningen på rekommendationen rörande utbildningsfrågor, som inbegriper områden som prioriteras av regeringen. Alla barn, unga och vuxna ska oavsett bakgrund, uppväxtmiljö eller andra förhållanden ges förutsättningar att pröva och utveckla sina förmågor och kunskaper till sin fulla potential. Regeringen instämmer i att vissa grupper är särskilt utsatta, däribland nyanlända elever, elever i social utsatthet och elever vars föräldrar har låg utbildningsnivå. Detta kan få negativa konsekvenser för likvärdigheten. Mot denna bakgrund har det genomförts ett flertal stora satsningar för att stödja huvudmän och enskilda skolor i deras strävan att erbjuda barn och elever en likvärdig utbildning av hög kvalitet.

Områden som berörs i rekommendationen angående energi motsvarar prioriteringar som regeringen arbetar med för att nå det nationella målet att senast 2045 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Regeringen håller med om att EU:s beroende av fossila bränslen, särskilt från Ryssland, bör fasas ut så snart som möjligt. Alla kostnadseffektiva fossilfria lösningar behövs för att minska användningen av den fossila energin.

Regeringen ser rekommendationerna inom ramen för den europeiska terminen som en möjlighet för EU att uppmuntra till en ansvarsfull ekonomisk politik och uppfyllelse av de mål som medlemsstaterna gemensamt kommit överens om. Varje medlemsstat avgör själv hur den ska förhålla sig till rekommendationerna, och ytterst är det parlamentet i varje medlemsstat som beslutar om den nationella ekonomiska politiken.

10.2 Finanspolitiska rådets slutsatser

I maj 2022 publicerades Finanspolitiska rådets årliga rapport. I detta avsnitt (10.2) redovisas de huvudsakliga bedömningar och rekommendationer som presenterades i rapporten och regeringens bedömning av dessa.

Finanspolitiken och det finanspolitiska ramverket

Finanspolitiska rådet menar att eftersom 2022 bedömdes vara ett år med ett någorlunda balanserat resursutnyttjande borde sparandet som huvudregel uppgå till överskottsmålets nivå. Rådet menar att avvikelsen från överskottsmålet i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) var avsevärd och att de ofinansierade åtgärderna borde ha varit mindre omfattande. Det gäller även för den av riksdagen beslutade budgeten för 2022 (bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46). Rådet menar att regeringens argumentation om stabiliseringspolitiska motiv inte var övertygande och att detsamma gäller den politik som presenterades i 2022 års ekonomiska vårproposition (prop. 2021/22:100) samt i den beslutade budgeten för 2022. Regeringen delar inte rådets bedömning utan anser att, givet den chock som en pandemi utsätter en ekonomi för, ska det kunna anses vara i linje med ramverket att avvika från målnivån för överskottsmålet ett antal år. Därtill har avvikelsen från överskottsmålet varit relativt begränsad (se avsnitt 4.1).

Rådet anser även att de omfattande åtgärderna i budgetpropositionen för 2022, tillsammans med efterföljande åtgärder, har inneburit att utgiftstaket för 2023 riskerar att överskridas och att budgeteringsmarginalen för 2024 är liten. Enligt rådet innebär det att den ekonomiska politiken för närvarande inte är förenlig med det finanspolitiska ramverkets riktlinjer om utgiftstak och budgeteringsmarginal. Rådet anser vidare att de åtgärder som enligt budgetlagen (2011:203) ska vidtas om utgiftstaket riskerar att överskridas borde ha behandlats i 2022 års ekonomiska vårproposition. Regeringen delar inte rådets bedömning utan menar att givet det osäkra läget i omvärlden vore det förhastat att redan i 2022 års ekonomiska vårproposition närmare diskutera omfattning och inriktning för de utgiftsbegränsande åtgärderna.

Rådet understryker att det är viktigt att både finanspolitiken och budgetprocessen återgår till normalitet när konsekvenserna för den ekonomiska utvecklingen av de restriktioner och beteendeförändringar som spridningen av sjukdomen covid-19 gett upphov till har avtagit. Rådet menar att det för vissa särskilda åtgärder funnits skäl för ändringar i statens budget, medan vissa andra åtgärder i stället borde ha ingått i den ordinarie budgetprocessen. Regeringen anser att det har varit nödvändigt för krishanteringen att vissa åtgärder skyndsamt har kunnat vidtas genom användandet av propositionen om ändringar i statens budget och utskottsinitiativ men håller med rådet om att det inte får bli en permanent ordning.

Arbetsmarknad och offentliga finanser på längre sikt

Rådet bedömer att de förändringar inom sjukförsäkringen som har aviserats eller beslutats riskerar att leda till att fler personer beviljas längre sjukskrivningsperioder och att fler personer beviljas sjukersättning. Rådet bedömer också att förändringarna

sannolikt kommer att leda till ett tidigare arbetsmarknadsutträde och en minskad sysselsättning. Enligt rådet påverkas sysselsättningen av när individer väljer att lämna arbetsmarknaden (den s.k. utträdesåldern). Rådet menar att en fortsatt hög sysselsättning är avgörande för styrkan i de offentliga finanserna. Regeringen delar rådets slutsats om att de tidigare föreslagna förändringarna i sjukförsäkringssystemet riskerade att leda till fler sjukskrivna och ökade offentliga utgifter. För att kunna finansiera välfärden är en fortsatt hög sysselsättning central.

Rådet pekar på att när kraven på arbetsförmåga sänks för en viss åldersgrupp (vilket är fallet för den s.k. trygghetspensionen) så minskar drivkrafterna för omställning och arbetsplatsanpassning även i yngre åldersgrupper, vilket kan öka utflödet från arbetskraften. Dessutom kan det nyligen införda inkomstpensionstillägget och det föreslagna garantitillägget påverka den genomsnittliga utträdesåldern negativt. Regeringen delar rådets slutsats om att införandet av en trygghetspension kan minska arbetskraftsutbudet och drivkrafterna till omställning sent i arbetslivet. Regeringen anser även, i likhet med rådet, att bedömningen av arbetsförmågan fortsatt ska ha en väsentlig betydelse vid bedömningen av rätten till sjukersättning.

Klimatpolitiska åtgärder – behovet av offentlig finansiering

Vad gäller klimatomställningen bedömer rådet dels att den kommer kräva stora – framför allt privat finansierade – klimatrelaterade åtgärder, dels att det finns ett antal centrala kunskapsluckor när det gäller i vilken utsträckning offentlig finansiering behövs. Regeringen delar den bedömningen. För att ställa om till fossilfrihet kommer det att krävas omfattande investeringar, och en stor del av dessa kommer behöva göras av företag. Däremot kan det offentliga bidra på de områden där staten har finansieringsansvaret, exempelvis infrastruktur för fossilfria transporter och elöverföring.

Bör ramverket ses över?

På senare tid har frågan om att ändra det finanspolitiska ramverket i förtid återkommande tagits upp i den allmänna debatten. Argumenten i den ekonomisk-politiska diskussionen för att ändra ramverket kan samlas i fyra kategorier: ramverket begränsar finanspolitikens bidrag till stabiliseringspolitiken, det har hämmat offentliga investeringar, det tar inte hänsyn till det låga ränteläget, och det beaktar inte behovet av förstärkningar inom offentliga verksamheter. Med grund i dessa argument ser rådet i dagsläget inget behov av att ramverket ska ändras i förtid. Rådet tar även upp att det finanspolitiska ramverket måste respekteras och efterlevas för att det ska fungera. Regeringen delar rådets bedömning och menar att det viktigaste är att ramverkets trovärdighet och breda förankring i politiken och samhället upprätthålls.

Rådet bedömer att de starkaste skälen för en omprövning av ramverket och en ändring av nivån på överskottsmålet härrör från klimatområdet. Rådet ser i dagsläget inte behov av att revidera det finanspolitiska ramverket. Rådet anser dock att det finns goda skäl för en fördjupad analys av de klimatutmaningar som Sverige står inför och vilka åtgärder som dessa kan motivera. Regeringen anser att respekten för ramverket är en förutsättning för hållbara offentliga finanser över tid och att denna respekt är grundläggande för Sveriges möjlighet att möta de utmaningar som landet ställs inför. Detta gäller givetvis också klimatområdet. De offentliga investeringsvolymer som framgår av rådets rapport är enligt regeringens bedömning förenliga med både det finanspolitiska ramverket och hanteringen av de klimatutmaningar som Sverige står inför.

10.3 Granskning av årsredovisningen för staten 2021

Riksrevisionen har för årsredovisningen för staten 2021 lämnat en revisionsberättelse utan reservation eller avvikande mening (Fi2022/01332). Enligt myndigheten har regeringen i alla väsentliga avseenden upprättat de finansiella delarna av årsredovisningen i enlighet med 10 kap. 5–10 §§ budgetlagen och även i övrigt lämnat information som är förenlig med årsredovisningens finansiella delar. Riksrevisionens uttalande omfattar, liksom tidigare år, inte avsnitt 1.1 Den offentliga sektorns finansiella sparande.

I sin behandling av regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2021 har riksdagen beslutat att lägga skrivelsen till handlingarna (bet. 2021/22:FiU30, rskr. 2021/22:404).

10.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrningen

Utvecklingen av den ekonomiska styrningen bedrivs med utgångspunkt i regeringens behov av att styra och genomföra sin politik och nå de beslutade målen för olika områden. Vidare ska det finnas en fungerande uppföljning av genomförandet och måluppfyllelsen i myndigheter och verksamheter som svarar mot både regeringens och riksdagens behov. Den ekonomiska styrningen angränsar till den statliga förvaltningspolitiken (se utg.omr. 2 avsnitt 4). Vid utvecklingen av den ekonomiska styrningen är målsättningen att värna myndigheternas kärnverksamheter och att beakta olikheter i förutsättningar och verksamheter. Utrymmet för att inom Regeringskansliet genomföra arbete med att utveckla den ekonomiska styrningen har varit begränsat under pandemin. I det här avsnittet (10.4) presenteras delar av det arbete som bedrivits för att utveckla den ekonomiska styrningen.

En effektivare statsförvaltning

I budgetpropositionen för 2020 tillfördes Ekonomistyrningsverket (ESV) medel för att stärka myndighetens förmåga att genomföra uppdrag, analysera myndigheter och verksamheter samt lämna förslag till effektiviseringar inom aktuella myndigheters ansvarsområden. De uppdrag som ges till ESV inom ramen för resursförstärkningen ska avse politiskt prioriterade områden av större dignitet.

Som ett led i detta arbete gav regeringen i oktober 2021 ESV i uppdrag att analysera Fortifikationsverkets investeringsverksamhet samt myndighetens interna styrning och kontroll av densamma. I uppdraget ingick bl.a. att följa upp om de ekonomiska underlag som Fortifikationsverket årligen lämnar till regeringen ger goda förutsättningar för regeringens styrning och uppföljning samt vid behov lämna förslag till nödvändiga förändringar av verksamheten. ESV redovisade uppdraget i rapporten Analys av Fortifikationsverkets investeringsverksamhet (ESV 2022:36) i juni 2022. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Uppföljning av myndigheternas förvaltning av coronarelaterade stöd

ESV fick i juni 2020 i uppdrag av regeringen att följa upp hur ansvariga myndigheter förvaltade de stöd som infördes eller förändrades med anledning av spridningen av covid-19. I uppdraget ingick även att vid behov bistå de utbetalande myndigheternas arbete med att införa effektiva och ändamålsenliga system för utbetalning av stöden, genom att ge stöd till erfarenhetsutbyte mellan myndigheterna. I oktober 2021 lämnade ESV rapporten Myndigheternas förvaltning av stöd för att lindra effekterna av det nya coronaviruset (ESV 2021:39) till regeringen. ESV bedömer att de myndig-

heter som har förvaltat stöd har gjort det väl utifrån rådande omständigheter. Enligt ESV har myndigheterna beaktat de krav som ställs på myndigheters förvaltning i förvaltningslagen (2017:900) och myndighetsförordningen (2007:515) och gett målgrupperna tillgång till stöden.

En utvecklad redovisning till riksdagen

ESV fick i regleringsbrevet för 2020 i uppdrag att göra en översyn av de strukturer för styrning och uppföljning som används för den avgiftsbelagda verksamheten i staten. Översynen syftade till att stärka styrkedjan gällande avgifter i budgetunderlagen, budgetpropositionen, regleringsbreven och myndigheternas årsredovisningar. ESV redovisade resultatet av översynen i rapporten Utvecklad styrning och uppföljning av avgiftsbelagd verksamhet (ESV 2020:58). Med ett av förslagen som utgångspunkt har regeringen utvecklat redovisningen till riksdagen. Den budget för avgiftsbelagd verksamhet som presenteras i budgetpropositionen baseras nu i större utsträckning på samma struktur som i regleringsbrev och myndigheternas budgetunderlag. Den offentligrättsliga avgiftsfinansierade verksamheten bedrivs med stöd i lag, och intäkterna kan redovisas mot inkomsttitel eller disponeras av myndigheten. I avgiftsbudgeten är detta tydliggjort genom att de ekonomiska resultaten redovisas huvudsakligen verksamhetsindelat. Uppdragsverksamhet utgörs av frivilligt efterfrågade varor och tjänster och kräver inget ytterligare lagstöd. Någon verksamhetsindelning görs inte i budgetpropositionen. Fokus för redovisningen ligger därmed på de verksamheter där riksdagen har beslutat om den avgiftsbelagda verksamheten. Redovisningen kommer på ett tydligare sätt ge information om de ekonomiska resultaten per verksamhet över tid. Den nya strukturen används i denna proposition för de myndigheter där erforderligt underlag finns.

Betryggande intern styrning och kontroll och fungerande internrevision

ESV har i uppgift att utveckla och förvalta den interna styrningen och kontrollen samt internrevisionen i staten. ESV lämnar varje år en rapport till regeringen i vilken myndigheten redovisar hur internrevisionen fungerar i staten som helhet samt hur myndighetsledningarnas interna styrning och kontroll fungerar för de myndigheter under regeringen som omfattas av de utökade bestämmelserna om internrevision samt intern styrning och kontroll.

I rapporten Internrevision och intern styrning och kontroll 2022 (ESV 2022:24) bedömer ESV att den interna styrningen och kontrollen är betryggande och att den statliga internrevisionen fungerar väl. ESV bedömer även att internrevisionen är till nytta för myndighetsledningarna i arbetet med att förbättra myndigheternas interna styrning och kontroll. ESV konstaterar dock i rapporten att resurserna för internrevision, beräknat som årsarbetskrafter, har minskat något jämfört med föregående år.

Regeringen anser att det är viktigt att myndigheterna ger internrevisionsfunktionerna vid myndigheterna tillräckliga resurser för att revisionen ska kunna utföras i enlighet med gällande regelverk och god sed.

11 Lagförslag, skattefrågor

I detta avsnitt finns lagförslag om ändrade skatte- och avgiftsregler.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

11.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi[1]

dels att 1 kap. 14 §, 9 kap. 5 a § och 11 kap. 15 § ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 11 a §, 9 kap. 5 b och 8 §§ och 11 kap. 6, 9, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
11 a §[2]	
I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:	
1. 6 a kap. 1 § 8 och 11 a,	
2. 6 a kap. 1 § 11 b,	
3. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,	
4. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,	
5. 6 a kap. 2 c §,	
6. 7 kap. 3 a och 3 b §§,	
7. 7 kap. 4 §,	
8. 9 kap. 5 *och 5 a §§*,	8. 9 kap. 5 §,
9. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,	
10. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,	
11. 11 kap. 9 § första stycket 8,	
12. 11 kap. 10 §,	
13. 11 kap. 12 §,	
14. 11 kap. 12 a §,	
15. 11 kap. 12 b §.	
9 kap.	
5 b §[3]	
Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukats samtidigt för framställning av värme eller kyla enligt 5 *eller 5 a* §, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom propor-	Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukats samtidigt för framställning av värme eller kyla enligt 5 §, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom propor-

[1] Senaste lydelse av
1 kap. 14 § 2017:1208
9 kap. 5 a § 2020:1045
11 kap. 15 § 2020:1045.
[2] Senaste lydelse 2021:410.
[3] Senaste lydelse 2017:1208.

tionering i förhållande till respektive energislag. Fördelningen mellan respektive bränsle får dock väljas fritt. Motsvarande gäller elektrisk kraft om den elektriska kraft som förbrukats vid framställningen av värmen eller kylan till någon del utgörs av elektrisk kraft som inte är skattepliktig eller elektrisk kraft för vilken en lägre skattenivå än den som anges i 11 kap. 3 § kan uppnås enligt bestämmelser i denna lag.

tionering i förhållande till respektive energislag. Fördelningen mellan respektive bränsle får dock väljas fritt. Motsvarande gäller elektrisk kraft om den elektriska kraft som förbrukats vid framställningen av värmen eller kylan till någon del utgörs av elektrisk kraft som inte är skattepliktig eller elektrisk kraft för vilken en lägre skattenivå än den som anges i 11 kap. 3 § kan uppnås enligt bestämmelser i denna lag.

8 §[4]

Rätt till återbetalning eller kompensation enligt 2, 3 och 6 §§ föreligger endast när ersättningen för ett kalenderkvartal uppgår till

1. minst 1 000 kronor i fall som avses i 2 eller 6 §, och
2. minst 500 kronor i fall som avses i 3 §.

Sådan återbetalning enligt 2 § som görs med stöd av 6 a kap. 2 a § får dock göras när den sammanlagda ersättningen uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Rätt till återbetalning enligt 5 *och 5 a §§* föreligger endast för den del av den sammanlagda ersättningen som överstiger 2 000 kronor per kalenderkvartal och endast om

Rätt till återbetalning enligt 5 § föreligger endast för den del av den sammanlagda ersättningen som överstiger 2 000 kronor per kalenderkvartal och endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och
2. sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kraven i tredje stycket 2 gäller endast uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom återbetalningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret.

11 kap.

6 §[5]

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka mer än 10 gigawattimmar elektrisk kraft per kalenderår

1. i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,
2. i huvudsak för kemisk reduktion eller i huvudsak för elektrolytiska processer,
3. vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,
4. i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter,
5. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter, *eller*
6. *i en datorhall.*

4. i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter, *eller*
5. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter.

För ett sådant godkännande krävs att den sökande är lämplig som frivilligt skattskyldig med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

[4] Senaste lydelse 2021:410.

[5] Senaste lydelse 2017:1208.

Godkännande som frivilligt skattskyldig ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om den frivilligt skattskyldige begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

9 §[6]

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats hos den skattskyldige i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats hos den skattskyldige för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats hos den skattskyldige vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats hos den skattskyldige vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats hos den skattskyldige i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige,

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § för annat ändamål än

a) i industriell verksamhet,

b) i en datorhall,

c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,

d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet,

e) som landström, eller

f) i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.

Avdrag enligt första stycket 6 *och 7* medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § för annat ändamål än

a) i industriell verksamhet,

b) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,

c) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet,

d) som landström, eller

e) i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.

Avdrag enligt första stycket 6 medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

16 §[7]

Ansökan om återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft enligt 12–*15* §§ ska omfatta ett kalenderår. Om

Ansökan om återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft enligt 12–*14* §§ ska omfatta ett kalenderår. Om

[6] Senaste lydelse 2020:1045.

[7] Senaste lydelse 2017:1208.

sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar per kalenderår för dessa nedsättningsberättigande ändamål, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalendermånad. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte längre finns.	sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar per kalenderår för dessa nedsättningsberättigande ändamål, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalendermånad. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte längre finns.

Ansökan om återbetalning ska lämnas elektroniskt. Det gäller dock inte för återbetalning enligt 12 b §.

Ansökan om återbetalning ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalendermånaden och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade ansökan saknade behörighet att företräda sökanden.

17 §[8]

Avdrag eller återbetalning enligt 9 § första stycket 6, 7 eller 8 eller enligt 10, 12, 12 a, 12 b, 14 *eller 15* § medges endast om	Avdrag eller återbetalning enligt 9 § första stycket 6, 7 eller 8 eller enligt 10, 12, 12 a, 12 b *eller* 14 § medges endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

2. den skattskyldige respektive sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare och stödets fördelning mellan stödmottagare.

Kraven i första stycket 2 gäller endast uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. För avdrag enligt 10 § och återbetalning enligt 12 eller 12 a § gäller kraven i första stycket 2 för uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 15 000 euro under kalenderåret.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

[8] Senaste lydelse 2022:650.

11.2 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 67 kap. 8 § inkomstskattelagen (1999:1229)[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

67 kap.

8 §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 100 000 kronor	*20* procent av arbetsinkomsterna
överstiger 100 000 men inte 300 000 kronor	summan av 15 000 kronor och *5* procent av arbetsinkomsterna
överstiger 300 000 men inte 600 000 kronor	*30 000* kronor
överstiger 600 000 kronor	*30 000* kronor med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 600 000 kronor

Föreslagen lydelse

8 §[2]

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år uppgår skattereduktionen för summan av arbetsinkomster beräknade enligt 6 § till följande belopp.

Arbetsinkomst som beskattas i Sverige	*Skattereduktion*
överstiger inte 100 000 kronor	*22* procent av arbetsinkomsterna
överstiger 100 000 men inte 300 000 kronor	summan av 15 000 kronor och *7* procent av arbetsinkomsterna
överstiger 300 000 men inte 600 000 kronor	*36 000* kronor
överstiger 600 000 kronor	*36 000* kronor med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 600 000 kronor

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2022.

[1] Lagen omtryckt 2008:803.

[2] Senaste lydelse 2015:775.

11.3 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 a § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
15 §[1]	
Med punktskatt avses skatt enligt	
1. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
2. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,	
3. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
4. lagen (1994:1563) om tobaksskatt,	
5. lagen (1994:1564) om alkoholskatt,	
6. lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
7. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
8. lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
9. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
10. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,	
11. lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
12. lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	
13. lagen (2018:1139) om skatt på spel,	13. lagen (2018:1139) om skatt på spel, *och*
14. lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns, och	
15. lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.	*14.* lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.
7 kap.	
1 a §[2]	
Skatteverket ska, utöver vad som följer av 1 §, registrera den som är skattskyldig enligt	
1. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
2. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
3. 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 36 § 1 eller 38 c § lagen (1994:1563) om tobaksskatt,	
4. 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,	
5. 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 3 lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
6. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
7. lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
8. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
9. 8 § 1, 2 eller 3 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,	
10. lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
11. 6 § 1 eller 2 b lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	
12. lagen (2018:1139) om skatt på spel,	12. lagen (2018:1139) om skatt på spel, *eller*
13. lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns, eller	

[1] Senaste lydelse 2021:1169.

[2] Senaste lydelse 2022:172.

14. 4 § 1 lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.	*13*. 4 § 1 lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

11.4 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2022:174	*Föreslagen lydelse*
53 kap.	
5 §	
Som beslut om punktskatt anses också	
1. beslut om återbetalning av skatt enligt	
a) någon av bestämmelserna i 12 kap. 2–7 §§ lagen (2022:155) om tobaksskatt,	
b) någon av bestämmelserna i 12 kap. 2–7 §§ lagen (2022:156) om alkoholskatt,	
c) 14 § lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	
d) 13 a § lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, eller	
e) 12 § lagen (1999:673) om skatt på avfall, och	
2. beslut om återbetalning eller kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 5, *5 a,* 6, 8 a, 10, 10 a, 10 b, 10 c, 11 eller 11 a § eller någon av bestämmelserna i 11 kap. 12–*15* §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi.	2. beslut om återbetalning eller kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 5, 6, 8 a, 10, 10 a, 10 b, 10 c, 11 eller 11 a § eller någon av bestämmelserna i 11 kap. 12–*14* §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

11.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ska införas tre nya paragrafer, 7 a, 7 b och 15 c §§, av följande lydelse.

7 a §

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4 eller 5 inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4–7 §§ tas ut med följande belopp:

– KN-nr 8471 30: 453 kr/vara,

– KN-nr 8508 11: 84 kr/vara,

– KN-nr 8516 50: 204 kr/vara,

– KN-nr 8517 11 eller 8527 12: 91 kr/vara,

– KN-nr 8517 12: 43 kr/vara,

– KN-nr 8517 18, 8519 50, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: 181 kr/vara,

– KN-nr 8517 62: 157 kr/vara,

– KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: 362 kr/vara,

– KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, 8528 41, 8528 49, 8528 51, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: 497 kr/vara.

7 b §

För kalenderåret 2024 och efterföljande kalenderår ska skatt som tas ut enligt 7 a § i stället för vad som anges i den paragrafen betalas med belopp som räknas om enligt andra stycket. Regeringen fastställer varje år före november månads utgång de skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

Skattebeloppen räknas om genom att de belopp som gäller den 1 augusti det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal.

Jämförelsetalet anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad närmast föregående år. Jämförelsetalet ska avrundas till fyra decimaler. De omräknade skattebeloppen avrundas till hela kronor och ören.

15 c §

Om en skattskyldig som har fått skatten beslutad enligt 7 a § lämnar skriftliga uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt till Tullverket inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om

skatt, ska Tullverket ompröva sitt tidigare beslut. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3–7 §§.

---

1. Denna lag träder i kraft den 31 december 2022.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

11.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs att 7 a § lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 11.5	*Föreslagen lydelse*
7 a §	
Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4 eller *5* inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4–7 §§ tas ut med följande belopp:	Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § *första stycket* 4 eller *andra stycket* inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4–7 §§ tas ut med följande belopp:

– KN-nr 8471 30: 453 kr/vara,
– KN-nr 8508 11: 84 kr/vara,
– KN-nr 8516 50: 204 kr/vara,
– KN-nr 8517 11 eller 8527 12: 91 kr/vara,
– KN-nr 8517 12: 43 kr/vara,
– KN-nr 8517 18, 8519 50, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: 181 kr/vara,
– KN-nr 8517 62: 157 kr/vara,
– KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: 362 kr/vara,
– KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, 8528 41, 8528 49, 8528 51, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: 497 kr/vara.

---

1. Denna lag träder i kraft den 13 februari 2023.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

11.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

dels att 5–7 §§ och bilagan ska upphöra att gälla,

dels att 1, 2, 3–4, 7 a, 8 a, 12, 13 och 15 c §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för sådan elektronik som anges i 3 §.	
Till staten ska det också betalas sådan tilläggsavgift som avses i 8 a §.	
Lagens hänvisningar till KN-nr avser *den lydelse av* Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan *som gällde den 1 januari 2015*.	Lagens hänvisningar till KN-nr avser Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan*, i lydelsen enligt kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/1832*.

Lydelse enligt SFS 2022:176	*Föreslagen lydelse*
2 §	
I denna lag avses med	
– *bromförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet brom,	
– *klorförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet klor,	
– *fosforförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet fosfor,	
– *homogent material*: ett material som har samma fysikaliska egenskaper i hela materialet och som på mekanisk väg inte kan sönderdelas i olika material,	
– *CAS-nummer: sådan unik numerisk identifiering av kemisk förening som tilldelas av The American Chemical Society genom dess avdelning Chemical Abstracts Service (CAS),*	
– *reaktivt tillsatt förening: en förening som är bunden till en stabil polymer genom en kemisk reaktion och bildar kovalenta bindningar,*	
– *additivt tillsatt förening: en förening som är tillsatt på annat sätt än reaktivt,*	
– *yrkesmässig aktivitet*: sådan aktivitet som utförs av	
1. en juridisk person, eller	
2. en fysisk person och avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk,	
– *konsument*: en köpare för vilken köpet inte är en yrkesmässig aktivitet,	
– *EU* eller *EU-land*: de områden som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde enligt lagen (2022:157) om Europeiska unionens punktskatteområde,	
– *tredjeland*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde,	
– *distansförsäljning*: försäljning där varorna transporteras till Sverige från ett annat EU-land av säljaren eller av någon annan för säljarens räkning och där köpet inte är yrkesmässigt för köparen,	
– *undantagen säljare*: en säljare som inte är godkänd som lagerhållare enligt 10 §, registrerad mottagare enligt 10 a § eller registrerad EU-handlare enligt 10 b § och vars	

[1] Senaste lydelse 2020:568.

årliga försäljning av skattepliktiga varor till Sverige inte överskrider 100 000 kronor för innevarande eller föregående kalenderår,

– *unionstullkodexen*: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen, i lydelsen enligt förordning (EU) 2016/2339.

Vid beräkningen av den årliga försäljningen för undantagna säljare enligt första stycket ska inte mervärdesskatt beaktas, och inte heller fraktkostnader till den del de går att särskilja.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §[2]	
Skatt ska betalas för varor hänförliga till följande KN-nr:	
1. 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30 och 8418 40,	
2. 8422 11,	
3. 8450 11, 8450 12 och 8450 19,	
4. 8451 21,	
5. 8471 30, 8471 41 och 8471 49,	
6. 8508 11,	
7. 8516 50 och 8516 60,	
8. 8517 11, *8517 12*, 8517 18 och 8517 62,	8. 8517 11, *8517 13, 8517 14*, 8517 18 och 8517 62,
9. 8519 30, *8519 50,* 8519 81 och 8519 89,	9. 8519 30, 8519 81 och 8519 89,
10. 8521 10 och 8521 90,	
11. 8527 12, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 och 8527 99,	
12. *8528 41*, 8528 49, *8528 51*, 8528 59, 8528 71, 8528 72 och 8528 73, samt	12. *8528 42*, 8528 49, *8528 52*, 8528 59, 8528 71, 8528 72 och 8528 73, samt
13. 9504 50.	
För en skattepliktig vara som avses i första stycket 1–4, 6 eller 7 ska skatt betalas med *11* kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *440* kronor per skattepliktig vara.	För en skattepliktig vara som avses i första stycket 1–4, 6 eller 7 ska skatt betalas med *11,00* kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *489,00* kronor per skattepliktig vara.
För en skattepliktig vara som avses i första stycket 5 eller 8–13 ska skatt betalas med *160* kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *440* kronor per skattepliktig vara.	För en skattepliktig vara som avses i första stycket 5 eller 8–13 ska skatt betalas med *160,00* kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *489,00* kronor per skattepliktig vara.
Vid beräkning av skatt enligt andra och tredje styckena ska varans nettovikt avrundas nedåt till närmaste helt gram.	
3 a §[3]	
För kalenderåret *2020* och efterföljande kalenderår ska skatt betalas med belopp som *efter en årlig omräkning motsvarar de i 3 § andra och tredje styckena angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni*	För kalenderåret *2024* och efterföljande kalenderår ska skatt *i stället för vad som anges i 3 §* betalas med belopp som *räknas om enligt andra stycket. Regeringen fastställer varje år före november månads utgång de skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.*

[2] Senaste lydelse 2019:489.

[3] Senaste lydelse 2019:489.

månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2018.

Beloppen enligt första stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

Skattebeloppen räknas om genom att de belopp som gäller den 1 augusti det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal.

Jämförelsetalet anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad närmast föregående år. Jämförelsetalet ska avrundas till fyra decimaler. De omräknade skattebeloppen avrundas till hela kronor och ören.

4 §

För skattepliktig vara som uppfyller de villkor som framgår av 5 § får den skattskyldige göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

För skattepliktig vara som uppfyller villkoren i både 5 och 6 §§ får den skattskyldige i stället göra avdrag för skatt med 90 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

Den skattskyldige *får* göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 § *om den skattepliktiga varan inte innehåller någon brom- eller klorförening. Om varan inte heller innehåller någon fosforförening får avdrag i stället göras med 95 procent.*

Vid bedömningen av rätten till avdrag beaktas endast föreningar som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i

1. ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller

2. en plastdel som väger mer än 25 gram.

Lydelse enligt lagförslag 11.6

Föreslagen lydelse

7 a §

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § första stycket 4 eller andra stycket inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4–*7* §§ tas ut med följande belopp:

– KN-nr 8471 30: *453* kr/vara,

– KN-nr 8508 11: *84* kr/vara,

– KN-nr 8516 50: *204* kr/vara,

– KN-nr 8517 11 eller 8527 12: *91* kr/vara,

– KN-nr *8517 12*: *43* kr/vara,

– KN-nr 8517 18, *8519 50*, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: *181* kr/vara,

– KN-nr 8517 62: *157* kr/vara,

– KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: *362* kr/vara,

– KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, *8528 41*, 8528 49, *8528*

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § första stycket 4 eller andra stycket inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4 § tas ut med följande belopp:

– KN-nr 8471 30: *400* kr/vara,

– KN-nr 8508 11: *77* kr/vara,

– KN-nr 8516 50: *187* kr/vara,

– KN-nr 8517 11 eller 8527 12: *80* kr/vara,

– KN-nr *8517 13 eller 8517 14*: *38* kr/vara,

– KN-nr 8517 18, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: *160* kr/vara,

– KN-nr 8517 62: *139* kr/vara,

– KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: *320* kr/vara,

– KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, *8528 42*, 8528 49, *8528*

51, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: *497* kr/vara.

52, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: *487* kr/vara.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

8 a §[4]

Om en *svensk* konsument har köpt en skattepliktig vara genom distansförsäljning och konsumenten på fråga från säljaren eller förmedlaren felaktigt har uppgett att köpet är yrkesmässigt, är den som avses i 8 § 3, 4 eller 5 inte skattskyldig om denne direkt till konsumenten har upplyst om att felaktiga uppgifter kan leda till en skyldighet att betala skatten och en tilläggsavgift. I så fall är det i stället konsumenten som ska betala skatten.

Om en konsument *i Sverige* har köpt en skattepliktig vara genom distansförsäljning och konsumenten på fråga från säljaren eller förmedlaren felaktigt har uppgett att köpet är yrkesmässigt, är den som avses i 8 § *första stycket* 3, 4 eller 5 inte skattskyldig om denne direkt till konsumenten har upplyst om att felaktiga uppgifter kan leda till en skyldighet att betala skatten och en tilläggsavgift. I så fall är det i stället konsumenten som ska betala skatten.

Det som sägs i första stycket ska även gälla skattskyldighet enligt 8 § 1 om lagerhållaren har förmedlat en distansförsäljning av en skattepliktig vara från en undantagen säljare till konsumenten.

Det som sägs i första stycket ska även gälla skattskyldighet enligt 8 § *första stycket* 1 om lagerhållaren har förmedlat en distansförsäljning av en skattepliktig vara från en undantagen säljare till konsumenten.

Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då varorna fördes in i Sverige.

Om skatt ska betalas av en konsument enligt första eller andra stycket, ska konsumenten även betala en tilläggsavgift om 500 kronor per vara om det inte är uppenbart oskäligt.

Lydelse enligt SFS 2022:176 *Föreslagen lydelse*

12 §

Skyldighet att betala skatt inträder

1. för den som är godkänd lagerhållare, när

a) en skattepliktig vara efter försäljning från lagerhållaren levereras till en köpare som inte är godkänd lagerhållare,

b) en skattepliktig vara tas till *eget* försäljningsställe för detaljförsäljning,

b) en skattepliktig vara tas till *ett* försäljningsställe för detaljförsäljning,

c) en skattepliktig vara tas i anspråk för annat ändamål än försäljning,

d) godkännandet som lagerhållare återkallas, varvid skattskyldigheten omfattar skattepliktiga varor som då ingår i dennes lager, eller

e) en skattepliktig vara förs in till Sverige efter det att lagerhållaren har förmedlat en distansförsäljning av varan från en undantagen säljare,

2. för den som är skattskyldig enligt 8 § 6, när den skattepliktiga varan tillverkas,

3. för den som är skattskyldig enligt 8 § 2, 3, 4, 5 eller 7, när den skattepliktiga varan förs in till Sverige,

4. för den som är skattskyldig enligt 9 §, vid den tidpunkt då tullskulden uppkommer i Sverige enligt tullagstiftningen, eller skulle ha uppkommit om varan hade varit belagd med tull.

Om tullskuld uppkommer i ett annat EU-land, eller skulle ha uppkommit om varan hade varit belagd med tull, till följd av att en tulldeklaration ges in i det landet med stöd av ett sådant tillstånd för centraliserad klarering som avses i artikel 179 i unions-

[4] Senaste lydelse 2020:568.

tullkodexen, inträder skattskyldigheten för den som är skattskyldig enligt 9 § vid den tidpunkt då tullskulden uppkommer eller skulle ha uppkommit i det andra EU-landet.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	13 §[5]
Skattskyldigheten inträder inte för en skattepliktig vara som *skattskyldighet enligt denna lag tidigare inträtt för, såvida inte den skatten har återbetalats enligt 13 a §.*	*Skattskyldighet* inträder inte för en skattepliktig vara som *i Sverige tidigare har* *1. ägts av någon annan än en lagerhållare,* *2. tagits till ett försäljningsställe för detaljförsäljning, eller* *3. tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning.* *Sådana förhållanden och händelser som gällt eller inträffat före ett beslut om att bevilja återbetalning enligt 13 a § ska dock inte beaktas.* *Skattskyldighet inträder inte heller för en skattepliktig vara som har tillverkats före den 1 juli 2017.*

Lydelse enligt lagförslag 11.5	*Föreslagen lydelse*
	15 c §
Om en skattskyldig som har fått skatten beslutad enligt 7 a § lämnar skriftliga uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt till Tullverket inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om skatt, ska Tullverket ompröva sitt tidigare beslut. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3–*7* §§.	Om en skattskyldig som har fått skatten beslutad enligt 7 a § lämnar skriftliga uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt till Tullverket inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om skatt, ska Tullverket ompröva sitt tidigare beslut. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3 *och 4* §§.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

[5] Senaste lydelse 2020:568.

11.8 Förslag till lag om upphävande av lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns

Härigenom föreskrivs att lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns ska upphöra att gälla.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
2. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

11.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:174) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 a § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2022:174) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2022:174	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
15 §	
Med punktskatt avses skatt enligt	
1. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
2. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,	
3. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
4. lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
5. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
6. lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
7. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
8. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,	
9. lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
10. lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	
11. lagen (2018:1139) om skatt på spel,	
12. lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns,	
13. lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar,	*12.* lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar,
14. lagen (2022:155) om tobaksskatt, och	*13.* lagen (2022:155) om tobaksskatt, och
15. lagen (2022:156) om alkoholskatt.	*14.* lagen (2022:156) om alkoholskatt.
7 kap.	
1 a §	
Skatteverket ska, utöver vad som följer av 1 §, registrera	
1. den som är skattskyldig enligt	
a) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
b) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
c) 11 kap. 5 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
d) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
e) lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
f) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
g) lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
h) 6 § 2 b lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	h) 6 § 2 b lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter, *eller*
i) lagen (2018:1139) om skatt på spel, *eller*	i) lagen (2018:1139) om skatt på spel,
j) lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns,	
2. den som är godkänd eller registrerad som	
a) upplagshavare enligt 4 kap. 1 § lagen om skatt på energi, 3 kap. 2 § lagen (2022:155) om tobaksskatt eller 3 kap. 2 § lagen (2022:156) om alkoholskatt,	
b) registrerad varumottagare enligt 4 kap. 8 § lagen om skatt på energi, 3 kap. 9 § lagen om tobaksskatt eller 3 kap. 10 § lagen om alkoholskatt,	

c) godkänd lagerhållare enligt 6 kap. 2 § lagen om skatt på energi, 10 § lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, 9 § lagen om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter, 8 § lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar eller 10 kap. 2 § lagen om tobaksskatt,

d) frivilligt skattskyldig enligt 11 kap. 6 § lagen om skatt på energi,

e) registrerad mottagare enligt 10 a § lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik,

f) registrerad EU-handlare enligt 10 b § lagen om kemikalier i viss elektronik,

g) registrerad distansförsäljare för tuggtobak och övrig tobak enligt 10 kap. 7 § lagen om tobaksskatt, eller

h) registrerad distansförsäljare enligt 4 c kap. 3 § lagen om skatt på energi, 6 kap. 3 § lagen om tobaksskatt eller 6 kap. 3 § lagen om alkoholskatt, och

3. den som är godkänd eller registrerad som

a) tillfälligt registrerad varumottagare enligt 4 kap. 14 § lagen om skatt på energi, 3 kap. 15 § lagen om tobaksskatt eller 3 kap. 16 § lagen om alkoholskatt,

b) certifierad mottagare enligt 4 d kap. 5 § lagen om skatt på energi, 7 kap. 7 § lagen om tobaksskatt eller 7 kap. 7 § lagen om alkoholskatt,

c) tillfälligt certifierad mottagare enligt 4 d kap. 3 § lagen om skatt på energi, 7 kap. 5 § lagen om tobaksskatt eller 7 kap 5 § lagen om alkoholskatt, eller

c) tillfälligt certifierad mottagare enligt 4 d kap. 3 § lagen om skatt på energi, 7 kap. 5 § lagen om tobaksskatt eller 7 kap. 5 § lagen om alkoholskatt, eller

d) tillfälligt registrerad distansförsäljare enligt 4 c kap. 2 § lagen om skatt på energi, 6 kap. 2 § lagen om tobaksskatt eller 6 kap. 2 § lagen om alkoholskatt.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

12 Skattefrågor

I detta avsnitt redovisar regeringen åtgärder på skatte- och avgiftsområdet med effekter för budgetåret 2023 och framåt. Åtgärderna presenteras indelade i ett antal huvudgrupper. De olika huvudgrupperna är

- skatt på arbetsinkomster (skatter på förvärvsinkomster och socialavgifter m.m., avsnitt 12.1–12.6),
- skatt på konsumtion m.m. (energi- och miljöskatter, övriga punktskatter och mervärdesskatt, avsnitt 12.7–12.14), och
- övriga skattefrågor (avsnitt 12.15 och 12.16).

Därefter sammanfattas de offentligfinansiella effekterna av de skatte- och avgiftsförslag som aviseras i denna proposition (avsnitt 12.17), följt av en beskrivning av stöd eller utgifter som går via skattesystemet, s.k. skatteutgifter, som påverkar budgetens inkomstsida (avsnitt 12.18). De skatteutgifter som hör till respektive utgiftsområde redovisas i respektive utgiftsbilaga i denna proposition. Avsnittet avslutas med en författningskommentar till lagförslagen (avsnitt 12.19).

För de åtgärder där förslag lämnas finns lagförslag i avsnitt 11. Beredningen av de olika förslagen inklusive granskning av Lagrådet redovisas i respektive delavsnitt.

Sammanfattning

Regeringens förslag och bedömningar:

- Jobbskatteavdraget förstärks för personer som har fyllt 65 år.
- Reseavdraget bör behållas med vissa förstärkningar för arbetsresor med bil.
- Avdragen för tjänsteresor och hemresor med egen bil eller förmånsbil bör justeras.
- Skattereduktionen för installation av solceller bör förstärkas.
- Det bör införas en tillfällig skattefrihet för förmån av laddel på arbetsplatsen till egen bil eller förmånsbil.
- Nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling bör förstärkas.
- Avfallsförbränningsskatten avskaffas.
- Skattenedsättningen för datorhallar slopas.
- Koldioxidskatten på bränsle som används i kraftvärme- och värmeverk inom EU:s utsläppshandelssystem bör slopas.
- Energiskatten på bensin, diesel och s.k. lågbeskattad olja bör sänkas tillfälligt.
- Den tillfälliga utvidgningen av skattenedsättningen för dieselanvändning inom jord-, skogs- och vattenbruk bör förlängas med sex månader.
- Kemikalieskatten ändras så att den blir enklare och tydligare.
- Mervärdesskatten för vissa reparationer bör höjas.
- Nya krav på betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter bör införas.

Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattning

12.1 Sänkt skatt för personer över 65 år som arbetar

12.1.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Sänkt skatt för personer över 65 år som arbetar tagits fram. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 4 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag är likalydande med propositionens. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4 avsnitt 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2022/02137).

SPF Seniorerna har i en skrivelse till Finansdepartementet begärt att det ska införas övergångsbestämmelser i regelverket om förhöjt grundavdrag i syfte att personer som är födda 1957 ska omfattas av det förhöjda grundavdraget redan fr.o.m. 2023 (Fi2022/02698). Skrivelsen behandlas i avsnitt 12.1.3.

Lagrådet

Förslagen i propositionen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

12.1.2 Bakgrund och gällande rätt

Den 1 januari 2007 infördes en skattereduktion för arbetsinkomster (jobbskatteavdraget). Rätt till skattereduktionen har fysiska personer som är obegränsat skattskyldiga och har arbetsinkomster. Även begränsat skattskyldiga med arbetsinkomster har i vissa fall rätt till skattereduktionen. Med arbetsinkomster avses i huvudsak sådana inkomster av anställning eller av annat förvärvsarbete och av aktiv näringsverksamhet som närmare definieras genom hänvisningar till socialförsäkringsbalken. Bestämmelserna finns i 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL.

Jobbskatteavdragets storlek är beroende av om den skattskyldige har fyllt 65 år eller inte. För den som vid beskattningsårets ingång är yngre än 65 år utgår beräkningen av jobbskatteavdraget från arbetsinkomsten, prisbasbeloppet, grundavdraget och skattesatsen för kommunal inkomstskatt.

För den som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år är jobbskatteavdraget annorlunda utformat. Vid införandet var tanken att jobbskatteavdraget skulle vara högre för äldre i syfte att ge dessa personer en starkare drivkraft att stanna kvar på arbetsmarknaden. Jobbskatteavdraget beräknas på följande sätt för denna grupp.

På arbetsinkomster som uppgår till högst 100 000 kronor uppgår skattereduktionen till 20 procent av arbetsinkomsterna. För arbetsinkomster som överstiger 100 000 men inte 300 000 kronor är skattereduktionen 15 000 kronor med tillägg av 5 procent av arbetsinkomsterna. För arbetsinkomster som överstiger 300 000 kronor men inte 600 000 kronor uppgår skattereduktionen till 30 000 kronor. För den med arbetsinkomster som överstiger 600 000 kronor per år trappas skattelättnaden av genom att skattereduktion ges med 30 000 kronor med avdrag för 3 procent av de arbetsinkomster som överstiger 600 000 kronor.

12.1.3 Ett förstärkt jobbskatteavdrag för äldre

Regeringens förslag: Jobbskatteavdraget förstärks för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Det görs genom att skattereduktion ges med ett belopp som motsvarar en större andel av arbetsinkomsterna än i dag. Skattereduktionen är helt utfasad för arbetsinkomster som överstiger ca 1 800 000 kronor per år.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. Bland dessa finns *Skatteverket, Arbetsförmedlingen* och *Företagarna*. Ingen remissinstans avstyrker förslaget.

Arbetsförmedlingen bedömer att förslaget kan motivera till ett förlängt arbetsliv och minska försörjningsbördan. Även *Arbetsgivarverket* bedömer att förslaget har goda förutsättningar att öka utbudet av arbetskraft. *Konjunkturinstitutet* tillstyrker förslaget, men anser att jobbskatteavdraget för äldre bör indexeras i enlighet med det som gäller för det vanliga jobbskatteavdraget. Konjunkturinstitutet anser vidare att åldersgränsen för att omfattas av skattesänkningen bör justeras så att den automatiskt följer riktåldern för pension. Även *Sveriges akademikers centralorganisation* är av denna uppfattning.

Näringslivets Skattedelegation (NSD), vars yttrande *Svenskt Näringsliv* ansluter sig till, tillstyrker förslaget men anser att avtrappningen av skattereduktionen bör slopas för att undvika en hög marginalskatt för de äldre som berörs av den.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO), SPF Seniorerna och *SKPF Pensionärerna* anser att det behövs en översyn av pensions- och skattesystemen i syfte att förenkla regelverket. Även *Pensionsmyndigheten* bedömer att en mer enhetlig beskattning vad gäller ålder och inkomstslag vore bättre när det kommer till begriplighet och tillämpning av systemet. *Ekonomistyrningsverket* för fram att ett enhetligt system med ett förhöjt grundavdrag eller ett jobbskatteavdrag för samtliga skulle göra skattesystemet enklare och mer transparent. *Landsorganisationen i Sverige* anser att samtliga förvärvsinkomster ska beskattas på samma sätt utan skillnader mellan yngre och äldre.

Pensionärernas riksorganisation och SPF Seniorerna är kritiska till att åldern för att omfattas av det förhöjda grundavdraget höjs till 66 år 2023.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av föregående avsnitt var tanken vid införandet av jobbskatteavdraget att det skulle vara högre för äldre i syfte att ge starkare drivkrafter för denna grupp att stanna kvar på arbetsmarknaden. Sedan 2009 har emellertid det ordinarie jobbskatteavdraget förstärkts vid flera tillfällen, samtidigt som någon höjning av skattelättnaden för äldre inte har gjorts. Denna omständighet, i kombination med att det ordinarie jobbskatteavdraget är indexerat, innebär att jobbskatteavdraget för äldre i dag är lägre än det ordinarie för personer med arbetsinkomster som överstiger ca 30 000 kronor per månad.

Dagens utformning av regelverket innebär att personer som vid 2023 års ingång har fyllt 65 år och som fortsätter att arbeta kan få ett sänkt jobbskatteavdrag med upp till 3 300 kronor vid övergången från det ordinarie jobbskatteavdraget till jobbskatteavdraget för äldre. Vid sidan av jobbskatteavdraget för äldre finns det även ett s.k. förhöjt grundavdrag för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år (65 kap. 3 a § IL). Åldersgränsen för att omfattas av bestämmelserna om ett förhöjt grundavdrag höjs dock, som *Pensionärernas riksorganisation* och *SPF Seniorerna* påtalar, från 65 till 66 år 2023 och till 67 år 2026 (prop. 2021/22:181, bet. 2021/22:SfU25, rskr. 2021/22:331). För personer som vid 2023 års ingång har fyllt 65 år men inte 66 år eller mer innebär dagens regelverk därför en nominell skattehöjning mot-

svarande angivet belopp, dvs. upp till 3 300 kronor. För att väga upp för de förstärkningar som har gjorts inom ramen för det ordinarie jobbskatteavdraget och samtidigt säkerställa en rättvis beskattning för personer som väljer att fortsätta arbeta efter 65 års ålder bör en förstärkning av jobbskatteavdraget för äldre ske. På så sätt utgör jobbskatteavdraget även fortsatt en relevant drivkraft för äldre att stanna kvar på arbetsmarknaden. Förstärkningen bör göras genom att skattereduktion ges med ett belopp som motsvarar en större andel av arbetsinkomsterna än i dag så att skatten inte höjs för dem som väljer att fortsätta arbeta efter 65 års ålder.

Förslaget innebär att skattereduktionen uppgår till 22 procent av arbetsinkomsterna upp t.o.m. 100 000 kronor. För arbetsinkomster som överstiger 100 000 men inte 300 000 kronor uppgår skattereduktionen till 15 000 kronor med tillägg på 7 procent av arbetsinkomsterna. För arbetsinkomster som överstiger 300 000 men inte 600 000 kronor blir skattereduktionen 36 000 kronor. Någon slopad avtrappning för dem med högst inkomster, som *NSD* förespråkar, föreslås inte. Avtrappningen för arbetsinkomster som överstiger 600 000 kronor lämnas alltså oförändrad, men eftersom den börjar från en högre nivå (36 000 kronor) innebär förslaget ändå en skattesänkning på arbetsinkomster upp till ca 1 800 000 kronor per år. Förstärkningen innebär att jobbskatteavdraget för äldre åter kommer att vara större än det ordinarie jobbskatteavdraget. Regeringen finner mot denna bakgrund inte skäl att göra någon ny bedömning i fråga om vilka åldersgrupper som ska omfattas av det förhöjda grundavdraget.

Konjunkturinstitutet anser att en indexering bör införas i lagstiftningen så att skattelättnaden inte urholkas i förhållande till jobbskatteavdraget för dem under 65 år. En sådan indexering ryms emellertid inte inom ramen för detta lagstiftningsprojekt. Även frågan om en ändrad åldersgräns för att omfattas av skattereduktionen, som Konjunkturinstitutet och *Sveriges akademikers centralorganisation* föreslår, liksom frågan en översyn av skattesystemet i förenklande riktning, som bl.a. *Pensionsmyndigheten* och *TCO* förordar, ligger utanför det aktuella lagförslaget och behandlas därför inte ytterligare här.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 67 kap. 8 § inkomstskattelagen, se avsnitt 11.2.

12.1.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2022.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna bör träda i kraft vid ett årsskifte. De föreslås därför träda i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2022.

12.1.5 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

Syftet med förslaget är att förstärka jobbskatteavdraget för äldre så att det åter blir minst lika stort som det ordinarie jobbskatteavdraget och att de personer som fyller 66 år under beskattningsåret inte ska få höjd skatt om de väljer att fortsätta arbeta. En alternativ lösning för att undvika höjd skatt för de äldre som fortsätter att arbeta kunde vara att koppla åldersgränsen i jobbskatteavdraget till riktåldern, på samma sätt

som gjorts för det förhöjda grundavdraget. En sådan lösning bedöms dock inte vara möjlig att genomföra till 2023, då problematiken uppstår till följd av att åldersgränsen för det förhöjda grundavdraget ändras.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget minskar skatteintäkterna med 0,77 miljarder kronor år 2023.

Effekter för offentlig sektor

Förslaget innebär att skatten sänks med 0,77 miljarder kronor. Eftersom skatten sänks genom en höjning av en statlig skattereduktion påverkas inte den kommunala sektorns skatteintäkter. Förslaget bedöms inte heller ha någon annan inverkan på kommuner och regioner.

Effekter för företagen

En höjning av nivåerna i skattereduktionen för arbetsinkomster för äldre har ingen direkt påverkan på företagen eller företagens administration. Höjningen kommer innebära att det blir mer lönsamt för äldre att fortsätta arbeta efter 65 års ålder vilket på marginalen kan göra det lättare för företagen att behålla äldre arbetskraft.

Effekter för enskilda

Förslaget innebär att marginalskatten för dem som arbetar och har fyllt 65 år vid årets ingång sänks med två procentenheter på arbetsinkomster upp till 300 000 kronor per år. För inkomster däröver och till den inkomstnivå där skattereduktionen nästan helt är utfasad blir skattesänkningen 6 000 kronor per år. Ungefär 400 000 personer får sänkt skatt på sina arbetsinkomster. Skatten sänks med i genomsnitt drygt 1 900 kronor för dem som berörs av förslaget. *Näringslivets Skattedelegation (NSD)* anför i sitt remissvar att det bör förtydligas att marginalskattesänkningen för arbetsinkomster upp till 300 000 kronor per år bara gäller för dem födda 1957 samt att de som är äldre får en marginalskattesänkning först för inkomster mellan 240 000 och 300 000 kronor per år. NSD:s resonemang stämmer förutsatt att dessa personer enbart har arbetsinkomster. För äldre med enbart arbetsinkomster på denna nivå innebär dagens system med förhöjt grundavdrag och jobbskatteavdrag att de inte betalar någon skatt, och ingen ytterligare skatt kan därför reduceras. De allra flesta personer som är över 66 år och som har arbetsinkomster som inte överstiger 240 000 kronor per år har dock i själva verket även andra inkomster, främst någon form av pensionsinkomster. De blandade inkomsterna gör att de ändå betalar skatt, att skatt kan reduceras och att de får del av de beskrivna marginalskatteeffekterna.

Effekter för den ekonomiska jämställdheten

Förslaget innebär att skatten i genomsnitt sänks ungefär lika mycket i kronor för berörda kvinnor och män. Eftersom kvinnor i genomsnitt har något lägre inkomster än män blir den procentuella höjningen av den individuella disponibla inkomsten något högre för kvinnor än för män, ca 0,5 respektive 0,4 procent.

Effekter för miljön

Förslaget bedöms inte ha någon miljöpåverkan.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslaget medför endast marginella förändringar för Skatteverket och ingår i den anpassning som görs årligen på grund av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella

tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Försäkringskassan för fram att förslaget för myndigheten kan medföra en mindre kostnad för it-utveckling för beräkning av särskilt bostadstillägg. Eventuella tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte ha någon inverkan.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med det EU-rättsliga regelverket.

12.2 Bibehållet reseavdrag med vissa förstärkningar för arbetsresor med bil

Regeringens bedömning: Reseavdraget bör behållas i sin nuvarande form och den nya avståndsbaserade modellen för skattelättnad för arbetsresor bör inte införas.

Det schablonbelopp som får dras av för kostnader för arbetsresor med egen bil bör höjas till 2 kronor och 50 öre per kilometer. Avdraget för drivmedel vid arbetsresor med förmånsbil bör höjas till 1 krona och 20 öre per kilometer med undantag för förmånsbilar som helt drivs med elektricitet, för vilka rätten till avdrag även fortsatt bör uppgå till 95 öre per kilometer.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023.

Skälen för regeringens bedömning: En skattelättnad för arbetsresor fyller en viktig funktion och det är motiverat att göra skattelättnaden mer gynnsam än i dag. Den nya modellen för skattelättnad för arbetsresor som har beslutats av riksdagen är dock bristfällig i flera avseenden, varför det nuvarande reseavdraget bör behållas i sin nuvarande form. Det innebär att den nya avståndsbaserade modellen för skattelättnad för arbetsresor som enligt tidigare riksdagsbeslut kommer att träda i kraft den 1 januari 2023 inte bör införas.

Avdragsrätten för arbetsresor med egen bil eller förmånsbil har inte ändrats sedan 2008 då schablonbeloppen höjdes till nuvarande nivåer. Beloppen bör därför justeras för att bättre motsvara de genomsnittliga kostnader som de är avsedda att täcka. Det belopp som får dras av för kostnader för arbetsresor med egen bil bör höjas till 2 kronor och 50 öre per kilometer. Avdraget för drivmedel vid arbetsresor med förmånsbil bör höjas till 1 krona och 20 öre per kilometer, med undantag för förmånsbilar som helt drivs med elektricitet, för vilka rätten till avdrag även fortsatt bör uppgå till 95 öre per kilometer.

Förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 1,61 miljarder kronor 2023.

Finansdepartementet har remitterat ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under hösten 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023.

12.3 Justerade avdrag för tjänsteresor och hemresor med egen bil eller förmånsbil

Regeringens bedömning: Det schablonbelopp som får dras av för kostnader för resor med egen bil i tjänsten och i näringsverksamhet bör höjas till 2 kronor och

50 öre per kilometer. Avdraget för drivmedel vid tjänsteresor med förmånsbil bör höjas till 1 krona och 20 öre per kilometer med undantag för förmånsbilar som helt drivs med elektricitet, för vilka rätten till avdrag även fortsatt bör uppgå till 95 öre per kilometer. De schablonbelopp som tillämpas vid avdrag för kostnader för hemresor med egen bil eller förmånsbil bör justeras på motsvarande sätt.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Avdragsrätten för tjänsteresor med egen bil eller förmånsbil har inte ändrats sedan 2008 då beloppen höjdes till nuvarande nivåer. Beloppen bör därför justeras för att bättre motsvara de genomsnittliga kostnader som de är avsedda att täcka.

Det belopp som får dras av för kostnader för resor med egen bil i tjänsten eller i näringsverksamhet bör höjas till 2 kronor och 50 öre per kilometer. Avdraget för drivmedel vid resor med förmånsbil bör höjas till 1 krona och 20 öre per kilometer, med undantag för förmånsbilar som helt drivs med elektricitet, för vilka rätten till avdrag även fortsatt bör uppgå till 95 öre per kilometer. De schablonbelopp som tillämpas vid avdrag för kostnader för hemresor med egen bil eller förmånsbil bör justeras på motsvarande sätt.

Förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 0,20 miljarder kronor 2023.

Finansdepartementet har remitterat en promemoria med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under hösten 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023.

12.4 Förstärkt skattereduktion för installation av solceller

Regeringens bedömning: Subventionsgraden för skattereduktionen för installation av solceller bör höjas från 15 procent till 20 procent.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas på installationer som har betalats efter den 31 december 2022.

Skälen för regeringens bedömning: Det s.k. gröna avdraget innebär att privatpersoner kan få skattereduktion för installation av solceller med 15 procent av de debiterade arbets- och materialkostnaderna. Stödet för installation av solceller kan bidra till kapacitetsutbyggnaden av produktionen av förnybar el och minska beroendet av fossilbaserad elproduktion. För att sänka köparens kostnad och därigenom stimulera efterfrågan på solceller ytterligare bör subventionsgraden för installation av solceller höjas till 20 procent.

Förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 0,28 miljarder kronor per år fr.o.m. 2023.

Finansdepartementet har remitterat promemorian Förstärkt skattereduktion för installation av solceller. Regeringen avser att under 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas på installationer som har betalats efter den 31 december 2022.

12.5 Tillfällig skattefrihet för förmån av laddel på arbetsplatsen

Regeringens bedömning: Det bör införas en tillfällig skattefrihet för förmån av laddel på arbetsplatsen till egen bil eller förmånsbil.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2023 och tillämpas på förmåner som lämnas efter den 30 juni 2023. De tillfälliga bestämmelserna bör gälla till och med den 30 juni 2026.

Skälen för regeringens bedömning: En anställd som får ladda sin egen bil eller förmånsbil på arbetsplatsen utan att betala marknadsmässig ersättning ska enligt huvudregeln i inkomstskattelagen förmånsbeskattas för detta. För att underlätta omställningen till en fossilfri fordonsflotta och gynna arbetsresor med laddbara bilar framför andra, mindre gröna, alternativ bör det införas ett tillfälligt undantag från beskattning av förmån av laddel på arbetsplatsen. Detta förväntas också minska den administrativa bördan för både arbetsgivare och anställda vid redovisning av denna sorts förmån.

Skattefri förmån av laddel på arbetsplatsen förväntas minska statens intäkter med ca 0,05 miljarder kronor 2023 och med 0,11 miljarder kronor per helår därefter.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under våren 2023 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2023 och tillämpas på förmåner som lämnas efter den 30 juni 2023. De tillfälliga bestämmelserna bör gälla t.o.m. den 30 juni 2026.

Skatt på arbetsinkomster – socialavgifter m.m.

12.6 Förstärkning av nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling

Regeringens bedömning: För att understödja företagens möjligheter att bedriva forskning och utveckling bör nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för personer som arbetar med forskning eller utveckling förstärkas. Det högsta sammanlagda avdraget från arbetsgivaravgifterna som får göras för samtliga personer som arbetar med forskning eller utveckling hos den avgiftsskyldige bör höjas från 600 000 kronor till 1,5 miljoner kronor per månad.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Den 1 januari 2014 infördes ett skatteincitament för forskning och utveckling (prop. 2013/14:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.9). Reglerna, som finns i 2 kap. 29–31 §§ socialavgiftslagen (2000:980), innebär att vid beräkningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling ska avdrag göras med 10 procent av avgiftsunderlaget för dessa personer. Avdraget får inte medföra att de avgifter som ska betalas understiger ålderspensionsavgiften. Det sammanlagda avdraget för samtliga personer som arbetar med forskning eller utveckling hos den avgiftsskyldige får inte överstiga 600 000 kronor per månad. Vid bedömningen av avdragsrätten ska flera avgiftsskyldiga som ingår i samma koncern och som uppfyller villkoren för att få göra avdrag anses som en avgiftsskyldig. En förutsättning för avdraget är att personerna har

arbetat med forskning eller utveckling i viss utsträckning, som huvudregel under minst hälften och minst 15 timmar av sin faktiska arbetstid. På sådan ersättning till personer som arbetar med forskning eller utveckling som berättigar till avdrag från arbetsgivaravgifterna ska även den allmänna löneavgiften sättas ned med tio procentenheter enligt 3 § lagen (1994:1920) om allmän löneavgift. Den allmänna löneavgiften ska dock som lägst anses vara 0 procent.

Forskning är av stor vikt för att förse näringslivet och samhället i stort med långsiktig kompetens och innovationer, vilket i sin tur bidrar till en högre produktivitet och tillväxt. För att understödja företagens möjligheter att bedriva forskning och utveckling bör nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för personer som arbetar med forskning eller utveckling förstärkas. Det högsta sammanlagda avdraget från arbetsgivaravgifterna som får göras för samtliga personer som arbetar med forskning eller utveckling hos den avgiftsskyldige bör höjas från 600 000 kronor till 1,5 miljoner kronor per månad.

Förslaget bedöms leda till minskade intäkter från arbetsgivaravgifterna och den allmänna löneavgiften med 0,12 miljarder kronor 2023 och 0,25 miljarder kronor 2024 och 2025. Detta medför att bolagsskattebasen för företagen ökar i motsvarande omfattning och att intäkterna från bolagsskatt ökar. Den offentligfinansiella nettoeffekten bedöms uppgå till -0,10 miljarder kronor 2023 och -0,20 miljarder kronor 2024 och 2025.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under våren 2023 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2023.

Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter

12.7 Avskaffad avfallsförbränningsskatt

12.7.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Avskaffad avfallsförbränningsskatt och slopad energiskattenedsättning för datorhallar tagits fram. I promemorian föreslås bl.a. att avfallsförbränningsskatten avskaffas. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 5 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag är likalydande med propositionens och finns i *bilaga 5 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5 avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (Fi2022/02588).

Lagrådet

Förslagen i propositionen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

12.7.2 Bakgrund och gällande rätt

Den 1 april 2020 trädde lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns, i kraft. Syftet med skatten är att på lång sikt uppnå en mer resurseffektiv och giftfri avfallshantering i enlighet med avfallshierarkin, uppfyllande av målet om att Sverige ska gå före på klimat- och miljöområdet och bli världens första fossilfria välfärdsland samt att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären.

Avfallsförbränningsskatt ska betalas för avfall som förs in till en avfallsförbränningsanläggning eller en samförbränningsanläggning. Avfallsförbränningsskatten bygger

liksom avfallsskatten, som tas ut enligt lagen (1999:673) om skatt på avfall, förkortad LSA, på en nettobeskattningsmodell. Det innebär att skatt tas ut för det avfall som förs in till en avfallsförbrännings- eller samförbränningsanläggning och avdrag för skatten får göras för det avfall eller ämne eller föremål som har upphört att vara avfall och som förs ut från samma anläggning. Vad som avses med avfall är detsamma som i 15 kap. 1 § miljöbalken, dvs. varje ämne eller föremål som innehavaren gör sig av med, avser att göra sig av med eller är skyldig att göra sig av med. Det är den som bedriver verksamheten på en avfallsförbrännings- eller samförbränningsanläggning som är skattskyldig. Vad som avses med avfallsförbrännings- och samförbrännings-anläggning motsvarar väsentligen definitionerna i 6 och 7 §§ i förordningen (2013:253) om förbränning av avfall.

Skattskyldigheten inträder när avfallet förs in till avfallsförbrännings- eller samför-bränningsanläggningen. Skatt ska betalas med 125 kronor (2022) per ton avfall.

Visst avfall undantas från skatteplikt. Det rör sig om

– farligt avfall,
– biobränsle,
– animaliska biprodukter, och
– avfall som förs in till en samförbränningsanläggning som huvudsakligen producerar material och där avfallsförbränning ingår i produktionen av materialet, under förutsättning att materialet innehåller en del av avfallet eller dess restprodukter.

En utvärdering av avfallsförbränningsskattens effekter har genomförts av Skatteverket. Skatteverket överlämnade sin utvärdering till regeringen den 1 oktober 2021 (Fi2021/03213). I utvärderingen konstaterar Skatteverket att skatten inte på ett verkningsfullt och kostnadseffektivt sätt styr mot en mer resurseffektiv och giftfri avfallshantering. Utvärderingen visar även att en del av skatten övervältras på mottagningsavgifterna och en del belastar avfallsförbrännarnas resultat.

12.7.3 Avskaffad avfallsförbränningsskatt

Regeringens förslag: Avfallsförbränningsskatten avskaffas genom att lagen om skatt på avfall som förbränns upphävs.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Affärsverket svenska kraftnät*, *Avfall Sverige*, *Ekonomistyrningsverket*, *Energimarknadsinspektionen*, *Energimyndigheten*, *Fortum Waste Solutions AB*, *Företagarna*, *Förvaltningsrätten i Falun*, *Konjunkturinstitutet*, *Konkurrensverket*, *Mälarenergi AB*, *Ragn-Sells*, *Skatteverket*, *Skogsindustrierna*, *Svebio (Svenska Bioenergiföreningen)*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Kommuner och Regioner*, *Tekniska verken i Linköping AB*, *Tillväxtanalys* och *Vattenfall AB* tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Finansinspektionen*, *Kommerskollegium* och *Tillväxtverket* har inga synpunkter på förslaget. *Naturvårdsverket* avstår från att ta ställning till förslaget. *Naturskyddsföreningen* avstyrker förslaget. *IKEM – innovations- och kemiindustrierna* anser att tillämpningen av skatten bör pausas i stället för att den avskaffas. *Energigas Sverige* avstår från att yttra sig.

Naturskyddsföreningen menar att avfallsförbränningsskatten, i brist på mer verkningsfulla styrmedel mot fossila utsläpp från avfallsförbränning och ökad materialåtervinning, fyller en funktion och snarare skulle behöva höjas.

Ragn-Sells efterlyser i sitt remissvar en mer genomgripande förändring av LSA. Svebio anser att regeringen snarast bör återkomma med förslag om hur skatten på biooljor

kan avskaffas samt att ytterligare åtgärder bör vidtas för att öka produktionen av planerbar elproduktion med biobränslen och avfallsbränslen. Svenskt Näringsliv anser att även kemikalieskatten bör avskaffas. Avfall Sverige anser att det för el som åtgår vid avskiljning av koldioxid i energi- och industrianläggningar bör införas avdragsrätt ned till minimiskattenivån för energiskatten på el samt lämnar synpunkter på andra delar av regelverket på avfallsområdet.

Skälen för regeringens förslag: Rysslands invasion av Ukraina och agerande på energimarknaden har kraftigt ändrat förutsättningarna för den europeiska elmarknaden. Svenska hushåll och företag står nu inför en vinter med mycket högre elpriser än normalt.

Avfallsförbränningsskatten infördes i syfte att på lång sikt uppnå en mer resurseffektiv och giftfri avfallshantering i enlighet med avfallshierarkin, att uppfylla målet om att Sverige ska gå före på klimat- och miljöområdet och bli världens första fossilfria välfärdsland samt att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Skatteverkets utvärdering visar att skatten inte på ett verkningsfullt och kostnadseffektivt sätt styr mot dessa syften. Flera av de remissinstanser som tillstyrker förslaget hänvisar till Skatteverkets utvärdering och uppger att de instämmer i Skatteverkets bedömning.

Kraftvärme bidrar till planerbar och stabil elförsörjning i Sverige. Avfallsförbränningsskatten har lett till att en del kraftvärme- och värmeverk har reviderat sina reinvesterings- och nyinvesteringsplaner redan ett år efter skattens införande. Skatten har försvagat lönsamheten för kraftvärme i Sverige och riskerar på sikt att leda till en minskad kraftvärmeproduktion.

Eftersom avfallsförbränningsskatten inte på ett verkningsfullt och kostnadseffektivt sätt styr mot dess syften och samtidigt riskerar att på sikt leda till en minskad kraftvärmeproduktion föreslår regeringen att den avskaffas. Det är därmed inte aktuellt att, som *Naturskyddsföreningen* föreslår, höja skatten. Eftersom det handlar om kraftvärme- och värmeverks reinvesterings- och nyinvesteringsplaner anser regeringen att det inte är tillräckligt att, som *IKEM* föreslår, endast pausa tillämpningen av skatten.

Någon förändring av LSA, kemikalieskatten eller beskattningen av biooljor, som *Ragn-Sells*, *Svenskt Näringsliv* respektive *Svebio* efterlyser, är inte aktuellt inom ramen för det här lagstiftningsärendet. Detsamma gäller sådana andra åtgärder på avfalls- och energiområdena som *Avfall Sverige*, IKEM och Svebio lyfter fram.

Lagförslag

Förslaget innebär en ny lag om upphävande av lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns, se avsnitt 11.8.

12.7.4 Följdändringar i skatteförfarandelagen

Regeringens förslag: I skatteförfarandelagen tas avfallsförbränningsskatten bort i bestämmelsen om vad som avses med punktskatt och i en bestämmelse som rör registrering.

Motsvarande ändringar görs i redan beslutade ändringar av skatteförfarandelagen som träder i kraft den 13 februari 2023.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Mälarenergi AB* tillstyrker förslaget. I övrigt har inte någon remissinstans yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: I skatteförfarandelagen (2011:1244) finns bestämmelser om vad som avses med punktskatt och om registrering av den som är skattskyldig enligt vissa uppräknade lagar.

I 3 kap. 15 § 14 skatteförfarandelagen anges att med punktskatt avses skatt enligt lagen om skatt på avfall som förbränns. I 7 kap. 1 a § första stycket 13 skatteförfarandelagen anges att Skatteverket ska registrera den som är skattskyldig enligt lagen om skatt på avfall som förbränns. Som en följd av förslaget att avskaffa avfallsförbränningsskatten föreslår regeringen att ovannämnda punkter tas bort eftersom de inte längre skulle fylla någon funktion. Av samma skäl föreslår regeringen att motsvarande ändringar görs i redan beslutade ändringar av skatteförfarandelagen som träder i kraft den 13 februari 2023 (SFS 2022:174).

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 a § skatteförfarandelagen, se avsnitt 11.3 och 11.9.

12.7.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagen om upphävande av lagen om skatt på avfall som förbränns träder i kraft den 1 januari 2023. Den upphävda lagen gäller dock för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Även ändringar i skatteförfarandelagen träder i kraft den 1 januari 2023. Äldre bestämmelser gäller dock för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Fortum Waste Solutions AB* accepterar att avdragsrätten försvinner för avfall som förs ut efter den 1 januari 2023. *Avfall Sverige*, *Mälarenergi AB* och *Skogsindustrierna* anser att upphävandet bör genomföras så snart det är möjligt och att det är lämpligt att låta lagen upphöra den 1 januari 2023. *Energiföretagen Sverige*, *Tekniska verken i Linköping AB* och *Vattenfall AB* anser att det är viktigare att säkerställa ett snabbt avskaffande av skatten än att införa avdragsrätt för avfall som förs ut från anläggningen efter den 1 januari 2023, även om avfallet härrör från införsel före den 1 januari 2023.

Svenskt Näringsliv anser att det är positivt att avskaffandet sker skyndsamt, men att det för avdragsrätt inte bör krävas att avfallet transporteras bort från anläggningen så att avdraget omfattar beskattat avfall som finns i anläggningen när lagen upphör.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att avfallsförbränningsskatten avskaffas så snart som det är möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2023. Lagen om skatt på avfall som förbränns föreslås därför upphävas vid denna tidpunkt. Den upphävda lagen bör dock fortsatt gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Det senare innebär att skyldigheten att betala skatt kvarstår för avfall som förts in på förbränningsanläggningen före den 1 januari 2023, dvs. för avfall för vilket skattskyldigheten inträtt före ikraftträdandet. Även rätten till avdrag kvarstår om rätten uppstått före den 1 januari 2023, dvs. avfallet måste ha förts ut från förbränningsanläggningen före den 1 januari 2023. Någon möjlighet till avdrag för avfall som förs ut från anläggningen fr.o.m. den 1 januari 2023 kommer inte att finnas. Skulle en sådan möjlighet införas innebär det att avskaffandet av avfallsförbränningsskatten skulle komma att fördröjas. Även en sådan lösning som *Svenskt Näringsliv* föreslår skulle innebära att avskaffandet fördröjs. Ett snabbt avskaffande av skatten bedöms som mer angeläget än att en avdragsmöjlighet införs för händelser som inträffar efter lagens upphävande.

12.7.6 Konsekvensanalys

Konsekvensutredningen nedan refererar dels till konsekvensutredningen i betänkandet Brännheta skatter! (SOU 2017:83), dels till Skatteverkets utvärdering av avfallsförbränningsskatten från 2021. Regelrådet anser att konsekvensanalysen i det remitterade förslaget inte uppfyller kraven i förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Regeringen har därför kompletterat redovisningen.

Syfte och alternativa lösningar

Avfallsförbränningsskatten har lett till att kraftvärme- och värmeverk reviderat sina reinvesterings- och nyinvesteringsplaner. Skatten har försvagat lönsamheten för kraftvärme i Sverige och riskerar på sikt att leda till en minskad kraftvärmeproduktion. Att avskaffa skatten syftar till att motverka denna negativa effekt.

Avfallsförbränningsskatten infördes med syfte att på lång sikt uppnå en mer resurseffektiv och giftfri avfallshantering i enlighet med avfallshierarkin, uppfyllande av målet om Sverige ska gå före på klimat- och miljöområdet och bli världens första fossilfria välfärdsland samt att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Skatteverkets utvärdering visar att skatten inte på ett verkningsfullt och kostnadseffektivt sätt styr mot dessa syften.

Regelrådet anser att beskrivningen av alternativa lösningar är bristfällig. Alternativet är att inte avskaffa skatten.

Offentligfinansiella effekter

Den offentligfinansiella helårseffekten av att avskaffa avfallsförbränningsskatten är minskade skatteintäkter med 0,41 miljarder kronor netto. I den offentligfinansiella effekten ingår också att förslaget inte BNP-indexeras. I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 11.13 och 11.14) bedömde den dåvarande regeringen att skatten på avfallsförbränning och skatten på kemikalier i viss elektronik, utöver den årliga omräkningen med hänsyn till konsumentprisindex (KPI), även borde räknas om med beaktande av utvecklingen av bruttonationalprodukten genom ett tillägg med två procentenheter till KPI-utvecklingen. Den offentligfinansiella effekten av att BNP-indexera avfallsskatten uppskattades till ca 10 miljoner kronor 2023. Den 5 maj 2022 överlämnade den förra regeringen propositionen 2021/22:240 BNP-indexering av skatterna på kemikalier i viss elektronik och avfallsförbränning till riksdagen. Riksdagen röstade den 26 oktober 2022 nej till förslagen i propositionen.

Effekter för företagen

Avfallsförbränningsskatten är 125 kronor (2022) per ton avfall som förbränns och den belastar i första ledet de verksamheter som förbränner avfall. Att avskaffa skatten innebär minskade kostnader för dessa verksamheter. Avfallsförbrännings- och samförbränningsanläggningar finns i en mängd skilda typer av företag som genererar olika typer av produkter och tjänster. Det finns drygt 1 200 anläggningar som har miljötillstånd för avfallsförbränning och av dessa har ca 40 procent avfallshantering eller energiproduktion som huvudsaklig verksamhet. En del av de verksamheter som har avfalls- eller samförbränningsanläggningar är jordbruk eller livsmedelsindustri vilka i huvudsak bränner biobränsle som är undantaget från skatten. Övriga avfallsförbrännings- och samförbränningsanläggningar återfinns i verksamheter som producerar kemiska produkter, metall- och plastytbehandling samt i massa- och

pappersvaror. Regelrådet finner redovisningen av berörda företag utifrån storlek bristfällig. Det rör sig i regel om små och medelstora företag.

Skatteverkets utvärdering visar att skattekostnaden till stor del övervältrats på mottagningsavgifterna men att den också belastat förbränningsanläggningarnas resultat. Detta innebär att skatten även inneburit kostnadsökningar för företag som genererar avfall som bränns.

Att avskaffa skatten innebär även minskade administrativa kostnader för de skattskyldiga företagen. Den administrativa tidsåtgången uppskattades vid införandet till 2–6 timmar per månad för respektive avfallsförbrännings- eller samförbrännings-anläggning. Regelrådet saknar kvantifiering av minskningen av administrativa kostnader som är förknippad med mindre tidsåtgång. Om administrationen utförts av en ekonomiadministratör innebär avskaffandet av skatten en minskad kostnad på mellan 535 och 1 600 kronor i månaden per företag.

Regelrådet finner redovisningen av särskilda hänsyn till små företag vid reglernas utformning bristfällig. Ingen särskild hänsyn har tagits till små företag eftersom avskaffandet innebär att samtliga skattskyldiga, oavsett storlek, inte behöver betala skatt på avfall som förbränns.

Materialåtervinningsindustrin

Det finns ca 190 företag som omfattas av branschkoden anläggningar för återvinning av källsorterat material. Dessa är i regel små eller medelstora företag; ca 60 procent har färre än 20 anställda.

Materialåtervinningsindustrin är en sektor som genererar mycket brännbart avfall. Avfallet från dessa verksamheter kallas för rejekt eller sekundäravfall. Sekundäravfall är de utsorterade fraktioner som varit föremål för återvinningsförsök men inte materialåtervunnits. En betydande del av sekundäravfallet lämnas till förbränning. Regeringen tillsatte med anledning av detta en utredning för att bl.a. undersöka skattens effekter på återvinningsindustrin och huruvida det är motiverat att införa undantag för sekundäravfall. Utredningen lämnande sitt betänkande (SOU 2022:9) i februari 2022. I betänkandet konstateras att skatten, i och med att den övervältras på mottagningsavgifterna, visserligen fördyrar materialåtervinning men att återvinningen ändå gynnas eftersom den konkurrerande behandlingsmetoden avfallsförbränning fördyras mer. Att avskaffa avfallsförbränningsskatten leder alltså till lägre kostnader för materialåtervinningsföretag som genererar brännbart avfall. Samtidigt leder avskaffande av skatten till försvagad konkurrenskraft eftersom avfallsförbränning blir relativt billigare.

Effekter för energisystemet

Den övervägande delen av allt avfall som förbränns i Sverige bränns i anläggningar som producerar el och värme. Det finns drygt 30 energiåtervinningsanläggningar, varav de flesta är kommunalägda. Dessa anläggningar producerade 2019 totalt ca 18 TWh värme, vilket var 35 procent av den svenska fjärrvärmen, och knappt 3 TWh el vilket utgjorde 1,6 procent av elproduktionen det året. Avfallsförbränning står alltså endast för en liten del av den totala svenska elproduktionen men i vissa urbana regioner är det en viktig del för att säkra effekt och kontinuiteten i el- och värmeproduktionen. Avfallsförbränningsskatten kan på sikt leda till minskad kapacitet i avfallsförbränning och riskerar därför att ha en negativ påverkan på den lokala eleffektsituationen i vissa urbana regioner. Omfattningen av denna effekt beror på vad som i så fall skulle ersätta avfallsförbränningen. Om avfallsförbränning ersätts med annan kraftvärmeproduktion får den minskade kapaciteten ingen negativ påverkan på effektbalansen. Om den av avfall producerade fjärrvärmen ersätts med eldriven värme,

t.ex. värmepumpar, kan detta ha en negativ påverkan på försörjningstryggheten av el, dels för att det ökar efterfrågan på el i regionen, dels för att minskad efterfrågan på fjärrvärme ger minskat underlag till elproduktion för kraftvärmeanläggningar. Risken är som störst när elsystemet är som mest ansträngt. När variabel elproduktion som sol- och vindkraft ökar, ökar också behovet av planerad elproduktion när den variabla produktionen, på grund av t.ex. väderförhållanden, inte kan leverera. I och med avskaffande av skatten minskar risken för denna negativa påverkan på effektsituationen.

Elpriset sätts på den nordiska elbörsen och avfallsförbrännare är pristagare på den nordiska elmarknaden. Den på marginalen dyraste elen bestämmer priset. Avfallsförbränningsskatten har därför hittills inte haft någon effekt på det svenska elpriset. Om kapaciteten i avfallsförbränning på sikt minskar till följd av skatten riskerar detta dock att leda till högre svenska elpriser. Att avskaffa skatten innebär att kraftvärmens konkurrenskraft stärks och avskaffandet kan därmed ha en dämpande effekt på framtida elpriser.

Effekter för miljön

Konsekvenser för materialåtervinning

När avfallsförbränningsskatten infördes 2020 bedömde regeringen att den troligen inte skulle övervältras på mottagningsavgifterna för avfall. Detta var utredningens bedömning (SOU 2017:83) vilken stöddes av en underlagsrapport från Profu. Bedömningen förklarades med att den inhemska förbränningskapaciteten är större än de svenska avfallsmängder som förbränns och att importerat avfall därmed utgör ett marginalflöde i Sverige som är prissättande för övriga mottagningsavgifter.

Skatteverkets utvärdering av skatten visar att avfallsförbrännarna, på grund av klausuler i avtal, på kort sikt till stor del kunnat övervältra skatten på mottagningsavgifterna till svenska kunder. Merparten av kommunerna har i sin tur övervältrat kostnadsökningen på de kommunala avfallstaxorna. Trots detta har skatten endast haft marginell påverkan på mängderna hushållsavfall som skickats till förbränning. Detta förklaras bl.a. med blygsamma kostnadsökningar för avfallshantering (se nedan om konsekvenser för enskilda) samt att många kommuner har volymbaserad avfallstaxa och att hushåll i flerfamiljshus har begränsad möjlighet att påverka kostnaderna för avfallshantering. Skatteverket bedömer vidare att skatten på kort sikt inte heller påverkar de avfallsfraktioner som omfattas av producentansvaret eftersom producenterna saknar rådighet över mängden källsorterade förpackningar. För verksamhetsavfall bedömde Skatteverket att skatten har potential att vara styrande mot mer materialåtervinning men myndigheten lyfter samtidigt problemet att det är tveksamt om skattens prissignal på ett träffsäkert sätt når fram till den verksamhet som har rådighet över avfallets uppkomst och sortering.

Sammantaget konstaterar regeringen att avfallsförbränningsskatten har svag påverkan på valet av behandlingsmetod mellan avfallsförbränning och materialåtervinning. Den har inte heller någon stor påverkan på mängden avfall som uppkommer. Att avskaffa skatten har därför endast en marginell effekt på uppfyllandet av målet om en resurseffektiv och giftfri avfallshantering.

Konsekvenser för klimatet

Avfallsförbränningsskatten har sedan införandet inte påverkat utsläppen av växthusgaser. Detta beror på att den inte haft någon omedelbar effekt på kapaciteten i svensk avfallsförbränning. Skatteverket påpekar i sin utvärdering att skattens utformning, då den är viktbaserad, ger incitament att sortera ut och bränna energitäta fraktioner som plast, men skriver att man inte kunnat observera någon sådan sortering till följd av

skatten. Detta förklaras dels med att pannorna inte är byggda för avfall med så högt energiinnehåll, dels med att priset på utsläppsrätter motverkar en sådan utveckling.

Avfallsförbränningsskatten har påverkat lönsamheten för avfallsförbränning och detta har i sin tur lett till reviderade investeringsplaner. På lång sikt förväntas skatten leda till minskad kapacitet i avfallsförbränning. Denna effekt beskrevs också som förväntad i propositionen vid skattens genomförande. Minskad kapacitet för avfallsförbränning innebär minskade växthusgasutsläpp i Sverige om avfallsförbränningen väntas ersättas med fossilfri el- och värmeproduktion. På så sätt hade skatten på längre sikt styrt mot att uppnå det nationella klimatmålet. Skattens avskaffande förväntas därmed leda till något sämre möjlighet att nå det nationella klimatmålet till 2045.

Skatteverket påpekar i sin utvärdering att svenska avfallsförbränningsanläggningar, till skillnad från motsvarande anläggningar i övriga EU, omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS). Om svensk avfallsförbränningskapacitet till följd av skatten minskar och detta leder till att avfall förbränns i anläggningar utanför Sverige innebär det att skatten leder till att växthusgasutsläpp flyttas från EU ETS till en sektor (ESR) där det inom EU saknas enhetlig prissättning. På så sätt riskerar avfallsförbränningsskatten att minska kostnadseffektiviteten i uppfyllandet av EU:s klimatmål. Att avskaffa skatten eliminerar denna risk.

Att avskaffa avfallsförbränningsskatten förbättrar förutsättningarna för planerbar elproduktion vilket kan minska utsläpp från fossila utsläpp från elproduktion vid effekttoppar.

Effekter för enskilda

Skatteverkets utvärdering visar att avfallsförbränningsskatten till stor del övervältrats på mottagningsavgifterna för avfall och att kommunerna i sin tur övervältrat kostnaden på avfallstaxorna. Detta innebär att hushåll fått ökade kostnader för avfallshantering men Skatteverket visar också att dessa kostnadsökningar varit små. Vid full övervältring har skatten i genomsnitt inneburit en kostnadsökning på 24 kronor per år för en enskild eller 8 kronor per månad för ett villahushåll med fyra personer. Att avskaffa skatten kan därmed innebära marginellt minskade avfallskostnader för hushåll.

Effekter för kommuner och regioner

Det är kommunerna som ansvarar för insamling och behandling av hushållsavfall i Sverige. För detta tar kommunerna ut avgifter enligt självkostnadsprincipen, vilket innebär att avgifterna precis ska motsvara kostnaderna för hanteringen. Avfallsförbränningsskatten har till stor del övervältrats på mottagningsavgifterna för avfall och därmed har de kommunala kostnaderna för avfallshantering ökat. I linje med självkostnadsprincipen har kommunerna övervältrat kostnaderna på avfallstaxorna. Att avskaffa skatten bör därför innebära lägre avfallstaxor.

En stor del av de energiföretag som påverkas av skatten är kommunägda; det finns ca 140 kommunägda energibolag. Den del av skatten som inte övervältrats på mottagningsavgifterna bärs av energibolaget eftersom skatten inte heller övervältrats på fjärrvärmepriserna, enligt Skatteverkets utvärdering. Detta påverkar de kommunala intäkterna negativt. Att avskaffa skatten innebär en positiv påverkan på de kommunala intäkterna.

Effekter för myndigheter och domstolar

Skatteverket har uppskattat kostnaderna för att hantera avfallsförbränningsskatten till 900 000 kronor per år. Dessa kostnader upphör när skatten avskaffas. Skatteverket behöver med anledning av förslaget ändra e-tjänster och blanketter, avregistrera skattskyldiga aktörer samt genomföra informationsinsatser. Dessa åtgärder ingår i den anpassning som görs årligen på grund av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget bedöms inte leda till någon ökad måltillströmning i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med EU-rätten.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte påverka den ekonomiska jämställdheten.

12.8 Slopad skattenedsättning för datorhallar

12.8.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Avskaffad avfallsförbränningsskatt och slopad energiskattenedsättning för datorhallar tagits fram. I promemorian föreslås bl.a. att skattenedsättningen för elförbrukning i datorhallar slopas. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 5 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 5 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5 avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (Fi2022/02588).

Lagrådet

Förslagen i propositionen är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

12.8.2 Bakgrund och gällande rätt

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, kallat energiskattedirektivet, är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och elektrisk kraft.

På nationell nivå regleras energibeskattningen av elektrisk kraft i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, vars regler är anpassade till energiskattedirektivet. All elektrisk kraft som förbrukas i Sverige är som huvudregel skattepliktig och skatten betalas in till staten av de skattskyldiga. De skattskyldiga består i huvudsak av tre kategorier, nämligen elproducenter, nätinnehavare och vissa frivilligt skattskyldiga förbrukare. För dessa skattskyldiga inträder skattskyldighet för elektrisk kraft när kraften överförs till någon som inte är skattskyldig eller när den förbrukas av den skattskyldige.

Den 1 januari 2017 infördes en skattenedsättning för elförbrukning i datorhallar. Den lägre skattenivån gäller för anläggningar där en näringsidkare, som huvudsakligen

bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och tillhörande tjänster, utövar sådan verksamhet. Från början skulle anläggningens sammanlagda installerade effekt för annan utrustning än kyl- och fläktanläggningar uppgå till minst 0,5 megawatt. Den 1 januari 2018 utvidgades omfattningen för skattenedsättningen genom att effektgränsen sänktes till 0,1 megawatt. Skattenedsättningen åstadkoms enligt LSE antingen genom att förbrukaren, om denne är skattskyldig, får göra avdrag för skatt i sin deklaration eller i annat fall genom att förbrukaren ansöker om återbetalning av skatt.

Den 1 januari 2018 utvidgades även skattenedsättningen till att gälla för elektrisk kraft som förbrukas vid framställning av värme och kyla för leverans för förbrukning i datorhallar. I det fallet uppnås skattebefrielsen alltid genom återbetalning.

Storleken på de ovan beskrivna skattenedsättningarna är skillnaden mellan den ordinarie skattesatsen (för närvarande 36,0 öre/kWh) och 0,6 öre/kWh.

12.8.3 Slopad skattenedsättning för datorhallar

Regeringens förslag: Skattenedsättningen för energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i datorhallar slopas. Även möjligheten till återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats för framställning av värme eller kyla som levererats för förbrukning i en datorhall slopas.

Möjligheten att godkännas som frivilligt skattskyldig för energiskatt på grunden att elektrisk kraft förbrukas i en datorhall slopas.

Begränsningen att avdrag för energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i vissa kommuner i norra delarna av landet inte får göras för förbrukning i en datorhall slopas.

Promemorians förslag: Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. I promemorians förslag saknades en följdändring om vad som avses med beslut om punktskatt.

Remissinstanserna: *Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät), Business Sweden, Ekonomistyrningsverket, Energimarknadsinspektionen, Finansinspektionen, Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Mälarenergi, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Skatteverket, Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Tekniska Verken i Linköping AB, Tillväxtverket* och *Vattenfall AB* tillstyrker eller har inga synpunkter på förslaget.

Eco Data Center, Energiföretagen Sverige, Företagarna, Konjunkturinstitutet, Microsoft Sweden AB, Node Pole, Svensk Datacenter Industri, Svenskt Näringsliv och *Tech Sverige* avstyrker eller har invändningar emot förslaget.

Ekonomistyrningsverket menar att genom att slopa nedsättningen av energiskatten för datorhallar görs energiskatten för elektrisk kraft mer enhetlig vilket bidrar till att skattesystemet förenklas. Slopandet av nedsättningen innebär även förbättrad konkurrens inom tjänstesektorn då delsektorn datorhallar i och med förslaget möter samma skattesats som övriga tjänstesektorn. Svensk Datacenter Industri menar att datorhallar är att se som en del av svensk basindustri och Microsoft Sweden AB anser att datorhallar bör behandlas likformigt med övrig elintensiv industri. Finansinspektionen och SKR påtalar att så som energiskattenedsättningen är konstruerad har den även subventionerat datorhallar som bedriver utvinning av kryptotillgångar. Det ser Finansinspektionen som särskilt olämpligt med tanke på de negativa miljöeffekter och risker som utvinning av kryptotillgångar medför. SKR för

även fram att det har framkommit att datorhallar inte varit så sysselsättningsskapande som många hade hoppats.

Tillväxtanalys menar att skatteundantaget för datahallar innebär att annan elanvändning trängs undan och gör bedömningen att sannolikheten är låg för att just detta skatteundantag gynnar samhällsekonomin. Preliminära uppgifter från Tillväxtanalys pågående arbete indikerar att det finns stora multinationella företag som särskilt gynnas av denna nedsättning, vilka i sin tur har goda möjligheter att minimera eventuell vinstskatt. Dessutom indikerar tillgängliga data att subventionen inte sällan har gått till aktörer som redan var verksamma innan nedsättningen infördes 2017. Enligt Tillväxtanalys bör fokus vara på stöd via brett utformade FoU-satsningar, snarare än riktade skattesänkningar mot specifika verksamheter som exempelvis datahallar.

Naturskyddsföreningen delar promemorians bedömning att datorhallarna måste ges ytterligare incitament att energieffektivisera. Ett borttagande av nedsättningen är ett mycket viktigt steg på vägen, och innebär att en klimatskadlig subvention avskaffas. Naturskyddsföreningen och Naturvårdsverket konstaterar att förslaget kan frigöra el som kan användas till att minska klimatpåverkan i andra sektorer. Node Pole, Svenskt Näringsliv, Tech Sverige och Microsoft Sweden AB menar att det redan finns andra incitament, bl.a. ekonomiska, för att energieffektivisera datorhallar och att det arbetet har kommit långt. Statens energimyndighet för fram att för att den slopade skattenedsättningen ska bidra till klimatomställningen behöver den föra med sig att företagen genomför energieffektiviseringsåtgärder snarare än att flytta sina anläggningar till andra länder med bibehållen hög elanvändning. Eco Data Center och Node Pole menar att svenska datorhallar är bland de mest klimatvänliga i världen, varför de bör vara placerade här.

Naturskyddsföreningen menar att om datorhallar omfattas av skatteavdraget som får göras av hushåll och tjänstesektor i vissa kommuner skapas incitament för datorhallarna att etablera sig i dessa kommuner, som främst är belägna i elområde ett och två. Dessa elområden har hittills karakteriserats av produktionsöverskott, men detta kan förändras i och med den pågående industriella utvecklingen i norra Sverige.

Business Sweden, Eco Data Center, Konjunkturinstitutet, Microsoft Sweden AB, Tech Sverige och Vattenfall AB betonar vikten av långsiktiga spelregler och förutsebarhet, särskilt med tanke på att skattenedsättningen infördes så sent som 2017. Business Sweden, Node Pole, Svensk Datacenter Industri, Svenskt Näringsliv och Tech Sverige varnar för att ett avskaffande av skattenedsättningen nära inpå införandet riskerar att skada Sveriges attraktionskraft som stabilt och pålitligt investeringsland.

Flera remissinstanser, bl.a. Energiföretagen Sverige, Konjunkturinstitutet, Svensk Datacenter Industri och Tech Sverige efterfrågar en djupare utvärdering av skattenedsättningen innan några förändringar sker. Energiföretagen Sverige, Företagarna och Microsoft Sweden AB påminner om att regeringen i juni 2022 gav Statens energimyndighet i uppdrag att utreda metoder för att följa utvecklingen av energianvändningen för digital infrastruktur och digitala system, i synnerhet datacenters, energianvändning av och påverkan på energisystemet och att denna utredning inte bör föregripas. Kommerskollegium och Tillväxtanalys menar att det bör utredas om en slopad skattenedsättning är i enlighet med Sveriges åtaganden inom gällande bilaterala investeringsskyddsavtal.

Eco Data Center, Energiföretagen Sverige, Svensk Datacenter Industri och Tech Sverige för fram att villkoren för skattenedsättningen kan ses över, exempelvis i likhet

med Finland som numera uppställer vissa krav i skattereglerna i syfte att främja energieffektivitet och energiåtervinning.

Eco Data Center, Node Pole, Svenskt Näringsliv och Tech Sverige tar upp det geopolitiska läget och vikten av att nationell lagring av data fyller en viktig funktion för beredskap och säkerhet. Några av dessa påminner om att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har identifierat dataresurser för lagring och bearbetning som en samhällsviktig verksamhet.

Skälen för regeringens förslag: Rysslands invasion av Ukraina och agerande på energimarknaden har kraftigt ändrat förutsättningarna för den europeiska elmarknaden. Svenska hushåll och företag står nu inför en vinter med mycket högre elpriser än normalt. Under rådande omständigheter bör datorhallarna ges ytterligare incitament till energieffektivisering. Regeringen delar *Ekonomistyrningsverkets* uppfattning att datorhallar bör beskattas på samma sätt som tjänstesektorn i övrigt. Datorhallar bör därmed inte beskattas som elintensiv tillverkningsindustri, på så sätt som bl.a. *Microsoft Sweden AB* menar.

Runt om i Sverige pågår just nu en grön industriell revolution, där både näringslivet och det offentliga genomför stora klimatinvesteringar. Genom att Sverige nyindustrialiseras kan tusentals nya arbeten skapas inom ny, grön industri. För att omställningen ska lyckas behövs tillgång till el. Det är därför viktigt att incitament som påverkar i vilka branscher som den framtida elanvändningen kommer ske också anpassas till den gröna omställningens behov. I likhet med *Tillväxtanalys*, *Naturskyddsföreningen* och *Naturvårdsverket* anser regeringen att skattenedsättningen för datorhallar riskerar att tränga undan elanvändning i andra branscher. Det kan därför vara motiverat att undvika att styra tillgången av el till användning i nya datorhallar samtidigt som det kan förväntas ett stort behov av el i andra branscher som kan ge fler arbetstillfällen.

Flera remissinstanser, t.ex. *Eco Data Center* och *Node Pole*, framhåller att svenska datorhallar är bland de mest klimatvänliga i världen och att åtgärder som försämrar konkurrenskraften och hållbarheten hos dessa därför skulle innebära ökade utsläpp på global nivå. Regeringen noterar att andra remissinstanser, däribland *Svensk Datacenter Industri*, lyfter fram att Sverige vid sidan av energiskattenedsättningen har flera andra fördelar som attraherar investeringar inom datorhallsverksamhet såsom ett gynnsamt klimat, stabil tillgång till energi, och stark inhemsk kunskap kring datalagring. Vidare framhålls att aktörer i branschen har en vilja och en förmåga att utveckla sin verksamhet med ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet såväl som mål som konkurrensmedel. Motsvarande bild framkommer också av Riksrevisionens rapport från 2022, där en genomförd enkät anses ge en indikation på att andra skäl än låga elpriser kan vara viktigare för beslut om att göra investeringar i datorhallar i Sverige (Riksrevisionen, Statliga insatser för att stimulera investeringar i datacenter, RiR 2022:18, s. 25). Regeringen kan konstatera att dessa förutsättningar inte påverkas av att nedsättningen slopas. Bland andra *Energiföretagen Sverige*, *Svenskt Näringsliv* och Svensk Datacenter Industri menar att Sverige främst konkurrerar med sina nordiska grannländer kring investeringar i datorhallar. Regeringen konstaterar att utsläpp från elproduktion ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS). Det innebär att de globala utsläppen av växthusgaser inte skulle påverkas om slopandet av den svenska energiskattenedsättningen skulle leda till att investeringar i stället görs i något annat land som omfattas av EU ETS, t.ex. övriga nordiska länder.

Regeringen gör därmed inte någon annan bedömning än vad Eco Data Center och Node Pole för fram om att svenska datorhallar är bland de mest klimatvänliga i världen eller vad bl.a. Svenskt Näringsliv och *Tech Sverige* för fram om att datorhallar redan har incitament att minska sin elförbrukning. Däremot anser regeringen inte att

dessa skäl talar emot att avskaffa skattenedsättningen. I likhet med *Statens energimyndighet* menar regeringen att syftet med förslaget är att datorhallarna i Sverige måste minska sin elförbrukning, snarare än att de ska flytta till andra länder. I den bemärkelsen delar regeringen även den uppfattning som flera remissinstanser tar upp om vikten av att data i vissa fall lagras i Sverige ur ett beredskapsperspektiv. Inte heller detta motiverar dock en skattenedsättning. När det gäller de investeringsskyddsavtal som *Kommerskollegium* och Tillväxtanalys tar upp i sina yttranden menar regeringen att dessa inte inskränker statens möjligheter att besluta om skattenivåer. Energistadgefördraget (ECT) omfattar som huvudregel inte skattefrågor.

Förutsättningarna för nedsättningen har ifrågasatts och den nuvarande utformningen av regelverket har medfört tolknings- och gränsdragningsproblem. Regeringen delar inte uppfattningen, som flera remissinstanser har, att skattenedsättningen för datorhallar behöver utvärderas ytterligare innan den kan avskaffas. Vidare menar regeringen att ytterligare förändringar i regelverket, exempelvis med nya villkor för skattenedsättningen, riskerar att skapa nya gränsdragningsproblem.

När skattenedsättningen för datorhallar infördes 2017 var förutsättningarna helt annorlunda än i dag och det finns därför anledning att ompröva de bedömningar som gjordes då. Skattenedsättningen för energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i datorhallar föreslås därför slopas.

När möjligheten till återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft som förbrukats för framställning av värme eller kyla som levererats för förbrukning i datorhall infördes var ett av skälen att ge rimliga konkurrensförutsättningar för fjärrkyla och fjärrvärme. För att upprätthålla den konkurrensneutraliteten mellan elförbrukning direkt i datorhallen respektive förbrukning av fjärrkyla och fjärrvärme föreslås även den aktuella möjligheten till återbetalning av skatt slopas.

Syftet med möjligheten att godkännas som frivilligt skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft är att företag som förbrukar nedsättningsberättigad el i en stor omfattning ska kunna göra avdrag i en egen deklaration för att undvika likviditetspåfrestningar. När skattenedsättningen för datorhallar slopas finns det inte längre anledning att godkänna den som förbrukar el i en datorhall som frivilligt skattskyldig. Denna möjlighet föreslås därför slopas. Enligt befintliga regler kommer därmed godkännandet att återkallas för dem som är frivilligt skattskyldiga (på grunden att el förbrukas i en datorhall) eftersom förutsättningarna för godkännandet inte längre finns. För det fall den skattskyldige fortsättningsvis uppfyller någon annan grund för frivillig skattskyldighet kvarstår godkännandet.

Den som är skattskyldig för elektrisk kraft får göra avdrag med 9,6 öre/kWh för förbrukning som skett i vissa utpekade kommuner i norra Sverige. Detta avdrag medges dock inte för förbrukning inom verksamheter där en lägre skattenivå ändå kan uppnås på annat sätt, exempelvis förbrukning i datorhallar. När skattenedsättningen för förbrukning i datorhallar slopas bör denna begränsning inte kvarstå och begränsningen föreslås därför slopas. Naturskyddsföreningen påtalar att förslaget skapar incitament för datorhallar att etablera sig i de norra delarna av landet, där den industriella utvecklingen på sikt kan leda till minskat överskott av el. Regeringen menar att datorhallar inte bör beskattas på annat sätt än övrig tjänstesektor. Innebörden av förslaget är därmed att om el förbrukas i en datorhall i någon av de aktuella kommunerna får den skattskyldige göra avdrag med 9,6 öre/kWh. Elförbrukning i datorhallar kommer på så sätt att beskattas med samma skattenivå som för hushåll och övrig tjänstesektor på respektive ort, oavsett var i landet förbrukningen sker.

Lagförslag

Förslaget medför att 1 kap. 14 §, 9 kap. 5 a § och 11 kap. 15 § LSE upphör att gälla, att 1 kap. 11 a §, 9 kap. 5 b och 8 §§ och 11 kap. 6, 9, 16 och 17 §§ LSE ändras och att 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ändras, se avsnitt 11.1 och 11.4.

12.8.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Förändringarna träder i kraft den 1 juli 2023. Äldre bestämmelser gäller dock för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Business Sweden* för fram att för de fall då regler ändras är det viktigt att ge företagen god tid för anpassning. *Eco Data Center* menar att det inte är realistiskt att några betydande åtgärder för energieffektivisering skulle hinna tas mellan ett budgetbeslut i december 2022 och ikraftträdandet den 1 juli 2023.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att skattebefrielsen för förbrukning i datorhallar avskaffas så snart som möjligt för att uppnå syftet. Det är dock viktigt att företagen får tid till omställning, dels för att kunna påbörja arbetet med energieffektivisering, dels för att ändra sina rutiner för skatteadministrationen. Exempelvis kommer vissa företag som i dag är frivilligt skattskyldiga att bli avregistrerade. Dessa företag ska därmed sluta lämna egna punktskattedeklarationer och bör ha en dialog med sina elnätsföretag för att skatt framöver tas ut av rätt part på rätt sätt. Med beaktande av det ovanstående föreslås att förändringarna träder i kraft den 1 juli 2023. Detsamma gäller återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats för framställning av värme eller kyla som levererats för förbrukning i en datorhall. Vad *Eco Data Center* för fram om att det inte är realistiskt att några betydande åtgärder för energieffektivisering kan genomföras till detta datum föranleder inte någon annan bedömning.

Äldre bestämmelser bör fortfarande gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär att förbrukningen av elektrisk kraft ska ha skett före ikraftträdandet för att äldre bestämmelser ska vara tillämpliga. Detta gäller oavsett om en skattskyldig gör avdrag eller om någon som inte är skattskyldig ansöker om återbetalning.

När det gäller förslaget att elförbrukning i en datorhall inte längre ska vara en grund för en förbrukare att godkännas som frivilligt skattskyldig framgår av den befintliga bestämmelsen att ett sådant godkännande ska återkallas om förutsättningarna för godkännandet inte längre finns. Det bedöms därför inte finnas behov av en särskild övergångsbestämmelse i detta avseende.

12.8.5 Konsekvensanalys

Regelrådet anser att konsekvensanalysen i det remitterade förslaget inte uppfyller kraven i förordning (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Regeringen har därför kompletterat redovisningen.

Syfte och alternativa lösningar

Syftet är att ge ytterligare incitament till energieffektivisering i datorhallar i stället för att subventionera elförbrukningen i datorhallar genom en skattenedsättning. Något alternativt sätt att uppnå detta har inte identifierats.

Förslaget innebär att skatteutgiften Nedsatt energiskatt på el i datorhallar upphör.

Offentligfinansiella effekter

Att slopa skattenedsättningen för datorhallar bedöms öka skatteintäkterna med 0,28 miljarder kronor. För 2023 beräknas skatteintäkterna öka med ca 0,14 miljarder kronor (halvårseffekt).

Effekter för företagen

Förslaget om slopad skattenedsättning för datorhallar innebär att skattekostnaden för berörda företag ökar. För närvarande är skattesatsen för dessa företag 0,6 öre/kWh. Förslaget innebär att företagens elanvändning fr.o.m. den 1 juli 2023, precis som annan användning av el bland tjänsteföretag, beskattas med 39,0 öre/kWh, medan skattenivån för de datorhallsföretag som är verksamma i vissa kommuner i norra Sverige uppgår till 29,4 öre/kWh. Till skillnad från nuvarande energiskattenivå kommer skattenivån även att årligen räknas om med förändringen i konsumentprisindex.

Antalet berörda företag bedöms vara begränsat. Totalt uppskattas 80 olika företag ha tagit del av skattenedsättningen från 2017 t.o.m. 2021. Antalet företag som tagit del av nedsättningen har visat en minskande trend och uppgick 2021 till 29. Bruttoskattenedsättningen uppgick samma år till 305 miljoner kronor. En stor del av nedsättningarna har gått till ett fåtal större företag. Enligt Riksrevisionen har tre företag erhållit omkring 60 procent av den totala nedsättningen under 2017–2021. År 2021 fick dessa företag 65 procent av den totala nedsättningen. Samma år gick hälften av den totala nedsättningen till de två största företagen (Riksrevisionen, Statliga insatser för att stimulera investeringar i datacenter, RiR 2022:18).

Regelrådet finner redovisningen av berörda företag utifrån storlek bristfällig. Regeringen saknar detaljerade uppgifter om berörda företags storlek. Riksrevisionen skriver i sin rapport (RiR 2022:18) att den genomsnittliga omsättningen för företag som tar del av nedsättningen har ökat över tid, men bortser man från de två största företagen har omsättningen per företag i stället minskat. Spridningen i storlek mellan företag är stor, vilket kan illustreras av skillnaden mellan genomsnittlig omsättning och medianomsättning. Den genomsnittliga omsättningen för företag som hittills erhållit kompensation för nedsättningen 2021 var ca 5,7 miljarder kronor, medan medianomsättningen endast uppgick till ca 0,04 miljarder kronor. Uppgift om omsättning omfattar företagets eller koncernens hela verksamhet i Sverige.

Regelrådet finner redovisningen av påverkan på företagens verksamhet, liksom redovisningen av påverkan på konkurrensförhållandena för berörda företag, bristfällig. Regeringen ser att den högre energiskatten kan leda till något försämrad konkurrenskraft gentemot datorhallar i andra länder. Samtidigt innebär slopandet av nedsättningen minskad administration för berörda företag.

Regelrådet finner redovisningen av särskilda hänsyn till små företag vid reglernas utformning bristfällig. Regeringen konstaterar att gällande regler endast tillåter nedsättning för anläggningar med en installerad effekt om minst 0,1 MWh. Vidare beviljas endast återbetalning av skatten med det belopp som överstiger 8 000 kronor per år. Någon särskild hänsyn till små företag bedöms därmed inte som nödvändig.

Effekter för miljön

Energiskatten har traditionellt betraktats som en, i första hand, fiskal skatt, dvs. en skatt som primärt syftar till att generera skatteintäkter på ett kostnadseffektivt sätt. Samtidigt kan den elprishöjande effekt som energiskatten ger upphov till förväntas påverka hur elanvändningen utvecklas. Skattens resursstyrande egenskaper innebär att den kan kopplas till målsättningarna för effektivare energianvändning. Användningen

av elenergi kan också anses vara en miljörelaterad skattebas. Detta är ett ansats som används av bland andra Statistiska centralbyrån och OECD.

Elanvändningen ger i sig inte upphov till betydande miljö- och klimatpåverkan och förslaget väntas därför inte heller få någon betydande påverkan på miljön eller klimatutsläppen.

Förslaget innebär att datorhallar kommer få en högre energiskatt på el vilket stärker incitamenten för berörda företag att effektivisera sin elanvändning, både generellt och vid effekttoppar. Åtgärden väntas inte ge någon omedelbar effekt i detta avseende men kan påverka användningen av elektricitet på längre sikt. Detta kan i sin tur frigöra el som kan användas till att minska klimatpåverkan i andra sektorer.

Effekter för myndigheter och domstolar

Förslaget bedöms medföra minskade kostnader för Skatteverket avseende hantering av skattenedsättningarna då antalet återbetalningsansökningar minskar men även kostnader av engångskaraktär för att tillgodose företagens informationsbehov. Förslaget bedöms inte leda till några behov av informationsinsatser som går utöver de som normalt sker vid regelförändringar. Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Förslaget bedöms vara förenligt med EU-rätten.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte påverka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män eller sysselsättningen.

12.9 Slopad koldioxidskatt på bränsle i kraftvärme- och värmeverk inom EU ETS

Regeringens bedömning: Bränsle som förbrukas i kraftvärmeproduktion eller i annan värmeproduktion för framställning av värme i en anläggning inom utsläppshandelssystemet bör befrias från koldioxidskatt.

Råtallolja som förbrukas i kraftvärmeproduktion eller i annan värmeproduktion för framställning av värme i en anläggning inom utsläppshandelssystemet bör också befrias från energiskatt med ett belopp som motsvarar den koldioxidskatt som tas ut på s.k. lågbeskattad olja.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Elpriserna befinner sig på rekordhöga nivåer och varierar kraftigt mellan norra och södra Sverige. För att mildra den pågående elkrisen krävs akuta åtgärder. Genom en slopad skatt förbättras lönsamheten för dessa verksamheter, vilket kan skapa förutsättningar även för en ökning av den samtidiga elproduktionen i kraftvärmeanläggningar. I situationer med höga elpriser och en ansträngd situation på elmarknaden kan även en relativt liten ökning av elproduktionen leda till tydlig prispåverkan på elmarknaden. På sikt kan bedömningen också möjliggöra ytterligare produktion av el, t.ex. genom att investeringar görs i nya eller befintliga kraftvärmeanläggningar. Samtidigt kvarstår styrningen mot minskade

utsläpp av växthusgaser genom att anläggningarna omfattas av EU:s utsläppshandelssystem.

Finansdepartementet har remitterat en promemoria med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under hösten 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med ca 0,10 miljarder kronor per år fr.o.m. 2023.

12.10 Tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel samt följdändringar för lågbeskattad olja

Regeringens bedömning: Energiskatten på bensin och diesel bör tillfälligt sänkas med 80 öre per liter utifrån de skattesatser som skulle ha gällt från och med den 1 januari 2023 med gällande indexeringsregler. Priset på bensin och diesel vid pump sänks därmed med 1 krona per liter inklusive mervärdesskatt.

Som en följdändring bör den sammanlagda skatten på s.k. lågbeskattad olja sänkas med 722 kronor per kubikmeter utifrån de skattesatser som skulle ha gällt från och med den 1 januari 2023 med gällande indexeringsregler.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Rysslands invasion av Ukraina har i kombination med den svaga svenska kronan fått orimliga effekter för dem som är beroende av bensin- eller dieselbilar. Om inte åtgärder vidtas för att mildra effekterna av de höga drivmedelspriserna riskerar det att få fortsatt stora konsekvenser för hushåll och företag i ett stort antal branscher – inte minst jordbruket och åkerinäringen är särskilt utsatta. För att möta de höga drivmedelspriserna anser regeringen att skatten på bensin och diesel tillfälligt under tre år bör sänkas med en krona vid pump fr.o.m. den 1 januari 2023, vilket innebär en sänkning av energiskatten med 80 öre per liter utifrån de skattesatser som skulle ha gällt fr.o.m. den 1 januari 2023 med gällande indexeringsregler. Nivån på drivmedelsskatterna ska årligen analyseras och kan förändras om prisläget motiverar det. Om världsmarknadspriset är lägre och den tillfälliga sänkningen av reduktionspliktens bana fått avsedd effekt kan den tillfälliga sänkningen av skatten alltså upphöra redan under 2024 eller 2025.

Tidigare skattesänkningar på bensin och diesel som används som drivmedel har medfört att s.k. lågbeskattad olja kommit att beskattas högre än diesel miljöklass 1. I den s.k. lågbeskattade oljan ingår bl.a. oljeprodukter som försetts med märk- och färgämnen. För att uppfylla EU:s märkningsdirektiv bör skatten för s.k. lågbeskattad olja sänkas.

Finansdepartementet har remitterat en promemoria med utgångspunkt i ovanstående. Regeringen avser att under hösten 2022 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med ca 6,7 miljarder kronor 2023.

12.11 Tillfälligt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk

Regeringens bedömning: Den tillfälligt utökade nedsättningen av koldioxid- och energiskatt, som gäller fram till och med den 30 juni 2023, på diesel som används i

arbetsmaskiner och i skepp och vissa båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet bör förlängas till och med den 31 december 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Den tillfälligt utökade nedsättningen av koldioxid- och energiskatt på diesel som används i arbetsmaskiner och i skepp och vissa båtar i yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet infördes mot bakgrund av att priset på flera viktiga insatsvaror inom dessa näringar ökat kraftigt, inte minst på grund av kriget i Ukraina. Den tillfälligt utökade nedsättningen av koldioxid- och energiskatt på diesel motiverades också av behovet av att upprätthålla och stärka svensk livsmedelsproduktion under den extraordinära situation som rådde på grund av händelserna i omvärlden. Regeringen bedömer att dessa förhållanden kommer att kvarstå under hela det kommande året. Det finns därför skäl att förlänga den tillfälligt utökade nedsättningen av koldioxid- och energiskatt på diesel till att gälla även under andra halvåret 2023. Nedsättningsbelopp bör anpassas till de skattesatser som kommer gälla under 2023 i enlighet med aviseringen i avsnitt 12.10.

Regeringen avser att under våren 2023 återkomma till riksdagen med ett förslag med utgångspunkt i ovanstående. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2023. Det kommande förslaget bedöms minska skatteintäkterna med ca 0,38 miljarder kronor 2023 (halvårseffekt).

Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter

12.12 Ingen BNP-indexering av kemikalieskatten

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 11.14) bedömde den dåvarande regeringen att skatten på kemikalier i viss elektronik utöver den årliga omräkningen med hänsyn till konsumentprisindex (KPI) även borde räknas om med beaktande av utvecklingen av bruttonationalprodukten genom ett tillägg med två procentenheter till KPI-utvecklingen. Den offentligfinansiella effekten av att BNP-indexera skatten på kemikalier i viss elektronik uppskattades till ca 40 miljoner kronor 2023. Den 5 maj 2022 överlämnade den förra regeringen propositionen BNP-indexering av skatterna på kemikalier i viss elektronik och avfallsförbränning (prop. 2021/22:240) till riksdagen. Riksdagen röstade den 26 oktober 2022 nej till förslagen i propositionen. De tidigare beräknade offentligfinansiella effekterna behöver därför justeras. Att inte införa BNP-indexering av skatten på kemikalier i viss elektronik bedöms minska skatteintäkterna med 0,04 miljarder kronor 2023.

12.13 En enklare och tydligare kemikalieskatt

12.13.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian En enklare och tydligare kemikalieskatt tagits fram. I promemorian föreslås flera förenklingar av skatten på kemikalier i viss elektronik. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 6 avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 6 avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6 avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (Fi2022/00478).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 2 juni 2022 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslaget i *bilaga 6 avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 6 avsnitt 5*. Regeringen har följt Lagrådets synpunkter. Synpunkterna behandlas i avsnitt 12.13.3.3 och 12.13.3.5 samt i

författningskommentaren (avsnitt 12.19). I förhållande till lagrådsremissen har även vissa mindre språkliga ändringar gjorts. Dessutom har skattebeloppen uppdaterats baserat på förändringar i konsumentprisindex och på att riksdagen har röstat nej till förslagen i propositionen BNP-indexering av skatterna på kemikalier i viss elektronik och avfallsförbränning (prop. 2021/22:240).

12.13.2 Bakgrund och utvärdering av kemikalieskatten

12.13.2.1 Kemikalieskattens uppbyggnad

Lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, nedan kallad kemikalieskattelagen, trädde i kraft den 1 april 2017 och skatt enligt lagen började tas ut fr.o.m. den 1 juli 2017. Syftet med skatten är att minska tillförseln av farliga ämnen till människors hemmiljö och på så vis skydda människors hälsa. Skatten är utformad så att samtliga varor inom vissa varukategorier är skattepliktiga. Varukategorierna definieras utifrån KN-nummer och omfattar elektronik som vanligen förekommer i människors hemmiljö, exempelvis datorer, telefoner, vitvaror och tv-apparater. Skattens storlek beräknas utifrån varans vikt, men med ett maxbelopp per vara.

Den skattskyldige får göra avdrag från skatten om varan inte innehåller kemiska föreningar som innehåller brom, klor eller fosfor. Avdragen påverkas även av om ämnena är additivt eller reaktivt tillsatta. Som hjälp för att avgöra om ett ämne är additivt eller reaktivt finns i en bilaga till lagen en indikativ lista på hur de vanligast förekommande ämnena normalt tillsätts. Avdrag ges med 50 procent av skatten om en vara inte innehåller additivt tillsatta brom- eller klorföreningar och med 90 procent av skatten om varan dessutom inte innehåller reaktivt tillsatta brom- eller klorföreningar eller additivt tillsatta fosforföreningar.

Skattskyldighet inträder normalt när en vara tillverkas i Sverige eller förs in eller importeras från ett annat land. Det finns dock möjlighet att hos Skatteverket bli godkänd som s.k. lagerhållare vilket gör att skattskyldigheten inträder senare. Det finns ett generellt undantag som innebär att skattskyldighet inte inträder för en skattepliktig vara som skattskyldighet enligt lagen tidigare har inträtt för. Varje vara ska alltså enbart beskattas en gång, även om förutsättningarna för skattskyldighet inträffar flera gånger.

12.13.2.2 Utvärdering av kemikalieskatten

Den 28 november 2019 beslutade regeringen att ge Skatteverket och Kemikalieinspektionen i uppdrag att utvärdera kemikalieskattens effekter. Utvärderingen skulle innefatta områdena samhällsekonomiska effekter (inklusive måluppfyllelse och kostnadseffektivitet), administrativ börda, omfattade ämnen och bilagan till lagen.

Den 1 oktober 2020 redovisades den första delen av utvärderingen. I den rapporten ansåg myndigheterna bl.a. följande. Skatten kan inte sägas vara kostnadseffektiv. Det beror bl.a. på att skatten beräknas utifrån varans vikt i stället för de ämnen som ska reduceras och att inte enbart varor som används i hemmiljö beskattas. Även om skatten inte bedöms vara kostnadseffektiv kan den dock bidra till att minska exponeringen av flamskyddsmedel i hemmiljö. Det finns exempel på företag som anger att skatten är en konkret drivkraft för substitutionsarbete. Att utvärdera effekterna på människors hälsa och miljön tre år efter skatten infördes är emellertid svårt då effekterna på människors hälsa och miljön i många fall uppträder först många år efter exponeringen. En del av det substitutionsarbete som bedrivits sedan skatten infördes har inte gått att mäta i det här skedet. Det har inte kunnat fastställas om skattens syfte har uppnåtts eller i vilken utsträckning. Däremot indikerar utvärderingen och kartläggningen av befintliga styrmedel att de tillsammans medfört att användningen av farliga kemiska ämnen i flamskyddsmedel minskat i elektronikvaror som omfattas av

skatten. Utvärderingen har dock inte kunnat visa att halterna av skadliga flamskyddsmedel minskat i hemmen. I ett längre tidsperspektiv kan skatten antas medföra positiva effekter för hälsa och miljö.

Utvärderingen konstaterade vidare att skatten inte har haft någon kortsiktig negativ effekt på vinsten hos de företag som är registrerade som lagerhållare eller registrerade mottagare hos Skatteverket. Skattens administration bedöms vara krångligare än administrationen kring mervärdesskatt eller lagstiftning för kemikalier. Svårigheter att kartlägga det kemiska innehållet leder i flera fall till att den skattskyldige inte yrkar avdrag utan betalar den fulla skatten. Det är vanligt att företag som deklarerar små belopp inte yrkar avdrag eftersom de anser det vara för kostsamt att ta reda på kemikalieinnehållet i varan. Merparten av de tillfrågade företagen har till utvärderingen framfört att det är mycket tidskrävande att få fram information om varans kemiska innehåll.

Utvärderingen visade att flamskyddsmedel som innehåller brom eller klor som grupp har inneboende egenskaper som gör att de bör betraktas som särskilt farliga. Flamskyddsmedel som innehåller fosfor är en klart mer diversifierad grupp och det finns kunskapsbrister för många av ämnena. Som grupp har de dock mer hälso- och miljöfarliga egenskaper än alternativen utan fosfor, brom eller klor. Även för flamskyddsmedel utan brom, klor eller fosfor finns det en stor variation. Generellt sett är de dock bättre ur miljö- och hälsosynpunkt än ämnen med brom eller klor. Om ett flamskyddsmedel är reaktivt eller additivt påverkar läckaget och därmed spridningen och exponeringen. Definitionen av ”reaktivt tillsatt förening” är dock otydligt formulerad i lagen. Det finns en rad felaktigheter och otydligheter i bilagan till lagen.

Den 17 maj 2021 redovisades den andra och sista delen av utvärderingen. I denna fanns förslag till ändringar av skatten. Utvärderingen föreslog följande åtgärder.

– Begreppet ”föreningar” ersätts med ”flamskyddsmedel”. Det skulle innebära att ett ämne enbart påverkar rätten till skatteavdrag om det används som flamskyddsmedel i varan, men inte om det har tillförts med något annat syfte.
– Definitionen av ”reaktivt tillsatt” ändras så att den blir mer lik den vedertagna kemiska definitionen.
– Den högsta avdragsnivån höjs från 90 till 95 procent. Det skulle öka incitamenten för substitution och skattens legitimitet.
– Avdragssystemet görs om. Den nuvarande indelningen i grupper tas bort och ersätts med två bilagor som uttömmande anger vilka individuella flamskyddsmedel som hindrar avdrag.

Utvärderingen rekommenderade även att det skulle utredas om skattens tillämpningsområde skulle utvidgas till fler varor.

12.13.3 Ändringar av kemikalieskatten

12.13.3.1 Ett enklare avdragssystem

Regeringens förslag: Avdragssystemet förenklas så att rätten till avdrag från kemikalieskatten enbart påverkas av om varan innehåller brom, klor eller fosfor. Om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt påverkar inte avdragsrätten. För varor som inte innehåller brom eller klor medges avdrag med 50 procent. Varor som därutöver inte innehåller fosfor medges i stället avdrag med 95 procent. Skatt ska betalas med 11 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt för vitvaror och med 160 kronor per kilogram för övrig elektronik. Skatt ska inte betalas med högre belopp än 489 kronor per skattepliktig vara. Reglerna om indexering ändras så att omräkningen knyts direkt till gällande skattebelopp, snarare än till ett basår.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorians förslag hade indexeringsreglerna en något annorlunda utformning och skattesatserna indexerades med hänsyn till bruttonationalprodukten.

Remissinstanserna: *Ekonomistyrningsverket* tillstyrker förslaget och anger att det bidrar till att göra skattesystemet på området mer effektivt och transparent, vilket ökar sannolikheten för att skatten uppnår sitt syfte. Förslaget bidrar även till att minska skattens komplexitet och administrationskostnaderna för både företagen och myndigheterna. *Chemsec* och *RISE* tillstyrker syftet att tydliggöra och förenkla skatten och anser att det är positivt att skillnaden mellan additivt och reaktivt tillsatta ämnen tas bort. RISE anser att det bör övervägas om skatten enbart ska fokusera på halogener, påpekar att PVC beskattas och anser att det bör förtydligas om skatten enbart avser flamskyddsmedel eller alla kemiska föreningar. Det behöver även klargöras vilket underlag som krävs för att få göra avdrag. *Applia*, *BSH Home Appliances AB*, *Elektronikbranschen*, *Grundig Nordic AB*, *Svensk Handel*, *Svenskt Näringsliv* och *TechSverige* är negativa till skatten som sådan, men anser att det är positivt att skillnaden mellan additivt och reaktivt tillsatta ämnen tas bort, eftersom det underlättar kontroll. Det är positivt att skatteavdraget ökas, men det borde vara 100 procent om varan är helt fri från brom och klor. Applia, BSH Home Appliances AB, Elektronikbranschen, Grundig Nordic AB och Svenskt Näringsliv anser även att ändringen kommer att innebära en ökad skatteintäkt med oförändrade skattesatser och höjd maxnivå. Applia, BSH Home Appliances AB och Grundig Nordic AB anser att det är försvårande att produkterna måste vara fria från PVC och föreslår ett undantag för kablar. Svensk Handel och TechSverige anser att endast flamskyddsmedel bör beskattas och om fosfor ska beskattas bör det ske enligt en lista baserad på hälso- och miljöegenskaper. I en ny bilaga till lagen ska det anges vilka bedömningsmetoder som kan accepteras. Detta i syfte att ge industrin ett säkert underlag för att ställa krav på sina leverantörer. Efterlevnadskontrollen bör i mycket större utsträckning hanteras av Kemikalieinspektionen i stället för Skatteverket eftersom de senare saknar kemisk kompetens. *Företagarna* och *Teknikföretagen* är negativa till skatten, men tillstyrker att skillnaden mellan additivt och reaktivt tillsatta ämnen tas bort men anser att fullt avdrag borde medges för varor som saknar de berörda kemikalierna. *Svensk Elektronik* är negativ till skatten men anser att om skatten ska vara kvar bör de föreslagna förändringarna införas. För mindre företag är det ofta svårt att få fullständiga materialanalyser från sina leverantörer. *TCO Development* tillstyrker att skillnaden mellan additivt och reaktivt tillsatta ämnen tas bort men anser att beskattning av fosfor och kemikalier som inte är baserade på brom, klor eller fosfor ska ske utifrån en lista baserad på faroegenskaper. Alternativt kan fosfor ges maximalt skatteavdrag. *Dustin Group* tillstyrker förslaget men anser att avdraget borde vara 100 procent för varor utan miljöfarliga komponenter. Det behövs även tydliga uttalanden om vilka dokument som måste presenteras för att erhålla skatteavdrag. *Pinfa* anser att fosfor borde undantas från beskattning eller i vart fall beskattas utifrån faroegenskaper. *Hewlett-Packard* anser att beskattning av fosfor bör differentieras utifrån en GreenScreen-bedömning. *BSEF* är negativt till skatten och anser att polymera och reaktiva typer av halogenerade och fosforerade kemikalier samt inbyggda elektroniska komponenter bör undantas beskattning. *Branschföreningen för storköksleverantörer* och *Branschföreningen professionell hygien & rengöring* avstyrker förslaget och anser att skatten slår fel och är för krånglig att tillämpa. *Konjunkturinstitutet* anser att förslagen inte förändrar deras tidigare kritik att skatten är ett trubbigt och samhällsekonomiskt ineffektivt styrmedel. *Korea Electronics Association* anser att skatteavdragen för reaktivt tillsatta ämnen bör vara samma som i den nuvarande lagen. Elkablar av PVC och vissa kretskort bör undantas från beskattning. *Naturvårdsverket* avstyrker förslaget och anser att det försvagar skattens styrande effekt. Det är inte utrett om förenklingarna ökar de skatteskyldigas benägenhet att söka avdrag. Att öka avdragsbeloppet från 90 till 95 procent kan förväntas innebära en begränsad effekt.

Kemikalieinspektionen välkomnar ambitionen att förenkla tillämpningen och efterlevnaden av skatten, men för att den ska få en avsiktlig styreffekt och måluppfyllelse behöver skatten ha hög precision och vara farobaserad. Avdragsrätten bör därför vara beroende av om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt och enbart avse flamskyddsmedel. Huvudförslaget i Skatteverkets och Kemikalieinspektionens utredning uppfyller dessa kriterier i högre grad. Promemorians förslag blir enklare men försämrar allvarligt skattens precision och styreffekt. Bland fosforbaserade flamskyddsmedel och alternativ utan brom, klor och fosfor finns ämnen med varierande faroegenskaper. Med förslaget kommer alla varor som innehåller PVC att få maximal skatt. Även om PVC kan innehålla farliga tillsatsämnen är inte PVC i sig att betrakta som en farlig polymer. *Förvaltningsrätten i Falun* och *Skatteverket* har inga invändningar mot förslaget. Skatteverket anser att det kommer att göra skatten administrativt enklare och underlätta hanteringen både för företag och Skatteverket men att förslaget troligen inte kommer att förändra de slutsatser som framkom i Skatteverkets och Kemikalieinspektionens utvärdering. *Näringslivets regelnämnd* är negativ till skatten som sådan.

Skälen för regeringens förslag: Flera remissinstanser, däribland *Elektronikbranschen*, *Företagarna*, *Svenskt Näringsliv* och *Tech Sverige*, anser att kemikalieskatten bör avskaffas. Regeringen har inte för avsikt att avskaffa skatten.

I utvärderingen har konstaterats att det inte kan visas att kemikalieskatten kortsiktigt har minskat mängden skadliga kemikalier i människors hemmiljö, men att det är för tidigt att avgöra de mer långsiktiga effekterna av skatten. Enligt utvärderingen finns det dock vissa brister i skattens konstruktion. Dessa kan huvudsakligen delas in i tre kategorier. Den första är att skatten enligt utvärderingen inte kan anses vara kostnadseffektiv på grund av de förenklingar som har gjorts för att minska administrationen, såsom att varor beskattas utifrån vikt snarare än exakt kemikalieinnehåll, att varor beskattas utifrån typisk användning snarare än faktisk användning och att avdragen påverkas av grupper av ämnen snarare än individuella ämnen. Den andra är att skatten upplevs som administrativt betungande och att företag i vissa fall anser att det inte lönar sig att skaffa information om kemikalieinnehållet eftersom det kostar mer än det avdrag informationen kan ge. Den tredje kategorin är konkreta fel som utvärderingen har hittat i bilagan till lagen. Förslagen till förändringar i utvärderingen (se avsnitt 12.13.2.2) riktar främst in sig på att åtgärda den första kategorin genom att öka skattens styreffekt. Indirekt skulle förslagen även åtgärda den tredje kategorin, eftersom dagens bilaga föreslås ersättas av två nya bilagor.

Det föreslagna systemet med två bilagor som uttömmande räknar upp vilka individuella ämnen som förhindrar avdrag på olika nivåer skulle öka skattens precision. Det skulle dock också innebära att nya flamskyddsmedel automatiskt får maximalt skatteavdrag oavsett hälsoeffekter eftersom de inte står med på listan. Det möjliggör också för kringgående genom att ersätta skadliga ämnen på listan med närbesläktade ämnen som är potentiellt lika skadliga men som inte står med på listan, s.k. falsk substitution. I utvärderingen föreslås att detta ska åtgärdas genom att bilagorna uppdateras ofta. Då bilagorna direkt påverkar beskattningen måste de dock återfinnas i lagtext, vilket begränsar hur ofta det i praktiken är möjligt att uppdatera dem eftersom lagstiftningsarbete kan vara relativt tidskrävande. *Kemikalieinspektionen* har angett att tiden för att uppdatera lagstiftningen inte är ett starkt argument eftersom det även tar tid att produktutveckla. Förändring av lagstiftningen kan dock i praktiken inledas först när det upptäcks att ett nytt flamskyddsmedel får för låg skatt, dvs. efter att produktutvecklingen har skett. Att förutsättningarna för avdrag ständigt förändras är också något som skulle öka administrationen för de skattskyldiga. Det skulle också kunna motverka viljan att substituera farliga flamskyddsmedel mot andra alternativ eftersom det kan vara svårt att förutse vilka ämnen som kan tänkas införas i bilagorna i framtiden. En grundläggande förutsättning för att få avdrag med det föreslagna

systemet är kunskap om exakt vilka ämnen som varan innehåller. Motsvarande gäller enligt dagens system. Den som sätter ut en vara på marknaden ska enligt gällande kemikalielagstiftning känna till vilka ämnen varan innehåller. I utvärderingen har det dock konstaterats att det i praktiken i många fall är mycket svårt att få reda på exakt vilka ämnen en vara innehåller. Det har även framkommit att företag som deklarerar för små belopp i många fall inte ansöker om avdrag eftersom kostnaden för att ta reda på kemikalieinnehållet är för stor i förhållande till avdragen. Detta minskar i praktiken styreffekten av dagens system och riskerar att göra så även med det av utvärderingen föreslagna systemet. Förslagen i utvärderingen innebär alltså i teorin en ökad styreffekt och precision, men det är oklart hur stor del av denna ökning kommer att bli aktuell i praktiken eftersom förslaget också ökar administrationen och möjligheterna till kringgående av skatten.

En annan möjlig lösning vore att prioritera att åtgärda den andra kategorin av problem, administrationen. Som nämnts ovan kan det i många fall vara svårt för de skattskyldiga att få reda på det exakta kemikalieinnehållet i en vara. Att ta reda på om en vara innehåller brom, klor eller fosfor är dock betydligt enklare. Detta kan mätas genom en s.k. XRF-mätning, som är en relativt snabb och billig mätmetod. Den ger dock enbart besked om innehåll av grundämnen och inte exakt vilka föreningar som varan innehåller eller om de är additivt eller reaktivt tillsatta. För att få reda på det exakta kemikalieinnehållet behövs antingen mer komplicerade och kostnadskrävande tester eller information från tillverkaren eller leverantören. När skatten infördes bedömdes det vanligaste sättet att få information om kemikalieinnehållet bli att den skattskyldige får information från tillverkaren (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 6.16.3.2). Utvärderingen visar att detta har fungerat i vissa fall, men inte i andra. Sammantaget är dock bedömningen i utvärderingen att det för de flesta skattskyldiga är tidskrävande att få leverantörer och tillverkare att ange kemikalieinnehållet i varan. Om avdragssystemet skulle ändras så att det enbart baserades på grupperna brom, klor och fosfor, utan att beakta om föreningarna är additivt eller reaktivt tillsatta, skulle det innebära att det blev betydligt lättare och billigare för de skattskyldiga att genom egna tester skaffa sig information om kemikalieinnehållet i de fall de inte kan få sådana uppgifter från leverantörer eller tillverkare. Det skulle även göra det lättare för beskattningsmyndigheterna att göra stickprovskontroller. I teorin skulle en sådan förändring minska skattens styreffekt eftersom avdragen inte längre skulle baseras på risken för spridning, utan enbart ämnenas farlighet. I praktiken bedöms dock styreffekten öka eftersom det blir mycket lättare för de skattskyldiga att få information om kemikalieinnehållet och därmed få rätt skatteavdrag. De ökade kontrollmöjligheterna bedöms även minska riskerna för kringgående, vilket ytterligare bidrar till att varor i slutändan får rätt skatt. Ändringen medför dessutom att bilagan till lagen blir obehövlig och kan avskaffas. En majoritet av remissinstanserna, däribland Elektronikbranschen, Företagarna, Svenskt näringsliv, TechSverige, *TCO Development* och *Ekonomistyrningsverket*, tillstyrker att avdragssystemet görs om så att skillnaden mellan additivt och reaktivt tillsatta ämnen tas bort. En sådan ändring är även något som flera branschorganisationer, bl.a. *Applia*, *Svensk Handel*, Svenskt Näringsliv och *Teknikföretagen*, har förespråkat i en skrivelse som har lämnats in till Finansdepartementet (Fi2021/03134).

Vissa remissinstanser, exempelvis Svensk Handel, TCO development och *Hewlett-Packard*, har föreslagit att brom och klor ska beskattas som grupper medan fosfor och övriga ämnen ska beskattas utifrån de individuella ämnenas farlighet. Ett sådant system skulle dock medföra att det för att få avdrag krävs detaljerad information om exakt vilka ämnen som ingår i varan. Det skulle därför medföra en mycket begränsad förenkling jämfört med dagens system. Vissa remissinstanser, däribland *RISE*, TechSverige och *Kemikalieinspektionen*, har föreslagit att skatten ska ändras så att enbart

flamskyddsmedel ska påverka möjligheterna till avdrag, vilket även föreslogs i utvärderingen. Även en sådan ändring kräver dock att den skattskyldige har detaljerad information om vilka ämnen som finns i varan.

Även om förslaget i utvärderingen i teorin skulle öka skattens styreffekt bedöms det inte vara lämpligt att öka den administrativa bördan när det gäller skatten, i synnerhet inte när det i utvärderingen har visat att administrationen redan i dag hindrar skatten från att fullt ut få den styreffekt den borde ha. Att minska administrationen och öka kontrollmöjligheterna bedöms ha en större potential att i praktiken öka skattens styreffekt. Regeringen föreslår därför att avdragssystemet ska göras om så att möjligheterna till avdrag enbart baseras på vilka grupper av ämnen varan innehåller och inte om ämnena är additivt eller reaktivt tillsatta. Som en följd av detta föreslår regeringen även att den nuvarande bilagan till lagen upphör att gälla.

I utvärderingen har det föreslagits att den högsta nivån för skatteavdrag ökas från 90 till 95 procent, vilket även föreslås i promemorian. Många remissinstanser är positiva till ökningen men anser att avdrag borde medges med 100 procent om varan inte innehåller något av de ämnen som skatten syftar till att minska förekomsten av. Detta synes delvis bygga på ett felaktigt antagande. Syftet med skatten är inte att minska förekomsten av enbart brom, klor och fosfor, utan att minska förekomsten av farliga ämnen generellt i människors hemmiljö. Vid skattens införande konstaterade regeringen att samtliga aktuella varor innehåller flamskyddsmedel och andra farliga ämnen som alla har mer eller mindre dåliga hälso- och miljöegenskaper och som riskerar att spridas i människors hemmiljö (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 6.16.3.2). Även flamskyddsmedel utan brom, klor eller fosfor bedöms ha dåliga hälsoegenskaper. De är dock som grupp betraktade mindre farliga än flamskyddsmedel med brom, klor eller fosfor. Det finns skäl att, som föreslogs i promemorian, stärka incitamenten för substitution genom att öka den högsta avdragsnivån. För att styra ytterligare mot de minst farliga alternativen föreslår regeringen därför att högsta avdragsnivån höjs från 90 till 95 procent.

Flera remissinstanser, däribland *BSH Home Appliances AB*, *Grundig Nordic AB*, Teknikföretagen och *Pinfa*, anser att fosfor bör ges maximalt skatteavdrag. I utvärderingen konstateras att flamskyddsmedel som innehåller brom eller klor som grupp generellt har egenskaper som gör att de bör betraktas som särskilt farliga och fasas ut, men även att de fosforbaserade flamskyddsmedlen som grupp betraktade har mer hälso- och miljöfarliga egenskaper än alternativen utan brom, klor och fosfor. Regeringen anser att fosfor, liksom tidigare, bör ges högre skatteavdrag än brom och klor, men inte maximalt avdrag.

De ovan föreslagna ändringarna innebär sammantaget att avdrag får göras med 50 procent om varan inte innehåller någon brom- eller klorförening och med 95 procent om den dessutom inte innehåller någon fosforförening. Liksom tidigare gäller att man enbart beaktar föreningar som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller en plastdel som väger mer än 25 gram. Ändringarna innebär att avdragsnivåerna för varor med reaktivt tillsatta föreningar sänks jämfört med dagens regler. Ändringarna är dock inte tänkta att innebära någon generell höjning av skatten, utan detta är en effekt av att skillnaden mellan additivt och reaktivt försvinner. Vissa remissinstanser, däribland Applia, Elektronikbranschen och Svenskt Näringsliv, har påpekat att ändringen, om den kombinerades med oförändrade eller höjda skattenivåer, skulle innebära ökade skatteintäkter. I promemorian bedömdes att skattebeloppen per kilogram och maxbeloppet per vara behövde justeras nedåt för att behålla den generella skattenivån. Regeringen instämmer i den bedömningen.

Kemikalieskatten räknas årligen om utifrån förändringar i konsumentprisindex (KPI). I propositionen BNP-indexering av skatterna på kemikalier i viss elektronik och avfallsförbränning (prop. 2021/22:240) föreslog den tidigare regeringen att omräkning av kemikalieskatten utöver KPI-förändringar även skulle ske med beaktande av utvecklingen av bruttonationalprodukten (BNP) genom ett tillägg med två procentenheter till förändringen i KPI. I det remitterade och lagrådsgranskade förslaget om en enklare och tydligare kemikalieskatt är därför skattesatserna framräknade utifrån att en BNP-indexering har skett för 2023. Riksdagen har den 26 oktober 2022 röstat nej till förslagen i propositionen. Indexering för 2023 kommer alltså enbart att ske utifrån förändringar i KPI, vilket innebär att de skattebelopp som angavs i lagrådsremissen bör justeras. Dessutom är skattesatserna i lagrådsremissen framräknade utifrån den förväntade inflationen. Då de faktiska förändringarna i KPI överstigit de antaganden om prisutveckling som ingick i beräkningarna har skattesatserna justerats även utifrån detta. Regeringen föreslår sammantaget att skatt ska betalas med 11,00 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt för vitvaror och med 160,00 kronor per kilogram för övrig elektronik samt att skatt inte ska betalas med högre belopp än 489,00 kronor per skattepliktig vara.

Tabell 12.1 Skattesatser 2023 – gällande regler och föreslagna skattesatser

Kronor

	Skattesatser enligt gällande regler (KPI-justerade från 1 januari 2023)	Förslagna skattesatser (från 1 juli 2023)
Tak, kr/vara	497	489
Vitvaror kr/kg	12	11
Övrig elektronik, kr/kg	181	160

I förslaget i lagrådsremissen baseras lagtexten angående indexering på lagtexten i propositionen BNP-indexering av skatterna på kemikalier i viss elektronik och avfallsförbränning. Som nämnts ovan har riksdagen röstat nej till denna proposition. I propositionen föreslogs förutom BNP-indexering även en annan lagteknisk utformning av indexeringsbestämmelserna jämfört med dagens lydelse. De nu gällande bestämmelserna om indexering innebär att de i lag angivna skattebeloppen räknas om med hänsyn till förändringen i KPI mellan juni året närmast före det år beräkningen avser och juni året före det år då skattebeloppen senast ändrades i lagen (det s.k. basåret). Denna modell, som utgår från ett basår, innebär att perioden för omräkning kan sträcka sig flera år tillbaka i tiden. Det alternativ till basårsmodellen som användes i propositionen är att i stället beräkna påföljande års skattebelopp i förhållande till det belopp som gäller det år omräkningen sker. En sådan förändring kan bidra till att göra bestämmelserna om indexering mer lättförståeliga och skulle även innebära att bestämmelserna i ökad utsträckning harmoniseras med bestämmelserna om omräkning på inkomstskatteområdet, t.ex. den årliga omräkningen av skiktgränsen för statlig inkomstskatt.

Regeringen anser att det finns skäl att använda denna tydligare lagtekniska utformning. Regeringen föreslår därför att påföljande års skattebelopp ska beräknas genom att de skattebelopp som gäller den 1 augusti det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal. Jämförelsetalet ska ange förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad närmast föregående år. På detta sätt knyts omräkningen direkt till gällande skattebelopp.

I de nuvarande bestämmelserna om omräkning anges att jämförelsetalet ska uttryckas i procent. Beräkningen av jämförelsetalet resulterar i en kvot som anger förändringen i KPI och ur ett beräkningstekniskt perspektiv finns det inte något behov av att i stället uttrycka talet i procent. Den delen av bestämmelserna föreslår regeringen därför ska

slopas. För att tydliggöra hur beräkningen ska ske föreslår regeringen att det uttryckligen anges att jämförelsetalet ska avrundas till fyra decimaler.

Att omräkningen alltid sker utifrån föregående år skulle i vissa fall kunna leda till att KPI-utvecklingen på grund av avrundning av skattesatserna inte får fullt genomslag. För att undvika detta föreslår regeringen att skattebeloppen ska uttryckas i kronor och ören. Det bedöms även bidra till att skattesatserna utvecklas på ett tydligare och över tid jämnare sätt.

Vissa remissinstanser, däribland Applia, Kemikalieinspektionen och Korea Electronics Association tar upp att PVC beskattas och föreslår undantag för kablar. PVC är en kemisk förening som innehåller klor. Det har därför omfattats av skatten sedan den infördes. Att uppdelningen mellan additivt och reaktivt tillsatta ämnen nu föreslås tas bort påverkar inte detta i sak. Något förslag om att undanta vissa delar av en vara från beskattningen finns inte i den remitterade promemorian och konsekvenserna av en sådan ändring har inte närmare utretts. Att undanta kablar från beskattning är således inte något som omfattas av detta lagstiftningsprojekt. Detsamma gäller vad BSEF och Korea Electronics Association har anfört om att undanta vissa typer av komponenter.

Svensk Handel, TechSverige och RISE har anfört att det behöver klargöras eller specificeras vilka underlag eller bedömningsmetoder som kan accepteras för att få avdrag. Precis som för övriga skatter är bevisningen fri. Den skattskyldige kan således använda vilken bevisning den vill och sedan får beskattningsmyndigheten pröva om den är tillräcklig. De förenklingar som har föreslagits innebär att s.k. XRF-mätningar kan användas för att visa om varan innehåller brom, klor eller fosfor. Om den skattskyldige i stället vill använda någon annan form av bevis, såsom laboratorietester eller intyg från tillverkaren, är det också tillåtet. Att i lagen reglera vilka underlag eller mätmetoder som kan accepteras skulle innebära en begränsning av vilka bevis den skattskyldige får använda. Regeringen bedömer att en sådan begränsning inte är lämplig.

Svensk Handel och TechSverige anser att tillsynen bör flyttas över till Kemikalie-inspektionen. Den kontroll som görs enligt lagen avser om skattereglerna har följts. Det kan exempelvis vara frågor om huruvida skattepliktiga varor deklarerats korrekt eller om den skattskyldige har tillräckligt underlag för att visa rätten till ett begärt avdrag. De förändringar som har föreslagits kommer att förenkla denna kontroll i och med att det inte längre finns något behov av att veta vilka individuella ämnen som förekommer i varan. Den kompetens som krävs vid kontrollen kommer i princip uteslutande att vara skattekompetens. Det bedöms därför vara lämpligt att den kontrollen fortsatt ligger kvar på beskattningsmyndigheterna, dvs. Skatteverket och Tullverket.

Lagförslag

Förslagen innebär ändringar i 2, 3–4, 7 a och 15 c §§ (se avsnitt 12.13.3.3 nedan) lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik samt att 5–7 §§ och bilagan till lagen upphör att gälla, se avsnitt 11.7.

12.13.3.2 Tydligare och enklare regler för begagnade varor

Regeringens förslag: Den generella regeln om undantag från skattskyldighetens inträde ändras så att skattskyldighet inte inträder för varor som i Sverige tidigare har ägts av någon annan än en lagerhållare, tagits till ett försäljningsställe för detaljförsäljning eller tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning. Reglerna samordnas med möjligheterna till återbetalning i vissa fall. Det införs ett generellt undantag från beskattning för varor som är tillverkade före den 1 juli 2017. Skattskyldighetens

inträde för lagerhållare utvidgas så att skattskyldighet även inträder då en vara tas till ett försäljningsställe som inte är det egna.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Applia*, *BSH Home Appliances AB* och *Grundig Nordic AB* är positiva till att det görs ett tydligt undantag så att återbruk inte dubbelbeskattas. *Dustin Group*, *Ekonomistyrningsverket*, *RISE*, *Stena Recycling AB* och *TCO Development* tillstyrker förslaget. Stena Recycling AB anger att de föreslagna ändringarna är ändamålsenliga och innebär att ett av de största ekonomiska hindren för att öka återanvändningen av elektronik i Sverige försvinner. Det bör dock klargöras att elektronik som har samlats in vid återvinningscentraler, genom producentansvarsorganisationer eller från detaljhandeln ska presumeras omfattas av undantaget. *Elektronikbranschen*, *Företagarna*, *Näringslivets regelnämnd*, *Svensk Handel*, *Svenskt Näringsliv*, *TechSverige*, *Teknikföretagen* tillstyrker förslaget, men anser att begagnade varor inte borde omfattas av skatten oavsett var de kommer från. Svensk Handel och TechSverige påpekar att företag som renoverar och uppgraderar befintliga begagnade produkter inte sällan måste köpa in komponenter eller produkter från utlandet. *Inrego AB* ser positivt på förslaget och anser att det möjliggör att andrahandsprodukter inte dubbelbeskattas i framtiden och gör administrationen betydligt enklare. Det borde dock införas ett generellt undantag för alla it-produkter som redan använts. Det är fel att en sådan regel skulle slå mot återbruket i Sverige. Det finns inte tillräckligt med elektronik i Sverige för att möta efterfrågan på andrahandsmarknaden. Produkter som har satts på marknaden i ett annat EU-land ska inte missgynnas. *Naturvårdsverket* tillstyrker förslaget men påpekar att införsel och import av begagnad elektronik är viktig för att få ihop tillräckliga volymer för vissa företag. En konsekvens av att inte undanta sådan elektronik är att den återanvända elektroniken blir dyrare. *Förvaltningsrätten i Falun* och *Skatteverket* har inga invändningar mot förslaget. *Branschföreningen för storköksleverantörer* och *Branschföreningen professionell hygien & rengöring* avstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Så som kemikalieskatten i dag är utformad inträder inte skattskyldighet om en skattepliktig vara säljs inom Sverige såvida inte säljaren är godkänd som lagerhållare. Skattskyldigheten har i sådana situationer normalt inträtt i ett tidigare skede, exempelvis då varan har tillverkats eller förts in till Sverige. Om säljaren är godkänd som lagerhållare inträder normalt skattskyldighet om försäljningen sker till någon annan än en lagerhållare. Det finns dock ett generellt undantag från skattskyldighet för varor som skattskyldighet enligt lagen tidigare inträtt för. Sammantaget innebär dessa regler att försäljning av begagnade varor generellt inte ska beskattas. En aktör som handlar med begagnade varor kan välja att inte ansöka om att bli godkänd som lagerhållare och behöver då inte betala någon skatt när varorna säljs. Om aktören av någon anledning är godkänd som lagerhållare, exempelvis för att den även handlar med ny elektronik, kommer undantaget för varor som skattskyldighet redan har inträtt för normalt att vara tillämpligt. I de allra flesta fall kommer skattskyldigheten redan att ha inträtt för begagnade varor. Det är viktigt att notera att lagerhållaren inte behöver visa att skatten faktiskt har betalats, utan det är tillräckligt att de formella förutsättningarna för skattskyldighet har inträffat tidigare. Om ett företag i Sverige som inte är lagerhållare har köpt en skattepliktig vara som har tillverkats eller förts in till Sverige efter att skatten infördes kommer skattskyldigheten i princip alltid att ha inträtt.

För elektronik som fördes in till Sverige eller tillverkades i Sverige innan skatten infördes och sedan säljs av en lagerhållare kan det dock inträffa att någon skattskyldighet inte har inträtt. Detta blir aktuellt både i det fall då elektroniken har legat osåld i ett lager och i det fall då den har sålts till en privatperson, använts, köpts in av en lagerhållare och sedan säljs igen. I det senare fallet kan det alltså inträffa att begagnad

elektronik beskattas om den säljs av en lagerhållare. Regeringen har tidigare bedömt att det är en situation som med tiden kommer att bli allt mer sällsynt (prop. 2017/18:294 s. 81). Delegationen för cirkulär ekonomi har i en skrivelse till Regeringskansliet (Fi2020/00729) angett att erfarenheten visar att det varit ett felaktigt antagande, dels eftersom det är svårt att identifiera åldern på många produkter, dels eftersom många elektronikprodukter har eller genom rekonditionering kan få en lång livslängd. Delegationen bedömer därför att det finns ett behov av att reformera tillämpningen så att begagnade varor inte träffas av skatten. Oavsett om det är fråga om ett övergående problem eller inte finns det enligt regeringen inte några tungt vägande skäl att beskatta dessa situationer. Varor som fördes in till Sverige eller tillverkades i Sverige innan skatten infördes bör därför undantas beskattning.

I debatten kring kemikalieskatten lyfts ibland frågan hur undantaget för varor som skattskyldighet enligt lagen tidigare inträtt för fungerar i praktiken. Det synes då förekomma en del missuppfattningar kring vad som ska bevisas och vilka beviskrav som ställs. I värsta fall kan sådana missuppfattningar leda till att lagerhållare betalar in skatt för begagnade varor som skattskyldigheten tidigare har inträtt för, trots att skattskyldighet enligt lagtexten inte inträder vid försäljning av sådana varor. För att säkerställa att sådana försäljningar som är undantagna beskattning enligt lagtexten verkligen blir undantagna i praktiken finns det därför ett behov av att förtydliga och förenkla reglerna om undantag. I dag gäller undantaget sådana varor som skattskyldighet enligt lagen tidigare inträtt för. Det innebär att den som undantaget kan bli aktuellt för måste gå till andra paragrafer för att se i vilka situationer skattskyldighet kan inträffa. Att direkt i undantaget ange vad som ska ha inträffat för att det ska vara tillämpligt skulle göra det tydligare.

Som nämnts ovan kommer skattskyldigheten med dagens regler i princip alltid att ha inträtt för en vara som har tillverkats eller förts in till Sverige efter att skatten infördes och sedan har köpts av ett företag i Sverige som inte är lagerhållare. Med det ovan föreslagna undantaget för varor som fördes in till Sverige eller tillverkades i Sverige innan skatten infördes utökas detta så att skattskyldigheten i princip kommer att ha inträtt för alla varor som någon gång har ägts av ett företag som inte är lagerhållare. För varor som har ägts av en privatperson i Sverige kommer skattskyldigheten i de allra flesta fall att ha inträtt. Det finns dock vissa situationer då en svensk privatperson kan få tag på varor utan att skattskyldighet inträder, exempelvis genom att själv föra med sig dem från utlandet eller genom att köpa dem från en s.k. undantagen säljare i ett annat EU-land. Dessa situationer bedöms dock utgöra en ytterst liten del av den totala handeln med elektronik. Om även elektronik som anskaffats på dessa sätt skulle undantas beskattning om de såldes igen skulle undantaget bli heltäckande och kunna formuleras på så sätt att skattskyldighet inte inträder för skattepliktiga varor som i Sverige tidigare har ägts av någon annan än en lagerhållare. För en lagerhållare som köper in begagnad elektronik från icke-lagerhållare och sedan säljer den vidare kommer det i så fall att vara tillräckligt att veta vem varan har köpts in från för att den ska undantas beskattning.

Med de ovan angivna förändringarna i undantaget kommer alltså varor som i Sverige har ägts av någon annan än en lagerhållare att undantas beskattning. För varor som enbart har ägts av lagerhållare har skattskyldigheten normalt inte inträtt tidigare och sådana varorna bör därför inte undantas generellt. Det finns dock två situationer då skattskyldigheten kan ha inträtt även för varor som enbart har ägts av lagerhållare. Dessa är dels då en lagerhållare har tagit en skattepliktig vara till eget försäljningsställe för detaljförsäljning, dels då en lagerhållare har tagit en skattepliktig vara i anspråk för annat ändamål än försäljning. Även dessa situationer bör därför inkluderas i undantaget. De bedöms främst bli relevanta för lagerhållare men är tillämpliga även i andra fall. Dock finns det då i många fall en överlappning mellan de olika grunderna. Om

exempelvis en lagerhållare säljer en dator som tidigare ägts och använts av en privatperson i Sverige är undantaget tillämpligt dels på grund av att datorn i Sverige tidigare har ägts av någon annan än en lagerhållare, dels på grund av att den i Sverige har tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning i och med att privatpersonen tidigare har använt den.

Att varan ska tas till just ett ”eget” försäljningsställe skulle riskera att försvåra tillämpningen av undantaget eftersom det då skulle krävas mer information om varan och försäljningsstället. Även vad avser skattskyldighetens inträde för lagerhållare finns det skäl att utöka tillämpningen så att den avser alla försäljningsställen, snarare än enbart de egna. I praktiken bedöms en sådan ändring få ytterst liten effekt men det kan vid olika former av samarbeten uppkomma situationer då en lagerhållare säljer en vara från någon annans försäljningsställe. Regeringen föreslår alltså att skattskyldigheten ska inträda för lagerhållaren även i dessa situationer och att situationen därmed även ska läggas till i undantaget om den har skett tidigare.

Sammantaget föreslår regeringen att skattskyldigheten inte ska inträda för en skattepliktig vara som i Sverige tidigare har ägts av någon annan än en lagerhållare, tagits till ett försäljningsställe för detaljförsäljning eller tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning.

I 13 a § i kemikalieskattelagen finns en möjlighet till återbetalning av skatt i vissa fall då varor flyttas till ett annat EU-land eller exporteras till tredjeland. För att undvika kringgående är denna möjlighet samordnad med undantagen från skattskyldighet. En vara ska inte kunna undantas från skattskyldighet samtidigt som skatt återbetalas. I dag är regeln formulerad på så sätt att skattskyldigheten inte inträder för en skattepliktig vara som skattskyldighet enligt lagen tidigare inträtt för, såvida inte den skatten har återbetalats enligt 13 a §. Då regeln om undantag nu föreslås ändras så att den inte längre kopplar direkt till skattskyldighetens inträde behöver även samordningen med regeln om återbetalning justeras. Regeringen föreslår därför att det vid bedömningen av om undantaget är tillämpligt inte ska beaktas förhållanden och händelser som gällt eller inträffat före ett beslut om att bevilja återbetalning enligt 13 a §.

En situation som normalt beskattas både med dagens regler och med de ovan föreslagna ändringarna är då begagnad elektronik förs in från andra EU-länder eller importeras från tredjeland. Om införseln eller importen görs av en lagerhållare inträder inte någon skattskyldighet vid själva införseln eller importen, men om varan sedan säljs till en icke-lagerhållare kommer skattskyldighet normalt att inträda. Om någon annan aktör för in eller importerar en begagnad vara kommer skattskyldighet normalt att inträda vid införseln eller importen. I promemorian föreslogs ingen ändring av detta system. Flera remissinstanser, bl.a. *Näringslivets regelnämnd*, *Svenskt Näringsliv*, *TechSverige* och *Inrego AB*, anser att införsel och import av begagnad elektronik ska undantas från beskattning. I flera fall motiveras detta med att svenska och utländska varor ska behandlas lika, vilket tyder på att det finns en missuppfattning av promemorians förslag. De regler som föreslås i promemorian innebär att begagnade varor behandlas lika oavsett om de som nya har sålts i Sverige eller utlandet. Under sin livscykel kommer båda att ha beskattats en gång. För båda varorna sker beskattningen då varan första gången förs in eller importeras till Sverige om importen eller införseln görs av en icke-lagerhållare. Om importen eller införseln görs av en lagerhållare sker beskattningen normalt, för båda varorna, i stället när varan första gången säljs till en icke-lagerhållare i Sverige. För varor som ”blir begagnade” i Sverige kommer beskattningen att inträffa tidigare i varans livscykel men sett till hela varans livscykel blir beskattningen lika. Om import av varor som ”blivit begagnade” i utlandet helt skulle undantas beskattning skulle det däremot innebära att sådana varor skulle gynnas framför svenska begagnade varor, vilket skulle riskera att slå mot återbruket av den

elektronik som har sålts i Sverige. Om en skattepliktig vara förs in som ny till Sverige eller tillverkas här kommer den normalt att beskattas, vilket påverkar varans pris. Detta påverkar även varans pris som begagnad. Ett högre nypris innebär ett högre pris som begagnad. Det innebär att priset på varor som har ”blivit begagnade” i Sverige indirekt påverkas av skatten. Om import av begagnade varor från utlandet skulle undantas från skatt skulle priset på dessa varor inte påverkas av skatten, varken direkt eller indirekt. Sådana varor skulle därmed gynnas framför varor som har ”blivit begagnade” i Sverige. Ett system som uppmuntrar till att importera utländska begagnade varor framför att återanvända motsvarande varor som redan finns i Sverige är inte rimligt. På sikt skulle ett sådant undantag även kunna leda till att företag som handlar med begagnad elektronik är beredda att betala mindre för svensk begagnad elektronik, eftersom de i stället kan köpa in skattebefriade varor som har blivit begagnade i utlandet till ett lägre pris. Det skulle medföra att det blir mindre intressant för svenska företag som har köpt in ny elektronik att sälja den till återbruk när den har blivit begagnad. Ett undantag för utländska begagnade varor skulle således innebära försämrade konkurrensvillkor för aktörer som vill återbruka redan beskattad elektronik. Ett annat argument som har framförts för att undanta införsel och import av utländska begagnade varor är att det inte finns tillräckligt med begagnad elektronik i Sverige för att täcka behovet. Att införa ett system där utländska begagnade varor gynnas framför svenska begagnade varor bedöms dock inte vara rätt sätt att lösa detta. I synnerhet inte eftersom den svenska marknaden även i dessa fall tillförs en vara som innehåller kemikalier. Det kan även noteras att de föreslagna förändringarna för avdragssystemet (se avsnitt 12.13.3.1) gör det betydligt enklare att få tillräcklig information om kemikalieinnehållet i begagnade produkter för att kunna göra korrekta avdrag. Regeringen bedömer sammantaget att införsel eller import av begagnade varor generellt inte bör undantas från skatt. De sedan tidigare föreslagna undantagen är dock tillämpliga även på införsel och import. Detta innebär exempelvis att om ett företag köper in elektronik som i Sverige har ägts av någon annan än en lagerhållare, skickar den till något annat EU-land för reparation och sedan fraktar tillbaka den till Sverige kommer någon skattskyldighet inte att inträda vid införseln.

För varor som har tillverkats innan den 1 juli 2017 blir dock situationen något annorlunda än vad som anges ovan. Med det tidigare föreslagna undantaget kommer en sådan vara som ”blivit begagnad” i Sverige inte att omfattas av skatt. För att inte särbehandla varor som är tillverkade vid samma tidpunkt men befunnit sig i utlandet sedan dess bör därför även de undantas från beskattning. Regeringen föreslår därför ett generellt undantag från beskattning för varor som är tillverkade före den 1 juli 2017. Undantaget är tillämpligt även på svenska varor, men det kommer där att finnas en betydande överlappning mot övriga undantag.

Svensk Handel och *TechSverige* har nämnt situationen då en aktör i Sverige restaurerar begagnade varor och för in eller importerar reservdelar. Det kan konstateras att lösa komponenter i många fall omfattas av andra KN-nummer och därmed inte beskattas. Exempelvis tillhör datorer KN-nummer 8471 30, 8471 41 eller 8471 49, medan komponenter till datorer normalt omfattas av 8471 70 eller 8471 80.

Stena Recycling AB har ansett att det bör klargöras vad som gäller för elektronik som har samlats in vid återvinningscentraler, genom producentansvarsorganisationer eller från detaljhandeln. Dessa situationer behandlas i författningskommentaren (avsnitt 12.19).

Lagförslag

Förslagen innebär ändringar i 12 och 13 §§ lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik, se avsnitt 11.7.

12.13.3.3 Ändrade regler för viss import och otillåten införsel

Regeringens förslag: Ett system med schablonbeskattning införs för import och otillåten införsel i de fall det inte av tulldeklarationen går att utläsa en varas nettovikt. Schablonbeloppen ska baseras på de tyngsta varor som normalt förekommer på marknaden inom varje kategori. Om beskattning har skett enligt schablon kan en skattskyldig inom två månader skriftligen lämna uppgifter till Tullverket om varans vikt för att få skatten beräknad enligt ordinarie regler.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorians förslag omfattade reglerna inte import där tillstånd för centraliserad klarering har använts. Schablonbeloppen indexerades även med hänsyn till bruttonationalprodukten och skulle indexeras fr.o.m. år 2023.

Remissinstanserna: *Dustin Group* och *Ekonomistyrningsverket* tillstyrker förslaget. *Elektronikbranschen* är positiv till förslaget, men är orolig över att tillräckliga kontroller inte kommer att utföras. *Applia*, *BSH Home Appliances AB*, *Grundig Nordic AB*, *Svensk Handel* och *TechSverige* undrar hur myndigheterna ska kunna bedriva tillsyn vid privatimport. *Företagarna* anser att tidsfristen för den skattskyldige att inkomma med uppgifter till grund för en ordinarie beskattning är för kort och borde förlängas till fyra månader. *Tullverket* påpekar att beskattning sker per vara och inte per försändelse, vilket innebär att en försändelse kan behöva deklareras med flera olika koder. Det kommer att medföra ytterligare kostnader. Tullverket har även lämnat synpunkter på den praktiska hanteringen av betalning av mervärdesskatt i vissa fall. *Förvaltningsrätten i Falun* har inga invändningar mot förslaget. *Branschföreningen för storköksleverantörer* och *Branschföreningen professionell hygien & rengöring* avstyrker förslaget.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna beskatta en vara enligt kemikalieskattelagen krävs som ett minimum uppgifter om antal varor, varornas vikt samt varornas KN-nummer. Vid import från tredjeland framgår dessa uppgifter normalt av tulldeklarationen. Vissa typer av tulldeklarationer innehåller dock betydligt färre uppgifter än vad en standardtulldeklaration gör. På grund av ändringar av tullreglerna på EU-nivå, vilka ska vara införda senast den 31 december 2022, kan det uppkomma situationer då varornas nettovikt vid vissa former av import inte längre framgår av tulldeklarationen. Detta kommer främst att beröra privatpersoners import. Eftersom skatten baseras på varans nettovikt, dvs. varans vikt exklusive emballage, kan vikten inte fastställas genom att väga själva försändelsen. För att säkerställa att beskattning kan ske utan olägenheter även i dessa situationer bör därför specialregler införas.

En tänkbar lösning skulle kunna vara att den skattskyldige vid import av skattepliktig elektronik där uppgifter om nettovikt inte framgår av tulldeklarationen måste inkomma med en separat skattedeklaration som innehåller uppgifter om nettovikt. Ett sådant förfarande riskerar dock att bli administrativt betungande både för de skattskyldiga och beskattningsmyndigheten. För vissa varukategorier har vikten dessutom i praktiken mycket liten påverkan på beskattningen eftersom nästan alla varor som finns på marknaden väger så mycket att varan beskattas utifrån det maximala skattebeloppet per vara. Exempelvis kommer att de allra flesta tv-apparater att få samma skatt innan avdrag oavsett deras exakta vikt eftersom det maximala skattebeloppet per vara för övrig elektronik med dagens skattesatser innebär att alla varor som väger mer än ca 2,75 kilogram beskattas lika innan avdrag för kemikalieinnehåll.

En annan tänkbar lösning i en sådan situation skulle kunna vara att den skattskyldige vid import av skattepliktig elektronik föreläggs inkomma med en standardtulldeklaration, vilken innehåller uppgift om bl.a. nettovikt. Ett sådant förfarande riskerar dock också att bli administrativt betungande både för den skattskyldige och för

beskattningsmyndigheten med tanke på den mer omfattande uppgiftslämning som användningen av en standardtulldeklaration medför, särskilt som den skattskyldige i dessa situationer oftast är en privatperson.

Med detta i beaktande skulle en mer lämplig lösning kunna vara att varor vid import där uppgifter om nettovikt inte framgår av tulldeklarationen beskattas utifrån schablonbelopp per vara. Den skattskyldige kan sedan, om den anser att schablonen inte ger ett rättvist resultat, inkomma med uppgifter om vikt till beskattningsmyndigheten och få skatten beräknad utifrån dessa. Ett liknande system finns i dag i lagen (1994:1551) om frihet från skatt vid import, m.m. avseende privatpersoners import av alkohol, tobak och nikotinprodukter i vissa fall. Fördelen med ett sådant system är att den skattskyldige inte behöver inkomma med några ytterligare uppgifter om den är nöjd med resultatet av schablonbeskattningen samtidigt som det fortfarande finns en möjlighet för den skattskyldige att få skatten beräknad utifrån den faktiska vikten på varan. Ett sådant system bedöms utgöra en lämplig avvägning mellan att hålla nere administrationen och bibehålla exaktheten.

Utgångspunkten för schablonbeloppen är att de ska motsvara den skatt som varan hade fått om uppgifter om vikt hade funnits. Schablonen ska dock inte utgöra ett sätt att kringgå skatten. Eftersom den skattskyldige i praktiken kan välja om schablonen eller den faktiska vikten ska användas kan den välja att skatten ska beräknas utifrån vikt i de fall varan väger mindre än vad schablonen har baserats på. Det är dock osannolikt att en skattskyldig skulle välja att få skatten beräknad utifrån faktisk vikt om varan väger mer. Schablonbeloppen bör därför baseras på de tyngsta varor som normalt förekommer på marknaden inom varje kategori. Utifrån liknande resonemang bör schablonbeloppen baseras på en vara som inte medges skatteavdrag. Om den skattskyldige har uppgifter om att varans kemikalieinnehåll medför rätt till skatteavdrag kan den, i samband med att den inkommer med uppgifter om nettovikt och begär omprövning, även begära avdrag.

Att kräva att den skattskyldige direkt då skattskyldigheten inträder ska avgöra om den vill inkomma med uppgifter om vikt eller om skatten ska beräknas enligt schablon skulle medföra vissa praktiska problem. I de aktuella situationerna är den skattskyldige normalt inte personligen inblandad i vare sig deklarationen eller transporten. Det skulle därför vara svårt att ta reda på den skattskyldiges åsikt direkt då skattskyldigheten inträder. Eftersom den skattskyldige i de aktuella situationerna normalt inte yrkesmässigt handlar med elektronik är det också rimligt att den ges en viss tid att överväga om den vill inkomma med uppgifter om vikt på varan eller acceptera schablonbeskattningen. Att låta frågan om hur skatten ska beräknas vara öppen alltför länge kan dock innebära en stor osäkerhet kring beskattningen. I promemorian föreslogs därför att den skattskyldige skulle få två månader på sig att bestämma om skatt ska beräknas enligt schablon eller faktisk vikt. *Företagarna* har ansett att detta är för kort tid och att tiden borde utökas till fyra månader. Att få reda på en uppgift om en varas vikt är i normalfallet mycket enkelt och bör inte kräva mer tid än två månader. Om den skattskyldige även vill få fram uppgifter om kemikalieinnehåll skulle det dock i ett individuellt fall kunna ta längre tid. I en sådan situation finns det emellertid inget som hindrar att den skattskyldige inom två månader inkommer med uppgifter om vikt och begär att skatten ska beräknas enligt dessa men samtidigt begär anstånd med att inkomma med ytterligare uppgifter. Liknande förfaranden tillämpas vid andra tidsfrister för omprövning eller överklagande. En begäran om att beräkning ska ske enligt faktisk vikt bör vara skriftlig och det nya beslutet bör ske genom omprövning av det tidigare.

Sammantaget föreslår regeringen att beskattning vid import då det inte av tulldeklarationen går att utläsa en varas nettovikt ska ske utifrån ett schablonbelopp per vara.

Schablonbeloppen ska baseras på de tyngsta varor som normalt förekommer på marknaden inom varje kategori. Om beskattning har skett enligt schablon kan en skattskyldig inom två månader skriftligen inkomma till Tullverket med uppgifter om nettovikten för att få skatten beräknad enligt ordinarie regler. *Lagrådet* har påpekat att det förfarande som föreslås i lagrådsremissen inte omfattar situationer då skyldigheten att betala skatt inträder vid import där tillstånd för centraliserad klarering har använts. Som nämnts ovan kommer de aktuella tulldeklarationerna med färre uppgifter främst att användas vid privatpersoners import. Det är inte aktuellt att utfärda tillstånd för centraliserad klarering till privatpersoner. Deklarationerna kan dock i vissa fall även användas av juridiska personer. I praktiken kommer det sannolikt att vara mycket sällsynt att de aktuella tulldeklarationerna används samtidigt som ett tillstånd för centraliserad klarering. Det finns dock inget formellt hinder mot att de används samtidigt. Regeringen föreslår därför att reglerna om schablonbeskattning ska gälla även då skyldigheten att betala skatt inträder vid import där tillstånd för centraliserad klarering har använts.

Vissa remissinstanser, däribland *Applia*, *Elektronikbranschen*, *Svensk Handel* och *TechSverige*, har ifrågasatt hur tillsynen vid privatimport ska gå till. De föreslagna reglerna påverkar inte när skatt ska betalas eller vem som är skattskyldig, utan endast hur skatten beräknas. Att skatten beräknas enligt schablon i vissa fall kommer inte att försvåra tillsynen. Eftersom kemikalieskatten hanteras samlat med mervärdesskatt och tull vid import kan även tillsynen normalt hanteras samlat. *Tullverket* har lämnat synpunkter på den praktiska hanteringen av betalning av mervärdesskatt i vissa fall. De föreslagna ändringarna påverkar inte hur sådan betalning sker.

Kemikalieskatten räknas årligen om utifrån förändringar i konsumentprisindex (KPI). Eftersom schablonbeloppen är tänkta att spegla de ordinarie skattebeloppen föreslår regeringen att de ska indexeras på samma sätt, se vidare avsnitt 12.13.3.1. Beloppen föreslås även justeras så att de speglar de ändrade skattebelopp som anges i det avsnittet. Eftersom de faktiska förändringarna i KPI överstigit de antaganden om prisutveckling som ingick i beräkningarna i det remitterade och lagrådsgranskade förslaget har schablonerna i förslaget justerats. Jämfört med lagrådsremissen justeras även beloppen med anledning av att riksdagen har röstat nej till förslagen i propositionen BNP-indexering av skatterna på kemikalier i viss elektronik och avfallsförbränning (prop. 2021/22:240) och någon BNP-indexering därmed inte kommer att ske för år 2023, se vidare avsnitt 12.12 och 12.13.3.1. I lagrådsremissen har det felaktigt angetts att indexering ska ske första gången för kalenderåret 2023. Detta är, vilket Lagrådet har påpekat, inte möjligt med hänsyn till den ikraftträdandetidpunkt som föreslås (se avsnitt 12.13.3.5). Det korrekta årtalet ska vara 2024.

I propositionen Nytt punktskattedirektiv och vissa andra ändringar (prop. 2021/22:61) föreslås vissa ändringar av definitionen för import, vilka bl.a. innebär att införsel av varor från tredjeland delas in i två kategorier, ”import” och ”otillåten införsel”. Riksdagen har antagit regeringens förslag (bet. 2021/22:SkU9, rskr. 2021/22:161). Ändringarna träder i kraft den 13 februari 2023. Reglerna om schablonbeskattning kommer då att omfatta både import och otillåten införsel.

Lagförslag

Förslagen innebär att det införs tre nya paragrafer, 7 a, 7 b och 15 c §§, i lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik, se avsnitt 11.5 och 11.6.

12.13.3.4 Hänvisning till KN-nummer

Regeringens förslag: Hänvisningen till KN-nummer uppdateras till den version som gällde den 1 januari 2022. Vilka KN-nummer som omfattas av skatten uppdateras i vissa fall till närmast motsvarande nummer i den nya versionen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Dustin Group* och *Ekonomistyrningsverket* tillstyrker förslaget. *Elektronikbranschen* anser att det generellt är bra med uppdatering av KN-nummer men påpekar att vissa industriprodukter som inte finns i hemmiljö omfattas, vilket inte kan vara syftet med lagen. *TechSverige* har inga synpunkter på att KN-numren uppdateras men anser att företag borde få göra avdrag för produkter som inte riskerar att användas i människors hemmiljö. *Svensk Elektronik* anser att industriell användning ska undantas. *Förvaltningsrätten i Falun* och *Skatteverket* har inga invändningar mot förslaget. *Branschföreningen för storköksleverantörer* och *Branschföreningen professionell hygien & rengöring* avstyrker förslaget och anger att skatten träffar produkter som inte återfinns i människors hem.

Skälen för regeringens förslag: Skattepliktiga varor identifieras i dag genom s.k. KN-nummer. KN står för ”Kombinerade nomenklaturen” och är ett EU-gemensamt system på tullområdet som delar in varor i olika kategorier. I likhet med de flesta andra skatter är det en statisk hänvisning, dvs. en hänvisning en viss given lydelse. Det innebär att ändringar på tullområdet inte påverkar vilka varor som är skattepliktiga. I dag avser hänvisningen den version som gällde den 1 januari 2015. Eftersom det sedan dess har skett vissa förändringar av KN-nummer kan det i undantagsfall inträffa att en vara tillhör ett KN-nummer enligt versionen från 1 januari 2015 men ett annat KN-nummer enligt den nuvarande versionen, vilken tillämpas i tullsammanhang. För att undvika att en vara klassificeras olika i skatte- och tullsammanhang föreslår regeringen att hänvisningen till KN-nummer uppdateras till lydelsen enligt kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/1832, vilket är den version som gällde den 1 januari 2022.

Fyra av de KN-nummer som omfattas av lagen, 8517 12, 8519 50, 8528 41 och 8528 51, finns inte i den version som gällde den 1 januari 2022. Nummer 8517 12 omfattar mobiltelefoner och har ersatts av 8517 13 och 8517 14. Det föreslås därför att KN-numret för skatten ändras från 8517 12 till 8517 13 och 8517 14. Nummer 8519 50 omfattar telefonsvarare. De ingår numera i nummer 8519 81, som redan omfattas av skatten. Det föreslås därför att nummer 8519 50 utgår. Numren 8528 41 och 8528 51 omfattar olika typer av datorskärmar. 8528 41 har ersatts med 8528 42, vilket gör att även KN-numret för skatten behöver uppdateras. För nummer 8528 51 finns ingen direkt motsvarighet på sexsiffrig nivå. Närmast motsvarande sexsiffriga nummer bedöms vara 8528 52. Regeringen föreslår därför att KN-nummer 8528 41 och 8528 51 i skatten ersätts med 8528 42 respektive 8528 52.

Elektronikbranschen, *Svensk Elektronik* och *TechSverige* har angett att skatten även omfattar produkter som inte återfinns i människors hem eller anser att sådan användning ska undantas från skatten. Detta är inte en fråga som uppkommer av den nu föreslagna uppdateringen, utan är kopplad till att skatten baseras på KN-nummer över huvud taget. De KN-nummer som anges i lagen och som avgör vilka varor som beskattas omfattar sådan elektronik som vanligtvis förekommer i människors hemmiljö. De aktuella KN-numren kan dock i vissa fall även inkludera varor som används, eller kan användas, på andra platser än människors hem. Vid lagens införande ansåg regeringen att det varken var möjligt eller lämpligt att beskatta varorna utifrån varje individuell varas faktiska användning. Fördelarna med att använda sig av det etablerade systemet med KN-nummer bedömdes överväga

nackdelarna. Det noterades även att i de fall varorna används även i andra miljöer än i hem, exempelvis i kontorsmiljöer, orsakar de spridning av farliga ämnen i dessa miljöer (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 6.16.3.1). Denna bedömning kvarstår.

Lagförslag

Förslagen innebär ändringar i 1, 3 och 7 a §§ lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, se avsnitt 11.7.

12.13.3.5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna avseende beskattning av viss import och otillåten införsel ska träda i kraft den 31 december 2022. Övriga ändringar ska träda i kraft den 1 juli 2023. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens. I regeringens förslag har det tillkommit en lag med ikraftträdande 13 februari 2023.

Remissinstanserna: *Elektronikbranschen* anser att de nya bestämmelserna ska träda i kraft först 2025. Ändringar i skattesatserna och vilka ämnen och produkter som omfattas leder till stor påverkan på företagen och ökad administration, vilket tar tid för företagen att anpassa sig till. *TechSverige* önskar en längre genomförandetid, förslagsvis ett ikraftträdande den 1 juli 2024. Även om det föreslås förenklingar kommer nya skatteberäkningar att behöva göras, vilket tar tid. Regelförenklingarna för begagnathandeln kan dock genomföras tidigare. *Inrego AB* anser att förändringarna avseende begagnade varor ska träda i kraft tidigare. Förändringarna kan underlätta administrationen för återanvändningsföretag och det är viktigt att de sker så snabbt som möjligt. *Förvaltningsrätten i Falun* och *Skatteverket* har inga invändningar mot förslaget. *Tullverket* anger att den tulldeklaration som är anledningen till de ändrade reglerna för viss import inte kommer att vara fullt utvecklad till den 31 december 2022.

Skälen för regeringens förslag: Som nämnts i avsnitt 12.13.3.3 ska de ändringar i tullreglerna som medför att uppgift om nettovikt i vissa fall inte längre kommer att finnas i tulldeklarationerna vara införda senast den 31 december 2022. Även om *Tullverket* har angett att den nya tulldeklarationen inte kommer att vara fullt utvecklad detta datum anser regeringen att de nya reglerna om schablonbeskattning vid import i vissa fall ändå bör finnas på plats i tid. Så som reglerna är utformade tillämpas de enbart om information om en varas nettovikt inte går att utläsa av tulldeklarationen. För att ge Tullverket och de skattskyldiga tid på sig att förbereda förändringen bör reglerna dock inte heller träda i kraft tidigare. Regeringen föreslår därför att ändringarna avseende beskattning av viss import och otillåten införsel (avsnitt 12.13.3.3) ska träda i kraft den 31 december 2022. I avsnitt 12.13.3.3 föreslår regeringen, till skillnad från vad som föreslås i promemorian och lagrådsremissen, att reglerna om schablonbeskattning ska gälla även då skyldigheten att betala skatt inträder vid import där tillstånd för centraliserad klarering har använts. Reglerna om skattskyldighetens inträde vid sådan import kommer den 13 februari 2023 att flyttas. Vid denna tidpunkt behöver därför även hänvisningen i schablonreglerna uppdateras. Regeringen föreslår, i enlighet med Lagrådets förslag, en sådan ändring med ikraftträdande den 13 februari 2023.

För övriga ändringar finns det ingen tidpunkt då de måste vara införda. Bland de remissinstanser som har yttrat sig finns både synpunkter att ikraftträdandet bör flyttas fram och att förändringarna för begagnade varor bör träda i kraft tidigare. Föränd-

ringarna kommer att innebära ändrade skattesatser, vilket både företag och myndigheter behöver uppdatera i sina system. De uppdaterade KN-numren kan i enstaka fall innebära en skillnad för vilka varor som omfattas, men innebär samtidigt en förenkling då samma KN-nummer i större utsträckning kommer att användas i skatte- och tullsammanhang. I övrigt innebär de föreslagna förändringarna enbart förenklingar. De skattskyldiga som hade tillräckligt underlag för att göra avdrag enligt tidigare regler kommer att kunna använda det underlaget även enligt de föreslagna reglerna. Att ändringarna avser förenklingar i systemet talar för att de bör träda i kraft så snart som möjligt. Samtidigt bör både myndigheter och de skattskyldiga få tillräcklig tid på sig att anpassa sig till det nya systemet. Det finns även skäl att genomföra ändringarna så samlat som möjligt för att undvika att de skattskyldiga behöver anpassa sina rutiner och system vid flera olika tillfällen. Sammantaget bedömer regeringen att ett ikraftträdande den 1 juli 2023 är väl avvägt. Regeringen föreslår därför att ändringarna om ett enklare avdragssystem (avsnitt 12.13.3.1), tydligare och enklare regler för begagnade varor (avsnitt 12.13.3.2) och hänvisningar till KN-nummer (avsnitt 12.13.3.4) ska träda i kraft den 1 juli 2023.

Eftersom de föreslagna ändringarna gäller skatteregler och i enskilda fall kan innebära att en vara får högre skatt bör de inte ges retroaktiv verkan. Regeringen föreslår därför att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

De föreslagna ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna innebär att de nya reglerna om beskattning och avdrag tillämpas då skattskyldigheten inträder efter ikraftträdandet. Detta innebär att en viss modell av en produkt beskattas olika före och efter ikraftträdandet. Om skattskyldigheten inträder efter ikraftträdandet kommer de nya, lägre, skattesatserna och de förenklade avdragsreglerna att tillämpas. När det gäller reglerna för begagnade varor är det tidpunkten då skattskyldigheten annars skulle ha inträtt som avgör om den nuvarande eller den nya lydelsen av undantaget används. Om en händelse som normalt medför skattskyldighet inträffar den 1 juli 2023 eller senare tillämpas den nya lydelsen av bestämmelsen. Eftersom undantaget baseras på historiska händelser (se avsnitt 12.13.3.2) kan det dock bli aktuellt att se till händelser som har inträffat innan ikraftträdandet för att avgöra om undantaget är tillämpligt.

12.13.4 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

Ett enklare avdragssystem

Syftet med det föreslagna avdragssystemet är främst att förenkla administrationen, både för de skattskyldiga och beskattningsmyndigheterna. Detta bedöms i sin tur kunna ha positiva effekter även på skattens styreffekt, eftersom det gör det lättare för de skattskyldiga att få den information som krävs för att få rätt avdrag och lättare för myndigheterna att kontrollera avdragen. Varor bör därför i praktiken få det avdrag de har rätt till enligt lagstiftningen i större utsträckning. En alternativ lösning hade varit att genomföra det förslag som utvärderingen presenterade. Effekterna av det redogörs för i avsnitt 12.13.3.1. En annan alternativ lösning är att enbart rätta de fel som utvärderingen hittade i bilagan, men i övrigt inte genomföra några förändringar. Det skulle medföra att skattens effekter blir liknande som i dag.

Tydligare och enklare regler för begagnade varor

Syftet med de föreslagna förändringarna är främst att de varor som i dag är undantagna beskattning i lagtexten verkligen blir undantagna i praktiken. Det har även skett en viss utvidgning av undantaget. Ett annat syfte är att reglerna ska bli enklare att förstå och tillämpa. En alternativ lösning hade varit att behålla reglerna som de ser ut i

dag. Eftersom det i debatten kring kemikalieskatten synes förekomma en del missuppfattningar kring vad som ska bevisas och vilka beviskrav som ställs har detta dock bedömts inte vara lämpligt.

Ändrade regler för viss import och otillåten införsel

På grund av ändringar av tullreglerna på EU-nivå kan det i framtiden inträffa att varors nettovikt vid vissa former av import inte längre framgår av tulldeklarationen. Syftet med de föreslagna ändringarna är att kunna hantera beskattningen vid sådan import utan att öka administrationen. En alternativ lösning skulle vara att skatten i dessa fall skulle deklareras i en separat deklaration. Ett sådant system riskerar dock att bli administrativt betungande och sammantaget vara sämre än det föreslagna systemet. En annan alternativ lösning skulle vara att Tullverket eller transportören öppnade alla försändelser i de aktuella fallen och vägde dem manuellt. Det bedöms dock vara olämpligt, inte minst på grund av den kraftigt ökade administration det skulle medföra.

Hänvisning till KN-nummer

Syftet med ändringen är att underlätta hanteringen genom att samma KN-nummer i större utsträckning kan användas vid beskattning och i tullsammanhang. En alternativ lösning är att behålla den nuvarande hänvisningen till de KN-nummer som gällde 2015. Även om historiska data för KN-nummer normalt finns tillgängliga bedöms det underlätta hanteringen både för myndigheterna och de skattskyldiga om numren uppdateras.

Offentligfinansiella effekter

Ett enklare avdragssystem

Förslaget innebär att kemikalieskattens avdragssystem förenklas så att rätten till avdrag enbart påverkas av om varan innehåller brom, klor eller fosfor och inte huruvida ämnet är reaktivt eller additivt tillsatt. Uppgifter om huruvida ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt kommer därför inte att behövas med förslaget. Den bilaga till lagen som i dag beskriver om vissa vanligen förekommande ämnen normalt tillsätts additivt eller reaktivt tas bort. Varor som inte innehåller brom eller klor medges avdrag med 50 procent medan varor som därutöver inte heller innehåller fosfor medges avdrag med 95 procent.

Förslaget bedöms medföra att andelen avdrag kommer påverkas i viss utsträckning, men i vilken utsträckning är mycket svårt att bedöma. För att kunna göra en bedömning behövs uppgifter om huruvida brom, klor och fosfor tillsatts additivt eller reaktivt i de elektronikvaror som i dag betalar kemikalieskatt. I dag medges avdrag med 50 procent om en vara inte innehåller additivt tillsatt brom eller klor, men varan kan fortfarande innehålla antingen reaktivt tillsatt brom eller klor eller additivt tillsatt fosfor. Utifrån uppgifter från Skatteverket kan en bedömning göras över hur stor andel avdrag som i dag görs med 50 procent, vilket kan ge en indikation över de volymer som medges avdrag för avsaknad av additivt tillsatt brom och klor. Det finns dock inga uppgifter över hur kemikalieinnehållet i de varor som medges 50 procent avdrag fördelar sig mellan å ena sidan reaktivt tillsatt brom eller klor och å andra sidan additivt tillsatt fosfor. Med det föreslagna systemet kommer varor som innehåller (reaktivt tillsatt) brom eller klor inte att medges något avdrag, medan de varor som innehåller (additivt tillsatt) fosfor fortsatt kommer att medges 50 procent avdrag. För att veta hur stor andel som kommer ha rätt till avdrag med 50 procent med förslaget hade således uppgifter om fördelningen mellan brom/klor och fosfor behövts. Dessa uppgifter har inte varit möjliga att få fram. I Kemikalieinspektionens och Skatteverkets utvärdering gjordes analyser över innehåll av klorerade, bromerade och fosforinne-

hållande ämnen i några elektronikprodukter. I analyserna gjordes även en bedömning av om ämnena tillsats additivt eller reaktivt. Analyserna ger en viss indikation över om ämnet är additivt eller reaktivt tillsatt, men eftersom ämnen i endast två olika produktgrupper undersöktes (mikrovågsugnar och bärbara datorer) är det svårt att dra några generella slutsatser för alla varugrupper som omfattas av kemikalieskatten.

Om ett antagande görs att 20 procent av de volymer som i dag medges avdrag med 50 procent innehåller reaktivt brom och klor skulle det innebära att storleken på dessa avdrag minskar med 20 procent. Det skulle innebära att nettoskatteintäkterna skulle öka.

För att medges avdrag med 90 procent krävs i dag att varorna, förutom att de inte innehåller brom eller klor (varken additivt eller reaktivt tillsatt), inte innehåller additivt tillsatt fosfor. Det innebär att en vara som medges 90 procent avdrag inte får innehålla vare sig brom, klor eller additivt tillsatt fosfor, men den kan innehålla reaktivt tillsatt fosfor. Förslaget innebär att avdrag med 95 procent i stället för 90 procent medges varor som varken innehåller brom, klor eller fosfor, oavsett hur det är tillsatt. För att kunna bedöma effekterna av förslaget hade uppgifter över hur stora volymer av de varor som i dag medges 90 procents avdrag som innehåller reaktivt tillsatt fosfor behövts. Som beskrivits ovan har det varit svårt att få fram uppgifter om huruvida ämnena är additivt eller reaktivt tillsatta. I Kemikalieinspektionens och Skatteverkets utvärdering identifierades ingen reaktivt tillsatt fosfor i några av analyserna, men eftersom det var ett begränsat urval av produkter är det svårt att dra några generella slutsatser för alla varugrupper som omfattas av kemikalieskatten. Utifrån uppgifter från Skatteverket kan en bedömning göras gällande andelen som medges avdrag med 90 procent i dag, men ett antagande behöver göras gällande förekomsten av reaktivt tillsatt fosfor.

Vid ett antagande att det är mindre vanligt att fosfor är reaktivt tillsatt i de elektronikvaror som omfattas av skatten och att endast 10 procent av varorna innehåller reaktivt tillsatt fosfor, skulle andelen som i dag medges avdrag med 90 procent minska med 10 procent. Förslaget innebär samtidigt att avdrag ska medges med 95 procent av skatten i stället för 90 procent, vilket innebär att storleken på avdragen ökar. Den ena effekten ökar nettoskatteintäkterna medan den andra minskar dem.

Förslaget om ett enklare avdragssystem syftar i första hand till att det ska bli en förenkling för de företag som hanterar skatten och utgångspunkten är att det inte ska uppstå någon offentligfinansiell effekt. Med antaganden som beskrivits ovan skulle nettoskatteintäkterna dock öka om inte några ytterligare ändringar gjordes. I förslaget ingår emellertid även justeringar av skattesatserna, och nivåerna på dessa har valts utifrån en ambition att de sammantagna intäkterna från kemikalieskatten ska hållas så gott som oförändrade.

En uppskattning behöver därför göras över de beräknade kemikalieskatteintäkterna år 2023 när förslaget föreslås träda i kraft. Med hjälp av uppgifter från Skatteverket över skatteintäkter från kemikalieskatten kan en sådan uppskattning göras. Kemikalieskatteintäkter och avdrag som avser år 2020 skrivs fram till år 2023 och skattesatserna beräknas justerade för KPI-utveckling. På så sätt kan andelen avdrag beräknas för 2023 och sedan en uppskattning göras över vilka skattenivåer som skulle behövas för att ge de prognostiserade nettoskatteintäkterna för 2023. Taknivån i skatten justeras nedåt något för att även varor som i dag slår i taket ska omfattas. Det finns stora osäkerheter i dessa beräkningar, framför allt eftersom de bygger på vilket antagande som görs om förändringar i avdragen som en följd av den föreslagna förenklingen i avdragssystemet.

Förslaget innebär en sänkning av skattesatsen på vitvaror från 12 till 11 kronor per kilogram och en sänkning av skattesatsen på övrig elektronik från 181 till 160 kronor per kilogram. Detta innebär en sänkning av skattesatsen med omkring 10 procent för respektive kategori. Taket sänks från 497 till 489 kronor per vara vilket är en sänkning med omkring 2,6 procent. Förändringarna bedöms innebära en negativ offentligfinansiell effekt. För 2023 minskar skatteintäkterna med omkring 0,01 miljarder kronor (halvårseffekt) och för 2024 minskar skatteintäkterna med omkring 0,02 miljarder kronor. *Applia* och *Grundig Nordic AB* påtalar i sina remissvar att föreslagna förändringar innebär att skattebasen ökar. Det stämmer inte. Samma varor som tidigare omfattas men möjligheterna till avdrag har förändrats och skattesatserna har justerats på ett sätt som sammantaget bedöms leda till minskade skatteintäkter. Antagandena bakom beräkningarna är redovisade tidigare i detta avsnitt.

Tydligare och enklare regler för begagnade varor

Förslaget gällande begagnade varor syftar till att tydliggöra och förenkla vad som gäller vid hanteringen av begagnade varor. Förslaget innebär även att varor som tillverkades före den 1 juli 2017 undantas från beskattning. Förändringarna innebär att det blir tydligare när begagnade varor ska undantas från skatt samt att äldre varor undantas från beskattning i större omfattning.

Förtydligandet förväntas leda till att tillämpningen i praktiken blir mer lik så som den har varit i lagtexten, där begagnade varor i de flesta fall inte beskattas. Det kan innebära att aktörer som tidigare betalat in kemikalieskatt, men som enligt lagtexten egentligen inte hade behövt göra det, med förtydligandet inte kommer att betala kemikalieskatt. Redan med nuvarande regler har aktörer rätt att begära omprövning av skattebeslut och om det skulle visa sig att skattskyldighet inte skulle ha inträtt har de rätt till återbetalning. Förslaget i denna del bedöms inte leda till någon offentligfinansiell effekt.

Det är svårt att bedöma hur många varor som tillverkats innan 2017 och som med förslaget kommer att kunna säljas vidare utan att beskattas. Det är även svårt att bedöma hur många av dessa varor som skattskyldighet har inträtt för och som därför är undantagna redan med nuvarande lagstiftning. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023 och varor som undantas från beskattning kommer då att kunna vara sex år eller äldre. För många elektronikprodukter kan det anses vara en lång tid ur vidareförsäljningsperspektiv. För vissa elektronikprodukter som är mindre känsliga för att anses föråldrade kan däremot undantaget bli tillämpligt. Det bedöms dock vara i en försumbar omfattning. Förslaget bedöms därmed inte innebära någon offentligfinansiell effekt.

Ändrade regler för viss import och otillåten införsel

Sammantaget bedöms under 2021 ca 5 miljoner kronor ha betalats i skatt av privatpersoner vid privatimport. En övergång till en schablonmässig beskattning som huvudregel vid privatimport skulle medföra att skatten per vara som utgångspunkt blir högre då schablonbeloppen är något högre än de genomsnittliga ordinarie skattebeloppen för berörda varor. I dessa fall är det samtidigt möjligt för den enskilde att själv inkomma med uppgifter som möjliggör att skatten beräknas i enlighet med att ordinarie regler. Sammantaget förväntas därför ingen offentligfinansiell effekt uppstå.

Hänvisning till KN-nummer

Förslaget bedöms inte medföra några offentligfinansiella effekter.

Effekter för företagen

Syftet med förslaget om förenklingar i avdragssystemet är att det ska bli enklare för företag att göra avdrag. Som beskrivits ovan kan det ibland vara svårt för skattskyldiga att få information om det exakta kemikalieinnehållet i en vara, vilket kan försvåra möjligheterna att göra de avdrag som de eventuellt skulle ha rätt till. Förslaget kan initialt, i likhet med alla regeländringar, innebära en viss ökad administration för att sätta sig in i de nya reglerna. Effekterna på sikt kommer att variera mellan olika företag. För företag som i dag får uppgifter om kemikalieinnehåll från tillverkarna kommer förslaget inte att medföra några större förändringar eftersom tillverkarnas uppgifter kommer att kunna användas på samma sätt även med de nya reglerna. Det blir dock betydligt enklare för företagen att själva kontrollera en tillverkares uppgifter, vilket minskar administrationen. För företag som i dag inte kan få uppgifter från tillverkaren, vilket kan vara fallet för mindre företag, kommer förändringen att medföra en kraftig minskning av administrationen för att få fram korrekta uppgifter. För företag som i dag väljer att inte skaffa uppgifter om kemikalieinnehåll på grund av att det är för administrativt krångligt kommer förslaget att innebära ökade möjligheter att få de skatteavdrag de har rätt till.

I Kemikalieinspektionens och Skatteverkets utvärdering gjordes en mindre undersökning över företagens uppfattning av administrationens omfattning generellt och där framkom att det fanns en stor variation mellan olika företag. Undersökningen var visserligen i begränsad omfattning och urvalsstorleken för liten för att några generella slutsatser ska kunna dras, men informationen som framkommit kan ge en viss indikation om hur företag upplever administrationen av kemikalieskatten. Gällande tidsåtgången för att bedöma kemikalieinnehållet i nya varor framkom att det varit svårt att uppskatta, men uppskattningsvis varierar den mellan noll och 80 timmar per varumodell. Det innebär en kostnad på mellan noll och 33 000 kronor enligt utvärderingen. För de företag som behöver avsätta mycket tid för att få fram information kring kemikalieinnehållet kan det även påverka vilket sortiment företaget kan erbjuda. De har inte möjlighet att byta sortiment lika ofta eftersom det tar tid att få fram uppgifter om kemikalieinnehåll i nya varor, vilket kan vara en konkurrensnackdel. Förslaget om förenklingar i avdragssystemet borde öka möjligheterna att byta sortiment eftersom tidsåtgången att få fram information kring kemikalieinnehåll minskar. Det borde således vara en konkurrensfördel för de företag som i dag behövt begränsa sitt sortiment.

Skattesatserna räknas årligen om för att ta hänsyn till KPI. Nya skattesatser gäller därför fr.o.m. den 1 januari varje år. Förslaget om ett enklare avdragssystem föreslås träda i kraft den 1 juli 2023 och innebär att nya skattesatser kommer att gälla från det datumet. Skattskyldiga kommer därmed att behöva administrera två ändringar under ett år. Det kan komma att innebära viss tillfällig ökning i administration för de skattskyldiga. Hur mycket tid som ändringarna tar i anspråk beror bl.a. företagens storlek, på hur kemikalieskatten hanteras och vilka interna system som behöver ändras. Vissa företag kan behöva avsätta en del tid för att uppdatera och ändra i alla system vid ändrade skattesatser. I undersökningen framkom att ett av de upplevda problemen med skatten var att den ändras relativt ofta och att det skapar merarbete.

Alla skattskyldiga som betalar kemikalieskatt kommer att påverkas av ändringarna. Det fanns i början av 2020 totalt omkring 750 aktörer som deklarerade kemikalieskatt enligt utvärderingen. Det inkluderar godkända lagerhållare som var flest till antal (603), registrerade mottagare (82) och aktörer som deklarerade per händelse (65). Lagerhållare betalade in den största andelen av kemikalieskatten. Den största andelen av godkända lagerhållare och registrerade mottagare, omkring 65 procent, fanns år 2019 inom detalj- och partihandeln, omkring 20 procent fanns inom service och tjänster (som bl.a. information, kommunikation, uthyrning och utbildning) och knappt

15 procent inom tillverkningsindustri inklusive bygg enligt utvärderingen. Under hösten 2020 tillkom även en ny kategori skattskyldiga, registrerade EU-handlare. Den bedöms främst bestå av utländska företag inom detaljhandeln. Regelrådet anser att promemorians redovisning av berörda företag utifrån storlek är bristfällig. Den överväldigande majoriteten av företag inom detalj- och partihandel har färre än 50 anställda. Detsamma gäller företag inom service och tjänster.

Effekter för enskilda och offentlig sektor

Som en följd av den ändring som föreslogs i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99 avsnitt 5.2) kan enskilda konsumenter som köper skattepliktig elektronik från tredjeland, förutom tull och mervärdesskatt, även bli skyldiga att betala kemikalieskatt fr.o.m. den 1 oktober 2020. Det bedömdes vid införandet innebära en viss ökad administration för de enskilda konsumenterna eller deras ombud. Sammantaget bedömer Tullverket att drygt 5 miljoner kronor i kemikalieskatt betalades in av privatpersoner på detta sätt under 2021 för varor som sammantaget vägde ca 85 ton och med ett värde på drygt 72 miljoner kronor. Totalt handlar det om drygt 23 000 ärenden som Tullverket har hanterat under 2021. Främst handlar det om privatimport av elektronik från Kina. Det är i första hand fråga om datorer, mobiltelefoner och mindre hushållsapparater, dvs. övrig elektronik, som importeras av enskilda konsumenter. Privatimport av vitvaror är mindre vanligt. I genomsnitt uppgår skattebeloppet per köptillfälle för elektronikvaror till 243 kronor. Hanteringen av dessa ärenden påverkas av att beskattning av privatimport inte längre kan ske baserat på tulldeklarationen. Förslaget att i stället beräkna skatten utifrån schablonbelopp innebär en förenklad hantering så länge som schablonmetoden tillämpas. Om den enskilde vill få skatten beräknad enligt de ordinarie reglerna måste dock denne själv inkomma med uppgifter om vikt och eventuellt kemikalieinnehåll, vilket innebär en något ökad administration för dessa konsumenter jämfört med tidigare. Bedömningen är dock att schablonmetoden kommer att tillämpas i majoriteten av ärendena där uppgifter om vikt inte framgår av tulldeklarationen, varför den sammantagna påverkan som regeländringen medför för enskilda konsumenters administrativa börda förväntas vara begränsad.

Förslaget bedöms inte påverka offentlig sektor.

Effekter för hälsa och miljö

Som angavs i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.16.5) och i propositionen Vårändringsbudget för 2019 (prop. 2018/19:99 avsnitt 5.8.4) förväntas kemikalieskatten innebära att försäljningen av viss elektronik minskar samtidigt som andelen elektronik som innehåller mindre skadliga flamskyddsmedel förväntas öka. Förslaget innebär förenklingar och förtydliganden som bedöms leda till att fler aktörer som betalar kemikalieskatt har möjlighet att bedöma kemikalieinnehållet i en vara och därmed lättare kan hantera skatten. Detta skulle kunna leda till att aktörer får ökad kännedom om kemikalieinnehållet i varorna, vilket i praktiken skulle kunna leda till en förbättrad styreffekt. Om styreffekten förbättras och leder till att användning av skadliga flamskyddsmedel och övriga farliga ämnen som denna typ av elektronik kan innehålla minskar något, skulle det kunna bidra till att färre drabbas av sjukdomar och skador relaterade till denna typ av kemikalier och förstärka de hälsomässiga vinsterna.

Näringslivets regelnämnd lyfter i sitt remissvar risken för att produkter producerade utomlands med högt innehåll av kemikalier kommer in i Sverige via privatimport. I del 1 av den utvärdering som Skatteverket och Kemikalieinspektionen genomfört undersöktes frågan om privatimport. Där konstaterades att tillgängliga siffror bör tolkas med

försiktighet men att de underlag man studerat indikerar att skatten inte har lett till en ökad direktimport. Efter den period som myndigheterna har studerat har dessutom ändringar genomförts så att privatimport beskattas i betydligt större omfattning. Regeringen har inte anledning att tro att de nu föreslagna förändringarna påverkar incitamenten att privatimportera jämfört med den nuvarande utformningen av skatten.

Effekter för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

De föreslagna ändringarna innebär en viss ökad administration under ikraftträdandeåret för Skatteverket. Framför allt innebär delarna om förenklingar i avdragssystemet, tydligare och enklare regler för begagnade varor samt hänvisningar till KN-nummer att Skatteverket behöver uppdatera både intern och extern information samt deklarationsblanketter. Åtgärderna ingår i den anpassning som årligen görs på grund av ny eller förändrad lagstiftning, och eventuella ökade kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslaget syftar till att förenkla för företagen och om de skattskyldiga därmed lämnar korrekta uppgifter i större utsträckning bedöms förslaget på sikt att innebära något minskade kostnader för Skatteverkets handläggning och kontroll. Förslaget om ändrade regler för viss import och otillåten införsel innebär en viss ökad administration för Tullverket. Ändringarna är en följd av de ändringar av tullregler som görs på EU-nivå och där varornas nettovikt vid vissa former av import inte längre kommer att framgå av den tulldeklaration med färre uppgifter som då kan användas. Tullverket behöver uppdatera både intern och extern information ikraftträdandeåret. Det kan hända att det även fortsättningsvis blir en viss ökad administration beroende på om privatpersoner vid import kommer att välja att lämna in manuella uppgifter om varans vikt och inte använda schablonen. Det är svårt att avgöra i vilken utsträckning det kommer att ske, men det är troligt att det kommer innebära en viss ökad administration för Tullverket. Sett till Tullverkets verksamhet i stort bedöms dock ökningen vara försumbar. I utvärderingen uppskattades Tullverkets administrativa kostnader för hanteringen av kemikalieskatten till 0,76 miljoner kronor 2019. Dessa kostnader kan komma att öka något med förslaget men ska hanteras inom Tullverkets befintliga ekonomiska ramar.

Det enklare avdragssystemet skulle kunna påverka måltillströmningen till allmänna förvaltningsdomstolar. Att det blir enklare att få rätt avdrag borde innebära att färre skattskyldiga väljer att överklaga beskattningsmyndigheternas beslut. Myndigheternas ökade kontrollmöjligheter skulle dock kunna påverka antalet mål i motsatt riktning, eftersom fler kontroller kan leda till fler överklaganden. De tydligare reglerna för begagnade varor skulle kunna leda till en viss minskning av antalet mål eftersom det blir tydligare vad som gäller och färre skattskyldiga väljer att överklaga. Övriga förslag bedöms inte påverka de allmänna förvaltningsdomstolarna. Det kan noteras att det enligt nuvarande regler finns ytterst få mål som avser kemikalieskattelagen. Sammantaget bedöms påverkan på de allmänna förvaltningsdomstolarnas kostnader vara försumbar sett till verksamheterna som helhet. Eventuella tillkommande kostnader ska därför hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Kemikalieskattelagen bedömdes vid införandet vara förenlig med EU-rätten. De nu föreslagna ändringarna avser främst att underlätta administrationen av skatten. De skiljer generellt inte på svenska och utländska aktörer. I de föreslagna reglerna för begagnade varor hänvisas till vissa händelser som ska ha inträffat i Sverige. Dessa sammanfaller dock normalt med skattskyldighetens inträde. Det är alltså inte fråga om en skillnad mellan svenska och utländska varor, utan mellan beskattade och obeskattade varor. För varor tillverkade innan den 1 juli 2017, då varans hantering i Sverige i vissa fall inte motsvaras av att skattskyldighet har inträtt, föreslås ett generellt

undantag även för varor som aldrig har befunnit sig i Sverige. I de föreslagna reglerna för import i vissa fall kommer utländska varor att beskattas utifrån en schablon, snarare än faktiska uppgifter. Detta beror dock på att uppgifterna i dessa fall saknas i tulldeklarationen. Den skattskyldige har också möjlighet att inkomma med de saknade uppgifterna och då få varorna behandlade på samma sätt som svenska varor. Sammantaget bedöms de föreslagna ändringarna vara förenliga med EU-rätten. I samband med införandet av kemikalieskattelagen anmäldes den som en teknisk föreskrift enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster. *Kommerskollegium* anser att även de nu föreslagna ändringarna behöver anmälas. Regeringen instämmer i den bedömningen.

Övriga effekter

Syftet med förslaget är att förenkla och förtydliga delar i kemikalieskatten samtidigt som den offentligfinansiella effekten inte ska påverkas nämnvärt. Förslaget bedöms därför inte påverka sysselsättning eller den ekonomiska jämställdheten. Förslaget bedöms inte heller få några fördelningsmässiga effekter.

Skatt på konsumtion – mervärdesskatt

12.14 Höjd mervärdesskatt på vissa reparationer

Regeringens bedömning: Mervärdesskatten på reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne bör höjas från 6 procent till 12 procent.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 april 2023.

Skälen för regeringens bedömning: Den 1 januari 2017 sänktes mervärdesskattesatsen för reparationer av cyklar med tramp- eller vevanordning, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne från 25 procent till 12 procent. Den 1 juli 2022 sänktes skattesatsen ytterligare, från 12 procent till 6 procent.

Mervärdesskatten är en effektiv skatt och bör värnas som intäktskälla för staten. Utgångspunkten bör därför vara en enhetlig mervärdesskatt. För att skapa större enhetlighet i mervärdesskattesystemet anser regeringen att mervärdesskatten för reparationer av cyklar med tramp- eller vevanordning, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne bör höjas från 6 procent till 12 procent. Genom att höja mervärdesskattesatsen från 6 till 12 procent behandlas dessa tjänster mer likt varor och tjänster som beskattas med normalskattesatsen.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 april 2023. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med knappt 60 miljoner kronor 2023 (effekt för tre kvartal). Därefter bedöms skatteintäkterna öka med knappt 80 miljoner kronor per år.

Övriga skattefrågor

12.15 Nya krav på betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter

Regeringens bedömning: En skyldighet för betaltjänstleverantörer att dokumentera och rapportera uppgifter om gränsöverskridande betalningstransaktioner till Skatteverket bör införas.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2024.

Skälen för regeringens bedömning: Under våren 2020 beslutades inom EU ett nytt direktiv inom mervärdesskatteområdet samt tillhörande förordning om administrativt samarbete som avser åtgärder för att stärka det administrativa samarbetet för att bekämpa mervärdesskattebedrägeri. Direktivet är en ändring i direktiv 2006/112/EG (mervärdesskattedirektivet) som innebär att betaltjänstleverantörer ska dokumentera och redovisa uppgifter om gränsöverskridande betalningar som de genomför. Uppgifterna ska skickas till Skatteverket som sänder dessa vidare till Europeiska kommissionen, som i sin tur samlar uppgifterna i ett centralt elektroniskt system kallat CESOP. Förordningen är en ändring av förordning (EU) 904/2010 om administrativt samarbete och innehåller administrativa regler för hur insamlingen och hanteringen av uppgifter ska gå till. Direktivet och förordningen ska börja tillämpas den 1 januari 2024.

Regeringen beslutade den 22 oktober 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag till vilka författningsändringar som behövs för att genomföra direktivet i svensk rätt och för att anpassa svensk rätt till förordningen samt analysera om det behöver införas några ytterligare sanktioner. Utredningen redovisade sitt uppdrag den 31 maj 2022 i betänkandet Nya krav på betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter (SOU 2022:25). Betänkandet har remissbehandlats.

Författningsändringar behövs för att genomföra direktivet och anpassa svensk rätt till förordningen. Regeringen avser att återkomma till riksdagen under våren 2023 med ett förslag. Ett sådant förslag bör träda i kraft den 1 januari 2024.

Förslaget bedöms öka statens intäkter med 0,1 miljarder kronor 2024, varaktigt bedöms förslaget öka statens intäkter med 0,5 miljarder kronor per år.

12.16 Utvärderingen av utjämningsordningen med Danmark

Riksdagen har under våren 2012 tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 15 under punkt 16 om öresundsavtalet (bet. 2011/12:SkU13 reservation 15 punkt 16, rskr. 2011/12:170). Av tillkännagivandet följer att skatteavtalet med Danmark måste förhandlas om i syfte att förbättra balansen mellan bosättningskommun och arbetskommun vid beskattning av gränspendlare i Öresundsregionen (bet. 2011/12:SkU13. s. 65 och 66). För att möjliggöra ett ställningstagande i frågan pågår ett gemensamt arbete med Danmark för att utvärdera den utjämningsordning som finns i 2003 års avtal mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor, det s.k. öresundsavtalet, se lagen (1996:1512) om dubbelbeskattningsavtal mellan de nordiska länderna, bilaga 4. Under mars 2020 tog regeringen kontakt med danska regeringen i syfte att förbereda en eventuell omförhandling av öresundsavtalet och under hösten 2021 återupptogs arbetet där behov av att utvidga utjämningsordningens omfattning har lyfts från den svenska regeringens sida. Frågan ingår nu som en del i ett förslag om en vidare översyn av 2003 års avtal. Ett nytt avtal kan skapa förutsättningar för att förbättra balansen mellan bosättningskommun och arbetskommun, vilket bedöms kunna bidra till en fortsatt integration och regionförstoring som är bra för näringsliv, forskning och tillväxt i både Sverige och Danmark. Eftersom omförhandling av öresundsavtalet utgör kärnan i tillkännagivandet och också ingår som en del av pågående förhandling anses tillkännagivandet därmed slutbehandlat.

12.17 Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning

I tabell 12.2 redovisas de offentligfinansiella effekterna av de förändringar i skatte- och avgiftsreglerna som presenteras i denna proposition. För mer utförliga beskrivningar av konsekvenserna av de olika skatteåtgärderna hänvisas till tidigare avsnitt.

I tabellen redovisas tre olika offentligfinansiella effekter: bruttoeffekt för 2023, nettoeffekter för 2023–2025 och varaktig effekt. Bruttoeffekten beskriver den direkta förändringen av intäkterna från den skatt som regeländringen avser. Referensalternativet vid tolkningen av bruttoeffekten är de förväntade skatteintäkterna i frånvaro av regeländringar. Utöver den direkta effekten kan en regeländring ge upphov till indirekta effekter på de offentliga finanserna av olika slag. Indirekta effekter uppstår om skatteändringen påverkar underlaget för andra skatter eller offentliga utgifter och därigenom påverkar de offentliga finanserna. I de offentligfinansiella effektberäkningarna tas normalt hänsyn till indirekta effekter i form effekter av övervältring på priser och vinster, effekter på mervärdesskatten av ändrade punktskatter och effekter av förändringar i konsumentprisindex. Den offentligfinansiella nettoeffekten utgörs av summan av bruttoeffekten och de indirekta effekterna. Vid bedömningen av hur en skatteförändring påverkar den offentliga sektorns finansiella sparande på kort sikt, är den offentligfinansiella nettoeffekten den mest relevanta.

Den offentligfinansiella effekten av en regelförändring förväntas i vissa fall vara olika stor för olika år. Det kan bero på att åtgärden är tillfällig eller på att åtgärdens indirekta effekter inte uppkommer omedelbart. Den varaktiga effekten är ett mått på den bestående årliga effekten av en skatteändring och möjliggör jämförelser av regeländringar vars nettoeffekter fördelas olika över tiden.

De offentligfinansiella effekterna utgår vanligtvis från att beteendet hos individer och företag inte ändras till följd av förändringar i skattereglerna. De efterfrågade och utbjudna kvantiteterna av varor och tjänster är därmed opåverkade och aktivitetsnivån i ekonomin oförändrad. Undantag från antagandet om oförändrat beteende kan göras om utbud och efterfrågan bedöms ändras i stor utsträckning eller om substitution mot utländsk konsumtion förväntas ske i betydande omfattning. De offentligfinansiella beräkningarna görs i ikraftträdandeårets priser och volymer med utgångspunkt i den prognos för den ekonomiska utvecklingen och de offentliga finanserna som presenteras i denna proposition. Effekterna redovisas i periodiserade termer, vilket innebär att effekten hänförs till det år den skattepliktiga händelsen inträffar, oavsett när uppbörden av skatten sker. Slutligen avser de offentligfinansiella effekterna i tabell 12.2 effekten på den konsoliderade offentliga sektorns finansiella sparande. För en detaljerad beskrivning av metodfrågor kopplade till de offentligfinansiella effektberäkningarna hänvisas till Finansdepartementets publikation Beräkningskonventioner, som publiceras på regeringen.se.

Tabell 12.2 Offentligfinansiella effekter av förslag och aviseringar om ändrade skatte- och avgiftsregler i denna proposition

Miljarder kronor

	Effekt från	Bruttoeffekt 2023	Nettoeffekt 2023	Nettoeffekt 2024	Nettoeffekt 2025	Varaktig effekt
Sänkt skatt för personer över 65 år som arbetar	2023-01-01	-0,77	-0,77	-0,77	-0,77	-0,77
Bibehållet reseavdrag med vissa förstärkningar för arbetsresor med bil	2023-01-01	-1,61	-1,61	-1,61	-1,61	-1,61
varav avståndsbaserad skattereduktion införs inte		*5,50*	*5,50*	*5,50*	*5,50*	*5,50*

	Effekt från	Bruttoeffekt 2023	Nettoeffekt 2023	Nettoeffekt 2024	Nettoeffekt 2025	Varaktig effekt
varav reseavdraget behålls i sin nuvarande form		*-5,50*	*-5,50*	*-5,50*	*-5,50*	*-5,50*
varav höjd schablon för avdrag för resor till och från arbetsplatsen		*-1,61*	*-1,61*	*-1,61*	*-1,61*	*-1,61*
Justerade avdrag för tjänsteresor och hemresor med egen bil eller förmånsbil	2023-01-01	-0,18	-0,20	-0,20	-0,20	-0,20
Förstärkt skattereduktion för installation av solceller	2023-01-01	-0,28	-0,28	-0,28	-0,28	-0,28
Tillfällig skattefrihet för förmån av laddel på arbetsplatsen	2023-07-01	-0,06	-0,05	-0,11	-0,11	0,00
Förstärkning av nedsättningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	2023-07-01	-0,12	-0,10	-0,20	-0,20	-0,20
Avskaffad avfallsförbränningsskatt	2023-01-01	-0,52	-0,41	-0,45	-0,47	-0,47
Slopad skattenedsättning för datorhallar	2023-07-01	0,18	0,14	0,28	0,28	0,28
Slopad koldioxidskatt i kraftvärme- och värmeverk inom EU ETS	2023-01-01	-0,13	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel samt följdändringar för lågbeskattad olja	2023-01-01	-6,84	-6,73	-6,86	-6,86	-6,86
Tillfälligt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk	2023-07-01	-0,48	-0,38	0,00	0,00	0,00
Ingen BNP-indexering av kemikalieskatten	2023-01-01	-0,03	-0,04	-0,08	-0,11	-0,11
En enklare och tydligare kemikalieskatt	2022-12-31 resp. 2023-07-01	-0,01	-0,01	-0,02	-0,02	-0,02
Höjd mervärdesskatt på vissa reparationer från 6 till 12 procent	2023-04-01	0,06	0,06	0,08	0,08	0,08
Nya krav på betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter	2024-01-01			0,10	0,20	0,50
Summa		**-10,79**	**-10,48**	**-10,22**	**-10,17**	**-9,76**

Källa: Egna beräkningar.

I tabell 12.3 redovisas de offentligfinansiella effekterna av de ändrade skatte- och avgiftsregler som riksdagen har beslutat om mellan 2022 års ekonomiska vårproposition och denna proposition.

Tabell 12.3 Offentligfinansiella effekter av riksdagen beslutade ändrade skatte- och avgiftsregler mellan 2022 års ekonomiska vårproposition och denna proposition

Miljarder kronor

	Effekt från	Nettoeffekt 2022	Nettoeffekt 2023	Varaktig effekt
Extra ändringsbudget för 2022 – Tillfälligt sänkt skatt på bensin och diesel samt hantering av överskott av vaccindoser		**-3,80**	**0,00**	**0,00**
Tillfälligt sänkt skatt på bensin och diesel	2022-05-01	-3,80	0,00	0,00
Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina		**-0,35**	**-0,44**	**0,00**
Sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk	2022-07-01	-0,35	-0,44	0,00

	Effekt från	Nettoeffekt 2022	Nettoeffekt 2023	Varaktig effekt
Extra ändringsbudget för 2022 – Retroaktivt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk		**-0,39**	**0,00**	**0,00**
Retroaktivt sänkt skatt på diesel som förbrukats i arbetsmaskiner m.m. inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamheter	2022-01-01	-0,39	0,00	0,00
Summa		**-4,54**	**-0,44**	**0,00**

Källa: Egna beräkningar.

12.18 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Men det finns också stöd eller utgifter som går via skattesystemet, s.k. skatteutgifter. Skatteutgifterna påverkar budgetens inkomstsida. De skatteutgifter som hör till respektive utgiftsområde redovisas i respektive utgiftsbilaga i denna proposition.

En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Ett exempel är den reducerade mervärdesskattesatsen på livsmedel som är 12 procent. Normen är i detta fall 25 procent och skatteutgiften utgörs av skillnaden mellan 25 och 12 procent multiplicerat med underlaget.

Förutom skatteutgifter finns även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen. Exempel på skattesanktioner är fastighetsskatt på lokaler, på industrienheter samt på elproduktionsenheter.

Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför oftast jämställas med stöd på budgetens utgiftssida.

Beräkningarna av skatteutgifternas storlek kan dock inte användas som en exakt offentligfinansiell effekt för den möjliga intäktsförstärkningen om en viss skatteutgift skulle slopas. Om t.ex. en skattebas förväntas minska när en skatteutgift slopas, innebär det att den faktiska intäktsförstärkningen blir mindre än den redovisade skatteutgiften. Det är även möjligt att ett slopande av vissa skatteutgifter leder till lägre skatteintäkter, exempelvis om produktion flyttar utomlands till följd av ändrade skatteregler. Beräkningarna tar heller inte hänsyn till de indirekta effekter som kan tänkas uppstå om en skatteutgift slopas. Indirekta effekter kan t.ex. vara att intäkterna från andra skatter påverkas.

En skattesats som är lägre än normen inom skatteutgiftsredovisningen kan t.ex. vara hög i ett internationellt perspektiv, varför en skatteutgift inte definitionsmässigt ska ses som ett stöd eller en subvention. Skatteutgifter kan i vissa fall vara samhällsekonomiskt effektiva i den meningen att ett bibehållande av skatteutgiften kan vara samhällsekonomiskt mer effektivt än ett slopande. Vissa skatteutgifter kan inte slopas då det t.ex. kan finnas unionsbestämmelser eller andra internationella överenskommelser som förhindrar detta.

En utförlig beskrivning av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98).

12.19 Författningskommentar

12.19.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

1 kap.
11 a §

I paragrafen anges vad som avses med stödordning.

Ändringen i *punkt 8* är en följdändring med anledning av att återbetalningen av skatt enligt 9 kap. 5 a § slopas. Vidare tas *punkt 10* bort som en följdändring med anledning av att skattenedsättningen i 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 slopas.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.3.

9 kap.
5 b §

I paragrafen regleras hur fördelningen av insatta energimängder ska göras när både el och bränsle har använts samtidigt för produktionen av värme eller kyla.

Ändringen är en följdändring med anledning av att återbetalningen av skatt enligt 5 a § slopas.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.3.

8 §

I paragrafen regleras beloppsgränser och andra villkor för återbetalning.

Ändringen i *tredje stycket* är en följdändring med anledning av att återbetalningen av skatt enligt 5 a § slopas.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.3.

11 kap.
6 §

I paragrafen regleras vem som får godkännas som frivilligt skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft.

Ändringen i *första stycket* innebär att *punkt 6* tas bort vilket innebär att förbrukning av elektrisk kraft i en datorhall inte längre är en grund för att godkännas som frivilligt skattskyldig.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.3.

9 §

I paragrafen anges för vilken förbrukning av elektrisk kraft som en skattskyldig får göra avdrag och med vilka belopp avdrag får göras.

Första stycket ändras på så sätt att *punkt 7* tas bort vilket innebär att avdrag inte längre får göras för skatt på förbrukning i en datorhall hos den skattskyldige. Därutöver tas *punkt 8 b* bort med innebörden att förbrukning i en datorhall omfattas av den skattskyldiges möjlighet att göra avdrag för förbrukning i de kommuner i norra Sverige som anges i 4 §. Efterföljande underpunkter i punkt 8 numreras om.

Ändringen i *andra stycket* är en följdändring med anledning av att punkt 7 i första stycket tas bort.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.3.

16 §

I paragrafen samlas vissa villkor som är gemensamma för flera bestämmelser om återbetalning för energiskatt på el.

Ändringen i *första stycket* är en följdändring med anledning av att 15 § upphävs.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.3.

17 §

I paragrafen samlas vissa villkor som är gemensamma för flera bestämmelser om avdrag och återbetalning för energiskatt på el.

Ändringen i *första stycket* är en följdändring med anledning av att 15 § upphävs.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.3.

12.19.2 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

67 kap.
8 §

Av paragrafen framgår storleken på jobbskatteavdraget för dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Ändringen innebär att skattereduktion ges med ett belopp som motsvarar en större andel av arbetsinkomsterna för personer med arbetsinkomster upp till ca 1 800 000 kronor per år.

Övervägandena finns i avsnitt 12.1.3.

12.19.3 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

3 kap.
15 §

I paragrafen anges vad som avses med punktskatt.

Ändringen innebär att *punkt 14* om lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns tas bort. Efterföljande punkt numreras om. Ändringen är redaktionell och innebär ingen ändring i sak för de punkter som kvarstår i paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 12.7.4.

7 kap.
1 a §

I paragrafen finns bestämmelser om registrering.

Ändringen innebär att *punkt 13* om lagen om skatt på avfall som förbränns tas bort. Övriga ändringar är endast redaktionella. Ändringarna innebär ingen ändring i sak för de punkter som kvarstår i paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 12.7.4.

12.19.4 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

53 kap.
5 §

I paragrafen finns en uppräkning av vissa beslut om återbetalning som anses vara beslut om punktskatt.

Ändringarna i *punkt 2* innebär att hänvisningarna till skattenedsättningen för energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i en datorhall och för framställning av värme eller kyla för förbrukning i en datorhall tas bort.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.3.

12.19.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

7 a §

Paragrafen är ny och reglerar beskattning vid import när uppgift om en skattepliktig varas nettovikt inte framgår av en tulldeklaration.

Situationen kan uppkomma dels om det inte finns någon tulldeklaration, dels om tulldeklarationen inte innehåller uppgifter om nettovikt. I sådana fall ska skatten inte beräknas enligt 3 § andra–fjärde styckena och 4–7 §§, utan i stället tas ut enligt de skattebelopp som anges i paragrafen. Att skatt inte ska beräknas enligt 3 § andra–fjärde styckena och 4–7 §§ innebär att beskattning inte längre sker utifrån varornas vikt, samt att reglerna om avdrag inte är tillämpliga. Om den skattskyldige vill göra avdrag på grund av varans kemikalieinnehåll måste den begära att skatten ska beräknas utifrån vanliga regler, se kommentaren till 15 c §. Skattebeloppen i paragrafen är angivna per vara.

Paragrafen utformas i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.3.

7 b §

Paragrafen är ny och reglerar årlig omräkning av schablonbeloppen i 7 a § utifrån förändringar i konsumentprisindex (s.k. indexering).

Omräkningen sker genom att schablonbeloppen varje år justeras utifrån skillnaden mellan det allmänna prisläget i juni månad det år beräkningen sker och juni månad närmast föregående år. Detta innebär att omräkning sker enligt samma grunder som föreslås för de ordinarie skattebeloppen, se kommentaren till 3 a § i avsnitt 12.19.5.

Paragrafen utformas i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.3.

15 c §

Paragrafen är ny och reglerar möjligheten för den skattskyldige att få skatten beräknad enligt ordinarie regler när 7 a § har tillämpats.

Om en skattskyldig har fått skatten beslutad enligt 7 a § har han eller hon möjlighet att inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om skatt till Tullverket skriftligen inkomma med uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt. Tullverket ska då ompröva det tidigare beslutet. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3–7 §§, vilket innebär att skatten ska beräknas utifrån

varans vikt och att den skattskyldige har möjlighet att göra avdrag baserat på varans kemikalieinnehåll. Att uppgifterna ska lämnas skriftligen är teknikoberoende. Det kan exempelvis ske via e-post. Omprövningen innebär att det nya beslutet ersätter det tidigare. Enligt 15 § andra stycket gäller tullagen (2016:253) för skatt som ska betalas till Tullverket, vilket medför att det nya beslutet kan överklagas enligt de sedvanliga reglerna för överklagande av omprövade beslut i tullagen.

När det nya beslutet har fattats finns det inte längre någon möjlighet att återgå till beskattning enligt schablon. Vid en eventuell ytterligare omprövning ska skatten i sådant fall beräknas enligt de ordinarie reglerna. Omvänt gäller att om den skattskyldige inte inom två månader från det att han eller hon tog del av beslutet om schablonbeskattning skriftligen har inkommit med uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt finns det inte längre någon möjlighet att beräkna skatten utifrån de ordinarie reglerna. Det är exempelvis då inte längre möjligt att vid en omprövning pröva om den skattskyldige har rätt till avdrag på grund av varans kemikalieinnehåll.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.3.

12.19.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

7 a §

I paragrafen regleras beskattning vid import då uppgift om en skattepliktig varas nettovikt inte framgår av en tulldeklaration.

Hänvisningen i *första stycket* till reglerna om skattskyldighetens inträde ändras så att den avser 12 § första stycket 4 eller andra stycket.

Paragrafen utformas i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.5.

12.19.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

1 §

I paragrafen anges lagens tillämpningsområde.

I *tredje stycket* ändras hänvisningen till rådets förordning (EEG) 2658/87 så att den avser lydelsen enligt kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/1832, vilket är den lydelse som gällde den 1 januari 2022. Hänvisningen till förordningen är statisk.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.4.

2 §

I paragrafen anges vissa definitioner som används i lagen.

Första stycket ändras på så sätt att ”CAS-nummer”, ”reaktivt tillsatt förening” och ”additivt tillsatt förening” tas bort.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.1.

3 §

I paragrafen regleras vilka varor som är skattepliktiga och skattebelopp.

I *första stycket* byts vissa KN-nummer ut och andra tas bort. De varor som omfattades av KN-nummer 8519 50, som tas bort, ingår numera i KN-nummer 8519 81. Vilken

lydelse av KN-nummer som avses ändras dessutom i 1 §, se kommentaren till den paragrafen.

I *andra stycket* justeras skattebeloppen.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.1 och 12.13.3.4.

3 a §

I paragrafen regleras årlig omräkning av skattebeloppen utifrån förändringar i konsumentprisindex (s.k. indexering).

Ändringarna innebär att indexeringen sker på ett något annorlunda sätt jämfört med tidigare. I *första stycket* förklaras att omräkningen för kalenderåret 2024 och efterföljande kalenderår sker utifrån den modell som anges i andra stycket. Det anges även att regeringen före november månads utgång varje år ska fastställa de omräknade skattebeloppen för nästa år, vilket tidigare angavs i tredje stycket.

Av *andra stycket* framgår att påföljande års skattebelopp, i stället för att utgå från ett i lagtexten fastställt basår, ska beräknas genom att de skattebelopp som gäller den 1 augusti det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal. Jämförelsetalet anger enligt *tredje stycket* förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad närmast föregående år. Det innebär att jämförelsetalet ska beräknas genom att KPI-indextalet för juni det år omräkningen sker divideras med det KPI-indextal som gäller för juni året före det år omräkningen sker. Den resulterande kvoten utgör jämförelsetalet och är den multiplikator som ska användas för att räkna om skattebeloppen. Jämförelsetalet ska avrundas till fyra decimaler och de omräknade skattebeloppen avrundas till hela kronor och ören.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.1.

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om skatteavdrag. Genom de föreslagna ändringarna samlas reglerna i nuvarande 4–6 §§ till 4 §.

Ändringarna i *första stycket* innebär, förutom att reglerna samlas ihop, att uppdelningen mellan additivt och reaktivt tillsatta föreningar tas bort och att högsta avdragsnivån höjs från 90 till 95 procent. Den skattskyldige får göra avdrag för skatt med 50 procent av skatten om den skattepliktiga varan inte innehåller någon brom- eller klorförening. Om varan inte heller innehåller någon fosforförening får avdrag i stället göras med 95 procent. För att få göra avdrag med 95 procent av skatten krävs att varan inte innehåller någon brom-, klor- eller fosforförening.

Ändringarna i *andra stycket* innebär att vissa bestämmelser om skatteavdrag som tidigare fanns i 5 och 6 §§ samlas i 4 § utan någon ändring i sak. Vid bedömningen av rätten till avdrag enligt första stycket ska enbart beaktas föreningar som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i antingen ett kretskort (*första punkten*) eller en plastdel som väger mer än 25 gram (*andra punkten*). Det innebär att kemikalieinnehållet i andra delar än kretskort eller plastdelar som väger mer än 25 gram inte påverkar rätten till avdrag. Dessutom påverkas inte avdragsrätten av brom-, klor- eller fosforföreningar som utgör 0,1 viktprocent eller lägre av det homogena materialet i den relevanta delen. För ett kretskort undantas även enligt första punkten kortets komponenter. Det är alltså kemikalieinnehållet i mönsterkortet, och inte de påmonterade komponenterna, som är relevant. Vad som avses med homogent material respektive brom-, klor- och fosforförening anges i 2 §.

Paragrafen utformas i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.1.

7 a §

I paragrafen regleras beskattning vid import då uppgift om en skattepliktig varas nettovikt inte framgår av en tulldeklaration.

Hänvisningen i *första stycket* till de ordinarie reglerna ändras så att den avser 3 § andra–fjärde styckena och 4 §. Dessutom justeras skattebeloppen och KN-numren så att de överensstämmer med 3 § i den nya lydelsen.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.1, 12.13.3.3 och 12.13.3.4.

8 a §

I paragrafen regleras effekterna av felaktiga uppgifter från konsumenter vid distansförsäljning.

I *första stycket* byts begreppet ”svensk konsument” ut mot ”konsument i Sverige”. Genom ändringen förtydligas att det avser en konsument som beställer varor till Sverige. Någon ändring i sak är inte avsedd, eftersom även den tidigare lydelsen är avsedd att läsas på detta sätt. Det är således fråga om ett språkligt förtydligande.

Övriga ändringar innebär att hänvisningarna till 8 § ändras så att det förtydligas att de avser första stycket i den paragrafen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

12 §

I paragrafen regleras skattskyldighetens inträde.

I *första stycket punkt 1 b)* ändras skattskyldighetens inträde då en lagerhållare tar en skattepliktig vara till ett försäljningsställe för detaljförsäljning. Tidigare inträdde skattskyldigheten enbart när varan togs till ett eget försäljningsställe, men genom ändringen är det tillräckligt att varan tas till ett försäljningsställe. Skattskyldigheten inträder således även om varan tas till någon annans försäljningsställe för detaljförsäljning. I en situation då en lagerhållare säljer en skattepliktig vara till en annan lagerhållare och enligt den senare lagerhållarens instruktion levererar varan direkt till dennes försäljningsställe är det den senare lagerhållaren som blir skattskyldig.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.1.

13 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om ett generellt undantag från skattskyldighetens inträde.

Ändringen i *första stycket* innebär att undantaget från skattskyldighet ändras så att det, i stället för att avse skattepliktiga varor som skattskyldighet enligt lagen tidigare har inträtt för, avser skattepliktiga varor som i Sverige tidigare uppfyllt något av de i paragrafen uppställda villkoren (punkterna 1–3). Att ett av villkoren ska vara uppfyllt ”tidigare” innebär att det ska vara uppfyllt innan skattskyldighetens inträde. Att något av villkoren uppfylls i samband med eller efter det att skattskyldigheten inträder innebär inte att varan undantas från beskattning. Däremot kommer varan i så fall att undantas från beskattning om förutsättningarna för skattskyldighet återigen skulle uppfyllas. Vad som menas med att ett villkor ska vara uppfyllt ”i Sverige” beskrivs nedan. Eftersom det är fråga om ett undantag från skattskyldighet är det den skattskyldige som ska visa att förutsättningarna för skattefrihet är uppfyllda. Det räcker

dock att något av de uppräknade villkoren är uppfyllda för att skattskyldighet inte ska inträda.

Enligt villkoret i *första punkten* ska varan i Sverige ha ägts av någon annan än en lagerhållare. Det innebär att varan vid någon tidpunkt ska ha befunnit sig i Sverige samtidigt som dess ägare inte var lagerhållare. Att ägaren tidigare eller senare har varit eller blivit godkänd som lagerhållare påverkar inte undantaget. Det spelar ingen roll om ägaren är en privatperson eller ett företag, så länge den inte är lagerhållare.

Enligt villkoret i *andra punkten* ska varan i Sverige ha tagits till ett försäljningsställe för detaljförsäljning. Villkoret motsvarar inträdet för skattskyldighet enligt 12 § 1 b. För att villkoret ska vara uppfyllt krävs även att försäljningsstället är beläget i Sverige. Med detaljförsäljningsställe avses butikslokal och eventuellt butikslager som ligger i direkt anslutning till själva butikslokalen. Fabrikslager, centrallager och andra lager dit allmänheten inte har tillträde för att göra privata inköp ska inte anses utgöra detaljförsäljningsställe. Detta gäller även om det från lagret sker direktförsäljning till konsument via Internet, telefon, postorderkatalog eller liknande.

Enligt villkoret i *tredje punkten* ska varan i Sverige ha tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning. Detta täcker in en rad situationer. Det kan exempelvis vara fråga om att ägaren använder varan eller att den ges bort. Det omfattar även att elektronik lämnas in till en återvinningscentral eller producentansvarsorganisation. Undantaget motsvarar inträdet för skattskyldighet enligt 12 § 1 c, men får i praktiken en större tillämpning då det inte krävs att ägaren är lagerhållare. Liksom för övriga villkor krävs att det ska ha uppfyllts i Sverige. Att någon exempelvis har använt en vara i något annat land medför inte att villkoret blir uppfyllt.

I många situationer kommer flera av villkoren att vara uppfyllda samtidigt. Om en lagerhållare exempelvis säljer en dator som tidigare ägts och använts av en privatperson i Sverige är undantaget tillämpligt dels på grund av att datorn i Sverige tidigare har ägts av någon annan än en lagerhållare, dels på grund av att den i Sverige har tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning i och med att privatpersonen tidigare har använt den.

I ett nytt *andra stycke* finns en bestämmelse om samordningen mellan undantaget och återbetalning enligt 13 a §. Förhållandet mellan undantaget och återbetalning reglerades tidigare i första stycket. Vid bedömningen av om undantaget enligt första stycket är tillämpligt ska förhållanden och händelser som gällt eller inträffat före ett beslut om att bevilja återbetalning enligt 13 a § inte beaktas. För pågående förhållanden, såsom att varan ägs av någon annan än en lagerhållare, är det enbart perioden innan beslutet om återbetalning som inte beaktas. Om samma person i Sverige äger varan även efter återbetalningen innebär det att undantaget blir tillämpligt.

I ett nytt *tredje stycke* införs ett generellt undantag från skattskyldighet för varor som har tillverkats före den 1 juli 2017. Tillverkningen kan ha skett i Sverige eller i något annat land. För att undantaget ska vara tillämpligt krävs att varan som sådan har tillverkats före den 1 juli 2017. Det är inte tillräckligt att varan innehåller delar tillverkade före detta datum om själva varan är tillverkad senare. I praktiken kommer varor tillverkade före detta datum sannolikt i de flesta fall även uppfylla kraven för undantag i första stycket.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.2.

15 c §

I paragrafen regleras möjligheten för den skattskyldige att få skatten beräknad enligt ordinarie regler när 7 a § har tillämpats.

Hänvisningen till de ordinarie reglerna i 3–7 §§ ändras så att den avser 3 och 4 §§.

Övervägandena finns i avsnitt 12.13.3.1 och 12.13.3.3.

12.19.8 Förslaget till lag om upphävande av lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns

Lagen innebär att lagen om skatt på avfall som förbränns upphör att gälla.

Enligt *första punkten* i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna träder lagen i kraft den 1 januari 2023.

Enligt *andra punkten* gäller den upphävda lagen dock fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Det innebär att avfallsförbränningsskatt ska redovisas och betalas för skattskyldighet som uppkommit fram t.o.m. utgången av december 2022, dvs. för avfall som förts in på anläggningen fram t.o.m. utgången av december 2022. Att den upphävda lagen ska fortsätta gälla endast för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet innebär att avdrag inte får göras för avfall som förs ut från en anläggning efter ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 12.7.3 och 12.7.5.

12.19.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:174) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

3 kap.
15 §

I paragrafen anges vad som avses med punktskatt.

Ändringen innebär att *punkt 12* om lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns tas bort. Efterföljande punkter numreras om. Ändringarna innebär ingen ändring i sak för de punkter som kvarstår i paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 12.7.4.

7 kap.
1 a §

I paragrafen finns bestämmelser om registrering.

Ändringen innebär att *punkt 1 j* om lagen om skatt på avfall som förbränns i *första stycket* tas bort. En mindre språklig ändring görs också. Ändringarna innebär ingen ändring i sak för de punkter som kvarstår i paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 12.7.4.

Bilaga 1

Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2023

Innehållsförteckning

1 Specifikation av budgetens utgifter för 2023 2

2 Specifikation av budgetens inkomster för 2023 15

I denna bilaga sammanställs budgetens utgifter och inkomster för 2023. Utgifterna är uppdelade på 27 utgiftsområden och inkomsterna på inkomsttyper och inkomsttitlar.

1 Specifikation av budgetens utgifter för 2023

Tabell 1.1 Specifikation av budgetens utgifter för 2023

Tusental kronor

Utgifts-område		
1	**Rikets styrelse**	**18 270 004**
	1 Statschefen	**167 903**
	1 Kungliga hov- och slottsstaten	167 903
	2 Riksdagen och dess myndigheter	**2 696 711**
	1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	1 004 077
	2 Riksdagens förvaltningsanslag	996 390
	3 Riksdagens fastighetsanslag	210 000
	4 Riksdagens ombudsmän (JO)	127 126
	5 Riksrevisionen	359 118
	3 Sametinget och samepolitiken	**59 676**
	1 Sametinget	59 676
	4 Regeringskansliet m.m.	**9 584 123**
	1 Regeringskansliet m.m.	9 584 123
	5 Länsstyrelserna	**3 760 438**
	1 Länsstyrelserna m.m.	3 760 438
	6 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	**683 379**
	1 Allmänna val och demokrati	149 840
	2 Justitiekanslern	80 863
	3 Integritetsskyddsmyndigheten	172 794
	4 Valmyndigheten	60 164
	5 Stöd till politiska partier	169 200
	6 Institutet för mänskliga rättigheter	50 518
	7 Nationella minoriteter	**227 771**
	1 Åtgärder för nationella minoriteter	207 771
	2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	20 000
	8 Medier	**1 058 693**
	1 Mediestöd	1 010 519
	2 Myndigheten för press, radio och tv	48 174
	9 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	**31 310**
	1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	31 310
2	**Samhällsekonomi och finansförvaltning**	**19 021 399**
	1 Statskontoret	108 272
	2 Kammarkollegiet	118 318
	3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	23 050
	4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1 693
	5 Statliga tjänstepensioner m.m.	15 206 904
	6 Finanspolitiska rådet	11 035
	7 Konjunkturinstitutet	78 255

Utgifts-område		
	8 Ekonomistyrningsverket	211 395
	9 Statistiska centralbyrån	608 582
	10 Bidragsfastigheter	290 000
	11 Finansinspektionen	788 347
	12 Riksgäldskontoret	364 014
	13 Bokföringsnämnden	14 138
	14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	110 116
	15 Statens servicecenter	915 068
	16 Finansmarknadsforskning	59 953
	17 Upphandlingsmyndigheten	112 259
3	**Skatt, tull och exekution**	**12 923 291**
	1 Skatteverket	8 199 362
	2 Tullverket	2 588 670
	3 Kronofogdemyndigheten	2 135 259
4	**Rättsväsendet**	**68 305 854**
	1 Polismyndigheten	37 043 384
	2 Säkerhetspolisen	2 060 983
	3 Åklagarmyndigheten	2 302 661
	4 Ekobrottsmyndigheten	952 757
	5 Sveriges Domstolar	7 051 168
	6 Kriminalvården	13 383 310
	7 Brottsförebyggande rådet	231 644
	8 Rättsmedicinalverket	587 265
	9 Brottsoffermyndigheten	53 390
	10 Ersättning för skador på grund av brott	221 953
	11 Rättsliga biträden m.m.	3 961 357
	12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	94 987
	13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19 174
	14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	100 157
	15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	28 231
	16 Domarnämnden	11 433
	17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	202 000
5	**Internationell samverkan**	**2 094 669**
	1 Avgifter till internationella organisationer	1 333 554
	2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	183 294
	3 Nordiskt samarbete	13 595
	4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	4 826
	5 Inspektionen för strategiska produkter	114 404
	6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	79 358
	7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28 402
	8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19 175
	9 Svenska institutet	132 371
	10 Information om Sverige i utlandet	15 475
	11 Samarbete inom Östersjöregionen	170 215
6	**Försvar och samhällets krisberedskap**	**93 952 930**

Utgifts-område		
	1 Försvar	**87 949 269**
	1 Förbandsverksamhet och beredskap	51 453 048
	2 Försvarsmaktens insatser internationellt	1 501 512
	3 Anskaffning av materiel och anläggningar	27 949 405
	4 Forskning och teknikutveckling	951 905
	5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	11 638
	6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	351 386
	7 Officersutbildning m.m.	268 034
	8 Försvarets radioanstalt	1 927 077
	9 Totalförsvarets forskningsinstitut	262 457
	10 Nämnder m.m.	7 286
	11 Försvarets materielverk	3 204 537
	12 Försvarsunderrättelsedomstolen	10 984
	13 Myndigheten för totalförsvarsanalys	50 000
	2 Samhällets krisberedskap	**5 547 423**
	1 Kustbevakningen	1 488 971
	2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	506 850
	3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	27 580
	4 Krisberedskap	1 380 608
	5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	426 671
	6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 480 372
	7 Statens haverikommission	49 611
	8 Myndigheten för psykologiskt försvar	124 066
	9 Rakel Generation 2	62 694
	3 Strålsäkerhet	**456 238**
	1 Strålsäkerhetsmyndigheten	456 238
7	**Internationellt bistånd**	**47 206 227**
	1 Internationellt utvecklingssamarbete	**47 206 227**
	1 Biståndsverksamhet	45 297 746
	2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 612 297
	3 Nordiska Afrikainstitutet	16 889
	4 Folke Bernadotteakademin	208 199
	5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
	6 Utvärdering av internationellt bistånd	21 096
8	**Migration**	**16 019 745**
	1 Migrationsverket	4 718 546
	2 Ersättningar och bostadskostnader	9 060 000
	3 Migrationspolitiska åtgärder	143 013
	4 Domstolsprövning i utlänningsmål	779 576
	5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	200 800
	6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	291 158
	7 Utresor för avvisade och utvisade	326 202
	8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	500 450
9	**Hälsovård, sjukvård och social omsorg**	**110 429 732**
	1 Hälso- och sjukvårdspolitik	**67 608 794**
	1 Socialstyrelsen	815 421
	2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	92 070

Utgifts-område		
	3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	161 782
	4 Tandvårdsförmåner	7 367 141
	5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	34 355 000
	6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	18 128 486
	7 Sjukvård i internationella förhållanden	511 409
	8 Bidrag till psykiatri	2 092 643
	9 Läkemedelsverket	162 922
	10 E-hälsomyndigheten	122 129
	11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	3 000 000
	12 Inspektionen för vård och omsorg	799 791
	2 Folkhälsopolitik	**1 182 025**
	1 Folkhälsomyndigheten	551 054
	2 Insatser för vaccinberedskap	120 500
	3 Bidrag till WHO	46 665
	4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	125 502
	5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	143 304
	6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga	50 000
	7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre	145 000
	3 Funktionshinderspolitik	**254 550**
	1 Myndigheten för delaktighet	65 808
	2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
	4 Politik för sociala tjänster	**40 420 430**
	1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	35 614
	2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	778 714
	3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	264 395
	4 Kostnader för statlig assistansersättning	24 590 527
	5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	11 520 490
	6 Statens institutionsstyrelse	1 934 179
	7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	1 257 451
	8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	39 060
	5 Barnrättspolitik	**89 442**
	1 Barnombudsmannen	27 181
	2 Barnets rättigheter	62 261
	6 Forskningspolitik	**874 491**
	1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	54 988
	2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	819 503
10	**Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning**	**106 427 304**
	1 Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	**97 077 356**
	1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	45 645 099
	2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	45 422 161
	3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 357 000
	4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 316 000
	5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	35 792
	6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 491 700
	7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	809 604
	2 Myndigheter	**9 349 948**
	1 Försäkringskassan	9 276 970

Utgifts-område		
	2 Inspektionen för socialförsäkringen	72 978
11	**Ekonomisk trygghet vid ålderdom**	**55 394 136**
	1 Ersättning vid ålderdom	**54 689 000**
	1 Garantipension till ålderspension	25 629 100
	2 Efterlevandepensioner till vuxna	8 580 400
	3 Bostadstillägg till pensionärer	13 448 100
	4 Äldreförsörjningsstöd	1 105 400
	5 Inkomstpensionstillägg	5 926 000
	2 Myndigheter	**705 136**
	1 Pensionsmyndigheten	705 136
12	**Ekonomisk trygghet för familjer och barn**	**105 159 584**
	1 Barnbidrag	33 389 255
	2 Föräldraförsäkring	49 662 693
	3 Underhållsstöd	2 897 838
	4 Adoptionsbidrag	14 784
	5 Barnpension och efterlevandestöd	1 081 900
	6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	4 485 381
	7 Pensionsrätt för barnår	9 063 100
	8 Bostadsbidrag	4 564 633
13	**Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering**	**5 565 206**
	1 Nyanlända invandrares etablering	**4 244 113**
	1 Etableringsåtgärder	112 030
	2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	4 132 083
	2 Diskriminering	**235 526**
	1 Diskrimineringsombudsmannen	134 607
	2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	100 919
	3 Jämställdhet	**825 567**
	1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	705 039
	2 Jämställdhetsmyndigheten	72 365
	3 Bidrag för kvinnors organisering	48 163
	4 Segregation	**260 000**
	1 Åtgärder mot segregation	260 000
14	**Arbetsmarknad och arbetsliv**	**90 103 686**
	1 Arbetsmarknad	**88 995 495**
	1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 591 264
	2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	38 432 392
	3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	6 926 037
	4 Lönebidrag och Samhall m.m.	20 830 367
	5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	131 059
	6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	2 414 000
	7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	550 000
	8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	43 666
	9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	81 327
	10 Bidrag till administration av grundbeloppet	59 956
	11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
	12 Bidrag till lönegarantiersättning	1 678 000
	13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	8 129 311

Utgifts-område		
	14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	1 119 813
	15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen	1 000 000
	2 Arbetsliv	**1 108 191**
	1 Arbetsmiljöverket	819 020
	2 Arbetsdomstolen	35 798
	3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33 722
	4 Medlingsinstitutet	57 683
	5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	49 968
	6 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000
15	**Studiestöd**	**27 912 395**
	1 Studiehjälp	4 499 895
	2 Studiemedel	19 738 606
	3 Omställningsstudiestöd	1 360 000
	4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	734 890
	5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	62 150
	6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	27 000
	7 Studiestartsstöd	400 000
	8 Centrala studiestödsnämnden	1 071 379
	9 Överklagandenämnden för studiestöd	18 475
16	**Utbildning och universitetsforskning**	**94 991 971**
	1 Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	**33 064 097**
	1 Statens skolverk	1 319 762
	2 Statens skolinspektion	546 884
	3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	803 307
	4 Sameskolstyrelsen	59 667
	5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	3 906 193
	6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	259 837
	7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola	4 999 000
	8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	200 720
	9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	112 082
	10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	1 151 526
	11 Skolforskningsinstitutet	25 714
	12 Praktiknära skolforskning	36 043
	13 Bidrag till lärarlöner	4 875 000
	14 Särskilda insatser inom skolområdet	203 418
	15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	6 658 000
	16 Bidrag till vissa studier	17 525
	17 Statligt stöd till vuxenutbildning	3 994 422
	18 Myndigheten för yrkeshögskolan	140 761
	19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	3 754 236
	2 Universitet och högskolor	**51 652 865**
	1 Universitetskanslersämbetet	173 509
	2 Universitets- och högskolerådet	243 502
	3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 028 199
	4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 366 674

Utgifts-område		
	5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 350 343
	6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 466 462
	7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 379 997
	8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 767 794
	9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 964 583
	10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 803 777
	11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 592 610
	12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 249 048
	13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 745 359
	14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 081 958
	15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	802 164
	16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 773 802
	17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 327 305
	18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 869 222
	19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	761 365
	20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	439 523
	21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	774 514
	22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	289 358
	23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 204 546
	24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	395 801
	25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	899 925
	26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	326 772
	27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	637 737
	28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	291 374
	29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 078 634
	30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	304 322
	31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	695 645
	32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	286 544
	33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	286 053
	34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	111 348
	35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	218 801
	36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	56 410
	37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	124 960
	38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	35 379
	39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	569 707
	40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	107 553
	41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	488 276
	42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	110 949
	43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	528 472
	44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	117 807
	45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	461 501
	46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	104 587
	47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	456 061
	48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	100 773
	49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	353 644

Utgifts-område		
	50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	67 509
	51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	425 654
	52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	94 996
	53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	182 851
	54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22 530
	55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	70 663
	56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	13 217
	57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	147 358
	58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22 667
	59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	480 644
	60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	127 207
	61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	39 680
	62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	39 611
	63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 848 585
	64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	1 003 999
	65 Särskilda medel till universitet och högskolor	578 029
	66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 815 236
	67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	67 780
	3 Forskning	**10 117 495**
	1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	7 380 846
	2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	420 061
	3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	197 631
	4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 297 356
	5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	46 759
	6 Institutet för rymdfysik	63 310
	7 Kungl. biblioteket	435 537
	8 Polarforskningssekretariatet	67 414
	9 Sunet	49 183
	10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 465
	11 Etikprövningsmyndigheten	51 758
	12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	9 330
	13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	87 995
	14 Gentekniknämnden	4 850
	4 Vissa gemensamma ändamål	**157 514**
	1 Internationella program	81 589
	2 Avgift till Unesco och ICCROM	32 186
	3 Kostnader för Svenska Unescorådet	11 096
	4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	32 643
17	**Kultur, medier, trossamfund och fritid**	**16 667 948**
	1 Kulturområdesövergripande verksamhet	**2 579 332**
	1 Statens kulturråd	71 187
	2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	532 082
	3 Skapande skola	201 464
	4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
	5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 852

Utgifts-område		
	6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 700 935
	7 Myndigheten för kulturanalys	18 659
	2 Teater, dans och musik	**1 481 422**
	1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 131 287
	2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	251 614
	3 Statens musikverk	98 521
	3 Litteraturen, läsandet och språket	**413 099**
	1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	205 735
	2 Myndigheten för tillgängliga medier	133 363
	3 Institutet för språk och folkminnen	74 001
	4 Bildkonst, arkitektur, form och design	**112 207**
	1 Statens konstråd	11 347
	2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	42 947
	3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 844
	4 Bidrag till bild- och formområdet	46 069
	5 Konstnärernas villkor	**592 232**
	1 Konstnärsnämnden	23 702
	2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	568 530
	6 Arkiv	**455 002**
	1 Riksarkivet	455 002
	7 Kulturmiljö	**1 035 877**
	1 Riksantikvarieämbetet	291 835
	2 Bidrag till kulturmiljövård	276 042
	3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
	4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000
	8 Museer och utställningar	**1 810 273**
	1 Centrala museer: Myndigheter	1 406 004
	2 Centrala museer: Stiftelser	273 714
	3 Bidrag till vissa museer	79 718
	4 Forum för levande historia	50 757
	5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80
	9 Trossamfund	**98 519**
	1 Myndigheten för stöd till trossamfund	16 600
	2 Stöd till trossamfund	81 919
	10 Film	**553 444**
	1 Filmstöd	553 444
	11 Medier	**86 549**
	1 Sändningar av TV Finland	9 671
	2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 488
	3 Avgift till europeiska audiovisuella observatoriet	533
	4 Statens medieråd	24 401
	5 Stöd till taltidningar	48 456
	12 Ungdomspolitik	**372 370**
	1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	59 690
	2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	290 680
	3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	22 000
	13 Politik för det civila samhället	**2 380 518**

Utgifts-område		
	1 Stöd till idrotten	2 091 811
	2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164
	3 Stöd till friluftsorganisationer	97 785
	4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
	5 Insatser för den ideella sektorn	123 758
	14 Folkbildning	**4 618 772**
	1 Bidrag till folkbildningen	4 337 783
	2 Bidrag till tolkutbildning	48 831
	3 Särskilda insatser inom folkbildningen	30 000
	4 Särskilt utbildningsstöd	202 158
	15 Tillsyn över spelmarknaden	**78 332**
	1 Spelinspektionen	78 332
18	**Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik**	**6 099 158**
	1 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	**5 824 739**
	1 Bostadspolitisk utveckling	35 600
	2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500
	3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
	4 Boverket	288 029
	5 Statens geotekniska institut	54 369
	6 Lantmäteriet	721 241
	7 Energieffektivisering av flerbostadshus	350 000
	8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	4 320 000
	2 Konsumentpolitik	**274 419**
	1 Konsumentverket	171 338
	2 Allmänna reklamationsnämnden	54 447
	3 Fastighetsmäklarinspektionen	31 951
	4 Åtgärder på konsumentområdet	13 559
	5 Bidrag till miljömärkning av produkter	3 124
19	**Regional utveckling**	**4 534 201**
	1 Regionala utvecklingsåtgärder	1 993 337
	2 Transportbidrag	450 864
	3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 440 000
	4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	650 000
20	**Allmän miljö- och naturvård**	**19 542 691**
	1 Miljöpolitik	**18 302 894**
	1 Naturvårdsverket	620 648
	2 Miljöövervakning m.m.	391 714
	3 Åtgärder för värdefull natur	1 130 035
	4 Sanering och återställning av förorenade områden	1 087 568
	5 Miljöforskning	96 825
	6 Kemikalieinspektionen	311 404
	7 Avgifter till Internationella organisationer	285 631
	8 Klimatbonus	5 955 000
	9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	283 581
	10 Klimatanpassning	140 000

Utgifts-område		
	11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 244 565
	12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	169 100
	13 Internationellt miljösamarbete	37 400
	14 Skydd av värdefull natur	1 170 500
	15 Havs- och vattenmyndigheten	317 723
	16 Klimatinvesteringar	3 055 000
	17 Klimatpremier	462 000
	18 Industriklivet	1 354 000
	19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	115 000
	20 Driftstöd för bio-CCS	25 000
	21 Kompetenslyft för klimatomställningen	50 200
	2 Miljöforskning	**1 239 797**
	1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	132 389
	2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 107 408
21	**Energi**	**4 944 849**
	1 Statens energimyndighet	452 970
	2 Insatser för energieffektivisering	397 000
	3 Insatser för fossilfri elproduktion	21 000
	4 Energiforskning	1 417 723
	5 Energimarknadsinspektionen	209 401
	6 Elberedskap	453 000
	7 Avgifter till internationella organisationer	25 328
	8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m	155 000
	9 Elsäkerhetsverket	73 427
	10 Laddinfrastruktur	1 090 000
	11 Biogasstöd	650 000
22	**Kommunikationer**	**78 952 417**
	1 Transportpolitik	**76 658 228**
	1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	34 468 391
	2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	30 950 890
	3 Trafikverket	1 455 481
	4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	533 308
	5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
	6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	151 013
	7 Trafikavtal	1 098 000
	8 Viss internationell verksamhet	30 557
	9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	83 179
	10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	550 000
	11 Trängselskatt i Stockholm	1 648 987
	12 Transportstyrelsen	2 407 440
	13 Trafikanalys	70 527
	14 Trängselskatt i Göteborg	920 705
	15 Sjöfartsstöd	1 600 000
	16 Internationell tågtrafik	95 000
	17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	351 000
	18 Lån till körkort	151 466
	19 Obemannad luftfart	30 000

Utgifts-område		
	2 Politiken för informationssamhället	**2 294 189**
	1 Post- och telestyrelsen	119 862
	2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	131 278
	3 Grundläggande betaltjänster	25 037
	4 Informationsteknik och telekommunikation	90 844
	5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	1 549 014
	6 Myndigheten för digital förvaltning	162 410
	7 Digital förvaltning	215 744
23	**Areella näringar, landsbygd och livsmedel**	**19 373 352**
	1 Skogsstyrelsen	533 764
	2 Insatser för skogsbruket	594 373
	3 Statens veterinärmedicinska anstalt	171 348
	4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	116 041
	5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
	6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar	133 349
	7 Ersättningar för viltskador m.m.	67 778
	8 Statens jordbruksverk	740 665
	9 Bekämpning av växtskadegörare	15 000
	10 Gårdsstöd m.m.	5 637 032
	11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	149 000
	12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	27 200
	13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	109 000
	14 Livsmedelsverket	327 670
	15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	204 160
	16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	46 913
	17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 068 306
	18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 468 013
	19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	92 330
	20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	24 116
	21 Åtgärder på fjällägenheter	1 529
	22 Främjande av rennäringen m.m.	125 915
	23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 160 339
	24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	738 664
	25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
	26 Nedsättning av slakteriavgifter	81 837
	27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	21 000
	28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	53 000
	29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	115 000
	30 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027	2 000 000
	31 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027	1 538 900
24	**Näringsliv**	**11 407 773**
	1 Näringspolitik	**10 754 218**
	1 Verket för innovationssystem	281 929
	2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 439 755

Utgifts-område		
	3 Institutens strategiska kompetensmedel	834 268
	4 Tillväxtverket	490 399
	5 Näringslivsutveckling	357 442
	6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	69 351
	7 Turismfrämjande	104 613
	8 Sveriges geologiska undersökning	304 249
	9 Geovetenskaplig forskning	5 923
	10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
	11 Bolagsverket	68 140
	12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
	13 Konkurrensverket	175 846
	14 Konkurrensforskning	10 804
	15 Upprustning och drift av Göta kanal	39 910
	16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	27 850
	17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	363 000
	18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16 860
	19 Finansiering av rättegångskostnader	18 000
	20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	269 472
	21 Patent- och registreringsverket	339 080
	22 Stöd vid korttidsarbete	365 000
	23 Brexitjusteringsreserven	750 000
	24 Elstöd	2 400 000
	2 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	**653 555**
	1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	26 298
	2 Kommerskollegium	94 265
	3 Exportfrämjande verksamhet	313 367
	4 Investeringsfrämjande	67 772
	5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
	6 Bidrag till standardiseringen	31 336
	7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	100 000
25	**Allmänna bidrag till kommuner**	**157 545 359**
	1 Kommunalekonomisk utjämning	151 878 432
	2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	5 358 777
	3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7 150
	4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	1 000
	5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner	300 000
26	**Statsskuldsräntor m.m.**	**13 155 200**
	1 Räntor på statsskulden	13 000 000
	2 Oförutsedda utgifter	10 000
	3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
27	**Avgiften till Europeiska unionen**	**45 869 852**
	1 Avgiften till Europeiska unionen	45 869 852
	Summa anslag	**1 251 870 933**

2 Specifikation av budgetens inkomster för 2023

Tabell 2.2 Specifikation av budgetens inkomster för 2023

Tusental kronor

Inkomsttyp			
Skatt på arbete			**1 450 326 094**
1100	**Direkta skatter på arbete**		**738 820 481**
1110	*Inkomstskatter*		*935 032 518*
	1111	Statlig inkomstskatt	53 723 921
	1115	Kommunal inkomstskatt	881 308 597
1120	*Allmän pensionsavgift*		*151 593 946*
	1121	Allmän pensionsavgift	151 593 946
1130	*Artistskatt*		*0*
	1131	Artistskatt	0
1140–1160	*Skattereduktioner*		*-347 805 983*
	1141	Allmän pensionsavgift	-151 560 872
	1143	Arbetslöshetskassa	-1 636 763
	1144	Fastighetsavgift	-437 114
	1151	Sjöinkomst	-42 781
	1153	Jobbskatteavdrag	-157 321 823
	1154	Husavdrag	-20 208 456
	1155	Gåvor till ideell verksamhet	-373 267
	1156	Övriga skattereduktioner	0
	1157	Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden	-1 349 817
	1158	Skattereduktion sjuk- och aktivitetsersättning	-3 926 910
	1159	Skattereduktion för förnybar el	-179 182
	1161	Skattereduktion för installation av grön teknik	-2 140 000
	1162	Skattereduktion för förvärvsinkomster	-8 628 998
1200	**Indirekta skatter på arbete**		**711 505 613**
1210	*Arbetsgivaravgifter*		*697 492 373*
	1211	Sjukförsäkringsavgift	77 218 080
	1212	Föräldraförsäkringsavgift	56 554 087
	1213	Arbetsskadeavgift	4 350 314
	1214	Ålderspensionsavgift	230 093 936
	1215	Efterlevandepensionsavgift	13 050 943
	1216	Arbetsmarknadsavgift	56 781 312
	1217	Allmän löneavgift	252 753 266
	1218	Ofördelade avgifter	0
	1219	Nedsatta avgifter	6 690 435
1240	*Egenavgifter*		*12 664 870*
	1241	Sjukförsäkringsavgift	138 958
	1242	Föräldraförsäkringsavgift	581 761
	1243	Arbetsskadeavgift	55 824
	1244	Ålderspensionsavgift, netto	4 997 167
	1245	Efterlevandepensionsavgift	173 685
	1246	Arbetsmarknadsavgift	3 027
	1247	Allmän löneavgift	4 866 651

Inkomsttyp			
	1248	Ofördelade avgifter	0
	1249	Nedsatta avgifter	1 847 797
1260	*Avgifter till premiepensionssystemet*		*-48 492 443*
	1261	Avgifter till premiepensionssystemet	-48 492 443
1270	*Särskild löneskatt*		*57 769 404*
	1271	Pensionskostnader, företag	51 816 170
	1272	Pensionskostnader, staten	4 836 844
	1273	Förvärvsinkomster	381 902
	1274	Egenföretagare	734 488
	1275	Övrigt	0
1280	*Nedsättningar*		*-8 538 232*
	1282	Arbetsgivaravgifter	-6 690 435
	1283	Egenavgifter, generell nedsättning	-1 769 827
	1284	Egenavgifter, regional nedsättning	-77 970
1290	*Tjänstegruppliv*		*609 641*
	1291	Tjänstegruppliv	609 641
1300	**Skatt på kapital**		**345 261 868**
1310	*Skatt på kapital, hushåll*		*77 585 859*
	1311	Skatt på kapital	115 156 465
	1312	Skattereduktion kapital	-37 616 234
	1313	Expansionsmedelsskatt	45 628
1320	*Skatt på företagsvinster*		*178 077 471*
	1321	Skatt på företagsvinster	179 481 431
	1322	Skattereduktioner	-1 403 960
1330	*Kupongskatt*		*10 146 640*
	1331	Kupongskatt	10 146 640
1340	*Avkastningsskatt*		*19 323 373*
	1341	Avkastningsskatt, hushåll	200 018
	1342	Avkastningsskatt, företag	19 018 440
	1343	Avkastningsskatt på individuellt pensionssparande	104 915
1350	*Fastighetsskatt*		*37 959 490*
	1351	Fastighetsskatt, hushåll	778 209
	1352	Fastighetsskatt, företag	15 085 272
	1353	Kommunal fastighetsavgift, hushåll	17 500 834
	1354	Kommunal fastighetsavgift, företag	4 595 175
1360	*Stämpelskatt*		*14 612 035*
	1361	Stämpelskatt	14 612 035
1390	*Riskskatt för kreditinstitut*		7 557 000
	1391	Riskskatt för kreditinstitut	7 557 000
1400	**Skatt på konsumtion och insatsvaror**		**735 754 854**
1410	*Mervärdesskatt*		*594 498 829*
	1411	Mervärdesskatt	594 498 829
1420	*Skatt på alkohol och tobak*		*30 364 205*
	1421	Skatt på tobak	12 195 436
	1422	Skatt på etylalkohol	5 705 740
	1423	Skatt på vin	6 913 186
	1424	Skatt på mellanklassprodukter	142 409
	1425	Skatt på öl	5 211 194

Inkomsttyp			
	1426	Privatinförsel av alkohol och tobak	689
	1427	Skatt på vissa nikotinhaltiga produkter	195 552
1430–1460	*Skatt på energi och miljö*		*77 766 644*
1430	*Energiskatt*		*47 252 517*
	1431	Skatt på elektrisk kraft	28 295 276
	1432	Energiskatt bensin	8 647 915
	1433	Energiskatt oljeprodukter	9 781 913
	1434	Energiskatt övrigt	527 413
1440	*Koldioxidskatt*		*22 468 217*
	1441	Koldioxidskatt bensin	7 566 113
	1442	Koldioxidskatt oljeprodukter	14 727 916
	1443	Koldioxidskatt övrigt	174 188
1450–1460	*Övriga skatter på energi och miljö*		*8 045 910*
	1451	Svavelskatt	5 755
	1452	Skatt på råtallolja	0
	1453	Särskild skatt mot försurning	63 231
	1454	Skatt på bekämpningsmedel	150 703
	1456	Avfallsskatt	307 719
	1457	Avgifter till Kemikalieinspektionen	52 649
	1458	Övriga skatter	131 586
	1459	Intäkter från EU:s handel med utsläppsrätter	3 451 041
	1461	Kemikalieskatt	1 947 193
	1462	Skatt på flygresor	1 114 597
	1463	Skatt på avfallsförbränning	7 534
	1464	Skatt på plastbärkassar	595 902
	1465	Intäkter från handel med Elcertifikat	218 000
1470	*Skatt på vägtrafik*		*25 226 694*
	1471	Fordonsskatt	17 635 179
	1472	Vägavgifter	1 479 708
	1473	Trängselskatt	2 819 973
	1474	Skatt på trafikförsäkringspremier	3 291 835
1480	*Övriga skatter*		*7 898 482*
	1481	Systembolaget AB:s överskott	390 864
	1482	Inlevererat överskott från Svenska Spel AB	2 621 076
	1483	Skatt på spel	4 697 542
	1485	Spelavgifter	79 000
	1486	Skatt på annonser och reklam	0
	1491	Avgifter för telekommunikation	110 000
1500	**Skatt på import**		**9 434 324**
	1511	Tullmedel	9 434 324
	1512	Sockeravgifter	0
1600	**Restförda och övriga skatter**		**13 366 209**
1610	*Restförda skatter*		*-8 139 665*
	1611	Restförda skatter, hushåll	-1 615 892
	1612	Restförda skatter, företag	-6 523 773
1620	*Övriga skatter, hushåll*		*5 929 799*
	1621	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-345 005
	1622	Omprövningar äldre beskattningsår	1 613 040

Inkomsttyp			
	1623	Anstånd	500 000
	1624	Övriga skatter	3 828 437
	1625	Skattetillägg	161 824
	1626	Förseningsavgifter	171 503
1630	*Övriga skatter företag*		*-453 961*
	1631	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-1 750 633
	1632	Omprövningar äldre beskattningsår	0
	1633	Anstånd	-500 000
	1634	Övriga skatter	-10 000
	1635	Skattetillägg	1 338 176
	1636	Förseningsavgifter	468 497
1640	*Intäkter som förs till fonder*		*6 208 764*
	1641	Insättningsgarantiavgifter	1 827 545
	1644	Batteriavgifter	1 904
	1645	Kväveoxidavgifter	528 315
	1647	Resolutionsavgift	3 851 000
1650	*Avgifter till public service*		9 821 271
	1651	Avgifter till public service	9 821 271
Totala skatteintäkter			2 554 143 348
1700	**Avgående poster, skatter till EU**		**-9 434 324**
1710	*EU-skatter*		*-9 434 324*
	1711	EU-skatter	-9 434 324
Offentliga sektorns skatteintäkter			**2 544 709 024**
1800	**Avgående poster, skatter till andra sektorer**		**-1 216 502 231**
1810	*Skatter till andra sektorer*		*-1 216 502 231*
	1811	Kommunala skatter	-902 952 940
	1812	Avgifter till AP-fonder	-313 549 291
Statens skatteintäkter			**1 328 206 793**
1900	**Periodiseringar**		**-15 533 163**
1910	*Uppbördsförskjutningar*		*17 135 595*
	1911	Uppbördsförskjutningar	17 135 595
1920	*Betalningsförskjutningar*		*-43 268 758*
	1921	Kommuner och regioner	-26 943 216
	1922	Ålderspensionssystemet	-880 733
	1923	Företag och hushåll	-14 796 992
	1924	Kyrkosamfund	-669 006
	1925	EU	21 189
1930	*Anstånd*		*10 600 000*
	1931	Anstånd	10 600 000
1000	**Statens skatteinkomster**		**1 312 673 630**
2100	**Rörelseöverskott**		**859 706**
2110	*Affärsverkens inlevererade överskott*		*382 000*
	2114	Luftfartsverkets inlevererade överskott	0
	2116	Affärsverket svenska kraftnäts inlevererade utdelning och inleverans av motsvarighet till statlig skatt	382 000
	2118	Sjöfartsverkets inlevererade överskott	0
2120	*Övriga myndigheters inlevererade överskott*		*477 706*
	2124	Inlevererat överskott av Riksgäldskontorets garantiverksamhet	105 000

Inkomsttyp			
	2126	Inlevererat överskott av statsstödd exportkredit	0
	2127	Inlevererat överskott av övriga myndigheter	372 706
2130	*Riksbankens inlevererade överskott*		*0*
	2131	Riksbankens inlevererade överskott	0
2200	**Överskott av statens fastighetsförvaltning**		**268 000**
2210	*Överskott av fastighetsförvaltning*		*268 000*
	2215	Inlevererat överskott av statens fastighetsförvaltning	268 000
2300	Ränteinkomster		2 056 940
2320	*Räntor på näringslån*		*0*
	2314	Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	0
	2322	Räntor på övriga näringslån	0
	2323	Räntor på övriga näringslån	0
	2324	Ränteinkomster på lokaliseringslån	0
2340	*Räntor på studielån*		*23 000*
	2342	Ränteinkomster på allmänna studielån	23 000
2390	*Övriga ränteinkomster*		*2 033 940*
	2391	Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	0
	2394	Övriga ränteinkomster	33 580
	2397	Räntor på skattekonto m.m., netto	2 000 360
2400	**Inkomster av statens aktier**		**20 700 000**
2410	*Inkomster av statens aktier*		*20 700 000*
	2411	Inkomster av statens aktier	20 700 000
2500	**Offentligrättsliga avgifter**		**11 802 192**
	2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	1 186 273
	2525	Finansieringsavgift från arbetslöshetskassor	3 963 000
	2527	Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkning	40 500
	2528	Avgifter vid bergsstaten	26 700
	2529	Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	430 000
	2531	Avgifter för registrering i förenings- m.fl. register	2 492
	2532	Avgifter vid kronofogdemyndigheterna	1 654 600
	2534	Avgifter vid Transportstyrelsen	1 572 000
	2537	Miljöskyddsavgifter	375 000
	2548	Avgifter för Finansinspektionens verksamhet	787 000
	2551	Avgifter från kärnkraftverken	313 000
	2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	530 000
	2553	Registreringsavgift till Fastighetsmäklarinspektionen	33 000
	2558	Avgifter för årlig revision	151 849
	2559	Avgifter för etikprövning av forskning	28 660
	2561	Efterbevaknings- och tillsynsavgifter	20 818
	2562	CSN-avgifter	687 300
2600	**Försäljningsinkomster**		**60 000**
	2624	Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	60 000
	2627	Offentlig lagring, försäljningsintäkter	0
2700	**Böter m.m.**		**2 045 903**
	2711	Restavgifter och dröjsmålsavgifter	96 250
	2712	Bötesmedel	1 745 000
	2713	Vattenföroreningsavgift m.m.	0
	2714	Sanktionsavgifter m.m.	176 546

Inkomsttyp			
	2717	Kontrollavgifter vid särskild skattekontroll	28 107
2800	**Övriga inkomster av statens verksamhet**		**4 820 462**
	2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	4 820 462
2000	**Inkomster av statens verksamhet**		**42 613 203**
3100	**Inkomster av försålda byggnader och maskiner**		**0**
3120	*Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner*		*0*
	3125	Fortifikationsverkets försäljning av fastigheter	0
3200	**Övriga inkomster av markförsäljning**		**0**
	3211	Övriga inkomster av markförsäljning	0
3300	**Övriga inkomster av försåld egendom**		**5 000 000**
	3311	Inkomster av statens gruvegendom	0
	3312	Övriga inkomster av försåld egendom	5 000 000
3000	**Inkomster av försåld egendom**		**5 000 000**
4100	**Återbetalning av näringslån**		**7**
4120	*Återbetalning av jordbrukslån*		*0*
	4123	Återbetalning av lån till fiskerinäringen	0
4130	*Återbetalning av övriga näringslån*		*7*
	4131	Återbetalning av vattenkraftslån	0
	4136	Återbetalning av övriga näringslån	7
	4137	Återbetalning av övriga näringslån, Statens jordbruksverk	0
	4138	Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	0
	4139	Återbetalning av lokaliseringslån	0
4300	**Återbetalning av studielån**		**279 093**
	4312	Återbetalning av allmänna studielån	93
	4313	Återbetalning av studiemedel	279 000
4500	**Återbetalning av övriga lån:**		**248 880**
	4525	Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	41 480
	4526	Återbetalning av övriga lån	207 400
4000	**Återbetalning av lån**		**527 980**
5100	**Avskrivningar och amorteringar**		**0**
5120	*Avskrivningar på fastigheter*		*0*
	5121	Amortering på statskapital	0
5200	**Statliga pensionsavgifter**		**19 134 000**
	5211	Statliga pensionsavgifter	19 134 000
5000	**Kalkylmässiga inkomster**		**19 134 000**
6100	**Bidrag från EU:s jordbruksfonder**		**8 403 000**
6110	*Bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket*		*5 721 000*
	6111	Gårdsstöd	5 572 000
	6113	Övriga interventioner	149 000
	6114	Exportbidrag	0
	6115	Djurbidrag	0
	6116	Offentlig lagring	0
	6119	Övriga bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket	0
6120	*Bidrag från EU till landsbygdsutvecklingen*		*2 682 000*
	6124	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2007–2013	0
	6125	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2014–2020	1 476 000

Inkomsttyp			
	6126	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2021–2027	1 206 000
6200	**Bidrag från EU till fiskenäringen**		**224 000**
	6214	Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2014–2020	109 000
	6215	Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2021–2027	115 000
6300	**Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden**		**2 080 000**
	6314	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020	1 430 000
	6315	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2021–2027	650 000
6400	**Bidrag från Europeiska socialfonden**		**2 650 000**
	6414	Bidrag från Europeiska socialfonden 2014–2020	2 219 000
	6415	Bidrag från Europeiska socialfonden 2021–2027	431 000
6500	**Bidrag till transeuropeiska nätverk**		**150 000**
	6511	Bidrag till transeuropeiska nätverk	150 000
6600	**Bidrag från Europeiska Faciliteten för återhämtning och resiliens**		**18 790 456**
	6611	Bidrag från Europeiska faciliteten för återhämtning och resiliens	18 790 456
6900	**Övriga bidrag från EU**		**180 000**
	6911	Övriga bidrag från EU	180 000
6000	**Bidrag m.m. från EU**		**32 477 456**
7100	**Tillkommande skatter**		**14 306 222**
7110	*EU-skatter*		*9 413 135*
	7112	Tullmedel	9 413 135
	7113	Jordbrukstullar och sockeravgifter	0
7120	*Kommunala utjämningsavgifter*		*4 893 087*
	7121	Utjämningsavgift för LSS-kostnader	4 893 087
7200	**Avräkningar**		**-147 259 278**
7210	*Intäkter som förs till fonder*		*-6 208 764*
	7211	Intäkter som förs till fonder	-6 208 764
7220	*Kompensation för mervärdesskatt*		*-130 727 802*
	7221	Avräknad mervärdesskatt, statliga myndigheter	-45 992 670
	7222	Kompensation för mervärdesskatt, kommuner	-84 735 132
7230	*Övriga avräkningar*		*-10 322 712*
	7231	Avgifter till public service	-10 104 712
	7232	Intäkter från handel med elcertifikat	-218 000
7000	**Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet**		**-132 953 056**
	8127	Stöd vid korttidsarbete	0
8000	**Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto**		**0**
9000	**Löpande redovisade skatter m.m.**		**0**
Summa inkomster			**1 279 473 213**

Bilaga 2

Tabellsamling makroekonomisk utveckling och offentliga finanser

Innehållsförteckning

1 Den makroekonomiska utvecklingen 2

2 Den offentliga sektorns finanser 9

I denna bilaga specificeras prognoserna för den makroekonomiska utvecklingen och den offentliga sektorns finanser. Dessa prognoser beskrivs i avsnitt 3 och 8. Prognosen är baserad på de regelverk för skatter och transfereringar och de anslagsnivåer som har beslutats av riksdagen och som har föreslagits eller aviserats av regeringen.

1 Den makroekonomiska utvecklingen

Tabell 1.1 Internationella variabler

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
BNP, euroområdet	1,9	2,6	1,8	1,6	-6,1	5,3	2,9	-0,1	1,7	2,2
BNP, USA	1,7	2,2	2,9	2,3	-2,8	5,9	1,7	0,6	1,8	2,3
BNP, Kina	6,8	6,9	6,7	6,0	2,2	8,1	3,1	4,8	5,0	5,0
BNP i världen, PPP-vägd[1]	3,3	3,8	3,6	2,8	-3,0	6,0	2,8	2,2	3,4	3,4
BNP i världen, KIX-vägd[2]	2,4	3,0	2,5	2,1	-3,9	5,2	2,4	0,7	2,2	2,4
Svensk exportmarknad[3]	3,4	5,2	4,0	2,7	-8,6	8,8	6,3	2,0	3,4	3,4
Inflation, euroområdet[4]	0,2	1,5	1,8	1,2	0,3	2,6	8,4	6,0	2,0	2,0
Inflation, USA[5]	1,3	2,1	2,4	1,8	1,2	4,7	8,1	3,8	2,5	2,3
Dagslåneränta, euroområdet[6]	-0,4	-0,4	-0,4	-0,5	-0,5	-0,6	0,1	2,5	2,5	2,3
Styrränta, USA[6]	0,5	1,1	1,9	2,3	0,5	0,3	1,9	4,7	4,1	3,2
Råoljepris[7]	43,6	54,2	71,0	64,3	41,8	70,7	100,6	80,4	74,8	71,3

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] BNP sammanviktad med köpkraftsjusterade (PPP) BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

[2] BNP sammanviktad med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade vikterna används för 2022 och därefter skrivs de fram med trenden från de föregående fem åren.

[3] Den sammanviktade importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

[4] Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP).

[5] Konsumentprisindex (KPI).

[6] Årsgenomsnitt, procent. Avser estr, dvs. den referensränta som ska återspegla kostnader mellan banker i euroområdet för osäkrade lån från en bankdag till nästa, och Federal funds ränta för USA.

[7] Brent, US-dollar per fat. Prognos avser 10-dagars genomsnitt för terminsprissättningen 2022-10-20.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.2 Finansiella variabler

Procent, årsgenomsnitt, om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Styrränta	-0,48	-0,50	-0,50	-0,25	0,00	0,00	0,75	2,68	2,72	2,50
Statsobligationsränta 10 år	0,5	0,7	0,7	0,1	0,0	0,3	1,6	2,4	2,3	2,2
Statsobligationsränta 5 år	-0,2	-0,1	0,1	-0,4	-0,3	0,0	1,6	2,4	2,2	2,2
Växelkurs, kronindex KIX[1]	111,7	112,9	117,6	122,1	118,5	114,3	121,3	122,5	119,9	118,1
Växelkurs SEK per EUR	9,5	9,6	10,3	10,6	10,5	10,1	10,6	10,7	10,5	10,4
Växelkurs SEK per USD	8,6	8,5	8,7	9,5	9,2	8,6	10,2	10,7	10,1	9,7

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken, Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 1.3 Försörjningsbalans, fasta priser

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2021[1]	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
BNP	**5 452**	**2,1**	**2,6**	**2,0**	**2,0**	**-2,2**	**5,1**	**2,6**	**-0,4**	**2,0**	**3,2**
Hushållens konsumtion	2 393	2,3	2,6	1,8	0,7	-3,2	6,0	3,6	-0,7	2,1	4,9
Offentlig konsumtion	1 411	3,7	0,1	0,8	0,3	-1,8	2,8	-0,3	-0,2	0,1	-0,8
varav stat	*369*	*2,6*	*-2,0*	*0,6*	*-0,5*	*-0,1*	*2,9*	*-1,1*	*-3,2*	*1,1*	*-1,1*
varav kommunsektor[2]	*1 042*	*4,1*	*0,9*	*0,9*	*0,5*	*-2,4*	*2,8*	*0,0*	*0,8*	*-0,3*	*-0,7*
Fasta bruttoinvesteringar	1 397	4,0	5,5	1,4	-0,3	1,7	6,3	4,1	-1,8	2,5	3,6
varav i näringslivet	*1 146*	*3,2*	*5,3*	*0,5*	*-0,9*	*1,5*	*8,3*	*5,9*	*-2,8*	*1,8*	*3,7*
– bostadsinvesteringar	*290*	*9,8*	*7,1*	*-6,4*	*-6,5*	*1,6*	*10,4*	*6,5*	*-8,8*	*-2,2*	*1,2*
varav i offentliga myndigheter	*244*	*8,0*	*6,5*	*6,2*	*2,2*	*2,0*	*-1,9*	*-4,3*	*3,4*	*6,0*	*3,2*
– stat	*133*	*6,6*	*3,5*	*1,4*	*3,7*	*16,3*	*-1,6*	*-2,9*	*5,7*	*9,8*	*5,9*
– kommunsektor	*111*	*9,5*	*9,6*	*10,9*	*0,9*	*-10,9*	*-2,3*	*-5,9*	*0,5*	*1,1*	*-0,5*
Lagerinvesteringar[3]	16	-0,2	0,1	0,3	-0,1	-0,7	0,4	0,8	-0,3	0,0	0,0
Export	2 480	2,4	4,1	4,2	6,0	-5,5	7,9	4,8	1,0	3,1	2,2
Import[4]	2 246	4,5	4,7	3,8	2,1	-6,0	9,6	7,2	-0,8	2,6	1,7
Nettoexport[5]	235	-0,7	-0,1	0,3	1,8	0,0	-0,3	-0,8	0,8	0,3	0,3
BNP per invånare[6]	**0,5**	**0,8**	**1,2**	**0,8**	**1,0**	**-2,9**	**4,4**	**1,9**	**-0,9**	**1,4**	**2,7**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[1] Löpande priser, miljarder kronor. År 2021 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

[2] Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

[3] Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

[4] I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

[5] Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

[6] BNP per person i totala befolkningen.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.4 Försörjningsbalans, fasta priser, kalenderkorrigerad

Procentuell förändring i fasta priser om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2021[1]	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
BNP	**5 452**	**1,8**	**2,8**	**2,1**	**2,0**	**-2,4**	**4,9**	**2,6**	**-0,2**	**2,0**	**3,4**
Hushållens konsumtion	2 393	2,2	2,7	1,9	0,7	-3,3	6,0	3,6	-0,7	2,1	5,0
Offentlig konsumtion	1 411	3,4	0,5	1,0	0,3	-2,1	2,6	-0,3	0,1	0,1	-0,4
varav stat	*369*	*2,4*	*-1,7*	*0,8*	*-0,5*	*-0,4*	*2,7*	*-1,1*	*-3,0*	*1,1*	*-0,8*
varav kommunsektor[2]	*1 042*	*3,7*	*1,3*	*1,1*	*0,6*	*-2,8*	*2,6*	*0,0*	*1,2*	*-0,2*	*-0,3*
Fasta bruttoinvesteringar	1 397	3,7	5,9	1,5	-0,3	1,4	6,2	4,1	-1,5	2,5	3,9
varav i näringslivet	*1 146*	*2,8*	*5,7*	*0,6*	*-0,9*	*1,1*	*8,0*	*5,9*	*-2,5*	*1,8*	*4,1*
– bostadsinvesteringar	*290*	*9,7*	*7,2*	*-6,4*	*-6,5*	*1,6*	*10,3*	*6,5*	*-8,7*	*-2,2*	*1,3*
varav i offentliga myndigheter	*244*	*8,1*	*6,4*	*6,1*	*2,2*	*2,1*	*-1,8*	*-4,3*	*3,3*	*6,0*	*3,2*
– stat	*133*	*6,6*	*3,6*	*1,4*	*3,7*	*16,3*	*-1,6*	*-2,9*	*5,7*	*9,8*	*5,9*
– kommunsektor	*111*	*9,7*	*9,4*	*10,8*	*0,9*	*-10,8*	*-2,1*	*-5,9*	*0,3*	*1,0*	*-0,7*
Lagerinvesteringar[3]	16	-0,1	0,1	0,3	-0,1	-0,7	0,3	0,8	-0,4	0,0	0,0
Export	2 480	2,0	4,6	4,4	6,0	-5,8	7,7	4,8	1,4	3,1	2,6
Import[4]	2 246	4,1	5,1	4,0	2,1	-6,4	9,4	7,2	-0,4	2,6	2,1
Nettoexport[5]	235	-0,5	0,0	0,0	1,3	0,2	0,2	-0,8	0,9	0,3	0,3

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[1] Löpande priser, miljarder kronor. Beloppen är inte kalenderkorrigerade. År 2021 är referensår för prognosen för försörjningsbalansen i fasta priser.

[2] Konsumtionsvolymen i kommunsektorn mäts till största delen med s.k. volymindex vilka främst påverkas av demografiska faktorer och inte nödvändigtvis är detsamma som hur mycket resurser kommunsektorn lägger på verksamheten.

[3] Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

[4] I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

[5] Export minus import, uttryckt som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.5 Försörjningsbalans, löpande priser

Procentuell förändring i löpande priser om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2021[1]	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
BNP	**5 452**	**3,6**	**4,8**	**4,4**	**4,6**	**-0,2**	**8,2**	**9,0**	**3,9**	**3,5**	**5,1**
Hushållens konsumtion	2 393	3,2	4,4	4,3	2,8	-2,3	8,0	11,8	4,3	4,1	7,0
Offentlig konsumtion	1 411	6,2	3,4	4,5	3,4	2,4	5,9	4,7	5,3	2,8	2,2
varav stat	*369*	*4,0*	*0,7*	*3,7*	*3,7*	*1,5*	*8,0*	*5,5*	*1,8*	*3,5*	*2,8*
varav kommunsektor	*1 042*	*7,1*	*4,4*	*4,9*	*3,2*	*2,8*	*5,2*	*4,5*	*6,6*	*2,6*	*2,0*
Fasta bruttoinvesteringar	1 397	5,6	8,8	4,6	1,4	2,7	10,4	12,3	0,6	2,7	3,8
varav i näringslivet	*1 146*	*4,9*	*8,5*	*3,5*	*0,7*	*2,7*	*11,8*	*14,2*	*-0,4*	*2,0*	*3,9*
– bostadsinvesteringar	*290*	*16,1*	*12,6*	*-4,4*	*-5,8*	*5,1*	*16,4*	*12,3*	*-6,0*	*-1,0*	*2,5*
varav i offentliga myndigheter	*244*	*9,0*	*10,1*	*10,2*	*4,4*	*2,0*	*4,3*	*5,1*	*6,6*	*8,8*	*6,0*
– stat	*133*	*7,3*	*7,2*	*5,1*	*5,4*	*16,0*	*4,9*	*5,8*	*8,7*	*12,5*	*8,5*
– kommunsektor	*111*	*10,9*	*13,0*	*15,1*	*3,6*	*-10,8*	*3,7*	*4,3*	*4,0*	*4,1*	*2,5*
Export	2 480	1,1	7,3	9,0	9,5	-8,5	12,3	20,4	3,4	4,1	3,2
Import[2]	2 246	2,8	8,9	10,1	5,0	-10,0	13,2	26,0	2,0	3,9	2,8
BNI	**5 608**	**3,4**	**6,0**	**4,6**	**5,6**	**0,3**	**7,6**	**8,7**	**3,8**	**3,5**	**4,9**
Bytesbalans, procent av BNP[3]		**2,4**	**2,8**	**2,6**	**5,2**	**5,9**	**5,3**	**3,6**	**4,2**	**4,3**	**4,3**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20. Med begreppet kommunsektor avses det som i nationalräkenskaperna (NR) benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[1] Miljarder kronor.

[2] I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

[3] Baserat på statistik från NR.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.6 Hushållens ekonomi

Procentuell förändring för hushållens inkomster. Andel av disponibel inkomst för hushållens sparande. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2021[1]	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Hushållens inkomster											
Real disponibel inkomst[2]		3,6	2,0	2,1	2,4	-0,4	3,1	-1,4	-1,0	2,0	2,4
Prisindex[3]		0,9	1,8	2,5	2,1	0,8	1,9	7,9	5,1	2,0	2,0
Nominell disponibel inkomst	2 579	4,5	3,8	4,6	4,5	0,5	5,0	6,4	4,0	4,0	4,5
Lönesumma[4]	2 138	4,5	4,9	4,9	4,0	0,8	5,8	6,0	4,2	4,3	5,6
Övriga faktorinkomster[5]	187	4,4	5,6	8,4	3,6	-8,5	-0,8	0,4	2,2	3,6	4,4
Räntor och utdelningar, netto[6]	205	1,7	0,2	-0,7	0,3	-0,9	1,8	1,0	-0,1	-0,1	0,2
Offentliga transfereringar	720	3,2	2,4	2,8	2,4	5,5	2,0	2,3	4,8	3,5	2,9
varav pensioner	*396*	*4,9*	*3,7*	*2,6*	*3,0*	*3,8*	*1,9*	*5,8*	*5,3*	*3,5*	*3,8*
varav sjukdom	*111*	*-2,5*	*-1,1*	*-0,1*	*-1,2*	*2,0*	*0,1*	*3,1*	*3,7*	*5,6*	*2,4*
varav arbetsmarknad	*43*	*1,2*	*-0,6*	*-4,8*	*0,2*	*41,7*	*-0,6*	*-22,5*	*12,8*	*2,1*	*-1,9*
varav familjer och barn	*84*	*3,3*	*3,2*	*8,6*	*2,7*	*2,3*	*0,9*	*0,6*	*2,5*	*2,7*	*1,9*
varav studier	*20*	*-1,3*	*1,7*	*11,9*	*11,3*	*10,3*	*5,0*	*-2,0*	*5,6*	*6,2*	*3,1*
varav övrigt	*66*	*7,1*	*2,0*	*4,2*	*5,0*	*9,1*	*6,5*	*-0,1*	*2,1*	*1,4*	*1,2*
Privata transfereringar[7]	176	5,2	2,5	5,1	3,3	4,5	5,6	6,2	2,7	0,7	3,2
Skatter och avgifter	-847	7,8	4,9	1,4	0,7	1,1	7,7	2,1	3,1	2,2	5,4
Hushållens sparande[8]											
Nettosparande, exklusive sparande i avtalspensioner	185	6,0	5,4	5,6	7,1	9,7	7,2	2,5	2,2	2,1	-0,2
Nettosparande i avtals-pensioner (inklusive pps[9])	252	8,5	7,6	9,2	10,1	8,8	9,8	9,5	9,7	9,9	10,2
Totalt nettosparande[10]	438	13,4	12,1	13,6	15,7	17,0	15,5	11,0	10,8	11,0	9,0
Finansiellt sparande	**312**	**10,2**	**8,2**	**10,6**	**13,3**	**14,2**	**12,1**	**6,5**	**6,6**	**6,9**	**4,8**

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20. Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkningen av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringar överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.

[1] Löpande priser, miljarder kronor.

[2] Hushållens reala disponibla inkomst beräknas genom att den nominella inkomsten korrigeras för prisförändringar enligt implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

[3] Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

[4] Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

[5] Består bl.a. av egenföretagares inkomster.

[6] Vid räntor och utdelningar anges nettobidraget i procentuell volymförändring.

[7] Består främst av utbetalda privatfonderade avtalspensioner.

[8] Procentuell andel av disponibel inkomst.

[9] Premiepensionssparande.

[10] Total sparkvot = nettosparande inklusive sparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande) / (disponibel inkomst + nettosparande i avtalspensioner [inklusive premiepensionssparande]).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.7 Produktivitet och arbetsmarknad

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2021[1]	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Produktivitet[2]	599	-0,6	0,7	0,3	2,3	1,0	2,6	0,8	-1,2	1,2	1,4
i näringslivet[2]	*670*	*-0,3*	*1,1*	*0,5*	*2,5*	*2,7*	*2,5*	*0,6*	*-1,5*	*0,8*	*1,0*
i offentlig sektor[2]	*439*	*-1,7*	*-0,8*	*-0,7*	*1,1*	*-3,2*	*2,0*	*0,5*	*-0,3*	*1,5*	*1,4*
Arbetade timmar[3]	8 052	2,1	2,3	1,9	-0,2	-3,8	2,3	2,2	0,6	0,8	2,0
varav näringslivet[3]	*5 674*	*1,8*	*2,3*	*2,0*	*0,1*	*-4,9*	*3,1*	*3,1*	*0,8*	*1,5*	*3,4*
varav offentlig sektor[3]	*2 203*	*3,2*	*2,3*	*1,7*	*-0,8*	*-1,1*	*0,0*	*0,1*	*0,3*	*-1,2*	*-1,8*
Medelarbetstid[4]	1 592	0,5	0,0	0,4	-0,9	-2,4	1,3	-0,8	0,4	0,1	1,2
Sysselsatta, 15–74 år	5 059	1,5	2,3	1,5	0,7	-1,4	0,9	3,0	0,2	0,7	0,8
Sysselsatta, näringslivet[5]	3 458	1,5	2,7	1,9	0,5	-1,8	1,3	3,8	0,2	1,4	1,8
Sysselsatta, offentlig sektor[5]	1 470	2,7	1,7	0,9	0,7	-0,2	0,6	1,1	0,1	-1,3	-1,9
varav stat[5]	*275*	*1,2*	*1,1*	*1,4*	*1,3*	*1,6*	*2,0*	*0,5*	*-3,1*	*-1,2*	*-1,5*
varav kommunsektor[5]	*1 195*	*3,1*	*1,9*	*0,8*	*0,6*	*-0,6*	*0,3*	*1,3*	*0,9*	*-1,3*	*-2,0*
Sysselsättningsgrad 15–74 år[6]		66,7	67,4	67,9	67,9	66,7	67,3	69,1	69,0	69,2	69,4
Sysselsättningsgrad 20–64 år[6]		80,7	81,3	81,8	81,6	80,2	80,7	82,9	82,8	83,0	83,5
Arbetslösa, 15–74 år	489	-4,9	-2,0	-3,7	8,1	22,7	4,5	-15,0	4,7	-2,1	-3,3
Arbetslöshet, 15–74 år[7]		7,1	6,9	6,5	7,0	8,5	8,8	7,4	7,7	7,5	7,2
Arbetskraft, 15–74 år	5 547	1,0	2,0	1,1	1,1	0,3	1,3	1,4	0,5	0,5	0,5
Arbetskraftsdeltagande, 15–74 år[8]		71,8	72,4	72,7	73,0	73,0	73,8	74,6	74,7	74,8	74,8
Befolkning, total[9]	10 416	1,3	1,4	1,2	1,0	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Befolkning, 15–74 år[9]	7 512	0,9	1,1	0,8	0,7	0,4	0,0	0,3	0,4	0,4	0,5

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] Nivå, avser tusental om inte annat anges.

[2] Produktivitet mätt som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme, kalenderkorrigerat.

[3] Enligt nationalräkenskaperna (NR). Nivå avser miljoner timmar, kalenderkorrigerat.

[4] Avser antal arbetade timmar per år enligt NR (kalenderkorrigerat) dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU).

[5] Sysselsättning enligt NR. Näringslivet och offentlig sektor summerar inte till totalt antal sysselsatta enligt AKU. Med begreppet kommunsektor avses det som i NR benämns kommunala myndigheter. Kommunsektorn innefattar både kommuner och regioner.

[6] Sysselsatta som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.

[7] Arbetslösa som andel av arbetskraften i den aktuella åldersgruppen.

[8] Arbetskraften som andel av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.

[9] Utfall för 2021 är ett beräknat årsmedelvärde.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.8 Potentiella variabler och resursutnyttjande

Procentuell förändring om inte annat anges

	2021[1]	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Potentiell BNP[2]	5 475[3]	2,1	2,2	2,2	2,1	1,9	1,8	1,7	1,8	1,8	1,9
Potentiell produktivitet	660[4]	0,9	1,0	1,1	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	1,2
Potentiellt arbetade timmar	8 296[5]	1,2	1,1	1,0	0,9	0,8	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Potentiell sysselsättning	5 164[6]	1,2	1,2	1,1	1,0	0,9	0,9	0,7	0,7	0,6	0,6
Jämviktsarbetslöshet[7]		6,9	6,8	6,8	6,9	7,0	7,0	7,0	7,1	7,1	7,1
Potentiell BNP i löpande pris[8]	5 571[9]	4,2	4,1	4,5	4,8	5,2	5,4	5,3	5,0	4,8	4,5
BNP-gap[10]		0,2	0,8	0,7	0,6	-3,6	-0,6	0,2	-1,7	-1,5	0,0
Produktivitetsgap[10]		0,9	0,4	-0,6	0,5	0,8	2,3	1,7	-0,1	-0,1	0,1
Timgap[10]		-0,7	0,4	1,3	0,2	-4,4	-2,9	-1,5	-1,5	-1,4	-0,1
Sysselsättningsgap[10]		-0,8	0,2	0,6	0,2	-2,1	-2,0	0,1	-0,4	-0,3	-0,2

Anm.: Fasta priser, referensår 2021, kalenderkorrigerade värden, om inte annat anges. Med potentiell avses den nivå på respektive variabel som skulle uppnås vid ett balanserat konjunkturläge. Potentiella variabler går inte att observera utan bedöms utifrån statistiska modeller och indikatorer.

[1] Nivå.

[2] Potentiell BNP till marknadspris.

[3] Avser miljarder kronor.

[4] Avser förädlingsvärde till marknadspris per timme.

[5] Avser miljoner timmar.

[6] Avser tusental.

[7] Andel av potentiell arbetskraft.

[8] Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2021, ej kalenderkorrigerade värden) multiplicerad med en filtrerad BNP-deflator, som är ett filtrerat prisindex för producerade varor och tjänster. För en närmare beskrivning av metoden för att beräkna potentiell BNP se Finansdepartementets rapport Metod för beräkning av potentiella variabler november 2022 på regeringen.se.

[9] Avser miljarder kronor.

[10] Skillnaden mellan den faktiska och potentiella nivån i respektive variabel i procent av den potentiella nivån.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 1.9 Löner och priser

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2021[1]	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lönesumma[2]	2 138	4,5	4,9	4,9	4,0	0,8	5,8	6,0	4,2	4,3	5,6
Timlön enligt NR[3]		2,2	2,6	2,7	3,9	4,6	2,7	3,5	3,5	3,5	3,5
Timlön enligt KL[4]		2,4	2,3	2,6	2,6	2,1	2,6	2,7	3,6	3,5	3,5
Reallön[5]		1,4	0,5	0,6	0,8	1,6	0,5	-5,8	-4,9	0,5	1,0
KPI[6]		1,0	1,8	2,0	1,8	0,5	2,2	8,6	8,3	3,0	2,5
KPIF[7]		1,4	2,0	2,1	1,7	0,5	2,4	7,9	5,2	2,0	2,0
KPIF exkl. energi		1,4	1,7	1,4	1,6	1,3	1,4	5,9	4,4	2,0	2,0
KPI-KS[8]		0,8	1,7	1,9	1,7	0,5	2,2	9,0	8,5	3,0	2,5
HIKP[9]		1,1	1,9	2,0	1,7	0,7	2,7	8,2	5,2	1,8	1,8
BNP-deflator		1,5	2,1	2,4	2,5	2,0	3,0	6,3	4,2	1,5	1,8
Prisbasbelopp[10]		44,3	44,8	45,5	46,5	47,3	47,6	48,3	52,5	57,3	59,0

Anm.: Baserad på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] Nivå, avser miljarder kronor.

[2] Totala lönesumman för arbetsgivare i Sverige och i utlandet till svenska hushåll.

[3] Nominell löneutveckling enligt nationalräkenskaperna (NR), kalenderkorrigerad. Timlönen enligt NR mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

[4] Nominell löneutveckling enligt konjunkturlönestatistiken (KL). År 2021 avser prognos.

[5] Reallön beräknas som timlön enligt KL korrigerad för prisförändringar enligt konsumentprisindex.

[6] Konsumentprisindex.

[7] KPI med fast ränta.

[8] KPI med konstanta skatter.

[9] Harmoniserat index för konsumentpriser.

[10] Tusental kronor.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2 Den offentliga sektorns finanser

Tabell 2.10 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Inkomster	**2 192**	**2 293**	**2 389**	**2 455**	**2 430**	**2 640**	**2 822**	**2 911**	**3 020**	**3 175**
Procent av BNP	49,7	49,6	49,5	48,6	48,2	48,4	47,5	47,2	47,3	47,3
Skatter och avgifter[1]	1 941	2 033	2 107	2 156	2 132	2 323	2 449	2 545	2 641	2 775
Procent av BNP	44,0	44,0	43,6	42,7	42,3	42,6	41,2	41,2	41,4	41,4
Kapitalinkomster	66	64	74	76	68	67	104	85	90	99
Övriga inkomster[2]	186	196	208	223	230	250	270	281	290	301
Utgifter	**2 148**	**2 228**	**2 352**	**2 427**	**2 570**	**2 645**	**2 785**	**2 901**	**2 996**	**3 081**
Procent av BNP	48,7	48,2	48,7	48,1	51,0	48,5	46,9	47,0	46,9	45,9
Transfereringar och subventioner	769	789	829	850	968	960	998	1 014	1 038	1 068
Hushållen	619	634	652	669	707	721	737	774	802	825
Näringslivet m.m.[3]	89	89	97	100	168	142	171	150	143	148
Utlandet	61	66	80	81	93	97	90	90	94	96
Konsumtion	1 164	1 204	1 258	1 300	1 332	1 411	1 478	1 557	1 601	1 636
Investeringar m.m.	187	208	233	246	246	252	271	288	314	333
Ränteutgifter[4]	28	28	30	29	23	22	38	41	43	43
Finansiellt sparande	**44**	**65**	**38**	**28**	**-140**	**-5**	**37**	**11**	**24**	**94**
Procent av BNP	1,0	1,4	0,8	0,6	-2,8	-0,1	0,6	0,2	0,4	1,4
Staten	63	76	64	68	-141	-48	2	18	23	84
Ålderspensionssystemet	6	0	7	6	-9	7	16	17	28	35
Kommunsektorn	-25	-11	-33	-46	11	37	19	-25	-27	-25
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	**0,4**	**0,5**	**0,2**	**0,5**	**-0,5**	**0,5**	**0,4**	**0,7**	**1,2**	**1,8**
Finansiell ställning										
Konsoliderad bruttoskuld	1 866	1 884	1 892	1 777	1 991	1 981	1 889	1 815	1 824	1 760
Procent av BNP	42,3	40,7	39,2	35,2	39,5	36,3	31,8	29,4	28,6	26,2
Nettoställning	916	1 106	1 157	1 430	1 362	1 658	1 627	1 780	1 868	2 047
Procent av BNP	20,8	23,9	24,0	28,3	27,0	30,4	27,4	28,8	29,3	30,5

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] Utfall för 2021 enligt nationalräkenskaperna (NR), vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2021 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i NR, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.

[3] Inklusive övriga ofördelade utgifter.

[4] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.11 Statens finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Inkomster	**1 166**	**1 218**	**1 263**	**1 290**	**1 254**	**1 392**	**1 497**	**1 526**	**1 576**	**1 650**
Skatter och avgifter[1]	1 021	1 071	1 106	1 123	1 078	1 211	1 279	1 329	1 380	1 447
Kapitalinkomster	22	21	26	27	31	27	52	27	24	26
Övriga inkomster[2]	123	126	130	140	145	155	166	170	172	177
Utgifter	**1 103**	**1 142**	**1 198**	**1 223**	**1 394**	**1 440**	**1 494**	**1 508**	**1 553**	**1 566**
Transfereringar privat sektor[3]	408	415	446	452	550	532	556	555	569	567
Bidrag till kommunsektorn	246	271	277	278	336	364	357	355	356	344
Ålderspensionsavgifter	26	25	24	23	26	27	27	26	27	29
Konsumtion	308	310	321	333	338	366	386	393	406	418
Investeringar m.m.	93	100	105	114	127	135	141	153	173	188
Ränteutgifter[4]	23	22	25	22	17	16	28	26	23	20
Finansiellt sparande	**63**	**76**	**64**	**68**	**-141**	**-48**	**2**	**18**	**23**	**84**
Procent av BNP	1,4	1,6	1,3	1,3	-2,8	-0,9	0,0	0,3	0,4	1,3
Budgetsaldo	**85**	**62**	**80**	**112**	**-221**	**78**	**151**	**84**	**26**	**92**
Procent av BNP	1,9	1,3	1,7	2,2	-4,4	1,4	2,5	1,4	0,4	1,4
Statsskuld (okonsoliderad)	1 347	1 328	1 262	1 113	1 280	1 204	1 069	981	960	865
Procent av BNP	30,5	28,7	26,1	22,0	25,4	22,1	18,0	15,9	15,0	12,9
Statsskuld (konsoliderad)	1 292	1 265	1 197	1 054	1 218	1 145	1 008	919	898	801
Procent av BNP	29,3	27,4	24,8	20,9	24,2	21,0	17,0	14,9	14,1	11,9

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] Utfall för 2021 enligt nationalräkenskaperna (NR), vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2021 som redovisas i avsnitt 5.

[2] Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i NR, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.

[3] Inklusive övriga ofördelade utgifter.

[4] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.12 Ålderspensionssystemets finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Inkomster	295	303	318	328	325	347	369	383	401	423
Socialförsäkringsavgifter	234	245	257	267	269	284	300	314	327	344
Statliga ålderspensionsavgifter m.m.	26	25	24	23	26	27	27	26	27	29
Räntor, utdelningar m.m.	35	33	37	39	30	35	42	43	47	50
Utgifter	288	302	311	322	334	340	354	366	372	388
Pensioner	284	298	306	317	329	335	349	361	367	383
Övriga utgifter[1]	5	5	5	5	5	5	5	5	6	6
Finansiellt sparande	**6**	**0**	**7**	**6**	**-9**	**7**	**16**	**17**	**28**	**35**
Procent av BNP	0,1	0,0	0,1	0,1	-0,2	0,1	0,3	0,3	0,4	0,5

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.13 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Inkomster	**1 014**	**1 078**	**1 119**	**1 147**	**1 224**	**1 303**	**1 351**	**1 394**	**1 438**	**1 487**
Skatter	670	700	726	748	766	807	848	881	912	961
Kommunal fastighetsavgift	16	17	18	19	19	21	22	22	22	23
Statsbidrag	184	205	206	205	260	287	275	268	267	253
Skatter och statsbidrag, procent av BNP	19,7	19,9	19,7	19,2	20,7	20,5	19,3	19,0	18,8	18,4
Kapitalinkomster	10	12	12	12	10	9	14	19	24	29
Övriga inkomster	133	144	157	164	169	179	191	203	212	220
varav kompensation för mervärdesskatt	*61*	*66*	*72*	*74*	*76*	*77*	*82*	*86*	*89*	*90*
Utgifter	**1 039**	**1 089**	**1 152**	**1 193**	**1 213**	**1 266**	**1 331**	**1 418**	**1 465**	**1 512**
Transfereringar till hushåll	43	43	44	47	49	49	50	53	57	59
Övriga transfereringar	45	42	40	43	50	53	54	55	57	71
Konsumtion	853	890	933	964	990	1 042	1 088	1 160	1 190	1 214
Investeringar[1]	94	108	128	132	119	116	130	136	142	145
Ränteutgifter[2]	5	5	6	7	6	6	9	14	19	23
Finansiellt sparande	**-25**	**-11**	**-33**	**-46**	**11**	**37**	**19**	**-25**	**-27**	**-25**
Procent av BNP	-0,6	-0,2	-0,7	-0,9	0,2	0,7	0,3	-0,4	-0,4	-0,4
Ekonomiskt resultat	**25**	**27**	**15**	**26**	**55**	**69**	**62**	**18**	**21**	**23**

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] Investeringarna inkluderar även köp och försäljningar av fastigheter, netto.

[2] Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.14 Strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP om inte annat anges. Utfall 2016–2021, prognos 2022–2025

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Finansiellt sparande, miljarder kronor	**44**	**65**	**38**	**28**	**-140**	**-5**	**37**	**11**	**24**	**94**
Finansiellt sparande, procent av BNP	1,0	1,4	0,8	0,6	-2,8	-0,1	0,6	0,2	0,4	1,4
Justering för BNP-gap	-0,1	-0,4	-0,3	-0,2	2,3	1,0	-0,6	-0,1	0,5	0,3
Justering för arbetslöshetsgap	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Justering för skattebasernas sammansättning	-0,5	-0,5	-0,3	0,1	-0,2	-0,6	0,4	0,6	0,3	0,1
Justering för engångseffekter[1]	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Strukturellt sparande	**0,4**	**0,5**	**0,2**	**0,5**	**-0,5**	**0,5**	**0,4**	**0,7**	**1,2**	**1,8**
BNP-gap[2]	0,2	0,8	0,7	0,6	-3,6	-0,6	0,2	-1,7	-1,5	0,0

Anm.: Beräkningarna baserade på publicerad statistik t.o.m. 2022-10-20.

[1] Engångseffekter 2016 beror på periodiseringar av Sveriges avgift till Europeiska unionen.

[2] Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 2.15 Den offentliga sektorns okonsoliderade tillgångar och skulder samt nettoförmögenhet, 2021

	Miljarder kronor	Procent av BNP
Tillgångar	**10 229**	**187,6**
Finansiella tillgångar	5 283	96,9
varav aktier	*2 741*	*50,3*
Kapitalstock	4 947	90,7
varav mark	*1 167*	*21,4*
Skulder	**3 628**	**66,5**
varav Maastrichtskuld[1]	*1 981*	*36,3*
varav pensionsskuld	*567*	*10,4*
varav övrigt	*1 081*	*19,8*
Nettoförmögenhet	6 605	121,1
Staten	1 478	27,1
Ålderspensionssystemet	2 036	37,3
Kommunsektorn	3 091	56,7
Finansiell nettoförmögenhet	**1 658**	**30,4**
Statens nettoförmögenhet inkl. löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld[2]	1 568	28,8

[1] Maastrichtskulden är redovisad konsoliderad i denna tabell. Posten Övrigt inkluderar konsolideringsfaktorn mellan staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn samt skillnader mellan marknadsvärdet och den nominellt värderade Maastrichtskulden.

[2] Statens nettoförmögenhet redovisad med löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld är i enlighet med redovisningen i årsredovisningen för staten.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bilaga 3

Ekonomisk jämställdhet

Innehållsförteckning

1 Inledning ... 3
1.1 Data och begrepp ... 3

2 Kvinnor och män på arbetsmarknaden ... 4
2.1 Kvinnors arbetsinkomster är lägre än mäns, men gapet minskar ... 4
2.2 Skillnaderna i sysselsättningsgrad, arbetad tid och lön har minskat ... 5
2.3 Olika faktorer påverkar gapet i arbetsinkomst i varierande grad ... 14
2.4 Arbetsinkomster och arbetsinkomstgapet varierar under livscykeln ... 15

3 Kvinnors och mäns inkomster ... 20
3.1 Ökning av disponibel inkomst och av höga kapitalinkomster ... 21
3.2 Inkomstgapet varierar mellan livscykelgrupper och har olika förklaringar 27

4 Pensionärer och personer som kombinerar pension och arbete ... 29
4.1 Gradvis övergång från arbete till pension för både kvinnor och män ... 30
4.2 Stora inkomstskillnader mellan kvinnor och män för både pensionärer och jobbonärer ... 31

5 Inkomstutvecklingen 2020 jämfört med 2019 ... 36
5.1 Försämrad arbetsmarknad under pandemin, men kvinnor och män påverkades på olika sätt ... 36
5.2 Bättre inkomstutveckling för kvinnor än för män i förvärvsaktiv ålder ... 37

6 Effekter på kvinnors och mäns ekonomiska resurser till följd av regeringens förslag och aviseringar ... 41
6.1 Effekter på disponibel inkomst och av indirekt skatt ... 41
6.2 Effekter på utökad inkomst ... 42

Sammanfattning

- Skillnaden i arbetsinkomst mellan kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år minskade från 29 procent till 23 procent mellan 2010 och 2020.
- Det minskade arbetsinkomstgapet under tioårsperioden kan framför allt tillskrivas ett minskat timlönegap. Det minskade lönegapet kan i sin tur i huvudsak förklaras av att arbetsmarknaden blivit mindre könssegregerad. Arbetsinkomstgapet minskade också något till följd av en minskad skillnad i faktisk arbetad tid. Den minskningen beror till ca 80 procent på minskad skillnad i deltidsarbete och till ca 20 procent på minskad skillnad i frånvaro.
- Gapet i disponibel inkomst är mindre än gapet i arbetsinkomst, i genomsnitt 19 procent i åldersgruppen 20–64 år 2020. Men inkomstgapet har inte minskat i samma grad som arbetsinkomstgapet. En bidragande orsak är att kapitalinkomsternas andel av de totala inkomsterna har ökat. De flesta kvinnor och män har dock inga eller mycket små kapitalinkomster. För dem har det genomsnittliga inkomstgapet minskat mer än för de 10 procent av kvinnorna respektive männen med högst disponibel inkomst och störst andel av kapitalinkomsterna.
- Familjebildning innebär i genomsnitt en större inkomstförlust för kvinnor än för män. Gapet i disponibel inkomst är störst, 35 procent, för sammanboende där det yngsta barnet är 0–3 år. Ju äldre det yngsta barnet är, desto mindre är gapet. Det är främst skillnader i arbetsinkomsten som ligger bakom detta. För dem med yngre barn är det främst skillnader i arbetad tid som påverkar. För dem med äldre barn påverkar löneskillnader i högre grad. För ensamstående utan barn i åldersgrupper upp t.o.m. 64 år ligger inkomstgapet under 10 procent. Kvinnor med barn har dock i genomsnitt högre inkomst än kvinnor utan barn, oavsett om de är ensamstående eller sammanboende.
- För åldersgruppen 65 år eller äldre var inkomstgapet i genomsnitt 28 procent 2020. Det är ca 10 procentenheter större än för åldersgruppen 20–64 år. Nivån på gapet för åldersgruppen 65 år eller äldre har varit i stort sett densamma sedan mitten av 1990-talet. Pensionsinkomsternas inverkan på inkomstgapet har minskat över tid, vilket speglar kvinnors successivt ökade arbetskraftsdeltagande sedan flera decennier. Samtidigt har kapitalinkomsternas inverkan på gapet ökat även för de som är 65 år eller äldre.
- Allt fler kvinnor och män väljer att fortsätta arbeta samtidigt som de tar ut pension, s.k. jobbonärer. Jobbonärer har i regel högre disponibel inkomst än de som slutat arbeta. De har i genomsnitt större pensionsinkomster och kapitalinkomster än de som slutat arbeta helt. Detta gäller i högre grad för män än för kvinnor. Lägst inkomster har kvinnliga pensionärer som inte arbetar.
- Utvecklingen av kvinnors och mäns disponibla inkomster mellan 2019 och 2020 påverkades av den försämrade arbetsmarknaden under pandemin. Det fanns dock stora skillnader inom och mellan åldersgrupperna. I åldersgrupperna mellan 25 år och 64 år ökade inkomsterna mer för kvinnorna än för männen. I åldersgruppen 20–24 år minskade inkomsterna, i synnerhet för män. Omfattande arbetsmarknadsåtgärder begränsade skillnaden i krisens effekter på kvinnors och mäns disponibla inkomster. Åldersgruppen 65 år eller äldre hade i genomsnitt en betydligt bättre inkomstutveckling än övriga åldersgrupper, och mäns inkomster ökade i genomsnitt mer än kvinnors.
- Regeringens föreslagna reformer av skatter och transfereringar 2023 bedöms sammantaget tillföra ekonomiska resurser till kvinnor i lägre utsträckning än till män. Om satsningar på välfärdstjänster inkluderas bedöms reformerna sammantaget tillföra mer resurser till kvinnor.

1 Inledning

I enlighet med ett beslut i riksdagen har regeringen sedan 1988 redovisat fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män som en del av budgetpropositionen (prop. 1987/88:105, bet. 1987/88:AU17, rskr. 1987/88:364).

Riksdagens övergripande mål för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Fördelningen av ekonomiska resurser är en central del av detta mål. Delmålet om ekonomisk jämställdhet innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut, se skrivelsen Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10). Vidare inbegriper delmålet att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och förutsättningar i fråga om tillgång till arbete och samma möjligheter och villkor i fråga om såväl anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor som utvecklingsmöjligheter i arbetet. Målet har ett livscykelperspektiv som innebär att det avlönade arbetet ska ge ekonomisk trygghet och självständighet även under pensionsåren.

I bilagans första avsnitt beskrivs hur skillnaden mellan kvinnor och män har utvecklats på arbetsmarknaden. I det efterföljande avsnittet är fokus på skillnaden i kvinnors och mäns individuella disponibla inkomst. I de två därpå följande avsnitten beskrivs pensionärers ekonomiska situation och den ekonomiska utvecklingen för kvinnor och män mellan 2019 och 2020. Slutligen redovisas en bedömning av hur förslag i denna proposition påverkar fördelningen av de ekonomiska resurserna mellan kvinnor och män.

1.1 Data och begrepp

Analyserna av kvinnors och mäns inkomster grundar sig i huvudsak på Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik som fr.o.m. 2013 baseras på Totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF) och innan dess på Hushållens ekonomi (HEK). För 2013–2020 grundas analyserna på ett urval från TRIF, benämnt Statistiskt analysregister (STAR). Datamaterial, modeller, metoder, begrepp och definitioner beskrivs närmare i Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet november 2022 på regeringen.se. Analyserna av kvinnors och mäns situation på arbetsmarknaden baseras huvudsakligen på Statistiska centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar (AKU). Definitioner och förklaringar av begrepp som används i AKU finns på scb.se.

Individuell disponibel inkomst är relevant ur ett jämställdhetsperspektiv

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det relevant att i första hand studera hur stora resurser individen direkt förfogar över. Ekonomisk självständighet är en viktig aspekt av den ekonomiska jämställdheten. Kvinnors och mäns ekonomiska välfärd påverkas även av de ekonomiska förhållandena i hushållet. Kvinnomaktutredningen menade dock att det kan hävdas att ekonomisk välfärd inte bara är en fråga om konsumtionsnivå, utan att rätten till egna inkomster är en väsentlig del av den ekonomiska välfärden, se betänkandet Kvinnor, män och inkomster – Jämställdhet och oberoende (SOU 1997:87). Därför beskriver bilagan kvinnors och mäns individuella inkomster från marknaden respektive välfärdsstaten.

Den disponibla inkomsten består av summan av inkomst från arbete, kapital och näringsverksamhet samt transfereringar minus direkt skatt. Transfereringar som går till hushållet, t.ex. bostadsbidrag, delas vid beräkningen av disponibel inkomst lika mellan sammanboende par.

En del av kapitalinkomsterna utgörs av realiserade vinster och förluster från kapital. Kapitalvinster registreras ofta som en stor inkomst under ett enskilt år, även om de i allmänhet är resultatet av värdeökningar som har ackumulerats under flera år. Av bl.a. den anledningen bortser vissa forskare och statistikproducenter från kapitalvinster vid beräkning av disponibel inkomst. I de flesta länder finns heller inte uppgifter om kapitalvinster, och i internationella jämförelser ingår kapitalvinster därmed i regel inte.

Offentliga välfärdstjänster beaktas när effekterna av regeringens politik analyseras

Subventionerade välfärdstjänster, som t.ex. skola och hälso- och sjukvård, står för en stor del av den offentliga sektorns omfördelning. Värdet av dessa tjänster ingår inte i den disponibla inkomsten, men är en väsentlig del av de ekonomiska resurser som kvinnor och män kan ta del av. Satsningar på offentliga välfärdstjänster är en viktig del av regeringens politik för ökad ekonomisk jämställdhet. Därför beaktas effekterna av satsningar på välfärdstjänster i den analys av effekterna av regeringens politik som avslutar denna redogörelse.

2 Kvinnor och män på arbetsmarknaden

För de allra flesta i åldrarna 20–64 år utgör inkomster från arbete, dvs. löne- och företagarinkomster, den största inkomstkällan. Arbetsinkomsten är även viktig för andra inkomster eftersom den till stor del ligger till grund för exempelvis sjukpenning, föräldrapenning och pension. En hög arbetsinkomst ökar även möjligheterna till sparande, vilket på sikt kan bidra till kapitalinkomster.

Kvinnors arbetsinkomster är i genomsnitt lägre än mäns. Skillnaden beror delvis på att färre kvinnor än män är sysselsatta och att kvinnor i genomsnitt har kortare förvärvsarbetstid än män. Dessutom är lönen per arbetad timme i genomsnitt lägre för kvinnor än för män, vilket bl.a. hänger samman med att arbetsmarknaden är tydligt könsuppdelad. För att ge en djupare förståelse av skillnaderna i arbetsinkomster mellan kvinnor och män beskrivs dessa skillnader i arbetslivet i detta avsnitt.

Avsnittet börjar med en beskrivning av utvecklingen av arbetsinkomsten för kvinnor och män sedan 1995, med fokus på senare delen av perioden. Därefter beskrivs utvecklingen av kvinnors och mäns sysselsättningsgrad, deltidsarbete, frånvaro och löner. Avsnittet ger också en bild av hur stor betydelse de olika faktorerna haft för utvecklingen av arbetsinkomstgapet. Avslutningsvis redovisas hur skillnaderna i arbetsinkomster, sysselsättningsgrad, arbetad tid och löner mellan kvinnor och män varierar mellan olika s.k. livscykelgrupper.

2.1 Kvinnors arbetsinkomster är lägre än mäns, men gapet minskar

Kvinnors arbetsinkomster är i genomsnitt lägre än mäns, men skillnaden har minskat sedan mitten av 1990-talet. Under den senaste tioårsperioden har arbetsinkomsten för kvinnor i åldersgruppen 20–64 år ökat med i genomsnitt 27 procent, medan

arbetsinkomsten för män i samma åldersgrupp har ökat med 17 procent. Det har medfört att arbetsinkomstgapet mellan kvinnor och män har minskat från 29 procent till 23 procent mellan 2010 och 2020 (se diagram 2.1).[1] Att skillnaderna i arbetsinkomster har minskat kan till viss del bero på att det har blivit lättare för delägare i fåmansbolag att omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster och att män i högre grad än kvinnor har utnyttjat den möjligheten (se avsnitt 3.1 i denna bilaga). Men även utan denna omvandling skulle kvinnors arbetsinkomster ha ökat mer än mäns arbetsinkomster.[2]

Diagram 2.1 Arbetsinkomst

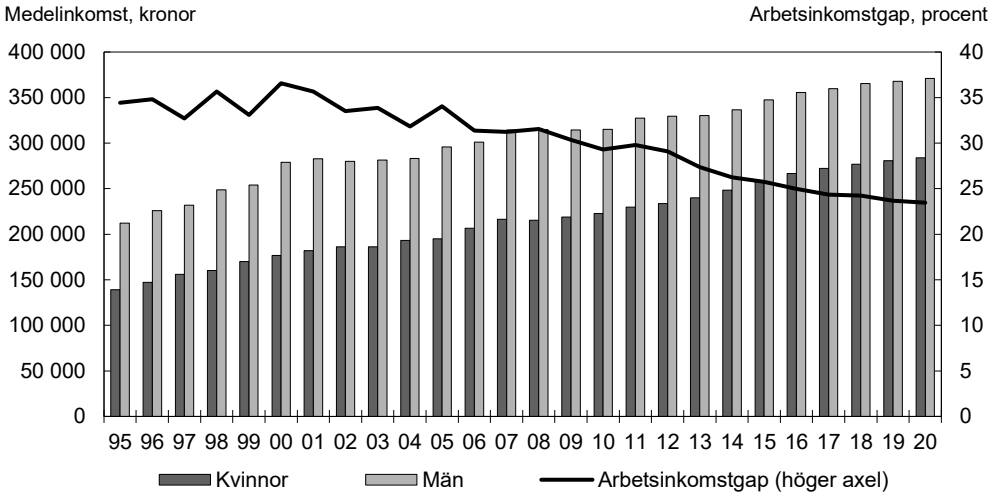

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Beräkningen av genomsnittlig arbetsinkomst baseras på samtliga kvinnor respektive män i åldersgruppen 20–64 år, dvs. oberoende av om de har arbetsinkomst eller inte. Arbetsinkomstgapet definieras som skillnaden mellan kvinnors respektive mäns genomsnittliga arbetsinkomst som andel av mäns genomsnittliga arbetsinkomst. Inkomsterna anges i 2020 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

2.2 Skillnaderna i sysselsättningsgrad, arbetad tid och lön har minskat

Kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än män

Sverige är det land inom EU där kvinnor har högst sysselsättningsgrad, och där skillnaden mellan kvinnors och mäns sysselsättningsgrad är lägst (se t.ex. Gender Equality Index 2021, European Institute for Gender Equality). Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män bidrar till gapet i arbetsinkomst. Sysselsättningsgraden för kvinnor 20–64 år har sedan mitten av 00-talet legat ca 4–6 procentenheter lägre än för män i samma åldersgrupp (se diagram 2.2). När den totala sysselsättningsgraden har ökat under de senaste tio åren har sysselsättningsgapet tenderat att minska, och när den totala sysselsättningsgraden har minskat har sysselsättningsgapet tenderat att öka.

[1] Bland kvinnor 20–64 år 2020 hade 80 procent enbart löneinkomst, 5 procent hade både löne- och företagarinkomst, 12 procent hade enbart företagarinkomst och 14 procent saknade arbetsinkomst. Motsvarande siffror för män var 79 procent, 7 procent, 3 procent respektive 12 procent.

[2] För en mer utförlig redovisning, se prop. 2019/20:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3.

Diagram 2.2 Sysselsättningsgrad och sysselsättningsgap

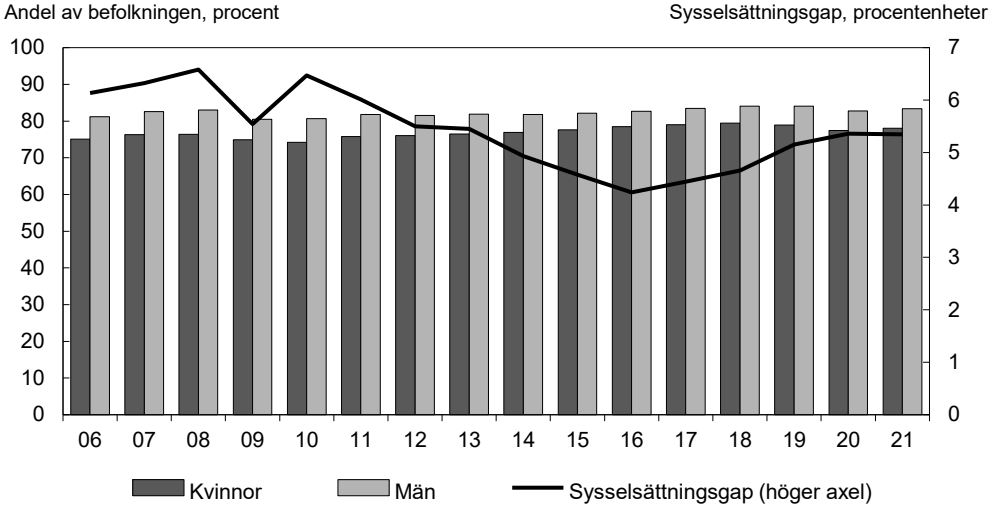

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Sysselsättningsgapet är beräknat som mäns sysselsättningsgrad minus kvinnors sysselsättningsgrad. Data för 2006–2020 har länkats för att motsvara definitionen 2021.

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

Sysselsättningsgraden för kvinnor och män varierar mellan olika grupper i befolkningen.[3] Historiskt sett har den varit högst för inrikes födda män, och var så även 2021. Men även för män födda inom Europa samt inrikes födda kvinnor var sysselsättningsgraden hög 2021. Sysselsättningsgapet mellan inrikes födda kvinnor och män var därför relativt litet. Däremot är sysselsättningsgapet mellan utrikes födda kvinnor och män stort, såväl för de som är födda inom som för de som är födda utanför Europa.

Andelen sysselsatta kvinnor och män varierar även beroende på utbildningsnivå. För kvinnor och män med högst förgymnasial utbildning är sysselsättningsgraden förhållandevis låg. Det gäller särskilt för kvinnor, och sysselsättningsgapet är därför relativt stort. För kvinnor och män med eftergymnasial utbildning är sysselsättningsgraden däremot hög och sysselsättningsgapet litet.

Sysselsättningsgapet beror till stor del på att fler kvinnor än män är studerande, sjuka eller hemarbetande (tar hand om hem/barn). En stor grupp av de som inte är sysselsatta är arbetslösa eller latent arbetssökande[4], men det är i stort sett lika vanligt för kvinnor som för män och påverkar därför sysselsättningsgapet endast marginellt.

Sysselsatta kvinnor arbetar färre timmar än män

En ytterligare orsak till att kvinnor har lägre arbetsinkomster än män är att sysselsatta kvinnor förvärvsarbetar färre timmar än sysselsatta män. År 2021 var den faktiska medelarbetstiden för sysselsatta kvinnor 29 timmar per vecka, att jämföra med sysselsatta män som i genomsnitt arbetade 33 timmar per vecka (se diagram 2.3). Det beror dels på att kvinnorna i större utsträckning arbetar deltid, dels på att kvinnorna i högre grad är frånvarande från arbetet till följd av t.ex. föräldraledighet, vård av barn eller sjukskrivning. Deltidsarbete bidrar mer än frånvaro till den genomsnittligt kortare faktiska arbetstiden. År 2021 var den överenskomna arbetstiden 2,9 timmar lägre i veckan för sysselsatta kvinnor än för sysselsatta män, medan kvinnor var frånvarande från arbetet i genomsnitt 1,4 timmar längre i veckan än män. Skillnaden i arbetad tid

[3] För en mer detaljerad redovisning, se prop. 2021/22:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3.

[4] Latent arbetssökande definieras i AKU som personer som velat och kunnat ta arbete under referensveckan men inte sökt något arbete.

mellan kvinnor och män har minskat de senaste tio åren, vilket är en del av en trend som funnits under en längre tid.[5]

Diagram 2.3 Medelarbetstid för sysselsatta

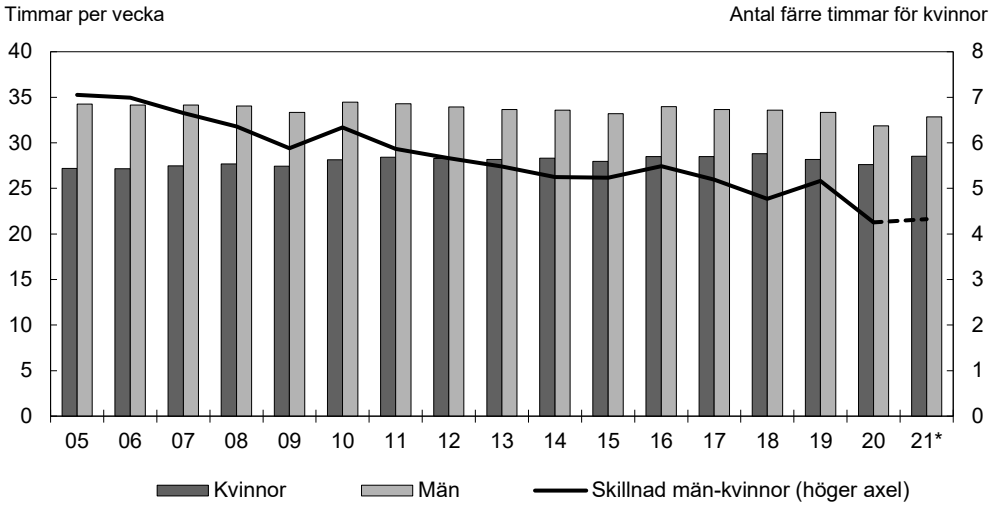

Anm.: Statistiken avser faktisk medelarbetstid per vecka för sysselsatta i åldersgruppen 20–64 år.

* I januari 2021 anpassades AKU till EU:s nya förordning (2019/1700) för den sociala statistiken, vilket har orsakat tidsseriebrott. Data för 2021 är därför inte helt jämförbara med tidigare år.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Kvinnors deltidsarbete har minskat

Av de sysselsatta kvinnorna i åldrarna 20–64 år arbetade 24 procent deltid, jämfört med 11 procent av de sysselsatta männen 2021 (se diagram 2.4). Av de deltidsarbetande arbetar större delen lång deltid (med en arbetstid på 20–34 timmar i veckan). Andelen kvinnor som arbetar lång deltid har dock minskat de senaste tio åren, samtidigt som andelen män som arbetar lång deltid ökat något. Andelen som arbetar kort deltid (med en arbetstid på mindre än 20 timmar i veckan) har varit i princip oförändrad för både kvinnor och män de senaste tio åren. Skillnaden mellan kvinnors och mäns deltidsarbete är större i grupper där många har svag anknytning till arbetsmarknaden, t.ex. personer födda utanför Europa och personer med högst förgymnasial utbildning.

[5] Förändringar mellan 2020 och 2021 är något osäkra på grund av omläggningen av statistiken i SCB:s arbetskraftsundersökningar. Men för anställda ökade den faktiskt arbetade tiden med uppskattningsvis ungefär en timme i veckan och den överenskomna arbetstiden med ca 1,5 timmar i veckan. Det beror främst på att antalet anställda korttidspermitterade minskade kraftigt 2021 jämfört med 2020, och i viss mån på att antalet sjukskrivningsdagar minskade. Se utg.omr. 14 avsnitt 1.3.2.

Diagram 2.4 Andel deltidsarbetande

Andel av sysselsatta, procent

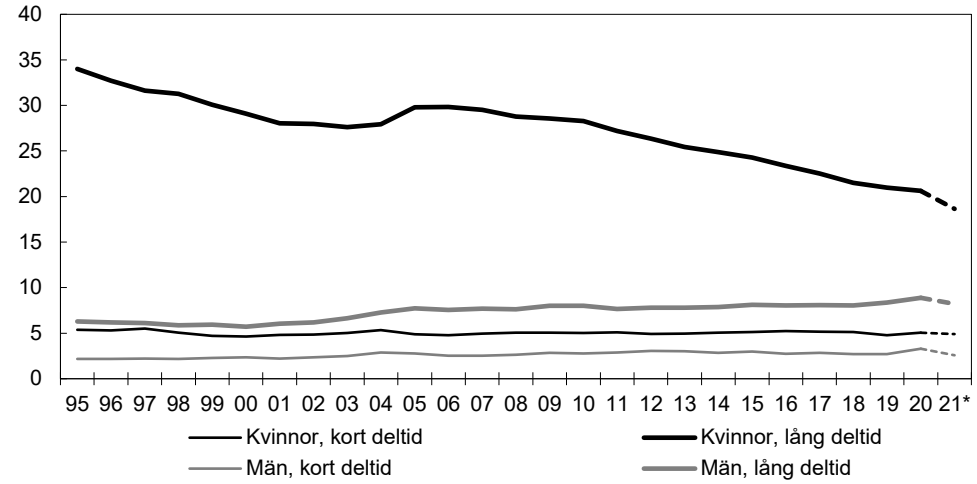

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. För anställda avses med kort deltid en överenskommen arbetstid kortare än 20 timmar per vecka och med lång deltid en överenskommen arbetstid mellan 20 och 34 timmar per vecka. För företagare och medhjälpande hushållsmedlemmar och anställda utan överenskommen arbetstid används i stället genomsnittlig arbetstid per vecka.

* I januari 2021 anpassades AKU till EU:s nya förordning (2019/1700) för den sociala statistiken, vilket har orsakat tidsseriebrott. Data för 2021 är därför inte helt jämförbara med tidigare år.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Den vanligaste orsaken till deltidsarbete, bland både kvinnor och män, är att heltidsarbete inte erbjuds. Det är dock endast drygt hälften av kvinnorna och männen i denna grupp som uppger att de vill öka sin arbetstid. Den näst vanligaste orsaken till att kvinnor och män arbetar deltid är ”andra personliga skäl” (t.ex. att personen tar hand om hushåll eller vill umgås med familjen) (se diagram 2.5).

Diagram 2.5 Orsak till deltidsarbete 2021

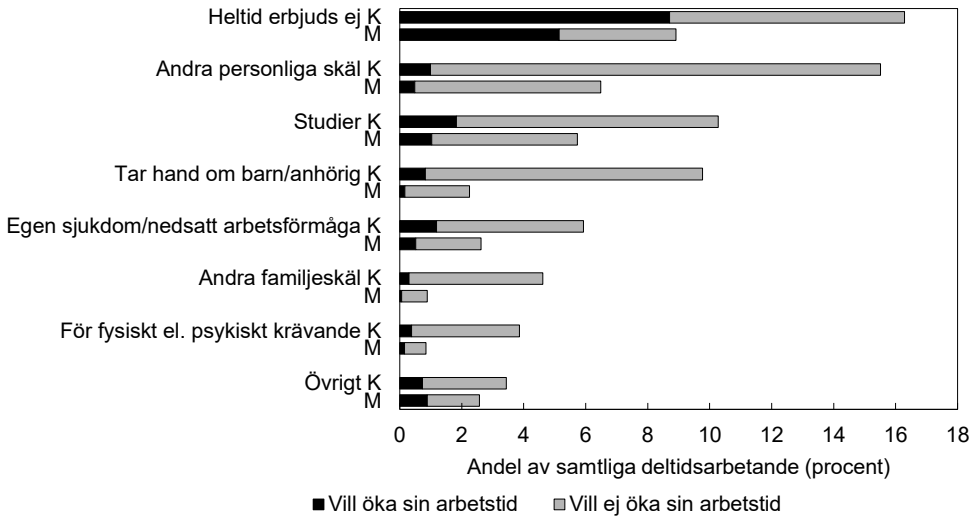

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. K avser kvinnor och M avser män.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Det finns flera bakomliggande förklaringar till att det är vanligare bland kvinnor än bland män att arbeta deltid. En sådan är att fler kvinnor än män går ned i arbetstid när de får sitt första barn. En annan orsak kan vara att det framför allt i vissa kvinnodominerade sektorer, som t.ex. offentliga välfärdstjänster, finns en s.k. deltidskultur som påverkar både viljan och möjligheterna till heltidsanställningar. Det kan påverka både kvinnor och män. Arbetsvillkoren kan också begränsa möjligheterna att arbeta

heltid, se betänkandet Hela lönen, hela tiden – Utmaningar för ett jämställt arbetsliv (SOU 2015:50).

Kvinnors frånvaro från arbetet är högre än mäns

Kvinnor är också frånvarande från arbetet i större utsträckning än män på grund av t.ex. föräldraledighet och sjukskrivning. År 2021 var kvinnor frånvarande i genomsnitt 9 timmar i veckan, och män frånvarande 8 timmar i veckan. Sedan 2011 har skillnaden i kvinnors och mäns frånvaro varierat mellan 1,5 och 2 timmar utan någon tydlig trend (se diagram 2.6). Den vanligaste orsaken till frånvaro för både kvinnor och män är semester. Den minskar arbetstiden i ungefär lika stor utsträckning för både kvinnor och män. Däremot är frånvaro på grund av föräldraledighet och sjukdom högre bland kvinnor.

Diagram 2.6 Skillnad mellan överenskommen och faktisk arbetstid (frånvaro)

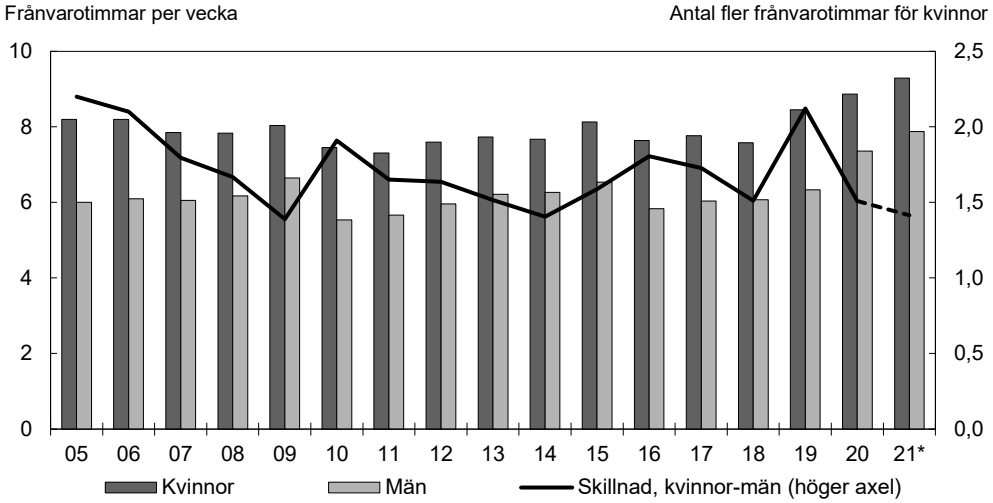

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Överenskommen arbetstid avser den avtalade arbetstiden utan någon frånvaro. Skillnaden mellan överenskommen arbetstid och faktisk arbetstid utgörs av frånvaro, exempelvis semester, sjukfrånvaro, föräldraledighet eller vård av barn.

* I januari 2021 anpassades AKU till EU:s nya förordning (2019/1700) för den sociala statistiken, vilket har orsakat tidsseriebrott. Data för 2021 är därför inte helt jämförbara med tidigare år.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Kvinnor tar ut mer föräldrapenning än män

Kvinnor är i högre grad än män frånvarande från arbetet till följd av föräldraledighet. Kvinnor tar i genomsnitt ut en betydligt större andel av föräldrapenningdagarna, men även en större del av den obetalda föräldraledigheten (för mer information om uttaget av föräldrapenning ur ett könsperspektiv, se utg.omr. 12 avsnitt 1.6.3).

År 2021 tog kvinnor ut 70 procent av föräldrapenningdagarna. Fördelningen mellan kvinnor och män har dock blivit mindre ojämn de senaste decennierna. Under de senaste tio åren har kvinnornas andel av föräldrapenninguttaget minskat med 6 procentenheter. Uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn, s.k. vab-dagar, är jämnare fördelat. Men skillnaden mellan kvinnor och män i uttaget av vab-dagar har inte förändrats lika mycket som skillnaden i uttag av föräldrapenningdagar. År 2021 tog kvinnor ut 60 procent av vab-dagarna, en minskning med 4 procentenheter sedan 2011 (se diagram 2.7).

Diagram 2.7 Fördelning av dagar med föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning vid vård av sjukt barn (vab)

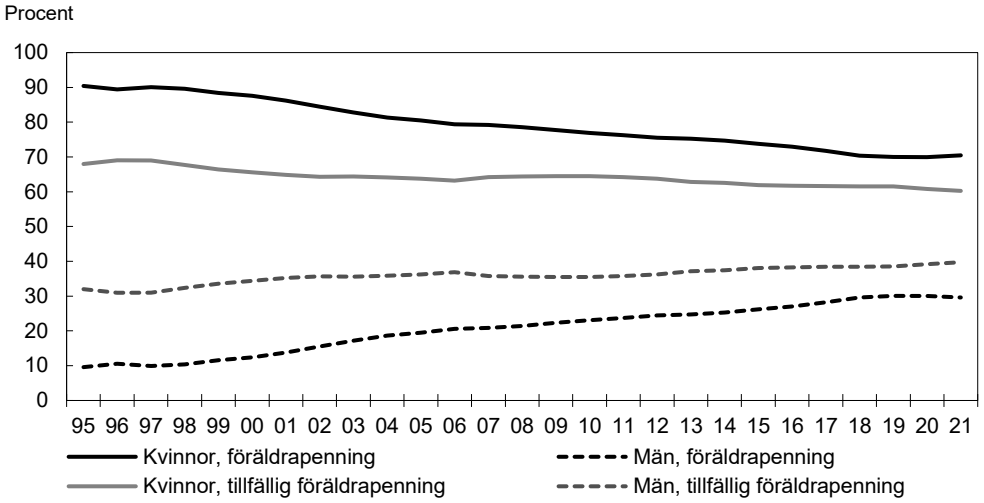

Källa: Försäkringskassan.

Kvinnor har högre sjukfrånvaro än män

Det är stor skillnad i genomsnittligt antal sjukpenningdagar per försäkrad kvinna respektive man (sjukpenningtalet). Samtidigt har sjukfrånvaron varierat kraftigt över tid, och variationen har varit större för kvinnor än för män (se diagram 2.8). Svängningarna påverkas bl.a. av regeländringar[6] och konjunkturläget.

Efter 2010 ökade sjukfrånvaron för både kvinnor och män, men mer för kvinnor. Under de senaste fem åren har sjukfrånvaron minskat något för kvinnor, men den är fortfarande nästan dubbelt så hög som för män. Pandemin ledde till en temporär ökning av antalet sjukfall, både bland kvinnor och män, men majoriteten av de pandemirelaterade sjukskrivningarna var korta. Pandemins effekt på sjukpenningtalet har därför varit marginell.[7]

Det finns flera orsaker till skillnaden i sjukfrånvaro mellan kvinnor och män. En orsak är att kvinnor i större utsträckning än män arbetar i yrken och sektorer där den upplevda arbetsmiljön är sämre, organisatoriskt och socialt (se även utg.omr. 13 avsnitt 1.3.6). Ett större ansvar för hem, barn och föräldrar i kombination med förvärvsarbete kan vara ytterligare en orsak till kvinnors högre sjukfrånvaro.[8]

[6] Exempel på regeländringar som kan påverka sjukfrånvarons storlek är ersättningsgraden, karensdagar, hur länge en sjukskrivning kan fortgå samt längden på sjuklöneperioden som bekostas av arbetsgivaren.

[7] Försäkringskassans webbsida, forsakringskassan.se, Aktuellt sjukpenningtal, 2022-05-23.

[8] En översikt av forskning kring samband mellan obetalt arbete, familjeliv och sjukfrånvaro finns i Nordisk forskning om obetalt arbete och familjeliv och samband med sjukfrånvaro med psykiatrisk diagnos. En kunskapsöversikt av nordisk forskning publicerad under åren 2010–2019 (Jämställdhetsmyndigheten, Rapport 2021:4). Se även Staland-Nyman m.fl., Gender equality in domestic work and sickness absence – a population-based study on women and men in Sweden, Women & Health No. 4, 2021.

Diagram 2.8 Sjukpenningtalet

Antal sjukpenningdagar per försäkrad

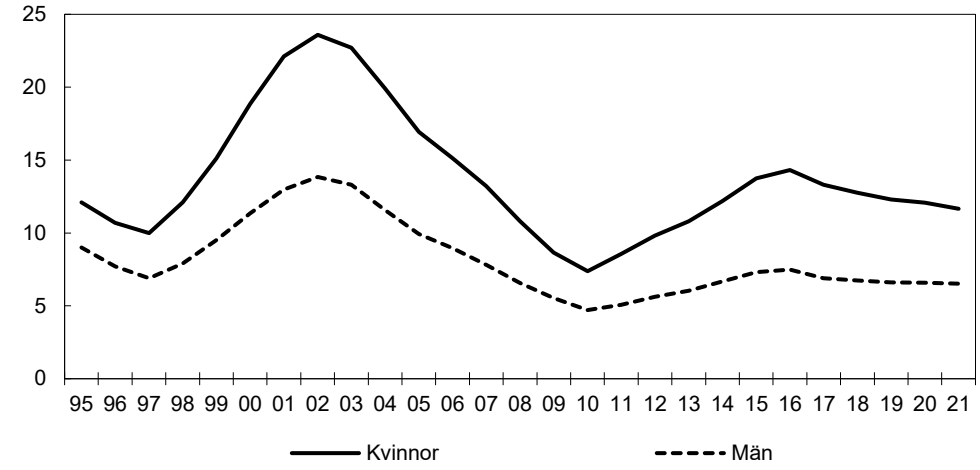

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 16–64 år. Sjukpenningtalet är definierat som antalet nettodagar från sjukpenning och rehabiliteringspenning dividerat med antalet försäkrade exkl. antalet personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning med hel omfattning. Omräkningen till nettodagar innebär t.ex. att två dagar med halv ersättning blir en nettodag.

Källa: Försäkringskassan.

Kvinnor utför mer obetalt arbete

Samtidigt som män utför mer betalt arbete, utför kvinnor mer obetalt arbete. SCB:s tidsanvändningsundersökning för 2021 (TID) visar en könsstereotyp fördelning av det obetalda arbetet mellan kvinnor och män.[9] Kvinnor ägnar generellt mer tid än män åt aktiviteter såsom att laga mat, städa och tvätta, samt åt omsorg om de egna barnen (matning, påklädning, hygien, läggning). Män ägnar generellt mer tid än kvinnor åt underhåll och reparationer av bostaden och fordon. Däremot visar undersökningen inte någon signifikant skillnad mellan kvinnor och män för andra typer av aktiviteter, som t.ex. att läsa och leka med barnen och att handla dagligvaror (se diagram 2.9). Se även utgiftsområde 13 avsnitt 1.3.4.

Mönstret är ungefär detsamma för både ensamstående och sammanboende. Skillnaden mellan kvinnor och män är dock generellt större för sammanboende kvinnor och män än för ensamstående kvinnor och män.

Det finns också skillnader mellan kvinnor och män som bor i hushåll med barn och kvinnor och män i hushåll utan barn. Skillnaderna mellan kvinnor och män i dessa grupper är dock mindre än för ensamstående och sammanboende.

[9] En fråga om tid, TID2021, En studie av tidsanvändningen bland kvinnor och män 2021, SCB. Insamlingsperioden för TID startade i mitten av september 2021, och avslutades strax före jul 2021. Aktiviteterna kan inte summeras till dygnets 24 timmar. Dels därför att personer kan göra flera saker samtidigt och tiden då kan räknas dubbelt, dels på grund av att syftet med tidsundersökningen inte är att kartlägga dygnets 24 timmar utan att mäta aktiviteter kopplade till det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Diagram 2.9 Genomsnittlig tid per dygn för hem- och omsorgssysslor 2021

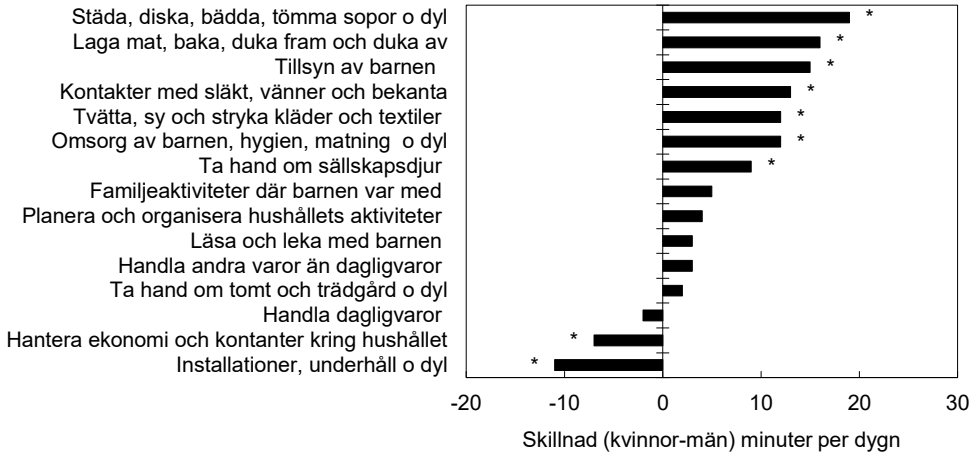

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. * Anger signifikant skillnad på 5%-nivån mellan kvinnor och män.
Källa: Statistiska centralbyrån (TID).

Kvinnor har lägre lön än män, men lönegapet har minskat

Utöver skillnader i sysselsättningsgrad och faktisk arbetstid påverkas skillnaden i kvinnors och mäns arbetsinkomster av tim- eller månadslönen, dvs. den ersättning som de får per arbetad timme.[10] För att jämföra kvinnors och mäns månadslöner är deltidslöner uppräknade till heltidslöner i hela avsnitt 2.2.

Under perioden 2011–2021 har lönegapet minskat från 14,1 procent till 9,9 procent (se diagram 2.10). Dock ökade lönegapet marginellt med 0,2 procentenheter 2021 jämfört med 2020. Medlingsinstitutet konstaterar att det är svårt att avgöra om den avstannade minskningen beror på pandemin eller om det är ett trendbrott som skett orelaterat till turbulensen dessa år, se Löneskillnader mellan kvinnor och män 2021 (Medlingsinstitutet 2022). År 2021 var kvinnors månadslön i genomsnitt 35 100 kronor, medan mäns uppgick till 39 000 kronor.

Den kvarstående löneskillnaden mellan kvinnor och män efter att hänsyn har tagits till skillnader vad gäller ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid[11] kallas för det standardvägda lönegapet. År 2021 uppgick det standardvägda lönegapet till 4,5 procent. Sedan 2011 har det minskat med 1,4 procentenheter. Liksom lönegapet ökade även det standardvägda lönegapet marginellt 2021 jämfört med 2020.

Lönegapet har minskat mer än det standardvägda lönegapet. Det innebär att den minskade skillnaden mellan kvinnors och mäns löner till stor del, men inte helt, beror på minskade skillnader i ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid.

Den löneskillnad som kvarstår efter standardvägningen visar att det finns andra faktorer än de som redovisas i statistiken som påverkar löneskillnaderna, såsom eventuell diskriminering och skillnader i arbetsuppgifter inom samma yrke.

[10] Det är löneinkomster som analyseras vilket innebär att inkomster från näringsverksamhet inte ingår.

[11] Deltidsarbete innebär att lönen blir lägre än vid heltidsarbete. Men deltidsarbete kan också ha en negativ effekt på timlönen jämfört med heltidsarbete. För Sverige visar dock olika studier skilda resultat när det gäller effekten av deltidsarbete på timlönen, varför det är osäkert om detta bidrar till lönegapet. Se Wahlberg, Part-time penalty in Sweden: evidence from quantile regression, University of Gothenburg Working Papers in Economics, no. 315, 2008; Bardasi och Gornick, Working for less? Women's part-time wage penalties across countries, Feminist Economics, 2008; Colella, Women's Part-Time - Full-Time Wage Differentials in Europe: An Endogenous Switching Model, MPRA Paper 55287, 2014. Medan Wahlbergs resultat visar att det finns en negativ effekt av deltidsarbete på timlönen i Sverige, visar resultaten i de båda andra studierna negativa effekter i alla länder de undersöker utom i Sverige.

Diagram 2.10 Lönegap och standardvägt lönegap

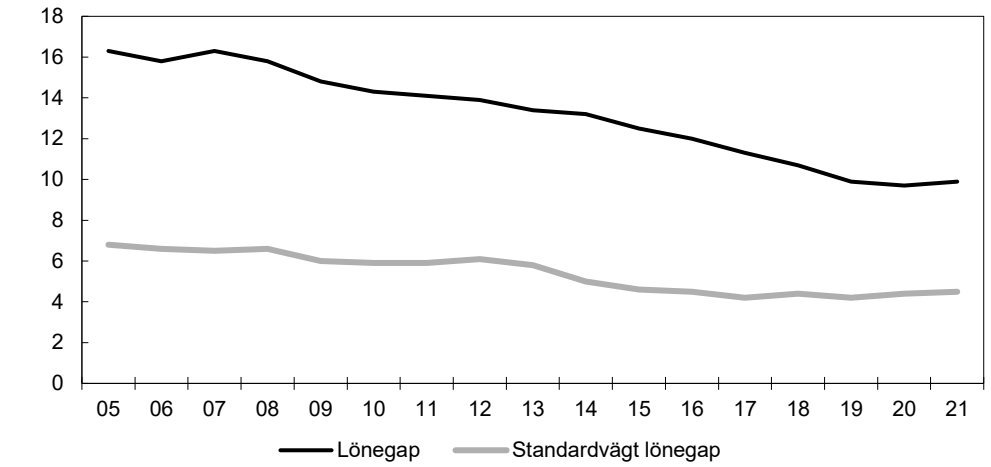

Anm.: Lönegapet mäter procentuell skillnad mellan kvinnors och mäns månadslöner uppräknade till heltid. Det standardvägda lönegapet är det lönegap som kvarstår när hänsyn tagits till att kvinnor och män har olika ålder, utbildning och arbetstid samt arbetar inom olika yrken och sektorer. Det standardvägda lönegapet är beräknat med standard för svensk yrkesklassificering (SSYK12 nivå 4).

Källa: Medlingsinstitutet (Lönestrukturstatistiken).

Könsuppdelningen på arbetsmarknaden är en viktig orsak till lönegapet

I det följande avsnittet analyseras hur stor betydelse olika observerbara faktorer har för lönegapet och hur de har bidragit till förändringen av lönegapet mellan 2010 och 2020. De faktorer som studeras är ålder, utbildningsnivå, arbetstid, yrke och näringsgren i åldersgruppen 20–64 år.[12]

År 2020 var lönegapet mellan kvinnor och män 8,7 procent.[13] Av detta orsakades 6,1 procentenheter av skillnader mellan kvinnor och män vad gäller ålder, utbildning, yrke och näringsgren, medan 2,6 procentenheter orsakades av andra faktorer, som inte finns med i analysen (se diagram 2.11).

Den största delen av löneskillnaden orsakas av att kvinnor och män arbetar i olika näringsgrenar och inom olika yrken samtidigt som lönen i genomsnitt är högre i mansdominerade näringsgrenar och yrken. Av det totala lönegapet orsakas 7,9 procentenheter av att kvinnor och män arbetar i olika näringsgrenar och yrken.[14]

Anställda kvinnor är i genomsnitt något äldre och har högre utbildningsnivå än anställda män. Om kvinnor och män i genomsnitt hade haft samma ålder och utbildningsnivå skulle löneskillnaden mellan kvinnor och män varit 1,8 procentenheter högre 2020 än vad som faktiskt är fallet.

[12] Analysen genomförs med en s.k. Blinder–Oaxaca dekomponering, vilket är en statistisk metod som bl.a. kan användas för att kvantifiera observerbara faktorers betydelse för skillnaden i löneinkomster mellan kvinnor och män. Metoden delar upp skillnaden i löneinkomster i en del som beror på skillnader mellan grupperna i observerbara egenskaper, som t.ex. ålder och utbildning, och en del som inte beror på observerbara egenskaper. För en mer utförlig beskrivning, se t.ex. Jann, The Blinder–Oaxaca decomposition for linear regression models, The Stata Journal 8, 2008. Se även Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet november 2022 på regeringen.se.

[13] Av metodmässiga skäl beräknas lönegapet här som skillnaden mellan logaritmen av kvinnors och mäns löner. Lönegapet överensstämmer därför inte helt med det som redovisades i avsnitt 2.1.

[14] Näringsgren och yrke samvarierar till viss del eftersom flera yrken till stora delar återfinns inom en viss näringsgren. Exempelvis arbetar de flesta i yrkesgruppen murare m.fl. i någon av näringsgrenarna inom byggverksamhet och de flesta undersköterskor i någon av näringsgrenarna inom vård och omsorg. Av denna anledning diskuteras betydelsen av näringsgren och yrke tillsammans.

Diagram 2.11 Bidrag från olika faktorer till lönegapet

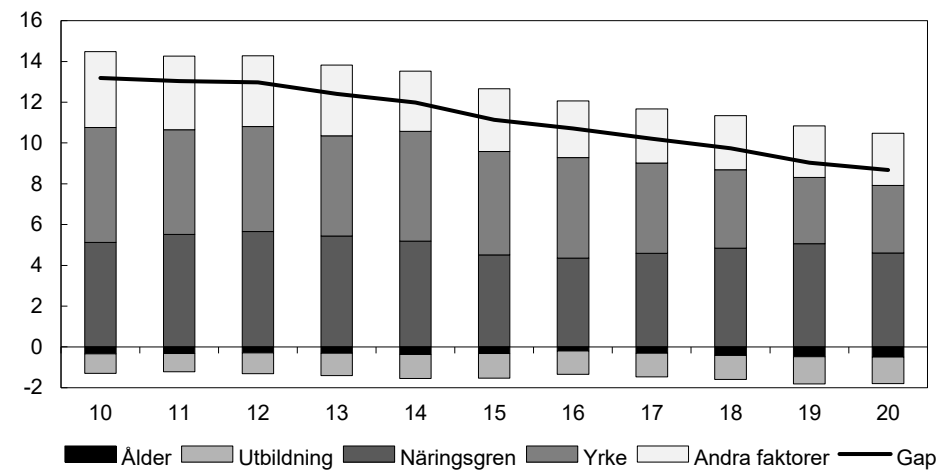

Anm.: Faktorernas betydelse har skattats med Blinder–Oaxaca-dekomponering (se fotnot 12).
Källor: Medlingsinstitutet (Lönestrukturstatistiken) och egna beräkningar.

Lönegapet har minskat under perioden 2010–2020, främst fr.o.m. 2013. Den del av lönegapet som orsakas av att kvinnor och män arbetar i olika näringsgrenar och i olika yrken minskade från 10,8 procentenheter 2010 till 7,9 procentenheter 2020. Det minskade lönegapet beror både på att könssegregeringen på arbetsmarknaden har minskat och att skillnaden i lön mellan kvinno- och mansdominerade näringsgrenar och yrken har minskat något. Analysen visar att dessa faktorer har bidragit ungefär lika mycket till att minska lönegapet under denna period.[15]

2.3 Olika faktorer påverkar gapet i arbetsinkomst i varierande grad

Minskade skillnader i sysselsättningsgrad, antalet arbetade timmar och lön bidrog till att det totala arbetsinkomstgapet mellan kvinnor och män minskade med ca 6 procentenheter mellan 2010 och 2020 (se avsnitt 2.1). Hur stor betydelse var och en av dessa faktorer hade för utvecklingen går inte att avgöra utifrån analysen i avsnitt 2.2. Det beror på att de mått som används har olika baser och även olika datakällor. Exempelvis anges sysselsättningsgraden i relation till befolkningen, medan arbetad tid anges för anställda.

För att kunna ge en bild av den relativa betydelsen av sysselsättning, arbetad tid och lön används därför här en annan ansats. Utgångspunkten är att relationen mellan den genomsnittliga arbetsinkomsten för samtliga kvinnor 20–64 år och den genomsnittliga arbetsinkomsten för samtliga män 20–64 år kan uttryckas som produkten av tre komponenter:

– relationen mellan andelen kvinnor respektive män som har inkomst från arbete under året (lön)
– relationen mellan kvinnors och mäns genomsnittliga bruttotimlön bland personer med inkomst från arbete (lön)

[15] Analysen av skillnaderna mellan 2010 och 2020 görs med en s.k. JMP-dekomponering, vilken gör det möjligt att dela in förändringarna i lönegapet i dels förändringar i observerade och icke-observerade egenskaper, dels förändringar i ersättningen för dessa egenskaper, dvs. förändringar i lönestrukturen. För en mer utförlig beskrivning, se t.ex. Juhn, Murphy och Pierce, Accounting for the Slowdown in Black-White Wage Convergence, i Kosters (red.), Workers and Their Wages, 1991. Se även Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet november 2022 på regeringen.se.

– relationen mellan kvinnors och mäns genomsnittliga antal årsarbetstimmar bland personer med inkomst från arbete (lön).[16]

Det totala arbetsinkomstgapet mellan kvinnor och män kan då uttryckas som en funktion av dessa tre komponenter. En minskning av gapet i någon av komponenterna bidrar (allt annat lika) till att reducera det totala arbetsinkomstgapet, och vice versa.

Analysen visar att det minskade arbetsinkomstgapet framför allt kan tillskrivas ett minskat timlönegap (se diagram 2.12). Arbetsinkomstgapet minskade också något till följd av ett minskat gap i arbetad tid. Samtidigt motverkades dessa faktorer något av att gapet i andelen med arbetsinkomster ökade, vilket verkade i motsatt riktning. Utvecklingen innebär att de tre komponenternas relativa bidrag till det totala arbetsinkomstgapet har förändrats över tid. År 2020 stod gapet i arbetad tid för 57 procent av det totala arbetsinkomstgapet mellan kvinnor och män. Gapet i timlön bidrog med 38 procent, medan gapet i andelen som arbetar bidrog med 5 procent. År 2010 såg det annorlunda ut. Gapet i arbetad tid och gapet i timlön bidrog ungefär lika mycket till det totala gapet. Gapet i andelen som arbetar bidrog i stort sett inte alls till det totala arbetsinkomstgapet 2010.

Diagram 2.12 Bidrag till arbetsinkomstgapet från gapen i timlön, årsarbetstimmar för personer som arbetar och andelen som arbetar

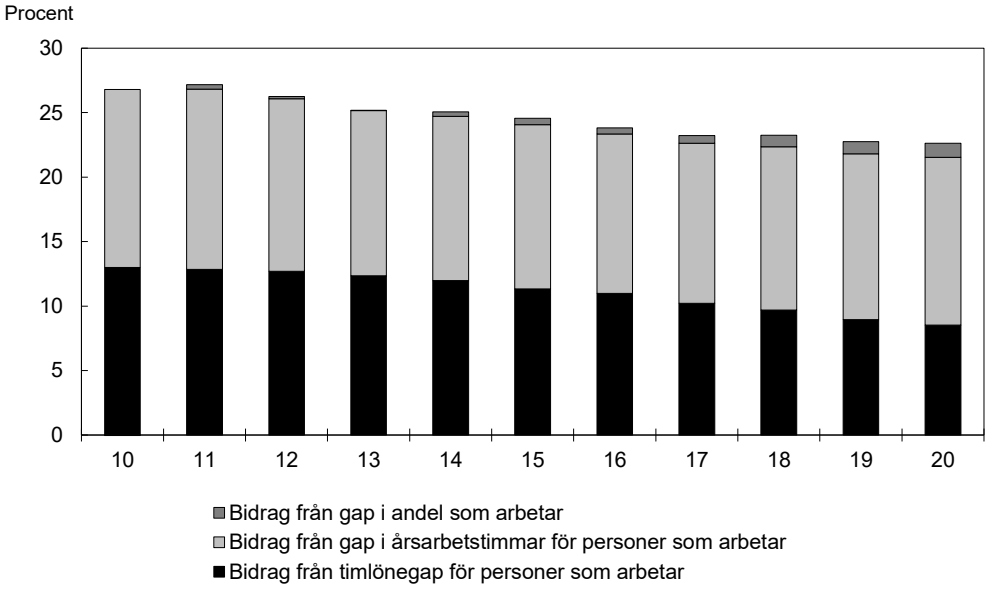

Anm.: Det beräknade arbetsinkomstgapet avviker något från det gap som redovisas i diagram 2.1 då arbetsinkomsterna i avsnitt 2.3 endast avser inkomster från anställning.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR, LISA), Medlingsinstitutet (Lönestrukturstatistiken) och egna beräkningar.

2.4 Arbetsinkomster och arbetsinkomstgapet varierar under livscykeln

Både kvinnors och mäns arbetsinkomster ökar med stigande ålder (se prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 4). Kvinnor har lägre arbetsinkomst än män i alla åldrar, men störst är skillnaden omkring 35 års ålder. Det är i den åldern som många fått sitt första barn.

[16] För en mer formell härledning av denna ansats, se Finansdepartementets rapport Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet november 2022 på regeringen.se.

Det finns olika teorier och modeller för att förklara hur arbetsinkomsten påverkas av parbildning och att bli förälder.[17] I regel utgår de från fördelningen av betalt arbete och obetalt hemarbete som i modellerna förklaras av en palett av mekanismer såsom strävan till specialisering inom hushållet, resultatet av förhandlingar mellan två parter och betydelsen av sociala normer och identiteter.

Empiriska studier från flera länder har visat att familjebildning i genomsnitt innebär en betydligt större inkomstförlust för kvinnor än för män. Det visade också en svensk studie som följde hur kvinnors och mäns förvärvsinkomster och månadslöner utvecklades före och efter första barnets födelse.[18] Före barnets födelse var skillnaderna mellan föräldrarna små, men efter 15 år hade arbetsinkomstgapet ökat med 35 procentenheter och lönegapet med 10 procentenheter. Arbetsinkomstgapet ökade direkt, men för lönerna uppstod effekten först på längre sikt. Författarna tolkar det som att föräldraledighet och rätten till deltidsarbete inte har någon direkt negativ effekt på löner. Men på längre sikt får kvinnors lägre arbetsutbud indirekt effekt på deras relativlöner. Samma studie visade också att effekten skiljde sig åt mellan par beroende på kvinnans och mannens relativa inkomst före barnets födelse. Familjebildningseffekten var mindre ju bättre inkomstutveckling kvinnan förväntades ha i relation till sin man. För en femtedel av paren hade kvinnan en bättre förväntad inkomstutveckling, och i de paren utvecklades männens inkomst i genomsnitt sämre än kvinnornas.

I en annan svensk studie jämfördes inkomstskillnaderna mellan par som bestod av en kvinna och en man samt par som bestod av två kvinnor.[19] I studien framkom att vid jämförbara ekonomiska förhållanden valde samkönade par en mer jämställd arbetsfördelning. Som en möjlig förklaring angavs att par som består av en kvinna och en man på ett annat sätt påverkas av traditionella könsroller samt skillnader i normer och värderingar.

Inkomsterna kan också ha betydelse för själva parbildningen. Flera studier har visat att sannolikheten för män att gifta sig och få barn ökar med inkomsten.[20] Att sammanboende män i genomsnitt har högre inkomst än ensamstående män kan senare förstärkas av att sammanboende män i högre grad kan koncentrera sig på arbete och karriär när partnern tar huvudansvar för hemarbetet.

Det bör samtidigt påpekas att familjebildningen är mindre stabil och mer heterogen än för några decennier sedan.[21] Den genomsnittliga åldern vid giftermål har ökat och likaså föräldrarnas ålder vid första barnets födelse. Att bo tillsammans med sin partner utan att ingå äktenskap blev alltmer accepterat från 1960-talet och framåt. Skilsmässorna ökade också snabbt fram till 1974 då en ny lagstiftning trädde i kraft. Därefter har de legat på en relativt stabil nivå. Familjebildning kan också ske vid flera tillfällen under livet. Det har blivit vanligare att barnen bor växelvis hos sina föräldrar vid en separation. Under 2000-talet har antalet personer som ingått samkönat äktenskap eller registrerat partnerskap ökat.

[17] Betydelsen av familjen har analyserats av ekonomer sedan i början på 1970-talet då Gary Becker utvecklade en teori för att bl.a. analysera hur familjen fördelar familjemedlemmarnas tid mellan hushållsarbete och marknadsarbete. Därefter har andra ekonomiska modeller av beslut i familjen utvecklats. Se t.ex. Kristian Bolin, Familj, makt och ekonomiska resurser – den nya familjeekonomin i SOU 1997:138 Familj, makt och jämställdhet för en översikt. Betydelsen av könsnormer och identitet vid ekonomiska beslut introducerades i början av 2000-talet (se Akerlof och Kranton, Identity and Economics, The Quarterly Journal of Economics, 2000).

[18] Angelov et al, Journal of Labor Economics, 2016. Se också prop. 2021/22:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3.

[19] Moberg, Är lesbiska föräldrar mer jämställda?, IFAU rapport 2016:9.

[20] Boschini och Sundström, Det ojämlika faderskapet. Ekonomisk debatt 2018 nr 4 och Utan barn – skillnader i barnlöshet mellan kvinnor och män i olika grupper, SCB, Demografiska rapporter 2020:1.

[21] Generationer genom livet – en demografisk beskrivning av födda under 1900-talet, SCB, Demografiska rapporter, 2014:2 och Utan barn – skillnader i barnlöshet mellan kvinnor och män i olika grupper, SCB, Demografiska rapporter 2020:1.

Skillnader i arbetsinkomst, sysselsättningsgrad, arbetad tid och lön för kvinnor och män i olika faser av livet 2020

Eftersom par- och familjebildning visat sig ha betydelse för arbetsinkomstgapet redovisas hur skillnaderna på arbetsmarknaden mellan kvinnor och män varierar mellan grupper i olika faser i livet, s.k. livscykelgrupper. Indelningen beaktar dels om man har bildat par eller inte, dels om man har hemmavarande barn eller inte. För individer utan hemmavarande barn baseras indelningen på ålder, medan individer med hemmavarande barn har delats in efter yngsta barnets ålder. En individ kategoriseras som att ha hemmavarande barn om barnet är folkbokfört i samma bostad. Det innebär att en person som har gemensam vårdnad men inte har barnet skrivet hos sig registreras som en individ utan barn (om det inte finns andra barn i hushållet).

Syftet är att beskriva hur skillnader på arbetsmarknaden, i arbetsinkomst och i disponibel inkomst ser ut för grupper som är i olika faser i livet. Men eftersom redovisningen av livscykelgrupperna inte följer individer över tid utan avser tvärsnittet av hur det såg ut 2020 kan skillnader i inkomst mellan grupper inte tolkas enbart som en effekt av t.ex. att ha barn.

Stora skillnader i sysselsättning, arbetad tid och lön mellan olika livscykelgrupper

Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män varierar i olika faser av livet (se diagram 2.13). Sysselsättningsgapet är störst för kvinnor och män med yngre barn (0–3 år och 4–6 år). Även när det gäller den arbetade tiden är skillnaden som störst för de som har barn i den allra yngsta åldern (se diagram 2.14). Både gapet i sysselsättning och gapet i arbetstid för dem med yngre barn är en följd av kvinnornas låga sysselsättning och medelarbetstid.

Den genomsnittliga månadslönen är högre för både kvinnor och män ju äldre yngsta barnet är (se diagram 2.15). För kvinnor och män utan barn är den genomsnittliga månadslönen högre ju äldre de själva är. Lönegapet är i genomsnitt större för individer med barn än för individer utan barn, och lönegapet tenderar att öka med barnets ålder för sammanboende med barn. Lönegapet ökar också för sammanboende utan hemmavarande barn med individens ålder.

Ensamstående utan barn har både det minsta sysselsättningsgapet och det minsta lönegapet. Det är ingen skillnad mellan olika åldersgrupper. Samtidigt har dessa kvinnor och män i genomsnitt lägre sysselsättningsgrad och månadslön än framför allt kvinnor och män som har hemmavarande barn.

Diagram 2.13 Sysselsättningsgrad för livscykelgrupper 2020

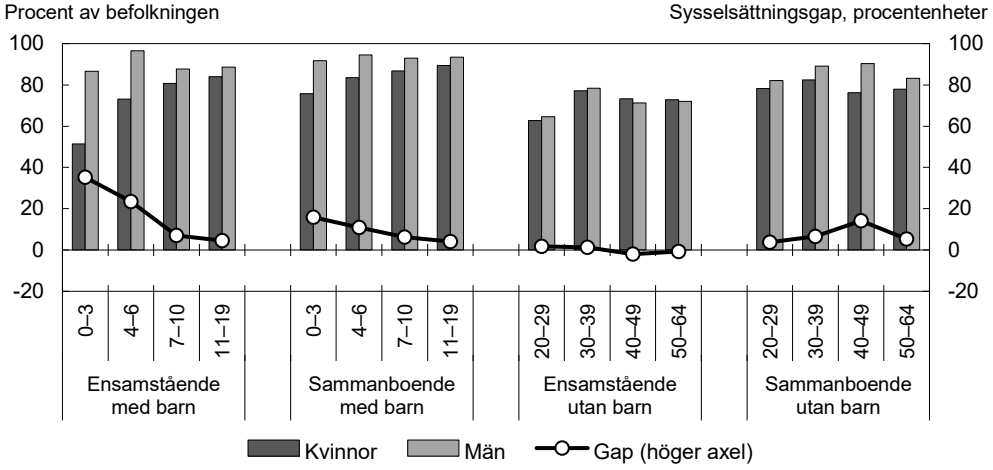

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Sysselsättningsgapet är beräknat som mäns sysselsättningsgrad minus kvinnors sysselsättningsgrad inom respektive livscykelgrupp. Barnet ingår i det hushåll där barnet är folkbokfört. Grupperingen görs efter det yngsta barnet i hushållet. Antalet ensamstående män med barn i åldern 0–3 år och 4–6 år är litet och resultaten ska därför tolkas med försiktighet.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Diagram 2.14 Medelarbetstid för sysselsatta i livscykelgrupper 2020

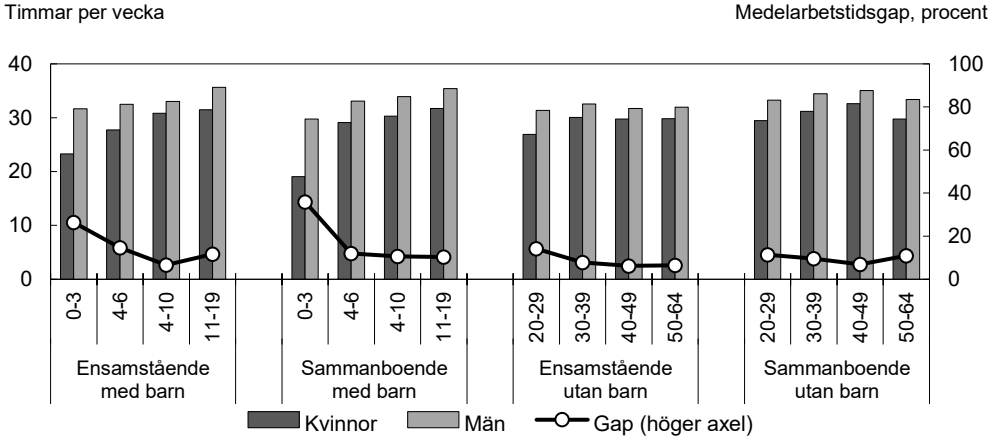

Anm.: Statistiken avser faktisk medelarbetstid per vecka för sysselsatta i åldersgruppen 20–64 år. Barnet ingår i det hushåll där barnet är folkbokfört. Grupperingen görs efter det yngsta barnet i hushållet. Antalet ensamstående män med barn i åldern 0–3 år och 4–6 år är litet och resultaten ska därför tolkas med försiktighet.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och egna beräkningar.

Diagram 2.15 Lön för sysselsatta i livscykelgrupper 2020

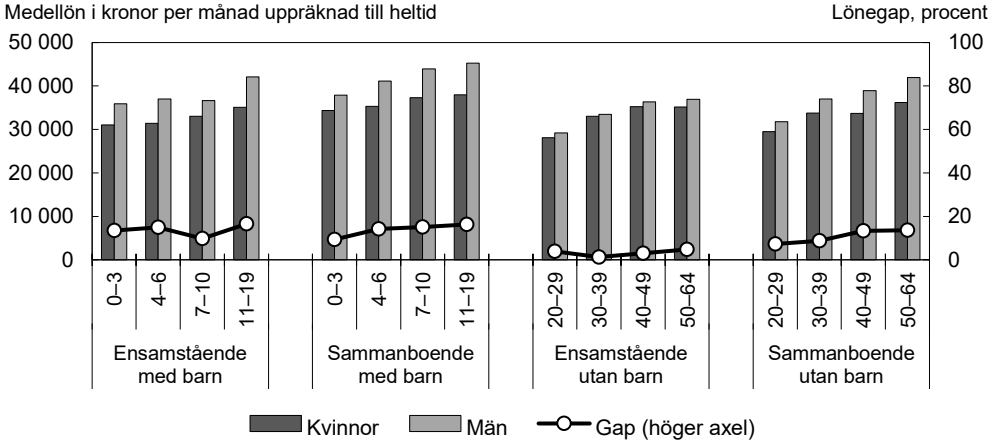

Anm.: Statistiken avser anställda i åldersgruppen 20–64 år. Barnet ingår i det hushåll där barnet är folkbokfört. Grupperingen görs efter det yngsta barnet i hushållet. Antalet ensamstående män med barn i åldern 0–3 år och 4–6 år är litet och resultaten ska därför tolkas med försiktighet.

Källor: Medlingsinstitutet (Lönestrukturstatstiken) och egna beräkningar.

Arbetsinkomstgapet varierar mellan olika livscykelgrupper

Skillnaderna i sysselsättning, arbetad tid och lön bidrar till att gapet i arbetsinkomsterna varierar över livscykelgrupperna (se diagram 2.16). Något som däremot är gemensamt för alla livscykelgrupper är att män i genomsnitt har en högre arbetsinkomst än kvinnor. Den största inkomstskillnaden mellan kvinnor och män finns bland dem med yngre barn (0–3 år och 4–6 år). Det gäller både för ensamstående och sammanboende. Men skillnaden minskar kraftigt ju äldre det yngsta barnet är. För par där det yngsta barnet är 11–19 år är inkomstskillnaden ungefär densamma som för sammanboende utan barn. Den minsta inkomstskillnaden mellan kvinnor och män finns bland individer som är ensamstående utan barn. Det förklaras främst av att ensamstående män utan barn i genomsnitt har en relativt sett lägre arbetsinkomst än sammanboende män med eller utan barn.

Diagram 2.16 Arbetsinkomster i olika livscykelgrupper 2020

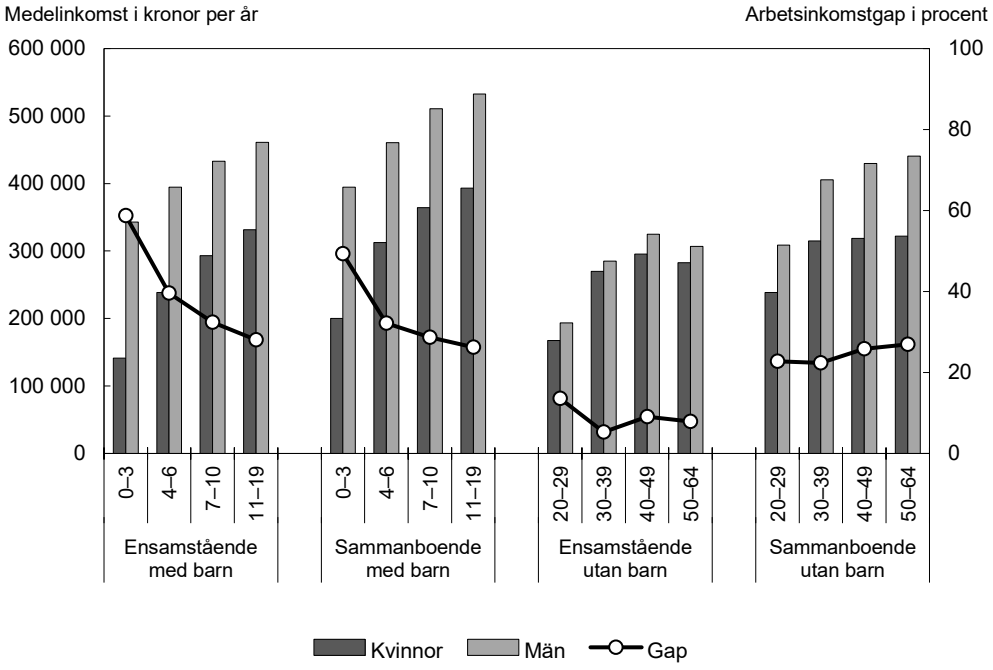

Anm.: Barnet ingår i det hushåll där barnet är folkbokfört. Grupperingen görs efter det yngsta barnet i hushållet. Antalet ensamstående män med barn i åldern 0–3 år och 4–6 år är litet och resultaten ska därför tolkas med försiktighet.
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR), egna beräkningar.

Arbetsinkomstgapet förklaras främst av skillnader i arbetad tid för dem med yngre barn och av löneskillnader för dem med äldre barn

För att kunna ge en bild av hur mycket dessa olika faktorer bidrar till arbetsinkomstgapet i olika livscykelgrupper används här samma ansats som i avsnitt 2.3. För personer med yngre barn och för yngre individer (20–29 år) utan barn är det främst gapet i årsarbetstimmar för de arbetande som bidrar till arbetsinkomstgapet (se diagram 2.17). Det relativa bidraget från gapet i årsarbetstimmar är väsentligt lägre för personer med äldre barn och bland personer utan barn i åldern 30–64 år. För personer vars yngsta barn är 11–19 år är det i stället timlönegapet som har störst betydelse för det totala arbetsinkomstgapet.

Diagram 2.17 Bidrag till arbetsinkomstgapet från olika faktorer i livscykelgrupper 2020

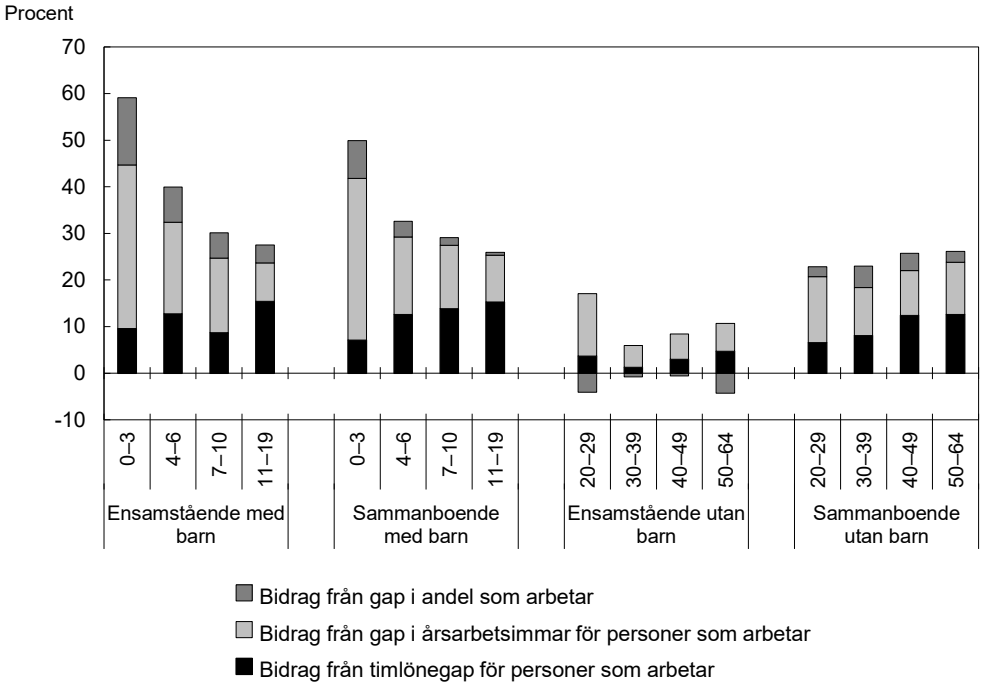

Anm.: Det beräknade arbetsinkomstgapet avviker något från det gap som redovisas i diagram 2.16, då arbetsinkomsterna endast avser inkomster från anställning.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR, LISA), Medlingsinstitutet (Lönestrukturstatistiken) och egna beräkningar.

3 Kvinnors och mäns inkomster

Kvinnors disponibla inkomst är i genomsnitt lägre än mäns. Trots att kvinnors arbetsinkomster i genomsnitt har ökat snabbare än mäns har det genomsnittliga inkomstgapet knappt förändrats sedan mitten av 1990-talet. En bidragande orsak till detta är de ökade kapitalinkomsterna. För den majoritet av kvinnor och män som inte har mycket höga inkomster har inkomstgapet dock minskat.

I detta avsnitt analyseras först utvecklingen av kvinnors och mäns disponibla inkomst 1995–2020 och hur olika inkomstkomponenter har bidragit till inkomstgapet. Den disponibla inkomsten är summan av arbetsinkomst, kapitalinkomst och olika transfereringar minus direkt skatt. Inkomstgapet definieras som skillnaden mellan kvinnors genomsnittliga disponibla inkomst och mäns genomsnittliga disponibla inkomst som andel av mäns genomsnittliga disponibla inkomst. Exempelvis var inkomstgapet 19 procent för åldersgruppen 20–64 år 2020. Det betyder att kvinnors disponibla inkomst i genomsnitt uppgick till 81 procent av männens.

Den disponibla inkomstens sammansättning skiljer sig åt mellan de åldrar där de flesta är aktiva på arbetsmarknaden och de åldrar där de flesta har arbetslivet bakom sig. I redovisningen särskiljs därför åldersgruppen 20–64 år från de som är 65 år eller äldre. Det finns ingen bestämd pensioneringsålder, och allt fler arbetar längre upp i åldrarna. Men den genomsnittliga åldern för uttag av allmän pension var 65,0 år för både kvinnor och män 2020. Det motiverar den valda åldersindelningen.

Avslutningsvis i avsnittet redovisas disponibel inkomst och bidraget till inkomstgapet från olika inkomstkomponenter för olika s.k. livscykelgrupper 2020.

3.1 Ökning av disponibel inkomst och av höga kapitalinkomster

Liten förändring av gapet i disponibel inkomst

Sett till alla 20 år eller äldre har kvinnor i genomsnitt lägre disponibel inkomst än män. Mellan 1995 och 2020 ökade kvinnors genomsnittliga disponibla inkomst med 91 procent och mäns med 88 procent (se diagram 3.1). Inkomstgapet har sedan mitten av 1990-talet oftast legat omkring 23 procent.[22]

I åldersgruppen 20–64 år är inkomstgapet något lägre och har sedan 2013 stabiliserats runt 20 procent. Inkomstgapet är således större i åldersgruppen 65 år eller äldre och har där uppgått till omkring 29 procent.

Diagram 3.1 Disponibel inkomst

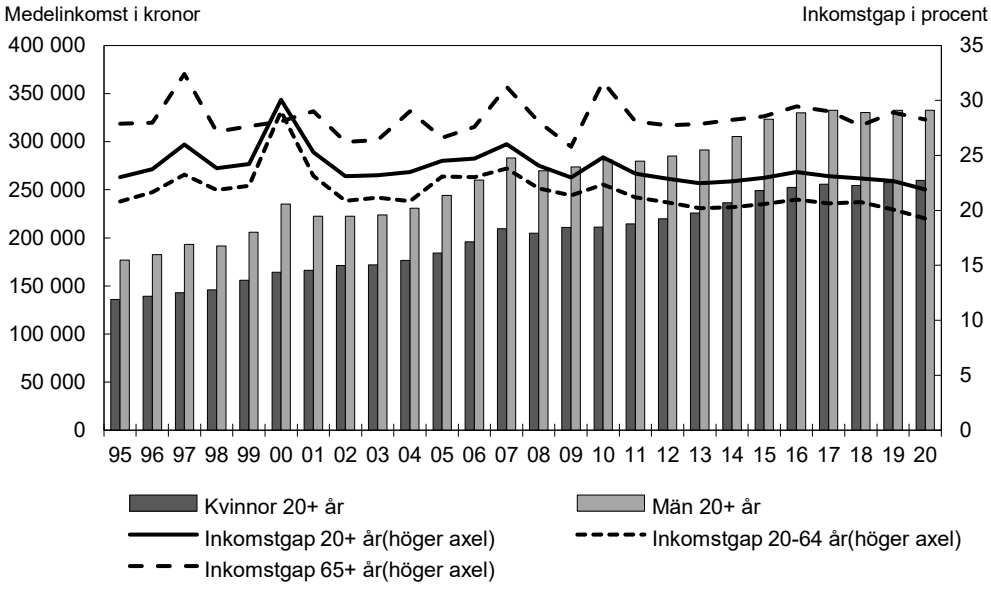

Anm.: Inkomsterna anges i 2020 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Arbetsinkomsterna bidrar mest till inkomstgapet för åldersgruppen 20–64 år, men över tid har bidraget minskat

Det genomsnittliga inkomstgapet mellan kvinnor och män kan delas upp på de inkomstkomponenter som bildar den disponibla inkomsten. Därigenom kan varje enskild inkomstkomponents bidrag till gapet beräknas.[23]

För åldersgruppen 20–64 år bidrog skillnaden i arbetsinkomst mest till det genomsnittliga inkomstgapet såväl 1995 som 2020 (se diagram 3.2). Men bidraget från arbetsinkomster har minskat sedan början av 2000-talet samtidigt som kapitalinkomsternas bidrag till gapet har ökat. Dessutom har skatternas utjämnande effekt avtagit över tid, bl.a. till följd av det minskade arbetsinkomstgapet men också som ett resultat av inkomsternas ändrade sammansättning. Eftersom skatteuttaget skiljer sig åt

[22] Om relationen mellan kvinnors och mäns disponibla inkomster redovisas utifrån medianinkomster i stället för medelinkomster blir skillnaden mindre (inkomstgapet blir 15 procent) och dessutom minskar inkomstgapet något över tid. Förklaringen är att män är överrepresenterade bland personer med de allra högsta inkomsterna (se prop. 2019/20:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3 avsnitt 4.3), och dessa inkomster påverkar medelinkomsten men inte medianinkomsten.

[23] Bidraget från ett enskilt inkomstslag till det totala inkomstgapet beräknas som 100 · (mäns genomsnittliga inkomst från inkomstslaget – kvinnors genomsnittliga inkomst från inkomstslaget) / mäns genomsnittliga disponibla inkomst. Bidragen från de olika inkomstslagen summerar till det totala inkomstgapet.

mellan löner, kapital och transfereringar har förskjutningen påverkat det genomsnittliga totala skatteuttaget.

Diagram 3.2 Olika inkomstkomponenters bidrag till det genomsnittliga gapet i disponibel inkomst, personer 20–64 år

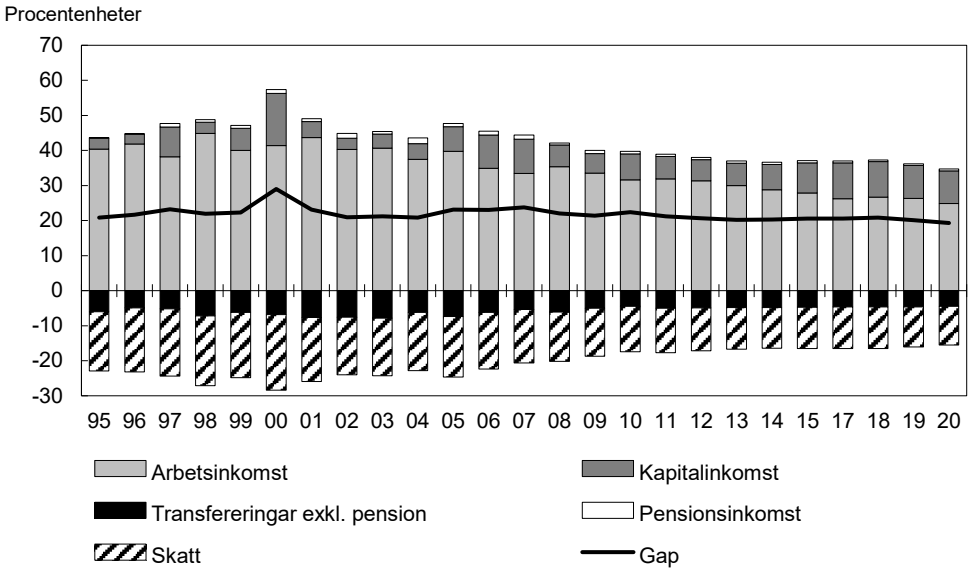

Anm.: Ett positivt bidrag innebär att inkomstkomponenten bidrar till att öka den relativa skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst, medan ett negativt bidrag innebär det motsatta.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Pensionsinkomster bidrar mest till inkomstgapet för de äldre, men bidraget till gapet har minskat över tid

Inkomstsammansättningen i åldersgruppen 65 år eller äldre skiljer sig från den hos personer i åldersgruppen 20–64 år. Pensionsinkomsterna dominerar och bidrar mest till inkomstgapet mellan kvinnor och män bland äldre (se diagram 3.3). Ett ökat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor de senaste decennierna har dock gett kvinnor högre pension över tid, minskat behovet av transfereringar och medfört högre skattebetalningar. Därmed har pensionsinkomsternas bidrag till inkomstgapet minskat över tid, samtidigt som skatternas och transfereringarnas utjämnande effekt har avtagit.

Även för åldersgruppen 65 år eller äldre har kapitalinkomsternas bidrag till det genomsnittliga inkomstgapet ökat sedan mitten av 1990-talet. Arbetsinkomsterna är begränsade men fortsätter att bidra till inkomstgapet även från 65 års ålder.

Diagram 3.3 Olika inkomstkomponenters bidrag till det genomsnittliga gapet i disponibel inkomst, personer 65 år eller äldre

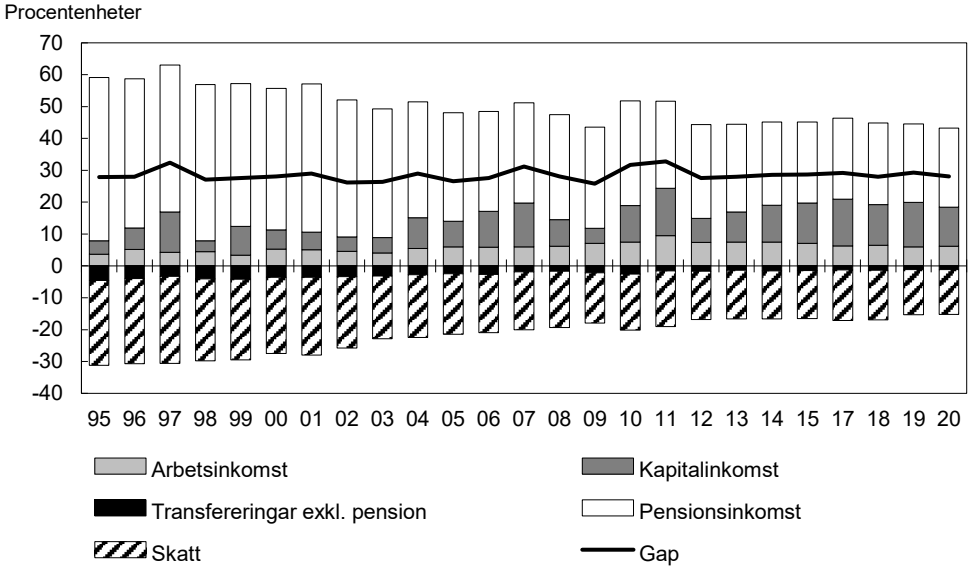

Anm.: Ett positivt bidrag innebär att inkomstkomponenten bidrar till att öka den relativa skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst, medan ett negativt bidrag innebär det motsatta.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Inkomstgapet är störst för kvinnor och män med höga inkomster och har minskat i grupper med lägre inkomster

Det finns betydande variationer i inkomstgapet mellan kvinnor och män beroende på nivån på deras disponibla inkomst (se diagram 3.4). I inkomstgrupp 1 jämförs de 10 procent av kvinnorna som har lägst disponibel inkomst med de 10 procent av männen som har lägst disponibel inkomst. Motsvarande jämförelse görs mellan kvinnor och män i varje inkomstgrupp. Indelningen i inkomstgrupper har gjorts separat för åldersgrupperna 20–64 år och 65 år eller äldre.

År 2020 hade kvinnor i åldersgruppen 20–64 år lägre disponibel inkomst än män i samtliga inkomstgrupper förutom i inkomstgrupp 1. Gapet var mer än dubbelt så stort i inkomstgrupp 10 som i inkomstgrupperna 3–9. Det större inkomstgapet för dem med de högsta inkomsterna förklaras av skillnader i kapitalinkomster.[24] I inkomstgrupperna 1–9 är kapitalinkomsterna obetydliga i förhållande till övriga inkomster.

Mellan 1995 och 2020 ökade kvinnors inkomster i relation till mäns inkomster i inkomstgrupperna 1–9 för dem i åldern 20–64 år. I inkomstgrupp 10 ökade i stället mäns inkomster mer. Inkomstskillnaden i kronor är dessutom betydligt större i den högsta inkomstgruppen (inkomstgrupp 10) än i övriga inkomstgrupper. Den skillnaden får därför stort genomslag på det genomsnittliga inkomstgapet för samtliga kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år. Det är en viktig förklaring till att det genomsnittliga gapet för samtliga 20–64-åringar bara är 1,5 procentenheter lägre 2020 än 1995, trots att inkomstgapet har minskat betydligt mer i nästan alla inkomstgrupper.[25]

I inkomstgrupp 1 hade män alltså i genomsnitt lägre inkomst än kvinnor 2020. Kvinnors ökade arbetskraftsdeltagande är en viktig förklaring till att gapet minskat över tid även i denna inkomstgrupp. Men att gapet 2020 är negativt beror i huvudsak på att transfereringsinkomsterna är betydligt lägre för män än för kvinnor 2020, vilket

[24] Se prop. 2021/22:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3, avsnitt 3.2.

[25] Inkomstgapet i inkomstgrupp 10 var betydligt större 2020 än 1995, vilket förklaras av ökad skillnad i kapitalinkomst. Däremot var inkomstgapet i inkomstgruppen lika stort 2020 som 2010. När 2010 och 2020 jämförs finns därför inte samma dämpande effekt på det totala inkomstgapet. Detta minskade med 3,1 procentenheter mellan 2010 och 2020.

kommit att dominera bilden i och med att det positiva gapet i arbetsinkomster minskat.

I åldersgruppen 65 år eller äldre hade kvinnor lägre disponibel inkomst än män i samtliga inkomstgrupper 2020 och inkomstgapet är större i de högre inkomstgrupperna. Sedan 1995 har inkomstgapet minskat i inkomstgrupperna 1–6. Det är främst en följd av minskade skillnader mellan kvinnors och mäns pensionsinkomster.[26] I de högre inkomstskikten har gapet ökat något, till stor del till följd av ökade skillnader i kapitalinkomster.

Diagram 3.4 Gap i disponibel inkomst 1995 och 2020

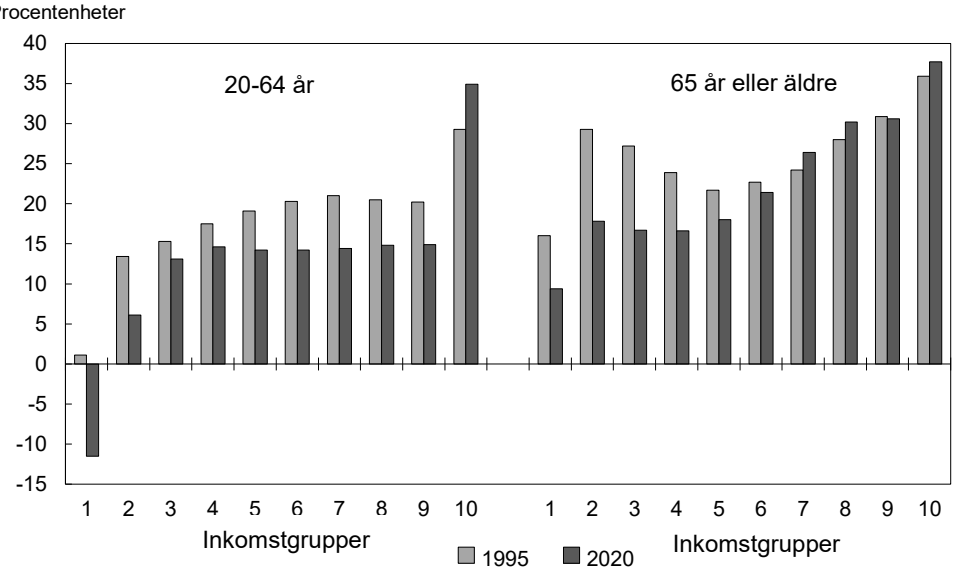

Anm.: Indelningen i inkomstgrupper är gjord separat för kvinnor respektive män i åldersgruppen 20–64 år respektive 65 år eller äldre. Inkomstgapet mellan kvinnor och män i inkomstgrupp 1 avser skillnaden mellan de 10 procent kvinnor som har lägst disponibel inkomst och de 10 procent män som har lägst disponibel inkomst. Inkomstgapet mellan kvinnor och män i inkomstgrupp 10 avser skillnaden mellan de 10 procent kvinnor som har högst disponibel inkomst och de 10 procent män som har högst disponibel inkomst.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Kapitalinkomster är mycket ojämnt fördelade för både kvinnor och män

De flesta kvinnor och män har ingen eller mycket låg inkomst från kapital. Hälften av kvinnorna och hälften av männen i åldersgruppen 20–64 år hade högst 100 kronor i kapitalinkomst 2020 (se tabell 3.1). Totalt sett var den genomsnittliga kapitalinkomsten för kvinnor 21 800 kronor per person och för män 54 100 kronor per person. De relativt få individerna med mycket höga kapitalinkomster får alltså stort genomslag vid beräkningen av medelvärdet. Det gäller i särskilt hög grad för männen. Detsamma gäller för åldersgruppen 65 år eller äldre.

Kapitalinkomsterna har ökat kraftigt för både kvinnor och män sedan mitten av 1990-talet, och det är de höga kapitalinkomsterna som har ökat. Ökningen har varit större för männen. År 1995 hade den procent av kvinnorna i åldersgruppen 20–64 år som hade de högsta kapitalinkomsterna en kapitalinkomst över 99 900 kronor per person. År 2020 hade gruppen en kapitalinkomst över 438 600 kronor per person. För männen var motsvarande belopp 176 100 kronor per person 1995 och 891 000 kronor per person 2020. Medianinkomsten från kapital har däremot knappt förändrats mellan 1995 och 2000, varken för kvinnor eller för män.

[26] Prop. 2018/19:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3. Jämförelsen avsåg skillnaden mellan 1995 och 2016.

Mönstret är detsamma i åldersgruppen 65 år eller äldre. Kapitalinkomsterna har ökat kraftigt sedan mitten på 1990-talet, mer för män än för kvinnor, och det är de höga kapitalinkomsterna som har ökat mest.

Tabell 3.1 Kapitalinkomster

Inkomst i kronor per år. Förändring i procent

	2020		1995		Förändring 1995–2020	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
20–64 år						
Medelvärde	21 800	54 100	5 100	10 700	327	406
Median	100	100	500	400	-80	-75
P90	12 800	31 400	14 000	21 100	-9	49
P95	46 900	140 300	27 500	46 100	71	204
P99	438 600	891 000	99 900	176 100	339	406
65 år eller äldre						
Medelvärde	9 800	60 400	7 500	12 700	31	376
Median	200	200	1 000	900	-80	-78
P90	16 300	39 700	18 700	26 900	-13	48
P95	57 200	160 800	32 900	53 600	74	200
P99	566 200	1 000 000	113 100	191 100	401	423

Anm.: Kapitalinkomsterna är beräknade som summan av samtliga kapitalinkomster (inkl. kapitalvinster) minus samtliga kapitalförluster. P90 anger den kapitalinkomstgräns där 90 procent har lägre kapitalinkomst och 10 procent har högre kapitalinkomst. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Inkomsterna anges i 2020 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Totalt sett motsvarar kvinnors kapitalinkomster i genomsnitt ungefär hälften av mäns kapitalinkomster. Det är ett förhållande som har varit relativt konstant sedan mitten av 1990-talet, även om den årliga variationen kan vara stor (se diagram 3.5). Mellan 2011 och 2020 finns en svagt ökande trend i kapitalinkomstgapet, både för åldersgruppen 20–64 år och för personer 65 år eller äldre.

Diagram 3.5 Kapitalinkomster

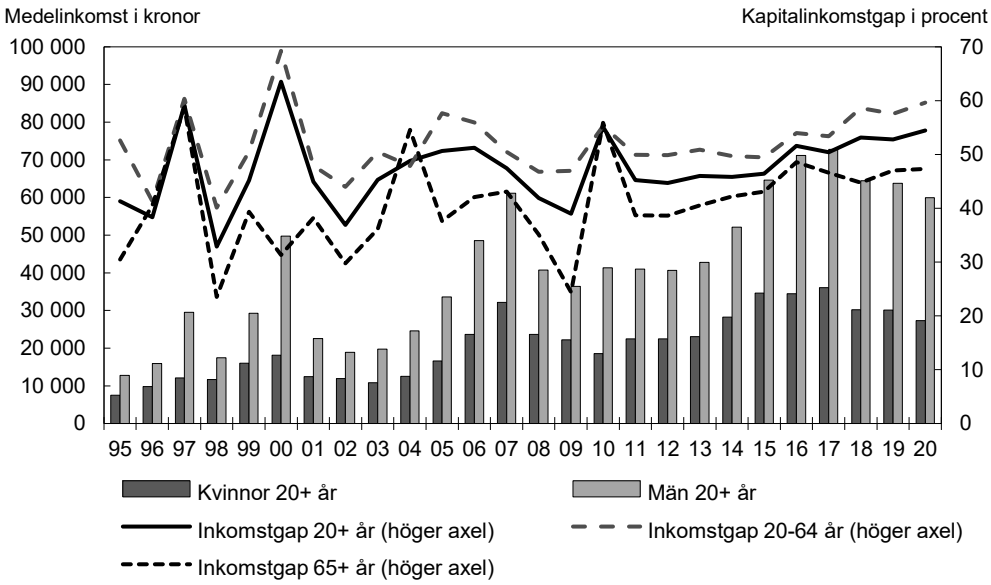

Anm.: Kapitalinkomsterna är beräknade som summan av samtliga kapitalinkomster (inkl. kapitalvinster) minus summan av samtliga kapitalförluster. Inkomsterna anges i 2020 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och TRIF) och egna beräkningar.

Ränteinkomster är den vanligaste kapitalinkomsten, medan utdelning från fåmansbolag är mest ojämnt fördelad mellan kvinnor och män

Den vanligaste typen av kapitalinkomst för både kvinnor och män är ränteinkomster. Andelen som har sådana inkomster uppgår till drygt hälften och skiljer sig inte nämnvärt åt mellan kvinnor och män (se tabell 3.2). De minst vanliga typerna av kapitalinkomst är utdelningar från fåmansbolag och reala kapitalvinster (dvs. vinster som uppstår vid exempelvis försäljning av fastigheter). Endast några få procent av kvinnorna och männen har sådana kapitalinkomster, men den genomsnittliga inkomsten är hög. Skillnaderna mellan kvinnor och män är små vad gäller reala kapitalvinster, medan utdelningar från fåmansbolag är betydligt vanligare bland män. Män redovisar dessutom avsevärt högre utdelningsinkomster än kvinnor. År 2020 redovisade kvinnor i åldern 20–64 år i genomsnitt 302 300 kronor i utdelningsinkomster och män i samma åldersgrupp 536 100 kronor.

Personer i åldersgruppen 65 år eller äldre har i genomsnitt högre kapitalinkomster än personer i åldersgruppen 20–64 år. För de som är yngre än åldersgruppen 45–54 år är kapitalinkomsterna i genomsnitt låga, vilket drar ned genomsnittsinkomsten för åldersgruppen 20–64 år. För åldersgruppen 65 år eller äldre utgör reala kapitalvinster en större andel av de totala kapitalinkomsterna. Utdelningar från fåmansbolag utgör en mindre andel. Det är ingen skillnad mellan kvinnor och män i det avseendet.

Tabell 3.2 Kapitalinkomster fördelat efter typ av kapitalinkomst 2020

Medelinkomst i kronor och andel samt kvinnors inkomst i relation till mäns inkomst i procent

	Medelinkomst för samtliga			Andel som har inkomsten		Medelinkomst för de som har inkomsten		
	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnors andel av mäns inkomst
20–64 år								
Räntor m.m.	3 200	5 400	59	59	59	5 500	9 100	60
Övriga aktieutdelningar	1 100	3 400	32	9	13	11 900	25 700	46
Finansiella kapitalvinster	4 100	14 000	29	11	16	36 900	86 600	43
Reala kapitalvinster	9 600	11 200	86	3	3	318 100	350 600	91
Utdelning fåmansbolag	3 800	20 300	19	1	3	326 400	602 800	54
Total kapitalinkomst	**21 800**	**54 100**	**40**	**61**	**63**	**35 700**	**85 700**	**42**
65 år eller äldre								
Räntor m.m.	5 400	10 200	53	60	62	9 000	16 600	54
Övriga aktieutdelningar	2 600	7 500	35	17	23	15 100	32 200	47
Finansiella kapitalvinster	7 900	20 200	39	11	15	73 400	136 300	54
Reala kapitalvinster	23 800	25 200	94	3	3	877 800	848 600	103
Utdelning fåmansbolag	2 500	16 200	15	1	3	315 700	587 100	54
Total kapitalinkomst	**42 200**	**79 300**	**53**	**64**	**66**	**66 300**	**119 500**	**55**

Anm.: Kapitalinkomsterna är beräknade som summan av samtliga kapitalinkomster (inkl. kapitalvinster) minus summan av samtliga kapitalförluster. Ränteinkomster inkluderar bl.a. bankränta, schablonintäkt på investeringssparkonto och intäkt vid uthyrning av privatbostad. Kvinnors andel av mäns inkomster är detsamma som 100 minus gapet i procent. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Inkomsterna anges i 2020 års priser.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Ökade utdelningsinkomster har motverkat en minskning av inkomstgapet

Det är främst ökade inkomster från utdelningar i fåmansbolag och finansiella kapitalvinster som har bidragit till att kapitalinkomsterna har ökat i genomsnitt för

både kvinnor och män under 2000-talet.[27] Ökningarna är koncentrerade till den högsta inkomstgruppen och är särskilt stora för män.

Delägare i fåmansbolag omfattas av ett komplext, men relativt förmånligt, regelverk för beskattning.[28] De s.k. 3:12-reglerna reglerar möjligheterna för ägarna till fåmansbolag att omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster som då kan beskattas lägre. Delägare i fåmansbolag av båda könen har högre förvärvsinkomster och högre disponibel inkomst än befolkningen i övrigt.

De ökade möjligheterna att som delägare i fåmansbolag omvandla arbetsinkomster till utdelningsinkomster kan också ha bidragit till det minskade gapet i arbetsinkomst, eftersom män i betydligt högre grad än kvinnor har använt denna möjlighet.[29] En utvärdering av regelförändringar som infördes 2006 visar att delägare i fåmansbolag har minskat sin löneinkomst från bolaget för att i stället öka utdelningsinkomsterna, utan att de totala inkomsterna har ökat.[30] Det indikerar att en viss del av de inkomster från fåmansbolag som i dag klassas som kapitalinkomster skulle ha räknats som arbetsinkomst före 2006.

3.2 Inkomstgapet varierar mellan livscykelgrupper och har olika förklaringar

Inkomstgapet mellan kvinnor och män varierar relativt mycket i storlek mellan grupper i olika faser i livet. Det är störst för individer i gruppen sammanboende där det yngsta barnet är 0–3 år och i gruppen sammanboende 75 år eller äldre. Indelningen i livscykelgrupper beskrivs närmare i avsnitt 2.4.

Inkomstgapet är högre bland sammanboende livscykelgrupper än i motsvarande ensamstående livscykelgrupp

Inkomstgapet är stort i livscykelgrupper med hemmavarande barn, men det minskar ju äldre det yngsta barnet är (se diagram 3.6). Mönstret är detsamma både för ensamstående och för sammanboende. En bidragande orsak till inkomstgapen för sammanboende par med barn är att kvinnorna i genomsnitt är ett par år yngre än männen. Männen har med högre ålder hunnit längre i karriären och i genomsnitt uppnått högre lön än kvinnorna. Arbetsfördelningen inom hushållet som medför lägre inkomster för kvinnor kan också bidra (se avsnitt 2.4). Samtidigt kan noteras att kvinnorna i grupperna med hemmavarande barn i genomsnitt har en inkomst som står sig väl i förhållande till kvinnor utan barn. Detsamma gäller – och i än högre grad – för män med barn jämfört med män utan barn.

För dem utan hemmavarande barn är inkomstgapet betydligt högre för sammanboende än för ensamstående. Förutom arbetsfördelningen inom hushållet som medför lägre inkomster för kvinnor kan en förklaring vara att män med låga inkomster i lägre grad tycks vara sammanboende eller ha barn. Resultatet tycks därmed till viss del styras av hur äktenskaps- och familjebildning ser ut.

[27] Se prop. 2020/21:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 4 avsnitt 4.1. Uppdelningen i olika typer av inkomster kan bara göras fr.o.m. 2001.

[28] Skattesystemets utveckling 2006–2015. Del II Fördjupad analys av rot- och rutavdrag, investeringssparkonto och delägare i fåmansbolag ur ett jämställdhetsperspektiv (Skatteverket 2018).

[29] Mellan 1995 och 2017 minskade bidraget från arbetsinkomsten till inkomstgapet allra mest i inkomstgrupp 10. År 1995 var det den inkomstgrupp där bidraget från arbetsinkomst var allra störst, medan bidraget 2017 var mindre än i de flesta övriga inkomstgrupper. Se prop. 2018/19:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3.

[30] Alstadsæter och Jacob, Dividend Taxes and Income Shifting, Scandinavian Journal of Economics, 2016.

För de ensamstående som är 65–74 år eller äldre är inkomstgapet lägre än genomsnittet för åldersgruppen 20–64 år. Men för sammanboende 65 år eller äldre är det betydligt högre.

Diagram 3.6 Inkomstgap och disponibel inkomst i livscykelgrupper 2020

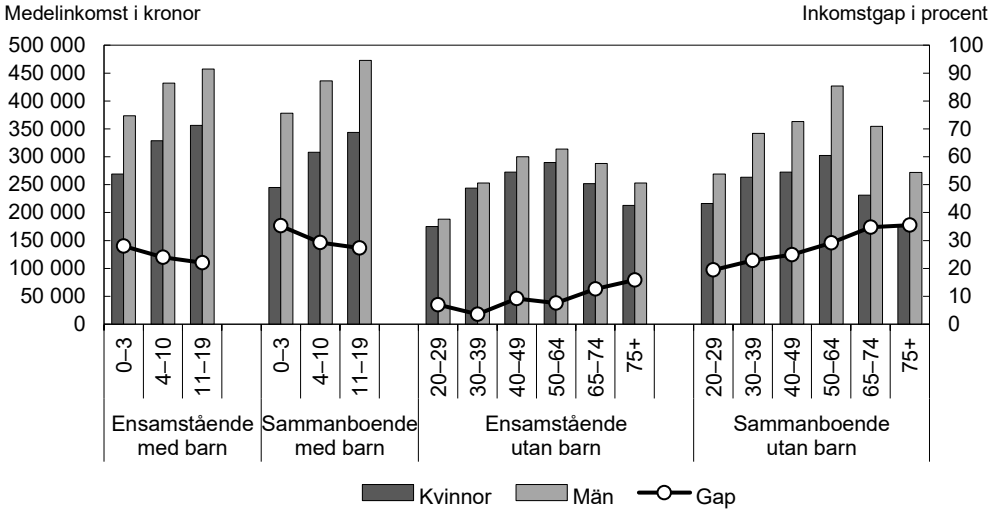

Anm.: Barnet ingår i det hushåll där barnet är folkbokfört. Grupperingen görs efter det yngsta barnet i hushållet.
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Olika inkomstkomponenter påverkar livscykelgrupper på skilda sätt

Arbetsinkomsten är den inkomstkomponent som bidrar mest till inkomstgapet mellan kvinnor och män i de flesta livscykelgrupper. Arbetsinkomstens bidrag är störst för ensamstående och sammanboende med hemmavarande barn i åldern 0–3 år (se diagram 3.7). Det är under den period i livet då en stor del av föräldraledigheten tas ut, och då i högre omfattning av kvinnor. Föräldraförsäkringen bidrar i dessa grupper i viss utsträckning till att minska inkomstgapet mellan kvinnor och män.[31] För ensamstående med barn fyller andra transfereringar, som bostadsbidrag, försörjningsstöd, underhållsstöd och barnbidrag, en viktig roll för att minska inkomstgapet.

För äldre består inkomstkomponenten pensioner och övriga inkomster framför allt av pensioner, men även bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd ingår. Bidraget till inkomstgapet ökar med åldern och är större för sammanboende än för ensamstående.

Inkomst av kapital bidrar tydligt till inkomstgapet i de flesta grupper utom för de yngsta som inte har barn. För ensamstående och sammanboende under 65 år som inte har barn ökar bidraget från kapitalinkomster tydligt med åldern.

Mäns högre arbetsinkomster, pensioner och kapitalinkomster innebär att män i genomsnitt betalar mer skatt än kvinnor. Det innebär att skatten bidrar till att minska inkomstgapet mellan kvinnor och män i samtliga livscykelgrupper.

[31] Föräldraförsäkringen bidrar också till att minska inkomstgapet med några procentenheter i grupperna sammanboende utan barn i åldrarna 20–29 år och 30–39 år, vilket kan förklaras av att vissa hushåll har vårdnad om barn som är folkbokförda på annan adress.

Diagram 3.7 Bidrag från olika inkomstkomponenter till inkomstgapet i olika livscykelgrupper 2020

Procentenheter

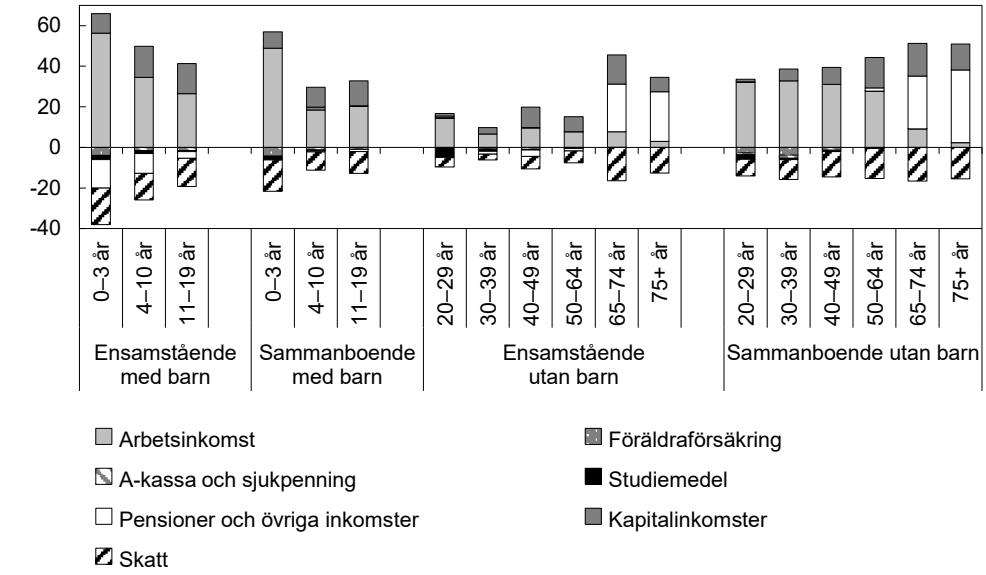

Anm.: Barnet ingår i det hushåll där barnet är folkbokfört. Grupperingen görs efter det yngsta barnet i hushållet.
Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

4 Pensionärer och personer som kombinerar pension och arbete

De äldres pensioner och ekonomiska situation har på senare tid uppmärksammats på olika sätt. Gruppen äldre är mycket heterogen. Vissa är i behov av samhällets grundskydd för äldre, medan andra har en ekonomi som ligger långt över genomsnittet för hela befolkningen. Det finns också stora skillnader mellan kvinnor och män. Denna variation beror på flera faktorer. Kvinnors arbetsinkomst under de förvärvsaktiva åren är i genomsnitt lägre än mäns vilket bidrar till lägre pension. Det är också vanligare att män fortsätter att arbeta relativt högt upp i åldern, vilket också kan bidra till en högre disponibel inkomst och en högre pension senare i livet.

Incitamenten till fortsatt arbete efter 65 års ålder har ökat under de senaste 10–15 åren. Det beror bl.a. på reformer inom skatteområdet. Fortsatt arbete efter 65 år underlättas också av ett flexibelt pensionssystem och förändrade regler i lagen (1982:80) om anställningsskydd. Allt detta kan ha bidragit till att fler, både kvinnor och män, fortsätter arbeta efter 65 års ålder. Många väljer, både före och efter att de fyllt 65 år, att bli s.k. jobbonärer en tid, dvs. de fortsätter att arbeta samtidigt som de börjar ta ut pension i någon form. Antalet jobbonärer har ökat kraftigt de senaste årtiondena. År 2020 var ca 40 procent av alla personer i åldrarna 62–66 år jobbonärer. Det är mer än en fördubbling sedan början av 2000-talet.[32]

Alla kvinnor och män 62 år eller äldre som har inkomst från både arbete och pension definieras i detta avsnitt som jobbonärer. De som tar ut pension utan att ha

[32] Se rapporten Att vara jobbonär – en lönsam affär (Pensionsmyndigheten 2021) för en mer detaljerad redovisning av hur antalet jobbonärer har utvecklats. I rapporten framgår t.ex. att andelen jobbonärer mellan 62–66 år ökade från 33 till 40 procent mellan 2013 och 2019. Ökningen har även skett i äldre åldersgrupper. Under samma period ökade andelen jobbonärer mellan 67–71 år från 16 till 23 procent och från 9 till 13 procent inom åldersgruppen 71 till 75 år. Med jobbonär enligt Pensionsmyndighetens definition avses personer som har en positiv förvärvsinkomst och utbetalning från den allmänna pensionen, där uttaget av den allmänna pensionen är minst 50 procent.

arbetsinkomst betraktas som pensionärer på heltid.[33] Detta avsnitt belyser kvinnors och mäns ekonomiska situation 2020 med särskilt fokus på disponibel inkomst för jobbonärer 66 år eller äldre.

4.1 Gradvis övergång från arbete till pension för både kvinnor och män

Hur övergången från arbete till pension ser ut varierar mellan individer. En del övergår direkt från att arbeta till att bli pensionärer, medan andra fortsätter som jobbonärer. Vissa trappar frivilligt ned sin arbetstid redan före pensioneringen, medan det för andra sker en successiv övergång via trygghetssystemen till följd av ohälsa eller arbetslöshet. Vidare finns det personer som lämnar arbetslivet genom avtalslösningar inom tjänstepensionssystemen.

Lägsta åldern för uttag av inkomstgrundad pension i det allmänna systemet höjdes 2020 till 62 år. Grundskyddet i form av garantipension, äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg till pensionärer kan däremot tidigast betalas ut från 65 års ålder. Vid samma ålder upphör rätten till olika arbetsrelaterade inkomstförsäkringar, såsom arbetslöshetsersättning och sjukersättning, och särskilda regler för rätt till sjukpenning börjar gälla. Genom införandet av den s.k. riktåldern kommer denna 65-årsgräns, liksom lägsta ålder för uttag av allmän pension, att höjas stegvis. Enligt lagen om anställningsskydd har man numera rätt att få stanna kvar i anställning till 68 års ålder, vilket möjliggör ett längre arbetsliv.[34]

Majoriteten kvinnor och män är kvar i arbete till 65 år

Även om det är möjligt att gå i pension före 65 års ålder är det få som gör det. År 2020 var flertalet kvinnor och män som under året fyllde 62 år fortfarande kvar i arbete (se diagram 4.1). Bland kvinnor var endast 4 procent pensionärer på heltid. Motsvarande andel för män var marginellt högre. Omkring 25 procent av både kvinnor och män tog ut pension men fortsatte samtidigt att arbeta. Därefter ökar andelen jobbonärer bland båda könen successivt upp till 64 års ålder. Andelen pensionärer på heltid ökar också. Bland både kvinnor och män som fyllde 64 år under 2020 var ca 40 procent jobbonärer. Andelen kvinnor och män som var pensionärer uppgick till 12 procent. Fram t.o.m. 64 år är skillnaderna således relativt små mellan kvinnor och män.

[33] Definitionen av jobbonär kan variera. I den avgränsning som används här inkluderas inkomstpension, tjänstepension och privat pension i begreppet pension. I Pensionsmyndighetens rapport Att vara jobbonär – en lönsam affär (2021) används i stället ett mått där endast uttag av allmän pension i kombination med arbete definierar en jobbonär.

[34] Denna åldersgräns kommer höjas till 69 år fr.o.m. 2023.

Diagram 4.1 Arbetsmarknadsstatus för den äldre delen av befolkningen 2020

Procent

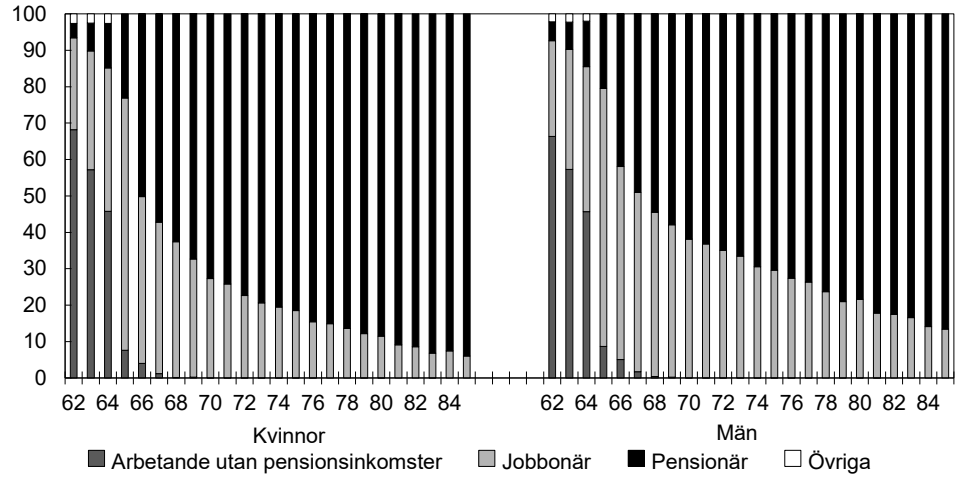

Anm.: I kategorin arbetande utan pensionsinkomster ingår personer med inkomster från förvärvsarbete eller lönerelaterade transfereringar som sjukpenning, sjukersättning och arbetslöshetsersättning. Kategorin jobbonär består av dem som har inkomst från både arbete inkl. eventuella lönerelaterade transfereringar (oavsett arbetsinkomstens storlek) och pension (allmän pension, tjänstepension eller privat pension). I kategorin pensionär ingår personer som saknar arbetsinkomster, men som har allmän pension (inkl. äldreförsörjningsstöd), tjänstepension eller privat pension. I kategorin övriga ingår bl.a. personer med ekonomiskt bistånd, efterlevandepensioner eller etableringsstöd som enda försörjningskälla.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Män kombinerar arbete med pension i högre grad än kvinnor

Från och med 65 års ålder sker det en markant ökning av andelen som går i pension på heltid (se diagram 4.1).[35] Ökningen är större bland kvinnor än bland män. Av dem som fyllde 66 år 2020 hade hälften av kvinnorna gått i pension på heltid, vilket kan jämföras med 42 procent av männen. En bidragande förklaring till detta kan vara att kvinnor i högre grad än män försörjer sig på lönerelaterade ersättningar, såsom sjukpenning eller sjukersättning, under åren precis före övergången till pension. Rätten till dessa ersättningar upphör vanligtvis från 65 års ålder. Därmed är övergången till pension vid 65 år inbyggd i regelverken för personer med dessa ersättningar.

En annan förklaring är att män är jobbonärer i högre grad än kvinnor bland personer 66 år eller äldre. Över hälften av alla män som fyllde 66 år 2020 var jobbonärer. Motsvarande andel för kvinnorna var 46 procent. Mönstret förstärks med stigande ålder.

Vid 68 års ålder har flertalet kvinnor och män lämnat arbetslivet bakom sig och blivit pensionärer på heltid. Men 2020 hade fortfarande 45 procent av männen som fyllde 68 år under året inkomst från arbete, att jämföra med 37 procent av kvinnorna.

4.2 Stora inkomstskillnader mellan kvinnor och män för både pensionärer och jobbonärer

I det här avsnittet redovisas skillnader mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst. Därefter belyses skillnader i arbetsinkomst mellan kvinnor och män som är jobbonärer eller pensionärer. Slutligen redovisas bruttoinkomsterna för kvinnor och män som är jobbonärer eller pensionärer i olika delar i inkomstfördelningen.

Redovisningen avgränsas till kvinnor och män 66 år eller äldre som antingen är jobbonärer eller pensionärer. Vid 66 års ålder har rätten till de flesta arbetsrelaterade

[35] Den stora andelen jobbonärer i åldersgruppen 65 år beror till viss del på att personer fyller 65 år vid olika tidpunkter under året, vilket innebär att de inte nödvändigtvis kombinerade arbete med pension vid samma tidpunkt.

inkomstförsäkringar som sjukersättning och arbetslöshetsersättning upphört och grundskyddet för äldre kan betalas ut.

Högre disponibel inkomst hos kvinnor och män som är jobbonärer

Den disponibla inkomsten var i genomsnitt lägre för kvinnor 66 år eller äldre än för män i samma åldersgrupp, både för jobbonärer och pensionärer (se diagram 4.2). Kvinnliga jobbonärer hade dock i genomsnitt högre disponibel inkomst än manliga pensionärer.

Inkomstspridningen är stor bland jobbonärer, och större för männen än för kvinnorna. Hälften av de manliga jobbonärerna hade en disponibel inkomst mellan 200 200 och 421 600 kronor (se boxens lägre och högre gräns i diagrammet), och en tiondel hade en inkomst över 604 300 kronor. Hälften av kvinnorna hade en inkomst mellan 176 300 och 335 300 kronor, och en tiondel hade en inkomst över 460 200 kronor. Kvinnliga pensionärer har den lägsta genomsnittliga disponibla inkomsten och lägst inkomstspridning. Endast en tiondel hade en inkomst över 253 900 kronor.

Diagram 4.2 Disponibel inkomst för personer 66 år eller äldre 2020

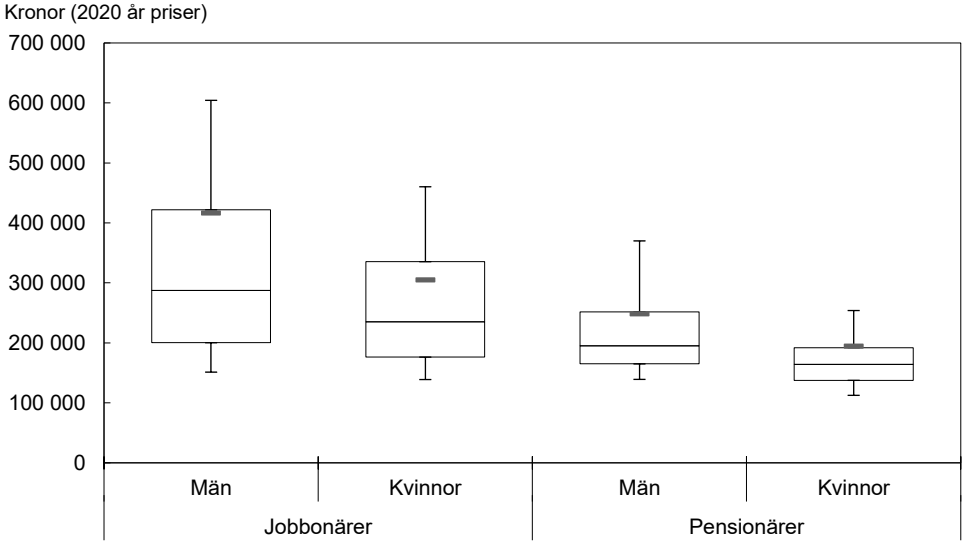

Anm.: Boxen åskådliggör följande värden för disponibel inkomst i 2020 års priser: nedre kvartilen (markeras av lådans lägre gräns), medianen (markeras av strecket genom lådan), övre kvartilen (markeras av lådans högre gräns) och genomsnittlig inkomst markerat med ett tjockt streck. Grafen redovisar även värdet vid den tionde respektive nittionde percentilerna (det understa respektive nedersta strecket).

Källor: Statistiska centralbyrån (HEK och STAR) och egna beräkningar.

Att kvinnor och män som fortsätter att arbeta i genomsnitt har högre disponibel inkomst än jämnåriga pensionärer förklaras delvis av arbetsinkomsten (se tabell 4.1). Samtidigt har både kvinnor och män som är jobbonärer också en högre genomsnittlig pension och kapitalinkomst. Eftersom pensionsinkomsten återspeglar högre inkomster tidigare i livet indikerar detta att de som redan har tjänat in till en relativt god pension fortsätter att jobba i högre utsträckning efter att de börjat ta ut sin pension. Bland både jobbonärer och pensionärer har kvinnor lägre kapitalinkomster och inkomstrelaterade pensioner än män i samma grupp.

Inkomstskillnaden mellan könen är större bland jobbonärer än bland pensionärer. De kvinnliga jobbonärernas disponibla inkomst var i genomsnitt nästan 30 procent lägre än manliga jobbonärers 2000. Motsvarande skillnad för pensionärer var drygt 20 procent (se tabell 4.1). Att inkomstskillnaden är mindre bland pensionärer kan bl.a. förklaras av den utjämnande effekt som både grundskydd och skatter har på den

disponibla inkomsten. Betydligt fler kvinnor än män får t.ex. bostadstillägg, och i genomsnitt är ersättningen högre för kvinnor än för män (se prop. 2021/22:1 bilaga 3, avsnitt 3).

Män 66 år eller äldre har i genomsnitt högre arbetsinkomster än kvinnor och det gäller främst den del av arbetsinkomsten som kommer från inkomst av näringsverksamhet. Kvinnors inkomst från näringsverksamhet motsvarade i genomsnitt bara hälften av mäns inkomst. Andelen män som får inkomst från näringsverksamhet är större än för kvinnor och ökar dessutom med stigande ålder efter 65 år.

Tabell 4.1 Medelinkomst från olika inkomstkomponenter för jobbonärer och pensionärer 66 år eller äldre 2020

Medelinkomst i kronor (2020 års priser)

Inkomstkomponenter	Jobbonärer kvinnor	Jobbonärer män	Kvinnors andel av mäns inkomst	Pensionärer kvinnor	Pensionärer män	Kvinnors andel av mäns inkomst
Arbetsinkomst m.m.	78 000	99 700	78	0	0	
varav						
– löneinkomster m.m.	*69 100*	*81 200*	*85*			
– inkomst från näringsverksamhet	*8 900*	*18 500*	*48*			
Kapitalinkomst	70 000	147 500	47	35 400	46 900	75
Inkomstrelaterade pensioner m.m.	235 700	311 900	76	176 900	267 600	66
Grundskydd, änkepension m.m.	9 000	3 300	273	28 500	8 000	356
Skatt	87 500	145 500	60	46 400	74 100	63
Disponibel inkomst	**305 100**	**416 800**	**73**	**194 400**	**248 500**	**78**

Anm.: De olika inkomstkomponenterna definieras i anmärkningen under diagram 4.4. I löneinkomster ingår även lönerelaterade ersättningar som t.ex. sjukpenning och tillfällig föräldrapenning. Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Högre arbetsinkomster är vanligare bland män

Flertalet jobbonärer är 66–75 år. För många är inkomsten från arbete liten, både för kvinnor och män (se diagram 4.3). Men för andra är arbetsinkomsten större. Omkring 40 procent av både kvinnor och män i åldern 66–75 år som var jobbonärer hade en arbetsinkomst över 60 000 kronor 2020. Fler män än kvinnor har en arbetsinkomst och män har i regel högre arbetsinkomster. År 2020 hade mer än dubbelt så många män som kvinnor i åldern 66–75 år en arbetsinkomst över 400 000 kronor.

Diagram 4.3 Antal jobbonärer 66–75 år med arbetsinkomst 2020

Arbetsinkomst i kronor (2020 års priser)

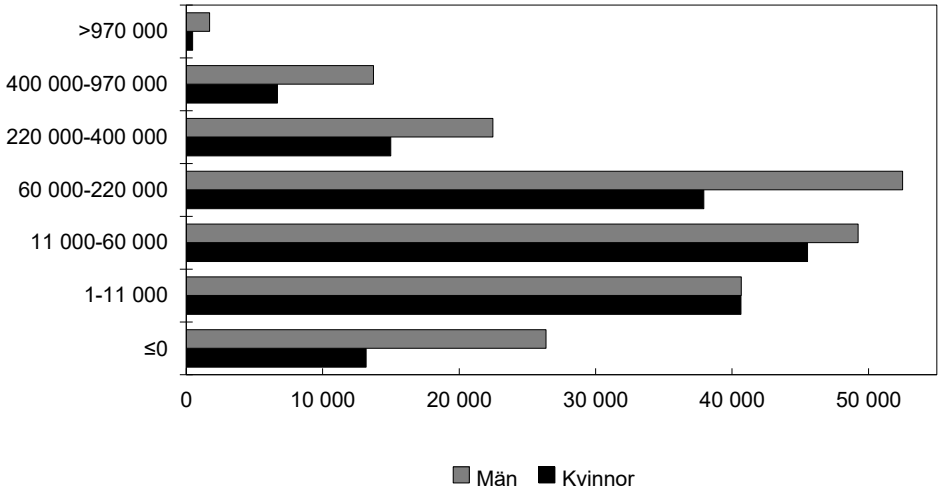

Anm.: Arbetsinkomst inkluderar löne- och näringsinkomster samt vissa lönerelaterade transfereringsinkomster för kvinnor och män i åldern 66–75 år som definieras som jobbonärer. Arbetsinkomster som är mindre än noll avser negativa inkomster från näringsverksamhet.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Flera skillnader mellan kvinnor och män i inkomstgrupperna

Här redovisas bruttoinkomsterna för kvinnor och män som är 66 år eller äldre 2020 efter vilken inkomstgrupp de tillhör. Redovisningen görs separat för jobbonärer och pensionärer.

Män som är jobbonärer finns ofta i de övre inkomstgrupperna

Kvinnliga jobbonärer var 2020 i viss grad koncentrerade till inkomstgrupperna 3–5 (se diagram 4.4). Det gäller även för män, men samtidigt var män överrepresenterade i de övre inkomstgrupperna, i synnerhet i den högsta. Överrepresentationen var ännu större om den manliga jobbonären var sammanboende eller inrikes född eller hade en eftergymnasial utbildning. Bland alla män 66 år eller äldre som tillhörde inkomstgrupp 10 var ca 60 procent jobbonärer. Det kan jämföras med den totala andelen jobbonärer för kvinnor och män 66 år eller äldre som var ca 25 procent.

Den inkomstrelaterade pensionen utgjorde den största inkomstkällan för både kvinnliga och manliga jobbonärer i samtliga inkomstgrupper med undantag för den högsta inkomstgruppen, där kapitalinkomster utgjorde den största inkomstkällan för båda könen (närmare 50 procent). Även om kapitalinkomsternas andel av inkomsten var något högre för kvinnor var mäns genomsnittliga kapitalinkomster större i kronor än kvinnornas i denna inkomstgrupp.

Arbetsinkomster förekom i varierande grad bland både kvinnor och män i alla inkomstgrupper, men utgjorde en större andel i de högre inkomstskikten än i de lägre. Arbetsinkomstens andel av bruttoinkomsten utgjorde också en större andel av bruttoinkomsten för kvinnor än för män. För t.ex. kvinnor i inkomstgrupp 9 utgjorde arbetsinkomsten mer än en tredjedel (36 procent) av den totala bruttoinkomsten, vilket kan jämföras med 28 procent för män. Grundskyddets andel av bruttoinkomsten var högre för kvinnor än för män 2020, men det var samtidigt lägre för både kvinnor och män jämfört med genomsnittet för alla 66 år eller äldre.

Diagram 4.4 Sammansättning av bruttoinkomsten för jobbonärer 66 år eller äldre i olika inkomstgrupper 2020

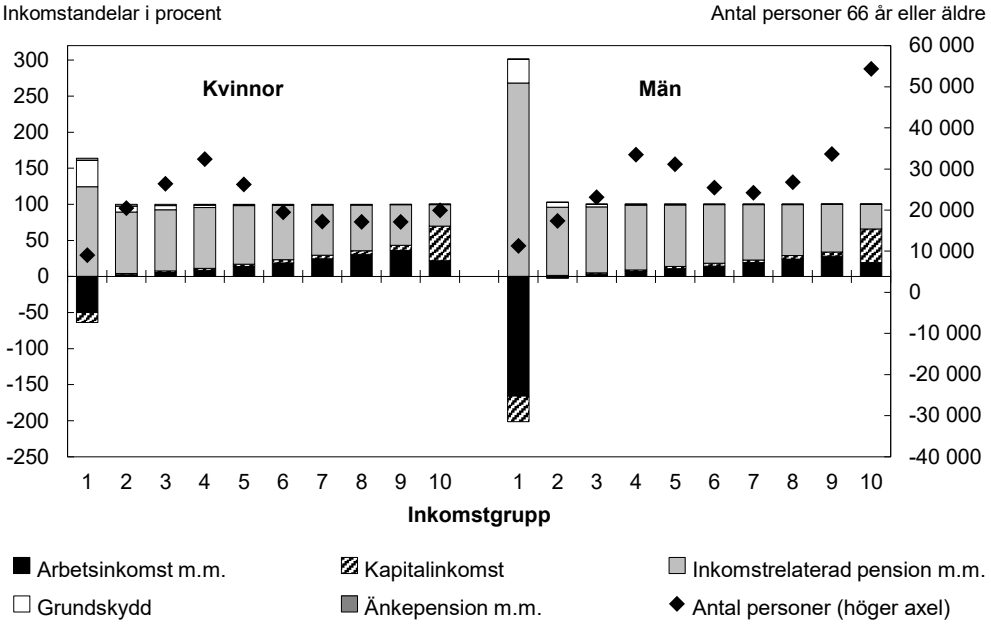

Anm.: Indelningen i inkomstgrupper har gjorts på så sätt att samtliga kvinnor och män i befolkningen 20 år eller äldre har sorterats efter disponibel inkomst och därefter delats upp i 10 lika stora inkomstgrupper. Arbetsinkomst m.m. inkluderar löne- och näringsinkomster samt vissa lönerelaterade transfereringar som inte är pensionsinkomster och som inte upphör från 65 år. I inkomstrelaterade pensioner m.m. ingår inkomstpension, tjänstepension, privat pension och nordisk pension. Grundskyddet består av garantipension, äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg till pensionärer. Kategorin änkepension m.m. utgörs till allra största delen av änkepension (92–98 procent i de olika inkomstgrupperna), medan ekonomiskt bistånd och skattefria pensioner m.m. utgör resten. Negativa andelar för arbetsinkomst respektive kapitalinkomst i inkomstgrupp 1 beror på att ett mindre antal personer redovisade stora negativa inkomster från näringsverksamhet eller stora kapitalförluster. Exkluderas dessa blir fördelningen i inkomstgrupp 1 mer lik den i inkomstgrupp 2.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Flertalet kvinnor som är pensionärer tillhör de lägsta inkomstgrupperna

Närmare 60 procent av alla individer 66 år eller äldre som var pensionärer utan arbetsinkomst 2020 var kvinnor. De flesta av dessa kvinnor tillhörde de lägsta inkomstgrupperna (se diagram 4.5). Även de flesta män som var pensionärer befann sig i de lägre inkomstgrupperna. Det var dock fler män än kvinnor som befann sig i de högre inkomstgrupperna. Var fjärde man 66 år eller äldre som var pensionär tillhörde inkomstgrupperna 6–10, vilket kan jämföras med bara var tionde kvinna.

Inkomstrelaterad pension utgjorde huvuddelen av bruttoinkomsten för både kvinnor och män som var pensionärer i nästan alla inkomstgrupper. Den inkomstrelaterade pensionens relativa betydelse var dock något mindre för kvinnor än för män i samtliga inkomstgrupper.

Kapitalinkomster var den dominerade inkomstkomponenten bland både kvinnor och män som tillhörde tiondelen med högst disponibel inkomst 2020. I inkomstgrupp 10 stod kapitalinkomsterna för 76 procent av bruttoinkomsten för kvinnorna och för män stod den för 55 procent.

Grundskyddet är ett viktigt komplement för både kvinnor och män som är pensionärer med låg inkomst. Summan av garantipension, äldreförsörjningsstöd och bostadstillägg till pensionärer utgjorde 2020 ungefär 17 procent av bruttoinkomsten för kvinnor och 19 procent för män i inkomstgrupperna 1 och 2. Flertalet i dessa inkomstgrupper som hade grundskydd var kvinnor. Grundskyddet blir därför mer betydelsefullt för dessa grupper. Änkepensionen är också betydande i lägre inkomstgrupper. Det är en förmån som i högre utsträckning förekommer bland äldre kvinnor, som ofta har låga inkomstrelaterade pensioner.

Diagram 4.5 Sammansättning av bruttoinkomsten för pensionärer 66 år eller äldre i olika inkomstgrupper 2020

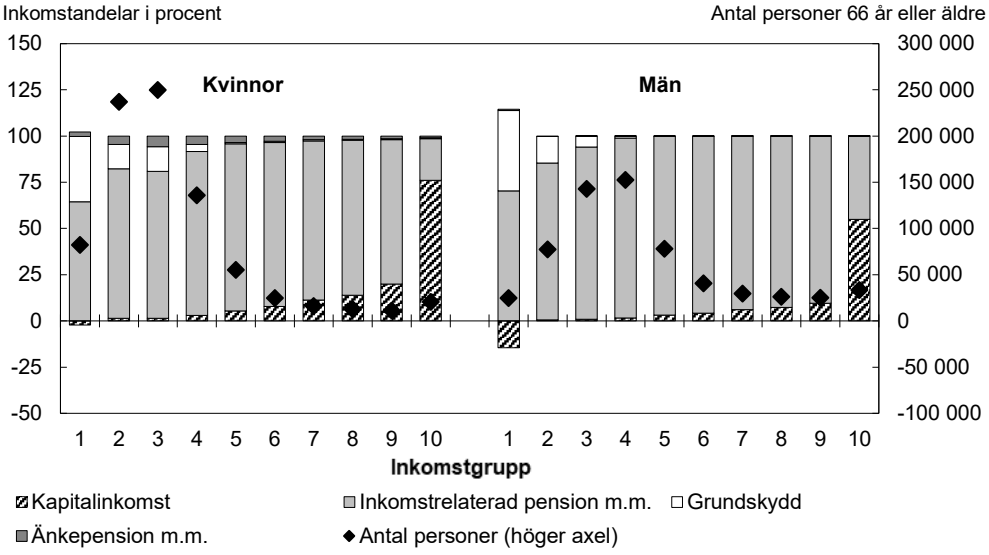

Anm.: Indelningen i inkomstgrupper har gjorts på så sätt att samtliga kvinnor och män i befolkningen 20 år eller äldre har sorterats efter disponibel inkomst och därefter delats upp i 10 lika stora inkomstgrupper. De olika inkomstkomponenterna definieras i anmärkningen under diagram 4.4. Negativa andelar i stapeln för inkomstgrupp 1 bland pensionärer beror på att ett mindre antal individer redovisade stora kapitalförluster. Summan av inkomstandelarna är dock 100 procent.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

5 Inkomstutvecklingen mellan 2019 och 2020

I detta avsnitt studeras hur den disponibla inkomsten förändrades för kvinnor och män mellan 2019 och 2020. De förändringar som redovisas var delvis en effekt av den pandemi som bröt ut under 2020, men även andra faktorer inverkade. Något försök att särskilja pandemins effekter från övriga faktorer har inte gjorts här. Utifrån de slutsatser som dragits i forskningslitteraturen om pandemins effekter på den ekonomiska utvecklingen och på individers inkomster är det dock sannolikt att pandemin hade stor betydelse för hur inkomsterna utvecklades mellan 2019 och 2020.[36]

Inledningsvis beskrivs kort hur pandemin påverkade arbetsmarknaden för kvinnor och män under 2020. Därefter redovisas kvinnors och mäns inkomstutveckling mellan 2019 och 2020. Motsvarande analys för befolkningen som helhet gjordes i den fördelningspolitiska redogörelsen 2022, och den visade på tydliga skillnader mellan olika åldersgrupper.[37] Därför analyseras också skillnaderna mellan kvinnor och män i olika åldersgrupper. Avslutningsvis görs en analys av hur olika inkomstkomponenter bidragit till inkomstförändringarna för kvinnor och män i olika åldersgrupper.

5.1 Försämrad arbetsmarknad under pandemin, men kvinnor och män påverkades på olika sätt

Den världsomspännande pandemi som bröt ut under 2020 påverkade inte bara befolkningens hälsa utan även den ekonomiska situationen för många individer och

[36] Se t.ex. Pandemins effekt på svensk ekonomi 2020, Underlagsrapport till SOU 2022:10 – ”Sverige under pandemin”.

[37] Se 2022 års ekonomiska vårproposition (prop. 2021/22:100 bilaga 2).

hushåll. Produktion och sysselsättning föll, framför allt under pandemins inledningsskede. Konjunkturnedgången påverkade både inhemskt efterfrågestyrda branscher och branscher där efterfrågan drivs av utvecklingen i andra länder. Aktiviteten bland företag minskade särskilt mycket i branscher med yrken som kräver fysisk interaktion och kontakt som t.ex. hotell, restaurang, detaljhandel och kultursektorn.[38]

Nedgången skulle ha blivit betydligt kraftigare om inte omfattande krisåtgärder vidtagits för att stödja både företag och individer. Stöd vid korttidsarbete gjorde det möjligt för företag att, trots en vikande efterfrågan, behålla personal och minska behovet av uppsägningar. Trots de omfattande stödåtgärderna minskade både antalet sysselsatta kvinnor och män. Minskningen var större för kvinnor än för män. Omkring två tredjedelar av den sammanlagda sysselsättningsminskningen om ca 100 000 personer var kvinnor.[39] Sysselsättningsgraden för kvinnor 20–64 år minskade med 1,4 procentenheter och för män i motsvarande åldersgrupp med 1,2 procentenheter. Totalt sett föll sysselsättningsgraden för åldersgruppen 20–64 år med 1,3 procentenheter till 80,8 procent. Nedgången var störst bland de unga, och även där något större för kvinnor. I åldersgruppen 20–24 år minskade sysselsättningsgraden med 4,0 procentenheter för kvinnor och med 3,6 procentenheter för män. I befolkningen som helhet var det främst de tidsbegränsade anställningarna som minskade. För de unga minskade både de fasta och tidsbegränsade anställningarna.

För de sysselsatta minskade medelarbetstiden. Minskningen var större för män än för kvinnor. Skillnaden i antalet arbetade timmar mellan kvinnor och män minskade med nästan en timme (se avsnitt 2.2). Samtidigt minskade alltså sysselsättningen mer för kvinnor än för män. Det kan till viss del förklaras av att fler män än kvinnor deltog i korttidsarbete (se ruta Förstärkt stöd vid korttidsarbete). Det bidrog till att män i högre grad än kvinnor gick ned i arbetstid men var fortsatt sysselsatta.[40] Ytterligare en förklaring kan vara att de kvinnor som förlorade sin sysselsättning under pandemin i högre grad än män arbetade deltid.

Minskad sysselsättning medförde en ökad arbetslöshet. Ökningen var större för män än för kvinnor. Arbetslösheten ökade med ca 80 000 personer, varav omkring två tredjedelar var män. Arbetslösheten ökade mest bland de unga. Även här var ökningen kraftigare för unga män än för unga kvinnor. I åldersgruppen 20–24 år ökade arbetslösheten med 4,2 procentenheter för män och med 2,5 procentenheter för kvinnor. Att sysselsättningen minskade mer för kvinnor än män, samtidigt som arbetslösheten ökade mer för män än för kvinnor, förklaras av att fler kvinnor än män försvann ut ur arbetskraften.

5.2 Bättre inkomstutveckling för kvinnor än för män i förvärvsaktiv ålder

Inkomsterna utvecklades svagt positivt för både kvinnor och män mellan 2019 och 2020. I genomsnitt ökade inkomsterna realt med 1 procent för kvinnor och med 0,5 procent för män. Olika åldersgrupper påverkades emellertid på olika sätt.

Personer 65 år eller äldre hade generellt sett en betydligt bättre inkomstutveckling än personer i förvärvsaktiv ålder (se diagram 5.1). I dessa åldersgrupper ökade inkomsterna i genomsnitt mer för män än för kvinnor. Den generellt sett starkare inkomstutvecklingen för personer 65 år eller äldre förklaras av att de kortsiktigt är

[38] Pandemins effekt på svensk ekonomi 2020, Underlagsrapport till SOU 2022:10 – ”Sverige under pandemin”.

[39] Uppgifter hämtade från Statistiska centralbyrån (AKU).

[40] Effekter av stöd vid korttidsarbete – lärdomar från finanskrisen (Tillväxtanalys 2021:09).

relativt okänsliga för det som händer på arbetsmarknaden, då en stor del av deras inkomster består av pensioner. Dessutom fick många äldre ta del av inkomstförstärkningar i form av stärkt grundskydd och sänkt inkomstskatt för pensionärer.

För personer i yrkesverksamma åldrar (20–64 år) sticker utvecklingen för de unga ut. I åldersgruppen 20–24 år var inkomstutvecklingen negativ för både kvinnor och män, men mest negativ för män. För övriga åldersgrupper mellan 25 år och 64 år var inkomstutvecklingen i genomsnitt positiv. I dessa åldersgrupper hade kvinnor en bättre inkomstutveckling än män. Det återspeglar framför allt att nedgången i arbetade timmar inte var lika kraftig för kvinnor som för män, samtidigt som arbetslösheten ökade mer bland männen.

Diagram 5.1 Inkomstutveckling mellan 2019 och 2020 i olika åldersgrupper

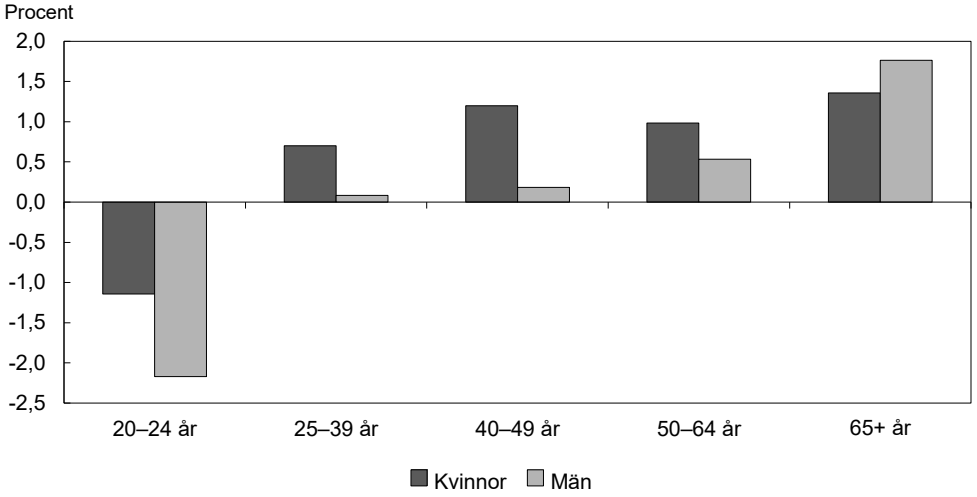

Källor: Statistiska centralbyrån (TRIF) och egna beräkningar.

Inkomstkomponenternas bidrag till utvecklingen av disponibel inkomst ser olika ut för olika åldersgrupper

Att inkomstutvecklingen skiljer sig åt mellan åldersgrupper beror till stor del på att inkomstsammansättningen skiljer sig åt mellan grupper och på att olika inkomstkomponenter utvecklades i olika takt. Unga människor har t.ex. oftare arbetslöshetsersättning och studiemedel. Människor i medelåldern har oftare arbetsinkomster, sjukpenning och föräldrapenning, medan det bland äldre är vanligare med pension och bostadstillägg.

Av diagram 5.2 framgår hur olika inkomstslag bidrog till inkomstutvecklingen mellan 2019 och 2020 för kvinnor respektive män i olika åldersgrupper. Det försämrade arbetsmarknadsläget hade en tydlig effekt på inkomstutvecklingen för de unga på arbetsmarknaden. I åldersgruppen 20–24 år var minskade arbetsinkomster den främsta förklaringen till att den disponibla inkomsten minskade. Arbetsinkomsterna minskade mer för män än för kvinnor. Såväl ökad ersättning vid arbetslöshet genom mer generösa regler för rätten till arbetslöshetsersättning som ett ökat antal studerande gav ett positivt bidrag till den disponibla inkomsten. Bidragen var ungefär lika stora för kvinnor och män. Minskade arbetsinkomster gjorde också att den genomsnittliga skatten minskade för både kvinnor och män i åldersgruppen 20–24 år.

För personer i åldrarna 25–64 år förändrades arbetsinkomsterna inte på samma sätt. För kvinnor i åldersgrupperna 40–54 år och 55–64 år ökade i stället arbetsinkomsterna. I båda dessa åldersgrupper var arbetsinkomsternas bidrag till den totala inkomstutvecklingen större för kvinnor än för män. Transfereringar i form av

sjukpenning, a-kassa och studiemedel bidrog positivt till inkomstutvecklingen för alla åldersgrupper mellan 25 och 64 år, utan någon större skillnad mellan kvinnor och män. Övriga transfereringar har spelat en väldigt liten roll för den generella inkomstutvecklingen i dessa åldersgrupper. Däremot har de tillfälliga stödåtgärder som infördes i sjukförsäkringen och bostadsbidraget varit betydelsefulla för dem som tagit del av stöden, även om effekten på aggregerad nivå var liten. Den slopade värnskatten innebar ett positivt bidrag till inkomstutvecklingen för män i åldersgrupperna 40–54 år och 55–64 år. De minskade kapitalinkomsterna påverkade inkomstutvecklingen negativt i alla åldersgrupper från 25 år och uppåt, och i högre grad för män än för kvinnor.

För personer 65 år eller äldre bidrog höjd garantipension och höjt bostadstillägg positivt till den genomsnittliga inkomstutvecklingen för både kvinnor och män. Minskade kapitalinkomster bidrog, liksom för övriga åldersgrupper, negativt till inkomstutvecklingen. Den negativa effekten var större för kvinnor än för män. Minskade skatter bidrog till ökad disponibel inkomst för både kvinnor och män 65 år eller äldre. Detta skedde dels genom den sänkta inkomstskatten för pensionärer, dels genom att minskade kapitalinkomster i sin tur innebar att kapitalskatten minskade.

Diagram 5.2 Bidrag till inkomstutveckling mellan 2019 och 2020 från olika inkomstkomponenter i respektive åldersgrupp

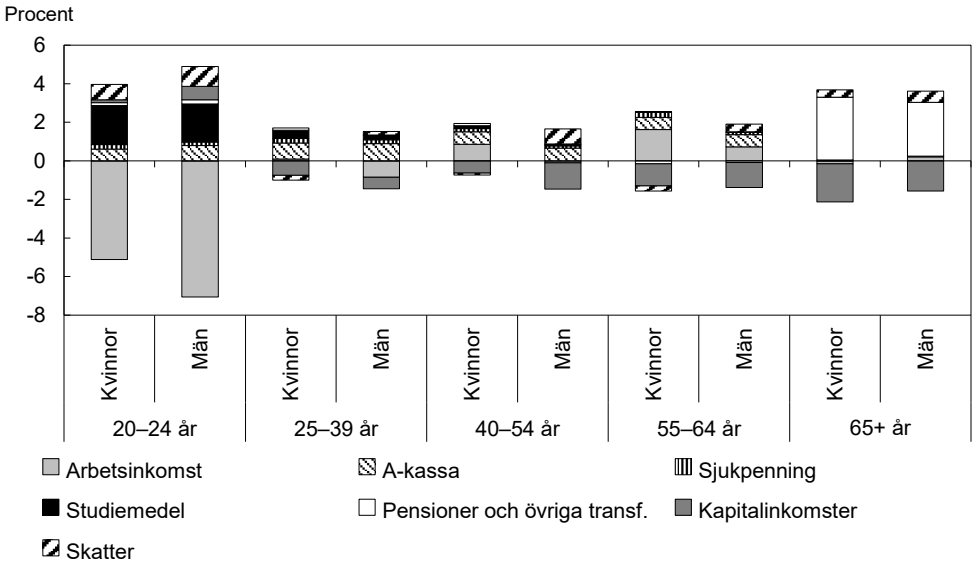

Källor: Statistiska centralbyrån (TRIF) och egna beräkningar.

Förstärkt stöd vid korttidsarbete

Många företag drabbades hårt under pandemin till följd av restriktioner och vikande efterfrågan. Olika former av företagsstöd infördes eller förstärktes under 2020 för att underlätta den svåra ekonomiska situation som uppstod för många företag. Bland annat infördes ett tillfälligt förstärkt stöd vid korttidsarbete.[41] Stödet innebar att staten täckte delar av kostnaden om ett företag minskade de anställdas arbetstid under en period.

Stöd vid korttidsarbete beviljades för närmare 575 000 individer under 2020, vilket motsvarade drygt var tionde anställd det året. Korttidsarbete förekom i de flesta branscher men i olika omfattning. Vissa branscher berördes sannolikt inte lika negativt av den ekonomiska nedgången och var därför inte i behov av korttidsarbete. Inom t.ex. gruvindustrin liksom jordbruks-, skogsbruks- och fiskeverksamheter var korttidsarbete inte särskilt vanligt förekommande. Detsamma gällde för offentlig förvaltning samt vård och omsorg.

Andra branscher, som t.ex. hotell- och restaurang, handel, tillverkningsindustrin och kultursektorn drabbades däremot hårt av restriktionerna och den vikande ekonomin. I dessa branscher hade en stor andel av de anställda arbete på ett företag som tillämpade korttidsarbete under 2020.

Stöd vid korttidsarbete beviljades för fler män än kvinnor under 2020. Det förklaras i huvudsak av att det var fler män som arbetade i branscher där korttidsarbete var mer förekommande. Det gäller inte minst inom tillverkningsindustrin. Omkring 75 procent av de anställda inom tillverkningsindustrin är män och en ungefär lika stor andel av dem som beviljades korttidsarbete var män. Andelen som hade korttidsarbete var alltså relativt proportionellt fördelat mellan kvinnor och män. Det är ett mönster som går igen även i andra branscher. Inom t.ex. hotell- och restaurangverksamhet och handel, där fördelningen mellan anställda kvinnor och män är relativt lika, var också korttidsarbetet relativt jämnt fördelat mellan könen.

Det var framför allt för män i åldersgruppen 35–54 år som det beviljades stöd vid korttidsarbete under 2020. Närmare 16 procent av alla män i denna åldersgrupp som hade en anställning under 2020 beviljades korttidsarbete, vilket kan jämföras med 9 procent av kvinnorna i samma åldersgrupp (se diagram 5.3). Däremot var skillnaden mellan kvinnor och män bland de yngre (18–24 år) relativt liten. För under 10 procent av både kvinnor och män i denna åldersgrupp beviljades det stöd vid korttidsarbete 2020. Att skillnaden är relativt liten i denna åldersgrupp förklaras troligen av att många yngre arbetar inom t.ex. hotell- och restaurangverksamhet och handel som har en ganska jämn fördelning av de anställda mellan kvinnor och män. Sett till antalet dagar som kvinnor och män haft korttidsarbete finns relativt små skillnader mellan kvinnor och män. Givet att man beviljats korttidsarbete har kvinnor och män alltså haft det i ungefär lika många dagar.

[41] Det tillfälliga förstärkta stödet vid korttidsarbete (prop. 2019/20:132, bet. 2019/20:FiU51, rskr. 2019/20:199) innebar en förstärkning av det statliga stödet vid korttidsarbete som infördes 2014 (prop. 2013/14:1, bet. 2013/14:FiU1, rskr. 2013/14:56). Förstärkningen innebar att staten under stödmånader som inföll under perioden den 16 mars 2020 t.o.m. den 31 december 2020 stod för tre fjärdedelar av den totala kostnaden. Löneminskningen uppgick då till 4, 6 respektive 7,5 procent om arbetstidsminskningen är 20, 40 respektive 60 procent i stället för 12, 16 respektive 20 procent. Stödet förlängdes sedan t.o.m. september 2021.

Diagram 5.3 Beviljat stöd vid korttidsarbete 2020

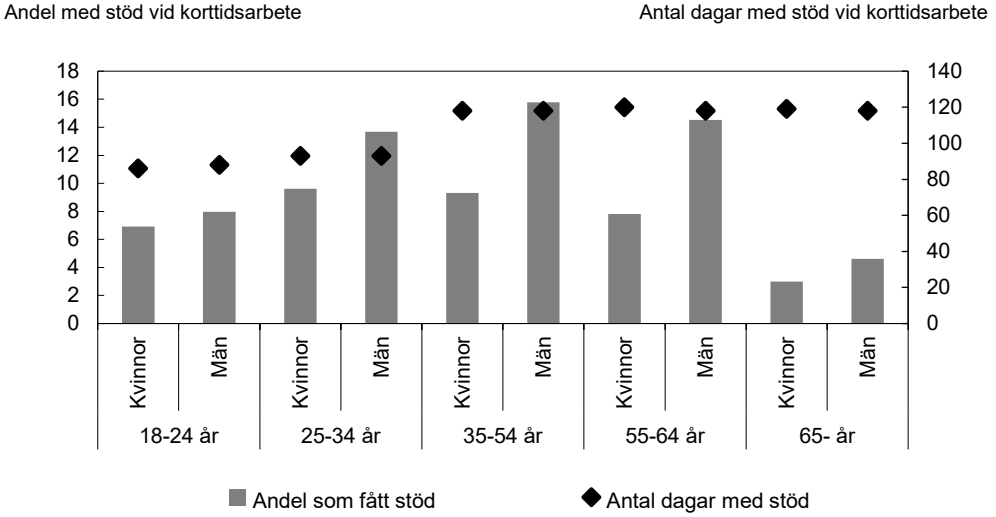

Anm.: Statistiken avser andelen anställda kvinnor och män i resp. åldersgrupp som beviljades stöd vid korttidsarbete under 2020 samt genomsnittligt antal dagar med korttidsarbete för kvinnor och män i resp. åldersgrupp.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

6 Effekter på kvinnors och mäns ekonomiska resurser till följd av regeringens förslag och aviseringar

I detta avsnitt redovisas hur åtgärder som föreslås i denna proposition bedöms påverka fördelningen av de ekonomiska resurserna mellan kvinnor och män. Effekterna har beräknats med hjälp av mikrosimuleringsmodellen Fasit. Hänsyn har enbart tagits till de åtgärder som är möjliga att beräkna med den använda metodiken. I beräkningarna beaktas dels åtgärder som påverkar individernas disponibla inkomster, dels ett förslag som avser indirekta skatter och som påverkar individernas ekonomi genom förändrade utgifter. Därefter utvidgas analysen till att också omfatta satsningar på individuella välfärdstjänster. Summan av satsningar på välfärdstjänster och reformer som påverkar disponibel inkomst redovisas som s.k. utökad inkomst.

Beräkningarna är statiska i den meningen att de inte beaktar beteendeförändringar som kan uppkomma till följd av förslagen. Det innebär t.ex. att beräkningarna inte tar hänsyn till de förändringar av sysselsättning och arbetade timmar, och de därav följande effekterna på disponibel inkomst, som förslagen kan tänkas medföra.

6.1 Effekter på disponibel inkomst

De förslag som påverkar individernas disponibla inkomster och som beaktas i dessa beräkningar är förslag och aviseringar om bibehållande av dagens nivå i arbetslöshetsförsäkringen, förlängt tillfälligt tillägg till bostadsbidraget för barnfamiljer, jobbskatteavdrag för äldre samt förändringar i reseavdraget. Sammantaget beräknas individernas disponibla inkomster öka med drygt 6 miljarder kronor till följd av regeringens förslag för 2023. Förslaget om bibehållna nivåer i arbetslöshetsförsäkringen står för drygt hälften av beloppet. Förslagen bedöms sammantaget öka mäns disponibla inkomster mer än kvinnors (se diagram 6.1). Det beror på att förslagen avseende arbetslöshetsförsäkringen och reseavdraget gynnar män i högre utsträckning än kvinnor. Män har t.ex. i genomsnitt högre inkomst, vilket berättigar

dem till högre ersättning från arbetslöshetsförsäkringen vid arbetslöshet. Däremot gynnas kvinnor mer än män av förslaget om tillfälligt tillägg i bostadsbidraget. Förslaget om jobbskatteavdraget för äldre har samma relativa effekt för både kvinnor och män. I absoluta belopp gynnas dock män i genomsnitt något mer av jobbskatteavdraget än kvinnor.

I analysen har även förslaget om tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel beaktats. Detta förslag påverkar inte individernas disponibla inkomster men antas medföra lägre drivmedelspriser och därmed öka individernas konsumtionsmöjligheter. I beräkningarna antas skattesänkningen övervältras på priserna fullt ut och öka konsumtionsmöjligheterna med knappt 4 miljarder kronor. I relativa termer bedöms kvinnor i genomsnitt gynnas i något högre grad av förslaget än män. Som framgår av diagram 6.1 ökar kvinnors ekonomiska resurser med i genomsnitt 0,14 procent vilket kan jämföras med 0,12 procent för män. I absoluta belopp bedöms ökningen däremot i genomsnitt vara större för män än för kvinnor.

Diagram 6.1 Effekt på disponibel inkomst 2023 till följd av förslag och aviseringar i denna proposition

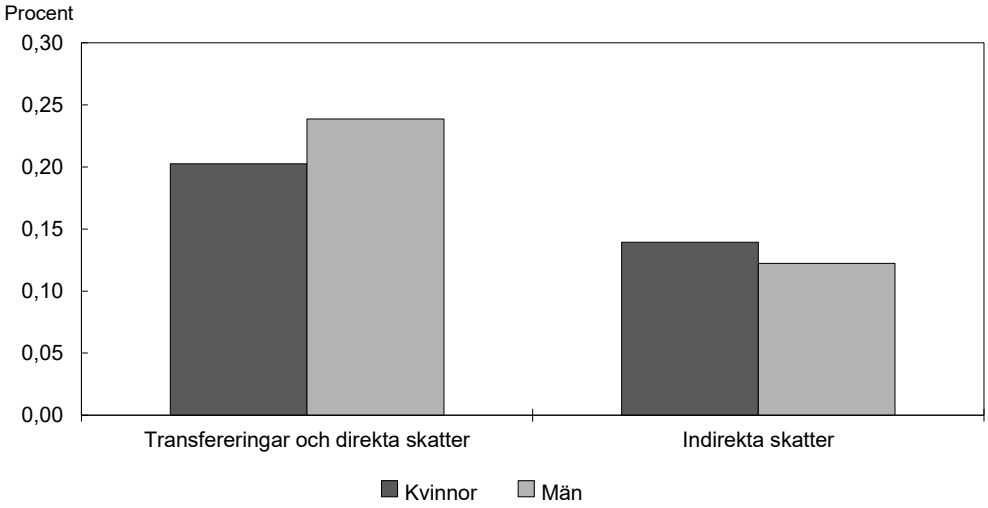

Anm.: Beräkningarna avser åldersgruppen 20 år eller äldre. Med indirekta skatter avses i diagrammet effekten av tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel. Detta förslag påverkar inte individernas disponibla inkomster men antas medföra lägre drivmedelspriser och därmed öka individernas konsumtionsmöjligheter. I beräkningarna antas skattesänkningen övervältras på priserna fullt ut.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

6.2 Effekter på utökad inkomst

Satsningar på individuella välfärdstjänster påverkar generellt sett de ekonomiska resurser individerna har tillgång till. För att ge en mer fullständig bild av hur de resurser som satsas på olika reformer fördelar sig mellan kvinnor och män redovisas här en utvidgad analys där effekten av regeringens satsningar på individuella välfärdstjänster inkluderas i beräkningarna (se diagram 6.2).

De satsningar som föreslås i denna proposition och som påverkar anslag avseende välfärdstjänster för 2023 beräknas uppgå till 11 miljarder kronor. Satsningarna bedöms tillföra ekonomiska resurser till kvinnor i högre utsträckning än män. Effekten av satsningarna på välfärdstjänster, uttryckt som andel av den utökade inkomsten (dvs. summan av disponibel inkomst och värdet av välfärdstjänster), uppgår till 0,3 procent för kvinnor och 0,2 procent för män. Detta beror främst på regeringens förslag om höjda generella bidrag till kommunerna och höjda anslag till utbildning samt sjuk- och hälsovård.

Sammantaget väntas de förslag som lämnas i denna proposition medföra att kvinnors utökade inkomst, dvs. summan av disponibel inkomst och värdet av individuella välfärdstjänster, ökar något mer än för män i procentuella termer. I absoluta belopp bedöms ökningen i utökad inkomst däremot i genomsnitt vara något större för män än för kvinnor.

Diagram 6.2 Effekt på utökad inkomst 2023 till följd av förslag och aviseringar i denna proposition

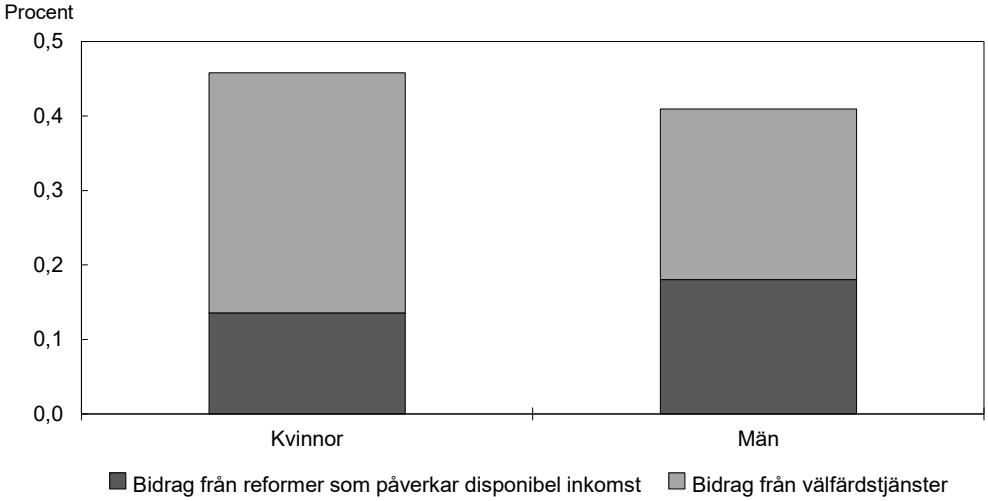

Anm.: Beräkningarna avser åldersgruppen 20 år eller äldre. Utökad inkomst är summan av disponibel inkomst och värdet av individuella välfärdstjänster.

Källor: Statistiska centralbyrån (STAR) och egna beräkningar.

Tabellbilaga

Tabell a.1 Reformer som beaktas vid beräkning av politikens effekter på disponibel inkomst och av indirekta skatter 2023

Transfereringar och direkta skatter	Indirekta skatter
Bibehållande av dagens nivå på arbetslöshetsersättningen	Sänkt energiskatt på bensin och diesel
Förlängt tillfälligt tillägg till bostadsbidraget för barnfamiljer	
Förstärkt jobbskatteavdrag för äldre	
Förändringar i reseavdraget	

Anm.: Här redovisas de reformer som beaktas i beräkningen av politikens effekter på disponibel inkomst (dvs. transfereringar och direkta skatter) samt reformer på indirekta skatter 2023.

Tabell a.2 Fördelning av reformer på välfärdstjänstområdet på olika verksamhetsområden

Verksamhetsområde	Procent
Fritid och kultur	4
Hälso- och sjukvård	51
Socialt skydd	11
Utbildning	29
Barnomsorg	5
Totalt	**100**

Anm.: De totala satsningarna i denna proposition på individuella välfärdstjänster 2023 beräknas uppgå till knappt 11 miljarder kronor. Reformer som är av mer generell karaktär, såsom det generella statsbidraget till kommuner, fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.

Källa: Egna beräkningar.

Bilaga 4

Sänkt skatt för personer över 65 år som arbetar

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Sänkt skatt för personer över 65 år som arbetar 2

2 Förteckning över remissinstanserna 2

Bilaga till avsnitt 12.1

1 Sammanfattning av promemorian Sänkt skatt för personer över 65 år som arbetar

I promemorian föreslås att skattereduktionen för arbetsinkomster (jobbskatteavdraget) ska förstärkas för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Förslaget innebär att skattereduktion för denna grupp ges med ett belopp som motsvarar en större andel av arbetsinkomsterna än i dag. Totalt sänks skatten för äldre som arbetar med 770 miljoner kronor. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

2 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Företagarna, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Linköping, Konjunkturinstitutet, Landsorganisationen i Sverige, Näringslivets Skattedelegation, Pensionsmyndigheten, Pensionärernas riksorganisation, Skatteverket, SPF Seniorerna, Svenska Kommunalpensionärernas Förbund, Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisation.

Yttranden har dessutom kommit in från Företagarförbundet och Lärarnas Riksförbund samt från privatpersoner.

Bilaga 5

Avskaffad avfallsförbränningsskatt och slopad energiskattenedsättning för datorhallar

Innehållsförteckning

1 Promemorians sammanfattning 2

2 Promemorians lagtext 3

3 Förteckning över remissinstanserna 12

Bilaga till avsnitt 12.7 och 12.8

1 Promemorians sammanfattning

Rysslands invasion av Ukraina och agerande på energimarknaden har kraftigt ändrat förutsättningarna för den europeiska elmarknaden. Svenska hushåll och företag står nu inför en vinter med mycket högre elpriser än normalt. Den gröna omställningen förväntas öka behovet av el i branscher med många anställda och tillgången av el kan därför behöva styras mot dessa branscher. En promemoria med två skatterelaterade förslag som på sikt ska öka elproduktionen i kraftvärmeverk samt leda till energieffektivisering i datorhallar har tagits fram inom Finansdepartementet.

I promemorian föreslås dels att avfallsförbränningsskatten avskaffas, dels att skattenedsättningen för energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i datorhallar slopas. Även möjligheten till återbetalning av skatt på elektrisk kraft som förbrukats för framställning av värme eller kyla som levererats för förbrukning i datorhallar slopas.

Avfallsförbränningsskatten föreslås avskaffas den 1 januari 2023. Skattenedsättningen för energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i datorhallar föreslås slopas fr.o.m. den 1 juli 2023.

2 Promemorians lagtext

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi[1]

dels att 1 kap. 14 §, 9 kap. 5 a § och 11 kap. 15 § ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 11 a §, 9 kap. 5 b och 8 §§ och 11 kap. 6, 9, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
11 a §[2]	
I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:	
1. 6 a kap. 1 § 8 och 11 a,	
2. 6 a kap. 1 § 11 b,	
3. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,	
4. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,	
5. 6 a kap. 2 c §,	
6. 7 kap. 3 a och 3 b §§,	
7. 7 kap. 4 §,	
8. 9 kap. 5 *och 5 a §§*,	8. 9 kap. *5 §*,
9. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,	
10. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,	
11. 11 kap. 9 § första stycket 8,	
12. 11 kap. 10 §,	
13. 11 kap. 12 §,	
14. 11 kap. 12 a §,	
15. 11 kap. 12 b §.	
9 kap.	
5 b §[3]	
Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukats samtidigt för framställning av värme eller kyla enligt 5 *eller 5 a §*, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom proportionering i förhållande till respektive energislag. Fördelningen mellan respektive bränsle får dock väljas fritt. Motsvarande gäller elektrisk kraft om den elektriska kraft som förbrukats	Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukats samtidigt för framställning av värme eller kyla enligt 5 §, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom proportionering i förhållande till respektive energislag. Fördelningen mellan respektive bränsle får dock väljas fritt. Motsvarande gäller elektrisk kraft om den elektriska kraft som förbrukats

[1] Senaste lydelse av
1 kap. 14 § 2017:1208
9 kap. 5 a § 2020:1045
11 kap. 15 § 2020:1045.

[2] Senaste lydelse 2021:410.

[3] Senaste lydelse 2017:1208.

vid framställningen av värmen eller kylan till någon del utgörs av elektrisk kraft som inte är skattepliktig eller elektrisk kraft för vilken en lägre skattenivå än den som anges i 11 kap. 3 § kan uppnås enligt bestämmelser i denna lag.

vid framställningen av värmen eller kylan till någon del utgörs av elektrisk kraft som inte är skattepliktig eller elektrisk kraft för vilken en lägre skattenivå än den som anges i 11 kap. 3 § kan uppnås enligt bestämmelser i denna lag.

8 §[4]

Rätt till återbetalning eller kompensation enligt 2, 3 och 6 §§ föreligger endast när ersättningen för ett kalenderkvartal uppgår till

1. minst 1 000 kronor i fall som avses i 2 eller 6 §, och
2. minst 500 kronor i fall som avses i 3 §.

Sådan återbetalning enligt 2 § som görs med stöd av 6 a kap. 2 a § får dock göras när den sammanlagda ersättningen uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Rätt till återbetalning enligt 5 *och 5 a §§* föreligger endast för den del av den sammanlagda ersättningen som överstiger 2 000 kronor per kalenderkvartal och endast om

Rätt till återbetalning enligt *5 §* föreligger endast för den del av den sammanlagda ersättningen som överstiger 2 000 kronor per kalenderkvartal och endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och
2. sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kraven i tredje stycket 2 gäller endast uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom återbetalningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret.

11 kap.

6 §[5]

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka mer än 10 gigawattimmar elektrisk kraft per kalenderår

1. i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,
2. i huvudsak för kemisk reduktion eller i huvudsak för elektrolytiska processer,
3. vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,
4. i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter,
5. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter, *eller*
6. *i en datorhall.*

4. i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter, *eller*
5. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter.

För ett sådant godkännande krävs att den sökande är lämplig som frivilligt skattskyldig med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

Godkännande som frivilligt skattskyldig ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om den frivilligt skattskyldige begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

[4] Senaste lydelse 2021:410.

[5] Senaste lydelse 2017:1208.

9 §[6]

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats hos den skattskyldige i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats hos den skattskyldige för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats hos den skattskyldige vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats hos den skattskyldige vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats hos den skattskyldige i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige,

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § för annat ändamål än

a) i industriell verksamhet,

b) i en datorhall,

c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,

d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet,

e) som landström, eller

f) i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.

Avdrag enligt första stycket 6 *och 7* medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § för annat ändamål än

a) i industriell verksamhet,

b) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,

c) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet,

d) som landström, eller

e) i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.

Avdrag enligt första stycket 6 medges med skillnaden mellan den skattesats som gällde vid skattskyldighetens inträde och 0,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

16 §[7]

Ansökan om återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft enligt 12–*15* §§ ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar per kalenderår för dessa nedsättningsberättigande ändamål, får dock beskattningsmyndigheten medge att

Ansökan om återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft enligt 12–*14* §§ ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar per kalenderår för dessa nedsättningsberättigande ändamål, får dock beskattningsmyndigheten medge att

[6] Senaste lydelse 2020:1045.

[7] Senaste lydelse 2017:1208.

ansökan görs per kalendermånad. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte längre finns.	ansökan görs per kalendermånad. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte längre finns.

Ansökan om återbetalning ska lämnas elektroniskt. Det gäller dock inte för återbetalning enligt 12 b §.

Ansökan om återbetalning ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalendermånaden och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade ansökan saknade behörighet att företräda sökanden.

17 §[8]

Avdrag eller återbetalning enligt 9 § första stycket 6, 7 eller 8 eller enligt 10, 12, 12 a, 12 b, 14 *eller 15* § medges endast om	Avdrag eller återbetalning enligt 9 § första stycket 6, 7 eller 8 eller enligt 10, 12, 12 a, 12 b *eller* 14 § medges endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

2. den skattskyldige respektive sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare och stödets fördelning mellan stödmottagare.

Kraven i första stycket 2 gäller endast uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. För avdrag enligt 10 § och återbetalning enligt 12 eller 12 a § gäller kraven i första stycket 2 för uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 15 000 euro under kalenderåret.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

[8] Senaste lydelse 2022:650.

Förslag till lag om upphävande av lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns

Härigenom föreskrivs att lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns ska upphöra att gälla.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 a § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
15 §[1]	
Med punktskatt avses skatt enligt	
1. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
2. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,	
3. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
4. lagen (1994:1563) om tobaksskatt,	
5. lagen (1994:1564) om alkoholskatt,	
6. lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
7. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
8. lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
9. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
10. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,	
11. lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
12. lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	
13. lagen (2018:1139) om skatt på spel,	13. lagen (2018:1139) om skatt på spel, *och*
14. lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns, och	
15. lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.	*14.* lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.
7 kap.	
1 a §[2]	
Skatteverket ska, utöver vad som följer av 1 §, registrera den som är skattskyldig enligt	
1. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
2. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
3. 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 36 § 1 eller 38 c § lagen (1994:1563) om tobaksskatt,	
4. 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,	
5. 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 3 lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
6. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
7. lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
8. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
9. 8 § 1, 2 eller 3 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,	
10. lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
11. 6 § 1 eller 2 b lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	
12. lagen (2018:1139) om skatt på spel,	12. lagen (2018:1139) om skatt på spel, *eller*
13. lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns, eller	

[1] Senaste lydelse 2021:1169.

[2] Senaste lydelse 2022:172.

14. 4 § 1 lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.	*13.* 4 § 1 lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2022:174) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 a § skatteförfarande-lagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2022:174) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2022:174	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
15 §	
Med punktskatt avses skatt enligt	
1. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
2. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,	
3. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
4. lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
5. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
6. lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
7. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
8. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,	
9. lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
10. lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	
11. lagen (2018:1139) om skatt på spel,	
12. lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns,	
13. lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar,	*12.* lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar,
14. lagen (2022:155) om tobaksskatt, och	*13.* lagen (2022:155) om tobaksskatt, och
15. lagen (2022:156) om alkoholskatt.	*14.* lagen (2022:156) om alkoholskatt.
7 kap.	
1 a §	
Skatteverket ska, utöver vad som följer av 1 §, registrera	
1. den som är skattskyldig enligt	
a) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
b) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
c) 11 kap. 5 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
d) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
e) lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
f) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,	
g) lagen (2017:1200) om skatt på flygresor,	
h) 6 § 2 b lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,	h) 6 § 2 b lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter, *eller*
i) lagen (2018:1139) om skatt på spel, *eller*	i) lagen (2018:1139) om skatt på spel,
j) lagen (2019:1274) om skatt på avfall som förbränns,	
2. den som är godkänd eller registrerad som	
a) upplagshavare enligt 4 kap. 1 § lagen om skatt på energi, 3 kap. 2 § lagen (2022:155) om tobaksskatt eller 3 kap. 2 § lagen (2022:156) om alkoholskatt,	
b) registrerad varumottagare enligt 4 kap. 8 § lagen om skatt på energi, 3 kap. 9 § lagen om tobaksskatt eller 3 kap. 10 § lagen om alkoholskatt,	
c) godkänd lagerhållare enligt 6 kap. 2 § lagen om skatt på energi, 10 § lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, 9 § lagen om skatt på vissa	

nikotinhaltiga produkter, 8 § lagen (2020:32) om skatt på plastbärkassar eller 10 kap. 2 § lagen om tobaksskatt,

d) frivilligt skattskyldig enligt 11 kap. 6 § lagen om skatt på energi,

e) registrerad mottagare enligt 10 a § lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik,

f) registrerad EU-handlare enligt 10 b § lagen om kemikalier i viss elektronik,

g) registrerad distansförsäljare för tuggtobak och övrig tobak enligt 10 kap. 7 § lagen om tobaksskatt, eller

h) registrerad distansförsäljare enligt 4 c kap. 3 § lagen om skatt på energi, 6 kap. 3 § lagen om tobaksskatt eller 6 kap. 3 § lagen om alkoholskatt, och

3. den som är godkänd eller registrerad som

a) tillfälligt registrerad varumottagare enligt 4 kap. 14 § lagen om skatt på energi, 3 kap. 15 § lagen om tobaksskatt eller 3 kap. 16 § lagen om alkoholskatt,

b) certifierad mottagare enligt 4 d kap. 5 § lagen om skatt på energi, 7 kap. 7 § lagen om tobaksskatt eller 7 kap. 7 § lagen om alkoholskatt,

c) tillfälligt certifierad mottagare enligt 4 d kap. 3 § lagen om skatt på energi, 7 kap. 5 § lagen om tobaksskatt eller 7 kap 5 § lagen om alkoholskatt, eller

c) tillfälligt certifierad mottagare enligt 4 d kap. 3 § lagen om skatt på energi, 7 kap. 5 § lagen om tobaksskatt eller 7 kap. 5 § lagen om alkoholskatt, eller

d) tillfälligt registrerad distansförsäljare enligt 4 c kap. 2 § lagen om skatt på energi, 6 kap. 2 § lagen om tobaksskatt eller 6 kap. 2 § lagen om alkoholskatt.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Avskaffad avfallsförbränningsskatt och slopad energiskattenedsättning för datorhallar lämnats av Affärsverket svenska kraftnät, Avfall Sverige (avsnitt 2), Business Sweden (avsnitt 3), Ekonomistyrningsverket, Energiföretagen Sverige, Energimarknadsinspektionen, Finansinspektionen (avsnitt 3), Företagarna, Förvaltningsrätten i Falun, IKEM - Innovations- och kemiindustrierna i Sverige, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Naturskyddsföreningen, Naturvårdsverket, Node Pole (avsnitt 3), Regelrådet, Skatteverket, Skogsindustrierna, Statens energimyndighet, Svenska bioenergiföreningen (Svebio), Svensk Datacenter Industri (avsnitt 3), Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Tech Sverige (avsnitt 3) och Tillväxtverket.

Utöver instanserna på remisslistan har yttrande även inkommit från Eco Data Center, Fortum Waste Solutions AB, Microsoft Sweden AB Mälarenergi, Ragn-Sells, Tekniska Verken i Linköping AB och Vattenfall AB.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att svara: Energigas Sverige och Återvinningsindustrierna.

Bilaga 6

En enklare och tydligare kemikalieskatt

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian En enklare och tydligare kemikalieskatt 2

2 Promemorians lagtext 3

3 Förteckning över remissinstanserna 10

4 Lagrådsremissens lagförslag 11

5 Lagrådets yttrande 18

Bilaga till avsnitt 12.13

1 Sammanfattning av promemorian En enklare och tydligare kemikalieskatt

I promemorian föreslås flera förenklingar av skatten på kemikalier i viss elektronik. Avdragssystemet förenklas så att rätten till avdrag enbart påverkas av om varan innehåller brom, klor eller fosfor. Om ett ämne är additivt eller reaktivt tillsatt påverkar inte avdragsrätten. Varor som inte innehåller brom eller klor medges avdrag med 50 procent. Varor som dessutom inte innehåller fosfor medges avdrag med 95 procent. Skatt ska betalas med 11 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt för vitvaror och med 154 kronor per kilogram för övrig elektronik. Skatt ska inte betalas med högre belopp än 470 kronor per skattepliktig vara.

Vidare föreslås att den generella regeln om undantag från skattskyldighetens inträde ändras så att skattskyldighet inte inträder för varor som i Sverige tidigare har ägts av någon annan än en lagerhållare, tagits till ett försäljningsställe för detaljförsäljning eller tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning. Reglerna samordnas med möjligheterna till återbetalning i vissa fall. Det införs ett generellt undantag från beskattning för varor som är tillverkade före den 1 juli 2017. Skattskyldighetens inträde för lagerhållare utvidgas så att skattskyldighet även inträder då en vara tas till ett försäljningsställe som inte är det egna.

Ett system med schablonbeskattning föreslås för import och otillåten införsel när det inte av tulldeklarationen går att utläsa en varas nettovikt. Schablonbeloppen ska baseras på de tyngsta varor som normalt förekommer på marknaden inom varje kategori. Om beskattning har skett enligt schablon kan en skattskyldig inom två månader skriftligen inkomma till Tullverket med uppgifter om vikt för att få skatten beräknad enligt ordinarie regler.

Hänvisningen till KN-nummer föreslås uppdateras till den version som gällde den 1 januari 2022. Vissa KN-nummer som omfattas av skatten uppdateras till närmast motsvarande nummer i den nya versionen.

Ändringarna avseende viss import föreslås träda i kraft den 31 december 2022. Övriga ändringar föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

2 Promemorians lagtext

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ska införas tre nya paragrafer, 7 a, 7 b och 15 c §§, av följande lydelse.

7 a §

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4 inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4–7 §§ tas ut med följande belopp:

– KN-nr 8471 30: 425 kr/vara

– KN-nr 8508 11: 84 kr/vara

– KN-nr 8516 50: 204 kr/vara

– KN-nr 8517 11 eller 8527 12: 85 kr/vara

– KN-nr 8517 12: 41 kr/vara

– KN-nr 8517 18, 8519 50, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: 170 kr/vara

– KN-nr 8517 62: 148 kr/vara

– KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: 340 kr/vara

– KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, 8528 41, 8528 49, 8528 51, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: 469 kr/vara.

7 b §

För kalenderåret 2023 och efterföljande kalenderår ska skatt som tas ut enligt 7 a § betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i den paragrafen angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2021 med ett årligt tillägg av två procentenheter.

Beloppen enligt första stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

15 c §

Om en skattskyldig som har fått skatten beslutad enligt 7 a § inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om skatt till Tullverket skriftligen inkommer

med uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt, ska Tullverket ompröva sitt tidigare beslut. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3–7 §§.

---

1. Denna lag träder i kraft den 31 december 2022.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

dels att 5–7 §§ och bilagan till lagen ska upphöra att gälla,

dels att 1–3 a, 4, 7 a, 7 b, 12, 13 och 15 c §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse | *Föreslagen lydelse*

1 §[1]

Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för sådan elektronik som anges i 3 §.

Till staten ska det också betalas sådan tilläggsavgift som avses i 8 a §.

Lagens hänvisningar till KN-nr avser *den lydelse av* Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan *som gällde den 1 januari 2015*.

Lagens hänvisningar till KN-nr avser Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan, *i lydelsen enligt kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/1832*.

Lydelse enligt prop. 2021/22:61 | *Föreslagen lydelse*

2 §

I denna lag avses med

– *bromförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet brom,

– *klorförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet klor,

– *fosforförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet fosfor,

– *homogent material*: ett material som har samma fysikaliska egenskaper i hela materialet och som på mekanisk väg inte kan sönderdelas i olika material,

– *CAS-nummer: sådan unik numerisk identifiering av kemisk förening som tilldelas av The American Chemical Society genom dess avdelning Chemical Abstracts Service (CAS),*

– *reaktivt tillsatt förening: en förening som är bunden till en stabil polymer genom en kemisk reaktion och bildar kovalenta bindningar,*

– *additivt tillsatt förening: en förening som är tillsatt på annat sätt än reaktivt,*

– *yrkesmässig aktivitet*: sådan aktivitet som utförs av

1. en juridisk person, eller

2. en fysisk person och avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk,

– *konsument*: en köpare för vilken köpet inte är en yrkesmässig aktivitet,

– *EU eller EU-land*: de områden som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde enligt lagen (2022:000) om Europeiska unionens punktskatteområde,

– *tredjeland*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde,

– *distansförsäljning*: försäljning där varorna transporteras till Sverige från ett annat EU-land av säljaren eller av någon annan för säljarens räkning och där köpet inte är yrkesmässigt för köparen,

– *undantagen säljare*: en säljare som inte är godkänd som lagerhållare enligt 10 §, registrerad mottagare enligt 10 a § eller registrerad EU-handlare enligt 10 b § och vars

[1] Senaste lydelse 2020:568.

årliga försäljning av skattepliktiga varor till Sverige inte överskrider 100 000 kronor för innevarande eller föregående kalenderår,

– *unionstullkodexen*: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen, i lydelsen enligt förordning (EU) 2016/2339.

Vid beräkningen av den årliga försäljningen för undantagna säljare enligt första stycket ska inte mervärdesskatt beaktas, och inte heller fraktkostnader till den del de går att särskilja.

Lydelse enligt promemorian BNP-indexering av skatterna på kemikalier i viss elektronik och på avfallsförbränning	*Föreslagen lydelse*
3 §	
Skatt ska betalas för varor hänförliga till följande KN-nr:	
1. 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30 och 8418 40,	
2. 8422 11,	
3. 8450 11, 8450 12 och 8450 19,	
4. 8451 21,	
5. 8471 30, 8471 41 och 8471 49,	
6. 8508 11,	
7. 8516 50 och 8516 60,	
8. 8517 11, *8517 12*, 8517 18 och 8517 62,	8. 8517 11, *8517 13, 8517 14*, 8517 18 och 8517 62,
9. 8519 30, *8519 50*, 8519 81 och 8519 89,	9. 8519 30, 8519 81 och 8519 89,
10. 8521 10 och 8521 90,	
11. 8527 12, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 och 8527 99,	
12. *8528 41*, 8528 49, *8528 51*, 8528 59, 8528 71, 8528 72 och 8528 73, samt	12. *8528 42*, 8528 49, *8528 52*, 8528 59, 8528 71, 8528 72 och 8528 73, samt
13. 9504 50.	
För en skattepliktig vara som avses i första stycket 1–4, 6 eller 7 ska skatt betalas med 11 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *457* kronor per skattepliktig vara.	För en skattepliktig vara som avses i första stycket 1–4, 6 eller 7 ska skatt betalas med 11 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *470* kronor per skattepliktig vara.
För en skattepliktig vara som avses i första stycket 5 eller 8–13 ska skatt betalas med *166* kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *457* kronor per skattepliktig vara.	För en skattepliktig vara som avses i första stycket 5 eller 8–13 ska skatt betalas med *154* kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *470* kronor per skattepliktig vara.

Vid beräkning av skatt enligt andra och tredje styckena ska varans nettovikt avrundas nedåt till närmaste helt gram.

3 a §	
För kalenderåret *2023* och efterföljande kalenderår ska skatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 3 § andra och tredje styckena angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser	För kalenderåret *2024* och efterföljande kalenderår ska skatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 3 § andra och tredje styckena angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser

och prisläget i juni *2021* med ett årligt tillägg av två procentenheter.

och prisläget i juni *2022* med ett årligt tillägg av två procentenheter.

Beloppen enligt första stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

För skattepliktig vara som uppfyller de villkor som framgår av 5 § får den skattskyldige göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

För skattepliktig vara som uppfyller villkoren i både 5 och 6 §§ får den skattskyldige i stället göra avdrag för skatt med 90 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.

Den skattskyldige *får* göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 § *om den skattepliktiga varan inte innehåller någon brom- eller klorförening. Om varan inte heller innehåller någon fosforförening får avdrag göras med 95 procent.*

Vid bedömningen av rätten till avdrag beaktas endast föreningar som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i

1. ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller

2. en plastdel som väger mer än 25 gram.

Lydelse enligt lagförslag 1.1

Föreslagen lydelse

7 a §

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4 inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde stycket och 4–*7 §§* tas ut enligt följande belopp:

– KN-nr 8471 30: *425* kr/vara

– KN-nr 8508 11: *84* kr/vara

– KN-nr 8516 50: *204* kr/vara

– KN-nr 8517 11 eller 8527 12: *85* kr/vara

– KN-nr *8517 12: 41* kr/vara

– KN-nr 8517 18, 8519 50, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: *170* kr/vara

– KN-nr 8517 62: *148* kr/vara

– KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: *340* kr/vara

– KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, *8528 41*, 8528 49, *8528 51*, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: *469* kr/vara.

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4 inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde stycket och 4 § tas ut enligt följande belopp:

– KN-nr 8471 30: *385* kr/vara

– KN-nr 8508 11: *77* kr/vara

– KN-nr 8516 50: *187* kr/vara

– KN-nr 8517 11 eller 8527 12: 77 kr/vara

– KN-nr *8517 13* eller *8517 14: 37* kr/vara

– KN-nr 8517 18, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: *154* kr/vara

– KN-nr 8517 62: *134* kr/vara

– KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: *308* kr/vara

– KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, *8528 42*, 8528 49, *8528 52*, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: *470* kr/vara.

7 b §

För kalenderåret *2023* och efterföljande kalenderår ska skatt som tas ut

För kalenderåret *2024* och efterföljande kalenderår ska skatt som tas ut

enligt 7 a § betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i den paragrafen angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni *2021* med ett årligt tillägg av två procentenheter.	enligt 7 a § betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i den paragrafen angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni *2022* med ett årligt tillägg av två procentenheter.

Beloppen enligt första stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 a §[2]	
Om en *svensk* konsument har köpt en skattepliktig vara genom distansförsäljning och konsumenten på fråga från säljaren eller förmedlaren felaktigt har uppgett att köpet är yrkesmässigt, är den som avses i 8 § 3, 4 eller 5 inte skattskyldig om denne direkt till konsumenten har upplyst om att felaktiga uppgifter kan leda till en skyldighet att betala skatten och en tilläggsavgift. I så fall är det i stället konsumenten som ska betala skatten.	Om en konsument *i Sverige* har köpt en skattepliktig vara genom distansförsäljning och konsumenten på fråga från säljaren eller förmedlaren felaktigt har uppgett att köpet är yrkesmässigt, är den som avses i 8 § *första stycket* 3, 4 eller 5 inte skattskyldig om denne direkt till konsumenten har upplyst om att felaktiga uppgifter kan leda till en skyldighet att betala skatten och en tilläggsavgift. I så fall är det i stället konsumenten som ska betala skatten.
Det som sägs i första stycket ska även gälla skattskyldighet enligt 8 § 1 om lagerhållaren har förmedlat en distansförsäljning av en skattepliktig vara från en undantagen säljare till konsumenten.	Det som sägs i första stycket ska även gälla skattskyldighet enligt 8 § *första stycket* 1 om lagerhållaren har förmedlat en distansförsäljning av en skattepliktig vara från en undantagen säljare till konsumenten.

Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då varorna fördes in i Sverige.

Om skatt ska betalas av en konsument enligt första eller andra stycket, ska konsumenten även betala en tilläggsavgift om 500 kronor per vara om det inte är uppenbart oskäligt.

Lydelse enligt prop. 2021/22:61	*Föreslagen lydelse*
12 §	
Skyldighet att betala skatt inträder	
1. för den som är godkänd lagerhållare, när	
a) en skattepliktig vara efter försäljning från lagerhållaren levereras till en köpare som inte är godkänd lagerhållare,	
b) en skattepliktig vara tas till *eget* försäljningsställe för detaljförsäljning,	b) en skattepliktig vara tas till *ett* försäljningsställe för detaljförsäljning,
c) en skattepliktig vara tas i anspråk för annat ändamål än försäljning,	
d) godkännandet som lagerhållare återkallas, varvid skattskyldigheten omfattar skattepliktiga varor som då ingår i dennes lager, eller	
e) en skattepliktig vara förs in till Sverige efter det att lagerhållaren har förmedlat en distansförsäljning av varan från en undantagen säljare,	

[2] Senaste lydelse 2020:568.

2. för den som är skattskyldig enligt 8 § 6, när den skattepliktiga varan tillverkas,

3. för den som är skattskyldig enligt 8 § 2, 3, 4, 5 eller 7, när den skattepliktiga varan förs in till Sverige,

4. för den som är skattskyldig enligt 9 §, vid den tidpunkt då tullskulden uppkommer i Sverige enligt tullagstiftningen, eller skulle ha uppkommit om varan hade varit belagd med tull.

Om tullskuld uppkommer i ett annat EU-land, eller skulle ha uppkommit om varan hade varit belagd med tull, till följd av att en tulldeklaration ges in i det landet med stöd av ett sådant tillstånd för centraliserad klarering som avses i artikel 179 i unionstullkodexen, inträder skattskyldigheten för den som är skattskyldig enligt 9 § vid den tidpunkt då tullskulden uppkommer eller skulle ha uppkommit i det andra EU-landet.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	13 §[3]
Skattskyldigheten inträder inte för en skattepliktig vara som *skattskyldighet enligt denna lag tidigare inträtt för, såvida inte den skatten har återbetalats enligt 13 a §.*	*Skattskyldighet* inträder inte för en skattepliktig vara som *i Sverige tidigare har* *1. ägts av någon annan än en lagerhållare* *2. tagits till ett försäljningsställe för detaljförsäljning, eller* *3. tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning.* *Sådana förhållanden och händelser som gällt eller inträffat före ett beslut om att bevilja återbetalning enligt 13 a § ska dock inte beaktas.* *Skattskyldighet inträder inte heller för en skattepliktig vara som har tillverkats före den 1 juli 2017.*

Lydelse enligt lagförslag 1.1	*Föreslagen lydelse*
	15 c §
Om en skattskyldig som har fått skatten fastställd enligt 7 a § inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om skatt till Tullverket skriftligen inkommer med uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt ska Tullverket ompröva sitt tidigare beslut. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3–*7* §§.	Om en skattskyldig som har fått skatten fastställd enligt 7 a § inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om skatt till Tullverket skriftligen inkommer med uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt ska Tullverket ompröva sitt tidigare beslut. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3 *och 4* §§.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

[3] Senaste lydelse 2020:568.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian En enklare och tydligare kemikalieskatt lämnats av Branschföreningen för storköksleverantörer, Ekonomistyrningsverket, Applia (tidigare Elektriska Hushållsapparat Leverantörer), Elektronikbranschen, Företagarna, Förvaltningsrätten i Falun, Inrego AB, Kammarrätten i Sundsvall, Kemikalieinspektionen, Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Näringslivets regelnämnd, Regelrådet, Skatteverket, Svensk Elektronik, Svensk Handel, Svenskt Näringsliv, TechSverige, Teknikföretagen, Tillväxtverket, Tullverket, Branschföreningen professionell hygien & rengöring, BSEF, BSH Home Appliances, Chemsec, Grundig Nordic AB, Hewlett-Packard, Korea Electronics Association, Pinfa, RISE, Stena Recycling AB och TCO Development.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Dataspelsbranschen, Delegationen för cirkulär ekonomi, Innovations- och kemi-industrierna i Sverige (IKEM), Naturskyddsföreningen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

4 Lagrådsremissens lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ska införas tre nya paragrafer, 7 a, 7 b och 15 c §§, av följande lydelse.

7 a §

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4 inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4–7 §§ tas ut med följande belopp:

– KN-nr 8471 30: 425 kr/vara,

– KN-nr 8508 11: 84 kr/vara,

– KN-nr 8516 50: 204 kr/vara,

– KN-nr 8517 11 eller 8527 12: 85 kr/vara,

– KN-nr 8517 12: 41 kr/vara,

– KN-nr 8517 18, 8519 50, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: 170 kr/vara,

– KN-nr 8517 62: 148 kr/vara,

– KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: 340 kr/vara,

– KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, 8528 41, 8528 49, 8528 51, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: 469 kr/vara.

7 b §

För kalenderåret 2023 och efterföljande kalenderår ska skatt som tas ut enligt 7 a § i stället för vad som anges i den paragrafen betalas med belopp som räknas om enligt andra stycket. Regeringen fastställer varje år före november månads utgång de skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

Skattebeloppen räknas om genom att de belopp som gäller den 1 augusti det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal.

Jämförelsetalet anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad närmast föregående år. Jämförelsetalet ska avrundas till fyra decimaler. Till jämförelsetalet ska 0,02 adderas innan skattebeloppen räknas om. De omräknade skattebeloppen avrundas till hela kronor och ören.

15 c §

Om en skattskyldig som har fått skatten beslutad enligt 7 a § lämnar skriftliga uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt till Tullverket inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om skatt, ska Tullverket ompröva sitt tidigare beslut. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3–7 §§.

---

1. Denna lag träder i kraft den 31 december 2022.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

dels att 5–7 §§ och bilagan till lagen ska upphöra att gälla,

dels att 1–3 a, 4, 7 a, 7 b, 8 a, 12, 13 och 15 c §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

1 §[1]

Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för sådan elektronik som anges i 3 §.

Till staten ska det också betalas sådan tilläggsavgift som avses i 8 a §.

Lagens hänvisningar till KN-nr avser *den lydelse* av Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan *som gällde den 1 januari 2015*.

Lagens hänvisningar till KN-nr avser Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan, *i lydelsen enligt kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/1832*.

Lydelse enligt SFS 2022:176 *Föreslagen lydelse*

2 §

I denna lag avses med

– *bromförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet brom,

– *klorförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet klor,

– *fosforförening*: sådan kemisk förening som innehåller grundämnet fosfor,

– *homogent material*: ett material som har samma fysikaliska egenskaper i hela materialet och som på mekanisk väg inte kan sönderdelas i olika material,

– *CAS-nummer: sådan unik numerisk identifiering av kemisk förening som tilldelas av The American Chemical Society genom dess avdelning Chemical Abstracts Service (CAS),*

– *reaktivt tillsatt förening: en förening som är bunden till en stabil polymer genom en kemisk reaktion och bildar kovalenta bindningar,*

– *additivt tillsatt förening: en förening som är tillsatt på annat sätt än reaktivt,*

– yrkesmässig aktivitet: sådan aktivitet som utförs av

1. en juridisk person, eller

2. en fysisk person och avser varor som inte är avsedda för dennes eller dennes familjs personliga bruk,

– *konsument*: en köpare för vilken köpet inte är en yrkesmässig aktivitet,

– *EU eller EU-land*: de områden som tillhör Europeiska unionens punktskatteområde enligt lagen (2022:157) om Europeiska unionens punktskatteområde,

– *tredjeland*: länder och områden utanför Europeiska unionens punktskatteområde,

– *distansförsäljning*: försäljning där varorna transporteras till Sverige från ett annat EU-land av säljaren eller av någon annan för säljarens räkning och där köpet inte är yrkesmässigt för köparen,

– *undantagen säljare*: en säljare som inte är godkänd som lagerhållare enligt 10 §, registrerad mottagare enligt 10 a § eller registrerad EU-handlare enligt 10 b § och vars

[1] Senaste lydelse 2020:568.

årliga försäljning av skattepliktiga varor till Sverige inte överskrider 100 000 kronor för innevarande eller föregående kalenderår,

– *unionstullkodexen*: Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen, i lydelsen enligt förordning (EU) 2016/2339.

Vid beräkningen av den årliga försäljningen för undantagna säljare enligt första stycket ska inte mervärdesskatt beaktas, och inte heller fraktkostnader till den del de går att särskilja.

Lydelse enligt prop. 2021/22:240	*Föreslagen lydelse*
3 §	
Skatt ska betalas för varor hänförliga till följande KN-nr:	
1. 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30 och 8418 40,	
2. 8422 11,	
3. 8450 11, 8450 12 och 8450 19,	
4. 8451 21,	
5. 8471 30, 8471 41 och 8471 49,	
6. 8508 11,	
7. 8516 50 och 8516 60,	
8. 8517 11, *8517 12*, 8517 18 och 8517 62,	8. 8517 11, *8517 13*, *8517 14*, 8517 18 och 8517 62,
9. 8519 30, *8519 50*, 8519 81 och 8519 89,	9. 8519 30, 8519 81 och 8519 89,
10. 8521 10 och 8521 90,	
11. 8527 12, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 och 8527 99,	
12. *8528 41*, 8528 49, *8528 51*, 8528 59, 8528 71, 8528 72 och 8528 73, samt	12. *8528 42*, 8528 49, *8528 52*, 8528 59, 8528 71, 8528 72 och 8528 73, samt
13. 9504 50.	
För en skattepliktig vara som avses i första stycket 1–4, 6 eller 7 ska skatt betalas med 11,00 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *457,00* kronor per skattepliktig vara.	För en skattepliktig vara som avses i första stycket 1–4, 6 eller 7 ska skatt betalas med 11,00 kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *470,00* kronor per skattepliktig vara.
För en skattepliktig vara som avses i första stycket 5 eller 8–13 ska skatt betalas med *166,00* kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *457,00* kronor per skattepliktig vara.	För en skattepliktig vara som avses i första stycket 5 eller 8–13 ska skatt betalas med *154,00* kronor per kilogram av den skattepliktiga varans nettovikt. Skatt ska dock inte betalas med högre belopp än *470,00* kronor per skattepliktig vara.

Vid beräkning av skatt enligt andra och tredje styckena ska varans nettovikt avrundas nedåt till närmaste helt gram.

3 a §	
För kalenderåret *2023* och efterföljande kalenderår ska skatt i stället för vad som anges i 3 § betalas med belopp som räknas om enligt andra stycket. Regeringen fastställer varje år före november månads utgång de skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.	För kalenderåret *2024* och efterföljande kalenderår ska skatt i stället för vad som anges i 3 § betalas med belopp som räknas om enligt andra stycket. Regeringen fastställer varje år före november månads utgång de skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

Skattebeloppen räknas om genom att de belopp som gäller den 1 augusti det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal.

Jämförelsetalet anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad närmast föregående år. Jämförelsetalet ska avrundas till fyra decimaler. Till jämförelsetalet ska 0,02 adderas innan skattebeloppen räknas om. De omräknade skattebeloppen avrundas till hela kronor och ören.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	4 §
För skattepliktig vara som uppfyller de villkor som framgår av 5 § får den skattskyldige göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.	Den skattskyldige *får* göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 § *om den skattepliktiga varan inte innehåller någon brom- eller klorförening. Om varan inte heller innehåller någon fosforförening får avdrag göras med 95 procent.*
För skattepliktig vara som uppfyller villkoren i både 5 och 6 §§ får den skattskyldige i stället göra avdrag för skatt med 90 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 §.	*Vid bedömningen av rätten till avdrag beaktas endast föreningar som utgör en högre andel än 0,1 viktprocent av det homogena materialet i* *1. ett kretskort, med undantag för kortets komponenter, eller* *2. en plastdel som väger mer än 25 gram.*

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	7 a §
Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4 inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4–*7* §§ tas ut med följande belopp: – KN-nr 8471 30: *425* kr/vara, – KN-nr 8508 11: *84* kr/vara, – KN-nr 8516 50: *204* kr/vara, – KN-nr 8517 11 eller 8527 12: 85 kr/vara, – KN-nr *8517 12*: 41 kr/vara, – KN-nr 8517 18, *8519 50*, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: *170* kr/vara, – KN-nr 8517 62: 148 kr/vara, – KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: *340* kr/vara, – KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, *8528 41*, 8528 49, *8528 51*, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: *469* kr/vara.	Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4 inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4 § tas ut med följande belopp: – KN-nr 8471 30: *385* kr/vara, – KN-nr 8508 11: *77* kr/vara, – KN-nr 8516 50: *187* kr/vara, – KN-nr 8517 11 eller 8527 12: *77* kr/vara, – KN-nr 8517 13 eller *8517 14*: *37* kr/vara, – KN-nr 8517 18, 8521 90, 8527 13, 8527 19, 8527 91, 8527 92 eller 8527 99: *154* kr/vara, – KN-nr 8517 62: *134* kr/vara, – KN-nr 8519 81, 8519 89 eller 8521 10: *308* kr/vara, – KN-nr 8418 10, 8418 21, 8418 29, 8418 30, 8418 40, 8422 11, 8450 11, 8450 12, 8450 19, 8451 21, 8471 41, 8471 49, 8516 60, 8519 30, *8528 42*, 8528 49*, 8528 52*, 8528 59, 8528 71, 8528 72, 8528 73 eller 9504 50: *470* kr/vara.

7 b §

För kalenderåret *2023* och efterföljande kalenderår ska skatt som tas ut enligt 7 a § i stället för vad som anges i den paragrafen betalas med belopp som räknas om enligt andra stycket. Regeringen fastställer varje år före november månads utgång de skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

För kalenderåret *2024* och efterföljande kalenderår ska skatt som tas ut enligt 7 a § i stället för vad som anges i den paragrafen betalas med belopp som räknas om enligt andra stycket. Regeringen fastställer varje år före november månads utgång de skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

Skattebeloppen räknas om genom att de belopp som gäller den 1 augusti det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal.

Jämförelsetalet anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad närmast föregående år. Jämförelsetalet ska avrundas till fyra decimaler. Till jämförelsetalet ska 0,02 adderas innan skattebeloppen räknas om. De omräknade skattebeloppen avrundas till hela kronor och ören.

Nuvarande lydelse

8 a §[2]

Om en *svensk* konsument har köpt en skattepliktig vara genom distansförsäljning och konsumenten på fråga från säljaren eller förmedlaren felaktigt har uppgett att köpet är yrkesmässigt, är den som avses i 8 § 3, 4 eller 5 inte skattskyldig om denne direkt till konsumenten har upplyst om att felaktiga uppgifter kan leda till en skyldighet att betala skatten och en tilläggsavgift. I så fall är det i stället konsumenten som ska betala skatten.

Det som sägs i första stycket ska även gälla skattskyldighet enligt 8 § 1 om lagerhållaren har förmedlat en distansförsäljning av en skattepliktig vara från en undantagen säljare till konsumenten.

Föreslagen lydelse

Om en konsument *i Sverige* har köpt en skattepliktig vara genom distansförsäljning och konsumenten på fråga från säljaren eller förmedlaren felaktigt har uppgett att köpet är yrkesmässigt, är den som avses i 8 § *första stycket* 3, 4 eller 5 inte skattskyldig om denne direkt till konsumenten har upplyst om att felaktiga uppgifter kan leda till en skyldighet att betala skatten och en tilläggsavgift. I så fall är det i stället konsumenten som ska betala skatten.

Det som sägs i första stycket ska även gälla skattskyldighet enligt 8 § *första stycket* 1 om lagerhållaren har förmedlat en distansförsäljning av en skattepliktig vara från en undantagen säljare till konsumenten.

Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då varorna fördes in i Sverige.

Om skatt ska betalas av en konsument enligt första eller andra stycket, ska konsumenten även betala en tilläggsavgift om 500 kronor per vara om det inte är uppenbart oskäligt.

Lydelse enligt SFS 2022:176

12 §

Skyldighet att betala skatt inträder

1. för den som är godkänd lagerhållare, när

a) en skattepliktig vara efter försäljning från lagerhållaren levereras till en köpare som inte är godkänd lagerhållare,

b) en skattepliktig vara tas till *eget* försäljningsställe för detaljförsäljning,

Föreslagen lydelse

b) en skattepliktig vara tas till *ett* försäljningsställe för detaljförsäljning,

[2] Senaste lydelse 2020:568.

c) en skattepliktig vara tas i anspråk för annat ändamål än försäljning,

d) godkännandet som lagerhållare återkallas, varvid skattskyldigheten omfattar skattepliktiga varor som då ingår i dennes lager, eller

e) en skattepliktig vara förs in till Sverige efter det att lagerhållaren har förmedlat en distansförsäljning av varan från en undantagen säljare,

2. för den som är skattskyldig enligt 8 § 6, när den skattepliktiga varan tillverkas,

3. för den som är skattskyldig enligt 8 § 2, 3, 4, 5 eller 7, när den skattepliktiga varan förs in till Sverige,

4. för den som är skattskyldig enligt 9 §, vid den tidpunkt då tullskulden uppkommer i Sverige enligt tullagstiftningen, eller skulle ha uppkommit om varan hade varit belagd med tull.

Om tullskuld uppkommer i ett annat EU-land, eller skulle ha uppkommit om varan hade varit belagd med tull, till följd av att en tulldeklaration ges in i det landet med stöd av ett sådant tillstånd för centraliserad klarering som avses i artikel 179 i unionstullkodexen, inträder skattskyldigheten för den som är skattskyldig enligt 9 § vid den tidpunkt då tullskulden uppkommer eller skulle ha uppkommit i det andra EU-landet.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	13 §[3]
Skattskyldigheten inträder inte för en skattepliktig vara som skattskyldighet enligt denna lag tidigare inträtt för, såvida inte den skatten har återbetalats enligt 13 a §.	*Skattskyldighet inträder inte för en skattepliktig vara som i Sverige tidigare har* *1. ägts av någon annan än en lagerhållare,* *2. tagits till ett försäljningsställe för detaljförsäljning, eller* *3. tagits i anspråk för annat ändamål än försäljning.* *Sådana förhållanden och händelser som gällt eller inträffat före ett beslut om att bevilja återbetalning enligt 13 a § ska dock inte beaktas.* *Skattskyldighet inträder inte heller för en skattepliktig vara som har tillverkats före den 1 juli 2017.*

Lydelse enligt lagförslag 2.1	*Föreslagen lydelse*
	15 c §
Om en skattskyldig som har fått skatten beslutad enligt 7 a § lämnar skriftliga uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt till Tullverket inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om skatt, ska Tullverket ompröva sitt tidigare beslut. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3–*7* §§.	Om en skattskyldig som har fått skatten beslutad enligt 7 a § lämnar skriftliga uppgifter om de skattepliktiga varornas nettovikt till Tullverket inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om skatt, ska Tullverket ompröva sitt tidigare beslut. Skatten ska i så fall beräknas utifrån vad som anges i 3 *och 4* §§.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

[3] Senaste lydelse 2020:568.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2022-06-13

Närvarande: Justitieråden Mahmut Baran, Leif Gäverth och Malin Bonthron

En enklare och tydligare kemikalieskatt

Enligt en lagrådsremiss den 2 juni 2022 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,

2. lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Johan Westlund.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik (avsnitt 2.1 i lagrådsremissen)

7 a §

Genom denna paragraf och paragraferna 7 b och 15 c införs ett schabloniserat förfarande när skyldigheten att betala skatt inträder vid import och otillåten införsel i de fall det inte av tulldeklarationen går att utläsa en varas nettovikt. Skattebeloppen ska baseras på de tyngsta varor som normalt förekommer på marknaden inom varje kategori. Om beskattning har skett enligt schablon kan en skattskyldig inom två månader skriftligen lämna uppgifter till Tullverket om varans vikt för att få skatten beräknad enligt ordinarie regler.

Av den föreslagna 7 a § följer att skatt ska tas ut enligt den schabloniserade beskattningen ”när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4”. I den sistnämnda paragrafen hänvisas i sin tur till 9 § första stycket 1 och 2. Det innebär att förfarandet inte omfattar situationen som täcks av 12 § 5, dvs. när skyldigheten att betala skatt inträder vid import där tillstånd för centraliserad klarering har använts.

För det fall avsikten är att det nya förfarandet ska omfatta samtliga situationer då skyldighet att betala skatt vid import inträder, föreslår Lagrådet att den inledande delen av 7 a § kompletteras med en hänvisning till 12 § 5. Paragrafens inledande del får då följande lydelse.

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § 4 eller 5 inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4–7 §§ tas ut med följande belopp:

Lagrådet noterar att bestämmelsen om skattskyldighetens inträde vid import där tillstånd för centraliserad klarering har använts i 12 § i den lydelse som träder i kraft den 13 februari 2023 finns i ett nytt andra stycke i den paragrafen. Detta bör därför föranleda ett förslag till en ändring av 7 a § där hänvisningen till 12 § 4 ersätts med en hänvisning till 12 § första stycket 4 och hänvisningen till 12 § 5 ersätts med en hänvisning till 12 § andra stycket. En sådan lagändring bör träda i kraft samma dag som den nämnda lydelsen av 12 § träder i kraft, dvs. den 13 februari 2023. Den inledande delen av 7 a § bör då ges följande lydelse.

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § första stycket 4 eller andra stycket inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4–7 §§ tas ut med följande belopp:

7 b §

Paragrafen reglerar årlig omräkning av skattebeloppen enligt 7 a § utifrån förändringar i konsumentprisindex och bruttonationalprodukten (s.k. indexering). Regeringen fastställer varje år före november månads utgång de skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

Skattebeloppen räknas om genom att de belopp som gäller den 1 augusti det år då omräkningen sker multipliceras med ett jämförelsetal. Jämförelsetalet anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad det år då omräkningen sker och prisläget i juni månad närmast föregående år. Till jämförelsetalet ska 0,02 adderas innan skattebeloppen räknas om.

Enligt den föreslagna paragrafen i lagförslaget i detta avsnitt ska indexeringen ske ”för kalenderåret 2023 och efterföljande kalenderår”.

De föreslagna reglerna föreslås träda i kraft den 31 december 2022. Det kommer alltså inte att finnas något skattebelopp som gäller den 1 augusti 2022 och som kan räknas om för påföljande kalenderår, dvs. 2023. Tanken är, som bekräftats vid föredragningen, att det inte ska ske någon omräkning för kalenderåret 2023, utan de i 7 a § angivna skattebeloppen ska gälla för det kalenderåret. Dessa belopp kommer då att ligga till grund för den omräkning som ska göras för kalenderåret 2024 förutsatt att de fortfarande gäller den 1 augusti 2023.

Omräkningen enligt 7 b § bör följaktligen i stället gälla för ”kalenderåret 2024 och efterföljande kalenderår”. Lagrådet föreslår att den föreslagna bestämmelsen justeras i enlighet med detta.

15 c §

Paragrafen reglerar möjligheten för den skattskyldige att få skatten beräknad enligt ordinarie regler i stället för enligt det schabloniserade förfarandet genom att inom två månader från den tidpunkt då han eller hon har tagit del av beslutet om den schabloniserade beskattningen till Tullverket skriftligen inkomma med uppgifter om den skattepliktiga varans nettovikt. Det bör framgå av författningskommentaren att uppgifter om varans vikt kan lämnas via e-post.

Förslaget till lag om ändring i lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik (avsnitt 2.2 i lagrådsremissen)

4 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om skatteavdrag. Genom de föreslagna ändringarna flyttas reglerna i nuvarande 4–6 §§ till 4 §. Ändringarna i första stycket innebär bl.a. att högsta avdragsnivån höjs från 90 till 95 procent. Den skattskyldige får göra avdrag för skatt med 50 procent av skatten om den skattepliktiga varan inte innehåller någon brom- eller klorförening. Om varan inte heller innehåller någon fosforförening får avdrag göras med 95 procent. Det maximala avdraget är alltså 95 procent *i stället* för 50 procent om varan inte heller innehåller någon fosforförening. Enligt Lagrådet blir det tydligare om orden ”i stället” skjuts in i andra meningen i första stycket. Paragrafens första stycke får då följande lydelse.

Den skattskyldige får göra avdrag för skatt med 50 procent av den skatt som ska betalas enligt 3 § om den skattepliktiga varan inte innehåller någon brom- eller klorförening. Om varan inte heller innehåller någon fosforförening får avdrag i stället göras med 95 procent.

7 a §

Lagrådets förslag beträffande denna paragraf i det remitterade förslaget i avsnitt 2.1 föranleder, om det följs, en ändring av den inledande delen av paragrafen. Paragrafens inledande del bör då ges följande lydelse.

Om det när skattskyldighet inträder enligt 12 § första stycket 4 eller andra stycket inte går att utläsa en varas nettovikt av en tulldeklaration, ska skatt i stället för vad som anges i 3 § andra–fjärde styckena och 4 § tas ut med följande belopp:

7 b §

I remissens förslag i detta avsnitt föreslås ändringar avseende båda paragraferna 7 a och 7 b. Genom ändringen av 7 a § justeras skattebeloppen per vara. Dessa lydelser av paragraferna ska träda i kraft den 1 juli 2023.

Lagrådets förslag om justering av startåret för indexering i avsnitt 2.1 ovan kommer, om det följs, att innebära att skattebeloppen för kalenderåret 2023 gäller fram till och med den 30 juni 2023. Den 1 juli 2023 är däremot, som framgått, lydelsen av 7 a § enligt förslaget i detta avsnitt tänkt att träda i kraft. Det innebär att skattebeloppen enligt förslaget till 7 a § i detta avsnitt kommer att gälla den 1 augusti 2023 och alltså ligga till grund för indexeringen för kalenderåret 2024 och de efterföljande kalenderåren.

De nya skattebeloppen som ska gälla från och med 1 juli 2023 kommer således att gälla innan det sker någon omräkning. Vidare kommer utgångspunkten för indexeringen fortfarande att vara kalenderåret 2024. Det kommer därför inte finnas något behov av att ändra 7 b § för att ”nollställa” indexeringen.

Mot bakgrund av det sagda förordar Lagrådet att den föreslagna ändringen av paragrafen i detta avsnitt utgår. En följdändring behöver då även göras i ingressen till lagförslaget.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 november 2022

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Billström, Svantesson, Edholm, J Pehrson, Waltersson Grönvall, Strömmer, Roswall, Forssell, Wykman, Malmer Stenegard, Kullgren, Brandberg, Bohlin, Carlson, Pourmokhtari

Föredragande: statsminister Kristersson och statsråden Billström, Svantesson, Edholm, J Pehrson, Waltersson Grönvall, Strömmer, Roswall, Forssell, Wykman, Malmer Stenegard, Kullgren, Brandberg, Bohlin, Carlson, Pourmokhtari

---

Regeringen beslutar proposition 2022/23:1
Budgetpropositionen för 2023

Utgiftsområde 1

Rikets styrelse

Utgiftsområde 1 – Rikets styrelse

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 5

2 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning 7
2.2 Utgiftsutveckling 7
2.3 Mål för utgiftsområdet 8
2.3.1 Sametinget och samepolitiken 8
2.3.2 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter 9
2.3.3 Nationella minoriteter 9
2.3.4 Medier 9
2.4 Resultatredovisning 9
2.5 Politikens inriktning 9
2.6 Den årliga revisionens iakttagelser 9

3 Statschefen 11
3.1 Budgetförslag 11
3.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten 11

4 Riksdagsförvaltningen 15
4.1 Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet 15
4.1.1 Riksdagsförvaltningens uppgift 15
4.1.2 Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen 15
4.2 Resultatredovisning 16
4.3 Riksdagsstyrelsens bedömning av uppdragsuppfyllelsen 17
4.4 Budgetförslag 18
4.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m. 18
4.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag 20
4.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag 24

5 Riksdagens ombudsmän 29
5.1 Uppdrag och övergripande mål 29
5.2 Resultatredovisning 29
5.3 Riksdagens ombudsmäns (JO) bedömning av måluppfyllelsen 29
5.4 Budgetförslag 30
5.4.1 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO) 30

6 Riksrevisionen 33
6.1 Riksrevisionen 33
6.2 Mål för Riksrevisionen 33
6.3 Resultatredovisning 33
6.4 Den externa revisionens iakttagelser 34
6.5 Budgetförslag 34
6.5.1 2:5 Riksrevisionen 34

7 Sametinget och samepolitiken 37
7.1 Mål för området 37
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 37
7.3 Resultatredovisning 37
7.3.1 Insatser för samiskt inflytande och delaktighet 37
7.3.2 Insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning 38
7.3.3 Insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv 39

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 40
7.5 Politikens inriktning ... 40
7.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 40
7.7 Budgetförslag ... 40
7.7.1 3:1 Sametinget ... 40

8 Regeringskansliet m.m. ... 43
8.1 Budgetförslag ... 43
8.1.1 4:1 Regeringskansliet m.m. ... 43

9 Länsstyrelserna ... 47
9.1 Mål för området ... 47
9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 47
9.3 Resultatredovisning ... 47
9.3.1 Sektorsövergripande, samordnande och samverkande arbete ... 47
9.3.2 Främjande av länets utveckling ... 47
9.3.3 Utmaningar och möjligheter inom tillsynsarbetet ... 48
9.3.4 Tillkännagivanden om förslag om helhetslösning för den regionala organisationen ... 48
9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 49
9.5 Politikens inriktning ... 49
9.6 Budgetförslag ... 50
9.6.1 5:1 Länsstyrelserna m.m. ... 50

10 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter ... 55
10.1 Mål för demokratipolitiken ... 55
10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 55
10.3 Resultatredovisning ... 55
10.3.1 Allmänna val ... 55
10.3.2 Stärkta möjligheter till deltagande och delaktighet mellan valen ... 56
10.3.3 En mer motståndskraftig demokrati ... 59
10.3.4 Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat ... 62
10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 63
10.5 Politikens inriktning ... 64
10.5.1 Förstärkning av Valmyndigheten ... 64
10.5.2 Förstärkning av Justitiekanslern ... 64
10.5.3 Förstärkning av Integritetsskyddsmyndigheten ... 64
10.6 Mål för mänskliga rättigheter ... 65
10.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 65
10.8 Resultatredovisning ... 65
10.8.1 Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan ... 66
10.8.2 Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna ... 66
10.8.3 Ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet ... 68
10.8.4 Ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet ... 69
10.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 70
10.10 Politikens inriktning ... 71
10.11 Budgetförslag ... 71
10.11.1 6:1 Allmänna val och demokrati ... 71
10.11.2 6:2 Justitiekanslern ... 72
10.11.3 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten ... 73
10.11.4 6:4 Valmyndigheten ... 74
10.11.5 6:5 Stöd till politiska partier ... 75
10.11.6 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter ... 77

11 Nationella minoriteter ... 79
11.1 Mål för området ... 79
11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 79
11.3 Resultatredovisning ... 79
11.3.1 Efterlevnaden av minoritetslagen ... 79
11.3.2 Diskriminering och utsatthet ... 80
11.3.3 Inflytande och delaktighet ... 81
11.3.4 Språk och kultur ... 81
11.3.5 Romsk inkludering ... 82
11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 83
11.5 Politikens inriktning ... 83
11.6 Budgetförslag ... 84
11.6.1 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter ... 84
11.6.2 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer ... 85

12 Medier ... 87
12.1 Budgetförslag ... 87
12.1.1 8:1 Mediestöd ... 87
12.1.2 8:2 Myndigheten för press, radio och tv ... 88

13 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet ... 91
13.1 Omfattning ... 91
13.2 Resultatredovisning ... 91
13.2.1 Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier ... 91
13.2.2 Resultat för EU-information ... 92
13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 93
13.3.1 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för Svenska institutet för europapolitiska studier ... 93
13.3.2 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för EU-information ... 93
13.4 Politikens inriktning ... 94
13.4.1 Svenska institutet för europapolitiska studier ... 94
13.4.2 Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor ... 94
13.4.3 Rekrytering till EU:s institutioner ... 94
13.5 Budgetförslag ... 95
13.5.1 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information ... 95

Bilaga 1 Sveriges utlandsmyndigheter och Stockholmsbaserade sändebud

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Riksdagsstyrelsens förslag:

3. Riksdagen bemyndigar Riksdagsförvaltningen att för 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 140 000 000 kronor (avsnitt 4.4.2).
4. Riksdagen godkänner investeringsplanen för 2023–2025 för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* som en riktlinje för Riksdagsförvaltningens fastighetsinvesteringar (avsnitt 4.4.3).
5. Riksdagen bemyndigar Riksdagsförvaltningen att för 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 200 000 000 kronor (avsnitt 4.4.3).
6. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, när det gäller anslag som står till Riksdagsförvaltningens disposition, enligt tabell 1.1.

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag:

7. Riksdagen beslutar att Riksdagens ombudsmän (JO) för 2023 får anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet (avsnitt 5.4.1).
8. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse för Riksdagens ombudsmän (JO) enligt tabell 1.1.

Riksrevisionens förslag:

9. Riksdagen bemyndigar Riksrevisionen att för 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 20 000 000 kronor (avsnitt 6.5.1).
10. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse för Riksrevisionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	167 903
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	1 004 077
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	996 390
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	210 000
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	127 126
2:5 Riksrevisionen	359 118
3:1 Sametinget	59 676
4:1 Regeringskansliet m.m.	9 584 123
5:1 Länsstyrelserna m.m.	3 760 438
6:1 Allmänna val och demokrati	149 840
6:2 Justitiekanslern	80 863
6:3 Integritetsskyddsmyndigheten	172 794
6:4 Valmyndigheten	60 164
6:5 Stöd till politiska partier	169 200
6:6 Institutet för mänskliga rättigheter	50 518
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	207 771
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	20 000
8:1 Mediestöd	1 010 519
8:2 Myndigheten för press, radio och tv	48 174
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	31 310
Summa anslag inom utgiftsområdet	**18 270 004**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
6:5 Stöd till politiska partier	169 200	2024
8:1 Mediestöd	150 000	2024–2026
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**319 200**	

2 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar avsnitten Statschefen, Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Sametinget och samepolitiken, Regeringskansliet m.m., Länsstyrelserna, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter, Nationella minoriteter, Medier och Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Statschefen	**178**	**187**	**187**	**168**	**164**	**170**
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	178	187	187	**168**	164	170
Riksdagen och dess myndigheter	**2 345**	**2 625**	**2 743**	**2 697**	**2 739**	**2 795**
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	918	981	1 005	**1 004**	1 026	1 055
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	894	985	989	**996**	1 007	1 026
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	91	180	252	**210**	210	210
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	110	124	125	**127**	130	132
2:5 Riksrevisionen	332	356	372	**359**	366	373
Sametinget och samepolitiken	**61**	**59**	**61**	**60**	**62**	**59**
3:1 Sametinget	61	59	61	**60**	62	59
Regeringskansliet m.m.	**8 112**	**8 481**	**8 664**	**9 584**	**9 306**	**9 510**
4:1 Regeringskansliet m.m.	8 112	8 481	8 664	**9 584**	9 306	9 510
Länsstyrelserna	**4 042**	**3 755**	**3 758**	**3 760**	**3 836**	**3 825**
5:1 Länsstyrelserna m.m.	4 042	3 755	3 758	**3 760**	3 836	3 825
Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	**473**	**1 142**	**1 152**	**683**	**700**	**650**
6:1 Allmänna val och demokrati	110	705	698	**150**	155	99
6:2 Justitiekanslern	57	56	77	**81**	83	85
6:3 Integritetsskyddsmyndigheten	119	125	131	**173**	181	183
6:4 Valmyndigheten	20	37	37	**60**	61	62
6:5 Stöd till politiska partier	168	169	169	**169**	169	169
6:6 Institutet för mänskliga rättigheter		50	40	**51**	52	53
Nationella minoriteter	**118**	**223**	**221**	**228**	**228**	**127**
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	116	208	206	**208**	208	118
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	1	16	15	**20**	20	10
Medier	**1 038**	**1 101**	**1 120**	**1 059**	**1 071**	**1 047**
8:1 Mediestöd	994	1 056	1 076	**1 011**	1 017	991

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
8:2 Myndigheten för press, radio och tv	43	46	44	**48**	54	55
Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	**25**	**32**	**32**	**31**	**31**	**32**
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	25	32	32	**31**	31	32
Totalt för utgiftsområde 1 Rikets styrelse	**16 392**	**17 605**	**17 938**	**18 270**	**18 137**	**18 214**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**17 238**	**17 238**	**17 238**
Pris- och löneomräkning[2]	154	549	884
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	774	244	-17
varav BP23[3]	*1 025*	*1 552*	*1 540*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	103	106	108
Ny utgiftsram	**18 270**	**18 137**	**18 214**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	2 043
Verksamhetsutgifter[2]	16 233
Investeringar[3]	-6
Summa utgiftsram	**18 270**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har för utgiftsområdet beslutat om mål inom följande delområden.

2.3.1 Sametinget och samepolitiken

– Samepolitikens övergripande mål är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

2.3.2 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

– Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1, bet. 2017/18:KU1, rskr. 2017/18:74).
– Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:59).

2.3.3 Nationella minoriteter

– Målet för politiken för nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

2.3.4 Medier

– Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

2.4 Resultatredovisning

Resultat för utgiftsområdet redovisas på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

För avsnittet Medier redovisas resultat samlat inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

För avsnittet Sametinget och samepolitiken redovisas resultat om rennäring och andra näringar inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

2.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdet redovisas i förekommande fall på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

För avsnittet Medier redovisas politikens inriktning samlat inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

2.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för Sametinget (se avsnitt 7.6).

3 Statschefen

3.1 Budgetförslag

3.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tabell 3.1 Anslagsutveckling 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

2021	Utfall	177 838	Anslagssparande	
2022	Anslag	187 157[1]	Utgiftsprognos	187 157
2023	**Förslag**	**167 903**		
2024	Beräknat	164 232[2]		
2025	Beräknat	169 708[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 157 034 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 157 034 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att täcka utgifter för statschefens officiella funktioner inklusive utgifter för kungafamiljen samt för Kungliga hovstatens och Kungliga slottsstatens förvaltningsutgifter.

Resultatredovisning

Kungliga hovstaten (Hovstaten) och Kungliga slottsstaten (Slottsstaten) har till uppgift att bistå statschefen och övriga medlemmar av kungafamiljen i deras officiella plikter. I uppgiften ingår även att vårda och att visa det kungliga kulturarvet.

Verksamheten inom Hovstaten

Kungens konstitutionella, statsceremoniella och officiella uppgifter utgör kärnan i Hovstatens årliga verksamhet. I dessa uppgifter ingår bl.a. öppnande av riksmötet, ordförandeskap i Utrikesnämnden, konseljer, audienser, statsbesök, officiella besök, representation samt möten med företrädare för den offentliga och den privata sektorn och med företrädare för det civila samhället. Kungen stöds i sitt uppdrag av kungafamiljen. Till Hovstaten hör Riksmarskalksämbetet, Hovmarskalksämbetet och Informationsavdelningen.

Av Kungliga hov- och slottsstatens verksamhetsberättelse för 2021 framgår att spridningen av sjukdomen covid-19 påverkade verksamheten vid Hovstaten även under 2021. Möjligheterna att genomföra den planerade programverksamheten var begränsade under en stor del av året. Programpunkter genomfördes i huvudsak i digital eller anpassad form.

Under 2021 ackrediterades 28 utländska ambassadörer genom skriftligt förfarande. Två statsbesök genomfördes under hösten. Antalet förfrågningar om kungligt deltagande i olika sammanhang påverkades även under 2021 av spridningen av covid-19, men ökade något jämfört med 2020. Sammanlagt inkom drygt 1 600 förfrågningar 2021, vilket kan jämföras med ca 1 500 förfrågningar 2020 och ca 1 900 förfrågningar 2019. Under 2021 genomförde kungen och kungafamiljen 912 officiella programpunkter, vilket var en ökning med drygt 50 programpunkter jämfört med föregående år.

Verksamheten inom Slottsstaten

Slottsstatens verksamhet omfattar huvudsakligen vård och underhåll av det kungliga kulturarvet samt utställnings- och visningsverksamhet. Organisatoriskt ansvarar Ståthållarämbetet för den löpande skötseln och tillsynen av de elva kungliga slotten med tillhörande byggnader och parker. Husgerådskammaren med Bernadotte-biblioteket svarar för förvaltning, underhåll och vård av det statliga lösöret på de kungliga slotten. Till Ståthållarämbetet hör även Kungliga Djurgårdens Förvaltning, som finansieras med de intäkter som förvaltningen av Kungliga Djurgården genererar.

I samarbete med Statens fastighetsverk bedrivs fortsatt ett flertal underhålls- och renoveringsprojekt, varav den pågående renoveringen av Stockholms slotts fasader är det mest omfattande projektet. Investeringar i säkerhetshöjande åtgärder och arbete med att säkerställa en säker och effektiv it-miljö har genomförts.

Spridningen av covid-19 medförde att visningsverksamheten vid de kungliga slotten, med undantag för parkerna, var stängd under januari–maj 2021. Visningsverksamheten kunde fr.o.m. juni 2021 delvis återupptas. Antalet besökare uppgick under 2021 till 195 000, vilket var en ökning med ca 11 procent jämfört med 2020.

Hovstatens ekonomi

I enlighet med den överenskommelse som träffats mellan regeringen och Riksmarskalksämbetet, vars huvudsakliga innehåll återges nedan under Skälen för regeringens förslag, består den ekonomiska redovisningen av Hovstatens verksamhet av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter. Redovisningen följer vedertagna principer som tillämpas för Slottsstaten. Riksmarskalksämbetet har därutöver åtagit sig att öka öppenheten kring fördelningen av anslaget, genom att fr.o.m. 2021 redogöra för hur anslaget fördelas till statschefen och till andra medlemmar av den kungliga familjen som utfört officiella uppdrag som åligger statschefen eller anknyter till statschefsämbetet (prop. 2021/22:232 s. 4).

De anslagsmedel som avsåg Hovstaten uppgick 2021 till 73,9 miljoner kronor. Medlen ska användas för att finansiera kostnader för representation, resor, transporter, personal m.m. samt levnadsomkostnader som är direkt kopplade till statschefens funktion. År 2021 utgjorde anslagsmedlen 86 procent av verksamhetens intäkter. Övriga intäkter, som framför allt utgörs av kostnadsersättningar för tjänster som utförs åt bl.a. Kungliga slottsstaten och Kungliga Djurgårdens förvaltning, uppgick till 11,8 miljoner kronor.

Hovstatens kostnader ökade från 81,8 miljoner kronor 2020 till 84,4 miljoner kronor 2021, främst till följd av högre personalkostnader.

Verksamhetsutfallet för Hovstaten blev positivt och uppgick till 1,3 miljoner kronor 2021, jämfört med 4,5 miljoner kronor 2020.

Slottsstatens ekonomi

Slottsstaten har som tidigare år lämnat en årsredovisning enligt gängse utformning. Slottsstatens verksamhet finansieras med anslag, hyres- och arrendeintäkter, intäkter från visningar av de kungliga slotten och intäkter från försäljning i slottsbodarna.

Den visningsverksamhet som delvis kunde genomföras fr.o.m. juni 2021 medförde att Slottsstatens intäkter från avgifter och andra ersättningar ökade från 35,8 miljoner kronor 2020 till 43,4 miljoner kronor 2021. Av samma skäl ökade verksamhetens kostnader från 156 miljoner kronor 2020 till 162,9 miljoner kronor 2021. Det var huvudsakligen personalkostnaderna som ökade. Det anställningsstopp som hade införts 2020, främst inom visnings- och parkverksamheten, upphävdes.

Verksamhetsutfallet för Slottsstaten blev negativt 2021 och uppgick till -13,4 miljoner kronor, vilket kan jämföras med ett negativt resultat om -6,8 miljoner kronor 2020.

Anställda inom Kungliga hov- och slottsstaten

Antalet anställda inom Kungliga hov- och slottsstaten ökade 2021 jämfört med 2020, som en följd av att visningsverksamheten delvis kunde genomföras. År 2021 motsvarade de visstidsanställda på årsbasis 42 årsarbetskrafter, vilket var mer än dubbelt så många som 2020. Omräknat till heltid motsvarade de tillsvidareanställda 272 årsarbetskrafter 2021, vilket var i princip detsamma som 2020.

Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Verksamheten vid Hovstaten och Slottsstaten påverkades även 2021 påtagligt av spridningen av covid-19.

Hovstaten fortsatte att i stor utsträckning genomföra inplanerade programpunkter digitalt. Till följd av ett ökat antal programpunkter blev kostnaderna 2021 något högre än 2020. Kapitalförändringen blev trots det positiv och uppgick till 1,3 miljoner kronor. Kostnaderna beräknas öka framöver till följd av att senarelagda aktiviteter kan genomföras och verksamheten i övrigt kan återgå till normala förhållanden.

Den visningsverksamhet som Slottsstaten bedriver hölls i enlighet med vad som ovan anförts endast delvis öppen under 2021, vilket medförde ett fortsatt betydande intäktsbortfall. Fram t.o.m. 2019 växte visningsverksamheten och de intäkter den genererade översteg då, tillsammans med övriga intäkter från avgifter och ersättningar, intäkterna från anslag. De besparingsåtgärder som har vidtagits vid Slottsstaten har inte kunnat kompensera för intäktsminskningen. I stället har det varit nödvändigt med tillfälliga statliga stödåtgärder för att mildra de ekonomiska konsekvenserna.

Regeringen följer utvecklingen inom Kungliga hov- och slottsstaten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**149 157**	**149 157**	**149 157**
Pris- och löneomräkning[2]	1 546	8 454	13 709
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	17 200	6 621	6 842
varav BP23[3]	*17 200*	*6 200*	*6 200*
– Säkerhetshöjande åtgärder	*9 200*	*6 200*	*6 200*
– Medel för jubileumsfirande	*8 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**167 903**	**164 232**	**169 708**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Kungliga hov- och slottsstaten ska enligt överenskommelse med regeringen årligen lämna en berättelse över den samlade verksamheten (prop. 1996/97:1 utg.omr. 1 avsnitt 4). Verksamhetsberättelsen ligger till grund för regeringens bedömning av medelsbehovet. Av det totala anslaget tillförs Hovstaten 51 procent medan Slotts-

staten tillförs 49 procent. Anslagsmedlen som avser Hovstaten disponeras av Kammarkollegiet och betalas ut engångsvis efter rekvisition till H.M. Konungens hovförvaltning. Anslagsmedel som avser Slottsstaten utbetalas månadsvis i lika stora delar. Anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten grundar sig på relationen mellan deras faktiska kostnader 1996. Kostnadsfördelningsnyckeln ska gälla långsiktigt och inte justeras till följd av smärre förändringar i organisationen eller verkliga kostnadsutfall.

Regeringen och Riksmarskalksämbetet har sedermera kommit överens om att större organisatoriska förändringar mellan dem ska redovisas i verksamhetsberättelsen för det budgetår då förändringen sker. Redovisningen ska utgöra en grund för en eventuell framtida ändring av anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten. Anslagets fördelning på de olika verksamhetsområdena ska dessutom bli föremål för en kontinuerlig diskussion mellan Riksmarskalksämbetet och Regeringskansliet (prop. 2005/06:1 utg.omr. 1 avsnitt 6). Sådana diskussioner fördes under 2020 med anledning av Slottsstatens verksamhet påverkas av allt högre krav på permanenta säkerhetshöjande åtgärder vid de kungliga slotten. Diskussionerna ledde fram till slutsatsen att det kunde finnas skäl att se över anslagsfördelningen. I budgetpropositionen för 2021 beaktade regeringen att Riksmarskalksämbetet framfört att anslagsökningar för säkerhetshöjande åtgärder vid de kungliga slotten i sin helhet bör fördelas till Slottsstaten, även om det skulle innebära avsteg från den i övrigt gällande överenskommelsen om anslagsfördelning mellan Hovstaten och Slottsstaten (prop. 2020/21:1 utg.omr. 1 avsnitt 4). Diskussionerna mellan Riksmarskalksämbetet och Regeringskansliet fortsatte under 2021. I samband med dessa bedömdes det inte finnas skäl att ändra den ovan beskrivna anslagsfördelningen.

Enligt tidigare överenskommelse har tyngdpunkten i verksamhetsberättelsen legat på en redovisning av hur tilldelade medel använts när det gäller Slottsstaten. Regeringen och Riksmarskalksämbetet enades emellertid 2013 om att den ekonomiska redogörelsen för Hovstaten ska utgöras av en uppställning som liknar den redogörelse som tidigare lämnats för Slottsstaten. Detta innebär att uppställningen ska bestå av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter (prop. 2013/14:1 utg.omr. 1 avsnitt 4).

Av förarbetena till regeringsformen framgår att Hovstaten står utanför den statliga förvaltningsorganisationen (prop. 1973:90 s. 176). Den verksamhet som Hovstaten bedriver omfattas inte av lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. Hovstaten omfattas inte heller av anslagsförordningens (2011:223) bestämmelser om bl.a. prövning av anslagssparande och indragning av anslag, eller andra delar av det ekonomiadministrativa regelverket för myndigheter under regeringen.

Regeringen bedömer att säkerheten vid de kungliga slotten behöver stärkas. Vidare behöver medel tillföras för att möjliggöra aktiviteter med anledning av att det har gått 500 år sedan Gustav Vasa valdes till kung och 50 år sedan H.M. Konungen blev statschef. Anslaget föreslås därför ökas med 17 200 000 kronor 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 6 200 000 kronor.

Regeringen föreslår att 167 903 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kungliga hov- och slottsstaten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 164 232 000 kronor respektive 169 708 000 kronor.

4 Riksdagsförvaltningen

4.1 Utgångspunkter för Riksdagsförvaltningens verksamhet

Riksdagen har som det främsta demokratiska statsorganet konstitutionellt fastställda uppgifter i det svenska statsskicket. Riksdagen med dess ledamöter har som folkets främsta företrädare också en central roll i opinionsbildningen och en skyldighet att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Riksdagen har även uppgifter som följer av internationella åtaganden och av medlemskapet i Europeiska unionen.

Riksdagens arbete bedrivs i enlighet med bestämmelserna i regeringsformen, riksdagsordningen och särskilda riksdagsbeslut om arbetets inriktning.

4.1.1 Riksdagsförvaltningens uppgift

Riksdagsförvaltningen är riksdagens förvaltningsmyndighet. Förvaltningens verksamhet regleras i riksdagsordningen och i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen samt annan lagstiftning och i föreskrifter på riksdagsområdet.

Riksdagen har endast en verksamhetsgren: Stöd till den parlamentariska processen.

Riksdagsförvaltningen har till uppgift att stödja riksdagens arbete. Förvaltningen ska se till att kammaren, utskotten, EU-nämnden, ledamöterna och övriga riksdagsorgan får det stöd och den service de behöver. Förvaltningen ska också informera allmänheten om riksdagens arbete och om EU-frågor samt handlägga ärenden som rör riksdagens internationella kontakter. Dessutom ansvarar förvaltningen för att vårda riksdagens byggnader och samlingar samt för myndighets- och förvaltningsuppgifter.

4.1.2 Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen

Riksdagsförvaltningen ska skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete genom att

- svara för ett väl fungerande stöd till arbetet i kammaren och utskott m.m.
- svara för ett väl fungerande stöd och service till ledamöter och partikanslier
- främja kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete
- vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar
- vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare.

Dessa uppdrag utgör grunden för de fem uppdragsområden som verksamheten bedrivs utifrån:

A. Stöd till arbetet i kammaren och utskott m.m.
B. Stöd och service till ledamöter och partikanslier
C. Kunskap om riksdagen och riksdagens arbete
D. Vård och bevarande av byggnader och samlingar
E. Myndighet och arbetsgivare

Med utgångspunkt i uppdraget fastställer riksdagsstyrelsen en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen varje valperiod. I mars 2019 beslutade riksdagsstyrelsen om en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen för perioden 2019–2022 (dnr 1810-2018/19).

Den riksdagsstyrelse som tillträder efter valet i september 2022 kommer att besluta om en ny strategisk plan för perioden 2023–2026.

4.2 Resultatredovisning

Riksdagsförvaltningen har arbetat för att skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete. Nedan följer en sammanfattning av Riksdagsförvaltningens resultat sedan januari 2021.

Riksdagsförvaltningen har

- givit kammare och utskott ett väl fungerade stöd. Utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har i stora delar genomförts enligt plan, även om det internationella parlamentariska samarbetet har påverkats av coronapandemin. Förvaltningen har fortsatt arbetet med att digitalisera dokumenthanteringen i den parlamentariska processen och det är nu möjligt att digitalt lämna in interpellationer och skriftliga frågor. Även arbetet med att stödja utvecklingen av mer enhetliga arbetsformer i utskotten och förbättra it-stödet till den parlamentariska processen har fortsatt. Förvaltningens planerade arbete med att utveckla beredskapen och kontinuitetsförmågan har genomförts. Ett strategiskt samordningsforum för krisberedskap och civilt försvar har etablerats. Bland annat har en översyn av förvaltningens beredskap och krishantering genomförts och kontinuitetsuppdraget som syftar till att stärka förmågan att upprätthålla budget- och lagstiftningsprocessen har slutförts. Därtill har förvaltningen genomfört aktiviteter inom ramen för Totalförsvarsövning 2020.
- givit ledamöter och partikanslier ett väl fungerande stöd och god service. Utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har i stora delar genomförts enligt plan. Flera utvecklingsprojekt pågår för att förbättra service och administrativt stöd. Ett digitalt stöd för hantering av övernattningsbostäder och arbetsplatser har utvecklats och arbetet med att utveckla och säkra lösningar för ledamöternas digitala möten pågår. En del utvecklingsinsatser på säkerhetsområdet som krävt närvaro i riksdagens lokaler kunde inte genomföras under 2021 på grund av restriktioner under coronapandemin, men har återupptagits under 2022. I detta ingår en revidering av Riksdagsförvaltningens säkerhetsskyddsanalys.
- givit externa målgrupper möjlighet att få information och kunskap om riksdagens arbete och beslut. Utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har i allt väsentligt genomförts enligt plan. Ett projekt pågår för att slå ihop dagens fyra webbplatser till en under riksdagen.se. De digitala studiebesöken har utvecklats både vad gäller innehåll och teknisk kunskap under pandemin. Förvaltningen har också inlett arbetet med att utveckla en framtida modell och teknik för skolbesök i riksdagen för årskurs 7–9. Firandet av demokratijubileet 2018–2022 avslutas 2022 och ger erfarenheter som kan tas till vara i arbetet med det nya temat Sverige 500 år som inleds 2022. Projektet för att uppgradera mediehanterings-systemet, som bl.a. stöder sändningar från kammaren, är också i sin slutfas.
- vårdat och bevarat riksdagens byggnader och samlingar på ett systematiskt sätt. Utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har genomförts enligt plan. Den långsiktiga renoveringsplanen för fastigheterna följs. Renoveringen av ledamotshuset är klar och fastigheten har slutbesiktigats. Programarbetet för projekt Cephalus blev klart i mars 2022. Arbetet med att utveckla lokaler som lever upp till krav på säkerhet, tillgänglighet och miljöhänsyn fortsätter. Bland annat arbetar förvaltningen med att ta fram en strategisk lokalförsörjningsplan. Förvärv av fastigheten Cephalus 11 planeras att ske under år 2022.

– varit en väl fungerande myndighet och arbetsgivare. Stora delar av utvecklingsarbetet inom uppdragsområdet har kunnat genomföras som planerat, medan annat är försenat. Det senare handlar framför allt om att förvaltningen har behövt göra omprioriteringar av resurser inom it-verksamheten och att HR-arbetet under 2021 påverkades av och delvis inriktades på åtgärder med anledning av coronapandemin. I uppdraget att utveckla Riksdagsförvaltningens styrmodell har förslag till ny struktur av övergripande styrdokument tagits fram. Inom it-området pågår ett arbete med att skapa förutsättningar för en långsiktig planering av stödet för digitala möten och säkra lösningar.

I tabellen nedan framgår Riksdagsförvaltningens intäkter, kostnader och transfereringar för verksamhetsgrenen Stöd till den parlamentariska processen.

Tabell 4.1 Intäkter, kostnader och transfereringar

Miljoner kronor

	2019	2020	2021
Intäkter[1]	35	35	34
Kostnader	1 704	1 756	1 719
Nettokostnad	*1 669*	*1 721*	*1 685*
Transfereringar	516	520	521
Totalt[2]	**2 185**	**2 241**	**2 207**

1 Exklusive intäkter av anslag.

2 Alla belopp i tabellen redovisas i miljoner kronor. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

De totalt sett minskade kostnaderna jämfört med 2020 beror främst på minskade avsättningar för ledamöters pensioner och avgångsförmåner i resultaträkningen.

För en mer utförlig redogörelse hänvisas till Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2021 (2021/22:RS1) samt utskottens egna verksamhetsberättelser.

Konstitutionsutskottet kommer under hösten 2022 att behandla Riksdagsförvaltningens årsredovisning för 2021. Vid behandlingen av årsredovisningen för 2020 (bet. 2021/22:KU1) hade utskottet inget att invända och riksdagen lade årsredovisningen till handlingarna.

4.3 Riksdagsstyrelsens bedömning av uppdragsuppfyllelsen

Sammanfattningsvis har Riksdagsförvaltningen genomfört sina uppdrag med ett tillfredsställande resultat.

Även under 2021 påverkade coronapandemin förutsättningarna för kammar- och utskottsarbetet, vilket ställde särskilda krav på Riksdagsförvaltningens stöd till riksdagen och dess ledamöter.

Förvaltningen har gett stöd till det dagliga parlamentariska arbetet samtidigt som utvecklingsarbetet i stora delar genomförts som planerat. Ett exempel på en satsning som genomförts är den digitala inlämningstjänsten för interpellationer och skriftliga frågor som lanserades i slutet av året.

Den parlamentariska utredningen om riksdagen under coronapandemin 2020, konstaterar att Riksdagsförvaltningen klarat av att ge ett gott stöd under pandemin. Utredningen lyfter också fram vikten av att ytterligare utveckla förmågan att bistå riksdagen under en kris och att fortsätta arbetet med att utveckla tekniska plattformar för bl.a. distansmöten. Båda dessa områden har varit centrala för förvaltningen under

året. Insatser för att utveckla säkerhetsarbetet, inte minst beredskapen och kontinuitetsförmågan, har genomförts.

Genomförandet av riksdagens demokratijubileum 2018–2022 har fortsatt. Under 2021 fick flera evenemang dock genomföras digitalt och den festföreställning som var planerad till den 14 september sköts fram till den 10 januari 2022.

Renoveringen av ledamotshuset har slutbesiktigats och inflyttning sker under 2022. Programarbetet för projekt Cephalus är avslutat och beslut om att genomföra detaljprojektering är taget. Detta innebär att renoveringarna av riksdagens hus följer den långsiktiga planen.

4.4 Budgetförslag

4.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	918 073	Anslagssparande	106 283
2022	Anslag	981 205[1]	Utgiftsprognos	1 005 026
2023	**Förslag**	**1 004 077**		
2024	Beräknat	1 025 835[2]		
2025	Beräknat	1 054 538[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 989 402 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 989 402 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för

- ersättningar som riksdagens ledamöter enligt lag har rätt till inom ramen för sitt ledamotsuppdrag,
- stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen,
- talmannens verksamhet, resor och representation,
- utskottens utgående besök samt utrikes och inrikes resor och utfrågningar,
- internationellt och interparlamentariskt samarbete samt bidrag till interparlamentariskt samarbete,
- bidrag till föreningar i riksdagen,
- bidrag till Stiftelsen Sveriges Nationaldag,
- språkutbildning till riksdagens ledamöter samt för
- klimatkompensation.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**981 205**	**981 205**	**981 205**
Pris- och löneomräkning[2]	3 171	39 419	67 976
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	19 701	5 211	5 357
varav BP23[3]	*19 701*	*5 026*	*5 026*
– Stödet till politiska sekreterare	*5 026*	*5 026*	*5 026*
– EU-ordförandeskapet 2023	*14 675*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 004 077**	**1 025 835**	**1 054 538**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Kostnaderna för Riksdagsförvaltningen ökar normalt under ett valår och året därefter. Ökningen är dock svårberäknad. De största svårigheterna i beräkningen är kostnaderna för dels avgångsförmåner, som påverkas av antalet ledamöter som inte kandiderar eller återväljs i samband med ett val, icke återvalda ledamöters ålder, invalsår och tjänstgöringstid, dels stödet till partigrupperna. För 2023 beräknas det beräknade anslagssparandet täcka kostnaderna.

För att genomföra EU-kommitténs förslag (2017/18:URF1 EU-arbetet i riksdagen) om en studieresa till EU:s institutioner för ledamöter med EU-anknutna uppdrag kommer det under valperioden att vara möjligt att genomföra en sådan resa. Det antal ledamöter som kan komma i fråga för denna finansiering är begränsat och deltagarna planeras att utses av talmannen efter nomineringar från partigrupperna.

Stödet till politiska sekreterare

Stödet till partigrupperna i riksdagen för politiska sekreterare till riksdagens ledamöter regleras i 3 kap. lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen och riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2016:6) om tillämpningen av lagen. Stödet är avsett att täcka kostnaderna för handläggarhjälp åt riksdagens ledamöter och beräknas efter normen en politisk sekreterare per riksdagsledamot. Schablonbeloppet för stödet till politiska sekreterare räknas upp med ca 1,8 procent från nuvarande 67 100 kronor till 68 300 kronor fr.o.m. den 1 januari 2023. Det innebär att anslaget behöver ökas med 5 026 000 kronor fr.o.m. 2023.

EU-ordförandeskapet 2023

Under Sveriges EU-ordförandeskap förväntas riksdagen skapa arenor där parlamentariker från EU:s medlemsstater, Europaparlamentet, kandidatländer m.fl. träffas för diskussioner i aktuella frågor av gemensamt europeiskt och parlamentariskt intresse. Den parlamentariska dimensionen av EU-ordförandeskapet innebär att riksdagen under det svenska EU-ordförandeskapet våren 2023 kommer att stå värd för åtta konferenser. Sju av konferenserna äger rum i riksdagen och en i Bryssel. Fem av konferenserna arrangeras varje halvår utifrån en bestämd arbetsordning. Utöver dessa institutionaliserade konferenser anordnar riksdagen tre konferenser på eget initiativ, och riksdagen bestämmer där på egen hand upplägg och tema. De tre konferenserna kommer att handla om demokratin i Europa, EU:s framtida

energiförsörjning och cirkulär bioekonomi. För genomförandet av konferenserna ökas anslaget med 14 675 000 kronor 2023.

Sammanfattning av riksdagsstyrelsens förslag

Riksdagsstyrelsen föreslår att 1 004 077 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Riksdagens ledamöter och partier m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 025 835 000 kronor respektive 1 054 538 000 kronor.

4.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

2021	Utfall	893 536	Anslagssparande	62 969
2022	Anslag	984 675[1]	Utgiftsprognos	989 048
2023	**Förslag**	**996 390**		
2024	Beräknat	1 007 431[2]		
2025	Beräknat	1 025 788[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 981 412 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 978 512 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksdagsförvaltningens förvaltningsutgifter, bidrag till föreningar i riksdagen och resebidrag till skolor. Anslaget får också användas för kostnader för stipendier till skolungdomar och kostnader för nämnder och riksdagsorgan enligt lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**984 675**	**984 675**	**984 675**
Pris- och löneomräkning[2]	10 235	36 612	58 303
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 480	-13 856	-17 190
varav BP23[3]	*33 110*	*29 900*	*27 000*
– Säkra it-drift och webb	*8 220*	*10 520*	*10 520*
– EU-ordförandeskapet 2023	*2 180*		
– Hyresrelaterade kostnader	*3 160*	*3 160*	*3 160*
– Säkerhet och bevakning	*5 720*	*4 020*	*4 020*
– Sverige och riksdagen under 500 år	*1 300*		
– Tjänstemannastöd OSSE	*630*		
– Riksdagsutredning	*2 900*	*2 900*	
– Finansutskottets granskning av Riksbanken	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Parlamentariska beslutsprocessen	*4 000*	*4 300*	*4 300*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**996 390**	**1 007 431**	**1 025 788**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Säkra it-drift och webb

Riksdagsförvaltningen har ett ökat antal it-miljöer i drift, med olika verksamhetskrav, samt planerar en gemensam infrastruktur för riksdagsmyndigheter, vilket medför att rätt bemanning behöver säkerställas. Det sistnämnda finansieras dock av berörda myndigheter. Högre komplexitet inom de olika it-miljöerna gör att arbetsbelastningen inom it-drift ökar. Det finns därför ett behov av resursförstärkning inom it-avdelningen för drift och underhåll.

Riksdagsförvaltningen bygger en integrerad webbplats med en ny teknisk plattform. Under året ska en systemförvaltning etableras för att säkra utveckling och underhåll av riksdagens webbplats, samt för att möta nya lagkrav och högre krav på säkerhet, kontinuitet och digitalisering. En resursförstärkning behövs för att skapa förutsättningar för att kunna förvalta den nya externa webben.

Anslaget ökas med 8 220 000 kronor för 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 10 520 000 kronor.

EU-ordförandeskapet 2023

Förvaltningen har kunnat göra mer detaljerade kostnadsberäkningar avseende aktiviteter som rör kommunikationen kring EU-ordförandeskapet och det praktiska genomförandet av konferenserna våren 2023. För att kunna ta höjd för genomförandet och det efterföljande trojkasamarbetet finns ett kompletterande behov av resursförstärkning inom kammaravdelningen. Utöver den ökning av anslaget gällande EU-ordförandeskapet som riksdagen har beslutat om (prop. 2021/22:1 utg.omr. 1, bet. 2021/22:KU1, rskr. 2021/22:70) ökas anslaget ytterligare med 2 180 000 kronor 2023.

Hyresrelaterade kostnader

Sedan 2022 har hyresrelaterade kostnader ökat. Mot bakgrund av detta ökas anslaget med 3 160 000 kronor fr.o.m. 2023.

Säkerhet och bevakning

Riksdagsförvaltningen arbetar för att säkerställa det stöd som krävs för att upprätthålla den parlamentariska processen oavsett situation, såväl i vardagen som vid kriser, krig och krigsfara. Samtidigt har omvärldsläget försämrats och hotbilden breddats och blivit mer komplex.

Det fortsatta utvecklingsarbetet som Riksdagsförvaltningen behöver genomföra inom säkerhets-, bevaknings- och beredskapsområdet medför ökade kostnader för att bl.a. övervaka it-miljöer samt för att granska att verksamheten bedrivs enligt lagen om säkerhetsskydd i riksdagen och dess myndigheter. Därtill krävs resursförstärkning för att minska sårbarheter i kritiska it-stöd, genomföra säkerhetsprövningar vid rekrytering och höja skyddsvaktsorganisationens förmåga att verka i kris, krigsfara och krig.

Mot bakgrund av ovanstående ökas anslaget med 5 720 000 kronor 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 4 020 000 kronor.

Sverige och riksdagen under 500 år

Den historiska utvecklingen och berättelsen om riksdagen under 500 år uppmärksammas med aktiviteter såsom medverkan på externa arenor, seminarier och andra arrangemang, digitala kanaler, utställning och studiematerial, i syfte att nå ut brett och sprida kunskap om riksdagens arbete i hela landet.

För 2023 har det tillkommit kostnader, bl.a. för en utställning i riksdagshuset med bäring på firandet och jubileumsboken Riksdagen under 500 år.

Utöver den ökning av anslaget gällande Sverige och riksdagen 500 år som riksdagen har beslutat om (prop. 2021/22:1 utg.omr. 1, bet. 2021/22:KU1, rskr. 2021/22:70) ökas anslaget ytterligare med 1 300 000 kronor 2023.

Tjänstemannastöd OSSE

Under en ledamots presidentskap finns fortsatt behov av en resursförstärkning som har en samordnande och rådgivande funktion och är kontaktperson mot Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas parlamentariska församling (OSSE PF). För detta ökas anslaget med 630 000 kronor 2023.

Riksdagsutredning

Under innevarande valperiod har ett antal riksdagsfrågor identifierats som kan bedömas lämpliga att utreda närmare efter valet i september 2022. Ett sådant uppdrag genomförs i så fall i form av en riksdagsutredning som beräknas pågå under 2023 och 2024 och kostnaden beräknas utifrån behovet av en ordförande och två sekreterare. Anslaget ökas mot bakgrund av detta med 2 900 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Finansutskottets granskning av Riksbanken

Regeringen har föreslagit att finansutskottets granskning av Riksbanken ska stärkas och omfatta hela Riksbankens verksamhet (prop. 2021/22:41). Regeringen anser att finansutskottet bör ges utökade resurser för sitt granskningsuppdrag och hänvisar till att Riksbankskommittén bedömt att utskottets resurser bör ökas med 5 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2023. Finansutskottet har yttrat sig till konstitutionsutskottet över propositionen och anför att utskottet delar regeringens uppfattning att det krävs

utökade resurser för att finansutskottet ska kunna förstärka granskningen av Riksbankens verksamhet i enlighet med förslagen i propositionen. När det gäller hur stort det årliga resurstillskottet bör vara har finansutskottet ingen annan uppfattning än den bedömning som gjordes av Riksbankskommittén (yttr. 2021/22:FiU2y). Riksdagen har beslutat anta föreslagna ändringar i regeringsformen som vilande och medgett att behandlingen av förslaget till ny riksbankslag får skjutas upp till 2022/23 års riksmöte (bet. 2021/22:KU15, rskr. 2021/22:341).

Anslaget ökas med anledning av ovanstående med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Parlamentariska beslutsprocessen

Under valperioden har antalet ärenden i den parlamentariska processen ökat kraftigt. För arbetet i kammarkansliet innebär det ökade antalet ärenden bl.a. ett väsentligt ökat antal parlamentariska dokument för konstitutionell kontroll, ökad kvällstjänstgöring och fler frågor från partigrupper och massmedia. Den ökade aktiviteten jämte nödvändigt utvecklingsarbete har inneburit en påtagligt ökad arbetsinsats under en längre tid. Det behövs nu en förstärkning med en kammarsekreterare för att säkra stabiliteten och uthålligheten, minska nyckelpersonsberoendet samt för att upprätthålla nivån och kravet på skyndsamhet i stödet till kammaren. Inom utskottsavdelningen har ökningen av antalet riksdagsärenden varit extra stor på bl.a. justitie- och socialutskottets kanslier. Vid dessa kanslier har också grundbemanningen av föredraganderesurser varit oförändrad under lång tid och under de två senaste valperioderna har kanslierna regelmässigt haft behov av en till två extra föredraganderesurser. För att minska nyckelpersonsberoende och säkra stabiliteten vid justitie- och socialutskottets kanslier behövs en förstärkning av respektive kanslis grundbemanning med en föredraganderesurs vardera. Det finns anledning att noga följa hur det ökade antalet riksdagsärenden och det parlamentariska läget tillsammans med angeläget utvecklingsarbete påverkar verksamheten och resursbehoven i kammare, utskott och EU-nämnd framöver.

När det gäller Riksdagsförvaltningens tv-produktion och webb-tv-sändningar är syftet att ge alla möjlighet att följa debatter i kammaren, offentliga utskottsutfrågningar och vissa andra aktiviteter i riksdagen. Från 2021 har behovet av antalet sändningar och parallella produktioner ökat. Medel för att finansiera en resursförstärkning behövs inom området tv-produktion.

Mot bakgrund av ovanstående ökas anslaget med 4 000 000 kronor 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 4 300 000 kronor.

Sammanfattning av riksdagsstyrelsens förslag

Enligt riksdagsstyrelsens överväganden ökas anslaget med 33 110 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 29 900 000 kronor respektive 27 000 000 kronor.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär samtidigt att anslagsnivån minskas med 31 630 000 kronor 2023.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 996 390 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Riksdagens förvaltningsanslag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 007 431 000 kronor respektive 1 025 788 000 kronor.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att för 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 140 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: För 2023 beräknas investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet uppgå till ca 50 000 000 kronor.

Projektet En sammanhållen extern webbplats pågår, där en integrerad webbplats med en ny teknisk plattform tas fram, och den beräknade totala investeringsbudgeten är ca 21 000 000 kronor.

De investeringar som är planerade för 2023 ryms inte inom nuvarande låneram. Därför föreslås en ökning av låneramen för 2023 med 10 000 000 kronor till 140 000 000 kronor.

4.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

2021	Utfall	91 237	Anslagssparande	72 258
2022	Anslag	180 000[1]	Utgiftsprognos	252 142
2023	**Förslag**	**210 000**		
2024	Beräknat	210 000		
2025	Beräknat	210 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för särskilt beslutat underhåll i Riksdagsförvaltningens egna fastigheter och bostadsrätter. Det får också användas för kostnader för renoverings- och underhållsåtgärder, evakueringslokaler i samband med renoveringsarbeten, markskötsel och utemiljö, konst, fast inredning samt kostnader för it-system kopplade till denna verksamhet. Anslaget får även användas för att täcka kostnader för räntor och avskrivningar för ovanstående.

Anslaget får också användas för kostnader för förvärv av mark för framtida byggnation av en extern godsmottagning samt för kostnader för fastighetsförvärv i samband med Framtidens riksdagshus.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag

Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**120 000**	**120 000**	**120 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	90 000	90 000	90 000
varav BP23	*90 000*	*90 000*	*90 000*
– Avskrivningskostnader	*25 000*	*25 000*	*25 000*
– Kostnader för ombyggnation m.m.	*65 000*	*65 000*	*65 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**210 000**	**210 000**	**210 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Riksdagsförvaltningen har tagit fram en övergripande långsiktig planering för att förvalta och utveckla fastigheterna som kallas Framtidens riksdagshus. Detta övergripande och strategiska program innehåller planeringen för kommande ombyggnader, underhåll och utveckling av riksdagens fastigheter. Varje fastighet har dessutom en fastställd underhållsplan som uppdateras löpande. Först ut var renoveringen av ledamotshuset, som fick en godkänd slutbesiktning 29 april 2022. Näst på tur att renoveras är Cephalus.

I Framtidens riksdagshus framgår att riksdagens fastigheter inte täcker behovet av lokaler. Som aviserades i propositionen Vårändringsbudget för 2022 planeras ett förvärv av fastigheten Cephalus 11 under år 2022 (prop. 2021/22:99, avsnitt 9.1). Som ett led i att säkra lokalbehovet kan det bli aktuellt med fastighetsförvärv framöver.

Det finns ett stort underhållsbehov i fastighetsbeståndet och omfattande renoveringsarbeten beräknas pågå in på 2030-talet. Detta påverkar resursbehovet, kostnaderna för avskrivningar och räntor och medför behov av högre låneram. Som en följd av renoveringarna kommer även kostnaderna för evakueringslokaler att vara höga.

Renoveringen av ledamotshuset, fastigheten Mars och Vulcanus 1, är klar. Ett antal löpande underhållsprojekt och verksamhetsanpassningar av riksdagens byggnader och lokaler pågår, exempelvis renovering av lägenheter i fastigheten Iason. Riksdagsförvaltningen arbetar också med att undersöka förvärv av mark inför en ny godsmottagning. Förstudie och projektering kring trafikbegränsande arbeten pågår. Utöver det pågår en förstudie om Östra riksdagshuset och en förstudie om lokala varuintag.

Avskrivningar

Som aviserades i budgetpropositionen för 2022 kommer kostnaden för avskrivningar i samband med färdigställandet av projekt ledamotshuset att öka ytterligare (prop. 2021/22:1 utg.omr. 1 avsnitt 4.4.3). Beräkningen visar nu, efter att slutsumman för projektet och avskrivningstiden för byggnadens olika komponenter i stort är känd, att avskrivningskostnaden kommer att öka med ca 20 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Ovanstående tillsammans med ökade avskrivningskostnader relaterade till andra investeringar inom underhåll och renoveringsplanen innebär att anslaget ökas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Förstärkning av anslaget

Historiskt har det funnits ett anslagssparande som har kunnat finansiera kostnadsökningar. Det upparbetade anslagssparandet förväntas förbrukas under 2022, främst på grund av förvärvet av fastigheten Cephalus 11 samt ökade avskrivnings- och räntekostnader samt planerat underhåll.

Kostnader i samband med ombyggnationen av kvarteret Cephalus ökar under 2023. Även kostnader för evakueringslokaler i samband med projektet, planerat underhåll och kostnader relaterade till fastighetslånet, kommer att öka från 2023 och framåt. Nuvarande beräkningar visar att nivån på anslaget behöver förstärkas. Riksdagsstyrelsen återkommer eventuellt till riksdagen.

Mot bakgrund av ovanstående ökas anslaget med 65 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Renovering av fogar och fasader, riksbyggnaderna

Renoveringen av fogar och fasader gällande riksbyggnaderna fortsätter. Investeringen pågår under flera år och syftar till att bevara riksbyggnaderna och anslagsfinansieras därmed enligt lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter.

Projekt Cephalus

Riksdagsstyrelsen fattade i november 2020 ett beslut om att starta programarbetet. Programmet färdigställdes i mars 2022. En sammanställning av programmet har därefter presenterats för styrgruppen, riksdagsdirektören samt för gruppledarna i egenskap av beredningsgrupp för fastighetsfrågor.

I maj 2022 beslutade riksdagsstyrelsen om start av systemhandling och detaljprojektering, med en beräknad kostnad på 261 000 000 kronor.

Innan programarbetet genomförts är den totala kostnaden för projektet osäker. En tidig beräkning visar att slutkostnaden blir ca 1 500 000 000 kronor.

Projektering av systemhandling föreslås genomföras fram till sommaren 2023. Därefter påbörjas arbetet med detaljprojektering. Efter systemhandling tas en ny kalkyl fram. Produktion beräknas att ske år 2024–2026. Beräknad inflyttning är planerad till efter valet år 2026.

Ny godsmottagning

Riksdagsstyrelsen fattade beslut om att starta programarbete för ny godsmottagning i maj 2020. Programarbetet för ny godsmottagning avslutades i januari 2022. Styrelsen beslutade i februari 2022 att undersöka ett förvärv i samband med detta.

En uppskattad kostnad för projektet är ca 160 000 000 kronor. Den slutliga kostnaden beror bl.a. på objektets utformning och förutsättningar. Riksdagsstyrelsen återkommer i nästa års budgetproposition.

Sammanfattning av riksdagsstyrelsens förslag

Riksdagsstyrelsen föreslår att 210 000 000 kronor anvisas under 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 210 000 000 kronor för respektive år.

Investeringsplan

Riksdagsstyrelsens förslag: Investeringsplanen för 2023–2025 för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* godkänns som riktlinje för Riksdagsförvaltningens fastighetsinvesteringar (tabell 4.8).

Tabell 4.8 Investeringsplan för Riksdagsförvaltningen

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar		**116**				
Förvärv av Cephalus 11		116				
varav investeringar i anläggningstillgångar		*116*				
– byggnader, mark och annan fast egendom		*116*				
Finansiering av anskaffning och utveckling		**116**				
Anslag 2:3 Riksdagens fastighetsanslag		116				
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**426**	**347**	**226**	**470**	**470**	**1 166**
Underhåll och renoveringsplan	41	43	83	60	60	203
Projekt ledamotshuset	369	250				
Projekt Cephalus	11	49	133	400	400	933
Fogar och fasader riksbyggnaderna	5	5	10	10	10	30
varav investeringar i anläggningstillgångar	*426*	*347*	*226*	*470*	*470*	*1 166*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*426*	*347*	*226*	*470*	*470*	*1 166*
Finansiering vidmakthållande	**426**	**347**	**226**	**470**	**470**	**1 166**
Anslag 2:3 Riksdagens fastighetsanslag	13	5	10	10	10	30
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	413	342	216	460	460	1 136
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**426**	**463**	**226**	**470**	**470**	**1 166**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**426**	**463**	**226**	**470**	**470**	**1 166**

Nivån på investeringar som föreslås för perioden 2023–2025 baserar sig på nuvarande beslutade och planerade underhålls- och renoveringsåtgärder av Riksdagsförvaltningens fastigheter.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att för 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 2 200 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: De investeringar som är planerade 2023 inryms inom nuvarande låneram. Därför föreslås ingen förändring av låneramen för 2023. Då renoveringarna av riksdagens fastigheter kommer att pågå under flera år kommer låneramen att behöva utökas framöver.

5 Riksdagens ombudsmän

5.1 Uppdrag och övergripande mål

Riksdagens ombudsmäns (JO) uppgift är att utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Ombudsmännen ska särskilt se till att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttar regeringsformens bud om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter inte träds för när i den offentliga verksamheten. Ombudsmännen ska också verka för att brister i lagstiftningen avhjälps.

JO har vidare till uppgift att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (National Preventive Mechanism, NPM) enligt det fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Opcat).

Närmare bestämmelser om JO:s verksamhet finns i 13 kap. 6 § regeringsformen och lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.

Ett övergripande syfte med verksamheten är att främja rättssäkerheten och höja den rättsliga kvalitetsnivån i myndighetsutövningen.

JO:s deltagande i internationellt samarbete syftar till att sprida idén om rättslig kontroll genom oberoende ombudsmannainstitutioner och till erfarenhetsutbyte.

5.2 Resultatredovisning

Resultatet av JO:s verksamhet redovisas i myndighetens årsredovisning, i den årliga ämbetsberättelsen, i den årliga Opcat-rapporten samt i temarapporter.

JO bedöms genom sin verksamhet ha bidragit till att främja rättssäkerheten och höja den rättsliga kvalitetsnivån i myndighetsutövningen. JO har belyst viktiga rättssäkerhetsaspekter i besvarandet av lagrådsremisser.

Antalet nyinkomna klagomålsärenden fortsatte att öka under 2021 och uppgick till drygt 10 600. Under 2021 har JO avgjort 10 630 ärenden, varav 4 inspektioner och 26 övriga initiativärenden.

JO:s verksamhet har fortsatt påverkats av coronapandemin. JO:s medarbetare har fortsatt arbetat hemifrån i stor utsträckning och inspektioner har i vissa fall genomförts med anpassade metoder. Vidare har JO deltagit digitalt i internationella konferenser, seminarier och workshops.

5.3 Riksdagens ombudsmäns (JO) bedömning av måluppfyllelsen

JO har en i huvudsak mycket god måluppfyllelse när det gäller de övergripande målen för verksamheten. Under 2021 har myndigheten nått vissa verksamhetsmål, såsom minskade balanser och handläggningstider för ärenden som skrivs av. Andra verksamhetsmål, bl.a. handläggningstider för fullt utredda ärenden och handläggningstider för inspektionsärenden, har inte nåtts.

5.4 Budgetförslag

5.4.1 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tabell 5.1 Anslagsutveckling 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

2021	Utfall	109 789	Anslagssparande	18 424
2022	Anslag	123 577[1]	Utgiftsprognos	125 000
2023	**Förslag**	**127 126**		
2024	Beräknat	129 713[2]		
2025	Beräknat	132 022[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 127 126 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 127 126 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksdagens ombudsmäns (JO) förvaltningsutgifter och anskaffningar av anläggningstillgångar.

Skälen för Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag

Tabell 5.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**123 577**	**123 577**	**123 577**
Pris- och löneomräkning[2]	1 049	3 585	5 849
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 500	2 551	2 596
varav BP23[3]	*2 500*	*2 500*	*2 500*
– HR-strateg och kommunikatör	*2 500*	*2 500*	*2 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**127 126**	**129 713**	**132 022**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

JO hade vid utgången av 2021 ett anslagssparande på närmare 18 500 000 kronor. JO har beslutat om indragning av det anslagssparande som överstiger 6 000 000 kronor. Det anslagssparande som har hållits i reserv består till övervägande del av tidigare beviljade anslagsmedel för it-investeringar, bl.a. ny plattform för den externa webben och införande av ett e-arkiv. Även vissa tillfälliga förstärkningsanställningar kan finansieras genom utnyttjande av anslagssparandet.

Flera av JO:s övergripande mål förutsätter att myndigheten har god kapacitet i fråga om extern kommunikation. JO beslutade under 2021 att anställa en kommunikatör. Vidare har JO gjort bedömningen att intern HR-kompetens är nödvändig, bl.a. med hänsyn till det antal medarbetare som nu är anställda vid myndigheten. JO har anställt en HR-strateg. JO:s anslag bör med hänsyn till dessa nya tjänster förstärkas med ytterligare 2 500 000 kronor fr.o.m. 2023.

Riksdagens ombudsmän (JO) föreslår att 127 126 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Riksdagens ombudsmän (JO)* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 129 713 000 kronor respektive 132 022 000 kronor.

Anslagsfinansiering av anläggningstillgångar

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Riksdagens ombudsmän (JO) får för 2023 anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet.

Skälen för Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Enligt 4 kap. lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter ska anläggningstillgångar – med vissa särskilt angivna undantag – finansieras med lån i Riksgäldskontoret, om inte riksdagen beslutar att finansiering ska ske på annat sätt. JO har hittills fått använda anslagsmedel för att finansiera sina anläggningstillgångar, bl.a. med hänsyn till att dessa investeringar normalt är av ringa omfattning. JO bedömer att denna ordning bör gälla även under 2023.

6 Riksrevisionen

6.1 Riksrevisionen

Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med huvudsaklig uppgift att granska genomförandet och resultatet av det statliga åtagandet, att statliga insatser är effektiva och att god ordning råder i den statliga redovisningen.

Riksrevisionen har även i uppdrag att företräda Sverige som det nationella revisionsorganet samt att bedriva internationellt utvecklingssamarbete.

Närmare bestämmelser om Riksrevisionens verksamhet finns bl.a. i 13 kap. 7–9 §§ regeringsformen, lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. och lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen.

6.2 Mål för Riksrevisionen

Riksrevisionens verksamhet främjar en god förvaltning. Med detta avses att statens verksamhet ska bedrivas med hög effektivitet och enligt gällande regelverk, att den redovisas på ett tillförlitligt sätt samt att god hushållning av statens resurser iakttas.

Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete bidrar till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder samt till stärkt revision inom multilaterala organisationer.

6.3 Resultatredovisning

Resultaten av Riksrevisionens verksamhet redovisas i myndighetens årsredovisning, i årliga rapporten och i uppföljningsrapporten. Riksrevisionen rapporterar därtill till riksdagen vart fjärde år (senast 2018) om resultatet av sitt internationella utvecklingssamarbete. En resultatrapport kommer lämnas till riksdagen hösten 2022.

Under 2021 slutförde Riksrevisionen granskningen av myndigheternas årsredovisningar för räkenskapsåret 2020. Totalt lämnades 226 revisionsberättelser för myndigheter och andra organisationer som ingår i Riksrevisionens mandat, samtliga i tid. För räkenskapsåret 2020 fick 12 myndigheter eller organisationer en modifierad revisionsberättelse (2019: 10, 2018: 21). Det vanligaste skälet till en modifierad revisionsberättelse är att myndigheter har använt anslag i strid med anslagsvillkor eller överskrider sina bemyndiganderamar.

Under 2021 publicerades 31 effektivitetsrevisionsrapporter, väl fördelade över riksdagens utskott. Förhållandevis många granskningar genomfördes 2021 inom finansutskottets, justitieutskottets och utbildningsutskottets områden.

I rollen som nationellt revisionsorgan har Riksrevisionen aktivt bidragit till utvecklingen av revisionsstandarder inom INTOSAI (International Organization for Supreme Audit Institutions). Riksrevisionen genomförde under 2021 flera åtaganden på EU-nivå, t.ex. genom kontakter med Europeiska revisionsrätten (ECA).

Förutsättningarna för verksamheten har ändrats påtagligt på grund av spridningen av sjukdomen covid-19, både nationellt och internationellt. I hög utsträckning har likväl planerade aktiviteter kunnat genomföras digitalt. När det gäller det internationella

utvecklingssamarbetet bedrev Riksrevisionen under året verksamhet i fem regionala och nio bilaterala samarbetsprojekt.

Tabell 6.1 Verksamhetens nettokostnader 2021

Tusental kronor

Verksamhetsgren	Belopp
Årlig revision	167 074
Effektivitetsrevision	153 437
Internationell verksamhet	49 546
Summa	**370 057**

Anm.: Tabellen visar verksamhetens nettokostnader. Kostnader och lämnade bidrag (transfereringar) minus andra intäkter än av anslag.

6.4 Den externa revisionens iakttagelser

Konstitutionsutskottet har uppdragit åt en extern revisionsbyrå att utföra revision av Riksrevisionen. Revisionsbyrån har i sin revisionsberättelse bedömt att Riksrevisionens årsredovisning är i allt väsentligt rättvisande.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 2:5 Riksrevisionen

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 2:5 Riksrevisionen

Tusental kronor

2021	Utfall	332 107	Anslagssparande	37 622
2022	Anslag	355 822[1]	Utgiftsprognos	371 900
2023	**Förslag**	**359 118**		
2024	Beräknat	366 251[2]		
2025	Beräknat	372 584[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 359 118 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 359 118 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksrevisionens förvaltningsutgifter utom för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete som finansieras inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Skälen för Riksrevisionens förslag

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:5 Riksrevisionen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**355 822**	**355 822**	**355 822**
Pris- och löneomräkning[2]	3 296	10 429	16 762
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**359 118**	**366 251**	**372 584**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Riksrevisionen bedömer att anvisat anslag det kommande året endast bör påverkas av pris- och löneomräkning.

Riksrevisionen föreslår att 359 118 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Riksrevisionen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 366 251 000 kronor respektive 372 584 000 kronor.

Låneram

Riksrevisionens förslag: Riksrevisionen bemyndigas att för 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 20 000 000 kronor.

Skälen för Riksrevisionens förslag: Investeringsbehovet är oförändrat och en låneram inför 2023 på 20 000 000 kronor bedöms som tillräcklig. Därför föreslår Riksrevisionen att myndighetens nuvarande låneram behålls.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Den årliga revision som Riksrevisionen utför är avgiftsbelagd. Inkomsterna tillförs inkomsttitel 2558 *Avgifter för årlig revision*.

Tabell 6.4 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Riksrevisionen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Avgifter för årlig revision, inkomsttitel 2558	-9 389	0	153 000	153 000	0	-9 389
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten						
Uppdragsverksamhet						
Internationella uppdrag	678	0	220	220	0	678
Summa uppdragsverksamhet	678	0	220	220	0	678

Den årliga revisionen ska vara avgiftsbelagd. Inkomsterna redovisas mot inkomsttitel och disponeras således inte av Riksrevisionen. Avgifterna ska beräknas så att full kostnadstäckning uppnås över tid. Riksrevisionen gör årligen en uppföljning av avgiftsområdet.

Riksrevisionen har gjort en framställning till riksdagen om att bestämmelserna i lagen (2002:1022) om statlig revision m.m. ska ändras på så sätt att avgifter för den årliga revisionen enbart ska tas ut för revision av de aktiebolag och stiftelser som nämns i 1 § tredje stycket den lagen.

Den internationella uppdragsverksamheten har avsett revision av verksamheten inom Östersjöstaternas råd (Council of the Baltic Sea States, CBSS). Intäkterna disponeras av Riksrevisionen.

Överskott avses fortsatt disponeras av Riksrevisionen för att kunna användas i samband med framtida uppdrag.

7 Sametinget och samepolitiken

7.1 Mål för området

Det övergripande målet för samepolitiken är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Sametinget och samepolitiken utgår från följande bedömningsgrunder:

– insatser för samiskt inflytande och delaktighet
– insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning
– insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv.

7.3 Resultatredovisning

Samepolitiken ingår i flera utgiftsområden: 1 Rikets styrelse, 13 Jämställdhet, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 20 Allmän miljö- och naturvård och 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Det samlade nationella arbetet med mänskliga rättigheter redovisas i avsnitt 10.

7.3.1 Insatser för samiskt inflytande och delaktighet

För att främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter lämnade regeringen den 5 oktober 2021 propositionen En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket (prop. 2021/22:19, bet. 2021/22:KU4, rskr. 2021/22:133) och den 1 mars 2022 trädde lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket i kraft. Lagen innebär skyldigheter för regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter, och från 1 mars 2024 även regioner och kommuner, att konsultera Sametinget i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna. I vissa fall ska konsultation även genomföras med en sameby eller en samisk organisation. Sametinget och länsstyrelserna i de nordligaste länen tilldelades medel för en ökad ärendehantering till följd av införandet av konsultationsordningen. Konsultationer i enlighet med lagen har hittills genomförts med Sametinget i frågor om rasism och inom rennäringens område.

Regeringen beslutade den 10 februari 2022 att Sametinget fr.o.m. den 7 mars 2022 ska ingå i Miljömålsrådet vars mandat förlängdes med fyra år till den 6 maj 2026 (M2022/00273). Rådet består av myndighetscheferna vid de myndigheter som är strategiskt viktiga för förutsättningarna att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet.

Regeringen beslutade den 3 november 2021 om direktiv för en kommitté i form av en sanningskommission som ska kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv och dess konsekvenser för det samiska folket. Sanningskommissionen ska synliggöra och sprida kunskap om samernas erfarenheter och kommissionens slutsatser samt lämna förslag på åtgärder som bidrar till

upprättelse och främjar försoning. Kommissionen ska lämna sin slutrapport den 1 december 2025 (dir. 2021:103).

Regeringen har gett Sametinget i uppdrag (Ku2021/02210) att under 2021–2024 arbeta med att främja jämställdhet, bl.a. för att uppnå en jämn könsfördelning mellan kvinnor och män när det gäller representation i rennäringen, i samiska civilsamhälles-organisationer samt inom Sametinget samt att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och flickor i det samiska samhället (utg.omr. 13 avsnitt 4.3.2).

Sakråd och samråd med samiska företrädare har genomförts om bl.a. rasism (utg.omr. 13 avsnitt 4.3.2), rennäring (utg.omr. 23 avsnitt 2.6.5), jämställdhet (utg.omr. 13 avsnitt 4.3.2), läroplanerna i grundskolan och genomförandet av minoritetspolitiken (se avsnitt 11).

Arbetet har fortsatt med att slutföra förhandlingarna av en nordisk samekonvention tillsammans med regeringarna i Finland och Norge och de tre sametingen. Konventionen syftar till att bekräfta och stärka det samiska folkets rättigheter så att samerna kan bevara, utöva och utveckla sin kultur, sina språk och sitt samhällsliv med minsta möjliga hinder av landsgränserna.

Sverige har följt och deltagit aktivt i arbetet med att främja urfolks rättigheter internationellt, bl.a. inom FN och EU. Sverige har bl.a. prioriterat urfolks deltagande i FN-processer, situationen för människorättsförsvarare samt våld mot flickor och kvinnor.

Sametinget är remissinstans i ärenden med koppling till den samiska kulturen, inklusive språk, rennäringen och andra samiska näringar.

Diagram 7.1 Antal besvarade remisser av Sametinget 2012–2021

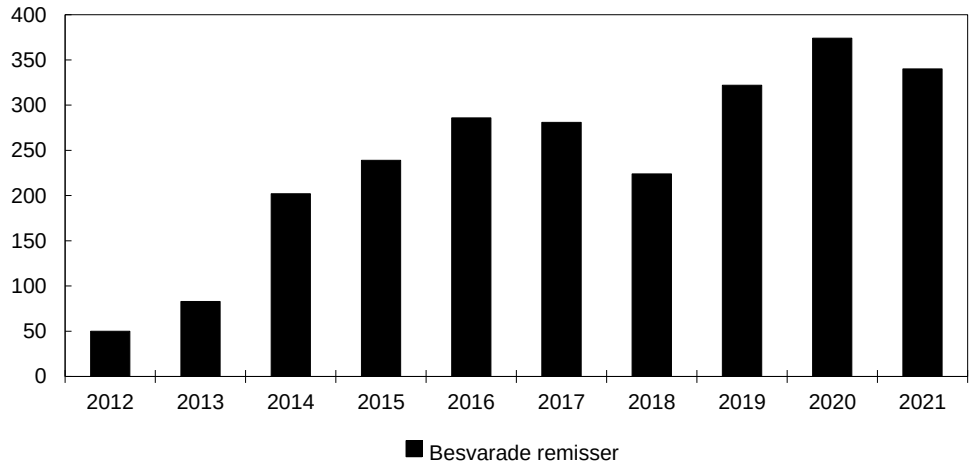

Källa: Sametinget.

7.3.2 Insatser för utveckling av det samiska språkets användning och ställning

Sámi Giellagáldu, som finansieras av Finland, Norge och Sverige, tillförs 5 miljoner kronor årligen 2022–2024 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 17, bet. 2021/22:KrU1, rskr. 2021/22:85). Verksamheten vid Sámi Giellagáldu, som är de tre sametingens högsta beslutande organ i frågor som rör de samiska språken, syftar till en harmoniserad språkutveckling över landsgränserna.

På uppdrag av regeringen lämnade Sametinget den 3 september 2020 ett förslag till handlingsprogram för bevarande av samiska (Ku2020/01895). Ett handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken, däribland samiska,

beslutades den 28 april 2022 (Ku2022/00886). Handlingsprogrammet innehåller flera åtgärder med syfte att stärka och främja samiska, exempelvis förstärkt språkvård vid Sametinget, en utvidgning av verksamheten vid Samiskt språkcentrum och ett uppdrag till Sameskolstyrelsen. Handlingsprogrammet omfattar åtgärder om totalt ca 40 miljoner kronor under 2022–2024 (se avsnitt 11.3.4).

7.3.3 Insatser för att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv

Sametinget fördelade under 2021 17,4 miljoner kronor till samisk kultur (utg.omr. 17 anslaget 1:2 ap. 5). Av beloppet fördelades 75 procent som verksamhetsbidrag och 25 procent som projektbidrag inom bild och form, musik, litteratur, film, duodji, dans, idrott och teater. Som föregående år beviljades ungefär hälften av ansökningarna som verksamhetsbidrag. Den största bidragsmottagaren av verksamhetsstöd var som tidigare Giron Sámi Teáhter med 6 miljoner kronor. Andra större mottagare av verksamhetsbidrag var Gaaltije sydsamiskt kulturcentrum med 1,4 miljoner kronor, tidskrifterna Samefolket och Nuorat med totalt 2,6 miljoner kronor och Sámi Duodji/Sameslöjdstiftelsen med 0,825 miljoner kronor.

Andelen beviljade projektbidrag har varit relativt konstant under den senaste femårsperioden. Av 95 ansökningar om projektbidrag 2021 beviljades 31. Beviljade medel motsvarar 32 procent av det totala sökta beloppet. Utöver ordinarie medel tilldelades Sametinget krisstödsmedel om 17 miljoner kronor till följd av spridningen av covid-19, och de restriktioner som vidtogs med anledning av sjukdomen, att fördela till samiska kulturverksamheter och kulturutövare under 2020 och 2021 samt ytterligare 4 miljoner kronor för återstart efter pandemin och utveckling under 2022. Antal ansökningar om krisstöd 2021 nästintill fördubblades jämfört med 2020. Sametinget fick ansökningar om totalt 19 miljoner kronor och fördelade 9,7 miljoner kronor under 2021. Kvarvarande krisstödsmedel som inte fördelades uppgick till 3,3 miljoner kronor. Orsaken var huvudsakligen ett lägre antal ansökningar under andra halvan av 2021.

Diagram 7.2 Bidrag till samisk kultur: antal inkomna och beviljade ansökningar 2016–2021

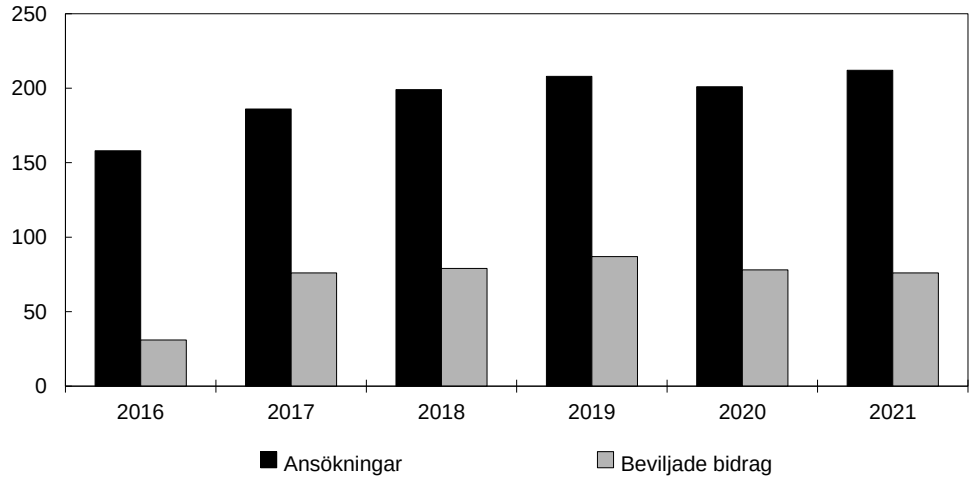

Källa: Sametinget.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de insatser som genomförts bidrar till uppfyllelse av målet för politikområdet men att flera utmaningar fortsatt kvarstår när det gäller att verka för en levande samisk kultur (rennäring och andra samiska näringar redovisas inom utg.omr. 23 avsnitt 2.6.5). Införandet av en konsultationsordning bedöms kunna främja det samiska folkets inflytande över sina angelägenheter. Sametingets deltagande i Miljömålsrådet bedöms förbättra urfolkets möjligheter till inflytande och delaktighet i arbetet för att nå miljömålen. Beslut om finansiering av Sámi Giellagáldu respektive handlingsprogrammet för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken bedöms kunna bidra till att stärka det samiska språket. Regeringen bedömer att de krisstöd och stöd för uppstart som fördelats till följd av spridningen av covid-19 och de restriktioner som vidtogs med anledning av sjukdomen har haft stor betydelse för den samiska kultursektorns möjlighet att klara av den mycket ansträngda situationen.

7.5 Politikens inriktning

Den särskilda ställning som det samiska folket har som urfolk ska respekteras och efterlevnaden av de rättigheter som tillkommer dem ska säkerställas.

Regeringen följer det arbete som pågår i sanningskommissionen som ska kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv och dess konsekvenser för det samiska folket (dir. 2021:103).

7.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i sin revisionsberättelse för Sametinget lämnat ett uttalande med reservation. Av revisionsiakttagelsen framgår att Sametinget inte har följt ett av villkoren för användning av anslaget 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter*, anslagspost 13 Statsbidrag till kommuner och regioner i förvaltningsområden, m.m. (se avsnitt 11.6). Enligt villkoret ska 600 000 kronor användas för utbetalning av bidrag vilket inte har skett. Anslagsmedlen har därmed inte använts i enlighet med 10 § anslagsförordningen (2011:223). Regeringen har följt upp frågan vid den årliga myndighetsdialogen.

7.7 Budgetförslag

7.7.1 3:1 Sametinget

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 3:1 Sametinget

Tusental kronor

2021	Utfall	61 111	Anslagssparande	2 239
2022	Anslag	59 300[1]	Utgiftsprognos	60 523
2023	**Förslag**	**59 676**		
2024	Beräknat	61 624[2]		
2025	Beräknat	59 447[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 59 676 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 56 139 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sametingets och Nationellt informationscentrums förvaltningsuppgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Samefonden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:1 Sametinget

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**61 800**	**61 800**	**61 800**
Pris- och löneomräkning[2]	376	2 406	4 039
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 500	-2 582	-6 392
varav BP23[3]	*-2 500*	*-2 500*	
– Konsultationsordning	*-2 500*	*-2 500*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**59 676**	**61 624**	**59 447**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 2 500 000 kronor för 2023 för omfördelning till länsstyrelserna i de nordliga länen till följd av införande av en konsultationsordning. För 2024 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 59 676 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Sametinget* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 61 624 000 kronor respektive 59 447 000 kronor.

8 Regeringskansliet m.m.

8.1 Budgetförslag

8.1.1 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tabell 8.1 Anslagsutveckling 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	8 112 068	Anslagssparande	685 224
2022	Anslag	8 481 101[1]	Utgiftsprognos	8 663 841
2023	**Förslag**	**9 584 123**		
2024	Beräknat	9 306 078[2]		
2025	Beräknat	9 509 582[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 069 633 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 9 074 081 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Regeringskansliets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för utrikesrepresentationen, kommittéväsendet och gemensamma ändamål (hyror, kapitalkostnader m.m.).

Mål

Regeringskansliet ska vara ett effektivt och kompetent instrument för regeringen i dess uppgift att styra riket och förverkliga sin politik.

Skälen för regeringens förslag

Regeringskanslets verksamhet

I följande tabell redovisas viss resultatinformation för Regeringskansliet.

Tabell 8.2 Viss resultatinformation för Regeringskansliet

Antal (om inte annat anges)

	2017	2018	2019	2020	2021
Tjänstgörande (inkl. på politikeravtalet)	4 767	4 727	4 564	4 623	4 715
varav andel kvinnor/män	*61/39*	*61/39*	*61/39*	*61/39*	*61/39*
Tjänstgörande på politikeravtalet	204	203	181	204	193
varav andel kvinnor/män	*53/47*	*51/49*	*50/50*	*51/49*	*51/49*
Andel kvinnor/män tjänstgörande på chefsavtalet	53/47	54/46	53/47	54/46	53/47
Sjukfrånvaro (andel av arbetstid)	2,6	2,6	2,7	2,5	2,1
varav bland kvinnor/män	*3,3/1,4*	*3,1/1,7*	*3,3/1,8*	*3,0/1,6*	*2,6/1,5*
Diarieförda ärenden	69 707	58 493	53 827	64 882	59 793
Regeringsärenden	4 955	5 262	4 633	5 183	5 313
Propositioner och skrivelser	220	264	199	210	228
Författningsärenden	1 343	2 113	1 314	1 301	1 337
Kommitté- och tilläggsdirektiv	135	116	107	143	117
Regleringsbrev och ändringsbeslut	613	679	769	821	847

	2017	2018	2019	2020	2021
SOU-serien	115	92	69	83	104
Ds-serien	68	41	33	30	35
Interpellationssvar	548	310	433	422	673
Frågesvar till riksdagen	1 829	1 150	1 580	2 498	3 134
Brevsvar till enskilda	12 532	11 571	8 970	16 322	13 814
Resdagar i Sverige (med övernattning)	8 821	7 618	5 929	1 944	2 149
Resdagar utomlands (med övernattning)	34 693	34 391	32 847	6 999	7 599
Faktapromemorior till EU-nämnden	110	148	47	121	114
Registrerade internationella handlingar	14 970	14 950	16 424	13 152	13 914
Utlandsstationerade	604	605	593	548	559
varav andel kvinnor/män	*55/45*	*56/44*	*56/44*	*55/45*	*54/46*

Källa: Regeringskansliets årsböcker.

Regeringskansliet, kommittéerna och utlandsmyndigheterna hade i genomsnitt 4 715 tjänstgörande under 2021 (exklusive lokalt anställda vid utlandsmyndigheterna). Av dessa var ca 4 procent tjänstgörande på politikeravtalet.

Andelen tjänstgörande kvinnor och män var i stort sett oförändrad 2021 jämfört med tidigare år. Bland tjänstgörande på chefsavtalet och utlandsstationerade ökade andelen män något. Sjukfrånvaron minskade och är fortfarande låg i förhållande till staten i övrigt.

Ytterligare redovisning av Regeringskansliets arbete finns i Regeringskansliets årsbok för 2021 och på regeringen.se.

Utrikesrepresentationen

Sverige har diplomatiska förbindelser med i stort sett alla självständiga stater i världen. Utrikesrepresentationen bestod per den 1 augusti 2022 av 108 utlandsmyndigheter (92 beskickningar, 7 delegationer vid internationella organisationer, 9 karriärkonsulat) och 8 Stockholmsbaserade sändebud som täcker 30 länder. Vidare har Sverige drygt 320 honorärkonsulat.

Från den 1 januari 2000 till den 1 augusti 2022 har regeringen beslutat att öppna 27 beskickningar, 1 delegation och 7 karriärkonsulat. För samma period har regeringen beslutat att stänga 22 beskickningar och 7 karriärkonsulat.

Anslagsförändringar

Tabell 8.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 481 101**	**8 481 101**	**8 481 101**
Pris- och löneomräkning[2]	94 143	317 700	505 703
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	905 991	401 707	414 952
varav BP23[3]	*480 000*	*900 000*	*900 000*
– Förstärkning statsflyget	*-20 000*		
– Förändrat säkerhetspolitiskt läge och Nato	*500 000*	*900 000*	*900 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt[4]	102 888	105 570	107 826
Förslag/beräknat anslag	**9 584 123**	**9 306 078**	**9 509 582**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

[4] Justeringar till följd av ändrade växelkurser och lokalkostnader utomlands.

Anslaget ökas med 500 000 000 kronor fr.o.m. 2023 och beräknas öka med ytterligare 400 000 000 kronor fr.o.m. 2024 mot bakgrund av bl.a. det förändrade säkerhetspolitiska läget och Sveriges ansökan om medlemskap i Nato.

En tillfällig utökning av statsflygets verksamhet behövs med anledning av Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens råd första halvåret 2023. För att finansiera ökningen av anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas anslaget med 20 000 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 9 584 123 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 9 306 078 000 kronor respektive 9 509 582 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 8.4 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Regeringskansliet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Expeditions- och ansökningsavgifter m.m.	0	0	150 000	150 000	0	0
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Näringslivsfrämjande tjänster	-	-	1 000	-	-	-

Inkomsterna från expeditionsavgifter och ansökningsavgifter för viseringar m.m., som redovisas på inkomsttitel, beräknas till 150 000 000 kronor för 2023. Verksamheten utförs i huvudsak vid utlandsmyndigheterna.

Avgifterna för näringslivsfrämjande tjänster, vilka går utöver en utlandsmyndighets grundläggande uppdrag, beräknas till 1 000 000 kronor för 2023. Med näringslivsfrämjande tjänster avses tjänster för främjande av svensk export och främjande av investeringar och turism i Sverige.

9 Länsstyrelserna

9.1 Mål för området

Det saknas ett riksdagsbundet mål för området som helhet. I avsaknaden av ett sådant mål är regeringens mål för området att nationella mål ska få genomslag i länen, samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Detta mål omfattar samtliga län, oavsett ansvars- och uppgiftsfördelning mellan staten, kommunerna och regionerna.

9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Varken resultatindikatorer eller bedömningsgrunder används i detta avsnitt. Länsstyrelserna har uppgifter som syftar till att uppfylla många nationella mål, fördelade på ett stort antal utgiftsområden. Flera av dessa mål är riksdagsbundna. Resultat inom de enskilda nationella målen redovisas under respektive utgiftsområde. De resultat som redovisas i detta avsnitt utgår från de uppgifter som länsstyrelserna har enligt 2 § förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion, närmare bestämt att arbeta sektorsövergripande, samordna olika samhällsintressen och främja samverkan mellan kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet samt att främja länets utveckling och ansvara för tillsyn.

9.3 Resultatredovisning

9.3.1 Sektorsövergripande, samordnande och samverkande arbete

Inom ramen för sina uppgifter fortsatte länsstyrelserna under 2021 att samverka med lokala, regionala och nationella aktörer i syfte att uppnå nationella mål och sektorssamordning. För att få ett helhetsperspektiv och arbeta sektorsövergripande har länsstyrelserna inom områden som krishantering, integration, jämställdhet, miljö, energi och klimat lett ett antal olika råd med representanter från kommuner, regioner, statliga myndigheter, näringsliv, fackförbund och civilsamhället. Länsstyrelserna har också bidragit till statlig samverkan och samordning genom att samla myndigheter som är verksamma i länen i olika typer av myndighetsgrupperingar eller statliga samverkansråd. Samverkan har skapat förutsättningar för berörda aktörer att få en överblick över arbetet med att uppfylla de nationella målen.

Spridningen av sjukdomen covid-19 påverkade i stor utsträckning det sektorsövergripande och samordnande arbetet även 2021. Samtliga länsstyrelser har inom ramen för det regionala geografiska områdesansvaret haft en sammanhållande roll i arbetet med att begränsa smittspridningen och dess effekter. Samordningskansliet för hanteringen av pandemin, under ledning av Länsstyrelsen i Hallands län, inrättades i mars 2020 och fortsatte att samordna krisledningsarbetet och främja informationsutbyte mellan länsstyrelserna, kommuner och andra berörda myndigheter även under 2021. Krisledningsarbetet har bidragit till en utvecklad samverkan i länen kring krisledning.

9.3.2 Främjande av länets utveckling

Länsstyrelsernas arbete för att främja länens utveckling sker i flera former. Bland annat samlar länsstyrelserna olika aktörer kring specifika områden och utmaningar

inom länet i syfte att stärka den statliga samordningen, främja samverkan och synliggöra frågor. Som exempel på mer omfattande verksamhet 2021 kan nämnas arbetet med Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling, miljömålsarbetet samt arbetet med regionala energi- och klimatstrategier och livsmedelsstrategier. Länsstyrelserna har samverkat och genomfört gemensamma insatser med aktörer i respektive län inom flera områden, exempelvis hållbar samhällsplanering och bostadsförsörjning, social hållbarhet, integration, brottsförebyggande arbete samt inom jämställdhet, inklusive arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Länsstyrelserna medverkade 2021 också i det regionala utvecklingsarbetet inom ramen för det regelverk som finns om regionalt utvecklingsansvar och regionalt tillväxtarbete. Länsstyrelser i flera län deltog under året i regionernas arbete med att ta fram nya regionala utvecklingsstrategier. Samarbetet sker i strukturerade former och i flera län finns även överenskommelser om samverkan mellan länsstyrelsen och regionen.

Länsstyrelserna följer kontinuerligt utvecklingen i länet. Under 2021 tog länsstyrelserna regelbundet fram lägesbilder till regeringen med anledning av spridningen av covid-19. Länsstyrelserna följde också upp statlig service och närvaro i länen.

9.3.3 Utmaningar och möjligheter inom tillsynsarbetet

Länsstyrelserna bedrev under 2021 tillsyn inom ett stort antal områden. Tillsynen omfattade bl.a. miljö, förorenade områden, djurskydd, livsmedel och foder, jakt och fiske, rennäring, veterinärverksamhet, samhällsplanering, åtgärder mot penningtvätt, kulturmiljö, fastighetsinnehav, kommunernas arbete inom alkohol-, narkotika-, dopning- och tobaksområdet, skydd mot olyckor samt överförmyndarverksamhet. Under 2021 ansvarade länsstyrelserna även för tillsyn enligt lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19. Länsstyrelserna har inom ramen för detta arbete genomfört över 30 000 tillsynsbesök hos verksamheter inom respektive län som omfattas av lagstiftningen. Länsstyrelserna har genom rådgivning och stöd samt samverkan med regionerna, Polismyndigheten, smittskyddsläkare och aktörer inom näringslivet, verkat för att regelverket följs och för att nödvändiga smittskyddsåtgärder vidtas.

Spridningen av covid-19 har inneburit både utmaningar och möjligheter för länsstyrelsernas tillsynsverksamhet. Till utmaningarna hör att gällande restriktioner i en del fall har försvårat tillsynsarbetet, bl.a. genom begränsade möjligheter till fysiska besök. För vissa länsstyrelser har nödvändiga omprioriteringar med anledning av arbetet med att motverka spridningen av covid-19 och hantera dess effekter inneburit undanträngningseffekter inom andra tillsynsområden. De nya förutsättningar som följt av pandemin har samtidigt inneburit att länsstyrelserna utvecklat vissa delar av tillsynen. Det har framför allt handlat om metoder för att genomföra delar av tillsynsarbetet digitalt. Länsstyrelserna har även utvecklat tillsynsverksamheten genom intern och extern samverkan, exempelvis genom att när det är lämpligt genomföra flera kontroller vid ett och samma tillfälle. På så vis kan besöken hos den enskilda verksamhetsutövaren bli färre och tillsynen mer sammanhållen.

9.3.4 Tillkännagivanden om förslag om helhetslösning för den regionala organisationen

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om en helhetslösning för den regionala organisationen, inklusive en mer enhetlig modell för fördelningen av det regionala utvecklingsansvaret mellan staten och den regionala nivån (bet. 2013/14:KU30 punkt 4, rskr. 2013/14:158).

Indelningskommittén föreslog i delbetänkandet Regional indelning – tre nya län (SOU 2016:48) att tre nya län skulle bildas fr.o.m. 2018 och att motsvarande landsting skulle

bildas fr.o.m. 2019. I regeringens proposition En ny beteckning för kommuner på regional nivå och vissa frågor om regionindelning redovisade regeringen att den i tilläggsdirektiv till Indelningskommittén (dir. 2017:72) dels uttalat att den inte avser att fortsätta bereda dessa förslag, dels återkallat kommitténs uppdrag att föreslå en ny läns- och landstingsindelning eftersom det inte fanns förutsättningar att genomföra förslagen. Mot denna bakgrund bedömde regeringen att tillkännagivandet var tillgodosett i den del som rör landets organisering på regional nivå (prop. 2018/19:162, bet. 2019/20:KU3, rskr. 2019/20:48). I propositionen om ett enhetligt regionalt utvecklingsansvar föreslog regeringen att lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län skulle ändras så att lagen omfattar samtliga län. Mot denna bakgrund bedömde regeringen att tillkännagivandet var tillgodosett avseende fördelningen av det regionala utvecklingsansvaret mellan staten och den regionala nivån (prop. 2017/18:206, bet. 2017/18:KU46, rskr. 2017/18:418). Regeringen beslutade den 25 maj 2022 förordningen (2022:593) om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning, som innehåller bestämmelser om en regional indelning i sex områden som gäller för de förvaltningsmyndigheter som regeringen bestämmer (se vidare utg.omr. 2 avsnitt 4.3). Genom detta beslut bedömer regeringen att riksdagens tillkännagivande om en helhetslösning för den regionala organisationen är slutbehandlat.

9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att länsstyrelserna 2021 arbetade sektorsövergripande och att de utifrån sitt statliga helhetsperspektiv bidrog till att inom sina ansvarsområden samordna samhällsintressen och statliga myndigheters insatser i syfte att nå nationella mål. Arbetet bedöms ha bidragit till samverkan kring aktuella utmaningar inom länen. Regionala förutsättningar har vägts in såväl i de samordnande uppgifterna och främjandet av länets utveckling som i tillsynsarbetet.

Spridningen av covid-19 har inneburit utmaningar för länsstyrelserna, särskilt vad gäller verksamheten med tillsyn. Länsstyrelserna har dock tagit vara på möjligheterna att utveckla delar av verksamheten utifrån de nya förutsättningar som pandemin inneburit. Länsstyrelserna har gjort väl avvägda prioriteringar, och verksamheten motsvarar i stort regeringens förväntningar på genomförandet av myndigheternas uppdrag och uppgifter.

9.5 Politikens inriktning

Länsstyrelserna har viktiga uppgifter i att främja en hållbar utveckling i hela landet och bidra till goda förutsättningar för att nationella mål ska få genomslag i länen. Länsstyrelserna har även en viktig roll i att samordna statliga myndigheters insatser och för att främja samverkan mellan aktörer på olika förvaltningsnivåer. Erfarenheterna från arbetet med att hantera spridningen av covid-19, och arbetet med anledning av Rysslands invasion av Ukraina, bör tas tillvara. Det är viktigt att länsstyrelsernas samverkan och dialog med kommuner och regioner är ändamålsenlig.

Den nya strukturen för krisberedskapen och det civila försvaret, som trädde i kraft den 1 oktober 2022, innebär bl.a. att en ny regional nivå inom det civila försvaret införs. Länen delas upp i sex civilområden, där en länsstyrelse per område utses till civilområdesansvarig. Detta innebär nya uppgifter för de utpekade länsstyrelserna och att övriga länsstyrelser verkar i en ny struktur. Som högsta civila totalförsvarsmyndighet inom länet har samtliga länsstyrelser centrala roller i det civila försvaret, inklusive vad gäller samverkan med Försvarsmakten.

Länsstyrelsernas uppgift att främja länets utveckling kommer att vara en viktig utgångspunkt för att bidra till en grön omställning och en hållbar tillväxt i hela landet.

Länsstyrelserna ska i sin verksamhet verka för att förenkla för företag. För att motverka omotiverade regionala skillnader och utveckla förutsättningarna för en rättssäker myndighetsutövning, samt öka effektiviseringsvinsterna inom verksamheterna, behöver länsstyrelserna fortsatt bidra till ökad samverkan sinsemellan. Bland annat bör arbetet med att skapa en enhetlig tillsyns- och prövningsverksamhet fortsätta. Den statliga värdegrunden ger förutsättningar för en effektiv och rättssäker statsförvaltning. Det är därför av vikt att länsstyrelserna fortsatt utvecklar sitt arbete för en god förvaltningskultur.

Regeringens finansiering och styrning av länsstyrelserna ska kännetecknas av en helhetssyn. Regeringen kommer att fortsätta utveckla styrningen av länsstyrelsernas verksamheter och ekonomi. Regeringen avser att med ledning av de kriterier som redovisades i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 1 avsnitt 9.5) se över möjligheterna att koncentrera vissa verksamheter till ett lägre antal länsstyrelser. Prövningen av vilka uppgifter och uppdrag som länsstyrelserna ska ansvara för bör även fortsättningsvis ske med vägledning av de kriterier som redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 1 avsnitt 10.5).

9.6 Budgetförslag

9.6.1 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tabell 9.1 Anslagsutveckling 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	4 041 698	Anslagssparande	111 578
2022	Anslag	3 754 621[1]	Utgiftsprognos	3 758 289
2023	**Förslag**	**3 760 438**		
2024	Beräknat	3 835 641[2]		
2025	Beräknat	3 824 839[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 748 555 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 662 397 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för de 21 länsstyrelsernas förvaltningsutgifter samt för ersättningar till regioner och Gotlands kommun för de uppgifter som dessa övertagit från länsstyrelserna. Anslaget får användas för regeringens behov av vissa mindre utvecklingsinsatser och visst europeiskt samarbete. Anslaget får även användas för utgifter för den svenska offentliga medfinansieringen av tekniskt stöd i vissa av de territoriella programmen samt delfinansiering av förvaltningsorganisationen för Laponiatjuottjudus.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 9.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**3 493 121**	**3 493 121**	**3 493 121**
Pris- och löneomräkning[2]	36 271	118 264	192 812
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	231 045	224 259	138 906
varav BP23[3]	*251 800*	*345 800*	*343 300*
– Ny struktur civilt försvar - nya civilområdesansvariga myndigheter	*132 000*	*132 000*	*132 000*
– Överföring medel för nationella åtgärder för landsbygdsutveckling	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Avloppsrening	*11 000*	*11 000*	*11 000*
– Förstärkning civilt försvar	*60 000*	*60 000*	*60 000*
– Cybersäkerhetsarbete	*7 000*	*101 000*	*116 000*
– Konsultationsordning	*2 500*	*2 500*	
– Genomförande av dricksvattendirektivet	*21 000*	*21 000*	*21 000*
– Adm stöd för innovativa och hållbara samhällsbyggnadsprojekt	*300*	*300*	*300*
– Kortare tillståndsprocesser vindkraft till havs	*15 000*	*15 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 760 438**	**3 835 641**	**3 824 839**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera länsstyrelsernas administration av stöd för innovativa och hållbara samhällsbyggnadsprojekt i Västerbottens och Norrbottens län föreslår regeringen att anslaget ökas med 300 000 kronor 2023. För 2024–2030 beräknas anslaget årligen ökas med samma belopp. Anslaget 1:4 *Boverket* inom utgiftsområde 18 minskas med motsvarande belopp.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för länsstyrelserna. Anslaget ökas därför med 132 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att förstärka länsstyrelsernas stöd till kommunernas arbete med civilt försvar bör anslaget ökas med 60 000 000 kronor fr.o.m 2023.

För att genomföra investeringar i länsstyrelsernas digitala infrastruktur och vidmakthålla förmågor inom krisberedskap och civilt försvar bör anslaget ökas med 7 000 000 kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 101 000 000 kronor respektive 116 000 000 kronor.

Länsstyrelserna i de nordliga länen har fått en ökad ärendehantering med anledning av införandet av en konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket. Anslaget bör därför ökas med 2 500 000 kronor årligen 2023 och 2024. Finansiering sker genom att anslaget 3:1 *Sametinget* minskas med motsvarande belopp.

I budgetpropositionen för 2022 avsattes medel för åren 2023–2027 för åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitikens (GJP) andra pelare och för åtgärder i nationellt

genomförande som kompletterar GJP (prop. 2021/22:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.9.17). Åtgärder för begränsning av massförekomst av översvämningsmyggor tillhör den senare kategorin. I denna proposition fördelas avsatta medel på berörda anslag. Fördelningen innebär att anslaget ökas med 3 000 000 kronor för 2023. För 2024–2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp. Anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel minskas med motsvarande belopp.

Länsstyrelserna har sedan tidigare fått i uppdrag att stödja den regionala och lokala prioriteringsförmågan inom ramen för kommunernas kontinuitetsplanering för dricksvattenproduktion och avloppsrening avseende kemikalier (Fi2021/03908). För att öka kunskapen, förebygga störningar och minska sårbarheten gällande tillgång till vattenreningskemikalier bör anslaget ökas med 11 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Anslaget ökas med 21 000 000 kronor 2023 till följd av genomförandet av EU:s omarbetade dricksvattendirektiv (utg.omr. 23 avsnitt 2.8.2). För 2024–2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Länsstyrelserna bör vidare tillföras medel för att bereda ärenden om havsbaserad vindkraft enligt lagen om Sveriges ekonomiska zon. Anslaget ökas med 15 000 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget ökas med 15 000 000 kronor. Finansiering sker genom att anslaget 1:21 *Kompetenslyft för klimatomställningen* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård minskas med 18 800 000 kronor. Finansieringen är något större än tillskottet på anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.*, eftersom ett standardmässigt avdrag för flytt av medel till anslag som omfattas av pris- och löneomräkningen har tillämpats.

Regeringen föreslår att 3 760 438 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 835 641 000 kronor respektive 3 824 839 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 9.3 Avgiftsfinansierad verksamhet vid länsstyrelserna

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksam-hetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	–	1	1	–	1	–
2511 Expeditions- och ansökningsavgifter	–	36 620	36 220	–	36 220	–
2537 Miljöskyddsavgift	–	185 500	185 725	–	185 725	–
2552 Övriga offentligrättsliga avgifter	–	17 015	17 115	–	17 115	–
2714 Sanktionsavgifter m.m.	–	46 800	46 800	–	46 800	–
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	–	475 657	5 165	–	5 165	–
4136 Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	–	20	22	–	22	–
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Registrering av avgifter för jaktområden	-209	-97	3 088	3 185	-97	-403
Djur och lantbruk (avgift för extra kontroller m.m.)	-31 759	-2 165	11 230	13 449	-2 219	-36 143
Delgivning	888	78	2 525	2 484	41	1 007
Övrig offentligrättslig verksamhet	11 377	-1 053	15 553	16 328	-775	9 549
*Uppdragsverksamhe*t						
Summa uppdragsverksamhet	74 547	-16 876	621 460	627 025	-5 565	52 106

Källa: Länsstyrelserna.

De avgiftsintäkter som disponeras utgörs bl.a. av intäkter från avgifter inom djur- och lantbruksområdet, avgifter för delgivning och registreringsavgifter för jaktområden. Uppdragsverksamheten avser till största delen resurssamordningen med anledning av den länsstyrelsegemensamma it-enhet som är placerad vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län (se tabell 9.3).

10 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

10.1 Mål för demokratipolitiken

Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika (prop. 2017/18:1 utg.omr. 1, bet. 2017/18:KU1, rskr. 2017/18:74).

10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom demokratipolitiken utgår från följande bedömningsgrunder:

- utvecklingen av valdeltagandet i det senaste allmänna valet,
- omfattningen av medborgerligt engagemang i demokratiska processer och intresset för att engagera sig i och påverka samhällets utveckling,
- förtroendet för demokratin i allmänhet och för demokratins institutioner, såsom regeringen, riksdagen och EU:s institutioner, och
- omfattning och konsekvenser av hot, våld och trakasserier mot centrala aktörer i det demokratiska samtalet, t.ex. förtroendevalda, journalister och opinionsbildare.

10.3 Resultatredovisning

10.3.1 Allmänna val

Valdeltagande i de allmänna valen 2022

Den 11 september 2022 genomfördes val till riksdagen, regionfullmäktige och kommunfullmäktige. Valdeltagandet i riksdagsvalet uppgick till 84,2 procent av de röstberättigade, vilket innebär en minskning med 3 procentenheter jämfört med 2018 års val.

2020 års valutredning – säkerhet och tillgänglighet vid val

Regeringen beslutade i mars 2020 att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté för att utreda vissa delar av valsystemet (dir. 2020:30 och dir. 2021:75). Kommittén, som antog namnet 2020 års valutredning (Ju 2020:08), överlämnade i januari 2021 delbetänkandet Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7) och föreslog bl.a. ändringar i vallagen (2005:837) som främst syftade till att minska risken för otillbörlig påverkan på väljare vid röstning. I oktober 2021 beslutade regeringen propositionen Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning (prop. 2021/22:52) med förslag bl.a. om att låta valnämnderna och utlandsmyndigheterna ta över ansvaret från partierna för utläggning av namnvalsedlar på röstmottagningsställena. Riksdagen biföll lagförslagen (bet. 2021/22:KU6, rskr. 2021/22:114). I december 2021 överlämnade kommittén slutbetänkandet Säkerhet och tillgänglighet vid val (SOU 2021:96). Kommittén föreslog där bl.a. ändringar i vallagen som syftar till att stärka säkerheten i arbetet med att genomföra val, tillgängligheten till val för väljargrupper med svårigheter att utnyttja sin rösträtt och förenkla för utlandssvenskar att rösta i val till

riksdagen och Europaparlamentet. Betänkandet har remitterats. Förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om valhemligheten för synskadades personröster (bet. 2015/16:KU14 punkt 4, rskr. 2015/16:205). I tillkännagivandet framhålls att personer med synnedsättning inte kan rösta i vallokalerna utan hjälp och att de tvingas röja sin valhemlighet när de ska personrösta. Utskottet anför att detta förhållande bör ändras så att synnedsatta ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon (bet. 2015/16:KU14 s. 15). I kommitténs uppdrag ingick att överväga och lämna förslag till åtgärder som kan bidra till att personer med synnedsättning ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon. Inom ramen för sitt uppdrag genomförde kommittén ett idé- och prototyparbete avseende hjälpmedel som kan användas vid all röstmottagning. Kommittén har föreslagit att prototyperna vidareutvecklas. Regeringen beslutade den 19 maj 2022 att ge Valmyndigheten i uppdrag att i samarbete med Research Institutes of Sweden AB (RISE) vidareutveckla och färdigställa en eller flera prototyper av hjälpmedel som kan användas av personer med synnedsättning på ett röstmottagningsställe för att hitta och ta rätt valsedel vid valsedelsställ och för att kunna avge en parti- och personröst utan att behöva begära hjälp (Ju2022/00209). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande

I arbetet för ett högt och mer jämlikt valdeltagande i de allmänna valen 2022 har flera åtgärder genomförts. Insatserna har främst riktats till befolkningsgrupper med lägre valdeltagande än övriga röstberättigade i tidigare val, såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning samt boende i områden med socioekonomiska utmaningar. Under 2022 har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) haft i uppdrag att genomföra skolval. Dessa riktar sig till elever i gymnasieskolan och grundskolans årskurs 7–9. Även elever i grund- och gymnasiesärskolan hade möjlighet att delta. Skolvalet ger elever en konkret upplevelse av röstningsförfarandet. MUCF har också haft i uppdrag att, i enlighet med förordningen (2020:26) om statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin, fördela medel till ideella föreningar och stiftelser för åtgärder som syftar till att öka kunskapen om demokratin och stärka individers förutsättningar att delta i demokratin och dess beslutsprocesser. Vidare har under 2022 fördelats särskilda medel till riksdagspartierna för informationsinsatser inför de allmänna valen 2022. Med medlen har partierna getts ökade möjligheter att nå ut till grupper av röstberättigade med lågt deltagande i tidigare allmänna val. Myndigheten för tillgängliga medier har haft i uppdrag att driva webbplatsen ”Alla väljare”– allavaljare.se, med lättläst nyhetsinformation i samband med de allmänna valen 2022. Därtill har Statistiska centralbyrån haft i uppdrag att genomföra en studie om valdeltagandet i de allmänna valen 2022. Merparten av återrapporteringen från myndigheterna kommer att inkomma till Regeringskansliet under våren 2023 och redovisas i budgetpropositionen för 2024.

10.3.2 Stärkta möjligheter till deltagande och delaktighet mellan valen

Befolkningens deltagande och delaktighet i demokratin har följts upp

Av Sveriges vuxna befolkning är 64 procent mycket eller ganska intresserade av politik. Det politiska intresset i Sverige ligger därmed kvar på samma höga nivå som under de sju föregående åren. En större andel män än kvinnor uppger att de är intresserade av politik, 70 jämfört med 57 procent. Intresset för politik är också större i storstäderna än på landsbygden, 70 jämfört med 59 procent. Intresset för politik ökar

med stigande ålder. I åldersgruppen 16–29 år är 50 procent intresserade av politik jämfört med 71 procent i åldersgruppen 65–85 år. Andelen som är intresserade av politik är också större bland personer med hög utbildning jämfört med personer med lägre utbildning och något större bland personer uppväxta i Sverige jämfört med personer uppväxta utanför landet. Detta framgår av den rapport som SOM-institutet vid Göteborgs universitet tagit fram på uppdrag av regeringen och som innehåller uppgifter som samlats in under 2020 (Ku2022/01257). I detta avsnitt kommenteras skillnader mellan könen i de fall där det finns statistiskt säkerställda skillnader.

Enligt rapporten anser vidare 29 procent av den vuxna befolkningen att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut på kommunal nivå och 26 procent på nationell nivå (tabell 10.1). Sju procent av befolkningen anser att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut som fattas på EU-nivå. Andelen som upplever att de kan påverka politiska beslut har ökat på samtliga nivåer sedan slutet av 1990-talet. Andelen som anser att de har möjlighet att påverka politiska beslut är genomgående högre bland personer med hög utbildning jämfört med personer med låg utbildning. När det gäller den nationella nivån och EU-nivån är andelen som anser att de har möjlighet att påverka högre bland personer bosatta i storstäder jämfört med personer bosatta i landsbygd och mindre tätorter. Andelen som ser positivt på sina möjligheter att påverka politiska beslut på EU-nivån är även något högre bland personer uppväxta utanför Sverige än bland personer uppväxta i landet.

Tabell 10.1 Möjligheter att påverka politiska beslut i EU, Sverige och i den egna kommunen, 2000–2021

Andel av befolkningen (procent), som svarar att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut

		2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021
Goda möjligheter påverka beslut i EU	Kvinnor	2	2	3	4	3	5	9	5	7
	Män	3	3	5	5	6	6	9	6	7
	Totalt	2	2	3	5	5	6	9	5	7
Goda möjligheter påverka beslut i Sverige	Kvinnor	7	10	15	20	19	23	24	21	26
	Män	10	14	17	19	22	22	22	22	25
	Totalt	9	12	15	19	21	22	23	22	26
Goda möjligheter påverka beslut i den egna kommunen	Kvinnor	14	16	23	25	24	27	26	25	29
	Män	18	20	23	26	26	27	28	29	29
	Totalt	17	18	23	26	25	27	27	27	29

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2022.

Insatser för att stärka demokratin i samband med att demokratin i Sverige fyllde 100 år

I september 2021 var det 100 år sedan det första riksdagsvalet med allmän och lika rösträtt och valbarhet för både kvinnor och män genomfördes. I anslutning till hundraårsjubileet genomförde regeringen under 2020 och 2021 en nationell satsning: Demokratin 100 år. Satsningen har syftat till att stärka förutsättningarna för att människor i större utsträckning aktivt ska kunna delta i demokratin och till att uppmärksamma det demokratiska styrelseskicket. I satsningen har det ingått uppdrag till statliga myndigheter, medel till organisationer i det civila samhället, en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt ett omfattande utåtriktat arbete i hela landet genom Kommittén Demokratin 100 år (Ku 2018:02). I budgetpropositionen för 2020 tillförde regeringen 25 miljoner kronor 2020 och 25 miljoner kronor 2021 för satsningens genomförande.

Under 2021 hade 13 myndigheter särskilda uppdrag att genomföra demokratistärkande insatser. Barnombudsmannen har utvecklat demokratiperspektivet i sina

informationsmaterial riktade mot barn (Ku2022/00539). Forum för levande historia har tagit fram och spridit pedagogiskt material till skolan (se avsnitt 10.3.3). Kriminalvården har utvecklat och genomfört utbildningsinsatser om demokrati för unga på anstalter och häkten (Ku2022/00263). Länsstyrelsen i Jönköpings län har kartlagt och analyserat regionala utmaningar mot demokratin och sammanställt länsstyrelsernas insatser under demokratijubileet (Ku2022/00608). Myndigheten för stöd till trossamfund har genomfört utbildningar i demokrati och mänskliga rättigheter för trossamfundsledare (Ku2022/00453). Myndigheten för tillgängliga medier har spridit lättläst information om politik och allmänna val (Ku2022/00361). Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har tagit fram och spridit modeller för hur kommuner kan arbeta strategiskt med att stärka ungas deltagande i demokratin (Ku2022/00644). Sametinget har genomfört insatser för att stärka särskilt unga samers intresse och möjligheter att delta aktivt i demokratiska processer (Ku2022/00641). Statens institutionsstyrelse har genomfört insatser i sin verksamhet för att främja deltagandet och delaktigheten bland sina klienter (Ku2022/00668). Statens medieråd har verkat för stärkt samverkan mellan olika aktörer som arbetar för en ökad medie- och informationskunnighet (utg.omr. 17 avsnitt 14.3). Stockholms universitet har genomfört insatser för att stärka gymnasieelevers intresse för och kunskaper om demokrati (Ku2022/00632). Även medieinstitutet Fojo vid Linnéuniversitetet och Totalförsvarets forskningsinstitut har haft uppdrag inom satsningen (se avsnitt 10.3.4). Forum för levande historia har sedan maj 2021 verkat för att samordna arbetet med insatser som genomförts av de olika aktörerna inom demokratisatsningen (Ku2022/00518).

Inför jubileumsåret fick också åtta myndigheter och en stiftelse uppdrag i sina regleringsbrev att uppmärksamma det demokratiska styrelseskicket. Insatser för att uppmärksamma demokratin genomfördes under 2021 av Boverket, Forum för levande historia, Försvarsmakten, Institutet för språk och folkminnen, Jämställdhets-myndigheten, Myndigheten för press, radio och tv, Riksantikvarieämbetet och Svenska Filminstitutet. Myndigheten för delaktighet fick i uppdrag att uppmärksamma hur förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att delta i demokratiska processer förändrats under 1900-talet och fram till i dag.

Som en del av satsningen har även Sveriges Riksidrottsförbund genomfört insatser för att få fler barn och unga att delta aktivt i föreningsdemokratin, och Folkbildningsrådet har stärkt det demokratifrämjande arbetet inom folkbildningen (Ku2022/00542, Ku2022/00413). MUCF har fördelat medel till organisationer i det civila samhället i enlighet med förordningen (2020:26) om statsbidrag för åtgärder som stärker demokratin. Under 2020 och 2021 kom totalt 215 ansökningar in till myndigheten varav 20 organisationer beviljats bidrag (Ku2022/00385).

Inom ramen för demokratisatsningen har även regeringen och SKR ingått en överenskommelse om samverkan för en uthållig demokrati med stärkta förutsättningar för deltagande och delaktighet. SKR har genomfört ett antal demokratistärkande insatser riktade till kommuner och regioner i hela landet. SKR:s insatser inom överenskommelsen ska slutredovisas senast den 31 januari 2023 (Ku2021/02154).

Kommittén Demokratin 100 år har samlat aktörer i hela landet

En central del av demokratisatsningen har varit det arbete som utförts av Kommittén Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati (Ku 2018:02). Kommitténs uppdrag var att samla aktörer på lokal, regional och nationell nivå i aktiviteter och insatser som uppmärksammar demokratin som styrelseskick och som bidrar till att främja, förankra och försvara den för framtiden (dir. 2018:53). Kommittén har genomfört ett omfattande arbete med utåtriktade aktiviteter i olika delar av landet.

Exempelvis har 310 myndigheter, kommuner, regioner, företag och organisationer ställt sig bakom kommitténs Deklaration för en stark demokrati och därmed ingått åtaganden om att själva genomföra demokratistärkande insatser, och kommitténs mobila demokraticenter har besökt 19 av landets län där aktiviteter och programverksamhet anordnats i samverkan med respektive länsstyrelse. Kommittén överlämnade sitt slutbetänkande den 1 juni 2022 och ger i detta bl.a. förslag på hur statliga myndigheters arbete med att förverkliga det demokratipolitiska målet kan stärkas (SOU 2022:28).

Det europeiska medborgarinitiativet för ökat medborgardeltagande

För att öka möjligheten till delaktighet på EU-nivå har EU-medborgare sedan 2012 möjlighet att genom ett s.k. medborgarinitiativ uppmana Europeiska kommissionen att lägga fram lagförslag. Under 2021 registrerades 11 initiativ hos kommissionen.

10.3.3 En mer motståndskraftig demokrati

Förtroendet för demokratin har följts upp

En majoritet, 74 procent, av befolkningen i åldern 16–85 år är ganska eller mycket nöjda med hur demokratin fungerar i Sverige. En något större andel kvinnor än män är nöjda med hur demokratin fungerar, 78 procent jämfört med 70 procent. Andelen som är nöjda med demokratin är lägre bland personer med låg utbildning än bland personer med hög utbildning och andelen nöjda är lägre bland personer bosatta på landsbygden och i mindre tätorter än bland personer bosatta i större tätorter och städer. Detta framgår av den rapport som SOM-institutet vid Göteborgs universitet tagit fram på uppdrag av regeringen och som redovisar uppgifter insamlade under 2021 (Ku2022/01257). I detta avsnitt kommenteras skillnader mellan könen i de fall där det finns statistiskt säkerställda skillnader.

Andelen av befolkningen som har ett mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen uppgår enligt rapporten till 40 procent, vilket innebär att förtroendet ligger kvar på en högre nivå än innan pandemin bröt ut (tabell 10.2). Andelen som har förtroende för riksdagen är större bland högutbildade personer än bland lågutbildade och större bland personer bosatta i storstäder än bland personer bosatta på landsbygden och i mindre tätorter. En något större andel kvinnor än män har förtroende för riksdagen.

Andelen i befolkningen med förtroende för regeringen uppgår till 43 procent och andelen kvinnor med förtroende för regeringen är något högre än andelen män. Även i övrigt liknar skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper det som gäller förtroendet för riksdagen. Andelen i befolkningen som har förtroende för kommunstyrelserna är 26 procent.

En överväldigande majoritet av befolkningen, 95 procent, anser enligt SOM-institutets rapport att det aldrig är rätt att använda våld för att påverka det svenska samhället. Fem procent av befolkningen anser dock att det under vissa omständigheter kan vara rätt att ta till våld i syfte att påverka.

När det gäller synen på hur demokratin fungerar i EU finns en tydligt positiv utveckling över tid. Andelen i befolkningen som är mycket eller ganska nöjda uppgick år 2021 till 60 procent vilket är den största andelen sedan mätningarna inleddes i slutet av 1990-talet. Andelen som är nöjda med hur demokratin i EU fungerar är högre bland kvinnor än bland män, 65 procent jämfört med 57 procent. Andelen i befolkningen som har mycket eller ganska stort förtroende för Europeiska kommissionen respektive Europaparlamentet var under 2021 i båda fallen 27 procent,

vilket är den största andelen sedan mätningarna inleddes. Andelen med förtroende för de europeiska institutionerna är något större bland kvinnor än bland män.

Tabell 10.2 Förtroende för demokratiska institutioner 2000–2021

Andel i befolkningen (procent), 16–85 år, som svarar att de har mycket eller ganska stort förtroende

		2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021
Riksdagen	Kvinnor	25	23	45	33	34	39	33	45	43
	Män	30	23	43	24	31	37	29	39	38
	Totalt	27	23	44	29	32	37	31	43	40
Regeringen	Kvinnor	24	20	50	35	39	40	36	46	46
	Män	30	22	54	28	39	39	31	39	39
	Totalt	27	21	52	32	39	39	34	43	43
Kommunstyrelserna	Kvinnor	19	17	28	23	26	29	21	25	27
	Män	20	17	24	17	24	27	21	23	26
	Totalt	20	17	26	20	24	28	21	24	26
EU-kommissionen	Kvinnor	7	10	23	19	25	27	25	28	29
	Män	8	10	19	14	18	24	21	22	24
	Totalt	8	10	21	17	21	26	23	25	27

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2022.

Forum för levande historias arbete stärker demokratin

Under 2020–2021 hade Forum för levande historia i uppdrag att sprida pedagogiskt material som främjar elevers demokratiska förmågor och kunskaper om demokratin (Ku2021/00842). Myndigheten gavs även den 16 december 2021 i uppdrag att verka för att samordna arbetet med insatser som genomförs av olika aktörer för att främja, förankra och försvara demokratin (se avsnitt 10.3.2).

Hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism, antiziganism, och andra former av rasism

Sverige är under perioden 1 mars 2022–28 februari 2023 ordförande i International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA). En prioritering under ordförandeskapet är att följa upp åtaganden som presenterades på Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism den 13 oktober 2021. Forum för levande historia har genomfört en rad insatser som syftar till att främja hågkomst av Förintelsen samt motverka antisemitism, antiziganism och andra former av rasism, bl.a. inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (utg.omr. 13 avsnitt 4). Myndigheten har vidare samlat in material från överlevande av Förintelsen som ett led i etablerandet av Sveriges museum om Förintelsen (Ku2022/00747) (utg.omr. 17 avsnitt 11). Myndigheten har även stärkt förutsättningarna för hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser (Ku2021/01021, Ku2022/00633). Svenska kommittén mot antisemitism har redovisat bidrag för hågkomstresor under perioden 2018–2022 (Ku2022/01172, Ku2022/01173).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om arbete mot antisemitism (bet. 2017/18:KU32 punkt 1, rskr 2017/18:151). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska fortsätta med insatser som görs för att sprida kunskap om antisemitism och de särskilda föreställningar som är antisemitismens näring. Regeringen ska också kontinuerligt arbeta för att sprida kunskap om förföljelsen mot judar genom historien och fram till våra dagar, och arbetet ska bedrivas på ett sätt som gör att kunskapen når fram till alla delar av den svenska befolkningen. Därutöver ska regeringen utvärdera satsningar på att öka säkerheten vid judiska synagogor och andra

institutioner samt judiska evenemang och mötesplatser. Säkerhetsläget ska kontinuerligt följas upp. Regeringen ska även lägga upp arbetet mot antisemitism och för judisk säkerhet i kontinuerlig dialog med det judiska civilsamhället och dess olika företrädare. Dialogen ska föras på ett sätt som fångar upp olika aspekter och tar hänsyn till att situationen vad gäller antisemitism och hotbilder varierar i olika delar av samhället (bet. 2017/18:KU32 s. 9).

Regeringen har efter riksdagens tillkännagivande genomfört flera åtgärder mot antisemitism bl.a. genom satsningar på utbildning, forskning, säkerhet, rättsväsendet och stärkt lagstiftning. Statens historiska museer har tillförts medel för att inrätta ett nytt museum om Förintelsen och den 16 december 2021 gav regeringen Statens skolverk och Forum för levande historia i uppdrag att tillsammans utveckla ett verktyg för systematiskt arbete med demokratistärkande insatser i syfte att motverka antisemitism och andra former av rasism i bl.a. skolväsendet och folkbildningen.

Forum för levande historia har förutom vad som angetts ovan genomfört utbildningsinsatser riktade till offentliganställda i andra verksamheter än skolan samt genomfört en särskild satsning för lärare inom Statens institutionsstyrelses (SiS) skolor.

I oktober 2021 gav regeringen en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att ta ställning till om det bör införas ett särskilt straffansvar för offentligt urskuldande, förnekande eller flagrant förringande av Förintelsen och vissa andra brott (dir. 2021:87). Uppdraget ska redovisas senast den 20 april 2023.

Regeringen beslutade den 30 juni 2022 vidare om ett särskilt åtgärdsprogram för arbetet mot antisemitism (A2021/02215). Åtgärdsprogrammet har tagits fram med utgångspunkt i den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott och i dialog med civilsamhället.

Vidare tillsatte regeringen den 16 juni 2022 en utredning som ska lämna förslag till en nationell strategi för stärkande av judiskt liv i Sverige (dir. 2022:78). Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2023.

För att stärka säkerheten vid judiska synagogor och andra institutioner samt judiska evenemang och mötesplatser har statsbidraget för säkerhetshöjande åtgärder till trossamfund och organisationer inom det civila samhället tillförts ytterligare medel till följd av riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2022 (utg.omr. 17 avsnitt 12.4 och 12.5). Frågor om antisemitism och judisk säkerhet har tagits upp i samband med de regelbundna samråd som genomförs med judiska organisationer efter inbjudan från regeringen.

Regeringen gav den 1 september 2022 Statskontoret i uppdrag att göra en översyn av statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället (Ku2022/01426). Uppdraget ska redovisas senast den 26 maj 2023.

Regeringen avser att fortsätta arbetet mot antisemitism men anser mot bakgrund av genomförda åtgärder att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Demokratisk medvetenhet bland EU:s medborgare har främjats

Sedan 2021 finns EU-programmet Citizens, Equality, Rights and Values (CERV) som bl.a. har till syfte att främja demokratisk delaktighet bland EU:s medborgare. Programmet ligger i linje med det svenska demokratipolitiska målet om en levande demokrati som är uthållig. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) är svensk kontaktpunkt för programmet.

10.3.4 Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat

De insatser regeringen gör för att förebygga och hantera hot och hat i det offentliga samtalet etablerades genom handlingsplanen Till det fria ordets försvar (Ku2017/02388). Åtgärderna avser ökad kunskap, stöd till dem som utsätts samt ett stärkt rättsväsende.

Hot och hat mot förtroendevalda

Brottsförebyggande rådet (Brå) har sedan 2012 genomfört Politikernas trygghetsundersökning (PTU) vartannat år. I den senaste undersökningen, som avser mellanvalsåret 2020, uppger ungefär var fjärde förtroendevald (26 procent) att de blev utsatta för någon form av hot och trakasserier, eller våld, skadegörelse och stöld (Ku2020/02202). Resultatet visar en minskning av utsattheten jämfört med tidigare undersökning för mellanvalsåret 2016 (då motsvarande siffra var 27,6 procent) samt för valåren 2014 och 2018 (då 29,9 respektive 32,6 procent uppgav utsatthet). Den vanligaste konsekvensen av utsattheten är att politiker undviker att engagera sig eller uttala sig i en specifik fråga, vilket uppgavs av 17 procent av de förtroendevalda 2020. Kvinnor uppger i högre utsträckning än män att de påverkades av utsatthet eller oro för att utsättas, 31 procent jämfört med 23 procent för män. Benägenheten att polisanmäla är fortsatt relativt låg, runt 16 procent av händelserna som inträffade under 2020 polisanmäldes.

Regeringen har sedan 2016 beviljat SKR medel för att stödja och utveckla kommuners och regioners systematiska arbete med att förebygga och hantera hot och hat mot förtroendevalda inklusive utifrån ett könsperspektiv. Under 2021 fokuserade SKR på det systematiska förebyggande arbetet (Ku2022/00605). Hälften av landets kommuner och regioner bedriver nu ett förbyggande arbete och mer än hälften har beslutat om ett system för att ge stöd när någon utsätts. Nästan 80 procent av landets kommuner och regioner genomför utbildningar för förtroendevalda.

Fördjupad kunskap om hot mot journalister

En studie från 2021 framtagen av Lunds universitet och Högskolan i Halmstad om hot och hat mot journalister visar att 70 procent av de drygt 3 000 svarande uppgav att de utsatts för brottet förolämpning under de senaste tre åren medan 23 procent uppgav att de utsatts för olaga hot. Studien visar att en större andel kvinnor än män har utsatts för brotten ofredande och ofredande av sexuell karaktär. Det framkommer också att en större andel av journalisterna med utländsk bakgrund utsatts för hot- och hatrelaterade brott.

Linnéuniversitetet har via Medieinstitutet Fojo sedan 2017 haft i uppdrag att stärka det förebyggande arbetet mot hat och hot mot journalister, särskilt fokus har legat på att nå mindre redaktioner och frilansare. Under 2021 höll Fojo workshoppar, föreläsningar och utbildningar, både inom ramen för journalistutbildningar och för utredare av demokrati- och hatbrott på polisutbildningen. Fojo tillhandahåller även en digital kunskapsbank med kunskap och verktyg för journalister och mediechefer och har arrangerat tillfällen för erfarenhets- och kunskapsutbyte samt tillhandahållit stöd och råd för utsatta journalister och redaktionsledare (Ku2022/00652).

Stärkt kunskap och information till utsatta grupper

Brottsoffermyndigheten hade 2017–2019 i uppdrag att ta fram utbildnings- och informationsmaterial för att stödja deltagare i det demokratiska samtalet som utsätts för eller riskerar att utsättas för hot och hat. På webbplatsen tystnainte.se erbjuder myndigheten bl.a. information om vad som är brottsligt, hur man gör en polisanmälan

och vilket stöd som finns att få. Brottsoffermyndigheten gavs under 2021 i uppdrag (Ju2021/03329) att genomföra en informationsinsats mot näthat med utgångspunkt från tidigare redovisat uppdrag om näthat (utg.omr. 13 avsnitt 1.3.1). Insatsen riktade sig till personer som utsätts för näthat på grund av rasism, könsrelaterat hat, sexism och liknande former av fientlighet.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har haft i uppdrag (Ku2022/00553) att kartlägga och analysera våldsbejakande extremistisk propaganda som sprids via internet och sociala medier i digitala miljöer (utg.omr. 4 avsnitt 2). FOI har också haft i uppdrag att kartlägga hat och hot mot kvinnor i digitala miljöer (utg.omr. 13 avsnitt 1.3.1).

Ökad kunskap om utsatthet bland företrädare för det civila samhället

MUCF fick under 2021 i uppdrag att göra en kartläggning av hot och hat som riktas mot organisationer och företrädare för organisationer i det civila samhället. Uppdraget som slutredovisades den 31 mars 2022 visade att ungefär 1 av 10 organisationer det senaste året utsatts för hot, hat och trakasserier. Den visar också att 1 av 4 företrädare uppger att de utsatts på grund av sin roll. Organisationer som företräder jämställdhet, hbtqi och våldsutsatta kvinnor uppger att de i högre utsträckning än andra utsätts.

Kammarkollegiet har fördelat medel enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället (utg.omr. 17 avsnitt 12).

Insatser på det rättsliga området för att värna det demokratiska samtalet

Polismyndigheten hade under 2021 i uppdrag att fortsätt utveckla och förbättra arbetet med att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin. I polisregionerna Stockholm, Syd och Väst finns särskilda specialistgrupper mot demokrati- och hatbrott, med huvuduppdrag att arbeta heltid mot brottsutredning, brottsförebyggande och förtroendeskapande arbete samt kompetenshöjande verksamhet. Vid de övriga polisregionerna finns särskilt utpekade utredare och även särskilt utpekade förundersökningsledare.

En särskild utredare har haft i uppdrag att bl.a. ta ställning till om det finns behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd mot brott som riktar sig mot någon som utövar sin yttrandefrihet, särskilt inom ramen för yrkesmässigt bedriven nyhetsförmedling eller annan journalistisk verksamhet. Utredningen överlämnade i februari 2022 betänkandet En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner (SOU 2022:2). I betänkandet föreslås bl.a. att det ska införas en ny straffskärpningsgrund som innebär att det vid bedömningen av straffvärdet för en gärning ska ses som försvårande att den brottsliga gärningen begåtts mot en person på grund av att han eller hon eller någon närstående yrkesmässigt bedrivit nyhetsförmedling eller annan journalistik. Betänkandet har remitterats och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Andelen röstande minskade i riksdagsvalet 2022 jämfört med 2018 års val. Samtidigt finns fortfarande stora skillnader mellan olika valdistrikt. Regeringen bedömer att de insatser som har genomförts för ett högt och mer jämlikt valdeltagande har aktualiserat valens och rösträttens betydelse vilket bör ha bidragit till en vilja hos olika grupper av röstberättigade att rösta i 2022 års allmänna val.

Även om flera av insatserna i den nationella satsningen Demokratin 100 år har behövt anpassas till nya förutsättningar med anledning av pandemin har den i stort sett genomförts enligt planerna. Sammantaget bedömer regeringen att satsningen har ökat kunskapen om demokratin i befolkningen och bidragit till att främja människors förutsättningar att delta och vara delaktiga i demokratiska processer. Inte minst viktiga har de insatser varit som riktar sig till unga i olika livssituationer och på olika arenor. Kommittén Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati har haft en viktig roll i satsningen och lyckats väl både när det gäller att öka kännedomen om demokratins hundraårsjubileum, få till stånd aktiviteter i hela landet och att stärka och stimulera det demokratifrämjande arbetet bland olika aktörer.

Forum för levande historia har under pandemin utvecklat den digitala verksamheten genom bl.a. webbinarier och digitala fortbildningsinsatser. Även utbildningsverksamhet som rör hågkomstresor till Förintelsens minnesplatser har kunnat bedrivas trots stor påverkan av reserestriktionerna under 2021. Vidare har Forum för levande historias framtida inriktning utretts (Ku 2021:A). I utredningens promemoria (Ku2022/00436) framhålls att myndigheten fyller en viktig funktion avseende sitt demokratifrämjande arbete med utgångspunkt i lärdomar från Förintelsen. Utredningen har i enlighet med sitt uppdrag föreslagit förändringar av myndighetens uppgifter (utg.omr. 17 avsnitt 11.7.4).

Regeringen bedömer att de uppdrag och insatser som genomförs med utgångspunkt i handlingsplanen Till det fria ordets försvar bidrar till ökad kunskap om hur hot, hat och trakasserier riktade mot förtroendevalda, journalister och andra personer som för fram åsikter i det demokratiska samtalet ser ut och vilken typ av konsekvenser de får. Regeringen bedömer även att insatserna bidrar till att de som utsätts får stöd och att kännedomen om att utsatthet förekommer ökar. Det är fortfarande en alltför stor andel centrala aktörer i det demokratiska samtalet som utsätts för hot och hat och det behövs därför fortsatt kunskapshöjande, stödjande och förebyggande åtgärder, även ur ett jämställdhetsperspektiv.

10.5 Politikens inriktning

10.5.1 Förstärkning av Valmyndigheten

Valmyndigheten har det centrala ansvaret för genomförandet av val och landsomfattande folkomröstningar och ska i övrigt fullgöra de uppgifter som myndigheten har enligt lag eller förordning. I syfte att stärka bemanningen och ge myndigheten bättre förutsättningar att genomföra sitt uppdrag föreslår regeringen ökade medel till Valmyndigheten.

10.5.2 Förstärkning av Justitiekanslern

Justitiekanslern har bl.a. i uppdrag att utöva tillsyn över andra myndigheter och deras ärendehantering och att företräda staten i vissa rättegångar. Ett ökat ärendeinflöde och en ökad komplexitet i ärendena har inneburit utmaningar för Justitiekanslern. I syfte att ge myndigheten förutsättningar att kunna genomföra sitt uppdrag med bibehållen kvalitet och utveckla verksamheten föreslår regeringen ökade medel till Justitiekanslern.

10.5.3 Förstärkning av Integritetsskyddsmyndigheten

Digitalisering ger förutsättningar att förbättra och effektivisera arbetet med dagens samhällsutmaningar. För att kunna omhänderta digitaliseringens möjligheter på bästa sätt, och motverka hinder i den digitala omställningen, måste integritetsskyddet samtidigt värnas. Integritetsskyddsmyndighetens förutsättningar att värna skyddet av

grundläggande fri- och rättigheter i samband med behandling av personuppgifter behöver stärkas. Regeringen föreslår därför ökade medel till Integritetsskyddsmyndigheten.

Behovet av kamerabevakning har ökat. Samtidigt som kamerabevakning är viktigt för brottsbekämpningen behövs en fungerande tillsynsverksamhet. För att Integritetsskyddsmyndigheten ska kunna stärka tillsynen och samtidigt ha en fullgod förmåga att besluta om tillstånd för kamerabevakning föreslår regeringen ökade medel till myndigheten.

10.6 Mål för mänskliga rättigheter

Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62). Målet är sektorsövergripande och ska genomsyra all politik.

10.7 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av utvecklingen och redovisningen av resultat av arbetet med att uppnå målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter görs utifrån strukturen i strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) enligt nedan:

– ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna,
– ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet, och
– ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet.

Resultatet redovisas utifrån bedömning av

– synpunkter och rekommendationer som Sverige får i internationella granskningar,
– uppdragsredovisningar och utredningsbetänkanden, och
– andra rapporter och initiativ.

Dessa utgör viktiga underlag i arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

10.8 Resultatredovisning

Resultaten redovisas med utgångspunkt i beslutade propositioner, kommittédirektiv, uppdrag och andra insatser. Redovisning sker också i förhållande till de 15 miljoner kronor som 2021 fanns på anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för insatser för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Resultaten redovisas ibland kortfattat med en hänvisning till ett annat politikområde för närmare detaljer.

10.8.1 Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan

Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan är inte juridiskt bindande men ger en vägledning i arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

I oktober 2021 lämnade Sverige in den kombinerade sjätte och sjunde rapporten till FN:s kommitté för barnets rättigheter angående efterlevnaden av konventionen om barnets rättigheter (utg.omr. 9 avsnitt 7). I november 2021 lämnade Sverige in den sjunde rapporten till FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter angående internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Rapporterna är ett svar på de frågor granskningskommittéerna har ställt till Sverige.

I oktober 2021 deltog Sverige i en dialog med FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor om hur Sverige efterlever konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Kommittén rekommenderade bl.a. att Jämställdhetsmyndigheten tilldelas tillräckliga resurser för att effektivt kunna genomföra sitt uppdrag och att genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor stärks (utg.omr. 13 avsnitt 5).

I november 2021 deltog Sverige i en dialog med FN:s kommitté mot tortyr (CAT), som en uppföljning av den rapport Sverige lämnat till kommittén i november 2018. Kommittén lämnade i december synpunkter och rekommendationer till Sverige bl.a. gällande avsaknaden av ett särskilt tortyrbrott, användningen av restriktioner i häkte och avsaknaden av statistik på flera områden som kommittén granskar.

Europarådets kommitté mot tortyr (CPT) besökte Sverige den 18–29 januari 2021 för att undersöka hur frihetsberövade personer behandlas. Besöket resulterade i en rapport som publicerades i september 2021. Kommittén riktade bl.a. kritik mot Sverige vad gäller användning av restriktioner för häktade och tillgången till sjukvård för frihetsberövade. Sverige lämnade en svarsrapport till CPT i februari 2022.

I augusti 2022 lämnade regeringen en översiktlig halvtidsrapport inom ramen för den tredje cykeln av FN:s Universal Periodic Review angående vilka insatser som vidtagits inom de områden som Sverige fick flest rekommendationer om i granskningen 2020. Det rörde bl.a. inrättandet av ett nationellt institut för mänskliga rättigheter, insatser mot diskriminering, rasism, hatbrott och mäns våld mot kvinnor samt för jämställdhet och rättigheter för urfolk och nationella minoriteter.

Som del av 2022 års rapportering om tillämpningen av ratificerade ILO-konventioner har Sverige ombetts att i sin rapportering svara på expertkommitténs (Committee of Experts on the Application of Conventions and Recommendations) kommentarer avseende konvention (nr 87) angående föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten och konvention (nr 98) angående tillämpningen av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten. I augusti 2021 lämnade Sverige sin första rapport gällande ILO:s konvention (nr 189) om anständiga arbetsvillkor för hushållsarbetare.

10.8.2 Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

Stärkt rättsligt skydd

Den 1 augusti 2022 infördes en bestämmelse i skadeståndslagen som innebär att staten eller en kommun ska ersätta både ekonomisk och icke-ekonomisk skada som har uppkommit till följd av att den enskildes grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap.

regeringsformen har överträtts. Sådant skadestånd ska enligt bestämmelsen betalas endast i den utsträckning som det är nödvändigt för att gottgöra överträdelsen. Bestämmelsen bedöms främja skyddet för fri- och rättigheterna i regeringsformen, som därigenom lyfts fram i rättstillämpningen och framträder tydligare i relation till Europakonventionen.

Sverige har under lång tid fått återkommande internationell och nationell kritik för sin häktnings- och restriktionsanvändning. Kriminalvården påbörjade under 2021 en kartläggning för att hitta sätt att öka andelen intagna som får två timmar eller mer i isoleringsbrytande insatser, t.ex. genom vistelse med andra intagna, kontakter med anhöriga, personalledda aktiviteter eller besök av frivilligorganisationer. En ny lagstiftning trädde i kraft 1 juli 2021 som innebär att den som är under 18 år och som är häktad eller anhållen och intagen i häkte har rätt att vistas med personal eller någon annan minst fyra timmar varje dag (prop. 2019/20:129, bet. 2020/21:JuU43, rskr. 2020/21:244).

Den 28 april 2022 beslutades kommittédirektiven Barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (dir. 2022:35). I uppdraget ingår bl.a. att ta ställning till om Sverige bör ratificera det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om en individuell klagomålsmekanism och analysera konsekvenserna av en eventuell ratificering (utg.omr. 9 avsnitt 7).

Genomförandet av barnkonventionen och det sedan 2017 pågående kunskapslyftet för barnets rättigheter har fortsatt. Målet är att utveckla den praktiska tillämpningen av barnkonventionen hos de offentliga aktörerna (utg.omr. 9 avsnitt 7).

Stärkt institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

Den 1 januari 2022 startade Institutet för mänskliga rättigheter sin verksamhet. Myndigheten är belägen i Lund. Institutet ska bl.a. följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Institutet ska även fullgöra de uppgifter som en oberoende nationell mekanism har enligt artikel 33.2 i FN:s konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Institutet lämnade en rapport den 1 april 2022 som beskriver institutets verksamhet de första månaderna (A2022/00555). Institutet befinner sig i en uppbyggnadsfas med fokus på att skapa långsiktiga och hållbara förutsättningar för fullgörande av verksamhetens kärnuppgifter. I mars 2022 beslutades propositionen En skyldighet att lämna uppgifter till Institutet för mänskliga rättigheter (prop. 2021/22:164). I propositionen föreslås att statliga förvaltningsmyndigheter, kommuner och regioner på begäran av Institutet för mänskliga rättigheter ska lämna uppgifter om vilka insatser som har vidtagits i den egna verksamheten för att säkerställa de mänskliga rättigheterna. Lagändringen trädde i kraft den 1 september 2022. Genom riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 1, bet. 2021/22:KU1, rskr. 2021/22:68; prop. 2021/22:1 utg.omr. 25, bet. 2021/22:FiU3, rskr. 2021/22:120) kompenseras kommuner och regioner med 2,5 miljoner kronor för uppgiftslämning till institutet.

Den 3 november 2021 beslutades att inrätta en sanningskommission som ska kartlägga och granska den politik som förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv och dess konsekvenser för det samiska folket (dir. 2021:103). Vidare trädde lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket i kraft den 1 mars 2022. Inom ramen för minoritetspolitiken beslutades i april 2022 ett handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken (Ku2022/00886). Regeringen har även beslutat om statsbidrag till kommuner för att genomföra insatser för romsk inkludering (Ku2022/00784) och att en utbildning för brobyggare med romsk språk- och kulturkompetens ska tas fram (Ku2022/00786).

Rådsslutsatser om rasism och antisemitism och tydliggörande av mandat för Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter

Rådet för rättsliga och inrikes frågor antog i mars 2022 rådsslutsatser om kampen mot rasism och antisemitism. I slutsatserna konstateras det att antalet rasistiska och antisemitiska incidenter har ökat i EU:s medlemsstater under senare tid. Medlemsstaterna uppmanas att vidta ett antal insatser på området, bl.a. för ökad kunskap, ett starkare rättsväsende, bättre skydd för individer och ett utvecklat uppföljningsarbete.

I april 2022 antog rådet förordningen om ändring av förordning (EG) nr 168/2007 om inrättande av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter. Syftet med ändringen är att tydliggöra byråns mandat och förbättra dess funktionssätt genom mer effektiva arbetssätt.

10.8.3 Ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Nedan redovisas insatser för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå som finansieras från anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* samt insatser inom andra politikområden som rör mänskliga rättigheter.

Insatser för att höja kunskapen om mänskliga rättigheter

Uppsala universitet har fortsatt med uppdragsutbildningarna för statligt anställda om mänskliga rättigheter (Ku2017/00254, Ku2017/00961, Ku2021/02357). Sedan juni 2021 har Uppsala universitet även i uppdrag att vända sig till berörd personal i kommuner och regioner med utbildningsinsatserna (Ku2021/01552 [delvis], Ku2021/01558). Sammanlagt har nästan 12 300 deltagare från 117 statliga myndigheter genomfört den webbaserade introduktionsutbildningen. Under 2021 genomfördes grundutbildningen vid fyra tillfällen samt 22 verksamhetsanpassade utbildningsinsatser. Det senare är en minskning från föregående år då 26 verksamhetsanpassade utbildningsinsatser genomfördes. Sammanlagt har drygt 1 250 anställda från statliga myndigheter, kommuner och regioner nåtts av utbildningsinsatserna. Av deltagarna på den webbaserade introduktionsutbildningen uppskattar 82 procent att de fått ny kunskap (A2022/00385).

Folkbildningsrådet fortsatte under 2021 utbildningsinsatsen om mänskliga rättigheter inom folkbildningen (Ku2017/01154, Ku2020/02567 [delvis]). Teman för projekten var bl.a. stärkt kompetens om mänskliga rättigheter och samtliga projekt redovisar ökade kunskaper om mänskliga rättigheter (A2022/00351).

Inom ramen för arbetet med den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (skr. 2016/17:29) har Forum för levande historia genomfört utbildningsinsatser om rasism i historien och i dag. Enligt myndighetens redovisning (A2022/00620) har insatserna motsvarat deltagarnas förväntningar och behov samtidigt som det konstateras att personer på chefs- eller ledningsnivå behöver ta del av insatserna i högre utsträckning (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Integrering av mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Länsstyrelsen i Dalarna fortsatte sitt uppdrag att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter (Ku2017/00707, Ku2017/00255, Ku2021/02357). Länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter har under 2021 haft fokus på dialoger, samråd och sammanställning av lägesbilder. Arbetet har bidragit till kunskaper om hur länsstyrelserna kan stärka sina förmågor och

implementeringssystem för integrering av mänskliga rättigheter i den ordinarie verksamheten över tid (A2022/00368).

Sedan 2017 finns en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om att stärka arbetet med mänskliga rättigheter (Ku2017/00256, Ku2017/01466). SKR har fortsatt arbetet för ökad kunskap om mänskliga rättigheter hos förtroendevalda och anställda i kommuner och regioner och för ökad integrering av mänskliga rättigheter i ordinarie processer (Ku2017/00256, Ku2017/01466, Ku2019/02002 [delvis], Ku2021/02357). SKR har bl.a. tillsammans med Uppsala universitet fortsatt att förvalta den webbaserade introduktionsutbildningen och har inom ramen för den digitala konferensserien Demokratin 100 år haft inslag kring arbete med mänskliga rättigheter i styrning och ledning. SKR har även fortsatt bedriva ett utvecklingsarbete kring lokala överenskommelser inom demokrati, delaktighet, rättigheter och skyldigheter (A2021/01644).

Inom ramen för det nationella arbetet Demokratin 100 år har ett 20-tal myndigheter under 2020 och 2021 genomfört insatser för att stärka demokratin. Flera av insatserna har genomförts med ett tydligt rättighetsperspektiv (se avsnitt 10.3.2).

I april 2022 fick Forum för levande historia i uppdrag att ta fram och sprida ett metodmaterial om arbete mot rasism för att kvalitetssäkra offentliga verksamheters bemötande av allmänheten (utg.omr. 13 avsnitt 4).

En strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031 har beslutats (utg.omr. 9 avsnitt 5).

Folkhälsomyndighetens uppdrag att stödja, samordna och följa upp arbetet för att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter utgör ett led i att tillgodose behovet av samordning, uppföljning och stöd i de hbtqi-strategiska myndigheternas arbete med att integrera ett hbtqi-perspektiv i sin verksamhet (utg.omr. 13 avsnitt 4).

10.8.4 Ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet

Dialog med och bidrag till det civila samhället angående konventionsefterlevnad

Inför rapportering till och dialogmöten med internationella granskningsorgan hålls regelmässigt sakråd med civilsamhällesorganisationer. Under 2021 hölls bl.a. sakråd inför överlämnande av rapporten till FN:s kommitté för barnets rättigheter om efterlevnaden av konventionen om barnets rättigheter, inför dialogen med FN:s kommitté mot tortyr angående konventionen om tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling samt inför dialogen med FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor angående konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. I sakråden tas bl.a. de synpunkter och rekommendationer upp som Sverige fått från internationella granskningsorgan och de insatser som vidtagits med anledning av dessa.

Under 2021 genomfördes samråd med samtliga nationella minoriteter. Samråd genomfördes även avseende handlingsprogrammet för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken samt inför beslut om kommittédirektiv om att lämna förslag till en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige (se avsnitt 11.3.4).

I 2022 års högnivåmöte i Commission on the Status of Women (CSW66), även kallat FN:s kvinnokommission, ingick företrädare från 15 civilsamhällesorganisationer i den svenska delegationen.

Dialog förs och har förts kontinuerligt med Barnrättsdelegationen, i vilken civilsamhällesorganisationer som arbetar med barnets rättigheter, både nationellt och internationellt, ingår (utg.omr. 9 avsnitt 7).

Uppföljning av insatser inom ramen för hållbart företagande, företag och mänskliga rättigheter

Genomförandet av plattformen för internationellt hållbart företagande har fortsatt, bl.a. genom möten med representanter för näringslivsorganisationer, företag och civilsamhället liksom svenska ambassader. Samtalen har haft fokus på företagande och mänskliga rättigheter, inklusive Europeiska kommissionens förslag till direktiv om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet som fokuserar på mänskliga rättigheter och miljö i globala värdekedjor. Under 2021 genomfördes en uppföljning av de insatser som identifierats i plattformen. Resultatet visade att 121 av de 168 insatserna (72 procent) har genomförts. Bland annat har Business Sweden lanserat ett internationellt samverkansinitiativ för grön omställning, en hållbarhetsmodul i det nyutvecklade digitala exportstödsverktyget och en digital visselblåsarfunktion. Tillväxtverket har fått ett uppdrag att öka samverkan och erfarenhetsutbyte inom och mellan regioner inom hållbar affärsutveckling i små och medelstora företag med koppling till bl.a. cirkulär ekonomi.

10.9 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

En viktig del i arbetet med strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) var inrättandet av Institutet för mänskliga rättigheter i januari 2022. Institutet kommer att spela en viktig roll i det fortsatta systematiska arbetet med mänskliga rättigheter bl.a. genom att institutet utifrån ett helhetsperspektiv kan följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas.

Insatser som har vidtagits inom ramen för strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter bedöms bidra till att uppfylla målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter bl.a. genom ökade kunskaper om mänskliga rättigheter och fortsatt integrering av ett rättighetsbaserat arbetssätt inom offentlig verksamhet. Även insatser som har gjorts inom andra politikområden, t.ex. barnrättspolitiken, jämställdhetspolitiken, funktionshinderspolitiken och politiken mot diskriminering bedöms bidra till måluppfyllelsen, t.ex. genom fortsatt kunskapslyft för barnets rättigheter och strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031. Flera av dessa insatser har tillkommit som svar på den kritik som Sverige har fått i internationella granskningar. Insatserna bedöms bl.a. ha resulterat i en ökad kunskap och kompetens om mänskliga rättigheter och bidragit till ett mer samordnat och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter på regional och lokal nivå bl.a. genom ett rättighetsbaserat arbetssätt.

Samtidigt visar olika rapporter och granskningar från både internationella och nationella granskningsorgan att det krävs kontinuerligt arbete för att nå målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Det gäller bl.a. att säkerställa att lagstiftning och andra insatser är förenliga med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. De rapporter som tas fram inom ramen för insatser för att dels höja kunskapen om mänskliga rättigheter, dels integrera mänskliga rättigheter i den offentliga verksamheten pekar på kontinuerligt behov av kompetenshöjande insatser om de mänskliga rättigheterna hos anställda i staten, kommuner och regioner.

10.10 Politikens inriktning

I syfte att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62) behöver det systematiska, strukturerade och långsiktiga arbetet på nationell nivå fortsätta. Institutet för mänskliga rättigheter kommer att spela en central roll i arbetet genom att utifrån ett helhetsperspektiv följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Arbetet, med utgångspunkt i den nationella strategin (skr. 2016/17:29), omfattar olika insatser och genomsyrar olika politikområden. Åtgärderna ska bl.a. bidra till att svensk lagstiftning utformas i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Regeringen kommer under året att strategiskt främja grundläggande rättigheter inom EU-samarbetet. Insatserna innebär vidare ett samordnat och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet och kunskapshöjande insatser riktade mot statligt och kommunalt anställda. Respekten för de mänskliga rättigheterna är även fortsatt en del av en aktiv politik för hållbart företagande.

En oroande utveckling globalt i fråga om respekten för mänskliga rättigheter har ytterligare aktualiserat behovet av robusta strukturer för att skydda de mänskliga rättigheterna.

10.11 Budgetförslag

10.11.1 6:1 Allmänna val och demokrati

Tabell 10.3 Anslagsutveckling 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

2021	Utfall	110 389	Anslagssparande	11 952
2022	Anslag	705 140[1]	Utgiftsprognos	698 356
2023	**Förslag**	**149 840**		
2024	Beräknat	154 640		
2025	Beräknat	98 640		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för val, åtgärder för att främja, förankra och försvara demokratin samt åtgärder för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Anslaget får användas för administrationskostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**705 140**	**705 140**	**705 140**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-555 300	-550 500	-606 500
varav BP23	*31 300*	*14 000*	*4 800*
– Genomförande av val och förberedelser inför EP-valet 2024	*16 500*		
– IT-systemet för valadministration	*14 800*	*14 000*	*4 800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**149 840**	**154 640**	**98 640**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 16 500 000 kronor för 2023 för kostnader för förberedelser inför Europaparlamentsvalet 2024. Vidare ökas anslaget med 14 800 000 kronor för 2023 och beräknas öka med 14 000 000 kronor för 2024 och 4 000 000 kronor för 2025 för att finansiera fortsatt utveckling av det nya valdatasystemet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 586 600 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tillfälliga medel för bl.a. genomförande av allmänna val 2022 löper ut.

Regeringen föreslår att 149 840 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 154 640 000 kronor respektive 98 640 000 kronor.

10.11.2 6:2 Justitiekanslern

Tabell 10.5 Anslagsutveckling 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

2021	Utfall	56 627	Anslagssparande	22 561
2022	Anslag	55 726[1]	Utgiftsprognos	77 268
2023	**Förslag**	**80 863**		
2024	Beräknat	82 879[2]		
2025	Beräknat	84 580[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 80 863 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 80 863 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Justitiekanslerns förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**55 726**	**55 726**	**55 726**
Pris- och löneomräkning[2]	1 137	2 555	3 751
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	24 000	24 598	25 103
varav BP23[3]	*24 000*	*24 000*	*24 000*
– Tvistkostnader	*23 000*	*23 000*	*23 000*
– Förstärkning	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**80 863**	**82 879**	**84 580**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka Justitiekanslerns kapacitet att möta det ökade ärendeinflödet och säkerställa att Justitiekanslern kan utföra sitt uppdrag med bibehållen kvalitet föreslår regeringen att anslaget ökas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Justitiekanslern har i uppdrag att bevaka statens rätt med anledning av en underrättelse om tvist i enlighet med Sveriges bilaterala investeringsskyddsavtal med Kina (I2021/00036). För att finansiera kostnader i samband med uppdraget ökas anslaget med 23 000 000 kronor för 2023. För 2024–2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Finansiering sker genom att anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* inom utgiftsområde 22 Kommunikationer minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 80 863 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Justitiekanslern* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 82 879 000 kronor respektive 84 580 000 kronor.

10.11.3 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tabell 10.7 Anslagsutveckling 6:3 Integritetsskyddsmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	118 644	Anslagssparande	5 306
2022	Anslag	124 792[1]	Utgiftsprognos	130 730
2023	**Förslag**	**172 794**		
2024	Beräknat	181 071[2]		
2025	Beräknat	183 151[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 176 897 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 175 483 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Integritetsskyddsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.8 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 6:3 Integritetsskydds-myndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**124 792**	**124 792**	**124 792**
Pris- och löneomräkning[2]	1 202	4 175	6 707
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	46 800	52 104	51 652
varav BP23[3]	*42 800*	*47 000*	*47 000*
– Förstärkning för nya och utökade arbetsuppgifter	*42 800*	*47 000*	*47 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**172 794**	**181 071**	**183 151**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka Integritetsskyddsmyndighetens förutsättningar att värna skyddet av grundläggande fri- och rättigheter i samband med behandling av personuppgifter samt för att säkerställa genomförandet av myndighetens uppgifter att besluta om tillstånd för, och utöva tillsyn över, kamerabevakning ökas anslaget med 42 800 000 kronor för 2023 och med 47 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 172 794 000 kronor anvisas under anslaget 6:3 *Integritetsskydds-myndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 181 071 000 kronor respektive 183 151 000 kronor.

10.11.4 6:4 Valmyndigheten

Tabell 10.9 Anslagsutveckling 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	19 613	Anslagssparande	1 730
2022	Anslag	37 000[1]	Utgiftsprognos	37 260
2023	**Förslag**	**60 164**		
2024	Beräknat	60 815[2]		
2025	Beräknat	61 532[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 60 164 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 60 164 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Valmyndighetens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**27 000**	**27 000**	**27 000**
Pris- och löneomräkning[2]	164	458	782
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	33 000	33 357	33 750
varav BP23[3]	*33 000*	*33 000*	*33 000*
– Tillskott för stärkt bemanning	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– IT-system, förvaltning, utveckling, säkerhetsarbete och kommunikation	*23 000*	*23 000*	*23 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**60 164**	**60 815**	**61 532**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för att möjliggöra för Valmyndigheten att stärka sin bemanning. Vidare ökas anslaget med 23 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för Valmyndighetens kostnader för valdatasystemet.

Regeringen föreslår att 60 164 000 kronor anvisas under anslaget 6:4 *Valmyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 60 815 000 kronor respektive 61 532 000 kronor.

10.11.5 6:5 Stöd till politiska partier

Tabell 10.11 Anslagsutveckling 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

2021	Utfall	167 955	Anslagssparande	1 245
2022	Anslag	169 200[1]	Utgiftsprognos	169 200
2023	**Förslag**	**169 200**		
2024	Beräknat	169 200		
2025	Beräknat	169 200		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till politiska partier. Enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier lämnas stöd till politiskt parti som deltagit i val till riksdagen dels som ett partistöd, dels som ett kanslistöd för ett år i taget räknat fr.o.m. den 15 oktober. Partistödet lämnas som ett mandatbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**169 200**	**169 200**	**169 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**169 200**	**169 200**	**169 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 169 200 000 kronor anvisas under anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 169 200 000 kronor respektive 169 200 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 169 200 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: När Riksdagsförvaltningen beslutar om bidrag till politiska partier medför det utgifter året efter budgetåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 169 200 000 kronor 2024.

Tabell 10.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	125 966	125 966	169 200	
Nya åtaganden	125 966	169 200	169 200	
Infriade åtaganden	-125 966	-125 966	-169 200	-169 200
Utestående åtaganden	125 966	169 200	169 200	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**169 200**	**169 200**	**169 200**	

10.11.6 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tabell 10.14 Anslagsutveckling 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	50 000[1]	Utgiftsprognos	39 615
2023	**Förslag**	**50 518**		
2024	Beräknat	51 778[2]		
2025	Beräknat	52 851[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 50 518 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 50 518 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för mänskliga rättigheters förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 6:6 Institutet för mänskliga rättigheter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**50 000**	**50 000**	**50 000**
Pris- och löneomräkning[2]	518	1 778	2 851
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 518**	**51 778**	**52 851**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 50 518 000 kronor anvisas under anslaget 6:6 *Institutet för mänskliga rättigheter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 51 778 000 kronor respektive 52 851 000 kronor.

11 Nationella minoriteter

11.1 Mål för området

Målet för politikområdet är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

De nationella minoriteterna i Sverige är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar och de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Målet ska följas upp inom följande delområden (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272):

– diskriminering och utsatthet,
– inflytande och delaktighet, och
– språk och kulturell identitet.

11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom nationella minoriteter utgår från följande bedömningsgrunder:

– kommuners, regioners och myndigheters efterlevnad av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (benämns fortsättningsvis minoritetslagen) och Sveriges internationella åtaganden inom området
– informations- och kunskapshöjande insatser för att förstärka efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter
– arbete mot diskriminering och utsatthet
– utvecklingen av samråd med och inflytande för de nationella minoriteterna
– språk- och kulturaktiviteter för och av de nationella minoriteterna
– insatser för att stärka de nationella minoritetsspråken.

11.3 Resultatredovisning

11.3.1 Efterlevnaden av minoritetslagen

Enligt minoritetslagen kan en kommun efter ansökan ingå i ett eller flera förvaltningsområden för finska, meänkieli eller samiska. I ett förvaltningsområde för ett minoritetsspråk ska enskilda kunna använda språket i kontakt med förvaltningsmyndigheter. Antalet kommuner och regioner som ingår i förvaltningsområdena 2021 är oförändrat sedan 2019 (84 kommuner och 15 regioner), men har mer än fördubblats sedan 2010.

Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län har i uppgift att följa upp minoritetslagen och publicerar årligen en rapport om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Av årets rapport, Minoritetspolitikens utveckling år 2021 (Ku2022/00777), som fortsättningsvis benämns Uppföljningsrapport 2021, framgår att endast 80 procent av 75 svarande kommuner inom förvaltningsområdena och ca 40 procent av 99 svarande kommuner utanför förvaltningsområdena har mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete, trots att samtliga kommuner och regioner

sedan 2019 är skyldiga att anta sådana mål och riktlinjer. Av 14 regioner i förvaltningsområden uppger 8 att de antagit mål och riktlinjer. Utanför förvaltningsområdena uppger 2 av 6 regioner att de antagit mål och riktlinjer. Majoriteten av kommunerna har valt att upprätta separata handlingsplaner eller styrdokument för sitt minoritetspolitiska arbete.

Sveriges internationella åtaganden om nationella minoriteters rättigheter

Sveriges internationella åtaganden är grundläggande för minoritetspolitiken. Regeringen lämnade under 2021 två rapporter till Europarådet avseende språkstadgan och ramkonventionen till skydd för nationella minoriteter (Ku2021/01457). I och med detta inleddes den åttonde respektive femte övervakningsomgången avseende konventionerna. I rapporterna redogjorde regeringen för utvecklingen under den senaste två- respektive femårsperioden.

Informations- och kunskapshöjande insatser stärker efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter

Av Uppföljningsrapport 2021 framgår att Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län har prioriterat ett utvecklingsarbete med digitala informationsinsatser för att åstadkomma en mer effektiv spridning av kunskap om nationella minoriteters rättigheter. Webbsidan minoritet.se är den viktigaste kanalen för myndigheternas informationsspridning. Under 2021 hade webbplatsen 530 900 besök, en ökning med 25 procent jämfört med 2020 och 37 procent jämfört med 2019.

Kommuner och regioner informerar om nationella minoriteters rättigheter främst via egna webbsidor. Informationen ges framför allt på svenska och finska. Minst information ges på jiddisch.

Av Uppföljningsrapport 2021 framgår vidare att det statsbidrag som fördelats till kommuner och regioner som ingår i ett eller flera förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska främst har använts till samordningsinsatser även om en stor del också har använts till språk- och kulturaktiviteter. Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget fördelade ca 80 miljoner kronor till 84 kommuner respektive ca 3 miljoner kronor till 15 regioner.

11.3.2 Diskriminering och utsatthet

Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset lämnade den 1 juni 2022 delbetänkandet Då människovärdet mättes – Exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2022:32) till regeringen.

Av Uppföljningsrapport 2021 framgår att många individer som tillhör någon nationell minoritet upplever diskriminering, kränkande behandling, rasism eller annan utsatthet. Diskrimineringen och utsattheten kan vara öppen eller dold och se olika ut mellan de olika nationella minoriteterna. Under 2021 har flera myndigheter haft i uppdrag att kartlägga ungas upplevelser av rasism och utsatthet, bl.a. inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. I myndigheternas rapporter framgår exempelvis att judiska barn kan bli utsatta utifrån konspirationsteorier eller åsikter kopplade till staten Israels politik samt att samiska barns utsatthet bottnar i bl.a. okunskap om samers historia och rättigheter (Om barns och ungas utsatthet för rasism 2021, A2021/02418). Vidare vittnar unga romer om upplevelser av otrygghet i skolan kopplat till sin romska identitet (Länsstyrelsens redovisning av uppdrag att öka kunskapen om romska barns och ungas utsatthet för antiziganism, A2021/01738).

Av Uppföljningsrapport 2021 framgår en viss nedåtgående trend när det gäller kunskapshöjande insatser och andra åtgärder för att motverka diskriminering och utsatthet. Omkring hälften av kommunerna och regionerna i förvaltningsområdena har genomfört insatser för att öka kunskapen om nationella minoriteters rättigheter hos förtroendevalda och tjänstemän på ledningsnivå, vilket i stort motsvarar nivån 2020. I kommuner och regioner utanför förvaltningsområden har endast ett fåtal genomfört liknande insatser.

Regeringen beslutade i juni 2022 om åtgärdsprogram mot antisemitism, antiziganism och rasism mot samer (A2022/00999, A2022/01000, A2022/01002; se även utg.omr. 13 avsnitt 4.3.2).

11.3.3 Inflytande och delaktighet

Av Uppföljningsrapport 2021 framgår att inflytande och delaktighet för personer som hör till nationella minoriteter förekommer i oförändrad omfattning jämfört med 2020. Inflytande genom strukturerade samråd förekommer fortfarande i stor omfattning inom förvaltningsområdena och i mindre omfattning utanför. Covid-19-pandemin förändrade dock under 2020–2021 civilsamhällets förutsättningar för inflytande då samråd i större utsträckning skedde digitalt. Direktkontakter med politiker och tjänstemän i specifika frågor är vanligt förekommande i kommuner såväl i som utanför förvaltningsområdena. Hälften av kommunerna i förvaltningsområdena har gett möjlighet till inflytande genom representation i referensgrupper och i råd för äldrefrågor medan inflytande genom representation i ungdomsråd fortsatt är ovanligt. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har tagit fram en vägledning för att stödja kommuner, regioner och statliga myndigheter i arbetet med inflytande för, och samråd med, barn och unga (Ku2022/00457). Enligt Uppföljningsrapport 2021 ger kommuner i förvaltningsområdena framför allt möjlighet till inflytande till de eller den nationella minoritet för vilken kommunen är förvaltningsområde. Kommuner utanför förvaltningsområden ger i högre utsträckning möjlighet till inflytande till alla nationella minoriteter. De flesta kommuner och regioner ger möjlighet till inflytande för sverigefinnar. Inflytandet har framför allt rört kommuners och regioners beslut inom kultur- och språkområdet.

11.3.4 Språk och kultur

Institutet för språk och folkminnen fick i december 2021 regeringens uppdrag att ansvara för språkcentrum för de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romani chib under perioden 2022–2024. Samiskt språkcentrum har också förstärkts för 2022 (Ku2021/02357).

Regeringen beslutade i april 2022 om Handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken (Ku2022/00886). Handlingsprogrammet utgör ett helhetsgrepp kring främjande av minoritetsspråken och lägger fast inriktningen för regeringens arbete på området.

Regeringen beslutade i juni 2022 om kommittédirektiv om en nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige (dir. 2022:78). Uppdraget ska redovisas den 15 december 2023.

Av Uppföljningsrapport 2021 framgår att kommuner och regioner genomför flest insatser inom delområdet språk och kultur, även om många aktiviteter har ställts in eller fått skjutas på framtiden med anledning av pandemin. Framför allt är det kommuner och regioner i förvaltningsområden som genomför insatser för de nationella minoriteternas språk och kultur och antalet insatser ligger på samma nivå som föregående år. Många insatser har gjorts via biblioteken, kulturinstitutionerna och

föreningslivet. På grund av pandemin har digitala plattformar använts i högre utsträckning än tidigare. Samtliga kommuner och en majoritet av regionerna har tillgängliggjort böcker, tidskrifter och multimedia på nationella minoritetsspråk på bibliotek. Även konstnärliga verksamheter som teater, film, dans och utställningar har arrangerats. Insatser för språkrevitalisering och framtagande och spridning av språkpaket har också varit vanligt förekommande. Liksom tidigare år är finska det minoritetsspråk som i störst utsträckning omfattas av kommuners och regioners språk- och kulturinsatser.

Flera myndigheter samt Stiftelsen Svenska Filminstitutet har genomfört insatser för att stärka nationella minoriteters kultur och de nationella minoritetsspråken. Bland annat har följande gjorts:

- Samiskt språkcentrum har fortsatt att arbeta med insatser för att främja och stimulera ökad användning av samiskan, framför allt har insatser skett digitalt (Ku2022/00592).
- Institutet för språk och folkminnen har fördelat ca 5,3 miljoner kronor till 54 språkrevitaliserande projekt, t.ex. språkfamiljeläger, språkkurser och framställning av pedagogiskt material.
- Statens kulturråd har fördelat verksamhetsbidrag och projektbidrag om ca 15,9 miljoner kronor till nationella minoriteters organisationer och andra aktörer i syfte att stärka, utveckla och synliggöra de nationella minoriteternas kultur och kulturarv (utg.omr. 17 avsnitt 4).
- Kungliga biblioteket har skapat strukturer för att stödja de nationella minoriteternas bibliotek som resursbibliotek.
- Universitets- och högskolerådet har publicerat statistik som visar att finska och finsk kultur, samiska och samisk kultur samt jiddisch och judaistik tillsammans står för mer än 90 procent av de nationella minoritetsutbildningarna på universitet och högskolor (Uppföljningsrapport 2021).
- Stiftelsen Svenska Filminstitutet har betalat ut stöd om sammanlagt 843 000 kronor till tio projekt med syfte att tillgängliggöra film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken (Ku2022/00377) (utg.omr. 17 avsnitt 13).

Modersmålsundervisningen ökar

Enligt Uppföljningsrapport 2021 erbjuder ungefär 90 procent av svarande kommuner i förvaltningsområdena modersmålsundervisning på något eller flera av de nationella minoritetsspråken i grundskolan och motsvarande skolformer, vilket motsvarar nivån för 2020. Andelen är lägre, ungefär 60 procent, i kommuner som inte ingår i förvaltningsområde. Knappt hälften av de svarande kommunerna har erbjudit modersmålsundervisning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, vilket är i linje med förra året. Cirka 80 procent av 75 svarande kommuner har erbjudit modersmålsstöd i förskola och ca 70 procent har erbjudit modersmålsstöd i förskoleklass. Det är en ökning med ca 10 procent när det gäller modersmålsstöd i förskolan och en viss ökning avseende modersmålsstöd i förskoleklass. I kommuner utanför förvaltningsområdena har ca 40 procent av 98 svarande kommuner erbjudit modersmålsstöd både i förskolan och i förskoleklass. Det är en ökning med 12 procent när det gäller modersmålsstöd i förskolan och en viss ökning när det gäller modersmålsstöd i förskoleklass.

11.3.5 Romsk inkludering

Regeringen beslutade i april 2022 om statsbidrag till kommuner för att genomföra insatser för romsk inkludering (Ku2022/00784) och att en brobyggarutbildning med romsk språk- och kulturkompetens ska tas fram (Ku2022/00786).

Av Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Redovisning av uppdrag att samordna, följa upp och genomföra insatser inom ramen för strategin för romsk inkludering (benämns fortsättningsvis Årsrapport 2021, Ku2022/00788) framgår att arbetet inom de kommuner som tidigare arbetat för romsk inkludering nedprioriterats under 2021. Även vissa statliga myndigheter har minskat sitt arbete med romsk inkludering, bl.a. med anledning av pandemin, men det finns exempel på myndigheter som fortsatt sitt arbete.

– Arbetsförmedlingen har utvecklat en ny service för att kunna erbjuda muntlig och skriftlig kontakt på romani chib.
– Statens kulturråd har bedrivit ett arbete med nationell läsambassadör som bidragit till att romer fått ökad tillgång till litteratur, läsning och eget skrivande. Utöver detta har olika romska röster och romsk litteratur synliggjorts.

11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Enligt regeringens sammantagna bedömning har kommuners, regioners och statliga myndigheters insatser bidragit till att uppfylla målet för politikområdet.

På övergripande nivå har det skett en långsam positiv utveckling över tid både i och utanför förvaltningsområden, även om utmaningar fortsatt kvarstår. Regeringen bedömer att språkcentrum och handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken bidrar till att skapa bättre förutsättningar för att hålla minoritetsspråken levande.

När det gäller strategin för romsk inkludering behövs det, enligt regeringens bedömning, fortsatta insatser för att uppnå strategins mål: att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. De ytterligare medel som tillförts för insatser för romsk inkludering i budgetpropositionen 2022 bedöms leda till bättre förutsättningar för att uppnå målet.

11.5 Politikens inriktning

Att säkerställa de nationella minoriteternas rättigheter är en fråga som involverar många olika aktörer i samhället.

Regeringens arbete inom politiken för de nationella minoriteterna inbegriper bl.a. uppföljning av beslutade insatser som syftar till att stärka de nationella minoriteternas rättigheter och inflytande respektive främjande och bevarande av de nationella minoritetsspråken.

Regeringen följer även det arbete som pågår i Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset (dir. 2020:29), Sanningskommissionen för det samiska folket (dir. 2021:103) (se avsnitt 7.3) samt Utredningen om nationell strategi för att stärka judiskt liv i Sverige (dir. 2022:78).

Regeringen fortsätter också arbetet med att genomföra strategin för romsk inkludering. Arbetet med strategin syftar till att nå det övergripande målet att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.

11.6 Budgetförslag

11.6.1 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tabell 11.1 Anslagsutveckling 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

2021	Utfall	116 414	Anslagssparande	1 356
2022	Anslag	207 771[1]	Utgiftsprognos	205 772
2023	**Förslag**	**207 771**		
2024	Beräknat	207 771		
2025	Beräknat	117 771		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för de nationella minoriteterna enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen), språklagen (2009:600) samt Sveriges internationella åtaganden inom området. Anslaget får även användas för Länsstyrelsen i Stockholms läns och Sametingets utgifter för det nationella samordningsansvaret för minoritetspolitiken samt för uppföljning enligt minoritetslagen. Därutöver får anslaget användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska samt för utgifter för statsbidrag för verksamhet som främjar regeringens minoritetspolitik.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**207 771**	**207 771**	**207 771**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-90 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**207 771**	**207 771**	**117 771**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 207 771 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 207 771 000 kronor respektive 117 771 000 kronor.

11.6.2 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tabell 11.3 Anslagsutveckling 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

2021	Utfall	1 467	Anslagssparande	33
2022	Anslag	15 500[1]	Utgiftsprognos	15 351
2023	**Förslag**	**20 000**		
2024	Beräknat	20 000		
2025	Beräknat	9 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete och samordning för att främja den nationella minoriteten romers rättigheter och livsvillkor. Anslaget får även användas för utgifter för utbildnings- och arbetsmarknadsåtgärder för den nationella minoriteten romer samt för utgifter för statsbidrag för att främja romsk inkludering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**15 500**	**15 500**	**15 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 500	4 500	-6 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**20 000**	**20 000**	**9 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Åtgärder för den nationella minoriteten romer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 20 000 000 kronor respektive 9 500 000 kronor.

12 Medier

12.1 Budgetförslag

12.1.1 8:1 Mediestöd

Tabell 12 .1 Anslagsutveckling 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

2021	Utfall	994 447	Anslagssparande	31 396
2022	Anslag	1 055 519[1]	Utgiftsprognos	1 076 457
2023	**Förslag**	**1 010 519**		
2024	Beräknat	1 017 119		
2025	Beräknat	991 119		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till presstöd och mediestöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 055 519**	**1 055 519**	**1 055 519**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-45 000	-38 400	-64 400
varav BP23		*50 000*	*50 000*
– Mediestöd för införandet av nytt stödsystem		*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 010 519**	**1 017 119**	**991 119**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget beräknas öka med 50 000 000 kronor för 2024 för ökade kostnader för att regeringen ska kunna gå vidare med Mediestödsutredningens förslag om nytt stödsystem. Anslaget beräknas vidare öka med 50 000 000 kronor för 2025, 100 000 000 kronor för 2026, 150 000 000 kronor för 2027, 100 000 000 kronor för 2028 och 50 000 000 kronor fr.o.m. 2029 för ett nytt stödsystem.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 45 000 000 kronor för 2023, 88 400 000 kronor för 2024 och 114 000 000 kronor för 2025 till följd av att tidigare tillskott av medel till mediestödet upphör.

Regeringen föreslår att 1 010 519 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Mediestöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 017 119 000 kronor respektive 991 119 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 8:1 *Mediestöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra för mediestödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv att fatta beslut om lokalt stöd för svagt bevakade områden till fleråriga insatser bör regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 8:1 *Mediestöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2024–2026. Bemyndigandet får användas för såväl lokalt stöd som innovations- och utvecklingsstöd.

Tabell 12.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 8:1 Mediestöd

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	23 353	135 800	128 800			
Nya åtaganden	121 251	50 000	103 200			
Infriade åtaganden	-8 804	-57 000	-82 000	-60 000	-60 000	-30 000
Utestående åtaganden	135 800	128 800	150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**200 000**	**150 000**	**150 000**			

12.1.2 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tabell 12.4 Anslagsutveckling 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tusental kronor

2021	Utfall	43 329	Anslagssparande	-1 684
2022	Anslag	45 682[1]	Utgiftsprognos	43 575
2023	**Förslag**	**48 174**		
2024	Beräknat	54 195[2]		
2025	Beräknat	55 396[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 52 749 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 52 749 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för press, radio och tv:s förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**45 682**	**45 682**	**45 682**
Pris- och löneomräkning[2]	492	1 758	2 809
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000	6 755	6 905
varav BP23[3]	*2 000*	*6 700*	*6 700*
– Tillgänglighetsdirektivet		*4 700*	*4 700*
– Tillskott pga nytt mediestödssystem	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**48 174**	**54 195**	**55 396**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för myndighetens kostnader för att förbereda och handlägga det nya mediestödet.

Anslaget beräknas öka med 4 700 000 kronor fr.o.m. 2024 för myndighetens ökade kostnader till följd av genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighet för produkter och tjänster.

Regeringen föreslår att 48 174 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 54 195 000 kronor respektive 55 396 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 12.6 Offentligrättslig verksamhet – avgifter för analog kommersiell radio

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel 2811 (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2021	163 248			
Prognos 2022	163 248			
Budget 2023	163 248			

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning

Under hösten 2017 beslutade Myndigheten för press, radio och tv om tre nationella och 35 lokala eller regionala tillstånd att bedriva analog kommersiell radio fr.o.m. den 1 augusti 2018. Tillståndshavarna betalade sammanlagt ca 1 306 000 000 kronor engångsvis i förskott för hela tillståndsperioden (2018–2026). De inkomna avgifterna periodiseras i statsredovisningen med lika stora belopp under tillståndsperioden, ca 163 000 000 kronor årligen.

Tabell 12.7 Offentligrättslig verksamhet – särskild avgift och viten

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel 2712 (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2021	405			
Prognos 2022[1]	-			
Budget 2023[1]	-			

[1]Att lämna en prognos och budget för särskilda avgifter och viten är inte möjligt då dessa är beroende av framtida beslut av Granskningsnämnden för radio och tv och domstolsbeslut.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för inkassering och eventuell indrivning av särskilda avgifter enligt radio- och tv-lagen (2010:696). Under 2021 inkasserades sammanlagt 405 000 kronor i särskilda avgifter.

Tabell 12.8 Offentligrättslig verksamhet – avgifter för ansökan om att sända tv och digital kommersiell radio

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2021		590	852	-262
Prognos 2022		250	250	0
Budget 2023		250	250	0

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning.

Under 2022 kommer tillstånd att sända digital kommersiell radio att förlängas med en förenklad ansökningsprocess och ca 250 000 kronor beräknas inbetalas i ansökningsavgifter. Under 2023 planeras utlysning av ytterligare tillstånd att sända tv och digital kommersiell radio.

Tabell 12.9 Offentligrättslig verksamhet – utgivningsbevis för webbplatser m.m.

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader[1]	Ackumulerat resultat (intäkt – kostnad)[2]
Utfall 2021		300	1 366	-1 638
Prognos 2022		400	1050	-2 288
Budget 2023		400	1050	-2 938

[1] Kolumnen avser 35 procent av kostnaderna, eftersom det ekonomiska målet är 35 procents kostnadstäckning.

[2] Ackumulerat resultat är beräknat från år 2014.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisning.

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för att utfärda utgivningsbevis för webbplatser m.m. Verksamheten är delvis avgiftsfinansierad. Under 2021 betalades 300 000 kronor in i ansökningsavgifter medan kostnaderna var 3 903 000 kronor. Målet att avgifterna ska täcka 35 procent av kostnaderna för verksamheten uppfylldes därmed inte under 2021.

13 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet

13.1 Omfattning

Delområdet omfattar myndigheten Svenska institutet för europapolitiska studiers (Sieps) verksamhet samt informations- och kommunikationsinsatser som gäller samarbetet inom EU.

Tabell 13.1 Utgiftsutveckling inom Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	25	32	32	31	31	32
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	25	32	32	31	31	32

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

13.2 Resultatredovisning

13.2.1 Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) ska bl.a. utarbeta forskningsbaserade analyser och annat underlag i frågor om utvecklingen av Europeiska unionen och Sveriges europapolitik, göra dessa tillgängliga för regeringen och övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen i Sverige samt tillhandahålla utbildningar i ämnen som rör EU, som en del av kompetensförsörjningen i offentlig verksamhet. Myndigheten hade 11 årsarbetskrafter under 2021.

Analyser och spridning av forskningsrapporter

Sieps gav under 2021 ut 34 publikationer (40 procent kvinnliga författare, 60 procent manliga författare) och arrangerade 37 öppna seminarier, webbinarier och poddar (47 procent kvinnor och 53 procent män var talare). Stort fokus i analysverksamheten låg på att analysera pandemins påverkan på EU. EU:s roll i världen var ett dominerande ämnesområde och rättsstatens principer och jämställdheten i kommissionen var återkommande teman. Miljö- och klimatfrågor analyserades ur flera synvinklar, liksom flera andra händelser med betydelse för EU-samarbetet. Avvägningen mellan fria dataflöden, EU:s integritetsskydd och nationell säkerhet var ytterligare ett ämne som analyserades. Pandemin påverkade omfattningen av verksamheten, bl.a. genom att seminarieverksamheten inte kunde bedrivas på samma sätt som tidigare. I stället har webbinarier och poddar använts och vidareutvecklats som alternativa sätt för spridning av kunskap och analys. Spridningen av myndighetens publikationer ökade medan antalet deltagare vid fysiska seminarier minskade.

EU-relaterad kompetensförsörjning

Under 2021 utbildades 911 personer (72 procent kvinnor, 28 procent män), vilket är en ökning med 90 procent jämfört med föregående år. Andelen kvinnliga föreläsare var 57 procent och andelen manliga föreläsare var 43 procent. Ökningen är en följd av att Sieps nu erbjuder samtliga utbildningar med digitalt genomförande vilket ledde till att fler myndigheter kunde beställa utbildningar till personalen trots pandemin. De digitala utbildningarna på webbplatsen visades 5 670 gånger, vilket är en minskning med ca 20 procent jämfört med 2020, vilket kan bero på att utbildningar inte förnyats under året.

13.2.2 Resultat för EU-information

Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

Arbetet för att öka delaktigheten, kunskapen och engagemanget kring EU-relaterade frågor i Sverige kan delas in i områdena: satsningar för ökad kunskap och information om EU, stärkta former för samråd samt ökat engagemang. Under 2021 fortsatte insatserna. Sieps genomför särskilda utbildningssatsningar för förtroendevalda och anställda inom kommuner och regioner. Sieps tog under året fram en ny utbildning för att ge myndigheter vägledning inför Sveriges ordförandeskap 2023. I syfte att stärka de svenska myndigheternas EU-arbete erbjöd Sieps fortsatt ett kostnadsfritt seminarium till myndigheters ledningsgrupper. Linnéuniversitetet tillhandahåller genom Medieinstitutet Fojo fortbildningar för yrkesverksamma journalister med fokus på EU-frågor. Som en del av uppdraget har föreläsningar och kursmoment med EU-inriktning getts i flera av de ordinarie fortbildningskurserna för journalister. På grund av pandemin togs flera e-kurser om EU fram och publicerades.

EU-kollen.se, en webbplats med fokus på aktuella EU-frågor i ett journalistiskt perspektiv, fortsatte att utvecklas under året.

Under 2021 antogs inga nya lärare och skolledare till Universitets- och högskolerådets (UHR) skolambassadörsutbildning, eftersom utbildningsresor till Bryssel inte genomfördes på grund av pandemin. De skolambassadörer som antogs 2020 fick en digital utbildning under våren 2021. I samband med Europadagen anordnades flera tävlingar på Instagram där skolklasser på högstadiet och gymnasiet fick möjlighet att publicera bilder som visar vilka frågor som de vill att svenska europaparlamentariker ska fokusera på. UHR tog emot 33 bidrag, vilket var en ökning från 14 bidrag under 2020.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) lanserade Prata EU, en webbutbildning i EU-kunskap riktad till personer som möter unga i skolan och på fritiden. Under europeiska ungdomsveckan i maj genomförde MUCF flera utbildningar i syfte att inkludera fler i EU:s konsultationsprocesser för unga. Totalt deltog sju organisationer och 62 personer. MUCF spred information om konferensen om Europas framtid och arrangerade sex lokala konferenser på detta tema. MUCF tog fram en handbok om EU:s ungdomsstrategi.

För att stärka dialogen med det civila samhället och andra samhällsaktörer arrangerades nio EU-sakråd, om bl.a. konferensen om Europas framtid samt Europa 2020-strategin och genomförandet i Sverige. Inbjudna var representanter från arbetsmarknadens parter, Sveriges Kommuner och Regioner och det civila samhället.

Rekrytering till EU:s institutioner

Universitets- och högskolerådet (UHR) har i uppdrag att informera om möjligheter och tillvägagångssätt för praktiktjänstgöring och anställning inom EU:s institutioner.

Under 2021 besökte myndigheten åtta lärosäten för ett närmare samarbete i EU-rekryteringsfrågor. UHR genomförde 30 informationsaktiviteter om praktik och arbete inom EU:s förvaltning, vilket är en ökning med 76 procent jämfört med 2020. Cirka 2 300 personer deltog i aktiviteterna. Myndigheten nådde än fler genom inspelade onlineaktiviteter, praktikantträffar och filmer om EU-karriärmöjligheter. Utbildnings- och träningsinsatser genomfördes inför både datorbaserade uttagningsprov och individuella intervjuer. Totalt deltog 390 personer i myndighetens träningstillfällen, vilket är en kraftig ökning jämfört med de två föregående åren. För att öka spridningen av verksamheten fortsatte UHR arbetet med att utveckla informationskanaler. Antalet följare och prenumeranter på nyhetsbrev och sociala medier ökade med 20 procent jämfört med 2020.

13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

13.3.1 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för Svenska institutet för europapolitiska studier

Analyser och spridning av forskningsrapporter

Sieps verksamhet håller fortsatt hög kvalitet och myndigheten har gjort viktiga insatser för att belysa för Sverige betydelsefulla politiska frågeställningar. Även under 2021 påverkade pandemin myndighetens arbete med en ökad digitalisering av verksamheten. Det är positivt att Sieps fortsätter att arbeta med att öka tillgänglighet till och spridning av myndighetens analyser, inte minst anpassat till digitala format som poddar och webbinarier.

EU-relaterad kompetensförsörjning

Sieps står för en viktig del av den EU-relaterade kompetensförsörjningen inom den offentliga sektorn. Sieps breda utbud av utbildningar har på ett bra sätt fångat upp det kunskapsbehov som finns på statlig, regional och kommunal nivå. Sieps nya utbildningssatsningar inför EU-ordförandeskapet kommer att bidra till en höjd kunskapsnivå om EU. Det är positivt att omläggningen av utbildningsverksamheten till digitala format har inneburit en ökning av antalet deltagare i Sieps utbildningar.

13.3.2 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen för EU-information

Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

De genomförda åtgärderna bedöms ha bidragit till att öka förutsättningarna för ökad kunskap om EU bland förtroendevalda och anställda inom kommuner och regioner samt journalister. Genom det arbete MUCF bedriver har ungas kunskaper om EU stärkts. UHR:s utbildning Skolambassadör för EU är betydelsefull för att höja kunskapen om EU i skolan. De utbildningssatsningar som erbjuds av Sieps för förtroendevalda och anställda inom kommuner och regioner samt myndighetsledningar bidrar till höjd kunskapsnivå om EU. Det är positivt att Sieps har verkat för att tillgängliggöra sina publikationer och seminarier i högre utsträckning för att nå ut till en bredare målgrupp.

Rekrytering till EU:s institutioner

Sverige fortsätter att vara underrepresenterat i EU:s institutioner. Situationen försämras av att en stor del av de svenskar som är anställda inom institutionerna beräknas gå i pension under de kommande åren. En viktig grund för att fler svenska medborgare ska välja en karriär i EU:s institutioner är att berörda aktörer når ut med

information till universitet och högskolor. Regeringen noterar myndighetens arbete med att öka informationsspridningen om myndighetens verksamhet och utveckla sina informationskanaler. Trots de insatser som utförts av UHR under 2021 ansöker dock inte tillräckligt många svenska studenter till institutionernas uttagningar för att täcka upp för pensionsavgångarna och uppnå en ökad svensk närvaro i institutionerna.

13.4 Politikens inriktning

EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena. Medlemskapet i EU är en förutsättning för hanteringen av gemensamma utmaningar som hoten mot säkerhet och klimat. Det stärker Sveriges röst i omvärlden och bidrar till jobb och ekonomisk utveckling. Rysslands krig mot Ukraina har ställt EU-samarbetet inför stora utmaningar och EU har bemött aggressionen enigt och kraftfullt genom beslut om sanktioner mot Ryssland och omfattande stödinsatser till Ukraina. Kriget har förändrat den europeiska säkerhetsordningen och i grunden förutsättningarna för europeisk politik. Behovet av analyser för att kunna bedöma denna utveckling kommer att fortsätta. Medborgarnas delaktighet i EU-arbetet är också en viktig prioritering. Kunskapen om EU behöver öka och regeringen fäster stor vikt vid att det förs en bred diskussion i samhället, t.ex. i skolan och bland förtroendevalda, om hur EU ska utvecklas framöver.

13.4.1 Svenska institutet för europapolitiska studier

Sieps bör fortsatt möta behovet av ökad kunskap inom statsförvaltningen och hos övriga aktörer i den politiska beslutsprocessen, om frågor på EU:s dagordning och frågor som är viktiga för EU-samarbetets långsiktiga utveckling. Sieps ska fortsätta att främja ökad spridning av myndighetens publikationer, inte minst genom de möjligheter som digitaliseringen innebär. Sieps utbildningar ska bl.a. rikta sig till förtroendevalda och anställda i kommuner och regioner. Regeringen bedömer att kriget i Ukraina leder till ett fortsatt behov av insatser för att förstå hur detta påverkar EU-samarbetet och Sveriges roll i EU i både det korta och det långa perspektivet. Sieps har en viktig uppgift i att möta detta analysbehov.

13.4.2 Ökad delaktighet i EU-relaterade frågor

Det finns fortsatt behov av ökad delaktighet i EU-relaterade frågor. Delaktighetsarbetet fortsätter därför under 2023, inte minst med fokus på utbildning och information om Sveriges ordförandeskap i EU:s ministerråd 2023. Regeringen avser också bibehålla utbildningen Skolambassadör för EU, som tillhandahålls av Universitets- och högskolerådet (UHR) och är en av de viktiga kunskapshöjande insatser som erbjuds lärare och skolledare. Yrkesverksamma journalister är en prioriterad målgrupp under EU-ordförandeskapet och insatser för ökad kunskap om ordförandeskapet är särskilt viktiga. Det finns också ett fortsatt behov av bättre förståelse i denna målgrupp om hur och var EU-beslut fattas. Även myndighetsledningar är en prioriterad målgrupp. Utbildning som syftar till att stärka myndigheterna i deras roll i EU-arbetet och att höja kunskapsnivån om EU-ordförandeskapet är således central.

13.4.3 Rekrytering till EU:s institutioner

Sverige är underrepresenterat i EU:s institutioner särskilt på lägre nivåer och det är en prioritering för regeringen att öka nyrekryteringen av svenska medborgare. Regeringen avser att fortsätta arbetet för att fler svenskar söker till och blir anställda i EU:s institutioner. Unga som är intresserade av att praktisera eller arbeta inom EU:s institutioner är en viktig målgrupp för ytterligare informationsinsatser.

13.5 Budgetförslag

13.5.1 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tabell 13.2 Anslagsutveckling 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

2021	Utfall	25 375	Anslagssparande	4 553
2022	Anslag	31 550[1]	Utgiftsprognos	31 873
2023	**Förslag**	**31 310**		
2024	Beräknat	31 039[2]		
2025	Beräknat	31 692[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 30 261 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 30 262 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Svenska institutet för europapolitiska studier. Anslaget får användas för utbildnings- och kommunikationsinsatser på EU-området. Anslaget får användas för att medfinansiera medel från EU. Vidare får anslaget användas för att främja rekrytering av svenska medborgare till tjänster inom EU:s institutioner, byråer och organ.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 13.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**31 550**	**31 550**	**31 550**
Pris- och löneomräkning[2]	760	1 590	2 287
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 000	-2 101	-2 145
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**31 310**	**31 039**	**31 692**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 31 310 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 31 039 000 kronor respektive 31 692 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Sieps har möjlighet att ta ut avgifter för utbildningsverksamhet som myndigheten bedriver.

Tabell 13.4 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksam-hetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Utbildningsverksamhet	–	–	1 100	–	–	–

Sieps får ta ut avgifter upp till full kostnadstäckning för uppdragsverksamheten vid myndigheten samt disponera intäkterna i verksamheten.

Bilaga 1

Sveriges utlandsmyndigheter och Stockholmsbaserade sändebud

Innehållsförteckning

1 Sveriges utlandsmyndigheter och Stockholmsbaserade sändebud 2
1.1 Utlandsmyndigheter 2
1.1.1 Beskickningar 2
1.1.2 Delegationer vid internationella organisationer 4
1.1.3 Karriärkonsulat 4
1.2 Stockholmsbaserade sändebud 4

1 Sveriges utlandsmyndigheter och Stockholmsbaserade sändebud

Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter och ackrediteringar för de Stockholmsbaserade sändebuden per den 1 augusti 2022.

1.1 Utlandsmyndigheter

1.1.1 Beskickningar

Ambassader (sidoackrediteringar inom parentes)

- Abu Dhabi (Kuwait, Manama)
- Abuja (Accra, Yaoundé)
- Addis Abeba (Djibouti)
- Alger
- Amman
- Ankara
- Athen
- Bagdad
- Baku (Bisjkek)
- Bamako (Niamey, Nouakchott)
- Bangkok (Yangon, Phnom Penh, Vientiane)
- Beirut
- Belgrad (Podgorica)
- Berlin
- Bern (Vaduz)
- Bogotá D.C. (Caracas, Quito)
- Brasilia
- Budapest (Ljubljana)
- Buenos Aires (Asunción, Montevideo)
- Bukarest
- Canberra (Apia, Funafuti, Nuku`alofa, Suva, Honiara, Port Vila, Södra Tarawa, Yaren, Wellington)
- Chisinau
- Damaskus
- Dar es Salaam (Bujumbura)
- Dhaka
- Doha
- Guatemala (San Salvador, Tegucigalpa, San José, Managua, Panamà)
- Haag
- Hanoi
- Harare (Lilongwe, Port Louis)
- Havanna (Santo Domingo)
- Helsingfors
- Islamabad
- Jakarta (Dili, Port Moresby)
- Jerevan
- Kabul

- Kampala (Bangui, N'Djamena)
- Kairo
- Khartoum (Juba)
- Kiev
- Kigali
- Kinshasa (Brazzaville, Libreville, Malabo)
- Kuala Lumpur
- Köpenhamn
- La Paz
- Lima
- Lissabon (Bissau, Praia)
- London
- Luanda (Sao Tomé)
- Lusaka
- Madrid (Andorra la Vella)
- Manila
- Maputo (Antananarivo, Mbabane)
- Mexico
- Minsk
- Monrovia (Freetown)
- Moskva
- Nairobi (Moroni, Victoria)
- New Delhi (Colombo, Kathmandu, Thimphu, Malé)
- Nicosia
- Nur-Sultan
- Oslo
- Ottawa
- Ouagadougou
- Paris (Monaco)
- Peking (Ulan Bator)
- Prag
- Pretoria (Gaborone, Maseru, Windhoek)
- Pristina
- Pyongyang
- Rabat
- Reykjavik
- Riga
- Riyadh (Muscat, Sana'a)
- Rom (San Marino)
- Santiago de Chile
- Sarajevo
- Seoul
- Singapore (Bandar Seri Bagawan)
- Skopje
- Tallinn
- Tbilisi
- Teheran
- Tel Aviv
- Tirana
- Tokyo (Ngerulmud, Majuro, Palikir)
- Tunis (Tripoli)
- Vilnius

– Warszawa
– Washington
– Wien (Bratislava)
– Zagreb

1.1.2 Delegationer vid internationella organisationer

Delegationer

– Sveriges delegation vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (Unesco) i Paris
– Sveriges ständiga delegation vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) i Wien
– Sveriges delegation vid Nato i Bryssel

Representationer

– Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (EU) i Bryssel
– Sveriges ständiga representation vid Förenta nationerna (FN) i New York
– Sveriges ständiga representation vid de internationella organisationerna i Genève
– Sveriges ständiga representation vid Europarådet i Strasbourg

1.1.3 Karriärkonsulat

Generalkonsulat

– Bryssel
– Hongkong
– Istanbul
– Jerusalem
– Mariehamn
– Mumbai
– New York
– S:t Petersburg
– Shanghai

1.2 Stockholmsbaserade sändebud

De åtta sändebuden har följande ackrediteringar (landets namn inom parentes).

1. Basseterre (St Christopher och Nevis), Belize (Belmopan), Bridgetown (Barbados), Castries (St Lucia), Georgetown (Guyana), Kingston (Jamaica), Kingstown (St Vincent och Grenadinerna), Nassau (Bahamas), Paramaribo (Surinam), Port-au-Prince (Haiti), Port of Spain (Trinidad och Tobago), Roseau (Dominica), St George's (Grenada), St John's (Antigua och Barbuda)
2. Heliga Stolen, Valletta (Malta)
3. Asmara (Eritrea)
4. Asjchabad (Turkmenistan), Dusjanbe (Tadzjkistan), Tasjkent (Uzbekistan)
5. Sofia (Bulgarien)
6. Abidjan (Elfenbenskusten), Banjul (Gambia), Conakry (Guinea), Dakar (Senegal), Lomé (Togo), Porto Novo (Benin)
7. Dublin (Irland)
8. Bryssel (Belgien), Luxemburg (Luxemburg)

Utgiftsområde 2

Samhällsekonomi och finansförvaltning

Utgiftsområde 2 – Samhällsekonomi och finansförvaltning

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ... 7
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 8
- 2.3 Mål för utgiftsområdet ... 9
  - 2.3.1 Finansmarknadsområdet ... 9
  - 2.3.2 Statlig förvaltningspolitik ... 10
  - 2.3.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030 ... 10
  - 2.3.4 Korrekta utbetalningar från välfärdssystemen ... 10
- 2.4 Resultatredovisning ... 10
- 2.5 Politikens inriktning ... 10

3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner ... 11
- 3.1 Mål för området ... 11
- 3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
- 3.3 Resultatredovisning ... 11
  - 3.3.1 Finansiell stabilitet ... 11
  - 3.3.2 Väl fungerande marknader ... 17
  - 3.3.3 Konsumentskyddets utveckling ... 18
  - 3.3.4 Hållbarhet ... 19
  - 3.3.5 Statlig finansförvaltning ... 21
  - 3.3.6 Resultat för internationella finansiella institutioner ... 23
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 24
- 3.5 Politikens inriktning ... 25
  - 3.5.1 Stärkt motståndskraft i det finansiella systemet ... 26
  - 3.5.2 Breda åtgärder för att förbättra förtroendet för finansmarknaden och motverka organiserad brottslighet ... 27
  - 3.5.3 Finansmarknaden ska bidra till en grön omställning ... 27
- 3.6 Budgetförslag ... 28
  - 3.6.1 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter ... 28
  - 3.6.2 1:11 Finansinspektionen ... 29
  - 3.6.3 1:12 Riksgäldskontoret ... 31
  - 3.6.4 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter ... 35
  - 3.6.5 1:16 Finansmarknadsforskning ... 36

4 Statlig förvaltningspolitik, statliga arbetsgivarfrågor och Agenda 2030 ... 37
- 4.1 Mål för området ... 37
- 4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 37
- 4.3 Resultatredovisning ... 38
  - 4.3.1 Statlig förvaltningspolitik ... 38
  - 4.3.2 Arbetsgivarfrågor ... 44
  - 4.3.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030 ... 53
- 4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 53
  - 4.4.1 Statlig förvaltningspolitik ... 53
  - 4.4.2 Arbetsgivarfrågor ... 54
  - 4.4.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030 ... 55
- 4.5 Politikens inriktning ... 55
  - 4.5.1 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor ... 55
  - 4.5.2 Sveriges genomförande av Agenda 2030 ... 57
- 4.6 Budgetförslag ... 58

4.6.1 1:1 Statskontoret ... 58
4.6.2 1:2 Kammarkollegiet ... 59
4.6.3 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor ... 62
4.6.4 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m. ... 63
4.6.5 1:15 Statens servicecenter ... 65

5 Fastighetsförvaltning ... 67
5.1 Mål för området ... 67
5.2 Resultatindikationer och andra bedömningsgrunder ... 67
5.3 Resultatredovisning ... 68
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 73
5.5 Politikens inriktning ... 74
5.6 Budgetförslag ... 75
5.6.1 Fortifikationsverket ... 75
5.6.2 Statens fastighetsverk ... 77
5.6.3 1:10 Bidragsfastigheter ... 80

6 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning ... 83
6.1 Mål för området ... 83
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 83
6.3 Resultatredovisning ... 83
6.3.1 Konjunkturinstitutet ... 83
6.3.2 Ekonomistyrningsverket ... 84
6.3.3 Finanspolitiska rådet ... 84
6.3.4 Statistiska centralbyrån ... 84
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 86
6.5 Politikens inriktning ... 86
6.6 Budgetförslag ... 87
6.6.1 1:6 Finanspolitiska rådet ... 87
6.6.2 1:7 Konjunkturinstitutet ... 87
6.6.3 1:8 Ekonomistyrningsverket ... 88
6.6.4 1:9 Statistiska centralbyrån ... 90
6.6.5 1:13 Bokföringsnämnden ... 91

7 Offentlig upphandling ... 93
7.1 Mål för området ... 93
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 93
7.3 Resultatredovisning ... 93
7.3.1 Antalet anbudsgivare ökar och andelen avbrutna upphandlingar minskar ... 93
7.3.2 Andelen överprövade upphandlingar är relativt konstant, medan antalet bifallna överprövningar minskar ... 94
7.3.3 Upphandling som verktyg för att motverka arbetslivskriminalitet 95
7.3.4 Nya regler som effektiviserar upphandlingsförfarandet, överprövningarna och tillsynen ... 95
7.3.5 Inköpsorganisationens roll och upphandling av samhällsviktig verksamhet ... 96
7.3.6 Bättre förutsättningar för miljömässigt och socialt hållbara upphandlingar ... 96
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 97
7.5 Politikens inriktning ... 97
7.6 Budgetförslag ... 98
7.6.1 1:17 Upphandlingsmyndigheten ... 98

8 Korrekta utbetalningar från välfärdssystemen ... 99
8.1 Mål för området ... 99
8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 99

8.3 Resultatredovisning 100
8.3.1 Samlad styrning och uppföljning av arbetet med att minska felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen 100
8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 108
8.5 Politikens inriktning 109
8.5.1 Arbetet mot felaktiga utbetalningar stärks 109

Bilaga Statsförvaltningens utveckling

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 för stabilitetsfonden besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.3).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 för resolutionsreserven besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.3).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor (avsnitt 4.6.2).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.6.2).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att disponera de avgifter som tas ut med stöd av lagen (2022:900) om registrering av idéburna organisationer för registrering och tillsyn av idéburna organisationer (avsnitt 4.6.2).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.6.4).
7. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2023–2025 som en riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (avsnitt 5.6.1).
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 30 000 000 000 kronor (avsnitt 5.6.1).
9. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2023–2025 som en riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (avsnitt 5.6.2).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor (avsnitt 5.6.2).
11. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning enligt tabell 1.1.
12. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statskontoret	108 272
1:2 Kammarkollegiet	118 318
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	23 050
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1 693
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	15 206 904
1:6 Finanspolitiska rådet	11 035
1:7 Konjunkturinstitutet	78 255
1:8 Ekonomistyrningsverket	211 395
1:9 Statistiska centralbyrån	608 582
1:10 Bidragsfastigheter	290 000
1:11 Finansinspektionen	788 347
1:12 Riksgäldskontoret	364 014
1:13 Bokföringsnämnden	14 138
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	110 116
1:15 Statens servicecenter	915 068
1:16 Finansmarknadsforskning	59 953
1:17 Upphandlingsmyndigheten	112 259
Summa anslag inom utgiftsområdet	**19 021 399**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:10 Bidragsfastigheter	100 000	2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**100 000**	

2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning omfattar den statliga förvaltningspolitiken, politiken för finansmarknaden och arbetet för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. I utgiftsområdet ingår följande områden:

- finansmarknad och internationella finansiella institutioner
- statlig förvaltningspolitik, statliga arbetsgivarfrågor och Agenda 2030
- fastighetsförvaltning
- prognoser, redovisning, statistik och uppföljning
- offentlig upphandling
- korrekta utbetalningar från välfärdssystemen.

Delområdet finansmarknad omfattar åtgärder för ett stabilt finansiellt system, som ska präglas av ett högt förtroende med väl fungerande marknader, starkt konsumentskydd och som bidrar till en hållbar utveckling samt en effektiv statlig finansförvaltning. I området ingår Finansinspektionen, Krigsförsäkringsnämnden och Riksgäldskontoret. Delområdet internationella finansiella institutioner omfattar exempelvis årliga medlemsavgifter till tankesmedjan Bruegel, European Institute of Public Administration och Europarådets utvecklingsbank, samt garantier till sex internationella finansieringsinstitut och ett europeiskt instrument (SURE).

Delområdet statlig förvaltningspolitik omfattar styrning, ledning, organisation och utveckling av de statliga myndigheterna samt vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun, inklusive regional ansvarsfördelning. Delområdet omfattar även myndigheterna Kammarkollegiet, Statens servicecenter, Statskontoret samt delar av Ekonomistyrningsverkets (ESV) verksamhet. Delområdet statliga arbetsgivarfrågor omfattar statliga personal- och lönepolitiska frågor, såsom löneutveckling, pensionsvillkor, arbets- och anställningsvillkor avseende offentliga anställningar, statlig arbetsrätt och kompetensförsörjning inom staten samt frågor om arbetsmiljö och hälsa, jämställdhet, mångfald och värdegrundsarbete inom staten. Området omfattar Arbetsgivarverket, Offentliga sektorns särskilda nämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensionsverk, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Statens överklagandenämnd och Trygghetsstiftelsen – en kollektivavtalsstiftelse. Delområdet Sveriges genomförande av Agenda 2030 omfattar uppföljning av regeringens politik för att genomföra agendan.

Området fastighetsförvaltning omfattar förvaltning av fastigheter som av försvarspolitiska, kulturhistoriska eller andra skäl har ansetts lämpliga att förvaltas av staten. Området omfattar myndigheterna Fortifikationsverket och Statens fastighetsverk.

Området prognoser, redovisning, statistik och uppföljning omfattar myndigheterna Bokföringsnämnden, ESV, Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, Finanspolitiska rådet, Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån. Området omfattar vidare verksamhet som ska bidra till att det finanspolitiska ramverket följs, att politiska beslut och prioriteringar är välgrundade samt verksamhet som ska bidra till transparens vid redovisningen av den ekonomiska politiken.

Området offentlig upphandling omfattar flera lagar med bestämmelser som syftar till att upphandlande myndigheter och enheter ska göra effektiva offentliga inköp. Området omfattar Upphandlingsmyndigheten och den del av Konkurrensverkets verksamhet som avser tillsyn över den nämnda lagstiftningen.

Området korrekta utbetalningar från välfärdssystemen omfattar den samlade styrningen och uppföljningen av arbetet mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Det innefattar bl.a. att samordna och stödja berörda myndigheters arbete på området och samlat återrapportera detta till regeringen.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Statskontoret	97	104	104	**108**	110	112
1:2 Kammarkollegiet	82	119	118	**118**	121	116
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	18	25	20	**23**	24	25
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1	2	2	**2**	2	2
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	13 711	14 094	13 867	**15 207**	16 643	17 076
1:6 Finanspolitiska rådet	11	11	11	**11**	11	11
1:7 Konjunkturinstitutet	67	71	67	**78**	79	75
1:8 Ekonomistyrningsverket	178	210	211	**211**	287	331
1:9 Statistiska centralbyrån	580	592	587	**609**	624	636
1:10 Bidragsfastigheter	341	330	327	**290**	265	265
1:11 Finansinspektionen	645	736	718	**788**	805	808
1:12 Riksgäldskontoret	332	345	342	**364**	377	386
1:13 Bokföringsnämnden	11	14	14	**14**	14	15
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	3	290	12	**110**	110	110
1:15 Statens servicecenter	704	882	891	**915**	946	970
1:16 Finansmarknadsforskning	40	50	50	**60**	63	32
1:17 Upphandlingsmyndigheten	95	111	110	**112**	112	115
Totalt för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	**16 917**	**17 985**	**17 451**	**19 021**	**20 593**	**21 086**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgiftsområdets sammanlagda utgifter uppgick 2021 till16,917 miljarder kronor. Prognosen för utfallet för 2022 är 17,451 miljarder kronor, vilket är 534 miljoner kronor mindre än de anvisade medlen. Den föreslagna anslagsnivån för utgiftsområdet för 2023 uppgår till 19,021 miljarder kronor, vilket är en ökning med totalt 1 036

miljoner kronor. Anslagsförändringarna redovisas detaljerat under respektive delområde.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**17 971**	**17 971**	**17 971**
Pris- och löneomräkning[2]	69	156	230
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-132	-83	-97
varav BP23[3]	*43*	*74*	*69*
Makroekonomisk utveckling	1 193	2 574	3 115
Volymer	-80	-25	-133
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**19 021**	**20 593**	**21 086**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	15 345
Verksamhetsutgifter[2]	3 670
Investeringar[3]	6
Summa utgiftsram	**19 021**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Utgifter för transfereringar utgör 81 procent av den anslagsfinansierade verksamheten och utbetalningar sker främst från anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* Verksamhetsutgifter för 11 myndigheter utgör 19 procent av utgiftsområdets anslagsmedel.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Nedan redovisas de av riksdagen beslutade målen för vissa verksamheter inom utgiftsområdet.

2.3.1 Finansmarknadsområdet

Målet för finansmarknadsområdet är att det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter. Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling. Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt (prop. 2015/16:1 utg.omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118).

2.3.2 Statlig förvaltningspolitik

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175 utg.omr. 2, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

2.3.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030

Målet för Sveriges genomförande av Agenda 2030 är att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154).

2.3.4 Korrekta utbetalningar från välfärdssystemen

Det övergripande målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen är att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar minska och fel motverkas (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150).

2.4 Resultatredovisning

Resultat för utgiftsområdet redovisas på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

2.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdet redovisas i förekommande fall på delområdesnivå (se respektive avsnitt).

3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner

3.1 Mål för området

Riksdagen har beslutat om följande mål för finansmarknadsområdet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118):

- Det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter.
- Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

Statsskuldsförvaltningen, som också är en del av den statliga finansförvaltningen, redovisas under utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Arbetet med att uppnå målen för finansmarknadsområdet delas mellan regeringen, Finansinspektionen och Riksgäldskontoret. Även andra myndigheter, bl.a. Riksbanken och AP-fonderna, har uppgifter inom området, men omfattas formellt inte av målen. Detsamma gäller de internationella finansiella institutioner som Sverige är medlem i. Måluppfyllelsen påverkas dessutom av omvärldsfaktorer. Sveriges finansmarknader är globalt integrerade – i synnerhet med vårt närområde. Regelutvecklingen drivs därför i huvudsak internationellt både av EU och av olika standardsättande organ.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatindikatorerna skattar utvecklingen av måluppfyllelsen inom finansmarknadsområdet. Då ingen indikator enskilt kan beskriva den sammantagna måluppfyllelsen redovisas en helhetsbedömning utifrån ett flertal indikatorer. Nedan listas de mest centrala indikatorerna för respektive delmål. Ytterligare indikatorer redovisas under resultatredovisningen. De mest centrala indikatorerna är

- hushållens skulder (stabilitet och konsumentskydd)
- storbankernas marknadsandelar (stabilitet och väl fungerande marknader)
- storbankernas kapitaltäckning (stabilitet och högt förtroende)
- kundnöjdhet (konsumentskydd, högt förtroende)
- företagens finansieringsmöjligheter (väl fungerande marknader)
- gröna obligationer (hållbar utveckling)
- styckkostnad per statlig betalning (effektiv finansförvaltning).

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Finansiell stabilitet

Stigande räntor och inflation skapar nya ekonomiska förutsättningar

Trots fortsatt spridning av sjukdomen covid-19 och återkommande nedstängningar tog den ekonomiska återhämtningen fart under 2021. Därmed kunde de statliga stöd-

åtgärderna successivt avvecklas. De finansiella marknaderna dominerades av högt risktagande och stigande tillgångspriser. Under den senare halvan av 2021 steg inflationen och mot slutet av året började även räntorna stiga. Högre räntor innebär ökade kostnader för högt skuldsatta sektorer, däribland hushållen och den kommersiella fastighetssektorn. Under 2022 har Rysslands invasion av Ukraina orsakat störningar i ekonomin, vilket ytterligare drivit på uppgången av räntor och inflation. Det har också medfört en ökad osäkerhet på de finansiella marknaderna, även om de direkta effekterna hittills har varit begränsade. I resultatredovisningen nedan beaktas inte de effekter som störningarna till följd av Rysslands invasion av Ukraina har medfört då indikatorerna framför allt redovisar utvecklingen fram till utgången av 2021.

Räntekänsliga hushåll trots skulddämpande åtgärder

Under de senaste två decennierna har hushållens skulder ökat med i genomsnitt 8 procent per år, vilket är snabbare än disponibla inkomster och BNP ökat. Denna utveckling fortsatte även under 2021 då hushållens skuldkvoter (skulder i förhållande till disponibel inkomst) ökade med knappt 4 procentenheter under 2021, diagram 3.1.

Diagram 3.1 Hushållens skulder

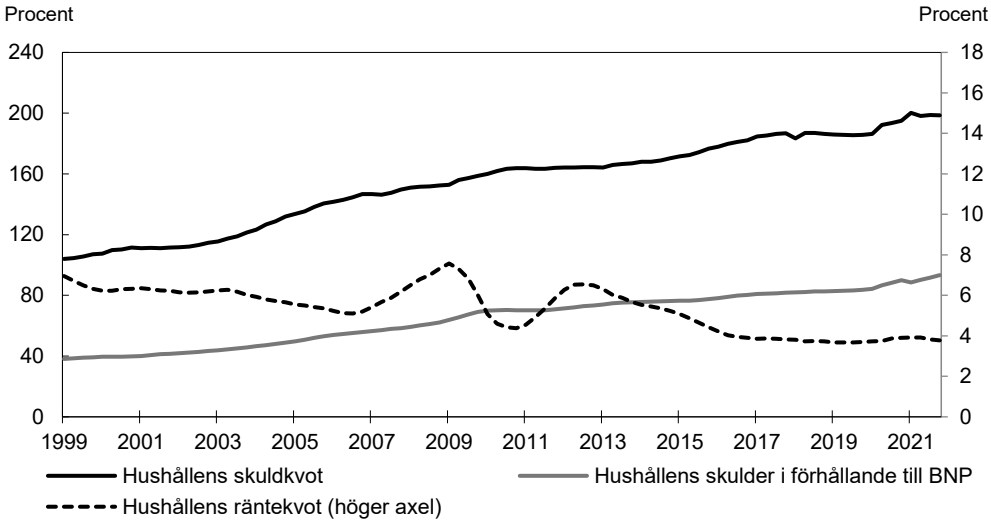

Anm.: Hushållens skuldkvot avser skulder i förhållande till disponibla inkomster. Den märkbara ökningen under 2020 berodde delvis på att skulderna ökade, men också på att hushållens disponibla inkomster minskade. Hushållens räntekvot avser räntebetalningar i förhållande till disponibla inkomster

Källa: Statistiska centralbyrån.

Trots lägre inkomster fortsatte värdet på hushållens likvida tillgångar att öka under 2021. De främsta orsakerna till detta var stigande priser på finansiella tillgångar och minskad konsumtion under pandemin. Sammantaget innebar det att hushållens motståndskraft stärktes under året. Motståndskraften hos hushållen kan dock snabbt förändras om tillgångspriserna – främst på aktier och bostäder – faller, och levnadsomkostnaderna ökar igen, vilket har skett under 2022. Vidare tyder historiska data på att hushållens likvida tillgångar är ojämnt fördelade (se även Finansinspektionens rapport FI-analys 28: Svenska hushålls likvida tillgångar).

Även om skulderna har ökat under en längre period har de inte ökat lika mycket som räntorna har fallit under samma period. Under 2021 var hushållens räntekvot (ränteutgifter i förhållande till disponibel inkomst) därför fortsatt kvar på låga nivåer. Sedan slutet av 2021 har räntorna dock stigit. Finansinspektionens stresstester visar att de flesta hushåll som tar nya bolån har goda marginaler att betala sina lån, även vid stigande räntor. Risken för stora kreditförluster i banksektorn är därför begränsad. Däremot kommer hushållen att behöva lägga en större del av sina inkomster på ränte-

betalningar. Räntekänsliga hushåll med höga skuldkvoter kan därmed behöva dra ned på sin konsumtion.

Med anledning av den ökade ekonomiska osäkerheten i samband med pandemin beslutade Finansinspektionen i april 2020 att banker tillfälligt skulle kunna bevilja både nya och befintliga bolånetagare undantag från amorteringskravet. Omkring 260 000 hushåll beviljades undantag från amorteringskravet. Enligt Finansinspektionen ledde undantaget till att nya bolånetagare lånade nästan 4 procent mer och köpte drygt 1 procent dyrare bostäder. Bankernas utökade möjligheter att ge undantag från amorteringskravet upphörde att gälla den 1 september 2021.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen samlat bör utvärdera effekterna av makrotillsynsåtgärder och även återkomma med förslag till åtgärder för att underlätta för förstagångsköpare på bostadsmarknaden (bet. 2019/20:FiU22 punkt 3, rskr. 2019/20:186). Finansinspektionen fick i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att redovisa en samlad utvärdering av de åtgärder som myndigheten hade vidtagit för att minska riskerna förknippade med hushållens skulder – bolånetak, amorteringskrav och andra makrotillsynsåtgärder. Utvärderingen (Samlad utvärdering av makrotillsynsåtgärder [Fi2021/03921]) visade att de åtgärder som myndigheten vidtagit bidragit till att bromsa både skuldtillväxten och bostadsprisutvecklingen, och att fler hushåll amorterat på sina bolån. Åtgärderna har därutöver motverkat att långivare använder höga belåningsgrader eller låg amortering som konkurrensmedel. Sammantaget har Finansinspektionens åtgärder lett till att hushållen hade större motståndskraft att klara av både effekter till följd av pandemin och ränteuppgångar under 2021 än vad de annars skulle ha haft. Regeringen anser att tillkännagivandet är tillgodosett såvitt avser utvärdering av effekterna av makrotillsynsåtgärder. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Den nuvarande ekonomiska utvecklingen skiljer sig markant från situationen när den aktuella utvärderingen genomfördes. Den 1 september 2022 fick Finansinspektionen i uppdrag att på nytt utvärdera effekterna av genomförda makrotillsynsåtgärder (bolånetak och amorteringskrav) i ljuset av den nuvarande ekonomiska utvecklingen med bl.a. stigande inflation och högre räntor. Uppdraget redovisades den 14 oktober 2022 och rapporten bereds i Regeringskansliet.

Sårbarheter kopplade till fastighetsföretagens skulder har ökat

Under 2020 och 2021 infördes omfattande stöd till följd av spridningen av covid-19, vilket bidrog till att dämpa effekterna av inkomstbortfall i företagen till följd av pandemin. Antalet konkurser hölls nere och risken för stora kreditförluster i bankerna minskade i takt med att den ekonomiska återhämtningen tog fart under 2021.

Samtidigt fortsatte de icke-finansiella företagens skulder att öka i förhållande till BNP, bl.a. skulderna i den kommersiella fastighetssektorn. Utvecklingen av icke-finansiella företags skulder visas i diagram 3.2. Den kommersiella fastighetsmarknaden i Sverige är stor, konjunkturkänslig och nära sammanlänkad med den finansiella sektorn. Det finansiella systemet är därför känsligt för störningar inom den kommersiella fastighetssektorn. Liksom tidigare år utgjorde bankernas utlåning till fastighetsföretagen under 2021 ungefär hälften av deras totala utlåning till icke-finansiella företag. Fastighetsföretagen stod också för ungefär hälften av den utestående volymen företagsobligationer i svenska kronor, vilken i hög utsträckning ägs av finansiella aktörer.

Under 2021 var fastighetsföretagens intjäning relativt god, finansieringskostnaderna låga och räntetäckningsgraden hög – trots stora skulder. Samtidigt har fastighetsföretagens skulder ökat i förhållande till deras kassaflöden. Det innebär att riskerna i

sektorn byggs upp, vilket i förlängningen kan innebära risker för den finansiella stabiliteten. Finansinspektionens stresstester visar att fastighetsföretagen under de senaste åren har blivit mer sårbara för högre finansieringskostnader och inkomstbortfall. Inom ramen för Finansinspektionens uppdrag att värna stabiliteten i det finansiella systemet höjde myndigheten 2020 bankernas kapitalkrav för utlåning till kommersiella fastighetsföretag, i syfte att bättre spegla kreditriskerna i utlåningen. Detta har bidragit till att stärka bankernas motståndskraft mot störningar i sektorn. Regeringen och ansvariga myndigheter fortsätter att följa riskutvecklingen i den kommersiella fastighetssektorn.

Diagram 3.2 Företagens skulder

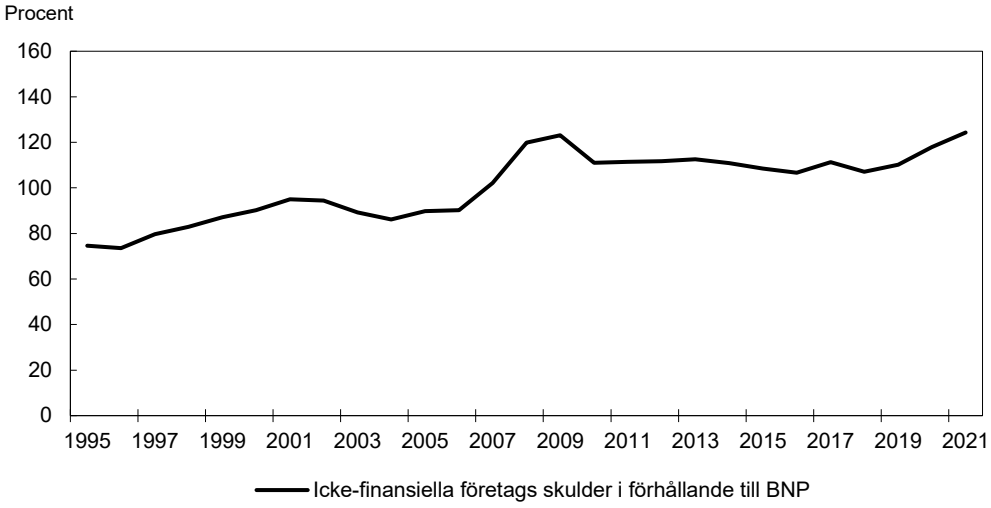

Anm.: Avser skulder (banklån och marknadsfinansiering) i förhållande till BNP.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Kapitalkrav bidrar till stärkt motståndskraft i banksektorn

Det svenska banksystemet är i hög grad koncentrerat till ett fåtal större banker som är nära sammanlänkade – både med varandra och med det finansiella systemet i övrigt. De största aktörerna är de tre svenska storbankerna Handelsbanken, SEB och Swedbank samt de utländska bankerna Danske Bank och Nordea. I slutet av 2021 stod dessa fem banker för drygt 70 procent av utlåningen till svenska hushåll och företag. De senaste åren har de nämnda bankernas marknadsandelar minskat något. Det tyder på viss ökad konkurrens från små och mellanstora aktörer, även om de fem största bankerna fortsatt har en dominerande roll.

Sedan finanskrisen 2008–2009 har omfattande reformer genomförts för att stärka motståndskraften i banksektorn. Framför allt har bankernas kapital- och likviditetskrav skärpts. De tre svenska storbankerna hade därför tillfredsställande kapital- och likviditetsbuffertar när pandemin bröt ut. Detta bidrog till att de kunde upprätthålla sin verksamhet och fortsätta försörja ekonomin med krediter. Under 2020 och 2021 begränsade bankerna också sina vinstutdelningar, i enlighet med rekommendationer från svenska och andra europeiska myndigheter. De svenska storbankernas kapitalpositioner har därför stärkts under pandemin, och låg i slutet av 2021 kvar på en förhöjd nivå, se diagram 3.3. Bankerna har också kunnat bibehålla en relativt god lönsamhet, vilket har gjort att de enklare kunnat hantera eventuella förluster. Under 2021 beslutade Finansinspektionen att höja det kontracykliska buffertvärdet från 0 till 1 procent, och till 2 procent under 2022. Kapitalkravet används för att stärka bankernas kapitalbuffertar i goda tider, i syfte att vid behov kunna frigöra tillgängligt kapital i bankerna för att hantera störningar. Finansinspektionen valde att sänka

buffertkravet till 0 procent under pandemins inledande fas, men har nu inlett en gradvis höjning för att åter bygga motståndskraft för framtida kriser.

Diagram 3.3 Svenska storbankers kapitaltäckning

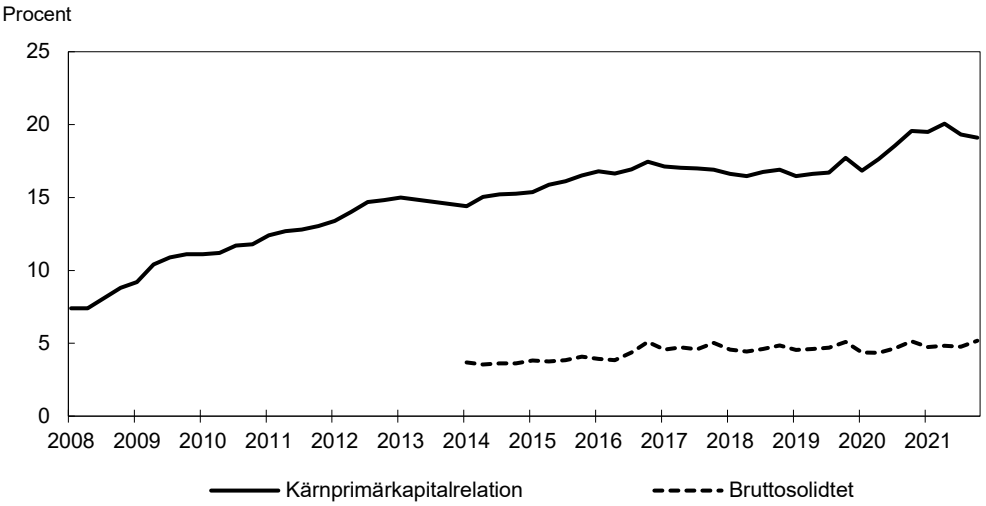

Anm.: Genomsnitt för de tre svenska storbankerna (Handelsbanken, SEB och Swedbank). Kärnprimärkapitalrelationen avser bankernas kapital i förhållande till riskvägda tillgångar. Bruttosoliditeten avser bankernas kapital i förhållande till totala (ej riskvägda) tillgångar. Vilket kapital som får räknas in skiljer sig något i de olika kapitalmåtten. För perioden 2013–2018 har kärnprimärkapitalrelationen räknats om i enlighet med en teknisk justering av metoden för riskviktsgolvet för bolån som trädde i kraft 2018.

Källa: Finansinspektionen.

De svenska storbankernas likviditetsbuffertar har stärkts under pandemin och bankerna har god marginal till de lagstadgade kraven, se diagram 3.4. Finansieringsvillkoren har också varit gynnsamma. I början av pandemin var oron och osäkerheten stor, och riskpremierna på bankernas obligationer ökade. Centralbankernas stödåtgärder bidrog till att lugna marknaderna och sänka bankernas kostnader för marknadsfinansiering. Vidare ökade inlåningen från både hushåll och företag. Sammantaget har bankerna därför haft god tillgång till relativt billig finansiering under 2021.

Diagram 3.4 Svenska storbankers likviditetsreserver

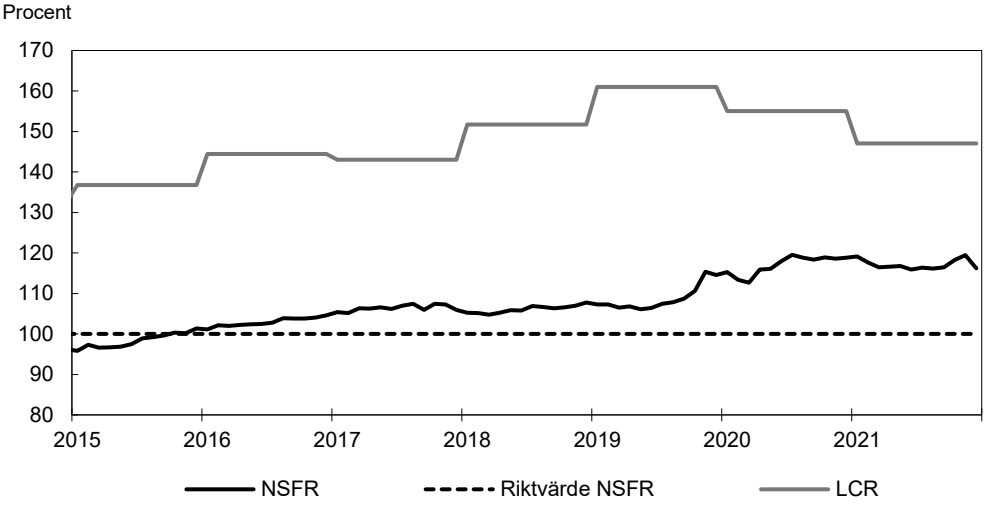

Anm.: LCR (Liquidity Coverage Ratio) avser likviditetstäckningsgraden. Under 2021 var den genomsnittliga likviditetstäckningsgraden 147 procent för de tre svenska storbankerna (Handelsbanken, SEB och Swedbank), vilket är en minskning jämfört med 2020. NSFR (Net Stable Funding Ratio) avser bankernas stabila nettofinansieringskvot, som något förenklat innebär att banker kan finansiera tillgångar vars löptid överstiger ett år med skulder vars löptid också överstiger ett år, eller som av annat skäl bedöms vara stabila. För de tre svenska storbankerna har NSFR ökat över tid och i slutet av 2021 uppgick kvoten till 116 procent.

Källa: Finansinspektionen.

Försäkrings- och tjänstepensionsföretagen har god förmåga att fullgöra sina åtaganden

Försäkrings- och tjänstepensionsföretagens förmåga att möta sina åtaganden på kort och lång sikt mäts genom solvenskvoten, dvs. det behov av buffertkapital som finns enligt Finansinspektionens bedömning. En kvot som överstiger 1,0 innebär att företaget uppfyller det kapitalkrav som gäller för företaget. Eftersom flera skilda regelverk gäller på försäkringsområdet särredovisas olika grupper av livförsäkrings- och tjänstepensionsföretag. Livförsäkringsföretagen förvaltar den största delen av försäkringsföretagens tillgångar. I diagram 3.5 anges den genomsnittliga solvenskvoten för olika livförsäkringsföretag. För livförsäkringsföretag som tillämpar den äldre solvensregleringen (s.k. Solvens I-företag) ökade den genomsnittliga solvenskvoten under 2021. För livförsäkringsföretag som tillämpar det nyare regelverket (s.k. Solvens II-företag) ökade solvenskvoten under första–tredje kvartalen 2021 för att sedan sjunka under slutet av året. För blandade livförsäkringsföretag har solvenskvoten varit fortsatt stabil under 2021. För tjänstepensionsföretag redovisas den genomsnittliga solvenskvoten för första gången under fjärde kvartalet 2021. Solvenskvoten uppgick till ca 2,7 vid utgången av året.

Diagram 3.5 Genomsnittlig solvenskvot för livförsäkringsföretag

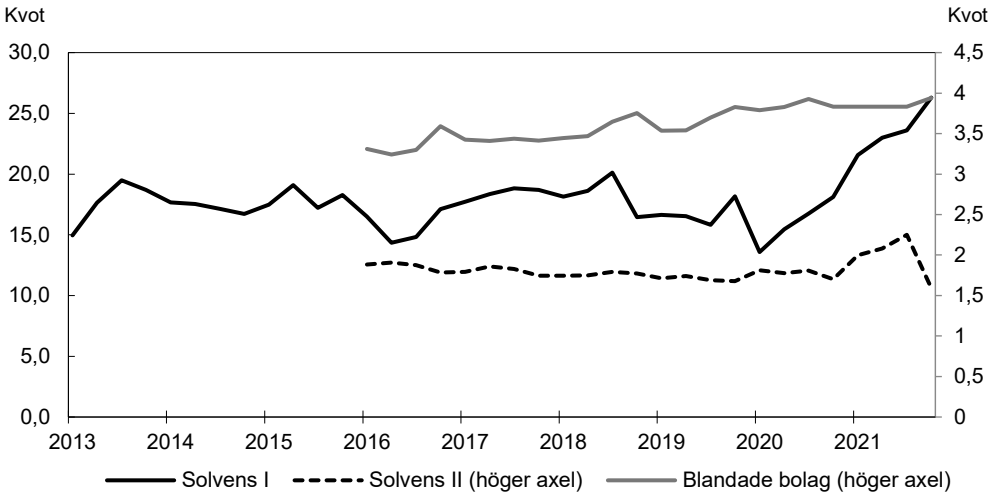

Anm.: För livförsäkringsföretag som tillämpar Solvens I avser siffrorna kapitalbas dividerat med erforderlig solvensmarginal. För livförsäkringsföretag som tillämpar Solvens II och för blandade livförsäkringsföretag avser siffrorna kapitalbas dividerat med solvenskapitalkrav.

Källa: Finansinspektionen.

Förstärkt regelverk för finansiell infrastruktur

Centrala motparter har fått en allt viktigare roll och en ny EU-förordning om en ram för återhämtning och resolution av centrala motparter, har antagits av Europaparlamentet och rådet. EU-förordningen ska minska risken för att kriser hos de centrala motparterna ska leda till finansiell instabilitet. Under 2021 togs det fram förslag till kompletterade lagstiftning till EU-förordningen. Lagen (2022:739) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om återhämtning och resolution av centrala motparter trädde i kraft den 12 augusti 2022.

Fortsatt arbete med att återuppbygga det civila försvaret och stärka säkerhetsskyddsarbetet

Åtgärder för ett fungerande finansiellt system utgör en viktig del i ett motståndskraftigt civilt försvar vid höjd beredskap och ytterst i krig. Åtgärderna kan även bidra till att stärka förmågan att hantera svåra påfrestningar på det finansiella systemet i fredstid. Finansinspektionen och Riksgäldskontoret är beredskapsmyndigheter inom

beredskapssektorn finansiella tjänster. Beredskapsmyndigheterna ska vartannat år redovisa sitt arbete till bl.a. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Under 2021 vidtog Finansinspektionen och Riksgäldskontoret flera åtgärder för att stärka myndigheternas verksamhet avseende civilt försvar och säkerhetsskydd. Myndigheterna deltog aktivt i det nationella arbetet med beredskapsplanering för totalförsvaret och medverkade i flera av de chefsfora och referensgrupper som MSB tog initiativ till.

3.3.2 Väl fungerande marknader

År 2021 innebar en stark utveckling på framför allt aktiemarknaden med ett stort intresse bland privatpersoner som följd, även om spridningen av covid-19 också tros ha bidragit till det ökade intresset. Antalet privatpersoner med direkt ägande i aktier i noterade bolag ökade med 10,3 procent under 2021 enligt rapporten Aktieägandet i Sverige 2021 (Euroclear 2022). Även antalet börsnoteringar nådde rekordnivåer under 2021. Icke-finansiella företags marknadsfinansiering fortsatte att öka i likhet med tidigare år och i slutet av september 2021 utgjorde den 41,7 procent av icke-finansiella företags totala skulder.

Fortsatt arbete med att stärka marknaden för företagsobligationer och fonder som investerar i dessa

I början av pandemin uppstod problem på företagsobligationsmarknaden och i fonder som investerar i denna. Omsättningen för företagsobligationer och certifikat sjönk tillfälligt och den finansiella stressen som då uppstod innebar att riskpremierna ökade kraftigt samtidigt som företagsobligationsfonder hade stora utflöden. I penningpolitiskt syfte köpte Riksbanken under 2020 företagsobligationer på andrahandsmarknaden. Förbättrade marknadsförhållanden har lett till att marknaden återhämtat sig. I regleringsbrevet för 2021 fick Finansinspektionen i uppdrag att utreda behovet av ytterligare verktyg för hantering av likviditetsrisker på den svenska fondmarknaden. I sin redovisning av uppdraget föreslår Finansinspektionen att fler likviditetsverktyg bör göras tillgängliga för fondförvaltare genom ändringar i nationell lagstiftning (Fi2021/02562).

Goda finansieringsmöjligheter för företagen förutsätter väl fungerande marknader

I Konjunkturinstitutets barometer för 2021 uppgav 83 procent av de svarande att deras finansieringsmöjligheter var ”normala”, 4 procent uppgav ”lättare finansieringsmöjligheter” och 13 procent ”svårare finansieringsmöjligheter”. Det är en förbättring jämfört med 2020 då 78 procent svarade att deras finansieringsmöjligheter var ”normala” och 19 procent angav deras möjligheter som ”svårare”.

Reglerna på betalningsmarknaden ses över

För samhället är det centralt att betalningar går att genomföra effektivt och rättssäkert. Hushåll, företag och den offentliga sektorn behöver tillgång till betaltjänster som gör det möjligt att betala för varor och tjänster. I och med den tekniska utvecklingen, främst genom digitaliseringen, har nya betalningssätt vuxit fram i snabb takt. Mot denna bakgrund fick en särskild utredare i uppdrag att se över statens roll på betalningsmarkanden (dir. 2020:133). I enlighet med tilläggsdirektiv från september 2022 ska utredaren utöver det befintliga uppdraget i sitt arbete beakta effekterna av företaget ClearOn AB:s nedläggning av tjänsten Kassagirot samt Europeiska kommissionens aviserade initiativ om en digital euro och omedelbara betalningar (dir. 2022:131). Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2023. Vidare har Finansinspektionen utvärderat de nya bestämmelserna i lagen (2010:751) om betaltjänster,

som ställer krav på betaltjänstleverantörer att inte presentera betalningssätt som innebär att kredit lämnas först eller som förvalsalternativ i bl.a. e-handeln (rapport Marknadsföring av betaltjänster online 2021). Sammantaget bedömde Finansinspektionen i rapporten att de nya bestämmelserna, som trädde i kraft den 1 juli 2020, minskar risken för att konsumenter lockas till att ta oöverlagda krediter, men att det var för tidigt att dra några säkra slutsatser. Under 2021 inledde regeringen även arbetet med att ta fram ett lagförslag om utökade krav på säkra identifieringsmetoder vid betalningar online, i syfte att minska antalet bedrägerier i samband med betalningar i e-handeln. Regeringen beslutade den 27 oktober 2022 propositionen Stark kundautentisering vid fakturabetalningar online (prop. 2022/23:9). I propositionen föreslås att det i lag ska förtydligas att kravet på stark kundautentisering ska gälla när fakturabetalningar utgör en betaltjänst.

3.3.3 Konsumentskyddets utveckling

Finansiella tjänster är en viktig del av konsumenters vardag, i allt från mer eller mindre dagliga betaltjänster till bostadslån och pensionssparande. Svenska konsumenter har en högre andel av sitt sparande i fonder och andra finansiella produkter jämfört med konsumenter i många andra länder i EU. Av svenska hushålls finansiella tillgångar består, enligt data från Statistiska centralbyrån, 37 procent av försäkringssparande, 30 procent av aktier och obligationer och 12 procent av bankinlåning. Fondandelar utgör 9 procent och premiepensionen utgör 10 procent av hushållens finansiella tillgångar medan 3 procent klassas som ”övrigt”. Ett högt konsumentskydd på finansmarknaden är mot denna bakgrund en särskilt viktig fråga.

Kundnöjdheten varierar mellan sektorer

Kundnöjdheten avseende bolåneprodukter har successivt ökat sedan 2016, så även under 2021. Kundnöjdheten för privata livförsäkringar och sparandeprodukter i värdepapper sjönk dock något 2021 jämfört med 2020, se diagram 3.6.

Diagram 3.6 Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden för privatkunder

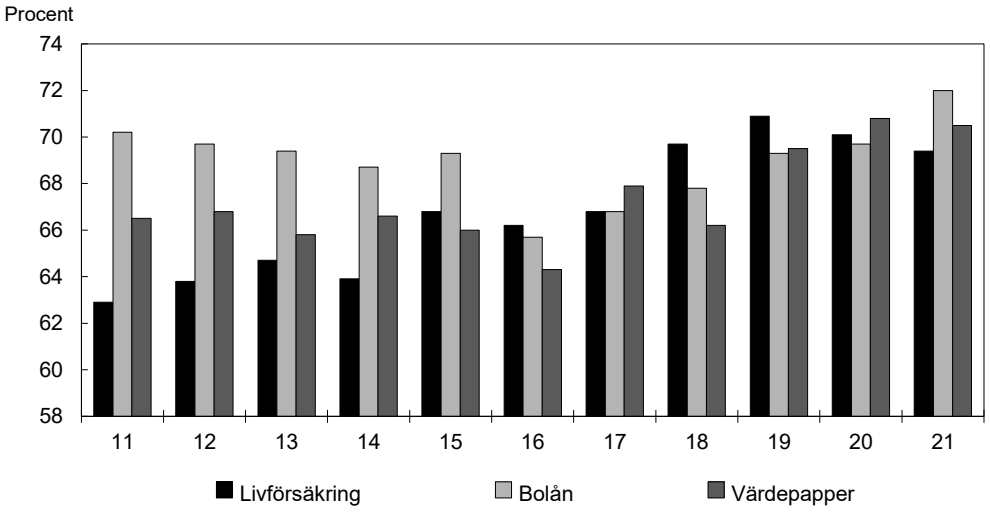

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Svenskt Kvalitetsindex.

Stärkt konsumentskydd på konsumtionslånemarknaden

Konsumtionslånen har ökat med i genomsnitt 8 procent per år under de senaste åren, se diagram 3.7. De utgör en begränsad del av hushållens totala lån men står för ungefär hälften av hushållens lånebetalningar, eftersom räntor och amorteringar på

dessa lån är betydligt högre än för bolån. Enligt Finansinspektionens kartläggning från 2021 (baserad på data för 2020) fanns det fortfarande brister i företagens kreditprövningar för konsumtionslån. Många låntagare fick inkassokrav och unga låntagare var fortsatt överrepresenterade bland dem som fick tidiga betalningsproblem. Marknadsföringen av krediter är omfattande och det har på senare tid tillkommit fler möjligheter för konsumenter att ta lån eller skjuta upp betalningar, vilket har ökat tillgången till krediter. Det medför en ökad risk för att konsumenter lånar mer än de klarar av att betala tillbaka. Riskerna är särskilt stora för konsumenter med små ekonomiska marginaler.

Samtidigt visar Finansinspektionens kartläggning att det har skett vissa förbättringar på konsumtionslånemarknaden. Personer som tog konsumtionslån under 2020 hade högre inkomster och betalade mindre för sina lån i förhållande till sin inkomst jämfört med tidigare år. Det var även färre låntagare med låga inkomster som tog stora lån, vilket är positivt ur ett konsumentskyddsperspektiv. Finansinspektionen har också utvärderat de skärpta reglerna för högkostnadskrediter bl.a. räntetak och kostnadstak för krediterna. Utvärderingen visar att regleringen har haft effekt. Sedan reglerna trädde i kraft 2018 har antalet högkostnadskrediter minskat, främst när det gäller små lån och lån till låginkomsttagare och unga. Vidare har lånekostnaderna sjunkit med 8 procent för de låntagare som påverkades av reformen.

Diagram 3.7 Hushållens konsumtionslån

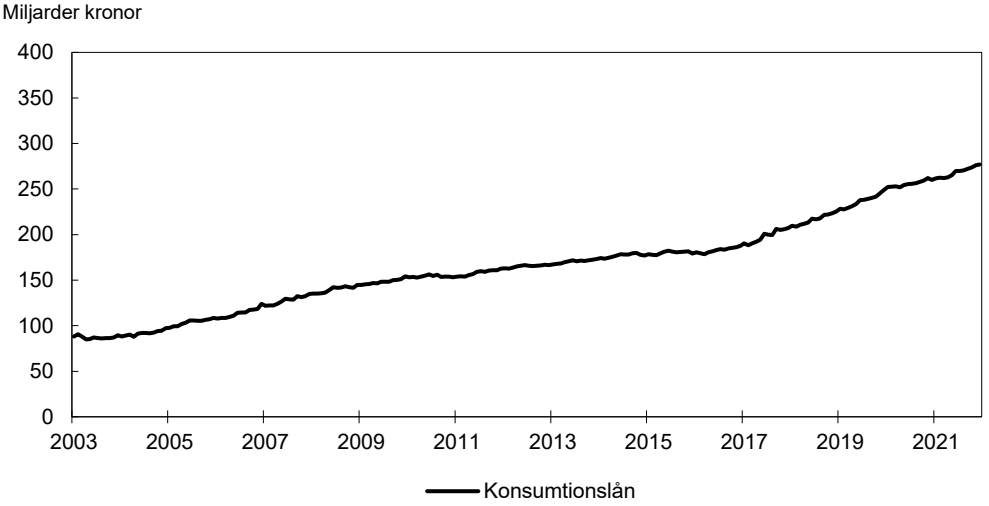

Anm.: Statistiken avser monetära finansinstituts utlåning utan säkerhet till hushåll, exempelvis konto- och kortkrediter, privatlån och handpenningslån, men inte s.k. snabblån eller sms-lån. Anges i löpande priser. Under 2021 ökade konsumtionslånen med knappt 7 procent.

Källa: Statistiska centralbyrån.

3.3.4 Hållbarhet

Det finansiella systemet kan bidra till omställningen till en hållbar ekonomi genom att identifiera, mäta och prissätta risker och effektivt styra investeringar till hållbara verksamheter och projekt. År 2020 fick Finansinspektionen i uppdrag att följa upp finansmarknadsaktörernas klimatrapportering, och hur lån och investeringar förhåller sig till klimatmålen i Parisavtalet. Uppdraget redovisades i rapporten Hållbarhetsrapport – klimatet i fokus (Finansinspektionen, 2021). I rapporten anges att det pågår många initiativ i branschen när det gäller mätning och rapportering av klimatrisker och klimateffekter, men att arbetet med att integrera klimatfaktorer i företagens verksamheter och informationsgivning befinner sig i en uppstartsfas. I rapporten redovisas även resultatet av en pilotstudie som syftar till att mäta hur tillgångar i svenska försäkringsföretag förhåller sig till klimatmålen i Parisavtalet. I regleringsbrevet för 2021 fick Finansinspektionen i uppdrag att ta fram en strategi för hur myndigheten

ska arbeta för att motverka grönmålning av finansiella produkter. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2022. I juni 2021 fick Riksgäldskontoret i uppdrag att ställa ut kreditgarantier för stora gröna industriinvesteringar (Fi2021/02260). Under våren 2022 beviljades den första kreditgarantin, för mer information se utg.omr. 24 avsnitt 3.3.1. Den 15 augusti 2022 redovisade en utredare som bistått Regeringskansliet sitt arbete om näringslivets gröna omställning (N2022/01677). Uppdraget var att, utifrån befintliga analyser, kartlägga behov för att underlätta näringslivets gröna omställning, samt presentera förslag på fokusområden. Fokus i arbetet skulle ligga på hinder inom finansmarknadsområdet, men även hinder inom andra områden.

Den svenska marknaden för gröna obligationer fortsätter att växa

Den svenska marknaden för gröna obligationer är relativt stor och svenska kronor är den fjärde mest använda valutan när det gäller emittering av gröna obligationer. Under 2021 ökade både den totala volymen respektive andelen gröna obligationer av den totala emissionsvolymen i Sverige. År 2021 emitterade icke-finansiella företag gröna obligationer för ca 72 miljarder kronor, vilket kan jämföras med totalt ca 280 miljarder kronor mellan 2013–2021. Kommuner och regioner emitterade gröna obligationer för 33 miljarder kronor 2021, vilket kan jämföras med totalt ca 150 miljarder kronor mellan 2013–2021. Som visas i diagram 3.8 utgjorde gröna obligationer år 2021 cirka en fjärdedel av den totala emissionsvolymen i Sverige.

Diagram 3.8 Volym och andel emitterade gröna obligationer

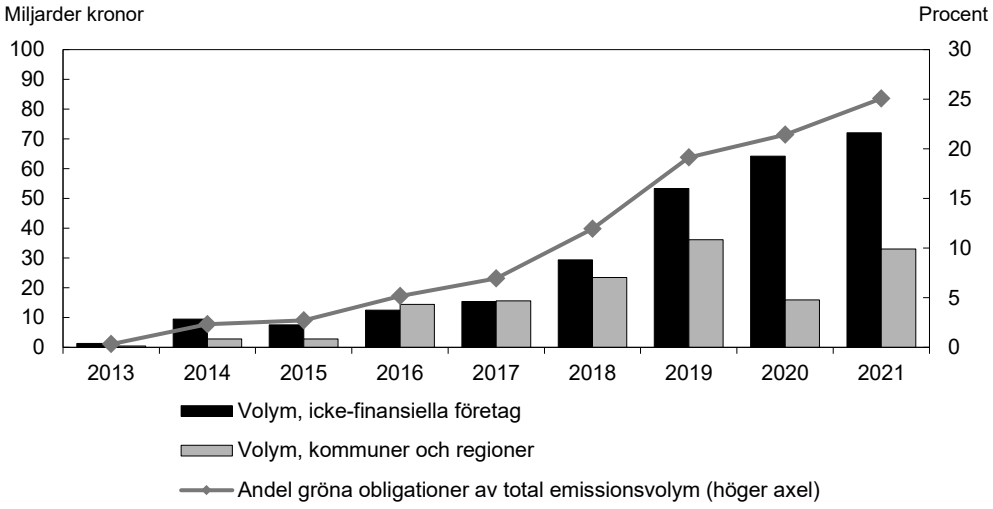

Anm.: Volym av emitterade gröna obligationer som klassats som CBI-aligned, omräknat till SEK. Ca 92 procent av alla gröna obligationer som har emitterats i Sverige sedan 2013 är klassade som CBI-aligned. Observera att siffrorna inte är direkt jämförbara med motsvarande diagram i prop. 2021/22:1, på grund av skillnader i klassificeringen av gröna obligationer hos leverantören av underliggande data.

Källa: Finansinspektionen.

Antalet rapporter om misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism fortsätter att öka

En annan viktig fråga är arbetet med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Både privat och offentlig sektor har ett stort ansvar och under flera år har åtgärder vidtagits respektive föreslagits för att stärka systemet, senast propositionen Samverkan mot penningtvätt och finansiering av terrorism (prop. 2021/22:251). Finansdepartementet remitterade den 28 juni 2022 promemorian Förstärkt reglering av valutaväxlare och andra finansiella institut (Fi2022/02140). År 2021 var antalet lagföringsbeslut för penningtvätt mer än tio gånger högre än 2015, se diagram 3.9. Även antalet rapporter till finanspolissektionen vid Polismyndigheten (finanspolisen)

om misstänkta transaktioner har fortsatt att öka, totalt med 50 procent mellan 2020 och 2021. Detta tyder på att företagens engagemang för frågorna har stärkts de senaste åren, i takt med att lagkraven på området har skärpts. Banker och andra kreditinstitut står för tre fjärdedelar av rapporterade transaktioner. För att ytterligare stärka Finansinspektionens arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism ökades myndighetens anslag med 2 miljoner kronor 2022 och beräknas ökas med motsvarande belopp fr.o.m. 2023 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 2 avsnitt 3, bet. 2021/22:FiU2, rskr. 2021/22:119).

Diagram 3.9 Rapporter om misstänkta transaktioner mottagna av finanspolisen

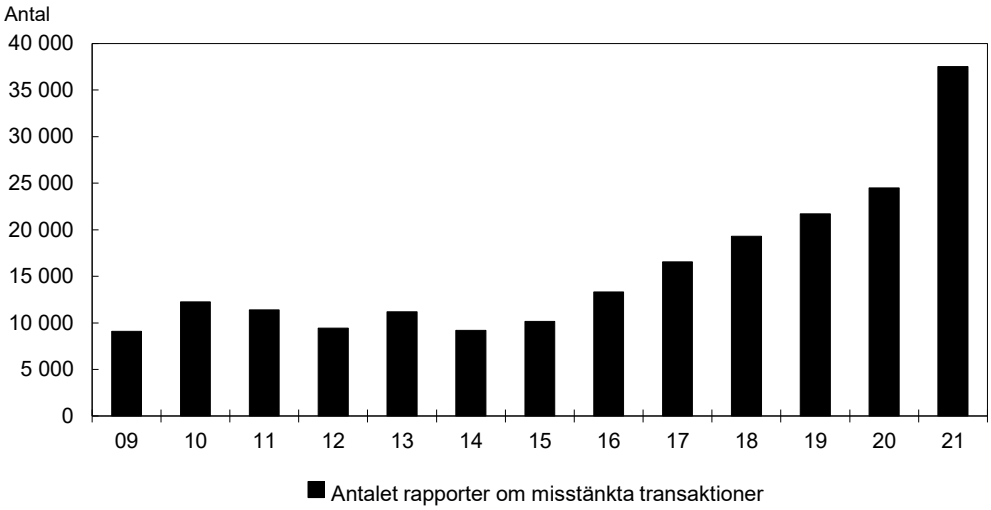

Källa: Polismyndigheten.

Mer forskning om de nya utmaningar som väntar inom ekonomin

Spridningen av covid-19 har lett till omfattande ekonomiska konsekvenser världen över. Vinnova fick ett nytt uppdrag i mars 2021 att genomföra insatser i syfte att förbättra förståelsen för de nya utmaningar som väntar i ekonomin framöver och bidra till att utveckla mer effektiva och träffsäkra verktyg för att hantera dessa nya utmaningar (N2021/00919). Av uppdraget framgår att insatserna ska bygga vidare på det tidigare uppdraget om finansmarknadsforskning (Fi2019/04161) vilket innebär att forskningen ska följas upp årligen.

3.3.5 Statlig finansförvaltning

Effektiviteten i den statliga finansförvaltningen är hög

För att statens finansförvaltning ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt krävs att de regelverk, avtal och kontostrukturer som utgör statens betalningsmodell och modellen för statens garanti- och utlåningsverksamhet är ändamålsenliga. Riksgäldskontoret ansvarar, i sin roll som statens internbank, för att förvalta och utveckla den statliga betalningsmodellen samt för att tillhandahålla den infrastruktur som de statliga myndigheterna behöver för att genomföra sina betalningar och för att de ska få tillgång till anslagsmedel och lån.

Kostnadseffektiviteten i den statliga betalningsmodellen, mätt som styckkostnad per betalning, var marginellt högre 2021 än 2020 men under den genomsnittliga kostnaden för de senaste fem åren, se tabell 3.1. Under 2021 har fem ytterligare myndigheter anslutit sig till Statens Valutakoncernkonto hos Riksgäldskontoret, vilket inneburit en besparing jämfört med om dessa valutaväxlingar genomförs inom de vanliga ramavtalen med bankerna.

Tabell 3.1 Styckkostnad per betalning

Kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Styckkostnad	0,55	0,51	0,59	0,62	0,59	0,56	0,57

Källa: Riksgäldskontoret.

Minskade utestående garantier men ökad utlåning till låntagare utanför staten

De totala utestående garantierna minskade under 2021 med ca 4,2 miljarder kronor jämfört med 2020, se tabell 3.2. Minskningen berodde till största del på att Riksgäldskontorets garantiåtagande i Öresundsbro Konsortiet minskade på grund av låneförfall. Vid utgången av 2021 uppgick Riksgäldskontorets utstående garantier till 20,0 miljarder kronor. Garantiverksamheten visade 2021 ett högre överskott än föregående år på grund av att tillgångarna ökade och den förväntade förlusten minskade. Minskningen i de totala förväntade förlusterna förklaras främst av skillnader i diskonteringsräntan, vilket framför allt fått stor påverkan på den förväntade förlusten i garantiåtagandet för Öresundsbro Konsortiet. Nominellt minskade även de totala förväntade förlusterna till följd av minskad exponering och kortare återstående löptid.

Tabell 3.2 Utestående garantier, reservtillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020	2021
Utestående garantier	**29 655**	**30 050**	**26 713**	**24 218**	**20 043**
Reservtillgångar	1 395	1 165	1 157	1 180	1 403
Reservkonto	443	532	472	470	706
Värdering fordringar	914	597	608	620	658
Förväntade framtida avgifter	38	69	77	90	39
Justering, kreditreserv	0	-33	0	0	0
Förväntade förluster	867	1 096	1058	1 174	1 123
Skillnad mellan tillgångar och förväntade förluster	528	70	99	5	280

Källa: Riksgäldskontoret.

Riksgäldskontorets utlåning till låntagare utanför staten (exklusive lån med villkorad återbetalning) ökade med ca 310 miljoner kronor 2021 jämfört med 2020, se tabell 3.2 och tabell 3.3. Ökningen berodde främst på att Öresundsbrobolaget Svedab utökade sina lån hos Riksgäldskontoret. Under 2020 sjönk de förväntade framtida förlusterna från 1 miljon kronor till 115 000 kronor till följd av kortare löptid för lånen och uppdaterat fallissemangsdata för AB Svensk Exportkredit. Överskott i utlåningsverksamheten (skillnaden mellan reservtillgångar och förväntade förluster) minskade under 2021. Förändringen beror på en minskning i reservtillgångarna, vilket var ett resultat av en korrigering av ett tidigare fel. Om korrigeringen exkluderas har reservtillgångarna tvärtom ökat eftersom intäkter inkommit under 2021 men inga utbetalningar har skett.

Tabell 3.3 Utestående lån till låntagare utanför staten, reservtillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020	2021
Utestående lån	**5 643**	**5 118**	**5 207**	**15 414**	**15 724**
Reservtillgångar	606	604	604	617	579
Reservkonto	606	570	604	614	579
Förväntade framtida avgifter för förväntad förlust	0	0	0	3	0,6
Justering, garantireserv	0	33	0	0	0
Förväntade förluster	0	0	0	1	0,1
Skillnad mellan tillgångar och förväntade förluster	606	604	604	616	578,9

Anm.: Exklusive lån med villkorad återbetalning.

Källa: Riksgäldskontoret.

3.3.6 Resultat för internationella finansiella institutioner

Regeringen redogör för verksamheten i Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB), Europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling (EBRD), Europeiska investeringsbanken (EIB), Nordiska investeringsbanken (NIB) och Världsbanksgruppen i återkommande skrivelser till riksdagen (se t.ex. skr. 2020/21:76). Verksamheten för Europarådets utvecklingsbank (CEB) redovisas i den återkommande skrivelsen om verksamheten inom Europarådets ministerkommitté m.m. (se t.ex. skr. 2020/21:106).

Tankesmedjan Bruegel

Bruegel är en oberoende europeisk tankesmedja med fokus på internationell ekonomiskpolitisk forskning. Under 2021 producerade Bruegel bl.a. 45 publikationer och arrangerade 93 event. Genom det svenska medlemskapet finns en möjlighet att påverka tankesmedjans forskningsinriktning. Viktiga frågor för Sverige har bl.a. varit grön beskattning, inkluderande tillväxt och jämställdhet. Sedan 2008 ingår en svensk representant i Bruegels styrelse, som består av elva ledamöter.

Garantier till vissa internationella finansiella institutioner

Sverige är medlem i elva internationella finansiella institutioner. Medlemskapen kan likställas med delägande, eftersom varje medlemsland bidrar med en andel av institutionernas egna kapital. Det egna kapitalet består av inbetalt kapital och garantikapital. Garantikapitalet innebär att medlemsländerna, utöver det inbetalda kapitalet, förbinder sig att under vissa omständigheter tillskjuta ytterligare ett bestämt kapitalbelopp till institutionerna.

Riksdagen har godkänt att garantikapital till internationella finansiella institutioner inte ska hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, där riskavspeglande avgifter sätts in på ett konto i Riksgäldskontoret (prop. 2001/02:1 Förslag till statsbudget, reviderad finansplan m.m. avsnitt 7.2.3, bet. 2001/02:FiU2, rskr. 2001/02:129). Eventuella infrianden ska i stället belasta anslag. Infrianden av garantikapital till AIIB, CEB, EBRD, EIB, NIB och Världsbanken ska belasta anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter*. De utestående garantiåtagandena gentemot dessa institutioner, vilka har redovisats i skrivelsen Årsredovisning för staten 2021 (skr. 2021/22:101), uppgick vid utgången av 2021 till ca 118 miljarder kronor.

Riksdagen har godkänt två garantiprogram som inte hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, och där infrianden i stället belastar anslag (prop. 2019/20:181, bet. 2019/20:FiU61, rskr. 2019/20:351). Det är dels fråga om garantier om högst 863 337 362 euro till en garantifond till EIB för stöd till i första

hand företag i ekonomiska svårigheter orsakade av utbrottet av covid-19, dels garantier om högst 848 537 250 euro till Europeiska unionen för ett europeiskt instrument för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation till följd av utbrottet av covid-19 (SURE).

I mars 2022 hade EIB:s garantifond beslutat att ställa ut garantier motsvarande 23,1 miljarder euro. Dessa garantier förväntas möjliggöra 174,5 miljarder euro i investeringar. Den förväntade nettoförlusten är 14,1 procent. Fram t.o.m. den 31 mars 2022 hade garantiinfrianden motsvarande 1 072 000 kronor belastat anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter*.

I maj 2022 hade 19 av EU:s medlemsstater beviljats stöd från det temporära instrumentet SURE till ett belopp om 94,4 miljarder euro. För att finansiera lånen har Europeiska kommissionen emitterat obligationer till ett belopp om 91,8 miljarder euro. Risken för ett garantiinfriande bedöms vara låg, bl.a. eftersom låntagarna är stater och EU-budgeten i första hand ska användas vid en betalningsinställelse.

Under 2022 godkände riksdagen ytterligare en garanti som inte hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen, och där infrianden belastar anslag, en garanti till Internationella återuppbyggnads- och utvecklingsbanken om 44,7 miljoner euro plus ränta för bankens kompletterande lån till Ukraina (prop. 2021/22:152, bet. 2021/22:FiU45, rskr. 2021/22:190). Eventuella infrianden av garantin kommer att kunna klassificeras som internationellt bistånd enligt den definition som används av OECD:s biståndskommitté DAC.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter.

Det svenska finansiella systemet har i huvudsak fungerat väl under året. Spridningen av covid-19 har fortsatt att prägla ekonomin och finansmarknaderna, men med mindre omfattande störningar än 2020. Under 2021 har den ekonomiska återhämtningen tagit fart och den finansiella oron avtagit. De statliga stödåtgärder som vidtogs under 2020 har därför börjat fasas ut. Ansvariga myndigheter har gradvis kunnat återgå till att arbeta för att främja motståndskraften mot framtida kriser, även om viss osäkerhet kvarstår kring de sammanlagda effekterna på ekonomin och därmed också finansmarknaderna.

Efter ett omfattande regleringsarbete efter finanskrisen 2008–2009 har motståndskraften i systemet ökat och krishanteringssystemet stärkts. Skärpta kapitalkrav har lett till att bankernas genomsnittliga kapitaltäckning ökat över tid, vilket har stärkt deras förmåga att hantera förluster och bidragit till uppfyllelsen av målet att det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende. Sedan 2020 håller bankerna också mer kapital för utlåningen till den kommersiella fastighetssektorn, en sektor där risker och sårbarheter ökade under 2021. Detta har bidragit till att stärka bankernas motståndskraft mot störningar i sektorn. Ansvariga myndigheter fortsätter att följa riskutvecklingen i den kommersiella fastighetssektorn.

Höga och stigande privata skulder medför risker både för enskilda och för samhällsekonomin i stort, inte minst i ljuset av stigande inflation och räntor. Det är därför positivt att vidtagna makrotillsynsåtgärder, främst bolånetak och amorteringskrav, har bidragit till att stärka hushållens motståndskraft. Trots detta fortsatte hushållens skulder, inklusive konsumtionslånen, att växa under 2021. Stora konsumtionslån innebär i första hand risker för den enskilde, inte minst eftersom räntekostnaderna kan

vara relativt höga. En förbättring jämfört med tidigare år är att personer som tar konsumtionslån har högre inkomster och betalar mindre för sitt lån i förhållande till sin inkomst. Enligt Finansinspektionens senaste utvärdering har också konsumentskyddet på marknaden stärkts, i samband med att reglerna för högkostnadskrediter skärptes. Vidare är kundnöjdheten förhållandevis hög bland konsumenter. De åtgärder som har vidtagits de senaste åren har därmed bidragit till att konsumentskyddet stärkts.

Försäkringssektorns motståndskraft bedöms vara god. Försäkrings- och tjänstepensionsföretagen har trots sina stora tillgångar såsom aktier, fastigheter och olika typer av obligationer visat sig kunna hantera de stora rörelserna på de finansiella marknaderna till följd av pandemin. Företagen bedöms därmed kunna möta sina åtaganden på både kort och lång sikt.

Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling

Det finns en stor medvetenhet om det finansiella systemets betydelse och roll i omställningen till en hållbar ekonomi, och en ökad insikt bland finansiella företag om de finansiella effekter som följer av klimatförändringarna och omställningen till en hållbar ekonomi. Klimatrelaterade finansiella risker integreras i allt större utsträckning i de finansiella företagens verksamheter. Den svenska marknaden för gröna obligationer fortsätter att växa och är relativt stor i ett internationellt perspektiv. Det pågår ett omfattande regleringsarbete på EU-nivå och flera nationella åtgärder har vidtagits för att det finansiella systemet i ännu större utsträckning ska kunna bidra till en hållbar utveckling. Finansinspektionen har fått flera uppdrag på området. Åtgärderna har sammantaget förbättrat måluppfyllelsen när det gäller det finansiella systemets bidrag till en hållbar utveckling. Även bekämpningen av penningtvätt och finansiering av terrorism är en viktig hållbarhetsfråga. Ansvariga myndigheters åtgärder, ny lagstiftning och ökade anslag till Finansinspektionen, bedöms ha haft effekt för måluppfyllelsen. Bankernas rapportering av misstänkta transaktioner har ökat och antalet lagföringsbeslut för penningtvätt var mer än tio gånger högre 2021 jämfört med 2015.

Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt

Styckkostnad per statlig betalning 2021 var under den genomsnittliga nivån för de senaste fem åren. Fler myndigheter har dessutom anslutit sig till Statens Valutakoncernkonto vilket har medfört en besparing på kostnaden för valutaväxlingar. Måluppfyllelsen om att statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt är därmed fortsatt god och oförändrad jämfört med föregående år.

3.5 Politikens inriktning

Den politiska inriktningen har målen att värna finansiell stabilitet, ett högt förtroende för finansmarknaden, väl fungerande marknader, ett högt konsumentskydd och att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling.

Regeringens arbete inom finansmarknadsområdet fokuserar på att stärka den finansiella sektorns motståndskraft mot cyberangrepp, att bekämpa penningtvätt, att motverka finansiella bedrägerier och att fortsatt verka för en stabil och väl fungerande finansmarknad.

3.5.1 Stärkt motståndskraft i det finansiella systemet

Den finansiella sektorn tillhandahåller grundläggande och kritiska tjänster till samhället. Avbrott eller störningar i dessa tjänster kan få allvarliga konsekvenser för både företag och hushåll, och för den ekonomiska utvecklingen i stort.

Sedan finanskrisen 2008–2009 har det finansiella systemets motståndskraft mot störningar stärkts och krisberedskapen har förbättrats. Detta kunde både ansvariga myndigheter och finansmarknadsaktörer dra nytta av för att begränsa effekterna av pandemin, vilket var gynnsamt för ekonomin i stort.

Under 2022 har osäkerheten i det finansiella systemet ökat. Rysslands invasion av Ukraina påverkar ekonomin negativt och ökar risken för cyberangrepp. Angrepp mot finansiella företag eller infrastruktur kan orsaka störningar i det finansiella systemet. Vidare skapar stigande inflation och räntor nya ekonomiska förutsättningar för finansiella aktörer. Sammantaget har risken för störningar i det finansiella systemet ökat.

Mot denna bakgrund vill regeringen stärka Finansinspektionens tillsyn och bevakning av systemrisker och hot mot den finansiella stabiliteten – både avseende finansiella risker och cyberrisker. Regeringen föreslår därför att Finansinspektionen tillförs 25 miljoner kronor årligen fram t.o.m. 2025. En promemoria med förslag till ny lag om clearing och avveckling av betalningar i syfte att öka motståndskraften i betalningssystemet har remitterats (Fi2022/02529). Avsikten är att regeringen ska besluta lagrådsremiss och proposition under våren 2023. Vidare har Riksgäldskontoret en viktig roll i det civila försvaret som statens centrala finansförvaltning. Att Riksgäldskontoret har ett högt säkerhetsskydd samt en hög beredskap inom totalförsvarsplanering är därför av vikt för att hela det svenska samhället ska fungera. För att stärka Riksgäldskontorets förmåga att motverka cyberhot och verka under höjd beredskap föreslås att myndigheten tillförs 10 miljoner kronor årligen fram t.o.m. 2025.

En ny struktur för statliga myndigheter i syfte att förbättra samhällets förmåga att hantera fredstida kriser och höjd beredskap infördes 1 oktober 2022. Finansinspektionen får nya uppgifter och tillförs 7,5 miljoner kronor fr.o.m. 2023 för sitt arbete med civilt försvar. Det bör även göras en översyn av Krigsförsäkringsnämndens verksamhet. Nämnden handlägger frågor om försäkring mot krigsrisker, främst när det gäller transporter. För att tillse att Krigsförsäkringsnämnden har en lämplig organisation och beredskap som fungerar i händelse av höjd beredskap och krig, bör det göras en översyn av verksamheten. För detta tillförs nämnden 0,6 miljoner kronor årligen fram t.o.m. 2025.

Stigande räntor och inflation skapar också nya ekonomiska förutsättningar för aktörer utanför den finansiella sektorn, inte minst för hushåll och fastighetsföretag med stora skulder och förhållandevis korta räntebindningstider. Det är därför positivt att motståndskraften mot störningar har stärkts på detta område, i form av bolånetak, amorteringskrav och skärpta kapitalkrav på bankernas utlåning till fastighetsföretag. Det finns emellertid anledning att följa vidtagna åtgärder i syfte att öka åtgärdernas effektivitet. Exempel på detta är en kommande uppföljning med berörda myndigheter om amorteringskrav och den pågående utredningen om behovet av åtgärder mot bakgrund av hushållens räntebindningstider, framför allt ränteskillnadsersättningen (Fi2022/02502).

En viktig del i arbetet med att utveckla regelverken är policyarbetet på EU-nivå, där det väntas pågå ett stort antal förhandlingar på finansmarknadsområdet under det kommande året. Som ordförande i Europeiska unionens råd under våren 2023 kommer Sverige att ha en särskilt viktig roll att föra förhandlingarna framåt.

Förhandlingarna om revideringar av det för banker centrala kapitaltäcknings-regelverket och en översyn av rörelsereglerna för försäkringsföretag förväntas fortsätta. Förhandlingar pågår också om ett nytt krishanteringsramverk för försäkringsföretag, samtidigt som krishanterings- och statsstödsreglerna för banker ska ses över. Därutöver pågår förhandlingar på EU-nivå för att hantera de likviditetsrisker i fonder som synliggjordes i början av pandemin och för att stärka värdepappers-marknadens funktionssätt. Liknande arbete med likviditetsrisker och transparens på obligationsmarknaden pågår även nationellt i Sverige. På EU-nivå pågår också arbete med flera lagförslag som syftar till att främja innovation och tillgången till data och digitalisering, samt att förbättra finanssektorns motståndskraft mot cyberattacker och andra it-relaterade risker. Under 2022 genomför Europeiska kommissionen en översyn av andra betaltjänstdirektivet med ambitionen att lägga fram eventuella lagförslag under andra kvartalet 2023.

3.5.2 Breda åtgärder för att förbättra förtroendet för finansmarknaden och motverka organiserad brottslighet

Det ska vara svårt för kriminella att utnyttja finanssektorn för brottslighet som penningtvätt och bedrägerier. Detta är också en grundläggande förutsättning för allmänhetens förtroende för finansmarknaden och en viktig konsumentskyddsfråga för den enskilde.

Flera initiativ har tagits för att motverka penningtvätt och fortsätta kampen mot den organiserade brottsligheten. Ett exempel på detta är den pågående utredningen om huruvida bl.a. företag som tillhandahåller e-legitimationstjänster (t ex Bank-id) ska vara skyldiga att lämna de uppgifter till polisen som behövs för en utredning om penningtvätt och finansiering av terrorism (Fi2022/02022).

Regeringen vill också stärka konsumenternas skydd mot bedrägerier som är en viktig inkomstkälla för den organiserade brottsligheten. Ett exempel på detta är den kommande översynen av EU:s betaltjänstdirektiv, som kommer att inledas under 2023.

Det är viktigt att konsumenters ställning på finansmarknaden stärks. Som en anpassning till det högre ränteläget under 2022 har bankerna höjt bolåneräntorna. Bankerna har dock inte höjt inlåningsräntorna i samma takt, vilket bidragit till att öka deras vinster under året. Detta tyder på att konsumenterna fortsatt har en svag ställning gentemot bankerna, trots att åtgärder har vidtagits för att ge konsumenter bättre förutsättningar att förhandla – inklusive information om genomsnittsräntor och bankernas bolånemarginaler. Mot denna bakgrund avser regeringen ge Finansinspektionen i uppdrag att analysera frågan, i syfte att stärka konsumenters ställning på bankmarknaden. För detta arbete föreslås att Finansinspektionen tillförs 2 miljoner kronor 2023.

3.5.3 Finansmarknaden ska bidra till en grön omställning

För att Sverige ska kunna uppnå sina klimat- och miljömål behöver den gröna omställningen fortsätta. Det pågår ett omfattande regleringsarbete inom EU för att inkludera hållbarhetsaspekter inom de finansiella marknaderna, bl.a. för att förbättra transparensen när det gäller hållbarhetsrelaterad information. Arbetet är angeläget för att motverka s.k. grönmålning på finansmarknaden, dvs. när finansiella produkter framställs som mer hållbara än vad de i praktiken är. Att motverka grönmålning är viktigt både ur ett konsumentskyddsperspektiv och för att upprätthålla förtroendet för gröna investeringar.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

2021	Utfall	18 406	Anslagssparande	1 844
2022	Anslag	25 150[1]	Utgiftsprognos	20 402
2023	**Förslag**	**23 050**		
2024	Beräknat	24 050		
2025	Beräknat	25 050		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter Europeiska bankmyndigheten, Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten samt Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**25 150**	**25 150**	**25 150**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 100	-1 100	-100
varav BP23	*-2 000*	*-1 000*	
– Lägre prognostiserade kostnader	*-2 000*	*-1 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**23 050**	**24 050**	**25 050**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

På grund av lägre prognosticerade kostnader minskas anslaget med 2 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 1 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 23 050 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 24 050 000 kronor respektive 25 050 000 kronor.

3.6.2 1:11 Finansinspektionen

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

2021	Utfall	645 066	Anslagssparande	4 255
2022	Anslag	735 787[1]	Utgiftsprognos	717 536
2023	**Förslag**	**788 347**		
2024	Beräknat	804 536[2]		
2025	Beräknat	808 359[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 788 308 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 778 046 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finansinspektionens förvaltningsutgifter och för Krigsförsäkringsnämndens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**733 787**	**733 787**	**733 787**
Pris- och löneomräkning[2]	19 120	34 620	48 453
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	35 440	36 129	26 119
varav BP23[3]	*35 440*	*33 440*	*33 440*
– Ny struktur civilt försvar sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Tillsyn över tillståndspliktiga aktörers kreditprövningar	*340*	*340*	*340*
– Tillsyn och bevakning av hot mot den finansiella stabiliteten	*25 000*	*25 000*	*25 000*
– Uppdrag stärka konsumenternas ställning på bankmarknaden	*2 000*		
– Översyn av Krigsförsäkringsnämndens verksamhet	*600*	*600*	*600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**788 347**	**804 536**	**808 359**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För flytt av ansvar för tillsyn över tillståndspliktiga aktörers kreditprövningar från Konsumentverket till Finansinspektionen ökas anslaget 1:11 *Finansinspektionen* med 340 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:1 *Konsumentverket* inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, minskas med motsvarande belopp fr.o.m. 2023.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för bl.a. Finansinspektionen. Anslaget ökas därför med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att stärka Finansinspektionens tillsyns- och analysförmåga i syfte att öka motståndskraften i det finansiella systemet föreslås att anslaget ökas med 25 000 000 kronor per år t.o.m. 2025.

I syfte att stärka konsumenters ställning på bankmarknaden och höja förtroendet för finansmarknaden avser regeringen att ge Finansinspektionen ett uppdrag. Anslaget föreslås därför att ökas med 2 miljoner kronor 2023.

För att tillse att Krigsförsäkringsnämnden har en lämplig organisation och beredskap som fungerar i händelse av höjd beredskap och krig, bör det göras en översyn av verksamheten. För detta föreslås att anslaget ökas med 600 000 kronor per år t.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 788 347 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Finansinspektionen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 804 536 000 kronor respektive 808 359 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.8 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Finansinspektionen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. Resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
	31 794	0	1 367 757	767 507	600 250	31 794
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
	0	0	1 000	1 000	0	0
	0	0	1 000	1 000	0	0
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
	1 066	1 000	137 000	139 000	-2 000	66

Källa: Finansinspektionen.

Finansinspektionen tar i huvudsak ut två slag av avgifter, dels avgifter för tillstånd m.m. som regleras i förordningen (2001:911) om avgifter för prövning av ärenden hos Finansinspektionen, dels avgifter för Finansinspektionens anslagsfinansierade verksamhet enligt förordningen (2007:1135) om årliga avgifter för finansiering av Finansinspektionens verksamhet. Avgifterna fastställs i syfte att uppnå full kostnadstäckning över tid. De årliga avgifterna har en konstruktion som innebär att en höjning av anslaget är saldoneutralt för den avgiftsfinansierade verksamheten, eftersom motsvarande belopp tas upp på inkomstsidan. I beloppen för intäkter till inkomsttitel ingår även sanktionsavgifter som företagen under tillsyn betalar vid överträdelser.

3.6.3 1:12 Riksgäldskontoret

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

2021	Utfall	332 492	Anslagssparande	7 265
2022	Anslag	344 983[1]	Utgiftsprognos	341 992
2023	**Förslag**	**364 014**		
2024	Beräknat	377 247[2]		
2025	Beräknat	385 713[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 366 933 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 366 932 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksgäldskontorets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**338 983**	**338 983**	**338 983**
Pris- och löneomräkning[2]	10 031	19 842	27 895
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 000	18 422	18 835
varav BP23[3]	*19 000*	*22 000*	*22 000*
– Utvinningsavfall gruvverksamhet Riksgäldskontoret	*3 000*	*6 000*	*6 000*
– Atomansvarighet Riksgäldskontoret	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Förstärkning av arbetet med civilt försvar	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**364 014**	**377 247**	**385 713**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För myndighetens arbete med tillsyns- och prövningsansvar av anläggningshavares och transportörers ekonomiska säkerhet vid händelse av radiologiska olyckor ökas anslaget med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård minskas med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Enligt förordningen (2021:1142) om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor får Riksgäldskontoret ta ut avgifter, som dock inte disponeras av myndigheten, för prövning och tillsyn.

För myndighetens nya uppgifter att yttra sig över ekonomiska säkerheter vid gruvverksamhet ökas anslaget med 3 000 000 kronor 2023. Anslaget beräknas ökas med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2024. Finansiering sker genom att anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård minskas med 3 750 000 kronor 2023 och med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2024.

För att stärka myndighetens arbete med att motverka cyberhot och för att kunna verka under höjd beredskap föreslås att anslaget ökas med 10 000 000 kronor per år t.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 364 014 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 377 247 000 kronor respektive 385 713 000 kronor.

Ramar till stabilitetsfonden och resolutionsreserven

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 för stabilitetsfonden besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2023 för resolutionsreserven besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I samband med genomförandet i svensk rätt av EU:s krishanteringsdirektiv, som avser kreditinstitut och värdepappersbolag, ändrades reglerna för stabilitetsfonden och en ny fond för finansiering av krishanteringsåtgärder, resolutionsreserven, inrättades. I samband med inrättandet beslutades att riksdagen årligen ska fastställa kredit- och garantiramar för stabilitetsfonden och resolutionsreserven. För ytterligare bakgrundsinformation om stabilitetsfonden och resolutionsreserven, se budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1). Från och med den 12 augusti 2022 kan stabilitetsfonden även användas för finansiering av krishantering av centrala motparter (prop. 2021/22:169 s. 94–97 och s. 100–101).

Stabilitetsfonden kan komma att användas för att finansiera åtgärder enligt lagen (2015:1017) om förebyggande statligt stöd till kreditinstitut och om stabilitetsfonden, EU:s förordning om återhämtning och resolution av centrala motparter och lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om återhämtning och resolution av centrala motparter. Åtgärderna innefattar kapital- eller likviditetsstöd till livskraftiga banker och centrala motparter. Stabilitetsfondens behållning uppgår i dagsläget till ca 40 miljarder kronor. Regeringen bedömer att medlen utgör en betydande resurs för att vidta eventuella krisinsatser, dvs. förebyggande statligt stöd till kreditinstitut och centrala motparter, statligt stöd under resolution till centrala motparter eller användning av statliga stabiliseringsverktyg i fråga om kreditinstitut, värdepappersbolag och centrala motparter. Stabilitetsfonden kan också komma att användas till att betala ut kompensation till en central motparts aktieägare, clearingmedlemmar och andra borgenärer i de fall dessa fått ett sämre ekonomiskt utfall vid resolution än vid konkurs eller likvidation. Fonden kan med regeringens godkännande även komma att användas till finansiering av resolutionsåtgärder eller likvärdiga åtgärder som gäller en central motpart i utlandet. Det program som inrättades vid finanskrisen 2008 hade ett fastställt belopp om högst 50 miljarder kronor, vilket var det sammanlagda kapitaltillskott som staten kunde medge. Samma belopp utgör för närvarande utgångspunkt för stabilitetsfondens lånemöjligheter och föreslås gälla även för 2023. Beloppet bedöms även kunna täcka eventuella lånebehov i fråga om centrala motparter. I dag finns det endast en central motpart i Sverige – Nasdaq Clearing Aktiebolag.

Garantiramen för stabilitetsfonden bör bestämmas utifrån det faktum att i första hand generella stödåtgärder i form av garantiprogram till samtliga banker kan komma att bli aktuella vid en allvarlig störning i det finansiella systemet. Garantiramen för stabilitetsfonden bör vara på ett högre belopp än den ram som gäller för resolutionsreserven, eftersom det här blir fråga om generella stödåtgärder till samtliga banker. Den ram som fanns i garantiförordningen från 2008 uppgick inledningsvis till 1 500 miljarder kronor och var baserad på de svenska bankernas upplåning under en viss period.

Ramen sänktes senare till 750 miljarder kronor även om utnyttjandet aldrig var över 400 miljarder kronor. Samma belopp utgör för närvarande ramen för stabilitetsfondens möjlighet att medge garantier och föreslås även gälla för 2023. Beloppet bedöms även kunna täcka eventuella behov av att ställa ut garantier i fråga om centrala motparter.

Resolutionsreserven kan komma att användas för att finansiera åtgärder inom ramen för ett resolutionsförfarande i fråga om kreditinstitut och värdepappersbolag, vilket innefattar åtgärder för att stötta rekonstruktion av systemviktiga banker som i utgångsläget inte bedöms som livskraftiga. Resolutionsreserven uppgår i dagsläget till ca 47 miljarder kronor. När det gäller resolutionsreservens kreditram bör den främst bli aktuell i fråga om olika återkapitaliseringsåtgärder efter det att nedskrivning av vissa av företagets skulder skett. Därutöver kan resolutionsreservens kreditram komma att användas till att betala ut kompensation till företagets ägare och borgenärer i de fall dessa fått ett sämre ekonomiskt utfall vid resolution än vid konkurs eller likvidation. Kreditramen, som för närvarande uppgår till 100 miljarder kronor, motiveras därför av att den bör ha åtminstone samma förmåga till återkapitaliseringsåtgärder som kreditramen till stabilitetsfonden, dvs. 50 miljarder kronor, samt dessutom innehålla utrymme för att hantera eventuella kompensationsfall. Kreditramen på 100 miljarder kronor föreslås därför även gälla under 2023.

Garantiramen för resolutionsreserven kan användas om banker i resolution initialt behöver stöd för sin finansiering (likviditet). Garantier kan ges till banken själv eller till Riksbanken. Att uppskatta likviditetsbehov i en krissituation är svårt, men bedömningen är att likviditetsstöd till flera av Sveriges storbanker skulle behöva uppgå till minst 100 miljarder kronor. Det kan finnas en negativ signaleffekt i att under ett krisförlopp behöva justera garantiramen. Därför föreslår regeringen att garantiramen för resolutionsreserven även under 2023 sätts till 200 miljarder kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.11 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Riksgäldskontoret

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. Resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Garanti- och utlåningsverksamhet (del av)	113 198	62 600	57 600	0	57 600	57 600
Insättningsgaranti och investerarskydd	-23 584	1 471	22 200	-21 800	400	-21 800
Prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor	0	0	6 500	-6 500	0	0
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Prövning av ansökningar om tillstånd att reducera kvalificerade skuldinstrument	0	0	250	-250	0	0
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Garanti- och utlåningsverksamhet, portfölj	868 105	50 000	9 400	0	9 400	927 505

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. Resultat utgående 2023
Garanti- och utlånings-verksamhet, administration	11 060	-2 600	9 500	-18 500	-9 000	-540

Anm.: Prognostiserade värden för intäkter består av löpande avgiftsintäkter. Tabellen redovisar värden utifrån de objekt som i nuläget finns i garantiportföljen – vilka kan variera stort mellan åren p.g.a. oförutsägbara ändringar i omvärlden.

Källa: Riksgäldskontoret.

Garanti- och utlåningsverksamhet

Avgifter tas ut för verksamheterna inom områdena garantier och utlåning, bankstöd, för prövning av ansökningar om tillstånd att reducera kvalificerade skuldinstrument, insättningsgaranti och investerarskydd samt för prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. De riskavspeglande garanti- och kreditavgifterna finansieras av garanti- respektive låntagarna eller genom anslag via statsbudgeten. I enlighet med budgetlagen (2011:203) ska ränta eller avgift tas ut motsvarande statens förväntade kostnad för lånet eller åtagandet, om inte riksdagen för ett visst lån eller åtagande beslutat annat. Vidare föreskrivs att om lån- eller garantitagaren ska betala en ränta eller avgift som inte täcker kostnaderna ska regeringen föreslå riksdagen hur mellanskillnaden ska finansieras. Dessa avgifter, samt återvinningar från tidigare infrianden, placeras på räntebärande konton hos Riksgäldskontoret och ska finansiera eventuella infrianden i myndighetens garanti- och kreditverksamhet. De administrativa avgifter som tas ut disponeras av Riksgäldskontoret för att täcka de administrativa kostnaderna i verksamheten. Målet är att avgifterna ska täcka infrianden och administrationskostnaderna sett över en längre tid. Modellen ska vara finansiellt självbärande och tydligt visa vad kostnaderna för statens garanti- och kreditgivning uppgår till.

Prövning av ansökningar om tillstånd att reducera kvalificerade skuldinstrument

Vid en kris kan ett finansiellt företag försättas i resolution i stället för i likvidation eller konkurs och det är ägarna och borgenärerna, inte skattebetalarna, som ska bära förlusterna i ett sådant företag. Det sker i huvudsak genom att kapital och skulder får skrivas ned eller konverteras i resolution. Nedskrivning eller konvertering av skulder får också ske utanför resolution. För att det ska finnas kapital och skulder att skriva ned eller konvertera ska företagen uppfylla ett krav på kapitalbas och kvalificerade skulder. Av EU:s tillsynsförordning följer att Riksgäldskontoret, i egenskap av resolutionsmyndighet, ska hantera ansökningar om tillstånd för återköp m.m. av kvalificerade skuldinstrument. Riksgäldskontoret får ta ut avgifter för prövningen av sådana ansökningar (se lagen [2015:1016] om resolution). Avgifterna disponeras av myndigheten.

Insättningsgaranti och investerarskydd

Verksamheten insättningsgaranti och investerarskydd finansieras genom Riksgäldskontorets förvaltningsanslag. Administrationskostnaden för denna verksamhet avräknas från efterföljande årsavgifter och redovisas mot inkomsttitel 2552 *Övriga offentligrättsliga avgifter*. Resterande avgifter placeras på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i skuldförbindelser utfärdade av staten. Avgifter för insättningsgaranti och investerarskydd betalas av de institut som är anslutna till garantin respektive skyddet.

Prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor

Riksgäldskontoret har uppgifter inom tillsyn och prövning av ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor. Riksgäldskontoret får ta ut avgifter när det gäller prövning och tillsyn över ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

3.6.4 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tusental kronor

2021	Utfall	2 609	Anslagssparande	130 507
2022	Anslag	290 116[1]	Utgiftsprognos	12 159
2023	**Förslag**	**110 116**		
2024	Beräknat	110 116		
2025	Beräknat	110 116		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges årliga medlemsavgifter, avgifter eller statsbidrag till Bruegel, European Institute of Public Administration (EIPA) samt Europarådets utvecklingsbank (CEB). Anslaget får även användas för utgifter för infrianden av garantier till vissa internationella finansieringsinstitut. Anslaget får även användas för utgifter för eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv.

Anslaget får även användas för infrianden av statens åtaganden i enlighet med avtalen om Europeiska investeringsbankens garantifond för stöd till i första hand företag i ekonomiska svårigheter orsakade av utbrottet av covid-19 och avtalet med Europeiska kommissionen om en garanti för ett europeiskt instrument för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation till följd av utbrottet av covid-19 (SURE).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**290 116**	**290 116**	**290 116**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-180 000	-180 000	-180 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**110 116**	**110 116**	**110 116**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Budgetförslaget baseras på antagandet om oförändrade eller svagt nominellt ökande utgifter för Bruegel, EIPA och CEB, motsvarande 146 426 euro, 55 000 euro respektive 28 421 euro 2023–2025. Inga medel beräknas behövas för infrianden av garantier som är del av ägarkapitalet i de internationella finansiella institutioner som behandlas i detta avsnitt.

Vad gäller de garantiprogram som inte hanteras inom ramen för den statliga garantimodellen beräknas inga utgifter för 2023–2025 för infrianden av statens åtaganden i enlighet med avtalen för SURE.

Regeringen föreslår att 110 116 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 110 116 000 kronor per år.

3.6.5 1:16 Finansmarknadsforskning

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

2021	Utfall	39 882	Anslagssparande	47
2022	Anslag	49 933[1]	Utgiftsprognos	49 933
2023	**Förslag**	**59 953**		
2024	Beräknat	62 834[2]		
2025	Beräknat	32 472[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 59 953 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 29 943 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för finansmarknadsforskning och högst 2 procent av anslaget får användas för programanknutna förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**49 933**	**49 933**	**49 933**
Pris- och löneomräkning[2]	20	2 420	4 238
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	10 481	-21 699
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**59 953**	**62 834**	**32 472**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 59 953 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 62 834 000 kronor respektive 32 472 000 kronor.

4 Statlig förvaltningspolitik, statliga arbetsgivarfrågor och Agenda 2030

4.1 Mål för området

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet, och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

Arbetsgivarpolitiken är en del av förvaltningspolitiken. Regeringens mål för arbetsgivarfrågor är en samordnad statlig arbetsgivarpolitik som säkerställer att myndigheterna har kompetens för att fullgöra sina uppgifter. Detta mål utgår från den långtgående delegeringen av arbetsgivarpolitiken i staten som utgör en viktig komponent i regeringens styrning av statsförvaltningen och beslutades av riksdagen 1994 (prop. 1993/94:77, bet. 1993/94:KU19, rskr. 1993/94:264, bet. 1994/95:KU3, rskr. 1994/95:7 och 8). Regeringen har satt upp följande delmål för de statliga arbetsgivarna:

- Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande.
- En jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska.
- Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer.
- Arbetsmiljön i staten ska vara god.
- De statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd.

Målet för genomförandet av Agenda 2030 är att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att redovisa resultaten inom området statlig förvaltningspolitik:

- allmänhetens förtroende för bl.a. regeringen, enligt redovisning i OECD:s rapport Government at a Glance 2021
- organisationen Transparency Internationals jämförelse av världens länder avseende korruption i den offentliga sektorn.

Indikatorn Civil Service Effectiveness Index (InCise), som bl.a. användes i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 2 avsnitt 4.2), ingår inte i redovisningen eftersom den inte har uppdaterats sedan 2019. De ovan angivna indikatorerna förklaras närmare i avsnitt 4.3.1.

I resultatredovisningen beaktas också särskilda åtgärder som vidtagits på området och den generella utvecklingen i statsförvaltningen. Statsförvaltningens resultat inom enskilda områden redovisas under respektive utgiftsområde. Vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun redovisas inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

För att följa upp utvecklingen inom delområdet arbetsgivarfrågor i förhållande till regeringens mål och delmål används i huvudsak följande indikatorer:

- kompetensförsörjningsläget i staten
- utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden
- andelen kvinnor och män på ledande befattningar i staten
- löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten
- andelen anställda med utländsk bakgrund på olika nivåer i staten
- den genomsnittliga sjukfrånvaron i staten
- utvecklingen av nybeviljad sjukersättning och aktivitetsersättning för anställda i staten
- utvecklingen av antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA)
- arbetsmiljöundersökningar (genomförs vartannat år).

I *bilagan* till utgiftsområdet ges en mer detaljerad redovisning av den statliga förvaltningens organisation och utveckling samt en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten och kompletterande information om uppföljningen av regeringens delmål för de statliga arbetsgivarna.

Statistiska centralbyrån (SCB) har samordnat utveckling, produktion och tillgängliggörande av statistik för att följa upp Sveriges genomförande av Agenda 2030. På global nivå har målen följts upp med hjälp av drygt 230 unika indikatorer. För den nationella uppföljningen användes ytterligare ett 60-tal nationellt anpassade indikatorer.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Statlig förvaltningspolitik

Uppföljning av det förvaltningspolitiska målet

Redovisningen av den statliga förvaltningspolitiken omfattar dels mått för statsförvaltningens utveckling och resultat som helhet, dels mått som beskriver hur regeringens insatser inom utgiftsområdet har bidragit till att det förvaltningspolitiska målet har uppnåtts.

I november 2021 fick Statskontoret i uppdrag att föreslå indikatorer för att följa upp det förvaltningspolitiska målet (Fi2021/03576). Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2023.

Allmänhetens förtroende för förvaltningen

OECD ger vartannat år ut rapporten Government at a Glance, i vilken den offentliga sektorn följs upp inom en rad områden, bl.a. allmänhetens förtroende för den nationella regeringen. I den senaste rapporten, som innehåller data från 2020 uppgick allmänhetens upplevda förtroende för regeringen i Sverige till 67 procent. Det är i likhet med tidigare år över genomsnittet för OECD:s medlemsländer, som för 2020 uppgick till 51 procent.

Organisationen Transparency International tar fram Corruption Perception Index, som är ett sammansatt index som mäter uppfattningar om korruption i den offentliga

sektorn. Sveriges index har sedan 2016 sjunkit något, men har de senaste fyra åren legat stabilt (se diagram 4.1). År 2021 var Sveriges index oförändrat jämfört med 2020, och Sverige delade fjärdeplatsen med Norge och Singapore.

Diagram 4.1 Index och Sveriges placering enligt Corruption Perception Index 2016–2021

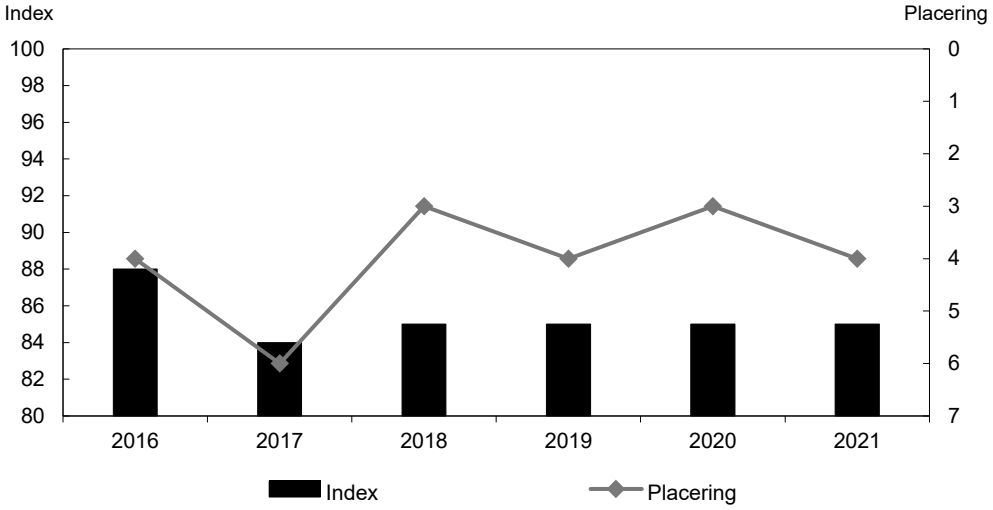

Källa: Transparency International's Corruption Perceptions Index 2021 för Sverige.

Rapporten OECD Trust Survey publicerades den 13 juli 2022. Rapporten bygger på en undersökning av allmänhetens förtroende för offentliga institutioner i 22 av OECD:s medlemsländer. Undersökningen, som är den första i sitt slag, genomfördes under slutet av 2021. Resultaten för medlemsländerna är relativt goda avseende uppfattningar om t.ex. tillgång till information om administrativa tjänster. Men när det gäller uppfattningar om möjligheter att påverka regeringens och kommuners beslutsfattande, och förekomsten av korruption i förvaltningen, är resultaten relativt svaga. Det gäller i vissa delar även Sverige.

Under 2021 har arbetet fortsatt med att främja en god förvaltningskultur och motverka korruption, bl.a. inom ramen för handlingsplanen mot korruption. Handlingsplanen utgjorde en del av ett uppdrag till Statskontoret som beslutades 2020, om att främja arbetet mot korruption i den offentliga förvaltningen (Fi2020/04691).

I enlighet med uppdraget att främja arbetet mot korruption i den offentliga förvaltningen (Fi2020/04961) redovisade Statskontoret en rapport i juni 2021 med en lägesbild av de statliga myndigheternas arbete mot korruption (Statskontoret 2021). I rapporten, som baseras på en enkät till 209 statliga myndigheter, konstaterar Statskontoret att de flesta myndigheterna använder flera olika åtgärder för att upptäcka och förebygga korruption och oegentligheter. Samtidigt gör Statskontoret bedömningen att flera myndigheter fortfarande behöver förbättra sitt arbete för att uppnå en ändamålsenlig kombination av åtgärder som är anpassade till myndighetens verksamhet och risker. Inom ramen för uppdraget har Statskontoret tagit fram stöd till myndigheters analyser av korruptionsrisker och inrättandet av visselblåsarfunktioner (Statskontoret 2022). Statskontoret har även etablerat ett forum för samverkan mellan statliga myndigheter med särskilda kunskaper inom antikorruptionsarbete för att utveckla nya arbetssätt mot korruption.

I syfte att stärka förtroendet för det allmänna genom att förebygga att intressekonflikter uppstår har en särskild utredare fått i uppdrag att lämna förslag om restriktioner vid övergång från offentlig till annan verksamhet (dir. 2022:71). I

uppdraget ingår bl.a. att ta ställning till vilka som bör omfattas av en reglering om övergångsrestriktioner, och föreslå hur en sådan reglering bör utformas. Utredaren ska även utvärdera om syftena med lagen (2018:676) om restriktioner vid statsråds och statssekreterares övergång till annan än statlig verksamhet har uppnåtts. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2023.

För att stärka de statsanställdas förmåga att hantera sin särskilda roll fick Statskontoret den 18 februari 2022 i uppdrag att ta fram och erbjuda en webbaserad introduktionsutbildning för statligt anställda (Fi2022/00504). Utbildningen ska omfatta frågor som är centrala för statsanställda, t.ex. den statliga värdegrunden, en god förvaltningskultur, risker för korruption och de grundläggande rättsprinciper och regelverk som gäller i statsförvaltningen, och ska kunna tillhandahållas fr.o.m. den 1 juli 2023.

Statskontoret har fått i uppdrag att analysera och förbättra förutsättningarna för att motverka korruption i kommuner och regioner (Fi2022/02296). Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2023.

Behov av samverkan inom statsförvaltningen

I juni 2020 fick en kommission i uppdrag att utvärdera de åtgärder som hade vidtagits för att begränsa spridningen av sjukdomen covid-19 och dess effekter (dir. 2020:74). Inom ramen för detta uppdrag gavs kommissionen bl.a. i uppgift att utvärdera hur berörda myndigheter hade fungerat under pandemin. Kommissionen, som antog namnet Coronakommissionen (S 2020:09), slutredovisade sitt uppdrag i februari 2022. I slutbetänkandet Sverige under Pandemin (SOU 2022:10) konstaterar kommissionen att den svenska förvaltningsmodellen ger regeringen de möjligheter att styra statsförvaltningen som behövs under en kris, men att modellen ställer vissa krav på regeringens styrning och på relationen mellan regeringen och myndigheterna. Kommissionen bedömer att samverkan mellan olika statliga aktörer har brustit under pandemin, att roll- och ansvarsfördelningen mellan myndigheter varit otydlig, samt att avståndet mellan staten och de operativt ansvariga på lokal eller regional nivå ibland har varit för stort. Kommissionen bedömer också att en s.k. enrådighetsmyndighet, vilket innebär att en myndighetschef ensam leder en myndighet, är en olämplig ledningsform för myndigheter som har i uppgift att göra svåra och samhällsomspännande avvägningar vid allvarliga samhällskriser.

Under pandemin har flera statliga myndigheter, när behov uppstått, hjälpt varandra med personal. Några av de myndigheter som snabbt sett ett växande personalbehov är Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och Tillväxtverket. Exempel på myndigheter som har lånat ut personal till andra myndigheter är Bolagsverket, Energimyndigheten, Migrationsverket, Naturvårdsverket, Skatteverket och Statens servicecenter. För flera myndigheter har möjligheten att låna in personal varit en viktig förutsättning för att kunna hantera plötsligt ökad arbetsbelastning. Samtidigt har det framkommit att det finns oklarheter gällande regelverket för och det praktiska genomförandet av in- och utlån av personal mellan myndigheter. Detta har resulterat i att in- och utlån av personal både har försenats och avbrutits.

Mot denna bakgrund har en utredare bistått Regeringskansliet med att kartlägga de rättsliga och organisatoriska förutsättningarna för in- och utlån av personal mellan myndigheter och föreslå åtgärder som kan leda till fler in- och utlån (Fi2021/03558). Kartläggningen har avsett in- och utlån av personal såväl under normala omständigheter som under fredstida kriser. Uppdraget slutredovisades den 14 oktober 2022. Promemorian En hjälpande hand – ökade möjligheter till in- och utlån av personal mellan myndigheter (Ds 2022:26) har publicerats. Förslagen och bedömningarna i promemorian bereds i Regeringskansliet.

Arbetet för stärkt effektivitet, innovation och kvalitet har fortsatt

Arbetet för stärkt effektivitet, innovation och kvalitet inom statsförvaltningen bedrivs på många områden, bl.a. genom digitalisering, samordnade tjänster för ekonomi- och löneadministration samt omprövning av befintlig verksamhet inom förvaltningen.

Användningen av de digitala tjänster som tillhandahålls av den offentliga förvaltningen är hög bland både kvinnor och män. I 2021 års mätningar avseende området digitala offentliga tjänster i Digital Economy and Society Index placerade sig Sverige på femte plats i EU, vilket kan jämföras med sjätte plats 2019 och tionde plats 2020. Utvecklingen beror till stor del på en ökad användning av öppna data inom förvaltningen.

En samlad beskrivning av digitaliseringspolitiken ges inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Statens servicecenter tillhandahåller tjänster åt andra statliga myndigheter inom ekonomi- och löneadministration. Vid utgången av 2021 var 161 myndigheter anslutna till någon av de administrativa tjänster som Statens servicecenter tillhandahåller, vilket kan jämföras med 159 myndigheter 2020. Andelen statligt anställda som omfattas av myndighetens lönetjänster uppgick till 44 procent vid utgången av 2021, vilket var en oförändrad andel jämfört med 2020. Genom en ändring i förordningen (2015:665) om statliga myndigheters användning av Statens servicecenters tjänster i mars 2021 beslutades att sammanlagt tio nya myndigheter senast under 2024 ska ha anslutit sig till Statens servicecenters tjänster för elektronisk beställnings- och fakturahantering. Kostnadseffektiviteten, mätt som antal lönespecifikationer och leverantörsfakturor per årsarbetare, ligger på en stabilt hög nivå, med en marginell minskning avseende lönespecifikationer (se diagram 4.2).

Diagram 4.2 Antal lönespecifikationer och leverantörsfakturor per årsarbetare 2015–2021

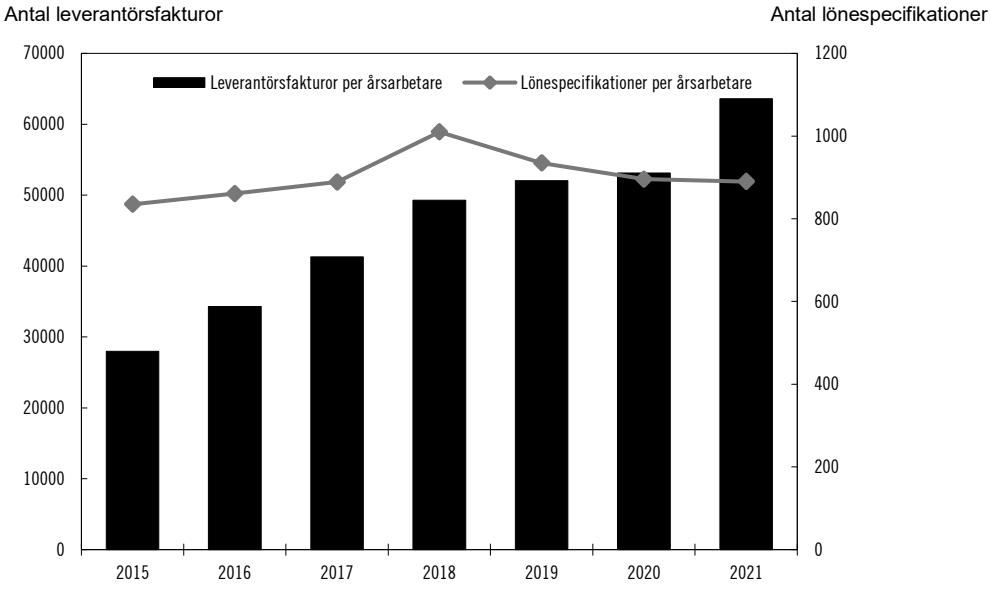

Källa: Statens servicecenters årsredovisningar.

Statens servicecenter kunde efter kostnadssänkande åtgärder redovisa ett överskott om 11,9 miljoner kronor för 2021 i den avgiftsfinansierade delen för administrativa tjänster. För 2020 var överskottet 26,6 miljoner kronor. Det ackumulerade utgående resultatet för verksamheten förbättrades genom överskottet 2021, men är alltjämt negativt och uppgick vid årets slut till -135 miljoner kronor. Statens servicecenter har arbetat fram en plan för hur myndigheten ska uppnå målet att vara i ekonomisk balans 2030.

Statens servicecenter har arbetat systematiskt för att utveckla informationssäkerheten och säkerhetsskyddet i sin verksamhet och följer den internationella standarden SS-ISO/IEC 27000. Myndigheten uppfyller på detta sätt kraven för ett ledningssystem gällande informationssäkerhet. Under 2021 vidtogs ytterligare åtgärder för att säkerställa införandet av ett nytt, säkrare personal- och löneadministrativt system för kundmyndigheterna. Statens servicecenter har även etablerat en signalskyddsorganisation för att på ett säkert och tillförlitligt sätt utbyta information och samverka med andra myndigheter och organisationer. För att uppnå en ökad effektivitet i den statliga administrationen och i de samordnade tjänsterna har en särskild utredare fått i uppdrag att utvärdera hur centraliseringen av administrativa tjänster till Statens servicecenter har påverkat statsförvaltningens effektivitet (dir.2022:107). Den särskilda utredaren ska även analysera vissa frågor om fortsatt utveckling av samordnade administrativa tjänster. Syftet med utredningen är att ge underlag för en effektivare samordning av administrativa tjänster genom Statens servicecenter.

Statskontoret har i sin rapport Perspektiv på omprövning (Om offentlig sektor 43) framhållit att myndigheten i många fall bidrar med underlag i form av utredningar, utvärderingar och myndighetsanalyser för att regeringen ska kunna ompröva statliga åtaganden, men att myndigheten skulle kunna bidra mer om de uppdrag som regeringen lämnar till myndigheten i större utsträckning fokuserade på omprövningsfrågor.

Som en del i arbetet med att ytterligare förbättra den ekonomiska styrningen av statliga verksamheter har Ekonomistyrningsverket (ESV) genomfört insatser för att bidra till ökad effektivitet inom statsförvaltningen (Fi2021/03516).

Kapitalförvaltning och försäkringsverksamhet

Kammarkollegiet har i uppgift att tillhandahålla service inom det statliga området, främst avseende ekonomi, juridik, kapitalförvaltning, riskhantering och administration. Kammarkollegiet tillhandahåller kapitalförvaltning, inklusive redovisning och andra administrativa tjänster, för myndigheter, stiftelser eller fonder inom det statliga eller kyrkliga området. Marknadsvärdet för det kapital som förvaltas av Kammarkollegiet ökade 2021 med 17 miljarder kronor och uppgick vid årets slut till knappt 230 miljarder kronor. Ökningen berodde framför allt på börsutvecklingen och ett antal nya kunder. Det ekonomiska resultatet för 2021 uppgick till ca 0,9 miljoner kronor. Myndighetens målsättning för kapitalförvaltningen är att öka kundstocken, både antals- och volymmässigt, samt att effektivisera verksamheten. Premieintäkterna i Kammarkollegiets försäkringsverksamhet ökade till 266 miljoner kronor 2021, vilket var en ökning med 12 procent jämfört med 2020. Myndighetens mål att driftkostnaderna i försäkringsverksamheten i förhållande till premieintäkterna högst ska uppgå till 20 procent uppnåddes även 2021, då driftkostnaderna uppgick till 17 procent.

Ramavtal för ökad effektivitet och statsbidrag

Omsättningen av de varor och tjänster som avropades från Kammarkollegiets ramavtal minskade från 14 miljarder kronor 2020 till 13,3 miljarder kronor 2021. Anledningen till detta var att omsättningen minskade inom vissa större ramavtalsområden, bl.a. Hotelltjänster och Konferenser och möten, till följd av spridningen av covid-19. Under 2021 stod statliga myndigheters avrop för 80 procent av den totala omsättningen. Resterande 20 procent utgjordes av avrop från kommuner och regioner. Vid utgången av 2021 fanns 2 367 ramavtal tecknade med 822 unika leverantörer inom 44 ramavtalsområden, uppdelade på 1 357 delområden. Utbetalningarna av statsbidrag ökade under 2021. Antalet utbetalningar steg från ca 4 000 till drygt 4 800, och det totala utbetalade beloppet ökade från 133 miljarder kronor 2020 till 141 miljarder kronor 2021. Ökningen skedde bl.a. inom området hälso- och

sjukvård och social omsorg, där utbetalningarna ökade med 19,7 miljarder kronor. Samtidigt minskade utbetalningarna inom området näringsliv med 10,2 miljarder kronor.

Offentligt omställnings- och kompetensstöd samt delegationen för kommunal ekonomi i balans

Ett nytt offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd har inrättats vid Kammarkollegiet (A2021/01350). Vidare har en delegation för kommunal ekonomi i balans inrättats som ett särskilt beslutsorgan inom myndigheten (Fi2021/02653).

Stärkt tillgänghet och service

Statens servicecenter har fortsatt att utveckla den lokala statliga servicen åt medborgare och företag. Vid utgången av 2021 omfattade verksamheten 118 servicekontor, med totalt ca 800 servicehandläggare, och under året hade servicekontoren ca 2,2 miljoner besökare. Myndighetens månadsuppföljning visar att antalet besökare under 2021 var ca 8 procent lägre än föregående år, vilket i huvudsak kan förklaras av spridningen av covid-19 och en ökad användning av mer utvecklade e-tjänster hos samverkansmyndigheterna.

Vid utgången av 2021 erbjöd samtliga servicekontor Arbetsförmedlingens kundtorgstjänster. Under 2021 påbörjades ett samarbete med Migrationsverket avseende stöd och service med bl.a. digitala självbetjäningstjänster, allmän information och stöd med att fylla i blanketter. I syfte att utveckla samverkan med kommuner pågår pilotprojekt med Malmö kommun och Växjö kommun. Ett utvecklingsprojekt som bedrivits med Örebro kommun under 2021 har lett fram till en lokalsamverkan mellan Statens servicecenter och kommunen.

Under 2021 öppnade Statens servicecenter nya servicekontor i Stockholm och Ulricehamn. I maj 2021 fick myndigheten i uppdrag att öppna minst 28 nya servicekontor i två omgångar 2022 och 2023 (Fi2021/02151).

Riksrevisionen har i rapporten Var god dröj, myndigheterna digitaliserar service till enskilda som inte kan eller vill vara digitala (RiR 2021:8) granskat myndigheternas arbete med att säkerställa service av god tillgänglighet och kvalitet till enskilda som inte kan eller vill använda digitala kanaler. Granskningen visar att myndigheternas nåbarhet i icke-digitala kanaler behöver utvecklas. Riksrevisionen konstaterar att regeringen behöver göra mer för att myndigheterna ska erbjuda den service som krävs, bl.a. bör tillgängligheten per telefon förbättras och väntetiderna vid de fysiska kontoren kortas. I regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om myndigheters service till enskilda som inte kan eller vill vara digitala (skr. 2021/22:12) konstateras bl.a. att det är angeläget att det finns alternativ till digitala kanaler för enskilda som inte kan eller vill vara digitala.

Myndighetsgemensam regional indelning

Efter förslag i betänkandet Myndighetsgemensam indelning – samverkan på regional nivå (SOU 2018:10) har en förordning om en gemensam regional indelning i sex områden för vissa myndigheter införts genom förordningen (2022:593) om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning. De sex områdena överensstämmer med de nya civilområden som beslutades om den 19 maj 2022, liksom i huvudsak med de regionala samverkansregionerna inom hälso- och sjukvården.

4.3.2 Arbetsgivarfrågor

En samordnad statlig arbetsgivarpolitik

Arbetsgivarpolitiken utvecklas i samverkan med alla statliga myndigheter som har anställda och samordnas av Arbetsgivarverket. Nedan redovisas hur myndigheterna inom området och Trygghetsstiftelsen har bidragit till regeringens mål att den statliga arbetsgivarpolitiken ska vara samordnad, och hur detta mål förhåller sig till det förvaltningspolitiska målet.

Arbetsgivarverkets samordning av den statliga arbetsgivarpolitiken

Spridningen av covid-19 präglade Arbetsgivarverkets verksamhet även under 2021. Arbetsgivarverket anordnade 2021 ca 40 procent fler medlemsaktiviteter än under 2020. Samtidigt medförde den fortsatta satsningen på ett ökat digitalt utbud att över 90 procent av medlemsaktiviteterna genomfördes digitalt. Vidare ökade deltagarantalet från drygt 2 800 personer till drygt 5 100 personer, vilket innebar en ökning med närmare 81 procent.

Digitala utbildningsformat ger möjlighet till fler deltagare per utbildningstillfälle. Under 2021 ökade såväl antalet utbildningstillfällen som deltagarantalet vid Arbetsgivarverkets utbildningar väsentligt jämfört med 2020.

Spridningen av covid-19 innebar även att behovet av rådgivning och aktuell information från Arbetsgivarverket fortsatt var omfattande. Enligt Arbetsgivarverket minskade dock behovet av stöd jämfört med föregående år, eftersom medlemmarnas kunskap om pandemirelaterade arbetsgivarfrågor hade ökat.

Arbetsgivarverket tog under 2021 ett initiativ till att erbjuda stöd till myndigheterna i deras arbete med att utveckla en tillitsbaserad styrning. Arbetet bedrivs i projektform med en referensgrupp med representanter från sju statliga myndigheter.

Statliga tjänstepensioner och andra avtalsförsäkringar

Statens tjänstepensionsverk (SPV) bidrar till en samordnad statlig arbetsgivarpolitik genom att administrera de statliga tjänstepensionerna och andra avtalsförsäkringar och ge service och information till arbetsgivarna, de anställda, f.d. anställda och pensionärerna. Myndigheten arbetar för att kunderna bättre ska kunna förstå och kontrollera utbetalningar och lanserade vid årsskiftet 2021 en möjlighet att sammanställa utbetalningarna i e-tjänsten Dina utbetalningar. Vidare har SPV under 2021 bl.a. arbetat för att redovisa prognoser med längre tidshorisont och ta fram ett systemstöd för att redovisa 50-åriga prognoser. SPV har även fortsatt att arbeta med inomstatlig it-drift hos Försäkringskassan samt utveckling av nya system för att beräkna, finansiera och utbetala tjänstepensionerna.

SPV följer löpande upp hur nöjda de som kontaktar myndigheten eller använder dess tjänster är med informationen och servicen. Uppföljningen 2021 visade att nöjdheten var fortsatt hög, men marginellt lägre än föregående år. Skillnaderna i nöjdhet mellan kvinnor och män var fortsatt små.

SPV:s verksamhet finansieras med avgifter. Området Statlig pensionsverksamhet m.m. ska bedrivas med full kostnadstäckning över tid. Området Pensionsverksamhet på uppdrag, där SPV:s administration av premiebestämda pensioner ingår, har ett långsiktigt avkastningskrav på minst 6 procent. Som nyckeltal för att mäta effektiviteten används kostnaden per försäkrad. Resultatet för 2018–2021 redovisas i tabell 4.1.

Tabell 4.1 Effektiviteten i pensionsadministrationen 2018–2021

Kronor

Kostnad per försäkrad	2018	2019	2020	2021
Förmånsbestämd pension	374,80	386,20	391,90	406,70
Premiebestämd pension	47,50	50,50	51,20	53,90

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Administrationskostnaderna för den förmånsbestämda pensionen påverkas av ett pågående arbete med systemutveckling. Kostnaden per försäkrad ökade 2021 jämfört med 2018–2020. Även administrationskostnaderna för den premiebestämda pensionen ökade samma år.

SPV ansvarar för de försäkringstekniska beräkningarna av statens pensionsåtagande, och för att arbetsgivarna betalar premier som täcker statens kostnader för förmånerna. SPV har sedan 2019 behövt göra större höjningar av premierna för de förmånsbestämda pensionerna än tidigare till följd av lägre räntenivåer och en ökad livslängd. År 2021 höjdes premierna med 10 procent, vilket kan jämföras med en höjning om 14 procent 2020 och med 17 procent 2019. Som jämförelse kan även nämnas att premierna dessförinnan höjdes med 6 procent både 2017 och 2018.

Trygghetsstiftelsen

Trygghetsstiftelsen, för vilken regeringen är en av stiftarna, hanterar det statliga avtalet om omställning som gäller för alla statliga myndigheter. Verksamheten finansieras genom avgifter från statliga myndigheter och andra arbetsgivare som kan omfattas av avtalet om omställning. Avgifterna fastställs genom centrala kollektivavtal. De totala avgiftsintäkterna uppgick till sammanlagt 394 miljoner kronor 2021, vilket motsvarade 0,3 procent av arbetsgivarnas lönesummor, och utgjorde samma andel som 2020.

År 2021 anmälde arbetsgivarna 2 215 personer till stiftelsen, vilket kan jämföras med 2 328 anmälda 2020. Antalet anmälda var därmed tillbaka på en mer normal nivå efter att antalet ökat i samband med omställningarna inom Migrationsverket och Arbetsförmedlingen under 2018 och 2019. Trygghetsstiftelsen nådde 2021 fortsatt sin målsättning att 75 procent av de som anmälts ska ha fått en lösning på sin situation inom vissa angivna tider, då 82 procent fick en lösning. Det var en oförändrad nivå jämfört med 2020.

Kompetensförsörjningsläget i staten

På uppdrag av Arbetsgivarverket genomför Konjunkturinstitutet två gånger per år en enkätundersökning för den statliga sektorn, i vilken samtliga medlemmar hos Arbetsgivarverket tillfrågas om sin kompetensförsörjning och ekonomi. Av medlemmarna svarade 86 procent på enkäten våren 2022. Uppföljningen av utvecklingen i staten redovisas fr.o.m. 2008 enligt den internationella klassifikationen Classification of the Functions of Government, COFOG, och syftar till att redovisa sektorns uppgifter efter deras funktion eller ändamål.

Andelen arbetsgivare i den statliga sektorn som angav att de hade brist på personal uppgick våren 2022 till 82 procent. Detta var en ökning jämfört med våren 2021, då andelen var 62 procent. Undersökningen visar, liksom tidigare år, att det finns störst personalbrist inom it-verksamhet. För it-systemutveckling och systemförvaltning ökade bristen från 27 procent våren 2021 till 45 procent våren 2022.

Svårigheten att behålla personal minskade under 2020 och 2021 jämfört med perioden 2016–2019. I undersökningen från våren 2022 angav 23 procent att de hade svårt att behålla personal, vilket var en ökning jämfört med undersökningen från våren 2021 då andelen var 10 procent. Svårigheten att behålla personal är störst inom it-verksamhet.

Av de statliga arbetsgivarna angav 9 procent att det var svårt att behålla personal inom it-systemutveckling och systemförvaltning, medan 8 procent angav att det var svårt att behålla personal inom it-drift, underhåll och support.

Cirka 20 procent av de statliga arbetsgivarna angav i undersökningen från våren 2022 att de hade sagt upp personal eller att de bedömer att de kommer att ha övertalighet det kommande året. De områden som är mest berörda av uppsägningar och övertalighet är forsknings- och utvecklingsarbete respektive utbildning och forskning. Enligt undersökningen har dock såväl antalet uppsägningar som antalet arbetsgivare som bedömer att övertalighet kommer uppstå det kommande året minskat inom dessa områden jämfört med våren 2021.

Uppföljning av delmålen för de statliga arbetsgivarna

Nedan redovisas måluppfyllelsen för respektive delmål för de statliga arbetsgivarna. Kompletterande information lämnas i bilagan till utgiftsområdet.

Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande

Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande (se även utg.omr. 14 avsnitt 5). Lönekostnadsutvecklingen inom staten som helhet ska på sikt inte överstiga den konkurrensutsatta sektorn. Arbetsgivarverket, som ingår kollektivavtal på statens vägnar, har tolkat detta som att staten inte ska förhandla före den konkurrenssatta sektorn inför en ny avtalsperiod.

Som underlag för uppföljningen av delmålet att den statliga sektorn totalt sett inte ska vara löneledande används utvecklingen av de genomsnittliga lönerna i olika sektorer.

Diagram 4.3 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2021

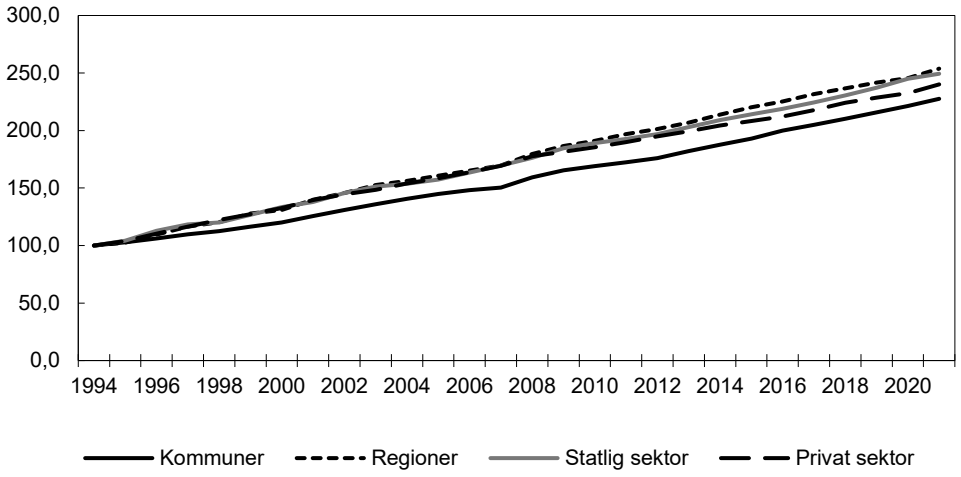

Anm.: Uppgifter avser nominella löner och är rensade med hänsyn till strukturella förändringar i utbildningsnivå, ålder och kön.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Löneutvecklingen i staten fortsätter att relativt väl följa utvecklingen på arbetsmarknaden i stort, enligt jämförande statistik från 1994, dvs. tiden efter ramanslagsreformen (se diagram 4.3).

Mellan 1994 och 2021 ökade lönerna inom regionerna med 153,8 procent, inom den statliga sektorn med 149,4 procent, inom den privata sektorn med 140,1 procent och

inom kommunerna med 127,6 procent. För tjänstemän inom den privata sektorn ökade lönen med 148,4 procent och för arbetare med 123,0 procent.

En jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas

Som underlag för uppföljningen av delmålet att en jämn könsfördelning på ledande befattningar i staten ska eftersträvas används i första hand statistik över andelen kvinnor respektive män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet och som har personalansvar (ledningskompetens).

Av diagram 4.4 framgår dels den totala fördelningen av andelen kvinnor och män på ledande befattningar i staten 2012–2021, dels fördelningen exklusive ledningskompetens inom Försvarsmakten. Den totala andelen kvinnor på ledande befattningar ökade från 44,5 procent 2020 till 45,9 procent 2021. Om anställda vid Försvarsmakten exkluderas uppgick andelen kvinnor till 50,0 procent 2021, vilket var en ökning med 0,1 procentenhet jämfört med 2020.

Diagram 4.4 Fördelningen av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer 2012–2021

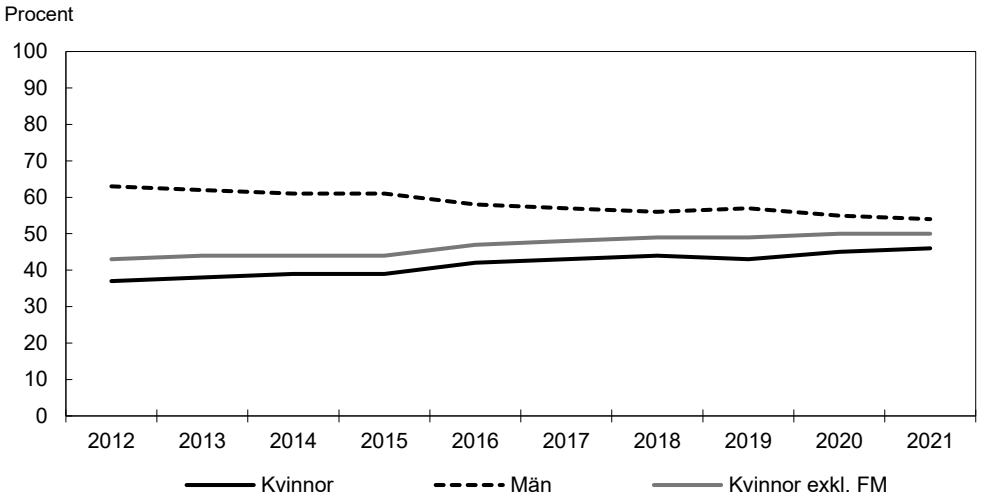

Anm.: Diagrammet visar även fördelningen exklusive Försvarsmakten.
Källa: Arbetsgivarverket.

År 2021 anställde regeringen totalt 19 myndighetschefer, varav 9 (47 procent) var kvinnor och 10 (53 procent) var män. Den 30 juni 2022 var könsfördelningen bland myndighetscheferna helt jämn.

Av diagram 4.5 framgår fördelningen av kvinnor och män bland de myndighetschefer som hittills anställts av regeringen 2006–2022.

Diagram 4.5 Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som anställs av regeringen 2006–2022

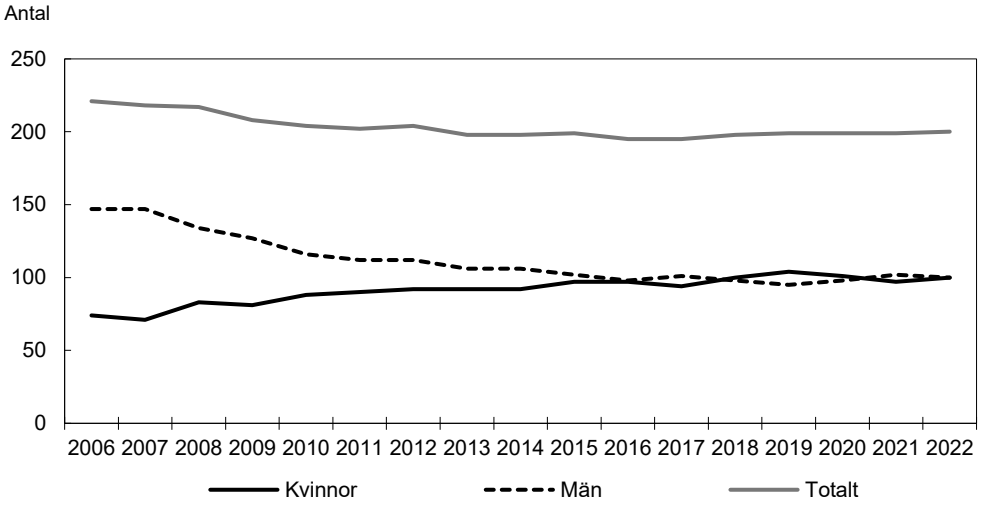

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska

Som underlag för uppföljningen av delmålet att löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska används den partsgemensamma lönestatistiken.

Beräknat på månadslön eller faktisk lön hade män inom staten i september 2021 i genomsnitt 5,2 procent högre lön än kvinnor. Det innebar en minskning av den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män med 0,7 procentenheter jämfört med 2020. Arbetsgivarverket har i sin årliga löneskillnadsrapport till regeringen analyserat löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten 2021 (Arbetsgivarverket 2022). Vid en omräkning till heltidslöner hade män i genomsnitt 4,4 procent högre lön än kvinnor i september 2021. Analysen visar att löneskillnaden framför allt beror på fyra faktorer. Den faktor som har störst påverkan på den totala löneskillnaden är att kvinnor och män inom samma arbetsområde arbetar på olika nivåer i myndigheterna. Fler män än kvinnor arbetar på högre strategiska nivåer. Att fler män än kvinnor är chefer (8,2 procent jämfört med 6,3 procent) påverkar dock inte längre löneskillnaden, vilket delvis kan förklaras av att genomsnittslönen för kvinnor som är chefer i staten är högre än för män som är chefer. Övriga faktorer som påverkar löneskillnaden är arbetstidsomfattning, arbetsområde och utbildnings-inriktning. Nivån på utbildningen påverkar däremot inte. När hänsyn tas till dessa mätbara faktorer kvarstår en skillnad som inte kan förklaras av tillgänglig information i statistiken, den s.k. oförklarade löneskillnaden. Denna skillnad uppgick till 1,2 procent i september 2021, vilket var 0,1 procentenhet högre än 2020 (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 5 för en beskrivning av kvinnors och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken).

I diagram 4.6 redovisas den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten och den oförklarade löneskillnaden under de senaste tio åren. Statistiken omfattar myndigheter under regeringen, exklusive Polismyndigheten.

Diagram 4.6 Genomsnittlig löneskillnad mellan kvinnor och män i staten och den oförklarade löneskillnaden 2012–2021

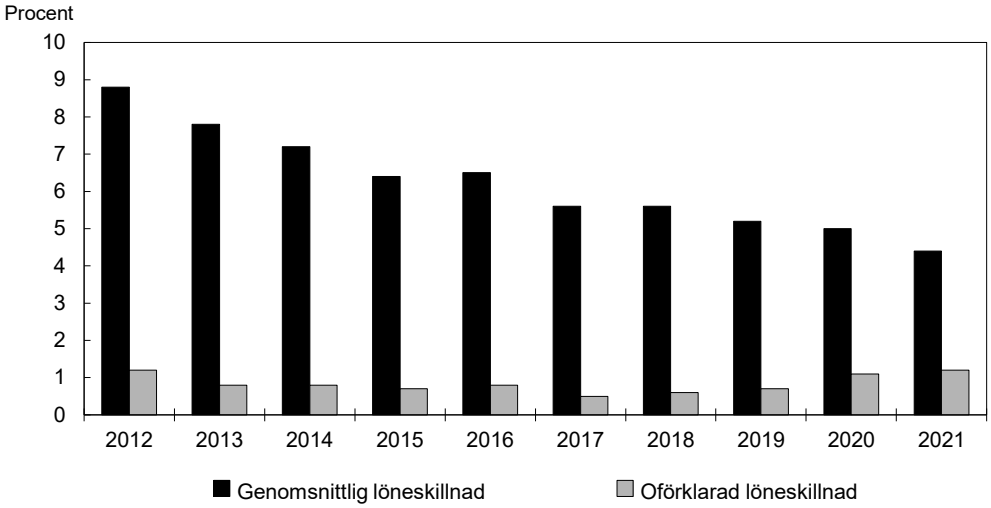

Källa: Arbetsgivarverket.

Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer

Som underlag för uppföljningen av delmålet att andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer används statistik över hur stor andel av de statsanställda som har utländsk bakgrund. Med utländsk bakgrund avses enligt SCB personer som är utrikes födda och personer som är födda i Sverige vars båda föräldrarna är utrikes födda. Av diagram 4.7 framgår andelen med utländsk bakgrund bland de anställda i staten totalt, respektive bland nyanställda.

Andelen anställda med utländsk bakgrund i staten fortsätter att öka och uppgick 2021 till 22,1 procent, vilket var en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med 2020. Bland anställda kvinnor i staten uppgick andelen med utländsk bakgrund till 22 procent 2021. Bland anställda män uppgick motsvarande andel till 22,2 procent. Det innebar en ökning med 0,4 procentenheter för kvinnor och med 0,3 procentenheter för män jämfört med 2020.

Diagram 4.7 Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2012–2021

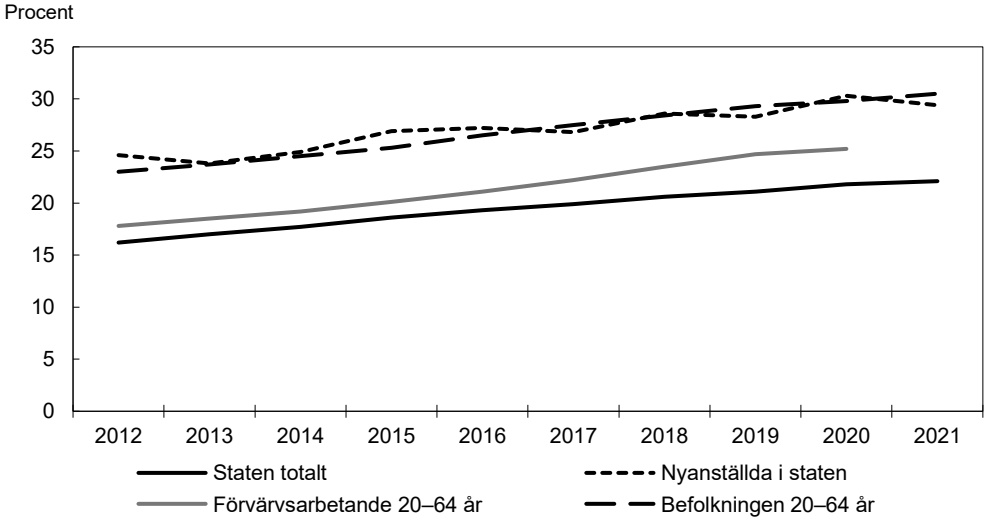

Anm.: Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket, exklusive Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår inte. Som nyanställda räknas personer som inte varit anställda i staten föregående år och personer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år. I statistiken för förvärvsarbetande 20–64 år, ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik för 2021 avseende förvärvsarbetande 20–64 år är ännu inte tillgänglig.

Källor: Arbetsgivarverket och Statistiska centralbyrån.

Andelen nyanställda med utländsk bakgrund i staten minskade något under 2021 jämfört med 2020. Andelen uppgick till 29,4 procent 2021. Den totala andelen med utländsk bakgrund i befolkningen 20–64 år uppgick 2021 till 30,5 procent.

Andelen anställda med utländsk bakgrund ökade inom samtliga s.k. kompetenskategorier, dvs. ledningskompetens, kärnkompetens samt stödkompetens mellan 2020 och 2021 (se diagram 4.7).

Arbetsmiljön i staten ska vara god

Som underlag för uppföljningen av delmålet att arbetsmiljön i staten ska vara god används uppgifter om sjukfrånvaro, sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet och anmälningar enligt avtal om ersättning vid personskada (PSA).

Sjukfrånvaron i staten minskade 2021 jämfört med föregående år. Sjukfrånvaron uppgick till 3,6 procent av den ordinarie arbetstiden 2021, vilket kan jämföras med 3,9 procent 2020. Bland anställda kvinnor i staten uppgick sjukfrånvaron till 4,5 procent och bland män till 2,6 procent. Jämfört med 2020 minskade sjukfrånvaron med 0,4 procentenheter för kvinnor och med 0,3 procentenheter för män. Sjukfrånvaron var under tioårsperioden 2010–2019 ungefär dubbelt så hög för kvinnor som för män, men skillnaden har minskat årligen sedan 2017. Förändringarna över åren framgår av diagram 4.8.

Diagram 4.8 Sjukfrånvaron totalt och uppdelat på kön 2012–2021

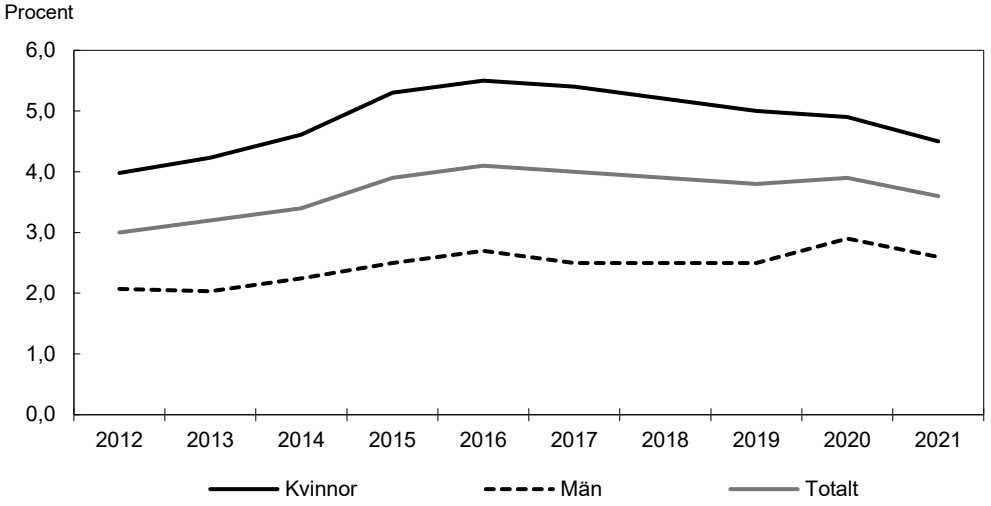

Källa: Arbetsgivarverket.

Statligt anställda som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken har rätt till sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. År 2021 beviljades 93 sjukpensioner, vilket kan jämföras med 101 sjukpensioner 2020 och 108 sjukpensioner 2019. Av de som beviljades sjukpension 2021 var 68 procent kvinnor och 32 procent män. Av de som beviljades sjukpension under 2019 och 2020 var 73 procent kvinnor och 27 procent män.

Om en statligt anställd drabbas av personskada som bedöms vara en arbetsskada har personen rätt till ersättning enligt PSA. Med arbetsskada avses arbetsolycksfall, färdolycksfall, vålds- eller misshandelsfall, smittskada eller särskild utlandsskada. Antalet anmälningar enligt PSA fortsatte att minska 2021, vilket är i linje med de senaste årens svagt nedåtgående trend. År 2021 gjordes det 4 662 anmälningar, vilket kan jämföras med 4 716 anmälningar 2020 och 5 002 anmälningar 2019. Av anmälningarna 2021 stod kvinnorna för 40 procent och männen för 60 procent. Det innebär en svag ökning av andelen anmälningar från män jämfört med 2020, då andelen uppgick till 59 procent.

Grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd

Som underlag för uppföljningen av delmålet om grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statsanställd redovisas nedan utvecklingen av antalet ärenden vid myndigheternas personalansvarsnämnder.

Myndigheternas personalansvarsnämnder handlägger ärenden som rör disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning och skiljande från anställning på grund av personliga förhållanden när det gäller statligt anställda. Nämnderna har viktiga funktioner när det gäller att upprätthålla allmänhetens förtroende för den statliga förvaltningen och tillgodose arbetstagarnas intresse av en korrekt handläggning av de enskilda ärendena.

De statliga myndigheterna hanterade totalt 296 personalansvarsärenden 2021, vilket var 44 fler än 2020. Av diagram 4.9 framgår utvecklingen av antalet personalansvarsärenden 2012–2021.

Diagram 4.9 Antal personalansvarsärenden och antal ärenden som lett till åtgärd 2012–2021

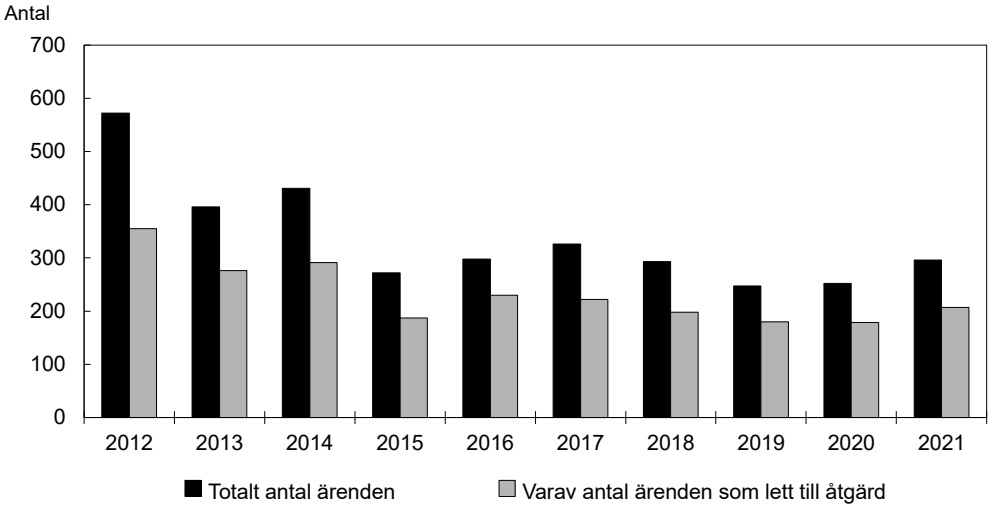

Källa: Arbetsgivarverket.

Tabell 4.2 visar personalansvarsärenden som ledde till någon form av åtgärd under perioden 2019–2021. Av tabellen framgår att antalet ärenden har ökat inom de flesta åtgärdskategorierna under perioden.

Tabell 4.2 Personalansvarsärenden, typ av ärende och utfall 2019–2021

Typ av ärende	Ärende som lett till åtgärd		
	2019	2020	2021
Uppsägning	14	19	24
Avskedande	27	26	37
Varning	72	77	60
Löneavdrag	38	32	47
Åtalsanmälan	30	25	31
Avstängning	3	2	2
Totalt[1]	180	179	207

[1] Diskrepansen mellan del- och totalsummorna i tabellen beror på att vissa ärenden lett till mer än en åtgärd.

Källa: Arbetsgivarverket.

Övriga aktuella frågor inom den statliga arbetsgivarpolitiken

En särskild utredare fick i november 2020 i uppdrag att utreda vissa frågor som rör statligt anställdas rättsställning (dir. 2020:120). I november 2021 beslutades om tilläggsdirektiv, enligt vilket uppdraget utvidgades till att bl.a. även omfatta analys och förslag på vissa ändrade anställningsvillkor för myndighetschefer (dir. 2021:111). Uppdraget har redovisats i betänkandet Rätt och rimligt för statligt anställda (SOU 2022:8). Den särskilde utredaren föreslår ändringar i lagen (1994:260) om offentlig anställning som bl.a. inskränker möjligheten att överpröva anställningsbeslut, och ändringar som gör det möjligt för arbetsgivaren att säga upp den först anställde när en överklagandenämnd har ändrat ett statligt anställningsbeslut. Vidare föreslås bl.a. en lagreglering som innebär utökade möjligheter att stänga av statligt anställda och bestämmelser om omprövning av lönevillkor när myndighetschefer förflyttas.

Betänkandet har remissbehandlats. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

4.3.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen ska redovisa arbetet med Sveriges genomförande av Agenda 2030 vartannat år i en skrivelse till riksdagen (bet. 2020/21:FiU28 punkt 2, rskr. 2020/21:154). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Den 24 maj 2022 överlämnade den förra regeringen den första skrivelsen till riksdagen om Sveriges genomförande av Agenda 2030 (skr. 2021/22:247). I skrivelsen redogörs för det samlade arbetet att genomföra Agenda 2030. Skrivelsen innehåller även en bedömning av måluppfyllelsen. För samtliga mål i agendan görs fördjupade redogörelser inom ett antal utvalda områden. I skrivelsen konstateras att Rysslands invasion av Ukraina bedöms ha försvårat genomförandet av Agenda 2030, bl.a. vad gäller en tryggad livsmedelsförsörjning. I skrivelsen ges en överblick av det arbete som bedrivs med bäring på samstämmighet mellan politikområden samt de samråd med civilsamhället som har hållits. Samråden med civilsamhället inleddes den 1 juni 2021. Under hösten 2021 genomfördes tre tematiska samråd med fokus på Sveriges utmaningar. Samråden arrangerades av Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD) på uppdrag av Miljödepartementet.

SCB har sedan 2017 haft i uppdrag att samordna utveckling, produktion och tillgängliggörande av statistik för att följa upp Sveriges genomförande av Agenda 2030. Den 1 oktober 2021 slutredovisade SCB uppdraget för 2018–2021 och lämnade förslag på hur den samordnade statistiska uppföljningen av Agenda 2030 ska organiseras, fram t.o.m. 2030 (M2021/00568). I februari 2022 fick SCB ett fortsatt uppdrag att under året samordna den statistiska uppföljningen av Agenda 2030 (M2022/00440). Den 22 mars 2022 publicerade SCB en lägesbild som bl.a. visade på covid-19-pandemins effekter på genomförandet av Agenda 2030 inom ett antal områden.

Den globala uppföljningen av Agenda 2030 sker årligen vid FN:s politiska högnivåforum för hållbar utveckling (HLPF). Sverige medverkade vid HLPF i New York i juli 2022. Sverige medverkade även vid det förberedande regionala forum inom UNECE-regionen (FN:s ekonomiska kommission för Europa) som hölls i Genève.

Den nationella samordnaren för Agenda 2030 har i uppdrag att stärka, främja och fördjupa olika samhällsaktörers arbete med Agenda 2030 på framför allt lokal och regional nivå (dir. 2020:17). Ett särskilt fokus ligger på barn och ungas perspektiv och delaktighet samt på de som befinner sig i en särskilt utsatt situation. Den 1 mars 2022 lämnade den nationella samordnaren en delredovisning av uppdraget (M2022/00527). Resultatet av arbetet hitintills har utmynnat i fem prioriterade områden. Ett av dessa områden är ett tydligare ledarskap och styrning av det nationella arbetet, vilket den nationella samordnaren pekar ut är en nyckelfaktor för att nå framgång i arbetet för omställningen till ett hållbart samhälle.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

4.4.1 Statlig förvaltningspolitik

Utöver de åtgärder som redovisas i detta avsnitt är förvaltningens utveckling, och uppfyllelsen av det förvaltningspolitiska målet, beroende av insatser som redovisas inom andra utgiftsområden i denna proposition.

Utifrån de internationella indikatorerna, och med hänsyn till att dessa till viss del även omfattar den kommunala sektorn, är den sammantagna bedömningen att den svenska statsförvaltningen vid en internationell jämförelse i stora delar är välfungerande men att den har vissa utmaningar.

En offentlig förvaltning som är motståndskraftig mot korruption är viktig för att upprätthålla medborgarnas förtroende. Det är därför viktigt att myndigheterna bedriver ett strukturerat antikorruptionsarbete. Regeringen bedömer att en introduktionsutbildning för statsanställda kommer att kunna stärka de anställdas kunskap om den statliga värdegrunden samt de grundläggande rättsprinciper och regelverk som gäller i statsförvaltningen och därigenom bidra till en ökad rättssäkerhet och tillit till förvaltningen.

Coronakommissionens slutbetänkande är ett viktigt underlag i regeringens fortsatta arbete med att utveckla förvaltningen. Regeringen instämmer i kommissionens bedömning att den svenska förvaltningsmodellen över lag ger regeringen goda verktyg att styra statsförvaltningen även i kris, men att modellen ställer krav på regeringens styrning och på relationen mellan regeringen och myndigheterna. Regeringen instämmer även i kommissionens bedömning att samordningen mellan myndigheter samt mellan staten, regionerna och kommunerna kan behöva utvecklas.

Regeringen bedömer att de åtgärder Statens servicecenter vidtagit har bidragit till ökad kostnadseffektivitet, stärkt säkerhetsskydd och informationssäkerhet, förbättrad service och tjänster av god kvalitet samt minskade underskott i den avgiftsfinansierade verksamheten. Det bör dock finnas utrymme för fortsatt effektiviserings- och utvecklingsarbete. Myndighetens systematiska säkerhetsarbete vid utformningen av de tjänster som den tillhandahåller bedöms komma kundmyndigheterna till del.

Regeringen bedömer att ESV:s och Statskontorets underlag bidrar till att effektivisera statsförvaltningen, men anser i likhet med Statskontoret att myndigheten skulle kunna bidra mer till en högre effektivitet inom statsförvaltningen.

Digitalisering är fortsatt viktigt för att öka förvaltningens effektivitet och kvalitet, för att ge bättre service till medborgarna samt för att stödja utveckling och förmåga till innovation (se utg.omr. 22 avsnitt 4 om digitaliseringspolitik). Digitala lösningar behöver också kompletteras med icke-digital service för att förvaltningen ska vara tillgänglig för medborgarna.

Utvecklingen av den gemensamma organisationen för lokal statlig service har fortsatt sedan Statens servicecenter tog över ansvaret för verksamheten i juli 2019. Regeringen bedömer att den pågående utbyggnaden av antalet servicekontor förbättrar tillgången till statlig service på fler platser i landet. Anslutningen av Arbetsförmedlingens kundtorgstjänster på samtliga 118 servicekontor under 2021, och samarbetet med Migrationsverket, har vidare breddat serviceutbudet vid servicekontoren och visar hur ökad myndighetssamverkan kan bidra till ökad effektivitet och medborgarnytta.

4.4.2 Arbetsgivarfrågor

Utvecklingen är fortsatt positiv för flertalet av de delmål som har ställts upp för staten som arbetsgivare och där utvecklingen följs upp med resultatindikatorer.

Kompetensförsörjningen i staten bedöms i huvudsak fungera väl. Den statliga sektorn är den sektor som har högst andel högutbildade. Drygt fyra av fem statliga arbetsgivare uppger dock att de har personalbrist. Bristen är fortfarande störst i fråga om personal med it-kompetens. Den statliga sektorn är inte unik i detta avseende, men bristen på kompetens inom detta område försämrar förutsättningarna för att utveckla och effektivisera statsförvaltningen. Den ökande bristen på personal inom vissa områden ställer fortsatt höga krav på myndigheterna och Arbetsgivarverket att stärka statens attraktivitet som arbetsgivare.

Regeringen bedömer att SPV:s administration av den statliga tjänstepensioneringen fungerar väl, och att myndigheten bidrar till målet om en samordnad statlig arbets-

givarpolitik. De som kontaktar SPV eller använder myndighetens tjänster är nöjda med den service och information som myndigheten ger. Myndigheten arbetar för att effektiviteten och säkerheten i verksamheten ska öka. För att pensionskostnaderna ska täckas har SPV höjt de premier som myndigheterna ska betala för sina anställdas förmånsbestämda pensionsförmåner.

4.4.3 Sveriges genomförande av Agenda 2030

Sverige har en god måluppfyllelse, men också fortsatta utmaningar när det gäller att genomföra Agenda 2030 (skr. 2021/22:247). Arbetet för att uppnå Agenda 2030 behöver intensifieras, både nationellt och i det globala samarbetet. Arbetet för en samstämmig politik för hållbar utveckling, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt samt mellan politikområden är en central del i Sveriges genomförande av Agenda 2030.

Regeringen bedömer att den nationella samordnarens arbete har stärkt och främjat genomförandet av Agenda 2030, framför allt på lokal och regional nivå.

Sveriges utmaningar vid genomförandet av Agenda 2030 som SCB identifierade i delredovisningen Genomförande av Agenda 2030, Statistisk lägesbild 2019 som publicerades i oktober 2019, kvarstår. Regeringen bedömer att Rysslands invasion av Ukraina påverkar måluppfyllelsen negativt. Detsamma gäller pandemins effekter.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 Statlig förvaltningspolitik och arbetsgivarfrågor

Utveckla styrningen av statsförvaltningen och värna myndigheternas kärnuppgifter

Det som staten bär ansvar för måste staten också göra bra. Förmågan att prioritera de viktigaste uppgifterna för staten behöver därför skärpas. Det är även viktigt att styrningen av statsförvaltningen är långsiktig, strategisk, helhetsinriktad, sammanhållen, verksamhetsanpassad och tillitsbaserad. Styrningen ska dessutom vara resultatinriktad och ha ett tydligt medborgarperspektiv. Det innebär bl.a. att detaljstyrning och onödig administration ska undvikas, att myndigheternas kärnuppgifter ska prioriteras och att statsförvaltningens organisering ska vara ändamålsenlig och kostnadseffektiv (se även Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 10.4).

Regeringen anser att det är viktigt att dra lärdom av arbetet med att hantera spridningen av covid-19. Regeringens styrning av myndigheterna och uppföljningen av deras arbete bör därför utvecklas ytterligare. Erfarenheterna från pandemin visar bl.a. på vikten av att fortsätta arbeta med att tydliggöra myndigheternas roll-, uppgifts- och ansvarsfördelning, att välja ändamålsenliga ledningsformer för myndigheterna och att utveckla regeringens dialog med myndigheterna. En annan fråga som har aktualiserats under pandemin är vikten av samarbete mellan myndigheter. Regeringen anser att det är viktigt att statliga myndigheter i ökad utsträckning bistår varandra. Att myndigheter samarbetar genom att exempelvis låna ut personal och dela med sig av kompetens innebär ett mer effektivt utnyttjande av statens samlade resurser och en bättre beredskap för att hantera fredstida kriser. Regeringen anser därför att in- och utlån av personal mellan myndigheter borde kunna ske i större utsträckning än tidigare.

Effektivisera statsförvaltningen

Regeringen kommer att ta fler steg för att effektivisera statsförvaltningen genom ytterligare omprövning av det offentliga åtagandet och analys av myndigheternas organisering. Nya myndighetsuppgifter ska i första hand utföras av befintliga

myndigheter. Myndigheternas utvecklingsarbete genom digitalisering, innovativa lösningar och samverkan är avgörande för att uppnå en högre effektivitet och kvalitet inom statsförvaltningen (se utg.omr. 22 avsnitt 4).

Statsförvaltningen och de samordnade administrativa tjänsternas effektivitet behöver öka. Anslutningsgraden till de administrativa tjänster som Statens servicecenter erbjuder bör öka i den utsträckning som det bedöms effektivt. Detta bör i första hand ske genom frivilliga överenskommelser. Det är viktigt att effektiviteten och kvaliteten i de administrativa tjänsterna utvecklas, bl.a. för att säkerställa att de uppfyller höga krav på säkerhetsskydd och informationssäkerhet. Statens servicecenters arbete med att digitalisera och standardisera processer och system i syfte att öka effektiviteten i de administrativa tjänsterna och i den egna verksamheten bör fortsätta.

Utveckla samverkan på regional nivå

En gemensam regional indelning för statliga myndigheter kan underlätta samordningen inom staten och samverkan mellan staten, kommunerna och regionerna. Indelningen i de sex områden som regleras i förordningen om vissa förvaltningsmyndigheters regionala indelning ger en god grund för att myndigheternas regionala indelningar kan bli mer enhetliga. Det kan ske genom att regeringen beslutar att vissa statliga myndigheter ska använda indelningen, eller genom att myndigheterna på eget initiativ väljer att anpassa sina organisationer till den gemensamma indelningen. För att underlätta samordningen inom olika områden kommer regeringen att pröva förutsättningarna för fler statliga myndigheter att på sikt kunna införa den gemensamma regionala indelningen. Ett väl fungerande samarbete med kommuner och regioner är viktigt för att nationella mål ska få genomslag i hela landet och för att den offentliga förvaltningen ska fungera ändamålsenligt. Det är angeläget att länsstyrelserna, inom sin verksamhet, arbetar med att främja samverkan mellan kommuner, regioner, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet.

Utvecklad tillgänglighet och service

En utvecklad statlig närvaro och service i hela landet bidrar bl.a. till att upprätthålla legitimitet och förtroende för statsförvaltningen och till utveckling och tillväxt i landsbygderna. En fortsatt utveckling av den statliga servicekontorsorganisationen kan stärka tillgången till service på ett kostnadseffektivt sätt. Under 2023 planerar Statens servicecenter att öppna ytterligare minst 17 nya servicekontor runt om i landet. Förslagen i promemorian En utvecklad organisation för lokal statlig service – slutredovisning (Ds 2020:29) om bl.a. ett utökat serviceutbud från ytterligare myndigheter bereds i Regeringskansliet. Regeringen bedömer att det kan finnas ytterligare möjligheter för servicekontor och kommuner att samverka för att kunna erbjuda enskilda och företag en mer samlad service på fler platser. Det är angeläget att följa spridningen av statliga arbetstillfällen i landet, bl.a. genom länsstyrelsernas uppföljningar på området.

För att upprätthålla medborgarnas förtroende är det viktigt att de statliga myndigheterna är tillgängliga även i icke-digitala kanaler. Regeringen kommer därför fortsätta att utveckla styrningen och uppföljningen av myndigheternas icke-digitala service i syfte att säkerställa att myndigheterna lever upp till de krav som enligt förvaltningslagen (2017:900) gäller för den service som ska erbjudas. En fortsatt utveckling av den statliga servicekontorsorganisationen är också viktig.

Utveckla arbetet mot korruption och för god förvaltningskultur

Förmågan att motverka korruption är viktigför medborgarnas förtroende för den offentliga förvaltningen. Genom handlingsplanen mot korruption lades grunden för

ett sammanhållet och strukturerat arbetssätt mot korruption i den offentliga förvaltningen. Regeringen avser att utveckla arbetet mot korruption, och kommer att analysera utvecklingen på alla förvaltningsnivåer.

Att stärka de statsanställda i deras tjänstemannaroll är också viktigt för att motverka korruption och förtroendeskadliga beteenden i statsförvaltningen. Regeringen fortsätter därför utveckla arbetet mot korruption och för en god förvaltningskultur.

4.5.2 Sveriges genomförande av Agenda 2030

Ambitionen att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030 ligger fast. Regeringen bedriver bl.a. en ambitiös klimat- och miljöpolitik, vilket är en viktig del av arbetet med Agenda 2030. Sverige har goda förutsättningar och en hög ambition att gå i täten i omställningen till ett hållbart samhälle, såväl nationellt som internationellt. Samtidigt har Sverige stora samhällsutmaningar och befinner sig mitt i flera pågående kriser, vilket påverkar genomförandet av Agenda 2030 negativt. Det är därför viktigt att Agenda 2030 utgör färdplanen framåt för att hantera rådande kriser.

Regeringens politiska prioriteringar genom de gemensamma samarbetsprojekten utgör inriktningen för Sveriges arbete med Agenda 2030. Samarbetsprojekten för att lösa Sveriges viktigaste samhällsproblem är: tillväxt och hushållsekonomi, kriminalitet, migration och integration, klimat och energi, hälso- och sjukvård samt skola. Det finns även utmaningar inom miljöområdet. Förutsättningarna för planerbara fossilfria kraftslag ska förbättras för att öka produktionen av el. Genom att fokusera insatser till dessa områden ökar regeringen takten i Sveriges genomförande av Agenda 2030. Sverige bidrar även till genomförandet av Agenda 2030 genom utrikes-, biståndS- och handelspolitiken.

Regeringens övergripande arbete vägleds av det riksdagsbundna målet för genomförandet av Agenda 2030 (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154). Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför. Ett rättighetsperspektiv, fattiga människors perspektiv på utveckling, jämställdhet och partnerskap ska integreras i allt arbete. Arbetet med att genomföra redan riksdagsbundna mål är avgörande för genomförandet av agendan.

Regeringen använder den globala uppföljningen av Agenda 2030 genom FN:s politiska högnivåforum för hållbar utveckling (HLPF) för att skapa dialog med olika aktörer, inklusive riksdagen, myndigheter, kommuner och regioner, forskarsamhället, näringslivet, civilsamhället liksom ungdomsrepresentanter.

De statliga myndigheterna har en betydelsefull roll i genomförandet. GD-forum – svenska myndigheter i samverkan för Agenda 2030 – är en plattform som samlar ett stort antal myndigheter som driver arbetet med Agenda 2030 inom statsförvaltningen utifrån de tre dimensionerna av hållbar utveckling. Länsstyrelserna har inom ramen för sitt samordnande och tvärsektoriella uppdrag och för det statliga helhetsperspektivet, en särskilt viktig roll. Regeringen avser att fortsätta arbetet med att förtydliga relevanta aktörers roll i genomförandet av Agenda 2030. I det ingår att fokusera styrningen av myndigheter och insatser på de områden där Sverige har störst utmaningar. Till grund för detta arbete ligger bl.a. Statskontorets rapport (2020:15).

I propositionen Sveriges genomförande av Agenda 2030 (prop. 2019/20:188) understryks att agendan ska integreras i ordinarie processer så att regeringen kan föra en mer samstämmig politik för hållbar utveckling, mellan utgiftsområden och mellan lokal, regional, nationell och internationell nivå. Att utveckla arbetet med en samstämmig politik är en central del i regeringens arbete. De prioriteringar som

regeringen har identifierat, vilka utgör de områden där Sverige har stora samhällsutmaningar är en utgångspunkt för arbetet.

Regeringen kommer att fortsätta arbeta för att EU på ett effektivt och ambitiöst sätt genomför Agenda 2030, inom och utanför EU:s gränser. För regeringen är ett multilateralt samarbete med olika aktörer avgörande för ett framgångsrikt och innovativt genomförande på alla nivåer, inklusive i EU-arbetet.

Regeringen bedömer att det globalt inte finns förutsättningar att nå målen i Agenda 2030 utan att resurser mobiliseras för att understödja genomförandet. Regeringen arbetar aktivt med åtagandena om utvecklingsfinansiering genom Addis Ababa Action Agenda som vägledande finansiellt ramverk för resursmobilisering inom områden som handel och näringslivsutveckling, samt för offentlig resursmobilisering genom skatt, bistånd samt forskning och innovation.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Statskontoret

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

2021	Utfall	96 816	Anslagssparande	7 486
2022	Anslag	104 034[1]	Utgiftsprognos	104 304
2023	**Förslag**	**108 272**		
2024	Beräknat	109 899[2]		
2025	Beräknat	111 987[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 107 491 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 107 492 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statskontorets förvaltningsutgifter och för regeringens behov av vissa förvaltningspolitiska insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**104 034**	**104 034**	**104 034**
Pris- och löneomräkning[2]	4 238	6 663	8 766
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-798	-813
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**108 272**	**109 899**	**111 987**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**104 034**	**104 034**	**104 034**
Pris- och löneomräkning[2]	4 238	6 663	8 766
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-798	-813
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**108 272**	**109 899**	**111 987**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 108 272 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statskontoret* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 109 899 000 kronor respektive 111 987 000 kronor.

4.6.2 1:2 Kammarkollegiet

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor

2021	Utfall	82 223	Anslagssparande	10 691
2022	Anslag	118 824[1]	Utgiftsprognos	117 780
2023	**Förslag**	**118 318**		
2024	Beräknat	120 830[2]		
2025	Beräknat	116 397[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 117 346 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 110 432 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kammarkollegiets förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för vissa nämnder. Anslaget får även användas för att bevaka statens rätt och andra allmänna intressen samt utbetalning av vissa mindre skadeståndsersättningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**114 574**	**114 574**	**114 574**
Pris- och löneomräkning[2]	1 269	4 708	7 526
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 475	1 548	-5 703
varav BP23[3]	*4 750*	*4 750*	*4 750*
– Handläggning av narkolepsiärenden vid Pandemrix-vaccination	*2 750*	*2 750*	*2 750*
– Handläggning av personskador vid covid-19-vaccination	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**118 318**	**120 830**	**116 397**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera myndighetens handläggning av ärenden om statlig ersättning för personskada orsakad av vaccin mot covid-19 ökades anslaget med 2 000 000 kronor 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 2 avsnitt 4.6, bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:119). Anslaget beräknades öka med 2 000 000 kronor 2023 respektive 2024. Regeringen föreslår att anslaget ökas med ytterligare 2 000 000 kronor 2023 för handläggning av ett ökat antal ärenden av detta slag. Från och med 2024 beräknas anslaget ökas med 2 000 000 kronor per år för att finansiera myndighetens beräknade kostnader.

Kammarkollegiet handlägger ärenden om ersättning i vissa fall till personer som insjuknat i narkolepsi till följd av vaccinering med vaccinet Pandemrix mot svininfluensan 2009–2010. Kammarkollegiets beslut i dessa ärenden kan överklagas till Statens skadereglingsnämnd. För att täcka ökade kostnader för administration och medicinsk expertis i ärendena behöver medel tillföras. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 2 750 000 kronor för 2023. Regeringen beräknar att anslaget bör ökas med 2 750 000 kronor per år fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 118 318 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 120 830 000 kronor respektive 116 397 000 kronor.

Kredit avseende nya myndigheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I avvaktan på ett riksdagsbeslut om anslag för ändamålet bör tillgångar och övriga utgifter för nya myndigheters räkning tillfälligt finansieras med en kredit hos Kammarkollegiet. När en myndighet har bildats bör anskaffningen av tillgångar eller övriga utgifter, inklusive ränta, regleras genom betalning av krediten. Under 2022 har 19 716 000 kronor av krediten utnyttjats. För vilka nya myndigheter som krediten behöver utnyttjas 2023, och i vilken utsträckning, är svårt att bedöma. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av

likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor.

Kredit avseende det statliga försäkringssystemet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs en kredit för att finansiera enstaka stora skador eller anhopningar av skador som hanteras inom det statliga försäkringssystemet. En utnyttjad kredit ska återbetalas inom ramen för systemet. Om den sammanlagda försäkringsersättningen som Kammarkollegiet ska betala för en enskild skadehändelse överstiger 50 000 000 kronor, ska dock regeringen besluta om hur det överstigande beloppet ska finansieras utanför det statliga försäkringssystemet. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.8 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Kammarkollegiet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. Resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättsliga verksamhet						
Tolkar, översättare, stiftelserätt	-196 900	-20 940	4 000	26 500	-22 500	-240 340
Avgiftsbelagda verksamheten där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Idéburen välfärd	-	-	-	-	-	-
Uppdragsverksamhet						
Fordringsbevakning, kapitalförvaltning, ramavtals-upphandling, regeringstrering av trossamfund	46 845	-591	220 650	223 146	-2 496	43 758
Summa uppdragsverksamhet	46 845	-591	220 650	223 146	-2 496	43 758

Källa: Kammarkollegiet.

Kammarkollegiets verksamhet finansieras till största delen av avgifter från uppdragsverksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att disponera de avgifter som tas ut med stöd av lagen (2022:900) om registrering av idéburna organisationer för registrering och tillsyn av idéburna organisationer.

Skälen för regeringens förslag: Efter förslag i propositionen Idéburen välfärd (prop. 2021/22:135) har riksdagen beslutat en ny lag om registrering av idéburna organisationer. Lagen (2022:900) om registrering av idéburna organisationer träder i kraft den 1 januari 2023. Kammarkollegiet har i juni 2022 fått i uppdrag att inrätta ett system för registrering av idéburna organisationer och att förbereda för att kunna bedriva tillsyn över registrerade idéburna organisationer fr.o.m. den 1 januari 2023

(Fi2022/01990). Registret och tillsynen enligt lagen om registrering av idéburna organisationer ska avgiftsfinansieras enligt avgiftsförordningen (1992:191). Kammarkollegiet får bedöma hur avgifterna ska tas ut och om det är lämpligt med olika avgiftsnivåer för registrering och tillsyn (Fi2022/01990). Det är svårt att uppskatta hur många idéburna organisationer som kommer att välja att registrera sig samt tidsåtgången för myndighetens handläggning vid registrering och tillsyn.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att disponera de avgifter som tas ut med stöd av lagen om registrering av idéburna organisationer för registrering och tillsyn av idéburna organisationer.

4.6.3 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

2021	Utfall	1 200	Anslagssparande	1 244
2022	Anslag	1 693[1]	Utgiftsprognos	1 677
2023	**Förslag**	**1 693**		
2024	Beräknat	2 443		
2025	Beräknat	2 443		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sådana uppgifter som Arbetsgivarverket utfört åt regeringen eller Regeringskansliet och som inte ingår i Arbetsgivarverkets uppgifter som medlemsorganisation, samt för regeringens behov av underlag och biträde inom det arbetsgivarpolitiska området. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter avseende vissa nämnder inom det arbetsgivarpolitiska området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 693**	**1 693**	**1 693**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		750	750
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 693**	**2 443**	**2 443**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 693 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 443 000 kronor.

4.6.4 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	13 711 155	Anslagssparande	395 845
2022	Anslag	14 094 000[1]	Utgiftsprognos	13 867 000
2023	**Förslag**	**15 206 904**		
2024	Beräknat	16 642 838		
2025	Beräknat	17 075 658		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tjänstepensionsförmåner, avgångsförmåner, grupplivförmåner och personskadeersättningar samt liknande förmåner som följer av anställningar med statliga villkor. Därtill får anslaget användas för utgifter för räntor avseende sådana förmåner.

Vidare får anslaget användas för utgifter för löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster respektive enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader samt för premieskatt enligt lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring m.m. Anslaget får även användas för löneavgifter enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och arbetsgivaravgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980).

Anslaget får dessutom användas för förvaltningsutgifter vid Statens tjänstepensionsverk för biträde vid handläggningen av pensionsärenden avseende lärare m.fl. som överförts från statligt reglerade anställningar genom riksdagens beslut om kommunalt huvudmannaskap för lärare m.fl.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.12 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens tjänstepensionsverk

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
*Uppdragsverksamhe*t	11 865	7 021	288 400	-284 257	4 143	23 060
Summa uppdragsverksamhet	11 865	7 021	288 400	-284 257	4 143	23 060

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

För området Statlig pensionsverksamhet m.m. disponerar SPV för administrationskostnader det belopp från inkomsttiteln 5211 *Statliga pensionsavgifter* som anges i myndighetens regleringsbrev. För 2022 uppgår detta belopp till 193 200 000 kronor. Därutöver fastställer regeringen årligen de administrationsavgifter som de myndigheterna m.fl. som skuldför sina pensionsåtaganden ska betala till SPV. För 2021 uppgick dessa avgifter till sammanlagt ca 4 700 000 kronor. Resterande intäkter avser främst området Pensionsverksamhet på uppdrag. År 2021 uppgick intäkterna för det området till ca 92 800 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**14 094 000**	**14 094 000**	**14 094 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	1 192 904	2 573 838	3 114 658
Volymer	-80 000	-25 000	-133 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 206 904**	**16 642 838**	**17 075 658**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

En stor del av de utbetalningar som belastar anslaget är hänförliga till redan beviljade förmåner. I posten Makroekonomisk utveckling i tabell 4.13. ingår bl.a. effekten av att vissa förmåner som belastar anslaget årligen indexeras med prisbasbeloppets förändring. I posten Volymer avspeglas antalet förmåner som nybeviljas under budgetperioden och storleken på dessa förmåner.

Regeringen föreslår att 15 206 904 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 16 642 838 000 kronor respektive 17 075 658 000 kronor.

Kredit avseende SPV:s pensionshantering

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: SPV får bedriva uppdragsverksamhet när det gäller pensionshanteringen. I sådan uppdragsverksamhet hanteras väsentliga penningflöden avseende premiebestämda pensioner och pensionsutbetalningar för uppdragsgivares räkning. Enbart flödet för premiebestämda pensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet omsätter ca 670 000 000 kronor varje månad och faktureras med kort tid för betalning. Skulle t.ex. betalningen för de två största fakturorna utebli en månad motsvarar det ett belopp och en räntekontobelastning på ca 180 000 000 kronor. SPV har därför ett behov av ett rörelsekapital i form av en kredit i Riksgäldskontoret.

År 2021 utnyttjade SPV ca 46 000 000 kronor av en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose behovet av likviditet i pensionshanteringen. Under den senaste femårsperioden har krediten utnyttjats med upp till 96 000 000 kronor. För att minimera risken för övertrassering av likvida medel bör därför regeringen bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose SPV:s behov av likviditet i pensionshanteringen som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor.

4.6.5 1:15 Statens servicecenter

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 1:15 Statens servicecenter

Tusental kronor

2021	Utfall	703 884	Anslagssparande	74 328
2022	Anslag	881 568[1]	Utgiftsprognos	890 688
2023	**Förslag**	**915 068**		
2024	Beräknat	945 554[2]		
2025	Beräknat	970 027[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 915 068 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 915 068 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens servicecenters förvaltningsutgifter i den mån de inte finansieras med avgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.15 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens servicecenter

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
*Uppdragsverksamhe*t						
Summa uppdragsverksamhet	-135 000	8 000	542 100	534 100	8 000	-119 000

Anm.: Intäkterna avser avgifter för tillhandahållande av administrativt stöd åt myndigheter. Statens servicecenter disponerar även intäkter i verksamhet avseende lokal statlig service. Intäkterna består av ersättning från AP-fonder och premiepensionssystemet samt ersättning från Skatteverket för hantering av id-kort vid servicekontoren. Under 2023 uppgår intäkterna till 69 000 tkr. Dessa intäkter redovisas inte i tabellen ovan.

Källa: Statens servicecenter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:15 Statens servicecenter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**882 068**	**882 068**	**882 068**
Pris- och löneomräkning[2]	14 500	44 370	68 348
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	18 500	19 116	19 611
varav BP23[3]	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Ny struktur CF - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**915 068**	**945 554**	**970 027**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Statens servicecenter.

Anslaget ökas därför med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 915 068 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Statens servicecenter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 945 554 000 kronor respektive 970 027 000 kronor.

5 Fastighetsförvaltning

5.1 Mål för området

Med utgångspunkt i de riktlinjer som riksdagen har beslutat inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet (prop. 1991/92:44, bet. 1991/92:FiU8, rskr. 1991/92:107) är regeringens mål för området en kostnadseffektiv statlig fastighetsförvaltning med rimligt risktagande samt med likvärdig avkastning och service i jämförelse med andra alternativ. Det saknas ett riksdagsbundet mål för den statliga fastighetsförvaltningen.

Regeringen har preciserat följande delmål för de fastighetsförvaltande myndigheterna Fortifikationsverket (Fortv) och Statens fastighetsverk (SFV) inom ramen för det ovan nämnda målet och de nationella miljökvalitetsmålen:

- Fastigheterna ska förvaltas så att god hushållning och hög ekonomisk effektivitet uppnås.
- Fastigheternas värden ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.
- Hyresgästerna ska ges ändamålsenliga och konkurrenskraftiga lokaler, markområden och anläggningar.
- Myndigheterna ska uppfattas som kompetenta och serviceinriktade hyresvärdar.
- Myndigheterna ska inom sitt område verka för att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen.
- Hänsynen till miljö- och kulturmiljövärden ska i tillämpliga delar motsvara vad som gäller för andra stora fastighetsförvaltare.

Fortv ska även bidra till att uppfylla målet för det militära försvaret som riksdagen har beslutat om efter förslag i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). Målet innebär bl.a. att förvaltningen av fastigheter avsedda för försvarsändamål och utveckling av detta fastighetsbestånd ska vara ändamålsenlig och stärka den operativa förmågan i Försvarsmakten.

5.2 Resultatindikationer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp utvecklingen inom verksamhetsområdet i förhållande till målen används i huvudsak följande indikatorer:

- hyresintäkt i kronor per kvadratmeter
- driftkostnad i kronor per kvadratmeter
- underhållskostnad i kronor per kvadratmeter
- driftnetto i kronor per kvadratmeter
- ekonomisk vakansgrad
- kundnöjdhet
- energianvändning
- myndigheternas miljöledningsarbete.

Såväl Fortv som SFV ska, i enlighet med sina respektive regleringsbrev för 2022, uppnå ett resultat i sin verksamhet som efter finansiella poster motsvarar en avkastning om 2,5 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån i Riksgäldskontoret för investeringar och anläggningar.

Inom SFV:s fastighetsbestånd har fastigheterna kategoriserats i tre kategorier: de med en marknadsmässig hyressättning (marknadshyresfastigheter), de fem kulturinstitutionernas huvudbyggnader med en kostnadsbaserad hyressättning (kostnadshyresfastigheter) och de fastigheter där hyresintäkterna inte långsiktigt kan täcka kostnaderna (bidragsfastigheter). De sistnämnda fastigheterna saknar förutsättningar för att ge ett långsiktigt ekonomiskt överskott. Regeringens ambition är att intäkterna från bidragsfastigheterna på sikt ska öka. För fastigheter med kostnadshyra gäller att hyresgästen betalar en hyra som motsvarar kostnaderna för drift, underhåll, administration och kapitalkostnader.

Det finns även ett riksdagsbundet mål för arkitektur, form och design. I enlighet med detta ska bl.a. Fortv och SFV, utifrån sina respektive förutsättningar, agera föredömligt för hållbara, tillgängliga gestaltade livsmiljöer inom staten (se utg.omr. 17).

5.3 Resultatredovisning

Fortv och SFV är de två största fastighetsförvaltande myndigheterna. De förvaltar bl.a. ett stort antal försvarsanläggningar med tillhörande byggnader samt kulturhistoriskt värdefulla byggnader, stora markområden och skog.

Fastigheternas värde

Tabell 5.1 Statens byggnader, mark och fast egendom

Bokfört värde i miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020	2021
Staten	40 215	43 786	45 842	47 105	50 156
– varav Fortv	10 359	10 997	11 709	12 563	14 585
– varav SFV	13 340	16 083	16 783	16 720	16 651
Fortv:s och SFV:s andel	58,9 %	61,8 %	62,2 %	62,2 %	62,3 %

Källa: Årsredovisningar för staten 2017–2021.

Uppgifterna i tabell 5.1 bör bedömas med viss försiktighet, bl.a. då vissa tillgångar med kulturhistoriskt värde inte behöver tas upp i balansräkningen. Andra myndigheter som förvaltar fast egendom är bl.a. Affärsverket svenska kraftnät, Kammarkollegiet, Luftfartsverket, Naturvårdsverket, Riksdagsförvaltningen, Sjöfartsverket, Sveriges lantbruksuniversitet och Trafikverket. Värdet av statens innehav av fast egendom och byggnader ökade 2021. Fortv:s och SFV:s investeringstakt bedöms vara fortsatt hög under de kommande åren.

Efter riksdagens godkännande (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021:22:459) har Fortv den 30 juni 2022 medgetts att förvärva fastigheterna Solna Ulriksdal 2:1 och Sollentuna Helenelund 7:1. Fastigheterna ska användas för polisiär verksamhet.

Sedan 2017 har inga större förändringar skett av den lokalarea som förvaltas av SFV, vilket framgår av tabell 5.2. Uppgifterna om Fortv:s lokalarea i tabellen omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet, dvs. objekt som används av försvarsorganisationen och som inte är av hemlig natur, såsom garnisoner och skjutfält.

Tabell 5.2 Omfattningen av de fastighetsförvaltande myndigheternas lokalbestånd

Lokalarea (1 000 m^2)

	2017	2018	2019	2020	2021
Fortv[1]	2 755	2 748	2 755	2 785	2 814
SFV	1 652	1 634	1 632	1 631	1 628
– varav marknadshyresfastigheter	1 174	1 174	1 168	1 167	1 170
– varav kostnadshyresfastigheter	98	98	98	98	98
– varav bidragsfastigheter	380	362	366	366	360

[1] Försvarsanläggningar redovisas normalt som bruttoarea. Omräkningsfaktor till lokalarea, som är ett vanligare jämförelsetal, är 0,83. Uppgifterna om Fortv:s lokalarea omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet.

Källor: Fortifikationsverkets och Statens fastighetsverks årsredovisningar 2017–2021.

År 2016 infördes nya redovisningsregler för bl.a. Fortv och SFV. För SFV innebär de nya redovisningsreglerna ett förbättrat resultat under ett antal år, som därefter kommer att följas av ett lägre resultat till följd av ackumulerade kostnader för avskrivningar och ökade finansiella kostnader, eftersom investeringar ska finansieras med lån hos Riksgäldskontoret. De förändrade redovisningsreglerna innebär att en del av det som tidigare klassificerats som underhållskostnader nu har klassificerats om som investeringar och därför redovisas som anläggningstillgångar i balansräkningen. Avskrivningskostnaderna för dessa tillgångar belastar resultatet kommande år.

För 2021 uppgick Fortv:s resultat till 93 miljoner kronor (se tabell 5.3), vilket var högre än prognosticerat. Fortv har, i enlighet med avkastningskravet för 2021 på 2,6 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån för investeringar i fastigheter och anläggningar i Riksgäldskontoret, betalat in 128 miljoner kronor till statens centralkonto.

Tabell 5.3 Uppgifter om det ekonomiska utfallet för Fortv

Miljoner kronor

	Utfall 2018	Utfall 2019	Utfall 2020	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023
Totala intäkter	3 367	3 531	3 942	4 382	4 417	4 579
Totala kostnader	3 212	3 498	3 874	4 289	4 270	4 379
Resultat	155	33	68	93	147	200

Källor: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2018–2021 och budgetunderlag för 2023–2025.

För 2021 uppgick SFV:s resultat före fastighetsförsäljningar till 828 miljoner kronor (se tabell 5.4), vilket var högre än avkastningskravet. De ovan beskrivna redovisningsreglerna bidrog till det högre resultatet. SFV har, i enlighet med avkastningskravet för 2021 på 2,6 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån för investeringar i fastigheter och anläggningar i Riksgäldskontoret, betalat in 103 miljoner kronor till statens centralkonto.

Tabell 5.4 Uppgifter om det ekonomiska utfallet för SFV

Miljoner kronor

	Utfall 2018	Utfall 2019	Utfall 2020	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023
Totala intäkter	3 001	3 191	3 118	3 313	3 020	3 078
Totala kostnader	2 124	2 358	2 290	2 485	2240	2 286
Resultat	877	833	829	828	780	792

Källor: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2018–2021 och budgetunderlag för 2023–2025.

Resultatindikationer

Fortv och SFV förvaltar olika typer av fastighetsbestånd. Fortv:s byggnadsbestånd är till ytan ca 50 procent större än SFV:s, och en betydande del av beståndet utgörs av enklare förrådsytor som ibland är kallförråd. Myndigheterna har inte samma mark-

nadsförutsättningar för sina bestånd. Sammantaget medför detta att det i flera fall är missvisande att jämföra myndigheternas nyckeltal med varandra. Syftet med indikatorerna och nyckeltalen är därför framför allt att redovisa respektive myndighets utveckling över tid.

SFV har utöver de tre verksamhetsgrenar som redovisas i tabellerna nedan även verksamhetsgrenen mark som innefattar jord, skog, kronoholmar och tomträtter.

Hyresintäkt i kronor per kvadratmeter

Fortv:s hyresintäkter per kvadratmeter fortsatte öka 2021 (se tabell 5.5). Ökningen var en följd av att större investeringar genomfördes under året.

Tabell 5.5 Utveckling av hyresintäkter för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2019	2020	2021
Fortv	583	622	660

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2019–2021.

SFV:s totala hyresintäkter per kvadratmeter ökade 2019–2021 (se tabell 5.6). Hyresintäkterna påverkas bl.a. av nya och omförhandlade avtal. Spridningen av sjukdomen covid-19 påverkade hyresintäkterna negativt, bl.a. genom att SFV gav hyresrabatter till hyresgäster i utsatta branscher och genom lägre hyresintäkter från de hyresgäster som hade avtal med omsättningshyra. Hyresrabatterna uppgick till 77 miljoner kronor 2021.

Tabell 5.6 Utveckling av hyresintäkter för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2019	2020	2021
Marknadshyresfastigheter	1 851	1 870	1 892
Kostnadshyresfastigheter	1 460	1 484	1 604
Bidragsfastigheter	221	218	185
Totalt	1 568	1 583	1 605

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2019–2021.

Driftkostnad i kronor per kvadratmeter

Fortv:s driftkostnad per kvadratmeter ligger på en stabil nivå. Myndigheten arbetar för att sänka driftkostnaderna och kostnadsnivån sjönk något 2021 jämfört med 2020 (se tabell 5.7). Detta berodde på att lokalarean ökade, samtidigt som kostnaderna minskade. Minskningen per kvadratmeter förklaras även bl.a. av att nybyggnationer vanligen ger en lägre driftkostnad.

Tabell 5.7 Utveckling av driftkostnader för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2019	2020	2021
Fortv	46	44	41

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2019–2021.

SFV hade högre driftkostnader 2021 jämfört med 2020, vilket bl.a. berodde på att vissa lokaler användes i mindre utsträckning under 2020 till följd av spridningen av covid-19 (se tabell 5.8).

Tabell 5.8 Utveckling av driftkostnader för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2019	2020	2021
Marknadshyresfastigheter	303	296	346
Kostnadshyresfastigheter	308	267	301
Bidragsfastigheter	202	206	221
Totalt[1]	297	291	337

[1] Inklusive driftkostnader för verksamhetsgrenen mark som saknar uthyrningsbar area.

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2019–2021.

Underhållskostnad i kronor per kvadratmeter

Fortv:s underhållskostnader ökade något 2021 jämfört med 2020 (se tabell 5.9). Ökningen berodde på utökad verksamhet hos hyresgästerna, vilket medfört större slitage på fastigheterna.

Tabell 5.9 Utveckling av underhållskostnader för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2019	2020	2021
Fortv	53	57	68

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2019–2021.

Även SFV:s underhållskostnader har ökat de senaste åren (se tabell 5.10). Myndighetens underhållskostnader är relativt höga jämfört med branschen i övrigt, vilket beror på att underhållsåtgärder på kulturfastigheter ofta är mer resurskrävande än åtgärder på andra fastigheter. Underhållskostnaderna för kostnadshyresfastigheter var högre 2021 än tidigare år. Det berodde framför allt på ett större fönsterrenoveringsprojekt i Norra tornet på Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm.

Tabell 5.10 Utveckling av underhållskostnader för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2019	2020	2021
Marknadshyresfastigheter	173	192	177
Kostnadshyresfastigheter	138	137	279
Bidragsfastigheter	544	578	707
Totalt	270	293	312

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2019–2021.

Driftnetto i kronor per kvadratmeter

Driftnettot motsvarar intäkter minus kostnader före avskrivningar och räntor. Det redovisade driftnettot speglar resultatet i den normala förvaltningsverksamheten.

Driftnettot för Fortv ökade under 2021 jämfört med föregående år. Det förklaras av att både intäkterna och kostnaderna ökade, samtidigt som den totala fastighetsytan ökade (se tabell 5.11).

Tabell 5.11 Utveckling av driftnetto för Fortv

Kronor per kvadratmeter

	2019	2020	2021
Fortv	267	292	305

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2019–2021.

Även för SFV ökade driftnettot inom verksamhetsområdena kostnadsfastigheter och bidragsfastigheter 2021 jämfört med föregående år (se tabell 5.12). Det berodde på att intäkterna ökade något, samtidigt som kostnaderna sjönk.

Tabell 5.12 Utveckling av driftnetto för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2019	2020	2021
Marknadshyresfastigheter	1 201	1 205	1 204
Kostnadshyresfastigheter	752	871	877
Bidragsfastigheter	62	67	93

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2019–2021.

Vakansgrad

I statens fastighetsbestånd finns vissa lokalytor som inte är uthyrda, vilket brukar beskrivas som en fastighetsförvaltares vakansgrad.

För Fortv var vakansgraden 2,7 procent under 2019. Vakansgraden ökade marginellt till 2,9 procent under 2020 och 2021.

Det finns ytor i SFV:s bestånd som är svåra att hyra ut eller som kräver större renoveringar och därför är vakanta. Vakanta ytor i SFV:s bestånd består både av vanliga lokaler och statliga byggnadsminnen, som t.ex. Västra Hästholmens fort i Karlskrona skärgård och Tynnelsö slott i Mälaren. SFV:s vakansgrad minskade från 6,1 procent 2020 till 5,8 procent 2021.

Mätning av kundnöjdhet

Fortv och SFV genomför vanligen vartannat år kundundersökningar som kan användas för att bedöma om myndigheterna tillhandahåller det kunderna efterfrågar och hur kunderna uppfattar dem som hyresvärdar. Båda myndigheterna planerar att genomföra en ny mätning av kundnöjdhet under 2022.

Energianvändning

Fortv och SFV har fortsatt fokus på miljö- och kulturmiljövärden och hållbar utveckling. Arbetet med att upprätta vårdprogram för alla statliga byggnadsminnen och vidta åtgärder för ökad energieffektivisering fortgår.

Fortv och SFV fick 2014 i uppdrag att t.o.m. 2019 minska energianvändningen i de byggnader de förvaltar. Myndigheterna fick i december 2019 ett förnyat uppdrag att minska energianvändningen. Enligt detta uppdrag ska Fortv minska sin användning med sammanlagt 26,7 GWh och SFV med 20,9 GWh under perioden 1 januari 2014–31 december 2030. Myndigheterna arbetar för att uppnå målet. Trots en succesivt effektivare energianvändning bedömer Fortv att myndigheten till följd av verksamhetens kraftiga tillväxt behöver utöka sina åtgärder för att energioptimera de byggnader som myndigheten förvaltar. SFV uppger att myndigheten till stor del kommer att klara målet om den sänker energianvändningen med minst 1 procent per år. För att uppnå denna besparing har SFV tagit fram en lista med åtgärder inom relevanta fastighetsområden.

En faktor som försvårar Fortv:s och SFV:s arbete med att minska energiförbrukningen är att myndigheterna endast delvis kan påverka förbrukningen, eftersom den är beroende av hur hyresgästerna använder fastigheterna.

År 2021 ökade den totala energianvändningen i Fortv:s byggnader jämfört med 2020, sannolikt på grund av att lokalbeståndet ökade (se tabell 5.13). Nivån låg i nivå med

2019. Fortv verkar för en effektivare energianvändning genom uppföljning av energistatistik, fortlöpande tillsyn och skötsel, arbete med prioritering och särskilda åtgärder, som t.ex. förbättringar av byggnaders klimatskal, dvs. tak, ytterväggar, etc. Myndigheten genomför även energieffektiviseringsåtgärder som utgår från underhålls- och investeringsplaner. Bland annat byts äldre tekniska system ut mot mer energieffektiva moderna system, och vid nybyggnation är målsättningen att uppföra byggnader med en kravbild som motsvarar en god energiprestanda.

Tabell 5.13 Utveckling av energianvändningen för Fortv

Energianvändning i GWh

	2019	2020	2021
Fortv	403	399	405

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar 2019–2021.

SFV minskade sin användning av köpt energi 2019–2021 (se tabell 5.14). Ökningen 2021 jämfört med 2020 berodde på en gradvis återgång till en mer normal verksamhet hos hyresgästerna efter en minskad energianvändning på grund av spridningen av covid-19.

Tabell 5.14 Utveckling av energianvändningen för SFV

Total energianvändning i GWh

	2019	2020	2021
Sverige	215	202	204
Utrikes	23	21	22
Totalt[1]	238	223	226

[1] Bidragsfastigheter ingår i tabellen ovan men ingår inte i uppdraget att minska energianvändningen.

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar 2019–2021.

Myndigheternas miljöledningsarbete

I Naturvårdsverkets rapport Miljöledning för staten för 2021 hamnar både SFV och Fortv fortsatt på listan över de tio myndigheter som har störst utsläpp av koldioxid från maskiner och övriga fordon. Båda myndigheterna finns även på listan över de tio myndigheter som redovisat störst utsläpp av koldioxid per årsarbetskraft från bilresor. Detta beror till stor del på den typ av verksamhet myndigheterna bedriver. Båda myndigheterna arbetar aktivt med att sänka koldioxidutsläppen från bilresor och flygresor samt att öka antalet resefria möten och digitala möten. Fortv har dock behov av att använda ett stort antal större arbetsfordon. En del av SFV:s verksamhet bedrivs utomlands och på andra kontinenter, varför en del flygresor är nödvändiga.

Fortv och SFV arbetar systematiskt med sitt miljöarbete, är certifierade enligt ISO14001 och har tillhörande miljö- och hållbarhetspolicys. Båda myndigheterna hade en hög andel upphandlingar med miljökrav 2021. Fortv:s andel upphandlingar med miljökrav uppgick till 92 procent och SFV:s andel till 94 procent.

Under 2021 fortsatte Fortv och SFV arbeta med uppdragen om handlingsplaner för grön infrastruktur och insatser för ett hyggesfritt skogsbruk på sina fastigheter. Uppdragen ska redovisas till Regeringskansliet i mars 2023. Myndigheterna har även i uppdrag att anlägga och restaurera våtmarker.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden har förändrat förutsättningarna för Fortv och SFV att utföra sina uppdrag. Samtidigt påverkas myndigheternas arbete

alltjämt av effekterna av pandemin, t.ex när det gäller tillgången till kompetens och material. Förändringarna har medfört behov av ökad flexibilitet och omprioriteringar.

Regeringen bedömer att den statliga fastighetsförvaltningen i huvudsak fungerar väl. Frågan om god förvaltningskultur är viktig, eftersom Fortv och SFV bedriver verksamhet i branscher med stora upphandlingar och betydande värden i omlopp. För Fortv är det av särskild vikt att den interna styrningen och kontrollen säkerställs, då myndigheten fortsatt befinner sig i en tillväxtfas, med bl.a. stora fastighetsförvärv och investeringar inom försvarsområdet, som innebär risker och har stora finansiella effekter för staten.

Regeringen anser att Fortv och SFV till stora delar har genomfört sina uppdrag tillfredsställande och att myndigheterna uppfyllt sina mål. Resultatindikatorerna för de två myndigheterna pekar på en stabil verksamhet, även om externa faktorer kan påverka nyckeltalen över tid. Fastighetsförvaltningen bedöms uppnå delmålen om en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet.

Fortv och SFV arbetar aktivt för att uppnå regeringens mål om att minska energianvändningen. De båda myndigheterna har dock i enlighet med vad som anförts i avsnitt 5.3 endast begränsad rådighet över energiförbrukningen, eftersom den delvis beror på hur hyresgästerna använder fastigheterna.

5.5 Politikens inriktning

De riktlinjer som beslutats av riksdagen inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet ligger fast. Detta innebär bl.a. att statens fastighetsförvaltning bör vara skild från brukandet av lokaler och mark, att förvaltningen bör bedrivas med ett avkastningskrav som i så stor utsträckning som möjligt är marknadsmässigt, samt att de fastigheter som av historiska eller andra skäl är olämpliga att föra över till bolag bör koncentreras i en samordnad förvaltning som bedrivs i myndighetsform. De fastighetsförvaltande myndigheterna ska bl.a. förvalta fastigheterna så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås. Värdet på fastigheterna ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå. Myndigheterna ska också inom sina respektive områden verka för att uppfylla de nationella miljömålen, bl.a. vad gäller energieffektivisering och begränsning av klimatpåverkan, men även skydd av biologisk mångfald.

Den kraftiga tillväxten av det militära försvaret ställer höga krav på att utveckla Fortv:s fastighetsbestånd när det gäller att bidra till att uppfylla målet för det militära försvaret och tillmötesgå Försvarsmaktens och övriga totalförsvarsmyndigheters ökande behov. Den höga investeringstakten väntas behöva fortsätta för att målet om att stärka totalförsvaret ska kunna uppnås.

SFV redovisade i maj 2021 ett underlag för en investering i operabyggnaden i Stockholm, i form av rapporten Nollalternativ 2021 (Fi2021/01970). Underlaget kompletterar tidigare framställningar om renovering och ombyggnad av operabyggnaden, bl.a. förstudien om Ny Opera i Operan från 2015 (Ku2014/01209). Frågan bereds i Regeringskansliet (se även utg.omr. 17).

Regeringens ambition för bidragsfastigheterna är att intäkterna ska öka, samtidigt som kostnaderna ska minska, för att på sikt minska underskottet.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 Fortifikationsverket

Fortv:s huvuduppgift är att förvalta en viss del av statens fasta egendom, främst fastigheter avsedda för försvarsändamål, s.k. försvarsfastigheter. Myndighetens förvaltning av fastigheter avsedda för försvarsändamål och utvecklingen av detta fastighetsbestånd ska vara ändamålsenlig i förhållande till totalförsvarets behov (det militära och civila försvarets) så att den operativa förmågan i Försvarsmakten kan stärkas. Fastigheterna ska förvaltas så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås, att ändamålsenliga mark-, anläggnings- och lokalresurser kan tillhandahållas på för brukaren konkurrenskraftiga villkor samt så att fastigheternas värden bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.

Fortv ansvarar också för att etablera, förvalta och avyttra byggnader, anläggningar m.m. för försvarets behov i samband med internationella fredsbevarande och humanitära insatser. I myndighetens uppdrag ingår också att bedriva fortifikatoriskt utvecklingsarbete så att den kompetens som behövs för det svenska samhällets behov inom skydds- och anläggningsteknik kan utvecklas och säkerställas. Fortv:s verksamhet finansieras främst genom hyresintäkter samt genom lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar.

Infrastrukturella frågor och fastighetsförvaltning är centrala förutsättningar för att förstärka det militära försvarets förmåga. Regeringen redogör för den försvarspolitiska inriktningen i utgiftsområde 6 Försvaret och samhällets krisberedskap.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2023–2025 godkänns som en riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (se tabell 5.15).

Tabell 5.15 Investeringsplan för Fortifikationsverket 2023–2025

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**1 747**	**4 516**	**6 028**	**7 047**	**10 574**	**23 649**
Byggnader och markanläggningar	654	1 147	3 191	4 114	3 899	11 204
Fastighetsförvärv	353	2 588	706	630	2 667	4 003
Försvarsanläggningar	743	767	2 019	2 189	4 008	8 216
Flygfält	-2	14	113	113	0	226
varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 747*	*4 516*	*6 028*	*7 047*	*10 574*	*23 649*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*1 747*	*4 516*	*6 028*	*7 047*	*10 574*	*23 649*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**1 747**	**4 516**	**6 028**	**7 047**	**10 574**	**23 649**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 536	4 248	5 720	6 739	10 266	22 726
Övrig finansiering	211	269	308	308	308	925
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 246**	**1 702**	**1 882**	**2 090**	**2 101**	**6 073**
Byggnader och markanläggningar	905	1 235	1 494	1 645	1 619	4 758
Försvarsanläggningar	339	410	387	446	482	1 314

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Flygfält	3	58	1	0	0	1
varav investeringar i anläggningstillgångar	*862*	*1 192*	*1 451*	*1 614*	*1 639*	*4 704*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*862*	*1 192*	*1 451*	*1 614*	*1 639*	*4 704*
Finansiering vidmakthållande	**1 246**	**1 702**	**1 882**	**2 090**	**2 101**	**6 073**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	713	1 008	1 288	1 411	1 392	4 090
Övrig finansiering	533	694	595	680	709	1 983
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**2 994**	**6 219**	**7 910**	**9 137**	**12 674**	**29 722**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**2 609**	**5 709**	**7 479**	**8 661**	**12 212**	**28 353**

Vissa justeringar har gjorts jämfört med föregående års investeringsplan. Det beror t.ex. på tillkommande förvärv och investeringar mot bakgrund av riksdagens beslut med anledning av propositionen Totalförsvaret 2021–2025, ändrade kostnadsbedömningar och tidsförskjutningar (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:135 och 136). Objekt för vilka investeringskostnader överstiger 75 miljoner kronor redovisas separat (se tabell 5.16).

Tabell 5.16 Fortifikationsverkets pågående och planerade investeringar över 75 miljoner kronor

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Arboga, Förvärv Tornet 1		85			
Berga, bunkringsledning	80	20	5		
Eksjö, utbildningsanordning	5	1	1	29	50
Halmstad garnison, luftvärnshallar		16	20	400	400
Halmstad garnison, ROT kasern	1	7	1	62	61
Kalixfors, flytt till Kalixfors	35	95	69		
Karlberg, anpassning ökade kadettvolymer officersutbildning	315	-7	1		
Karlberg, kadettflygel	13	15	60	55	
Karlsborg, hangarer m.m.	39	1	77	228	251
Karlsborg, rull- och taxibana m.m.	25	21	8	81	89
Karlskrona, nybyggnation kaj för ubåt	5	1	84	85	
Karlskrona, ROT kasern Najaden	1	6	74	15	
Karlskrona, bunkringsledning, pumpstationer m.m.	13	6	16	65	35
Luleå, Ny spolhall	50	33			
Luleå, Ny rullbana		1	39	1	
Revinge, ersättningsbyggnad camp Gripen	15	65	20		
Revinge, Nybyggnad utbildningscentrum	73	37	6		
Revinge, Nybyggnad kontor	0	4	26	72	17
Skövde garnison, uppställningsplats drivmedelsfordon	0	1	2	50	24
Tofta, Gotlands regemente nybyggnation	1115	8	93	409	445

	Utfall t.o.m. 2020	Prognos 2021	Budget 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024
Umeå, Skyddscentrum inomhusträningsanläggning	17	10	34	85	45
Sverige, hemlig anläggning	704	312	82		
Sverige, hemlig anläggning	14	96	99		
Sverige, hemlig anläggning	70	15			

Källa: Fortifikationsverkets avvikelserapport investeringar i fastigheter för 2022–2025.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 30 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Fortv disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2022 om 26 500 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Den övriga krediten bör, med hänsyn till tidigare upplåning och de behov som brukarna har angett, utökas med 3 500 000 000 kronor jämfört med föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2023 besluta att Fortv får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 30 000 000 000 kronor.

5.6.2 Statens fastighetsverk

SFV ansvarar för att förvalta en viss del av statens fasta egendom. Det övergripande målet för myndigheten är att förvaltningen ska ske på ett sätt som innebär en god resurshushållning och en hög ekonomisk effektivitet, samtidigt som fastigheternas värden i vid mening ska bevaras och utvecklas. Myndigheten ska inom sitt uppdrag bidra till ett hållbart byggande och en hållbar förvaltning. Förvaltningen av fastigheter ska tillgodose hyresgästernas behov av lokaler och ta hänsyn till deras nytta av de resurser som läggs på lokalanskaffningen.

SFV:s verksamhet finansieras med hyresintäkter samt med lån hos Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar. SFV disponerar även anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för att finansiera underhållskostnader och löpande driftunderskott avseende bidragsfastigheterna.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2023–2025 godkänns som en riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (se tabell 5.17).

Tabell 5.17 Investeringsplan för SFV 2023–2025

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**81**	**125**	**216**	**175**	**185**	**576**
Summa marknadshyresfastigheter nyanskaffning	56	66	129	108	120	357
Summa mark nyanskaffning	24	59	87	67	65	219

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Summa kostnadshyresfastigheter nyanskaffning	2					
varav investeringar i anläggningstillgångar	*81*	*125*	*216*	*175*	*185*	*576*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*81*	*125*	*216*	*175*	*185*	*576*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**81**	**125**	**216**	**175**	**185**	**576**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	81	125	216	175	185	576
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 709**	**1 788**	**2 487**	**2 268**	**2 437**	**7 192**
Summa marknadshyresfastigheter vidmakthållande	1 320	1 355	1 997	1 853	1 642	5 492
Summa kostnadshyresfastigheter vidmakthållande	99	144	223	188	595	1 006
Summa bidragsfastigheter vidmakthållande	255	246	201	173	170	544
Summa mark vidmakthållande	35	43	66	54	30	150
varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 198*	*1 230*	*1 912*	*1 821*	*2 016*	*5 749*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*1 198*	*1 230*	*1 912*	*1 821*	*2 016*	*5 749*
Finansiering vidmakthållande	**1 709**	**1 788**	**2 487**	**2 268**	**2 437**	**7 192**
Anslag 1:10 Bidragsfastigheter	255	246	201	173	170	544
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 198	1 230	1 912	1 821	2 016	5 749
Övrig finansiering	255	312	374	274	251	899
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**1 790**	**1 913**	**2 703**	**2 443**	**2 622**	**7 768**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**1 280**	**1 355**	**2 128**	**1 996**	**2 201**	**6 325**

Investeringsplanen för 2023–2025 omfattar SFV:s planerade investeringar. Regeringen har ännu inte tagit ställning till flera av dessa. Frågan om ombyggnaden av operabyggnaden i Stockholm bereds exempelvis fortsatt i Regeringskansliet. Av denna anledning innehåller tabell 5.17 endast kostnader för renoveringsåtgärder på byggnaden för att uppfylla SFV:s fastighetsägaransvar. Exempel på stora projekt i investeringsplanen är ombyggnaden av kvarteret Rosenbad och renoveringen av kvarteret Lejonet i Stockholm. Objekt för vilka investeringskostnaden överstiger 40 miljoner kronor redovisas separat (se tabell 5.18).

Tabell 5.18 SFV pågående och planerade investeringar över 40 miljoner kronor och deras beräknade utfall under 2023–2025

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Birger Jarls torg, upprustning yttre Riddarholmen, Stockholm	3	0	0	0	0
Blåsenhus, ombyggnad trädgårdsvillan, Uppsala	0	3	24	12	0
Gripsholms Kungsladugård, återuppbyggnad efter brand, Strängnäs	0	0	10	50	80
Gråmunkeholmen, ombyggnad gymnasiehusen, Stockholm	9	5	25	55	18

	Utfall t.o.m. 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Gustavianum, verksamhetsförändring, Uppsala	8	15	36	1	0
Helsingfors, grundförstärkning och lokalanpassning, Finland	14	10	95	70	28
Karlsborgs fästning, övningshall om- och tillbyggnad, Karlsborg	2	13	20	0	0
Kungshuset, tillgänglighet och hyresgästanpassning, Lund	12	35	23	0	0
Kv. Brunkhuvudet, ombyggnad nätstation, Stockholm	0	0	0	0	0
Kv. Johannes Större, tekniskt underhåll, Stockholm	1	4	10	12	1
Kv. Krubban, ombyggnad av Västra stallet, Stockholm	2	1	9	46	48
Kv. Lejonet, renovering, Stockholm	9	120	185	288	305
Kv. Loen, ombyggnad nätstation, Stockholm	0	0	0	0	0
Kv. Rosenbad, ombyggnad, Stockholm	1 542	300	133	0	0
Manillaskolan, renovering fasader, Stockholm	2	3	27	29	29
Moderna museet, ombyggnad lanterniner, Stockholm	7	13	5	23	1
Naturhistoriska riksmuseet, byte och ombyggnad av VA-system i mark, Stockholm	0	0	1	16	32
Naturhistoriska riksmuseet, ombyggnad av Botanhuset, Stockholm	58	64	44	0	0
New York, invändiga lägenhetsarbeten 604 och 608 Park Avenue, USA	0	3	70	7	0
Norra Riddarholmshamnen, upprustning yttre Riddarholmen, Stockholm	6	1	5	33	13
Operabyggnaden, fasadrenovering, Stockholm	0	5	49	40	39
Renovering operabyggnaden, Stockholm	1	4	60	100	480
Peking, om- och tillbyggnad av kansli, Kina	73	1	10	23	17
Riddarholmen, övergripande säkerhet, Stockholm	0	3	30	60	60
Skeppsholmen, Kasern II, återställande efter brand, Stockholm	98	19	0	0	0
Skeppsholmen, Kasern III, förtätning, Stockholm	1	4	11	50	65
Skeppsholmen, renovering kajer och dykdalber, Stockholm	145	4	61	65	70
Tokyo, renovering och ombyggnad av ambassaden, Japan	15	7	25	140	225
Universitetshuset, ombyggnad, Lund	3	0	18	30	78
Ämbetsbyggnad Göta hovrätt, ombyggnad, Jönköping	0	2	10	28	0
Östra Riddarholmshamnen, upprustning yttre Riddarholmen, Stockholm	36	1	26	5	0

Anm.: Projekt som understiger 40 miljoner kronor ingår inte i tabellredovisningen. Investeringar i bidragsfastigheter ingår inte eftersom de anslagsfinansieras och bokförs som underhåll.

Källa: Statens fastighetsverks avvikelserapport avseende investeringsplan för fastigheter 2022–2025.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: SFV disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2022 om 15 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Låneramen bör, med hänsyn till tidigare upplåning och det behov som brukarna har angett, ligga kvar på samma nivå som föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2023 besluta att SFV får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor.

5.6.3 1:10 Bidragsfastigheter

Tabell 5.19 Anslagsutveckling 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

2021	Utfall	340 599	Anslagssparande	1
2022	Anslag	330 000[1]	Utgiftsprognos	326 825
2023	**Förslag**	**290 000**		
2024	Beräknat	265 000		
2025	Beräknat	265 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll av och löpande driftsunderskott för de bidragsfastigheter som SFV förvaltar. Anslaget får användas för utgifter för insatser för att utveckla bidragsfastigheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**330 000**	**330 000**	**330 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-40 000	-65 000	-65 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**290 000**	**265 000**	**265 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 290 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 265 000 000 kronor per år.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragsfastigheter som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Vården och underhållet av de statliga fastigheter som utgör en del av det svenska kulturarvet förutsätter att fleråriga ekonomiska åtaganden kan göras. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragsfastigheter som inklusive

tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2024.

Tabell 5.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	11 709	46 452	100 000	
Nya åtaganden	46 452	100 000	100 000	
Infriade åtaganden	-11 709	-46 452	-100 000	-100 000
Utestående åtaganden	46 452	100 000	100 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**100 000**	**100 000**	**100 000**	

6 Prognoser, redovisning, statistik och uppföljning

6.1 Mål för området

I linje med det riksdagsbundna målet för den statliga förvaltningspolitiken (se avsnitt 2.3) har regeringen beslutat om följande mål för området prognoser, redovisning, statistik och uppföljning:

– Prognoser samt analyser och uppföljningar av den samhällsekonomiska och statsfinansiella utvecklingen ska vara tillförlitliga och väldokumenterade.
– Statistiken ska vara av god kvalitet och tillgänglig för användarna. Kostnaden för uppgiftslämnarna ska minska, statistikproduktionen ska vara effektiv och samordningen av statistiken ska utvecklas.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet att producera statistik av god kvalitet mäts bl.a. genom punktlighet i publicering, nöjdkundindex och allmänhetens förtroende. Tillgängligheten till statistiken mäts bl.a. genom antal tabeller i och uttag från Statistiska centralbyråns (SCB) statistikdatabas på myndighetens webbplats samt antalet besök på denna. Kostnaderna för uppgiftslämnandet mäts genom uppgiftslämnarnas totala kostnader och kostnadsförändringen jämfört med föregående år. Effektiviteten i statistikproduktionen mäts genom produktivitetsförändringen jämfört med föregående år.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Konjunkturinstitutet

Prognosprecision

Konjunkturinstitutet analyserar årligen prognosfel för en rad makroekonomiska variabler, såsom BNP-tillväxt, arbetslöshet, inflation och offentligfinansiellt sparande. Prognosfelen, enligt tre olika mått, för åtta nyckelvariabler jämförs med totalt 18 andra prognosmakares motsvarande fel, däribland regeringens. Jämförelsen av prognoser görs för innevarande och nästkommande års utfall, och för två olika utvärderingsperioder: utfallsåret 2021 respektive utfallsåren 2017–2021. På grund av de stora effekter som spridningen av sjukdomen covid-19 haft på ekonomin under 2020 och 2021 fokuserar den senaste utvärderingen på prognoserna gjorda under 2020 och 2021 för utfallsåret 2021. De snabba förändringarna som skedde under pandemin, i synnerhet under 2020, har vidare medfört att det är av mycket stor betydelse när under året prognoserna gjordes, och vilken informationsmängd som då fanns tillgänglig. Konjunkturinstitutets prognoser för 2021 stod sig väl i jämförelse med andra prognosmakare både avseende prognosprecisionen och systematiska fel. Jämfört med andra prognosmakare hade Konjunkturinstitutet den bästa prognosprecisionen för innevarande år för samtliga variabler förutom BNP-tillväxten, där precisionen i stället var näst mest träffsäker. Prognoserna för nästkommande år var något sämre, men låg bland den bättre hälften, förutom avseende inflation och enligt måttet medelfelet för BNP-tillväxt och sysselsättning. Myndighetens analys är förankrad i nationalekonomisk teori och empiri.

6.3.2 Ekonomistyrningsverket

Prognosprecision

Ekonomistyrningsverket (ESV) redovisar varje år en uppföljning av prognoserna för föregående år. Myndigheten analyserar sina egna prognoser för BNP-tillväxt, den offentliga sektorns finansiella sparande, statens inkomster och utgifter samt jämför, så långt det är möjligt, sina prognoser med regeringens och andra prognosmakares. De prognoser för 2021 som gjordes under 2020 och 2021 påverkades i hög grad av spridningen av covid-19. Efter ett kraftigt fall i konjunkturen 2020 räknade ESV, och samtliga andra prognosmakare, med en rejäl återhämtning under 2021. ESV underskattade, liksom andra prognosmakare, återhämtningen i BNP-tillväxten. Detsamma gäller för prognoserna för offentliga sektorns finansiella sparande, där sparandet blev mindre negativt än väntat. När det gäller prognoserna för statens inkomster och utgifter underskattade ESV, i likhet med regeringen, statens inkomster. Prognosen för utgifterna var vid de första prognostillfällena lägre än utfallet, men vid det sista tillfället var prognosen för hög. Jämförelser mellan olika prognosmakares träffsäkerhet avseende utvecklingen 2021 försvåras av att de snabbt skiftande förutsättningarna inneburit att det spelat ovanligt stor roll vid vilken tidpunkt som en prognos har gjorts.

6.3.3 Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet publicerade i maj 2022 sin årliga rapport Svensk finanspolitik. I rapporten bedömde myndigheten bl.a. att överskottsmålet inte uppnås, att budgeteringsmarginalen är negativ för 2023, att respekten för det finanspolitiska ramverket har minskat och att de stabiliseringspolitiska spelreglerna har fungerat.

6.3.4 Statistiska centralbyrån

Statistik av god kvalitet

Punktligheten i SCB:s statistikpublicering enligt den av myndigheten fastställda tidsplanen var fortsatt hög och uppgick till 98 procent 2021 (se tabell 6.1). Överensstämmelsen mellan avsedd och faktisk publiceringsdag för månads-, kvartals- och årsstatistiken uppgick till mellan 97 och 99 procent. En aktuell kvalitetsdeklaration ska finnas för all officiell statistik, vilket vid 2021 års slut uppfylldes för 95 procent av SCB:s statistikprodukter. Motsvarande andel för hela den officiella statistiken var 85 procent av statistikprodukterna.

Kundnöjdheten för SCB har undersökts genom bl.a. webbenkäten Kundernas förtroende. För 2021 uppgick medelbetyget till 4,7 på en femgradig skala, vilket var samma nivå som föregående år. SCB låter även mäta allmänhetens förtroende för myndigheten genom en extern leverantör. Enligt undersökningen, som redovisades 2021, hade 46 procent av allmänheten mycket stort eller ganska stort förtroende för SCB. Endast 7 procent hade ett ganska eller mycket litet förtroende för myndigheten. Resultaten visar på små förändringar över åren.

Tabell 6.1 Resultatindikatorer avseende statistik

	2019	2020	2021
Antal tabeller i statistikdatabasen	4 407	4 581	4 729
Antal uttag ur statistikdatabasen (1000-tal)	1 390	1 510	1 417
Antal besök SCB:s webbplats (1000-tal)[1]	7 888	9 678	9 698
Punktlighet i publicering (procent)	99	98	98
Kundnöjdhet i avgiftsfinansierad verksamhet mätt som kundernas förtroende (5-gradig skala)	4,7	4,7	4,7
Allmänhetens förtroende (andelen mycket stort eller ganska stort förtroende)	44	43	46
Kostnad för uppgiftslämnandet (mnkr)	425	402	378
Uppgiftslämnarnas kostnader (förändring jämfört med föregående år, i mnkr)[2]	10	-23	-24
Produktivitetsförändring (procent)	3,9	-1,1	3,9

[1] Innehållsmässiga och tekniska förändringar medför att jämförelser över åren gällande besöksstatistiken är svåra att göra.

[2] Förändringen är beräknad på en justerad uppgift för föregående år.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tillgänglighet till statistik

Antalet besök på SCB:s webbplats, där en stor mängd statistik tillgängliggörs avgiftsfritt, uppgick 2021 till ca 9,7 miljoner, vilket var samma antal som föregående år (se tabell 6.1). Liksom 2020 var intresset för innehåll kopplat till pandemin stort. Under 2021 lanserades dels en ny ingång på webbplatsen som redovisar nationella indikatorer för Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling, dels en ny tjänst för regional jämställdhetsstatistik. Antalet tabeller i statistikdatabasen ökade till drygt 4 700, vilket var en ökning med ca 3 procent jämfört med 2020. Antalet uttag ur statistikdatabasen minskade dock med ca 6 procent till drygt 1,4 miljoner uttag.

SCB ansvarar för det fördelningsanalytiska statistiksystemet för inkomster och transfereringar (Fasit) och behandlingen av personuppgifter med anledning av detta regleras i lagen (2019:508) om behandling av personuppgifter i det fördelningsanalytiska statistiksystemet för inkomster och transfereringar. I denna begränsas vilka aktörer som har möjlighet att behandla urval av personuppgifter från Fasit. SCB har haft i uppdrag att utveckla tillgången till Fasit. Sedan 2021 erbjuder myndigheten, inom ramen för sin uppdragsverksamhet, andra aktörer än de myndigheter som anges i lagen att via en mikrodataplattform ta del av simuleringsresultat från Fasit.

Effektivitet och kostnaden för uppgiftslämnandet

Den totala kostnaden för uppgiftslämnandet uppgick 2021 till 378 miljoner kronor. Jämfört med 2020 innebar detta en minskning med 24 miljoner kronor, motsvarande ca 6 procent av kostnaderna (se tabell 6.1). En del av minskningen berodde dock på ändringar i beräkningsunderlaget. Av de totala kostnaderna avsåg 315 miljoner kronor kostnader för företag och organisationer, 61 miljoner kronor kostnader för kommuner och regioner samt 2 miljoner kronor kostnader för myndigheter. Vidare har SCB:s arbete med s.k. statistiktaxonomier, dvs. samordnade beskrivningar av behovet av uppgifter för statistikändamål, fortsatt och under 2021 bl.a. resulterat i en taxonomi avseende årligen efterfrågade företagsekonomiska uppgifter. Detta är ett led i arbetet med att minska företagens kostnader förstatistikrapportering.

År 2021 beräknas den totala produktiviteten inom SCB ha ökat med 3,9 procent. Utvecklingen av produktiviteten kan variera mellan enskilda år på grund av kalendereffekter och andra tillfälliga orsaker. Utvecklingen bör därför bedömas över en längre period. Produktivitetsökningen har över en femårsperiod uppgått till i genomsnitt 3,5 procent per år.

Samordning och utveckling av den officiella statistiken

Ansvaret för officiell statistik är gemensamt för de 29 statistikansvariga myndigheterna och systemet samordnas av SCB. Under 2021 blev Folkhälsomyndigheten ny statistikansvarig myndighet, med ansvar för ämnesområdet Folkhälsa. De statistikansvariga myndigheterna har under SCB:s ledning gjort en översyn av de ämnes- och statistikområden som anges i bilagan till förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Översynen har resulterat i en hemställan från SCB till regeringen med förslag till ändringar i förordningen om den officiella statistiken (Fi2021/03526). Hemställan har remitterats och ärendet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Statistiken som SCB utvecklar, framställer och sprider används som underlag i forskning, prognoser, utredningsverksamhet, samhällsdebatt och beslutsfattande. Genom en fortsatt hög punktlighet i publicering och goda resultat vad gäller kundnöjdhet och förtroende bedöms målet att statistiken ska vara av god kvalitet i stor utsträckning ha uppnåtts. Det finns även ett fortsatt stort intresse för den omfattande statistik som finns tillgänglig via SCB:s webbplats. Därtill har nya tjänster skapats för att ta del av statistiskt material, vilket bedöms medföra en bättre tillgänglighet för användarna. Minskade kostnader för uppgiftslämnarna och insatser för att ytterligare förenkla för uppgiftslämnarna bedöms bidra till måluppfyllelsen. Den ökade produktiviteten under 2021 visar på en förbättrad effektivitet i statistikproduktionen och god måluppfyllelse i denna del. Samverkan mellan de statistikansvariga myndigheterna under SCB:s ledning bedöms ha bidragit till att samordningen av statistiken har utvecklats.

6.5 Politikens inriktning

Den officiella statistiken ska utgöra ett faktabaserat underlag för beslutsfattande och stöd till forskning samt bidra till den allmänna debatten och medborgarnas möjlighet till insyn. För att statistiken ska kunna bidra till samhällsnytta och samhällsekonomisk effektivitet krävs att den är tillgänglig, opartisk, pålitlig och av god kvalitet. För att säkerställa förtroendet för den officiella statistiken är det nödvändigt att SCB och andra statistikansvariga myndigheter verkar för att upprätthålla kvaliteten i denna. Det är även angeläget att den officiella statistiken fortsatt är lättillgänglig för användarna.

Omvärldens krav och förväntan på statistik av hög kvalitet behöver mötas med löpande omprioriteringar och en ökad effektivitet i statistikproduktionen. Fortsatt digitalisering bedöms kunna möjliggöra såväl minskad arbetsbörda för uppgiftslämnarna som ökad effektivitet i statistikproduktionen.

Regeringen föreslår att medel avsätts för att förbättra folkbokföringen genom folkräkning (utg.omr. 3 avsnitt 2). Detta kan på sikt förväntas förbättra SCB:s registerbaserade statistik över befolkningen samt den EU-reglerade folk- och bostadsräkningen.

Regeringen avser att ge Konjunkturinstitutet i uppdrag att analysera drivmedelspriserna.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 1:6 Finanspolitiska rådet

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

2021	Utfall	10 510	Anslagssparande	314
2022	Anslag	10 936[1]	Utgiftsprognos	10 894
2023	**Förslag**	**11 035**		
2024	Beräknat	11 280[2]		
2025	**Beräknat**	**11 495[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 035 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 035 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finanspolitiska rådets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**10 936**	**10 936**	**10 936**
Pris- och löneomräkning[2]	99	344	559
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 035**	**11 280**	**11 495**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024 och 2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 035 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Finanspolitiska rådet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 11 280 000 kronor respektive 11 495 000 kronor.

6.6.2 1:7 Konjunkturinstitutet

Tabell 6.4 Anslagsutveckling 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

2021	Utfall	67 384	Anslagssparande	1 680
2022	Anslag	70 682[1]	Utgiftsprognos	67 346
2023	**Förslag**	**78 255**		
2024	Beräknat	78 742[2]		
2025	**Beräknat**	**74 922[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 77 238 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 72 238 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konjunkturinstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**67 682**	**67 682**	**67 682**
Pris- och löneomräkning[2]	573	1 902	3 109
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	9 158	4 131
varav BP233[3]	10 000	10 000	5 000
– Analys av drivmedelspriser	5 000	5 000	
– Förstärkning miljöekonomiskt analysarbete	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**78 255**	**78 742**	**74 922**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024 och 2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För 2023 föreslås anslaget ökas med 5 000 000 kronor för att Konjunkturinstitutet ska analysera drivmedelspriser. För 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Anslaget föreslås vidare ökas med 5 000 000 kronor per år fr.o.m. 2023 för att stärka Konjunkturinstitutets miljöekonomiska analyskapacitet.

Regeringen föreslår att 78 255 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Konjunkturinstitutet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 78 742 000 kronor respektive 74 922 000 kronor.

6.6.3 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

2021	Utfall	178 232	Anslagssparande	23 886
2022	Anslag	210 340[1]	Utgiftsprognos	211 241
2023	**Förslag**	**211 395**		
2024	Beräknat	287 393[2]		
2025	Beräknat	330 740[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 281 191 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 317 649 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekonomistyrningsverkets förvaltningsutgifter och för verksamhetsstöd för den statliga budgetprocessen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**210 340**	**210 340**	**210 340**
Pris- och löneomräkning[2]	1 990	6 673	10 741
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-935	70 380	109 659
varav BP23[3]	*-28 000*	*1 000*	
– Senarelagd start för utbetalningsmyndighet	*-29 000*		
– Revision av Brexitjusteringsreserv	*1 000*	*1 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**211 395**	**287 393**	**330 740**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024 och 2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Till följd av att inrättandet av Utbetalningsmyndigheten har senarelagts till 2024 minskas anslaget med 29 000 000 kronor 2023.

ESV utför revision av de medel som tilldelas Sverige genom den s.k. brexitjusteringsreserven. För att möjliggöra denna revision bör anslaget ökas med 1 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 211 395 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 287 393 000 kronor respektive 330 740 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.8 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

	Ack resultat 2021	Prognos inne-varande år	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas år 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Uppdragsverksamhet						
Ekonomisk styrning	1 540	0	12 000	12 000	0	1 540
Tjänsteexport	963	0	1 500	1 500	0	963

Uppdragsverksamheten avser områdena ekonomisk styrning och tjänsteexport.

6.6.4 1:9 Statistiska centralbyrån

Tabell 6.9 Anslagsutveckling 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

2021	Utfall	580 412	Anslagssparande	9 781
2022	Anslag	591 901[1]	Utgiftsprognos	587 493
2023	**Förslag**	**608 582**		
2024	Beräknat	623 712[2]		
2025	Beräknat	636 310[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 609 073 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 609 072 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statistiska centralbyråns förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**592 901**	**592 901**	**592 901**
Pris- och löneomräkning[2]	15 570	30 195	42 781
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	111	616	628
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**608 582**	**623 712**	**636 310**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 608 582 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 623 712 000 kronor respektive 636 310 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.11 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. Resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet	45 082	2 000	465 000	492 000	-27 000	20 082
Summa uppdragsverksamhet	45 082	2 000	465 000	492 000	-27 000	20 082

Källa: Statistiska centralbyrån.

Av uppdragsverksamhetens intäkter avser ca 69 procent statistikproduktion åt främst andra statliga myndigheter. Tjänsteexport står för ca 14 procent och övriga tjänster för ca 17 procent.

6.6.5 1:13 Bokföringsnämnden

Tabell 6.12 Anslagsutveckling 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

2021	Utfall	11 181	Anslagssparande	2 921
2022	Anslag	13 907[1]	Utgiftsprognos	13 773
2023	**Förslag**	**14 138**		
2024	Beräknat	14 425[2]		
2025	Beräknat	14 682[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 14 138 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 14 138 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Bokföringsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**13 907**	**13 907**	**13 907**
Pris- och löneomräkning[2]	231	518	775
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 138**	**14 425**	**14 682**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 14 138 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Bokförings-nämnden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 14 425 000 kronor respektive 14 682 000 kronor.

7 Offentlig upphandling

7.1 Mål för området

Utifrån det riksdagsbundna målet för den statliga förvaltningspolitiken har följande mål preciserats för den offentliga upphandlingen: Den offentliga upphandlingen ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden, samtidigt som innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas (prop. 2014/15:1 utg.omr. 2 avsnitt 6).

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande centrala resultatindikatorer används vid resultatbedömningen mot det förvaltningspolitiska målet:

- andel avbrutna upphandlingar
- antal anbudsgivare per upphandling
- andel överprövade upphandlingar
- andel överprövningar med helt eller delvis bifall i förvaltningsrätten.

I delar av resultatbedömningen beaktas även vissa andra resultat, exempelvis information i rapporter från Upphandlingsmyndigheten och Konkurrensverket.

7.3 Resultatredovisning

7.3.1 Antalet anbudsgivare ökar och andelen avbrutna upphandlingar minskar

Diagram 7.1 Genomsnittligt antal anbudsgivare och avbrutna upphandlingar

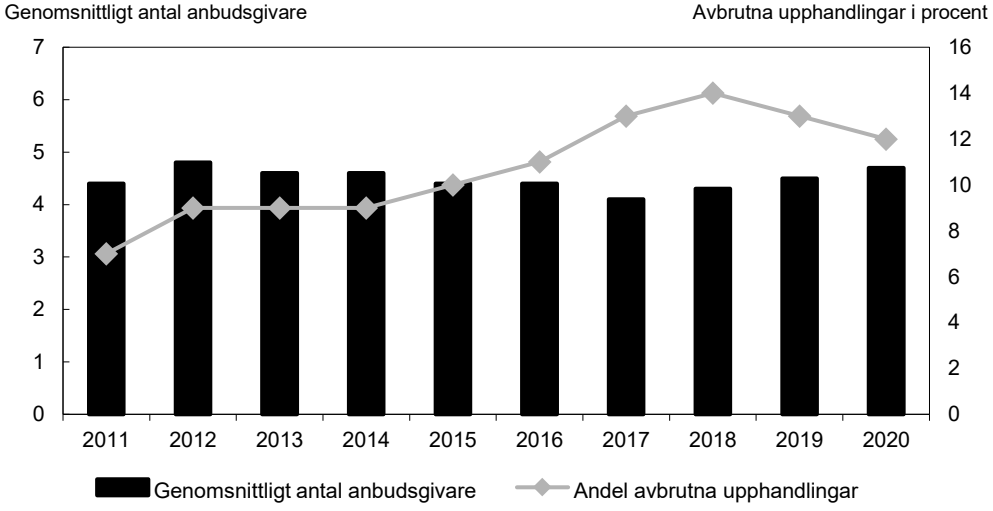

Källa: Upphandlingsmyndigheten.

Från och med den 1 januari 2021 baseras Upphandlingsmyndighetens statistik om upphandlingar huvudsakligen på uppgifter i upphandlingsannonser. Tidigare samlade myndigheten in underlag för statistik från flera olika datakällor. Det kan därför vara svårt att jämföra den nya statistiken med äldre. Upphandlande myndigheter och enheter ska genom efterannonsering lämna information om genomförda upp-

handlingar, bl.a. uppgifter om antal inkomna anbud. Det förekommer dock brister i efterannonseringen, och det saknas därför uppgifter om inkomna anbud för ett stort antal upphandlingar. Det saknas även tillförlitliga uppgifter om antalet avbrutna upphandlingar för 2021. Därför används till större delen uppgifter från 2020 i detta avsnitt.

Det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling ger en viss indikation på hur konkurrensen utvecklas inom den offentliga upphandlingen. De senaste tio åren har det genomsnittliga antalet anbudsgivare varierat mellan 4,1 och 4,8 per upphandling (se diagram 7.1). Under 2020 ökade det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling. Andelen upphandlingar där endast en eller två anbudsgivare deltog uppgick till 35 procent 2020.

Andelen avbrutna upphandlingar är en indikation på hur effektiv den offentliga upphandlingen är. En avbruten upphandling innebär att det har lagts resurser på inköp som inte genomförs, samtidigt som det kan vara bättre att avbryta upphandlingen om det har framkommit att underlaget är bristfälligt. Andelen avbrutna upphandlingar minskade 2018–2020 från 14 till 12 procent.

7.3.2 Andelen överprövade upphandlingar är relativt konstant, medan antalet bifallna överprövningar minskar

Diagram 7.2 Överprövade upphandlingar och bifall i förvaltningsrätten

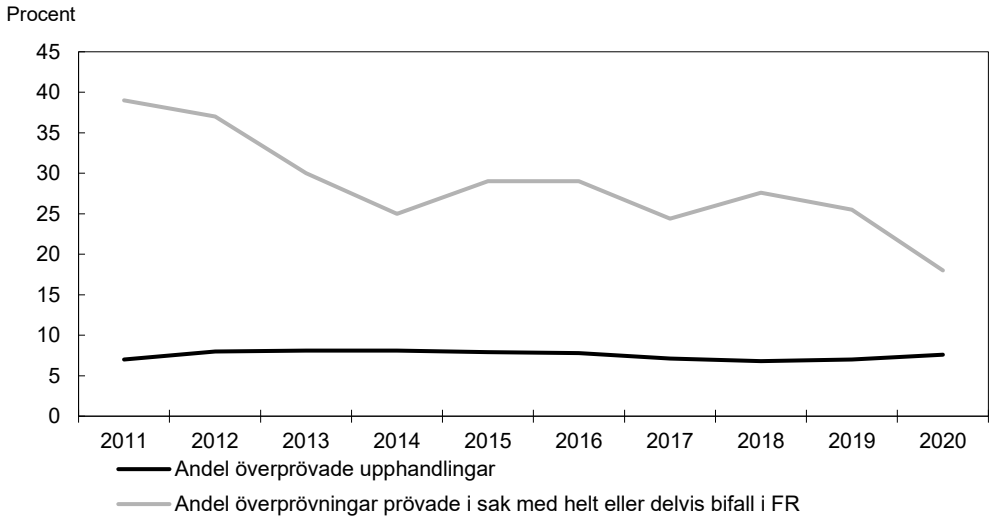

Källor: Upphandlingsmyndigheten och Domstolsverket.

Överprövningar är en viktig del av rättssäkerheten vid offentliga upphandlingar. Samtidigt kan överprövningar bidra till osäkerhet och förseningar. Det är därför svårt att fastställa en optimal nivå för överprövningar. Andelen upphandlingar som överprövades varierade 2011–2020 mellan 7 och 8 procent (se diagram 7.2).

En och samma upphandling kan ge upphov till flera mål i domstol. Totalt avgjordes 2 756 mål om överprövning av förvaltningsrätterna under 2021, vilket var en minskning med nästan 24 procent från 2020. Även antalet inkomna mål minskade betydligt, med över 30 procent, jämfört med 2020.

Andelen överprövningar som fick helt eller delvis bifall i förvaltningsrätten har sjunkit från ca 40 procent 2011 till 18 procent 2020. Förvaltningsrätternas avgöranden överklagades i 486 mål under 2021, vilket var en minskning med över 35 procent jämfört med föregående år.

7.3.3 Upphandling som verktyg för att motverka arbetslivskriminalitet

Utredning om en effektivare kontroll av leverantörer vid offentlig upphandling

Det saknas för närvarande ett system som möjliggör för upphandlande myndigheter och enheter att på ett enkelt sätt genomföra kontroller av leverantörer. En särskild utredare fick i juni 2022 i uppdrag att föreslå ett effektivt och tillförlitligt system för leverantörskontroll i samband med offentlig upphandling (dir. 2022:50). Förslagen ska bl.a. främja sund konkurrens och motverka arbetslivskriminalitet.

Uppdrag till Upphandlingsmyndigheten och Boverket om social hållbarhet vid byggupphandling

Av Arbetsmiljöverkets lägesbild 2021 framgår att byggbranschen är den bransch där det bedöms finnas störst risk för samhällsskada till följd av arbetslivskriminalitet. Ungefär fyra av tio upphandlingar avser bygg-, fastighets- och anläggningsarbete. Upphandlande myndigheter och enheter kan leda och påverka branschen i positiv riktning genom att ställa krav i upphandlingar. Upphandlingsmyndigheten och Boverket fick i september 2021 i uppdrag att tillsammans utveckla ett stöd för att främja att vissa sociala hänsyn tas vid upphandling inom bygg- och anläggningssektorn (Fi2021/03043). Uppdraget redovisades i juni 2022 (Fi2022/02170), se vidare utg.omr. 18 avsnitt 3.3.3.

7.3.4 Nya regler som effektiviserar upphandlingsförfarandet, överprövningarna och tillsynen

Enklare och färre regler för förfarandet i upphandlingar som inte styrs av de EU-rättsliga upphandlingsdirektiven

För att upphandlande myndigheter och enheter ska kunna arbeta strategiskt med inköp, och leverantörerna ska kunna lämna konkurrenskraftiga anbud, behövs ett tydligt, enkelt och effektivt regelverk. Riksdagen har beslutat om ett förenklat regelverk för offentliga upphandlingar under EU:s tröskelvärden och för upphandling av sociala tjänster och andra särskilda tjänster (prop. 2021/22:5, bet. 2021/22:FiU14, rskr. 2021/22:31).

Regler för en mer förutsebar överprövningsprocess

Snabba domstolsprocesser i samband med överprövning av en upphandling eller ett avtals giltighet ökar effektiviteten i de offentliga inköpen och underlättar goda affärer. Riksdagen har därför bl.a. beslutat om ett lagstadgat skyndsamhetskrav i överprövningsmålen och tidsfrister för parterna att åberopa de omständigheter de vill till stöd för sin talan (prop. 2021/22:120, bet. 2021/22:FiU29, rskr. 2021/22:344).

Bättre förutsättningar för en effektiv tillsyn över den offentliga upphandlingen

Enligt den nationella upphandlingsstrategin bygger en väl fungerande offentlig upphandling på en tilltro till att det finns en hög rättssäkerhet (Fi2016/00833). En effektiv tillsyn bidrar till att höja kvaliteten i den offentliga upphandlingen och säkerställa att skattepengar används på ett ansvarsfullt sätt. Finansdepartementet remitterade mot denna bakgrund i mars 2022 promemorian En effektivare upphandlingstillsyn (Ds 2022:5). I promemorian föreslås bl.a. att Konkurrensverket ska få fatta beslut om upphandlingsskadeavgift och att möjligheten att besluta om upphandlingsskadeavgift utvidgas. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

7.3.5 Inköpsorganisationens roll och upphandling av samhällsviktig verksamhet

Upphandlingsmyndighetens rapportering av uppdraget om att stimulera ändamålsenliga inköpsorganisationer

Upphandlingsmyndigheten fick i december 2020 i uppdrag att följa upp och under 2021 genomföra insatser för att främja utvecklingen av ändamålsenliga inköpsorganisationer och lämna förslag för ett fortsatt arbete (Fi2020/04834). Uppdraget redovisades i februari 2022 i rapporten Att stimulera etableringen av ändamålsenliga inköpsorganisationer (Upphandlingsmyndigheten 2022:1). Myndigheten konstaterar i rapporten att ledningen i upphandlande myndigheter och enheter bör fokusera mer på att över tid bygga upp och säkerställa en organisation som möjliggör upphandlingar där verksamhetsutveckling, hållbarhet och samhällsnytta står i centrum. Vidare föreslås bl.a. att det ska inrättas kvalificerade utbildningar inom området offentliga affärer och att det ska införas standardiserade nationella inköpskategorier. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Stöd vid upphandling till samhällsviktig verksamhet

Ett strategiskt inköpsarbete har visat sig vara en framgångsfaktor för god beredskap vid leveransstörningar. Upphandlingsmyndigheten har enligt uppdrag tagit fram ett fördjupat stöd om hur upphandlande myndigheter och enheter kan integrera krisberedskapsaspekter vid offentlig upphandling.

7.3.6 Bättre förutsättningar för miljömässigt och socialt hållbara upphandlingar

En skyldighet att beakta hållbarhet vid upphandling

I lagrådsremissen En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling, som beslutades i juni 2022, föreslås att en skyldighet införs att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling (Fi2022/01991). Förslagen innebär bl.a. en skyldighet för upphandlande myndigheter och enheter att beakta klimatet, miljön, människors hälsa, djuromsorg samt sociala och arbetsrättsliga aspekter, om upphandlingens art motiverar det.

Ett utökat stöd om cirkulär och fossilfri upphandling

I februari 2022 fick Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att stärka sitt befintliga stöd i fråga om fossilfri och cirkulär upphandling, samt vidareutveckla och fördjupa vägledning inom alla delar av inköpsprocessen (M2022/00439). Myndigheten ska även genomföra insatser som riktar sig till ledningarna för upphandlande myndigheter och enheter. Insatserna ska stimulera en organisation och styrning av inköpsverksamheten som skapar goda förutsättningar för att upphandling ska kunna bidra till miljö- och klimatmålen på ett effektivt sätt.

Uppföljning av funktionshinderspolitiken på upphandlingsområdet

I september 2021 beslutades om en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021–2031 (S2021/06595). Samtidigt fick ett antal myndigheter, bl.a. Upphandlingsmyndigheten, i uppdrag att följa upp det nationella målet för funktionshinderspolitiken och genomförandet av detta. Myndighetens uppföljning visar på att det finns en låg kännedom om skyldigheten att i samband med vissa upphandlingar beakta behovet av tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Bättre möjligheter för idéburna organisationer att ta del av offentliga kontrakt

I syfte att öka idéburna organisationers möjlighet att delta i välfärden överlämnades i mars 2022 propositionen Idéburen välfärd (prop. 2021/22:135) till riksdagen. Propositionen innehöll bl.a. förslag om en ny lag som innebär att idéburna organisationer som bedriver offentligt finansierad välfärdsverksamhet ska kunna registrera sig i ett särskilt register. Det föreslogs också att upphandlande myndigheter i vissa fall ska ges möjlighet att reservera rätten att delta i upphandlingar av vissa välfärdstjänster och i valfrihetssystem till idéburna organisationer. Riksdagen antog delvis förslagen (bet. 2021/22:FiU28, rskr. 2021/22:349). Den nya lagen och ändringarna träder i kraft den 1 januari 2023.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Utvecklingen med ett ökat genomsnittligt antal anbudsgivare i upphandlingar under de senaste fem åren är positiv, eftersom den innebär att konkurrensen om de offentliga kontrakten har ökat. En ökad konkurrens bidrar i förlängningen till lägre priser och effektivare användning av offentliga medel. För ett stort antal upphandlingar är dock antalet anbudsgivare fortfarande lågt (färre än tre). De förenklade förutsättningarna för icke-direktivstyrda upphandlingar bedöms kunna bidra till att fler företag ser det som attraktivt att lämna anbud i upphandlingar, och därmed öka utbudet för den offentliga sektorn. Även åtgärderna som syftar till att göra överprövningsprocesserna mer förutsebara kan bidra till att öka antalet anbud, om de potentiella leverantörerna inte ser samma risk för en utdragen process som tidigare.

Att färre upphandlingar blir föremål för överprövning än tidigare, samtidigt som fler leverantörer deltar i upphandlingar, är positivt. Det indikerar att fler är nöjda med hur upphandlingarna genomförs och anser att de är korrekt genomförda, samtidigt som konkurrensen stärks.

Enligt preciseringen av målet för området ska upphandlingen även främja innovativa lösningar samt beakta miljö och sociala hänsyn. Uppdragen om cirkulär upphandling och tillgänglighet bedöms kunna bidra till detta. Regeringen bedömer att det finns en stor variation när det gäller hur upphandlande myndigheter och enheter hanterar sina inköp, men att allt fler har ett mer strategiskt synsätt. Ett sådant synsätt bidrar också till uppfyllelsen av målet.

7.5 Politikens inriktning

Den offentliga upphandlingen ska bidra till kostnadseffektiva och samhällsekonomiskt effektiva offentliga inköp. När den offentliga upphandlingen används som ett strategiskt verktyg finns potential att skapa verksamhetsnytta, samtidigt som inköpen bidrar till att nå andra samhälleliga mål, såsom klimat- och miljömål samt mål om social hållbarhet.

Det behövs fortsatt en ändamålsenlig styrning och organisering av inköpsarbetet, som utgår från de upphandlande myndigheternas och enheternas olika förutsättningar, för att utnyttja upphandlingens fulla potential att bidra till att nå samhälleliga mål. En styrning av inköpsarbetet ger förutsättningar för ett proaktivt, affärsmässigt och ansvarsfullt inköpsarbete. Det kan även leda till att korruption motverkas, t.ex. genom att tillfällen för otillbörlig påverkan begränsas. Arbetet med att främja en utvecklad styrning fortsätter.

En ändamålsenlig styrning är även ett effektivt verktyg för att motverka arbetslivskriminalitet inom ramen för offentliga affärer. Regeringen fortsätter arbetet med att

stärka kontrollen genom att få till stånd ett effektivt och tillförlitligt system för leverantörskontroll i samband med offentlig upphandling och vid deltagande i valfrihetssystem.

På EU-nivå ökar intresset för hur offentlig upphandling kan bidra till att uppnå olika samhälleliga mål. Sverige kommer att överväga lösningar för att kunna uppnå sådana mål, samtidigt som upphandlingsregelverkets möjligheter till strategiskt inköpsarbete tillvaratas och förslagen anpassas till nationella förutsättningar.

Små företag är centrala för Sveriges ekonomi. Regeringen anser att det är viktigt att dessa företag har tillgång till upphandlingsmarknaderna eftersom det kan stärka deras konkurrenskraft. Det är även viktigt att tillvarata idéburna organisationers möjligheter att bidra till en stark välfärd. Regeringen avser därför att följa utvecklingen av små företags och idéburna organisationers deltagande i upphandlingar och i valfrihetssystem.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 1:17 Upphandlingsmyndigheten

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 1:17 Upphandlingsmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	94 665	Anslagssparande	-16
2022	Anslag	111 079[1]	Utgiftsprognos	109 994
2023	**Förslag**	**112 259**		
2024	Beräknat	112 321[2]		
2025	Beräknat	114 805[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 109 339 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 109 339 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Upphandlingsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:17 Upphandlingsmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**111 079**	**111 079**	**111 079**
Pris- och löneomräkning[2]	1 180	4 242	6 792
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-3 000	-3 066
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**112 259**	**112 321**	**114 805**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 112 259 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 Upphandlingsmyndigheten för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 112 321 000 kronor respektive 114 805 000 kronor.

8 Korrekta utbetalningar från välfärdssystemen

8.1 Mål för området

Det övergripande målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen är att utbetalningarna från dessa system ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas (prop. 2020/21:1 utg.omr. 2, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150).

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utöver målet för att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen finns sedan 2021 en etablerad struktur för en övergripande, långsiktig och tydlig styrning av arbetet med att upptäcka och motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Den nya strukturen är uppbyggd utifrån dels det övergripande målet, dels bestämmelserna i förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. Den senare förordningen omfattar vissa statliga välfärdssystem och utbetalningar från arbetslöshetskassor. Ekonomistyrningsverket (ESV) ska samordna det arbete som utförs enligt förordningen. Vid myndigheten har även ett råd för korrekta utbetalningar inrättats. Rådet ska främja samverkan mellan de myndigheter som representeras i rådet.

ESV ska vart tredje år redovisa en fördjupad lägesbeskrivning som innehåller en redogörelse för resultaten av genomförda omfattningsstudier, en bedömning av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar, analyser av orsakerna till felaktiga utbetalningar samt en redovisning av vilka åtgärder som har vidtagits för att säkerställa korrekta utbetalningar och vilken effekt de har haft. ESV ska lämna sin första fördjupade lägesbeskrivning i mars 2023. ESV ska därutöver årligen för regeringen redovisa en samlad lägesbeskrivning av det arbete som har bedrivits av berörda myndigheter och aktörer för att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. Regeringen kommer med utgångspunkt i ESV:s redovisningar och myndigheternas resultatredovisningar årligen redovisa resultatet av arbetet i budgetpropositionen. Med kunskap om de felaktiga utbetalningarnas omfattning och orsaker samt om åtgärdernas effekter är det möjligt att prioritera resurser till rätt åtgärder, och att bedriva ett målinriktat och effektivt arbete.

Måluppfyllelsen inom området redovisas efter en helhetsbedömning utifrån ett flertal indikatorer:

- upptäckta felaktigt utbetalda belopp i förhållande till de totala utbetalningarna
- antal återkrav
- antal polisanmälningar
- andelen i befolkningen som anser att det är lätt att göra rätt vid ansökan om bidrag
- andelen i befolkningen med tillåtande attityder till olika former av bidragsbrott
- andelen i befolkningen som upplever att risken för att bli ertappad med bidragsbrott är låg.

Den första indikatorn syftar till att följa upp de delar av målet som avser att utbetalningarna ska vara korrekta och att andelen felaktiga utbetalningar ska minska. Indikatorerna antal återkrav och polisanmälningar syftar till att följa upp i vilken omfattning som fel åtgärdas. De tre sista indikatorerna syftar till att följa upp attityder till bl.a. olika typer av bidragsbrott.

En grundläggande förutsättning för att förebygga felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är att det ska vara lätt att göra rätt vid ansökan om bidrag och ersättningar. Allmänhetens attityder till bl.a. bidragsbrott och myndigheternas kontroller har också betydelse för omfattningen av de felaktiga utbetalningarna, bl.a. genom möjligheten att rationalisera sitt agerande inför sig själv eller andra. Tröskeln för att begå bidragsbrott kan antas vara lägre om omgivningen anser att detta är acceptabelt. Den upplevda upptäcktsrisken vad gäller bidragsbrott kan vidare antas påverka benägenheten att begå bidragsbrott och därigenom omfattningen av felaktiga utbetalningar.

Utöver indikatorerna används följande bedömningsgrunder för att redovisa resultat inom området:

– betydande risker för felaktiga utbetalningar och utvecklingen av dessa risker
– bedömning av vilka ersättningssystem som har en särskilt hög risk för felaktiga utbetalningar.

ESV har fått i uppdrag av regeringen att analysera uppfyllelsen av målet för området och att föreslå vilka kompletterande resultatindikatorer som kan användas för den årliga uppföljningen (Fi2021/04004). Uppdraget redovisades den 30 juni 2022 och förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

8.3 Resultatredovisning

8.3.1 Samlad styrning och uppföljning av arbetet med att minska felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

De upptäckta felaktiga utbetalningarna har ökat

Med felaktiga utbetalningar avses enligt förordningen om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen sådana utbetalningar från välfärdssystemen som sker trots att villkoren för att ta del av ersättningen inte är uppfyllda. Felaktiga utbetalningar kan bl.a. upptäckas genom information från den enskilde, vid handläggning av enskilda ärenden, genom kontroller och genom underrättelser från en annan myndighet eller aktör än den utbetalande.

Tabell 8.1 Upptäckta felaktiga utbetalningar

Miljoner kronor och procent

	2019		2020		2021	
	Belopp	Andel av totalt utbetalt belopp	Belopp	Andel av totalt utbetalt belopp	Belopp	Andel av totalt utbetalt belopp
Arbetsförmedlingen[1]	267	-	230	-	225	0,4
Arbetslöshetskassorna[2]	132	1	199	0,8	266	1,2
CSN[1]	620	1,7	628	1,5	727	1,6
Försäkringskassan	1 026	0,5	1 718	0,8	1 663	0,7
Migrationsverket	10	-	8	2	-	1,4
Pensionsmyndigheten[1]	104	-	94	-	130	-
Totalt[3]	**2 159**	**1,1**	**2 877**	**1,3**	**3 011**	**1,1**

Anm.: Myndigheterna och arbetslöshetskassorna ovan betalar ut medel från välfärdssystemen. Könsuppdelad statistik saknas.

[1] Arbetsförmedlingen, CSN och Pensionsmyndigheten har redovisat återkrav som har expedierats.

[2] Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen har rapporterat statistiken och visar på ett genomsnitt av 24 olika arbetslöshetskassors statistik. I beloppen ingår även det som kvittats, bedömts som god tro, eftergetts eller avskrivits. I kolumnen för 2019 anges ett genomsnitt för 2017–2019.

[3] Eftersom några av myndigheterna har rapporterat återkrav är siffrorna för upptäckta felaktiga utbetalningar inte helt jämförbara. Härutöver har myndigheterna använt sig av olika definitioner av vad som avser en felaktig utbetalning.

Källor: Rapporten Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystem – en samlad analys (ESV 2022:33) och berörda myndigheters årsredovisningar för 2021.

Det totala beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar ökade mellan 2019 och 2021 (se tabell 8.1). I förhållande till de totalt utbetalda beloppen hade CSN en högre andel upptäckta felaktiga utbetalningar under 2021 än övriga berörda myndigheter (se tabell 8.1). Andelen upptäckta felaktiga utbetalningar är högre för studiemedel för studier utomlands än för studiemedel för studier i Sverige. Det finns större risk för felaktiga utbetalningar av studiemedel för studier utomlands, eftersom prövningen baseras på intyg och då det för dessa studier finns sämre förutsättningar för kontroll av de studerandes studieaktivitet. Av allt studiestöd som betalades ut under 2021 återkrävdes eller avräknades 1,6 procent, vilket var 0,1 procentenhet mer än 2020. År 2021 startade CSN ett projekt för att minska riskerna för felaktiga utbetalningar.

Pensionsmyndigheten stod för den största procentuella ökningen av upptäckta felaktiga utbetalningar mellan 2020 och 2021, vilket bl.a. berodde på att en riktad efterkontroll mot fastställd inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital inom bostadstillägg gjordes under 2021. Under 2021 ökade även antalet kontrollärenden, vilket berodde på fler anmälningar från såväl externa parter som inom Pensionsmyndigheten. Vid arbetslöshetskassorna ökade de upptäckta felaktiga utbetalningarna med 0,4 procentenheter mellan 2020 och 2021. Detta berodde bl.a. på att arbetslöshetskassorna på grund av pandemin fick ett kraftigt ökat ärendeinflöde 2020 jämfört med tidigare år och på att vissa regler i arbetslöshetsförsäkringen ändrats. Vid Försäkringskassan och Migrationsverket minskade de upptäckta felaktiga utbetalningarnas andel av det totalt utbetalda beloppet under 2021 jämfört med 2020. Det sammanlagda beloppet för upptäckta felaktiga utbetalningar vid Försäkringskassan har dock ökat sedan 2019. Den främsta orsaken är att fler kontrollutredningar och mer träffsäkra riskbaserade kontroller har genomförts, men fler anmälningar från andra myndigheter och aktörer har också bidragit till ökningen. Andelen upptäckta felaktiga utbetalningar vad gäller framför allt assistansersättning, barnbidrag, bostadstillägg, föräldrapenning, sjukpenning och underhållsstöd är kvar på en hög nivå. Vad gäller bostadstillägg och sjukpenning ökade andelen upptäckta felaktiga utbetalningar av de totala utbetalningarna 2021 jämfört med 2020, medan andelen upptäckta felaktiga utbetalningar minskade för assistansersättningen, föräldrapenningen och underhållsstödet.

Hur stor andel av de uppskattade totala felaktiga utbetalningarna som upptäcks varierar mellan de ersättningar som omfattas av förordningen om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen. Det kan t.ex. bero på vilka kontrollmöjligheter som finns, hur stort antal kontroller som görs i förhållande till antalet felaktigheter och med vilken precision som omfattningen av de felaktiga utbetalningarna tidigare har uppskattats. Detta illustreras exempelvis av att Försäkringskassan bedömer att endast enstaka procent av de uppskattade faktiska felutbetalningarna upptäcks för vissa förmåner, medan en betydande del upptäcks för andra förmåner. Ett exempel på en ersättning där en liten andel av de uppskattade totala felaktiga utbetalningarna upptäcks är den tillfälliga föräldrapenningen.

Antalet återkrav har ökat

När en felaktig utbetalning upptäckts utreds om beloppet ska återkrävas enligt gällande regelverk. En bedömning görs ofta utifrån det utbetalda beloppet, vem som har orsakat felet och om det finns skäl att efterge beloppet. De berörda myndigheterna och arbetslöshetskassorna tillämpar olika regelverk och rutiner för eftergifter och beloppsgränser för återkrav, vilket påverkar antalet ärenden och belopp (se tabell 8.2). Att återkraven kan vara större än de upptäckta felutbetalningarna ett år kan också bero på att återkraven och de upptäckta felen inte avser samma tidsperiod.

Tabell 8.2 Antal återkrav

Antal och miljoner kronor

	2019		2020		2021	
	Ärenden	Belopp	Ärenden	Belopp	Ärenden	Belopp
Arbetsförmedlingen	5 333	267	4 830	230	6 090	225
Arbetslöshetskassorna[1]	30 472	132	45 775	199	58 112	266
CSN[2]	55 597	620	55 120	628	74 352	727
Försäkringskassan	208 266	1 691	211 981	2 365	249 311	2 575
Pensionsmyndigheten	5 118	77	3 578	73	3 682	110
Totalt	**305 100**	**2 787**	**321 284**	**3 495**	**391 547**	**3 903**

Anm.: Migrationsverket saknar möjlighet att återkräva felaktigt utbetalda ersättningar. Könsuppdelad statistik saknas.

[1] För 2019 är antal ärenden och belopp för arbetslöshetskassorna ett genomsnitt för 2017–2019.

[2] Antal personer och inte antalet ärenden.

Källa: Rapporten Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystem – en samlad analys (ESV 2022:33).

Antalet beslut om återkrav ökade 2021 vid samtliga berörda myndigheter och arbetslöshetskassor. En orsak till ökningen var sannolikt att myndigheterna intensifierade sitt kontrollarbete. Vid Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna har antalet ansökningar avseende vissa förmåner ökat kraftigt till följd av spridningen av sjukdomen covid-19, vilket kan vara en ytterligare orsak till det ökade antalet återkrav. Ökningen av antalet avslutade ärenden vid Försäkringskassan kan framför allt förklaras av att antalet återkrav av slutligt bostadsbidrag ökade till följd av en förändring i inkomstavstämningen i bostadsbidraget. Det medförde att det under 2021 skedde två avstämningar av slutligt bostadsbidrag avseende två olika bidragsår. År 2021 utgjorde ärenden om slutligt bostadsbidrag 47 procent av antalet återkravsärenden. Det höga antalet återkrav avseende förmånen är en följd av bostadsbidragets konstruktion, med preliminära beslut som baseras på den försäkrades uppskattning av sin årsinkomst.

Återkraven betalas dock inte i samma takt som nya återkrav tillkommer. De senaste två åren har en kraftig ökning av återkravsärenden skett vid Försäkringskassan, samtidigt som återbetalningarna ligger på en i stort sett oförändrad nivå. Fordringsstocken, dvs. det totala beloppet som fordringarna uppgår till, vid Försäkringskassan ökade med ca 1 miljard kronor mellan 2020 och 2021. Vid

Arbetsförmedlingen minskade däremot fordringsstocken 2019–2021. Detta beror enligt myndigheten bl.a. på att gäldenärer som inte betalat sin skuld söks upp i ett tidigt skede.

Antalet polisanmälningar har ökat vid flertalet av myndigheterna och arbetslöshetskassorna

I de fall felaktiga utbetalningar upptäckts som misstänks bero på att en enskild avsiktligt eller av grov oaktsamhet lämnat felaktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden, kan en s.k. kontrollutredning genomföras för att fastställa om en polisanmälan ska göras eller inte. Endast en liten del av alla kontrollutredningar resulterar i en polisanmälan. Det handlar främst om misstänkta bidragsbrott, men kan också avse andra brottsmisstankar, exempelvis misstänkt urkundsförfalskning.

Tabell 8.3 Antal polisanmälningar

Antal

	2019	2020	2021
Arbetsförmedlingen	47	83	155
Arbetslöshetskassorna[1]	859	976	1 501
CSN	735	591	390
Försäkringskassan	4 248	5 661	5 889
Migrationsverket	510	190	24
Pensionsmyndigheten	51	93	116
Totalt	**6 450**	**7 594**	**8 075**

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.

[1] För 2019 redovisas ett genomsnitt för 2017–2019.

Källa: Rapporten Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystem – en samlad analys (ESV 2022:33).

Antalet polisanmälningar ökade under 2021 jämfört med 2020 vid Arbetsförmedlingen, arbetslöshetskassorna, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten (se tabell 8.3). Vid Arbetsförmedlingen mer än fördubblades antalet polisanmälningar som avsåg misstänkta bidragsbrott, vilket delvis var en följd av att bidragsbrottslagens (2007:612) tillämpningsområde fr.o.m. den 1 juli 2020 utvidgades till att omfatta även ekonomiska stöd som avser en enskild person, men som betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde. Antalet polisanmälningar gjorda av Försäkringskassan är störst inom förmånerna föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och barnbidrag, som alla är förmåner med många beslut. Färre polisanmälningar gjordes 2021 än under 2020 vad gäller tillfällig föräldrapenning, vilket berodde på att färre utredningar hade gjorts. Vid Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna ökade antalet ansökningar om vissa förmåner till följd av spridningen av covid-19, vilket möjligen har påverkat ökningen av antalet polisanmälningar. Vid CSN och Migrationsverket minskade antalet polisanmälningar, vilket också delvis har en koppling till pandemin. Enligt CSN har myndigheten prioriterat handläggningen av ansökningar framför arbetet med polisanmälningar. Vidare avsåg flera av myndighetens utredningar misstänkta organiserade försök att begå bidragsbrott. Eftersom dessa var resurskrävande att utreda ledde detta till ett minskat antal polisanmälningar. Migrationsverkets polisanmälningar är ofta kopplade till att asylsökande inte har anmält inkomst av arbete i tid. En förklaring till minskningen av antalet polisanmälningar vid Migrationsverket kan bl.a. vara att asylsökande under pandemin har haft svårare att hitta arbete.

Antalet anmälda bidragsbrott har ökat över tid

Statistiken över anmälda brott omfattar alla händelser som anmälts och registrerats som brott enligt bidragsbrottslagen hos Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Tullverket och Åklagarmyndigheten. De anmälda brotten inkluderar även händelser som efter utredning inte bedöms som bidragsbrott. Eftersom varje utbetalningstillfälle enligt praxis räknas som ett bidragsbrott är det inte ovanligt att ett och samma ärende avser flera brottsmisstankar. Det innebär t.ex. att enskilda personer kan ge upphov till ett stort antal anmälda brott.

Arbetsförmedlingen, CSN, Försäkringskassan, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten samt kommuner och arbetslöshetskassor ska enligt bidragsbrottslagen göra en anmälan till Polismyndigheten om det kan misstänkas att ett bidragsbrott har begåtts. Antalet anmälda bidragsbrott låg relativt stabilt från det att bidragsbrottslagen trädde i kraft 2008 t.o.m. 2015. Sedan 2017 har det skett en stor ökning av anmälda brott (se diagram 8.1). Ökningen består till stor del av anmälda brott som riktar sig mot bidrags- och ersättningssystem som Försäkringskassan ansvarar för. Försäkringskassan har också intensifierat sitt kontrollarbete de senaste åren. Eftersom antalet anmälda bidragsbrott i hög grad är beroende av myndigheters riktlinjer och kontrollsystem finns det anledning att tro att den ovan nämnda förändringen snarare beskriver myndigheternas arbete än den faktiska brottsligheten.

Diagram 8.1 Anmälda brott enligt bidragsbrottslagen

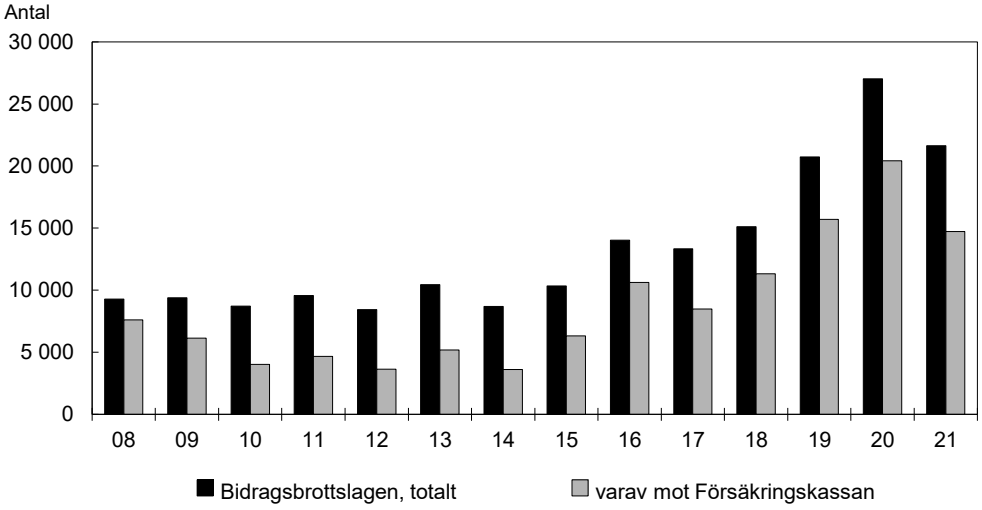

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Brottsförebyggande rådet.

Antalet personuppklarade brott har ökat över tid

Personuppklarade brott är sådana där en misstänkt person har lagförts för brottet genom att åtal har väckts, strafföreläggande har utfärdats eller åtalsunderlåtelse har meddelats. Det innebär att det för alla personuppklarade brott finns minst en registrerad misstänkt person och att det har bedrivits en utredning.

Antalet personuppklarade brott enligt bidragsbrottslagen ökade kontinuerligt fram t.o.m. 2020 (se diagram 8.2). Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten hade 2018–2020 i uppdrag att förbättra hanteringen av bidragsbrott (Ju2018/03037). Enligt myndigheternas slutredovisning av uppdraget var ökade resurser, kompetens och samverkan mellan myndigheterna en bidragande orsak till ökningen av antalet personuppklarade brott (Ju2019/03454). Enligt rapporten Pandemins påverkan på flödet i rättskedjan (Brottsförebyggande rådet 2021:4) kan ökningen av antalet personuppklarade bidragsbrott under perioden april–december 2020 även förklaras av

att myndigheterna hade möjlighet att arbeta mer med både äldre och nyinkomna ärenden rörande bidragsbrott på grund av att utbildningar inom myndigheterna ställdes in till följd av pandemin.

Under 2021 minskade dock antalet personuppklarade brott. Minskningen bör dock ses mot bakgrund av den särskilt höga nivån på personuppklarade brott 2020 och av att antalet anmälda brott minskade 2021.

Diagram 8.2 Personuppklarade brott enligt bidragsbrottslagen

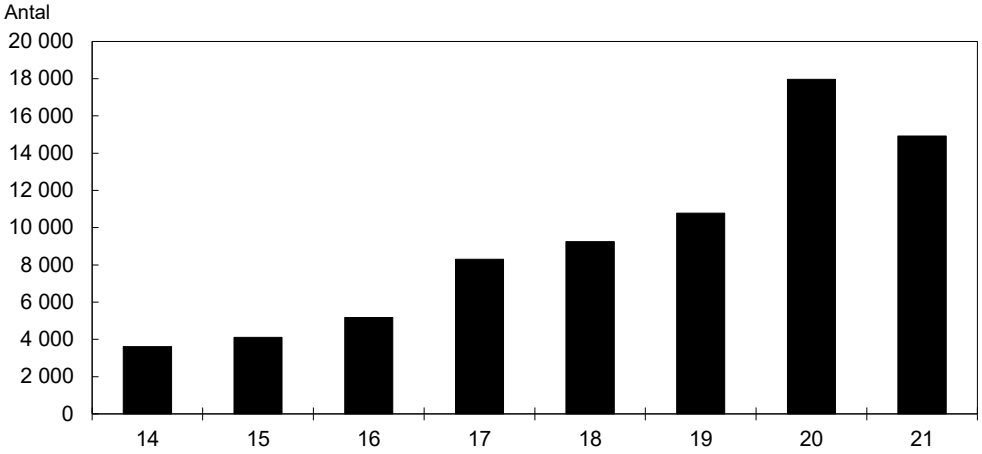

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.
Källa: Brottsförebyggande rådet.

Antalet lagföringsbeslut har ökat under senare år

Antalet lagföringsbeslut, dvs. antalet domslut, strafföreläggande och åtalsunderlåtelser, med bidragsbrott som huvudbrott ökade från 289 beslut 2016 till 1 085 beslut 2021. Av lagföringsbesluten 2021 avsåg 460 kvinnor och 625 män. Det går inte att göra direkta jämförelser mellan lagföringsbesluten och anmälda eller personuppklarade brott, då statistiken bl.a. hämtas från olika system och tas fram på olika sätt. Under 2020 var villkorlig dom genom domslut det vanligaste lagföringsbeslutet (730 beslut), följt av strafföreläggande (235 beslut), böter genom domslut (50 beslut) och åtalsunderlåtelse (47 beslut). Under 2021 avsåg 30 beslut fängelse med en genomsnittlig strafflängd om 30 månader.

Andelen av befolkningen som anser att det är lätt att göra rätt har inte ökat

Inom ramen för uppdraget till ESV att analysera måluppfyllelsen (Fi2021/04004) genomförde myndigheten i början av 2022 en undersökning om allmänhetens inställning till bl.a. bidragsbrott. Resultaten från denna attitydundersökning jämförs nedan (se tabell 8.4) med en snarlik undersökning som genomfördes 2018 av Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (KUT-delegationen).

Svarsmönstren i 2018 och 2022 års undersökningar är snarlika, men en något lägre andel i 2022 års undersökning instämmer i påståendet att det är enkelt att göra rätt när man ansöker om bidrag (från 24 till 20 procent). Samtidigt har andelen tveksamma ökat något (från 42 till 47 procent). De höga andelarna osäkra kan generellt sett spegla att en relativt låg andel av de svarande har erfarenhet av att ansöka om bidrag eller förmåner från välfärdssystemen, vilket gör att resultaten bör tolkas med viss försiktighet.

Andelen i befolkningen med tillåtande attityder till bidragsbrott har blivit lägre

I tabell 8.4 jämförs inställningen till olika former av bidragsbrott mellan KUT-delegationens och ESV:s undersökningar från 2018 respektive 2022.

Tabell 8.4 Attityder till olika former av bidragsbrott

Procent som svarat ”ganska allvarligt” eller ”mycket allvarligt”

	2018[1]			2022[2]		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Hur allvarligt tycker du att följande handlingar är?						
Att arbeta svart samtidigt som man får sjukpenning eller arbetslöshetsersättning	90	90	90	92	89	91
Att arbeta svart samtidigt som man tar ut studiebidrag och studielån	75	70	73	80	76	78
Att ta ut tillfällig föräldrapenning (vab) och vara hemma med barn som inte är sjuka	65	68	66	87	84	86
Att inte anmäla ändrade förhållanden såsom ändrad inkomst, flytt eller förändrat hälsotillstånd som skulle minska storleken på bidraget eller ersättningen från myndigheten	81	77	80	89	84	86
Att inte meddela att man bor ihop med någon för att få ut mer ersättning	86	83	84	85	84	85

Anm.: I tabellen anges de påståenden som användes i 2022 års undersökning. I 2018 års undersökning formulerades flera av påståendena något annorlunda.

[1] Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (2019): Bidragsmoralen i samhället – En aktuell lägesbild av inställningen till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (Rapport 2).

[2] Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystem – en samlad analys, (ESV 2022:33).

En jämförelse av resultaten från attitydundersökningarna indikerar att attityderna till bidragsbrott har blivit mindre tillåtande. För tre av de fem undersökta formerna av bidragsbrott har attityderna blivit mindre tillåtande och för två av formerna finns det inga tecken på att attityderna har förändrats. Det finns inte några större skillnader i attityder mellan män och kvinnor.

Den upplevda upptäcktsrisken vid bidragsbrott har sjunkit

Den upplevda upptäcktsrisken vid bidragsbrott hade sjunkit i den undersökning som ESV gjorde 2022 jämfört med den undersökning som KUT-delegationen gjorde 2018. I 2022 års attitydundersökning uppgav 36 procent av de svarande att de instämde i påståendet att myndigheterna skulle upptäcka om de själva eller någon i deras omgivning ”fuskade med bidrag”. I 2018 års undersökning var motsvarande andel 43 procent. Andelen som svarade ”tveksam, vet ej” hade samtidigt ökat från 24 till 30 procent.

Sannolikt finns det ett starkt samband mellan att den upplevda upptäcktsrisken har minskat och att en väsentligt lägre andel i 2022 års undersökning angav att myndigheterna är överdrivet noggranna i sina kontroller. I 2022 års attitydundersökning instämde endast 7 procent i detta påstående, medan 51 procent inte instämde i detta (44 procent svarade tveksam/vet ej). Svaren skiljer sig från de som lämnades i samband med 2018 års attitydundersökning, då 22 procent instämde i påståendet, medan 39 procent svarade ”tveksam, vet ej”.

Samma undersökningar visar också att det finns ett starkt stöd bland allmänheten för att myndigheterna ska stärka sina kontroller och kunna utbyta mer information. Exempelvis angav 70 procent i 2022 års undersökning att de instämde helt (svarsalternativ fem på en femgradig skala) i påståendet att myndigheterna borde få utbyta mer information med varandra i kontrollsyfte.

Fortsatt betydande risker för felaktiga utbetalningar

I sitt betänkande Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59) bedömde KUT-delegationen att assistansersättning, tillfällig föräldrapenning, stöd för nystartsjobb, lönebidrag och ersättning för höga sjuklönekostnader var ersättningssystem med särskilt hög risk för felaktiga utbetalningar. Generellt bedömdes omfattningen av felaktiga utbetalningar vara stor i ersättningssystem med utbetalningar till företag och andra aktörer som verkar inom välfärdsområdet. En stor del av de felaktiga utbetalningarna inom dessa system bedömdes gå till oseriösa eller kriminella aktörer. Vidare gjordes bedömningen att de mest betydande systemöverskridande riskerna var svartarbete i kombination med ersättning, arbete i kombination med ersättning, felaktig sjukpenninggrundande inkomst och felaktiga folkbokföringsuppgifter om bosättning i Sverige. I betänkandet Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2020:35) konstateras att företag används som brottsverktyg i ökande utsträckning och att identitetsmissbruk förekommer inom välfärdsbrottsligheten. I rapporten Myndighetsgemensam lägesbild organiserad brottslighet 2021 (Polismyndigheten 2021) bedöms välfärdsbrottsligheten möjliggöra fortsatt tillväxt av den organiserade brottsligheten, då kriminella i vissa fall använder utbetalningar från välfärdssystemen som ett slags grundförsörjning och riktade angrepp mot utbetalande system genererar stora brottsvinster.

Baserat på de upptäckta felaktiga utbetalningarna som har polisanmälts bedöms bidragsbrott inom assistansersättning, arbete i kombination med ersättning och bidragsbrott till följd av felaktiga uppgifter om bosättning vara betydande risker (Försäkringskassans årsredovisning för 2021). Ett annat riskområde är övriga fel orsakade av enskilda som beror på att felaktiga uppgifter lämnas vid ansökan eller att ändrade förhållanden under tid med ersättning inte anmäls, utan att något bidragsbrott begåtts. En riktad kontroll inom assistansersättningen visade att 12 procent av de personliga assistenterna redovisade arbetstid för samma dagar som de hade fått hel dagersättning (sjukpenning, föräldrapenning eller tillfällig föräldrapenning) under 2020. De flesta beslut om återkrav vid Arbetsförmedlingen 2021 avsåg stöd för nystartsjobb och lönebidrag. Beloppsmässigt utgjorde dessa bidrag knappt 71 procent av de beslutade återkraven vid myndigheten, vilket indikerar att det inom dessa två ersättningssystem fortfarande finns en hög risk för felaktiga utbetalningar.

Den samlade styrningen av det statliga arbetet mot felaktiga utbetalningar har stärkts

Kunskap om felens omfattning och orsaker är nödvändig för att göra samhällets insatser mot bidragsbrott, andra brott och felaktiga utbetalningar än mer effektiva. Arbetsförmedlingen, CSN, Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten har därför fått i uppdrag att studera i vilken omfattning det sker felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och vad dessa fel beror på (Fi2022/00107). Till grund för uppdraget ligger bl.a. de riskanalyser, där betydande risker för felaktiga utbetalningar kartlagts, som de berörda myndigheterna redovisade hösten 2021. Utifrån myndigheternas omfattningsstudier ska ESV bedöma den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar och redovisa resultatet till regeringen senast den 1 mars 2023. Bedömningar av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar ska enligt förordningen om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen göras vart tredje år, med början 2023 (se avsnitt 8.2).

Flera uppdrag som kan bidra till en minskning av de felaktiga utbetalningarna har beslutats, bl.a. om ett effektivt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag (dir. 2022:25).

En särskild utredare har i uppdrag att genomföra bildandet av en ny myndighet – Utbetalningsmyndigheten (dir. 2022:8). Myndigheten ska förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt ta över ansvaret för att betala ut vissa förmåner och stöd från de statliga välfärdssystemen. Myndigheten ska också genomföra systemövergripande dataanalyser och granskningar. Utbetalningsmyndigheten ska inleda sin verksamhet under 2024.

Statliga och kommunala myndigheter samt arbetslöshetskassor behöver ha god tillgång till relevant information om enskilda personer och företag för att fatta korrekta beslut om ersättningar från välfärdssystemen. I departementspromemorian Utökat informationsutbyte (Ds 2022:13) föreslås bl.a. att det införs en generell möjlighet att lämna uppgifter som omfattas av sekretess till skydd för enskilda. Enligt förslaget ska sådana uppgifter få lämnas till en annan myndighet om de behövs för att fullgöra författningsreglerad verksamhet, om inte övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset att uppgifterna lämnas ut. Promemorian har remitterats.

Den statliga lönegarantin bedöms vara föremål för omfattande missbruk, vilket bl.a. konstateras i betänkandet Kvalificerad välfärdsbrottslighet – förebygga, förhindra, upptäcka och beivra (SOU 2017:37). Riksrevisionen bedömer i rapporten Den statliga lönegarantin – förekomst av missbruk och myndigheternas kontrollarbete (RiR 2022:4) att kostnaderna för missbruket av lönegarantin i konkurser uppgår till 100–150 miljoner kronor per år. Skatteverket har lämnat förslag på åtgärder för att hindra felaktiga utbetalningar som upptäcks i samband med handläggning och kontroll av lönegarantiärenden (Fi2021/03377). Skatteverkets förslag har remitterats.

Försäkringskassan har haft i uppdrag att redovisa hur myndigheten arbetar med att kontrollera s.k. A1-intyg. Dessa intyg används för att visa vilket lands socialförsäkringslagstiftning som gäller för den som arbetar eller är anställd i mer än ett land inom EU, Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, Schweiz och Storbritannien (S2022/01060). Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 18 juni 2022. Av redovisningen framgår bl.a. att Försäkringskassan bedömer att myndighetens handläggning fungerar tillfredsställande och att utredningarna håller god kvalitet. När det gäller intyg utfärdade av andra länder så förekommer det att myndigheten tar kontakt med institutioner i andra länder för att utreda felaktigheter och att intyg därefter återkallas. Försäkringskassan saknar dock underlag för att kunna bedöma hur stor risken är att intyg från andra länder är felaktiga. Försäkringskassan bedömer att en ökad digital hantering kan bidra till att minska risken för felaktigheter och för motstridigheter mellan myndighetens uppgifter och uppgifter från andra länder. En ökad digital hantering kan också bidra till en säkrare och mer effektiv administration, bl.a. vid utlämnande av intyg till andra myndigheter i Sverige. Försäkringskassan och Skatteverket bedömer vidare att det i nuläget inte finns tillräckligt underlag för att förorda någon ny form av socialförsäkringsinspektioner i Sverige.

8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att målet om att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, att andelen felaktiga utbetalningar ska minska och att fel ska motverkas delvis har uppfyllts. Arbetsförmedlingen, CSN, Försäkringskassan, Migrationsverket och Pensionsmyndigheten fick resurstillskott 2021 och 2022 för att stärka arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

År 2021 ökade antalet återkrav och polisanmälningar vid samtliga respektive flertalet berörda myndigheter. Det kan sannolikt förklaras av att myndigheterna har

intensifierat arbetet för att minska de felaktiga utbetalningarna. Det kan dock också delvis vara en indikation på att det faktiska antalet felaktiga utbetalningar har ökat. Det förstärkta arbetet väntas över tid leda till att antalet upptäckta felaktiga utbetalningar kommer att öka vid myndigheterna kommande år. Tidigare skattningar som har gjorts av den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar, bl.a. av KUT-delegationen (SOU 2019:59), visar att andelen felaktiga utbetalningar som inte upptäcks är mycket stor inom vissa förmåner, t.ex. tillfällig föräldrapenning och assistansersättning. Det finns även fortsatt betydande risker för felaktiga utbetalningar kopplade till bl.a. arbete i kombination med ersättning och felaktiga uppgifter om bosättning. Återkraven avseende stöd för nystartsjobb och lönebidrag är alltjämt betydande.

År 2018–2022 har attityderna till bidragsbrott utvecklats till att vara mindre tillåtande, vilket kan innebära att tröskeln att begå bidragsbrott har blivit högre. Den upplevda upptäcktsrisken vid brott med bidrag har dock sjunkit under samma tidsperiod, vilket kan innebära en ökad benägenhet att begå bidragsbrott. Andelen i befolkningen som anser att det är lätt att göra rätt när man ansöker om bidrag är oförändrad eller har blivit något lägre de senaste fyra åren. Sammantaget är dessa attitydförändringar relativt begränsade, och regeringen bedömer att de sannolikt inte haft någon större påverkan på omfattningen av de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen.

Regeringen bedömer att myndigheternas arbete, det förstärkta samarbetet samt den nya strukturen och samordningen, som följer av förordningen om arbetet med att säkerställa för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, har bidragit positivt till måluppfyllelsen. Samtidigt bedöms resultaten inom området till viss del ha påverkats negativt till följd av spridningen av covid-19. CSN har t.ex. prioriterat handläggning av ansökningar framför arbetet med t.ex. polisanmälningar. Försäkringskassan har vidare till viss del prioriterat handläggningen av de tillfälliga och anpassade ersättningarna under pandemin framför kontroller inom bl.a. föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning.

8.5 Politikens inriktning

8.5.1 Arbetet mot felaktiga utbetalningar stärks

Felaktiga utbetalningar och brottslighet riktad mot välfärdssystemen och andra offentliga stödsystem undergräver förtroendet för systemen. Betydande belopp betalas ut felaktigt från olika välfärdssystem varje år och andelen misstänkta bidragsbrott är hög. Det finns också indikationer på att den mer systematiska och avancerade brottsligheten mot välfärdssystemen ökar, exempelvis genom att företag och falska identiteter används som brottsverktyg och genom att oseriösa aktörer etablerar sig i välfärden. För att värna legitimiteten och förtroendet för välfärdssystemen och andra offentliga stödsystem är det avgörande att utbetalningar sker enbart till personer som är berättigade till stöd.

Regeringen anser att myndigheternas arbete med att minska de felaktiga utbetalningarna ska stärkas. Särskilt prioriterat är arbetet med att bekämpa den organiserade brottslighetens utnyttjande av välfärdssystemen och andra offentliga stödsystem. Felaktiga utbetalningar på kommunal och regional nivå ska kartläggas. Regeringen avser att införa ett särskilt straffrättsligt skydd för statliga stöd till företag och andra juridiska personer. Detta kan exempelvis ske genom en utvidgning av bidragsbrottslagen.

Det statliga tandvårdsstödet missbrukas av oseriösa aktörer. Mot denna bakgrund har Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg och Socialstyrelsen fått i uppdrag att bl.a. stärka samarbetet kring kontroll, uppföljning och tillsyn av tandvårdens aktörer (S2022/03249 och S2022/03250). Regeringen föreslår att medel

tillförs för att finansiera en stärkt kontroll av det statliga tandvårdsstödet (se utg. omr. 9 avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik).

Regeringen bedömer att myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor behöver ha bättre tillgång till information om enskilda personer och företag. Stärkta möjligheter att utbyta information är ett viktigt verktyg i arbetet mot felaktiga utbetalningar.

Felaktiga folkbokföringsuppgifter används av kriminella för att bl.a. tillskansa sig välfärdsförmåner och bidrag. Regeringen föreslår att medel tillförs Skatteverket för att förbättra folkbokföringen genom en folkräkning (se utg. omr. 3 avsnitt 2.8.1).

Bilaga

Statsförvaltningens utveckling

1 Inledning ... 3

2 Den statliga förvaltningens organisation och utveckling ... 3
2.1 Antal myndigheter ... 3
2.2 Den statliga närvaron i landet ... 4
2.3 Myndigheternas verksamhetsområden, storlek och ledningsformer ... 4
2.4 Allmänhetens uppfattning av några större myndigheter ... 5

3 Personalstrukturen i staten ... 5
3.1 De anställda ... 6
3.1.1 Utbildningsbakgrund bland de statsanställda ... 7
3.1.2 Åldersstrukturen ... 8
3.1.3 Nybeviljade ålderspensioner ... 9
3.1.4 Nybeviljade delpensioner ... 10
3.1.5 Könsfördelningen ... 11
3.1.6 Anställda med utländsk bakgrund ... 13
3.1.7 Personalrörligheten ... 15
3.2 Uppsägningar i staten ... 15
3.3 Sjukfrånvaro i staten ... 16
3.3.1 Sjukfrånvaron vid statliga myndigheter ... 16
3.3.2 Sjukfrånvaron i staten jämfört med andra sektorer ... 18
3.3.3 Sjukpensioner ... 19
3.3.4 Anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet ... 20
3.4 Lönenivåer och löneutveckling ... 21
3.4.1 Löneutvecklingen i staten ... 21
3.4.2 Utvecklingen av genomsnittliga löner ... 21
3.4.3 Löneskillnaderna mellan kvinnor och män ... 22
3.4.4 Genomsnittlig löneutveckling ... 23
3.4.5 Ett partsgemensamt arbete ... 23
3.4.6 Närmare om grupperingsnivå (svårighetsgrad) ... 23

1 Inledning

I denna bilaga lämnas en mer detaljerad redogörelse för den statliga förvaltningens organisation och utveckling. Vidare ges en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten. En ständigt pågående utveckling och förnyelse av statsförvaltningen är en förutsättning för att regeringens politik ska få genomslag inom alla områden. Utvecklingsarbete bedrivs både av regeringen och av myndigheterna.

2 Den statliga förvaltningens organisation och utveckling

2.1 Antal myndigheter

Statskontoret redovisar i sin rapport Statsförvaltningen i korthet (Statskontoret 2021) att det den 1 januari 2022 fanns 343 myndigheter under regeringen. Regeringen inrättade detta datum 2 nya myndigheter, Institutet för mänskliga rättigheter och Myndigheten för psykologiskt försvar. Under det senaste årtiondet har antalet myndigheter från år till år varit relativt stabilt (se diagram 2.1), förutom mellan 2014 och 2015 då Polismyndigheten bildades genom en sammanslagning av Rikspolisstyrelsen, Statens kriminaltekniska laboratorium och de 21 regionala länspolis-myndigheterna. I ett längre tidsperspektiv har antalet myndigheter minskat kraftigt.

Diagram 2.1 Antal myndigheter under regeringen

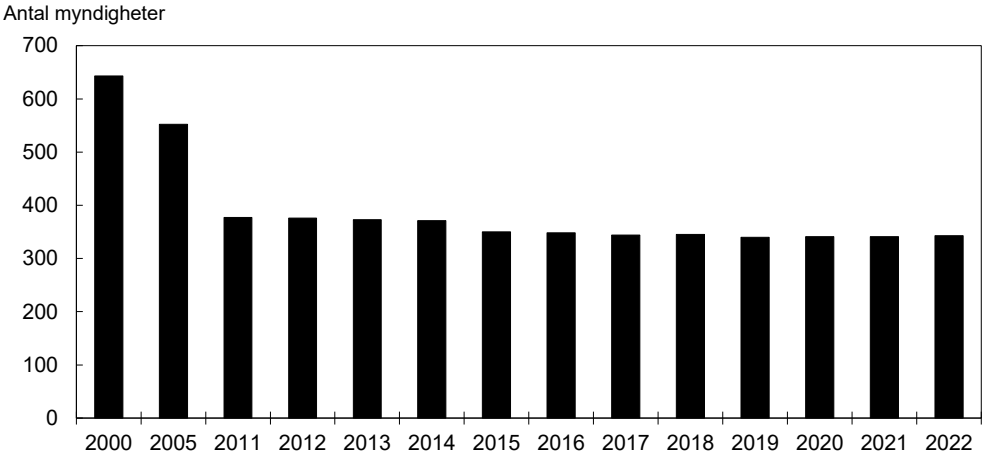

Källa: Statskontoret.

2.2 Den statliga närvaron i landet

Antalet sysselsatta i statlig sektor har ökat i alla län utom i Norrbottens, Västmanlands och Västernorrlands län under tidsperioden 2016–2020. Storstadslänen stod för ca 55 procent av antalet sysselsatta i den statlig sektorn 2020. Det var samma andel som 2016. Stockholms läns andel av de sysselsatta har dock minskat från 31 till 30 procent. Detta framgår av länsstyrelsernas redovisning Kartläggning av statlig närvaro och service 2022 (Länsstyrelsen i Örebro län 2022:12). Under senare år har myndigheter omlokaliserats för att öka statens regionala närvaro. Under 2021 fattades ett beslut om omlokalisering avseende delar av Statens servicecenters verksamhet till Kiruna (Fi2021/01405). Regeringen har också under 2021 gett Statens servicecenter i uppdrag att öppna flera nya servicekontor under 2022 och 2023, och Skolverket i uppdrag att etablera flera nya kontor. Sedan den 1 juni 2019 ansvarar Statens servicecenter för servicekontoren. I diagram 2.2 visas utvecklingen av antalet servicekontor de senaste åren.

Diagram 2.2 Antal statliga servicekontor

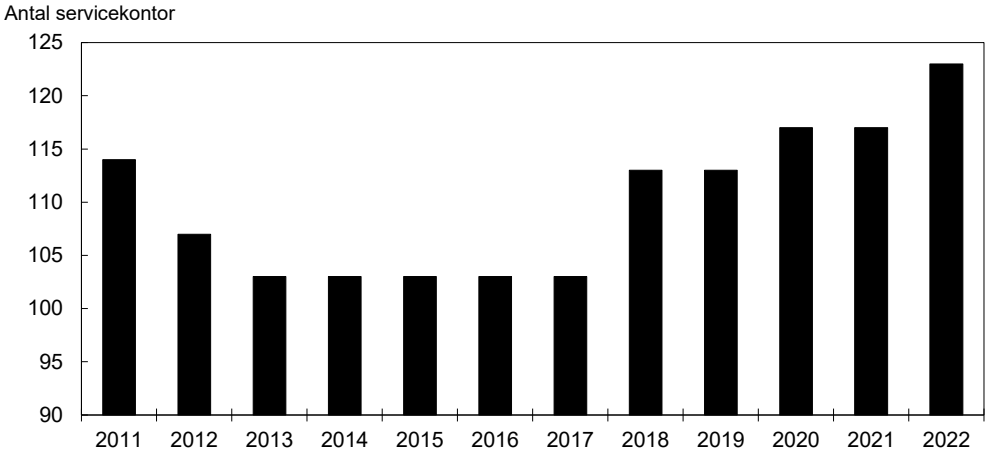

Källa: Statens Servicecenter.

2.3 Myndigheternas verksamhetsområden, storlek och ledningsformer

Flest myndigheter är liksom tidigare år verksamma inom COFOG-gruppen Samhällsskydd och rättskipning (Statskontoret 2022, Statsförvaltningen i korthet). COFOG (Classification of Functions of Government) är OECD:s officiella indelning av offentlig verksamhet. Att flest myndigheter är verksamma inom gruppen beror på att landets domstolar ingår i denna. Förhållandevis många myndigheter finns även inom grupperna Näringslivsfrågor, Allmän offentlig förvaltning och Utbildning. Myndigheterna varierar stort i storlek och antal årsarbetskrafter, men många myndigheter är förhållandevis små. Drygt 40 procent av myndigheterna har färre än 50 årsarbetskrafter. De fyra största myndigheterna, med fler än 10 000 årsarbetskrafter, är Polismyndigheten, Försvarsmakten, Försäkringskassan och Kriminalvården År 2021 ökade antalet årsarbetskrafter i myndigheterna under regeringen med ungefär 3 000. Årsarbetskrafterna har ökat varje år under de senaste tio åren.

Regeringen bestämmer vilken ledningsform som en myndighet ska ha. Detta regleras i myndighetens instruktion. Myndighetsförordningen (2007:515) reglerar de tre ledningsformerna styrelsemyndighet, enrådighetsmyndighet och nämndmyndighet. Det finns 131 enrådighetsmyndigheter. Dessa utgör knappt 40 procent av myndig-

heterna i Sverige. En del tidigare enrådighetsmyndigheter har under de senaste åren ombildats till styrelsemyndigheter och antalet styrelsemyndigheter, exklusive universitet och högskolor, har därför ökat till 40. Antalet nämndmyndigheter har minskat något under senare år och uppgår till 46.

2.4 Allmänhetens uppfattning av några större myndigheter

Institutet för Samhälle, opinion, medier (SOM-institutet) vid Göteborgs universitet genomför i samverkan med Statskontoret mätningar av hur allmänheten uppfattar verksamheten vid ett antal myndigheter. I 2021 års mätning ingick 10 myndigheter. Av dessa har följande ingått i samtliga genomförda mätningar:

– Skatteverket
– Polismyndigheten
– Arbetsförmedlingen
– Försäkringskassan
– Migrationsverket.

Allmänheten har över åren gett positiva betyg till de flesta myndigheterna. Bara 7 av de 29 myndigheter som någon gång har ingått i undersökningen har vid minst ett tillfälle fått en negativ betygsbalans. Allmänhetens uppfattning om de 10 myndigheter som ingick i undersökningen 2021 skiljde sig tydligt åt. Av myndigheterna hade 6 en positiv betygsbalans. Det innebär att det var en större andel av allmänheten som tyckte att myndigheten utför sitt arbete mycket eller ganska bra än den andel som tyckte att de utför sitt arbete mycket eller ganska dåligt. Folkhälsomyndigheten, Skatteverket och Polismyndigheten hade högst betygsbalans år 2021. Folkhälsomyndigheten var den myndighet som allmänheten var mest nöjd med 2021. Myndighetens betygsbalans har dock minskat sedan med föregående mätning. Allmänhetens uppfattning om hur väl Polismyndigheten sköter sin uppgift ökade för femte året i rad. Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Migrationsverket hade en negativ betygsbalans. Både Migrationsverket och Försäkringskassan hade en lägre betygsbalans än 2020, medan Arbetsförmedlingen fick samma betyg som 2020.

De övervägande positiva betygen från allmänheten indikerar att de har förtroende för den statliga förvaltningen. Samtidigt är det tydligt att allmänheten håller fast vid en negativ uppfattning om några av de stora statliga myndigheterna.

3 Personalstrukturen i staten

Ansvaret för den statliga arbetsgivarpolitiken har till stor del delegerats till de statliga myndigheterna. Det innebär att myndigheterna, utifrån sina uppgifter, har en betydande frihet bl.a. när det gäller att utforma sin organisation och sina arbetsprocesser samt sin lönebildning och kompetensförsörjning.

För att regeringen ska kunna följa utvecklingen av kompetensförsörjningen lämnar myndigheterna varje år sedan 1997 en redovisning av sin kompetensförsörjning till regeringen. Från och med 2003 sker denna redovisning i myndigheternas årsredovisningar.

Myndigheterna ska genom sin kompetensförsörjning säkerställa att relevant kompetens finns för att fullgöra sina uppgifter och för att tillgodose sina behov på både kort

och lång sikt. Myndigheterna ska vidare systematiskt analysera vilken kompetens som behövs för att de ska klara sina nuvarande och framtida uppgifter.

I det följande redovisas all individbaserad statistik uppdelad på kön, om dessa uppgifter är tillgängliga. Följande definitioner används för redovisningen:

- Ledningskompetens avser personal med ett formellt personalansvar som har till uppgift att planera och leda en myndighets verksamhet på olika nivåer, oavsett om uppgifterna avser kärn- eller stödkompetens.
- Kärnkompetens avser personal med sakområdeskompetens inom myndighetens verksamhetsområde.
- Stödkompetens avser personal med en stödfunktion åt personal med ledning- eller kärnkompetens inom myndighetens verksamhetsområde.
- Med utländsk bakgrund avses, i enlighet med Statistiska centralbyråns (SCB) definition, personer som är utrikes födda eller personer som är födda i Sverige och vars båda föräldrar är utrikes födda.

3.1 De anställda

Anställda i staten september 2021

Siffrorna inom parentes avser september 2016.

Antalet statsanställda uppgick till 272 150 (255 797), vilket innebar en ökning med ca 4 500 jämfört med 2020.

Bland samtliga månadsavlönade statsanställda hade 95 procent av kvinnorna och 96 procent av männen en heltidsanställning. Detta var samma andelar som 2020. Heltid är således norm inom statsförvaltningen.

Andelen kvinnor uppgick till knappt 53 procent. Staten är den sektor som har jämnast könsfördelning på arbetsmarknaden.

Andelen tillsvidareanställningar med månadslön uppgick till 79 procent (76 procent). Av kvinnorna hade 81 procent (78 procent) en tillsvidareanställning och av männen 78 procent (74 procent).

Av de anställda var 17 procent (18 procent) visstidsanställda med månadslön. Bland kvinnorna var andelen 15 procent (17 procent) och bland männen 19 procent (19 procent). Omkring 3 procent (6 procent) av de anställda hade anställning med betings-, dag- eller timavlöning. Bland kvinnorna utgjorde dessa 3 procent (5 procent) av samtliga anställda och bland männen 4 procent (7 procent).

Nedan visas fördelningen av de statsanställda totalt per kompetenskategori och könsfördelningen inom respektive kategori (procent). Siffrorna inom parentes avser 2016:

- ledningskompetens: 7 (7), varav kvinnor 46 (42) och män 54 (58)
- kärnkompetens: 66 (67), varav kvinnor 51 (51) och män 49 (49)
- stödkompetens: 25 (23), varav kvinnor 60 (62) och män 40 (38)
- oklassade: 2 (3), varav kvinnor 35 (42) och män 65 (58).

Totalt sett överensstämde fördelningen 2021 i stort med 2020.

Den till antalet största ökningen av anställda mellan 2020 och 2021 stod Försvarsmakten för, med knappt 800 anställda (en ökning med ca 3 procent). Den näst

största ökningen stod Kriminalvården för, som växte med knappt 700 anställda (ca 6 procent). Till följd av nyanställningar på grund av arbetet med korttidsstöd under pandemin växte Tillväxtverket med drygt 400 anställda, vilket motsvarade en ökning om ca 75 procent.

Migrationsverket stod 2021 för den största minskningen av antalet anställda, drygt 400 (ca 8 procent).

I september 2021 hade 6 myndigheter (motsvarande 3 procent av myndigheterna) mer än 10 000 anställda, 38 (18 procent) 1 000–9 999 anställda, 77 (37 procent) 200–999 anställda, 46 (22 procent) 50–199 anställda och 40 (19 procent) färre än 50 anställda.

Flest anställda fanns i COFOG-gruppen Utbildning (ca 28 procent), och därefter i fallande ordning i grupperna Samhällsskydd och rättskipning (ca 22 procent), Socialt skydd m.m. (ca 15 procent), Försvar (ca 12 procent), Allmän offentlig förvaltning och Näringslivsfrågor (ca 11 procent vardera) och Fritidsverksamhet, kultur och religion (ca 1 procent). Detta överensstämde i stort med fördelningen 2020. Övervägande andel kvinnor, mer än 60 procent, fanns i COFOG-grupperna Socialt skydd m.m. (66 procent), Allmän offentlig förvaltning (63 procent) och Fritidsverksamhet, kultur och religion (63 procent). I COFOG-gruppen Försvar var männen i majoritet (76 procent).

Tidsbegränsade anställningar inom staten grundar sig till stor del på arbetets karaktär eller förutsättningar och ska ha stöd i lag, förordning eller kollektivavtal. Som exempel kan nämnas universitet och högskolor, som har både författningsreglerade och kollektivavtalsreglerade meriteringsanställningar, och soldater och sjömän, vars anställningar regleras i både lag och kollektivavtal, samt notariernas författningsreglerade anställningar inom Sveriges Domstolar. Bland de tidsbegränsat anställda ingår bl.a. de som har en provanställning, de som fått möjlighet till tjänstledighet för att prova en annan statlig anställning och chefer för myndigheter som anställs av regeringen för en bestämd tid.

Andelen tidsbegränsade anställningar skiljer sig åt mellan olika myndigheter. Den högsta andelen tidsbegränsat anställda finns inom universiteten och högskolorna. Även andelen visstidsanställningar med timavlöning skiljer sig åt mellan myndigheterna.

3.1.1 Utbildningsbakgrund bland de statsanställda

Av de anställda inom den statliga sektorn hade 2021 nästan 80 procent eftergymnasial utbildning om två år eller längre. Både inom staten och på arbetsmarknaden i stort är andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning högre än motsvarande andel för män. För befolkningen som helhet i åldern 16–75 år uppgick andelen med eftergymnasial utbildning om två år eller längre till 39 procent 2021.

Bland de anställda i staten har kvinnor sedan 2013 en något högre genomsnittlig utbildningsnivå än män. Det beror på att fler kvinnor än män anställts i staten de senaste åren och på att nyanställda generellt sett har en hög utbildningsnivå.

Det finns stora skillnader mellan kvinnor och män när det gäller vilka utbildningsområden som är vanligast. Inom kategorin eftergymnasial utbildning är juridik och rättsvetenskap, följt av företagsekonomi, handel och administration, vanligast bland statsanställda kvinnor. Bland statsanställda män med eftergymnasial utbildning är polisutbildning följt av militär utbildning vanligast.

3.1.2 Åldersstrukturen

Åldersstrukturen i staten var 2021 i det närmaste oförändrad jämfört med 2016.

Åldersgruppen under 35 år utgjorde 24 procent av det totala antalet anställda. Andelen kvinnor och andelen män i åldersgruppen uppgick till 23 respektive 25 procent av det totala antalet kvinnor respektive män i staten.

Åldersgruppen 35–44 år utgjorde 26 procent av det totala antalet anställda. Andelen kvinnor och andelen män i åldersgruppen uppgick till 27 respektive 25 procent av det totala antalet kvinnor respektive män i staten.

Åldersgruppen 45–54 år utgjorde 27 procent av det totala antalet anställda. Andelen kvinnor och andelen män i åldersgruppen uppgick till 27 respektive 26 procent av det totala antalet kvinnor respektive män i staten.

Åldersgruppen 55–65 år utgjorde 22 procent av det totala antalet anställda. Andelen kvinnor och andelen män i åldersgruppen uppgick till 21 respektive 22 procent av det totala antalet kvinnor respektive män i staten.

Åldersgruppen över 65 år utgjorde 2 procent av det totala antalet anställda. Andelen kvinnor och andelen män i åldersgruppen uppgick till 1 respektive 2 procent av det totala antalet kvinnor respektive män i staten.

År 2021 var i likhet med 2020 medelåldern för statligt månadsavlönade 44 år för både kvinnor och män. Genomsnittsåldrarna för de olika kompetenskategorierna var oförändrade i förhållande till 2020, 49 år för ledningskompetens, 43 år för kärnkompetens och 46 år för stödkompetens.

Antalet anställda som hade månadslön och var 67 år eller äldre ökade mellan 2020 och 2021, från knappt 2 400 till knappt 2 700 personer. Fördelningen efter kompetenskategori redovisas i tabell 3.1.

Tabell 3.1 Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetenskategori

Antal

	2019	2020	2021
Ledningskompetens	59	106	119
Kärnkompetens	1 237	1 666	1 899
Stödkompetens	230	359	422
Oklassade	409	255	243
Summa	**1 935**	**2 386**	**2 683**
varav kvinnor	*682*	*876*	*1 002*
varav män	*1 253*	*1 510*	*1 681*

Källa: Arbetsgivarverket.

År 2021 ökade antalet anställda som var 67 år eller äldre inom samtliga kompetenskategorier jämfört med 2020. Av det totala antalet anställda som var 67 år eller äldre uppgick andelen kvinnor till drygt 37 procent.

Staten har en äldre personalstyrka än arbetsmarknaden i övrigt (se diagram 3.1). Att medelåldern är högre för de statsanställda kan till stor del förklaras av att utbildningsnivån i den statliga sektorn är högre än på arbetsmarknaden i övrigt, vilket innebär att andelen anställda som tillhör den yngsta åldersgruppen är förhållandevis låg.

Diagram 3.1 Åldersstrukturen i staten och på arbetsmarknaden totalt 2021, andel fast anställda av de sysselsatta i arbetskraften

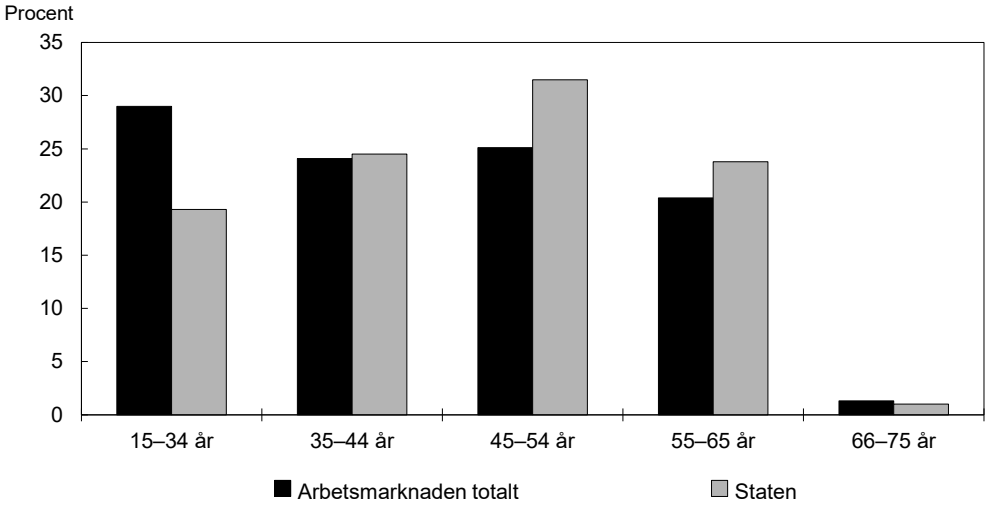

Anm.: Eftersom arbetskraftsundersökningarna (AKU) är en urvalsundersökning är samtliga skattningar behäftade med osäkerhet. Skattningen av utfallet i åldersgruppen 66–74 år uppgår till 1,2 procent utifrån en skattning för totalen, då antalet svarande inom staten är få och osäkerheten anses vara hög.

Källa: Statistiska centralbyrån.

3.1.3 Nybeviljade ålderspensioner

År 2021 nybeviljades 4 421 personer förmånsbestämda ålderspensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Det var 256 fler än 2020 (se diagram 3.2). Det är ett trendbrott då antalet ålderspensioner minskade successivt mellan 2015 och 2020.

Diagram 3.2 Anställda som beviljats ålderspension

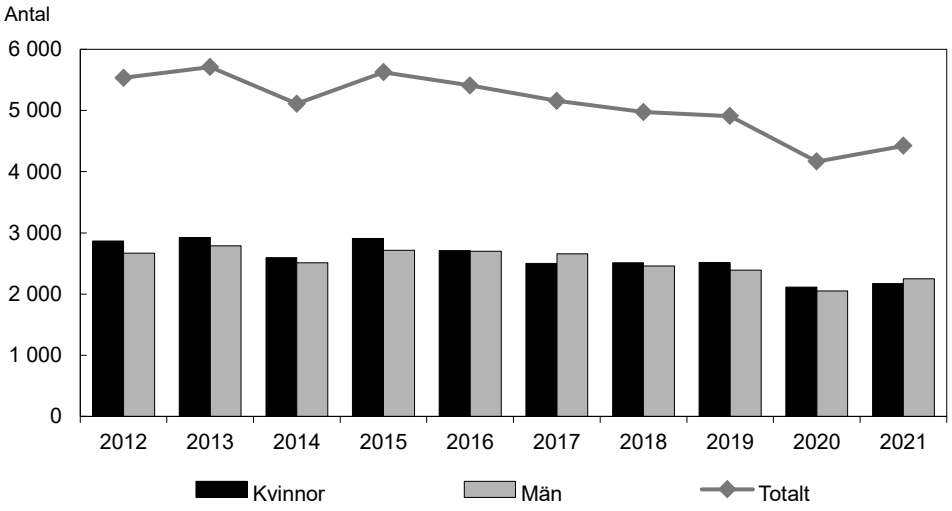

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Antalet nybeviljade ålderspensioner ökade 2021 jämfört med 2020 bland både kvinnor och män. Det var något fler män än kvinnor som tog ut ålderspensionen 2021. Förhållandet var det motsatta 2018–2020. Allt fler av de statsanställda tar ut pensionen från 66 år eller senare. Antalet uttag ökade 2021 bland männen med 44 procent och bland kvinnorna med 30 procent. Ökningen beror på att antalet uttag efter 67 år var ovanligt få 2020 till följd av den ändring som då trädde i kraft i lagen (1982:80) om anställningsskydd. Ändringen innebar att rätten att kvarstå i anställningen höjdes från 67 till 68 år. Antalet uttag av ålderspension efter den månad då personen fyllt 67 år (67-årsmånaden) mer än halverades under 2020 i jämförelse med 2019 på grund av att

många anställda valde att stanna kvar i anställningen och ta ut pensionen ett år senare i stället. Under 2021 ökade därför antalet med 81 procent till totalt ca 830 uttag. Antalet uttag efter 67-årsmånaden motsvarar dock fortfarande inte antalet före 2020.

För anställda med pensionsålder 65 år enligt det statliga tjänstepensionsavtalet är trenden att andelen som tar ut ålderspensionen den månad då de fyller 65 år (65-årsmånaden) minskar. Även andelen som tar ut ålderspension efter 65-årsmånaden har minskat något, medan andelen som tar ut den före 65-årsmånaden således ökat.

Kvinnor med anställningar som har 65 år som pensionsålder tar i högre utsträckning än män ut ålderspension före 65-årsmånaden, och i mindre utsträckning efter 65-årsmånaden. År 2021 var det 36 procent bland kvinnorna som påbörjade sitt uttag före 65-årsmånaden och 47 procent som påbörjade uttaget efter 65-årsmånaden. Bland männen var motsvarande andelar 30 respektive 53 procent.

Det är fortsatt relativt stora skillnader mellan de olika COFOG-grupperna när det gäller uttag av pension för personer som haft anställningar med 65 år som pensionsålder. Under 2021 valde 50 procent av de statsanställda i gruppen Samhällsskydd och rättskipning att påbörja uttaget före 65-årsmånaden, medan 38 procent påbörjade sitt uttag efter 65-årsmånaden. Bland statsanställda i gruppen Utbildning var mönstret det omvända, 20 procent påbörjade sitt uttag före 65-årsmånaden och 63 procent påbörjade uttaget efter denna ålder.

För statligt anställda kompenserar tjänstepensionen för det intjänandetak som finns i den allmänna pensionen för inkomster som överstiger 7,5 inkomstbasbelopp. Av de som 2021 påbörjade uttag av ålderspension, efter att ha haft en anställning med 65 år som pensionsålder, var det 51 procent av männen och 31 procent av kvinnorna som hade ett pensionsunderlag över 7,5 inkomstbasbelopp. Kvinnor med pensionsunderlag under 7,5 inkomstbasbelopp är den grupp som i högst utsträckning påbörjar uttag före 65-årsmånaden. Även män med pensionsunderlag över 7,5 inkomstbasbelopp väljer i högre utsträckning att påbörja sitt uttag efter 65-årsmånaden än de med pensionsunderlag under 7,5 inkomstbasbelopp.

3.1.4 Nybeviljade delpensioner

År 2021 nybeviljades 842 delpensioner enligt avtalet om delpension för arbetstagare hos staten. Det var 201 färre än 2020 (se diagram 3.3) och det lägsta antalet som beviljats under ett år sedan delpensionsavtalet infördes.

Diagram 3.3 Nybeviljade delpensioner 2012–2021

Antal

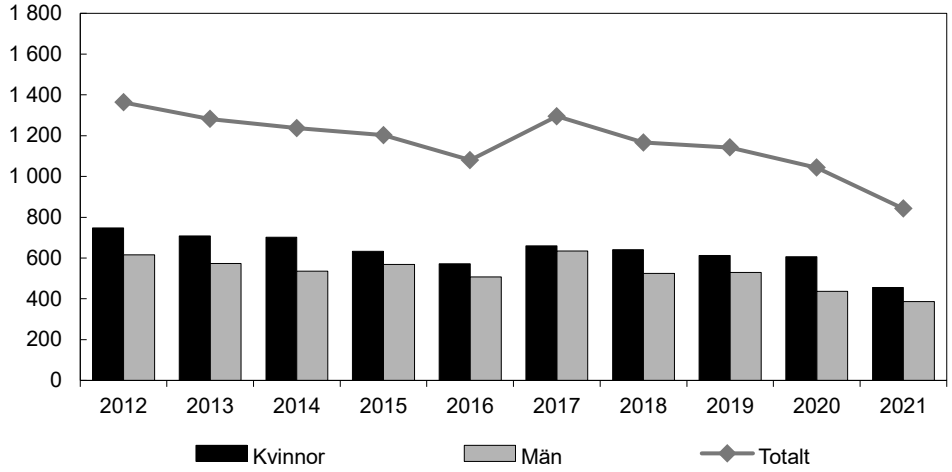

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

De senaste tio åren har fler kvinnor än män beviljats delpension. De flesta kvinnor och män beviljas delpension upp till 20 procent. Männen har sedan delpensionsavtalet infördes 2003 i högre utsträckning beviljats den högsta omfattningen av delpension, som är 50 procent. År 2019 och 2020 var dock fördelningen nästan densamma bland kvinnor och män. År 2021 var det återigen fler män än kvinnor som beviljades delpension på 50 procent.

Det är vanligare att anställda inom kompetenskategorin stödkompetens beviljas delpension än anställda inom de övriga kompetenskategorierna. Av de som beviljades delpension 2021 tillhörde knappt en fjärdedel kompetensgruppen stödkompetens, som endast utgör 25 procent av det totala antalet anställda i staten.

3.1.5 Könsfördelningen

Andelen kvinnor och män på ledande befattningar

Av diagram 3.4 framgår dels den totala fördelningen av kvinnor och män på ledande befattningar 2012–2021, dels fördelningen exklusive ledningskompetens inom Försvarsmakten.

Den totala andelen kvinnor på ledande befattningar ökade från 44,5 procent 2020 till 45,9 procent 2021. Vid en exkludering av de anställda vid Försvarsmakten uppgick andelen kvinnor till 50,0 procent 2021, vilket var en ökning med 0,1 procentenhet jämfört med 2020.

Diagram 3.4 Fördelningen av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer 2012–2021

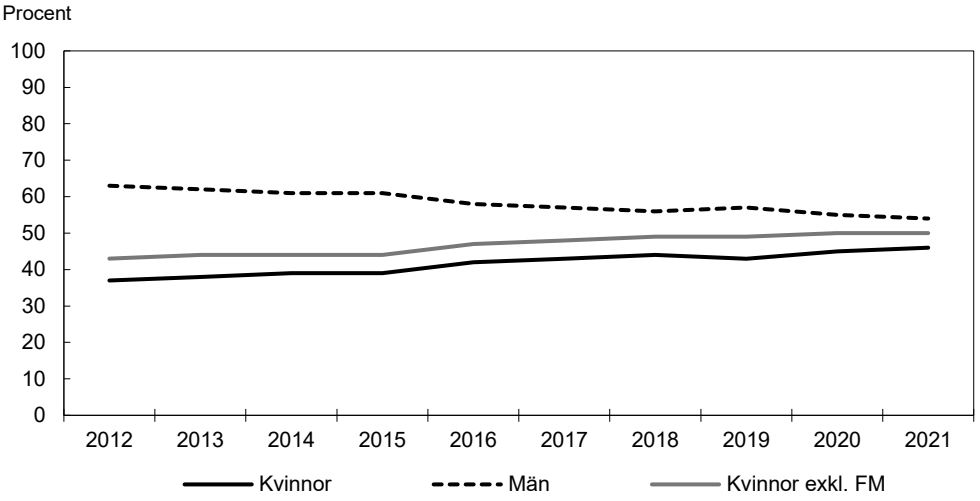

Anm. Diagrammet visar även fördelningen exkl. Försvarsmakten.
Källa: Arbetsgivarverket.

Av cheferna var drygt 9 000 kvinnor och ca 10 600 män.

Fördelning av kvinnor och män bland myndighetschefer som anställs av regeringen

År 2021 anställde regeringen totalt 19 myndighetschefer, varav 9 (47 procent) var kvinnor och 10 (53 procent) var män, se tabell 3.2.

Den 30 juni 2022 uppgick andelen kvinnor bland myndighetscheferna till 50 procent, vilket var marginellt högre än 2021. Förändringar i myndighetsstrukturen kan påverka det totala antalet myndighetschefer som regeringen anställer.

Tabell 3.2 Fördelningen den 30 juni 2022 av kvinnor och män bland myndighetschefer som anställs av regeringen

Antal

	Kvinnor	Män	Totalt
Generaldirektörer	53	55	108
Landshövdingar	14	7	21
Rektorer[1]	12	19	31
Överintendenter	6	3	9
Övriga titlar[2]	15	16	31
Myndighetschefer totalt[3]	**100**	**100**	**200**

[1] Regeringen anställer rektorer vid statliga universitet och högskolor efter förslag från lärosätets styrelse.

[2] Här ingår myndighetschefer med andra eller unika titlar såsom ombudsman, direktörer, ordförande samt rikspolischef, riksåklagare etc.

[3] Inklusive vikarierande myndighetschefer.

Av diagram 3.5 framgår fördelningen av kvinnor och män bland de myndighetschefer som anställts av regeringen 2006–2022.

Diagram 3.5 Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som anställts av regeringen 2006–2022

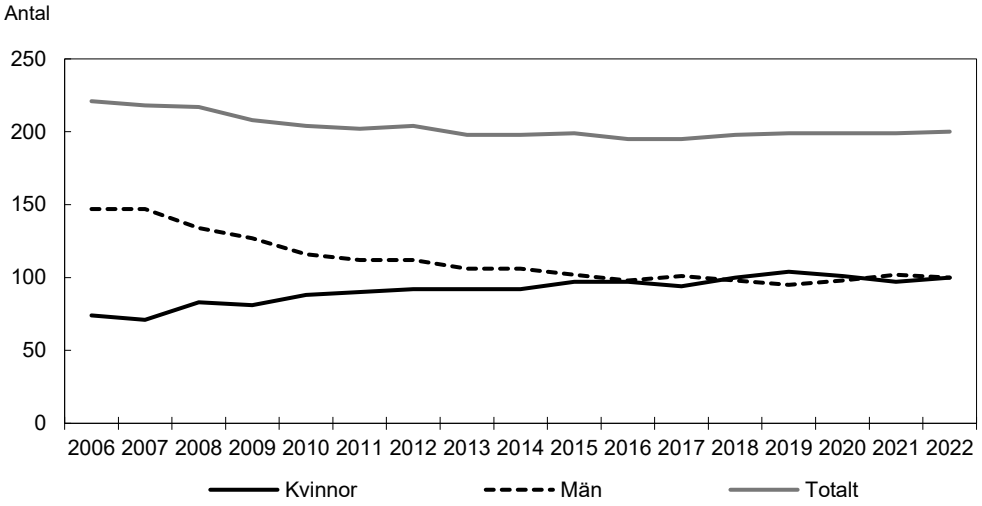

3.1.6 Anställda med utländsk bakgrund

Av diagram 3.6 framgår att andelen anställda med utländsk bakgrund i staten fortsätter att öka och att den 2021 uppgick till 22,1 procent, vilket var en ökning med 0,3 procentenheter jämfört med 2020. Andelen anställda med utländsk bakgrund ökade med 0,8 procentenheter bland anställda med ledningskompetens, med 0,5 procentenheter bland anställda med kärnkompetens och med 0,4 procentenheter bland anställda med stödkompetens.

Bland de nyanställda i staten hade 29,4 procent utländsk bakgrund 2021, vilket var en minskning med 0,9 procentenheter jämfört med 2020.

Statistiken omfattar inte anställda vid Polismyndigheten.

Diagram 3.6 Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2012–2021

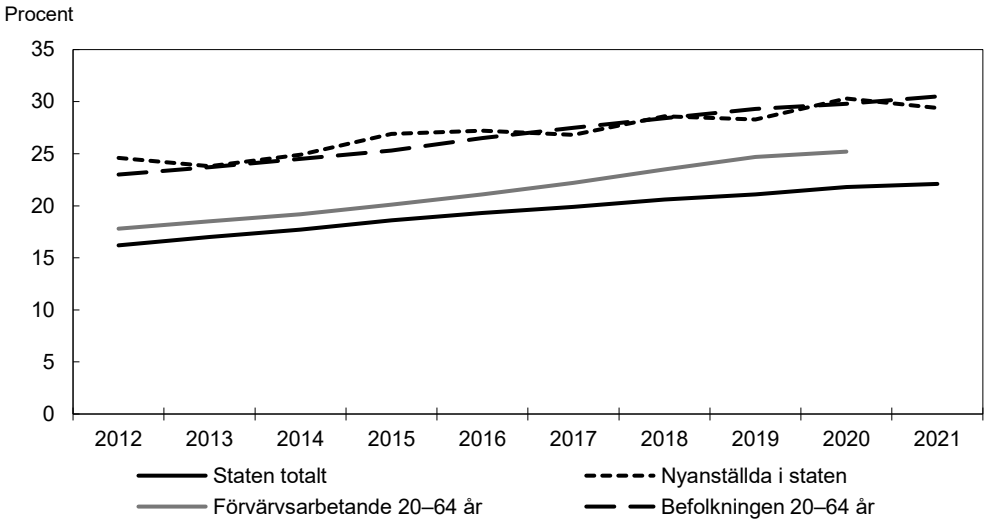

Anm.: Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket, exklusive Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår inte. Som nyanställda räknas individer som inte varit anställda i staten föregående år samt individer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år. I statistiken för förvärvsarbetande 20–64 år, ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik för 2021 avseende förvärvsarbetande 20–64 år är ännu inte tillgänglig.

Källor: Arbetsgivarverket och Statistiska centralbyrån.

Könsfördelningen

Andelen av de anställda kvinnorna i statsförvaltningen med utländsk bakgrund uppgick 2021 till 22 procent. Bland männen uppgick motsvarande andel till 22,2 procent. Det innebar en ökning med 0,4 procentenheter för kvinnor och med 0,3 procentenheter för män jämfört med 2020.

Var och inom vilka kompetenskategorier respektive områden finns de anställda med utländsk bakgrund i staten?

Tabell 3.3 Andelen kvinnor respektive män med utländsk bakgrund inom staten totalt och per kompetenskategori

	2012		2021		Jämfört med 2020	
	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.	Män
Staten totalt	16,4	16,0	22,0	22,2	+0,4	+0,3
Ledningskompetens	9,2	6,9	12,8	11,3	+0,7	+1,0
Kärnkompetens	18,4	19,7	25,1	25,9	+0,5	+0,5
Stödkompetens	14,0	10,9	17,6	15,7	-0,4	-0,5

Anm.: Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket, exkl. Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår inte.

Källa: Arbetsgivarverket.

Andelen anställda med utländsk bakgrund varierar mellan olika delar av statsförvaltningen, bl.a. beroende på verksamhetens karaktär och krav på svenskt medborgarskap som följer av viss lagstiftning, t.ex. lagen (1994:260) om offentlig anställning. I tabell 3.4 redovisas andelen anställda med utländsk bakgrund fördelad på COFOG-grupper.

Tabell 3.4 Andelen anställda med utländsk bakgrund fördelade på COFOG-grupper 2021 jämfört med 2020

	2021		2020	
	Kv.	Män	Kv.	Män
Allmän offentlig förvaltning	16,2	14,0	16,0	14,0
Försvar	11,0	8,6	11,5	9,2
Samhällsskydd och rättskipning	19,7	17,4	15,6	19,0
Näringslivsfrågor	12,8	13,0	12,9	12,6
Fritidsverksamhet, kultur och religion	15,2	16,7	15,3	16,3
Utbildning	31,2	37,7	30,3	36,7
Socialt skydd m.m.	29,3	26,0	23,6	28,4
Totalt	**22,0**	**22,2**	**21,6**	**21,9**

Anm.: Uppgifterna i tabellen baseras på alla anställda med månadsavlönad anställning hos Arbetsgivarverkets obligatoriska medlemmar, exkl. Polismyndigheten. Timavlönade m.fl. ingår inte.

Källa: Arbetsgivarverket.

Den högsta andelen anställda med utländsk bakgrund finns inom gruppen Utbildning (34,1 procent). Det är också denna grupp som har flest antal anställda. Universitetens och högskolornas verksamhet karakteriseras av internationellt samarbete inom både forskning och utbildning, och rekryteringar sker ofta internationellt. Det förklarar den relativt höga andelen anställda med utländsk bakgrund inom gruppen.

Gruppen Socialt skydd m.m. har den näst högsta andelen anställda med utländsk bakgrund (26 procent). Övriga fem grupper har andelar under genomsnittet på 22,1 procent.

Andelen anställda med utländsk bakgrund ökade inom alla COFOG-grupper mellan 2020 och 2021, förutom inom gruppen Försvar, där andelen minskade med 0,5 procentenheter. Inom den sistnämnda gruppen ökade dock antalet anställda med utländsk bakgrund relativt kraftigt mellan 2019 och 2020, från 6,7 till 9,7 procent.

Inom grupperna Försvar och Näringslivsfrågor m.m., där affärsverken finns, samt inom gruppen Samhällsskydd och rättskipning, finns befattningar som förutsätter svenskt medborgarskap. Detta krav kan antas sänka andelen anställda med utländsk bakgrund inom dessa grupper.

3.1.7 Personalrörligheten

Mellan september 2020 och september 2021 uppgick personalrörligheten i staten till 10 procent. Med personalrörlighet avses här nyanställningar och avgångar vid myndigheterna, oavsett om det skett inom staten eller i förhållande till andra arbetsmarknadssektorer.

Diagram 3.7 Personalrörlighet fördelad på kompetenskategorier, ålder och kön

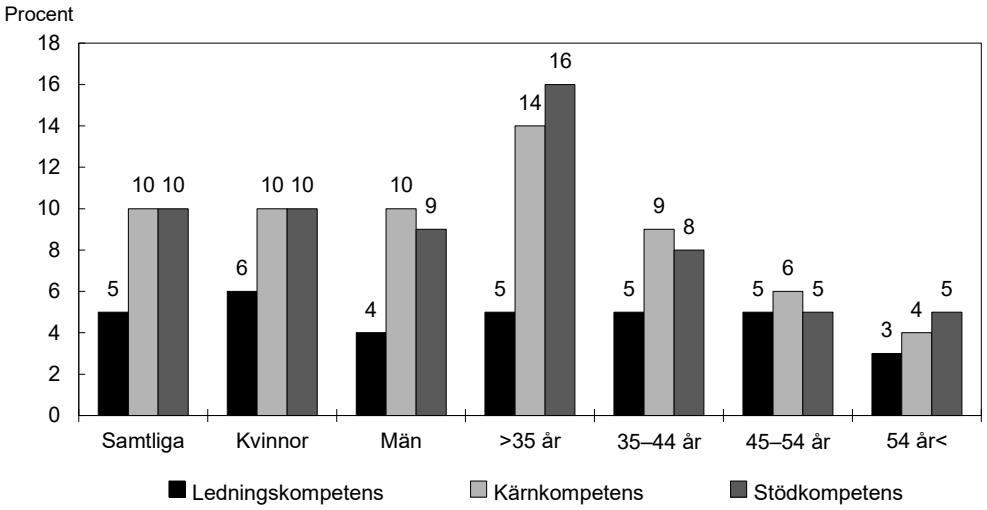

Källa: Arbetsgivarverket.

I likhet med tidigare år var rörligheten 2021 totalt sett högre bland anställda under 35 år, för att sedan avta med stigande ålder (se diagram 3.7). Personalrörligheten var också högre inom kompetenskategorierna kärn- och stödkompetens än inom kategorin ledningskompetens, framför allt i den yngsta åldersgruppen. Skillnaderna i personalrörligheten mellan kvinnor och män var små, med en något högre rörlighet bland kvinnor. Den högsta personalrörligheten, 14 procent, fanns i COFOG-gruppen Utbildning. Den lägsta, 8 procent, fanns i gruppen Samhällsskydd och rättskipning.

3.2 Uppsägningar i staten

År 2021 anmäldes 2 215 personer till Trygghetsstiftelsen, vilket var 113 färre än 2020. Av de anmälda var lika stor andel kvinnor som män under 2021, vilket kan jämföras med 51 procent kvinnor 2020 och 58 procent kvinnor 2019. Snittåldern på de som anmäldes till stiftelsen 2021 var oförändrad jämfört med 2020 (39 år). Under 2021 var det återigen universiteten och högskolorna som anmälde flest medarbetare till Trygghetsstiftelsen, 72 procent av de anmälda kom från denna sektor. År 2021 lämnade 2 931 personer den verksamhet som stiftelsen tillhandahåller. Det var 73 fler än 2020. Av de som lämnade verksamheten 2021 hade 82 procent fått ett nytt arbete, vilket kan jämföras med 88 procent 2020. Anledningen till det goda resultatet 2021 var att arbetsmarknaden återhämtade sig efter 2020, som präglades av pandemin och en

inbromsning av en stor del av arbetsmarknaden. Majoriteten av de anmälda fortsätter att arbeta inom statsförvaltningen (54 procent), även om andelen som lämnade verksamheten till den privata sektorn ökade från 26 procent 2020 till 37 procent 2021. En stor del (86 procent) av de som lämnade verksamheten var tidigare anställda av ett universitet eller en högskola.

3.3 Sjukfrånvaro i staten

3.3.1 Sjukfrånvaron vid statliga myndigheter

Arbetsgivarverket har gjort en sammanställning av sjukfrånvaron i staten utifrån myndigheternas årsredovisningar för 2021.

Enligt Arbetsgivarverkets sammanställning minskade sjukfrånvaron i staten med 0,3 procentenheter 2021 jämfört med föregående år (se diagram 3.8). Sjukfrånvaron uppgick till 3,6 procent av den ordinarie arbetstiden 2021.

Diagram 3.8 Sjukfrånvaro totalt uppdelat på kön 2012–2021

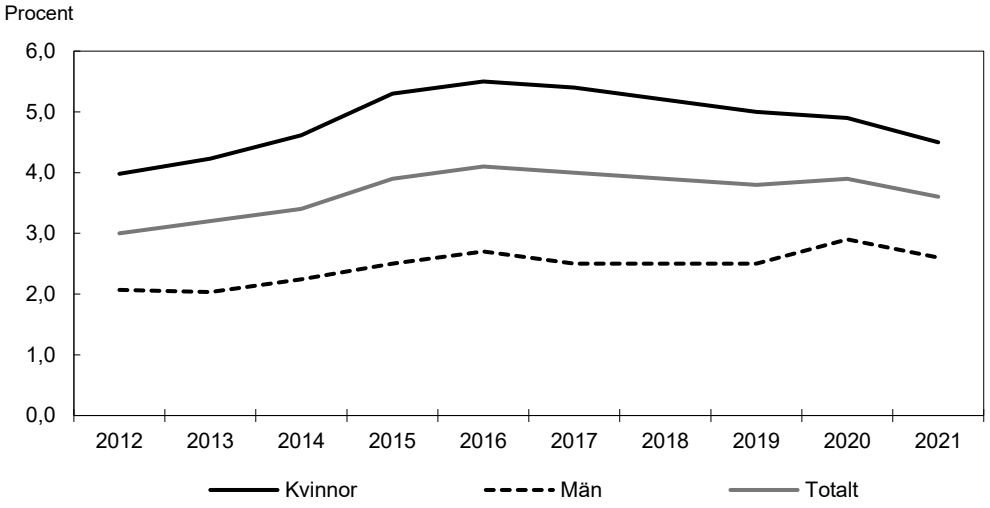

Källa: Arbetsgivarverket.

Sjukfrånvaron var under en längre tid ungefär dubbelt så hög för kvinnor som för män. Skillnaden har dock minskat årligen sedan 2017. Sjukfrånvaron uppgick 2021 till 4,5 procent för kvinnor och 2,6 procent för män.

Sjukfrånvaron minskade 2021 med 0,3 procentenheter i samtliga åldersgrupper. För anställda i åldersgruppen yngre än 30 år var sjukfrånvaron 2,8 procent av gruppens sammanlagda ordinarie arbetstid. I gruppen 30–49 år var sjukfrånvaron 3,5 procent och i gruppen 50 år och äldre var sjukfrånvaron 4,0 procent.

I tabell 3.5 redovisas sjukfrånvaron inom de olika COFOG-grupperna.

Tabell 3.5 Sjukfrånvaro inom olika COFOG-grupper

Procent

COFOG-grupp	2019		2020		2021	
	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.	Män
Allmän offentlig förvaltning	5,0	2,6	4,5	2,5	4,0	2,1
Försvar	3,8	1,7	4,4	2,5	3,6	2,1
Samhällsskydd och rättskipning	5,8	3,2	6,5	4,2	5,6	3,7
Näringsliv, miljö, bostad och samhällsutveckling	4,4	2,5	4,1	2,5	4,1	2,3
Fritidsverksamhet, kultur och religion	4,2	2,7	4,0	2,7	4,3	2,2
Utbildning	3,7	1,6	3,5	1,7	3,2	1,6
Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård	6,8	4,3	6,0	4,5	5,8	4,2
Totalt	5,0	2,5	4,9	2,9	4,5	2,6

Källa: Arbetsgivarverket.

Mellan 2020 och 2021 minskade sjukfrånvaron inom samtliga grupper, förutom inom gruppen Utbildning, där sjukfrånvaron var oförändrad.

Myndigheter inom gruppen Försvar uppvisade den lägsta totala sjukfrånvaron. I den gruppen uppgick andelen kvinnor till knappt 24 procent. Myndigheterna inom gruppen Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård uppvisade den högsta sjukfrånvaron. I den gruppen uppgick andelen kvinnor till knappt 67 procent.

I gruppen Utbildning var sjukfrånvaron lägst för såväl kvinnor (3,2 procent) som för män (1,6 procent), medan den grupp där sjukfrånvaron var högst bland både kvinnor (5,8 procent) och män (4,2 procent) var Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård.

Av de statliga myndigheterna hade 61 procent en lägre sjukfrånvaro 2021 än 2020, medan 17 procent låg på samma nivå och 21 procent hade en högre sjukfrånvaro.

Diagram 3.9 Förändring i sjukfrånvaron mellan 2020 och 2021 vid myndigheterna

Antal

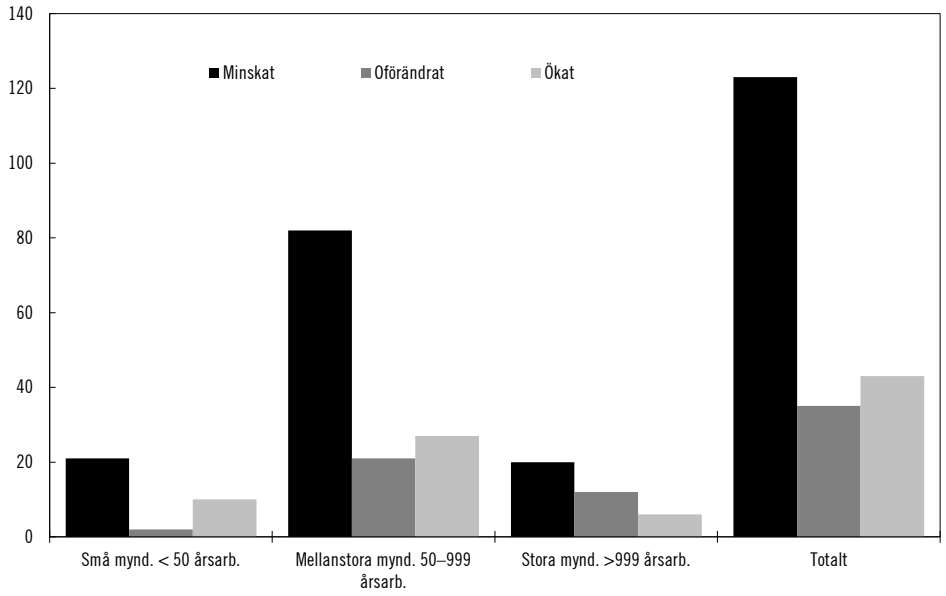

Anm.: Enligt förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska uppgift om sjukfrånvaro inte lämnas om antalet anställda är färre än tio.

Källa: Arbetsgivarverket.

Av diagram 3.9 framgår att bland myndigheter med färre än 50 årsarbetskrafter hade 10 av 33 en ökad sjukfrånvaro. Sjukfrånvaron ökade i 27 av 130 myndigheter med minst 50 men färre än 1 000 årsarbetskrafter. Bland myndigheter med 1 000 årsarbetskrafter eller fler hade 6 av 38 en ökad sjukfrånvaro.

3.3.2 Sjukfrånvaron i staten jämfört med andra sektorer

I SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) jämförs sjukfrånvaron i olika arbetsmarknadssektorer. Definitioner och mätmetoder skiljer sig mellan AKU och sjukfrånvarouppgifterna i myndigheternas årsredovisningar, som Arbetsgivarverket sammanställer. Av den anledningen är uppgifterna enligt AKU inte jämförbara med Arbetsgivarverkets redovisning.

I diagram 3.10 redovisas den genomsnittliga sjukfrånvaron i kommunal, privat och statlig sektor enligt AKU uppdelad på kvinnor och män.

Diagram 3.10 Sjukfrånvaro enligt Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar

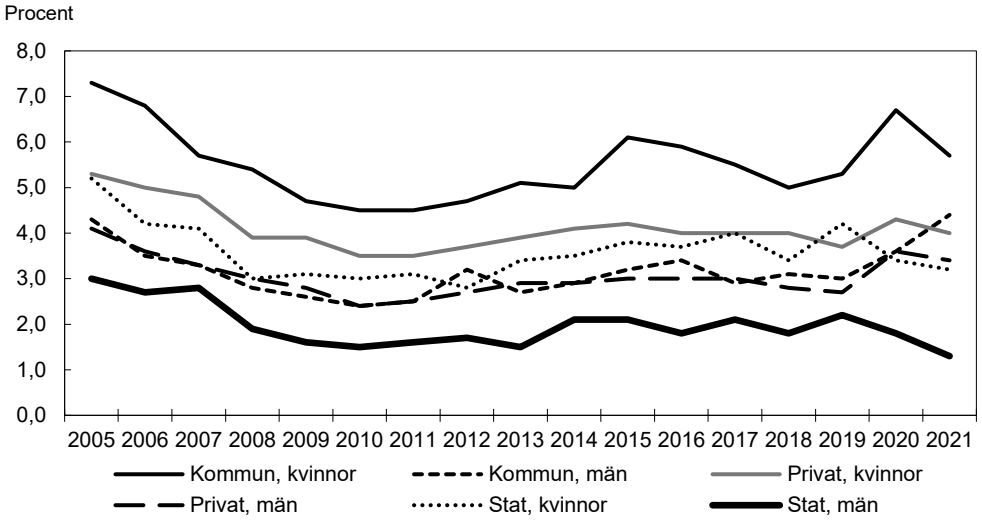

Anm.: AKU är en urvalsundersökning och det så kallade osäkerhetstalet påverkas av urvalens storlek. Staten är den minsta sektorn på arbetsmarknaden och har därmed störst osäkerhetstal, 0,5 procent.

Källa: Arbetsgivarverket utifrån underlag från Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar.

AKU visar att den genomsnittliga sjukfrånvaron under perioden 2005–2021 inom de olika arbetsmarknadssektorerna har varit högre för kvinnor än män. Trenderna i hur sjukfrånvaron har ökat och minskat mellan åren följer respektive sektor snarare än kön.

Staten är den sektor som har lägst sjukfrånvaro. Statligt anställda män är den grupp som haft lägst genomsnittlig sjukfrånvaro enligt AKU. Gruppen statligt anställda kvinnor har haft lägre genomsnittlig sjukfrånvaro än kvinnor anställda i kommunal och privat sektor samtliga år utom 2017, då sjukfrånvaron var densamma som i den privata sektorn, och 2019, då sjukfrånvaron var högre än i den privata sektorn. Liksom 2020 hade statligt anställda kvinnor 2021 den näst lägsta sjukfrånvaron som grupp. Tidigare har det antingen varit män anställda i kommunal eller statlig sektor som haft den näst lägsta genomsnittliga sjukfrånvaron.

Att statligt anställda i genomsnitt är mindre sjuka än andra beror på att staten har en större andel anställda med tjänstemannayrken än de andra arbetsmarknadssektorerna. Om enbart tjänstemannagrupper inom de olika sektorerna skulle jämföras med varandra skulle skillnaderna sannolikt bli mindre.

3.3.3 Sjukpensioner

Sjukpension är en förmån enligt det statliga tjänstepensionsavtalet som kan beviljas om Försäkringskassan har beslutat om sjukersättning eller aktivitetsersättning med omfattningen 25–100 procent. År 2021 nybeviljades 93 sjukpensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Det var 8 färre än 2020 och det näst lägsta antalet under de senaste tio åren (se diagram 3.11).

Diagram 3.11 Anställda som har nybeviljats sjukpension 2012–2021

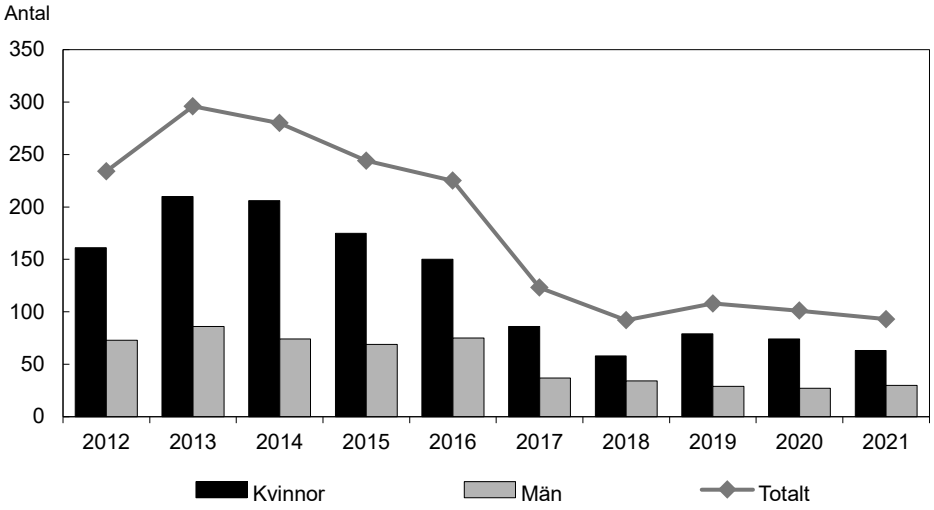

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Det finns en tydlig skillnad mellan könen beträffande antalet nybeviljade sjukpensioner. År 2021 beviljades 63 kvinnor sjukpension, vilket var 11 färre än 2020. Antalet män som beviljades sjukpension minskade med 3 till totalt 30 mellan 2020 och 2021. År 2021 beviljades 61 procent av de nya sjukpensionerna på heltid. Det var en ökning jämfört med 2020, då andelen uppgick till 57 procent. Av de män som 2021 beviljades sjukpension beviljades 66 procent sjukpension på heltid. Motsvarande andel för kvinnorna uppgick till 59 procent. Att männen beviljas sjukpension på heltid i större utsträckning än kvinnorna är ett mönster som noterats alla år sedan 2003, bortsett från 2016, då andelen var lika stor för kvinnor och för män.

Kvinnor har 2012–2021 haft en lägre medianålder vid beviljad sjukpension än män. År 2021 höjdes medianåldern för kvinnor med 2 år och 6 månader till 56 år och 3 månader. För män höjdes medianåldern med 5 månader till 58 år och 8 månader. Det innebär att skillnaden i medianåldern mellan kvinnor och män minskade jämfört med föregående år.

3.3.4 Anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet

Antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA) minskade marginellt 2021 jämfört med 2020 (se diagram 3.12).

Diagram 3.12 Anmälningar enligt PSA 2013–2021

Antal

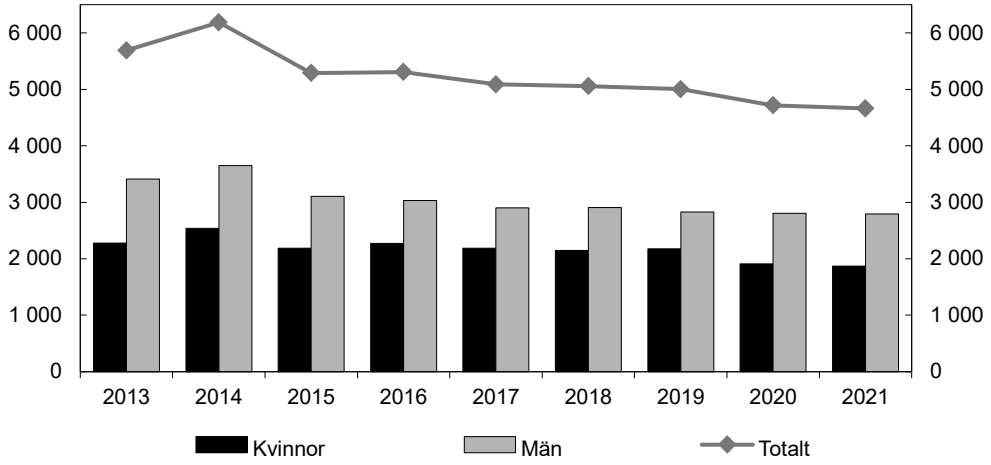

Källa: Arbetsgivarverket.

Majoriteten av anmälningarna enligt PSA avser män. Andelen anmälningar som avser män ökade 2021 till 60 procent, vilket var samma nivå som föregående år.

3.4 Lönenivåer och löneutveckling

3.4.1 Löneutvecklingen i staten

Arbetsgivarverket ingår som arbetsgivarpart avtal på statens vägnar med de fackliga parterna Offentliganställdas Förhandlingsråds förbundsområden inom det statliga förhandlingsområdet sammantagna (OFR/S,P,O), Sveriges Akademikers Centralorganisation Staten (Saco-S) samt Seko, service- och kommunikationsfacket (Seko).

Nuvarande ramavtal om löner m.m. för arbetstagare inom det statliga avtalsområdet (RALS) gäller tills vidare med Saco-S. Med OFR/S,P,O och med Seko är avtalen tidsbegränsade och gäller fram t.o.m. den 30 september 2023.

3.4.2 Utvecklingen av genomsnittliga löner

Löneutvecklingstakten inom det statliga området har förhållandevis väl följt utvecklingen på arbetsmarknaden i stort, enligt jämförande statistik från tiden efter ramanslagsreformen (se diagram 3.13).

Diagram 3.13 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2021

Index 1994=100

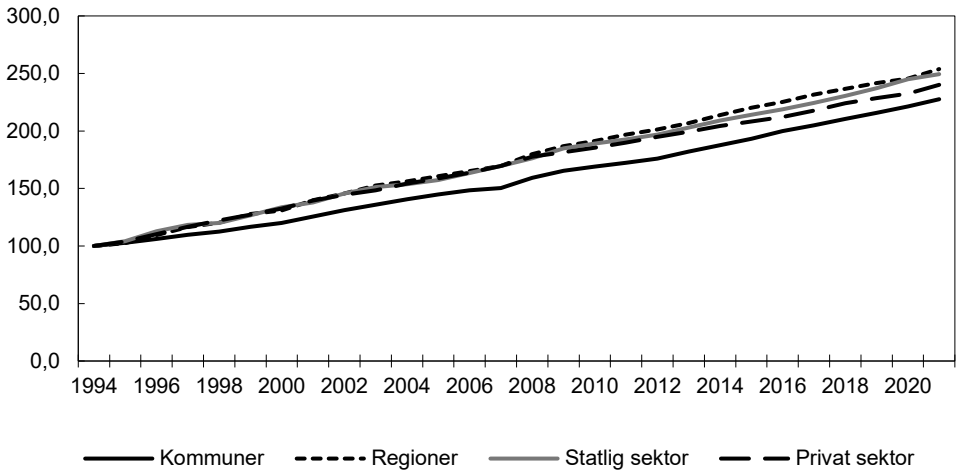

Anm.: Uppgifter avser nominella löner och är rensade med hänsyn till strukturella förändringar i utbildningsnivå, ålder och kön.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Mellan 1994 och 2021 uppgick löneutvecklingen inom regionerna till 153,8 procent, inom den statliga sektorn till 149,4 procent, inom den privata sektorn till 140,1 procent och inom den kommunala sektorn till 127,6 procent. För tjänstemän inom den privata sektorn uppgick löneutvecklingen till 148,4 procent och för arbetare till 123,0 procent.

3.4.3 Löneskillnaderna mellan kvinnor och män

Beräknat på månadslön eller faktisk lön hade män inom staten i september 2021 i genomsnitt 5,2 procent högre lön än kvinnor. Det innebar en minskning av den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män med 0,7 procentenheter jämfört med 2020.

Arbetsgivarverket har analyserat löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten 2021 (Arbetsgivarverket 2022). Analysen visar att den genomsnittliga löneskillnaden framför allt beror på fyra faktorer. Den faktor som har störst påverkan på den totala löneskillnaden är att kvinnor och män inom samma arbetsområde arbetar på olika nivåer i myndigheterna. Fler män än kvinnor arbetar på högre strategiska nivåer. Fler män än kvinnor är chefer (8,2 procent jämfört med 6,3 procent). Dock är genomsnittslönen för kvinnor som är chefer i staten är högre än för män som är chefer. Övriga faktorer som påverkar löneskillnaden är arbetstidsomfattning, arbetsområde och utbildningsinriktning. Nivån på utbildningen påverkar däremot inte. När hänsyn tas till dessa mätbara faktorer kvarstår en skillnad som inte kan förklaras av tillgänglig statistik, den s.k. oförklarade löneskillnaden. Denna skillnad uppgick till 1,2 procent i september 2021, vilket var 0,1 procentenhet högre än 2020 (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 5 för en beskrivning av kvinnors och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken).

I regressionsanalysen i den partsgemensamma lönestatistiken, som syftar till att analysera vilka faktorer som kan förklara löneskillnaderna mellan män och kvinnor, ingår alla myndigheter under regeringen, förutom Polismyndigheten. Arbetsgivarverkets frivilliga medlemmar och myndigheter som sorterar under riksdagen ingår inte i det statistiska materialet. Materialet omfattar samtliga anställda som har månadslön eller en faktisk lön med en arbetstidsomfattning över 39 procent. Myndighetschefer, vars löner beslutas av regeringen, har dock uteslutits.

Den genomsnittliga månadslönen för kvinnor uppgick enligt den partsgemensamma lönestatistiken 2021 till ca 39 000 kronor och för män till ca 40 900 kronor.

3.4.4 Genomsnittlig löneutveckling

De flesta av Arbetsgivarverkets medlemmar hade vid mättillfället i september 2021 genomfört den första lönerevisionen enligt RALS 2020–2023 och slutfört den årliga lönerevisionen för motsvarande period i Saco-S tillsvidareavtal. De flesta medlemmar hade en 12 månaders revisionsperiod, och den genomsnittliga revisionsperioden för hela staten blev 10,6 månader. För statsanställda, exklusive chefer, var den genomsnittliga löneutvecklingen i årstakt för identiska individer, dvs. individer som varit anställda vid samma myndighet vid båda mättillfällena, 2,8 procent för kvinnor och 2,9 procent för män.

Löneutvecklingen för identiska individer som var chefer var 3,8 procent för kvinnor och 3,6 för män.

Antalet enskilda överenskommelser där medarbetare ges möjlighet att få individanpassade villkorslösningar fortsatte att öka.

3.4.5 Ett partsgemensamt arbete

Parterna på det statliga avtalsområdet har på alla nivåer ett gemensamt ansvar för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män, som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. Parterna ska också främja alla medarbetares lika möjligheter att på sakliga grunder påverka sin löneutveckling. Parterna ska även beakta principerna om att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män avseende medarbetare som under viss tid inte befinner sig i arbete, t.ex. föräldralediga.

De centrala parterna på det statliga avtalsområdet har träffat en överenskommelse om att gemensamt fortsatt bedriva fyra utvecklingsområden inom Partsrådet. Ett av områdena rör centrala parters stöd till lokal lönebildning. Arbetet inom detta område ska fortgå fram t.o.m. den 31 december 2023.

3.4.6 Närmare om grupperingsnivå (svårighetsgrad)

För att bättre kunna analysera lönestatistiken i staten har parterna på det statliga avtalsområdet kommit överens om BESTA-systemet, som utgör en indelning av arbetsuppgifter i 64 arbetsområden och olika grupperingsnivåer. För medarbetare finns det sex grupperingsnivåer (1–6), som anger arbetsuppgifternas omfång och komplexitet. Nivån ska också återspegla det ansvar, den självständighet, de kunskaper och de erfarenheter som krävs för att utföra arbetsuppgifterna (ju högre nivå, desto större ansvar och krav på bl.a. självständighet).

Bland de statliga myndigheterna var det 2021 sammantaget ca 241 000 anställda som var klassificerade som medarbetare (anställda exklusive chefer), ca 17 000 som var klassificerade chefer och ca 15 000 som inte var klassificerade.

Tabell 3.6 BESTA-klassificering efter grupperingsnivå, medarbetare (anställda exklusive chefer), 2021

Antal och procent

Grupperingsnivå	Antal	Andel kvinnor	Andel män
Nivå 1	20 129	43	57
Nivå 2	39 916	57	43
Nivå 3	88 946	57	43
Nivå 4	65 344	54	46
Nivå 5	21 404	48	52
Nivå 6	5 194	32	68

Källa: Arbetsgivarverket.

Utgiftsområde 3

Skatt, tull och exekution

Utgiftsområde 3 – Skatt, tull och exekution

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 6
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 6
2.5 Resultatredovisning ... 6
2.5.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn ... 6
2.5.2 Bidra till ett välfungerande samhälle ... 11
2.5.3 Motverka brottslighet ... 14
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 16
2.6.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn ... 16
2.6.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag ... 17
2.6.3 Motverka brottslighet ... 17
2.7 Politikens inriktning ... 17
2.7.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn ... 17
2.7.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag ... 18
2.7.3 Motverka brottslighet ... 19
2.8 Budgetförslag ... 19
2.8.1 1:1 Skatteverket ... 19
2.8.2 1:2 Tullverket ... 22
2.8.3 1:3 Kronofogdemyndigheten ... 23

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Skatteverket	8 199 362
1:2	Tullverket	2 588 670
1:3	Kronofogdemyndigheten	2 135 259
Summa		**12 923 291**

2 Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution omfattar huvuduppgifterna att besluta och ta in skatter, tullar och avgifter. Nära knutet till och starkt integrerat med huvuduppgifterna finns verksamheter som folkbokföring, id-kort, gränsskydd och verkställighet av betalningsanspråk. Inom skatte-, tull- och exekutionsområdet ingår också att förebygga och motverka brott. Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten är förvaltningsmyndigheter inom respektive område.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Skatteverket	8 173	8 305	8 311	**8 199**	8 461	8 604
1:2 Tullverket	2 276	2 482	2 471	**2 589**	2 783	2 642
1:3 Kronofogdemyndigheten	2 085	2 145	2 132	**2 135**	2 128	2 178
Totalt för utgiftsområde 03 Skatt, tull och exekution	**12 534**	**12 932**	**12 914**	**12 923**	**13 372**	**13 424**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2025 för utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**12 830**	**12 830**	**12 830**
Pris- och löneomräkning[2]	161	446	695
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-67	96	-100
varav BP23[3]	*84*	*253*	*253*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**12 923**	**13 372**	**13 424**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Utgiftsområdets sammanlagda utgifter uppgick 2021 till ca 12,5 miljarder kronor. Prognosen för utfallet 2022 är ca 500 miljoner kronor högre, vilket är ca 100 miljoner

kronor högre än anvisade anslag. Föreslagen anslagsnivå för utgiftsområdet 2023 är ca 80 miljoner kronor lägre än vad som budgeterats för 2022. Minskningen beror på planenliga förändringar av anslagen enligt tidigare beslutade, föreslagna och aviserade reformer.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag samt motverka brottslighet (prop. 2017/18:1, bet. 2017/18:SkU1, rskr. 2017/18:78).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till stöd för resultatbedömningen är bl.a. respektive myndighets årsredovisning, utvärderingar, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser. Antalet resultatindikatorer och bedömningsgrunder har begränsats för att det ska bli tydligare vilka som är centrala för resultatbedömningen. Resultatindikatorer och bedömningsgrunder som beskriver resultatet för verksamhet som bidrar till att målet för utgiftsområdet uppnås är

- totalt inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp
- uppbördsförlustens storlek
- skattefelets storlek och utveckling
- folkbokföringsfelets storlek och utveckling
- fastställda fordringar och skuldsanering
- myndigheternas rankning och resultat i kvalitets- och anseendemätningar
- samhällsnytta av beslag av narkotika och dopningsmedel, alkohol- och tobaksbeslag, och
- utmätt belopp i arbetet med att förebygga och motverka brott.

Den sista indikatorn är ny och har lagts till för att följa resultatet av Kronofogdemyndighetens arbete för att förebygga och motverka brott.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp ökade

Tabell 2.3 Totalt inbetalade skatter, tullar, avgifter och indrivna belopp

Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket, brutto	1 936,2	1 992,7	2 089,2	2 116,4	2 073,2	2 264,4
Inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket, netto[1]	1 172,9	1 188,7	1 261,4	1 256,3	1 190,0	1 382,5
Inbetalda tullar, skatter och avgifter till Tullverket[2]	6,8	7,0	7,8	7,7	7,1	8,2
Indrivet belopp av Kronofogdemyndigheten	10,6	11,6	11,9	12,6	11,8	12,6
Totalt inbetalda skatter, tullar, avgifter och indrivet belopp, brutto	1 953,6	2 011,3	2 108,9	2 136,7	2 092,1	2 285,2

[1] I nettot avgår utbetalning av kommunalskattemedel och kompensation för mervärdesskatt till kommuner och regioner.

[2] Inbetald uppbörd som Tullverket redovisar mot inkomsttitel.

Källa: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

Under 2021 ökade inbetalda skatter och avgifter till Skatteverket med 9,2 procent jämfört med 2020, vilket motsvarar 191 miljarder kronor. Fördelningen av inbetalda skatter framgår av diagram 2.1. Efter utbetalningar av kommunalskattemedel m.m. var nettouppbörden 16,2 procent högre än 2020. Förändringen i inbetalda skatter berodde främst på förändringar av skatteregler, löner, priser och konjunkturläge. Samtliga skatteslag ökade och vid årsskiftet uppgick de tillfälliga anstånden med skatteinbetalningar till 30,5 miljarder kronor jämfört med 29,7 miljarder kronor vid förra årsskiftet.

Diagram 2.1 Inbetalda skatter fördelat på skatteslag

Procent

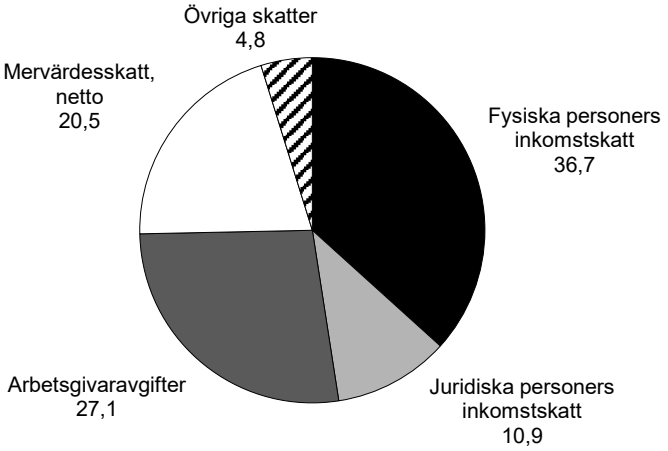

Källa: Skatteverket.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen skyndsamt ska göra en konsekvensanalys av Skatteverkets tolkning att konsultlösningar i vården är mervärdesskattepliktiga och vid behov återkomma med ett förslag som neutraliserar konsekvenserna för vårdgivare och patienter snarast möjligt (bet. 2018/19:SkU25, rskr. 2018/19:299). Regeringen beslutade i februari 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att undersöka förutsättningarna för förändrad lagstiftning i fråga om mervärdesskatt vid inhyrd vårdpersonal och inhyrd personal för social omsorg (dir. 2020:20). Uppdraget redovisades den 1 juni 2021 i betänkandet Mervärdesskatt vid inhyrd personal för vård och omsorg (SOU 2021:40). Utredningens slutsats var bland annat att det saknas förutsättningar att utvidga det nationella mervärdesskatteundantaget för sjukvård på så sätt att det även skulle omfatta inhyrd vårdpersonal. Under perioden 2020–2022 avsatte regeringen 210 miljoner kronor årligen till regionerna för att de ska kunna ersätta de berörda aktörerna. Statsbidraget skulle möjliggöra för regionerna att underlätta för de privata vårdgivarna att anpassa sig till det nya rättsläget, t.ex. genom att omförhandla ingångna avtal. Regeringen bedömer att de vidtagna åtgärderna neutraliserar konsekvenserna för vårdgivare och patienter och anser inte att det finns behov av att vidta några ytterligare åtgärder. Tillkännagivandet är därmed tillgodosett och slutbehandlat.

Det totala importvärdet har ökat med ca 36 procent jämfört med föregående år, vilket till stor del beror på att e-handeln har ökat kraftigt till följd av pandemin, men även på grund av Storbritanniens utträde ur EU. Den inbetalda uppbörden för 2021 har också ökat kraftigt, med ca 16 procent, jämfört med 2020. Energivaror i form av olika oljeprodukter är fortsatt den största importvarugruppen och utgjorde ca 15 procent av det totala importvärdet. Därefter kommer lax från Norge vilket förklaras av att Sverige är första EU-land för en stor del av importen av lax från Norge till EU. De vanligast förekommande importvarorna är dock tullfria vilket innebär att förändringar i

importen får stor påverkan på importvärdet men marginell påverkan på debiterade tullmedel.

Det totala exportvärdet för 2021 var nästan 793 miljarder kronor vilket även det är en ökning jämfört med 2020. Då det inte tas ut någon tull på varor vid export påverkas inte uppbörden. Personbilar utgjorde den värdemässigt största exportvarugruppen följt av farmaceutiska produkter och därefter energivaror i form av oljeprodukter. Storbritannien står för totalt 12 procent av det totala exportvärdet.

Indrivet belopp har ökat med ca 30 procent de senaste tio åren. Under 2021 ökade indrivet belopp med 743 miljoner kronor jämfört med föregående år. Av det indrivna beloppet hänfördes 5,7 miljarder kronor till statliga fordringsägare och 6,9 miljarder kronor till enskilda. Det indrivna beloppet till staten minskade med 22 miljoner kronor och beloppet till enskilda borgenärer ökade med 765 miljoner kronor jämfört med 2020. Löneutmätning är den åtgärd som ger störst betalning till borgenärer i enskilda mål. Det kom in något färre ärenden jämfört med föregående år. Två av tre skuldsatta var män.

Det totala antalet gäldenärer med skulder registrerade i Kronofogdemyndighetens indrivningsdatabas har legat på strax under 500 000 de senaste tio åren. Under samma period har befolkningen ökat och 2021 motsvarade antalet personer i registret strax över 3,6 procent av befolkningen. Det är i nivå med 2020 vilket är en historiskt låg nivå. Den totala skuld som Kronofogdemyndigheten har att driva in har dock ökat och under 2021 ökade den med ca 20,2 miljarder kronor.

Tabell 2.4 Den totala skuldens utveckling

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020	2021
Total skuld[1]	105,0	106,3	106,6	124,4	144,6
Varav kvinnor	19,4	19,9	20,1	21,7	23,0
Varav män	59,3	61,6	62,5	65,6	71,5
Varav 18 – 30 år	4,3	5,0	4,9	5,7	6,2
Varav skulder till stat, kommun och regioner	40,4	39,1	36,1	41,3	50,7
Varav skulder till enskilda	64,6	67,2	70,5	83,1	93,9
Privatpersoners skulder totalt	78,7	81,5	82,7	87,3	94,4

[1] Inkluderar skulder som juridiska personer har hos Kronofogdemyndigheten. I de fall det finns ett solidariskt betalningsansvar har hela skulden tagits upp för samtliga solidariskt betalningsansvariga.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Uppbördsförlusterna ökade på grund av enstaka ärenden

Uppbördsförlusten är den andel av fastställda skatter respektive tullar och avgifter som inte har betalats till Skatteverket respektive Tullverket. För Skatteverket var uppbördsförlusterna 16,1 miljarder kronor 2021 vilket var 60,1 procent högre än 2020. Orsaken till ökningen var densamma som året innan, i ett par större skatteutredningar kopplade till omfattande mervärdesskattebedrägerier restfördes ca 5 miljarder kronor under 2021. Sammantaget har utredningar av ett begränsat antal företag medfört restföringar om totalt 10 miljarder kronor de senaste två åren. Utan dessa beslut hade uppbördsförlusterna som andel av totala skatter och avgifter varit i nivå med 2019 (0,27 procentenheter). Tullverkets uppbördsförluster minskade under 2021. Resultatet påverkas av två tullräkningar som omfattar totalt 5 miljoner kronor utställda på ett och samma företag. Skulder avseende skatter, avgifter och liknande offentligrättsliga fordringar preskriberas efter fem år vilket innebär att den del av skulden som då inte är betald inte längre kan drivas in.

Tabell 2.5 Uppbördsförluster och preskriberat belopp

Procent och miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Andel fastställda skatter och avgifter som inte har betalats till Skatteverket	0,24	0,29	0,23	0,24	0,48	0,71
Andel fastställda skatter och avgifter som inte har betalats till Tullverket	0,23	0,21	0,18	0,30	0,44	0,20
Totalt preskriberat belopp till stat, kommuner och regioner	7,9	7,2	7,6	7,8[1]	5,1[1]	5,4

[1] Beloppet har justerats ner jämfört med vad som tidigare rapporterats eftersom vissa transaktioner räknats två gånger.

Källa: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

Pandemins effekter på ekonomin gjorde det svårt att bedöma skattefelets utveckling mellan 2020 och 2021

Skattefelet är skillnaden mellan de fastställda beloppen och de teoretiskt riktiga. Skattefelet presenteras per skatteslag, se tabell 2.6. Bedömningar av skattefelet är förknippade med stora osäkerheter och resultatet måste användas med stor försiktighet. Metodutveckling för att öka bedömningarnas fullständighet sker kontinuerligt och därför kan bedömningen av skattefelets storlek inte jämföras med den bedömning som redovisades i tidigare budgetpropositioner. Skillnader ska alltså inte tolkas som att skattefelet har förändrats. Skattefelsbedömningar för olika skatteslag kan inte heller jämföras med varandra eftersom uppskattningarna i olika utsträckning omfattar skattefel som inte är kontrollerbart eller är kontrollerbart med olika metoder.

Tabell 2.6 Skattefelets storlek

Miljarder kronor och procent

	Belopp	Andel av teoretisk skatt
Skatteslag och period		
Bolagsskatt, 2014–2018	3,2	3,6
Arbetsgivaravgift och egenavgift, 2014–2018	7,7	1,6
Skatt på inkomster av tjänst och näringsverksamhet, 2014–2018	12,0	1,5
Inkomstskatt för kapital, 2016–2018	8,0	8,6
Mervärdesskatt 2017–2019	12,4	2,7
Punktskatt alkohol, tobak och trängselskatt, 2019 och 2020	1,6	5,3

Källa: Skatteverket.

Sammantaget uppgick det totala beloppet i de delar för vilka skattefelet har kunnat beräknas till ca 45 miljarder kronor. Det bedömda skattefelet för bolagsskatten var ungefär två gånger högre för stora företag jämfört med små och medelstora företag, 2,2 miljarder kronor respektive 1,0 miljarder kronor. Skattefelet för arbetsgivaravgifter var däremot större för små och medelstora företag än för stora företag, men beträffande stora företag är osäkerheten stor. När det gäller skattefelet som resultat av felaktiga avdrag vid inkomst av tjänst stod män för 1,9 miljarder kronor och kvinnor för 1 miljard kronor. Av det kontrollerbara skattefelet för skatteslaget avsåg 80 procent felaktiga avdrag för resor till och från arbetet. Även när det gäller det kontrollerbara skattefelet för inkomst av kapital stod män för större del än kvinnor, 2,1 miljarder kronor respektive 1,5 miljarder kronor. Skattefelet för privatpersoners kapitalinkomster på finansiella tillgångar i utlandet bedömdes vara 4,4 miljarder kronor.

Skatteverket har bedömt skattefelets utveckling sammantaget genom indikatorer som speglar utvecklingen av skattefelet och faktorer som påverkar det. Attityd-undersökningen bland privatpersoner som Skatteverket genomfört 2021 visade att kännedomen om personer som arbetat svart eller anlitat svart arbetskraft fortsatte att

minska. Män uppgav i större omfattning än kvinnor att de hade kännedom om dessa företeelser. Likaså visade undersökningen riktad till företag att upplevelsen av illojal konkurrens och kännedom om andra företagare som skattefuskar fortsatte att minska. Användningen av digitala tjänster fortsatte att öka 2021 vilket kan ses som en indikator på att förutsättningarna att göra rätt har förbättrats. Ett exempel var att digitala deklarationer från företag ökade till följd av möjligheten med filöverföring direkt från t.ex. en bokföringsbyrå. Indikatorer för felutrymme och resultatet från enkätfrågor om upplevd risk för upptäckt visade på en fördelaktig utveckling främst för företag. Indikatorerna om motivation och social tillit var oförändrade. Skatteverkets indikatorer gav därmed en bild av att skattefelet har minskat, men på grund av den påverkan som spridningen av sjukdomen covid-19 haft på ekonomin drog Skatteverket ingen slutsats för utvecklingen av skattefelet mellan 2020 och 2021.

Skatteverkets arbete med vägledning, ärendehantering, kontroll, strukturutveckling och attitydpåverkan resulterade i att skatt och avgifter fastställdes och betalades. Det bidrog till att skattefelet och uppbördsförlusterna begränsades. Digitala lösningar har underlättat för privatpersoner, företag och Skatteverket. Trots ökade volymer av inkomstdeklarationer, redovisningar av mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter under 2021 ökade inte den manuella hanteringen. Uppgiftslämnande av arbetsgivardeklaration på individnivå fortsatte att fungera bättre, men utvecklingsarbete kvarstår för att effektivt kunna ta tillvara kontrollmöjligheterna som regelverket ger. Med anledning av tillkommande arbetsuppgifter med anledning av pandemin (se avsnitt 2.5.2) gjordes omprioriteringar i kontrollverksamheten. Det innebar att kontrollerna riktade mot de högsta riskerna när det gäller privatpersoner, de breda integrerade kontrollerna av små och medelstora företag samt kontroll av transaktioner och resultatfördelning hos stora multinationella koncerner inte har kunnat genomföras i tillräcklig omfattning. Även antalet revisioner, kassaregister- och personalliggarbesök minskade.

Även Tullverket ska bedöma skattefelets storlek, dvs. i vilken utsträckning varor som ska deklareras faktiskt deklareras, att deklarerade uppgifter är riktiga och att villkor som ställs vid olika förfaranden är uppfyllda. Inte heller Tullverket kan dock göra någon beräkning eller bedömning av det totala skattefelet eftersom det inte finns någon statistisk metod för att fastställa mörkertalet för import som inte har deklarerats. Tullverket kan därför inte med säkerhet kvantitativt beräkna skattefelets storlek och i vilken grad felet förändrats. Detta är inte unikt för Sverige utan gäller även tulladministrationer i övriga EU-länder. Tullverket tog 2016 i samarbete med Statistiska centralbyrån fram ett alternativt förfarande för att beräkna skattefelets storlek. Under 2021 genomfördes en uppdatering av siffrorna i modellen utifrån 2019 års importstatistik som visar en uppskattning av mörkertalet till 1,93 procent. Omräknat i pengar uppgår mörkertalet i det deklarerade flödet under året till 137 miljoner kronor, vilket är en ökning jämfört med 2020 då samma beräkningsmetod visar ett belopp om 120 miljoner kronor.

Antalet tulldeklarationer ökade med 57 procent under 2021, vilket beror både på en fortsatt generell ökning av handeln och en ökning av handeln med länder utanför EU, där Storbritanniens utträde ur EU särskilt bidragit till en ökning av antalet exportdeklarationer. Även de manuella kontrollerna och varuundersökningarna såg en ökning för 2021 jämfört med föregående år. Tullverket har även infört fast kameraövervakning vid vissa gränsövergångar vilket har ökat möjligheterna att identifiera kontrollobjekt samtidigt som det har en preventiv och brottsförebyggande effekt.

2.5.2 Bidra till ett välfungerande samhälle

Fler män än kvinnor felaktigt folkbokförda

Att uppgifterna i folkbokföringen speglar befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden är en förutsättning för att samhällsfunktioner ska ha ett korrekt underlag för beslut och åtgärder. Folkbokföringsfelet är förekomsten av fel i förhållande till lagstiftningens krav. Skatteverket har redovisat en uppskattning av folkbokföringsfelets storlek från 2014 till 2019, se tabell 2.7.

Tabell 2.7 Folkbokföringsfelet[1] 2014–2019

Antal individer och procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Folkbokföringsfelet						
Totalt antal individer	189 300	188 200	192 000	195 500	198 100	214 300
varav kvinnor	*81 000*	*77 300*	*80 200*	*81 100*	*80 600*	*86 200*
varav män	*108 300*	*104 800*	*111 800*	*114 400*	*117 500*	*128 100*
Andel av befolkningen	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9	2,1
varav kvinnor	*1,7*	*1,6*	*1,6*	*1,6*	*1,6*	*1,7*
varav män	*2,2*	*2,1*	*2,2*	*2,3*	*2,3*	*2,5*

[1] I uppskattningen av folkbokföringsfelet ingår inte personer som vistas i landet utan laglig rätt och personer med samordningsnummer som vistas i landet tillfälligt. Se Skatteverkets årsredovisning för 2021 för mer information om metoden som använts för att uppskatta folkbokföringsfelet.

Källa: Skatteverket.

Antalet individer som ingår i folkbokföringsfelet har ökat över tid och även som andel av befolkningen ökade folkbokföringsfelet 2019. Av de som var felaktigt folkbokförda var ca 40 procent kvinnor och det har långsamt minskat över tid. Mäns överrepresentation bland individer med felaktig folkbokföring har därmed ökat och den ökade skillnaden mellan könen över tid var densamma för alla typer av fel. Felaktig adress låg till grund för mer än hälften av folkbokföringsfelet och andelen män i denna kategori var 59 procent. Det största felet bland dem med felaktig adress var att många personer var folkbokförda på en boarea som inte ansågs tillräcklig för antalet. I Skatteverkets attitydundersökning 2021 instämde varannan privatperson i påståendet att det är troligt att Skatteverket skulle upptäcka om någon i min omgivning fuskade med folkbokföringen, vilket var fler än 2020. Det var dock fortsatt betydligt mindre andel än de privatpersoner och företag som svarade på motsvarande fråga om skattefusk.

För att minska folkbokföringsfelet har Skatteverket bl.a. genomfört allt fler bosättningskontroller under de senaste två åren. Antalet bosättningskontroller var 10 procent högre än 2020. Av avslutade ärenden om bosättningskontroll avsåg 62 procent män vilket är en oförändrad nivå jämfört med de senaste två åren. Bosättningskontrollerna har lett till ändring i 82 procent av ärendena, och även om det var en minskning jämfört med 2020 (87 procent) är det fortsatt en indikation på att kontrollerna genomförs på områden där risken för fel var hög. Skatteverket anmälde totalt 840 folkbokföringsbrott under året, vilket var fler än 2020 (360). Däremot försämrades resultaten i ärendehanteringen med längre handläggningstider för ärenden om tilldelning av personnummer och flytt inom Sverige. En förklaring till de längre handläggningstiderna var att antalet ärenden som krävde komplettering ökade eftersom stödet för digital inlämning varit begränsat på grund av smittskyddsåtgärder vid servicekontoren. Därtill påverkades handläggningstiderna negativt av att handläggningen av ärenden som skedde på distans inte kunde utföras på samma sätt som på kontoret. I slutet av 2021 infördes inskanning av blanketter vilket ledde till en mer effektiv och enhetlig ärendehantering. Därtill tillfördes resurser för handläggning av de äldsta ärendena med resultatet att färre personer vid årsskiftet väntade på beslut om personnummer jämfört med i slutet av 2020.

Skatteverket har fram till juni 2022, tillsammans med åtta kommuner, genomfört pilotprojekt för att motverka felaktig folkbokföring (Fi2022/01781). Inom ramen för uppdraget genomfördes 920 utredningar av misstänkt felaktig folkbokföring och närmare 700 fel rättades. Ungefär hälften av felen berörde personer som lämnat Sverige men fortfarande var folkbokförda här.

Digital delgivning men fortsatt långa handläggningstider för betalningsföreläggande

En ansökan om att någon ska fullgöra en förpliktelse, t.ex. betala en skuld, kan fastställas efter ansökan om betalningsföreläggande eller handräckning hos Kronofogdemyndigheten. Under 2021 inkom ca 1,2 miljoner ansökningar vilket är i nivå med den senaste tioårsperioden med undantag för åren 2018–2020 då över 1,3 miljoner ansökningar inkom. Av ansökningarna riktades 88 procent mot fysiska personer och 41 procent återkallades efter att sökanden fått betalt eller en uppgörelse nåtts. Av ansökningarna som riktades mot fysiska personer avsåg 24 procent belopp om 500 kronor eller lägre. Utslagen, som är de beslut som fastställer en fordran och som borgenären kan använda för att ansöka om verkställighet, minskade med 4 procent till 620 000 utslag under 2021. Möjlighet att ta emot handlingar och bekräfta delgivning digitalt infördes 2021 och 45 procent av delgivningarna kvitterades digitalt under året. Handläggningstiden har minskat något men är fortfarande lång.

Tabell 2.8 Betalningsföreläggande och handräckning

Personer och dagar

	2017	2018	2019	2020	2021
Ansökningar mot fysiska personer					
Totalt	398 989	426 722	416 534	422 733	390 042
varav kvinnor	*175 619*	*186 962*	*182 517*	*182 854*	*168 732*
varav män	*223 370*	*239 760*	*234 017*	*239 879*	*221 310*
Tid från ansökan till utslag	66	67	74	123	106

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Handräckning kan avse vanlig eller särskild handräckning. Det kom in 31 000 ansökningar om vanlig handräckning vilket var i nivå med 2020. Av dessa avsåg 94 procent avhysning. Särskild handräckning kan exempelvis avse att få tillgång till ett utrymme eller att upphöra göra något olovligt. Dessa handräckningar minskade med 6 procent till 1 129 ansökningar.

Tabell 2.9 Ansökningar och beslut om skuldsanering

Antal ansökningar, personer och procent

	2017	2018	2019	2020	2021
Antal ansökningar om skuldsanering					
Totalt	19 509	18 237	21 603	30 555	30 399
varav kvinnor	*8 836*	*8 266*	*9 856*	*13 875*	*13 635*
varav män	*10 637*	*9 971*	*11 747*	*16 680*	*16 764*
Andel beslut om skuldsanering[1]	64	58	52	43	36
varav kvinnor	*68*	*63*	*57*	*47*	*40*
varav män	*46*	*54*	*48*	*40*	*34*

[1] Andel beslut om skuldsanering under året inkluderar ansökningar som inkommit tidigare år.

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Antalet ansökningar om skuldsanering var i nivå med 2020. De flesta ansökningarna kom från personer i åldersgruppen 35–44 år. Andelen som beviljas skuldsanering

minskar vilket förklaras av att många unga inte uppfyller kraven för skuldsanering. Ett självskattningstest har lanserats i syfte att stödja sökandena i bedömningen av om de kan komma i fråga för skuldsanering. Andelen män som beviljats skuldsanering är för första gången högre än andelen kvinnor. De personer som beviljades skuldsanering 2021 hade sammanlagda skulder på 9,9 miljarder kronor. Genom besluten sanerades 8,4 miljarder kronor bort vilket var i nivå med 2020. De 1,5 miljarder kronor som återstår ska betalas av under skuldsaneringsperioden. Sedan skuldsaneringens betalningsförmedling infördes (2016) har brister i betalningsförmedlingen identifierats som innebär en förhöjd risk för felaktig redovisning och försenade utbetalningar till borgenärerna. Under 2021 har förbättringsarbetet fortsatt med bland annat förbättrad rapportering till borgenärerna när betalplanen inte har följts. Personer som berörs av pågående skuldsaneringar har ökat med 1 600 till 52 600 personer under 2021. Antalet pågående omprövningar av skuldsaneringar ökade med 541 ärenden till 2 213 ärenden.

Kronofogdemyndigheten har i sitt arbete med tillsyn över konkursförvaltarna handlagt 7 089 konkursärenden, 784 ärenden färre än 2020. Av de 1 004 konkurser som avsåg fysiska personer gällde 21 procent kvinnor och 79 procent män. Cirka var fjärde person som försattes i konkurs var över 65 år. En utökad kontroll i lönegaranti-ärenden har förhindrat felaktiga utbetalningar på 1,1 miljoner kronor och gett förutsättningar för att återkräva felaktigt gjorda utbetalningar på ca 28 miljoner kronor. Genom nya arbetssätt har fler personer identifierats som kan komma i fråga för näringsförbud. Av de 12 ansökningar som har gjorts har 6 resulterat i slutliga näringsförbud och 4 i tillfälliga förbud. Samtliga som berördes av beslut om näringsförbud var män. I syfte att säkerställa att oberoende konkursförvaltare förordnas i konkursärenden har ett utökat arbete bedrivits för att säkerställa att konkursförvaltare som föreslås av konkursgäldenärer inte har några kopplingar till varandra.

Fortsatt stabilt förtroende för myndigheterna

Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten får höga resultat i förtroendeundersökningar. I Kantar Sifos anseendemätning 2021 – som är ett index från 0 till 100 – fick myndigheterna ett gott resultat. Ett anseendeindex på 50 eller över är ett högt anseende för myndigheter och medelvärdet var 35 för de 45 myndigheter som ingick i mätningen.

Tabell 2.10 Förtroendet för myndigheterna

Indexvärde

	2017	2018	2019	2020	2021
Skatteverket	50	49	50	52	50
Tullverket	i.u	40	35	39	40
Kronofogdemyndigheten	38	42	42	42	47

Källa: Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten.

Skatteverket fortsatte att hantera stödåtgärder med anledning av sjukdomen covid-19

De uppgifter Skatteverket fick 2020, att hantera tillfälliga anstånd med betalning av skatter och avgifter och omställningsstöd, pågick och utökades under 2021 med nya perioder samtidigt som uppgiften att ansvara för evenemangsstöd tillkom. Skatteverket har därutöver fortsatt lånat ut personal till Tillväxtverket för att arbeta med stödet vid korttidsarbete, vilket är en uppgift som flyttades till Skatteverket i april 2022. Arbetet med stödåtgärderna innebar att skyndsamt och ofta med kort varsel utveckla arbetsprocesser, it-stöd, informationsåtgärder och att bistå Regeringskansliet i lagstiftningsarbetet. Resurser har ställts om från Skatteverkets ordinarie verksamhet till helt nya arbetsuppgifter, såsom hantering av utbetalning av stöd. Under 2021 tog

Skatteverket emot ca 56 000 ansökningar och beviljade nästan 10,3 miljarder kronor i omställningsstöd (inkl. omställningsstöd till särskilt drabbade företag). Skatteverkets särskilda kontroller har omfattat de stödåtgärder som Skatteverket direkt ansvarar för. Även sådana företag som fått stöd som administreras och betalas ut av andra myndigheter har granskats ur ett beskattningsperspektiv. I de extra ändringsbudgetar som riksdagen beslutade om i enlighet med regeringens prop. 2020/21:77, prop. 2020/21:83, prop. 2020/21:121 och prop. 2020/21:166 ökades Skatteverkets förvaltningsanslag med 410 miljoner kronor för de nya uppgifterna. Skatteverket har beräknat kostnaderna för hanteringen av stödåtgärderna till ca 305 miljoner kronor.

2.5.3 Motverka brottslighet

Myndigheterna inom utgiftsområdet har arbetat för att förebygga och motverka brottslighet.

Fortsatt ökad samhällsnytta

Tullverket beräknar samhällsnyttan av beslagtagen narkotika och dopningsmedel respektive beslagtagen och omhändertagen alkohol och tobak. Beslagen av narkotika och dopningsmedel beräknas till ett samhällsekonomiskt värde motsvarande kostnaden för missbruk. Samhällsnyttan varierar över enskilda år bl.a. beroende på vilka preparat som beslagtas. Ju farligare ett preparat är desto högre samhällsnytto-värde ges ett beslag av just det preparatet. Samhällsnyttan gällande alkohol- och tobaksbeslag motsvaras av skattebortfallet.

Tabell 2.11 Samhällsnytta av beslag

Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Beslag av narkotika och dopingmedel	1 057	1 456	3 001	2 655	2 487	3 368	3 528
Alkohol- och tobaksbeslag	154	119	164	84	123	110	89
Total samhällsnytta	1 211	1 575	3 165	2 739	2 610	3 478	3 617

Källa: Tullverket.

Samhällsnyttan beräknad utifrån beslag av narkotika och dopningsmedel ökade även under 2021 och är det högsta beräknade värdet på tio år. Huvuddelen av samhälls-nyttan (ca 93 procent) kan hänföras till beslagen av cannabis, amfetamin och kokain. Mängden beslag av amfetamin och kokain ökade med 50 procent (332 kg) respektive 21 procent (261 kg) jämfört med 2020, medan mängden beslagtagen cannabis minskade med 15 procent (3 299 kg). Den kraftiga ökningen av beslagtaget amfetamin kan förklaras av några få men mycket stora beslag. Ökningen av beslagtaget kokain – både kvantitativt och antal beslag – kan bl.a. kopplas till att den skandinaviska marknaden utmärker sig som särskilt vinstgivande. Även beslagen av övrig narkotika och narkotiska läkemedel visar såväl minskningar som ökningar jämfört med föregående år. Heroinbeslagen minskade med 95 procent från 22 kg 2020 till 1 kg 2021 och kat minskade med 56 procent från drygt 3,4 ton 2020 till drygt 1,5 ton 2021. Den kraftiga minskningen avseende heroin tros delvis förklaras av pandemin, men samtidigt har inte marknaden minskat, och beslagsmängden speglar inte utvecklingen för marknaden. Beslagen av tramadol, som är ett narkotiskt läkemedel, ökade med nästan det dubbla (nära 726 000 tabletter) jämfört med 2020 (drygt 382 000 tabletter). Ökningen kan hänföras till framför allt två stora beslag, ett på 100 000 tabletter och ett på nästan 250 000 tabletter.

Mängden beslagtagen alkohol och tobak var betydligt lägre under 2021 jämfört med 2020 förutom de varor som sorteras under benämningen Övrig tobak där bl.a. snus, röktobak, vattenpiptobak, vätska till e-cigaretter och andra nikotinhaltiga produkter

ingår. Den enskilt största ökningen stod vätska till e-cigaretter för, där ökningen av den beslagtagna mängden uppgick till 320 procent (från 3 liter 2020 till 13 liter 2021). Minskningen av beslagtagen alkohol tros bero på det minskade resandet under pandemin. Ökningen gällande beslag av övrig tobak har sin förklaring i att flera mycket stora beslag av både röktobak och vattenpipstobak gjordes under året.

Antalet beslag av skjutvapen var betydligt lägre 2021 (85) än 2020 (142). Även beslagen av start- och gasvapen och vapendelar var färre 2021 (30 respektive 165) jämfört med 2020 (50 respektive 247). En delförklaring till minskningen kan vara att Tjeckien – varifrån många start- och gasvapen härstammar – under 2021 införde en lagändring som innebar en omklassificering av sådana vapen så att de inte kan beställas på distans från i övriga EU-länder.

Tullverkets arbete mot organiserad brottlighet har bidragit till att 22 kriminella nätverk slagits ut, vilket är en minskning jämfört med 2020. Skälet är främst att myndigheten har haft flera komplexa ärenden som inneburit tidskrävande utredningar, exempelvis med krypterade applikationer som Encrochat, och som ännu inte avgjorts i domstol. Antalet lagförda för grov brottslighet för 2021 var 207 personer, vilket är en minskning med nio personer jämfört med 2020. Flera misstänkta som ännu inte har kunnat lagföras har dock identifierats i flera utredningar.

Utmätningar minskade brottsvinsterna

Genom jourverksamhet säkerställer och utmäter Kronofogdemyndigheten tillgångar som påträffas utanför ordinarie arbetstid hos gäldenärer som misstänks för eller har samröre med organiserad brottslighet.

Tabell 2.12 Utmätt belopp i arbetet med att förebygga och motverka brott

Miljoner kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Utmätt belopp i jourverksamheten	4,9	5,0	6,7	4,7	6,5	7,4	7,3
Utmätt belopp i samverkansinsatser[1]	43,0	51,0	53,0	48,0	44,0	60,0[2]	60, 5[2]
Totalt utmätt belopp	47,9	56,0	59,7	52,7	50,5	67,4	67,8

[1] Utmätt belopp i samverkansinsatser initierade inom ramen för den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet (Ju2015/09350/PO).

[2] Utmätt belopp i samverkansinsatser enligt not 1 samt belopp som utmätts i insatser som Kronofogdemyndigheten själv initierat. Dessa belopp har myndigheten följt upp fr.o.m. 2020 då myndigheten fick tillfälliga medel för att förebygga och motverka brott (prop. 2019/20:1, utg.omr. 3 avsnitt 5.4.1).

Källa: Polismyndigheten och Kronofogdemyndigheten.

På grund av en tillfällig anslagsökning under 2020–2022 har Kronofogdemyndigheten kunnat delta i fler samverkansinsatser vilket medfört att det utmätta beloppet har ökat. Tullverket och Kronofogdemyndigheten har tillsammans med flera andra myndigheter vidtagit insatser bl.a. på flygplatser och i hamnar och där utmätt egendom tillhörande skuldsatta med kopplingar till organiserad brottslighet. Kronofogdemyndigheten har också stärkt och utvecklat det interna arbetet med att förebygga och motverka brott. Från att till största delen ha arbetat för att förebygga och motverka brott i det verkställande arbetet bidrar vid utgången av 2021 hela den operativa verksamheten i det arbetet. Inom den summariska processen har systematiken för att tidigt upptäcka bedrägeriförsök utvecklats och resulterat i att 963 ogrundade ansökningar till ett värde av drygt 26 miljoner kronor stoppats. Under 2020 stoppades 340 ansökningar till ett värde av 160 miljoner kronor. Myndigheten avslog 140 ansökningar om skuldsanering med misstänkt koppling till organiserad brottslighet till ett värde av 500 miljoner kronor som därmed inte har sanerats bort. Kronofogdemyndigheten har under 2021 ägnat särskild uppmärksamhet åt att förhindra missbruk av den statliga lönegarantin. Åtgärderna har resulterat i att felaktiga utbetalningar om 1,1 miljoner kronor har

förhindrats jämfört med 4,2 miljoner kronor 2020. Under 2021 har Kronofogdemyndigheten bedömt att 28 miljoner kronor varit möjliga att återkräva jämfört med 16,1 miljoner kronor 2020.

Skatteverket fortsatte att förstärka brottsutredningsverksamheten 2021 och 1 535 brottsutredningar avslutades, vilket är ca 170 fler än föregående år. Av inkomna ärenden ökade andelen ärenden som kategoriseras som mindre tidskrävande eftersom folkbokföringsbrott i huvudsak hör till denna kategori. Genomsnittlig utredningstid för mängdärenden ökade med ca 50 dagar jämfört med 2020 och utredningstiden var över dubbelt så lång som 2019. Förklaringen är att mängdärendena blivit mer komplexa och svåra att utreda. Skatteverket påbörjade ett utvecklingsarbete för att öka kvaliteten i upprättade brottsanmälningar från folkbokföringsverksamheten. Ett gemensamt metodstöd som Skatteverket tar fram tillsammans med Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten förväntas också leda till kortare utredningstider.

Skatteverkets närvaro i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet ökade och har främst skett på regional och lokal nivå. Det sammanlagda beloppet avseende beslut om höjd skatt respektive betalningssäkring var i nivå med resultatet 2020. Folkbokföringsverksamheten hade fortsatt allt större betydelse i det gemensamma arbetet och i Polismyndighetens årliga redovisning av verksamhet som har bedrivits i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet anges att fler kontroller av bosättning resulterade i beslut om ändrad folkbokföring. Det regeringsuppdrag som Skatteverket ledde för att komma åt felaktig folkbokföring kopplad till organiserad brottslighet resulterade i att ca 500 strategiska adresser identifierades och över 1 500 utredningar slutfördes (Fi2021/03228). Dessa utredningar innebar att ca 200 individer avregistrerades som utflyttade, 150 misstänkta fall av utnyttjade identiteter identifierades och ett 40-tal anmälningar om folkbokföringsbrott gjordes.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att måluppfyllelsen är god och att myndigheternas insatser i hög grad bidrar till att uppfylla målet för utgiftsområdet. Riksrevisionen har granskat myndigheternas årsredovisningar och bedömt att dessa i allt väsentligt är rättvisande.

2.6.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Myndigheternas verksamhet och resultat följer samhällsutvecklingen och konjunkturläget vilket t.ex. kan noteras i att skatteintäkterna och det belopp som Kronofogdemyndigheten har drivit in har ökat. Uppbördsförlusterna ökade jämfört med tidigare år vilket berodde på ett fåtal större ärenden.

Regeringen bedömer att ett sammantaget skattefel om ca 45 miljarder kronor för de skatteslag som Skatteverket har kunnat bedöma får anses vara begränsat. I ljuset av att det årligen betalas in ca 2 000 miljarder kronor i skatter och avgifter tyder skattefelets storlek på att allmänhetens och företagens vilja att betala skatt är god och att Skatteverkets arbete med att säkerställa eftersträvade skatte- och avgiftsintäkter är effektivt. Regeringen bedömer att de informations- och kunskapsinsatser samt kontroller som har genomförts har bidragit till att begränsa skattefelet. Regeringen ser positivt på Tullverkets pågående arbete för att bättre kunna bedöma skattefelet och kommer att följa det fortsatta arbetet.

2.6.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag

Utgiftsområdets myndigheter bidrar i flera fall med information som ligger till grund för andra myndigheters beslut om bidrag och utbetalningar. Resultatet för folkbokföringsverksamheten var fortfarande nte tillfredsställande. Regelförändringar har genomförts för att skapa ordning och reda i folkbokföringen, och regeringen följer utvecklingen avseende bl.a. kvalitet och handläggningstider. Det kräver ett intensifierat och långsiktigt arbete för att förbättra folkbokföringen och dess bidrag till måluppfyllelsen. De långa handläggningstiderna för betalningsföreläggande har inneburit att borgenärer inte fått sina fordringar fastställda lika snabbt som tidigare år. Regeringen följer Kronofogdemyndighetens arbete för att förbättra måluppfyllelsen.

Allmänhetens och företagens förtroende för myndigheterna inom utgiftsområdet har historiskt sett varit högt. Regeringens bedömning utifrån myndigheternas rankning i kvalitets- och anseendemätningar är att förtroendet är fortsatt högt och att samtliga myndigheter bedriver ett positivt och långsiktigt arbete för att stärka allmänhetens och företagens förtroende.

2.6.3 Motverka brottslighet

Regeringen bedömer att myndigheternas arbete med att motverka brottslighet har gett tillfredsställande resultat. Resultatet av Tullverkets brottsbekämpande arbete, både i form av samhällsnytta och i antalet beslag, har bidragit till att motverka brottslighet. Arbetet med att upptäcka och förhindra brottslighet i ärenden som handläggs hos Kronofogdemyndigheten har visat positivt resultat. Även Skatteverkets arbete med att upptäcka, förhindra och utreda brott har utvecklats fördelaktigt. Allt fler folkbokföringsbrott har utretts och regeringen bedömer att det tillsammans med utförda bosättningskontroller och utredningar av andra uppgifter som registrerats i folkbokföringen har förebyggt och motverkat brottslighet.

Regeringen ser positivt på hur utgiftsområdets myndigheter har bidragit till arbetet inom den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. Genom att respektive myndighets verktyg kan utnyttjas i samverkan har större effekt uppnåtts än om vardera myndigheten hade agerat på egen hand. Det har medfört goda resultat.

2.7 Politikens inriktning

Allmänhetens och företagens förtroende för Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten påverkar myndigheternas möjligheter att bidra till målen för utgiftsområdet. Myndigheternas insatser för att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn, underlätta för allmänhet och företag att göra rätt för sig och motverka brottslighet är därför fortsatt viktiga. Skatteverkets, Tullverkets och Kronofogdemyndighetens verksamheter bidrar till mål inom flera politikområden och det är därför betydelsefullt att samverkan med berörda myndigheter fortsatt vidareutvecklas och förbättras.

2.7.1 Säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn

Allmänhet och företag ska ha ett högt förtroende för det svenska skattesystemet. Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten ska fortsatt prioritera insatser för att säkerställa enhetlighet och rättssäkerhet i sina respektive verksamheter. De regelverk och rutiner som myndigheterna själva disponerar över ska vara så enkla som möjligt. Myndigheterna ska fortsatt utveckla arbetssätt och samverkan för att säkerställa att rätt skatter, tullar, avgifter och andra åtaganden fullgörs i rätt tid.

Skattefusk och skatteundandragande skadar en fri och rättvis konkurrens och undandrar samhället stora inkomster vilket drar undan resurser från vår gemensamma välfärd. Att motverka skattefusk och skatteundandragande är en fortsatt politisk prioritering.

2.7.2 Bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag

Myndigheterna ska bidra till ett väl fungerande samhälle där det är enkelt att göra rätt, där var och en gör rätt för sig och inte blir överskuldsatt.

Felaktigheter i folkbokföringen skapar problem för hela samhället. Uppgifterna från folkbokföringen ligger till grund för bl.a. andra myndigheters beslut och åtgärder. För att få bättre kontroll över vilka som befinner sig i Sverige olovligt, och för att bekämpa välfärdsbrottsligheten och den organiserade kriminaliteten är det viktigt att staten stärker kontrollen över folkbokföringen. Fusk med folkbokföringsuppgifter är ofta ett led i den organiserade brottsligheten. Felaktiga folkbokföringsuppgifter används av kriminella för att bl.a. tillskansa sig välfärdsförmåner och bidrag. En stärkt folkbokföring ger staten bättre förutsättningar att bekämpa brott, hindra framväxten av utanförskap och viktig kunskap i arbetet med att motverka problem som exempelvis trångboddhet. Regeringen avsätter därför medel för att förbättra folkbokföringen genom folkräkning. Skatteverkets riktade kontroller i områden där risken för felaktig folkbokföring bedöms vara stor är en viktig del av satsningen. Skatteverket ska i ett första skede öka såväl antalet kontrollbesök som de förebyggande och kunskapshöjande insatserna i sådana områden. Arbetet ska genomföras i samverkan med t.ex. andra statliga myndigheter, kommuner, fastighetsägare samt företrädare för lokalsamhället. Regeringen avser också att ge Skatteverket i uppdrag att ta fram förslag på vilka ytterligare åtgärder som är möjliga och lämpliga att genomföra.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att genomföra en folkräkning (bet. 2021/22:SkU17 punkt 16, rskr. 2021/22:255). Utskottet anför att regeringen ska fatta beslut om och genomföra en nationell folkräkning och säkerställa genomförandet genom uppdrag till berörda myndigheter (bet. 2021/22:SkU17 s. 55-57). Eftersom det i denna proposition föreslås ökat anslag till Skatteverket för förbättrad folkbokföring genom folkräkning anser regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Kronofogdemyndighetens kompetens är viktig för att tidigt identifiera företeelser och fenomen som kan leda till överskuldsättning. Kronofogdemyndigheten ska utifrån denna kunskap vidta förebyggande åtgärder samt stödja parterna att själva lösa sina mellanhavanden på frivillig väg. En snabb och korrekt handläggning av ärenden hos Kronofogdemyndigheten är av vikt för att skulder ska betalas och bl.a. kreditgivare ska få tillgång till aktuell information.

Digitala lösningar bidrar till ökad rättssäkerhet, kvalitet och effektivitet. De digitala tjänsterna för allmänhet och företag bör därför anpassas till olika behov och förutsättningar så att allmänhet och företag i första hand kan lämna uppgifter digitalt.

Sedan den 1 oktober 2022 är Skatteverket sektorsansvarig myndighet för beredskapssektorn Försörjning av grunddata. Det innebär bland annat att Skatteverket ska driva på arbetet inom beredskapssektorn och verka för samordning. Myndigheten behöver därför stärka krisberedskapsarbetet och utveckla formerna för samverkan.

2.7.3 Motverka brottslighet

Brottsligheten, särskilt den organiserade brottsligheten, hotar sammanhållningen och tryggheten i vårt samhälle. Brotten ska förebyggas och motverkas med oförminskad kraft med alla till buds stående verktyg. Svartarbete, smuggling, skatteundandragande och penningtvätt är exempel på allvarlig brottslighet som ska stoppas. I det arbetet har Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten viktiga verktyg till sitt förfogande. Myndigheterna behöver kontinuerligt uppmärksamma risker och identifiera effektiva motåtgärder eftersom brottslingar hittar nya och fler tillvägagångssätt för att agera och finansiera sin verksamhet. Samverkan med andra är central för att motverka brottslighet eftersom frågorna är komplexa och berör flera myndigheter.

Tullverket har en avgörande roll i att stoppa narkotika och skjutvapen från att föras in i landet. Det är viktigt att Tullverket kan bibehålla en hög ambition i det brottsbekämpande arbetet och i kontrollverksamheten. Regeringen aviserar kommande lagstiftningsförslag om utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel (utg.omr. 4 avsnitt 3.8). Det kommer att ge Tullverket och Skatteverket nya verktyg för att bekämpa och förhindra fler brott. Regeringen aviserar även kommande förslag om ny förverkandelagstiftning som påverkar Skatteverkets borgenärsverksamhet (utg.omr. 4 avsnitt 3.).

Kronofogdemyndighetens arbete utgör en betydelsefull länk i kedjan av de åtgärder som kan vidtas mot organiserad brottslighet. En sådan åtgärd är den nya utökade möjligheten att utmäta egendom på distans. Det är viktigt att myndigheten använder den för att stoppa finansieringen av brottslighet och se till att brottsvinsterna inte kommer de kriminella till del.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Skatteverket

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

2021	Utfall	8 173 138	Anslagssparande	429 850
2022	Anslag	8 304 898[1]	Utgiftsprognos	8 311 473
2023	**Förslag**	**8 199 362**		
2024	Beräknat	8 461 261[2]		
2025	Beräknat	8 603 513[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 8 305 720 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 8 306 457 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skatteverkets förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder och bidrag till vissa internationella organisationer inom skatteområdet samt maximalt 30 000 000 kronor i ersättningsbelopp enligt vissa lagar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Skatteverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 202 898**	**8 202 898**	**8 202 898**
Pris- och löneomräkning[2]	90 586	245 898	387 177
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-94 122	12 465	13 438
varav BP23[3]	*83 850*	*188 000*	*188 000*
– Ny struktur civilt försvar - sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Ny förverkandelagstiftning	*1 350*	*2 500*	*2 500*
– Utökade hemliga och preventiva tvångsmedel		*8 000*	*8 000*
– Förbättrad folkbokföring genom folkräkning	*75 000*	*170 000*	*170 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 199 362**	**8 461 261**	**8 603 513**

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2 Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

3 Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Regeringen föreslår att anslaget ökas för förbättrad folkbokföring genom folkräkning. Anslaget föreslås ökas med 75 miljoner kronor 2023 och beräknas ökas med 170 miljoner kronor 2024 och 2025 samt 95 miljoner kronor 2026.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Skatteverket. Anslaget föreslås därför ökas med 7,5 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap föreslås minskas med totalt 249 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

För att finansiera Skatteverkets kostnader med anledning av kommande förslag om ny förverkandelagstiftning föreslår regeringen att anslaget ökas med 1,35 miljoner kronor 2023. Anslaget beräknas öka med 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2024. Vidare beräknas anslaget ökas med 8 miljoner kronor fr.o.m. 2024 för kommande lagstiftningsförslag om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2021 beräknades anslaget ökas med anledning av att totalförsvaret ska stärkas. Anslaget ökas därför med 7 miljoner kronor 2023.

I budgetpropositionen för 2022 ökades anslaget för Skatteverkets hantering av omställningsstöd. Anslaget minskas nu planenligt med 120 miljoner kronor eftersom det rörde sig om en tillfällig förstärkning under 2022. I budgetpropositionen för 2020 ökades anslaget för att stärka arbete med att bekämpa välfärdsbrott och effektivisera folkbokföringsverksamheten. Anslaget minskas planenligt med 30 miljoner kronor till en kvarvarande förstärkning om 28 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Anslaget minskas även planenligt med 10 miljoner kronor eftersom en tillfällig förstärkning av arbetet mot skattefusk upphör 2023. Vidare minskas anslaget planenligt med sammanlagt 27 miljoner kronor 2023 för att arbete med bl.a. nya regler om faderskap och föräldraskap och ett nytt grundläggande omställnings- och kompetensstöd avslutas under 2022.

Regeringen föreslår att 8 199 362 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skatteverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 8 461 261 000 kronor respektive 8 603 513 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.15 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Skatteverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack.resultat t.o.m. 2021	Resultat år 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat år 2023	Ack. Resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Meddelat förhandsbesked och låneförbud	0	0	500	500	0	0
Äktenskapsregistret	0	0	6 000	6 000	0	0
Europeiskt arvsintyg	0	0	600	600	0	0
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Namnärenden	-377	2 000	17 000	19 000	0	-377
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet[1]	45 558	3 964	740 700	780 150	-39 450	10 072
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
ID-kort	0	0	64 000	64 000	0	0
Prissättningsbesked och särskilt uppskattnings-värde på fastighet	0	0	1 900	1 900	0	0
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	-	-	-	-	-	-

[1]Avser administration av ålderspension med ersättning från AP-fonderna och premiepensionssystemet, ersättning från Kronofogdemyndigheten för verksamhetsstöd, SPAR, tjänsteexport och aviseringssystemet för folkbokföringen.

Källa: Skatteverket.

2.8.2 1:2 Tullverket

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:2 Tullverket

Tusental kronor

2021	Utfall	2 275 673	Anslagssparande	63 678
2022	Anslag	2 481 672[1]	Utgiftsprognos	2 470 993
2023	**Förslag**	**2 588 670**		
2024	Beräknat	2 783 446[2]		
2025	**Beräknat**	**2 642 085[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 714 289 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 524 033 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tullverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Tullverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 481 672**	**2 481 672**	**2 481 672**
Pris- och löneomräkning[2]	43 613	107 955	161 723
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	63 385	193 819	-1 310
varav BP23[3]		*65 000*	*65 000*
– Utökade hemliga och preventiva tvångsmedel		*65 000*	*65 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 588 670**	**2 783 446**	**2 642 085**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

3 Exklusive pris- och löneomräkning.

För kostnader med anledning av kommande lagstiftningsförslag om utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel beräknas anslaget öka med 65 miljoner kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2022 att anslaget skulle öka med sammanlagt 75 miljoner kronor, varav 70 miljoner kronor till förstärkning av myndighetens operativa verksamhet och för it-utveckling och 5 miljoner kronor till arbete mot avfallsbrottslighet. Vidare beräknades anslaget öka med 90 miljoner kronor för 2023 och med 105 miljoner kronor fr.o.m. 2024.

Riksdagen beslutade den 22 november 2021 att utöver regeringens förslag i budgetpropositionen för 2022 tillföra anslaget ytterligare 100 miljoner kronor, dvs. en ökning av anslaget om totalt 175 miljoner kronor. I samma beslut beräknades anslaget öka med totalt 240 miljoner kronor för 2023 och med 305 miljoner kronor för 2024. För 2023 ökas anslaget planenligt med 65 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 2 588 670 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Tullverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 783 446 000 kronor respektive 2 642 085 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.18 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Tullverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Dröjsmålsränta	72 383	360	370	0	370	73 113
Avgift för tullkontroll eller annan tillämpning av tullagstiftningen	-6	27	35	0	35	56
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdrags-verksamhet	394	0	0	0	0	394
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdrags-verksamhet	-148	15	70	55	15	-118

Källa: Tullverket

2.8.3 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	2 084 786	Anslagssparande	37 581
2022	Anslag	2 145 164[1]	Utgiftsprognos	2 131 832
2023	**Förslag**	**2 135 259**		
2024	Beräknat	2 127 559[2]		
2025	**Beräknat**	**2 178 497[3]**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 065 214 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 065 214 tkr i 2023 års prisnivå.

Anslaget får användas för Kronofogdemyndighetens förvaltningsutgifter samt för forskning inom exekutionsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 145 164**	**2 145 164**	**2 145 164**
Pris- och löneomräkning[2]	26 771	92 338	145 908
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-36 676	-109 943	-112 575
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 135 259**	**2 127 559**	**2 178 497**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

I budgetpropositionen för 2021 ökades anslaget tillfälligt med 50 miljoner kronor årligen för att digitalisera delar av Kronofogdemyndighetens verksamhet. Anslaget minskas nu planenligt med 10 miljoner kronor av den tillfälliga förstärkningen. Anslaget beräknas minskas med 40 miljoner kronor fr.o.m. 2024.

I budgetpropositionen för 2021 ökades anslaget tillfälligt med 30 miljoner kronor årligen för att stärka en snabb och korrekt handläggning då fler ärenden förväntades inkomma till följd av sjukdomen covid-19. Anslaget ökas planenligt med 30 miljoner kronor 2023 och beräknas minskas med 30 miljoner kronor 2024.

I budgetpropositionen för 2020 ökades anslaget tillfälligt för att stärka bekämpningen av välfärdsbrott. Anslaget minskas nu planenligt med 20 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 2 135 259 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Kronofogdemyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 127 559 000 kronor respektive 2 178 497 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.21 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat år 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat år 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Kronofogdemyndighetens avgifter	-5 637	0	1 654 595	1 654 598	0	-5 637
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
15—21 §§ avgiftsförordningen	0	0	105	105	0	0
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdrags-verksamhet	2 389	1 304	12 649	13 581	-932	153

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Utgiftsområde 4

Rättsväsendet

Utgiftsområde 4 – Rättsväsendet

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Lagförslag ... 5
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:419) om brottsofferfond ... 5
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ... 6

3 Rättsväsendet ... 7
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
3.2 Utgiftsutveckling ... 8
3.3 Mål för utgiftsområdet ... 9
3.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
3.5 Resultatredovisning ... 10
3.5.1 Utveckling av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet ... 10
3.5.2 Flödet i brottmålsprocessen ... 18
3.5.3 Dömande verksamhet, exklusive migrationsmål och brottmål ... 28
3.5.4 Brottsförebyggande arbete ... 29
3.5.5 Stöd till brottsoffer ... 32
3.5.6 Utveckling av rättsväsendets kostnader ... 35
3.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 37
3.6.1 Brottsutvecklingen och flödet i brottmålsprocessen ... 37
3.6.2 Dömande verksamhet, exklusive migrationsmål och brottmål ... 38
3.6.3 Brottsförebyggande verksamhet ... 39
3.6.4 Stöd till brottsoffer ... 39
3.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet ... 40
3.8 Politikens inriktning ... 51
3.8.1 Fortsatta förstärkningar av rättsväsendet ... 51
3.8.2 Åtgärder för att förebygga brott och stödja brottsutsatta ... 53
3.8.3 Åtgärder mot mäns våld mot kvinnor och våld mot barn ... 54
3.8.4 Fortsatt utveckling av straffrätten ... 55
3.8.5 Effektivare verktyg för de brottsbekämpande myndigheterna ... 55
3.9 En stärkt brottsofferfond ... 56
3.9.1 Ärendet och dess beredning ... 56
3.9.2 Allmänt om brottsofferfonden ... 57
3.9.3 En stärkt brottsofferfond ... 58
3.9.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser ... 62
3.9.5 Konsekvenser av förslagen ... 63
3.9.6 Författningskommentar ... 65
3.10 Budgetförslag ... 66
3.10.1 1:1 Polismyndigheten ... 66
3.10.2 1:2 Säkerhetspolisen ... 70
3.10.3 1:3 Åklagarmyndigheten ... 71
3.10.4 1:4 Ekobrottsmyndigheten ... 73
3.10.5 1:5 Sveriges Domstolar ... 74
3.10.6 1:6 Kriminalvården ... 76
3.10.7 1:7 Brottsförebyggande rådet ... 78
3.10.8 1:8 Rättsmedicinalverket ... 80
3.10.9 1:9 Brottsoffermyndigheten ... 81
3.10.10 1:10 Ersättning för skador på grund av brott ... 82
3.10.11 1:11 Rättsliga biträden m.m. ... 83
3.10.12 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m. ... 85
3.10.13 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar ... 86

3.10.14 1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggandet arbete 87
3.10.15 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden 88
3.10.16 1:16 Domarnämnden 89
3.10.17 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering 90

Bilaga 1 Sammanfattning av promemorian En stärkt brottsofferfond
Bilaga 2 Promemorians lagförslag
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna
Bilaga 4 Lagrådets yttrande

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:419) om brottsofferfond (avsnitt 2.1).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll (avsnitt 2.2).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet enligt tabell 1.1.
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Polismyndigheten	37 043 384
1:2 Säkerhetspolisen	2 060 983
1:3 Åklagarmyndigheten	2 302 661
1:4 Ekobrottsmyndigheten	952 757
1:5 Sveriges Domstolar	7 051 168
1:6 Kriminalvården	13 383 310
1:7 Brottsförebyggande rådet	231 644
1:8 Rättsmedicinalverket	587 265
1:9 Brottsoffermyndigheten	53 390
1:10 Ersättning för skador på grund av brott	221 953
1:11 Rättsliga biträden m.m.	3 961 357
1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	94 987
1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	19 174
1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	100 157
1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	28 231
1:16 Domarnämnden	11 433
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	202 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**68 305 854**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	353 000	2024–2027
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**353 000**	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:419) om brottsofferfond

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1994:419) om brottsofferfond ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §[1]
Den som döms för ett eller flera brott ska, om *fängelse* ingår i straffskalan för något av brotten, i domen åläggas att betala en avgift på *800* kronor. Detsamma gäller när fråga om ansvar för brott tas upp av åklagare genom strafföreläggande.	Den som döms för ett eller flera brott ska, om *svårare straff än penningböter* ingår i straffskalan för något av brotten, i domen åläggas att betala en avgift på *1 000* kronor. Detsamma gäller när fråga om ansvar för brott tas upp av åklagare genom strafföreläggande.
Avgift ska inte tas ut om påföljdseftergift meddelas.	

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för brott som har begåtts före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2014:1571.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5 §[2]	
Den dömde ska betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att få inkomst under verkställigheten utanför anstalt.	
Avgiften uppgår till *80* kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst *9 600* kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden.	Avgiften uppgår till *100* kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst *12 000* kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för brott som har begåtts före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse av lagens rubrik 1998:618.
[2] Senaste lydelse 2014:1572.

3 Rättsväsendet

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom utgiftsområdet avser kriminalpolitiskt inriktad verksamhet. I övrigt är rättsväsendets verksamhet inriktad på att avgöra rättsliga tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna samt att handlägga olika typer av ärenden. Den kriminalpolitiskt inriktade verksamheten syftar till att öka tryggheten, upprätthålla allmän ordning och säkerhet, förebygga brott, utreda brott, se till att den som begått brott lagförs, verkställa påföljder och rättsliga anspråk och ge stöd till dem som drabbats av brott. Utgiftsområdet innefattar myndigheter inom polisen och åklagarväsendet, Sveriges Domstolar samt Kriminalvården. Dessutom ingår Rättsmedicinalverket, Brottsförebyggande rådet (Brå), Brottsoffermyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och Domarnämnden.

Under 2021 fördelade sig kostnaderna mellan myndigheterna inom rättsväsendet enligt diagram 3.1.

Diagram 3.1 Kostnad per myndighet inom rättsväsendet 2021

Procentuell fördelning

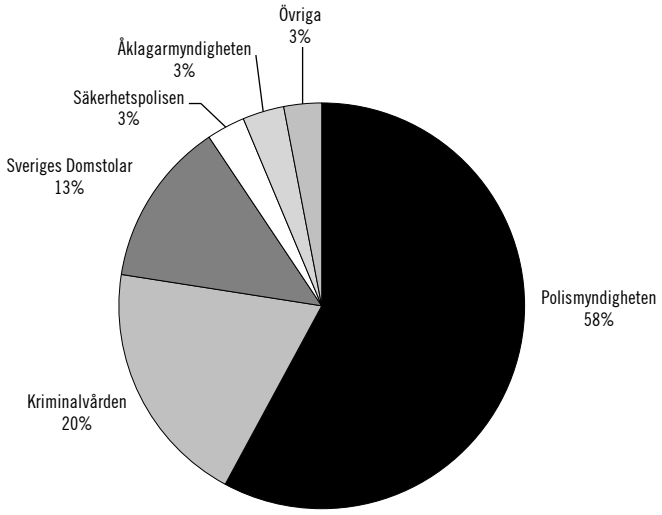

Källa: Årsredovisningarna för rättsväsendets myndigheter 2021.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 04 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Polismyndigheten	30 978	33 838	33 369	**37 043**	40 420	41 150
1:2 Säkerhetspolisen	1 731	1 898	1 902	**2 061**	2 252	2 360
1:3 Åklagarmyndigheten	1 831	2 073	2 090	**2 303**	2 562	2 678
1:4 Ekobrottsmyndigheten	779	856	835	**953**	1 069	1 098
1:5 Sveriges Domstolar	6 463	6 684	6 699	**7 051**	7 442	7 671
1:6 Kriminalvården	10 612	12 363	11 766	**13 383**	14 549	17 697
1:7 Brottsförebyggande rådet	173	177	176	**232**	242	277
1:8 Rättsmedicinalverket	499	553	554	**587**	602	614
1:9 Brottsoffermyndigheten	43	44	45	**53**	55	56
1:10 Ersättning för skador på grund av brott	105	201	173	**222**	222	222
1:11 Rättsliga biträden m.m.	3 669	3 916	3 779	**3 961**	2 457	2 457
1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	73	95	93	**95**	95	95
1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	15	19	19	**19**	19	19
1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	62	70	69	**100**	121	121
1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	22	25	25	**28**	33	33
1:16 Domarnämnden	9	10	10	**11**	12	12
1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering	102	227	236	**202**	266	304
Totalt för utgiftsområde 04 Rättsväsendet	**57 168**	**63 049**	**61 839**	**68 306**	**72 419**	**76 865**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 04 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**62 919**	**62 919**	**62 919**
Pris- och löneomräkning[2]	665	2 066	3 261
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 722	7 433	10 685
varav BP23[3]	*3 080*	*2 408*	*5 016*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**68 306**	**72 419**	**76 865**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	4 233
Verksamhetsutgifter[2]	63 527
Investeringar[3]	545
Summa utgiftsram	**68 306**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och att öka människors trygghet. Målet för rättsväsendet är den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Rättssäkerhet innebär att rättsskipning och annan myndighetsutövning ska vara förutsebar och enhetlig samt bedrivas med hög kvalitet. Med rättstrygghet avses att enskilda personer och andra rättssubjekt ska vara skyddade mot brottsliga angrepp på liv, hälsa, frihet, integritet och egendom.

Målen är beslutade av riksdagen (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:JuU1, rskr. 1997/98:87).

Regeringens arbete ska även främja målen om jämställda, fredliga och inkluderande samhällen i linje med Agenda 2030.

3.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen avseende riksdagens mål för kriminalpolitiken – minskad brottslighet och ökad trygghet – används följande indikatorer:

- upplevelse av trygghet enligt Nationella trygghetsundersökningen
- antal anmälda brott inom olika brottskategorier
- självrapporterad utsatthet för brott enligt Nationella trygghetsundersökningen.

Rättsväsendets mål, den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet, rör komplexa begrepp som är svåra att fånga i enskilda indikatorer. Såväl rättssäkerheten som rättstryggheten förutsätter dock ett välutvecklat och välfungerande rättsväsende, vilket kan belysas med information som mäter kvaliteten och effektiviteten i rättsväsendet. Sådan information redovisas också i resultatredovisningen. En viktig del av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras av rättsväsendets myndigheter. Sådan information, tillsammans med information om brottsförebyggande arbete och stöd till brottsoffer, redovisas också. Rättssäkerheten och rättstryggheten är beroende av människors förtroende för rättsväsendet. Förtroendet är en viktig förutsättning för att människor ska anmäla brott, delta i brottsutredningar och ställa upp som vittnen. För att mäta förtroendet för rättsväsendet används följande indikator:

- förtroende för rättsväsendet enligt Nationella trygghetsundersökningen.

Nationella trygghetsundersökningen (NTU) är en frågeundersökning som sedan 2006 genomförs årligen av Brottsförebyggande rådet (Brå). Undersökningen riktar frågor om utsatthet för brott, upplevelse av trygghet samt förtroende för och erfarenheter av rättsväsendet till ett slumpmässigt urval av personer mellan 16 och 84 år i befolkningen. År 2017 reviderades undersökningens metod, flera nya brottstyper infördes och urvalet utökades från 20 000 till 200 000 personer. För att möjliggöra jämförelser över tid har Brå genomfört nya beräkningar av resultat som publicerats före 2017. För motsvarande resultat före omräkningen, se tidigare NTU-publikationer. Den statistik som är individbaserad redovisas uppdelat på kön när sådan statistik finns och det inte finns särskilda skäl som talar emot det. Uppgifter från NTU 2022, som publicerades den 11 oktober 2022, kommer att redovisas i budgetpropositionen för 2024.

3.5 Resultatredovisning

3.5.1 Utveckling av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet

Otryggheten är fortsatt på höga nivåer, kvinnor är betydligt mer otrygga än män och otryggheten är särskilt utbredd i socialt utsatta områden

Att öka tryggheten är ett kriminalpolitiskt mål som rättsväsendets myndigheter och även andra samhällsaktörer bidrar till. NTU mäter flera olika aspekter av otrygghet, exempelvis otrygghet vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet, oro över brottsligheten i samhället och om man avstått från någon aktivitet på grund av oro för att utsättas för brott. En majoritet av befolkningen uppger att de är trygga, men sedan 2016 har nivåerna av otrygghet varit något högre än åren dessförinnan. År 2021 uppgav 28 procent av befolkningen att de var otrygga vid utevistelse sent på kvällen. Det är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2020 och en återgång till 2016–2019 års nivåer. Som framgår av diagram 3.2 upplever kvinnor generellt sett betydligt större otrygghet än män.

Diagram 3.2 Indikatorer på otrygghetens utveckling

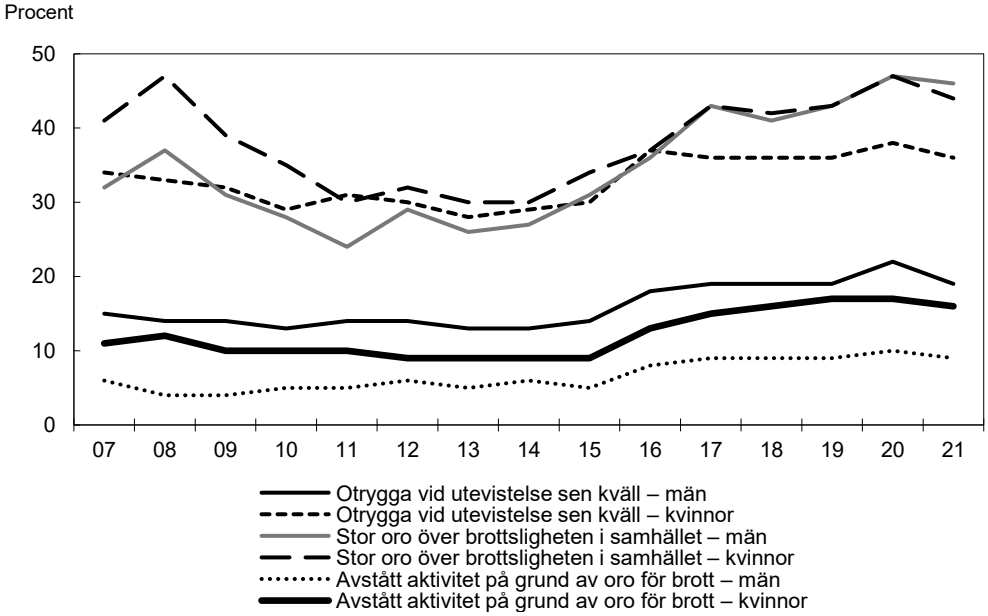

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

År 2021 uppgav 36 procent av kvinnorna att de känner sig otrygga vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet, att jämföra med 19 procent av männen. Bland kvinnorna upplever 16 procent att oron för att utsättas för brott ofta påverkat dem att avstå från någon aktivitet, exempelvis gå på en promenad eller besöka en restaurang, jämfört med 9 procent av männen. Det finns därför skäl att särskilt uppmärksamma kvinnors otrygghet. Otryggheten i samhället är ojämnt fördelad även på andra sätt. Exempelvis visar resultaten att betydligt fler äldre än yngre oroar sig för brottsligheten i samhället. Även faktorer som utbildningsnivå, familjetyp och bostadstyp påverkar oron över brottsligheten och även otryggheten över lag.

Otryggheten är särskilt utbredd i socialt utsatta områden (Brå 2018:6). Efter revideringen av metoden i NTU 2017 och den nya regionala indelning som Statistiska Centralbyrån (SCB) inrättade 2018 är det inte längre möjligt att på samma sätt som tidigare redovisa uppgifter om brott och otrygghet i socialt utsatta områden. Brå har därför haft i uppdrag att föreslå hur man kan fortsätta att ta fram dessa uppgifter (Ju2019/01031). Brå har därefter fått i uppdrag att ta fram sådan statistik både utifrån indelningen av områden med socioekonomiska utmaningar som tagits fram av Delegationen mot segregation (Delmos) och SCB, och utifrån Polismyndighetens lägesbild över utsatta områden (Ju2021/03185). Brå har även fått i uppdrag att analysera möjligheterna att komplettera bakgrundsinformationen i NTU i syfte att inhämta uppgifter om hbtqi-personers utsatthet för brott, samt deras trygghet och förtroende för rättsväsendet (Ju2021/01227). I samband med det har Brå även analyserat möjligheten att på samma sätt komplettera bakgrundsinformationen i NTU vad gäller övriga diskrimineringsgrunder som inte redan ingår i NTU.

Minskning av anmälda bedrägeri- och skadegörelsebrott och ökning av anmälda sexualbrott

Efter en tydlig ökning av antalet anmälda brott under åren 2006–2009 stabiliserades nivån på omkring 1,4 miljoner anmälda brott per år under några år, för att fr.o.m. 2014 återigen öka fram t.o.m. 2020. År 2021 anmäldes ungefär 1,48 miljoner brott i Sverige, vilket är en minskning med 86 300 brott eller 6 procent jämfört med 2020. Ökningen av antalet anmälda brott över tid behöver inte betyda att fler brott begås men ställer stora krav på rättsväsendet, som fått allt fler ärenden att hantera.

Brås bedömning är att konsekvenser av covid-19-pandemin, med restriktioner, under 2021 har haft en inverkan på åtminstone antalet anmälningar om misshandel av en person som är obekant för offret, stöldbrott, personrån och rattfyllerier, framför allt under våren. Pandemins påverkan på utvecklingen av det totala antalet anmälda brott under 2021 bedöms dock vara begränsad.

Utvecklingen av antalet anmälda brott över tid har i hög grad påverkats av att antalet anmälda bedrägerier ökat kraftigt. Ökningen av anmälda bedrägeribrott beror enligt Brå sannolikt i hög grad på ökad internetanvändning i samhället och den tekniska utvecklingen, som bidrar till nya metoder och möjligheter att begå bedrägeribrott. Antalet anmälda bedrägerier har ökat stadigt fr.o.m. 2006 t.o.m. 2018, varefter en viss minskning skedde 2019 (-4 procent). Under 2020 och 2021 minskade antalet anmälda bedrägeribrott tydligt (-11 procent per år, se tabell 3.4). I likhet med 2020 förklaras i princip hela minskningen 2021 av att anmälda kortbedrägerier minskade kraftigt (-32 procent eller ca 30 700 brott). Även identitetsbedrägerier minskade (-22 procent eller ca 6 100 brott), medan bedrägeri genom social manipulation och annonsbedrägeri ökade (+34 procent eller ca 6 200 brott respektive +51 procent eller ca 9 700 brott). Kortbedrägeri var dock fortfarande den bedrägerityp med flest anmälningar 2021 (ca 66 500 anmälda brott), följt av annonsbedrägeri (ca 28 500) och bedrägeri genom social manipulation (ca 24 400).

De anmälda tillgreppsbrotten (stöld, rån m.m.) utgör en antalsmässigt stor del av samtliga anmälda brott – 388 200 brott av totalt 1,48 miljoner anmälda brott 2021, vilket utgör 26 procent. Antalet anmälda tillgreppsbrott har minskat under en längre tidsperiod, och dessa brott minskade även i fjol (-8 procent eller ca 33 300 brott). Minskningen 2021 avsåg ett flertal olika brott, bl.a. cykelstölder, fickstölder och stölder från skolor, idrottsanläggningar och liknande. Antalet anmälda bostadsinbrott minskade tydligt efter att ha varit oförändrat 2020 jämfört med 2019. Sedan 2017 har de anmälda bostadsinbrotten minskat kraftigt. Personrån mot unga, som ökade kraftigt mellan 2016 och 2019 men minskade 2020, fortsatte att minska även 2021. Minskningen motsvarade 26 procent jämfört med 2020. Enligt Brås statistik över målsägare i brottsanmälan är det betydligt vanligare att pojkar än flickor är målsägare i personrån mot unga.

Skadegörelsebrotten utgör också en betydande andel av de anmälda brotten, 15 procent 2021. Mängden skadegörelsebrott som registreras varierar beroende på berörda aktörers rutiner vid rapportering och registrering av brott. Ett exempel är att skadegörelsebrott som har skett vid olika tidpunkter ofta anmäls vid ett och samma tillfälle, vilket innebär att brotten i dessa fall kan härröra från tidigare år. Antalet anmälda skadegörelsebrott har varierat kraftigt över åren utan någon tydlig trend, men med betydande påverkan på det totala antalet anmälda brott enskilda år. År 2021 minskade antalet anmälda skadegörelsebrott med 12 600 brott jämfört med 2020, vilket motsvarar 5,4 procent.

Narkotikabrott är ett ingripandebrott där myndigheternas arbete har stor betydelse för hur många brott som anmäls. Antalet anmälda narkotikabrott minskade med 5 procent 2021 jämfört med 2020, efter att ha ökat med 10 procent 2020 jämfört med 2019.

De anmälda sexualbrotten fortsatte att öka 2021. Under året anmäldes drygt 10 procent fler sexualbrott än 2020. Majoriteten av anmälningarna rör våldtäkt eller sexuellt ofredande och ökningen avser framför allt sexuellt ofredande (+1 200 brott eller 12 procent) men även anmälda våldtäkter ökade något (+300 brott eller 3 procent). När det gäller våldtäkt avser ökningen i huvudsak våldtäkt mot vuxna kvinnor medan exempelvis våldtäkt mot flickor under 15 år minskade. Gällande sexuellt ofredande avser ökningen främst brott mot vuxna kvinnor och flickor under 15 år, men även anmälningarna om sexuellt ofredande mot män och pojkar ökade jämfört med 2020. Antalet anmälda sexualbrott har länge ökat i Sverige. Enligt Brå (2017:5, 2019:5 och 2020:6) kan denna utveckling delvis förklaras av en ökad uppmärksamhet kring sexualbrott, som sannolikt har resulterat i en högre benägenhet att anmäla sådana brott. Ökad tillgång till internet och smarta mobiltelefoner kan enligt Brå i viss mån även ha bidragit till att öka förutsättningarna för förövare att begå vissa typer av sexualbrott. Över tid har antalet anmälda våldtäkter också påverkats av lagändringar (2005, 2013 och 2018) som innebär att våldtäktsbegreppet har utvidgats. Brå har under 2021 utvärderat införandet av Sexualbrottsgruppen i Stockholm Nord på uppdrag av Polismyndigheten (Brå 2021:7) och bedömer att specialiseringen ledde till högre kvalitet i ärendena samtidigt som utredningstiderna kortades. Antalet ärenden som redovisades till åklagare ökade dock bara marginellt vilket enligt Brå delvis beror på att det ofta saknas tillräcklig bevisning i våldtäktsärenden.

Antalet anmälda fall av misshandel 2021 var i princip oförändrat i jämförelse med året innan (-1 procent). Inga större skillnader finns beroende på om den som utsatts var en kvinna eller man och inte heller mellan åldersgrupper.

Tabell 3.4 Anmälda brott och procentuell utveckling

	Antal anmälda brott 2021	Procentuell förändring sedan 2012	Procentuell förändring sedan 2020
Misshandel	82 391	- 5,4	-1,0
Sexualbrott	27 639	63,3	10,4
Tillgrepp	388 198	-27,3	-7,9
Bedrägeri	195 902	51,8	-10,3
Skadegörelsebrott	221 039	45,1	-5,4
Brott mot trafikbrottslagen	75 973	5,7	-10,0
Brott mot narkotikastrafflagen	118 105	24,8	-4,8
Samtliga brott	**1 480 557**	**5,6**	**-5,5**

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Långt ifrån alla brott anmäls och benägenheten att anmäla kan variera över tid och mellan olika brottskategorier. Antalet anmälda brott är följaktligen ingen tillförlitlig indikator på brottslighetens utveckling. Exempelvis är nivån på antalet anmälda trafik- och narkotikabrott i stor utsträckning ett resultat av polisens spanings- och ingripandeverksamhet. Frågeundersökningar som NTU är därför ett viktigt komplement för att kunna bedöma brottsutvecklingen.

Utsatthet för brott har minskat något enligt Nationella trygghetsundersökningen

Nationella trygghetsundersökningen (NTU) omfattar tretton vanliga brottstyper som drabbar enskilda personer och hushåll. Vid jämförelser över tid bör det påpekas att halva datainsamlingsperioden till NTU 2020 och hela datainsamlingsperioden till NTU 2021 ägde rum under covid-19-pandemin. Det innebär enligt Brå att resultaten för samtliga frågeområden som inkluderas i undersökningen sannolikt har påverkats av de förändrade livsstilsmönster som pandemin medfört. Sannolikheten är därför stor att skillnader jämfört med tidigare år är av mer tillfällig karaktär, till följd av en tillfällig samhällelig förändring, och inte nödvändigtvis tecken på trendbrott. Begränsade möjligheter till socialt umgänge på många platser utanför hemmet kan enligt Brå exempelvis leda till en minskning av utsatthet för brott som ofta begås genom fysisk interaktion av en okänd gärningsperson, såsom personrån och misshandel. Samtidigt bedömer Brå att samma begränsningar kan leda till en ökning av brott som ofta sker via internet, såsom försäljningsbedrägeri, om mer tid i stället tillbringas på internet.

Resultaten i 2021 års undersökning visar att den självrapporterade utsattheten för brott mot enskild person har minskat 2020 för majoriteten av de brottstyper som ingår i undersökningen. Det indikerar enligt Brå att de förändrade livsstilsmönster som pandemin medfört har haft en inverkan på resultaten i NTU. När det gäller exempelvis sexualbrott är dock minskningen 2020 en fortsättning på en nedåtgående trend som syntes även innan pandemin. Precis som för brott mot enskild person, visar resultaten att den självrapporterade utsattheten för egendomsbrott har minskat 2020. Egendomsbrott mot hushåll har dock även minskat över tid, vilket framför allt förklaras av att allt färre utsätts för stöld ur eller från fordon. När det gäller minskningen av egendomsbrott mellan 2019 och 2020 kan den ökade tid som tillbringas hemma enligt Brå ha lett till en minskning av bostadsinbrott. Det är också enligt Brå tänkbart att det kan ha lett till minskade stölder av fortskaffningsmedel (som bil eller cykel), om fordonet i allt större utsträckning står parkerat i nära anslutning till ett hem eller bostadsområde där många arbetar hemifrån.

I NTU 2021, som avser utsatthet för brott under 2020, uppgav 20,2 procent av de svarande att de utsatts för något brott mot enskild person. Det är något lägre än 2019, då andelen var 22,6 procent. Bland kvinnor är det 20,8 procent som uppger att de

utsattes för brott mot enskild person under 2020 jämfört med 23,6 procent 2019, medan motsvarande andelar för män är 19,7 procent 2020 och 21,5 procent 2019. I undersökningen är utsattheten störst för hot, trakasserier och försäljningsbedrägeri. Män uppger i större utsträckning än kvinnor att de har utsatts för misshandel, personrån, hot, bedrägerier, fickstöld och nätkränkning, medan en betydligt större andel kvinnor än män uppger att de har utsatts för sexualbrott och trakasserier. Det är också vanligare att kvinnor uppger att de har utsatts för brott av en partner eller före detta partner. I NTU 2020, som avser utsatthet för brott 2019, uppgav de kvinnor som utsatts för misshandel att gärningspersonen i 29 procent av fallen var en partner eller före detta partner. Motsvarande andel bland män var så liten att andelen är avrundad till 0 procent.

Ökningen av anmälda bedrägeribrott har under åren också återspeglats i NTU, om än inte lika tydligt. En förklaring till detta kan vara att undersökningen inte omfattar brott som riktas mot företag. Att anmälda kortbedrägerier minskade kraftigt 2020 syns i den självrapporterade utsattheten för kort- och kreditbedrägeri, som minskade från 5,3 procent 2019 till 4,1 procent 2020. Utsattheten för försäljningsbedrägeri ökade däremot något från 5,1 procent till 5,5 procent. Från och med NTU 2017 redovisas utsattheten för bedrägerier uppdelat på försäljningsbedrägerier och kort- eller kreditbedrägerier. Sedan 2017 har även brottstyperna nätkränkning och fickstöld tillkommit i undersökningen. Som framgår av tabell 3.5 nedan var utsattheten för dessa brott ungefär densamma för både män och kvinnor 2020.

Tabell 3.5 Andel utsatta för brott mot person 2020

Procent

	Samtliga	Män	Kvinnor
Misshandel	2,8	3,5	2,2
Hot	8,4	8,8	8,1
Sexualbrott	4,6	1,2	7,7
Personrån	1,3	2,1	0,5
Fickstöld	1,7	1,8	1,6
Försäljningsbedrägeri	5,5	6,4	4,6
Kort-/kreditbedrägeri	4,1	4,6	3,6
Nätkränkning	2,5	2,6	2,4
Något brott mot enskild person	**20,2**	**19,7**	**20,8**

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Efter några år på lägre nivåer ökade utsattheten för misshandel i NTU mellan 2016 och 2019, från 3,1 procent till 3,6 procent. År 2020 minskade dock utsattheten för misshandel till 2,8 procent. Minskningen är tydligast bland unga män (16–24 år), som också är den grupp med högst andel utsatta. I denna grupp minskade utsattheten från 12,2 till 8,9 procent mellan 2019 och 2020. Som tidigare konstaterats kan pandemin ha bidragit till minskningen. Uppgifter från Socialstyrelsens patientregister visar också att allt färre personer det senaste decenniet har intagits i slutenvård och öppen specialistvård på grund av misshandel, en nedgång som är än mer tydlig i relation till den växande befolkningen.

Sexualbrott i NTU innefattar ett brett spektrum av brott – från straffrättsligt lindrigare händelser såsom kränkande sexuella kommentarer, till mycket allvarliga brott såsom våldtäkt. Mellan 2014 och 2017 ökade den självrapporterade utsattheten för sexualbrott påtagligt, särskilt bland kvinnor men även bland män. Utsattheten har dock minskat 2018–2020. Mest utsatta är yngre kvinnor (se diagram 3.3). Utsattheten

för allvarliga sexualbrott är betydligt mindre och har också legat på en relativt stabil nivå.

Diagram 3.3 Andel unga kvinnor och män (16–24 år) utsatta för misshandel och sexualbrott

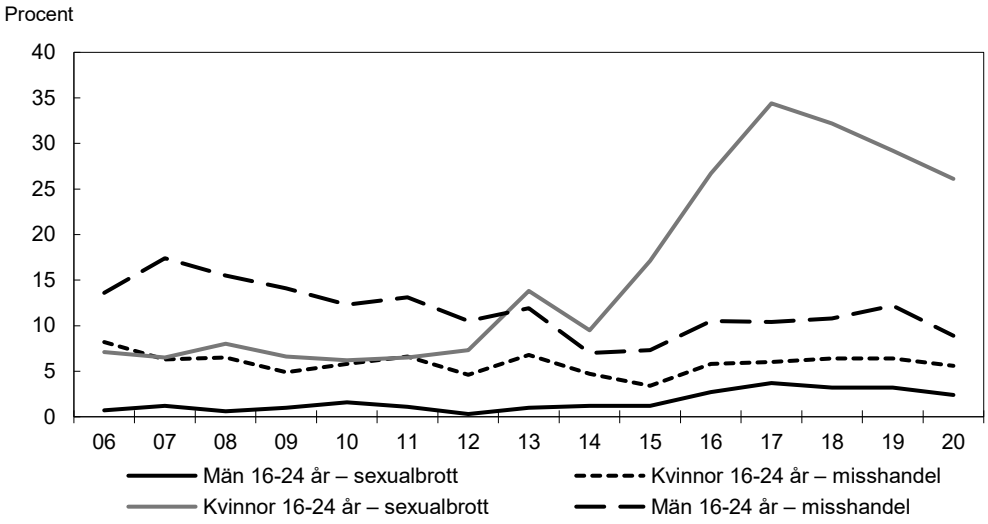

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

NTU mäter också egendomsbrott mot hushåll. Dessa har minskat sedan mätningarna började 2006, vilket beror på att de fordonsrelaterade brotten har blivit färre. Andelen utsatta för egendomsbrott minskade från 14,6 procent till 13,2 procent mellan 2019 och 2020. Utsattheten har minskat för samtliga brottstyper. Det vanligaste egendomsbrottet mot hushåll är cykelstöld. Under 2020 uppgav 10,5 procent att de utsattes för cykelstöld, en nivå som legat relativt stabilt under hela mätperioden. Även andelen som uppger att de utsatts för bostadsinbrott har varit relativt stabil mellan åren. Mellan 2019 och 2020 minskade utsattheten från 1,7 procent till 1,3 procent.

Utsattheten för brott är ojämnt fördelad i befolkningen. NTU 2021 visar att 4,5 procent hade drabbats av drygt 70 procent av de brott mot person som rapporterades i undersökningen. Särskilt utsatta grupper är ensamstående föräldrar och inrikes födda personer med två utrikes födda föräldrar. I dessa grupper är andelen utsatta något högre bland kvinnor än bland män. Yngre är mer utsatta för brott än äldre: de senaste åren har utsattheten varit högst i den näst yngsta åldersgruppen (20–24 år) men 2020 var utsattheten högst i den yngsta åldersgruppen (16–19 år). Många äldre är dock enligt Brå särskilt sårbara för exempelvis vissa typer av bedrägerier och stölder i hemmet av åldersrelaterade skäl (Brå 2018:7).

Som tidigare nämnts är otryggheten enligt NTU tydligt högre i vissa socialt utsatta områden än i övriga urbana områden. I dessa områden är även utsattheten för brott högre men skillnaden är relativt liten och har minskat över tid (Brå 2018:9). En möjlig förklaring till att otryggheten ändå är väsentligt mer utbredd i dessa områden kan enligt Brå vara att det där i högre grad förekommer brottslighet som inte fångas upp av NTU, såsom skjutningar och öppen narkotikahandel. Brå har visat att ordningsproblem som nedskräpning, buskörningar och skadegörelse i betydligt högre utsträckning upplevs som ett problem i dessa områden (2018:6). Det finns även i olika grad en tystnadskultur mot rättsväsendet i socialt utsatta områden. Orsakerna till tystnadskulturen uppges vara rädsla för hot och våld, att en polisanmälan inte leder till något och bristande förtroende för polis och andra myndigheter (Brå 2019:10).

Dödligt våld på fortsatt höga nivåer

Det går varken utifrån kriminalstatistik eller NTU att få en heltäckande bild av den brottslighet som begås av kriminella nätverk. Enligt Brå (2016:12) finns en bredd av aktörer och nätverk inom organiserad brottslighet med delvis olika sammansättning och karaktär och som ägnar sig åt många olika typer av brott. De tolv myndigheter som ingår i satsningen mot organiserad brottslighet lämnar varje år en rapport till regeringen. Enligt den myndighetsgemensamma rapporten som avser arbetet under 2021 (Polismyndigheten dnr A562.287/2021) utgörs de allvarligaste hoten från den brottslighet som de samverkande myndigheterna möter av angrepp på utbetalande system och undandragande av skatter och avgifter, narkotikabrottslighet och det grova våldet som följer i dess spår samt de parallella samhällsstrukturer som vuxit fram i utsatta områden.

Antalet skjutningar med dödlig utgång har ökat kraftigt

Enligt statistik från Polismyndigheten har antalet skjutningar med dödlig utgång ökat kraftigt, från ca 10 fall per år i början av 2000-talet, till omkring 45 fall per år de senaste fem åren. En kartläggning från Brå som omfattar perioden 2005–2017 visar att de inblandade var yngre i slutet av perioden än i början (Brå 2020:4). Enligt uppgifter från Socialstyrelsens patientregister har även antalet personer som vårdats i sluten eller specialiserad öppenvård till följd av skottskada ökat de senaste tio åren, från 63 personer 2012 till 116 personer 2021, och av dessa är en majoritet män. Enligt Polismyndigheten uppgick det totala antalet skjutningar 2021 till 344, vilket var en minskning i förhållande till 2020 då 379 skjutningar bekräftades. Antalet skadade till följd av skjutningar var 115 personer under 2021, vilket kan jämföras med 119 personer under 2020. Antalet avlidna till följd av skjutningar var 45 personer under 2021, vilket kan jämföras med 47 personer under 2020.

Enligt Brås statistik över konstaterade fall av dödligt våld med skjutvapen var den absoluta merparten av brottsoffren pojkar eller män. Antalet sprängningar minskade något 2021 jämfört med 2020. Under 2021 anmäldes 175 fall av allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning enligt officiell kriminalstatistik, motsvarande siffra för 2020 var 215 fall.

Diagram 3.4 Konstaterade fall av dödligt våld med användning av skjutvapen

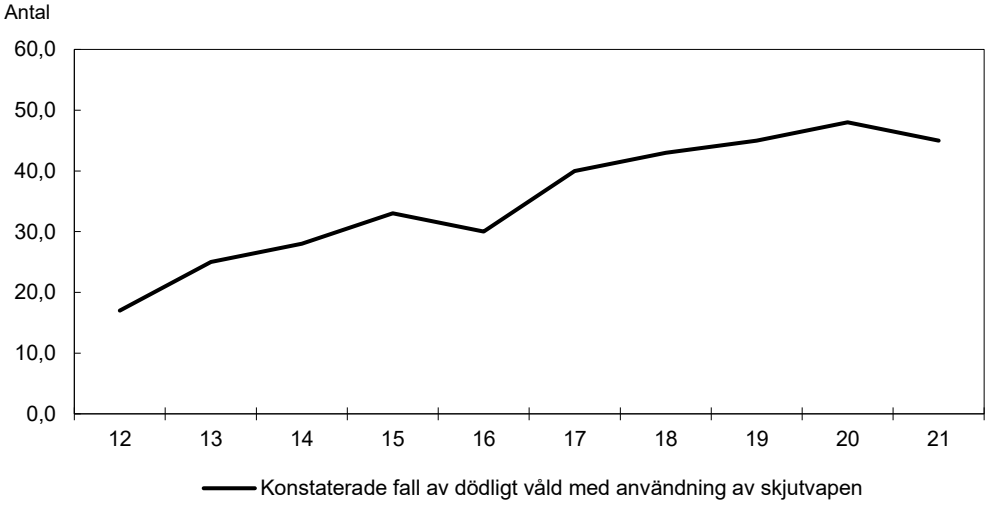

Källa: Officiell kriminalstatistik

Narkotikabrottsligheten är en central del av den brottslighet som har koppling till kriminella nätverk. Den är också nära kopplad till våldsbrottsligheten. Under senare år

har narkotikasmugglingen professionaliserats och distributionsleden blivit färre, samtidigt som tillgängligheten av narkotika för köparna har ökat till följd av att fler digitala och fysiska marknadsplatser etablerats och serviceinriktade leveransmetoder blivit vanligare (Brå 2021:10).

Sverige ligger mycket högt bland europeiska länder när det gäller dödligt våld med skjutvapen

Skjutvapenvåldet har ofta sin grund i konflikter med koppling till narkotikamarknaden eller personliga relationer (Brå 2019:3 och Polismyndigheten A193.902/2021). Användning av skjutvapen kan även vara ett sätt att bygga upp, stärka och upprätthålla en position i den kriminella miljön, samtidigt som våldet kan öka behovet av att skydda sig från andra individer som agerar på samma sätt. Det dödliga skjutvapenvåldet i Sverige har ökat sedan mitten av 00-talet. Från och med 2013 tilltog ökningen och återspeglas även i det dödliga våldet generellt. Brå har i en studie jämfört den svenska utvecklingen med nivåer och trender i dödligt våld i 22 andra länder i Europa, med fokus på perioden efter millennieskiftet (Brå 2021:8). Studien visar att i många andra länder i Europa har det dödliga våldet, både generellt och med skjutvapen, minskat. Det har lett till att Sverige ligger mycket högt bland europeiska länder när det gäller dödligt våld med skjutvapen per capita. Under perioden 2014–-2017 låg Sverige tvåa efter Kroatien bland de 22 studerade länderna i Europa vad gäller dödligt skjutvapenvåld per capita. Den svenska ökningen av dödligt skjutvapenvåld är enligt Brå kopplad till en kraftig ökning av skjutvapenvåldet i den kriminella miljön.

År 2021 konstaterades 24 fall av dödligt våld mot flickor eller kvinnor och 89 fall mot pojkar eller män, totalt 113 fall. Det är 11 färre fall än året innan, som hade den högsta siffran sedan mätningens start 2002. Över tid har vissa typer av dödligt våld minskat, medan andra har ökat. Antalet fall av dödligt våld med skjutvapen har ökat betydligt, medan dödligt våld mot barn och alkoholrelaterat dödligt våld mellan vuxna män har minskat. Det dödliga våldet mot kvinnor har också minskat under de senaste decennierna. Särskilt tydligt är detta i förhållande till befolkningsutvecklingen. År 2021 uppgick antalet fall av dödligt våld mot kvinnor till 24, vilket är en minskning med ett fall jämfört med 2020. Av dessa avsåg 15 fall situationer där offer och förövare var eller hade varit närstående genom en parrelation (två fall fler än 2020). Den långsiktiga trenden är att dödligt våld mot kvinnor inom ramen för nära relation har minskat något.

Sprängningar

Antalet sprängningar har fluktuerat över åren. År 2018, det första året för vilket det finns officiell kriminalstatistik, anmäldes totalt 162 fall av allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning (försöksbrott och fullbordade brott). År 2019 anmäldes 257 brott, 2020 anmäldes 215 brott och förra året anmäldes 175 brott av vilka 83 utgjordes av fullbordade brott.

Fortsatt högt och något ökande förtroende för rättsväsendet

Förtroendet för rättsväsendet fortsatte att öka 2021, då 52 procent uppgav att de hade ganska eller mycket stort förtroende för rättsväsendet som helhet. Motsvarande andel 2020 var 49 procent. Kvinnor har något högre förtroende för rättsväsendet än vad män har (se diagram 3.5). Det är också något vanligare att personer i medelåldern har högt förtroende för rättsväsendet än yngre och äldre. Personer med minst en inrikes född förälder har ett högre förtroende för rättsväsendet som helhet än utrikes födda

personer, som i sin tur har ett högre förtroende än personer som är inrikes födda med två utrikes födda föräldrar.

Diagram 3.5 Förtroende för rättsväsendet

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

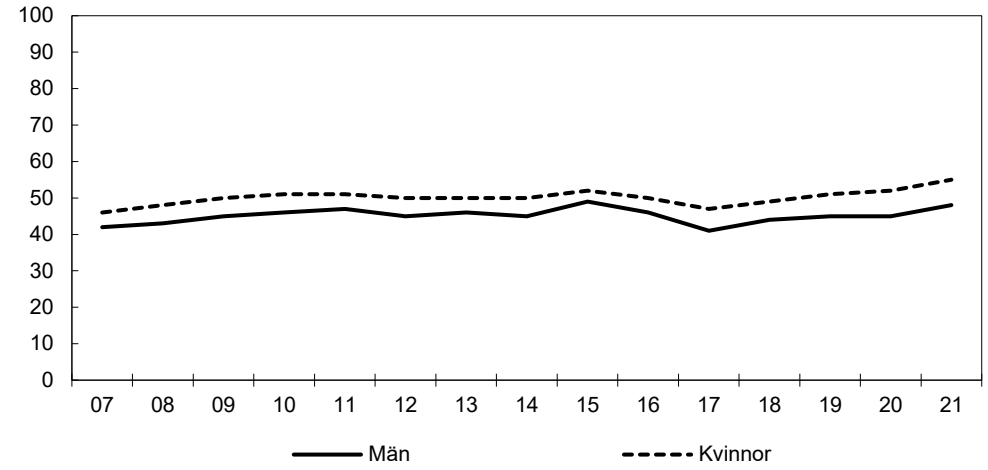

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Nivån på förtroendet skiljer sig åt mellan olika myndigheter i rättsväsendet, vilket delvis kan bero på deras olika uppgifter och roller. År 2021 ökade förtroendet för alla myndigheter i rättsväsendet jämfört med 2020, förutom för Kriminalvården där förtroendet var oförändrat (se diagram 3.6). För samtliga myndigheter är förtroendet högre än vid den första undersökningen 2007 även om nivåerna har varierat något under perioden. För Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten är förtroendet också det högst uppmätta sedan mätningarna startade. De skillnader i förtroende för rättsväsendet som helhet mellan kön, bakgrund och ålder som beskrivits ovan gäller på det stora hela även för de enskilda myndigheterna.

Diagram 3.5 Förtroende för myndigheter i rättsväsendet

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

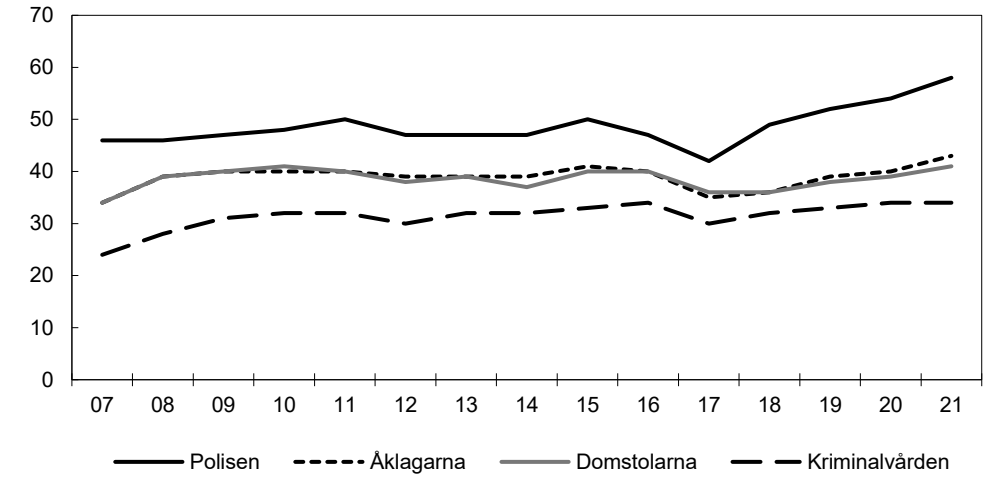

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

3.5.2 Flödet i brottmålsprocessen

En viktig del i bedömningen av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras av rättsväsendets myndigheter. I detta avsnitt redovisas statistik över anmälda brott, utredning, lagföring, antalet inkomna, avgjorda och balanserade brottmål till domstolarna samt verkställighet av utdömda påföljder. Verksamhet som

inte rör ärendeflödet i brottmålsprocessen, exempelvis brottsförebyggande arbete och stöd och information till brottsoffer, ingår inte i denna beskrivning utan redogörs för separat.

Pandemins påverkan på rättsväsendets myndigheter har minskat jämfört med 2020

Brå har tidigare visat att åtgärder kopplade till pandemin ledde till ökad handläggningsproduktion inom Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och domstolarna under 2020 (Brå 2021:4). Antalet ärenden som Polismyndigheten redovisade till åklagare för åtal och antalet brottsmisstankar som Åklagarmyndigheten lagförde ökade med ungefär 6 procent vardera. I båda fallen inleddes ökningen först våren 2020, när pandemin började. Även antalet avgöranden i domstol ökade (+10 procent), men där syns ökningen främst under hösten 2020.

En förklaring till den ökade produktionen, som syntes inom alla tre myndighetsslag, var enligt Brå att i stort sett all fortbildning ställdes in på grund av risken för smitta. För Polismyndighetens del ledde pandemin också till att vissa arbetsuppgifter i princip försvann, såsom kommenderingar på större idrottsevenemang, demonstrationer, statsbesök m.m.

År 2021 gick i princip hela uppgången av antalet ärenden som Polismyndigheten redovisade till Åklagarmyndigheten tillbaka, vilket kan tyda på att effekten av pandemin avtog 2021. Polismyndigheten har även pekat på att inflödet av ärenden minskade under 2021 och att detta i kombination med låga balanser kan ha inneburit en minskning av mängden ärenden med förutsättning att nå lagföring. Under 2021 minskade antalet brottsmisstankar som Åklagarmyndigheten lagförde med knappt 9 procent jämfört med 2020. Pandemin har haft till följd att Åklagarmyndigheten har behövt anpassa sig till nya arbetssätt och att en hel del utbildningar och projekt inte har kunnat genomföras i samma omfattning som planerats. Åklagarmyndigheten uppger däremot att pandemin inte haft någon negativ inverkan på Åklagarmyndighetens resultat i stort. Många domstolar ställde in planerade rättegångar även under 2021, om än inte i samma omfattning som under 2020. Domstolarna har i större utsträckning använt sig av video och möjligheten att avgöra mål på handlingarna, dvs. utan huvudförhandling, för att effektivisera processerna.

Minskat inflöde till rättsväsendets myndigheter

Enligt den officiella kriminalstatistiken anmäldes ca 1,48 miljoner brott i Sverige 2021, vilket är 6 procent eller 86 300 brott färre än 2020 (ordningsböter som utfärdas av polis ingår inte i denna statistik). Ett ärende som inkommer till en brottsbekämpande myndighet innehåller ett eller flera anmälda brott. Under 2021 minskade antalet inkomna ärenden till Polismyndigheten medan antalet inkomna ärenden till Åklagarmyndigheten ökade något. Till Polismyndigheten inkom 1,24 miljoner brottsärenden, exklusive ärenden från kamerabevakning med trafiksäkerhetskameror. Det är en minskning med 3,2 procent i förhållande till 2020. Antalet inkomna ärenden till Åklagarmyndigheten uppgick till 182 700, vilket är en ökning med 0,7 procent jämfört med föregående år. Vid Ekobrottsmyndigheten minskade antalet registrerade inkomna ärenden. Antalet inkomna ärenden till Ekobrottsmyndigheten uppgick till 7 473, vilket är en minskning med 21 procent jämfört med föregående år. Den stora minskningen mellan åren förklaras i huvudsak av ett minskat antal anmälningar från allmänheten avseende försenade eller uteblivna årsredovisningar.

Rättsväsendets förutsättningar att hantera och klara upp de anmälda brotten är i stor utsträckning beroende av vilken typ av brott som anmäls. För att tolka utredningsresultatet krävs därför kunskap om de anmälda brottens karaktär och

sammansättning. Den anmälda brottsligheten kan grovt delas in i tre kategorier med olika förutsättningar för utredningsarbetet: ingripandebrott samt offerbrott med eller utan interaktion mellan gärningspersonen och den brottsdrabbade. Ingripandebrott såsom trafik- och narkotikabrott är generellt sett relativt enkla att klara upp medan offerbrott med interaktion, såsom hot och misshandel, i allmänhet bedöms vara medelsvåra att klara upp. Offerbrott utan interaktion, exempelvis skadegörelse samt vissa stölder och bedrägerier, är över lag svåra att klara upp.

Majoriteten av de brott som anmäldes 2021 var offerbrott utan interaktion (ca 53 procent), följt av offerbrott med interaktion (ca 25 procent) och ingripandebrott (ca 22 procent). Andelen offerbrott utan interaktion har minskat något sedan 2020 medan andelen offerbrott med interaktion har ökat något. Andelen ingripandebrott har minskat något under de senaste tio åren, medan andelen offerbrott utan interaktion varit på en stabil nivå. Andelen brott med interaktion mellan brottsoffer och gärningsperson har däremot ökat något. Brå (kortanalys 1/2018) har tidigare konstaterat att förändringar i sammansättningen av anmälda brott har påverkat andelen uppklarade brott över tid. Sådana förändringar kan nästan helt förklara den ökade andelen uppklarade brott under perioden 2001–2010, medan den minskade andelen uppklarade brott under perioden 2010–2016 till en fjärdedel kan förklaras av sådana förändringar i sammansättningen av den anmälda brottsligheten.

Det finns också tecken på att viss brottslighet blivit mer tidskrävande att utreda. Brå (2017:4) har bedömt att antalet omfattande ärenden i rättsväsendet ökade från mitten av 00-talet till mitten av 2010-talet. Det rörde främst ärenden om ekonomisk brottslighet, våldsbrott och narkotikabrott, ofta med ett omfattande analys- och bevismaterial, internationella inslag eller ett stort antal misstänkta, brottsoffer och vittnen. Av Ekobrottsmyndighetens årsredovisning framgår att särskilt krävande ärenden utgör ca 5 procent av det totala antalet avslutade ärenden vid myndigheten, men att hanteringen av dessa ärenden står för ca 42 procent av myndighetens samlade kostnader för utredning och lagföring.

En minskning av ärenden redovisade till åklagare och personuppklarade brott

I diagram 3.7 nedan illustreras den procentuella utvecklingen av antalet skäligen misstänkta personer, antalet ärenden som Polismyndigheten redovisat till åklagare, antalet lagförda personer vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten samt antalet personuppklarade brott sedan 2007. Ärenden som Polismyndigheten redovisar till åklagare är färdigutredda ärenden som redovisas till åklagare för beslut i åtalsfrågan. Lagförda personer avser personer som åklagare har fattat beslut om att åtala eller på annat sätt lagföra. Med personuppklarade brott avses brott för vilka åklagare har beslutat om åtal, meddelat åtalsunderlåtelse eller utfärdat strafföreläggande, dvs. brott till vilka det har knutits en eller flera gärningspersoner. Huvuddelen av de misstänkta och lagförda personerna är män. År 2021 var andelen kvinnor 23 respektive 18 procent.

Det generella mönstret kännetecknas av tydliga ökningar åren efter 2007 följt av markanta minskningar fram t.o.m. 2016. Särskilt tydligt har antalet ärenden redovisade från Polismyndigheten till åklagare minskat. Mellan 2017 och 2020 ökade dock antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppklarade brott. Även antalet misstänkta personer och det totala antalet personer med lagföringsbeslut hos åklagare ökade. År 2021 skedde dock en minskning inom samtliga områden jämfört med 2020.

År 2021 personuppklarades ca 201 700 brott, vilket är en minskning med 10 procent i förhållande till 2020. Antalet personuppklarade brott ökade något för brottskategorin brott mot person och minskade i övriga brottskategorier (skadegörelse och

narkotikabrott, stöld- och tillgreppsbrott, bedrägeribrott och trafikbrott). Antalet ärenden redovisade till åklagare minskade i alla brottskategorier utom brott mot person exklusive våldsbrott samt bedrägeribrott.

Diagram 3.6 Procentuell utveckling sedan 2007 av antalet skäligen misstänkta personer, ärenden redovisade till åklagare, personuppklarade brott och lagförda personer hos Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten

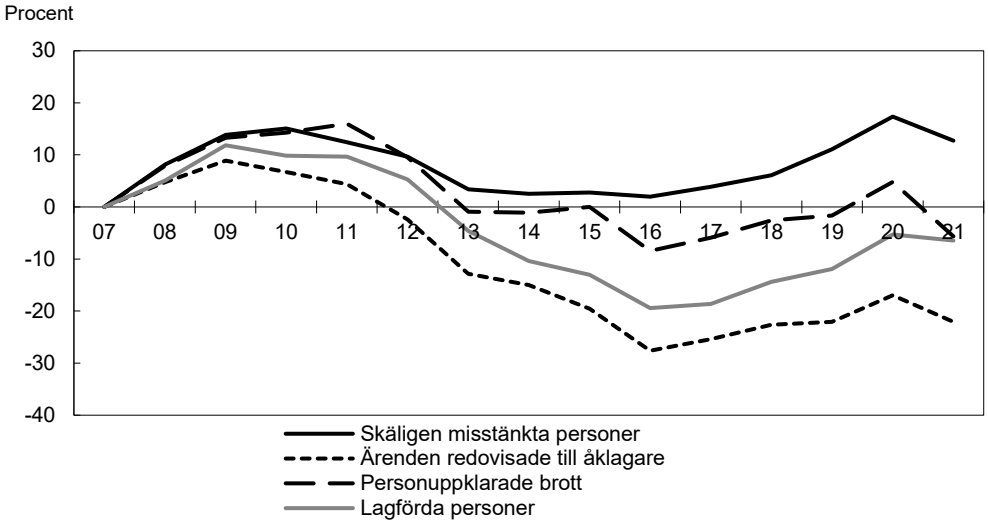

Anm.: Definitionen av personuppklarade brott förändrades något i och med en revidering av statistiken 2014. Detta medförde en generell nivåhöjning av antalet personuppklarade brott. Jämförelser mellan perioden 2007–2013 och perioden 2014–2021 ska därför göras med försiktighet. Observera också att den procentuella ökningen 2014–2021 i diagram 3.7 är i relation till nivån 2007, som är beräknad enligt den tidigare definitionen av personuppklarade brott.

Källor: Officiell kriminalstatistik samt Polismyndighetens, Ekobrottsmyndighetens och Åklagarmyndighetens årsredovisningar.

Som framgår av diagram 3.8 nedan minskade andelen personuppklarade brott, av samtliga handlagda brott, totalt mellan 2010 och 2016. År 2016 var andelen personuppklarade brott den lägsta på flera decennier. Att andelen ärenden som Polismyndigheten redovisar till åklagare av avslutade ärenden minskade på ett liknande sätt indikerar att minskningarna kan härledas redan till detta led. Mellan 2017 och 2020 har dock såväl andelen ärenden redovisade till åklagare som andelen personuppklarade brott, av samtliga handlagda brott, ökat marginellt. År 2021 minskade dock återigen både andelen ärenden redovisade till åklagare av avslutade ärenden och andelen personuppklarade brott något.

Andelen ärenden som redovisas till åklagare av bearbetade ärenden, dvs. av ärenden där Polismyndigheten inlett förundersökning eller annan utredning, uppvisar över tid också en successiv minskning. Mellan 2017 och 2020 har andelen dock ökat något, för att återigen minska något 2021. Andelen är högst i de brottskategorier som helt eller till stor del består av s.k. ingripandebrott – narkotikabrott, trafikbrott och tillgrepp i butik.

Diagram 3.7 Andelen ärenden redovisade till åklagare av avslutade ärenden, andelen ärenden redovisade till åklagare av bearbetade ärenden samt andelen personuppklarade brott av samtliga handlagda brott

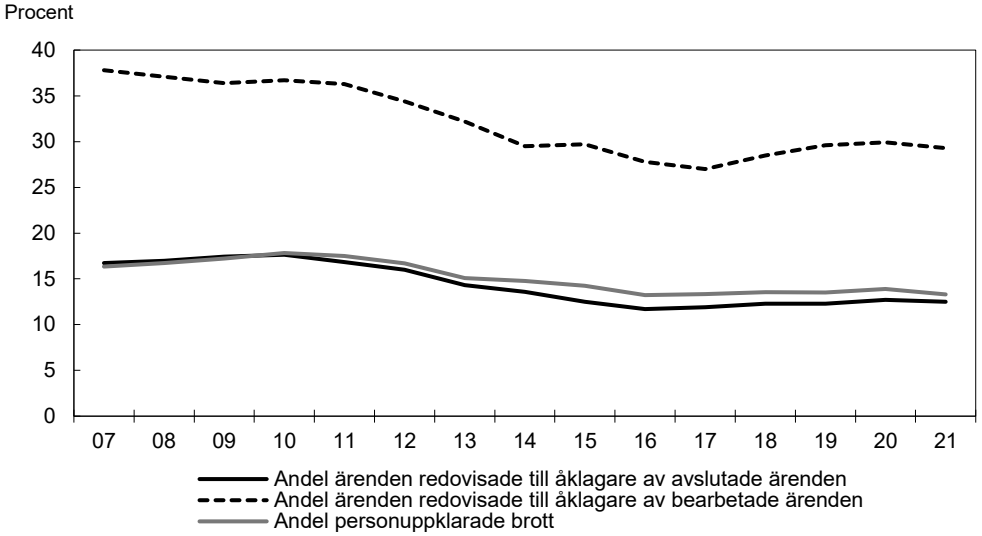

Anm.: Från och med 2014 redovisas en justerad personuppklaringsprocent. Måttet är i princip konstruerat på samma sätt som tidigare, men med den skillnaden att det beräknas på de handlagda brotten i stället för på de anmälda brotten. Justeringen har en marginell påverkan på resultatet. Det är därför möjligt att jämföra den totala personuppklaringsprocenten för att studera utvecklingen över tid. På motsvarande sätt redovisas fr.o.m. 2015 andelen ärenden redovisade till åklagare av avslutade ärenden, i stället för som tidigare andelen ärenden redovisade till åklagare av inkomna ärenden.

Källor: Officiell kriminalstatistik och Polismyndighetens årsredovisningar.

Ordningsbot är en typ av böter som får utfärdas direkt på plats av bl.a. polis. Till följd av pandemin kunde Polismyndigheten under 2020 lägga mer tid på hastighetskontroller, vilket förklarar en del av ökningen av antalet utfärdade ordningsböter mellan 2019 och 2020. Den stora ökningen kan dock framför allt tillskrivas införandet av digital ordningsbot, vilket har effektiviserat utfärdandet av ordningsböter. Under 2021 har antalet utfärdade ordningsböter fortsatt att öka.

Diagram 3.8 Utfärdade ordningsböter

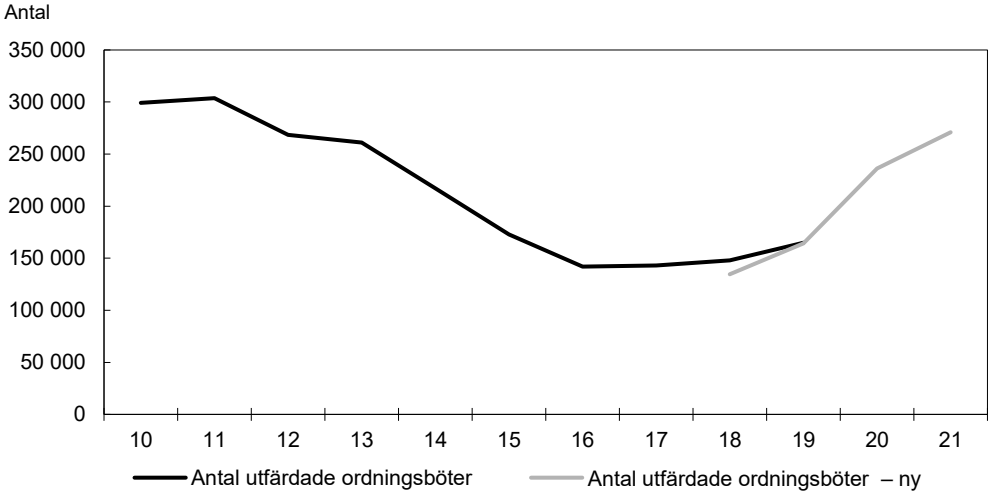

Anm.: Från och med 2020 hämtas statistiken för ordningsbot från en ny statistikkälla där även digitala ordningsböter ingår. Den nya statistikkällan omfattar data fr.o.m. oktober 2017 och redovisas därför fr.o.m. 2018 (se grafen antal utfärdade ordningsböter – ny). En skillnad mellan de två graferna är också att statistiken för 2018–2021 avser antalet unika ordningsböter medan uppgifterna för 2010–2020 återger antalet förseelser som bestraffats med ordningsbot (en ordningsbot kan innehålla flera förseelser).

Källa: Polismyndigheten.

Möjligheterna till ekonomisk vinning är en av de främsta drivkrafterna för en stor del av brottsligheten i samhället. Genom att kombinera arbetet med utredning och

lagföring med insatser för att ta brottsvinster från kriminella genom förverkande kan rättsväsendet minska incitamenten att begå brott. Under 2021 framställdes t.ex. 1 600 förverkandeyrkanden genom åklagare till ett belopp om totalt drygt 1,7 miljarder kronor. Det var en ökning med 1 miljard kronor jämfört med föregående år. Det kan förklaras av ett yrkande om förverkande på ca 1,4 miljarder kronor i ett av Åklagarmyndighetens ärenden. Beloppen kan variera betydligt mellan åren beroende på enskilda ärenden som omfattar stora belopp. Vidare lagfördes 1 971 personer för penningtvättsbrott, vilket är en ökning med 315 personer jämfört med året innan. Med lagföring avses här beslut om åtal, strafföreläggande, åtalsunderlåtelse och företagsbot.

Antalet lagföringsbeslut och domslut har ökat

I linje med utvecklingen av antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppklarade brott ökade antalet lagföringsbeslut fram t.o.m. 2009 varefter utvecklingen vände. Med lagföringsbeslut avses här fällande dom i tingsrätt, godkänt strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. Under perioden 2009–2017 minskade antalet lagföringsbeslut varje år. År 2018–2020 ökade antalet lagföringsbeslut igen och ökningen fortsatte under 2021. Under 2021 fattades drygt 112 000 lagföringsbeslut, vilket är ca 2 700 fler beslut än 2020. Av samtliga lagföringsbeslut 2021 avsåg 18 procent kvinnor och 82 procent män, en fördelning som varit likartad de senaste tio åren.

Antalet sakprövade brottmål i tingsrätt och antalet fällande domslut i sådana mål följer en liknande utveckling. Efter att ha ökat tydligt mellan 2007 och 2010 minskade dessa fram t.o.m. 2016. Sedan 2017 ökar dock antalet domslut i tingsrätt igen. År 2021 ökade antalet domslut med 8 procent jämfört med 2020, till ca 75 000 domslut. Som framgår av diagram 3.10 nedan utgjordes ökningen i antalet domslut fram till början på 2010 huvudsakligen av enklare mål där påföljden bestämdes till böter. Ökningen 2021 utgörs också främst av domslut med påföljden böter men även domslut med påföljden fängelse och övriga domslut ökade något under året.

Diagram 3.9 Domslut i tingsrätt fördelat på påföljderna fängelse, böter och övriga domslut

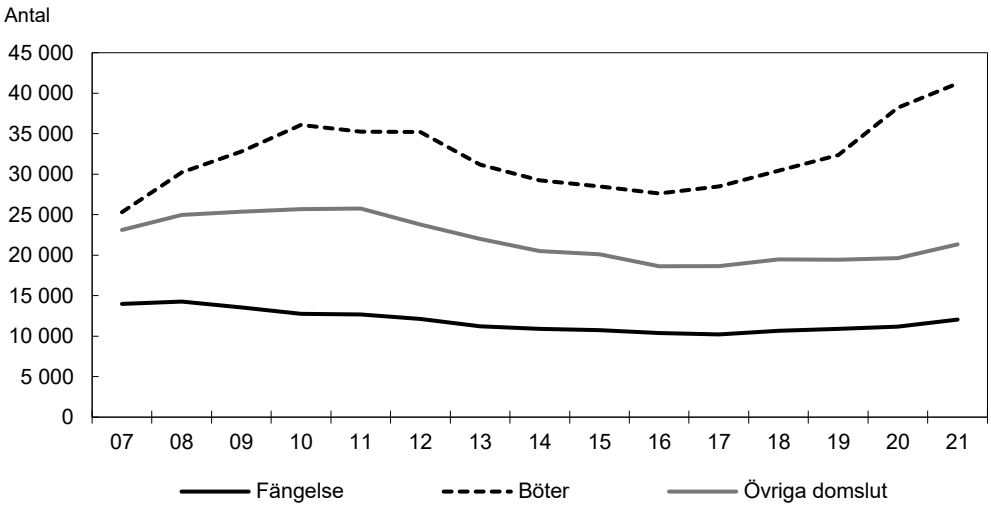

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Antalet inkomna, avgjorda och balanserade brottmål i domstol

Antalet inkomna brottmål i tingsrätt har ökat varje år de senaste fem åren och gjorde så även under 2021, även om ökningen mattades av. Antalet inkomna brottmål vid tingsrätt ökade med 2 procent. Antalet avgjorda brottmål vid tingsrätterna ökade med

6 procent. Antalet balanserade brottmål i tingsrätt låg i princip på samma nivå som under 2020, drygt 47 000 mål. En tydlig trend från 2009 är att andelen brottmål som avgörs genom dom minskat. Denna trend bröts under 2021 och en förklaring till detta kan vara att fler tingsrätter anslöt till snabbare lagföring och att dessa mål i stor utsträckning avgörs genom dom.

Antalet inkomna brottmål i hovrätt har också ökat de senaste fyra åren och gjorde så även 2021. Antalet inkomna brottmål ökade med 12 procent från 2020 till 2021 och även antalet avgjorda brottmål ökade med 12 procent. Trots ökningen av avgjorda mål ökade antalet balanserade brottmål med 21 procent.

Diagram 3.11 Inkomna, avgjorda och balanserade brottmål i tingsrätt och hovrätt

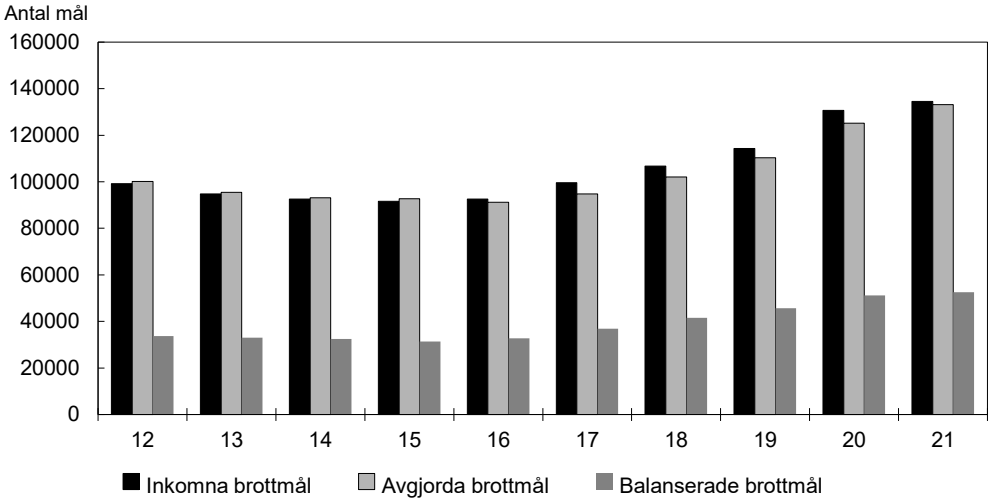

Anm.: I diagrammet exkluderas brottmål från Högsta domstolen.
Källa: Källa: Domstolsverket.

En del av de enklare brottmålen avgörs på handlingarna och är därmed generellt sett mindre resurskrävande än mål som avgörs efter huvudförhandling. År 2008 genomfördes en regelförändring vilket innebar utvidgade möjligheter att avgöra brottmål på handlingarna. Över tid har allt fler brottmål kommit att avgöras utan huvudförhandling, en trend som planade ut mellan 2020 och 2021 (se diagram 3.12 nedan).

Diagram 3.12 Andel sakprövade mål i tingsrätt och hovrätt som avgjorts efter huvudförhandling

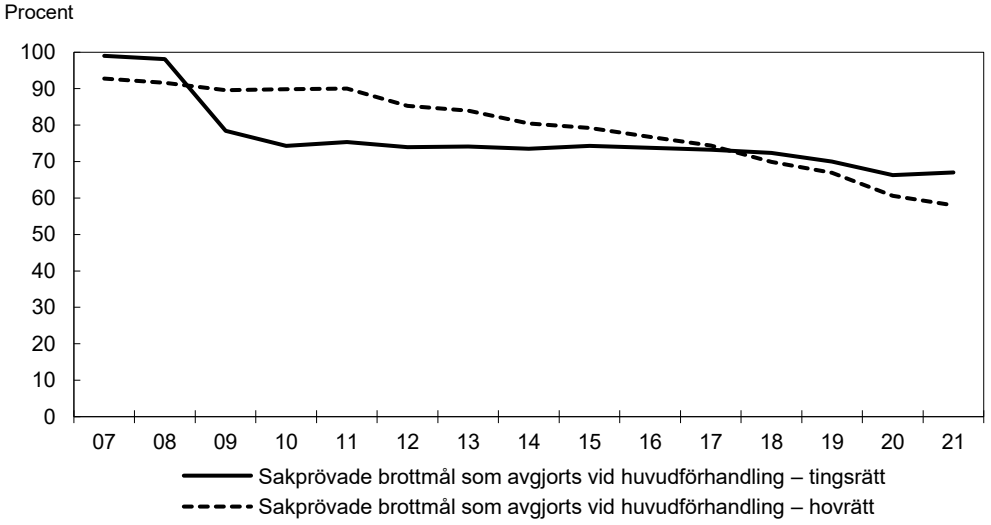

Källa: Domstolsverket.

Domstolarnas och Åklagarmyndighetens belastning avseende brottmål har dock ökat genom att tiderna för huvudförhandling har blivit längre. År 2021 upptog en genomsnittlig huvudförhandling i tingsrätt ca 2,1 timmar, jämfört med 1,5 timmar 2007. I hovrätt har den genomsnittliga tiden för huvudförhandling ökat från 3,5 till 4,3 timmar under samma period. En viktig bidragande orsak till detta är den ovan nämnda reformen 2008; med fler mål som avgörs på handlingarna ökar den genomsnittliga förhandlingstiden för de brottmål som fortfarande går till huvudförhandling (Brå 2017:4). Emellertid har också mer komplicerade brottmål, som kräver särskilt långa förhandlingstider, blivit fler och tar alltmer resurser i anspråk. Enligt uppgifter från Domstolsverket utgjorde huvudförhandlingar som pågick över 18 timmar ca 16 procent av den totala förhandlingstiden för brottmål i tingsrätt och hovrätt 2017. År 2021 hade denna andel ökat till drygt 18 procent. Avgjorda större mål, de med huvudförhandling över 18 respektive 30 timmar, har fluktuerat över tid men har på totalen ökat i både antal och huvudförhandlingstid jämfört med 2012. Detta kan vara ett tecken på att rättsväsendet i allt större utsträckning hanterar komplex brottslighet som är tidskrävande att utreda och lagföra.

Fler utdömda fängelseår och ökad beläggning i Kriminalvården

Sett ur ett längre tidsperspektiv har antalet domslut med påföljden fängelse minskat. Antalet domslut med påföljden fängelse ökade 2018 för första gången på tio år, en ökning som fortsatte under 2019–2021. År 2021 utdömdes ca 12 100 påföljder med fängelse som huvudpåföljd, vilket är ca 900 fler än året innan men samtidigt ungefär 20 procent färre än i mitten av 00-talet. De flesta intagna i anstalt är män – andelen kvinnor som är nyintagna i fängelse uppgick 2021 till 7 procent, en andel som är relativt stabil över tid. Straffmassan, dvs. den totala utdömda fängelsetiden under ett kalenderår, har också minskat under samma period men ökade tydligt 2018–2021. Medelbeläggningen i häkte, anstalt och medelantalet klienter i frivård ökar också sedan 2017 efter flera år av tydliga minskningar. Mellan 2017 och 2021 har medelbeläggningen i anstalt och häkte ökat med sammanlagt ca 1 600 intagna, vilket är en ökning med 29 procent. I frivården har medelantalet klienter ökat med drygt 2 200 sedan 2017, vilket är en ökning med 22 procent. Utvecklingen förklaras framför allt av ett ökat antal villkorligt frigivna.

Diagram 3.13 Utdömd straffmassa i antal fängelseår samt medelbeläggning i anstalt

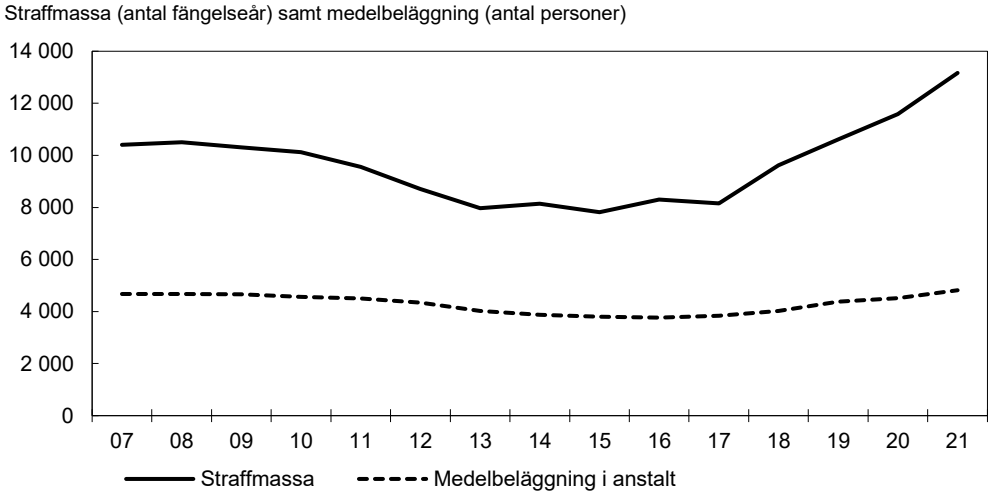

Källor: Officiell kriminalstatistik samt Kriminalvård och statistik.

Kriminalvården analyserade 2019 orsakerna till den ökade beläggningen i häkte och anstalt (Ju2019/03999). Kriminalvården konstaterade då att den ökade beläggningen i

häkte mellan hösten 2018 och början av 2019 främst berodde på längre häktningstider och inte fler häktade. Enligt Kriminalvården minskade inflödet av häktade under året. Häktningstiderna fortsatte samtidigt att öka från i genomsnitt 69 dagar 2020 till 78 dagar 2021, vilket är den huvudsakliga orsaken till den ökade beläggningen.

Den ökade beläggningen i anstalt beror enligt analysen på både ett ökat inflöde av klienter och längre strafftider. Som delförklaring pekar Kriminalvården på de senaste årens straffskärpningar, som kan ha bidragit till längre strafftider och ändrade prioriteringar inom myndigheterna. Man ser även ett ökat inflöde av klienter som begått brott som träffas av det myndighetsgemensamma uppdraget för att bekämpa den organiserade brottsligheten, vilket troligen också bidragit till ökningarna. Enligt de tolv myndigheternas redovisning av arbetet inom satsningen mot organiserad brottslighet under 2021 så visar resultaten bl.a. 448 utdömda fängelseår, genom domar i tingsrätten, vilket är det högsta antalet utdömda år sedan det gemensamma arbetet startade 2009. En bidragande orsak till det höga antalet fängelseår är enligt myndigheternas rapport att flera personer under 2021 dömdes för brott med högt straffvärde, t.ex. grova narkotikabrott och grova våldsbrott. Därtill utreddes flera ärenden som ledde till långa fängelsestraff för ekonomisk brottslighet. Beläggningen i anstalt har fortsatt att öka under 2021. Enligt Kriminalvården har både inflödet och strafftiderna ökat, vilket har drivit på beläggningsutvecklingen och det växande platsbehovet. I genomsnitt har strafftiderna blivit drygt 10 dagar längre under 2021 jämfört med 2020. I jämförelse med 2017 har strafftiderna ökat med strax över 100 dagar i genomsnitt.

Med hjälp av personalförstärkningar, tillskapande av tillfälliga platser och överbeläggningar, t.ex. genom att placera två intagna i samma rum, har myndigheten kunnat ta emot fler intagna än verksamheten normalt är dimensionerad för. Ett intensivt expansionsarbete pågår inom myndigheten. Antalet platser ökade med drygt 600 mellan 2020 och 2021. Trots den ansträngda beläggningssituationen har antalet rapporterade incidenter som innebär våld mot medarbetare eller mellan intagna varit oförändrat eller minskat. Däremot har en ökning skett av rapporteringen av hot både mot medarbetare och mellan klienter, något som myndigheten bedömer bl.a. hänger samman med den höga beläggningen, men även med besluten om att begränsa besöks- och permissionsmöjligheter till följd av pandemin. Inte heller under 2021 skedde någon direktrymning från häkten eller från anstalter i de högre säkerhetsklasserna. Däremot fortsatte ökningen av direktavvikelser från anstalter i den lägsta säkerhetsklassen, dock inte lika kraftigt som under 2020. En delförklaring till ökningen av antalet direktavvikelser är de senaste årens ökning av medelbeläggningen. Andelen intagna i häkte som har fått del av isoleringsbrytande åtgärder minst två timmar per dygn var i nivå med föregående år. Kriminalvården bedömer att den kraftiga begränsningen av möjligheten att ta emot besök från anhöriga och civilsamhällets organisationer till följd av pandemin har påverkat möjligheterna att öka andelen intagna som får del av isoleringsbrytande åtgärder i minst två timmar.

Över tid återfaller färre fängelsedömda i brott

Statistiken över återfall i brott visar hur vanligt det är att personer lagförs på nytt efter frigivning eller annan tidigare lagföring. Den senaste slutliga statistik från Brå som finns tillgänglig är från 2015 medan preliminär statistik finns från 2019. Återfallsproblematiken är särskilt tydlig bland män, ca 26 procent av männen återfaller i något nytt brott inom ett år. Motsvarande andel för kvinnor ligger på 17 procent, enligt preliminär statistik från 2019. Störst är risken för återfall bland dem som är mest brottsbelastade sedan tidigare. Bland dem som friges efter en fängelsepåföljd återfaller 43 procent inom ett år, enligt preliminär statistik från 2019. Detta kan jämföras med 40 procent 2018. Över tid är trenden dock positiv. Enligt preliminär statistik återföll

54 procent av dem som frigavs från fängelse 2003 inom ett år, jämfört med 43 procent bland dem som frigavs 2019. En jämförelse mellan 2009 och 2018 visar att minskningen är särskilt tydlig bland dem som dömts till fängelsestraff på mellan fyra månader och två år (en minskning med ca 10 procentenheter). Enligt både Kriminalvården (2018) och Brå (kortanalys 4/2017) kan den minskande andelen återfall i brott efter frigivning från anstalt delvis förklaras av en förändrad klientsammansättning vad gäller exempelvis ålder, tidigare brottsbelastning och typ av brott.

Diagram 3.14 Andel frigivna från anstalt som återfaller i brott inom ett år

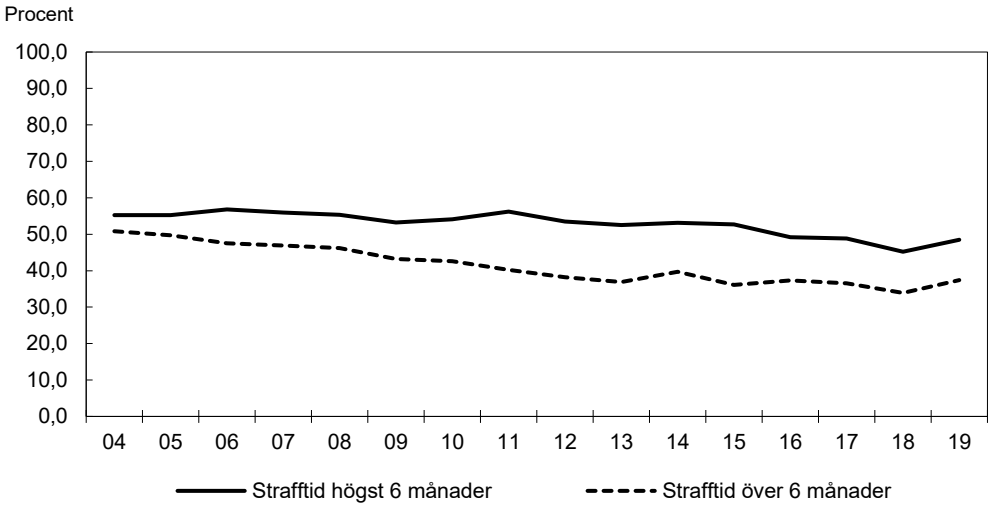

Källa: Officiell kriminalstatistik (preliminära siffror).

Det är svårt att med säkerhet säga i vilken utsträckning Kriminalvårdens återfallsförebyggande insatser har påverkat utvecklingen. Den återfallsförebyggande verksamheten inom myndigheten utgår från den forskning som finns i dag om vad som påverkar risken för återfall. Ett välfungerande arbete med att bedöma risker och behov och planera dömdas verkställigheter är en förutsättning för att kunna erbjuda adekvata insatser på individnivå. Kriminalvården har därför under året fortsatt att bedriva ett utvecklingsarbete på området för att ytterligare öka kvaliteten. Möjligheten för Kriminalvården att erbjuda alla intagna full sysselsättning har, i likhet med föregående år, varit en extra utmaning till följd av den höga beläggningen i kombination med pandemin. Trots detta har sysselsättningsgraden varit i nivå med föregående år. Andelen intagna som påbörjade studier under tiden i anstalt var 22 procent, men något högre för kvinnor. Totalt sett är det en liten minskning i jämförelse med föregående år. Alla intagna som har sökt till vuxenutbildningen har inte kunnat tas emot. Det förklaras bl.a. av brist på lokalytor och lärare. En dryg femtedel av målgruppen för behandlingsprogram har fullföljt ett sådant under verkställighet i anstalt och ca 12 procent under verkställighet i frivård. Det är i nivå med föregående år men en nominell ökning eftersom antalet klienter har ökat under året. Sysselsättningsgraden är likt tidigare år högre för kvinnor än för män. Kvinnor i anstalt har dock deltagit i behandlingsprogram i lägre utsträckning än män. Andelen intagna som frigetts med någon av de i fängelselagen (2010:610) reglerade särskilda utslussningsåtgärderna uppgick till totalt 15 procent. För gruppen intagna i anstalter i de lägre säkerhetsklasserna med en strafftid på minst sex månader var andelen ca 40 procent. Båda utfallen är en ökning i förhållande till föregående år.

Något kortare genomströmningstider i brottmålsprocessen

Brå har under senare år utvecklat statistik över genomströmningstider i brottmålsprocessen för handläggningen av skäliga brottsmisstankar från registrering till beslut i

åtalsfrågan. Den statistik som finns tillgänglig avser genomströmningstider under 2015–2020. För samtliga brottsmisstankar registrerade under 2020 var mediantiden från registrering till beslut i åtalsfrågan 63 dagar. Det är fyra respektive tre dagar mindre än 2019 och 2015, vilket är det första året som det finns statistik för. Mediantiderna skiljer sig åt mellan olika brottsmisstankar. Kortast mediantid från registrering till beslut i åtalsfrågan 2020 hade tillgreppsbrott (34 dagar) och längst mediantid hade brott mot liv och hälsa (113 dagar). Genomströmningstiderna 2020 var generellt sett längre för brottsmisstankar mot ungdomar 15–17 år än för vuxna (84 respektive 61 dagar). Det motsvarar en minskning med sex dagar för ungdomar och en minskning med fyra dagar för vuxna jämfört med 2019.

Arbetet med civilt försvar och krisberedskap fortsätter

Arbetet inom rättsväsendet för att stärka det civila försvaret och genomförandet av förmågehöjande åtgärder fortsatte under 2021. Myndigheterna har genomfört åtgärder när det gäller bl.a. uppbyggnad av myndigheternas organisation för civilt försvar och planering. Utvecklingen av det civila försvaret inom utgiftsområde 4 har skett utifrån inriktningen i propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30).

3.5.3 Dömande verksamhet, exklusive migrationsmål och brottmål

Svagt nedåtgående trend för inkomna mål

Medan brottmålen ökade i antal under 2021 finns en svagt nedåtgående trend bland andra mål. I tingsrätterna minskade tvistemålen något från 2020 till 2021 och en bidragande faktor var att mål med gemensam ansökan om äktenskapsskillnad minskade kraftigt. I hovrätterna ökade tvistemålen med 7 procent, från 2 935 till 3 153. I Högsta domstolen ökade tvistemålen med 20 procent, från 215 till 257. Tvistemålen hade dock minskat kraftigt från 2019 till 2020, så jämfört med 2019 minskade tvistemålen i Högsta domstolen under 2021.

Hos förvaltningsrätterna minskade inkomna mål något under 2021 jämfört med 2020 men inflödet var fortfarande på höga nivåer. Däremot ökade de pandemirelaterade målen kraftigt, såsom mål om stöd vid korttidsarbete. Exkluderas denna måltyp minskade inkomna mål med 11 procent, från 119 957 till 107 585. Antalet avgjorda mål minskade också men var fortsatt på höga nivåer, från 125 563 till 121 275. Antalet balanserade mål minskade för andra året i rad, från 43 623 till 40 410. Inflödet till kammarrätterna och till Högsta förvaltningsdomstolen fortsatte att öka något under 2021. I kammarrätterna minskade avgjorda mål, vilket i huvudsak beror på att en viss sorts socialförsäkringsmål, de s.k. hyperhidrosmålen, minskade kraftigt.

Diagram 3.15 Inkomna, avgjorda och balanserade mål i domstol

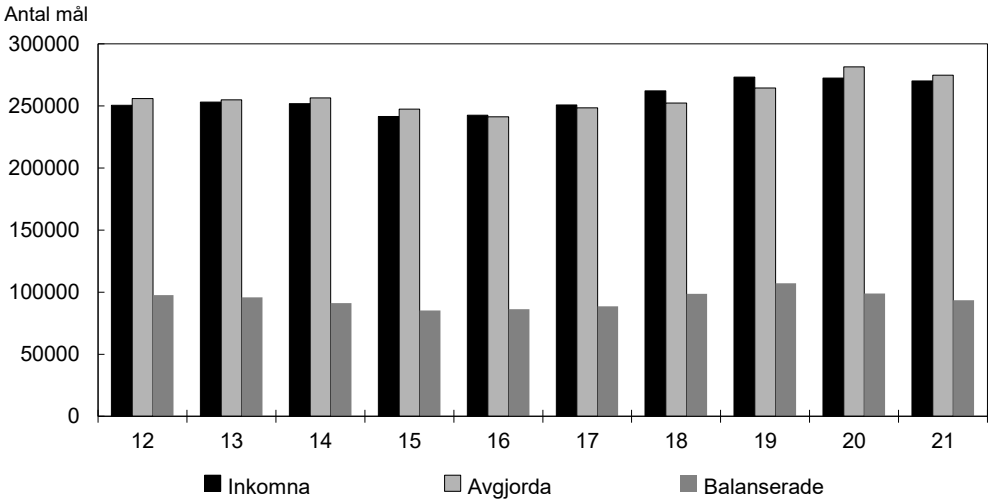

Anm.: Inkomna, avgjorda och balanserade mål i domstol exklusive migrations- och brottmål.
Källa: Domstolsverket

3.5.4 Brottsförebyggande arbete

Det brottsförebyggande perspektivet får allt större genomslag

Brå tar sedan 2017 årligen fram en rapport om hur det brottsförebyggande arbetet har bedrivits och utvecklats på lokal, regional och nationell nivå. Brå bedömer att det brottsförebyggande arbetet i allt större utsträckning lyfts fram på alla tre nivåer. Brå konstaterar att det under 2021 tagits flera nationella initiativ i form av lagförslag, uppdrag och utredningar inom olika politikområden där det brottsförebyggande perspektivet lyfts fram. Bland annat föreslås i betänkandet Kommuner mot brott (SOU 2021:49) en ny lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Vidare fick Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare. För att skyndsamt komma i gång tillsattes samtidigt en utredare under ett år för att stödja och koordinera myndigheternas arbete med uppdraget. Därutöver har Boverket redovisat uppdraget att undersöka förutsättningarna för stärkt platssamverkan i Sverige (Fi2021/04080), vilket är ett sätt att arbeta med situationell prevention som bl.a. tar sikte på åtgärder som påverkar förutsättningarna för brott på en specifik plats.

Socialstyrelsen har inom ramen för uppdraget att administrera, fördela och följa upp statsbidrag till kommuner för sociala insatser i utsatta områden (A2020/02651) under året betalat ut totalt 243,5 miljoner kronor. Socialstyrelsen bedömer att statsbidraget har bidragit till att utveckla kommunernas brottsförebyggande arbete, särskilt avseende strukturerad samverkan och förutsättningar att upptäcka barn och unga i riskzon och behov av stöd (Redovisning av 2021 års uppdrag om sociala insatser i utsatta områden, Socialstyrelsen 2022). Se även utgiftsområde 13 Segregation, avsnitt 6.3.2 och utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 6.3.

På regional nivå har länsstyrelsernas brottsförebyggande samordnare, som inrättades 2017, fortsatt ge stöd till den lokala nivån genom bl.a. utbildningar och metodstöd. Även Polismyndigheten har sedan 2019 regionala brottsförebyggande samordnare och funktionen finns i alla polisregioner. Enligt Brå är såväl länsstyrelsernas som polisens regionala stöd etablerat och stödet bidrar till att stärka användningen av ett kunskapsbaserat arbetssätt i det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå.

På lokal nivå bedömer Brå att kommunernas brottsförebyggande arbete generellt sett fortsätter att utvecklas i positiv riktning mot ett mer kunskapsbaserat arbetssätt. Flertalet kommuner har en samverkansöverenskommelse med polisen, vilket är ett viktigt verktyg för att skapa struktur och systematik i samverkan mellan polis och kommun. De flesta kommuner har också ett lokalt brottsförebyggande råd och en tredjedel av kommunerna har en brottsförebyggande samordnare på minst 50 procents arbetstid. Nästan alla kommunpoliser, som ska arbeta brottsförebyggande och trygghetsskapande tillsammans med kommuner och lokala aktörer, lägger mer än hälften av sin arbetstid på brottsförebyggande arbete. De flesta kommunpoliser, och nästan hälften av alla kommunala brottsförebyggande samordnare, har gått en utbildning i brottsförebyggande arbete.

Fortsatt utveckling av ett kunskapsbaserat arbetssätt genom Brås stöd

Ett kunskapsbaserat arbetssätt i det brottsförebyggande arbetet innebär att lokala åtgärder och insatser väljs, utformas och följs upp utifrån en lokalt framtagen lägesbild. Brås bedömning är att det förstärkta stödet hittills från myndigheten tillsammans med länsstyrelsernas arbete har utvecklat det kunskapsbaserade arbetssättet lokalt, framför allt avseende kartläggningar. Under 2021 har Brå fokuserat särskilt på att stärka det kunskapsbaserade arbetssättet avseende lägesbilder. Utvecklingsarbetet har dessutom avsett åtgärder mot gängrelaterad våldsbrottslighet, förebyggande arbete inriktat på unga som begår eller riskerar att begå brott samt förebyggande arbete mot ekonomisk brottslighet. Under 2021 har utvecklingsarbetet i hög grad påverkats av lagförslaget om kommunalt ansvar för brottsförebyggande arbete (SOU 2021:49). Brå fördelar ekonomiskt stöd för kunskapsutveckling av brottsförebyggande arbete, framför allt avseende utvärderingar och uppföljningar av lokalt brottsförebyggande arbete. Sammanlagt beviljades stöd om 3,6 miljoner kronor under 2021. Bidrag till utvärderingar av brottsförebyggande arbete gällande ekonomisk och narkotikarelaterad brottslighet samt insatser som beaktar ett glesbygdsperspektiv prioriterades.

Polismyndighetens brottsförebyggande arbete har utvecklats

Ett av Polismyndighetens strategiska mål till 2024 är att stärka den lokala närvaron. Lokal närvaro och god lokalkännedom är viktigt för att Polismyndigheten ska kunna utföra sitt uppdrag, såväl för att bekämpa brott som för att förebygga brott. Under 2021 har Polismyndigheten startat upp ett nytt arbete som syftar till att förbättra förutsättningarna för kompetensutveckling, med målet att fler poliser ska välja att vara kvar i yttre tjänst under en längre tidsperiod.

Enligt Polismyndighetens årsredovisning för 2021 ökade antalet anställda i kategorin brottsförebyggande/ingripandeverksamhet jämfört med 2020. Detta är en av indikatorerna som Polismyndigheten använder för att bedöma utvecklingen på det brottsförebyggande området. Områdespoliser och kommunpoliser är också viktiga funktioner för att säkerställa lokal närvaro, förebygga brott, skapa trygghet och för att underlätta samverkan med andra lokala aktörer. Antalet områdespoliser ökade också under 2021 jämfört med 2020 med drygt 30 procent, medan antalet kommunpoliser var på ungefär samma nivå som föregående år.

Under 2021 genomförde Polismyndigheten en egen tillsyn, på rikspolischefens uppdrag, av arbetet inom den planlagda brottsförebyggande verksamheten. Syftet med tillsynen var att ge underlag för att främja enhetlighet och en ändamålsenlig rättstillämpning i hela landet när det gäller polisens planerade brottsförebyggande arbete. Som en åtgärd med anledning av tillsynen har rikspolischefen fattat beslut om

att Polismyndighetens brottsförebyggande arbete ska stärkas ytterligare, bl.a. ska den strategiska inriktningen för områdespoliser ses över.

Arbetet med att ta fram en brottsförebyggande strategi för Polismyndigheten har fortsatt under 2021. Strategin beslutades av rikspolischefen i juni 2022 och väntas leda till ett mer problemorienterat och kvalitetssäkrat arbetssätt som också väntas bli enklare att följa upp.

En konsekvens av pandemin som fortsatt under 2021 var bl.a. att en del fysiska samverkansmöten med andra aktörer uteblivit. Detta har dock delvis kompenserats för genom digitala alternativ. I syfte att öka den digitala polisära närvaron förberedde Polismyndigheten under året för en pilotverksamhet om nätpatrullering som ska genomföras 2022. Det handlar om att öka den polisiära närvaron i digitala forum och på plattformar och berör samtliga polisregioner.

Förstärkt brottsförebyggande arbete vid Ekobrottsmyndigheten

Ekobrottsmyndigheten har förstärkt det brottsförebyggande arbetet. Under året har Ekobrottsmyndigheten bl.a. inlett ett varaktigt samarbete i brottsförebyggande syfte med Bolagsverket och inlett nya samarbeten med bl.a. Konkurrensverket, Svenskt Näringsliv, Upphandlingsmyndigheten och kommuner. Ekobrottsmyndigheten har under året också lanserat en ny extern webbplats med utvecklad information om brottsförebyggande arbete och brottsutredning som riktar sig till allmänheten och de yrkesgrupper som kommer i kontakt med ekonomisk brottslighet.

Utveckling av arbetet mot våldsbejakande extremism

Hotet från extremistmiljöerna har breddats, bl.a. genom samhällets digitala utveckling. Extremistmiljöerna nyttjar den digitala arenan till att sprida hat och hot och digitala plattformar utgör ofta en grund för radikalisering och rekrytering. Extremismen har fått en tydligare global arena där virtuella gemenskaper till del ersätter de traditionella fysiska organisationerna. Ökad extremism och polarisering i samhället ställer högre krav på ökad samverkan och att fler i samhället tar ett större ansvar för det förebyggande arbetet.

Polismyndigheten och Säkerhetspolisen har ökat sitt samarbete och samverkan i arbetet med att begränsa tongivande aktörers handlingsfrihet. Samarbetet sker främst inom Redex som är namnet på den samverkansmodell som tillämpas i det förebyggande och reducerande arbetet inom våldsbejakande extremism. Även Center mot våldsbejakande extremism (CVE) vid Brå ingår som en samarbetspart i Redex, i för det förebyggande arbetet relevanta delar.

CVE har ansvaret för att utveckla det förebyggande arbetet på nationell, regional och lokal nivå. CVE har under pandemin i hög grad använt olika digitala lösningar för att sprida kunskap och ge stöd till kommuner, och riktat sig särskilt till de kommuner som tagit emot kvinnor och barn som utvisats från nordöstra Syrien. I maj 2019 startade CVE ett tillfälligt nätverk för en myndighetsgemensam strategi för mottagande av vuxna och barn från läger för IS-anhängare i nordöstra Syrien. Under hela 2021 har strategin varit i operativt bruk. Samarbetet mellan myndigheterna och berörda kommuner har visat sig vara framgångsrikt i att tydliggöra roller och ansvar, samt förutsättningar för lagföring och insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Ett konsultföretag genomförde under 2021 en utvärdering av CVE:s stöd till kommuner. Av denna framgår att kommunerna i stort sett är nöjda med det stöd de får från CVE. Av utvärderingen framgår att CVE:s stöd har utvecklat kommunernas

förmåga att arbeta organisatoriskt, strategiskt och operativt mot våldsbejakande extremism, om än i varierad utsträckning. CVE har arbetat med att utveckla ett metodstöd för frågor om våldsbejakande extremism som kan användas av yrkesverksamma, bl.a. inom socialtjänsten. Under 2022 ska metodstödet prövas av ett antal kommuner i det operativa arbetet samt driftsättas.

CVE har ett mobilt stödteam och en stödfunktion i form av en telefon dit yrkesverksamma på lokal nivå kan ringa för att få stöd. Under 2021 tog stödtelefonen emot 97 samtal. Orostelefonen om radikalisering vid Rädda Barnen som drivs med bidrag från CVE, riktar sig specifikt till anhöriga som behöver stöd och hjälp vid oro för eller misstanke om att någon i deras närhet är på väg in i, eller redan befinner sig i, en våldsbejakande miljö. Enligt rapporten Det svåra samtalet (Rädda Barnen 2021) har Orostelefonen under perioden 2017–2020 haft sammanlagt 411 kontakter med inringare. Majoriteten av samtalen (55 procent) rör oro om barn och unga.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har på uppdrag av CVE gjort en förstudie om sambandet mellan våldsbejakande extremism och hedersrelaterat våld och förtryck. FOI lyfter fram att det finns flera kunskapsluckor och lämnar förslag på ett antal forskningsområden som nu tas vidare av andra myndigheter, t.ex. hur förhållandet ser ut mellan våldsbejakande islamistisk extremism och hedersrelaterat våld och förtryck på den lokala nivån. På uppdrag av CVE har Försvarshögskolan (FHS) tagit fram rapporten Gränslös extremism – en studie om transnationella kopplingar till svenska radikala miljöer (FHS 2021). Studien lyfter fram att de transnationella kopplingarna är av både fysisk och digital karaktär, där de digitala kopplingarna till aktörer i utlandet fått allt större betydelse inom samtliga tre miljöer. De har både en instrumentell funktion, som vid förberedelser inför terroristattentat, och en socialiserande funktion, genom att de skapar gemenskap kring olika ideologiska frågor. En av studiens slutsatser är att den digitala dimensionen är en viktig aspekt att ta hänsyn till i utvecklandet av effektiva motåtgärder.

3.5.5 Stöd till brottsoffer

Brottsutsattas upplevelser av kontakterna med rättsväsendet är i princip oförändrade

Brottsutsattas upplevelser av kontakterna med polis, åklagare, domstolar och målsägandebiträden ger värdefull information om hur rättsväsendet lever upp till riksdagens mål vad gäller den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet.

Av NTU 2021 framgår att 30 procent av befolkningen har stort förtroende för att rättsväsendet som helhet behandlar brottsutsatta på ett bra sätt, vilket är en marginell ökning jämfört med 2020 då andelen var 29 procent. Kvinnor har högre förtroende än män (32 respektive 29 procent).

Diagram 3.16 Brottsutsattas erfarenhet av polisen

Andel mycket eller ganska nöjda (procent)

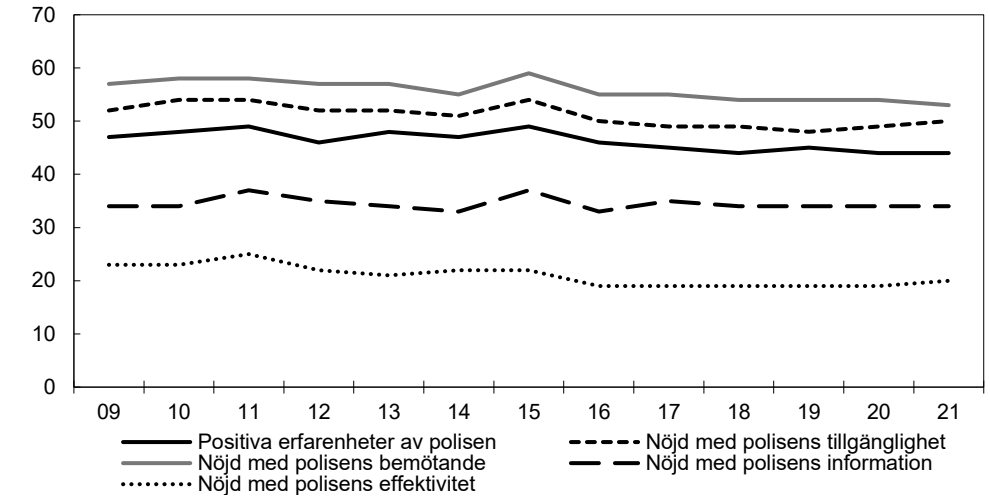

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Av de personer som har utsatts för brott och anmält brottet till polisen under de senaste tre åren har runt 44 procent en sammantagen positiv erfarenhet. En högre andel kvinnor än män har en positiv erfarenhet, 48 jämfört med 41 procent 2021. Andelen brottsutsatta som har en positiv upplevelse av polisens tillgänglighet, bemötande, information samt effektivitet och förmåga att utreda och klara upp brott har gradvis minskat något under en tioårsperiod men har legat på en i stort sett oförändrad nivå de tre senaste åren (se diagram 3.16). Kvinnor är i större utsträckning än män nöjda med polisens tillgänglighet, bemötande, effektivitet och information.

Resultat för hur brottsutsatta upplever bemötandet av åklagare, domstol och målsägandebiträde finns enbart för 2018–2021. Andelen brottsutsatta som under de tre senaste åren har varit i kontakt med en åklagare och som har positiva erfarenheter av kontakten har ökat något under perioden (43 procent 2021 jämfört med 41 procent 2018). Andelen var oförändrad mellan 2020 och 2021 men skillnaden mellan kvinnor och män ökade från 1 till 8 procentenheter; 2021 hade 39 procent av männen positiva erfarenheter av kontakten med åklagare jämfört med 47 procent av kvinnorna. Av de personer som har varit i kontakt med domstol och målsägandebiträden de senaste tre åren minskade andelen som har positiva erfarenheter mellan 2018 och 2019 för att sedan öka något 2020. Under 2021 var andelen som uppger sig vara nöjda med det bemötande som de fått i domstolen oförändrad jämfört med 2020 – 58 procent. Kvinnor är mer nöjda med bemötandet i domstol än män och skillnaderna mellan könen ökade 2021 jämfört med 2020. Andelen som har positiva erfarenheter av målsägandebiträde har ökat från 68 procent 2020 till 70 procent 2021. Kvinnor har i högre grad positiva erfarenheter av målsägandebiträden än män och i likhet med bemötande av åklagare och domstol ökade skillnaderna mellan könen även när det gäller erfarenheter av målsägandebiträden mellan 2020 och 2021.

Myndigheternas åtgärder för att öka brottsutsattas rättssäkerhet och trygghet

Brottsoffermyndigheten har tillsammans med Domstolsverket i uppdrag att verka för att det ska finnas tillgång till vittnesstöd i samtliga tingsrätter och hovrätter. Domstolsverket har under året driftsatt en e-utbildning om vittnesstöd som riktar sig till alla medarbetare på tingsrätt och hovrätt. Målet är att den ska ge medarbetare information och skapa medvetenhet om hur domstolsanställda, tillsammans med de

ideella vittnesstödjarna på domstolen, bidrar till att skapa en trygg och säker miljö för målsäganden och vittnen i brottmålsförhandlingar.

Införandet av fasta säkerhetskontroller på flera domstolar har bidragit till säkrare domstolslokaler och arbetet fortgår med att förse ett ytterligare antal domstolar med säkra entréer. För att möta ett ökat behov av säkerhetshöjande åtgärder utrustades några domstolar med ett säkerhetsglas som skiljer åhörare från övriga deltagare i förhandlingssalen.

Brottsoffermyndigheten har lanserat en ersättningsguide som underlättar för brottsoffer att erhålla ersättning genom att informera om nödvändiga kontaktuppgifter och vad som behöver göras i den aktuella situationen. Vidare har myndigheten under året arbetat med att ta fram kunskap samt informationsinsatser på temat hot och hat mot deltagare i det demokratiska samtalet, som kommer att innebära ökade möjligheter för brottsoffer att få information samt bidra till ökad kunskap hos yrkesverksamma och ideella.

Vad gäller brottsoffer för terrorism har Brottsoffermyndigheten under året blivit utsedd till nationell kontaktpunkt och de har även tagit fram information till offer för terrorism.

Bedrägerier kopplade till pandemin förekom frekvent i övriga Europa. Polismyndigheten följde utvecklingen noga och lyckades genom god samverkan med berörda myndigheter gällande vilken information som skickades ut till allmänheten kraftigt begränsa antalet drabbade. Antalet anmälda telefonbedrägerier (vishing) och annonsbedrägerier ökade under 2021, vilket medförde att Polismyndigheten såg behov av att informera om hur man kan skydda sig mot de olika tillvägagångssätt som gärningspersonerna använder. Polismyndigheten mötte det ökade informationsbehovet med ökad synlighet i media och på köp- och säljsajter tillsammans med andra myndigheter och det privata näringslivet.

Åklagarmyndigheten har under året utsett en ämnesspecialist inom området människohandel och människoexploatering samt bildat ett nationellt åklagarnätverk om människoexploatering. Vidare har myndigheten vidtagit ytterligare kompetenshöjande insatser avseende hedersrelaterad brottslighet inklusive könsstympning och äktenskapstvång. Därtill har myndigheten bildat ett nationellt åklagarnätverk om hedersrelaterad brottslighet, vilket leds av en ämnesspecialist.

Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten har påbörjat ett långsiktigt samarbete kring frågor som rör internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn i syfte att effektivisera utredningarna.

Brottsoffermyndighetens arbete med att främja brottsoffers rättigheter, behov och intressen

Brottsoffermyndighetens verksamhetsområde innefattar bl.a. utbetalning av brottskadeersättning under anslaget 1:10 *Ersättning för skador på grund av brott*. Myndigheten fördelar även medel ur Brottsofferfonden till bl.a. civilsamhällets organisationer och forskningsprojekt. Brottsofferfondens medel är dock inte uppförda på statens budget utan finansieras huvudsakligen av personer som lagförts för brott, som betalar en särskild avgift till fonden.

Transfereringskostnaderna varierar från år till år. Under 2021 uppgick de till ca 148 miljoner kronor, vilket är en ökning med ca 4 miljoner kronor jämfört med 2019.

Handläggningen av brottsskadeärenden

Den genomsnittliga handläggningstiden vid Brottsoffermyndigheten uppgick till 74 dagar, vilket är i nivå med 2021. Antalet inkomna brottsskadeärenden 2021 uppgick till drygt 10 000, vilket är något fler än föregående år. Under året avgjordes knappt 9 800 ärenden vilket var något färre än 2020. Ärendebalansen uppgår nu till drygt 1 900 ärenden vilket är en ökning med ca 18 procent jämfört med föregående år. Under 2020 fortsatte arbetet med en översyn av e-tjänsten för ansökan om brottsskadeersättning i syfte att förenkla ansökningsförfarandet. Under 2021 utbetalades drygt 105 miljoner kronor i brottsskadeersättning, vilket är en ökning med ca 10 procent jämfört med 2020. En orsak till det är att Nämnden för brottsskadeersättning beslutade om en praxishöjning gällande nivåerna för kränkning vid bl.a. grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning. Under 2021 inkom 239 ansökningar om brottsskadeersättning avseende barn som har bevittnat brott, en minskning med drygt 20 procent jämfört med 2020. Totalt betalades drygt 0,9 miljoner kronor ut till sökande i denna ärendekategori, vilket är en minskning med ca 50 procent jämfört med föregående år. Minskningen kan förklaras med att bestämmelsen i brottsskadelagen om en särskild brottsskadeersättning till barn som bevittnat brott mellan närstående har tagits bort samtidigt som det särskilda barnfridsbrottet infördes den 1 juli 2021.

Ökade intäkter från regressverksamheten men också en ökad ärendebalans

Intäkterna från regressverksamheten, dvs. den verksamhet där staten kräver gärningspersonen på den brottsskadeersättning som Brottsoffermyndigheten i deras ställe har betalt till brottsoffret, uppgick till närmare 40 miljoner kronor, vilket är drygt 6 procent högre än föregående år. Regressintäkterna motsvarade under 2021 drygt 40 procent av statens utgifter för brottskadeersättningen. Regressärendebalansen har under året ökat något.

Fortsatt ökade intäkter i Brottsofferfonden men färre inkomna ansökningar

Under 2021 uppgick Brottsofferfondens intäkter till knappt 51 miljoner kronor, vilket är en ökning med drygt 1 procent jämfört med föregående år. Drygt 41 miljoner kronor fördelades under året ur fonden till olika brottsofferinriktade projekt och verksamheter. En mycket stor del av fondens medel går fortsatt till Brottsofferjouren Sverige och de lokala brottsofferjourerna. Vidare beviljades 23 procent av fondens medel till brottsofferinriktade forskningsprojekt. Antalet inkomna ansökningar till fonden minskade med 16 procent jämfört med 2020, vilket bl.a. kan bero på pandemins påverkan på möjligheterna att bedriva verksamhet.

3.5.6 Utveckling av rättsväsendets kostnader

I diagram 3.17 framgår kostnadsutvecklingen i rättsväsendet 2012–2021.

Diagram 3.17 Kostnadsutveckling i rättsväsendet

Miljoner kronor

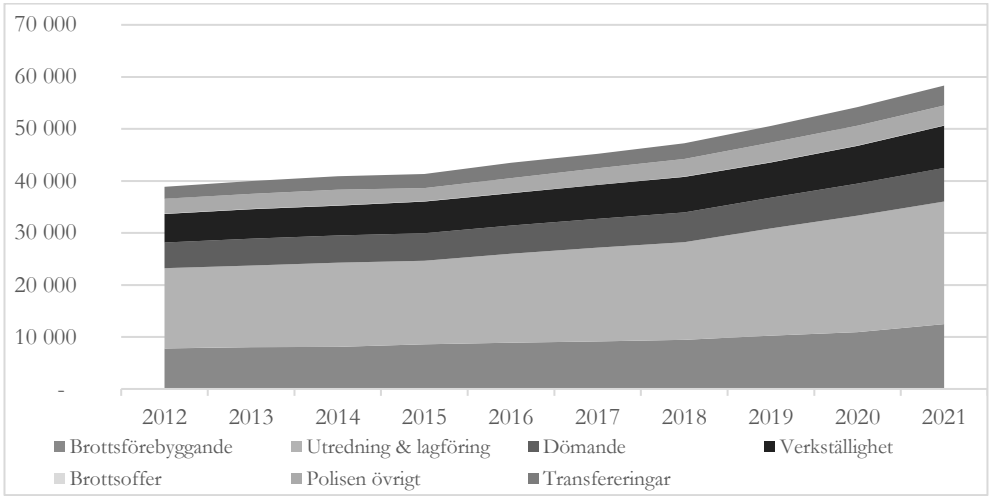

Källa: Rättsväsendets myndigheters årsredovisningar 2012–2021.

År 2021 uppgick de totala kostnaderna för rättsväsendet till ca 58 miljarder kronor. Det är en ökning med ca 4 miljarder kronor (7,7 procent) jämfört med 2020.

Myndigheternas kostnader för det brottsförebyggande arbetet uppgick till drygt 12 miljarder kronor 2021. Det är en ökning med 1,6 miljarder kronor (14,3 procent) jämfört med föregående år. Polismyndigheten står för huvuddelen av kostnaderna (84 procent).

Myndigheternas kostnader för arbete med utredning och lagföring uppgick 2021 till 23,6 miljarder kronor, vilket är 1,2 miljarder kronor (5,2 procent) mer än föregående år. Av den totala summan utgjorde Polismyndighetens kostnader tre fjärdedelar.

Kostnaderna för den dömande verksamheten uppgick till ca 6,5 miljarder kronor, vilket är en ökning med 325 miljoner kronor (5,3 procent) sedan 2020. Merparten av kostnadsökningen beror på högre kostnader för personal.

Kostnaderna för arbetet med verkställighet har ökat med 823 miljoner kronor (11,3 procent) sedan 2020 och uppgår nu till 8,1 miljarder kronor. Kostnadsökningen förklaras av att en mängd häktes- och anstaltsplatser öppnades under året för att klara av det ökade antalet intagna.

Verkställighet omfattar verksamhet inom frivården, anstalter och Kriminalvårdens transportverksamhet för såväl nationella som internationella transporter. Internationella transporter inom migrationsområdet redovisas under utgiftsområde 8 Migration. Häktesverksamheten ingår som en del i arbetet med utredning och lagföring.

Merparten av kostnaderna som rör transfereringar avser rättsliga biträden. Kostnaderna ökade med 262 miljoner kronor (7,7 procent) mellan 2020 och 2021. Den största delen av ökningen består av ersättning till offentlig försvarare. Ökningen beror på dels att antalet debiterade timmar per förordnande ökade, dels att antalet förordnanden ökade.

3.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

3.6.1 Brottsutvecklingen och flödet i brottmålsprocessen

Regeringen bedömer att de övergripande målen för kriminalpolitiken och rättsväsendet bara delvis har uppnåtts. Samtidigt står det klart att brottsutvecklingen, särskilt när det gäller den grova organiserade brottsligheten, är mycket allvarlig och hotar människors frihet och trygghet. Brottsutvecklingen ställer rättsväsendet inför betydande utmaningar.

Brottslighetens omfattning är svår att beskriva på ett heltäckande sätt och den sammantagna brottsutvecklingen är inte helt entydig. Antalet anmälda brott 2021 minskade jämfört med åren dessförinnan. Antalet anmälda sexualbrott har dock ökat över tid, så även under 2021 jämfört med 2020.

Utsattheten för brott mot både person och hushåll minskade enligt NTU 2021. Utsattheten för samtliga brott mot person som mäts i NTU (hot, sexualbrott, misshandel, personrån, fickstöld, kort-/kreditbedrägeri, nätkränkning och trakasserier) minskade, förutom utsattheten för försäljningsbedrägeri som ökade något. För flertalet brottstyper handlar det dock om en minskning enbart under 2020 efter flera år med ökad utsatthet. Det tyder på att förändrade beteenden till följd av restriktioner kopplade till pandemin kan ha bidragit till minskningen 2020 och att minskningen därmed kan vara av tillfällig karaktär. Över tid har utsattheten för sexualbrott ökat kraftigt, särskilt bland yngre kvinnor. För män har utsattheten för personrån ökat och dessutom har antalet anmälda ungdomsrån ökat kraftigt.

Uppgifter från vården tyder på att grovt våld, med undantag för kniv- och skjutvapenvåld, har minskat det senaste decenniet. Det dödliga våldet har ökat tydligt sedan 2012 vilket i huvudsak förklaras av en ökning av dödligt skjutvapenvåld i kriminella miljöer. De senaste åtta åren har antalet dödsskjutningar nästintill dubblerats. Hittills år 2022 har fler dödsskjutningar skett än något annat enskilt år sedan Polismyndigheten började föra särskild statistik över skjutningar.

Samtidigt växer antalet kriminella nätverk. De kriminella nätverken har en stark påverkan på samhället – i synnerhet i utsatta områden. Enligt Polismyndighetens lägesbild över utsatta områden 2021 (A028.504/2021) fanns 61 utsatta områden, varav 19 särskilt utsatta. Detta är en negativ utveckling sedan 2015, då situationen redan var mycket allvarlig med 53 utsatta och 15 särskilt utsatta områden. De kriminella nätverken påverkar rättsstaten och den offentliga förvaltningen genom bland annat hot och infiltration. Parallellt med den allvarliga utvecklingen kopplat till den grova organiserade brottsligheten är Sverige även hårt drabbat av gränsöverskridande tillgreppsbrottslighet i form av stöldligor.

Trots allvarliga problem med grov brottslighet är Sveriges polistäthet, definierat som antal poliser per capita, bland de lägsta i Europa. År 2021 hade Sverige 201 poliser per 100 000 invånare – den genomsnittliga siffran i Europa är ca 300. För tio år sedan, 2011, var polistätheten i Sverige 215 poliser per 100 000 invånare.

Regeringen följer utvecklingen noga. Insatser för att öka tryggheten, bekämpa den organiserade brottsligheten och de kriminella nätverken samt att förebygga brott är en av regeringens högst prioriterade frågor.

Enligt NTU 2021 är den upplevda otryggheten i befolkningen på höga nivåer. De senaste åren har den upplevda otryggheten ökat och stabiliserats på högre nivåer än tidigare. En knapp tredjedel av befolkningen känner sig otrygga vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet. Regeringen ser allvarligt på detta och på att otryggheten fortsätter vara särskilt utbredd bland kvinnor. Hela 36 procent av alla

kvinnor känner sig otrygga vid utevistelse sent på kvällen i sitt eget bostadsområde. Bland unga kvinnor i åldersgruppen 20–24 år är det 50 procent. En annan grupp som är betydligt otryggare än befolkningen i stort är äldre. I åldersgruppen 65–74 år är det 55 procent som känner stor oro över brottsligheten i samhället.

Förtroendet för rättsväsendet fortsatte att öka under 2021. Särskilt tydligt ökade förtroendet för Polismyndigheten, till den högsta uppmätta nivån hittills. År 2021 är det fjärde året i rad som förtroendet för Polismyndigheten ökade. Allmänhetens förtroende är avgörande för att rättsväsendets myndigheter på ett effektivt sätt ska kunna förebygga, bekämpa och lagföra brott.

Brottsligheten och tryggheten påverkas av många faktorer, även sådana som ligger utanför kriminalpolitikens och rättsväsendets räckvidd. Rättsväsendets förutsättningar att hantera brottsligheten påverkas vidare av vilka resurser som tillförs myndigheterna och hur effektivt dessa resurser används. Efter att ha ökat under ett antal år minskade antalet personuppklarade brott och antalet ärenden överlämnade till åklagare 2021. Däremot fortsatte antalet avgjorda brottmål att öka. Regeringen anser det vara av stor vikt att antalet redovisade ärenden från polis till åklagare och antalet personuppklarade brott ökar, såväl sammantaget som sett till olika brottstyper.

Kriminalvårdens åtgärder för att utöka sin platskapacitet på såväl kort som lång sikt har varit nödvändiga och bidragit till att myndigheten har kunnat ta emot fler häktade och dömda. Platsbristen är dock fortsatt påtaglig. Det är därför angeläget att Kriminalvården fortsatt löpande vidtar nödvändiga åtgärder för att stärka kapaciteten på kort sikt och att den långsiktiga utbyggnaden fortsätter med ökad kraft. Regeringen anser, mot bakgrund av den mycket ansträngda beläggningssituationen och de utmaningar för verksamheten som pandemin har inneburit, att det är ett positivt resultat att insatserna i klientverksamheten sammantaget har varit i nivå med tidigare år. Det är regeringens bedömning att insatserna behöver fortsätta utvecklas i syfte att minska risken för att dömda återfaller i brott. Regeringen förväntar sig att det arbete som bedrivs inom Kriminalvården med en bred och kraftfull satsning på det återfallsförebyggande arbetet kommer bidra till en positiv effekt på området.

Det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet har stor betydelse. Regeringen bedömer att det gemensamma arbetet ger ett tydligt mervärde i kampen mot den organiserade brottsligheten.

Regeringens bedömning är att bl.a. satsningarna på Polismyndigheten, som har möjliggjort permanenta förstärkningar av den resurs som arbetar med utredning av brott i parrelation, våldtäkter mot vuxna samt vålds- och sexualbrott mot barn, och det fortsatta uppdraget till Brottsoffermyndigheten att informera om den nya sexualbrottslagstiftningen, har bidragit till det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Mäns våld mot kvinnor är dock alltjämt ett stort samhällsproblem och arbetet mot våldet måste fortsätta.

Brottsoffermyndigheten har fortsatt vidtagit åtgärder för att säkerställa en effektiv och skyndsam handläggning av brottsskadeärenden. Antalet avgjorda ärenden har dock minskat samtidigt som ärendebalansen har ökat. Regeringen bedömer att myndigheten delvis har uppnått målen för brottsskadeverksamheten.

3.6.2 Dömande verksamhet, exklusive migrationsmål och brottmål

Regeringen bedömer att domstolarna har bidragit till målet om den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Trots att inkomna mål minskade något under 2021 var inflödet fortsatt på en hög nivå, vilket ställer krav på effektiva arbetssätt. Regeringen

bedömer att domstolarna har gjort stora ansträngningar för att minska målbalanserna och möta de utmaningar som pandemin fört med sig.

3.6.3 Brottsförebyggande verksamhet

Ett effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete kan i hög grad bidra till att minska brottsligheten och öka tryggheten i samhället. Regeringen bedömer sammanfattningsvis att den brottsförebyggande verksamheten har fortsatt att utvecklas i positiv riktning. Det är positivt att det brottsförebyggande perspektivet har fått genomslag på både nationell, regional och lokal nivå. Den nationella stödstrukturen som Brå har i uppdrag att utveckla har, kombinerat med länsstyrelsernas uppdrag kring regional samordning, bidragit till att stärka det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet på lokal nivå. Samtidigt är det bara ungefär hälften av kommunerna som arbetar systematiskt med alla stegen i den kunskapsbaserade arbetsprocessen. Den 16 juni 2022 beslutades en lagrådsremiss med förslag som innebär att kommunerna ska få ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete. Förslaget är en viktig ambitionshöjning och arbetet med att ta fram en proposition pågår.

Polismyndighetens strävan att utveckla det brottsförebyggande arbetet, såväl nationellt som lokalt, blir viktigt inte minst i ljuset av att regeringen avser att ge kommunerna ett lagstadgat brottsförebyggande ansvar, vilket kan leda till ännu mer samarbete och samverkan mellan kommun och polis. Rikspolischefens beslut om en översyn av den strategiska inriktningen för bl.a. funktionen områdespolis är positivt. Att Polismyndigheten tagit fram en nationell brottsförebyggande myndighetsgemensam strategi kommer att skapa ännu bättre förutsättningar för att stärka, följa upp och utveckla polisens brottsförebyggande verksamhet.

Att motverka och förebygga våldsbejakande extremism och terrorism är ett ansvar för hela samhället. Samverkan mellan statliga myndigheter och mellan statliga myndigheter och kommuner utgör, tillsammans med forskning och analys, viktiga grundförutsättningar för att arbetet ska bli framgångsrikt. CVE utgör i dag ett kunskapsnav i det förebyggande arbetet och ger ett strategiskt, organisatoriskt och operativt stöd till kommuner och myndigheter.

3.6.4 Stöd till brottsoffer

Att staten kräver dömda gärningspersoner på den brottsskadeersättning som Brottsoffermyndigheten, i deras ställe, betalat ut till brottsoffer är en viktig signal från samhället. Regeringen bedömer att målen för regressverksamheten delvis har uppnåtts.

Intäkterna till Brottsofferfonden har fortsatt öka och har stor betydelse för finansieringen av det brottsofferarbete som utförs av civila samhällets organisationer samt viktimologisk forskning. Bidragen från Brottsofferfonden når många olika verksamheter som gagnar brottsoffer och regeringen bedömer att målen för Brottsofferfonden har uppnåtts.

Brottsoffermyndighetens insatser med information, utbildning och kunskapsspridning har sammantaget bidragit till ökad kunskap och förbättrat samarbete när det gäller brottsofferfrågor. Regeringen bedömer att målen för myndighetens roll som kunskapscentrum delvis har uppnåtts.

3.7 Återrapportering av vissa tillkännagivanden som gäller rättsväsendet

Falska polisbilar

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att framförandet av falska polisbilar ska kriminaliseras (bet. 2016/17:JuU6 punkt 2, rskr. 2016/17:45), att Polismyndigheten ska ges möjlighet att hindra fortsatt färd (bet. 2016/17:JuU6 punkt 3, rskr. 2016/17:45), att lagstiftningen ska avse alla polisens fortskaffningsmedel (bet. 2016/17:JuU6 punkt 4, rskr. 2016/17:45) och att lagstiftningen ska avse alla myndigheter som har tillgång till tvångsmedel (bet. 2016/17:JuU6 punkt 5, rskr. 2016/17:45). I skrivelse 2021/22:75 redogörs för att lagstiftningen har utvärderats i Regeringskansliet och att avsikten är att återkomma till riksdagen i budgetpropositionen för 2023. Regeringen anser att den utvärdering som gjorts visar att användningen av falska polisbilar och liknande är en så begränsad företeelse i samhället att det inte finns tillräcklig anledning att vidta de lagstiftningsåtgärder som följer av tillkännagivandena. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är slutbehandlade.

Förmåga att bekämpa och utreda narkotikabrott

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att stärka polisens förmåga att bekämpa och utreda narkotikabrott (bet. 2017/18:JuU1 punkt 67, rskr. 2017/18:92). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska överväga om specialistfunktionen narkotikapolis bör inrättas igen och om det bör inrättas särskilda enheter med uppgift att uppdaga och utreda narkotikabrottslighet (bet 2017/18:JuU1 s. 107–137).

Det är viktigt att polisen har den kompetens som är nödvändig för att utreda narkotikabrott. Marknaden för narkotika är föränderlig och gränsöverskridande och en rad indikatorer pekar på att narkotikabrottsligheten ökar, vilket kontinuerligt ställer nya krav på Polismyndigheten och övriga brottsbekämpande myndigheter.

Åtgärder har vidtagits för att både förstärka Polismyndighetens brottsbekämpande kapacitet generellt och initiera en utveckling av hanteringen av narkotikabrott. Polismyndigheten har de senaste åren tillförts mer resurser i syfte att ge myndigheten möjlighet att utöka antalet anställda. Den pågående satsningen på Polismyndigheten ska ge myndigheten förutsättningar att till och med 2024 öka antalet anställda med sammantaget 10 000 i förhållande till hur många anställda som fanns vid ingången av 2016. I budgetförslaget för 2023 tillför regeringen nu de ytterligare medel som Polismyndigheten uppgett att den behöver för att fortsätta expansionen mot målet om 10 000 fler polisanställda 2024. Det har även skapats förutsättningar för att utbilda fler poliser genom att antalet lärosäten som tillhandahåller polisutbildning ökat från tre till fem.

Polismyndigheten har vidare haft i uppdrag att förstärka och utveckla bekämpningen av illegal handel med och produktion av narkotika, inklusive narkotikaklassade läkemedel. I uppdraget har ingått att utveckla åtgärderna för att minska förekomsten av narkotikahandel på offentliga platser, utveckla arbetsmetoderna och samverkan med andra berörda myndigheter för att öka upptäcktsrisken och lagföringen gällande illegal handel med narkotika samt analysera och vid behov föreslå åtgärder som kan vidtas för att ytterligare bekämpa den illegala handeln med narkotika. Uppdraget redovisades den 11 januari 2022. Av redovisningen framgår bl.a. att myndigheten har tagit fram en strategi för narkotikabekämpning, förstärkt narkotikautbildningen och förstärkt samverkan med andra myndigheter och inom EU-samarbetet. Det framgår

också att Polismyndigheten har ambitionen att inrätta fler s.k. lokala fokusgrupper med särskild kompetens att arbeta uthålligt och systematiskt mot narkotika- vapen- och våldsbrottslighet, vilket redan i dag finns i enskilda lokalpolisområden.

Under 2019 fick Brottsförebyggande rådet (Brå) ett uppdrag att genomföra en studie av narkotikamarknader i Sverige, inbegripet illegal handel med narkotikaklassade läkemedel. I uppdraget ingick att Brå även skulle redovisa hur rättsväsendets och samhällets motåtgärder skulle kunna stärkas för att minska tillgången till narkotika. Uppdraget redovisades den 1 september 2021. I maj 2020 tillsattes en utredning för att se över postlagens (2010:1045) bestämmelser om tystnadsplikt i syfte att underlätta de brottsbekämpande myndigheternas arbete med att förhindra illegal handel via post med bl.a. narkotika. Uppdraget redovisades den 21 april 2021. Den 16 juni 2022 beslutades en proposition med förslag att ändra postlagen för att förhindra illegal handel via post, i syfte att begränsa tillgången till narkotika i samhället samt bekämpa kriminalitet och den organiserade brottsligheten. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 2 januari 2023.

Mot bakgrund av det arbete som har gjorts med att förstärka Polismyndigheten och dess förmåga att bekämpa illegal narkotika, samt i övrigt verka för en förbättrad narkotikabekämpning, anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Säkerhet på sjukhus

Riksdagen har vid två tillfällen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att öka säkerheten på sjukhus (bet. 2017/18:JuU13 punkt 18, rskr. 2017/18:254 och bet. 2019/20:JuU8 punkt 13, rskr. 2019/20:43). Av tillkännagivandena följer att utskottet anser att det behöver göras en översyn av vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas för att stärka tryggheten för patienter och personal på sjukhus och ge polisen förutsättningar att förhindra ordningsstörningar där (bet. 2017/18:JuU13 s. 51 och 52 och bet. 2019/20:JuU8 s. 23).

Den 14 maj 2020 beslutades kommittédirektiv Ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor. Utredningen omfattade bl.a. uppdraget att överväga och ta ställning till vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd och hur ett sådant skydd kan uppnås. I samband med att propositionen Ett förstärkt medarbetarskydd för polisanställda (prop. 2019/20:186) beslutades skrevs tillkännagivandena av. Tillkännagivandena redovisades som slutbehandlade i regeringens skrivelse 75 (skr. 2020/21:75). Riksdagen delade dock inte regeringens uppfattning att tillkännagivandena därmed var slutbehandlade och anförde att tillkännagivandena inte kunde anses slutbehandlade förrän utredningen Ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor var klar (bet. 2020/21:KU21 s. 68, rskr. 2020/21:371). Utredningen redovisade sitt uppdrag den 2 februari 2022 genom betänkandet En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner (SOU 2022:2). Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är tillgodosedda och slutbehandlade.

Tillsyn enligt säkerhetsskyddslagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en översyn av tillsynsmyndigheternas ansvar, organisation och resursfördelning (bet. 2017/18:JuU21 punkt 4, rskr. 2017/18:289).

I november 2018 överlämnades betänkandet Kompletteringar till den nya säkerhetsskyddslagen (SOU 2018:82) till regeringen. Betänkandet innehöll bl.a. ett förslag på en ny tillsynsstruktur och nya befogenheter för tillsynsmyndigheterna. Den

20 maj 2021 beslutades propositionen Ett starkare skydd för Sveriges säkerhet (prop. 2020/21:194) som överlämnades till riksdagen. I propositionen gjordes bedömningen att tillsynsverksamheten behövde fördelas över flera myndigheter men att närmare bestämmelser om vilka myndigheter som ska vara tillsynsmyndigheter ska framgå av förordning (prop. 2020/21:194 s. 76). Den 28 oktober 2021 beslutades en ny säkerhetsskyddsförordning (2021:955). Genom förordningen införs en delvis ny tillsynsstruktur med tretton tillsynsmyndigheter. Säkerhetspolisen och Försvarsmakten utses till samordningsmyndigheter som bl.a. ska följa upp och utveckla arbetet med tillsyn samt tillhandahålla metodstöd och relevant hotinformation till tillsynsmyndigheterna. Säkerhetsskyddsförordningen trädde i kraft den 1 december 2021. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Säkerhetsskyddslagens tillämplighet för Regeringskansliet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att utreda om säkerhetsskyddslagen (2018:585) i större omfattning bör gälla för Regeringskansliet (bet. 2017/18:JuU21 punkt 5, rskr. 2017/18:289).

Den 9 maj 2019 fick en utredare i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med att analysera regleringen om säkerhetsskydd i bl.a. Regeringskansliet och ta ställning till om det finns behov av att ytterligare bestämmelser i säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen (2018:658) ska omfatta myndigheten (Ju 2019:B). Utredaren överlämnade sitt förslag den 13 maj 2020 genom promemorian Säkerhetsskyddsreglering för Regeringskansliet, utlandsmyndigheterna och kommittéväsendet (Ds 2020:11). Den 28 oktober 2021 beslutades en ny säkerhetsskyddsförordning (2021:955) som bl.a. innebär att Regeringskansliet omfattas av fler bestämmelser i säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen. Den nya säkerhetsskyddsförordningen trädde i kraft den 1 december 2021. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Myndighetsgemensamt arbete mot organiserad brottslighet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen på ett tydligare sätt än i dag ska säkerställa att styrningen av det myndighetsgemensamma arbetet samordnas regelbundet och att regeringen regelbundet ska följa upp den myndighetsgemensamma verksamheten (bet. 2019/20:JuU12 punkt 2, rskr. 2019/20:146).

Myndigheter såväl inom som utanför rättsväsendet har sedan 2009 samarbetat inom det som kallas den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet (Ju2008/5776/PO). Totalt tolv myndigheter deltar formellt i satsningen: Arbetsförmedlingen, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Kustbevakningen, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten. Sedan 2018 finns också nio nätverksmyndigheter knutna till det myndighetsgemensamma arbetet: Arbetsmiljöverket, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Finansinspektionen, Inspektionen för vård och omsorg, Länsstyrelsen i Stockholms län, Pensionsmyndigheten, Statens institutionsstyrelse samt Transportstyrelsen.

Sedan 2020 anges i Polismyndighetens, Ekobrottsmyndighetens, Kriminalvårdens, Kronofogdemyndighetens, Kustbevakningens, Skatteverkets, Säkerhetspolisens, Tullverkets, Åklagarmyndighetens, Försäkringskassans, Migrationsverkets och Arbetsförmedlingens instruktioner att de ska delta i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten.

Polismyndighetens instruktion föreskriver att myndigheten senast den 31 mars varje år, i en skrivelse till regeringen, ska redogöra för den verksamhet som har bedrivits i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten. Av det följer också att Justitiedepartementet är huvudansvarigt departement för redovisning och uppföljning av den myndighetsgemensamma satsningen. Samtidigt är som alltid respektive departement ansvarigt för styrning och uppföljning inom sitt område och för sina myndigheter. Detta bedöms vara en styrka och en fördel i arbetet med att bekämpa organiserad brottslighet, som berör många delar av samhällsapparaten. Av de årliga rapporterna till regeringen framgår hur mycket resurser som respektive myndighet bedömer har lagts på de insatser som beslutats av operativa rådet och vilka resultat som har uppnåtts.

Utöver den årliga rapporten till regeringen tar de tolv myndigheterna också återkommande fram en lägesbild som beskriver omfattning, utveckling av modus, problembilder och brottsfenomenen kopplat till organiserad brottslighet. Både genom den årliga redovisningen av arbetet och den gemensamma lägesbilden förmedlas värdefull information och kunskap till regeringen som används som underlag för åtgärder och beslut, samt till andra myndigheter och aktörer som på olika sätt berörs av frågorna. Arbetet inom satsningen leds av ett samverkansråd och genom ett operativt råd. Det operativa rådet ansvarar för helhetsbilden av den operativa verksamheten och fattar beslut om nationella myndighetsgemensamma insatser. Till stöd för arbetet i samverkansrådet och operativa rådet finns ett särskilt sekretariat placerat vid Polismyndigheten som stödjer det myndighetsgemensamma arbetet. Sekretariatet har genom åren förstärkts i och med att den myndighetsgemensamma satsningen utvecklats och blivit mer kraftfull. Sekretariatet ansvarar vidare för att den årliga rapporten till regeringen tas fram och att det löpande operativa arbetet inom satsningen kan bedrivas effektivt.

I juni 2020 gavs två särskilda uppdrag till de tolv myndigheterna inom ramen för satsningen. Det ena var riktat mot näringsverksamhet med koppling till organiserad brottslighet (Ju2020/02483) och det andra syftade till att komma åt felaktig folkbokföring kopplad till organiserad brottslighet (Fi2020/02991).

I februari 2022 beslutades att ytterligare stärka insatserna för att bekämpa arbetslivskriminalitet genom ett uppdrag till flera myndigheter om varaktig samverkan mot arbetslivskriminalitet (A2022/00333). I uppdraget ingår att Arbetsmiljöverket, Polismyndigheten och Skatteverket ska påbörja inrättandet av regionala center mot arbetslivskriminalitet. Arbetet i centren ska utgå ifrån gemensamma fysiska kontor som samlokaliseras med de regionala underrättelsecenter som redan finns inom ramen för myndighetssamverkan mot organiserad brottslighet. Syftet med samlokaliseringen är att befintliga resurser ska nyttjas effektivt och samverkan mellan myndigheterna underlättas.

Lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet möjliggör att myndigheterna på ett effektivt sätt kan utbyta sekretessbelagda uppgifter med varandra och med vissa andra utpekade myndigheter för att effektivt kunna arbeta inom ramen för samverkan mot organiserad brottslighet. På begäran från deltagande myndigheter inom ramen för satsningen har kretsen av vilka som omfattas av lagen vidgats genom åren. Kretsen myndigheter som omfattas av lagen utvidgades fr.o.m. den 1 maj 2022 med Arbetsmiljöverket, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden och Inspektionen för vård och omsorg samt fr.o.m. den 20 juni 2022 med Fondtorgsnämnden.

Regeringen anser att det genom de vidtagna åtgärderna finns en ändamålsenlig styrning, samordning, finansiering och uppföljning av det myndighetsgemensamma arbetet och att förutsättningarna för att utvärdera insatserna är goda. Regeringen avser

därför inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet och anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Straffrättsligt skydd mot system- och demokratihotande brott

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att utreda frågan om ett förstärkt straffrättsligt skydd för yrkesgrupper som är särskilt betydelsefulla för det demokratiska systemet (bet. 2019/20:JuU6 punkt 3, rskr. 2019/20:42).

Den 14 maj 2020 beslutades kommittédirektiven Ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor. Utredningen omfattade bl.a. uppdraget att ta ställning till om det finns behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd mot brott som riktar sig mot någon som utövar sin yttrandefrihet. Genom direktiven ansågs tillkännagivandet slutbehandlat. Riksdagen delade dock inte regeringens bedömning att tillkännagivandet var slutbehandlat och anförde att tillkännagivandet inte kunde anses slutbehandlat förrän utredningen var klar (bet. 2020/21:KU21 s. 59, rskr. 2020/21:371). Utredningen redovisade sitt uppdrag den 2 februari 2022 genom betänkandet En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner (SOU 2022:2). Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Straffrättsligt skydd för samhällsnyttiga funktioner

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ett utvidgat straffrättsligt skydd för samhällsviktiga yrkesfunktioner (bet. 2019/20:JuU8 punkt 6, rskr. 2019/20:43). Av tillkännagivandet följer att en utredning bör tillsättas i syfte att bredda det straffrättsliga skyddet för samhällsviktiga yrkesfunktioner (bet. 2019/20:JuU8 s. 17). Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en särskild straffskärpningsgrund för angrepp mot viktiga samhällsfunktioner (bet. 2019/20:JuU8 punkt 7, rskr. 2019/20:43). Av tillkännagivandet följer att det är angeläget att frågan om vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd och hur ett förstärkt straffrättsligt skydd för dessa samhällsnyttiga funktioner kan uppnås, skyndsamt blir föremål för fortsatta överväganden (bet. 2019/20:JuU8 s. 18).

Den 14 maj 2020 beslutades kommittédirektiven Ett förstärkt straffrättsligt skydd för vissa samhällsnyttiga funktioner och några andra straffrättsliga frågor. Utredningen omfattade bl.a. uppdraget att överväga och ta ställning till vilka samhällsnyttiga funktioner som är i behov av ett förstärkt straffrättsligt skydd och hur ett sådant skydd kan uppnås. Genom direktiven ansågs tillkännagivandena slutbehandlade. Riksdagen delade dock inte regeringens bedömning att tillkännagivandena var slutbehandlade och anförde att tillkännagivandena inte kunde anses slutbehandlade förrän utredningen var klar (bet. 2020/21:KU21 s. 59, rskr. 2020/21:371). Utredningen redovisade sitt uppdrag den 2 februari 2022 genom betänkandet En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner (SOU 2022:2). Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är tillgodosedda och slutbehandlade.

Nationella riktlinjer för att hantera s.k. återvändare

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen dels bör ta fram nationella riktlinjer för att hantera s.k. återvändare, dels bör säkerställa att återvändare kan kallas till förhör (bet. 2019/20:JuU32 punkt 10, rskr. 2019/20:178).

Som tidigare redovisats för riksdagen (skr. 2021/22:75 s. 88–89) ansvarar Center mot våldsbejakande extremism (CVE) på nationell nivå för en upparbetad struktur för samverkan med berörda kommunala aktörer avseende svenska medborgare som återvänder till Sverige från tidigare IS-kontrollerade områden, s.k. återvändare. CVE har också tagit initiativ till, och är sammankallande för, ett myndighetsnätverk för samverkan mellan berörda myndigheter gällande återvändare. Myndigheter som ingår i nätverket är Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Skolverket, Socialstyrelsen, Säkerhetspolisen, Regeringskansliet (Utrikesdepartementet) och Åklagarmyndigheten. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), som inte är en myndighet utan en organisation, ingår också i nätverket.

Väglednings-, stöd-, och utbildningsmaterial på området har bl.a. tagits fram av CVE, Socialstyrelsen, Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse. För att ytterligare utveckla insatser till individer som är involverade i våldsbejakande extremism eller som är dömda för olika brott har Polismyndigheten, Kriminalvården, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse fått i uppdrag av regeringen att förstärka och utveckla arbetet med stöd till avhoppare från kriminella, våldsbejakande extremistiska och hedersrelaterade miljöer (Ju2021/03331, Ju2022/01537 och Ju2022/01578).

Vid ankomst till Sverige bedöms varje återvändare individuellt av Säkerhetspolisen utifrån personens eventuella avsikt och förmåga att begå terroristbrott eller grova våldsbrott, såväl vid återvändandet som efteråt. Om det finns misstanke om brott inleds en förundersökning av antingen Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten, beroende på brottsrubricering. Alla dessa myndigheter har en väl utvecklad utredningsförmåga i de nu aktuella ärendetyperna. Individer som misstänks för brott kan komma att anhållas direkt vid ankomst. Beslut om att en person ska anhållas eller häktas fattas av åklagare respektive domstol utifrån den lagstiftning som gäller i Sverige. En bedömning att det utifrån denna lagstiftning inte finns grund att anhålla eller häkta en person innebär inte med nödvändighet att det inte kvarstår några brottsmisstankar eller att någon utredning inte längre pågår. Svensk domstol har en vidsträckt behörighet att döma över såväl terrorismrelaterade brott som folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser, även om brotten har begåtts utomlands. Detta gäller oavsett var brotten har begåtts och vem som har begått dem. Eftersom flera av brotten inte heller preskriberas är det vidare möjligt att utreda och lagföra dem även om en lång tid förflutit.

Regeringen anser mot bakgrund av det arbete som genomförts vad gäller att stärka samverkan och ge stöd åt kommuner, myndigheter och andra yrkesverksamma aktörer i hanteringen av återvändare, att det inte finns anledning att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Ökade befogenheter för Tullverket

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att Tullverket bör ges i uppdrag att ytterligare intensifiera sitt arbete mot organiserad brottslighet samt att Tullverket bör få ökade befogenheter att stoppa och kvarhålla gods och personer i väntan på överlämnande till polis (bet. 2019/20:JuU25 punkt 54, rskr. 2019/20:257).

Riksdagen beslutade propositionen Tullverket ges en utökad möjlighet att ingripa mot brott (prop. 2020/21:192) den 23 juni 2021. Genom förslagen i propositionen ansågs tillkännagivandet delvis vara tillgodosett. Lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2021. I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 3) föreslogs att Tullverket skulle tilldelas extra medel för bl.a. brottsbekämpning. Riksdagen beslutade att ytterligare medel, utöver förslaget i budgetpropositionen, skulle tilldelas Tullverket för att förbättra Tullverkets möjligheter att upprätthålla gränsskyddet och förstärka

myndighetens brottsbekämpande arbete, framför allt genom att stärka arbetet med att stävja utförsel av stöldgods och skapa goda förutsättningar för myndighetens brottsbekämpande befogenheter (bet. 2021/22:SkU1, rskr. 2021/22:100). Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Stöd och vägledning enligt säkerhetsskyddslagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om bättre möjligheter till stöd och vägledning till verksamhetsutövare (bet. 2020/21:JuU10 punkt 4, rskr. 2020/21:79). Av tillkännagivandet framgår att det är viktigt att säkerställa att det finns goda möjligheter för berörda verksamhetsutövare att få stöd i form av dialog med samrådsmyndigheten och vägledning, t.ex. i form av generella riktlinjer (bet. 2020/21:JuU10 s. 14 och 15).

Den 20 maj 2021 beslutades propositionen Ett starkare skydd för Sveriges säkerhet (prop. 2020/21:194) som överlämnades till riksdagen. I propositionen gjordes bedömningen att tillsynsmyndigheterna även framöver ska ge verksamhetsutövare stöd i säkerhetsskyddsarbetet (prop. 2020/21:194 s. 78). Det föreslogs även nya regler om samråd vid avtal och andra samarbeten som innebär att en utomstående aktör kan få tillgång till särskilt känsliga delar av en säkerhetskänslig verksamhet, vilket innebär en möjlighet för verksamhetsutövare att föra en dialog med tillsynsmyndigheten om hur ett visst förfarande ska kunna genomföras.

Den 28 oktober 2021 beslutades en ny säkerhetsskyddsförordning (2021:955). Förordningen innehåller krav på att tillsynsmyndigheterna inom sina respektive tillsynsområden ska ge vägledning om säkerhetsskydd till både myndigheter och enskilda verksamhetsutövare. Förordningen innehåller dessutom bestämmelser om att Säkerhetspolisen och Försvarsmakten utses till samordningsmyndigheter som bl.a. ska bidra till ökad kompetens hos tillsynsmyndigheterna vilket i sin tur ökar myndigheternas förmåga att vägleda verksamhetsutövarna. Säkerhetsskyddsförordningen trädde i kraft den 1 december 2021. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Tillträdesförbud till simhallar och bibliotek

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den under 2021 ska återkomma till riksdagen med ett förslag om tillträdesförbud till simhallar och bibliotek (bet. 2020/21:JuU13 punkt 4, rskr. 2020/21:169). Den 3 februari 2022 beslutades propositionen Tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek (prop. 2021/22:108). I propositionen föreslås att det införs en möjlighet att besluta om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek. Genom förslagen i propositionen ansågs att riksdagens tillkännagivande var slutbehandlat. Riksdagen delade dock inte bedömningen att tillkännagivandet är slutbehandlat och anförde att förslaget bygger på ordningen för tillträdesförbud till butiker och eftersom denna visat sig inte fungera i den utsträckning som var avsedd kan tillkännagivandet inte anses fullt ut tillgodosett (bet. 2021/22:KU21, rskr. 2021/22:391).

Tillkännagivandet är formulerat så att regeringen ska återkomma med ett lagförslag om tillträdesförbud till simhallar och bibliotek och motiverat av att det enligt riksdagen finns ett behov av att kunna besluta om tillträdesförbud till sådana platser. Någon ytterligare åtgärd efterfrågas inte i tillkännagivandet och det preciseras inte heller hur lagförslaget ska vara utformat. I prop. 2021/22:108 har föreslagits att det införs en möjlighet att besluta om tillträdesförbud till badanläggningar och bibliotek och riksdagen har också bifallit propositionen (se bet. 2021/22:JuU18 och rskr. 2021/22:272). De åtgärder som efterfrågas i tillkännagivandet har alltså vidtagits.

Regeringen vidhåller därför sin uppfattning att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Rätten till målsägandebiträde i överrätt

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en utvärdering av rätten till målsägandebiträde (bet. 2020/21:JuU25 punkt 36, rskr. 2020/21:289). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör göra en utvärdering av den lagändring som gjordes 2018 och som innebär att ett målsägandebiträdes förordnande inte per automatik ska kvarstå i överrätt, för att se hur lagändringen har fallit ut och vilka konsekvenser den har fått (bet. 2020/21:JuU25 s. 80).

Den 16 september 2021 uppdrogs åt Domstolsverket att göra en utvärdering av den aktuella lagändringen. Domstolsverket redovisade uppdraget den 11 maj 2022 i rapporten Regeringsuppdrag: En utvärdering av rätten till målsägandebiträde i överrätt (Ju2022/01692). Utvärderingen visar att de årliga kostnaderna för målsägandebiträden i hovrätterna under perioden 2016–2021 har minskat med ca 50 procent. Hovrätterna anser att reformen har inneburit en effektivare hantering av hovrättsprocessen och att målsägandenas intressen tas till vara eftersom det i de flesta mål saknas behov av ett målsägandebiträde. Åklagarmyndigheten, Sveriges advokatsamfund och Brottsoffermyndigheten anser att lagändringen har fått en negativ påverkan på många brottsoffers upplevelse av hovrättsprocessen och att lagstiftningen inte i tillräcklig utsträckning tillgodoser brottsoffers behov av stöttning och information.

Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att stärka rätten till målsägandebiträde i överrätt (bet. 2021/22:JuU24 punkt 36, rskr. 2021/22:216). Av tillkännagivandet följer att det är angeläget att utvärderingen av den lagändring som gjordes 2018 genomförs skyndsamt och att regeringen så snart som möjligt därefter vidtar åtgärder för att stärka rätten till målsägandebiträde i överrätt (bet. 2021/22:JuU24 s. 80).

Som redovisas ovan har Domstolsverket på regeringens uppdrag utvärderat den aktuella lagändringen. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Myndighetssamverkan mot terrorism och organiserad brottslighet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det utskottet anför om samverkan mellan myndigheter (bet. 2020/21:JuU29 punkt 1, rskr. 2020/21:363). Av tillkännagivandet följer att Polismyndigheten, Tullverket och Kronofogdemyndigheten ska få ett tydligt uppdrag att löpande samverka och genomföra gemensamma kontroller för att bekämpa terrorism och kriminalitet samt att det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet ska göras mer effektivt genom att den nationella samverkan stärks, såväl nationellt som lokalt, mellan socialtjänst, skola, polis och andra relevanta myndigheter (bet. 2020/21:JuU29 s. 10).

Det ligger hos regeringen att följa hur samverkan mellan berörda myndigheter kontinuerligt utvecklas inom ramen för befintliga samarbetsforum. Som exempel kan nämnas Samverkansrådet mot terrorism som är ett samarbete mellan svenska myndigheter som syftar till att stärka Sveriges förmåga att motverka och hantera terrorism. Ett annat exempel på myndighetsöverskridande samverkan är Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT). Det är en permanent arbetsgrupp med personal från Säkerhetspolisen, Försvarets radioanstalt (FRA) och den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must). NCT:s uppgift är att göra strategiska bedömningar av terrorhotet mot Sverige och svenska intressen på kort och lång sikt. Polismyndigheten och Säkerhetspolisen har också ökat sitt samarbete och samverkan i

arbetet med att begränsa tongivande aktörers handlingsfrihet. Samarbetet sker främst inom Redex som är namnet på den samverkansmodell som tillämpas i det förebyggande och reducerande arbetet inom våldsbejakande extremism. Center mot våldsbejakande extremism (CVE) vid Brottsförebyggande rådet (Brå) har ansvaret för att utveckla det förebyggande arbetet på nationell, regional och lokal nivå och arbetar aktivt med kommuner och med att ge stöd till yrkesverksamma.

I den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet ingår såväl Kronofogdemyndigheten som Tullverket. Inom ramen för satsningen genomförs också myndighetsgemensamma kontroller löpande. Under 2021 genomfördes också ändringar i smugglingslagen (2000:1225) som ger Tullverket möjlighet att ingripa och bistå Polismyndigheten vid misstanke om brott som Tullverket inte har befogenhet att utreda, t.ex. utförsel av misstänkt stöldgods, människohandel och brott mot knivlagen. Arbetet inom ramen för den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet har, enligt den årliga rapporteringen till regeringen, under 2021 bidragit till 448 utdömda fängelseår, vilket är det högsta antalet sedan satsningen inleddes.

Den 22 juni 2022 beslutades direktiv till en utredning om förbättrad säkerhet inom skolväsendet (dir. 2022:86). Utredaren ska lämna förslag till åtgärder för att förbättra arbetet med säkerhet i skolväsendet. Våld i skolmiljö är ett brett problem och berör flera aktörer. Flera myndigheter och instanser har en roll och ett ansvar för att upptäcka, förebygga och förhindra att det begås brott inom skolväsendet. Utredaren ska därför bl.a. lämna förslag på en lämplig organisering av lokala eller regionala operativa samverkansorgan.

Den 11 augusti 2022 beslutades ett uppdrag till Polismyndigheten, Tullverket och Åklagarmyndigheten att stärka arbetet för att minska tillgången till illegala vapen och motverka vapensmugglingen till Sverige (Ju2022/02633). Polismyndigheten och Tullverket har nyligen startat ett gemensamt nationellt skjutvapencenter, med vilket också Åklagarmyndigheten samarbetar. Inom ramen för uppdraget ska myndigheterna bl.a. redogöra för hur det myndighetsgemensamma arbetet för att minska tillgången på illegala skjutvapen i Sverige kan utvecklas ytterligare.

Regeringen bedömer att befintligt myndighetsgemensamt arbete och de samverkansforum som redan finns utgör en bra utgångspunkt för fördjupade samarbeten och att några särskilda uppdrag i nuläget inte är nödvändiga. Regeringen avser därför inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet och anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Sanktionsbestämmelser i säkerhetsskyddslagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag om sanktionsavgifter kopplat till säkerhetsskyddslagen (2018:585) (bet. 2020/21:JuU29 punkt 13, rskr. 2020/21:363).

Den 20 maj 2021 beslutades propositionen Ett starkare skydd för Sveriges säkerhet (prop. 2020/21:194). I propositionen föreslogs bl.a. ett system med sanktionsavgifter för verksamhetsutövare som har åsidosatt någon av de centrala skyldigheterna enligt säkerhetsskyddslagen. Riksdagen antog lagförslagen den 27 oktober 2021 och de nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 december 2021. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Kartläggning och analys av ungdomsrån

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en kartläggning och analys av ungdomsrån (bet. 2020/21:JuU28 punkt 9, rskr. 2020/21:396). Av tillkännagivandet följer att en sådan kartläggning bör undersöka brottslighetens

karaktär, vilka som begår brotten, vilka som är brottsoffer och vad brotten får för konsekvenser för dem som drabbas. Av tillkännagivandet följer även att förekomsten av och orsaken till förnedrande behandling av brottsoffret i samband med rånen också bör granskas och analyseras inom ramen för kartläggningen (bet 2020/21:JuU28 s. 33).

Brottsförebyggande rådet har studerat ungdomsrån och publicerade den 15 december 2021 sin kartläggning (Brå 2021:19). I rapporten redovisas bl.a. utvecklingen av rån mot unga personer under 18 år och vilka platser ungdomsrånen begås på. Rapporten redogör även för vilka som misstänks för respektive utsätts för rån, karaktären på brotten, motiven bakom ungdomsrånen och hur vanligt det är med förnedringsinslag. Studien beskriver även ungdomars erfarenheter och konsekvenser av att ha blivit utsatt för personrån. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Sexualbrott

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 9 under punkt 9 om skärpta straff för sexualbrott m.m. (bet. 2021/22:JuU23 reservation 9 punkt 9, rskr. 2021/22:245) samt det som utskottet anför om skärpt straff för våldtäkt (bet. 2021/22:JuU23 punkt 10, rskr. 2021/22:245), grovt sexuellt ofredande (bet. 2021/22:JuU23 punkt 11, rskr. 2021/22:245) och köp av sexuell handling av barn (bet. 2021/22:JuU23 punkt 13, rskr. 2021/22:245).

Den 13 april 2022 beslutades propositionen Skärpt syn på våldtäkt och andra sexuella kränkningar (prop. 2021/22:231). I propositionen föreslås bl.a. att straffskalorna för flertalet sexualbrott ska skärpas. Vidare föreslås bl.a. att det ska införas nya straffbestämmelser om sexuellt ofredande mot barn, grovt sexuellt ofredande mot barn och grovt sexuellt ofredande. Riksdagen antog regeringens förslag den 21 juni 2022 och de föreslagna lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2022. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är tillgodosedda och slutbehandlade.

Forensisk verksamhet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen vad utskottet anför om forensisk verksamhet (bet. 2021/22:JuU22 punkt 11, rskr. 2021/22:270). Riksdagen anser att den forensiska verksamheten behöver komma närmare den operativa utredningsverksamheten. En sådan åtgärd skulle enligt riksdagen kunna vara att Nationellt forensiskt centrum (NFC) stärker sin närvaro på fler platser i landet. Andra exempel på åtgärder som enligt riksdagen bör övervägas är att respektive polisregion anlitar fler lokala brottsplatsundersökare och att fler mobila utredningsresurser, s.k. UL-bilar, inrättas på platser där det behövs (bet. 2021/22:JuU22 s. 33).

Den forensiska verksamheten har stor betydelse för rättsväsendets möjligheter att utreda och lagföra brott. I samband med polisens ombildning bedömde regering och riksdag att dåvarande Statens kriminaltekniska laboratorium skulle införlivas i den nya Polismyndigheten i syfte att stärka och utveckla en sammanhållen forensisk process, från brottsplats till laboratorium. Polismyndighetens forensiska process omfattar kriminaltekniskt fältarbete, arbete på forensiska stationer och it-brottscentrum samt laborativ forensik. NFC har processansvar för den forensiska processen och ägarskap för den laborativa verksamheten i myndigheten.

Polismyndigheten och NFC har bedrivit ett kontinuerligt arbete för att effektivisera ärendehanteringen och förstärka den forensiska förmågan i myndigheten. NFC har byggt ut sin verksamhet till fler platser i landet och finns nu på tolv orter. I polisregionerna har forensiska stationer etablerats på 33 platser, som bemannas med

kriminalteknisk kompetens. Genom de senaste årens resursförstärkningar av Polismyndigheten har NFC kunnat utöka sin bemanning, vilket har varit nödvändigt för att möta den ökade efterfrågan på forensiska analyser. I budgeten för 2022 har det också gjorts en långsiktig satsning på att utveckla Polismyndighetens tekniska förmåga. Resurstillskottet inkluderar medel till NFC för en snabbare hantering av digitala bevis och dna.

I Polismyndighetens regleringsbrev för 2022 begärs en redovisning av hur myndigheten arbetar för att säkerställa kapacitet och effektivitet i den forensiska processen. Därtill ska myndigheten redovisa hur tillskottet för att utveckla myndighetens tekniska förmåga har använts. Av redovisningen ska bl.a. framgå hur kapaciteten vid NFC har förstärkts.

Mer specifika frågor om den forensiska verksamhetens organisation och dimensionering, t.ex. hur NFC:s närvaro i landet lämpligen bör se ut, är upp till Polismyndigheten att bedöma. Ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet bedöms inte vara nödvändiga.

I och med detta anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Förhör av misstänkta för sexualbrott

Riksdagen har tillkännagett för regeringen vad utskottet anför om förhör av misstänkta för sexualbrott (bet. 2021/22:JuU22 punkt 22, rskr. 2021/22:270). Riksdagen anser att Polismyndigheten bör införa nationella riktlinjer för utredning av sexualbrott. Med anledning av de brister som har konstaterats när det gäller polisens arbete bör det enligt riksdagen i sådana riktlinjer anges att den som är skäligen misstänkt för sexualbrott alltid ska förhöras av polis och att förhör ska hållas så fort som möjligt.

Polismyndigheten har ett metodstöd med tillhörande checklistor som ska användas vid utredningar av sexualbrott, Ett utvecklat bästa arbetssätt. I metodstödet finns bl.a. avsnitt som behandlar förhör med misstänkt. Av metodstödet framgår att personer som är misstänkta för sexualbrott ska höras skyndsamt. Polismyndigheten arbetar för närvarande med att uppdatera metodstödet för att det i större utsträckning ska beröra förhör med misstänkta i sexualbrottsärenden. Användningen av metodstödet följs upp genom egenkontroller i samtliga polisområden. I Polismyndighetens regleringsbrev för 2022 begärs en redovisning av hur Polismyndigheten följer upp och säkerställer att aktuella metodstöd och riktlinjer för utredningsarbetet tillämpas. Ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet bedöms inte vara nödvändiga.

I och med detta anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Kunskaper om våld i nära relationer

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om kunskaper om våld i nära relationer (bet. 2020/21:JuU27 punkt 2, rskr. 2020/21:346). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör säkerställa att de som ofta kommer i kontakt med offer för våld i nära relationer har relevanta kunskaper inom området (bet. 2020/21:JuU27 s. 27). För att säkerställa att de som ofta kommer i kontakt med offer för mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer har relevanta kunskaper har flera uppdrag beslutats (se utg. omr. 13 avsnitt 5.3.6). Det handlar exempelvis om ett myndighetsgemensamt uppdrag för att utveckla arbetet för ökad upptäckt av våld och Socialstyrelsens uppdrag att stödja genomförandet inom vård och omsorg av den nationella strategin för att förbygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. I det senare uppdraget ska Socialstyrelsen stödja implementering av befintliga kunskapsstöd riktade till socialtjänst, tandvård och hälso- och sjukvård. Vidare har Polismyndigheten

i uppdrag att stärka kompetensen hos polisanställda för att bemöta personer med psykisk ohälsa i ärenden om brott i nära relation. Ett permanent nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck har inrättats (2022:1345). Centrumets arbete bedöms långsiktigt leda till ökad kunskap hos relevanta yrkesgrupper om hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsernas regionala uppdrag inom mäns våld mot kvinnor har permanentats från 2021. Länsstyrelserna ska enligt förordning (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor bl.a. stödja och bidra till utbildning och kompetensutveckling i länet. Regeringen avser att fortsatt arbeta för ytterligare ökning av relevant kunskap hos de som ofta kommer i kontakt med offer för våld i nära relationer. Regeringen anser att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

3.8 Politikens inriktning

Regeringen inleder nu den största offensiven i svensk historia mot brottsligheten. Att skärpa enskilda straff är nödvändigt, men inte tillräckligt. Regeringen avser genomföra en fullständig översyn av strafflagstiftningen. Att öka tryggheten för enskilda och samhällets motståndskraft mot den organiserade brottsligheten kommer att ställa högre krav på resultat från de brottsbekämpande myndigheterna. Polismyndigheten ska växa med målet att polistätheten åtminstone ska motsvara genomsnittet i EU. Hela det svenska rättsväsendet behöver stärkas och komma närmare medborgarna.

Den organiserade brottsligheten utgör ett allvarligt hot mot det öppna samhället, den enskilda människans frihet och grunderna för vår rättsstat. Ambitionsnivån i kampen mot brottslighet måste höjas avsevärt och regeringen föreslår därför omfattande åtgärder som syftar till att stärka hela rättsväsendets förmåga och effektivitet genom mer resurser, nya verktyg och skärpta straff. Samtidigt intensifieras det brottsförebyggande arbetet. Informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter och vissa andra myndigheter kommer att ses över i syfte att effektivisera arbetet med att förebygga och bekämpa brott.

Brottsligheten skadar förtroendet och tilliten som det svenska samhället vilar på. I syfte att bekämpa systemhotande organiserad brottslighet avser regeringen att skärpa straffen för gängrelaterad brottslighet, att fördubbla straffen för gängkriminella och att införa en möjlighet att utdöma vistelseförbud enligt dansk modell. Regeringen vill skärpa straffen för de som återfaller i brottslighet. Straffreduktionen för flerfaldig brottslighet revideras. Vid konstruktion av gemensam straffskala för brottslighet ska som huvudregel respektive brotts fulla straffvärde gälla för de tre allvarligaste brotten, och först därefter ska viss reduktion på straffet ges. För att stärka skyddet för offentliga tjänstemän och förbättra deras arbetsmiljö har regeringen också för avsikt att skärpa straffet för våld eller hot mot offentlig tjänsteman.

Det ska ske en bred översyn av vapenlagstiftningen. En utredning ska lämna förslag som gör tydligare skillnad mellan bestämmelser som rör jakt- och sportskyttars vapenhantering och de straffrättsliga bestämmelserna som syftar till att komma till rätta med illegal vapenhantering. Straffskalorna bör skilja på allvaret i den organiserade brottslighetens användning av vapen och allvaret i brister i licensfrågor för jägare och sportskyttar.

3.8.1 Fortsatta förstärkningar av rättsväsendet

Förstärkning av Polismyndigheten

Regeringen kommer att bedriva ett ambitiöst arbete med att stärka och vidareutveckla polisverksamheten. Centralt i detta är Polismyndighetens effektivitet och förbättrade resultat, liksom en stark lokal polisiär närvaro i hela landet. Polismyndighetens

förmåga att förebygga och bekämpa brott, inte minst organiserad brottslighet, behöver stärkas. Därför ska myndighetens verksamhet renodlas och effektiviseras. Dessutom ska antalet polisanställda öka.

Satsningen på att öka antalet anställda med sammantaget 10 000 personer från 2016 t.o.m. 2024 löper vidare som grund för den stärkta och utvecklade polisverksamheten. Genom förslagen i denna budgetproposition ser regeringen till att de ekonomiska ramarna för Polismyndighetens tillväxt finns på plats t.o.m. 2024. Åtgärder för såväl bättre arbetsvillkor och karriärvägar som bättre arbetsmiljö och säkerhet är viktiga delar i arbetet med att öka attraktiviteten i polisyrket.

Vidare tillför regeringen Polismyndigheten medel i en särskild satsning för stärkt verksamhetsskydd. Det finns ett behov av att stärka skyddet för Polismyndighetens verksamhet genom investeringar i lokaler, ökad teknisk bevakning och inköp av bevakningstjänster. Genom satsningen möjliggör regeringen en snabb och kraftfull förstärkning på detta område.

Polismyndigheten ansvarar för säkerheten för viktigare objekt liksom inför och vid särskilda händelser. Under Sveriges ordförandeskap i EU våren 2023 kommer ett stort antal möten hållas i Sverige. Många av dessa möten kommer att kräva särskilda insatser från Polismyndigheten. Regeringen tillför därför medel för att säkerställa ett ändamålsenligt säkerhetsarbete under ordförandeskapet.

Ytterligare resurser till åklagarväsendet, domstolarna och den rättsmedicinska verksamheten

Brottsligheten har förändrats och blivit mer komplex. För att bekämpa brotten måste alla delar av rättsväsendet fungera väl. Inflödet av komplexa ärenden behöver kunna tas omhand rättssäkert och effektivt. För att stärka Åklagarmyndighetens och Ekobrottsmyndighetens förutsättningar att utreda och lagföra personer som begår brott föreslår regeringen ökade resurser. Även Rättsmedicinalverket föreslås få ökade resurser för att möta ett ökat ärendeinflöde.

För att nå riksdagens mål om den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet krävs att allmänheten har förtroende för den dömande verksamheten och att mål och ärenden i domstol avgörs inom rimlig tid. Att den som är vittne eller målsägande känner sig trygg i rättssalen är avgörande både för att enskilda personer ska våga vittna och för samhällets förmåga att klara upp brott. Regeringen föreslår ökade resurser till Sveriges Domstolar för att möta det fortsatt höga målinflödet och säkerställa allmänhetens förtroende för domstolarna.

Fortsatt kapacitetsförstärkning av Kriminalvården

Ett fortsatt ökande tillflöde av klienter i kombination med längre häktes- och verkställighetstider har inneburit utmaningar för Kriminalvården. Arbetet med att skärpa straffen och satsa på rättsväsendets myndigheter förväntas bidra till att ökningen av antalet klienter inom såväl häkte och anstalt som frivård fortsätter. Kriminalvården kommer att behöva expandera och många nya anstalts- och häktesplatser kommer att behövas. Det är därför angeläget att den kapacitetsutökning som påbörjats av myndigheten kan fortsätta parallellt med att säkerheten och verksamheten upprätthålls. I syfte att ge myndigheten förutsättningar för detta föreslår regeringen ökade medel till Kriminalvården. I samband med detta måste också kostnadseffektivisteringar prioriteras. Det handlar bland annat om att utnyttja stordriftsfördelar och andra åtgärder för att sänka dygnskostnaden. Vidare bör möjligheten att hyra anstaltsplatser utomlands och åtgärder för att möjliggöra fler överföringar av straffverkställighet ses över.

Utvecklad operativ förmåga hos Säkerhetspolisen

Det breddade hotet från främmande makt och det drastiskt försämrade säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde ställer ytterligare högre krav på Säkerhetspolisens operativa förmåga. Hotet från våldsbejakande extremism är fortsatt högt. Arbetet mot alla former av våldsbejakande extremism behöver utvecklas och förmågan att möta det breddade hotet från främmande makt behöver stärkas. Regeringen tillför därför Säkerhetspolisen medel.

Kunskap och statistik för en effektivare kriminalpolitik

Tillgången till behovsanpassad och relevant kunskap och statistik är central för att rättsväsendet och brottsförebyggande aktörer ska kunna bedriva en effektiv verksamhet. När stora satsningar görs inom rättsväsendet och på det brottsförebyggande arbetet behöver Brå stärka sin förmåga att bidra med kunskapsunderlag, utvärderingar, statistik och stöd för en mer kunskapsbaserad och effektiv kriminalpolitik. Regeringen tillför därför Brå medel för detta syfte.

3.8.2 Åtgärder för att förebygga brott och stödja brottsutsatta

Stärkta möjligheter att arbeta brottsförebyggande samt brottsofferstödjande

Utvecklingen av ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete som involverar många aktörer i samhället måste fortsätta. Det brottsförebyggande arbetet ska bedrivas kunskapsbaserat utifrån en lokal problembild. Ett effektivt brottsförebyggande arbete är även en viktig del för att öka tryggheten och minska brottsligheteten i utsatta områden. Den 16 juni 2022 beslutades en lagrådsremiss med förslag som innebär att kommunerna får ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete. Arbetet med att ta fram en proposition pågår. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2023. För en effektiv implementering av lagen och ett stärkt lokalt brottsförebyggande arbete tillför regeringen medel till Brå för att utveckla stödet till kommunerna. Därutöver avsätts i enlighet med budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) medel fr.o.m. 2023 för att ersätta kommunerna genom en höjning av de generella statsbidragen och för riktade medel som kommunerna kan söka för vissa brottsförebyggande insatser, samt för att förstärka länsstyrelsernas stöd till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet.

Det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism är fortsatt prioriterat. Säkerhetspolisens bedömning är att det har skett en utveckling där allt fler sympatiserar med våldsbejakande extremisters ideologi och allt fler attraheras av deras propaganda. CVE har utvecklat det kunskapsbaserade förebyggande arbetet men eftersom extremistmiljöerna ständigt förändras behöver arbetet ta höjd för denna utveckling samt vara långsiktigt. Regeringen tillför permanenta medel till Brå för CVE:s verksamhet fr.o.m. 2024.

Information om rättigheter och stöd till brottsutsatta är en högt prioriterad fråga för regeringen. För att åstadkomma ett likvärdigt och kvalitativt stöd till brottsutsatta i hela landet krävs ökad kunskap om hur utvecklingsbehoven ser ut. Brottsoffermyndighetens roll som bl.a. informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor behöver förstärkas. Regeringen tillför därför Brottsoffermyndigheten medel fr.o.m. 2023.

En ny lag om ordningsvakter

Ordningsvakter har en viktig roll i det ordningshållande och brottsförebyggande arbetet genom att bl.a. ingripa i ett tidigt skede vid ordningsstörningar eller bidra till att upptäcktsrisken för brott ökar. Regeringen bereder förslagen som lämnats i betänkandet En ny lag om ordningsvakter m.m. och som syftar till att möjliggöra en mer flexibel och ökad användning av ordningsvakter. För att ge Polismyndigheten förutsättningar att bedriva verksamheten i enlighet med de planerade lagändringarna föreslår regeringen att myndigheten tillförs medel.

Ökade intäkter till brottsofferfonden

För att förbättra brottsofferfondens förmåga att ge stöd till brottsofferfrämjande organisationer och forskning föreslås i budgetpropositionen lagändringar som syftar till att öka intäkterna till fonden. Brottsofferfonden fyller en viktig funktion för att brottsoffrens intressen ska tillvaratas. Fonden lämnar bl.a. bidrag till brottsofferjourer och kvinnojourer.

3.8.3 Åtgärder mot mäns våld mot kvinnor och våld mot barn

Intensifierat arbete för att mäns våld mot kvinnor, våld mot barn och hedersrelaterad brottslighet ska upphöra

Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är en prioriterad fråga för regeringen och handlar om att bekämpa allvarlig brottslighet. Inga barn eller kvinnor ska tvingas anpassa sina liv till våldsamma eller kontrollerande män. Personer med funktionsnedsättning löper större risk än andra att utsättas för våld och övergrepp. Osynlighet, sårbarhet och beroende gör att kvinnor med funktionsnedsättning har särskilt hög risk att bli utsatta för mäns våld. Hbtqi-personer ska inte drabbas av våld, hot eller trakasserier på grund av sin sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Sverige är och ska vara ett föregångsland i arbetet för att förebygga och bekämpa våld mot barn. Att barn växer upp med våld och övergrepp är oacceptabelt. Arbetet för att förebygga och bekämpa alla former av våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck måste fortsätta.

Regeringen intensifierar arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Som ett uttryck för hedersrelaterat våld och förtryck förekommer det att så kallade oskuldskontroller och oskuldsoperationer genomförs på flickor och kvinnor samt att oskuldsintyg upprättas. En utredning har tillsatts för att se över hur skyddet mot denna typ av otillbörliga kontroller av flickors och kvinnors sexualitet kan stärkas. I uppdraget ingår också att se över om underlåtenhet att anmäla eller på annat sätt avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott bör kriminaliseras (dir. 2021:98). Regeringen står även upp för hbtqi-personers rättigheter, oavsett vem som hittar sätt att inskränka eller kränka dem. Det straffrättsliga skyddet för s.k. omvändelseförsök ses därför över (dir. 2022:113). Brottsoffrens skydd och rörelsefrihet ska öka och en utredare har fått i uppdrag att se över kontaktförbudslagstiftningen i syfte att säkerställa att den i så hög grad som möjligt tillgodoser intresset av att förebygga och ge skydd till främst kvinnor och barn som är utsatta för våld och andra kränkningar i nära relationer. Uppdraget ska redovisas senast den 7 augusti 2023 (dir. 2022:114). En översyn pågår också i syfte att säkerställa att den som dömts för bl.a. relationsvåld kan bli föremål för kontroll och återfallsförebyggande åtgärder under en tillräckligt lång tid.

3.8.4 Fortsatt utveckling av straffrätten

Skärpta straff för brott i kriminella nätverk

Den organiserade brottsligheten är systemhotande och skadar det förtroende och den tillit som det svenska samhället vilar på. En viktig del i arbetet med att bekämpa organiserad brottslighet är att se till att den straffrättsliga lagstiftningen på området är effektiv och att den tydligt markerar allvaret i brottsligheten. En lagrådsremiss beslutades den 11 augusti 2022 med en rad straffrättsliga förslag mot brott i kriminella nätverk. I den föreslås bl.a. lagändringar som innebär en skärpt straffrättslig reaktion mot brott kopplade till kriminella uppgörelser, mot narkotikaförsäljning och mot dem som involverar unga i kriminalitet. Arbete med att ta fram en proposition pågår inom Regeringskansliet. Regeringen avser att återkomma med ytterligare åtgärder ägnade att skärpa straff för brott i kriminella nätverk.

En reformerad förverkandelagstiftning

Möjligheten att tjäna pengar är en central drivkraft för många som begår brott. I betänkandet Ny förverkandelagstiftning lämnas förslag till en reformerad förverkandelagstiftning som syftar till att skapa mer effektiva verktyg för att ta brottsvinster från kriminella. Betänkandet innehåller förslag om en ny förverkandeform som i korthet innebär att egendom, t.ex. bilar, kontanter, klockor eller en dyr fastighet, ska kunna tas ifrån en individ som saknar ekonomisk förmåga att på legal väg förvärva sådan egendom. Förverkandeformen fokuserar på möjligheten att förverka påträffad egendom som inte står i rimlig proportion till en persons legitima förvärvskällor. Arbete med att ta fram en lagrådsremiss pågår inom Regeringskansliet. Regeringen aviserar kommande lagstiftningsförslag som kräver ökade resurser till berörda myndigheter. Regeringen avser att återkomma med ytterligare åtgärder ägnade att skapa mer effektiva verktyg för att ta brottsvinster från kriminella.

Straff för deltagande i en terroristorganisation

Sverige har en omfattande kriminalisering när det gäller terrorism. Baserat på ett förslag från 2020 års grundlagskommitté beslutades i oktober 2021 en proposition med förslag om att det i regeringsformen införs en bestämmelse som ger möjlighet att i lag inskränka föreningsfriheten när det gäller sammanslutningar som ägnar sig åt eller understöder terrorism. Med utgångspunkt i grundlagskommitténs förslag gavs en utredare i uppdrag att lämna förslag som innebär att det införs ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation. Uppdraget redovisades i april 2022 och förslagen bereds nu i Regeringskansliet. För att möjliggöra ett effektivt arbete i enlighet med den kommande lagstiftningen tillförs Säkerhetspolisen ytterligare medel.

3.8.5 Effektivare verktyg för de brottsbekämpande myndigheterna

Fler och bättre utredningsverktyg för brottsbekämpningen

Möjligheten att använda hemliga tvångsmedel är central i bekämpandet av de kriminella miljöerna. Samhälls- och teknikutvecklingen leder till att de brottsbekämpande myndigheternas verktyg behöver bli bättre i syfte att se till att myndigheterna fortsatt kan behålla och stärka sin förmåga. Flera utredningar har tillsatts på området.

Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel har i ett delbetänkande som överlämnades i april 2022 lämnat flera förslag som innebär utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel för att bekämpa allvarlig brottslighet. Förslagen har remitterats och bereds nu i Regeringskansliet. Utredningen slutredovisades i oktober 2022 och regeringen avser att lämna en proposition under 2023.

Utredningen om preventiva tvångsmedel har i ett delbetänkande som överlämnades i oktober 2022 lämnat förslag som innebär utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel för att förhindra allvarlig brottslighet som förekommer inom ramen för kriminella nätverk. Förslagen har remitterats och regeringen avser att lämna en proposition under 2023.

Regeringen föreslår med anledning av kommande lagstiftningsförslag om utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel ökade resurser till Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Skatteverket och Sveriges Domstolar för att myndigheterna på ett effektivt sätt ska kunna använda de nya verktygen och bekämpa och förhindra fler brott.

De brottsbekämpande myndigheterna behöver även bättre verktyg vid gränsen, både för att bekämpa gränsöverskridande brottslighet och för att kontrollera rätt till vistelse i landet. En utredning har bl.a. föreslagit att Polismyndigheten ska få förbättrade möjligheter att bedriva kamerabevakning i gränsnära områden och behandla uppgifter som hämtats in genom kamerabevakning i sådana områden. På det sättet underlättas kamerabevakning med automatisk igenkänning av fordonstyper och registreringsskyltar vid gränsen. Förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

En ny lag om granskning av utländska direktinvesteringar

Utländska direktinvesteringar kan utgöra risker både för sådan verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet och för annan verksamhet som är viktig för att säkerställa särskilt viktiga samhällsfunktioner. Enligt Säkerhetspolisen är strategiska uppköp och investeringar i svenska företag ett av de sätt som främmande makt använder sig av för att uppnå strategiska fördelar. Direktinvesteringsutredningen har i ett betänkande som överlämnades i november 2021 föreslagit ett helt nytt system för granskning av utländska direktinvesteringar. Betänkandet har remitterats och bereds nu i Regeringskansliet. För att ett granskningssystem ska kunna komma på plats tillförs den föreslagna granskningsmyndigheten Inspektionen för strategiska produkter och de övriga myndigheter som ska få en särskild roll i granskningssystemet ytterligare medel.

3.9 En stärkt brottsofferfond

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Justitiedepartementet beslutade i mars 2022 att remittera promemorian En stärkt brottsofferfond (Ju2022/00971). I promemorian lämnas förslag på lagändringar som syftar till att öka intäkterna till brottsofferfonden. En sammanfattning av promemorian och lagförslagen i promemorian finns i *bilaga 1* och *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissvaren finns tillgängliga på regeringen.se och i Justitiedepartementet (Ju2022/00971).

I detta lagstiftningsärende behandlar regeringen lagförslagen i promemorian.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 9 juni 2022 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslag som överensstämmer med lagförslagen i denna proposition. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*. Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

3.9.2 Allmänt om brottsofferfonden

Bakgrund

Brottsofferfonden inrättades den 1 juli 1994 i syfte att lyfta fram brottsoffren och markera att statsmakterna står på brottsoffrens sida (prop. 1993/94:143 s. 20 och 21). Genom fonden skapades utrymme för ekonomiskt stöd till olika former av brottsofferinriktade verksamheter. Det ansågs angeläget att inrätta fonden inte minst för att förbättra förutsättningarna för ekonomiska bidrag till ideella verksamheter som t.ex. brottsofferjourer och kvinnojourer.

Brottsofferfondens medel ska, enligt de föreskrifter som regeringen bestämmer, användas för verksamhet som gagnar brottsoffer (3 § lagen [1994:419] om brottsofferfond). Fonden får lämna bidrag till forskning, utbildning, information och utvecklingsverksamhet (1 § förordningen [1994:426] om brottsofferfond). Fonden får även lämna bidrag till ideella organisationer i form av verksamhetsstöd. Fondens medel ska användas för att stödja verksamheter och projekt som gagnar brottsoffer i allmänhet. Medlen är inte avsedda att användas för att ge ekonomisk ersättning till enskilda brottsoffer.

Finansieringen av fonden

Vid brottsofferfondens inrättande övervägdes olika former för finansieringen av fonden. Den finansieringsmodell som valdes innebär att fonden huvudsakligen finansieras genom en särskild avgift som tas ut från personer som döms för brott. Det har ansetts finnas en pedagogisk poäng i att just personer som döms för brott får betala för fondens brottsofferfrämjande åtgärder (prop. 1993/94:143 s. 22 och 23). Vid det senaste tillfället då avgiften höjdes uttalade regeringen att det var motiverat att de som begår allvarligare brott får ta ett stort ansvar för stödet till brottsutsatta (prop. 2014/15:1 utg.omr. 4 s. 31).

Den som döms för ett eller flera brott ska, om fängelse ingår i straffskalan för något av brotten, betala en avgift på 800 kronor till brottsofferfonden. Detsamma gäller om någon lagförs för ett sådant brott genom ett strafföreläggande. Avgift ska inte tas ut om påföljdseftergift meddelas (1 § lagen om brottsofferfond). En utdömd fondavgift preskriberas fem år efter att domen fått laga kraft och bortfaller som huvudregel om den dömde avlider (2 § lagen om brottsofferfond och 35 kap. 7 § brottsbalken).

Avgift till brottsofferfonden ska, om det är motiverat med hänsyn till den dömdes möjligheter att få inkomst under verkställigheten utanför anstalt, också betalas av den som avtjänar ett fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (s.k. fotboja). Avgiften uppgår till 80 kronor per dag som verkställigheten ska pågå och som högst till 9 600 kronor för hela verkställighetsperioden (5 § lagen [1994:451] om intensivövervakning med elektronisk kontroll). Avgiften har fastställts utifrån en jämförelse mellan den dömdes inkomstmöjligheter i och utanför anstalt (prop. 1993/94:184 s. 19 och 20).

Fondens intäktsutveckling och tidigare avgiftshöjningar

Ursprungligen bestämdes avgiften enligt lagen om brottsofferfond till 300 kronor. Avgiften har därefter höjts vid två tillfällen: 1999 till 500 kronor och 2015 till 800

kronor. Som framgår av promemorian motiverades den första avgiftshöjningen framför allt av att det fanns ett behov av att öka utrymmet för bidrag till ideella organisationer, bl.a. eftersom kommunernas bidrag till sådana verksamheter hade minskat (prop. 1998/99:100 s. 90 och SOU 1998:40 s. 204). Den senaste avgiftshöjningen genomfördes som en följd av att fondens intäkter, på grund av en utveckling med färre lagföringsbeslut, under några år hade minskat. Samtidigt som fondens storlek minskade kvarstod ett stort behov av finansiering av olika brottsofferfrämjande åtgärder. Under 2014 uppgick fondens intäkter till drygt 30 miljoner kronor. När avgiften höjdes till 800 kronor uppskattades att fondens årliga intäkter därefter skulle uppgå till drygt 49 miljoner kronor (prop. 2014/15:1 utg.omr. 4 s. 32). Intäkterna till fonden har efter avgiftshöjningen ökat varje år och uppgick under åren 2019–2021 till mellan knappt 49 miljoner kronor och knappt 51 miljoner kronor. Under samma tidsperiod har också antalet lagföringsbeslut för brott med fängelse i straffskalan ökat.

Även avgiften enligt lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll har höjts tidigare. Dagsbeloppet var ursprungligen 50 kronor och höjdes 2015 till 80 kronor. När maxbeloppet för hela verkställigheten infördes sattes det till 3 000 kronor. Efter att möjligheten att avtjäna fängelsestraff med fotboja utvidgats från fängelsestraff på maximalt tre månader till fängelsestraff på upp till sex månader höjdes maxbeloppet till 6 000 kronor (prop. 2004/05:34 s. 46). Som en konsekvens av att dagsbeloppet höjdes till 80 kronor höjdes maxbeloppet 2015 till 9 600 kronor. Bakgrunden till avgiftshöjningarna och en mer utförlig beskrivning av fondens intäktsutveckling finns i avsnitt 2 i promemorian.

3.9.3 En stärkt brottsofferfond

Regeringens förslag: Avgiften enligt lagen om brottsofferfond höjs från 800 kronor till 1 000 kronor. Dessutom utvidgas avgiftsskyldigheten till brott för vilka det i straffskalan är föreskrivet svårare straff än penningböter. Avgiften enligt lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll höjs från 80 kronor till 100 kronor per dag som verkställigheten ska pågå och maxbeloppet för hela verkställigheten från 9 600 kronor till 12 000 kronor.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna, t.ex. *Brottsoffermyndigheten*, *Brottsofferjouren Sverige*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Justitiekanslern*, *Kronofogdemyndigheten*, *Linköpings tingsrätt*, *Malmö tingsrätt*, *Nationellt centrum för kvinnofrid (Uppsala universitet)*, *Polismyndigheten*, *Sveriges advokatsamfund*, *Tullverket, Unizon*, *Åklagarmyndigheten* och *Ångermanlands tingsrätt*, tillstyrker eller har inga invändningar mot de förslag som lämnas i promemorian. *Svea hovrätt*, *Sveriges Domareförbund* och *Umeå tingsrätt* avstyrker förslaget om att utvidga avgiftsskyldigheten enligt lagen om brottsofferfond, eftersom de anser att den föreslagna utvidgningen innebär en påtaglig risk för att fondavgiften blir en alltför framträdande konsekvens av brottet.

Även *Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden)* avstyrker förslaget att utvidga avgiftsskyldigheten enligt lagen om brottsofferfond. Enligt fakultetsnämnden kan frågan om utvidgning av avgiftsskyldigheten inte behandlas på ett vettigt sätt eftersom det varken i promemorian eller tidigare förarbeten finns någon redogörelse för vilka bakomliggande utgångspunkter och premisser som själva idén om avgiftsskyldighet vilar på. Fakultetsnämnden framför även att den föreslagna utvidgningen kan komma att ge upphov till situationer som inte framstår som förutsebara och att det finns en risk för att frågan om avgiftsskyldighet inte blir helt enkel för rättstillämpningen att hantera.

Brottsförebyggande rådet (Brå) framför beträffande förslagen i sak inte några invändningar, men påpekar att avgiftsskyldighetens effekter på skuldsättningen bör utredas. En liknande synpunkt framförs av *Hovrätten för Västra Sverige*. Enligt Brå bör det vidare övervägas om det är rationellt ur ett brottsförebyggande- och samhällsekonomiskt perspektiv att behovet av ökade intäkter till fonden uteslutande ska betalas av dömda lagöverträdare.

Skälen för regeringens förslag

Brottsofferfonden behöver stärkas

Brottsofferfondens resurser ska användas för att främja brottsoffers rättigheter, behov och intressen. En stor del av fondens medel används för att finansiera civilsamhällets betydelsefulla stödinsatser till brottsoffer. Om dessa verksamheter ska kunna utvecklas och hjälpa fler brottsoffer behöver de, som framhålls i promemorian samt av *Brottsofferjouren Sverige* och *Brottsoffermyndigheten*, tillföras ytterligare resurser. Ett sätt att möjliggöra större satsningar på sådana verksamheter och på viktimologisk forskning är att öka brottsofferfondens storlek. Som framgår av promemorian bedrivs ett omfattande arbete mot kriminalitet och för att förbättra situationen för brottsoffer. Det har genomförts straffskärpningar och andra reformer samt ekonomiska satsningar på åtgärder för att skydda och hjälpa brottsoffer. Det finns anledning att även på andra sätt försöka stärka brottsoffers ställning.

I likhet med vad som anförs i promemorian anser regeringen att åtgärder bör vidtas för att stärka brottsofferfonden och förbättra dess förmåga att finansiera brottsofferfrämjande verksamheter och forskning. Det bör därför vidtas åtgärder som ökar intäkterna till fonden. Intäktsökningen behöver vara sådan att den ger utrymme för ökade satsningar på såväl forskning som civilsamhällets brottsofferfrämjande verksamheter. Det måste även säkerställas att den stärkta finansieringsförmågan står sig över tid.

Av förarbetena då brottsofferfonden inrättades framgår att flera olika modeller för finansiering övervägdes (prop. 1993/94:143 s. 20–24). Det diskuterades t.ex. som ett möjligt alternativ att fonden skulle finansieras genom bötesmedel. Regeringen konstaterade dock att om fonden finansierades genom statsbudgeten skulle den pedagogiska poäng som det innebär att en gärningsman får betala en särskild avgift som direkt avsätts för brottsofferfrämjande åtgärder gå förlorad. Den finansieringsmodell som valdes var i stället att personer som döms för brott åläggs att betala en särskild avgift till fonden. Enligt regeringens mening har den valda finansieringsmodellen alltjämt goda skäl för sig. Det finns enligt regeringen därför inte anledning att, som *Brå* efterfrågar, överväga en ny modell för finansieringen av fonden. Fonden bör således även fortsättningsvis huvudsakligen finansieras genom avgifter från personer som döms för brott och personer som avtjänar fängelsestraff med fotboja.

De möjliga alternativen för att öka fondens intäkter är under sådana förhållanden att höja avgifterna eller genomföra förändringar som medför att avgift tas ut i fler fall.

Avgifterna till brottsofferfonden höjs

Som framgår i avsnitt 3.9.2 har avgiften enligt lagen om brottsofferfond höjts vid två tidigare tillfällen. De tidigare avgiftshöjningar har motiverats av att de varit nödvändiga för att säkerställa fortlevnaden av befintliga brottsofferfrämjande verksamheter (prop. 1998/99:100 s. 89–91 och prop. 2014/2015:1 utg.omr. 4 s. 30–31). Situationen är i dag en annan. Syftet med att nu höja avgifterna är att öka intäkterna till brottsofferfonden för att ge fonden möjlighet att finansiera fler och mer omfattande brottsofferfrämjande insatser och forskningsprojekt. Enligt regeringens

mening är det rimligt att de som döms för brott får vara med och betala för samhällets stärkta stödinsatser för brottsoffer.

I förarbetena till lagen om brottsofferfond anges att avgiften till fonden bör sättas lågt för att underlätta frivillig betalning och för att inte inkräkta på betalningen av eventuella skadestånd och böter. Avgiften behöver dock vara så stor att fonden får tillräckligt med medel för att uppfylla sitt syfte: att stärka brottsoffrens ställning (prop. 1993/94:143 s. 22–24). Regeringen instämmer i promemorians bedömning att dessa principer måste beaktas för att avgöra vilket utrymme som finns för att höja avgifterna.

Då fonden inrättades fastställdes avgiften enligt lagen om brottsofferfond till 300 kronor och den är i dag 800 kronor. De tidigare avgiftshöjningarna innebär att utrymmet för att höja avgifterna får anses vara i någon mån begränsat. Avgiften är likväl fortfarande så pass låg att en mindre höjning inte mer än marginellt kan förväntas öka avgiftens påverkan på betalningen av eventuella skadestånd och böter.

Värdet av 800 kronor är till följd av inflationen lägre i dag än vad det var 2015. Redan utifrån detta förhållande finns det skäl att höja avgiften. Det kan inte uteslutas att en avgiftshöjning kan komma att öka skuldsättningen för vissa grupper med begränsad betalningsförmåga, t.ex. ungdomar, och även påverka den generella benägenheten till betalning. Riskerna med en mindre höjning får dock anses vara acceptabla för att tillgodose behovet av att öka intäkterna till brottsofferfonden. Det sagda innebär sammanfattningsvis att höjningen inte bör vara alltför stor men samtidigt måste innebära en betydelsefull intäktsökning. I promemorian föreslås utifrån dessa premisser att avgiften höjs till 1 000 kronor, vilket ingen remissinstans invänder mot. Regeringen instämmer i bedömningen att detta är en avgiftsnivå som framstår som rimlig. Avgiften är även efter höjningen förenlig med de i förarbetena redovisade utgångspunkterna för fastställandet av fondavgiftens storlek och innebär inte att avgiften blir så stor att det behöver införas en jämkningsregel (jfr prop. 1993/94:143 s. 24–25 och prop. 2014/15:1 utg.omr. 4 s. 31).

Även avgiften enligt lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll har höjts tidigare. Utrymmet för att höja denna avgift får dock, som framhålls i promemorian, anses vara större, eftersom den dömdes ekonomiska förhållanden ska beaktas när det beslutas om avgift ska tas ut (5 § lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll). Regeringen ansluter sig till bedömningen i promemorian att en höjning av avgiften till 100 kronor framstår som rimlig. Som en följd av detta bör maxbeloppet för hela verkställigheten höjas till 12 000 kronor.

Inte heller beträffande detta förslag framför remissinstanserna några invändningar. *Kriminalvården*, som tillstyrker förslaget, framför dock att avgiftshöjningen kan medföra en risk för att antalet ansökningar om verkställighet av fängelsestraff utanför anstalt minskar, vilket är problematiskt utifrån Kriminalvårdens redan mycket ansträngda beläggningssituation. Med hänsyn till att avgiftsskyldigheten ska fastställas med beaktande av den enskildes ekonomiska förhållanden bedömer dock Kriminalvården risken som liten. Regeringen instämmer i Kriminalvårdens bedömning och anser inte att denna risk utgör skäl för att inte genomföra avgiftshöjningen.

Avgiftsskyldigheten enligt lagen om brottsofferfond utvidgas

Intäktsökningen till brottsofferfonden behöver vara så stor att fonden får en långsiktig och bestående förmåga att finansiera fler och mer omfattande brottsofferfrämjande insatser. Med hänsyn till att utrymmet för att höja avgifterna är begränsat finns det anledning att utöver avgiftshöjningarna även överväga en utvidgning av avgiftsskyldigheten enligt lagen om brottsofferfond.

När brottsofferfonden inrättades övervägdes olika avgränsningar för i vilka fall avgift ska tas ut (prop. 1993/94:143 s. 23–25). Det framhölls att det var viktigt att den avgränsning som valdes var acceptabel ur rättvisesynpunkt, förutsebar för den enskilde och enkel att tillämpa. Utifrån dessa kriterier ansågs det inte vara lämpligt att knyta avgiften till vilken påföljd som valdes i det enskilda fallet. Det ansågs inte heller vara lämpligt att knyta fondavgiften till brott där det finns, eller typiskt sett finns, en målsägande. I stället valdes en avgränsning som innebär att den som döms för brott med fängelse i straffskalan ska åläggas att betala avgift. Avgift tas ut för varje dom eller strafföreläggande som omfattar minst ett sådant brott.

De vägledande kriterierna som legat till grund för systemets utformning – dvs. att avgränsningen ska vara acceptabel ur rättvisesynpunkt, förutsebar för den enskilde och enkel att tillämpa – gör sig alltjämt gällande och bör även fortsättningsvis vara ledande. Kriterierna måste därför beaktas vid bedömningen av hur avgiftsskyldigheten ska utvidgas. När fonden inrättades uttalade regeringen i förarbetena att det skulle vara alltför långtgående att ta ut avgift för alla brott oberoende av svårhetsgrad (prop. 1993/94:143 s. 24). En förändring som innebär att avgift tas ut oberoende av brottets allvar skulle påtagligt öka intäkterna till fonden. Det hade dock fått till följd att fondavgiften vid mindre allvarliga brott som föranleder låga penningböter blivit en alltför framträdande konsekvens av brottet. I likhet med vad som anges i promemorian bedömer regeringen att en sådan ordning ur rättvisesynpunkt därför framstår som mindre lämplig.

I lagstiftningsförfarandet som föranledde inrättandet av brottsofferfonden föreslog en av remissinstanserna att brott med minst böter i straffskalan skulle föranleda fondavgift (prop. 1993/94:143 s. 24). Förslaget lämnades med motiveringen att det ansågs säkerställa att fonden fick tillräcklig storlek. Vid tidpunkten ansåg regeringen att den lämpligaste avgränsningen för avgiftsskyldigheten var till brott med fängelse i straffskalan. Regeringen uteslöt dock inte att det i framtiden kunde visa sig vara lämpligt att ta ut avgift även för brott med enbart böter i straffskalan, t.ex. av det skäl som remissinstansen hade anfört. Det är detta som promemorian tar fasta på vid bedömningen av vad som är en lämplig utvidgning av avgiftsskyldigheten. I promemorian föreslås därför att avgift ska betalas om svårare straff än penningböter ingår i straffskalan för något av brotten. En sådan utvidgning uppskattas enligt promemorian öka intäkterna till fonden med drygt 4 miljoner kronor årligen.

Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden) anser att det föreslagna uttrycket ”svårare straff än penningböter” inte är okomplicerat eftersom en penningbot kan sättas till ett högre belopp än lägsta möjliga dagsbot och att det är det beloppsmässiga värdet som avgör vad som i relation till annat är svårare. Av bl.a. detta skäl menar fakultetsnämnden att det föreslagna uttrycket skulle riskera att ge upphov till situationer som inte framstår som förutsebara och som kan bli besvärliga för rättstillämpningen att hantera. Regeringen delar inte denna bedömning. Även om penningböter kan bestämmas till ett belopp som överstiger det lägsta dagsbotsbeloppet är dagsböter på straffskalenivå alltid att anse som ett svårare straff än penningböter (prop. 1990/91:68 s. 99 och 104–115, prop. 2005/06:122 s. 10, jfr även NJA 2010 s. 555). Förslaget innebär att avgiften ska tas ut om någon döms för brott för vilket straffskalan innehåller svårare straff än penningböter, dvs. dagsböter eller fängelse. Det är enligt regeringen därmed tydligt i vilka fall avgift ska tas ut. Regeringen instämmer, i likhet med *Umeå tingsrätt*, i den bedömning som görs i promemorian att denna avgränsning uppfyller de grundläggande kraven på att vara enkel att tillämpa och förutsebar för den enskilde.

Det som i någon mån kan anses tala mot den föreslagna utvidgningen är risken för att fondavgiften i vissa fall blir en alltför framträdande konsekvens av brottet. Med

hänsyn till att avgiften är knuten till brottets straffskala finns dock en sådan risk också enligt den nuvarande regleringen. Straffmätningen i det enskilda fallet har ingen betydelse för avgiftsskyldigheten, utan avgift tas även i dag ut för brott för vilka normalpåföljden är dagsböter och i vissa fall penningböter (jfr Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning Normalstraff för vissa bötesbrott RäV 2021:21). Enligt *Svea hovrätt*, *Sveriges Domareförbund* och *Umeå tingsrätt* innebär den föreslagna utvidgningen i kombination med avgiftshöjningen att det uppstår en påtagligt ökad risk för situationer där avgiften blir en alltför framträdande konsekvens av brottet, vilket inte bedöms vara acceptabelt ur rättvisesynpunkt. I likhet med vad som anförs i promemorian anser regeringen att det som är mest angeläget ur rättvisesynpunkt är att fondavgift inte tas ut för brott som föranleder bötesbelopp som understiger avgiften. Om avgiftsskyldigheten utvidgas till brott som har svårare straff än penningböter i straffskalan kan det i och för sig inte uteslutas att fondavgift kommer att tas ut i något sådant fall, men det kan dock förväntas förekomma endast i undantagsfall. Mot bakgrund av det angelägna behovet av att stärka brottsofferfonden finner regeringen sammantaget att den i promemorian föreslagna utvidgningen är godtagbar ur rättvisesynpunkt.

Behovet av en utvärdering

Brottsofferjouren Sverige framför i sitt remissvar att lokala brottsofferstödjande verksamheter ofta ger uttryck för att det i dag inte finns tillräckligt med finansiering för att säkerställa deras behov och att genomföra långsiktiga satsningar samt att det finns utvecklingspotential inom brottsofferstödjande verksamhet som inte kan genomföras på grund av brottsofferfondens begränsade resurser. Syftet med de åtgärder som regeringen nu föreslår är att påtagligt förbättra fondens finansieringsförmåga. Det finns även anledning att undersöka om det kan finnas sätt att effektivisera och förbättra användningen av fondens medel. Någon sådan översyn av fonden har aldrig genomförts, även om det tidigare efterfrågats (SOU 2004:61). Enligt regeringen finns det därför skäl att framöver genomföra en översyn av reglerna, innan ytterligare avgiftshöjningar görs, för hur fondens medel används i syfte att förbättra och effektivisera användningen av fondens medel.

En fråga som skulle kunna behandlas inom ramen för en sådan översyn är om brottsofferfonden i framtiden eventuellt bör ges möjlighet att besluta om mer långsiktiga bidrag, t.ex. utbetalningar över flera år när det är praktiskt möjligt. Fonden får i nuläget endast dela ut medel som är tillgängliga och det är alltså inte möjligt för fonden att besluta om utdelning av medel som förväntas inkomma i framtiden. Denna begränsning kan utgöra ett hinder mot långsiktiga satsningar.

Vid översynen finns det även skäl att utvärdera om det kan finnas anledning att ändra ändamålen för vilka fondens medel får användas. Det finns vidare skäl att analysera effektiviteten i hur fondens medel fördelas och används, särskilt mot bakgrund av att samhällets stöd till brottsutsatta i dag är uppdelat på flera olika aktörer. Så som påpekats av Trygghetsberedningen medför det uppdelade ansvaret att området blir svårnavigerat både för dem som utsatts för brott och för dem som arbetar med dessa frågor (SOU 2021:85 s. 215).

3.9.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2023. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för brott som har begåtts före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna uttalar sig särskilt om förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås därför att de ska träda i kraft den 1 januari 2023.

För att skapa förutsebarhet och undvika tillämpningsproblem samt med beaktande av legalitetsprincipen ska äldre bestämmelser tillämpas då någon döms endast för brott som begåtts före ikraftträdandet. När någon blir lagförd för flera brott som kan föranleda avgift och som begåtts såväl före som efter ikraftträdandet ska de nya bestämmelserna tillämpas.

3.9.5 Konsekvenser av förslagen

Regeringens bedömning: Förslagen förväntas leda till en betydande intäktsökning för brottsofferfonden. De kostnader som kan uppkomma med anledning av förslagen kan hanteras inom myndigheternas befintliga ramar. Förslagen förväntas inte ge upphov till annat än en mindre påverkan på betalningsförmåga och skuldsättning bland dem som får betala avgift. Förslagen bedöms ha positiv effekt på jämställdheten mellan kvinnor och män samt även förbättra möjligheterna att ta tillvara barns rättigheter.

Promemorians bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorian bedömer att förslagen inte medför några kostnader för staten.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om konsekvensbedömningarna.

Kronofogdemyndigheten framför att förlagen kommer att medföra ökade kostnader för myndigheten på mellan ca 2,3 och 2,5 miljoner kronor.

Brottsförebyggande rådet (Brå) och *Hovrätten för Västra Sverige* efterfrågar en mer utförlig analys av vilka konsekvenser, t.ex. vad gäller skuldsättning, som förslagen i promemorian kan ge upphov till i förening med andra åtgärder som förväntas leda till fler lagföringar.

Skälen för regeringens bedömning: I promemorian görs bedömningen att de föreslagna förändringarna inte kan förväntas medföra några ökade kostnader för staten. *Kronofogdemyndigheten* framför att förslagen, med hänsyn till utvidgningen av avgiftsskyldigheten samt en minskad betalningsförmåga, betalningsvilja och betalningsfrekvens, kan förväntas leda till ett ökat inflöde av ärenden till myndigheten och ökade kostnader på mellan ca 2,3 och 2,5 miljoner kronor. Som framgår av promemorian kan en viss påverkan på betalningsförmågan eller betalningsviljan bland dem som åläggs att betala avgift inte uteslutas. En minskad betalningsfrekvens bedömdes inte kunna uteslutas heller vid den senaste avgiftshöjningen. Som framgår av promemorian har det dock visat sig att avgiftshöjningen inte inneburit någon nämnvärd minskning av betalningsfrekvensen.

Som Kronofogdemyndigheten påpekar kan utvidgningen av avgiftsskyldigheten ge upphov till en viss ökning av inflödet av ärenden till myndigheten. Utifrån den lagföringsstatisk som redovisas i promemorian står det dock klart att lagföringar med dagsbotsbrott som allvarligaste brott, s.k. huvudbrott, utgör en mindre andel av samtliga lagföringar. Enligt regeringens bedömning kan ärendetillskottet därför inte förväntas bli så stort att Kronofogdemyndigheten av detta skäl behöver tillföras ytterligare medel. Sammantaget bedömer regeringen att förslagen inte kan förväntas ge upphov till en större ärendeökning till Kronofogdemyndigheten än vad som är möjligt att hantera inom myndighetens befintliga budgetram.

Brå och *Hovrätten för Västra Sverige* efterfrågar en mer utförlig analys av vilka konsekvenser förslagen i promemorian kan komma att få i kombination med andra

åtgärder som ökar antalet lagföringar. Avgiften enligt lagen om brottsofferfond tas ut vid varje enskild lagföring och antalet lagföringar har därför stor betydelse för hur många avgifter som tas ut.

Med hänsyn till att höjningen är begränsad till 200 kronor bör risken för en minskad betalningsfrekvens bland dem som i dag har förmåga att betala avgiften inte överdrivas. Den som tidigare har kunnat betala 800 kronor får i de flesta fallen även antas ha förmåga att betala 1 000 kronor. För dem som under alla förhållanden saknar förmåga att betala avgiften innebär en höjd avgift en ökad skuldsättning. Eftersom avgiftshöjningen är relativt liten får dess påverkan på skuldsättningen dock förväntas vara ringa.

Även ett ökat antal lagföringar skulle för sådana personer innebära en ökad skuldsättning. Det är därför rimligt att anta att om antalet lagföringsbeslut ökar kan det komma att påverka skuldsättningen i allmänhet. Det har under de senaste åren genomförts stora ekonomiska satsningar på rättsväsendet, i synnerhet på Polismyndigheten. Det har även genomförts förändringar i lagstiftning och arbetssätt, t.ex. försöksverksamheten med snabbare lagföring, som kan antas generera ett ökat antal lagföringar. Av uppgifter i promemorian framgår att myndigheterna inom rättsväsendet prognostiserar att antalet inkomna och avgjorda brottmål hos domstolarna kommer att öka under de närmaste åren. Det anges dock att prognoserna är förknippade med stor osäkerhet. Dessutom är det inte möjligt att med säkerhet förutse vilka som blir föremål för det eventuellt ökade antalet lagföringar. Mot denna bakgrund anser regeringen att det inte är möjligt, eller nödvändigt, att i detta sammanhang genomföra en djupare analys av hur ett eventuellt ökat antal lagföringar i kombination med de nu föreslagna lagändringarna kan komma att påverka skuldsättningen.

Syftet med förslagen är att öka intäkterna till brottsofferfonden. Fondens intäkter är utöver avgiftsnivån och avgränsningen av vilka brott som ska föranleda avgift även beroende av flera andra faktorer, exempelvis antalet lagföringar och betalningsfrekvens. I promemorian görs beräkningar och uppskattningar av hur stor intäktsökning förslagen kan förväntas generera utifrån antaganden bl.a. om ett oförändrat antal lagföringar och en oförändrad betalningsfrekvens. Höjningen av avgiften enligt lagen om brottsofferfond uppskattas öka fondens intäkter med ca 12,0 miljoner kronor per år. Vidare bedöms intäkterna till fonden öka med ytterligare ungefär 4,3 miljoner kronor per år genom att avgift tas ut för brott med svårare straff än penningböter i straffskalan. Slutligen uppskattas höjningen av avgiften för den som avtjänar fängelsestraff med fotboja öka intäkterna till fonden med knappt 700 000 kronor per år. Regeringen finner inte skäl att omvärdera de uppskattningar som har gjorts i promemorian. Sammantaget kan de föreslagna förändringarna därför antas ge upphov till en intäktsökning på ca 17 miljoner kronor årligen. Regeringen vill dock understryka att denna uppskattning är osäker och att intäktsökningen i realiteten kan visa sig bli högre eller lägre än förväntat.

Även om reformen är könsneutral bedöms förslagen främja jämställdheten mellan kvinnor och män med hänsyn till att fondens medel bl.a. tilldelas kvinnojourer och andra organisationer som arbetar med att hjälpa brottsutsatta kvinnor. Dessutom innebär förhållandet att män lagförs för fler brott än kvinnor att män i större utsträckning än kvinnor kommer att betala de ökade intäkterna till brottsofferfonden.

Förslagen bedöms vidare förbättra möjligheterna att tillvarata barns rättigheter eftersom fonden lämnar bidrag till organisationer som arbetar med att hjälpa brottsutsatta barn. Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen eller för sysselsättningen eller offentlig service i olika delar av landet. De bedöms inte heller ha betydelse för små företags arbetsförutsättningar,

konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företag. Slutligen bedöms förslagen inte ha någon särskild betydelse för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

3.9.6 Författningskommentar

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:419) om brottsofferfond

1 § Den som döms för ett eller flera brott ska, om *svårare straff än penningböter* ingår i straffskalan för något av brotten, i domen åläggas att betala en avgift på *1 000* kronor. Detsamma gäller när fråga om ansvar för brott tas upp av åklagare genom strafföreläggande.

Avgift ska inte tas ut om påföljdseftergift meddelas.

I paragrafen regleras avgiftens storlek och i vilka fall avgift ska tas ut. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.3.

Första stycket ändras på det sättet att avgiften höjs från 800 till 1 000 kronor. Dessutom utvidgas avgiftsskyldigheten till att omfatta brott med svårare straff än penningböter i straffskalan. Ändringen innebär alltså att avgift ska tas ut då någon döms för brott som kan föranleda dagsböter eller fängelse (prop. 1990/91:68 s. 99 och 104–115, prop. 2005/06:122 s. 10, jfr även NJA 2010 s. 555).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för brott som har begåtts före ikraftträdandet.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 januari 2023.

Av övergångsbestämmelsen i *punkt 2* framgår att äldre bestämmelser ska tillämpas i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet. När någon blir lagförd för flera brott som kan föranleda avgift och som har begåtts såväl före som efter ikraftträdandet ska den nya lydelsen av bestämmelsen tillämpas. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.4.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

5 § Den dömde ska betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att få inkomst under verkställigheten utanför anstalt.

Avgiften uppgår till *100* kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst *12 000* kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden.

I paragrafen regleras avgiftsskyldigheten för den som avtjänar ett fängelsestraff med fotboja. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.3.

Andra stycket ändras på det sättet att avgiften höjs från 80 till 100 kronor per dag som verkställigheten ska pågå och att det högsta beloppet för hela verkställighetsperioden höjs från 9 600 till 12 000 kronor.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för brott som har begåtts före ikraftträdandet.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 januari 2023.

Av övergångsbestämmelsen i *punkt 2* framgår att äldre bestämmelser ska tillämpas i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet. Om domen avser brott som har

begåtts såväl före som efter ikraftträdandet ska den nya lydelsen av bestämmelsen tillämpas. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.4.

3.10 Budgetförslag

3.10.1 1:1 Polismyndigheten

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	30 978 314	Anslagssparande	57 609
2022	Anslag	33 837 967[1]	Utgiftsprognos	33 369 065
2023	**Förslag**	**37 043 384**		
2024	Beräknat	40 419 890[2]		
2025	Beräknat	41 150 324[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 39 528 483 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 39 490 385 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende Polismyndighetens verksamhet. Anslaget får också användas för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet (avhopparverksamhet).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**33 835 967**	**33 835 967**	**33 835 967**
Pris- och löneomräkning[2]	374 460	1 145 938	1 812 461
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 832 957	5 437 985	5 501 897
varav BP23[3]	*937 700*	*1 405 800*	*1 366 100*
– Ny struktur civilt försvar - sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Förbättrad it-försörjning	*-1 300*	*-1 200*	*-900*
– 10 000 fler polisanställda	*330 000*	*976 000*	*976 000*
– Verksamhetsskydd	*150 000*	*150 000*	*150 000*
– EU-ordförandeskapet	*400 000*		
– Ny lag om ordningsvakter	*45 000*	*110 000*	*70 000*
– Ny förverkandelagstiftning	*28 000*	*55 000*	*55 000*
– Utökade hemliga och preventiva tvångsmedel		*130 000*	*130 000*
– Organiserad brottslighet	*-1 500*	*-1 500*	*-1 500*
– Förstärkning FRA	*-20 000*	*-20 000*	*-20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**37 043 384**	**40 419 890**	**41 150 324**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Polismyndigheten. Anslaget ökas därför med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med motsvarande belopp.

För att bidra till finansieringen av en förbättrad it-försörjning vid Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden minskas anslaget med 1 300 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 1 200 000 kronor och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget minska med 900 000 kronor. Anslaget 1:15 *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* ökas med motsvarande belopp.

För tillkommande kostnader i Polismyndighetens tillväxt ökas anslaget med 330 000 000 kronor för 2023. Fr.o.m. 2024 beräknas anslaget öka med 976 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av säkerhetsåtgärder vid de möten som anordnas i Sverige kopplat till det svenska ordförandeskapet i Europeiska unionen ökas anslaget med 400 000 000 kronor för 2023.

För att stärka verksamhetsskyddet vid myndigheten ökas anslaget med 150 000 000 kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

För kostnader med anledning av kommande förslag om nytt regelverk för ordningsvakter ökas anslaget med 45 000 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 110 000 000 kronor och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget öka med 70 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande förslag om att förbättra möjligheterna att komma åt brottsvinster, utifrån 2020 års förverkandeutredning, ökas anslaget med 28 000 000 kronor för 2023. Fr.o.m. 2024 beräknas anslaget öka med 55 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande förslag om utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel ökas anslaget med 130 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Anslaget minskas med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2023 för att bidra till finansieringen av utveckling, implementering och förvaltning av ett nationellt tillståndsregister för explosiva varor vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap ökas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för att ytterligare stärka Försvarets radioanstalts stöd till Polismyndigheten i arbetet med att bekämpa grov gränsöverskridande brottslighet. Anslaget 1:8 *Försvarets radioanstalt* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 37 043 384 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Polismyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 40 419 890 000 kronor respektive 41 150 324 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.8 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Polismyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Bevakning av Riksbankens penningtransporter	-	-	500	-	-	-
Tillståndsgivning	-	-	98 000	-	-	-
Summa offentligrättslig verksamhet	-	-	98 500	-	-	-
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Nationella ID-kort	-	-	200 000	-	-	-
Stämningsmannadelgivning	-	-	36 000	-	-	-
Summa offentligrättslig verksamhet	-	-	236 000	-	-	-
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Passhantering	-524 576	50 000	1 029 000	1 029 000	0	-474 576
Summa offentligrättslig verksamhet	-524 576	50 000	1 029 000	1 029 000	0	-474 576
Uppdragsverksamhet						
Forensisk undersökning	-767	1 100	4 800	4 000	800	1 133
Tjänsteexport	0	0	12 400	12 400	0	0
Utbildning av ordningsvakter	-155 678	-4 500	25 800	28 000	-2 200	-162 378
Kontroll av väktarhundar	-1 081	0	400	400	0	-1 081
Summa uppdrags-verksamhet	-157 526	-3 400	43 400	44 800	-1 400	-162 326

Källa: Polismyndigheten.

Den 1 januari 2020 ändrades det ekonomiska målet för stämningsmannadelgivning från full kostnadstäckning till att avgiften ska bidra till att täcka verksamhetens kostnader. Underskottet i denna verksamhet kommer över tid att täckas med anslagsmedel. Under 2021 har ca 63 600 000 kronor av underskottet täcks av medel från anslaget 1:1 *Polismyndigheten*. Kvarstående underskott uppgår till ca 509 000 000 kronor.

Pandemin ledde till en stor minskning i efterfrågan på pass, men under 2022 har efterfrågan ökat kraftigt. För året prognostiseras därför ett positivt ekonomiskt resultat. För att bidra till att minska trycket i passverksamheten ändrades det ekonomiska målet för nationellt identitetskort fr.o.m. den 10 maj 2022, från full kostnadstäckning till att avgiften ska bidra till att täcka verksamhetens kostnader. En förutsättning för sänkt ansökningsavgift avseende nationellt identitetskort är att sökanden inte ansöker om pass vid samma ansökningstillfälle.

På samma sätt som närmast föregående år är det beräknade underskottet i utbildning av ordningsvakter under innevarande år huvudsakligen en effekt av pandemin. Polismyndigheten beräknar även kostnader kopplat till lämplighetsprövning av

ordningsvakter mot denna verksamhet, vilket beräknas medföra underskott även för 2023.

3.10.2 1:2 Säkerhetspolisen

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

2021	Utfall	1 731 019	Anslagssparande	59 269
2022	Anslag	1 898 382[1]	Utgiftsprognos	1 901 526
2023	**Förslag**	**2 060 983**		
2024	Beräknat	2 252 201[2]		
2025	Beräknat	2 360 061[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 202 545 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 264 925 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Säkerhetspolisens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 878 382**	**1 878 382**	**1 878 382**
Pris- och löneomräkning[2]	17 569	60 313	97 207
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	165 032	313 506	384 472
varav BP23[3]	*165 500*	*306 000*	*366 000*
– Ny lag om utländska direktinvesteringar	*5 000*	*10 000*	*10 000*
– Stärkt operativ förmåga	*135 000*	*260 000*	*310 000*
– Säkerhetshöjande åtgärder	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Straff för deltagande i en terroristorganisation	*10 000*	*20 000*	*30 000*
– Ny förverkandelagstiftning	*500*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 060 983**	**2 252 201**	**2 360 061**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att hantera ökade kostnader kopplade till kommande lagstiftning om utländska direktinvesteringar ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor.

För att stärka den operativa förmågan och möta en ökande hotbild mot Sverige ökas anslaget med 135 000 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 260 000 000 kronor och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget öka med 310 000 000 kronor.

För att vidta säkerhetshöjande åtgärder kring objekt kopplade till den centrala statsledningen ökas anslaget med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att hantera ökade kostnader kopplade till kommande lagstiftning om straff för deltagande i en terroristorganisation ökas anslaget med 10 000 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande förslag om att förbättra möjligheterna att komma åt brottsvinster, utifrån 2020 års förverkandeutredning, ökas anslaget med 500 000 kronor för 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 1 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 2 060 983 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Säkerhetspolisen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 252 201 000 kronor respektive 2 360 061 000 kronor.

3.10.3 1:3 Åklagarmyndigheten

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	1 830 995	Anslagssparande	16 594
2022	Anslag	2 073 249[1]	Utgiftsprognos	2 089 542
2023	**Förslag**	**2 302 661**		
2024	Beräknat	2 561 638[2]		
2025	Beräknat	2 677 770[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 514 834 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 585 611 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Åklagarmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 022 249**	**2 022 249**	**2 022 249**
Pris- och löneomräkning[2]	21 045	59 073	93 874
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	259 367	480 316	561 647
varav BP23[3]	*168 200*	*281 300*	*354 600*
– Ny struktur civilt försvar - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Förbättrad it-försörjning	*-1 300*	*-1 200*	*-900*
– Förstärkt rättsväsende	*160 000*	*242 000*	*315 000*
– Ny förverkandelagstiftning	*6 000*	*7 000*	*7 000*
– Utökade hemliga och preventiva tvångsmedel		*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 302 661**	**2 561 638**	**2 677 770**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Åklagarmyndigheten. Anslaget ökas därför med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med motsvarande belopp.

För att bidra till finansieringen av en förbättrad it-försörjning vid Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden minskas anslaget med 1 300 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 1 200 000 kronor och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget minska med 900 000 kronor. Anslaget 1:15 *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* ökas med motsvarande belopp.

För att Åklagarmyndigheten ska kunna möta omfattningen av grova och svårutredda brott som är särskilt resurskrävande samt omhänderta straffskärpningar ökas anslaget med 160 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 242 000 000 kronor och fr.o.m. 2025 med 315 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande förslag om att förbättra möjligheterna att komma åt brottsvinster, utifrån 2020 års förverkandeutredning, ökas anslaget med 6 000 000 kronor 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 7 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande lagstiftningsförslag om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel beräknas anslaget öka med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 2 302 661 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åklagarmyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 561 638 000 kronor respektive 2 677 770 000 kronor.

3.10.4 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	779 122	Anslagssparande	6 978
2022	Anslag	855 674[1]	Utgiftsprognos	835 436
2023	**Förslag**	**952 757**		
2024	Beräknat	1 069 263[2]		
2025	Beräknat	1 098 460[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 032 414 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 032 413 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekobrottsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**855 674**	**855 674**	**855 674**
Pris- och löneomräkning[2]	11 083	42 019	66 532
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	86 000	171 570	176 254
varav BP23[3]	*49 000*	*106 500*	*106 500*
– Förstärkt rättsväsende	*44 000*	*81 500*	*81 500*
– Ny förverkandelagstiftning	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Utökade hemliga och preventiva tvångsmedel		*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**952 757**	**1 069 263**	**1 098 460**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Ekobrottsmyndigheten ska få förstärkt möjlighet att bekämpa de grova och svårutredda brotten som är särskilt resurskrävande att utreda samt för att myndigheten ska kunna stärka sitt brottsförebyggande arbete ökas anslaget med 44 000 000 kronor 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 81 500 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande förslag om att förbättra möjligheterna att komma åt brottsvinster, utifrån 2020 års förverkandeutredning, ökas anslaget med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För kommande förslag med anledning av utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 952 757 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekobrottsmyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 069 263 000 kronor respektive 1 098 460 000 kronor.

3.10.5 1:5 Sveriges Domstolar

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

2021	Utfall	6 462 996	Anslagssparande	196 033
2022	Anslag	6 683 674[1]	Utgiftsprognos	6 698 918
2023	**Förslag**	**7 051 168**		
2024	Beräknat	7 442 254[2]		
2025	Beräknat	7 671 127[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 7 280 831 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 7 365 856 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende de allmänna domstolarnas, de allmänna förvaltningsdomstolarnas, hyres- och arrendenämndernas, Rättshjälpsmyndighetens, Rättshjälpsnämndens, Notarienämndens samt Domstolsverkets verksamhet. Vidare får anslaget användas för utgifter avseende den regionala avdelningen vid den enhetliga patentdomstolen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**6 682 674**	**6 682 674**	**6 682 674**
Pris- och löneomräkning[2]	73 913	223 713	353 933
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	294 581	535 867	634 520
varav BP23[3]	*35 900*	*79 900*	*170 200*
– Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna	*13 500*	*29 500*	*29 500*
– Ny struktur civilt försvar - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Förstärkning	*-1 500*	*-1 500*	*-1 500*
– Förbättrad it-försörjning	*-600*	*-600*	*-300*
– Förstärkt rättsväsende			*90 000*
– Ny förverkandelagstiftning	*19 000*	*37 000*	*37 000*
– Utökade hemliga och preventiva tvångsmedel		*10 000*	*10 000*
– Överklagandeinstans för beslut inom Professionsprogrammet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 051 168**	**7 442 254**	**7 671 127**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I enlighet med vad regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2022 bereds lagförslag om skyddat boende och stärkta rättigheter för barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i sådant boende (utg.omr. 9 avsnitt 6.6.7). För att genomföra reformen ökas anslaget med 13 500 000 kronor för 2023. Från och med

2024 beräknas anslaget öka med 29 500 000 kronor. 2024. Anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* inom utgiftsområde 9 minskas med motsvarande belopp.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Domstolsverket. Anslaget ökas därför med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med motsvarande belopp.

För att finansiera en förstärkning av Domarnämnden minskas anslaget med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:16 *Domarnämnden* ökas med motsvarande belopp.

För att bidra till finansieringen av en förbättrad it-försörjning vid Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden minskas anslaget med 600 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 600 000 kronor och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget minska med 300 000 kronor. Anslaget 1:15 *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* ökas med motsvarande belopp.

För att möta ett ökat målinflöde med bibehållen rättssäkerhet och upprätthålla allmänhetens förtroende för domstolarna beräknas anslaget öka med 90 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För kostnader med anledning av kommande förslag om att förbättra möjligheterna att komma åt brottsvinster, utifrån 2020 års förverkandeutredning, ökas anslaget med 19 000 000 kronor för 2023. Fr.o.m. 2024 beräknas anslaget öka med 37 000 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande lagstiftningsförslag om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Med anledning av förslag om ny överklagandeinstans för beslut inom Professionsprogrammet föreslås anslaget ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:1 *Statens skolverk* inom utgiftsområde 16 föreslås minskas med motsvarande belopp (se utg.omr. 16 avsnitt 3.7.1).

Regeringen föreslår att 7 051 168 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 7 442 254 000 kronor respektive 7 671 127 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.17 Offentligrättslig verksamhet vid Sveriges Domstolar

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Ansökningsavgifter m.m.			162 000	-	-	-
Summa offentligrättslig verksamhet			162 000	-	-	-
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Uthyrning av lokaler m.m.			24 000	-	-	-
Summa offentligrättslig verksamhet			24 000	-	-	-

Källa: Domstolsverket.

Under 2022 beräknas avgifterna för Sveriges Domstolar medföra intäkter mot inkomsttitel på statsbudgeten motsvarande 162 000 000 kronor, varav 129 000 000 kronor utgör ansökningsavgifter. Därutöver inkommer intäkter till inkomsttitel från kungörandeavgifter, efterbevaknings- och tillsynsavgifter samt återbetalning av medel för rättshjälpskostnader m.m. Intäkter som disponeras härrör i huvudsak från uthyrning av lokaler och kopior av domar.

3.10.6 1:6 Kriminalvården

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

2021	Utfall	10 612 162	Anslagssparande	-111 623
2022	Anslag	12 363 399[1]	Utgiftsprognos	11 765 692
2023	**Förslag**	**13 383 310**		
2024	Beräknat	14 549 410[2]		
2025	Beräknat	17 696 785[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 14 156 441 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 16 846 123 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kriminalvårdens förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för utgifter för:

- övervakningsnämnderna,
- övervakare, biträdande övervakare, förtroendemän och
- statsbidrag till organisationer inom kriminalvårdens område.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**12 362 399**	**12 362 399**	**12 362 399**
Pris- och löneomräkning[2]	150 644	497 994	782 503
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	870 267	1 689 017	4 551 883
varav BP23[3]	*3 500*	*3 500*	*2 361 000*
– Ny struktur civilt försvar - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Skärpta regler om villkorlig frigivning och vistelseförbud			*1 200 000*
– Fortsatt kapacitetsförstärkning			*1 100 000*
– Skärpta straff för brott i kriminella nätverk			*57 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 383 310**	**14 549 410**	**17 696 785**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Kriminalvården. Anslaget ökas därför med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med motsvarande belopp.

Regeringen avser att lämna en proposition om skärpta regler för villkorlig frigivning och om vistelseförbud. Förslagen kommer innebära ökade kostnader för Kriminalvården varför anslaget ökas med 1 200 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att ge Kriminalvården förutsättningar för att fortsätta den påbörjade och nödvändiga kapacitetsförstärkningen med bibehållen kvalitet, effektivitet och säkerhet ökas anslaget med 1 100 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen avser att lämna en proposition om skärpta straff för brott i kriminella nätverk. Förslagen kommer innebära ökade kostnader för Kriminalvården, utöver det som har beräknats tidigare, varför anslaget ökas med 57 500 000 kronor fr.o.m. 2025.

Regeringen föreslår att 13 383 310 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kriminalvården* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 14 549 410 000 kronor respektive 17 696 785 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.20 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Kriminalvården

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Intensivövervakning	0	0	3 100	3 100	0	0
Summa offentligrättslig verksamhet	0	0	3 100	3 100	0	0
Avgiftsbelagda verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Arbetsdrift	-	-	130 000	130 000	0	-
Måltider	-	-	12 000	12 000	0	-
Praktisk arbetsträning	-	-	13 000	13 000	0	-
Summa uppdragsverksamhet	-	-	155 000	155 000	0	-

Källa: Kriminalvården.

Under 2023 beräknas avgifterna för intensivövervakningen för Kriminalvården medföra intäkter motsvarande 3 100 000 kronor. Klienterna betalar avgiften till Kriminalvården som vidarebefordrar den till Brottsoffermyndigheten.

Därutöver väntas uppdragsverksamheten uppgå till totalt 155 000 000 kronor för 2023.

3.10.7 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

2021	Utfall	172 856	Anslagssparande	4 054
2022	Anslag	177 371[1]	Utgiftsprognos	176 345
2023	**Förslag**	**231 644**		
2024	Beräknat	241 896[2]		
2025	Beräknat	277 130[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 235 633 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 264 237 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsförebyggande rådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för verksamheten vid ett nationellt centrum för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism och för bidrag till projekt eller verksamhet som bedrivs utanför myndigheten som syftar till att stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**177 371**	**177 371**	**177 371**
Pris- och löneomräkning[2]	1 712	6 472	10 450
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	52 561	58 053	89 309
varav BP23[3]	*56 600*	*81 600*	*111 600*
– Förstärkt rättsväsende	*10 000*	*15 000*	*45 000*
– Center mot våldsbejakande extremism		*20 000*	*20 000*
– Effektiv implementering av lagen kommuner mot brott	*29 000*	*29 000*	*29 000*
– Renodling av Brottsförebyggande rådets anslag	*17 600*	*17 600*	*17 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**231 644**	**241 896**	**277 130**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att kunna svara upp mot de behov som satsningarna på rättsväsendet och den alltmer komplexa brottsligheten medför behöver anslaget förstärkas med 10 000 000 kronor 2023, 15 000 000 kronor 2024 och 45 000 000 kronor fr.o.m. 2025.

För att säkerställa det fortsatta arbetet med att stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism hos Center mot våldsbejakande extremism vid Brottsförebyggande rådet ökas anslaget med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

För ett utvecklat lokalt brottsförebyggande arbete och för att få en effektiv implementering av lagen om kommuners brottsförebyggande ansvar behöver Brottsförebyggande rådet förstärkas. Anslaget ökas därför med 29 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att renodla verksamhetskostnaderna vid Brottsförebyggande rådet ökas anslaget med 17 600 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:14 *Bidrag till lokalt förebyggande arbete* minskas med 22 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 231 644 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 241 896 000 kronor respektive 277 130 000 kronor.

3.10.8 1:8 Rättsmedicinalverket

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

2021	Utfall	498 982	Anslagssparande	15 116
2022	Anslag	552 653[1]	Utgiftsprognos	553 621
2023	**Förslag**	**587 265**		
2024	Beräknat	602 005[2]		
2025	Beräknat	614 368[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 587 265 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 587 265 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rättsmedicinalverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för bidrag till forskning av relevans för Rättsmedicinalverkets uppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**552 653**	**552 653**	**552 653**
Pris- och löneomräkning[2]	13 612	27 825	39 746
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	21 000	21 527	21 969
varav BP23[3]	*7 000*	*7 000*	*7 000*
– Förstärkt rättsväsende	*7 000*	*7 000*	*7 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**587 265**	**602 005**	**614 368**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att stärka Rättsmedicinalverkets förutsättningar att möta ett ökat ärendeinflöde ökas anslaget med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 587 265 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Rättsmedicinalverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 602 005 000 kronor respektive 614 368 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.25 Uppdragsverksamhet vid Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	12 199	-12 000	115 000	117 450	-2 450	-2 251

Källa: Rättsmedicinalverket.

Rättsmedicinalverket bedriver avgiftsbelagd verksamhet inom rättsgenetik, delar av rättskemin samt inom rättsmedicin vad gäller utfärdande av rättsintyg. Rättsmedicinalverket tar även ut avgifter för rättsmedicinska åldersbedömningar. Under 2021 resulterade de avgiftsbelagda verksamheterna i ett ackumulerat överskott, framför allt på grund av ett överskott i den rättskemiska verksamheten. För 2022 prognosticeras underskott, främst i den rättsgenetiska verksamheten som fortsatt bedöms få ett lägre ärendeinflöde än tidigare år. Från och med 2022 övergår vissa ärenden inom rättsgenetiken som tidigare varit avgiftsfinansierade till att vara anslagsfinansierade. Det innebär att de delar av det ackumulerade underskottet som kan härledas till anslagsfinansierade ärenden kommer att belasta Rättsmedicinalverkets anslag 2022 och därmed reducera det ackumulerade negativa resultatet inom avgiftsområdet. Även för 2023 prognosticeras ett samlat underskott och då främst på grund av minskat ärendeinflöde till den rättskemiska verksamheten som medför minskade intäkter, samt vissa förväntade kostnadsökningar i verksamheten till följd av den stigande inflationen som leder till högre priser avseende förbrukningsmaterial.

3.10.9 1:9 Brottsoffermyndigheten

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:9 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	43 196	Anslagssparande	1 809
2022	Anslag	43 962[1]	Utgiftsprognos	44 833
2023	**Förslag**	**53 390**		
2024	Beräknat	54 721[2]		
2025	Beräknat	55 838[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 53 390 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 53 391 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsoffermyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**43 962**	**43 962**	**43 962**
Pris- och löneomräkning[2]	428	1 535	2 463
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 000	9 224	9 413
varav BP23[3]	*9 000*	*9 000*	*9 000*
– Förstärkt rättsväsende	*9 000*	*9 000*	*9 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**53 390**	**54 721**	**55 838**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att åstadkomma ett likvärdigt och kvalitativt stöd till brottsutsatta krävs ökad kunskap om hur behoven ser ut när det gäller brottsofferstöd till olika målgrupper. Brottsoffermyndighetens roll som informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor behöver förstärkas för att säkerställa att brottsoffer får den information och det stöd de har rätt till. Anslaget ökas därför med 9 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 53 390 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Brottsoffermyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 54 721 000 kronor respektive 55 838 000 kronor.

3.10.10 1:10 Ersättning för skador på grund av brott

Tabell 3.28 Anslagsutveckling 1:10 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

2021	Utfall	105 278	Anslagssparande	16 675
2022	Anslag	200 953[1]	Utgiftsprognos	173 316
2023	**Förslag**	**221 953**		
2024	Beräknat	221 953[2]		
2025	Beräknat	221 953[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 221 953 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 221 953 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar för skador på grund av brott i enlighet med bestämmelserna i brottsskadelagen (2014:322).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.29 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**200 953**	**200 953**	**200 953**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	21 000	21 000	21 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**221 953**	**221 953**	**221 953**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 221 953 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Ersättning för skador på grund av brott* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 221 953 000 kronor respektive 221 953 000 kronor.

3.10.11 1:11 Rättsliga biträden m.m.

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:11 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	3 669 257	Anslagssparande	-27 020
2022	Anslag	3 915 857[1]	Utgiftsprognos	3 779 000
2023	**Förslag**	**3 961 357**		
2024	Beräknat	2 457 357		
2025	Beräknat	2 457 357		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättsliga biträden som enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken, lagen (1988:609) om målsägandebiträde och rättshjälpslagen (1996:1619) ska betalas av allmänna medel. Anslaget får vidare användas för utgifter som enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde ska betalas av allmänna medel, exklusive utgifter som avser offentligt biträde i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får även användas för utgifter för medlare enligt 6 kap. 18 a § och 21 kap. 13 § andra stycket föräldrabalken samt rättegångsbiträde enligt 20 kap. 2 b § föräldrabalken. Anslaget får användas för utgifter för särskilda företrädare för barn enligt 12 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn samt för utgifter för bevisning, parter, tolk, översättning och god man, förvaltararvoden m.m. i konkurser samt ersättning till likvidatorer och boupptecknings förrättare. Dessutom får anslaget användas för utgifter som hänför sig till internationellt straff- och civilrättsligt samarbete och som inte ska betalas av annan myndighet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.31 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**3 915 857**	**3 915 857**	**3 915 857**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	45 500	-1 458 500	-1 458 500
varav BP23	*1 575 500*	*71 500*	*71 500*
– Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna	*30 500*	*61 500*	*61 500*
– Förstärkning Rättsliga biträden m.m.	*1 540 000*		
– Ny förverkandelagstiftning	*5 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 961 357**	**2 457 357**	**2 457 357**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I enlighet med vad regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2022 bereds lagförslag om skyddat boende och stärkta rättigheter för barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i sådant boende (utg.omr. 9 avsnitt 6.6.7). För att genomföra reformen ökas anslaget med 30 500 000 kronor för 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 61 500 000 kronor. Anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* inom utgiftsområde 9 minskas med motsvarande belopp.

Statens utgifter för rättsliga biträden påverkas av flera faktorer, bl.a. utvecklingen av antalet förordnanden, debiterad tid per förordnande och uppräkningen av timkostnadsnormen. Utgifterna för rättsliga biträden har ökat under flertalet år, delvis på grund av det ökade målinflödet till domstolarna. Anslagets utgifter för 2023 beräknas uppgå till 3 961 357 000 kronor. Anslaget ökas därför med 1 540 000 000 kronor för 2023.

För kostnader med anledning av kommande förslag om att förbättra möjligheterna att komma åt brottsvinster, utifrån 2020 års förverkandeutredning, ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 3 961 357 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Rättsliga biträden m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 457 357 000 kronor respektive 2 457 357 000 kronor.

3.10.12 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	73 028	Anslagssparande	21 959
2022	Anslag	94 987[1]	Utgiftsprognos	92 987
2023	**Förslag**	**94 987**		
2024	Beräknat	94 987[2]		
2025	Beräknat	94 987[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 94 987 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 94 987 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som uppkommer för staten i samband med vissa skaderegleringar samt för utgifter för ersättning till vissa ombuds- och rättegångskostnader. Anslaget får även användas för utgifter i samband med statens skadeståndsansvar om den enhetliga patentdomstolen överträder EU-rätten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.33 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**39 987**	**39 987**	**39 987**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	55 000	55 000	55 000
varav BP23	*55 000*	*55 000*	*55 000*
– Förstärkning för att täcka kostnader för vissa skaderegleringar	*55 000*	*55 000*	*55 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**94 987**	**94 987**	**94 987**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Antalet skaderegleringsärenden har ökat, främst avseende ersättningar vid frihetsberövande, varför utgifterna för skadereglering förväntas bli högre än tidigare beräknat. Anslaget ökas därför med 55 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 94 987 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 94 987 000 kronor respektive 94 987 000 kronor.

3.10.13 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

2021	Utfall	14 905	Anslagssparande	4 269
2022	Anslag	19 174[1]	Utgiftsprognos	18 990
2023	**Förslag**	**19 174**		
2024	Beräknat	19 174		
2025	Beräknat	19 174		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till årsavgifter och bidrag till vissa internationella sammanslutningar, internationellt samarbete och forskning med anknytning till rättsväsendets område.

Kompletterande information

Vidare får bidrag till vissa andra internationella sammanslutningar samt internationellt samarbete och forskning med anknytning till Justitiedepartementets område betalas från anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.35 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:13 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**19 174**	**19 174**	**19 174**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**19 174**	**19 174**	**19 174**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 19 174 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Avgifter till vissa internationella sammanslutningar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 19 174 000 kronor respektive 19 174 000 kronor.

3.10.14 1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggandet arbete

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

2021	Utfall	62 379	Anslagssparande	5 778
2022	Anslag	70 157[1]	Utgiftsprognos	69 482
2023	**Förslag**	**100 157**		
2024	Beräknat	121 157		
2025	Beräknat	121 157		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i syfte att stimulera lokalt brottsförebyggande arbete. Brottsförebyggande rådet belastar anslaget med vissa egna kostnader direkt kopplade till denna verksamhet. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för åtgärder mot våldsbejakande extremism.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.37 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**70 157**	**70 157**	**70 157**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 000	51 000	51 000
varav BP23	*-9 000*	*-9 000*	*-9 000*
– Effektiv implementering av lagen kommuner mot brott	*13 000*	*13 000*	*13 000*
– Renodling av Brottsförebyggande rådets anslag	*-22 000*	*-22 000*	*-22 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 157**	**121 157**	**121 157**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För ett utvecklat lokalt brottsförebyggande arbete och för att få en effektiv implementering av lagen om kommuners brottsförebyggande ansvar behöver anslaget stärkas. Anslaget ökas därför med 13 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att renodla verksamhetskostnaderna vid Brottsförebyggande rådet minskas anslaget med 22 000 000 kronor fr.o.m. 2023 och tillförs anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet.*

Regeringen föreslår att 100 157 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 121 157 000 kronor respektive 121 157 000 kronor.

3.10.15 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

2021	Utfall	21 675	Anslagssparande	434
2022	Anslag	24 804[1]	Utgiftsprognos	24 565
2023	**Förslag**	**28 231**		
2024	Beräknat	32 875[2]		
2025	Beräknat	32 602[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 32 142 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 31 278 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:15 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**24 804**	**24 804**	**24 804**
Pris- och löneomräkning[2]	227	798	1 286
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 200	7 273	6 512
varav BP23[3]	*3 200*	*7 200*	*6 300*
– Förbättrad it-försörjning	*3 200*	*3 000*	*2 100*
– Utökade hemliga och preventiva tvångsmedel		*4 200*	*4 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**28 231**	**32 875**	**32 602**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att förbättra Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens it-försörjning ökas anslaget med 3 200 000 kronor för 2023. Anslaget beräknas öka med 3 000 000 kronor för 2024 och 2 100 000 kronor fr.o.m. 2025. Anslaget 1:1 *Polismyndigheten* minskas med 1 300 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 1 200 000 kronor och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget minska med 900 000 kronor. Anslaget 1:3 *Åklagarmyndigheten* minskas med 1 300 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 1 200 000 kronor och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget minska med 900 000 kronor. Anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* minskas med 600 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 600 000 kronor och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget minska med 300 000 kronor.

För kostnader med anledning av kommande lagstiftningsförslag om utökade möjligheter att använda hemliga och preventiva tvångsmedel beräknas anslaget öka med 4 200 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 28 231 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 32 875 000 kronor respektive 32 602 000 kronor.

3.10.16 1:16 Domarnämnden

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:16 Domarnämnden

Tusental kronor

2021	Utfall	9 023	Anslagssparande	883
2022	Anslag	9 823[1]	Utgiftsprognos	10 015
2023	**Förslag**	**11 433**		
2024	Beräknat	11 764[2]		
2025	Beräknat	12 035[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 433 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 433 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Domarnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.41 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:16 Domarnämnden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**9 823**	**9 823**	**9 823**
Pris- och löneomräkning[2]	110	398	633
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 500	1 543	1 579
varav BP23[3]	*1 500*	*1 500*	*1 500*
– Förstärkning	*1 500*	*1 500*	*1 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 433**	**11 764**	**12 035**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att förstärka Domarnämndens verksamhet och möjliggöra en effektiv handläggning av ärenden med anledning av regeringens utbyggnad av rättsväsendet ökas anslaget med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 11 433 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Domarnämnden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 11 764 000 kronor respektive 12 035 000 kronor.

3.10.17 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

2021	Utfall	102 401	Anslagssparande	141 600
2022	Anslag	226 900[1]	Utgiftsprognos	235 710
2023	**Förslag**	**202 000**		
2024	Beräknat	266 000		
2025	Beräknat	304 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende verksamhet som bedrivs inom ramen för fonden för inre säkerhet och fonden för integrerad gränsförvaltning, instrumentet för gränsförvaltning och visering, samt för administration av bägge.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.43 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**226 900**	**226 900**	**226 900**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-24 900	39 100	77 100
varav BP23	*21 000*	*1 000*	*39 000*
– EU-fonder justerad ram	*21 000*	*1 000*	*39 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**202 000**	**266 000**	**304 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under 2021 inleddes en ny budgetperiod som sträcker sig t.o.m. 2027. Polismyndigheten har i uppdrag att vara nationell förvaltande myndighet för fonden för inre säkerhet samt för instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik inom fonden för integrerad gränsförvaltning. Den första utlysningen inom den nya perioden öppnades i februari 2022. Det nationella programmet för EU:s budgetperiod 2014–2020 är inne i en slutfas och beräknas i det närmsta vara avslutat 2023.

För att anpassa anslagsramen efter beräknade projektutbetalningar ökas anslaget med 21 000 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 1 000 000 kronor. och fr.o.m. 2025 beräknas anslaget öka med 39 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 202 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 266 000 000 kronor respektive 304 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 353 000 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom fonden för inre säkerhet respektive instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik inom fonden för integrerad gränsförvaltning omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 353 000 000 kronor 2024–2027.

Tabell 3.44 Beställningsbemyndigande för anslag 1:17 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet, gränsförvaltning och visering

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	166 147	96 706	347 000			
Nya åtaganden	26 731	345 000	178 000			
Infriade åtaganden	-96 173	-94 706	-172 000	-188 000	-131 000	-34 000
Utestående åtaganden	96 706	347 000	353 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**140 000**	**347 000**	**353 000**			

Anm.: Beloppen för nya och infriade åtagande 2021 är avrundade, vilket medför en differens mot summeringen av utestående åtaganden.

Bilaga 1

Sammanfattning av promemorian En stärkt brottsofferfond

Regeringen har under senare år, bland annat i arbetet mot gängkriminalitet och mäns våld mot kvinnor, genomfört ett flertal reformer och andra åtgärder för att stärka brottsoffrens ställning. Som ett ytterligare led i detta arbete bör brottsofferfonden stärkas. Brottsofferfonden fyller en viktig funktion för att brottsoffrens intressen ska tillvaratas, bland annat genom finansieringen av viktimologisk forskning och ideella organisationers brottsofferfrämjande arbete. För att fonden i framtiden ska kunna finansiera fler och mer omfattande insatser och projekt föreslås i promemorian lagändringar som syftar till att öka intäkterna till fonden. Det föreslås att avgiften enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond höjs från 800 kr till 1 000 kr och att avgiftsskyldigheten utvidgas till att omfatta brott som har svårare straff än penningböter i straffskalan. Det föreslås vidare att avgiften enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll höjs från 80 kr till 100 kr per dag som verkställigheten ska pågå och att maxbeloppet för hela verkställigheten höjs från 9 600 kr till 12 000 kr.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Bilaga 2

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:419) om brottsofferfond

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1994:419) om brottsofferfond ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §[1]	
Den som döms för ett eller flera brott ska, om *fängelse* ingår i straffskalan för något av brotten, i domen åläggas att betala en avgift på *800* kronor. Detsamma gäller när fråga om ansvar för brott tas upp av åklagare genom strafföreläggande.	Den som döms för ett eller flera brott ska, om *svårare straff än penningböter* ingår i straffskalan för något av brotten, i domen åläggas att betala en avgift på *1 000* kronor. Detsamma gäller när fråga om ansvar för brott tas upp av åklagare genom strafföreläggande.
Avgift ska inte tas ut om påföljdseftergift meddelas.	

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2014:1571.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5 §[1]	
Den dömde ska betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes möjligheter att få inkomst under verkställigheten utanför anstalt.	
Avgiften uppgår till *80* kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst *9 600* kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden.	Avgiften uppgår till *100* kronor per dag som verkställigheten ska pågå, dock högst *12 000* kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om brott som har begåtts före ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 2014:1572.

Bilaga 3

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian lämnats av Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Brottsoffermyndigheten, Domstolsverket, Hovrätten för Västra Sverige, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kammarkollegiet, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Linköpings tingsrätt, Malmö tingsrätt, Uppsala universitet (Nationellt Centrum för Kvinnofrid), Polismyndigheten, Stockholms universitet (Juridiska fakultetsnämnden), Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Domareförbund, Tullverket, Umeå tingsrätt, Unizon, Åklagarmyndigheten och Ångermanlands tingsrätt.

Riksdagens ombudsmän har avstått från att yttra sig över promemorian.

Svar har inte inkommit från Riksförbundet Kriminellas Revansch i Samhället, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige och Rädda barnen.

Bilaga 4

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2022-06-14

Närvarande: F.d. justitierådet Karin Almgren samt justitieråden Mahmut Baran och Malin Bonthron

En stärkt brottsofferfond

Enligt en lagrådsremiss den 9 juni 2022 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1994:419) om brottsofferfond,

2. lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Simon Rosdahl.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utgiftsområde 5

Internationell samverkan

Utgiftsområde 5 – Internationell samverkan

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan ... 5
2.1 Mål för utgiftsområdet ... 5
2.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 6
2.3 Resultatredovisning ... 6
2.3.1 Sveriges engagemang i internationella organisationer ... 7
2.3.2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet ... 11
2.3.3 Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser ... 12
2.3.4 Nedrustning och icke-spridning ... 16
2.3.5 Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning ... 17
2.3.6 Exportkontroll ... 18
2.3.7 Utvecklat samarbete inom Östersjöregionen ... 18
2.3.8 Regionalt samarbete ... 20
2.3.9 Det nordiska samarbetet fortsatt präglat av covid-19-pandemin ... 21
2.3.10 Sverige är ett fortsatt starkt varumärke ... 21
2.3.11 Konsulära insatser ... 22
2.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 23
2.5 Politikens inriktning ... 24
2.6 Budgetförslag ... 31
2.6.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer ... 31
2.6.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet ... 32
2.6.3 1:3 Nordiskt samarbete ... 33
2.6.4 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet ... 34
2.6.5 1:5 Inspektionen för strategiska produkter ... 35
2.6.6 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning ... 37
2.6.7 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) ... 38
2.6.8 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI) ... 38
2.6.9 1:9 Svenska institutet ... 39
2.6.10 1:10 Information om Sverige i utlandet ... 40
2.6.11 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen ... 41

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 333 554
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	183 294
1:3 Nordiskt samarbete	13 595
1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	4 826
1:5 Inspektionen för strategiska produkter	114 404
1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	79 358
1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28 402
1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19 175
1:9 Svenska institutet	132 371
1:10 Information om Sverige i utlandet	15 475
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	170 215
Summa anslag inom utgiftsområdet	**2 094 669**

1 Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	50 000	2024–2026
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	180 500	2024–2030
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**230 500**	

2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan

2.1 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet Internationell samverkan är att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder (prop. 2008/09:1 utg.omr. 5, bet. 2008/09:UU1, rskr. 2008/09:122).

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 151	1 658	1 657	**1 334**	1 329	1 329
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	143	1 260	1 252	**183**	188	191
1:3 Nordiskt samarbete	13	14	13	**14**	14	14
1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	6	5	5	**5**	5	5
1:5 Inspektionen för strategiska produkter	50	56	57	**114**	140	147
1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	69	79	79	**79**	79	74
1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28	28	28	**28**	28	28
1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19	19	19	**19**	19	19
1:9 Svenska institutet	129	132	134	**132**	137	140
1:10 Information om Sverige i utlandet	14	15	15	**15**	15	15
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	161	175	174	**170**	170	170
Totalt för utgiftsområde 5 Internationell samverkan	**1 782**	**3 441**	**3 434**	**2 095**	**2 124**	**2 132**

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 5

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 235**	**2 235**	**2 235**
Pris- och löneomräkning[2]	3	12	19
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-143	-123	-122
varav BP23[3]	*66*	*90*	*94*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**2 095**	**2 124**	**2 132**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	1 617
Verksamhetsutgifter[2]	467
Investeringar[3]	2
Summa utgiftsram	**2 095**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.
[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.
[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.
[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer bidrar till målet att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder. Insatser som finansieras genom utgiftsområdet ska ses i ett sammanhang där även effekterna av andra offentliga insatser eller samverkan med berörda aktörer bidrar till måluppfyllelsen för utgiftsområdet. Det handlar om en bredd av samhälleliga kontakter och relationsskapande på olika nivåer, i olika forum, och med diplomatiska, politiska och ekonomiska medel. Utlandsmyndigheterna spelar här en central roll. Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

För utgiftsområdet finns följande indikatorer för utvecklingen på området och verksamhetens resultat:

- internationell krishantering och fredsfrämjande insatser: antal utsända i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser
- forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning: Stockholms internationella fredsforskningsinstituts och Utrikespolitiska institutets förekomst i medierapportering
- exportkontroll: handläggningstider för tillståndsärenden, antal avgjorda ärenden och omfattningen av tillsynsverksamheten
- nordiskt samarbete: antal undanröjda hinder för rörlighet över gränserna
- Sverigefrämjande: Nation Brands index, Svenska institutets stipendier, alumner och alumnverksamhet samt antal institutioner utomlands som undervisar i svenska.

2.3 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2021. I resultatredovisningen beaktas även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2022 i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

2.3.1 Sveriges engagemang i internationella organisationer

I syfte att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder är Sverige engagerat i ett antal internationella organisationer. Arbetet är inriktat på bred internationell samverkan och samarbete.

Sverige var under 2021 medlem i bl.a. Förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU), Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD). Sverige var även en aktör i sitt partnerskap med Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato). De obligatoriska avgifterna till dessa organisationer finansieras från anslag 1:1 *Avgifter till internationella organisationer,* förutom EU som finansieras via utgiftsområde 27. Avgifterna utgjorde 2021 knappt 88 procent av utgiftsområdet. Nivåerna för dessa utgifter är framför allt beroende av förändringar i organisationernas arbete och valutakurser, och lämnar litet utrymme för svensk påverkan. I tabell 2.4 redovisas andelen kostnader av de totala årliga utbetalningarna till de internationella organisationerna.

Tabell 2.4 Avgifter för respektive organisation som finansieras av anslag 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Procent	2021	2020	2019	2018
FN	46	55	62	49
Nordiska ministerrådet	32	27	23	31
Europarådet	6	5	4	5
OSSE	7	6	5	6
OECD	5	4	3	4
Övriga organisationer	4	3	3	5
Total	100	100	100	100

Källa: Kammarkollegiet.

FN

FN är en av de främsta förvaltarna av en regelbaserad världsordning, global fred och säkerhet och är en viktig arena för svensk utrikespolitik. FN har varit en central aktör i hanteringen av covid-19-pandemin. De svenska bidragen till FN:s reguljära budget, inkl. det svenska kärnstödet till FN:s fonder och program som finansieras via utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, har varit viktiga för att skapa den flexibilitet som krävs i en kris som den som orsakats av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, men också i covid-19-krisen. Inom FN har Sverige drivit jämställdhet, bl.a. genom aktiv medverkan i UN Womens *Generation Equality* med fokus på ekonomisk jämställdhet.

Den 21 september 2020, i samband med FN:s 75-årsjubileum, antog FN:s medlemsländer en deklaration som bekräftar vikten av internationellt samarbete för att hantera de globala ödesfrågorna. I deklarationen fick FN:s generalsekreterare i uppdrag att ta fram rekommendationer för hur det multilaterala samarbetet och FN bör förnyas och utvecklas för att bättre tackla dagens och morgondagens utmaningar. Den 10 september 2021 presenterade generalsekreteraren som svar på detta sin rapport, *Our Common Agenda,* vilken är ett viktigt steg i att förverkliga ambitionerna i FN75-deklarationen samt att effektivisera och accelerera genomförandet av existerande överenskommelser, såsom Agenda 2030 och Parisavtalet. Sverige har bidragit på många sätt, bl.a. genom finansiellt stöd för arbetet med att utarbeta rapporten.

Sverige har fortsatt varit en tydlig röst för ett starkare och än mer effektivt FN som är resurssatt och organiserat för att bättre tackla globala utmaningar och genomförandet av Agenda 2030. Arbetet har bl.a. resulterat i ett antagande av en resolution om hur

systemet för samordning av FN:s samlade verksamhet på landnivå kan förstärkas, och hur resurserna för detta arbete kan göras mer förutsägbara och stabila.

Sverige bidrog under 2021 till en rad fredsfrämjande insatser i FN:s regi, inte minst genom FN:s fredsbevarande insats Minusma i Mali, som kommer att avvecklas 2023. Inom FN:s fredsfrämjande pågår ett arbete för att anpassa insatserna till nya utmaningar, inte minst de svåra säkerhetsmässiga kontexter som de ofta verkar i. Sverige har haft en särskild roll i att stärka kvinnors rättigheter och att delta i genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet.

Sverige har varit pådrivande för att redan tidigt i fredsbevarande- och stabiliseringsinsatser planera för och lägga grunden för att de ska kunna avvecklas och följas av långsiktigt fredsbyggande och utveckling inte minst genom FN:s fredsbyggande arbete. Glapp mellan olika aktörer och olika insatser – inklusive glapp i finansieringen bör undvikas för att säkerställa effektiv resursanvändning och minska risken för återfall i konflikt.

EU

EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform. EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP), inklusive det säkerhets- och försvarspolitiska samarbetet, fortsatte att utvecklas under 2021. Sverige verkade under året för att vidareutveckla EU:s instrument, såsom diplomati, handel, bistånd, samt de civila och militära krishanteringsinstrumenten. Under året har utbetalningar från GUSP-budgeten till största del gått till EU:s krishanteringsinsatser inom ramen för den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken (GSFP). Svenskt deltagande i GSFP-insatser sker i huvudsak genom personalbidrag finansierade under utgiftsområdena 5, 6 och 7. Under 2021 deltog Sverige i 15 av EU:s 18 civila och militära krishanteringsinsatser och lämnade ett av de största personalbidragen till den civila krishanteringen. Omkring tio procent av GUSP-budgeten betalades ut till EU:s särskilda representanter och en mindre del till icke-spridning och nedrustningsprojekt. Sverige gav under året även stöd till EU:s institut för säkerhetsstudier (EUISS), samt EU:s satellitcentrum (SatCen).

Utvecklingen av EU:s säkerhets- och försvarspolitik inom ramen för genomförandet av EU:s globala strategi fortsatte under 2021. Under året inledde EU:s höga representant för utrikes- och säkerhetspolitiska frågor (HRVP) arbetet med att ta fram en så kallad strategisk kompass för EU:s säkerhets- och försvarspolitiska samarbete. Sverige har varit pådrivande för att säkerställa att EU ska kunna fortsätta att vara en trovärdig säkerhetspolitisk aktör som tar ansvar för sin egen säkerhet och samtidigt agerar globalt med partners utifrån en bredd av civila och militära verktyg. Sverige har i EU-arbetet drivit på för kvinnors rättigheter och deltagande och genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet.

I början av 2021 beslutade EU:s ministerråd att inrätta ett nytt finansieringsinstrument, den Europeiska fredsfaciliteten (EPF), som finansieras via utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. EPF-instrumentet finansierar militära krishanteringsinsatser och kapacitetsbyggande i tredjeland. EPF ersätter det militära finansieringsverktyget Athenamekanismen och delar av den Afrikanska fredsfaciliteten. Sedan Rysslands anfallskrig mot Ukraina har EPF använts som en plattform för stöd till Ukraina. Under året beslutade EU även att inrätta en ny militär GSFP-insats i Moçambique med uppgift att bidra med utbildning och övning för landets försvarsmakt.

OSSE

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) är ett säkerhetspolitiskt samarbetsorgan med 57 deltagande stater. Verksamheten omfattar bl.a. konventionell rustningskontroll, mänskliga rättigheter, rättssäkerhet och demokrati. Under 2021 var Sverige ordförande för OSSE. Sverige prioriterade som ordförande att försvara den europeiska säkerhetsordningen, att upprätthålla OSSE:s breda säkerhetsbegrepp där kopplingen mellan säkerhet inom och mellan stater och respekten för demokrati och mänskliga rättigheter tydliggörs, samt att bidra till konfliktlösning. OSSE-ordförandeskapet och dess resultat beskrivs mer i skrivelse Sveriges ordförandeskap i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under 2021 (skr. 2021/22:170).

Sverige bidrog som ordförande till att hålla OSSE:s hantering av den ryska aggressionen mot Ukraina och den ryska illegala annekteringen av Krim högt på agendan. Sverige värnade också OSSE:s institutioner och fältnärvaro i Centralasien, södra Kaukasus, västra Balkan och Ukraina. Som ordförande stöttade Sverige även den s.k. Minskgruppen, ett etablerat förhandlingsformat inom OSSE, för att de skulle bistå parterna i att nå en hållbar lösning i konflikten kring Nagorno-Karabach. Sverige fortsatte även sitt engagemang för att stärka jämställdhetsintegrering och lyfte särskilt fram agendan för kvinnor, fred och säkerhet samt vikten av ekonomisk jämställdhet.

Sverige prioriterade som ordförande även det civila samhällets möjligheter att delta i OSSE:s arbete. Genomgående under ordförandeskapet fanns ett fokus på demokrati och respekten för mänskliga rättigheter samt jämställdhet i de aktiviteter som genomfördes.

Sverige bidrog till den dialog som förs om konventionell rustningskontroll och militärt förtroendeskapande inom OSSE. Sverige verkade för genomförande och modernisering av Wiendokumentet. Vidare verkade Sverige för genomförande för och för att fördraget om observationsflygningar (OST) skulle följas fullt ut. Under året frånträdde Ryssland fördraget efter att USA, mot bakgrund av allvarliga brister i hur Ryssland följt fördraget, lämnat OST 2020.

Vid det avslutande ministerrådsmötet i Stockholm fattades för första gången ett beslut som ger OSSE mandat att hantera utmaningar relaterade till klimat och säkerhet. Vid mötet antogs också ett uttalande om ansträngningarna i det så kallade 5+2-formatet för konfliktlösning i Moldavien. Därutöver utsågs Finland till ordförande för OSSE under jubileumsåret 2025, 50 år efter att Helsingforsslutakten antogs. Vid mötet deltog 48 utrikesministrar, vilket var det högsta antalet på många år.

Europarådet

Europarådet hade 47 medlemsstater under 2021. Europarådet bedriver ett viktigt och värdefullt arbete för att främja mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Sverige fortsatte att prioritera dessa tre kärnområden i Europarådet, samt stödja organisationens reformsträvanden. Sverige verkade för att stärka det unika övervakningssystemet enligt Europakonventionen och Europadomstolen så att det kan fungera väl. Sverige är vice ordförande i Gruppen av stater mot korruption, som genom sin utvärderingsmekanism bidrog till arbetet för att stärka rättsstatsprincipen. Sverige bidrog även till organisationens ”Världsforum för demokrati” 2021 genom att anordna ett särskilt informationsevenemang.

Sverige värnade jämställdhets- och rättighetsperspektivet för att hantera konsekvenserna av pandemin och vikten av genomförandet av Istanbulkonventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Den ryska aggressionen mot Ukraina, inklusive den illegala annekteringen av Krim, präglade

arbetet även under 2021. Sverige verkade för att stödja Ukraina genom Europarådets olika instrument och genom stöd till organisationens verksamhet och reformarbete i landet. Sverige bidrog också till Europarådets reformarbete i bland annat Armenien, Azerbajdzjan, Georgien och Moldavien. Övervakandet av verkställighet i enskilda högprofilerade fall i Europadomstolen krävde särskilt omfattande hantering.

Partnerskapet med Nato

Nato är en central aktör för europeisk säkerhet och integration samt för internationell krishantering. Sedan 1994 är Sverige ett partnerland till försvarsalliansen Nato. Sveriges prioriterade målsättningar för partnerskapet har varit politisk dialog, övnings- och utbildningssamarbete och informationsutbyte, framförallt kopplat till säkerhetsläget i Sveriges närområde. Sveriges partnerskap med Nato fortsatte under 2021 att utvecklas i linje med dessa målsättningar och inom ramen för Sveriges status som Enhanced Opportunities Partner (EOP). Sverige verkade för ett fördjupat samarbete mellan EU och Nato på en rad områden under 2021 såsom cybersäkerhet, civil krisberedskap och motverkande av hybridhot. Sverige förlängde under året även stödet till Natos insats i Irak (NATO Mission in Iraq) och till Natos insats i Kosovo (Kosovo Force). Sverige deltog som partnerland i såväl försvars- som utrikesministermöten 2021. Försvarsbeslutet 2020 anger att Sverige bör samordna operationsplanering med Danmark, Norge, Storbritannien, USA och Nato, vilket innebär att Sverige och Nato fördjupade sitt samarbete ytterligare.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om Natooption (bet. 2020/21:UFöU4 punkt 4, rskr. 2020/21:133 och 134 samt bet. 2021/22:UU11 punkt 4, rskr. 2021/22:187). Av tillkännagivandena följer att Sverige, i likhet med Finland borde uttala en tydlig Natooption i sin säkerhetspolitiska linje (bet. 2020/21:UFöU4 s. 16–17 och bet. 2021/22:UU11 s. 16). Den 16 maj 2022 beslutade regeringen att Sverige ska ansöka om medlemskap i Nato. Den 5 juli fick Sverige ställning som inbjuden medlem i Nato under tiden som respektive Natolands parlament ratificerar Sveriges ansökningsprotokoll. Regeringen anser därmed att tillkännagivandena är tillgodosedda och slutbehandlade.

OECD

OECD har genom de internationella konventioner, standarder och rekommendationer som tas fram en stark normgivande roll inom områden som ekonomi, handel, utbildning, forskning, innovation, beskattning, hållbart företagande, miljö, klimat, hälsa och sociala frågor. Genom rapporter och erfarenhetsutbyte mellan de 38 medlemsländerna söker organisationen lösningar som kan forma politik för att nå gemensamma mål som en hållbar och inkluderande tillväxt och samhällsutveckling med hög och jämlik levnadsstandard, grön omställning och en fungerande världshandel.

OECD:s rapporter, rekommendationer och granskningar fortsatte att under 2022 tjäna svensk policyutveckling inom många områden, exempelvis dess utvärderingar av svensk ekonomi, regional utveckling och utvecklingssamarbete samt jämställdhet. OECD har sedan Rysslands anfallskrig mot Ukraina inleddes i februari 2022 inriktat delar av sitt analysarbete på effekterna och hanteringen av kriget. Organisationens samarbete med Ryssland och Belarus har avvecklats samtidigt som en diskussion om OECD:s roll i Ukrainas framtida återuppbyggnad har inletts. Frågor om framtidens arbetsmarknad var alltjämt högaktuella i OECD, liksom utvecklingen av Global Deal-initiativet i partnerskap med OECD och ILO. Samarbetet inom International Energy Agency (IEA) var fortsatt viktigt för den internationella energisäkerheten och för omställningen till hållbara energisystem globalt.

2.3.2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Verksamhet för fredsbyggande och säkerhetsfrämjande finansieras från anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet inom utgiftsområde 5 och från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Genom stöd till mellanstatliga, multilaterala och enskilda organisationer för särskilda insatser och projekt bidrog Sverige under 2021 till att främja konfliktförebyggande, freds- och säkerhetsfrämjande, klimat och säkerhet, medling, samt till att folkrätten och de mänskliga rättigheterna i vår omvärld följs. Dessa strategiska stöd bidrog också till att främja jämställdhet samt till de globala målen för hållbar utveckling.

Antalet konflikter ökar (se diagram 2.1) och allt fler civila drabbas. Två tredjedelar av världens allra fattigaste lever i konflikt- och krissituationer – i EU:s östra och södra grannskap. Våld och konflikt hindrar utveckling, fördjupar humanitära behov och driver människor på flykt.

Diagram 2.1 Antal väpnade konflikter i världen 1951–2021

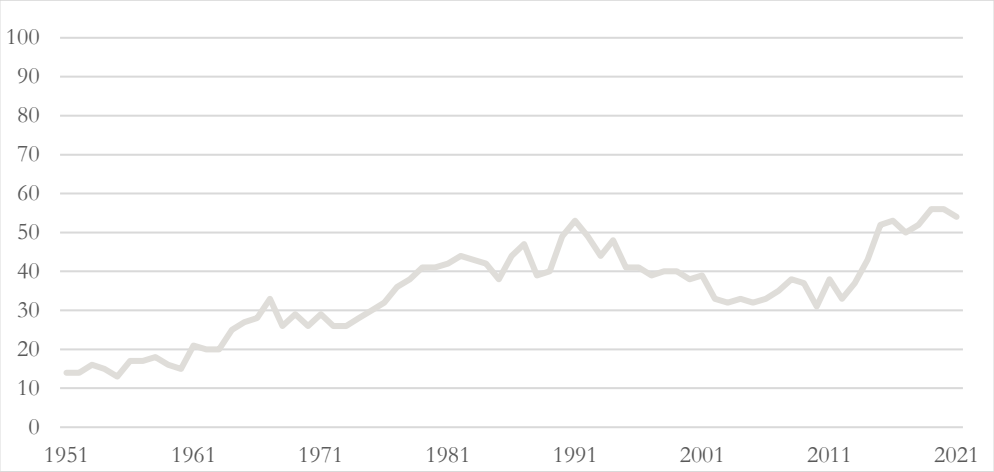

Källa: The Uppsala Conflict Data Program (UCDP), Shawn Davis Therese Pettersson, Magnus Öberg (2022). Organized violence 1989-2021 and drone warfare. Journal of Peace Research 59(4). Nils Petter Gleditsch, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margareta Sollenberg och Håvard Strand (2002) Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset. Journal of Peace Research 39(5).

Under 2022 bidrog Sverige med finansiellt stöd till Ukraina om 1 078 miljoner kronor till den ukrainska statskassan för att stödja den ukrainska försvarsmakten. Regeringsbeslut fattades efter bemyndigande av riksdagen (2021/22:FiU40, 2021/22:FiU49).Sverige lämnade också materiellt och finansiellt stöd finansierat från utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, bl.a. genom EU:s s.k. Europeiska fredsfacilitet. Finansiellt stöd om 110 miljoner kronor har även lämnats till Ukraina via Nato Trust Fund.

Svenskt expertstöd till freds och säkerhetsfrämjande insatser

Under 2021 fortsatte Sverige bidra till freds- och säkerhetsfrämjande insatser bl.a. genom stöd till FN:s sändebudskontor i Jemen. FBA:s experter tog där fram rekommendationer kring hur insatsen kan förbättra koordineringen med icke-statliga organisationer som förhandlar kring specifika fredsfrågor, såsom öppning av vägar och regionala vapenvilor men också hur kvinnors rättigheter och deltagande kan stärkas. Polismyndigheten bistod bl.a. med tre specialiserade polisteam till FN:s fredsbevarande insatser i Demokratiska republiken Kongo och Centralafrikanska republiken. Teamen bidrog till att stärka ländernas polis i att förebygga och motverka könsrelaterat och sexuellt våld liksom till att utveckla förmågan hos kongolesisk polis att bekämpa organiserad brottslighet. Svenska myndigheter bistod även med expertis

inom jämställdhet till FN:s fredsbevarande insats Minusma i Mali, till vilken Sverige även hade ett omfattande militärt bidrag liksom ett mindre polisiärt bidrag. FBA stöttade också UD under det svenska ordförandeskapet i OSSE, bland annat genom att arrangera seminarier inom FBA:s tematiska områden.

Konflikthanterings- och medlingsinsatser för att hantera grundorsaker

Sverige har i nära samarbete med likasinnade fortsatt med riktade konflikthanterings- och medlingsinsatser för att hantera grundorsaker. Dels genom att bevaka och främja den globala – och därmed också den europeiska – säkerhetsordningen som FN-stadgan utgör. Stöd till fredsprocessen i Jemen har också utgjort en viktig del av detta. Särskilt fokus har lagts på ungas och kvinnors deltagande och rättigheter men också yttrandefrihet och motverka desinformation. Med utgångspunkt i OSSE har insatserna för att stärka den regionala säkerhetsordningen i Mellanöstern fortsatt.

2.3.3 Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

Målet med Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser har varit att skapa förutsättning för stabilitet och fredlig utveckling. Utsänd personal från svenska myndigheter som deltar i detta internationella arbete finansieras inom utgiftsområde 5 från anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet, utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, anslaget 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt samt utgiftsområde 7 Internationellt bistånd anslaget 1:1 Biståndsverksamhet, den del som enligt OECD:s biståndskommitté (DAC) räknas som bistånd. I det följande redogörs övergripande för det svenska deltagandet i internationella fredsfrämjande insatser, finansierade under alla tre utgiftsområden.

Utsänd personal till omkring 40 insatser

Svenska myndigheter bidrog 2021 med utsänd personal till omkring 40 civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser och andra internationella koalitioner under ledning av EU, FN, OSSE och Nato. Myndigheterna som deltog med personal var Försvarsmakten, Polismyndigheten, Folke Bernadotteakademin (FBA), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kriminalvården, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket. Utöver utsänd personal bidrog svenska myndigheter med expertis till de internationella organisationernas högkvarter – främst EU, OSSE och FN. Ett mindre antal experter var också knutna till EU:s och OSSE:s delegationer och kontor.

Det totala antalet utsända från Sverige redovisas i tabell 2.5. Antalet utsända 2021 var omkring 441, men antalet tjänstgörande varierade från månad till månad. Antalet utsända minskade med omkring 70 personer jämfört med 2020. Minskningen kan förklaras till viss del av fortsatt påverkan av pandemin. Utöver de insatser som nämns i tabell 2.5 och 2.6 tillkommer även ett antal utsända vid olika högkvarter genom EU, FN, Nato och OSSE. Minskningen i personalbidrag kan därför även handla om en omfördelning av var de utsända tjänstgör. Det totala civila personalbidraget var detsamma under 2020 och 2021, nämligen 190 personer (siffror från FBA:s årliga personalstatistik).

Kvinnors deltagande och rättigheter i internationell krishantering

Under 2020 och 2021 fortsatte andelen kvinnor i det svenska personalbidraget till civila insatser vara 41 procent. För de militära bidragen minskade andelen kvinnor med en procentenhet till 10 procent, se tabell 2.5. Som en del av genomförandet av

agendan för kvinnor, fred och säkerhet var regeringen pådrivande för åtaganden på jämställdhetsområdet inom ramen för EU:s krishanteringsinsatser.

Tabell 2.5 Antal utsända i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser och andra internationella koalitioner samt fördelningen kvinnor män 2019-2021, fördelat per region

Antal och procent

Insats	Totalt antal 2021	Totalt antal 2020	Totalt antal 2019	Andel kvinnor/män 2021	Andel kvinnor/män 2020	Andel kvinnor/män 2019
Afrika söder om Sahara						
Civil	50	52	64	48/52	38/62	42/58
Militär	250	242	332	9/91	10/90	12/88
Mellanöstern och Nordafrika						
Civil	21	31	30	38/62	48/52	53/47
Militär	22	67	61	14/86	12/88	13/87
Österuropa, Centralasien och Västra Balkan						
Civil	60	74	78	38/62	42/58	38/62
Militär	5	4	4	0/100	0/100	25/75
Asien						
Civil	1	2	4	100/0	0/100	75/25
Militär	26	26	35	15/85	18/82	10/90
Latinamerika						
Civil	6	11	6	17/83	27/73	0/100
Militär	0	0	0	0/0	0/0	0/0
Totalt						
Civil	**138**	**170**	**182**	**41/59**	**41/59**	**42/58**
Militär	**303**	**339**	**432**	**10/90**	**11/89**	**12/88**

Källor: Folke Bernadotteakademin, insatsstatistik civila insatser för december 2019, 2020 och 2021. Årsredovisning för Försvarsmakten 2019, 2020 och 2021 (antal befattningar eller antal individer om dessa understiger antalet befattningar, andel män och kvinnor i procent på grund av personalrotation).

I tabell 2.6 redovisas de svenska bidragen genom utsänd personal 2019–2021. Därefter beskrivs ett urval av insatser för att ge en bild av insatsernas resultat. Kostnaden för det samlade svenska engagemanget 2021 var cirka 1 550 miljoner kronor, varav drygt 340 miljoner kronor avsåg civila insatser som nästan uteslutande finansierats genom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Tabell 2.6 Utsänd personal i civila och militära krishantering- och fredsfrämjande insatser och andra internationella koalitioner 2019–2021

Land/insats	Organisation	Syfte	Insats	Svensk personal 2021	Svensk personal 2020	Svensk personal 2019
Afrika söder om Sahara						
Centralafrikanska republiken (CAR)/MINUSCA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	4	6	4
CAR/EUAM	EU	Civil säkerhetssektorsreform	Civil	2	2	x
CAR/EUTM	EU	Stabilisering och säkerhetssektorreform (SSR)	Militär	9	9	9
Demokratiska republiken Kongo (DRK)/MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	7	13	9
DRK/MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	0	2	2

Mali/MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	3	3	6
Mali/MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	220	210	297
Mali/EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	3	1	2
Mali/EUTM	EU	Utbildning och rådgivning till Malis försvarsmakt	Militär	8	8	8
Niger/EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	2	1	1
Somalia/UNSOM	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	4	4	6
Somalia/EUCAP	EU	Kapacitetsbyggande säkerhetssektor och maritim sektor	Civil	8	6	7
Somalia/EUNAVFOR Atalanta	EU	Marin insats mot sjöröveri och för skydd av humanitära leveranser/HQ	Militär	3	3	3
Somalia/EUTM	EU	Utbildning av försvarsmakt	Militär	10	9	9
Somalia/ UNODC Somaliland	FN	Stöd för rättsstatsuppbyggnad	Civil	4	4	3
Sydsudan/UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	12	10	21
Sydsudan/UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	0	2	2
Uganda/UNMAS	FN	Minröjning	Civil	1	0	0
Västsahara/MINURSO	FN	Övervakning stillestånd	Militär	2	2	2
Mellanöstern och Nordafrika						
Irak/EUAM	EU	Stöd säkerhetssektorreform	Civil	4	8	9
Irak/Operation Inherent Resolve (OIR)	Mellanstatlig koalition	Militär utbildningsinsats	Militär	55	55	50
Irak/Nato Mission Iraq (NMI)	Nato	Militär utbildningsinsats	Militär	1	1	1
Irak/UNITAD	FN	Stöd utreda brott av ISIL	Civil	3	3	2
Jemen/Hodeidah/UNMHA	FN	Stödja och övervaka genomförande av stilleståndsavtal	Civil	0	1	3
Jemen/Hodeidah/UNMHA	FN	Stödja och övervaka genomförande av stilleståndsavtal	Militär	2	2	2
Jemen/UNDP	FN	Global utveckling och mänskliga rättigheter	Civil	1	0	0
Libyen/EUBAM	EU	Stöd för rättstatsuppbyggnad och gränsförvaltning	Civil	2	4	4
Mellanöstern/UNTSO	FN	Övervakning av gränser/stilleståndslinjer	Militär	7	8	8
Södra centrala Medelhavet/EUNAVFOR MED Operation Sophia**	EU	Marin kapacitetmot smuggling och trafficking samt bistå nödställda	Militär/UO5 och UO6	x	x	2
Södra centrala Medelhavet/EUNAVFOR MED Operation Irini *	EU	Bidra till FN:s vapenembargo mot Libyen följs	Militär/UO5 och UO6	2	2	x
Palestina/EUPOL COPPS	EU	Rättstatsstöd, främst polis	Civil	11	10	10
Palestina/EUBAM Rafah	EU	Stöd för gränsförvaltning	Civil	0	1	2
Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan						

Cypern/UNFICYP	FN	Övervakning stillestånd	Civil	2	3	2
Georgien/EUMM	EU	Övervakning av stillestånd och verka för avspänning	Civil	20	20	16
Kosovo/EULEX	EU	Rättstödsinsats mot bl.a. org. brottslighet och korruption	Civil	10	9	17
Kosovo/OSCE Mission in Kosovo	OSSE	Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsuppbyggnad	Civil	0	0	2
Kosovo/KFOR	NATO	Stabilisering och säkerhet	Militär	5	4	4
Montenegro/OSSE	OSSE	Rättstatsstöd och säkerhet	Civil	1	0	0
Nordmakedonien/OSSE	OSSE	Rättstatsstöd och säkerhet	Civil	1	1	0
Tadzjikistan/OSSE	OSSE	Rättsstatsstöd och säkerhet	Civil	0	1	1
Ukraina/EUAM	EU	Civil säkerhetsreform. Främst stöd till polis	Civil	12	15	16
Ukraina/SMM	OSSE	Observationer av konflikten och säkerhetsläget samt konfliktförebyggande insatser	Civil	14	13	16
Ryssland	OSSE	Gränsövervakning Gukovo/Donetsk	Civil	0	0	1
Asien						
Afghanistan/Resolute Mission Support	NATO	Utbildnings- och rådgivningsinsats	Militär	16	16	25
Kashmir/UNMOGIP	FN	Övervakning stilleståndslinje	Militär	5	5	5
Koreahalvön/NNSC	Samarbete neutrala stater	Övervakning stilleståndslinje	Militär	5	5	5
Myanmar/UNDP	FN	Fredsbyggande	Civil	1	0	1
Latinamerika						
Colombiamissionen/UN Mission in Colombia	FN	Övervakning av fredsavtal	Civil	6	4	2
UNMAS i Colombia	FN	Stöd till minröjning	Civil	0	2	3

Anm.: Insatsen Task force Takuba Mali utgör inte en del av redovisningen då informationen om hur insatsen bemannas omfattas av sekretess.

* = ny insats 2020.

** = nedlagd insats 2020

Källor: Folke Bernadotteakademin, insatsstatistik för december månad 2019, 2020 respektive 2021 för civila insatser (totalen varierar under året, uppdelning kvinnor/män per insats kan fås av FBA). Årsredovisning för Försvarsmakten 2019, 2020 och 2021 där max antal befattningar anges, exakt antal varierar något under året. Årsberättelse över GSFP-insatser, European External Action Service, 2020.

Sahel, Mali

Det internationella samfundet har givit ett omfattande stöd till Sahel generellt och till Mali specifikt. Regeringen och berörda myndigheter fortsatte 2021 sitt mångsidiga engagemang i Mali genom utvecklingssamarbete, humanitärt stöd samt bidrag till internationella fredsfrämjande insatser. FN-insatsen Minusma fortsatte att agera för att stabilisera landet trots försvårat säkerhetsläge och en negativ politisk utveckling. Två militärkupper genomfördes. Den maliska ledningen inledde under perioden ett aktivt samarbete med den ryska s.k. Wagnergruppen, trots skarp kritik från det internationella samfundet. Försvarsmakten fortsatte under 2021 med ett omfattande personalbidrag, vilket beskrivs närmare inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. Dessutom bistod Polismyndigheten och FBA med ett mindre antal personal. Målet för svenskt deltagande i Minusma är att bidra till att uppfylla mandatet från FN:s säkerhetsråd och därigenom bidra till förbättrad säkerhet i Mali samt understödja och bidra till en långsiktigt hållbar och demokratisk utveckling i landet. Regeringen beslutade mot bakgrund av den negativa utvecklingen i landet den 2 mars 2022 att tidigarelägga avvecklingen av bidraget till Minusma. Beslutet innebär att en

avveckling inleds den 15 november 2022 med ambitionen att vara helt avslutad senast den 30 juni 2023.

Det svenska bidraget till Task Force Takuba i form av en snabbinsatsstyrka var operativt fram till mitten av februari 2022. Sverige beslutade, tillsammans med övriga truppbidragare, att Task Force Takuba skulle avsluta sin verksamhet i Mali. Sverige har genom sitt deltagande i insatsen bidragit till att bekämpa terrorism i Sahelregionen.

Under 2021 fortsatte Sverige att stödja EU:s rådgivnings- och utbildningsinsats till stöd för Malis försvarsmakt (EUTM Mali) och EU:s civila insatser (EUCAP Sahel Mali och EUCAP Sahel Niger). De tre insatserna bidrog till kapacitetsuppbyggnad av Malis försvarsmakt och interna säkerhetsstyrkor i Mali och Niger. Insatsernas verksamhet har till viss del försvårats av den politiska utvecklingen i Mali.

Ukraina och Georgien

Sverige fortsatte att bidra till EU:s civila rådgivande insats i Ukraina (EUAM) som stödjer arbetet med reformeringen av landets civila säkerhetssektor. Sverige fortsatte även att bidra till konfliktförebyggande och stabilisering i Georgien genom EU:s civila observatörsinsats EUMM som övervakar avtalet om eldupphör mellan Ryssland och Georgien från 2008.

Irak och Afghanistan

Sverige fortsatte 2021 sitt breda och långsiktiga engagemang i Irak. Sverige deltar sedan 2015 i den militära utbildningsinsats som bedrivs inom ramen för den internationella koalitionen mot Daesh, Operation Inherent Resolve. Sverige bidrog även med personal till EU:s civila rådgivningsinsats i Irak (EUAM Irak) och Natos militära utbildningsinsats Nato Mission in Iraq (NMI).

Sverige bidrog med utredare från Polismyndigheten till FN:s bevisinsamlings-mekanism för brott begångna av Daesh i Irak (UNITAD). UNITAD:s uppgift är att verka för ansvarsutkrävande för brott begångna av Daesh genom att samla in och bevara bevis. Sverige ingick i maj 2021 ett samarbetsavtal med UNITAD för utökad informationsutbyte mellan mekanismen och svenska myndigheter.

Sverige bidrog med personal till Natos utbildnings- och rådgivningsinsats i Afghanistan, Resolute Support Mission (RSM) fram till i maj 2021. RSM avvecklades senare under året som en följd av talibanernas maktövertagande i augusti 2021. Regeringen har beslutat att tillsätta en parlamentarisk kommitté för att utvärdera det svenska engagemanget i Afghanistan under åren 2001–2021.

2.3.4 Nedrustning och icke-spridning

Insatser för nedrustning och icke-spridning finansieras från anslagen 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*, 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning* inom utgiftsområdet och delvis från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för insatser som utgör internationellt bistånd enligt OECD DAC:s kriterier. Sveriges obligatoriska bidrag till de internationella konventionerna på området finansieras från anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer*.

Sveriges nedrustnings- och ickespridningsarbete syftar till att reducera och eliminera massförstörelsevapen, motverka att dessa vapen används och sprids samt kontrollera och i vissa fall helt förbjuda även konventionella vapen. Sverige har genom en aktiv politik och god teknisk expertis fortsatt att arbeta för nedrustning och ickespridning i FN, EU och bilateralt.

Sverige lanserade i juni 2019 Stockholmsinitiativet för kärnvapennedrustning. Initiativet samlar 16 icke-kärnvapenstater, inklusive medlemmar i Nato, med syfte att åstadkomma politiskt engagemang och konkreta framsteg inför och i samband med Icke-spridningsfördragets (NPT) översynskonferens. Vid ett ministermöte i Berlin i februari 2020 antogs ett paket med förslag på konkreta, nedrustningsbefrämjande åtgärder. Utrikesministern stod i december 2021 värd för ett ministermöte i Stockholm inom ramen för initiativet. Sverige har tillsammans med övriga länder i initiativet därefter arbetat med att söka stöd för åtgärderna hos andra statsparter i NPT. Sverige och länderna i Stockholmsinitiativet fick vid översynskonferensen av Icke-spridningsavtalet (NPT) i augusti 2022 genomslag för flera av sina förslag, även om konferensen inte kunde anta ett gemensamt slutdokument då Ryssland blockerade konsensus. Sverige spelade också en viktig roll som ordförande för en underarbetsgrupp inom ramen för fördragets andra pelare gällande icke-spridningsfrågor.

Sverige verkade under året för att värna det internationella atomenergiorganets (IAEA) viktiga uppdrag att förhindra spridning av kärnvapen, liksom dess roll för nukleärt säkerhetsskydd. Sverige har också bidragit till att uppmärksamma IAEA:s arbete kring användning av kärnteknologi för fredliga ändamål inom både NPT och de globala hållbarhetsmålen.

Sverige bidrog till insatser för att motverka användningen av kemiska vapen, med fokus på ansvarsutkrävande för kemvapenanvändning i Syrien och Ryssland inom ramen för Organisationen för förbud mot kemiska vapen (OPCW).

Arbetet för ökat jämställdhetsperspektiv och mer jämställd representation fortsatte 2021, bl.a. genom deltagande i möten och seminarier, stöd till aktörer som uppmärksammar frågorna och arbetar för att öka kvinnors deltagande inom nedrustning och icke-spridning däribland IAEA och FN:s institut för nedrustningsforskning (UNIDIR), samt med anföranden vid olika multilaterala möten.

2.3.5 Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforsknings-institut (SIPRI) och Utrikespolitiska institutet (UI) fortsatte 2021 att bedriva forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning med finansiering från anslagen 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning*, 1:7 *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut* och 1:8 *Bidrag till Utrikespolitiska institutet*.

FOI fortsatte att 2021 inneha rollen som ordförande i en teknisk arbetsgrupp under det internationella partnerskapet för verifikation av kärnvapennedrustning (IPNDV) och medverkade i ett fyrpartssamarbete (QUAD) inom samma område. Därutöver försåg FOI regeringen med tekniskt underlag för förhandlingar m.m. på nedrustnings- och ickespridningsområdet.

Under 2021 var efterfrågan på SIPRI:s data, analyser och rekommendationer fortsatt stor. Pandemin innebar att genomförandet av vissa forskningsprojekt försvårades och evenemang fick i första hand genomföras digitalt. SIPRI förekom i media mer än 30 000 gånger och på drygt 4 000 bloggar i ca 140 länder under 2021, vilket är en ökning jämfört med 2020.

SIPRI publicerade totalt 51 titlar och genomförde fyra större datalanseringar kopplade till vapenindustri, vapenhandel och militärutgifter. SIPRI:s årsbok var, liksom tidigare år, institutets viktigaste publikation. Därutöver organiserade SIPRI under 2021 flera

större konferenser och workshops samt en rad mindre arrangemang. SIPRI producerade även 84 filmer som genererade 58 400 visningar på Youtube.

Genom evenemangsverksamhet, utgivning av tryckta och digitala publikationer och expertmedverkan i medier under 2021 fortsatte Utrikespolitiska institutet (UI) att bidra till förståelse, kunskap och intresse för utrikespolitik och globala frågor hos allmänheten. Under 2021, liksom 2020, har dock institutets genomslagskraft, mätt som närvaro i svenska medier, inte varit lika stor som tidigare år. De åtgärder som vidtagits för att stävja smittspridningen har haft stor påverkan på institutets kanaler att nå ut med information om utrikespolitiska frågor till allmänheten. Institutets närvaro i svenska medier minskade under 2021, ca 2 280 färre artiklar jämfört med 2020, se tabell 2.7.

Tabell 2.7 SIPRI:s och UI:s förekomst i medier

Förekomst i medier, antal

	2021	2020	2019	2018	2017
SIPRI (svenska och internationella medier)	30 000	26 000	30 100	22 000	22 700
UI (svenska medier)	6 480	8 760	13 450	5 010	7 080

Källa: SIPRI årsredovisning 2017–2021, UI:s årsredovisning 2017–2021.

2.3.6 Exportkontroll

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är de centrala myndigheterna på exportkontrollområdet. Verksamheten vid ISP finansieras från anslag 1:5 *Inspektionen för strategiska produkter*, medan SSM:s verksamhet inom området finansieras inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Regeringen lämnar årligen en skrivelse till riksdagen om den svenska exportkontrollen, Strategisk exportkontroll – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden 2021 (skr. 2021/22:114).

ISP fick under 2021 nya och utökade uppgifter, bl.a. avseende produkter med dubbla användningsområden (PDA). Tillståndsärenden hos ISP har också över tid blivit fler och mer komplexa. Det sistnämnda gäller inte minst tillståndsprövning på PDA-området. Under 2021 har 1 735 ärenden om krigsmateriel (KM) avgjorts och 1 282 ärenden som gäller PDA. Exportkontrollrådet (EKR), som är ett rådgivande organ för exportkontrollfrågor bestående av ledamöter från de partier som är representerade i riksdagen, sammanträdde vid sex tillfällen 2021 och behandlade 13 ärenden för samråd.

Tillsynsbesök är en viktig del av ISP:s verksamhet för att förebygga och åtgärda brister i företags exporthantering. På grund av pandemin kunde endast ett fysiskt och 31 digitala tillsynsbesök genomföras under 2021, jämfört med ett fysiskt och tio digitala besök 2020. Besöken inkluderade såväl lärosäten som företag verksamma på PDA- eller KM-området.

2.3.7 Utvecklat samarbete inom Östersjöregionen

Regeringen har som övergripande mål att förbättra relationer och samarbeten inom Östersjöregionen. Östersjösamarbetet bedrivs genom regeringens strategi för Svenska institutets verksamhet gällande samarbetet inom Östersjöregionen 2016–2020 (UD2016/11388). Strategin har förlängts att gälla 2021 eller till dess att en ny strategi beslutas. Verksamheten finansieras från anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen*.

Också inom ramen för EU:s makroregionala strategi för Östersjöregionen bedrevs ett aktivt arbete att utveckla regionen. Strategin beslutades under svenskt ordförandeskap

2009. Den 1 juli 2022 till den 30 juni 2023 innehar Sverige ordförandeskapet inom strategin. Under ordförandeskapet i EU:s Östersjöstrategi avser Sverige bl.a. att undersöka möjligheten till utvecklat samarbete med Ukraina, inom ramen för strategin.

Stöd till gemensamma utmaningar i regionen

Sverige gav under 2021 stöd till ett stort antal lands- och sektorsövergripande samarbetsprojekt, ledarskapsprogram, stipendieprogram, kommunikation vid utlandsmyndigheter samt svenskundervisning vid lärosäten i syfte att främja samarbete, dialog, erfarenhetsutbyten och integration i Östersjöregionen. Aktiviteterna bidrog till långsiktiga samarbeten, kunskapsöverföring och kapacitetsutveckling.

Det regionala ledarskapsprogrammet bidrog till att skapa expertplattformar och förbättrade förutsättningar för fortsatta samarbeten.

En långtidsuppföljning 2021 av stödet till nya projekt visade att en betydande del av projekten som avslutades 2019 hade resulterat i fortsatt samarbete.

Det särskilda projektstödet till fria och oberoende medier i Ryssland och länderna i EU:s östliga partnerskap fortsatte under 2021 och bidrog till ökad kapacitet hos medieaktörer. Antalet följare av SI:s digitala kommunikationsinsatser på ryska ökade till 600 000 personer under 2021.

Den säkerhetspolitiska situationen i regionen och den politiska utvecklingen i Ryssland påverkade civilsamhället och andra målgrupper och därmed SI:s möjligheter att stödja samarbete i Östersjöregionen och erfarenhetsutbyte mellan Sverige och Ryssland. Covid-19-pandemin ledde till ett minskat antal ansökningar till aktiviteter och vissa planerade insatser fick ställas in, samtidigt som stora delar av verksamheten gick att ställa om till digitala format och kunde genomföras enligt plan.

Insatser som rör Ryssland och Östersjöregionen

Arbetet till stöd för en demokratisk och hållbar utveckling i Ryssland har sin utgångspunkt i strategin för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland 2020–2024 (UD2019/14553), som beslutades i januari 2020. Verksamheten finansieras från anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* och genomförs av Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) och Svenska institutet (SI).

Den ryska militära upprustning som påbörjades under 2021 och som i februari 2022 omsattes i ett ryskt anfallskrig mot Ukraina har på ett genomgripande sätt förändrat förutsättningarna för detta stöd. Sedan dess har insatser som har involverat samarbete med ryska offentliga aktörer fasats ut.

Demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstatens principer och jämställdhet

Sverige stöttade under 2021 ryska civilsamhällesorganisationer verksamma inom bl.a. demokrati och mänskliga rättigheter, miljö, jämställdhet och motverkande av våld i nära relationer, hbtqi-frågor, kultur och media.

Stödet till civilsamhällesaktörer, inklusive kvinnorättsorganisationer, bidrog till att flera organisationer har kunnat överleva och fortsätta sitt arbete trots den mycket negativa utvecklingen på området demokrati och mänskliga rättigheter i Ryssland under året. Organisationer har kunnat utbyta erfarenheter med varandra och utsatta personer har kunnat få rättshjälp. Det svenska stödet bidrog även till att personer med funktionsnedsättning har kunnat delta i kulturlivet i Ryssland i större utsträckning.

Bidrag till svensk-ryska kommunsamarbeten ledde till ökade mellanfolkliga kontakter mellan länderna. Den tilltagande repressionen i Ryssland under de senaste åren har kraftigt inverkat på möjligheterna för civilsamhället att verka och bedriva oberoende journalistik i Ryssland. Sedan februari 2022 har situationen försämrats ytterligare.

Insatser på området yttrandefrihet har inneburit stöd till journalister, inklusive genom utbildning och rådgivning. Den tilltagande repressionen i Ryssland under de senaste åren har kraftigt inverkat på möjligheterna att bedriva oberoende journalistik i landet. Rysslands aggression mot Ukraina som trappades upp i februari 2022 har försämrat situationen för oberoende media ytterligare.

Miljö, klimat och energi

Ett av Sverige delvis finansierat vattenreningsverk i Gattjina i Ryssland invigdes i slutet av 2021. Den förbättrade vattenreningen har lett till minskade utsläpp i Östersjön. Sveriges stöd till civilsamhällesaktörer på miljöområdet 2021 resulterade i ökad kapacitet hos dessa organisationer och konkreta miljöförbättringar i Ryssland, men efter det ryska anfallskriget mot Ukraina har detta avstannat.

Arbetet med att etablera ett kunskapscentrum för Ryssland och Östeuropa vid Utrikespolitiska institutet har huvudsakligen genomförts under 2021.

Särskild satsning för stärkt yttrandefrihet och motverkande av desinformation

Regeringen har 2017–2021 haft en särskild satsning på yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation. Sverige bidrog 2021 till stärkt kapacitet hos ett stort antal civilsamhällesorganisationer och medieaktörer. Stödet till ryska civilsamhällesorganisationer har utökat deras möjligheter att arbeta långsiktigt och bättre nå ut till allmänheten, vilket har varit särskilt viktigt mot bakgrund av deras alltmer begränsade utrymme att verka under de senaste åren. Det ryska anfallskriget mot Ukraina i februari 2022 har på ett genomgripande sätt förändrat förutsättningarna för stödet.

2.3.8 Regionalt samarbete

Verksamheten var under 2021 relativt begränsad på grund av covid-19-pandemin. Journalistsamarbete genom Barents Press Sverige har dock kunnat genomföras under 2021.

Inom Arktiska rådet bidrog Sverige till det fortsatta arbetet inom klimat, miljö och hållbar utveckling, bl.a. som ordförande för arbetsgruppen för marina frågor (PAME) men också genom stöd för arbetet med biologisk mångfald och jämställdhetsfrågor. Den 3 mars 2022 gjorde de sju västliga medlemmarna i Arktiska rådet ett gemensamt uttalande om en temporär paus från rådets arbete med anledning av det ryska anfallskriget mot Ukraina.

I Barentsrådet och Östersjöstaternas råd (CBSS) bidrog Sverige till fortsatt arbete för att bl.a. stärka mellanfolkliga kontakter, med särskild tonvikt på unga samt ökat fokus på jämställdhet, klimat, miljö, hållbar utveckling, civil krisberedskap, motverkande av människohandel, förbättrad hälsa samt ökat stöd till utsatta barn. Den 3 mars 2022 suspenderades Ryssland och Belarus på obestämd tid från deltagande i CBSS arbete och detsamma skedde den 9 mars avseende Rysslands deltagande i Barentsrådets verksamhet. Den 17 maj beslutade Ryssland att lämna CBSS.

2.3.9 Det nordiska samarbetet fortsatt präglat av covid-19-pandemin

Sverige främjar nordiskt samarbete inom verksamhet som finansieras av utgiftsområde 5 via anslag 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* och anslag 1:3 *Nordiskt samarbete*. Regeringen redogör för de resultat som uppnåtts inom det nordiska regeringssamarbetet under 2021, med huvudsakligt fokus på arbetet i Nordiska ministerrådet, i skrivelsen Nordiskt samarbete (skr. 2021/22:90).

Under 2021 fortsatte de nordiska samhällena och samarbetet att präglas av covid-19-pandemin. Den fria rörligheten i de nordiska gränsregionerna påverkades av de åtgärder som vidtogs för att bromsa smittspridningen. Sverige fortsatte att långsiktigt verka för ett stärkt samarbete i syfte att förebygga och mildra negativa konsekvenser av kriser, inte minst för dem som delar sin vardag mellan nordiska länder.

Totalt har drygt hälften av de ca 100 störningar som uppstått under pandemin t.ex. frågor kopplade till socialförsäkringstillhörighet eller arbetslöshetsförsäkringen kunnat lösas. Därutöver hanterades 12 ordinarie gränshinder under 2021, varav av 8 blev helt eller delvis lösta och 4 avskrevs. Ett löst gränshinder är de många nordiska fritidshusägarna i Sverige numera kan ansöka om samordningsnummer. Sverige bidrog också till att civilsamhällesorganisationer och gränsregionala informationstjänster kunde arbeta för ett stärkt nordiskt samarbete under 2021.

2.3.10 Sverige är ett fortsatt starkt varumärke

Insatser inom Sverigefrämjande genomförs av utlandsmyndigheterna med finansiering från anslaget 1:10 *Information om Sverige i utlandet* samt av Svenska institutet (SI), vars främjandeverksamhet huvudsakligen finansieras från anslag 1:9 *Svenska institutet*. Detta avsnitt behandlar även verksamhet utförd av SI som finansieras inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning och 7 Internationellt bistånd. Sverigefrämjandet under 2021 gav förutsättningar att nå resultat även inom andra områden. Dessa resultat redovisas inom utgiftsområde 24 Näringsliv.

SI:s långsiktiga Sverigefrämjande arbete med att sprida information och kunskap om Sverige, främja svenska intressen internationellt och bygga långsiktiga relationer till Sverige fortsatte under 2021. Sverigefrämjandet bedrevs bl.a. genom kommunikationsinsatser inkl. i de olika Sverigekanalerna där kommunikationen skedde på ryska, engelska och arabiska. Sverigefrämjande skedde också genom utställningar, kulturutbyten, besöksprogram, studentmässor, stipendier samt utvecklings- och ledarskapsprogram, i nära samarbete men en rad externa aktörer.

Tabell 2.8 visar utvecklingen inom relationsskapande insatser av vikt för det långsiktiga främjandet. Antalet stipendier har minskat något över tid. Antalet alumner, d.v.s. personer som studerat i Sverige och fått stipendier av SI, är stabilt och uppgår till över 17 000 alumner i 140 länder. Likaså är antalet lärosäten som får bidrag av SI för att bedriva svenskundervisning stabilt över tid.

Tabell 2.8 Stipendier, alumner och svenskundervisning

Aktivitet	2021	2020	2019
Antal utländska lärosäten som bedriver svenskundervisning	223	226	230
Antal beviljade stipendier (antal kvinnor/antal män)	371 (174/197)	442 (213/229)	518 (258/260)
Antal alumner i SI:s nätverk*	17 400	16 000	16 000
Antal aktiviteter arrangerade av alumnföreningar	**89**	**93**	**167**

*= könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.
Källa: Svenska institutet.

En indikator för effekterna av Sverigefrämjande insatser är oberoende bedömningar av Sveriges varumärke. Enligt Nation Brands Index, ett av flera index som mäter länders varumärken, uppnådde Sverige 2021 plats 9 av de 60 länder som mättes. Vid sidan av detta visar en rad andra index att Sverigebilden är stabil över tid.

Tabell 2.9 De tio länderna med bästa varumärket enligt Nation Brand Index 2017–2021

Land	2021	2020	2019	2018	2017
Tyskland	1	1	1	1	1
Kanada	2	3	3	5	4
Japan	3	4	5	2	4
Italien	4	6	7	6	7
Storbritannien	5	2	4	3	3
Frankrike	6	5	2	4	2
Schweiz	7	7	8	8	8
USA	8	10	6	6	6
Sverige	9	9	9	9	10
Australien	10	8	10	10	9

Källa: Nation Brand Index.

2.3.11 Konsulära insatser

Den konsulära verksamheten är en författningsreglerad kärnuppgift för utrikesförvaltningen och finansieras från anslaget 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands* samt diverse kostnader för rättsväsendet och från utgiftsområde 1 Rikets styrelse. En konsulär krisberedskapsorganisation upprätthålls för att vid en större kris eller katastrof utomlands kunna bistå drabbade.

Åtgärder under covid-19-pandemin och krishantering under 2021

Utrikesförvaltningen arbetade även under 2021 aktivt med stöd och råd till svenska resenärer med anledning av covid-19. Ett omfattande informations- och kommunikationsarbete bedrevs i samtliga för utrikesförvaltningen tillgängliga kanaler med gott genomslag. Utrikesdepartementets avrådansinstrument stod fortsatt i fokus under 2021. I augusti 2021 inleddes ett omfattande evakueringsarbete från Afghanistan. Efter den akuta fasen fortsatte evakueringsarbetet under hösten med fokus på andra grupper än svenskar.

Fortsatt hög inströmning av konsulära och civilrättsliga ärenden

Den konsulära ärendeinströmningen minskade inte i någon nämnvärd utsträckning till följd av pandemin, trots ett minskat resande. Därtill präglades verksamheten av ett flertal mångåriga och komplicerade konsulära individärenden. Ökade internationella reserestriktioner och pandemins konsekvenser gjorde de konsulära utmaningarna alltmer komplexa. Antal dödsfallsärenden 2021 var 1 870 att jämföra med 1 670 (2020) 1 800 (2019), 1 590 (2018) och 1 300 (2017). Könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.

Satsningen på familjekonfliktområdet med fokus på barn och tvångsäktenskap blev permanent 2020, vilket har inneburit att den förbättrade kapaciteten att handlägga ärenden om personer som förs eller kvarhålls utomlands mot sin vilja har kunnat upprätthållas. De ärendekategorier där inströmningen fortsatte att öka även under 2021 var de inom centralmyndighetens verksamhet, framför allt s.k.

barnskyddsärenden enligt den s.k. Bryssel II-förordningen och 1996 års Haagkonvention om skydd för barn. Under 2021 inkom totalt 181 nya ärenden enligt dessa två regelverk, att jämföra med 155 nya ärenden 2020 och 136 nya ärenden 2019 (35 ärenden 2015). Könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.

2.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att den verksamhet som bedrivits inom utgiftsområdet har bidragit till att uppnå målet att säkerställa Sveriges intressen. Samtidigt förvärrades förutsättningarna dramatiskt i samband med det ryska anfallskriget mot Ukraina. Ett betydande fokus i genomförandet har sedan februari 2022 därför varit att stödja Ukraina på olika vis, inklusive genom stöd till Ukrainas militära försvar, civilt stöd samt till insatser för ansvarsutkrävande. Perioden präglades fortsatt av covid-19-pandemin som påverkade genomförandet av verksamheten. Pandemin har samtidigt bekräftat vikten av internationell samverkan.

Sverige fortsatte att vara en respekterad partner i EU, FN, Nordiska ministerrådet, OSSE, Europarådet, OECD och i partnerskapet med Nato. Sveriges samlade internationella engagemang bygger på kontakter mellan stater, med civila samhället och samverkan i internationella organisationer. Säkerhet byggs i samarbete med andra. Sveriges engagemang bidrog, genom diplomatiskt arbete, medling, fredsfrämjande och förtroendeskapande åtgärder, till gemensam säkerhet.

Sverige var under 2021 en aktiv och engagerad medlem i FN, och det vidare arbetet med FN-reformerna och genomförandet av generalsekreterarens programförklaring *Our Common Agenda*. Sverige bidrog till arbetet med att utveckla och förstärka Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Engagemanget för den europeiska säkerhetsordningen var vägledande för Sveriges prioriteringar under ordförandeskapet i OSSE 2021, där vikten av respekt för folkrätten och internationella åtaganden betonades. Sverige bidrog genom sitt engagemang i internationella organisationer och i internationella krishanteringsinsatser till jämställdhet och ett stärkt genomförande av agendan för kvinnor, fred och säkerhet.

SIPRI gav värdefulla bidrag till analys samt inhemsk och internationell diskussion om nedrustnings och icke-spridning, inte minst inom områden vapenindustri, vapenhandel och militärutgifter. Vidare fortsatte Utrikespolitiska institutet att bidra till målet för utgiftsområdet genom att vara ett viktigt forum för analys och informerad samhällsdiskussion om internationella frågor i det svenska samhället.

Svensk exportkontroll fortsatte att bedrivas strikt och effektivt, i enlighet med gällande nationellt regelverk och Sveriges internationella åtaganden på icke-spridningsområdet. På detta sätt bidrog verksamheten till att säkerställa målsättningen att tillvarata Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

Den negativa utvecklingen på människorättsområdet i Ryssland, med bl.a. stora inskränkningar i civilsamhällets möjligheter att verka, förvärrades under 2021. Den ryska militära aggressionen mot Ukraina har därtill lett till kraftiga begränsningar i kontakter och samarbeten med ryska motparter. Detta har medfört utmaningar för genomförandet av strategin för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland 2020–2024. Många partnerorganisationer har behövt anpassa sin verksamhet, exempelvis för att hantera en ökad administrativ börda och påtryckningar från ryska myndigheter på bekostnad av delar av sin huvudsakliga och/eller utåtriktade verksamhet. Sida har dock kunnat upprätthålla verksamheten och stödet har inneburit att samarbetspartner kunnat fortsätta verka.

De nordiska länderna är överens om att flera viktiga lärdomar bör dras från erfarenheterna av covid-19-pandemin. En gemensam målsättning är att de nordiska länderna ska stå bättre rustade inför nästa kris. Sverige har här varit pådrivande. Under året presenterades flera studier om utmaningarna i det nordiska samarbetet under pandemin och ett gemensamt arbete för att identifiera hur det nordiska samarbetet bör stärkas har inletts.

Det samlade Sverigefrämjandet bidrog till att behålla det högt rankade förtroendet för Sverige. Främjandet av Sverige som studienation bidrog till att skapa relationer och nätverk inom nyckelområden, samt underlättade nya samarbeten och utbyten.

Svenska medborgare och personer som har hemvist i Sverige under 2021 fick genom det konsulära arbetet adekvata råd och stöd av utrikesförvaltningen när de råkat i svårigheter utomlands eller befunnit sig i krisdrabbade områden. På detta sätt bidrog verksamheten till målet för utgiftsområdet.

2.5 Politikens inriktning

Vi står inför de största utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska prövningarna i modern tid. Mot bakgrund av Rysslands anfallskrig mot Ukraina måste utrikes- och säkerhetspolitiken omorienteras för att möta de hot som Sverige och Europa står inför. Givet det nya utrikes- och säkerhetspolitiska läget kommer regeringen att föra en i första hand svensk och europeisk utrikespolitik. Att värna svenska intressen och att stå upp för demokratiska värderingar är själva kärnan i denna politik, som bygger på aktiv diplomati och internationellt samarbete.

Sveriges medlemskap i internationella organisationer

Sveriges medlemskap i internationella organisationer möjliggör genomslag för vår utrikes- och säkerhetspolitik och utgör en effektiv plattform för sakpolitiska prioriteringar. Sverige ska vara en ansvarfull och engagerad medlem av dessa organisationer. Respekten för det regelbaserade internationella systemet, som bygger på folkrätten, är central, inte minst i ljuset av Rysslands anfallskrig mot Ukraina och ett offensivt Kina. Sverige värnar den europeiska säkerhetsordningen. Respekt för mänskliga rättigheter är fortsatt grundläggande för utrikespolitiken.

Sverige har ansökt om medlemskap i Nato. Ett svenskt Nato-medlemskap är det bästa sättet att värna Sveriges säkerhet. Regeringen prioriterar att tillsammans med Finland fullfölja anslutningsprocessen till Nato, leva upp till våra förpliktelser som medlem och att systematiskt integrera oss i Natos olika strukturer. Detta paradigmskifte för svensk försvars- och säkerhetspolitik kommer att vägleda regeringens arbete.

Sverige deltar redan under tiden som inbjuden medlem i alla Natos möten utom Nuclear Planning Group. Sverige avser vara en trovärdig, pålitlig och solidarisk medlem av Nato. Sverige kommer som medlem i Nato att bidra till hela alliansens säkerhet. Sverige har unika förmågor att bidra med, på marken såväl som på och under vatten och i luften. Uppbyggnaden av totalförsvaret måste intensifieras. Försvarsindustrin har länge varit en tillgång för Sverige och genom medlemskapet blir den en tillgång för fler. Sveriges Natomedlemskap kommer få resurskonsekvenser som regeringen avser att återkomma om samlat.

EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform och helt avgörande också för Sveriges ekonomi. Sverige ska vara en aktiv, engagerad och pådrivande medlem av

EU, inte minst i utformningen av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Under första halvåret 2023 är Sverige ordförande i EU.

I EU-arbetet avser regeringen verka för att vidareutveckla EU:s olika utrikespolitiska instrument, såsom diplomati, handel, bistånd, stabiliseringsinsatser samt de civila och militära förmågorna och krishanteringsinstrumenten. Det inkluderar även förmågan att bemöta hybridhot, inklusive cyberhot och desinformation. Den strategiska kompassen som antogs av rådet i mars 2022 pekar ut riktningen för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik de närmsta åren.

Centrala uppgifter i EU-arbetet förväntas bli att skapa säkerhet för EU:s medborgare och att gemensamt stödja Ukraina, energiförsörjningen, klimatomställningen och att stärka unionens konkurrenskraft. Dessutom avser regeringen driva frågor såsom civil krishantering i linje med svenskt synsätt om behovet av en bred syn på säkerhet, utvecklade partnerskap med strategiska partners inklusive USA, arbetet med och genomförandet av sanktioner, EU:s roll för globala normer, liksom antiterrorism. Därutöver kommer regeringen att fortsätta att verka för EU-enighet till stöd för den europeiska säkerhetsordningen. Regeringen ska betona vikten av samarbetet mellan EU och Nato och verka för att samarbetet är komplementärt och ömsesidigt förstärkande.

FN är viktigt för det globala internationella samarbetet. Prioriterade områden i FN-arbetet ska vara hanteringen av kriget i Ukraina, kris- och konflikthantering också i vårt bredare närområde, upprätthållandet av den regelbaserade världsordningen och främjandet av mänskliga rättigheter, demokrati samt att möta globala hot och utmaningar. Arbetet med Ukraina handlar dels om stöd till Ukraina, inklusive humanitärt, återuppbyggnad, rättsligt och vissa politiska frågor såsom Svartahavsavtalet om spannmål, dels om att upprätthålla brett internationellt politiskt stöd för Ukraina. Andra viktiga frågor är folkrätten, humanitärt arbete, jämställdhet, fredsbyggande och förebyggande av väpnad konflikt, återhämtningen efter pandemin, frågor rörande det internationella samfundets förmåga att hantera eventuella framtida pandemier, hållbara och motståndskraftiga livsmedelssystem samt det bredare miljö- och klimatarbetet. Regeringen ska verka för ett än mer effektivt, resultatorienterat, representativt och transparent FN, samt arbeta för att motverka alla former av oegentligheter inom FN-systemet. Därtill ska Sverige fortsätta verka för rättssäkra sanktioner och stärkande av Ombudspersonens (för Isil (Daesh) och al-Qaida) mandat, främst genom likasinnadegruppen för sanktioner och rättssäkerhet. Regeringen avser att, inklusive inom ramen för EU-ordförandeskapet 2023, verka för samverkan mellan EU och FN. FN är en av flera viktiga plattformar för europeiskt aktörskap och ledarskap globalt, vilket Sverige ska bidra till. Se även utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

OSSE:s roll för dialog och ansvarsutkrävande baserat på folkrätten är centralt i arbetet med att försvara den europeiska säkerhetsordningen. OSSE:s breda säkerhetsbegrepp och kopplingen mellan säkerhet och respekt för demokrati och mänskliga rättigheter är en utgångspunkt för Sveriges engagemang liksom försvaret av FN-stadgan. Regeringen avser att verka för jämställdhet och kvinnors rättigheter och deltagande som en förutsättning för hållbar säkerhet.

Regeringen ska prioritera Europarådets kärnområden, mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i syfte att bidra till en gemensam värdegrund och till en stärkt europeisk säkerhetsordning. Rysslands uteslutning ur Europarådet beslutades med enhällighet i mars 2022. Nu när Ryssland lämnat den värdegemenskap som Europarådet står för, ges en möjlighet att komma framåt i flera av de kärnfrågor som Ryssland länge motarbetat. Regeringen ska långsiktigt värna samarbete i Europarådet och ser under året fram emot en fortsatt diskussion om vilka anpassningar som

behöver göras givet det förändrade läget. Regeringen avser verka för att det unika övervakningssystemet enligt Europakonventionen för mänskliga rättigheter och Europadomstolen fungerar väl.

Regeringen avser att värna OECD:s centrala roll i den regelbaserade multilaterala världsordningen. Organisationen bidrar till att utveckla framtidens utbildning, arbetsmarknad, handel, utvecklingssamarbete, klimatarbete, hållbara företagande samt offentliga förvaltning. OECD bidrar också med viktiga analyser av hur globala kriser, såsom covid-19-pandemin och Rysslands anfallskrig mot Ukraina, påverkar olika samhällssektorer.

Regeringen avser att aktivt arbeta för ökat internationellt samarbete mot organiserad brottslighet. Arbetet inom EU, genom bl.a. Europol och Eurojust, är avgörande för att stävja den organiserade brottslighetens fortsatta utbredning, men där även FN, bl.a. genom UNODC, utgör en viktig del.

Fred och säkerhet

Ett fullskaligt anfallskrig pågår i Europa. Insatser till stöd för Ukraina och att värna den globala och den europeiska säkerhetsordningen kommer att vara i fokus. Regeringen vill ge mesta möjliga stöd till det krigsdrabbade Ukraina – politiskt, ekonomiskt och säkerhetsmässigt. Därtill kommer även insatser i EU:s östra och södra grannskap att prioriteras för att värna Sveriges och EU:s intressen och värderingar. Det svenska EU-ordförandeskapet kommer att utgöra en central plattform. Arbetet kommer att behöva fortsätta även därefter.

Ökad geopolitisk konkurrens ger avtryck även i Sveriges norra grannskap, Arktis. Ett fortsatt nära samarbete med övriga nordiska länder samt USA och Kanada blir centralt för att värna våra intressen och för hantering av gemensamma utmaningar.

Krig och konflikter också på avstånd från Sverige och EU påverkar Sveriges säkerhet och välstånd genom flyktingströmmar, som grogrund eller fristad för terrorism, som källa eller transit för organiserad brottslighet inklusive människohandel och genom hot om användning av massförstörelsevapen. Överträdelser av folkrätten och de mänskliga rättigheterna, inklusive för kvinnor och flickor är omfattande i konfliktländer.

Regeringen ska arbeta för att främja fred och utveckling, demokrati och mänskliga rättigheter också bortom Sveriges och EU:s grannskap där det ligger i linje med svenska intressen. Ansvarsutkrävande för brott mot folkrätten är fortsatt en prioriterad fråga. Migrationsfrågor är en viktig del i Sveriges internationella samarbeten för att motverka irreguljär migration, öka återvändandet och bidra till ett effektivt arbete för frivillig återvandring.

Gemensamma lösningar krävs för att hantera de utmaningar världens länder gemensamt står inför. Dialog är nödvändigt för att lösa motsättningar, samtidigt som Sverige i handling tillvaratar vitala intressen. Det internationella, europeiska och nordiska samarbetet blir allt viktigare för att värna Sveriges säkerhet. Sverige ska fortsätta vara en ansvarsfull partner inom EU, FN och OSSE liksom transatlantiskt, samt inför och under ett medlemskap i Nato. Dessutom ska regeringen fortsätta att stödja svenska och internationella liksom lokala civilsamhällesorganisationer.

Sveriges tydliga röst för jämställdhet och kvinnors rättigheter och deltagande utgör en viktig del för att internationella fredsinsatser ska leda till hållbara resultat.

Klimatförändringarnas konsekvenser bidrar till instabilitet och påtvingade förflyttningar och kan förvärra befintliga konflikter och skapa nya spänningar,

inklusive i vårt grannskap. Klimat och säkerhet ska beaktas inom EU:s klimatdiplomati och krishantering och i EU:s breda utrikes-och säkerhetspolitik samt i transatlantiska samarbeten. Ministerrådsbeslutet i OSSE i december 2021 om klimat och säkerhet kommer följas upp.

Internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

Sverige ska bidra till internationell civil och militär krishantering och fredsfrämjande insatser. Sådana insatser kan också bli aktuella för att stärka säkerheten i Sveriges närområde. Sverige ska vara en tydlig förespråkare för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer samt jämställdhet och bidra till att dessa kärnvärden beaktas i det internationella fredsfrämjande arbetet.

Regeringens arbete för en fredligare och säkrare värld ska bedrivas i och i nära samarbete med organisationer som EU, Nato, FN, och OSSE.

Ett närmare och starkare nordiskt samarbete

Regeringen avser att verka för ett närmare och starkare nordiskt samarbete. I fokus står arbetet med att förverkliga de nordiska statsministrarnas vision om att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region år 2030. Norden ska vara konkurrenskraftig, socialt hållbart och ledande i den gröna omställningen.

De nordiska länderna är överens om att covid-19-pandemin har visat på vikten av stärkt nordisk krissamverkan. Regeringen avser därför att vara drivande för ett brett uppföljningsarbete som leder till att Norden står bättre rustat inför kommande kriser. Regeringen avser även att arbeta för ökad mobilitet och färre gränshinder i Norden, inte minst i gränsregionerna.

Regeringen avser även att värna en genomgående integrering av jämställdhets-, hållbarhets- samt barnrätts- och ungdomsperspektivet i Nordiska ministerrådets arbete. Klimat och miljö är också viktigt i det nordiska samarbetet.

Samarbete inom Östersjöregionen

Den allvarliga försämringen av säkerhetsläget kring Östersjön som Ryssland orsakat genom anfallskriget mot Ukraina gör att Sveriges insatser för stärkt demokrati och respekt för mänskliga rättigheter i Ryssland samt i Östersjöregionen blivit allt mer angelägna. Detta gäller särskilt stärkandet av fria och oberoende medier samt insatser mot desinformation. Parallellt med denna utveckling inskränks också civilsamhällets möjligheter att verka i Ryssland kraftigt, och allt fler aktörer verkar nu i exil i andra länder i Östersjöområdet. Regeringen föreslår därför insatser för yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation.

Regeringen avser att långsiktigt värna samarbete i Barentsrådet och Östersjöstaternas råd (CBSS) och ser under året fram emot en diskussion om vilka anpassningar som behöver göras givet det förändrade läget, med Ryssland suspenderad från deltagande i Barentsrådet och efter Rysslands beslut att lämna CBSS.

Rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning

Rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning av kärnvapen är en svensk utrikes- och säkerhetspolitisk prioritering, inte minst mot bakgrund av kärnvapnens ökade aktualitet. Som blivande medlem av Nato kommer regeringen att ställa sig bakom Natos politik på området, inklusive Natos strategiska koncept, och fortsätta att verka för rustningskontroll, nedrustning och ickespridning.

I ljuset av ickespridningsfördraget NPT:s genomförda översynskonferens kommer regeringen att värna fördragets grundläggande roll samt främja staters fulla implementering av skyldigheter och åtaganden som gjorts inom ramen för NPT. Arbetet inom ramen för Stockholmsinitiativet för kärnvapennedrustning fortsätter. Sverige ska värna det internationella atomenergiorganet IAEA:s uppdrag att förhindra spridning av kärnvapen, liksom dess roll för strålsäkerhet och nukleärt strålskydd.

Det globala förbudet mot kemiska vapen står fortfarande inför stora utmaningar efter flera fall av konstaterad kemvapenanvändning. Sverige ska arbeta för att främja kemvapenkonventionen och säkerställa ansvarsutkrävande. Sverige ska också genomföra insatser för att värna förbudet mot biologiska vapen samt främja generalsekreterarmekanismen och insatser för hotreducering.

Sverige kommer att vara engagerat i arbetet med att utveckla normer, regler och riktlinjer för ett ansvarsfullt uppträdande i rymden.

Exportkontroll

Sverige ska upprätthålla en strikt, effektiv och modern exportkontroll. Genomförandet av det restriktiva regelverket för export av krigsmateriel ska prioriteras, liksom genomförandet av det nya regelverket om förstärkt kontroll av produkter med dubbla användningsområden. Regeringen ska verka för ökad anslutning till och ett effektivt genomförande av vapenhandelsfördraget ATT. Sverige ska inom EU verka för att nå ökad samstämmighet mellan medlemsländerna i tillämpningen av EU:s gemensamma ståndpunkt om vapenexport. Utvecklingen inom framväxande känsliga teknologier påverkar exportkontrollen och ska uppmärksammas. Ett Natomedlemskap kommer att förändra förutsättningarna för krigsmaterielexport inom Sveriges nationella regelverk. Inspektionen för strategiska produkter (ISP) ska ha det huvudsakliga ansvaret för tillämpningen av exportkontrollregelverken.

Granskning av utländska direktinvesteringar

Utländska direktinvesteringar kan utgöra risker både för sådan verksamhet som är av betydelse för Sveriges säkerhet och för annan verksamhet som är viktig för att säkerställa särskilt viktiga samhällsfunktioner, se utgiftsområde 4 Rättsväsendet. För att ett granskningssystem ska kunna komma på plats tillförs den föreslagna granskningsmyndigheten Inspektionen för strategiska produkter (ISP) ytterligare medel.

Forskning och kunskap om säkerhetspolitik, rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning

Forskning om säkerhetspolitik, rustningskontroll, nedrustning och icke-spridning ska bedrivas med statligt stöd av bl.a. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (Sipri) och Utrikespolitiska institutet (UI).

UI ska vara en relevant aktör som bistår regeringen med kunskap och analyser utifrån ett sverigeperspektiv. Expertstödet från FOI syftar till att stärka kompetens, vetenskapliga metoder och analys om rustningskontroll, nedrustning- och icke-spridning, inklusive inom rymd- och missilfrågor. Regeringens inriktning är att Sverige ska kunna bidra konstruktivt till internationella samfundets strävanden avseende rustningskontroll, nedrustning och ickespridning.

Sverigefrämjande

Svenska institutet (SI) och utlandsmyndigheterna ska i sitt främjandearbete, bl.a. förmedla riktad information och kunskap om Sverige samt bidra till samarbete och långsiktiga relationer med andra länder. Arbetet med att motverka desinformation är prioriterat. SI har ett uppdrag att kommunicera om Sverige som handels- och investeringsnation med fokus på det svenska näringslivets världsledande roll för hållbarhet och grön omställning.

Utlandsmyndigheternas integrerade främjande ska göras utifrån svenska intressen, där export-, investerings-, Sverige-, och kulturfrämjande genomförs samfällt. Synergier mellan utvecklingssamarbete, handelspolitiken och det breda främjandet med syfte att stärka Sveriges samlade roll som partner för Agenda 2030 och Parisavtalet ska utvecklas (se utgiftsområde 7 Internationellt bistånd och utgiftsområde 24 Näringsliv). Satsningarna på att marknadsföra svensk högre utbildning i andra länder och i alumnnätverk är prioriterade.

Konsulär verksamhet

Den konsulära och civilrättsliga verksamhetens omfattning har ökat på senare år och den konsulära förmågan har prövats i samband med flera kriser utomlands, inte minst i samband med utbrottet av covid-19. Regeringen avser att upprätthålla och utveckla en god konsulär krisberedskap samt att utveckla arbetsverktygen för stöd till enskilda med fokus på personer i särskilt utsatta grupper.

2.6 Budgetförslag

2.6.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	1 151 197	Anslagssparande	160 971
2022	Anslag	1 623 554[1]	Utgiftsprognos	1 623 454
2023	**Förslag**	**1 333 554**		
2024	Beräknat	1 328 554		
2025	Beräknat	1 328 554		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifterna avseende Sveriges medlemskap i internationella organisationer, främst Förenta nationerna (FN), Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD).

Kompletterande information

Belastningen på anslaget påverkas såväl av valutafluktuationer som av antalet freds- och säkerhetsfrämjande insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 533 554**	**1 533 554**	**1 533 554**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-200 000	-205 000	-205 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 333 554**	**1 328 554**	**1 328 554**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 333 554 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 328 554 kronor respektive 1 328 554 kronor.

2.6.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	142 519	Anslagssparande	28 460
2022	Anslag	1 259 548[1]	Utgiftsprognos	1 252 339
2023	**Förslag**	**183 294**		
2024	Beräknat	187 920[2]		
2025	Beräknat	191 248[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 184 317 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 184 711 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja fred och säkerhet, förebygga konflikter, genomföra sanktioner och humanitär verksamhet samt främja respekten för folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Det får ske genom stöd till projekt, seminarier, konferenser, utbildnings- och forskningsinsatser och andra särskilda insatser, samt som statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Anslaget får även användas för utgifter för att ställa svensk personal till förfogande för fredsfrämjande-, säkerhetsfrämjande- och konfliktförebyggande verksamhet inom ramen för Förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nato/PFF eller andra mellanstatliga eller enskilda organisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**181 848**	**181 848**	**181 848**
Pris- och löneomräkning[2]	931	4 504	7 401
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	515	1 568	1 998
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**183 294**	**187 920**	**191 248**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 183 294 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 187 920 000 kronor respektive 191 248 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2024–2026.

Tabell 2.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusentals kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående Åtaganden	1 000	18 097	50 000			
Nya åtaganden	18 097	42 941	15 000			
Infriade åtaganden	-1 000	-11 038	-15 000	-21 362	-18 000	-10 638
Utestående åtaganden	18 097	50 000	50 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	50 000	50 000	50 000			

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Regeringen behöver i vissa fall ingå fleråriga ekonomiska åtaganden i förhållande till organisationer som får årligen återkommande strategiska stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2024–2026.

2.6.3 1:3 Nordiskt samarbete

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:3 Nordiskt samarbete

Tusental kronor

2021	Utfall	12 583	Anslagssparande	1 012
2022	Anslag	13 595[1]	Utgiftsprognos	13 464
2023	**Förslag**	**13 595**		
2024	Beräknat	13 595		
2025	Beräknat	13 595		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nordiskt bilateralt och multilateralt samarbete. Anslaget får också användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Föreningen Norden. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för att främja samarbetsprojekt i Norden, särskilt projekt med specifikt gränsregional prägel samt till samarbetsprojekt företrädesvis i närområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Nordiskt samarbete

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**13 595**	**13 595**	**13 595**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 595**	**13 595**	**13 595**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 595 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Nordiskt samarbete* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 13 595 000 kronor.

2.6.4 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tusental kronor

2021	Utfall	5 625	Anslagssparande	4 201
2022	Anslag	4 826[1]	Utgiftsprognos	4 779
2023	**Förslag**	**4 826**		
2024	Beräknat	4 826		
2025	Beräknat	4 826		

1 Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter

- enligt lagen (2003:491) om konsulärt ekonomiskt bistånd
- för konsulära insatser vid en kris eller en katastrof utomlands enligt lagen (2010:813) om konsulära katastrofinsatser eller liknande händelser
- för höjd beredskap och initiala åtgärder vid en konsulär kris
- för insatser för bortförda och kvarhållna barn i utlandet samt utgifter för resor och andra utgifter som har till syfte att främja rätten till umgänge mellan barn och föräldrar
- i samband med rättegång inför internationell domstol eller liknande organ där svenska staten är part eller deltar på annat liknande sätt
- för särskilda informationsinsatser riktade till utlandsresenärer
- för ersättning enligt sjöförklarings-kungörelsen (1967:294) till person som enligt sjölagen (1994:1009) tillsammans med svensk utlandsmyndighet deltar vid sjöförklaring och enligt sjöförklaringskungörelsen till annan än befälhavaren och medlem av besättningen för inställelse till förhör vid sjöförklaring inför svensk utlandsmyndighet
- för informations- och utbildningsinsatser för myndigheter som verkar inom familjekonfliktområdet med fokus på frågor om barn- och tvångsäktenskap samt för statsbidrag till enskilda organisationer som är verksamma i dessa frågor
- för specifika tidsbegränsade insatser i enskilda konsulära ärenden avseende barn- och tvångsäktenskap.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 826**	**4 826**	**4 826**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 826**	**4 826**	**4 826**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 826 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 826 000 kronor respektive 4 826 000 kronor.

2.6.5 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

2021	Utfall	50 259	Anslagssparande	596
2022	Anslag	56 040[1]	Utgiftsprognos	56 636
2023	**Förslag**	**114 404**		
2024	Beräknat	140 328[2]		
2025	Beräknat	146 973[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 137 314 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 141 155 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för strategiska produkters (ISP) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**52 040**	**52 040**	**52 040**
Pris- och löneomräkning[2]	464	1 617	2 628
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	61 900	86 671	92 304
varav BP23[3]	*61 900*	*85 400*	*89 400*
– Förstärkning av förvaltningsanslaget för arbete med sanktioner	*4 000*		
– Förstärkning av förvaltningsanslaget för tillsyn	*5 200*	*5 200*	*5 200*
– Ny lag om utländska direktinvesteringar	*47 500*	*75 000*	*79 000*
– Tillskott pga. kontroll av produkter med dubbla användningsområden	*5 200*	*5 200*	*5 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**114 404**	**140 328**	**146 972**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Uppdraget som behörig myndighet i anslutning till genomförande av sanktioner, och särskilt de beslutade EU-förordningarna om restriktiva åtgärder mot Ryssland och Belarus har medfört utökade uppgifter. Anslaget föreslås därför öka med 4 000 000 kronor 2023.

ISP:s befintliga uppgifter har utökats och växt. Komplexiteten i enskilda ärenden har ökat mot bakgrund av omvärldsförändringarna och den snabba teknologiska utvecklingen. Detta har inneburit fler tillstånds- och tillsynsärenden. Anslaget föreslås därför öka med 5 200 000 kronor 2023 och beräknas öka med motsvarande belopp för 2024 och 2025.

Myndighetens förväntas också få uppdrag som granskningsmyndighet i ett nytt system för granskning av utländska direktinvesteringar. Anslaget föreslås därför öka med 47 500 000 kronor 2023 och beräknas öka med 75 000 000 kronor 2024 och 79 000 000 kronor 2025.

De skärpningar som 2022 gjordes av exportkontrollbestämmelserna i lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd kräver ökade resurser för ISP:s verksamhet. Anslaget föreslås därför öka med 5 200 000 kronor 2023 och beräknas öka med motsvarande belopp för 2024 och 2025.

Vissa delar av myndighetens verksamhetskostnader ska inte täckas av avgifter. Det gäller internationell verksamhet som inte är kopplad till tillstånds- och tillsynsarbetet, inklusive exportkontrollstöd utomlands, arbetet som nationell kontaktpunkt gällande utländska direktinvesteringar samt den verksamhet som myndigheten bedriver som behörig myndighet för genomförandet av vissa internationella sanktioner.

Regeringen föreslår att 114 404 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Inspektionen för strategiska produkter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 140 328 000 kronor respektive 146 972 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Inspektionen för strategiska produkter tar ut avgifter i enlighet med förordning (2013:707) om kontroll av vissa skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition. Dessa intäkter får disponeras av myndigheten. Vidare tas avgifter ut i enlighet med bestämmelserna i förordningen (2008:889) om finansiering av verksamheten vid Inspektionen för strategiska produkter. Dessa intäkter disponeras inte av myndigheten.

Tabell 2.21 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	**279**	**-487**	**-207**	**-1 253**
varav tjänsteexport	*0*	*0*	*0*	
Prognos 2022	**320**	**-500**	**-180**	**-1 433**
varav tjänsteexport	*0*	*0*	*0*	
Budget 2023	**320**	**-500**	**-180**	**-1 613**
varav tjänsteexport	*0*	*0*	*0*	

Källa: ISP.

Tabell 2.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2021	38 538	0	38 538	0
Prognos 2022	39 500	0	39 500	0
Budget 2023	40 500	0	40 500	0

Källa: ISP.

2.6.6 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

2021	Utfall	68 563	Anslagssparande	2 295
2022	Anslag	79 358[1]	Utgiftsprognos	78 594
2023	**Förslag**	**79 358**		
2024	Beräknat	79 358		
2025	Beräknat	73 858		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning, däribland relevant verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Utrikespolitiska institutet (UI) och statsbidrag till projekt som svenska och utländska organisationer och institut genomför på området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**79 358**	**79 358**	**79 358**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-5 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**79 358**	**79 358**	**73 858**

[1.] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget

Regeringen föreslår att 79 358 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 79 358 000 kronor respektive 73 858 000 kronor.

2.6.7 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tusental kronor

2021	Utfall	28 402	Anslagssparande	
2022	Anslag	28 402[1]	Utgiftsprognos	28 402
2023	**Förslag**	**28 402**		
2024	Beräknat	28 402		
2025	Beräknat	28 402		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) för vetenskaplig forskning i konfliktfrågor samt frågor rörande internationellt samarbete för fred och säkerhet i enlighet med stiftelsens stadgar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.26 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**28 402**	**28 402**	**28 402**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**28 402**	**28 402**	**28 402**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 402 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 28 402 000 kronor respektive 28 402 000 kronor.

2.6.8 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Tusental kronor

2021	Utfall	19 175	Anslagssparande	
2022	Anslag	19 175[1]	Utgiftsprognos	19 175
2023	**Förslag**	**19 175**		
2024	Beräknat	19 175		
2025	Beräknat	19 175		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Utrikespolitiska institutet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.28 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**19 175**	**19 175**	**19 175**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**19 175**	**19 175**	**19 175**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 19 175 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 19 175 000 kronor respektive 19 175 000 kronor.

2.6.9 1:9 Svenska institutet

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:9 Svenska institutet

Tusental kronor

2021	Utfall	128 517	Anslagssparande	4 199
2022	Anslag	131 629[1]	Utgiftsprognos	134 238
2023	**Förslag**	**132 371**		
2024	Beräknat	136 544[2]		
2025	Beräknat	139 933[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 132 371 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 132 370 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska institutets förvaltningsutgifter. Anslaget används även för Svenska institutets Sverigefrämjande uppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.30 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Svenska institutet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**131 629**	**131 629**	**131 629**
Pris- och löneomräkning[2]	1 492	5 689	9 097
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-750	-774	-793
varav BP23[3]	*-750*	*-750*	*-750*
– Sänkning av förvaltningsanslaget	*-750*	*-750*	*-750*

Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**132 371**	**136 544**	**139 933**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås sänkas med 750 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget sänkas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 132 371 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Svenska institutet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 136 544 000 kronor respektive 139 933 000 kronor.

2.6.10 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tabell 2.31 Anslagsutveckling 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

2021	Utfall	14 331	Anslagssparande	1 144
2022	Anslag	15 475[1]	Utgiftsprognos	15 326
2023	**Förslag**	**15 475**		
2024	Beräknat	15 475		
2025	Beräknat	15 475		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för information om Sverige i utlandet samt för det allmänna Sverigefrämjandet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.32 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**15 475**	**15 475**	**15 475**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 475**	**15 475**	**15 475**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget

Regeringen föreslår att 15 475 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Information om Sverige i utlandet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 15 475 000 kronor respektive 15 475 000 kronor.

2.6.11 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tabell 2.33 Anslagsutveckling 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

2021	Utfall	160 870	Anslagssparande	12 344
2022	Anslag	175 215[1]	Utgiftsprognos	173 529
2023	**Förslag**	**170 215**		
2024	Beräknat	170 215		
2025	Beräknat	170 215		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för samarbete, samverkan och integration inom Östersjöregionen. Anslaget får vidare användas för utgifter för insatser som rör Ryssland avseende miljö samt mänskliga rättigheter och demokrati, Svenska institutets Östersjösamarbete samt insatser i eller i nära anslutning till Östersjöområdet bl.a. inom ramen för Östersjöstaternas råd, Nordliga dimensionen, Arktiska rådet och Barentsrådet. Anslaget får även användas för räntesubvention, inklusive administrativa kostnader, avseende bilateralt lån till Ukraina.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.34 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**175 215**	**175 215**	**175 215**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 000	-5 000	-5 000
varav BP23	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Insatser för att motverka desinformation i Östersjöregionen	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**170 215**	**170 215**	**170 215**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår en satsning på att öka åtgärderna för frågor inom områdena yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation. Anslaget föreslås ökas med 5 000 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas motsvarande belopp tillföras anslaget. Anslag 1:13 *Internationellt miljösamarbete* utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård föreslås minska med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 170 215 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 170 215 000 kronor respektive 170 215 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 180 500 000 kronor 2024–2030.

Tabell 2.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2030
Ingående åtaganden	95 840	145 943	175 500			
Nya åtaganden	108 766	106 521	85 290			
Infriade åtaganden	-58 663	-76 964	-80 290	-70 500	-65 500	-44 500
Utestående åtaganden	145 943	175 500	180 500			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	160 500	175 500	180 500			

Skälen för regeringens förslag: Sida, Svenska institutet och Regeringskansliet behöver besluta om bidrag i form av fleråriga stipendier, långsiktiga insatser på miljöområdet samt insatser inom mänskliga rättigheter och demokrati. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 180 500 000 kronor 2024–2030.

Utgiftsområde 6

Försvar och samhällets krisberedskap

Utgiftsområde 06 – Försvar och samhällets krisberedskap

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap ... 7
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 8
- 2.3 Mål för utgiftsområdet ... 8

3 Totalförsvar ... 9
- 3.1 Mål för utgiftsområdet ... 9
- 3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
- 3.3 Resultatredovisning ... 9
  - 3.3.1 Säkerhetspolitisk utveckling understryker behov av totalförsvaret ... 9
  - 3.3.1 Förmågan inom totalförsvaret har utvecklats ... 9
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 12
- 3.5 Politikens inriktning ... 13
  - 3.5.1 Ett starkare totalförsvar ... 13
  - 3.5.2 Säker och robust kommunikation inom totalförsvaret ... 14
  - 3.5.3 En väl fungerande försvarsunderrättelseverksamhet ... 14
  - 3.5.4 Utvecklad motståndskraft mot hybridhot ... 14
  - 3.5.5 Stärkt cybersäkerhet ... 14
  - 3.5.6 Folkförankring genom hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna ... 14
  - 3.5.7 Uppföljning av totalförsvarets uppbyggnad ... 14
- 3.6 Budgetförslag ... 15
  - 3.6.1 Beredskapskredit för totalförsvaret ... 15

4 Försvar ... 17
- 4.1 Mål för området ... 17
- 4.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder ... 17
- 4.3 Resultatredovisning ... 17
  - 4.3.1 Säkerhetspolitisk utveckling ... 17
  - 4.3.2 Sverige har vidtagit åtgärder med anledning av det säkerhetspolitiska läget ... 18
  - 4.3.3 Försvarsmakten har deltagit i internationella insatser ... 25
  - 4.3.4 Stabiliteten i personalförsörjningen har ökat ... 26
  - 4.3.5 Försvarsmaktens grundorganisation har vuxit i samband med återetableringar ... 28
  - 4.3.6 Materialförsörjning ... 29
  - 4.3.7 Forskning och utveckling för långsiktig förmågeutveckling ... 34
  - 4.3.8 Samarbete med andra länder ger stärkt förmåga ... 34
  - 4.3.9 Säkerhetssektorreform – stöd till demokratisk och politisk styrning ... 37
  - 4.3.10 Försvarsmaktens deltagande i samhällsplaneringen ... 38
  - 4.3.11 Tillkännagivanden ... 38
- 4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 39
  - 4.4.1 Förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp ... 39
  - 4.4.2 Förmåga att hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt ... 41
  - 4.4.3 Förmåga att främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på

vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser ... 41
4.4.4 Förmåga att skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap ... 41
4.5 Politikens inriktning ... 42
4.5.1 Krigsorganisationens utveckling ... 42
4.5.2 Cyberförsvarsförmåga ... 44
4.5.3 Försvarsunderrättelseverksamhet och militär säkerhetstjänst ska fortsatt stärkas ... 44
4.5.4 Materielförsörjning ... 44
4.5.5 Exportrelaterad verksamhet ... 44
4.5.6 Internationella försvarssamarbeten ... 44
4.5.7 Internationella militära insatser ... 45
4.5.8 Forskning och utveckling ... 45
4.5.9 Hållbarhet ... 46
4.6 Budgetförslag ... 46
4.6.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap ... 46
4.6.2 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt ... 50
4.6.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar ... 51
4.6.4 1:4 Forskning och teknikutveckling ... 56
4.6.5 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten ... 57
4.6.6 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ... 58
4.6.7 1:7 Officersutbildning m.m. ... 59
4.6.8 1:8 Försvarets radioanstalt ... 60
4.6.9 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut ... 62
4.6.10 1:10 Nämnder m.m. ... 64
4.6.11 1:11 Försvarets materielverk ... 65
4.6.12 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen ... 67
4.6.13 1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys ... 68
4.6.14 Övriga förslag ... 68

5 Samhällets krisberedskap ... 71
5.1 Mål för området ... 71
5.1.1 Krisberedskap ... 71
5.1.2 Civilt försvar ... 71
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 72
5.2.1 Bedömningsgrunder ... 72
5.2.2 Resultatindikatorer ... 72
5.2.3 Underlag till grund för resultatredovisningen ... 73
5.3 Resultatredovisning ... 73
5.3.1 Skydd mot olyckor ... 73
5.3.2 Krisberedskap och civilt försvar ... 77
5.3.3 Samhällets informationssäkerhet ... 83
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 84
5.4.1 Skydd mot olyckor ... 84
5.4.2 Krisberedskap och civilt försvar ... 84
5.4.3 Samhällets informationssäkerhet ... 85
5.5 Politikens inriktning ... 86
5.5.1 Skydd mot olyckor ... 86
5.5.2 Krisberedskap och civilt försvar ... 87
5.5.3 Samhällets informationssäkerhet ... 89
5.6 Budgetförslag ... 89
5.6.1 2:1 Kustbevakningen ... 89
5.6.2 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor ... 91
5.6.3 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m. ... 92

5.6.4 2:4 Krisberedskap 93
5.6.5 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal 95
5.6.6 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 96
5.6.7 2:7 Statens haverikommission 100
5.6.8 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar 101
5.6.9 2:9 Rakel Generation 2 102

6 Strålsäkerhet 105
6.1 Mål för området 105
6.2 Resultatredovisning 105
6.2.1 Arbetet för god strålsäkerhet fortsätter 105
6.2.2 Sverige arbetar inom EU och internationellt för att bidra till ett strålsäkert samhälle 106
6.2.3 Stärkt arbete med civilt försvar och beredskap vid kärntekniska anläggningar 106
6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 107
6.4 Politikens inriktning 107
6.5 Budgetförslag 109
6.5.1 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten 109

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.1).
2. Riksdagen godkänner investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2023–2034 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 4.6.1).
3. Riksdagen godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2023–2034 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 4.6.3).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 50 500 000 000 kronor (avsnitt 4.6.11).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret för samhällsinvesteringar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 300 000 000 kronor (avsnitt 5.6.6).
6. Riksdagen godkänner investeringsplanen för krisberedskap för 2023–2025 som en riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps samhällsinvesteringar (avsnitt 5.6.6).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att lokalisera Försvarsmaktens logistik med ledning och stab i Arboga och besluta att organisationsenheten i samband med det byter namn till Försvarsmaktens logistikregemente (avsnitt 4.6.14).
8. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap enligt tabell 1.1.
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	51 453 048
1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	1 501 512
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	27 949 405
1:4 Forskning och teknikutveckling	951 905
1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	11 638
1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	351 386
1:7 Officersutbildning m.m.	268 034
1:8 Försvarets radioanstalt	1 927 077
1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	262 457
1:10 Nämnder m.m.	7 286
1:11 Försvarets materielverk	3 204 537
1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen	10 984
1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys	50 000
2:1 Kustbevakningen	1 488 971
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	506 850
2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	27 580
2:4 Krisberedskap	1 380 608
2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	426 671
2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 480 372
2:7 Statens haverikommission	49 611
2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar	124 066
2:9 Rakel Generation 2	62 694
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	456 238
Summa anslag inom utgiftsområdet	**93 952 930**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	24 700 000	2024–2028
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	144 100 000	2024–2031
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	480 000	2024–2028
2:4 Krisberedskap	3 350 000	2024–2028
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	150 000	2024–2028
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**172 780 000**	

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap är uppdelat i tre områden med tillhörande myndigheter. Området för totalförsvar saknar specifikt tillhörande myndigheter.

Totalförsvar (avsnitt 3)

I totalförsvaret ingår militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Utöver myndigheter som tillhör utgiftsområde 6 finns det inom andra utgiftsområden myndigheter som har uppgifter inom totalförsvaret. Några exempel är länsstyrelserna (utg.omr. 1 Rikets styrelse), Fortifikationsverket (utg.omr. 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning), Polismyndigheten och Säkerhetspolisen (utg.omr. 4 Rättsväsendet), Försvarshögskolan (utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning) samt Trafikverket, Luftfartsverket och Sjöfartsverket (utg.omr. 22 Kommunikationer).

Försvar (avsnitt 4)

- Försvarsmakten inklusive Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten
- Försvarets materielverk
- Försvarsunderrättelsedomstolen
- Försvarets radioanstalt
- Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten
- Totalförsvarets forskningsinstitut
- Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Området omfattar även bidrag till Centralförbundet Folk och Försvar, Svenska Röda Korset och vissa mindre nämnder.

Samhällets krisberedskap (avsnitt 5)

- Myndigheten för psykologiskt försvar
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Kustbevakningen
- Statens haverikommission

Området omfattar också ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.

Strålsäkerhet (avsnitt 6)

– Strålsäkerhetsmyndigheten

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 06 Försvar och samhällets krisberedskap

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Försvar	**65 504**	**74 781**	**74 891**	**87 949**	**107 005**	**116 187**
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	41 845	44 635	45 265	51 453	55 409	59 503
1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	1 212	1 537	1 336	1 502	1 577	1 633
1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	17 700	23 225	22 918	27 949	42 128	46 365
1:4 Forskning och teknikutveckling	709	832	832	952	987	1 062
1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	10	11	12	12	12	12
1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk	280	334	320	351	361	372
1:7 Officersutbildning m.m.	245	262	260	268	277	284
1:8 Försvarets radioanstalt	1 352	1 582	1 547	1 927	2 295	2 785
1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	236	242	241	262	268	273
1:10 Nämnder m.m.	6	7	7	7	7	7
1:11 Försvarets materielverk	1 898	2 104	2 142	3 205	3 610	3 815
1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen	11	11	11	11	11	12
1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys				**50**	**63**	**64**
Samhällets krisberedskap	**4 603**	**5 851**	**5 875**	**5 547**	**6 152**	**6 535**
2:1 Kustbevakningen	1 338	1 440	1 426	1 489	1 784	1 806
2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	25	520	515	507	507	507
2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	18	38	37	28	28	28
2:4 Krisberedskap	1 282	1 610	1 607	1 381	1 657	1 965
2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	397	427	427	427	427	427
2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 492	1 579	1 610	1 480	1 546	1 594
2:7 Statens haverikommission	52	58	76	50	51	52
2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar		113	112	124	138	141
2:9 Rakel Generation 2		67	66	63	16	16
Strålsäkerhet	**410**	**420**	**421**	**456**	**496**	**507**
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	410	420	421	456	496	507
Totalt för utgiftsområde 06 Försvar och samhällets krisberedskap	**70 518**	**81 052**	**81 187**	**93 953**	**113 653**	**123 229**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Riksdagens beslutade mål för totalförsvaret, det militära försvaret, det civila försvaret och samhällets krisberedskap redovisas under respektive område, för att sedan följas av resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.

3 Totalförsvar

3.1 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat att det övergripande målet för totalförsvaret är att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 202/21:136).

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens bedömning av resultaten utgår från följande områden:

– utvecklingen av en sammanhängande planering för totalförsvaret
– säker och robust kommunikation inom totalförsvaret.

Utvecklingen följs även inom områdena informations- och cybersäkerhet samt genomförandet av övningar.

3.3 Resultatredovisning

Totalförsvaret består av det militära och det civila försvaret och är sådan verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för höjd beredskap och då ytterst krig. I detta avsnitt redovisas hur arbetet med att utveckla totalförsvaret har fortsatt sedan föregående års budgetproposition. Resultatredovisningen omfattar 2021 och det första kvartalet 2022.

3.3.1 Säkerhetspolitisk utveckling understryker behov av totalförsvaret

I proposition Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) redogjorde regeringen för den säkerhetspolitiska utvecklingen och dess påverkan på svensk säkerhets- och försvarspolitik. Bland annat framhöll regeringen, i likhet med Försvarsberedningen, att ett väpnat angrepp mot Sverige inte kan uteslutas samt att Sverige oundvikligen blir påverkat om en säkerhetspolitisk kris eller väpnad konflikt uppstår i Sveriges närområde, varför totalförsvarets förmåga måste stärkas. Läs mer om den säkerhetspolitiska utvecklingen under avsnitt 4.3.1.

3.3.1 Förmågan inom totalförsvaret har utvecklats

Arbetet med att stärka totalförsvaret har fortgått under 2021. Uppbyggnadsarbetet kommer att pågå under hela 2020-talet och involvera många aktörer.

Efter överläggningar mellan regeringen och Försvarsberedningen enades samtliga politiska partier den 16 mars 2022 om att öka anslagen till det militära och det civila försvaret under 2022. Syftet med anslagsökningarna är att ytterligare stärka förmågan på kort sikt och åstadkomma en snabbare upprustning av totalförsvaret.

Med de anslagsökningar som beslutats och aviserats under perioden 2014–2022 kommer nivån på anslagen till det militära försvaret att ha mer än fördubblats mellan 2014 och 2025. För det civila försvaret är inriktningen en stegvis förstärkning. Inför

den här budgetpropositionen kommer anslagen till civilt försvar under perioden 2018–2025 att ha ökat med 4,7 miljarder kronor.

En sammanhängande planering av totalförsvaret

Med utgångspunkt i regeringens uppdrag, Inriktning för en sammanhängande planering för totalförsvaret från den 17 december 2020 (Fö nr 29), har Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i samverkan med bevakningsansvariga myndigheter tagit fram Handlingskraft, en handlingsplan för den sammanhängande planeringen av totalförsvaret. Med hjälp av en årlig process och uttalade fokusområden samordnas planeringen av det civila och det militära försvaret. Därigenom kan beroenden och behov av särskilda satsningar inom totalförsvaret identifieras vilket lägger grund för att öka den samlade förmågan och på sikt uppnå det övergripande målet för totalförsvaret.

Försvarsmakten och MSB har utifrån regeringens styrning påbörjat arbetet med att ta fram planer och aktiviteter som ska bidra till att totalförsvaret vid utgången av 2025 når ett antal delmål som framgår av handlingsplanen.

Utveckling av den samlade förmågan i totalförsvaret

Under 2021 har totalförsvarets förmåga utvecklats i enlighet med beslutade mål. Försvarsmaktens förmåga har utvecklats i enlighet med regeringens mål för den operativa förmågan (läs mer i avsnittet 4.3.2) och förmågan inom det civila försvaret har under 2021 fortsatt att utvecklas (läs mer i avsnittet 5.3.2).

Försvarsmakten och MSB har fortsatt att stödja och verka för att bevakningsansvariga myndigheter, kommuner och regioner stärker förmågan att hantera höjd beredskap och då ytterst krig. Försvarsmaktens återkommande stöd till samhället har bidragit till att stärka samordningen mellan myndigheter och till att stärka totalförsvarsförmågan.

Regeringen och myndigheterna har vidtagit flera åtgärder för att utveckla totalförsvarsförmågan. Bland annat har följande verksamhet genomförts:

– Ett antal utredningar har redovisat sina slutbetänkanden och arbete pågår i Regeringskansliet för att omhänderta utredningarnas förslag. Det rör bl.a. Totalförsvarsanalys – en oberoende myndighet för uppföljning och utvärdering (SOU 2021:103). Kommittédirektiv för inrättande av Myndigheten för totalförsvarsanalys beslutades i juli 2022 (dir. 2022:119).
– Våren 2022 slutredovisade Försvarsmakten och Länsstyrelsen i Gotlands län sitt uppdrag att genomföra en satsning på samverkan och organisation inom totalförsvaret i Gotlands län 2018–2021. Syftet med satsningen har varit att stärka totalförsvarets förmåga i Gotlands län. Det finns även lärdomar och erfarenheter som kan nyttjas av övriga länsstyrelser och aktörer för att stärka totalförsvarsförmågan i andra delar av landet.

Övningar av totalförsvaret har bidragit till att stärka förmågan

Försvarsmakten och MSB har under 2021 genomfört de sista delarna av Totalförsvarsövning 2020 (TFÖ 2020) som tidigare reducerades och försenades på grund av pandemin. Övningen har bidragit till att utveckla och stärka samverkan mellan det militära och det civila försvaret på lokal, regional och central nivå. TFÖ 2020 var den första nationella totalförsvarsövningen på mer än 30 år. Övningen har letts gemensamt av Försvarsmakten och MSB och omfattade civila och militära aktörer samt offentliga verksamheter och civilsamhällesorganisationer över hela landet.

För första gången sedan totalförsvarets återuppbyggnad kommer en samlad bedömning av förmågan inom totalförsvaret genomföras av Försvarsmakten och MSB och redovisas till regeringen under hösten 2023 i enlighet med regeringens beslut om uppdaterad inriktning för en sammanhängande planering för totalförsvaret från den 16 december 2021 (Fö nr 23).

Frivilliga försvarsorganisationerna bidrar till ökad försvarsvilja

Frivillig försvarsverksamhet bidrar både till det militära och det civila försvaret. Under 2021 organiserade de frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) tillsammans ca 350 000 medlemmar med representation över hela landet. De frivilliga försvarsorganisationerna har under 2021 fortsatt bidragit till ökad folkförankring och försvarsvilja. Under våren 2022 har engagemanget för FFO ökat, vilket resulterat i stigande medlemsantal.

Säker och robust kommunikation inom totalförsvaret

Säker och robust kommunikation är viktigt för att möjliggöra samverkan och ledning inom totalförsvaret inför och vid höjd beredskap och ytterst krig. För att möjliggöra säker kommunikation har Försvarsmakten under 2021 försörjt totalförsvaret med ca en halv miljon kryptonycklar. Antalet fördelade kryptonycklar ligger på ungefär samma nivå som 2020.

Under 2021 har Försvarsmakten tillsammans med Säkerhetspolisen hanterat en stor mängd (ca 10 000) samrådsärenden från Post- och telestyrelsen i enlighet med lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, i syfte att säkerställa en robust telekominfrastruktur. Då uppgiften är ny saknas det jämförelsevärden från tidigare år.

Stärkt försvarsunderrättelseverksamhet

Försvarsunderrättelsemyndigheternas, dvs. Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt, Försvarets materielverk och Totalförsvarets forskningsinstitut, verksamhet präglas fortsatt av att den militära och den säkerhetspolitiska utvecklingen såväl globalt som i vårt närområde väsentligt försämrats, vilket accentuerats under den senare delen av 2021. Den militära verksamheten och närvaron i Sveriges närområde har fortsatt varit hög. Förmågan hos Försvarsmakten och Försvarets radioanstalt att följa och analysera den aktuella situationen och de övergripande trenderna i Sveriges närområde, samt förmågan att i övrigt kartlägga yttre hot mot landet, har fortsatt utvecklats och stärkts.

Förmågan att upptäcka cyberattacker mot de mest skyddsvärda verksamheterna har stärkts ytterligare bl.a. genom den samverkan som sker med Säkerhetspolisen.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör se över möjligheten att ge Inspektionen för strategiska produkter rätt att inrikta signalspaning från Försvarets radioanstalt (bet. 2017/18:FöU5 punkt 3, rskr. 2017/18:178 och 2017/18:179). I linje med vad som aviserats i propositionen Totalförsvar 2021–2025 (prop. 2020/21:30) beslutade regeringen den 14 juli 2022 kommittédirektiv om en översyn av lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet (dir. 2022:120). I översynen ingår bl.a. frågan om rätten att inrikta signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Militära säkerhetstjänsten har bidragit till ett stärkt säkerhetsskydd

Den militära säkerhetstjänsten har under året bidragit i arbetet med att stärka det militära försvaret och utvecklingen av totalförsvaret. Den militära säkerhetstjänsten har stöttat säkerhetsskyddsarbetet vid utvecklingen av totalförsvaret genom

exempelvis utbildningar och kurser. De utländska underrättelsetjänsternas aktiviteter har under 2021 legat kvar på en hög nivå. Försvarsmaktens samarbete med Säkerhetspolisen har under 2021 bidragit till flera förundersökningar som resulterat i domar. Exempel på detta är den otillåtna kartläggningen av Försvarsmaktens skyddsvärden.

Den utvecklade och stärkta säkerhetsskyddslagstiftningen (2018:585) har bl.a. inneburit att ett nytt tillsynssystem har införts under 2021 där Försvarsmakten och Säkerhetspolisen utsetts till samordningsmyndigheter. Arbetet har påbörjats och syftar till att utverka en likvärdig och effektiv tillsyn inom säkerhetsskyddsområdet. I rollen som tillsynsmyndighet har Försvarsmakten genomfört tillsyn inom sitt ansvarsområde.

Stärkt förmåga att möta hybridhot

Hotbilden mot Sverige blir alltmer komplex. Sammantaget kan det vara svårt att avgöra vad som är enskilda händelser och vad som är koordinerade handlingar i ett kortsiktigt eller längre perspektiv. Det kan handla om allt från otillbörlig påverkan, cyberangrepp, försök att underminera verksamheter, värvning av agenter, strategiska uppköp och direktinvesteringar i Sverige, till försök att tillskansa sig teknik med olagliga metoder eller uppgifter om olika aktörers intentioner och ställningstaganden. Försvarsunderrättelsemyndigheterna har under 2021 stärkt sin förmåga att möta hybridhot genom ökad samverkan.

Fördjupad myndighetssamverkan inom informations- och cybersäkerhetsområdet

Samarbetet avseende informations- och cybersäkerhet har under 2021 ytterligare fördjupats och stärkts. I början av året inrättades det nationella cybersäkerhetscentret (NCSC) och under hösten tillträdde chefen för NCSC.

Som en del av NCSC har uppdragsmyndigheterna, dvs. Försvarets radioanstalt, Försvarsmakten, Säkerhetspolisen och MSB, under 2021 fördjupat och stärkt samarbetet avseende informationsdelning om cyberrelaterade incidenter. Arbetet inom ramen för centret har i enlighet med regeringsuppdraget skett i nära samverkan med Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen och Försvarets materielverk. NCSC har även arrangerat och genomfört en cybersäkerhetskonferens i syfte att informera om centrets etablering och verksamhet. Sedan den 1 juli 2022 får Försvarets radioanstalt inom informationssäkerhetsområdet även stödja enskilda verksamhetsutövare som inte är statligt ägda bolag. Syftet med att utvidga kretsen av aktörer som Försvarets radioanstalt får ge stöd till är att upprätthålla ett starkt skydd för de mest skyddsvärda verksamheterna och i förlängningen höja den nationella förmågan att stå emot antagonistiska cyberangrepp. Den vidgade rätten för Försvarets radioanstalt att lämna stöd kommer att bidra till en ökad förmåga för NCSC att stödja både offentliga och privata aktörer.

Försvarets radioanstalt har, i samverkan med Säkerhetspolisen, tillgängliggjort tekniskt detekterings- och varningssystem (TDV) för ytterligare några av de mest skyddsvärda verksamheterna. Under 2021 ökade antalet myndigheter och statliga bolag som använder TDV.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen konstaterar att planeringen för totalförsvaret fortskrider samt att Försvarsmaktens och MSB:s handlingsplan bidrar till den pågående processen för att öka den samlade förmågan och på sikt uppnå det övergripande målet för totalförsvaret. Totalförsvarsövningen (TFÖ 2020) har bidragit till att utveckla

förmågan inom totalförsvaret. Genom TFÖ 2020 har bl.a. samverkan mellan det civila och det militära försvaret på olika nivåer utvecklats och stärkts. Regeringen bedömer att den beredskapsplanering och de förmågehöjande åtgärder som bedrivits bidrar till att successivt bygga upp en ökad förmåga inom totalförsvaret. Den sammanhängande totalförsvarsplaneringen bidrar till utvecklingen för att åstadkomma ett samordnat agerande i händelse av höjd beredskap och då ytterst krig i enlighet med det övergripande målet för totalförsvaret.

En stark och väl förankrad försvarsvilja är en betydelsefull faktor för totalförsvarets samlade krigsavhållande förmåga. Regeringen ser positivt på utvecklingen inom de frivilliga försvarsorganisationerna. Utvecklingen av medlemsantalen och engagemanget inom frivilligorganisationerna 2022 är tecken på en ökad försvarsvilja som också stärks därigenom.

Regeringen bedömer att förutsättningarna för säkra och robusta kommunikationer inom totalförsvaret har stärkts.

Regeringen bedömer att försvarsunderrättelsemyndigheterna, genom relevanta beslutsunderlag, har väsentligt bidragit till förmågan att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp och värnat Sveriges säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Regeringen bedömer vidare att den militära säkerhetstjänstens bidrag till stärkt säkerhetsskydd är viktig också för förmågan att möta ett väpnat angrepp.

Regeringen bedömer att förmågan att förebygga och hantera cyberattacker mot de mest skyddsvärda verksamheterna har stärkts ytterligare.

Inom informations- och cybersäkerhetsområdet bedömer regeringen att förmågan att försvara Sverige mot cyberattacker har stärkts genom ytterligare fördjupat samarbete. Inrättandet av ett nationellt cybersäkerhetscenter är ett centralt och viktigt steg.

3.5 Politikens inriktning

Det försämrade säkerhetsläget i ljuset av den ryska aggressionen mot Ukraina kräver att upprustningstakten av totalförsvaret ökas utöver det som fastlagts i regeringens proposition Totalförsvaret 2021–2025 (2020/21:30) och i överenskommelsen mellan samtliga riksdagspartier från den 16 mars 2022. Både det militära och civila försvaret behöver utvecklas för att totalförsvaret ska kunna få full effekt. De lagar, regler och processer som styr försvarets möjligheter att växa ska vara ändamålsenliga och anpassade efter säkerhetsläget. Sveriges förmåga att möta hybridhot som exempelvis cyberattacker, desinformation, sabotage samt ekonomisk och politisk påverkan behöver utvecklas.

Under hösten 2022 planeras en ny Försvarsberedning att tillsättas som kommer att få en viktig uppgift såväl när det gäller att analysera genomförandet av det innevarande försvarsbeslutet som att ta fram förslag till nästa försvarsbeslut.

3.5.1 Ett starkare totalförsvar

Det är viktigt att uthålligheten och förmågan till ömsesidigt stöd stärks mellan det civila och det militära försvaret eftersom det ömsesidiga beroendet mellan civilt och militärt försvar påverkar den samlade förmågan i totalförsvaret. En viktig utgångspunkt är att i händelse av krigsfara eller krig kommer totalförsvarets ansträngningar inledningsvis kraftsamlas till det militära försvaret, samtidigt som de viktigaste samhällsfunktionerna behöver säkerställas och civilbefolkningen skyddas.

De är viktigt att åtgärda hinder som hämmar en snabb tillväxt i Sveriges försvar för att Sverige ska kunna möta det försämrade säkerhetsläget. Det handlar till exempel om att

se över processerna för miljötillstånd och samspelet mellan olika försvars- och beredskapsmyndigheter.

3.5.2 Säker och robust kommunikation inom totalförsvaret

Regeringen avser att under 2023 fortsätta arbetet med att inrikta myndigheter viktiga för totalförsvaret i syfte att stärka och tillgodose statens behov av it- och teletjänster med höga säkerhetskrav framför allt inom ramen för totalförsvarsplaneringen.

3.5.3 En väl fungerande försvarsunderrättelseverksamhet

Regeringen anser att Sveriges förutsättningar att föra en självständig och aktiv utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik samt för kartläggning av yttre hot mot hela landet behöver stärkas och utvecklas ytterligare under 2023. Försvarsmaktens och Försvarets radioanstalts förmåga att följa och analysera den aktuella situationen och trenderna i Sveriges närområde ska fortsatt utvecklas och stärkas.

Vidare är det av betydelse att myndigheternas arbete med säkerhetsskydd fortgår i samhället under 2023 för att öka förmågan att hantera antagonistiska hot och minska sårbarheter på alla nivåer i samhället.

3.5.4 Utvecklad motståndskraft mot hybridhot

Hybridhotens betydelse fortsätter att växa. I praktiken handlar det om olika typer av antagonistiskt agerande av statsaktörer, eller deras ombud. Desinformation, cyberattacker, spionage eller sabotage är några exempel.

Sveriges förmåga att identifiera, stå emot samt bemöta hybridhot i olika former behöver utvecklas. Mot bakgrund av hybridhotens mångfacetterade natur krävs en bred ansats för att ytterligare utveckla samhällets motståndskraft och minska sårbarheter. Ett stärkt totalförsvar utgör här en central del.

3.5.5 Stärkt cybersäkerhet

Cyberhoten mot Sverige och svenska intressen är omfattande och ökar. Inrättandet av det nationella cybersäkerhetscentret innebär att Sveriges samlade förmåga att förebygga, upptäcka och hantera antagonistiska cyberhot stärks. Regeringen avser att under 2023 ta ställning till hur cybersäkerhetscentrets verksamhet fortsatt bör inriktas och bedrivas framgent.

3.5.6 Folkförankring genom hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna

Hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna (FFO) fyller viktiga funktioner inom totalförsvaret genom att utbilda personal och att skapa folkförankring för försvaret. I takt med att säkerhetsläget har försämrats har intresset från allmänheten ökat för att göra en insats inom dessa organisationer. Det visar på en stark försvarsvilja hos det svenska folket vilken måste tas till vara.

Regeringen anser att det är viktigt att fördelningen av tilldelade medel till FFO tillgodoser såväl organisationernas behov av finansiell stabilitet och myndigheternas behov av att kunna inrikta verksamheten för att svara mot deras behov. Försvarsmakten, MSB och FFO arbetar med att utforma en ny finansieringsmodell.

3.5.7 Uppföljning av totalförsvarets uppbyggnad

Den omfattande upprustning av försvaret som Sverige genomför kräver långsiktighet och förutsägbarhet för att ge maximal effekt. Åtgärder för bättre ekonomistyrning

inom försvaret har vidtagits de senaste åren. Det arbetet måste fortsätta för att de skattemedel som läggs på försvaret ska ge så stor ökad försvarsförmåga som möjligt.

Regeringen avser att 1 januari 2023 inrätta en ny myndighet för totalförsvarsanalys, med uppgifter att följa upp och utvärdera utvecklingen i totalförsvaret. Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att utveckla systemet för styrning och samordning inom totalförsvaret.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 Beredskapskredit för totalförsvaret

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen fick nyttja en kredit i Riksgäldskontoret på högst 40 000 000 000 kronor för 2022. Regeringen anser att motsvarande bemyndigande bör lämnas för 2023. Beredskapskrediten ska säkerställa att en nödvändig beredskapshöjning inte förhindras eller fördröjs därför att regeringen inte disponerar nödvändiga betalningsmedel. Om beredskapskrediten utnyttjas avser regeringen att återkomma till riksdagen med redovisning av behovet av medel för den fortsatta verksamheten. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2023 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

4 Försvar

4.1 Mål för området

Riksdagen har beslutat (prop. 2020/21:30, bet. 2021/21:FöU4, rskr. 202/21:136) att målet för det militära försvaret är att ha förmåga att:

- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser
- skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

Regeringen har den 17 december 2020 fattat beslut om mål för Försvarsmaktens operativa förmåga, som bl.a. innebär att Försvarsmakten successivt under perioden 2021–2025, respektive 2026–2030, ska öka sin förmåga att omedelbart möta ett väpnat angrepp (Inriktning för Försvarsmakten 2021–2025 (Fö nr 30).

4.2 Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen av riksdagens mål för det militära försvaret utgår regeringen från resultatutvecklingen inom följande områden:

- operativ förmåga
- cyberförsvarsförmågan och försvarsunderrättelseverksamheten
- deltagandet i internationella insatser
- personalförsörjning
- materiel- och logistikförsörjning
- forskning och utveckling
- internationella försvarssamarbeten

4.3 Resultatredovisning

Resultatredovisningen omfattar 2021 och det första kvartalet 2022.

4.3.1 Säkerhetspolitisk utveckling

Det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde har ytterligare försämrats under 2021 och början av 2022. Rysslands agerande innebär ett strukturellt och långsiktigt försämrat säkerhetspolitiskt läge i Europa. Under 2021 och början av 2022 trappade Ryssland upp hoten och aggressionen mot Ukraina och konfrontationen med väst. I december 2021 framförde Ryssland långtgående krav på en i grunden förändrad säkerhetsordning i Europa.

I februari 2022 inledde Ryssland en invasion av Ukraina vilken inte bara är en attack mot Ukraina, utan även utgör ett hot mot internationell fred och säkerhet. Den ryska invasionen innebär att säkerhetsläget i Europa har förändrats i grunden, med konsekvenser även för Sveriges säkerhet. Sveriges säkerhetspolitiska läge påverkas

också av hybridhot, cyberattacker och gränsöverskridande terrorism samt klimatförändringarnas effekter på fred och säkerhet.

Omvärldsutvecklingen har även påverkats av att USA, Nato och dess partnerländer i Resolute Support Mission (RSM) i Afghanistan drog sig ur landet under senvåren och sommaren 2021 varvid talibanrörelsen tog makten. Om internationell terrorism slår rot i landet skulle detta innebära säkerhetsrisker för Europa.

Även i Sahelområdet har utvecklingen gått i en oroande riktning. Etableringen av Wagner-gruppen i Mali bedöms förvärra säkerhetssituationen i regionen. Utvecklingen i Mali har fått konsekvenser för det internationella samfundets engagemang i landet. Frankrike har beslutat att avsluta sina militära insatser i Mali och flera västländer har valt att avveckla sina militära insatsbidrag i Sahelområdet.

Regeringen beslutade den 16 mars 2022 att tillsätta en arbetsgrupp för genomförande av överläggningar om det förändrade säkerhetspolitiska läget till följd av Rysslands aggression mot Ukraina. Arbetsgruppen redovisade den 13 maj 2022 rapporten Ett försämrat säkerhetspolitiskt läge – konsekvenser för Sverige (Ds 2022:7).

I rapporten konstateras att den ryska storskaliga aggressionen mot Ukraina är av ett slag och omfång som Europa inte upplevt sedan andra världskriget. Mot bakgrund av det allvarliga säkerhetsläget stärks den nationella försvarsförmågan och de försvars- och säkerhetspolitiska samarbetena fördjupas. I rapporten konstateras att Sveriges försvarssamarbeten inte omfattar ömsesidiga försvarsförpliktelser. Den säkerhetspolitiska krisen har klargjort att det inte finns någon partnerdimension i Natos kollektiva försvar. Den 16 maj 2022 fattade regeringen beslut om att ansöka om medlemskap i Nato.

4.3.2 Sverige har vidtagit åtgärder med anledning av det säkerhetspolitiska läget

Försvarsmyndigheterna har anpassat beredskapen och vidtagit åtgärder för att hantera den säkerhetspolitiska utvecklingen

Försvarsmakten genomför ständig omvärldsbevakning och anpassar verksamheten till aktuellt läge. Försvarsmakten upprätthåller alltid en grundläggande beredskap dygnet runt, året om, för att kunna värna Sveriges suveränitet och upprätthålla territoriell integritet. Försvarsunderrättelsemyndigheterna ger underlag och förvarning. I och med det försämrade omvärldsläget har Försvarsmakten vidtagit åtgärder för att anpassa beredskapen till den rådande situationen. Exempelvis förstärktes under början av 2022 den militära förmågan på Gotland med förband ur armén, marinen och flygvapnet. Vidare anpassades beredskapen för personalen i vissa staber. Försvarsmakten har även genomfört ökad samverkan med berörda bevakningsansvariga myndigheter inom det civila försvaret. Dessutom har Försvarsmakten i ökad utsträckning genomfört samövningar med andra länder, med Nato och inom den brittiskledda snabbinsatsstyrkan Joint Expeditionary Force (JEF) såväl på svenskt territorium som i närområdet. Som exempel på större internationella övningar kan nämnas Försvarsmaktens deltagande i övning Cold Response i Norge samt i övningen Defender Europe 22 i vilken amerikanska förstärkningar till Europa övades. Sverige stod även värd för övningen Baltops 22 i Östersjön. Till följd av omvärldsutvecklingen har Försvarets materielverk under 2021 haft fokus på att öka produktionstakten i materielförsörjningen av försvarsmateriel, bl.a. genom att öka beställningarna till industrin. Den säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde har även medfört att Försvarets materielverk aktiverat en kris- och krigsstab, vilken är en samordnings- och beredningsresurs för generaldirektören och dennes ledningsgrupp. Staben ska utarbeta en lägesbild och information om eventuell

påverkan på produktionsförmågan. Regeringens och myndigheters behov av stöd från Totalförsvarets forskningsinstitut har ökat och myndigheten har bl.a. bidragit med kunskapssökande insatser i media.

Med anledning av situationen i Mali har Försvarsmakten fått i uppdrag att i enlighet med regeringens beslut från den 17 mars 2022 tidigarelägga hemtagandet av det svenska bidraget i insatsen Minusma.

Sverige har lämnat stöd till Ukraina

Under 2022 har Sverige lämnat materiellt och finansiellt stöd finansierat från utgiftsområde 6 till Ukraina, bl.a. genom EU:s s.k. europeiska fredsfacilitet. Finansiellt stöd om 110 miljoner kronor har även lämnats till Ukraina via Nato Trust Fund. Dessutom har finansiellt stöd om 1,078 miljarder kronor till den ukrainska statskassan, öronmärkta för den ukrainska försvarsmakten finansierats från utgiftsområde 5 Internationell samverkan. Regeringsbeslut har fattats efter bemyndigande av riksdagen (bet. 2021/22:FiU40, rskr. 2021/22:175, bet. 2021/22:FiU46, rskr. 2021/22:204, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:462 och bet. 2021/22:FiU21, rskr. 2021/22:402). Det materiella stödet har bl.a. bestått av överlåtelse av minröjningsutrustning, sjömålsrobotsystem 17, automatgevär, pansarskott, skyddsutrustning, pansarvärnssystem, understödsvapen, artilleriammunition och dygnsransoner. Värdet av den överlåtna materielen har uppgått till 1 990 800 000 kronor. Beslut har även fattats om att Försvarsmakten ska bidra med upp till 120 instruktörer till Storbritannien för att genomföra militär grundutbildning av ukrainska medborgare.

Försvarets operativa förmåga fortsätter att stärkas

Inriktningen under 2021 har varit att fortsätta stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan. Att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp är det militära försvarets huvuduppgift och den dimensionerande utgångspunkten för uppbyggnaden av krigsorganisationen. Med utgångspunkt i det av riksdagen beslutade målet för det militära försvaret ska Försvarsmakten öka sin förmåga att i händelse av krig omedelbart möta ett väpnat angrepp mot Sverige och göra det nödvändigt för en angripare att ta till vapenmakt för att kunna nyttja svenskt territorium. Vidare ska myndigheten successivt öka sin förmåga att i händelse av krig bl.a. fördröja fientlig etablering av operativ kontroll på svenskt territorium, bestrida fientlig operativ kontroll om angriparen har etablerat sig på svenskt territorium samt utan förberedelsetid och under pågående angrepp mobilisera krigsorganisationen. Försvarsmakten ska därutöver successivt öka sin förmåga att i fredstid bl.a. upptäcka och identifiera hot mot Sverige och svenska intressen, följa omvärldsutvecklingen samt kunna lösa krigsuppgifter med hela krigsorganisationen inom en vecka efter beslut om höjd beredskap och allmän mobilisering. Försvarsmakten ska både i krig och fred successivt öka sin förmåga att ge och ta emot militärt stöd från andra stater och organisationer.

Den samlade förmågan har stärkts samtidigt som beredskapen upprätthållits

Det försämrade omvärldsläget i Sveriges närområde har medfört att Försvarsmakten har genomfört beredskapsanpassningar vilket pågått parallellt med myndighetens tillväxt. Försvarsmakten har i huvudsak haft en god förmåga att lösa sina fredstida uppgifter såväl nationellt som internationellt. Myndigheten har upprätthållit beredskap och därigenom kunnat bidra till hävdandet av Sveriges suveränitet och värnat nationella intressen. Övervakning av svenskt territorium har bedrivits kontinuerligt och verksamheten i Sveriges närområde har följts i syfte att upptäcka och avvisa kränkningar, upprätthålla Sveriges territoriella integritet samt skyddsvärd verksamhet.

Mobiliseringsförmågan behöver fortsatt stärkas

Hela krigsorganisationen behöver kunna mobiliseras vid beslut om höjd beredskap. Mobilisering omfattar alla åtgärder som vidtas, efter det att regeringen har beslutat om höjd beredskap, för att sammanföra personal, förnödenheter och anläggningar med tillhörande planer till krigsförbanden för att genomföra operationer.

Mobiliseringsförmågan har utvecklats under 2021 men arbete kvarstår för att nå regeringens operativa mål till 2025. Covid-19-pandemin medförde att ett antal mobiliseringsövningar inte kunnat genomföras i tillräcklig utsträckning under 2021. Förmågan har dock utvecklats, bl.a. genom att en större andel av alla kontinuerligt tjänstgörande i Försvarsmakten krigsplacerats och att förbandsnära förrådshållning ökat. Förbandsnära förrådshållning innebär bl.a. utökade behov av investeringar i infrastruktur runt om i hela landet.

Beslut om att ta ut fordon har fattats för att täcka det militära försvarets behov av fordon. Besked har skickats till ägarna eller innehavarna av över 4 000 fordon runt om i landet. Inom respektive militärregion finns ett antal avlämningsplatser förberedda, där dessa fordon ska lämnas om ett förfogande aktualiseras.

Åtgärder för ökad försörjningstrygghet har vidtagits

För att öka försörjningstryggheten har Försvarets materielverk och Försvarsmakten samverkat på strategisk nivå för att identifiera verksamhetskritiska leveranser och leverantörer vid höjd beredskap. Försvarets materielverk har under 2021 genomfört analyser av försörjningskedjor inom stridsflyg och ammunition. Försvarsmaterielsamarbetet mellan de nordiska länderna har utvecklats under 2021 med förberedelser för överenskommelser om former för försörjningstrygghet inom ammunitionsområdet.

Vidare har Försvarets materielverk under året arbetat med att integrera försörjningstrygghet i sina processer. Myndighetens arbete har resulterat i klausuler för försörjningstrygghet och beredskapskrav för att inkluderas i kontrakt med leverantörer.

Försvaret stärks ytterligare efter överenskommelse mellan regeringen och Försvarsberedningen

I och med Rysslands invasion av Ukraina ökade vikten av att stärka försvarets förmåga och regeringen sammankallade Försvarsberedningen. Efter överläggningar enades samtliga politiska partier den 16 mars 2022 bl.a. om att öka anslagen till det militära och det civila försvaret under 2022. Syftet med anslagsökningarna var att stärka försvarsförmågan på kort sikt och åstadkomma en snabbare upprustning av försvaret. Mot bakgrund av överenskommelsen beslutade riksdagen den 7 april 2022 om att ökade anslagen till det militära försvaret med 2 miljarder kronor samt att öka bemyndiganderamen för 2022 med 21,9 miljarder kronor (prop. 2021/22:199, bet. 2021/22:FiU47, rskr. 2021/22:227). I förening med den del av det befintliga beställningsbemyndigandet som avsatts för harmonisering av JAS 39 Gripen med Finland (9 miljarder kronor), kunde beställningar läggas som medför utgifter om sammanlagt 30,9 miljarder kronor i perioden 2023–2030.

Regeringen har meddelat att anslaget till det svenska militära försvaret ska öka till motsvarande två procent av BNP så snart det är praktiskt möjligt, dvs. när det är möjligt att på ett effektivt sätt omsätta ökningarna i stärkt försvarsförmåga. Försvarsmaktens preliminära bedömning är att det militära försvaret kan nå en anslagsnivå motsvarande två procent av BNP till budgetåret 2028. I det fall förutsättningarna medger att den operativa förmågan kan tillväxa i högre takt än Försvarsmakten bedömt avser myndigheten att återkomma till regeringen.

Frivillig försvarsverksamhet är en viktig del av det militära försvaret

En stark och väl förankrad försvarsvilja är en betydelsefull faktor för totalförsvarets samlade krigsavhållande förmåga liksom för Försvarsmaktens möjligheter att uppnå satta mål. Under året har myndigheten utbetalat organisationsstöd om totalt 59,8 miljoner kronor och 109,2 miljoner kronor i uppdragsersättning till frivilliga försvarsorganisationer.

Krigsorganisationen har stärkts

Grundorganisationen är Försvarsmaktens organisation i fred som svarar för fredstida uppgifter och krigsförbandsproduktion. Krigsorganisationen är den organisation som Försvarsmakten intar vid höjd beredskap. Försvarsmaktens arbete med att genomföra den politiska inriktning som riksdagen beslutat för krigsorganisation har fortsatt under 2021. Försvarsmakten har under året omsatt inriktningen i en planering som inkluderar bl.a. personal, materiel, infrastruktur och övningar. Försvarsmakten har under året arbetat med att upprätthålla beredskap, såväl nationellt som internationellt, att utbilda krigsförband samt att stärka den operativa förmågan i samtliga försvarsgrenar och funktioner i enlighet med regeringens fastställda mål.

Armén har stärkts genom ökade personalvolymer, övningar och materieltillförsel

Trots covid-19-pandemin har förbandsproduktionen uppnått förväntade resultat 2021. Grundutbildningen har anpassats till rådande förutsättningar bl.a. genom längre tjänstgöringsperioder för de värnpliktiga. Antalet värnpliktiga har ökat under perioden (se avsnitt4.3.4). Anpassningarna som genomfördes till följd av covid-19-pandemin har medfört ökad belastning på personal och stödfunktioner, men har bidragit till måluppfyllelse samtidigt som risken för smittspridning har minskat. Personalläget inom armén har under 2021 i huvudsak varit gott med ett ökat inflöde av personal och ett förhållandevis lågt antal avslutade anställningar inom samtliga personalkategorier. Detta har bidragit till arméns tillväxt, även om personella utmaningar fortfarande kvarstod främst inom specifika funktioner inom ledningssystem och teknisk tjänst.

Under året deltog förband ur armén bl.a. i övningarna Vintersol i norra Sverige, Sydfront och Northern Forest i Finland. Övningarna har genomförts med goda resultat och har bidragit till att öka den gemensamma krigföringsförmågan med primärt Finland.

Armén har genomfört såväl nationella operationer som internationella insatser. Vissa delar av grundorganisationen, framför allt inom underrättelse- och säkerhetsfunktionerna, har under 2021 haft en hög insatsfrekvens i främst nationell operativ verksamhet. Detta har medfört svårigheter att samtidigt bedriva krigsförbandsproduktion inom dessa funktioner.

Materieltillförseln har under året fortsatt och bidragit positivt till krigsförbandens förmåga. Bland annat har granatkastarpansarbandvagn 90 slutlevererats och leveranser av artillerisystem 08 Archer fortsatt samt leveranser av ledningsstödssystem mark påbörjats. Förberedelserna för införandet av luftvärnssystem 103 Patriot har intensifierats under året i och med att den första eldenheten levererades till Försvarsmakten. Tillgänglighet till såväl stridsfordon som stridsvagnar och hjulfordon har varit lägre än behoven, vilket fortsatt påverkat förbandsproduktionen negativt. Främsta anledningen till den bristande tillgängligheten är de pågående renoveringarna och ett sedan lång tid ackumulerat behov av reparationer.

Marinen har stärkts genom övningar och ökad förbandsproduktion

Marinen har deltagit med förband i beredskapskontroller. Restriktioner med anledning av covid-19-pandemin har delvis påverkat marinens övningsverksamhet. Under året

har marinens krigsförband vidmakthållit sin förmåga genom funktionsövningar och grundläggande krigsförbandsövningar. Slutövningen Swedish Naval Exercise (SWENEX 21) har genomförts med gott resultat. Under övningen utvecklades förmåga till gemensam sjömålsbekämpning tillsammans med flygvapnet och fartygsenheter ur finska marinen. Marinen har också deltagit i en rad internationella övningar, bl.a. samövning med Natos stående minröjningsstyrka, den ukrainska övningen Sea Breeze 21, Baltops 21, Northern Coasts 21 och Archipelago Endeavour 21. Sammantaget har övningsverksamheten medfört att krigsplacerad personal övat i sina befattningar på respektive fartyg och krigsförband. Dessutom har övningsverksamheten lett till ökad samverkan och interoperabilitet med andra försvarsgrenar, totalförsvarsmyndigheter och prioriterade partnerländer.

Antalet grundutbildade värnpliktiga som når kraven för krigsplacering möter behovet i krigsorganisationen. I de sjögående förbanden finns fortsatt brist på yrkesofficerare i teknisk tjänst. Vakansläget påverkar framför allt förbandsproduktionen och försvarsgrenens stående förband. Den insatsrelaterade verksamheten påverkas inte. För att komma till rätta med utmaningen har marinen under 2021 fokuserat på att öka produktionen. Detta innebär att mer personal tas i anspråk till förbandsproduktionen. Genom att fortsätta arbete med att effektivisera marinens utbildningar, övningar, beredskap, insatser och materielunderhåll har kompetensen inom övriga områden stärkts. Riktade rekryteringsåtgärder inom teknikområden har också genomförts.

Under året har sex vapenstationsförsedda stridsbåt 90 tagits emot och delleverans av vapenstationer till bevakningsbåt 80 har skett. Vidare har de två vedettbåtarna typ Malmö utrustats med nya 40 mm allmålspjäser. Även de sista livstidsförlängda stridsbåtarna har slutlevererats under 2021. Stridsbåtarna utgör kärnan inom marinens strid i skärgårdsmiljö och därför är leveranserna viktiga för amfibieförbandens förmåga till ledning, rörlighet och verkan. Marinen har under 2021 vidmakthållit tillgängligheten till materielen genom kommersiella leverantörer. Vissa brister i kvaliteten har dock påverkat förbandens operativa tillgänglighet negativt. Försvarsmakten har vidtagit åtgärder för att säkra tillgången på ubåtar bland annat innebärande att halvtidsmodifiering av ubåt Halland tidigarelagts.

Flygvapnet har stärkt sin förmåga trots utmaningar i tillgången på personal

Förbandsproduktionen har under året till stor del präglats av pandemin och delar av verksamheten har till följd av den anpassats, flyttas fram eller i vissa fall helt fått utgå. Trots anpassningarna har merparten av verksamheten genomförts. Övningsverksamheten har i jämförelse med 2020 ökat och större övningar som flygvapnet har deltagit i och som har bidragit till vidmakthållande av krigsförbanden är bl.a. den s.k. flaggövningen Arctic Challenge Exercise (ACE21), luftförsvarsövning 21 (LFÖ 21), finska flygvapenövningen Ruska och nordiska samövningen Cross Border Training (CBT). Flygvapnet har även deltagit i beredskapskontroller.

Flygvapnet främsta begränsning för att uppnå regeringens mål har utgjorts av fortsatt brist på personal inom nyckelkategorierna piloter, flygtekniker och flygstridsledare. Personalbristen har bl.a. påverkat flygtidsproduktionen, främst inom transportflyg- och helikoptersystemen. Den begränsade flygtidsproduktionen ligger bakom att flygvapnet har prioriterat att använda flygtiden till att genomföra insatser och utbildning framför att arbeta med förmågeutveckling.

Tillgängligheten inom JAS 39-systemet har under 2021 ökat och följaktligen har flygtidsuttaget ökat något i jämförelse med 2020. Fortsatt uppföljning av den väntade ökade flygtidsproduktionen är av särskilt värde då JAS 39 framöver även kommer att ersätta SK 60 som skolflygplan

Tabell 3.1 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp

Antal flygtimmar

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
JAS 39	11 287	10 974	10 622	10 233	9 624	11 308	11 727
SK 60	4 905	5 118	4 699	4 526	3 475	3 922	5 085
Tp 84	2 504	2 242	2 099	2 196	1 952	1 447	1 711
Fpl 100	1 512	1 495	1 647	1 602	1 693	1 304	1 025
Fpl 102	1 987	1 809	1 795	1 607	1 596	1 489	1 850
Helikopter 14	1 288	1 523	1 473	1 454	1 025	1 165	1 170
Helikopter 15	3 609	3 701	4 057	3 637	3 653	3 772	3 350
Helikopter 16	2 393	2 531	2 716	2 815	2 449	2 326	2 403

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning för 2021.

Flygvapnet har vidare arbetat för att öka förmåga till spridning i syfte att nå ambitionen att respektive flygflottilj kan upprätthålla en ordinarie flottiljbas och tillkommande sidobaser, förmågan behöver fortsatt utvecklas.

Under 2021 har flygvapnet mottagit fordon för färdigställande av flygplan samt fältlastbilar. Resurstillskotten bidrar till fortsatt utveckling av spridningsförmågan. Organisatoriskt leder det genomförda återinrättandet av Upplands flygflottilj (F 16) till en mer robust basorganisation som skapar förutsättningar för en eventuell framtida tillväxt av flygvapnet.

Specialförbanden har stärkt sin nationella förmåga

Specialförbanden har påbörjat utvecklingen av en mer robust organisation för specialoperationer för en ökad förmåga inom ramen för nationellt försvar. Under 2021 har övningsverksamhet genomförts tillsammans med armén, marinen, flygvapnet och hemvärnet. Detta har bidragit till ökad förmåga till gemensamma operationer och till ökad interoperabilitet med andra länder, främst USA.

Stödfunktionerna har stärkts genom tillförsel av materiel och grundutbildning av värnpliktiga

Ledningsfunktionen har upprätthållit fredstida uppgifter och krigsförbandsproduktion.

Grundutbildningen av värnpliktiga till ledningsförbanden har möjliggjort krigsplacering av de värnpliktiga ur utbildningsomgång 2020/21. Den genomförda värnpliktsutbildningen har underlättat omsättningen av befintliga förband, möjliggjort bemanning av nya förband och utgjort grund för rekrytering av anställd personal. Grundutbildningen har också inkluderat värnpliktiga till cyberförsvaret. Trots grundutbildning och nyanställningar finns det brist på specialist- och taktiska officerare. Drift, underhåll och förvaltning inom ledningssystemområdet har med anledning av covid-19-pandemin genomförts med begränsningar inom främst verksamhetsledningssystem och till del inom insatsledningssystem. Delar av ledningsfunktionen har under året deltagit vid och möjliggjort övningar, nationella operationer och internationella insatser.

Materielleveranser till Försvarets telenät (FTN) och taktiska datalänkar har bidragit till att vidmakthålla Försvarsmaktens strategiska nät och centrala ledningssystem. Flera infrastrukturprojekt har bidragit till funktionens utveckling.

Covid-19-pandemin har under 2021 påverkat verksamheten och medfört begränsningar avseende genomförandet av större övningar men trots detta har huvuddelen av verksamheten genomförts med goda resultat.

Grundutbildningen av värnpliktiga till logistikförbanden har anpassats till rådande restriktioner med anledning av pandemin. Exempel på anpassning är längre sammanhängande tjänstgöringsperioder för värnpliktiga. Anpassningarna har medfört ökad belastning på förbanden men har möjliggjort måluppfyllelse och samtidigt minskat risken för smittspridning. Grundutbildningen av värnpliktiga har möjliggjort krigsplacering av de värnpliktiga ur utbildningsomgång 2020/21. Grundutbildningsomgång 2021/22 har påbörjats enligt plan. Logistikfunktionen har över lag ett gott personalläge.

Under året har leveranser av underhållsutrustning samt övningsmateriel för sjukvård tillförts Försvarsmakten. Försvarsmakten har fått utökade tillstånd att hantera blod vid fältsjukhus, traumatroppar och örlogsfartyg vilket medfört att Försvarsmakten halverat blodbeställningarna från civila blodcentraler. Delar av logistikfunktionen har under året deltagit vid och möjliggjort övningar, nationella operationer och internationella insatser.

Under 2021 fastställdes Försvarsmaktens logistikkoncept för tillämpning i verksamheten. Konceptet har använts under övningar på nationell nivå och erfarenheter har samlats in för att sprida kunskap och utgöra grund för eventuell anpassning av konceptet.

Hemvärnet har återtagit stora delar av övningsverksamheten efter pandemin

Erfarenheterna från covid-19-pandemin från föregående år har bidragit till att verksamheten har kunnat planeras och genomföras med mindre påverkan 2021.

Bemanningsläget inom hemvärnsförbanden har under året i huvudsak mött behoven. Det försämrade omvärldsläget med anledning av den ryska invasionen av Ukraina våren 2022 har inneburit ett kraftigt ökat intresse för att gå med i hemvärnet. Dock understeg bemanningen hemvärnets planering. Särskilt utmanande har bemanningsläget varit för specialistbefattningarna.

Under 2021 har hemvärnet tillförts lastbilar och reglerbara kolvar till automatkarbin 4 (Ak 4). Utöver tillförseln har försök inletts med olika materiel, bl.a. drönare, i syfte att öka den stridstekniska effekten i hemvärnsförbanden.

Cyberförsvarsförmågan har stärkts

Försvarsmakten har påbörjat etableringen av ytterligare ett cyberförsvarsförband i Linköping som planeras vara fullbemannat 2027. En utbildningsfunktion vid Ledningsstridsskolan i Enköping har även etablerats. Syftet med utbildningsfunktionen är att hålla samman utvecklingen av innehållet i officers- och specialistofficersutbildningar inom cyberförsvaret, samt utvecklingen av yrkes- och befattningskurser. Under 2021 har flera infrastrukturprojekt som bl.a. omfattat utbildningslokaler till stöd för utbildning av cybersoldater i syfte att möjliggöra en ökad cyberförsvarsförmåga initierats eller avslutats. Sammantaget har grundutbildning och anställning av cybersoldater bidragit till en förstärkning av cyberförsvaret.

Försvarsmakten har lämnat stöd till civil verksamhet

Inom ramen för gällande förordningar har Försvarsmakten lämnat stöd till civil verksamhet vid 121 tillfällen under 2021, främst inom kategorierna materiel och personal. Antalet beviljade stödinsatser var högre 2020, då myndigheten lämnade stöd vid 196 tillfällen. Orsaken till detta är att stödet till civil verksamhet kopplat till pandemin minskade under 2021.

Försvarsunderrättelseverksamheten bidrar till Försvarsmakten

Försvarsunderrättelseverksamheten har fortsatt bidragit med underlag till Försvarsmaktens omvärldsbevakning och insatser. Försvarsunderrättelseverksamheten har även bidragit till utvecklingen av krigsorganisationen.

Försvarsunderrättelseverksamheten har utvecklats och stärkts men inte i alla avseenden. Delar av den planerade utvecklingen och förstärkningen har fördröjts på grund av att covid-19-pandemin fortsatt har inneburit begränsningar.

4.3.3 Försvarsmakten har deltagit i internationella insatser

Försvarsmaktens deltagande i internationella insatser har bidragit till att utveckla och stärka relationerna till internationella organisationer och partners såsom FN, EU och Nato. Deltagandet har bidragit till att försvarets förmåga ökat samt vidmakthållande och utveckling av interoperabilitet med andra länder. Att delta i operativ verksamhet har en positiv inverkan på personalens utveckling. Krigsförbandens förmåga att lösa huvuduppgifter har i viss mån påverkats då tillgång och tillgänglighet till materiel och personal begränsats av deltagandet i internationella insatser. Restriktioner i syfte att minska smittspridning av covid-19, såsom karantänskrav, har påverkat den operativa effekten i internationella insatser.

Det svenska deltagandet i insatsen Minusma i Mali fortsatte under 2021 på samma nivå som 2020. Under början av 2021 slutfördes flytten av det svenska förbandsbidraget från Timbuktu till Gao. Covid-19-pandemin medförde ett antal förseningar, som även bidrog till ökade kostnader. Det svenska skyttekompaniet har utfört sina uppgifter inom ramen för Mobile Task Force (MTF), en styrka som ska kunna verka inom hela Minusmas operationsområde. Med anledning av situationen i Mali har Försvarsmakten fått i uppdrag att i enlighet med regeringens beslut från den 17 mars 2022 tidigarelägga hemtagandet av det svenska bidraget med ett år i förhållande till vad som tidigare planerats.

Sveriges deltagande med specialförbandsstyrka i Task Force Takuba i Mali har utvecklat specialförbandens förmåga att verka i en utmanande miljö med högt hot. Särskilt har förmågan att verka mellan olika delar av specialförbanden stärkts och validerats. Bilateralt har insatsen bidragit till att utveckla Sveriges relation med Frankrike och andra truppbidragande länder. Detta har manifesterats då Sverige t.ex. fick bemanna styrkechefspositionen under tre månader i insatsens slutskede. Även om Task Force Takuba avslutade sin närvaro i Mali i förtid uppfyllde Sverige det som utlovats till Frankrike, dvs. att bemanna snabbinsatsstyrkan under 12 månader.

Försvarsmakten har deltagit med personal i Operation Unifier, ledd av Kanada, i Ukraina. Det ryska agerandet vid den ukrainska gränsen och en förändrad hotbild för Operation UNIFIER innebar att Kanada i februari 2022 beslutade om ett tillfälligt uppehåll i insatsen och svensk personal återvände till Sverige.

Deltagande i Natos insatser fortsatte under 2021, främst genom bidrag till Resolute Support Mission (RSM) i Afghanistan. Det svenska bidraget lämnade Afghanistan maj 2021 och RSM avslutades i september 2021. Därutöver har Försvarsmakten fortsatt bidragit med personal till rådgivande befattningar i Kosovo (Kosovo force, KFOR) och i Irak (Nato Mission Iraq, NMI). Försvarsmakten har vidare bidragit i olika rådgivnings- och stabsbefattningar till den militära utbildningsinsats som bedrivs inom ramen för den internationella koalitionen mot Daesh, Operation Inherent Resolve (OIR) i Irak.

Försvarsmakten fortsatte under 2021 deltagandet i EU:s utbildningsinsatser i Mali, Somalia och Centralafrikanska republiken samt till EU:s marina insatser Operation Irini och Operation Atalanta.

Försvarsmakten har genomfört evakueringsinsats i Afghanistan

På uppdrag av regeringen lämnade Försvarsmakten under augusti 2021 stöd till Sveriges ambassad i Kabul för en evakueringsinsats. Stödet omfattade personal och militära transportflygplan. Flygvapnet bidrog under evakueringen med transportflyg Tp 84, flygbasjägare och logistikpersonal. Totalt evakuerades ca 1 100 personer fram till den 27 augusti när de sista evakuerade landade i Sverige. Försvarsmaktens stöd med personal till Sveriges ambassad i Kabul avslutades den 17 december 2021.

4.3.4 Stabiliteten i personalförsörjningen har ökat

Stabiliteten i Försvarsmaktens personalförsörjning har ökat genom långsiktig planering och identifiering av behov och brist på personal i krigs- och grundorganisationen. Försvarsmakten analyserar kontinuerligt vilka kompetenser som är nödvändiga i organisationen och hur attraktiva kompetenser ska rekryteras och behållas.

Tabell 3.2 Personalförsörjningens utveckling 2019–2021

	Utfall för 2019	Utfall för 2020	Utfall 2021
Kontinuerligt anställda i Försvarsmakten	**22 751**	**24 094**	**24 3453**[1]
Andel kvinnor	19 %	21 %	22 %
Andel män	81 %	79 %	78 %
Officerare totalt	**9 102**	**9 277**	**9 378**
Andel kvinnor	8 %	8 %	9 %
Andel män	92 %	92 %	91 %
Civilanställd personal i Försvarsmakten	**8 133**	**8 927**	**9 147**
andel kvinnor	38 %	39 %	39 %
andel män	62 %	61 %	61 %
Antal kontinuerligt anställda gruppbefäl, soldater och sjömän	**5 477**	**5 867**	**5 098**
andel kvinnor	12 %	13 %	15 %
andel män	88 %	87 %	85 %
Antal kontinuerligt anställda gruppbefäl, soldater och sjömän som är tjänstlediga för officersutbildning			720
Antal reservofficerare	**6 729**	**6 762**	**6 854**
andel kvinnor	4 %	4 %	4 %
andel män	96 %	96 %	96 %
Antal tidvis anställda gruppbefäl, soldater och sjömän	**4 968**	**4 686**	**4 428**
andel kvinnor	11 %	11 %	12 %
andel män	89 %	89 %	88 %
Inryckta värnpliktiga	**4 500**	**4 900**	**5 900**
andel kvinnor	16 %	17 %	21 %
andel män	84 %	82 %	79 %
Antal värnpliktiga som slutfört grundutbildning	3 547	**4 130**	**4 550**
andel kvinnor	15 %	15 %	17 %
andel män	85 %	85 %	83 %
Antal mönstrade	**16 200**	**13 000**	**19 800**

varav kvinnor	3 800	3 400	7 600
varav män	12 400	9 600	12 200
Inskrivna till grundutbildning	**4 700**	**5 000**	**5 826**
andel kvinnor	17 %	17 %	22 %
andel män	83 %	83 %	78 %
Hemvärns- och frivilligavtal	**20 744**	**20 266**	**20 100**
Andel kvinnor	**13 %**	**13 %**	**13 %**
Andel män	87 %	87 %	87 %

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning 2021.

[1] Varav 720 kontinuerligt anställda gruppbefäl, soldater och sjömän som är tjänstlediga för officersutbildning.

Antalet kontinuerligt anställda har ökat

Antalet kontinuerligt anställda i Försvarsmakten har under 2021 fortsatt att stiga mot myndighetens målsättning om ca 25 500 kontinuerligt anställda. Ökningen består i huvudsak av officerare och civilanställda, med en tonvikt på civilanställda.

Personalkostnaderna uppgick till ca 17,8 miljarder kronor vilket är en ökning med ca 900 miljoner kronor jämfört med 2020.

Försörjningen av yrkesofficerare har gått bättre än väntat

Antalet yrkesofficerare ökade under 2021 till följd av att fler har slutfört såväl Officersprogrammet (OP) som Specialistofficersutbildningen (SOU), att yrkesofficerare som tidigare lämnat Försvarsmakten har återanställts samt att officerare har fortsatt sin anställning efter ordinarie pensionsålder.

Jämfört med Försvarsmaktens långsiktiga behov av direkt användbar kompetens finns ett numerärt överskott av reservofficerare (RO). Det är huvudsakligen en följd av att Försvarsmakten har valt att behålla reservofficerare trots att behovet varit lägre. Detta har skapat en viss handlingsfrihet för Försvarsmakten att i kommande organisationsarbete åstadkomma önskvärd förmåga i krigsförbanden.

Antalet värnpliktiga som genomför grundutbildning har ökat

Antalet soldater och sjömän som slutförde sin utbildning i grundutbildningsomgången 2020/21 ökade i jämförelse med 2020. Även den totala volymen värnpliktiga ökade 2021. Över 90 procent fullföljde sin utbildning och huvuddelen av de som hade genomfört grundutbildningen kunde krigsplaceras.

I pågående grundutbildningsomgång 2021/22 ökar antalet värnpliktiga med ca 17 procent varav andelen kvinnor ökade med 4 procent jämfört med föregående år.

Mönstringsnivån har återtagits och ökat efter pandemin

Under 2021 mönstrade och prövade Totalförsvarets plikt- och prövningsverk 19 800 personer, vilket var fler än föregående år. Av dessa var 38 procent kvinnor och 62 procent män. För grundutbildning som påbörjades 2021 skrevs totalt 5 800 totalförsvarspliktiga (varav 22 procent var kvinnor och 78 procent var män) in till Försvarsmaktens 5 000 utbildningsplatser. Under 2021 skickade Totalförsvarets plikt- och prövningsverk mönstringsunderlag till 104 000 totalförsvarspliktiga födda 2003. Svarsfrekvensen uppgick till 97 procent, vilket är i nivå med föregående år. Totalt 22 000 individer (varav 36 procent var kvinnor och 64 procent män) ansågs ha kvalificerande svar på frågor om hälsa och fysik samt vara positivt inställda till att genomföra grundutbildning med värnplikt.

Färre hemvärns- och frivilligavtal

Ett hemvärns- och frivilligavtal innebär att personen som undertecknar avtalet ska tjänstgöra under hemvärnsberedskap i grundberedskap. Det totala antalet tecknade hemvärns- och frivilligavtal uppgick vid årsskiftet 2021/22 till 20 100 i förhållande till Försvarsmakten målsättning om 21 700. Det är en minskning med ca 170 avtal jämfört med 2020. Andelen kvinnor uppgår till 13 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2020. Antalet avtal har minskat gradvis de senaste åren vilket främst beror på en minskad rekryteringsbas. Det är i sin tur en konsekvens av tidigare reducerade grundutbildningsvolymer och vilande grundutbildning med värnplikt under åren 2010–2017. Allteftersom grundutbildningsvolymerna ökar så förbättras förutsättningarna att öka numerären.

Andelen kvinnor i Försvarsmakten har ökat

Andelen kvinnor har ökat inom huvuddelen av personalkategorierna. Störst ökning har skett bland de nya värnpliktiga under 2021. Även andelen kvinnor bland kontinuerligt anställda gruppbefäl, soldater och sjömän ökar. En annan ökning är antalet kvinnor vid Officersprogrammet (OP) där andelen kvinnor som påbörjade utbildningen 2021 utgör 28 procent av de studerande. Under 2021 var 12 procent av de examinerade kvinnor.

Försvarsmakten har fortsatt sitt arbete med utbildning av personal, kommunikation och information, översyn av befattningskrav, systematisk integrering av jämställdhetsperspektiv, materielutveckling, forskning och studier för att öka andelen kvinnor inom de militära personalkategorierna. Som en del av regeringens program Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) har Försvarsmakten under året tagit fram en inriktning för arbetet med jämställdhetsintegrering för åren 2022–2025 som berör samtliga jämställdhetspolitiska mål. Myndigheten har vidare bidragit till genomförandet av den nationella handlingsplanen för kvinnor, fred och säkerhet.

Arbetet med likabehandling och mot diskriminering har fortsatt under 2021

Projektet Utredningsstöd Ovälkommet Beteende har under året omvandlats till en permanent funktion i myndigheten. Funktionen har i uppdrag att vägleda, utgöra utredningsstöd samt följa upp ärenden av ovälkommet beteende. Under året har ett antal utbildnings- samt internkommunikationsinsatser genomförts i syfte att stärka implementeringen av en försvarsmaktsgemensam hantering av ärenden. Försvarsmakten har gjort bedömningen att implementeringen kommit en bra bit på väg, bl.a. genom att funktionen blivit mer känd.

4.3.5 Försvarsmaktens grundorganisation har vuxit i samband med återetableringar

Regeringen beslutade i juni 2021 om ändringar i Försvarsmaktens instruktion i enlighet med riksdagens beslut. Beslutet innebär organisationsenheterna återinrättas. Instruktionsändringen trädde i kraft den 1 september 2021 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). Med anledning av detta invigde Försvarsmakten Norrlands dragonregemente (K 4) den 24 september 2021, Älvsborgs amfibieregemente (Amf 4) den 1 oktober 2021, Upplands flygflottilj (F 16) den 14 oktober 2021, Dalregementet (I 13) den 23 oktober 2021 och Västernorrlands regemente (I 21) med Jämtlands fältjägarkår den 16 januari 2022. Återinrättandet av de nya regementena är viktiga för försvarets tillväxt. Under året har även arbetet fortsatt för att återinrätta Bergslagens artilleriregemente (A 9) i Kristinehamn vilket enligt Försvarsmakten planeras genomföras andra halvåret 2022. Försvarsmaktens tillväxt

innebär behov av kraftig utbyggnad av myndighetens infrastruktur. Försvarsmaktens arbete tillsammans med Fortifikationsverket har därför skiftat fokus från vidmakthållande och avveckling till tillväxt och återinrättande av regementen och flottiljer. Eftersom etablering av ny infrastruktur innebär långa ledtider har ett intensivt arbete genomförts under 2021 för att möjliggöra etablering av nya regementen. Inledningsvis har det handlat om att genomföra tillfälliga införhyrningar, inköp av mark m.m. för att möjliggöra värnpliktsutbildning på de nya platserna.

Återetableringen av de nya regementena har genomförts i snabbare takt än beräknat. Försvarsmakten anger att orsaker till detta är att armén tidigt utsåg etableringsansvariga och fadderförband samt att Försvarsmaktens högkvarter, Försvarets materielverk och Fortifikationsverket lämnat erfordrat stöd till armén.

Under 2021 har Försvarsmakten fått tillgång till ca 80 nya objekt inom ramen för de olika regementenas och flottiljernas utveckling. Exempel på detta är elevhem på Karlberg, utbildningslokaler för cybersoldater, markverkstad på Gotland, flytt av del av Flygstaben till Uppsala, förvärv av fastigheter i Sollefteå, tillfälliga kontorsmoduler vid Älvsborgs amfibieregemente och oljefällor i anslutning till bansystem i Kallax.

Försvarsmaktens totala lokalkostnader uppgick 2021 till ca 3 miljarder kronor. År 2020 var Försvarsmaktens lokalkostnader ca 2,8 miljarder kronor. Lokalkostnaderna kommer att öka i takt med återetablering av regementen och Försvarsmaktens tillväxt.

4.3.6 Materialförsörjning

Materielförsörjningen är en av flera förutsättningar för krigsförbandens utveckling och Försvarsmaktens nuvarande och kommande förmågor. Materielförsörjningen syftar till att förse krigsförbanden med den materiel som behövs för att bibehålla och utveckla operativ förmåga. Det är Försvarets materielverks uppgift att upphandla och tillhandahålla materiel som möter Försvarsmaktens behov.

Materielinvesteringar inom armén

Under 2021 fortsatte förstärkningen av markförbandens förmåga genom tillförsel av verkansmateriel och mängdmateriel. Försvarets materielverk har slutfört leveranserna av granatkastarpansarbandvagnar, de övertagna Archerpjäserna och det korträckviddiga luftvärnssystemet. Den första eldenheten av det nya medelräckviddiga luftvärnssystemet har levererats till Försvarsmakten enligt plan. Leveranser av ytterligare eldenheter och arbetet med integreringen av systemet i det markbaserade luftförsvaret fortsätter. Förbandssättningen av det nya ledningsstödsystemet för markförbanden har inletts under året. En mängd olika tunga och lätta hjulfordon fortsätter att levereras till Försvarsmakten. Renoveringsprogrammet för stridsfordon och stridsvagnar har utökats och renovering av pansarterrängbil har beställts. Gemensamma anskaffningar med andra länder har påbörjats avseende bandvagnar och ett nytt eldhandvapensystem förbereds avseende ny pansarterrängbil. Anskaffning av ny pansarvärnsutrustning är påbörjad. Inom logistikområdet har bl.a. upphandlingen av det nya nordiska uniformssystemet slutförts och den första svenska beställningen har gjorts.

Materielinvesteringar inom marinen

Inom det marina området har arbetet med den materiella återuppbyggnaden fortsatt. Fyra större förberedande anskaffningar har påbörjats, halvtidsmodifiering av korvett typ Visby, nya ytstridsfartyg, materiel till uppbyggnaden av sjörörlig logistik samt anskaffning av materiel till amfibiebataljonen 2030. Ett flertal av marinens fartyg har under 2021 utrustats med nya sambandssystem som möjliggör utökade

sambandsmöjligheter, såväl inom marinen som med andra stridskrafter både nationellt och internationellt. Projektet pågår och planeras vara färdiglevererat under 2022. Modifieringen av de två korvetterna typ Gävle är försenad och levereras under 2022. Färdigställandet av det nya signalspaningsfartyget fortgår men med leveransförsening. Leveransförseningen har lett till att det nuvarande signalspaningsfartyget Orion behålls i drift. Slutligen har beställning lagts avseende livstidsförlängning av de två röjdykarfartygen av Spåröklass.

Under 2021 uppdaterades kontrakt mellan Försvarets materielverk och Saab för anskaffningen av ubåt typ Blekinge. I kontraktet ingår bl.a. beställning av förmågor i form av verkanssystem, integration av Torped 47 samt anskaffning av ytterligare reservdelar. När kontraktet tecknades justerades även leveranstidpunkterna från industrin till Försvarets materielverk till 2028 respektive 2029.

Materielinvesteringar inom flygvapnet

Förseningar av leveranser inom olika delar i stridsflygsystemet förekommer och arbete pågår för att omhänderta dessa samtidigt som kommande uppdateringar av JAS 39 C/D görs för att säkerställa fortsatt operativ drift fram till 2035. Förseningar bedöms inte påverka tidpunkt för JAS 39 E initiala operativa förmåga. Under 2021 har det första serieflygplanet JAS 39 E överlämnats till Försvarets materielverk för utprovningsverksamhet. Inom samarbetet med Storbritannien och Italien, Future Combat Air system Cooperation (FCASC), som syftar till att genomföra studier, gemensam teknologiutveckling och demonstratorer för framtida stridsflygförmåga, har arbetet med att identifiera förutsättningar för samarbetet fortsatt. Under 2021 beslutade riksdagen om förändrade beställningsbemyndiganden utifrån att det svenska stridsflygsystemet skulle kunna harmoniseras med det finländska (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:FöU1, rskr. 2021/22:94) för det fall att Finland skulle välja JAS 39 Gripen. Finland aviserade i december 2021 att landet inte kommer att anskaffa JAS 39 Gripen och under 2022 skrev Finland kontrakt med en annan part. Ytterligare tre modifierade Helikopter 14 har levererats till Försvarsmakten, två stycken HKP 14E (markoperativ) och en HKP 14F (sjöoperativ). Under året har leveranser till Försvarsmakten av materiel till flygbaser påbörjats, främst olika specialfordon. Regeringen har fattat beslut om anskaffning av ny flygande spaningsradar.

Bemyndiganden, ekonomiska åtaganden och riktlinjebeslut för investeringar

Utfallet för de investeringar som belastar anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* uppgick totalt till ca 18,3 miljarder kronor 2021, vilket är 1 procent lägre än beräknat belopp i riksdagens riktlinjebeslut om investeringsplan (prop. 2020/21, bet. 2021/22:FöU1, rskr. 2021/22:94). Avvikelser från budgeterade nivåer förekommer främst inom objektsgrupperna logistik, armé- respektive marinmateriel. Tillåtet anslagssparande inom ramen för de ekonomiska villkoren har till del utnyttjats. Underskridandet av tilldelade medel inom området för flygmateriel har kompenserats med ett ökat utfall inom området för markmateriel respektive marinmateriel. Bland annat uppdraget för anskaffning av ubåt typ Blekinge (A26) har omplanerats.

Tabell.3.3 Utfall av investeringar under 2021 (miljoner kronor) och i relation till investeringsplanen för 2021 (procent) fördelat på anskaffning och vidmakthållande

	Anskaffning		Vidmakthållande	
Objektsgrupp	**Utfall miljoner kronor**	**Utfall procent**	**Utfall miljoner kronor**	**Utfall procent**
Arméstridskrafter	6 721	108	1 802	100
Marinstridskrafter	4 310	113	1 108	86
Flygstridskrafter	4 175	80	1 920	72
Operativ ledning	1 149	105	1 236	87
Logistik	1 250	270	770	93
Stödfunktioner	749	44	1 241	58
Summa utgifter	**18 354**	**99**	**8 077**	**80**

Källa: Försvarsmakten och Försvarsdepartementets beräkningar.

Utfallet för investeringar i vidmakthållande, som belastar anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, uppgick till totalt 8 miljarder kronor, vilket är 20 procent lägre än beräknat belopp. Investeringsplanen för vidmakthållande har inte kunnat genomföras enligt plan. De viktigaste anledningarna är effekter av spridningen av covid-19 som påverkat både Försvarsmakten och externa leverantörer, komponentbrist, bristande leverantörskapacitet samt större modifieringar som förskjutits i tid. För att minska konsekvenserna har produktionen planerats om. Som regeringen har beskrivit i tidigare års budgetpropositioner innebär osäkerheterna i verksamheten vad avser bl.a. prissättning, inköp, produktion och leverans att förändringar i investeringsplanen kan förekomma inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande.

Redovisning av pågående investeringar i materiel

I tabell 3.4 redovisas pågående större materielprojekt. Redovisningen omfattar större materielobjekt där beställningar till industrin föreligger eller leveranser har påbörjats. Beviljade anskaffningar som påbörjats, men som ännu inte beställts av industrin, redovisas om de är av större omfattning och innebär internationell samverkan eller i övrigt är av särskilt intresse.

Tabell 3.4 Redovisning av pågående materielinvesteringar

Materielobjekt	Beslutsår	Beställt (J/N)	Planerad slutleverans	Ekonomiskt utfall (mnkr)[1]	Projekt-/leveransläge
Arméstridskrafter					
Korträckviddigt luftvärn	2013	J	2021	1 512	Anskaffningen slutförd.
Artillerisystem Archer	2016	J	2022	2 503[2]	Anskaffningen slutförd, övertagna pjäser placerade i materielreserven. Anskaffning av ytterligare 24 pjäser för divisionsartilleri förbereds.
Granatkastar-pansarbandvagn	2016	J	2022	671	40 vagnar levererade till Försvarsmakten. Anskaffningen slutförd.
Stridsfordon[3]	2016/ 2020	J	2022/2024	3 760	201 stridsfordon 90 och 40 stridsvagn 122 och 6 bärgningsbandsvagnar har renoverats. Ytterligare 20 granatkastarbandvagnar har beställts.
Medelräckviddigt luftvärn	2018	J	2021–2024	5 589	1 eldenhet har levererats till Försvarsmakten, leveranser fortsätter enligt plan.
Tunga hjulfordon	2013/ 2021	J	2032	1 934	Under 2021 har 263 standardlastbilar och 31 terränggående lastbilar levererats till Försvarsmakten.

Bandvagnar	2021	N	2032	15	Gemensam anskaffning med Storbritannien, Nederländerna och Tyskland pågår
Ledningsstödsystem Mark	2019/ 2020	J	2026	1 138	Förbandssättning av systemet har påbörjats. Utökade volymer förbereds.
Pansarvärnsutrustning	2020	N		18	Anskaffning har påbörjats
Eldhandvapensystem	2021	N	2032	16	Gemensam anskaffning med Finland har påbörjats. Provverksamhet pågår.
Pansarterrängbil	2021	N			Gemensam anskaffning med Finland, Estland och Lettland förbereds.
Marinstridskrafter					
Signalspaningsfartyg	2010	J	2021	656	Leveransförsening. Leverans under 2023.
Uppgradering av stridsbåtar	2013	J	2022	443	Under 2021 har de sista 6 av totalt 18 båtar levererats.
Ubåt typ Blekinge	2015	J	2028–2029[4]	8 689	Byggnation pågår.
Halvtidsmodifiering Röj-dykarfartyg typ Spårö	2020	J	2024	7	Pågående.
Ersättning lätt torped	2016	J	2023[5]	1 432	Pågående.
Åtgärder korvett typ Visby	2017	J	Löpande	192	Pågående.
Halvtidsmodifiering korvett typ Gävle	2017	J	2021	1 141	Försening i leverans som väntas ske 2022.
Anskaffning Länk 16 och Länk 22	2017	J	2022	161	Pågående.
Anskaffning av sjömålsrobot	2017	J	2027	992	Pågående.
Livstidsförlängning Stridsbåt 90 steg 2	2017	J	2021	400	Till och med 2021 har totalt 77 livstidsförlängda båtar levererats, varav 5 under 2021.
Flygstridskrafter					
Helikopter 14	2001	J	2022	7 687	18 av 18 beställda helikoptrar är levererade till Försvarsmakten. 7 HKP 14 återstår att uppgradera till rätt status.
Stridsflygplan JAS 39E	2013	J	2026	30 040	Pågående, första serieflygplanet har levererats till FMV för flygprov.
Livstidsförlängning Tp84	2016	J	2027	47	Till del beställd.
Flygande spaningsradar	2021	J/N	2033	5	Till del beställd.
Operativ ledning och logistikmateriel					
Sensorkedja	2019	N	2020–2027	179	Livstidsförlängande åtgärder inledda. Anskaffning förbereds.

Soldatutrustning	2016/ 2021	N	2032	9	Anskaffning av mängdmateriel pågår. Gemensam anskaffning med Danmark, Finland och Norge av nytt uniformssystem pågår.

Källa: Försvarsmakten och Försvarets materielverk.

[1] Ekonomiskt utfall anges till leverantörskostnader och projektkostnader vid FMV för materielobjektet.

[2] Ekonomiskt utfall avser utveckling, anskaffning, renovering och modifiering av pjäser och ammunitionshanteringssystem för samtliga ursprungliga och övertagna pjäser.

[3] Tidigare renoveringsprogram för stridsfordon resp. stridsvagnar har fr.o.m. 2020 uppgått i ett gemensamt materielobjekt omfattande utökad renovering och modifiering, inklusive nyanskaffning av granatkastarbandvagnar.

[4] Leverans till Försvarsmakten bedöms kunna ske tidigast ett år efter leverans till Försvarets materielverk.

[5]Det nya torpedsystemet avses integreras i ubåt typ Gotland och Korvett typ Visby.

Investeringsutgifter inom stridsflyg- och undervattensområdena

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om objektsramar (bet. 2021/22:FöU1, punkt 4, rskr. 2021/22:94). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska föreslå objektsramar för fastställande av riksdagen för alla år fram till det att slutleverans har skett (bet. 2021/22:FöU1 s. 53). Regeringen har nedan utvecklat redovisningen genom att särredovisa objektsramar för stridsflyg- och undervattensområdena för perioden 2023–2034. På så sätt tydliggörs investeringsutgifterna inom stridsflyg- och undervattensområdena. Tillkännagivandet bedöms därmed vara slutbehandlat. Se vidare i avsnitt 4.3.11.

De beräknade utgifterna för stridsflyg- och undervattenförmågorna framgår av tabell 3.5. Redovisningen baseras på Försvarsmaktens underlag, vilket tagits fram i samverkan med Försvarets materielverk för perioden 2023–2034.

Utgifterna kommer att belasta anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* samt, i mindre omfattning, anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, 1:4 *Forskning och teknikutveckling* och 1:11 *Försvarets materielverk*. Utgifter för personal- och lokalkostnader som belastar anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* är inte inkluderade.

Tabell 4.5 Investeringsutgifter inom stridsflyg- och undervattensområdet

Miljoner kronor

	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029–2034
Stridsflyg	8 617	10 442	10 351	9 948	11 338	10 376	41 911
Undervatten	2 773	3 808	2 851	3 080	2 322	2 672	8 134

Indikatorer för att följa effektiviteten i materielförsörjningen

Regeringen har i tidigare budgetpropositioner meddelat att en översyn pågår av indikatorerna för att följa upp effektiviteten i materielförsörjningen för att kunna redovisa passande nyckeltal i enlighet med den nya finansiella styrmodellen. Denna översyn pågår fortfarande.

Materiel- och tekniksamarbeten inom den europeiska försvarsfonden

Förordningen om den europeiska försvarsfonden (EDF) trädde i kraft den 12 maj 2021. Syftet med EDF är att stödja konkurrenskraft, effektivitet och innovationskapacitet hos europeisk försvarsteknologisk och industriell bas inom EU, som bidrar till unionens strategiska autonomi och handlingsfrihet. Försvarsmakten har redovisat förslag till hur arbetet med utlysningarna inom EDF kan optimeras i syfte att ge en medfinansieringsmekanism bättre möjligheter att kunna tillämpas. EDF medför nära samverkan mellan myndigheter, industri och akademi.

Försvarsmaterielexport och exportstödjande verksamhet

Svenska staten har under 2021, via Försvarets materielverk, lämnat erbjudande om ytterligare Gripen C/D till Ungern. Statligt exportstöd lämnades under 2021 inom ramen för Saab AB:s erbjudande om 64 stycken Gripen E och 2 stycken Global Eye till Finland samt till BAE Hägglunds inom ramen för Slovakiens och Tjeckiens pågående stridsfordonsupphandlingar. Det statliga stödet i samband med industrierbjudanden har utgjorts av marknadsföring i form av t.ex. högnivåmöten, stödbrev, erfarenhetsredovisningar och förevisning av Försvarsmaktens materiel. Vid Finlands stridsflygplansupphandling och Slovakiens stridsfordonsupphandling har stödet dock varit mer omfattande och industrins offerter har åtföljts av förslag på statliga samarbetsavtal inom berört materielsystemområde. Därutöver har exportrelaterad verksamhet på ubåtsområdet varit prioriterad och regeringen samt berörda myndigheter har fortsatt följt den nederländska processen för anskaffning av ett nytt ubåtssystem. En grundläggande förutsättning för den exportrelaterade verksamheten är att exporten, i det fall den faller under regleringen i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, godkänns av Inspektionen för strategiska produkter, som är ansvarig exportkontrollmyndighet.

4.3.7 Forskning och utveckling för långsiktig förmågeutveckling

Forskning och utveckling bidrar till den långsiktiga förmågeutvecklingen och stärker förmågan att möta framtida hot. Den framtida operations- och stridsmiljön kommer att skilja sig från dagens. Forskning och utveckling krävs för beredskapen att kunna hantera oförutsedda och komplexa händelser, vilket utgör en förutsättning för nationell handlingsfrihet och ett självständigt beslutsfattande.

Under 2021 har Försvarets materielverk vidareutvecklat formerna för samverkan mellan de civila branschorganisationerna och de militära forskningsmyndigheterna. Flera nya program och områden inom forskning och utveckling har tillkommit hos myndigheten som är viktiga för materielförsörjningen.

Försvarsmakten har ökat bredden av forskning och utveckling samtidigt som nya områden har förstärkts. Verksamheten inom forskning och utveckling är främst förutsättningsskapande med ett ökande fokus på integritetskritiska och försvarsmaktsspecifika områden där andra alternativ är otillräckliga eller saknas. Försvarsmaktens forsknings- och utvecklingsportfölj har utökats med angelägna kompetensområden inom bl.a. cyber, rymdrelaterade frågor, obemannade farkoster och artificiell intelligens. Under året har forskningen inom rymdsystem börjat ta fram en inriktning för att stödja framtida förmågeuppbyggnad. Därtill fortsatte arbetet med att bygga upp kunskap för en eventuell militär rymdlägesbild som funktion.

Totalförsvarets forskningsinstitut har bistått utvecklingen av försvarsförmågan med kunskap avseende tillväxt och förnyelse för tillskapande av både nya regementen och civila förstärkningar, och avseende såväl personalförsörjning som materielförsörjning. Totalförsvarets forskningsinstitut har också lämnat metodstöd avseende hotbilder, spel och scenarier samt bidragit i genomförande av utbildningar och övningar bl.a. inom cybersäkerhet.

4.3.8 Samarbete med andra länder ger stärkt förmåga

Internationella försvarssamarbeten har under 2021 bidragit till att höja det nationella försvarets förmåga och interoperabilitet samt tjänat ett viktigt säkerhetspolitiskt syfte. Det internationella samarbetet har stärkts i ljuset av den säkerhetspolitiska utvecklingen och regeringen har haft nära kontakter med partners i bi- och

multilaterala format. Säkerhetspolitisk dialog, övningar, scenariobaserade diskussioner, samarbete inom ramen för internationella insatser samt materiel- och forskningssamarbeten har stärkt försvarets förmåga att agera tillsammans med internationella partners i insatser internationellt och i närområdet

Nordiskt försvarssamarbete bidrar till stärkt operativ förmåga

Under 2021 har det nordiska försvarssamarbetet fortsatt fördjupats. Försvarssamarbetet med Finland har fokuserat på åtgärder för att skapa förutsättningar för koordinerade eller gemensamma operationer i fred, kris och krig. Övningsverksamhet har bidragit till en ökad interoperabilitet mellan finska och svenska förband inom samtliga stridskrafter. På så sätt har också förmågan att genomföra gemensamma operationer i olika scenarier stärkts. Den gemensamma operationsplaneringen med Finland har fortsatt under 2021.

Utvecklingen av det bilaterala försvarssamarbetet mellan Sverige och Danmark fokuserade under 2021 på ett fortsatt genomförande av det bilaterala samförståndsavtalet om försvarssamarbete på det marina området och flygområdet som ingicks 2016. Ett resultat av detta är att danskt stridsflyg med kort varsel återkommande genomför genomflygningar i svenskt luftrum, enligt specifika och förutbestämda flygrutter. Samarbetet ökar Försvarsmaktens handlingsfrihet genom en förenklad process för tillträde till danskt territorium.

I september 2021 undertecknades en avsiktsförklaring om fördjupat operativt försvarssamarbete mellan Danmark, Norge och Sverige. Avsiktsförklaringen beskriver ambitionen att kunna genomföra koordinerade militära operationer i kris och konflikt med fokus på södra Skandinavien. Motsvarande trilaterala samarbete mellan Finland, Norge och Sverige med fokus på Nordkalotten har utvecklats i enlighet med avsiktsförklaringen som ingicks 2020.

Det nordiska försvarssamarbetet, Nordic Defence Cooperation (Nordefco), har utvecklats i enlighet med det strategiska styrdokumentet Vision 2025. Fokus under 2021 låg i stor utsträckning på att stärka och utveckla samarbetet i fred, kris och konflikt inom överenskomna områden. Bland annat genomfördes en scenariobaserad övning med deltagare från respektive lands försvarsdepartement och försvarsmakter. De nordiska försvarsministrarna nyttjade vid ett antal tillfällen under 2021 den kriskonsultationsmekanism som etablerades 2019. Vidare har totalförsvar utgjort ett prioriterat område och dialogen mellan Haga-samarbetet och Nordefco har utvecklats. Covid-19-pandemins inverkan på militär försörjningstrygghet, liksom hur Europeiska försvarsfonden kan stödja nordisk förmågeutveckling har diskuterats. Försvarsmakten har under 2021 varit en aktiv samarbetspartner inom Nordefco, bland annat har områdena Arktis, rymd, hybrid- och telekrigföring, motmedel mot obemannade flygfarkoster och tillträdesfrågor berörts.

Samarbeten med andra europeiska länder

Under 2021 fortsatte flera samarbeten med andra europeiska länder att utvecklas och fördjupas i och med att restriktioner med syfte att begränsa spridning av covid-19 hävts och fysiska möten återigen tillåtits.

Det bilaterala försvarssamarbetet med Storbritannien vidareutvecklades, bl.a. genom diskussioner om hur den säkerhetspolitiska relationen ska kunna utvecklas, inklusive frågan om säkerhetspolitisk solidaritet. Samarbete har skett såväl inom övningsverksamhet som inom ramen för internationella insatser vilket bidragit till att utveckla Försvarsmaktens interoperabilitet. Vidare har Sverige bidragit till den fortsatta utvecklingen av Joint Expeditionary Force, bl.a. genom att stå värd för JEF-

övningen Joint Protector 21 och deltagande i annan övningsverksamhet i Östersjöområdet.

I september 2021 ingicks en bilateral avsiktsförklaring om fördjupat försvarssamarbete mellan Sverige och Frankrike som under 2022 ska konkretiseras med en aktivitetslista innehållande bl.a. förslag till övningsverksamhet. Ett nära samarbete med Frankrike har även skett inom ramen för internationella insatser i Sahelområdet genom svenskt deltagande i Task Force Takuba. Under 2021 stod Sverige värd för möten i formatet European Intervention Initiative (EI2). Försvarsministermötet utmynnade i ett gemensamt uttalande om synen på säkerhetspolitiska utmaningar, samt att samarbetet ska fortsätta att fördjupas. Under 2021 har Sverige tillsammans med Finland lett en EI2-arbetsgrupp med fokus på desinformation.

Norra gruppen har utgjort ett viktigt format för informationsutbyte och dialog om det säkerhetspolitiska läget och arbetet med militär rörlighet har fortsatt.

USA

Det bilaterala samarbetet med USA och det trilaterala samarbetet mellan Finland-Sverige och USA har stärkt Försvarsmaktens förmåga och bidragit till en ökad interoperabilitet länderna emellan. Under 2021 har Sverige och USA genomfört gemensam övningsverksamhet där USA deltagit med enheter från marin-, flyg-, mark- och specialförband. Syftet har varit att stärka Försvarsmaktens förmåga att snabbt kunna genomföra gemensamma operationer och insatser tillsammans med andra länder. Försvarsmakten har under 2021 också haft personal på utbildning i USA med anledning av materielanskaffningar, t.ex. vad avser luftvärnssystemet Patriot.

Möten i såväl bilateralt som trilateralt format, exempelvis en trilateral scenariobaserad övning som genomfördes i december, har gett en ökad förståelse för det säkerhetspolitiska och militärstrategiska läget i framför allt norra Europa, inriktning till en fortsatt fördjupning av respektive samarbete i enlighet med befintliga avsiktsförklaringar samt en ökad förståelse för innehållet i respektive lands försvarsbeslut.

EU

Sverige har under 2021 fortsatt sitt deltagande inom ramen för Europeiska försvarsbyrån (EDA). Inom det permanenta strukturerade samarbetet (Pesco) fortskrider arbetet med dels åtaganden, dels i projekt. Sverige har under 2021 fortsatt att leda ett projekt tillsammans med Frankrike. Utöver detta deltar nu Sverige i sju projekt, t.ex. det mellanstatliga samarbetet avseende militär rörlighet som syftar till att underlätta militära transporter, och är observatör i sammanlagt sexton projekt.

Under 2021 och början av 2022 var Sverige en aktiv part i arbetet med att ta fram EU:s strategiska kompass, vilken syftar till att ge inriktning och vägledning för EU:s säkerhets- och försvarssamarbete under de närmaste fem till tio åren. Den strategiska kompassen, som antogs vid utrikes- och försvarsministrarnas möte den 21 mars 2022, stärker EU:s säkerhets- och försvarssamarbete och bidrar till att Europa kan ta ett större ansvar för sin säkerhet samtidigt som det också stärker EU:s samarbete med partners.

Regeringen har under 2021 fortsatt att följa utvecklingen av kommissionens arbete med försvarsfrågor. Sedan förordningen om försvarsfonden (EDF) trädde i kraft i maj 2021 har Sverige bidragit till arbetet med att ta fram årliga arbetsprogram.

Rådet har bl.a. beslutat om tre stödåtgärder inom ramen för Europeiska fredsfaciliteten (EPF) för tillhandahållande av militär utrustning till Ukraina.

Stödåtgärderna syftar till att stärka Ukrainas försvarsmakts motståndskraft och förmåga att försvara landets territoriella integritet och suveränitet, liksom att skydda befolkningen mot den pågående ryska militära aggressionen.

Nato

Det svenska partnerskapet med Nato fortsatte att utvecklas under 2021, med särskilt fokus på samarbete i Sveriges närområde. Bland annat besökte Natos högsta beslutande organ, det nordatlantiska rådet (North Atlantic Council, NAC), för första gången Sverige och Finland. Under besöket diskuterades den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och det nära partnerskapet med Nato. Besökarna gavs också möjlighet till en djupare förståelse för totalförsvarsfrågor och det bilaterala samarbetet mellan Sverige och Finland.

Det svenska partnerskapet med Nato har varit fortsatt viktigt för Försvarsmaktens förmågeutveckling vad gäller den nationella försvarsförmågan, förmågan att genomföra internationella insatser och möjlighet till forskningssamarbeten. Under 2021 deltog Försvarsmakten i Natoövningen Baltops 21. Samverkan med Nato övades också i Steadfast Jupiter 21. Marinens förband har under 2021 även deltagit i samövningar med Natos stående minröjningsstyrka.

Med anledning av Rysslands invasion av Ukraina och det kraftigt försämrade säkerhetspolitiska läget aktiverades för första gången den 25 februari 2022 de särskilda modaliteterna för förstärkt samarbete mellan Sverige, Finland och Nato. Det utökade samarbetet har bl.a. möjliggjort ett ökat och mer kvalificerat informationsutbyte om aktiviteter i vårt närområde. Genomförandet av 2022 års krishanteringsövning (Crisis Management Exercise, CMX) har skjutits upp till 2023.

OSSE

Under det svenska ordförandeskapet i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) 2021 deltog Försvarsmakten bl.a. vid flera säkerhetsdialoger inom ramen för Forum för säkerhetssamarbete och stöttade även ett besök av deltagarstaternas militärrådgivare till Sverige med fokus på agendan för kvinnor, fred och säkerhet. På grund av covid-19-pandemin har Försvarsmakten till stor del förhindrats medverka i praktiska verifikationsaktiviteter inom fördraget om observationsflygningar och Wiendokumentet. I juni 2021 valde Ryssland, liksom USA föregående år, att frånträda fördraget om observationsflygningar.

4.3.9 Säkerhetssektorreform – stöd till demokratisk och politisk styrning

Försvarsmakten lämnade under 2021 stöd till arbetet för säkerhetssektorreform (SSR) i Ukraina, Georgien och Moldavien. På grund av restriktioner för att förhindra smittspridning av covid-19 har inte all planerad verksamhet kunnat genomföras.

Stöd till Ukraina har främst lämnats genom den kanadensiskt ledda utbildningsinsatsen, Operation UNIFIER, och genom utbildning i minröjning och ammunitionshantering. Försvarsmakten har även deltagit i övningarna Sea Breeze och Joint Endeavour vilket utvecklat Försvarsmaktens amfibieledningsförmåga. I Georgien har Försvarsmakten avslutat bemanning vid NATO-Georgia Joint Training and Evaluation Centre (JTEC) och kommer i stället att bemanna en post vid NATO Core Team i Tbilisi. I Moldavien stödjer Försvarsmakten utvecklingen inom områdena jämställdhet samt inom kvinnor, fred och säkerhet.

4.3.10 Försvarsmaktens deltagande i samhällsplaneringen

Hållbarhetsfrågor

Försvarsmaktens arbete med hållbarhet har under 2021 varit en naturligt integrerad och förutsättningsskapande verksamhet i myndighetens arbete med att genomföra sitt huvuduppdrag. Det interna hållbarhetsarbetet inriktas med hjälp av Sveriges miljömål och de globala målen i Agenda 2030. Arbetet utgår från Försvarsmaktens hållbarhetsaspekter och har skett systematiskt med stöd av myndighetens miljöledningssystem. För att möjliggöra en hållbar tillväxt i enlighet med propositionen för totalförsvaret har hållbarhetskrav integrerats i samtliga verksamhetsprocesser inom myndigheten under 2021. Under 2021 uppdaterade försvarssektorn, för att få till en tydligare inriktning och samverkan, sitt gemensamma inriktningsdokument med tre av sektorns främsta gemensamma fokusområden: energi och klimat, kemiska ämnen samt förorenade områden för att främja en hållbar utveckling och för att leva upp till den miljöpolitik som bedrivs internationellt, inom EU och nationellt. Under det senaste året har Försvarsmaktens arbete med förorenade områden fortsatt främst inriktats mot högfluorerade ämnen s.k. PFAS. Myndigheten har under året har undersökt ett flertal områden för eventuell påverkan av PFAS. Försvarsmakten har även under det gångna året deltagit vid möten med Europeiska försvarsbyrån (EDA) och EU Network for Defense Departments (DEFNET). Försvarsmakten deltar även regelbundet i Nato Environmental protection working group (EPWG)

Försvarsmaktens arbete med samhällsplanering

Försvarsmakten fick i uppdrag i regleringsbrevet för budgetåret 2020 att i yttranden rörande våg- och vindkraftsärenden utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med övriga samhället, analysera jämförbara länders och grannländers erfarenheter av fungerande samexistens mellan försvarsmakt och kraftigt utbyggd vindkraft inom samma geografiska områden. Enligt regleringsbrev för budgetåret 2021 fick Försvarsmakten i uppdrag att fortsätta utveckla sin förmåga till tidig dialog och samverkan med relevanta aktörer i planerings- och prövningsprocessen för förnybar energiproduktion samt redovisa förutsättningar för att använda s.k. villkorade tillstånd. Uppdragen redovisades under 2021 respektive 2022.

Av redovisningarna framgår att Försvarsmakten bedömer att det genomförs ett omfattande arbete inom samhällsplaneringen för att bidra till samexistens med andra samhällsintressen, bl.a. våg- och vindkraft, och att Försvarsmaktens bedömning är att möjligheterna till samexistens är störst på myndighetsnivå i planeringsprocessen, inte i de efterföljande tillståndsprocesserna för enskilda ansökningar.

4.3.11 Tillkännagivanden

Tillkännagivanden om samexistens

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 7 under punkt 6 om att regeringen ska vidta fler åtgärder för att en god samexistens mellan försvarets intressen och övriga samhällsintressen (bet. 2021/22:FöU9 reservation 7 punkt 6, rskr. 2021/22:219). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska vidta fler åtgärder för en god samexistens mellan försvarets intressen och övriga samhällsintressen. Regeringen bör också ge Försvarsmakten i uppdrag att återkomma med ett underlag för hur övningsverksamheten kan organiseras utan att utgöra ett hinder för byggandet av havsbaserad vindkraft på lång sikt. Av tillkännagivandet framgår också att en kartläggning av tillämpningen av miljöbalken och praxisutvecklingen behöver göras i

syfte att få till förändringar som möjliggör en bredare syn på totalförsvarets intressen och samexistens mellan olika intresse inom samma geografiska område (bet. 2021/22:FöU9 s. 34). Försvarsmaktens tillväxt genomförs i enlighet med riksdagens beslut i december 2020 om propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). I propositionen konstaterar regeringen, mot bakgrund av det fortsatt försämrade säkerhetspolitiska läget, att det militära försvaret fortsatt behöver stärkas och den operativa förmågan öka. Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas. Att försvara Sverige mot väpnat angrepp ska vara det militära försvarets huvuduppgift. Att uppnå denna målsättning förutsätter att Försvarsmaktens förband övar mer än vad de har gjort tidigare. Likaså behöver Försvarsmaktens grundorganisation, av geografiska, beredskaps- och utbildningsskäl förändras och förstärkas genom att sex regementen eller flottiljer återinrättas. Gotland lyfts fram som ett strategiskt viktigt område för försvaret av Sverige i händelse av en kris eller krig.

Enligt förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden är Försvarsmakten den myndighet som är ansvarig för att identifiera, besluta om och informera om riksintressen för totalförsvarets militära del. I samhällsplaneringsfrågor ska Försvarsmakten bevaka riksintresset för det militära försvaret och Försvarsmaktens förmåga att fortsatt nå de mål riksdagen och regeringen satt för det militära försvaret.

Regeringen konstaterar att Försvarsmakten genomför ett aktivt arbete inom samhällsplaneringen för att bidra till samexistens med andra samhällsintressen. Bland annat arbetar Försvarsmakten aktivt med att informera och samverka med berörda myndigheter, länsstyrelser och kommuner inom samhällsplanering. Under 2021 har Försvarsmakten även fört en omfattande dialog med de kommuner som berörs av myndighetens tillväxt. Vidare bedriver Försvarsmakten ett omfattande samarbete med ansvariga myndigheter vad avser utbyggnad av transmissionsnätet för el och utbyggnad av vindkraft t.ex. genom Energimyndighetens uppdrag att identifiera fler områden för energiutvinning till havs.

Regeringen bedömer mot bakgrund av detta att det inte finns något behov av att ge Försvarsmakten ytterligare uppgifter eller vidta några andra åtgärder med anledning av riksdagens tillkännagivande. Tillkännagivandet bedöms därmed vara slutbehandlat.

Tillkännagivande om objektsramarna för stridsflyg- och undervattensområdena

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om objektsramar (bet. 2021/22:FöU1 punkt 4, rskr. 2021/22:94). Regeringen har utvecklat redovisningen genom att särredovisa objektsramar för stridsflyg- och undervattensområdena för perioden 2023–2034. På så sätt tydliggörs investeringsutgifterna inom stridsflyg- och undervattensområdena. Tillkännagivandet bedöms därmed vara slutbehandlat.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

4.4.1 Förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp

Försvarsmaktens samlade operativa förmåga har stärkts under 2021, trots de utmaningar som covid-19-pandemin har orsakat. Försvarsgrenarnas operativa förmåga har utvecklats i positiv riktning mot de mål som regeringen har fastställt för Försvarsmaktens operativa förmåga. Detsamma gäller för funktionerna logistik och ledning. Personalförsörjningen bidrar till måluppfyllelsen, bl.a. genom att antalet

värnpliktiga som genomför grundutbildning ökar och fler unga kallas till mönstring. Antalet kontinuerligt anställda stiger.

Försvarsunderrättelseförmågan ökar möjligheterna till förvarning och är därmed väsentlig för Försvarsmaktens operativa förmåga och till stöd för säkerhets-, försvars- och utrikespolitiken. Regeringen bedömer att försvarsunderrättelseförmågan har ökat och att detta bidrar till förmågan att möta ett väpnat angrepp. Regeringen bedömer att cyberförsvarsförmågan har stärkts. Etableringen av ytterligare cyberförsvarsförband, utbildning och anställning av cybersoldater har bidragit till en förstärkning av cyberförsvaret. De internationella samarbetena har bidragit till ökad förmåga att möta ett väpnat angrepp genom att interoperabiliteten mellan länderna har ökat. Regeringen bedömer att denna utveckling är positiv.

Trots en positiv utveckling bedömer regeringen fortsatt att det finns begränsningar i förmågan att möta ett väpnat angrepp samt vissa begränsningar inom ramen för uppgiften att ta emot militärt stöd. Balansen mellan stöd- och verkansförband behöver fortsatt förbättras liksom förmågan till mobilisering och spridning. Detta är särskilt angeläget i ljuset av det försämrade säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde. Regeringen bedömer sammantaget att om förmågan fortsätter att utvecklas i enlighet med Försvarsmaktens planering kan uppställda målsättningar för 2025 respektive 2030 nås.

Regeringen bedömer sammantaget att krigsorganisationen utvecklas i linje med uppsatta mål och tilldelade medel. Omorganisering av vissa förband och etablering av nya förband har inletts och planeringen ligger i huvudsak i fas i enlighet med riksdagens beslut.

Regeringen bedömer att materiel- och logistikförsörjningen har bidragit till krigsförbandens utveckling och Försvarsmaktens möjligheter att lösa sina uppgifter. Regeringen bedömer att de kompensatoriska åtgärder som Försvarsmakten vidtar för att minska konsekvenserna av förseningar i vissa materielprojekt är positiva.

Samarbetet inom forskning och utveckling med civila aktörer har stärkts vilket är viktigt med tanke på att den civila sektorns bidrag till den snabba teknikutvecklingen. Därtill ökar det internationella samarbetet, bl.a. inom ramen för bi- och multilaterala forskningssamarbeten. Forsknings- och utvecklingsfrågorna får även ett allt större utrymme i policyutvecklingen inom EU. Regeringen bedömer att denna utveckling är positiv.

Med försvarsbeslutet 2020 som grund genomförs en omfattande förstärkning av det militära försvaret. Den försämrade omvärldsutvecklingen har visat att försvarsförmågan måste öka ytterligare och att upprustningen måste ske i snabbare takt. Regeringen bedömer att de ytterligare anslagsmedel som tillförs det militära försvaret under 2022 tillsammans med ett ökat bemyndigande att anskaffa materiel kommer att stärka förmågan att möta ett väpnat angrepp på både kort och lång sikt.

Regeringen bedömer att uthålligheten kan förväntas påverkas positivt, t.ex. genom anskaffning av ytterligare förnödenheter såsom drivmedel, livsmedel, sjukvårdsmateriel och finkalibrig ammunition samt genom anskaffning av ytterligare kvalificerad ammunition såsom pansarvärnsvapen, luftvärnsrobotar och jaktrobotar.

4.4.2 Förmåga att hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium i enlighet med internationell rätt

Regeringen bedömer att Försvarsmakten, tillsammans med berörda myndigheter inom det militära försvaret, har en god förmåga att hävda Sveriges territoriella integritet och värna suveräna rättigheter. De åtgärder som Försvarsmakten har vidtagit i och med det försämrade omvärldsläget visar på myndigheternas förmåga i detta avseende.

4.4.3 Förmåga att främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser

Sveriges bi-och multilaterala försvarssamarbeten har fortsatt stärkts och fördjupats. Regeringens bedömning är att utvecklingen av de internationella samarbetena under året bidragit till att främja Sveriges säkerhet i det försämrade säkerhetspolitiskt läget. Internationellt samarbete bidrar till ökad förmåga att agera gemensamt med partners och bidrar till förmågan att ge och ta emot militärt och civilt stöd. Genom fördjupade försvarssamarbeten axlar Sverige ansvaret som en trovärdig, pålitlig och solidarisk samarbetspartner vilket bidrar till stabilitet och säkerhet i vårt närområde och i Europa. Det svensk-finska samarbetet och det nordiska samarbetet bedöms ha bidragit till Försvarsmaktens förmåga att agera med andra. Sveriges samarbete med Nato har fortsatt utgjort en central del av Försvarsmaktens förmågeutveckling, såväl för den nationella förmågan som för förmågan att genomföra operationer med andra i eller utanför närområdet. Aktiveringen av de särskilda modaliteterna för förstärkt samarbete mellan Sverige, Finland och Nato har bl.a. möjliggjort ett ökat och mer kvalificerat informationsutbyte om aktiviteter i Sveriges närområde.

Regeringen bedömer att Försvarsmaktens deltagande i internationella insatser har bidragit till att utveckla och stärka relationerna till partnerländer och internationella organisationer såsom FN, EU och Nato. Deltagandet har också bidragit till att försvarets interoperabilitet med andra länder har vidmakthållits och till viss del utvecklats. Verksamheten har också bidragit till att skapa bättre förutsättningar för att tillsammans med andra verka i vårt närområde.

4.4.4 Förmåga att skydda samhället och dess funktionalitet genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap

Stödet från Försvarsmakten till samhället har fortsatt varit omfattande och genomförs enligt regeringens bedömning med goda resultat.

Försvarsmaktens förmåga att skydda samhällets och dess funktionalitet är centralt för det civila försvarets förmåga, vilket kriget i Ukraina tydligt har visat på. Försvarsmaktens stöd vid evakueringen av personal och civila från Afghanistan var en omfattande och komplex operation där internationell samverkan och koordinering var viktig i genomförandet av operationen. Regeringen bedömer att Försvarsmaktens stöd var avgörande för genomförandet av evakueringen.

4.5 Politikens inriktning

Regeringens övergripande inriktning för 2023 är att säkerställa att Sverige har en beredskap för att möta olika händelseutvecklingar som kan följa av det försämrade omvärldsläget samt att se till att Sverige lever upp till de åtaganden som följer av ett medlemskap i Nato. Vidare kommer regeringen att fortsatt genomföra den försvarspolitiska inriktning som framgår av propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) samt fatta de ytterligare inriktningsbeslut som krävs för den fortsatta tillväxten av det militära försvaret.

Försvaret ska stärkas genom satsningar på alla försvarsgrenar och en kontinuerlig anpassning behöver göras till den snabba tekniska utvecklingen i mark-, sjö-, luft-, rymd- och cyberdomänerna. Relevanta lärdomar från kriget i Ukraina måste omsättas i den framtida inriktningen för svenskt försvar. Det kommande Natomedlemskapet öppnar nya möjligheter för att fördjupa samarbetet med länderna i närområdet. Det kommer att påverka Sveriges framtida förmåge- och försvarsinriktning.

Sverige ska uppnå det av Nato uppsatta målet om försvarsutgifter som motsvarar två procent av BNP så snart som möjligt, men senast 2026. Regeringen kommer, bl.a. i försvarsberedningen, att söka brett politiskt stöd för vägen dit. Förstärkningarna av försvaret bör ske i linje med Natos gemensamma försvarsplaner. För att säkerställa att Sverige möter Natos ambitioner och för att möjliggöra en internationell jämförelse ska Sverige redovisa försvarsutgifter enligt den definition som används i Nato.

Ökade resurser ska omsättas till ökad försvarsförmåga. Syftet är att avskräcka från väpnat angrepp mot Sverige samt skapa förutsättningar för ett starkt bidrag till Natos gemensamma försvar. Sverige ska vara en trovärdig, pålitlig och solidarisk medlem av Nato.

Sverige ska ha ett stort inflytande på alliansen genom tydliga prioriteringar kring hur svenska förmågor kan användas för att stärka säkerheten i Sveriges närområde och även i en bredare kontext för hela alliansen. Regeringen stödjer fullt ut Natos 360-gradersperspektiv. Försvarssamarbetet inom EU ska fortsätta prioriteras. Sverige ska vara med och påverka inriktningen för det framtida samarbetet.

Att Ukraina förmår försvara sig mot den ryska aggressionen är centralt för Europas säkerhet. Regeringen avser att utöka det militära stödet till Ukraina. Ett utökat militärt stöd till Ukraina från Sverige bör bygga på att leverera mer kvalificerade vapensystem i linje med vad Ukraina har efterfrågat.

Ett långsiktigt och sammanhållet program för såväl civil återuppbyggnad som militärt stöd utformas.

4.5.1 Krigsorganisationens utveckling

Arbetet för att genomföra den inriktning som riksdagen har beslutat för Försvarsmaktens krigsorganisation kommer att fortsätta. Regeringens inriktning är att försvarsförmågan behöver öka under kommande år vilket innebär att krigsorganisationen förväntas förstärkas ytterligare. I enlighet med försvarsbeslutet ska Försvarsmakten fortsätta att öka förmågan att möta ett väpnat angrepp. Förmågan att ta emot och samordna militärt stöd behöver också, i likhet med tidigare år, fortsätta att utvecklas.

Regeringen konstaterar att den återinförda grundutbildningen med värnplikt utgör en förutsättning för en utökning av krigsorganisationen och för att kunna producera fullt bemannade, utbildade och övade krigsförband. Grundutbildningsvolymerna behöver

därför successivt öka under kommande år. Enligt nuvarande inriktning kommer 8 000 totalförsvarspliktiga att grundutbildas årligen fr.o.m. 2025.

Regeringen anser att det är angeläget att Försvarsmakten organiserar grundutbildning och repetitionsutbildning i ett tydligt förbandsomsättningssystem i syfte att åstadkomma en krigsorganisation med samövade krigsförband. De kontinuerligt tjänstgörande soldaterna är viktiga att behålla.

Enligt förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten ska Försvarsmakten planera för att kunna genomföra påskyndad krigsförbandsproduktion. Regeringen anser att Försvarsmaktens arbete med denna planering, mot bakgrund av det försämrade säkerhetspolitiska läget, ska intensifieras.

Mobilisering

Regeringen kommer att fortsätta att prioritera arbetet med att stärka Försvarsmaktens förmåga att mobilisera i enlighet med fastställda krav som framgår av regeringens beslut om mål för Försvarsmaktens operativa förmåga. En avgörande del i detta arbete är att snarast slutföra krigsplaceringen av materiel. Regeringen understryker också vikten av att snarast genomföra planerade investeringar i materiel och den infrastruktur som krävs för krigsorganisationen.

Armén

Regeringen bedömer att det föreligger ett behov av att stärka arbetet med att inta den beslutade organisationen, inklusive divisionsnivån, brigaderna och övriga förband. Utökade anskaffningar inom ett flertal olika materielområden innebär att arméns förmåga och uthållighet stärks i närtid samtidigt som förutsättningarna för tillväxt förbättras.

Marinen

Regeringens inriktning är att de marina förbanden ska ha hög tillgänglighet och beredskap. Personell tillväxt och kompetens är en viktig grund för detta samt för att omhänderta kommande större materielsystem. Anskaffningen av ubåt typ Blekinge ska fullföljas. De båda ubåtarna bedöms bli operativa i Försvarsmakten i slutet av nästa försvarsbeslutsperiod. Regeringens inriktning är att utvecklingen av amfibiebataljonen i Göteborg samt de två marina basbataljonerna ska fortsätta under 2023.

Flygvapnet

Regeringens inriktning är fortsatt att flygtidsproduktionen och tillgängligheten inom stridsflygssystemet ska öka under 2023. Av betydande vikt är även de fortsatta ansträngningarna att förbättra det personella vakansläget i flygvapnet. Arbetet med att delvis ersätta skolflygplanet SK 60 med nya SK 40 fortsätter. Regeringen avser att under 2023 fortsätta med arbetet med koncept för framtida stridsflygförmåga och fortsatt pröva förutsättningarna för samarbetet om framtida stridsflygutveckling inom ramen för Future Combat Air System Cooperation och det trilaterala samförståndsavtal som undertecknades i december 2020.

Försvarsmaktens arbete med att förstärka flygbasorganisationen och förmågan till spridning av flygstridskrafter, inom och mellan flygbaser, är viktigt för att kunna uppnå de av regeringen beslutade målen för operativ förmåga till 2030.

Logistik och ledning

Logistik och ledning är centrala funktioner för att klara av mobilisering, väpnat angrepp och samverkan nationellt och internationellt. Regeringen bedömer att koncept för ledning och logistik fortsatt behöver utvecklas och kompletteras under 2023 i syfte att främja balansen mellan verkansförband och stödfunktioner.

4.5.2 Cyberförsvarsförmåga

Regeringen avser att under 2023 fortsatt stärka och utveckla cyberförsvarsförmågan i enlighet med propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30). Det inbegriper Försvarsmaktens förmåga att, med stöd av Försvarets radioanstalt, genomföra defensiva och offensiva operationer i cyberdomänen. Regeringen anser att arbetet med att hantera cyberattacker även fortsatt är prioriterat.

Utbildningen av cybersoldater ökar ytterligare från och med 2023. Utbildning tillsammans med etableringen av ytterligare ett it-försvarsförband kommer att bidra till att stärka Försvarsmaktens operativa förmåga och därmed Sveriges säkerhet.

4.5.3 Försvarsunderrättelseverksamhet och militär säkerhetstjänst ska fortsatt stärkas

Regeringen avser att under 2023 fortsatt stärka och utveckla försvarsunderrättelseförmågan och den militära säkerhetstjänsten i enlighet med propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30). Förmågan till förvarning ska stärkas. Mot bakgrund av bl.a. vidareutvecklingen av grund- och krigsorganisationen är det viktigt att fortsätta arbetet med att stärka och utveckla säkerhetsskyddet och säkerhetsunderrättelseförmågan.

4.5.4 Materielförsörjning

Utöver investeringar i nya materielsystem och ökade volymer behöver, i enlighet med totalförsvarspropositionen, även försörjningstryggheten utvecklas för att kraven på krigsförbandens uthållighet ska kunna tillgodoses. Regeringen bedömer att avtal och lämpliga samverkansformer mellan stat och leverantörer i detta syfte behöver realiseras i ökad utsträckning. Försvarsindustrin har länge varit en tillgång för Sverige. Medlemskapet i Nato innebär också att den svenska försvarsindustrin blir en tillgång för fler.

4.5.5 Exportrelaterad verksamhet

Den exportstödjande verksamheten är ett viktigt medel för att främja en effektiv materielförsörjning som bidrar till Försvarsmaktens operativa förmåga. Ett medlemskap i Nato kommer att påverka såväl materielförsörjningen som den exportstödjande verksamheten. En grundläggande förutsättning för den exportrelaterade verksamheten är att exporten, i det fall den faller under regleringen i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, godkänns av Inspektionen för strategiska produkter, som är ansvarig exportkontrollmyndighet.

4.5.6 Internationella försvarssamarbeten

Regeringens inriktning är fortsatt att hot mot freden och vår säkerhet bäst avvärjs i gemenskap och samverkan med andra länder. De internationella försvarssamarbetena bidrar till att höja det nationella försvarets förmåga och förmågan att agera tillsammans med andra samt tjänar ett viktigt säkerhetspolitiskt syfte. Genom medlemskapet i Nato blir Sverige en del av Natos kollektiva säkerhet och omfattas av

säkerhetsgarantier enligt det Nordatlantiska föredragets artikel 5. Det kommer på ett avgörande sätt stärka Sveriges säkerhet.

Försvarssamarbetet med Finland är fortsatt av särskild vikt och det är av betydande värde att Sverige och Finland fortsätter att agera i nära samverkan i det förändrade säkerhetspolitiska läget.

Med ett svenskt och finskt Natomedlemskap skapas ökade förutsättningar för en ytterligare fördjupning av det nordiska försvarssamarbetet inom ramen för Nordefco. Under 2023 är Sverige ordförande i Nordefco.

Regeringen avser fortsätta fördjupa försvarssamarbetet med internationella samarbetsparters som Storbritannien, inklusive inom ramen för Joint Expeditionary Force, USA, Frankrike och Tyskland på bilateral basis och i multilaterala forum mot bakgrund av ett Natomedlemskap.

Under våren 2023 är Sverige ordförande i EU. Rysslands aggression mot Ukraina kommer fortsatt att få konsekvenser för EU:s samlade Rysslandspolitik och för EU:s säkerhets- och försvarspolitiska samarbete. Under det svenska EU-ordförandeskapet våren 2023 kommer regeringen verkaför genomförande av de leveranser som är utpekade i den strategiska kompassen. Därtill kommer Sverige under ordförandeskapet med stor sannolikhet ta vidare det förslag som kommissionen lagt fram om en förordning för gemensam upphandling av försvarsmateriel (European Defence Industry Reinforcement Through Common Procurement Act, EDIRPA).

4.5.7 Internationella militära insatser

Under 2023 fortsätter Sveriges deltagande i internationella militära insatser. Deltagande i internationella militära insatser stärker Sveriges bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten. Därtill bidrar deltagandet till att stärka Sveriges nationella säkerhet genom den verksamhet som bedrivs i insatsområdet.

Sveriges internationella insatser ska ge en tydlig effekt i insatsområdet, stämma överens med svenska intressen och ska i möjligaste mån bidra till att stärka den operativa förmågan i det nationella försvaret.

Regeringen anser att Sverige under 2023 fortsatt ska bidra till Minusma (United Nations Multidimensional Integrated Stabilizatoin Mission in Mali). Försvarsmakten ska påbörja avveckling av det svenska styrkebidraget till Minusma senast i november 2022 med ambitionen att den ska vara helt avslutad den 30 juni 2023.

Regeringen anser att Sverige under 2023 ska fortsätta att bidra till den globala koalitionens ansträngningar att besegra Daesh i Irak (Operation Inherent Resolve), Natos insatser i Irak (Nato Mission Iraq) och i Kosovo (Kosovo Force), EU:s träningsinsatser och EU:s marina insatser.

Sveriges bidrag i den av Kanada ledda utbildningsinsatsen Operation Unifier i Ukraina har under 2022 omlokaliserats. Regeringen anser att Försvarsmakten ska ha beredskap att återuppta bidraget till utbildningsverksamheten när situationen så tillåter.

4.5.8 Forskning och utveckling

Regeringen kommer under 2023 att fortsätta satsningen på forskning, utveckling och innovation inom försvarsområdet för att i större utsträckning öka Försvarsmaktens möjligheter att möta framtida hot och upprätthålla den operativa förmågan över tid.

Utvecklingen av framväxande och omvälvande teknik, som kan omdana krigföringen, är ofta resultatet av teknikintensiv innovation i den civila sektorn. Samverkan mellan

myndigheter, forskningsinstitutioner och industri bör därför stärkas för att öka Sveriges försvarsförmåga. Regeringen bedömer att Natos innovationsprogram DIANA och Natos innovationsfond (NIF) kan utgöra betydelsefulla verktyg för att åstadkomma det. Regeringen kommer att följa upp hur forskning, utveckling och innovation, inklusive civil-militär samverkan, tillgodogörs till nytta för försvarsförmågan.

4.5.9 Hållbarhet

Försvarsmaktens arbete med hållbarhet kommer även fortsättningsvis vara en naturligt integrerad verksamhet i myndighetens arbete med att genomföra sitt huvuduppdrag. Det interna hållbarhetsarbetet inriktas bl.a. med hjälp av Sveriges miljömål och de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030.

4.6 Budgetförslag

I propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) redogjorde regeringen för utvecklingen av anslagen till det militära försvaret t.o.m. 2025. Denna inriktning ligger fast.

Mot bakgrund av det förvärrade säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde har det militära försvaret stärkts ytterligare. Riksdagen beslutade den 7 april 2022 om att öka anslagen till det militära försvaret med 2 miljarder kronor under 2022 samt att öka bemyndiganderamen med 21,9 miljarder kronor i enlighet med regeringens förslag (prop. 2021/22:199, bet. 2021/22:FiU47, rskr. 2021/22:227).

4.6.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tabell 4.1 Anslagsutveckling 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

2021	Utfall	41 844 531	Anslagssparande	882 653
2022	Anslag	44 634 802[1]	Utgiftsprognos	45 265 480
2023	**Förslag**	**51 453 048**		
2024	Beräknat	55 408 703[2]		
2025	Beräknat	59 502 523[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 53 258 600 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 55 837 149 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 55 837 149 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utbildnings- och övningsverksamhet för utvecklingen av Försvarsmaktsorganisationen, planering, insatser samt försvarsunderrättelseverksamhet. Anslaget får vidare användas till att finansiera åtgärder med avsikt att bibehålla materielens eller anläggningens tekniska förmåga eller prestanda samt åtgärder för att upprätthålla minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer samt för stöd till veteran- och anhörigorganisationer. Även fasta kostnader för multinationella samarbeten får finansieras från detta anslag. Anslaget får vidare användas för det säkerhetsfrämjande samarbetet med andra länder samt till exportfrämjande åtgärder inom försvarssektorn.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**44 207 502**	**44 207 502**	**44 207 502**
Pris- och löneomräkning[2]	2 090 658	3 959 762	5 129 854
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 154 888	7 241 439	10 165 167
varav BP23[3]	*2 094 200*[4]	*2 513 200*	*2 894 200*
– Omfördelning anslag	*126 500*	*126 500*	*126 500*
– Ny lag om utländska direktinvesteringar	*3 000*	*6 000*	*6 000*
– Försvarsuppbyggnad inkl Försvarsmakten	*2 007 000*	*2 454 000*	*2 835 000*
– Förstärkning Statsflyget	*20 000*		
– Förstärkning Folk och försvar	*-300*	*-300*	*-300*
– Utökad forskning	*-12 000*	*-12 000*	*-12 000*
– Myndigheten för totalförsvarsanalys	*-50 000*	*-61 000*	*-61 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**51 453 048**	**55 408 703**	**59 502 523**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

[4] 126 675 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2020 som uppgick till 6 600 tkr.

I syfte att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan omfördelas medel mellan anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* och 1:11 *Försvarets materielverk* i enlighet med myndigheternas förslag. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* ökas därför med 126 500 000 kronor fr.o.m. 2023.

Anslaget ökas med 2 007 000 000 kronor 2023 i syfte att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan. Härefter beräknas anslaget ökas med 2 454 000 000 kronor 2024, 2 835 000 000 kronor 2025, 2 868 300 000 kronor 2026, 2 868 300 000 kronor 2027, 2 925 600 000 kronor 2028, 2 877 200 000 kronor 2029 och 2 879 400 000 kronor fr.o.m. 2030.

En tillfällig utökning av statsflygets verksamhet behövs med anledning av Sveriges ordförandeskap i Europeiska unionens råd första halvåret 2023. Mot bakgrund av detta ökas anslaget med 20 000 000 kronor 2023. Anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse minskas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera ökningen av anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut*.

Anslaget minskas med 300 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera en motsvarande ökning av anslaget 1:10 *Nämnder m.m.*

Anslaget ökas med 3 miljoner kronor 2023 och fr.o.m. 2024 med 6 miljoner för att hantera ökade kostnader kopplade till kommande lagstiftning om utländska direktinvesteringar.

Anslaget minskas med 50 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera höjningen av anslaget 1:13 *Myndigheten för totalförsvarsanalys*.

Regeringen föreslår att 51 453 048 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 55 408 703 000 kronor respektive 59 502 523 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 24 700 000 000 kronor 2024–2028.

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2023 ingår sedan tidigare beställda objekt som kommer att belasta anslaget fr.o.m. 2024 (utestående åtaganden) och objekt som planeras beställas under 2023 (nya åtaganden). Anskaffningar inom anslaget hänför sig till vidmakthållande av tidigare investeringar i materiel och anläggningar. Bemyndigandet omfattar bl.a. underhåll av Försvarsmaktens materiel och anläggningar som inte är av löpande eller driftskaraktär. Vidmakthållandet bidrar således till att uppfylla målen för det militära försvaret, och säkerställa krigsförbandens krigsduglighet och genomförandet av försvarsbeslutet. Verksamheten bidrar därmed till att uppfylla målen för det militära försvaret och bibehålla krigsförbandens krigsduglighet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 24 700 000 000 kronor 2024–2028.

Tabell 4.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2028
Ingående åtaganden	11 584 733	16 286 162	28 426 000[1]			
Nya åtaganden	10 593 076	23 224 838	5 588 000			
Infriade åtaganden	-5 891 647	-9 603 000	-9 820 000	-10 012 000	-6 921 000	-7 261 000
Utestående åtaganden	16 286 162	29 908 000	24 194 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**19 000 000**	33 003 300	24 700 000			

[1] Skillnad mellan utestående åtaganden 2022 och ingående åtaganden 2023 beror på renodling av investeringar. Utestående åtaganden om 1 482 000 kronor överförs till anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2023–2034 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (tabell 4.4).

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till riktlinje för vidmakthållande av befintliga investeringar för åren 2023–2034. Investeringsplanen bygger på regeringens förslag till anslag 2023, beräknade anslag för åren mellan 2024 och 2027 samt totalt för åren 2028–2034. Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för den aktuella perioden.

Regeringen svarar för att riksdagen delges sådan information som är nödvändig för att riksdagen ska kunna utöva sin finansmakt. Osäkerheterna i verksamheten, vad avser bl.a. prissättning, inköp, produktion och leverans, innebär att förändringar av investeringsplanen, inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande,

kan förekomma. Investeringsplanen speglar inte regeringens inriktning att nå två procent av BNP senast 2026.

Tabell 4.4 Investeringsplan för vidmakthållande av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Utfall 2021	Prognos 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2034
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**8 313**	**8 077**	**17 271**	**20 532**	**21 660**	**22 935**	**23 665**	**24 418**	**186 654**
Arméstridskrafter	1 012	1 802	3 461	3 651	3 823	4 059	4 111	4 287	32 770
Marinstridskrafter	968	1 108	2 666	2 955	2 972	3 193	3 606	3 298	25 208
Flygstridskrafter	2 199	1 920	4 068	4 823	5 090	5 589	5 779	6 052	46 259
Operativ ledning	1 254	1 236	3 535	4 444	4 854	5 035	5 052	5 193	39 695
Logistik	1 514	770	1 370	1 984	1 981	1 970	1 943	1 801	13 765
Stödfunktioner	1 366	1 241	2 171	2 675	2 941	3 088	3 175	3 788	28 956
Varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 573*	*2 079*	*3 454*	*3 441*	*3 408*	*3 454*	*3 454*	*3 454*	*24 179*
Finansiering vidmakthållande	**8 313**	**8 077**	**17 271**	**20 532**	**21 660**	**22 935**	**23 665**	**24 418**	**186 654**
Anslag 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	7 247	7 139	16 381	19 563	20 651	21 902	22 611	23 343	178 503
Övrig finansiering	1 066	938	890	969	1 008	1 033	1 054	1 075	8 151

Anm. Det har skett ökningar på totalen jämfört med föregående års investeringsplan. De största procentuella ökningarna syns inom operativ ledning, bl.a. till följd av en större generell förstärkning av ledningsförmågan.

Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Förslaget till investeringsplan utgörs av samtliga pågående och planerade investeringar i investeringsplaneringsperioden. För att visa på det närmare innehållet i planen redovisas i tabellen nedan ett urval av de större vidmakthållandeåtgärder som Försvarsmakten har beställt under 2022 eller tidigare, alternativt avser att beställa under den kommande tolvåriga investeringsplansperioden, enligt nuvarande planering.

Tabell 4.5 Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Materielområde	Beställning
Arméstridskrafter	Vidmakthållande markstridssystem
	Vidmakthållande stridsfordonsystem
	Vidmakthållande indirekt eldsystem
	Vidmakthållande markbaserade luftvärnssystem
Marinstridskrafter	Vidmakthållande sensorer
	Vidmakthållande undervattens- och ubåtssystem
	Vidmakthållande sjöstridssystem
Flygstridskrafter	Vidmakthållande stridsflygsystem
	Vidmakthållande helikoptersystem
	Vidmakthållande transportflygsystem
	Vidmakthållande flygbassystem
	Vidmakthållande ledningssystem flyg
	Vidmakthållande RBS 15
	Vidmakthållande SK60

	Vidmakthållande fast nät, infrastruktur
	Vidmakthållande tele- och datakommunikation
Operativ ledning	Vidmakthållande signalskydd och IT-säkerhet
	Vidmakthållande personligt utrustningssystem
Logistik	Vidmakthållande logistikledningssystem

Budget för avgiftsfinansierad verksamhet

Tabell 4.6 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Försvarsmakten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
*Uppdragsverksamhe*t						
Försvarslogistik och verkstadsverksamhet	0	0	330 000	330 000		0
Transportverksamhet	0	0	14 000	14 000		0
Statsflyget			7 000			
Övning och utbildning	0	0	704 000	704 000		0
Stöd till civil verksamhet	0	-1 000	4 000	5 000	-1 000	-1 000
Övrig uppdragsverksamhet	0	0	8 000	8 000	0	0
Summa uppdragsverksamhet		-1 000	1 067 000	1 061 000	-1 000	-1 000

4.6.2 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

2021	Utfall	1 212 313	Anslagssparande	289 673
2022	Anslag	1 536 513[1]	Utgiftsprognos	1 336 317
2023	**Förslag**	**1 501 512**		
2024	Beräknat	1 576 502[2]		
2025	Beräknat	1 632 917[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 501 512 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 501 512 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för särutgifter för den verksamhet med förband utomlands som Försvarsmakten genomför efter beslut av riksdag och regering. Vidare får anslaget användas för Sveriges del av de gemensamma kostnader som kan komma att uppstå i samband med EU-ledda insatser internationellt, som finansieras via den s.k. ATHENA-mekanismen. Anslaget får också användas för Sveriges del av de

gemensamma kostnaderna för EU:s utombudgetära fond Europeiska fredsfaciliteten (EPF). Vidare får anslaget användas för särutgifter för Försvarsmaktens bidrag till insatser internationellt som inte innebär sändande av väpnad styrka till andra länder, förutom militärobservatörer, samt sekondering av personal till internationella stabsbefattningar kopplade till pågående insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.8 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 476 513**	**1 476 513**	**1 476 513**
Pris- och löneomräkning[2]	24 999	99 989	156 404
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 501 512**	**1 576 502**	**1 632 917**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 501 512 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 576 502 000 kronor respektive 1 632 917 000 kronor.

4.6.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

2021	Utfall	17 700 219	Anslagssparande	180 759
2022	Anslag	23 224 713[1]	Utgiftsprognos	22 917 817
2023	**Förslag**	**27 949 405**		
2024	Beräknat	42 128 121[2]		
2025	Beräknat	46 365 075[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 39 691 088 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 42 447 199 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utveckling, anskaffning, återanskaffning och avveckling av anslagsfinansierad materiel och anläggningar. Anslaget finansierar även åtgärder, avseende anslagsfinansierad materiel och anläggningar, där avsikten är att förändra teknisk förmåga eller prestanda inklusive förlängning av livstiden. Vidare får anslaget användas för finansiering av förstagångsanskaffning av beredskapsvaror samt anskaffning med syfte att öka minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget finansierar omställnings- och avvecklingskostnader som kan komma att uppstå inom ramen för pågående omstrukturering av logistik- och materielförsörjningen samt forskning och utveckling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**19 802 213**	**19 802 213**	**19 802 213**
Pris- och löneomräkning[2]	1 215 759	2 506 263	3 155 717
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 931 433	19 819 645	23 407 144
varav BP23[3]	*972 000*	*4 606 000*	*4 231 000*
– Omfördelning anslag	*-541 000*	*-550 000*	*-550 000*
– Utökade materielanskaffningar	*1 513 000*	*5 156 000*	*4 781 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 949 405**	**42 128 121**	**46 365 075**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan omfördelas medel mellan anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* och 1:11 *Försvarets materielverk* i enlighet med myndigheternas förslag. Anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* minskas därför med 541 000 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget minska med 550 000 000 kronor och fr.o.m. 2026 beräknas anslaget minska med 510 000 000 kronor.

I syfte att påskynda och utöka den redan pågående utbyggnaden av försvaret ökas anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* med 1 513 000 000 kronor 2023. Härefter beräknas anslaget öka med 5 156 000 000 kronor 2024, 4 781 000 000 kronor 2025, 2 881 200 000 kronor 2026, 2 140 600 000 kronor 2027, 802 200 000 kronor 2028, 578 000 000 kronor 2029 och 518 700 000 kronor fr.o.m. 2030.

Regeringen föreslår att 27 949 405 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 42 128 121 000 kronor respektive 46 365 075 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 144 100 000 000 kronor 2024–2031.

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2023 ingår sedan tidigare beställda objekt som kommer att belasta anslaget fr.o.m. 2024 (utestående åtaganden) och objekt som planeras beställas under 2023 (nya åtaganden). Försvarsmakten och Försvarets materielverk behöver besluta om anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar som sträcker sig över flera år. Ett ökat beställningsbemyndigande möjliggör ökade anskaffningar av materiel och anläggningar. Anskaffningarna bidrar till att uppfylla målen för det militära försvaret och säkerställa krigsförbandens krigsduglighet och genomförandet av försvarsbeslutet. Verksamheten omfattar även avveckling av tidigare investeringar i materiel samt utfasning av förbrukad eller utsliten materiel. Mot bakgrund av förstärkningarna av den militära förmågan föreslås en utökad bemyndiganderam för 2023. Regeringens

inriktning att nå två procent av BNP senast 2026 innebär att regeringen kan behöva återkomma till riksdagen för att utöka beställningsbemyndigandet ytterligare.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 144 100 000 000 kronor 2024–2031.

Tabell 4.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2031
Ingående åtaganden	58 552 363	62 363 139	114 168 359[1]			
Nya åtaganden	19 349 060	68 052 885	52 332 466			
Infriade åtaganden	-15 538 284	-17 729 665	-23 143 000	-34 930 000	-36 660 000	-71 767 825
Utestående åtaganden	62 363 139	112 686 359	143 357 825			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**73 300 000**	**112 897 000**	**144 100 000**			

[1] Skillnad mellan utestående åtaganden 2022 och ingående åtaganden 2023 beror på renodling av investeringar. Utestående åtaganden om 1 482 000 kronor överförs från anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2023–2034 som en riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (tabell 4.12).

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till riktlinje för anskaffning av materielinvesteringar 2023–2034. Investeringsplanen bygger på regeringens förslag till anslag 2023, beräknade anslag för åren mellan 2024 och 2027 samt totalt för åren 2028–2034. Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för den aktuella perioden.

Regeringen svarar för att riksdagen delges sådan information som är nödvändig för att riksdagen ska kunna utöva sin finansmakt. Osäkerheterna i verksamheten, vad avser bl.a. prissättning, inköp, produktion och leverans, innebär att förändringar av investeringsplanen, inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande, kan förekomma. Investeringsplanen speglar inte regeringens inriktning att nå två procent av BNP senast 2026.

Tabell 4.12 Investeringsplan för anskaffning av försvarsmateriel

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Utfall 2021	Prognos 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027	Beräknat 2028–2034
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**15 433**	**18 337**	**20 531**	**29 261**	**43 605**	**47 819**	**41 584**	**38 487**	**263 457**
Arméstridskrafter	4 544	6 721	5 614	9 737	16 012	19 012	13 044	11 218	76 793
Marinstridskrafter	1 998	4 310	4 002	3 411	5 167	5 787	7 372	6 202	42 452
Flygstridskrafter	5 728	4 175	5 968	9 843	12 626	12 819	13 031	13 217	90 474
Operativ ledning	1 191	1 132	1 519	1 401	2 878	3 180	2 670	2 392	16 377
Logistik	530	1 250	1 574	2 224	4 175	4 015	2 260	2 268	15 528
Stödfunktioner	1 442	749	1 853	2 645	2 747	3 005	3 208	3 189	21 833
varav investeringar i anläggningstillgångar	*12 289*	*15 568*	*15 061*	*15 462*	*15 427*	*15 487*	*13 339*	*12 256*	*85 791*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**15 407**	**18 338**	**20 531**	**29 261**	**43 605**	**47 819**	**41 584**	**38 487**	**263 457**
Anslag 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	14 872	17 700	19 802	27 949	42 128	46 365	40 367	37 246	217 651
Anslag 1:11 Försvarets materielverk	535	628	710	1 292	1 455	1 432	1 194	1 218	9 238
Övrig finansiering		10	19	20	21	22	22	23	173

Anm 1. Anläggningstillgångar utgår från leveranser från Försvarets materielverk till Försvarsmakten och visar bedömt årligt belopp som aktiveras i Försvarsmaktens balansräkning.

Anm 2. Det har skett väsentliga ökningar på totalen jämfört med föregående års investeringsplan. Stora ökningar sker till exempel inom arméstridskrafter, där ytterligare stridsfordon genomgår renovering samt fältarbetsutrustning och signaturskyddsmateriel anskaffas. Ökningar sker även inom logistiken, bl.a. till följd av utökad anskaffning av reservdelar i syfte att upprätthålla materielens tillgänglighet samt anskaffning av drivmedel och reservelkraft.

Redovisning av anskaffningar

Förslaget till investeringsplan utgörs av samtliga pågående och planerade investeringar i investeringsplaneringsperioden. För att visa på det närmare innehållet i planen redovisas i tabellen nedan ett urval av de större anskaffningar som Försvarsmakten har beställt under 2022 eller tidigare, alternativt avser att beställa under det kommande budgetåret eller den närmsta tiden därefter enligt den nuvarande planeringen.

Tabell 4.13 Redovisning av anskaffningar

Materielområde	Beställning
	Anskaffning Archer, pjäser och systemutrustning
	Renovering av Stridsfordon 90 och Stridsvagn 122
	Anskaffning fordonsburet granatkastarsystem
	Anskaffning pansarterrängbil
	Uppgradering granatgevär
	Anskaffning pansarvärnsutrustning
	Anskaffning markstridssensorer, mörkerstridsutrusning
	Anskaffning eldhandvapensystem
	Anskaffning skyddsutrustning och soldatutrustning
	Anskaffning skyddade lastbilar, terrängfordon, tunga lastbilar och standardfordon
	Anskaffning bandvagnar
	Anskaffning fältarbetsmateriel
	Anskaffning medelräckviddigt luftvärn
Arméstridskrafter	Anskaffning buret luftvärn
	Modifiering av korvett typ Gävle
	Modifiering av korvetter typ Visby
	Anskaffning av ytstridsfartyg
	Livstidsförlängning minröjningsfartyg
	Anskaffning av Ubåt Typ Blekinge
	Modifiering av ubåt typ Gotland
	Anskaffning av nytt lätt torpedsystem
	Åtgärder tung torped
	Modifiering av stridsbåt 90
	Anskaffning av stridsbåt
	Anskaffning av modifiering Marinbas
Marinstridskrafter	Anskaffning sjörörlig logistik
	Utveckling och anskaffning av JAS 39E
	Uppgradering JAS 39C/D
	Anskaffning sjömålsrobot
	Anskaffning jaktrobotar
	Anskaffning taktiskt transportflyg
	Anskaffning flygande spaningsradar
	Anskaffning av helikopter 14
	Modifiering helikopter 15
Flygstridskrafter	Anskaffning flygbasmateriel
	Anskaffning Ledningsstödsystem Mark
	Anskaffning sensorkedja
Operativ ledning	Anskaffning krypto- och radioutrustning
	Anskaffning drivmedelsmateriel och tankbilar
	Anskaffning uniformssystem
	Anskaffning fältförplägnadssystem
Logistik	Anskaffning sjukvårdsutrustning

4.6.4 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

2021	Utfall	708 913	Anslagssparande	-5 602
2022	Anslag	831 905[1]	Utgiftsprognos	831 918
2023	**Förslag**	**951 905**		
2024	Beräknat	986 905		
2025	Beräknat	1 061 905		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera forskning och teknikutveckling. Anslaget får vidare finansiera det nationella flygtekniska forskningsprogrammet (NFFP), verksamhet vid luftstridssimuleringscentrum (FLSC) samt övrig flygteknisk forskning. Anslaget får också finansiera forsknings- och utvecklingsverksamhet som genomförs inom ramen för det svenska deltagandet i den europeiska försvarsbyrån (EDA).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**831 905**	**831 905**	**831 905**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	120 000	155 000	230 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**951 905**	**986 905**	**1 061 905**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 951 905 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forskning och teknikutveckling* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 986 905 000 kronor respektive 1 061 905 000 kronor.

4.6.5 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelse-verksamheten

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

2021	Utfall	10 254	Anslagssparande	1 442
2022	Anslag	11 463[1]	Utgiftsprognos	11 690
2023	**Förslag**	**11 638**		
2024	Beräknat	12 016[2]		
2025	Beräknat	12 320[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 638 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 638 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten bedriver med att kontrollera försvarsunderrättelse-verksamheten hos de myndigheter som bedriver sådan verksamhet, samt för att verkställa beslut om tillgång till signalbärare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**11 463**	**11 463**	**11 463**
Pris- och löneomräkning[2]	175	553	857
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 638**	**12 016**	**12 320**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 638 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 12 016 000 kronor respektive 12 320 000 kronor.

4.6.6 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tabell 4.18 Anslagsutveckling 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tusental kronor

2021	Utfall	280 183	Anslagssparande	19 371
2022	Anslag	333 842[1]	Utgiftsprognos	319 589
2023	**Förslag**	**351 386**		
2024	Beräknat	361 389[2]		
2025	Beräknat	372 123[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 350 417 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 352 310 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Totalförsvarets plikt- och prövningsverks förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för ersättningar för kost, resor och logi till totalförsvarspliktiga.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.19 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**333 842**	**333 842**	**333 842**
Pris- och löneomräkning[2]	5 544	16 171	24 630
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	12 000	11 376	13 651
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**351 386**	**361 389**	**372 123**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 351 386 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Totalförsvarets plikt- och prövningsverk* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 361 389 000 kronor respektive 372 123 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.19 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Totalförsvarets plikt- och prövningsverk

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
*Uppdragsverksamhe*t						
Uppdrag Försvarsmakten	-587	1 000	2 500	2 000	500	-1 968
Uppdrag Försvarshögskolan	0	0	4 400	4 400	0	-203
Uppdrag Polismyndigheten	9 222	-3 000	102 500	105 500	-3 000	8 215
Uppdrag övriga civila	-871	500	2 800	2 300	500	-1 011
Summa uppdragsverksamhet	7 764	-1 500	112 200	114 200	-2 000	5 033

4.6.7 1:7 Officersutbildning m.m.

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	245 118	Anslagssparande	8 467
2022	Anslag	262 289[1]	Utgiftsprognos	259 765
2023	**Förslag**	**268 034**		
2024	Beräknat	276 569[2]		
2025	Beräknat	284 451[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 268 034 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 268 980 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera det treåriga officersprogrammet och annan grundläggande officersutbildning vid Försvarshögskolan. Vidare får anslaget finansiera forskning och utveckling m.m. inom vissa av högskolans kompetensområden. Anslaget får även användas för att finansiera kurser inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) samt viss forskning och analysstöd för regeringens behov.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.21 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**262 289**	**262 289**	**262 289**
Pris- och löneomräkning[2]	2 945	11 391	18 201
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 800	2 889	3 961
varav BP23[3]	*-3 200*	*-3 200*	*-3 200*
– Utökade medel för säkerhets- och försvarspolitisk forskning och ana	*-3 200*	*-3 200*	*-3 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**268 034**	**276 569**	**284 451**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås minska med 3 200 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera ökningen av anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut*.

Regeringen föreslår att 268 034 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Officersutbildning m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 276 569 000 kronor respektive 284 451 000 kronor.

4.6.8 1:8 Försvarets radioanstalt

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

2021	Utfall	1 351 508	Anslagssparande	104 339
2022	Anslag	1 581 762[1]	Utgiftsprognos	1 546 735
2023	**Förslag**	**1 927 077**		
2024	Beräknat	2 294 806[2]		
2025	Beräknat	2 784 995[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 151 112 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 496 186 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försvarets radioanstalts förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 551 762**	**1 551 762**	**1 551 762**
Pris- och löneomräkning[2]	23 276	128 489	205 508
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	352 039	614 555	1 027 725
varav BP23[3]	*222 000*	*324 000*	*527 000*
– Förstärkning FUD	*-1 000*	*-1 000*	*-1 000*
– Utvecklad försvarsunderrättelseförmåga	*203 000*	*305 000*	*508 000*
– Förstärkning FRA	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 927 077**	**2 294 806**	**2 784 995**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att stärka försvarsunderrättelseförmågan föreslås anslaget öka med 203 000 000 kronor 2023 och beräknas öka med 305 000 000 kronor 2024 och 508 000 000 kronor från 2025.

Anslaget föreslås minska med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:12 *Försvarsunderrättelsedomstolen* föreslås öka med motsvarande belopp i syfte att möjliggöra stabilare planeringsförutsättningar.

I syfte att ytterligare stärka stödet till Polismyndighetens arbete med att bekämpa grov gränsöverskridande brottslighet föreslås anslaget öka med 20 000 000 kronor från 2023. Anslag 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet föreslås minska med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 927 077 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Försvarets radioanstalt* för 2022. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 294 806 000 kronor respektive 2 784 995 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.24 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
*Uppdragsverksamhe*t	3	0	3 000	3 000	0	0
Summa uppdragsverksamhet	3	0	3 000	3 000	0	3

4.6.9 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tabell 4.24 Anslagsutveckling 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

2021	Utfall	235 974	Anslagssparande	8 394
2022	Anslag	241 697[1]	Utgiftsprognos	241 283
2023	**Förslag**	**262 457**		
2024	Beräknat	267 873[2]		
2025	Beräknat	272 658[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 262 457 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 262 457 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera internationell verksamhet inom försvarsmateriel- och forskningsområdet samt åtgärder för att främja den svenska försvarsindustrins exportverksamhet. Anslaget får även finansiera forskning avseende skydd mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel (CBRN) samt forskning och analysstöd för regeringens behov. Anslaget får vidare finansiera forskning med inriktning mot Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.25 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**241 697**	**241 697**	**241 697**
Pris- och löneomräkning[2]	2 560	7 600	12 054
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	18 200	18 576	18 907
varav BP23[3]	*18 200*	*18 200*	*18 200*
– CBRN	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Utökad forskning	*12 000*	*12 000*	*12 000*
– Utökade medel för säkerhets- och försvarspolitisk forskning och analys	*3 200*	*3 200*	*3 200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**262 457**	**267 873**	**272 658**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att stärka forskning och analysstöd för utveckling av den operativa förmågan i totalförsvaret föreslås anslaget öka med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* föreslås därför minska med 12 000 000 kronor.

I syfte att stärka forskningen inom CBRN-området föreslås anslaget öka med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

I syfte att stärka forskning och analysstöd föreslås anslaget öka med 3 200 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:7 *Officersutbildning m.m.* föreslås minska med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 262 457 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 267 873 000 kronor respektive 272 658 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.27 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet	117 224	-53 000	1 123 503	1 143 503	-20 000	44 224
Tjänsteexport	-12 076	0	30 000	30 000	0	-12 148
Summa uppdragsverksamhet	105 148	-53 000	1 153 503	1 173 503	-20 000	32 148

4.6.10 1:10 Nämnder m.m.

Tabell 4.26 Anslagsutveckling 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	6 455	Anslagssparande	81
2022	Anslag	6 986[1]	Utgiftsprognos	6 919
2023	**Förslag**	**7 286**		
2024	Beräknat	7 286		
2025	Beräknat	7 286		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som bedrivs av vissa mindre nämnder samt bidrag till exempelvis Svenska Röda Korset och Centralförbundet Folk och Försvar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.27 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**6 986**	**6 986**	**6 986**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	300	300	300
varav BP23	*300*	*300*	*300*
– Förstärkning Folk och försvar	*300*	*300*	*300*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 286**	**7 286**	**7 286**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 300 000 kronor fr.o.m. 2023 för att möjliggöra en ökning av verksamhetsbidraget till Centralförbundet Folk och Försvar med 300 000 kronor. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 7 286 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Nämnder m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget 7 286 000 kronor respektive 7 286 000 kronor.

4.6.11 1:11 Försvarets materielverk

Tabell 4.28 Anslagsutveckling 1:11 Försvarets materielverk

Tusental kronor

2021	Utfall	1 898 092	Anslagssparande	112 655
2022	Anslag	2 104 280[1]	Utgiftsprognos	2 142 208
2023	**Förslag**	**3 204 537**		
2024	Beräknat	3 610 461[2]		
2025	Beräknat	3 815 200[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 480 281 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 574 919 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försvarets materielverks förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för myndighetens samhällsinvesteringar. Anslaget får även användas till utgifter för Sveriges certifieringsorgan för it-säkerhet (CSEC) samt signatärskapet för Common Criteria Recognition Arrangement (CCRA).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.29 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Försvarets materielverk

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 104 280**	**2 104 280**	**2 104 280**
Pris- och löneomräkning[2]	35 197	115 225	178 997
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 065 060	1 390 957	1 531 923
varav BP23[3]	*948 000*	*1 281 000*	*1 393 000*
– Omfördelning anslag	*414 500*	*423 500*	*423 500*
– Förstärkning nationell tillsyn cybersäkerhetscertifiering	*10 500*	*10 500*	*10 500*
– Omhändertagande av kommande anskaffningsbehov	*523 000*	*847 000*	*959 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 204 537**	**3 610 461**	**3 815 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att stärka det militära försvaret och öka den operativa förmågan omfördelas medel mellan anslagen 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*, 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* och 1:11 *Försvarets materielverk* i enlighet med myndigheternas förslag. Anslaget 1:11 *Försvarets materielverk* ökas därför med 414 500 000 kronor 2023. För åren 2024 och 2025 ökas anslaget med 423 500 000 kronor. Från och med 2026 ökas anslaget med 383 500 000 kronor.

I syfte att stärka det förberedande arbetet för att kunna omhänderta Försvarsmaktens kommande anskaffningsbehov och möjliggöra realisering av Försvarsmaktens investeringsplan ökas anslaget med 523 000 000 kronor för 2023. För åren 2024 och

2025 ökas anslaget med 847 000 000 kronor respektive 959 000 000 kronor. Från och med 2026 ökas anslaget med 692 300 000 kronor.

I syfte att stärka den nationella tillsynen för cybersäkerhetscertifiering föreslås anslaget öka med 10 500 000 kronor fr.o.m. 2023.

I syfte att stärka det internationella samarbetet inom ramen för materielanskaffningen beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 3 204 537 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Försvarets materielverk* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 610 461 000 kronor respektive 3 815 200 000 kronor.

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 50 500 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Försvarets materielverk behöver tillgång till rörelsekapital för att finansiera utestående förskott till industrin och för hantering av avtal inom försvarsexportområdet. Försvarets materielverk behöver även tillgång till rörelsekapital för att hantera övergången till en ändrad finansiell styrmodell inom materielförsörjningen.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.30 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Försvarets materielverk

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Försvarsmakten: vidmakthållande	-56 718	0	3 700 000	3 700 000	0	-56 718
Summa uppdragsverksamhet	-56 718	0	3 700 000	3 700 000	0	-56 718
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Nationell tillsyn för cybersäkerhetscertifiering	-	0	0	0	0	0
Uppdragsverksamhet						
Försvarsmakten: övrig verksamhet	308 666	0	650 000	650 000	0	308 666
Övriga kunder	-48 693	0	1 500 000	1 500 000	0	-48 693
Evaluering och certifiering av IT-produkter	0	0	2 400	2 400	0	0
Tjänsteexport	95 301	0	100 000	100 000	0	95 301
Summa uppdragsverksamhet	355 274	0	2 252 400	2 252 400	0	355 274

4.6.12 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen

Tabell 4.31 Anslagsutveckling 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen

Tusental kronor

2021	Utfall	10 883	Anslagssparande	185
2022	Anslag	10 874[1]	Utgiftsprognos	10 953
2023	**Förslag**	**10 984**		
2024	Beräknat	11 297[2]		
2025	Beräknat	11 554[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 10 984 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 10 984 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Försvarsunderrättelsedomstolen bedriver med att pröva frågor om tillstånd till signalspaning enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.32 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**10 874**	**10 874**	**10 874**
Pris- och löneomräkning[2]	152	466	724
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-42	-43	-44
varav BP23[3]	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Förstärkning FUD	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 984**	**11 297**	**11 554**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att möjliggöra stabilare planeringsförutsättningar föreslås anslaget öka med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:8 *Försvarets radioanstalt* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 10 984 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Försvarsunderrättelsedomstolen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 11 297 000 kronor respektive 11 554 000 kronor.

4.6.13 1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys

Tabell 4.33 Anslagsutveckling 1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande
2022	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2023	**Förslag**	**50 000**	
2024	Beräknat	62 734[2]	
2025	Beräknat	64 323[3]	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 60 631 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 60 632 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för totalförsvarsanalys förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.34 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:13 Myndigheten för totalförsvarsanalys

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	62 734	64 323
varav BP23	*50 000*	*61 000*	*61 000*
– Myndigheten för totalförsvarsanalys	*50 000*	*61 000*	*61 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 000**	**62 734**	**64 323**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera Myndigheten för försvarsanalys verksamhet ökas anslaget med 50 000 000 kronor 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget ökas med 61 000 000 kronor. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Myndigheten för totalförsvarsanalys* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 62 734 000 kronor respektive 64 323 000 kronor.

4.6.14 Övriga förslag

Bemyndigande om att justera en grundorganisationsenhet i Försvarsmakten

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att lokalisera Försvarsmaktens logistik med ledning och stab i Arboga och besluta att organisationsenheten i samband med det byter namn till Försvarsmaktens logistikregemente.

Skälen för regeringens förslag: I budgetunderlaget för 2023 har Försvarsmakten även framställt om att organisationsenheten Försvarsmaktens logistik (FMLOG) med ledning och stab ska lokaliseras i Arboga och organisationsenheten i samband med det byter namn till Försvarsmaktens logistikregemente (FM LOGR). I och med genomförandet av Ledning för ett starkare försvar har försvarsgrenarna förstärkts och fått ansvar för sin egen logistik (prop. 2018/19:18, bet 2018/19:FöU3, rskr. 2018/19:91). Det innebär samtidigt att FMLOG:s roll förändrats och verksamheter flyttats från FMLOG till andra delar av Försvarsmakten. FMLOG har inriktats mot ett samlat ansvar för den s.k. bakre logistiken. FMLOG med ledning och stab är idag lokaliserad i Stockholm men organisationsenheten bedriver verksamhet över hela landet. Den bakre logistiken sköts i dag i hög grad i Arboga och mot den bakgrunden bedöms det vara det bästa alternativet för placering av ledning och stab, eftersom det innebär att huvudverksamheten grupperas tillsammans. Omlokaliseringen innebär att ca 100 befattningar under 2023 flyttas från Stockholm till Arboga. Försvarsmakten bedömer att kostnaden för personal kommer att vara oförändrad i förhållande till i dag, eftersom antalet befattningar är detsamma. Regeringen har inget att invända mot Försvarsmaktens förslag om omlokalisering av organisationsenheten samt att denna byter namn. Regeringen föreslår därför att Försvarsmaktens logistik omlokaliseras till Arboga och byter namn till Försvarsmaktens logistikregemente.

5 Samhällets krisberedskap

5.1 Mål för området

Riksdagens mål för skydd mot olyckor är enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor att i hela landet ge människors liv, hälsa, egendom och miljö ett – med hänsyn till de lokala förhållandena – tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

5.1.1 Krisberedskap

De av regeringen angivna målen, som förtydligades i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 6, bet. 2014/15:FöU1, rskr. 2014/15:63), indelas i ett förebyggande perspektiv och ett hanterande perspektiv. Med dessa utgångspunkter är målen för krisberedskapen att:

– minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet
– värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

Arbetet med krisberedskapen bör även bidra till att minska lidande och konsekvenser av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder. Krisberedskapsarbete utgör också en utgångspunkt för arbete med det civila försvaret.

5.1.2 Civilt försvar

Civilt försvar är den civila verksamhet som myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda, företag och det civila samhället m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder. Under höjd beredskap och då ytterst krig utgörs verksamheten av nödvändiga åtgärder för att upprätthålla målet för civilt försvar.

Riksdagen har beslutat (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:135) att målet för det civila försvaret ska vara att ha förmåga att:

– värna civilbefolkningen,
– säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna,
– upprätthålla en nödvändig försörjning,
– bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld,
– upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar och bidra till att stärka försvarsviljan,
– bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred, och
– med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Sveriges förmåga att förebygga, hantera och lära från olyckor och kriser, liksom att upprätthålla ett civilt försvar, bygger på den samlade förmågan hos alla aktörer i samhället. Bedömningen av vilka resultat som har uppnåtts i förhållande till målen baseras på de aktiviteter och prestationer som har utförts inom främst utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, men även inom andra utgiftsområden. Även privata verksamheter och andra faktorer i omvärlden påverkar utvecklingen av samhällets krisberedskap. De åtgärder som vidtas inom det civila försvaret bidrar till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar för samhället i fredstid. Förmågan att hantera allvarliga olyckor och kriser i samhället i fredstid bidrar till en grundläggande förmåga att hantera höjd beredskap och då ytterst krig.

5.2.1 Bedömningsgrunder

Redovisningen av resultaten inom områdena skydd mot olyckor, samhällets krisberedskap och civilt försvar utgår från följande bedömningsgrunder:

– samhällets förmåga att förebygga olyckor och kriser samt vidta förberedande åtgärder mot krig
– samhällets förmåga att hantera olyckor, kriser och krig.

5.2.2 Resultatindikatorer

För att beskriva utvecklingen används (när så är möjligt) resultatindikatorer, vilka följs över tid.

Antal omkomna i bränder

Ett målinriktat och samordnat brandförebyggande arbete bör på sikt leda till ett minskat antal personer som omkommer eller skadas allvarligt vid bränder.

Antal utbildade brandmän

Utbildning av hel- och deltidsbrandmän samt brandbefäl är en avgörande förutsättning för förmågan inom området skydd mot olyckor och syftar till att säkerställa en likvärdig och grundläggande kompetens inom den kommunala räddningstjänsten i hela landet.

Medelsvarstid på 112-samtal

Tidsfaktorn vid alarmering är av avgörande betydelse för att nödställda personer snabbt och effektivt ska kunna få den hjälp som de behöver av samhällets hjälporgan.

Genomförda övningar

En av de främsta åtgärderna för att stå väl rustad vid fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig är att berörda organisationer har genomfört övningar inför möjliga händelser. Därmed är det av intresse att bl.a. studera antalet genomförda övningar av krishanteringsorganisationen respektive ledningen vid myndigheter och regioner.

Antal Rakelabonnemang

Rakelsystemet stödjer en skyddad och driftsäker kommunikation mellan samhällsviktiga organisationer vid en kris. Fler Rakelabonnemang är en indikator på att aktörernas möjlighet att kommunicera skyddat och driftsäkert har stärkts, vilket bidrar till en effektivare hantering av en uppkommen kris.

Inrapporterade it-incidenter

Statliga myndigheters rapportering av allvarliga it-incidenter ger information om hoten mot samhällets informations- och cybersäkerhet och underlag för att stärka förmågan att förebygga, upptäcka och hantera it-incidenter.

5.2.3 Underlag till grund för resultatredovisningen

Sammantaget ger bedömningsgrunder och resultatindikatorer en viss information om utvecklingen inom samhällets krisberedskap och civilt försvar, men resultaten påverkas även av andra, ofta mer långsiktiga, faktorer såsom demografiska förändringar, teknisk utveckling, det säkerhetspolitiska läget, ändringar i befolkningens levnadsvanor och hälsoutveckling samt ett förändrat klimat.

Underlag som ligger till grund för resultatredovisningen är bl.a. årsredovisningar och andra rapporter från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kustbevakningen, Statens haverikommission och SOS Alarm Sverige AB.

Övriga underlag är bl.a. utredningar och uppföljningar av inträffade händelser, risk- och sårbarhetsanalyser, Riksrevisionens rapporter samt länsstyrelsernas årsredovisningar. Som grund för redovisningen avseende civilt försvar används framför allt MSB:s samlade bedömning av förmågan inom civilt försvar (Ju2022/00664).

5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Skydd mot olyckor

Tydligare reglering av kommunernas skyldigheter

Som en följd av de ändringar som under 2021 genomförts i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) har MSB tagit fram föreskrifter om kommunala handlingsprogram, undersökningsrapporter, kommunal tillsyn, ledning av kommunal räddningstjänst samt behörighetskrav för räddningschef och räddningsledare. Till flera av dem har handböcker och särskilda fördjupningsrapporter utvecklats, exempelvis om förmåga till räddningsinsats och beskrivning av olyckor som kan leda till räddningsinsats.

Utvecklingen av det brandförebyggande arbetet

Under pandemin har kommunernas brandförebyggande arbete med genomförande av tillsynsbesök, information och rådgivning samt utbildningsaktiviteter bedrivits i begränsad omfattning. MSB arbetar tillsammans med myndigheter, kommuner och andra organisationer för att uppnå visionen i MSB:s nationella strategi – ingen i Sverige ska omkomma eller allvarligt skadas till följd av brand.

Tillsammans med Socialstyrelsen har MSB tagit fram stöd till kommunerna för att underlätta arbetet med att systematiskt stärka brandskyddet hos de mest riskutsatta personerna. Webbutbildningar för bl.a. hemtjänstpersonal om risker i personers hem och vilka åtgärder som kan vidtas med tillhörande checklistor för personalen är exempel på sådant stöd. Särskilda kommunikationsinsatser, inom ramen för kampanjen Aktiv mot brand, med budskapet ”stärk brandskyddet för en närstående” har också genomförts. Omfattningen av kommunernas arbete med brandskyddsåtgärder för de särskilt riskutsatta varierar.

Inom ramen för MSB:s uppgift som tillsynsmyndighet över kommunernas skyldigheter enligt LSO har det framkommit att en betydande andel av kommunerna under året inte har levt upp till kraven i LSO. Effekterna av

pandemin har lett till att kommunernas förebyggande arbete, exempelvis genomförandet av tillsynsbesök, endast har bedrivits i begränsad omfattning.

Under 2021 omkom 79 personer i brand, varav 36 kvinnor och 43 män – en minskande trend sedan 2017 (se diagram 5.1). De kommunala räddningstjänsterna har under samma period årligen larmats till ca 26 000 bränder eller brandtillbud.

Diagram 5.1 Antal omkomna i bränder 2016–2021

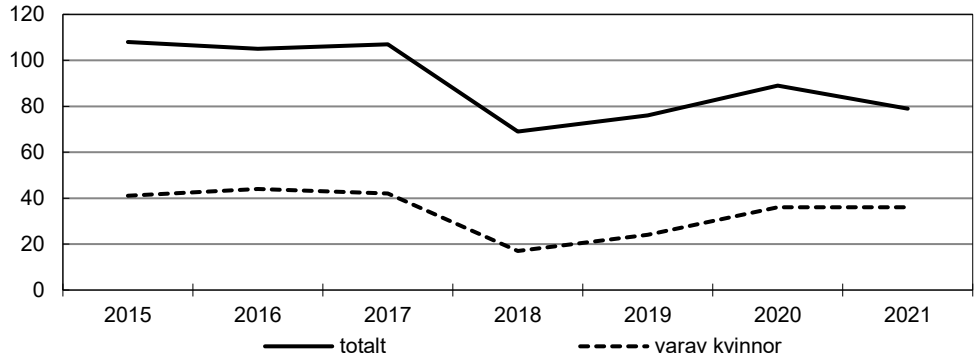

Källa: MSB:s årsredovisning 2021 och webbplats www.msb.se.

Ökad samverkan på räddningstjänstområdet

Kommunala räddningstjänster genomförde ca 96 300 räddningsinsatser 2021 medan statliga räddningstjänster genomförde ca 1 900 insatser.

MSB bedömer att kommunernas grundläggande förmåga att genomföra räddningsinsatser vid de vanligaste olyckorna är godtagbar. Ändringarna i LSO innebär att kommunerna ska ha ett ledningssystem för räddningstjänsten, där en övergripande ledning ständigt ska upprätthållas. Syftet är att utveckla förmågan att hantera stora olyckor och allt fler kommuner samarbetar nu i större samverkansregioner där vissa även täcker flera län. MSB driver tillsammans med flera räddningstjänster och aktörer projektet ett enhetligt ledningssystem. Inom ramen för detta har en handbok tagits fram och regionala utvecklingsledare utbildats som stöd för införandet av ledningssystemen. Kommunernas förmåga till övergripande ledning förbättras kontinuerligt. MSB har vidtagit åtgärder för att stödja kommunala och statliga räddningstjänster. MSB har etablerat ett nationellt utvecklingscenter tillsammans med Räddningstjänsten Storgöteborg för att stärka arbetet med metod- och teknikutveckling för effektiva räddningsinsatser.

Arbetet med jämställdhet, jämn könsfördelning och mångfald inom räddningstjänsten går långsamt framåt – 6 procent av de heltidsanställda brandmännen och 7,7 procent av räddningstjänstpersonalen i beredskap var kvinnor 2021. Det är en ökning med ca 2 procentenheter på fem år. MSB har i samverkan med räddningstjänsterna tagit fram en inriktning och handlingsplan till 2030 för att dels öka rekryteringen av kvinnor, dels öka jämställdheten och mångfalden inom MSB:s utbildningar och i räddningstjänsten.

MSB har förstärkt sin förmåga att stödja räddningsinsatser vid skogsbränder, t.ex. med fler skopande flygplan som kan användas för att släcka bränder från luften.

Utvecklade utbildningar i skydd mot olyckor

För att möta kommunernas behov i arbetet att införa ett enhetligt ledningssystem för räddningstjänsten har en ny ledningsutbildning utvecklats med start våren 2022. Den nya utbildningen täcker fler dimensioner av ledning och skapar förutsättningar för aktörerna att arbeta enhetligt.

Av tabell 5.1 framgår antal nya utbildningsplatser som tillhandahållits av MSB på de tre större utbildningarna. Sammanlagt 215 personer (19 procent kvinnor) har examinerats från den tvååriga utbildningen skydd mot olyckor (heltidsbrandman). Antalet deltagare i grundutbildningarna för räddningstjänstpersonal i beredskap (deltidsbrandman) var 947, varav 14 procent kvinnor.

Tabell 5.1 Antal nya tillhandahållna utbildningsplatser

	2017	2018	2019	2020	2021
Heltidsbrandman	224	224	252	224	252
Deltidsbrandman[1]	552	464	768	768	640
Räddningsledare	371	395	395	395	337[2]

[1] Grundutbildning moment 1 av 2.

[2] Varav 37 för brandingenjörer.

Källa: MSB:s årsredovisningar 2017–2021.

Åtgärder för säker hantering av farliga ämnen

Kontrollen av explosiva varor enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor har skärpts. Tillståndsprövningen har blivit mer omfattande och regleringen kring bl.a. möjligheten att återkalla tillstånd har förtydligats och utökats. Ändringarna i lag och förordning trädde i kraft den 1 augusti 2021.

Kring vissa verksamheter med joniserande strålning finns s.k. beredskapszoner som är geografiska områden där skyddsåtgärder förbereds. Under 2021 har berörda myndigheter arbetat med införandet av de nya beredskapszonerna, vilket bl.a. medför att fler människor omfattas av förberedande åtgärder såsom varningssystem, utdelning av jodtabletter, utrymning samt inomhusvistelse. Se mer under avsnitt 6 Strålsäkerhet.

En utvecklad tillsynsverksamhet

MSB ansvarar enligt LSO från 2021 för tillsynen av kommunal förebyggande verksamhet och räddningstjänst. MSB har utvecklat verktyg och metoder för genomförandet av tillsynen med fokus på prioritering av tillsynsåtgärder och hur bedömningarna i tillsynsärenden ska kommuniceras till kommunerna för att uppnå ökad effekt.

Under 2021 har MSB prioriterat ned planerad tillsyn för civil hantering av explosiva varor. Även kommunernas arbete med tillsyn har minskat över tid. De senaste årens minskning beror enligt kommunerna på covid-19-pandemin.

Fortsatt förebyggande arbete mot naturolyckor

MSB stödjer kommuner och andra aktörer i arbetet med att förebygga naturolyckor. MSB har gjort stabilitets- och översvämningskarteringar och tillsammans med SMHI fortsatt att utveckla systemet för brandriskprognoser.

MSB och Statens geotekniska institut (SGI) har redovisat tio områden i Sverige där riskerna för ras, skred, erosion och översvämning är störst. För att förbättra förutsättningen för förebyggande åtgärder mot naturolyckor har MSB fördelat medel till kommuner för bl.a. invallningar mot översvämning och åtgärder mot skred. MSB har fördelat medel till länsstyrelserna för arbete enligt översvämningsförordningen och för bevakning med flyg för att upptäcka skogsbränder.

Fler nödsamtal till SOS Alarm

Antalet inkommande samtal till 112 har fortsatt att öka. Sedan 2015 har samtalen ökat med 21 procent. Under 2021 besvarade SOS Alarm 3,4 miljoner nödsamtal – i nivå med föregående år – varav 68 procent föranledde insatser från samhällets hjälporgan.

Medelsvarstiden för nödsamtal steg till 15,4 sekunder (9,2 sekunder 2020) bl.a. till följd av ökningen av inkommande 112-samtal, hög personalomsättning och hög sjukfrånvaro hos SOS Alarm – se diagram 5.2. Personalomsättningen steg till 16,7 procent och sjukfrånvaron var 7,9 procent (10,3 respektive 7,1 procent året innan).

Diagram 5.2 SOS Alarms medelsvarstider på 112-samtal

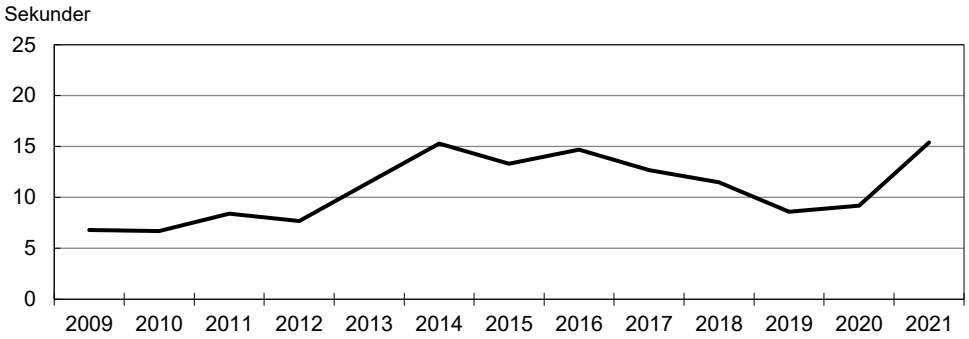

Källa: SOS Alarms verksamhetsrapport för 2021.

SOS Alarms 112-app som lanserades 2019 har laddats ner totalt 2,8 miljoner gånger.

En utredning har sett över VMA-systemet för varning av allmänheten i fred och krig. Utredningen överlämnade i februari 2022 sin promemoria med förslag om ny reglering på området (Ds 2022:1). Utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet.

Stärkt samverkan inom räddningstjänst till sjöss och sjöövervakning

Kustbevakningen har under året stärkt sin samverkan med andra myndigheter i fråga om miljöräddningstjänst och annan räddningstjänst till sjöss. Under 2021 genomförde myndigheten 57 miljöräddningsoperationer, vilket var i nivå med föregående år. Insatserna gällde främst oljeutsläpp eller risk för oljeutsläpp. Ett exempel är den omfattande miljöräddningsinsatsen mot branden ombord på fartyget Almirante Storni utanför Göteborg i december. Insatsen leddes av Kustbevakningen och genomfördes i god samverkan med nationella och internationella räddningsaktörer för att undvika förlisning med miljöskador som följd. Därutöver har myndigheten deltagit i 290 sjöräddningsinsatser, vilket var på samma nivå som under de föregående fem åren. Kustbevakningen har sedan 2019 trots vidtagna åtgärder inte fullt ut kunnat upprätthålla sin beredskap för miljöräddningstjänst. Det beror enligt myndigheten på ett fortsatt ansträngt personalläge, vilket har påverkat den operativa uthålligheten och förmågan att genomföra omfattande samtidiga insatser. Det behövdes dock inte genomföras några sådana samtidiga insatser under 2021. Kustbevakningen har i samverkan med andra berörda myndigheter analyserat behovet av stärkt miljöräddningstjänstförmåga i Vänern, Vättern och Mälaren, eftersom de berörda insjöarna är viktiga råvattentäkter för en stor del av Sveriges befolkning och särskilt känsliga för utsläpp.

Kustbevakningen har under året stärkt sin samverkan med andra ansvariga myndigheter i fråga om sjöövervakning inom bl.a. brottsbekämpning och ordningshållning till sjöss. Myndigheten har genomfört drygt 45 200 kontroller till sjöss inom områdena fiske, farligt gods, tull, sjötrafik och gräns. Det var något färre än 2020 och avsevärt färre än tidigare år. Minskningen berodde på pandemin. Kustbevakningen har, med stöd av de nya befogenheterna när det gäller brottsbekämpning och ordningshållning till sjöss, självständigt genomfört knappt 670 brottsutredningar under 2021 – en minskning med 12 procent på två år. Det nya arbetssättet har resulterat i kortare handläggningstider och att färre ärenden har behövt överlämnas till Polismyndigheten.

Flera åtgärder har vidtagits för att stärka och utveckla Kustbevakningens förmåga inom totalförsvaret till sjöss. Inom civilt försvar har Kustbevakningen stärkt sin samverkan med bl.a. Polismyndigheten och Tullverket på området skydd och säkerhet. Inom militärt försvar har Kustbevakningen stärkt sin samverkan med Försvarsmakten bl.a. genom deltagande i övningar med Försvarsmakten.

Flera större olycksundersökningar

År 2021 har för Statens haverikommissions del präglats av flera större utredningar. Branden på bulkfartyget Almirante Storni innebar omfattande utredningsarbete för myndigheten. Vidare har arbetet med undersökningen av M/S Estonia fortgått och sommaren 2021 genomfördes en undervattensundersökning av fartyget. Även utredningen av takraset i en idrottshall i Kiruna har inneburit ett komplext utredningsarbete där myndigheten tidigt gjorde bedömningen att det fanns möjliga säkerhetsrisker som omedelbart behövde spridas till berörda tillsynsmyndigheter. Myndighetens tidiga agerande har föranlett att ägare av liknande byggnader har vidtagit åtgärder och därmed har olyckor likt den i Kiruna kunnat förhindras.

Antalet inkomna ärenden till Statens haverikommission har ökat över tid. Under 2021 inkom 454 ärenden och året innan inkom 411. Myndigheten publicerade 16 slutrapporter med 27 säkerhetsrekommendationer under 2021. Det kan jämföras med att antalet slutrapporter 2020 var 19 med 23 säkerhetsrekommendationer. Pandemin bedöms vara en bakomliggande orsak till minskningen.

5.3.2 Krisberedskap och civilt försvar

Hanteringen av covid-19-pandemin

MSB har under 2021 arbetat mycket med kommunikation och samordning av kommunikation om covid-19-pandemin. Arbetet har inriktats på att dels samordna, stärka och utveckla kommunikationsinsatserna riktade till allmänheten med anledning av covid-19-pandemin, dels tillsammans med Folkhälsomyndigheten, Läkemedelsverket och Socialstyrelsen genomföra nationella informationsinsatser om vaccination mot covid-19. MSB:s mätningar av kommunikationsinsatserna har visat att kampanjerna har haft genomslag. En mätning som genomfördes under november 2021 visade att 81 procent av respondenterna har uppmärksammat någon av insatserna, och att observationen var något högre hos kvinnor jämfört med män, 85 respektive 78 procent.

MSB har också redovisat tänkbara samhällskonsekvenser utifrån Folkhälsomyndighetens smittspridningsscenarier och gjort löpande bedömningar av pandemins påverkan på samhället med förslag till aktörsgemensamma åtgärder för att hantera tänkbara konsekvenser.

Övningar stärker beredskapen

För att stärka samhällets förmåga att hantera olyckor, kriser och krig är genomförande av olika övningar betydelsefullt. Pandemin har medfört att vissa planerade aktiviteter inte har kunnat genomföras planenligt eller i ordinarie utsträckning men har i flera fall i stället ersatts av hantering i skarpt läge. Flera regioner, kommuner och statliga myndigheter har också genomfört övningar och även deltagit i den gemensamma totalförsvarsövningen TFÖ 2020 som till del även genomfördes under 2021.

När det gäller svenskt deltagande i internationella övningar kan nämnas att bl.a. flygande skogsbrandsresurser har övats. MSB har tagit fram en övningsinriktning för

perioden 2022–2026 som ska gälla för samverkansövningar på nationell och regional nivå, samt för EU-övningar och internationella övningar där svenska aktörer deltar.

Insatser genom särskilda krisberedskapsmedel

MSB har fördelat 1 270 miljoner kronor från anslag 2:4 *Krisberedskap*, varav 422 miljoner kronor till myndigheter och länsstyrelser för olika utvecklingsprojekt. MSB lämnar årligen en redovisning till regeringen om hur anslaget används (Ju2022/01495).

Ett stort antal projekt som avslutats under 2021 är inom områden som avser att stärka civilt försvar eller både krisberedskap och civilt försvar. Ett exempel är Livsmedelsverkets projekt Dricksvattenförsörjning under samhällsstörningar om att bl.a. hantera utmaningar vid hybridkrigföring och höjd beredskap.

Riksrevisionen har granskat om anslag 2:4 *Krisberedskap* är ett effektivt styrmedel för att stärka myndigheternas arbete med krisberedskap och civilt försvar. (RiR 2021:7) Granskningen omfattar den del av anslaget som MSB fördelar som bidrag till myndigheter på nationell och regional nivå för olika utvecklingsprojekt. Dåvarande regeringen överlämnade i september 2021 en skrivelse (skr. 2021/22:6) till riksdagen med anledning av rapporten och de åtgärder som vidtagits eller som avses vidtas med anledning av rapporten.

Utvecklingen av det civila försvaret

Det civila försvaret omfattar hela samhället och den pågående återuppbyggnaden berör flera utgifts- och politikområden.

Utredningen Civilbefolkningens skydd vid höjd beredskap (dir. 2021:30) som tillsattes i maj 2021 ska föreslå hur det framtida fysiska skyddet av civilbefolkningen mot direkta konsekvenser av krigshandlingar på svenskt territorium bör vara utformat. Uppdraget redovisas i november 2022.

En särskild utredare gavs i september 2021 uppdrag att utreda hur en funktion för nationell samordning av försörjningsberedskapen ska organiseras, hur försörjningsberedskapen ska finansieras samt övergripande principer för ansvarsfördelning mellan det allmänna och näringslivet (dir. 2021.65). Uppdraget ska redovisas senast i maj 2023. Som ytterligare ett led i att stärka försörjningsberedskapen beslutade dåvarande regeringen i maj 2022 om ett tvärsektoriellt näringslivsråd för totalförsvar och krisberedskap. Rådet ska utgöra ett forum på strategisk nivå för ömsesidigt informationsutbyte och rådgivning i frågor som är av gemensam vikt för näringslivet, arbetstagarorganisationerna och staten avseende totalförsvar och krisberedskap.

I mars 2021 överlämnade Utredningen om civilt försvar (dir. 2018:79) sitt betänkande Struktur för ökad motståndskraft (SOU 2021:25). Den nya strukturen för samhällets krisberedskap och civilt försvar som beslutades i maj 2022 innefattar bl.a. införande av civilområden med civilområdesansvariga länsstyrelser, beredskapsmyndigheter, beredskapssektorer och sektorsansvariga myndigheter. Syftet är att stärka Sveriges motståndskraft och förmåga att hantera såväl fredstida krissituationer som höjd beredskap. Den nya strukturen trädde i kraft den 1 oktober 2022.

Myndigheter, regioner och kommuner har under året fortsatt sitt arbete inom civilt försvar bl.a. genom krigsplacering av personal, planering av stöd till Försvarsmakten vid höjd beredskap, samt utveckling av förmåga att samverka, leda och kommunicera.

Bevakningsansvariga myndigheter har gjort en bedömning av sin egen förmåga inom civilt försvar som har legat till grund för MSB:s samlade bedömning av förmågan

inom civilt försvar. Förmågebedömningarna berör flera olika utgiftsområden. MSB konstaterar att intensiteten i planeringen av civilt försvar stadigt ökar hos samhällets aktörer och att utvecklingen går framåt, även om det varierar mellan myndigheter, områden och geografiska nivåer. En övergripande slutsats är emellertid att utvecklingstakten behöver öka. Det gäller för samtliga delar i målet för det civila försvaret, och för samtliga områden som ingår i MSB:s bedömning. Den planering som finns för att hantera fredstida kriser utgör en grund för att hantera höjd beredskap eller ytterst ett väpnat angrepp. MSB bedömer att planeringen inom det civila försvaret i högre utsträckning behöver ta hänsyn till de förhållanden som framgår i regeringens planeringsförutsättningar, som bl.a. innebär att berörda aktörer under minst tre månader ska kunna hantera en säkerhetspolitisk kris i Europa och Sveriges närområde som innebär allvarliga störningar i samhällets funktionalitet samt krig under en del av denna tid.

MSB fick i mars 2022 uppdrag att lämna förslag på åtgärder som kan vidtas för att stärka det civila försvaret dels i budgetpropositionen för 2023, dels på längre sikt, dvs. för 2024 och framåt. Uppdragets första del redovisades i maj och genomförs delvis genom förslag i denna budgetproposition.

Under 2021 har MSB lämnat en nationell risk- och förmågebedömning (NRFB) till regeringen med bl.a. en samlad bedömning av Sveriges civila beredskap och de prioriterade utvecklingsbehov som finns såsom stärkt ledningsförmåga, ökad robusthet i samhällsviktig verksamhet och stärkt beredskap på lokal nivå. MSB använder bl.a. dessa bedömningar i sin inriktning för anslag 2:4 Krisberedskap för 2022–2023 och i den handlingsplan (Handlingskraft – en samlad plan för ett starkare totalförsvar) som MSB och Försvarsmakten tagit fram tillsammans i syfte att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret.

MSB har fortsatt arbetet med att stödja utvecklingen av krisberedskap och civilt försvar, exempelvis har en strategi för försörjningsberedskap tagits fram. Handboken i kommunal krisberedskap har vidareutvecklats och stöd har lämnats avseende kontinuitet i samhällsviktiga funktioner, bl.a. har listan på samhällsviktiga aktörer uppdaterats och en ny definition av samhällsviktig verksamhet har tagits fram.

Efterfrågan på vägledning, kompetens, samordning och ekonomiskt stöd har särskilt ökat inom ledningsplatsområdet, bl.a. noteras en ökad efterfrågan på råd och styrning avseende alternativa ledningsplatser. MSB har i linje med detta utökat stödet till samhällsviktiga aktörers arbete med att stärka förmågan att verka från ordinarie och alternativ ledningsplats genom publicering av vägledning för ledningsplatser. MSB har även förbättrat prioriterade aktörers förmåga att leda genom att stödja deras arbete med att utveckla robusta ledningsplatser med uthålliga system för försörjning och informationsdelning samt utvecklat koncept för mobila och alternativa ledningsplatser.

MSB har fått uppdrag att utforma och genomföra en frivillig digital utbildning för ungdomar i krisberedskap och civilt försvar. Utbildningen genomförs första gången hösten 2022 och uppdateras därefter löpande vid behov.

Många aktörer har lyft fram att pandemin har fortsatt att inverka negativt på delar av verksamheten och att det i likhet med föregående år har behövt göras omprioriteringar. Lärdomar har kunnat dras från hanteringen av pandemin och det har lett till utveckling av rutiner och arbetssätt.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör göra en översyn av de konsekvenser som den resursbrist som lett till stabsläge vid flera sjukhus de senaste åren skulle få vid en extraordinär händelse med stor belastning på samhällets vårdresurser (bet. 2016/17:FöU7 punkt 27, rskr. 2016/17:225). I augusti

2018 tillsattes en särskild utredare för att se över hälso- och sjukvårdens beredskap inför och vid allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap. Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (S 2018:09) lämnade den 2 april 2020 delbetänkandet Hälso- och sjukvård i det civila försvaret – underlag till försvarspolitisk inriktning (SOU 2020:23). Delbetänkandet utgjorde underlag för arbetet med den försvarspolitiska propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30). Den 31 mars 2021 lämnade utredningen det andra delbetänkandet En stärkt försörjningsberedskap för hälso- och sjukvården (SOU 2021:19). Delbetänkandet innehåller förslag för att säkerställa hälso- och sjukvårdens försörjning av läkemedel och sjukvårdsmateriel i vardagen, vid allvarliga händelser i fredstid och vid höjd beredskap och krig. Den 23 februari 2022 lämnade utredningen sitt slutbetänkande Hälso- och sjukvårdens beredskap – struktur för ökad förmåga (SOU 2022:6). Utredningens förslag kommer att vara viktiga underlag för regeringen i det fortsatta arbetet att stärka den svenska hälso- och sjukvårdens beredskap och motståndskraft. Regeringen bedömer att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Psykologiskt försvar och informationspåverkan

Enligt uppdrag i regleringsbrevet har MSB arbetat för att identifiera och möta informationspåverkan och annan spridning av vilseledande information riktad mot Sverige. Under året har verksamheten huvudsakligen fokuserat på informationspåverkan om covid-19 samt missinformation, desinformation och ryktesspridning om den svenska vaccinationsinsatsen mot covid-19. Vidare påbörjade MSB under 2021 förberedelser för att skydda Sverige mot informationspåverkan i samband med de allmänna valen 2022, och samverkan med de myndigheter som ansvarar för de allmänna valens genomförande intensifierades. MSB har också förberett överföringen av uppgifterna gällande informationspåverkan till Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF). Den 1 januari 2022 inledde MPF planenligt sin verksamhet.

Utvecklat samarbete inom Norden, EU och Nato

Nordiskt samarbete

Den 10 februari 2021 undertecknade inrikesministrarna i Sverige och Finland en avsiktsförklaring mellan länderna för fördjupat samarbete inom krisberedskap, civilt försvar och räddningstjänst. Samarbetet ska följas upp genom årliga ministermöten.

Hagasamarbetet är ett politiskt initierat nordiskt samarbete om beredskapsfrågor. Under det finska ordförandeskapet 2021 har fokus bl.a. varit civil-militär samverkan, och dialogen med Nordefco (Nordic Defence Cooperation) har utvecklats under året.

EU:s civilskyddssamarbete

I maj 2021 började den reviderade förordningen (EU) 2021/836 om en civilskyddsmekanism för unionen att gälla. Förändringarna syftar till att förbättra den operativa samordnings- och övervakningsrollen för Centret för samordning av katastrofberedskap (ERCC) till stöd för snabba och effektiva EU-insatser. Ett konkret exempel är inrättandet av rescEU-sjukvårdslager som innebär lagerhållning av bl.a. personlig skyddsutrustning som andningsmasker och skyddsrockar samt ventilatorer. EU har byggt upp nio sjukvårdslager runt om i Europa. MSB är ansvarig för det lager som etablerades i Sverige under 2021.

Civilskyddsinsatser inom ramen för civilskyddsmekanismen

MSB har under 2021 bl.a. gett stöd med två skopande flygplan med anledning av skogsbränder i Grekland. Sverige har varit en del av EU:s responskapacitet rescEU

sedan 2019 och det var första gången som flygplanen från Sverige aktiverades i annat EU-land. I oktober 2021 genomförde MSB även den första insatsen med rescEU:s sjukvårdslager genom att frakta 80 ventilatorer till Lettland för att stärka landets sjukvårdsförmåga och hantering av covid-19-pandemin.

Partnerskapet med Nato

Covid-19-pandemin har begränsat antalet aktiviteter inom partnerskapsarbetet med Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato). Sverige har genom Regeringskansliet (Justitiedepartementet), MSB och andra berörda myndigheter deltagit i bl.a. CEPC:s (Civil Emergency Planning Committee) planeringsgrupper.

Internationella insatser

MSB har under 2021 lämnat stöd till internationellt humanitärt arbete genom 78 insatser i 26 länder med resurser inom bl.a. stöd till sjukvård, infrastruktur, boende och informationshantering. Vidare har MSB lämnat stöd till Förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU) och Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas (OSSE) fredsfrämjande verksamhet (internationell civil krishantering) genom 33 insatser i 19 länder med resurser inom bl.a. säkerhet, sjukvård, maritim säkerhet, konfliktförebyggande och minhantering. Antalet humanitära insatser, minhanteringsinsatser och insatser för civil krishantering och fredsfrämjande insatser har ökat sedan 2020, mycket för att verksamheten har återhämtat sig från effekterna av covid-19-pandemin, där flera insatser tidigare fick ställas in eller skjutas upp på grund av bl.a. reserestriktioner.

Internationella humanitära biståndsinsatser

Under 2021 har MSB bl.a. bidragit till att ge stöd för att hantera situationerna i Etiopien, Sydsudan och Sudan, Centralafrikanska republiken, Demokratiska republiken Kongo och Venezuela. De mest omfattande insatserna har syftat till att stärka infrastruktur som möjliggör humanitär närvaro vid kriser och katastrofer.

Resiliensinsatser

Några av de internationella resiliensinsatser för att främja en stärkt förmåga att hantera kriser och katastrofer som genomförts under 2021 är exempelvis ITP Disaster Risk Management, en flerårig insats som omfattar ett flertal länder: Bangladesh, Kambodja, Filippinerna och Nepal. Under 2021 inledde MSB genomförandet av myndighetens hittills största internationella kapacitetsutvecklande insats som syftar till att utveckla civilskydd, katastrofriskreducering och regional samverkan i länderna i det Östra partnerskapet (Belarus, Ukraina, Moldavien, Georgien, Armenien och Azerbajdzjan). På grund av politiska utvecklingar i det Östra partnerskapet är såväl Azerbajdzjans som Belarus fortsatta deltagande i programmet föremål för dialog mellan EU och länderna i fråga.

Internationell civil krishantering

För MSB har det främsta utvecklingsområdet inom internationell civil krishantering rört ansvarsplikten (duty of care) där myndigheten förutom ett större sekunderingsstöd till EU också axlat rollen som civil koordinator för utbildning inom sjukvård och hälsa med uppdrag att inventera behoven av utveckling inom området. MSB och Kustbevakningen har även stått värd för och delfinansierat EU:s egen utbildning för säkerhetspersonal från civila krisinsatser samt gett stöd till EU:s insats i Somalia med expertis, materiel och utbildningsinsatser för att stärka den maritima säkerheten.

Kustbevakningens internationella insatser

Kustbevakningen har vid två tillfällen deltagit med bevakningsfartyg i den av europeiska gränsförvaltningen (Frontex) ledda maritima insatsen Operation Poseidon i grekiska farvatten. En av insatserna genomfördes i nära samarbete med personal från Polismyndighetens sjöpolisverksamhet och Kriminalvården. Uppdraget var att möjliggöra en trygg gränstrafik och att upptäcka brottslig verksamhet till sjöss.

Kustbevakningen har fortsatt att delta i det myndighetsgemensamma arbetet som syftar till att förbereda Sverige för att kunna bidra till den successiva uppbyggnaden av den stående styrkan inom Frontex. Styrkan var på plats den 1 januari 2021 och uppbyggnaden kommer att fortsätta till 2027.

Utvecklad, robust och säker kommunikation

Tillgängligheten för Rakel är på en fortsatt hög nivå – över 99,9 procent. Under 2021 ökade antalet Rakelabonnemang, främst hos befintliga kunder (se diagram 5.3).

Diagram 5.3 Antal Rakelabonnemang 2016–2021

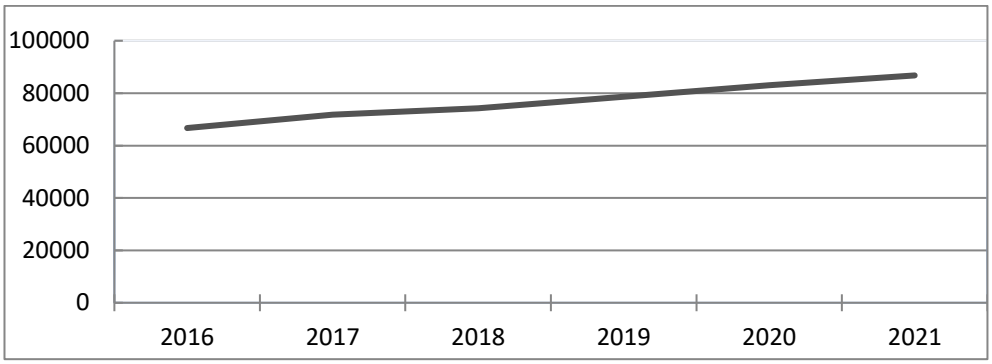

Källa: MSB:s årsredovisningar 2016–2021.

Tjänsten WIS är ett nationellt webbaserat informationssystem som ger möjlighet för krishanterande organisationer att dela information och upprätthålla lägesbilder. Under 2021 har systemet utvecklats för hantering av SMHI:s vädervarningar. Användandet av WIS fortsätter att öka med nya aktörer, t.ex. frivilligorganisationer och privata aktörer. Under pandemin har WIS varit navet i många aktörers informationsdelning.

Swedish Government Secure Intranet (SGSI) är ett avgiftsfinansierat krypterat myndighetsnät för utbyte av information mellan myndigheter i Sverige och i Europa. Under 2021 har MSB genomfört en fullständig uppgradering av utrustning och arkitektur av nätet, till SGSI 2.0. Uppgraderingen skapar förutsättningar för att nätet ska kunna ingå som en komponent i nästa generations Rakel och därigenom utgöra en del i en integrerad lösning för säkra kommunikationer mellan samhällsviktiga aktörer. Användningen av SGSI videokonferenstjänst har ökat med fler anslutna användarorganisationer och högre nyttjandegrad.

Under 2021 slutredovisade MSB uppdraget om förslag till ett utvecklat och säkert kommunikationssystem för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar. Med utgångspunkt i redovisat förslag har MSB och Trafikverket uppdragits att planera och förbereda vidare utveckling och etablering av Rakel Generation 2 (Rakel G2) med stöd av Affärsverket svenska kraftnät.

Beroendet hos samhällsviktig verksamhet av att kunna få tid och position från rymdbaserade tjänster ökar. MSB har uppdraget att vara behörig myndighet för rymdprogrammet Galileos globala, robusta och säkra tjänst för tid och position.

Under 2021 genomfördes tekniska förberedelser för att utveckla och etablera nödvändiga svenska anpassningar.

5.3.3 Samhällets informationssäkerhet

Informations- och cybersäkerhet

År 2021 inkom 261 rapporter till MSB gällande it-incidenter från 75 statliga myndigheter, vilket motsvarar 30 procent av det totala antalet rapporteringsskyldiga myndigheter. Det är en nedgång från föregående år, både när det gäller antal rapporter och andel rapporterande myndigheter (se tabell 5.2). Enligt MSB:s bedömning kan pandemin delvis förklara detta, på så sätt att incidenter inte uppmärksammats och rapporterats i samma utsträckning, och myndigheten bedömer också att de åtgärder som vidtagits för att öka rapporteringen ännu inte fått genomslag. MSB har under året vidtagit ytterligare åtgärder för att öka rapporteringsgraden. När det gäller orsak till incidenterna var systemfel den vanligaste, följt av misstag och sedan angrepp. Fördelningen stämmer väl överens med tidigare år.

När det gäller incidentrapporter från leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster, i enlighet med NIS-regelverket, har 82 rapporter inkommit. Det är en minskning jämfört med tidigare år (se tabell 5.2). MSB bedömer att pandemin kan vara en förklaring även här, men att det också kan finnas andra orsaker. Gällande fördelningen av incidentrapporter på sektorsnivå står hälso- och sjukvårdssektorn för den största delen, följd av sektorn leverans och distribution av dricksvatten. Fördelningen stämmer väl överens med tidigare år och systemfel är den vanligaste orsaken som kunnat fastställas. Angrepp anges som orsak endast i ett mycket litet antal rapporter.

Tabell 5.2 Rapporterade it-incidenter

	2017	2018	2019	2020	2021
Antal rapporter från statliga myndigheter	281	297	296	286	261
Andel rapporterande myndigheter (%)	32	34	40	37	30
Antal rapporter från NIS-leverantörer	-	-	66[1]	88	82

[1] Omräknat till helårssiffra eftersom rapporteringen började först i mars.

Källa: MSB:s årsrapporter om statliga myndigheters och NIS-leverantörers it-incidentrapportering 2021.

Under 2021 inträffade flera större it-incidenter som krävde insatser från MSB, exempelvis angreppet mot mjukvaruleverantören Kaseya och en sårbarhetsproblematik i Folkhälsomyndighetens anmälningssystem SmiNet.

Vidare har MSB under året genomfört utbildningar riktade mot chefer och informationssäkerhetsansvariga inom kommuner, regioner, kommun- och regionägda bolag samt myndigheter, samt tagit fram ett nytt utbildningskoncept för myndighetschefer. I samband med EU:s informationssäkerhetsmånad genomfördes i oktober informationskampanjen Tänk säkert, som vänder sig till individer och småföretag. MSB har utvecklat uppföljningsverktyget Infosäkkollen, där aktörer inom offentlig sektor genom självskattning får en bild av nivån på den egna informationssäkerheten. Kopplat till verktyget ges även stöd för uppföljning och förbättring.

Vidare har MSB fortsatt arbetet med att inrätta det nationella cybersäkerhetscentret (NCSC), tillsammans med Försvarsmakten, Försvarets radioanstalt och Säkerhetspolisen. MSB har också vidtagit åtgärder för att inrätta Sveriges nationella samordningscenter för cybersäkerhetsforskning och innovation (NCC-SE).

Hanteringen av handlingsplanen för informations- och cybersäkerhet för 2019–2022 övergick under 2021 från Samverkansgruppen för informationssäkerhet (SAMFI) till det nationella cybersäkerhetscentret. I den uppdaterade handlingsplanen redovisas totalt 63 åtgärder för innevarande år, att jämföra med 69 året innan.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

5.4.1 Skydd mot olyckor

Samhällets förmåga att förebygga bränder har fortsatt utvecklats positivt. Regeringen bedömer att MSB:s tillsyn av och stöd till ansvariga aktörer bl.a. har bidragit till att stärka samhällets förmåga. Ytterst har arbetet bidragit till att antalet omkomna och svårt skadade i bränder kunnat minska de senaste tio åren trots den stora befolkningsökningen i landet.

Kommunal och statlig räddningstjänst har bidragit till att såväl rädda liv som att begränsa skador på egendom och miljö. Regeringen bedömer att den samlade förmågan att genomföra räddningsinsatser i grunden är god, men det finns fortfarande kommuner som behöver utveckla sin förmåga att hantera komplexa och omfattande olyckor. Många kommuner har utvecklat sin förmåga till övergripande ledning och samverkan vid omfattande räddningsinsatser. Regeringen anser att MSB:s stöd till och samarbete med kommunala räddningstjänster har bidragit till bättre samordnade och effektivare räddningsinsatser, särskilt vid omfattande och komplexa olyckor.

De nya beredskapszonerna kring verksamheter med joniserande strålning och myndigheternas arbete med detta bedöms bidra till målet för området skydd mot olyckor.

Antalet tillsynsbesök avseende civil hantering av explosiva varor bör snarast möjligt kunna bedrivas på en hög nivå eftersom det är ett viktigt verktyg för en god säkerhet inom området.

Regeringen ser allvarligt på situationen med de ökade medelsvarstiderna på 112-samtal och följer utvecklingen noga. SOS Alarm har under budgetåret 2022 tillförts medel för att bolaget ska kunna upprätthålla sin verksamhet och förmåga.

Ur ett säkerhets- och miljöperspektiv är det av stor vikt att Sveriges hav och större insjöar samt kustområden kan övervakas och skyddas effektivt. Kustbevakningens räddningstjänst till sjöss och sjöövervakning har genomförts i god samverkan och med gott resultat. Verksamheterna har sammantaget bidragit till att såväl rädda liv som att begränsa skador på maritim miljö. Regeringen ser dock allvarligt på att myndigheten inte fullt ut har kunnat upprätthålla sin beredskap för miljöräddningstjänst och följer utvecklingen noga.

Statens haverikommissions olycksutredningar har av allt att döma uppfyllt syftet, dvs. att så långt som möjligt klarlägga händelseförlopp och orsaker samt ge underlag för beslut om åtgärder. På så vis har Statens haverikommission bidragit till att säkerheten i samhället kan öka.

5.4.2 Krisberedskap och civilt försvar

Regeringen kan konstatera att covid-19-pandemin har fortsatt att påverka myndigheternas planerade aktiviteter. Övningsverksamhet har i många fall fortsatt prioriterats ner eller planerats om. De övningar som har genomförts kan dock ge goda ingångsvärden för områden som behöver förbättras.

Regeringen bedömer att förmågan inom det civila försvaret fortsatt har utvecklats och stärkts. En bredd av åtgärder har genomförts eller planeras av många aktörer inom det civila försvaret och flera av åtgärderna är förmågeskapande snarare än som tidigare främst kompetenshöjande och bidrar till ökad motståndskraft för individer och organisationer. Dock är de civila delarna av totalförsvaret alltjämt eftersatta. Bevakningsansvariga myndigheters arbete (beredskapsmyndigheter från 1 oktober 2022) för att stärka förmågan inför och vid höjd beredskap och då ytterst krig behöver fortsatt utvecklas enligt lämnade regeringsuppdrag.

Det finns flera positiva exempel på pågående arbete med åtgärder som kan bidra till förmågeutveckling på sikt. Flera utredningar med bäring på civilt försvar har tillsatts. Ett annat exempel är Handlingskraft, dvs. Försvarsmaktens och MSB:s handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret.

Många aktörer uppger att pandemin har påverkat verksamheten och att omprioriteringar har krävts. Emellertid bedöms pandemin och erfarenheterna av pandemihanteringen bidra till en stärkt nationell krishanteringsförmåga. Vidare anser regeringen att den kommunikation till allmänheten som MSB m.fl. har genomfört på regeringens uppdrag har varit en viktig del i hanteringen av pandemin och gett lärdomar inför framtida händelser.

MSB:s insatser inom området internationell civil krishantering har fortsatt att utvecklas för att förebygga och mildra konflikter och skapa förutsättningar för varaktig fred. Sverige har genom deltagande i olika humanitära och fredsfrämjande insatser bidragit med expertis, fysisk närvaro, materiellt bistånd och stöd till drabbade människor och samhällen.

Regeringen bedömer att överföringen av uppgifter gällande informationspåverkan från MSB till Myndigheten för psykologiskt försvar i stort har fungerat bra och att upparbetad kunskap och erfarenhet tagits tillvara. Arbetet har kunnat bedrivas utan avbrott.

Försvarsutskottet har i ett yttrande i samband med behandlingen av regeringens skrivelse Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2020 (skr. 2020/21:75, samt skr. 2021/22:75) gjort en annan bedömning än regeringen av huruvida riksdagsskrivelsen avseende målet för det civila försvaret ska anses vara slutbehandlad (bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:135). Utskottet har bl.a. anfört att riksdagen inte fått någon redovisning av vilka åtgärder regeringen vidtagit med anledning av riksdagens beslut och att många åtgärder krävs för att öka möjligheten att följa upp och uttala sig om måluppfyllelse för det civila försvaret. Regeringen kan konstatera att riksdagen har beslutat om målet för det civila försvaret i enlighet med regeringens förslag och att regeringen i denna budgetproposition redovisar en rad åtgärder under de utgiftsområden som behandlar frågor om det civila försvaret. Mot denna bakgrund anser regeringen att riksdagsskrivelsen avseende målet för det civila försvaret är slutbehandlad. Däremot kommer arbetet med måluppfyllelse på området kontinuerligt att utvecklas och redovisas för riksdagen.

5.4.3 Samhällets informationssäkerhet

MSB har en omfattande verksamhet inom informationssäkerhetsområdet riktad mot hela samhället. Regeringen bedömer att MSB:s arbete har bidragit till att uppnå målen för samhällets krisberedskap, bl.a. genom utbildningsinsatser, utvecklingen av uppföljningsverktyget Infosäkkollen för självskattning hos aktörer inom offentlig sektor av den egna informationssäkerheten och genom arbetet med att bygga upp det nationella cybersäkerhetscentret.

Då regeringen gör bedömningen att det råder en underrapportering av it-incidenter är det bekymmersamt att rapporteringen har minskat, både från myndigheter och från leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster. Rapporteringen är viktig både för att öka myndigheternas egen förmåga och för att kunna inrikta arbetet med att utveckla informationssäkerheten i stort.

Redovisningen av den samlade informations- och cybersäkerhetshandlingsplanen visar att ansvariga myndigheter fortsätter att ha en omfattande verksamhet inom informations- och cybersäkerhetsområdet, även om antalet åtgärder minskat något. Regeringen ser positivt på att handlingsplanen numera hanteras inom ramen för det nationella cybersäkerhetscentret.

5.5 Politikens inriktning

5.5.1 Skydd mot olyckor

Kommunal räddningstjänst

Det är av stor betydelse att samhället har en god förmåga att förebygga bränder och andra olyckor samt genomföra säkra och effektiva räddningsinsatser. Personalförsörjningen av kommunal räddningstjänst är avgörande för förmågan. Regeringen bedömer att det är viktigt att MSB kan möta kommunernas kompetensbehov. Myndighetens utbildningar är centrala för att säkerställa en likvärdig och grundläggande kompetens i hela landet. Utbildningarna inom området bör därför i högre utsträckning bidra till ökad mångfald i kommunernas rekrytering. Det är av stor betydelse för personalförsörjningen av framtidens räddningstjänst att yrket bättre än tidigare kan tilltala alla medborgare.

Naturolyckor

Risken för naturolyckor ökar i ett förändrat klimat. Det är angeläget att samhället har en god förmåga att förebygga och hantera naturolyckor. Kommunerna har en central roll i det förebyggande arbetet mot naturolyckor. Ersättningen till kommuner för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor bidrar till att klimatanpassa samhället under kommande år.

Stärkt 112-tjänst

Det är viktigt att SOS Alarm klarar av att hantera det ökande antalet inkommande samtal och nå upp till kravet på svarstider för 112-samtal, samt säkerställa hög kvalitet i verksamheten. Regeringen föreslår därför att SOS Alarm tillförs medel i syfte att upprätthålla sin verksamhet och förmåga.

Stärkt kustbevakning

Det är enligt regeringen angeläget att Kustbevakningen har en god förmåga till sjöövervakning och miljöräddningstjänst. I detta ingår ett stärkt skydd av Sveriges stora sjöar Vänern, Vättern och Mälaren eftersom de är viktiga råvattentäkter och särskilt känsliga för utsläpp. Det är också viktigt för att kunna nå flera av miljökvalitetsmålen (se utgiftsområde 20). Vidare är det med anledning av det försämrade säkerhetspolitiska läget angeläget att myndigheten har en god förmåga inom både civilt försvar och militärt försvar till sjöss. Kustbevakningen kommer även att i ökad utsträckning bidra till den europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån (Frontex). Regeringen föreslår därför att Kustbevakningen tillförs nya medel för nödvändig

personaluppbyggnad och tillgänglighet av fartyg och flygplan för att säkerställa nödvändig sjöoperativ förmåga i såväl fred som under höjd beredskap och ytterst krig.

5.5.2 Krisberedskap och civilt försvar

Civilt försvar

Den väsentligt försämrade säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde understryker behovet av ett starkt civilt försvar och en stärkt krishanteringsförmåga. Den pågående utvecklingen av det civila försvaret och samhällets krisberedskap behöver fortsätta och påskyndas under kommande år. Propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) och efterföljande inriktande beslut från regeringen ger den huvudsakliga inriktningen för det fortsatta arbetet med civilt försvar. Slutsatser och resultat från utredningar och uppdrag på området kommer att utgöra andra viktiga underlag för den fortsatta inriktningen och utvecklingen.

Kommuner och regioner är centrala i arbetet med att stärka och utveckla krisberedskapen och det civila försvaret. Regeringen föreslår därför en förstärkning av de medel som fördelas till kommuner och regioner för deras arbete med att vidta åtgärder på området. Vidare tillförs medel till alternativa ledningsplatser och skyddsvärda utrymmen.

Den nya strukturen för krisberedskapen och det civila försvaret som regeringen har beslutat om och som gäller från den 1 oktober 2022 kommer att innebära en tydligare roll- och ansvarsfördelning mellan aktörerna inom det civila försvaret och samhällets krisberedskap samt en bättre samordning. Detta ger förutsättningar för ett mer effektivt samarbete och snabbare beslutsvägar. Regeringen kommer att prioritera arbetet med att inrikta berörda aktörer mot att genomföra den nya strukturen och anpassa sin verksamhet. För att genomföra reformen fördelas i denna budgetproposition totalt 249 miljoner kronor av tidigare reserverade medel till myndigheter som får ytterligare uppgifter med anledning av den nya strukturen. Regeringen kommer noga följa implementeringen av den nya strukturen och vid behov utveckla strukturen ytterligare. Även Försvarsmaktens och MSB:s handlingsplan Handlingskraft, för fortsatt arbete med utveckling av totalförsvaret, ger goda förutsättningar att höja förmågan i det civila försvaret och ger konkreta beredskapsåtgärder för aktörerna.

Regeringen anser att det är viktigt att den svenska försörjningsberedskapen utvecklas och att det är angeläget att näringslivet involveras i arbetet med att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna.

Personalförsörjning

Regeringen gav under 2021 i uppdrag till MSB att bedöma behov av personalförstärkningar inom bevakningsansvariga myndigheter och andra berörda aktörer vid en situation med höjd beredskap och ytterst krig. Detta för att det fanns ett behov av att få en samlad bild av personalbehoven inom olika delar av det civila försvaret för att på så sätt kunna identifiera vilka typer av verksamheter som kan vara betjänta av särskilda åtgärder för sin personalförsörjning vid höjd beredskap och krig. Sådana åtgärder skulle t.ex. kunna vara användande av frivilligorganisationer, avtalslösningar eller en aktiverad civilplikt. Regeringen avser att återkomma om hanteringen av MSB:s redovisning av behov av personalförstärkningar hos bevakningsansvariga myndigheter (beredskapsmyndigheter från och med 1 oktober 2022) och andra berörda aktörer.

Psykologiskt försvar och informationspåverkan

Regeringen anser att det är angeläget att Myndigheten för psykologiskt försvar (MPF), tillsammans med övriga aktörer inom det psykologiska försvaret, fortsätter arbetet med att utveckla ett modernt psykologiskt försvar. En särskilt viktig uppgift för MPF under 2023 är att stärka samhällets förmåga att identifiera, analysera och bemöta otillbörlig informationspåverkan riktad mot Sveriges ordförandeskap i EU.

Internationellt samarbete inom Norden, EU, FN och Nato

Regeringen vill framhålla vikten av ett fortsatt aktivt samarbete inom civil krishantering och krisberedskap inom ramen för de samarbeten som finns inom Norden, EU, FN och Nato, inte minst med anledning av Rysslands anfallskrig mot Ukraina.

Regeringen kommer även fortsättningsvis att ta en aktiv roll i det internationella samarbetet inom civil krishantering. Det gäller främst samarbete och insatser till stöd för EU och FN. Under det svenska ordförandeskapet i EU avser regeringen att med stöd av MSB driva prioriterade frågor för EU och Sverige inom civilskyddsområdet.

Regeringen bedömer att arbetet inom EU med att stärka motståndskraften mot olika typer av hot och risker både i digital och fysisk infrastruktur hos den offentliga och privata sektorn, behöriga myndigheter och unionen i dess helhet är viktigt. Genomförandet av CER-direktivet om kritiska entiteters motståndskraft, , kommer i detta sammanhang att vara betydelsefullt. På informations- och cybersäkerhetsområdet är det viktigt att NIS2-direktivet om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen och annan lagstiftning genomförs på ett ändamålsenligt och effektivt sätt inom hela unionen.

Regeringen kommer fortsatt att vara pådrivande i det internationella samarbetet, bl.a. inom miljöräddningstjänst till sjöss.

Ett medlemskap i Nato kommer att ha inverkan på det civila försvaret och därmed beröra flera myndigheter och andra aktörer. Nato har identifierat sju civila förmågor (*Baseline requirements for national resilience*) som ska bidra till säkerställandet av viktiga samhällsfunktioner och upprätthålla alliansens kollektiva försvarsförmåga. Dessa förmågor är av Nato särskilt prioriterade områden för att stärka den civila motståndskraften. De utgör därmed en central utgångspunkt i det svenska nationella arbetet med att utveckla krisberedskapen och det civila försvaret samt i förlängningen Sveriges totalförsvar. Förmågorna är i överensstämmelse med ett antal av de av regeringen nyligen inrättade beredskapssektorerna för att stärka motståndskraften i viktiga samhällsfunktioner och således prioriterade områden för utvecklingen av det svenska civila försvaret.

Vidare utveckling och etablering av Rakel Generation 2

Arbetet med det stegvisa etablerandet av Rakel Generation 2 (Rakel G2) ska fortsätta. Rakel G2 är nästa generations säkra, robusta och tillgängliga kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar. Rakel G2 innebär väsentligt förbättrade förutsättningar för samhällsviktiga aktörer att leda, samverka och genomföra operativ verksamhet både vid enskilda mindre allvarliga vardagliga händelser och vid större olyckshändelser, fredstida krissituationer, höjd beredskap och då ytterst krig.

5.5.3 Samhällets informationssäkerhet

Regeringen kommer att fortsätta verka för en ökad informations- och cybersäkerhet och motståndskraft i samhällets alla delar. Regeringen föreslår därför att MSB tillförs ytterligare medel för denna verksamhet.

Inte minst förmågan att förebygga, upptäcka och hantera it-incidenter måste stärkas. Att stärka CERT-SE, Sveriges nationella funktion för att stödja samhället i arbetet med att förebygga och hantera it-incidenter, kommer att leda till ökad förmåga att ge stöd och information vid inträffade incidenter.

Forskning och innovation är också viktiga förutsättningar för att informations- och cybersäkerheten ska utvecklas i takt med den snabba teknikutvecklingen och för att därigenom kunna förhindra både system- och handhavandefel och it-angrepp. Det nationella samordningscentret för cybersäkerhetsforskning och innovation spelar här en viktig roll.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Kustbevakningen

Tabell 5.3 Anslagsutveckling 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

2021	Utfall	1 337 730	Anslagssparande	37 833
2022	Anslag	1 440 048[1]	Utgiftsprognos	1 426 192
2023	**Förslag**	**1 488 971**		
2024	Beräknat	1 783 697[2]		
2025	Beräknat	1 806 310[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 723 164 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 699 175 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kustbevakningens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 440 048**	**1 440 048**	**1 440 048**
Pris- och löneomräkning[2]	18 501	69 739	110 464
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 422	273 910	255 798
varav BP23[3]	*31 000*	*273 000*	*246 000*
– Förstärkt förmåga	*31 000*	*273 000*	*246 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 488 971**	**1 783 697**	**1 806 310**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att förstärka Kustbevakningens förmåga genom personaluppbyggnad samt investeringar och underhållsåtgärder i myndighetens fartyg ökas anslaget med 31 000 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 273 000 000 kronor och för 2025 med 246 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 488 971 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Kustbevakningen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 783 697 000 kronor respektive 1 806 310 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.5 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Kustbevakningen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Vattenföroreningsavgift	0	0	300	300	0	0
Ersättning för kostnader för räddningstjänst	-438	0	1 700	1 700	0	0
Summa offentligrättslig verksamhet	-438	0	2 000	2 000	0	0
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
*Uppdragsverksamhe*t						
Uppdrags- och serviceverksamhet	11	0	6 000	6 000	0	11
Summa uppdragsverksamhet	11	0	6 000	6 000	0	11

Källa: Kustbevakningen.

5.6.2 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

2021	Utfall	24 850	Anslagssparande	
2022	Anslag	519 850[1]	Utgiftsprognos	514 848
2023	**Förslag**	**506 850**		
2024	Beräknat	506 850		
2025	Beräknat	506 850		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning till kommuner för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor.

Anslaget får även användas för finansiering av vissa åtgärder för att stärka samhällets förmåga att bedöma och hantera översvämningsrisker.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**521 850**	**521 850**	**521 850**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-15 000	-15 000	-15 000
varav BP23	*-15 000*	*-15 000*	*-15 000*
– Administrationskostnader förebyggande åtgärder	*-15 000*	*-15 000*	*-15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**506 850**	**506 850**	**506 850**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 15 000 000 fr.o.m. 2023 för att bidra till ökningen av anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap*, anslaget 1:5 S*tatens geotekniska institut* inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård och anslaget *1:8 Sveriges geologiska undersökning* inom utgiftsområde 24 Näringsliv.

Regeringen föreslår att 506 850 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 506 850 000 kronor respektive 506 850 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska antaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 480 000 000 kronor 2024–2028.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser fleråriga beslut om bidrag till kommunernas verksamhet att förebygga jordskred och andra naturolyckor som förväntas öka i ett förändrat klimat och för att stimulera sådana förebyggande åtgärder. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 480 000 000 kronor 2024–2028.

Tabell 5.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2028
Ingående åtaganden	42 795	25 775	480 000			
Nya åtaganden	0	480 000	250 000			
Infriade åtaganden	-17 020	-25 775	-250 000	-250 000	-100 000	-130 000
Utestående åtaganden	25 775	480 000	480 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**45 000**	**480 000**	**480 000**			

5.6.3 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tabell 5.9 Anslagsutveckling 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	18 429	Anslagssparande	9 151
2022	Anslag	37 580[1]	Utgiftsprognos	37 218
2023	**Förslag**	**27 580**		
2024	Beräknat	27 580		
2025	Beräknat	27 580		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att, i enlighet med lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, finansiera vissa ersättningar till följd av uppkomna kostnader vid genomförda räddningsinsatser och finansiera insatser för att bekämpa olja m.m. till sjöss. Anslaget får även användas för att finansiera vissa kostnader för stöd från andra länder till Sverige avseende räddningstjänst eller för beredskapsåtgärder för sådant stöd. Anslaget får också användas för bidrag för skogsbrandsbevakning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**27 580**	**27 580**	**27 580**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 580**	**27 580**	**27 580**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utfallet på anslaget varierar mellan åren eftersom det varken går att förutsäga antalet eller omfattningen av olyckor som kräver räddningsinsatser samt konsekvenserna av dessa.

Regeringen föreslår att 27 580 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Ersättning för räddningstjänst m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 27 580 000 kronor respektive 27 580 000 kronor.

5.6.4 2:4 Krisberedskap

Tabell 5.11 Anslagsutveckling 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

2021	Utfall	1 281 647	Anslagssparande	21 379
2022	Anslag	1 609 788[1]	Utgiftsprognos	1 607 117
2023	**Förslag**	**1 380 608**		
2024	Beräknat	1 657 238[2]		
2025	Beräknat	1 964 689[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 591 938 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 824 043 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera åtgärder som stärker samhällets samlade beredskap och förmåga att hantera allvarliga kriser och deras konsekvenser. Anslaget får också i viss utsträckning finansiera åtgärder för att kunna ge stöd till och ta emot stöd från andra länder vid en allvarlig kris eller inför en möjlig allvarlig kris. Anslaget får även i viss utsträckning finansiera åtgärder som syftar till att skapa eller vidmakthålla förmågan till höjd beredskap för det civila försvaret. Anslaget får även i viss utsträckning användas för att finansiera offentliga aktörers kostnader i samband med extraordinära händelser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 273 788**	**1 273 788**	**1 273 788**
Pris- och löneomräkning[2]	5 281	57 746	103 906
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	101 539	325 704	586 995
varav BP23[3]	*-124 000*	*-124 000*	*-124 000*
– Ny struktur civilt försvar - sektorsansvariga myndigheter	*-75 000*	*-75 000*	*-75 000*
– Ny struktur civilt försvar - nya beredskapsmyndigheter	*-42 000*	*-42 000*	*-42 000*
– Ny struktur civilt försvar - nya civilområdesansvariga myndigheter	*-132 000*	*-132 000*	*-132 000*
– Civilt försvar: Alternativa ledningsplatser och aktörs-gemensamma skyddsvärda utrymmen	*25 000*	*25 000*	*25 000*
– Civilt försvar: Kommuner och regioners arbete med civilt försvar	*100 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 380 608**	**1 657 238**	**1 964 689**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. För att finansiera de ökade kostnader som reformen medför för de myndigheter som inom ramen för den nya strukturen får ytterligare uppgifter minskas anslaget med 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att utveckla alternativa ledningsplatser och aktörsgemensamma skyddsvärda utrymmen ökas anslaget med 25 000 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp och fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor.

För att stärka kommunernas och regionernas arbete med civilt försvar ökas anslaget med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 1 380 608 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Krisberedskap* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 657 238 000 kronor respektive 1 964 689 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 350 000 000 kronor 2024–2028.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser åtaganden för åtgärder som stärker samhällets krisberedskap och det civila försvaret. Vidare avser bemyndigandet bidrag för åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Bemyndigandet avser också de forskningsmedel som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Myndigheten för psykologiskt försvar fördelar.

För att kunna finansiera åtgärder och forskning avseende samhällets krisberedskap och det civila försvaret behöver beslut kunna fattas som medför behov av medel

kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 350 000 000 kronor 2024–2028.

Tabell 5.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2028
Ingående åtaganden	1 488 429	1 176 797	1 900 000			
Nya åtaganden	515 514	1 710 881	2 852 000			
Infriade åtaganden	-827 146	-987 678	-1 402 000	-1 212 000	-1 007 000	-1 131 000
Utestående åtaganden	1 176 797	1 900 000	3 350 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 800 000**	**1 900 000**	**3 350 000**			

5.6.5 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tabell 5.14 Anslagsutveckling 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

2021	Utfall	396 671	Anslagssparande	
2022	Anslag	426 671[1]	Utgiftsprognos	426 671
2023	**Förslag**	**426 671**		
2024	Beräknat	426 671		
2025	Beräknat	426 671		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning från staten till SOS Alarm Sverige AB enligt avtal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**401 671**	**401 671**	**401 671**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000	25 000	25 000
varav BP23	*45 000*	*45 000*	*45 000*
– SOS Alarm	*45 000*	*45 000*	*45 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**426 671**	**426 671**	**426 671**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att SOS Alarm ska kunna upprätthålla sin verksamhet och förmåga ökas anslaget fr.o.m. 2023 med 45 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 426 671 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 426 671 000 kronor respektive 426 671 000 kronor.

5.6.6 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tabell 5.16 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

2021	Utfall	1 492 407	Anslagssparande	58 920
2022	Anslag	1 578 916[1]	Utgiftsprognos	1 609 625
2023	**Förslag**	**1 480 372**		
2024	Beräknat	1 545 756[2]		
2025	Beräknat	1 593 764[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 498 572 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 508 034 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förvaltningsutgifter. Anslaget får finansiera verksamhet avseende skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar samt beredskap och indirekta kostnader för internationella räddnings- och katastrofinsatser samt andra internationella insatser inom ramen för EU-samarbetet och Nato/PFF. Vidare får anslaget finansiera verksamhet för att upprätthålla beredskap samt indirekta kostnader beträffande Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förmåga att stödja utlands-myndigheter och nödställda i en situation då många svenska medborgare eller personer med hemvist i Sverige drabbas till följd av allvarlig olycka eller katastrof i utlandet. Anslaget får även användas för bidrag till främjande av den enskilda människans förmåga. Anslaget får även finansiera utbildningsverksamhet inom området. Anslaget får även finansiera verksamhet med anledning av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Anslaget får även finansiera den verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap genomför inom områdena massmediernas beredskap, kunskapsspridning och information om säkerhetspolitik, information om försvar, samhällets krisberedskap och totalförsvar samt opinionsundersökningar. Anslaget får även finansiera drift och vidmakthållande av vissa reservfunktioner inom etermedia. Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 428 916**	**1 428 916**	**1 428 916**
Pris- och löneomräkning[2]	14 677	60 130	96 744
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	36 779	56 710	68 104
varav BP23[3]	*39 500*	*43 000*	*43 000*
– Ny struktur civilt försvar - sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Ny lag om utländska direktinvesteringar	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Civilt försvar: Informations- och cybersäkerhet	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Administrationskostnader förebyggande åtgärder	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Organiserad brottslighet	*1 500*	*1 500*	*1 500*
– Utökade beredskapszoner	*3 500*	*7 000*	*7 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 480 372**	**1 545 756**	**1 593 764**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Anslaget ökas därför med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* minskas med totalt 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att hantera ökade kostnader kopplade till kommande lagstiftning om utländska direktinvesteringar ökas anslaget med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att stärka det stöd som myndigheten lämnar inom informations- och cybersäkerhet ökas anslaget för 2023 med 15 000 000 kronor. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp och fr.o.m. 2026 beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor.

För att hantera en ökad omfattning av ansökningar från kommuner om ersättning för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor ökas anslaget med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* minskas med totalt 15 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För kostnader för utveckling, implementering och förvaltning av ett nationellt tillståndsregister för explosiva varor i syfte att motverka organiserad brottslighet ökas anslaget med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Polismyndigheten* inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet minskas med motsvarande belopp.

För kostnader med anledning av införandet av nya utökade beredskapszoner runt kärntekniska anläggningar ökas anslaget med 3 500 000 kronor för 2023. För 2024–2032 beräknas anslaget öka med 7 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 480 372 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 545 756 000 kronor respektive 1 593 764 000 kronor.

Samhällsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret för samhällsinvesteringar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 300 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Utifrån sitt ansvarsområde behöver Myndigheten för samhällsskydd och beredskap en låneram för samhällsinvesteringar för att kunna genomföra investeringar för att stärka krisberedskapen. Behoven gäller främst infrastrukturen för kommunikationssystemet Rakel och för systemet för utomhusvarning.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för krisberedskap för 2023–2025 godkänns som en riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps samhällsinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag

Under perioden 2023–2025 kommer nödvändiga investeringar att genomföras i Rakelsystemet. Investeringarna behövs bl.a. med anledning av ökat antal användare. Under perioden kommer också investeringar avseende anskaffning och etablering av kärnnätet till Rakel Generation 2 att genomföras.

Tabell 5.18 Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**154**	**58**	**215**	**80**	**50**	**345**
Rakel och steg 1 mot Rakel Generation 2	154	58	215	80	50	345
varav investeringar i anläggningstillgångar	*154*	*58*	*215*	*80*	*50*	*345*
– maskiner, inventarier och installationer	*154*	*58*	*215*	*80*	*50*	*345*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**154**	**58**	**215**	**80**	**50**	**345**
Anslag 2:4 Krisberedskap	1					
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	153	58	65	60	50	175
Övrig finansiering			150	20		170
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**32**	**41**	**45**	**45**	**41**	**131**
Beredskapstillgångar	32	41	45	45	41	131
varav investeringar i anläggningstillgångar	*32*	*41*	*45*	*45*	*41*	*131*
– beredskapstillgångar	*32*	*41*	*45*	*45*	*41*	*131*
Finansiering vidmakthållande	**32**	**41**	**45**	**45**	**41**	**131**
Anslag 2:4 Krisberedskap	24	38	33	33	29	95
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	8	3	12	12	12	36
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**186**	**99**	**260**	**125**	**91**	**476**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**186**	**99**	**260**	**125**	**91**	**476**

Vissa justeringar har gjorts jämfört med föregående års investeringsplan. Bland annat har det skett en försening i investeringarna avseende mobil datakommunikation som komplement till radiokommunikationssystemet Rakel (steg 1 mot Rakel Generation 2), vilket ökar budgeterat belopp för 2023 och beräknade belopp för 2024 och 2025.

Budget för avgiftsbestämd verksamhet

Tabell 5.19 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Intyg förare	-609	860	8 300	8 300	0	59
Summa offentligrättslig verksamhet	-609	860	8 300	8 300	0	59
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
*Uppdragsverksamhe*t						
Tekniska system	-4 194	-3 350	35 150	36 350	-1 200	-8 744
Tjänsteexport	-1 211	1 211	7 100	7 100	0	0
Internationella insatser[1]	-6 176	6 176	150 000	150 000	0	0
Rakel och Rakel G2[2]	384 990	32 000	612 000	785 000	-173 000	243 990
Uppdragsutbildning kost och logi m.m.[1]	-32 427	32 427	41 900	41 900	0	0
Lagerhållning EU	5 558	-5 558	115 655	115 655	0	0
Summa uppdrags-verksamhet[3]	346 540	62 906	961 805	1 136 005	-174 200	235 246

[1] Ackumulerat underskott får under 2022 finansieras med anslagsmedel.

[2] Myndigheten får använda högst 170 000 000 kronor av det balanserade överskottet i nuvarande Rakelverksamhet för att finansiera anskaffning och etablering av kärnnätet till Rakel Generation 2.

[3] Av resultatet för 2023 avser 37 103 000 kronor anslagsmedel för att finansiera ackumulerat underskott i verksamheterna Internationella insatser och Uppdragsutbildning kost och logi m.m.

Källa: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

5.6.7 2:7 Statens haverikommission

Tabell 5.20 Anslagsutveckling 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

2021	Utfall	51 669	Anslagssparande	18 531
2022	Anslag	57 728[1]	Utgiftsprognos	75 525
2023	**Förslag**	**49 611**		
2024	Beräknat	50 845[2]		
2025	Beräknat	51 895[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 49 611 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 49 611 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Statens haverikommissions förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för myndighetens verksamhet med undersökningar enligt lagen (1990:712) om undersökning av olyckor och samverkan med berörda myndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.21 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**57 728**	**57 728**	**57 728**
Pris- och löneomräkning[2]	1 656	3 133	4 390
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-9 773	-10 016	-10 223
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**49 611**	**50 845**	**51 895**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 49 611 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Statens haverikommission* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 50 845 000 kronor respektive 51 895 000 kronor.

5.6.8 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar

Tabell 5.22 Anslagsutveckling 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	113 000[1]	Utgiftsprognos	111 913
2023	**Förslag**	**124 066**		
2024	Beräknat	137 902[2]		
2025	Beräknat	141 273[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 133 766 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 133 766 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för psykologiskt försvars förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:8 Myndigheten för psykologiskt försvar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**103 000**	**103 000**	**103 000**
Pris- och löneomräkning[2]	1 066	4 284	6 906
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	30 618	31 367
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**124 066**	**137 902**	**141 273**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 124 066 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 *Myndigheten för psykologiskt försvar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 137 902 000 kronor respektive 141 273 000 kronor.

5.6.9 2:9 Rakel Generation 2

Tabell 5.24 Anslagsutveckling 2:9 Rakel Generation 2

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	67 000[1]	Utgiftsprognos	66 355
2023	**Förslag**	**62 694**		
2024	Beräknat	15 740[2]		
2025	Beräknat	15 975[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 15 155 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 15 155 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera förberedelser samt drifts- och investeringskostnader avseende Rakel Generation 2.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.25 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:9 Rakel Generation 2

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**67 000**	**67 000**	**67 000**
Pris- och löneomräkning[2]	694	3 307	4 356
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 000	-54 567	-55 381
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**62 694**	**15 740**	**15 975**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 62 694 000 kronor anvisas under anslaget *2:9 Rakel Generation 2* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 15 740 000 kronor respektive 15 975 000 kronor.

6 Strålsäkerhet

6.1 Mål för området

Resultatredovisningen för miljökvalitetsmålet Säker strålmiljö finns i avsnitt 3.11 i utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård. I detta avsnitt redovisas främst resultatredovisning för strålsäkerhetsfrågor med koppling till mål för samhällets krisberedskap (avsnitt 5.1.1). Det rör riksdagsbundna mål för skydd mot olyckor enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor och mål för civilt försvar samt för regeringens mål om krisberedskap.

6.2 Resultatredovisning

6.2.1 Arbetet för god strålsäkerhet fortsätter

Strålsäkerhetsmyndigheten har fortsatt verka för att verksamheterna vid kärntekniska anläggningar bedrivs strålsäkert genom att följa, kontrollera och ställa krav på strålsäkerhetsarbetet. Det har inte inträffat några allvarliga tillbud eller haverier vid kärntekniska anläggningar i Sverige under 2021. Dosgränserna vid verksamheter som använder strålning har inte överskridits under de senaste åren. Utsläpp av radioaktiva ämnen övervakas kontinuerligt genom mätning vid de kärntekniska anläggningarna och ligger generellt kvar på en låg nivå.

I slutet av 2021 beslutade Strålsäkerhetsmyndigheten om nya föreskrifter för konstruktion, värdering, redovisning och drift av kärnkraftsreaktorer. De trädde i kraft den 1 mars 2022 och gäller för såväl befintliga kärnkraftsreaktorer som eventuella nya landbaserade kärnkraftsreaktorer av lättvattentyp. Myndigheten har även uppdaterat föreskrifterna om omhändertagande av kärntekniskt avfall. Genom Strålsäkerhetsmyndighetens tillsyn kontrolleras att tillsynsobjekten uppfyller kraven på bl.a. ansvar för strålsäkerheten. För verksamheter inom hälso- och sjukvård, industri, forskningsverksamhet samt veterinärmedicin har antalet tillsynsinsatser minskat gentemot tidigare år. Detta beror främst på covid-19-pandemin.

Under 2021 besvarade Strålsäkerhetsmyndigheten ytterligare frågor från regeringen om förvarsanläggningar för använt kärnbränsle och om det s.k. LOT-försöket (Long Term Test of Buffer material) som ingår i Svensk Kärnbränslehantering AB:s (SKB) forskningsverksamhet. Myndigheten ansåg att den tidigare bedömningen av slutförvarsmetoden kvarstår. Regeringen beslutade att ge tillåtlighet och tillstånd till dels utbyggnad av det befintliga slutförvaret för låg- och medelaktivt radioaktivt avfall i december 2021, dels ett slutförvar och en anläggning för inkapsling för använt kärnbränsle i enlighet med bolagets ansökan, i januari 2022. Det innebär att den påverkan på miljön som verksamheten kommer att orsaka kan accepteras. Regeringen lämnade därmed över ärendet enligt miljöbalken till mark- och miljödomstolen för fortsatt prövning och till Strålsäkerhetsmyndigheten för den stegvisa prövningsprocessen.

Ett stort antal forskningsprojekt finansierade via Strålsäkerhetsmyndighetens anslag har pågått under 2021. Myndigheten har använt ca 80 miljoner kronor till forskning under 2021. Finansieringen har bl.a. gått till forskningsområdena radioekologi, strålningsbiologi, radiologiska nödsituationer, svåra haverier, nukleär icke-spridning, och kärnavfall. Under 2021 arbetade Strålsäkerhetsmyndigheten med ett förslag till nationell strategisk inriktning för kompetensförsörjning inom strålsäkerhetsområdet.

Myndigheten identifierade behov av att stärka kompetensförsörjningen och främja livskraftiga forskningsmiljöer för att säkerställa att Sverige har tillräcklig kompetens för att värna strålsäkerheten framöver.

Riksdagen har sedan tidigare beslutat om lagändringar som behövs med anledning av Sveriges tillträde till 2004 års ändringsprotokoll till Pariskonventionen och tilläggskonventionen om skadeståndsansvar på atomenergins område. Regeringen har under året beslutat om lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2022. Utöver detta har regeringen beslutat om en ny förordning om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor, genom vilken Strålsäkerhetsmyndigheten får nya uppgifter och Riksgäldskontoret pekas ut som tillsynsmyndighet.

6.2.2 Sverige arbetar inom EU och internationellt för att bidra till ett strålsäkert samhälle

Genom att delta i internationella fora och granskningar har Sverige och Strålsäkerhetsmyndigheten bidragit till fortsatt standardisering och harmonisering inom strålsäkerhet och nukleär icke-spridning. Mycket av det internationella samarbetet för strålsäkerhet bedrivs inom FN:s internationella atomenergiorgan (IAEA). Sverige var medlem av IAEA:s styrelse under tre år fram till september 2021 och, för första gången, ordförande för styrelsen under ett år, 2019–20. Sverige bidrar även till den internationella normeringen genom att delta i ett antal konventioner med regelbundna översynskonferenser. Som en del av förberedelserna inför översynskonferensen för konventionen om radioaktivt avfall (Joint Convention), som genomfördes i månadsskiftet juni/juli 2022, har Sverige genom Strålsäkerhetsmyndigheten och i samverkan med industrin tagit fram Sveriges nationella rapport om uppfyllandet av konventionen. Strålsäkerhetsmyndigheten har arbetat inför den första översynskonferensen av konventionen om fysiskt skydd av kärnämnen och kärntekniska anläggningar (CPPNM/A) som genomfördes våren 2022. Strålsäkerhetsmyndigheten har under året bidragit till de svenska förberedelserna inför den tionde översynskonferensen av Fördraget om icke-spridningsavtalet av kärnvapen (NPT), som på grund av covid-19-pandemin flyttats fram till sommaren 2022.

Till följd av olyckan i Fukushima år 2011 har omfattande analyser, så kallade stresstester, av alla europeiska kärnkraftverk genomförts. Dessa analyser har granskats inom den rådgivande gruppen till kommissionen, ENSREG, och nationella handlingsplaner har tagits fram. Åtgärderna i handlingsplanen är nu genomförda och en slutredovisning har presenterats för ENSREG.

Strålsäkerhetsmyndigheten har bedrivit utvecklingssamarbeten i vissa östeuropeiska länder och i Ryssland genom anslag inom utgiftsområde 20 och utgiftsområde 7 för att bidra till ökad strålsäkerhet i dessa länder. Genom det svenska stödprogrammet till IAEA inom icke-spridningsområdet bidrog Sverige tillförutsättningar för effektiva och säkra internationella kärnämnesinspektioner, bl.a. genom kurser för IAEA-inspektörer på svenska kärntekniska anläggningar.

6.2.3 Stärkt arbete med civilt försvar och beredskap vid kärntekniska anläggningar

Under 2021 har Strålsäkerhetsmyndigheten fortsatt arbetet med att utveckla förmågan inom det civila försvaret. Myndigheten fick särskilda medel för civilt försvar som har finansierat beredskapsåtgärder och rekrytering av nya medarbetare som ska arbeta inom området. Beredskapsuppdraget har trots covid-19-pandemin kunnat genomföras i huvudsak. I samband med Rysslands invasion av Ukraina aktiverades delar av myndighetens krisorganisation för att följa utvecklingen av säkerheten på kärntekniska

anläggningar i Ukraina. Myndigheten har därefter fortsatt att följa utvecklingen och informera regeringen kontinuerligt.

Strålsäkerhetsmyndigheten m.fl. har under 2021 hanterat inköp av jodtabletter för kärnenergiberedskapen i de beredskapszoner som började gälla vid halvårsskiftet 2022, i enlighet med förordningen (2020:317) om ändring i förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor. För att öka den nationella förmågan att hantera en kärnkraftsolycka som berörde nya beredskaps- och planeringszonerna har Strålsäkerhetsmyndigheten bistått de berörda länsstyrelserna i deras arbete med att revidera beredskapsplaneringen för kärnenergifrågor. Myndigheten har även arbetat med att öka kunskapen om de radiologiska konsekvenserna av kärnvapen.

Under 2021 har Strålsäkerhetsmyndigheten fått en ny roll som tillsynsmyndighet enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585) över enskilda verksamhetsutövare inom området kärnteknisk verksamhet. Utöver den nya arbetsuppgiften att bedriva tillsyn på området har myndigheten övertagit uppgifter inom personalsäkerhet och registerkontroll från Affärsverket svenska kraftnät, exempelvis att besluta om placering i säkerhetsklass och att hantera registerkontroller för kärntekniska verksamhetsutövare.

6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Strålsäkerhetsmyndigheten fortsätter att verka för att verksamheterna vid kärntekniska anläggningar bedrivs strålsäkert genom att följa, kontrollera och ställa krav på strålsäkerhetsarbetet. Strålsäkerhetsmyndigheten har genom t.ex. tillsyn bidragit till att verksamheter med strålning har bedrivits säkert, trots att förutsättningarna för myndighetens arbete påverkades av pandemin. Myndighetens arbete med nya och uppdaterade föreskrifter bidrar till att säkerställa och ytterligare förstärka strålsäkerheten. Genom främst Strålsäkerhetsmyndighetens omfattande internationella arbete, bidrar Sverige till ökad strålsäkerhet och ett stärkt skydd för landet.

Sammantaget har den finansierade forskningen inom området bidragit till att bevara och stärka den nationella kompetensförsörjningen och öka strålsäkerheten i samhället.

Genom ökade medel fr.o.m. 2021 har Strålsäkerhetsmyndigheten getts bättre förutsättningar att utföra sitt uppdrag inom området civilt försvar. Arbetet påverkas, bl.a. till följd av Rysslands invasion av Ukraina och försämrat säkerhetspolitiskt läge. Strålsäkerhetsmyndighetens arbete i samband med Rysslands invasion av Ukraina har bidragit till ökat stöd till Ukrainas och Sveriges strålskydd.

6.4 Politikens inriktning

Kärnteknik och verksamhet med strålning i olika tillämpningar har stor betydelse för välståndet. Tekniken skiljer sig från annan teknik genom de strålsäkerhetsrisker den för med sig. Strålsäkerhetsarbetet, inklusive regleringen och tillsynen på området, syftar till att kunna dra så stor nytta som möjligt av tekniken utan att för den skull utsätta människor och miljön för oacceptabla risker. Strålningen människor utsätts för kommer till den helt dominerande delen från naturliga källor. Strålsäkerhetsarbetet har koppling till flera politikområden, t.ex. miljö, energi och beredskap. Strålsäkerhetsarbetet utgör därför en del av regeringens energipolitik, totalförsvaret och genomförande av Agenda 2030. Ett starkt strålsäkerhetsarbete är en förutsättning för att kunna dra nytta av kärntekniken och strålningsvetenskaperna i övrigt, vare sig det gäller exempelvis medicinsk diagnostik och behandling, drift av kärnkraftverk eller någon annan tillämpning.

En av regeringens främsta prioriteringar är att arbeta för att säkra ny planerbar elproduktion i Sverige. I första hand handlar det om att möjliggöra ny kärnkraft. Utvecklingen inom kärnkraft påverkar arbetet inom strålsäkerhetsområdet. Se mer om kärnkraft och målet om 100 procent fossilfri elproduktion till 2040 i utgiftsområde 21 Energi.

Kärnkraftens regelverk, både på svensk och europeisk nivå, ska ge förutsättningar att effektivt nyttja kärnenergin oavsett reaktorers storlek, teknikval eller användningsområde. För att möjliggöra detta behöver moderna regelverk utvecklas och tas fram. Lagändringar behövs för att nya kärnkraftsreaktorer ska tillåtas på fler platser än i dag och förbudet mot att ha fler än tio reaktorer samtidigt i drift tas bort. Strålsäkerhetsmyndigheten får i uppdrag att vara pådrivande i arbetet med typgodkännande av reaktorer, system och komponenter på europeisk nivå.

Regeringen vill att tillståndsprocesserna för kärnkraft ska kortas och avser att se över möjligheterna för att prövningen av tillståndsärenden för ny kärnkraft behandlas med hög prioritet. Regeringen avser därför att bland annat ge Strålsäkerhetsmyndigheten i uppdrag att förslå hur det ska uppnås. Regeringen avser också se över hur Strålsäkerhetsmyndighetens avgifter behöver anpassas när reaktorer blir mindre och får fler tillämpningsområden. Regeringens prövning av nya reaktorer behöver också anpassas utifrån att små reaktorer sannolikt kommer att uppföras i serier där ett antal likadana reaktorer byggs på samma plats. Strålsäkerhetsmyndigheten behöver också stärka sin kompetens som en del i förberedelserna för att kunna ta emot och effektivt hantera ansökningar om nya reaktorer. Regeringen gör en satsning för att se över och utveckla regelverken och tillståndsprocesser för befintlig och ny kärnkraft samt stärka myndighetens kompetens och nationell kompetensförsörjning inom strålsäkerhetsområdet och föreslår att myndigheten får 25 miljoner kronor 2023 och 50 miljoner kronor för 2024 och 2025. Att det långsiktigt finns en stark kompetens inom området är en förutsättning både för befintlig och ny kärnkraft samt för ett strålsäkert Sverige.

Den väsentligt försämrade säkerhetspolitiska utvecklingen understryker behovet av ett starkt totalförsvar och en utvecklad civil förmåga. Arbetet med civilt försvar inom strålsäkerhetsområdet, genom skydd av civilbefolkningen och energiberedskap, behöver stärkas ytterligare. Detta omfattar bl.a. att utveckla Strålsäkerhetsmyndighetens förmåga till samverkan och ledning, stärka myndighetens kompetens m.m. avseende kärnvapen, upprätta robust teknisk infrastruktur samt säkerställa myndighetens uthållighet vid höjd beredskap. Regeringen föreslår därför att myndigheten får 12 miljoner kronor per år för att stärka arbetet med strålsäkerhetsberedskapen.

Rysslands militära aggression mot Ukraina har inneburit ökade strålsäkerhetsrisker. De ryska angreppen mot kärnkraftverk, andra typer av kärntekniska anläggningar så väl som mot sjukhus – där radioaktiva källor finns – utgör risker. Stödet till Ukraina inom strålsäkerhetsområdet både under invasionen och i den kommande återbyggnaden av landet är viktigt för att säkerställa strålsäkerheten både inom Ukraina men också i det europeiska närområdet. Regeringen anser att det fortsatt är viktigt att bistå Ukraina inom strålsäkerhetsområdet både i den akuta situationen som nu råder och i den framtida återbyggnadsprocessen.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	410 313	Anslagssparande	5 165
2022	Anslag	419 892[1]	Utgiftsprognos	420 869
2023	**Förslag**	**456 238**		
2024	Beräknat	495 798[2]		
2025	Beräknat	506 614[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 482 515 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 482 515 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Strålsäkerhetsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får användas för utgifter för grundläggande och tillämpad forskning för att utveckla nationell kompetens inom myndighetens verksamhetsområde och för att stödja och utveckla myndighetens tillsyn. Anslaget får även användas för statsbidrag till Internationella strålskyddskommissionen (ICRP) samt till ideella miljöorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**407 892**	**407 892**	**407 892**
Pris- och löneomräkning[2]	11 346	22 887	32 285
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	37 000	65 019	66 437
varav BP23[3]	*37 000*	*62 000*	*62 000*
– Förstärkning av strålsäkerhetsberedskapen	*12 000*	*12 000*	*12 000*
– Föreskrifter SMR, SSM	*25 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**456 238**	**495 798**	**506 614**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Kärnkraft är en viktig del av Sveriges och EU:s planerbara fossilfria elproduktion. Regeringen ökar därför anslaget till Strålsäkerhetsmyndigheten med 25 miljoner kronor för 2023 för att se över och utveckla regelverken och tillståndsprocesser för befintlig och ny kärnkraft samt för att stärka myndighetens kompetens och nationell kompetensförsörjning inom strålsäkerhetsområdet. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 50 miljoner kronor för samma ändamål.

Strålsäkerhetsmyndigheten har en viktig roll i totalförsvaret för att Sverige ska upprätthålla en förmåga att hantera nukleära och radiologiska nödsituationer.

Regeringen vill att Sverige har en stark strålskyddberedskap inte minst mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen och ökar därför myndighetens anslag för 2023 med 12 miljoner kronor. Anslaget beräknas öka med 12 miljoner kronor fr.om. 2024.

Regeringen föreslår att 456 238 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 495 798 000 kronor respektive 506 614 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2024–2028.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs ett bemyndigande för myndighetens forskningsverksamhet och för att kunna hantera de utmaningar som myndigheten och industrin står inför när det gäller den långsiktiga kompetensförsörjningen inom området strålsäkerhet. Myndighetens ambition är att finansiera färre men större och längre forskningsprojekt framöver för en mer strategisk styrning av forskningsmedlen, minskad administration och en ökad långsiktighet i kompetensförsörjningen. Satsningen på att stärka myndighetens arbete med ny kärnkraft samt kompetens inom strålsäkerhetsområdet medför också ökat behov av bemyndigande. Bemyndigandet för 2023 föreslås öka med 60 miljoner kronor jämfört med 2022. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2024–2028.

Tabell 6.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2028
Ingående åtaganden	66 501	79 000	85 861			
Nya åtaganden	48 830	50 318	108 139			
Infriade åtaganden	-36 601	-43 457	-44 000	-40 000	-40 000	-70 000
Utestående åtaganden	78 730	85 861	150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**80 000**	**90 000**	**150 000**			

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.4 Avgiftsbelagd verksamhet vid Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Kärnteknisk verksamhet	20 756	373	307 823	312 500	-4 677	15 714
Icke-kärnteknisk verksamhet	43 121	57	21 200	18 200	3 000	-40 178
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	-	-	900	-	-	-
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Anmälningspliktig verksamhet	-12 890	- 6 000	4 800	9 100	-4 300	-23 190
Övrig tillståndsprövning	-4 731	2 400	15 700	18 900	-2 300	-4 631

Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet finansieras delvis via avgifter enligt förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten. En del av avgifterna disponeras av myndigheten och rör främst avgifter för anmälningspliktig verksamhet samt ansökningsavgifter för kärnteknisk verksamhet. Resterande avgiftsintäkter får inte disponeras av myndigheten utan redovisas mot inkomsttitel. Majoriteten av dessa avgiftsintäkter är för kärnteknisk verksamhet är inom tillsyn, forskning samt beredskap och en mindre del används en även för beredskapsverksamhet vid länsstyrelser och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Regeringen och myndigheten har under en tid arbetat för att komma i en bättre balans vad gäller avgifterna i den offentligrättsliga verksamheten, särskilt vad gäller den kärntekniska verksamheten som länge haft ett historiskt ackumulerat överskott. Det ackumulerade överskottet för den kärntekniska verksamheten minskar succesivt och är snart i balans. Kostnaderna för den icke-kärntekniska verksamheten har överstigit avgiftsintäkterna de senaste åren vilket byggt upp ett ackumulerat underskott. Det rör avgiftsbelagd verksamhet från tillståndshavare till tillståndspliktig verksamhet enligt strålskyddslagen (2018:396). Myndigheten arbetar för att komma i balans med kostnader och intäkter för denna verksamhet. Verksamheten för den kärntekniska verksamheten samt den icke-kärntekniska verksamheten beräknas uppgå till ungefär samma omfattning 2023 som för 2022 totalt sett. Regeringen avser se över de avgifter som myndigheten tar ut vilket kan påverka prognosen för avgifterna fr.om. 2023 och framåt.

Strålsäkerhetsmyndigheten bedriver uppdragsverksamhet för radonlaboratorium och mätningar vilket inte kräver full kostnadstäckning. Därför framgår inga kostnader eller resultat. Avgiftsintäkterna täcker endast delar av den direkta arbetskostnaden för mätningar inom de båda verksamheterna. Till största del är riksmätplatsen och radonlaboratoriet anslagsfinansierade.

Volymerna för avgiftsintäkter för allmänpliktig verksamhet, som myndigheten disponerar, varierar mellan åren eftersom anmälan gäller ett visst antal år, vilket påverkar resultatet negativt för 2021–2023. Det ackumulerade underskottet beräknas minska därefter.

Strålsäkerhetsmyndigheten har lämnat ett förslag på nödvändiga justeringar av avgiftsnivåer i förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten för 2023 i september 2022 vilket kan påverka prognoserna.

Utgiftsområde 7

Internationellt bistånd

Utgiftsområde 7 – Internationellt bistånd

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd ... 4
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 4
2.1.1 Budgeten för biståndet ... 4
2.2 Utgiftsutveckling ... 7
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 8
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
2.5 Resultatredovisning ... 10
2.5.1 Fördelning av det svenska utvecklingssamarbetet ... 10
2.5.2 Demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer ... 16
2.5.3 Jämställdhet samt flickors och kvinnors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna ... 18
2.5.4 Miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling samt hållbart nyttjande av naturresurser ... 21
2.5.5 Fredliga och inkluderande samhällen ... 24
2.5.6 Inkluderande ekonomisk utveckling ... 26
2.5.7 Migration och utveckling ... 29
2.5.8 Jämlik hälsa ... 31
2.5.9 Likvärdig och inkluderande utbildning av god kvalitet, samt forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling ... 33
2.5.10 Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet ... 36
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 38
2.6.1 Covid-19-pandemin får omfattande och bestående konsekvenser 38
2.6.2 Regeringen anser att den biståndspolitiska inriktningen varit i huvudsak adekvat ... 39
2.7 Politikens inriktning ... 42
2.8 Budgetförslag ... 47
2.8.1 1:1 Biståndsverksamhet ... 47
2.8.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete ... 50
2.8.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet ... 51
2.8.4 1:4 Folke Bernadotteakademin ... 52
2.8.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete ... 53
2.8.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd ... 54

Bilaga Samarbetsstrategier

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 20 000 000 000 kronor (avsnitt 2.8.1).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 1 000 000 000 kronor (avsnitt 2.8.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 460 000 000 kronor för ökade klimatinvesteringar (avsnitt 2.8.1).
4. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, när det gäller anslag som står till regeringens disposition, enligt tabell 1.1.
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Riksrevisionens förslag:

6. Riksdagen anvisar ett anslag för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd som står till Riksrevisionens disposition enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Biståndsverksamhet	45 297 746
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 612 297
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	16 889
1:4 Folke Bernadotteakademin	208 199
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	21 096
Summa anslag inom utgiftsområdet	**47 206 227**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Biståndsverksamhet	115 000 000	2024–2034
Summa	**115 000 000**	

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Inom utgiftsområdet Internationellt bistånd finns sex anslag: biståndsverksamhet, förvaltningsanslagen för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Nordiska Afrikainstitutet (NAI), Folke Bernadotteakademin (FBA), Riksrevisionens anslag för internationellt utvecklingssamarbete samt anslaget för utvärdering av internationellt bistånd.

2.1.1 Budgeten för biståndet

I biståndsbudgeten, som för 2023 föreslås uppgå till högst 56 000 000 000 kronor, ingår kostnader som klassificeras som bistånd (Official Development Assistance, ODA) i enlighet med den definition som används av biståndskommittén (DAC) vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD). Majoriteten av kostnaderna återfinns under anslag inom detta utgiftsområde. Den föreslagna utgiftsramen för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd uppgår till 47,2 miljarder kronor 2023. I utgiftsområde 7 ingår också 5,0 miljoner kronor som avser förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd.

Kostnader inom andra utgiftsområden som ingår i biståndsbudgeten

Kostnader för mottagandet av asylsökande och skyddsbehövande

Vissa kostnader för Sveriges mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer under deras första år i Sverige belastar biståndsbudgeten. OECD-DAC:s riktlinjer anger att kostnaderna räknas som bistånd på humanitära grunder och för att spegla ett gemensamt ansvarstagande med låg- och medelinkomstländer, vilka är värdar för de flesta av världens flyktingar. Biståndskostnaderna omfattar dels kostnader inom utgiftsområde 8 Migration, dels kostnader inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Inom Utgiftsområde 8 används en så kallad kvotmodell. I tabell 2.1 syns de anslag inom utgiftsområde 8 som helt eller delvis räknas som bistånd (första kolumnen). Det prognostiserade utfallet på dessa anslag (andra kolumnen) multipliceras med andelen av det totala antalet inskrivna i mottagningssystemet som beräknas uppfylla OECD-DAC:s kriterier för bistånd (tredje kolumnen), vilket ger det prognostiserade biståndsutfallet (fjärde kolumnen). För att uppfylla OECD-DAC:s kriterier för bistånd ska en person ha en vistelsetid i mottagandesystemet på högst 12 månader, komma från ett låg- eller medelinkomstland, inte ha ansökt om och fått sitt asylärende prövat tidigare, inte ha ett asylärende som handläggs enligt Dublinförordningen och inte ha fått avslag

på asylansökan i migrationsdomstol. Personer som överklagar avslag i migrationsdomstol till Migrationsöverdomstolen ingår inte i biståndsutfallet.

Tabell 2.1 Kostnadsprognos asylsökande och skyddsbehövande inom biståndet för utgiftsområde 8 Migration för 2023

Miljoner kronor och procent

	Prognos totalt	Prognos biståndsandel[1]	Prognos biståndsutfall
1:1 Migrationsverkets kostnader för mottagandet (förvaltningsanslag), exklusive indirekta administrationskostnader	554	39 %	216
1:2 Ersättningar och boendekostnader, exklusive stöd till personer som har återvänt till hemlandet	9 050	39 %	3 528
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning	150	3 %	5
1:6 Offentligt biträde i utlämningsärenden	290	6 %	17
Totalt	**10 044**		**3 766**

[1] Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:1 *Migrationsverket* och anslag 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och ingår i någon av kategorierna: har ett öppet grundärende hos Migrationsverket; har ett överklagandeärende hos Migrationsverket; har ett öppet mål i migrationsdomstol eller har ett uppehållstillstånd. Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:*5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål* beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och har ett överklagandeärende vid Migrationsverket eller har ett öppet mål i migrationsdomstol. Kvoten som används för att beräkna biståndskostnaderna på anslag 1:6 *Offentligt biträde* beräknas på antalet inskrivna som uppfyller biståndskriterierna och har ett öppet grundärende hos Migrationsverket.

Källa: Migrationsverket.

De kostnader inom utgiftsområde 14 som klassas som bistånd enligt prognos för 2023 är etableringsersättning (inklusive etableringstillägg och bostadsersättning) till före detta asylsökande, 194 miljoner kronor, till vidarebosatta (kvotflyktingar), 105 miljoner kronor, samt till skyddsbehövande som är anhöriga till personer som beviljats asyl, 104 miljoner kronor. De kostnader som räknas som bistånd avser utgifter under högst 12 månader sedan ankomsten till Sverige. För personer som beviljats uppehållstillstånd efter att ha varit asylsökande ingår tiden i Migrationsverkets mottagandesystem i 12-månadersperioden, vilket innebär att de månader som kvarstår efter att personerna lämnat Migrationsverkets mottagande räknas med. Före detta asylsökande som beviljats asyl, kvotflyktingar samt anhöriga till skyddsbehövande, antas komma från låg- och medelinkomstländer.

Totalt beräknas kostnader för asylsökande och skyddsbehövande inom biståndet uppgå till 4 169 miljoner kronor 2023. Under 2020 verifierade OECD-DAC, efter granskning av alla biståndsgivande länders modeller för kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande, att den svenska beräkningsmodellen var förenlig med regelverket för bistånd. För 2023–2025 har regeringen beslutat att kostnader för asylsökande och skyddsbehövande inte ska belasta biståndsbudgeten med mer än åtta procent av biståndsbudgeten. Den nuvarande prognosen motsvarar drygt sju procent av budgeten för biståndet.

EU-bistånd

I biståndsbudgeten ingår även kostnader för det svenska bidraget till den del av EU:s gemensamma internationella bistånd som finansieras genom EU:s reguljära budget. De kostnader inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen om 3 416 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2023 utgörs av Sveriges del av de faktiska kostnaderna för biståndet inom den totala EU-budgeten 2021.

EU bedriver utvecklingssamarbete med nästan alla låg- och medelinkomstländer och inom ett stort antal sektorer. Allokering av resurser liksom utvecklingssamarbetets inriktning slås fast i s.k. externa finansiella instrument som har varierande geografiskt och tematiskt fokus. I ministerrådets arbetsgrupper utarbetar Sverige tillsammans med övriga medlemsstater, Europeiska kommissionen och Europeiska utrikestjänsten

(EEAS) EU:s gemensamma utvecklingspolitik. Sverige bidrar även till att påverka utformningen av EU:s bistånd i genomförandekommittéerna, genom expertgrupper och via berörda ambassader.

Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader

I budgeten för biståndet ingår biståndsrelaterade förvaltningskostnader för utlandsmyndigheter och enheter i Stockholm. OECD-DAC:s riktlinjer lägger fast ett antal principer för vad som kan räknas som förvaltningsresurser för policyarbete och genomförande av bistånd. OECD-DAC:s regler omfattar lönekostnader för personal med biståndsrelaterat arbete vid huvudkontor och vid utlandsmyndigheter samt drift av berörda myndigheter, inklusive kostnader för lokaler, it, fordon m.m. De kostnader inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse om 471 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2023 utgörs av 2021 års faktiska utfall för dessa verksamheter. Kostnadsberäkningen grundas på tidsåtgången för biståndsrelaterat arbete på respektive utlandsmyndighet och UD-enhet i Stockholm. Det handlar t.ex. om dialog och rapportering om utvecklingspolitiska frågor och om värdlandets roll i utvecklingspolitiken i multilaterala forum som FN samt i EU.

Övriga kostnader inom andra utgiftsområden som ingår i biståndsbudgeten (organisationsbidrag, stipendiemedel m.m.)

I biståndsbudgeten ingår beredskapskostnader och indirekta kostnader för internationella insatser genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap. De kostnader om ca 94 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2023 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2021.

Vidare ingår i biståndsbudgeten bidrag till demokratiinsatser i låg- och medelinkomstländer, som uppfyller OECD:s kriterier för officiellt statligt utvecklingsbistånd om ca 38 miljoner kronor, inom ramen för utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

I biståndsbudgeten inkluderas även den del av Sveriges bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget som belastar anslag inom andra utgiftsområden men som klassificeras som bistånd. Dessa organisationer är FAO, Cites, IAEA, ILO, IOM, ITU, IUCN, OSSE, Unep, Unesco, Unidir, Unido, UNO, UNPKO, UPU, Wipo, WHO, WMO, WMU, WOAH (tidigare OIE), Global Green Growth Institute och Europarådet. De kostnader om 565 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2023 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2021 till dessa organisationer.

Från och med 2011 fördelas stipendiemedel till universitet och högskolor avseende stipendier för särskilt kvalificerade studieavgiftsskyldiga studenter. Stipendiemedel som avser studenter från länder som enligt OECD-DAC klassificeras som mottagarländer för bistånd inkluderas i biståndsbudgeten, i enlighet med OECD-DAC:s riktlinjer. De kostnader inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning om ca 65 miljoner kronor som ingår i biståndsbudgeten 2023 utgörs av 2021 års faktiska utfall.

Från och med 2021 t.o.m. 2025 disponerar Konsumentverket medel för stöd till Konsumentverkets informationstjänst för remitteringar, Money from Sweden, för att finansiera drift och utveckling av tjänsten och därigenom möjliggöra ytterligare sänkta avgifter för remitteringar, vilket har biståndsändamål. År 2023 beräknas Konsumentverket disponera 3,2 miljoner kronor som kan räknas som biståndsutgifter för detta.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2021	2022[1]	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Budgeten för biståndet	52 280	57 390	**56 000**	56 000	56 000
Kostnader inom andra utgiftsområden	5 024	10 307	**8 799**	6 202	6 109
varav					
– kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande	*960*	*6 008*	***4 169***	*1 435*	*1 329*
– EU-bistånd	*2 539*	*3 035*	***3 416***	*3 416*	*3 416*
– utrikesförvaltningens förvaltningskostnader	*476*	*473*	***471***	*485*	*498*
– övrigt	*1 049*	*791*	***744***	*866*	*866*
Kostnader inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	47 256	47 083	**47 201**[2]	49 798	49 891
Kostnader inom utgiftsområde 7 som inte finansieras från biståndsramen och inte definieras som bistånd	5	5	**5**	5	5
Totalt för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	47 261	47 088	**47 206**	49 803	49 896

[1] Inklusive eventuella beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Varav högst 2 000 miljoner kronor för att finansiera ökad global tillgång till vaccin mot covid-19 under 2023.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.3 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 07 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Internationellt utvecklingssamarbete	**47 463**	**47 088**	**46 906**	**47 206**	**49 803**	**49 896**
1:1 Biståndsverksamhet	45 655	45 147	44 929	**45 298**	47 839	47 885
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 547	1 639	1 672	**1 612**	1 663	1 705
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	14	17	18	**17**	18	18
1:4 Folke Bernadotteakademin	189	213	216	**208**	212	215
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	38	50	50	**50**	50	50
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	21	22	21	**21**	22	23
Totalt för utgiftsområde 07 Internationellt bistånd	**47 463**	**47 088**	**46 906**	**47 206**	**49 803**	**49 896**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.4 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 07 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**51 940**	**51 940**	**51 940**
Pris- och löneomräkning[2]	24	89	140
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 128	-9 150	-12 362
varav BP23[3]	*-7 219*	*-9 370*	*-12 580*
Makroekonomisk utveckling	5 760	7 990	11 200
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-3 390	-1 065	-1 022
Ny utgiftsram	**47 206**	**49 803**	**49 896**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.5 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 7 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	41 361
Verksamhetsutgifter[2]	5 837
Investeringar[3]	9
Summa utgiftsram	**47 206**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck (prop. 2013/14:1 utg.omr. 7, bet. 2013/14:UU2, rskr. 2013/14:75). Utgiftsområdets verksamhet är även central för Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112) och för det internationella genomförandet av de 17 globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030, Addis Ababa Action Agenda om utvecklingsfinansiering och Parisavtalet.

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inleds med en översikt av fördelningen av det svenska utvecklingssamarbetet och humanitära biståndet. Därefter följer en redovisning utifrån följande centrala bedömningsgrunder som speglar inriktningen för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd enligt policyramverket (skr. 2016/17:60):

- demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer,
- jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna,
- miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser,
- fredliga och inkluderande samhällen,
- inkluderande ekonomisk utveckling,
- migration och utveckling,
- jämlik hälsa,
- likvärdig och inkluderande utbildning samt forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, och
- räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet.

Regeringen styr i stora delar genomförandet av det svenska utvecklingssamarbetet och humanitära biståndet med strategier. För varje bedömningsgrund redovisas exempel på resultat i underrubriceringen mot specifika kategorier av mål i regeringens strategier.

Redovisningen baseras främst på de genomförande myndigheternas och multilaterala organisationernas årsredovisningar, uppföljningar, utvärderingar och analyser av biståndet, liksom på studier och utvärderingar från Expertgruppen för biståndsanalys (EBA). Mest centrala är årsredovisningen och strategirapporteringen från Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) respektive Folke Bernadotteakademin (FBA) samt det statliga bolaget Swedfunds årsredovisning. I linje med vad som föreskrivs i riktlinjerna för strategier inom svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (UD2017/21053) ska utvecklingssamarbetet genomsyras av analys, lärande och erfarenhetsåterföring. Ett effektivt utvecklingssamarbete och välgrundade beslut kräver kunskap om problem, men också om metoder och arbetssätt som bidrar till verksamhetsresultat och hållbar förbättring för människor som lever i fattigdom. Resultatredovisningen baseras därtill på årsrapporter, uppföljningar, analyser och utvärderingar från EU. För EU-biståndet är den senaste tillgängliga resultatinformationen från 2020.

Inom varje tematiskt område redovisas resultat från den rapportering som avser eller inkommit under 2021. För varje tema redovisar två stapeldiagram dels Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av aktiviteter och insatser för att bidra till förändring i linje med regeringens strategimål, dels Sidas bedömning av utvecklingstrender i relation till de strategimål som regeringen beslutat.

Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av aktiviteter och insatser görs mot bakgrund av mål, utvecklingen i kontexten och insatsernas resultat. Relevansen kan alltså bedömas vara god också i en försämrad kontext. En förändrad bedömning av relevans kan i sin tur bero på förändringar i kontexten eller insatsrelaterade förändringar som avslut eller en ny strategi. Insatserna inom ett tematiskt område utgör tillsammans en portfölj.

Sidas bedömning av utvecklingstrender innebär att myndigheten genom omvärldsbevakning och annan typ av rapportering analyserar om utvecklingen gått

bakåt, framåt eller varit utan tydlig riktning för det specifika målet. I princip kan Sidas insatser påverka utvecklingstrender, men dessa handlar ofta om större komplexa och långsiktiga förändringar på nationell, regional eller global nivå, där ett stort antal faktorer utanför myndighetens kontroll inverkar på utvecklingen i sammanhanget.

Verksamheten inom utgiftsområdet utmärks av långsiktiga samarbeten och breda ägarskap hos samarbetspartners, ofta i sammanhang med betydande svårigheter, t.ex. sviktande stater. Sveriges stöd syftar till att bidra till partnerländernas egna utvecklingsansträngningar tillsammans med lokala aktörer. Resultaten uppnås gemensamt och påverkas av många samverkande faktorer. Många gånger delfinansierar Sverige en specifik verksamhet eller organisation och bidraget bidrar då till att uppfylla verksamhetsmålen som ett led i regeringens strävan att nå målet för utgiftsområde 7. Denna redovisning strävar således efter att redogöra för hur just den biståndsverksamhet som finansieras genom den svenska statsbudgeten har bidragit till det övergripande målet att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Begreppet ”stöd” i resultatredovisningen avser finansiellt stöd, om inte annat anges.

Redovisning av internationellt bistånd görs även inom andra utgiftsområden i budgetpropositionen. Inom utgiftsområde 1 redovisas utrikesförvaltningens förvaltningskostnader och Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete, inom utgiftsområde 5 redovisas resultaten av internationella krishanterings- och fredsfrämjande insatser, och inom utgiftsområde 8 och utgiftsområde 14 ingår kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer som definieras som biståndskostnader. Vissa FN-organ och andra internationella organisationer får bidrag från andra utgiftsområden i tillägg till utgiftsområde 7 och deras resultat redovisas inom dessa utgiftsområden.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Fördelning av det svenska utvecklingssamarbetet

Riksdagen fastställde Sveriges biståndsram för 2021 till 1 procent av beräknad bruttonationalinkomst (BNI), beräknad enligt det europeiska regelverket för nationalräkenskaperna (ENS) 2010, vilket motsvarade 52,3 miljarder kronor. Utfallet av biståndet som redovisades till OECD:s biståndskommitté DAC (OECD-DAC) uppgick till 50,9 miljarder kronor netto motsvarande 0,91 procent av senast tillgängliga BNI-uppgift för 2021. Den svenska biståndsvolymen överstiger därmed Förenta nationernas (FN:s) mål om ett bistånd på 0,7 procent av BNI och gör att Sverige, räknat i procent av BNI, är den tredje största biståndsgivaren bland OECD-DAC:s medlemsländer (enligt preliminära utfall från OECD-DAC för 2021). Att utfallet som rapporterades till OECD-DAC understiger biståndsramen med 1,4 miljarder kronor beror framför allt på att lagda skuldsedlar rapporteras i sin helhet till OECD-DAC det år de deponeras, även om utbetalningar från en och samma skuldsedel kan vara fördelade över flera år. Utbetalningar på tidigare lagda skuldsedlar, som ingår i biståndsramen, räknas inte med i utfallet till OECD-DAC för att undvika dubbelräkning.

I Årsredovisning för staten 2021 redovisas utfallet för biståndet 2012–2021 (skr. 2021/22:101). Merparten av det utfall som redovisas till OECD-DAC utgörs av verksamhet inom utgiftsområde 7 (45 692 miljoner kronor, 89,8 procent av utfallet). Dessutom ingår kostnader inom andra utgiftsområden, s.k. avräkningar, vilka räknas som bistånd enligt OECD-DAC:s regelverk. Dessa omfattar vissa kostnader för mottagande av asylsökande och skyddsbehövande från låg- och medelinkomstländer (754 miljoner kronor, 1,5 procent, varav 500 miljoner kronor på utgiftsområde 8 och

254 miljoner kronor på utgiftsområde 14), Europeiska Unionens (EU:s) gemensamma bistånd (3 416 miljoner kronor, 6,7 procent), utrikesförvaltningens förvaltningskostnader (471 miljoner kronor, 0,9 procent) samt bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget och projekt inom andra utgiftsområden än utgiftsområde 7 (578 miljoner kronor, 1,1 procent).

Utvecklingssamarbetet bidrar till att mobilisera finansiering från andra aktörer, inte minst den privata sektorn. Genom garantiverksamheten delar Sida risk med långivare och investerare och ökar på så vis tillgången till finansiering för utvecklingsändamål. Sidas garantiverksamhet finansieras av garantiavgifter som betalas av motparten. Vid behov kan Sida subventionera motpartens garantiavgifter och det är bara i dessa fall som biståndsmedel tas i anspråk. Eventuella skadefall finansieras från den garantireserv som byggts upp genom avgifter över tid. Per den 31 december 2021 hade Sida 45 aktiva garantier till ett avtalat värde om 10,3 miljarder kronor, som bidrar till att nå målen i 22 bilaterala, regionala och tematiska strategier. Dessa garantier beräknas mobilisera ytterligare finansiering till ett värde av 27,3 miljarder kronor under garantiernas löptid. Det är de resurser som Sidas garantitagare, exempelvis en bank i ett samarbetsland, är villiga att låna ut till följd av garantierna. Sida beslutade om nya garantier till ett avtalat värde om 1,5 miljarder kronor, som mobiliserar 3,6 miljarder kronor i finansiering från Sidas garantitagare. Beslutade skadeutbetalningar uppgick till 7,4 miljoner kronor under året. Även Swedfund bidrar till att mobilisera kapital genom saminvesteringar med privata aktörer, under 2021 motsvarande 20 procent av avtalade investeringar under året.

Diagram 2.1 visar det totala biståndets utfall genom Sida respektive UD och övriga myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*, samt förvaltningsanslag för Sida och UD över tid.

Tabell 2.6 visar biståndsverksamhetens utfall genom Sida, UD och övriga myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*.

Diagram 2.1 Bistånd genom myndigheter samt förvaltningsanslag för Sida och UD

Miljoner kronor

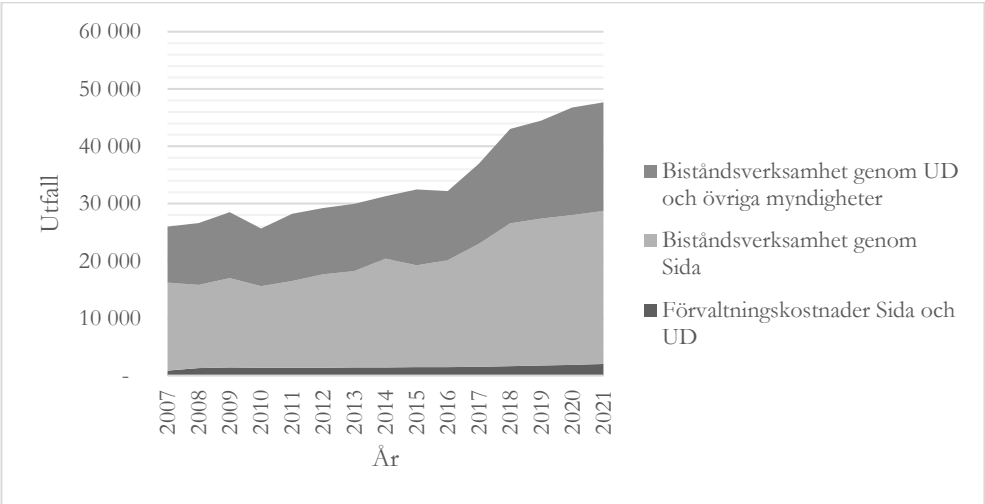

Källa: Respektive myndighets årsredovisningar samt egna beräkningar.

Tabell 2.6 Utfall: Utvecklingssamarbete genom Sida, UD samt myndigheter som disponerar medel under anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	2019	2020	2021
Verksamhet genom Sida	**25 649 089**	**26 146 490**	**26 733 323**
Humanitära insatser	4 179 580	4 541 619	4 765 051
Informations- och kommunikationsverksamhet	148 167	157 954	152 854
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 837 773	1 878 301	1 907 544
Regionala och bilaterala strategier för Asien	2 291 489	2 087 888	1 727 921
Bilaterala strategier för Latinamerika	695 590	685 471	783 961
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	6 993 841	7 189 668	7 737 964
Regionala och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	1 296 708	1 330 172	1 413 821
Reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	1 609 139	1 550 277	1 525 094
Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer	1 020 976	1 003 864	999 757
Hållbar utveckling	3 552 750	3 674 072	3 694 973
Hållbar fred	412 295	454 876	430 545
Kapacitetsutveckling och Agenda 2030	690 882	693 949	679 003
Forskningssamarbete	919 898	898 380	914 834
Verksamhet genom UD	**15 494 836**	**16 984 128**	**16 974 035**
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	4 122 896	4 868 679	4 676 142
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	10 711 993	11 174 820	10 467 926
Strategiskt inriktade bidrag	635 319	923 113	1 808 783
Globalt utvecklingssamarbete	24 627	17 518	21 184
Verksamhet genom övriga myndigheter	**1 606 859**	**1 790 704**	**1 947 564**
Polismyndigheten	185 739	148 188	145 568
Kriminalvården	35 992	31 648	33 792
Åklagarmyndigheten	6 174	6 369	3 482
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	55 008	55 088	62 327
Domstolsverket	5 899	5 945	7 915
Folke Bernadotteakademin	192 865	166 413	126 368
Svenska institutet	241 867	250 709	250 299
Nordiska Afrikainstitutet	16 427	13 806	15 493
Kammarkollegiet	659 000	896 094	1 079 000
Kommerskollegium	20 530	20 340	23 307
Vetenskapsrådet	171 111	181 872	188 191
Riksgäldskontoret	862	336	0
Strålsäkerhetsmyndigheten	15 384	13 894	11 821
Summa totalt anslag 1:1 Biståndsverksamhet	**42 750 784**	**44 921 322**	**45 654 923**

Källa: Respektive myndighets årsredovisning samt egna beräkningar.

Bilateralt bistånd

Det bilaterala biståndet, exklusive avräkningar, uppgick 2021 till 32,5 miljarder kronor. Som bilateralt bistånd räknas enligt OECD-DAC allt bistånd som inte är kärnstöd till multilaterala och internationella organisationer eller multilaterala utvecklingsbanker. I det bilaterala biståndet ingår, förutom stöd till länder och regioner, också tematiska och globalt inriktade stöd samt humanitära projektstöd. Merparten av det bilaterala biståndet hanteras av Sida.

En del av det bilaterala biståndet utgörs av öronmärkt stöd via multilaterala organisationer, s.k. multi-bi-stöd, exempelvis till projekt i Sveriges samarbetsländer eller globala insatser inom prioriterade områden. Multi-bi-bidragen uppgick 2021 till

13,1 miljarder kronor. En annan del kanaliseras genom organisationer i det civila samhället, vilka mottog 11,7 miljarder kronor. Övrigt bilateralt bistånd, exklusive avräkningar, uppgick till 7,7 miljarder kronor.

Av tabell 2.7 nedan framgår att jämställdhet är antingen huvud- eller delsyfte i 80 procent av det bilaterala biståndet. Demokrati och mänskliga rättigheter är huvud- eller delsyfte i 70 procent av det bilaterala biståndet. Miljö är huvud- eller delsyfte i 37 procent av del bilaterala biståndet. Ett viktat utfall avseende klimat visar att 14 procent av det bilaterala biståndet har den inriktningen (se fotnot 2 tabell 2.7 avseende beräkningsmetodik för klimatutfallet). Konfliktförebyggande, fred och säkerhet är huvud- eller delsyfte i 49 procent av det bilaterala biståndet.

Tabell 2.7 Områdesmässig fördelning av bilateralt bistånd enligt policymarkörer[1]

Procent

Område	2018	2019	2020	2021
Miljö				
Huvudsyfte	14	15	13	13
Delsyfte	30	26	24	24
Klimat[2]				
Viktat utfall	16	17	15	15
Demokrati och mänskliga rättigheter				
Huvudsyfte	40	39	38	35
Delsyfte	31	30	30	35
Jämställdhet				
Huvudsyfte	19	18	17	16
Delsyfte	67	68	66	64
Konfliktförebyggande, fred och säkerhet				
Huvudsyfte	9	8	8	9
Delsyfte	42	42	42	40

[1] Fördelningen per policyområde motsvarar andelen av Sidas sakanslag med respektive policyinriktning. Sidas sakanslag utgör majoriteten av det bilaterala biståndet, vilket i tabellen antas approximera fördelningen för samtligt bilateralt bistånd. En insats kan ha flera huvud- eller delsyften. Därför finns det risk för dubbelräkning om belopp för olika policymarkörer summeras. Policymarkörerna kodas i enlighet med OECD DAC:s kriterier för del- och huvudsyfte och speglar inte nödvändigtvis allt arbete inom dessa områden.
[2] Viktat utfall beräknas genom att 40 procent av utfallet för en biståndsinsats räknas som klimatinriktat om någon av statistik-markörerna ”utsläppsminskning” (climate change mitigation) eller ”klimatanpassning” (climate change adaptation) är kodad med delsyfte, men ingen av markörerna är kodade med huvudsyfte, och 100 procent av utfallet räknas som klimat om värdet på någon av markörerna är kodade med huvudsyfte. Detta är i enlighet med den metodik som Sverige bl.a. använder i kliamatrapporteringen till FN.

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och underlag från Sida.

Tabell 2.7 visar på syften med stöden, som kan vara bredare än den sektor insatsen riktat sig mot. Tabell 2.8 syftar däremot på samhällssektorer i det samarbetslandet som mottagit stöd. I rapporteringen till OECD-DAC kan varje insats endast rikta sig till en sektor, medan policymarkörer tillåts vara överlappande för att visa på tvärgående perspektiv. Exempelvis kan en insats i hälsosektorn även ha jämställdhet som ett huvudsyfte.

Tabell 2.8 Områdesmässig fördelning av bilateralt bistånd enligt sektorer

Procent

Område	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Demokrati och mänskliga rättigheter, inkl. jämställdhet och förvaltning	24,8	24,5	23,5	24,4	23,4	21,6
Miljö, klimat, energi	5,4	7,9	8,3	9,0	7,8	7,8
Fred och säkerhet	5,1	5,5	5,7	5,5	5,2	5,9
Ekonomisk utveckling[1]	10,5	12,0	12,8	12,9	11,3	12,6
Hälsa[2]	10,8	11,6	11,8	10,2	12,5	12,6
Utbildning och forskning	6,5	5,3	6,8	6,1	5,6	5,0
Humanitärt bistånd	17,2	15,7	15,0	15,3	16,0	15,6
Övrigt[3]	19,7	17,5	16,1	16,5	18,3	18,9
varav						
– social infrastruktur och tjänster	-	-	-	*3,6*	*5,4*	*5,5*
– administrativa kostnader	-	-	-	*5,3*	*5,5*	*5,6*
– multi-sektor och ospecificerat	-	-	-	*7,7*	*7,4*	*7,7*
Summa	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Totalt utbetalat, miljoner kronor	**23 095**	**25 812**	**28 314**	**29 807**	**31 021**	**32 468**

[1] Inkluderar följande DAC-kategorier: “trade”, “industry”, “mineral/mining”, “agriculture”, “forestry”, “fishing”, “banking”, “financial services”, “business”, transport”, och “communications”.

[2] Inkluderar följande DAC-kategorier: ”health”, ”water and sanitation” och ”population policies and programmes”.

[3] Redovisas uppdelat på delposter fr.o.m. 2019. Social infrastruktur och tjänster är direktöversättning av DAC-huvudkategori ”Other social infrastructure and services” och inkluderar framför allt utfall inom DAC-kategorier: ”Social protection”, ”Employment creation” och ”Multisector aid for basic social services”. Administrativa kostnader inkluderar ej utrikesförvaltningens förvaltningskostnader för biståndsarbete, som avräknas. Multi-sektor och ospecificerat inkluderar framför allt utfall inom DAC-kategorier: ”Multisector aid”, ”Urban development and management”, ”Rural development”, ”Disaster risk reduction”, ”Sectors not specified” och ”Promotion of development awareness”.

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och enligt UD:s beräkningar. Det bilaterala utfallet är nettoutfall exklusive avräkningar. Områdena avser samhällssektorer i samarbetsländerna som mottagit bistånd (sektorerna är ömsesidigt exkluderande).

Multilateralt bistånd

Det multilaterala biståndet, exklusive avräkningar, uppgick 2021 till 13,2 miljarder kronor. Multilateralt bistånd definieras som det stöd som kanaliseras som kärnstöd till multilaterala och internationella organisationer, som FN:s fonder och program samt Världsbanksgruppen, regionala utvecklingsbanker och utvecklingsfonder. Kärnstöd avser icke öronmärkt stöd direkt till organisationens centrala budget, bidrag som lämnas i samband med utvecklingsbankernas påfyllnadsförhandlingar, betalning av uttaxerat bidrag eller medlemsavgift.

Målen för verksamhetsområdet uppnås också genom kärnstöden till de multilaterala organisationerna. Dessas verksamhetsmål och resultat ligger i linje med svenska målsättningar och bidrar därmed också till uppfyllelse av svenska mål. Beslut om kärnstöd till multilaterala organisationer fattas av regeringen. De 15 organisationer som tagit emot mest svenskt kärnstöd 2021 återfinns i tabell 2.9.

Tabell 2.9 De 15 multilaterala organisationer som mottagit mest kärnstöd

Tusental kronor

Organisation[1]	Totalt svenskt kärnstöd	Svenskt multi-bi-stöd	Totalt svenskt stöd	Sveriges procentuella bidrag till organisationens totala kärnstödsinkomster	Sveriges ranking bland kärnstöds-givare
Världsbanksgruppen (VBG)[2]	3 561 819	1 251 309	4 813 128	3,0 %	8
Gröna klimatfonden (GCF)	1 000 000	2 459	1 002 459	8,5 %	5
Globala fonden (GFATM)	950 000	0	950 000	2,0 %	8
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	770 000	325 369	1 095 369	10,5 %	2
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)/Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)[2]	722 848	285 428	1 008 277	5,1 %	8
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	700 000	917 286	1 617 286	15,8 %	2
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)[3]	635 000	1 862 699	2 497 699	12,0 %	3
FN:s barnfond (UNICEF)	624 000	1 691 451	2 315 451	4,7 %	3
FN:s fond för katastrofbistånd (CERF)	600 000	0	600 000	11,0 %	4
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	552 000	768 917	1 320 917	15,5 %	1
Globala miljöfonden (GEF)[4]	465 008	0	465 008	7,6 %	6
FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar (UNRWA)[5]	400 000	45 000	445 000	7,4 %	3
Globala vaccinalliansen (Gavi)[6]	350 000	458 213	808 213	3,0 %	12
FN:s samlade program mot hiv och aids (UNAIDS)	300 000	1 169	301 169	11,9 %	2
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	275 000	35 440	310 440	5,9 %	7

[1] Utbetalningarna i tabellen, som är nettoutbetalningar, kan skilja sig från utfallen som redovisas till OECD-DAC. Det beror på att redovisningen till OECD-DAC avser lagda skuldsedlar medan tabellen visar faktiska utbetalningar. Utbetalningarna inkluderar inte bidrag till EU:s institutioner och fonder.

[2] Världsbanksgruppen inkluderar bidrag till IDA och IBRD. Sveriges procentuella bidrag till VBG och AfDB/AfDF avser bördeandel i påfyllnaderna till bankernas respektive fonder för låginkomstländer.

[3] Kärnstöd inkluderar här bidrag till "Migration Multi Partner Trust Fund" om 5 miljoner kronor.

[4] Sveriges procentuella bidrag till GEF samt ranking avser den sjunde påfyllnaden (GEF-7).

[5] Sveriges procentuella bidrag till UNWRA samt ranking avser den så kallade programbudgeten.

[6] Sveriges procentuella andel till Gavi avser perioden 2016–2021. Multi-bi-stöd inkluderar donation av svenska överskott av covid-19-vaccindoser, vilka har en biståndsvärderingen i enlighet med OECD-DAC:s regelverk.

Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD-DAC och enligt UD:s beräkningar samt enligt uppgifter från multilaterala organisationer.

EU-biståndet

EU är en viktig kanal för svenskt bistånd och genom EU görs stora insatser för fattigdomsbekämpning. Därmed blir biståndet genom EU en hävstång också för Sveriges arbete för förbättrade levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Det svenska bidraget till EU:s gemensamma bistånd uppgick 2021 till 3,4 miljarder kronor, 3,1 procent av EU:s totala gemensamma biståndsbudget. Utöver detta bidrog Sverige med bl.a. 1,1 miljarder kronor till Europeiska utvecklingsfonden (EDF).

Sverige är tongivande inom EU:s utvecklingssamarbete och utövar inflytande genom samarbete på alla nivåer med EU-institutionerna i Bryssel, med övriga medlemsstater, med EU:s delegationer i partnerländer samt genom deltagande i arbetsgrupper och genomförandekommittéer i Bryssel.

I juni 2021 antogs EU:s nya utrikesinstrument Global Europe, dvs. EU:s huvudsakliga finansiella instrument för grannskapspolitik, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete. EU och dess medlemsstater är världens största biståndsgivare. Sverige har drivit att EU:s medlemsstater ska leva upp till FN:s mål om att minst 0,7 procent av BNI ska gå till bistånd. EU:s DAC-medlemsländer landade 2021 på 0,49 procent av BNI. En nivå på 0,7 procent bland samtliga EU:s DAC-medlemsländer 2021 hade

genererat över 30 miljarder US-dollar ytterligare i bistånd, vilket bl.a. hade kunnat bidra till att nå målen i Agenda 2030.

2.5.2 Demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

I detta avsnitt redovisas resultat i geografiska och tematiska strategier i relation till mål avseende demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.2 Demokrati och mänskliga rättigheter: Portföljens relevans

Andel strategimål

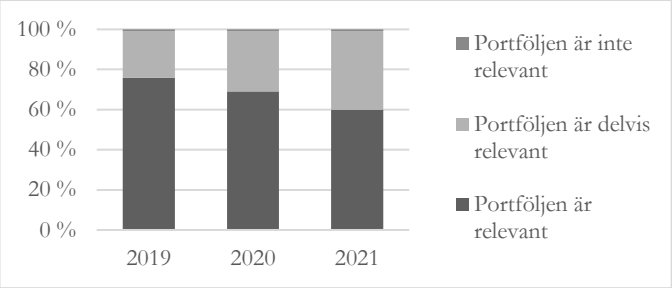

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Diagram 2.3 Demokrati och mänskliga rättigheter: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

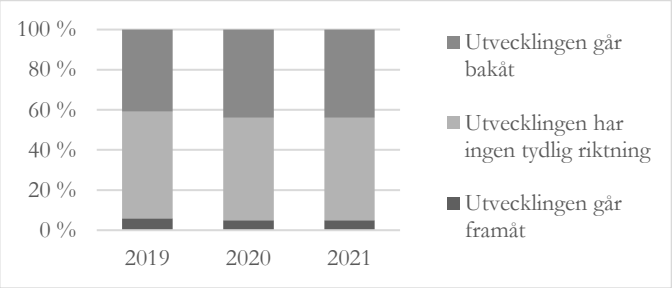

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Sidas bedömning är att relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området gradvis har minskat sedan 2019. I flera fall beror det på förändrade förutsättningar att verka i samarbetsländer som präglats av demokratisk tillbakagång, sköra stater och väpnad konflikt. Samtidigt konstaterar regeringen att Sida möjliggjort för samarbetsorganisationerna att snabbt kunna anpassa sina verksamheter när pandemin ändrat förutsättningarna och att detta bidragit till goda resultat.

Demokratiska styrelseskick

Utvecklingen i världen har gått bakåt under 2021, vilket följer den negativa utvecklingen för demokratin under de senaste 15 åren. Pandemin fortsatte att påverka genomförandet av val, 79 länder rapporterade uppskjutna val under perioden februari 2020 till augusti 2021. Samtidigt har 132 val genomförts under perioden. Sida bidrog till stärkt kapacitet att genomföra fria och rättvisa val i bl.a. Zambia, Liberia och Somalia genom finansiellt stöd till valkommissioner samt till aktörer som verkar för att främja kvinnors och ungas deltagande. Programdeltagare i svenska partianknutna organisationers verksamheter har blivit folkvalda till parlament i Tanzania och på kommunnivå i Namibia. I Albanien har det medborgerliga deltagandet i beslutsfattandet förbättrats och transparensen har ökat inom den kommunala förvaltningen.

Antalet valobservatörer som sekunderades till organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och till EU:s insatser ökade under 2021, efter lägre nivåer 2020 med anledning av pandemin. FBA sekunderade 79 valobservatörer (41 kvinnor, 38 män) under året. Insatserna har möjliggjort ett säkrare politiskt deltagande och bidragit till en utveckling i riktning mot demokratiska, fria och rättvisa val. I Nordmakedonien och Uzbekistan har rekommendationerna från valobservationsinsatserna lett till förändringar i vallagstiftningen.

En studie av EBA (2021:05) visar att bistånd till valprocesser spelar en viktig roll trots att det skett en demokratisk tillbakagång i flera länder där valstöd bedrivits. Svenskt finansiellt stöd till demokratiinstitut som International IDEA och V-dem har bidragit till evidensbaserad forskning om demokratins tillstånd i världen.

Ett livskraftigt pluralistiskt civilsamhälle

Svenskt bistånd har under 2021 finansierat civilsamhällesorganisationers verksamhet. I Asien och Oceanien har svenskt stöd till lokala civilsamhällesorganisationer ökat deras möjligheter att bli hörda och att delta i internationella sammanhang. I Rwanda har befolkningen i lokalsamhällen mobiliserats för att påverka nationell politik. Det svenska stödet till European Endowment for Democracy och Prague Civil Society Centre har möjliggjort för MR- och demokratirörelser på gräsrotsnivå att bedriva verksamhet trots repressiva och fientliga miljöer. Bidraget till Civil Rights Defenders Akutfond möjliggör fler och bättre insatser för att skydda utsatta människorättsförsvarare i repressiva miljöer, behovet och förfrågningarna har fortsatt att öka. Svenska institutets program SI Young Voices Initiative har genom ekonomiskt stöd till förändringsprojekt för bl.a. inkluderande beslutsfattande ökat ungas deltagande i civilsamhället (i Afrika, Asien och Mellanösternregionen). I Turkiet har Sida och generalkonsulatet Istanbul gett ekonomiskt till Checks and Balances Network, består av drygt 300 organisationer som arbetar för ett demokratiskt politiskt system.

Rättsstatens principer och väl fungerande förvaltning

Korruption är ett hinder för demokratisk utveckling och när omfattningen ökar kan det också bidra till demokratisk tillbakagång. Påtryckningar och hot mot institutioner i rättssektorn har fortsatt under 2021. En underlagsrapport från EBA (2021:07) bekräftar att korruptionen förefaller vara mer utbrett i samhällen där fattigdomen och utsattheten är större. I rapporten betonar EBA vikten av samarbete mellan biståndsgivare, och stöd till nationella aktörer som motarbetar korruption.

Bistånd via svenska myndigheter, s.k. biståndsfinansierad tjänsteexport, bidrar till stärkta förvaltningsstrukturer i mottagarländerna, vilka utgör en grund för en demokratisk samhällsutveckling och motverkar korruption. Sida har under 2021 upprättat ett myndighetsnav, som är en kontaktpunkt för svenska myndigheter som utvecklar nya metoder och verktyg för ett effektivt genomförande av utvecklingssamarbetet.

Med hjälp av ekonomiskt stöd har International Development Law Organization (IDLO) arbetat för att motverka korruption i Kenya, Kirgizistan och Somalia. Svenskt bistånd har gett stöd till digitalisering i rättsväsendet vilket har bidragit till att minska handläggningstiden i överklagade mål och reducerat de långa väntetiderna vid rättegångar i Kenya och i Bangladesh. Svenskt ekonomiskt stöd ökade tillgången till rättshjälp för människor i fattigdom i Mali, där rådgivning, vägledning och medling erbjudits över 300 000 kvinnor och män (könsuppdelad statistik saknas), däribland intagna på fängelser. Familjer i Kambodja som förlorat mark i samband med etablering av sockerproduktion har fått ersättning via domstolsbeslut tack vare

påverkansarbete av organisationer som fått bidrag av Sverige. Genom kärnstöd till FN:s utvecklingsprogram UNDP bidrog Sverige till insatser som syftar till att stärka rättsstaten och den statliga förvaltningen i ett stort antal länder.

Yttrandefrihet samt fria och oberoende medier

Svenskt ekonomiskt stöd har bistått fria, oberoende medier och journalister och bidrag till ett fritt, öppet och säkert internet. Tillgången till kvalitetsgranskad information i konfliktområden och repressiva stater har ökat genom stöd till journalister och medieaktörer. Som en följd av händelseutvecklingen i Afghanistan bidrog Sverige till att ca 500 afghanska journalister och mediearbetare (könsuppdelad statistik saknas) kunde sättas i säkerhet både inom och utom landet. Dessutom har svenskt bistånd möjliggjort för ca 80 radiokanaler att fortsätta sin verksamhet i Afghanistan. Svenskt stöd till Unescos arbete med medie- och pressfrihet, konstnärlig frihet samt mot spridning av desinformation har stärkt journalisters och kulturaktörers möjligheter att verka. Medieinstitutet FOJO har med svenskt ekonomiskt stöd bidragit till förbättrad medierapportering under pandemin, bl.a. genom att journalister har utbildats i faktakontroll, säkerhet och finansiering av media. Det svenska stödet till FOJO har även bidragit till bättre medietäckning av den eskalerande konflikten i Etiopien och till att lokala journalister i Bangladesh har kunnat publicera ett 30-tal grävande reportage om landets myndigheters pandemihantering, som har lett till både nationell debatt och direkta åtgärder från statens sida. I Armenien har nationella riktlinjer för medier och journalister tagits fram genom svenskt samarbete med Europarådet för att uppnå en mer jämställd rapportering om våld i hemmet. Svenska institutet har bidragit till ökad dialog och erfarenhetsutbyte mellan förändringsaktörer inom media, yttrandefrihet och kultur verksamma i Östeuropa, västra Balkan och Turkiet.

Respekt för allas lika värde och rättigheter

Respekt för allas lika värde och rättigheter är en prioritet för svenskt utvecklingssamarbete. Sidas arbete inom FN-systemet har inneburit förbättringar på landnivå. Front Line Defenders globala nätverk erbjuder med svenskt bistånd skydd för 15 000 människorättsförsvarare (könsuppdelad statistik saknas) världen över. I Sydsudan och Etiopien har människorättsförsvarare utbildats i digital säkerhet. I Tigray har OHCHR och etiopiska MR-kommissionen med svensk finansiering bidragit till en oberoende granskning om övergrepp och kränkningar av mänskliga rättigheter. I Uganda vann en av Sidas samarbetsorganisationer ett fall om mödravård som en mänsklig rättighet i konstitutionsdomstolen.

Utsattheten för människor i särskilt sårbara situationer har ökat under 2020/2021. En positiv trend är dock ett ökat internationellt fokus på frågor som rör personer med funktionsnedsättningar. Levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning, romer och kvinnor i utsatta situationer, har förbättrats genom Sidas stöd till en FN-gemensam åtgärd för att stärka de mänskliga rättigheterna i regionen Transnistrien i Moldavien. Sidas kärnstöd till ILGA World bidrog till att 187 hbtqi-organisationer från hela världen kunde delta i FN:s råd för mänskliga rättigheter och informera om hur pandemin har påverkat hbtqi-personers situation.

2.5.3 Jämställdhet samt flickors och kvinnors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

I detta avsnitt redovisas resultat i geografiska och tematiska strategier i relation till mål avseende jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga

rättigheterna. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.4 Jämställdhet: Portföljens relevans

Andel strategimål

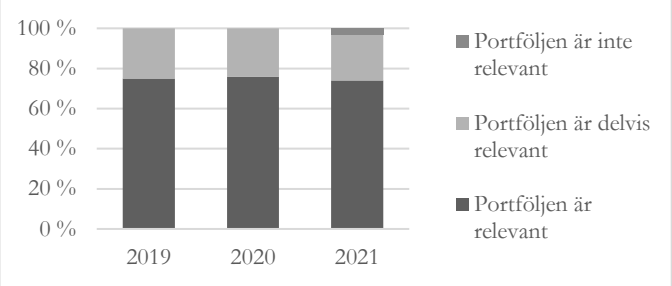

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Diagram 2.5 Jämställdhet: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

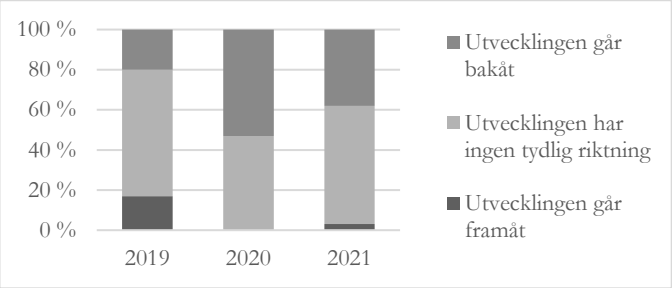

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området jämställdhet visar på en fortsatt hög relevans under 2021. Utvecklingstrenden, i de sammanhang där Sida genomför verksamhet, går i en mindre negativ riktning sedan 2020. Andelen strategimål för vilka utvecklingen bedöms gå bakåt har minskat, från 53 till 38 procent. Utvecklingstrenden är fortsatt mer negativ än vad var fallet 2019.

Kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna står under hårt tryck med ökat motstånd och minskat demokratiskt utrymme i spår av kriser och konflikt. Sverige har genom riktat finansiellt stöd och påverkansarbete bilateralt, multilateralt och inom EU, bidragit till försvar av kvinnors och flickors rättigheter. Bland annat har Sverige gett ett omfattande stöd till kvinnorättsorganisationer, t.ex. via kvinnofonden Global Fund for Women (GFW) som arbetat med att stärka mer än 300 kvinnorättsorganisationer. Under 2021 har GFW finansierat spridning av kvalitetssäkrad information om covid-19 för att nå marginaliserade grupper av kvinnor.

Sidas stöd till UN Women har bidragit till att åtta länder reformerat sina lagar och styrinstrument. Till exempel har valmyndigheterna i Elfenbenskusten och i Zimbabwe tagit fram jämställdhetsriktlinjer och strategier. I Serbien har svenskt bistånd bidragit till att jämställdhetsanalyser nu genomförs i inrikesministeriets planeringsprocesser. I Bangladesh har svenskt bistånd bidragit till att den nationella lagstiftningen gällande våldtäkt ska revideras. Svensk finansiering av UN Womens statistikprogram har bidragit till jämställdhetsuppföljningen av Agenda 2030 och Pekingplattformen samt till att ett antal länder har ökat sin kapacitet vad gäller könsuppdelad statistik.

Sveriges kärnstöd till UN Women har bidragit till att organisationen – globalt, regionalt och nationellt – har kunnat belysa pandemins konsekvenser för jämställdhet, vilket har bidragit till ytterligare insatser. Det ökade våldet mot kvinnor och flickor i hemmet och i nära relationer samt den ojämställda fördelningen av obetalt hem- och omsorgsarbete har också synliggjorts och ytterligare insatser har kunnat genomföras.

Kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt

Sverige har verkat för ett rättighetsbaserat arbete för kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt i arbetet med återhämtningen efter pandemin, inte minst genom FN, Världsbanksgruppen och andra internationella finansiella institutioner. Världsbanken har kunnat använda svenskt kärnstöd i sitt arbete med ökad tillgång till skolgång och ökat försörjningsstöd för omkring 34 000 kvinnor i Zambia. Likaså har Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB) kunnat använda svenskt kärnstöd i sitt arbete med bl.a. tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad jordbruksproduktion för omkring 8 miljoner kvinnor i Afrika.

Under 2021 bidrog Sverige till Generation Equality Forum, arrangerat av UN Women. Detta forum syftar till att påskynda uppfyllelsen av de globala jämställdhetsmålen i Agenda 2030 och åtagandena från kvinnokonferensen i Peking 1995. Ekonomisk jämställdhet blev tema för en av Generation Equality-initiativets globala koalitioner tack vare Sveriges påverkansarbete och blev därmed föremål för ökade insatser 2021–2025. Sverige är ett av de länder som leder arbetet i denna koalition och har drivit frågor om sociala och ekonomiska reformer för jämställdhet och kvinnors roll på arbetsmarknaden.

Sidas stöd till Internationella arbetsorganisationen (ILO) har bidragit till ratificering och implementering av en rad internationella konventioner och rekommendationer angående jämställdhet på arbetsmarknaden. I ett FN-program för att stimulera kvinnors ekonomiska egenmakt i Etiopien, Guatemala, Kirgizistan, Liberia, Nepal, Niger och Rwanda har kvinnors inkomstmöjligheter ökat genom förbättrade jordbruksmetoder och bättre tillgång till marknader och ledarskapsutbildning. 60 procent av Swedfunds investeringsportfölj är investeringar som direkt syftar till att öka kvinnors ekonomiska egenmakt. Till exempel möjliggör Swedfunds investering i ett indiskt mikrofinansieringsinstitut att kvinnor på indiska landsbygden får inkomstgenererande lån samt läs- och skrivutbildning inom ekonomi.

Kvinnors och flickors representation och inflytande

Genom demokratisatsningen har Sverige belyst det krympande demokratiska utrymmet för kvinnor och bidragit till att öka medvetenheten om ojämställdheten samt betonat vikten av kvinnors inflytande på allt från klimatarbetet till pandemiresponsen och fredsprocesser.

I exempelvis Nigeria har Sverige genom EU-biståndet främjat kvinnors delaktighet i freds- och säkerhetsarbetet genom kapacitetshöjande insatser inom såväl myndigheter som lokala kvinnorättsorganisationer, vilket har resulterat i lokala handlingsplaner för kvinnor, fred och säkerhet. Sidas bistånd till Diakonia har bidragit till att kvinnor från marginaliserade grupper kandiderade i det senaste valet på Sri Lanka. Sveriges kärnstöd till UN Women har bl.a. bidragit till UN Womens arbete med reformer för kvinnors politiska deltagande i nio länder samt till att jämställdhetsstrategier har genomförts av valkommissioner i Elfenbenskusten och i Centralafrikanska republiken. I Colombia utbildades 3 000 kvinnor 2021 för att kunna kandidera i de nationella valen 2022. Sverige har deltagit i kampanjen ”Fler kvinnor, mer demokrati” under ledning av UN Women och Colombias vicepresidentämbete, som syftar till att främja kvinnors valdeltagande. I Nordmakedonien stödjer Sverige ett program som arbetar

mot våld mot kvinnor inom politiken och en mediekampanj organiserades i samband med lokalvalen 2021.

Minskat könsrelaterat våld

Det könsrelaterade våldet har ökat under pandemin och ökar även under krig och konflikt. Under 2021 har pandemin försvårat insatser för att bryta den negativa utvecklingen vad gäller könsrelaterat våld. Sverige har arbetat både operativt och normativt för att minska mäns våld mot kvinnor och flickor, bl.a. genom finansiering av verksamheter som erbjuder skydd och stöd till kvinnor och flickor som utsatts för könsrelaterat våld, samt för att förändra destruktiva maskulinitetsnormer.

Svenskt stöd till UNFPA i Irak har bidragit till att ansvariga myndigheter har stärkt sin kapacitet att ge stöd till våldsutsatta. Sverige har under 2021 motarbetat de ökade riskerna för tidiga och oönskade graviditeter, könsrelaterat våld och barnäktenskap, bl.a. genom Sidas finansiering av ett gemensamt FN-program i 16 länder i Afrika. 12 000 flickor som utsatts för kvinnlig könsstympning har fått vård och rådgivning i Etiopien. Genom FN:s normativa påverkansarbete i Guatemala har deltagare i insatsen fått verktyg att känna igen och rapportera våld mot kvinnor. Svenskt bistånd i Moldavien har bidragit till att den nationella lagstiftningen börjat anpassas i enlighet med internationell standard för att förebygga och bekämpa könsrelaterat våld. Svenskt bistånd har i Afghanistan bidragit till att tillhandahålla livsnödvändiga tjänster såsom skyddat boende för våldsutsatta och psykosocial rådgivning för över 300 våldsutsatta.

2.5.4 Miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling samt hållbart nyttjande av naturresurser

I detta avsnitt redovisas resultat i geografiska och tematiska i relation till mål avseende miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser strategier. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.6 Miljö och klimat: Portföljens relevans

Andel strategimål

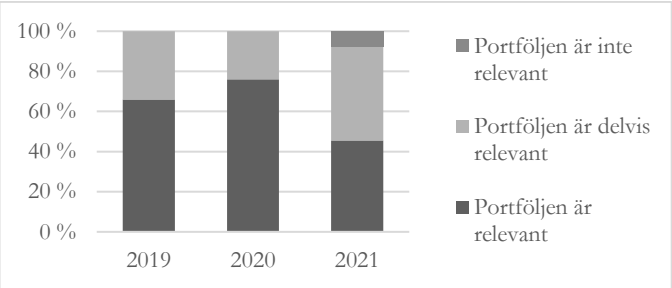

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Diagram 2.7 Miljö och klimat: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

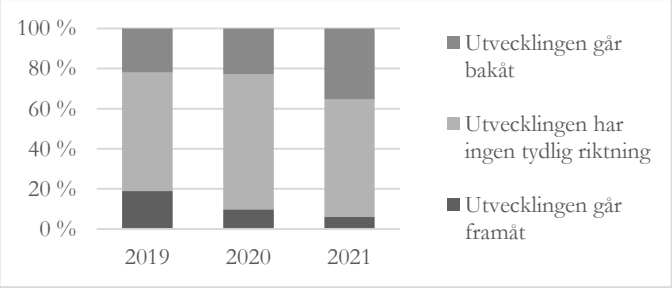

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området miljö och klimat visar en minskning av andelen insatser med en helt relevant sammansättning från 76 till 46 procent sedan 2020. Andelen strategimål där portföljen inte anses vara relevant har ökat från 0 till 8 procent under 2021. Ökningen beror enligt Sida på att det totala antalet portföljer har utökats i och med att strategimål för miljö och klimat tillkommit i flera strategier där de tidigare saknats, och att det tar en viss tid att ställa om och identifiera nya aktörer och insatser.

Utvecklingstrenden i de sammanhang Sida genomför verksamhet har försämrats under 2021 i jämförelse med 2020. Den biologiska mångfalden utarmas och ekosystem utsätts för allt större press. Föroreningar och kemikaliebelastning fortsätter att skörda liv och påverka hälsa, samtidigt som konsekvenserna av klimatförändringarna får negativa konsekvenser för de fattigaste och mest utsatta människorna.

Institutionell kapacitet att bidra till miljömässig hållbarhet

Sverige har 2021 bidragit med finansiering för att stärka samarbetsländernas och samarbetsorganisationernas kapacitet att bedriva ett strukturerat och effektivt miljö- och klimatarbete, framför allt i fråga om uppföljning, rapportering, dialog och deltagande i förhandlingar om klimat och biologisk mångfald. Sidas stöd till den palestinska miljömyndigheten har ökat kapaciteten att hantera miljöföroreningar, stärka reglering och lagstiftning samt öka kunskapen kring farligt avfall. I Tanzania har Sidas fort- och vidareutbildningar (ITP – International Training Programmes) bidragit till att den nationella tillsynsmyndigheten för elektricitet och vatten har utvecklat nya riktlinjer för enskilda avlopp och latriner.

Motståndskraft och anpassningsförmåga mot klimatförändringar, miljöpåverkan och naturkatastrofer samt minskade utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar

Genom finansiellt stöd till multilaterala miljö- och klimatfonder, samt Världsbankens fond för de fattigaste länderna (IDA), har Sverige bidragit till insatser som syftar till ökad motståndskraft och anpassningsförmåga mot klimatförändringar och minskade utsläpp av växthusgaser i utvecklingsländer. Via Global Center on Adaptation (GCA) har stöd getts till klimatanpassning i Afrika. I förlängningen förväntas dessa insatser leda till minskad sårbarhet hos människor som lever i fattigdom. Via den gröna klimatfonden (GCF) har Sverige bidragit med finansiering till en privat investeringsfond (CRAFT) som mobiliserar storskaliga investeringar från den privata sektorn i anpassningsteknologi inom jordbruks- och vattensektorn. Svenskt finansiellt stöd till Globala miljöfonden (GEF) har bidragit till att trygga livsmedelsförsörjningen i Lesotho genom att på lokal nivå finansiera hållbara jordbrukslösningar. Svenskt finansiellt stöd till den nordiska utvecklingsfonden (NDF) till ett projekt i Rwanda – Kigali Flood Control and Integrated Urban Catchment Management – har skyddat mot översvämning samt bidragit till återställande av våtmarker i Kigali. Sida har gett stöd till Zimbabwe Resilience Building Fund (ZRBF), koordinerad av UNDP i samarbete med lokala partner från både den privata sektorn och civilsamhället, för att öka försörjningsmöjligheter och tryggad livsmedelsförsörjning genom stärkt motståndskraft och lokal kapacitet i några av de mest utsatta distrikten i landet. Hittills har ZRBF nått över en halv miljon människor, varav hälften kvinnor, samt bidragit till sysselsättning och anpassningsförmåga i förhållande till klimatförändringarna, liksom till stärkt lokalt ägarskap genom koordinering med myndigheter i landet.

Hållbart nyttjande och förvaltning av naturresurser, biologisk mångfald och ekosystemtjänster

Sveriges ekonomiska stöd till multilaterala miljö- och klimatfonder har stärkt det multilaterala arbetet med biologisk mångfald och ekosystem. GCF:s projekt Mi Costa på Kuba syftar till att återställa mangroveskogar och våtmarker, som bidrar till att skydda den biologiska mångfalden och stärker motståndskraften mot klimatförändringar för omkring 1,3 miljoner människor i utsatta kustområden. GEF:s stöd till ett projekt i Madagaskar bidrar till ökat skydd för landets havssköldpaddor och sjögräsmiljöer genom en mer hållbar hantering av marina naturresurser, turism och fiske. Under året har International Union for Conservation of Nature (IUCN) med stöd från Sida bidragit till att 81 länder (som tillsammans utgör mer än en tredjedel av världens landyta) utformat planer för att stoppa markförstöring. IUCN har även etablerat ett skogsreservat på 60 000 hektar som fungerar som en ekologisk korridor för vilda djur i Zambia och Tanzania, samt skapar sysselsättning för lokalbefolkningen i området. I Etiopien har Sida genom stöd till programmet Environment, Forest and Climate Change Commission (EFCCC) bidragit till plantering av sju miljoner trädplantor, vilket möjliggjort rehabilitering av större markarealer och skapat arbetstillfällen för ungdomar och kvinnor. UNEP har med svenskt ekonomiskt stöd bidragit till att minska skadliga miljö- och hälsoeffekter av kemikalier och avfall, samt till att främja omställningen till en giftfri cirkulär ekonomi i partnerländerna. Moldaviska myndigheter har i samarbete med Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) utarbetat ett program för övervakning och teknisk dokumentation av lagring av radioaktivt avfall.

Hållbar förvaltning av vattenresurser, hav, kustvatten och marina resurser

Gröna klimatfondens (GCF) stöd till Global Fund for Coral Reefs syftar till att mobilisera storskalig finansiering från den privata sektorn för investeringar i den blåa ekonomin: vattenrening, avfallshantering samt ekoturism där en del av intäkterna återinvesteras i skydd av korallreven. Genom Blue Action Fund (BAF) har Sverige bidragit till stabilare inkomster för kustbefolkningar och till att upprätta och förbättra förvaltningen av marina skyddade områden. Arbetet har resulterat i ca 100 000 kvadratkilometer nya skyddade områden, 350 000 kvadratkilometer skyddade områden under bättre förvaltning och förbättrade levnadsvillkor för drygt 200 000 personer. Sidas stöd till det regionala havsprogrammet Coordinating Body on the Seas of East Asia (COBSEA) har bidragit till att en regional handlingsplan mot marint skräp har antagits. Dessutom har kopplingen mellan vetenskap och beslutsfattande tydliggjorts och fem länder har antagit nationella handlingsplaner för minskat marint plastavfall. Sidas stöd till Världsbanken, UNDP och IUCN har bidragit till minskade marina plastföroreningar i Asien och Afrika. Svenskt bistånd har finansierat skydd och återställande av mangroveskogar i Moçambique och Colombia, vilket bidragit till ökad motståndskraft mot klimatförändringar och förbättrade förutsättningar för bibehållen biologisk mångfald.

Hållbara energisystem

Svenskt finansiellt stöd till AfDB:s initiativ Desert to Power har använts för att öka tillgången till grön och hållbar elektricitet från solceller för omkring 250 miljoner människor i Sahelregionen i Afrika. Därigenom har den ekonomiska utvecklingen i regionen accelererat. I samarbete med Världsbanken har svenska biståndsmedel bidragit till att omkring 90 000 personer (könsuppdelad statistik saknas) i Zambia fått tillgång till elektricitet genom att subventionera anslutningsavgifter till det nationella elnätet. En garanti från Sida till en regional fond i Afrika stödjer utvecklingen av

förnybar energi, med fokus på solenergilösningar bortom det traditionella elnätet, och minskar den likviditetsbrist som uppstått i kölvattnet av covid-19-pandemin för företag som tillhandahåller solpanelsdrivna system för hushåll med låga inkomster. Swedfund har under året ökat sina investeringar i förnybar energi och har investerat i en fond som finansierar utbyggnaden av mindre vattenkraftverk, solenergi och vindkraft samt batterilagringslösningar i de minst utvecklade länderna i Afrika.

2.5.5 Fredliga och inkluderande samhällen

I detta avsnitt redovisas resultat i geografiska och tematiska strategier i relation till mål avseende fredliga och inkluderande samhällen. I avsnittet redovisas även resultaten av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.8 Fredliga inkluderande samhällen: Portföljens relevans

Andel strategimål

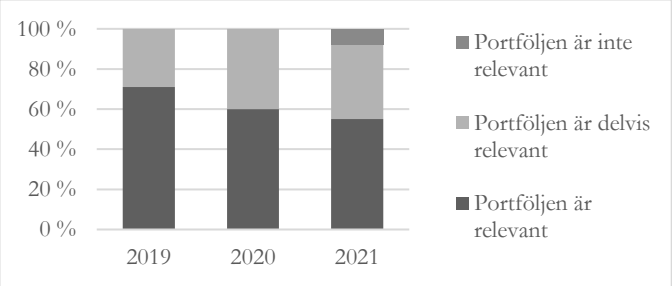

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Diagram 2.9 Fredliga inkluderande samhällen: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

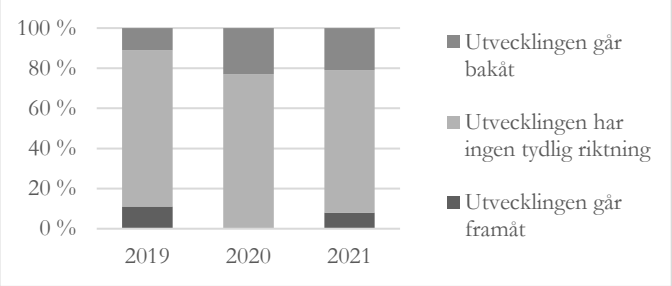

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området fredliga och inkluderande samhällen visar på en något lägre relevans under 2021 i jämförelse med 2020. Andelen av de strategimål där portföljen ej anses vara relevant har ökat från 0 till 8 procent sedan 2020. Detta beror enligt Sida på en försämrad säkerhetssituation och svårigheter att genomföra aktiviteter på grund av pandemin.

Utvecklingstrenden i världen i relation till strategimålen bedöms vara positiv i 8 procent av fallen och negativ i 21 procent av fallen. Rapporter från OECD:s biståndskommitté och Världsbanken pekar på en ökad och stigande koncentration av fattigdom i världen i sköra stater och områden med väpnad konflikt. Pandemins följdverkningar i kombination med väpnade konflikter och klimatförändringar har bidragit till att den extrema inkomstfattigdomen ökar i världen för första gången på en generation.

Förebyggande av våldsam konflikt

Antalet väpnade konflikter i världen ligger på en historiskt hög nivå. Fattigdom och konflikt samverkar; väpnad konflikt är ett stort hinder för fattigdomsbekämpning. En ökande andel av det internationella utvecklingssamarbetet genomförs i sviktande och konfliktdrabbade stater. Sverige har därför bidragit till att öka biståndsfinansieringen av förebyggande och fredsbyggande insatser, liksom till att konfliktperspektivet ytterligare integreras i utvecklingssamarbetet. Sverige har genom sekunderingar och kapacitetsutveckling av FN:s freds- och utvecklingsspecialister till Myanmar, Colombia och Liberia bidragit till stärkt konfliktanalys och samverkan för konfliktförebyggande. Svenskt kärnstöd bidrar till AfDB:s arbete att generera kunskap om länders sårbarhet och motståndskraft samt kapacitetsbyggande, exempelvis genom virtuella utbildningar kring dessa frågor. AfDB arbetar med konfliktkänslighet som ett tvärgående perspektiv i hela sin verksamhet.

Sverige har utgjort ett viktigt stöd och har varit en central partner till FN:s avdelning för politiska och fredsbyggande frågor (DPPA). FBA har bidragit till kapacitetsutveckling i dialog och medling för DPPA genom två kursomgångar som har ökat deltagarnas färdigheter inom konfliktanalys, dialog och medling. Under 2021 deltog 23 kvinnor och 27 män i dessa utbildningar.

Inkluderande dialog- och fredsprocesser

Sverige har under året fortsatt att finansiera aktörer som bidrar till inkluderande dialog- och fredsprocesser i konfliktsituationer, inte minst genom att främja kvinnors deltagande och perspektiv. Sverige har bidragit till UN Womens arbete med att främja kvinnors och flickors inflytande i fredsprocesser i över 50 länder. Svenskt stöd till FN:s fredsbyggandefond har finansierat insatser för att inkludera kvinnor, ungdomar, civilsamhällesorganisationer, representanter från ursprungsbefolkning samt hbtqi-personer i dialog och fredsprocesser i Bolivia, Colombia och Honduras. Fredsbyggandefonden har en årlig målsättning att minst 30 procent av samtliga fredsbyggandeinsatser som finansieras ska ha ett jämställdhetsfokus. Under 2021 steg denna andel till 47 procent, vilket är mycket högt för en fond vars huvudfokus inte är jämställdhetsfrågor. Under 2021 medverkade Sverige i samband med påfyllnadsförhandlingar till att Världsbankens fond för de fattigaste länderna (IDA) integrerar jämställdhetsaspekter inom fondens konfliktförebyggande arbete.

Freds- och statsbyggande

Sverige har medverkat till en flexiblare och mer hållbar finansiering för fredsbyggande och konfliktförebyggande bl.a. genom det svenska initiativet Good Peacebuilding Financing. Arbetet syftar till att öka engagemanget bland givare till stöd för fredsbyggande och stärkt samverkan inom FN samt mellan FN och Världsbanken. Sverige var 2021 en av de största givarna till FN:s fredsbyggandefond som bl. a har bidragit till nationellt ägandeskap av försoningsprocesser i Liberia, där stöd till 42 lokala dialoger runtom i landet syftade till att utarbeta färdplaner för nationell försoning. I Demokratiska republiken Kongo har fonden bidragit till insatser för mekanismer för övergångsrättvisa i Kasai-regionen. Finansiellt stöd har getts till sannings- och försoningskommissioner samt lokala fredskommissioner för att understödja dialog mellan olika grupper i samhället. I Colombia har Tribunalen för övergångsrättvisa (JEP) – som mottar ett omfattande ekonomiskt stöd från Sverige – väckt sitt första åtal om illegala frihetsberövanden under konflikten, och gjort framsteg i utredningen av utomrättsliga avrättningar där civila framställts som gerillasoldater dödade i strid.

Svenskt stöd till FN:s klimatsäkerhetsmekanism har spelat en fortsatt viktig roll i att stärka FN:s förmåga att analysera och hantera klimatrelaterade säkerhetsrisker. Sverige har under året verkat för att implementeringen av Världsbanksgruppens nya strategi för arbete i sviktande situationer, vilken innebär ökade åtaganden, arbetsformer och instrument för att förebygga konflikt och bidra till fredsbyggande, fortsätter att prioriteras i en pågående pandemi.

Sverige har 2021 arbetat för att flexibla fredsbyggandeinsatser ska utgöra en betydande del av EU:s verktygslåda i konfliktländer. Mot bakgrund av dagens alltmer långvariga och komplexa konflikter har Sverige fortsatt verka för en stärkt koppling mellan insatser för humanitärt bistånd, långsiktigt utvecklingssamarbete och fredsbyggande, liksom en stärkt länk mellan fredsdiplomati och utvecklingssamarbete.

Minskning av vapenspridning och hot från minor

Sverige har under 2021 fortsatt verkat för att integrera relevanta nedrustnings- och icke-spridningsfrågor i utvecklingssamarbetet, exempelvis genom arbetet för att bekämpa okontrollerade vapenflöden. Genom stöd för genomförandet av vapenhandelsfördraget (Arms Trade Treaty) och mot illegal spridning av små och lätta vapen har Sverige bidragit till att minska riskerna för väpnad konflikt och dödligt våld, inklusive könsrelaterat våld. Svenskt bistånd har gått till märkning och säkrare lagerhållning av vapen i Libyen, Nigeria och Somalia. I linje med Ottawakonventionens mål om en minfri värld år 2025 har även Sveriges ekonomiska bidrag till minröjning fortsatt under 2021. Trots att pandemin inneburit vissa hinder i minröjningsarbetet för Sidas partnerorganisationer har stödet fortsatt. Sidas stöd till United Nations Mine Action Service har bidragit till att stärka irakiska myndigheters kapacitet och tekniska färdigheter avseende minröjning.

2.5.6 Inkluderande ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat i geografiska och tematiska strategier i relation till mål avseende inkluderande ekonomisk utveckling. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt och EU-bistånd.

Diagram 2.10 Ekonomisk utveckling: Portföljens relevans

Andel strategimål

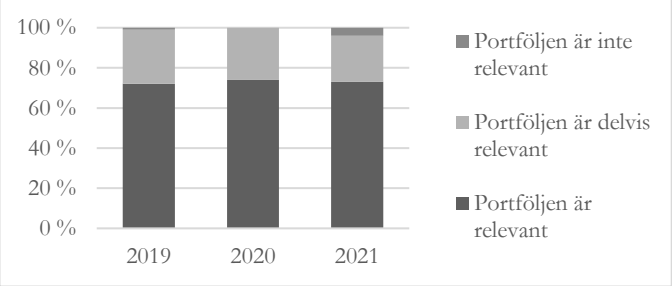

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Diagram 2.11 Ekonomisk utveckling: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

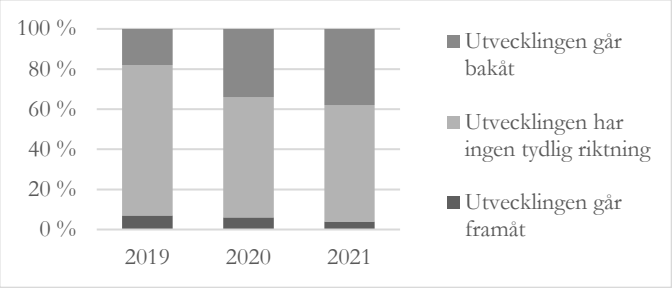

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området ekonomisk utveckling visar att sammansättningen var helt relevant till omkring 73 procent. Utvecklingstrenden i världen har dock till stor del varit negativ eller stagnerat. Pandemin och de omfattande nedstängningarna av samhällen har fått enorma konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen och för möjligheterna till grundläggande försörjning för människor som lever i fattigdom. Den ekonomiska återhämtningen under 2021 har varit ojämn mellan länder och regioner. Svagast har utvecklingen varit i låginkomstländer.

Handel och ekonomisk integration

Svenskt bistånd har bidragit till att stärka länders kapacitet att formulera, förhandla och genomföra handelspolitik, samt att delta i och dra nytta av den internationella handeln. Genom International Trade Centre (ITC), som på FN:s och Världshandelsorganisationens (WTO) mandat verkar för att stärka små och medelstora företag i utvecklingsländer, bidrog Sverige till förändringar i 137 riktlinjer och regelverk. Sveriges stöd till Enhanced Integrated Framework, ett partnerskap mellan ett antal givar- och partnerländer, har bidragit till att deltagande partnerländer kunnat öka sin export till ett värde av 400 miljoner US-dollar. Svenskt stöd till Världsbankens Trade Facilitation Support Program (TFSP) har bidragit till att göra handelsinformation mer lättillgänglig vilket underlättat för låginkomstländer att delta i det internationella handelssystemet.

Privatsektorutveckling, stärkande av näringsliv och affärsklimat

Sveriges bistånd har bidragit till näringslivet och finansiell inkludering i låg- och medelinkomstländer, t.ex. i form av främjande av marknadssystem som gynnar lokalt anpassade lösningar. I Zambia har stödet till organisationen Musika, genom en systemansats och organisationens samarbete med privata aktörer, bidragit till ökade inkomster för småjordbrukare samtidigt som klimatsmarta metoder tillämpats i jordbruket. Sverige verkar också för ökad tillgång till internet och digitala lösningar i samarbetsländerna. Ekonomiskt stöd till Global System for Mobile Communications Association (GSMA) har bidragit till att omkring 22 miljoner kvinnor idag nås av mobilt internet och mobila betaltjänster. I Somalia, där den finansiella sektorn är underutvecklad, har en garanti och stöd till kapacitetsutveckling från Sida möjliggjort finansiering från lokala banker till mikroföretag, små och medelstora företag, där 40 procent av låntagarna är kvinnor. Svenskt kärnstöd till Världsbanksgruppen och de regionala utvecklingsbankerna har bidragit till att stödja privata företag och deras anställda som drabbats av den ekonomiska nedgången till följd av covid-19-pandemin.

Produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor

Återhämtningen i sysselsättningsgrad efter pandemin sker långsamt och ojämnt i låginkomstländer. Sveriges bistånd har använts för att stimulera till fler arbetstillfällen och bättre fungerande arbetsmarknader, arbetsvillkor och social dialog. I Etiopien har det ekonomiska stödet till ett jobbskapande program för kvinnor och ungdomar i urbana miljöer skapat sysselsättning för fler än 40 000 personer (könsuppdelad statistik saknas). I Bangladesh har svenskfinansierade projekt skapat produktiv sysselsättning åt tusentals fattiga och utsatta kvinnor, i syfte att hjälpa dem hantera pandemins negativa effekter. Via ILO har svenskt bistånd bidragit till förbättrade analyser och verktyg för att påverka global diskussion och stödja nationell policyutveckling för ökad sysselsättning. Svenska institutets ledarskapsprogram har stärkt förmågan hos kvinnliga entreprenörer i partnerländer att driva utvecklingsprocesser som bidrar till anständiga arbetsvillkor. 49 miljoner människor beräknas ha dragit nytta av Världsbanksgruppens jobbskapande projekt och investeringar genom stöd till privata sektorn, utveckling av humankapitalet och produktiva infrastrukturinvesteringar (könsuppdelad statistik saknas). Genom EU:s utvecklingssamarbete har Sverige bidragit till att skapa eller bevara 521 000 arbetstillfällen (könsuppdelad statistik saknas) varav en tredjedel i Afrika söder om Sahara.

Hållbart företagande

Sverige bidrar till hållbart företagande inom flera olika områden. En prioritet har varit företagande och mänskliga rättigheter. För att skydda migrantarbetare under pandemin har det, med svenskt stöd, tagits fram riktlinjer till arbetsgivare och rekryterare tillsammans med International Organization for Migration (IOM) och 14 företag i ett regionalt partnerskap i Asien och Oceanien. I Palestina har en garanti från Sida underlättat för små och medelstora företag att få tillgång till banklån. Fokus är på företag som drivs av kvinnor och företag med resurseffektiv produktion. Swedfund har 2021 investerat i en fond som finansierar utvecklingen av nya företag som arbetar med digitala affärsmodeller baserade på lokala behov inom hälsa, finansiella tjänster och logistik i Afrika söder om Sahara. Inom ramen för ett särskilt uppdrag har Swedfund bidragit till att fler hållbara projekt inom förnybar energi och grön omställning utvecklas och genomförs.

Sociala trygghetssystem och inhemsk resursmobilisering

Program och system för social trygghet har kunnat lindra en del av pandemins negativa ekonomiska effekter. Världsbanksgruppen ökade under 2021 det ekonomiska stödet till sociala trygghetssystem för de allra fattigaste med mer än 2 miljarder USD. I Tanzania har Sveriges bistånd bidragit till kontantbidrag till omkring 1,1 miljoner hushåll och i Uganda har kontantstöd nått över 62 000 gravida och ammande kvinnor samt barn under två år. Svenskt bistånd har bidragit till att WIEGO – en global civilsamhällesorganisation som företräder arbetare inom informell ekonomi – har stärkt sitt normativa arbete genom ökade resurser för analys, påverkan och samverkan med andra aktörer.

Sverige har bidragit till ökade möjligheter för inhemsk resursmobilisering. Globalt beräknas svenskt bistånd till OECD:s arbete och genom stöd till Tax Inspectors Without Borders ha bidragit till ökade skatteintäkter om drygt 500 miljoner US-dollar under 2020. Svenskt stöd till ett nätverk av civilsamhällesorganisationer i Afrika bidrar till påverkansarbete och ansvarsutkrävande inom skatteområdet. Skatteverket har arbetat med att kapacitetsutveckla och modernisera skattemyndigheter i partnerländer, främst i Östeuropa och på västra Balkan.

Tryggad livsmedelsförsörjning

Livsmedelsförsörjningen är otrygg för nästan en tredjedel av världens befolkning. Sveriges bistånd har använts för att bidra till motståndskraftig jordbruksproduktion och tryggad livsmedelsförsörjning. Svenskt ekonomiskt stöd till införandet av nya sorter av traditionella grödor i Bolivia beräknas ha ökat produktiviteten med 20 procent och grödornas motståndskraft med 50 procent. Via FN-organet Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD) har Sveriges bistånd bidragit till att omkring 1,8 miljoner människor, varav 63 procent kvinnor och 37 procent män, har mottagit riktat stöd för förbättrad nutrition och tryggad livsmedelsförsörjning. Genom AfDB har Sverige bidragit till att öka produktiviteten i jordbruket för omkring 3,7 miljoner människor, varav ca 1,6 miljoner kvinnor. Genom EU:s budgetstöd har Sverige bidragit med finansiering till en diversifierad produktion och bättre nutrition för omkring 55 000 familjer på landsbygden i Bolivia och Honduras.

2.5.7 Migration och utveckling

På grund av konflikter, befolkningsökning, miljöpåverkan och ekonomiska kriser fortsätter migration och tvångsfördrivning att öka. Under 2021 har Sida arbetat med migrationsmål i fem strategier. Verksamheten syftar till att stärka flyktingars och migranters mänskliga rättigheter, främja en säker, ordnad och reglerad migration samt tillvarata migranters bidrag till utveckling. Arbetet med migration integreras i stöd till alla verksamhetsområden under det övergripande målet. Av särskild vikt är Sidas nexusansats, det vill säga arbetet med att stärka länken mellan humanitärt bistånd, utvecklingssamarbete och fredsbyggande i kontexter med stora grupper av människor på flykt. Sverige har bidragit till genomförandet av EU:s arbete med migration och utveckling inom ramen för NDICI Global Europe.

Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området är att de varit relevanta eller delvis relevanta. Utvecklingen mot strategimålen bedöms negativ eller står still, framför allt till följd av pandemin, begränsande lagstiftning och svaga institutioner.

Sida och deras samarbetspartners har arbetat aktivt för att öka tillgången till relevant data och har t.ex. samarbetat med Afrikanska unionen (AU) för att stödja lanseringen av en databas för afrikansk migrationsstatistik.

Åtgärder mot grundorsaker till irreguljär migration och tvångsfördrivning

Svenskt utvecklingssamarbete bidrar till att hantera grundorsaker till irreguljär migration och tvångsfördrivning, t.ex. genom att stärka demokrati och motståndskraft mot naturkatastrofer på platser som migranter lämnar och kommer till. Det humanitära biståndet används ofta för att hantera konsekvenserna av ofrivillig migration, vilket kan minska risken för ytterligare tvångsfördrivning och irreguljär migration i krissituationer. Svenskt stöd till samarbetspartners såsom FN:s flyktingorgan (UNHCR), IOM, Flyktinghjälpen (NRC), International Rescue Comittee (IRC) och FN:s hjälporganisation för Palestinaflyktingar (UNRWA) har använts för att tillgodose migranters och tvångsfördrivnas humanitära behov.

I flera länder med många tvångsfördrivna migranter arbetar Sida med en nexusansats, dvs. att stärka länken mellan humanitärt bistånd, utvecklingssamarbete och fredsbyggande, för att förebygga att människor drivs till ytterligare migration. I Guatemala bidrar Sveriges bistånd till sysselsättningsskapande åtgärder och till att stärka mänskliga rättigheter, faktorer som kan förebygga ofrivillig migration. I Demokratiska republiken Kongo bidrar Sveriges bistånd till att förebygga undernäring bland internflyktingar genom ekonomiskt stöd till utbildning, hälsa och kontantbidrag.

Sveriges ekonomiska stöd till WFP och FN:s livsmedels- och jordbruksorganisations (FAO:s) projekt i Tanganyika inkluderar internflyktingar och utvidgades geografiskt tack vare gott resultat också till Nord och Sydubangi. En underlagsrapport från EBA (2021) visar svårigheten med att tillämpa ett nexusperspektiv i praktiken och betonar därför vikten av förbättrad samordning och kunskapsutbyte mellan internationella och svenska aktörer.

Tillvaratagande av migrationens positiva bidrag till utveckling

Svenskt bistånd har bidragit till att öka utvecklingseffekterna av remitteringar från migranter och tvångsfördrivna genom utveckling av tjänster för överföring av pengar. Remitteringarna som migranter skickar tillbaka till familjer i hemlandet är betydelsefulla för de fattiga hushållen och för den lokala ekonomin samt ökar den ekonomiska inkluderingen. Sveriges ekonomiska stöd till FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF) och African Institute for Remittances (AIR) har bidragit till att minska kostnader för remitteringar och till att inkludera marginaliserade grupper i samhället via digitalisering. Sveriges ekonomiska stöd till Access to Finance Rwanda (AFR) har bidragit till att öka tillgången till finansiella tjänster och försörjningsmöjligheter för flyktingar.

Säkra migranters och flyktingars åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Arbetet med att säkra flyktingar och migranters mänskliga rättigheter har försvårats under 2021 på grund av svagare ekonomisk utveckling, pandemin samt politiska och administrativa hinder i värdländerna. Svenskt bistånd i Asien och Oceanien har medfinansierat IOM:s projekt för att minska exploatering, kränkningar och skuldsättning av migrantarbetare. I östra Afrika har Sida samarbetat med Internationella Rödakorskommittén (ICRC) och NRC för att hjälpa migranter som utvisats från Saudiarabien, med särskilt fokus på offer för människohandel och andra utsatta individer.

Sveriges finansiella bidrag till EU:s utvecklingssamarbete har bidragit till att ca 145 000 syriska flyktingar (könsuppdelad statistik saknas) fick tillgång till arbetsmarknadsstöd mellan december 2014 och juni 2021. Genom ökad samverkan mellan humanitära insatser och utvecklingssamarbetet har Sveriges bistånd bidragit till att tillgodose migranters och tvångsfördrivnas grundläggande behov. I Uganda har Sverige finansierat insatser som syftar till ökad läskunnighet, ökad vattentillgång och minskning av könsrelaterat våld i områden med flyktingar från Sydsudan och Demokratiska republiken Kongo. Detta har bidragit till att omkring 14 500 människor (könsuppdelad statistik saknas) har fått tillgång till rent vatten. Svensk finansiering av icke-formella skolplatser via Unicef inkluderar barn som har lämnat utbildningssystemen under pandemin.

Stärkta förutsättningar för säker, ordnad och reglerad migration

Svenskt bistånd har använts för att öka det internationella samarbetet för säker, ordnad och reguljär migration. Sverige är t.ex. den största givaren till AU:s Joint Labour Migration Programme (JLMP) vars insatser har bidragit till förbättrad hantering av arbetskraftsmigration inom Afrika, bl.a. genom bättre policygenomförande. I Moldavien leder Sverige genom Migrationsverket ett projekt tillsammans med den moldaviska migrationsmyndigheten för att stärka utsatta grupper i asylprocessen. På återvändandeområdet driver Migrationsverket en förstudie med fokus på återvändande till Somalia.

Svenskt bistånd har bidragit till att öka möjligheter för säkert återvändande till och hållbar återintegrering i migranternas ursprungsländer. I Irak har Sida medfinansierat UNDP:s stabiliseringsfond för att återbygga bostäder, skolor och sjukhusinrättningar i områden varifrån många har tvingats fly. De senaste åren har fler än fyra av sex miljoner tvångsfördrivna kunnat återvända till sina hem i Irak. I Guatemala finansierar Sida ett projekt med Unicef och de lokala migrationsmyndigheterna för att stödja ofrivilligt återvändande personer, vilket har bidragit till att nationella regelverk tillämpats för skydd av barn som migrerat internationellt. Genom finansiering av EU:s förvaltningsfond för Afrika har Sverige bl.a. bidragit till att omkring 3 500 personer (könsuppdelad statistik saknas) har åtnjutit ekonomisk och psykosocialt stöd för hållbar återintegrering i Etiopien, Somalia, Sudan, Djibouti, Tanzania och Uganda under första halvåret 2021.

2.5.8 Jämlik hälsa

I detta avsnitt redovisas resultat i geografiska och tematiska strategier i relation till mål avseende jämlik hälsa. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.12 Jämlik hälsa: Portföljens relevans

Andel strategimål

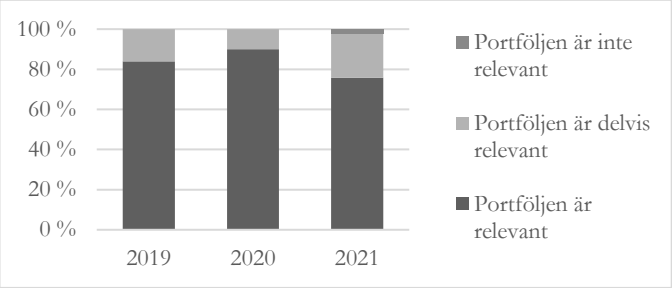

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Diagram 2.13 Jämlik hälsa: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

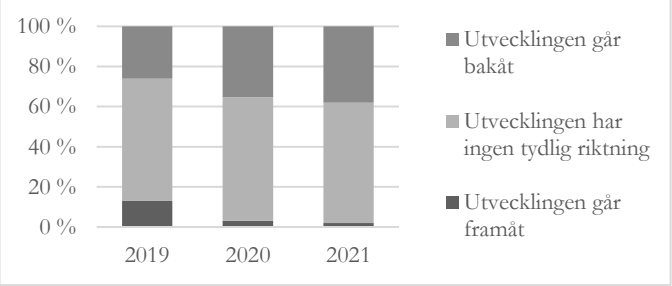

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen avseende jämlik hälsa är att den i huvudsak varit hög, men att den minskat något sedan 2020. Utvecklingstrenden i de sammanhang Sida genomför verksamhet bedöms gå bakåt i över en tredjedel av strategimålen med anledning av de påfrestningar som pandemin inneburit på redan svaga hälsosystem. Nedstängningar av samhällen och inskränkningar i rörelsefriheten har medfört negativa konsekvenser på områden som psykisk hälsa, fysisk aktivitet och förebyggande och hälsofrämjande insatser världen över.

Medvetenhet om och tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR)

Sverige har genom stöd till UNFPA bidragit till arbetet mot mödradödlighet, könsrelaterat våld, könsstympning och barnäktenskap, samt till att alla som önskar preventivmedel och säkra aborter ska få tillgång till det. Sidas samarbetsorganisationer har under året utvecklat digitala lösningar för information om sexuell hälsa till elever som påverkats negativt av skolstängningar. I Myanmar nådde den första burmesiska webbsidan för unga, med fokus på sexuell hälsa, ca 1,3 miljoner unika användare (könsuppdelad statistik saknas). Sveriges ekonomiska stöd till DKT International och Population Services International (PSI) har bidragit till ökad tillgång till preventivmedel och medicinsk abort i Afrika söder om Sahara. Detta har uppskattningsvis bidragit till att förhindra omkring 1,4 miljoner oönskade graviditeter och omkring 2,1 miljoner osäkra aborter. I Bangladesh har svenskt ekonomiskt stöd möjliggjort postabortiv vård, tillgång till preventivmedel och mobila barnmorskor under pandemin. Barnmorskor har haft samtal om tonårsgiftermål med över 100 000 flickor. I Zambia har Sveriges bilaterala ekonomiska stöd bidragit till att 10 064 unga kvinnor fått abortvård och ca 2 000 kvinnor har börjat använda preventivmedel efter att ha fått en säker abort. Svenskt stöd har även möjliggjort att SRHR allt oftare integreras i andra resultatområden, exempelvis en insats som ACT-Svenska Kyrkan implementerar för att bygga motståndskraft i flyktingområden i Uganda. Insatsen har nått 2 938 (könsuppdelad statistik saknas) ungdomar med information om sexuella rättigheter, hiv-prevention, menshälsa och preventivmedel. EBA (2021:04) visar i en studie om SRHR på vikten av att mäta och arbeta med normer och värderingar, samt att insatser utgår från relevanta ramverk för mänskliga rättigheter.

Grundläggande hälsoservice, inklusive barn- och mödrahälsa

Pandemin betraktas av Unicef som det största hotet mot barns hälsa och utveckling på 75 år. Fler gravida kvinnor och spädbarn har dött, färre barn har vaccinerats och arbetet mot hiv, tuberkulos och malaria har påverkats negativt. Sverige har genom FN och andra internationella organisationer som Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria, (Gavi) samt givargemensamma fonder bidragit till att hantera pandemin och upprätthålla mödra- och barnhälsovård i bl.a. Bolivia, Demokratiska republiken Kongo, Liberia, Myanmar, Sydsudan, Uganda, Zambia och Zimbabwe. Genom finansiering av Access to Health Fund i Myanmar etablerades efter militärkuppen en mödravårdsklinik som bidrog till att fler än 2 000 barn kunde födas på ett säkert sätt och att omkring 200 för tidigt födda barn kunde erbjudas livräddande vård under första halvåret 2021. Genom Sidas regionala investering i Afrika söder om Sahara fick 13 vårdinrättningar i tre regioner i Kamerun tillgång till skyddsutrustning, inkubatorer och förlossningsbäddar vilket resulterat i förbättrad kvalitet och tillgång på mödra- och barnhälsovård. Genom UNFPA:s mödrahälsofond finansierar Sida barnmorskeutbildning i världen. Att fler förlossningar kan genomföras med utbildad personal är en förutsättning för förbättrad överlevnad och hälsa för kvinnor och barn.

Stärkta nationella hälsosystem och institutioner

Pandemin har visat på vikten av motståndskraftiga hälsosystem. Sverige har gjort långsiktiga investeringar både bilateralt och via Globala fonden samt andra organisationer. Globala fonden använde under 2021 närmare 40 miljarder kronor av sina samlade resurser för direkta pandemiåtgärder. Världsbanksgruppen finansierade leveransen av drygt 190 miljoner vaccindoser i de minst utvecklade länderna. I Uganda kunde fungerande logistikkedjor och laboratorieverksamhet både för covid-19 och tuberkulos samt för testning och behandling i avlägsna områden upprätthållas. Gavi och Covax, som i huvudsak ansvarat för upphandling av vaccin mot covid-19,

förstärkte under 2021 stödet till samarbetsländerna med teknisk kunskap och investeringar i logistik och kylkedjor. I Kenya, Malawi och Uganda integrerades forskningsresultat systematiskt i beslutsfattande i samarbete med Alliansen för hälsopolicy och systemforskning. Tillgången på utbildad personal inom hälsosektorn har varit lägre än behovet i många länder både före och under pandemin. I Zimbabwe utbildades, inom ramen för flergivarfonden i hälsosektorn, omkring 3 600 anställda (könsuppdelad statistik saknas) vilket bidrog till att upprätthålla och förstärka kompetensen i primärvård samt mödra- och barnhälsovård.

Förebyggande och hantering av hälsohot

Sverige har engagerat sig för global solidaritet i pandemiresponsen och har under 2021 bidragit till Access to COVID-19 Tools Accelerator (ACT-A) med vaccin, diagnostik och behandling mot covid-19 i låg- och medelinkomstländer. Sverige var under 2021 ett av de länder som bidrog mest till global tillgång till vaccin mot covid-19 sett till vår befolkningsmängd, både finansiellt och med donerade doser och särskilt genom ACT-A:s vaccinpelare Covax. Redan 2020 bidrog Sverige med 100 miljoner kronor och under 2021 bidrog Sverige med ytterligare 100 miljoner kronor i direkt ekonomiskt stöd samt en utfästelse om 2,25 miljarder kronor som utbetalas under en 10-årsperiod via IFFIm (International Financing Facility for Immunization, en innovativ finansieringsmekanism som möjliggör för Covax att använda framtida utfästelser i förtid). Under 2021 har Sverige donerat över 10 miljoner vaccindoser, merparten i form av icke-öronmärkta donationer till Covax. Sverige har också bidragit till Globala fondens covid-19-responsmekanism. Under 2021 publicerades flera utvärderingar av den globala hanteringen av covid-19-pandemin som pekade på behovet av förbättrad global styrning, förstärkt förmåga att snabbt bemöta hälsohot och bättre internationell finansiering av pandemiberedskap och respons. Sveriges finansiering genom EU bidrog till att utveckla det regionala afrikanska smittskyddsinstitutet, Africa CDC, som har till uppgift att bevaka, spåra och hantera hälsohot på kontinenten. Institutet utbildade närmare 9 000 hälsoarbetare (könsuppdelad statistik saknas) i nio länder vilket bidrog till att förbättra beredskapen och hanteringen av hälsohot. Antimikrobiell resistens är ett av de största hoten mot global hälsa och överlevnad. Sidas ekonomiska stöd till organisationen ReAct har uppmärksammat den akuta situationen med bristande tillgång på effektiva antibiotika. Sverige är givare till fonden Antimicrobial Resistance Multi-Partner Trust Fund som är skapad av WHO, FAO och Världsorganisationen för djurhälsa (WOAH) för att stödja låg- och medelinkomstländers arbete mot antibiotikaresistens i ett brett tvärsektoriellt helhetsperspektiv.

2.5.9 Likvärdig och inkluderande utbildning av god kvalitet, samt forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat i geografiska och tematiska strategier i relation till mål avseende utbildning och forskning. I avsnittet redovisas även resultat av multilateralt bistånd och EU-bistånd.

Diagram 2.14 Utbildning och forskning: Portföljens relevans

Andel strategimål

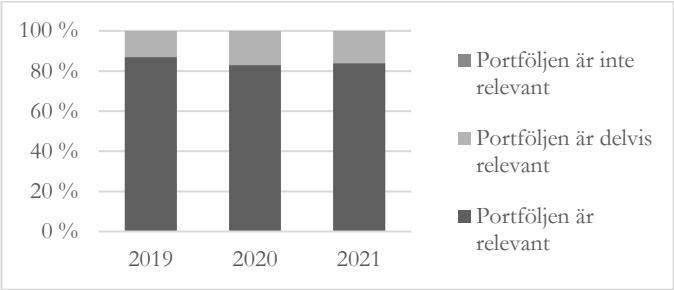

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Diagram 2.15 Utbildning och forskning: Utveckling i relation till strategimål

Andel strategimål

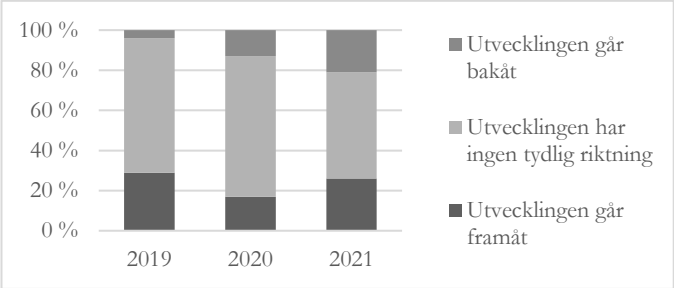

Källa: Sidas årsredovisningar 2019–2021.

Sidas bedömning av relevansen i sammansättningen av de aktiviteter och insatser som genomförts för att nå strategimålen inom området utbildning och forskning indikerar en fortsatt hög relevans under 2021. Utvecklingstrenden i de sammanhang Sida genomför verksamhet har både försämrats och förbättrats i jämförelse med 2020. Utbildningssystem runt om i världen har drabbats hårt av pandemin med stängda skolor och begränsade förutsättningar för distansutbildning. Cirka 24 miljoner barn och ungdomar riskerar att inte återuppta studierna när skolorna öppnas igen. FN varnar för en förlorad generation.

Välfungerande nationella utbildningssystem

Svenskt ekonomiskt stöd till Unesco har stärkt dess normativa mandat och ledarroll för genomförandet av mål 4 i Agenda 2030, God utbildning för alla. Sidas största mottagare av globalt ekonomiskt stöd till utbildning Global Partnership for Education (GPE) har fortsatt att stärka utbildningsystem och finansiera nationella utbildningsplaner i nära 70 länder, bl.a. genom att omfördela 500 miljoner US-dollar till distansundervisning och möjliggörande av säker återöppning av skolor. Sverige har också bidragit till stärkta nationella utbildningssystem genom kärnstöd till Världsbanksgruppen -den största finansiären av utbildning till fattiga länder-, som i samarbete med Unicef, Unesco, OECD m.fl. har mobiliserat mer än 2,5 miljarder US-dollar i pandemirespons för distansutbildning.

Stärkta förutsättningar för grundskole- och gymnasieutbildning

Pandemin med omfattande skolnedstängningar har förvärrat den globala krisen i utbildningssektorn. Som mest stod 1,5 miljarder barn och unga utan skolgång med begränsade möjligheter till distansutbildning. Sveriges finansiella stöd till Unicef bidrog dock till att ca 48 miljoner barn (könsuppdelad statistik saknas) som tidigare inte kunde gå i skolan, fick möjlighet att delta i grundskole- och gymnasieutbildning. Ytterligare ca 32,7 miljoner barn, varav ca 48 procent är flickor och ca 52 procent är pojkar, kunde gå i skolan tack vare svenskt finansiellt stöd till GPE. GPE konstaterar

att andelen barn som fullföljer utbildning på grundskolenivå har ökat, med minskade skillnader mellan könen. Flickors utbildning utvecklas i en positiv riktning t.ex. i Tanzania där andelen flickor som fortsätter sina studier på utbildning som motsvarar högstadiet, har ökat. Svenskt stöd till ett 40-tal folkhögskolor i Tanzania ger unga mödrar en möjlighet att slutföra avbrutna utbildningar och få en yrkesutbildning.

Tillgång till utbildning i konflikt, postkonflikt och humanitära situationer

Sveriges bistånd har bidragit till utbildning i konflikt-, postkonflikt och humanitära situationer genom Unicef, GPE och Education Cannot Wait (ECW). ECW:s globala fond bidrog till skolgång för omkring 2,6 miljoner elever, varav ca 40 procent flickor och ca 60 procent pojkar, i 34 länder. I Afghanistan och Sydsudan har redan dåliga förutsättningar för utbildning förvärrats. Öronmärkt svenskt stöd till ECW i Afghanistan har de senaste två åren gett omkring 190 000 flickor och pojkar (könsuppdelad statistik saknas) på flykt, tillgång till utbildning. Trots talibanernas maktövertagande kunde hälften av Svenska Afghanistankommitténs utbildningsverksamhet fortsätta i små grupper i byskolor, också med psykosocialt stöd. Sverige har nyligen ingått avtal med Unesco om ett brett, fyraårigt finansiellt stöd till yrkesutbildning i Sydsudan. Landet präglas av stora problem då 40 procent av befolkningen är på flykt och 70 procent av barnen inte går i skolan, varav en majoritet är flickor.

Stärkt forskningskapacitet, forskning och innovation

Sida och Vetenskapsrådet har lång erfarenhet av långsiktigt stöd till forskningssamarbete och betonar vikten av lokalt förankrade kunskapssystem. Strategin för forskningssamarbete och forskning inom utvecklingssamarbetet 2015–2021 (UF2014/80398/UD/USTYR) genomfördes av Sida och Vetenskapsrådet med en finansiering på totalt 920 respektive 185 miljoner kronor under 2021. Sida fördelade ca hälften av stödet under 2021 till kapacitetsbyggande insatser, 38 procent gick till forskning och 12 procent gick till innovation. Hälften gick till globala insatser, 15 procent till regionala och 35 procent till bilaterala insatser. Inom ca en tredjedel av strategins målområden uppnåddes önskat resultat enligt Sida. Alla insatser bedöms ha varit relevanta.

Komplexa insatser, med svenska ambassader och svenska forskare i centrala roller, syftade till stärkt kapacitet hos universitet och andra forskningsmiljöer i sju programländer (Tanzania, Mocambique, Rwanda, Uganda, Etiopien, Bolivia, Kambodja). Lokala forskare åtnjöt stöd vad gäller kontakter och genom finansieringsmöjligheter på regional och global nivå.

Covid-19-pandemin bromsade projekt och utbyten, samtidigt som ökad digital kommunikation hade positiva effekter. Forskningsresultat kunde kommuniceras och nå ut internationellt, och konferenser var enklare att genomföra.

Ojämn könsbalans på universiteten och övervikt av manliga doktorander fortsatte kännetecknа forskarsamhället, och traditionellt manligt dominerade forskningsområden överväger fortsatt. Aktörer som får ekonomiskt stöd från Sverige, såsom African Economic Research Consortium och Makereruniversitetet i Uganda, genomförde med gott resultat riktade insatser för att stödja kvinnliga forskare bl.a. genom kvotering av doktorandplatser.

Kärnstöd förmedlades till globala respektive regionala forskningsorganisationer och nätverk som är fokuserade på forskning av relevans för låginkomstländer, ökad forskningskapacitet, stöd till regionala forskarutbildningar och insatser i låginkomstländer. Sida satsade särskilt på forskning om covid-19-krisen samt

underfinansierade områden såsom artificiell intelligens, zoonoser och antimikrobiell resistens och humaniora.

Jordbruksforskningskonsortiet CGIAR rapporterar om 104 innovationer som identifierats för vidareutveckling, vilket beskriver en positiv trend. Vaccin mot malaria, godkänt av WHO, togs fram inom European and Developing Countries Clinical Trials Partnership (EDCTP) och Special Programme for Research and Training in Tropical Diseases (TDR) med ekonomiskt stöd från Sverige.

Annan forskning med en bredd av partners på global, regional och bilateral nivå rörde nya livsmedel, meteorologi, läkemedel, trafiksäkerhet, vattenförsörjning, antibiotika, genmodifiering av myggor, covid-19, kolera, samt samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen. Sidas stöd bidrog till 4 750 publikationer, ett avsevärt högre antal än de 467 publikationer som explicit anger Sida som medfinansiär, vilket tyder på vikten av att öka synligheten av det svenska stödet.

Vetenskapsrådets finansierade utvecklingsforskning inom hela spektret av akademiska discipliner: forskningsprojekt, samarbeten med forskare i låg- och medelinkomstländer, och stöd för unga utvecklingsforskare. Anslaget fortsatte att vara viktigt för konsolideringen av svensk utvecklingsforskning samt för forskningsstrategins genomförande och har bidragit till internationalisering av svenska universitet och lärosäten.

Svenska institutet bidrog också till måluppfyllelsen genom sitt stipendieprogram. 307 studenter från utvecklingsländer, varav 139 kvinnor och 168 män har antagits till masterutbildningar vid svenska lärosäten. Svenska institutet har även genom behovsanpassade utbildningar för tjänstepersoner inom offentlig förvaltning utbildat 228 personer (könsuppdelad statistik saknas) inom tio program i bl.a. klimatanpassning och omställning av energi- och transportsystem.

2.5.10 Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet

I detta avsnitt redovisas resultat med avseende på räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet.

Humanitärt bistånd ges i form av bilateralt stöd och kärnstöd till multilaterala organisationer med sådan verksamhet. För 2021 uppgick det humanitära biståndet till 8 miljarder kronor, varav 4,8 miljarder kronor fördelades som bilateralt stöd genom i huvudsak Sida som behovsbaserat stöd och 3,2 miljarder kronor fördelades genom Regeringskansliet för kärnstöd till multilaterala organisationer med humanitär verksamhet.

Förbättrad förmåga att tillgodose skydd och assistans för krisdrabbade människor

Under 2021 ökade antalet människor som enligt FN:s kontor för samordning av humanitärt bistånd (OCHA) är i behov av humanitärt stöd, kraftigt. Skillnaden mellan bedömda behov och beräknat behov av finansiering beräknas av OCHA och ökade jämfört med 2020. Det beror främst på väpnade konflikter, extremt väder, tvångsfördrivningar och efterverkningar av covid-19-pandemin. Otryggheten i livsmedelsförsörjningen ökade under 2021 och över en halv miljon människor beräknades leva under svältliknande tillstånd i Etiopien, Jemen, Madagaskar och Sydsudan.

Sverige har bidragit till en snabb och effektiv humanitär respons genom kärnstöd och öronmärkt stöd med hög grad av flexibilitet. Under 2021 var 38 procent flerårigt stöd

och 61 procent flexibelt stöd. Sverige har betalat ut humanitära medel tidigt på året. Kärnstöd till humanitära organisationer utbetalades före utgången av februari månad 2021 och Sida hade utbetalat 56 procent av de humanitära medlen före utgången av mars månad. Detta bidrog till snabb respons till flera kriser och en effektiv omställning av stödet till de förvärrade kriserna i t.ex. Afghanistan, Etiopien och Jemen. Sidas mekanism för snabbfinansiering gav ekonomiskt stöd till humanitära organisationer i länder som Nigeria, Etiopien och Myanmar med anledning av det förvärrade humanitära läget. Svenskt humanitärt ledarskap bidrog till mobilisering av finansiering till stöd för FN:s responsplan för krisen i Jemen, FN:s hjälporganisation för palestinaflyktningar (UNRWA) och FN:s responsplan för krisen i Venezuela. Sedan talibanernas övertagande av makten i Afghanistan har Sverige tillsammans med Nederländerna varit sammankallande för givarmöten vilket utmynnat i en samordnad ansats från givarsamfundet mot talibanerna när det gäller genomförande av humanitärt bistånd.

Sverige har bidragit med finansiering för att möta de humanitära kriserna främst i Syrien, Jemen, Sydsudan och Demokratiska republiken Kongo, men har också finansierat insatser där humanitära aktörer har svårt att få tillräcklig finansiering, som i området kring Tchadsjön och i Centralafrikanska republiken. En viktig framgång under covid-19-pandemin har varit att omprioritera och revidera innehållet i insatser utifrån nya behov som uppstått till följd av förändrade omständigheter. Utbildningsinsatser har kunnat upprätthållas genom distansundervisning. I Irak har insatser omdirigerats till regioner som varit särskilt påverkade av nedstängningar så att utsatta människor kunnat få försörjningsstöd.

Till följd av våld och säkerhetsproblematik men även begränsande anti-terrorlagstiftning har det under 2021 varit svårt att nå sårbara grupper som befinner sig i svårtillgängliga områden. Begränsningar i humanitärt tillträde för internationella aktörer har samtidigt medfört att lokala organisationer har fått mer utrymme att verka och därmed har behövt stärka sin kapacitet.

Risker för ökad utsatthet och behov av skydd till följd av konfliktrelaterat våld som riktas mot, eller som indirekt påverkar, civila är fortsatt utbredda i humanitära kriser. Flickor och kvinnor löper särskild risk att utsättas för konflikrelaterat sexuellt våld. Sida har därför prioriterat humanitär verksamhet som förebygger och reducerar risker kopplade till utsatthet och skydd. I Syrien har insatser genomförts för att öka kompetensen hos sjukvårdspersonal om könsbaserat våld. Detta har bidragit till att konfliktdrabbade internflyktingar fått ökad tillgång till hälsovård av god kvalitet.

Covid-19-pandemin har inneburit ökad samverkan mellan aktörer för humanitärt bistånd, utvecklingssamarbete och fredsbyggande. I de utdragna humanitära kriserna i Jemen och Afghanistan har insatser genomförts för att stärka människors resiliens, bl.a. genom förbättrade möjligheter till självförsörjning genom mikrolån.

Ökad kapacitet och effektivitet i det humanitära systemet

Grand Bargain, en överenskommelse kring effektivitet i det humanitära systemet, som beslutades i samband med det humanitära världstoppmötet i Istanbul 2016, syftar till att göra det humanitära systemet mer effektivt, transparent och inkluderande. Genomförandet har varit ojämnt under 2021. Harmoniserad rapportering och användning av kontantbaserat humanitärt stöd har ökat, genomförande genom lokala aktörer har gjort framsteg och andelen flerårigt stöd har ökat, samtidigt som andelen icke-öronmärkt stöd minskat.

Sveriges samarbete med FN:s kontor för samordning av humanitärt bistånd (OCHA) på land och regional nivå har bidragit till att öka kapaciteten och effektiviteten i det

humanitära systemet. OCHA:s snabbt justerade behovsbedömningar och pandemiresponsplaner ledde till en mer samordnad humanitär respons.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Verksamheten inom utgiftsområdet består av långsiktiga samarbeten med andra länder, multilaterala och regionala organisationer, utvecklingsbanker och fonder, privata aktörer och civilsamhällesorganisationer. Såväl utvecklingssamarbetet som det humanitära biståndet äger rum i föränderliga sammanhang som ofta präglas av problem eller konflikt, vilket både kräver flexibilitet och komplicerar resultatbedömningen.

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Folke Bernadotteakademin (FBA), Swedfund, Nordiska Afrikainstitutet (NAI) och Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) är viktiga verktyg för regeringen i genomförandet av det bilaterala biståndet. Regeringen gör bedömningen att det bilaterala, multilaterala och EU-biståndet har bidragit till måluppfyllelse på ett tillfredsställande sätt, men konstaterar samtidigt att det finns utvecklingspotential.

2.6.1 Covid-19-pandemin får omfattande och bestående konsekvenser

Covid-19-pandemin och dess konsekvenser är inte över. Den har inneburit förändringar i alla de sammanhang där Sverige bedriver biståndsverksamhet. Den negativa utvecklingen av demokratin har förstärkts av pandemin. Kvinnor och flickor har påverkats särskilt negativt ekonomiskt, hälsomässigt och av ökad våldsutsatthet i hemmen. Covid-19-pandemin har fortsatt att utgöra ett hot mot internationell fred och säkerhet.

Regeringen finner det oroande att nära 95 miljoner fler människor, enligt IMF, beräknas ha hamnat under fattigdomströskeln jämfört med prognoserna före pandemins utbrott. Den hittills långsamma återhämtningen i sysselsättningsmöjligheter i utvecklingsländer har medfört ökad undernäring och påverkat tillgången till livsmedel negativt. Enligt Unicef beräknas omkring 356 miljoner barn leva i extrem fattigdom.

OECD uppskattar att finansieringsgapet för att nå Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling har ökat från 2,5 till 3,5 miljarder US-dollar per år på grund av pandemin. Det kommer att ta tid innan de minst utvecklade länderna är tillbaka på tidigare lägre fattigdomsnivåer eftersom de halkar efter i återhämtningen. Andelen fullvaccinerade i låginkomstländer är försvinnande liten. Migranters och flyktingars, särskilt kvinnors och flickors, tillgång till utbildning, försörjning, hälsovård, psykosocialt stöd och säkerhet har fortsatt påverkats negativt av pandemin. Skolstängningarna kan få långvariga oönskade konsekvenser för nästa generations sysselsättningsmöjligheter. Konsekvenserna av konflikter, klimatförändringar och livsmedelsbrist driver särskilt på de ökade behoven.

Regeringen anser att det är oroande att pandemin och dess följder fortsätter att påverka människors hälsa och genomförande av hälso- och sjukvård i många låg- och medelinkomstländer. Sveriges utvecklingssamarbete inom hälsa har särskilt fokuserats på att tillgängliggöra vaccin mot covid-19. Vikten av fungerande och motståndskraftiga hälso- och sjukvårdssystem som kan hantera hälsokriser och genomföra vaccinationskampanjer och samtidigt upprätthålla grundläggande hälso- och sjukvård har blivit tydlig. Sverige har länge verkat för starkare hälso- och sjukvårdssystem och har sedan pandemins början bidragit till att motverka dess

undanträngningseffekter. Ett fortsatt stort och strategiskt engagemang för medvetenhet om och tillgång till SRHR har varit viktigt för att motverka det hårdnande politiska internationella klimatet för jämställhet och SRHR. Sveriges utvecklingssamarbete har också bidragit till arbetet med att förebygga och hantera hälsokonsekvenser av klimatförändringarna samt att främja hälsa bortom hälso- och sjukvården.

Regeringen ser med oro på de långsiktiga effekterna på utbildningsområdet. De förväntas bli omfattande, i synnerhet för de mest utsatta länderna. Samtidigt konstaterar regeringen att Sida bidragit till att motverka pandemins negativa inverkan genom att förhindra att barn hamnar helt utanför skolan och därmed riskerar att hamna i ökad fattigdom. Svenskt utvecklingssamarbete inom utbildning har bidragit till att hantera konsekvenser av skolnedstängningar, och svenskt ekonomiskt stöd till nationella utbildningssystem, bl.a. genom Global Partnership for Education (GPE), har möjliggjort att verksamhet kunnat upprätthållas.

Regeringen konstaterar att Sida och övriga genomförande myndigheter samt Swedfund möjliggjort för samarbetspartners att anpassa verksamheten och ställa om insatser under covid-19-pandemin. Regeringens bedömning är att utvecklingssamarbetet på ett flexibelt sätt har kunnat bidra till både förmåga att hantera covid-19-pandemin och till hållbar återhämtning, vilket har motverkat ökad fattigdom och bidragit till ökad måluppfyllelse.

Kraven på omställning har lett till ökad digitalisering. När restriktionerna minskade utrymmet för personliga möten skapades möjligheter för en större bredd av aktörer och samarbetsländer att mötas, men i digitalt format. Kärnstöd har gett en särskild flexibilitet för organisationer att fördela resurserna efter de behov som finns samt gjort det möjligt att nå ut till mindre, lokala gräsrotsorganisationer under pandemin.

Swedfunds arbetssätt med fokus på ekonomiskt, miljö- och klimatmässigt och socialt hållbara investeringar, kombinerat med aktivt kravställande och stöd till portföljbolagen, har visat sig fungera även under en långvarig kris som pandemin. Ökat samarbete med lokala partners och med andra länders institutioner för utvecklingsfinansiering har gjort det möjligt för Swedfund att bibehålla en hög investeringsnivå, samtidigt som bolaget har bistått portföljbolagen med finansiering och tekniskt bistånd för att mildra effekterna av pandemin på verksamhet och sysselsättning.

2.6.2 Regeringen anser att den biståndspolitiska inriktningen varit i huvudsak adekvat

Regeringen ser med oro på den negativa utvecklingen av demokratin i världen som förstärkts av pandemin, autokrati, hot mot yttrandefrihet samt mot fri och oberoende media. Regeringen anser att de insatser som gjorts för demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer har varit viktiga för att möjliggöra global utveckling och mobilisera kraft för att hantera globala utmaningar, men att mer kan göras för att utveckla den biståndspolitiska inriktningen.

Regeringen konstaterar att de senaste årens utveckling på många platser där Sverige bedriver utvecklingssamarbete har präglats av ett växande motstånd mot arbetet för jämställdhet samt kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. I utrikespolitiken har Sverige systematiskt drivit jämställdhets- och rättighetsfrågor. Under pandemin ökade våld i hemmen och våld mot kvinnor och barn. Den svenska regeringen intensifierade därför det normativa arbetet och därtill hörande datainsamling samt ökade finansieringen av insatser mot våld och till kvinnorättsorganisationer.

Regeringen konstaterar med oro att arbete för ökad tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, preventivmedel och säker abortvård, har mött ökat motstånd under 2021 vilket bland annat riskerar att medföra ökad mödradödlighet i världen.

På miljöområdet ser regeringen allvarligt på den fortsatt negativa utvecklingen och anser att de insatser som gjorts för att skydda klimatet och främja miljön varit av stor vikt. Sverige har, genom flexibla och innovativa samarbeten och påverkansarbete, bidragit till att mobilisera finansiering för att minska klimat- och miljöpåverkan. Stora utmaningar kvarstår.

Regeringen välkomnar att Swedfund har ökat klimatinvesteringarna och utvecklat sitt arbete med att systematiskt integrera klimatperspektivet i bolagets investeringar samt aktivt stödja portföljbolagen i deras klimatarbete. Sveriges ekonomiska stöd och påverkansarbete inom utvecklingsbankerna har också bidragit till att skynda på utfasningen av fossil energi i bankernas investeringar. Detta arbete bör vidareutvecklas.

Sveriges arbete för konfliktförebyggande och fredsbyggande har varit betydande under 2021 med en framträdande roll i genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet och har medverkat till mer inkluderande fredsprocesser i exempelvis Sudan. Sverige har även noga följt utvecklingen i Afghanistan under 2021 för att bistå kvinnor och företrädare för civilsamhället.

Regeringen konstaterar att pandemin på allvar har blottlagt hur liten andel av världens befolkning som täcks av sociala trygghetsförmåner, inte minst eftersom 70 procent av arbetsmarknaden i utvecklingsländer återfinns i den informella ekonomin, och noterar att samhällen med högre grad av digitalisering klarat sig bättre. Utvecklingsländers bristande kapacitet att digitalisera samhällstjänster och ekonomi gör att de riskerar ytterligare eftersläpningar och marginalisering.

Regeringen konstaterar att Sverige genom sin bredd av ekonomiska stöd och verksamhet för en hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling, för självständigt näringsliv, produktiv sysselsättning, social trygghet, intern resursmobilisering och tryggad livsmedelsförsörjning har bidragit till att motverka pandemins negativa konsekvenser och främja återhämtning. Handelsrelaterat utvecklingssamarbete har resulterat i ökad export i samarbetsländerna, sysselsättning och fattigdomsminskning. Garantier har varit ett kraftfullt verktyg för att ge människor som lever i fattigdom respektive småföretagare tillgång till finansiering. Regeringen ser också positivt på en ökad digitalisering i utvecklingssamarbetet.

Regeringen konstaterar att migration och tvångsförflyttningar fortsätter att öka på grund av konflikter, snabbt växande befolkningar, miljöpåverkan och ekonomiska kriser. Migranters och flyktingars, särskilt kvinnors och flickors, tillgång till utbildning, försörjning, hälsovård, psykosocialt stöd och säkerhet har fortsatt påverkats negativt av pandemin.

Den totala volymen av specifika migrationsinsatser inom svenskt bistånd är begränsad, men relevansen av att integrera migration i arbetet mot minskad fattigdom är tydlig. Arbetet inom området migration och utveckling bidrar till att möjliggöra säker, ordnad och reglerad migration, samt att inkludera migranter, flyktingar och internflyktingar i utvecklingsprocesser och säkra deras mänskliga rättigheter. Insatser för fattigdomsminskning, liksom ett rättighetsperspektiv, är centrala och bör ske på platser där migranter och flyktingar befinner sig. Detta tematiska område länkar till genomförandet av Agenda 2030, samt det globala ramverket för migration respektive flyktingar. Sverige har drivit på för att genomföra Agenda 2030 med principen om att

inte lämna någon utanför, Addis Ababa Action Agenda om utvecklingsfinansiering och Parisavtalet.

Regeringen anser att Sveriges ekonomiska stöd till partnerländer samt via regionala och globala aktörer har fortsatt att göra skillnad för forskningskapacitet i partnerländerna liksom för forskning och dess genomslag inom innovation. Insatserna har fortsatt att främja akademisk frihet och demokrati, samt bidragit till konsolidering av svensk utvecklingsforskning. Regeringen anser att forskning i än högre grad kan bidra till utvecklingen av evidensbaserade och effektiva biståndsinsatser.

Regeringen konstaterar att de humanitära behoven fortsatte att öka drastiskt under 2021 och att gapet mellan behov och resurser växt ytterligare. Konsekvenserna av konflikter, klimatförändringar och livsmedelsbrist driver särskilt på de ökade behoven. Sveriges roll som humanitär givare, både genom betydande finansiering och förankring av det humanitära biståndet genom de humanitära principerna, är betydelsefull.

Som aviserat i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 7) har regeringen utvecklat styrningen av Sida på basis av rapporten (2020:22) som Statskontoret och Ekonomistyrningsverket på regeringens uppdrag (2019/17195) redovisade den 30 november 2020 (2020/17853). Regeringen har tydliggjort att den långsiktiga styrningen av myndighetens uppgifter är författningsreglerad genom förordning om ändring i förordningen (2010:1080) med instruktion för Sida. Regeringen bedömer att styrningen av myndigheten fortsatt behöver utvecklas. Regeringen avser att med utgångspunkt i de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen redovisade i sin granskningsrapport (RiR 2022:9) samt Statskontorets och Ekonomistyrningsverkets gemensamma rapport (Statskontoret 2020:22) och Riksrevisionens granskning (RiR 2021:28 och 2022:9) förenkla, förtydliga och effektivisera styrningen och uppföljningen av biståndet.

Regeringen bedömer att Swedfund har bidragit till hållbar återhämtning och grön omställning genom fortsatta investeringar i utvecklingen av hållbara företag i låg- och medelinkomstländer. Detta har möjliggjorts genom det ökade kapitaltillskottet till Swedfund för 2021 och återflöden från investeringsverksamheten.

Folke Bernadotteakademin (FBA) har rekryterat och sänt ut civil personal till internationella fredsinsatser, bedrivit utbildning och övning, främjat och bedrivit erfarenhetshantering, policy- och metodutveckling och forskning samt betalat ut stöd till svenska civilsamhällesorganisationer inom sitt verksamhetsområde. Därtill har myndigheten genomfört uppdrag inom biståndsstrategier. Regeringen bedömer att verksamheten på ett tillfredsställande sätt har svarat emot det övergripande målet.

Det multilaterala respektive det bilaterala biståndet bedöms ha varit kompletterande och ömsesidigt förstärkande. Öronmärkt stöd till program och projekt bedöms ha gett resultat inom specifika områden för fattigdomsbekämpning. Samtidigt har kärnstöd till multilaterala organisationer, fonder och banker möjliggjort ett flexibelt och snabbt agerande vid t.ex. akuta kriser, även i områden där Sverige inte har något bilateralt bistånd.

Sverige har bidragit till att stärka EU som global biståndspolitisk aktör och deltagit i utformandet och genomförandet av EU:s utvecklingssamarbete. Inte minst har Sverige, tillsammans med övriga medlemsstater, EU-kommissionen och Europeiska utrikestjänsten (EEAS), bidragit till ett arbete för gemensamt agerande genom den så kallade Team Europa-ansatsen.

Regeringen bedömer att principerna för effektivt utvecklingssamarbete har värnats. Innovation och digitalisering har bidragit till goda resultat och det finns ytterligare

potential att utveckla detta. Synergier mellan utvecklingssamarbete, handel och främjande med utgångspunkt i arbetssättet bredare relationer har skapats och mer kan sannolikt uppnås på detta område. Bistånd via svenska myndigheter, s.k. biståndsfinansierad tjänsteexport, bidrar till stärkta förvaltningsstrukturer i mottagarländerna, vilka utgör en grund för en demokratisk samhällsutveckling och motverkar korruption.

Sammanfattningsvis drar regeringen slutsatsen att den biståndspolitiska inriktningen varit i huvudsak adekvat och att den, i enlighet med det av riksdagen fastlagda övergripande målet, under 2021 bidragit till att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Regeringen konstaterar samtidigt att det finns skäl att vidta åtgärder för att göra justeringar i den politiska inriktningen.

2.7 Politikens inriktning

Omvärld och prioriteringar för utvecklingssamarbetet

Sverige och världen står inför stora prövningar. Rysslands aggression mot Ukraina har politiska, ekonomiska och humanitära konsekvenser som sprider sig långt utanför Ukraina. De multilaterala institutionerna och de mänskliga fri- och rättigheterna och demokrati utmanas av auktoritära stater. Globalt är demokratin på tillbakagång. Repressionen ökar och människors frihet minskar, också i vårt närområde. Fattigdomen ökar globalt. Länder med utbredd och långvarig fattigdom kännetecknas ofta av bristande demokrati, dålig samhällsstyrning, korruption, svagt utvecklad marknadsekonomi, utbildningskris, beroende av stöd utifrån och bristande jämställdhet – inte sällan i kombination med konflikt. Många växande globala problem, som konflikter och otrygg livsmedelsförsörjning, späds på av klimatförändringarna, utarmning av den biologiska mångfalden och miljöförstöring. Antalet människor på flykt, undan såväl konflikter som bristande framtidsutsikter, är historiskt högt.

Svensk biståndspolitik är fortsatt generös. Biståndsbudgeten för 2023–2025 uppgår till 56 miljarder kronor per år och frikopplas från bruttonationalinkomsten. På så sätt skapas större förutsägbarhet. Avräkningar för flyktingkostnader begränsas till maximalt 8 procent av biståndsbudgeten. En reformagenda för biståndet tas fram med fokus på långsiktighet, transparens och effektivitet.

Regeringen avser att med utgångspunkt i Statskontorets och Ekonomistyrningsverkets gemensamma rapport (Statskontoret 2020:22) och Riksrevisionens granskning (RiR 2021:28 och 2022:9) förenkla, förtydliga och effektivisera styrningen och uppföljningen av biståndet.

Utvecklingssamarbetet är ett viktigt utrikespolitiskt verktyg för att driva och värna svenska intressen och möta de utmaningar vi står inför. Regeringen prioriterar följande områden.

Ukraina

Ingen fråga är lika central för Europas säkerhet som att Ukraina klarar att försvara sig mot Rysslands invasion. Därför bör Sverige ge mesta möjliga stöd till det krigsdrabbade Ukraina – politiskt, ekonomiskt och säkerhetsmässigt. Regeringen ska också driva att EU gemensamt samordnar ett generöst bistånd till Ukraina, i form av både lån och gåvomedel, för att bibehålla Ukrainas förmåga att leverera samhällstjänster och säkra Ukrainas finansiella stabilitet. Regeringen avser att verka för ett ökat och snabbt levererat finansiellt stöd till Ukraina i samtliga relevanta

internationella finansiella institutioner (bl.a. IMF, Världsbanksgruppen, EBRD och EIB) och för att ökat stöd till Ukraina prioriteras i alla relevanta biståndsfora (FN:s fonder och program, etc.).

Regeringen avser också att vara aktiv i frågor som rör utformningen av den långsiktiga återuppbyggnaden av Ukraina. Handel och integrationen av Ukraina i EU:s inre marknad är en viktig komponent i detta arbete.

Handel som medel för ökat välstånd och minskad fattigdom

Regeringen avser att stärka synergierna mellan utvecklingssamarbetet, export- och investeringsfrämjandet samt handelspolititiken. Få länder har lyfts ur fattigdom genom bistånd allena. Marknadsekonomi och handel är nödvändigt för att länder ska ta sig från fattigdom och till välstånd.

Utvecklingssamarbetet ska användas som hävstång för att främja näringsliv, entreprenörskap och handel i de länder som Sverige har utvecklingssamarbete med. Ett ökat fokus för fattigdomsbekämpningen ska vara att realisera den utifrån ekonomisk tillväxt genom marknadsmässiga och hållbara investeringar. En inkluderande näringslivs- och marknadsutveckling ska främjas, liksom hållbart företagande. Svenska företag har en viktig roll att spela.

Regeringen anser att en ökad användning av garantier har stor potential att mobilisera finansiering för att stödja en hållbar tillväxt, grön omställning och kvinnors ekonomiska egenmakt. Därför kommer garantiramen att utökas.

Biståndet skapar plattformar som även kan bidra i exportfrämjandet. Nya innovativa finansieringslösningar inom exportfinansiering för att möjliggöra bryggan mellan bistånd och marknadsdriven utveckling kommer att tas fram.

Regeringen kommer också att se på möjligheten att använda nya innovativa sätt att investera i ökat företagande i samarbetsländerna.

Öka det humanitära biståndet

Mot bakgrund av de kraftigt ökande humanitära behoven i världen, vilka ytterligare förvärrats av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, kommer regeringen att öka det humanitära biståndet. Stödet ska vara effektivt, flexibelt och behovsbaserat på de humanitära principerna om humanitet, neutralitet, oberoende och opartiskhet.

Sverige kommer att spela en aktiv roll i några av världens största humanitära kriser såsom Ukraina, men också i Afghanistan samt på Afrikas horn, i Sahel.

För att motverka följdeffekterna av kriget mot Ukraina, särskilt ökade livsmedels- och energipriser, avser regeringen att arbeta med att bekämpa hunger och förhindra svält i humanitära kriser. Regeringen ska också verka för ökad användning av föregripande åtgärder innan humanitära kriser uppstår.

Regeringen kommer också att lägga vikt vid de mest sårbara i humanitära kriser baserat på globala behovsbedömningar. Regeringen kommer att verka för att bredda den humanitära givarbasen, inklusive inom EU.

Främja fred och säkerhet i närområdet

Insatser för fred och säkerhet i närområdet är ett viktigt led i arbetet för att möta de nya utmaningar Sverige och Europa står inför. Krig och konflikt, också utanför vårt omedelbara närområde, påverkar oss genom flyktingströmmar, som grogrund eller fristad för terrorism, som källa eller transit för organiserad brottslighet inklusive

människohandel samt genom hot om användning av massförstörelsevapen. Regeringen vill värna folkrätt, demokrati, rättsstatens principer och mänskliga rättigheter, särskilt för kvinnor och flickor. Insatser på dessa områden ska bidra till att förebygga humanitära katastrofer och hantera grundorsaker till krig och flykt. Insatserna ska även bidra till fattigdomsbekämpning eftersom två tredjedelar av världens allra fattigaste lever i konflikt och kris.

Regeringen ska därför stödja insatser som effektivt bidrar till konfliktprevention, stabilisering och återuppbyggnad. Sveriges stöd och engagemang ska ske i nära samarbete med EU och Norden, men också med viktiga partners som USA. Geografiskt ska fokus vara på stöd till Ukraina liksom EU:s östra och södra grannskap för att hantera effekterna av den ryska aggressionen, hindra spridning av konflikten till andra länder samt skapa förutsättningar för en snabb återuppbyggnad av Ukraina efter kriget.

Behoven är stora och resurserna begränsade. Därför kommer regeringen – i samarbete med likasinnade – fokusera på effektivisering av och synergier mellan insatser. Biståndsformer för stabiliserande insatser, inklusive till stöd för grundläggande samhällstjänster i svåra politiska kontexter, ska utvecklas. Utvecklingssamarbetet ska även bidra till hållbara livsmedelssystem och tryggad livsmedelsförsörjning.

Värna demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

Den globala demokratiska tillbakagången och det allvarliga världsläget kräver fokus på demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer. Stöd till demokrati- och människorättsförsvarare liksom stöd till organisationer som arbetar för att värna mänskliga rättigheter och demokratiska principer ska prioriteras, inte minst i närområdet. Stödet till demokratirörelser ska öka. En särskild satsning görs på insatser för att skapa förutsättningar för fria val.

Samarbete mellan demokratier på dessa områden ska främjas, inte minst den transatlantiska länken. Civilsamhällets utrymme att verka ska vara ett fokusområde. Ökat stöd kommer att krävas till följd av Rysslands invasion av Ukraina. Flickors, kvinnors, personers med funktionsnedsättning och hbtqi-personers fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter ska uppmärksammas. Yttrandefriheten måste värnas liksom ett öppet, fritt och säkert internet samt arbetet mot korruption. Mot bakgrund av den negativa demokratiska utvecklingen i många länder avser regeringen att ställa tydliga krav på att Sveriges samarbetsländer ska leva upp till rättsstatens principer och mänskliga rättigheter. Konditionalitet ska kunna användas.

Agenda 2030

Det är åtta år kvar tills de globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030, ska vara uppnådda. Samtidigt ökar fattigdom, hunger och konflikt. Sveriges biståndspolitik ska bidra aktivt till genomförandet av Agenda 2030 där det är effektivt och där vi har ett mervärde. Regeringen kommer att verka internationellt för ett effektivt bistånd i enlighet med principerna för effektivt utvecklingssamarbete samt bland annat Addis Ababa Action Agenda om utvecklingsfinansiering. I det internationella arbetet för ett mer effektivt bistånd kommer regeringen bl.a. att driva transparens, resultatfokus och ökad mobilisering av privat kapital.

Agenda 2030 är en tillväxtagenda. Ekonomisk tillväxt och handel är centralt för att nå de globala målen för hållbar utveckling. Regeringen avser därför att verka för att stärka näringslivets roll i genomförandet av Agenda 2030.

Ökat fokus på migration i biståndet

Biståndspolitiken ska fokuseras för att utgöra ett verktyg för att motverka irreguljär migration, öka andelen som återvänder till sina ursprungsländer och bidra till ett effektivt arbete för frivillig återvandring. Regeringen avser att villkora delar av biståndet i syfte att se till att mottagarländer tar ansvar för sina medborgare i frågor som berör återvändande. Biståndspolitiken ska även inriktas på effektiva åtgärder för att minska grundorsakerna till irreguljär migration och tvångsfördrivning.

Utökat och effektiviserat klimatbistånd

En grön omställning samt bevarande av den biologiska mångfalden och ekosystem både på land och i hav är avgörande för människors överlevnad och livsvillkor. Regeringen konstaterar att ambitionsnivån behöver öka globalt i klimatarbetet, i arbetet med att bevara den biologiska mångfalden samt i arbetet med att minska föroreningar.

Alla regioner drabbas av klimatförändringarna. Värst drabbade är utvecklingsländer, där klimatförändringarna bidrar till fattigdom och otrygg livsmedelsförsörjning vilket också kan få allvarliga konsekvenser för fred och säkerhet. Klimatförändringarna medför allt större humanitära behov och bidrar till påtvingad förflyttning. Minskade utsläpp, ökad motståndskraft och en grön omställning är därför avgörande för att trygga människors livsvillkor på både kort och lång sikt.

Regeringen avser utöka och effektivisera klimatbiståndet och bidra till utvecklingsländernas kapacitet och därmed implementeringen av Parisavtalet. Genom ett utökat och effektiviserat klimatbistånd är ambitionen att effekten av det svenska klimatbiståndet väsentligen förstärks. Svenskt bistånd ska bidra till utsläppsminskning, omställning till fossilfri energi och energieffektivisering. En utgångspunkt är att medel från biståndsbudgeten inte investeras i fossil verksamhet. Samarbetet med länder som har stora utsläpp ska utvecklas. Det svenska stödet genom de multilaterala utvecklingsbankerna och de globala miljö- och klimatfonderna kommer att vara en del i detta arbete. Regeringen förutser också stöd till klimatanpassning och motståndskraft till de mest utsatta och de minst utvecklade länderna.

Regeringen kommer att stödja initiativ inom EU, OSSE, FN och det transatlantiska samarbetet med fokus på klimatförändringarnas säkerhetspolitiska effekter.

Multilateralt samarbete

Sverige är traditionellt en generös givare till FN-systemet. I en orolig omvärld, inte minst i vårt närområde, är ett välfungerande multilateralt system med FN som nav än viktigare.

Regeringen avser därför att bättre axla det ansvar som en generös givare har vad gäller uppföljning av hur anslagna medel används. Regeringen kommer att arbeta för ökad konditionalitet avseende svenska bidrag, i form av tydliga krav på resultat, god och effektiv styrning, hållbarhet och nolltolerans mot korruption. Andelen bistånd som kanaliseras via kärnstöd till multilaterala organisationer ska begränsas och andelen bistånd som kanaliseras via civilsamhället ska öka på platser där civilsamhället effektivt genomför prioriterad verksamhet. Det multilaterala samarbetet ska fokuseras till de organisationer som arbetar med regeringens tematiska prioriteringar samt humanitärt bistånd, stöd till flyktingar och barns rättigheter.

Som en del av den samlade utrikes- och säkerhetspolitiken ska det svenska engagemanget inom FN och de multilaterala utvecklingsbankerna och fonderna tydligare bidra till genomslag för de svenska biståndspolitiska prioriteringarna. FN och

Världsbanken är nyckelaktörer i regeringens ökade stöd till Ukraina och för hantering av krigets globala effekter.

Jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter

Sedan decennier verkar Sverige i utvecklingssamarbetet för ökad jämställdhet. Regeringen ska vara en tydlig röst och kraft för jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter. Regeringen avser att fortsätta arbetet med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), inklusive alla former av sexuellt och könsrelaterat våld samt kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt. Flickor och kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter prioriteras, exempelvis genom Sveriges engagemang i det amerikanska initiativet ”Summit for Democracy” och dess partnerskap kring jämställdhet och demokrati. Flickors utbildning, speciellt i kris och konflikt, och insatser som kan stärka kvinnors ekonomiska möjligheter ska uppmärksammas.

Fattigdomsbekämpning och stärkt hälsa för de allra mest utsatta

Fattigdomsbekämpning är en viktig del av regeringens biståndspolitik. Regeringen avser fortsätta med hälsoinsatser för de allra mest utsatta. Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter prioriteras liksom kopplingen mellan hälsa, utbildning, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Sverige ska arbeta för att öka vaccinationstäckningen i världen med målet att främja hälsa och rädda liv. Sverige fortsätter också arbetet med att bidra till global tillgång till vaccin mot covid-19, bl.a. genom vaccindonationer. Regeringen kommer att bidra till det internationella arbetet med att minska riskerna för framtida pandemier, förebygga och hantera hälsohot samt stärka hälso- och sjukvårdssystem. Sverige ska arbeta mot antibiotikaresistens och verka för ansvarsfull användning av antibiotika i världen.

EU-biståndet

EU och dess medlemsstater är världens största biståndsgivare och EU är en viktig kanal för svenskt bistånd. Sverige är tongivande inom EU:s utvecklingssamarbete och EU utgör en global hävstång för Sveriges arbete för förbättrade levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. Under Sveriges EU-ordförandeskap kommer regeringen arbeta för att stärka EU:s roll som global aktör genom Team Europa-ansatsen och finansieringsinstrumentet Global Europe samt konnektivitetsstrategin Global Gateway.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Biståndsverksamhet

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	45 654 923	Anslagssparande	-147 724
2022	Anslag	45 146 934[1]	Utgiftsprognos	44 928 704
2023	**Förslag**	**45 297 746**		
2024	Beräknat	47 838 753		
2025	Beräknat	47 885 118		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för internationellt bistånd. Medlen från anslaget får även användas för viss verksamhet vid Sida Partnership Forum i Härnösand. Anslaget får även användas för att subventionera avgifter avseende garantigivning inom ramen för internationellt bistånd, till den del avgiften avser förväntad förlust. Anslaget får även användas för viss metodutveckling, studier, uppföljning, utvärderingar och revisioner samt temporär verksamhet inom avgränsade projekt. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter, vilka beräknas uppgå till ca 140 miljoner kronor, vid myndigheter som genomför internationellt bistånd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**49 985 150**	**49 985 150**	**49 985 150**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 057 071	-9 071 303	-12 278 249
varav BP23	*-7 078 436*	*-9 218 440*	*-12 425 386*
– Omräkning fastighetskostnader utomlands Sida	*-8 860*	*-8 860*	*-8 860*
– Justering för valutakursutveckling Sida	*-26 615*	*-26 615*	*-26 615*
– Neddragning biståndsverksamhet	*-7 113 961*	*-9 326 965*	*-12 528 911*
– Minskat antal kvotflyktingar	*71 000*	*144 000*	*139 000*
Makroekonomisk utveckling	5 760 000	7 990 000	11 200 000
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-3 390 333	-1 065 094	-1 021 783
Förslag/beräknat anslag	**45 297 746**	**47 838 753**	**47 885 118**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 297 746 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 47 838 753 000 kronor respektive 47 885 118 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 115 000 000 000 kronor 2024–2034.

Skälen för regeringens förslag: För att främja en högre grad av förutsägbarhet i biståndsgivningen behöver ekonomiska avtal inom biståndsverksamheten kunna ingås. Nya åtaganden beräknas uppgå till ca 36 miljarder kronor. Myndigheter som disponerar bemyndiganden under anslaget är bl.a. Regeringskansliet, Sida, Svenska institutet, Vetenskapsrådet, Nordiska Afrikainstitutet, Folke Bernadotteakademin och Strålsäkerhetsmyndigheten. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 115 000 000 000 kronor 2024–2034.

Tabell 2.12 Beställningsbemyndiganden för anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2034
Ingående åtaganden	83 074 874	99 327 906	114 990 399			
Nya åtaganden	47 096 867	47 828 851	35 868 258			
Infriade åtaganden	- 31 088 612	-32 166 358	- 35 858 657	- 38 298 889	- 30 188 136	- 46 512 975
Utestående åtaganden	99 327 906	114 990 399	115 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**117 000 000**	**115 000 000**	**115 000 000**			

Garantigivning

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 20 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet omfattar ett statligt garantiåtagande avseende Sidas garantigivning. Denna garantigivning innefattar garantier beviljade inom ramen för det nuvarande systemet med fristående garantier för utvecklingssamarbete samt beviljade kreditgarantier kopplade till det tidigare systemet för u-krediter. Regeringen bedömer att garantiinstrumentet på ett kostnadseffektivt och katalytiskt sätt bidrar till att mobilisera andra finansiella resurser, framför allt privat kapital, för utvecklingsändamål. Genom att dela risker med långivare och investerare kan garantier möjliggöra finansiering för målgrupper och områden som marknaden annars bedömer alltför riskfyllda. Garantier utgör ett viktigt instrument i utvecklingssamarbetet och bidrar till att nå biståndspolitiska mål. Vidare bedömer regeringen att garantier har stor potential att stödja en hållbar och inkluderande återhämtning från covid-19-pandemin, bidra till grön omställning och stärka kvinnors ekonomiska egenmakt. Sida har successivt stärkt garantiverksamheten internt på myndigheten. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 20 000 000 000 kronor. I nästa års budgetproposition avser regeringen återkomma med förslag till ytterligare utökning av garantiramen till 25 000 000 000 kronor 2024.

Kapitaltillskott till Swedfund International AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 1 000 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott till Swedfund International AB på högst 460 000 000 kronor för ökade klimatinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Swedfund bidrar till att uppnå det biståndspolitiska målet genom att investera i utvecklingen av hållbara företag i låg- och medelinkomstländer som skapar arbetstillfällen med anständiga arbetsvillkor, främjar jämställdhet och bidrar till en hållbar samhällsutveckling. Behovet av investeringar för att minska fattigdomen, stödja klimatomställningen och genomföra Agenda 2030 är mycket stort och den privata sektorn har en nyckelroll när det gäller att mobilisera de finansiella resurser och den kompetens som behövs. Till detta kommer behovet av att stödja en hållbar återhämtning från covid-19-pandemin, som har slagit hårt mot företag, sysselsättning och människors försörjning i länder där sociala skyddsnät ofta saknas. Samtidigt har pandemin och ökad osäkerhet kring utsikterna för den globala ekonomin minskat privata investerares riskvilja. Swedfunds och andra utvecklingsfinansiärers roll och relevans har mot denna bakgrund ökat.

I enlighet med statens ägaranvisning för Swedfund ska bolaget genomföra investeringar som är socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbara och verksamheten ska bedrivas på ett affärsmässigt sätt. Investeringar inom energisektorn ska fokusera på förnybar energi, vilket utesluter investeringar i fossil energi. I enlighet med ägaranvisningen bör investeringar i låginkomstländer och konfliktdrabbade länder prioriteras. Investeringar i högre medelinkomstländer kan ske i vissa fall och kan framför allt motiveras för klimatinvesteringar. Swedfunds uppdragsmål och ekonomiska mål lägger en bra grund för Swedfunds verksamhet och ska möjliggöra nödvändigt risktagande och långsiktighet i syfte att åstadkomma goda utvecklingseffekter. Regeringen bedömer att Swedfund har goda förutsättningar att öka investeringarna och sitt bidrag till genomförandet av Agenda 2030 och den gröna omställningen i låg- och medelinkomstländer. Det är regeringens uppfattning att bolaget bör ha en finansiering och kapitalstruktur som motsvarar den risk som följer på uppdraget som utvecklingsfinansiär och att kapitaltillskott ger Swedfund förutsättningar att bedriva en verksamhet som svarar mot det biståndspolitiska målet.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023 besluta om kapitaltillskott till Swedfund om 1 000 miljoner kronor. Regeringen bör därutöver bemyndigas att under 2023 besluta om ytterligare kapitaltillskott till Swedfund om 460 miljoner kronor specifikt för ökade klimatinvesteringar. Utgiften belastar anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*.

2.8.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.13 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

Tusental kronor

2021	Utfall	1 546 598	Anslagssparande	84 754
2022	Anslag	1 638 543[1]	Utgiftsprognos	1 672 253
2023	**Förslag**	**1 612 297**		
2024	Beräknat	1 663 081[2]		
2025	Beräknat	1 704 764[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 606 994 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 604 357 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter avseende Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida). Anslaget får även användas för att subventionera avgifter avseende garantigivning inom ramen för internationellt bistånd, till den del avgiften avser Sidas administrativa kostnader. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd enligt OECD-DAC:s definition.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 652 317**	**1 652 317**	**1 652 317**
Pris- och löneomräkning[2]	21 696	80 122	126 462
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-61 716	-69 358	-74 015
varav BP23[3]	*-121 768*	*-127 493*	*-130 295*
– Omräkning fastighetskostnader utomlands Sida	*8 860*	*8 860*	*8 860*
– Justering för valutakursutveckling Sida	*26 615*	*26 615*	*26 615*
– Neddragning förvaltningsanslag	*-157 243*	*-162 968*	*-165 770*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 612 297**	**1 663 081**	**1 704 764**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 8 860 000 kronor för att justera för kostnadsutveckling för lokaler i de länder och orter där Sida har fältnärvaro. Vidare föreslås att anslaget ökas med 26 615 000 kronor som en justering för valutakursutveckling. Regeringen föreslår i denna proposition att biståndsbudgeten ska sättas för tre år till en fast nivå och frikopplas från bruttonationalinkomsten. Anslaget föreslås därför minskas med 157 243 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 612 297 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 663 081 000 kronor respektive 1 704 764 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.15 Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter[1]	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	12 005	15 062	- 3 057	- 4 858
Prognos 2022	19 200	18 500	700	- 4 158
Budget 2023	24 000	24 000	0	- 4 158

[1] Sida får disponera intäkterna från avgifterna från garantiverksamheten.

Avgiftsbelagd verksamhet avser i huvudsak avgifter för administration av Sidas garantiverksamhet. Därtill tas avgifter ut enligt 4 § avgiftsförordningen (1992:191) för lokaler och konferenser m.m.

2.8.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tabell 2.16 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

2021	Utfall	13 504	Anslagssparande	4 181
2022	Anslag	17 308[1]	Utgiftsprognos	17 652
2023	**Förslag**	**16 889**		
2024	Beräknat	17 571[2]		
2025	Beräknat	18 121[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 16 862 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 16 863 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nordiska Afrikainstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**17 308**	**17 308**	**17 308**
Pris- och löneomräkning[2]	246	984	1 555
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-665	-721	-742
varav BP23[3]	*-665*	*-693*	*-692*
– Neddragning förvaltningsanslag	*-665*	*-693*	*-692*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**16 889**	**17 571**	**18 121**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår i denna proposition att biståndsbudgeten ska sättas för tre år till en fast nivå och frikopplas från bruttonationalinkomsten. Anslaget föreslås därför minskas med 665 000 kronor.

Regeringen föreslår att 16 889 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Nordiska Afrikainstitutet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 17 571 000 kronor respektive 18 121 000 kronor.

2.8.4 1:4 Folke Bernadotteakademin

Tabell 2.18 1:4 Folke Bernadotteakademin

Tusental kronor

2021	Utfall	189 105	Anslagssparande	4 938
2022	Anslag	213 367[1]	Utgiftsprognos	216 204
2023	**Förslag**	**208 199**		
2024	Beräknat	211 871[2]		
2025	Beräknat	215 139[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 207 873 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 207 570 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Folke Bernadotteakademins förvaltningsuppgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.19 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Folke Bernadotteakademin

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**213 367**	**213 367**	**213 367**
Pris- och löneomräkning[2]	2 124	6 268	9 982
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 292	-7 764	-8 210
varav BP23[3]	*-17 292*	*-22 624*	*-22 938*
– Neddragning förvaltningsanslag	*-17 292*	*-22 624*	*-22 938*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**208 199**	**211 871**	**215 139**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår i denna proposition att biståndsbudgeten ska sättas för tre år till en fast nivå och frikopplas från bruttonationalinkomsten. Anslaget föreslås därför minskas med 17 292 000 kronor.

Regeringen föreslår att 208 199 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Folke Bernadotteakademin* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 211 871 000 kronor respektive 215 139 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.20 Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter[1]	Kostnader
Utfall 2021	1 524	-
Prognos 2022	2 000	-
Budget 2023	2 000	-

[1] Folke Bernadotteakademin får disponera intäkterna från avgifter från utbildningsverksamheten.

2.8.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.21 Anslagsutveckling 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

2021	Utfall	37 930	Anslagssparande	12 070
2022	Anslag	50 000[1]	Utgiftsprognos	50 000
2023	**Förslag**	**50 000**		
2024	Beräknat	50 000		
2025	Beräknat	50 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete. Medlen används i överensstämmelse med OECD-DAC:s definition av bistånd och inom ramen för målen för svensk biståndspolitik.

Riksrevisionens överväganden

Tabell 2.22 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**50 000**	**50 000**	**50 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 000**	**50 000**	**50 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Verksamheten redovisas under avsnittet Riksrevisionen inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse. Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete bidrar till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder. Huvudinriktningen bör vara långsiktigt institutionellt samarbete. Riksrevisionens multilaterala utvecklingssamarbete bidrar till stärkt revision, transparens och ansvarsutkrävande inom multilaterala organisationer. Utvecklingssamarbetet sker framför allt i globala, regionala och bilaterala program i Afrika, Asien, västra Balkan och Östeuropa samt genom multilateralt samarbete. Riksrevisionen använder framför allt sin egen personal och kompetens i genomförandet av kapacitetsutvecklingsprojekt.

Riksrevisionen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 50 000 000 kronor respektive år.

2.8.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

2021	Utfall	21 060	Anslagssparande	975
2022	Anslag	21 620[1]	Utgiftsprognos	21 412
2023	**Förslag**	**21 096**		
2024	Beräknat	21 952[2]		
2025	Beräknat	22 640[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 21 063 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 21 065 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) och för EBA:s förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**21 620**	**21 620**	**21 620**
Pris- och löneomräkning[2]	316	1 242	1 957
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-840	-910	-937
varav BP23[3]	*-840*	*-875*	*-873*
– Neddragning EBA	*-840*	*-875*	*-873*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**21 096**	**21 952**	**22 640**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår i denna proposition att biståndsbudgeten ska sättas för tre år till en fast nivå och frikopplas från bruttonationalinkomsten. Anslaget föreslås därför minskas med 840 000 kronor.

Regeringen föreslår att 21 096 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Utvärdering av internationellt bistånd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 21 952 000 kronor respektive 22 640 000 kronor.

Bilaga

Samarbetsstrategier

Innehållsförteckning

1 Samarbetsstrategier 56

Bilaga

Samarbetsstrategier

Tabell 1.1 Geografiska strategier

Miljoner kronor

Strategier	Tidsperiod för gällande strategi	Utbetalat stöd 2021
AFRIKA		
Sveriges regionala utvecklingssamarbete med Afrika	2022–2026	937
Strategi för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) i Afrika	2022–2026	598
Burkina Faso	2018–2022	330
Demokratiska republiken Kongo	2021–2025	577
Etiopien	2022–2026	253
Kenya	2021–2025	352
Liberia	2021–2025	359
Mali	2021–2025	309
Moçambique	2022–2026	629
Rwanda	2020–2024	165
Somalia	2018–2022	652
Sudan	2018–2022	342
Sydsudan	2018–2022	412
Tanzania	2020–2024	577
Uganda	2018–2023	469
Zambia	2018–2022	454
Zimbabwe	2022–2026	317
ASIEN, MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA		
Regional strategi Asien och Oceanien	2022–2026	497
Regional strategi Mellanöstern och Nordafrika	2021–2025	413
Regional strategi Syrien	2016–2023	447
Afghanistan	2022–2024	630
Bangladesh	2021–2025	339
Irak	2022–2026	254
Kambodja	2014–2021	10
Myanmar	2018–2022	250
Palestina	2020–2024	300
LATINAMERIKA		
Regional strategi för Latinamerika	2021–2025	68
Guatemala	2021–2025	259
Kuba	2021–2025	29
ÖSTEUROPA OCH CENTRALASIEN		
Strategi för Sveriges reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet[3]	2021–2027	1 522

[1] Den bilaterala strategin för Kambodja avvecklades den 1 juli 2021.

[2] Ersätts fr o m 2021 av strategierna för Östeuropa respektive Västra Balkan och Turkiet.

Tabell 1.2 Tematiska strategier

Miljoner kronor

Tematiska strategier[1]	Tidsperiod för gällande strategi	Utbetalat stöd 2021
Strategi för Sveriges humanitära bistånd genom Sida	2021–2025	4 765
Strategi för informations- och kommunikations verksamhet inom utvecklingssamarbetet	2023–2027	153
Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete genom svenska organisationer i det civila samhället	2023–2027	1 992
Arbetet med de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer	2018–2022	900
Särskilt demokratistöd genom svenska partianknutna organisationer	2016–2022	1 908
Strategi för Sveriges globala utvecklingssamarbete inom miljö, klimat och biologisk mångfald	2022–2026	1 329
Hållbar social utveckling	2018–2022	1 332
Hållbar ekonomisk utveckling	2022–2026	766
Hållbar fred	2017–2022	431
Kapacitetsutveckling, partnerskap och metoder som stödjer Agenda 2030 för hållbar utveckling	2018–2022	679
Sveriges utvecklingssamarbete inom forskning för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling	2022–2028	915
Global jämställdhet samt kvinnors och flickors rättigheter	2022–2026	268

[1] Medel från utgiftsområde 7 finansierar också verksamhet som styrs av resultatstrategin för internationell civil krishantering, under utgiftsområde 5.

Tabell 1.3 Multilaterala strategier

Multilaterala organisationsstrategier[1]	Tidsperiod för gällande strategi
Afrikanska utvecklingsbankgruppen (AfDB)	2020–2023
Asiatiska utvecklingsbanken (ADB)	2021–2024
FN:s Livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO)	2022–2025
Globala vaccinalliansen (GAVI)	2015–2022
Globala miljöfonden (GEF)	2021–2024
Gröna klimatfonden (GCF)	2021–2022
Globala fonden för aids, tuberkulos och malaria (GFATM)	2019–2023
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	2021–2024
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	2017–2022
FN:s miljöprogram (UNEP)	2020–2023
FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO)	2022–2025
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	2017–2022
FN:s barnfond (UNICEF)	2018–2022
FN:s kontor för humanitärt bistånd (OCHA)	2020–2022
Världsbanksgruppen (World bank)	2020–2023
FN:s enhet för jämställdhet och stärkande av kvinnors rättigheter (UN Women)	2018–2022
FN:s gemensamma program mot hiv och aids (UNAIDS)	2019–2022
FN:s flyktingorgan (UNHCR)	2020–2023
FN:s fredsbyggande fond (PBF)	2021–2024
FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar (UNRWA)	2020–2023
FN:s världslivsmedelsprogram (WFP)	2020–2023
Världshälsoorganisationen (WHO)	2021–2025

[1] Ovan återfinns även strategier för organisationer som belastar anslag inom andra utgiftsområden, såsom FAO, Unep, Unesco och WHO. I biståndsramen inkluderas den del av Sveriges bidrag som enligt OECD/DAC klassificeras som bistånd.

Utgiftsområde 8

Migration

Utgiftsområde 8 – Migration

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 8 Migration ... 4
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 4
2.2 Utgiftsutveckling ... 4
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 5
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 5
2.5 Resultatredovisning ... 6
2.5.1 Delmål 1 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten ... 6
2.5.2 Delmål 3 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter ... 20
2.5.3 Delmål 4 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som fördjupar det europeiska och internationella samarbetet ... 20
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 21
2.7 Politikens inriktning ... 22
2.8 Budgetförslag ... 26
2.8.1 1:1 Migrationsverket ... 26
2.8.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader ... 27
2.8.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder ... 28
2.8.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål ... 29
2.8.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål ... 30
2.8.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden ... 31
2.8.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade ... 32
2.8.8 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar ... 33

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 8 Migration enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Migrationsverket	4 718 546
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	9 060 000
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	143 013
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	779 576
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	200 800
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	291 158
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	326 202
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	500 450
Summa anslag inom utgiftsområdet	**16 019 745**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	840 000	2024–2027
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**840 000**	

2 Utgiftsområde 8 Migration

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor som rör utlänningars rätt att resa in i, vistas och arbeta i Sverige, mottagandet av asylsökande, medborgarskap och återvändande av personer som har ett avvisnings- eller utvisningsbeslut. Utgiftsområdet innefattar myndigheterna Migrationsverket, Sveriges Domstolar (migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen) och Kriminalvården när det gäller verksamhet med utresor för personer med ett avlägsnandebeslut.

Inom utgiftsområdet finansieras Migrationsverkets förvaltningsutgifter, utgifter för ersättningar och bostadskostnader, utgifter för offentliga biträden och för utresor för avvisade och utvisade. Vidare finansieras verksamheten vid migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen, deltagande i EU-samarbete, migrationspolitiska projekt och stöd till internationella organisationer samt EU-fonder inom området.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Migrationsverket	4 090	4 318	4 476	**4 719**	4 502	4 107
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	2 604	11 990	7 430	**9 060**	7 240	2 980
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	117	123	122	**143**	114	105
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	795	720	733	**780**	835	875
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	146	205	129	**201**	201	201
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	184	250	239	**291**	265	265
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	152	327	184	**326**	325	325
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	136	408	405	**500**	591	690
Äldre anslag						
2022 1:9 Tillfälligt stöd till kommuner med anledning av kriget i Ukraina		500	495			
Totalt för utgiftsområde 08 Migration	**8 224**	**18 841**	**14 212**	**16 020**	**14 073**	**9 549**

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2022–2024 för utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 541**	**8 541**	**8 541**
Pris- och löneomräkning[2]	72	194	299
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 227	1 868	1 499
varav BP23[3]	*619*	*347*	*143*
Volymer	5 180	3 470	-790
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**16 020**	**14 073**	**9 549**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	8 631
Verksamhetsutgifter[2]	7 382
Investeringar[3]	7
Summa utgiftsram	**16 020**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet som riksdagen har fastslagit för utgiftsområdet är att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter samt fördjupar det europeiska och internationella samarbetet (prop. 2009/10:1 utg.omr. 08, bet. 2009/10: SfU2, rskr. 2009/10:132).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet för utgiftsområdet delas upp i fyra delmål för att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som

1. värnar asylrätten
2. inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring
3. tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter
4. fördjupar det europeiska och internationella samarbetet.

Centrala resultatindikatorer för bedömning av delmål 1 om att värna asylrätten:

– andel avgjorda och öppna asylärenden inom författningsstyrd tid

- vistelsetid från inkommen asylansökan till utskrivning ur Migrationsverkets mottagandesystem
- antal asylsökande som deltar i samhällsintroduktion
- andel mål i migrationsdomstol som avgjorts inom de av regeringen uppställda verksamhetsmålen om en rimlig handläggningstid
- andel mål i migrationsdomstol med ändrad utgång, och
- antal utresor.

Centrala resultatindikatorer för bedömning av delmål 2 om att inom ramen för den reglerade invandringen underlätta rörlighet över gränser och främja en behovsstyrd arbetskraftsinvandring:

- andel avgjorda och öppna anknytnings-, arbetsmarknads- och studerandeärenden inom författningsstyrd tid
- genomsnittlig handläggningstid för anknytnings-, arbetsmarknads- och studerandeärenden, och
- andel mål i migrationsdomstol med ändrad utgång.

Det finns inga indikatorer som mäter hur migrationspolitiken har tillvaratagit och beaktat migrationens utvecklingseffekter eller fördjupat det europeiska och internationella samarbetet. Därför görs en kvalitativ bedömning av måluppfyllelsen inom dessa områden.

Migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen omfattas av de övergripande målen för den dömande verksamheten som redovisas under utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

2.5 Resultatredovisning

Redovisningen avser resultaten för 2021 och den omfattar därför inte den utveckling som har skett under 2022, inklusive mottagandet av personer som har flytt till Sverige från kriget i Ukraina.

2.5.1 Delmål 1 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten

Förutsättningar för god måluppfyllelse

För att uppnå riksdagsmålet att migrationspolitiken ska vara långsiktigt hållbar och värna asylrätten ska asylsökande som har skyddsskäl beviljas uppehållstillstånd och bosättas i kommun. De som saknar skyddsskäl och får avslag på sin asylansökan ska lämna landet. Migrationsverket, migrationsdomstolarna och andra ansvariga myndigheter måste därför bedriva en effektiv verksamhet där alla asylsökande får en skyndsam och rättssäker prövning. Beslutsfattandet ska vara förutsebart och enhetligt.

Långa handläggningstider med långa vistelsetider i Migrationsverkets mottagande medför höga kostnader för staten och motverkar såväl etablering som återvändande. Det är därför viktigt att tiden från ansökan till beslut är så kort som möjlig och att asylsökande tidigt får information om asylprocessen och det svenska samhället. Om de asylsökande i hög utsträckning bor i särskilda boenden i stället för i eget boende kan det underlätta asylutredningen och därmed också bidra till kortare handläggningstider. Det kan i sin tur bidra till en mer långsiktigt hållbar migration.

Asylprövningen påverkas även av en rad faktorer som ligger utom Migrationsverkets, migrationsdomstolarnas och andra myndigheters kontroll, framför allt antalet asylsökande men även vilken nationalitet de asylsökande har och hur stor andel av

ärendena som är utredningskrävande. Dessa faktorer varierar över tid, vilket komplicerar jämförelser mellan åren. Under både 2020 och delar av 2021 påverkades antalet asylsökande i stor utsträckning av covid-19-pandemin och de åtgärder som vidtogs runt om i världen och i Sverige med anledning av den, t.ex. stängda gränser och andra reserestriktioner.

Pandemin medförde fortsatt färre nya asylsökande

Covid-19-pandemin och de reserestriktioner och andra åtgärder som vidtagits med anledning av den har medfört en avsevärd minskning av antalet nya asylsökande under de senaste två åren. Antalet nya asylsökande fortsatte att minska under 2021 och var lägre än föregående år.

Under 2021 uppgick antalet till drygt 11 400 asylsökande, se diagram 2.1. Andelen kvinnor var lägre än andelen män, vilket följer ett etablerat mönster. Könsfördelningen bland nya asylsökande har under de senaste fem åren i stort sett varit oförändrad, ca 40 procent kvinnor och ca 60 procent män.

Ungefär 4,5 procent av alla asylsökande, ca 500 personer, var ensamkommande barn, varav 25 procent flickor och 75 procent pojkar. Det var ungefär samma andel som under 2020 och 2019.

Diagram 2.1 Antal inkomna förstagångsansökningar och andel efter kön

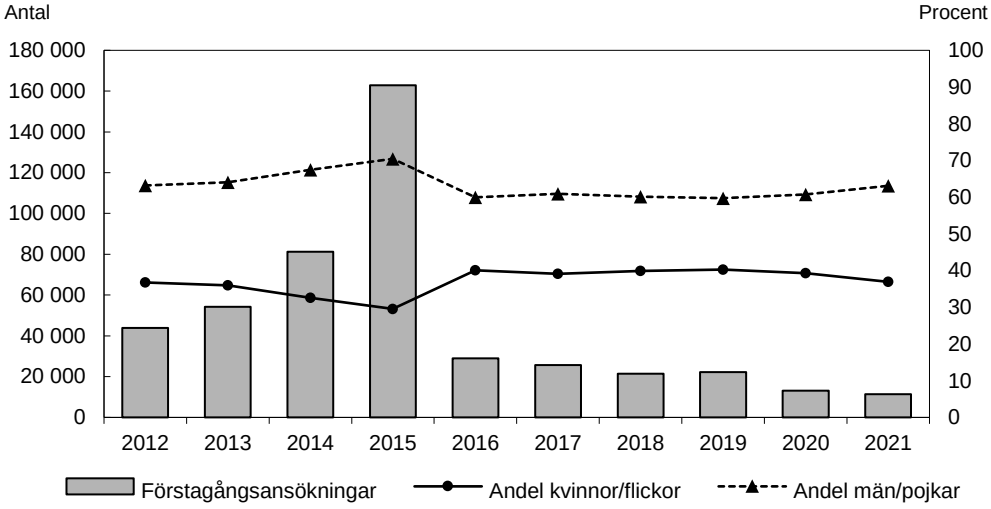

Källa: Migrationsverket.

Antalet inkomna förlängningsansökningar ökade under 2021 jämfört med 2020, från knappt 27 000 till ca 32 000, varav 35 procent avsåg kvinnor och 65 procent män. Antalet inkomna förlängningsansökningar avseende ensamkommande barn minskade däremot under 2021 från drygt 430 till ca 340 ärenden, varav 35 procent avsåg flickor och 63 procent pojkar.

Färre avgjorda asylärenden men fler förstagångsärenden som avgjordes inom författningsstyrd tid

Totalt avgjorde Migrationsverket knappt 9 500 färre asylärenden under 2021 än 2020, varav drygt 8 200 förstagångsärenden och ca 1 300 förlängningsärenden. En lägre produktivitet i förlängningsärenden jämfört med året innan berodde troligen på en kombination av underbemanning som ledde till nyanställningar och ett stort antal äldre öppna ärenden som var mer resurskrävande. När många anställs på kort tid påverkar det produktiviteten negativt eftersom introduktionen av nyanställda tar resurser i anspråk och det tar tid innan de kan bidra fullt ut i verksamheten. Att antalet

avgjorda förstagångsärenden blev lägre berodde även på de relativt sett få nya ansökningarna och att avarbetningen av ärendebalansen i princip avslutades under 2021. Förlängningsärendena utgjorde ca 70 procent av totalt ca 40 600 avgjorda asylärenden hos Migrationsverket.

Antalet äldre förstagångsärenden inom asyl minskade också under året, vilket bidrog till att handläggningstiden för avgjorda ärenden blev kortare. Andelen ärenden som avgjordes inom den författningsstyrda tiden på sex månader ökade med 11 procentenheter för förstagångsärenden medan den minskade med 18 procentenheter för förlängningsärenden. Det försämrade resultatet för förlängningsärenden beror på underbemanning inom asylprövningen och att Migrationsverket under året prioriterade förstagångsärenden. Se diagram 2.2 och 2.3 för utvecklingen av avgjorda och öppna förstagångsärenden respektive förlängningsärenden under perioden 2012–2021.

Diagram 2.2 Andel avgjorda och öppna förstagångsärenden asyl inom författningsstyrd tid, och totalt antal avgjorda och öppna förstagångsärenden asyl fördelat på kön

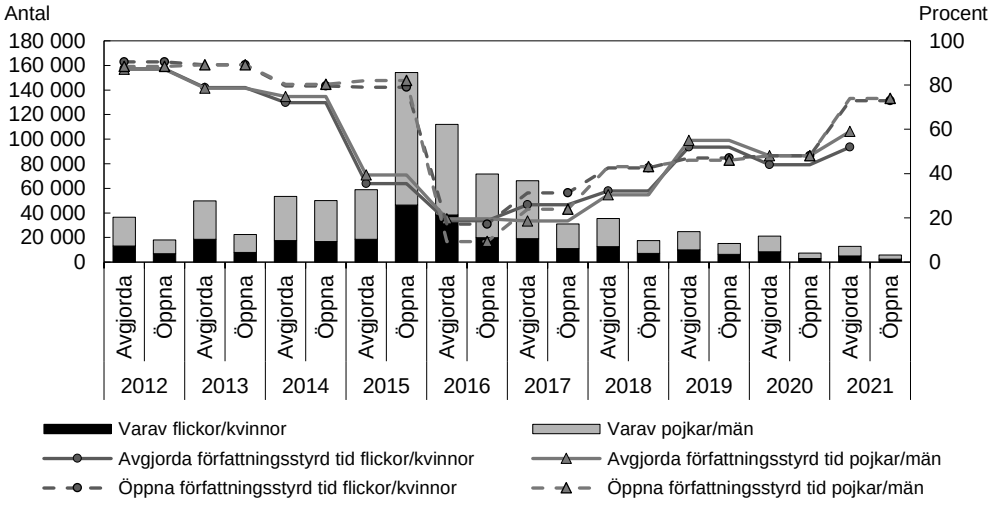

Källa: Migrationsverket.

Diagram 2.3 Andel avgjorda och öppna förlängningsärenden asyl inom författningsstyrd tid, och totalt antal avgjorda och öppna förlängningsärenden asyl fördelat på kön

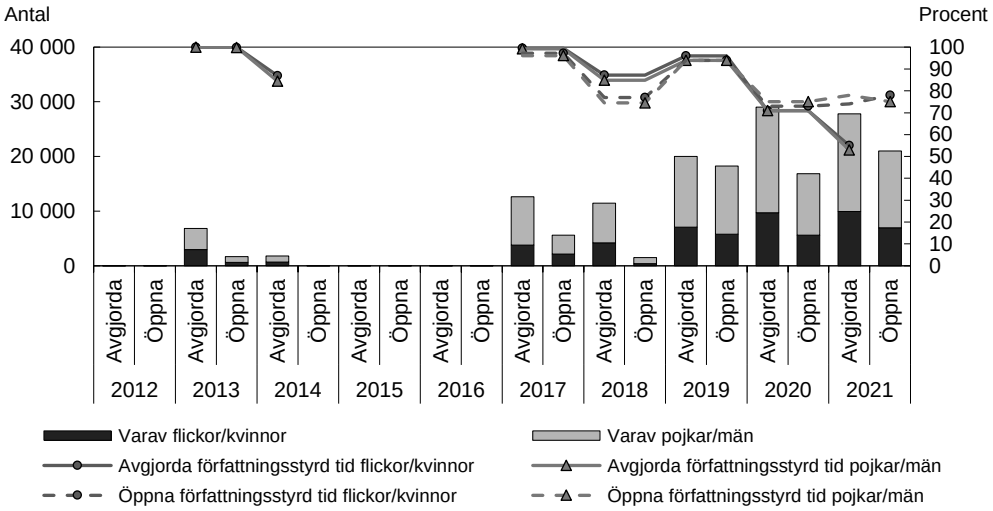

Anm.: Andelen avgjorda ärenden inom författningsstyrd tid för 2012 och 2015–2016 har inte beräknats på grund av lågt antal. Motsvarande för öppna ärenden gäller 2012 och 2014–2016.

Källa: Migrationsverket.

Det totala antalet ärenden som Migrationsverket avgjorde avseende ensamkommande barn minskade med ca 100 ärenden under 2021 jämfört med 2020. Andelen avgjorda förstagångsärenden inom författningsstyrd tid ökade däremot med 18 procentenheter till 63 procent. Förstagångsansökningarna var få 2021, ungefär lika många som 2020.

Antalet öppna förstagångsärenden var i slutet av 2021 ca 1 400 färre än 2020 vilket utgjorde en minskning med 19 procent. Andelen öppna förstagångsärenden vid slutet av året som låg inom den författningsstyrda tiden på sex månader ökade från 48 procent till 73 procent. När det gäller förlängningsärenden ökade antalet öppna ärenden med ca 4 200, ca 25 procent. En stor del av förlängningsärendena inkommer under höstmånaderna. Av de öppna ärendena vid slutet av året låg 76 procent inom författningsstyrd tid, vilket var ungefär samma andel som under 2020.

Små förändringar i andelen som beviljats uppehållstillstånd

Andelen förstagångsansökningar som bifölls av Migrationsverket under 2021 ökade med tre procentenheter jämfört med 2020. Från 2017 och framåt har utvecklingen över tid varit likartad för kvinnor och män, med en högre andel bifall för kvinnor. Även för förlängningsärenden har det varit små förändringar i bifallsfrekvensen under de senaste åren. Under 2021 bifölls 97 procent av förlängningsärendena. Det var i princip ingen skillnad mellan kvinnor och män.

Diagram 2.4 Avgjorda förstagångsärenden asyl utifrån utgång i ärendet och bifallsandel fördelat på kön

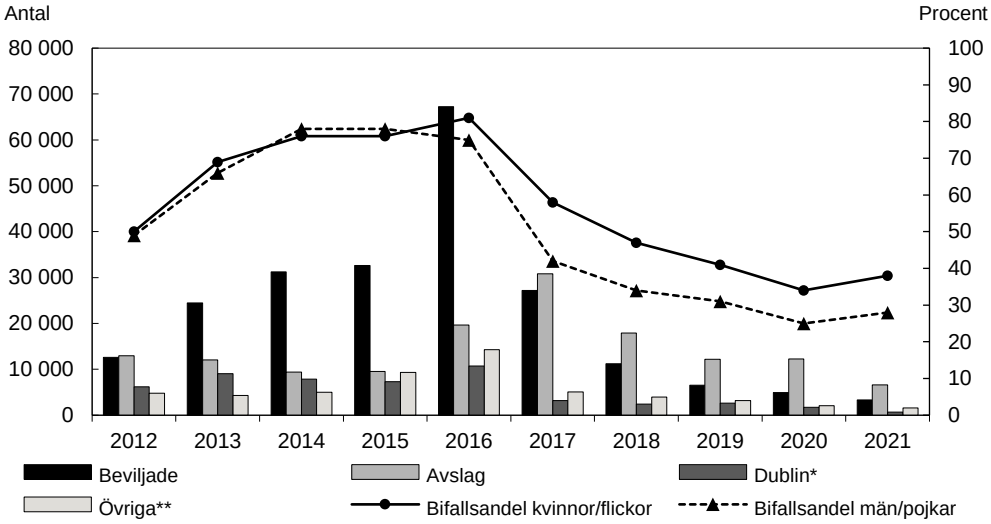

* Asylprövningen ska övertas av annan stat enligt den s.k. Dublinförordningen, dvs. Sverige prövar inte ansökan i sak.

** Övriga består av ansökningar som Migrationsverket inte prövat i sak, t.ex. för att den sökande avvikit eller återtagit sin ansökan.

Källa: Migrationsverket.

Minskat inflöde av mål till migrationsdomstolarna

Antalet inkomna mål till migrationsdomstolarna minskade under 2021 jämfört med 2020 med ca 10 100 mål, 14 procent. Det var sannolikt en fördröjd effekt av att antalet asylsökande var lägre under 2020 och 2021 bl.a. till följd av covid-19-pandemin och de reserestriktioner som införts. Nedgången var kraftigast för de mest arbetskrävande målen, avlägsnandemål inom asyl. Även antalet avgjorda mål minskade med ca 7 900, ca 11 procent. Minskningen skedde i samtliga målkategorier. Antalet öppna mål minskade med ca 2 700, ca 20 procent. Minskningen bestod främst av avlägsnandemål inom asyl. Skillnaden i ärendebalanser var dock fortsatt stor mellan olika migrationsdomstolar. Utvecklingen var densamma hos Migrationsöverdomstolen med ett minskat antal inkomna och avgjorda mål samt färre öppna mål.

Längre handläggningstider hos migrationsdomstolarna medan utvecklingen hos Migrationsverket var blandad

Handläggningstiden kan sträcka sig över olika år. Hela handläggningstiden redovisas det år som ärendet avslutas.

Migrationsverkets handläggningstider minskade under 2021 jämfört med 2020 för förstagångsärenden inom asyl, från 305 till 257 dagar. När det gäller förlängningsärenden inom asyl ökade i stället handläggningstiden från 139 dagar till 194 dagar. Ingen större skillnad fanns mellan ärenden som avsåg kvinnor och män. De längre handläggningstiderna för förlängningsärenden var framför allt resultatet av att myndigheten under året prioriterade förstagångsärenden. Det innebär att fler nya förlängningsärenden kom in än vad som avgjordes.

Hos migrationsdomstolarna ökade den genomsnittliga handläggningstiden, även kallad omloppstid, i avlägsnandemål för asyl. Under 2021 var handläggningstiden ca 7,9 månader vilket kan jämföras med ca 8,3 månader 2020. Förändringen mellan åren är relativt liten avseende genomsnittlig handläggningstid och det är svårt att peka på en generell orsak. Skillnader mellan kvinnor och män kan inte redovisas för handläggningstiden i domstol eftersom ett mål kan avse en hel familj och således inkludera både kvinnor och män, flickor och pojkar. I diagram 2.5 redovisas andelen asylmål fördelat på olika kategorier som avgjordes inom rimlig handläggningstid (verksamhetsmål).

Den genomsnittliga handläggningstiden för ärenden som avser ensamkommande barn från överlämnat överklagande till beslut i migrationsdomstolarna är relativt oförändrad under 2021 jämfört med 2020. Under 2021 tog det i genomsnitt 2,7 månader jämfört med 2,4 månader under 2020.

Migrationsöverdomstolen klarade även under 2021 regeringens verksamhetsmål om att 90 procent av övriga migrationsmål ska hanteras inom två månader. Den genomsnittliga handläggningstiden förbättrades också något jämfört med 2020.

Diagram 2.5 Andel mål i migrationsdomstol som avgjorts inom tidsspannet för verksamhetsmålet

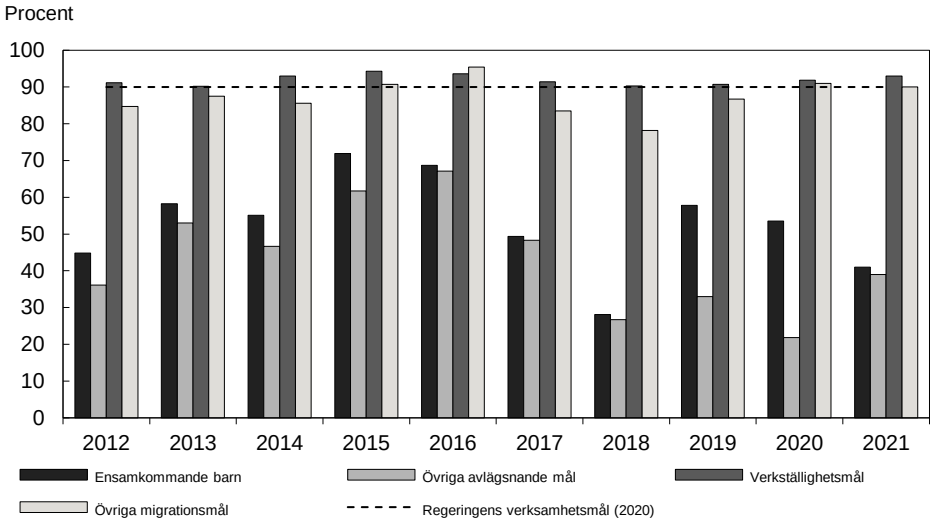

Anm: Regeringen har satt upp verksamhetsmål för de olika domstolsslagen och dessa mål mäts som handläggningstid (omloppstid) för avgjorda mål. Handläggningstiden för mål som avser ensamkommande barn är maximalt två månader, för verkställighetsmål maximalt en månad, för övriga avlägsnandemål maximalt fyra månader samt för övriga migrationsmål maximalt fem månader. Regeringens mål innebär att 90 procent av de avgjorda målen har tagit så lång tid att handlägga eller kortare.

Källa: Domstolsverket.

Färre inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem

Under 2021 var det totala antalet inskrivna i Migrationsverkets mottagningssystem i genomsnitt ca 26 800 personer. Av dessa var ca 10 900 kvinnor och ca 15 900 män. Av det totala antalet inskrivna bodde ca 56 procent i eget boende (EBO) och ca 36 procent i Migrationsverkets anläggningsboende (ABO). Fördelningen mellan EBO och ABO har varit ungefär densamma under de senaste åren.

Jämfört med föregående år minskade antalet inskrivna med nästan 11 000 personer, ca 29 procent.

Diagram 2.6 Inskrivna i mottagningssystemet, genomsnitt per kalenderår och andelen av totala antalet inskrivna som utgörs kvinnor, 2012–2021

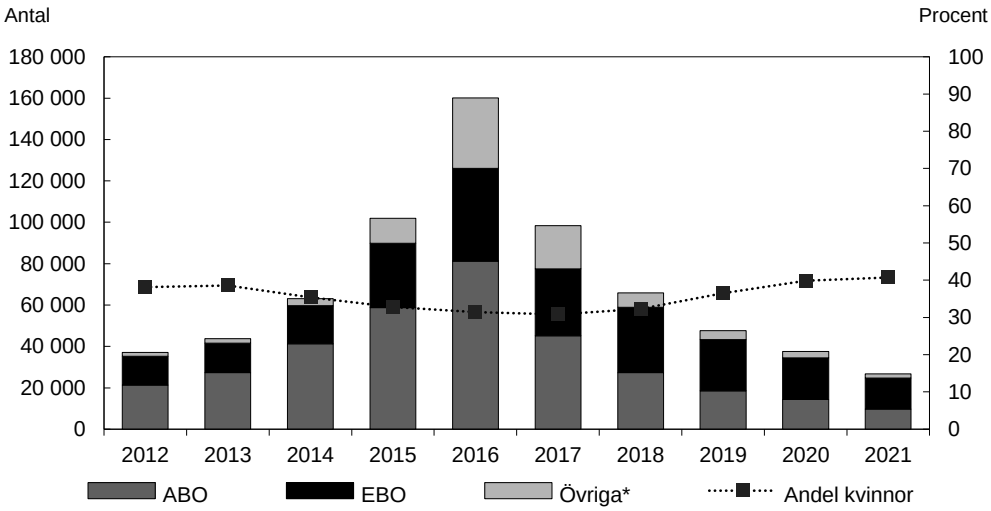

* Jämfört med tidigare årsredovisning ingår numera avvikna personer som fortfarande är inskrivna i mottagningssystemet.

Källa: Migrationsverket.

Migrationsverket påbörjade verksamhet med samhällsintroduktion

Migrationsverket har sedan den 1 oktober 2021 i uppdrag att erbjuda obligatorisk samhällsintroduktion till alla asylsökande över 15 år. Barn under 15 år inklusive ensamkommande barn ska ta del av ett skriftligt material som är anpassat till åldersgruppen. Samhällsintroduktionen ska motsvara en heldag och tillhandahållas muntligt så snart som möjligt efter att en asylansökan registrerats. Den ska bl.a. innehålla information om asylprocessen, hur samhället i Sverige fungerar, svensk lagstiftning, barnets rättigheter samt demokrati, normer och värderingar bl.a. avseende jämställdhet och hedersrelaterat våld och förtyck inklusive frågor om barnäktenskap och könsstympning.

Vid 2021 års utgång hade totalt ca 830 asylsökande deltagit i samhällsintroduktion av 1 070 kallade. Ungefär 70 procent av dem som sökte asyl under det sista kvartalet kallades till samhällsintroduktion. Av dem som deltog var ca 520 män och ca 310 kvinnor.

Diagram 2.7 Antal individer som har kallats till respektive genomfört samhällsintroduktion samt andel som utgörs kvinnor, 2021

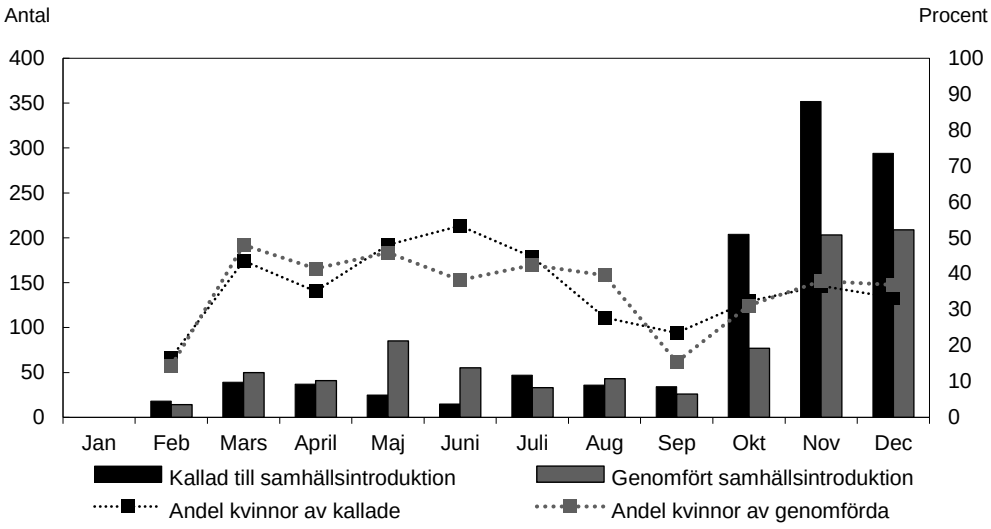

Anm.: Uppgifter för januari är för få till antalet för att kunna redovisas.
Källa: Migrationsverket.

Kortare handläggningstider hos Migrationsverket bidrog till att vistelsetiderna i mottagningssystemet minskade

Vistelsetiden i Migrationsverkets mottagandesystem är en central indikator för att bedöma effektiviteten i asylprocessen som helhet, medan handläggningstider hos Migrationsverket, migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen säger mer om effektiviteten hos respektive instans.

Den sammanlagda vistelsetiden avser tiden från att asylansökan lämnas in till dess att den sökande skrivs ut ur mottagandet. Vistelsetidens längd påverkas, förutom av Migrationsverkets handläggning, av flera andra aktörer och deras insatser, t.ex. migrationsdomstolarnas handläggningstider och kommunernas mottagande av nyanlända. Kommunerna har en tidsfrist på två månader för att ta emot nyanlända som har omfattats av en anvisning enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen). Hur många som väljer att återvända självmant liksom andra länders vilja att återta dem som ska återvända påverkar också vistelsetiden eftersom vuxna med minderåriga barn skrivs ut ur mottagandet först när de lämnar landet.

Vistelsetiden uppgick i genomsnitt till ca 840 dagar under 2021, vilket innebar en minskning med omkring 60 dagar jämfört med 2020. Vistelsetiden minskade till följd av kortare handläggningstider inom förstagångsärenden asyl. Detta trots att ledtiden från beslut om uppehållstillstånd till bosättning i kommun ökade något för dem som anvisades från Migrationsverkets boenden och att fortsatta reserestriktioner till följd av covid-19-pandemin försvårade återvändandet för dem som fick avslag på sin asylansökan.

Vistelsetiden för dem som har lämnat mottagandet redovisas utifrån ärendets utgång i diagram 2.8. Under utgiftsområde 13 avsnitt 3.3.2 redovisas uppgifter om anvisningar till kommuner (s.k. länstal) enligt bosättningslagen och om ledtider för anvisningarna.

Diagram 2.8 Genomsnittlig vistelsetid för samtliga personer som lämnat mottagandet, utifrån utgång i ärendet

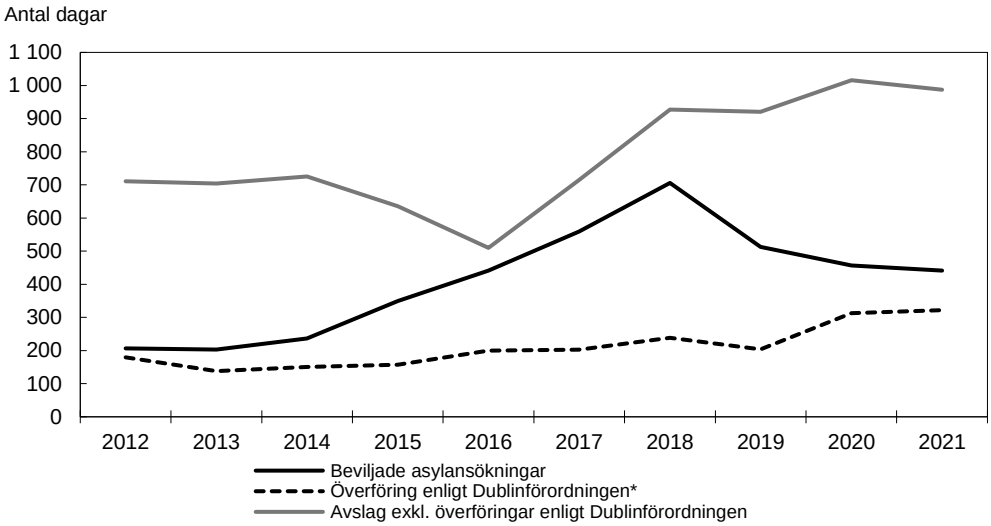

* Asylprövningen ska övertas av annan EU-medlemsstat enligt den s.k. Dublinförordningen, dvs. Sverige prövar inte ansökan i sak.

Källa: Migrationsverket.

Vistelsetiden minskade såväl för personer som beviljades uppehållstillstånd som för personer som fick avslag på sin asylansökan (exklusive Dublinärenden och ärenden med omedelbar verkställighet). Vistelsetiden för personer som fick avslag uppgick till ca 875 dagar under 2021 vilket innebar en minskning med ca 75 dagar jämfört med 2020. För avvisningsbeslut med omedelbar verkställighet kunde vistelsetiden halveras med anledning av införandet av en förteckning över säkra ursprungsländer. Det fanns inga märkbara skillnader i vistelsetiden mellan kvinnor och män i avslagsärendena.

För personer som beviljades uppehållstillstånd av Migrationsverket uppgick vistelsetiden till ca 440 dagar, en minskning med ca 20 dagar jämfört med 2020. Kvinnor hade en betydligt kortare vistelsetid än män, ca 60 dagar, trots att det inte fanns någon direkt skillnad mellan könen varken i handläggningstid eller i ledtiden från uppehållstillstånd till anvisning till en kommun. En tänkbar förklaring är att handläggningstiden var kortare för kvinnor under 2020 och att det påverkade deras vistelsetid under 2021. För personer som beviljades uppehållstillstånd efter prövning i migrationsdomstol minskade vistelsetiden med ca 100 dagar mellan 2020 och 2021 efter att tidigare ha ökat varje år sedan 2014.

För ensamkommande barn minskade den sammantagna vistelsetiden med ca 60 dagar under 2021 jämfört med 2020 och uppgick under 2021 till 427 dagar. Det berodde på kortare genomsnittliga handläggningstider.

Rättslig kvalitet i asylprövningen

För att bedöma den rättsliga kvaliteten i asylprövningen används indikatorn andelen mål i migrationsdomstolarna med ändrad utgång. Den indikerar om Migrationsverkets beslut har varit materiellt och formellt riktiga. Det bör dock nämnas att mål med ändrad utgång eller som återförvisas till Migrationsverket för ny handläggning inte alltid beror på felaktig rättstillämpning eller brister i handläggningen. Andra förklaringar kan vara att förhållandena i ursprungslandet har förändrats eller att ny bevisning har tillkommit i ärendet. Därtill ger indikatorn exempelvis ingen vägledning i fråga om kvaliteten i asylprövningen i ärenden där uppehållstillstånd beviljas.

Andelen mål med ändrad utgång i domstol uppgick till 9 procent under 2021, vilket var ungefär samma nivå som under 2020, se diagram 2.9.

Diagram 2.9 Ändrad utgång i ärenden där Migrationsverket beslutat om avvisning eller utvisning

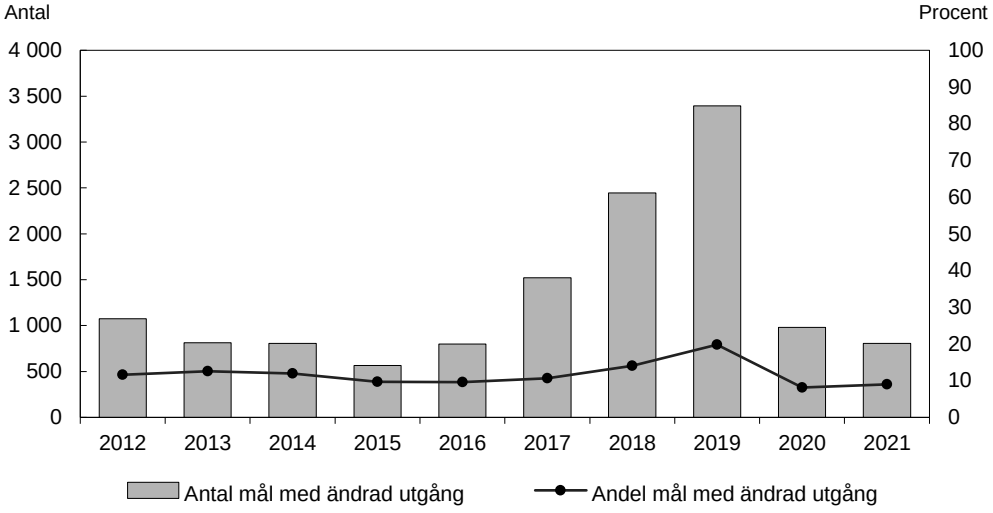

Anm.: Inkluderar mål där den sökande beviljats uppehållstillstånd för gymnasiestudier efter att ha överklagat till domstol.

Källa: Domstolsverket.

Fortsatt minskat återvändande

En grundläggande förutsättning för en långsiktigt hållbar migrationspolitik är att de som får avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd lämnar Sverige.

Under 2021 återvände sammantaget ca 6 000 personer självmant eller med tvång som fått avslag på sin asylansökan[1], vilket var ca 1 700 personer färre än 2020, se diagram 2.10. Det kan jämföras med antalet öppna återvändandeärenden som uppgick till ca 41 000. Orsaken till att färre återvände under 2021 var främst en fortsatt påverkan av covid-19-pandemin. Flera mottagarländer och vissa flygbolag kräver negativt covid-test eller genomförd vaccinering. Det är olyckligt att den tidigare regeringen först i juni 2022 tillsatte en utredning med uppdrag att bl.a. ta ställning till om det ska införas en möjlighet att med hjälp av tvång testa en person för covid-19 för att kunna verkställa ett avlägsnandebeslut (dir 2022:91, jfr riksdagens tillkännagivande om testning vid verkställighet av utvisningsbeslut, bet. 2020/21:SfU29 punkt 1, rskr. 2020/21:413). Ungefär två tredjedelar av dem som återvände var män. Det är också fler män än kvinnor som får avslag på sin asylansökan. Av dem som reste ut ur landet så var andelen som lämnade självmant 54 procent.

[1] I siffran för självmant återvändandet avses personer som i samband med utresa skrivits ut från mottagningssystemet.

Av samtliga tillståndsärenden med avslag hos Migrationsverket överlämnades ca 5 500 ärenden till Polismyndigheten för verkställighet[2]. Över 70 procent överlämnades på grund av att personen avvikit och 30 procent på grund av verkställighet med tvång.

Diagram 2.10 Totalt antal registrerade utresor för före detta asylsökande, fördelade på självmant återvändande och återvändande med tvång

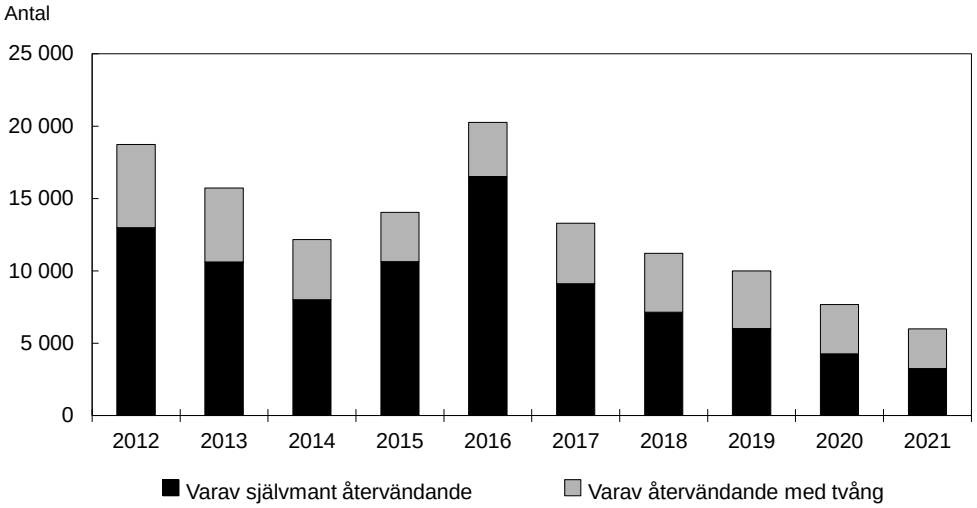

Anm.: Det saknas uppgifter om det totala antalet registrerade utresor fördelat på kvinnor och män.
Källa: Migrationsverket (självmant återvändande) och Polisen (återvändande med tvång).

Förvarstagande används för att säkerställa att en person är tillgänglig så att ett beslut om av- eller utvisning kan verkställas, eller för att utreda identitet eller rätt att vistas i landet. Beslut om förvarstagande fattas av Migrationsverket, Polismyndigheten eller migrationsdomstolarna.

Migrationsverket ska enligt myndighetens regleringsbrev tillhandahålla minst 520 förvarsplatser. Förvarskapaciteten har till följd av covid-19-pandemin varit kraftigt reducerad. Under 2021 var antalet tillgängliga förvarsplatser i genomsnitt ca 323, vilket bidrog till att platserna var i stort sett fullbelagda. Flera åtgärder mot smittspridning vidtogs, bl.a. begränsningar av besök och användande av skyddsutrustning. Migrationsverket tog också fram rutiner för hantering av förvarstagna med symtom.

Totalt var det ca 2 200 personer som avslutade en vistelse på ett förvar under 2021 jämfört med ca 2 500 under 2020. Mer än 90 procent av de förvarstagna var män. Den genomsnittliga vistelsetiden på förvaren var i princip oförändrad mellan 2020 och 2021. Kvinnor vistades i genomsnitt en betydligt kortare tid än män på förvar, 40 dagar jämfört med ca 60 dagar för männen.

2.5.2 Delmål 2 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser och främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring

Förutsättningar för god måluppfyllelse

För att nå målet om att inom ramen för den reglerade invandringen underlätta rörlighet och främja den behovsstyrda arbetskraftsinvandringen krävs bl.a. att prövningen av ärenden om uppehålls- och arbetstillstånd är effektiv och har en hög rättslig kvalitet.

[2] Uppgifter från Migrationsverkets årsredovisning.

Pandemins effekter på inkomna ansökningar om uppehålls- och arbetstillstånd minskade

Följderna av covid-19-pandemin och medförande restriktioner mattades av något under 2021 och för arbetsmarknads- och studerandeärenden skedde en återgång till nivåer före pandemin vad gäller inkomna ansökningar. Antalet inkomna anknytningsärenden fortsatte att minska men mest som en följd av ett lägre antal asylansökningar.

Hanteringen av anknytnings-, arbetsmarknads- och studerandeärenden påverkades av underbemanning hos Migrationsverket. Underbemanningen påverkade främst förlängningsärenden då resurser omprioriterades till bl.a. förstagångsärenden.

Diagram 2.11 Antal avgjorda (heldragna linjer) och öppna (streckade linjer) ärenden inom anknytning, arbetsmarknad och studier

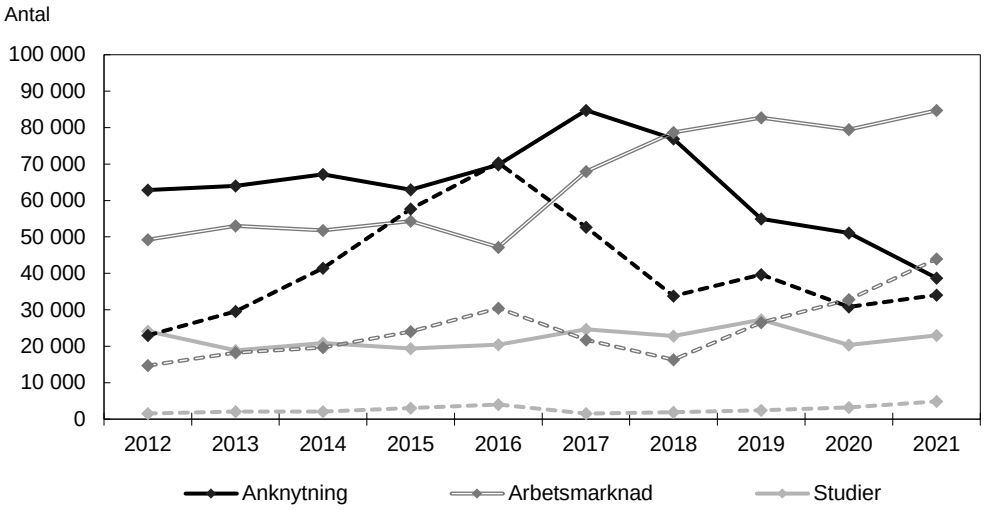

Källa: Migrationsverket.

Färre avgjorda anknytningsärenden

Antalet inkomna anknytningsärenden under 2021 var ungefär detsamma som under 2020. Trots det minskade antalet avgjorda ärenden med drygt 12 000, eller 24 procent. Eftersom antalet avgjorda ärenden var lägre än de inkomna ökade antalet öppna ärenden med ca 3 000 ärenden, eller 11 procent.

Av alla förstagångsärenden inom anknytning var det 46 procent som avgjordes inom författningsstyrd tid, dvs. nio månader. Jämfört med 2020 innebar det en minskning med 2 procentenheter. Den genomsnittliga handläggningstiden ökade med 25 dagar jämfört med 2020, se tabell 2.4. Resultatet förklaras framför allt av underbemanning och att produktiviteten påverkades av ändrad lagstiftning. För förlängningsärenden var andelen som avgjordes inom författningsstyrd tid nästintill densamma under 2021 som 2020, dvs. 79 procent avgjordes inom sex månader. Den genomsnittliga handläggningstiden ökade marginellt.

Att antalet öppna ärenden ökade förklaras av underbemanning som bidrog till att Migrationsverket avgjorde färre ärenden än vad som kom in. Andelen öppna ärenden inom författningsstyrd tid ökade dock med 10 procentenheter för förstagångsärenden och 6 procentenheter förlängningsärenden, se diagram 2.12. En orsak till förbättringen var att en stor del äldre ärenden kunde avgöras under året och att en större andel av de återstående öppna ärendena därför var yngre.

Diagram 2.12 Andel avgjorda och öppna anknytningsärenden inom författningsstyrd tid (höger axel) samt totalt antal avgjorda och öppna anknytningsärenden (vänster axel) fördelat på kön

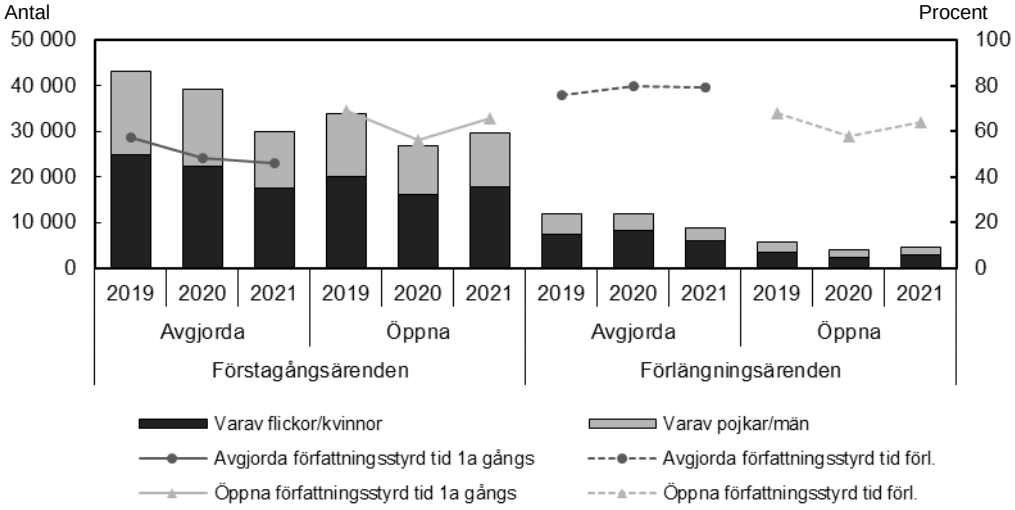

Källa: Migrationsverket.

Den genomsnittliga handläggningstiden för förstagångsärenden var kortare för ärenden som avsåg män än för ärenden som avsåg kvinnor, se tabell 2.4. Det beror på att en större andel av männens ärenden avsåg barn och att sådana ärenden generellt är mindre utredningskrävande. Handläggningstiden för kvinnors ärenden var däremot kortare än för mäns ärenden när det gäller förlängningsärenden, vilket berodde på en något lägre avslagsfrekvens. Ärenden som leder till avslag tar generellt sett längre tid att handlägga.

Inkomna arbetsmarknadsärenden tillbaka på nivåer före pandemin

Antalet inkomna arbetsmarknadsärenden ökade med drygt 10 000 under 2021 jämfört med 2020. Under 2021 inkom ca 96 000 ansökningar vilket också är fler än under det förpandemiska året 2019. Covid-19-pandemins effekter på arbetsmarknadsärenden bedöms ha minskat under året eftersom det framför allt var antalet inkomna förstagångsärenden som ökade. Även antalet avgjorda arbetsmarknadsärenden var större 2021 än 2020, en ökning med ca 5 200 ärenden. Antalet öppna ärenden ökade med ca 11 000 och uppgick till nästan 44 000 vid utgången av 2021. Den största ökningen skedde bland förlängningsärenden, men även förstagångsansökningarna ökade.

Andelen förstagångsärenden som avgjordes inom den författningsstyrda tiden på fyra månader ökade med 7 procentenheter till 67 procent under 2021 jämfört med 2020. Det är en följd av att en större andel av de avgjorda ärendena under 2021 jämfört med 2020 var ärenden som inte krävde så mycket utredning. Den genomsnittliga handläggningstiden för förstagångsärenden blev då kortare, 120 dagar. Samtidigt minskade andelen öppna ärendena inom författningsstyrd tid, främst bland förlängningsärenden. Den genomsnittliga handläggningstiden för förlängningsärenden var 130 dagar, en ökning med 32 dagar. Utvecklingen berodde på underbemanning inom ärendeslaget, där förstagångsärenden prioriterades, men även på att antalet inkomna ärenden blev högre än vad som prognostiserats.

Handläggningstiden var något längre för kvinnor än för män i förstagångsansökningar vilket förklaras av ärendesammansättningen. Det är vanligare att män ansöker om arbetstillstånd via certifierade företag och dessa ärenden har en kortare handläggningstid än det genomsnittliga arbetstillståndärendet.

Diagram 2.13 Andel avgjorda och öppna arbetsmarknadsärenden inom författningsstyrd tid samt totalt antal avgjorda och öppna arbetsmarknadsärenden fördelat på kön

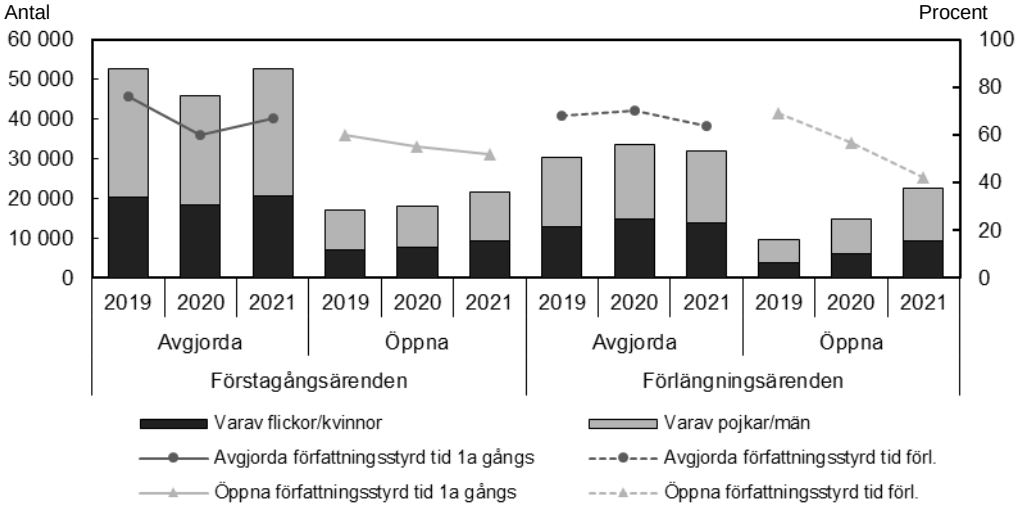

Källa: Migrationsverket.

Antalet nya utländska studenter ökade

Under 2021 återgick antalet förstagångsansökningar för studerande till nivån före covid-19-pandemin. Totalt inkom 18 900 ansökningar jämfört med ca 13 200 under 2020. Antalet förlängningsansökningar minskade däremot som en konsekvens av det förhållandevis låga antalet förstagångsansökningar året innan. Det ökade antalet förstagångsansökningar innebar även att antalet avgjorda ärenden ökade med ca 5 300 eller 40 procent medan antalet avgjorda förlängningsärenden var lägre än 2020. Totalt ökade antalet öppna studerandeärenden och ökningen var störst bland förlängningsärenden.

Sedan 2020 gäller författningsstyrda handläggningstider på max 90 dagar för studerandeärenden. Andelen avgjorda förstagångsansökningar inom författningsstyrd tid uppgick till 80 procent under 2021. Det är en något lägre andel än de två föregående åren. Även andelen förlängningsärenden som avgjordes inom författningsstyrd tid minskade, från 56 till 37 procent. Denna väsentliga minskning förklaras av att förstagångsärenden prioriterades för att kunna säkerställa beslut innan terminsstart. Det förhållandevis höga antalet inkomna förstagångsansökningar var fler än vad som förväntats och då omfördelades resurser från bl.a. förlängningsärenden. Av de öppna ärendena var det 49 respektive 24 procent av förstagångs- respektive förlängningsansökningarna som var inom författningsstyrd tid. Den genomsnittliga handläggningstiden för förstagångsärenden var under 2021 ungefär densamma som 2020. För förlängningsärenden ökade den genomsnittliga handläggningstiden med 44 dagar.

Diagram 2.14 Andel avgjorda och öppna studerandeärenden inom författningsstyrd tid (höger axel) samt totalt antal avgjorda och öppna studerandeärenden (vänster axel) fördelat på kön

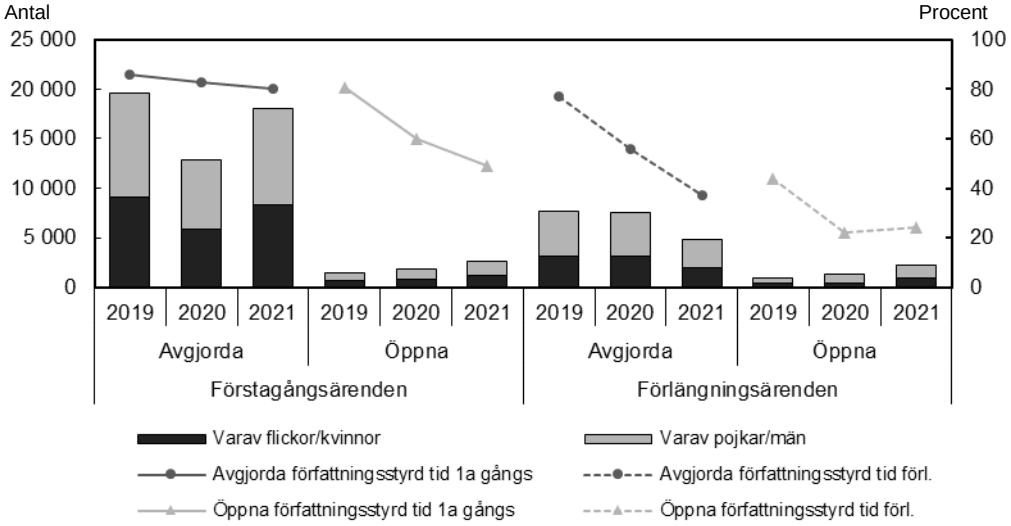

Källa: Migrationsverket.

I genomsnitt var handläggningstiden för förstagångsansökningar 65 dagar för kvinnor och 70 dagar för män. När det gäller förlängningsärenden var skillnaderna större, ca 15 dagar. Skillnaden beror på att män i högre grad än kvinnor får avslag på sin ansökan och att dessa ärenden är mer utredningskrävande.

Tabell 2.4 Genomsnittlig handläggningstid för anknytnings-, arbetsmarknads- och studerandeärenden

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Anknytning						
Förstagångsansökningar	333	364	351	285	305	330
varav flickor/kvinnor	*336*	*367*	*356*	*289*	*311*	*337*
varav pojkar/män	*330*	*360*	*345*	*279*	*297*	*320*
Förlängningsansökningar	144	178	161	152	148	152
varav flickor/kvinnor	*133*	*159*	*141*	*137*	*134*	*132*
varav pojkar/män	*160*	*205*	*193*	*178*	*176*	*195*
Arbetsmarknad*						
Förstagångsansökningar	139	141	98	82	136	120
varav flickor/kvinnor	*153*	*151*	*105*	*89*	*144*	*129*
varav pojkar/män	*131*	*134*	*94*	*78*	*130*	*115*
Förlängningsansökningar	202	285	168	105	98	130
varav flickor/kvinnor	*194*	*274*	*164*	*103*	*96*	*126*
varav pojkar/män	*208*	*294*	*172*	*107*	*100*	*133*
Studier*						
Förstagångsansökningar	58	57	43	50	65	67
varav flickor/kvinnor	*55*	*54*	*42*	*47*	*65*	*65*
varav pojkar/män	*61*	*58*	*43*	*52*	*65*	*70*
Förlängningsansökningar	92	80	61	63	88	132
varav flickor/kvinnor	*90*	*83*	*61*	*58*	*81*	*123*
varav pojkar/män	*93*	*78*	*60*	*66*	*94*	*138*

* Inkluderar anhöriga till arbetstagare och studerande.

Källa: Migrationsverket.

Rättslig kvalitet i prövningen

När det gäller andelen mål med ändrad utgång var det små förändringar mellan 2020 och 2021 för arbetsmarknads-, anknytnings- och studerandeärenden. Anknytningsärenden fortsätter att ha en låg ändringsfrekvens på 2 procent, vilken har varit oförändrad sedan 2017. För arbetsmarknadsärenden ökade ändringsfrekvensen från 2 till 3 procent från 2020 till 2021. Studerandeärenden fortsätter att ha en högre ändringsfrekvens än anknytnings- och arbetsmarknadsärenden. Under 2021 var den 4 procent jämfört med 6 procent 2020.

Diagram 2.15 Uppehållstillståndsmål avseende anknytning, arbetsmarknad och studier med ändrad utgång. Antal avgjorda mål (vänster axel) och andel bifall (höger axel)

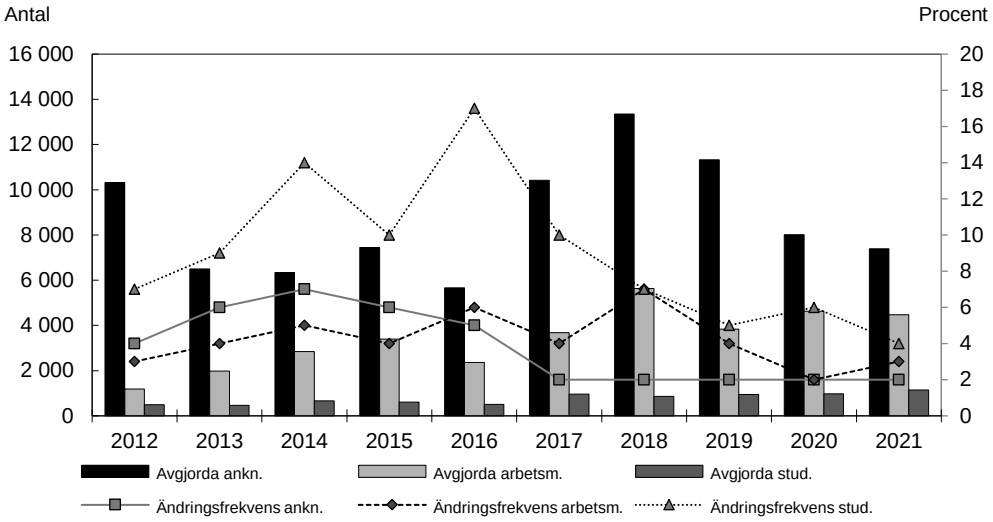

Källa: Migrationsverket.

2.5.3 Delmål 3 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter

Målet för migrationspolitiken och mer specifikt det som ingår i delmål 3 är i linje med och bidrar till Sveriges genomförande av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Genom stöd till internationella organisationer och samarbete med myndigheter och civila samhället i andra länder bidrog Sverige till att främja en långsiktigt hållbar migrationspolitik som beaktar migrationens utvecklingseffekter. Genomförandet för Sveriges del fokuserar på samarbete med utvecklingsländer så att de kan få bättre förutsättningar i detta arbete. Migration tas även upp i flera av Sveriges bilaterala, regionala och tematiska samarbetsstrategier inom det internationella utvecklingssamarbetet. Sverige bidrog även aktivt till samarbetet inom det globala migrationsramverket.

2.5.4 Delmål 4 – En långsiktigt hållbar migrationspolitik som fördjupar det europeiska och internationella samarbetet

I de pågående förhandlingarna om EU:s migrations- och asylpakt verkade Sverige för att få till stånd ett reformerat europeiskt asylsystem som är effektivt, rättssäkert, långsiktigt hållbart, humant och medger beslut av hög kvalitet som värnar asylrätten och bygger på en solidarisk ansvarsfördelning mellan medlemsstaterna. Sverige var även pådrivande för att öka antalet vidarebosättningsplatser i EU för personer i behov av internationellt skydd. Sverige deltog också aktivt i EU:s samarbete med prioriterade tredjeländer, inklusive i regionala migrationsdialoger.

Regeringen verkade även för ett stärkt internationellt samarbete och förbättrad global styrning på migrationsområdet samt ett större globalt ansvarstagande i hanteringen av flyktingströmmar. Antagandet av FN:s globala ramverk för säker, ordnad och reglerad migration i december 2018 har medfört större krav på FN:s migrationsorganisation (IOM) att samordna FN på det globala migrationsområdet. Sveriges kärnstöd till IOM under 2021 (100 miljoner kronor) bidrog, i linje med Sveriges strategi för samarbetet med IOM 2020–2022, bl.a. till att stödja nödvändiga reformer av interna processer och vidareutvecklandet av organisationens policykapacitet. Vidare har kärnstödet stärkt IOM:s kapacitet att koordinera FN:s migrationsnätverk för genomförandet av det globala migrationsramverket.

Migrationsverket deltog i EU-projekt i Serbien och Turkiet som syftar till att stärka deras asylhantering. Insatser gjordes även för att främja återintegrering av återvändande migranter, bl.a. deltog Sverige i det europeiska samarbetsprogrammet European Return and Reintegration Network (ERRIN) som erbjöd stöd till återintegrering för dem som har fått avslag på sin asylansökan och ska återvända. Migrationsverket utökade också samarbetet med Frontex, dvs. Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån, vad gäller självmant återvändande. Migrationsverket använde i ännu större utsträckning än föregående år Frontex resebokningstjänst Frontex Application for Return (FAR) för beställning av utresor och bekostande av återvändandeuppdrag till tredjeländer.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Covid-19-pandemin och de åtgärder som vidtogs för att förhindra smittspridningen fortsatte att påverka såväl Migrationsverkets som migrationsdomstolarnas verksamhet under delar av 2021. Reserestriktioner bidrog till att antalet asylsökande var ännu lägre än 2020 och bidrog också till att försvåra återvändandearbetet. Antalet som återvände självmant minskade jämfört med 2020 och antalet tillgängliga förvarsplatser begränsades fortsatt av åtgärder för att minska smittspridningen. Inom vissa områden återgick verksamheten dock gradvis under året till ett mer normalt läge. Exempelvis ökade antalet arbetsmarknadsärenden och studerandeärenden till de nivåer som rådde före pandemin.

Under hösten präglades Migrationsverkets verksamhet också av att myndigheten medverkade i evakueringsinsatsen efter talibanernas maktövertagande i Afghanistan. Mottagandet från Afghanistan stod för en absolut majoritet av dem som vidarebosattes under hösten.

Migrationsverkets resultat utvecklades i både positiv och negativ riktning under 2021. Positivt var att myndigheten i princip uppnådde författningsstyrd handläggningstid inom förstagångsärenden asyl. Färre äldre asylärenden bidrog till kortare handläggningstider, vilket i sin tur ledde till kortare vistelsetider i mottagningssystemet. Generellt präglades dock Migrationsverkets prövningsverksamhet av underbemanning inom flera områden till följd av försenade rekryteringar, vilket resulterade i ett överskott på förvaltningsanslaget. Underbemanningen ledde bl.a. till att myndigheten prioriterade förstagångsärenden inom asyl framför förlängningsärenden där resultaten försämrades. Underbemanningen påverkade även prövningen av tillståndsärenden och det var en bidragande orsak till längre handläggningstider inom framför allt anknytningsärenden och förlängningsansökningar för arbetstillstånd och studier. De längre handläggningstiderna för arbetstillstånd har också haft en negativ inverkan på Sveriges attraktionskraft för inte minst högkvalificerad arbetskraftsinvandring. Migrationsverket har till följd av underbemanningen också reviderat sin prognos för när författningsstyrda tider kommer att nås för olika ärendeslag. Tidigare antogs att

författningsstyrda tider skulle uppnås inom alla ärendeslag 2023, men nu antas det ske först 2024.

Vid migrationsdomstolarna ökade den genomsnittliga handläggningstiden för asylmål trots färre inkomna mål.

Vad gäller den rättsliga kvaliteten ger den nuvarande indikatorn exempelvis ingen vägledning i fråga om kvaliteten i asylprövningen i ärenden där uppehållstillstånd beviljas. Vidare har Riksrevisionen under 2021, i fråga om anknytningsärenden, riktat kritik mot Migrationsverkets handläggning och bl.a. i fråga om hur Migrationsverket kommer fram till att den rättsliga kvaliteten i handläggningen är hög. Kritiken är av relevans även på myndighetens bedömning av den rättsliga kvaliteten i andra delar av verksamheten.

Utifrån resultatredovisningen i avsnitt 2.5 gör regeringen bedömningen att migrationspolitiken under den tidigare regeringen inte varit framgångsrik och att det finns stora utmaningar att ta itu med. För att uppnå en långsiktigt hållbar och ansvarsfull migrationspolitik finns fortsatt stora behov av att minska migrationen till Sverige. Inte minst för att Sverige ska vara ett attraktivt land för högkvalificerad arbetskraft och kompetens behöver handläggningstiderna i migrationsärenden förkortas så att människor inte behöver leva i ovisshet vare sig det gäller när man kan påbörja sin anställning, sina studier eller när man kan återförenas med sina nära. Återvändandet av människor som fått avslag på sin asylansökan måste öka för att målet om en långsiktigt hållbar migrationspolitik ska kunna nås.

2.7 Politikens inriktning

Rysslands invasion har stor påverkan på migrationen till Sverige

Det senaste året har i stor utsträckning präglats av Rysslands invasion av Ukraina. Kriget har hittills drivit miljontals människor på flykt inom Ukraina och ytterligare miljontals människor har flytt till andra länder i Europa. Det är den största flyktingkrisen i Europa sedan andra världskriget. Sverige står bakom det ukrainska folket och regeringen kan återkomma med ytterligare insatser för att hjälpa Ukraina.

Europeiska rådet beslutade den 4 mars 2022 att aktivera massflyktsdirektivet som innebär att personer på flykt från Ukraina ges tillfälligt skydd. Migrationsverket bedömer att omkring 55 000 personer från Ukraina kommer att beviljas skydd i Sverige under 2022. Det är svårt att bedöma hur kriget kommer att utvecklas, vilket är avgörande för hur flyktingsituationen i Europa och Sverige påverkas och för hur länge massflyktsdirektivet kommer vara aktiverat. Det har i sin tur betydelse för omfattningen av Migrationsverkets prövnings- och mottagningsverksamhet och för behovet av insatser för mottagande och återvändande av personer från Ukraina. Sammantaget bedöms effekten på utgiftsområdet vara stor även under 2023. Aktiveringen av massflyktsdirektivet har förlängts till mars 2024.

Såväl antalet irreguljära gränspassager som antalet asylsökande till EU ökar jämfört med föregående år. Även i Sverige ökar antalet asylansökningar efter att ha legat på en lägre nivå under covid-19-pandemin.

Ett paradigmskifte i migrationspolitiken

Invandringen till Sverige har under en längre tid varit omfattande. Samtidigt finns betydande utmaningar med integrationen. De negativa effekterna av detta märks av på många områden i samhället. Regeringen anser att det behövs ett paradigmskifte i migrationspolitiken och inte minst i synen på asylmottagande.

Asylrätten ska upprätthållas och förslagen ska vara förenliga med de bindande internationella regler som Sverige åtagit sig att följa. Utgångspunkten ska vara att skydd för den som flyr en konflikt eller kris ska erbjudas tillfälligt och för den som flyr från Sveriges närområde. Förtroendet för den reglerade invandringen måste återupprättas. Det kräver en ansvarsfull, stram och långsiktigt hållbar migrationspolitik och ett europeiskt asylsystem som bygger på en stark gränskontroll och screeningsförfarande, balans mellan ansvar och solidaritet.

Sverige ska inte i något avseende vara mer generöst i synen på asyl än vad som följer av förpliktelser enligt EU-rätt eller andra juridiskt bindande internationella traktat. Asylrelaterade uppehållstillstånd ska vara tidsbegränsade och permanenta uppehållstillstånd ska utmönstras till förmån för ett nytt system som utgår från berörd invandrares skyddsstatus.

Målen för migrationsområdet behöver ändras. Regeringen avser därför att snarast möjligt återkomma till riksdagen med förslag till reviderade mål och delmål inom utgiftsområde 8 Migration.

Åtgärder för att minska tilldragningsfaktorer

Regeringen kommer att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå en modell för successiv kvalificering till svenska välfärdsförmåner, t.ex. genom arbete. Vidare ska en utredare få i uppdrag att titta på möjligheten till högre krav för etableringsersättning under mandatperioden. En utredning ska även ges i uppdrag att analysera och överväga i vilken mån det är förenligt med EU-rätten att, utöver de utgångspunkter för kvalificering in i välfärden som redan angetts, låta kvalificering till välfärdsförmåner ske på grundval av medborgarskap i Sverige eller i en annan EES-stat, i stället för på grundval av bosättning.

Mottagandet av asylsökande

Regeringen kommer prioritera arbetet för att få bättre ordning i mottagandet av asylsökande. Bland annat kommer regeringen ta initiativ till att analysera och ta fram förslag för hur transitcenter kan införas i enlighet med asylprocedurdirektivets artikel 43.

Skuggsamhället ska minska

Människor som vistas olagligt i Sverige riskerar att både fara illa och dras in i kriminalitet. Det undergräver förtroendet för den reglerade invandringen. Regeringen avser att vidta flera åtgärder för att få bukt med skuggsamhället. Bland annat kommer förslag tas fram rörande informationsutbyte mellan myndigheter, till exempel på en ordning med informationsutbyte och anmälningsplikt mellan Polismyndigheten och myndigheter som kan antas komma i kontakt med personer som befinner sig illegalt i landet. Regeringen avser att förstärka möjligheterna till inre utlänningskontroll och ge berörda myndigheter möjlighet att använda fler verktyg i samband med inre utlänningskontroll.

Återkallelse av tillstånd ska prioriteras

Återkallelseärenden ska prioriteras i Migrationsverkets verksamhet. Migrationsverket kommer här att ges särskilda uppdrag.

Återvändandet ska öka

Återvändandet är en viktig del i migrationspolitiken för att upprätthålla förtroendet för den reglerade invandringen och för att förhindra ett skuggsamhälle. Regeringen kommer att vidta flera åtgärder för att intensifiera arbetet med återvändande. Det handlar bl.a. om berörda myndigheters arbete med återvändande där samverkan mellan myndigheterna behöver stärkas.

En förutsättning för ett effektivt återvändandearbete är att det etableras bättre samarbeten om återtagande med tredjeländer liksom att antalet förvarsplatser ökar under mandatperioden. Överlag kommer regeringen att intensifiera den politiska dialogen med tredjeländer som inte samarbetar tillfredsställande kring återtagande. Kravet på ett fungerande återvändande ska beaktas även inom andra relevanta politikområden såsom viseringspolitiken. Regeringen avser även att återkomma med resursförstärkningar för att finansiera insatser som ökar återvändandet.

Regeringen avser att villkora delar av biståndet med att mottagarlandet tar ansvar för sina egna medborgare och återtar dem när så behövs. Regeringen avser även att återkomma i frågan om att tillföra medel för insatser i ursprungsländer, för att på så sätt etablera samarbete om återtagande och därmed kunna öka antalet verkställda avlägsnandebeslut.

Incitamenten för frivillig återvandring ska öka

Regeringen kommer att prioritera arbetet med frivillig återvandring och skapa medvetenhet och öka kunskapen om möjligheten till återvandring och befintliga stödinsatser. Ett arbete kommer att inledas för att titta på hur andra länder arbetar med frågan och se över hur arbetet med återvandring kraftigt kan stimuleras och med andra medel öka. Regeringen avser att ge Migrationsverket i uppdrag att genomföra informationsinsatser för att skapa medvetenhet och öka kunskapen om möjligheten till återvandring och befintliga stödinsatser, t.ex. i kontakten med personer och familjer som befinner sig i Sverige med asylrelaterade uppehållstillstånd. Det pågår också ett arbete på EU-nivå kring samordning av återvandring och frivilligt återvändande av ukrainska medborgare.

Vidarebosättningen till Sverige ska minskas

Sverige ska under mandatperioden ta emot 900 kvotflyktingar per år. Sverige ska, likt flera andra länder, ställa krav till FN-organet UNHCR gällande vilket underlag kvotflyktingarna ska väljas från. Urvalet ska utgå från kriterier som ger en välgrundad prognos för god integration i det svenska samhället. Inom den ramen ska kvinnor och flickor samt utsatta grupper som hbtqi-personer prioriteras.

Viktiga förändringar av arbetskraftsinvandringen

Sverige ska värna och förbättra reglerna för den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen samt utländska forskare och doktorander. Samtidigt behöver kriminalitet och fusk som är kopplat till arbetskraftsinvandringen bekämpas med full kraft.

Utgångspunkten för arbetskraftsinvandringen ska vara att arbetstillstånd som huvudregel endast ska beviljas om det arbete till vilket arbetskraftsinvandring sker i normalfallet har en lönenivå motsvarande medianlönen. Den exakta nivån behöver övervägas närmare. Från denna huvudregel ska regeringen kunna besluta om undantag i form av lägre lönekrav för enskilda yrkesgrupper där det råder arbetskraftsbrist.

Regeringen ska även kunna föreskriva att vissa yrkesgrupper, såsom personliga assistenter, ska undantas från möjligheten att beviljas arbetstillstånd. För att stärka Sveriges konkurrenskraft som forskningsnation behöver det också undersökas och vid behov författningsregleras särskilda bestämmelser för doktorander och forskare gällande möjligheten till uppehållstillstånd efter en viss tids sammanhängande anställning. Utöver dessa frågor bör översynen bl.a. även omfatta frågor som nivån på försörjningskravet och vilka krav i fråga om löne- och andra anställningsvillkor som bör ställas upp för att tillåta arbetskraftsinvandring.

Migrationsverkets behov av medel ökar till följd av utvecklingen i Ukraina

Under 2022 har Migrationsverket på kort tid kraftigt växlat upp mottagningssystemet och ställt om sin prövningsverksamhet för att hantera den stora ökningen av skyddsbehövande från Ukraina. Det har medfört ökade kostnader för bl.a. boende och personal. Under 2022 tillfördes medel för ökade kostnader för boende i propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina (prop. 2021/22:269), medan de ökade personalkostnaderna har kunnat hanteras inom tillgängliga medel. För kommande år ökar behovet av medel för både boende, statliga ersättningar och personalkostnader kraftigt jämfört med beräknade anslag i budgetpropositionen för 2022. Regeringen tillför därför medel bl.a. till Migrationsverkets förvaltningsanslag för att myndigheten ska kunna hantera den fortsatt höga belastningen inom verksamheterna för prövning och mottagande. Det gäller också prövningen av tillståndsärenden som t.ex. arbetsmarknadsärenden. Regeringen förväntar sig att tillskottet ska leda till att äldre ärenden kan arbetas av och att författningsstyrda tider uppnås under prognosperioden. Migrationsverket behöver också förstärka arbetet med återvändande. Tillskottet till Migrationsverket kommer stegvis att fasas ut och den långsiktiga inriktningen om att myndigheten ska bli mindre och effektivare ligger fast.

Migrationsdomstolarna tillförs medel för att vistelsetiderna i mottagningssystemet ska kortas

Antalet öppna migrationsmål hos migrationsdomstolarna har under de senaste åren minskat medan handläggningstiderna har fortsatt att vara långa. Det innebär att många asylsökande som har fått avslag på sin asylansökan av Migrationsverket blir kvar länge i mottagningssystemet. Regeringen bedömer att antalet nya migrationsmål kan komma att öka under åren 2024–2025 till följd av att fler personer från Ukraina väntas söka asyl när deras tillfälliga skydd upphör. Det riskerar att ytterligare förlänga tiden som personer vistas i mottagningssystemet.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Migrationsverket

Tabell 2.5 Anslagsutveckling 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

2021	Utfall	4 089 904	Anslagssparande	426 181
2022	Anslag	4 318 098[1]	Utgiftsprognos	4 476 316
2023	**Förslag**	**4 718 546**		
2024	Beräknat	4 501 825[2]		
2025	Beräknat	4 107 492[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 4 395 575 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 930 972 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Migrationsverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för förvarslokaler samt för resor som möjliggör för asylsökande och övriga kategorier som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. att delta i tidiga insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 318 098**	**4 318 098**	**4 318 098**
Pris- och löneomräkning[2]	61 708	167 577	258 383
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	338 740	16 150	-468 989
varav BP23[3]	*535 000*	*270 000*	*40 000*
– Medel till Migrationsverket med anledning situationen i Ukraina	*535 000*	*270 000*	
– Fler förvarsplatser			*40 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 718 546**	**4 501 825**	**4 107 492**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Det kraftigt ökade antalet skyddssökande till följd av kriget i Ukraina innebär att Migrationsverket behöver tillföras medel för att kunna hantera den höga belastningen framför allt inom verksamheterna för prövning och mottagande, inklusive prövningen av tillståndsärenden som t.ex. arbetsmarknadsärenden. Anslaget bör därför ökas med 535 miljoner kronor 2023 och 270 miljoner kronor 2024. Eftersom Migrationsverket kan behålla en högre personalstyrka kommande år bedöms tillskottet bidra till att underlätta arbetssituationen för Migrationsverkets personal och korta handläggningstiderna.

Verksamheten för återvändande behöver förstärkas bl.a. genom att skapa förutsättningar för att fler beslut om av- eller utvisning kan verkställas. Regeringen avser därför att tillföra 40 miljoner kronor per år från och med 2025 för att Migrationsverket ska utöka antalet förvarsplatser från och med 2023.

Regeringen föreslår att 4 718 546 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Migrationsverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 501 825 000 kronor respektive 4 107 492 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.7 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Migrationsverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023[1]	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
	Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten					
						Offentligrättslig verksamhet
Arbets- och uppehållstillstånd	-4 081 303	-928 000	259 000	1 343 000	-1 083 500	-6 092 803
Pass	-80 108	-37 000	11 000	43 500	-32 500	-150 108
Svenskt medborgarskap	-123 394	-151 500	94 000	237 000	-143 000	-117 894
	Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten					
						Uppdragsverksamhet
Summa uppdrags-verksamhet	0	0	4 000	4 000	0	0

[1] Uppgifterna avser de totala kostnaderna för de aktuella verksamheterna. Andelen av kostnaderna som ska täckas av intäkterna anges i Migrationsverkets regleringsbrev.

Källa: Ekonomistyrningsverket och Migrationsverket

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten består av ansökningsavgifter som betalas av sökande för handläggning av ärenden om uppehålls- och arbetstillstånd, pass och medborgarskap. De offentligrättsliga avgiftsintäkterna får inte disponeras av myndigheten.

2.8.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

2021	Utfall	2 604 057	Anslagssparande	275 812
2022	Anslag	11 990 000[1]	Utgiftsprognos	7 430 000
2023	**Förslag**	**9 060 000**		
2024	Beräknat	7 240 000		
2025	Beräknat	2 980 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för boende och stöd till asylsökande och övriga kategorier som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. och för statsbidrag till kommuner och regioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 190 000**	**2 190 000**	**2 190 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 690 294	1 580 294	1 580 294
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	5 179 706	3 469 706	-790 294
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 060 000**	**7 240 000**	**2 980 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det stora antalet skyddsbehövande från Ukraina innebär att utgifterna på anslaget blivit högre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2022. Under 2022 har regeringen därför tillfört 9 800 miljoner kronor för ökade kostnader för boende i propositionen Extra ändringsbudget för 2022 – Vårändringsbudget för 2022 och stöd till Ukraina (prop. 2021/22:269). Antalet skyddsbehövande blev lägre och de genomsnittliga kostnaderna för boende lägre än vad som antogs i beräkningen som låg till grund för ändringsbudgeten vilket förklarar skillnaden mellan utgiftsprognosen och anslaget för innevarande år.

Regeringen föreslår att 9 060 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 7 240 000 000 kronor respektive 2 980 000 000 kronor.

2.8.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

2021	Utfall	116 727	Anslagssparande	11 188
2022	Anslag	123 013[1]	Utgiftsprognos	121 830
2023	**Förslag**	**143 013**		
2024	Beräknat	114 013		
2025	Beräknat	105 013		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- migrationspolitiska projekt och analyser,
- statsbidrag till internationella organisationer inom migrationsområdet,
- statsbidrag till Svenska Röda Korset för efterforskning och familjeåterförening under fredstid,
- förberedelser för återvandring eller tillfälligt återvändande för deltagande i återuppbyggnad och utveckling av ursprungslandet,

– återvandringsprojekt och bidrag i samband återvandring samt
– anhörigresor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**123 013**	**123 013**	**123 013**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	-9 000	-18 000
varav BP23	*20 000*		
– Insatser för återvändande och återvandring	*20 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**143 013**	**114 013**	**105 013**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Insatser för att öka återvändande och återvandring behöver vidtas. Anslaget bör därför ökas med 20 miljoner kronor 2023 för insatser för att möjliggöra för personer att återvända och återvandra till sina hemländer.

Regeringen föreslår att 143 013 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 114 013 000 kronor respektive 105 013 000 kronor.

2.8.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

2021	Utfall	794 848	Anslagssparande	24 288
2022	Anslag	720 015[1]	Utgiftsprognos	732 880
2023	**Förslag**	**779 576**		
2024	Beräknat	834 979[2]		
2025	Beräknat	875 234[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 816 910 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 840 487 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för

– migrationsdomstolarnas och Migrations-överdomstolens förvaltningsutgifter för prövning av utlännings- och medborgarskapsmål,
– utgifter för Högsta förvaltningsdomstolens handläggning av resningsansökningar av utlännings- och medborgarskapsmål samt
– Domstolsverkets förvaltningsutgifter för de aktuella domstolarnas verksamhet med utlännings- och medborgarskapsmål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**720 015**	**720 015**	**720 015**
Pris- och löneomräkning[2]	10 207	26 359	40 396
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	49 354	88 605	114 823
varav BP23[3]	38 000	77 000	103 000
– Ökade kostnader för migrationsdomstolarna	38 000	77 000	103 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**779 576**	**834 979**	**875 234**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Migrationsdomstolarna har sedan flyktingkrisen 2015 haft långa handläggningstider i migrationsärenden och antalet nya migrationsmål väntas öka under kommande år till följd av att fler personer från Ukraina väntas söka asyl när deras tillfälliga skydd upphör. Det riskerar att leda till längre vistelsetider och högre kostnader i mottagningssystemet. Migrationsdomstolarna bör därför tillföras 38 miljoner kronor 2023, 77 miljoner kronor 2024 och 103 miljoner kronor 2025.

Regeringen föreslår att 779 576 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Domstolsprövning i utlänningsmål* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 834 979 000 kronor respektive 875 234 000 kronor.

2.8.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.14 Anslagsutveckling 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

2021	Utfall	145 826	Anslagssparande	80 974
2022	Anslag	204 800[1]	Utgiftsprognos	128 749
2023	**Förslag**	**200 800**		
2024	Beräknat	200 800		
2025	Beräknat	200 800		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för

– migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens direkta utgifter för nämndemän, sakkunniga och vittnen i utlännings- och medborgarskapsmål,
– utgifter för ersättning till offentligt biträde och tredje man enligt 4 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde i mål enligt utlänningslagen (2005:716),
– utgifter för ersättning till tolkar enligt 52 § förvaltningsprocesslagen (1971:291)

och ersättning till part och parts ställföreträdare enligt 15 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) i mål enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap. I kostnaderna för tolkar får även kostnader för tolkförmedlings administrativa avgifter ingå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**204 800**	**204 800**	**204 800**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 000	-4 000	-4 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**200 800**	**200 800**	**200 800**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 200 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 200 800 000 kronor.

2.8.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

2021	Utfall	184 405	Anslagssparande	177 745
2022	Anslag	249 786[1]	Utgiftsprognos	238 681
2023	**Förslag**	**291 158**		
2024	Beräknat	264 602		
2025	Beräknat	264 602		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentligt biträde och tolk i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) eller enligt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**249 786**	**249 786**	**249 786**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	41 372	14 816	14 816
varav BP23	*26 000*		
– Ökade kostnader för offentligt biträde	*26 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**291 158**	**264 602**	**264 602**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 26 miljoner kronor 2023 för att förbättra tillgången till offentliga biträden.

Regeringen föreslår att 291 158 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Offentligt biträde i utlänningsärenden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 264 602 000 kronor.

2.8.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

2021	Utfall	151 972	Anslagssparande	171 230
2022	Anslag	327 202[1]	Utgiftsprognos	184 210
2023	**Förslag**	**326 202**		
2024	Beräknat	325 202		
2025	Beräknat	325 202		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för resor ut ur landet och andra åtgärder för utlänningar som avvisats eller utvisats med stöd av utlänningslagen (2005:716) eller lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får vidare användas för kostnader för resor ut ur Sverige för de asylsökande som återkallat sin ansökan, samt för kostnader för Migrationsverkets personal vid övervakning av tvångsvisa resor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.19 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**327 202**	**327 202**	**327 202**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 000	-2 000	-2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**326 202**	**325 202**	**325 202**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 326 202 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Utresor för avvisade och utvisade* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 325 202 000 kronor.

2.8.8 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

2021	Utfall	136 304	Anslagssparande	19 146
2022	Anslag	408 450[1]	Utgiftsprognos	404 520
2023	**Förslag**	**500 450**		
2024	Beräknat	591 450		
2025	Beräknat	690 450		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för projekt som beviljas medel inom ramen för den Europeiska flyktingfonden III, Europeiska återvändandefonden och Asyl-, migrations- och integrationsfonden, motsvarande EU:s finansiering av dessa program. Vidare får anslaget användas för statlig medfinansiering för projekt inom dessa fonders områden och administration av fonderna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**408 450**	**408 450**	**408 450**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	92 000	183 000	282 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**500 450**	**591 450**	**690 450**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 500 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 591 450 000 kronor respektive 690 450 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 840 000 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: Migrationsverket är ansvarig myndighet i Sverige för Asyl-, migrations- och integrationsfonden. För att kunna använda fondmedlen på ett så ändamålsenligt sätt som möjligt behöver medel kunna beviljas till fleråriga projekt som sträcker sig över budgetåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 840 000 000 kronor 2024–2027.

Tabell 2.22 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	256 705	146 929	794 479			
Nya åtaganden	0	771 000	445 396			
Infriade åtaganden	-109 776	-123 450	-399 875	-463 000	-317 000	-60 000
Utestående åtaganden	146 929	794 479	840 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**920 000**	**950 000**	**840 000**			

Utgiftsområde 9

Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Utgiftsområde 9 – Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg ... 7
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 7
- 2.3 Skatteutgifter ... 9
- 2.4 Mål för utgiftsområdet ... 9

3 Hälso- och sjukvårdspolitik ... 11
- 3.1 Mål för området ... 11
- 3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
- 3.3 Resultatredovisning ... 12
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 42
- 3.5 Politikens inriktning ... 45
- 3.6 Budgetförslag ... 51
  - 3.6.1 1:1 Socialstyrelsen ... 51
  - 3.6.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering ... 52
  - 3.6.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket ... 53
  - 3.6.4 1:4 Tandvårdsförmåner ... 54
  - 3.6.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna ... 55
  - 3.6.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård ... 56
  - 3.6.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden ... 64
  - 3.6.8 1:8 Bidrag till psykiatri ... 65
  - 3.6.9 1:9 Läkemedelsverket ... 67
  - 3.6.10 1:10 E-hälsomyndigheten ... 68
  - 3.6.11 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna ... 70
  - 3.6.12 1:12 Inspektionen för vård och omsorg ... 71
  - 3.6.13 Övrig verksamhet ... 72

4 Folkhälsopolitik ... 73
- 4.1 Mål för området ... 73
- 4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 73
- 4.3 Resultatredovisning ... 73
- 4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 96
- 4.5 Politikens inriktning ... 98
- 4.6 Budgetförslag ... 102
  - 4.6.1 2:1 Folkhälsomyndigheten ... 102
  - 4.6.2 2:2 Insatser för vaccinberedskap ... 104
  - 4.6.3 2:3 Bidrag till WHO ... 105
  - 4.6.4 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar ... 106
  - 4.6.5 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel ... 107
  - 4.6.6 2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga ... 108
  - 4.6.7 2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre ... 109

5 Funktionshinderspolitik ... 111
- 5.1 Mål för området ... 111
- 5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 111
- 5.3 Resultatredovisning ... 112
- 5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 117

5.5 Politikens inriktning 117
5.6 Budgetförslag 118
5.6.1 3:1 Myndigheten för delaktighet 118
5.6.2 3.2 Bidrag till funktionshindersorganisationer 119

6 Politik för sociala tjänster 121
6.1 Mål för området 121
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 121
6.3 Resultatredovisning 123
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 163
6.5 Politikens inriktning 168
6.6 Budgetförslag 171
6.6.1 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd 171
6.6.2 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet 172
6.6.3 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning 174
6.6.4 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning 174
6.6.5 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet 176
6.6.6 4:6 Statens institutionsstyrelse 178
6.6.7 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. 179
6.6.8 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys 182

7 Barnrättspolitik 183
7.1 Mål för området 183
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 183
7.3 Resultatredovisning 183
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 189
7.5 Politikens inriktning 190
7.6 Budgetförslag 192
7.6.1 5:1 Barnombudsmannen 192
7.6.2 5:2 Barnets rättigheter 193

8 Forskning 195
8.1 Mål för området 195
8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 195
8.3 Resultatredovisning 195
8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 197
8.5 Politikens inriktning 197
8.6 Budgetförslag 198
8.6.1 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning 198
8.6.2 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning 199

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 som beredskapsinvestering ingå avtal om vaccin mot sjukdomen covid-19 (avsnitt 3.6.6).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 10 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.6).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 1 600 000 000 kronor (avsnitt 3.6.6).
4. Riksdagen godkänner investeringsplanen för beredskapsinvesteringar för 2023–2025 som en riktlinje för Folkhälsomyndighetens investeringar (avsnitt 3.6.6).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 besluta att till andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax eller andra jämförbara internationella organisationer sälja vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet (avsnitt 3.6.6).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 besluta att till andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax eller andra internationella organisationer skänka överskott av vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte behövs för att säkerställa det nationella behovet och som inte kan avräknas som bistånd (avsnitt 3.6.6).
7. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg enligt tabell 1.1.
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Socialstyrelsen	815 421
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	92 070
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	161 782
1:4 Tandvårdsförmåner	7 367 141
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	34 355 000
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	18 128 486
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	511 409
1:8 Bidrag till psykiatri	2 092 643
1:9 Läkemedelsverket	162 922
1:10 E-hälsomyndigheten	122 129
1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	3 000 000
1:12 Inspektionen för vård och omsorg	799 791
2:1 Folkhälsomyndigheten	551 054
2:2 Insatser för vaccinberedskap	120 500
2:3 Bidrag till WHO	46 665
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	125 502
2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	143 304
2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga	50 000

Anslag	
2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre	145 000
3:1 Myndigheten för delaktighet	65 808
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	35 614
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	778 714
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	264 395
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	24 590 527
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	11 520 490
4:6 Statens institutionsstyrelse	1 934 179
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	1 257 451
4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	39 060
5:1 Barnombudsmannen	27 181
5:2 Barnets rättigheter	62 261
6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	54 988
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	819 503
Summa anslag inom utgiftsområdet	**110 429 732**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	12 000	2024–2026
2:2 Insatser för vaccinberedskap	589 000	2024–2028
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	980 000	2024–2028
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	2 200 000	2024–2029
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**3 781 000**	

2 Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Hälso- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, Funktionshinderspolitik, Politik för sociala tjänster, Barnrättspolitik samt verksamhet inom utbildning och universitetsforskning.

Myndigheter som verkar inom utgiftsområdet är Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, Läkemedelsverket, E-hälsomyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Statens institutionsstyrelse, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Barnombudsmannen och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Hälso- och sjukvårdspolitik	**99 522**	**81 634**	**83 405**	**67 609**	**61 021**	**60 126**
1:1 Socialstyrelsen	770	767	783	**815**	813	811
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	89	91	90	**92**	94	96
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	153	160	163	**162**	165	168
1:4 Tandvårdsförmåner	6 784	7 062	6 945	**7 367**	7 726	8 107
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	31 839	33 444	32 887	**34 355**	34 355	34 355
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	53 283	33 374	35 935	**18 128**	11 071	11 252
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	474	511	504	**511**	529	547
1:8 Bidrag till psykiatri	2 080	2 163	2 031	**2 093**	2 150	650
1:9 Läkemedelsverket	189	162	160	**163**	160	162
1:10 E-hälsomyndigheten	119	120	119	**122**	127	131
1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna	2 987	3 000	3 000	**3 000**	3 000	3 000
1:12 Inspektionen för vård och omsorg	755	779	788	**800**	831	846
Folkhälsopolitik	**899**	**973**	**934**	**1 182**	**1 779**	**1 852**
2:1 Folkhälsomyndigheten	599	615	612	**551**	540	549
2:2 Insatser för vaccinberedskap	91	121	92	**121**	121	121
2:3 Bidrag till WHO	39	42	42	**47**	47	47

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	74	101	100	**126**	151	151
2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	95	96	89	**143**	90	93
2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga				**50**	731	792
2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre				**145**	100	100
Funktionshinderspolitik	**251**	**251**	**250**	**255**	**257**	**258**
3:1 Myndigheten för delaktighet	62	62	61	**66**	68	70
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	189	189	189	**189**	189	189
Politik för sociala tjänster	**36 338**	**37 660**	**37 490**	**40 420**	**40 054**	**37 563**
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	34	33	32	**36**	36	37
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	755	786	706	**779**	779	779
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	138	263	140	**264**	266	266
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	24 135	25 043	24 322	**24 591**	26 177	27 841
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	9 187	8 960	9 914	**11 520**	9 710	6 024
4:6 Statens institutionsstyrelse	1 350	1 868	1 795	**1 934**	2 032	1 518
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	703	669	542	**1 257**	1 014	1 056
4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	36	38	39	**39**	40	41
Barnrättspolitik	**152**	**69**	**68**	**89**	**90**	**71**
5:1 Barnombudsmannen	27	27	27	**27**	28	28
5:2 Barnets rättigheter	125	42	41	**62**	62	42
Forskningspolitik	**806**	**828**	**816**	**874**	**876**	**877**
6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	40	41	39	**55**	56	57
6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	766	787	777	**820**	820	820
Totalt för utgiftsområde 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	**137 967**	**121 415**	**122 962**	**110 430**	**104 076**	**100 746**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 09 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**113 309**	**113 309**	**113 309**
Pris- och löneomräkning[2]	52	169	268
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 034	-9 703	-14 431
varav BP23[3]	*7 041*	*5 286*	*6 525*
Makroekonomisk utveckling	53	72	84
Volymer	-951	229	1 517
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**110 430**	**104 076**	**100 746**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	101 341
Verksamhetsutgifter[2]	9 062
Investeringar[3]	27
Summa utgiftsram	**110 430**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 9.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	Prognos 2022	Prognos 2023
Förmån av hälso- och sjukvård	-	-
Nedsatt förmånsvärde alkolås	-	-
Läkemedel	3 240	3 330
Mervärdesskatteundantag för vissa inköp av EU-organ med anledning av covid-19	0	0
Summa	3 240	3 330

Anm.: Ett ”-” innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

Källa: Regeringens skrivelse 2021/22:98

2.4 Mål för utgiftsområdet

I det följande redovisas de mål som gäller för utgiftsområdet Hälsovård, sjukvård och social omsorg och underliggande områden.

Hälso- och sjukvårdspolitik (avsnitt 3)

– Befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

Folkhälsopolitik (avsnitt 4)

– Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406).

– Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203).
– Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Funktionshinderspolitik (avsnitt 5 och 6)

– Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Politiken för sociala tjänster (avsnitt 6)

Omsorg om äldre

Äldre ska

– kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
– kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
– bemötas med respekt,
– ha tillgång till god vård och omsorg (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127), och
– erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg (prop. 2019/20:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.4, bet. 2019/20:SoU1, rskr. 2019/20:135).

Individ- och familjeomsorg

Målet är

– att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
– att stärka skyddet för utsatta barn (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Personer med funktionsnedsättning

– Målet är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Barnrättspolitik (avsnitt 7)

– Barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Forskning (avsnitt 8)

Målet redovisas inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning avsnitt 6.1 Mål för området.

3 Hälso- och sjukvårdspolitik

3.1 Mål för området

Målet för hälso- och sjukvårdspolitiken är att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

En behovsanpassad hälso- och sjukvård innebär att vården ska ges med hänsyn till den enskilda patientens behov. Vården ska vara samordnad och tillgodose patientens behov av kontinuitet. Behovens storlek ska styra vårdens prioriteringar. Grunden för en personcentrerad och patientsäker vård är att hälso- och sjukvården så långt som möjligt ska utformas och genomföras i samråd med patienten.

En samhällsekonomiskt effektiv hälso- och sjukvård innebär att tillgängliga resurser används på bästa sätt för att kunna erbjuda bästa möjliga hälso- och sjukvård till befolkningen. Att en hälso- och sjukvård är av god kvalitet innebär bl.a. att den ska baseras på bästa tillgängliga kunskap.

En jämlik vård innebär att alla ska erbjudas vård utifrån behov, på lika villkor och med ett gott bemötande – oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning och ekonomi. Att kvinnor, män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa och erbjudas vård och omsorg på lika villkor är ett av de jämställdhetspolitiska delmålen.

Att vården är tillgänglig i alla delar av landet innebär bl.a. att den är lätt att komma i kontakt med och att vården ges i rimlig tid.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Måluppfyllelsen inom hälso- och sjukvårdspolitiken bedöms bl.a. utifrån följande indikatorer:

– påverkbar slutenvård och sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall,
– dödlighet efter diagnos i några av de stora sjukdomsgrupperna,
– omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården,
– väntetider inom hälso- och sjukvården och besöksfrekvens inom tandvården.

Indikatorn påverkbar slutenvård mäts som vårdtillfällen inom slutenvården som orsakats av utvalda sjukdomstillstånd och som enligt bedömningen hade kunnat undvikas. Med sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall avses dödsfall som orsakats av sjukdomar vilka bedöms kunna påverkas genom medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Vad gäller indikatorn omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården avses t.ex. patientupplevd kvalitet i primärvården och upplevd tillgång till hälso- och sjukvård. Där det är möjligt redovisas resultaten uppdelat på kön, ålder och socioekonomi. Indikatorer och bedömningsgrunder som används för att följa upp måluppfyllelsen bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer.

3.3 Resultatredovisning

Regionerna och kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för hälso- och sjukvården. Statens ansvar för hälso- och sjukvården innebär att främja goda förutsättningar för hälso- och sjukvårdssystemet.

Utgifterna för hälso- och sjukvården redovisas i tabell 3.1. De totala utgifterna för hälso- och sjukvården som andel av BNP har varit relativt konstanta på omkring 11 procent 2013–2019, se tabell 3.1. Dock visade Statistiska centralbyråns (SCB) statistik avseende hälsoräkenskaperna att de totala utgifterna för hälso- och sjukvården ökade under 2020 samtidigt som BNP minskade jämfört med föregående år vilket ledde till att hälso- och sjukvården som andel av BNP ökade till närmare tolv procent under 2020.

Tabell 3.1 Hälso- och sjukvårdsutgifter

Miljarder kronor, löpande priser (andel i procent av utgifterna för offentlig sektor och totala hälso- och sjukvårdsutgifter)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020[1]
Offentlig sektor[2]	338 (84)	350 (84)	367 (84)	386 (84)	404 (84)	423 (85)	448 (85)	466 (85)	493 (86)
Varav staten	7 (2)	8 (2)	8 (2)	8 (2)	8 (2)	8 (2)	9 (2)	9 (2)	11 (2)
Varav kommuner	101 (30)	106 (30)	111 (30)	117 (30)	122 (30)	128 (30)	134 (30)	139 (30)	145 (29)
Varav regioner	230 (68)	237 (68)	249 (68)	262 (68)	274 (68)	286 (68)	304 (68)	317 (68)	336 (68)
Frivilliga sjukvårdsförsäkringar	2 (0)	2 (1)	2 (1)	3 (1)	3 (1)	3 (1)	3 (1)	4 (1)	4 (1)
Hushållens ideella organisationer	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Företag	2 (0)	2 (0)	2 (0)	2 (0)	3 (1)	2 (0)	3 (1)	3 (1)	2 (0)
Hushållens utgifter ur egen ficka	60 (15)	62 (15)	65 (15)	69 (15)	69 (14)	70 (14)	74 (14)	76 (14)	75 (13)
Totala hälso- och sjukvårdsutgifter	402	417	437	460	479	499	528	549	573
Andel av bruttonationalprodukt	**10,7**	**10,9**	**10,9**	**10,8**	**10,9**	**10,8**	**10,9**	**10,9**	**11,5**

[1] Uppgifterna är baserade på preliminära årsberäkningar av nationalräkenskaperna.

[2] Offentlig sektor är en delsumma baserad på uppgifterna för stat, kommun och region. Andelen för stat, kommun och region baseras följaktligen på delsumman för offentlig sektor som nämnare.

Källa: Statistiska centralbyrån (Hälsoräkenskaperna).

Kommunsektorn (kommuner och regioner sammanräknat) redovisade stora överskott och ett verksamhetsresultat på 52 miljarder kronor 2021. Det innebär ungefär samma nivå som året innan och för andra året i följd ett starkt resultat. De goda resultaten förklaras bl.a. av de riktade och generella statsbidrag som betalats ut på grund av covid-19-pandemin samt högre skatteintäkter än förväntat. Verksamhetens resultat för regionerna uppgick till 13,7 miljarder kronor för 2021.

Hanteringen av covid-19-pandemin

Covid-19-pandemin har påverkat hälso- och sjukvården och dess medarbetare i stor utsträckning och situationen har periodvis varit mycket ansträngd inom delar av vården.

Samordning av hälso- och sjukvårdens resurser

Med anledning av covid-19-pandemin har Socialstyrelsen sedan 2020 i uppdrag (S2020/01849 och S2022/01260) att stödja samordningen av regionernas hälso- och sjukvårdsresurser, däribland koordinering av lediga intensivvårdsplatser. Under 2022 har Socialstyrelsen fortsatt sitt arbete inom ramen för uppdraget. Arbetet har dock anpassats och inriktats mot att upprätthålla en förstärkt beredskap. Socialstyrelsen har bl.a. vidmakthållit uppbyggda nätverk, fortsatt att inhämta lägesbilder avseende antalet

inlagda patienter med covid-19 inom intensivvården och övrig sjukhusvård samt gjort prognoser för belastningen inom intensivvården.

Kunskapsstöd för vård av personer med postcovid

Efter genomgången infektion av covid-19 drabbas vissa personer av postinfektiöst tillstånd efter covid-19 (postcovid). Postcovid innebär att symtom kvarstår efter att infektionen är över, eller att nya symtom uppstår senare. Enligt Socialstyrelsen uppskattas andelen vuxna som har drabbats av postcovid uppgå till mellan 2 och 21 procent av alla som haft covid-19. Majoriteten av dem som får diagnosen postcovid inom primärvården är kvinnor medan det finns en liten övervikt av män i den specialiserade vården.

I augusti 2021 fick Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag (S2021/06047) att kartlägga regionala skillnader i vård och omsorg av patienter med kvarstående eller sena symtom till följd av covid-19.

Socialstyrelsen har haft i uppdrag (S2021/01100) att utveckla ett stöd för hälso- och sjukvården avseende patienter med långvariga symptom efter genomgången covid-19-infektion. Myndigheten har tagit fram ett kunskapsstöd för postcovid riktat till bl.a. beslutsfattare, chefer och personal inom hälso- och sjukvården.

Under 2021 avsattes 50 miljoner kronor till forskning med anledning av att många patienter rapporterats ha symptom under lång tid efter genomgången covid-19-sjukdom (prop. 2020/21:84). Insatsen har resulterat i 14 forskningsprojekt om postcovid.

Donation av överskott av hälso- och sjukvårdsmateriel

Socialstyrelsen genomförde under 2020 inköp av skyddsutrustning, medicinteknisk utrustning och annan sjukvårdsmateriel m.m. till följd av covid-19-pandemin och i syfte att säkerställa den nationella tillgången i de fall kommuners och regioners egen kapacitet inte räckte till. Till följd av att kommuner och regioner sedan hösten 2020 i större utsträckning än tidigare kunnat använda ordinarie inköpskanaler och genomfört inköp som tillgodosett behoven finns ett överskott av skyddsutrustning och annan sjukvårdsmateriel i Socialstyrelsens statliga lager. Vidare har stora delar av den inköpta skyddsutrustningen en begränsad hållbarhetstid. Socialstyrelsen har därför fått ett uppdrag (S2022/01262) att under 2022 arbeta för att skänka överskott av skyddsutrustning till andra stater eller internationella organisationer, inom ramen för det som kan räknas som bistånd enligt Biståndskommittén (DAC) vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD). Värdet av donationer som kan räknas som bistånd får uppgå till ett belopp om högst 235 miljoner kronor.

Socialstyrelsen har inom ramen för sitt uppdrag och till följd av kriget i Ukraina under våren 2022 genomfört donationer av hälso- och sjukvårdsmateriel för ett värde av ca 24 miljoner kronor. Donationen har bestått av bl.a. personlig skyddsutrustning, medicinteknisk utrustning och förbrukningsmaterial.

Nationell tillgång till covid-19-läkemedel

Under pandemin har den globala tillgången till vissa läkemedel mot covid-19 varit lägre än den globala efterfrågan. Detta har lett till att försäljningen av läkemedel mot covid-19 varit begränsad till läkemedelsföretagens försäljning till en nationell aktör. Socialstyrelsen har uppdraget att för Sveriges räkning säkra den nationella tillgången till de läkemedel som används för behandling av covid-19. Under 2021 tecknade Socialstyrelsen avtal med läkemedelsföretagen till ett sammanlagt värde om knappt 35 miljoner kronor. Efter inköpen har regionerna getts möjlighet att köpa in dessa

läkemedel genom ordinarie inköpskanaler via sjukhusapotek till sjukhus där patienter har vårdats för covid-19. På detta sätt har bl.a. s.k. monoklonala antikroppar mot covid-19 samt antivirala läkemedel köpts in. Under 2021 destruerades eller förbrukades inte några covid-19-läkemedel som Socialstyrelsen har köpt in på annat sätt än inom patientvården.

Stora uppdämda vårdbehov och uppskjuten vård till följd av covid-19

Covid-19-pandemin har påverkat hälso- och sjukvården i stor utsträckning och läget har stundtals varit mycket ansträngt inom delar av vården. Tydliga omprioriteringar har behövt göras inom vården för att hantera pandemin de senaste åren. Under framför allt våren 2020 ställde stora delar av hälso- och sjukvården om för att omhänderta svårt sjuka virussmittade och patienter med andra akuta, allvarliga sjukdomstillstånd. Många patienter undvek även att söka vård trots upplevt behov. Detta innebar att vårdkapaciteten och vårdbesöken minskade och att många patienter fick vänta längre på vård. Från augusti 2020 började patienterna åter söka sig till vården och under våren 2021 var trenden särskilt tydlig. Detta avspeglar sig i att antalet väntande ökade. Under 2021 ökade det totala antalet väntande patienter på besök och behandling med 25 procent, vilket motsvarar drygt 123 000 personer. Denna ökning är därmed ett resultat av nytillkomna vårdbehov samt uppdämda vårdbehov orsakade av pandemins belastning på hälso- och sjukvården. Under senvintern 2021 och inledningen av 2022 var hälso- och sjukvården återigen ansträngd i flera regioner på grund av bl.a. covid-19, utbrott av RS-virus och säsongsinfluensa. Detta medförde att regionerna återigen behövde skjuta upp planerad övrig vård.

För att fortsatt stödja hälso- och sjukvården i arbetet med att hantera den uppskjutna vården och den covid-19-relaterade vården har fyra miljarder kronor avsatts under 2022. Därutöver har Socialstyrelsen fått i uppdrag att fördela närmare två miljarder kronor till regionerna under 2022 för riktade insatser för att omhänderta de uppdämda vårdbehoven. Regionerna får använda medlen till bl.a. riktade hälsosamtal, mobila team som uppsöker patienter i hemmet, vårdlotsar som hjälper patienter att få vård där ledig kapacitet finns, samarbeten mellan regioner för att gemensamt planera kapacitet och utförande av vård samt att utveckla direktkonsultation. Socialstyrelsen ska följa upp hur regionerna arbetar med att omhänderta de uppdämda vårdbehoven och hur medlen har använts.

Coronakommissionen

Den 30 juni 2020 tillsattes en kommission med uppdrag att utvärdera regeringens, förvaltningsmyndigheternas, regionernas och kommunernas åtgärder för att begränsa spridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19 och spridningens effekter. (dir. 2020:74). Coronakommissionen (S 2020:09) har redovisat tre betänkanden: delbetänkandena Äldreomsorgen under pandemin (SOU 2020:80) den 15 december 2020 och Sverige under pandemin (SOU 2021:89) den 29 oktober 2021 samt slutbetänkandet Sverige under pandemin (SOU 2022:10) den 25 februari 2022. I slutbetänkandet bedömer kommissionen hur pandemin har hanterats vad gäller ekonomi och smittskydd med särskilt fokus på våren 2020. Under de senaste två åren har ett flertal utredningar tillsatts och myndighetsuppdrag beslutats som sammanfaller med slutsatserna i kommissionens betänkanden. Exempel på sådana är Utredningen om författningsberedskap inför framtida pandemier (S 2021:04), Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (S 2018:09), vars slutbetänkande Hälso- och sjukvårdens beredskap – struktur för ökad förmåga (SOU 2022:6) redovisades den 23 februari 2022 samt Utredningen om en äldreomsorgslag och stärkt medicinsk kompetens i kommuner (S 2020:16) som redovisade sitt uppdrag den 28 juni 2022 (SOU 2022:41). Coronakommissionens slutbetänkande bereds i Regeringskansliet.

Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom hälso- och sjukvården

Riksdagen har beslutat om övergripande mål för totalförsvaret inklusive civilt försvar (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). Hälso- och sjukvårdspolitiken berörs av det civila försvarets mål om förmåga att värna civilbefolkningen såsom människors liv och hälsa, att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och att bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld (se utg.omr. 6 avsnitt 4).

Till följd av riksdagens beslut har flera åtgärder vidtagits för att stärka beredskapen och vidareutveckla motståndskraften i hälso- och sjukvården. Bland annat har Socialstyrelsen sedan 2021 en rad uppdrag på området, såsom uppdrag (S2021/08235) om statligt ansvar för försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården och uppdrag (S2022/00777) att ta fram ett samlat nationellt kunskapsstöd för förmågan att hantera ett plötsligt och oväntat patientinflöde. Under 2022 har Socialstyrelsen bl.a. fått i uppdrag att kartlägga befintliga skyddade utrymmen och lokaler avsedda för hälso- och sjukvården och att informera om egenberedskap när det gäller läkemedel och medicintekniska produkter (S2022/03173 och S2022/03178). Bland övriga uppdrag finns ett uppdrag till Läkemedelsverket och E-hälsomyndigheten att göra en förstudie inför framtagandet av ett system med nationell lägesbild för läkemedel och medicintekniska produkter (S2022/01265). Läkemedelsverket och Socialstyrelsen har vidare fått ett uppdrag som syftar till att stärka öppenvårdsapotekens beredskap när det gäller utlämning av läkemedel (S2022/03175). Länsstyrelserna har fått ett uppdrag att stödja kommunerna i deras arbete med den kommunala hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens beredskap (S2022/03174).

Socialstyrelsen fick i mars 2022 ett uppdrag (S2022/01939) om att ytterligare stärka beredskapsarbetet i form av stöd till hälso- och sjukvården med anledning av det försämrade säkerhetsläget. Vissa av de pågående uppdragen har delredovisats. Bland annat har Socialstyrelsen tillsammans med länsstyrelserna kartlagt den kommunala hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens beredskap och redovisat identifierade behov av stöd. Socialstyrelsen har även lämnat en rapport om förutsättningarna för att skapa ett nationellt register över blodgivare och en plan för hur blodverksamheterna ska kunna öka kapaciteten för att kunna svara upp mot de krav som den katastrofmedicinska beredskapen innebär. Vidare har Socialstyrelsen redovisat uppdraget (S2022/01940) att identifiera och sammanställa de mest kritiska läkemedlen och därtill hörande medicintekniska produkter inför fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig, som myndigheten fick i mars 2022. Myndigheten har även redovisat uppdraget (S2021/02920) om att utveckla särskilda prioriteringsprinciper för hälso- och sjukvården som gäller vid kris och krig.

Genom överenskommelsen om hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar 2022 mellan staten och SKR (S2021/08204) har 200 miljoner kronor avsatts till regionerna för uppgifter inom krigsorganisation, samverkan och ledning, planeringssamverkan, utbildning och övning, traumavård, försörjningsberedskap och motståndskraft. Regionerna har även tilldelats 500 miljoner kronor genom en tilläggsöverenskommelse om försörjningsberedskap för läkemedel (S2022/02827). Regionerna ska använda medlen till att säkerställa tillgång till prioriterade läkemedel för minst en månads förbrukning.

Inom ramen för Nordiska ministerrådet pågår ett nordiskt samarbete om läkemedelsfrågor. Som ett komplement till övriga initiativ inom samarbetet fick Läkemedelsverket den 20 januari 2022 ett uppdrag (S2022/00453) att genomföra en kartläggning av den svenska läkemedelsproduktionen. I uppdraget ingår att samverka med de nordiska länderna om nordisk produktionskartläggning.

Inom ramen för EU-arbetet har ett flertal insatser gjorts för att stärka beredskapsarbetet mot bakgrund av pandemin. Hösten 2020 presenterade Europeiska kommissionen det s.k. hälsounionspaketet som förhandlats under 2020–2022. Paketet syftar till att stärka EU:s ramverk för hälsosäkerhet och Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC) samt Europeiska läkemedelsmyndighetens (EMA) mandat när det gäller krisberedskap och krishantering. Den europeiska myndigheten för beredskap och insatser vid hälsokriser (Hera) inrättades vidare som ett nytt generaldirektorat vid Europeiska kommissionen den 16 september 2021. Hera har till uppgift att förebygga, upptäcka och snabbt ingripa vid gränsöverskridande hälsokriser.

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

Utvecklingen av den nära vården där primärvården fungerar som nav

En rad åtgärder har vidtagits för att skapa bättre förutsättningar för en mer utvecklad nära vård som ska kunna möta de framtida utmaningar som väntar inom hälso- och sjukvården med bl.a. en åldrande befolkning. För att stärka huvudmännens arbete med omställningen av den mer nära vården har staten inom ramen för årliga överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner 2019–2022 tilldelat regioner och kommuner totalt ca 12 miljarder kronor. Två propositioner har beslutats på området. I propositionen Inriktningen för en nära och tillgänglig vård (prop. 2019/20:164) fastställs det att primärvården är navet i hälso- och sjukvården och att inriktningsmålen för reformeringen av primärvården ska vara ökad tillgänglighet, kontinuitet och delaktighet för patienter. Den andra propositionen, Ökad kontinuitet och effektivitet i vården (prop. 2021/22:72), innehåller förslag om att varje region ska vara skyldig att tillhandahålla ett elektroniskt system för listning och även bedömningar om att en nationell listningstjänst för vårdval i primärvården på sikt behöver inrättas och förvaltas av staten. Socialstyrelsen har ett uppdrag att förbereda för att meddela föreskrifter om listningstjänst för vårdval (S2022/01374) och E-hälsomyndigheten har i uppdrag att kartlägga, analysera och ge förslag på hur en nationell listningstjänst ska kunna inrättas i statlig regi (S2022/01375).

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har i uppdrag att utvärdera omställningsarbetet, och myndigheten har visat att en mängd aktiviteter pågår i regioner och kommuner men att pandemin sannolikt har haft en viss negativ påverkan på arbetet (Nära vård i sikte, 2021). Hos patienter och yrkesverksamma finns det ett brett stöd för omställningens mål och en stor efterfrågan på förbättringar i primärvården.

En mer patient- och behovsanpassad hälso- och sjukvård

I Socialstyrelsens rapport Uppföljning av omställningen till en mer nära vård 2020, som publicerades i augusti 2021, redovisar myndigheten hur flera regioner har utvecklat sitt arbete med att öka personcentreringen och patientens medverkan i vården. Region Dalarna beskriver att forskning kring att följa regionens arbete i genomförandet av personcentrerad vård fortskrider genom samarbete med Högskolan Dalarna. I Västra Götalandsregionen utvecklas en ny vårdinformationsmiljö i vilken det ingår att införliva det personcentrerade arbetssättet, bl.a. genom en patientportal så att patienten ska kunna kommunicera och dela sin berättelse och sin information med hälso- och sjukvården.

Utveckling av patientkontrakt är ett sätt att öka patientens medverkan i vården. I Socialstyrelsens rapport redovisas också regionernas arbeten med att utveckla och införliva patientkontrakt i olika processer såsom personcentrerade sammanhållna vårdförlopp, kunskapsstyrning och patientsäkerhet.

I den nationella patientenkäten ställd till patienter i primärvård 2021 svarade 79,6 procent av kvinnorna och 81,7 procent av männen ja på frågan om de var delaktiga i besluten beträffande sin vård och behandling i den utsträckning de önskade. Resultatet är marginellt högre än år 2016 då 78,4 procent av kvinnorna och 80,4 procent av männen svarade ja på frågan. Likaså var det något fler kvinnor och män som 2021 svarade att de fick tillräcklig information om sin vård och behandling – 79,0 procent av kvinnorna och 82,9 procent av männen, jämfört med 2016 då 77,0 procent av kvinnorna och 80,7 procent av männen svarade ja på samma fråga.

Kontinuitet är en central kvalitetsparameter i svensk hälso- och sjukvård. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys redovisar i rapporten Vården ur befolkningens perspektiv, 65 år och äldre (International Health Policy Survey 2021) att 69 procent av såväl männen som kvinnorna över 65 år uppger att de 2021 hade en fast läkare eller sjuksköterska, dvs. en utpekad person med ett särskilt ansvar för patientens medicinska vård samt i förekommande fall ett ansvar för att samordna de undersöknings- och behandlingsåtgärder som vidtas, vilket är en ökning med tio, respektive sju procentenheter sedan 2017. Resultatet är dock lägre jämfört med övriga länder som ingår i studien. Som stöd till regionernas arbete utvecklade och publicerade Socialstyrelsen under 2021 ett planeringsverktyg som stöd för funktionen och arbetssättet med fast läkarkontakt. Verktyget kan bl.a. användas för att dimensionera patientansvaret för funktionen fast läkarkontakt samt bidra till dialogen om läkarnas arbetsmiljö.

Fler personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp (PSV) tas fram inom regionernas nationella system för kunskapsstyrning i syfte att skapa en mer jämlik och effektiv vård baserad på bästa tillgängliga kunskap. Arbetet med PSV har pågått sedan 2019. Totalt togs det fram elva vårdförlopp samt en generisk modell för rehabilitering under åren 2020 och 2021. Under 2021 gick tolv vårdförlopp ut på remiss och parallellt har 13 nya PSV påbörjats. Det innebär att sammanlagt 35 PSV för 29 olika hälsotillstånd samt två generiska modeller befinner sig i olika faser – från uppstart till påbörjat införande i regionerna.

Kraftfulla insatser bidrar till att utveckla området psykisk hälsa och suicidprevention

Under 2022 har över 1,6 miljarder kronor fördelats genom en överenskommelse mellan staten och SKR som syftar till att stärka och utveckla kommuners och regioners arbete med att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt öka tillgängligheten till vård och omsorg. Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att i nära samverkan följa, utvärdera och stödja de insatser som genomförs av regioner och kommuner inom ramen för överenskommelserna under perioden 2021–2023 (S2020/01044). Myndigheternas sammantagna analys, baserad på uppföljningen av insatser från 2020, visar att överenskommelsen har bidragit till en positiv utveckling i kommuner och regioner. Stimulansmedlen verkar t.ex. ha haft påfallande betydelse för bemanningen på och för ökad tillgänglighet till länens ungdomsmottagningar och har lett till effektiviseringar, förbättrade arbetssätt, tydligare ansvarsfördelning, bättre samverkan och utvecklingen av s.k. en väg in-verksamheter inom barn- och ungdomspsykiatrin och första linjens vård. Vissa positiva resultat kan konstateras även vad gäller det suicidpreventiva arbetet. Vidare har olika former av strukturer för ledning och samverkan byggts upp, efterlevandestödet utvecklats och vårdkedjan för suicidnära patienter förstärkts. De medel som riktas till regionerna för att stärka och utveckla den psykiatriska traumavården har därtill lett till ökad kompetensutveckling och utveckling av effektiva metoder, tidiga insatser samt ökad tillgång till stöd och behandling. Vissa förbättringar kan också ses när det gäller vården och omsorgen för perso-

ner som behöver insatser från både regioner och kommuner, bl.a. personer med samsjuklighet i beroende och annan samtidig psykiatrisk diagnos. Se vidare avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Myndigheternas uppföljning visar dock att det finns en stor variation när det gäller typer av genomförda aktiviteter, användning av stimulansmedel, omfattning av genomförandeprocesser, prioriteringar på regional och lokal nivå samt uppnådda resultat. Myndigheterna rekommenderar kommuner och regioner att stärka uppföljningen av insatserna inom överenskommelsen och bidra till ökad kunskapsstyrning och kvalitetssäkring i det fortsatta utvecklingsarbetet. Dessutom framhåller myndigheterna att regioner och kommuner har mycket att vinna på att utveckla sitt arbete med inrapportering, kvalitetssäkring och användning av data, för att följa upp samt förbättra resultat av insatser.

Under 2021 fick en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av vissa frågor gällande den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården (dir. 2021:36). Utredningen redovisade betänkandet God tvångsvård – trygghet, säkerhet och rättssäkerhet i psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård (SOU 2022:40) i juli 2022. I betänkandet föreslås bl.a. en utökad rätt att överklaga vissa tvångsåtgärder till allmän förvaltningsdomstol, att rätten till dagliga aktiviteter och utevistelse även ska införas för patienter över 18 år samt att barn inte ska få vårdas tillsammans med vuxna. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Fler vårdområden utgör nationell högspecialiserad vård

Med nationell högspecialiserad vård menas offentligt finansierad vård som bedrivs vid som mest fem enheter i landet och där endast ett fåtal vårdgivare i landet kan uppfylla kraven på kompetens, tillgänglighet och arbete i multidisciplinära team. Under 2021 behandlades totalt 2 772 patienter i den nationella högspecialiserade vården, varav 64 procent var kvinnor och 36 procent män. Detta kan jämföras med ca 1 850 patienter 2019 respektive 2020.

På grund av covid-19-pandemin har delar av arbetet med den nationella högspecialiserade vården tvingats skjutas fram och Nämnden för nationell högspecialiserad vård avstod från att fatta beslut under våren 2021. Under hösten kunde arbetet återupptas och nämnden fattade beslut om följande vårdområden: kroniska lungsjukdomar hos barn, prematuritetsretinopati, stamcellstransplantationer vid systemisk skleros och hypertrofisk obstruktiv kardiomyopati. Vidare har tillstånd att bedriva nationell högspecialiserad vård utfärdats till regioner för huvud- och halsparagangliom, livmoderhalscancer, neuroendokrina tumörer i buken och neuromuskulära sjukdomar. Det har även inrättats 20 nya sakkunniggrupper för att utreda fler vårdområden.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en årlig rapport om konsekvenserna för akutsjukvården (bet. 2018/19:SoU8 punkt 4, rskr. 2018/19:233 och bet. 2021/22:SoU1 punkt 3, rskr. 2021/22:123). Av tillkännagivandena följer att regeringen i lämpligt sammanhang årligen ska rapportera till riksdagen om konsekvenserna för akutsjukvården vid regionsjukhusen med anledning av den högspecialiserade vårdens koncentration (bet. 2018/19:SoU8 s. 26 och bet. 2021/22:SoU1 s. 47). Socialstyrelsen har fått i uppdrag (S2018/03661) att löpande rapportera om arbetet med omställningen av den högspecialiserade vården och i det ingår att rapportera om konsekvenserna för akutsjukvården. För att Socialstyrelsen, inför de olika besluten, ska kunna göra en bedömning av eventuella konsekvenser har myndigheten tillsatt två olika beredningsgrupper. Första beredningsgruppen gör ett arbete inför Socialstyrelsens beslut och andra beredningsgruppen gör ett arbete inför beslut i Nämnden för nationell högspecialiserad vård. Akutsjukvårdsperspektivet genomsyrar arbetet för båda beredningsgrupperna och grupperna har formats för att de på

ett tydligt sätt ska kunna identifiera både eventuella effekter på akutsjukvården och säkra att dessa beaktas i beslutsfattandet. Socialstyrelsen har också påbörjat arbetet med att på systemnivå följa hur t.ex. universitets- och akutsjukvården påverkas av koncentrationen. En baslinjemätning som utgör grunden för framtida utvärderingar av bl.a. akutsjukvården genomförs under 2022. Regeringen avser att i varje års resultatredovisning i budgetpropositionen redogöra för eventuella konsekvenser för akutsjukvården. Regeringen bedömer att tillkännagivandena därmed är slutbehandlade.

Valfrihet i hälso- och sjukvården

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om utveckling av vårdval i den specialiserade öppenvården (bet. 2016/17:SoU10 punkt 15, rskr. 2016/17:254). Upprinnelsen till tillkännagivandet var Välfärdsutredningens delbetänkande Ordning och reda i välfärden, SOU 2016:78.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att utveckla vårdvalet i den specialiserade öppenvården (bet. 2018/19:SoU8 punkt 19, rskr. 2018/19:233) och om att utöka möjligheten till valfrihet inom slutenvården (bet. 2018/19:SoU8 punkt 20, rskr. 2018/19:233).

Både myndigheter och statliga utredningar har fått uppdrag som på olika sätt har aktualiserat frågor om valfrihet i hälso- och sjukvården. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys konstaterar bl.a. i rapporten En lag som kräver omtag (2021:10) att patienter uppskattar att kunna välja vårdgivare men att valfriheten riskerar att leda till en mer ojämlik vård. Även Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården har i sitt slutbetänkande översiktligt undersökt frågan om valfrihet och övervägt möjligheterna att utreda och lämna förslag som syftar till valfrihet för patienter även i offentligt finansierad sluten vård (SOU 2022:22). Delegationen lämnar inte några förslag i frågan men konstaterar att regionerna redan i dag kan erbjuda valfrihet i sluten vård genom rekommendationen om valfrihet i sluten vård i riksavtalet för utomlänsvård. Riksavtalet är en rekommendation till regionerna från SKR om vad som gäller när en person får vård utanför sin egen region.

Regeringen bedömer att frågan kan behöva analyseras ytterligare. Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Effektiv hälso- och sjukvård

Användningen av nationella invånartjänster har ökat

E-hälsomyndigheten ska enligt förordningen (2013:1031) med instruktion för E-hälsomyndigheten utveckla och tillhandahålla digitala tjänster för att redovisa uppgifter i myndighetens register i syfte att underlätta för den enskilde. Användningen av Läkemedelskollen har ökat de senaste åren och antalet besökare 2021 låg stadigt på över en miljon i månaden. Under 2021 vidareutvecklades tjänsten för att anpassas till lagen (2018:1212) om nationell läkemedelslista.

Under de senaste åren har E-hälsomyndigheten fått uppdrag som syftar till att ta fram flera olika nationella tjänster. Bland annat fick myndigheten under 2022 i uppdrag att kartlägga, analysera och ge förslag på hur en nationell listningstjänst för vårdval i primärvården ska kunna inrättas på statlig nivå.

Bättre möjligheter till informationsutbyte inom och mellan vård och omsorg

Allt fler personer får insatser från olika aktörer inom både hälso- och sjukvården och socialtjänsten, vilket ställer krav på bättre samverkan och ett effektivt informationsut-

byte. I juni 2022 beslutade riksdagen att anta förslagen i propositionen Sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation (prop. 2021/22:177, bet. 2021/22:SoU30, rskr. 2021/22:381). Den nya lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation innebär att hälso- och sjukvården och vissa delar av socialtjänsten får möjlighet att dela personuppgifter med varandra. Därmed ökar möjligheten till närmare samarbete mellan vården och socialtjänstens insatser för äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att på lämpligt sätt se till att gemensamma standarder tas fram för journalsystem och kvalitetsregister (bet. 2018/19:SoU8 punkt 57, rskr. 2018/19:233). Utskottet lyfter att det i dag finns en stor variation av system för information och dokumentation som används i regioner, kommuner och av privata vårdgivare, vilket enligt riksdagen försvårar informationsutbytet (bet. 2018/19:SoU8 s. 156). En rad insatser har vidtagits på detta område. Bland annat driftsatte E-hälsomyndigheten under hösten 2021 en ny funktion för att tillgängliggöra och förvalta nationella gemensamma specifikationer, dvs. överenskommelser om hur standarder ska tillämpas i olika situationer för att underlätta informationsutbyte, inom och mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst. Vidare arbetar Socialstyrelsen med ett stort antal insatser för att standardisera dokumentationen i vården. Under 2021 fick E-hälsomyndigheten i uppdrag att genomföra en förstudie om en nationell digital infrastruktur för nationella kvalitetsregister. I uppdraget ingår att analysera om det finns ett behov av att myndigheten bemyndigas att meddela föreskrifter för exempelvis standarder för hälsodata. Under 2022 tillsattes vidare en särskild utredare med uppdrag att föreslå åtgärder för en bättre och säkrare informationsdelning av hälsodata. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Samverkan inom Vision e-hälsa kan förbättras

För att konkretisera och nationellt samordna arbetet med digitaliseringen av hälso- och sjukvården och socialtjänsten har staten och SKR kommit överens om den gemensamma Vision e-hälsa 2025. Insatser som har samverkats inom ramen för Vision e-hälsa under 2021 omfattar bl.a. införandet av en nationell läkemedelslista, tillgängliggörande och förvaltning av gemensamma nationella specifikationer hos E-hälsomyndigheten, effektivare informationsförsörjning i nya vårdinformationsmiljöer och Socialstyrelsens framtagande av informationsspecifikation för handläggning och dokumentation i socialtjänsten. Överenskommelsen sträcker sig från 2016 till 2025 och är uppdelad i tre strategiperioder. Inför visionens sista strategiperiod 2023–2025 har Statskontoret följt upp och analyserat det arbete som bedrivs i den gemensamma samverkansorganisationen. Statskontoret konstaterar att samverkan på området har förbättrats över tid, men också att visionen är alltför abstrakt och övergripande för att ge samverkansorganisationen vägledning om vad man ska prioritera i sitt arbete. Det syns även i E-hälsomyndighetens uppföljning av Vision e-hälsa att resultaten från samverkansorganisationen inom Vision e-hälsa är otydliga och svåra att följa upp. Statskontoret ger ett antal förslag på förbättringar inför nästa strategiperiod. E-hälsomyndigheten konstaterar även i uppföljningsrapporten av Vision e-hälsa att det finns svårigheter att göra jämförelser för att fullt ut följa utvecklingen av digitaliseringen i Sverige utifrån Vision e-hälsa.

Inom ramen för överenskommelsen om en god och nära vård 2021 avsattes 100 miljoner kronor till regionerna för arbetet med strukturerad vårdinformation samt trygg och säker informationshantering. Ett digitalt verktyg för informationsklassning finns nu framtaget av SKR som stöd för regioners och kommuners arbete med säker informationshantering, vilket är grundläggande i arbetet med informations- och cybersäkerhet. Arbetet med strukturerad vårdinformation och standardisering har bedrivits av regionerna tillsammans med olika programområden inom Nationellt system för

kunskapsstyrning för hälso- och sjukvården bl.a. inom områdena patologi, laboratorieverksamhet, levnadsvanor och användning av Snomed CT.

Främjande av utbyte av e-recept och patientöversikter inom EES

E-recept som har utfärdats i Sverige kan för närvarande inte expedieras i andra EES-länder. Det är inte heller möjligt med ett gränsöverskridande utbyte av patientöversikter. För att det gränsöverskridande utbytet av e-recept och patientöversikter ska utvecklas tillsattes under 2020 Utredningen om e-recept inom EES (S 2020:10). Syftet är att säkerställa att svenska medborgare som söker eller får vård i ett annat EU-land inte får sämre möjligheter till god och säker vård samt att möjliggöra utbyte av e-recept över landsgränser. Utredningen lämnade under 2021 ett delbetänkande där den bl.a. föreslår en ny lag om E-hälsomyndighetens hantering av e-recept från EES (SOU 2021:102). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet. Under hösten 2021 beslutades tilläggsdirektiv (dir. 2021:91) till utredningen som innebär att utredningen även ska se över vad som krävs för ett gränsöverskridande utbyte av patientöversikter inom EES. Utredningen ska redovisa sitt arbete senast den 12 januari 2023 (S2022/03080).

Tillgången till läkemedel är i grunden god

Tillgängligheten till läkemedel är god i Sverige. En indikator som mäter tillgängligheten till läkemedel i ett land är hur vanligt det är med restsituationer, dvs. antalet tillfällen då läkemedelsföretag under en period inte kan leverera ett läkemedel så att tillgång möter efterfrågan. Under 2021 uppstod ett trendbrott i anmälda restsituationer såtillvida att både antalet anmälningar och antalet restanmälda läkemedelsförpackningar sjönk markant jämfört med 2020. Enligt Läkemedelsverket är anledningen till detta att flera aktörer gjort stora ansträngningar för att stärka tillgången till läkemedel i Sverige. Orsakerna till restsituationer var 2021 i de allra flesta fall tillverkningsrelaterade (59 procent), följt av marknadsrelaterade orsaker (28 procent), distributionsorsaker (9 procent) samt regulatoriska orsaker (4 procent). Läkemedelsverket deltar såväl i det EU-gemensamma arbetet som i samarbete med övriga nordiska länder kring tillgång till läkemedel.

Införandet av den nationella läkemedelslistan

En viktig milstolpe i arbetet med att införa den nationella läkemedelslistan har varit att E-hälsomyndigheten i slutet av november 2021 förde över alla data om aktuella förskrivningar och uthämtade recept till en ny databasplattform med en informationsstruktur som är anpassad till det nya registret. En ny driftplattform och tjänsteplattform togs i bruk vid samma tillfälle.

I enlighet med uppdragsbeskrivningen har även en webbaserad ingång till den nationella läkemedelslistan utvecklats för förskrivare, Förskrivningskollen. Förskrivningskollen är huvudsakligen tänkt att användas när behörig hälso- och sjukvårdspersonal av olika skäl inte har tillgång till ett vårdsystem med direkt anslutning till den nationella läkemedelslistan. En motsvarande tjänst för den enskilde heter Läkemedelskollen och tillhandahålls på E-hälsomyndighetens webbplats och på 1177.se. Läkemedelskollen har utökats med funktionalitet för att stödja information om patientens läkemedelsbehandlingar.

I april 2022 beslutade E-hälsomyndigheten att anta en ny internationell standard för överföring av hälsodata vilket möjliggör nya funktioner för vård- och apotekssystem som ansluter till den nationella läkemedelslistan och informationen blir mer strukturerad än tidigare. Funktionaliteten i den nationella läkemedelslistan utökas stegvis under den resterande delen av 2022 och 2023.

Arbetet med den nationella läkemedelsstrategin har återupptagits

Efter en period av förhållandevis låg aktivitet i arbetet med regeringens nationella läkemedelsstrategi tog arbetet åter fart hösten 2021. Det tidigare uppehållet syftade till att skydda myndigheter och andra aktörer som varit hårt belastade på grund av covid-19-pandemin. Under hösten 2021 och våren 2022 har fokus framför allt legat på synkronisering av de olika aktörernas insatser inom läkemedelsområdet genom möten i den särskilda expertgrupp som är knuten till strategin. I denna grupp har också arbetet med s.k. förberedande aktiviteter och uppföljning av tidigare aktiviteter genom onlineseminarier fortsatt. Strukturer som byggts upp inom ramen för strategin har visat sig vara av stor vikt under covid-19-pandemins första år, främst för att förbättra tillgången till läkemedel och hanteringen av bristsituationer.

Kostnaderna för läkemedelsförmånerna ökar men ligger fortsatt i nivå med kostnadsutvecklingen för hälso- och sjukvården i stort

Kostnaderna för läkemedelsförmånerna har ökat de senaste åren, framför allt genom att nya mer kostsamma läkemedel har introducerats. Många av dessa nya läkemedel fyller ett behov där det i flera fall har saknats behandlingsalternativ eller där de nya läkemedlen tillför stor nytta. Andra faktorer som påverkar kostnadsökningen är också ökade volymer av vissa äldre läkemedel, demografiska faktorer och prisförändringar. Kostnaderna för läkemedel inom förmånerna uppgick 2021 till 29,7 miljarder kronor, vilket var en ökning med två procent jämfört med föregående år. Diagram 3.1 nedan visar statens kostnader för läkemedelsförmånerna, uppdelat på kvinnor respektive män 2008–2021. Fram till 2016 var kostnaderna för läkemedelsförmånerna högre för kvinnor. En bidragande anledning till detta var att kvinnor generellt använder mer läkemedel än män. Över tid har kostnadsskillnaden ändrats och i dag är kostnaderna högre för män. Det beror bl.a. på att vi lever allt längre och att männen står för de största kostnaderna i åldrarna från 61 år och uppåt. Patientens egenavgifter som andel av den totala kostnaden för läkemedel minskar över tid. Detta beror i huvudsak på att högkostnadsskyddet ökar i en lägre takt jämfört med kostnaden för läkemedel inom förmånen. De totala läkemedelskostnaderna är relativt stabila som andel av de totala hälso- och sjukvårdsutgifterna sedan 2014 (tabell 3.2).

Diagram 3.1 Kostnader för läkemedelsförmånerna per år 2008–2021

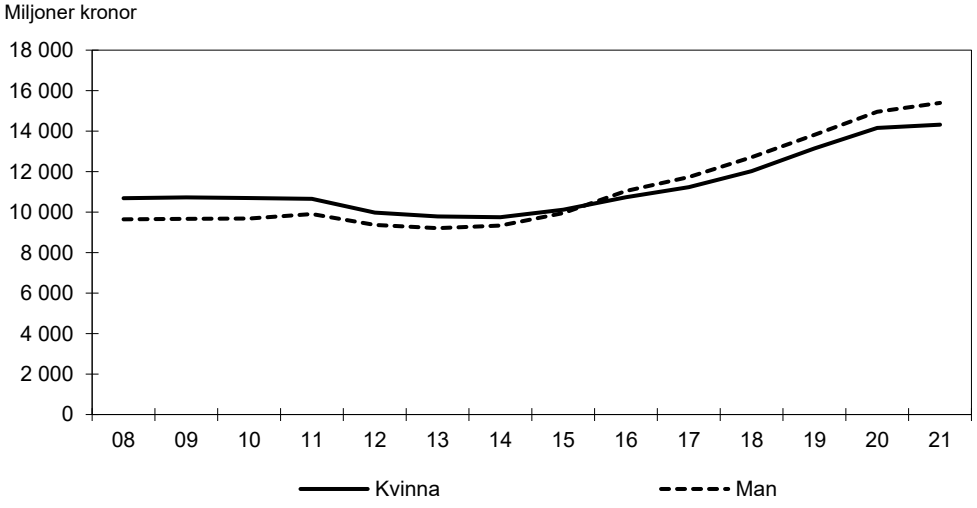

Källa: E-hälsomyndigheten.

Tabell 3.2 Kostnader för läkemedel 2017 – 2021

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020	2021
Läkemedelsförmånerna[1]	22 984	24 751	26 971	29 129	29 724
Patientens kostnad[2]	5 629	5 908	6 251	6 516	6 383
Andel patientkostnad[3]	19,7%	19,3%	18,8%	18,3%	17,7%
Receptläkemedel utan förmån[4]	3 100	4 252	2 632	2 632	2 633
Slutenvård[5]	8 510	9 150	10 461	10 461	11 270
Receptfritt[6]	4 665	4 794	4 692	4 692	4 689
Total	44 888	48 855	51 529	53 430	54 700
Läkemedelskostnadernas andel av totala hälso- och sjukvårdskostnaderna[7]	9,0 %	9,2 %	9,4 %	9,3 %	

[1] Läkemedel samt förbrukningsartiklar inom förmånen.

[2] Avser egenavgift och merkostnad.

[3] Beräknat som andel av förmån och patientens kostnad.

[4] Inklusive smittskyddsläkemedel

[5] Avser humanläkemedel på rekvisition inom sluten- och öppenvård. Slutenvårdskostnaderna är svåra att jämföra mellan åren beroende på att nettopriser införts successivt och avsaknad av data vissa år. Uppgifterna finns ej tillgängliga uppdelat på kön.

[6] Avser receptfria humanläkemedel som säljs över disk på apotek samt i detaljhandeln. Uppgifterna finns ej tillgängliga uppdelat på kön.

[7] Uppgifter om totala hälso- och sjukvårdskostnader saknas för 2016. Uppgifterna inkluderar mervärdesskatt.

Källa: E-hälsomyndigheten och Statistiska centralbyrån, Hälsoräkenskaperna.

Långsiktigt hållbar finansiering av läkemedel

Vissa åtgärder har gjorts för att dämpa kostnadsökningen. Sedan 2014 har regioner och läkemedelsföretag tecknat s.k. sidoöverenskommelser för vissa förmånsläkemedel, där läkemedelsbolagen givet vissa förutsättningar betalar tillbaka en del av kostnaden för läkemedlet till regionerna. Sidoöverenskommelser mellan regioner och läkemedelsföretag har resulterat i återbäring om ca 2,7 miljarder kronor 2021, varav regionerna fått 60 procent och staten 40 procent, i enlighet med statens och SKR:s överenskommelse om delning av återbäringar. Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) genomför även regelbundet omprövningar av läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna.

Den s.k. 15-årsregeln innebär att priserna på läkemedel som är äldre än 15 år från tidpunkten för när läkemedlet godkändes för försäljning sänks med 7,5 procent. Besparingar till följd av 15-årsregeln var totalt 19 miljoner kronor 2021. TLV har fått i uppdrag (S2021/00824) att genomföra kostnadsdämpande åtgärder på läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna och samtidigt säkerställa prisdynamik och fortsatt god tillgång till läkemedel i Sverige. Åtgärderna förväntas leda till besparingar för staten och regionerna på minst 800 miljoner kronor under fyra år, räknat från den 1 januari 2021. Uppdraget avrapporteras årligen i juni med start 2022 till och med 2024. Av den första rapporteringen som lämnades i juni 2022 framgick att TLV beräknar att man genomfört kostnadsdämpande åtgärder som lett till besparingar på drygt 100 miljoner kronor.

De årliga överenskommelserna om statens bidrag för läkemedelsförmånerna m.m.

Överenskommelsen för 2021 innebar bl.a. att staten ersatte regionerna med ca 33 400 miljoner kronor för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. I beloppet ingick ett bidrag på 424 miljoner kronor för kostnader som regionerna haft för behandling av patienter med hepatit C. Regionernas kostnader för läkemedelsförmånerna och för läkemedel för behandling av hepatit C blev lägre än överenskommet belopp vilket in-

nebar att regionerna, i enlighet med överenskommelsens vinst- och förlustdelningsmodell, fick betala tillbaka ca 247 miljoner kronor till staten.

Staten och SKR enades i december 2021 om en överenskommelse för statens bidrag till regionerna avseende läkemedelsförmånerna m.m. för 2022 som i utformning och upplägg överensstämmer med överenskommelsen 2021. Överenskommelsen innebär bl.a. att regionerna får ett statligt bidrag om 34 355 miljoner kronor för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. för 2022. Beloppet omfattar även bidrag om 1 620 miljoner kronor för vissa andra kostnader inom läkemedelsområdet som tidigare finansierats på motsvarande sätt samt ett bidrag om 400 miljoner kronor för kostnader som regionerna har för behandling av patienter med hepatit C.

Uppdrag att utveckla prognos av besparingar från sidoöverenskommelser

TLV har via sitt regleringsbrev i uppdrag att utveckla prognosen för besparingar från sidoöverenskommelser med syfte att som komplement till Socialstyrelsens prognos av läkemedelskostnader bidra till en samlad bild över läkemedelskostnaderna. TLV:s och Socialstyrelsens prognoser ska utgöra underlag för att fördela återbäring mellan staten och regionerna, inom ramen för överenskommelsen om statens bidrag till regionerna för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. som tecknas mellan staten och SKR. Myndigheten ska utreda förutsättningarna att förlänga prognosen över dessa besparingar till att omfatta innevarande år samt ytterligare tre år, samt utveckla en modell för detta. Särskilt ska eventuella konsekvenser i form av ändrade beteenden hos aktörer på läkemedelsmarknaden belysas.

Subventionering av barns speciallivsmedel ses över

En särskild utredare har fått i uppdrag att se över regleringen av subvention av speciallivsmedel till barn och föreslå ett moderniserat och kostnadseffektivt subventionssystem inom befintlig kostnadsram (dir. 2022:97). Det nuvarande systemet har i stort inte förändrats sedan slutet av 1970-talet och syftet med uppdraget är att skapa en jämlik och ändamålsenlig tillgång till livsmedel för barn. Det handlar bl.a. om att analysera och bedöma vem som bör vara huvudman för subvention av speciallivsmedel till barn samt att analysera och vid behov föreslå ändringar av vilka diagnoser som bör ingå i en ny reglering. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2023.

Läkemedel i miljön

Läkemedelsverket har sedan 2018 i uppdrag (S2018/03385) att inrätta och ansvara för ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön. Under året har arbetet fokuserat på fortsatt dialog, samverkan samt kunskapsutbyte och kunskapsspridning med ett femtiotal aktörer inom området för att minimera risker för miljöpåverkan av läkemedel. Under utgiftsområde 20 avsnitt 3.9 om Giftfri miljö framgår ytterligare insatser för att minska läkemedelsrester i miljön.

Läkemedelsverket har redovisat ett uppdrag (S2021/01905) under 2021 där de anger att det är genomförbart och lämpligt att väga in miljörisker som ett av flera kriterier när Läkemedelsverket bedömer om ett receptfritt läkemedel ska få säljas på apotek. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

Utvecklande av en miljöpremie för läkemedel

E-hälsomyndigheten, TLV och Läkemedelsverket har i uppdrag att utveckla och förbereda för en försöksverksamhet gällande att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet. Utgångspunkten är att försöksverksamheten ska bedrivas under åren 2024–2027 och att systemet ska vara frivilligt, dvs. att läkemedelsföretagen själva får välja om de vill ansluta sig. En delredovisning av uppdraget lämnades den 31 maj

2022. Det närmare innehållet i försöksverksamheten redovisas i slutredovisningen senast den 30 oktober 2022.

Fortsatt utveckling på apoteksmarknaden

En fortsatt ökad e-handel

Apoteksmarknaden genomgår en förändring när det gäller kanalerna för distribution av läkemedel, såtillvida att patienter och konsumenter i allt högre utsträckning väljer att köpa sina läkemedel via e-handeln. Omsättningen av varor i e-handeln ligger på ungefär 800 miljoner kronor per månad, varav ungefär hälften är förskrivna läkemedel. Den främsta orsaken till förflyttningen från fysisk handel till e-handel anges i Sveriges apoteksförenings branschrapport vara covid-19-pandemin. Detta förefaller också vara kopplat till att det för första gången sedan omregleringen av apoteksmarknaden nu sker en minskning av antalet apotek i Sverige. Minskningen är marginell och verkar främst beröra apotek i storstadsområden. Dock står de fysiska apoteken fortfarande för 87 procent av försäljningen av förskrivna varor.

Apotek i glesbygd

Tillgängligheten till apotek är viktig för att säkerställa tillgången till läkemedel och apoteksservice i hela landet. I syfte att förbättra förutsättningarna för apotek med begränsat kundunderlag inrättade regeringen 2013 ett särskilt bidrag för apotek i glesbygd. Bidraget betalas ut till apotek i glesbygd utifrån ett antal parametrar och är ett stöd för att apoteken ska kunna upprätthålla apoteksservice i områden där möjligheten till lönsamhet är begränsad. Verksamhetsåret 2021 fick totalt 44 apotek i 13 län bidraget som uppgick till drygt 12 miljoner kronor.

En översyn av apotekens handelsmarginal

Av TLV:s översyn av apotekens handelsmarginal 2021 framgår att marknadsförutsättningarna för apoteksmarknaden är förhållandevis goda. Rörelseresultatet har dock haft en vikande trend, vilket enligt TLV beror på att fler apotek håller öppet mer och längre, en successivt tilltagande personalbrist och en lägre intäkt på parallellhandeln. Därtill kommer en ökad konkurrens med e-handeln och ökade avgifter för apoteken. TLV fattade därför beslut i november 2021 om ökad ersättning för att expediera generiskt utbytbara läkemedel, den s.k. generikatian, med 1,25 kronor till 12,75 kronor. Detta kommer enligt TLV att leda till ökade inkomster för apoteken med 82,3 miljoner kronor per år och till kostnader som belastar dels patienter, dels staten till följd av att regionerna får statsbidrag för läkemedelsförmånskostnaderna. Den ändrade handelsmarginalen trädde i kraft den 1 februari 2022.

Försöksverksamhet med farmaceutiska tjänster

TLV påbörjade under 2021 en försöksverksamhet med farmaceutiska tjänster som har till syfte att bidra till en förbättrad läkemedelsanvändning. Farmaceutiska tjänster definieras som rådgivning samt andra insatser som genomförs av en farmaceut och som är verksamhet utöver apotekens grunduppdrag. Myndigheten har etablerat ett policylabb för genomförandet av arbetet. Policylabb är en tillfällig eller bestående grupp av aktörer med olika kompetenser som använder och utvecklar innovativa metoder för att förändra regelverk.

Tandhälsan generellt god men fortsatt ojämlik

Utbildningsnivå har stor inverkan på den självskattade tandhälsan

I gruppen 16 till 84 år skattar 74 procent sin tandhälsa som god. Bland män ligger andelen som skattar tandhälsan som god på 72 procent jämfört med 77 procent bland kvinnor. Utbildningsnivå har stor inverkan på den självskattade tandhälsan (se diagram

3.2). När den egna tandhälsan skattades under 2021 uppgav 19 procent av personer med förgymnasial utbildning att den egna tandhälsan var dålig och det fanns ingen skillnad mellan kvinnor och män. Det kan jämföras med gruppen personer med gymnasial utbildning där 10 procent skattade den egna tandhälsan som dålig under samma period. Bland män med gymnasial utbildning ligger andelen på 11 procent jämfört med 10 procent för kvinnor med samma utbildningsnivå. I gruppen personer med eftergymnasial utbildning är det lägst andel som skattar den egna tandhälsan som dålig, 6 procent under 2021. Bland män med eftergymnasial utbildning ligger andelen på 7 procent jämfört med 5 procent för kvinnor med samma utbildningsnivå. Samma år uppgav även 21 procent av kvinnor och män med förgymnasial utbildning att de avstått tandvård av ekonomiska skäl trots behov. I gruppen med eftergymnasial utbildning var andelen samma år endast 5 procent för kvinnor och 6 procent för män. Resultaten bekräftar fortsatt betydelsen av socioekonomiska faktorer för den självskattade tandhälsan.

Diagram 3.2 Andel personer med uppskattad dålig tandhälsa per år och utbildningsnivå 2014–2021

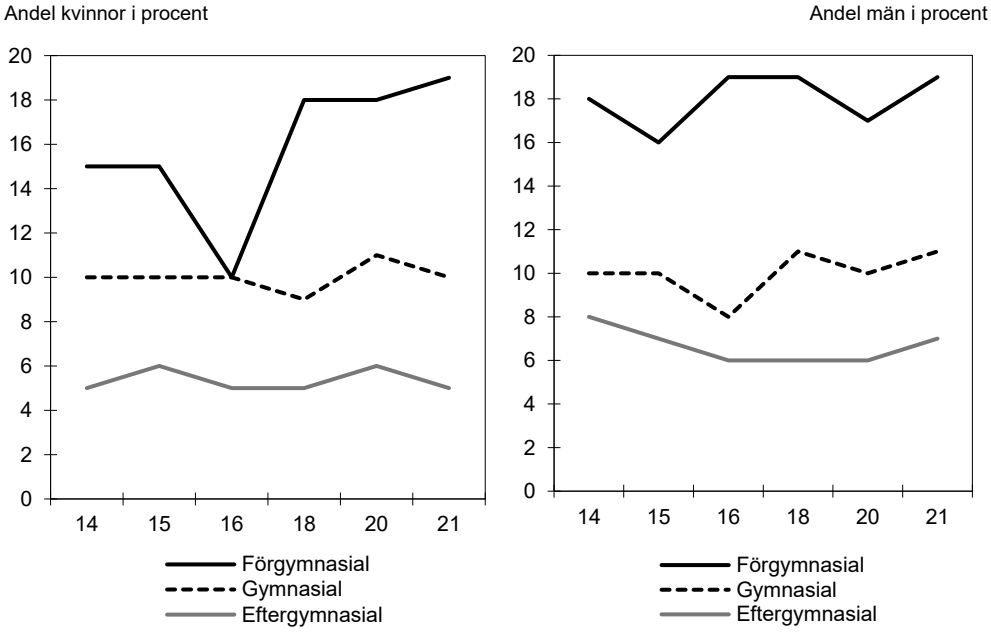

Källa: Folkhälsomyndigheten, Nationella folkhälsoenkäten.

Antalet personer som gjort basundersökningar har minskat

Att besöka tandvården för en basundersökning är en viktig del i den förebyggande tandvården. Besöksfrekvensen för basundersökningar skiljer sig åt mellan kvinnor och män, olika åldersgrupper, personer med olika utbildningsbakgrund samt beroende på var i landet man bor. Kvinnor besöker oftare tandvården än män och 2020 hade 61,3 procent av kvinnorna gjort en basundersökning någon gång de senaste två åren. Det kan jämföras med männen där 54 procent gjort en basundersökning någon gång de senaste två åren. För båda grupperna minskade andelen mellan 2019 och 2020. Minskningen beror på att personer avstått från tandvårdsbesök till följd av covid-19-pandemin. När personer avstår från regelbundna tandvårdsbesök ökar risken att dessa personer behöver uppsöka tandvården akut. Andelen personer som endast besökt tandvården akut under det senaste året har sedan 2014 ökat från 2,7 procent till 3,2 procent 2020.

Besöksfrekvensen minskar med åldern och påverkar äldres munhälsa

Med åldern kommer ofta försämrad munhälsa och allmän hälsa. Vissa kroniska sjukdomar som är vanligare hos äldre ger sämre möjligheter att bibehålla en god munhälsa,

och ett stort antal läkemedel som i högre grad används av äldre kan bidra till muntorrhet och andra problem. Samtidigt har tidigare studier visat att äldres besöksfrekvens hos tandläkaren minskar efter 69 år. Sämre mun- och tandhälsa kan bidra till försämrad livskvalitet, då det utöver medicinska besvär riskerar att bli ett hinder för sociala kontakter.

Tandhälsan hos barn och unga är god men är sämre hos placerade barn

Karies i mjölktänderna indikerar en sämre prognos för munhälsan under de senare barn- och ungdomsåren. Mer än vart fjärde barn har karies i sina tänder vid 6 års ålder vilket kan öka risken för karies högre upp i åldrarna. Förekomst av karies bland 6-åringar har ökat med 7 procentenheter, från 21 procent år 2011 till 28 procent 2019. Kariestrenden bland 6-åringar har ännu inte visat någon försämring av tandhälsan bland 12-åringar. Andelen kariesfria 12-åringar var 67 procent 2019, vilket är oförändrat jämfört med 2018. Tandhälsan bland 19-åringar förbättrades mellan 2011 och 2019. I Socialstyrelsens rapport Fler insatser behövs för bättre munhälsa och tandvård för placerade barn framgår dock att munhälsan är sämre bland placerade barn än bland deras jämnåriga, och de besöker tandvården för regelbundna basundersökningar mer sällan. Det gäller både pojkar och flickor och när yngre barn jämförs med tonåringar. Placerade barn har dessutom sämre munhälsa redan i anslutning till placeringstillfället än andra barn i jämförbara åldersgrupper.

Tandvårdsutgifterna har ökat

Under 2021 betalade staten ut drygt 6,8 miljarder kronor i statligt tandvårdsstöd. Jämfört med 2020 ökade statens utbetalning med ca 840 miljoner kronor (tabell 3.3). De statliga tandvårdsutgifterna minskade på grund av den minskade besöksfrekvensen i tandvården 2020, och besöksfrekvensen återhämtade sig under 2021.

Tabell 3.3 Utbetald ersättning för statligt tandvårdsstöd 2011–2021

Miljoner kronor

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Allmänt tandvårdsbidrag[1]											
Kvinnor	516	488	527	525	535	532	558	964	1 120	997	1 162
Män	452	458	464	461	469	467	488	845	979	875	1 001
Särskilt tandvårdsbidrag[2]											
Kvinnor			11	18	24	29	33	36	40	33	42
Män			5	9	11	13	15	16	18	15	19
Högkostnadsskydd[3]											
Kvinnor	1 958	1 970	2 094	2 119	2 123	2 247	2 317	2 254	2 250	2 010	2 283
Män	1 955	1 961	2 075	2 111	2 111	2 251	2 348	2 269	2 249	2 047	2 303
Samtliga tre tandvårdsstöd											
Kvinnor	2 474	2 458	2 632	2 662	2 682	2 808	2 908	3 254	3 411	3 042	3 487
Män	2 407	2 419	2 544	2 581	2 591	2 731	2 851	3 130	3 248	2 938	3 325
Totalt	**4 881**	**4 877**	**5 184**	**5 243**	**5 273**	**5 539**	**5 759**	**6 384**	**6 656**	**5 980**	**6 812**

[1] Det allmänna tandvårdsbidraget ska stimulera till regelbundna besök hos tandläkare och är främst tänkt att användas för undersökningar och förebyggande tandvård.

[2] Det särskilda tandvårdsbidraget riktar sig till personer som har sjukdomar eller funktionsnedsättningar som ökar risken för försämrad tandhälsa. Det särskilda tandvårdsbidraget infördes 2013.

[3] Högkostnadsskyddet innebär att den försäkrade vid större behandlingar inte behöver betala hela kostnaden själv.

Källa: Försäkringskassan

Statens styrning genom riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvården

Riksdagen beslutade i juni 2017 om fem tillkännagivanden som rör riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvården. Upprinnelsen till tillkännagivandena var regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om statens styrning genom riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvården (skr. 2016/17:110).

Till följd av regeringens arbete med att hantera covid-19-pandemin och på grund av att regeringen behövt göra nödvändiga prioriteringar har hanteringen av dessa tillkännagivanden senarelagts. Insatser för att bekämpa pandemin har till stor del hanterats genom nya riktade statsbidrag, vilket har gjort det mer komplicerat att slå fast en långsiktig strategi. Regeringen beskriver nedan sitt ställningstagande till respektive tillkännagivande.

Bortre tidsgräns för riktade statsbidrag

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen i fortsättningen bör fastställa en bortre tidsgräns för nya riktade statsbidrag (bet. 2016/17:SoU19 punkt 1, rskr. 2016/17:346).

De riktade statsbidragen fyller tillsammans med t.ex. lagstiftning en viktig funktion när det gäller att förverkliga regeringens politik. Bidragen ska t.ex. bidra till en mer jämlik och jämställd hälsa. Bidragen kan anta olika former beroende på regeringens prioriteringar. De utmaningar inom hälso- och sjukvården som handlar om bl.a. tillgänglighet har varit föremål för olika bedömningar och överväganden av olika regeringar. Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis bör finnas möjligheter att förändra inriktningen av de riktade statsbidragen utan att det är frågan om nya statsbidrag. Hur länge ett riktat statsbidrag ska kvarstå bör regeringen kunna göra bedömningar om för respektive bidrag. Det finns också ett antal riktade statsbidrag av mer teknisk karaktär som saknar slutår, där det inte finns andra fungerande lösningar än att ha riktade statsbidrag. Regeringens målsättning är att nya riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvårdsområdet då det är lämpligt ska ha en bortre tidsgräns. Regeringen anser dock inte att det i nuläget är lämpligt att generellt införa en bortre tidsgräns för samtliga nya riktade statsbidrag inom hälso- och sjukvårdsområdet. Regeringen bedömer att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

Uppföljning och effektutvärdering av riktade statsbidrag

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen i fortsättningen bör utforma riktade statsbidrag på ett sätt som underlättar uppföljning och effektutvärdering (bet. 2016/17:SoU19 punkt 2, rskr. 2016/17:346).

Regeringens ambition när det gäller statsbidrag inom hälso- och sjukvården har varit att inte ha en alltför omfattande detaljstyrning, att öka samordningen där det behövs och att arbeta mer systematiskt med uppföljning och utvärdering. Regeringen har sedan 2015 utvecklat arbetet med överenskommelser mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Samtliga överenskommelser följs upp av olika myndigheter. Regeringen anser att de uppföljningar och utvärderingar som hittills har gjorts har varit ändamålsenliga. Regeringens ambition är också att löpande se över och utveckla uppföljningarna av de riktade statsbidragen på hälso- och sjukvårdsområdet. Några ytterligare insatser avser regeringen inte att vidta och regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Översyn av riktade statsbidrag som saknar tidsgräns

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör göra en översyn av befintliga riktade statsbidrag som saknar en tidsgräns (bet. 2016/17:SoU19 punkt 3, rskr. 2016/17:346).

Det finns skäl till att vissa bidrag saknar en bortre tidsgräns. Det kan handla om ersättningar som kommer att finnas kvar under lång tid. Det kan också handla om bidrag där ett riktat statsbidrag är den mest ändamålsenliga lösningen, som t.ex. bidraget till kompetenscentrum inom tandvårdsområdet där bidrag riktas till ett fåtal regioner, det statliga tandvårdsstödet där patientens subvention vid besök hos folktandvården hanteras som ett riktat statsbidrag, ersättningarna då personer från länder som Sverige har konventioner med söker vård i en region samt bidrag i de fall en region har vunnit en upphandling för att bedriva specialistkompetenskurser för läkare. Bidrag som endast går till vissa regioner bör också hanteras som riktade statsbidrag utan tidsgräns eftersom det generella statsbidraget inte riktas till vissa aktörer utan fördelas till alla kommuner och regioner.

Regeringen ser kontinuerligt över de riktade statsbidragen och har som målsättning att återkommande pröva ändamålsenligheten för de riktade statsbidrag som saknar en tidsgräns. På hälso- och sjukvårdens område görs bedömningen att de nuvarande riktade statsbidragen utan slutår i dagsläget bör kvarstå i sin befintliga form. Regeringen bedömer att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Systematisk process vid införande av nya riktade statsbidrag

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att staten bör ta fram en nationell övergripande plan för att få till stånd en systematisk process vid beslut om införande av nya riktade statsbidrag (bet. 2016/17:SoU19 punkt 4, rskr. 2016/17:346).

Riksrevisionens granskning, som låg till grund för tillkännagivandet, har 2015 som revisionsår. En tydlig förändring har skett sedan 2015 när det gäller regeringens arbete med riktade statsbidrag på hälso- och sjukvårdsområdet. Ambitionen med regeringens förändringsarbete har bl.a. varit att få till stånd en mer strategisk styrning och ett helhetsperspektiv som utgångspunkt för regeringens prioriteringar. Många av de riktade statsbidragen på hälso- och sjukvårdsområdet hanteras inom överenskommelser. Sedan 2015 har regeringen utvecklat arbetet med överenskommelser mellan regeringen och SKR. Detta har varit en del i regeringens strategi för att minska detaljstyrningen i välfärdssystemen.

Under covid-19-pandemin har riktade statsbidrag varit ett av regeringens verktyg för att snabbt, framför allt genom ändringsbudgetar, begränsa smittspridningen och minska risken för lidande och död. Nya riktade statsbidrag har behövt införas skyndsamt, t.ex. för vaccinering, provtagning och merkostnader för regioner och kommuner. Pandemin har därmed påvisat behovet av att ha riktade statsbidrag som ett flexibelt verktyg för att hantera kriser och andra viktiga insatser.

Statsbidragen hanteras inom ramen för den ramberedningsprocess som äger rum i Regeringskansliet varje år. I budgetprocessen måste regeringen förhålla sig till de normer som Riksrevisionen angett som bedömningsgrunder i sin granskning, såsom exempelvis budgetlagen (2011:203). Budgetprocessen regleras av regeringsformen, riksdagsordningen, budgetlagen samt ekonomiadministrativa bestämmelser för statlig verksamhet. Inom ramen för detta arbete fastställs också varaktigheten på de riktade statsbidragen. Regeringen bedömer att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Prestationsbaserade statsbidrag

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att de prestationsbaserade statsbidragen inom hälso- och sjukvården regelbundet ska utvärderas (bet. 2016/17:SoU19 punkt 5, rskr. 2016/17:346).

Av de riktade statsbidrag som finns på hälso- och sjukvårdsområdet är det ett fåtal som tydligt innehåller delar som är prestationsbaserade, bl.a. de som betalas ut inom

ramen för överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen utvärderar och analyserar den här överenskommelsen inom ramen för sina olika uppföljningsuppdrag kopplade till väntetider och vårdköer i hälso- och sjukvården. Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården har även haft i uppdrag att lämna förslag på hur överenskommelsen kan vidareutvecklas för att bli så ändamålsenlig och kostnadseffektiv som möjligt. Även andra överenskommelser följs upp av myndigheter inom området.

De riktade statsbidragen, som till stor del har betalats ut inom ramen för överenskommelser mellan staten och SKR, har utvecklats löpande tillsammans med SKR för att de ska vara så ändamålsenliga och kostnadseffektiva som möjligt, bl.a. avseende antal och detaljeringsgrad. Utvärdering och analys av vilka styrmedel som är mest ändamålsenliga beroende på insatsens karaktär sker löpande.

I och med detta bedömer regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och därmed slutbehandlat.

God kvalitet i hälso- och sjukvården

Påverkbar slutenvård

Behovet av slutenvård kan påverkas om patienter med vissa sjukdomstillstånd eller diagnoser får ett mer optimalt omhändertagande i andra delar av vården som t.ex. via den öppna vården och hemsjukvården. De kroniska sjukdomstillstånd som ingår i indikatorn, dvs. hjärtsvikt, diabetes, astma och kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL), kan i de flesta fall behandlas effektivt i primärvården eller i öppen specialiserad vård. Genom förebyggande insatser, kontinuerlig uppföljning av behandling, rehabilitering m.m. kan en del inskrivningar i slutenvård undvikas.

År 2020 var antalet slutenvårdsperioder 557 per 100 000 invånare vilket innebär ytterligare en nedgång sedan 2018 då antalet slutenvårdsperioder var 685 per 100 000 invånare. Det finns dock en skillnad mellan könen i antalet slutenvårdsperioder där män står för 656 slutenvårdsperioder jämfört med kvinnorna som endast står för 479 slutenvårdsperioder. Det finns även vissa regionala skillnader.

Sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall

Indikatorn sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall speglar förtida dödlighet i ett antal dödsorsaker relaterade till diagnoser som bedöms vara särskilt möjliga att påverka med medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Ett lågt antal beräknade åtgärdbara dödsfall kan ses som en framgång för såväl folkhälsoarbetet som resultaten i hälso- och sjukvården.

Den sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödligheten ¨minskade mellan 2000 och 2020 för både kvinnor och män, men den är fortsatt högre bland män än bland kvinnor. Skillnaden går till största delen att härleda till stora folksjukdomar där den åldersstandardiserade dödligheten är högre bland män. Till stor del beror minskningarna på att dödlighet i hjärtinfarkt och stroke gått ned. Skillnaderna är större mellan grupper med olika utbildning än mellan kvinnor och män, där kortare utbildning är mer relaterat till högre dödlighet. Skillnaden mellan kvinnor och män har också minskat i respektive utbildningsgrupp.

Sverige tillhör de OECD-länder som har lägst förekomst av åtgärdbar dödlighet som relateras till hälso- och sjukvårdens kvalitet. I Sverige är dödligheten ungefär 50 per 100 000 invånare vilket är lägre än medelvärdet för samtliga OECD-länder som är 73 per 100 000 invånare.

Dödlighet efter diagnos i några av de stora sjukdomsgrupperna

Indikatorerna dödlighet efter stroke och hjärtinfarkt avser att mäta kvaliteten i hela vårdkedjan från ambulansverksamheten till det akuta omhändertagandet och efterföljande vård. Därför fångas även effekterna av samverkan mellan regionernas olika verksamheter och kommunernas hälso- och sjukvård i dessa indikatorer.

På längre sikt har dödligheten efter förstagångsstroke minskat men under det senaste decenniet har andelen legat på ungefär samma nivå. Dödligheten för män är något högre (26,2 procent) än för kvinnor (25,6 procent), men skillnaderna är små. Det kvarstår dock skillnader mellan olika utbildningsnivåer där kvinnor och män med endast gymnasieutbildning har högre dödlighet i stroke än de med högre utbildning.

Även dödligheten efter en hjärtinfarkt har minskat betydligt sedan 1990-talet. På samma sätt som dödligheten efter en stroke är skillnaderna mellan kvinnor och män små där 23,3 procent av männen respektive 22,9 procent av kvinnorna avled inom 28 dagar efter hjärtinfarkt. Men även här finns det skillnader kopplade till utbildningsnivån där personer med lägre utbildning har högre dödlighet.

Fler skarpa tillsynsbeslut inom hälso- och sjukvården

Covid-19-pandemin har inneburit stora påfrestningar för hälso- och sjukvården. Detta understryker vikten av effektiva tillsynsinsatser. Allvarliga patientsäkerhetsrisker och missförhållanden får inte tillåtas. Tillsynen måste leda till att bristerna åtgärdas så att alla patienter ges en god och säker vård. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) bedriver därför ett utvecklingsarbete där insatserna till stor del handlar om en stärkt styrning och ledning samt en förbättrad rättstillämpning. Under 2021 förändrades IVO:s rättstillämpning i syfte att öka effekten i tillsynen och tillståndsprövningen. Det märks bl.a. genom ett stärkt patient- och brukarperspektiv samt genom ett ökat antal förelägganden och förbud. Under 2021 fattade IVO fler beslut om förelägganden, förbud och återkallade tillstånd än något tidigare år.

Fortsatt samordning av patientsäkerhetsarbetet

Vårdskador orsakar lidande för enskilda och skapar kostnader för samhället som beräknas till ca 8 miljarder kronor årligen. Socialstyrelsen konstaterar i rapporten Tillståndet och utvecklingen inom hälso- och sjukvård och tandvård – Lägesrapport 2022 att den vanligaste skadetypen 2020 var vårdrelaterad infektion, som stod för 32 procent av skadorna. Förekomsten av vårdrelaterade infektioner har dock minskat från 2015 till 2020. År 2020 var medelvårdtiden 6 dagar för vårdtillfällen utan skador och 13 dagar för vårdtillfällen med skador, enligt journalgranskningen. En markörbaserad journalgranskning av sjukhusvård av vuxna med covid-19-diagnos visar att i 18 procent av de granskade vårdtillfällena under våren 2020 kunde en eller flera skador identifieras. Under hösten 2020 var motsvarande siffra 13 procent.

Under 2021 fortsatte Socialstyrelsen arbetet med att samordna patientsäkerhetsarbetet kopplat till den nationella handlingsplanen och har bl.a. utbildat och stöttat landets regioner och kommuner i deras framtagande av egna handlingsplaner för patientsäkerhet. I dagsläget har 11 regioner egna handlingsplaner och 7 regioner har fattat beslut om att ta fram egna handlingsplaner. En mindre andel av landets kommuner har en egen handlingsplan eller har beslutat om att ta fram en. Som en del i arbetet med att samordna patientsäkerhetsarbetet lanserade Socialstyrelsen under hösten 2021 en nationell webbutbildning i patientsäkerhet som riktar sig till medarbetare, chefer och ledare i hälso- och sjukvården.

Bättre förutsättningar för organdonationer

Antalet organdonationer i Sverige har ökat över tid, och donationsviljan i befolkningen är hög. Trots det råder fortfarande stor brist på organ lämpliga för transplantation. Väntetiderna för transplantation är långa och årligen avlider ca 30–50 personer medan de väntar. Det är därför angeläget att förutsättningarna för organdonation är goda och att verksamheten främjas. I det syftet beslutades propositionen Nya regler för organdonation (prop. 2021/22:128) i februari 2022, med förslag som bl.a. innebär ett tydligt lagstöd för sådana medicinska åtgärder som i de flesta fall är nödvändiga före döden för att donation efter döden ska kunna äga rum, s.k. organbevarande behandling. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2022.

Ett stärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete i hälso- och sjukvården

För att på sikt förbättra hälsan i befolkningen och för en mer effektiv användning av hälso- och sjukvårdens resurser är det nödvändigt att hälso- och sjukvården arbetar hälsofrämjande, förebyggande, habiliterande och rehabiliterande. Det är också en förutsättning för en god hälsa för de personer som lever med kroniska och långvariga tillstånd. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård är även ett av folkhälsopolitikens målområden. Se avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Regionerna genomförde under 2020 fler projekt och insatser på det förebyggande och hälsofrämjande området jämfört med 2019. Exempelvis har flera regioner beslutat om införande av hälsosamtal. Cirka en tredjedel av regionerna har tagit fram handlingsplaner och samverkansfunktioner på området hälsofrämjande arbete. Flera regioner uppger dock att arbetet har fått stå tillbaka till viss del till följd av pandemin. Vikten av det hälsofrämjande och förebyggande arbetet har lyfts särskilt i överenskommelsen om en god och nära vård 2021 och 2022.

Under 2020 minskade rådgivningen utifrån de nationella riktlinjerna för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor jämfört med 2019. Det är ett trendbrott mot den tidigare successiva ökningen av rådgivningen sedan 2013, då Socialstyrelsen började följa upp följsamheten till riktlinjerna. Trendbrottet hänger sannolikt samman med pandemin. Den rådgivning som ökat mest sedan 2013 gäller levnadsvanorna fysisk aktivitet och matvanor.

Under 2022 har Socialstyrelsen fått i uppdrag (S2022/00454) att fördela 4,5 miljoner kronor till professionernas organisationer för insatser som ska stödja genomförandet av nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor.

Stärkt statlig uppföljning av hälso- och sjukvården genom förbättrad tillgång till hälsodata

Hälso- och sjukvården genererar dagligen stora mängder data kopplade till personers hälsa, s.k. hälsodata. Att kunna använda dessa data är en grundförutsättning för att kunna erbjuda god vård, medicinsk forskning och innovation – s.k. datadriven hälso- och sjukvård. Sverige har de senaste åren rangordnats allt sämre i internationella jämförelser vad gäller datadriven hälso- och sjukvård, vilket har pekats ut i rapporter från såväl OECD och EU som svenska myndigheter såsom Vård- och omsorgsanalys, Statskontoret, Riksrevisionen, Coronakommissionen m.fl. Samtliga pekar på återkommande problem med underinvesteringar och brist på tydlig statlig styrning.

Den nationella väntetidsstatistiken i Sverige har i flera utredningar och rapporter konstaterats innehålla brister som påverkar kvaliteten och därmed tillförlitligheten i uppgifterna. I dag är det den nationella väntetidsdatabasen som är den huvudsakliga källan till information om väntetider i hälso- och sjukvården. Insatser har vidtagits för att

förbättra tillgången till relevanta data för mer djupgående analyser. Socialstyrelsen har i uppdrag (S2021/06332) att utveckla förutsättningarna för insamling av väntetidsdata. I sin delredovisning av uppdraget i mars 2022 identifierar Socialstyrelsen två möjliga vägar framåt för en ny insamling av väntetidsdata, dels att skapa en särskild aggregerad insamling för detta, dels att samla in väntetidsdata som individdata t.ex. genom patientregistret, eller en kombination av de båda. Socialstyrelsen förordar en framtida insamling på individnivå för att kunna möta de behov som finns av väntetidsdata. I slutrapporten, som ska lämnas i oktober 2022, kommer myndigheten att redovisa de juridiska förutsättningarna för de två alternativen.

E-hälsomyndigheten har uppdraget (S2021/06170) att genomföra en förstudie om digital nationell infrastruktur för nationella kvalitetsregister. I delredovisningen som lämnades i juni 2022 skriver E-hälsomyndigheten att de har identifierat tre områden där lösningsförslag bör inriktas: effektivare infrastruktur för informationsöverföring, alternativ för att tillhandahålla en statlig registerplattform samt ökad användning av data för forskning och utveckling.

Socialstyrelsen slutredovisade i oktober 2022 uppdraget (S2021/05369) att kartlägga datamängder av nationellt intresse på hälsodataområdet. Rapporten visar att behovet av nationella data inom hälsoområdet är stort och särskilt stort är behovet av data från primärvården, användning av rekvisitionsläkemedel och uppgifter som behövs för krisberedskap och krishantering. Vidare har Socialstyrelsen redovisat ett antal uppdrag på hälsodataområdet under 2021 och 2022, bl.a. förslag på författningsändringar för att möjliggöra utökad datainsamling till patientregistret för att omfatta data från primärvården (S2019/03056). Vidare har myndigheten redovisat förslag på författningsändringar i medicinska födelseregistret för att det ska kunna innehålla data om nikotinprodukter, alkohol samt andra potentiellt skadliga substanser som används under graviditet (S2022/02960). Socialstyrelsen har också slutredovisat uppdrag om förstärkt utlämnande av läkemedelsstatistik (S2021/08077). Arbetet är viktigt för att stärka tillgången till hälsodata och stärka den statliga uppföljningen av hälso- och sjukvården.

Två nya utredningar på hälsodataområdet har tillsatts under våren 2022. Utredningen om hälsodata som nationell resurs för framtidens hälso- och sjukvård (S 2022:04) ska utreda och lämna förslag med syfte att utveckla möjligheterna till sekundäranvändning av hälsodata för att direkt eller indirekt stärka hälso- och sjukvården. Utredningen om hälsodata som nationellt intresse – en lagstiftning för interoperabilitet (S 2022:98) ska analysera och lämna förslag på ändamålsenliga och samhällsekonomiskt effektiva åtgärder som bedöms vara motiverade för att åstadkomma en bättre och säkrare informationsförsörjning av hälsodata mellan system och aktörer.

Tillgängligheten i vården

Upplevd tillgång till hälso- och sjukvården

Under 2021 upplevde 88 procent av befolkningen att de har tillgång till den vård de behöver, enligt den nationella enkätundersökningen Hälso- och sjukvårdsbarometern. Däremot anser endast 55 procent att väntetiderna till besök och behandling på sjukhus är rimliga. 70 procent av befolkningen upplever väntetiderna till vårdcentralen som rimliga.

Covid-19-pandemin har förstärkt utmaningarna med långa väntetider

Bristande tillgänglighet och långa väntetider inom hälso- och sjukvården är en utmaning som har funnits sedan lång tid tillbaka. Skillnaderna i väntetider mellan regionerna och mellan olika delar av hälso- och sjukvården är dessutom stora. Covid-19-pandemin har medfört ytterligare tillgänglighetsutmaningar då ett stort antal vårdinsatser

har behövt skjutas upp för att prioritera omhändertagandet av patienter med covid-19 och annan akut vård. Väntetiderna till vård har för många patienter blivit längre till följd av detta. I maj 2022 väntade ca 484 000 personer på ett första besök och ca 160 000 personer på behandling inom den specialiserade vården. Av dessa hade ca 28 respektive 39 procent väntat längre än vårdgarantins gräns på 90 dagar. På grund av en ny uppföljningsmodell inom den specialiserade vården från 1 januari 2021 är det svårt att göra jämförelser av antalet väntande bakåt i tiden. Diagram 3.3 visar därför andelen väntande patienter som har väntat inom vårdgarantins gränser och hur den har minskat över tid. Statistiken redovisas inte uppdelad på kvinnor respektive män till följd av att det inte finns några märkbara skillnader mellan könen avseende besök m.m. som uppfyller vårdgarantin.

Diagram 3.3 Andelen besök och operation/behandling som uppfyller vårdgarantin per månad under perioden 2014–2022

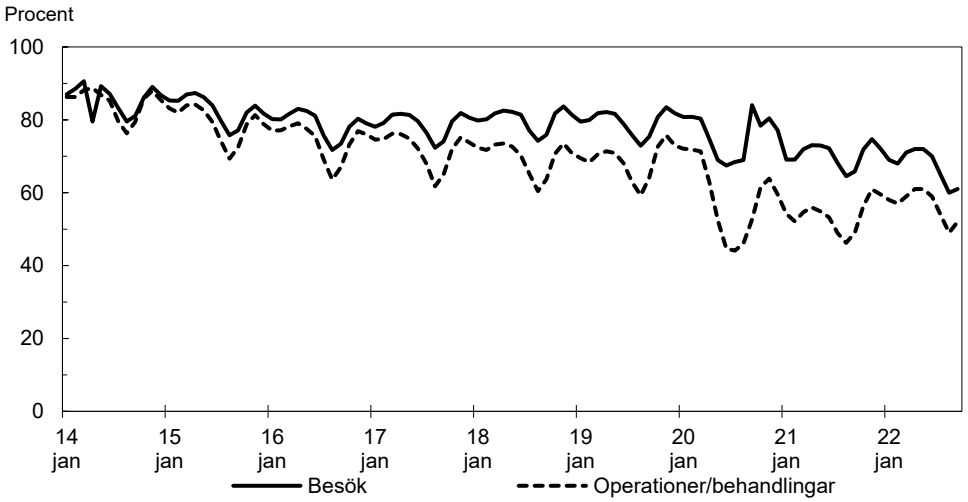

Anm.: En ny uppföljningsmodell infördes i januari 2021.
Källa: Väntetidsdatabasen, Sveriges Kommuner och Regioner.

Förutsättningar för regionernas tillgänglighetsarbete

I takt med att vaccinationsgraden har ökat och smittspridningen minskat under perioder 2021 och 2022 har insatser kunnat genomföras som syftar till att stödja och stärka arbetet med att öka tillgängligheten och korta väntetiderna. Under inledningen av 2022 har flera myndighetsuppdrag beslutats som i hög utsträckning baseras på förslag från Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården (S 2020:12). Socialstyrelsen har fått i uppdrag (S2022/01373, S2022/01664) att stödja och stärka regionernas produktions- och kapacitetsplanering och strategiskt, långsiktigt och kontinuerligt följa upp och föra dialog om hälso- och sjukvårdens tillgänglighet. I arbetet ingår att föreslå målvärden för antal vårdplatser och beläggningsgrad, utveckla en strategisk, långsiktig och kontinuerlig uppföljning av vårdens tillgänglighet samt föra årliga tillgänglighetsdialoger med regionerna. Myndigheten ska vidare lämna förslag på vilken information om tillgänglig vårdkapacitet som är relevant och lämplig att presentera publikt. E-hälsomyndigheten har samtidigt fått i uppdrag (S2022/01372) att möjliggöra för regionerna att i realtid se ledig kapacitet hos landets samtliga vårdgivare genom att utreda förutsättningarna för ett nationellt vårdsöksystem. På så sätt kan väntetiderna kortas och hälso- och sjukvårdsystemets samlade kapacitet användas mer effektivt.

Staten och SKR har för 2022 även ingått ett antal överenskommelser på hälso- och sjukvårdsområdet som har bäring på tillgänglighetsarbetet, däribland Ökad tillgänglighet till hälso- och sjukvården (S2022/00608), God och nära vård – En omställning av hälso- och sjukvården med primärvården som nav (S2022/00607), Jämlik och effektiv

cancervård med kortare väntetider (S2021/08202), Ökad tillgänglighet och jämlikhet i mödrahälso- och förlossningsvården samt förstärkta insatser för kvinnors hälsa (S2019/05299), En personcentrerad, tillgänglig och jämlik hälso- och sjukvård för graviditet, förlossning och eftervård (S2021/00822), Insatser inom området psykisk hälsa och suicidprevention (S2020/09779) och Personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp – Jämlik och effektiv vård med god kvalitet (S2022/00610).

Tilläggsöverenskommelse har lett till kortare väntetider

Under hösten 2021 minskade antalet patienter som väntat längre än vårdgarantins 90 dagar. Detta bedöms av Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården (SOU 2022:22) bl.a. vara en följd av de prestationskrav som tillämpades inom ramen för tilläggsöverenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården, som staten och SKR tecknade i juli 2021. I syfte att fortsätta stimulera till regionala insatser som bidrar till kortare väntetider tecknade staten och SKR i januari 2022 en överenskommelse om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården för 2022 som omfattar närmare 3 miljarder kronor. Av medlen i överenskommelsen avsätts totalt 380 miljoner kronor till att korta väntetiderna i barn- och ungdomspsykiatrin. Under februari t.o.m. maj ökade antalet regioner som uppfyllde prestationskraven och som därigenom kortade sina väntetider. Antalet uppfyllda prestationskrav steg från i genomsnitt ca 4 till nästan 5. I maj 2022 uppfyllde nio regioner minst sex av nio prestationskrav medan motsvarande antal i februari var endast fyra regioner.

Den 22 april 2022 tecknade staten och SKR en tilläggsöverenskommelse som kompletterar överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2022. Tilläggsöverenskommelsen omfattar 36 miljoner kronor och syftar till att regionerna ska använda ledig och tillgänglig kapacitet till väntande patienter, oavsett i vilken region den kapaciteten finns. De regioner som väljer att ta del av medlen ska under året bl.a. arbeta proaktivt med att snabbare erbjuda väntande patienter vård hos en annan vårdgivare i de fall det finns risk att patienten får vänta längre än vårdgarantins tidsgränser, och vid omförhandling eller ny upphandling av avtal nogsamt analysera hur avtalsvillkoren kan utformas så att de bidrar till en ökad användning av tillgänglig kapacitet och därigenom korta väntetiderna och vårdköerna. På så sätt används hela hälso- och sjukvårdssystemets samlade kapacitet mer effektivt och väntande patienter får vård snabbare.

Primärvårdens tillgänglighet central för övrig hälso- och sjukvård

Den nära vårdens, framför allt primärvårdens, tillgänglighet är av central betydelse för att avlasta övrig specialiserad hälso- och sjukvård. I Socialstyrelsens rapport Uppföljning av omställningen till en mer nära vård 2020 redovisar myndigheten bl.a. hur hembesök från primärvården hade ökat i januari 2021 jämfört med januari 2020. I rapporten framgår att Region Dalarna har stimulerat arbetet med hembesök av läkare för en närmare vård och ökad tillgänglighet. Hembesöken har ökat från omkring 11 000 under 2019 till drygt 20 000 under 2020. Även Region Jönköping, Region Jämtland Härjedalen och Region Sörmland har beskrivit ökad tillgänglighet till hembesök. Det finns även exempel på regioner som ersätter vårdcentraler för utökade öppettider och regioner som efter ansökan beviljat vårdcentraler att öppna filialer eller servicepunkter i närområdet till vårdcentralen.

Rapporten beskriver även att möjligheten att erbjuda digitala besök har ökat i alla regioner. Likaså har arbetet med olika former av mobila team för att kunna bedriva hälso- och sjukvård utanför sjukhusen och vårdcentralerna generellt utvecklats under 2020, påskyndat av pandemin.

Uppfyllelsen av vårdgarantins bedömningsgaranti, dvs. att den enskilde ska ha fått en medicinsk bedömning av läkare eller annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal inom primärvården inom tre dagar från det att den enskilde har sökt kontakt med primärvården, ligger relativt konstant kring 80–85 procent över tid. Dock ligger uppfyllelsen gällande vårdkontakter med psykolog betydligt lägre, runt 50–55 procent.

Ökad digital tillgänglighet till vården

I syfte att förbättra tillgängligheten till första linjens digitala vård och effektivisera användningen av vårdens resurser har ett projekt för att utveckla 1177 Vårdguiden genomförts. Detta projekt medfinansierades av staten åren 2019–2021. Under projekttiden har användningen av tjänsterna på 1177.se ökat med 330 procent och i december 2021 gjordes 18,8 miljoner inloggningar i e-tjänsterna. Regionernas webbtidsbokningar och provtagningstjänster har genomgått en omfattande utveckling med bl.a. automatisk överföring av provsvar till journal och fler provtagningstyper under införande. Antalet webbtidsbokningar har ökat med över 1 000 procent, från ca 66 000 webbtidsbokningar i december 2019 till ca 786 000 tidsbokningar i december 2021. Syftet med e-tjänsterna är att öka patientens tillgänglighet till, och delaktighet i, vården. Utvecklingen av 1177.se fortsätter på regional nivå.

Inom överenskommelsen om en god och nära vård 2022 har medel avsatts till regionerna för det fortsatta arbetet med de grundläggande förutsättningar som krävs för att utveckla bättre invånartjänster och en mer personcentrerad informationsdelning genom t.ex. bättre möjligheter till informationsutbyte inom och mellan vård och omsorg.

Kompetensförsörjningen en förutsättning för vårdens tillgänglighet

Stärka och säkra kompetensförsörjningen inom primärvården

Av Nationella vårdkompetensrådets rapport Kompetensförsörjning inom primärvården (2022) framgår att den sammantagna bilden är att tillgången på sjuksköterskor, distriktssköterskor, psykologer, fysioterapeuter, dietister och arbetsterapeuter inom primärvården inte når upp till de behov som finns i primärvården. I hälso- och sjukvården som helhet prognostiseras en brist på 20 av 22 legitimationsyrken fram till 2035. Orsaker till brist på personal uppges främst vara konkurrens från andra arbetsgivare samt brist på utbildad personal. Det råder även brist på allmänläkare, och antalet utfärdade specialistbevis i allmänmedicin minskade något 2020 jämfört med 2019.

Socialstyrelsen fick under 2021 i uppdrag (S2021/06575) att, tillsammans med Nationella vårdkompetensrådet och i dialog med övriga berörda aktörer, ta fram förslag som syftar till att stärka medarbetarna och säkra den framtida kompetensförsörjningen inom primärvården. Den 1 maj 2022 lämnades en delredovisning av uppdraget där det framgår att det finns stora variationer i fråga om primärvårdens organisering, inte minst i fråga om hur personalens kompetens används. Vidare framgår det att bristen på specialistutbildad personal är fortsatt stor inom primärvården och att en kartläggning av arbetsmiljön i primärvården visar att det råder en uppfattning inom professionerna om att det saknas luft i systemen inom primärvårdens verksamheter.

Insatser för att utöka antalet AT-tjänster under en övergångsperiod

Det råder brist på både nyblivna och erfarna specialistläkare. Samtidigt väntar nyexaminerade läkare ett år eller längre för att få börja sin allmäntjänstgöring (AT) då inflödet av nyexaminerade läkare är större än tillgången på AT-tjänster. Enligt överenskommelsen om en god och nära vård 2021 mellan staten och SKR behöver regioner som har få AT-tjänster i relation till antalet invånare ta ett större ansvar för att den nationella tillgången skulle möta det samlade behovet. Regionerna redovisade i augusti

2021 ett planeringsunderlag för antalet AT-tjänster 2022–2024. Antalet AT-tjänster utökades från 1 534 till 1 608 tjänster mellan 2021 och 2022.

Nationella vårdkompetensrådet publicerade i januari 2022 tre rekommendationer för att öka antalet AT-tjänster. Rekommendationerna innefattar 18 månaders AT som standard, användningen av fler verksamheter i AT-tjänstgöringen och utökad handledningskapacitet.

Socialstyrelsen fick under 2022 i uppdrag (S2022/00882) att administrera, följa upp och betala ut prestationsbaserade medel till regionerna i syfte att stimulera till en utökning av antalet AT-tjänster för att möta det nationella behovet. Totalt ska 372 miljoner kronor fördelas till regionerna genom olika block som innehåller olika villkor som regionerna måste uppfylla för att få ta del av medlen.

Under 2021 startade den nya förlängda läkarutbildningen. AT som krav för legitimation avskaffas därmed och bastjänstgöring (BT) införs som en ny obligatorisk inledande del av specialiseringstjänstgöringen. Det innebär att AT på sikt kommer att fasas ut.

Ökat antal utfärdade legitimationer

Antalet utfärdade legitimationer ökade i 11 av 21 legitimationsyrken 2020 jämfört med 2016. Andelen utfärdade legitimationer ökade mest bland optiker, tandläkare och psykologer. Vidare redovisade samtliga regioner en brist på barnmorskor, specialistsjuksköterskor, läkare med specialistkompetens och röntgensjuksköterskor. De främsta orsakerna till personalbristen uppges vara för få utbildade, hög konkurrens från andra arbetsgivare och pensionsavgångar.

Tillgången till personal skiljer sig mellan olika delar av landet, men även inom regioner, både geografiskt och mellan olika verksamheter. Samtidigt har tillgången på legitimerad och sysselsatt personal förändrats relativt lite mellan 2015 och 2019 för majoriteten av legitimationsyrkena inom hälso- och sjukvården.

Antalet sysselsatta per 100 000 invånare har varit relativt konstant över tid för majoriteten av legitimationsyrkena men det finns vissa skillnader. Antalet legitimerade sjuksköterskor sysselsatta inom hälso- och sjukvården minskade med 2 procent i förhållande till befolkningen 2015–2019. Samtidigt ökade antalet sysselsatta läkare i hälso- och sjukvården per 100 000 invånare med 2 procent under motsvarande period, se diagram 3.4.

Diagram 3.4 Antal legitimerade läkare och sjuksköterskor sysselsatta i hälso- och sjukvården per år 2009–2019

Antal per 100 000 invånare

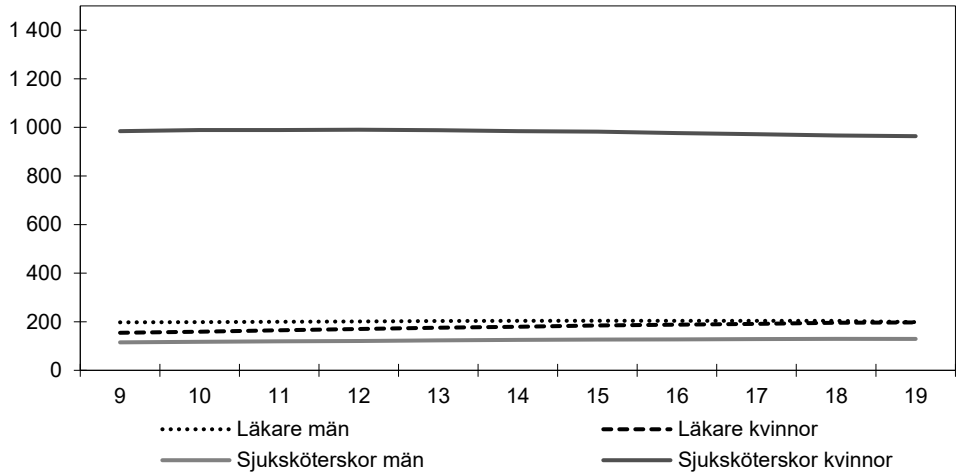

Källa: Statistikdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal, Socialstyrelsen.

Utifrån ett internationellt perspektiv är tillgången på läkare och sjuksköterskor relativt god. År 2019 var det genomsnittliga antalet sjuksköterskor 8,8 per 1 000 invånare i OECD-länderna, medan motsvarande antal i Sverige var 10,9. Antalet läkare i OECD-länderna var i genomsnitt 3,6 per 1 000 invånare och motsvarande antal i Sverige var 4,3 per 1 000 invånare.

Bättre förutsättningar för vårdens medarbetare

I syfte att ge personalen i vården bättre förutsättningar har regioner och kommuner tillförts totalt nästan 13 miljarder kronor under 2019–2022 inom ramen för årliga överenskommelser mellan staten och SKR. Socialstyrelsens uppföljning av föregående års överenskommelser visar bl.a. att kommuner och regioner har arbetat för att förbättra arbetsmiljön och erbjuda olika utbildningsinsatser. Mycket fokus ligger på att utveckla ledarskapet samt att säkerställa specialistkompetens inom en rad områden genom att erbjuda specialistutbildningar för exempelvis undersköterskor och sjuksköterskor. Flera av insatserna har en tydlig koppling till covid-19-pandemin och har syftat till att bl.a. erbjuda krisstöd eller utökade friskvårdssatsningar.

Åtgärder för fler sjuksköterskor

Under 2022 har 400 miljoner kronor avsatts till regionerna för att fler sjuksköterskor ska ges möjlighet att läsa till specialistsjuksköterska med betald utbildning samt 100 miljoner kronor till kommunerna för samma ändamål. Därtill avsätts 100 miljoner kronor till regionerna för att öka attraktiviteten att bli specialistsjuksköterska och för att utveckla kompetens- och karriärmodeller för specialistsjuksköterskor med fördjupad kompetens inom centrala områden. Därutöver avsätts 250 miljoner kronor till regioner och kommuner som utökar antalet VFU-veckor (verksamhetsförlagd utbildning) för studenter på utbildningen mot sjuksköterskeexamen.

En jämlik och jämställd vård

Tecken på en positiv utveckling i förlossningsvården

Förlossningsvården i Sverige är i huvudsak säker med goda medicinska resultat. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys uppföljningar visar att kontinuiteten i graviditetsvårdkedjan har ökat och att vården har blivit mer kunskapsbaserad. Socialstyrelsens uppföljningar visar att andelen kvinnor som drabbats av allvarliga bristningar vid icke-instrumentell förlossning fortsätter att minska. Under 2020 drabbades i genom-

snitt 5 procent av alla som föder barn vilket är den lägsta siffran sedan 2004. Vidare har andelen kvinnor som deltar på eftervårdsbesök ökat sedan 2015, särskilt bland kvinnor med enbart grundskoleutbildning och kvinnor som är födda utanför Sverige.

De allra flesta kvinnor har fortsatt en positiv bild av förlossningsvården och upplever att de har fått sina behov tillgodosedda i vården under och efter graviditet. Det visar den nationella graviditetsenkäten. Andelen kvinnor som är nöjda med sin förlossning har ökat sedan 2015.

Det finns dock fortsatt utmaningar inom förlossningsvården, särskilt när det gäller jämlik vård, enligt de uppföljningar som Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har gjort. Det finns väsentliga skillnader i processer och resultat mellan regioner och förlossningskliniker. Flera påverkbara faktorer bidrar till att skillnaderna uppstår, t.ex. vårdens styrning och organisering, kompetens och resurser samt rutiner och praxis. Tillgängligheten till vården har utvecklats olika och varierar mellan regionerna. Antalet disponibla vårdplatser för förlossningar har minskat under de senaste tio åren både i absoluta tal och i relation till antalet födda barn. Det finns också omotiverade skillnader i vård för olika grupper av kvinnor, främst mellan låg- och högutbildade kvinnor och mellan kvinnor födda i Sverige och utanför Europa. Det gäller t.ex. andelen kvinnor som går på eftervårdsbesök, får extra stöd på grund av förlossningsrädsla och som får allvarliga bristningar.

Även den långsiktiga kompetensförsörjningen av barnmorskor inom förlossningsvården är en utmaning, bl.a. på grund av en stor generationsväxling. År 2019 var ca 26 procent av de sysselsatta barnmorskorna 60 år eller äldre, vilket kan jämföras med ungefär 5 procent i början på 2000-talet. Enligt Universitetskanslersämbetet är barnmorska ett av de yrken där utbildningstakten inte räcker till för att möta de framtida behoven, och det finns en risk för fortsatt brist på utbildade barnmorskor fram till 2035. Det beror bl.a. på att det finns brist på kliniska handledare och svårigheter att få till tillräckligt många platser för verksamhetsförlagd utbildning.

För att stödja utvecklingen av en mer jämlik och kunskapsbaserad förlossningsvård har staten och SKR ingått flera överenskommelser på området. I enlighet med överenskommelserna har regionerna genomfört insatser för att bl.a. skapa en mer sammanhållen graviditetsvårdkedja utformad utifrån kvinnors olika behov samt en tillgänglig och jämlik eftervård baserad på bästa möjliga kunskap. Regionerna har även genomfört insatser för att förstärka personaltätheten och förbättra arbetsmiljön i förlossningsvården. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys uppföljningar visar att regionernas insatser har lett till en mer kunskapsbaserad och kontinuerlig vård.

Dessutom har Socialstyrelsen sedan 2021 i uppdrag att utforma nationella riktlinjer och kompletterande kunskapsstöd för förlossningsvården inklusive mödrahälsovården och eftervården och att förbereda och stödja genomförandet av nationella riktlinjer. För att komma till rätta med den långsiktiga kompetensförsörjningen inom förlossningsvården har Socialstyrelsen och Nationella vårdkompetensrådet sedan 2022 i uppdrag att föreslå insatser för att stärka attraktiviteten och kompetensförsörjningen av barnmorskor i förlossningsvården.

Diagnosen könsdysfori ökar

Könsdysfori innebär ett psykiskt lidande eller en försämrad förmåga att fungera i vardagen, som orsakas av att könsidentiteten inte stämmer överens med det registrerade könet. Gruppen ungdomar som söker vård för könsdysfori har enligt Socialstyrelsen ökat kraftigt. Mellan åren 2008 och 2018 mångdubblades antalet nya fall av diagnostiserad könsdysfori. Särskilt stor var ökningen bland unga i åldrarna 13 till 17 år som var registrerade med könet kvinna vid födseln. Samma period ökade antalet personer med

diagnosen könsdysfori bland unga med registrerat kön man i åldern 18–24 år med 400 procent.

Socialstyrelsen har under 2022 publicerat nya rekommendationer när det gäller hormonbehandling av ungdomar under 18 år med könsdysfori. Osäker vetenskap och nytillkommen kunskap gör att Socialstyrelsen nu rekommenderar återhållsamhet när det gäller hormonbehandling. Samtidigt är det viktigt att barn och ungdomar som lider av könsdysfori blir tagna på allvar, väl bemötta och erbjudna adekvata vårdåtgärder. Det handlar både om hormonella behandlingar i de fall de bedöms motiverade och om exempelvis psykosociala insatser, barnpsykiatrisk behandling och suicidpreventiva åtgärder när det behövs.

Förbättrad möjlighet att ändra kön

Den 28 juli 2022 beslutades lagrådsremissen Förbättrade möjligheter att ändra kön. I lagrådsremissen föreslås att två nya lagar – lagen om vissa kirurgiska ingrepp i könsorganen och lagen om ändring av det kön som framgår av folkbokföringen – ska ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Även följdändringar i andra lagar föreslås. Förslagen innebär att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Utveckling mot en mer sammanhållen vård för barn och unga

Flera utredningar och uppföljningar, bl.a. från Socialstyrelsen, har konstaterat att den sammanhållna vården för barn och unga brister, särskilt när det gäller samordning, kontinuitet och likvärdighet. Detta leder till att barn och unga inte alltid får sina vårdbehov tillgodosedda.

För att skapa en mer sammanhållen och jämlik hälso- och sjukvård för barn och unga med en kontinuerlig uppföljning av barns och ungas hälsa under hela uppväxttiden tillsattes i november 2019 utredningen En sammanhållen god och nära vård för barn och unga (dir. 2019:93). Utredningen har lämnat både del- och slutbetänkande, vilka båda har remitterats (SOU 2021:34 och SOU 2021:78). Till följd av utredningens förslag fick Socialstyrelsen under 2021 i uppdrag (S2021/06171) att genomföra en förstudie i syfte att se över hur ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga bör utformas och genomföras. I förstudien ingår att analysera hur ett sådant hälsovårdsprogram bör utformas för att bäst möta barns och ungas behov och inkludera alla berörda parter. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 oktober 2022. Därutöver kan medlen inom ramen för överenskommelsen om en god och nära vård 2022 användas för insatser som genomförs i syfte att stödja utvecklingen av barnhälsovården.

Av Socialstyrelsens och Folkhälsomyndighetens rapport Uppdrag av regeringen att i nära samverkan följa, utvärdera och stödja genomförandet av statens insatser inom området psykisk hälsa 2020–2023, Delredovisning 2021 – fördjupningsrapport, framgår att statens insatser på området psykisk ohälsa har bidragit till att vårdens tillgänglighet och jämlikhet för barn och unga med psykisk ohälsa har prioriterats bl.a. genom s.k. en väg in-verksamheter och genom att det erbjuds digitala lösningar. Medel har även använts för att öka tillgängligheten på ungdomsmottagningarna genom digitala lösningar och för att öka bemanningen i syfte att nå ett mer jämlikt utbud.

Arbetet utifrån den nationella cancerstrategin

För att möta utmaningarna inom cancervården finns en nationell cancerstrategi som uppdateras årligen genom överenskommelser mellan staten och SKR. Sedan 2015 har

500 miljoner kronor avsatts årligen för att korta väntetiderna och minska de regionala skillnaderna i cancervården. År 2020 och 2021 avsattes ytterligare 100 miljoner kronor.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om livmoderhalscancer (bet. 2020/21:SoU36, rskr. 2020/21:246). Av tillkännagivandet följer att regeringen inom ramen för en ny uppdaterad nationell cancerstrategi ska genomföra en systematisk, långsiktig och nationell satsning i form av en handlingsplan för att inom fem–sju år totalt eliminera livmoderhalscancer i Sverige (bet. 2020/21:SoU36 s. 10). Regeringen har i överenskommelsen med SKR om en jämlik och effektiv cancervård med kortare väntetider genomfört insatser i linje med riksdagens tillkännagivande. För 2022 avsätts inom ramen för överenskommelsen 30 miljoner kronor för riktade insatser i syfte att utrota livmoderhalscancer. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Våren 2022 slutredovisade Socialstyrelsen uppdraget (S2021/06768) att utreda förutsättningarna för erbjudande av cancerrehabilitering samt ta fram förslag till åtgärder för att stärka cancerrehabiliteringens utveckling så att patienter och deras närstående nås och får ta del av insatserna. I slutrapporten lades sex utvecklingsområden med tillhörande förslag fram, bl.a. gällande hur Sverige kan uppnå en mer jämlik cancerrehabilitering och vikten av att sätta patientens behov i centrum.

Socialstyrelsen redovisade även under våren 2022 resultatet av myndighetens nationella utvärdering av bröstcancerscreening med mammografi. Utvärderingen visade att en hög andel av kvinnorna kallas och att deltagandet är stort, men att det finns stora regionala skillnader och ett antal förbättringsområden. Vidare fastslogs även vikten av att uppnå nationell enhetlighet och att säkerställa att alla kvinnor erbjuds likvärdiga möjligheter att delta i screening.

Standardiserade vårdförlopp bidrar till en mer jämlik och effektiv cancervård

Antalet personer som utreddes enligt standardiserade vårdförlopp för cancer (SVF) under 2021 uppgick till 132 965 personer, vilket är det högsta antalet hittills, trots pandemin. Av dessa var 68 886 kvinnor och 64 079 män. De förbättrade ledtider som sågs under 2020 höll i sig under våren 2021 men har därefter fallit tillbaka till de ledtider som noterades under 2018 och 2019. Detta är troligtvis en effekt av att annan uppskjuten vård under slutet av 2021 har konkurrerat om behandlingsutrymmet.

En målsättning är att 70 procent av nya cancerfall ska behandlas inom ett SVF. Under 2021 nåddes målet på nationell nivå, men det finns fortsatt stora regionala skillnader. Det är också stora skillnader mellan olika cancertyper. Sex regioner nådde inte upp till målet. Medan ledtiderna generellt har förbättrats har ledtiderna för urologiska diagnoser försämrats. Den förbättring av väntetider inom läkemedelsbehandling som sågs 2020 håller i sig även under 2021 för både kvinnor och män.

Förbättringar inom barncancervården

Under 2020 tog den nationella arbetsgruppen för barncancer fram en handlingsplan omfattande över 60 insatser som ska stärka och öka kvaliteten inom barncancerområdet. Totalt har sedan dess 27 insatser färdigställts, 28 insatser pågår och resterande 5 insatser är planerade att påbörjas under 2022. Ett exempel på en färdigställd insats är att multidisciplinära nätverk för läkemedelsfrågor inom barnonkologin förstärkts. Ett exempel på en pågående insats är utredandet av behov av ytterligare nationella vårdprogram inom barnonkologin. Genomic Medicine Sweden (GMS) fick 16,5 miljoner kronor under 2021 för genomförandet av pilotprojekt inom helgenomsekvensering för barncancer. Under 2020 godkändes multicenter-etiktillstånd för projektet och under 2021 var projektet i drift vid alla Sveriges sex barnonkologiska center. Genomförandet innebär att alla barn med cancer nu kan erbjudas helgenomsekvensering.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Nedan redovisas regeringens bedömning av måluppfyllelsen för målet för hälso- och sjukvårdspolitiken, dvs. att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig. Reformeringen av primärvården har bidragit till en mer behovsanpassad hälso- och sjukvård, insatser inom e-hälsa och hälsodata har syftat till att skapa en mer effektiv hälso- och sjukvård, insatser för att stärka kunskapsstyrning och patientsäkerhet har bidragit till en hälso- och sjukvård av god kvalitet och insatser för särskilda målgrupper har bidragit till en mer jämlik och jämställd hälso- och sjukvård. Covid-19-pandemin har inneburit stora utmaningar för samhället, inte minst hälso- och sjukvården, och därmed också påverkat måluppfyllelsen. Vården behövde omorganiseras för att kunna hantera en kraftigt ökad belastning av svårt sjuka patienter och vårdinsatser har behövt skjutas upp, vilket även har inneburit en stor ansträngning för vårdpersonalen. Statliga insatser har syftat till att lindra pandemins effekter och öka förutsättningarna för att uppnå målet på hälso- och sjukvårdsområdet.

Konsekvenser av covid-19 påverkar måluppfyllelsen

Covid-19-pandemin har inneburit stora utmaningar för hälso- och sjukvården och dess medarbetare, vilket har påverkat måluppfyllelsen i flera delar. Arbetet för att anpassa hälso- och sjukvården till den situation som pandemin medfört är huvudmännens och vårdgivarnas ansvar. Statens insatser under pandemin har syftat till att lindra dess konsekvenser och bidra till förutsättningar för en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård som är jämlik, jämställd och tillgänglig. Dessa insatser har bl.a. omfattat mycket stora resurstillskott, tillfälligt statligt ansvarstagande för viss försörjningsberedskap, att löpande följa och förmedla relevant information samt att lämna stöd och vägledning om covid-19. En god vaccinationstäckning i Sverige har resulterat i att den akuta hanteringen av pandemin övergått till insatser för att stärka vården både på kort och lång sikt. Det har handlat om dels att omhänderta direkta konsekvenser av pandemin, dels att stärka vårdens motståndskraft och beredskap.

Krisberedskap och civilt försvar

En god krisberedskap och motståndskraft i hälso- och sjukvården möjliggör en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård som är jämlik, jämställd och tillgänglig även under fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen konstaterar att arbetet att stärka och vidareutveckla beredskapen och motståndskraften inom hälso- och sjukvården är av en långsiktig karaktär och att grundläggande steg har tagits. De två senaste åren har arbetet präglats av hanteringen av covid-19-pandemin. Med anledning av det försämrade säkerhetspolitiska läget under våren 2022 har arbetet med krisberedskap och civilt försvar intensifierats.

Hälso- och sjukvården blir mer behovsanpassad

Det huvudsakliga fokuset för hälso- och sjukvården under 2020 och 2021 har varit inriktat på att hantera konsekvenser av covid-19-pandemin. Trots detta har arbetet med att öka medverkan och personcentrering i vården, inklusive utvecklingen av patientkontrakt, fortsatt, om än med något lägre intensitet än tidigare. Detta är områden som är centrala för arbetet med omställningen till en nära vård med primärvården som nav.

Insatserna för en nära vård och reformeringen av primärvården syftar till att göra vården mer samordnad, effektiv och kontinuerlig med ökad delaktighet av patienter, vilket sammantaget ger förutsättningar att utforma vården utifrån patienternas behov. Med bestämmelser om bl.a. listningstjänst för vårdval och hur val av vårdgivare i pri-

märvården ska ske skapas förutsättningar för jämlik och kontinuerlig vård med patienternas ökade delaktighet utifrån deras behov.

Insatser för att stärka hälso- och sjukvårdens kunskap om postcovid handlar bl.a. om kunskapsstöd för att förbättra bemötandet av patienter, stöd för att identifiera behov av vårdinsatser och att personer med postcovid ska få individanpassad vård på rätt nivå.

Effektivare hälso- och sjukvård

Insatserna avseende informationsutbyte inom och mellan vård och omsorg ger möjligheter till ökad effektivitet inom vården. Att vård och omsorg kan dela information innebär också att patientsäkerheten stärks och att överföringen av viktig information inte längre blir beroende av patienten eller patientens anhöriga. E-hälsomyndighetens funktion för nationella gemensamma hälsospecifikationer är en viktig förutsättning för att informationsutbyte mellan olika aktörer och system ska fungera och kommer att underlätta genomförandet av den nya lagen (2022:913) om sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation. Ett förbättrat informationsutbyte kommer sannolikt även att minska den administrativa belastningen och på så sätt frigörs mer tid till patienten eller brukaren.

Vidare har utvecklingen av invånartjänster bidragit till en ökad tillgänglighet och en god och nära vård för många. Det finns dock även grupper som riskerar att hamna i s.k. utvidgat utanförskap för att de t.ex. saknar kunskap för att självständigt kunna nyttja samhällsviktiga digitala tjänster. Detta är viktigt att beakta i utvecklingen av e-tjänster så de blir tillgängliga för så många som möjligt.

Även införandet av den nationella läkemedelslistan bidrar till en mer samhällsekonomiskt effektiv hälso- och sjukvård. Den utökade informationsmängden innebär att det kommer att gå snabbare att ta del av väsentlig information om en patients användning av förskrivna läkemedel. Nationella läkemedelslistan förväntas även bidra till en effektivisering av arbetsmoment vid ordination och förskrivning av läkemedel.

Sverige har verkat för att flytta fram sin position inom såväl hälsodata- som precisionsmedicinområdet, även om Sverige fortsatt ligger efter de länder som är mest i framkant. Insatser har framför allt bidragit till förutsättningarna att erbjuda en mer datadriven och effektiv hälso- och sjukvård, bl.a. genom uppdrag om att inrätta ett hälsodatautrymme för bilddiagnostik.

God kvalitet i hälso- och sjukvården

Svensk hälso- och sjukvård har goda medicinska resultat och kännetecknas av hög kvalitet inom flera områden. Genom att utveckla den statliga uppföljningen och göra den mer datadriven har den statliga styrningen stärkts. Ett viktigt steg i detta arbete har varit att öka tillgången till relevanta data. Uppföljning av hälso- och sjukvårdens resultat är också grundläggande för kvalitetsutveckling och för forskning och innovation. Regeringens nationella strategi för life science sätter upp flera långsiktiga mål för forskning och innovation inom hälso- och sjukvården. För att uppnå målen genomförs insatser som bidrar till en ökad kunskap, kvalitet och utveckling av life science-sektorn.

Satsningar som genomförts för att stödja genomförandet av de nationella riktlinjerna för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor bidrar bl.a. till att regionerna, med god kvalitet och effektiva behandlingsmetoder, kan stödja personer att förändra sina levnadsvanor t.ex. vid riskbruk av alkohol och vid otillräcklig fysisk aktivitet och därmed stödja utvecklingen av det hälsofrämjande och förebyggande arbetet inom hälso- och sjukvården.

Det nationella patientsäkerhetsarbetet går framåt och statens insatser och stöd har bidragit till att de flesta regioner har tagit fram en handlingsplan för patientsäkerhet eller beslutat om att ta fram en handlingsplan. Detta är ett viktigt arbete som bidrar till hälso- och sjukvård av god kvalitet. Vidare är tillsynen ett av regeringens viktigaste verktyg för att granska och säkerställa att människor får vård som är säker, av god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och föreskrifter.

Jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

Vården i Sverige blir alltmer jämlik och skillnaderna mellan könen är i dag relativt små. Insatser som vidtagits för att främja jämlik vård och minska de regionala skillnaderna i vården handlar bl.a. om insatser som är öronmärkta för att stärka vården av kvinnor och kvinnors hälsa men även insatser som syftar till att göra vården mer behovsanpassad och tillgänglig utifrån patienters behov.

Cancervården i Sverige har goda medicinska resultat och utvecklas snabbt vad gäller patientcentrering, diagnostik, behandling och användning av digitala stöd. Införandet av standardiserade vårdförlopp i cancervården bedöms ha haft en positiv inverkan på jämlikheten i cancervården, även om arbete kvarstår.

Under många år har långsiktiga satsningar inom området psykisk hälsa och suicidprevention bidragit till att bemanningen i och tillgängligheten till länens ungdomsmottagningar har ökat och effektiviseringar, förbättrade arbetssätt, tydligare ansvarsfördelning, bättre samverkan och utvecklingen av nya arbetssätt har genomförts i barn- och ungdomspsykiatrin och första linjens vård. Det suicidpreventiva arbetet och arbetet med att stärka den psykiatriska traumavården har intensifierats liksom arbetet med en mer sammanhållen vård för personer som behöver insatser från både kommuner och regioner, bl.a. personer med samsjuklighet i beroende och annan samtidig psykiatrisk diagnos.

Flertalet insatser har vidtagits som bedöms kunna bidra till en mer jämlik och behovsanpassad hälso- och sjukvård för barn och unga, bl.a. har Socialstyrelsen genomfört en förstudie avseende ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga (S2021/06171). Hälsovårdsprogrammet ska bidra till att barns och ungas fysiska och psykiska hälsa, utveckling och välmående kontinuerligt och systematiskt följs upp och stöttas på ett likvärdigt sätt under hela uppväxten, från graviditet till vuxen ålder.

Förlossningsvården är i huvudsak trygg och säker med goda medicinska resultat. Kontinuiteten i graviditetsvårdkedjan har ökat och vården har blivit mer kunskapsbaserad. Dessutom anger de allra flesta kvinnor att de är nöjda med sin förlossning och den vård de har fått i samband med förlossningen. Förlossningsvården behöver dock stärkas ytterligare avseende tillgänglighet, jämlikhet och personcentrering. Det finns fortsatt skillnader i processer och resultat mellan regioner och förlossningskliniker i graviditetsvårdkedjan och tillgängligheten till vården har utvecklats olika och varierar mellan regionerna. Det finns omotiverade skillnader i vård för olika grupper av kvinnor, främst mellan låg- och högutbildade kvinnor och mellan kvinnor födda i Sverige och utanför Europa. Den långsiktiga kompetensförsörjningen i förlossningsvården är en utmaning, särskilt när det gäller barnmorskor.

Patienter har fortsatt goda möjligheter att få tillgång till sina läkemedel via apotek och andra kanaler. Det glesbygdsbidrag som staten tillhandahåller via Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket möjliggör för fler apotek att fortsätta sin verksamhet i annars olönsamma områden i Sverige. Det skapar, tillsammans med den ökade användningen av apotekens digitala tjänster, en ökad jämlikhet i form av lika villkor för tillgång till läkemedel över hela landet.

Tillgängligheten inom vården är fortsatt påverkad av pandemins konsekvenser

För att åstadkomma en ökad tillgänglighet inom hälso- och sjukvården krävs samordning och samverkan mellan flera olika aktörer på olika nivåer. Det är ett stort och komplext område med varierande behov av åtgärder inom flera verksamhetsområden.

Före covid-19-pandemin sågs en förbättring i väntetiderna men under pandemin försämrades läget. Under hösten 2021 började väntetiderna förbättras igen och den positiva utvecklingen med att regionerna uppfyller fler prestationskrav i överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården har fortsatt under 2022. Måluppfyllelsen har påverkats negativt av covid-19-pandemin men statliga insatser har syftat till att lindra pandemins konsekvenser och därmed bidra till att uppfylla målet om en tillgänglig hälso- och sjukvård.

När det gäller tillgänglighet till primärvård har utvecklingen under de senaste åren varit positiv – trots pandemin. Huvudmännen har utvecklat och infört alternativa sätt att kontakta primärvården, bl.a. mobila team, digitala besök och hembesök, liksom utveckling av invånartjänster, vilket sammantaget har bidragit till ökad tillgänglighet och en god och nära vård. Det är dock viktigt att utvecklingen av e-tjänster utformas på ett sätt så de blir tillgängliga för så många som möjligt och minimerar risken att personer hamnar i s.k. digitalt utanförskap.

En central förutsättning för en tillgänglig hälso- och sjukvård är en ändamålsenlig kompetensförsörjning. Regionerna bedömer att det råder brist på flera yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården. Tillgången till personal skiljer sig mellan olika delar av landet, men även inom regioner, både geografiskt och mellan olika verksamheter. Samtidigt har tillgången på legitimerad och sysselsatt personal förändrats relativt lite de senaste åren. Det finns även stora variationer i fråga om hur personalens kompetens används. De senaste årens satsningar på vårdens medarbetare har varit viktiga för att kunna uppnå målet om en tillgänglig hälso- och sjukvård. Antalet AT-tjänster ökade under perioden 2020–2021 vilket är en positiv utveckling för att minska bristen på specialistläkare.

3.5 Politikens inriktning

Svensk hälso- och sjukvård håller hög kvalitet och står sig väl i jämförelse med andra länder. Uppföljningar visar på goda medicinska resultat, att patienter överlag är nöjda med kvaliteten och att förtroendet för hälso- och sjukvården är högt. Samtidigt står svensk hälso- och sjukvård inför utmaningen att hantera ökande vårdbehov bl.a. till följd av en längre livslängd och förbättrade medicinska möjligheter att behandla fler sjukdomstillstånd.

Svensk hälso- och sjukvård präglas av långa vårdköer, bristande tillgänglighet och ett otillräckligt antal vårdplatser. Vårdköerna behöver kortas, tillgängligheten förbättras och jämlikheten mellan olika delar av landet behöver säkerställas. Att säkra att fler i Sverige får den vård de har rätt till i tid är en av regeringens viktigaste uppgifter på välfärdspolitikens område. Ett nationellt system för att snabbare erbjuda väntande patienter vård där ledig kapacitet finns ska införas i syfte att bidra till kortare väntetider. För att öka tillgängligheten är det viktigt att fler personer vill arbeta i hälso- och sjukvården. För att detta ska åstadkommas behöver arbetsmiljön och arbetsförhållanden förbättras och kompetensförsörjningen säkras. Hälso- och sjukvården behöver bli mer jämlik och finnas närmare patienterna i bl.a. landsbygd och glesbygd. En utbyggd primärvård har särskilt goda förutsättningar att både förebygga och behandla folksjukdomar. Patienternas delaktighet ska stärkas, bl.a. genom möjligheten att välja en fast läkarkontakt i primärvården, och principen om vård efter behov ska tryggas. Dess-

utom ska valfriheten inom vården värnas. Regeringen avser att under mandatperioden se över tandvårdens högkostnadsskydd för att det mer ska efterlikna det högkostnadsskydd som finns i övrig vård. Äldre personer med sämst munhälsa ska prioriteras. Därutöver ska ytterligare insatser vidtas för att motverka fusk och missbruk inom tandvårdsstödet.

För att öka vårdkvaliteten, förbättra vårdresultaten samt använda hälso- och sjukvårdens resurser mer effektivt ska samverkan mellan regioner öka. Vidare kommer en nationell och enhetlig digital infrastruktur som sätter patienten i fokus möjliggöra att hälsodata blir tillgänglig i hela vårdkedjan oavsett vårdform eller huvudman. Huvudmännens administrativa börda ska minska och det statliga ansvaret successivt öka samtidigt som hälso- och sjukvårdens långsiktiga organisation ska utredas. Den svenska hälso- och sjukvården, liksom flera andra delar av välfärden, karaktäriseras av en stark decentralisering. Kommuner och regioner har dock olika förutsättningar att organisera, styra och följa upp hälso- och sjukvården. Kommuner och regioner har också olika förutsättningar att erbjuda befolkningen en god, likvärdig och resurseffektiv vård. Trots att svensk hälso- och sjukvård håller hög kvalitet och står sig väl i internationella jämförelser finns omotiverade regionala skillnader bl.a. när det gäller hälso- och sjukvårdens tillgänglighet, tillgång till behandlingar och överlevnad vid vissa sjukdomstillstånd. Vidare har covid-19-pandemin visat att den nationella styrningen av hälso- och sjukvården behöver stärkas, bl.a. genom bättre tillgång till data, bättre nationell uppföljning och ökad tillsyn. Regeringen avser därför att tillsätta en utredning med uppdrag att analysera och belysa för- och nackdelar samt lämna förslag beträffande möjligheten att långsiktigt införa ett delvis eller helt statligt huvudmannaskap. Utredningen ska även beakta för- och nackdelar med regionala organisationer baserade på exempelvis dagens sex sjukvårdsregioner. Syftet är att hälso- och sjukvården ska ha bättre förutsättningar att erbjuda en god och jämlik vård som utgår från behovsprincipen.

Tillgång till hälsodata på nationell nivå av god kvalitet är central för att förbättra patientsäkerheten, öka kvaliteten i vården och minska den administrativa bördan för vårdens medarbetare. En ändamålsenlig digital infrastruktur är en viktig del i genomförandet och uppföljningen av flera av regeringens satsningar. Av den anledningen bör befintliga och nya satsningar på hälso- och sjukvårdsområdet, där så är ändamålsenligt och kostnadseffektivt, främja utvecklingen av en mer enhetlig och nationell digital infrastruktur. Infrastrukturen ska präglas av höga krav på säkerhet och värna skyddet för den personliga integriteten.

Sverige och svensk hälso- och sjukvård har genomgått stora prövningar på grund av den långdragna covid-19-pandemin. Till följd av omprioriteringar, för att kunna omhänderta svårt sjuka, virussmittade och patienter med andra akuta och allvarliga sjukdomstillstånd, har väntetiderna blivit längre. Nu står samhället inför uppgiften att ge människor som har fått sin vård uppskjuten den vård de behöver. Det övergripande målet för Sveriges hantering av coronaviruset och dess effekter är fortsatt att skydda människors liv och hälsa och säkra hälso- och sjukvårdens kapacitet. Regeringen anser att det är viktigt att dra lärdom av arbetet med att hantera spridningen av covid-19. Den epidemiologiska situationen avseende covid-19 kommer med stor sannolikhet fortsätta att variera under överskådlig tid. Under det kommande året är det därför viktigt att bibehålla en beredskap om pandemin skulle orsaka allvarliga konsekvenser för samhället. Även det preventiva arbetet är av stor vikt för att långsiktigt minska belastningen på hälso- och sjukvården och de offentliga finanserna, minska mänskligt lidande och förebygga sjukskrivningar. Se även avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Ett starkt civilt försvar och god försörjningsberedskap

Hälso- och sjukvården har en central roll i det civila försvaret. Det är viktigt att kunna upprätthålla en fungerande sjukvård i kris och krig för att minska konsekvenserna för människors liv och hälsa. Beredskapsplaneringen behöver omfatta alla delar av hälso- och sjukvården. Där ingår bl.a. prehospital vård inklusive förutsättningar för ambulansflygtransporter, smittskydd, primärvård och kommunal hälso- och sjukvård samt tandvård.

Den säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde medför att det finns anledning att ytterligare intensifiera arbetet. För att säkerställa hälso- och sjukvårdens funktionalitet behövs en fungerande försörjning av läkemedel och andra sjukvårdsprodukter. Att öka tillgången till läkemedel och andra sjukvårdsprodukter i händelse av kris är ett viktigt steg för att stärka beredskapen och motståndskraften i hälso- och sjukvården. Apotek Produktion & Laboratorier AB bör få ett utökat samhällsuppdrag som innebär att bolaget ska kunna utföra sitt samhällsuppdrag att tillverka vissa läkemedel även under fredstida kris, höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen avsätter 1,1 miljarder kronor 2023 och beräknar 1,5 miljarder kronor årligen fr.o.m. 2024 för att stärka hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar och försörjningsberedskap.

Regionernas arbete med krisberedskap och civilt försvar inom hälso- och sjukvården behöver påskyndas. Det fortsatta arbetet omfattar bl.a. krigsorganisation och dess bemanning, samverkan och ledning, planeringssamverkan inom totalförsvaret, utbildning och övning, förstärkt försörjningsberedskap, förstärkt förmåga att hantera masskadeutfall, informationssäkerhetsarbete, kontinuitetshantering samt andra robusthöjande åtgärder. Regeringen föreslår därför att ytterligare 100 miljoner kronor avsätts 2023 för att påskynda regionernas arbete med att stärka det civila försvaret samt beräknar 130 miljoner kronor 2024 och 150 miljoner kronor per år fr.o.m. 2025 för ändamålet.

Kommunernas arbete med civilt försvar vad gäller den kommunala hälso- och sjukvården och socialtjänsten behöver stärkas för att säkerställa att alla kommuner har grundläggande förutsättningar att arbeta med beredskapsförberedelser inom civilt försvar och att förmågan utvecklas i takt med ambitionsnivån i totalförsvaret. Se vidare avsnitt 6 Politik för sociala tjänster.

Förbättrad tillgänglighet i hälso- och sjukvården genom stärkt statligt ansvar och ökad statlig styrning

Långa väntetider har under lång tid varit ett problem i svensk hälso- och sjukvård. Covid-19-pandemin har förvärrat situationen ytterligare då ett stort antal vårdinsatser har behövt skjutas upp för att prioritera omhändertagandet av patienter med covid-19 och annan akut vård. För att öka tillgängligheten och korta väntetiderna avser regeringen att stärka styrningen, analysen, uppföljningen och kontrollen inom hälso- och sjukvården. Regeringen avsätter 3 miljarder kronor per år för en fortsatt satsning på prestationsbaserad ersättning till regionerna för att korta köer och väntetider samt för att stödja och följa upp regionernas tillgänglighetsarbete.

En nationell statlig vårdförmedling inrättas för att korta köer inom hälso- och sjukvården

Väntetiderna och vårdköerna i Sverige behöver kortas och tillgängligheten till vård förbättras. Regeringen avser därför att inrätta en nationell vårdförmedling. Genom att bl.a. synliggöra var ledig och tillgänglig kapacitet finns i landet ska väntande patienter snabbare kunna erbjudas vård på annan plats där kapacitet finns. När en patient, som väntat längre än vårdgarantins 90 dagar, fått vård på annan ort ska resekostnader i vissa fall kunna subventioneras. Regeringen avsätter 100 miljoner kronor 2023 och beräknar 100 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2024.

Nationell långsiktig plan för att minska bristen på vårdplatser

Brist på disponibla vårdplatser innebär stora patientsäkerhetsrisker. Överbeläggningar kan bl.a. leda till utlokaliseringar som innebär att patienter behöver vårdas på andra vårdenheter än de som har specifik kompetens och medicinskt ansvar för patienterna vilket ökar risken för vårdskador. Regeringen ser ett behov av att öka antalet vårdplatser och införa en prestationsbaserad ersättning till regionerna i syfte att uppnå detta. Vidare avser regeringen att kartlägga och ta fram en nationell strategi för hur bristen på vårdplatser ska kunna åtgärdas. Regeringen föreslår därför 2 miljarder kronor 2023 och beräknar 2 miljarder kronor 2024 respektive 2025 för att det totala antalet vårdplatser ska öka i hela landet.

Kortare köer till barn- och ungdomspsykiatrin

I syfte att skapa förutsättningar för att barn och unga med psykisk ohälsa ska få vård i tid behöver tidiga insatser stärkas och tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatrin förbättras. Regeringen avsätter 380 miljoner kronor 2023 för att öka tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatrin och beräknar 380 miljoner kronor årligen 2024–2025.

En nära vård i hela landet med primärvården som nav

Utvecklingen av hälso- och sjukvården och primärvårdsreformen ska fortsätta i syfte att skapa en mer nära vård och stärka tillgängligheten. Ökad tillgänglighet kan handla om bl.a. geografisk närhet, utökade öppettider och möjligheter att nyttja digital vård och digitala lösningar för kontakter med vården. Primärvårdens tillgänglighet är av central betydelse för att avlasta specialiserad hälso- och sjukvård, en större andel av hälso- och sjukvården ska därför utgöras av primärvården. Samverkan mellan primärvård och socialtjänst är också en förutsättning för att människor som är multisjuka och personer med kroniska sjukdomar ska ha ett tryggt och samordnat omhändertagande. Primärvården ska vara navet i svensk hälso- och sjukvård och det tidiga omhändertagandet i vården ska stärkas. Den ska finnas tillgänglig för invånarna samt ha goda möjligheter att arbeta främjande, förebyggande och proaktivt. Tillgången till personal med rätt kompetens i primärvården behöver stärkas. Det fortsatta arbetet med omställningen till en nära vård och reformering av primärvården ska ha som utgångspunkt att främja en jämlik vård över hela landet.

Primärvården behöver skapa förutsättningar för ökad kontinuitet för att främja patientrelationer och bidra till ökad tillgänglighet och delaktighet. Alla patienter som vill ska kunna välja och även få tillgång till en fast läkarkontakt i primärvården, något som alla har en lagstadgad rätt till.

Utvecklingen av regionernas arbete med fast läkarkontakt till fler patienter ska följas upp på nationell nivå bl.a. med avseende på demografiska skillnader. För personer med komplexa behov, som till exempel multisjuka äldre eller personer med kroniska sjukdomar, kan behovet av kontinuitet i form av en fast läkarkontakt vara särskilt stort.

Regeringen avsätter 3 miljarder kronor årligen fr.o.m. 2023 för omställningen till en nära vård med primärvården som nav.

Stärkt tillgänglighet i landsbygd

Befolkningens behov av en tillgänglig och nära vård ska tillgodoses oavsett var i landet man bor och det är viktigt att invånare i alla delar av landet har tillgång till en vård med ökad kontinuitet och delaktighet för patienterna. Den pågående reformeringen av primärvården behöver fortsätta utvecklas så att den blir mer effektiv och kan svara upp mot de behov som finns för personer som bor i landsbygd t.ex. avseende tillgäng-

lighet. Regeringen föreslår 300 miljoner kronor 2023 och beräknar 300 miljoner kronor 2024 respektive 2025 för detta ändamål.

Stärkt förebyggande arbete inom barn- och ungdomshälsovården

Barn har rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. Den svenska barn- och ungdomshälsovården behöver bli mer sammanhållen och genomföra fler förebyggande och hälsofrämjande insatser. Uppföljningen av barns och ungas hälsa och barn- och ungdomshälsovården behöver förbättras. Särskilda insatser behöver vidtas för att öka samhällets kontaktyta i förhållande till yngre barn och deras familjer i områden med socioekonomiska utmaningar. En viktig del i arbetet kan vara en ökad samverkan mellan centrala aktörer såsom barnavårdscentraler (BVC), tandvård, socialtjänst och förskola. Regeringen ser därför behov av att stödja kommuner och regioner för att stärka och vidareutveckla det förebyggande arbete för barn och unga genom t.ex. hembesöksprogram inom BVC. Regeringen föreslår därför 50 miljoner kronor 2023 och beräknar 100 miljoner kronor 2024 samt 200 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2025.

Insatser för stärkt kompetensförsörjning i hälso- och sjukvården

Personalen är hälso- och sjukvårdens viktigaste resurs. Samtidigt har kompetensförsörjningen länge varit en av vårdens stora utmaningar. Det är fortsatt svårt att rekrytera personal, inte minst till glesbygden. För att långsiktigt klara vårdens behov i hela landet behöver det nationella åtagandet för kompetensförsörjningen stärkas. Bristen på personal med rätt kompetens kan få allvarliga konsekvenser för patienter. Det kan resultera i felbehandlingar, brist på vårdplatser, felplaceringar och långa väntetider. Regeringen avser därför att ta fram en nationell plan för att förbättra kompetensförsörjningen. Av kartläggningen ska framgå vilka insatser för befintlig och ny vårdpersonal som kan behövas för att förbättra personalförsörjningen inom hälso- och sjukvården.

Arbetssituationen för anställda inom hälso- och sjukvården behöver bli bättre. För att attrahera och behålla kompetens krävs trygga anställningar, en god arbetsmiljö och möjlighet till utveckling i arbetet. Regeringen avsätter 3,2 miljarder kronor under 2023 och ca 1,2 miljarder kronor för 2024 och 2025 för att stödja regioner och kommuner i deras arbete med kompetensutveckling och kompetensförsörjning i hälso- och sjukvården.

Fler sjuksköterskor behöver vidareutbilda sig till specialistsjuksköterska. Regeringen avsätter 500 miljoner kronor 2023 och beräknar 400 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2024 för att öka vidareutbildning för sjuksköterskor. Regeringen avsätter 100 miljoner kronor per år fr.o.m. 2023 för att möjliggöra utvecklings- och karriärmöjligheter.

Förstärkt och förlängd satsning på förlossningsvården och kvinnors hälsa

En nationell plan för att stärka förlossningsvården

Regeringen ser behov av satsningar på förlossningsvården, inklusive mödrahälsovården och eftervården. Varje kvinna ska kunna känna sig trygg med vården under graviditeten samt före, under och efter förlossningen. Tillgängligheten till förlossningsvården ska vara god i hela Sverige, och satsningen kan bidra till återöppning av förlossningskliniker.

En nationell förlossningsplan ska tas fram för att öka tillgängligheten och minska regionala skillnader. Så många födande kvinnor som möjligt ska ha tillgång till ett barnmorsketeam före, under och efter förlossningen.

Omotiverade skillnader mellan olika grupper av kvinnor ska minska. Riskfaktorer såsom ohälsosamma levnadsvanor, psykisk ohälsa och förlossningsrädsla ska förebyggas i mödrahälsovården. Kvinnor ska erbjudas en jämlik och kunskapsbaserad eftervård. Neonatalvården behöver utvecklas och bli mer kunskapsbaserad. Den långsiktiga kompetensförsörjningen och bemanningen i förlossningsvården, inklusive mödrahälsovården och eftervården ska stärkas. Samordningen och kontinuiteten i graviditetsvårdkedjan behöver bli bättre.

Regeringen förstärker och förlänger satsningen på förlossningsvården och kvinnors hälsa. Regeringen föreslår att 1,7 miljarder kronor avsätts för satsningen på kvinnors hälsa och förlossningsvården 2023 och beräknar 1,5 miljarder kronor årligen 2024 respektive 2025.

Hälso- och sjukvården behöver bli mer jämställd

Inom ramen för satsningen på kvinnors hälsa och förlossningsvården ser regeringen behov av satsningar på sjukdomar och symtom som drabbar kvinnor. Vården behöver bli mer tillgänglig och anpassas till kvinnors olika förutsättningar och behov. Kunskap om orsaken bakom sjukdomarna och därmed förutsättningarna för att diagnostisera och erbjuda god vård och behandling behöver utvecklas. Även hälso- och sjukvården för barn och vuxna som utsatts för sexuellt våld bör stärkas för att uppnå en tillgänglig och jämlik vård i hela landet. Se vidare avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Cancervården och barncancervården ska utvecklas och förbättras

Den svenska cancervården ligger långt fram i internationella jämförelser. Dödligheten i cancer är en av de lägsta i EU och fortsätter att minska inom de vanligaste cancertyperna. I och med att andelen personer som överlever cancer ökar, ökar också behovet av en god rehabilitering. Insatser bör även fortsatt vidtas för att åtgärda regionala skillnader inom tillgänglighet samt skillnader i dödlighet mellan socioekonomiska grupper.

För att säkerställa att patienter och deras anhöriga får stöd och förutsättningar för att leva ett så bra liv som möjligt från det att misstanke om cancer uppstått behövs rehabilitering som är av god kvalitet och som är patientnära. Genom särskilda insatser ska därför rehabiliteringen till vuxen- och barnpatienter stärkas. Tillgängligheten i vården ska öka och arbetet med att möta den snabba utveckling som sker inom bl.a. diagnostik och behandling intensifieras. Regeringen avsätter 600 miljoner kronor 2023 och beräknar att avsätta 500 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2024.

Arbete för ökad psykisk hälsa och suicidprevention

Psykisk ohälsa och suicid leder till stora konsekvenser för den enskilde men också för anhöriga, närstående och för samhället. Regeringen ser ett behov av insatser för att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt skapa förutsättningar för en tillgänglig hälso- och sjukvård och omsorg. Insatserna ska bidra till att utveckla det förebyggande och främjande arbetet och arbetet med suicidprevention samt att öka tillgänglighet och kvalitet i den specialiserade vården och i omsorgen för dem som drabbas av svårare psykisk ohälsa eller sjukdom. Därtill ska primärvårdens arbete med psykisk hälsa, psykisk ohälsa och suicid stärkas så att primärvården snabbare och effektivare ska kunna ge stöd till personer som söker vård. Vidare behövs fortsatta insatser för att utveckla första linjens vård för barn och unga. Sådana insatser kan dels skapa förutsättningar för att barn och unga får vård i tid, och därmed minska ett mer komplicerat sjukdomsförlopp, dels bidra till att avlasta barn- och ungdomspsykiatrin. Parallellt med satsningar på första linjens vård behöver insatser även vidtas för att

stärka barn- och ungdomspsykiatrin och för att öka tillgängligheten till specialiserad psykiatrisk vård för barn och unga. Se vidare avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Regeringen föreslår att det avsätts ca 2,1 miljarder kronor 2023 för att utveckla arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention och beräknar att avsätta ca 2,2 miljarder kronor 2024 och 0,6 miljarder kronor 2025.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Socialstyrelsen

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

2021	Utfall	770 144	Anslagssparande	55 261
2022	Anslag	767 160[1]	Utgiftsprognos	782 722
2023	**Förslag**	**815 421**		
2024	Beräknat	812 943[2]		
2025	Beräknat	811 398[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 791 571 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 773 288 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Socialstyrelsens förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**765 160**	**765 160**	**765 160**
Pris- och löneomräkning[2]	8 078	28 955	46 185
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	42 183	18 828	53
varav BP23[3]	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Ny struktur Civilt försvar - sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**815 421**	**812 943**	**811 398**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

I budgetpropositionen för 2022 tillfördes 30 miljoner kronor till Socialstyrelsens förvaltningsanslag för myndighetens arbete under 2022 kopplat till covid-19-pandemin. För 2023 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 65 miljoner kronor 2023 för arbetet med att utfärda bevis i enlighet med reformen skyddad yrkestitel för undersköterska. Anslaget beräknas öka med 44 miljoner kronor 2024, 25,5 miljoner kronor per år 2025–2032 och 12,5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2033 för ändamålet.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Socialstyrelsen. Anslaget ökas därför med 7,5 miljoner kronor 2023. Från och med 2024 beräknas motsvarande nivå årligen.

I budgetpropositionen för 2022 tillförde regeringen 2 miljoner kronor till Socialstyrelsen för genomförande av Sveriges återhämtningsplan. Anslaget ökas med 2 miljoner kronor även 2023 för detta ändamål. För 2024 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 815 421 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Socialstyrelsen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 812 943 000 kronor respektive 811 398 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.6 Offentligrättslig verksamhet

Tusentals kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	24 000				
Prognos 2022	24 000				
Budget 2023	41 000				

Intäkterna för offentligrättslig verksamhet avser Socialstyrelsens avgifter för utfärdandet av legitimationer, intyg m.m.

3.6.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

2021	Utfall	89 482	Anslagssparande	2 999
2022	Anslag	91 251[1]	Utgiftsprognos	90 089
2023	**Förslag**	**92 070**		
2024	Beräknat	94 026[2]		
2025	Beräknat	95 755[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 92 070 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 92 070 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens beredning för medicinsk och social utvärderings (SBU) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**91 251**	**91 251**	**91 251**
Pris- och löneomräkning[2]	819	2 775	4 504
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**92 070**	**94 026**	**95 755**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 92 070 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 94 026 000 kronor respektive 95 755 000 kronor.

3.6.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

2021	Utfall	153 350	Anslagssparande	5 426
2022	Anslag	160 340[1]	Utgiftsprognos	163 379
2023	**Förslag**	**161 782**		
2024	Beräknat	165 213[2]		
2025	Beräknat	168 233[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 161 782 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 161 782 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**160 340**	**160 340**	**160 340**
Pris- och löneomräkning[2]	1 442	4 873	7 893
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**161 782**	**165 213**	**168 233**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 161 782 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 165 213 000 kronor respektive 168 233 000 kronor.

3.6.4 1:4 Tandvårdsförmåner

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

2021	Utfall	6 783 594	Anslagssparande	511 202
2022	Anslag	7 062 169[1]	Utgiftsprognos	6 944 517
2023	**Förslag**	**7 367 141**		
2024	Beräknat	7 725 596		
2025	Beräknat	8 106 883		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tandvårdsförmåner enligt lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd, enligt socialförsäkringsbalken och enligt lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. En mindre del av anslaget får användas för utgifter för kompetenscentrum på tandvårdsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**7 062 169**	**7 062 169**	**7 062 169**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	53 093	72 221	83 665
Volymer	251 879	591 206	961 049
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 367 141**	**7 725 596**	**8 106 883**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

På grund av covid-19-pandemin har anslaget påverkats under 2020 och 2021. Många tandvårdspatienter befann sig i en ersättningsperiod när pandemin startade och hade svårigheter att besöka tandvården. Regeringen beslutade därför i juni 2020 om en förordning om särskild beräkning av tandvårdsersättning med anledning av covid-19. Detta innebar att för vissa patienter kunde tandvårdskostnader föras över till en ny ersättningsperiod. Förordningen trädde i kraft den 1 september 2020 och löpte ut den 31 augusti 2021. Kostnaden för detta inföll under 2020 och 2021. Anslaget ökades under 2021 med 412 miljoner kronor på grund av detta och minskades med motsvarande nivå 2022 eftersom förordningen löpte ut.

Utöver detta revideras anslagsnivån för 2023 och framåt eftersom anslaget är regelstyrt och nivån anpassas efter utgiftsprognoser för kommande år. Anslaget beräknas öka successivt under prognosperioden till följd av bl.a. befolknings- och prisökningar.

Regeringen föreslår att 7 367 141 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 7 725 596 000 kronor respektive 8 106 883 000 kronor.

3.6.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

2021	Utfall	31 838 514	Anslagssparande	23 043
2022	Anslag	33 444 000[1]	Utgiftsprognos	32 886 542
2023	**Förslag**	**34 355 000**		
2024	Beräknat	34 355 000		
2025	Beräknat	34 355 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för det särskilda statsbidraget till regionerna för deras kostnader för läkemedelsförmånerna. Syftet är att ändamålsenliga och säkra läkemedel ska kunna förskrivas till en rimlig kostnad för den enskilde. Anslaget får även användas för att ersätta regionerna och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för vissa kostnader inom läkemedelsområdet som inte ingår i läkemedelsförmånerna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**33 444 000**	**33 444 000**	**33 444 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	911 000	911 000	911 000
varav BP23	*911 000*	*911 000*	*911 000*
– Ökade kostnader för läkemedelsförmånerna	*911 000*	*911 000*	*911 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**34 355 000**	**34 355 000**	**34 355 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regionerna fick ca 32 000 miljoner kronor i bidrag under 2021 för sina kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. I december 2021 ingick regeringen och SKR en överenskommelse om statens bidrag till regionerna för kostnaderna för läkemedelsförmånerna m.m. Överenskommelsen innebär att statens bidrag till regionerna för deras kostnader 2022 uppgår till 34 355 miljoner kronor. I detta belopp ingår ett bidrag om 400 miljoner kronor för läkemedel för behandling av hepatit C. Regionerna får även ett bidrag för särskilda kostnadsposter som inte är inkluderade i läkemedelsförmånerna, t.ex. dosdispensering, kompensation för vissa rekvisitionsläkemedel och förbrukningsartiklar. Detta belopp uppgår i överenskommelsen till 1 600 miljoner kronor.

Bidraget till regionerna från anslaget utbetalas med två månaders fördröjning, vilket medför att överenskommet belopp och faktisk anslagsbelastning skiljer sig åt.

Någon överenskommelse för 2023 har ännu inte tecknats mellan staten och SKR. För 2023 bedömer regeringen att anslaget bör ökas med 911 miljoner kronor, vilket innebär samma totala belopp som regionerna får för sina kostnader under 2022. För 2024 och framåt beräknas motsvarande nivå.

Regeringen föreslår att 34 355 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 34 355 000 000 kronor respektive år.

3.6.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

2021	Utfall	53 283 321	Anslagssparande	6 439 945
2022	Anslag	33 373 886[1]	Utgiftsprognos	35 935 458
2023	**Förslag**	**18 128 486**[2]		
2024	Beräknat	11 070 686		
2025	Beräknat	11 252 486		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Den beräknade ålderspensionsavgiften avseende smittbärarpenning för 2023 uppgår till 0 tkr. Beloppet består av en preliminär avgift om 441 tkr för 2023 samt regleringsbelopp för 2020 om -45 713 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för att genom riktade insatser arbeta för att säkerställa att hälso- och sjukvården håller en god tillgänglighet och kvalitet, baseras på kunskap, är behovsanpassad och effektiv, samt stärker patientens delaktighet i vården. Anslaget får även användas för bidrag och statsbidrag för att förbättra förutsättningarna för ökad bemanning inom vården, för professionen att utföra sitt arbete och för att hälso- och sjukvårdens resultat följs upp på ett öppet och jämförbart sätt. Därtill får anslaget användas för att förbättra förutsättningarna för att kunskap och erfarenheter tas tillvara för att förbättra hälso- och sjukvården liksom för en god och mer jämlik vård. Inom ramen för anslaget får medel också användas för utbetalning av ersättning i vissa fall vid ingripanden för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom, ersättning till smittbärare samt statlig ålderspensionsavgift kopplad till ersättning till smittbärare. Detta anslag får också användas för utgifter för insatser inom regeringens arbete med hälso- och sjukvård och folkhälsa. Medel inom anslaget får användas för överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Anslaget får dessutom användas till bidrag till nationella och internationella organisationer inom folkhälso- och sjukvårdsområdet, andra internationella åtaganden på området, samt för forskning inom farmaci. Medel på anslaget får också användas för er-

sättning till personer som insjuknat i narkolepsi till följd av vaccinering med Pandemrix. Anslaget får även användas till beredskapslager av antivirala läkemedel. Inom ramen för anslaget finns också medel för ersättning till steriliserade i vissa fall, samt till talidomidskadade i vissa fall. Dessa medel får användas för att bevilja medel till personer som ansöker om ersättning för sådana skador eller ingrepp, i enlighet med de riktlinjer som tidigare har använts. Anslaget får användas för statsbidrag till regioner för karriärtjänster för sjuksköterskor. Anslaget får även användas för utgifter för extraordinära smittskyddsåtgärder som kan behöva vidtas i arbetet med utbrottet av coronaviruset som orsakar sjukdomen covid-19. Vidare får anslaget användas till utgifter för Apotek Produktion & Laboratorier AB:s utgifter för utförandet av sitt samhällsuppdrag. Medel inom anslaget får också användas för ersättning för personskador orsakade av vaccin mot covid-19. Medlen får även användas för utgifter för försöksverksamhet med att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet. Medlen får också användas för utgifter för att donera eller vidareförsälja vaccindoser mot covid-19 inklusive utgifter för vidareförsäljningar som inte uppfyller kravet på affärsmässighet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**25 368 886**	**25 368 886**	**25 368 886**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 240 400	-14 298 200	-14 116 400
varav BP23	*4 961 100*	*2 575 800*	*4 305 600*
– Ersättning till narkolepsidrabbade efter Pandemrix-vaccination	*18 000*		
– Personskador vid covid-19-vaccination	*10 000*		
– Hållbar finansiering av läkemedel	*8 000*	*8 000*	
– Utgifter för vaccin	*1 400 000*		
– Kostnader för Socialstyrelsens beredskapslager	*100 000*		
– Covidbevis	*60 000*		
– Ekonomiskt tillskott Läkemedelsverket	*55 000*		
– Nationell läkemedelslista avskrivningar	*46 000*		
– Civilt försvar: regionernas sjukvård	*100 000*	*130 000*	*150 000*
– Tillskott för att möjliggöra fortsättning av pågående sjukvårdsarbete	*1 000 000*		
– Vaccinationer covid-19: ersättning till regionerna	*500 000*		
– Övervaka behov av test- och analyskapacitet, studier m.m.	*200 000*		
– Omprövningar av läkemedel	*3 100*	*4 800*	*5 600*
– Stärkt kontroll över tandvården	*12 000*	*8 000*	
– Förlängd satsning på vård i landsbygden	*300 000*	*300 000*	*300 000*
– Fysisk aktivitet på recept	*50 000*	*75 000*	*100 000*
– Förlossningsvård och kvinnors hälsa	*200 000*	*1 500 000*	*1 500 000*
– Nationell vårdförmedling			*100 000*
– Ökad vårdkapacitet	*1 000 000*	*500 000*	*2 000 000*
– Minskad satsning vårdförlopp	*-101 000*		
– Nationell läkemedelslistan senarelagt ikraftträdande	*27 000*	*40 000*	*37 000*
– Finansiering senarelagd läkemedelslista via professionssatsningen	*-27 000*	*-40 000*	*-37 000*
– Ett nationellt hembesöksprogram	*50 000*	*100 000*	*200 000*

	2023	2024	2025
– Finansiering av stöd till barn och ungdomsorganisationer UO17	*-50 000*	*-50 000*	*-50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 128 486**	**11 070 686**	**11 252 486**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har under 2022 tillfört anslaget totalt ca 7 785 miljoner kronor med anledning av covid-19-pandemin samt för att öka kapaciteten i sjukvården genom fler vårdplatser m.m.

Medel från anslaget används bl.a. för att utbetala ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi till följd av vaccinering med vaccinet Pandemrix mot svininfluensan 2009–2010 i enlighet med lagen (2016:417) om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering. Tidigare utbetalades ersättningen från Läkemedelsförsäkringen. Till följd av att taket för totala utbetalningar från Läkemedelsförsäkringen har nåtts har staten tagit över ansvaret att utge ersättning tidigare än beräknat. Detta har medfört att statens utbetalningar av ersättning har ökat. Anslaget ökas därför med 18 miljoner kronor 2023.

Det är av central vikt att det finns ett fullgott skydd för eventuella skador som kan uppkomma vid vaccinering mot covid-19. Lagen (2021:1070) om statlig ersättning för personskada orsakad av vaccin mot sjukdomen covid-19 trädde i kraft i december 2021 och ersättning ska utbetalas om det uppstår en skada på grund av vaccin mot covid-19 som inte omfattas av Läkemedelsförsäkringens villkor. Därför ökas anslaget med 10 miljoner kronor för detta ändamål 2023.

Anslaget ökas med 8 miljoner kronor för 2023 och beräknas öka med 8 miljoner kronor 2024 för pågående insatser med att åstadkomma en långsiktigt hållbar finansiering av läkemedel.

Förbrukning och nedskrivning av inköpta vacciner mot covid-19 belastar anslaget. Även sådan vidareförsäljning av vaccin som sker till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet belastar anslaget. Donationer av vaccin som inte räknas som bistånd belastar också anslaget. Under 2023 och 2024 är det troligt att vaccinationerna mot covid-19 kommer att fortsätta i Sverige, framför allt på grund av behovet av påfyllnadsdoser. Därtill kommer Sveriges förväntade överskott av vaccin mot covid-19 behöva hanteras genom donation och/eller vidareförsäljning, där vidareförsäljning kan komma att ske till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet. I budgetpropositionen för 2022 tillfördes anslaget 3 500 miljoner kronor 2022 och 2 000 miljoner kronor 2023 för inköp av vaccin mot covid-19 samt vidareförsäljning till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet. Anslaget ökas med 1 400 miljoner kronor för 2023.

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen genomfört inköp av läkemedel, skyddsutrustning och annan materiel under coronapandemin för att säkra tillgången i de fall kommuners och regioners egen kapacitet inte räcker till. Socialstyrelsens lagerhållning, avskrivningar och nedskrivningar av läkemedel, skyddsutrustning och annan materiel måste möjliggöras. I samband med budgetpropositionen för 2022 tillfördes anslaget 125 miljoner kronor för ändamålet. För 2023 ökas anslaget med 100 miljoner kronor för detta ändamål.

Under 2021 och 2022 tillförde regeringen medel till myndigheter och regioner för att digitala covidbevis, som kan användas för att underlätta den fria rörligheten och ett sä-

kert resande under covid-19-pandemin, kan utfärdas till den enskilde. För första halvåret 2023 tillförs anslaget 60 miljoner kronor för arbete med de digitala covidbevisen (se vidare avsnitt 4 Folkhälsopolitik).

För att finansiera insatser för bl.a. den nationella läkemedelslistan och inom läkemedelsområdet om 101 miljoner kronor 2023 omdisponeras medel från satsningen på patientcentrerade och sammanhållna vårdförlopp inom ramen för anslaget. Omdisponeringen av medel påverkar inte nivån på anslaget.

Regeringen anser att regionernas arbete med civilt försvar ska intensifieras och anslaget ökas därför med 100 miljoner kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 130 miljoner kronor och för 2025 och framåt beräknas anslaget öka med 150 miljoner kronor per år.

Totalförsvaret ska stärkas och återuppbyggnaden av det civila försvaret intensifieras. I budgetpropositionen för 2022 avsattes 593 miljoner kronor för denna verksamhet. För 2023 avsätts 1 093 miljoner kronor. För 2024 beräknas 993 miljoner kronor och för 2025 och framåt beräknas 1 043 miljoner kronor per år.

Regeringen beräknar att anslaget ökas med 500 miljoner kronor per år fr.o.m. 2024 för att stärka försörjningsberedskapen inom hälso- och sjukvården. Detta är tillskott utöver de medel som avsätts för arbetet med civilt försvar.

Anslaget ökas med 1 000 miljoner kronor 2023 som ett tillskott för att möjliggöra fortsättning av pågående arbete inom hälso- och sjukvård. Regeringen beräknar att anslaget minskar med 1 000 miljoner kronor per år 2024 och framåt.

För 2022 har 4 100 miljoner kronor avsatts för att ersätta regionerna för genomförda vaccinationer mot covid-19 i enlighet med den överenskommelse som regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner ingått. För 2023 tillförs anslaget 500 miljoner kronor för ersättning till regionerna för vaccinationer mot covid-19 som kan komma att utföras.

För att fortsatt möjliggöra testning och smittspårning av covid-19 tillfördes anslaget 2 000 miljoner kronor engångsvis för 2022, i samband med budgetpropositionen för 2022. I samband med Extra ändringsbudget för 2022 – Ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, medel för testning och smittspårning samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2021/22:86 bet. 2021/22:FiU16, rskr. 2021/22:139) tillfördes anslaget ytterligare 4 900 miljoner kronor för testning och smittspårning av covid-19. För att möjliggöra för Folkhälsomyndigheten att fortsatt övervaka behov av test- och analyskapacitet, genomföra studier och undersökningar samt ge stöd till regionerna med vägledning och rekommendationer avseende covid-19 ökas anslaget med 200 miljoner kronor för 2023.

För att förbättra Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets möjligheter att arbeta med omprövningar av läkemedel ökas anslaget med 3,1 miljoner kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 4,8 miljoner kronor och för 2025 med 5,6 miljoner kronor.

Regeringen avser att stärka kontrollen över det statliga tandvårdsstödet. För 2023 ökas anslaget med 12 miljoner kronor och för 2024 beräknas anslaget öka med 8 miljoner kronor.

I samband med riksdagens beslut om budgeten för 2019 ökades anslaget med 1 500 miljoner kronor för att stödja utvecklingen av hälso- och sjukvården med fokus på primärvården. År 2020 ökades anslaget med ytterligare 1 500 miljoner kronor för samma ändamål. Medlen får användas för åtgärder inom regionernas primärvård och kommunalt finansierad hälso- och sjukvård som är ändamålsenliga i syfte att stödja ut-

vecklingen mot en nära och tillgänglig vård med fokus på primärvården, exempelvis insatser inom ramen för överenskommelser med SKR eller insatser som utförs av myndigheter. Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2021 att ytterligare 300 miljoner kronor skulle avsättas under 2021 och 2022 bl.a. för att stärka vården på landsbygden och för att påbörja inrättandet av en listningsfunktion. Anslaget ökas med 300 miljoner kronor 2023 och beräknas öka med motsvarande belopp 2024 och 2025 avseende vård på landsbygden.

Anslaget ökas med 50 miljoner kronor 2023 för arbete med fysisk aktivitet på recept. För 2024 beräknas 75 miljoner kronor och för 2025 och framåt beräknas 100 miljoner kronor per år för samma ändamål.

Inom anslaget avsätts 1 500 miljoner kronor sedan tidigare för 2022 och 1 500 miljoner kronor beräknades för 2023 för förlossningsvård och kvinnors hälsa. Anslaget ökas med 200 miljoner kronor 2023 och beräknas öka med 1 500 miljoner kronor per år 2024 respektive 2025 för insatser inom förlossningsvård och kvinnors hälsa.

I samband med riksdagens beslut om statens budget för 2022 tillfördes anslaget 475 miljoner kronor för att införa en nationell vårdförmedling samt för att utöka antalet vårdplatser. För 2023 tillförs anslaget 2 100 miljoner kronor för motsvarande ändamål. För 2024 och 2025 beräknas 2 100 miljoner kronor per år. Från och med 2026 beräknas 100 miljoner kronor per år för en nationell vårdförmedling.

För att finansiera en senareläggning av den nationella läkemedelslistan omdisponeras 27 miljoner kronor 2023, 40 miljoner kronan 2024 och 37 miljoner kronor 2025 från befintliga satsningar på vårdens personal. Omdisponeringen av medel påverkar inte nivån på anslaget.

Anslaget ökas med 50 miljoner kronor 2023 för att stärka det förebyggande arbetet inom barn- och ungdomshälsovården. För 2024 beräknas 100 miljoner kronor och fr.o.m. 2025 beräknas 200 miljoner kronor per år.

För att finansiera en utökning av medel till barn- och ungdomsorganisationer på utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid minskas anslaget med 50 miljoner kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget minska med motsvarande nivå. Finansiering sker genom en neddragning av satsningen på personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp. Anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* ökas med motsvarande belopp.

Anslaget beräknas minska med 2 000 miljoner kronor 2024 och framåt då den pågående personalsatsning avslutas enligt plan.

För att få fler sjuksköterskor att vilja vidareutbilda sig till specialistsjuksköterskor avsätts årligen 400 miljoner kronor från anslaget. Från 2020 har ytterligare 100 miljoner kronor avsatts för att uppgå till totalt 500 miljoner kronor. Från och med 2024 beräknas anslaget minska med 100 miljoner kronor eftersom den tillfälliga förstärkningen avslutas.

I samband med riksdagens beslut om statens budget för 2022 tillfördes 25 miljoner kronor för att utrota livmoderhalscancer. För 2023 ökas anslaget med motsvarande belopp. För 2024 t.o.m. 2027 beräknas motsvarande nivå.

För att hälso- och sjukvården ska klara den nödvändiga återhämtningen och kunna hantera den uppskjutna vården och den covid-19-relaterade vården, tillfördes anslaget 4 000 miljoner kronor per år för 2021 och 2022 i budgetpropositionen för 2021. För både 2021 och 2022 tillfördes anslaget ytterligare 2 000 miljoner kronor på respektive

vårändringsbudget. Då dessa medel var tillfälliga tillskott minskas anslaget med 6 000 miljoner kronor 2023.

Med anledning av covid-19-pandemin har antalet personer som har rätt till smittbärarpenning ökat. För 2022 avsätts totalt ca 311 miljoner kronor för smittbärarpenningen, inklusive förslag i Höständringsbudgeten för 2022. Anslaget minskas fr.o.m. 2023 med anledning av att smittbärarpenningen förväntas ligga på samma nivå som före pandemin.

Medel för att möjliggöra för kommunerna att utföra tillsyn enligt lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen har avsatts på anslaget för 2021 och 2022. För 2022 uppgick beloppet till 75 miljoner kronor. Eftersom lagen upphörde att gälla under 2022 minskas anslaget med 75 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Enligt budgetpropositionen för 2021 ska anslaget minskas med 5 miljoner kronor årligen 2021–2023. Anledningen till detta är att anslaget 1:9 *Läkemedelsverket* ökas med motsvarande belopp för att möjliggöra utökad nationell säkerhetsövervakning av kommande vaccinationer mot covid-19. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 5 miljoner kronor eftersom anslaget 1:9 *Läkemedelsverket* minskar med motsvarande belopp.

För åren 2020–2022 avsattes 210 miljoner kronor per år för att regionerna ska kunna omförhandla ingångna avtal med privata utförare som fått ökade bemanningskostnader. För 2023 minskas anslaget med motsvarande belopp eftersom satsningen upphör.

För att finansiera försöksverksamhet med att införa en miljöpremie i läkemedels-förmånssystemet ökades anslaget med 5 miljoner kronor 2021 och med 11 miljoner kronor 2022. För 2023 ökas anslaget med 3 miljoner kronor och för 2024 och 2025 beräknas 25,5 miljoner kronor. För åren 2026 och 2027 beräknas anslaget årligen öka med ca 25 miljoner kronor och för 2028 med 4 miljoner kronor.

För 2023 avsätts 40 miljoner kronor inom anslaget för att Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL) ska klara sitt samhällsuppdrag, vilket bl.a. innebär ett ansvar för att utveckla och tillhandahålla ett medicinskt ändamålsenligt och kvalitetssäkrat sortiment av extemporeläkemedel. För 2024 beräknas samma nivå.

Regeringen föreslår att 18 128 486 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 11 070 686 000 kronor respektive 11 252 486 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: Den forskning inom ämnesområdet farmaci som finansieras av Vetenskapsrådet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. För att fatta beslut om stöd till forskning för 2024–2026 behövs ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2024–2026.

För 2020 och 2021 fanns ett bemyndigande omfattande 1 890 miljoner kronor för att ingå avtal med olika leverantörer för att regeringen på nationell nivå skulle kunna säkerställa storskalig testning för pågående infektion av covid-19 och för serologisk testning. I propositionen Höständringsbudget för 2022 föreslås ett nytt bemyndigande

om 100 miljoner kronor för att möjliggöra att Folkhälsomyndigheten ska kunna ingå avtal som innebär att myndigheten kan fortsätta sin övervakning av behovet av test- och analyskapacitet samt möjliggöra för analyser av olika virusvarianter etc.

Tabell 3.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	1 908 000	1 894 000	100 000			
Nya åtaganden	1 890 000	100 000	12 000			
Infriade åtaganden	–1 904 000	-1 894 000	-100 000	-4 000	-4 000	-4 000
Utestående åtaganden	1 894 000	100 000	12 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 894 000**	**116 000**	**12 000**			

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 som beredskapsinvestering ingå avtal om vaccin mot sjukdomen covid-19.

Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för beredskapsinvesteringar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 1 600 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Vaccin mot sjukdomen covid-19 är ett av de viktigaste verktygen i kampen mot pandemin. Det kan rädda liv och motverka ekonomiska förluster i samhället. För att säkra tillgången till vaccin mot sjukdomen covid-19 deltar Sverige i Europeiska kommissionens samarbete kring gemensamma avtal. För att säkerställa tillgången till effektiva och säkra vacciner även för kommande år, och med beaktande av framtida eventuella virusmutationer, är det nödvändigt att Sverige har möjlighet att ingå ytterligare avtal om vaccin mot covid-19. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 som beredskapsinvestering ingå avtal om vaccin mot sjukdomen covid-19. Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs låneramar för att ha en beredskap om det inträffar allvarliga händelser som medför att materiel behöver införskaffas. Det kan t.ex. vara tillgång till läkemedel för att förhindra utbrott av smittsamma sjukdomar eller hälso- och sjukvårdsutrustning. Även utifrån att planeringen för totalförsvaret nu har återupptagits finns ett behov av att ha den föreslagna låneramen för eventuella beredskapsinvesteringar.

Utifrån sitt ansvarsområde behöver Folkhälsomyndigheten en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera utbrott av smittsamma sjukdomar, t.ex. influensapandemier. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2023 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår högst till 10 miljarder kronor för beredskapsinvesteringar.

Utifrån sitt ansvarsområde behöver Socialstyrelsen en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera allvarliga händelser som kan medföra konsekvenser för hälso- och sjukvården eller socialtjänsten. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2023 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår högst till 1,6 miljarder kronor för beredskapsinvesteringar.

Investeringsplan för Folkhälsomyndigheten

Regeringens förslag: Investeringsplanen för beredskapsinvesteringar för 2023–2025 godkänns som en riktlinje för Folkhälsomyndighetens investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen omfattar primärt beräknade vaccininköp av vaccin mot covid-19, vilket förklarar ökningen av beredskapsinvesteringarna. Beräkningarna är behäftade med stor osäkerhet.

Tabell 3.18 Investeringsplan för Folkhälsomyndigheten

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**1 810**	**5 628**	**2 300**	**8**	**16**	**2 324**
Läkemedel	1 810	5 628	2 300	8	16	2 324
varav investeringar i anläggningstillgångar	*1 810*	*5 628*	*2 300*	*8*	*16*	*2 324*
– beredskapstillgångar	*1 810*	*5 628*	*2 300*	*8*	*16*	*2 324*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**1 809**	**5 628**	**2 300**	**8**	**16**	**2 324**
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 809	5 628	2 300	8	16	2 324

Bemyndigande att få sälja och skänka vaccin mot covid-19

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 besluta att till andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax eller andra jämförbara internationella organisationer sälja vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet.

Regeringen bemyndigas att under 2023 besluta att till andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax eller andra internationella organisationer skänka överskott av vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte behövs för att säkerställa det nationella behovet och som inte kan avräknas som bistånd.

Skälen för regeringens förslag: Global tillgång till vaccin mot covid-19 är fortsatt en prioriterad fråga och spelar en avgörande roll i kampen mot pandemin. Sverige har tecknat avtal för mer vaccin än vad som behövs för hela den vuxna befolkningen, bl.a. för att ha en marginal för eventuella behov av dels vaccin som är uppdaterade för virusvarianter, dels påfyllnadsdoser. Vidare gick det inte att på förhand veta vilka vaccin som skulle bli godkända eller för vilka grupper som vaccinen skulle kunna användas. Sverige bedöms därför framöver ha ett överskott av vaccin mot covid-19, som är möjligt att vidareförsälja eller donera. EU-medlemsstaternas inköp av vaccin finansieras till viss del av medel från unionens instrument för krisstöd (Emergency Support Instrument, ESI). Medlen från ESI är avsatta för vaccinering inom EU och vid vidareförsäljning till tredjeland måste dessa återbetalas till ESI. Vidareförsäljning av doser sker på en global marknad, men kan komma att ske på ett sådant sätt att försäljningspriset inte uppfyller kravet på affärsmässighet. Vid försäljningarna kommer regeringen att sträva efter att täcka en så stor del som möjligt av det inköpspris som Sverige betalat och att inga vacciner ska behöva kasseras. Försäljning kan komma att ske till både andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax, som administreras av vaccinalliansen Gavi, eller andra jämförbara organisationer.

När vaccindoser mot covid-19 skänks bort inom biståndet styr OECD/DAC:s rapporteringsdirektiv vilket belopp per vaccindos som kan rapporteras som bistånd. Det är mycket angeläget att det svenska arbetet med att bidra till global tillgång till vaccin både genom vidareförsäljning och genom att skänka vaccindoser kan fortsätta.

Enligt 8 kap. 6 § budgetlagen (2011:203) får regeringen besluta att överlåta denna typ av lös egendom, om egendomen inte längre behövs för statens verksamhet. I 8 kap. 7 § samma lag ställs krav på att försäljning ska genomföras affärsmässigt, om inte särskilda skäl talar mot det. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 besluta att till andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax eller andra jämförbara organisationer sälja vaccin mot covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet. Regeringen bör också bemyndigas att under 2023 besluta att till andra stater, den globala vaccinupphandlingsmekanismen Covax eller andra internationella organisationer skänka överskott av vaccindoser mot sjukdomen covid-19 som inte behövs för att säkerställa det nationella behovet och som inte kan avräknas som bistånd.

3.6.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

2021	Utfall	473 876	Anslagssparande	39 362
2022	Anslag	511 472[1]	Utgiftsprognos	503 910
2023	**Förslag**	**511 409**		
2024	Beräknat	528 747		
2025	Beräknat	546 758		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för vårdförmåner enligt rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, gällande överenskommelser om social trygghet som Sverige tecknat med andra länder samt för sådan övrig vård som Sverige vid tillämpning av EU-rätten är skyldigt att erbjuda. Anslaget får även användas för utgifter för vårdformer enligt avtalet om Förenade konungariket Storbritannien och Nordirlands utträde ur Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen (2019/C 384 I/01) samt avtalet om handel och samarbete mellan Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen, å ena sidan, och Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland, å andra sidan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**511 472**	**511 472**	**511 472**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-63	17 275	35 286
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**511 409**	**528 747**	**546 758**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det finns svårigheter att prognostisera anslaget eftersom utgifterna inom anslaget bestäms av faktorer som till övervägande del är svåra att påverka eller förutse. Utgifterna beror av människors mönster för boende, studier, arbete och resande. Det finns även administrativa förhållanden som bidrar till osäkerhet i prognoserna för vård i internationella förhållanden, som exempelvis eftersläpning i debiteringen från andra länder för turist- och pensionärsvård. Covid-19 har bidragit till betydande osäkerheter för anslaget eftersom detta förändrat människors beteende och administrativa förhållanden. Kriget i Ukraina kan också väntas påverka anslaget. Regeringen justerar anslagsnivån utifrån prognostiserade utgifter.

Regeringen föreslår att 511 409 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Sjukvård i internationella förhållanden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 528 747 000 kronor respektive 546 758 000 kronor.

3.6.8 1:8 Bidrag till psykiatri

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

2021	Utfall	2 079 678	Anslagssparande	83 965
2022	Anslag	2 162 893[1]	Utgiftsprognos	2 030 600
2023	**Förslag**	**2 092 643**		
2024	Beräknat	2 150 393		
2025	Beräknat	650 393		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för insatser inom psykiatri och psykisk hälsa. Anslaget får även användas för utgifter för forskning inom psykiatri och psykisk hälsa.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 162 893**	**2 162 893**	**2 162 893**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-70 250	-12 500	-1 512 500
varav BP23	*-122 750*	*-65 000*	*-65 000*
– Insatser avseende missbruk och psykisk ohälsa	*-57 000*		
– Spårbarhet, säkerhetsmärkning, tillsyn och marknadskontroll tobak	*-15 750*	*-15 000*	*-15 000*
– Kunskapsutveckling inom psykisk hälsa	*-20 000*	*-20 000*	*-20 000*
– Tillskott personliga ombud	*-30 000*	*-30 000*	*-30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 092 643**	**2 150 393**	**650 393**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Insatserna består i huvudsak av uppdrag till myndigheter, utgifter för forskning inom psykiatri och psykisk hälsa, bidrag till det civila samhällets organisationer och en överenskommelse mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Anslaget minskas med 300 miljoner kronor fr.o.m. 2023 då den tillfälliga satsningen på en förstärkning av barn- och ungdomspsykiatrin och insatser för barn och unga med psykisk ohälsa avslutas 2022 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.7.9).

Anslaget minskas med 1 177,5 miljoner kronor fr.o.m. 2023 då den tillfälliga satsningen för att bekämpa psykisk ohälsa och sjukdom avslutas 2022 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.6.8).

Anslaget ökas med 1 500 miljoner kronor 2023 för ett fortsatt arbete med psykisk hälsa, bl.a. för att stärka arbetet för en köfri barn- och ungdomspsykiatri (BUP) samt för att stärka primärvårdens arbete med psykisk ohälsa (prop. 2021/22:1 utg.omr. 9 avsnitt 4.6.8). För 2024 beräknas motsvarande belopp för detta ändamål.

Anslaget minskas med 20 miljoner kronor 2023 och beräknas minska med motsvarande belopp fr.o.m. 2024 för att stärka kunskapsutvecklingen inom området psykisk hälsa och renodla Folkhälsomyndighetens finansiering. Anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* ökas med motsvarande belopp för detta ändamål.

Anslaget minskas med 15,75 miljoner kronor 2023 och beräknas minska med 15 miljoner kronor per år fr.o.m. 2024 i syfte att stärka Folkhälsomyndighetens arbete med spårbarhet, säkerhetsmärkning, tillsyn och marknadskontroll avseende tobak och renodla Folkhälsomyndighetens finansiering. Anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* ökas för detta ändamål.

Anslaget minskas med 57 miljoner kronor 2023 i syfte att stärka och utveckla insatserna inom området alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel om pengar med särskild bäring på området psykisk hälsa och suicidprevention samt för att renodla anslagens ändamål. Anslaget 2:5 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* ökas med motsvarande belopp för detta ändamål.

I budgetpropositionen för 2020 minskades anslaget med 30 miljoner kronor per år 2020–2022 för att finansiera ökningen av anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktions-*

hindersområdet i syfte att öka bidraget till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning. Regeringen anser att denna satsning bör förlängas. Anslaget minskas med 30 miljoner kronor 2023 och beräknas minska med motsvarande belopp 2024–2025 för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 2 092 643 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 150 393 000 kronor respektive 650 393 000 kronor.

3.6.9 1:9 Läkemedelsverket

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

2021	Utfall	188 992	Anslagssparande	
2022	Anslag	161 835[1]	Utgiftsprognos	160 278
2023	**Förslag**	**162 922**		
2024	Beräknat	159 930[2]		
2025	Beräknat	162 058[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 157 828 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 157 828 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid Läkemedelsverket för:

- tillsyn av medicintekniska produkter,
- producentobunden läkemedelsinformation,
- utökade ansvarsområden till följd av lagen (2006:496) om blodsäkerhet och lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler,
- strukturerad uppföljning av nya läkemedel,
- utökade ansvarsområden till följd av ny lagstiftning på EU-nivå inom områden för kosmetika, medicinteknik och avancerade terapier,
- utökade ansvarsområden som ålagts Läkemedelsverket efter apoteksomregleringen,
- tillsyn av tatueringsfärger,
- centrum för läkemedel och miljö,
- tillsyn enligt förordningen (2012:596) om införsel av och handel med sprutor och kanyler,
- drift av substansregister,
- tillsyn över systemstöd i vården,
- fördjupad säkerhetsövervakning av vacciner mot covid-19, samt
- att säkra tillgången till läkemedel och medicintekniska produkter relaterade till covid-19.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**161 835**	**161 835**	**161 835**
Pris- och löneomräkning[2]	1 087	3 257	5 454
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-5 162	-5 231
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**162 922**	**159 930**	**162 058**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

I samband med vaccinationerna mot covid-19 finns ett utökat behov av nationell säkerhetsövervakning. Anslaget har därför tillfälligt ökats med 5 miljoner kronor under 2021 och 2022 för detta ändamål. För 2023 ökas anslaget med motsvarande belopp. Från och med 2024 beräknas anslaget minskas med 5 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 162 922 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Läkemedelsverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 159 930 000 kronor respektive 162 058 000 kronor.

3.6.10 1:10 E-hälsomyndigheten

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	119 245	Anslagssparande	3 710
2022	Anslag	120 078[1]	Utgiftsprognos	118 845
2023	**Förslag**	**122 129**		
2024	Beräknat	127 125[2]		
2025	Beräknat	130 775[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 122 485 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 122 484 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för E-hälsomyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**120 078**	**120 078**	**120 078**
Pris- och löneomräkning[2]	1 969	6 593	10 230
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	82	454	467
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**122 129**	**127 125**	**130 775**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 122 129 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *E-hälsomyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 127 125 000 kronor respektive 130 775 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.27 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021		218 778	292 393	-73 615	-2 719
Prognos 2022		282 233	326 225	-43 992	-46 711
Budget 2023		289 043	279 360	9 683	-37 028

Avgifter inom offentligrättslig verksamhet omfattar avgift human och djur samt avgift LiiV (leverantörernas information i det nationella produkt- och artikelregistret VARA). Intäkterna som avser offentligrättslig verksamhet regleras i förordningen (2013:1031) med instruktion för E-hälsomyndigheten, lagen (2018:1212) om nationell läkemedelslista, förordningen (2010:1167) om avgifter för den statliga kontrollen av läkemedel samt E-hälsomyndighetens föreskrifter om avgifter för den som har tillstånd att driva öppenvårdsapotek (HSLF-FS 2021:28). Myndigheten disponerar intäkterna från verksamheten. Under 2021 har den offentligrättsliga verksamheten nyttjat tidigare ackumulerade överskott avseende avgift human och djur enligt plan. Över tid planeras avgiften att vara i balans.

Tabell 3.28 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	16 904	16 026	878	5 789
Prognos 2022	21 832	24 517	-2 685	3 104
Budget 2023	23 740	23 760	-20	3 084

Avgifter inom uppdragsverksamhet omfattar avgift läkemedelsstatistik, avgift SOL (sortiment och leveransinformation) samt avgift godkännande, dvs. granskning av elektroniska system som ska ansluta till myndighetens register. Intäkterna som avser uppdragsverksamhet regleras främst i myndighetens instruktion.

3.6.11 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna

Tusental kronor

2021	Utfall	2 986 874	Anslagssparande	13 126
2022	Anslag	3 000 000[1]	Utgiftsprognos	3 000 000
2023	**Förslag**	**3 000 000**		
2024	Beräknat	3 000 000		
2025	Beräknat	3 000 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för prestationsbundna statsbidrag till regionerna för att kontinuerligt arbeta för att korta köer och väntetider samt förbättra tillgängligheten i hälso- och sjukvården. Medel inom anslaget får också användas för bidrag till Sveriges Kommuner och Regioner och till myndigheter för att stödja och följa upp regionernas tillgänglighetsarbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**3 000 000**	**3 000 000**	**3 000 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 000 000**	**3 000 000**	**3 000 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Att förbättra tillgängligheten inom hälso- och sjukvården genom att korta väntetiderna och minska köerna är en av de viktigaste frågorna för regeringen. Covid-19-pandemin har medfört att ett stort antal vårdinsatser har behövt skjutas upp, vilket har resulterat i längre väntetider inom hälso- och sjukvården. Regeringen bedömer därmed att det fortsatt finns stora behov av insatser som stärker en god tillgänglighet i hela landet. Medel som tillförts anslaget kan användas för insatser som ligger i linje med regeringens nuvarande och kommande arbete samt utifrån de behov som finns på området.

Regeringen föreslår att 3 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 000 000 000 kronor respektive år.

3.6.12 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

2021	Utfall	754 549	Anslagssparande	17 109
2022	Anslag	778 757[1]	Utgiftsprognos	788 208
2023	**Förslag**	**799 791**		
2024	Beräknat	830 943[2]		
2025	Beräknat	846 168[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 813 746 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 813 746 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för vård och omsorgs förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.32 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**778 757**	**778 757**	**778 757**
Pris- och löneomräkning[2]	6 784	23 385	38 082
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	14 250	28 801	29 329
varav BP23[3]	*14 250*	*28 500*	*28 500*
– Skyddat boende för våldsutsatta barn och kvinnor	*14 250*	*28 500*	*28 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**799 791**	**830 943**	**846 168**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För tillsynsarbetet med anledning av reformen om skyddat boende ökas anslaget med 14,25 miljoner kronor för 2023. Från och med 2024 och framåt beräknas 28,5 miljoner kronor per år för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 799 791 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Inspektionen för vård och omsorg* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 830 943 000 kronor respektive 846 168 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.33 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	47 828				
Prognos 2022	60 090				
Budget 2023	60 154				

Intäkter för offentligrättslig verksamhet avser avgifter för tillstånd som rör blodverksamhet och verksamhet som rör insamling, kontroll, framställning, förvaring och distribution av vävnader och celler. För 2019 och framåt avser intäkterna tillståndsprövningar avseende SoL- och LSS-verksamheter. Den 1 juli 2021 trädde lagen (2021:363) om estetiska kirurgiska ingrepp och estetiska injektionsbehandlingar i kraft. De verksamheter som omfattas av lagens tillämpningsområde ska betala en tillsynsavgift till IVO. Intäkterna för offentligrättslig verksamhet avser därmed även IVO:s avgifter för tillsyn av estetiska verksamheter.

3.6.13 Övrig verksamhet

Tabell 3.34 Avgiftsfinansierad verksamhet

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	1 692	683 138	675 988	7 150	19 199
Prognos 2022	1 700	791 042	787 735	3 307	22 506
Budget 2023	1 700	839 400	897 200	-57 800	-35 294

Läkemedelsverket ansvarar för bl.a. tillstånd, godkännande och kontroll av läkemedel och narkotika. Läkemedelsverket utövar även tillsyn över bl.a. medicintekniska produkter och kosmetiska produkter. Verksamheten finansieras främst genom avgifter, anslag och bidrag. Den största finansieringskällan är avgiftsfinansieringen, som genererade 70,3 procent av intäkterna 2021. Anslagsintäkten utgjorde 19,4 procent och bidrag 10,3 procent. Under 2021 omsatte Läkemedelsverket ca 976 miljoner kronor vilket var en ökning med 71 miljoner kronor från föregående år.

4 Folkhälsopolitik

4.1 Mål för området

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. Inom politikområdet finns även delmålet Ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla (prop. 2017/18:249, bet. 2017/18:SoU26, rskr. 2017/18:406). Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att redovisa resultat och beskriva utvecklingen av folkhälsan:

– medellivslängd och självskattad hälsa,
– insjuknade och dödlighet i folksjukdomar,
– förekomsten av smittsamma sjukdomar,
– levnadsvanor.

Indikatorerna som används för att följa upp måluppfyllelsen bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer, bl.a. Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning och Statistiska centralbyrån (SCB).

4.3 Resultatredovisning

Det folkhälsopolitiska ramverket består av ett övergripande, nationellt folkhälsopolitiskt mål och åtta målområden. Målområdena återspeglar hälsans bestämningsfaktorer, dvs. faktorer som påverkar hälsotillståndet i befolkningen. Målområdena tydliggör att folkhälsopolitiken är sektorsövergripande och spänner över stora delar av samhället och att folkhälsans utveckling påverkas av människors levnadsförhållanden under hela livscykeln.

Målområdena är det tidiga livets villkor; kunskaper, kompetenser och utbildning; arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö; inkomster och försörjningsmöjligheter; boende och närmiljö; levnadsvanor; kontroll, inflytande och delaktighet och en jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård.

Folkhälsomyndigheten ska följa utvecklingen inom varje målområde. Resultatredovisningen i detta avsnitt inleds med en beskrivning av hälsoutvecklingen i landet. Därefter följer resultatredovisning inom områdena sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, fysisk aktivitet och matvanor, psykisk hälsa och suicidprevention, alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar samt skydd mot smittsamma sjukdomar. I avsnitt 3 Hälso-och sjukvårdspolitik beskrivs utvecklingen mot målet om en jämlik och hälsofrämjande sjukvård. Den resultatredovisning som lämnas i

budgetpropositionen bygger huvudsakligen på statistik som speglar 2021. I resultatredovisningen beaktas även statistik och resultat av åtgärder som vidtagits under 2022, i den utsträckning det finns relevant underlag.

Hälsa kan definieras både som avsaknad av ohälsa och som ett tillstånd av välbefinnande. För att belysa hälsoläget i befolkningen är det viktigt att följa såväl självskattad hälsa och välmående som diagnostiserad sjuklighet och dödlighet (mortalitet). Även hälsan i olika skeden av livet bör beaktas. Det är viktigt att följa påverkbar hälsa och sjukdom och hur den fördelar sig i befolkningen. Särskild vikt ska läggas vid indikatorer på områden där ojämlikheten är som störst. Indikatorerna redovisas uppdelat på bl.a. kön, ålder, utbildningsnivå, inkomst och födelseland för att kunna följa om ojämlikheten ökar eller minskar.

Den pågående covid-19-pandemin har inneburit en global kris med stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi. Omfattande åtgärder har vidtagits för att minska effekterna av pandemin.

Folkhälsopolitiken och arbetet med att förbättra folkhälsan utgår från de faktorer som påverkar folkhälsan. Dessa faktorer finns inom en rad olika samhällssektorer, även inom andra områden än utgiftsområde 9. Exempelvis ligger hantering av smitta mellan djur och människor, livsmedelsfrågor och hållbar livsmedelskonsumtion inom utgiftsområdet för areella näringar, landsbygd och livsmedel (utg.omr. 23), medan tillgång till idrott redovisas inom utgiftsområdet för kultur, medier, trossamfund och fritid (utg.omr. 17). Andra områden som är viktiga för folkhälsan är exempelvis jämställdhet (utg. omr. 13), integration och segregation (utg.omr. 13), utbildning (utg.omr. 16), arbetsmarknad och arbetsliv (utg.omr. 14), kultur (utg.omr. 17) samt miljö och klimat (utg.omr. 20). Även regeringens friluftslivsmål är viktiga för folkhälsan. Det övergripande målet för friluftslivspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 samt rskr. 2010/11:38).

Det finns några viktiga grundläggande förutsättningar för friluftsliv. Ett naturområde som ligger nära, är tillgängligt och har hög kvalitet har störst möjlighet att främja friluftsliv i vardagen. I detta avseende är bostadsnära och vardagsnära natur av stor betydelse för folkhälsan.

Hälsan är fortsatt ojämlik i befolkningen

Befolkningen i Sverige uppfattar generellt sin hälsa som god och sedan en längre tid tillbaka ökar den förväntade levnadslängden bland både män och kvinnor. Dödligheten i de vanligaste dödsorsakerna, cirkulationsorganens sjukdomar och cancer, fortsätter att minska. Men hela befolkningen har inte tagit del av den positiva utvecklingen och det finns skillnader mellan olika grupper i samhället. Bland gruppen unga (16–24 år) är den självskattade psykiska ohälsan högre än för andra åldersgrupper och har ökat under den senaste 10-årsperioden bland både unga män och unga kvinnor. Särskilt bland yngre kvinnor uppger fler stress och lätta psykiska besvär jämfört med andra åldersgrupper. Även miljöfaktorer har betydelse för folkhälsan och både exponering och effekter av miljöfaktorer är fortsatt ojämlik i befolkningen. Fysisk aktivitet och tillgång till friluftsliv samt allas möjlighet att delta i kulturlivet är viktigt för att främja god hälsa och livskvalitet. För samtliga hälsoutfall gäller att lägre socioekonomisk position är förknippat med sämre utfall. Det finns därutöver samhällsgrupper i särskilt utsatta situationer för vilka hälsoutvecklingen har varit långsammare eller varit relativt oförändrad. Det gäller t.ex. personer med vissa funktionsnedsättningar, natio-

nella minoriteter, nyanlända, personer som står utanför arbetsmarknaden samt hbtqi-personer. Det finns i dag inga tecken på minskad ojämlikhet i hälsa.

Förutsättningarna för en god hälsa varierar

Den ekonomiska standarden har ökat i Sverige och långtidsarbetslösheten har sjunkit. Enskildas inkomster och hushållens ekonomiska standard fortsatte att öka under 2020, dock i förhållandevis låg takt jämfört med tidigare år på 2010-talet. Sedan 2010 har andelen barn och vuxna som lever med låg ekonomisk standard legat på en nivå runt 15 procent. Andelen sjönk något mellan 2019 och 2020. Låg ekonomisk standard är vanligare bland kvinnor som saknar gymnasieutbildning och bland personer födda utanför Norden.

God ekonomisk standard under barndomen och tillgång till utbildning är viktiga förutsättningar för goda livsvillkor senare i livet och för en god hälsa under hela livet. Även här är skillnaderna tydliga mellan olika grupper i samhället. Barn födda utanför Norden och vars föräldrar saknar gymnasieutbildning lever oftare i ekonomisk utsatthet och har sämre resultat både i grundskolan och gymnasieskolan.

Medellivslängden ökar men har påverkats av covid-19-pandemin

Den återstående medellivslängden från födseln sammanfattar dödligheten i alla åldrar och speglar på ett övergripande sätt befolkningens hälsa och välfärd. Måttet visar det antal år som en årskull förväntas leva givet att nuvarande dödlighet skulle förbli densamma. Måttet visar således inte den verkligt uppnådda livslängd som en årskull har haft eller kan tänkas få.

Medellivslängden har ökat stadigt för både kvinnor och män under de senaste hundra åren. Några förklaringar är lägre spädbarnsdödlighet, sundare levnadsvanor, förbättrad hälso- och sjukvård och stigande levnadsstandard. Sedan 1980 har männens medellivslängd ökat med nästan nio år och för kvinnor är det nästan sex år. Även om kvinnor fortfarande lever längre än män, så betyder detta att skillnaderna mellan könen har minskat över tid. 2021 var medellivslängden 84,8 år för kvinnor och 81,2 år för män. Den förväntade medellivslängden vid födelsen ökade under perioden 2006–2019 med i genomsnitt 2,3 år, men trenden bröts 2020 och medellivslängden sjönk kraftigt till följd av covid-19-pandemin. För kvinnor sjönk den med 0,4 år och för män med 0,7 år. Det var den största minskningen av medellivslängden för både kvinnor och män sedan 1940-talet. Pandemin drabbade framför allt äldre personer. Medelåldern för avlidna räknad från 65 års ålder sjönk från knappt 86 år till drygt 85 år. År 2021 minskade antalet dödsfall med 6 000 personer jämfört med 2020 och medellivslängden ökade med 0,5 år för kvinnor och med 0,6 år för män. Diagram 4.1 visar förändringen av den återstående medellivslängden vid 30 års ålder för kvinnor och män med olika utbildningsnivå under de senaste tio åren.

Diagram 4.1 Återstående medellivslängd vid 30 års ålder per år och utbildningsnivå

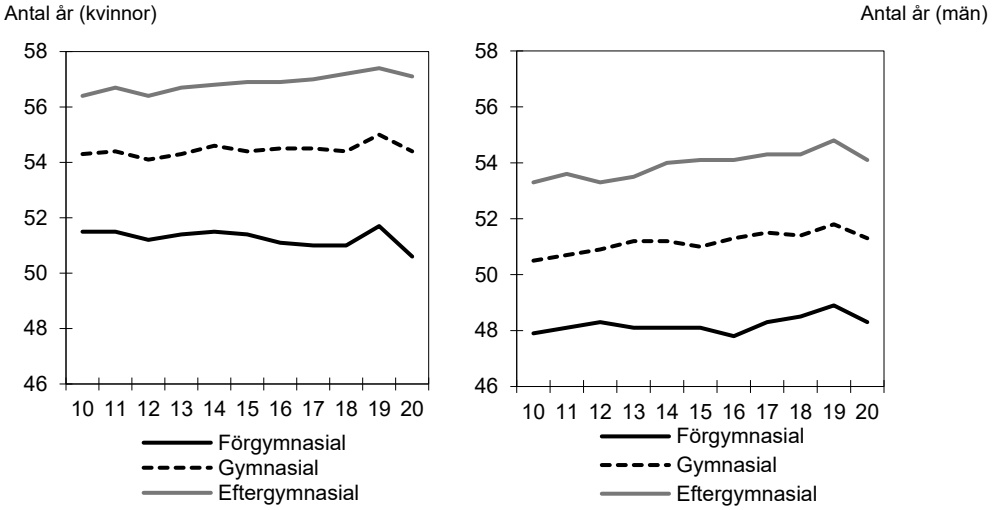

Källa: Statistiska centralbyrån

Under de senaste tio åren har skillnaderna i medellivslängd mellan personer med olika utbildningsbakgrund ökat. Skillnaden i återstående medellivslängd vid 30 års ålder är nästan dubbelt så stor mellan personer med endast förgymnasial och personer med eftergymnasial utbildningsnivå (6,4 år) som mellan kvinnor och män (3,3 år). Trots att den återstående medellivslängden sjönk 2020 ökade den för både kvinnor och män 2006–2020 och för de flesta utbildningsgrupper och födelseländer, förutom för kvinnor med endast förgymnasial utbildning. För kvinnor med endast förgymnasial utbildningsnivå ökade den återstående medellivslängden endast marginellt 2006–2019 (0,3 år) och sjönk 2020 till en nivå under den i början av perioden. Män födda utanför Europa hade 2006–2019 högre återstående medellivslängd än män i övriga grupper men medellivslängden sjönk med 2,9 år 2020, jämfört med 0,6 år för populationen i genomsnitt. Även bland kvinnor födda utanför Europa och män födda i Europa (utanför Norden) sjönk medellivslängden 2020 mer än i övriga grupper.

Medellivslängden skiljer sig mellan landets kommuner. Under perioden 2016–2020 skilde det 7,5 år mellan den kommun som uppmätte högst och den som uppmätte lägst medellivslängd, Danderyd (84,1 år) respektive Filipstad (76,6 år). För kvinnor skilde det drygt 6 år mellan den kommun som uppmätte den högsta medellivslängden jämfört med den kommun med lägst medellivslängd, Danderyd (86,6 år) respektive Åsele (80,5 år). Alla grupper i diagram 4.1 påverkades negativt av pandemin under 2020.

De omfattande variationerna i medellivslängd under de senaste två åren beror på pandemin. Under 2020 registrerade Socialstyrelsen 9 441 dödsfall med covid-19 som underliggande dödsorsak, varav 8 941 var personer 65 år eller äldre. Av det totala antalet dödsfall avled 4 372 kvinnor och 5 069 män. Avlidna i covid-19 utgjorde nästan 10 procent av de totalt 98 100 dödsfallen år 2020 och covid-19 var den tredje vanligaste dödsorsaken. Det är främst socioekonomiskt utsatta grupper i flergenerationshushåll och utrikes födda som drabbats av svår sjukdom och död i covid-19. Dessa mönster åskådliggörs även i förändringarna vad gäller medellivslängd. Under 2020 sjönk medellivslängden allra mest bland äldre utrikes födda män med endast förgymnasial utbildningsnivå.

Livsvillkor och levnadsvanor påverkar dödsorsaken

De icke smittsamma sjukdomarna orsakar i dag störst dödlighet i Sverige. Sannolikheten att insjukna i vissa icke smittsamma sjukdomar påverkas av skillnader i livsvillkor och levnadsvanor, vilket leder till ojämlikhet i hälsa.

Den vanligaste dödsorsaken i dag för såväl kvinnor som män är sjukdomar i cirkulationsorganen följt av cancer. Under 2020 var covid-19 den tredje vanligaste registrerade dödsorsaken, men Sverige har tidvis haft en förhållandevis låg överdödlighet under covid-19-pandemin.

Dödligheten i cirkulationsorganens sjukdomar och cancer minskade 2006–2020 bland både kvinnor och män, med undantag för lungcancer som ökade bland kvinnor fram t.o.m. 2017 för att sedan vara konstant. Rökning är den dominerande orsaken till lungcancer och antalet lungcancerfall i dag speglar rökvanorna för 20 år sedan och även längre tillbaka. Dödligheten för både cirkulationsorganens sjukdomar och cancer har minskat i alla åldersgrupper utom i den allra äldsta (85 år och äldre), vilket kan förklaras av att många personer lever allt längre, varpå dödligheten förskjuts till den äldsta åldersgruppen. Personer med endast förgymnasial utbildningsnivå har högre dödlighet i alla de vanligaste dödsorsakerna än personer med eftergymnasial utbildningsnivå. Män har en större risk att insjukna och dö i dessa sjukdomar i åldrarna 35–79 år. Se diagram 4.2, 4.3, 4.4 och 4.5.

Diagram 4.2 Insjuknande i hjärtinfarkt, stroke och cancer per år

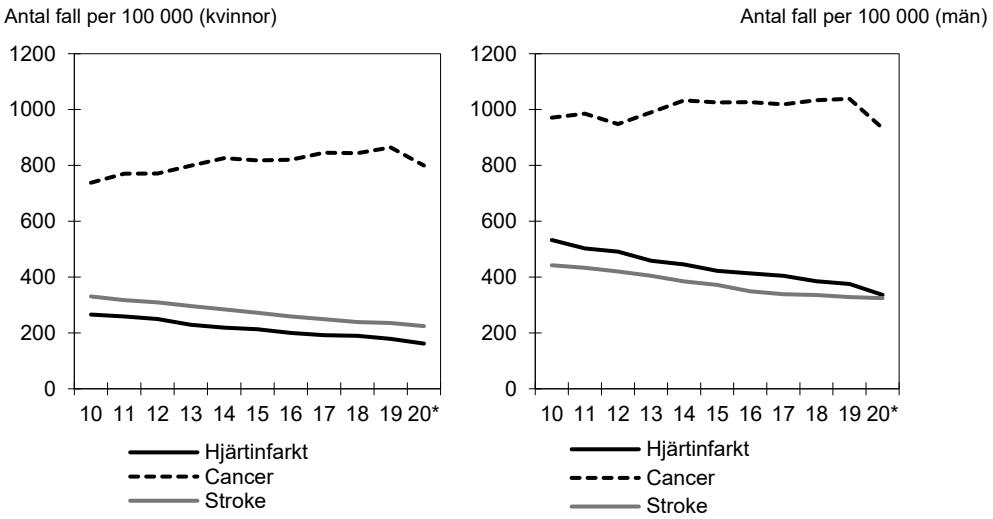

Anm.: *2020 års värden är preliminära.

Källa: Källa: Patientregistret, Cancerregistret och Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

Diagram 4.3 Dödlighet i hjärtinfarkt för personer 35–79 år per utbildningsnivå och år

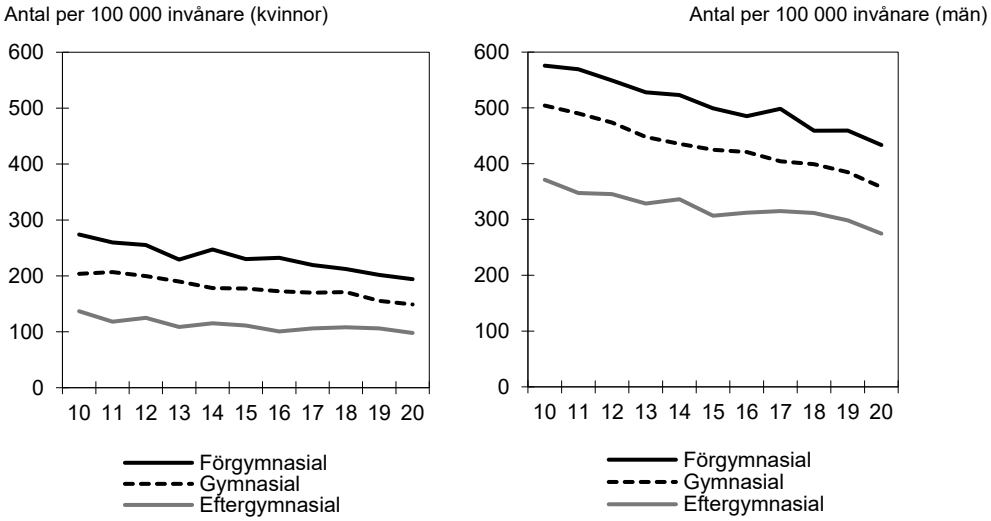

Anm.: Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Patientregistret och Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

Diagram 4.4 Dödlighet i bröstcancer för kvinnor 35–79 år per utbildningsnivå och år

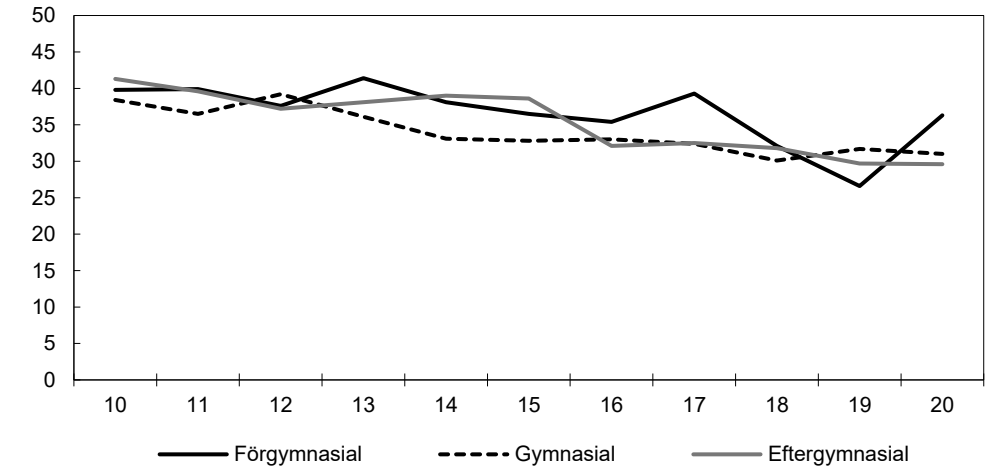

Anm.: Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Cancerregistret och Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

Diagram 4.5 Dödlighet i prostatacancer för män 35–79 år per utbildningsnivå och år

Antal per 100 000 invånare

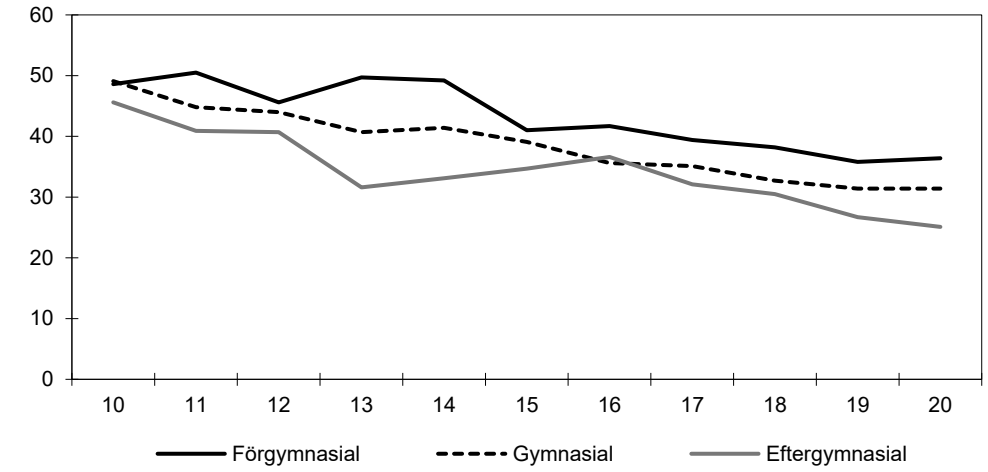

Anm.: Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.

Källa: Cancerregistret och Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

En modell för kunskapsbaserat folkhälsoarbete

I december 2020 presenterade Folkhälsomyndigheten en stödstruktur för att möjliggöra systematiska och samordnade insatser mellan myndigheter i syfte att bidra till att det övergripande folkhälsopolitiska målet ska kunna nås. Folkhälsomyndigheten har därefter sammanfattat stödstrukturens första år och vilka förändringar som myndigheten har genomfört inom ramen för den. Myndigheten har även identifierat viktiga områden som behöver utvecklas kommande år.

I stödstrukturen ingår uppföljning, samordning, fördjupade analyser och kunskapsspridning. Under 2021 tog Folkhälsomyndigheten fram kärnindikatorer för att följa upp det övergripande målet om en god och jämlik hälsa, genomförde dialog med generaldirektörer för centrala myndigheter för att stärka den nationella samordningen och spred kunskap om stödstrukturen och det folkhälsopolitiska ramverket. Dialog med regionala och lokala aktörer har varit en viktig del för att fånga behov av fortsatt samordning på nationell nivå. Under året har Folkhälsomyndigheten också tagit steg för att hitta former och frågor för gemensamt arbete mellan myndigheter. Myndigheten konstaterar samtidigt att den stora delen av arbetet ligger framöver.

Sexuell och reproduktiv hälsa

Den sexuella och reproduktiva hälsan i befolkningen är förhållandevis god, även om det finns vissa grupper där den är sämre, enligt Folkhälsomyndigheten. Det gäller t.ex. homosexuella, bisexuella och transpersoner som ofta har sämre sexuell och reproduktiv hälsa och är mer utsatta för diskriminering, sexuella trakasserier, övergrepp och hot om våld än övriga befolkningen. Det gäller även personer med funktionsnedsättning som ofta möter negativa attityder och föreställningar om sexualitet, relationer, reproduktion och föräldraskap. Folkhälsomyndighetens uppföljning av unga migranters sexuella och reproduktiva hälsa visar också att en dryg fjärdedel av männen och en dryg femtedel av kvinnorna upplevt oönskade sexuella handlingar. En femtedel av männen och en dryg tiondel av kvinnorna hade inte heller sökt vård för sexuell och reproduktiv ohälsa, trots upplevt behov. För att stödja utvecklingen på området har Folkhälsomyndigheten haft i uppdrag att utforma en nationell strategi som ska bidra till att uppfylla det övergripande målet om jämlik och jämställd sexuell och reproduktiv hälsa i befolkningen. Folkhälsomyndigheten har även fått i uppdrag att utarbeta en

handlingsplan som konkretiserar målsättningarna i den nationella strategin. Handlingsplanen ska fungera som en plattform för det fortsatta arbetet hos myndigheter och andra berörda aktörer. En central del av uppdraget handlar om att utveckla den nationella uppföljningen av strategin. På sikt kommer det vara möjligt att följa samhällets insatser med utgångspunkt i strategin. Även Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) har beviljats medel för att utforma stödmaterial samt sprida kunskap om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter till kvinnor och män med migrantbakgrund samt till hälso- och sjukvården och andra berörda aktörer sedan 2016. RFSU har beviljats 3 miljoner kronor för 2022 (S2021/07448).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om könsstympning (bet. 2021/22:SoU14 punkt 20, rskr. 2021/22:241). Av tillkännagivandet följer att flickor och kvinnor som har besvär kopplade till könsstympning måste få tillgång till behövlig vård, och regeringen bör därför se över frågan om en kunskapshöjning när det gäller könsstympning. Vidare bör regeringen se över frågan om rättsintyg vid misstanke om könsstympning. Vid behov ska specialister kunna utföra bedömningen för rättsintyg (bet. 2021/22:SoU14 s. 36 f.). I enlighet med tilläggsöverenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om en personcentrerad, tillgänglig och jämlik hälso- och sjukvård för graviditet, förlossning och eftervård (S2021/00822) har medel avsatts för att stimulera en stärkt och likvärdig vård över hela landet för personer som blivit utsatta för sexuellt våld eller könsstympning. I överenskommelsen ingår att regionerna ska se till att det finns en tydlig vårdkedja för personer som blivit utsatta för sexuellt våld eller könsstympning. Regionerna ska också se till att personalen har tillräckliga kunskaper för att bättre kunna upptäcka sexuellt våld och könsstympning samt för att kunna ge ett bättre bemötande hos vårdsökande kvinnor och flickor som utsatts för sexuellt våld och könsstympning. Flera myndigheter har fått i uppdrag att genomföra insatser för att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor (A2021/01029). I uppdraget ingår att de berörda myndigheterna ska kartlägga behovet av kunskapshöjande insatser och utvecklade arbetssätt inom sina ansvarsområden. I januari 2022 beslutades en ändring i förordning (2005:1063) om rättsintyg i anledning av brott som innebär att Rättsmedicinalverket får meddela föreskrifter om ett rättsintygs utformning och innehåll. Ändringen infördes för att öka kvaliteten på rättsintygen. I enlighet med det myndighetsgemensamma uppdraget som beskrivs ovan ska Rättsmedicinalverket arbeta för att alla rättsläkare har goda kunskaper om könsstympning och kan undersöka och utfärda rättsintyg inom området. Rättsmedicinalverket ska också presentera för polis och åklagare vad myndigheten kan bistå med och hur de berörda aktörerna bör samarbeta för att förbättra brottsutredningarna. Regeringen bedömer att frågan fortsatt bör följas. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Fysisk aktivitet och bra matvanor

Övervikt och fetma ökar i befolkningen

Övervikt och fetma ökar risken för att drabbas av kroniska sjukdomar, såsom hjärtkärlsjukdom, vissa cancerformer och diabetes typ 2. Enligt SCB:s undersökning av levnadsförhållanden (ULF) ökade andelen vuxna (16–84 år) som har övervikt eller fetma från 31 till 50 procent mellan 1980 och 2020. Förekomsten av fetma bland vuxna har tredubblats, från 5 procent 1980 till drygt 14 procent 2020. Övervikt och fetma ökar över tid oavsett utbildningsnivå. Enligt Folkhälsomyndighetens undersökning Hälsa på lika villkor (HLV) var förekomsten av fetma 16 procent 2021 och har ökat med fyra procentenheter sedan 2006. Förekomsten, enligt HLV, ligger på en högre nivå än ULF, vilket kan bero på olika urvalsprinciper, men båda undersökningarna visar på likartad ökning över tid.

Ökningen i övervikt och fetma har gått snabbare i de yngre åldersgrupperna. Enligt ULF dubblerades sammantaget andelen med övervikt eller fetma mellan 1980 och 2020 bland dem som är under 40 år. En ökning har även skett bland personer äldre än 40 år. Vid HLV-mätningen 2021 uppgav mer än hälften, 52 procent, av Sveriges befolkning 16–84 år övervikt eller fetma. Förekomsten var högre bland män, 58 procent, än bland kvinnor, 46 procent. Motsvarande siffror för fetma (enbart) var 16 procent både bland kvinnor och män. Skillnaden mellan kvinnor och män i övervikt och fetma sammantaget var statistiskt säkerställd, och kvarstod när hänsyn togs till ålder, utbildningsnivå, födelseland och län. Skillnaden mellan kvinnor och män består i huvudsak av skillnader i övervikt, inte i fetma.

Världshälsoförsamlingen har kommit överens om globala mål för att minska sjukdomsbördan från kroniska sjukdomar, såsom hjärt-kärlsjukdom, vissa cancerformer och typ 2-diabetes. Ett av målen är att förekomsten av fetma bland vuxna inte ska öka mellan 2010 och 2025. De globala målen för hållbar utveckling har också ett delmål som innebär att det 2030 inte ska finnas någon felnäring, varken under- eller övernäring. I Europeiska unionens (EU) handlingsplan mot barnfetma har ambitionen varit att bromsa utvecklingen mellan 2014 och 2020.

Sverige kommer inte att nå de globala målen om fetma. Mellan 2010 och 2021 fortsatte förekomsten bland vuxna att öka med ca 2–3 procentenheter, enligt ovan nämnda källor. De senaste mätningarna bland skolbarn visar också att trenden är uppåtgående. En förutsättning för att förekomsten av övervikt och fetma inte ska öka ytterligare i den vuxna befolkningen är att utvecklingen bromsas i de yngre åldrarna, eftersom andelen överviktiga tenderar att öka med åldern.

Stora skillnader i fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet påverkar vår hälsa positivt och bidrar till ett ökat välbefinnande. Fysisk aktivitet, enskilt eller i kombination med hälsosamma matvanor, kan förebygga ohälsa som t.ex. hjärt-kärlsjukdomar, typ 2-diabetes, sjukdomar i rörelseorganen, vissa cancerformer, fetma och även psykisk ohälsa.

Folkhälsomyndigheten tog 2021 fram riktlinjer för att främja fysisk aktivitet och minska stillasittandet. Syftet är att riktlinjerna ska vara ett stöd i arbetet på nationell, regional och lokal nivå, t.ex. inom skola och arbetsliv. Riktlinjerna är baserade på Världshälsoorganisationens (WHO) uppdaterade globala riktlinjer för fysisk aktivitet och stillasittande.

Samma år uppgav 67 procent i befolkningen att de haft tillräcklig fysisk aktivitet, dvs. 150 minuter eller mer, under en vanlig vecka de senaste 12 månaderna. Skillnaden var liten mellan kvinnor och män, men andelen som uppger tillräcklig fysisk aktivitet varierade beroende på såväl utbildningsnivå som födelseland. Det var en jämförelsevis låg andel (48 procent) som uppgav tillräcklig fysisk aktivitet bland personer med låg utbildningsnivå (högst förgymnasial) och personer födda utanför Europa (52 procent). Även friluftslivet spelar en viktig roll för folkhälsan och att vara ute i naturen kan ge många hälsovinster för både den fysiska och psykiska hälsan.

Kommitté för främjande av fysisk aktivitet

Kommittén för främjande av ökad fysisk aktivitet (S 2020:06) har i uppdrag att bidra till en samhällelig kraftsamling för att främja fysisk aktivitet och förebygga fysisk inaktivitet i befolkningen, med målet att bidra till en god och jämlik hälsa. Kommitténs vision är att skapa ett samhälle där alla vill och kan röra på sig och där mottot är att varje steg är ett steg mot bättre hälsa. Den har med utgångspunkt i nationella och internationella styrdokument definierat flera fokusområden för sitt

arbete och lanserat en kraftsamling för ungas hälsa genom rörelse i bl.a. gymnasieskolan. Den stöttar också ett projekt om att studenter/elever ska promenera och cykla till och från skolan. Vidare har kommittén genomfört en utbildningsinsats om hur kommuner och regioner kan främja ett hållbart arbetsliv med fokus på fysisk aktivitet. För äldre vuxna har den identifierat flera utvecklingsområden inom bl.a. vård och omsorg på distans, trygghetslarm med god räckvidd, värdegrundsarbete inom äldreomsorg samt stärkt genomförande av fallpreventiva strategier.

Uppdrag om att sänka salt- och sockerhalten i livsmedel

Livsmedelsverket har i uppdrag att undersöka och skapa förutsättningar för en överenskommelse i livsmedelsbranschen om att sänka salt- och sockerhalten i livsmedel, samt att ta fram kunskapsunderlag om hur intaget av energitäta och näringsfattiga livsmedel kan minska (N2020/02692). Under 2021 fokuserade arbetet på salt, vilket huvudsakligen har gjorts inom projektet ReduSalt. En sammanställning av andra länders arbete för att reducera saltintaget har gjorts, med syfte att identifiera hinder och framgångsfaktorer samt att få underlag till en svensk modell för överenskommelser om saltsänkning. Likaså har en baslinjemätning av saltinnehållet i lunchrätter från restauranger, snabbmatsställen och livsmedelsbutiker genomförts. Resultaten från mätningen kommer att vara värdefulla såväl i möten med branschen som för en eventuell kommande uppföljning. En undersökning om konsumenternas attityder till salt som genomfördes i december 2020 har nu färdigställts och publicerats. Enligt undersökningen vet nästan alla svenskar att för mycket salt är skadligt för hälsan. Sex av tio uppger att de försöker minska på saltet. Det som skulle hjälpa dem bäst, menar de, är att industrin sänker salthalten i maten.

För att bedöma effekten av en minskad sockermängd i sockerrika livsmedel har Livsmedelsverket gjort scenarieberäkningar. De visar att sänkt sockerinnehåll i läsk kan få relativt stor effekt på energiintaget bland högkonsumenter. En sänkning av sockerinnehållet i frukostprodukter kan också få en viss effekt, särskilt bland dem som äter mycket av dessa produkter. Livsmedelsverket har även påbörjat en sammanställning av andra länders arbete med att sänka sockerhalten i livsmedel. En förstudie har genomförts som förberedelse för arbetet med att ta fram ett kunskapsunderlag om hur intaget av energitäta näringsfattiga livsmedel kan minskas.

Psykisk hälsa

Merparten av befolkningen uppger ett gott psykiskt välbefinnande

Merparten av Sveriges befolkning, såväl barn och unga som vuxna, uppger ett gott eller mycket gott psykiskt välbefinnande. Enligt HLV uppgav 86 procent av befolkningen 16–84 år att de hade ett gott psykiskt välbefinnande 2021. Gott psykiskt välbefinnande var vanligare hos män, 88 procent, jämfört med kvinnor, 84 procent. Gott psykiskt välbefinnande var vanligast i den äldsta åldersgruppen 65–84 år (89 procent) och minst vanligt i den yngsta åldersgruppen 16–29 år (81 procent). Även bland barn och unga är det vanligt att uppge en hög livstillfredsställelse. Enligt studien Skolbarns hälsovanor (Health Behaviour in Schoolaged Children, HBSC), en internationell enkätundersökning som genomförs vart fjärde år och där 11-, 13- och 15-åringar får besvara frågor om livsvillkor, levnadsvanor och hälsa, uppgav de allra flesta vid den senaste datainsamlingen 2017/2018 att de känner sig nöjda med livet. Pojkar uppgav sig vara mer nöjda än flickor och yngre var mer nöjda än äldre skolbarn. Högst andel som kände sig nöjda med livet fanns bland 11-åriga pojkar, 93 procent, och lägst andel fanns bland 15-åriga flickor, 77 procent. Andelen skolbarn som uppger att de känner sig nöjda med livet har legat stabil sedan frågan började ställas 2001/02. Detta gäller både för flickor och pojkar och de olika åldersgrupperna. När det gäller ungas psykiska hälsa se vidare utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Samtidigt som majoriteten av befolkningen uppger ett gott psykiskt välbefinnande är lätta psykiska besvär vanligt i hela befolkningen. Enligt HLV uppgav totalt 41 procent av befolkningen 16–84 år att de hade besvär av ängslan, oro eller ångest under 2020. Av dessa var det sex procent som uppgav att besvären var svåra, resten svarade att de hade lätta besvär. Bland kvinnorna var det närmare hälften, 49 procent, som uppgav besvär av ängslan, oro eller ångest. Andelen bland männen var 33 procent. Under 2020 uppgav sju procent av männen och åtta procent av kvinnorna 16–84 år att de ansåg sig ha en allvarlig psykisk påfrestning. Allvarlig psykisk påfrestning kan indikera att man har ett psykiatriskt tillstånd. Den senaste internationella sammanställningen av resultaten i undersökningen Skolbarns hälsovanor från 2017/18 visar att skolbarn i Sverige oftare uppger psykosomatiska besvär jämfört med genomsnittet internationellt. Däremot skattar skolbarn i Sverige sin hälsa högre överlag än genomsnittet internationellt.

Psykiskt mående har en koppling till socioekonomiska faktorer

Förekomsten av psykiskt välbefinnande och psykiska besvär hänger samman med socioekonomiska faktorer, främst inkomst och i viss mån utbildning. För alla mått på psykisk hälsa finns statistiskt säkerställda skillnader mellan dem med låg respektive hög inkomst. Bland personer med låg inkomst uppger färre ett gott psykiskt välbefinnande och fler svarar att de har olika typer av psykiska besvär. Det gäller såväl lättare besvär av oro och ångest som mer allvarliga besvär eller tillstånd. Under 2021 uppgav 15 procent av kvinnorna och 18 procent av männen 16–84 år med endast förgymnasial utbildning att de bedömdes ha en allvarlig psykisk påfrestning. I gruppen med eftergymnasial utbildning var siffran sju procent bland kvinnorna och sex procent bland männen (se diagram 4.6). Nedsatt psykiskt välbefinnande är även vanligare i vissa grupper, t.ex. bland personer med funktionsnedsättning, hbtqi-personer, asylsökande och nyanlända inklusive ensamkommande barn, vissa nationella minoriteter och vissa grupper av utrikes födda. Även bland grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet, t.ex. unga som varken arbetar eller studerar, samt personer som varit utsatta för hot, diskriminering eller våld i nära relationer är nedsatt psykiskt välbefinnande och psykiska besvär vanligt.

Diagram 4.6 Andel personer 25–84 år som anger att de har psykisk påfrestning, per utbildningsnivå

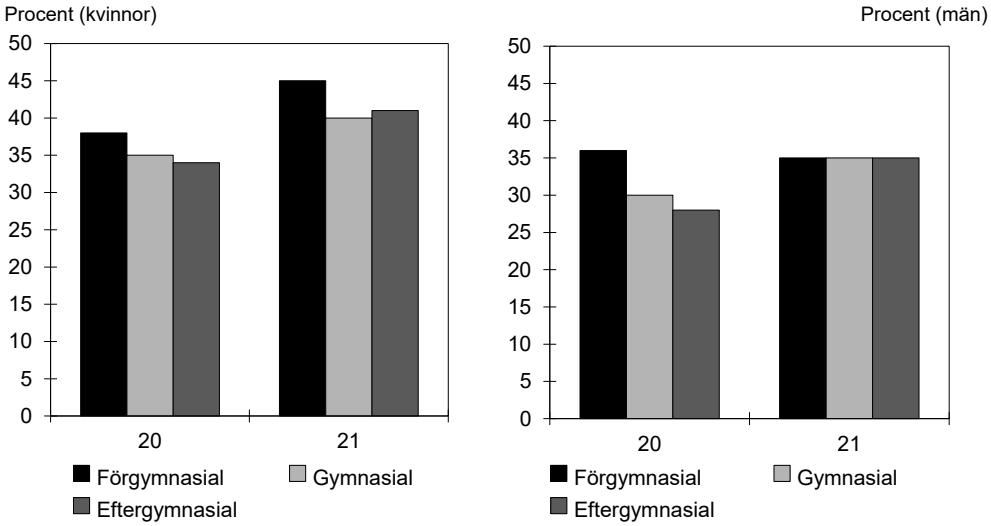

Anm.: Ålderstandardisering i 10-årsgrupper efter fördelningen av Sveriges medelfolkmängd år 2017.
Källa: Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten.

Antalet självmord minskar men är fortsatt ett allvarligt folkhälsoproblem

Under 2021 avled 1 226 personer av säkert fastställda suicid i Sverige. Av dessa var 873 män och 353 kvinnor, och 11 var barn under 15 år. Ytterligare 279 fall registrerades där det fanns misstanke om suicid men där avsikten inte kunnat styrkas. Två tredjedelar av dem som avled i suicid 2021 var män. I befolkningen 15 år eller äldre var suicidtalet (antal suicid per 100 000 invånare) 20 för män och åtta för kvinnor. Suicidtalet för män och kvinnor gemensamt var 14. Det högsta suicidtalet fanns bland män som var 85 år eller äldre. I denna grupp var suicidtalet 44 vilket är mer än dubbelt så högt som bland män i de yngre åldersgrupperna. För kvinnor var skillnaderna mellan åldersgrupperna små 2021 och varierade mellan sju och nio. Bland barn under 18 år var det ungefär lika många flickor som pojkar som dog i suicid. Eftersom suicidtalet beräknas i relation till åldersgruppernas storlek i befolkningen skiljer sig suicidtalen från det faktiska antalet suicid. För män är då antalet suicid lägst i den äldsta åldersgruppen (43 män) och högst i åldersgruppen 45–64 år (281 män). Suicid kan även studeras i relation till det totala antalet dödsfall i varje åldersgrupp. Bland unga personer (15–29 år), som har lägre risk än äldre att avlida till följd av sjukdom, stod suicid för 34 procent av alla dödsfall 2021. Motsvarande andel suicid för personer över 65 år var mindre än en procent.

Under den senaste 20-årsperioden har suicidtalet i befolkningen minskat i de flesta åldersgrupper, utom i den yngsta åldersgruppen (se diagram 4.7). Samtidigt har det blivit mindre skillnader i suicidtalen mellan olika åldersgrupper. I den äldsta åldersgruppen 85 år och äldre varierar suicidtalen mycket över tid, vilket beror på att gruppen består av förhållandevis få personer. Enstaka suicid kan då ge stor effekt på suicidtalet. Flera länder har på senare år observerat en ökning av suicidtalen bland ungdomar. Även i Sverige visar analyser från Nationellt Centrum för Suicidforskning och Prevention (NASP) att självmordstalen ökade med en knapp procent per år under perioden 1994 och 2019 i åldersgruppen 15–24 år. Det bör dock observeras att denna statistik även inkluderar dödsfall med s.k. oklar avsikt.

Diagram 4.7 Suicid i befolkningen

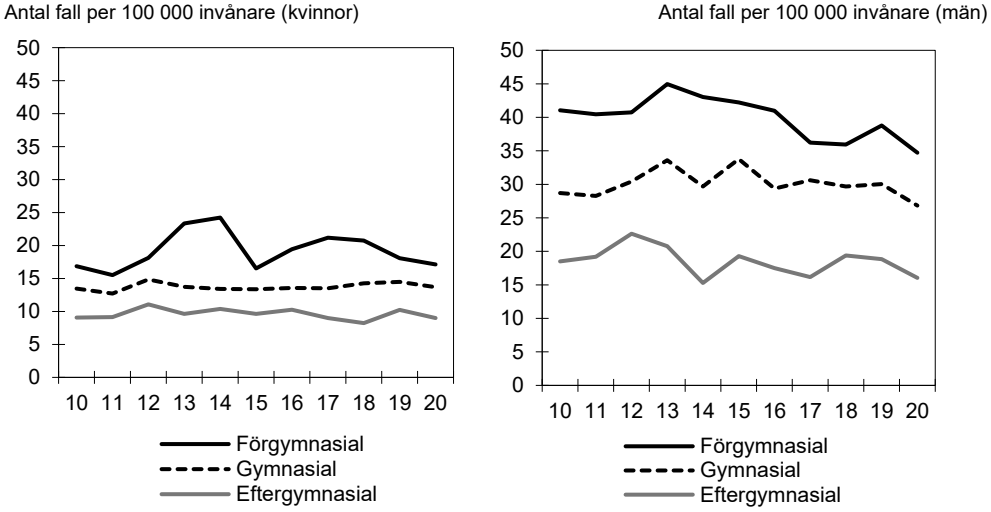

Anm.: Antal suicid och dödsfall med oklar avsikt per 100 000 invånare. Åldersstandardiserade värden.
Källa: Dödsorsaksregistret, Socialstyrelsen.

Hbtqi-personers psykiska hälsa

Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att stödja, samordna och följa upp de hbtqi-strategiska myndigheternas arbete inom ramen för regeringens strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Myndigheten ska

stödja andra myndigheter i arbetet med att integrera hbtqi-perspektivet i sin verksamhet och bistå med att utveckla ett långsiktigt kunskapsbaserat arbete för att främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Dessutom ska myndigheten sammanställa och sprida kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor samt förmedla lärande exempel. En samlad rapport ska lämnas senast den 1 mars 2025 (A2021/01855).

MUCF har fått i uppdrag att utreda unga hbtq-personers utsatthet för s.k. omvändelseterapi. Uppdraget har redovisats i rapporten Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige (A2020/01669).

För att främja psykisk hälsa och för att förebygga psykisk ohälsa och suicid hos hbtqi-personer har ett stort antal insatser vidtagits. Bland annat har Folkhälsomyndigheten fått flera uppdrag som syftar till att utveckla och stärka arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention, däribland uppdraget att inrätta en funktion för psykisk hälsa och suicidprevention vid myndigheten (S2020/05464). Funktionens roll är att sprida kunskap om psykisk hälsa och suicid till allmänheten samt föra dialog med allmänheten inom området, däribland hbtqi-personer och organisationer som arbetar förbyggande och främjande för hbtqi-personers psykiska hälsa.

Regeringen fördelar även årliga medel i verksamhetsbidrag till föreningar som arbetar med att främja och förebygga psykisk hälsa, ohälsa och suicid, däribland föreningar som arbetar med att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid i hbtqi-gruppen. Under 2022 uppgår bidragen till 60 miljoner kronor.

Folkhälsomyndigheten har även i uppdrag att under perioden 2020–2022 fördela projektbidrag till ideella organisationer som bedriver arbete inom området suicidprevention inklusive ideella organisationer som arbetar med suicidpreventiva insatser riktade till hbtqi-personer. Under 2022 uppgår projektbidragen till 13 miljoner kronor. Staten ingår därtill årliga överenskommelser med SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Inom ramen för överenskommelsen fördelas för 2022 över 1,6 miljarder kronor till kommuner och regioner för att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid och skapa förutsättningar för en god vård och omsorg, däribland riktat till hbtqi-personer.

Den förra regeringen har även beslutat om inrättandet av ett tioårigt nationellt forskningsprogram om psykisk hälsa (prop. 2020/21:60). Forskningsprogrammet ska bl.a. inkludera barns och ungdomars psykiska hälsa, förebyggande och tidiga insatser vid psykisk ohälsa, suicidprevention samt samordnade insatser för personer med svår psykiatrisk problematik. Det handlar bl.a. om satsningar på intervention och införande av insatser för att främja psykisk hälsa i barn och ungdomsgruppen, att utveckla effektiva behandlingsmetoder för stressrelaterad psykisk ohälsa och utvärdera metoder för förebyggande och tidiga insatser på grupp- och befolkningsnivå, exempelvis i skolan, på arbetsplatser eller mot definierade målgrupper såsom hbtqi-personer.

Alkohol, narkotika, dopning och tobak samt spel om pengar (ANDTS)

Strategi för ANDTS-politiken

Arbetet med att minska skadeverkningarna av alkohol och spel om pengar, motverka narkotika och dopning samt minska tobaksbruk är centrala delar av den nationella folkhälsopolitiken och har länge varit viktiga mål för folkhälsoarbetet. Den 24 mars 2022 beslutades en strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025, den s.k. ANDTS-strategin (skr. 2021/22:213). Strategin omfattar sju delmål och prioriterade insatsområden, för arbetet med dessa frågor som ska bidra till att uppnå de övergripande målen för ANDTS-politiken.

Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att, under perioden 2021–2025, stödja genomförandet av ANDTS-politiken vilket även innefattar att ansvara för en samlad verksamhetsrapportering och uppföljning inom området, liksom förvaltning och vidareutveckling av de uppföljningssystem som behövs (S2021/03343). Totalt finns ett sjuttiotal indikatorer samlade i en databas som är tillgänglig på Folkhälsomyndighetens webbplats (www.andtuppfoljning.se).

Utvecklingen inom ANDTS-området

Nedan sammanfattas utvecklingen inom ANDTS-området under perioden 2011–2021 utifrån tillgång, användning, skador, sjuklighet och dödlighet med hjälp av indikatorer för hela befolkningen eller för grupper i befolkningen. Sammanfattningen baserar sig på Folkhälsomyndighetens rapportering av utvecklingen i förhållande till ANDTS-politiken 2021. Jämfört med tidigare rapporteringar inkluderas för första gången indikatorer för spel om pengar tillsammans med indikatorer som visar på användning av e-cigaretter samt icke-förskrivna narkotikaklassade läkemedel.

Att minska tillgången till alkohol, narkotika, dopning och tobak samt att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande utgör en grundsten i ANDTS-politiken och i det ANDTS-förebyggande arbetet. Den fysiska tillgängligheten till alkohol bedöms vara relativt oförändrad medan den ekonomiska tillgängligheten bedöms ha ökat något under perioden 2011–2021. För narkotika, dopning och tobak är utvecklingen av tillgången svårbedömd utifrån nuvarande indikatorer. Sett till den senaste tioårsperioden har ungas användning av snus ökat samtidigt som användningen av alkohol, narkotika, cigaretter och e-cigaretter bland unga har minskat och ungas spel om pengar är oförändrat. Den offentliga kontrollen av spel om pengar bedöms vara betydligt större nu än före omregleringen av spelmarknaden då den nya spellagen (2018:1138) trädde i kraft den 1 januari 2019. Spelpolitiken behandlas vidare i utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

I den vuxna befolkningen ökade användningen av narkotika under perioden 2011–2021. Detta gäller särskilt i åldersgruppen 30–44 år. I den vuxna befolkningen använde en högre andel män cannabis eller annan narkotika jämfört med kvinnor. Det är även fler som använder snus i slutet jämfört med i början av perioden, såväl bland unga som bland vuxna. Snusning är vanligare bland pojkar och män än bland flickor och kvinnor men skillnaderna mellan könen har minskat över tid. Däremot har förekomsten av rökning minskat, vilket är en positiv utveckling, och denna utveckling finns även för alkohol om än något svagare. Riskabelt spelande om pengar är oförändrat hos elever i årskurs 9 samt bland vuxna, medan riskabelt spelande i gymnasiets år 2 har minskat. För såväl alkohol, spel om pengar och narkotika är användningen högst i åldrarna 16–29 år både bland kvinnor och bland män.

Skador, sjuklighet och dödlighet i narkotika uppvisade en ökning under perioden 2011–2021, även om dödligheten minskat under senare år. Under perioden var det vanligare att män än kvinnor vårdades på grund av narkotikarelaterad sjuklighet och avled i läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Även dödlighet på grund av rökning har ökat genom en ökad dödlighet i kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL). Alkoholrelaterad sjuklighet har i stort minskat medan alkoholrelaterad dödlighet har legat på en relativt stabil nivå under perioden, dock med en motsatt trend bland äldre 65–84 år där sjuklighet och dödlighet ökat. Förekomsten av alkoholrelaterade sjukdomar och skador som resulterade i vård eller dödlighet var högst bland män, även om den minskade under perioden. Andelen i befolkningen 16–84 år med problemspelande har minskat. Andelen män med problemspelande var genomgående större än andelen kvinnor.

I den vuxna befolkningen är män överrepresenterade i förhållande till kvinnor när det gäller användning, skador och dödlighet inom områdena alkohol, narkotika, dopning samt spel om pengar under perioden 2011–2021. Däremot kan man inte längre se några könsskillnader i t.ex. rökning bland vuxna. Bland elever är skillnaderna mellan pojkar och flickor olika mellan årskullar och substanser. I flera fall har könsskillnaden minskat under perioden såsom för intensivkonsumtion av alkohol och användning av snus bland gymnasielever. Pojkar använder oftare narkotika än flickor, men flickor använder oftare icke-förskrivna narkotikaklassade läkemedel än pojkar vilket utjämnar könsskillnaderna. Vad gäller spel om pengar är pojkar kontinuerligt överrepresenterade.

Åtgärder inom ANDTS-området

I detta avsnitt redovisas ett urval av de centrala åtgärder som har vidtagits inom ANDTS-området med fokus på resultat från 2021.

Flera myndigheter har bidragit till genomförandet av ANDTS-politiken

Totalt ingår 22 myndigheter i den nationella samordningen inom ANDTS-området, som leds och samordnas av Folkhälsomyndigheten, vilket är en ökning från tidigare strategiperiod. I Folkhälsomyndighetens uppdrag ingår att beskriva myndigheternas verksamhet och återge myndigheternas bedömningar av det egna arbetet (S2021/03343). Under 2021 bedömde de flesta myndigheter att den egna verksamheten i stor utsträckning har bidragit till en önskad utveckling inom ANDTS-området i den egna sektorn. Detta har skett t.ex. genom att myndigheterna har tagit fram kunskapsunderlag och utvecklat arbetet med kunskapsspridning samt arbetet för att stärka samverkan med myndigheter, kommuner och aktörer i civilsamhället. Uppdraget har, enligt Folkhälsomyndigheten, sammantaget bidragit till att stärka förutsättningarna för att nå målen i ANDTS-strategin.

Länsstyrelsernas arbete har bidragit till genomförandet av prioriterade insatsområden

Länsstyrelserna har ansvar för att samordna och utveckla det förebyggande ANDTS-arbetet i länen i enlighet med förordningen (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelområdet. Länsstyrelserna har även ett tillsynsansvar avseende tobak och alkohol inom vilket det ingår att stödja kommunernas arbete. Under perioden 2021–2022 har 30 miljoner kronor per år fördelats för att stärka länsstyrelsernas samordning och förebyggande arbete. Därtill har länsstyrelserna i uppdrag att utveckla och kvalitetssäkra arbetet med en strukturerad och likvärdig tillsyn av alkohol, tobak och andra nikotinprodukter 2021–2025 (S2021/03344). Folkhälsomyndighetens återredovisning av länsstyrelsernas arbete med samordning samt alkohol- och tobakstillsyn 2021 visar att den statliga finansieringen av samordningsfunktionen och utvecklingsmedel för uppdrag om förstärkt tillsyn har varit centrala för arbetets genomförande. Folkhälsomyndigheten bedömer även att länsstyrelsernas samordningsinsatser har främjat genomförandet av den nationella politiken och bidragit till genomförandet av nationellt prioriterade insatsområden.

Förstärkt fokus på vård och stöd i genomförandet av ANDTS-politiken

För att utveckla och skapa förutsättningar för ett stärkt främjande och förebyggande arbete och en god vård och omsorg i samband med riskbruk, skadligt bruk eller beroende av ANDTS har Socialstyrelsen fått i uppdrag att stödja genomförandet av ANDTS-politiken inom sina verksamhetsområden (S2021/03341). Under våren 2022 redovisades en plan för uppdragets genomförande där det framgår att Socialstyrelsen har genomfört och planerar flera aktiviteter relaterat till kunskapsuppbyggnad och kunskapsstyrning, samt statistik, uppföljning och analys inom ANDTS-området. Upp-

draget har stärkt förutsättningarna för att nå de mål i ANDTS-strategin som rör myndighetens ansvarsområden.

Under 2021 och 2022 har flera insatser genomförts inom ramen för hälso- och sjukvårdspolitiken som även syftar till att skapa förutsättningar för en god vård och omsorg och ett stärkt förebyggande och främjande arbete inom ANDTS-området. Arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention är en viktig del av detta arbete. En särskilt utsatt grupp i sammanhanget är personer med samsjuklighet i form av en beroendesjukdom och annan psykiatrisk diagnos. Genom en överenskommelse mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention har 200 miljoner kronor per år fördelats till kommuner och regioner under perioden 2021–2022 för att skapa en mer sammanhållen vård och omsorg. Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att i nära samverkan följa, utvärdera och stödja de insatser som genomförs av regioner och kommuner inom överenskommelserna (S2020/01044). Myndigheternas analys, baserat på uppföljningen av insatser från 2020, visar att insatserna har lett till mer strukturerad samverkan, starkare organisation av lokal kunskapsstyrning, bättre samsyn och andra förutsättningar för en sammanhållen vård för personer med samsjuklighet, som t.ex. tydlighet i ansvarsfördelning och roller mellan och inom olika verksamheter samt bättre kunskap om varandras verksamhetsområden. Se vidare avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik samt avsnitt 6 Politik för sociala tjänster.

Flera åtgärder har genomförts för att minska dödsfall i läkemedels- och narkotikaförgiftningar

Under 2021 vidtogs flera insatser för att stärka och utveckla arbetet mot läkemedels- och narkotikarelaterad dödlighet. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att aktivt stödja ett ökat tillgängliggörande av naloxon (S2021/04973) som är ett läkemedel som häver den nedsatta andningsförmågan som förekommer vid överdoser av opioider som heroin eller metadon. Inom uppdraget har Socialstyrelsen påbörjat en första omgång stödjande aktiviteter och insatser. Bland annat har ett riktat samverkansstöd till regioner och Kriminalvården tagits fram, för att säkerställa tillgängligheten till naloxon för intagna inom anstalter och häkten. En omfattande översyn av kunskapsstödjande material och insatser har också genomförts. Dessa insatser bedöms leda till tillgängliggörandet av naloxon i fler verksamheter.

I mars 2022 tillsattes den s.k. Narkotikautredningen (S 2022:01, dir. 2022:24). Syftet med utredningen är att säkerställa att narkotikapolitiken är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering samt att den utvecklas och anpassas till nutidens och framtidens utmaningar. I uppdraget ingår att föreslå hur en fortsatt restriktiv narkotikapolitik kan kombineras med ett effektivt narkotikaförebyggande arbete, en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för skademinimering samt insatser för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Inom utredningens uppdrag ingår att adressera ett flertal tillkännagivanden som riksdagen har lämnat till regeringen inom narkotikaområdet. I oktober 2022 lämnade utredningen delbetänkandet Naloxon kan rädda liv – bedömningar av nuläget och nästa steg (SOU 2022:54). I betänkandet bedömer utredningen att tillgången till naloxon behöver ingå som en av flera insatser i ett nationellt program för att förhindra narkotika- och läkemedelsorsakad dödlighet. Narkotikautredningen ska, i enlighet med utredningens direktiv, återkomma med förslag på ett sådant nationellt program i sitt slutbetänkande som ska redovisas till regeringen senast i september 2023.

Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att implementera ett nationellt varningssystem för att motverka narkotikarelaterade dödsfall (S2021/04815). Varningssystemet syftar till att i ett tidigt skede kunna upptäcka nya och farliga substanser eller förändrade användningsmönster bland brukare som riskerar att leda till skador eller dödsfall

orsakade av narkotika. Folkhälsomyndigheten genomförde under 2021 åtgärder för att öka förutsättningarna för nya verksamheter i myndigheter, regioner och kommuner att ansluta till varningssystemet och för nya och befintliga användare att rapportera in händelser. 195 nya deltagare har anmält intresse att medverka. När de anslutits kommer antalet användare att öka från 81 till 276 stycken. För att snabbare nå fler personer som använder narkotika med varningar om farliga substanser och information om nya trender i narkotikaanvändningen har Folkhälsomyndigheten även öppnat upp delar av varningssystemet för brukarföreningar.

Socialstyrelsen, Läkemedelsverket, Folkhälsomyndigheten och Rättsmedicinalverket presenterade i juni 2022 en gemensam rapport med statistik som berör dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar (S2021/04814). Av rapporten framgår att det finns tydliga systematiska skillnader i hälsa mellan olika grupper även när det gäller dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning. Oavsiktliga förgiftningar samt förgiftningsdödsfall där avsikten varit oklar sker oftare bland män samt bland personer i yngre åldrar, medan suicid med läkemedel eller narkotika är vanligare bland kvinnor och bland äldre. Risken att dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning är genomgående större för personer med som högst förgymnasial utbildning. Vidare framgår att mycket tyder på att förgiftningsdödsfallens nivå och deras utveckling över tid främst kan förstås i en nationell kontext. Socialstyrelsen presenterade i juni 2022 en forskningsstudie om socialtjänstens insatser för barn och unga vuxna som under 2017 lagförts för brott enligt narkotikastrafflagen (1968:64). Det övergripande syftet med studien är bl.a. att öka kunskapen om vilka barn och unga vuxna som lagförs för narkotikabrott samt vilka insatser de erbjuds för att motverka missbruk och kriminalitet. Det framgår av studien att antalet lagföringar av barn och unga vuxna för narkotikabrott är högre nu än för fem år sedan och att återfallsfrekvensen är hög. Enligt studien fick unga vuxna (18–20 år) oftast böter som rättslig reaktion medan barn (15–17 år) oftast fick rättslig reaktion med vårdinsats vilket möjliggör upptäckt av begynnande narkotikaproblem (S2019/01651).

De pågående insatserna inom området psykisk hälsa och suicidprevention respektive inom läkemedelsområdet är också viktiga åtgärder för att minska antalet läkemedels- och narkotikarelaterade dödsfall (se vidare avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik).

Barn och unga ska skyddas mot alkohol, tobak och nikotin samt lustgas

Lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter trädde i kraft den 1 augusti 2022. Lagen innehåller bestämmelser om produktanmälan, produktkrav, försäljning och marknadsföring av tobaksfria nikotinprodukter och syftar till att begränsa de hälsorisker och olägenheter som är förenade med bruk av tobaksfria nikotinprodukter. Genom införandet av bl.a. ålderskrav kan barn och unga skyddas från dessa produkter.

I juli 2022 tillsattes utredningen En trygg uppväxt utan alkohol, tobak och nikotinprodukter (dir. 2022:111). En särskild utredare ska se över vissa frågor inom alkohol- och tobaksområdet, och därtill närliggande frågor, samt analysera behovet av förändringar och förtydliganden av regelverken. I uppdraget ingår bl.a. att analysera och lämna förslag på reglering av lustgas i berusningssyfte, frågor som berör förbud mot langning av tobak och nikotinprodukter, hur en effektiv och enhetlig tillsyn av alkohol, tobak och nikotinprodukter kan uppnås samt att bedöma utrymmet för och behovet av lättnader i regelverket för att få serveringstillstånd och överväga om kraven kan moderniseras, förenklas och förtydligas utan att göra avkall på skyddsintresset. Syftet är att säkerställa en sammanhållen och systematisk reglering inom området för att uppnå en effektiv och rättssäker tillämpning till skydd för folkhälsan, med särskilt fokus på att uppnå en hög skyddsnivå för barn och unga. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober

2023. Inom utredningens uppdrag ingår att adressera ett flertal tillkännagivanden som riksdagen har lämnat till regeringen inom alkohol- och tobaksområdet.

Insatserna för att förebygga spelproblem har utvecklats och stärkts

Det spelförebyggande arbetet påverkades av covid-19-pandemin och smittskyddsåtgärderna, inklusive tillfälliga spelansvarsåtgärder. Länsstyrelserna hade under perioden 2018–2021 i uppdrag att stödja kommuner och regioner när det gäller deras ansvar för missbruk av spel om pengar. 2021 års redovisning visar att spelfrågan är väl förankrad i det ordinarie arbetet hos samtliga länsstyrelser och samtliga länsstyrelser kan erbjuda stöd till huvudmännen genom samverkan, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte. Sedan den 1 augusti 2022 ingår spel om pengar i länsstyrelsernas uppdrag om samordning och utveckling av det förebyggande ANDT-arbetet i länen, i enlighet med förordningen (2012:606) om samordning inom alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelområdet.

Skydd mot smittsamma sjukdomar

Försäljningen av antibiotika minskar men antibiotikaresistensen kräver fortsatta insatser

Antibiotikaresistensläget är bättre i Sverige än i många andra länder (Rapport: Antimicrobial resistance surveillance in Europe 2022–2020 data) och antibiotikaanvändningen är fortsatt relativt sett låg (ECDC:s hemsida: Geographical distribution of antimicrobial consumption, juni 2022). En av anledningarna till detta är effektiva strategier såsom att främja rationell användning av antibiotika och att begränsa spridningen av antibiotikaresistenta bakterier. Trots Sveriges jämförelsevis goda läge finns det problem med smittspridning och ökande antibiotikaresistens, vilket motiverar fortsatta ansträngningar inom det förebyggande arbetet. Utvecklingen vad gäller antalet anmälda fall av MRSA (meticillinresistenta gula stafylokocker) är i nuläget svårbedömd på grund av ändrade mönster vad gäller resor, provtagningar och vård under covid-19-pandemin (diagram 4.8). Under 2021 var det totala antalet anmälda fall av MRSA 2 895 (1 512 kvinnor och 1 383 män). Under de senaste åren har siffrorna varit ganska oförändrade och varierat mellan 3 735 anmälda fall under 2017 och 3 112 anmälda fall under 2020.

Diagram 4.8 Anmälda fall av infektion med meticillinresistenta gula stafylokocker (MRSA) per år

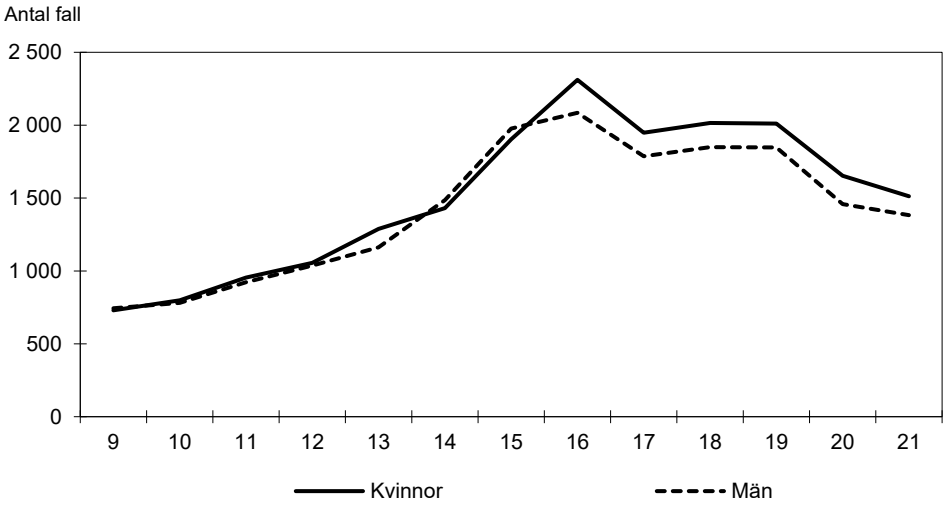

Anm.: Folkhälsomyndighetens statistik om den anmälningspliktiga smittsamma sjukdomen. Statistiken hämtas från en föränderlig databas och antalet fall kan därför justeras både uppåt och nedåt.

Källa: Sminet, Folkhälsomyndigheten.

Ett 20-tal myndigheter har i uppdrag att ingå i en nationell samverkansfunktion som även involverar icke-statliga aktörer (S2020/09284). Inom ramen för samverkansfunktionen utfördes under 2021 en rad aktiviteter i enlighet med den handlingsplan som myndigheterna tagit fram gemensamt. Exempelvis presenterades en uppdaterad tvärsektoriell handlingsplan mot antibiotikaresistens 2021–2024 med aktiviteter inom hälso- och sjukvård, folkhälsa, miljö, djurhållning, veterinärmedicin, livsmedel, forskning, hygien och vårdhygien. Handlingsplanen är en konkretisering av regeringens strategi som gäller 2020–2023.

Antibiotikaförskrivningen i Sverige har sjunkit över tid, 2020 var minskningen 17 procent jämfört med 2019 vilket tydligt kan kopplas till den stora effekt som pandemin hade på samhället. Minskningen fortsatte under första delen av 2021 men siffrorna vände sedan uppåt under slutet av året. Totalt minskade försäljningen med tre procent mot året före. Under 2021 minskade den totala expedieringen av antibiotika jämfört med 2020, från 237 recept per 1 000 invånare och år till 230 recept per 1 000 invånare och år. Den totala försäljningen av antibiotika har minskat varje år sedan 2008.

Antalet expedieringar av antibiotika under 2021 var 280 per 1 000 invånare och år för kvinnor och 176 per 1 000 invånare och år för män (diagram 4.9). Enligt förskrivningssiffrorna drabbas kvinnor i högre grad av vanliga infektioner. Detta gäller särskilt urinvägsinfektioner. Åldersgruppen 20–64 år utmärker sig vad gäller könsskillnader, med en övervikt för kvinnor. I denna åldersgrupp är även utskrivning av luftvägsantibiotika vanligare för kvinnor än män, vilket delvis kan vara kopplat till att kvinnor i högre grad vårdar sjuka barn (enligt statistik från Försäkringskassan). Även könsskillnader i sökbeteende inom sjukvård kan spela roll. Folkhälsomyndigheten följer regelbundet förskrivning till män och kvinnor per åldersgrupp i sina årsrapporter.

Diagram 4.9 Antal expedieringar av antibiotika per år

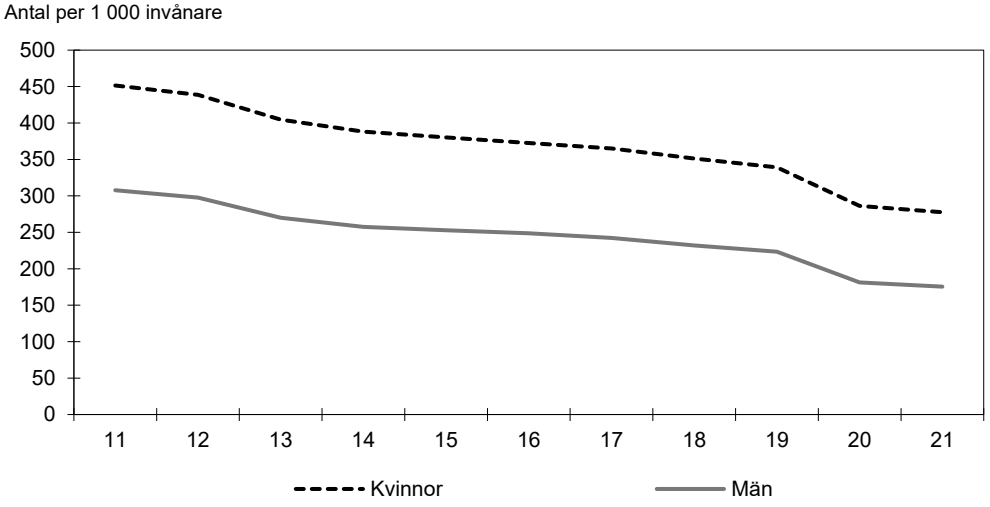

Källa: Läkemedelsregistret, Socialstyrelsen.

Hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar

Under 2021 rapporterades 352 nya fall av hiv i Sverige vilket är på samma nivå som 2020. Ungefär två tredjedelar av fallen konstaterades hos män och ca sju av åtta nya fall förmodas ha smittats utomlands där prevalensen ofta är högre. Antalet fall av hepatit C har sjunkit stadigt över tid. Antalet syfilisfall i Sverige 2021 uppgick till 591 stycken med en tydlig dominans hos män som har sex med män. Antalet fall av gonorré var 2 693 stycken 2021, varav nästan 80 procent hos män, vilket är på samma nivå som föregående år. Dessa sjukdomar är vanligare i storstäderna och andelen fall som förmodas ha smittats i Sverige har ökat de senaste åren. Anmälda fall av klamy-

diainfektion har sjunkit något de senaste åren och är fortsatt vanligast bland yngre vuxna med något fler fall hos kvinnor (ca 55 procent) än hos män (ca 45 procent).

En ny smittsam sjukdom i Sverige

Under våren 2022 har ovanligt många fall av den annars sällan förekommande sjukdomen apkoppor konstaterats i Europa och Nordamerika. Även Sverige har drabbats, och i mitten av oktober 2022 hade drygt 200 fall av apkoppor bekräftats. Den 23 maj 2022 klassificerades sjukdomen som en allmänfarlig sjukdom genom förordningen (2022:440) om att bestämmelserna i smittskyddslagen (2004:168) om allmänfarliga sjukdomar ska tillämpas på infektion med apkoppsvirus. Riksdagen beslutade i juni 2022 om propositionen Infektion med ett visst orthopoxvirus och ändring i smittskyddslagen (prop. 2021/22:254, bet. 2021/22:SoU38, rskr. 2021/22:442) där det bl.a. föreslås att sjukdomen infektion med apkoppsvirus ska anges som en allmänfarlig sjukdom i bilaga 1 till smittskyddslagen (2004:168). Den europeiska myndigheten för beredskap och insatser vid hälsokriser (Hera) har donerat ett begränsat antal vaccindoser till Sverige och vaccination mot viruset erbjuds i förebyggande syfte till personer med hög risk att utsättas för apkoppsvirus. Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen fick under sommaren 2022 i uppdrag att medverka i EU-gemensamma processer som gällde inköp av vacciner och antivirala läkemedel via Hera. I slutet av juli beslutade även WHO:s generaldirektör att apkoppor ska deklareras som ett internationellt hot mot människors hälsa, på engelska kallat Public Health Emergency of International Concern (PHEIC). Det innebär att WHO ser ett behov av samordnade insatser internationellt, och att WHO ger rekommendationer till länderna. Smittspridningen i Europa har minskat sedan toppen i juli, men WHO klassar fortfarande utbrottet av apkoppor som ett internationellt hot mot människors hälsa.

Fortsatt hög vaccinationstäckning i de nationella vaccinationsprogrammen

Vaccinationstäckningen bland de yngsta barnen ligger på en hög och stabil nivå. I januari 2021 var 97 procent av tvååringarna födda 2018 fullvaccinerade enligt schemat för denna åldersgrupp. I januari 2022 beslutades en ändring i smittskyddsförordningen (2004:255) som innebär att de nationella vaccinationsprogrammen ska utökas med ett särskilt vaccinationsprogram mot pneumokockinfektion för personer som ingår i riskgrupper. Förordningsändringen trädde i kraft den 1 mars 2022.

Skolåret 2020–2021 var det första året då alla barn oavsett kön erbjöds HPV-vaccination. Redan då var andelen vaccinerade pojkar nästan lika hög som andelen flickor. I slutet av 2021 hade 90 procent av flickorna och 85 procent av pojkarna födda 2009 fått en dos vaccin mot HPV, och 83 respektive 77 procent hade fått två doser. Detta visar att HPV-vaccination för pojkar kunde införas på ett bra sätt och har tagits emot väl.

Upphörande av de särskilda lagarna avsedda att förhindra spridning av covid-19

Den 4 januari 2021 beslutade riksdagen om propositionen En tillfällig covid-19-lag (prop. 2020/21:79, bet. 2020/21:SoU23, rskr. 2020/21:159). Under 2021 och inledningen av 2022 möjliggjorde de lagar som ingick i propositionen att regeringen kunde ta beslut om fler smittskyddsåtgärder i syfte att förhindra spridningen av covid-19. Den 9 december 2021 överlämnades propositionen Fortsatt beredskap genom förlängd giltighet av covid-19-lagen och lagen om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen (prop. 2021/22:69) till riksdagen. Lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 och lagen (2020:526) om till-

fälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen upphörde att gälla den 31 mars 2022. Vid samma tidpunkt slutade covid-19 klassas som en allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom, men är fortsatt en anmälningspliktig sjukdom.

Testning och smittspårning har varit viktiga verktyg för att dämpa smittspridningen

Testning och smittspårning var under 2021 och början av 2022 viktiga verktyg för att tidigt bryta smittkedjor och på så sätt dämpa smittspridningen av covid-19. För regionernas arbete med smittspårning avsattes 1 miljard kronor under 2021. Medlen för smittspårning har primärt nyttjats av regionerna för att förstärka personalresurser men också för att effektivisera arbetssätt i smittspårningsorganisationerna. Över 10 miljoner PCR-tester utfördes under 2021 och dessa ersattes av staten. Högst antal tester per vecka utfördes i januari 2022, vecka 3, när 588 274 personer testades och 610 074 prover analyserades. Pandemins förändrade karaktär i början av 2022 föranledde att nyttan med bred testning av allmänheten minskade. Därför uppdaterade Folkhälsomyndigheten sin provtagningsindikation den 9 februari 2022 så att testningen sedan dess fokuseras på personal och patienter inom hälso- och sjukvård och omsorg och utelämnar den breda allmänheten. Kostnaderna för PCR-testning, antigentestning och serologisk testning m.m. uppgick till ca 15,4 miljarder kronor år 2021. Även sekvensering och nationella studier har bekostats av dessa medel. Vidare har regionerna fått ersättning för utförda antigentester.

Stort intresse för EU:s digitala covidbevis

EU-förordningarna om digitala covidbevis började tillämpas den 1 juli 2021 och syftade till att underlätta resande inom EU. Covidbevisen innehåller tre delar: vaccinationsbevis, testbevis för negativt test och bevis för tillfrisknande. Fram till mars 2022 hade nästan 13,4 miljoner vaccinationsbevis samt 500 000 testbevis utfärdats i Sverige. Under perioden december 2021 till februari 2022 användes vaccinationsbevis även nationellt i syfte att motverka en ökad smittspridning.

Samtliga personer med svenskt personnummer har kunnat beställa vaccinationsbeviset från den 1 juli 2021, inklusive personer som saknar e-legitimation. I början av 2022 har även särskilda tjänster kommit på plats för personer som är folkbokförda i Sverige men som har vaccinerats i ett tredjeland och för diplomater som inte har tillgång till ett EU-kompatibelt vaccinationsbevis.

I juni 2022 förlängdes de EU-förordningar som ligger till grund för systemet för covidbevis från den 30 juni 2022 till den 30 juni 2023. Direkt därefter förlängdes även giltighetstiden för den svenska förordningen (2021:708) om digitala covidbevis, som kompletterar EU:s reglering. E-hälsomyndigheten fick ett förlängt uppdrag (S2022/02314) med anledning av detta, till december 2023. I uppdraget ingår även att utreda behovet av vissa justeringar i systemet.

Arbetet med vaccinering mot covid-19

Målet för vaccinationsarbetet i Sverige mot covid-19 är att förhindra allvarlig sjukdom och död samt att minska risken för smittspridning. I december 2021 ingick staten och SKR en överenskommelse om genomförande av vaccinering mot covid-19 under 2022. Den övergripande ansvarsfördelningen mellan parterna är i huvudsak oförändrad i förhållande till föregående år. Staten åtar sig att betala för vaccin, vaccinationer samt för förberedande och löpande insatser i hela vaccinationskedjan. Regionerna åtar sig att genomföra vaccinationerna i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer. Fram till och med den 20 oktober 2022 har totalt ca 24 699 097 miljoner doser vaccin mot covid-19 administrerats i Sverige och arbetet med att vacci-

nera befolkningen med en första, en andra, en tredje, och i förekommande fall, en fjärde eller femte dos vaccin pågår fortsatt. Fokus i arbetet har varit, och är fortsatt, att nå en så hög och jämnt fördelad vaccinationstäckning som möjligt i befolkningen. Staten har också gjort riktade satsningar, t.ex. att en högre ersättning än tidigare lämnas till regionerna för varje första och andra dos som ges. Syftet är att ytterligare förstärka arbetet med att nå dem som är mest tveksamma till vaccination mot covid-19. En riktad insats har även gjorts för att stödja regionernas arbete med att snabbt och säkert erbjuda personer som flytt till Sverige från Ukraina vaccination mot covid-19. Sverige har fortsatt bidragit i det internationella vaccinationsarbete som pågår för att bekämpa pandemin globalt och donerat stora mängder av Sverige vaccinöverskott, se utgiftsområde 7 Internationell bistånd. Under hösten 2022 kommer vaccinationerna att fortsätta med både primärvaccination till dem som ännu inte vaccinerat sig och påfyllnadsdoser till rekommenderade grupper.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om vaccininköp och vaccinleveranser (bet. 2020/21:SoU37 s. 10, rskr. 2020/21:261). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska pröva alla möjligheter för att se till att avtalade leveranser av vaccin mot sjukdomen covid-19 genomförs och att nya avtal ingås där så är möjligt oavsett om det är med stöd av EU, i samverkan med exempelvis nordiska länder eller helt på egen hand. Regeringen bör också undersöka möjligheterna till omfördelning av vaccin inom EU för att Sverige ska få tillgång till ökade och snabbare leveranser. Sverige har i samverkan med andra nordiska länder och genom omfördelning av vaccin inom EU säkrat tillgången på vaccin från flera vaccintillverkare för att få tillgång till ökade och snabbare leveranser. Sveriges deltagande i EU-gemensamma upphandlingar från olika vaccinleverantörer har visat sig vara effektivt och skapat en mycket god tillgång och lagerhållning av vaccin i Sverige. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är tillgodosett och därmed är slutbehandlat.

Ersättning till personer som har insjuknat i narkolepsi till följd av pandemivaccinering

Vaccinationen med Pandemrix mot svininfluensan 2009–2010 bidrog till en ökad risk för narkolepsi hos barn och unga vuxna. Personer som har fått narkolepsi som med övervägande sannolikhet har orsakats genom användning av vaccinet Pandemrix, kan få ersättning för personskada enligt lagen (2016:417) om statlig ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering. Tidigare utbetalades ersättningen från läkemedelsförsäkringen. Till följd av att taket för totala utbetalningar från läkemedelsförsäkringen har nåtts, har staten tagit över ansvaret att betala ut ersättning tidigare än beräknat och för detta ändamål avsattes 14 miljoner kronor i vårändringsbudgeten för 2022. Kammarkollegiet har ansvar för att pröva rätten till den statliga ersättningen.

Till och med mars 2022 hade Läkemedelsförsäkringen tagit emot 751 anmälningar (416 flickor/kvinnor och 335 pojkar/män) och Kammarkollegiet hade tagit emot 587 anmälningar (297 flickor/kvinnor och 290 pojkar/män). Läkemedelsförsäkringen hade lämnat godkännande i 445 ärenden (235 flickor/kvinnor och 210 pojkar/män) och Kammarkollegiet hade lämnat godkännande i 273 ärenden (140 flickor/kvinnor och 133 pojkar/män). Narkolepsiföreningen Sverige har beviljats ekonomiskt bidrag för sin verksamhet årligen under 2011–2022.

Folkhälsoarbete inom EU och internationellt

Det internationella folkhälsoarbetet utgör ett viktigt arbetsområde och omfattar samarbeten och erfarenhetsutbyte, biståndsverksamhet samt påverkansarbete, bland annat

inom EU, FN och WHO samt bilateralt. Att folkhälsan i Sverige är nära förknippad med folkhälsan i världen har inte minst exemplifierats under covid-19-pandemin.

Ett forum för internationellt folkhälsoarbete är programmet EU för hälsa (EU4Health), med visionen om ett friskare EU efter covid-19-pandemin. Pandemin har slagit hårt mot patienterna, vårdpersonalen och hälso- och sjukvården i EU. Programmet ska ge finansiering till stödberättigade enheter, hälsoorganisationer och icke-statliga organisationer från EU-länderna och länder utanför EU som är associerade till programmet.

Genom programmet EU för hälsa ska EU investera 5,3 miljarder euro (ca 58 miljarder kronor) under åren 2021–2027 i insatser som kompletterar medlemsstaternas folkhälsopolitik och där EU-samarbete tillför ett mervärde. Insatserna ska bidra till ett eller flera av programmets mål. EU för hälsa genomförs med hjälp av årliga arbetsprogram. Insatserna är uppdelade i fyra grupper: sjukdomsförebyggande åtgärder, krisberedskap, hälso- och sjukvårdssystem och digitalisering med cancer som ett övergripande ämne. Förutom de ökade resurserna innehåller programmet tydligare skrivningar i olika sakområden som kommer att ge ett större antal myndigheter och organisationer möjligheter att medverka i olika aktiviteter.

Inom ramen för uppdraget att vara nationell kontaktpunkt för EU:s hälsoprogram har Folkhälsomyndigheten spridit information om utlysningar av olika stödformer till berörda aktörer och stöttat ansökningar där Sverige har varit medsökande eller koordinator. I arbetet ingår även att representera Sverige i Steering Group for Promotion and Prevention (SGPP). Gruppen ger råd till Europeiska kommissionen i syfte att utveckla och genomföra verksamhet inom hälsofrämjande insatser, förebyggande av sjukdomar och hantering av icke-smittsamma sjukdomar.

Arbetet med att samla lärdomar, utvärdera insatser och föreslå lösningar för att hantera brister i det globala systemet med att förebygga, upptäcka och hantera hälsohot har fortsatt, bl.a. inom WHO och EU. Inom EU har diskussionerna om förslaget om en europeisk hälsounion fortsatt. Den planerade förordningen om allvarliga gränsöverskridande hälsohot samt förordningen om ett reviderat mandat för Europeiska smittskyddsmyndigheten beslutas slutligt under 2022. Vidare har en ny europeisk myndighet för beredskap och insatser vid hälsokriser (Hera) inrättats som ett nytt generaldirektorat vid kommissionen (se avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik).

Världshälsoförsamlingen har beslutat att inleda förhandlingar om ett internationellt avtal om förebyggande, beredskap och respons mot pandemier inom ramen för WHO. Målet med instrumentet är att uppnå bättre beredskap och ett jämlikt svar på framtida pandemier samt att avancera inom jämlikhet, solidaritet och hälsa för alla. Förhandlingarna om ett internationellt pandemiavtal inleddes i slutet av februari 2022 och förhandlingarna förväntas pågå fram till maj 2024.

Sverige verkar aktivt för att driva frågor om antimikrobiell resistens (AMR), däribland antibiotikaresistens, såväl inom EU som globalt. WHO, FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) och Världsorganisationen för djurhälsa (WOAH) lanserade på uppdrag av FN:s generalsekreterare One Health Global Leaders Group under 2020. Sverige har varit medlem sedan gruppen startades och varit vice ordförande i gruppen sedan 2021. Gruppens uppdrag är att verka för ökat offentligt stöd och politisk synlighet för arbetet mot antibiotikaresistens på den globala agendan och gruppen arbetar tvärsektoriellt med human-, djur- och miljöperspektiv. Gruppen tog under 2021 fram en handlingsplan med fem prioriterade områden att verka kring. Under 2021–2022 publicerade gruppen ett flertal dokument där det uppmuntras till fortsatt aktivt arbete i AMR-frågan ur olika perspektiv såsom inom finansiering av åtgärder

mot AMR, övervakningssystem för resistens och minskning av utsläpp av antimikrobiella ämnen till miljön.

Sverige har även fortsatt att bedriva ett aktivt arbete för global hälsa inklusive sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter inom ramen för Utrikesdepartementets verksamhet, bl.a. i form av påverkansarbete och ett omfattande bistånd samt bidrag till förbättrad global tillgång till vaccin mot covid-19 se utgiftsområde 7.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Åtgärder krävs för att nå målet om god och jämlik hälsa

I ett internationellt perspektiv har Sveriges befolkning en god hälsa, men det finns fortfarande skillnader i hälsa mellan olika grupper, vilket inte minst var tydligt under covid-19-pandemin. Målet för folkhälsopolitiken att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation tydliggör samhällets ansvar för folkhälsan och förutsätter ett gemensamt och tvärsektoriellt arbete. Vägledande för arbetet är de åtta målområden som utgår ifrån ett livscykelperspektiv med start i det tidiga livets villkor. De hälsoutfall som används för att mäta måluppfyllelse påverkas av skillnader i förutsättningar för hälsa, såsom goda försörjningsmöjligheter och utbildning. Skillnaderna i medellivslängd mellan könen har minskat över tid och den återstående medellivslängden har sett till ett längre perspektiv ökat för båda könen och för de flesta grupper, förutom för kvinnor med förgymnasial utbildning. Det finns därutöver vissa samhällsgrupper för vilka hälsoutvecklingen har varit långsammare eller relativt oförändrad. Sammantaget kommer Sverige med dagens takt inte att uppnå det folkhälsopolitiska målet. Förstärkt arbete krävs både för att stärka den enskildes egna möjligheter att agera och för att öka det allmännas förmåga att bidra med resurser till personer och familjer under perioder i livet eller i situationer där de egna resurserna eller handlingsutrymmet inte räcker till. Med goda livsvillkor och möjligheter till en god uppväxt, en bra utbildning, ett gott arbete, gemenskap och tillgång till försörjning kommer också en god hälsa.

Smittspridningen av covid-19 och dess indirekta effekter har slagit högst ojämlikt mellan olika grupper. Några av dem som drabbats hårdast av allvarlig sjukdom i covid-19 är de som tillhör redan utsatta grupper i samhället. Det faktum att olika grupper har haft olika möjligheter att ta till sig av råd från myndigheter och regioner och utifrån dessa skydda sig själva och sina anhöriga kan ha bidragit till den större sjukdomsbördan i redan utsatta grupper. Pandemin har även slagit hårdare mot samhällets utsatta grupper på flera andra sätt, t.ex. i fråga om inställd och uppskjuten vård, inkomstförluster och arbetslöshet samt ensamhet och isolering främst bland äldre.

Avseende psykisk hälsa uppger merparten av befolkningen ett gott psykiskt välbefinnande. Den psykiska hälsan och ohälsan varierar dock mellan olika grupper i samhället beroende på t.ex. kön, könsidentitet och könsuttryck, sexuell läggning samt socioekonomisk position. Att rapportera psykiska besvär eller nedsatt psykiskt välbefinnande är vanligare bland flickor och kvinnor än bland pojkar och män samtidigt som det är vanligare att män begår självmord. Ett fortsatt och stärkt förebyggande och främjande arbete och stärkta förutsättningar för en god vård och omsorg är därmed nödvändigt och behöver prioriteras inom alla samhällets sektorer.

Utvecklingen inom ANDTS-området visar både positiva och negativa trender

Arbetet med att motverka konsumtion, skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar är grundläggande för att främja hälsa och

förebygga sjukdomar i befolkningen. Utvecklingen inom ANDTS-området visar under perioden 2011–2021 både positiva och negativa trender i förhållande till ANDTS-politikens intentioner. Sammantaget bedöms tillgången till alkohol inte gå i linje med politikens intentioner, medan tillgången till narkotika, dopning och tobak är svårbedömd. Ungas användning av alkohol, narkotika, dopningsmedel och cigaretter bedöms gå i linje med politikens intentioner, men snus går i motsatt riktning och spel om pengar är oförändrat. Även om viss användning har minskat bland unga är det allvarligt att användning av ANDTS alls förekommer i denna åldersgrupp vilket visar på behovet av åtgärder som minskar tillgängligheten till ANDTS och till den sociala acceptansen för bruk. Utvecklingen av skador kopplade till ANDTS visar både positiva och negativa trender i förhållande till politikens intentioner. Trots att utvecklingen över tid i flera fall bedöms gå i linje med målen är den samlade ohälsan, de negativa konsekvenserna för anhöriga och samhälle, samt skillnaderna i sjuklighet och dödlighet mellan grupper i befolkningen till följd av ANDTS fortsatt omfattande. Resultaten belyser sammantaget vikten av såväl fortsatt och fördjupad uppföljning som ett förstärkt hälsofrämjande och förebyggande arbete inom ANDTS-området.

Satsningar behövs för att nå målet om fysisk aktivitet och bra matvanor

Ohälsosamma matvanor och fysisk inaktivitet är kopplade till några av de främsta orsakerna till sjukdom och förlorade friska levnadsår, bl.a. risken för övervikt och fetma och för att drabbas av sjukdomar som diabetes typ 2, hjärt-kärlsjukdom och olika cancerformer. Vikten av prevention har aktualiserats av den pågående covid-19-pandemin eftersom många av dessa riskfaktorer också ökar risken för ett allvarligt insjuknande i covid-19. De flesta riskfaktorer som visat sig bidra till allvarligare sjukdom för patienter drabbade av covid-19 är sedan tidigare välkända faktorer som också påverkar folkhälsan i stort. Omvänt kan förbättrade levnadsvanor förbättra motståndskraften mot sjukdomar som covid-19. Regeringen bedömer att fortsatta satsningar krävs för att nå målet om ett samhälle som främjar ökad fysisk aktivitet och bra matvanor för alla.

De nationella vaccinationsprogrammen har effektivt minskat förekomsten av allvarliga sjukdomar

Insatser för en bättre folkhälsa är en viktig del i arbetet för en god välfärd, ekonomisk tillväxt och ett hållbart Sverige. En av de enskilt viktigaste insatserna inom folkhälsoområdet har varit införandet av vaccinationsprogram på befolkningsnivå. Få åtgärder har på ett så effektivt sätt medfört att förekomsten av allvarliga sjukdomar har minskat drastiskt och i vissa fall t.o.m. eliminerats. Förtroendet för programmet är högt och tillgången på vaccin är tryggad genom nationell upphandling. Programmet har alltså visat sig vara hållbart även under pågående pandemi. Fortsatta kommunikationsinsatser är dock nödvändiga för att förtroendet för vaccinationsprogrammet inte ska försämras på sikt.

Den pågående pandemin har understrukit behoven av vaccin som förebyggande insats, inte minst för att undvika ytterligare belastning på hälso- och sjukvården från grupper som blir svårt sjuka i influensa i en redan hårt ansträngd verksamhet.

4.5 Politikens inriktning

Hälsofrämjande och förebyggande insatser bidrar till att uppnå en god och jämlik hälsa

Det krävs ett ökat fokus på hälsofrämjande och förebyggande arbete i alla åldrar. Betydelsen av goda uppväxtvillkor kan inte nog understrykas. Barn och unga behöver därför prioriteras i folkhälsoarbetet. Barn har rätt till och behöver under hela sin uppväxt få förutsättningar att utveckla sina kognitiva, emotionella, sociala och fysiska förmågor. I Sverige lever vi allt längre. Med ett aktivt liv och sociala nätverk kan fler friska år läggas till livet vilket har betydelse för hälsa och livskvalitet för äldre. Covid-19-pandemin har påverkat allas vardagsliv, inte minst barn och unga. Drygt hälften av skolbarn i åldrarna 11–13 år uppger att deras fritidsaktiviteter har påverkats ganska mycket eller mycket. Det är därför viktigt att de barn och unga som kan ha fallit ur sina fritidsaktiviteter nu får möjlighet att åter delta i idrotts- och föreningslivet. Även äldre har påverkats. Det handlar bl.a. om att främja social gemenskap och stöd, fysisk aktivitet, och meningsfullhet i vardagen. Att främja hälsa har ett stort värde för att förebygga och minska mänskligt lidande men innebär också dämpade samhällsekonomiska konsekvenser av ohälsa. De samhällsekonomiska kostnaderna för ohälsa är stora och innefattar såväl direkta kostnader för hälso- och sjukvård och ersättningar från Försäkringskassan som indirekta kostnader för produktionsbortfall till följd av sjukfrånvaro.

Ge barn och unga möjlighet att delta i idrotts- och föreningslivet genom fritidskort

En aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra är viktigt för att motverka psykisk ohälsa och ensamhet bland barn och unga. Barn och ungdomar behöver få bättre tillgång till idrott och föreningsliv. Att öka barns rörelse, stärka konditionen och motverka stillasittande är viktigt här och nu. Det lägger också grunden för en jämlik hälsa längre fram i livet. Många barn och unga har påverkats negativt av covid-19-pandemin, särskilt de som tidigare befunnit sig i en utsatt situation. Både kommunala verksamheter och civilsamhällets organisationer tvingades till exempel stänga ner viktiga anläggningar och aktiviteter. Det finns risk för att barn och unga trots att begränsningarna upphört inte hittar tillbaka till aktiviteter och fritidsverksamheter. För att värna barns och ungas tillgång till idrotts- och föreningslivet avser regeringen införa ett fritidskort. Plånboken ska inte vara avgörande för om barn kan delta i fritidsaktiviteter. Särskilt barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll ska med fritidskortet få utökade möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. Regeringen föreslår att 50 miljoner kronor avsätts under 2023 för att ta fram nödvändig infrastruktur för införandet av ett fritidskort till barn och unga. Under 2024 beräknas 731 miljoner kronor för att införa reformen med fritidskort och fr.o.m. 2025 beräknas årligen 792 miljoner kronor för samma ändamål.

Fysisk aktivitet på recept ger hälsovinster

Det finns stora hälsovinster med att öka den fysiska aktiviteten i befolkningen. Regelbunden fysisk aktivitet bidrar till förbättrad hälsa, psykiskt välbefinnande och livskvalitet. Det är därför angeläget att ge fler personer bättre möjligheter att röra på sig. Insatser för att stödja användandet och följsamheten till fysisk aktivitet på recept gör det möjligt att nå grupper som löper särskilt stor risk att drabbas av psykisk och fysisk ohälsa kopplade till fysisk inaktivitet. Själva aktiviteten ska kunna subventioneras på ett liknande sätt som vissa receptbelagda läkemedel. På sikt kan utökad förskrivning av fysisk aktivitet på recept leda till att förskrivningen av läkemedel minskar. Regeringen föreslår därför att 50 miljoner kronor avsätts under 2023 för att utveckla använd-

ningen av Fysisk aktivitet på recept (FaR) samt beräknar 75 miljoner kronor under 2024 och 100 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2025 för detta ändamål.

Ett stärkt och utvecklat arbete för att bryta och förebygga ofrivillig ensamhet och isolering

Ofrivillig ensamhet och isolering är ett folkhälsoproblem som drabbar många människor, inte minst äldre som varit särskilt utsatta under covid-19-pandemin. Den ofrivilliga ensamheten skapar ett större behov av hälso- och sjukvård och omsorg och bidrar till förtida död och hälsoproblem, bl.a. i form av psykisk ohälsa. Samhället behöver kraftsamla mot ofrivillig ensamhet, isolering och dess konsekvenser. Regeringen avser mot denna bakgrund att genomföra åtgärder för att stärka och utveckla arbetet för att bryta och förebygga ofrivillig ensamhet och isolering, t.ex. genom att uppdrag till lämpliga myndigheter lämnas inom området. I detta syfte avsätter regeringen 5 miljoner kronor under 2023. Under 2024 och 2025 beräknas 25 miljoner kronor årligen avsättas för detta ändamål.

Regeringen avser även att stärka stödet till kommuner och regioner för att bryta och förebygga ofrivillig ensamhet och isolering bland äldre. Medlen ska bl.a. kunna användas för att öka eller utveckla befintliga s.k. äldresamtal eller hälsosamtal genom vilka kommuner och regioner söker upp äldre för att diskutera den enskildes livssituation. Äldresamtalen ger goda möjligheter att upptäcka medicinska behov i tid men kan också bidra till att förebygga t.ex. riskbruk, skadligt bruk eller beroende av alkohol eller andra droger. Samtalen ska framför allt riktas till äldre personer som inte har hemtjänst eller bor i särskilt boende. I detta syfte avsätter regeringen 145 miljoner kronor under 2023. Från och med 2024 beräknas 100 miljoner kronor årligen avsättas för arbetet.

Regeringen förstärker också satsningen på Äldrelyftet för ökad fysisk aktivitet och gemenskap bland äldre genom att tillföra mer medel till civilsamhällesorganisationer som arbetar med att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre, och andra utsatta grupper (se utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid). Regeringen avser även att avsätta 50 miljoner kronor under 2023, och beräknar att avsätta 50 miljoner kronor per år 2024–2025, till en kommunal satsning för att motverka ensamhet bland äldre (se avsnitt 6 Politik för sociala tjänster).

Insatser för att utveckla arbetet med psykisk hälsa och suicidprevention

Psykisk ohälsa och suicid är allvarliga folkhälsoproblem som har stora konsekvenser för den enskilde, anhöriga och närstående samt för samhället. Som framgår av avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik finns det behov av att vidta insatser under de kommande åren för att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt skapa förutsättningar för en god och tillgänglig vård och omsorg. Det här gäller såväl i primärvården som i första linjens vård och i den specialiserade vården. Arbetet med att stärka den psykiska hälsan måste även prioriteras som ett led i folkhälsoarbetet, inte minst för barn och unga. Därtill behöver det suicidpreventiva arbetet stärkas på alla samhällsnivåer och inom alla berörda verksamheter, såväl avseende samordning och uppföljning som när det gäller insatser riktade mot grupper som löper störst risk att begå självmord, t.ex. äldre och hbtqi-personer. En viktig insats under kommande år är regeringens arbete med framtagandet av en ny strategi inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Förstärkta insatser för kvinnors hälsa i ett livslångt perspektiv

Regeringen ser behov av förstärkta insatser för kvinnors hälsa, bl.a. på grund av brister i hälso- och sjukvården när det gäller tillgänglig och kunskapsbaserad vård. Det finns

regionala skillnader i utfall av vården och väntetiderna är långa för kvinnor som drabbas av tillstånd som inte är akuta, men som har stor påverkan på hälsa och livskvalitet. Ny kunskap behöver utvecklas om orsakerna bakom kvinnors hälsa och sjukdom. Kvinnors sexuella och reproduktiva hälsa behöver främjas ur ett livslångt perspektiv med fokus på hälsofrämjande och förebyggande insatser (se även avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik).

ANDTS-politiken är en central del av folkhälsopolitiken

Arbetet med att minska skadeverkningarna av alkohol och spel om pengar, motverka narkotika och dopning samt att minska tobaksbruket är centrala delar av folkhälsopolitiken och bidrar till en god och jämlik hälsa samt en hållbar samhällsutveckling. Arbetet med att förebygga skadligt bruk och beroende av ANDTS behöver fortsätta. En viktig del i arbetet är att fortsatt arbeta med förebyggande och främjande insatser där skyddet för folkhälsan, och särskilt för barn och unga, är och ska vara grunden. Det finns även skäl att fortsatt arbeta för mer ändamålsenliga data och indikatorer för att mäta bl.a. bruk, normer och attityder till ANDTS i befolkningen. Den folkhälsobaserade inriktningen är grunden för narkotikapolitiken. Fortsatta åtgärder behövs för att minska antalet dödsfall till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Det är även fortsatt angeläget att uppmärksamma flickors och kvinnors situation när det gäller prevention, vård och stöd samt för att motverka dödsfall till följd av narkotika. Narkotikasituationen i Sverige påverkas i hög grad av skeenden utanför landets gränser. Det är därför viktigt att driva en aktiv internationell narkotikapolitik som utgår från ett folkhälsobaserat synsätt och som baseras på politiken för mänskliga rättigheter. Regeringen vill bidra till en balanserad narkotikapolitik internationellt och inom EU. Det innebär såväl att åtgärder för att minska både efterfrågan och tillgången till narkotika är bärande delar för att skydda folkhälsan. Det är samtidigt viktigt att den svenska lagstiftningen värnas. Regeringen vidtar också kraftfulla insatser för att bekämpa narkotikahandeln och den organiserade brottsligheten (se utgiftsområde 4 Rättsväsendet).

Smittskydd och globalt hälsoarbete

Regeringen följer kontinuerligt utvecklingen både i Sverige och internationellt för såväl kända som nya smittämnen. Sverige ska fortsatt visa internationellt ledarskap i arbetet mot antimikrobiell resistens. Europeiska kommissionen har meddelat sin avsikt att ta fram en ny strategi för EU:s arbete med global hälsa som planeras presenteras i slutet av 2022. Regeringen välkomnar en sådan ny strategi som kan bidra till en starkare och mer samstämmig röst från EU i arbetet med globala hälsofrågor och sammanhang. Regeringen ser också över behovet av en ny svensk handlingsplan för global hälsa.

Insatser för att hantera covid-19

Testning

Globalt är covid-19-pandemin fortsatt klassificerad som ett internationellt hot mot människors hälsa. I Sverige klassificeras covid-19 inte längre som allmänfarlig eller samhällsfarlig, men fortfarande som en anmälningspliktig sjukdom. Sedan den 9 februari 2022 är testningen fokuserad på personal, patienter och omsorgstagare i vården och äldreomsorgen. Samtidigt har pandemin gång på gång utvecklats på oförutsägbara sätt. Det är därför viktigt att bibehålla en beredskap och kapacitet för testning. Regeringen föreslår att 200 miljoner kronor avsätts 2023 för Folkhälsomyndighetens arbete med att övervaka behov av test- och analyskapacitet, studier och undersökningar samt ge stöd till regionerna med vägledning och rekommendationer avseende covid-19. Det är viktigt att bibehålla en beredskap om pandemin skulle

utvecklas och orsaka allvarliga konsekvenser för samhället och regeringen följer noggrant utvecklingen av bland annat smittspridningen.

Inköp av vaccin mot covid-19

Att säkra nationell tillgång till vaccin mot covid-19 är ett viktigt arbete som behöver fortsätta mot bakgrund av den fortsatt pågående pandemin. Trots att restriktioner lyfts under 2022 behöver det finnas en beredskap för ett förändrat epidemiologiskt läge. Det innebär behov av vaccinering med ytterligare påfyllnadsdoser för delar av eller hela befolkningen, i syfte att bibehålla ett fullgott skydd mot svår sjukdom och död. Parallellt med det nationella vaccinationsarbetet behöver även arbetet med att tillse global tillgång till vaccin mot covid-19 fortsätta. Regeringen har riksdagens bemyndigande att under 2022 besluta om försäljning eller om att skänka överskott av vaccin mot covid-19 som inte längre behövs för att säkerställa det nationella behovet, till ett pris som inte uppfyller kravet på affärsmässighet eller kan avräknas biståndet. Regeringen föreslår fortsatt sådana bemyndiganden för 2023.

Sammantaget innebär ovanstående att Sverige behöver avsätta tillräckliga resurser under 2023 för att trygga behovet av vaccin mot covid-19 och kunna vaccinera dem som av Folkhälsomyndigheten rekommenderas vaccin. Vaccin som inte längre behövs för att säkerställa detta behov ska, vid behov, kunna vidareförsäljas med prisrabatter eller doneras till andra stater eller organisationer såsom Covax. För dessa ändamål har 2 miljarder kronor avsatts sedan tidigare för 2023 (prop. 2021/22:1) och regeringen föreslår nu att ytterligare 1,4 miljarder kronor avsätts för 2023.

Ersättning till regioner för genomförda vaccinationer mot covid-19

I december 2021 ingick staten och SKR en överenskommelse om genomförande av vaccinering mot covid-19 under 2022. Staten åtar sig att betala för vaccin, vaccinationer samt för förberedande och löpande insatser i hela vaccinationskedjan. Regionerna åtar sig att genomföra vaccinationerna i enlighet med Folkhälsomyndighetens rekommendationer. För att kunna ersätta regionerna för utförda vaccinationer även under 2023 föreslår regeringen att 500 miljoner kronor avsätts.

Fortsatt tillhandahållande av covidbevis för att underlätta resande

Sverige åtar sig att i enlighet med det som framgår av de reviderade EU-förordningar som ligger till grund för systemet för covidbevis fortsätta att tillhandahålla befintliga tjänster t.o.m. den 30 juni 2023. Det innebär att vaccinations-, test- eller tillfrisknandebevis under denna period ska kunna utfärdas till samtliga personer som är berättigade att få något av dessa covidbevis. Sverige väljer fortsatt att använda förvaltningsgemensamma tjänster så att hälso- och sjukvården inte belastas i onödan och risken för missbruk av systemet blir så liten som möjligt. Det primära syftet med covidbevis är att underlätta för resande i länder som ställer krav på att ett sådant bevis kan uppvisas. Sverige avskaffade tidigt under 2022 kravet på användning av covidbevis för inträde i landet. I vilken mån Sverige kan behålla denna policy eller behöver återinföra krav på att covidbevis ska kunna visas vid inträde i landet beror på flera faktorer, bl.a. nivån på smittspridning. Under 2021 och 2022 tillfördes medel till myndigheter och regioner för de digitala covidbevisen. För första halvåret 2023 föreslår regeringen att 60 miljoner kronor avsätts.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tabell 4.1 Anslagsutveckling 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	599 391	Anslagssparande	77 614
2022	Anslag	615 173[1]	Utgiftsprognos	612 108
2023	**Förslag**	**551 054**		
2024	Beräknat	540 141[2]		
2025	Beräknat	549 202[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 526 229 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 523 838 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Folkhälsomyndighetens förvaltningsutgifter samt för utgifter för suicidprevention.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**511 173**	**511 173**	**511 173**
Pris- och löneomräkning[2]	5 289	18 943	30 295
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	34 592	10 025	7 734
varav BP23[3]	*86 120*	*61 920*	*59 520*
– Ny reglering av tobaks- och nikotinprodukter	*8 520*	*4 920*	*2 520*
– Spårbarhet, säkerhetsmärkning, tillsyn och marknadskontroll tobak	*12 600*	*12 000*	*12 000*
– Fortsatt arbete med covid-19	*40 000*		
– Kunskapsutveckling inom psykisk hälsa	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Kartläggning av framtagande av Nationell strategi mot ensamhet	*5 000*	*25 000*	*25 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**551 054**	**540 141**	**549 202**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Folkhälsomyndigheten har ett nationellt ansvar för folkhälsofrågor såsom att verka för ett effektivt smittskydd och skydda befolkningen. Anslaget ökades 2022 med 51 miljoner kronor för Folkhälsomyndighetens arbete med covid-19-pandemin. Myndighetens arbete med covid-19-pandemin och dess konsekvenser för folkhälsan behöver fortsätta även 2023. Myndighetens förvaltningsanslag behöver därför tillföras ytterligare medel för detta. Anslaget ökas med 40 miljoner kronor 2023 för detta ändamål.

Anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2023 och beräknas öka med motsvarande medel 2024 och framåt i syfte att stärka kunskapsutvecklingen inom området psykisk

hälsa. Finansiering sker genom att anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* minskas med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 12,6 miljoner kronor 2023 och beräknas öka med 12 miljoner kronor per år fr.o.m. 2024 i syfte att stärka Folkhälsomyndighetens arbete med spårbarhet, säkerhetsmärkning, tillsyn och marknadskontroll avseende tobak. Finansiering sker genom att anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* minskas.

Anslaget ökas med 8,52 miljoner kronor 2023 med anledning av en ny reglering av tobaks- och nikotinprodukter. För åren 2024 respektive 2025 beräknas anslaget ökas med 4,92 miljoner kronor respektive 2,52 miljoner kronor för samma ändamål. Finansiering sker genom att anslaget 2:5 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* minskas.

Regeringen avser att genomföra åtgärder för att stärka och utveckla arbetet för att bryta och förebygga ofrivillig ensamhet och isolering inte minst bland grupper där den ofrivilliga ensamheten är särskilt stor, genom ett förstärkt myndighetsarbete inom området. Anslaget föreslås därför öka med 5 miljoner kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 25 miljoner kronor för respektive år.

Regeringen föreslår att 551 054 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 540 141 000 kronor respektive 549 202 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021		24 666	19 073	5 593	18 310
Prognos 2022		17 518	18 364	-846	17 464
Budget 2023		15 444	18 837	-3 393	14 071

Folkhälsomyndigheten bedriver verksamhet i enlighet med förordningen (2014:425) om bekämpningsmedel. Myndigheten tar ut avgifter för denna verksamhet och inkomsterna ska disponeras av Folkhälsomyndigheten. Folkhälsomyndigheten bedriver även verksamhet kopplad till EU:s tobaksproduktdirektiv (2014/40/EU). Myndigheten ska ta ut avgifter från tillverkare och importörer av tobaksvaror samt elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare. Avgifterna regleras i förordning och disponeras av Folkhälsomyndigheten. Det ackumulerade överskottet för den avgiftsfinansierade offentligrättsliga verksamheten avseende tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare förväntas minska kommande år till följd av justerade avgiftsnivåer.

Tabell 4.4 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	25 372	25 964	-592	976
Prognos 2022	30 500	31 047	-547	429
Budget 2023	30 500	31 000	-500	-71

Myndigheten bedriver uppdragsverksamhet inom speciell diagnostik och inkomsterna för denna diagnostik ska disponeras av Folkhälsomyndigheten.

4.6.2 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

2021	Utfall	90 692	Anslagssparande	29 808
2022	Anslag	120 500[1]	Utgiftsprognos	91 600
2023	**Förslag**	**120 500**		
2024	Beräknat	120 500		
2025	Beräknat	120 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för vaccinberedskap för att stärka Sveriges förutsättningar att vid influensapandemier skydda befolkningen med hjälp av vacciner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**120 500**	**120 500**	**120 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**120 500**	**120 500**	**120 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 120 500 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 120 500 000 kronor respektive år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* ingå avtal om pandemivaccin som medför behov av framtida anslag på högst 589 000 000 kronor 2024–2028.

Skälen för regeringens förslag: I en extra ändringsbudget från 14 maj 2020 (prop. 2019/20:166) bemyndigades regeringen av riksdagen att för anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* ingå avtal om pandemivaccin som medför behov av framtida anslag på högst 450 000 000 kronor 2021–2024. Folkhälsomyndigheten tecknade 2020 avtal med vaccintillverkare. Det nuvarande avtalet är giltigt t.o.m. april 2024. Under 2023 kommer arbete att genomföras i syfte att förbereda för ett nytt avtal. Det nya avtalet beräknas löpa över fyra år dvs. från maj 2024 t.o.m. april 2028. Det finns osäkerheter kring vilka kostnader det nya avtalet kan innebära, särskilt då detta är föremål för upp-

handling, påverkas av världsmarknadspriser, storleken på befolkningen, vilken flexibilitet avtalet ska ha när det gäller t.ex. antal doser samt typ av vaccin. Osäkerheterna innebär att bemyndigandet behöver vara mer omfattande än tidigare. För att kunna hantera dessa osäkerheter behövs en buffert i bemyndigandet. En framtida vaccination kan ge följder som inte är möjliga att förutsäga i dagsläget, vilket skulle kunna leda till vissa åtaganden i framtiden. Regeringen kan behöva återkomma till riksdagen avseende dylika framtida åtaganden. Ett nytt avtal kan innebära behov av framtida anpassningar av anslagets nivå. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* ingå avtal om pandemivaccin som medför behov av framtida anslag på högst 589 000 000 kronor 2024–2028.

Tabell 4.7 Beställningsbemyndigande för anslag 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2028
Ingående åtaganden	390 000	273 000	156 000			
Nya åtaganden			550 000			
Infriade åtaganden	-117 000	-117 000	-117 000	-117 000	-117 000	-355 000
Utestående åtaganden	273 000	156 000	589 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande			**589 000**			

4.6.3 2:3 Bidrag till WHO

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

2021	Utfall	39 276	Anslagssparande	5 624
2022	Anslag	41 665[1]	Utgiftsprognos	41 665
2023	**Förslag**	**46 665**		
2024	Beräknat	46 665		
2025	Beräknat	46 665		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till WHO. Anslaget får även användas för Sveriges andel av utgiften för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**46 665**	**46 665**	**46 665**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**46 665**	**46 665**	**46 665**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 46 665 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Bidrag till WHO* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 46 665 000 kronor respektive år.

4.6.4 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

2021	Utfall	74 392	Anslagssparande	1 110
2022	Anslag	100 502[1]	Utgiftsprognos	99 535
2023	**Förslag**	**125 502**		
2024	Beräknat	150 502		
2025	Beräknat	150 502		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar med koppling till hiv/aids. Anslaget får användas för utgifter för insatser på nationell nivå och övergripande samordning och uppföljning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**100 502**	**100 502**	**100 502**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000	50 000	50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**125 502**	**150 502**	**150 502**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökades (bet. 2021/22:SoU1, rskr. 2021/22:123) med 25 miljoner kronor 2022 för att stärka bekämpningen av spridningen av hiv. Anslaget föreslås öka med 50 miljoner kronor för 2023 och från 2024 beräknas anslagsnivån ökas med 75 miljoner kronor jämfört med 2021 års anslag.

Regeringen föreslår att 125 502 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 150 502 000 kronor respektive år.

4.6.6 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

2021	Utfall	94 957	Anslagssparande	672
2022	Anslag	95 629[1]	Utgiftsprognos	89 063
2023	**Förslag**	**143 304**		
2024	Beräknat	90 396		
2025	Beräknat	92 796		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:5 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**95 629**	**95 629**	**95 629**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	47 675	-5 233	-2 833
varav BP23	*47 675*	*-5 233*	*-2 833*
– Insatser avseende missbruk och psykisk ohälsa	*57 000*		
– Ny reglering av tobaks- och nikotinprodukter	*-9 325*	*-5 233*	*-2 833*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**143 304**	**90 396**	**92 796**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 57 miljoner kronor 2023 i syfte att stärka och utveckla insatserna inom området alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel om pengar med särskild bäring på området psykisk hälsa och suicidprevention samt för att renodla politikens finansiering. Finansieringen sker genom att anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* föreslås minska med motsvarande medel för detta ändamål.

Anslaget minskas med 9,3 miljoner kronor 2023 för att finansiera vissa initiala kostnader med anledning av förslagen i propositionen Hårdare regler för nya nikotinprodukter (prop. 2021/22:20). Anslaget beräknas minska med 5,2 miljoner kronor 2024, 2,8 miljoner kronor 2025 samt 313 000 kronor 2026 och framåt. Anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten*, anslaget 1:14 *Livsmedelsverket* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel samt anslaget 2:1 *Konsumentverket* inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik föreslås öka för detta ändamål.

Regeringen föreslår att 143 304 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 90 396 000 kronor respektive 92 796 000 kronor.

4.6.7 2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande
2022	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2023	**Förslag**	**50 000**	
2024	Beräknat	731 000	
2025	Beräknat	792 000	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag till insatser som främjar en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga. Anslaget får även användas för myndighetsuppdrag och kunskapsstöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:6 Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	731 000	792 000
varav BP23	*50 000*	*731 000*	*792 000*
– Aktiv och meningsfull fritid barn och unga	*50 000*	*731 000*	*792 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 000**	**731 000**	**792 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget är nytt. Regeringen vill främja barns och ungas möjligheter till en aktiv och meningsfull fritid, bl.a. genom att öka barns och ungas möjligheter att delta i föreningss- och idrottslivet. Regeringen föreslår att 50 miljoner kronor tillförs anslaget under 2023. För 2024 beräknar regeringen att 731 miljoner kronor tillförs anslaget. Från och med 2025 beräknas 792 miljoner kronor per år.

Regeringen föreslår att 50 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Stöd till främjande av en aktiv och meningsfull fritid för barn och unga* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 731 000 000 kronor respektive 792 000 000 kronor.

4.6.9 2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande
2022	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2023	**Förslag**	**145 000**	
2024	Beräknat	100 000	
2025	Beräknat	100 000	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag som syftar till att stärka och utveckla arbetet med att förebygga ohälsa och ofrivillig ensamhet bland äldre. Anslaget får användas för statsbidrag till kommuner, regioner och andra berörda aktörer samt för bidrag till myndigheter för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:7 Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	145 000	100 000	100 000
varav BP23	*145 000*	*100 000*	*100 000*
– Förebygga ohälsa och ofrivillig ensamhet bland äldre	*145 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**145 000**	**100 000**	**100 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget är nytt. Regeringen vill förebygga ohälsa och ofrivillig ensamhet bland äldre. Regeringen föreslår att 145 miljoner kronor tillförs anslaget under 2023. Från och med 2024 beräknar regeringen att 100 miljoner kronor årligen tillförs anslaget.

Regeringen föreslår att 145 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Stöd för att förebygga ohälsa och ensamhet bland äldre* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive år.

5 Funktionshinderspolitik

5.1 Mål för området

Funktionshinderspolitiken omfattar de mål för och inriktning av funktionshinderspolitiken som anges i propositionen Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86).

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken ska inriktas mot följande fyra områden:

– principen om universell utformning,
– befintliga brister i tillgängligheten,
– individuella stöd och lösningar för individens självständighet och
– att förebygga och motverka diskriminering.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I resultatredovisningen återges utvecklingen inom områdena arbetsmarknadssituation, utbildningsnivå och diskriminering.

De centrala indikatorerna är:

– sysselsättningsgrad,
– utbildningsnivå,
– antalet anmälningar hos Diskrimineringsombudsmannen (DO).

Indikatorerna inom områdena arbetsmarknadssituation och utbildningsnivå hämtas från Statistiska centralbyråns (SCB) rapport SCB, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2021, Information om utbildning och arbetsmarknad (IAM) 2022:2. På grund av ett nytt skattningsförfarande i arbetskraftsundersökningarna samt anpassningar till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/1700 av den 10 oktober 2019 om fastställande av en gemensam ram för europeisk statistik om personer och hushåll, som grundas på uppgifter på individnivå som samlas in genom urvalsundersökningar, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 808/2004, (EG) nr 452/2008 och (EG) nr 1338/2008 samt om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1177/2003 och rådets förordning (EG) nr 577/98, bör jämförelser mellan 2020 och 2021 undvikas vad gäller arbetsmarknadsvariabler såsom sysselsättning och arbetskraftsdeltagande.

Vidare har Myndigheten för delaktighet (MFD) lämnat rapporten Uppföljning av funktionshinderspolitiken – Strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 (MFD 2022:3) med anledning av myndighetens uppdrag inom ramen för den strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken som regeringen beslutade i september 2021. De bedömningsgrunder som redovisas från

detta uppdrag gäller bl.a. utveckling inom prioriterade samhällsområden, uppföljning av det nationella målet för funktionshinderspolitiken samt barn och unga med funktionsnedsättning och jämställdhet.

5.3 Resultatredovisning

Fortsatt lägre sysselsättningsgrad vid nedsatt arbetsförmåga

Av tabell 5.1framgår det att i åldersgruppen 16–64 år är sysselsättningsgraden lägre bland kvinnor och män med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga jämfört med den övriga befolkningen. Bland personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga är sysselsättningsgraden i stort sett densamma som för personer utan funktionsnedsättning. Denna skillnad har gällt en längre tid. Precis som i befolkningen i sin helhet tenderar sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning att vara högre bland män än bland kvinnor (SCB, IAM 2022:2) För ytterligare information se utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Tabell 5.1 Andelen sysselsatta bland personer med funktionsnedsättning och övriga i befolkningen

Procent, åldersgrupp 16–64 år

	Personer med funktionsnedsättning			Övriga i befolkningen	Befolkningen totalt
	Samtliga	Med nedsatt arbetsförmåga	Utan nedsatt arbetsförmåga		
2021	70,7	58,0	79,8	78,7	77,3

Anm. Statistiken medger inte redovisning efter kön för samtliga delgrupper.

Källa: Statistiska centralbyrån, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2021.

Utbildningsnivån är lägre hos personer med funktionsnedsättning

Kvinnor och män med funktionsnedsättning har i genomsnitt lägre utbildningsnivå än övriga befolkningen (se tabell 5.2). Andelen med eftergymnasial utbildning är t.ex. betydligt lägre bland personer med funktionsnedsättning än bland personer utan funktionsnedsättning. En lägre andel män (33 procent) än kvinnor (40 procent) med funktionsnedsättning har eftergymnasial utbildning medan en större andel män (48 procent) än kvinnor (37 procent) har gymnasial utbildning som högsta utbildningsnivå (SCB, IAM 2022:2).

Tabell 5.2 Högsta utbildningsnivå 2021

Procent

	Personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga	Personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga	Övriga i befolkningen
Förgymnasial nivå	17,6	17,0	13,8
Gymnasial nivå	47,4	39,1	35,1
Eftergymnasial nivå[1]	34,9	43,9	50,8

[1] Eftergymnasial utbildning kan t.ex. vara yrkeshögskoleutbildning, högskoleutbildning, folkhögskoleutbildning.

Anm. Statistiken är inte tillräcklig för samtliga delgrupper för att kunna delredovisas efter kön. Summorna inom delgrupperna blir inte alltid 100 eftersom viss andel saknar utbildningskod.

Källa: Statistiska centralbyrån, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2021.

Fortsatt ökning av antalet anmälningar avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning

Funktionsnedsättning är en av de diskrimineringsgrunder som oftast förekommer i anmälningar, tips och klagomål till Diskrimineringsombudsmannen (DO). Anmälningarna som rör funktionsnedsättning har även ökat sedan 2017 (se tabell 5.3). Anmälningarna har främst handlat om utbildning, arbetsliv, tillgång till varor och

tjänster och hälso- och sjukvård. Jämfört med 2020 har antalet anmälningar om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning och ålder ökat mest till antalet. Många anmälningar har haft koppling till covid-19-pandemin (DO, årsredovisning 2021, s. 29). För ytterligare information om utveckling vad gäller diskriminering med anledning av diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning, se utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Tabell 5.3 Inkomna anmälningar avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning

Procent

Samhällsområde	2017	2018	2019	2020	2021
Arbetslivet	116	145	136	145	190
Arbetsförmedling m.m.	24	19	22	32	25
Medlemskap i arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer m.m.	3	0	5	2	4
Näringsverksamhet samt yrkesbehörighet	0	1	3	2	3
Utbildning	129	192	219	254	313
Hälso- och sjukvård	84	75	67	88	163
Socialtjänst	76	95	92	121	122
Varor, tjänster och bostäder	185	165	201	190	249
Socialförsäkring m.m.	27	29	34	46	28
Bemötande i offentlig verksamhet	35	52	59	41	46
Värnplikt	2	5	4	4	36
Totalt	**681**	**778**	**842**	**925**	**1179**

Anm. Någon könsuppdelad statistik utifrån respektive diskrimineringsgrund och samhällsområde finns inte att tillgå.
Anmälningar som avser kategorin ”Övriga samhällsområden” redovisas inte i tabellen.
Källa: Diskrimineringsombudsmannen

Redovisning av övriga bedömningsgrunder för funktionshinderspolitiken

Utveckling inom prioriterade samhällsområden

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att det behöver tas ett samlat helhetsgrepp om funktionshinderspolitiken (bet. 2017/18:SoU5 punkt 2, rskr. 2017/18:86). Regeringen beslutade den 23 september 2021 en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031. Strategin innebär att uppföljningen av funktionshinderspolitiken ska genomföras av ett antal angivna myndigheter och att MFD ska ge dessa myndigheter stöd i uppföljningsarbetet. Syftet med strategin är att följa upp funktionshinderspolitiken utifrån det nationella målet. Resultatet av uppföljningen ska årligen lämnas till Regeringskansliet i respektive myndighets årsredovisning (S2019/02213, S2021/06595). Strategin omfattar hela funktionshinderspolitiken, såväl generella insatser som individuella stöd. Detta innebär att förutsättningarna för att ta ett helhetsgrepp om funktionshinderspolitiken kommer att förbättras. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Mot bakgrund av att genomförandet av strategin nyligen påbörjats har inte myndigheterna haft tillräckliga förutsättningar att redovisa sin verksamhet helt i enlighet med riktlinjerna i strategin. Den redovisning som följer bygger därför enbart på vissa av de prioriterade samhällsområden som har kunnat redovisas och presentationen är därför av dessa skäl något begränsad.

Ökning av tillgängliga hållplatser och fordon

Följande insatser har genomförts för att åtgärda hinder i resandet. Trafikverket rapporterar att 107 busshållplatser och 23 stationer tillgänglighetsanpassades under 2021 (Trafikverket, årsredovisning 2021). Andelen tillgänglighetsanpassade fordon har ökat under senare år. Av MFD:s rapport om uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021 (MFD 2022:3) framgår att andelen tillgänglighetsanpassade bussar har ökat från 77 procent 2019 till 79 procent 2021. Andelen tillgänglighetsanpassade tågfordon har enligt rapporten ökat från 59 procent 2019 till 84 procent 2021.

Personer med funktionsnedsättning oftare i digitalt utanförskap

Enligt MFD:s rapport om uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 (MFD 2022:3) lever personer med funktionedsättning oftare i digitalt utanförskap jämfört med den övriga befolkningen. Uppföljningen visar dock att de allra flesta har tillgång till internet i hemmet och att tillgången har ökat. Vad gäller tillgången till internet i särskilda boenden för äldre och i boenden enligt LSS, visar uppföljningen att majoriteten av dessa boenden har internetuppkoppling men att det fortfarande återstår arbete med att tillgodose samtliga boendes behov av internet.

Myndigheten för digital förvaltning granskade under 2020 och 2021 webbtillgängligheten på 307 offentliga aktörers webbplatser utifrån lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Ingen webbplats bedömdes vara helt förenlig med standarden men vid en senare granskning konstaterades att väsentliga förbättringar påvisats vilket kan tyda på att ökad tillsyn bidragit till ökad tillgänglighet.

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning en viktig del av offentlig upphandling

Enligt MFD:s rapport om uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021 (MFD 2022:3) hade två tredjedelar av alla statliga myndigheter helt eller delvis inkluderat tillgänglighet i sin upphandling. Av kommunerna hade 90 procent (167 stycken) av de kommuner som svarade ställt krav i sina offentliga upphandlingar. Samtliga regioner hade ställt krav på tillgänglighet i någon upphandling under de senaste åren. Över hälften av regionerna hade ställt krav på tillgänglighet i merparten av upphandlingarna.

Personer med funktionsnedsättning skattar sin hälsa som sämre än övrig befolkning

Personer med funktionsnedsättning skattar sin hälsa som sämre än befolkningen i övrigt enligt undersökningar från SCB och Folkhälsomyndigheten. Av personer med funktionsnedsättning skattade 35 procent sin hälsa som god jämfört med drygt 79 procent inom den övriga befolkningen. En signifikant lägre andel kvinnor (31 procent) än män (40 procent) med funktionsnedsättning skattade sin hälsa som god (SCB, Undersökningarna av levnadsförhållanden 2022).

Enligt rapporten Kompetens i LSS-boenden (Socialstyrelsen 2021) finns det behov av att höja kompetensen hos personalen på LSS-boenden inom flera områden. Under 2021 hade 64 procent av den tillsvidareanställda personalen inom bostäder med särskild service för vuxna, respektive 38 procent av personalen inom bostäder med särskild service för barn och unga, endast en grundutbildning inom vård och omsorg. Bland visstidsanställd personal var resultaten inom dessa områden ännu lägre.

Åtgärder för ökad tillgänglighet och stärkt kompetens hos myndigheter inom rättsväsendet

Av MFD:s rapport om uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 (MFD 2022:3) framgår att 83 procent av de domstolar som svarade på myndighetens enkät 2021, arbetar systematiskt för att förbättra tillgängligheten i lokaler, verksamhet och med information. Samma andel av domstolarna redovisade att de hade en samordningsansvarig för tillgänglighetsarbetet. Endast 20 procent av domstolarna

hade genomfört fullständig inventering av tillgängligheten när det gäller information och kommunikation. Hälften, dvs. 50 procent av domstolarna, hade till viss del genomfört en sådan inventering medan 30 procent inte hade genomfört någon inventering alls.

Polismyndigheten har ändrat i antagningen till polisutbildningen så att personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar kan söka till utbildningen. Myndigheten har också fortsatt att utbilda polisanställda för att stärka kompetensen att bemöta personer med psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (Polismyndigheten, årsredovisning 2021). Kriminalvården integrerar funktionshindersperspektivet genom att beakta detta i myndighetens planering och processer. Benämningen är tillgänglig verksamhet och innefattar bl.a. personal och arbetsmiljöarbete och upphandling. För att säkerställa att Kriminalvården inte diskriminerar medarbetare utifrån någon grund i diskrimineringslagen (2008:567) finns stödmaterial för likabehandling framtaget (Kriminalvården, årsredovisning 2021).

Covid-19-pandemin förtydligade vikten av tillgänglig information

Under covid-19-pandemin tydliggjordes vikten av tillgänglig information. I början av covid-19-pandemin saknade centrala aktörer rutiner för att tillgängliggöra krisinformation. Detta visar intervjustudien Samhällsinformation under coronapandemin – för alla? (Begripsam AB och Centrum för klinisk forskning Dalarna 2021) som har genomförts på uppdrag av Myndigheten för tillgängliga medier. Bland annat framkom att systemen för att producera information i alternativa format inte är anpassade för det snabba nyhetsflöde som krävs i en samhällskris.

Av Socialstyrelsens rapport Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning – Lägesrapport 2022 framgår att det i många verksamheter saknas stöd i form av krisberedskapsplaner eller kontinuitetsplaner. Mindre än hälften av alla kommuner hade enligt rapporten kontinuitetsplaner för bostäder med särskild service under 2021. Samtidigt rapporterar Socialstyrelsen att andelen som har sådana planer har ökat.

Uppföljning av genomförandet av det funktionshinderspolitiska målet

Av MFD:s regleringsbrev för budgetåret 2022 framgår att myndigheten ska redovisa utvecklingen inom funktionshinderspolitiken bl.a. utifrån de fyra områdena för genomförande av funktionshinderspolitiken.

Många myndigheter, regioner och kommuner fortsätter att genomföra insatser för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Inom områdena ”universell utformning” och ”undanröja brister i tillgängligheten” har förbättringar uppnåtts jämfört med 2020. Det framgår av MFD:s rapport om uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021 (MFD 2022:3). Många upphandlande myndigheter har infört tydligare krav på tillgänglighet och delaktighet vad gäller upphandlingar i handlingsplaner eller andra policydokument. Flertalet offentliga aktörer genomför insatser för att verksamheter ska bli tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Merparten av alla statliga myndigheter, kommuner och regioner arbetar med att tillgängliggöra sina webbsidor och e-tjänster. Även arbetet med att undanröja hinder i befintliga lokaler fortgår och merparten av de offentliga aktörerna inkluderar tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Statskontoret har i rapporten Statsbidrag till kultur, idrott och friluftsliv (2021:10) analyserat hur statsbidrag kan utformas för att bättre bidra till en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten har också lämnat förslag på bl.a. hur vissa förordningar på idrotts- och friluftsområdet kan utformas.

Inom området ”att förebygga och motverka diskriminering” betonar MFD i sin rapport att det saknas systematisk uppföljning av arbetet med att förebygga

diskriminering. Bland annat behöver kunskaper om regler och tillämpningen av dessa förbättras. När det gäller genomförande inom området ”individuella stöd för individens självständighet”, se t.ex. utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 6 Politik för sociala tjänster samt utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, avsnitt 3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Barn och unga med funktionsnedsättning

Av MFD:s rapport om uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 (MFD 2022:3) framgår att levnadsvillkoren är sämre för barn och unga med funktionsnedsättning inom alla de områden som MFD har undersökt. MFD påpekar dock att det inom många områden inte går att göra säkra jämförelser som rör barn och unga på grund av att det saknas statistik och kunskap som underlag för jämförelse. MFD:s rapport pekar dock på att barn och unga med funktionsnedsättning har en förhöjd risk att utsättas för alla former av våld och övergrepp, se vidare under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Vidare visar uppföljningen att barn och unga med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning och deras familjer fortsätter att möta utmaningar i kontakterna med vård- och stödverksamheter. Utmaningar finns också i övergången från sjukvård och andra insatser som riktar sig till barn och unga och till sådana insatser som riktar sig till vuxna. För ytterligare information om resultat av åtgärder för att stärka rättigheterna för barn och unga med funktionsnedsättning, se respektive utgiftsområde, t.ex. utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 6 Politik för sociala tjänster och avsnitt 7 Barnrättspolitik, utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, avsnitt 3 Barn- och ungdomsutbildning och utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 15 Ungdomspolitik.

Skillnader i levnadsvillkor mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning

Enligt MFD:s rapport om uppföljningen av funktionshinderspolitiken 2021 (MFD 2022:3) finns det fortfarande stora brister vad gäller data och statistik som visar på skillnaderna mellan kvinnor och män med funktionsnedsättning. Det saknas också analyser av vad skillnaderna beror på och hur de går att åtgärda.

Inom vissa områden finns det dock stora skillnader i levnadsvillkor, både mellan personer med funktionsnedsättning och befolkningen i övrigt, men också mellan kvinnor och män med och utan funktionsnedsättning. Av MFD:s rapport om uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021 (MFD 2022:3) framgår att en betydligt högre andel personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga i befolkningen saknade kontantmarginal (att inom en månad klara av att betala en oväntad utgift på 13 000 kronor utan att låna eller be om hjälp) i en undersökning som gjordes av SCB och som avser åren 2018 och 2019. Fler kvinnor än män med funktionsnedsättning saknade tillräcklig kontantmarginal för att täcka en oväntad utgift. I en enkät om fritidsutövande som MFD genomförde 2019 uppgav kvinnor med funktionsnedsättning i högre grad än män med funktionsnedsättning att den ekonomiska situationen var ett hinder för att utföra fritidsaktiviteter. Främst var det yngre kvinnor som uppgav att ekonomin var en begränsande faktor.

Av MFD:s rapport framgår vidare att kvinnor med funktionsnedsättning är mer utsatta för våld eller hot om våld (10 procent) än män med funktionsnedsättning (8 procent). I övriga befolkningen uppgav 6 procent av männen och ungefär samma andel av kvinnorna att de utsatts för våld eller hot om våld. När det gäller kvinnor med funktionsnedsättning i åldern 16–29 uppgav 17 procent att de utsatts för våld

eller hot om våld. Motsvarande siffra bland kvinnor i samma åldersgrupp i övriga befolkningen var 7 procent.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Att uppnå det nationella målet för funktionshinderspolitiken handlar till stor del om att göra samhällslivet tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Genom möjlighet att utbilda sig och arbeta ökar också förutsättningar för delaktighet, inte minst ekonomiskt och socialt. Det finns dock skillnader i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning jämfört med den övriga befolkningen, även om situationen kan skilja sig åt beroende på kön, ålder och olika grupper av personer med funktionsnedsättning. Regeringens bedömning är att det är viktigt att synliggöra dessa förhållanden för att kunna ge en så rättvisande bild som möjligt av hur väl det nationella målet för funktionshinderspolitiken uppnås. Det går dock inte att dra några långtgående slutsatser av den beskrivna utvecklingen i relation till funktionshinderspolitikens mål eftersom det bl.a. saknas jämförbara indikatorer över tid. Det gäller även möjligheten att dra säkra slutsatser utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Som framgår ovan beslutade regeringen under 2021 en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031. Resultatet av uppföljningen ska årligen lämnas till Regeringskansliet i respektive myndighets årsredovisning. Årets resultatredovisning ska ses mot bakgrund av att strategin bara varit gällande under en begränsad tid, vilket påverkar vilket underlag som finns att tillgå. Det underlag som för närvarande finns till förfogande visar på framsteg vad gäller arbetet med att undanröja brister i tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning inom områdena digitalisering, offentlig upphandling och rättsväsende. Regeringens bedömning av måluppfyllelsen när det gäller det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning totalt sett är fortsatt sämre än för övriga befolkningen även om den skiljer sig mellan olika grupper av personer med funktionsnedsättning. Bedömningen är att det nationella målet för funktionshinderspolitiken är ett sätt att tillämpa principen i Agenda 2030 om att ingen ska lämnas utanför. Regeringen bedömer vidare att genomförandet av strategin för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031 kommer att bidra till att resultatredovisningen blir mer uttömmande.

5.5 Politikens inriktning

En funktionshinderspolitik som utgår från mänskliga rättigheter

Regeringens funktionshinderspolitik tar sin utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter, bl.a. FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och är en del i arbetet för ett mer jämlikt samhälle, där människors olika bakgrund eller förutsättningar inte ska avgöra möjligheten till delaktighet i samhället. Agenda 2030 pekar ut ett antal områden där insatser för personer med funktionsnedsättning särskilt behövs och utgör därmed en viktig del i arbetet för funktionshinderspolitiken. Sverige följer upp arbetet med mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning i multilaterala sammanhang som t.ex. FN och EU, samt verkar för att konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska genomföras globalt.

Styrningen av funktionshinderspolitiken

Regeringen fortsätter arbetet för en mer effektiv, systematisk och långsiktigt hållbar funktionshinderspolitik i enlighet med FN-konventionen om rättigheter för personer

med funktionsnedsättning. De mål som har beslutats inom ramen för Agenda 2030, vilka bl.a. syftar till att förverkliga mänskliga rättigheter för alla, utgör en viktig del i arbetet.

Som nämns tidigare beslutade regeringen 2021 om en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031 (S2019/02213, S2021/06595). För att förstärka förutsättningarna för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken 2021–2031, föreslår regeringen att avsätta 3 miljoner kronor till MFD under 2023 för att kunna ge berörda myndigheter m.fl. adekvat stöd. Regeringen beräknar avsätta 3 miljoner kronor årligen fram till och med 2031.

Andra initiativ inom funktionshindersområdet

Utredningen om genomförande av tillgänglighetsdirektivet (dir. 2020:39) har överlämnat betänkandet Tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44). Utredningen har analyserat hur svensk rätt förhåller sig till direktivet och lämnat författningsförslag för direktivets genomförande. Regeringen beslutade den 25 augusti 2022 om en lagrådsremiss om genomförande av tillgänglighetsdirektivet. Regeringen avser att återkomma med en proposition för att genomföra direktivet samt ge vissa myndigheter ansvar för marknadskontrollen och tillsynen av de produkter och tjänster som omfattas av direktivet.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tabell 5.4 Anslagsutveckling 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

2021	Utfall	62 342	Anslagssparande	-111
2022	Anslag	62 080[1]	Utgiftsprognos	61 373
2023	**Förslag**	**65 808**		
2024	Beräknat	67 953[2]		
2025	Beräknat	69 679[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 65 808 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 65 808 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas av Myndigheten för delaktighets (MFD) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

För att förstärka förutsättningarna för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken och för att kunna ge berörda myndigheter m.fl. adekvat stöd ökas myndighetens anslag med 3 000 000 kronor.

Tabell 5.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**62 080**	**62 080**	**62 080**
Pris- och löneomräkning[2]	728	2 775	4 423
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	3 098	3 176
varav BP23[3]	*3 000*	*3 000*	*3 000*
– Tillskott av medel tfa Funktionshindersstrategin	*3 000*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**65 808**	**67 953**	**69 679**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 65 808 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Myndigheten för delaktighet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 67 953 000 kronor respektive 69 679 000 kronor.

5.6.2 3.2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	188 742	Anslagssparande	-241
2022	Anslag	188 742[1]	Utgiftsprognos	188 501
2023	**Förslag**	**188 742**		
2024	Beräknat	188 742		
2025	Beräknat	188 742		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till funktionshindersorganisationer för att stödja organisationerna i deras arbete för att personer med funktionsnedsättning ska uppnå full delaktighet och jämlikhet i samhället.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**188 742**	**188 742**	**188 742**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**188 742**	**188 742**	**188 742**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 188 742 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Bidrag till funktionshindersorganisationer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 188 742 000 kronor för respektive år.

6 Politik för sociala tjänster

6.1 Mål för området

Politiken för sociala tjänster omfattar följande övergripande av riksdagen beslutade mål:

Omsorg om äldre

Äldre ska

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- bemötas med respekt,
- ha tillgång till god vård och omsorg, och
- erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg.

Individ- och familjeomsorg

- ska stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
- stärka skyddet för utsatta barn.

Personer med funktionsnedsättning

- Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma utveckling och resultat inom områdena används ett antal resultat- och bakgrundsindikatorer. För mer information om bakgrunden till respektive indikator och hur den tagits fram hänvisas till den ursprungliga källan som redovisas i anslutning till tabeller och diagram. Ansvaret för verksamhetsområdena ligger främst hos kommunerna. Omsorg om äldre, Individ- och familjeomsorg samt området Personer med funktionsnedsättning är komplexa och en rad olika åtgärder, såväl statliga som kommunala, påverkar måluppfyllelsen. Det kan därmed vara svårt att tydligt kunna redovisa resultatet av enskilda statliga insatser, inte minst från ett år till ett annat.

Omsorg om äldre

De resultatindikatorer som används för att följa utvecklingen är följande:

- antal återstående år med god hälsa vid 65 års ålder,
- andel äldre personer som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo hemma med stöd från personal eller i särskilt boende,
- andel äldre personer som uppger att personalen brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete i hemtjänst eller särskilt boende,
- andel äldre personer som upplever att de bemöts på ett bra sätt i hemtjänst eller särskilt boende,

- väntetid till särskilt boende,
- andel äldre personer som efter bedömning erhållit riskförebyggande åtgärder i särskilt boende,
- fallskador bland personer 80 år och äldre,
- andel äldre personer som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänst eller särskilt boende,
- läkemedel som bör undvikas (olämpliga läkemedel) i gruppen 75 år och äldre i särskilt boende eller hemtjänst.

I år har indikatorn Väntetid till särskilt boende tillkommit, då den bl.a. belyser aspekter av trygghet. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag tagit fram förslag på ett begränsat antal befintliga indikatorer som bedöms relevanta för att följa upp några av de fem nationella målen för äldrepolitiken (S2021/03340). Socialstyrelsen bedömer att de indikatorer som används i dag är av fortsatt relevans för att bedöma måluppfyllelse. Hit hör exempelvis de undersökningar som årligen görs inom äldreområdet inom ramen för öppna jämförelser. I kartläggningen av befintliga indikatorer identifierade myndigheten få alternativ till indikatorer som mäter måluppfyllelse för äldrepolitiken på ett bättre sätt än de som redan används. Socialstyrelsen har fått ett särskilt uppdrag att redovisa hur en kontinuerlig uppföljning av anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg samt det stöd som kommuner och regioner erbjuder anhöriga kan utformas utifrån den under 2022 antagna nationella anhörigstrategin inom hälso- och sjukvård och omsorg (S2022/0234). I uppdraget kan det t.ex. ingå att utveckla indikatorer, mått och nyckeltal. Utöver resultatindikatorerna används även ett antal andra bedömningsgrunder för att följa upp måluppfyllelsen.

Individ- och familjeomsorg

Följande indikatorer och mått används för att följa utvecklingen:

Den sociala barn- och ungdomsvården:

- antal öppenvårdsinsatser och öppenvårdsform,
- antal placerade barn samt placeringsform,
- andel 17-åringar (flickor respektive pojkar) som varit placerade i familjehem eller hem för vård eller boende (HVB) under årskurs 9 och har behörighet att söka till nationellt program i gymnasieskolan,
- andel anställda handläggare med socionomexamen och minst ett års yrkeserfarenhet av socialt arbete med barnutredningar och tre års erfarenhet av barnutredningar, mer än fem års erfarenhet av barnutredningar inom social barn- och ungdomsvård samt andel konsulthandläggare (årsarbete) inom social barn- och ungdomsvård.

Ekonomiskt bistånd:

- antal mottagare och utbetalning av ekonomiskt bistånd,
- andel biståndsmottagare som är långvariga mottagare (10–12 månader under ett kalenderår),
- andel kommuner som har en aktuell överenskommelse om samverkan med Arbetsförmedlingen,
- andel kommuner som genomfört individuella möten för utredning och planering med sammanboende vuxna i biståndshushållet.

Missbruks- och beroendevården:

- tillgängligheten till socialtjänstens missbruks- och beroendevård utifrån väntetider.

Hemlöshet:
– antal personer i olika typer av hemlöshet.

Brottsutsatta:
– andel kommuner som inom olika verksamhetsområden har en rutin för hur handläggare ska agera vid indikation på vuxnas utsatthet för våld av närstående,
– andel kommuner som gör systematiska uppföljningar av insatser för brottsoffer,
– andel kommuner som har rutiner för att säkra rätten till utbildning för barn i skyddat boende.

Familjerätt:
– antal barn som är föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten.

Föräldraskapsstöd:
– andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende.

En indikator har tagits bort på grund av att Socialstyrelsen inte längre samlar in information om typ av beviljade insatser vid hemlöshet.

Personer med funktionsnedsättning

Inom avsnittet Funktionshinderspolitik (avsnitt 5) redovisas främst det sektorsövergripande arbetet för att genomföra och följa upp funktionshinderspolitiken.

I resultatavsnittet som följer redovisas stödinsatser till personer med funktionsnedsättning.

För att bedöma och redovisa utvecklingen och resultaten inom området används ett antal resultatindikatorer. Dessa indikatorer är nedbrutna på kvinnor och män respektive flickor och pojkar enligt följande:

– antal personer med funktionsnedsättning med insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, och socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, och kostnader för detta,
– andel personer som uppger att de får bestämma över saker som är viktiga och som känner trivsel och trygghet i gruppbostad och servicebostad enligt LSS,
– antal anmälningar enligt SoL och LSS,
– antal personer och antal beviljade timmar med assistansersättning och kostnader för assistansersättning, och
– antal personer som beviljats bilstöd och kostnader för bilstöd.

6.3 Resultatredovisning

Omsorg om äldre

Kostnadsutvecklingen inom äldreomsorgen

Vid en jämförelse med 2020 kan det konstateras att kommunernas sammanlagda kostnader för äldreomsorgen har ökat med 3 miljarder kronor (se tabell 6.1). Den största delen av kommunernas kostnader för vård och omsorg för äldre personer gäller särskilt boende. Kommunernas kostnader för vård och omsorg för äldre personer drivs över tid framför allt av ökade kostnader för hemtjänst och särskilt boende (Lägesrapport 2022, Vård och omsorg för äldre, Socialstyrelsen 2022).

Tabell 6.1 Kommunens kostnader för vård och omsorg inom äldreomsorgen

Miljarder kronor

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vård och omsorg i ordinärt boende	37,9	39,7	42,0	44,8	47,6	48,9	50,7	52,8	54,3	56,7	58,4
Vård och omsorg i särskilt boende	59,3	60,4	61,3	62,7	64,4	66,9	69,3	71,8	73,4	77,1	78,5
Öppen verksamhet	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7	1,5	1,4
Totalt	**98,8**	**101,7**	**104,9**	**109,1**	**113,6**	**117,4**	**121,7**	**126,3**	**129,4**	**135,3**	**138,3**

Anm.: 1 Könsuppdelad statistik saknas.

Anm.: 2 Beloppen för 2021 härrör från juni 2022 och är preliminära.

Anm.: 3 Beloppen är inte justerade efter ökning av den allmänna prisnivån.

Källa: Statistiska centralbyrån, Statistikdatabasen Kommunernas och regionernas verksamhetsindelade bokslut, 2021, Rikstotal RS för kommuner.

Regeringen har avsatt 4 miljarder kronor årligen till landets kommuner i syfte att säkerställa en god vård och omsorg för äldre personer genom att exempelvis öka personalkontinuiteten. Socialstyrelsen har i uppdrag att fördela statsbidraget och ska senast den 30 oktober 2022 redovisa hur de medel som avsatts för 2021 har använts, bl.a. hur tillskottet har påverkat kommunens egen tilldelning av medel till äldreomsorgen.

Uppföljning och utvärdering av ekonomiskt stöd till äldreomsorgen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om uppföljning och utvärdering av ekonomiskt stöd till äldreomsorgen (bet. 2020/21:SoU28 rskr. 2020/21:210). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska göra en noggrann uppföljning och utvärdering av Äldreomsorgslyftet samt det årliga resurstillskott på 4 miljarder kronor som kommunerna kommer att tilldelas fr.o.m. 2021 för att skapa ökade förutsättningar att stärka äldreomsorgen (bet. 2020/21: SoU28 s. 9). Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåret 2022 beslutat att ge Socialstyrelsen i uppdrag att, i linje med tillkännagivandet, ställa krav på återbetalning av de medel som rekvirerats av kommunerna, men som inte använts till äldreomsorg. Regeringen har vidare den 5 maj 2022 gett Socialstyrelsen i uppdrag att i enlighet med tillkännagivandet genomföra en uppföljning och utvärdering av Äldreomsorgslyftet samt det årliga resurstillskottet på 4 miljarder kronor som kommunerna tilldelats via Socialstyrelsen sedan 2021. Utvärderingen ska redovisa hur kommunerna använt de extra medel som tilldelats i enlighet med satsningarna och vilka resultat de givit. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2023. Tillkännagivandet är därmed tillgodosett och slutbehandlat.

Finansutskottets betänkande (2020/21:FiU46)

Riksdagen beslutade den 7 april 2021 i enlighet med finansutskottets betänkande (2020/21:FiU46) att 4 322 100 000 kronor ska avsättas för initiativ för ökad kvalitet inom vård och omsorg om äldre. Regeringen fattade följande beslut kopplade till utgiftsområdet med anledning av riksdagens beslut:

Ändring av regleringsbrev för anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet den 29 april 2021. Förändrade villkor för investeringsstöd till äldrebostäder (S2021/03319).

Regeringsbeslut I:17 från den 27 maj 2021 om stöd för att minska andelen timanställningar inom äldreomsorgen (S2021/04601).

Regeringsbeslut I:18 från den 27 maj 2021 om stöd för att utöka sjuksköterskebemanningen inom äldreomsorgen (S2021/04603).

Regeringsbeslut I:16 från den 27 maj 2021 om stöd för att utöka läkarkompetensen inom äldreomsorgen (S2021/04600).

Regeringsbeslut I:19 från den 27 maj 2021 om stöd till ökade lönekostnader till följd av utbildning till specialistundersköterskor (S2021/04604).

Regeringen föreslår att de medel som krävs för att genomföra de insatser som framgår av utskottsbetänkandet avsätts under 2022. Regeringen beräknar att de medel som krävs för att genomföra insatserna avsätts 2023 och 2024.

Resultatindikatorer för omsorg om äldre

Tabell 6.2 Riksdagsbundna mål och huvudsakliga indikatorer

Resultatindikatorer för området Omsorg om äldre personer

Mål	Resultatindikatorer	Andra bakgrundsmått
Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag	Antal återstående år med god hälsa vid 65 års ålder	Antalet 65 år och äldre personer med hemtjänst och boende i särskilt boende Andelen av befolkningen 65 år och äldre personer med hemtjänst och boende i särskilt boende Andel personer 65 år och äldre som uppger att de kan påverka tider i hemtjänst och särskilt boende
Äldre ska kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende	Andel äldre som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo hemma med stöd från personal eller i särskilt boende Andel äldre som uppger att personalen brukar ha tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete i hemtjänst eller särskilt boende Väntetid till särskilt boende	Läget på bostadsmarknaden gällande särskilda boendeformer Antalet hemtjänstpersonal som den enskilde möter under en 14-dagarsperiod
Äldre ska bemötas med respekt	Andel äldre som upplever att de bemöts på ett bra sätt i hemtjänst eller särskilt boende	
Äldre ska ha tillgång till god vård och omsorg	Andel äldre som efter bedömd risk erhållit riskförebyggande åtgärder i särskilt boende Antal fallskador bland personer 80 år och äldre	Antal fallskador bland personer 65 år och äldre Antal kvinnor och män som arbetar inom äldreomsorgen
Äldre ska erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg	Andel äldre som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänst eller särskilt boende Andel äldre med läkemedel som bör undvikas (olämpliga läkemedel) i gruppen 75 år och äldre i hemtjänst eller särskilt boende	

Äldre ska kunna leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag

God hälsa bidrar till äldre personers möjlighet att leva ett aktivt liv och ha inflytande. Antalet återstående år med god hälsa vid 65 års ålder (Healthy life years, HLY) var 15,9 år 2020. För kvinnor var antalet återstående år med god hälsa vid 65 års ålder 16,4 år 2020 och motsvarande siffra för män var 15,4 år (se diagram 6.1). För svenskar födda under 1900-talet har medellivslängden ökat stadigt och förbättringarna kan hänföras till en rad faktorer som stigande levnadsstandard, bättre utbildning, hälsosammare levnadsvanor och ökad tillgång till hälso- och sjukvård av god kvalitet (Folkhälsans utveckling, Årsrapport 2022 Folkhälsomyndigheten). Kvinnornas medellivslängd 2021 har ökat med 0,5 år jämfört med 2020 och är 84,8 år. Samtidigt har männens medellivslängd ökat med 0,6 år, och är 81,2 år (Statistiska centralbyrån, 2022).

Diagram 6.1 Antal återstående år med god hälsa vid 65 år

Antal år

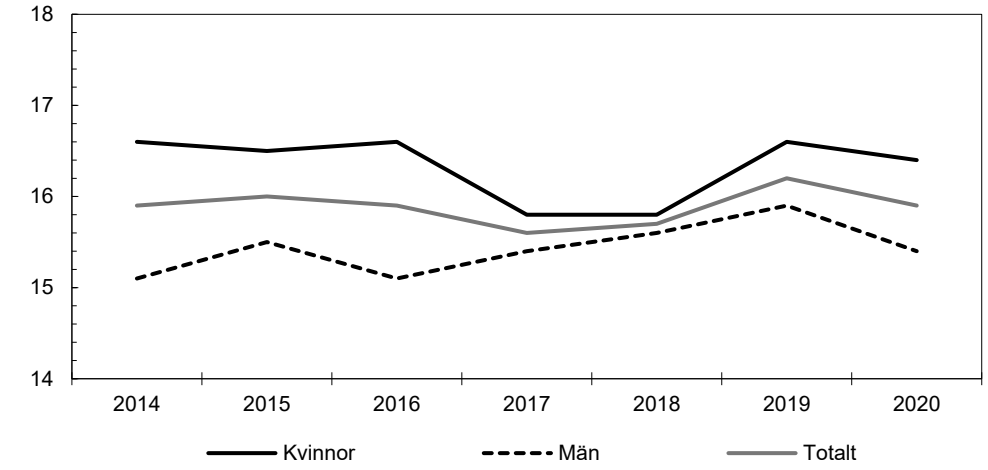

Anm.: 1 Eftersom indikatorn har ändrats redovisas inte statistik före 2014.

Anm.: 2 Y-axeln börjar inte från 0.

Källa: EUROSTAT, Healthy life years, 2014–2020.

Antal och andel äldre personer med hemtjänst och i särskilt boende

Antalet kvinnor och män över 65 år med hemtjänst och boende i särskilt boende har minskat sedan 2019. Det är en effekt av covid-19-pandemin som medförde att allt färre äldre personer började få socialtjänstinsatser i april 2020 (Statistik om socialtjänstinsatser till äldre 2021, Socialstyrelsen 2021). Den långsiktiga trenden är att en mindre andel av både män och kvinnor är i behov av äldreomsorg, då andelen minskat sedan 2015 både inom hemtjänst och särskilt boende (se tabell 6.3 och 6.4). En förklaring är att det stora flertalet äldre är allt friskare högre upp i åldrarna.

Tabell 6.3 Antalet 65 år och äldre med hemtjänst och boende i särskilt boende*

Antal kvinnor och män

Hemtjänst	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	141 639	139 618	140 148	140 026	141 164	136 190	135 089
Män	76 536	77 109	78 564	80 224	82 306	80 920	81 043
Totalt	**218 175**	**216 727**	**218 712**	**220 250**	**223 470**	**217 110**	**216 132**
Särskilt boende	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	73 279	73 872	73 437	73 155	71 737	70 676	68 306
Män	35 823	36 467	36 950	37 647	37 658	37 716	36 414
Totalt	**109 102**	**110 339**	**110 387**	**110 802**	**109 395**	**108 392**	**104 720**

Anm.: Antal med pågående beslut om insats under året (sista dagen någon månad under året). Hemtjänst i ordinärt boende definieras såsom personer med hemtjänstbeslut som inte exklusivt består av en eller flera av följande insatser: Trygghetslarm; Matdistribution; Avlösning; Ledsagning. Med andra ord består hemtjänst av de som har hemtjänstbeslut som innehåller personlig omvårdnad (ej enbart trygghetslarm) eller service (ej enbart matdistribution) samt ospecificerade hemtjänstbeslut (insats ej specificerad). Denna avgränsning har gjorts för att göra hemtjänsten jämförbar mellan kommuner.

Källa: Socialstyrelsen, Registret över insatser enligt socialtjänstlagen till äldre personer med funktionsnedsättning.

Tabell 6.4 Andel av befolkningen 65 år och äldre med hemtjänst och boende i särskilt boende *

Procent

Hemtjänst	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	13,5	13,1	13,0	12,8	12,8	12,2	12,0
Män	8,5	8,5	8,5	8,5	8,6	8,3	8,2
Totalt	**11,2**	**11,0**	**10,9**	**10,8**	**10,8**	**10,4**	**10,2**
Särskilt boende	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	7,0	6,9	6,8	6,7	6,5	6,3	6,1
Män	4,0	4,0	4,0	4,0	3,9	3,9	3,7
Totalt	**5,6**	**5,6**	**5,5**	**5,4**	**5,3**	**5,2**	**4,9**

Anm.: Antal med pågående beslut om insats under året (sista dagen någon månad under året) delat med befolkningen i samma åldersgrupp den 31 dec.

Källa: Socialstyrelsen, Registret över insatser enligt socialtjänstlagen till äldre och personer med funktionsnedsättning.

Ett sätt att belysa aspekten av äldre personers inflytande över sin vardag är att fråga äldre själva om de kan påverka tider när personalen inom äldreomsorgen kommer. 52 procent av kvinnorna och 54 procent av männen uppger att de kan påverka tider i hemtjänsten. Motsvarande siffra för särskilt boende är 57 procent för både kvinnor och män (se tabell 6.5). Skillnader mellan könen finns vissa år, men de är små. Det negativa resultatet för år 2022 inom framför allt hemtjänsten kan ha påverkats av covid-19-pandemin.

Tabell 6.5 Andel personer 65 år och äldre som uppger att de kan påverka tider

Procent

Hemtjänst	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	60	60	61	60	60	59	59	58	-	52
Män	63	63	63	63	62	61	62	60	-	54
Totalt	**61**	**61**	**61**	**61**	**61**	**60**	**60**	**59**	**-**	**52**
Särskilt boende	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	59	59	60	61	61	60	60	60	-	57
Män	60	61	61	61	61	61	60	60	-	57
Totalt	**59**	**60**	**60**	**61**	**61**	**61**	**60**	**60**	**-**	**57**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2013–2022.

Välfärdsteknik kan bidra till att äldre personer kan leva ett aktivt liv och ha inflytande

I februari 2020 tecknade regeringen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) en överenskommelse om en flerårig satsning om äldreomsorg – teknik, kvalitet och effektivitet med den äldre i fokus (S2020/00577). Av de 200 miljoner kronor som avsatts för år 2022 går 182,1 miljoner kronor till samtliga kommuner för att stödja deras digitala verksamhetsutveckling. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har i uppdrag att utvärdera överenskommelsen (S2020/04363). I en delredovisning från september 2021 skriver myndigheten bl.a. att genomförda insatser motsvarar områden med stödbehov, men att mer kunskap behövs för att vägleda kommunerna i införandet av ändamålsenlig välfärdsteknik. Uppdraget ska slutredovisas senast den 9 juni 2023. Socialdepartementet har vidare remitterat promemorian Ökade möjligheter till användning av välfärdsteknik inom äldreomsorgen (Ds 2022:4). Den bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Äldre ska kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende

Ett mål för äldrepolitiken är att äldre ska kunna åldras i trygghet. 84 procent av kvinnorna och 86 procent av männen uppger att de upplever i dag att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo hemma (ordinärt boende) med stöd från personal. I

särskilt boende anger både 86 procent av kvinnorna och männen att de upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt. Det är små skillnader mellan könen och över tid har inga stora ändringar av resultatet skett (se tabell 6.6).

Tabell 6.6 Andel äldre personer som upplever att det är mycket tryggt eller ganska tryggt att bo med stöd från personal

Procent

Ordinärt boende	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	86	85	85	84	85	84	85	85	-	84
Män	88	87	87	87	87	86	87	87	-	86
Totalt	**87**	**86**	**86**	**85**	**86**	**85**	**86**	**86**	**-**	**85**
Särskilt boende	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	90	89	89	88	88	88	88	88	-	86
Män	90	89	89	89	88	88	88	87	-	86
Totalt	**90**	**89**	**89**	**89**	**88**	**88**	**88**	**87**	**-**	**86**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2013–2022.

Ett sätt att få en indikation på om äldreomsorgen bidrar till trygghet och bibehållet oberoende är att undersöka äldre personers upplevelse av om personalen i hemtjänst och särskilt boende har tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete. 78 procent av kvinnorna och 81 procent av männen uppger att personalen i hemtjänsten har det, medan 68 procent av kvinnorna och 70 procent av männen uppger detta i fråga om personalen i särskilt boende (se tabell 6.7). Covid-19-pandemin kan vara en förklaring till det negativa resultatet mellan åren 2020 och 2022. Det finns inga signifikanta skillnader mellan könen.

Tabell 6.7 Andelen äldre personer som uppger att personalen alltid eller oftast brukar har tillräckligt med tid för att kunna utföra sitt arbete

Procent

Hemtjänst	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	81	81	81	81	82	81	81	81	-	78
Män	84	83	84	84	84	84	84	83	-	81
Totalt	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**82**	**-**	**79**
Särskilt boende	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	71	72	72	72	73	72	72	74	-	68
Män	74	74	74	75	74	74	74	76	-	70
Totalt	**72**	**72**	**72**	**73**	**73**	**72**	**72**	**74**	**-**	**69**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2013–2022.

Minskad väntetid till särskilt boende och fler planerade biståndsbedömda trygghetsboenden

En plats i ett särskilt boende kan också bidra till ökad trygghet för äldre kvinnor och män. Den genomsnittliga väntetiden till särskilt boende minskade kraftigt mellan åren 2020 och 2021, från 63 till 44 dagar. Men det finns fortsatt skillnader mellan könen, då kvinnor får vänta längre på en plats i särskilt boende än män (se tabell 6.8). Covid-19-pandemin har sannolikt påverkat väntetiden eftersom färre äldre personer ansökt om särskilt boende, och fler tackade nej till insatser i början av pandemin. Samtidigt finns det en stor variation bland de 217 kommuner som deltog i undersökningen, väntetiden varierade från 7 dagar till 180 dagar (Öppna jämförelser 2021 – Vård och omsorg för äldre, Socialstyrelsen 2021).

Tabell 6.8 Väntetid till särskilt boende

Antal dagar

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	-	-	60	59	59	54	70	67	44
Män	-	-	58	56	56	50	63	58	42
Totalt	**50**	**52**	**57**	**57**	**57**	**52**	**67**	**63**	**44**

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas för åren 2013–2014.

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, SKR. Databasen för kommuner och regioner (Kolada).

Insatsen biståndsbedömt trygghetsboende syftar till att öka tryggheten för äldre personer som inte är trygga med att bo kvar hemma. Målgruppen behöver inte vård och omsorg dygnet runt, utan insatsen syftar till att bryta isoleringen och öka tryggheten genom bl.a. gemensamma måltider och aktiviteter. 22 kommuner uppger att de har infört boendeformen biståndsbedömt trygghetsboende och 27 kommuner uppger att de planerar att införa biståndsbedömt trygghetsboende inom de kommande tre åren. Av tabell 6.9 framgår att 83 kommuner bedömer att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre, vilket är en ökning med 15 kommuner jämfört med året innan (Boverket, 2022 års bostadsmarknadsenkät).

Tabell 6.9 Läget på bostadsmarknaden gällande särskilda boendeformer (SÄBO) för äldre personer

Utbud av särskilda bostäder för äldre. Antal kommuner

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Underskott	77	122	109	125	116	127	109	68	83

Källa: Boverket, bostadsmarknadsenkät 2014–2022.

Personalkontinuitet kan bidra till trygghet och oberoende

Att en omsorgsmottagare i största möjliga mån får vård och omsorg av samma personal kan bidra till att äldre kan åldras i trygghet och med bibehållet oberoende. Under 2021 mötte en hemtjänstmottagare i genomsnitt 16 olika anställda under en tvåveckorsperiod, jämfört med 15 året innan och det finns inga skillnader mellan kvinnor och män (se tabell 6.10).

Tabell 6.10 Antalet hemtjänstpersonal som den enskilde möter under en 14-dagarsperiod

Antal

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	-	-	-	-	-	-	-	-	15	16
Män	-	-	-	-	-	-	-	-	15	16
Totalt	**13**	**14**	**15**	**15**	**15**	**15**	**15**	**16**	**15**	**16**

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas för åren 2012–2019.

Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, SKR. Databasen för kommuner och regioner (Kolada).

En fast omsorgskontakt kan öka tryggheten

En fast omsorgskontakt i hemtjänsten kan bidra till den enskildes behov av trygghet. Sedan den 1 juli 2022 är landets kommuner skyldiga att erbjuda alla som har hemtjänst en fast omsorgskontakt om det inte bedöms vara uppenbart obehövligt. Socialstyrelsen fick i mars 2022 i uppdrag att ta fram en vägledning till aktörer inom hemtjänsten om hur arbetet med fast omsorgskontakt bör planeras och bedrivas (S2022/01824).

Äldre ska bemötas med respekt

Att äldre ska bemötas med respekt är ett av riksdagens fastslagna mål för äldrepolitiken. De allra flesta kvinnor och män med äldreomsorg upplever att de blir be-

mötta på ett bra sätt av personalen. Både 96 procent av kvinnorna och av männen med hemtjänst upplever att de alltid eller oftast bemöts på ett bra sätt. Motsvarande siffra i särskilt boende är 92 för kvinnor respektive 91 för män. Det finns inga signifikanta skillnader mellan könen (se tabell 6.11).

Tabell 6.11 Andel äldre personer som upplever att de alltid eller oftast bemöts på ett bra sätt

Procent

Hemtjänst	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	97	97	97	97	97	97	96	97	-	96
Män	97	97	97	97	97	98	97	97	-	96
Totalt	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**97**	**-**	**96**
Särskilt boende	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	95	94	94	94	94	94	93	94	-	92
Män	94	94	94	94	94	93	93	93	-	91
Totalt	**95**	**94**	**94**	**94**	**94**	**93**	**93**	**94**	**-**	**92**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2013–2021.

Äldre ska ha tillgång till god vård och omsorg

För att kunna erbjuda en god vård och omsorg om äldre personer i särskilt boende är det angeläget med riskförebyggande åtgärder. Andelen personer över 65 år som efter bedömd risk för exempelvis fall, trycksår och undernäring erhållit riskförebyggande åtgärder i särskilt boende har ökat jämfört med 2020 och det finns inga signifikanta skillnader mellan kvinnor och män. Sedan 2015 har andelen som efter bedömd risk erhållit riskförebyggande åtgärder ökat (se tabell 6.12). Indikatorn beskriver andelen personer i särskilt boende som först har bedömts ha en risk och där minst en åtgärd utförts. Det innebär samtidigt att 36 procent av de personer som bedömdes ha en risk 2021 inte fått någon åtgärd registrerad.

Tabell 6.12 Andel personer 65 år och äldre som efter bedömd risk erhållit riskförebyggande åtgärder i särskilt boende

Procent

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	55	55	63	56	61	62	60	65
Män	55	54	60	56	61	62	60	64
Totalt	**55**	**55**	**62**	**56**	**61**	**62**	**60**	**64**

Anm.: Ny mätperiod från 2018, därmed ej helt jämförbart med tidigare år.
Källa: Senior alert.

Fallolyckor är vanliga bland äldre personer och kan orsaka skador, förlorad självständighet, försämrad livskvalitet och dödsfall. Risken för fall ökar med stigande ålder. Antalet personer per 1 000 invånare i åldersgruppen 80 år och äldre som drabbas av en fallolycka har varit konstant de tre senaste åren. Det finns dock en skillnad mellan kvinnor och män, då kvinnor oftare drabbas av fallskador än män (se tabell 6.13).

Tabell 6.13 Antal fallskador bland personer 80 år och äldre

Antal fall per 1000 invånare

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	68	69	69	68	67	66	67	66	65
Män	48	48	48	47	47	47	48	49	49
Totalt	**61**	**61**	**61**	**60**	**60**	**58**	**59**	**59**	**59**

Källa: Socialstyrelsen, Patientregistret.

Socialstyrelsen har sedan 2015 haft i uppdrag att sprida kunskap om fallprevention, bl.a. genom kampanjen Balansera mera som vänder sig till äldre personer. Myndigheten bedömer att det kan finnas stora kostnadsbesparingar att uppnå till följd av fallprevention (Fallprevention – en kostnadseffektiv åtgärd? Socialstyrelsen 2022). Genom att titta på antal personer 65 år och äldre per 100 000 invånare ges en bredare bild av förekomsten av fall bland äldre personer. När det gäller slutenvård och öppenvård har antalet minskat sedan 2018 (se tabell 6.14). Samtidigt finns det både i denna åldersgrupp och åldersgruppen 80 år och äldre en skillnad mellan kvinnor och män. Skillnaden förklaras bl.a. av olika åldersfördelning och att det finns fler kvinnor än män i åldersgruppen 65 år och äldre liksom i åldersgruppen 80 år och äldre.

Tabell 6.14 Antal fallskador bland personer 65 år och äldre (Sluten vård och öppen vård)

Antal personer per 100 000 invånare

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kvinnor	6 180	5 887	6 045	6 073	6 040	6 231	6 450	5 763
Män	4 484	4 243	4 452	4 465	4 511	4 646	4 391	4 017
Totalt	**5 542**	**5 172**	**5 345**	**5 364**	**5 360**	**5 518**	**5 491**	**4 949**

Anm.: Uppgifter från 2021 saknas, då dessa kommer att publiceras först under andra halvan av 2022

Källa: Socialstyrelsen, Patientregistret.

Förslag på en äldreomsorgslag och stärkt medicinsk kompetens

Den 30 juni 2022 redovisade Utredningen om en äldreomsorgslag och stärkt medicinsk kompetens i kommuner sitt betänkande (SOU 2022:41). Utredningen föreslår en äldreomsorgslag som kompletterar socialtjänstlagen med särskilda bestämmelser om vård och omsorg om äldre. Den innehåller även bestämmelser om en nationell ordning för kvalitetsutveckling i äldreomsorgen. Utredaren lämnar även förslag på stärkt tillgång till medicinsk kompetens inom äldreomsorgen och på den kommunala ledningsnivån. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Insatser i syfte att utveckla kvaliteten i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att under 2020, 2021 och 2022 årligen fördela 610 miljoner kronor i statsbidrag till kommunerna för att motverka ensamhet bland äldre personer och för att öka kvaliteten i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom. Den senaste uppföljningen rör 2020 års medel och visar att de flesta kommuner har använt medlen inom särskilda boenden och då till övervägande del boenden med demensinriktning. Omkring en tredjedel av kommunerna anger att de har använt medlen till vård och omsorg av äldre personer inom dagverksamhet samt stöd till närstående i form av exempelvis handledning i demensfrågor och avlösning i hemmet. Socialstyrelsen har även haft i uppdrag att följa upp och långsiktigt hantera strategiska frågor inom ramen för den nationella strategin för omsorg om personer med demenssjukdom (S2018/03241) och redovisade den 1 juni 2022 sin slutrapport. Svenskt Demenscentrum har under 2021 avslutat ett tvåårigt projekt i syfte att införa det standardiserade insatsförloppet för personer med demenssjukdom i fem pilotkommuner (S2020/02726). Projektet har bl.a. resulterat i en skrift till kommuner och regioner som söker stöd för att införa modellen. Svenskt Demenscentrum har fått medel för att under 2022 påbörja ett liknande projekt med fokus på dagverksamhet (S2022/00833). Kvalitetsregistren BPSD-registret (beteendemässiga störningar och psykologiska symtom vid demenssjukdom) och Svenska registret för kognitiva sjukdomar/demenssjukdomar beviljades medel 2021 vilket bidragit till förbättringsarbeten i ett flertal kommuner. Uppdragen redovisades i mars 2022.

Minskning av antalet undersköterskor och vårdbiträden i äldreomsorgen

Att ha tillräcklig bemanning med personal som har rätt kompetens är en grundförutsättning för att kunna nå målet att ge en god vård och omsorg till äldre. Men för vård- och omsorgsverksamheter är det i dag en utmaning att behålla befintlig personal, rekrytera nya medarbetare, säkerställa kompetensutveckling och använda befintlig kompetens på ett effektivt sätt (Lägesrapport 2022, Vård och omsorg för äldre, Socialstyrelsen 2022.) Majoriteten av dem som arbetar inom äldreomsorgen är kvinnor. Antalet kvinnor och män som arbetar som undersköterskor inom hemtjänst, hemsjukvård och äldreboende har minskat sedan 2017 och även antalet vårdbiträden minskade mellan åren 2019 och 2020 (se tabell 6.15). Förutom svårighet att rekrytera personal är sannolikt pensionsavgångar en bidragande orsak till minskningen.

Tabell 6.15 Antal kvinnor och män som arbetar inom äldreomsorgen

Antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Undersköterskor, hemtjänst, hemsjukvård och äldreboende	**135 970**	**137 663**	**138 161**	**136 405**	**135 263**	**132 307**	**128 985**
Kvinnor	126 107	127 105	127 554	125 255	123 371	119 901	116 040
Män	9 863	10 558	10 607	11 150	11 892	12 406	12 945
Vårdbiträden	**76 879**	**79 786**	**76 546**	**78 083**	**76 698**	**78 582**	**77 003**
Kvinnor	63 391	65 040	61 930	61 269	58 362	58 164	55 706
Män	13 488	14 746	14 616	16 814	18 336	20 418	21 297
Övrig vård- och omsorgspersonal	**6 978**	**7 743**	**10 681**	**10 538**	**10 276**	**11 380**	**12 573**
Kvinnor	5 131	5 613	7 293	7 050	6 797	7 619	8 367
Män	1 847	2 130	3 388	3 488	3 479	3 761	4 206

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB), Yrkesregister, enligt SSYK4 kod.

Stärkt kompetens med Äldreomsorgslyftet och skyddad yrkestitel för undersköterska

Det är angeläget att personalen har rätt kompetens för att kunna ge en god vård och omsorg till äldre personer. Under 2020 tog regeringen initiativ till det pågående Äldreomsorgslyftet som innebär att staten finansierar kostnaden för den tid en anställd var frånvarande på grund av studier till vårdbiträde eller undersköterska. Den första redovisningen av hur medlen använts har gjorts av Socialstyrelsen och rör 2020 års medel då 462 miljoner avsattes till landets kommuner. Socialstyrelsens redovisning visar att antalet anställda inom kommunalt finansierad äldreomsorg som påbörjade studier till vårdbiträde eller undersköterska och vars lön helt eller delvis finansierades via statsbidraget uppgick till totalt 2 900 personer. Av dessa var 95 procent anställda inom kommunal regi. Majoriteten av kommunerna var positiva till det riktade statsbidraget och till möjligheten till höjd utbildningsnivå och karriärväg (Redovisning av Äldreomsorgslyftet 2020, Socialstyrelsen 2021). Socialstyrelsen ska redovisa hur 2021 års medel använts senast den 31 oktober 2022 (S2021/00338). Den 1 juli 2023 blir undersköterska skyddad yrkestitel och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att genomföra förberedande insatser för att myndigheten ska kunna ta emot ansökningar och utfärda bevis om skyddad yrkestitel för undersköterska (S2021/08111).

Angående nationella riktlinjer för rehabilitering, habilitering och hjälpmedel

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om nationella riktlinjer för rehabilitering, habilitering och hjälpmedel (bet. 2021/22:SoU12 punkt 10, rskr. 2021/22:188). Utskottet har anfört att regeringen bör vidta de lagstiftningsmässiga och andra åtgärder som behövs för att det ska kunna utarbetas nationella riktlinjer för rehabilitering, habilitering och hjälpmedel (bet. 2021/22:SoU12 s. 35). Regeringen har den 30 juni 2022 beslutat att ge Socialstyrelsen i uppdrag att analysera förutsättningarna att ta fram sådana nationella riktlinjer. Uppdraget ska redovisas i

februari 2023. Regeringen avser att återkomma om vilket ställningstagande regeringen gör i denna fråga. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Äldre personer ska erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg

Det femte målet för äldrepolitiken är att äldre ska erbjudas en jämställd och jämlik vård och omsorg. Att fråga de äldre personerna själva om det är nöjda med den vård och omsorg som ges kan vara ett sätt att få en indikation på om vården och omsorgen är jämställd och jämlik. 85 procent av kvinnorna och 87 procent av männen med hemtjänst uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänsten. För särskilt boende är motsvarande siffror för kvinnor 77 procent och för männen 76 procent (se tabell 6.16). Andelen har legat på ungefär samma nivå det senaste decenniet och det finns inga signifikanta skillnader mellan kvinnor och män. Covid-19-pandemin kan vara en förklaring till den negativa utvecklingen mellan år 2020 och 2022 inom framför allt särskilt boende.

Tabell 6.16 Andel äldre personer som uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänst och särskilt boende

Procent

Hemtjänst	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	89	89	89	89	89	88	87	88	-	85
Män	90	89	89	90	90	89	89	89	-	87
Totalt	**90**	**89**	**89**	**89**	**89**	**88**	**88**	**88**	**-**	**86**
Särskilt boende	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kvinnor	83	83	82	83	83	82	81	82	-	77
Män	82	82	81	82	82	81	80	80	-	76
Totalt	**83**	**83**	**83**	**83**	**82**	**81**	**81**	**81**	**-**	**77**

Anm.: Uppgifter saknas för 2021, då Socialstyrelsen inte gjorde någon undersökning.
Källa: Socialstyrelsen, Enkätundersökningen vad tycker de äldre om äldreomsorgen, 2013–2022.

Samtidigt finns det skillnader mellan kvinnor och män inom olika områden. Ett exempel är att en högre andel kvinnor än män, 9,4 procent respektive 7,7 procent för år 2021, har läkemedel som bör undvikas bland personer 75 år och äldre i befolkningen inom hemtjänst. I särskilt boende är läget det omvända, då en högre andel män än kvinnor, 7,4 procent respektive 6,1 procent för år 2021, har läkemedel som bör undvikas (se diagram 6.2 och diagram 6.3).

Diagram 6.2 Andel personer med läkemedel som bör undvikas i gruppen 75 år och äldre inom hemtjänst, per år.

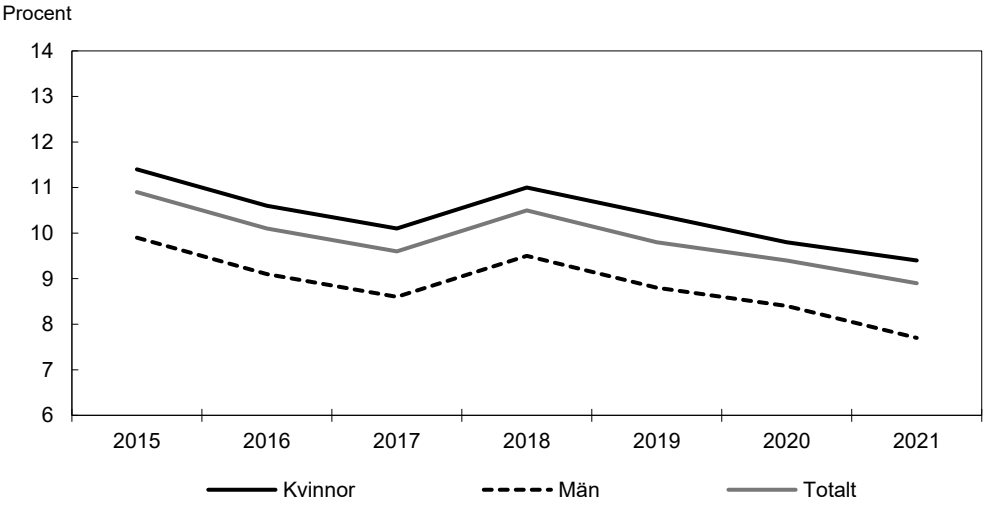

Anm.: 1 Indikatorn redovisades uppdelat på ordinärt och särskilt boende i Öppna jämförelser- Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år var resultat sammanslaget för boendeformerna.

Anm.: 2 År 2018 reviderades indikatorn i Öppna jämförelser – Vård och omsorg om äldre, enligt revidering i Indikatorer för god läkemedelsterapi för äldre, där ett antal läkemedel tillkom till indikatorn. Indikatorn är därmed från 2018 inte helt jämförbar med tidigare år.

Anm.: 3 Y-axeln börjar inte från 0.

Källa: Socialstyrelsen, Läkemedelsregistret, Registret över socialtjänstinsatser till äldre och personer med funktionsnedsättning.

Diagram 6.3 Andel personer med läkemedel som bör undvikas i gruppen 75 år och äldre i särskilt boende, per år

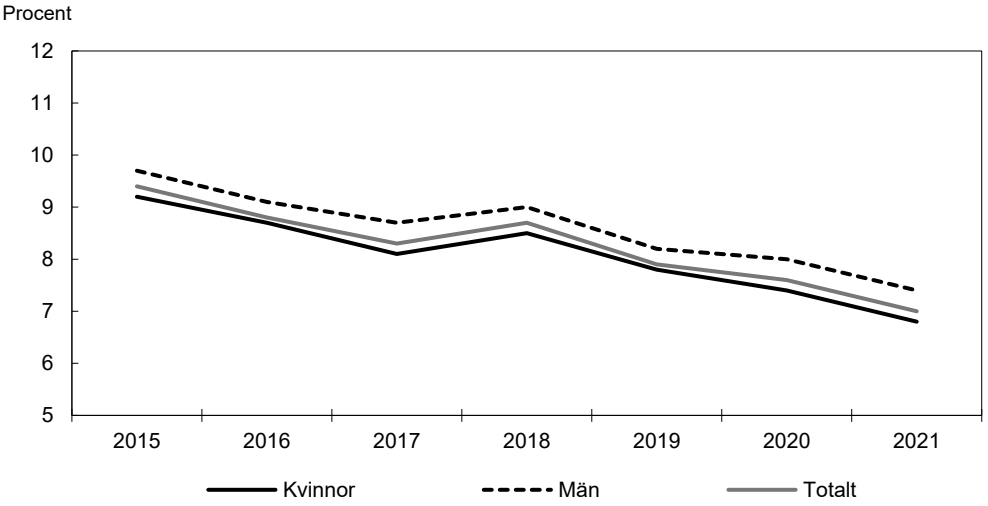

Anm.: 1 Indikatorn redovisades uppdelat på ordinärt och särskilt boende i Öppna jämförelser- Vård och omsorg om äldre första gången 2015. Tidigare år var resultat sammanslaget för boendeformerna.

Anm.: 2 År 2018 reviderades indikatorn i Öppna jämförelser – Vård och omsorg om äldre, enligt revidering i Indikatorer för god läkemedelsterapi för äldre, där ett antal läkemedel tillkom till indikatorn. Indikatorn är därmed från 2018 inte helt jämförbara med tidigare år.

Anm.: 3: Y-axeln börjar inte från 0.

Källa: Socialstyrelsen, Läkemedelsregistret, Registret över socialtjänstinsatser till äldre och personer med funktionsnedsättning.

Det finns även stora skillnader mellan kommunerna när det gäller hur många äldre personer som förskrivs läkemedel som bör undvikas. Inom hemtjänsten varierar det mellan 1,8 procent och 16,7 procent och i särskilt boende varierar det mellan 0 procent och 20,6 procent. På kommunnivå har andelen äldre personer med olämpliga läkemedel både minskat och ökat sedan föregående år. Inom hemtjänsten

har andelen minskat i 178 kommuner, men ökat i 97 kommuner. I särskilt boende har andelen personer med olämpliga läkemedel minskat i 152 kommuner, men ökat i 108 kommuner. Dessa skillnader kan bero på i vilken utsträckning läkemedelsgenomgångar genomförs och i vilken utsträckning läkare förskriver olämpliga läkemedel till äldre personer. Det tyder på att många regioner har arbetat med att förbättra läkemedelsanvändningen bland äldre personer – men också på att många regioner behöver fortsätta arbeta mer aktivt med detta (Öppna jämförelser 2021 – Vård och omsorg för äldre, Socialstyrelsen 2021).

Individ- och familjeomsorg

Resultatindikatorer för Individ- och familjeomsorg

Tabell 6.17 Riksdagsbundna mål och centrala indikatorer

Resultatindikatorer för området Individ- och familjeomsorg

Mål	Resultatindikatorer	Andra bakgrundsmått
Individ- och familjeomsorgen ska stärka skyddet för utsatta barn	Antal öppenvårdsinsatser och öppenvårdsform. Antal placerade barn samt placeringsform. Andel 17-åringar (flickor respektive pojkar) som varit placerade i familjehem eller hem för vård eller boende (HVB) under årskurs 9 och har behörighet att söka till nationellt program i gymnasieskolan. Andel anställda handläggare med socionomexamen och minst ett och tre års erfarenhet av barnutredningar, mer än fem års erfarenhet av barnutredningar samt andel konsulthandläggare (årsarbete) inom social barn- och ungdomsvård	Avslutad vård vid SiS ungdomshem
Individ- och familjeomsorgen ska stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer	Antal mottagare och utbetalning av ekonomiskt bistånd. Andel biståndsmottagare som är långvariga mottagare (10–12 månader under ett kalenderår). Andel kommuner som har en aktuell överenskommelse om samverkan med Arbetsförmedlingen. Andel kommuner som genomfört individuella möten för utredning och planering med sammanboende vuxna i biståndshushållet. Tillgängligheten till socialtjänstens missbruks- och beroendevård utifrån väntetider. Antal personer i olika typer av hemlöshet. Andel kommuner som inom olika verksamhetsområden har en rutin för hur handläggare ska agera vid indikation på vuxnas utsatthet för våld av närstående. Andel kommuner som gör systematiska uppföljningar av insatser för brottsoffer. Andel kommuner som har rutiner för att säkra rätten till utbildning (skolgången) för barn i skyddat boende. Antal barn som är föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten. Andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende.	Andel biståndsmottagare i befolkningen, inom respektive grupp Antal personer som fått heldygnsvård för missbruk och beroende Antal personer som fått individuellt behovsprövande insatser för missbruk och beroende Antal personer med missbruks- och beroende som fått boendeinsatser enligt SoL Avslutad vård vid SiS LVM-hem

Den sociala barn- och ungdomsvården

Öppna insatser till barn och unga har minskat

Den 1 november 2021 hade 32 484 barn och unga (varav flickor 15 329 och pojkar 17 155) minst en behovsprövad öppenvårdsinsats, vilket är en minskning med knappt 2 800 individer sedan 2020 (se tabell 6.18). Under 2010–2020 ökade antalet barn och unga som fick insatser i form av personligt stöd eller strukturerade öppenvårdsprogram. Andelen barn och unga med kontaktperson eller kontaktfamilj har minskat från 1 procent till en halv procent under samma period. (Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2021, Socialstyrelsen 2022).

Tabell 6.18 Antal barn med behovsprövade öppenvårdsinsatser

Antal

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2018	2019	2020	2021
Flickor	12 469	12 378	12 846	13 676	14 275	13 865	14 954	15 602	16 325	15 329
Pojkar	15 808	15 792	16 240	17 372	18 299	17 827	18 814	18 978	18 936	17 155
Totalt	**28 277**	**28 170**	**29 086**	**31 048**	**32 574**	**31 692**	**33 768**	**34 580**	**35 261**	**32 484**

Anm.: Uppgifter för 2017 saknas.

Källa: Socialstyrelsen; Barn och unga registret, mängdstatistik, mätdag den 1 november.

Barn och unga i heldygnsvård minskar

Antalet barn som vårdas i heldygnsvård har fortsatt att minska. År 2021 fick 26 200 barn och unga någon gång under året vård i form av en heldygnsinsats enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, eller insatser enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU (se tabell 6.19). Det är en minskning med ca 1 100 sedan 2020. Av dem som fick en heldygnsinsats 2021 var 54 procent pojkar och 46 procent flickor. Nästan hela minskningen gällde också pojkar över 15 år. Antalet frivilliga insatser enligt SoL minskade totalt sett men utgjorde fortsatt majoriteten av de heldygnsinsatser som gavs till barn och unga under 2021 (Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2021, Socialstyrelsen 2022).

Den vanligaste placeringsformen för barn och unga är familjehem. År 2021 var 18 700 barn och unga placerade i familjehem, vilket är en minskning med 700 jämfört med 2020. Drygt 51 procent av dem som placerades i familjehem var pojkar och 49 procent var flickor. Motsvarande andelar var 53 procent respektive 47 procent 2020. Den näst vanligaste placeringsformen var HVB. Av de 6 000 som var placerade på HVB under 2021 var 59 procent pojkar och 41 procent flickor. Motsvarande andel var 64 procent respektive 36 procent år 2020 (Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2021, Socialstyrelsen 2022).

Tabell 6.19 Antal barn som blivit placerade (enligt SoL eller LVU) i heldygnsvård

Antal

	2012	2013	2014	2015	2016	2018	2019	2020	2021
Flickor	11 711	12 308	11 913	12 437	12 336	12 496	11 646	11 541	11 970
Pojkar	17 857	20 254	16 796	17 511	18 174	26 329	19 411	15 754	14 245
Totalt	**29 568**	**32 562**	**28 709**	**29 948**	**30 510**	**38 825**	**31 057**	**27 295**	**26 215**

Anm.: Uppgifter för 2017 saknas

Källa: Socialstyrelsen; Barn och unga registret.

Placeringar inom den statligt bedrivna ungdomsvården

Inför 2021 beslutade Statens institutionsstyrelse (SiS) om totalt 739 platser vid 21 särskilda ungdomshem, vilket var en minskning med 5 platser jämfört med 2020. Platserna omfördelades även så att antalet för flickor ökade med 14 och antalet platser för pojkar minskade med 19. Platsreduktionerna beror på ombyggnationer, akuta

stängningar på grund av brand eller vattenskada samt behov av att säkra god vård och behandling i ungdomsgrupperingarna.

Inom den slutna ungdomsvården (LSU) minskade antalet vårddygn jämfört med tidigare år. Antalet vårddygn minskade från nästan 24 000 dygn 2020 till 21 460 dygn 2021. Orsaken bedöms vara införandet av påföljden ungdomsövervakning.

SiS utvecklade under 2021 innehållet i vården, bl.a. genom införande av särskilt förstärkta avdelningar och särskildsatsningar som anpassas efter flickors behov. SiS arbetade under 2021 med att differentiera vårdutbudet, bl.a. för att bättre bemöta barn och unga med stora vårdbehov och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

SiS fick 2020 i uppdrag att förstärka säkerheten vid de särskilda ungdomshemmen (S2020/07612). Tillsammans med ett egeninitierat säkerhetsprojekt har SiS investerat i flera säkerhetshöjande åtgärder. Bland annat så har en ny säkerhetsavdelning inrättats, två ungdomshem har fått den högsta säkerhetsnivån och beslut om en tioårig lokalförsörjningsstrategi har antagits. Under 2021 prövades ett arbetssätt med flexibla avdelningar för att snabbare kunna möta skiftningar i efterfrågan och ställa om befintliga lokaler till nya målgrupper.

En majoritet av ungdomarna (65 procent) skrevs efter avslutad placering ut till HVB- eller familjehem medan 22 procent återvände till föräldrahemmet. Resterande del skrevs bl.a. ut till inackorderingshem/stödboende eller annat. Andelen flickor som skrevs ut till HVB- eller familjehem var något högre i förhållande till andelen pojkar, vilket skulle kunna antyda ett större kvarstående vårdbehov hos flickorna. Under året frigavs 55 ungdomar från sluten ungdomsvård. Under perioden 2019–2021 minskade den genomsnittliga strafftiden från 11,9 månader till 8,0 månader på grund av lägre straffsats (se tabell 6.20). Knappt hälften av de frigivna ungdomarna återvände till föräldrahemmet efter verkställigheten och 16 procent fick fortsatt vård inom SiS antingen genom LVU-placering eller LVM-placering vid missbruk och beroende (SiS i korthet 2021).

Tabell 6.20 Avslutad vård enligt LVU och SoL vid SiS ungdomshem

Antal utskrivningar efter vård enligt LVU	2017	2018	2019	2020	2021
Flickor	380	409	410	439	449
Pojkar	732	728	846	728	766
Totalt	**1 112**	**1 137**	**1 256**	**1 167**	**1 215**
Genomsnittligt antal vårddygn vid utskrivning LVU och SoL	2017	2018	2019	2020	2021
Flickor	164	161	135	141	106
Pojkar	195	191	177	152	96
Totalt	**359**	**352**	**312**	**293**	**202**
Antal utskrivningar efter vård enligt LVU och SoL	1 130	1 160	1 264	1 284	1215
Genomsnittligt antal vårddygn vid utskrivning LVU och SoL	184	180	163	148	100
Antal frigivningar efter vård enligt LSU	69	77	59	67	55
Genomsnittlig strafftid för frigivna, månader	**10,0**	**9,8**	**10,4**	**11,9**	**8,0**

Anm.: Siffror för antal utskrivningar efter vård enligt SoL utgår 2021.

Källa: Statens institutionsstyrelse, Klient- och institutionsadministrativa system, KIA.

Fortsatt subvention av kommunernas LVU-placeringar

Regeringen tillförde 484 miljoner kronor under 2022 för subventionering av kommunernas LVU-placeringar vid SiS. De utökade anslagen väntas minska avgifterna för kommunerna och öka placeringarna hos SiS. Subventioneringen motsvarar en minskning med 20 procent av vårdavgifterna som gäller för 2022.

Placerade barn och ungas skolgång en fortsatt utmaning

En lyckad skolgång är en av de viktigaste faktorerna för barns utveckling och hur det går för dem senare i livet. Årets siffror från Socialstyrelsen visar fortsatt stora skillnader mellan placerade barn och deras jämnåriga när det gäller skolgång. Unga som är placerade i samhällsvård fullgör gymnasieutbildning i betydligt lägre utsträckning jämfört med andra unga. Vid 20 års ålder hade strax över 40 procent av unga kvinnor och knappt 32 procent av unga män som var placerade hela årskurs 9 avslutat treårigt program i gymnasieskolan (se tabell 6.21). Detta kan jämföras med jämnåriga som inte var placerade, där andelen var 81 procent respektive 70 procent.

Tabell 6.21 Andel som har treårig gymnasieutbildning vid 20 års ålder bland personer som var placerade under hela årskurs nio.

Procent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Flickor	39,5	38,0	47,9	42,6	40,4	42,6	44,0	42,8	39,4	40,4
Pojkar	36,1	37,7	33,5	34,7	34,8	34,1	32,0	34,3	32,3	31.5
Totalt	**37,7**	**37,9**	**40,6**	**38,2**	**37,4**	**37,6**	**36,6**	**37,9**	**35,2**	**34,9**

Källa: Statistiska centralbyrån, Utbildningsregistret och Socialstyrelsen. Registret över insatser för barn och unga.

Kompetensförsörjningen i socialtjänstens barn- och ungdomsvård blir förbättrad

En sammantagen bedömning utifrån befintlig statistik och underlag från bl.a. Statistiska centralbyrån och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys visar att kompetensförsörjningen inom individ- och familjeomsorgen successivt förbättrades 2018–2021. Bristen på både nyexaminerade och yrkeserfarna socionomer har minskat på senare år. Andelen arbetsgivare som svarade att det råder balans i tillgången på nyexaminerade med socionomutbildning uppgick till 47 procent 2021 (Vilka utbildningar ger jobb? Arbetskraftsbarometern 2021. Statistiska centralbyrån, SCB 2022). Fler socionomer har utbildats under senare år. Tillgången på socionomer med yrkeserfarenhet ser däremot inte lika god ut – andelen arbetsgivare som under 2021 svarar att det råder brist på yrkeserfarna uppgick till 64 procent (Individ- och familjeomsorg–Lägesrapport 2022, Socialstyrelsen 2022). Andelen handläggare som har socionomutbildning och minst ett års erfarenhet av barnutredningar har ökat från 78 procent 2020 till 83 procent 2021. År 2021 var andelen handläggare med socionomutbildning och minst 3 års erfarenhet av barnutredningar 69 procent vilket är en fortsatt ökning i positiv riktning jämfört med 2020. Även andelen socionomer med 5 års erfarenhet har ökat från 38 procent 2020 till 44 procent 2021 (se tabell 6.22). Andelen konsulthandläggare (årsarbetare) inom social barn- och ungdomsvården har stadigt sjunkit sedan 2018 och låg under 2021 på 2,6 procent.

Tabell 6.22 Andel handläggare med socionomutbildning och minst 3 eller 5 års erfarenhet av barnutredningar

Procent

	2015	2018	2019	2020	2021
Minst 3 års erfarenhet	70	75	59	64	69
Minst 5 års erfarenhet	49	34	36	38	44

Anm.: 1 Könsuppdelad statistik saknas.

Anm.: 2 Uppgifter för 2016 och 2017 saknas.

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser

Stärkt stöd till familjehemsvården

Socialstyrelsen fick i fortsatt uppdrag att under 2022 fördela 250 miljoner kronor i statsbidrag till kommuner för subventioner av familjehemsplaceringar (S2019/04465, S2020/09593). Syftet är att säkerställa att barn och unga som är i behov av en familjehemsplacering ska få sina rättigheter och behov tillgodosedda. Även

behandlingsfamilj och jourhemsplacering kan ingå. Socialstyrelsen bedömning är att statsbidragets syfte har främjats, dels genom att 148 kommuner har subventionerat kostnader för 1 132 familjehems- och 163 jourhemsplaceringar, dels genom finansiering av utvecklingen av nya eller pågående arbetssätt (Redovisning av 2021 års statsbidrag till kommunerna för subventioner av familjehemsplaceringar, Socialstyrelsen).

Insatser för att främja kompetens och stabilitet samt kvalitetsutveckling

Socialstyrelsen har under 2018–2022 haft i uppdrag att öka kompetens, stabilitet och kvalitet i den sociala barn- och ungdomsvården (S2018/00535 och S2020/09552). Inom ramen för uppdraget har flera handböcker samt allmänna råd och kunskapsstöd till socialtjänsten som stöd i arbetet med barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende tagits fram. Därutöver har Socialstyrelsen vidtagit åtgärder för att stärka samverkan mellan socialtjänst, polis och andra relevanta aktörer i det brottsförebyggande arbetet. En slutredovisning ska lämnas till regeringen senast den 31 mars 2023.

Det nationella kunskapscentrumet Barnafrid vid Linköpings universitet, med uppdraget att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn, har genomfört flera aktiviteter under året riktade mot yrkesverksamma inom bl.a. socialtjänst, rättsväsende, skola och hälso- och sjukvård. Centrumet har bl.a. tillhandahållit utbildningar om våld mot barn, hedersrelaterat våld och förtryck samt i kognitiv integrerad behandling vid barnmisshandel.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har i uppdrag att bidra med stöd och handledning till socialtjänsten så att praktiker ska kunna systematiskt söka, värdera och använda vetenskaplig kunskap inom socialtjänsten. SBU ska även sammanställa det vetenskapliga underlaget avseende utredningsmetoder för barn och ungdomar som utreds inom socialtjänsten. Uppdraget ska slutredovisas senast den 25 februari 2023. Uppdraget är en fortsättning på det tidigare lämnade regeringsuppdraget som gavs till SBU i mars 2018 (S2018/01952). Från 2022 ska SBU också ta fram kunskapsunderlag om insatser inom det brottsförebyggande området som socialtjänsten kan använda i arbetet med barn och unga som fastnat i antisociala och kriminella beteenden. Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 december 2023 med en delredovisning den 10 mars 2023.

Mot bakgrund av den desinformationskampanj mot socialtjänsten som förekommer har regeringen gett Socialstyrelsens ett uppdrag att långsiktigt stärka tilliten till socialtjänsten bland familjer som behöver stöd och hjälp. Socialstyrelsen ska även uppmärksamma behovet av olika slags kulturkompetens inom socialtjänsten. Uppdraget ska slutredovisas 2026 med delredovisningar 2024 och 2025 (S2022/03244).

Fortsatt satsning på trygghetsskapande åtgärder för placerade barn och unga

Under 2022 fortsatte regeringen att vidta åtgärder i syfte att stärka tryggheten och säkerheten för placerade barn. Den 1 juli 2022 trädde nya lagändringar i kraft som stärker principen om barnets bästa och säkerställer trygghet, säkerhet och stabilitet för barn som vårdas enligt LVU och SoL (Lex Lilla hjärtat). Lagändringarna innebär bl.a. att om vård har beslutats med stöd av 2 § LVU får socialnämnden inte besluta att vården ska upphöra förrän de omständigheter som föranleder vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. Det har också införts en möjlighet för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare eller förälder till ett barn som vårdas enligt LVU ska uppmanas att lämna drogtest. Vidare ska socialnämnden följa upp barns situation efter det att vård enligt LVU upphör (prop. 2021/22:178, Ds 2021:7).

I oktober 2021 tillsattes en utredning som ska se över och föreslå åtgärder för hur kvaliteten i vården kan öka när barn och unga placeras utanför det egna hemmet i familjehem, jourhem, stödboenden eller HVB, inklusive SiS särskilda ungdomshem (dir. 2021:84). Utredningen ska redovisa sitt uppdrag den 10 april 2023.

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att analysera de rättsliga förutsättningarna för socialtjänstens behandling av personuppgifter vid anmälningar avseende barn som inte leder till utredning. I uppdraget ingick även att lämna förslag på de författningsändringar som är nödvändiga för att hålla sådana anmälningar sökbara. Förslagen som lämnades av Socialstyrelsen har remissbehandlats (S2019/02544) och beredning av ärendet sker i Regeringskansliet. Socialstyrelsen har också fått ett uppdrag att ta fram stöd till kommunerna om tillämpningen av LVU (S2022/03181).

Fler satsningar på insatser för barn och unga i riskzon att begå brott

Regeringen beslutade den 17 december 2020 att ge Socialstyrelsen ett uppdrag om sociala insatser i utsatta områden (A2020/02651, A2021/01981). Satsningen syftar till att komplettera och förstärka kommunens verksamheter inom det brottsförebyggande området. t.ex. fler fältarbetare eller motsvarande på kvällar och helger, bl.a. för ökad tillgänglighet i socialtjänstens verksamheter, liksom olika former av strukturerad samverkan mellan skola, socialtjänst och polis. Socialstyrelsen ska även i samråd med andra berörda aktörer stödja kommuner och andra huvudmän som utför insatser enligt SoL, samt samla och sprida kunskap och exempel på arbetssätt och metoder (se vidare utg.omr. 13 avsnitt 6 Segregation.). Statens skolverk och Socialstyrelsen har sedan 2017 haft i uppdrag att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga (U2017/01236). Uppdraget ändrades 2020 (U2020/00363) och nu riktas särskilda insatser mot dels riskgrupper bland barn och unga i socialt utsatta områden, dels mot barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Slutredovisning ska lämnas senast den 16 juni 2023.

En utredare har fått i uppdrag att se över och bidra till att socialtjänsten ges tydligare verktyg i situationer då delning och inhämtning av information är nödvändigt i det brottsförebyggande arbetet (S2022/00807). Exempelvis hur socialnämndens möjligheter att ta del av uppgifter ur misstanke- och belastningsregistret inom ramen för en barnavårdsutredning kan utvidgas och informationsutbyte mellan socialnämnder i olika kommuner förbättras. Uppdraget ska redovisas senast den 8 mars 2023.

Möjligheterna att ge öppna insatser utan samtycke till barn och unga är begränsade. Regeringen gav därför Socialstyrelsen i uppdrag att lämna förslag på hur möjligheterna att ge öppna insatser utan samtycke till barn och unga kan öka (S2019/04727). I uppdraget ingick även att se över bestämmelsen i LVU om s.k. mellantvång. Uppdraget redovisades i maj 2021. I syfte att öka möjligheterna att besluta om insatser till barn när vårdnadshavarna inte samtycker har regeringen också gett Socialstyrelsen i uppdrag att göra en fördjupad analys av förslaget i betänkandet Barns och ungas rätt vid tvångsvård – Förslag till ny LVU (SOU 2015:71) om att socialnämnden ska kunna besluta om placering av barn som fyllt 16 år utan vårdnadshavarnas samtycke (S2019/05315). Uppdraget redovisades i maj 2021. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Stöd i föräldraskapet är en viktig del i det brottsförebyggande arbetet. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har tagit fram en handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd (S2020/09554) som redovisades den 31 januari 2022.

Den 3 mars 2020 fick en utredare i uppdrag att utreda bl.a. om det finns behov av ett utvidgat utreseförbud för barn. Promemorian Ett utvidgat utreseförbud för barn (Ds 2022:9) överlämnades den 10 maj 2022 där utredaren bl.a. föreslår att tillämpnings-

området för utreseförbud ska utvidgas för att skydda barn mot att fara illa utomlands. Utredaren föreslår även ett utvidgat straffansvar för egenmäktighet med barn. Vidare föreslår utredaren vissa åtgärder för att effektivt upprätthålla ett utreseförbud. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

En utredare har haft i uppdrag att utreda om det, i syfte att skydda barn från att fara illa, bör införas en möjlighet för socialnämnden att begränsa enskilda barns rätt att vistas på vissa platser eller i vissa områden. Det kan exempelvis handla om att skydda barn från miljöer där de riskerar påtryckning för att begå brott, eller där de till och med riskerar att anlitas för kriminella tjänster. Uppdraget har redovisats i promemorian Vistelseförbud för barn (Ds 2022:12). I promemorian gör utredaren bedömningen att vistelseförbud för barn inte bör införas. I promemorian lämnas dock förslag på hur en sådan ordning skulle kunna se ut. Promemorian har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

En utredare har fått i uppdrag att se över möjligheterna att vägra eller begränsa tillgången till elektroniska kommunikationstjänster (mobil och internet) för ungdomar som dömts till sluten ungdomsvård samt för vissa ungdomar som vårdas på SiS med stöd av LVU (S2022/01953). Utredningen ska även undersöka möjligheten att använda sig av elektronisk övervakning (fotboja) på institutionsområdet av ungdomar dömda enligt LSU samt av ungdomar som omhändertagits med stöd av LVU och som sitter på ett särskilt ungdomshem med hög säkerhetsnivå. Utredningen ska lämna sin redovisning senast den 18 maj 2023.

En utredare ska också utreda om det, i syfte att stödja barn, bör införas en möjlighet för socialnämnden att besluta om öppna insatser utan samtycke till vårdnadshavare (S2022/02322). Utredaren ska redovisa för- och nackdelar med en sådan möjlighet och föreslå hur en sådan ordning skulle kunna se ut. I uppdraget ingår att särskilt belysa vilka kontrollåtgärder som eventuellt är nödvändiga. Utredningen pågår till den 1 februari 2024.

En särskild utredare ska beskriva och analysera den danska ordningen med ungdomskriminalitetsnämnder, analysera förutsättningarna för att införa en ordning liknande den danska i Sverige samt lämna förslag till inrättande av en liknande ordning i Sverige anpassad efter svenska förhållanden (dir. 2022:106). Förslagen ska syfta till att åstadkomma tydligare åtgärder från samhället när barn och unga har hamnat i en kriminell bana samtidigt som de ska möjliggöra tidigare, tillräckliga och mer samordnade insatser för att förebygga fortsatt kriminalitet. Uppdraget ska redovisas senast den 30 augusti 2024.

Ekonomiskt bistånd

Antal mottagare och utbetalning av ekonomiskt bistånd minskar

Ekonomiskt bistånd är det yttersta skyddsnätet inom det sociala trygghetssystemet och är avsett att vara ett tillfälligt stöd vid försörjningsproblem som inte kan tillgodoses på annat sätt. Under de senaste sex åren har antalet biståndsmottagare minskat. Under 2021 betalade kommunerna ut 11,6 miljarder kronor i ekonomiskt bistånd, vilket är en minskning med 4,5 procent i fasta priser jämfört med 2020. Antal personer som någon gång under året tagit emot ekonomiskt bistånd uppgick 2021 till 340 777 (3,3 procent av befolkningen jämfört med 3,6 procent 2020). Fördelningen mellan kvinnor och män är relativt jämn (107 008 kvinnor och 116 401 män). Antalet barn som lever i hushåll med ekonomiskt bistånd uppgick till 117 251 (5,3 procent av alla barn i riket) vilket är en minskning med nästan 10 procent jämfört med föregående år (Socialstyrelsen Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2021).

Andelen biståndsmottagare i befolkningen är större bland utrikes födda, i synnerhet bland unga utrikes födda män 18–24 år där omkring 22 procent fick bistånd någon gång under 2020 (se tabell 6.23). Andelen biståndsmottagare i befolkningen varierade mellan kommunerna, mellan 0,7 och 9,8 procent under 2021. Andelen mottagare av långvarigt bistånd (minst 10 månader under ett kalenderår) av samtliga biståndsmottagare nådde en topp på 40 procent under 2012. Därefter minskade andelen och uppgick under 2018 till 36 procent. Under 2020 var andelen långvariga biståndsmottagare återigen 44 procent och under 2021 ökade andelen till 47 procent. Knappt två tredjedelar av de vuxna biståndsmottagarna med långvarigt bistånd var utrikes födda. Under 2021 fanns 50 572 barn (2,3 procent av alla barn i riket) i hushåll med långvarigt bistånd vilket är en minskning med drygt 3 000 barn jämfört med föregående år (Socialstyrelsen Ekonomiskt bistånd årsstatistik 2021).

Tabell 6.23 Andel biståndsmottagare i befolkningen, inom respektive grupp

Procent

	Biståndsmottagare i befolkningen				Unga vuxna 18–24 år med ekonomiskt bistånd			
År	Inrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda kvinnor	Utrikes födda män	Inrikes födda kvinnor	Inrikes födda män	Utrikes födda kvinnor	Utrikes födda män
2016	1,4	1,8	10,6	11,2	3,6	4,0	21,9	25,3
2017	1,3	1,7	10,4	11,0	3,1	3,4	20,8	25,5
2018	1,3	1,7	10,0	10,5	3,2	3,5	19,9	23,3
2019	1,2	1,5	8,8	9,3	2,7	3,1	17,4	26,2
2020	1,2	1,6	8,5	8,6	2,8	3,1	17,0	22,2

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser ekonomiskt bistånd (registerdata).

Samverkan med Arbetsförmedlingen är viktig

Av Socialstyrelsens öppna jämförelser 2022 framgår att andelen kommuner som har formaliserad samverkan i enskilda ärenden med Arbetsförmedlingen är 37 procent, vilket är en minskning i jämförelse med 2021 då andelen var 48 procent. En del kommuner beskriver t.ex. att uppdatering av överenskommelsen mellan myndigheterna inte har hunnits med eller att kommunen avvaktar med överenskommelse tills myndighetens omorganisation är klar. Några kommuner beskriver också svårigheter med samverkan. Vidare framgår att 32 procent av kommunerna erbjuder alla arbetslösa personer mellan 18 och 24 år kommunal arbetsmarknadsinsats. För personer över 24 år är motsvarande andel 27 procent för 2022.

Många kommuner bedriver sedan länge frivillig arbetsmarknadsverksamhet, med insatser riktade företrädesvis till personer med försörjningsstöd. Enligt SKR deltog drygt 94 843 individer i kommunala arbetsmarknadsinsatser under 2021 och kommunernas nettokostnad för arbetsmarknadsinsatser uppgick till 5 209 miljoner kronor. Detta är en minskning med 1457 deltagare och en ökning med ca 227 miljoner kronor jämfört med 2020.

Individuella möten för utredning och planering en fortsatt utmaning

I öppna jämförelser (Öppna jämförelser 2021 – Ekonomiskt bistånd, Socialstyrelsen) tillfrågas kommunerna om de genomfört separata möten med sammanboende vuxna i biståndshushållet, för en individuell utredning och planering mot egen försörjning. Resultatet för åren 2020 och 2021 visar att 11 procent av kommunerna hade genomfört individuella möten med alla sammanboende vuxna i biståndshushållet och två tredjedelar hade genomfört individuella möten, men inte med alla sammanboende vuxna.

Andelen kommuner som uppger att de har genomfört individuella möten med alla kvinnor och alla män i de biståndshushåll som består av både en kvinna och en man

har ökat, från 11 procent 2021 till 17 procent 2022 (se tabell 6.24). Fler kommuner än så genomför individuella möten, men inte med alla kvinnor och alla män.

Tabell 6.24 Andel kommuner som erbjuder individuella möten för utredning och planering

Procent

	2020	2021	2022
Totalt	11	11	17

Källa: Öppna jämförelser 2022 – Ekonomiskt bistånd.

Ekonomiskt bistånd utvecklas

En utredning är tillsatt med uppdrag att utforma ett förslag på hur krav på deltagande i heltidsaktiviteter, en så kallad aktivitetsplikt, kan införas i socialtjänstlagen (S2022/02323). Uppdraget ska slutredovisas den 1 december 2023. En särskild utredare ska också utreda och ta fram förslag på åtgärder för att öka drivkrafter och möjligheter till egen försörjning för personer som får försörjningsstöd. Syftet är att identifiera åtgärder som bidrar till att personer snabbare når arbetsmarknaden och undviker långvarigt biståndsmottagande (dir. 2022:16). Utredningen ska vara klar senast den 1 december 2024.

Missbruks- och beroendevården

Regeringen beslutade under 2022 om en ny strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar för perioden 2022–2025, en så kallad ANDTS-strategi (skr. 2021/22:213). I den nationella strategin är ett av de långsiktiga målen att personer med missbruk eller beroende ska ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet. Personer med skadligt bruk- eller med beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet (se vidare avsnitt 4 Folkhälsa).

Tillgängligheten till socialtjänstens missbruks- och beroendevård har försämrats

Socialstyrelsen följer upp tillgängligheten i kommunernas missbruks- och beroendevård genom att redovisa den genomsnittliga väntetiden för personligt besök (nybesök) vid socialtjänsten. För ca 15 procent av kommunerna tog det endast tre dagar 2021 att erbjuda ett nybesök, vilket är en mindre andel kommuner jämfört med 21 procent året innan. För ca 52 procent av kommunerna tog det 4–7 dagar, vilket var en större andel jämfört med 48 procent 2020 och ca 24 procent uppger att det tog 8–14 dagar vilket är en större andel jämfört med 18 procent året innan (statistikbearbetning av Socialstyrelsen, statistiken finns inte könsuppdelad). Se vidare avsnitt 4 Folkhälsan.

Utvecklingen av missbruks- och beroendevården relativt konstant

Det totala antalet beviljade insatser till vård och stöd inom socialtjänsten för personer med missbruk och beroende har varit relativt konstant de senaste åren. Heldygnsvård gavs 2021 till 6 340 personer vilket är en minskning jämfört med 2020. Antalet kvinnor minskade medan antalet män ökade något jämfört med 2020 (se tabell 6.25). Antalet öppna insatser ökade något i omfattning under samma period och här stod kvinnorna för ökningen (se tabell 6.26). Den näst vanligaste insatsen efter öppna insatser till personer i missbruk och beroende är boendeinsatser. År 2021 fick 6 384 personer denna insats, varav 1 561 kvinnor och 4 823 män, vilket var en marginell minskning mot året innan (se tabell 6.27).

Tabell 6.25 Antal personer som fått heldygnsvård för missbruk och beroende

Antal

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	1 875	1 853	1 874	2 017	1 887	1 845	1 765	1 732	2 048	1 722
Män	5 504	5 168	5 247	5 532	5 260	5 137	5 229	4 836	4 542	4 618
Totalt	**7 379**	**7 021**	**7 121**	**7 549**	**7 147**	**7 225**	**6 994**	**6 568**	**6 590**	**6 340**

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, enbart socialtjänstinsatser efterfrågas.

Tabell 6.26 Antal personer som fått individuellt behovsprövade öppenvårdsinsatser för missbruk och beroende

Antal

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	3 412	3 361	3 426	3 325	3 346	2 971	3 665	3 722	3 885	3 958
Män	7 778	7 332	7 460	7 298	7 281	6 306	7 667	8 037	7 971	7 896
Totalt	**11 190**	**10 693**	**10 886**	**10 623**	**10 627**	**9 649**	**11 332**	**11 759**	**11 856**	**11 854**

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, mätdag 1 nov.

Tabell 6.27 Antal personer med missbruk och beroende som fått boendeinsatser enligt SoL

Antal

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	1 452	1 433	1 426	1 365	1 542	1 472	1 545	1 516	1 546	1 561
Män	4 756	4 729	4 651	4 528	4 705	4 583	4 652	4 798	4 679	4 823
Totalt	**6208**	**6 162**	**6 077**	**5 893**	**6 247**	**6 055**	**6 197**	**6 314**	**6 225**	**6 384**

Källa: Socialstyrelsen, Missbruk – SoL, antal respektive år mätdag 1 nov.

Socialtjänstens insatser mot spelmissbruk

Omkring 340 000 personer i Sverige, vilket motsvarar 4,2 procent av befolkningen, har någon grad av spelproblem. Problem med spel om pengar finns i alla befolkningsgrupper och fler män än kvinnor har någon grad av spelproblem (Spel om pengar är en folkhälsofråga – Kunskapsstöd för att förebygga spelproblem, Folkhälsomyndigheten 2020). År 2018 fick knappt 500 personer insatser för ett spelmissbruk. Ett år senare, 2019, rapporterade kommunerna att antalet personer som fått motsvarande insatser ökat till knappt 630. Efter en nedgång under 2020 ökade ärendena under 2021 återigen till 620 personer, varav 22 procent var kvinnor och 78 procent män (Statistik om insatser till vuxna personer med missbruk och beroende 2021, Socialstyrelsen). År 2018 förtydligades socialnämndens ansvar för insatser mot spelmissbruk i SoL. Se vidare avsnitt 4 Folkhälsa.

Statligt bedriven missbruks- och beroendevård minskar

Inför 2021 beslutade Statens institutionsstyrelse om totalt 359 platser vid 11 stycken LVM-hem, vilket kan jämföras med 374 platser året innan. Det är en minskning med 15 platser sammanlagt. Till följd av en ökad efterfrågan på platser för kvinnor fattade SiS beslut om att göra en omställning av platser för män till platser för kvinnor. År 2021 ökade därmed platserna för kvinnor med 12 platser medan platserna för män minskade med 18 platser. Antalet fakturerade vårddygn inom missbruksvården minskade med 4 200 vårddygn mellan 2020 och 2021, vilket innebär en minskning med 3 procent. Den markanta ökningen av vård enligt 13 § LVM beror på hur socialtjänsten väljer att placera. Under 2021 var det fler som placerades enligt 13 §, men allt fler socialnämnder valde att inte gå vidare med vård hos SiS, utan skrev i stället ut klienten då man hade lyckats motivera denne att gå med på frivilliga insatser (SiS årsredovisning 2021).

Av tabell 6.28 framgår att genomsnittligt antal vårddygn enligt LVM har minskat för både kvinnor och män från 2022 till 2021. Antal utskrivningar efter vård enligt LVM har ökat för kvinnor men minskat för män 2021.

Tabell 6.28 Avslutad vård vid SiS:s LVM-hem

Antal

Genomsnittligt antal vårddygn LVM	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	158	157	158	151	152	119
Män	157	159	161	151	152	110
Antal utskrivningar efter vård enligt LVM	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	353	351	344	345	315	352
Män	660	745	666	698	680	567
Totala antalet utskrivningar vårdade enligt LVM	1 013	1 096	1 010	1 043	995	919
Genomsnittligt antal vårddygn samtliga vårdade enligt LVM	158	158	160	151	152	114
Genomsnittligt antal vårdande enligt 4 § LVM	176	177	180	179	180	89

Anm.: Siffror för antal utskrivningar efter vård enligt SoL utgår 2021.

Källa: Statens institutionsstyrelse, Klient- och institutionsadministrativa system, KIA.

Vård och behandling vid samsjuklighet är föremål för utredning

Sedan den 1 juli 2013 är regioner och kommuner ålagda att ingå överenskommelser om samarbete när det gäller vård och behandling för personer med missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel och dopning samt spel. Andelen kommuner som i öppna jämförelser uppger att de har en aktuell sådan överenskommelse med regionen om samverkan i enskilda ärenden har minskat kraftigt från 2018 (64 procent) till 2021 (40 procent).

I november 2021 presenterade Samsjuklighetsutredningen sitt betänkande Från delar till helhet (SOU 2021:93) som bereds i Regeringskansliet. I betänkandet föreslås bl.a. att all behandling av skadligt bruk och beroende ska vara ett ansvar för regionernas hälso- och sjukvård och ges samordnat med behandling för andra psykiatriska tillstånd. Utredningen fick tilläggsdirektiv (dir. 2021:96) om att lämna förslag på en gemensam lagstiftning för personer som vårdas utan samtycke enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall eller lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. De nya delarna av uppdraget ska redovisas i ett slutbetänkande senast den 31 januari 2023.

Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden

Antal personer i olika typer av hemlöshet har ökat

Socialstyrelsens hemlöshetskartläggning visar att hemlösheten har gått upp mellan 2011 och 2017. Det är främst de personer som befinner sig i de långsiktiga lösningarna och i akut hemlöshet som har blivit fler. Majoriteten av de hemlösa 2017 var män, 62 procent och 38 procent var kvinnor. Medelåldern för kvinnorna är något lägre, 39 år, medan männens medelålder var 41 år (Hemlöshet 2017 omfattning och karaktär, Socialstyrelsen).

Enligt Boverket bedömde 70 procent av kommunerna i början av 2022 att de hade underskott på bostäder, i centralorten upp till 81 procent (se vidare utgiftsområde 18). Den socioekonomiska boendesegregationen har ökat under de senaste tjugo åren och de minst respektive mest resursstarka bor mest segregerat. Sammanlagt 1,4 miljoner människor lever i områden med socioekonomiska utmaningar (Lägesrapporten Individ- och familj, Socialstyrelsen 2022). Se vidare utgiftsområde 13 avsnitt 6.

Många personer har svårt att komma in på den ordinarie bostadsmarknaden på grund av t.ex. låg inkomst och betalningsanmärkningar. Antalet hushåll utan social problematik som vänder sig till socialtjänsten för att få hjälp med att lösa sin boendesituation har ökat de senaste åren. Utrikes födda är en grupp som har särskilt svårt att etablera sig på bostadsmarknaden (se även utgiftsområde 13). I Boverkets bostadsmarknadsenkät 2022 svarar 240 kommuner att de hyr ut lägenheter i andra hand, med biståndsbeslut enligt SoL, till personer som inte har blivit godkända på den ordinarie bostadsmarknaden. Sammanlagt 32 kommuner svarar att de inte har sådana lägenheter, övriga har valt att inte svara på frågan. Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät (BME) 2022 är andrahandsuthyrning kommunernas vanligaste åtgärd för att avhjälpa eller motverka hemlöshet (210 kommuner), följt av uppsökande verksamhet för att förebygga avhysningar (143 kommuner). Den tredje vanligaste åtgärden är att ingå överenskommelser med det kommunala bostadsbolaget om att sänka tillträdeskrav på bostadssökande (73 kommuner). 22 kommuner uppger i BME 2022 att de erbjuder modellen Bostad först (Kommunernas särskilda boendelösningar, Boverket 2022).

Statsbidrag till förstärkning av kommunernas arbete mot hemlöshet

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag fördelat statsbidrag med 25 miljoner kronor per år under 2018–2021 till de 10 kommuner som har haft flest personer i akut hemlöshet. Myndighetens uppföljning visar att satsningen har bidragit till att kommunerna har utvecklat sitt arbetssätt och insatser som sedan införlivats i det ordinarie arbetet. Det gäller främst att tillgängligheten till kommunens boendelösningar för personer i hemlöshet har ökat, att samverkan har stärkts samt att det vräkningsförebyggande arbetet har stärkts.

En ny nationell hemlöshetsstrategi 2022–2026

Regeringen gav i november 2020 Socialstyrelsen i uppdrag att analysera och lämna förslag på åtgärder för att långsiktigt förebygga och motverka hemlöshet. Myndigheten gav bl.a. förslag på åtgärder för att stödja kommunernas införande av Bostad först och att förbättra det lokala arbetet för att förhindra vräkningar. Regeringen har fattat beslut om en nationell hemlöshetsstrategi. 40 miljoner kronor har avsatts för insatser inom ramen för strategin, varav 30 miljoner kronor till statsbidrag som kommuner kan söka i enlighet med modellen Bostad först under 2022. Ett nationellt stöd för att bistå kommunerna vid genomförande av metoden har också tillsatts under 2022 på Socialstyrelsen.

Tillkännagivande om att tillsätta en expertgrupp för att utveckla Bostad först

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en expertgrupp för att vidareutveckla metoden Bostad Först (bet. 2019/20:SoU9 punkt 22, rskr. 2019/20:309). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör inrätta en nationell expertgrupp för att vidareutveckla metoden Bostad först och bistå kommunerna i deras arbete med att införa Bostad först (bet. 2019/2020:SoU9 s 39) Regeringen har inom ramen för arbetet med den nationella hemlöshetsstrategin 2022–2026 (S2022/03255) givit Socialstyrelsen ett uppdrag att utgöra ett nationellt stöd till kommunerna vid implementering av bostad först (S2022/02526). Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Brottsutsatta

Kommuner har en rutin för hur handläggare ska agera vid utsatthet för våld av närstående

Den 1 januari 2017 beslutade regeringen en tioårig nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10). Individ- och familjeomsorgen spelar en central roll i arbetet på lokal nivå. Statliga myndigheters arbete med den

nationella strategin har följts upp av Statskontoret (Mäns våld mot kvinnor, En analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin, 2021:3. Statskontoret). Se vidare utgiftsområde 13, avsnitt 5 Jämställdhet. Socialnämnden bör enligt Socialstyrelsens allmänna råd avgöra när och hur socialtjänstpersonal ska ställa frågor om våld för att kunna identifiera våldsutsatta. Socialstyrelsen bedömer därför att de behöver rutiner för detta. Socialstyrelsens öppna jämförelser visar att det sammantaget är allt fler kommuner som under senare år uppger att de har en rutin för hur handläggare ska gå till väga vid indikation på att en vuxen har utsatts för våld av närstående. År 2021 bröts den tidigare positiva trenden på flera områden medan två ökade (se tabell 6.29).

Tabell 6.29 Andel kommuner med rutin för handläggning av våldsärenden

Procent

Områden inom socialtjänsten	2017	2018	2019	2020	2021
Ekonomiskt bistånd	52	59	59	58	55
Missbruks- och beroendevården	50	55	55	60	52
Socialpsykiatri	41	48	47	52	43
Barn och unga	50	53	58	59	53
LSS-barn	40	43	46	47	38
LSS-vuxen	40	43	46	48	38
Äldreomsorg	37	43	44	50	40
Hemlöshet	-	41	-	42	56
Våld i nära relationer, vuxna	53	57	57	63	74

Anm.: Frågan om rutin för handläggning ställdes första gången i Öppna jämförelser 2017.

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser, Våld i nära relationer.

Ingen förbättring vad gäller kommuner som gör systematiska uppföljningar av insatser för brottsoffer

Det har inte skett någon utveckling mellan 2020 och 2021 vad gäller andel kommuner som använder resultat från systematisk uppföljning till verksamhetsutveckling. Andelen kvarstår på 13 procent av alla kommuner (se tabell 6.31).

Tabell 6.30 Andel kommuner som har använt resultat från systematisk uppföljning till verksamhetsutveckling

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021
Totalt	9	10	8	13	13

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser, Våld i nära relationer.

Utbildning (skolgång) för barn i skyddat boende säkras genom rutiner

Barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i skyddat boende befinner sig i en sårbar situation. Andelen kommuner som 2021 uppgav att de har rutiner för att säkra utbildning (skolgång) för dessa barn har ökat något jämfört med föregående år (se tabell 6.32). Men det är fortfarande en stor majoritet av kommunerna som uppger att de saknar sådana rutiner. En allmän bostadsbrist medför att vistelsen i skyddat boende ofta blir längre än nödvändigt.

Tabell 6.31 Andel kommuner som har rutiner för att säkra rätten till utbildning (skolgång) för barn i skyddat boende

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021
Totalt	14	18	22	21	24

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser, Våld i nära relationer.

Utvecklingsmedel och kompetensstöd

Socialstyrelsen fördelade under 2020 drygt 120 miljoner kronor till kommuner, regioner, andra myndigheter och civilsamhällesorganisationer för att kvalitetsutveckla socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot våld i nära relationer m.m. Till sammanlagt 284 kommuner fördelades ca 75 miljoner kronor. Socialstyrelsens bedömning är att kunskapen om våld i nära relationer och kännedomen om standardiserade bedömnings- eller samtalsmetoder har ökat bland verksamheterna, vilket har bidragit till deras möjligheter att följa gällande regelverk.

Samverkan med externa aktörer eller kommunövergripande samverkan pekas av Socialstyrelsen ut som ett angeläget utvecklingsområde. Bland mottagarna av medlen finns det en uppfattning att utvecklingsmedlens nuvarande utformning, med årsvisa rekvisitioner och ansökningar, påverkar möjligheterna att arbeta långsiktigt. Trots regeringens treåriga uppdrag anser mottagarna att den ettåriga utformningen av statsbidraget försvårar en långsiktig planering och riskerar att främja kortsiktiga insatser och att det finns behov av att skapa förutsättningar för ett mer långsiktigt arbete.

Skade- och dödsfallsutredningar visar på brister

Socialstyrelsens särskilda utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021 vittnar om att grundläggande brister förekommer i arbetet med våldsutsatta barn och vuxna (Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021, Socialstyrelsen 2022). Det handlar exempelvis om att socialtjänsten inte har utrett ett barns behov av skydd och stöd trots att det funnits allvarliga problem som kan föranleda åtgärder från socialnämnden och avsaknad av omedelbara skyddsbedömningar. Socialstyrelsen konstaterar också att vuxnas våldsutövande mot närstående alltför sällan uppmärksammas, att socialtjänsten missar att ställa frågor om utsatthet för våld, att riskbedömningar och säkerhetsplanering inte har genomförts i socialtjänstens kontakt med våldsutsatta samt att socialtjänsten inte följer upp pågående insatser för våldsutsatta och deras situation. Socialstyrelsen påpekar bl.a. att nödvändiga regelverk och stödmaterial till stor del existerar men inte tillämpas i tillräcklig utsträckning.

Tillkännagivande om att kartlägga dödligt våld i nära relationer

Riksdagen har den 9 juni 2021 tillkännagett för regeringen det som justitieutskottet anför om kartläggning av dödligt våld i nära relationer (bet. 2020/21:JuU27, rskr. 2020/21:345). Av tillkännagivandet följer att många av de personer som mördas av närstående har varit i kontakt med polisen, socialtjänsten eller vården före mordet, att detta är en tydlig fingervisning om att de inte har fått den hjälp de har behövt och att utskottet därför anser att det bör tillsättas en utredning som tittar närmare på varför dessa hjälpsökande och sedermera våldsdödade har fallit genom samhällets skyddsnät trots kontakter med myndigheter och vården (bet. 2020/21:Ju27 s. 27) Enligt förordningen (2007:748) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall bedrivs utredningar enligt lagen (2007:606) med samma namn av Socialstyrelsen. Dessa utredningar är sektorsövergripande och rör inte endast socialtjänsten utan samtliga berörda myndigheters arbete. I februari 2022 redovisade Socialstyrelsen resultatet av sådana utredningar 2018–2021 inbegripet den typ av uppgifter som riksdagen efterlyser. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Familjerätt

Varje år berörs närmare 50 000 barn i Sverige av föräldrars separationer. Socialtjänsten har en viktig roll i att undvika och lösa vårdnadstvister genom att hjälpa föräldrar att nå samförståndslösningar. Det familjerättsliga området avser socialnämndernas familjerättsliga ärenden om vårdnad, boende och umgänge, fastställande av faderskap

och föräldraskap, informationssamtal, samarbetssamtal samt familjerådgivning. Det ingår även föräldraförberedelse, medgivandeutredning och stöd till barn och föräldrar i samband med internationell adoption. Sedan 2012 har antalet barn som det lämnas snabbyttrande för ökat men denna trend har avtagit och under 2021 sjönk antalet (se tabell 6.33). Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd hade under 2021 i uppdrag att sprida informationsmaterial till familjerättssekreterare och familjerådgivare för att öka kunskapen om barnkonventionen med särskilt fokus på barnets rätt att komma till tals.

Tabell 6.32 Antal barn som varit föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten

Antal

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal barn som det lämnas snabbyttrande för	9 800	10 300	10 900	11 325	11 500	11 323	12 193	12 258	13 014	12 612
Antal barn som är föremål för utredning om vårdnad, boende och umgänge	7 513	7 157	6 912	6 187	6 000	6 163	6 243	6 637	6 969	6 973
Antal barn vars föräldrar deltar i samarbetssamtal	19 432	19 647	21 265	21 188	21 300	21 622	22 783	22 290	20 886	20 931
Antal avtal som föräldrar ingått inom socialtjänsten om vårdnad, boende och umgänge	4 198	3 719	3 461	3 396	3 400	3 266	–	–	–	3 047

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.

Källa: Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2021, statistik om familjerätt, Statistik om kommunal familjerådgivning.

I september 2021 tillsatte regeringen en utredning som ska överväga om reglerna i föräldrabalken om vårdnadsöverflyttning, adoption och umgänge behöver ändras i syfte att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn och barn som har upplevt våld av närstående (dir. 2021:70). Utredningen ska bl.a. ta ställning till hur stödet till vårdnadshavarna och barnet efter en vårdnadsöverflyttning kan förbättras. Uppdraget ska redovisas senast den 20 december 2022.

Internationella adoptioner

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att möta behoven av stöd till internationellt adopterade samt stödja kommunerna att upprätthålla kompetens inom adoptionsområdet till följd av det minskade antalet av adoptioner. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har bl.a. fått i uppdrag att samordna den obligatoriska föräldrautbildningen, att ge stöd vid ursprungssökning och även tillhandahålla samtalsstöd för adopterade. Sedan 2022 riktar sig samtalsstödet även till adoptivföräldrar.

Socialstyrelsen fick 2021 i uppdrag att genomföra en kartläggning och analys av hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade (S2019/04465, S2020/09593). Resultaten visar att behov hos adopterade uppmärksammas sent, när de redan har utvecklats till svårigheter för individen. Kunskap och kompetens saknas och det stöd som finns motsvarar inte behoven. Vidare beskrivs stödet som fragmentariskt och inte likvärdigt. Enligt Socialstyrelsen saknas en helhetsbild av hur adoptionsspecifika behov kan mötas för att främja fysisk och psykisk hälsa. I uppdraget ingick även att lämna förslag på möjliga utvecklingsinsatser inom området för att utveckla kunskap och kompetens i syfte att möta adoptionsspecifika behov. Socialstyrelsen lämnade en rad förslag på utvecklingsinsatser som bereds i Regeringskansliet (Hur hälso- och sjukvården och socialtjänsten möter adoptionsspecifika behov hos adopterade – kartläggning och analys 2022, Socialstyrelsen).

Under 2021 genomfördes 118 internationella adoptioner till Sverige via svenska adoptionsorganisationer, varav 40 flickor och 78 pojkar. Detta innebär en ökning från

2020 då 92 internationella adoptioner genomfördes. Ökningen får dock ses som en avvikelse från en annars nedåtgående trend i antalet internationella adoptioner. Detta beror på att covid-19-pandemin har inneburit hinder i adoptionsprocesserna.

Tillkännagivande om att tillsätta en utredning kring internationella adoptioner

Riksdagen har den 15 juni 2021 tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om internationella adoptioner (bet. 2020/21:SoU12, rskr. 2020/21:370). Av tillkännagivandet följer att regeringen snarast bör tillsätta en utredning med syftet att klarlägga hur svenska myndigheter och adoptionsorganisationer hanterat internationella adoptioner till Sverige från 1900-talets mitt och fram till i dag. Regeringen har den 28 oktober 2021 beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att kartlägga och analysera hur regelverk, organisering och processer inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet har fungerat tillbaka i tiden fram till i dag (dir. 2021:95). Utredningen ska omfatta perioden från mitten av 1900-talet till nutid. Syftet med uppdraget är att klargöra förekomsten av eventuella oegentligheter inom Sveriges internationella adoptionsverksamhet. Uppdraget ska redovisas senast den 7 november 2023. Genom den utredning som tillsatts anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Föräldraskapsstöd

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har i uppdrag att fortsätta stödja genomförandet av regeringens nationella strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd och följa upp föräldraskapsstödet och strategins mål och målområden (S2020/09593). Länsstyrelserna har i regleringsbrev avseende 2022 i uppdrag att i respektive län att fortsätta stödja utvecklingen av föräldraskapsstöd. Regeringen har även gett MFoF i uppdrag att under 2022–2023 genomföra den handlingsplan myndigheten har tagit fram för ett brottsförebyggande föräldraskapsstöd (S2020/09554). Myndigheten ska lämna en delredovisning av uppdraget senast den 28 februari 2023 samt en slutredovisning senast den 29 februari 2024.

MFoF och länsstyrelserna har bedrivit ett aktivt samarbete med en rad andra myndigheter för att ta fram ny kunskap inom området och sprida detta till målgrupperna. Till stöd för yrkesverksamma har MFoF bl.a. initierat ett samarbete med ett forskningsinstitut (RISE, Research Institutes of Sweden) för att ta fram verktyg för uppföljning och kvalitetssäkrad mätning. Enligt MFoF:s och länsstyrelsernas rapportering till regeringen kvarstår flera utmaningar i arbetet med att främja genomförandet av strategin för ett stärkt föräldraskapsstöd. Det saknas bl.a. en helhetsbild av vilket föräldraskapsstöd som erbjuds på lokal och regional nivå, och även regelbundna kartläggningar av föräldrars önskemål och behov av stöd. Intresset har ökat hos aktörer regionalt och lokalt att satsa på föräldraskapsstöd som en viktig förebyggande insats för barn och unga.

Färre kommuner erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med normbrytande beteende

Flera av de skyddsfaktorer som har identifierats som relevanta för normbrytande beteende relaterar till föräldrars förmåga till engagemang i barnets liv och att använda sig av de stödresurser som samhället har att erbjuda. En indikator ur öppna jämförelser – andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldrastöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende – syftar till att skapa förutsättningar för barn och unga att få tillgång till likvärdiga manualbaserade behandlingsmetoder i öppenvården oavsett var i landet de bor och vem som ger insatserna. Drygt hälften, 53 procent, av landets kommuner erbjöd denna form av föräldraskapsstöd under 2021. Andelen har minskat de senaste åren. År 2017 var motsvarande siffra 62 procent (se tabell 6.33). Socialstyrelsen har inte gjort någon analys av orsaken till nedgången i sifforna.

Tabell 6.33 Andel kommuner/stadsdelar som erbjuder minst ett manualbaserat föräldraskapsstöd i grupp för barn med bråkigt/normbrytande beteende

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021
Totalt	62	60	59	56	53

Källa: Socialstyrelsen, Öppna jämförelser.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Mål och resultatindikatorer för personer med funktionsnedsättning

Genomförandet av det nationella målet för funktionshinderspolitiken inriktas bl.a. mot individuella stöd och lösningar för individens självständighet. De kan vara avgörande för individens möjlighet till delaktighet och bör ses som ett komplement i förhållande till den generella tillgängligheten i samhället (prop. 2016/17:188, bet. 2017/18:SoU5, rskr. 2017/18:86). Indikatorerna är ett mått på måluppfyllelsen av de individuella stöden.

Tabell 6.34 Riksdagsbundet mål och indikatorer

Mål	Resultatindikatorer
Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.	Antal personer med funktionsnedsättning med insatser enligt LSS och SoL och kostnader för detta. Andel personer som uppger att de får bestämma över saker som är viktiga och som känner trivsel och trygghet i gruppbostad och servicebostad enligt LSS. Antal anmälningar enligt SoL och LSS. Antal personer och antal beviljade timmar med assistansersättning och kostnader för assistansersättning. Antal personer som beviljats bilstöd och kostnader för bilstöd.

Fler personer får LSS-insatser

Insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. I oktober 2021 hade 76 700 personer en eller flera LSS-insatser varav 41 procent lämnats till kvinnor och 59 procent till män (se tabell 6.35). Det är en ökning med 900 personer eller med drygt en procent jämfört med 2020. Antalet beslut om insatser till personer med funktionsnedsättning fortsatte att öka men med en viss avmattning. Jämfört med 2020 har antalet insatser ökat från 117 700 till 117 900. I genomsnitt är det 1,5 insatser per person. Vissa insatser som exempelvis personlig assistans, ledsagning och kontaktperson minskade. Det tydligaste exemplet är boende för barn och unga som har minskat med 27 procent sedan 2012.

Tabell 6.35 Kvinnor och män med insats enligt LSS

Antal personer

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Råd och stöd	4 500	4 300	4 300	4 400	4 100	3 000	2 100	1 400	900	800
Kvinnor	2 031	1 886	1 905	1 961	1 825	1 339	978	662	461	417
Män	2 516	2 384	2 439	2 390	2 290	1 617	1 117	713	413	352
2. Personlig assistans	3 900	3 900	4 100	4 300	4 600	4 900	5 100	5 200	5 300	4 900
Kvinnor	1 860	1 825	1 950	1 996	2 099	2 226	2 288	2 344	2 410	2 202
Män	2 016	2 071	2 144	2 299	2 476	2 679	2 829	2 861	2 969	2 746
3. Ledsagarservice	8 800	8 500	8 400	8 300	8 000	7 700	7 600	7 300	7 100	6 700
Kvinnor	3 802	3 672	3 626	3 600	3 457	3 333	3 248	3 135	2 996	2 833
Män	4 899	4 785	4 801	4 706	4 581	4 368	4 298	4 147	4 050	3 836
4. Kontaktperson	19 700	19 500	19 500	19 500	19 400	19 300	19 100	18 700	18 100	17 500

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	8 980	8 801	8 861	8 777	8 756	8 636	8 580	8 381	8 094	7 831
Män	10 595	10 556	10 654	10 717	10 665	10 662	10 509	10 318	9 952	9 718
5. Avlösarservice	3 400	3 500	3 600	3 800	3 800	3 900	4 000	4 000	4 000	4 100
Kvinnor	1 134	1 170	1 183	1 210	1 206	1 226	1 192	1190	1 179	1 191
Män	2 274	2 337	2 464	2 552	2 585	2 646	2 790	2 792	2 826	2 904
6.Korttidsvistelse	9 800	9 700	9 600	9 700	9 600	9 400	9 400	9 100	8 800	8 800
Flickor	3 552	3 516	3 499	3 525	3 412	3 324	3 273	3 221	3 158	5 671
Pojkar	6 100	6 085	6 141	6 170	6 181	6 123	6 049	5 891	5 670	3 129
7. Korttidstillsyn	4 800	4 500	4 600	4 400	4 400	4 400	4 500	4 600	4 500	4 600
Flickor	1 775	1 642	1 672	1 634	1 644	1 649	1 661	1 694	1 668	1 671
Pojkar	2 976	2 879	2 829	2 743	2 778	2 740	2 827	2 872	2 829	2 894
8. Boende, barn	1 200	1 100	1 000	1 000	1 000	1 000	900	900	900	900
Flickor	442	411	375	382	364	356	330	339	311	303
Pojkar	774	697	657	666	622	612	612	585	563	569
9. Boende, vuxna	24 500	25 000	25 800	26 500	27 100	27 800	28 300	28 800	29 200	29 600
Kvinnor	10 427	10 678	10 926	11 164	11 411	11 668	11 802	11 912	12 110	12 195
Män	13 942	14 366	14 916	15 320	15 687	16 164	16 444	16 774	17 116	17 356
10. Daglig verksamhet	32 200	32 400	33 800	35 300	36 600	37 400	37 800	38 400	39 000	40 100
Kvinnor	13 764	13 945	14 457	15 004	15 520	15 780	15 935	16 047	16 307	16 744
Män	18 213	18 414	19 343	20 336	21 078	21 700	21 878	22 246	22 712	23 320
Totalt antal personer	**64 700**	**65 900**	**67 400**	**69 500**	**71 400**	**72 900**	**74 100**	**75 100**	**75 800**	**76 700**
Totalt antal insatser	**112 700**	**113 100**	**114 800**	**117 200**	**118 600**	**118 900**	**118 800**	**118 500**	**117 700**	**117 900**

Anm.: Kvinnor och män redovisas utan avrundning.

Källa: Socialstyrelsen, Register över insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Befolkningsutvecklingen förklarar inte allt

Ökningen av antalet personer som beviljas insatser enligt LSS ser olika ut för olika åldersgrupper och enligt Socialstyrelsen kan den därför bara delvis förklaras av att befolkningen ökar. År 2009 hade 62 personer per 10 000 i befolkningen en eller flera insatser enligt LSS, motsvarande antal 2020 var 74 personer. Den största ökningen har skett i åldersgruppen 23–64 år från 70 till 88 personer per 10 000 i befolkningen och beror troligtvis på att antalet beslut om daglig verksamhet ökar. Däremot har det skett en minskning av insatser för åldersgruppen 13–22 år och 0–6 år sett till befolkningen mellan åren 2016–2021. Korttidstillsyn och korttidsvistelse har minskat under perioden och kan bero på minskat behov eller färre bifall på ansökningar. Boende för barn har också minskat och kan bero på att fler genomför sina gymnasiestudier på hemorten. Enligt Socialstyrelsen kan minskat antal insatser även bero på lägre verkställighet av beslut som är orsakad av pågående pandemi. Socialstyrelsen avser att fördjupa dessa analyser i kommande lägesrapporter.

Väntetiden till boende för vuxna har minskat något

Väntetiderna för boende för vuxna är fortfarande långa men har minskat något. Under 2021 var mediantiden för verkställighet 127 dagar jämfört med 2020 då mediantiden var 135 dagar. Tillgången till insatser beror på flera faktorer, varav utredningstiden är en. Även om utredningstiden har kortats de senaste åren så är skillnaderna stora i landet. Socialstyrelsen bedömer att kommunerna behöver ha en framförhållning så att det finns bostäder att tillgå när det behövs. Ett nära samarbete med kommunernas byggnadsnämnd och individuell planering kring de enskilda som behöver boende är nödvändigt enligt Socialstyrelsen. Vidare bedömer Socialstyrelsen att det återstår att se i vilken utsträckning som minskade väntetider beror på förbättrade arbetssätt eller är

en konsekvens av covid-19-pandemin (Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2022, Socialstyrelsen).

Fler män än kvinnor beviljas insatser

Sedan 2012 har det totala antalet insatser ökat med 5 procent. Daglig verksamhet och boende med särskild service för vuxna har länge varit de två största insatstyperna inom LSS. Fler män än kvinnor beviljas insatser enligt LSS och skillnaden mellan könen är störst bland yngre och minskar med ökande ålder. I åldern 0–6 år var 27 procent flickor och 73 procent pojkar. Minst var skillnaden i åldern 65 år och äldre där kvinnorna var 47 procent och männen 53 procent. Minst är skillnaderna för insatserna kontaktperson och personlig assistans där kvinnorna utgjorde 45 procent och männen 55 procent. Socialstyrelsen har fördjupat analysen om vad könsskillnaderna kan bero på. En trolig förklaring kan enligt myndigheten vara skillnader i förekomst av diagnoser. Vissa diagnoser som är kopplande till rätten till insatser är vanligare bland män än kvinnor, t.ex. utvecklingsstörning och autism. Samtidigt visar forskningen enligt Socialstyrelsens tidigare lägesrapporter att flickor många gånger får diagnoser senare än pojkar, vilket kan förklara varför könsskillnaderna minskar med ökande ålder. (Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2022, Socialstyrelsen).

Stora behov av vård för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har ofta stora behov av hälso- och sjukvård som är kopplade till funktionsnedsättningen. Socialstyrelsen har redovisat statistik över utvecklingen av kommunal hälso- och sjukvård samt hemsjukvård för personer enligt SoL och LSS (Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2022, Socialstyrelsen). År 2020 fick omkring 25 300 personer med insatser enligt LSS kommunal hälso- och sjukvård. Det motsvarade 37 procent av samtliga personer med LSS-insatser. Det var en högre andel kvinnor än män som fick kommunal hälso- och sjukvård, 40 respektive 35 procent. Under samma år fick 1 764 personer med funktionsnedsättning inom SoL kommunal hälso- och sjukvård, vilket motsvarade 25,5 procent av samtliga personer med dessa insatser. Även inom hemsjukvård är andelen inom LSS högst. Förklaringen är, enligt Socialstyrelsen, troligtvis att personer med insatser enligt LSS har en högre samsjuklighet.

Majoriteten känner att de får bestämma och är trygga i sitt LSS-boende

Den enskildes möjligheter till självbestämmande och inflytande är centralt och anges därför i målen för verksamheterna enligt LSS. Det är även en indikator för resultatutvecklingen för det nationella målet för funktionshinderspolitiken.

Tabell 6.36 Självbestämmande och inflytande i gruppbostad och servicebostad

Procent

Gruppbostad	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	76	79	74	77
Män	77	80	81	81
Servicebostad	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	78	81	79	80
Män	83	84	82	85

Anm.: Fråga som ställts i undersökningen: Får du bestämma över saker som är viktiga?
Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, Kommun- och regiondatabasen (Kolada).

Av Socialstyrelsens öppna jämförelser framgår att allt fler personer som bor i gruppbostad eller i servicebostad uppger att de får bestämma över sådant som är viktigt (se tabell 6.36). I Socialstyrelsens tidigare kartläggning av kompetens hos

personal i boenden enligt LSS (Socialstyrelsen, kompetens i LSS-boenden 2021) ställdes frågan om verksamheterna arbetar enligt någon metod eller arbetssätt för att stärka de boendes inflytande och självbestämmande. Av verksamheterna var det 85 procent som svarade att de hade det.

Majoriteten av boende på en gruppbostad eller servicebostad känner trivsel och trygghet där de bor och det har inte skett några nämnvärda förändringar sedan 2017 (se tabell 6.37). Det finns dock vissa könsskillnader som visar att kvinnor känner sig mer otrygga än män. Enligt Socialstyrelsen är resultaten noterbara men svårtolkade. Frågan handlar inte specifikt om personalen, utan kan också handla om andra boenden eller boendemiljön (Socialstyrelsen, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, lägesrapport 2022).

Tabell 6.37 Bedömning av trivsel och trygghet i gruppbostad och servicebostad

Procent

Gruppbostad[1]	2017	2019	2020	2021
Kvinnor	83	81	81	80
Män	83	84	86	85
Servicebostad[1]	2017	2019	2020	2021
Kvinnor	73	74	75	75
Män	78	79	78	82
Gruppbostad[2]	2017	2019	2020	2021
Kvinnor	74	75	75	76
Män	76	78	80	80
Servicebostad[2]	2017	2019	2020	2021
Kvinnor	73	71	68	69
Män	78	77	77	77

Anm.: 1: Frågan som ställts i undersökning: Trivs du med personalen/hemma?
Anm.: 2: Frågan som ställts i undersökning: Känner du dig trygg med personalen?Källa: Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, Kommun och regiondatabasen (Kolada).

Fler personer får insatser enligt socialtjänstlagen

Personer med funktionsnedsättning kan även få insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Under 2021 hade 59 600 personer med funktionsnedsättning i åldern 0–64 år en pågående insats enligt SoL. Det var två procent fler jämfört med 2020. I princip var det inga könsskillnader bland dem som beviljades en insats och variationerna mellan de olika insatserna är små. Insatser med störst andel män var korttidsplats (64 procent män). Insatser med störst andel kvinnor var ledsagning (57 procent kvinnor). De vanligaste insatserna var boendestöd, följt av hemtjänst i ordinärt boende och trygghetslarm. Boendestöd är en insats som kan vara ett såväl praktiskt som socialt stöd för att stärka en persons förmåga att klara vardagen i bostaden och ute i samhället. Boendestöd beviljades ca 37 800 personer vilket är ca 1 500 fler jämfört med 2020. Andelen kvinnor som fick den insatsen var 51 procent och män 49 procent. Antalet personer med funktionsnedsättning under 65 år som bor på särskilt boende 2021 var ca 5 700 och ingen skillnad jämfört med 2020. Av dessa är 40 procent kvinnor och 60 procent män (Socialstyrelsens infoblad Art.nr: 2022-4-7810).

Kommunernas kostnader för LSS- och SoL-insatser

Den största delen av kommunernas kostnad för stöd till personer med funktionsnedsättning är boende och daglig verksamhet enligt LSS samt särskilt boende och hemtjänst eller boendestöd enligt SoL (se tabell 6.38). Jämfört med 2020 har kommunernas sammanlagda kostnader ökat med 2,5 miljarder kronor. Den största

delen av denna ökning gäller boende. Under 2017–2021 ökade kommunernas kostnader för boende för vuxna enligt LSS med 24,8 procent (6,6 miljarder kronor). Fördelningen av kommunernas kostnader mellan LSS och SoL har varit relativt stabilt över tid. LSS har stått för runt 80 procent av kostnaderna medan SoL har stått för 20 procent av kostnaderna.

Tabell 6.38 Kommunernas kostnader för insatser till personer med funktionsnedsättning

Löpande priser miljarder kronor	2017	2018	2019	2020	2021
Summa insatser enligt LSS	52,8	55,5	57,8	60,3	62,7
Boende vuxna enligt LSS	28,4	30,0	31,7	33,8	35,5
varav boende vuxna	*26,6*	*28,1*	*29,7*	*31,6*	*33,3*
varav boende barn	*1,8*	*1,9*	*2,0*	*2,1*	*2,2*
Personlig assistans[1.]	11,3	11,8	12,1	12,6	12,6
Daglig verksamhet	8,1	8,7	8,8	9,0	9,4
Övriga insatser enligt LSS	4,9	5,0	5,1	5,0	5,1
Summa insatser enligt SoL	14,0	14,6	14,8	15,1	15,4
Kommunens totala kostnad för stöd till personer med funktionsnedsättning	**66,8**	**70,0**	**72,7**	**75,4**	**78,1**

Anm.:[1] Inkluderar kommunernas kostnader för de första 20 timmarna för personlig assistans enligt Socialförsäkringsbalken
Källa: Statistiska centralbyrån, Kommunernas räkenskapssammandrag.

Assistansersättning

Assistansersättning lämnas till personer som ingår i någon av personkretsarna i LSS och som har behov av personlig assistans med fler än i genomsnitt 20 timmar per vecka. Assistansersättning betalas ut av Försäkringskassan.

Antalet mottagare av assistansersättning var under 2021 i genomsnitt 13 778, varav 45 procent kvinnor och 55 procent män. Antalet mottagare minskade med 162 personer under 2020, motsvarande drygt 1 procent (se diagram 6.4).

Diagram 6.4 Mottagare av personlig assistans och utgifter för assistansersättning, per år

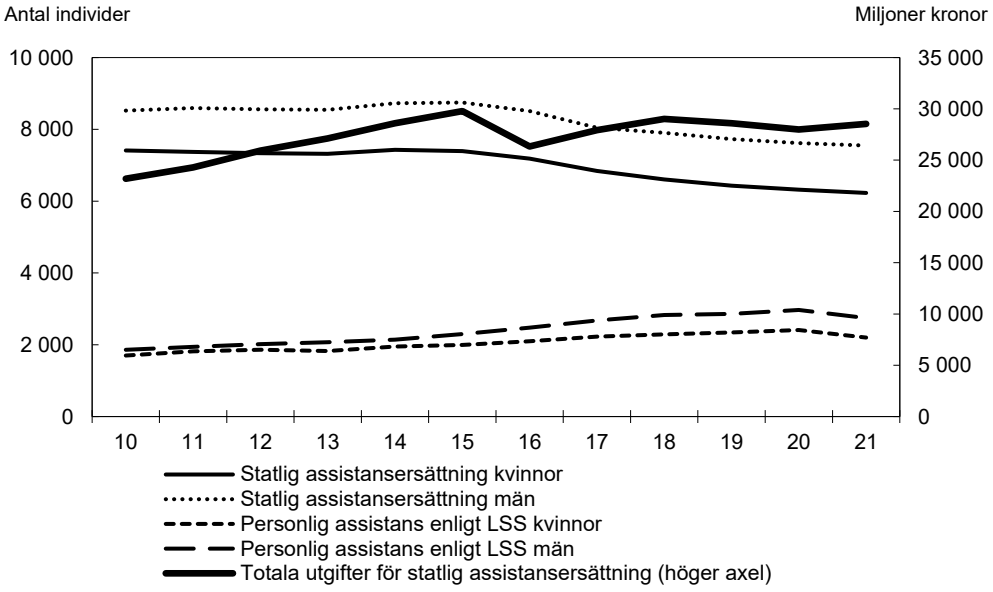

Källor: Försäkringskassan och Socialstyrelsen.

Antalet beslut om rätten till assistansersättning minskade 2021 och uppgick till 1 997 jämfört med 2 280 föregående år. Andelen bifall ökade märkbart under 2021 och låg

på 25 procent, jämfört med 19 procent under 2020. Andelen bifall har ökat mer bland barn än bland vuxna. Ökningen sammanfaller med lagändringen om att hela hjälpbehovet ska vara assistansgrundande när det gäller andning och sondmatning som infördes den 1 juli 2020. Den vanligaste orsaken till avslag är att den sökandes grundläggande hjälpbehov inte bedöms överstiga i genomsnitt 20 timmar per vecka.

Fler män än kvinnor beviljas assistansersättning (se diagram 6.4). Könsskillnaden är större bland barn än bland vuxna. Andelen avslag är högre för vuxna än för barn. Fler män och pojkar ansöker om rätt till assistansersättning men får oftare avslag än kvinnor och flickor. Orsakerna till skillnaderna är okända. Under 2021 var personer med assistansersättning beviljade i genomsnitt 131,2 timmar per vecka. Det innebär att det genomsnittliga antalet timmar ökade med drygt en timme jämfört med 2020. Kvinnor var beviljade i genomsnitt 131,9 timmar per vecka och män 138,5 timmar. Försäkringskassan anger att det är svårt att veta vad skillnaden i timmar beror på. Bland flickor och pojkar är mönstret ett annat och skillnader i vilka som har beviljats flest timmar har varierat över tid. Under 2021 var flickor beviljade 112,9 timmar och pojkar 113,4 timmar (S2022/02639).

Nya grundläggande behov stärker rätten till personlig assistans

Regeringen har tagit flera initiativ för att stärka rätten till personlig assistans. I propositionen Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn (prop. 2021/22:214) som beslutades av regeringen i mars 2022 föreslås att rätten till personlig assistans stärks genom att nya bestämmelser förs in i LSS och socialförsäkringsbalken. I propositionen Stärkt rätt till personlig assistans vid egenvård (prop. 2021/22:244) som beslutades av regeringen i maj 2022 föreslås att rätten till personlig assistans stärks för behov som avser ett medicinskt tillstånd för dem som har en fysisk funktionsnedsättning. Sammantaget beräknas 2 000 fler få rätt till assistansersättning till följd av förslagen, varav 800 barn.

Andning infördes som ett grundläggande behov i LSS genom en lagändring som trädde i kraft den 1 november 2019 (prop. 2018/19:145). En lagändring som innebär att samtliga hjälpmoment ska ge rätt till personlig assistans för andning och måltider i form av sondmatning trädde i kraft den 1 juli 2020 (prop. 2019/20:92). Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att följa upp lagändringarna. Myndigheten konstaterade i en rapport i maj 2022 att lagändringarna bidragit till att fler personer fick rätt till assistansersättning under 2020 och 2021 och att ökningen var särskilt stor bland barn 0–6 år (Assistansersättning – hjälp med andning och sondmatning, Korta analyser 2022:3).

Försäkringskassans administration av assistansersättningen

Regeringens mål för Försäkringskassan är att myndighetens arbete med assistansersättning ska bidra till det nationella målet för funktionshinderspolitiken och att handläggning av assistansersättning ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet så att rätt person får rätt ersättning och besluten är likvärdiga över hela landet. Försäkringskassan ska bl.a. verka för att utredningar håller hög kvalitet och att myndigheten säkerställer en god kontroll.

Försäkringskassans bedömning (Årsredovisning 2021) är att målet för assistansersättningen uppnåddes 2021. Försäkringskassan bedömer att den rättsliga kvaliteten för assistansersättningen är tillfredsställande och att kontroll av förmånen genomförts i all väsentlighet. Service, skyndsamhet och produktivitet är enligt myndighetens bedömning tillfredsställande och visar delvis på en positiv utveckling, bl.a. till följd av effektivare handläggning genom automatisering.

Kontrollen av assistansersättningen har förbättrats

Enligt Försäkringskassan fortsatte arbetet med att säkerställa god kontroll och motverka bidragsbrott under 2021 genom åtgärder inom den manuella handläggningen och genom utveckling av handläggningssystemen. Försäkringskassan bedömer (Årsredovisning 2021) att de har god kontroll inom ramen för vad som är möjligt med nuvarande lagstiftning. År 2021 avslutade Försäkringskassan 1 741 kontrollutredningar inom assistansersättning, vilket var på liknande nivå som 2020. De konstaterade felaktiga utbetalningarna och skadestånden i kontrollutredningarna uppgick 2021 till ca 461 miljoner kronor. Beloppet minskade därmed något jämfört med 2020 års nivå på 464 miljoner kronor men är fortfarande långt över 2019 års nivå på 133 miljoner. Den stora ökningen mellan 2019 och 2020 sammanfaller med att det under 2019 bildades en särskild enhet inom Försäkringskassan som utreder assistansärenden där det finns anledning att misstänka felaktigheter eller brottslighet. De förhindrade felaktiga utbetalningarna minskade även de något jämfört med 2020, men ligger klart över 2019 års nivå. Sammantaget indikerar detta enligt Försäkringskassan att myndighetens kontrollutredningar inom assistansersättningen blivit mer effektiva.

Försäkringskassan samverkar med IVO på nationell, regional och lokal nivå i syfte att öka möjligheterna att stoppa olämpliga aktörer. Myndigheten har fortsatt sitt arbete med att förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar, bl.a. inom ramen för MUR (Motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter mot missbruk och brott inom välfärden), där ett 20-tal myndigheter medverkar. Arbetet har framför allt varit inriktat på att tillgängliggöra kunskap, erfarenhet och metodutveckling. I maj 2021 inrättades en styrgrupp för initiativet som leds av Försäkringskassan. Försäkringskassan deltar även i det myndighetsgemensamma arbetet mot organiserad brottslighet i enlighet med sin instruktion.

Den 1 november 2021 trädde nya bestämmelser i kraft som innebär att Försäkringskassan och kommunerna ges lagstöd för att neka utbetalning som går till assistansanordnare utan giltigt tillstånd. Det är en förändring som förhindrar utförare utan tillstånd att verka inom personlig assistans och som ökar tryggheten för de assistansberättigade.

Huvudmannaskap för personlig assistans utreds

En särskild utredare har i uppdrag att göra en översyn av huvudmannaskapet för personlig assistans och utreda frågan om statligt huvudmannaskap (dir. 2021:76). Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2023.

Tillsyn och tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (IVO)

IVO har under flera år följt upp ett antal LSS-boenden för att se om tidigare konstaterade brister när det gäller tvångs- och begränsningsåtgärder har åtgärdats. Fortfarande finns brister men IVO bedömer att upprepad tillsyn och uppföljning har haft en positiv effekt på verksamheterna (Uppföljning av LSS-boende 2021).

Under 2021 återkallade IVO fler tillstånd än tidigare år. Av de återkallade tillstånden 2021 var 58 procent inom personlig assistans. Enligt IVO är anledningen till att fler tillstånd återkallas att myndighetens lämplighetsprövning blivit mer träffsäker. IVO fortsätter arbetet med att utveckla metoder och stärka samverkan med olika myndigheter för att kunna stoppa oseriösa aktörer (Vad har IVO sett 2021).

Antalet anmälningar om klagomål som rör insatser enligt LSS ökade successivt 2017–2020 för att sedan ligga på samma nivå 2021 då det kom in 1 190 anmälningar. Inom SoL har antalet anmälningar om klagomål legat på ungefär samma nivå sedan 2017. År

2021 inkom 214 klagomål till IVO om insatser enligt SoL för personer med funktionsnedsättning.

I de lex Sarah - anmälningar som skickas till in till IVO anges ofta bristande kompetens hos personal och gäller särskilt i de boenden som har en stor andel vikarier eller timanställda personal som saknar relevant utbildning och erfarenhet av att arbeta med målgruppen (Vad har IVO sett 2021).

Habiliteringsersättning

Under 2021 hade kommunerna möjlighet att rekvirera statsbidrag för att höja eller bibehålla dagpenning i form av habiliteringsersättning. Totalt betalades 350 miljoner kronor ut till 282 kommuner och merparten av statsbidraget förbrukades. Liksom tidigare år är kommunerna positiva till satsningen då den riktar sig till en målgrupp med begränsade ekonomiska möjligheter och för att uppmärksamma gruppens insatser i den dagliga verksamheten. Kommunerna är också positiva till att statsbidraget fick användas för att betala ut ersättning till deltagare även om de varit förhindrade att delta på grund av covid-19 (Socialstyrelsens redovisning av 2021 års stimulanssatsning till kommunerna för habiliteringsersättning (S2022/03101).

Intresset för personligt ombud ökar

Under 2021 hade 245 kommuner verksamhet med personligt ombud, vilket är en minskning med 2 kommuner jämfört med föregående år. År 2021 fanns 348 personliga ombud i landet, vilket var en ökning med 8 ombud jämfört med 2020. Sammanlagt arbetade ombuden med 9 331 klienter, varav 4 033 män och 5 298 kvinnor, vilket var en minskning med 146 klienter jämfört med 2020. Ombuden har uppgett att 1 933 klienter har helt eller delvis hemmaboende barn. I 18 av 20 län har kommunerna rapporterat att de ser tendenser till förändringar av vilka grupper som tar kontakt och söker stöd av personligt ombud. Några grupper som ökade är personer med samsjuklighet, personer som är bostadslösa eller riskerar att bli bostadslösa, hushåll med barn, unga vuxna personer utan sociala kontakter eller med neuropsykiatriska diagnoser och personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd. Kommunerna uppger att de främsta orsakerna till att klienter söker stöd av personligt ombud var, liksom föregående år, att de upplever behov av stöd i kontakt med myndigheter samt att de har svårigheter med ekonomin. En annan vanlig orsak till kontakt är att personer som tillhör målgruppen behöver stöd i kontakt med hälso- och sjukvården. Under 2021 redovisade 18 av 20 län att verksamheterna har väntetider för personer som söker kontakt med verksamheten. Det är en stor skillnad i väntetider mellan verksamheterna från ett par dagar upp till 270 dagar för klienterna att få stöd och hjälp från ett personligt ombud.

Insatsen personligt ombud utreds

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om personligt ombud (bet. 2021/22:SoU12 punkt 9, rskr. 2021/22:188). Personligt ombud är ett stöd inom ramen för socialtjänsten som kommuner har möjlighet, men inte skyldighet, att erbjuda till personer med omfattande och långvarig psykisk funktionsnedsättning. Detta är enligt utskottets mening en viktig verksamhet för att ge möjlighet att få tillgång till samhällets utbud av vård, stöd och service på jämlika villkor och även få rättshjälp, rådgivning och annat stöd utifrån sina egna önskemål och behov. Av tillkännagivandet följer att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över dagens system med personligt ombud för att utröna om det säkerställer jämlika och rättssäkra villkor för målgruppen i hela landet, om tröskeln för att ingå i målgruppen är för hög och om det finns behov av en tydligare reglering i socialtjänstlagen

(bet. 2021/22:SoU12 s. 30). Regeringen konstaterar att intresset för personligt ombud ökar och att det är viktigt att kunna erbjuda insatser till fler personer som har omfattande och långvariga psykiska funktionsnedsättningar. Regeringen har med utgångspunkt från riksdagens tillkännagivande gett ett utredningsuppdrag till Socialstyrelsen att kartlägga och analysera nuvarande system med personligt ombud till vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar (S2022/03075). Kartläggningen ska omfatta för- och nackdelar med nuvarande system, bland annat lämpligheten i att verksamheten regleras genom en förordning och ett statsbidrag. I uppdraget ingår att analysera om dagens system med personligt ombud säkerställer jämlika, jämställda och rättssäkra villkor för målgruppen. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Användningen av bilstöd fortsatt låg

Bilstöd beviljas personer som, på grund av sitt eget eller sitt barns varaktiga funktionsnedsättning, har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att använda allmänna kommunikationer.

Den 1 januari 2017 infördes ett ändrat regelverk för bilstöd. Reformen genomfördes i syfte att bl.a. minska behovet av fördyrande anpassningar. Sedan införandet av det nya regelverket 2017 har antalet ansökningar minskat, handläggningstiderna har blivit längre och en lägre andel av de medel som är avsatta för bilstöd har använts. Den 1 oktober 2020 trädde nya regler i kraft för att öka tillgängligheten till bilstödet. Även bidragsnivåerna höjdes. Effekten av regeländringen har dock inte blivit så stor som förväntat. Utgifterna 2021 uppgick till 138 miljoner kronor, en ökning med knappt två miljoner kronor jämfört med 2020. Antalet mottagare minskade under 2021 med knappt 100 personer jämfört med 2020 och totalt tog 1 100 personer emot bilstöd, varav 45 procent kvinnor och 55 procent män (se diagram 6.5).

Regeringen beslutade den 14 juli 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på ett enklare och mer ändamålsenligt bilstöd (dir. 2022:123).

Diagram 6.5 Mottagare av bilstöd

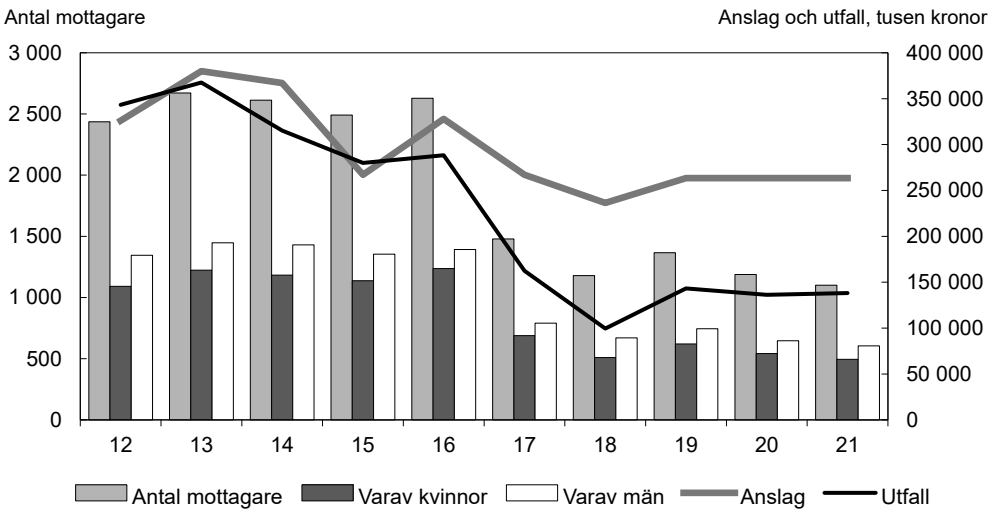

Källa: Försäkringskassan

Övergripande insatser

Insatser med anledning av covid-19-pandemin

I december 2021 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att föreslå hur ett nationellt kompetenscentrum för äldreomsorg kan inrättas och organiseras vid myndigheten.

Socialstyrelsen redovisade uppdraget den 31 mars 2022. Socialstyrelsen fick den 30 juni 2022 i uppdrag att förbereda inrättandet av kompetenscentrumet vid myndigheten. Kompetenscentrumet inrättades i augusti samma år. Behovet av ökad samlad nationell kunskap har tydliggjorts i delbetänkanden av Coronakommissionen (SOU 2020:80) och av Nationella samordnaren för en hållbar kompetensförsörjning inom kommunalt finansierad vård och omsorg om äldre (SOU 2021:52).

Under covid-19-pandemin aktualiserades bl.a. att svårigheter för snabb informationsöverföring innebär en risk för sämre patientsäkerhet då professionen kanske inte haft tillräckligt kunskapsunderlag för att ta rätt beslut om vårdinsats. Regeringen beslutade i mars 2022 propositionen Sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation (prop. 2021/22:177). Förslagen innebär ökade möjligheter att utbyta personuppgifter mellan hälso- och sjukvård och de delar av socialtjänstens verksamheter som avser omsorg om äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Riksdagen har antagit regeringens förslag (bet. 2021/22:SoU30, rskr. 2021/22:381). Lagförslagen träder i kraft den 1 januari 2023.

Inom individ- och familjeomsorgens område gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att administrera och fördela medel till kommunerna för avgiftsfria och smittsäkra lovaktiviteter för barn och unga i åldrarna 6–15 år under 2021. Socialstyrelsen har följt upp satsningen (S2021/03922). Sammanlagt 283 kommuner rekvirerade medel som användes för aktiviteter under sommar- och höstlov. Fler pojkar (54 procent) än flickor (46 procent) deltog i lovaktiviteter med stöd av statsbidraget. Socialstyrelsens bedömning är att medlen har använts i enlighet med villkoren och har bl.a. stimulerat aktiviteter som främjar integration, motverkar segregation och skapar nya kontaktytor mellan barn och unga med olika socioekonomiska bakgrunder.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har enligt uppdrag analyserat vilka konsekvenser som covid-19-pandemin fått hittills och vilka konsekvenser som kan väntas på ett års sikt för verksamheter inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Resultatet visar att socialtjänsten har behövt arbeta på nya sätt och hantera flera nya utmaningar under covid-19-pandemin. En snabb digitalisering har varit positiv, men det finns en oro inom verksamheterna för hur insatsernas kvalitet kan påverkas på sikt och också för att behovet av stöd kommer att öka. Det ställer krav på beredskap och förebyggande arbete (Under rådande omständigheter, 2021:1, Myndigheten för vård och omsorgsanalys).

Regeringen gav under 2020 ett uppdrag till IVO i syfte att myndigheten skulle bidra till lärande och till att stärka förutsättningarna för säkerhet och kvalitet inom svensk vård och omsorg (S2020/0332). IVO skriver bl.a. i sin redovisning av uppdraget att myndigheten behöver utveckla sin kapacitet att återföra tillsynens iakttagelser till vårdens och omsorgens aktörer. Genom en ökad transparens hos IVO:s iakttagelser kan både tillförlitligheten och systematiken i återkopplingen bli bättre och aktivt lärande inom vården eller omsorgen underlättas.

Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom socialtjänsten

Regeringen gav under 2021 Socialstyrelsen och länsstyrelserna ett uppdrag gällande kartläggning och stöd av den kommunala hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens beredskap (S2021/05469). I maj 2022 redovisade Socialstyrelsen första delen av uppdraget, en kartläggning av den kommunala hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens beredskap och behov av stöd för arbete med krisberedskap och civilt försvar. Av kartläggningen framgår att beredskapen gällande socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård i kommunerna är eftersatt. Ett flertal identifierade behov för att stärka krisberedskap och civilt försvar redovisades (se avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik).

En nationell anhörigstrategi inom hälso- och sjukvård och omsorg har tagits fram

I april 2022 beslutade regeringen om en nationell anhörigstrategi inom hälso- och sjukvård och omsorg (S2022/02134). Syftet med den nationella anhörigstrategin är bl.a. att stärka anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg. Inom ramen för strategin har Socialstyrelsen fått i uppdrag att ta fram stöd, dels för ett stärkt anhörigperspektiv inom hälso- och sjukvård och omsorg (S2022/02128), dels för ett mer individanpassat och likvärdigt stöd till anhöriga (S2022/02129). Socialstyrelsen ska även redovisa hur en kontinuerlig uppföljning av anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg samt av det stöd som kommuner och regioner erbjuder anhöriga, kan utformas. I uppdraget kan det t.ex. ingå att utveckla metoder liksom indikatorer, mått och nyckeltal. Vidare ökade statsbidraget med 5 miljoner kronor till de organisationer som stödjer dem som vårdar och hjälper någon närstående så att de nu uppgår till 16 miljoner kronor.

Översyn av anhörigstödet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om en översyn av anhörigstödet (bet. 2020/21:SoU24 punkt 15, rskr. 2020/21:368). Av tillkännagivandet följer att översynen bl.a. bör omfatta hur stödet i kommunerna fungerar och hur det kan stärkas och utvecklas i framtiden (bet. 2020/21:SoU24 s.44) Regeringen beslutade den 13 april 2022 om en nationell strategi för anhöriga inom hälso- och sjukvård och omsorg. Syftet är att stärka anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg samt att utifrån bästa tillgängliga kunskap bidra till att stödet till anhöriga, som vårdar eller stödjer en närstående som är långvarig sjuk eller äldre eller har en funktionsnedsättning, är tillgängligt och utformat efter behov. En grundläggande princip för strategin är att anhörigas insatser och delaktighet alltid ska bygga på frivillighet. Inom ramen för strategin har Socialstyrelsen fått i uppdrag att ta fram stöd för att stärka anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg (S2022/02128) och att ta fram stöd till kommunerna för ett mer individanpassat och likvärdigt stöd till anhöriga (S2022/02129). Därutöver har Socialstyrelsen fått i uppdrag att följa upp anhörigperspektivet och stödet till anhöriga (S2022/02130). Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Styrning med kunskap

Sedan 2015 samverkar tio myndigheter i Rådet för styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst för att myndigheternas styrning ska vara samordnad, effektiv och behovsanpassad och till stöd för huvudmän och professionen. Till rådet är en huvudmannagrupp kopplad, bestående av förtroendevalda från kommuner och regioner, i syfte att informera rådet om områden där det finns behov av statlig styrning med kunskap. Under 2021 utvidgades rådet med en ny myndighet då Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd inkluderades. Rådets möten präglades fortsatt av frågor som rör covid-19-pandemin. Life science och hälsodata, hälsofrämjande och förebyggande folkhälsoarbete samt insatser mot kriminalitet och normbrytande beteende hos barn och ungdomar är exempel på andra områden som har prioriterats under året. Under verksamhetsåret tog rådet också fram en gemensam strategi för perioden 2021–2025. Under 2021 kungjordes sammanlagt 114 författningar i den gemensamma författningssamlingen.

Flera nya teman på Kunskapsguiden

Den nationella webbplatsen Kunskapsguiden samlar kvalitetssäkrad kunskap från myndigheter och andra aktörer. Socialstyrelsen finansierar webbplatsen och är ansvarig utgivare. Kunskapsguiden hade i snitt drygt 93 000 besök per månad under

2021. Under året utökades Kunskapsguiden med nya områden och tillhörande teman, t.ex. Yrkesintroduktion för baspersonal som arbetar med personer med psykisk funktionsnedsättning, Familjehemsvård, Förhindra smitta i äldreomsorgen samt Barn och unga som begår brott.

Stärkt forskning inom välfärdens områden

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) ansvarar för det nationella forskningsprogrammet för tillämpad välfärdsforskning. Våren 2021 genomförde programmet en utlysning fördelat på åren 2021–2026 där projektbidrag beviljades för bl.a. studier om äldre personer (se avsnitt 9.3).

SBU stödjer socialtjänsten och den sociala barn- och ungdomsvården

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om evidensbaserade metoder för socialtjänstens barnutredningar (bet. 2020/21:SoU24 punkt 13, rskr. 2020/21:368). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att se över frågan om evidensbaserade metoder för socialtjänstens barnutredningar. Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har fått i uppdrag att bidra med stöd och handledning för att systematiskt söka, värdera och använda kunskap inom socialtjänsten och den sociala barn- och ungdomsvården. SBU ska inom ramen för uppdraget utbilda och sprida kunskap om vetenskapliga kunskapssammanställningar till strategiskt viktiga målgrupper som stöd till fortsatt utveckling av ett kunskapsbaserat arbete inom socialtjänsten, inklusive att sammanställa det vetenskapliga underlaget avseende utredningsmetoder för barn och ungdomar som utreds inom socialtjänsten. Uppdraget redovisades den 25 februari 2022 (Redovisning av regeringsuppdrag om att utbilda och sprida kunskap om vetenskapliga kunskapssammanställningar inom socialtjänsten och Standardiserade bedömningsmetoder i utredningar av barn och unga inom socialtjänsten, 2022, SBU). Det framgår också att SBU ska genomföra aktiviteter för att sprida resultatet på ett sätt som underlättar för socialtjänsten att ta till sig kunskapen. Därmed bedöms tillkännagivandet vara slutbehandlat.

Jämlikhetskommissions förslag och rekommendationer inom socialpolitiken

Jämlikhetskommissionen (dir. 2018:74) tillsattes med det övergripande uppdraget att lämna förslag på åtgärder som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämlikheten och att öka möjligheterna till social rörlighet. I betänkandet En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46) lämnades ett stort antal förslag och rekommendationer. Några av dessa riktades mot det Socialpolitiska området. Beslut har fattats som ligger i linje med dessa rekommendationer. Bland annat har regeringen under 2022 beslutat om en nationell hemlöshetsstrategi 2022–2026 samt ett flertal satsningar för att stärka äldreomsorgen.

Norden och EU

Under 2021 utarbetade Ministerrådet för social- och hälsopolitik ett nytt samarbetsprogram för 2022–2024. Samtidigt fortsatte arbetet med att genomföra förslagen i den genomlysning som gjorts av det nordiska samarbetet på det sociala området. Det beslutades om ett tvärsektoriellt projekt i syfte att öka kunskapen i Norden om hur individer som vårdats för skadligt bruk eller beroendeproblematik framgångsrikt kan integreras på arbetsmarknaden. Under året fattade de nordiska socialministrarna beslut om ett nytt uppföljande projekt om Integrerad vård och omsorg på distans, vilket

löper fram till 2024. EU-arbetet präglades av förberedelser inför det kommande svenska ordförandeskapet under första halvåret 2023.

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt avslutas

Ett svenskt program inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt har pågått sedan 2014 och avslutas 2022. Fondens syfte har varit att minska fattigdom och social utslagning. I Sverige har insatserna varit riktade till personer som inte har möjlighet eller rättighet att få stöd från kommuner eller Migrationsverket. Oftast handlar det om EU- eller EES-medborgare som kommer till Sverige och stannar en kortare tid för att återvända till sina hemländer. Genom projekt som finansierats genom FEAD ska förutsättningarna för sociala delaktighet ha stärkts.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Omsorg om äldre

Ansvaret för äldreomsorgen ligger hos kommunerna vars enskilda åtgärder påverkar måluppfyllelsen. Det är därför svårt att på ett tydligt sätt kunna redovisa resultatet av enskilda statliga insatser. Regeringen gör dock den samlade bedömningen att genomförda insatser inom området bidragit till måluppfyllelse. Men fortfarande kvarstår en rad utmaningar inom olika områden.

Statsbidraget till äldreomsorgen i landets kommuner bidrar till måluppfyllelse

Regeringen bedömer att de 4 miljarder kronor som avsatts i statsbidrag för att säkerställa en god vård och omsorg om äldre personer ger kommunerna möjlighet att göra insatser som bidrar till att uppfylla målen för äldrepolitiken. Medlen får användas av kommunerna utifrån lokala behov i syfte att möjliggöra förbättringar och utveckling inom olika områden, som exempelvis kompetensutveckling och personalkontinuitet.

Fortsatta utmaningar inom området välfärdsteknik

Rätt använd kan välfärdsteknik bidra till att äldre kvinnor och män kan leva ett aktivt liv, ha inflytande i samhället och över sin vardag och åldras i trygghet med bibehållet oberoende. Användningen av välfärdsteknik och digital kommunikation fortsätter att öka. Cirka 76 procent av kommunerna har exempelvis infört digital nattillsyn i ordinärt boende, att jämföra med 37 procent 2016 enligt Socialstyrelsens rapport Vård och omsorg för äldre 2022. Regeringen bedömer att de satsningar som gjorts på välfärdsteknik inom äldreomsorgen bidrar till måluppfyllelse och att en majoritet av de äldre enligt Socialstyrelsens undersökning fortsatt upplever hemtjänst eller särskilt boende som mycket tryggt eller ganska tryggt. Men det saknas ännu kunskap om hur välfärdsteknik bäst kan nyttjas i verksamheterna. Det har också funnits utmaningar för kommunerna att installera välfärdsteknik hos de äldre på grund av restriktioner till följd av covid-19-pandemin.

Fast omsorgskontakt och särskilda boendeformer kan bidra till äldres trygghet

Regeringen bedömer att införande av en fast omsorgskontakt i hemtjänsten och tillgång till särskilda boendeformer bidrar till måluppfyllelse och att en majoritet av de äldre fortsatt upplever hemtjänst eller särskilt boende som mycket tryggt eller ganska tryggt. Nya bestämmelser i socialtjänstlagen innebär ett krav på att kommunerna ska erbjuda den som har hemtjänst en fast omsorgskontakt, om det inte bedöms vara

uppenbart obehövligt. Efterfrågan på stöd för att anordna och tillhandahålla bostäder för äldre personer är fortsatt stort och det finns fortsatta utmaningar i fråga om särskilda boendeformer för äldre. Väntetiden till särskilt boende varierar exempelvis stort mellan kommunerna.

Utmaningar inom demensområdet kvarstår

Regeringens bedömning är att genomförda insatser inom demensområdet har bidragit till måluppfyllelse. Satsningen på 610 miljoner kronor har gett landets kommuner möjlighet att använda medel för att öka kvaliteten i vården och omsorgen för personer med demenssjukdom. Uppföljning av 2020 års medel visar att omkring en tredjedel av kommunerna anger att de har använt medlen till vård och omsorg av äldre, bl.a. inom dagverksamhet som kan utgöras av meningsfulla aktiviteter ute i samhället tillsammans med andra. Regeringen bedömer att satsningarna även har bidragit till att ge kommuner förutsättningar att förbättra samverkan, använda kvalitetsregister för förbättringsarbeten samt öka kunskapen om demenssjukdom bland personal, anhöriga och beslutsfattare. Men fortfarande finns det brister i vården och omsorgen för personer med demenssjukdom.

Bemanning och kompetens är fortsatt ett utvecklingsområde

Regeringen bedömer att satsningar för att stärka bemanningen och kompetensen inom äldreomsorgen, såsom det pågående Äldreomsorgslyftet, kan bidra till måluppfyllelse av t.ex. att äldre ska ha tillgång till god vård och omsorg. Införandet av en skyddad yrkestitel för yrket undersköterska den 1 juli 2023 är betydelsefullt i arbetet med att säkerställa kompetensen hos dem som arbetar i äldreomsorgen. Regeringen bedömer att denna satsning och Äldreomsorgslyftet kan bidra till att det blir mer attraktivt att arbeta i äldreomsorgen samt att arbetet kan organiseras mer effektivt.

Fortsatta utmaningar för att nå en jämställd och jämlik omsorg för äldre

Regeringen bedömer att det finns fortsatta utmaningar när det gäller att uppfylla målet om att äldre ska erbjudas en jämställd och jämlik vård. Visserligen uppger de allra flesta äldre i Socialstyrelsens årliga undersökning att de är ganska nöjda eller mycket nöjda med hemtjänsten och särskilt boende. Det finns dock skillnader t.ex. mellan könen, då exempelvis en lägre andel kvinnor än män uppger att de är ganska eller mycket nöjda med hemtjänsten. Ofta handlar det dock om små skillnader och eftersom de enskilda undersökningarna kan vara förenade med viss osäkerhet är det svårt att dra långtgående slutsatser. Enligt regeringens bedömning finns det även fortsatta utmaningar när det gäller att nå en jämlik äldreomsorg, då det förekommer stora variationer mellan kommunerna exempelvis när det gäller hur många äldre som förskrivs läkemedel som bör undvikas. Skillnaderna mellan kommunerna finns även inom en rad andra områden som exempelvis väntetid till särskilt boende och riskförebyggande åtgärder i särskilt boende.

Individ- och familjeomsorg

Flertal åtgärder inom den sociala barn- och ungdomsvården genomförda

Regeringen har genomfört ett flertal åtgärder för att stärka skyddet för utsatta barn inom den sociala barn- och ungdomsvården. Då det tar tid för satsningar att ge tydliga och mätbara resultat kan det dock vara svårt att mäta effekterna av dessa åtgärder. De satsningar som genomförts på området trygghetsskapande åtgärder för placerade barn och unga bedöms skapa förutsättningar för en trygg och säker vård. Regeringens bedömning är att de insatser som har gjorts bidrar till måluppfyllelsen om att stärka skyddet för utsatta barn.

Statens institutionsstyrelse har utvecklat sitt arbetssätt

Regeringen har under de senaste åren förstärkt SiS förvaltningsanslag genom att tillföra medel bl.a. i syfte att myndigheten ska kunna differentiera och anpassa vården så att individuellt anpassad vård ska kunna erbjudas alla målgrupper. Regeringen bedömer att SiS behandlingsmetoder och arbetssätt har utvecklats under senare tid. Regeringen bedömer även att samverkan med andra aktörer har förbättrats. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att vidtagna åtgärder bedöms ha bidragit till måluppfyllelsen om att stärka skyddet för utsatta barn.

Satsningar på brottsförebyggande arbete inom socialtjänsten

Regeringen har vidtagit ett antal initiativ för att stärka det brottsförebyggande arbetet. Det är angeläget att vidta åtgärder för att skydda barn och unga som riskerar att fara illa och förhindra att barn och unga börjar begå brott. Regeringen bedömer att samverkan mellan olika berörda myndigheter både på nationell och lokal nivå har utvecklats positivt genom flera regeringsuppdrag och utvecklingsprojekt, vilket bedöms ha bidragit till måluppfyllelsen om att stärka skyddet för utsatta barn.

Ekonomiskt bistånd har minskat

Trots att antalet biståndsmottagare har minskat så tenderar biståndstiden att bli längre och biståndsbeloppet per hushåll att öka. Regeringens bedömning är att det är positivt att antalet personer med ekonomiskt bistånd minskar och att det är ett led i att uppfylla målet om stärkt förmåga och möjlighet till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer. Regeringen bedömer att det är angeläget att bryta långvarigt bistånd eftersom risk för ohälsa och utanförskap kan öka, samtidigt som förankring på arbetsmarknaden minskar.

Missbruks- och beroendevården har fortsatta utmaningar

Tillgången och utvecklingen av socialtjänstens insatser mot missbruk och beroende är relativt konstant. Regeringen bedömer att det är angeläget att samtidiga och samordnade insatser ges till målgruppen med både psykisk ohälsa och missbruks- eller beroendeproblematik. Samsjuklighetsutredningen (S2020:08) har lämnat sitt betänkande som nu remissbehandlas. Regeringen bedömer att arbetet som genomförts bidrar till att uppfylla målet stärkt förmåga och möjlighet till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer.

Motverka hemlöshet

Statistik från Kronofogdemyndigheten visar att 572 barn var berörda av vräkningar under 2021, vilket är det högsta antalet sedan 2012. Ny statistik för första halvåret 2022 visar däremot en liten minskning av antalet vräkningar och antalet barn som berörts av vräkningar. Samtidigt är bristen på bostäder fortsatt påtaglig i landet. Personer som lever i hemlöshet söker sig ofta till socialtjänsten för att få hjälp att lösa sin bostadssituation när de inte själva klarar det. Regeringen bedömer att insatser inom den nationella hemlöshetsstrategin kommer att kunna bidra till att stärka kommunernas arbete mot hemlöshet och därigenom bidra till att uppfylla målet om stärkt förmåga och möjlighet till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer.

Inte alla våldsutsatta får stöd och skydd

Individ- och familjeomsorgens insatser för kvinnor och barn som är utsatta för våld av närstående har genomgått en utveckling men når inte fullt ut upp till målsättningen

att stärka förmågan till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer. I budgetpropositionen för 2022 aviserade regeringen att den avser att införa skyddat boende som en ny placeringsform i socialtjänstlagen, med tillståndsplikt och höjda kvalitetskrav. I och med detta aviserade regeringen att det även kommer att läggas fram förslag för att stärka barnrättsperspektivet i verksamheten. Regeringen bedömer att dessa lagändringar kommer att bidra till en ökad måluppfyllelse om att stärka skyddet för utsatta barn.

Familjerätten har utvecklats

Sedan våren 2022 gäller en ny reglering om obligatoriska informationssamtal för föräldrar som vill inleda en tvist i domstol avseende vårdnad, boende och umgänge. Regeringen bedömer att regleringen har betydelse för föräldrars möjligheter att i större utsträckning nå samförståndslösningar och därigenom bidra till målet om att stärka skyddet för utsatta barn.

Satsningar på stöd till internationellt adopterade

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att förbättra och tillgängliggöra stöd för internationellt adopterade och för att öka kunskapen och stärka kompetensen inom socialnämnderna bl.a. när det gäller ursprungssökning och att uppmärksamma specifika behov hos adopterade. Regeringen bedömer att dessa åtgärder bidragit till måluppfyllelsen om att stärka skyddet för utsatta barn.

Ett utvecklingsarbete pågår om föräldraskapsstöd

Regeringen bedömer att ett utvecklingsarbete pågår när det gäller föräldraskapsstöd. Föräldraskapsstöd ingår bl.a. som en viktig insats för att uppnå nationella målsättningar inom flera områden, som t.ex. inom barnets rättigheter, jämställdhet, folkhälsa, ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel) och brottsförebyggande arbete. MFoF har fått i uppdrag att under 2022 och2023 genomföra den handlingsplan för ett brottsförebyggande föräldraskapsstöd som myndigheten tagit fram på uppdrag av regeringen. Regeringen bedömer att arbetet med handlingsplanen bidrar till att öka måluppfyllelsen om att stärka skyddet för utsatta barn.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

De individuella stöden bidrar till måluppfyllelsen

Målet för funktionshinderspolitiken är att med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Fyra områden har prioriterats för att nå målet. Det är bl.a. individuella stöd och lösningar för individens självständighet och som kan vara avgörande för individens möjlighet till delaktighet.

Regeringens bedömning är att de individuella stöd som ges till personer med funktionsnedsättning i form av insatser inom LSS och socialtjänstlagen bidrar till måluppfyllelsen. Fler får insatser och väntetiderna för LSS-boende tycks minska men det finns utmaningar. Visserligen ökar flera insatser men exempelvis råd och stöd, ledsagning och kontaktperson minskar. Enligt kommunerna har statsbidraget som får användas för att införa eller höja en låg habiliteringsersättning varit positivt för deltagare i daglig verksamhet. Regeringen bedömer att det är bra att Socialstyrelsen följer utvecklingen av den hälso- och sjukvård som ges till personer med funktionsnedsättning. Regeringen har också gett Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga och analysera vilken påverkan som covid-19-pandemin har haft för möjligheten att få tillgång till hälso-och sjukvård (S2022/01055). Regeringen bedömer att det fortfarande

finns brister när det gäller tvångs- och begränsningsåtgärder i LSS-boende men att det är positivt att Inspektionen för vård och omsorg bedömer att upprepad tillsyn och uppföljning har haft en positiv effekt på verksamheterna.

Rätten till personlig assistans stärks.

Under 2021 ökade antalet barn bland assistansmottagarna vilket sannolikt är en följd av lagändringarna 2019 och 2020 som innebar att hjälp med andning och måltider i form av sondmatning kan bedömas som grundläggande behov. Regeringen bedömer att det är positivt att lagändringarna om andning och sondmatning har inneburit att fler personer beviljas assistansersättning för dessa behov.

Regeringen bedömer att förslagen i de två propositionerna Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn (prop. 2021/22:214) och Stärkt rätt till personlig assistans vid egenvård (prop. 2021/22:244) kommer att leda till att fler personer får rätt till personlig assistans, att rättssäkerheten och förutsägbarheten i bedömningen av rätten till personlig assistans ökar och att patientsäkerheten vid egenvårdsinsatser stärks.

Att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott inom välfärdssystemen är nödvändigt för att värna förtroendet för välfärden och för att enskilda ska kunna anlita seriösa utförare som ger insatser av god kvalitet.

Bilstödet behöver förenklas

Regeringens bedömning är att bilstödet är en betydelsefull förmån som bidrar till uppfyllelsen av den nationella funktionshinderspolitiken. Regeringen bedömer dock att det är bekymmersamt att användningen av bilstödet minskat sedan lagändringarna 2017 och att efterföljande lagändringar inte inneburit något märkbart ökat utnyttjande av stödet. Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på ett enklare och mer ändamålsenligt bilstöd (dir. 2022:123).

Övergripande insatser

Insatser med anledning av sjukdomen covid-19

Covid-19-pandemin har tydliggjort de brister som finns inom äldreomsorgen. Regeringen bedömer att det nationella kompetenscentrum som invigdes vid Socialstyrelsen den 11 augusti 2022 bidrar till arbetet med att uppfylla målen för äldrepolitiken. Det finns behov av ett långsiktigt och samordnat nationellt arbete med kompetensfrågor och implementering av exempelvis kunskapsstöd i kommunerna. Detta för att möta de stora nutida och framtida utmaningar som vården och omsorgen om äldre personer står inför. Ökade möjligheter till informationsöverföring har föreslagits i propositionen Sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation (prop. 2021/22:177).

Anhörigperspektivet viktigt för välbefinnande och livskvalitet för äldre

Regeringens bedömning är att anhörigas insatser är mycket värdefulla och bidrar bl.a. till välbefinnande och livskvalitet för äldre och personer med funktionsnedsättning. Den nationella anhörigstrategin inom hälso- och sjukvård och omsorg samt de uppdrag som lämnas till Socialstyrelsen inom ramen för strategin utgör en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet inom anhörigområdet.

Fortsatt angeläget med kunskapsstyrning och forskning

Regeringen bedömer att Rådet för styrning med kunskap och Huvudmannagruppens arbete bidrar till måluppfyllelse inom områdena omsorg om äldre, individ- och familjeomsorg samt personer med funktionsnedsättning. Socialtjänsten omfattar många verksamheter och det är angeläget att de kunskapsstöd som tas fram svarar upp mot de många olika behov som finns i verksamheterna och att kunskapsstöden är samstämda. Samtidigt kvarstår utmaningar inom området.

6.5 Politikens inriktning

Omsorg om äldre

Sverige som välfärdssamhälle ska se, bry sig om och uppmärksamma de sista åren av en människas liv på motsvarande sätt som vi ser på de första åren i livet – med förhoppningar, engagemang och omtanke. Detta präglar regeringens syn på de mest sjuka och sköra, samtidigt som vi har förmåga att se alla människor som åldras och är friska långt upp i åldern. Omhändertagandet av de mest sjuka och sköra måste vara gott. Utgångspunkten för äldrevården och äldreomsorgen ska vara trygghet och medmänsklighet. Personer som är äldre och multisjuka och personer med kroniska sjukdomar ska ha ett tryggt samordnat omhändertagande och få en god vård och omsorg.

Regeringen ska metodiskt analysera Coronakommissionens analys och slutsatser om äldreomsorgen. Kommissionen gör till exempel den bedömningen att nuvarande ansvarsfördelning inom vård och omsorg ställer krav på en mycket väl fungerande samordning och samverkan mellan kommuner och regioner. Regeringen anser vidare att det är viktigt att stärka den medicinska kompetensen i kommunerna.

Regeringen ska arbeta aktivt för att människor som är multisjuka och personer med kroniska sjukdomar ska ha ett tryggt och samordnat omhändertagande. De ska få en vård och omsorg med god kvalitet.

Satsning för att motverka ensamhet bland äldre

Det finns i dag äldre som lever i ofrivillig ensamhet och isolering. Ensamhet har stor inverkan på enskilda personers livskvalitet. Ökad psykisk ohälsa samt besvär av ensamhet och isolering har uppmärksammats i flera rapporter som publicerats om covid-19-pandemins konsekvenser. Regeringen avser därför att avsätta 50 miljoner kronor i en kommunal satsning under 2023 för att motverka ensamhet bland äldre. Därefter beräknar regeringen att avsätta 50 miljoner kronor även 2024 och 2025.

Språkkunskaper är viktigt för att kunna ge en god vård och omsorg för äldre

Äldre ska känna sig trygga med den vård och omsorg som ges och det är angeläget att personalen har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter. I detta sammanhang är språkkunskaper och förmåga att kommunicera både muntligen och skriftligen en grundförutsättning för att personalen ska kunna utföra arbetet inom äldreomsorgen på ett säkert sätt. I dag finns det brister när det gäller personalens språkliga kompetens, vilket uppmärksammats av bl.a. Inspektionen för vård och omsorg. Socialstyrelsen har i uppdrag att ta fram ett stöd för att underlätta för verksamheterna att bedöma vilka kunskaper i svenska språket som personalen behöver för arbetsuppgifter inom den del av äldreomsorgen som avser kommunernas socialtjänst. Regeringen avser att utreda och ta fram förslag på hur ett språkkrav för personal i äldreomsorgen skulle kunna genomföras och vilka insatser som kan hjälpa äldreomsorgspersonal att snabbare nå språkkravet. Regeringen anser att goda språkkunskaper är angeläget.

Fortsatt satsning på kompetenshöjande insatser i äldreomsorgen

Det är avgörande för kvaliteten och säkerheten i äldreomsorgen att personalen har rätt kompetens att utföra arbetsuppgifterna. Genom att satsa på kompetensstärkande insatser för personalen höjs kvaliteten inom äldreomsorgen så att äldre och deras anhöriga känner ökad trygghet och ges en god omsorg. Det underlättar också organiseringen av arbetet och möjliggör andra arbetssätt som t.ex. teamarbete. Äldreomsorgslyftet fortsätter under 2023 i enlighet med budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1).

Undersköterska blir skyddad yrkestitel

Den 1 juli 2023 blir undersköterska skyddad yrkestitel vilket också innebär att kompetensen för yrkesgruppen säkerställs och kommer att bidra till en god vård och omsorg för äldre. Från och med 1 juli 2023 ska även den som utses till fast omsorgskontakt i hemtjänsten ha yrkestiteln undersköterska.

Översyn av statsbidragen inom äldreområdet

Covid-19-pandemin har tydliggjort redan kända brister inom äldreomsorgen och det finns ett brett politiskt stöd att prioritera satsningar inom området. Antalet riktade statsbidrag uppgår i dag till tio. Flera av de aktuella statsbidragen överlappar varandra och konstruktionen skiljer sig också åt. Regeringen avser att undersöka möjligheten att slå samman flera av statsbidragen för att på så sätt minska den administrativa bördan och förbättra kommunernas förutsättningar att ta del av bidragen.

Individ- och familjeomsorg

Föräldraskapsstödet förstärks

Att ge alla barn en ärlig chans att lyckas är lika viktigt som att skärpa straffen. Det brottsförebyggande arbetet ska därför prioriteras under mandatperioden. De barn som befinner sig i riskzonen för att dras in i kriminalitet och deras familjer behöver få stöd och hjälp från samhället. Regeringen avsätter därför 200 miljoner kronor i en förstärkning av föräldraskapsstödet 2023. Regeringen beräknar sedan avsätta 200 miljoner per år från 2024 och framåt. Därtill föreslår regeringen en omfördelning av de 200 miljoner kronor från 2023 och framåt som riksdagen avsatte för föräldraskapsstöd i budgetpropositionen för 2022. Medlen föreslås omfördelas från utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner till utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Detta för att säkerställa att medlen används för att öka tillgängligheten till föräldraskapsstöd och för att möjliggöra uppföljning av utvecklingen.

Stärk socialtjänstens arbete mot ungas brottslighet

Regeringen ser behov av att stärka socialtjänstens arbete inom ramen för det brottsförebyggande arbete. Regeringen avsätter 10 miljoner för ändamålet 2023 och beräknar därefter att avsätta 20 miljoner kronor årligen för att bland annat förmedla beprövade metoder för att förebygga brott och hantera unga som begår eller är i riskzonen för att begå brott. Regeringen avser att vidta lämpliga åtgärder för att inrätta en krissocialjour som ska ge stöd till socialtjänsten i arbetet för att motverka brottslighet som begås av unga personer.

Möjligheter till ursprungssökning för adopterade stärks

Internationellt adopterade har rätt till klarhet om sitt ursprung och sin identitet. Detta följer bl.a. av FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner. Stöd vid ursprungssökning är viktigt för att säkerställa denna rättighet. Regeringen

föreslår därför en ökning med 2,5 miljoner kronor av anslaget 4:1 *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för ändamålet.

Lagförslag om skyddat boende

I enlighet med vad regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2022 bereds lagförslag om skyddat boende och stärkta rättigheter för barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i sådant boende. Utkastet till lagrådsremiss – Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende, remitteras för närvarande. Remisstiden går ut den 1 december. Med anledning av dessa förslag bedöms det finnas behov av ökad finansiering till domstolarna, offentliga biträden och Inspektionen för vård och omsorg motsvarande cirka 65 miljoner kronor per år.

Subvention av vårdavgift för plats på Statens institutionsstyrelse

Skyddet för barn som utsätts för eller riskerar att bli utsatta för t.ex. våld, hedersrelaterat förtryck eller kriminella miljöer behöver säkerställas. Alla barn i behov av placering enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska också få det. Därför avsätter regeringen 484 miljoner kronor 2023 för en förlängning av subventionen av kommunernas kostnader för placering av barn och unga. Regeringen beräknar 532 miljoner kronor för subventionen för 2024.

Ytterligare medel till statsbidrag om Bostad först

Regeringen beslutade i juli 2022 om en nationell hemlöshetsstrategi för perioden 2022–2026 med syfte att tydliggöra regeringens inriktning för arbetet med att minska antalet vuxna och barn som befinner sig i hemlöshet samt att förebygga att fler blir hemlösa. En del av strategin är att Socialstyrelsen har fått i uppdrag (S2022/03246) att fördela 30 miljoner kronor i statsbidrag för att möjliggöra att metoden Bostad först kan införas nationellt. Regeringen avsätter ytterligare 40 miljoner kronor till statsbidraget om Bostad först för 2023 samt beräknar avsätta ytterligare 40 miljoner per år fram till och med 2026.

En bidragsreform ska genomföras

För att förbättra chanserna för människor att komma in i eget arbete och därmed pressa tillbaka utanförskapet anser regeringen att det behöver genomföras en stor bidragsreform som gör det mer lönsamt att gå från bidrag till arbete och egen försörjning. Detta kan ske bl.a. genom införandet av ett bidragstak som gör att den som kan arbeta aldrig sammantaget kan få högre inkomster från bidrag än genom eget arbete.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Kunskapssammanställning av händelser på dåtidens institutioner för personer med intellektuell funktionsnedsättning

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som socialutskottet anför om vanvård och övergrepp som skett vid statliga inrättningar (bet. 2021/22:SoU19 punkt 5, rskr. 2021/22:264). Utskottet har anfört att regeringen bör överväga om och i så fall hur staten kan agera för att få till stånd en granskning av hur verksamheten vid olika inrättningar i statlig regi bedrevs under 1900-talet i syfte att bringa klarhet i frågor om vanvård och övergrepp (bet 2021/22: SoU19 s. 25). Kunskap finns inom området och forskning pågår men regeringen anser att det finns ett behov av att sprida kunskap om den period där stora institutioner ansågs vara det mest lämpliga sätt att bo och leva för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Regeringen avser att ge lämplig

myndighet i uppdrag att vidta kunskapshöjande åtgärder. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Höjd schablon i assistansersättningen

Timbeloppet för assistansersättning, det s.k. schablonbeloppet, räknades upp med 1,5 procent för 2022. Regeringen avser att göra motsvarande uppräkning med 1,5 procent för 2023.

Stödet till personligt ombud förlängs

Statsbidrag till insatsen personligt ombud utökades med 30 miljoner kronor under 2020–2022 med bl.a. syftet att öka antalet ombud och motivera fler kommuner att anställa personliga ombud. Regeringen avser att förlänga höjningen av statsbidraget till personligt ombud 2023–2025.

Övergripande insatser

Stärka och utveckla det civila försvaret inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården

Det blir allt tydligare att kriser av olika slag uppstår återkommande och att dessa i stor utsträckning också påverkar socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården. Det försämrade säkerhetsläget, tidigare erfarenheter av kriser, utvärderingar samt kartläggningar har tydliggjort att beredskapen inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården behöver stärkas och utvecklas. Regeringen föreslår att 100 miljoner kronor avsätts för 2023 för att stärka och utveckla kommunernas arbete med socialtjänstens och den kommunala hälso- och sjukvårdens civila försvar. Därefter beräknar regeringen att avsätta 300 miljoner kronor årligen för ändamålet.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tabell 6.39 Anslagsutveckling 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

2021	Utfall	33 636	Anslagssparande	- 498
2022	Anslag	32 548[1]	Utgiftsprognos	31 742
2023	**Förslag**	**35 614**		
2024	Beräknat	36 467[2]		
2025	Beräknat	37 200[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 35 614 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 35 614 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd. Anslaget får även användas för utbetalning av statsbidrag till auktoriserade adoptionssammanslutningar och till riksorganisationer för adopterade.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.40 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**32 548**	**32 548**	**32 548**
Pris- och löneomräkning[2]	566	1 359	2 041
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 500	2 560	2 611
varav BP23[3]	*2 500*	*2 500*	*2 500*
– Ursprungssökning	*2 500*	*2 500*	*2 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**35 614**	**36 467**	**37 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anlaget föreslås öka med 2 500 000 kronor för förbättrat stöd till adopterade för ursprungssökning.

Regeringen föreslår att 35 614 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 36 467 000 kronor respektive 37 200 000 kronor.

6.6.2 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tabell 6.41 Anslagsutveckling 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

2021	Utfall	755 470	Anslagssparande	77 553
2022	Anslag	785 514[1]	Utgiftsprognos	706 249
2023	**Förslag**	**778 714**		
2024	Beräknat	778 714		
2025	Beräknat	778 714		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för insatser inom funktionshindersområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst 1,5 procent av anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.42 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**785 514**	**785 514**	**785 514**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-6 800	-6 800	-6 800
varav BP23	*26 200*	*26 200*	*26 200*
– Tillskott av medel tfa Funktionshindersstrategin	*-3 800*	*-3 800*	*-3 800*
– Tillskott personliga ombud	*30 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**778 714**	**778 714**	**778 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Från anslaget finansieras bl.a.

- rådgivning och annat personligt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- statsbidrag till tolktjänst,
- bidrag till utrustning för elektronisk kommunikation,
- bidrag till nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor,
- verksamhet med service- och signalhundar,
- granskning av hur Sverige lever upp till Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning,
- anskaffning och placering av ledarhundar för synskadade och därmed sammanhängande åtgärder,
- statsbidrag för viss verksamhet inom funktionshindersområdet,
- bidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning,
- statsbidrag för habiliteringsersättning,
- insatser för fallprevention,
- insatser för att stimulera universell utformning,
- stödstrukturen för genomförande av funktionshinderspolitik.

Anslaget minskas med 3 800 000 kronor för att finansiera ökningen av anslaget 3:1 *Myndigheten för delaktighet* för att förstärka förutsättningarna för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken och för att kunna ge berörda myndigheter m.fl. adekvat stöd.

Anslaget ökades tillfälligt i budgeten för 2022 med 3 000 000 kronor för att utreda behov av Nationellt kompetenscentrum för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Anslaget minskas 2023 med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 30 000 000 kronor till följd av att den tillfälliga förstärkningen av personligt ombud under åren 2020–2022 upphör.

Anslaget föreslås öka under perioden 2023–2025 med 30 000 000 kronor för personligt ombud.

Regeringen föreslår att 778 714 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 778 714 000 kronor respektive 778 714 000 kronor.

6.6.3 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tabell 6.43 Anslagsutveckling 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

2021	Utfall	138 136	Anslagssparande	125 259
2022	Anslag	263 395[1]	Utgiftsprognos	140 472
2023	**Förslag**	**264 395**		
2024	Beräknat	266 395		
2025	Beräknat	266 395		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utgifter för bilstöd till personer med funktionsnedsättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.44 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**263 395**	**263 395**	**263 395**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	3 000	3 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**264 395**	**266 395**	**266 395**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den beräknade ökningen av anslaget för 2023 och framåt hänför sig till Pensionsgruppens överenskommelse om justerade åldersgränser i pensionssystemet och angränsade trygghetssystem som beslutades i budgetpropositionen för 2022.

Regeringen föreslår att 264 395 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Bilstöd till personer med funktionsnedsättning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 266 395 000 kronor respektive år.

6.6.4 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tabell 6.45 Anslagsutveckling 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

2021	Utfall	24 134 737	Anslagssparande	341 161
2022	Anslag	25 043 066[1]	Utgiftsprognos	24 321 741
2023	**Förslag**	**24 590 527**		
2024	Beräknat	26 176 913		
2025	Beräknat	27 840 828		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig assistansersättning till personer med funktionsnedsättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.46 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**25 043 066**	**25 043 066**	**25 043 066**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	749 800	1 513 600	2 277 400
varav BP23	*26 000*	*52 000*	*78 000*
– Teknisk justering för Stärkt rätt till assistans	*26 000*	*52 000*	*78 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-1 202 339	-379 753	520 362
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 590 527**	**26 176 913**	**27 840 828**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Enligt socialförsäkringsbalken ska varje år ett schablonbelopp för assistansersättning bestämmas och beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen utfärdar föreskrifter om beloppet i förordningen om assistansersättning. Regeringen avser att räkna upp schablonbeloppet med 1,5 procent jämfört med 2022. Schablonbeloppet för assistansersättningen blir därmed 324,50 kronor, en höjning med 4 kronor och 80 öre.

Regeringen föreslår att 26 000 000 kronor förs över från anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* till anslaget 4:4 *Kostnader för statlig assistansersättning* under Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner för 2023, och 52 000 000 för 2024. Förslaget som föranledde överföringen till anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* i budgetpropositionen för 2022, som innebar att regionernas ansvar för personlig assistans skulle öka, har inte genomförts och den aviserade ekonomiska regleringen enligt den kommunala finansieringsprincipen behövs därför inte.

Regeringen föreslår att 24 590 527 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Kostnader för statlig assistansersättning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 26 176 913 000 kronor respektive 27 840 828 000 kronor.

6.6.5 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tabell 6.47 Anslagsutveckling 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

2021	Utfall	9 187 189	Anslagssparande	4 158 401
2022	Anslag	8 960 490[1]	Utgiftsprognos	9 913 696
2023	**Förslag**	**11 520 490**		
2024	Beräknat	9 709 790		
2025	Beräknat	6 023 990		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att

- genom riktade insatser ge bättre förutsättningar för en ökad bemanning och kvalitet i omsorgen,
- främja ett hållbart arbetsliv inom vård och omsorg,
- främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom äldreområdet,
- öka kunskap och kompetens inom äldreområdet,
- öka antalet platser i särskilt boende samt öka antalet bostäder för äldre personer på den ordinarie bostadsmarknaden,
- stödja och utveckla anhörigas och närståendes insatser,
- fördela statsbidrag till pensionärsorganisationer, samt
- fördela statsbidrag till organisationer för dem som vårdar och hjälper närstående.

Anslaget får även användas för utgifter för forskning och för utgifter för medlemskap i internationella organisationer inom äldreområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst en procent av anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.48 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 960 490**	**8 960 490**	**8 960 490**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 560 000	749 300	-2 936 500
varav BP23	*50 000*	*50 000*	*-37 500*
– Tillgänglighetsdirektivet			*-87 500*
– Motverka äldres ensamhet kommuner	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 520 490**	**9 709 790**	**6 023 990**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas 2023 med 10 000 000 kronor till följd av reformen om skyddad yrkestitel för undersköterska som beslutades i budgetpropositionen för 2022. Anslaget beräknas att ökas med ytterligare 2 000 000 kronor från 2024 för samma ändamål.

Anslaget minskas med 800 000 000 kronor 2023 och beräknas minskas med ytterligare 700 000 000 kronor till följd av att anslaget tillfälligt ökats i budgetpropositionerna för 2021 och 2022 för äldreomsorgslyftet. Statsbidraget för äldreomsorgsomsorgslyftet bibehålls dock på samma nivå, dvs.1 700 000 000 kronor under 2023 som är sista året i satsningen. Satsningen finansieras 2023 inom ram för de medel som finns tillgängliga på anslaget.

Anslaget ökas 2023 med 300 000 000 kronor till följd av riksdagens beslut i budgeten för 2022 att minska antalet delade turer i äldreomsorgen.

Anslaget ökas under 2023 med 3 000 000 000 kronor och beräknas ökas med 2 100 000 000 kronor under 2024 till följd av de insatser inom äldreområdet som riksdagen beslutat om i budgetpropositionen för 2022 och som initierades av riksdagen genom ändring i statens budget för 2021 Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset (2020/21:FiU46).

Anslaget föreslås öka med 50 000 000 kronor från 2023 för att motverka ensamhet bland äldre.

Regeringen föreslår att 11 520 490 000 kronor anvisas under anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 9 709 790 000 kronor respektive 6 023 990 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 980 000 000 kronor 2024–2028.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen avser att besluta om bidrag till forskning om äldre som ska utlysas av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd. Vidare avser regeringen att besluta om investeringsstöd för att stimulera ombyggnation och nybyggnation av särskilt boende samt bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden som riktar sig till personer över 65 år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 980 000 000 kronor 2024–2028.

Tabell 6.49 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2028
Ingående åtaganden	998 574	1 199 009	4 305 000			
Nya åtaganden	810 510	3 640 665	108 000			
Infriade åtaganden	-610 075	-534 674	-3 433 000	-436 000	-436 000	-108 000
Utestående åtaganden	1 199 009	4 305 000	980 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 008 000**	**4 305 000**	**980 000**			

6.6.6 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tabell 6.50 Anslagsutveckling 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

2021	Utfall	1 349 954	Anslagssparande	15 626
2022	Anslag	1 867 518[1]	Utgiftsprognos	1 795 078
2023	**Förslag**	**1 934 179**		
2024	Beräknat	2 031 642[2]		
2025	Beräknat	1 518 462[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 980 982 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 450 179 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens institutionsstyrelses förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Statens institutionsstyrelses uppgift att initiera och stödja forsknings- och utvecklingsverksamhet inom myndighetens verksamhetsområde.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.51 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 867 518**	**1 867 518**	**1 867 518**
Pris- och löneomräkning[2]	23 839	72 207	112 896
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	42 822	91 917	-461 952
varav BP23[3]	*484 000*	*532 000*	
– Temporär subvention LVU-placeringar	*484 000*	*532 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 934 179**	**2 031 642**	**1 518 462**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Statens institutionsstyrelse (SiS) är förvaltningsmyndighet för de hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem). Verksamheten är indelad i ungdomsvård, sluten ungdomsvård och missbruksvård. Ungdomsvården och missbrukarvården finansieras till omkring två tredjedelar med avgifter medan sluten ungdomsvård finansieras helt via myndighetens anslag.

I budgetpropositionen för 2022 beslutade riksdagen att öka SiS anslag för att höja kompetensen, bygga ut kvaliteten, säkerheten och rättssäkerheten i verksamheten. Anslaget ökades också för att kompensera för ökade kostnader till följd av de förslag som lämnats i 2020 års sexualbrottsutredning. Till följd av detta beslut ökas anslaget för 2023 med 49 000 000 kronor.

Riksdagen beslutade i budgetpropositionen för 2022 att engångsvis öka anslaget med 484 000 000 kronor för att subventionera de kommunala avgifterna för LVU-placeringar vid SiS. Regeringen föreslår en förlängning av subventioneringen under 2023 och 2024 vilket innebär att anslaget ökas med 484 000 000 kronor för 2023 och beräknas öka med ytterligare 48 000 000 kronor för 2024.

Regeringen föreslår att 1 934 179 000 kronor anvisas under anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 031 642 000 kronor respektive 1 518 462 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.52 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. Resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Intäkter 2023	Kostnader 2023	Resultat 2023	Ack. Resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras						
Ungdomsvård	8 700	130 000	1 550 000	1 520 000	30 000	168 700
Missbruksvård	-155 800	-30 322	540 000	530 000	10 000	-176 122
Summa	-147 100	99 678	2 090 000	2 050 000	40 000	-7 422

Källa: Statens institutionsstyrelse

6.6.7 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tabell 6.53 Anslagsutveckling 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	702 917	Anslagssparande	22 234
2022	Anslag	669 151[1]	Utgiftsprognos	542 338
2023	**Förslag**	**1 257 451**		
2024	Beräknat	1 013 801		
2025	Beräknat	1 056 301		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för att stimulera utvecklingen av socialt arbete samt för utgifter för socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård med syftet att stärka det civila försvaret. Anslaget får även användas för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivning. De administrativa utgifterna får utgöra högst 1 procent av anslaget. Anslaget får även användas för att medfinansiera programmet för fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.54 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**669 151**	**669 151**	**669 151**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	588 300	344 650	387 150
varav BP23	*332 100*	*257 450*	*299 950*
– Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna	*-211 050*	*-456 950*	*-456 950*
– Ursprungssökning	*-3 100*	*-3 100*	*-3 100*
– Tillgänglighetsdirektivet	*-3 750*	*-42 500*	
– Stärkt civilt försvar kommunal sjukvård och socialtjänst	*100 000*	*300 000*	*300 000*
– Stärk socialtjänstens arbete mot ungas brottslig	*10 000*	*20 000*	*20 000*
– Utökning av föräldraskapsstöd	*200 000*	*200 000*	*200 000*
– Utökad Bostad först-satsning	*40 000*	*40 000*	*40 000*
– Förstärkning av föräldraskapsstöd	*200 000*	*200 000*	*200 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 257 451**	**1 013 801**	**1 056 301**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I budgetpropositionen för 2021 beslutades om ett tidsbegränsat riktat statsbidrag till kommunerna för att subventionera familjehemsplaceringar. Statsbidraget uppgår till 250 000 000 kronor för 2022 och minskas till 200 000 000 kronor för 2023 som är sista året i satsningen. Anslaget beräknas därför minska med 50 000 000 kronor 2023 och med 200 000 000 kronor 2024.

Anslaget ökades tillfälligt under 2022 med 2 000 000 kronor för finansiering av uppdrag om att ta fram stöd för tillämpningen av LVU och med 3 000 000 kronor för att vidareutveckla stöd för öppna jämförelser i socialtjänsten. Anslaget minskas från 2023 med motsvarande belopp.

I budgetpropositionen för 2022 ökades anslaget för en reform om skyddat boende och stärkta rättigheter för barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i sådant boende. I avvaktan på lagstiftning ökades anslaget med 30 000 000 kronor 2022. Anslaget ökas med 315 000 000 kronor 2023 och beräknas ökas ytterligare med 30 000 000 kronor 2024. Regeringen föreslår att anslaget minskas med 211 050 000 kronor för 2023 och med ytterligare 245 900 000 kronor för 2024 för att finansiera en ökning av nedanstående anslag till följd av reformen:

– anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med 145 000 000 kronor 2023 och beräknas ökas med ytterligare 176 000 000 kronor från 2024,

– anslaget 1:5 *Sveriges domstolar* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet ökas med 13 500 000 kronor 2023 och beräknas ökas med ytterligare 16 000 000 kronor från 2024,

– anslaget 1:11 *Rättsliga biträden* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet ökas med 30 500 000 kronor 2023 och beräknas ökas med ytterligare 31 000 000 kronor från 2024,

– anslaget 1:12 *Inspektionen för vård och omsorg* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg ökas med 14 250 000 kronor 2023 och beräknas ökas med ytterligare 14 250 000 kronor från 2024.

Från anslaget finansieras en ökning av anslag 1:8 *Ekonomistyrningsverket* under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi för uppföljning av programmet för fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt. I och med att verksamheten som finansieras av fonden upphör så upphör också finansieringen ur detta anslag som därmed ökas 2023 med 200 000 kronor och beräknas ökas med ytterligare 1 000 000 kronor från 2024.

I budgetpropositionen för 2022 ökades anslaget för att finansiera förslag om barnets bästa när vård enligt LVU upphört. Förslagen innebär att finansieringsprincipen tillämpas och anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökades med 6 000 000 kronor under 2022. Anslaget ökas med ytterligare 4 000 000 kronor för 2023 och detta anslag minskas 2023 med motsvarande belopp.

Anslaget föreslås minskas med 3 100 000 kronor för att finansiera ökningen av anslaget 4:1 *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för förbättrat stöd till adopterade för ursprungssökning.

Utredningen om genomförande av tillgänglighetsdirektivet (dir. 2020:39) har överlämnat betänkandet Tillgänglighetsdirektivet (SOU 2021:44). Regeringen avser att återkomma med en proposition för att genomföra direktivet. Detta anslag minskas med 3 750 000 kronor för att tillfälligt finansiera förberedande insatser för genomförandet av direktivet. Anslaget beräknas minskas tillfälligt med 42 500 000 kronor under 2024 för att finansiera insatser kopplade till genomförande av direktivet.

Anslaget föreslås öka 2023 med 100 000 000 kronor för att stärka det civila försvaret i socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård. Anslaget beräknas öka med ytterligare 200 000 000 kronor från 2024 och framåt för samma ändamål.

Anslaget föreslås öka 2023 med 10 000 000 kronor för att stärka socialtjänstens arbete mot ungas brottslighet. Från 2024 och framåt beräknas anslaget ökas med ytterligare 10 000 000 kronor för samma ändamål.

Anslaget föreslås öka från 2023 och framåt med 40 000 000 kronor för att utöka satsningen mot hemlöshet genom Bostad först.

Regeringen föreslår i denna proposition en satsning på förstärkt föräldraskapsstöd. Anslaget ökas från 2023 med 400 000 000 kronor. Insatsen finansieras delvis med en minskning med 200 000 000 kronor av anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Regeringen föreslår att 1 257 451 000 kronor anvisas under anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 013 801 000 kronor respektive 1 056 301 000 kronor.

6.6.8 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tabell 6.55 Anslagsutveckling 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

2021	Utfall	35 792	Anslagssparande	3 096
2022	Anslag	38 094[1]	Utgiftsprognos	38 850
2023	**Förslag**	**39 060**		
2024	Beräknat	39 963[2]		
2025	Beräknat	40 730[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 39 060 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 39 060 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.56 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:8 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**38 094**	**38 094**	**38 094**
Pris- och löneomräkning[2]	966	1 869	2 636
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**39 060**	**39 963**	**40 730**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 39 060 000 kronor anvisas under anslaget 4:8 *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 39 963 000 kronor respektive 40 730 000 kronor.

7 Barnrättspolitik

7.1 Mål för området

Målet för barnrättspolitiken är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (prop. 2008/09:1, utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

Målet grundar sig bl.a. på de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön, ursprung och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda.

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Barnrättspolitiken är sektorsövergripande. Det innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik, liksom alla verksamheter som rör barn. Resultat av genomförda insatser kopplade till barnrättspolitikens mål redovisas inom respektive utgiftsområde. Det samlade nationella arbetet med mänskliga rättigheter redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, avsnitt 10. I detta avsnitt redovisas resultat samt åtgärder som vidtagits för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter och för att uppnå målet med barnrättspolitiken, såväl strategiskt och systematiskt arbete nationellt och internationellt som särskilda insatser riktade mot barn i olika situationer av utsatthet. Följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder används för att redovisa och beskriva barnrättspolitiken:

- barns delaktighet och inflytande hemma, uppgifter från Barnombudsmannens samlade statistik om barns och ungas levnadsförhållanden
- barns utsatthet för våld och brott, uppgifter från Stiftelsen Allmänna Barnhuset och Brottsförebyggande rådets (Brå) skolundersökning om brott
- slutsatser och rekommendationer som FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté) enligt artiklarna 44 och 45 i barnkonventionen regelbundet tar fram om genomförandet av barnets rättigheter i Sverige
- Barnombudsmannens, andra myndigheters och barnrättsorganisationers redovisningar och rapporter.

7.3 Resultatredovisning

Det strategiska och systematiska arbetet för att tillförsäkra barn deras rättigheter fortsätter

FN:s barnrättskommitté har i sina rekommendationer uttryckt oro över de skillnader som kvarstår när det gäller genomförandet av barnkonventionen i kommuner och regioner, vilket leder till att barns tillgång till stöd och tjänster inte är likvärdig. Kommittén ser bl.a. positivt på åtgärderna i socialtjänstlagen (2001:453) och skollagen (2010:800) för att genomföra barnets rätt att komma till tals, men noterar med oro att den rätten är otillräckligt genomförd i praktiken (Sammanfattade slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015, punkt 11, 19 och 20).

Barnets rätt till delaktighet och inflytande

Barns delaktighet är avgörande för att beslut, processer och åtgärder ska kunna beakta barnets bästa, och en grundläggande förutsättning för att kunna analysera konsekvenser för barn och för att verksamheter ska kunna bedrivas i enlighet med barnkonventionen. Barnombudsmannens årsrapport 2022, Blir det någon skillnad – eller säger vi det här helt i onödan? Barnkonventionen i barns vardag, tar avstamp i tre delar i barnets vardag; rätten till trygg bostad, barns delaktighet i skola och delaktighet vid övergripande kommunala beslut. Årsrapporten visar stora regionala skillnader i bedömning av barnets bästa liksom brist på information riktad till barn och brist på möjlighet till delaktighet. Av en enkätundersökning riktad till kommunchefer inom samtliga kommuner (62 procent svarande) framkom att det i de flesta kommuner saknas grundläggande förutsättningar för barns delaktighet och för att tillgodose barns rätt till information, såsom avsaknad av rutiner och arbetssätt, samt att det förekommer skillnader i hur kommuner gör prövningar av barnets bästa.

Åtgärder för att främja genomslaget av barnkonventionen

Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige (lagen [2018:1197] om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter). Det innebär ett förtydligande för rättstillämpningen av att de rättigheter som följer av barnkonventionen ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i mål och ärenden som rör barn. Det bidrar också till att synliggöra barnets rättigheter och till att skapa en grund för ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. Barnkonventionsutredningens kartläggning och slutsatser (Barnkonventionen och svensk rätt, SOU 2020:63) berör ett stort antal politikområden och utgör ett stöd i det fortsatta arbetet med transformering inom olika rättsområden, dvs. att införa eller ändra svenska bestämmelser så att de överensstämmer med konventionens bestämmelser.

För att barnkonventionen ska få genomslag krävs därutöver en kombination av olika åtgärder såsom vägledning, utbildning och samordning mellan olika aktörer på olika nivåer i samhället. Barnombudsmannen har haft i fortsatt uppdrag att sprida och genomföra utbildningsinsatser om promemorian Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter (Ds 2019:23). Barnombudsmannen har också haft i uppdrag att samla rättspraxis avseende barnkonventionen från nationella och internationella domstolar i en databas. Rättsdatabasen som innehåller avgöranden från de högsta instanserna, primärt från svenska domstolar, har uppdaterats löpande med nya avgöranden.

Regeringen har gett utredningen Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter (S 2022:03) i uppdrag att ta ställning till om Sverige bör ratificera det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om en individuell klagomålsmekanism och att analysera konsekvenserna av en eventuell ratificering. Vidare ingår även att se över vissa andra frågor med anledning av barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (dir. 2022:35). Uppdraget ska redovisas senast den 28 augusti 2023.

Ett fortsatt kunskapslyft för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i statliga myndigheter, kommuner och regioner

Sedan 2017 pågår ett kunskapslyft för barnets rättigheter som ett led i implementeringen av barnkonventionen. Syftet med satsningen är att höja kunskapen och stärka kompetensen om barnkonventionen vid statliga myndigheter och i kommuner och regioner. Målet är att utveckla den praktiska tillämpningen av barnkonventionen hos de offentliga aktörerna. Åtta statliga myndigheter har under 2021 haft i uppdrag att utveckla den praktiska tillämpningen av barnkonventionen i

sina verksamheter och har redovisat sina uppdrag (Brå, Brottsoffermyndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, Försäkringskassan, Konsumentverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Statens kulturråd och Statens medieråd). Boverket, Jämställdhetsmyndigheten, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd och Socialstyrelsen har fått fördjupade och verksamhetsanpassade uppdrag inom ramen för satsningen, vilka de också har redovisat. Kronofogdemyndigheten har återrapporterat hur de har följt upp sina tidigare åtgärder i sina uppdrag i satsningen (se bl.a. utg.omr. 17 avsnitt 4).

Redovisningarna visar att barnrättsfrågorna under 2021 tog en betydande plats i myndigheternas verksamheter. Arbetet med kunskapslyftet har aktualiserat en mängd frågor och områden som rör barnets rättigheter och som är specifika för de olika myndigheter som ingår. Interna och externa utvecklingsområden har identifierats och vidtagna åtgärder för att stärka den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter i verksamheterna redovisats. Flera myndigheter har identifierat frågeställningar av rättslig karaktär och behov av att skapa en tydlighet i hur den praktiska tillämpningen av barnkonventionen ska se ut. Vidare har utvecklingsområden handlat om hur och när bedömningar av barnets bästa ska göras liksom hur och när barn och unga ska göras delaktiga inför åtgärder och beslut som myndigheten vidtar och fattar, samt hur den externa kommunikationen med barn och unga kan förbättras.

Barnombudsmannen har fortsatt uppdrag att erbjuda stöd till de statliga myndigheter som har i uppdrag att utveckla den praktiska tillämpningen av barnkonventionen i sin verksamhet. Barnombudsmannen har inom ramen för uppdraget bl.a. fortsatt att utveckla och informera om det digitala processtödet Barnrättsresan och anordnat uppstartsmöten, workshops och nätverksträffar med olika teman.

Länsstyrelserna har under 2022 ett fortsatt uppdrag att, i samverkan med Barnombudsmannen, samordna och utveckla länsstyrelsernas tillämpning av barnets rättigheter samt att stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i kommuner och regioner. Länsstyrelsernas redovisningar av arbetet visar att satsningar genomförts för att utveckla tillämpningen av barnets rättigheter i länsstyrelsernas verksamhet, bl.a. genom lanseringen av ett kunskaps- och metodstöd för prövning av barnets bästa. Stödet till kommuner och regioner har bl.a. innefattat kompetensutvecklingsinsatser, förstärkt samverkan och en pågående process för att systematisera barnrätten på lokal och regional nivå.

Fortsatta möten med Barnrättsdelegationen

Möten med Barnrättsdelegationen, som är ett forum för dialog mellan regeringen och civilsamhällesorganisationer i Sverige, ägde rum i september 2021, februari, mars och juni 2022. Teman för mötena har varit sakråd om Sveriges rapportering till FN:s barnrättskommitté, den nationella handlingsplanen för genomförandet av den europeiska barngarantin i Sverige, hur barn påverkas av Rysslands aggression mot Ukraina och utredningen om möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen. Civilsamhällesorganisationerna bidrar med fördjupad kunskap, erfarenheter och perspektiv i olika frågor som rör barnets rättigheter och barnkonventionen.

Sveriges internationella engagemang för att tillförsäkra barnets rättigheter fortsätter

Sverige följer och deltar aktivt i arbetet med att främja barnets rättigheter inom FN och EU. Den 15 oktober 2021 överlämnade Sverige sin kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport till FN:s barnrättskommitté (se utg.omr. 1 avsnitt 10). Sverige har under lång tid tagit en aktiv roll i det internationella arbetet för ett fullständigt förbud

mot barnaga. I 62 av FN:s 193 medlemsstater finns i dag ett förbud mot alla former av barnaga. Sverige har också fortsatt engagemanget och arbetet som det första vägvisarlandet i Globala Partnerskapet mot våld mot barn som lanserades i juli 2016. Initiativet är kopplat till de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och Sverige deltar i partnerskapet för att främst uppnå delmålet 16.2 om att eliminera alla former av våld mot barn. Under året har Sverige deltagit vid möten med styrelsen och exekutivkommittén. Sverige deltar även i EU:s arbetsgrupp för mänskliga rättigheter (Cohom) och i andra EU-forum, både EU-interna och vad gäller EU:s relation till tredjeland. Under året har både EU och Europarådet antagit nya strategier för att stärka arbetet med barnets rättigheter. För att genomföra Europarådets strategi har en styrkommitté inrättats, CDENF, i vilken Sverige bidrar med en representant, och i EU har ett nätverk för barns rättigheter, Network for children's rights, inrättats. Sverige arbetar även aktivt för genomförandet av Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Lanzarotekonventionen). I FN:s generalförsamlings tredje utskott lade EU:s medlemsstater tillsammans med stater tillhörande den latinamerikanska gruppen (Grulac) fram en resolution om kopplingen mellan Agenda 2030 och barnets rättigheter.

Stärkt stöd till barn i särskilt utsatta situationer fortsätter

Målet för barnrättspolitiken innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön, ursprung och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda. FN:s barnrättskommitté påpekar i den senaste rekommendationen att Sverige bör fokusera mer på att arbeta förebyggande mot diskriminering och vidta åtgärder för att skydda barn i sårbara situationer (Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015, punkt 16). Genom bl.a. Barnombudsmannens och andra aktörers rapporter, barnrättskommitténs granskningar och dialogen med Barnrättsdelegationen får regeringen kunskap om vilka grupper av barn som är särskilt utsatta för rättighetskränkningar och övergrepp.

Tydliga skillnader i uppväxtvillkor

Alla barn ska ges möjlighet till trygghet och utveckling, men barns förutsättningar ser olika ut och påverkas av skillnader i uppväxtvillkor. Socioekonomisk utsatthet, osäkra boendeförhållanden och ökad segregation är faktorer som påverkar barns uppväxtvillkor. Även funktionsnedsättning och placering utanför det egna hemmet kan påverka barnets hälsa och skolresultat och därmed förutsättningar. Både covid-19 och åtgärder för att minska smittspridningen har påverkat barn direkt och indirekt och barn i utsatta situationer har varit särskilt drabbade. Pandemin har synliggjort utmaningar i att säkerställa att alla barn får sina rättigheter tillgodosedda utan åtskillnad. Socialstyrelsen har under 2022 fått extra medel att fördela till barnrättsorganisationer som arbetar med stöd till barn i utsatta situationer. Under året har flera åtgärder vidtagits för att stärka och utveckla insatser till barn och unga i utsatta situationer inom flera politikområden (se bl.a. avsnitt 6, utg.omr. 13 avsnitt 4 och 5, utg.omr. 16 avsnitt 3 och utg.omr. 17 avsnitt 15).

Barnets rätt till en god levnadsstandard är grundläggande för att barn ska kunna utvecklas på ett gynnsamt sätt. Barnombudsmannen lyfter i sin årsrapport 2022 bl.a. barnets rätt till trygg bostad. Statistik från Kronofogdemyndigheten visar att 572 barn var berörda av vräkningar under 2021, vilket är det högsta antalet sedan 2012. Ny statistik för första halvåret 2022 visar däremot en minskning av antalet vräkningar och antalet barn som berörs av vräkningar. Tre av fyra vräkningar av barnfamiljer gällde ensamstående föräldrar, främst mammor. Den vanligaste orsaken till vräkning är hyresskuld (87 procent). Utredningen om socialt hållbar bostadsförsörjning, som resulterade i betänkandet Sänk tröskeln till en god bostad (SOU 2022:14), redovisades

den 31 mars 2022. Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet (se avsnitt 6 och utg.omr. 18).

Målet med den ekonomiska familjepolitiken är att bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer, att minska skillnader i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn och att bidra till ett jämställt föräldraskap. Stöden höjer barnhushållens ekonomiska standard, men stora inkomstskillnader mellan olika barnhushåll består. Barnhushåll med bostadsbidrag har under andra halvåret 2021 och 2022 fått ett tillfälligt tilläggsbidrag utbetalat (se utg.omr. 12).

En nationell handlingsplan för att genomföra Europeiska rådets rekommendationer om en europeisk barngaranti (S2022/01667) har tagits fram. Målet med barngarantin är att förebygga och bekämpa social utestängning genom att garantera att barn har tillgång till en uppsättning grundläggande samhällstjänster såsom faktisk och kostnadsfri tillgång till förskola och barnomsorg, utbildning och skolbaserade aktiviteter, minst ett mål hälsosam mat per skoldag, hälso- och sjukvård, hälsosam kost och adekvata bostäder. Även om de flesta barn i Sverige har tillgång till dessa tjänster i teorin är den faktiska tillgången avgörande för att säkerställa lika möjligheter för alla barn. Det finns dock barn i Sverige som inte får eller riskerar att inte få tillgång till samhällstjänsterna.

Alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda och inget barn får diskrimineras. Propositionen Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn (prop. 2021/22:214) beräknas leda till att fler barn får rätt till personlig assistans och till att barn som redan har rätt till personlig assistans beviljas fler timmar. I september 2021 antogs en ny strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken under 2021–2031. Strategin innebär att uppföljningen av funktionshinderspolitiken ska genomföras av ett antal angivna myndigheter och att Myndigheten för delaktighet ska ge dessa myndigheter stöd i uppföljningsarbetet. Syftet med strategin är att följa upp funktionshinderspolitiken utifrån det nationella målet. I uppdraget ska även myndigheterna lämna en redogörelse för åtgärder som har vidtagits med anledning av att det nationella målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas (se avsnitt 5).

Av Barnombudsmannens rapport Om barns och ungas utsatthet för rasism (december 2021) framgår att rasistiska uttryck har normaliserats och är en del av barns vardag. Många barn som utsätts för rasism upplever att de inte har samma rättigheter som andra barn, samtidigt som andra barn inte känner till sina rättigheter. Rasism kan få stora konsekvenser i barns och ungas liv och påverkar skolgång, tilliten till vuxna och samhällets institutioner och barns och ungas framtidstro. Barnombudsmannen har fått i uppdrag att ta fram kunskapshöjande insatser om rasism utifrån barnkonventionen riktade till barn och unga. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2023. Barnombudsmannen har även redovisat vilka utvecklingsbehov och insatser som behövs för att göra skolan till en mer trygg och inkluderande plats för unga transpersoner och icke-binära (se utg.omr. 13 avsnitt 4).

Barn och unga som växer upp i områden där kriminella har stort inflytande löper en ökad risk att involveras i organiserad brottslighet. Brå har fått i uppdrag att studera hur barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk och lämna förslag på åtgärder för att förebygga att barn och unga rekryteras till och på andra sätt blir delaktiga i kriminella nätverk. Barnombudsmannen har fått i uppdrag att inhämta åsikter och erfarenheter från barn och unga för att få en bättre bild över vilka faktorer som kan skydda dem från att utnyttjas i kriminella sammanhang. Uppdragen ska redovisas senast den 1 november 2023 respektive 1 april 2023 (se utg.omr. 4).

Nyanlända barns rätt till och behov av information för att få rätt stöd

Efter att antalet asylsökande barn minskat under de senaste åren har nu antalet barn som anlänt till Sverige ökat med anledning av Rysslands aggression mot Ukraina. Detta medför nya utmaningar för myndigheter, regioner, kommuner och civilsamhället vad gäller nyanlända barns rätt till och behov av information för att få rätt stöd (se avsnitt 6 och utg.omr. 13 avsnitt 3). Barnombudsmannen har fått i uppdrag att löpande föra dialog med civilsamhället och erbjuda stöd till berörda aktörer med att anpassa information och kunskap till barn om de rättigheter de har inom olika delar av samhället. Uppdraget ska redovisas den 31 mars 2023.

Fortsatta satsningar för att främja barn psykiska hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid

Alla barn har rätt till bästa möjliga hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård och rehabilitering. Enligt flera undersökningar, bl.a. studien Skolbarns hälsovanor (Folkhälsomyndigheten), har barn och unga i Sverige generellt en god hälsa. Samtidigt är psykosomatiska symptom, såsom huvudvärk eller magont, vanligt förekommande och antalet barn och unga som uppger att de upplever sådana symptom har ökat över tid. Flickor rapporterar i genomsnitt högre förekomst av psykiska och somatiska besvär än pojkar, och besvären ökar med stigande ålder. Att främja psykisk hälsa, stärka psykiatrin och minska antalet självmord är högt prioriterade frågor och i detta arbete är barn och unga en särskilt viktig målgrupp. Under 2021 och 2022 har flera satsningar genomförts som syftar till att främja psykisk hälsa, förebygga psykisk ohälsa och suicid samt skapa förutsättningar för en god och sammanhållen vård för barn och unga. Barn och unga är också en viktig målgrupp inom ramen för regeringens satsningar på den psykiatriska tvångsvården och den rättspsykiatriska vården (se avsnitt 3 och avsnitt 4). Samtidigt rapporterar elever med funktionsnedsättning och hbtqi-personer att de känner sig mer otrygga i skolan jämfört med andra elever. Både flickor och pojkar med funktionsnedsättning känner sig generellt mer stressade av skolarbetet och trivs sämre i skolan. Elever med funktionsnedsättning och unga hbtqi-personer vittnar också om en större utsatthet för mobbning och kränkningar (se avsnitt 5 och utg.omr. 13 avsnitt 4).

Rättigheter för barn inom den sociala barn- och ungdomsvården och för barn i vårdnadstvister

Barn och unga i samhällsvård är en särskilt utsatt grupp med varierande behov och förutsättningar. Under 2020 fick 27 300 barn och unga heldygnsinsats i form av vård utanför det egna hemmet, varav 58 procent pojkar och 42 procent flickor, vilket är knappt 3 800 färre än 2019 varav 63 procent var pojkar och 37 procent flickor. Enligt uppgifter från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) förekommer det att barn och unga utsätts för våld, kränkningar och övergrepp av både medboende och personal, och flickor är mer otrygga än pojkar. Det finns fortfarande brister i kommunernas handläggning av ärenden som rör barn i samhällets vård, i hela kedjan från utredning till uppföljning efter avslutad placering (Vad har IVO sett 2021?). Den 1 juli 2022 trädde nya lagändringar i kraft som stärker principen om barnets bästa och säkerställer trygghet, säkerhet och stabilitet för barn som vårdas enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga och socialtjänstlagen (se avsnitt 6).

Jämställdhetsmyndigheten redovisade i januari 2022 uppdraget att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge. Inom ramen för uppdraget har 814 domar och utredningsunderlag från Sveriges samtliga tingsrätter granskats. Uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder, partner eller barn förekommer enligt Jämställdhetsmyndigheten i 64 procent av de granskade målen. Inom ramen för uppdraget har också samtal med barn

genomförts. Jämställdhetsmyndigheten anser att kartläggningen visar flera brister, bl.a. beträffande riskbedömningar (se utg.omr. 13 avsnitt 5).

Skydd för barn mot våld och andra brottsliga handlingar

Arbetet för att motverka våld mot barn berör flera politikområden och redovisas inom respektive utgiftsområde (se framför allt avsnitt 6, utg.omr. 4 och utg.omr. 13 avsnitt 4 och 5).

Sedan 2000 har Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet vart femte år, med medel från regeringen, genomfört en nationell kartläggning av våld mot barn. Resultaten från den senaste kartläggningen presenterades 2016. Arbetet med en ny kartläggning pågår och kommer att presenteras 2023. Brås Skolundersökning om brott 2021 (Brå) pågår och kommer att redovisas i oktober 2022. Den beskriver utvecklingen av självrapporterad utsatthet för brott och delaktighet i brott bland elever i årskurs 9.

Utredningen En uppväxt fri från våld (A 2021:02) som tillsattes den 29 april 2021 och som ska lämna ett förslag till en samlad nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, har fått förlängd tid och ska redovisas senast den 31 december 2022.

Barn omfattas även av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10), handlingsplanen mot prostitution och människohandel och åtgärdsprogrammet för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023 (A2021/02397) (se utg.omr. 13 avsnitt 5). En rad åtgärder har vidtagits för att stärka skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Den 1 juli 2020 infördes bl.a. en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv och den 1 juni 2022 brottet hedersförtryck. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors rapport Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige (A2022/00369) pekar på att det förekommer att unga hbtq-personer i Sverige utsätts för tvång och påtryckningar som syftar till att förändra deras sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck, i rapporten benämnt omvändelseförsök (se utg.omr. 13 avsnitt 4). En särskild utredare har fått i uppdrag att se över det nuvarande straffansvaret för s.k. omvändelseförsök och ta ställning till om det straffrättsliga skyddet bör förstärkas (dir. 2022:113) (se utg.omr. 4).

För att öka kompetensen om behoven hos barn som bevittnat våld och som vistas i skyddat boende har Brottsoffermyndigheten haft i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd till berörda aktörer som socialtjänstens familjerätter, ombud och domstolar. Den 1 augusti 2022 skärptes straffansvaret för sexualbrott som begås på distans t.ex. över internet (prop. 2021/22:231). Statens medieråds arbete för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan redovisas inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 14. Den 3 augusti 2022 överlämnades departementenspromemorian Straffansvar för psykiskt våld (Ds 2022:18) om hur det straffrättsliga skyddet mot psykiskt våld kan stärkas. I promemorian föreslås att en ny särskild straffbestämmelse som tar sikte på psykiskt våld ska införas. Promemorian har remitterats och remisstiden går ut den 15 november 2022.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

De insatser som vidtagits för att stärka barnets rättigheter bidrar till att uppfylla målet om att barn ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande.

För att genomföra barnkonventionen som lag och tillämpa barnets rättigheter i praktiken spelar systematiska och strategiska insatser en central roll så som fortsatt transformering och att sprida kunskap om rättigheterna bland barn själva och inom statliga myndigheter, kommuner och regioner. Trots detta förekommer fortfarande skillnader mellan kommuner och regioner i hur de beaktar barnets bästa och låter barn komma till tals. Beslutet att göra barnkonventionen till svensk lag har varit en viktig åtgärd som bedöms bidra till att synliggöra barnets rättigheter och skapa förutsättningar för ett barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet. Det innebär också att barnets roll som rättssubjekt med egna specifika rättigheter tydliggörs och kan därmed förväntas medverka till att barnet i högre grad hamnar i fokus i de situationer som gäller barnet. Barn är experter på sin egen situation och har rätt till delaktighet och inflytande. De insatser som har genomförts inom kunskapslyftet för barnets rättigheter, att samla rättspraxis och sprida promemorian Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter (Ds 2019:23) har bidragit till att ge rättstillämpare i offentlig verksamhet fördjupad kunskap och verktyg om hur man metodmässigt kan gå till väga när man i den egna verksamheten tolkar och tillämpar en internationell konvention som barnkonventionen.

Målet med barnrättspolitiken innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön, ursprung, funktionsnedsättning, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck ska få sina rättigheter tillgodosedda. Barns möjlighet att få sina rättigheter tillgodosedda ser dock fortsatt olika ut och barn i utsatta situationer är särskilt utsatta för rättighetskränkningar och övergrepp. Covid-19 har inneburit ett fokus på riktade åtgärder då pandemin särskilt drabbat barn som redan befinner sig i utsatthet, med insatser för att exempelvis främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid, stärka tryggheten och säkerheten för barn som är placerade utanför hemmet samt skydda barn mot våld och andra brott. Trots en tydlig målsättning om att inget barn ska utsättas för våld drabbas barn och unga av våld i Sverige under sin uppväxt, och rätten att skyddas från våld är enligt regeringens bedömning fortfarande inte fullt tillgodosedd för alla barn trots genomförda insatser. Att barn utsätts för våld är oacceptabelt.

7.5 Politikens inriktning

Barn är individer med egna rättigheter och ett tydligt barnrättsperspektiv ska genomsyra all verksamhet som rör barn. Inom barnrättspolitiken initieras och samordnas processer i syfte att främja och skydda barnets intressen och rättigheter i samhället, samtidigt som särskilda insatser ofta sker inom andra utgiftsområden. Detta ställer krav på ett långsiktigt, systematiskt och strategiskt arbete men också särskilda åtgärder för att säkerställa barnets rättigheter i Sverige och kontinuerligt stöd för särskilt utsatta grupper av barn. Barns och ungas egna erfarenheter och åsikter ska tas tillvara i detta arbete.

Fortsatt behov av ett strategiskt och systematiskt arbete för att tillförsäkra barn deras rättigheter

Regeringen anser att det krävs ett fortsatt systematiskt och strategiskt arbete med utgångspunkt i barnkonventionen och Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (S2010.026, prop. 2009/10:232) för att barnets rättigheter ska få genomslag i praktiken.

Barnkonventionsutredningens betänkande (SOU 2020:63), vars slutsatser berör ett stort antal politikområden, visar på behov av fortsatt och systematisk transformering av barnkonventionens bestämmelser i nationell rätt. Regeringen kommer fortsatt att

vidta åtgärder för att säkerställa att barnkonventionen får genomslag inom olika politikområden för att alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda. För att främja genomslaget för barnkonventionen i praktiken finns det ett behov av ökad kunskap och stärkt kompetens om barnets rättigheter inom myndigheter och i kommuner och regioner. I detta arbete har Barnombudsmannen en central roll. För att barn ska ha möjligheter till delaktighet och inflytande behöver även de ha kännedom om sina rättigheter. Regeringen ser ett behov av att utveckla arbetet med ett långsiktigt kunskapsstöd i frågor som rör barnets rättigheter.

I arbetet med att barnets rättigheter ska få genomslag är det civila samhällets organisationer helt centrala. Regeringen för en systematisk dialog med organisationer inom ramen för Barnrättsdelegationen och är medveten om vikten av ett kontinuerligt stöd för att de ska kunna bedriva en verksamhet med kvalitet där barn inte hamnar utanför. Regeringen avser också att stärka Bris nationella stödlinje och föreslår därför att 20 miljoner kronor avsätts 2023. Regeringen beräknar 20 miljoner kronor från 2024 och framåt. Regeringen avser att fortsatt delta i arbetet med att stärka skyddet av barnets rättigheter på internationell nivå.

Fortsatt stort behov av insatser för barn i utsatta situationer

Regeringen ska arbeta för att säkerställa att alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda och åtnjuta det skydd och det stöd som lagstiftningen garanterar. Pandemin har synliggjort att det fortfarande förekommer stora skillnader i hur man säkerställer barnets rättigheter i landets kommuner och regioner och barn i utsatta situationer har visat sig vara särskilt drabbade. Det är angeläget att arbetet med att uppmärksamma de barn som löper förhöjd risk att utsättas för rättighetskränkningar fortsätter. För att säkerställa barns rättigheter och förbättra barns uppväxtvillkor i områden med socioekonomiska utmaningar krävs en rad insatser inom olika utgiftsområden (se avsnitt 6, utg.omr. 12, utg.omr. 13 avsnitt 6, utg.omr. 16 avsnitt 3 och utg.omr. 18 avsnitt 3).

Regeringen anser att det är oroväckande att den psykiska ohälsan är hög bland barn och unga. Regeringen kommer att göra flera satsningar på området såsom t.ex. att ta fram en ny nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention. Även flera satsningar inom idrottsrörelsen kommer att prioriteras (se avsnitt 3 och 4).

Uppgiften att ge alla barn en ärlig chans att lyckas är viktig. Regeringen avser därför att prioritera det brottsförebyggande arbetet. Föräldrar eller i förekommande fall andra vårdnadshavare har det primära ansvaret för barns uppväxtvillkor. Att föräldrar får kunskap om barnets rättigheter och stöd i föräldraskapet är angeläget. Regeringen avser att stärka föräldraskapsstödet och att föräldraskapsstödsprogrammen ska bli fler. För att stärka det brottsförebyggande arbetet och för att få en bättre bild över vilka faktorer som kan skydda barn från utsatthet som kan leda till att de utnyttjas i kriminalitet ska även barns och ungas egna erfarenheter och åsikter tas tillvara i arbetet (se avsnitt 6 och utg.omr. 4).

Barnkonventionen ställer långtgående krav på att skydda barn mot alla former av våld och övergrepp. Att barn blir utsatta för eller bevittnar våld kan medföra stora konsekvenser för barn på både kort och lång sikt och för samhället i stort. Regeringen anser att skyddet för barn som utsätts för eller riskerar att bli utsatta för t.ex. våld, hedersrelaterat förtryck eller kriminella miljöer behöver säkerställas. Regeringen anser därför att det strategiska arbetet för att förebygga och bekämpa våld mot barn, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck ska stärkas. Ökat skydd för barn och unga mot våld är även centralt i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026 (se utg.omr. 4, utg.omr. 13 avsnitt 5 och utg.omr. 17 avsnitt 14).

Tryggheten och säkerheten för placerade barn ska säkerställas. Alla barn i behov av placering enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska också få det. I enlighet med vad regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2022 bereds lagförslag om skyddat boende och stärkta rättigheter för barn som följer med en våldsutsatt vårdnadshavare i sådant boende (se avsnitt 6).

7.6 Budgetförslag

7.6.1 5:1 Barnombudsmannen

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor

2021	Utfall	26 898	Anslagssparande	-670
2022	Anslag	26 939[1]	Utgiftsprognos	26 641
2023	**Förslag**	**27 181**		
2024	Beräknat	27 756[2]		
2025	Beräknat	28 265[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 27 181 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 27 181 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Barnombudsmannens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**26 939**	**26 939**	**26 939**
Pris- och löneomräkning[2]	242	817	1 326
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 181**	**27 756**	**28 265**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 27 181 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Barnombudsmannen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 27 756 000 kronor respektive 28 265 000 kronor.

7.6.2 5:2 Barnets rättigheter

Tabell 7.3 Anslagsutveckling 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

2021	Utfall	125 188	Anslagssparande	276
2022	Anslag	42 261[1]	Utgiftsprognos	40 978
2023	**Förslag**	**62 261**		
2024	Beräknat	62 261		
2025	Beräknat	42 261		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förverkliga barnets rättigheter i Sverige med utgångspunkt i barnkonventionen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**42 261**	**42 261**	**42 261**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	20 000	
varav BP23	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Statlig finansiering av BRIS-telefon	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**62 261**	**62 261**	**42 261**

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Aviserade anslagsförändring innebär att anslaget ökas med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för att möjliggöra finansiering av Bris nationella stödlinje. Regeringen beräknar vidare att 20 000 000 kronor tillförs anslaget 2024 för att fortsatt möjliggöra långsiktiga statsbidrag med fokus på barnrättsorganisationer och stöd till barn i utsatta situationer, en satsning som pågår till och med 2024.

Regeringen föreslår att 62 261 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Barnets rättigheter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 62 261 000 kronor respektive 42 261 000 kronor.

8 Forskning

8.1 Mål för området

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) presenterades mål och delmål för forskningspolitiken. Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, under avsnitt 7 Forskning. I detta avsnitt redovisas resultat relaterade till anslagen 6:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* och 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*. Indikatorer och bedömningsgrunder i detta avsnitt rör kvalitetsförstärkning av forskningen, samverkan, samhällspåverkan och jämställdhet, t.ex. beviljandegraden av forskningsmedel uppdelat på kön. Underlag för bedömningen av hur verksamheten vid Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) bidrar till att nå forskningspolitikens mål är myndighetens resultatredovisning i årsredovisningen samt övriga rapporter som myndigheten lämnat under 2021 och första halvåret 2022.

8.3 Resultatredovisning

Reformering av den årliga öppna utlysningen

Under 2021 prövade Forte 1 753 ansökningar om bidrag med en beviljandegrad på 13,6 procent, vilket är något högre jämfört med de senaste fem åren. Under året gjordes 13 olika utlysningar där 238 ansökningar beviljades forskningsmedel till ett totalt belopp om 1 048 miljoner kronor. Avseende beviljade medel till olika områden gick 40 procent till hälsa, 31 procent till välfärd och 29 procent till arbetsliv. Under året utbetalades 821 miljoner kronor, vilket är en ökning med 78 miljoner kronor jämfört med 2020 och med 136 miljoner kronor jämfört med 2019. Av utbetalda medel gick 40 procent till hälsa, 32 procent till välfärd och 26 procent till arbetsliv. Utbetalda medel har ökat inom alla tre områden, men andelsmässigt har hälsa ökat mest, vilket delvis hänger samman med att söktrycket inom hälsoområdet har ökat. Under 2021 inkom nästan lika många ansökningar inom hälsoområdet som områdena arbetsliv och välfärd genererade tillsammans. Det genomsnittliga bidragsbeloppet har ökat med drygt 1 miljon kronor sedan 2017 och var under 2021 ca 4,4 miljoner kronor. Detta är i enlighet med Fortes prioritering att öka finansieringsgraden i syfte att öka genomförbarheten av beviljade forskningsprojekt.

Forte har reformerat den årliga öppna utlysningen i syfte att förbättra motiveringen av bidragsbeslut samt att skapa en stärkt och sammanhållen satsning på postdoksanställningar. Utlysningen delas upp i två separata och årligen återkommande utlysningar: en utlysning av projektbidrag samt en utlysning av nationella och internationella bidrag till postdoksanställningar. Samtidigt avvecklas bidragsformen

juniorforskarbidrag då den inte längre fyller sitt syfte. Det har visat sig att juniora forskare som söker ordinarie projektbidrag står sig mycket väl i konkurrensen med seniora forskare.

Forskning som svarar mot samhällsutmaningar

Under 2021 etablerade Forte ett nytt tioårigt nationellt forskningsprogram (NFP) om psykisk hälsa. Arbetet har i huvudsak varit inriktat på att skapa en infrastruktur för programmet, att samla underlag för en strategisk forskningsagenda som svarar mot prioriterade samhällsbehov samt att planera kommande utlysningar av forskningsmedel. I detta syfte har Forte kartlagt finansierad forskning som berör psykisk hälsa under perioden 2010–2020 och anordnat hearingar för att lyssna in synpunkter och forskningsbehov från relevanta aktörer.

Den strategiska agendan för NFP:s arbetslivsforskning har uppdaterats, bl.a. utifrån de effekter covid-19-pandemin haft på samhället och arbetslivet. Under våren genomfördes en utlysning där tio programbidrag beviljades totalt 173 miljoner kronor. Programmen får medel under sex år och kommer bl.a. att studera hur ett mer hållbart och hälsosamt arbetsliv kan skapas, hur integrationen på arbetsmarknaden kan förbättras samt metoder för att motverka sexuella trakasserier i arbetslivet. Under året genomfördes även en utlysning om grön omställning och arbetsliv, i samarbete med Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas). Tio projekt beviljades finansiering på totalt 46 miljoner kronor.

Inom NFP om tillämpad välfärdsforskning gjordes en utlysning av 165 miljoner kronor där 14 projektbidrag och fyra programbidrag beviljades finansiering. Forskningen omfattar bl.a. studier om hemtjänst för äldre med lätt demenssjukdom, förebyggande av försämrad hälsa hos äldre, genusrelaterat våld och psykisk hälsa. Under året genomfördes även en utlysning av tilläggsbidrag till forskare med pågående projektbidrag, för att ge möjlighet att belysa kompletterande frågeställningar till följd av pandemin. Inom ramen för programmet arrangerades sex digitala seminarier för att sprida kunskap, bjuda in till dialog om forskningsbehov och stärka kopplingen mellan forskning, praktik och policy. Fyra av dessa samarrangerades med Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) och Socialstyrelsen och hade fokus på interventionsforskning. Under året har Forte gjort en uppföljning och analys av de utlysningar som genomförts 2017–2021 i förhållande till målen i den strategiska agendan för programmet. En hearing har genomförts med programmets intressenter för att följa upp hur programmets strategier står sig och vilka utvecklingsbehov som finns. Uppföljningen visade att den forskning som pågår med finansiering från programmet täcker in samtliga områden som prioriteras i agendan.

Under 2021 har Forte också haft en utlysning inom ramen för satsningarna på äldreforskning med fokus på samverkan mellan vård och omsorg, särskilt på situationer där gränsdragningar eller otillräcklig samverkan mellan olika välfärdsaktörer skapar problem för personal, äldre eller anhöriga. Inom ramen för satsningen på prevention och folkhälsa gjordes utlysningar med koppling till frågor om hbtq+-personers livssituation och hälsa, t.ex. med inriktning på risk- och skyddsfaktorer och utsatthet för våld och övergrepp. Inom samma satsning gjordes också en utlysning om beroendeforskning med fokus på preventiva åtgärder, deras effektivitet och praktiskt genomförande.

Jämställdhet

Under 2021 presenterade Forte en inriktning för det fortsatta arbetet med jämställdhetsintegrering 2022–2025 där en jämställd fördelning av forskningsmedel anges som ett prioriterat område. En målsättning för arbetet är bl.a. lika beviljande-

grad för kvinnor och män som huvudsökande för forskningsbidrag, med hänsyn till forskningens kvalitet. Måluppfyllelsen gäller utveckling över flera års tid och inte utfallet ett enstaka år.

Under 2021 var beviljandegraden 12 procent för kvinnor och 13 procent för män, föregående år hade kvinnor en något högre beviljandegrad. Av beviljade forskningsansökningar hade 61 procent en kvinna och 39 procent en man som huvudsökande. Sett till samtliga bidragsformer fick män i genomsnitt 5,3 miljoner kronor i bidrag medan motsvarande siffra för kvinnor var 4,4 miljoner kronor. Skillnaden förklaras till stor del av fördelningen mellan olika bidragsformer, bl.a. att män varit mer framgångsrika i utlysningar av programbidrag. Det genomsnittliga programbidraget, såväl som projektbidraget, var dock högre för kvinnor än för män.

8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Forte har haft ett produktivt år när det gäller antalet utlysningar och har samtidigt genomfört ett utvecklingsarbete med den öppna årliga utlysningen och andra prioriterade uppdrag, t.ex. NFP om tillämpad välfärdsforskning. Fortsatta anpassningar av verksamheten utifrån de behov som pandemin aktualiserat har integrerats i ordinarie arbete. Regeringen bedömer att Fortes arbete med att utveckla former och processer kring forskningsstödet och göra det mer ändamålsenligt bidrar till regeringens mål om en övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen. Det spridnings-, samverkans- och förankringsarbete som bedrivs inom ramen för de nationella forskningsprogrammen och andra satsningar bedöms bidra till målet att samverkan och samhällspåverkan ska öka och till att den forskning som beviljas medel ska bidra till kunskap som svarar mot identifierade samhällsutmaningar. Genom forskningsfinansieringen bedöms Forte också bidra till målen inom Agenda 2030. I 98 procent av de ansökningar som beviljades forskningsmedel uppges forskningen vara relevant för minst ett av målen i Agenda 2030.

8.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för forskning redovisas inom utgiftsområde 16 avsnitt 6.4 Politikens inriktning. Inom utgiftsområde 9 har regeringen beslutat om flera forskningssatsningar för att möta samhällsutmaningar inom bl.a. området hälsa och välfärd som har presenterats i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60).

Fortes roll i genomförandet av forskningspolitiken är betydelsefull, inte minst när det gäller myndighetens strategiska arbete med kunskapsspridning, nyttiggörande och samverkan inom ramen för de tre nationella forskningsprogrammen om psykisk hälsa, arbetslivsforskning och tillämpad välfärdsforskning. Forskningsprogrammen svarar mot identifierade samhällsbehov, t.ex. förväntas forskningsprogrammet om psykisk hälsa bidra till kunskap om varför psykisk ohälsa i samhället ökar och till framtagandet av metoder, insatser och behandlingar för att minska omfattningen och lindra konsekvenserna av psykisk ohälsa och olika psykiska sjukdomar. Programmet om arbetslivsforskning har förstärkts och förväntas främja forskning som bidrar till en väl fungerande arbetsmarknad och ett hållbart arbetsliv, som främjar omställning, hälsa, såväl fysisk som psykisk, samt exempelvis att äldre kan och vill arbeta högre upp i åldrarna och fördjupade kunskaper om friskfaktorer i arbetslivet. Programmet om tillämpad välfärdsforskning förväntas stärka klient- och praktiknära forskning inom socialtjänstens verksamhetsområden. Satsningarna på äldreforskning fortsätter i syfte att stärka forskningen om de utmaningar som finns inom äldreområdet bl.a. när det gäller vård och omsorg om äldre. Forte kommer också att fortsätta att prioritera och

fördela medel till forskning om prevention och folkhälsa i syfte att öka kunskapen om preventiva åtgärder och deras effekter på folkhälsan. Fortes forskningsanslag har förstärkts, vilket ger ökade möjligheter att göra utlysningar utifrån identifierade kunskapsbehov inom myndighetens ansvarsområden hälsa, arbetsliv och välfärd.

8.6 Budgetförslag

8.6.1 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tabell 8.1 Anslagsutveckling 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

2021	Utfall	40 318	Anslagssparande	-344
2022	Anslag	41 002[1]	Utgiftsprognos	39 120
2023	**Förslag**	**54 988**		
2024	Beräknat	56 283[2]		
2025	Beräknat	57 394[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 54 988 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 54 988 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 6:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**41 002**	**41 002**	**41 002**
Pris- och löneomräkning[2]	386	1 361	2 197
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	13 600	13 920	14 195
varav BP23[3]	*12 000*	*12 000*	*12 000*
– Renodling av verksamhetskostnader	*12 000*	*12 000*	*12 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**54 988**	**56 283**	**57 394**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 12 miljoner kronor fr.o.m. 2023 i syfte att åstadkomma en mer renodlad redovisning av verksamhetskostnader. Anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* minskas med motsvarande belopp för att finansiera denna ökning.

Regeringen föreslår att 54 988 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 56 283 000 kronor respektive 57 394 000 kronor.

8.6.2 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tabell 8.3 Anslagsutveckling 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

2021	Utfall	765 651	Anslagssparande	-2 148
2022	Anslag	786 503[1]	Utgiftsprognos	776 808
2023	**Förslag**	**819 503**		
2024	Beräknat	819 503		
2025	Beräknat	819 503		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera forskning om arbetsliv, socialvetenskap och folkhälsovetenskap samt kostnader för utvärderingar, beredningsarbete, kommunikationsinsatser, konferenser, vissa resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**786 503**	**786 503**	**786 503**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	33 000	33 000	33 000
varav BP23	*-15 000*	*-15 000*	*-15 000*
– Renodling av verksamhetskostnader	*-15 000*	*-15 000*	*-15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**819 503**	**819 503**	**819 503**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 15 miljoner kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera ökningen på anslaget 6:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning*. Minskningen avser en överföring av utgifter i syfte att åstadkomma en mer renodlad redovisning av verksamhetskostnader.

Regeringen föreslår att 819 503 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 819 503 000 kronor för respektive år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd*: *Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2024–2029.

Skälen för regeringens förslag: Den forskning som Forte finansierar ges vanligen i form av flerårigt stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 6:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2024–2029.

Tabell 8.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2029
Ingående åtaganden	1 240 209	1 482 103	1 788 503			
Nya åtaganden	984 584	1 069 739	1 216 000			
Infriade åtaganden	-742 691	-763 339	-804 503	-761 201	-649 500	-789 299
Utestående åtaganden	1 482 103	1 788 503	2 200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 300 000**	**2 300 000**	**2 200 000**			

Utgiftsområde 10

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Utgiftsområde 10 – Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Lagförslag ... 5
- 2.1 Förslag om ändring i lagen (2021:1241) om ändring i socialförsäkringsbalken ... 5
- 2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 6
- 2.3 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 7

3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ... 9
- 3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 9
- 3.2 Utgiftsutveckling ... 10
- 3.3 Skatteutgifter ... 10
- 3.4 Mål för utgiftsområdet ... 11
- 3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
- 3.6 Resultatredovisning ... 12
  - 3.6.1 Sjukfrånvarons utveckling ... 12
- 3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 25
- 3.8 Politikens inriktning ... 26
- 3.9 Undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering ... 26
  - 3.9.1 Ärendet och dess beredning ... 26
  - 3.9.2 Bakgrund ... 27
  - 3.9.3 Förlängt undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning vid uppskjuten vård ... 28
  - 3.9.4 Konsekvenser ... 30
- 3.10 Författningskommentar ... 31
  - 3.10.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:1241) om ändring i socialförsäkringsbalken ... 31
  - 3.10.2 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 31
  - 3.10.3 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 31
- 3.11 Budgetförslag ... 32
  - 3.11.1 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m. ... 32
  - 3.11.2 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m. ... 35
  - 3.11.3 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning ... 37
  - 3.11.4 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m. ... 38
  - 3.11.5 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet ... 39
  - 3.11.6 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen ... 40
  - 3.11.7 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader ... 42
  - 3.11.8 2:1 Försäkringskassan ... 43
  - 3.11.9 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen ... 46

Bilaga Förlängt undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering i relevanta delar

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2021:1241) om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.9).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.2 och 3.9).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.3 och 3.9).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor (avsnitt 3.11.8).
5. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	45 645 099
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	45 422 161
1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 357 000
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 316 000
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	35 792
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 491 700
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	809 604
2:1 Försäkringskassan	9 276 970
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	72 978
Summa anslag inom utgiftsområdet	**106 427 304**

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag om ändring i lagen (2021:1241) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att lagen (2021:1241) om ändring i socialförsäkringsbalken ska utgå.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken[1]

dels att 27 kap. 49 a § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 27 kap. 49 a § ska utgå.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

2. Den upphävda paragrafen gäller dock fortfarande för sjukpenning som avser tid före utgången av 2023.

[1] Senaste lydelse av
27 kap. 49 a § 2021:1240
rubriken närmast före 27 kap. 49 a § 2021:1240.

2.3 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken att det i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2021:1240) om ändring i den balken ska införas en ny punkt, 4, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	4. Den som för den 31 december 2022 har beviljats sjukpenning med stöd av 27 kap. 49 a § har rätt att efter ansökan få frågan om rätten till sjukpenning från och med den 1 januari 2023 prövad utan hinder av att frågan tidigare avgjorts av Försäkringskassan eller domstol genom beslut som fått laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar sjukpenning, sjukersättning, merkostnadsersättning och andra ersättningar på sjukförsäkringsområdet. I utgiftsområdet ingår myndigheterna Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF).

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	103 722	107 150	104 449	**97 077**	103 337	104 540
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	42 619	47 105	45 966	**45 645**	47 880	49 305
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	40 745	41 706	41 818	**45 422**	48 927	48 726
1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning	1 252	1 351	1 303	**1 357**	1 469	1 505
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	2 380	2 252	2 222	**2 316**	2 368	2 300
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	37	37	35	**36**	35	35
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 211	1 492	1 425	**1 492**	1 492	1 492
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	14 479	13 207	11 681	**810**	1 166	1 177
Myndigheter	9 329	9 386	9 422	**9 350**	9 514	9 719
2:1 Försäkringskassan	9 262	9 313	9 354	**9 277**	9 439	9 642
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	67	72	68	**73**	75	76
Totalt för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	**113 051**	**116 535**	**113 871**	**106 427**	**112 851**	**114 258**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**97 428**	**97 428**	**97 428**
Pris- och löneomräkning[2]	93	303	486
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 582	2 937	2 940
varav BP23[3]	*523*	*313*	*313*
Makroekonomisk utveckling	4 641	9 286	11 268
Volymer	2 698	2 913	2 151
Överföring till/från andra utgiftsområden	-15	-15	-15
Övrigt			
Ny utgiftsram	**106 427**	**112 851**	**114 258**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

Transfereringar[1]	96 415
Verksamhetsutgifter[2]	10 001
Investeringar[3]	11
Summa utgiftsram	**106 427**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

3 Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 10.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	Prognos 2022	Prognos 2023
Lägre skattereduktion för personer med sjuk- eller aktivitetsersättning	-300[1]	-290
Summa	-300	-290

[1]Det negativa tecknet indikerar att detta är en skattesanktion.

Källa: Regeringens skrivelse 2021/22:98.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå (prop. 2008/09:1 utg.omr. 10 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:SfU1, rskr. 2008/09:138). Regeringen har beslutat om följande precisering av målet:

- Sjukfrånvaron ska inte variera mer än inom ramen för normala säsongsvariationer.
- Osakliga regionala skillnader i sjukfrånvaron ska inte förekomma.
- Skillnaden i sjukfrånvaron mellan kvinnor och män ska minska.

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- Ohälsotalet – antal nettodagar per år som personer 16–64 år i genomsnitt har sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning eller aktivitetsersättning.
- Sjukpenningtalet – antal nettodagar per år som personer 16–64 år i genomsnitt har sjuk- eller rehabiliteringspenning.
- Antal pågående sjukfall.
- Antal nybeviljade sjuk- och aktivitetsersättningar.
- Observerat och standardiserat medelantal sjukpenningdagar per person 16–64 år i respektive län.

De huvudsakliga källorna för uppföljning av indikatorerna är Försäkringskassans redovisningar, rapporter från Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) samt uppgifter från Statistiska centralbyrån (SCB). Därutöver redovisas resultaten av insatser som vidtagits av aktörerna i sjukskrivningsprocessen som bedöms ha betydelse för sjukfrånvarons utveckling. Huvudsakliga källor för resultatredovisningen är redovisningar från Försäkringskassan och ISF.

Den tidigare redovisade internationella jämförelsen av hur den svenska sjukfrånvaron förhåller sig till sjukfrånvaron i länderna i EU15 utgår i denna proposition. EU15 består av de länder som utgjorde EU före utvidgningen 2004: Belgien, Danmark, Tyskland, Grekland, Spanien, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Österrike, Portugal, Finland, Sverige och Förenade kungariket. Uppgifter för det tidigare redovisade måttet finns inte tillgängliga för åren 2020–2021 på grund av Förenade kungarikets utträde ur EU samt på grund av att Tyskland lagt om sin arbetskraftsundersökning.

3.6 Resultatredovisning

Det har vidtagits omfattande åtgärder för att minska effekterna av covid-19-pandemin. Inom utgiftsområde 10 har staten tagit över arbetsgivarens kostnader för sjuklön till den del som kan anses vara utöver det normala. Personer har fått kompensation för karensavdrag och egenföretagare har fått ersättning för karensdagar. Kravet på läkarintyg har tillfälligt flyttats från den 8:e dagen till den 15:e dagen i en sjukperiod. Personer som tillhör riskgrupper har fått möjlighet att i vissa fall kunna stanna hemma med förebyggande sjukpenning. Vissa anhöriga till personer som tillhör riskgrupper har kunnat ansöka om smittbärarpenning (se utgiftsområde 9). Inriktningen var att åtgärderna skulle förlängas till dess att 70 procent av den vuxna befolkningen var fullt vaccinerade. Åtgärderna avslutades därför den 1 oktober 2021. När smittspridningen och belastningen på vården åter ökade kraftigt återinfördes de tidigare åtgärderna den 2 februari 2022. Bestämmelserna gällde med viss retroaktivitet för december 2021 och januari 2022. Åtgärderna avslutades den 1 april 2022.

Vissa åtgärder som syftar till att minska effekterna av pandemin har vidtagits utan något avbrott. Detta gäller undantaget från bedömning av sjukskrivnas arbetsförmåga mot ett normalt förekommande arbete vid rehabiliteringskedjans dag 180 och dag 365 när vård eller rehabilitering har försenats till följd av effekter av pandemin. Det gäller även tillägget av covid-19 i bilagan över smittsamma sjukdomar som kan ses som arbetsskada enligt socialförsäkringsbalken. Tillägget trädde i kraft den 25 april 2020. Den 19 april 2022 trädde ytterligare bestämmelser i kraft som innebär att alla som smittas av en samhällsfarlig sjukdom i sitt arbete omfattas av arbetsskadeförsäkringen, utan tidigare begränsning till vissa arbetsplatser och arbetsuppgifter.

Försäkringskassans slutredovisning av uppdraget att analysera och följa effekter som covid-19 har på sjukförsäkringen (S2020/06726) visar bl.a. att sjukförsäkringen under pandemin har haft stor betydelse för att ge ekonomisk trygghet för de grupper på arbetsmarknaden som inte har kunnat utföra förvärvsarbete hemifrån vid mildare symtom. I sitt slutbetänkande (SOU 2022:10) bedömer Coronakommissionen åtgärderna inom sjukförsäkringen som väl avvägda. Regeringen anser att det efter pandemin är viktigt att återgå till normalläget med inriktning mot en långsiktigt stabil och låg sjukfrånvaro.

I resultatredovisningen har, i den mån det har varit möjligt, resultatet av de pandemiåtgärder som vidtogs under 2021 redovisats. Utgiftsökningar till följd av genomförda åtgärder framgår av avsnittet Budgetförslag.

3.6.1 Sjukfrånvarons utveckling

Ohälsotalet

Den sammantagna sjukfrånvaron fortsätter att sjunka från en låg nivå

Den totala sjukfrånvaron mäts i ohälsotalet och uppgick till 22,0 dagar i december 2021. Det är en minskning med 2,8 procent sedan december 2020. För kvinnor uppgick ohälsotalet till 26,4 dagar och för män till 17,8 dagar. Kvinnor står således för en betydligt större del av sjukfrånvaron än män. Samtidigt minskade ohälsotalet för kvinnor mer än ohälsotalet för män mellan december 2020 och december 2021. För kvinnor minskade ohälsotalet med 0,8 dagar under 2021 och för män med 0,5 dagar.

Som framgår av diagram 3.1 bestod ohälsotalet 2021 till 59 procent av frånvaro genom sjuk- och aktivitetsersättning. Eftersom antalet försäkrade som har fått sjuk- eller aktivitetsersättning har minskat i en snabbare takt än antalet försäkrade som har fått sjuk- eller rehabiliteringspenning under de senaste åren har ohälsotalets sammansättning förändrats så att en allt mindre del kan hänföras till sjuk- och aktivitetsersättning.

Diagram 3.1 Ohälsotalet per år fördelat på sjukpenning respektive sjuk- och aktivitetsersättning 2000–2021

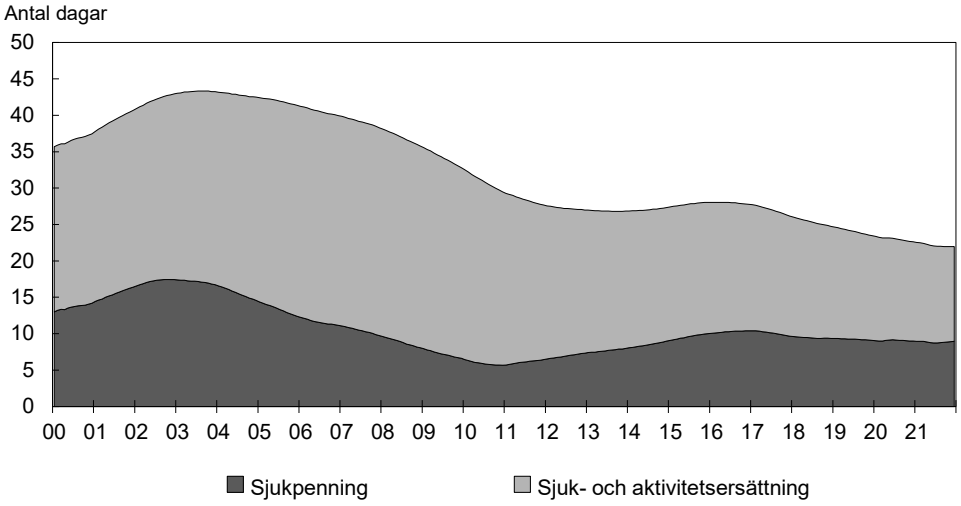

Källa: Försäkringskassan.

Under 2021 minskade ohälsotalet med 0,6 dagar. Ungefär 97 procent av minskningen berodde på att antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning minskade, resterande del av minskningen berodde på lägre sjukpenningtal.

Som framgår av diagram 3.2 skiljer sig ohälsotalet åt beroende på kön och ålder. Ett exempel på det är att ohälsotalet är ca 3,4 gånger så högt för 60–64-åringar som för 30–39-åringar. Vidare har kvinnor ett högre ohälsotal än män i samtliga åldersgrupper från 20 år och äldre. Sammantaget är kvinnors ohälsotal 48 procent högre än mäns. Den minskning som har skett avseende ohälsotalet under 2021 gäller i samtliga åldersklasser förutom för män i åldrarna 20–39 år. Störst är minskningen i de högsta åldersklasserna (ca 2 dagars minskning).

Diagram 3.2 Ohälsotalet i december 2021 fördelat på ålder

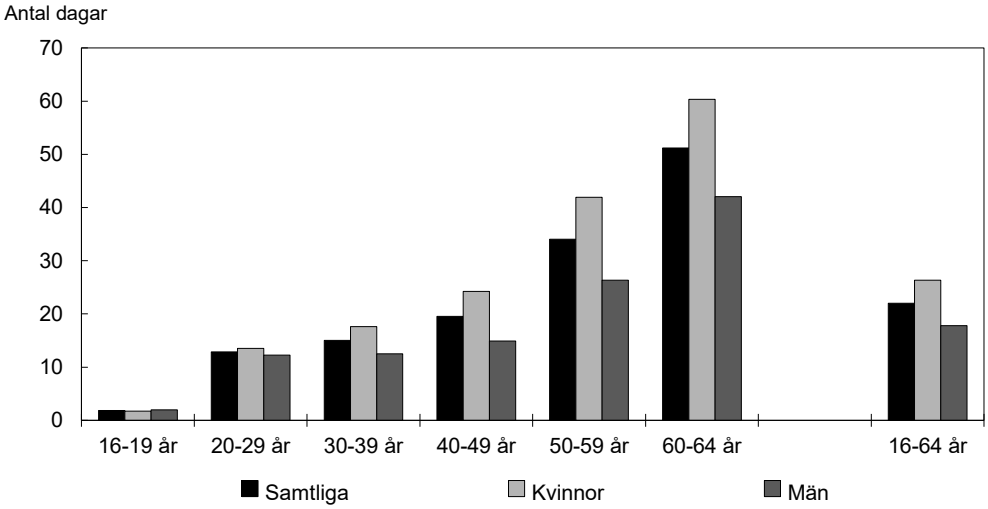

Källa: Försäkringskassan.

Sjukpenningtalet

Stabilt sjukpenningtal och fortsatt stora skillnader mellan kvinnor och män

Sjukpenningtalet minskade marginellt under 2021. I december 2021 uppgick sjukpenningtalet till 9,2 dagar, vilket innebär en minskning med 0,4 procent jämfört med december 2020. Minskningen beror på att sjukpenningtalet för kvinnor minskade

med 2 procentenheter på årsbasis, medan sjukpenningtalet för män i princip varit oförändrat. Skillnaden i sjukpenningtal mellan kvinnor och män är dock fortsatt stor. Vid utgången av 2021 hade kvinnor 81 procent högre sjukpenningtal än män.

Pandemin har lett till ett ökat antal ansökningar om sjukpenning, men den sammantagna effekten på sjukpenningtalet har varit marginell eftersom de flesta sjukfall på grund av covid-19 blivit relativt korta. Därtill har pandemin inneburit att antalet sjukfall inom andra stora diagnosgrupper har minskat något. Ersättning för karensavdrag och ersättning för karensdagar till egenföretagare inkluderas däremot inte i sjukpenningtalet. Sammantaget innebär detta att den ökade sjukfrånvaron på grund av pandemin har påverkat sjukpenningtalet i begränsad utsträckning.

Diagram 3.3 Sjukpenningtalet per år

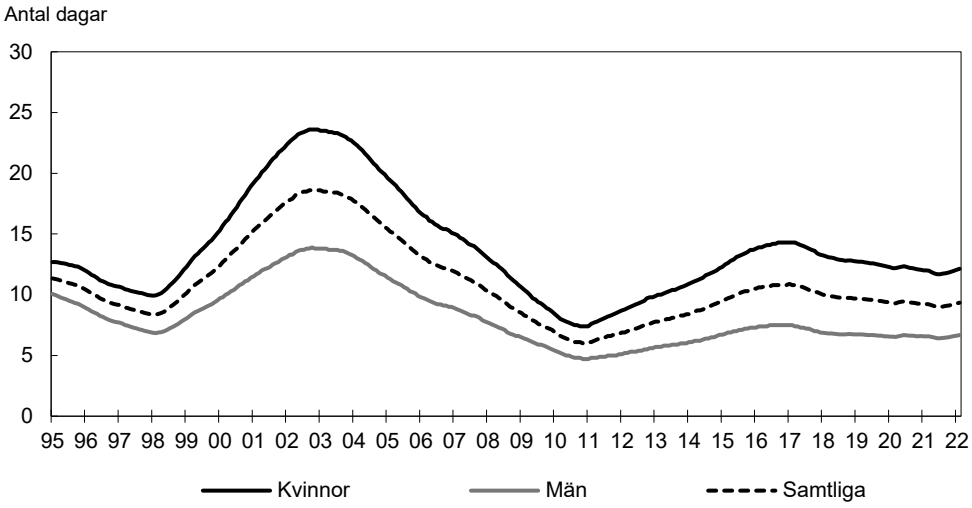

Källa: Försäkringskassan.

Inflödet till sjukpenningen 2021 fortsatt högt

Under 2021 minskade inflödet till sjukpenningen (antal påbörjade sjukfall som blivit minst 15 dagar långa). Under kalenderåret var inflödet ca 519 000 sjukfall, vilket var 15 procent färre än 2020. Andelen kvinnor var 61 procent. Trots att inflödet har sjunkit 2021 var effekten av pandemin fortsatt betydande, vilket innebar en hög nivå på inflödet historiskt sett.

Diagram 3.4 Antalet påbörjade sjukfall som blivit minst 15 dagar, rullande 12-månadersvärde 2001–2021

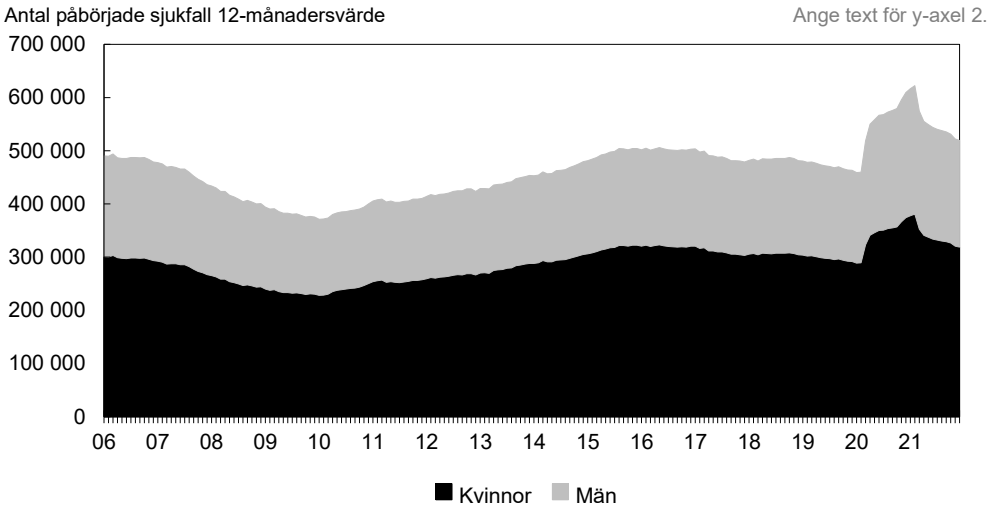

Källa: Försäkringskassan.

Ökning i sjukfallslängder

Sjukfrånvarons totala nivå bestäms av hur många sjukfall som påbörjas och hur långa dessa sjukfall blir. I detta avsnitt redovisas i vilken takt sjukfallen har avslutats vid olika tidpunkter, där utvecklingen av sjukfall som har påbörjats under tredje kvartalet 2019 jämförs med motsvarande 2020 respektive 2021. Sjukfallen är uppdelade på psykiatriska diagnoser och övriga diagnoser. Dessa sjukfall studeras upp till en fallängd om 210 dagar, och på y-axeln visas hur stor andel som kvarstår vid respektive tidpunkt. Endast sjukfall som blivit minst 30 dagar långa är inkluderade. Av diagrammen nedan framgår dels att sjukfall med psykiatriska diagnoser i genomsnitt pågår längre än övriga diagnoser, dels att sjukfallslängderna ökat. För sjukfall med psykiatrisk diagnos låg andelen som kvarstår i sjukskrivning genomgående högre 2021 än tidigare år. Särskilt stor var skillnaden efter 180 dagars sjukskrivning. Tidigare avslutades många sjukfall efter 180 dagar, en effekt som i princip helt upphört under 2021 och 2022 (sjukfall påbörjade 2020 och 2021 i diagrammen). Även för övriga diagnoser låg varaktigheten genomgående högre än tidigare år och med motsvarande effekt kring sjukskrivningsdag 180, dvs. att den förhöjda sannolikheten för avslut i princip har upphört. Detta kan huvudsakligen förklaras med nedgången i avslagen efter dag 180 i sjukfallen till följd av genomförda förändringar i reglerna för bedömningen av arbetsförmågan efter dag 180 i sjukperioden (se avsnittet Kraftig minskning i avslag nedan).

Till följd av pandemin har det dessutom införts ett tillfälligt undantag från bedömning av sjukskrivnas arbetsförmåga mot ett normalt förekommande arbete efter rehabiliteringskedjans dag 180 och dag 365. Undantaget har gällt när vård eller rehabilitering har försenats till följd av effekter av pandemin. Försäkringskassan framförde behovet av ett sådant undantag i en skrivelse till den förra regeringen (S2020/04883). En promemoria med lagförslag om förlängning av undantaget remitterades våren 2021 (S2021/04077). De nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 2022 och gäller t.o.m. den 31 december 2022.

Diagram 3.5 Andelen sjukfall som kvarstår efter olika fallängder (dag 30–210) bland kvinnor påbörjade 2019–2021

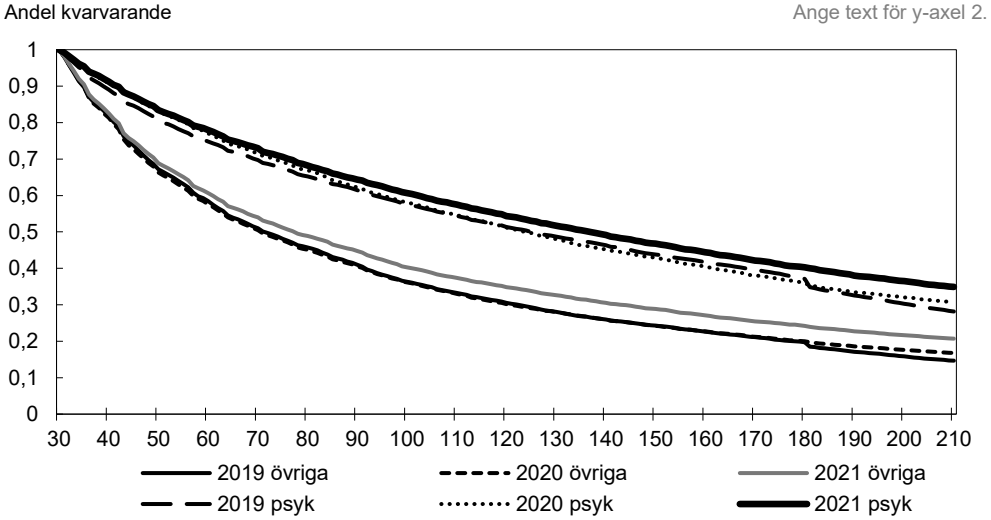

Anm: sjukfall påbörjade kvartal 3 respektive år och som blivit minst 30 dagar, sysselsatta personer (ej arbetslösa).
Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.6 Andelen sjukfall som kvarstår efter olika fallängder (dag 30–210) bland män påbörjade 2019–2021

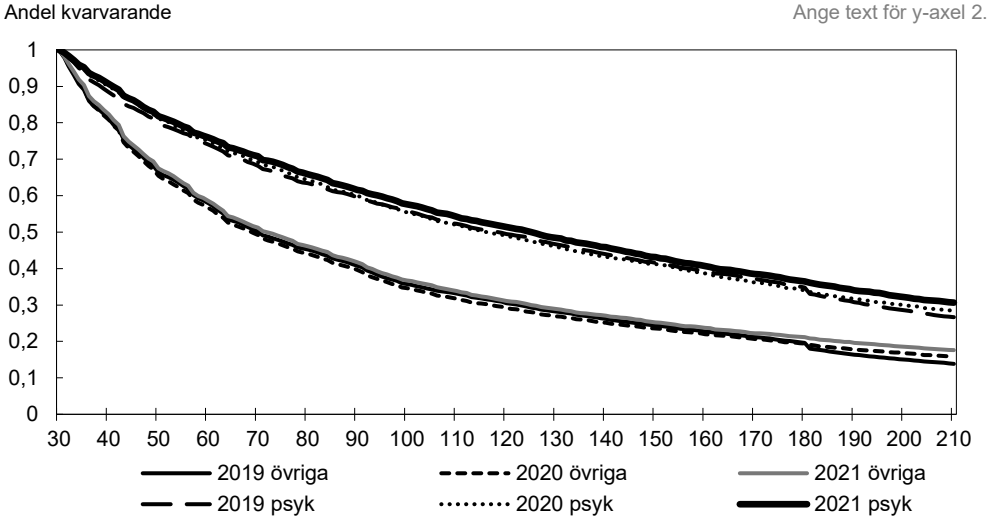

Anm: sjukfall påbörjade kvartal 3 respektive år och som blivit minst 30 dagar, sysselsatta personer (ej arbetslösa).
Källa: Försäkringskassan.

Ökat antal pågående sjukfall

I december 2021 uppgick antalet pågående sjukfall till totalt 188 700, varav 65 procent var kvinnor och 35 procent var män. Denna fördelning mellan könen har varit relativt stabil över tid. Totalt sett hade antalet pågående sjukfall ökat med ca 20 000 (12 procent) vid utgången av december 2021 jämfört med december 2020, varav antalet sjukfall bland kvinnor hade ökat med ca 13 600 (12 procent). Bland män hade antalet sjukfall ökat med 6 500 (11 procent). Den största ökningen var sjukfall som passerat 180 dagar, vilket till stor del kan härledas till kraftigt minskade avslag under 2021 till följd av förändringar i regelverket och Försäkringskassans tillämpning.

Diagram 3.7 Antal pågående sjukfall

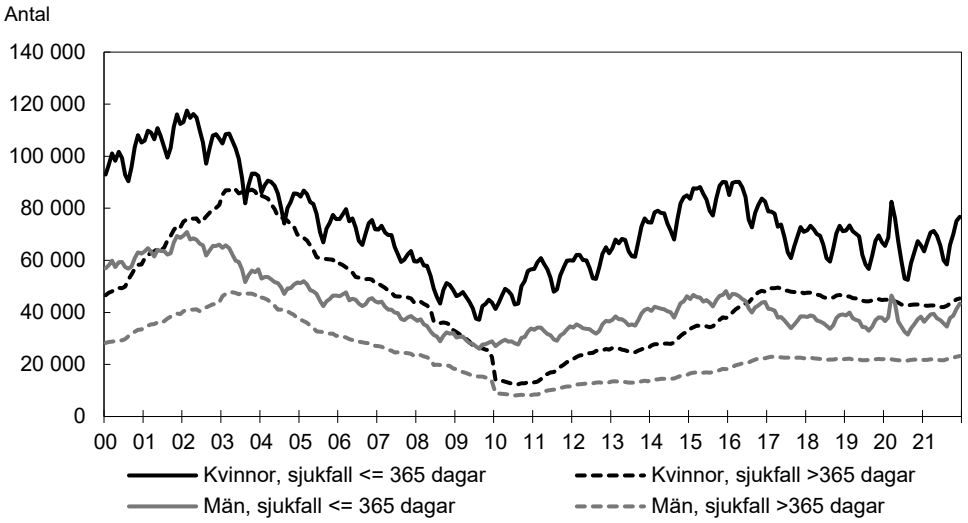

Källa: Försäkringskassan.

Kraftig minskning i avslag

Under 2021 avslutades ca 552 000 sjukfall. En delmängd av sjukfallen avslutas genom ett avslag, dvs. den försäkrade har ansökt om fortsatt ersättning men Försäkringskassan har avslagit denna begäran. Antalet sjukfall som avslutades genom ett avslag 2021 uppgick till 17 800 (10 900 kvinnor, 6 900 män). Detta motsvarade ca 3 procent av samtliga avslutade sjukfall vilket är en kraftig minskning jämfört med 2020 då avslagsandelen var drygt 7 procent.

Även vad gäller antal sjukfall som avslutas genom avslag fr.o.m. dag 181 t.o.m. dag 365 i rehabiliteringskedjan, då den försäkrades arbetsförmåga bedöms mot normalt förekommande arbete, har en kraftig minskning skett. Under 2021 var antalet avslag 4 600 för dag 181–365, vilket kan jämföras med 23 100 under 2020. När detta relateras till summan av samtliga avslutade sjukfall mellan dag 181 och 365 och antalet sjukfall som passerat dag 365 framgår det att avslagsandelen minskat från 30,4 procent 2020 till 6,9 procent 2021. Såväl antalet som andelen avslag i fallängderna 181–365 dagar motsvarar de nivåer som rådde 2015. I rapporten Skillnader i avslag för sjukpenning mellan olika grupper – En registerstudie om avslagsbeslut på initial ansökan och efter dag 180 i rehabiliteringskedjan (Socialförsäkringsrapport 2022:1) konstaterar Försäkringskassan att nedgången i avslagen huvudsakligen kan förklaras med de ändringar i regelverk som trädde i kraft under 2021. Från och med den 15 mars 2021 gäller att prövningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbeten efter dag 180 i rehabiliteringskedjan ska kunna skjutas upp om övervägande skäl talar för att den som är sjukskriven kan återgå i arbete hos sin ordinarie arbetsgivare i samma omfattning som före sjukfallet senast dag 365 i rehabiliteringskedjan (Extra ändringsbudget för 2021 – Vissa ändrade regler inom sjukförsäkringen, prop. 2020/21:78). I avvaktan på lagändringen beslutades det att tillfälligt helt stoppa den prövning mot normalt förekommande arbete för sjukfall som normalt görs fr.o.m. dag 181 t.o.m. dag 365 i rehabiliteringskedjan. Det tillfälliga stoppet gällde fr.o.m. den 21 december 2020 t.o.m. den 14 mars 2021. Försäkringskassan konstaterar även att myndighetens arbete med att förtydliga utredningsskyldigheten också kan ha bidragit till minskningen av avslagen.

Diagram 3.8 Andel avslag vid dag 181–365 i rehabiliteringskedjan, per år

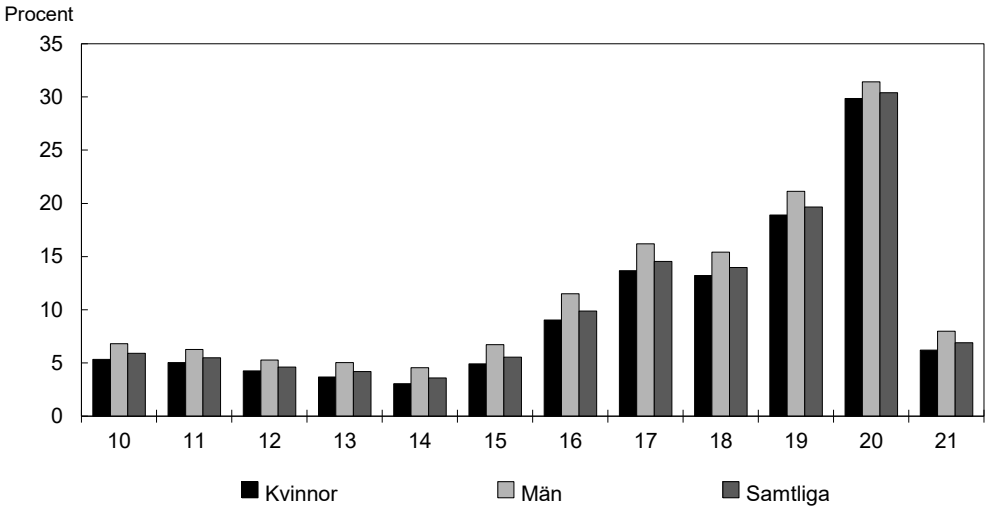

Källa: Försäkringskassan.

Psykisk ohälsa vanligaste sjukskrivningsorsaken

Psykisk ohälsa, i form av bl.a. ångest och depressioner, är den vanligaste sjukskrivningsorsaken för både kvinnor och män. Vid utgången av 2021 hade ca 87 000 av dem som då var sjukskrivna en psykiatrisk diagnos (61 000 kvinnor och 26 000 män). Det är en ökning jämfört med året innan med ca 11 000 personer. Av sjukskrivna kvinnor hade ca 50 procent en psykiatrisk diagnos och motsvarande andel för män var ca 39 procent.

Således ökade antalet pågående sjukfall med psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar (s.k. F-diagnoser) mellan 2020 och 2021 både i absoluta tal och som andel av alla sjukskrivna. Pandemin innebar initialt en minskad förekomst av sjukpenning kopplad till dessa diagnoser, men över tid har sjukfall med psykiatriska

diagnoser kommit att öka igen till nivåer motsvarande dem som rådde före pandemins utbrott. En delförklaring till detta är ökningen i antalet sjukfall som pågått längre än 180 dagar under 2021, där denna diagnostyp är relativt mer förekommande. I fallängdsintervallet 180–364 dagar har exempelvis 52 procent av kvinnorna och 40 procent av männen en psykiatrisk diagnos.

Diagram 3.9 Antal pågående sjukfall med psykiatrisk diagnos, samt andel sjukfall med psykiatrisk diagnos av samtliga sjukfall, per år

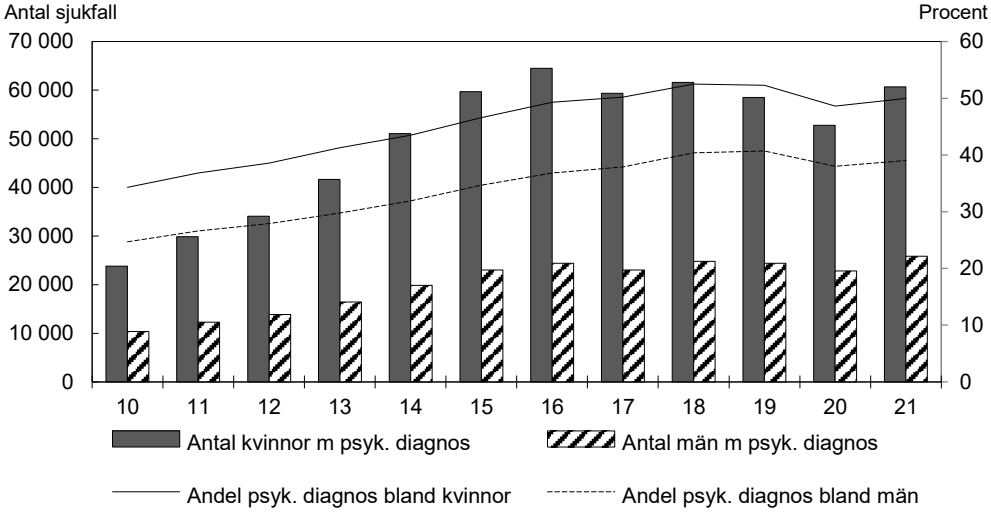

Källa: Försäkringskassan.

Oförklarade skillnader i sjukfrånvaro på länsnivå

Vid jämförelse av länens genomsnittliga sjukfrånvaro (observerad sjukfrånvaro, antal nettosjukpenningdagar per person 16–64 år), där hänsyn tas till hur befolkningssammansättningen med avseende på kön, ålder och utbildningsnivå är i respektive län (standardiserad sjukfrånvaro), framgår det att det finns oförklarade regionala skillnader. Som framgår av diagram 3.10 och 3.11 är kvinnors sjukfrånvaro som lägst i relation till befolkningssammansättningen i Jämtlands län, där den genomsnittliga sjukfrånvaron 2020 är 3,01 dagar lägre än förväntat. Motsatt förhållande gäller i Västra Götalands län som har en sjukskrivningsgrad som är 1,62 dagar högre än förväntat.

Diagram 3.10 Observerad och standardiserad sjukfrånvaro för kvinnor, per län, 2020

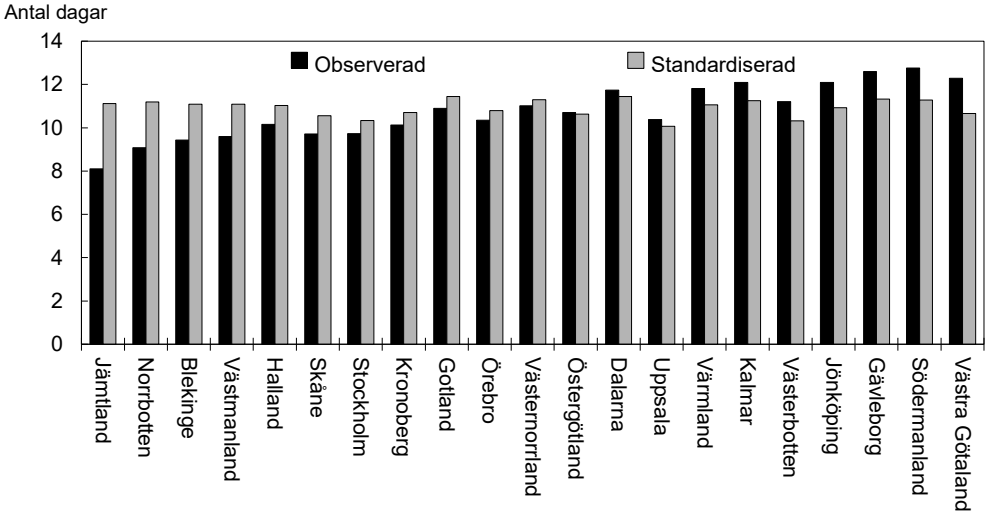

Anm.: Sjukfrånvaro definieras som antal nettodagar med sjukpenning.

Källa: Försäkringskassan.

För män har Jämtlands län en sjukfrånvaro som är 1,43 dagar lägre än förväntat. Motsatt förhållande gäller i Västra Götalands län där mäns sjukfrånvaro är 0,95 dagar högre än förväntat.

Diagram 3.11 Observerad och standardiserad sjukfrånvaro för män, per län, 2020

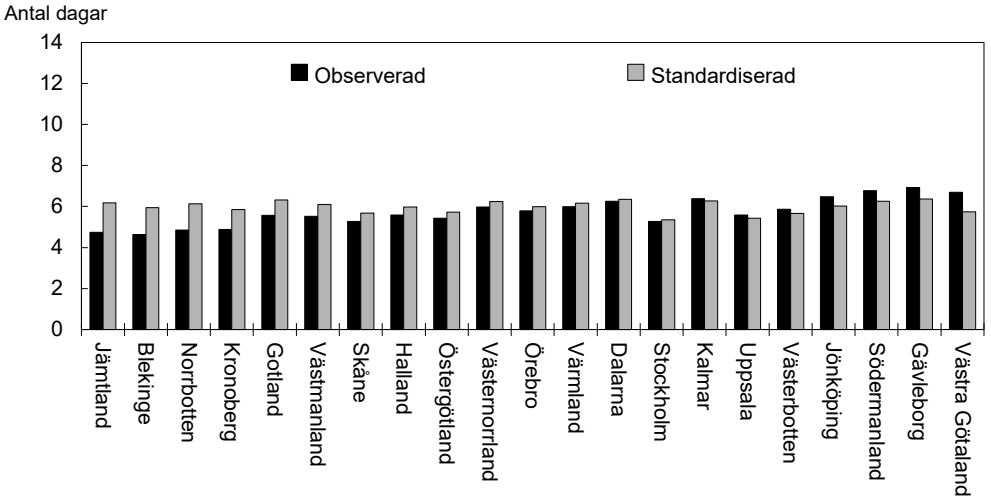

Anm.: Sjukfrånvaro definieras som antal nettodagar med sjukpenning.
Källa: Försäkringskassan.

Sjukfrånvaron är högst för kvinnor anställda i kommuner och regioner

Sjukfrånvaron skiljer sig åt mellan olika sektorer. Högst är sjukfrånvaron för kvinnor och män anställda i kommunerna. Under det fjärde kvartalet 2021 var andelarna 6,5 respektive 4,2 procent. Totalt sett är sjukfrånvaron i stort sett oförändrad jämfört med sista kvartalet 2020. Däremot har sjukfrånvaron förändrats sett till enskilda sektorer. För kvinnor har spännvidden i sjukfrånvaro minskat något mellan sektorerna. Inom kommuner och regioner har sjukfrånvaron minskat med ca 0,5 procentenheter, samtidigt som sjukfrånvaron ökat något inom näringslivet och icke-vinstdrivande organisationer. För män har sjukfrånvaron minskat inom samtliga sektorer förutom hushållens icke-vinstdrivande organisationer. Icke-vinstdrivande organisationer är en jämförelsevis liten sektor som omfattar 3 respektive 2 procent av det totala antalet anställda kvinnor och män.

Diagram 3.12 Sjukfrånvaro per sektor fjärde kvartalet 2021

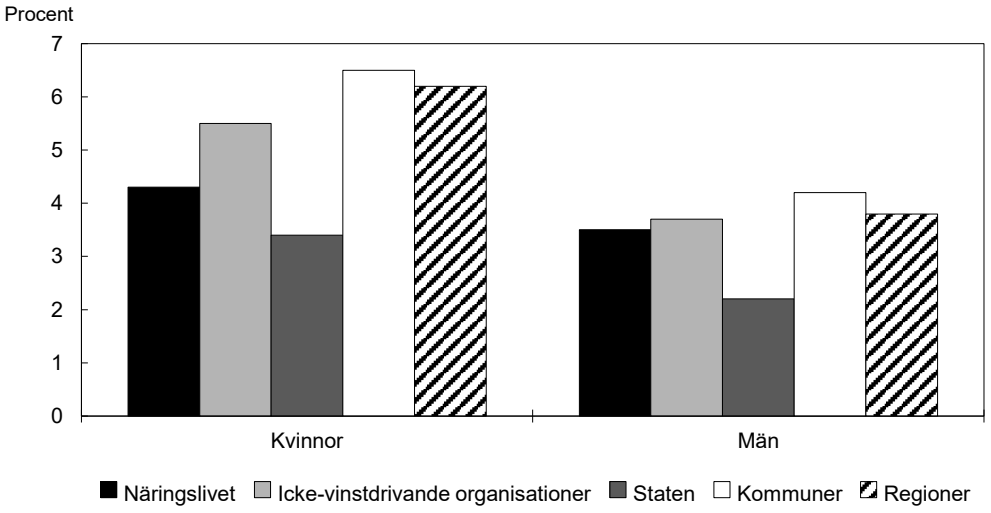

Källa: SCB: Kortperiodisk sysselsättningsstatistik.

Sjukersättning och aktivitetsersättning

Antalet med sjukersättning fortsätter att minska

Det totala antalet personer med sjukersättning fortsatte att minska under 2021. Vid utgången av 2021 hade 222 000 personer (130 000 kvinnor och 92 000 män) sjukersättning, vilket var ca 12 000 färre än ett år tidigare. Det innebär att antalet personer med sjukersättning minskat med 59 procent sedan 2005. Anledningen till det minskande antalet är att antalet nybeviljade ersättningar varit lågt samtidigt som ett större antal försäkrade lämnat förmånen genom att de fyllt 65 år och därmed övergått till ålderspension.

Under 2021 nybeviljades ca 5 400 personer sjukersättning, vilket var marginellt lägre än 2020. Det är en historiskt sett låg nivå. Av dem som nybeviljats sjukersättning var 46 procent män och 54 procent kvinnor. Av dessa personer hade ca 47 procent en psykiatrisk diagnos eller psykisk funktionsnedsättning. Denna andel är relativt lika mellan män och kvinnor (45 respektive 48 procent).

Avslagsandelen när det gäller nya ansökningar i sjukersättningsärenden minskade något mellan 2020 och 2021, från 66 till 59 procent, där det fortsatt är en skillnad mellan kvinnor och män. Enligt Försäkringskassans årsredovisning för 2021 kan ett förtydligande från Högsta förvaltningsdomstolen angående förvärvsarbete på arbetsmarknaden vara en bidragande faktor till den något lägre avslagsfrekvensen (jfr HFD 2019 ref. 48). Kvinnors överklaganden har en högre avslagsandel (62 procent) än mäns (56 procent). Försäkringskassan har inte kunnat ange någon förklaring till varför det finns en skillnad mellan kvinnor och män i detta avseende. Bland de personer som beviljades sjukersättning under januari–oktober 2021 hade 78 procent själva ansökt om förmånen. I övriga fall var det Försäkringskassan som tog initiativ till beslut om att byta sjukpenning mot sjukersättning. Under januari till oktober 2021 var det 4 303 personer som själva ansökte om sjukersättning, att jämföra med 3 785 personer under januari–oktober 2020.

Diagram 3.13 Antal personer med nybeviljad sjukersättning per år, samt antal personer med sjukersättning i december månad aktuellt år

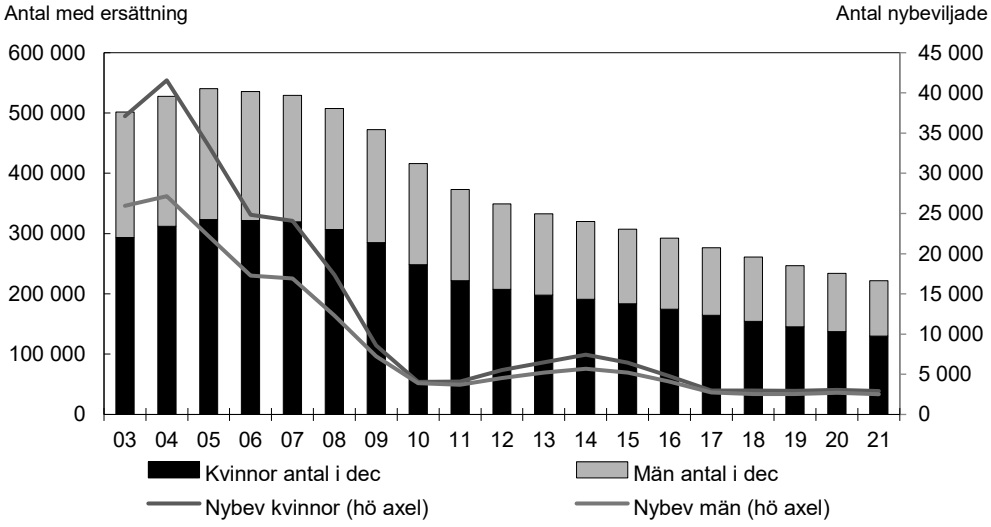

Källa: Försäkringskassan.

Antalet personer med aktivitetsersättning är i princip oförändrat

I december 2021 hade knappt 29 000 personer aktivitetsersättning, varav ca 13 200 kvinnor och ca 15 800 män. Det motsvarar en minskning med ca 300 personer jämfört med december 2020. Utflödet består till största delen av att personer med aktivitetsersättning fyller 30 år och därmed inte längre har rätt till förmånen. I december 2021 fick ca 77 procent av alla som har aktivitetsersättning ersättningen på

grund av en psykiatrisk diagnos eller psykisk funktionsnedsättning. Detta är en procentenhet högre jämfört med december 2020.

Under 2021 nybeviljades 6 700 aktivitetsersättningar (varav 3 200 kvinnor och 3 500 män), vilket är en minskning med 2 procent jämfört med 2020. Avslagen på ansökan om aktivitetsersättning minskade under 2021 jämfört med 2020. Totalt gjordes 2 900 avslag under 2021, vilket innebar att antalet minskade med drygt en tredjedel jämfört med 2020. För kvinnor har avslagsandelen vad avser initial ansökan vid nedsatt arbetsförmåga minskat från 45 till 36 procent, för män från 41 till 33 procent.

Den numerärt största beslutsvolymen avser ärenden om förlängning av aktivitetsersättningen. Under 2021 avslogs ca 600 förlängningsansökningar, vilket är mindre än under 2020 då ca 1 000 ansökningar avslogs. Andelen avslag i sådana förlängningsärenden har därmed minskat från 9 procent 2020 till ca 6 procent 2021. Kvinnors ansökningar hade en procentenhet högre avslagsandel än mäns. Att andelen avslag minskar vid både initial ansökan och förlängningsansökan skulle kunna bero på ändrad rättstillämpning utifrån avgöranden i kammarrätterna och rättspraxis från Högsta förvaltningsdomstolen, vilket framgår av Försäkringskassans årsredovisning för 2021.

Diagram 3.14 Antal personer med aktivitetsersättning per år i december, samt antal nybeviljade per 1000 försäkrade

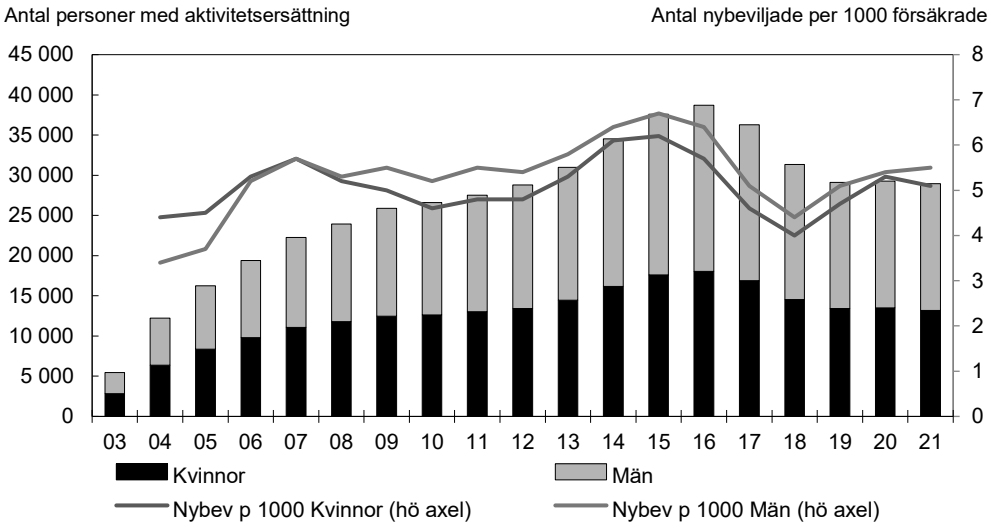

Källa: Försäkringskassan.

Aktörer i sjukskrivningsprocessen

Sjukfrånvarons utveckling påverkas av de insatser som vidtas av ansvariga aktörer i sjukskrivningsprocessen. Försäkringskassans handläggning har betydelse för måluppfyllelsen. Andra viktiga aktörer som genom insatser eller genom frånvaro av sådana insatser kan påverka sjukfrånvarons utveckling och därigenom måluppfyllelsen är arbetsgivare, hälso- och sjukvården och Arbetsförmedlingen. Det stöd som Socialstyrelsen ger hälso- och sjukvården i dess arbete med sjukskrivningar har också betydelse för sjukfrånvarons utveckling.

Åtgärder på arbetsplatser

De avsiktsförklaringar som parterna för statlig, privat respektive kommunal sektor gjorde 2016 syftar till att bidra till en god arbetsmiljö och långsiktigt stabil sjukfrånvaro. Av parternas redovisningar av arbetet under 2021 framgår det att avsiktsförklaringarna har inneburit fortsatt utveckling av stöd och verktyg för det

lokala arbetsmiljö- och rehabiliteringsarbetet (S2019/00708, S2019/00709 och S2019/00710).

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har på uppdrag av den förra regeringen granskat reformen om förstärkt rehabilitering för återgång i arbete (S2019/03299). Granskningen visar att arbetsgivare i vissa fall inte har upprättat en plan för återgång i arbete för arbetstagare som varit sjukskrivna i 30 dagar (ISF 2021:9). Närmare 27 procent av arbetsgivarna tar fram en plan först när de fått information från Försäkringskassan och 47 procent av arbetsgivarnas planer är upprättade efter tidsgränsen på 30 dagar. Samtidigt konstateras det att arbetsgivare i närmare hälften av de granskade ärendena har genomfört anpassningsåtgärder redan innan planen för återgång i arbete har upprättats. Det statliga bidraget för köp av arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd, som arbetsgivare kan ta del av för att bl.a. köpa experthjälp för att upprätta en plan för återgång i arbete, används i mindre utsträckning än förväntat och betalas i stor utsträckning till större arbetsgivare, trots avsikten att bidraget skulle nå små och medelstora arbetsgivare. Det kan bero på att mindre arbetsgivare har låg kännedom om det bidrag som man kan få. För att öka arbetsgivares kännedom om bidraget för arbetslivsinriktat rehabiliteringsstöd har Försäkringskassan genomfört informationskampanjer.

De åtgärder som har vidtagits inom arbetsmiljöområdet redovisas inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Kvaliteten i Försäkringskassans handläggning av sjukförsäkringsärenden har utvecklats

Försäkringskassan påverkar sjukfrånvarons utveckling genom sin prövning av rätten till ersättning och genom den samordning och det stöd för återgång i arbete som myndigheten står för.

Flera instanser har under de senaste åren lyft fram brister i Försäkringskassans handläggning av sjukpenningärenden. Bland annat har ISF riktat kritik mot Försäkringskassans tillämpning av kravet på utredningsskyldighet vid handläggning av ärenden gällande sjukpenning och aktivitetsersättning (ISF 2021:3). Under 2021 initierade Försäkringskassan ett omfattande utvecklingsarbete när det gäller förvaltningen av sjukförsäkringen. Utvecklingsarbetet har pågått under året och myndigheten har fattat beslut om att utveckla och förstärka det rättsliga arbetet, att inrätta en intern tillsynsfunktion samt att stärka kunskapen om psykisk ohälsa. Statskontoret har i uppdrag att granska de åtgärder som Försäkringskassan vidtagit i sin genomlysning av förvaltningen av sjukförsäkringen (S2021/04616). I augusti 2021 slutredovisade Försäkringskassan uppdraget om förbättrad kvalitet i ärenden om rätt till sjukpenning (S2020/06863). I februari 2022 slutredovisade Försäkringskassan uppdraget att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess (S2022/01235). Av redovisningarna framgår att Försäkringskassan har genomfört ett omfattande arbete med frågor om utredningsskyldighet, bevisbörda och beviskrav och har utvecklat och förtydligat den rättsliga styrningen och stödet avseende dessa frågor (S2011/11077).

I oktober 2021 slutredovisade Försäkringskassan och Socialstyrelsen uppdraget Utvecklingsinsatser för en bättre dialog mellan Försäkringskassan och hälso- och sjukvården, det s.k. dialoguppdraget (S2019/05192). Myndigheterna har genomfört en rad utvecklingsinsatser för att förstärka samarbetet kring de medicinska underlagen, stödja hälso- och sjukvårdens försäkringsmedicinska arbete och för att utveckla strukturer och samarbetsformer mellan aktörerna. Uppdraget har haft särskilt fokus på komplexa, symptombaserade diagnoser samt tillstånd där det förekommer samsjuklighet. Förtydligandet av Försäkringskassans utredningsskyldighet är enligt

myndigheternas bedömning den mest centrala åtgärden för att utveckla handläggningen av dessa diagnoser.

Försäkringskassans arbete med rehabilitering och samordning utvecklas

Försäkringskassan påverkar även sjukfrånvarons utveckling genom att samordna rehabiliteringsinsatser för att ge enskilda stöd för återgång i arbete och genom att förebygga sjukskrivning.

Försäkringskassans uppföljningar indikerar en viss förbättring i kartläggning av rehabiliteringsbehov och samordning av insatser. Antalet avstämningsmöten, som används inom ramen för samordningsuppdraget, ökade något under 2021 i jämförelse med 2020 även om det i genomsnitt fortfarande är lång tid till det första mötet. Antalet personer med rehabiliteringspenning har minskat under ett antal år, men under 2020 avstannade minskningen och under 2021 ökade antalet med 15 procent, dock från en låg nivå.

ISF:s ovan nämnda granskning av reformen om förstärkt rehabilitering för återgång i arbete visar att Försäkringskassan sällan begär in arbetsgivares planer för återgång i arbete. ISF bedömer att Försäkringskassan brister i sitt tillsynsansvar avseende de arbetsgivare som inte upprättar plan för återgång i arbete. Det bedöms också finnas brister i samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket. ISF rekommenderar bl.a. Försäkringskassan att utveckla arbetet med att följa upp och bedöma kvaliteten i de planer för återgång i arbete som myndigheten har tillgång till. Av Försäkringskassans svar på ISF:s granskning (S2019/03299) framgår att Försäkringskassan har omhändertagit rekommendationen i sitt pågående utvecklingsarbete. Av Försäkringskassans årsredovisning för 2021 framgår att myndigheten under 2021 begärde in 26 900 planer för återgång i arbete, att jämföra med 2020 då 14 300 planer begärdes in. Försäkringskassan bedömer att arbetet med att utreda behov av rehabiliteringsinsatser och genomföra samordningsinsatser fortsatt behöver utvecklas och förbättras.

Det är få personer som får förmånen förebyggande sjukpenning och antalet minskade under 2021. En förklaring till minskningen kan enligt Försäkringskassan vara att covid-19-pandemin har lett till att medicinsk rehabilitering har ställts in för personer som annars hade kunnat få förebyggande sjukpenning. Riksrevisionen har granskat om Försäkringskassan arbetar på ett effektivt och enhetligt sätt med att förebygga sjukskrivningar med fokus på förebyggande sjukpenning och arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd (RiR 2021:19). Riksrevisionens slutsatser är bl.a. att det finns regionala skillnader i användningen av förebyggande sjukpenning, att Försäkringskassan kan arbeta mer effektivt med ersättningarna inom ramen för sitt samverkansuppdrag, att möjligheterna att utvärdera ersättningarna behöver förbättras samt att Försäkringskassans uppdrag att förebygga sjukskrivningar inte är tydligt.

Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för personers återgång i arbete

Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen syftar till att öka kvinnors och mäns förutsättningar att utveckla eller återfå arbetsförmåga och därmed kunna komma i arbete eller studier. Samarbetet bedrivs enligt gemensamma regleringsbrevsuppdrag och finansieras med medel inom utgiftsområde 10, anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen*. Samarbetet består dels av förstärkta insatser i form av gemensam kartläggning och aktiva insatser för personer som är i sjukförsäkringen, dels av stöd till personer i övergången från sjukförsäkringen till arbetsmarknaden.

Under 2021 genomfördes 8 963 gemensamma kartläggningar, jämfört med 8 977 gemensamma kartläggningar 2020. Av kartläggningarna 2021 avsåg 60 procent

kvinnor och 40 procent män. De flesta personer, drygt 70 procent, som omfattas av en gemensam kartläggning har psykiatriska diagnoser. Av de 4 004 personer som avslutade sina rehabiliteringsinsatser under 2021 har 49 procent fått eller återfått sin arbetsförmåga och lämnat sjukförsäkringen, jämfört med 53 procent 2020. Pandemin bedöms ha haft en fortsatt påverkan på rehabiliteringssamverkan. Många arbetsplatser har haft distansarbete vilket har begränsat möjligheten för deltagarna i samverkan att komma ut på en arbetsprövning eller arbetsträning. Samtidigt noterar myndigheterna en flerårig trend med en minskande andel deltagare som uppnår arbetsförmåga. Myndigheterna anser att denna utveckling behöver undersökas närmare (Försäkringskassan, Insatser för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning, S2022/02474).

För att ge personer en bättre övergång mellan sjukförsäkringen och arbetsmarknaden införde myndigheterna i november 2021 ett utvecklat arbetssätt för mötesformen omställningsmöte. Arbetssättet innebär att Försäkringskassan ska förbereda personen inför omställningsmötet, att mötet ska vara tydligare och individanpassat samt att Arbetsförmedlingen erbjuder personen stöd vid inskrivningen hos Arbetsförmedlingen. En kvalitativ kundundersökning genomfördes under februari 2022 som visar att myndigheterna behöver arbeta mer med att införa det utvecklade arbetssättet för att den försäkrade ska uppleva ett bättre stöd i sin omställningssituation (S2022/03882).

Samordnade rehabiliteringsinsatser genom samordningsförbund

För personer som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser är det möjligt för Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, regioner och kommuner att genom samordningsförbund finansiera sådana insatser. Vid utgången av 2021 fanns det 76 samordningsförbund som innefattade 272 av Sveriges 290 kommuner och samtliga regioner.

Totalt omfattades 24 102 personer av de insatser som finansieras av samordningsförbunden under 2021, vilket är en minskning med 3 procent jämfört med 2020. Under 2021 avslutade 8 118 deltagare en insats, 54 procent kvinnor och 46 procent män. Efter avslutad insats arbetade eller studerade 34 procent i någon omfattning, 36 procent av männen och 31 procent av kvinnorna. Det genomsnittliga antalet dagar med sjuk- och rehabiliteringspenning minskade med totalt ca 8 dagar under året efter avslutad insats jämfört med året före insatsen. Motsvarande siffror för aktivitetsersättning och sjukersättning visade på en ökning med 0,4 respektive 4,6 dagar (Försäkringskassan, Redovisning av målgrupper och resultat av de insatser som finansieras av samordningsförbund 2021, S2022/02456).

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har i uppdrag att arbeta för att samordningsförbunden ska prioritera att finansiera insatser för långtidssjukskrivna, unga med funktionsnedsättning och unga med aktivitetsersättning. Av de insatser som samordningsförbunden finansierade 2021 var 32 procent riktade till dessa prioriterade grupper. Under 2021 omfattades totalt 1 485 personer med aktivitetsersättning, varav 52 procent var kvinnor och 48 procent män, samt 3 748 personer med sjuk- eller rehabiliteringspenning, varav 69 procent var kvinnor och 31 procent män, av någon insats finansierad av samordningsförbund. Jämfört med 2020 var det fler personer med sjukpenning som påbörjade en insats under 2021. Antalet personer med aktivitetsersättning har ökat marginellt jämfört med 2020 (Försäkringskassan, Redovisning av målgrupper och resultat av de insatser som finansieras av samordningsförbund 2021, S2022/02456). Försäkringskassan arbetar tillsammans med Arbetsförmedlingen och samordningsförbunden för att tydliggöra att det gemensamma arbetet i högre utsträckning ska leda till att personerna ges rätt stöd. Ambitionen är att minska trösklarna att initiera personer till insatser hos

Arbetsförmedlingen och via samordningsförbund (Försäkringskassan, Redovisning av uppdrag i regleringsbrev om att stärka arbetet med att identifiera fler personer med behov av stöd genom rehabiliteringssamverkan och samordningsförbunden, S2022/02466). Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har beslutat en gemensam viljeförklaring om hur myndigheterna gemensamt ska ta ett större ansvar för samverkan genom samordningsförbund (Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, Återrapportering för uppdrag om prioriterade målgrupper samt myndigheternas ansvar i samverkan genom samordningsförbund, S2022/03401).

Socialstyrelsen tillgängliggör kunskap och stöd till hälso- och sjukvården

Socialstyrelsen tillgängliggör kunskap och verktyg så att hälso- och sjukvården på ett effektivt och systematiskt sätt ska kunna arbeta med sjukskrivningsfrågor. På det sättet bidrar Socialstyrelsen till en långsiktigt låg och stabil sjukfrånvaro. Bland annat förvaltar och vidareutvecklar Socialstyrelsen det försäkringsmedicinska beslutsstödet. Under 2021 arbetade Socialstyrelsen med att uppdatera det diagnosspecifika stödet inom rörelseorganens sjukdomar och inom skador och olycksfall. Vidare har Socialstyrelsen tagit fram ett försäkringsmedicinskt beslutstöd om patienter med postcovid eller covid-19 som kan ge läkare och Försäkringskassan vägledning vad gäller bedömning av arbetsförmåga, rehabilitering och sjukskrivning.

3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det kan konstateras att sjukfrånvaron var fortsatt låg under 2021, trots en pågående pandemi. Den totala sjukfrånvaron mätt som ohälsotalet minskade med ca 4 procent under 2021. Detta berodde på att antalet personer med sjukersättning minskade på grund av att det var fler som lämnade sjukersättningen och övergick till ålderspension än som nybeviljades sjukersättning.

Sjukfrånvaron mätt som sjukpenningtal var i det närmaste oförändrad mellan 2020 och 2021. Sjukpenningtalet minskade under första halvåret och ökade under andra halvåret. Uppgången under andra halvåret kan huvudsakligen förklaras av en kraftig nedgång av antalet avslag i sjukpenningärenden. Denna minskning av antalet avslagsbeslut innebar i sin tur att antalet sjukfall som pågått längre än 180 dagar ökade. Vid utgången av 2021 hade antalet sjukfall ökat med ca 20 000 jämfört med föregående årsskifte. Cirka 15 000 av dessa hade varit sjukskrivna över 180 dagar. Utvecklingen under hösten 2021 tyder på att sjukfrånvaron och sjukpenningutgifterna kan komma att fortsätta öka framöver. Ökande sjukfrånvaro ställer krav på att nödvändiga rehabiliteringsinsatser vidtas tidigt i sjukfallet.

Försäkringskassans arbete med att förebygga sjukskrivning samt utreda behov av rehabiliteringsinsatser och genomföra samordningsinsatser förbättrades under 2021, men behöver fortsätta utvecklas för att motverka sjukfrånvaro och förkorta pågående sjukskrivningar. Försäkringskassan behöver verka för att öka kännedomen om det arbetsplatsinriktade rehabiliteringsstödet och om förebyggande sjukpenning bland arbetsgivare och i hälso- och sjukvården. Försäkringskassan behöver också identifiera de försäkrades individuella förutsättningar och behov av stöd för återgång i arbete. Det är positivt att Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har vidtagit åtgärder för att utveckla sin samverkan. Det bedöms samtidigt finnas en förbättringspotential vad gäller myndigheternas samverkan så att försäkrade ges nödvändigt stöd för återgång i arbete eller omställning till ett nytt arbete.

De oförklarade regionala skillnaderna i sjukfrånvaro kvarstår. Kunskaperna om orsakerna är begränsade. Till viss del kan de regionala skillnaderna bero på att det finns skillnader i sjukskrivningsmönster och sjukskrivningspraxis på vårdenhetsnivå. En annan orsak till regionala skillnader kan vara brister i enhetlighet i handläggningen

av sjukförsäkringsärenden, vilket Försäkringskassan har identifierat. Det utvecklingsarbete gällande förvaltningen av sjukförsäkringen som Försäkringskassan påbörjat under 2021 bedöms på sikt kunna minska de oförklarade regionala skillnaderna.

Kvinnors fortsatt höga sjukfrånvaro på grund av psykisk ohälsa är bekymmersam. Höga prestationskrav och yrken med krav på högt emotionellt och psykologiskt engagemang, vilket kännetecknar de s.k. kontaktyrken där många kvinnor arbetar, bidrar till att kvinnor har en hög risk för sjukskrivning med psykiatriska diagnoser. Ytterligare en faktor som bidrar till kvinnors sjukskrivningar med psykiatriska diagnoser är att kvinnor fortfarande tar ett större ansvar än män för obetalt hem- och omsorgsarbete, dvs. i större utsträckning än män kombinerar förvärvsarbete med huvudansvaret för barn och hem.

Regeringens sammantagna bedömning är att målet om en långsiktigt stabil och låg sjukfrånvaro delvis har uppfyllts under resultatåret. Sjukfrånvaron är låg, men bedöms inte vara långsiktigt stabil med hänsyn till den ökande sjukfrånvaron samt kvinnors fortsatt höga sjukfrånvaro i psykiatriska diagnoser.

3.8 Politikens inriktning

Sjukförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet för den som på grund av sjukdom inte kan arbeta. Fokus ska vara på rehabilitering och utformningen ska motverka onödigt många sjukskrivningar, särskilt långa sådana, bl.a. genom tydligt definierade avstämningstillfällen. Åtgärder sätts in för att motverka ohälsa. Regeringen kommer att inleda ett reformarbete för att öka arbetsutbudet.

Regeringen anser att det finns skäl att förlänga den tillfälliga lagregleringen om undantag från vissa bedömningar enligt rehabiliteringskedjans tidsgränser vid uppskjuten vård eller rehabilitering av orsaker som är hänförliga till covid-19-pandemin. Aktuella uppgifter från den nationella väntetidsdatabasen som förs av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) visar fortsatt långa vårdköer. Regeringen föreslår därför i denna proposition att den tillfälliga lagstiftningen förlängs t.o.m. den 31 december 2023.

Som en följd av höjt schablonavdrag för arbetsresor avser regeringen att höja ersättningen för resor med egen bil vid rehabilitering så att den bättre motsvarar de faktiska kostnaderna.

Regeringen kommer att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå en modell för successiv kvalificering till svenska välfärdsförmåner, se utgiftsområde 8 Migration.

3.9 Undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Inom Socialdepartementet har promemorian Förlängt undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering tagits fram (S2022/04065). I promemorian föreslås en förlängning t.o.m. den 31 december 2023 av de tillfälliga bestämmelserna om undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning när den försäkrades vård eller rehabilitering har blivit uppskjuten till följd av orsaker som är hänförliga till covid-19-pandemin. En sammanfattning av promemorian finns i *bilagan*, *avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilagan, avsnitt 2*.

Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilagan*, *avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2022/04065).

3.9.2 Bakgrund

Rehabiliteringskedjans tidsgränser

Sjukpenning för anställda

Sjukpenningens regelverk bygger på fasta tidsgränser som reglerar vad den försäkrades arbetsförmåga ska prövas mot, den s.k. rehabiliteringskedjan. De första 90 dagarna i ett sjukfall bedöms arbetsförmågan mot den försäkrades vanliga arbete eller annat lämpligt arbete som arbetsgivaren tillfälligt erbjuder den försäkrade. Från och med dag 91 ska det vid bedömningen även beaktas om den försäkrade kan försörja sig efter en omplacering till annat arbete hos arbetsgivaren. Från och med dag 181 bedöms arbetsförmågan mot förvärvsarbete i en sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Någon sådan bedömning ska dock inte göras om

– övervägande skäl talar för att den försäkrade kan vara åter i arbete hos sin arbetsgivare i samma omfattning som tidigare senast dag 365,
– det finns särskilda skäl att anta att den försäkrade kan återgå till arbete hos sin arbetsgivare i samma omfattning som tidigare senast dag 550 i sjukperioden, eller
– det annars kan anses oskäligt att göra bedömningen.

Sjukpenning för arbetslösa, behovsanställda och egenföretagare

För arbetslösa prövas arbetsförmågan mot sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden från dag ett i sjukperioden. Den som är anställd vid behov får sin arbetsförmåga bedömd mot behovsanställningen de första 90 dagarna i sjukperioden. Från och med dag 91 prövas arbetsförmågan mot sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Egenföretagares arbetsförmåga bedöms de första 180 dagarna mot arbete i företaget och fr.o.m. dag 181 mot sådan angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden.

Tillfälligt undantag från bedömningen mot normalt förekommande arbete till följd av spridningen av covid-19

Enligt 2 kap. 5 a § socialförsäkringsbalken kan regeringen, vid extraordinära händelser i fredstid, meddela föreskrifter om undantag från vissa bestämmelser. Med stöd av denna bestämmelse beslutade regeringen till följd av spridningen av sjukdomen covid-19 ett antal tillfälliga åtgärder, bl.a. att bedömningen av arbetsförmågans nedsättning efter dag 180 och dag 365 i sjukperioden skulle kunna skjutas upp i vissa situationer. Bestämmelserna infördes i förordningen (2020:711) om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19. Dessa bestämmelser kunde tillämpas när den försäkrades vård eller rehabilitering hade försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19. Det krävdes dessutom att övervägande skäl talade för att den försäkrade kunde återgå i arbete hos arbetsgivaren när vården eller rehabiliteringen hade slutförts. En försening av vård eller rehabilitering skulle anses vara orsakad av effekter av sjukdomen covid-19, om inte utredningen i ärendet visade något annat. Förordningen om undantag från vissa bestämmelser om sjukpenning med anledning av sjukdomen covid-19 upphörde att gälla vid utgången av 2021.

Regeringen gjorde bedömningen att det även under 2022 skulle finnas försäkrade som fått sjukperioden förlängd på grund av att nödvändiga insatser från hälso- och

sjukvården eller arbetsgivaren skjutits upp av covid-19-relaterade skäl. Regeringen föreslog därför att den reglering som fanns i förordningen skulle föras in i socialförsäkringsbalken och avse tid fr.om. den 1 januari t.om. den 31 december 2022. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 2021/22:1 utg.omr. 10 avsnitt 3.11, bet. 2021/22:SfU1, rskr. 2021/22:116).

Fortsatt långa köer i vården till följd av covid-19-pandemin

Under covid-19-pandemin har vårdköerna byggts upp och väntetiderna ökat. Uppgifter från den nationella väntetidsdatabasen visar att antalet personer som väntar på operation eller behandling inom den specialiserade vården har fortsatt att öka. I januari 2021 stod 128 921 personer i kö till operation eller behandling. I juli 2021 var antalet 153 275 personer. I juli 2022 uppgick antalet personer som stod i kö till 170 361. För nära hälften av patienterna är väntetiden längre än 90 dagar. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys presenterade i augusti 2022 promemorian Från uppdämt vårdbehov till förlängda köer – Uppföljning av förändringar i befolkningens vårdkonsumtion till följd av covid-19-pandemin. Promemorian fokuserar på pandemins indirekta effekter på vårdefterfrågan och vårdutbud. Myndigheten konstaterar bl.a. att det uppdämda vårdbehovet från 2020 ledde till faktiska vårdköer 2021, eftersom inflödet av patienter ökade 2021 i jämförelse med 2020. Vidare konstaterar myndigheten att vårdutbudet under 2021 ökade i jämförelse med 2020 och att vårdutbudet är tillbaka på samma nivåer som under 2017–2019. Trots att vårdproduktionen återhämtat sig till nivåerna före pandemin blev vårdköerna längre under 2021. Det innebär att ökningen i vårdutbudet inte var tillräcklig för att beta av både det uppdämda vårdbehovet från 2020 och ny vårdefterfrågan under 2021. Det innebär att vårdköerna är fortsatt långa.

3.9.3 Förlängt undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning vid uppskjuten vård

Regeringens förslag: Undantaget från bedömningen mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård eller rehabilitering vid prövningen av rätten till sjukpenning ska fortsätta att gälla till utgången av 2023. Undantagsbestämmelsen ska därefter fortfarande gälla för sjukpenning som avser tid före utgången av 2023.

Den som för den 31 december 2022 har beviljats sjukpenning enligt undantagsbestämmelsen ska efter ansökan få sin rätt till sjukpenning från och med den 1 januari 2023 prövad enligt den bestämmelsen utan hinder av att frågan om rätten till sjukpenning från och med det datumet redan avgjorts genom ett beslut som fått laga kraft.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller har inga invändningar mot promemorians förslag i sak, däribland *Arbetsgivarverket, Försäkringskassan, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenskt Näringsliv* och *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*. LO, TCO och *LO-TCO Rättsskydd* anser att undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård bör permanentas och gälla alla förseningar av vård och rehabilitering som ligger utanför den försäkrades kontroll. *Försäkringskassan* anser att den i promemorian föreslagna övergångsbestämmelsen, som möjliggör prövning av en ny ansökan om samma sak som redan avgjorts genom ett beslut som fått laga kraft, innebär ett avsteg från den systematik som annars gäller för de förmåner som myndigheten handlägger. *Förvaltningsrätten i Göteborg* saknar resonemang i fråga om huruvida den föreslagna regleringen utgör ett extraordinärt rättsligt förfarande.

Skälen för regeringens förslag: Den tidsbegränsade lagregleringen om undantag från vissa bedömningar enligt rehabiliteringskedjans tidsgränser vid uppskjuten vård och rehabilitering gäller t.o.m. den 31 december 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 10 avsnitt 3.11, bet. 2021/22:SfU1, rskr. 2021/22:116). Bestämmelsen infördes för att hälso- och sjukvårdens krav på prioriteringar under covid-19-pandemin medförde att ett stort antal icke akuta vårdinsatser fick ställas in eller skjutas upp, vilket för många sjukskrivna innebar förlängda sjukperioder.

Aktuella uppgifter från den nationella väntetidsdatabasen som förs av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) visar fortsatt långa vårdköer och väntetider för viss vård och behandling. Enligt uppgifter från Försäkringskassan tillkom under perioden maj–juli 2022 i genomsnitt 124 nya ärenden per månad där sjukpenning beviljades med stöd av undantagsbestämmelsen om uppskjuten vård och rehabilitering.

Mot bakgrund av att det nu finns tecken på att försäkrade fortfarande får sina sjukperioder förlängda på grund av att nödvändiga insatser från hälso- och sjukvården får anstå av covidrelaterade orsaker finns det enligt regeringens mening skäl att förlänga undantaget. Bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete efter dag 180 och dag 365 i rehabiliteringskedjan bör således även fortsättningsvis skjutas upp om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19 och övervägande skäl talar för att han eller hon förväntas återgå i sitt vanliga arbete i samma omfattning som före sjukfallet när vården eller rehabiliteringen har slutförts. För tid efter det att vården eller rehabiliteringen har slutförts bör undantaget dock inte gälla. Det torde vara mycket svårt att klarlägga om en enskild försening av vård eller rehabilitering är orsakad av tidigare pandemi eller av andra omständigheter. Presumtionen bör därför, även fortsättningsvis, vara att förseningen är orsakad av effekter av sjukdomen covid-19, om inte utredningen i ärendet visar något annat. Det finns en stor osäkerhet kring hur vårdköerna orsakade av pandemin kommer att utveckla sig under det närmaste året. Aktuella siffror visar att köerna i dagsläget är fortsatt långa. Regeringen gör därför bedömningen att vårdköerna även under 2023 kommer att vara påverkade av pandemins effekter. Undantaget bör därför gälla t.o.m. den 31 december 2023. Efter det att undantagsbestämmelsen har upphävts bör den dock fortfarande gälla för sjukpenning som avser tid före utgången av 2023.

LO, TCO och *LO-TCO Rättsskydd* anser att undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård bör permanentas och gälla alla förseningar av vård och rehabilitering som ligger utanför den försäkrades kontroll. LO-TCO Rättsskydd framhåller att det inte har ansetts rimligt att lägga ansvaret på den försäkrade för förseningar utom den försäkrades kontroll under pandemin, och då kan det inte anses vara rimligt att den försäkrade ska bära risken vid denna typ av förseningar bara för att förseningarna inte är orsakade av covid-19-pandemin. Regeringen konstaterar att denna fråga inte omfattas av detta lagstiftningsärende.

Det torde finnas situationer där Försäkringskassan med stöd av undantaget, genom ett beslut som fått laga kraft, har beviljat sjukpenning t.o.m. den 31 december 2022 men samtidigt har hunnit avslå rätten till sjukpenning efter detta datum eftersom undantagsbestämmelsen enligt nuvarande reglering då kommer att ha upphört att gälla. Även om den i promemorian föreslagna övergångsbestämmelsen, såsom *Försäkringskassan* har påpekat, avviker från vad som i övrigt gäller i fråga om ändring och omprövning av myndighetens beslut så anser regeringen att det är angeläget att alla personer som kan beröras av undantagsbestämmelsen ges möjlighet att få sin rätt till sjukpenning prövad enligt den bestämmelsen. Regeringen föreslår därför att rätten till sjukpenning ska kunna prövas på nytt i den ovan angivna situationen utan hinder

av att frågan tidigare avgjorts av Försäkringskassan eller domstol genom ett lagakraftvunnet beslut. En sådan prövning förutsätter att den försäkrade gör en ansökan om sjukpenning hos Försäkringskassan enligt 110 kap. 4 § socialförsäkringsbalken. Vid prövningen ska undantagsbestämmelsen kunna beaktas. *Förvaltningsrätten i Göteborg* saknar överväganden i fråga om huruvida den föreslagna regleringen utgör ett extraordinärt rättsligt förfarande. Av redogörelsen ovan framgår att det rör sig om en ny prövning med anledning av en ansökan – inte ett extraordinärt rättsligt förfarande. För att omfattas av övergångsbestämmelsen måste den försäkrade dels ha beviljats sjukpenning för den 31 december 2022 med stöd av undantagsbestämmelsen, dels måste den nya ansökan om sjukpenning avse en fortsättning av den sjukperiod som ligger till grund för rätten till sjukpenning för den 31 december 2022. Med hänsyn till synpunkter från Försäkringskassan och Förvaltningsrätten i Göteborg föreslår regeringen vissa förtydliganden i lagtexten jämfört med promemorians förslag.

3.9.4 Konsekvenser

Den enskilde

Förslaget innebär att personer som tvingas vänta på vård och rehabilitering på grund av vårdköer till följd av kvarstående effekter av covid-19-pandemin ges en möjlighet att, med bibehållen sjukpenning, slutföra sin vård och rehabilitering när insatserna kan erbjudas av hälso- och sjukvården och därefter återgå i arbete hos sin vanliga arbetsgivare. Alternativet skulle vara att dessa personer kan bli av med sin sjukpenning och hänvisas till omställning hos Arbetsförmedlingen.

Jämställdhet

Enligt Försäkringskassan är det fler kvinnor än män som får sjukpenning med stöd av den i dag gällande bestämmelsen om undantag vid uppskjuten vård och rehabilitering. Under perioden januari–juni 2022 hade 701 kvinnor och 444 män beviljats ersättning med stöd av undantagsbestämmelsen. Mot bakgrund av att endast i genomsnitt 124 kvinnor och män per månad berörs av förslaget, bedöms dess påverkan på de jämställdhetspolitiska målen ekonomisk jämställdhet och jämställd hälsa vara mycket marginell.

Myndigheter

Den myndighet som närmast berörs av förslaget i denna proposition är Försäkringskassan, som ska tillämpa bestämmelsen i sin handläggning av sjukpenningärenden. Förslaget innebär en förlängning av en gällande bestämmelse. Förslaget tillämpas således redan i dag av Försäkringskassan. Därför bedöms inte förslaget ha några ytterligare konsekvenser för Försäkringskassans handläggning.

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för övriga myndigheter eller för kommuner och regioner.

Offentliga sektorns finansiella sparande

Förslaget bedöms leda till ökade sjukpenningutgifter genom att fler personer kan få sjukpenning under en längre tid. Under den senaste 3-månadersperioden (maj–juli 2022) har enligt Försäkringskassan i genomsnitt 124 personer per månad fått arbetsförmågebedömningen uppskjuten efter dag 180 på grund av uppskjuten vård eller rehabilitering. I genomsnitt beräknas sjukperioden för dessa personer förlängas med 180 dagar på grund av uppskjuten vård och rehabilitering. Sammantaget bedöms detta medföra att utgifterna för sjukpenning ökar med 210 miljoner kronor 2023, inklusive statlig ålderspensionsavgift.

Övriga konsekvenser

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för företagen, arbetsgivare, Sveriges internationella åtaganden, de integrationspolitiska målen, brottsligheten, barnens situation eller miljön.

3.10 Författningskommentar

3.10.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (2021:1241) om ändring i socialförsäkringsbalken

I lagen föreskrivs att lagen (2021:1241) om ändring i socialförsäkringsbalken ska utgå.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.3.

3.10.2 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Lagen innebär dels att 27 kap. 49 a § upphör att gälla den 1 januari 2024, dels att den upphävda bestämmelsen fortfarande gäller för sjukpenning som avser tid före utgången av 2023.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.3.

3.10.3 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Lagen består av en ny *fjärde punkt* i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2021:1240) om ändring i socialförsäkringsbalken. Av punkten följer att den som för den 31 december 2022 beviljats sjukpenning med stöd av 27 kap. 49 a § efter ansökan har rätt att få frågan om rätt till sjukpenning fr.o.m. den 1 januari 2023 prövad utan hinder av att frågan tidigare avgjorts av Försäkringskassan eller domstol genom ett avslagsbeslut som fått laga kraft. För att omfattas av övergångsbestämmelsen krävs således dels att den försäkrade har beviljats sjukpenning för den 31 december 2022 med stöd av 27 kap. 49 a §, dels att den nya ansökan om sjukpenning avser en sjukperiod som är en fortsättning av den period som ligger till grund för rätten till sjukpenning för den 31 december 2022, dvs. en prövning av rätten till sjukpenning fr.o.m. den 1 januari 2023. Vid prövningen kan den nämnda paragrafen beaktas.

Lagen träder i kraft den 1 januari 2023.

Övervägandena finns i avsnitt 3.9.3.

3.11 Budgetförslag

3.11.1 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	42 618 929	Anslagssparande	-1 173 639
2022	Anslag	47 105 070[1]	Utgiftsprognos	45 965 693
2023	**Förslag**	**45 645 099**[2]		
2024	Beräknat	47 880 052		
2025	Beräknat	49 304 745		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 3 296 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 som uppgick till -810 392 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning och arbetshjälpmedel enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får vidare användas för utgifter för boendetillägg och sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall enligt socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter som kan uppkomma med anledning av vissa bestämmelser i sjuklönesystemet, nämligen den s.k. sjuklönegarantin och det särskilda högriskskyddet enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Anslaget får även användas för utgifter för återbetalningspliktiga studiemedel avseende studerandes sjukperioder enligt studiestödslagen (1999:1395). Därtill får anslaget användas för utgifter för ersättning för skada orsakad av deltagare i arbetslivsinriktad rehabilitering, arbetshjälpmedel m.m. Anslaget får också användas för utgifter för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**41 005 070**	**41 005 070**	**41 005 070**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-447 900	-410 900	-408 900
varav BP23	*215 000*	*5 000*	*5 000*
– Förlängning av undantag i sjukpenningen pga uppskjuten vård	*210 000*		
– Höjd reseersättning vid rehabilitering	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Makroekonomisk utveckling	1 078 000	2 188 000	2 986 000
Volymer	4 009 929	5 097 882	5 722 575
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**45 645 099**	**47 880 052**	**49 304 745**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sjukpenning

Utgiftsutvecklingen för sjukpenningen styrs dels av antalet ersatta dagar, dels av medelersättningen. Antalet dagar påverkas av ändringar i regelverk och regelverkens tillämpning och administration. Utöver detta har framför allt demografiska förändringar, utvecklingen på arbetsmarknaden samt frånvaroförändringar på individnivå betydelse för utvecklingen. Medelersättningen påverkas framför allt av ersättningsnivån samt löneutvecklingen.

Nedan redogörs för regeringens bedömning av utvecklingen framöver som i sin tur ligger till grund för utgiftsprognoserna.

Sjukfrånvaron har under de senaste åren påverkats kraftigt av både coronapandemin och regeländringar. Covid-19-pandemin har främst påverkat antalet påbörjade sjukfall, vilka har ökat under smittspridningstoppar av covid-19. Utöver detta har särskilda pandemirelaterade åtgärder, som ersättning för karensavdrag och ersättning till personer som tillhör riskgrupper även påverkat anslagets utgiftsnivå. Samtidigt som det totala antalet påbörjade sjukfall har ökat under pandemin har påbörjade sjukfall inom normalt stora diagnosgrupper (t.ex. psykiatriska diagnoser) minskat under pandemin. I takt med att pandemin klingat av har dessa sjukfall återigen ökat. En central bestämningsfaktor för den framtida volymutvecklingen är hur många sjukfall som påbörjas. Under våren 2020 ökade antalet påbörjade sjukfall kraftigt, framför allt till följd av covid-19. De sistnämnda sjukfallen blev emellertid i hög utsträckning korta. Däremot har ökningen av sjukfallen som blir minst 30 dagar långa varit begränsad, undantaget den första pandemivågen under våren 2020. Antalet påbörjade sjukfall som blir minst 30 dagar långa väntas bli ca 340 000 år 2022. De närmaste åren antas antalet påbörjade sjukfall öka något. Nivån på det årsvisa antalet påbörjade sjukfall som blir minst 30 dagar långa ligger runt 350 000 under prognosperioden. De regelförändringar som införts vad gäller rätten till sjukpenning efter dag 180 i sjukperioden ger däremot främst påverkan på sjukfallens varaktighet då färre sjukfall beräknas avslutas vid den tidpunkten, vilket leder till ett gradvis ökande bestånd av långa sjukfall. Likaså innebär justerade åldersgränser i pensionssystemet och i kringliggande trygghetssystem att antalet personer med sjukpenning antas öka något fr.o.m. 2023. Sammantaget medför utvecklingen av antalet påbörjade sjukfall och deras varaktighet att antalet pågående sjukfall beräknas öka under hela prognosperioden. Antalet nettodagar beräknas öka med drygt 2 procent 2023 och ca 1 procent 2024 respektive 2025.

Antalet sjukpenningdagar beräknas uppgå till ca 57 miljoner nettodagar under 2022 och ca 58 miljoner nettodagar 2023. Medelersättningen per nettodag 2022 prognostiseras till 688 kronor, medelersättningen 2023 prognostiseras till 698 kronor.

För 2022 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 44 280 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2023 beräknas till 43 752 miljoner kronor. För 2024 och 2025 beräknas utgifterna till 45 931 respektive 47 318 miljoner kronor.

Rehabiliteringspenning

Om en försäkrad person påbörjar en arbetslivsinriktad rehabilitering, kan Försäkringskassan bevilja rehabiliteringspenning. Utgiftsutvecklingen för rehabiliteringspenning styrs till största delen av samma faktorer som sjukpenningutgifterna. Utgiftsutvecklingen påverkas också av i vilken mån Försäkringskassan bedömer behovet av rehabilitering och påbörjar samordnade rehabiliteringsinsatser. Utgifterna för rehabiliteringspenning relativt sjukpenning minskade kontinuerligt 2013–2020. Efter det har en svag trendmässig ökning skett som väntas fortsätta under prognosperioden.

Antalet rehabiliteringsdagar beräknas uppgå till ca 1,7 miljoner nettodagar under 2022 och 1,9 miljoner nettodagar 2023. Medelersättningen per nettodag 2022 prognostiseras till 524 kronor, för 2023 är prognosen 534 kronor.

För 2022 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 935 miljoner kronor. Utgifterna för rehabiliteringspenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2023 beräknas till 1 102 miljoner kronor. För 2024 och 2025 beräknas utgifterna till 1 148 respektive 1 169 miljoner kronor.

Arbetshjälpmedel m.m.

Försäkringskassan har särskilda medel för köp av arbetstekniska hjälpmedel, läkarutlåtanden och läkarundersökningar samt för särskilt bidrag och för ersättning för resor till och från arbetet. Försäkringskassan har främst använt medlen för köp av arbetstekniska hjälpmedel. I övrigt har medlen använts för bl.a. utgifter för läkarutlåtanden samt för bidrag till resor.

För 2022 beräknas utgifterna uppgå till 86 miljoner kronor. Utgifterna för arbetshjälpmedel m.m. beräknas till 90 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas utgifterna till 94 respektive 98 miljoner kronor.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall

Förmånerna kan lämnas till en försäkrad som helt eller delvis har fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antal månader som sådan ersättning kan betalas ut. Ersättningarna kan också lämnas till försäkrade vars rätt till aktivitetsersättning upphör till följd av att de fyller 30 år.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall kan lämnas till en försäkrad person som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI), eller till en försäkrad som har en låg SGI.

Inflödet till sjukpenning i särskilda fall utgörs numera enbart av personer som tidigare haft aktivitetsersättning och fyllt 30 år.

Utgifterna för 2022 beräknas uppgå till 207 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall beräknas till 207 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas utgifterna till 209 respektive 210 miljoner kronor.

Boendetillägg

Boendetillägg kan lämnas till en försäkrad person som fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antal månader som sådan ersättning kan lämnas, om den personen får sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall. Boendetillägg kan också lämnas till en person vars aktivitetsersättning upphör till följd av att han eller hon fyller 30 år. Den som har rätt till bostadstillägg har inte rätt till boendetillägg.

Utgifterna för 2022 beräknas uppgå till 270 miljoner kronor. Utgifterna för boendetillägg beräknas till 277 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas utgifterna till 280 respektive 284 miljoner kronor.

Närståendepenning

Närståendepenning betalas ut till den som avstår från förvärvsarbete för att vårda en närstående svårt sjuk person. Utgiftsutvecklingen för närståendepenning styrs av antal ersatta dagar samt löneutvecklingen. Utgifterna för närståendepenning uppgick till 145 miljoner kronor 2021, vilket är en minskning med omkring 20 miljoner kronor jämfört med 2020 och 25 miljoner kronor lägre än 2019. Minskningen beror sannolikt till stor

del på att coronapandemin förhindrat användandet av närståendepenning på flera sätt, bl.a. genom periodvisa besöksförbud på äldreboenden och allmänna rekommendationer om att inte träffa äldre närstående. Under de första fem månaderna 2022 ökade utgifterna med 11 procent jämfört med 2021, en effekt av dels en avklingande covid-19-pandemi, dels av att taket i ersättningen höjts från 8 till 10 prisbasbelopp. För helåret 2022 beräknas därför utgifterna öka betydligt jämfört med 2021. Från och med 2023 beräknas pandemin inte längre påverka användandet av närståendepenning och utgifterna ökar därför ytterligare. Antalet dagar beräknas uppgå till 145 000 under 2022 och 166 000 nettodagar 2023. Medelersättningen per nettodag prognostiseras till 1 198 kronor för 2023.

Utgifterna för närståendepenning inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2022 beräknas uppgå till 187 miljoner kronor. Utgifterna beräknas till 217 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas utgifterna till 218 respektive 226 miljoner kronor.

Effekter på anslaget till följd av förslag i denna proposition

Regeringen föreslår i denna proposition en förlängning av den tillfälliga bestämmelsen om att bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete efter dag 180 och dag 365 i sjukperioden i vissa fall ska skjutas upp om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19. Anslagets utgifter 2023 beräknas öka med 210 miljoner kronor till följd av detta förslag. Regeringen reserverar i denna proposition medel för att höja ersättningen för resor med egen bil enligt förordningen (1991:1321) om rehabiliteringsersättning. Anslagets utgifter för 2023 beräknas öka med 5 miljoner kronor till följd av förslaget. För 2024 och 2025 beräknas utgifterna öka med 5 miljoner kronor per år.

Regeringen föreslår att 45 645 099 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 47 880 052 000 kronor respektive 49 304 745 000 kronor.

3.11.2 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	40 744 723	Anslagssparande	-901 806
2022	Anslag	41 706 400[1]	Utgiftsprognos	41 818 097
2023	**Förslag**	**45 422 161**[2]		
2024	Beräknat	48 927 106		
2025	Beräknat	48 726 497		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 5 030 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 som uppgick till 76 946 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitets- och sjukersättning och bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**41 706 400**	**41 706 400**	**41 706 400**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 975 200	3 244 200	3 219 200
varav BP23	*300 000*	*300 000*	*300 000*
– Bibehållen möjlighet för flyktingar att tillgodoräkna hemlandstid	*300 000*	*300 000*	*300 000*
Makroekonomisk utveckling	3 391 639	6 693 509	7 771 450
Volymer	-1 651 078	-2 717 003	-3 970 553
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**45 422 161**	**48 927 106**	**48 726 497**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Aktivitetsersättning betalas ut till personer i åldrarna 19–29 år och sjukersättning till personer i åldrarna 19–64 år. I åldrarna 19–29 år utges sjukersättning endast i hel omfattning. Utgiftsutvecklingen för aktivitetsersättning och sjukersättning är framför allt beroende av utvecklingen av antalet sjukskrivningar, den demografiska utvecklingen samt utvecklingen av prisbasbeloppet.

Nuvarande utgiftsutveckling påverkas i hög grad av att många inte längre kommer att få sjukersättning på grund av att de når den högsta ålder då förmånen utges (65 år, 2023 kommer denna ålder höjas till 66 år), i kombination med att nybeviljandet är lågt i förhållande till utflödet. Införandet av särskilda regler för att beviljas sjukersättning i åldrarna 60–64 år vilka trädde i kraft den 1 september 2022 innebär ett något högre inflöde, men inte i sådan utsträckning att den långsiktiga minskningen av sjukersättningsbeståndet upphör. Det totala antalet personer med sjuk- eller aktivitetsersättning väntas minska under prognosperioden. År 2022 prognostiseras medelantalet vara 249 000 för att därefter minska till 241 000 år 2025. En motverkande faktor som ökar utgifterna över tid är att indexeringen av förmånerna är relativt hög. Vid årsskiftet 2022/2023 höjs prisbasbeloppet med nära 9 procent. Detta bidrar till en totalt ökande utgiftsnivå över tid.

Anslaget tillförs 300 miljoner kronor på grund av den förra regeringens bedömning i propositionen Borttagande av regler för tillgodoräknande av försäkringstid i vissa situationer (prop. 2021/22:237, bet. 2021/22:SfU30, rskr. 2021/22:425) att bosättningstid i tidigare hemland även fortsättningsvis ska tillgodoräknas som försäkringstid för garantiersättning. Det medför att utgifterna blir högre än det som beslutades av riksdagen i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:SfU1, rskr. 2021/22:116).

Utgifterna för aktivitets- och sjukersättningar inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2022 beräknas uppgå till 36 514 miljoner kronor. Utgifterna beräknas till 39 676 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas utgifterna till 43 170 respektive 42 987 miljoner kronor.

Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning

Syftet med bostadstillägg till personer med aktivitets- eller sjukersättning är att förbättra förutsättningarna för skälig bostadsstandard för dem med låg ersättning. Utgiftsutvecklingen för bostadstillägget styrs av antalet personer med aktivitets-

respektive sjukersättning. Utöver detta styrs den av utvecklingen för prisbasbeloppet, boendekostnaderna och av ersättningsnivån.

Utgifterna för bostadstillägg 2022 beräknas uppgå till 4 507 miljoner kronor. Utgifterna beräknas till 5 030 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas utgifterna till 5 340 respektive 5 194 miljoner kronor.

Anslaget 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m. 2023–2025

Regeringen föreslår att 45 422 161 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Aktivitets- och sjukersättningar m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 48 927 106 000 kronor respektive 48 726 497 000 kronor.

3.11.3 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tusental kronor

2021	Utfall	1 251 743	Anslagssparande	103 256
2022	Anslag	1 351 000[1]	Utgiftsprognos	1 303 000
2023	**Förslag**	**1 357 000**		
2024	Beräknat	1 469 000		
2025	Beräknat	1 505 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för merkostnadsersättning och handikappersättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Merkostnadsersättning och handikappersättning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 351 000**	**1 351 000**	**1 351 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	3 000	3 000
Makroekonomisk utveckling	98 000	219 000	267 000
Volymer	-93 000	-104 000	-116 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 357 000**	**1 469 000**	**1 505 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den 1 januari 2019 infördes den nya förmånen merkostnadsersättning. Anslaget omfattar med anledning av detta utgifter för merkostnadsersättning och handikappersättning (se vidare prop. 2017/18:190, bet. 2017/18:SfU23, rskr. 2017/18:388). Övergångsbestämmelserna till regleringen innebär att det kommer att ske en successiv överföring av utgifter mellan anslagsdelen Handikappersättning och anslagsdelen Merkostnadsersättning under de kommande åren. Ersättning för merkostnader inom vårdbidraget (utg. omr. 12 anslaget 1:6 *Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag*) avskaffades den

1 januari 2019 och därför belastar merkostnader för barn med funktionsnedsättning anslaget 1:3 *Merkostnadsersättning och handikappersättning* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Till följd av regeländringarna kommer antalet personer med handikappersättning att minska och antalet personer med merkostnadsersättning att öka. Årsgenomsnittet vad gäller antalet personer med handikappersättning väntas minska från 45 000 personer 2022 till 29 000 personer 2025. Försäkringskassan ökade under 2021 antalet beslut vad gäller ansökningar om merkostnadsersättning.

Regeringen föreslår att 1 357 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Merkostnadsersättning och handikappersättning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 469 000 000 kronor respektive 1 505 000 000 kronor.

3.11.4 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	2 379 833	Anslagssparande	41 167
2022	Anslag	2 252 000[1]	Utgiftsprognos	2 221 700
2023	**Förslag**	**2 316 000**[2]		
2024	Beräknat	2 368 000		
2025	Beräknat	2 300 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 163 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 som uppgick till -12 938 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetsskadeersättning enligt 40, 41, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Arbetsskadeersättning kan lämnas i form av bl.a. livränta till den skadade, ersättning för tandvård samt begravningshjälp och livränta till efterlevande. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 252 000**	**2 252 000**	**2 252 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	86 000	178 000	182 000
Makroekonomisk utveckling	72 000	184 000	243 000
Volymer	-94 000	-246 000	-377 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 316 000**	**2 368 000**	**2 300 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under en längre period har utgifterna för arbetsskador minskat. Minskningen väntas fortsätta under 2022. Från och med 2023 justeras de övre åldersgränserna för rätten

till arbetsskadelivränta med hänsyn till de justerade åldersgränserna i pensionssystemet. Detta innebär en höjande effekt på utgifterna för 2023 och 2024. Under 2025 väntas sedan utgiften minska. Historiskt sett har beståndet minskat, då antalet nya skador inte väger upp för bortfallet av äldre skador. Denna trend väntas fortsätta.

Regeringen föreslår att 2 316 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsskadeersättningar m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 368 000 000 kronor respektive 2 300 000 000 kronor.

3.11.5 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

2021	Utfall	36 769	Anslagssparande	-1 039
2022	Anslag	36 649[1]	Utgiftsprognos	34 748
2023	**Förslag**	**35 792**[2]		
2024	Beräknat	35 441		
2025	Beräknat	34 809		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 1 773 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 som uppgick till 91 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar inom det statliga personskadeskyddet enligt 7, 43, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får också användas för utgifter för krigsskadeersättning till sjömän enligt 7, 44, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**36 649**	**36 649**	**36 649**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	1 000	1 000	1 000
Volymer	-1 857	-2 208	-2 840
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**35 792**	**35 441**	**34 809**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för ersättning inom det statliga personskadeskyddet domineras av utgifterna för äldre skador, vilka står för ca två tredjedelar av de totala utgifterna. De sammanlagda anslagsutgifterna väntas minska över tid, vilket främst drivs av att ersättningar enligt äldre regler fasas ut. Det skärpta säkerhetsläget innebär en osäkerhetsfaktor på prognosen. En höjd beredskap i form av ökad försvarsförmåga väntas ha en höjande effekt på anslagets utgifter, vilken dock blir marginell på kortare sikt.

Regeringen föreslår att 35 792 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning inom det statliga personskadeskyddet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 35 441 000 kronor respektive 34 809 000 kronor.

3.11.6 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

2021	Utfall	2 210 698	Anslagssparande	231 002
2022	Anslag	1 491 700[1]	Utgiftsprognos	1 424 786
2023	**Förslag**	**1 491 700**		
2024	Beräknat	1 491 700		
2025	Beräknat	1 491 700		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och bidrag till berörda aktörer i sjukskrivningsprocessen. Medlen avser bidrag till hälso- och sjukvården för arbetet med sjukskrivningsprocessen, bidrag till arbetsgivare för arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd samt bidrag till företagshälsovården för medicinsk service. Medlen avser även kostnader för rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, försäkringsmedicinska utredningar enligt lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar, finansiell samordning genom samordningsförbund samt vissa förvaltningsutgifter. Därtill avser medlen utgifter för kunskapsutveckling för sjukskrivningsprocessen och åtgärder för en effektiv sjukskrivningsprocess.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 491 700**	**1 491 700**	**1 491 700**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 491 700**	**1 491 700**	**1 491 700**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samarbetar i syfte att vidta insatser som bidrar till att den som är sjukskriven återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete. Insatserna ska bidra till att skapa goda förutsättningar för övergång till arbetsmarknaden och förkorta tiden i sjukförsäkringen. För 2022 avsattes 700 miljoner kronor till detta samarbete och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2023 beräknas till 700 miljoner kronor.

Finansiell samordning genom samordningsförbund

Finansiell samordning genom samordningsförbund syftar till att ge personer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser stöd så att de uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Finansiell samordning genom samordningsförbund är en frivillig samverkan mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, regioner (tidigare landsting) samt en eller flera kommuner. Vid utgången av 2021 fanns det 76 samordningsförbund som innefattade 272 av Sveriges 290 kommuner och samtliga regioner.

Av resurserna till samordningsförbunden ska Försäkringskassan bidra med statens andel motsvarande hälften av medlen. Regioner och kommuner ska bidra med varsin fjärdedel. För 2022 avsattes 339 miljoner kronor i statliga medel och dessa bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2023 beräknas till 339 miljoner kronor.

Försäkringsmedicinska utredningar

Lagen (2018:744) om försäkringsmedicinska utredningar anger att en region ska tillhandahålla försäkringsmedicinska utredningar på begäran av Försäkringskassan. Regionen har rätt till ersättning från staten för sina kostnader. Syftet med utredningarna är att tillgodose Försäkringskassans behov av att i rätt tid få tillgång till kvalificerade medicinska underlag för beslut i vissa mer svårbedömda ärenden. För 2022 avsattes 244 miljoner kronor och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2023 beräknas till 244 miljoner kronor.

Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd

Arbetsgivare kan få statligt bidrag för arbetsplatsinriktade rehabiliteringsinsatser. Sådant bidrag regleras i förordningen (2014:67) om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd för återgång i arbete. Bidraget täcker halva kostnaden upp till 10 000 kronor per arbetstagare och år, men högst med 200 000 kronor per arbetsgivare och år.

För 2022 avsattes 150 miljoner kronor och 100 miljoner kronor bedöms förbrukas.

Utgifterna för 2023 beräknas till 150 miljoner kronor.

Medicinsk service

I förordningen (2017:117) om bidrag till företagshälsovården för köp av medicinsk service finns bestämmelser om bidrag till en anordnare av företagshälsovård för dennes kostnader för köp av medicinsk service från offentliga eller privata vårdgivare. Syftet med bidraget är att förebygga sjukskrivning samt att vid sjukskrivning öka arbetstagares möjligheter att återgå i arbete. Detta ska uppnås genom att bidrag lämnas för företagshälsovårdens kostnader för köp av sådan medicinsk service som ingår som ett led i bedömningen av en arbetstagares arbetsförmåga.

För 2022 har 55 miljoner kronor avsatts och 52 miljoner kronor bedöms förbrukas.

Utgifterna för 2023 beräknas till 55 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 1 491 700 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 491 700 kronor respektive 1 491 700 kronor.

3.11.7 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

2021	Utfall	14 479 423	Anslagssparande	5 370 577
2022	Anslag	13 207 000[1]	Utgiftsprognos	11 681 000
2023	**Förslag**	**809 604**		
2024	Beräknat	1 166 057		
2025	Beräknat	1 177 136		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjuklönekostnader enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**282 000**	**282 000**	**282 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	527 604	884 057	895 136
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**809 604**	**1 166 057**	**1 177 136**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för ersättning för höga sjuklönekostnader har ökat kraftigt under covid-19-pandemin, från drygt 1 miljard 2019 till knappt 18 miljarder 2020. Även under 2021 var utgifterna högre än normalt och uppgick till drygt 14 miljarder kronor. De höga kostnaderna för anslaget under dessa år kan förklaras av de särskilda pandemirelaterade bestämmelserna som i högre grad ersatte arbetsgivarna för sjuklönekostnader de haft. Under 2022 förväntas utgifterna uppgå till knappt 12 miljarder kronor. De fortsatt höga utgifterna i år beror främst på ytterligare en regeländring som innebär att Försäkringskassan ersätter sjuklönekostnader enligt ett mer generöst regelverk även under perioden december 2021–mars 2022. Dessutom var sjuklönekostnaderna betydligt högre i januari och februari 2022 jämfört med tidigare år. För 2023–2025 beräknas utgiften bli avsevärt lägre, eftersom inga pandemirelaterade regler antas gälla dessa år. En stor del av den kompensation som skulle uppkommit som utgift 2023 kommer dessutom att ha uppkommit som utgift redan 2022 eftersom periodiciteten i Försäkringskassans beräkning i samband med det pandemirelaterade regelverket förändrades till att ske på månadsbasis (tidigare skedde i regel beräkningen på årsbasis). Detta medför att en del av den utgift som normalt skulle ha uppkommit 2023 i stället uppkommer 2022. År 2024 beräknas utgifterna att återgå till den tidigare nivån kring drygt 1 miljard kronor och ligga kvar där under resten av prognosperioden.

Regeringen föreslår att 809 604 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 166 057 000 kronor respektive 1 177 136 000 kronor.

3.11.8 2:1 Försäkringskassan

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

2021	Utfall	9 261 869	Anslagssparande	237 903
2022	Anslag	9 313 366[1]	Utgiftsprognos	9 354 121
2023	**Förslag**	**9 276 970**		
2024	Beräknat	9 438 884[2]		
2025	Beräknat	9 642 269[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 232 979 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 9 255 633 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försäkringskassans förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för forskning inom socialförsäkringens område.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**9 231 366**	**9 231 366**	**9 231 366**
Pris- och löneomräkning[2]	92 222	300 147	481 696
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-32 102	-77 789	-55 671
varav BP23[3]	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Ny struktur CF - sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
Överföring till/från andra anslag	-14 516	-14 840	-15 122
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 276 970**	**9 438 884**	**9 642 269**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Försäkringskassan. Anslaget ökas därför med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2023 för detta ändamål. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med motsvarande belopp fr.o.m. 2023.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 10) ökades anslaget för administrationskostnader kopplade till reformen etableringsjobb. I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 10) justerades anslagsnivån till följd av att reformen hade ändrats. Ökningen uppgår planenligt till 11 000 000

kronor 2023, och beräknas öka till 14 000 000 kronor 2024, för att sedan minska till 7 000 000 kronor 2025 och 4 000 000 kronor 2026 för detta ändamål.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2002/21:1 utg.omr. 10) gjordes en tillfällig satsning 2021–2023 för att stärka handläggningen och korta handläggningstiderna inom förmånerna omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning. Anslaget minskas planenligt till 80 000 000 kronor 2023 för detta ändamål. Satsningen upphör fr.o.m. 2024.

I budgetpropositionen för 2021 ökades anslaget för att stärka totalförsvaret och intensifiera återuppbyggnaden av det civila försvaret under perioden 2021–2025. Ökningen uppgår planenligt till 16 000 000 kronor 2023 och beräknas uppgå till 16 000 000 kronor 2024. Anslaget beräknas öka med ytterligare 4 000 000 kronor till 20 000 000 kronor 2025 för detta ändamål.

I budgetpropositionen för 2021 minskades anslaget för att finansiera förvaltningsgemensam digital infrastruktur. Anslagets minskning uppgår planenligt 2023 till ca 9 000 000 kronor och beräknas fr.o.m. 2024 uppgå till ca 5 500 000 kronor.

I budgetpropositionen för 2022 ökades anslaget för att täcka kostnader för införande, administration och kontroll av omställningsstudiestöd. Ökningen uppgår planenligt till 5 000 000 kronor för 2023, beräknas ökas med ytterligare 9 000 000 kronor 2024, 9 000 000 kronor 2025 och 9 000 000 kronor till 32 000 000 kronor fr.o.m. 2026 för detta ändamål.

I budgetpropositionen för 2022 aviserade regeringen att den avsåg att lägga förslag för att stärka rätten till personlig assistans. Regeringen beräknade att medel skulle tillföras Försäkringskassans förvaltningsanslag för ökade administrationskostnader motsvarande 18 800 000 kronor 2023. Anslaget ökas nu planenligt och beräknas öka med 14 800 000 kronor 2024, 17 600 000 kronor 2025, 17 400 000 kronor 2026 och 17 400 000 kronor till 86 000 000 kronor fr.o.m. 2027 för detta ändamål.

I budgetpropositionen för 2022 ökades anslaget med 45 000 000 kronor för ökade administrationskostnader för införande av nya regelverk inom sjukförsäkringen. Anslaget minskas nu planenligt med 36 000 000 kronor till 9 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för detta ändamål.

I budgetpropositionen för 2022 ökades anslaget tillfälligt för att under 2022 stärka kontroller av ersättningar för höga sjuklönekostnader. Anslaget minskas nu planenligt med 10 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 9 276 970 000 anvisas under anslaget 2:1 *Försäkringskassan* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 9 438 884 000 respektive 9 642 269 000 kronor.

Bemyndigande om särskild kredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Krediten behövs för att finansiera Försäkringskassans betalning av utländska vårdfakturor. Sedan 2013 har regionerna (tidigare landstingen) och kommunerna kostnadsansvaret för vissa ersättningar vid vård utomlands genom lagen (2013:514) om regionernas och kommunernas

kostnadsansvar för viss vård i utlandet. Försäkringskassan betalar de utländska vårdfakturorna och kräver i efterhand ersättning från berörd region, på grund av att en viss utredning bör göras innan utbetalning sker. Krediten ges med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203). Den räntekostnad som uppstår ska betalas av regionerna. Regeringen bör bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder som uppgår till högst 170 000 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

För administration av vissa resultatområden disponerar Försäkringskassan avgiftsinkomster. Dessa områden avser i huvudsak administration av familjebidrag och dagpenning till totalförsvarspliktiga, ersättning från affärsdrivande verk samt avgifter för tjänster som tillhandahålls åt Pensionsmyndigheten. Försäkringskassans uppdrag att administrera den svenska kontaktpunkten för EESSI (Electronic Exchange of Social Security Information), genom regeringsuppdragen S2009/02024 och S2011/02476, är också avgiftsfinansierat. Myndigheten har även i uppdrag att erbjuda samordnad och säker statlig it-drift (SSSID) genom regeringsuppdragen Fi2017/03257 och I2019/02515. Uppdragen är avgiftsfinansierade. Försäkringskassan har även andra avgiftsintäkter från bl.a. administration av statlig fordran samt intäkter enligt 4 § avgiftsförordningen (1992:191) och övriga ersättningar. Försäkringskassan får, utöver vad som anges i avgiftsförordningen, utföra datorbearbetningar och tillhandahålla tjänster inom systemutveckling, statistik m.m. mot ersättning. Avgifterna disponeras av myndigheten.

Tabell 3.21 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	**381 580**	**368 735**	**12 845**	**-3 220**
(varav Pensionsmyndigheten)	254 714	235 898	18 816	17 684
(varav EESSI)	3 314	3 276	38	38
(varav SSSID)	91 064	97 073	-6 009	-20 942
Prognos 2022	384 862	404 100	-19 238	-22 458
(varav Pensionsmyndigheten)	227 100	249 300	-22 200	-4 516
(varav EESSI)	3 962	4 000	-38	0
(varav SSSID)	119 000	116 000	3 000	-17 942
Budget 2023	**439 850**	**432 950**	**6 900**	**-15 558**
(varav Pensionsmyndigheten)	250 000	249 100	900	-3 616
(varav EESSI)	4 300	4 300	0	0
(varav SSSID)	150 000	144 000	6 000	-11 942

3.11.9 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

2021	Utfall	66 948	Anslagssparande	6 823
2022	Anslag	72 272[1]	Utgiftsprognos	67 715
2023	**Förslag**	**72 978**		
2024	Beräknat	74 777[2]		
2025	Beräknat	76 309[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 72 978 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 72 978 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för socialförsäkringens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**72 272**	**72 272**	**72 272**
Pris- och löneomräkning[2]	706	2 505	4 037
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**72 978**	**74 777**	**76 309**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Inspektionen för socialförsäkringen bidrar genom sina granskningar till att värna rättssäkerhet och effektivitet inom socialförsäkringsområdet.

Regeringen föreslår att 72 978 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Inspektionen för socialförsäkringen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 74 777 000 kronor respektive 76 309 000 kronor.

Bilaga

Förlängt undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering i relevanta delar

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Förlängt undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering 2

2 Promemorians lagförslag 3

3 Förteckning över remissinstanserna 6

1 Sammanfattning av promemorian Förlängt undantag från vissa bedömningar inom sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering

Sedan april 2020 finns en tidsbegränsad reglering i regelverket för sjukpenning som innebär att undantag ska göras från vissa bedömningar enligt rehabiliteringskedjan, om den försäkrades vård eller rehabilitering har försenats på grund av effekter av sjukdomen covid-19. Bestämmelsen är tillfällig och gäller t.o.m. den 31 december 2022. Bestämmelsen infördes då behovet av kraftfulla prioriteringar inom hälso- och sjukvården på grund av covid-19-pandemin innebar att icke akuta vårdinsatser fick skjutas upp. Det ansågs inte rimligt att den som får sin sjukperiod förlängd på grund av effekter av pandemin skulle riskera att förlora sin sjukpenning för att tidsgränser i rehabiliteringskedjan passeras i väntan på vård och rehabilitering.

Aktuella uppgifter från den nationella väntetidsdatabasen som förs av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) visar fortsatt omfattande vårdköer och att väntetiderna för viss vård och behandling snarast ökar. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys konstaterar i en nyligen publicerad promemoria att trots ett ökat vårdutbud under 2021 har vårdproduktionen inte varit tillräcklig för att både omhänderta det uppdämda vårdbehovet från 2020 och ny vårdefterfrågan under 2021. Det innebär att vårdköerna fortsatt växer. Mot bakgrund av detta bedöms det i denna promemoria att bestämmelsen om sjukpenning vid uppskjuten vård eller rehabilitering ska förlängas till och med den 31 december 2023.

Förslaget bedöms leda till ökade sjukpenningutgifter genom att fler personer kan få sjukpenning under en längre tid. Sammantaget bedöms detta medföra att utgifterna för sjukpenning ökar med 210 miljoner kronor 2023, inklusive statlig ålderspensionsavgift.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2021:1241) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att lagen (2021:1241) om ändring i socialförsäkringsbalken ska utgå.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken[1]

dels att 27 kap. 49 a § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 27 kap. 49 a § ska utgå.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
2. Den upphävda paragrafen gäller dock fortfarande för sjukpenning som avser tid före utgången av 2023.

[1] Senaste lydelse av
27 kap. 49 a § 2021:1240
rubriken närmast före 27 kap. 49 a § 2021:1240.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken att det i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2021:1240) om ändring i den balken ska införas en ny punkt, 4, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	4. Den som den 31 december 2022 har rätt till sjukpenning med stöd av 27 kap. 49 a § har rätt att få frågan om rätt till sjukpenning för tid därefter prövad utan hinder av att frågan tidigare avgjorts av Försäkringskassan eller domstol genom beslut som fått laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

3 Förteckning över remissinstanserna

Arbetsgivarverket, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Göteborg, Landsorganisationen LO, LO-TCO Rättsskydd, PTK, Socialstyrelsen, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation SACO, Sveriges Kommuner och Regioner SKR, samt Tjänstemännens Centralorganisation TCO.

Utgiftsområde 11

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Utgiftsområde 11 – Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Lagförslag ... 5
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken ... 5

3 Ekonomisk trygghet vid ålderdom ... 7
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
3.2 Utgiftsutveckling ... 7
3.3 Skatteutgifter ... 8
3.4 Mål för utgiftsområdet ... 9
3.4.1 Förslag på nytt mål för utgiftsområdet ... 9
3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
3.6 Resultatredovisning ... 12
3.6.1 Fler kvinnor än män har låg inkomstgrundad pension ... 12
3.6.2 Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd ... 15
3.6.3 Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara av omställningen efter ett dödsfall ... 18
3.6.4 Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare ... 20
3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 21
3.8 Politikens inriktning ... 23
3.8.1 Arbetet för mer jämställda pensioner fortsätter ... 23
3.9 Förslag om justering av den nedre inkomstgränsen i det särskilda bostadstillägget ... 24
3.9.1 Ärendet och dess beredning ... 24
3.9.2 Justering av den nedre inkomstgränsen i det särskilda bostadstillägget för personer födda 1937 eller tidigare ... 24
3.9.3 Konsekvenser ... 24
3.9.4 Författningskommentar ... 25
3.10 Budgetförslag ... 25
3.10.1 1:1 Garantipension till ålderspension ... 25
3.10.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna ... 26
3.10.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer ... 27
3.10.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd ... 29
3.10.5 1:5 Inkomstpensionstillägg ... 30
3.10.6 2:1 Pensionsmyndigheten ... 31

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.9).
2. Riksdagen godkänner målet för utgiftsområdet (avsnitt 3.4.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 12 000 000 000 kronor (avsnitt 3.10.6).
4. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Garantipension till ålderspension	25 629 100
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	8 580 400
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	13 448 100
1:4 Äldreförsörjningsstöd	1 105 400
1:5 Inkomstpensionstillägg	5 926 000
2:1 Pensionsmyndigheten	705 136
Summa anslag inom utgiftsområdet	**55 394 136**

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 102 kap. 30 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
102 kap.	
30 §[1]	
Summan av inkomsterna enligt 29 § 1–3 ska alltid anses utgöra lägst en tolftedel av det för den försäkrade gällande fribeloppet enligt 17–19 §§ efter avdrag för beräknad preliminär skatt enligt 29 § 1. I fråga om makar ska inkomsterna för var och en av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda inkomster.	
För den som är född 1937 eller tidigare ska inkomsterna i stället för de belopp som anges i 17 §, alltid, efter avdrag för beräknad preliminär skatt enligt första stycket, anses utgöra lägst en tolftedel av	
– *2,221* prisbasbelopp för den som är ogift, och	– *2,47* prisbasbelopp för den som är ogift, och
– *1,986* prisbasbelopp för den som är gift.	– *2,235* prisbasbelopp för den som är gift.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för bostadstillägg som avser tid före utgången av 2022.

[1] Senaste lydelse 2019:651.

3 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad på två avsnitt. Den inkomstgrundade ålderspensionen redovisas under avsnittet Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. I utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom redovisas de skattefinansierade ersättningarna för ålderspensionärer och ersättningar till efterlevande. Utgiftsområdet omfattar garantipension, bostadstillägg till pensionärer, äldreförsörjningsstöd, inkomstpensionstillägg och efterlevandepensioner till vuxna. Utgiftsområdet omfattar även Pensionsmyndigheten.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ersättning vid ålderdom	**37 238**	**45 486**	**45 588**	**54 689**	**60 197**	**60 936**
1:1 Garantipension till ålderspension	14 044	17 100	17 148	**25 629**	31 331	32 210
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	9 360	8 835	8 915	**8 580**	8 091	7 648
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	10 595	12 234	12 238	**13 448**	13 771	13 964
1:4 Äldreförsörjningsstöd	1 204	1 195	1 166	**1 105**	1 242	1 342
1:5 Inkomstpensionstillägg	2 035	6 121	6 121	**5 926**	5 762	5 772
Myndigheter	**778**	**865**	**847**	**705**	**717**	**755**
2:1 Pensionsmyndigheten	778	865	847	**705**	717	755
Totalt för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	**38 016**	**46 351**	**46 434**	**55 394**	**60 913**	**61 691**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**42 161**	**42 161**	**42 161**
Pris- och löneomräkning[2]	9	30	47
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 190	9 818	10 373
varav BP23[3]	*1 676*	*2 046*	*2 505*
Makroekonomisk utveckling	2 689	8 662	9 314

	2023	2024	2025
Volymer	346	241	-204
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**55 394**	**60 913**	**61 691**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	54 689
Verksamhetsutgifter[2]	677
Investeringar[3]	28
Summa utgiftsram	**55 394**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

1 Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

2 Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

3 Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2022 (skr. 2021/22:98).

Den nedsatta avkastningsskatten på pensionsmedel redovisas inom utgiftsområde 11, tabell 3.4. Fördelningen på utgiftsområden vägleds av vilket utgiftsområde som förväntas vara mest berört av skatteutgiften. Nedsatt avkastningsskatt på pensionsmedel redovisas inom utgiftsområde 11 med anledning av att utgiftsområdet berör pensionärer. De förmåner som ligger inom utgiftsområdet genererar emellertid ingen avkastning och därmed inte heller någon avkastningsskatt. Tolkningar av vilka grupper som gynnas av nedsättningen bör därmed göras med försiktighet. I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 11.

Tabell 3.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2022	Prognos 2023
Arbetsgivares kostnader för arbetstagares pension	-	-
Avdrag för pensionspremier	-	-
Nedsatt avkastningsskatt på pensionsmedel	4 180	5 260
Summa	**4 180**	**5 260**

Anm.: Ett ”-” innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2022 (skr. 2021/22:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

De nuvarande målen för utgiftsområdet är:

- Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd.
- Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall.
- Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare.
- Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den.
- Kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.

Målen för utgiftsområdet har fastställts av riksdagen (prop. 2017/18:1 utg.omr. 11 avsnitt 3.3, bet. 2017/18:SfU2, rskr. 2017/18:111).

3.4.1 Förslag på nytt mål för utgiftsområdet

Regeringens förslag: Målet för utgiftsområdet är att förmånerna ska bidra till en god ekonomisk standard för kvinnor och män, såväl ensamstående som sammanboende, med låg eller ingen inkomstgrundad pension.

Skälen för regeringens förslag: Den nuvarande lydelsen av målen för utgiftsområdet har gällt sedan 2018. Målen syftar till att fånga ett brett spektrum av frågor som är kopplade till utgiftsområdet. De är inriktade mot såväl grundskyddet som efterlevandeförmåner för vuxna och Pensionsmyndighetens administration. Regeringen har gjort en genomlysning av målen och konstaterat att de behöver ändras för att bättre spegla det huvudsakliga syftet med utgiftsområdet. De nuvarande målen för utgiftsområdet är:

- Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd.
- Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall.
- Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare.
- Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den.
- Kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.

Målen för utgiftsområdet har fastställts av riksdagen (prop. 2017/18:1 utg.omr. 11 avsnitt 3.3, bet. 2017/18:SfU2, rskr. 2017/18:111.) Regeringen föreslår att de tidigare målen för utgiftsområdet upphör och ersätts av endast ett mål. Regeringens avsikt med förslaget är att sätta fokus på det huvudsakliga syftet med utgiftsområdet, dvs. ekonomisk trygghet vid ålderdom.

Syftet med att ersätta det nuvarande målet ”Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd” är att målet i sig självt redan är uppfyllt eftersom grundskyddet är prisindexerat och följaktligen också värdesäkrat. Detta mål kommer därmed att vara uppfyllt även om den nuvarande formuleringen ändras. Att ersätta ”ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd” med ”förmånerna ska bidra till en god ekonomisk standard” innebär att målet bättre

uttrycker utgiftsområdets syfte och lämnar ett större utrymme för att följa och utvärdera den ekonomiska situationen för pensionärer. Förslaget innebär att ett större fokus läggs på den ekonomiska standarden bland pensionärer i stället för förmånernas reala värde.

Sett över tid är ensamstående kvinnor den grupp av pensionärerna som har störst andel personer med låg ekonomisk standard. Att vara ensamstående är en stor riskfaktor för låg ekonomisk standard. Kvinnor lever i genomsnitt längre än män och blir därmed i större utsträckning ensamstående. Därtill har kvinnor ofta en lägre allmän pension till följd av att de tidigare har förvärvsarbetat i lägre grad och i genomsnitt haft en lägre lön än män. Det är därför viktigt att målet för utgiftsområdet belyser att utgiftsområdets förmåner ska bidra till en god ekonomisk standard för ”såväl ensamstående som sammanboende” kvinnor och män. Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att det nuvarande målet ersätts med målet ”Målet för utgiftsområdet är att förmånerna ska bidra till en god ekonomisk standard för kvinnor och män, såväl ensamstående som sammanboende, med låg eller ingen inkomstgrundad pension”.

Vidare föreslår regeringen att målet ”Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall” upphör. Inom ramen för detta mål följer regeringen i nuläget upp omställningspension och änkepension. Dessa förmåner bedöms även kunna följas upp genom det nya föreslagna målet. Vad gäller omställningspension är det en förmån som förhållandevis få personer får jämfört med de andra förmånerna inom utgiftsområdet. Ett särskilt mål för denna förmån bedöms därför vara oproportionerligt. Omställningspension följs dessutom upp i andra sammanhang av såväl Regeringskansliet som Pensionsmyndigheten.

Målet ”Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare” och målen ”Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den” och ”Kunskapen om livsinkomstprincipens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män” beslutades i samband med att Pensionsmyndigheten bildades 2010. Vad gäller målet om administration och förvaltning bär ålderspensionssystemet sina egna kostnader, och lägre administrationskostnader innebär därmed också en mindre belastning på pensionssystemet, vilket är till nytta för pensionärer och pensionssparare. Att myndighetens verksamhet ska bedrivas effektivt regleras i 3 § myndighetsförordningen (2007:515) och regeringen anser att det därför inte bör utgöra ett mål för utgiftsområdet.

Att kvinnor och män får nödvändig information för att kunna bedöma sin framtida pension är viktigt för att möjliggöra för personer att fatta beslut utifrån sina egna förutsättningar. Det är därför av vikt att Pensionsmyndigheten även fortsättningsvis verkar för möjligheten för enskilda att få en lättillgänglig bild av såväl den allmänna pensionen som övriga pensionsformer. Detta finns också tydligt angivet i förordningen (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten och bör därför enligt regeringen inte utgöra ett mål för utgiftsområdet.

Regeringen vill förtydliga att förslaget om att de tre målen med åligganden för Pensionsmyndigheten ska upphöra inte på något vis ska förstås som att arbetet med informationsverksamheten eller kostnadseffektivitet hos myndigheten bör vara mindre prioriterade frågor för Pensionsmyndigheten än tidigare. Avsikten med regeringens förslag är endast att undvika dubbelrapportering från myndigheten. Regeringen föreslår mot bakgrund av detta att de tre målen avseende Pensionsmyndighetens verksamhet ska upphöra.

Det nya målet gäller fr.o.m. 2023. Resultatredovisningen nedan sker därför med utgångspunkt i de mål som gällde i budgetpropositionen för 2022.

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Garantipensionen och äldreförsörjningsstödet är kopplade till prisutvecklingen och därmed värdesäkrade. Bostadstillägget är inte prisindexerat, utan har historiskt höjts löpande. Indikatorn för att följa upp målet ”Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd” är därför:

– Andel personer med bostadstillägg som har en bostadskostnad över bostadskostnadstaket.

Därutöver redovisas ett antal nyckeltal för att ge en övergripande bild av grundskyddets utveckling och omfattning och av pensionärernas ekonomiska situation. Dessa är:

– Antal personer som tar del av utgiftsområdets förmåner samt medelbelopp.
– Antal och andel kvinnor respektive män med inkomstgrundad pension och, eller, garantipension.
– Andelen kvinnor och män 65 år eller äldre som lever i materiell fattigdom.
– Andelen kvinnor och män med låg ekonomisk standard.
– Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard med och utan grundskydd.

De indikatorer som används för att följa upp målet ”Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall” är:

– Ekonomisk standard för kvinnor med änkepension i förhållande till andra kvinnor.
– Hur den ekonomiska standarden förändras för efterlevande med omställningspension året efter det att partnern har gått bort och personen får omställningspension.

Den indikator som används för att följa upp målet ”Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare” är:

– Handläggningstid.

Indikatorerna som används för att följa upp målet ”Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den” är:

– I vilken omfattning pensionsspararna vet hur de kan göra en prognos för sin framtida pension.
– I vilken omfattning pensionsspararna har gjort en prognos för sin framtida pension.
– I vilken omfattning pensionssparare uppger att prognosen har gett dem bättre förutsättningar att fatta beslut i frågor kring pensionen.
– Andelen unika personer (bland pensionärer och pensionssparare) som har gjort en pensionsprognos.

Den indikator som används för att följa upp målet ”Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män” är:

– Andelen tillfrågade pensionssparare och pensionärer som på en öppen fråga har angett något eller några av alternativen livsinkomst, pensioneringstidpunkt och tjänstepension som de faktorer som påverkar den framtida pensionen mest.

3.6 Resultatredovisning

3.6.1 Fler kvinnor än män har låg inkomstgrundad pension

Tabell 3.5 Antal personer som har grundskyddsförmåner samt medelbelopp, 2021

Antal och medelbelopp

	Antal personer			Medelbelopp per månad		
Förmån	Kvinnor	Män	Samtliga	Kvinnor	Män	Samtliga
Bostadstillägg	213 411	81 749	295 160	2 917	2 852	2 899
Garantipension	527 027	161 854	688 881	1 644	1 861	1 684
Inkomstpensionstillägg	761 615	485 831	1 247 446	434	368	408
Äldreförsörjningsstöd	14 985	11 467	26 452	3 974	3 131	3 609
Omställningspension	4 451	1 721	6 171	8 229	8 131	8 202
Änkepension	208 197	-	208 197	3 373	-	3 373

Anm.: Omställningspension redovisas inklusive förlängd omställningspension. Antal och belopp avser december 2021.
Källa: Pensionsmyndigheten.

Utgiftsområdet består av grundskyddsförmånerna garantipension, bostadstillägg till pensionärer och äldreförsörjningsstöd. Utgiftsområdet består också av förmåner till efterlevande i form av änkepension och omställningspension samt förmånen inkomstpensionstillägg som är ett tillägg till den inkomstgrundade pensionen. Som tabell 3.5 visar är det flest personer som har de breda förmånerna garantipension och inkomstpensionstillägg – totalt ca 690 000 personer respektive 1 200 000 personer. Det är även relativt många som får bostadstillägg och änkepension. Det är vanligt att samma person har flera av de aktuella förmånerna, t.ex. garantipension och bostadstillägg. Det finns också många personer som utöver vissa av dessa förmåner har någon del inkomstgrundad pension (se vidare diagram 3.2). Sett till alla förmåner är det genomgående fler kvinnor än män som tar del av såväl grundskyddet som efterlevandestöd och inkomstpensionstillägg. Medelbeloppen skiljer sig något mellan kvinnor och män men ligger på relativt lika nivåer.

Diagram 3.1 Skillnad i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män, 16–64 år

Anm.: Arbetskraften utgörs av personer som antingen är sysselsatta eller arbetslösa som bland annat sökt arbete under de senaste fyra veckorna. Övriga definieras som utanför arbetskraften, till exempel sjuka, heltidsstuderande, hemarbetande och pensionärer.

Källa: Arbetskraftsundersökningarna (AKU), SCB.

Kvinnor har i genomsnitt en lägre allmän inkomstgrundad pension än vad män har och har således ett större behov av att få del av grundskyddets förmåner. Skillnaden i pensionsinkomster mellan kvinnor och män beror främst på skillnader i arbetskraftsdeltagande, något som framgår av diagram 3.1, men även på skillnader i lön samt antal arbetade timmar. Det framgår också av diagrammet att gapet i arbetskraftsdeltagande har minskat över tid, liksom lönegapet mellan kvinnor och män. Även om kvinnors arbetskraftsdeltagande har ökat kvarstår en skillnad mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande. Därtill är kvinnors lön fortfarande lägre än mäns med i genomsnitt 10 procent. Att arbetslivet inte är jämställt innebär lägre pensioner för kvinnor, vilket i sin tur leder till att grundskyddets förmåner i större utsträckning ges till kvinnor. Även om löner och arbetad tid skulle bli helt jämställda mellan kvinnor och män kommer det ändå dröja motsvarande ett helt arbetsliv till dess att pensionerna också blir jämställda.

Diagram 3.2 Antal och andel kvinnor respektive män samt samtliga med inkomstgrundad pension eller garantipension

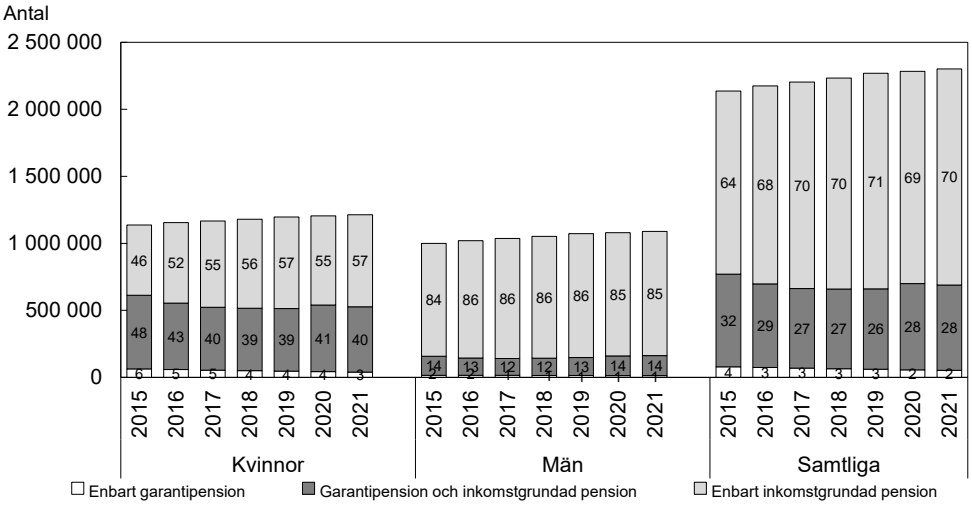

Anm.: Siffrorna i staplarna avser andelen av pensionärerna i procent.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Garantipension betalas ut som ett komplement till personer som saknar eller har låg inkomstgrundad pension. Av samtliga pensionärer fick ungefär 30 procent garantipension till viss del 2021. Andelen pensionärer med garantipension har minskat över tid. Den huvudsakliga anledningen till detta är att de nybeviljade inkomstgrundade pensionerna har blivit högre som en följd av att fler personer har ett längre yrkesliv med ett högre intjänande bakom sig, som i sin tur ger en högre inkomstgrundad pension. Skillnaden mellan kvinnor och män vad gäller hur stor andel av pensionen som utgörs av inkomstgrundad pension respektive garantipension har minskat över tid men är fortfarande stor. Som framgår av diagram 3.2 hade 43 procent av kvinnorna i gruppen pensionärer garantipension till någon del 2021. Bland männen i samma grupp var motsvarande andel 15 procent.

Andelen som får garantipension är högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. Det beror bl.a. på att utrikes födda i genomsnitt har arbetat färre år i Sverige och därmed har en lägre intjänad inkomstgrundad pension. Skillnaden är större mellan utrikes och inrikes födda män än mellan utrikes och inrikes födda kvinnor. Av utrikes födda män hade 37 procent garantipension 2021, jämfört med 10 procent bland inrikes födda män. Bland kvinnor var motsvarande andel 56 respektive 41 procent.

Sett till den senaste tioårsperioden (2011–2021) har antalet personer som har nybeviljats garantipension utvecklats delvis olika i olika grupper beroende på om dessa är inrikes eller utrikes födda kvinnor eller män. För inrikes födda män och utrikes födda kvinnor har antalet personer varit relativt konstant över tid. Andelen utrikesfödda kvinnor med garantipension har emellertid minskat. För inrikes födda kvinnor har antalet däremot mer än halverats över tid – från ca 26 700 till ca 11 700 personer under den aktuella perioden. För utrikes födda män är utvecklingen den motsatta eftersom antalet personer som nybeviljas garantipension i stället har ökat över tid, från ca 3 200 till ca 4 900 personer över tioårsperioden.

Definitioner

I analysen och beräkningarna definieras pensionär som någon som har tagit ut allmän pension till någon del eller som har äldreförsörjningsstöd. Att begreppet pensionär definieras på detta sätt och inte utifrån en specifik ålder beror bl.a. på att spridningen av i vilken ålder som personer väljer att ta ut pension har ökat. År 2021 påbörjade knappt 4 av 10 personer sitt uttag av allmän pension vid 65 års ålder, vilket talar för att frångå en åldersfast definition i redogörelsen. Ytterligare ett skäl till att frångå en åldersfast definition i redogörelsen är att riksdagen har beslutat att de pensionsrelaterade åldersgränserna successivt ska höjas som en anpassning till medellivslängdens utveckling. För förmånerna inom utgiftsområdet innebär det i ett första steg att åldersgränsen för att få garantipension, äldreförsörjningsstöd, bostadstillägg och inkomstpensionstillägg höjs från 65 till 66 år 2023. Även omställningspensionen påverkas genom att gränsen för att få förmånen höjs från 65 till 66 år 2023.

Inom EU definieras i stället en pensionär som någon som är 65 år eller äldre. Det innebär att resultatredovisningen utgår från denna definition i de delar där data hämtas från Eurostat.

När det i resultatredovisningen nedan refereras till bostadstillägg avses bostadstillägg till pensionärer, således inte bostadstillägg till personer med sjukersättning eller aktivitetsersättning.

3.6.2 Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd

Andelen pensionärer med en bostadskostnad över bostadskostnadstaket är historiskt låg

Diagram 3.3 Utvecklingen av andelen som får bostadstillägg och som har en bostadskostnad över bostadskostnadstaket

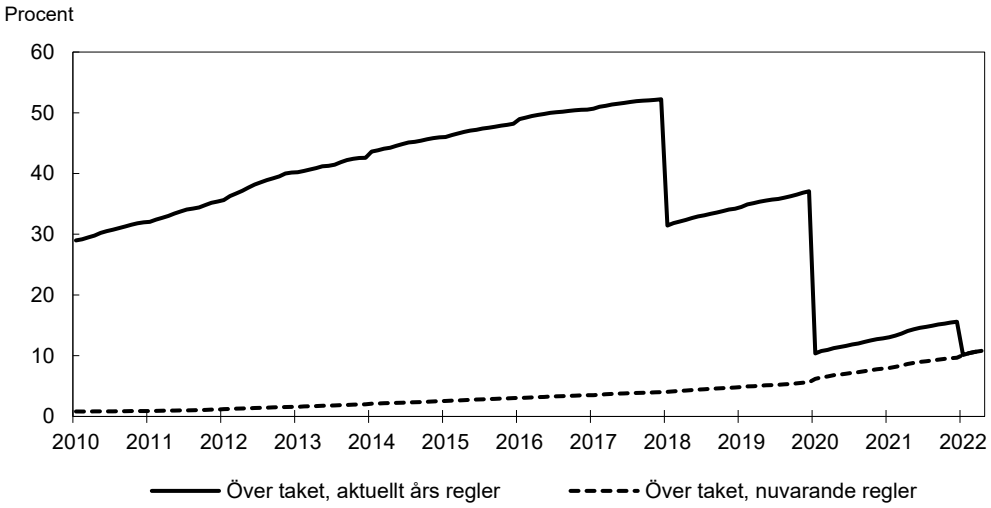

Källa: Pensionsmyndigheten.

Bostadstillägg är en skattefri förmån till personer med höga bostadskostnader och låga inkomster. Som diagram 3.3 visar har andelen personer som har en bostadskostnad över bostadskostnadstaket, dvs. den maximala bostadskostnaden för vilken en person kan få bostadstillägg, sjunkit sedan 2018 till följd av att bostadskostnadstaket i olika omgångar har höjts. Att ha en bostadskostnad under bostadskostnadstaket innebär att personen i fråga får kompensation utifrån en viss ersättningsmodell där hela bostadskostnaden ingår. Ersättningsmodellen är utformad så att ju lägre bostadskostnad en person har desto högre andel av bostadskostnaden ersätts. För bostadskostnader över bostadskostnadstaket lämnas inget bostadstillägg.

År 2018 höjdes bostadskostnadstaket från den dåvarande nivån på 5 000 kronor per månad till 5 600 kronor per månad. Den höjningen bidrog till att andelen pensionärer med en bostadskostnad över taket sjönk från 52 procent till 31 procent.
Den 1 januari 2020 höjdes bostadskostnadstaket till 7 000 kronor per månad. Som framgår av diagrammet har det inneburit att andelen med en bostadskostnad över taket minskade kraftigt mellan 2019 och 2020 – från 37 procent till 10 procent. Från och med den 1 januari 2022 har bostadskostnadstaket höjts ännu en gång med ytterligare 500 kronor – till 7 500 kronor per månad. Som diagrammet visar har denna reform lett till att andelen personer med en bostadskostnad över taket, som stigit till 15 procent, nu sjunkit för att återigen ligga på 10 procent, vilket är en mycket låg andel sett till hela mätperioden. Dessa siffror gäller för mars 2022.

Pensionärers ekonomiska situation

Grundskyddet ska bidra till att upprätthålla en rimlig levnadsstandard för pensionärer. När grundskyddets funktion analyseras är det därför viktigt att undersöka hur förmånerna påverkar den ekonomiska situationen för de pensionärer som tar del av dem. Fattigdom brukar beskrivas som en avsaknad av resurser som medför att en person inte har den levnadsnivå som anses vara allmänt accepterad i samhället. Ibland används begrepp som utanförskap eller social exkludering. Vanligtvis avses dock ekonomisk fattigdom, dvs. låga inkomster och små ekonomiska tillgångar. Det saknas

dock givna kriterier för när en person ska betraktas som fattig. Beroende på vilket mått som används blir också analysen och utvecklingen olika över tid. De olika måtten har för- och nackdelar och för att få en så fullständig och rättvisande bild som möjligt bör därför flera mått användas i analysen.

Ett sätt att mäta fattigdom är att mäta andelen som lever i materiell fattigdom. För att räknas som fattig enligt det måttet ska personer inte ha råd med minst tre av nio nödvändiga varor eller tjänster.[2] Av diagram 3.4 framgår att andelen med materiell fattigdom, mätt på detta sätt, bland svenska pensionärer är låg. År 2020 beräknades 2,3 procent av kvinnorna och 2,2 procent av männen i åldern 65 år eller äldre leva i materiell fattigdom. Detta motsvarar ungefär 25 000 kvinnor och 21 000 män. Resultatet för 2020 innebär en svag ökning jämfört med föregående år då motsvarande andel var 1,6 procent av kvinnorna och 1,8 procent av männen. Nivån har dock varit tämligen konstant sedan 2006. Jämfört med övriga medlemsstater i EU är andelen kvinnor och män som lever i materiell fattigdom generellt sett mycket låg i Sverige. År 2020 rapporterade Eurostat att antalet pensionärer som lever i materiell fattigdom är som lägst i Sverige sett till EU:s 27 medlemsstater. Skillnaden mellan kvinnor och män är liten i Sverige, medan det i övriga EU är en betydligt större andel bland kvinnorna än bland männen som lever i materiell fattigdom. Denna skillnad har dock krympt över tid i takt med att antalet kvinnor som lever i materiell fattigdom i EU har minskat.

Diagram 3.4 Andelen kvinnor och män samt samtliga 65 år eller äldre som lever i materiell fattigdom i Sverige och EU-27

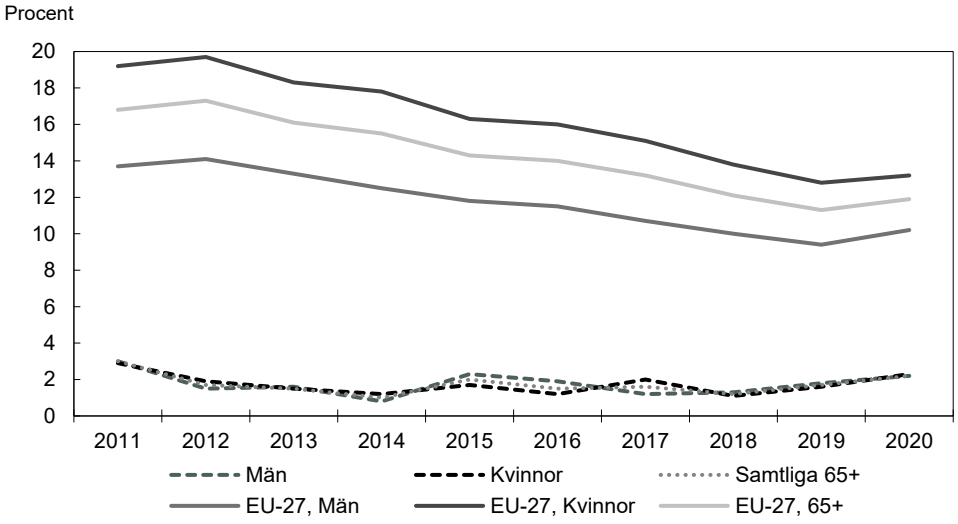

Anm.: EU-27 refererar till EU:s 27 medlemsstater.
Källa: Eurostat, EU-SILC.

[2] Låg materiell fattigdom definieras som avsaknad av tre av dessa: möjlighet till att betala oförutsedda utgifter, amortera på skulder, tillräcklig uppvärmning av bostaden, att äta kött, fisk eller motsvarande varannan dag, en veckas semester per år, TV, telefon, tvättmaskin och bil. Måttet används inom EU.

Diagram 3.5 Andelen pensionärer, kvinnor och män, och samtliga med låg ekonomisk standard

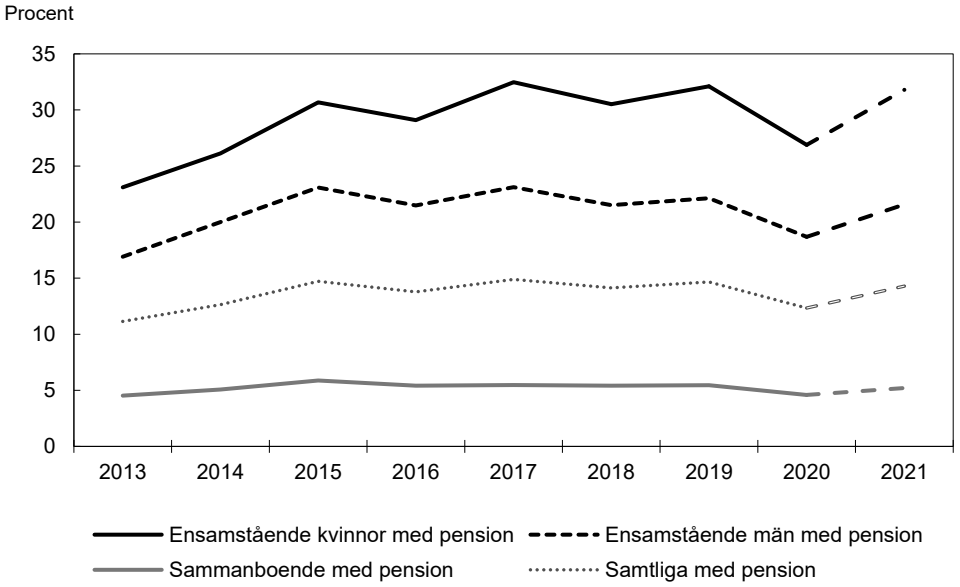

Anm.: Låg ekonomisk standard mäts som andelen personer som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är lägre än 60 procent av medianen för ekonomisk standard för samtliga. Prognos 2021.

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2013–2020.

Ett annat sätt att analysera fattigdom är att mäta andelen med låg ekonomisk standard, dvs. hur den ekonomiska standarden bland pensionärer förhåller sig till den ekonomiska standarden för befolkningen i stort. Låg ekonomisk standard[3] är ett internationellt vedertaget mått. Det definieras som den andel av befolkningen som har en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianen för hela befolkningen. Eftersom pensionärernas ekonomiska situation relateras till hela befolkningen påverkas andelen pensionärer med låg ekonomisk standard också av inkomstutvecklingen för andra grupper i samhället.

Diagram 3.5 visar att den totala andelen pensionärer som har låg ekonomisk standard minskade mellan 2019 och 2020 från 15 procent till 12 procent. Motsvarande siffror för andelen ensamstående kvinnor med allmän pension och som har låg ekonomisk standard visar en större nedgång i andelen – från 32 procent till 27 procent. Denna minskning berodde dels på det förstärkta grundskyddet, dels på att medianinkomsten sett till hela befolkningen ökade i mindre utsträckning än pensionärernas inkomster. Medianinkomsten och därmed gränsen för låg ekonomisk standard ökade med enbart 1,5 procent samtidigt som inkomst- och tilläggspensionen ökade med 2,1 procent och garantipensionen ökade med 1,7 procent.

Sammantaget har detta bidragit till att andelen pensionärer med låg ekonomisk standard 2020 var lägre än i övriga befolkningen. Mellan 2015 och 2019 har andelen pensionärer med låg ekonomisk standard legat på liknande nivå som i den övriga befolkningen. År 2020 var andelen pensionärer med låg ekonomisk standard 12 procent jämfört med 15 procent i den övriga befolkningen. Året dessförinnan, 2019, var andelen 15 procent i båda grupperna.

Av diagram 3.5 framgår också att andelen pensionärer med låg ekonomisk standard har varierat med tiden. Sett över tid är ensamstående kvinnor den grupp av pensionärer med störst andel som har låg ekonomisk standard. Av diagrammet framgår att andelen pensionärer med låg ekonomisk standard förväntas öka 2021, vilket troligtvis beror på att inkomstutvecklingen i befolkningen i stort antas överstiga

[3] Med ekonomisk standard avses hushållets sammanlagda disponibla inkomst korrigerad för stordriftsfördelar som hushållets sammansättning kan ge upphov till. Alla personer i ett hushåll antas ha samma ekonomiska standard.

såväl inkomstpensionernas utveckling (som följsamhetsindexeras[4]) som garantipensionens utveckling (som prisindexeras), vilket bidrar till att pensionärernas ekonomiska standard antas utvecklas svagare än i befolkningen i stort. För ensamstående kvinnor som är pensionärer förväntas ökningen vara som störst med 5 procentenheter – från 27 procent till 32 procent. För ensamstående män som är pensionärer förväntas andelen med låg ekonomisk standard att öka från 19 procent till 22 procent.

Att kvinnor är dominerande bland pensionärer med låg ekonomisk standard är delvis en konsekvens av att kvinnor lever längre än män och därmed i större utsträckning är ensamstående. Det beror också på att kvinnor ofta har en lägre inkomstgrundad pension till följd av att de tidigare förvärvsarbetade i lägre grad och i genomsnitt haft en lägre lön, både jämfört med kvinnor i dag och jämfört med män, se vidare avsnitt 3.6.1.

Grundskyddet har stor betydelse för att minska andelen med låg ekonomisk standard. Av diagram 3.6 framgår att närmare hälften (49 procent) av alla ensamstående kvinnor som är pensionärer skulle ha haft en låg ekonomisk standard om inte grundskyddet hade funnits, jämfört med cirka en tredjedel (32 procent) med grundskydd. För ensamstående män som är pensionärer är motsvarande andel 29 procent utan grundskydd respektive 22 procent med grundskydd. Även för sammanboende pensionärer påverkar grundskyddet andelen med en låg ekonomisk standard, även om variationen mindre. För samtliga pensionärer skulle andelen med låg ekonomisk standard varit nästan dubbelt så stor utan grundskyddet – 21 procent jämfört med 14 procent. Diagrammet visar tydligt att majoriteten av de pensionärer som är i behov av grundskyddets förmåner är kvinnor, och att förstärkningar av grundskyddet ökar den ekonomiska tryggheten för kvinnliga pensionärer, i synnerhet för dem som är ensamstående, på ett påtagligt sätt.

Diagram 3.6 Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard med och utan grundskydd, prognos för 2021

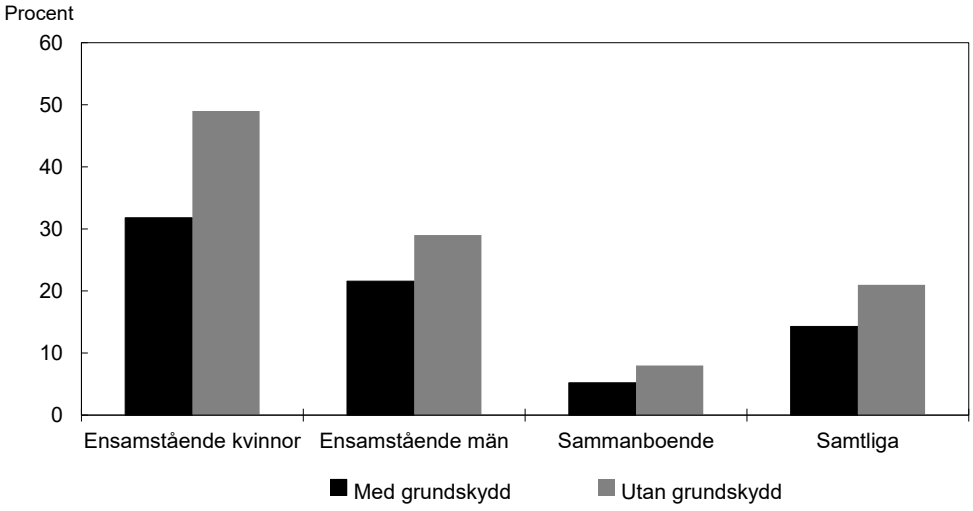

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2020.

3.6.3 Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara av omställningen efter ett dödsfall

Efterlevandepension till vuxna består av förmånerna omställningspension och änkepension. Båda förmånerna syftar till att ge ett ekonomiskt skydd till efterlevande

[4] Följsamhetsindexering motsvarar inkomstutvecklingen med ett avdrag på 1,6 procent.

vid ett dödsfall men är olika utformade och speglar olika generationers behov av ett efterlevandeskydd.

Efterlevandepensionerna förbättrar den ekonomiska standarden för mottagarna

Vid en jämförelse av den ekonomiska standarden för sammanboende kvinnor utan änkepension, ensamstående kvinnor med änkepension och ensamstående kvinnor utan änkepension framgår det att kvinnor med änkepension har en högre ekonomisk standard än ensamstående kvinnor utan änkepension. Diagram 3.7 visar att kvinnor i åldersgrupperna 55 till 64 år respektive 65 till 100 år med änkepension har en högre ekonomisk standard än övriga ensamstående kvinnor. Sammanboende kvinnor har högst ekonomisk standard i båda åldersgrupperna. Skillnaden i ekonomisk standard är större för personer under 65 år eftersom reglerna avseende änkepension är mer generösa före 65 års ålder.

Diagram 3.7 Ekonomisk standard för kvinnor med änkepension jämfört med övriga kvinnor, median 2020

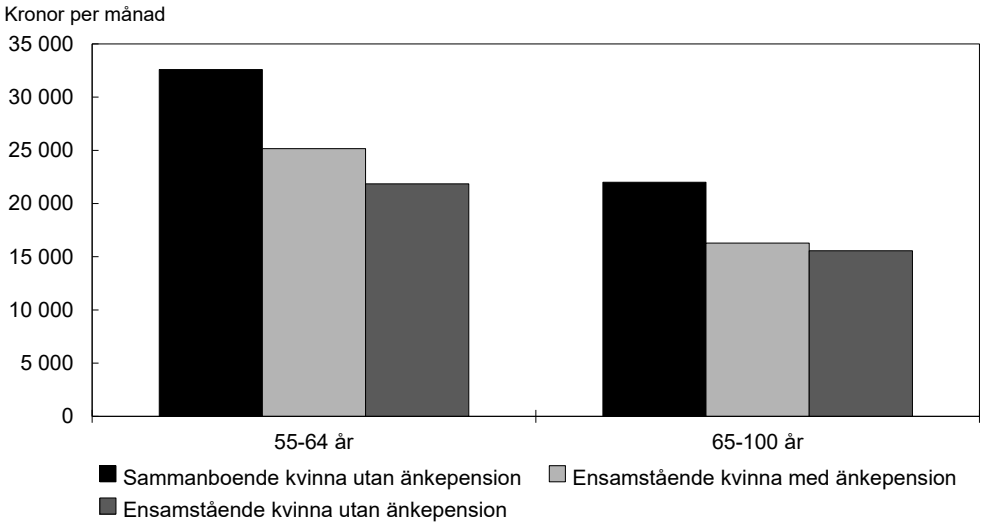

Anm.: Beräkningen är åldersstandardiserad eftersom änkorna har en annan åldersstruktur än övriga kvinnor.
Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2020.

Omställningspension betalas ut till kvinnor och män under 65 års ålder. I de flesta fall ges stödet under ett år för att underlätta den efterlevande makens omställning omedelbart efter ett dödsfall. Om den efterlevande har vårdnaden om barn kan omställningspension betalas ut under en längre tid. Det kallas förlängd omställningspension.

Diagram 3.8 visar efterlevande som fick en högre ekonomisk standard respektive dem som fick en lägre ekonomisk standard efter makens/sambons dödsfall samt hur mycket den ekonomiska standarden förändrades för dessa efter dödsfallet. Socialdepartementets beräkningar visar att omkring 40 procent av de efterlevande fick en lägre ekonomisk standard efter dödsfallet och ca 60 procent fick en högre ekonomisk standard efter dödsfallet. De som fick en lägre ekonomisk standard året efter dödsfallet sänkte i snitt sin ekonomiska standard med 32 procent. Om inte omställningspensionen hade funnits, skulle sänkningen ha varit 47 procent, dvs. större.[5] Detta indikerar att omställningspensionen sannolikt har underlättat den ekonomiska omställningen för dessa personer.

[5] I STAR-urvalet 2020.

Att ca 60 procent av gruppen fick en ökning i ekonomisk standard året efter makens dödsfall beror sannolikt på att de som har tjänstepension genom sitt kollektivavtal automatiskt har en tjänstegrupplivförsäkring (TGL) samt att många har efterlevandeskydd inom ramen för sin tjänstepension.[6] Dessutom är det många personer som har realisationsvinster till följd av fastighetsförsäljning året efter en makes/sambos dödsfall. Det är således även andra faktorer än enbart omställningspensionen som kan påverka den ekonomiska standarden för den efterlevande maken/sambon.

Diagram 3.8 Ekonomisk standard året innan och året efter make/sambos dödsfall för kvinnor och män under 65 år med omställningspension, median 2020 inom respektive grupp

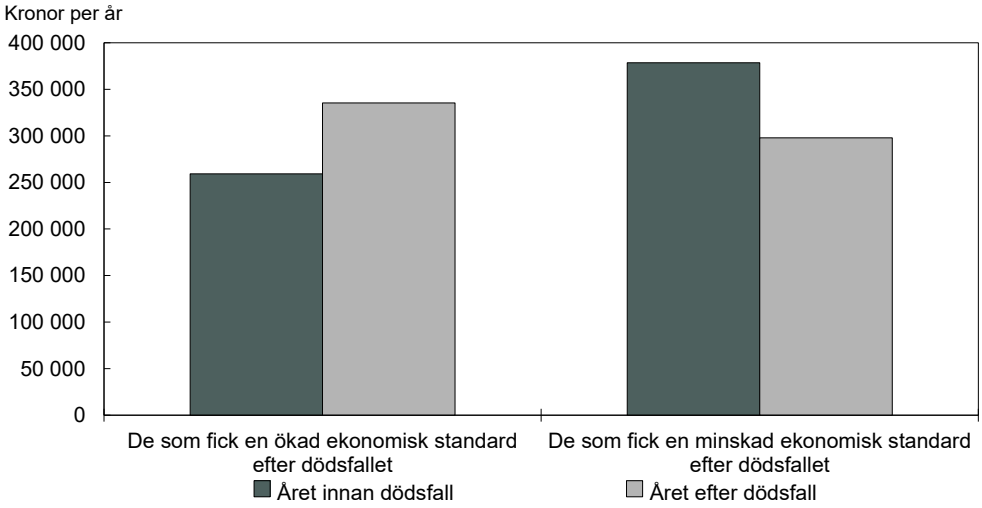

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2020.

3.6.4 Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare

Handläggningen av allmän pension fungerar väl, men fortsatt långa handläggningstider för bostadstillägg

Majoriteten av utbetalningarna av allmän pension har genomförts i tid. I stort sett alla som har ansökt om allmän pension och som är bosatta i Sverige har fått sin första utbetalning fr.o.m. önskad månad, förutsatt att ansökan har kommit in i tid till myndigheten. Handläggningstiden för internationella ärenden ökade dock under 2021 jämfört med föregående år. Handläggningen av internationella ärenden påverkas fortfarande i hög grad av en dom som EU-domstolen meddelade 2017, som medför förändringar inom handläggningen av garantipension.[7] Utlandsärenden hanteras manuellt och är beroende av information från andra länder, vilket ofta innebär fördröjning i handläggningen. Det har inte identifierats några könsskillnader i handläggningstiderna, varken för nationella eller internationella ärenden.

Den genomsnittliga handläggningstiden för nyansökningar av bostadstillägg har förbättrats något under året — från 104 dagar för 2020 till 96 dagar 2021. Den totala ärendebalansen har minskat något och handläggningstiden för ansökningar inkomna och avslutade under 2021 uppgår till 56 dagar, vilket kan jämföras med 82 dagar för 2020. Det fanns emellertid 2021 ungefär 3 000 ansökningar som var äldre än sex månader.

[6] Analys av efterlevandestödet, Pensionsmyndigheten 2018.

[7] EU-domstolens dom i mål C-189/16-Zaniewicz-Dybeck mot Pensionsmyndigheten, EU:C:2017:946.

Användningen av prognostjänsten minPension.se fortsätter att öka, men prognosen skapar också frågor kring pensionen

Antalet användare av prognostjänsten minPension.se fortsätter att öka. Antalet unika personer (både pensionssparare och pensionärer) som gjorde en prognos under 2021 uppgick till drygt 2,2 miljoner, en ökning med drygt 400 000 jämfört med 2020. Det motsvarar 28 procent av samtliga pensionssparare och pensionärer och är en ökning jämfört med 2020 då motsvarande andel var 23,4 procent (22,3 procent 2019). Av dessa 2,2 miljoner var 46 procent kvinnor och 54 procent män. Prognostjänsten riktar sig till dem som ännu inte har gått i pension.

Eftersom tjänsterna som tillhandahålls av minPension.se har förändrats över tid är det i dag mer relevant att titta på det totala antalet användare. Under 2021 var det 4,3 miljoner unika användare (aktiva och inaktiva) av tjänsterna hos minPensions.se, dvs. drygt 55 procent av alla pensionssparare och pensionärer.

En större andel pensionssparare uppgav 2021 jämfört med 2020 att de vet hur de kan ta reda på hur stor deras pension väntas att bli och vilken betydelse pensioneringstidpunkten har för pensionen. Antalet nyregistreringar, inloggningar och gjorda prognoser på minPension.se har ökat över tid. Av pensionsspararna uppgav 73 procent att de hade en viss, god eller mycket god uppfattning om hur stor deras pension kan komma att bli. Motsvarande andel av pensionärerna var 88 procent. Män uppgav i något större utsträckning än kvinnor att de hade en god eller en viss uppfattning om hur stor den framtida pensionen kan komma att bli. Pensionssparare i åldern 55 år eller äldre sade sig i större utsträckning ha en uppfattning om hur stor deras pension kan komma att bli.

Ungefär 60 procent av tillfrågade pensionssparare och pensionärer uppgav att de visste hur de kan ta reda på hur stor deras framtida pension kan komma att bli, vilket var något fler än 2020. Fler män än kvinnor uppgav att de visste hur de kunde ta reda på hur stor den framtida pensionen blir. Andelen av pensionsspararna som tyckte att det var lätt att förstå hur pensionssystemet fungerar var dock låg, för 2021 var andelen 17 procent.

Kunskaperna om livsinkomstens betydelse ökar något

Målet om att kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män bedöms utifrån hur stor andel av tillfrågade pensionssparare och pensionärer som på en öppen fråga har angett något eller några av alternativen livsinkomst, pensioneringstidpunkt och tjänstepension som de faktorer som påverkar den framtida pensionen mest. 45 procent av pensionsspararna och 61 procent av pensionärerna har angett något som härrör till livsinkomsten, vilket avser svar som lön/vad jag tjänar, antal år jag arbetar, hur mycket jag arbetar, heltid/deltid samt att jag betalar skatt och liknande. 11 procent av pensionsspararna och 6 procent av pensionärerna har angett pensioneringstidpunkten. 3 procent av pensionsspararna och 5 procent av pensionärerna har angett tjänstepensionen. Något fler angav pensioneringstidpunkten 2021 jämfört med föregående år. Det vanligast förekommande enskilda svaret bland pensionssparare var det privata sparandet vilket angavs av 33 procent. Det indikerar att många pensionssparare överskattar det privata sparandets betydelse.

3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Ett av målen för utgiftsområdet är att kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Garantipensionen och äldreförsörjningsstödet är värdesäkrade genom dess koppling till prisutvecklingen.

För att mäta om bostadstillägget är värdesäkrat analyseras andelen av dem med bostadstillägg som har en bostadskostnad över bostadskostnadstaket. Resultatredovisningen visar att senare förstärkningar av grundskyddet har haft effekt. I mars 2022 var det 10 procent som hade en bostadskostnad över bostadskostnadstaket, vilket regeringen bedömer vara en låg andel. Mot bakgrund av att garantipensionen och äldreförsörjningsstödet är värdesäkrade genom kopplingen till prisbasbeloppet och att det fortsatt är en låg andel personer med en bostadskostnad över bostadskostnadstaket bedömer regeringen att målet är uppfyllt.

Eftersom grundskyddet ska bidra till att upprätthålla en rimlig levnadsstandard för pensionärer gör regeringen även en bedömning av den ekonomiska standarden bland pensionärerna. Resultatredovisningen visar att andelen pensionärer med låg ekonomisk standard[8] och materiell fattigdom[9] ligger på förhållandevis låga nivåer. Om andelen pensionärer som lever i materiell fattigdom fortsätter att öka, kan det röra sig om en trend. Vad gäller låg ekonomisk standard är det ett relativt mått, och den ökade andelen pensionärer med låg ekonomisk standard beror bl.a. på att den ekonomiska standarden bland andra grupper i befolkningen relativt sett ökat mer till följd av inkomstutvecklingen. Det är viktigt att fortsatt följa den ekonomiska klyftan mellan pensionärer och förvärvsaktiva personer, som ökade något 2021. Sammantaget visar resultatredovisningen att resultaten skiljer sig åt mellan kvinnor och män samt ur ett internationellt perspektiv där Sverige skiljer sig åt från andra länder genom att över tid ha haft en mycket låg andel pensionärer som lever i materiell fattigdom. Regeringens samlade bedömning är att pensionssystemets grundskydd bidrar till att minska andelen pensionärer med låg ekonomisk standard och andelen som lever i materiell fattigdom. Det är emellertid regeringens mening att det finns vissa risker förknippade med ett generöst grundskydd även om grundskyddets förmåner har en betydelse för att säkerställa en rimlig ekonomisk situation för pensionärer med en låg inkomstgrundad pension. Den bärande principen i det allmänna pensionssystemet, den s.k. livsinkomstprincipen, grundar sig på arbete och att det ska finnas en tydlig koppling mellan förvärvsinkomster under livet och den inkomstgrundade allmänna pensionen. För det fall att grundskyddet ligger på en för hög nivå finns det en risk att det s.k. respektavståndet krymper, dvs. skillnaden i pension efter skatt för en person med ett långt arbetsliv jämfört med en person med fullt grundskydd, och att incitamenten till arbete därmed minskar.

Efterlevandeskyddet till vuxna består av änkepension och omställningspension. Förmånerna är konstruerade på olika sätt men resultatredovisningen visar att både änkepensionen och omställningspensionen bidrar till att höja den ekonomiska standarden för många av dem som får förmånerna. Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att målet om att efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter dödsfall är uppfyllt.

Regeringen bedömer att vissa delar av Pensionsmyndighetens ärendehandläggning fungerar väl, medan andra delar uppvisar brister. Den långa handläggningstiden inom bostadstillägg är bekymmersam. Resultaten har förbättrats något sedan föregående år, men det är viktigt att resultatet fortsätter att förbättras så att fler kvinnor och män får de förmåner de har rätt till i rätt tid. Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att myndighetens resultat avseende målet om att administrationen för ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare endast till viss del är uppfyllt.

[8] Låg ekonomisk standard innebär en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianen för hela befolkningen.

[9] Låg materiell fattigdom definieras som avsaknad av tre av dessa: möjlighet till att betala oförutsedda utgifter, amortera på skulder, tillräcklig uppvärmning av bostaden, att äta kött, fisk eller motsvarande varannan dag, en veckas semester per år, TV, telefon, tvättmaskin och bil. Måttet används inom EU.

Antalet användare av prognostjänsten minPension.se fortsätter att öka, vilket ger fler pensionssparare möjlighet att bedöma sin framtida pension. Regeringen bedömer att målet om att informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den är uppfyllt.

Samtidigt som antalet prognoser fortsätter att öka går det inte att se någon nämnvärd ökning vad gäller kvinnors och mäns kunskap om livsinkomstens betydelse. Andelen som har kännedom om vilka faktorer som har störst betydelse för pensionen har inte förändrats nämnvärt de senaste åren. Många pensionssparare överskattar det privata sparandets betydelse. Mot bakgrund av det bedömer regeringen att målet om att kunskapen om livsinkomstens betydelse ska öka för kvinnor och män endast delvis är uppfyllt.

3.8 Politikens inriktning

Alla pensionärer, såväl kvinnor som män, ska kunna känna en ekonomisk trygghet när de lämnar arbetslivet, och de som har jobbat ett helt arbetsliv har rätt till tillräckliga pensioner som ger en värdig ålderdom med god livskvalitet. Den bärande principen i det allmänna pensionssystemet, livsinkomstprincipen, grundar sig på arbete och att det ska finnas en tydlig koppling mellan förvärvsinkomster under livet och den inkomstgrundade allmänna pensionen. Det ska löna sig att arbeta och att ha arbetat. Det är centralt för att klara finansieringen av den generella välfärden, särskilt i ljuset av en åldrande befolkning. För att dagens pensionärer, och även framtidens pensionärer, ska få en god ekonomisk tillvaro även på sikt är det således avgörande att alla som kan arbeta också gör det.

Det ankommer på politiken att utforma välfärdssystem som skapar incitament och drivkrafter för arbete eftersom det bidrar till det gemensamma välståndet. Det är därför inte önskvärt att grundskyddets förmåner ligger på en för hög nivå, eftersom det leder till att arbete inte lönar sig i lika stor utsträckning relativt sett.

För de flesta pensionärer utgör den inkomstgrundade pensionen den huvudsakliga delen av den allmänna pensionen, men för de pensionärer som exempelvis har arbetat med låg lön under lång tid utgör grundskyddet alltjämt en viktig del av inkomsten. Grundskyddet för pensionärer är avgörande för att skydda ekonomiskt svaga äldre och för att motverka ekonomisk utsatthet under ålderdomen. Även efterlevandeförmånerna änkepension och omställningspension är viktiga för att förbättra den ekonomiska situationen vid ålderdom eller vid dödsfall hos make eller maka. Tillsammans utgör dessa förmåner en viktig ekonomisk bas för Sveriges pensionärer.

3.8.1 Arbetet för mer jämställda pensioner fortsätter

Den främsta anledningen till att kvinnor i genomsnitt har lägre pension än vad män har är att kvinnors arbetskraftsdeltagande är lägre än mäns under arbetslivet. Kvinnor har i genomsnitt lägre lön än vad män har och arbetar även i större utsträckning deltid. Därutöver sker kvinnors inträde och utträde på arbetsmarknaden senare respektive tidigare än mäns. Ett inte jämställt arbetsliv återspeglas senare i en inte jämställd pension eftersom pensionen i hög grad grundar sig på inkomsterna under livet. Regeringen har ett särskilt fokus på att följa och analysera hur skillnaden i kvinnors och mäns pension utvecklas och kommer att arbeta vidare långsiktigt för mer jämställda pensioner.

3.9 Förslag om justering av den nedre inkomstgränsen i det särskilda bostadstillägget

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Förslaget har tagits fram inom Socialdepartementet och har beretts under hand med Pensionsmyndigheten, som inte har några synpunkter på förslaget.

3.9.2 Justering av den nedre inkomstgränsen i det särskilda bostadstillägget för personer födda 1937 eller tidigare

Regeringens förslag: Vid beräkning av särskilt bostadstillägg för personer som är födda 1937 eller tidigare ska inkomsterna anses utgöra lägst en tolftedel av 2,47 prisbasbelopp för den som är ogift, och 2,235 prisbasbelopp för den som är gift, allt efter skatteavdrag.

Lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2023. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för bostadstillägg som avser tid före utgången av 2022.

Skälen för regeringens förslag: Särskilt bostadstillägg kan bl.a. betalas ut till pensionärer som får bostadstillägg. Det särskilda bostadstillägget är inkomstprövat och betalas ut om inkomsten, efter avdrag för skälig bostadskostnad, understiger en skälig levnadsnivå. Vid beräkning av särskilt bostadstillägg används i princip samma inkomster som vid beräkning av bostadstillägg. Beräkningen är dock annorlunda, bl.a. genom att det i fråga om särskilt bostadstillägg är inkomsten efter skatteavdrag som används medan det vid beräkningen av bostadstillägg är inkomsten före skatteavdrag. Vid beräkning av särskilt bostadstillägg finns det också en nedre gräns för vilken inkomst som lägst ska användas. Den nedre gränsen för personer födda 1937 eller tidigare är, per år, 2,221 prisbasbelopp för den som är ogift och 1,986 prisbasbelopp för den som är gift. Bestämmelsen innebär att om den faktiska inkomsten understiger den nedre gränsen påförs pensionären en fiktiv inkomst upp till den nedre inkomstgränsen.

När grundnivån i garantipensionen höjdes den 1 januari 2020 gjorde regeringen, med hänvisning till höjningen, bedömningen att den nedre inkomstgränsen i det särskilda bostadstillägget för personer som är födda 1937 eller tidigare samtidigt skulle justeras (prop. 2018/19:134, bet. 2019/20:SfU7, rskr. 2019/20:12). Grundnivån i garantipensionen höjdes ytterligare fr.o.m. den 1 augusti 2022 (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:463). Någon justering av den nedre inkomstgränsen i det särskilda bostadstillägget gjordes dock inte i det senare lagstiftningsärendet. Regeringen bedömer att den nedre inkomstgränsen på samma sätt som gjordes i det tidigare lagstiftningsärendet bör justeras på så sätt att den även fortsatt motsvarar den maximala garantipensionen till personer födda 1937 eller tidigare. Förslaget innebär att den nedre inkomstgränsen för personer födda 1937 eller tidigare blir, per år, 2,47 prisbasbelopp för den som är ogift och 2,235 prisbasbelopp för den som är gift.

3.9.3 Konsekvenser

Förslaget berör ett fåtal personer och bedöms därför få en marginell effekt på statens budget och för Pensionsmyndigheten. För den enskilde innebär det att den nedre inkomstgränsen i det särskilda bostadstillägget återgår till att motsvara nivån för garantipension för personer födda 1937 eller tidigare.

3.9.4 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

102 kap.

30 §

I paragrafen finns bestämmelser om vilken nedre gräns som ska användas avseende inkomsterna som ska beaktas vid beräkning av särskilt bostadstillägg.

Ändringen i *andra stycket* innebär att för den som är född 1937 eller tidigare ska inkomsterna i stället för de belopp som anges i 17 §, efter avdrag för beräknad preliminär skatt enligt första stycket, anses utgöra lägst en tolftedel av 2,47 prisbasbelopp för den som är ogift, och 2,235 prisbasbelopp för den som är gift.

3.10 Budgetförslag

3.10.1 1:1 Garantipension till ålderspension

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

2021	Utfall	14 043 735	Anslagssparande	97 365
2022	Anslag	17 100 400[1]	Utgiftsprognos	17 148 200
2023	**Förslag**	**25 629 100**		
2024	Beräknat	31 330 900		
2025	Beräknat	32 209 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för garantipension till ålderspension samt särskilt pensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**13 416 400**	**13 416 400**	**13 416 400**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 363 000	9 139 000	9 585 000
varav BP23	*10 462 000*	*10 638 000*	*11 084 000*
– Korrigering av anslagsnivån för GARP och ÄFS	*800 000*	*859 000*	*767 000*
– Höjd garantipension och förstärkt bostadstillägg	*9 662 000*	*9 779 000*	*10 317 000*
Makroekonomisk utveckling	2 139 500	7 553 800	7 703 900
Volymer	710 200	1 221 700	1 504 200
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 629 100**	**31 330 900**	**32 209 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Antalet pensionärer med garantipension har i princip minskat varje år sedan förmånen infördes 2003 som följd av att nytillkomna pensionärer har inkomstgrundad pension i högre utsträckning än äldre pensionärer. I december 2021 var antalet kvinnor med garantipension ca 527 000 och antalet män var ca 161 900.

Riksdagen beslutade i juni 2022 (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:463) att höja grundnivån i garantipensionen med 1 000 kronor per månad fr.o.m. augusti 2022, vilket ökar utgifterna på anslaget. Reformen medför även att antalet personer med garantipension ökar med ca 300 000 personer. Volymökningen kommer dock att dämpas något till följd av att utbetalning av garantipension till pensionärer som är bosatta inom EES, i Schweiz eller i Förenade kungariket kommer att upphöra fr.o.m. den 1 januari 2023. Detta omfattar ca 58 000 personer. Även reformen om justerade åldersgränser i pensionssystemet har en dämpande effekt på antalet personer med garantipension. Antalet pensionärer med garantipension förväntas vara 993 000 personer 2023 och 1 002 000 personer 2024.

Vidare ökas anslaget jämfört med den av riksdagen beslutade budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:SfU2, rskr. 2021/22:104). Medel behöver tillföras anslaget eftersom riksdagens beslut i enlighet med regeringens proposition Borttagande av regler för tillgodoräknande av försäkringstid i vissa situationer (prop. 2021/22:237, bet. 2021/22:SfU30, rskr. 2021/22:425) innebär att regeln tas bort fr.o.m. den 1 januari 2023. Det medför att utgifterna blir högre än det som beslutades av riksdagen i budgetpropositionen för 2022.

Prisbasbeloppet beräknas att öka under åren 2023–2025, vilket medför en höjande effekt på utgiftsnivån. Följsamhetsindexeringen beräknas att öka i en något mindre utsträckning i förhållande till prisbasbeloppet för åren 2023–2025, vilket även det medför en höjande effekt på utgiftsnivån.

Regeringen föreslår att 25 629 100 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Garantipension till ålderspension* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 31 330 900 000 kronor respektive 32 209 500 000 kronor.

3.10.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

2021	Utfall	9 359 852	Anslagssparande	-242 548
2022	Anslag	8 834 900[1]	Utgiftsprognos	8 914 600
2023	**Förslag**	**8 580 400**		
2024	Beräknat	8 090 500		
2025	Beräknat	7 648 400		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension samt för utgifter för garantipension till dessa förmåner enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 834 900**	**8 834 900**	**8 834 900**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	92 000	184 000	187 000
Makroekonomisk utveckling	425 800	632 300	836 200
Volymer	-772 300	-1 560 700	-2 209 700
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 580 400**	**8 090 500**	**7 648 400**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Änkepensionen avskaffades 1990 och ersattes då av den tidsbegränsade och könsneutrala omställningspensionen. Övergångsbestämmelserna till reformen innebär dock att änkepensionen kommer att finnas kvar under decennier, och nya änkepensioner beviljas fortfarande enligt det äldre systemet. Omställningspensionen är tidsbegränsad till i normalfallet ett år och betalas endast ut till efterlevande som är yngre än 65 år (66 år fr.o.m. 2023) medan änkepensionen ofta är livsvarig. Änkepension är därför dominerande i både antal och kostnader och svarar för ungefär 92 procent av de totala utgifterna inom anslaget.

Antalet kvinnor med änkepension var ca 208 000 i december 2021. För åren 2022–2025 beräknas antalet kvinnor med änkepension att minska med drygt 11 000 personer per år. Antalet kvinnor och män med omställningspension var ca 4 500 respektive 1 700 i december 2021. Prognosen för åren framöver är att antalet kvinnor och män med omställningspension kommer att vara i princip oförändrat.

Sammantaget innebär detta att utgifterna på anslaget beräknas minska med mellan 4 och 6 procent per år.

Regeringen föreslår att 8 580 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Efterlevandepensioner till vuxna* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 8 090 500 000 kronor respektive 7 648 400 000 kronor.

3.10.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

2021	Utfall	10 595 261	Anslagssparande	-86 230
2022	Anslag	12 234 400[1]	Utgiftsprognos	12 237 900
2023	**Förslag**	**13 448 100**		
2024	Beräknat	13 771 300		
2025	Beräknat	13 964 400		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadstillägg till pensionärer och särskilt bostadstillägg till pensionärer enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**11 836 400**	**11 836 400**	**11 836 400**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 269 000	1 021 000	1 056 000
varav BP23	*-8 423 000*	*-8 199 000*	*-8 257 000*
– Garantitillägg	*-9 405 000*	*-9 175 000*	*-9 280 000*
– Höjd garantipension och förstärkt bostadstillägg	*982 000*	*976 000*	*1 023 000*
Makroekonomisk utveckling	35 400	296 800	546 000
Volymer	307 300	617 100	526 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 448 100**	**13 771 300**	**13 964 400**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Bostadstillägg är inkomstprövat och statens utgifter för förmånen beror därför på pensionärernas inkomster och förmögenheter. En ökning av pensionsinkomsterna minskar behovet av bostadstillägg i genomsnitt. Att det totala antalet pensionärer har ökat över tid har dock inneburit att även antalet pensionärer som får bostadstillägg har ökat, även om andelen av pensionärerna som får bostadstillägg har minskat. Antalet kvinnor och män som fick bostadstillägg i december 2021 var 213 400 kvinnor respektive 81 700 män. Antalet personer som får bostadstillägg beräknas öka bl.a. till följd av att antalet ålderspensionärer förväntas öka samt till följd av riksdagens beslut att höja bostadstillägget från augusti 2022 (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:463 samt prop. 2021/22:180, bet. 2021/22:SfU26, rskr. 2021/22:386).

Reformen om justerade åldersgränser i pensionssystemet har en dämpande effekt på volymen. Antalet pensionärer som får bostadstillägg förväntas vara 305 500 personer 2023 och 304 800 personer 2024.

Anslagsnivån minskas med 9 405 000 kronor 2023 eftersom den förra regeringens förslag om införande av en ny förmån, garantitillägg i bostadstillägget, inte antogs av riksdagen (prop. 2021/22:99 och prop. 2021/22:255, bet. 2021/22:FiU21, rskr. 2021/22:403).

Förutom pensionärernas inkomster och förmögenheter påverkas statens utgifter för bostadstillägg även av bostadskostnadernas utveckling. Medelbeloppen för sådana kostnader har ökat för både kvinnor och män sedan 2003, främst på grund av stigande bostadskostnader och regeländringar avseende bostadstillägget.

Även pensionärers benägenhet att ansöka om bostadstillägg påverkar utgiftsutvecklingen. Det är inte känt hur många pensionärer som är berättigade till bostadstillägg, men som av någon anledning inte ansöker om förmånen. En större kunskap och kännedom om förmånen samt en förändrad benägenhet att ansöka om bostadstillägg kan därför påverka antalet personer som får bostadstillägg och därmed även utgifterna på anslaget.

Regeringen föreslår att 13 448 100 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bostadstillägg till pensionärer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 13 771 300 000 kronor respektive 13 964 400 000 kronor.

3.10.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

2021	Utfall	1 204 060	Anslagssparande	-66 941
2022	Anslag	1 195 200[1]	Utgiftsprognos	1 166 000
2023	**Förslag**	**1 105 400**		
2024	Beräknat	1 241 900		
2025	Beräknat	1 341 900		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för äldreförsörjningsstöd enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 252 200**	**1 252 200**	**1 252 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-220 000	-202 000	-153 000
varav BP23	*-363 000*	*-393 000*	*-322 000*
– Garantitillägg	*115 000*	*125 000*	*145 000*
– Korrigering av anslagsnivån för GARP och ÄFS	*-300 000*	*-383 000*	*-346 000*
– Höjd garantipension och förstärkt bostadstillägg	*-178 000*	*-135 000*	*-121 000*
Makroekonomisk utveckling	87 800	179 400	228 200
Volymer	-14 600	12 300	14 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 105 400**	**1 241 900**	**1 341 900**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Äldreförsörjningsstöd garanterar en lägsta ekonomisk standard för personer som är 65 år eller äldre (66 år fr.o.m. 2023). Stödet är inkomstprövat och avräknas mot alla andra inkomster. I praktiken innebär det att äldreförsörjningsstöd lämnas till personer som är över 65 år och som inte har en tillräcklig pension, vilket oftast är personer som har bosatt sig i Sverige i ett relativt sent skede i livet. I december 2021 fick 15 000 kvinnor och 11 500 män äldreförsörjningsstöd. Åren 2022 och 2023 förväntas antalet personer som får äldreförsörjningsstöd minska jämfört med 2021 för att sedan öka 2024 och 2025. Antalet pensionärer som får äldreförsörjningsstöd förväntas vara 22 500 personer 2023 och 22 800 personer 2024.

Anslagsnivån ökas med 115 000 000 kronor 2023 eftersom den förra regeringens förslag om införande av en ny förmån, garantitillägg i bostadstillägget, inte antogs av riksdagen (prop. 2021/22:99 och prop. 2021/22:255, bet. 2021/22:FiU21, rskr. 2021/22:403).

Antalet personer som får äldreförsörjningsstöd beräknas öka under kommande år eftersom en större andel av dem som är födda 1938 eller senare är berättigade till förmånen jämfört med dem som är födda 1937 eller tidigare. Vidare ger avskaffandet

av undantaget från kvalificeringsregeln för garantipension för flyktingar och andra skyddsbehövande (prop. 2021/22:237, bet. 2021/22:SfU30, rskr. 2021/22:425) fr.o.m. den 1 januari 2023 en viss volymhöjande effekt avseende nybeviljande. Nivån på anslaget kopplat till denna reform sänks emellertid jämfört med den av riksdagen beslutade budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:SfU2, rskr. 2021/22:104). Anslaget sänks eftersom riksdagens beslut i enlighet med regeringens proposition Borttagande av regler för tillgodoräknande av försäkringstid i vissa situationer (prop. 2021/22:237, bet. 2021/22:SfU30, rskr. 2021/22:425) innebär att regeln tas bort fr.o.m. den 1 januari 2023. Det medför att utgifterna blir lägre än det som beslutades av riksdagen i budgetpropositionen för 2022.

Reformer som innebär en höjning av bostadstillägget och garantipensionen (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:463 samt prop. 2021/22:180, bet. 2021/22:SfU26, rskr. 2021/22:386) och reformen om justerade pensionsåldrar har dock en viss dämpande effekt på nämnda volymökningar och således på utgifterna för anslaget.

Regeringen föreslår att 1 105 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Äldreförsörjningsstöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 241 900 000 kronor respektive 1 341 900 000 kronor.

3.10.5 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tusental kronor

2021	Utfall	2 034 811	Anslagssparande	-44 811
2022	Anslag	6 121 000[1]	Utgiftsprognos	6 121 000
2023	**Förslag**	**5 926 000**		
2024	Beräknat	5 762 000		
2025	Beräknat	5 772 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för inkomstpensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Inkomstpensionstillägg

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**6 121 000**	**6 121 000**	**6 121 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-310 000	-310 000	-310 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	115 000	-49 000	-39 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 926 000**	**5 762 000**	**5 772 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Inkomstpensionstillägg påverkas av storleken på ålderspensionärernas inkomstgrundade allmänna ålderspension och antalet år med pensionsgrundande

inkomst. Eftersom förmånsbeloppet inte indexeras så påverkas anslaget över tid av volymutvecklingen. Reformen om justerade åldersgränser i pensionssystemet har en dämpande effekt på volymen.

I december 2021 var det 761 600 kvinnor och 485 800 män som fick inkomstpensionstillägg. Antalet personer som får inkomstpensionstillägg beräknas vara 1 243 000 personer 2023 och 1 225 000 personer 2024.

Regeringen föreslår att 5 926 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Inkomstpensionstillägg* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 5 762 000 000 kronor respektive 5 772 000 000 kronor.

3.10.6 2:1 Pensionsmyndigheten

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	777 905	Anslagssparande	-10 442
2022	Anslag	865 228[1]	Utgiftsprognos	846 561
2023	**Förslag**	**705 136**		
2024	Beräknat	716 690[2]		
2025	Beräknat	755 115[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 695 616 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 716 491 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Pensionsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Min Pension i Sverige AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**700 228**	**700 228**	**700 228**
Pris- och löneomräkning[2]	8 952	30 437	47 182
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 044	-13 975	7 705
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**705 136**	**716 690**	**755 115**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 4 044 000 kronor. Regeringen föreslår att 705 136 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Pensionsmyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 716 690 000 kronor respektive 755 115 000 kronor.

Bemyndigande om särskild kredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 12 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Pensionsmyndigheten har en särskild kredit som ska användas för att finansiera likviditetsbehovet i samband med fondhandeln inom ramen för premiepensionssystemet. Behovet av krediten föranleds främst av det underskott som uppstår på grund av samtida köp- och säljtransaktioner med olika likviddagar för fonderna och behovet av handelslagret i syfte att effektivisera handeln. De faktorer som framför allt har betydelse för utvecklingen av behovet av krediten är antalet fondbyten, värdet av pensionsspararnas konton och tidsmässig koncentration av fondbyten. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 12 000 000 000 kronor. En sådan kredit kan beslutas med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Utgifterna för Pensionsmyndighetens administration av den inkomstgrundade ålderspensionen täcks av avgifter som tas från de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna) och premiepensionssystemet. Även kostnader för administrationen av ålderspensionssystemet vid Kronofogdemyndigheten, Skatteverket, Statens servicecenter och Fondtorgsnämnden hanteras inom detta avgiftsuttag. Några kostnader för administration av ålderspensionssystemet avseende Fondtorgsnämndens verksamhet har dock ännu inte uppkommit.

Pensionsmyndigheten är värdmyndighet för Fondtorgsnämnden. Fondtorgsnämnden inledde sin verksamhet den 20 juni 2022. Från och med den 20 juni 2022 övertog Fondtorgsnämnden ansvaret för förvaltningen av premiepensionens fondtorg. Fondtorgsnämnden ska enligt lagen (2022:759) om Fondtorgsnämnden ta ut en avgift från de fondförvaltare som ger in en anbudsansökan eller ett anbud i en upphandling för att täcka myndighetens kostnader för att granska och pröva anbudsansökan eller anbudet. Vidare ska Fondtorgsnämnden ta ut årliga avgifter från de fondförvaltare som Fondtorgsnämnden har ingått fondavtal med för att täcka sina kostnader. Därutöver tar Fondtorgsnämnden under en övergångsperiod ut fondavgifter från nuvarande anslutna fonder.

Tabell 3.18 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Pensionsmyndigheten och Fondtorgsnämnden

Tusental kronor, 2022 års priser

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022 (prognos)	Verksamhetens intäkter 2023 (prognos)	Kostnader som ska täckas 2023 (prognos)	Resultat 2023 (prognos)	Ack. resultat utgående 2023 (prognos)
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Avgiftsuttag AP-fonderna	-15 437	10 485	570 952	566 000	4 952	0
Avgiftsuttag premiepensionssystemet[1]	116 354	-78 092	406 473	460 000	-38 262	0
-varav Pensionsmyndigheten	116 354	-78 092	406 473	460 000	-38 262	0

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022 (prognos)	Verksamhetens intäkter 2023 (prognos)	Kostnader som ska täckas 2023 (prognos)	Resultat 2023 (prognos)	Ack. resultat utgående 2023 (prognos)
- varav Fondtorgsnämnden	-	0	0	0	0	0
Anbudsavgift	-	-14 000	9 000	35 000	-26 000	-40 000
Årlig avgift	-	-23 000	15 000	18 000	-3 000	-26 000
Administration av ansökan från fondförvaltare, samt granskning av fondförvaltare och fonder[2]	-481	481	14 000	14 000	0	0
-varav Pensionsmyndigheten	-481	481	0	0	-	-
-varav Fondtorgsnämnden	-	0	14 000	14 000	0	0
Totalt	**100 436**	**-104 126**	**1 015 425**	**1 093 000**	**-62 310**[3]	**-66 000**

1 Del av verksamhetens kostnader täcks av ackumulerat resultat (15 265 tkr) på Pensionsmyndighetens handelslager som därmed påverkar resultatet 2023.

2 Fr.o.m. den 20 juni 2022 avser avgifterna Fondtorgsnämndens verksamhet.

3 Fondtorgsnämnden startade sin verksamhet den 20 juni 2022. Myndigheten är under uppbyggnad och har ännu inte erhållit samtliga avgiftsintäkter.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Totala förvaltningsmedel

Pensionsmyndighetens verksamhet finansieras av anslag på statens budget, av AP-fonderna och av premiepensionssystemet. Förvaltningsanslaget används för administration av garantipension, efterlevande-pension till vuxna, bostadstillägg till pensionärer, äldreförsörjningsstöd och inkomstpensionstillägg.

Tabell 3.19 Finansiering av Pensionsmyndighetens administration

Tusentals kronor

	2022	2023	2024	2025
Förvaltningsanslag (förslag/beräknat)	854 786	705 136	716 690	755 115
Avgiftsinkomster AP-fonderna (prognos)	487 000	570 952	517 598	522 643
Avgiftsinkomster premiepensionssystemet (prognos)	495 000	406 473	520 625	522 643
Summa	**1 836 786**	**1 682 561**	**1 754 913**	**1 800 401**

Källa: Pensionsmyndigheten.

Utgiftsområde 12

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Utgiftsområde 12 – Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Lagförslag ... 5
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ... 5

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn ... 7
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
3.2 Utgiftsutveckling ... 7
3.3 Skatteutgifter ... 8
3.4 Mål för utgiftsområdet ... 9
3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
3.6 Resultatredovisning ... 9
3.6.1 Familjepolitiken är viktig för barnfamiljernas ekonomiska levnadsstandard ... 10
3.6.2 Familjepolitiken minskar skillnader i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn ... 16
3.6.3 Långsam utveckling mot ett mer jämställt föräldraskap ... 19
3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 21
3.7.1 Familjepolitiken har stor betydelse för barnhushållens ekonomiska levnadsstandard ... 21
3.7.2 Familjepolitiken utjämnar skillnader mellan hushåll med och utan barn ... 21
3.7.3 Fortsatta socioekonomiska skillnader i mäns uttag av föräldrapenning ... 22
3.8 Politikens inriktning ... 22
3.9 Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget ... 23
3.9.1 Ärendet och dess beredning ... 23
3.9.2 Bestämmelser om bostadsbidrag ... 23
3.9.3 Det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget förlängs ... 24
3.9.4 Konsekvenser av förslagen ... 26
3.10 Budgetförslag ... 30
3.10.1 1:1 Barnbidrag ... 30
3.10.2 1:2 Föräldraförsäkring ... 31
3.10.3 1:3 Underhållsstöd ... 33
3.10.4 1:4 Adoptionsbidrag ... 34
3.10.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd ... 35
3.10.6 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag ... 36
3.10.7 1:7 Pensionsrätt för barnår ... 37
3.10.8 1:8 Bostadsbidrag ... 38

Bilaga Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och avsnitt 3.9).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Barnbidrag	33 389 255
1:2 Föräldraförsäkring	49 662 693
1:3 Underhållsstöd	2 897 838
1:4 Adoptionsbidrag	14 784
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 081 900
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	4 485 381
1:7 Pensionsrätt för barnår	9 063 100
1:8 Bostadsbidrag	4 564 633
Summa anslag inom utgiftsområdet	**105 159 584**

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1. Denna lag träder i kraft den *1 januari* 2023.	1. Denna lag träder i kraft den *1 juli* 2023.

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn omfattar tre typer av förmåner: generella bidrag, försäkringar och behovsprövade bidrag. De generella bidragen är barnbidrag och adoptionsbidrag. Försäkringar är föräldraförsäkring, barnpension och efterlevandestöd samt pensionsrätt för barnår. De behovsprövade bidragen är bostadsbidrag, underhållsstöd och omvårdnadsbidrag. Förmånerna finansieras genom en kombination av arbetsgivaravgifter, egenavgifter och skattemedel. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar återförs till anslaget underhållsstöd.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet uppgick till 101 068 miljoner kronor 2021 och var därmed ca 2 510 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i statens budget. Jämfört med 2020 blev utgifterna 1 129 miljoner kronor högre, vilket motsvarar en ökning med 1,1 procent. Utgifterna för anslagen föräldraförsäkring, barnbidrag samt omvårdnadsbidrag och vårdbidrag blev lägre än beräknat. Försäkringsförmånerna utgjorde 55 procent av de totala utgifterna för de familjeekonomiska stöden 2021 med totalt ca 56 008 miljoner kronor. Utgifterna för de generella bidragen var 33 399 miljoner kronor, vilket motsvarade 33 procent av de totala utgifterna 2021. De behovsprövade bidragen uppgick sammantaget till 11 662 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 12 procent av de totala utgifterna. För 2022 beräknas utgifterna bli 101 976 miljoner kronor. Det är ca 293 miljoner kronor lägre än budgeterat. I förhållande till 2021 beräknas utgifterna för 2022 bli 908 miljoner kronor högre.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Barnbidrag	33 390	33 426	33 414	**33 389**	33 327	33 207
1:2 Föräldraförsäkring	46 919	46 941	47 570	**49 663**	53 075	55 420
1:3 Underhållsstöd	2 692	2 838	2 828	**2 898**	2 923	2 951
1:4 Adoptionsbidrag	9	15	8	**15**	15	15
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 018	1 030	1 033	**1 082**	1 115	1 144
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	3 951	4 752	4 156	**4 485**	4 888	4 995
1:7 Pensionsrätt för barnår	8 071	8 467	8 467	**9 063**	8 909	9 244
1:8 Bostadsbidrag	5 019	4 799	4 501	**4 565**	4 042	4 066
Totalt för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	**101 068**	**102 269**	**101 976**	**105 160**	**108 294**	**111 041**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**99 847**	**99 847**	**99 847**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	559	43	49
varav BP23	520		
Makroekonomisk utveckling	2 693	5 724	7 770
Volymer	2 061	2 681	3 376
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**105 160**	**108 294**	**111 041**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	105 160
Summa utgiftsram	**105 160**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 12. Utgiften avser den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel, där familjer och barn är en viktig målgrupp.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Prognos 2022	Prognos 2023
Nedsatt mervärdesskatt på livsmedel	36 710	38 080
Summa	**36 710**	**38 080**

Källa: Regeringens skrivelse 2021/22:98.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap (prop. 2015/16:1 utg.omr. 12, bet. 2015/16:SfU3, rskr. 2015/16:88).

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- barnfamiljernas inkomstutveckling,
- andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard och med låg inkomststandard,
- de familjepolitiska stödens betydelse för hushållens inkomster, och
- föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen och föräldraledighet.

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag tagit fram ett antal indikatorer som beskriver hur de olika familjepolitiska stöden bidrar till måluppfyllelsen (S2022/02281, hädanefter benämnt Försäkringskassan, delrapportering 2022). Som underlag för Försäkringskassans beräkningar om hushållens ekonomi har utfall för 2020 använts, framskrivet till 2021 års värden enligt de ekonomiska och demografiska uppgifter som finns tillgängliga. Värdena för 2021 är därmed en prognos. Populationen för indikatorer avseende inkomstutveckling, familjepolitiska stöd och låg ekonomisk standard består av personer 0–64 år.

Andra bedömningsgrunder för resultatutvecklingen är resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Statistiska centralbyrån (SCB).

3.6 Resultatredovisning

Resultatredovisningen inleds med en presentation av barnhushållens sammansättning och barnafödandet i Sverige. Kunskap om barnhushållens sammansättning är viktig för att kunna tolka resultatredovisningen och indikatorerna. I Sverige finns det drygt 1,3 miljoner hushåll med barn som berörs av den ekonomiska familjepolitiken. I tabell 3.5 visas antalet personer i olika typer av barnhushåll. En dryg femtedel av befolkningen består av barn och unga i åldrarna 0–19 år. Andelen förväntas vara på samma nivå de närmaste åren.

De flesta barn bor tillsammans med båda föräldrarna. Den vanligaste hushållsformen är sammanboende föräldrar med två barn. Det är närmare 83 procent av samtliga personer, dvs. både vuxna och barn, som bor i barnhushåll där de vuxna är sammanboende. Många barn bor även med föräldrar som är ensamstående eller i ombildade

familjer. Barn till föräldrar som inte bor tillsammans bor i stor uträckning växelvis hos föräldrarna. Uppskattningsvis är det 146 000 barn som bor växelvis. När hänsyn tas till växelvist boende ökar antalet personer i barnhushåll. Störst effekt har det för ensamståendehushållen eftersom fler hushåll med ensamstående män då räknas som barnhushåll. Av samtliga ensamståendehushåll med barn är 70 procent kvinnor och 30 procent män.

Tabell 3.5 Antalet personer i barnhushåll 2021

Hushållstyp	Antal	Procentuell fördelning
Ensamstående kvinnor 1 barn	231 000	4,6
Ensamstående män 1 barn	120 000	2,4
Ensamstående kvinnor 2+ barn	355 000	7,1
Ensamstående män 2+ barn	145 000	2,9
Sammanboende med 1 barn	1 110 000	22,2
Sammanboende med 2 barn	1 905 000	38,1
Sammanboende med 3+ barn	1 128 000	22,6
Totalt	4 994 000	100

Anm. Hänsyn är tagen till växelvist boende.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2022.

Antalet födda barn påverkar utgifterna för familjepolitiken. Under 2021 föddes enligt SCB 114 263 barn (55 778 flickor och 58 485 pojkar), vilket var 1 186 fler barn än föregående år. I SCB:s befolkningsprognos från 2022 antas antalet födda barn minska svagt de kommande åren. När färre barn föds påverkas utgifterna för barnbidrag och föräldrapenning. Eftersom färre barn föds antas även antalet barn i åldern 1–5 år minska de kommande åren. Det påverkar kostnaderna för exempelvis tillfällig föräldrapenning eftersom den förmånen nyttjas mycket under de år barn deltar i förskola. Antalet barn i skolåldern förväntas i stället öka något under de närmaste åren (SCB, Sveriges framtida befolkning 2022–2070).

3.6.1 Familjepolitiken är viktig för barnfamiljernas ekonomiska levnadsstandard

Medianen för barnhushållens ekonomiska standard (disponibel inkomst per konsumtionsenhet) ökade för samtliga barnhushåll under perioden 2010–2021, se diagram 3.1. Det finns dock stora nivåskillnader i ekonomisk standard mellan olika hushållstyper och dessa skillnader är även bestående över tid. Ensamstående kvinnor och män med barn har under hela perioden en lägre ekonomisk standard än sammanboendehushåll med barn.

Diagram 3.1 Medianen av barnhushållens ekonomiska standard per hushållstyp och år

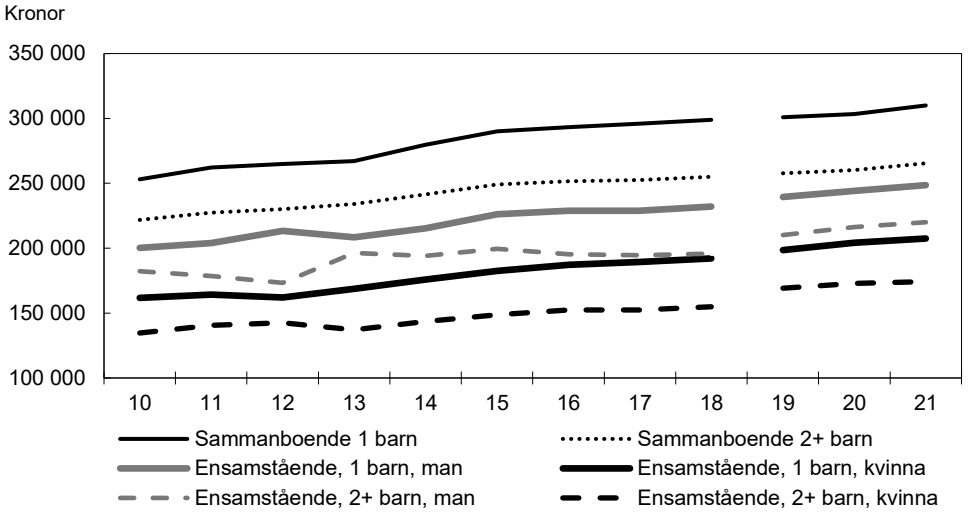

Anm. Uppgifterna för 2021 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvis boende.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2022.

Ensamstående kvinnor med flera barn har lägst ekonomisk standard av de olika hushållstyperna och har även haft en svag inkomstutveckling över tid. Även för ensamstående män med flera barn har inkomstutvecklingen varit svag. Huruvida barnet eller barnen bor heltid, deltid eller växelvis hos föräldern påverkar också den ekonomiska standarden. Vid beräkningen av ekonomisk standard tas fr.o.m. 2019 hänsyn till att vissa barn bor växelvis. Det innebär att den ekonomiska standarden för framför allt vissa ensamståendehushåll ökar, eftersom den nya beräkningen tar hänsyn till att försörjningsbördan för barn som bor växelvis är lägre. Ökningen av ekonomisk standard för ensamstående kvinnor med barn mellan 2018 och 2019 kan till stor del förklaras med denna nya hänsyn. Trots utvecklingen finns stora skillnader mellan hushållen kvar.

En förklaring till skillnaderna i ekonomisk standard mellan barnhushåll är sysselsättningsgraden. Ensamstående kvinnor med barn har en lägre sysselsättningsgrad och arbetar oftare deltid än ensamstående män med barn. Ensamstående kvinnor och män har även lägre sysselsättningsgrad än sammanboende kvinnor och män. Under 2021 var sysselsättningsgraden bland ensamstående kvinnor med barn (0–19 år) 76 procent. Motsvarande för ensamstående män var 90 procent. Bland sammanboende var sysselsättningsgraden för kvinnor 83 procent och 93 procent bland sammanboende män med barn (SCB, Arbetskraftsundersökningarna). Det finns även skillnader i arbetslöshet, där kvinnor med barn har högre arbetslöshet än män med barn. Det gäller särskilt för ensamstående kvinnor med barn. Även skillnader i antalet arbetade timmar, andelen som arbetar deltid och den genomsnittligt lägre lön per arbetad timme som kvinnor har, förklarar en del av skillnaderna i ekonomisk standard.

Skillnaderna i sysselsättningsgrad är även en central förklaring till att den ekonomiska standarden i genomsnitt är lägre i hushåll där föräldrarna är utrikes födda än i hushåll där föräldrarna är inrikes födda. Ekonomisk standard för sammanboende utrikes födda föräldrar var 2021 ca 60 procent lägre än standarden för sammanboende inrikes födda föräldrar.

Familjepolitikens betydelse för ekonomisk standard varierar mellan olika hushållstyper

De familjepolitiska stöden stärker barnhushållens ekonomiska standard, men effekten har minskat något över tid, se diagram 3.2. Framför allt gäller det ensamståendehushåll med flera barn. Störst har minskningen varit för ensamstående män med två eller fler barn. Från och med 2019 kan hänsyn tas till växelvist boende barn och jämförelser med tidigare år bör därför göras med försiktighet, särskilt för ensamståendehushållen. Under 2019 och 2020 var de familjepolitiska stödens andel av disponibel inkomst oförändrad för flera hushållstyper. Under 2021 prognostiseras dock familjepolitikens andel av disponibel inkomst att återigen minska svagt för flera hushålltyper, skillnaderna är dock små och ska därför tolkas med försiktighet. Den ekonomiska familjepolitiken beräknas ha förstärkt barnhushållens disponibla inkomster med i genomsnitt åtta procent 2021, vilket är en procentenhet lägre än nivån för 2019 och 2020 (Försäkringskassan, delrapportering 2022).

Diagram 3.2 De familjepolitiska stödens andel av disponibel inkomst per hushålltyp och år

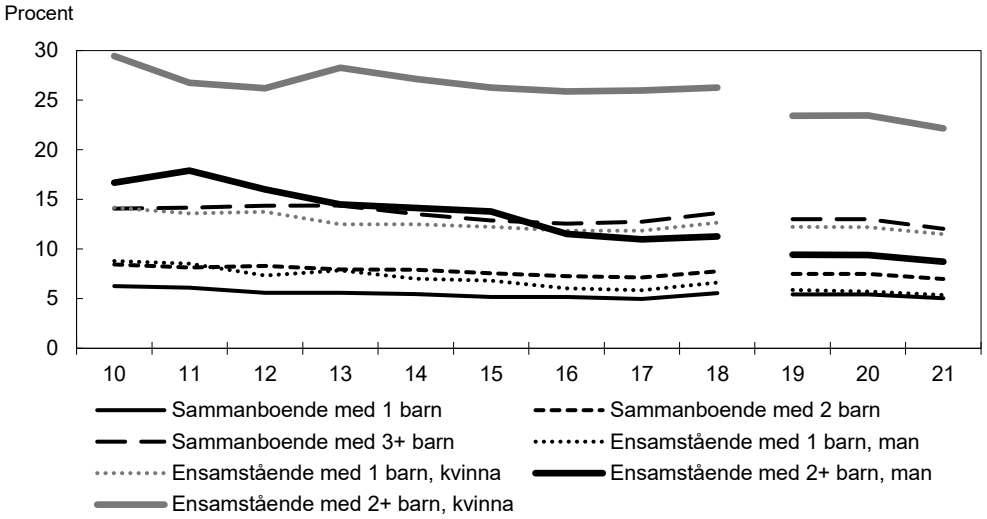

Anm. Uppgifterna för 2021 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2022.

De behovsprövade bidragen som underhållsstöd och bostadsbidrag påverkar framför allt ensamståendehushållens ekonomiska standard. Bostadsbidragets inkomstgränser har höjts i flera steg de senaste åren, så även under 2021. Under andra halvåret 2021 fick även i genomsnitt 120 000 hushåll per månad, som tar emot bostadsbidrag, ett tillfälligt tilläggsbidrag. Syftet med tilläggsbidraget var att minska risken för att barnfamiljer på grund av covid-19-pandemins effekter på arbetsmarknaden inte kan betala sina boendekostnader, vilka i regel är den största utgiftsposten för hushållen. Även under andra halvåret 2022 betalas motsvarande bidrag ut i syfte att särskilt skydda hushåll med svag ekonomi mot de kraftiga prisuppgångarna på bl.a. livsmedel, el och drivmedel som händelser i omvärlden har bidragit till. Även underhållsstödet har höjts i flera steg under de senaste åren, och har för åldersgruppen 7–10 år höjts fr.o.m. den 1 juli 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 12 avsnitt 10). Höjningarna av underhållstöd och bostadsbidrag kan vara en förklaring till att familjepolitikens betydelse för ekonomisk standard har stabiliserats något under de senare åren.

Diagram 3.3 Generella bidrag, försäkringar och behovsprövade bidrag – andel av disponibel inkomst per hushålltyp år 2021

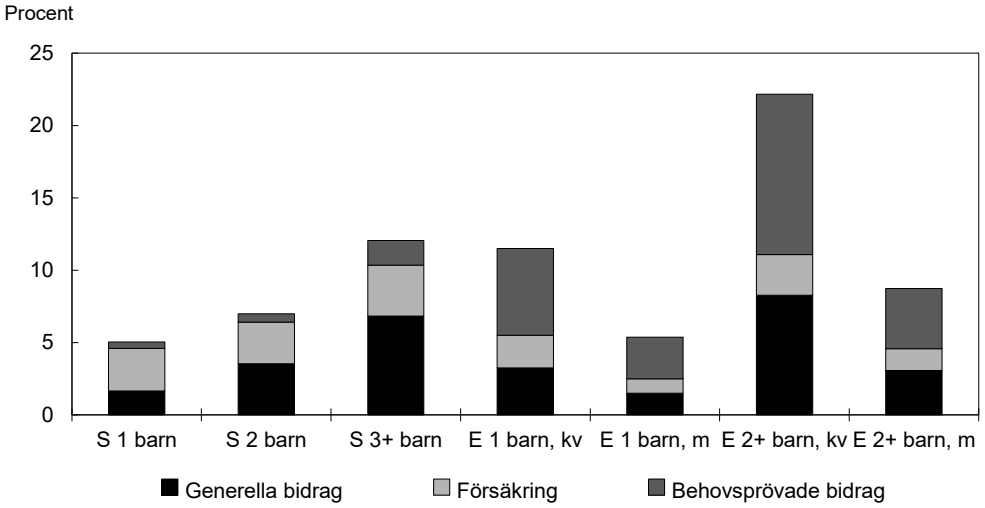

Anm. E avser ensamstående, S avser sammanboende, m avser man och kv. kvinna. Uppgifterna är en prognos. Hänsyn har tagits till växelvist boende.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2022.

De olika familjepolitiska stöden har skilda konstruktioner och syften och har olika stor påverkan beroende på hushållets storlek, sammansättning och inkomstnivå. Barnbidrag är exempel på ett generellt stöd som ges med samma belopp för alla barn, men där familjer med flera barn även får flerbarnstillägg. Följaktligen är det för familjer med många barn eller där arbetsinkomsterna är låga som barnbidragen har störst påverkan på den ekonomiska standarden. I diagram 3.3 visas de olika familjepolitiska stödens betydelse för barnhushållens disponibla inkomster. För ensamstående kvinnor med flera barn bestod i genomsnitt 23 procent av den disponibla inkomsten av familjepolitiska stöd, till största del behovsprövade stöd som bostadsbidrag och underhållsstöd, men även de generella bidragen framför allt barnbidraget hade stor betydelse. För ensamstående män med flera barn var de familjepolitiska stödens andel av den disponibla inkomsten i genomsnitt 9 procent, dvs. betydligt lägre än för ensamstående kvinnor med flera barn. Att det finns skillnader i sysselsättningsgrad och arbetade timmar är en förklaring till skillnaderna. Bland sammanboende föräldrar är det framför allt de generella bidragen och i andra hand försäkringar som har stor betydelse. I hushåll med två arbetsinkomster finns sällan rätt till ett behovsprövat bidrag som t.ex. bostadsbidrag. Samtidigt kan bostadsbidrag spela en stor roll i de sammanboendehushåll där övriga inkomster är mycket låga.

Bostadsbidrag och underhållstöd har en tydlig fördelningsprofil. Om barnhushållen delas in i fem grupper rangordnade efter nivå på ekonomisk standard, så går hälften av utbetalningarna för de behovsprövade bidragen till barnhushåll i gruppen med de allra lägsta inkomsterna.

Ensamståendehushåll med barn har oftare en låg ekonomisk standard

Barnhushållens inkomstnivåer och inkomstutveckling skiljer sig åt bl.a. beroende på om föräldern är ensamstående, kvinna eller man, utrikes eller inrikes född. Det finns därmed även stora variationer i hur stor andel av hushållen som har låg ekonomisk standard. De skattningar av låg ekonomisk standard som redovisas i detta avsnitt är baserade på beräkningar av hushållens inkomster. Låg ekonomisk standard är ett mått som avser en ekonomisk standard som är lägre än 60 procent av medianen av ekonomisk standard för samtliga personer det aktuella året.

Huruvida hushållet har barnen boende hos sig hela tiden, delvis eller växelvis, har stor betydelse för hur stor andel av hushållen som har låg ekonomisk standard. Från och med 2019 är det möjligt att ta hänsyn till detta i beräkningarna.

Tabell 3.6 visar att det är stora nivåskillnader mellan olika barnhushåll. Andelen med låg ekonomisk standard beräknas ha ökat för samtliga hushåll utom sammanboende med ett barn, dvs. den hushållstyp som normalt har högst ekonomisk standard. Ensamstående kvinnor med barn är den hushållstyp som har högst andel med låg ekonomisk standard, omkring dubbelt så hög som för ensamstående män och mer än fem gånger så hög som för sammanboende med ett barn. Med fler barn i hushållet ökar andelen med låg ekonomisk standard, det gäller även sammanboendehushållen där närmare vart fjärde hushåll med tre eller fler barn har låg ekonomisk standard.

Tabell 3.6 Låg ekonomisk standard 2020–2021, hänsyn tagen till växelvist boende

Procent

	2020	2021
Sammanboende 1 barn	7,9	7,9
Sammanboende 2+ barn	14,5	14,6
varav sammanboende med 3+ barn	-	25,3
Ensamstående med 1 barn, man	17,3	17,7
Ensamstående med 1 barn, kvinna	29,1	30,0
Ensamstående med 2+ barn, man	21,4	21,8
Ensamstående med 2+ barn, kvinna	43,4	44,8

Anm. Uppgifterna för 2021 är en prognos. Det saknas värde för 2020 för sammanboende med 3+ barn.
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2022.

Om hänsyn dessutom tas till om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda är andelen med låg ekonomisk standard betydligt högre i de fall som föräldern är utrikes född, oavsett om hushållet består av en ensamstående förälder eller sammanboende föräldrar. För ensamstående kvinnor som är utrikes födda är andelen med låg ekonomisk standard särskilt hög och har legat runt 60 procent de senaste åren med en svagt uppåtgående trend. Det är betydligt högre än för både ensamstående kvinnor som är inrikes födda (ca 27 procent) och ensamstående män som är utrikes födda (40 procent). I sammanboendehushåll har andelen med låg ekonomisk standard minskat de senaste tre åren, oavsett om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda. Nivåerna är dock mycket olika, bland sammanboende föräldrar där båda är utrikes födda är andelen med låg ekonomisk standard ca 41 procent medan andelen är enbart fyra procent för sammanboendehushåll där båda är inrikes födda. Uppgifterna för 2021 är en prognos, skillnaderna mellan åren är små för samtliga hushållstyper. Det bör noteras att det sker förändringar i hushållens sammansättning mellan de olika mättidpunkterna, vilket kan påverka mätresultatet när det görs jämförelser över tid.

Ett kompletterande mått för att mäta ekonomisk utsatthet är låg inkomststandard. Ett hushåll har låg inkomststandard om hushållets disponibla inkomst är mindre än dess beräknade baskonsumtion. I diagram 3.4 visas att andelen personer i barnhushåll som har en låg inkomststandard har sjunkit över tid, men ökade mellan 2019 och 2020 för nästan samtliga hushållstyper. Mellan 2020 och 2021 beräknas nivån vara oförändrad för de flesta hushåll, andelen minskade svagt för exempelvis sammanboende utrikes födda föräldrar. Skillnaderna är små.

Diagram 3.4 Andel personer i barnhushåll med låg inkomststandard, 0–64 år

Procent

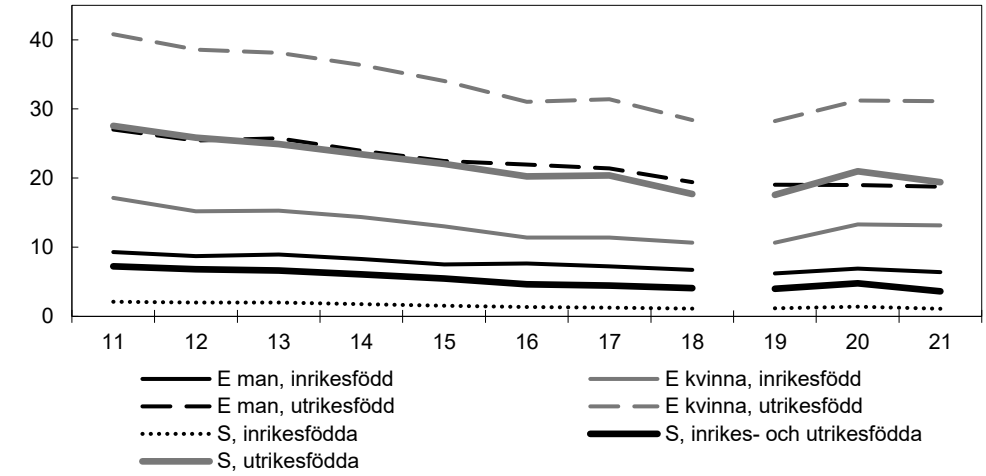

Anm. E avser ensamstående, S avser sammanboende. Uppgifterna för 2021 är en prognos. Från 2019 och framåt används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2022.

Måttet kan ses som ett sätt att skatta vilka hushåll som har så låga inkomster att de skulle kunna vara aktuella för försörjningsstöd det aktuella året. För rätt till försörjningsstöd görs dock bedömningen inte enbart utifrån hushållets inkomster, hänsyn tas även till om hushållet har sparade medel eller tillgångar som hus eller bostadsrätt. Jämfört med låg ekonomisk standard är andelen barnhushåll som har låg inkomststandard lägre, men samma mönster kvarstår som för det måttet. Personer i ensamståendehushåll har i högre utsträckning låg inkomststandard jämfört med sammanboende, och personer i hushåll bestående av ensamstående utrikes födda mödrar har den högsta andelen med låg inkomststandard, under 2021 gällde det nästan vart tredje hushåll (31 procent).

Familjepolitiken begränsar andelen hushåll med låg ekonomisk standard

Familjepolitikens bidrag för att barnhushållen ska nå en god levnadsstandard, i meningen en inkomst som överstiger gränsen för låg ekonomisk standard, har varit i stort sett oförändrat de senaste tre åren, 2019–2021. Om de familjeekonomiska stöden räknas bort från ekonomisk standard, skulle 25 procent av barnhushållen ha haft en låg ekonomisk standard 2021. Med stöden minskade den andelen till 16 procent, med hänsyn tagen till växelvist boende. Familjepolitiken har stor betydelse för ensamstående kvinnor med flera barn. Andelen med låg ekonomisk standard bland ensamstående kvinnor med flera barn är 45 procent. Utan den ekonomiska familjepolitiken skulle andelen varit betydligt högre, 63 procent. För ensamstående män med flera barn minskar andelen med låg ekonomisk standard från 34 till 22 procent tack vare de familjepolitiska stöden. Även bland sammanboende med tre eller fler barn har familjepolitiken en stark inverkan på ekonomisk levnadsstandard. Till följd av de familjeekonomiska stöden sjunker andelen med låg ekonomisk standard med 14 procentenheter för gruppen, från 39 till 25 procent.

Vissa barnhushåll har en låg ekonomisk standard flera år i följd

Trots familjepolitikens bidrag till den disponibla inkomsten finns det barnhushåll som har en låg ekonomisk standard under flera år i följd. Hushållsdefinitionen för denna indikator skiljer sig delvis från övriga uppgifter i avsnittet eftersom hushåll följs över tid, i detta fall 2016–2020. Detta innebär att jämförelser med andra mått i avsnittet inte kan göras. För denna indikator används begreppen utländsk och svensk bakgrund.

Med utländsk bakgrund avses personer som är utrikes födda eller personer födda i Sverige som har två utrikes födda föräldrar. Med svensk bakgrund avses personer som är födda i Sverige och har minst en förälder som är född i Sverige.

I barnhushåll bestående av en ensamstående kvinna med utländsk bakgrund och två eller fler barn var det 64 procent som hade en låg ekonomisk standard 2016. Andelen sjönk över tid, men det var 21 procent av dessa hushåll som hade en låg ekonomisk standard under 2016–2020. Motsvarande andelar för ensamstående kvinnor med svensk bakgrund var betydligt lägre, 8 procent hade en låg ekonomisk standard fem år i rad. För sammanboendehushållen ses motsvarande mönster.

Det är samma mönster som observeras vid långvarig låg ekonomisk standard som när ett enskilt år studeras. Andelen med låg ekonomisk standard är högre om föräldern är ensamstående, ökar ytterligare om den ensamstående föräldern är kvinna och är högst om den ensamstående kvinnan har utländsk bakgrund. Andelen barn som levde i hushåll med låg ekonomisk standard under större delen av uppväxten, tio år eller mer, har även ökat över tid. Särskilt tydligt är det i hushåll där båda föräldrarna är födda utanför Sverige. Andelen ökade från 17 procent för barn födda 1990 till 38 procent för barn födda 2000. Om båda föräldrarna var födda i Sverige ökade andelen med långvarigt låg ekonomisk standard i stället från 4 procent till 6 procent. Hela 21 procent av barn födda 2000 levde i hushåll med utrikes födda föräldrar som hade låg ekonomisk standard i minst 15 år av uppväxten (2022 års ekonomiska vårproposition, prop. 2021/22:100).

Om föräldern eller föräldrarna i barnhushållet inte är förvärvsarbetande är andelen med låg ekonomisk standard mycket hög. Förvärvsarbetande avser personer som inte är klassade som studerande vars löne- och företagarinkomst överstiger två basbelopp samt är större än hälften av den sammanräknade förvärvsinkomsten. Uppgifter för 2020 visar att för kvinnor och män med barn som inte var förvärvsarbetande var andelen med låg ekonomisk standard 44 procent för kvinnor och 59 procent för män. För förvärvsarbetande föräldrar, både män och kvinnor, var andelen enbart 6 procent. Högst andel med låg ekonomisk standard hade gruppen arbetslösa föräldrar (65 procent för män, 61 procent för kvinnor) och gruppen föräldrar som inte kan klassificeras som vare sig arbetslösa, studerande, föräldralediga, sjuka, pensionärer eller sysselsatta (65 procent för män och 51 procent för kvinnor).

3.6.2 Familjepolitiken minskar skillnader i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn

Barnfamiljernas disponibla inkomster är lägre än för hushåll utan barn och skillnaden ökar efter justering utifrån försörjningsbörda. Barnhushållens ekonomiska standard har ökat över tid, men inkomstskillnaderna mellan barnhushåll och hushåll utan barn består. Den högsta ekonomiska standarden har sammanboende utan barn. En förklaring till den höga medianinkomsten i denna stora grupp kan vara att personerna är något äldre än vad som är fallet för hushåll med barn. Medianinkomsten är betydligt lägre för de ensamståendehushåll som enbart har en försörjare i hushållet, och sjunker med antalet barn, se diagram 3.5.

Diagram 3.5 Ekonomisk standard (median) år 2021, med respektive utan de familjepolitiska stöden, fördelat efter hushållstyp

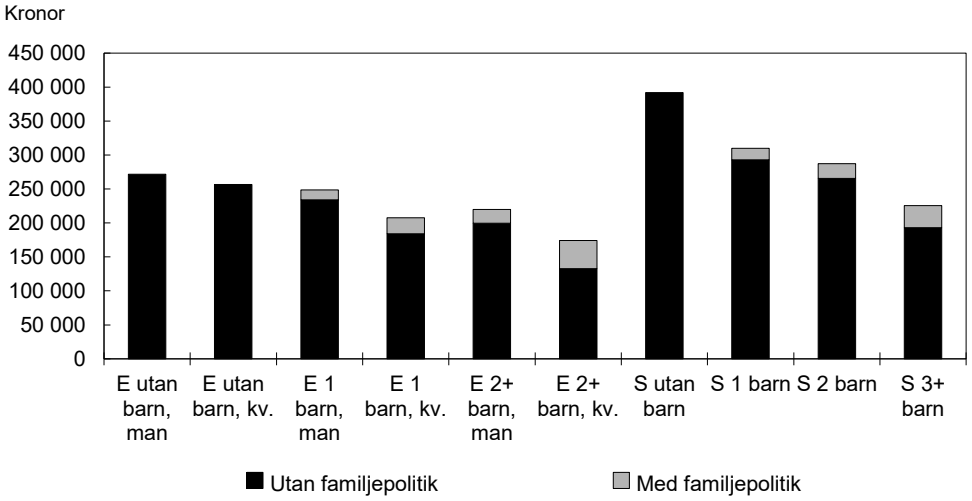

Anm. E avser ensamstående, S avser sammanboende, kv. avser kvinna. Uppgifterna är en prognos. Hänsyn har tagits till växelvist boende.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2022.

Familjepolitiken spelar en viktig roll för att utjämna skillnader i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn, vilket visas i diagram 3.5. Utan den ekonomiska familjepolitiken hade barnhushållen haft en ekonomisk standard som motsvarade 72 procent av den för hushåll utan barn. Med familjepolitiken är andelen 80 procent. Familjepolitiken spelar en viktig stabiliserande roll för barnhushållen, vid exempelvis föräldraledighet och även vid plötsliga förändringar i ekonomiska förutsättningar såsom vid en separation. För kvinnor som inte kan fortsätta att arbeta i slutet av graviditeten spelar familjepolitiska stöd som föräldrapenning och graviditetspenning stor roll. Många kvinnor får även sjukpenning under graviditeten (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2022:2). Under 2021 ökade antalet kvinnor som fick graviditetspenning kraftigt som en följd av att de från graviditetsvecka 20 klassificerats som riskgrupp för covid-19. Totalt fick 37 754 kvinnor graviditetspenning under 2021, en ökning med 65 procent jämfört med 2020. Utgifterna ökade med 40 procent. Även under början av 2022 har utgifterna legat högt. Graviditetspenningen har kompenserat inkomstförlusten vid avstängning från arbetet och därmed bidragit till att stärka berörda barnhushålls ekonomiska standard.

För barnhushåll som har låga inkomster spelar bostadsbidraget en viktig roll för hushållsinkomsten. Antalet mottagare av bostadsbidrag minskar över tid, men samtidigt ökar det genomsnittliga bidragsbeloppet. Även antalet mottagare av underhållsstöd minskar över tid. En viktig förklaring är att allt fler föräldrar väljer att reglera underhåll för barnen själva. Detta gäller särskilt hushåll med högre inkomster, medan de som fortsätter att få underhållsstöd i högre utsträckning tillhör gruppen med låga inkomster. Under covid-19-pandemin fick barnhushåll med bostadsbidrag ett extra tillskott under juli till och med december 2020 och 2021. Coronakommissionen konstaterade i sitt slutbetänkande Sverige under pandemin (SOU 2022:10) att det tillfälliga bidraget stod för 14,4 procent av bortfallet i arbetsinkomster för ensamstående med barn. Bidraget har därmed inneburit en förstärkning av den ekonomiska standarden för hushåll med låga inkomster, där en stor andel inte har löneinkomst som huvudsaklig försörjning. Det går dock inte att se någon ökning av de familjepolitiska stödens andel av ensamståendehushållens ekonomiska standard mellan 2019 och 2020 (se vidare diagram 3.2).

För hushåll som får inkomstprövade bidrag såsom bostadsbidrag uppkommer marginaleffekter tex. när en förälder börjar att arbeta eller ökar sin arbetstid. Marginal-

effekterna medför att de ekonomiska drivkrafterna till arbete minskar vilket kan påverka arbetsutbudet negativt. Många mottagare av bostadsbidrag är ensamstående kvinnor med barn. Svaga incitament till arbete kan leda till lägre arbetskraftsdeltagande vilket i sin tur kan bidra till att vissa hushåll med barn får en långvarigt låg ekonomisk standard. Risken kan vara särskilt stor för grupper som i genomsnitt har en svagare förankring på arbetsmarknaden, till exempel utrikes födda kvinnor.

ISF har i rapporten Utvecklingen av socialförsäkringsförmånerna under de senaste 30 åren undersökt hur bidragsnivåer och inkomsttak har förändrats (ISF, Rapport 2022:2). Reallönerna ökade under perioden 1992–2018, vilket innebär att allt fler föräldrar har inkomster över taket i föräldrapenning (10 prisbasbelopp) och tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning (7,5 prisbasbelopp). Det innebär att dessa ersättningar inte på samma sätt kompenserar inkomstförlusten, vilket kan påverka den ekonomiska levnadsstandarden under tex. föräldraledighet eller längre perioder med vård av sjukt barn. Reallönernas utveckling innebär att inkomstskillnaderna mellan barnhushåll där föräldrarna arbetar och barnhushåll där föräldrarna inte har arbete kan öka.

Grundnivån i föräldrapenningen har höjts under den studerade perioden och ligger sedan 2016 på 250 kronor per dag. Höjningen har stärkt inkomsterna för vissa av de föräldralediga kvinnor och män som inte kvalificerar sig för högre ersättning, ofta för att de saknar arbetsmarknadsanknytning. Utvecklingen av andra grundskydd inom socialförsäkringen såsom sjukersättning på garantinivå kan också påverka barnhushållens inkomstutveckling jämfört med hushåll där föräldrarna arbetar och är därmed även något som kan påverka om hushåll har en låg ekonomisk standard.

Familjepolitiken utjämnar även skillnader mellan hushåll med och utan barn genom att minska andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard, vilket visas i diagram 3.6. Den grå ytan i diagrammet visar den ekonomiska familjepolitikens reducering av andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard.

Diagram 3.6 Andelen hushåll med låg ekonomisk standard (LES) med och utan ekonomisk familjepolitik år 2021, fördelat på hushålltyp

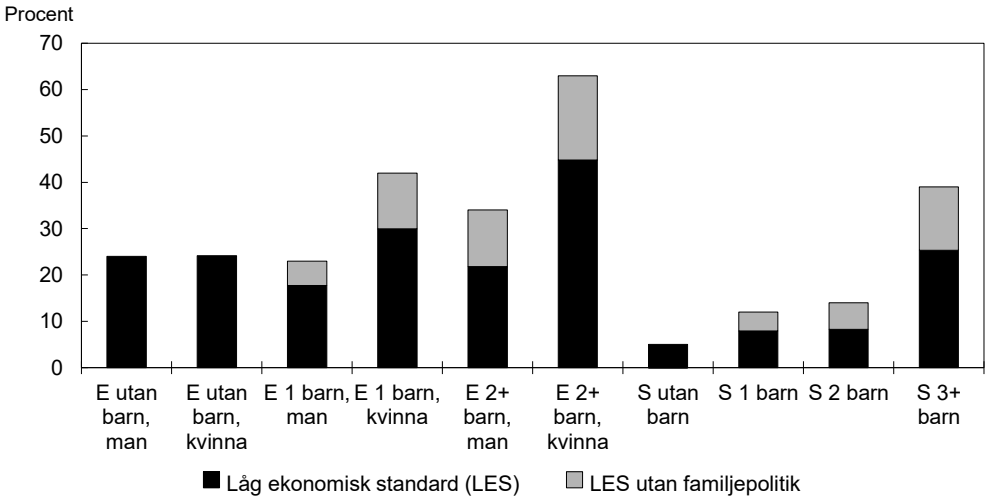

Anm. E avser ensamstående, S avser sammanboende. Uppgifterna är en prognos. Hänsyn har tagits till växelvist boende.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2022.

Sammanboende utan barn har den högsta ekonomiska standarden bland hushållen, vilket avspeglar sig i att en låg andel har låg ekonomisk standard. Andelen är nästan fem gånger så stor för sammanboende hushåll med många barn som för sammanboende hushåll utan barn, men skillnaden mellan hushållen skulle ha varit

ännu större om inte de familjepolitiska stöden kompenserade för viss del av skillnaden. Utjämningen sker för samtliga hushåll men stora skillnader består mellan olika hushålltyper. Familjepolitikens kompensatoriska effekt har varit på samma nivå sedan 2017. För barnhushållen som helhet är det framför allt försäkringar och generella bidrag som bidrar till utjämningen av ekonomisk standard mot hushåll utan barn. Om jämförelser görs mellan ensamståendehushållen så spelar framför allt behovsprövade familjepolitiska stöd en viktig roll för att utjämna skillnader.

För barnhushållen kan barnafödande ofta leda till en temporärt lägre disponibel inkomst i samband med föräldraledighet och som en följd av att en förälder, oftast kvinnan, reducerar sitt arbetsutbud eller sin arbetstid när det finns barn under sju år i hushållet. Barnafödande är även, framför allt för vissa kvinnor med riskfaktorer för ohälsa och svagare koppling till arbetsmarknaden, förknippat med försämrade arbetsmarknadsutfall och högre sjukfrånvaro (Kvinnors hälsa, sjukfrånvaro och inkomster efter barnafödande, IFAU 2021:17). Detta kan i sig påverka kvinnors mer långsiktiga ekonomiska standard och därmed även behovet av t.ex. inkomstprövade familjeekonomiska stöd som bostadsbidrag.

3.6.3 Långsam utveckling mot ett mer jämställt föräldraskap

Familjepolitiken, främst föräldraförsäkringen, underlättar för föräldrarna att kombinera familjeliv och arbetsliv, ger förutsättningar för båda föräldrarna att dela på föräldraledigheten och bidrar därmed till ett jämställt föräldraskap. Flera av de familjepolitiska stöden kan delas mellan föräldrarna, såsom föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, barnbidrag och omvårdnadsbidrag.

Mäns andel av uttagen föräldrapenning har ökat över tid, men ökningen sker långsamt och det finns variationer beroende på olika bakgrundsfaktorer. Kön är den viktigaste bakgrundsvariabeln för hur föräldrapenningdagar fördelas mellan föräldrarna men även andra faktorer som exempelvis utbildning och om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda spelar roll. Föräldraledighetens och det obetalda arbetets effekter på lön, karriär och utvecklingsmöjligheter varierar därför stort mellan föräldrar.

Föräldrapenninguttaget är som mest intensivt under barnets två första levnadsår. Det är även då många föräldrar är föräldralediga utan att använda föräldrapenning för samtliga dagar, för att på så sätt sträcka ut föräldraledighetens längd. Längden och fördelningen av den totala föräldraledigheten, obetald och betald, registreras inte. Det innebär att analyser av föräldraledighetens fördelning utgår från uppskattningar av föräldraledighetens längd.

Sett över tid använder män en allt större andel av föräldrapenningen under barnets två första år, men trenden verkar ha stannat av. Både för barn födda 2018 och 2019 använde kvinnor 74 procent av dagarna. Det kan ses en svag ökning i utrikes födda mäns nyttjande av föräldrapenning för barn födda 2019. Det innebär att skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda föräldrar utjämnas något.

För barn födda 2005 var det vanligt (43 procent av paren) att kvinnan tog ut mellan 90 och 100 procent av samtliga uttagna dagar med föräldrapenning under barnets två första år. För barn födda 2019 hade denna andel sjunkit till 28 procent. Mäns nyttjande har ökat men i rapporten Pappor som inte använder föräldrapenning (ISF, Rapport 2021:12) visas att nästan vart femte barn fött 2017 har en pappa som inte tog ut någon dag med föräldrapenning under barnets två första levnadsår. Andelen har dock sjunkit från över hälften för de barn som var födda 1994, dvs. innan det att den första reserverade månaden infördes. Det kan jämföras med att det under hela perioden 1994–2017 enbart var två procent av barnen som hade en mamma som inte tagit ut någon dag med föräldrapenning. Det är vanligare att låginkomsttagare, pappor

som inte arbetar och pappor med högst förgymnasial utbildning inte använder föräldrapenning. Det har blivit en mer jämställd fördelning över tid, och det ska noteras att män även använder en stor andel av sin totalt nyttjade föräldrapenning efter barnet tvåårsdag. Då handlar det dock sällan om längre, sammanhängande ledigheter på så sätt som ofta är fallet när barnet är litet.

Införandet av reserverade månader för respektive förälder har påverkat män att använda fler dagar. Även att färre dagar kan sparas efter barnets fyraårsdag för barn födda 2014 eller senare påverkar uttagsmönstret för barn födda fr.o.m. 2014. I Försäkringskassans svar på regeringsuppdraget Förändrade åldersgränser i föräldrapenningen (S2022/02998) beskrivs att fler föräldrapenningdagar används före barnets fyraårsdag för barn födda fr.o.m. 2014 än för barn födda tidigare. Uttaget ökar för både kvinnor och män, för män främst i de grupper som redan före regeländringen hade ett högt uttag, dvs. de med högre utbildning och hög inkomst. Reformens syfte, att koncentrera uttaget till barnets yngre åldrar, har uppnåtts. Det högre uttaget koncentreras i första hand till barnets tredje och fjärde levnadsår och statistiken indikerar att föräldrarna väljer fler tillfällen med föräldraledighet snarare än längre ledigheter.

Andelen föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt (med jämställt avses att båda föräldrarna tar ut minst 40 procent) under barnets två första levnadsår har ökat över tid men ökningen har avstannat, och det är inte någon skillnad mellan barn födda 2018 och 2019, andelen ligger på 19 procent. En lägre andel av föräldraparen, ca 13 procent, delar jämställt på föräldraledigheten, dvs. en skattad tidsperiod där både obetald och betald föräldraledighet ingår.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om reserverade dagar med föräldrapenning på grundnivå (bet. 2021/22:SfU18 punkt 3, rskr. 2021/22:282). Av tillkännagivandet följer att regeln om reserverade dagar även bör gälla i fråga om föräldrapenning på grundnivå (bet. 2021/22:SfU18 s. 21). Regeringen har lämnat en proposition med förslag om att 90 dagar på grundnivå ska reserveras för respektive förälder (prop. 2021/22:175). Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag och lagändringen trädde i kraft den 2 augusti 2022. Regeringen anser att tillkännagivandet genom detta är tillgodosett och slutbehandlat.

Trots ett fortsatt stort behov av frånvaro från arbetet på grund av barns sjukdom verkar det mönster som normalt gäller för fördelningen av tillfällig föräldrapenning mellan kvinnor och män vara stabilt även 2021. Män använder runt 40 procent av den tillfälliga föräldrapenningen för vård av barn och kvinnor 60 procent. Antalet nettodagar per barn som det har använts tillfällig föräldrapenning för var något högre 2021 än 2020 och högst var det för tvååringar med nästan 17 dagar.

Utbetalningen av barnbidrag har blivit mer jämställd sedan regeländringen den 1 januari 2014, då barnbidraget automatiskt delades mellan föräldrar med gemensam vårdnad om föräldrarna inte anmälde annat. Sedan maj månad 2020 skickar Försäkringskassan inte ut någon blankett till föräldrarna om möjlighet att ändra mottagare för barnbidraget. Det har ytterligare ökat jämställdheten. I december 2021 var det endast för vart femte barn som en anmälan om ändrad mottagare gjordes så att barnbidraget betalades ut till endast en förälder. Av föräldrar som tog emot barnbidrag under 2021 var 32 procent män och 68 procent kvinnor (Försäkringskassan, statistikdatabasen). Även för omvårdnadsbidrag finns en möjlighet att dela utbetalningen mellan föräldrarna. I mars 2022 var det 20 procent av bidragen som betalades ut till män, 80 procent till kvinnor (Försäkringskassan, statistikdatabasen).

3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att målen för den ekonomiska familjepolitiken är delvis uppfyllda. Familjepolitiken bidrar till en god ekonomisk levnadsstandard för barnfamiljerna, men stora skillnader mellan olika barnhushåll består och familjepolitikens utjämnande effekt mellan hushåll med och utan barn har inte förstärkts under 2021. Andra faktorer än familjepolitiken, framför allt att föräldrar arbetar, har dock stor betydelse för utfallen. Skillnader består mellan olika barnhushåll när det gäller utveckling och nivå på ekonomisk standard, andelen med långvarigt låg ekonomisk standard och även när det gäller fördelning av föräldrapenning och föräldraledighet mellan män och kvinnor. Fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard och har en högre andel av sin disponibla inkomst som består av familjeekonomiska stöd. Kvinnor tar ett större ansvar än män för vård av barn, dels under de längre föräldraledigheter som är förknippade med ett barns födelse eller adoption, dels vid barns sjukdom.

3.7.1 Familjepolitiken har stor betydelse för barnhushållens ekonomiska levnadsstandard

Den ekonomiska familjepolitiken spelar en fortsatt viktig roll för att stärka barnfamiljernas ekonomi. Sett över en längre tidsperiod har familjepolitikens andel av barnhushållens ekonomiska standard minskat i betydelse. En förklaring till utvecklingen är höjda reallöner och att fler är sysselsatta. Medianinkomsterna ökar över tid för i stort sett samtliga barnhushåll men skillnaderna i inkomstnivåer och ökningstakt är stora. Familjepolitiken har en tydlig fördelningspolitisk profil och de behovsprövade stöden har fortsatt god träffsäkerhet.

Stora skillnader i ekonomisk levnadsstandard består mellan ensamståendehushåll och sammanboende, mellan ensamstående män och kvinnor liksom mellan barnhushåll där föräldrarna är inrikes respektive utrikes födda. Barn som lever i hushåll med en ensamstående kvinna som är utrikes född har oftare en långvarigt låg ekonomisk standard. Regeringen bedömer att familjepolitiken är en viktig del i arbetet med att skapa jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor och minska effekterna av segregation.

Familjepolitiken kan bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för barnfamiljerna. Sysselsättningsgraden och möjligheten för kvinnor såväl som män att arbeta heltid har dock mycket stor betydelse för att minska risken för ekonomisk utsatthet bland barnhushållen. Samtidigt kan marginaleffekter i inkomstprövade bidrag bidra till att föräldrar kvarstår i en situation av långvarig låg ekonomisk standard. Risken kan vara särskilt stor för utrikes födda kvinnor som har en svagare förankring på arbetsmarknaden än exempelvis inrikes födda kvinnor.

Föräldraförsäkringen är en del av familjepolitiken som ger stärkta förutsättningar att kombinera familjeliv och arbetsliv för båda föräldrarna. Under 2021 visade ett högt nyttjande av förmåner som tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning att familjepolitiken spelat en viktig roll under pandemin.

3.7.2 Familjepolitiken utjämnar skillnader mellan hushåll med och utan barn

Regeringen bedömer att familjepolitiken upprätthåller sin betydelse i att utjämna inkomstskillnader mellan hushåll med och utan barn, i synnerhet för ensamståendehushåll med barn och för hushåll med många barn, även om inkomstskillnaderna inte minskar totalt sett.

Hushåll utan barn har en generellt högre disponibel inkomst än hushåll med barn, justerat för försörjningsbörda. Förklaringarna till detta kan vara flera, dels kan åldersstrukturen i grupperna spela roll, dels är det vanligare att föräldrar arbetar deltid eller är frånvarande från arbetsmarknaden på grund av föräldraledighet.

För att de familjeekonomiska stöden ska fortsätta att utgöra ett viktigt bidrag till goda uppväxtvillkor för barn och minska skillnaderna i ekonomisk levnadsstandard mellan olika barnhushåll är det av stor vikt att de med lägst inkomster får fortsatt stöd.

3.7.3 Fortsatta socioekonomiska skillnader i mäns uttag av föräldrapenning

Regeringen bedömer att den ekonomiska familjepolitiken bidrar till ett jämställt föräldraskap. Utvecklingen mot ett mer jämställt föräldraskap, mätt som en jämn fördelning av föräldrapenning och föräldraledighet mellan män och kvinnor, går långsamt framåt men har inte ökat nämnvärt det senaste året. Även för detta mål finns nivåskillnader baserat på föräldrarnas utbildningsnivå, inkomster och om de är inrikes eller utrikes födda.

Även om en allt större andel av barnen har pappor som använder föräldrapenning när barnen är små är det fortfarande mammor som tar det största ansvaret för omsorgsarbetet om barn. Det är därmed en bit kvar till ett jämställt föräldraskap.

Ett jämställt föräldraskap och möjligheter att kombinera familjeliv och arbetsliv är viktiga faktorer för att även stärka de långsiktiga förutsättningarna för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.

3.8 Politikens inriktning

Familjepolitiken är stabiliserande och omfördelande och bidrar till att barn får växa upp under trygga förhållanden. Den stärker barnhushållens ekonomi, bidrar till ökad jämställdhet och ökad flexibilitet samt stärker möjligheterna att kombinera familjeliv och arbetsliv.

Familjepolitiken och framför allt de behovsprövade stöden har god träffsäkerhet som dock kan förbättras ytterligare. Under de senaste åren har de familjepolitiska stöden haft en fortsatt stor men dock oförändrad betydelse för barnhushållens ekonomi, samtidigt som skillnader mellan olika typer av barnhushåll består. Vissa barnhushåll har en låg ekonomisk standard under flera år i följd, vilket påverkar berörda barns uppväxtvillkor negativt. Familjepolitiken kan minska men inte helt utjämna skillnader i ekonomisk levnadsstandard mellan hushåll med och utan barn. Insatser och långsiktiga strategier för att förbättra barnhushållens ekonomi finns förutom inom den ekonomiska familjepolitiken även inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken.

Det finns behov av fortsatta insatser för att nå en större ekonomisk trygghet för barnfamiljer med låg ekonomisk standard. Stora prisökningar inom framför allt energi, drivmedel och livsmedel påverkar särskilt hushåll med låg inkomst och små ekonomiska marginaler, däribland vissa barnfamiljer. Regeringen anser därför att det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget ska förlängas t.o.m. juni 2023, se vidare avsnitt 3.9.

Föräldrar bör få fler verktyg och ökade möjligheter att använda föräldrapenningen flexibelt, i syfte att stärka valfriheten och för att öka förutsättningarna att kombinera familjeliv och högt arbetskraftsdeltagande. Exempel på åtgärder är att fler dagar med föräldrapenning ska kunna användas som dubbeldagar så att föräldrarna kan vara

lediga längre tillsammans och att det blir möjligt att överlåta föräldrapenning till fler personer än vad som är fallet i dag.

Regeringen kommer att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå en modell för successiv kvalificering till svenska välfärdsförmåner, t.ex. genom arbete. Utredningen ska även ges i uppdrag att analysera och överväga i vilken mån det är förenligt med EU-rätten att, utöver de utgångspunkter för kvalificering in i välfärden som redan angetts, låta kvalificering till välfärdsförmåner ske på grundval av medborgarskap i Sverige eller i en annan EES-stat i stället för på grundval av bosättning, se utgiftsområde 8 Migration.

En bidragsreform ska genomföras under mandatperioden som gör det mer lönsamt att gå från bidrag till arbete och egen försörjning. Det ska ske bl.a. genom införande av ett bidragstak.

3.9 Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

3.9.1 Ärendet och dess beredning

Inom Socialdepartementet har promemorian Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget med anledning av ökade levnadsomkostnader tagits fram (S2022/04060). I promemorian föreslås att det tidsbegränsade tilläggsbidrag inom bostadsbidraget som betalas ut under perioden juli t.o.m. december 2022 förlängs t.o.m. juni 2023. En sammanfattning av promemorian finns i *bilagan, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilagan, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilagan, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2022/04060).

3.9.2 Bestämmelser om bostadsbidrag

Bostadsbidraget är en inkomstprövad socialförsäkringsförmån som har såväl bostadspolitiska som familjepolitiska syften. Bidraget lämnas dels till barnfamiljer, dels till ungdomar som fyllt 18 men inte 29 år och som inte har barn. Bestämmelser om bostadsbidrag finns i 95–98 kap. socialförsäkringsbalken, förkortad SFB. För Försäkringskassans handläggning av ärenden gäller de allmänna handläggningsbestämmelserna i SFB och i förvaltningslagen (2017:900).

Bostadsbidrag lämnas till hushåll med barn som är yngre än 18 år eller som får förlängt barnbidrag eller studiehjälp. Rätt till bostadsbidrag som barnfamilj gäller för den som har vårdnaden om barn och varaktigt bor tillsammans med barnet, på heltid eller växelvis ungefär halva tiden, och för den som med anledning av vårdnad eller umgänge tidvis har barn boende i sitt hem.

Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, den bidragsgrundande bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. Barnfamiljer kan dels få ett bidrag till bostadskostnader, dels ett bidrag för att barn stadigvarande bor eller tidvis vistas i hushållet. Det senare lämnas som särskilt bidrag för hemmavarande barn, särskilt bidrag för barn som bor växelvis och som bidrag för umgängesbarn.

Bostadsbidrag beräknas utifrån hushållets uppskattade inkomster för ett helt kalenderår och betalas ut löpande som ett preliminärt bidrag. Om den bidragsgrundande inkomsten är högre än 150 000 kronor för ensamstående föräldrar eller 75 000 kronor per person för sammanboende föräldrar, minskas bostadsbidraget med 20 procent av den överskjutande inkomsten. Även hushållets sammanlagda

förmögenhet över 100 000 kronor beaktas vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten. Den ökas med 15 procent av förmögenheter som överstiger 100 000 kronor.

En bidragsmottagare är skyldig att anmäla ändrade inkomster och förhållanden till Försäkringskassan. Slutligt bostadsbidrag bestäms för varje kalenderår under vilket preliminärt bidrag har betalats ut. Slutligt bostadsbidrag bestäms efter det att beslut om slutlig skatt har meddelats av Skatteverket. Den som har haft lägre inkomster än vad som preliminärt uppgavs till Försäkringskassan får en tilläggsutbetalning med ränta. Den som uppskattade sina inkomster för lågt får betala tillbaka det belopp som har betalats ut för mycket, samt en avgift. Tilläggsutbetalning och återbetalning kommer dock bara i fråga om skillnaden mellan slutligt och preliminärt bostadsbidrag är minst 1 200 kronor.

Vid uppskattning av kostnader för bl.a. uppvärmning och hushållsel i samband med beräkningen av bostadskostnad i ärenden om bostadsbidrag tillämpas schablonbeloppen enligt Pensionsmyndighetens föreskrifter (PFS 2014:11) om uppskattning av kostnader för en bostads uppvärmning, hushållsel och övrig drift vid beräkning av bostadskostnad, se 3 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:9) om beräkning av bostadskostnad i ärenden om bostadsbidrag och familjebidrag i form av bostadsbidrag.

Tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom bostadsbidraget

Ett tillfälligt tilläggsbidrag lämnas till barnfamiljer med bostadsbidrag under perioden 1 juli–31 december 2022. Tilläggsbidraget har samma utformning som det tilläggsbidrag som lämnades under perioden 1 juli–31 december 2020 och under motsvarande period 2021 med anledning av den ekonomiska situation som barnfamiljer riskerade att hamna i till följd av covid-19-pandemin. Tilläggsbidraget återinfördes i juli 2022 med anledning av ökade levnadsomkostnader bl.a. till följd av händelserna i Sveriges närområde (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:463). Tilläggsbidraget lämnas till den som har rätt till bostadsbidrag i form av särskilt bidrag eller umgängesbidrag enligt 96 kap. 3 och 4–9 §§ SFB (96 kap. 3 a § SFB).

Tilläggsbidraget beräknas utifrån storleken på det preliminära bostadsbidraget och lämnas månadsvis med ett belopp som motsvarar 25 procent av det preliminära bostadsbidraget (97 kap. 23 a § SFB). Det beräknas således inte utifrån den bidragsgrundande inkomsten utan lämnas som ett separat bidrag utanför beräkningen av det ordinarie bostadsbidraget (95 kap. 4 § SFB). Tilläggsbidraget lämnas utan ansökan (110 kap. 6 § tredje stycket 7 SFB). Tilläggsbidraget omfattas inte av den slutliga avstämning som görs efter det att beslut om slutlig skatt har meddelats för kalenderåret (98 kap. 12 § SFB). Storleken på tilläggsbidraget påverkas således inte av det slutliga bostadsbidraget.

3.9.3 Det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget förlängs

Regeringens förslag: Bostadsbidrag i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer ska fortsätta att lämnas t.o.m. den 30 juni 2023.

Bestämmelserna om tilläggsbidrag ska fortfarande gälla för bostadsbidrag som avser tid före den 1 juli 2023.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det, däribland *Boverket*, *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, *Domstolsverket*, *Hyresgästföreningen*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Konjunkturinstitutet*, *Kronofogdemyndigheten*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Pensionsmyndigheten*, *Socialstyrelsen* och *Sveriges Kommuner och Regioner*.

Boverket, LO och *Sveriges Makalösa föräldrar* anser att även barnfamiljer med ekonomiskt bistånd bör få del av inkomstförstärkningen, t.ex. på så sätt att tilläggsbidraget inte räknas av från försörjningsstödet. Hyresgästföreningen anser att fler tillfälliga åtgärder och även mer permanenta förändringar bör göras inom bostadsbidraget. ISF framhåller behovet av att följa upp konsekvenserna av ett återkommande tilläggsbidrag och att det bör vara möjligt att beskriva hur tilläggsbidraget hittills har använts och vilka eventuella konsekvenser det fått. Konjunkturinstitutet och Socialstyrelsen har synpunkter på konsekvensanalysen. Konjunkturinstitutet anser att konsekvensanalysen har tydliga brister, bl.a. avseende förslagets träffsäkerhet att stödja ekonomiskt utsatta barnfamiljer. Socialstyrelsen önskar en mer utförlig analys kring de barn i familjer som är beroende av försörjningsstöd. SKR framför att dessa tillfälliga höjningar indikerar ett behov av en permanent högre nivå på bostadsbidraget. *Försäkringskassan* framför att det finns en risk att en återkommande förstärkningsåtgärd som tilläggsbidraget kan skapa en förväntan om att förstärkningen kommer att användas så fort nya ekonomiska svårigheter inträffar för vissa grupper. Samtidigt gör åtgärdens tillfälliga natur att det blir svårt för mottagarna att ta eget ansvar för att planera sin ekonomi. Försäkringskassan lyfter därtill att mer långsiktiga och hållbara lösningar kan vara bättre för såväl mottagarna som myndigheten.

Skälen för regeringens förslag: Den ekonomiska situation som har uppstått med anledning av bl.a. händelserna i Sveriges närområde har bidragit till att många hushåll fått kraftigt höjda utgifter. Särskilt har priserna ökat för el, drivmedel och livsmedel.

Ett tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom bostadsbidraget lämnas under perioden 1 juli– 31 december 2022 med anledning av ökade levnadsomkostnader. Statistiska centralbyrån (SCB) noterade i september 2022 en fortsatt bred prisuppgång på livsmedel och alkoholfria drycker. Elpriserna var drygt 54 procent högre än i september 2021. Enligt SCB steg inflationstakten i september och uppgick, enligt KPI (konsumentprisindex), till 10,8 procent jämfört med september 2021. Inflationstakten påverkades av högre elpriser och högre priser på livsmedel och alkoholfria drycker.

Bostadsbidraget är en träffsäker förmån för att nå hushåll med svag ekonomi. Av den anledningen är bostadsbidraget en lämplig förmån att använda för att ge ett extra ekonomiskt stöd till barnfamiljer med låga inkomster. Prisökningarna påverkar särskilt personer med låg inkomst och små ekonomiska marginaler, däribland vissa barnfamiljer. Kostnader för boende är den största enskilda utgiftsposten för många hushåll. För att minska risken att barnfamiljer inte kan betala sina boendekostnader till följd av den extraordinära situation som nu råder är det därför lämpligt att under ytterligare en begränsad tid förstärka bostadsbidraget till barnfamiljer med ett tilläggsbidrag.

Mot bakgrund av den försämrade ekonomiska situation som barnhushåll med låga inkomster har fått på grund av ökade levnadsomkostnader och att det inte finns några indikationer på att situationen kommer att upphöra före årsskiftet, föreslår regeringen att det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag ska förlängas. Tilläggsbidraget bör förlängas i oförändrad form, dvs. det ska ha samma utformning som tilläggsbidraget som lämnas under perioden 1 juli–31 december 2022 och som lämnades under delar av 2020 och 2021. Det innebär att tilläggsbidraget lämnas som ett separat bidrag utanför beräkningen av det ordinarie bostadsbidraget.

Tilläggsbidraget är avsett att vara ett tillfälligt tillskott för ekonomiskt utsatta hushåll i en extraordinär situation. Tilläggsbidrag bör lämnas till den som har rätt till särskilt bidrag eller umgängesbidrag och lämnas utan ansökan. Det lämnas månadsvis med ett belopp som motsvarar 25 procent av det preliminära bostadsbidraget för samma månad. Tilläggsbidraget ingår inte i den slutliga avstämning av bostadsbidraget som görs efter det att beslut om slutlig skatt har meddelats för kalenderåret.

Tilläggsbidraget till barnfamiljer är ett stöd av extraordinär karaktär som bör lämnas under en begränsad tidsperiod. Enligt regeringen bör bidraget därför fortsätta att lämnas t.o.m. den 30 juni 2023. Bestämmelserna om tilläggsbidrag ska dock fortfarande gälla för bostadsbidrag som avser tid före den 1 juli 2023.

Flera remissinstanser, såsom *Boverket*, *LO* och *Sveriges Makalösa föräldrar*, anser att även barnfamiljer med ekonomiskt bistånd bör få del av inkomstförstärkningen och menar att det skulle kunna ske genom att tilläggsbidraget inte räknas av från försörjningsstödet. Regeringen konstaterar att förslaget utgår från bostadsbidraget och dess utformning, och att frågor om försörjningsstöd inte omfattas av detta lagstiftningsärende.

Hyresgästföreningen anser att fler tillfälliga åtgärder bör göras, bl.a. att även bostadsbidragshushåll med unga utan barn bör få del av tilläggsbidraget. Regeringen konstaterar att det saknas beredningsunderlag för en sådan utvidgning av tilläggsbidraget som Hyresgästföreningen förordar. Hushåll med unga utan barn består av bl.a. studenter som i och med höjningen av prisbasbeloppet för 2023 kommer att få ett höjt studiemedelsbelopp 2023.

Försäkringskassan framför att det kan finnas vissa risker med att ett tillfälligt stöd blir återkommande, exempelvis i form av en förväntan hos bidragsmottagare och svårigheter att ta ansvar för att planera sin ekonomi. Även *Konjunkturinstitutet* framför liknande synpunkter om att ett återkommande tillfälligt stöd skapar osäkerhet för de som omfattas av det. Regeringen vill därför åter framhålla att tilläggsbidraget är avsett att vara ett tillfälligt tillskott för barnfamiljer med låga inkomster i en extraordinär situation. Även om tilläggsbidraget har funnits ett par gånger tidigare och nu förlängs ytterligare sex månader gäller den avsikten alltjämt. Regeringen anser att fördelarna med att ge barnfamiljer med svag ekonomi ett ekonomiskt stöd under ytterligare en begränsad tid överväger de risker som Försäkringskassan och Konjunkturinstitutet lyfter.

Flera remissinstanser, bl.a. Hyresgästföreningen och *SKR*, framför att det finns behov av mer permanenta förändringar av bostadsbidraget. Även Försäkringskassan och Konjunkturinstitutet lyfter fram att mer långsiktiga lösningar kan vara att föredra framför återkommande tillfälliga förlängningar. Som framgår ovan är en förlängning av tilläggsbidraget en tillfällig åtgärd i en extraordinär situation. Frågan om permanenta förändringar av bostadsbidraget omfattas inte av detta lagstiftningsärende.

3.9.4 Konsekvenser av förslagen

Barnfamiljer med bostadsbidrag

Enligt statistik från Försäkringskassan var det knappt 156 000 hushåll som tog emot bostadsbidrag i december 2021. Av dessa var den dominerande delen, 129 750 hushåll, barnhushåll, vilket motsvarar cirka 83 procent.

Den övervägande delen av barnhushållen, knappt 107 000, utgörs av hushåll med hemmavarande barn, se tabell 3.7. Den vanligaste förekommande mottagaren av bostadsbidrag för barnhushåll är gruppen ensamstående kvinnor som står för 58 procent av barnhushållen. Andelen ensamstående män var 11 procent. Cirka

70 procent av barnhushållen som tar emot bostadsbidrag består av ensamstående med barn. Knappt en tredjedel av de barnfamiljshushåll som fick bostadsbidrag bestod av sammanboende sökande, se tabell 3.7.

De barnfamiljer som tar emot bostadsbidrag har som grupp en annan försörjningsprofil än övriga barnfamiljer. För 83 procent av de hushåll som inte tar emot bostadsbidrag är löneinkomster den huvudsakliga försörjningen. Motsvarande siffra för hushåll med bostadsbidrag är 52 procent. Bland barnhushåll som tar emot bostadsbidrag är det 17 procent av de ensamstående som även får ekonomiskt bistånd, och för sammanboende mottagare är siffran 34 procent. Beräkningarna är gjorda i FASIT, som är en mikrosimuleringsmodell som beräknar effekterna av förändringar i skatte-, avgifts- och transfereringssystemen för personer och hushåll, och är en prognos för 2022 med utgångspunkt i senaste utfall, som gäller 2020.

Bostadsbidrag har en tydlig fördelningsprofil och betalas i större utsträckning ut till barnhushåll med låga inkomster, bland vilka andelen ensamstående föräldrar och utrikes födda föräldrar är relativt hög.

Att den övervägande andelen barnhushåll är ensamförälderhushåll beror inte enbart på att ensamstående ofta har låg ekonomisk standard – även om det är vanligare i den gruppen – utan även på att de individuella inkomstgränserna inom bostadsbidraget för makar eller sambor är bestämda till en nivå som motsvarar hälften av inkomstgränsen för en ensamstående förälder (se avsnitt 3.9.2 Bestämmelser om bostadsbidrag).

Tabell 3.7 Antal och andel hushåll med bostadsbidrag i december 2021

Hushållstyp	Antal hushåll	Andel
Hemmavarande barn	106 970	82 %
Växelvis boende barn	18 310	14 %
Umgängesbarn	4 470	4 %
Sammanboende sökande	38 900	30 %
Ensamstående sökande	91 080	70 %

Källa: Försäkringskassan.

Den genomsnittliga bidragsgrundande inkomsten i december 2021 för samtliga barnhushåll var 182 200 kronor. När det gäller skillnaden mellan sammanboendes och ensamståendes hushållsinkomster bör det särskilt noteras att inkomsten per person är lägre i sammanboende hushåll. Den skillnaden kvarstår även efter att bostadsbidrag har lämnats.

Tabell 3.8 Genomsnittlig bidragsgrundande inkomst och bidragsbelopp per barnhushållstyp inom bostadsbidraget, december 2021

Kronor

Hushållstyp	Månadsinkomst	Bostadsbidrag
Samtliga barnhushåll	15 187	2 569
Hemmavarande barn	14 917	2 693
Växelvist boende barn	17 667	1 985
Umgängesbarn	11 500	2 006
Sammanboendehushåll	17 311	2 470
Ensamståendehushåll	14 244	2 611

Källa: Försäkringskassan.

Såväl inkomster och boendekostnader som storleken på hushållet påverkar hur mycket som lämnas i preliminärt bostadsbidrag. I tabell 3.8 visas genomsnittlig månads-inkomst och genomsnittligt bostadsbidrag per månad för olika hushållstyper. Den

genomsnittliga bostadskostnaden för samtliga barnhushåll med bostadsbidrag var 7 034 kronor i månaden i december 2021.

Konsekvenser för statens budget

Den förlängning av tilläggsbidraget som föreslås innebär att Försäkringskassan ska fortsätta att lämna tilläggsbidrag till de barnhushåll som får bostadsbidrag under perioden januari–juni 2023. Tilläggsbidraget ska för varje månad beräknas med en omräkningsfaktor på 25 procent, dvs. en andel av 0,25 av det beräknade och utbetalade ordinarie preliminära bostadsbidraget. De hushåll som nås beskrivs närmare ovan. Kostnaden har beräknats med hjälp av mikrosimuleringsmodellen FASIT till att bli cirka 520 miljoner kronor för anslaget bostadsbidrag. Tilläggsbidraget kommer att ingå i samma anslagspost som det ordinarie bostadsbidraget.

Under andra halvåret 2020 betalade Försäkringskassan ut cirka 585 miljoner kronor som tillfälligt tilläggsbidrag. Under motsvarande period 2021 betalade Försäkringskassan ut cirka 540 miljoner kronor. Inför återinförandet av tilläggsbidraget i juli 2022 beräknades kostnaden för tilläggsbidraget för det andra halvåret 2022 bli 513 miljoner kronor.

Konsekvenser för statliga myndigheter

Försäkringskassan

Den förlängning av tilläggsbidraget som föreslås bedöms innebära vissa administrativa och ekonomiska konsekvenser för Försäkringskassan. Försäkringskassan ska fortsätta att beräkna och betala ut tilläggsbidraget i ett stort antal ärenden. Då det inte krävs en ansökan för att få tilläggsbidraget bedöms inte Försäkringskassan få mer omfattande handläggning med anledning av förslaget i sig. Däremot kan den fortsatt ansträngda ekonomiska situationen i samhället leda till ett ökat inflöde av ansökningar om bostadsbidrag, även utan tilläggsbidraget. Avseende myndighetens it-system krävs det inte några nya åtgärder utan tidigare utvecklade system kan användas även fortsatt.

Sammantaget bedöms Försäkringskassans ökade administrationskostnader med anledning av en förlängning av tilläggsbidraget som mycket begränsade.

De allmänna förvaltningsdomstolarna

Beslut om tilläggsbidrag inom bostadsbidraget kan i försumbar omfattning antas komma att överklagas till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Beslut om tilläggsbidrag är gynnande. Det kan inte uteslutas att hushåll utan barn i något fall ansöker om tilläggsbidrag eller att Försäkringskassans beräkning av tilläggsbidraget till barnfamiljer överklagas i enstaka fall. Det har inte framkommit att antalet begäran om omprövning eller överklaganden har ökat till följd av tidigare införande av tilläggsbidraget. Förslaget torde således komma att medföra mycket få tillkommande mål hos domstolarna. Förslaget bedöms därmed inte ge upphov till kostnadsökningar för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslaget förväntas påverka jämställdheten i mindre utsträckning. Tilläggsbidraget gäller, precis som tidigare, under en begränsad period. Det är fler kvinnor än män som är mottagare av bostadsbidrag i dag och därmed kommer även tilläggsbidraget i större utsträckning att nå hushåll med kvinnor med försörjningsansvar än hushåll med män med försörjningsansvar. Förslaget innebär därför att fler kvinnor än män med försörjningsansvar får en något förbättrad ekonomisk situation.

Konsekvenser för barn

Enligt Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), som delvis gäller som lag, ska barnet ses som en person med egna rättigheter. Barnkonventionen har fyra grundprinciper: skydd mot diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6), åsiktsfrihet, delaktighet och rätten att bli hörd (artikel 12). Principerna ska vara vägledande vid tolkningen och tillämpningen av övriga bestämmelser i konventionen, men har också en självständig betydelse. Förslaget om en förlängning av tilläggsbidraget innebär att vissa föräldrar får en förbättrad ekonomisk situation, vilket också bör innebära en förbättring för berörda barn, bl.a. i förhållande till vad som bedöms vara till barnets bästa och barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling.

Socialstyrelsen efterfrågar en mer utförlig analys kring de barn i familjer som är beroende av försörjningsstöd. Regeringen konstaterar att förslaget gäller bostadsbidraget och dess utformning. I avsnittet nedan beskrivs konsekvenser av en förlängning av tilläggsbidraget för barnfamiljer.

Konsekvenser för enskilda

Förslaget om en förlängning av tilläggsbidraget för barnfamiljer som tar emot bostadsbidrag innebär positiva eller inga konsekvenser för olika typer av hushåll med bostadsbidrag. Samtliga barnhushåll med bostadsbidrag kommer att få ett tilläggsbidrag och därmed ett högre totalt bidrag med förslaget. Undantagna från dessa konsekvenser är dock de hushåll med ekonomiskt bistånd där den ekonomiska situationen kommer att förbli oförändrad eftersom det ekonomiska biståndet minskas i samma utsträckning som tilläggsbidraget ökar bostadsbidraget. Försörjningsstödet består av riksnormen, som är en miniminivå för de behov som normen ska täcka, samt faktiska skäliga kostnader för bl.a. boende och hushållsel. Hushåll med ekonomiskt bistånd får således sina faktiska skäliga kostnader för bl.a. boende och hushållsel täckta av biståndet. Riksnormen inom försörjningsstödet fastställs årligen och grundar sig på Konsumentverkets senaste pris- och konsumtionsundersökningar samt på regeringens prognos för konsumentprisindex (KPI) för innevarande år.

Konjunkturinstitutet saknar en analys av alternativa åtgärder och varför tilläggsbidraget är den mest träffsäkra åtgärden för att stödja ekonomiskt utsatta barnfamiljer. Regeringen konstaterar att bostadsbidraget är en träffsäker förmån för att nå barnfamiljer med låga inkomster. Tilläggsbidragets träffbild skiljer sig inte från den som gäller för det ordinarie bostadsbidraget till barnfamiljer. Samtliga barnfamiljer som får bostadsbidrag får tilläggsbidraget men för barnfamiljer som även får ekonomiskt bistånd räknas det som en inkomst som sänker biståndet i motsvarande grad. Tilläggsbidraget kan dock dels förebygga att behov av ekonomiskt bistånd uppkommer, dels bidra till att den disponibla inkomsten överstiger riksnormens nivåer och att det därmed inte längre finns behov av bistånd.

För 2023 beräknas det genomsnittliga månadsbeloppet för barnhushåll bli 2 770 kronor. Det skulle ge ett snittbelopp för tilläggsbidraget på cirka 700 kronor per månad under perioden januari–juni 2023. I Försäkringskassans prognos från juli 2022 antas knappt 125 000 barnhushåll få bostadsbidrag varje månad under 2023.

Förlängningen av tilläggsbidraget är avsett att möta behov för de hushåll som har fått eller riskerar att få kraftigt höjda levnadsomkostnader till följd av händelserna i Sveriges närområde och de ökande priserna. I tabell 3.9 visas hur bostadsbidrag och disponibel inkomst för två typhushåll med 1, 2 respektive 3 barn påverkas av tilläggsbidraget.

Tabell 3.9 Effekt av tilläggsbidraget för olika typfallshushåll

Kronor per månad

	Boendekostnad	Bostadsbidrag i dag	Bostadsbidrag inkl. tillägg	Tilläggbidraget/höjd disponibel inkomst[1]
Ensamstående med inkomst på 25 500 kronor				
1 barn	5 500	800	1 000	200
2 barn	6 800	1 600	2 000	400
3 barn	7 700	2 600	3 250	650
Ensamstående med 0 kronor i inkomst med ekonomiskt bistånd				
1 barn	5 500	3 400	4 250	850/0
2 barn	6 800	4 200	5 250	1 050/0
3 barn	7 700	5 200	6 500	1 300/0

[1]Tilläggsbidraget för ett hushåll utan inkomst fastställs enligt tabellen ovan, men för hushåll med ekonomiskt bistånd blir det inte någon skillnad i disponibel inkomst. För de andra typfallen är tilläggsbidraget detsamma som ökningen av den disponibla inkomsten.

Källa: Egna beräkningar.

Konsekvenser för kommunerna

En förlängning av tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag enligt förslaget beräknas uppgå till 520 miljoner kronor som belastar statens budget. För hushåll som samtidigt får ekonomiskt bistånd från sin kommun kommer ett höjt bostadsbidrag att leda till att det ekonomiska biståndet sänks i motsvarande grad.

Kommunernas totala kostnader för ekonomiskt bistånd beräknas som en följd av förslaget bli 123 miljoner kronor lägre under 2023. I övrigt förväntas inte förslaget innebära några konsekvenser för kommunernas handläggning av ekonomiskt bistånd eftersom uppgift om att bostadsbidrag har lämnats redan finns tillgänglig via en digital tjänst, och där kommer tilläggsbidraget att ingå i posten för bostadsbidrag.

Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden

Förslagen bedöms vara förenliga med EU-rätten och med Sveriges övriga internationella åtaganden.

3.10 Budgetförslag

3.10.1 1:1 Barnbidrag

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

2021	Utfall	33 389 537	Anslagssparande	290 610
2022	Anslag	33 426 477[1]	Utgiftsprognos	33 413 610
2023	**Förslag**	**33 389 255**		
2024	Beräknat	33 327 161		
2025	Beräknat	33 207 162		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande

av socialförsäkringsbalken. Anslaget får även användas för utgifter för tilläggsbelopp vid familjeförmåner enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**33 426 477**	**33 426 477**	**33 426 477**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-37 222	-99 316	-219 315
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**33 389 255**	**33 327 161**	**33 207 162**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnbidraget, som är ett generellt stöd, kompenserar för den ökade försörjningsbörda som barn medför för en familj. Allmänt barnbidrag står för ca 88 procent av utgifterna för hela anslaget. Bedömningen av anslagsbehovet görs utifrån SCB:s befolkningsprognoser. Antalet barn i åldern 0–16 år förväntas minska under prognosperioden, vilket innebär att utgifterna blir lägre för allmänt barnbidrag och flerbarnstillägg. Utgifterna för förlängt barnbidrag ökar svagt under perioden. Utgifterna för tilläggsbelopp beräknas ligga stabilt under prognosperioden men är på längre sikt osäkra. Sammantaget innebär detta att utgifterna för anslaget förväntas minska svagt under perioden.

Regeringen föreslår att 33 389 255 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Barnbidrag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 33 327 161 000 kronor respektive 33 207 162 000 kronor.

3.10.2 1:2 Föräldraförsäkring

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

2021	Utfall	46 919 161	Anslagssparande	733 480
2022	Anslag	46 940 888[1]	Utgiftsprognos	47 570 026
2023	**Förslag**	**49 662 693**[2]		
2024	Beräknat	53 075 399		
2025	Beräknat	55 419 555		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 4 184 945 tusen kronor avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 som uppgick till -317 055 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

– föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,

– statlig ålderspensionsavgift för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enlig lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**45 031 247**	**45 031 247**	**45 031 247**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	1 000	
Makroekonomisk utveckling	2 208 887	4 591 199	6 285 674
Volymer	2 421 559	3 451 953	4 102 634
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**49 662 693**	**53 075 399**	**55 419 555**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna inom föräldraförsäkringen påverkas framför allt av fem faktorer: antalet barn som föds, antalet barn i befolkningen i åldern 0–12 år, ersättningsnivåer, antalet använda dagar samt fördelningen av ersättningsdagarna mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalen påverkar redan på kort sikt användningen av såväl graviditetspenning och föräldrapenning som de tio dagarna i samband med ett barns födelse inom den tillfälliga föräldrapenningen.

Under prognosperioden förväntas antalet födda barn att minska något, liksom antalet barn i åldrarna 0–12 år. Det har en sänkande effekt på utgifterna. Samtidigt förväntas prisbasbelopp och timersättning öka över tid, vilket innebär att medelersättningen höjs för förmånerna, vilket ökar utgifterna.

Som en följd av ett förändrat uttagsmönster för äldre barn, efter det att åldersgränserna i föräldrapenningen förändrades 2014, så har antalet nyttjade dagar och utgifterna för föräldrapenning under 2020 och 2021 varit lägre än tidigare. Från och med 2022 ökar antalet nyttjade dagar på nytt. Under perioden 2023–2025 tillkommer åldersgrupper för vilka föräldrapenning kan tas ut, eftersom det för barn födda 2014 och framåt finns möjlighet att få föräldrapenning upp till barnet är 12 år eller den senare tidpunkt då barnet avslutat det femte skolåret. Det förväntas ha en höjande effekt på utgifterna. Utgifterna ökar även som en följd av en beräknat högre medelersättning. Mäns andel av uttagna föräldrapenningdagar förväntas öka, om än svagt, under perioden. Eftersom män i genomsnitt har högre löner än kvinnor har det en höjande effekt på föräldrapenningutgifterna.

Nyttjandet av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn har under 2022 fortsatt att vara på den förhöjda nivå som covid-19-pandemin har förorsakat. Folkhälsomyndighetens rekommendation att stanna hemma vid förkylningssymtom har kvarstått under året, vilket leder till en fortsatt låg toleransnivå för förkylningssymptom i förskola och skola. Det finns en osäkerhet om vilken långsiktig effekt detta har på användningen av förmånen. Antalet nyttjade nettodagar förväntas ligga på en något lägre nivå än tidigare år samt sjunka något under prognosperioden. Utgifterna för vård av sjukt barn utgör närmare 90 procent av de totala utgifterna för förmånen.

Närmare 37 800 kvinnor fick graviditetspenning under 2021. Det var en kraftig ökning jämfört med 2020 som förklaras av Socialstyrelsens bedömning att gravida kvinnor

som smittas av covid-19 riskerar att föda för tidigt och att det därmed i vissa fall kan finnas skäl att stänga av gravida kvinnor från arbete på grund av risker i arbetsmiljön. I den situationen kan graviditetspenning utbetalas. Under 2022 har utgifterna fortsatt ligga på en hög nivå. I takt med att allt fler gravida kvinnor är vaccinerade förväntas antalet nyttjade dagar med graviditetspenning sjunka från de tidigare höga nivåerna och ligga relativt stabilt 2023–2025. Under prognosperioden förväntas utgifterna att öka eftersom medelersättningen ökar.

Tabell 3.14 Delposter anslaget 1:2 Föräldraförsäkring

Tusen kronor

	2023	2024	2025
Föräldrapenning	35 340 756	37 910 918	39 382 635
Statlig ålderspensionsavgift föräldrapenning	3 261 432	3 404 682	3 950 228
Tillfällig föräldrapenning	9 446 783	9 735 256	10 024 966
Statlig ålderspensionsavgift tillfällig föräldrapenning	856 908	1 098 868	1 116 471
Graviditetspenning	690 209	754 052	758 960
Statlig ålderspensionsavgift graviditetspenning	66 605	171 623	186 295

Regeringen föreslår att 49 662 693 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 53 075 399 000 kronor respektive 55 419 555 000 kronor.

3.10.3 1:3 Underhållsstöd

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

2021	Utfall	2 691 654	Anslagssparande	-106 439
2022	Anslag	2 838 365[1]	Utgiftsprognos	2 827 676
2023	**Förslag**	**2 897 838**		
2024	Beräknat	2 922 501		
2025	Beräknat	2 950 728		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar ska återföras till anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 838 365**	**2 838 365**	**2 838 365**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	35 000	35 000	35 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	24 473	49 136	77 363
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 897 838**	**2 922 501**	**2 950 728**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Genom underhållsstödet garanterar samhället att barn till särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin underhållsskyldighet. Inom underhållsstödet finns det dels en bidragsmottagande förälder, eller en bidragsmottagande ungdom över 18 år om det är fråga om ett så kallat förlängt underhållsstöd, dels en bidragsskyldig förälder.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av exempelvis antalet separationer, antalet barn i åldern 0–18 år och löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. stödets nivå, procentsatserna som bestämmer den bidragsskyldiga förälderns betalningsskyldighet samt storleken på grundavdraget för egna levnadskostnader som får göras innan betalningsskyldigheten beräknas.

Under prognosperioden förväntas antalet barn med underhållsstöd att fortsätta minska svagt och ligga på ca 170 000 barn år 2025. Det genomsnittliga utbetalningsbeloppet per barn och månad, oavsett barnets ålder, har historiskt ökat på grund av en ökande andel barn med fullt underhållsstöd och höjda ersättningsnivåer. Genomsnittligt utbetalningsbelopp förväntas fortsätta att öka samtidigt som direkta inbetalningar från bidragsskyldiga beräknas öka något. Sammantaget beräknas utgifterna för underhållsstöd öka under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 2 897 838 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Underhållsstöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 922 501 000 kronor respektive 2 950 728 000 kronor.

3.10.4 1:4 Adoptionsbidrag

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

2021	Utfall	8 699	Anslagssparande	6 085
2022	Anslag	14 784[1]	Utgiftsprognos	7 651
2023	**Förslag**	**14 784**		
2024	Beräknat	14 784		
2025	Beräknat	14 784		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt socialförsäkringsbalken. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**14 784**	**14 784**	**14 784**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			

	2023	2024	2025
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 784**	**14 784**	**14 784**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget är beroende av bidragets nivå och antalet barn som kommer till Sverige genom adoption som har förmedlats av auktoriserade adoptionssammanslutningar. Sett över en längre period har antalet adoptioner minskat, och under 2020 och 2021 påverkade reserestriktioner antalet genomförda adoptioner. Även under 2022 har ansökningarna legat på en låg nivå och förväntas, med de osäkerheter en sjunkande trend och effekter av covid-19-pandemin medför, ligga konstant under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 14 784 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Adoptionsbidrag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 14 784 000 kronor respektive 14 784 000 kronor.

3.10.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

2021	Utfall	1 017 506	Anslagssparande	-5 207
2022	Anslag	1 029 900[1]	Utgiftsprognos	1 032 600
2023	**Förslag**	**1 081 900**		
2024	Beräknat	1 115 400		
2025	Beräknat	1 144 100		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 029 900**	**1 029 900**	**1 029 900**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	7 000	14 000
Makroekonomisk utveckling	63 900	101 900	140 400
Volymer	-14 900	-23 400	-40 200
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 081 900**	**1 115 400**	**1 144 100**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnpensionen är grundad på den avlidna förälderns inkomst medan efterlevandestödet är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension. Utgifterna för anslaget är beroende av antalet barn vars föräldrar avlider, inkomstnivån hos den

avlidna föräldern samt antalet barn under 18 år som har invandrat till Sverige vars ena förälder eller båda föräldrar har avlidit.

Antalet barnpensioner förväntas öka under prognosperioden eftersom antalet barn i tonåren, för vilka barnpensioner är vanligare, förväntas öka något. Medelbeloppet för barnpension, som styrs av inkomstindex, förväntas öka under perioden, sammantaget innebär detta ökade utgifter för barnpension. Antalet mottagare av efterlevandestöd förväntas minska, en minskad invandring är en förklaring till färre ansökningar om efterlevandestöd. Samtidigt ökar medelbeloppet som en följd av ökat prisbasbelopp. Sammantaget väntas utgifterna för anslaget öka något under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 1 081 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Barnpension och efterlevandestöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 115 400 000 kronor respektive 1 144 100 000 kronor.

3.10.6 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

2021	Utfall	3 950 843	Anslagssparande	1 416 014
2022	Anslag	4 752 293[1]	Utgiftsprognos	4 156 136
2023	**Förslag**	**4 485 381**[2]		
2024	Beräknat	4 888 114		
2025	Beräknat	4 995 264		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 366 525 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 som uppgick till -79 612 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

– omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt socialförsäkringsbalken,
– statlig ålderspensionsavgift för omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 752 293**	**4 752 293**	**4 752 293**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	411 607	876 325	1 061 885
Volymer	-678 519	-740 504	-818 914
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 485 381**	**4 888 114**	**4 995 264**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget styrs av antalet barn i åldersgruppen 0–19 år, andelen barn som det betalas vårdbidrag eller omvårdnadbidrag för samt storleken på bidraget. Från och med den 1 januari 2019 har omvårdnadsbidrag ersatt den del av vårdbidraget som ger ersättning för barnets tillsyns- och vårdbehov. Det har skett en successiv överföring av utgifter mellan anslagsdelen vårdbidrag och anslagsdelen omvårdnadsbidrag och från och med 2023 förväntas enbart ett fåtal mottagare av vårdbidrag kvarstå. Utgifter för vårdbidrag beräknas att helt upphöra från och med 2024. Antalet mottagare av omvårdnadsbidrag förväntas öka över tid. Även prisbasbeloppet beräknas öka, vilket påverkar förmånsnivån som blir högre. Utgifterna för anslaget förväntas därför öka under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 4 485 381 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 888 114 000 kronor respektive 4 995 264 000 kronor.

3.10.7 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

2021	Utfall	8 070 800	Anslagssparande	
2022	Anslag	8 467 300[1]	Utgiftsprognos	8 467 300
2023	**Förslag**	**9 063 100**[2]		
2024	Beräknat	8 909 300		
2025	Beräknat	9 243 900		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 9 063 100 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 som uppgick till 521 195 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 467 300**	**8 467 300**	**8 467 300**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	132 700	236 800	385 100
Volymer	463 100	205 200	391 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 063 100**	**8 909 300**	**9 243 900**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Pensionsrätt för barnår kan tillgodoräknas föräldrar med barn i åldern 0–4 år och utgifterna påverkas därmed av hur många barn som föds. Pensionsgrundande belopp för barnår fastställs utifrån det för föräldern förmånligaste av tre olika beräknings-alternativ. Beloppen som beräknas i de olika beräkningsalternativen påverkas av

timlöneutvecklingen, inkomstbasbeloppets utveckling och utvecklingen av den pensionsgrundande inkomsten.

Antalet barn i de yngre åldrarna förväntas minska de kommande åren, vilket innebär lägre utgifter. Samtidigt påverkar ökande timlöner och inkomstbasbelopp samt sysselsättningen utgifterna. Även regleringsbelopp som avser avvikelsen mellan det preliminära belopp som har tagits ut och faktisk avgift påverkar utgifterna. Under prognosperioden beräknas utgifterna ligga relativt stabilt de kommande åren.

Regeringen föreslår att 9 063 100 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 8 909 300 000 kronor respektive 9 243 900 000 kronor.

3.10.8 1:8 Bostadsbidrag

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

2021	Utfall	5 019 388	Anslagssparande	721 278
2022	Anslag	4 799 404[1]	Utgiftsprognos	4 501 309
2023	**Förslag**	**4 564 633**		
2024	Beräknat	4 041 712		
2025	Beräknat	4 065 846		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag till barnfamiljer samt till unga som fyllt 18 år men inte 29 år enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 286 404**	**4 286 404**	**4 286 404**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	520 000		
varav BP23	*520 000*		
– Förstärkt bostadsbidrag till barnfamiljer	*520 000*		
Makroekonomisk utveckling	-124 193	-82 281	-103 220
Volymer	-117 578	-162 411	-117 338
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 564 633**	**4 041 712**	**4 065 846**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Bostadsbidraget för barnfamiljer består av ett bidrag till bostadskostnader, särskilda bidrag för hemmavarande barn och för barn som bor växelvis samt umgängesbidrag. Därutöver kan bostadsbidrag betalas ut till ungdomshushåll. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. De särskilda bidragen och umgängesbidraget är konsumtionsstöd för barnfamiljer med låg ekonomisk standard. Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av utvecklingen på arbetsmarknaden och

sysselsättningen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som med viss eftersläpning påverkar utgifterna. Även demografiska förändringar påverkar utgifterna, t.ex. antal födda barn.

Den största delen av bostadsbidraget betalas ut till barnfamiljer. Barnhushållen beräknas stå för runt 94 procent av bidragen under hela prognosperioden. Antalet hushåll med bostadsbidrag beräknas enligt Försäkringskassan vara i genomsnitt 149 000 under 2022, fördelat på 125 000 barnhushåll och 24 000 ungdomshushåll. Antalet mottagare av bostadsbidrag förväntas minska svagt de kommande åren. Antalet barnhushåll minskar snabbare än antalet ungdomshushåll. Utgifterna för bostadsbidrag förväntas minska något mellan 2023 och 2024 för att sedan öka svagt till 2025.

Regeringen föreslår att ett tillfälligt tilläggsbidrag för barnfamiljer med bostadsbidrag ska betalas ut under perioden januari t.o.m. juni 2023. Som en följd av förslaget ökas anslaget för 2023 med 520 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 4 564 633 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 041 712 000 kronor respektive 4 065 846 000 kronor.

Bilaga

Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av promemorian Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget med anledning av ökade levnadsomkostnader 2

2 Promemorians lagförslag 3

3 Förteckning över remissinstanserna 4

1 Sammanfattning av promemorian Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget med anledning av ökade levnadsomkostnader

Mot bakgrund av den ekonomiska situation som har uppstått med anledning av bl.a. händelserna i Sveriges närområde har svenska hushåll drabbats av ökade priser på bland annat el, drivmedel och livsmedel. Detta ökar risken för många hushåll att få en mer ansträngd ekonomi. Det finns därför anledning att ge stöd till ekonomiskt utsatta barnfamiljer så att de kan klara sina höjda levnadsomkostnader till följd av höjda priser.

Ett tillfälligt tilläggsbidrag lämnas till barnfamiljer med bostadsbidrag under juli t.o.m. december 2022. I denna promemoria lämnas förslag om en förlängning av tilläggsbidraget t.o.m. den 30 juni 2023.Tilläggsbidraget föreslås förlängas i oförändrad form. Det innebär att det ska ha samma utformning som det tilläggsbidrag som betalas ut under juli till och med december 2022 och som också lämnades under delar av 2020 och 2021. Tilläggsbidraget lämnas månadsvis med ett belopp om 25 procent av det preliminära bostadsbidraget, dvs. som mest 1 325 kronor per månad. Bidraget ingår inte i den slutliga avstämningen av bostadsbidraget som görs efter det att beslut om slutlig skatt har meddelats för kalenderåret.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1. Denna lag träder i kraft den *1 januari* 2023.	1. Denna lag träder i kraft den *1 juli* 2023.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Förlängning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget med anledning av ökade levnadsomkostnader lämnats av Boverket, Centrala studiestödsnämnden, Domstolsverket, Försäkringskassan, Hyresgästföreningen, Inspektionen för socialförsäkringen, Konjunkturinstitutet, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige, Pensionsmyndigheten, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges Makalösa föräldrar.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Förvaltningsrätten i Uppsala och Rädda barnen.

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Innehållsförteckning

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget 3
1.1 Omfattning 3
1.2 Resultatredovisning 3
1.2.1 Pensionernas tillräcklighet 4
1.2.2 Inkomstpensionssystemet 9
1.2.3 Premiepensionssystemet 11
1.2.4 Administrations- och förvaltningskostnader 12
1.2.5 Pensionsuttag och arbetslivets längd 13
1.3 Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden 16
1.3.1 Kopplingen mellan arbete och pension ska stärkas 16
1.3.2 Överenskommelsen för långsiktigt höjda och trygga pensioner är i stora delar genomförd 17

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

1.1 Omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad i två avsnitt. I utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom redovisas de skattefinansierade ersättningarna för ålderspensionärer och ersättningar till vuxna efterlevande. I detta avsnitt redovisas den inkomstgrundade ålderspensionen som omfattar inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet, vilka är avgiftsfinansierade. Avgiften är 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten (dvs. inkomsten minskad med allmän pensionsavgift) och ger motsvarande pensionsrätt. Inkomst- och premiepensionssystemen är finansiellt skilda från statens budget och bär sina egna inkomster och utgifter. Det innebär även att vissa administrationskostnader hos Pensionsmyndigheten, Fondtorgsnämnden, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och Statens servicecenter finansieras inom inkomstpensionssystemet respektive premiepensionssystemet.

Tabell 1.1 Utgiftsutveckling för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
AP-fonderna, pensionsutgifter	331 545	344 973	356 515	362 476	377 787
Administrationskostnader	3 084	3 225	3 341	3 416	3 505
Totalt för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	334 629	348 198	359 856	365 883	381 292

Tabell 1.2 Utgiftsutveckling för premiepensionssystemet

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Premiepensionssystemet	17 837	23 669	25 953	28 151	30 925

1.2 Resultatredovisning

Tillräckliga pensioner är ett grundläggande och självklart syfte för ett pensionssystem och dess trovärdighet. Resultatredovisningen innehåller därför beskrivningar av pensionärers ekonomiska situation och hur den har utvecklats över tid. Eftersom den allmänna pensionen för de flesta pensionärer endast står för en del av de inkomster som äldre har, ingår även andra inkomster i resultatredovisningen. För de flesta

pensionärer är tjänstepensionen den viktigaste inkomsten vid sidan av den allmänna pensionen, men även andra inkomster såsom privat pension, lön och kapitalinkomster beaktas i resultatredovisningen eftersom de har betydelse för pensionärernas ekonomiska standard.

En grundläggande egenskap för pensionssystemet är dess finansiella hållbarhet. I ett finansiellt hållbart och autonomt system är pensionernas tillräcklighet inte garanterad. För att analysera den finansiella hållbarheten och visa hur systemet fungerar innehåller resultatredovisningen beskrivningar av den inkomstgrundade pensionens två delsystem – inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet. Systemen är konstruerade för att vara autonoma och finansiellt hållbara.

Redovisningen beskriver i huvudsak resultaten vid utgången av 2021. Till viss del ingår även uppgifter som avser 2022.

1.2.1 Pensionernas tillräcklighet

Pensionernas tillräcklighet kan analyseras utifrån flera perspektiv. Ett sätt är att analysera den ekonomiska standarden hos olika grupper av pensionärer.[1] Ett annat sätt att analysera pensionernas tillräcklighet är att undersöka kompensationsgraden, dvs. pensionsnivån i förhållande till inkomsten före pensioneringstidpunkten. Ytterligare ett sätt är att analysera skillnaden i inkomst mellan kvinnor och män genom att exempelvis visa den procentuella skillnaden i inkomst, det s.k. inkomstgapet. Dessa olika perspektiv analyseras i det följande.

I analysen och beräkningarna nedan definieras pensionär som någon som har tagit ut allmän pension till någon del eller som har äldreförsörjningsstöd. Att begreppet pensionär definieras på detta sätt och inte utifrån en specifik ålder beror dels på den ökade spridningen i fråga om när personer väljer att ta ut pension (2020 började knappt 4 av 10 personer lyfta den allmänna pensionen vid 65 år) dels på den reform som gör gällande att de pensionsrelaterade åldersgränserna successivt kommer att höjas. Båda dessa skeenden talar för att frångå en åldersfast definition.

Stora skillnader i ekonomisk standard mellan olika pensionärer

Pensionernas tillräcklighet kan analyseras genom att mäta den ekonomiska standarden bland olika grupper pensionärer. Diagram 1.1 visar utvecklingen av hur den ekonomiska standarden (median) för olika grupper av pensionärer förhåller sig till den ekonomiska standarden för dem som inte tar ut allmän pension (som har nivån 100 procent i diagrammet). Bland pensionärer har sammanboende högst ekonomisk standard. Som framgår av diagrammet var den ekonomiska standarden för sammanboende pensionärer 2020 på samma nivå som för gruppen icke-pensionärer för första gången sedan 2013. Jämfört med 2019 ökade den ekonomiska standarden 2020 för samtliga pensionärsgrupper mer än den ökade för resten av befolkningen. Spridningen i ekonomisk standard är större bland pensionärer än icke-pensionärer.[2] Det vanligast förekommande måttet på inkomstspridning är gini-koefficienten[3]. Gini-koefficienten var 0,37 för gruppen pensionärer jämfört med 0,33 för gruppen icke-pensionärer. Detta betyder att inkomstspridningen var större bland pensionärer.

[1] Ekonomisk standard definieras som den disponibla inkomsten justerat för försörjningsbörda. Detta innebär att alla personer i hushållet tilldelas samma ekonomiska standard vilken beräknas som hushållets disponibla inkomst justerat för hushållets sammansättning. Justeringen görs för att kunna jämföra disponibla inkomster mellan hushåll med olika sammansättning, dvs. hur många vuxna och barn som ska försörjas på inkomsten.

[2] Med icke-pensionär avses alla i befolkningen, oavsett ålder, som inte har tagit ut någon allmän pension.

[3] Se Teknisk bilaga till Fördelningspolitisk redogörelse, april 2022, Finansdepartementet, för vidare definition av gini-koefficient.

Diagram 1.1 Pensionärernas ekonomiska standard (median) i förhållande till gruppen icke-pensionärer (=100 procent)

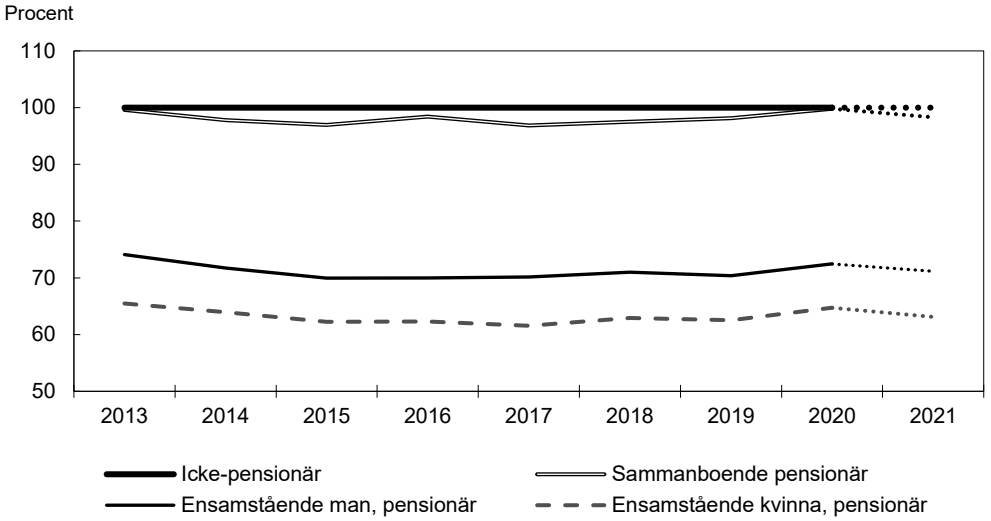

Anm.: Prognos år 2021.
Källa: STAR-materialet, SCB.

Det finns även skillnader i ekonomisk standard mellan inrikes och utrikes födda pensionärer. I diagram 1.2 visas den ekonomiska standarden (median) för sammanboende respektive ensamstående kvinnor och män fördelat på inrikes och utrikes födda. Liksom i diagram 1.1 relateras den ekonomiska standarden till den ekonomiska standarden för dem som inte tar ut allmän pension. Utrikes födda har en lägre ekonomisk standard än inrikes födda i alla grupper. Sammanboende har den högsta ekonomiska standarden, men det är också för sammanboende som det är störst skillnad mellan inrikes och utrikes födda. Utrikes födda ensamstående kvinnor som tar ut allmän pension eller som har äldreförsörjningsstöd har lägst ekonomisk standard, ca 61 procent av icke-pensionärernas ekonomiska standard.

Diagram 1.2 Inrikes och utrikes födda pensionärernas ekonomiska standard (median) i förhållande till gruppen icke-pensionärer (=100 procent)

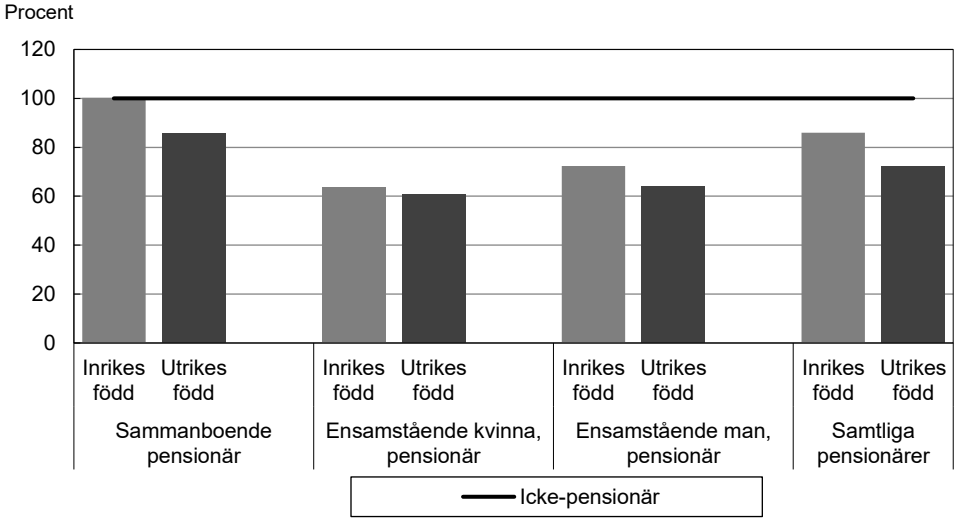

Anm.: Prognos avseende år 2021.
Källa: STAR-materialet, SCB.

Pensionärernas ekonomiska standard påverkas inte bara av den allmänna pensionen. Omkring 90 procent av dem som går i pension har också tjänstepension. Utöver pensionsinkomster har många pensionärer arbets- och kapitalinkomster. Diagram 1.3 visar den genomsnittliga inkomstsammansättningen för pensionärer 2020. Det är

tydligt att kvinnors inkomster i genomsnitt är betydligt lägre än mäns. Kvinnor har i genomsnitt lägre inkomstgrundad pension än vad män har och inkomsten utgörs i större utsträckning av garantipension och bostadstillägg. Män har i genomsnitt högre övriga inkomster i form av tjänstepension, arbetsinkomst och kapitalinkomst. I diagrammet redovisas bruttoinkomster. När hänsyn tas till skatt minskar skillnaden i inkomst.

Diagram 1.3 Olika inkomstkällor och genomsnittliga månadsbelopp för pensionärer, 2020

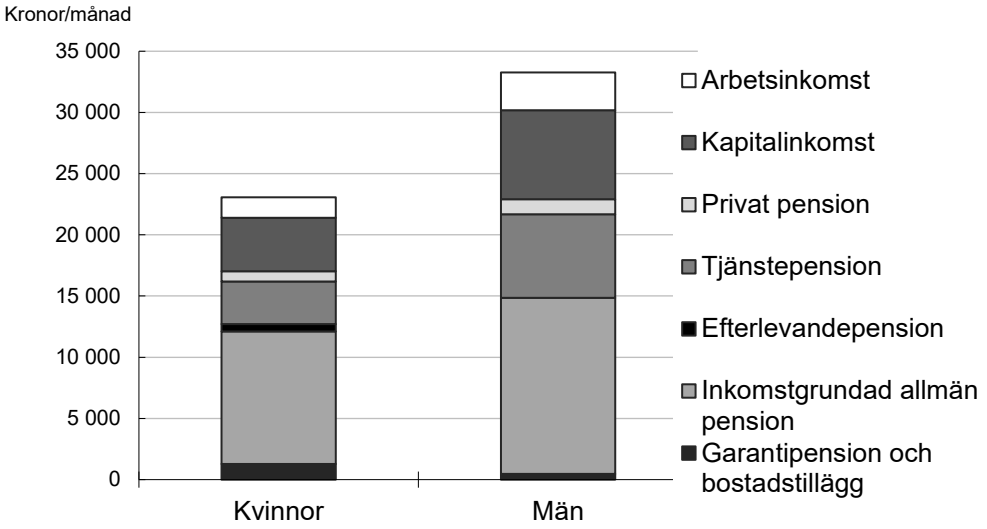

Källa: STAR-material, SCB.

Inkomstsammansättning och inkomstnivå skiljer sig åt, inte enbart mellan kvinnor och män, utan även mellan olika inkomstgrupper. Diagram 1.4 har sorterats efter ekonomisk standard och därefter delats upp i fem lika stora inkomstgrupper (kvintiler). Diagrammet visar därmed inkomstsammansättningen för pensionärer fördelat på dessa inkomstgrupper och även andelen kvinnor i respektive grupp. Som framgår av diagrammet är inkomstspridningen stor, och de 20 procent som har de högsta inkomsterna har i genomsnitt mer än fyra gånger så hög inkomst som de 20 procent som har de lägsta inkomsterna. Nivån på den allmänna pensionen är relativt lika i alla inkomstgrupper och det är främst övriga inkomstkällor som ger olika inkomstnivåer. Kapitalinkomsterna i den högsta inkomstgruppen är 15 gånger så höga som kapitalinkomsterna i den näst högsta inkomstgruppen, och det är därmed dessa inkomster som skapar den största skillnaden i inkomstnivå, även om skillnaderna är stora också när det gäller arbetsinkomst och tjänstepension.

Diagram 1.4 **Olika inkomstkällor och genomsnittliga belopp för pensionärer, fördelat på inkomstgrupper, 2020**

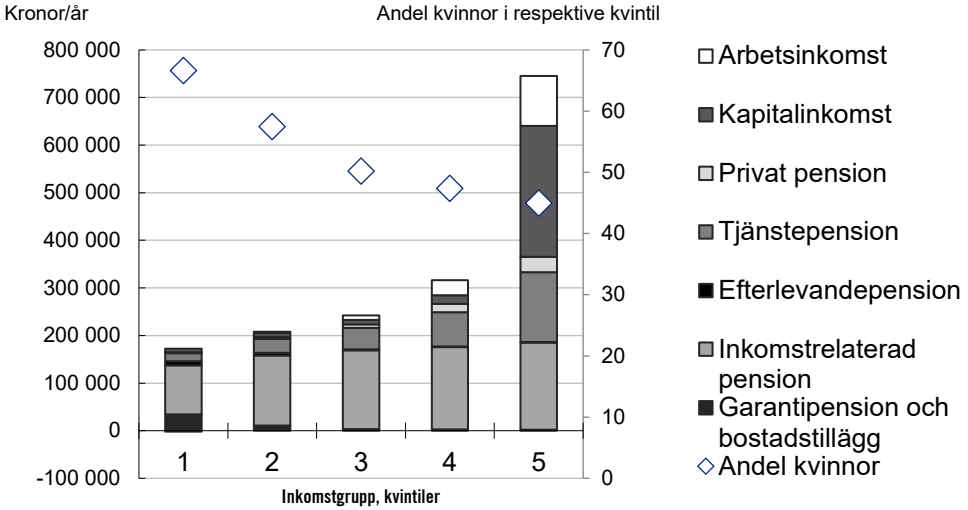

Anm.: Staplarna i diagrammet är inte fördelat på kön eftersom kvinttilindelningen baseras på inkomstens storlek vilket gör att kvinnor och män inom respektive kvintil har liknande inkomster. Kvinttilindelningen baseras enbart på pensionärernas ekonomiska standard och inte på hela befolkningens.

Källa: STAR-material, SCB.

Av diagrammet framgår också att andelen kvinnor är störst i gruppen med lägst inkomster, medan andelen kvinnor är lägst i gruppen med högst inkomster: 67 respektive 45 procent. Vid en undersökning av den genomsnittliga åldern i de olika grupperna framkommer att åldern är högst i gruppen med lägst inkomst och att genomsnittsåldern minskar i grupper med högre inkomst.

Stora skillnader mellan faktisk och teoretisk kompensationsgrad

Pensionernas tillräcklighet kan också analyseras genom att mäta kompensationsgrader. Med kompensationsgrad avses här hur mycket en person får i bruttopension jämfört med slutlön. I diagram 1.5 presenteras kompensationsgraden för kvinnor och män med medelinkomst. I diagrammet visas såväl faktiska kompensationsgrader, dvs. det verkliga pensionsutfallet jämfört med tidigare lön, som teoretiskt beräknade kompensationsgrader, dvs. kompensationsgrader som har beräknats med hjälp av Pensionsmyndighetens typfallsmodell. Den teoretiskt beräknade kompensationsgraden används för att ta reda på vilken kompensationsgrad framtida pensionärer beräknas få och även för att analysera hur regeländringar eller händelser i personers liv (exempelvis föräldraledighet, arbetslöshet eller tidigt pensionsuttag) eller i samhället kommer att påverka kompensationsgraden. Diagrammet visar kompensationsgraderna för allmän pension och för total pension (dvs. allmän pension och tjänstepension).

Diagram 1.5 Kompensationsgrader för medianpensionären, faktiska och typfall

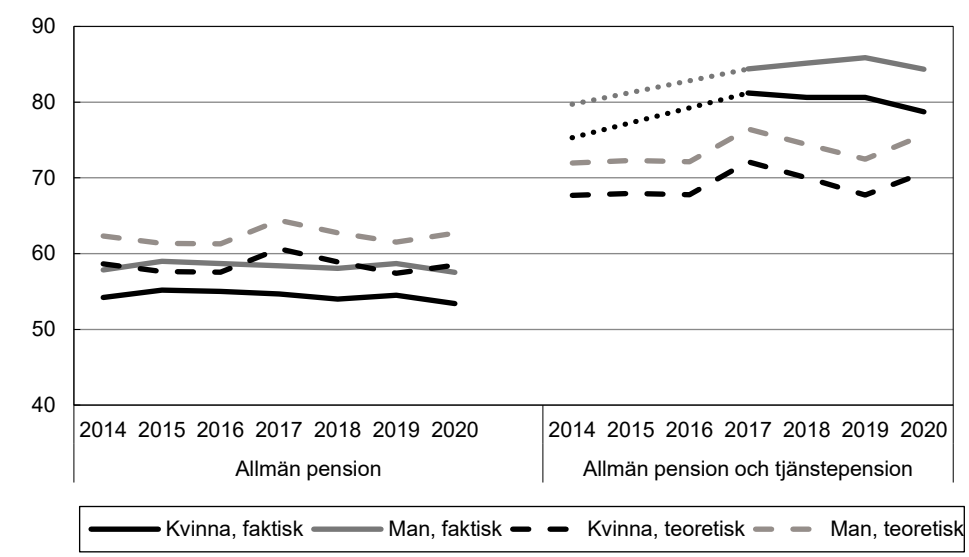

Anm.: Utfall för faktisk tjänstepension saknas för åren 2015 och 2016.
Källa: Rapporten Nyblivna pensionärers kompensationsgrader (Pensionsmyndigheten 2022).

Sett till endast allmän pension och det faktiska utfallet var kompensationsgraden 53 procent för kvinnorna och 58 procent för männen 2020. När tjänstepensionen läggs till ökar kompensationsgraden betydligt: till 79 procent för kvinnorna och 84 procent för männen.

De faktiska kompensationsgraderna är betydligt högre för kvinnor och män med medelinkomster jämfört med de teoretiska kompensationsgraderna sett till den totala pensionen. Skillnaderna mellan typfallsberäkningarna och verkligheten kan förklaras av flera olika faktorer. En förklaring är att inkomsten minskar åren före pensionsinträdet för många individer. En annan förklaring är att många väljer ett tidsbestämt uttag av tjänstepensionen. Även extra avsättningar och löneväxling kan bidra till att den faktiska tjänstepensionen är betydligt högre än vad den skattas till i typfallsmodellen. Skillnaden mellan faktisk och teoretisk kompensationsgrad är mindre avseende den allmänna pensionen.

Att mäta kompensationsgraden som andel av slutlönen kan vara användbart för att bedöma tillräckligheten av pensionen i relation till tidigare lön. Det är dock inte möjligt att dra några slutsatser om pensionsnivån eller övriga inkomster utifrån kompensationsgraden. En person med mycket låga eller inga inkomster innan han eller hon börjar ta ut pension kan få en mycket låg pension men ändå ha en kompensationsgrad på över 100 procent. Måttet kan också ge väsentligt olika resultat beroende på vilken inkomst under förvärvslivet som jämförs. Det är inte ovanligt att arbetsinkomsten förändras under åren före pensionering. Resultatet blir därför beroende av om pensionen relateras till det sista året före pension eller till exempelvis ett genomsnitt av de senaste årens inkomster. För mer utförlig information, se rapporten Redovisning av livsinkomstprofiler (Pensionsmyndigheten 2021).

Skillnader i inkomst mellan kvinnor och män som tar ut allmän pension

Skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner brukar kallas för pensionsgapet. I denna analys är dock begreppet utvidgat på så sätt att det är skillnaden mellan kvinnors och mäns disponibla inkomster som mäts. Det innebär att pensionärernas samtliga inkomster med avdrag för skatt ingår i analysen. Inkomstgapet kan delas upp i de olika inkomsternas bidrag till det totala inkomstgapet. Summan av alla inkomsters

bidrag till inkomstgapet motsvarar det totala gapet. I tabell 1.3 visas skillnaden i respektive inkomst mellan kvinnor och män relaterat till mäns genomsnittliga inkomster. Inkomstgapet var 27 procent 2020. Av tabellen framgår att det är inkomstgrundad pension, tjänstepension och kapitalinkomster som bidrar mest till de icke jämställda inkomsterna hos pensionärer. Mest utjämnande är skatterna, men även grundskyddet och änkepensionen minskar gapet.

Tabell 1.3 Olika inkomsters respektive skatters bidrag till inkomstgapet för pensionärer, 2020

	Procent
Totalt gap	**27**
Inkomstgrundad pension	14
Garantipension	-2
Änkepension	-2
Bostadstillägg	-1
Tjänstepension	13
Privat pension m.m.	2
Lön m.m.	6
Kapitalinkomster m.m.	12
Skatt	-14

Källa: STAR-material, SCB.

Gapet i disponibel inkomst har varit i stort sett oförändrat de senaste 25 åren. Detta är fallet trots att förvärvslivet, och därmed den inkomstgrundade allmänna pensionen, har blivit mer jämställt under tidsperioden. Att det totala inkomstgapet inte har minskat beror på att andra inkomster än inkomstgrundad allmän pension har ökat i betydelse för pensionärernas disponibla inkomster och att dessa inkomster i sin tur är relativt ojämnt fördelade mellan kvinnor och män. Det gäller framför allt för tjänstepensioner och kapitalinkomster men även arbetsinkomster. I takt med att gapet i inkomstgrundad allmän pension minskat, har även grundskyddets, änkepensionens och skattesystemets omfördelande effekt minskat, vilket även har bidragit till att det totala inkomstgapet mellan kvinnor och män som är pensionärer fortsatt är oförändrat. Inkomstgapet är större för pensionärer jämfört med personer som är 18 år och äldre utan pension: 27 procent jämfört med 18 procent.

1.2.2 Inkomstpensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent går 16 procentenheter till inkomstpensionssystemet. Inkomstpensionssystemet är ett fördelningssystem, vilket innebär att de avgifter som betalas in av de förvärvsarbetande under ett år används för att betala de utgående pensionerna samma år. Om inbetalningarna till systemet är större än utbetalningarna, sparas överskottet i de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna). På motsvarande sätt tas medel från fonderna om utbetalningarna är större än inbetalningarna. Fondernas främsta syfte är att utgöra buffertkapital för pensionsutbetalningarna i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer samt att bidra med kapitalavkastning till inkomstpensionssystemet.

Inkomstpensionssystemet är finansiellt hållbart och klarar såväl ekonomiska som demografiska förändringar. Det beror på att pensionsutbetalningarna har kopplats till livslängdsutvecklingen och den ekonomiska tillväxten. Konstruktionen är en garanti för att eventuella underskott i systemet inte skjuts på framtida generationer, men innebär också att de utgående pensionerna kan påverkas negativt vid t.ex. ekonomiska kriser.

Följsamhetsindexeringen styr inkomstpensionernas utveckling

Inkomstpensionen beräknas vid pensioneringstillfället genom att en persons pensionsbehållning i princip divideras med antalet återstående år som pensionären i genomsnitt förväntas leva. Inkomstpensionen indexeras sedan årligen med ett index som är kopplat till inkomstutvecklingen i samhället. För att mildra övergången från arbete till pension får pensionären vid pensionerings-tidpunkten ett förskott på den förväntade förräntningen. Detta förskott kallas förskottsränta och är en uppskattning av den framtida realinkomstutvecklingen. Förskottsräntan i inkomstpensionssystemet är fastställd till 1,6 procent. De årliga omräkningarna av pensionerna beräknas utifrån förändringen av inkomstindex minskat med förskottsräntan om 1,6 procent. Indexeringen efter avdrag för förskottsränta kallas följsamhetsindexering och har tillämpats sedan 2002. Syftet med konstruktionen är att pensionens värde ska vara relativt jämn under utbetalningstiden.

Diagram 1.6 Följsamhetsindexering och inflationsutveckling omvandlat till index, basår 2001=100

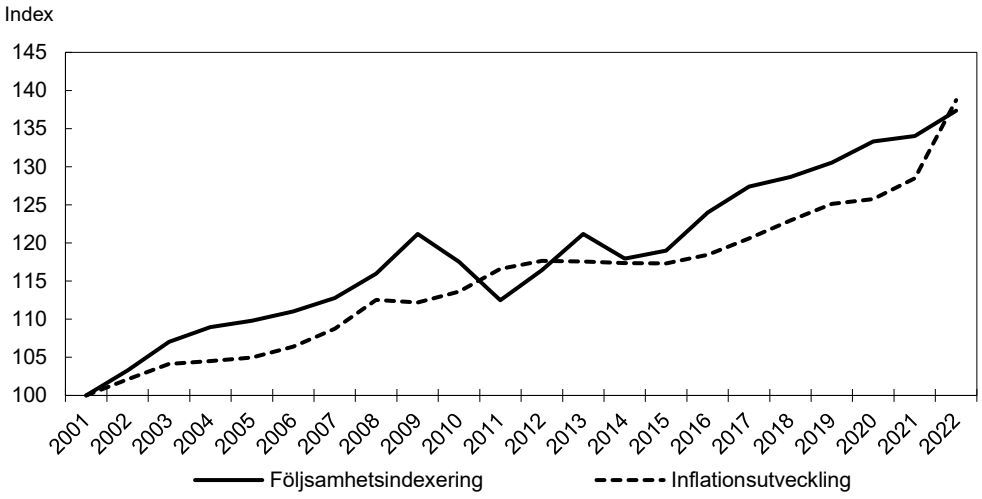

Anm.: Inflationsutvecklingen för 2022 är en prognos.
Källa: Pensionsmyndigheten, SCB och egna beräkningar.

Diagram 1.6 visar utvecklingen av följsamhetsindexeringen jämfört med prisutvecklingen sedan 2001. Som framgår av diagrammet har inkomstpensionerna ökat mer än prisutvecklingen fram till 2021. Diagrammet visar att för de flesta åren under mätperioden har pensionärerna tjänat förhållandevis mer på att den inkomstgrundade pensionen följsamhetsindexeras i förhållande till om den i stället hade följt inflationsutvecklingen. Enbart för åren 2011, 2012 och 2022 var pensionsnivån förhållandevis lägre på grund av följsamhetsindexeringen.

För 2023 kommer följsamhetsindexeringen att vara 3,0 procent.

Inkomstpensionssystemets finansiella ställning

Pensionssystemets finansiella ställning redovisas varje år i dess årsredovisning Orange Rapport. Rapporten sammanställs av Pensionsmyndigheten.

Under 2021 stärktes inkomstpensionssystemets finansiella ställning tack vare att tillgångarna ökade mer än skulderna. Det positiva resultatet beror främst på att AP-fondernas tillgångar ökat i värde, men också på att avgiftstillgången ökade. Avgiftstillgångens ökning beror både på att avgiftsinkomsten ökade och att omsättningstiden blev högre. Resultatet för Första–Fjärde och Sjätte AP-fonderna uppgick under 2021 till 338 miljarder kronor efter kostnader, vilket motsvarar en

avkastning på 20,2 procent. Det kan jämföras med att den genomsnittliga avkastningen har varit 7,1 procent per år sedan 2001 då det nuvarande AP-fondssystemet infördes, se skrivelsen Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2021 (skr. 2021/22:130).

Diagram 1.7 Balanstalets utveckling

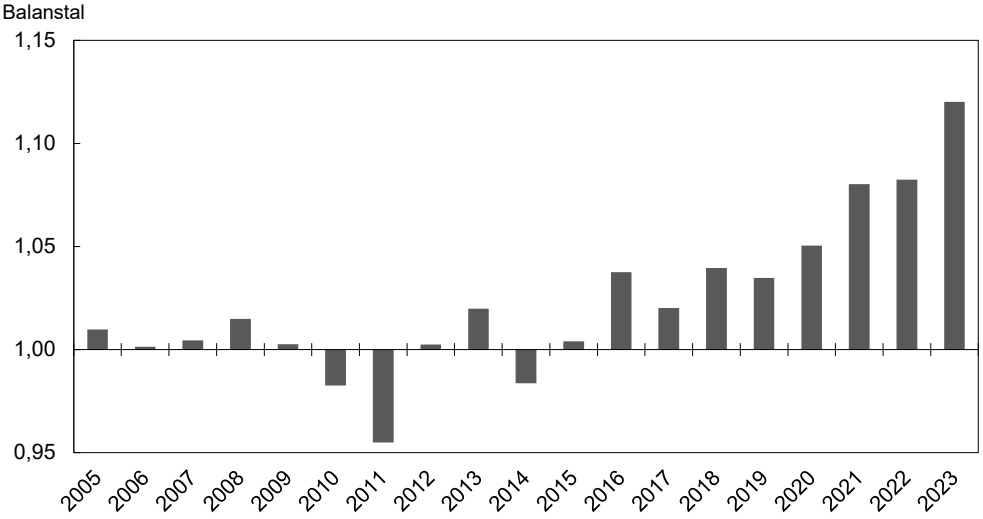

Anm.: Balanstalet baseras på den finansiella ställningen två år tidigare.
Källa: Pensionsmyndigheten.

Balanstalet, som är kvoten mellan systemets tillgångar och skulder, används för att mäta systemets finansiella hållbarhet. Balanstalet för 2023 är 1,1202. Det innebär att tillgångarna var 12,02 procent högre än pensionsskulden per den 31 december 2021. När balanstalet är över 1 och när en balanseringsperiod inte föreligger påverkas inte pensionernas indexering av balanstalets storlek. Som framgår av diagram 1.7 har balanstalet varierat under perioden. Inledningsvis var det relativt lågt, men det har förstärkts under senare år.

1.2.3 Premiepensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent avsätts 2,5 procentenheter till premiepensionssystemet. Premiepensionssystemet är ett fonderat system, vilket innebär att de avgifter som betalas in fonderas separat för varje enskild pensionssparare. Systemet är utformat som en fondförsäkring där spararen själv kan välja fonder. Om spararen inte gör ett aktivt val, placeras pengarna i den åldersanpassade fondportföljen AP7 Såfa, som förvaltas av Sjunde AP-fonden. Premiepensionssystemet introducerades 1995 och är fortfarande under infasning. Utbetalningarna av premiepension till pensionärerna har därför haft begränsad betydelse sett till individers totala pension. I takt med att premiepensionssystemet fasas in blir dock premiepensionens betydelse för den totala pensionen allt större för nya pensionärer. Dessutom har premiepensionens betydelse ökat ytterligare sedan starten i och med att den har haft en bättre värdeutveckling än vad inkomstpensionen har haft. I genomsnitt utgör premiepensionen 1,2 procent av den totala pensionen för personer som är födda 1938, respektive 13,4 procent för personer som är födda 1956.

Mycket stark värdeutveckling för spararna 2021

Den genomsnittliga värdeutvecklingen för samtliga fondsparare som inte har påbörjat uttag av sin premiepension uppgick till 29,6 procent under 2021 (jämfört med 5,6 procent 2020). Utvecklingen 2021 var lägre för sparare med en aktivt vald fondportfölj än för dem i AP7 Såfa: 27,9 procent jämfört med 31,2 procent. För en

mer utförlig redogörelse av hur premiepensionen utvecklades under 2021, se rapporten Premiepensionen: Pensionsspararna och pensionärerna 2021 (Pensionsmyndigheten 2022).

Bättre avkastning på premiepensionen än inkomstpensionen

Premiepensionskapitalet är i huvudsak placerat i aktiefonder och följer därför i stor utsträckning börsutvecklingen. Värdet på inkomstpensionsbehållningen följer inkomstindex, som speglar den genomsnittliga löneutvecklingen i Sverige. Eftersom börsutvecklingen varierar betydligt mer än löneutvecklingen blir en jämförelse av avkastningen mellan systemen beroende av vilken tidsperiod som mäts. Diagram 1.8 visar den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen för premiepensionskapitalet sedan starten 2000, jämfört med om kapitalet hade varit placerat i inkomstpensionssystemet. Den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen var 8,8 procent för premiepensionen jämfört med 3,1 procent för inkomstpensionen per den 31 december 2021. Efter en stark värdeutveckling 2021 har den genomsnittliga värdeutvecklingen för spararna varit negativ under 2022. Det innebär att skillnaden i avkastning mellan de två systemen sannolikt kommer att minska 2022.

Diagram 1.8 Genomsnittlig årlig värdeutveckling av premiepensionen respektive premiepensionen om den i stället hade avsatts till inkomstpensionen

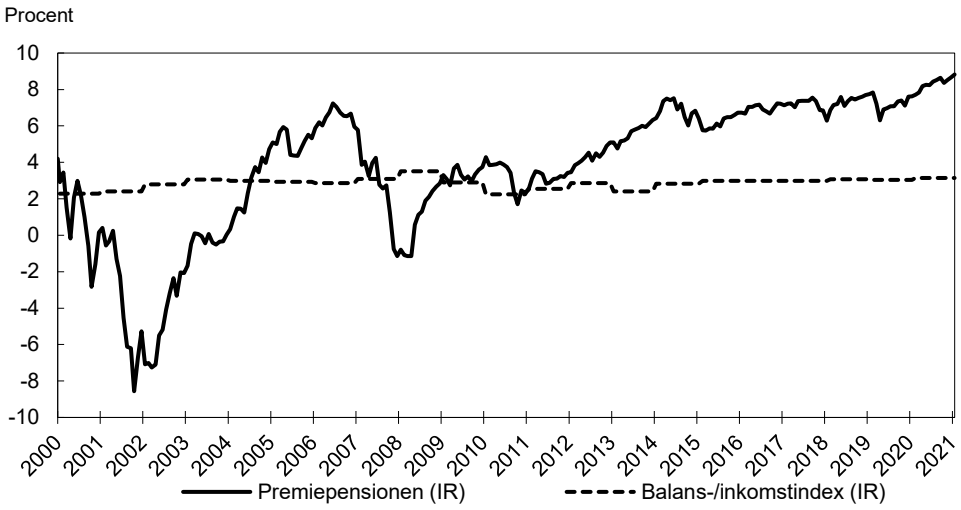

Anm.: Värdeutvecklingen är beräknad som internränta (IR). Det innebär att man vid beräkningen tar hänsyn till alla flöden in och ut ur systemet och vid olika tidpunkter som flödena har skett, samt det totala marknadsvärdet i fonderna vid tidpunkten för beräkningen.

Källa: Pensionsmyndigheten.

Vid utgången av 2021 var den genomsnittliga avkastningen per år för de sparare som har varit med sedan systemet startade högre för sparare i AP7 Såfa (10,6 procent) än för de sparare som har gjort ett eget val (8,5 procent). Skillnaden i avkastningen sedan starten mellan kvinnor och män är försumbar. Vid utgången av 2021 var det 59 procent av spararna som inte har gjort något aktivt val och därmed har placerats i förvalet AP7 Såfa. Totalt sett är det dock närmare 65 procent av spararna som har placerats i AP7 Såfa, eftersom det också finns sparare som aktivt har valt att placera hela eller delar av sitt premiepensionskapital där.

1.2.4 Administrations- och förvaltningskostnader

Det allmänna pensionssystemet är avgiftsfinansierat och administrationen finansieras genom en avgift på pensionsbehållningen[4]. Storleken på administrationskostnaderna

[4] Pensionsbehållningen är värdet av intjänade pensionsrätter inom den allmänna pensionen vid en viss tidpunkt.

har därför betydelse för de framtida pensionerna. De sammanlagda administrations- och förvaltningskostnaderna för ålderspensionssystemet 2021 utgjorde 0,19 procent av det förvaltade kapitalet och uppgick till 7 miljarder kronor, se diagram 1.9. Det är en minskning med ca 20 miljoner kronor jämfört med föregående år.

Diagram 1.9 Utvecklingen av administrations- och förvaltningskostnader för ålderspensionssystemet, fördelat på inkomstpension och premiepension

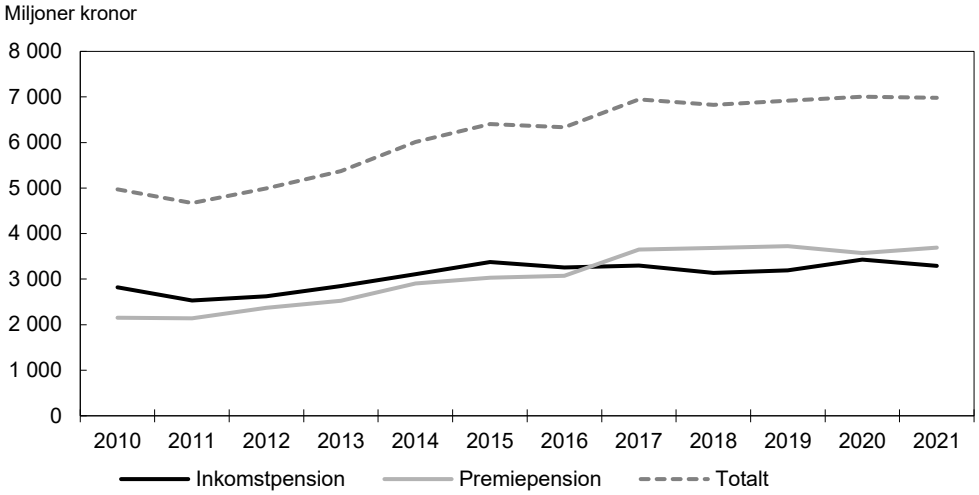

Källa: Pensionsmyndigheten, Orange Rapport 2021.

I diagram 1.10 visas fördelningen av inkomst- respektive premiepensionens kostnader under 2021. Den största delen utgörs av kapitalförvaltningskostnader. För inkomstpensionssystemet utgör dessa 71 procent och för premiepensionen 83 procent. Av de totala kostnaderna 2021 stod inkomstpensionssystemet för 47 procent och premiepensionssystemet för 53 procent. Premiepensionen är således ett mer kostsamt system än inkomstpensionssystemet.

Diagram 1.10 Fördelning av kostnader i inkomst- och premiepensionssystemet 2021

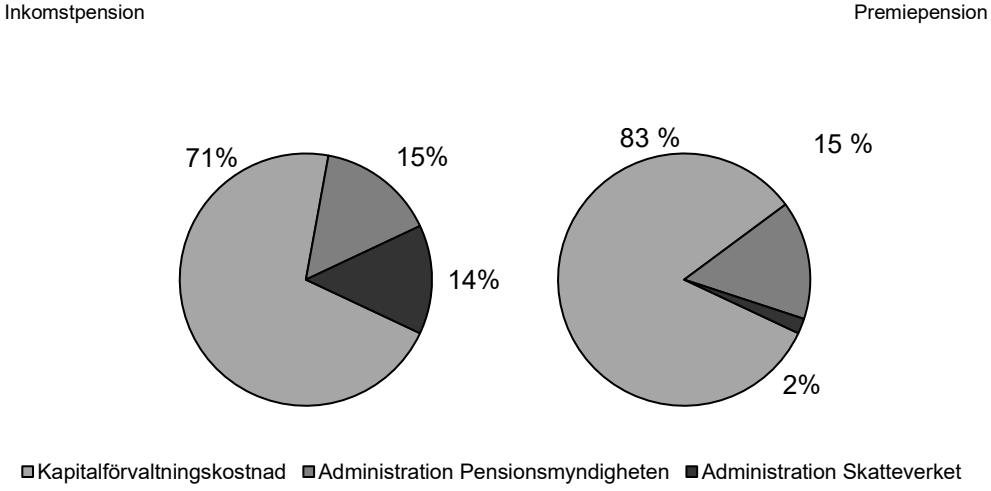

Källa: Pensionsmyndigheten, Orange rapport 2021.

1.2.5 Pensionsuttag och arbetslivets längd

Pensionssystemet skapades utifrån den medellivslängd som rådde i mitten av 1990-talet och en då antagen pensionsålder på 65 år. Sedan dess har medellivslängden ökat med närmare tre år. En naturlig följd av att medellivslängden ökar samtidigt som

pensionsåldern inte ökar i samma takt är att tiden som ålderspensionär blir allt längre. Den inkomstgrundade allmänna pensionens nivå bestäms av individens intjänade pensionsrätter och hur länge individens kohort (årskull) förväntas leva i genomsnitt. En ökande medellivslängd leder därmed till sjunkande pensionsnivåer om inte även arbetslivet förlängs och uttaget av pension senareläggs. För pensionernas tillräcklighet är det således viktigt med ett längre arbetsliv där pensionsuttaget senareläggs så att pensionsnivåerna upprätthålls. Ett längre arbetsliv och därmed fler arbetade timmar stärker också samhällsekonomin i stort och är således också viktigt för att finansiera en god välfärd.

Pensionsuttag

Uttag av pension är inte nödvändigtvis samma sak som att en person lämnar arbetslivet, men uttagsåldern har en stor påverkan på hur stor den framtida pensionen blir oavsett om en person fortsätter att arbeta eller inte. Den lägsta åldern för uttag av inkomstgrundad allmän pension höjdes 2020 från 61 till 62 år. I diagram 1.11 visas andelen personer som är födda olika år och som har tagit ut pension för första gången vid 61 och 62 års ålder. Som framgår av diagrammet har andelen som har tagit ut pension vid någon av dessa åldrar ökat över tid. För dem som är födda 1958 (den sista årskullen som kunde ta ut pension vid 61 års ålder) var det totalt 18 procent som hade tagit ut pension vid 62 års ålder eller tidigare. För dem som är födda 1959 har andelen minskat till 14 procent. Detta innebär att andelen som har tagit ut pension vid 62 års ålder eller tidigare tydligt har minskat för första gången sedan det nya pensionssystemet infördes.

Diagram 1.11 Andelen pensionärer som gjort ett första pensionsuttag vid 61 eller 62 års ålder

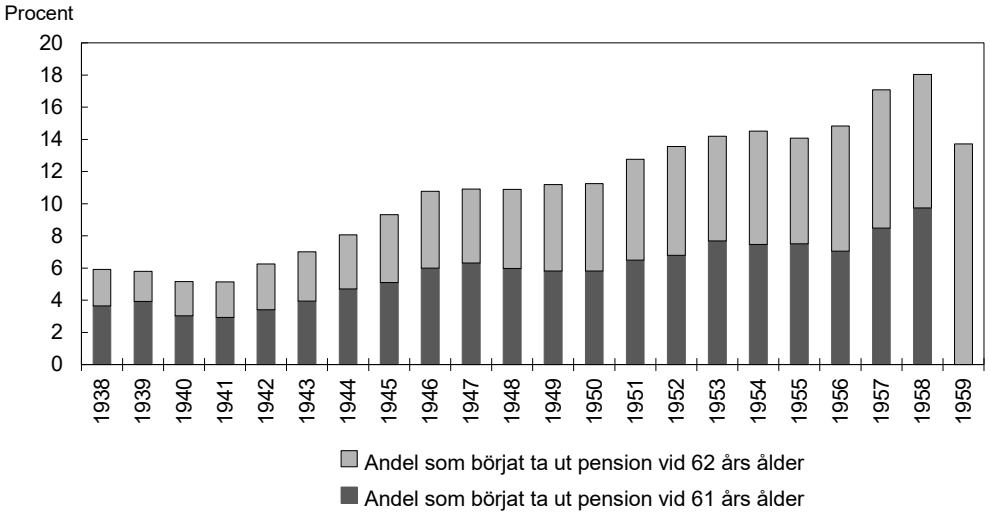

Källa: Pensionsmyndigheten.

Samtidigt som den lägsta åldern för uttag av inkomstgrundad pension höjdes 2020 höjdes också den s.k. las-åldern från 67 till 68 år, dvs. den ålder till vilken en person har rätt att kvarstå i anställning enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd. I diagram 1.12 visas utvecklingen av medelpensioneringsåldern för allmän pension. Att åldern är högre 2020 och 2021 än föregående år är en följd av de ovan nämnda åldershöjningarna. Som framgår av diagrammet har det medfört att medelpensioneringsåldern har ökat efter att under lång tid ha varit svagt avtagande.

Diagram 1.12 Medelpensioneringsålder

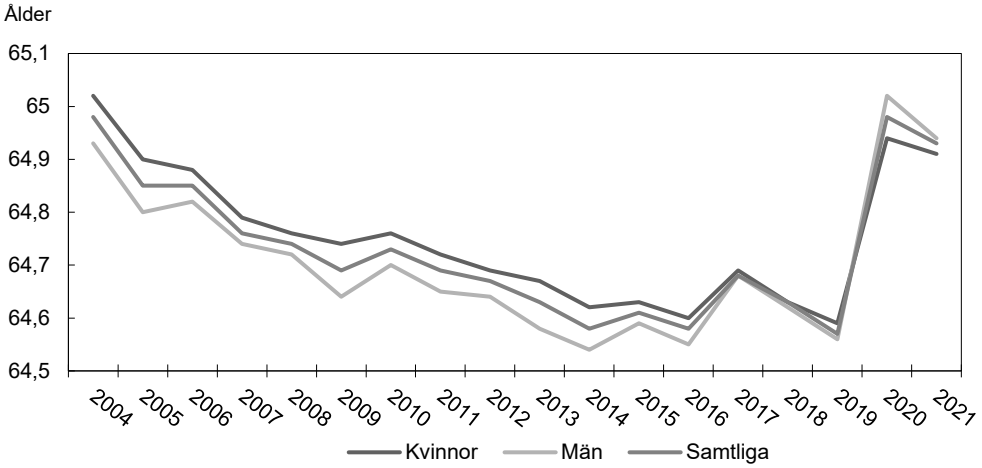

Anm.: Observera skalan i diagrammet, variationen över tid kan se större ut än vad den egentligen är.
Källa: Pensionsmyndigheten.

Både inträdes- och utträdesålder har betydelse för arbetslivets längd

Att fler tar ut allmän pension före 65 års ålder behöver inte betyda att de lämnar arbetslivet tidigare. Det kan också förklaras av att fler tar ut pension samtidigt som de fortsätter att jobba. Förändringen av arbetslivets längd kräver därför kännedom om både inträdesåldrar och utträdesåldrar.

Den genomsnittliga inträdesåldern ökade kraftigt för både kvinnor och män från mitten av 1970-talet till mitten av 1990-talet, vilket främst beror på att fler utbildade sig längre. Under de senaste 20 åren har utvecklingen däremot varit relativt stabil. Den genomsnittliga inträdesåldern har varit runt 23 år för kvinnor och runt 22 år för män.

Av diagram 1.13 framgår att den genomsnittliga utträdesåldern har ökat under 2000-talet.[5] Ökningen är likvärdig för kvinnor och män, men kvinnornas utträdesålder är omkring ett år lägre än männens. Diagrammet visar att utträdesåldern för män fortfarande är lägre än vad den var i början av 1970-talet, då pensionsåldern var 67 år, trots att medellivslängden i dag är ca fem år högre.

[5] Utgångspunkten för beräkningen är att personer som vid 50 års ålder finns med i arbetskraften, som sysselsatta eller arbetslösa. Arbetsmarknaden kan lämnas, förutom genom sjukersättning, med hjälp av tjänstepension, avgångsvederlag eller på annat sätt. En utförligare redovisning av beräkningsmetoden och olika reservationer finns i rapporten Genomsnittlig pensionsålder i de nordiska länderna (Försäkringskassan, 2006:11).

Diagram 1.13 Genomsnittlig ålder vid utträdet från arbetslivet för kvinnor och män som vid 50 års ålder fanns i arbetskraften, 1970–2021

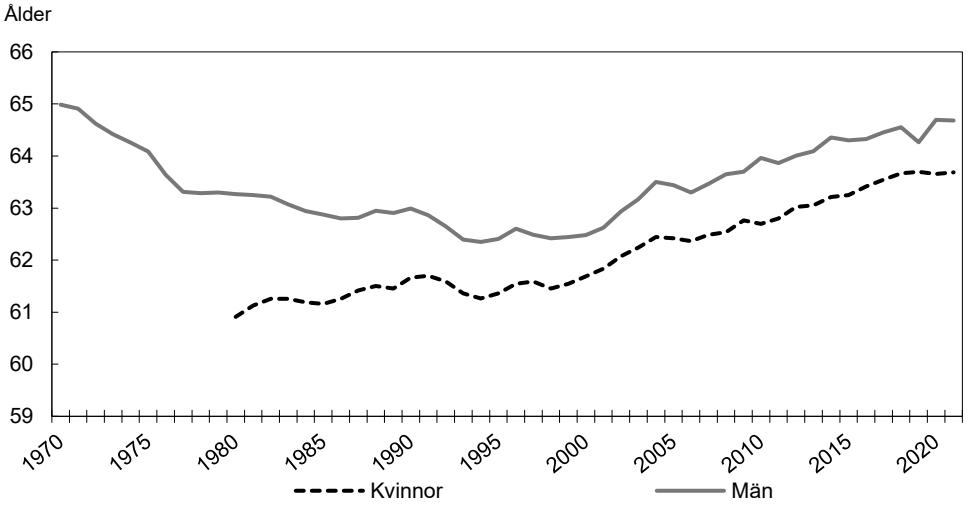

Anm.: Uppgift om kvinnors utträdesålder finns från 1980. För att visa utvecklingen dessförinnan redovisas enbart männens utträdesålder 1970–1979.

Källa: Rapporten Pensionsåldrar och arbetslivets längd (Pensionsmyndigheten 2022).

1.3 Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden

1.3.1 Kopplingen mellan arbete och pension ska stärkas

Regeringen anser att livsinkomstprincipen behöver förstärkas för att fortsatt värna respektavståndet och kopplingen mellan arbete och allmän inkomstgrundad pension. Inriktningen för regeringens arbete framöver kommer vara att ta fram reformer för hur pensionärers ekonomi kan stärkas. Det ska alltid löna sig bättre att arbeta än att inte arbeta, och det ska tydligt visa sig i den allmänna inkomstgrundade pensionen. Vidare ska Sverige vara ett land som tillvaratar äldres kompetens. Regeringen kommer att bjuda in samtliga av riksdagens partier till blocköverskridande samtal om pensionerna.

Justerade pensionsåldrar för långsiktigt höjda pensioner

Under 2022 beslutade riksdagen om justeringar av åldersgränserna i det allmänna ålderspensionssystemet och i närliggande trygghetssystem (prop. 2021/22:181, bet. 2021/22:SfU25 och bet. 2021/22:SfU26, rskr. 2021/22:331). Reformen innebär att åldersgränserna för när den inkomstgrundade pensionen respektive grundskyddsförmånerna tidigast kan lämnas höjs med ett år: från 62 till 63 år 2023. Från och med 2026 ska åldersgränserna kopplas till riktåldern för pension. Bakgrunden till reformen är bl.a. att den inkomstgrundade pensionen, mätt som andel av slutlönen, har blivit allt lägre i takt med att medellivslängden har ökat samtidigt som pensioneringsåldern har varit relativt konstant. En konsekvens för individen blir att pensionsbehållningen vid pensionering behöver fördelas över fler år än tidigare och de månadsbelopp som betalas ut blir därmed lägre.

För att klara fler år i arbete krävs en god arbetsmiljö och åtgärder som underlättar omskolning och karriärväxling. Det kräver också att äldres kompetens tillvaratas och att den åldersdiskriminering som i dag finns på den svenska arbetsmarknaden motverkas.

1.3.2 Överenskommelsen för långsiktigt höjda och trygga pensioner är i stora delar genomförd

Pensionsgruppen, med företrädare för de partier som står bakom pensionsöverenskommelsen, ingick i december 2017 en överenskommelse för långsiktigt höjda och trygga pensioner (S2017/07369). Pensionsöverenskommelsen omfattar hela ålderspensionssystemet, dvs. både garantipensionen och de inkomstgrundade delarna av det allmänna pensionssystemet. Överenskommelsen är i stora delar genomförd och många viktiga reformer har genomförts. Bland annat har grundskyddet för ålderspensionärer förbättrats, åtgärder för mer jämställda pensioner har genomförts, åldersgränserna i det allmänna pensionssystemet har justerats och premiepensionssystemet har reformerats.

Ett bättre premiepensionssystem

Premiepensionssystemet har sedan det infördes för drygt 20 år sedan tjänat sitt syfte att sprida risk och bidra till ökad avkastning för att stärka framtida pensioner. Systemet har dock visat sig ha brister som har möjliggjort för oseriösa aktörer att kunna missbruka systemet. Mot bakgrund av de oegentligheter som 2016 uppdagades på premiepensionens fondtorg tog Pensionsgruppen i december 2017 initiativ till att utreda och reformera systemet för att göra det tryggare för pensionsspararna. Med utgångspunkt i de förslag som presenteras i betänkandet Ett bättre premiepensionssystem (SOU 2019:44) beslutade riksdagen i maj 2022 om en reformering av premiepensionssystemet (prop. 2021/22:179, bet. 2021/22:SfU24, rskr. 2021/22:330). Reformen innebär bl.a. att ett mål har formulerats för premiepensionssystemet och att dagens öppna fondtorg ersätts med ett upphandlat fondtorg. Målet för premiepensionssystemet är att det ska erbjuda ett pensionssparande av hög kvalitet som ger en trygg pension och att upphandlingarna ska genomföras enligt ett nytt regelverk som har införts. Fondtorgets syfte är att erbjuda pensionsspararna en valfrihet i fråga om hur deras fondmedel ska placeras samtidigt som fonderna är kostnadseffektiva, hållbara, kontrollerbara och av hög kvalitet. Ändringarna innebär också att en ny myndighet, Fondtorgsnämnden, inrättades den 20 juni 2022. Fondtorgsnämnden har i uppgift att upphandla fonderna och i övrigt förvalta fondtorget. En genomförandekommitté (Fi 2018:06) har tillsammans med Pensionsmyndigheten arbetat med inrättandet av Fondtorgsnämnden. Genomförandekommittén lämnade sin slutrapport den 30 juni 2022 (S2022/03197).

Utgiftsområde 13

Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Utgiftsområde 13 – Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 7

3 Nyanlända invandrares etablering ... 9
3.1 Mål för området ... 9
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
3.3 Resultatredovisning ... 10
3.3.1 Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken ... 10
3.3.2 Resultat utifrån andra bedömningsgrunder för nyanländas etablering ... 20
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 27
3.5 Politikens inriktning ... 28
3.6 Budgetförslag ... 29
3.6.1 1:1 Etableringsåtgärder ... 29
3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande ... 30

4 Diskriminering ... 33
4.1 Mål ... 33
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 33
4.3 Resultatredovisning ... 33
4.3.1 Arbetet för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter ... 33
4.3.2 Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott ... 36
4.3.3 Handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter ... 37
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 38
4.5 Politikens inriktning ... 39
4.6 Budgetförslag ... 40
4.6.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen ... 40
4.6.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m. ... 41

5 Jämställdhet ... 43
5.1 Mål ... 43
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 43
5.3 Resultatredovisning ... 44
5.3.1 Jämn fördelning av makt och inflytande ... 44
5.3.2 Ekonomisk jämställdhet ... 46
5.3.3 Jämställd utbildning ... 48
5.3.4 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet ... 50
5.3.5 Jämställd hälsa ... 52
5.3.6 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra ... 55
5.3.7 Norden, EU och det övriga internationella samarbetet ... 61
5.3.8 Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen ... 62
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 64

5.5 Politikens inriktning 65
5.6 Budgetförslag 67
5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder 67
5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten 68
5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering 69

6 Segregation 71
6.1 Mål för området 71
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 71
6.3 Resultatredovisning 72
6.3.1 Fortsatt stora skillnader mellan olika områdestyper 73
6.3.2 Övergripande åtgärder för att motverka segregation 77
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 79
6.5 Politikens inriktning 79
6.6 Den årliga revisionens iakttagelser 80
6.7 Budgetförslag 81
6.7.1 4:1 Åtgärder mot segregation 81

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Etableringsåtgärder	112 030
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	4 132 083
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	134 607
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	100 919
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	705 039
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	72 365
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	48 163
4:1 Åtgärder mot segregation	260 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**5 565 206**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	39 300	2024
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	40 000	2024
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	48 163	2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**127 463**	

2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Nyanlända invandrares etablering, Diskriminering, Jämställdhet och Segregation samt myndigheterna Diskrimineringsombudsmannen och Nämnden mot diskriminering, Jämställdhetsmyndigheten samt Delegationen mot segregation.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2021 blev 2 304 miljoner kronor lägre än 2020 främst till följd av minskade kostnader för kommunersättningar vid flyktingmottagande. Jämfört med ursprunglig beslutad budget för 2022 beräknas utgifterna bli 350 miljoner kronor lägre, främst till följd av minskade kostnader för kommunersättningar vid flyktingmottagande. Utgifterna beräknas fortsatt minska 2023, 2024 och 2025.

För 2023 föreslår regeringen att 5 565 miljoner kronor anvisas inom området. För 2024 beräknas utgifterna till 5 113 miljoner kronor och 4 555 miljoner kronor för 2025.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Nyanlända invandrares etablering	**4 838**	**4 688**	**4 395**	**4 244**	**4 138**	**3 628**
1:1 Etableringsåtgärder	162	172	170	**112**	102	72
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	4 676	4 516	4 225	**4 132**	4 036	3 556
Diskriminering	**215**	**231**	**229**	**236**	**229**	**222**
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	125	130	129	**135**	138	141
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	90	101	99	**101**	91	81
Jämställdhet	**605**	**744**	**715**	**826**	**747**	**705**
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	502	640	608	**705**	625	582
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	76	76	80	**72**	74	75
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	27	28	28	**48**	48	48
Segregation	**499**	**490**	**435**	**260**		
4:1 Åtgärder mot segregation	499	490	435	**260**		
Äldre anslag	**55**	**29**	**27**			
2022 1:3 Hemutrustningslån	33		3			
2022 4:2 Delegationen mot segregation	22	29	23			
Totalt för utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	**6 212**	**6 182**	**5 801**	**5 565**	**5 113**	**4 555**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**6 152**	**6 152**	**6 152**
Pris- och löneomräkning[2]	6	12	16
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-997	-2 299	-2 801
varav BP23[3]	*-488*	*-621*	*-850*
Makroekonomisk utveckling	285	593	655
Volymer	119	657	533
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	0	0	0
Ny utgiftsram	**5 565**	**5 113**	**4 555**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	4 824
Verksamhetsutgifter[2]	741
Investeringar[3]	1
Summa utgiftsram	**5 565**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Integrationspolitik

– Lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Politik mot diskriminering

– Ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Jämställdhetspolitik

– Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Segregation

– Minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114).

3 Nyanlända invandrares etablering

3.1 Mål för området

Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet för integrationspolitiken är bredare än de insatser för nyanlända som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. Det innefattar åtgärder bl.a. inom områden som arbetsmarknad, utbildning, folkhälsa. hälso- och sjukvård samt bostäder. Med nyanlända avses här främst personer som har beviljats uppehållstillstånd som flyktingar eller alternativt skyddsbehövande samt deras anhöriga. Ett jämställdhetsperspektiv är centralt i genomförandet av integrationspolitiken. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Resultatet för nyanländas etablering påverkas av faktorer inom flera olika områden som ofta är beroende av varandra. Det kan därför vara svårt att redogöra för effekter av enskilda verksamheter eller reformer, inte minst då resultaten ofta visar sig på längre sikt.

Den första delen av redovisningen beskriver den generella utvecklingen för utrikes födda, i synnerhet utomeuropeiskt födda, på olika områden. I de fall uppgifter redovisas för gruppen europeiskt födda avses födda i Europa exklusive Sverige. Resultatredovisningen i denna del utgår ifrån nedanstående urval av indikatorer:

- Arbetsmarknad: arbetskraftsdeltagande, sysselsättning, arbetslöshet, tidsbegränsade anställningar, inkomst från arbete samt etableringsgrad för nyanlända.
- Utbildning: kunskapsresultat i grundskolan, genomströmning i gymnasieskolan och deltagande i kommunal vuxenutbildning.
- Hälsa: det allmänna hälsotillståndet.
- Boende: trångboddhet.

Utöver de centrala indikatorerna finns kompletterande indikatorer. I vissa delar baseras redovisningen även på återrapporteringar och andra underlag från myndigheter, främst Statens skolverk, Boverket och Folkhälsomyndigheten.

Den andra delen av redovisningen är strukturerad efter anslagsstrukturen inom utgiftsområdet. Resultatredovisning och bedömningsgrunder i denna del baseras i huvudsak på återrapporteringar från myndigheter, främst länsstyrelserna och Migrationsverket.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Resultat utifrån indikatorer kopplat till målet för integrationspolitiken

I detta avsnitt redovisas resultatindikatorer för utvecklingen inom flera olika områden kopplat till målet för integrationspolitiken.

Arbetsmarknad

Utrikes födda och i synnerhet nyanlända har oftare en svagare förankring på arbetsmarknaden än inrikes födda. Utrikes födda kvinnor har en svagare förankring än både inrikes födda kvinnor och utrikes födda män. De faktorer som påverkar utrikes födda kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden är bl.a. konjunkturläge, tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, hälsa, nätverk, hur länge personen har varit i Sverige och diskriminering på arbetsmarknaden.

Fortsatt ökning av arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda

Arbetskraftsdeltagandet har under den senaste fjortonårsperioden ökat framför allt bland europeiskt födda, men även bland utomeuropeiskt födda (se diagram 3.1).

Diagram 3.1 Arbetskraftsdeltagande bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

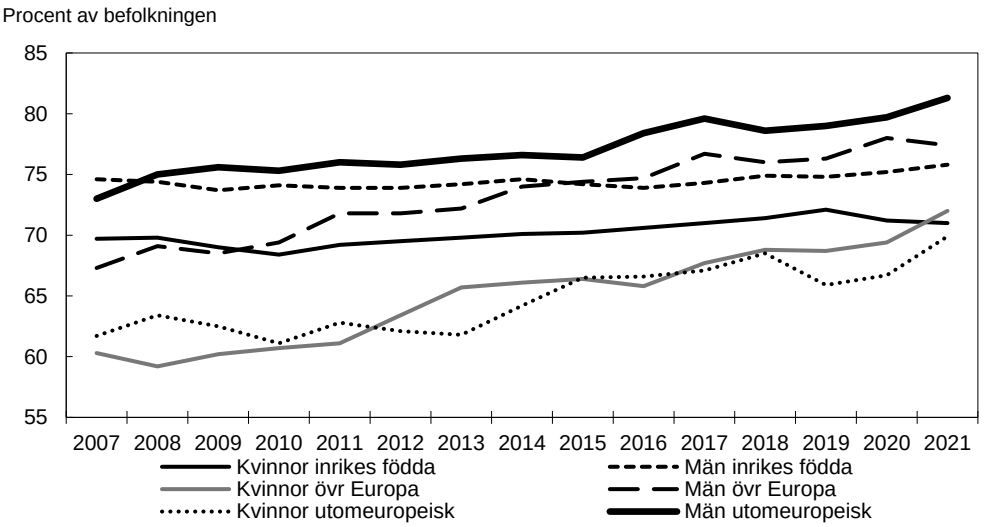

Anm.: År 2021 skedde förändringar som innebär ett tidsseriebrott i AKU:s tidsserier.

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna (AKU). Årsmedeltal 2007–2021.

Under 2021 var arbetskraftsdeltagandet bland utomeuropeiskt födda 70 procent för kvinnor och 81 procent för män. Bland inrikes födda har arbetskraftsdeltagandet legat på en relativt stabil nivå över tid, drygt 71 procent för kvinnor och 76 procent för män under 2021. Historiskt sett har män generellt högre arbetskraftsdeltagande än kvinnor.

Fortsatt stora skillnader i sysselsättningsgrad mellan utomeuropeiskt födda kvinnor och män

Under den senaste fjortonårsperioden har sysselsättningsgraden ökat tydligt bland kvinnor och män födda i Europa, medan utvecklingen har varit svagare bland både de födda utanför Europa och inrikes födda (se diagram 3.2). Sysselsättningsgraden uppgick år 2021 till 56 procent bland utomeuropeiskt födda jämfört med 69 procent bland inrikes födda. Liksom närmast föregående år var skillnaden i sysselsättningsgrad mellan könen 2021 störst bland utomeuropeiskt födda.

Diagram 3.2 Sysselsättningsgraden bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av befolkningen

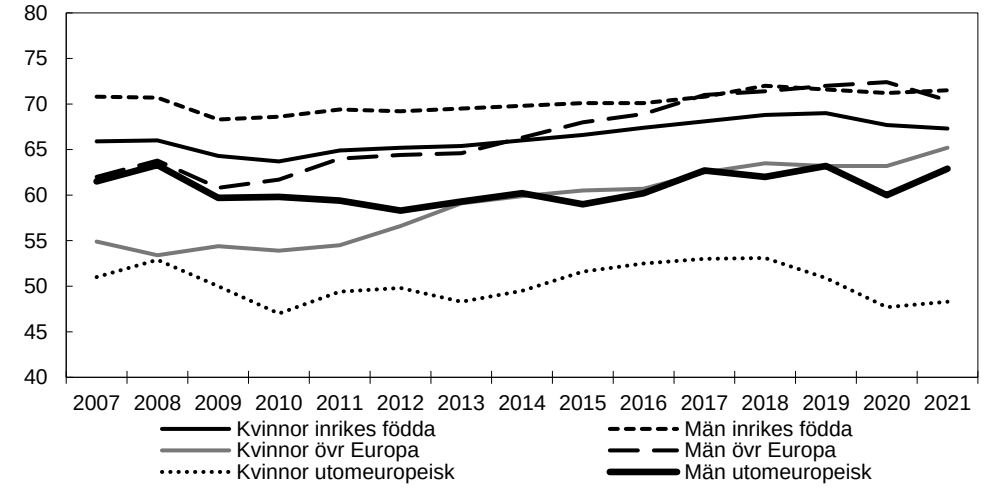

Anm.: År 2021 skedde förändringar som innebär ett tidsseriebrott i AKU:s tidsserier.

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2021.

Arbetslösheten högre bland utomeuropeiskt födda

Arbetslösheten är generellt högre bland utomeuropeiskt födda än bland personer födda i Europa och personer födda i Sverige (se diagram 3.3). Bland utomeuropeiskt födda uppgick andelen arbetslösa till 26 procent 2021, bland europeiskt födda till 9 procent och bland inrikes födda till 5 procent. Gruppen utomeuropeiskt födda kvinnor har den högsta arbetslösheten. Skillnaden mellan kvinnor och män är större bland utomeuropeiskt födda än bland europeiskt och inrikes födda.

Diagram 3.3 Arbetslösheten bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent av arbetskraften

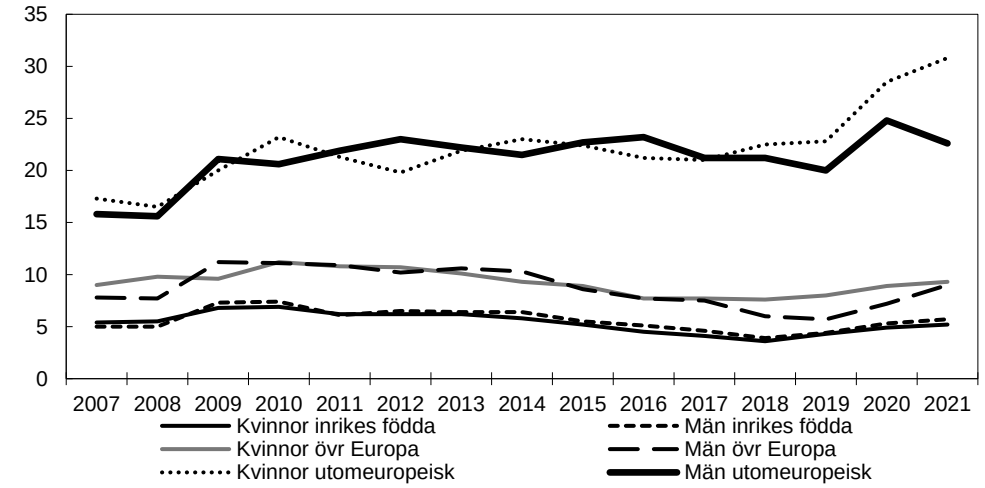

Anm.: År 2021 skedde förändringar som innebär ett tidsseriebrott i AKU:s tidsserier.

Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2021.

Andelen av alla arbetslösa som är långtidsarbetslösa (här de som varit arbetslösa i minst sex månader enligt AKU) är generellt högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. Under 2021 var långtidsarbetslösheten över 40 procent bland utrikes födda jämfört med drygt 20 procent bland inrikes födda.

Det är generellt sett vanligare bland kvinnor än bland män att vara undersysselsatt, dvs. att vara sysselsatt på deltid inom sin huvudsyssla samt att kunna och vilja arbeta

mer. Bland utomeuropeiskt födda kvinnor var 10 procent, närmare 25 000 personer, undersysselsatta under 2021. Bland utomeuropeiskt födda män var andelen två procentenheter lägre och låg på 8 procent, vilket motsvarar drygt 26 000 personer. Andelen undersysselsatta var lägre bland inrikes födda kvinnor och män och bland personer födda i Europa.

Vanligare med tidsbegränsade anställningar bland utomeuropeiskt födda

Andelen med tidsbegränsade anställningar är markant högre bland utomeuropeiskt födda kvinnor och män än bland inrikes födda och europeiskt födda (se diagram 3.4). År 2021 uppgick andelen utomeuropeiskt födda med tidsbegränsade anställningar till närmare 31 procent bland kvinnor och 28 procent bland män. För inrikes födda uppgick motsvarande andel till 15 procent bland kvinnor och 11 procent bland män.

Diagram 3.4 Andel tidsbegränsat anställda bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

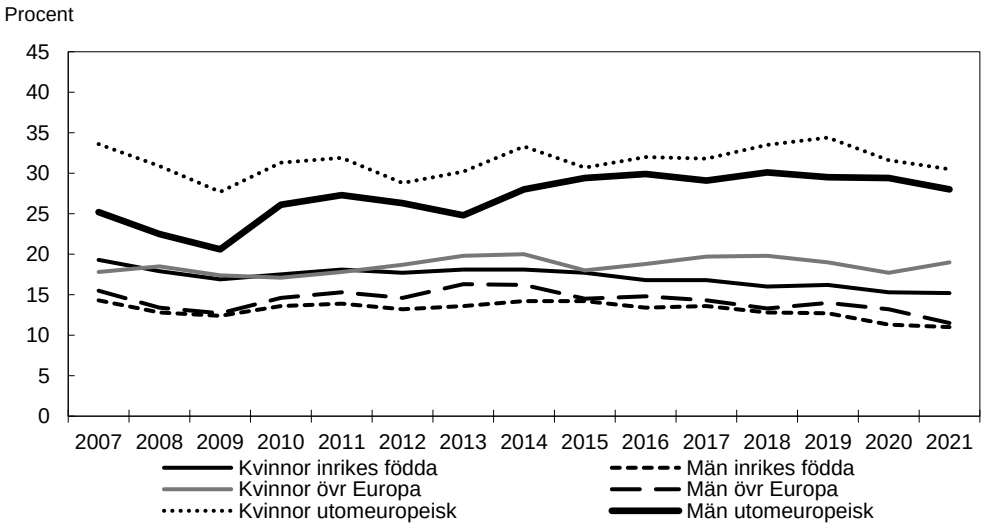

Anm.: År 2021 skedde förändringar som innebär tidsseriebrott i Arbetskraftsundersökningarnas (AKU:s) tidsserier.
Källa: Egna bearbetningar av data från Statistiska centralbyrån, AKU. Årsmedeltal 2007–2021.

Stora skillnader i arbetsinkomster mellan inrikes födda och utomeuropeiskt födda

De årliga arbetsinkomsterna varierar beroende på bakgrund och kön. Utomeuropeiskt föddas arbetsinkomster är betydligt lägre än för andra personer födda utanför Sverige och för inrikes födda (se diagram 3.5).

Diagram 3.5 Årliga arbetsinkomster fördelat på bakgrund och kön (medelvärden)

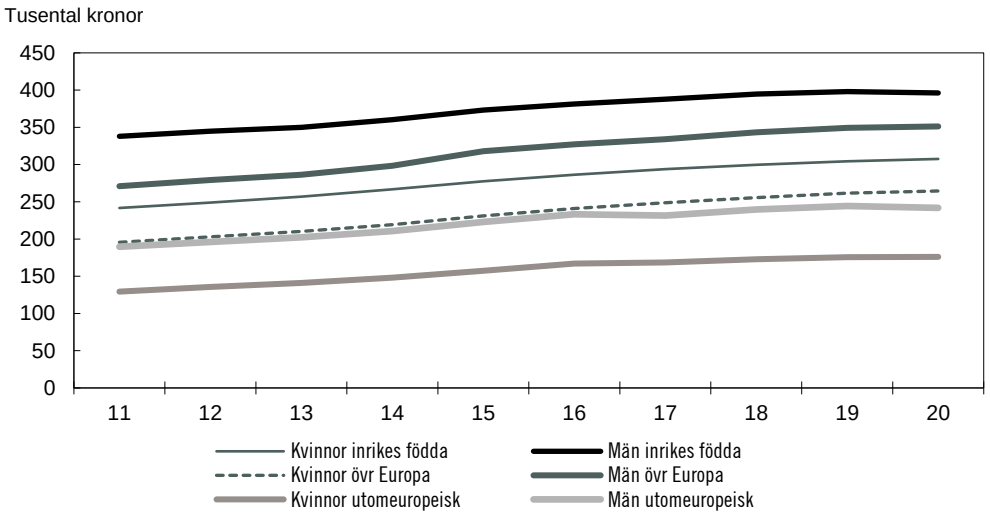

Källa: Totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF).

Arbetsinkomsterna för utomeuropeiskt födda kvinnor uppgick under 2020 i genomsnitt till 57 procent av vad inrikes födda kvinnor tjänade. Motsvarande andel för utomeuropeiskt födda män var 61 procent av inrikes födda mäns inkomst. Därtill är mäns arbetsinkomster generellt sett högre än kvinnors. Inom gruppen utomeuropeiskt födda uppgick kvinnors arbetsinkomster under 2020 till 73 procent av männens. Det motsvarar en ökning med fem procentenheter jämfört med 2011. Utvecklingen har varit likartad bland inrikes födda kvinnor, vars andel av männens arbetsinkomster motsvarade 78 procent 2020.

Successiv förbättring av nyanländas etablering på arbetsmarknaden bromsad av covid-19-pandemin

Sysselsättningen för personer som har invandrat till Sverige ökar generellt med vistelsetiden (se diagram 3.6). Personer som har invandrat av skyddsskäl eller som anhöriga till dessa har ofta en längre väg till arbete än t.ex. arbetskraftsinvandrare.

Diagram 3.6 Etableringsgrad nyanlända mottagna 2008–2018 efter vistelsetid i Sverige

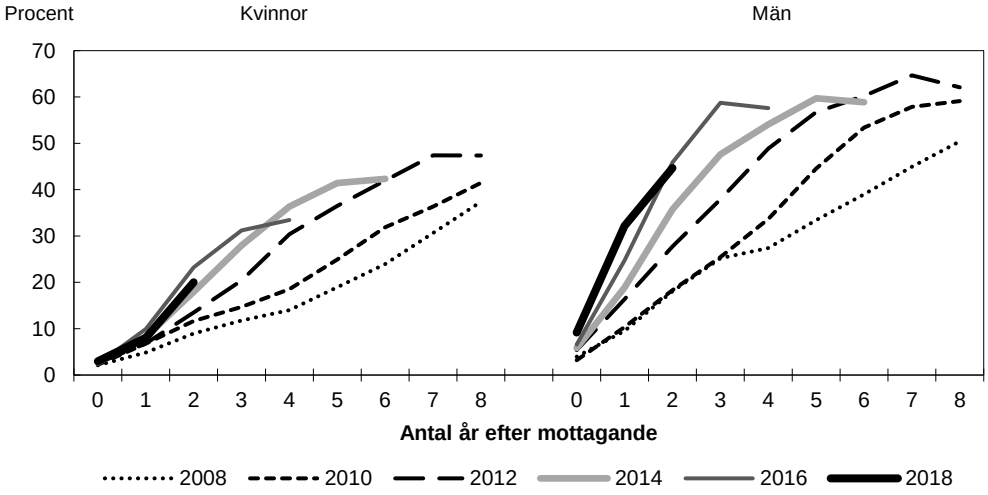

Anm.: Målgruppen avser 20–64 år respektive referensår. Senaste referensår är 2020. Som etablerade räknas individer som har varit anställda under varje enskilt referensår och haft en löneinkomst som uppgår till minst 60 procent av medianinkomsten för individer som har förgymnasial utbildning. Individer som har deklarerat för aktiv näringsverksamhet ingår inte bland de etablerade. Den registerbaserade aktivitetsstatistiken (RAKS) baseras fr.o.m. 2019 på arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI). Jämförelser med tidigare referensår bör därför göras med försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, RAKS, särskild beställning, egna bearbetningar.

Nyanländas etablering på arbetsmarknaden har successivt förbättrats sedan etableringsreformen infördes i december 2010. År 2020 uppgick andelen etablerade bland nyanlända som togs emot i en kommun 2012 till 56 procent, vilket är en högre etableringsgrad än för dem som togs emot 2007–2010 och som vistats längre tid i Sverige. Pandemiutbrottet 2020 medförde en allmän sysselsättningsnedgång vilket drabbade nyanlända som var på väg in på arbetsmarknaden. Ökningen av etableringsgraden för kvinnor som vistats i Sverige i fyra år eller mer avtog 2020 och för män föll etableringsgraden tillbaka något. Totalt sett var 50 procent av dem som togs emot i en kommun 2015 etablerade på arbetsmarknaden 2020.

Utbildning

Barn, unga och vuxna som invandrat till Sverige har olika grundförutsättningar när det gäller skolgång och utbildning. Vuxna påverkas främst av skolbakgrund medan det för barn och unga främst handlar om ålder vid invandringen och föräldrarnas utbildningsnivå. Även de omständigheter som råder i samband med invandring påverkar förutsättningarna. I detta avsnitt läggs fokus på utrikes födda som har kort tid inom det svenska utbildningssystemet (se även utg.omr. 16 avsnitt 3 och 4).

Konsekvenser av covid-19-pandemin inom utbildningsväsendet

Skolverket har gjort flera uppföljningar av covid-19-pandemins konsekvenser inom skolväsendet. Det är enligt myndigheten för tidigt att bedöma omfattningen av konsekvenserna på längre sikt, men Skolverket bedömer att skolans kompensatoriska uppdrag har försvårats och det finns risk för försämrad likvärdighet. Vidare finns det risk för ett s.k. kunskapstapp inom flera skolformer.

Konsekvenserna bedöms vara störst inom kommunal vuxenutbildning, särskilt svenska för invandrare (sfi) (se även utg.omr. 16 avsnitt 4.4). Skolverket gör bedömningen att det finns ett fortsatt behov av olika sorters stöd för att kunna ta igen förlorade kunskaper (Skolverket 2021, Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, Delredovisning 4). Även Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har konstaterat att pandemin har drabbat barn och unga negativt inom skolväsendet, och att de med svagare socioekonomisk bakgrund och sämre socialt nätverk har påverkats mer. IFAU konstaterar liksom Skolverket att det ännu är för tidigt att uttala sig om de långsiktiga konsekvenserna av pandemin men att såväl individer som samhällsekonomin kan påverkas negativt (IFAU, Rapport 2021:2).

Under pandemin har längre frånvaroperioder varit vanligare i förskolor med hög andel barn med utländsk bakgrund vilket är negativt för barnens språkutveckling, särskilt när det inte talas svenska i hemmet. Vidare anser sex av tio rektorer att övergången från förskola till förskoleklass har fungerat sämre under pandemin (Skolverket, Covid-19-pandemins konsekvenser för förskolan, Rapport 2022:8).

Deltagande i förskolan påverkar utrikes födda elevers förutsättningar i grundskolan

Förskolan förbereder barnens skolgång genom undervisning som bl.a. stimulerar språkutvecklingen. Utrikes födda barn, inrikes födda barn med två utrikes födda föräldrar och barn med svag socioekonomisk bakgrund deltar i lägre utsträckning i förskolan i jämförelse med övriga barn. I åldersgruppen 1–2 år var 2019 andelen inskrivna i förskolan av de utrikes födda barnen 14 procentenheter lägre än de inrikes födda barnen (57 respektive 71 procent), och i åldersgruppen 3–5 år 12 procentenheter lägre (83 respektive 95 procent) (SOU 2020:67). Detta innebär att de barn som är i störst behov av kompensatoriska åtgärder och språkutveckling är underrepresenterade bland de som deltar i förskolans verksamhet. Ändringar i skollagen som trädde i kraft 1 juli 2022 och tillämpas från 1 juli 2023 har som syfte att öka deltagandet i förskolan (prop. 2021/22:132, bet. 2021/22:UbU24, rskr. 2021/22:363). Från det år barnet fyller tre år, och sedan löpande till och med att barnet fyller sex år, ska kommunerna upplysa om förskolans syfte och barnens rätt till förskola. Det blir obligatoriskt för kommunerna att erbjuda en plats i förskola till barn som har bott i Sverige under en kort tid och att sträva efter att erbjuda andra barn som har behov av en förskoleplats en sådan för att bättre kunna lära sig svenska.

Väl fungerande fritidshem kan ha en positiv inverkan på kunskapsresultaten

Fritidshemmet är en utbildning inom skolväsendet som ska stimulera elevers utveckling och lärande samt erbjuda en meningsfull fritid. För utrikes födda elever och elever med utländsk bakgrund kan fritidshemmet ha särskilt stor betydelse, då det likt skolan har ett kompensatoriskt uppdrag och ska verka för att utjämna skillnader i elevers förutsättningar. Att delta i verksamheten är frivilligt. Deltagandet är lägre bland elever med svag socioekonomisk bakgrund, bl.a. på grund av att det som huvudregel inte erbjuds fritidshem till elever med föräldrar som t.ex. är arbetslösa eller sjukskrivna. En utredning har i uppdrag att analysera om rätten till fritidshem bör utökas (dir. 2021:101). Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2022.

Behörighet till gymnasieskolan ökar med tid i svensk skola och föräldrars utbildningsnivå

Av samtliga elever som gick ut årskurs 9 i grundskolan 2022 hade 11 procent utländsk bakgrund, dvs. var födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar, och 15 procent var utrikes födda. Av samtliga elever hade 5 procent invandrat före ordinarie skolstart, 7 procent under årskurs 1–5 och 3 procent under årskurs 6–9.

Bland utrikes födda elever och elever med utländsk bakgrund har behörigheten till gymnasieskolans nationella yrkesprogram ökat något under perioden 2019–2021, men var något lägre våren 2022 jämfört med läsåret innan (se diagram 3.7). För elever med svensk bakgrund, dvs. elever som är födda i Sverige och har minst en förälder född i Sverige, var behörigheten i princip oförändrad under perioden 2017–2021 och något lägre vårterminen 2022. Andelen behöriga vårterminen 2022 var till stor del i nivå med innan covid-19-pandemin, vårterminen 2019. Bland nyinvandrade elever var andelen behöriga något högre vårterminen 2022 (Skolverket, Slutbetyg i grundskolan, våren 2022).

Diagram 3.7 Andel elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, utifrån svensk och utländsk bakgrund, vårterminerna 2017–2022

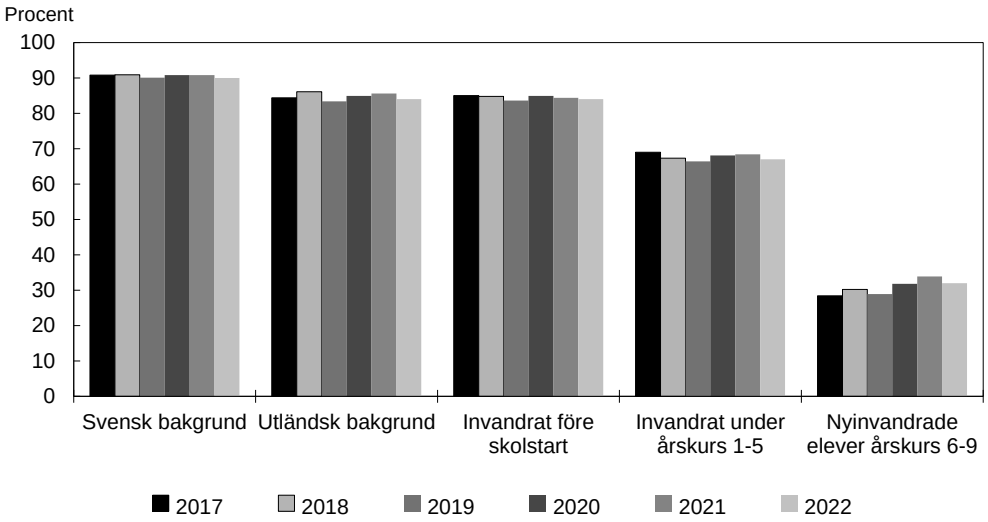

Anm.: Gruppen Svensk bakgrund avser elever som är födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige. Gruppen Utländsk bakgrund avser elever som är födda i Sverige och har två utrikes födda föräldrar. Gruppen Invandrat före skolstart avser utrikes födda elever som har invandrat före ordinarie skolstartsålder oavsett om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda. Gruppen Invandrat under årskurs 1–5 avser utrikes födda elever som har invandrat under årskurs 1–5, oavsett om föräldrarna är inrikes eller utrikes födda. Gruppen Nyinvandrade elever årskurs 6–9 avser utrikes födda elever som har utrikes födda föräldrar och har kommit till Sverige under de senaste fyra åren, dvs. under årskurs 6–9.

Källa: Skolverket.

Sammantaget var 85 procent av alla elever som slutade årkurs 9 vårterminen 2022 behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, vilket innebär att 15 procent (ca 18 000 elever) saknade behörighet. Andelen behöriga var densamma bland utrikes födda elever som gått hela sin skoltid i svensk skola som bland elever födda i Sverige med utrikes födda föräldrar. För elever med svensk bakgrund var behörigheten högre. Bland utrikes födda elever som börjat i svensk skola efter ordinarie skolstartsålder var andelen behöriga betydligt lägre. För elever med minst en förälder med eftergymnasial utbildning, oavsett bakgrund, är andelen behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram högre i jämförelse med elever vars föräldrar har lägre utbildningsnivå. Föräldrarnas utbildningsnivå har större betydelse för elever som varit kortare tid i Sverige jämfört med andra elever.

För elever som inte uppnår behörighet till gymnasieskolans nationella program finns introduktionsprogram. Läsåret 2021/22 läste totalt 37 400 elever på ett introduktionsprogram, varav 21 200 (57 procent) män och 16 200 (43 procent) kvinnor. Av samtliga

elever på introduktionsprogram läsåret 2021/22 gick 24 procent på språkintroduktion, som ger nyanlända elever en utbildning med tyngdpunkt i svenska språket. Efter en kraftig ökning av elever på språkintroduktion under läsåren 2015/16 och 2016/17 har elevantalet minskat och uppgick 2020/21 till 8 900 elever, vilket ungefär motsvarar nivån före 2015. Av nybörjareleverna på introduktionsprogram läsåret 2020/21 var 50 procent kvar på samma program ett år senare. Språkintroduktion har störst andel elever kvar efter ett år och 61 procent av eleverna var kvar från föregående läsår under 2021/22, vilket är 4 procentenheter mer än året innan.

Andelen med gymnasieexamen var något högre bland dem som påbörjade gymnasieskolan 2017 jämfört med dem som började 2016 för alla grupper utom män med svensk bakgrund, där andelen minskade med knappt 2 procentenheter (se tabell 3.1). Av nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2017 var det 27 procent av kvinnorna och 23 procent av männen som 2021 hade en gymnasieexamen, en ökning med 1 respektive 3 procentenheter jämfört med föregående år. Bland elever med svensk bakgrund var motsvarande andelar 82 respektive 79 procent. För de elever som har slutfört ett nationellt program men inte uppfyller kraven för gymnasieexamen utfärdas studiebevis.

Tabell 3.1 Genomströmning inom fyra år för nybörjare år 1 inom gymnasieskolan 2017

Procent

	Gymnasieexamen		Studiebevis	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Elever med svensk bakgrund[1]	82,3	78,6	4,1	6,3
Elever med utländsk bakgrund[2]	57,3	43,4	8,6	9,6
Nyinvandrade elever[3]	27,2	22,6	4,4	4,0
Totalt exklusive nyinvandrade elever	79,5	74,8	5,4	7,6
Gymnasieskolan totalt	**75,6**	**67,9**	**5,3**	**7,3**

Anm.: Genomströmningen mäts som andel elever som hade avslutat gymnasieskolan med examen eller studiebevis av elevgruppen som hade påbörjat sin utbildning i år 1 den 15 oktober 2017.

[1] Avser elever som är födda i Sverige med minst en inrikes född förälder.

[2] Avser elever som är utrikes födda eller som är födda i Sverige och vars båda föräldrar är utrikes födda.

[3] Avser elever som är utrikes födda, har utrikes födda föräldrar och har varit i Sverige i fyra år eller mindre.

Källa: Skolverket.

För att förbättra ungas möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden eller studera vidare har en särskild utredare haft i uppdrag att föreslå åtgärder för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning, antingen i gymnasieskolan eller i kommunal vuxenutbildning (komvux). I uppdraget ingick även att överväga andra åtgärder för att få fler unga att nå målen med en utbildning i gymnasieskolan. Utredningens lämnade sitt betänkande den 1 juni 2022 och betänkandet har remitterats (SOU 2022:34).

Kommunal vuxenutbildning är en viktig väg till etablering

Kommunal vuxenutbildning (komvux) är en viktig väg till etablering på arbetsmarknaden för många nyanlända vuxna och för de nyanlända som antingen inte uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program före 20 års ålder eller som inte uppnått examen eller studiebevis för nationellt program.

Antalet utrikes födda elever inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå exklusive kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) fortsätter att öka (se diagram 3.8). Utrikes födda utgjorde 53 procent av eleverna inom komvux på grundläggande och gymnasial nivå 2021, såväl totalt som av kvinnorna respektive av männen. Utrikes födda kvinnor utgjorde fortsatt den största gruppen inom komvux medan inrikes födda män utgjorde den minsta.

Diagram 3.8 Antal elever i kommunal vuxenutbildning, inrikes och utrikes födda

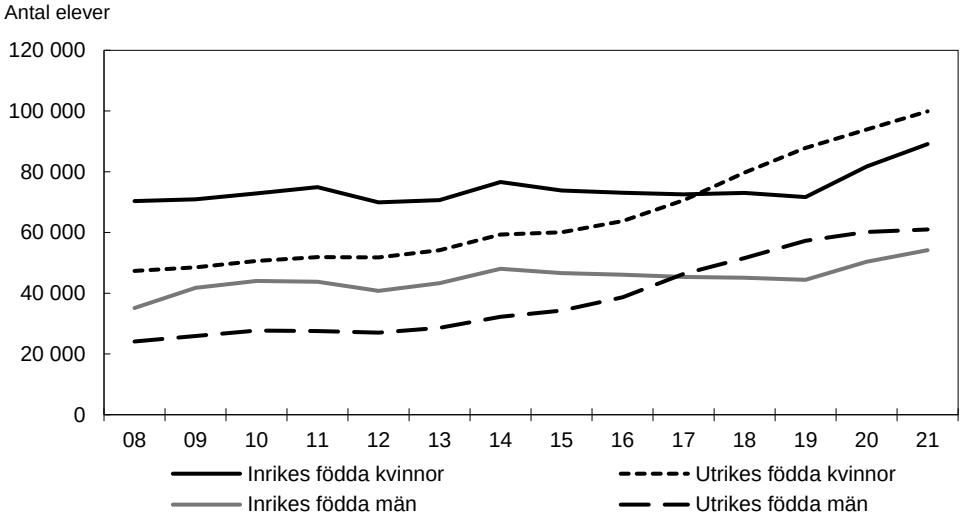

Källa: Skolverket.

Inom komvux på grundläggande nivå minskade antalet utrikes födda elever med 1 100 personer sedan föregående år till drygt 70 000 elever 2021, medan antalet utrikes födda på gymnasial nivå ökade med 6 200 personer till 119 000 elever. Andelen utrikes födda inom komvux på grundläggande respektive gymnasial nivå var i stort sett oförändrad jämfört med föregående år (94 respektive 46 procent).

Utbildningsbakgrunden bland elever inom komvux varierar. Andelen med eftergymnasial utbildning var nästan tre gånger så stor bland utrikes födda elever jämfört med inrikes födda elever (34 respektive 13 procent). Andelen med en gymnasial utbildning var drygt dubbelt så stor bland inrikes födda elever (75 respektive 35 procent). Det är inga större skillnader i utbildningsbakgrund mellan könen.

Bland de utrikes födda som avslutat studier inom komvux under 2017 var totalt 47 procent etablerade på arbetsmarknaden två år senare (se tabell 3.2). Andelen var i stort sett oförändrad jämfört med året innan. Utrikes födda kvinnor är i lägre grad etablerade efter utbildningen jämfört med utrikes födda män. Sysselsättningen efter avslutade studier för samtliga studerande inom komvux redovisas under utgiftsområde 16 avsnitt 4.3.1.

Tabell 3.2 Andel utrikes födda etablerade på arbetsmarknaden eller i studier två år efter avslutad kommunal vuxenutbildning under 2017

Procent

	Totalt	Kvinnor	Män
Etablerad ställning på arbetsmarknaden	47	46	48
Osäker ställning på arbetsmarknaden	13	11	15
Svag ställning på arbetsmarknaden	11	12	10
Studier på högskola	12	13	10
Övriga studier	4	4	4
Varken arbete eller studier	13	15	11

Anm: Etablering på arbetsmarknaden följs upp utifrån etablerad, osäker eller svag ställning. Etableringsmåttet är ett registerbaserat mått som beskriver den huvudsakliga aktiviteten och anknytningen till arbetsmarknaden under ett helt kalenderår. När en kolumn inte summerar till 100 procent beror det på avrundning.

Källa: Skolverket.

Genomströmning och studieavbrott inom svenska för invandrare

Antalet elever som deltagit i sfi med kommunen som huvudman uppgick 2021 till 133 000 personer, vilket är en minskning med drygt 3 procent jämfört med året innan. Av eleverna som studerade sfi var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Av kursdeltagarna läste två tredjedelar inom studieväg 1 och 2 och en tredjedel inom studieväg 3. Den genomsnittliga tiden för att avsluta en sfi-kurs var längre för elever med kort tidigare utbildning än för elever med längre utbildningsbakgrund. Kurser inom sfi som eleverna avslutade under året pågick i genomsnitt i 37 veckor, fyra veckor längre än föregående år. Ökningen var störst inom studieväg 1. Enligt Skolverket förklaras utvecklingen av långsammare progression och utmaningar med distansundervisning under covid-19-pandemin för elevgrupperna med kort tidigare utbildning.

Andelen avbrott minskade mellan 2020 och 2021 inom i stort sett samtliga kurser och studievägar i sfi. Andelen som har avbrutit studierna är högre bland män än bland kvinnor.

Diagram 3.9 visar hur stor andel av de som studerade på sfi som finns kvar som sfi-elever nästföljande år. Av de som t.ex. påbörjade sfi-studier 2017 var 20 procent kvar i sfi tre år senare. Motsvarande andel för de som påbörjade sfi-studier 2013 var 28 procent. Andelen minskar successivt för varje studiekohort.

Diagram 3.9 Andel av eleverna som är kvar i sfi efter antal år sedan första kursstart

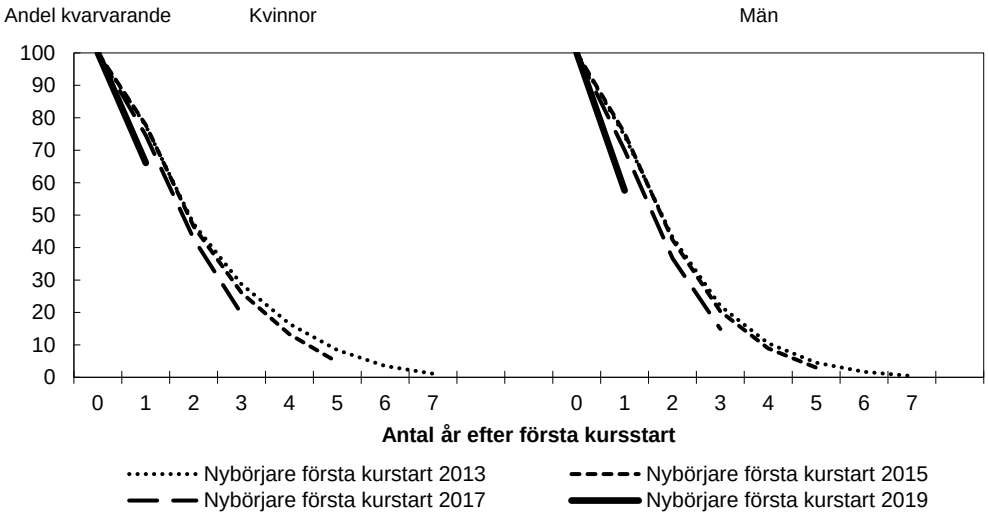

Anm: Eleven kan ha gjort uppehåll under perioden. Inom delar av sfi finns en negativ utveckling under 2020 där avbrotten ökade och betygen sjönk något.

Källa: Skolverket, särskild beställning.

Av de kursdeltagare som avslutade eller avbröt en sfi-kurs under 2021 var det 52 procent som avslutade kursen med godkänt betyg, 3 procent som avslutade kursen utan godkänt betyg och 45 procent som avbröt kursen (Skolverket 2021, Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning).

Hälsa

Självskattad hälsa mäts i undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC). I befolkningen 16 år och äldre anser 72 procent att de har bra hälsa, sett till genomsnittet för 2021. Andelen är något högre bland män än bland kvinnor, 74 respektive 71 procent. Sedan 2018 finns inga signifikanta skillnader mellan grupperna utrikes och inrikes födda (se tabell 3.3).

Tabell 3.3 Andel kvinnor och män med bra hälsotillstånd, 16 år eller äldre

Procent

	2018–2019		2020		2021	
Bakgrund	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Utrikes födda	73,2	80,5	73,2	80,5	70,8	76,8
Inrikes födda	73,6	77,5	73,6	77,5	70,6	73,6

Anm: I tabellen redovisas uppgifter som ett genomsnitt för åren 2018–2019 liksom för 2020 och 2021. Då 2020 och 2021 utgör ett enkelår är felmarginalerna större än för skattningar för dubbelår.

Källa: SCB, ULF/SILC. Uppgifter om hälsa hämtas från undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC, Statistics on Income and Living Conditions), som är en urvalsundersökning.

Utrikes födda har drabbats av sjukdomen covid-19 i högre utsträckning än övriga befolkningen, både när det gäller sjuklighet och dödlighet. Skillnaden mellan utrikes och inrikes födda kan till stor del förklaras av socioekonomiska faktorer och boendeförhållanden. Enligt Folkhälsomyndigheten är utrikes födda vaccinerade i lägre utsträckning än inrikes födda, särskilt i de yngre åldersgrupperna (Folkhälsomyndigheten, mars 2022). Det finns även ett samband mellan vaccinationstäckning och utbildnings- och inkomstnivå. Mönstret att andelen vaccinerade ökar i takt med stigande inkomst gäller för såväl inrikes som utrikes födda.

Boende

Såväl Boverket (Bostadsmarknadsenkät 2022) som Socialstyrelsen (Individ- och familjeomsorg – Lägesrapport 2022) bedömer att en eventuell långsiktig konsekvens av covid-19-pandemin är en försämrad bostadssituation för utsatta grupper däribland nyanlända, men att det än så länge är svårt att bedöma konsekvensernas omfattning och varaktighet. Bostadssituationen i många kommuner påverkas av ett ökat flyktingmottagande dels efter att pandemin mattats av, dels till följd av kriget i Ukraina.

Trots en hög takt på bostadsbyggandet visar 2022 års bostadsmarknadsenkät att drygt 70 procent av kommunerna uppger sig ha fortsatt underskott på bostäder. Underskottet på bostäder som hushåll har råd att efterfråga och hyresvärdars krav när det gäller t.ex. inkomstslag och kötid gör det svårt för bl.a. nyanlända att få ett förstahandskontrakt. Utmaningarna förstärks av bristen på tillräckligt stora lägenheter för familjer med många barn. Nyanlända som bosätter sig på egen hand i en kommun har särskilt svårt att hitta en bostad som medför en rimlig boendesituation. Många tvingas flytta runt inom och mellan kommuner och riskerar att råka ut för oseriösa hyresvärdar och privatpersoner som t.ex. hyr ut undermåliga bostäder eller hyr ut till oskäliga hyreskostnader. Boverkets analys av bostadsbristen 2020 visar att ca 57 800 hushåll var trångbodda samtidigt som de hade en ansträngd boendeekonomi. Det motsvarade 1,2 procent av hushållen och andelen har varit konstant sedan 2015.

Trångboddhet är betydligt vanligare bland utrikes födda än bland inrikes födda (16 respektive 2 procent 2020–2021). Andelen trångbodda har under den senaste tioårsperioden ökat bland utrikes födda, men legat konstant för den övriga befolkningen (se diagram 3.10). Skillnaderna mellan könen är små.

Diagram 3.10 Trångboddhet (norm 2) bland kvinnor och män 16–84 år

Procent

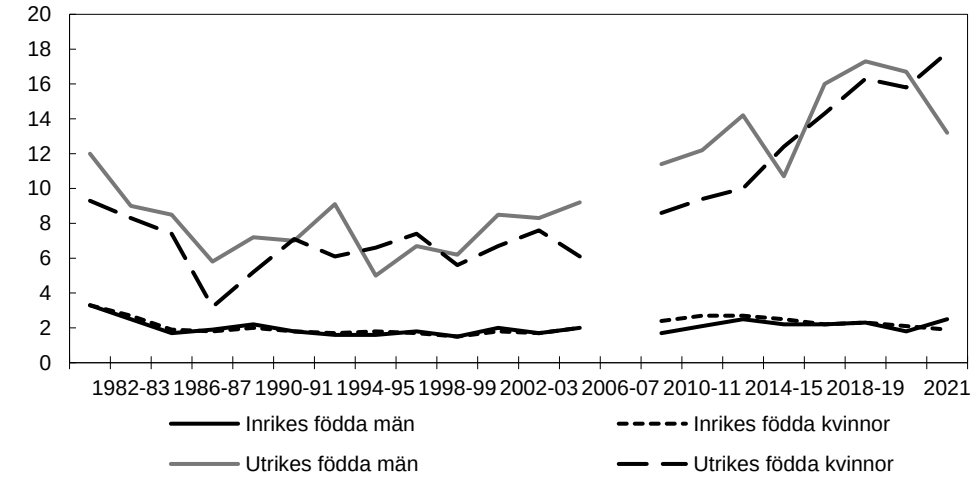

Anm.: Det finns flera definitioner av trångboddhet, s.k. trångboddhetsnormer. I diagrammet används en norm som definierar ett hushåll som trångbott om det finns fler än två boende per sovrum, kök och vardagsrum oräknade. Uppgifterna redovisas som genomsnitt för åren 1980/81–2018/19. För 2020 och 2021 redovisas enkelår, vilket innebär att felmarginalerna är större än för dubbelår. På grund av ett tidseriebrott åren 2006–07 presenteras inga data för dessa år.

Källa: Statistiska centralbyrån, ULF/SILC.

Svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden och anpassa sin boendesituation efter ändrade livsförhållanden medför problem för den enskilda och för samhället i stort. Den föregående regeringen har beslutat om en nationell hemlöshetsstrategi 2022–2026 där ett av målen är att det sociala perspektivet i samhällsplaneringen ska stärkas. Socialstyrelsen har i uppdrag att verka för ett samordnat arbete gentemot målen i strategin (S2022/03255). Sverige ska ha en långsiktig och hållbar bostadspolitik för alla och därför behövs bättre kunskap om hur behoven på bostadsmarknaden utvecklas. Genom ändringar i lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar som trädde i kraft 1 oktober 2022 (prop. 2021/22:95, bet. 2021/22:CU17, rskr. 2021/22:259) blir det tydligare att kommunerna i sina riktlinjer för bostadsförsörjningen ska analysera bostadsbristen och de bostadsbehov som inte tillgodoses på bostadsmarknaden.

3.3.2 Resultat utifrån andra bedömningsgrunder för nyanländas etablering

Insatser för främjande av etablering

Detta avsnitt avser verksamhet och insatser som stimulerar etableringen i arbets- och samhällslivet som finansieras via anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder*.

Något mindre efterfrågan på stöd till riksorganisationer bildade på etnisk grund

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) fördelar sedan 2008 stöd till organisationer bildade på etnisk grund enligt förordning (2008:63) om statsbidrag till organisationer bildade på etnisk grund. Syftet med bidraget är att stärka organisationernas egna initiativ och verksamheter som rör kultur, språk, identitet och delaktighet i samhället. Söktrycket på statsbidraget har minskat något över de senaste tre åren, från 66 ansökande organisationer år 2019 till 64 organisationer år 2020 och 61 år 2021. Medlen utgjorde under 2020 i genomsnitt 77 procent av organisationernas totala intäkter. Under 2021 beviljades stöd om totalt 18,9 miljoner kronor till 48 organisationer.

Många aktörer vill erbjuda tidiga insatser för asylsökande

Under 2021 fördelade länsstyrelserna 98 miljoner kronor i statsbidrag enligt förordning (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl., varav 60 miljoner avsåg insatser med inriktning på samhällsinformation. Medlen får lämnas till civilsamhällets organisationer samt till kommuner eller kommunalförbund och syftar till att motverka passivisering under asyltiden, att underlätta kontakter med den svenska arbetsmarknaden och att främja en framtida etablering för dem som beviljas uppehållstillstånd. Totalt inkom sammanlagt 276 ansökningar om 176 miljoner kronor till länsstyrelserna, och 184 ansökningar beviljades. Länsstyrelserna bedömer att det finns en god kapacitet i länen att möta målgruppens behov av insatser. Länsstyrelserna konstaterar att civilsamhället under covid-19-pandemin visat förmåga till snabb omställning och anpassning av verksamheterna utifrån förändrande förutsättningar.

Utöver dessa medel fördelade Folkbildningsrådet 74 miljoner kronor under 2021 till studieförbund och folkhögskolor för insatserna Svenska från dag ett och ytterligare 17 miljoner kronor till studieförbund för Vardagssvenska (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 17.3).

Lokala insatser för att främja etablering, nätverk, språkinlärning eller socialt stöd är ett viktigt komplement

Under 2021 fördelade länsstyrelserna 51 miljoner kronor till kommuner enligt 37 a § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar under 2021. Medlen syftar till att underlätta etableringen i samhället, skapa nätverk, stödja språkinlärning eller ge socialt stöd till ensamkommande barn. Under 2021 inkom 125 ansökningar motsvarande 84 miljoner kronor, varav 109 ansökningar beviljades. Under perioden 2018–2022 har länsstyrelserna i uppdrag att prioritera insatser som särskilt riktar sig till eller underlättar deltagandet för föräldralediga och andra personer med små barn, framför allt insatser som stödjer språkinlärning. Av de beviljade insatserna riktade sig 92 till föräldralediga och andra personer med små barn varav merparten syftade till att stödja språkinlärning. Liksom tidigare år genomförs majoriteten av insatserna i samverkan med civilsamhället. Länsstyrelserna bedömer att civilsamhällets flexibilitet att hantera förändrade förutsättningar och kapacitet att arbeta nära målgrupperna kompletterar och förstärker kommunernas arbete. Vidare skriver länsstyrelserna i sin redovisning av uppdraget om goda exempel på uppsökande och motiverande arbete för att nå utrikes födda kvinnor som står långt från arbetsmarknad och utbildning att individer med låg delaktighet i samhället kan nås genom samverkan med föreningar, brobyggare eller andra aktörer (Ju2022/00798).

Uppföljning och utvärdering av integrationen

Under 2021 användes ca 1,1 miljoner kronor för uppföljning och utvärdering av integrationen. Av dessa medel fick Statistiska centralbyrån (SCB), liksom föregående år, 900 000 kronor för att fortsätta redovisa registerstatistik om integration på nationell, regional och lokal nivå på sin webbplats.

Statlig ersättning vid mottagande av nyanlända i kommunerna

Staten har ett ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet och ersätter kommuner och regioner för kostnader relaterade till mottagandet av nyanlända inklusive ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd. Statlig ersättning vid flyktingmottagande finansieras via anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande*.

Det sammantagna mottagandet av nyanlända i kommunerna fortsatte att minska

Antalet nyanlända som har tagits emot i landets kommuner har minskat kraftigt sedan 2017 till följd av att färre personer beviljats uppehållstillstånd av skyddsskäl i Sverige.

Under 2021 togs 13 500 nyanlända emot i hela landets kommuner, jämfört med 14 100 personer 2020 (se tabell 3.4). Andelen kvinnor har ökat något och 2021 var hälften av de nyanlända som togs emot i kommunerna kvinnor. Andelen barn var 44 procent.

Tabell 3.4 Antalet nyanlända mottagna i en kommun

Antal mottagna enligt bestämmelserna i ersättningsförordningen grupperade efter ankomstsätt till kommunen, varav ensamkommande barn

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Från anläggningsboende	6 003	6 019	6 742	6 848	18 847	27 952	11 068	4 318	2 678	1 979
Från eget boende	6 316	14 420	25 812	26 036	33 231	19 133	7 859	6 947	3 136	2 193
Anhöriga till skyddsbehövande	4 383	11 691	11 378	15 837	13 775	16 942	16 562	7 814	3 634	2 337
Vidarebosatta (kvotflyktingar)	1 687	1 855	1 977	1 897	1 892	3 419	5 028	5 025	3 549	6 287
Övriga	402	514	595	579	1 016	1 305	3 699	1 811	1 109	752
Summa	**18 791**	**34 499**	**46 504**	**51 197**	**68 761**	**68 751**	**44 216**	**25 915**	**14 106**	**13 548**
Varav ensamkommande barn	**2 207**	**2 331**	**3 396**	**3 794**	**6 971**	**8 625**	**6 635**	**4 772**	**1 578**	**606**

Anm.: Antal överförda kvotflyktingar i tabellen skiljer sig något mot siffror i löptext nedan, pga. att uppgifter i texten omfattar ett antal personer som vid uppdateringstillfället ännu inte omfattades av statistiken som redovisas i tabellen.

Källa: Migrationsverket.

Det genomsnittliga mottagandet i riket var 1,3 nyanlända per 1 000 invånare 2021, vilket kan jämföras med 1,36 nyanlända 2020. Stockholms län och Blekinge län hade det högsta respektive lägsta mottagandet (1,52 respektive 0,70 nyanlända per 1 000 invånare). Jämfört med situationen innan lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning (bosättningslagen) trädde i kraft 2016 har skillnaderna i kommunernas mottagande per capita minskat. Denna bild bekräftas i Riksrevisionens rapport Bosättningslagen – har reformen levt upp till intentionerna? (RiR 2021:29). Riksrevisionen bedömer att bosättningslagen bidrar till ett jämnare fördelat mottagande mellan kommuner samt kortare väntetider och bättre etablering för nyanlända på arbetsmarknaden.

De flesta nyanlända som togs emot i en kommun under 2021 togs emot efter anvisning, antingen efter att ha bott i Migrationsverkets anläggningsboenden under asyltiden eller efter vidarebosättning (kvotflyktingar). Mottagandet av kvotflyktingar utgjorde 46 procent av det totala mottagandet 2021, och en övervägande majoritet av landets kommuner (81 procent) hade ett mottagande av kvotflyktingar. Detta är en förändring av mottagandet i kommunerna jämfört med tidigare år, då majoriteten bosatte sig på egen hand. Minskningen av antalet personer som bosatte sig på egen hand 2021 berodde huvudsakligen på att färre anhöriga hade möjlighet att resa till Sverige på grund av covid-19-pandemin.

Migrationsverket hade under 2021 i uppdrag att ta ut och överföra 5 000 kvotflyktingar till Sverige. Dessutom beslutade regeringen i februari 2021 att de 1 401 kvotflyktingar som inte kunde överföras till Sverige under 2020 på grund av covid-19-pandemin skulle överföras under 2021. Sammantaget överfördes 6 411 kvotflyktingar till Sverige under 2021, varav 3 114 flickor och kvinnor och 3 297 pojkar och män.

Mottagandet av ensamkommande barn som fått uppehållstillstånd fortsatte att minska. Under 2021 blev drygt 600 ensamkommande barn kommunmottagna, varav 29 procent flickor och 71 procent pojkar. Andelen flickor nästan fördubblades från 15 procent 2020. De senaste åren har andelen ensamkommande barn som kommer till Sverige som kvotflyktingar ökat. Under 2021 togs 115 ensamkommande barn emot som kvotflyktingar, vilket motsvarar 19 procent av det totala mottagandet av den här gruppen. Ensamkommande barn inom flyktingkvoten omfattas av anvisning enligt bosättningslagen, medan asylsökande ensamkommande barn tas emot i en kommun efter anvisning enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Anvisningar enligt bosättningslagen präglades av överföringar av kvotflyktingar

För 2021 skulle 7 500 nyanlända omfattas av anvisningar till kommuner (s.k. länstal) enligt förordningen (2016:40) om fördelning av anvisningar till kommuner. Migrationsverket beslutade om anvisningar för 7 626 nyanlända, varav 3 674 flickor och kvinnor och 3 952 pojkar och män. Antalet beslut kan överstiga det beslutade länstalet eftersom Migrationsverket får besluta om en ny anvisning i de fall en nyanländ avbryter anvisningen. Av de anvisade var 80 procent kvotflyktingar och 20 procent nyanlända i anläggningsboende. Anvisningstakten av kvotflyktingar var särskilt hög under andra och tredje kvartalet 2021, till följd av att reserestriktionerna under covid-19-pandemin lättade samt att en evakueringsinsats av afghanska medborgare inleddes i slutet av augusti.

Ledtiderna i Migrationsverkets arbete med anvisningar förkortades ytterligare 2021 jämfört med föregående år. Tiden från beslut om uppehållstillstånd till beslut om anvisning var 2021 ungefär 26 dagar för både kvinnor och män, jämfört med 38 dagar 2020. Minskningen beror framför allt på att ledtider för kvotflyktingar minskade från 29 till 17 dagar. Ledtiderna för anvisade från Migrationsverkets anläggningsboenden ökade i stället från 51 till 63 dagar. Enligt Migrationsverket beror ökningen bl.a. på att kvotflyktingar som evakuerades från Afghanistan behövde prioriteras samt att myndigheten förhöll sig till kommuntal och årsplanering i anvisningsarbetet.

Av de nyanlända som under 2021 anvisats från anläggningsboende togs 73 procent emot i en kommun inom tidsfristen på två månader. Det är en försämring med 13 procentenheter jämfört med 2020. Enligt Migrationsverket beror de ökade ledtiderna delvis på covid-19-pandemin, som i vissa fall medfört att anvisade nyanlända tagits emot senare än planerat i kommunen på grund av sjukdom.

Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät 2022 bedömer merparten av de kommuner som tagit emot nyanlända efter anvisning att möjligheterna att skaffa fram bostäder är goda eller mycket goda. Många kommuner anser dock fortfarande att det finns ett generellt underskott av bostäder som försvårar, bl.a. finns det ett underskott på större bostäder. Ungefär hälften av kommunerna erbjuder någon form av permanenta lösningar, antingen direkt eller efter en viss tid. Kommuner i storstadsregioner eller högskolekommuner erbjuder i högre utsträckning tillfälliga hyreskontrakt som upphör efter en specificerad tid.

Minskade utgifter för ersättningar till kommuner och regioner för flyktingmottagande

De senaste årens utgiftsminskning vad gäller statliga ersättningar till kommuner och regioner för flyktingmottagande fortsatte under 2021. Utgifterna 2021 uppgick till 4 676 miljoner kronor, vilket var en minskning med 34 procent jämfört med 2020. Tre fjärdedelar av utgifterna bestod av automatiskt utbetalade ersättningar till kommuner, som i huvudsak beror på hur många nyanlända som tagits emot i kommunerna under de föregående två åren. Den resterande fjärdedelen bestod till största del av ersättningar för faktiska kostnader som betalas till kommuner och regioner efter ansökan. Tabell 3.5 visar utvecklingen 2017–2021 för de olika ersättningarna och deras andel av utgifterna 2021.

Utgifterna minskade framför allt för de volymstyrda ersättningarna, dvs. mottagandeschablonen och ersättningarna för ensamkommande barn och unga. Mottagandeschablonen utgör grunden i den statliga ersättningen och betalas ut automatiskt under de första två åren efter mottagandet till den kommun där den nyanlände är folkbokförd. Utgiftsminskningen är därmed en följd av att ersättningen för de som togs emot 2019 upphörde under 2021 och att mottagandet de senaste två åren varit betydligt lägre än tidigare. Utgifterna för ersättningen för ensamkommande barn och unga mer än halverades jämfört med 2020, vilket är en följd av det minskade mottagandet av

ensamkommande barn och unga de senaste åren och att många av dem som tagits emot tidigare antingen har fyllt 21 år eller blivit svenska medborgare.

Ersättning för vissa särskilda kostnader avser bland annat ersättning för kostnader i samband med mottagandet av kvotflyktingar och för insatser till nyanlända med särskilda behov, exempelvis placeringar enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), skyddat boende eller kostnader för kurator. Utgifter om 175 miljoner kronor beslutades under 2021. Ersättningen utbetalas i mån av tillgång på medel, och under 2021 avslogs ansökningar om ca 38 miljoner kronor på grund av medelsbrist.

Ersättning utgår också till landets regioner för hälsoundersökningar och för kostnader för varaktig vård av vissa nyanlända. Även dessa utgifter minskade under 2021, jämfört med föregående år.

Eftersom de statliga ersättningarna för flyktingmottagandet i huvudsak är volymstyrda kan större förändringar i mottagandet få konsekvenser för kommunernas ekonomiska planeringsförutsättningar. Det är i högre grad små kommuner och kommuner med högt mottagande som påverkas eftersom ersättningen där utgör en mer betydande intäktskälla. Migrationsverkets statistik visar att ersättningen minskade 2021 jämfört med 2020 i alla kommuner utom två. Ett tillfälligt bidrag till kommuner med tidigare högt flyktingmottagande infördes 2020 för att kompensera de kommuner som tagit emot flest nyanlända i förhållande till sin befolkning och därmed påverkas särskilt när ersättningen minskar på grund av minskat mottagande. För 2021 utökades bidraget till 200 miljoner kronor, vilket bidrog till att dämpa minskningen av ersättningen till de 58 främst små och medelstora kommuner som omfattades.

Tabell 3.5 Utbetalade ersättningar för flyktingmottagande 2017–2021

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020	2021	Andel av utgifter 2021
Schablonersättning för mottagandet av nyanlända	7 401	8 400	6 309	3 765	2 439	52 %
Bidrag till kommuner med högt flyktingmottagande				80	200	4 %
Ersättning för initialt ekonomiskt bistånd	309	182	114	59	64	1 %
Ersättning för ensamkommande barn och unga	6 487	6 605	4 241	2 004	971	21 %
Resor och informationsinsatser vid vidarebosättning		36	67	41	103	2 %
Hyreskostnader	28	34	42	44	33	1 %
Grundersättning	65	66	67			
Beredskap, mottagningskapacitet och samverkan	80	80	60	70	40	1 %
Ersättning för ekonomiskt bistånd m.m.	202	192	211	198	171	4 %
Ersättning för vissa särskilda kostnader	140	110	200	229	175	4 %
Ersättning för stöd och service och hälso- och sjukvård	433	462	573	553	479	10 %
Sfi för anläggningsboende	21					
Prestationsbaserad ersättning till kommuner	1					
Summa	**15 167**	**16 167**	**11 884**	**7 042**	**4 676**	

Källa: Hermes.

Utökad och anpassad samhällsorientering

Samhällsorienteringen utökades 2020 från minst 60 till minst 100 timmar. Enligt länsstyrelsernas rapportering har 94 procent av hela landets kommuner utökat samhällsorienteringen till 100 timmar 2021. I 58 procent av kommunerna erbjöds distansundervisning. Den ökade digitaliseringen beror delvis på covid-19-pandemin, men även på ett ökat behov av samhällsorientering på mindre vanliga språk. Länsstyrelserna fick 2020 i uppdrag att utveckla delar av det utbildningsmaterial som används inom samhällsorienteringen, bl.a. genom att mer fokus skulle läggas på jämställdhet och

mänskliga rättigheter, samt att ta fram ett metodstöd. Materialet och metodstödet lanserades under hösten 2021 och slutrapporterades i oktober 2021.

Antalet deltagare i samhällsorientering har under 2021 minskat något till följd av det minskade mottagandet. Arbetsförmedlingen uppger att 4 120 personer, varav 57 procent kvinnor och 43 procent män, påbörjade samhällsorienteringen inom ramen för etableringsprogrammet. Enligt uppgifter från kommunerna via länsstyrelserna uppgick deltagandet till 7 150 personer, varav 59 procent kvinnor och 41 procent män, vilket även inkluderar den utökade målgruppen. Uppgifterna om hur många som deltog i samhällsorientering utanför etableringsprogrammet är dock likt föregående år osäkra.

Webbportalen informationsverige.se är länsstyrelsernas gemensamma webbplats med bl.a. information om Sverige på tio språk, primärt riktad till asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn. Under 2022 översätts webbplatsen successivt till ukrainska och anpassas utifrån det behov som följer av mottagandet av personer som beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd enligt EU:s massflyktsdirektiv. Under 2021 hade webbplatsen nästan 5,3 miljoner sidvisningar, vilket är en ökning med 84 procent från 2020. Ökningen bedöms bl.a. bero på ökade informationsinsatser om webbplatsen samt att en stor del av samhällsorienteringen erbjudits på distans.

Varierande grad av beredskap och kapacitet i kommuner

Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för, stödja och följa upp kommunernas arbete med beredskap och kapacitet i mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga. Länsstyrelserna bedömer att det finns beredskap och kapacitet i länen för mottagandet, men med viss variation såväl mellan som inom länen. Till följd av de senaste årens minskande mottagande har vissa kommuner haft svårt att bibehålla en särskild organisation för mottagandet och allt fler inkluderar i stället arbetet i ordinarie strukturer. Exempelvis har särskild boendeverksamhet för ensamkommande barn och unga avvecklats i många kommuner och i stället har familjehemsplaceringar blivit vanligare. Länsstyrelserna bedömer att förändringarna i mottagandeverksamheten kan innebära att kommunerna förlorar specifik kompetens och att samverkan försvåras.

Under 2021 fördelade länsstyrelserna 40 miljoner kronor enligt 37 § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar, för insatser för att skapa beredskap och kapacitet i mottagandet och för att utveckla samverkan mellan kommunerna i syfte att underlätta nyanländas etablering. Enligt länsstyrelserna har medlen bidragit positivt till kommunernas utvecklingsarbete. Av 77 ansökningar om nästan 66 miljoner kronor som inkom under 2021 beviljades 64 ansökningar. De senaste åren har det märkts en förskjutning av fokus från insatser för att hantera det initiala mottagandet till mer långsiktigt integrationsstärkande insatser, vilket fortsatt även under 2021.

Hemutrustningslån

Hemutrustningslån finansierades via anslaget 1:3 *Hemutrustningslån*. Från den 1 januari 2022 kan nyanlända inte längre ansöka om hemutrustningslån. I enlighet med riksdagens budgetbeslut för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 13, bet. 2021/22:AU1, rskr. 2021/22:106) har förordningen (1990:1361) om lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar upphävts från och med den 1 januari 2022. Förordningen gäller dock fortfarande för de låneansökningar som har inkommit före ikraftträdandet samt för redan beviljade lån.

Färre hemutrustningslån på grund av minskat mottagande

Färre mottagna nyanlända de senaste åren har inneburit att antalet beviljade lån har fortsatt att minska under 2021. Under 2021 beviljades 2 113 lån, jämfört med

2 421 lån 2020. Totalt betalade Centrala studiestödsnämnden (CSN) under 2021 ut 33 miljoner kronor i hemutrustningslån till 2 400 låntagare, en minskning med 6 miljoner kronor sedan föregående år.

Vid utgången av 2021 hade 66 000 låntagare en skuld till CSN, jämfört med 76 200 låntagare 2020. Den utestående fordran uppgick 2021 till 1 miljard kronor.

Antalet lån uppgick 2021 till 48 900, vilket är en minskning med 8 000 lån jämfört med 2020. Minskningen beror på att antalet lån som har slutbetalats eller efterskänkts är fler än antalet lån som beviljats under året. Det totala inbetalda beloppet för 2021 var 165 miljoner kronor, vilket är en minskning med 15 procent jämfört med 2020. Minskningen av inbetalningarna förklaras av att antalet lån minskar som en följd av att färre ansökt och fått hemutrustningslån under de senaste åren.

Fortsatt minskning av auktorisationer av tolkar och översättare

Tillgången på tolkar har särskild betydelse för nyanlända och deras möjligheter till etablering och delaktighet. Liksom under 2020 har covid-19-pandemin påverkat förutsättningarna för Kammarkollegiet att anordna auktorisationsprov under 2021. Likaså har bl.a. handläggningstiderna för beslut om registrering som utbildad tolk fortsatt varit långa. Under 2021 genomfördes auktorisationsprov för tolkar i 34 språk och för översättare i 20 språk. Antalet deltagare i skriftliga prov 2021 har ökat något jämfört med 2020, från 218 deltagare 2020 till 268 under 2021. Antalet nya auktorisationer uppgick 2021 till 18, en minskning från 27 under 2020.

Liksom föregående år minskade det totala antalet auktoriserade tolkar och översättare 2021 jämfört med 2020, då verksamheten inte kunnat auktorisera nya tolkar och översättare som planerat.

Kammarkollegiet, som ansvarar för auktorisation och tillsyn av tolkar och för register över tolkar, har under 2021 hållit ansökan om auktorisation öppen för samtliga språk för att möta efterfrågan. Avsikten är att även fortsatt anordna prov utan särskild reglering i språkplan. Ett moderniserat och yrkesanpassat översättarprov i digitalt format har fullföljts för första gången under 2021, vilket bedöms kunna bidra till fler kvalificerade sökande och fler auktoriserade översättare.

Jämlikhetskommissionens förslag och rekommendationer inom integrationspolitiken

Jämlikhetskommissionen (dir. 2018:74) tillsattes för att lämna förslag på åtgärder som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämlikheten. I betänkandet En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46) lämnades ett stort antal förslag och rekommendationer. Vissa av dessa riktades mot det integrationspolitiska området. Beslut har fattats som ligger i linje med flera av de förslag och rekommendationer som lämnades. Bland annat fick Länsstyrelsen i Västra Götalands län 2019 i uppdrag att utveckla utbildningsmaterial och metodstöd för samhällsorienteringen, genom att mer fokus läggs på jämställdhet och mänskliga rättigheter. Från och med oktober 2021 har Migrationsverket i uppdrag att tillhandahålla obligatorisk samhällsintroduktion för asylsökande. En utredare har även fått i uppdrag att lämna förslag på hur en lagreglerad skyldighet att delta i samhällsintroduktion kan utformas samt att analysera om det bör införas sanktioner eller incitament kopplat till en sådan skyldighet (dir. 2022:16). Under 2022 tillsattes vidare en utredning för att ta fram förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden (dir. 2022:42). I övrigt ser regeringen ingen anledning att gå vidare med förslagen i betänkandet.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Fortsatt stora skillnader mellan utomeuropeiskt födda och inrikes födda på flertalet områden

Sveriges integrationspolitik bygger på såväl plikt som rätt – lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

Fortfarande har utrikes födda, särskilt utomeuropeiskt födda, en svagare förankring på arbetsmarknaden än inrikes födda. Det gäller i synnerhet utomeuropeiskt födda kvinnor. Regeringen bedömer att det är avgörande att fler utrikes födda kvinnor kommer in på arbetsmarknaden. Det krävs ytterligare åtgärder på flera områden för att förbättra och påskynda etableringen i arbets- och samhällslivet.

Regeringens bedömning är att tidiga insatser för asylsökande m.fl. och lokala insatser som främjar delaktighet och påskyndar etablering är viktiga för mottagandet av personer från Ukraina med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet. Även för andra grupper kan lokala insatser fungera som komplement eller ingång till kommunala insatser eller till Arbetsförmedlingens etableringsprogram. Insatser för föräldralediga och personer med små barn kan göra särskilt stor skillnad för kortutbildade utrikes födda kvinnor.

Större utmaningar inom skola och utbildning

Elevers grundläggande förutsättningar, framför allt tid i svensk skola och föräldrarnas utbildningsnivå, påverkar kunskapsresultat i skolan och därmed barns och ungas framtidsutsikter. Till följd av covid-19-pandemin har skolans möjligheter att uppväga elevers olika förutsättningar utmanats än mer. Regeringen bedömer att de utmaningar som sedan tidigare fanns inom vuxenutbildning inklusive utbildning i svenska för invandrare (sfi) har blivit än mer påtagliga när det gäller elevernas möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen.

Regeringens bedömning är att skolan behöver fortsätta utvecklas när det gäller ökad likvärdighet och kvalitet, trygghet och studiero samt stärkt kompensatorisk förmåga. Inriktningen ska vara att uppnå förbättrade kunskapsresultat.

Svårt för nyanlända att etablera sig på bostadsmarknaden

Enligt Boverket är byggbehovet fortsatt stort och många hushåll har svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden och få en bostad som motsvarar behoven. Regeringen bedömer att Boverkets uppgift om att kontinuerligt ta fram mått på bostadsbristen tillsammans med den av riksdagen beslutade tydligare regleringen av kraven på den analys som ska ligga till grund för uppgifterna i riktlinjerna för bostadsförsörjningen, kan bidra till en bättre analys av de behov som inte tillgodoses på bostadsmarknaden, bl.a. för nyanlända. Regeringen ser samtidigt att bostadsmarknaden i många kommuner kan komma att påverkas negativt av flera faktorer såsom långsiktiga konsekvenser av covid-19-pandemin, ekonomisk osäkerhet och utvecklingen av flyktingmottagandet till följd av kriget i Ukraina.

Kommunmottagande och statlig ersättning

Mottagandet av nyanlända har de senaste åren präglats av stora förändringar. Kommunerna har behövt ställa om verksamheter och anpassa insatser. Även om personer från Ukraina med tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet omfattas av motsvarande mottagande som asylsökande och därmed inte tar del av samma mottagande och insatser som nyanlända så påverkas kommunernas verksamheter.

Goda planeringsförutsättningar ökar kommuners och regioners möjlighet att hantera mottagandet av nyanlända. De statliga ersättningarna för mottagandet består i dag till stor del av automatiskt utbetalda ersättningar i förhållande till hur många nyanlända som tas emot i kommunen vilket innebär att kommunen på förhand vet vilken ersättning de kommer att få för mottagandet. Regeringen bedömer dock att det finns utmaningar i systemet.

3.5 Politikens inriktning

Sverige har i dag betydande integrationsutmaningar i form av utanförskap och bidragsberoende som behöver mötas med åtgärder på många olika områden. Integrationspolitiken behöver i högre grad bidra till att alla som kan ska stå till arbetsmarknadens förfogande och anstränga sig för att bli självförsörjande, lära sig svenska och att alla barn och unga ges goda framtidsutsikter. Integrationspolitiken ska vara kravbaserad, där den som långvarigt befinner sig i Sverige ska ta ansvar för att bli en del av det svenska.

Nyanländas kunskaper om det svenska samhället och kunskaper i det svenska språket behöver stärkas. En utredning kommer att tillsättas för att föreslå förändringar som medför att samhällsintroduktion och samhällsorientering görs obligatorisk och att vissa offentliga ersättningar villkoras med deltagande. Ökad tonvikt läggs vid jämställdhet, kvinnors rättigheter, religionsfrihet och samhällets övriga grundvärderingar. När integrationen till det svenska samhället fungerar skapas ett rikare, mer tolerant och framgångsrikt samhälle.

Ökad sysselsättning är avgörande för att förbättra integrationen. Nyanlända ska etablera sig snabbare på arbetsmarknaden, och bidragsberoendet bland utrikesfödda ska minska. I dag står alltför många utrikes födda, särskilt kvinnor, långt från arbetsmarknaden, utan en egen inkomst och därmed utan verklig möjlighet till frihet, att självständigt forma sitt liv och delta i samhället. Det får konsekvenser inte bara för den enskilda kvinnan utan även för hennes barn och i förlängningen för hela samhället. Kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter, och det behövs bättre incitament för kvinnor att arbeta. En särskild utredare har i uppdrag att ta fram förslag på åtgärder som syftar till att förbättra utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen och flera andra myndigheter har i uppdrag att ta fram en myndighetsgemensam plan för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden (A2022/00809). Jämställdhetsmyndigheten har utöver den myndighetsgemensamma planen fått i uppdrag att genomföra en studie om utrikes födda kvinnors situation och behov.

Tidiga insatser för asylsökande m.fl. är viktiga för personer med tillfälligt uppehållstillstånd enligt EU:s massflyktsdirektiv och därmed en viktig åtgärd för att underlätta vägen till arbete och självförsörjning för personer från Ukraina. Även lokala insatser som erbjuds av kommuner i samverkan med civilsamhället kan vara särskilt värdefulla för vissa grupper, exempelvis språkinsatser för föräldralediga och personer med små barn.

För att fler ska uppnå goda kunskapsresultat i grund- och gymnasieskolan behöver likvärdighet och kvalitet stärkas. Med tidiga insatser och stöd ska fler elever få förutsättningar att lyckas, bl.a. genom fler speciallärare och bättre möjligheter till stöd i undervisningen. Trygghet och studiero samt tillgång till läromedel av hög kvalitet har betydelse för ökad likvärdighet. Skolverkets och Socialstyrelsens uppdrag om tidiga och samordnade insatser förlängs. (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 3.6.2–3.6.5) För att alla vuxna ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden har vuxenutbildning och yrkesutbildning också betydelse. Rätt stöd inom vuxenutbildningen kan möjliggöra att fler

påbörjar studier och korta tiden till etablering på arbetsmarknaden. En ny utredning om yrkesutbildning för vuxna ska bl.a. se över elevers tillgång till stöd inom komvux (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 4.3.2).

Regeringen kommer att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå en modell för successiv kvalificering till svenska välfärdsförmåner, t.ex. genom arbete. Möjligheten att ställa tydliga och anpassade aktivitetskrav för försörjningsstöd kommer att ses över. Vidare ska en utredare få i uppdrag att titta på möjligheten till högre krav för etableringsersättning under mandatperioden (se vidare utg.omr. 8).

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Etableringsåtgärder

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

2021	Utfall	162 335	Anslagssparande	6 753
2022	Anslag	172 030[1]	Utgiftsprognos	172 030
2023	**Förslag**	**112 030**		
2024	Beräknat	102 030		
2025	Beräknat	72 030		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att främja etablering i arbets- och samhällslivet samt för statsbidrag till kommuner för detta ändamål. Anslaget får även användas för uppföljning och utvärdering av integrationen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**142 030**	**142 030**	**142 030**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-30 000	-40 000	-70 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**112 030**	**102 030**	**72 030**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 30 miljoner kronor 2023 till följd av att den tillfälliga förstärkningen av lokala insatser upphör. Till följd av att andra tidsbegränsade satsningar på anslaget upphör beräknas anslaget för 2024 minska med 10 miljoner kronor och för 2025 med 30 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 112 030 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Etableringsåtgärder* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 102 030 000 kronor respektive 72 030 000 kronor.

3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

2021	Utfall	4 676 048	Anslagssparande	1 518 592
2022	Anslag	4 516 216[1]	Utgiftsprognos	4 224 817
2023	**Förslag**	**4 132 083**		
2024	Beräknat	4 035 541		
2025	Beräknat	3 555 933		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner i samband med mottagandet av nyanlända invandrare. Anslaget får även användas för utgifter för uttagning av personer som ska vidarebosättas, för resor för dessa personer vid vidarebosättning, samt för statsbidrag till internationella organisationer för arbete med vidarebosättning till Sverige.

Kompletterande information

Ersättning betalas ut med stöd av förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande och förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 516 216**	**4 516 216**	**4 516 216**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-787 984	-1 730 272	-2 148 272
varav BP23	*-327 000*	*-700 000*	*-919 000*
– Minskat antal kvotflyktingar	*-327 000*	*-700 000*	*-919 000*
Makroekonomisk utveckling	284 624	592 828	654 531
Volymer	119 227	656 769	533 458
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 132 083**	**4 035 541**	**3 555 933**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna på anslag 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* beräknas under 2022 bli 291 miljoner kronor lägre än vad som anvisats i statsbudgeten för 2022. Antalet kommunmottagna beräknas bli högre än vad som antogs i prognosen som låg till grund för statsbudgeten, men ersättningen för framför allt ensamkommande barn och unga har samtidigt minskat. Detta beror framför allt på att utgifterna för ersättningen för ensamkommande barn och unga varit lägre än vad som antogs i prognosen som låg till grund för statsbudgeten vilket bidrar till lägre utgifter.

Anslaget minskas med 327 miljoner kronor 2023, bl.a. till följd av ett lägre mottagande av vidarebosatta. För 2024 beräknas anslaget minska med 700 miljoner kronor och för 2025 med 919 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 4 132 083 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagand*e för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 035 541 000 kronor respektive 3 555 933 000 kronor.

4 Diskriminering

4.1 Mål

Målet för politiken mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Det övergripande målet för den nationella planen mot rasism är ett strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige.

Det övergripande målet för strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (hbtqi-strategin) är lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet för ett samhälle fritt från diskriminering är ett långsiktigt och komplext förändringsarbete där utvecklingen av resultatet och effekter av arbetet är svåra att mäta och avgränsa från insatser och reformer inom andra politikområden. Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott samt hbtqi-strategin ingår i arbetet för ett samhälle fritt från diskriminering.

Den resultatindikator som används är antal anmälningar om diskriminering. Som bedömningsgrunder används framför allt rapporter och redovisningar från Diskrimineringsombudsmannen (DO), Forum för levande historia, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), andra berörda myndigheter samt antidiskrimineringsbyråerna.

4.3 Resultatredovisning

Resultatredovisningen är indelad i tre delområden: 1) Arbetet mot diskriminering utifrån diskrimineringslagen (2008:567), lagen om Diskrimineringsombudsmannen (2008:568) och annat regelverk inom området, 2) den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott samt 3) hbtqi-strategin och handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

4.3.1 Arbetet för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes sammantaget 29 miljoner kronor till antidiskrimineringsbyråernas verksamhet och från anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* avsattes drygt 128 miljoner kronor till Diskrimineringsombudsmannen (DO) under 2021.

Antalet anmälningar till Diskrimineringsombudsmannen har ökat

Under 2021 inkom totalt 5 010 anmälningar till DO, en ökning med ca 42 procent jämfört med 2020. Ökningen kan till stor del förklaras av att DO i november och december tog emot ett stort antal anmälningar som avsåg vaccinationsbevis. Närmare

3 300 anmälningar har samband med en eller flera diskrimineringsgrunder, vilket är en ökning med ca 14 procent jämfört med 2020 (se diagram 4.1).

Diagram 4.1 Antal anmälningar om diskriminering inkomna till DO

Antal

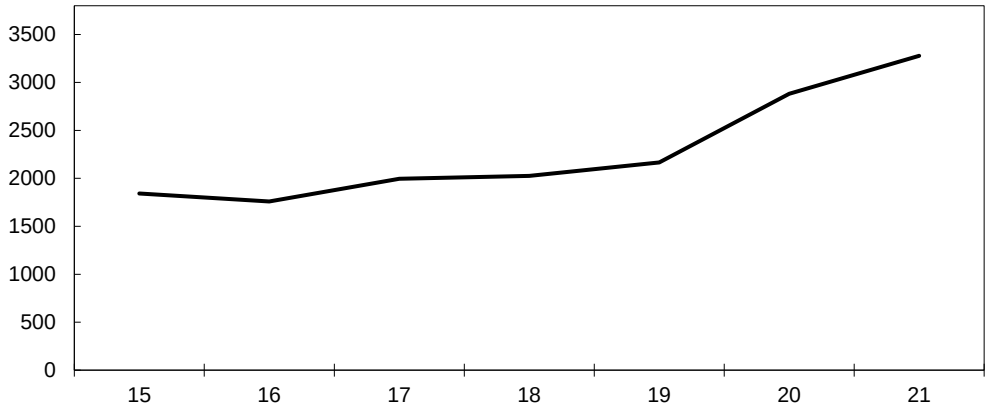

Anm.: DO har ändrat sitt sätt att redovisa anmälningar om diskriminering vilket ger ett tidsseriebrott. Därför visas endast statistik från 2015 och framåt.

Källa: Diskrimineringsombudsmannen, rapport 2022:2.

De flesta anmälningarna som inkom under 2021 rörde diskriminering som hade samband med funktionsnedsättning eller etnisk tillhörighet (se tabell 4.1). Jämfört med 2020 ökade antalet anmälningar om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning eller ålder mest till antalet. Relativt sett var det dock anmälningar om diskriminering kopplade till könsöverskridande identitet eller uttryck samt sexuell läggning som ökade mest. Dessa ökade med 59 procent (könsöverskridande identitet eller uttryck) och med 55 procent (sexuell läggning) 2021 jämfört med 2020.

Tabell 4.1 Anmälningar till DO per diskrimineringsgrund samt sexuella trakasserier

Antal

	2019	2020	2021
Funktionsnedsättning	801	916	1 212
Etnisk tillhörighet	724	1 146	1 033
Ålder	301	497	624
Kön	397	676	585
Religion eller annan trosuppfattning	183	237	222
Sexuell läggning	62	62	96
Könsöverskridande identitet eller uttryck	53	49	78
Sexuella trakasserier	185	152	177
Totalt	**2 706**	**3 735**	**4 027**

Anm.: Sexuella trakasserier redovisas enskilt då de inte kräver samband med någon diskrimineringsgrund. En anmälan om diskriminering kan ha samband med fler diskrimineringsgrunder. Därför blir det totala antalet anmälningar i tabellen högre jämfört med antalet inkomna anmälningar om diskriminering (4 027 respektive 3 278).

Källa: Diskrimineringsombudsmannens årsredovisning 2021.

År 2021 lämnade totalt 487 kvinnor och 359 män anmälningar till DO. Från den 1 september 2020 efterfrågade DO endast uppgift om kön för de personer som anmäler att de själva utsatts för diskriminering. Dessutom har anmälare möjlighet att vara anonym. Antalet anmälningar där uppgiftslämnarens kön framgår minskade därför kraftigt under perioden. I likhet med tidigare år framgår dock att fler kvinnor än män lämnat anmälningar till DO.

I likhet med tidigare år avsåg de flesta anmälningarna om diskriminering under 2021 samhällsområdena arbetsliv, utbildning samt varor och tjänster. Jämfört med 2020 ökade antalet anmälningar som rörde hälso- och sjukvård kraftigt. Ökningen var kopplad till covid-19-pandemin. Under våren 2021 inkom t.ex. flera anmälningar från personer som upplevde sig bli diskriminerade då de med hänvisning till sin ålder enbart blev erbjudna en viss typ av vaccin mot covid-19.

Av de anmälningar som gjordes under 2021 och som rörde arbetslivet hade de flesta samband med etnisk tillhörighet. Inom samhällsområdena utbildning respektive varor och tjänster hade de flesta anmälningarna samband med funktionsnedsättning. Inom samhällsområdet hälso- och sjukvård var det vanligast med anmälningar som hade samband med ålder och därefter funktionsnedsättning.

Antidiskrimineringsbyråerna förebygger och motverkar diskriminering på lokal nivå bl.a. genom att ge gratis rådgivning och information om rättigheter och skyldigheter kopplade till diskrimineringslagen. Under 2020 inkom sammanlagt 1 562 ärenden till antidiskrimineringsbyråerna med statligt stöd, jämfört med 1 564 ärenden som inkom 2019. De flesta ärendena hade samband med funktionsnedsättning och etnisk tillhörighet.

Kunskap om förekomst av diskriminering

Förekomst av diskriminering är svår att mäta. Av DO:s rapport Statistik 2015–2021 (2022:2) framgår att det faktiska antalet individer som utsatts för diskriminering är högre än antalet anmälningar som kommer till DO. Det finns olika skäl till det som t.ex. anmälningsbenägenhet och kunskap om diskrimineringslagen. Av rapporten framgår vidare att anmälningarna icke desto mindre är betydelsefulla för att identifiera och förstå hur företeelser i samhället leder till diskriminering av individer.

Enligt Folkhälsomyndighetens undersökning Hälsa på lika villkor 2021 uppger fler kvinnor än män att de upplever diskriminering. Skillnaden mellan kvinnor och män går i hög grad att hänföra till det faktum att fler kvinnor än män uppger att de diskrimineras på grund av kön. Efter kön är etnisk tillhörighet och ålder de oftast upplevda grunderna för diskriminering.

Diskrimineringsombudsmannens tillsyn och främjande arbete

Under 2021 inledde DO nästan tre gånger fler ärenden genom särskild tillsyn jämfört med 2020. Vidare ansökte DO om stämning i tre fall och träffade fyra förlikningar. Sex domar meddelades under 2021 i mål där DO var part.

Det totala antalet ärenden genom allmän tillsyn minskade jämfört med tidigare år. Detta förklaras av DO:s nya verksamhetsinriktning som innebär ett ökat fokus på individärenden. Under 2021 inledde DO även tillsyn för att kontrollera att högskolor och universitet uppfyller kraven på aktiva åtgärder.

Inom ramen för DO:s främjande arbete avslutades de tre inriktningsområdena arbetsliv, bostad och socialtjänst, som hade påbörjats 2017. Inom inriktningsområdet Arbetsliv har myndighetens insatser bidragit till en större kännedom bland arbetsgivare och beslutsfattare vad gäller arbetsgivares ansvar att bedriva ett arbete med aktiva åtgärder. Inom området Bostad har förekomsten av diskriminering på bostadsmarknaden synliggjorts, t.ex. i rapporten Diskriminering vid tillhandahållande av hyresbostäder (2021:3). Inom området Socialtjänst har DO bl.a. publicerat rapporten Skillnader som kan utgöra risk för diskriminering? En kvalitativ studie om faktorer som påverkar socialsekreterares bedömningar och beslut inom sociala barn- och ungdomsvården.

DO har under året utvecklat dialogen med antidiskrimineringsbyråerna. DO ser antidiskrimineringsbyråerna som särskilt viktiga eftersom byråerna fungerar som lokala stödstrukturer som arbetar med att motverka och förebygga diskriminering.

Utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen har lämnat sitt slutbetänkande

Den 1 december 2021 överlämnade utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen (dir. 2018:99) sitt slutbetänkande Ett utökat skydd mot diskriminering (SOU 2021:94). Betänkandet innehåller förslag om ett starkare skydd mot diskriminering i de fall det inte finns en enskild skadelidande, ett mer heltäckande skydd mot diskriminering i offentlig verksamhet samt ytterligare åtgärder för att skydda arbetstagare som diskrimineras, trakasseras och hotas av personer som inte är anställda på arbetsplatsen. Betänkandet har remitterats.

4.3.2 Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes sammantaget drygt 30 miljoner kronor under 2021 för åtgärder inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Åtgärderna omfattar framför allt uppdrag till myndigheter att ta fram och sprida kunskap på området samt att möjliggöra för civilsamhället att delta i arbetet.

Ny kunskap om förekomsten av rasism

Av Barnombudsmannens rapport Om barns och ungas utsatthet för rasism (2021) framgår att barn upplever att rasistiska uttryck har normaliserats och att rasism är en del av deras vardag, särskilt i skolan och på nätet. I rapporten beskrivs hur vissa barn upplever att de inte har tillgång till samma rättigheter som andra barn, medan andra inte känner till sina rättigheter. Vidare framgår att rasismen är utbredd och kommer till uttryck på många olika sätt. Rapporten synliggör även att flickor och pojkar möts av delvis skilda rasistiska föreställningar. Bilden av barns utsatthet för rasism bekräftas av Länsstyrelsen i Stockholms läns studie (2021) om hur romska barn och unga utsätts för antiziganism.

En genomgång av befintlig forskning som beställts av Forum för levande historia (Erfarenheter av rasism i kontakt med svenska myndigheter och andra offentliga verksamheter – en kunskapsöversikt, 2021) indikerar att det finns erfarenheter av rasism i kontakt med svenska myndigheter och andra offentliga verksamheter. Samtidigt konstateras att bilden är ofullständig bl.a. då endast ett fåtal verksamheter har undersökts men också då viss typ av forskning på området saknas.

I rapporten Antisemitism in Social Media – Conspiracies, Stereotypes, and Holocaust Denial (2021) har Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) studerat olika aspekter av antisemitism på öppna sociala medieplattformar. Resultaten visar att antisemitiskt innehåll förekommer på alla studerade plattformar och att mängden sådant innehåll varierar i omvänd proportion till graden av moderering.

Insatser för att öka kunskap om rasism på arbetsmarknaden, inom utbildningsområdet och bland offentliganställda har fortsatt

Länsstyrelserna har inom ramen för uppdraget att öka kunskapen om rasism på arbetsmarknaden fortsatt att ta fram ny kunskap och genomföra kunskapshöjande insatser. Bland annat har anställda inom länsstyrelserna, kommuner och fackförbund deltagit i webbinarier på temat rasism i arbetslivet.

Forum för levande historias utbildningsinsatser om rasism i historien och i dag har tack vare en digital omställning kunnat nå fler från målgrupperna och de som tagit del av insatserna anser att de är relevanta och håller hög kvalitet. Skolledare och chefer i offentliga verksamheter har dock inte deltagit i utbildningarna i lika hög utsträckning, vilket bedöms vara en förutsättning för effekt i verksamheten (A2022/00620).

Fortsatt dialog om rasism med det civila samhället

MUCF fördelade under 2021 ca 17 miljoner kronor enligt förordningen (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans. Myndigheten tog emot 109 ansökningar varav 23 erhöll bidrag.

Företrädare för civilsamhället har bjudits in till flera dialoger om arbetet mot afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi respektive rasism mot samer under året. Dialogerna genomfördes med anledning av arbetet med att ta fram de särskilda åtgärdsprogram mot olika former av rasism som beslutades i juni 2022. Därutöver har ett särskilt sakråd anordnats med ungdomsorganisationer.

4.3.3 Handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter

Från anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes drygt 33 miljoner kronor 2021 till insatser inom ramen för handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

Samordning och uppföljning av arbetet

Folkhälsomyndigheten har redovisat en plan för genomförandet av uppdraget att stödja, samordna och följa upp arbetet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Myndigheten har under våren 2022 genomfört en behovsinventering vad gäller bl.a. vilket stöd de hbtqi-strategiska myndigheterna behöver samt hur Folkhälsomyndigheten på bästa sätt kan bistå myndigheterna.

Ny kunskap om unga hbtqi-personer

Av MUCF:s kartläggning av unga hbtqi-personers hälsa och levnadsvillkor framgår att unga hbtqi-personer har sämre levnadsvillkor än andra unga. De har t.ex. sämre hälsa, i synnerhet psykisk hälsa. Många har erfarenheter av kränkningar i skolan och känner sig inte trygga i skolmiljön. Bland unga på arbetsmarknaden är unga hbtqi-personer mindre nöjda med sin arbetssituation och det är vanligare med arbetslöshet.

Barnombudsmannen har tillsammans med MUCF genomfört en enkätundersökning i syfte att kartlägga skolors, och deras huvudmäns, kunskaps- och kapacitetsbehov, organisatoriska förutsättningar samt det systematiska likabehandlings- och trygghetsarbetet i förhållande till unga hbtqi-personers situation i skolan. Av undersökningen framgår bl.a. att skolor som har ett aktivt och inkluderande arbete med hbtqi-perspektiv bidrar till unga hbtqi-personers trygghet. Rapporten visar att kunskap om hbtqi-personer och deras situation i skolan varierar mellan olika yrkesroller (A2022/00523). Som ett led i att på ett effektivt sätt nå ut till fler har MUCF under våren 2022 lanserat en ny webbutbildning om hbtqi-frågor i skolan. Vidare har arbetet fortsatt med att skapa fler trygga mötesplatser för unga hbtqi-personer. MUCF bedömer att mötesplatserna har bidragit till att främja ungas psykiska hälsa.

MUCF:s rapport Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige (2022) pekar på att det förekommer att unga hbtq-personer i Sverige utsätts för tvång och påtryckningar som syftar till att förändra deras sexuella läggning, könsidentitet

eller könsuttryck, i rapporten benämnt omvändelseförsök. I den nationella ungdomsenkäten 2021 uppgav 18 procent av samtliga unga hbtq-personer att någon hade försökt att påverka deras sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Ny kunskap om hbtq-personers arbetsmiljö och situationen för intersexpersoner

Myndigheten för arbetsmiljökunskap har inhämtat och sammanställt kunskap om hbtq-personers organisatoriska och sociala arbetsmiljö (A2020/01002). Sammanställningen visar på brister i arbetsmiljön för hbtq-personer. Det kan exempelvis avse kränkningar och diskriminering på arbetsplatsen där personer med transerfarenhet tycks vara särskilt utsatta.

Av Diskrimineringsombudsmannens rapport om lägesbeskrivning av situationen för intersexpersoner ur ett diskrimineringsperspektiv framgår att livssituationen för personer med intersexvariation skiljer sig åt eftersom det är en heterogen grupp (A2020/02656). Det finns enligt rapporten samhällsområden där personer med intersexvariation lever i en utsatt situation och riskerar att möta olika former av diskriminering. Det gäller t.ex. hälso- och sjukvården, skola och arbetsliv.

Det föräldraskapsrättsliga regelverket

I mars 2022 beslutades om propositionen Jämlika regler om föräldraskap i internationella situationer (prop. 2021/22:188). I propositionen föreslås bl.a. att det ska införas en ny föräldraskapspresumtion i internationella situationer. Enligt presumtionen ska en kvinna som är eller har varit gift med barnets mor på vissa villkor automatiskt anses som barnets förälder i Sverige.

I juni 2022 överlämnade utredningen En föräldraskapsrättslig lagstiftning för alla betänkandet Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38). Syftet med uppdraget har varit att – med utgångspunkt i barnets bästa – åstadkomma en mer sammanhållen, könsneutral och jämlik reglering om föräldraskap samt regler om föräldraansvar som är anpassade till olika familjekonstellationer. Betänkandet har remitterats.

Lagrådsremissen om förbättrade möjligheter att ändra kön

Regeringen har beslutat om lagrådsremissen Förbättrade möjligheter att ändra kön. Förslagen innebär att processen för ändring av det kön som framgår av folkbokföringen särskiljs från processen för kirurgiska ingrepp i könsorganen. Ärendet bereds inom Regeringskansliet (utg.omr. 9 avsnitt 3).

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

DO:s tillsynsarbete bedöms ha bidragit till att fler individer som drabbats av diskriminering fått sina rättigheter tillgodosedda. Anmälningarna om diskriminering ger en indikation på förekomsten av diskriminering men det är svårt att få en heltäckande bild. DO:s främjande arbete bedöms ha bidragit till ökad kunskap om förekomsten av diskriminering.

Antidiskrimineringsbyråerna bedöms ha bidragit till målet om ett samhälle fritt från diskriminering genom deras förebyggande arbete och stöd och hjälp till individer.

Arbetet inom ramen för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott har bl.a. fortsatt att generera ny kunskap om hur rasism kan ta

sig uttryck för olika grupper och inom olika samhällsområden. Det saknas dock fortfarande fördjupad kunskap i vissa delar.

Det stöd och de utbildningsinsatser som Forum för levande historia erbjuder skolpersonal, myndigheter och andra offentliga verksamheter bedöms bidra till att motverka rasism i exempelvis skolmiljöer och att kvalitetssäkra ett likvärdigt bemötande av allmänheten.

Insatserna för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter har under 2021 fokuserat på att implementera handlingsplanen för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Det gäller särskilt insatser för ökad kunskap om hbtqi-personers levnadsvillkor och utsatthet, i synnerhet transpersoner och personer med intersexvariation. Sammantaget bedöms att rapporterna har bidragit till ökad kunskap och synlighet om hbtqi-personers situation.

Arbetet med att förebygga och motverka diskriminering och rasism samt för att stärka hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter förutsätter en rad olika insatser. Regeringens samlade bedömning är att arbetet ger resultat och bidrar till att nå målet om ett samhälle fritt från diskriminering.

4.5 Politikens inriktning

Att inte utsättas för diskriminering är en mänsklig rättighet. Förbud mot diskriminering finns inskrivet i konventioner om mänskliga rättigheter och i EU-lagstiftningen. Inom EU pågår också arbete för att stärka skyddet mot diskriminering. Inom Regeringskansliet bereds bl.a. betänkandet Ett utökat skydd mot diskriminering (SOU 2021:94). Regeringen kommer under året att strategiskt främja jämlikhet och likabehandling inom EU-samarbetet.

Det arbete som Diskrimineringsombudsmannen, civilsamhällets organisationer och arbetsmarknadens parter gör är fortsatt viktigt för att skapa förutsättningar för allas lika rättigheter och möjligheter.

Med den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2016/02629) fortsätter arbetet. Fortsatta insatser ska bidra till att både fördjupa kunskapen inom vissa områden och skapa förutsättningar för att befintlig kunskap tillgängliggörs och används av olika aktörer. Dialog med det civila samhället ingår i arbetet. EU:s handlingsplan mot rasism (En jämlikhetsunion: EU:s handlingsplan mot rasism 2020–2025) och EU:s strategi för att bekämpa antisemitism och främja judiskt liv (2021–2030) är viktiga utgångspunkter i arbetet. I juni 2022 fick Statskontoret i uppdrag att analysera och följa upp planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (A2022/01003). Statskontorets rapport kommer att utgöra ett underlag för det fortsatta arbetet inom området.

Med hbtqi-handlingsplanen som utgångspunkt fortsätter arbetet för att främja lika rättigheter och förbättra hbtqi-personers situation i Sverige. Dialog med det civila samhället ingår i arbetet. EU:s jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer 2020–2025 ska beaktas. Regeringen ser även över det straffrättsliga skyddet mot s.k. omvändelseförsök (dir. 2022:113). Regeringen avser att tillföra 10 miljoner kronor för åren 2023 och 2024 för arbetet med hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

2021	Utfall	125 123	Anslagssparande	7 242
2022	Anslag	129 681[1]	Utgiftsprognos	129 443
2023	**Förslag**	**134 607**		
2024	Beräknat	138 023[2]		
2025	Beräknat	140 921[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 134 607 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 134 607 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Diskrimineringsombudsmannens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för Nämnden mot diskriminering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**129 681**	**129 681**	**129 681**
Pris- och löneomräkning[2]	4 926	8 342	11 240
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**134 607**	**138 023**	**140 921**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 134 607 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 138 023 000 kronor respektive 140 921 000 kronor.

4.6.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	89 694	Anslagssparande	3 225
2022	Anslag	100 919[1]	Utgiftsprognos	99 499
2023	**Förslag**	**100 919**		
2024	Beräknat	90 919		
2025	Beräknat	80 919		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser mot diskriminering, rasism, främlingsfientlighet, homofobi och liknande former av intolerans samt för att främja lika rättigheter och möjligheter för hbtqi-personer. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag som syftar till att säkerställa hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter samt till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och verksamheter som arbetar för att motverka rasism och liknande former av intolerans. Anslaget får användas för administrativa kostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**100 919**	**100 919**	**100 919**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-10 000	-20 000
varav BP23	*10 000*	*10 000*	
– Tillskott för arbetet för hbtqi-personers rättigheter	*10 000*	*10 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 919**	**90 919**	**80 919**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel för åtgärder för att förstärka arbetet för hbtqi-personers rättigheter upphör. För att kunna fortsätta och förstärka arbetet för hbtqi-personers rättigheter ökas anslaget med 10 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 100 919 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 90 919 000 kronor respektive 80 919 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bl.a. statsbidrag till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. För organisationerna är det av stor betydelse att få en ökad förutsägbarhet när det gäller vilka bidrag de kan räkna med nästkommande år. Det gör det möjligt att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag, som inklusive tidigare åtaganden, medför behov av framtida anslag på högst 39 300 000 kronor 2024.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	28 000	39 300	39 300	
Nya åtaganden	39 300	39 300	39 300	
Infriade åtaganden	-28 000	-39 300	-39 300	-39 300
Utestående åtaganden	39 300	39 300	39 300	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**39 300**	**39 300**	**39 300**	

5 Jämställdhet

5.1 Mål

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115). Det finns sex jämställdhetspolitiska delmål:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Jämställdhetspolitiken är bred och ska integreras i regeringens samlade arbete. Jämställdhetsintegrering är regeringens huvudsakliga strategi, i kombination med särskilda åtgärder, för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Grunden för resultatredovisningen utgörs av flera olika indikatorer för respektive delmål, se tabell 5.1.

Tabell 5.1 Mål, resultatindikatorer och åtgärder

Mål	**Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv**		
Delmål	**1. Jämn fördelning av makt och inflytande**	**2. Ekonomisk jämställdhet**	**3. Jämställd utbildning**
Indikatorer	- Sammansättning i politiska församlingar - Representation i styrelse och ledning i offentlig och privat sektor	- Kvinnors och mäns lön och disponibla inkomst - Deltagande och sammansättning på arbetsmarknaden	- Genomsnittligt meritvärde - Könsskillnader i studieval - Utbildningsnivå
Delmål	**4. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet**	**5. Jämställd hälsa**	**6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra**
Indikatorer	- Ersättning för vård av barn och föräldraledighet - Tidsanvändning obetalt hem- och omsorgsarbete	- Självupplevd hälsa - Besvär av ängslan, oro och ångest - Sjukpenningtal - Personer med LSS efter insatstyp - Dödsorsaker	- Utsatthet för misshandel och sexualbrott - Dödligt våld i parrelation - Anmälda och lagförda brott som gäller köp av sexuell tjänst, koppleri samt människohandel - Anmälda brott beträffande utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling

5.3 Resultatredovisning

Under 2018–2021 har över 90 procent av medlen på anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* fördelats till insatser för att nå resultat inom delmålet Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Övriga medel på anslaget har finansierat insatser inom de fem andra delmålen och insatser för stärkt jämställdhetsintegrering.

5.3.1 Jämn fördelning av makt och inflytande

Något jämnare könsfördelning vid politiskt beslutsfattande

Under 2021 hölls val till Sametinget för mandatperioden 2021–2025. Sametingets plenum består nu av 13 kvinnor och 18 män som ordinarie ledamöter, vilket är en viss förbättring sedan 2017 års val då 12 kvinnor och 19 män valdes in.

Efter riksdagsvalet 2022 är andelen kvinnor i riksdagen 46 procent och andelen män 54 procent, vilket är samma könsfördelning som efter valet 2018. Resultatet för kommun och region redovisas i nästa års budgetproposition. Valet till Europaparlamentet äger rum 2024 och resultat redovisas i den budgetproposition som kommer närmast efter valet.

Fortsatta utmaningar för att nå en jämn könsfördelning på högsta nivån

Könsfördelningen gällande ledande positioner är mest jämn i statliga verksamheter, se tabell 5.2 där dessa verksamheter har markerats med fet stil. Utvecklingen mot en jämn könsfördelning har gått snabbast då det gäller vd-posten i statliga hel- och delägda företag där kvinnor 2022 utgör 49 procent jämfört med 29 procent 2012.

Inom regional och kommunal sektor är könsfördelningen ojämn, med en övervikt av kvinnor som chefer. Detsamma gäller könsfördelningen i den privata sektorn som har en övervikt av män som chefer, som börsbolagens ledamöter, på vd-poster och som styrelseordföranden. Av dem som innehar en vd-post i ett börsbolag är 12 procent kvinnor 2021, vilket är en fördubbling sedan 2017. Mest ojämn är könsfördelningen bland styrelseordföranden i börsbolag där endast 8 procent är kvinnor.

Tabell 5.2 Andel kvinnor/män i olika typer av ledande positioner

Procent

	2017		2018		2019		2020		2021		2022	
	Kv	M	K	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Chef i regional sektor	73	27	74	26	74	26	74	26	74	26	-	-
Chef i kommunal sektor	70	30	70	30	71	29	71	29	72	28	-	-
Ordförande i styrelse & insynsråd för statlig myndighet	**51**	**49**	**-**	**-**	**52**	**48**	**-**	**-**	**52**	**48**	**-**	**-**
Ledamot i styrelse & insynsråd för statlig myndighet	**52**	**48**	**-**	**-**	**51**	**49**	**-**	**-**	**51**	**49**	**-**	**-**
Chef i statlig sektor	**48**	**52**	**49**	**51**	**50**	**50**	**50**	**50**	**51**	**49**	**-**	**-**
Styrelseordförande, statligt företag	**45**	**55**	**48**	**52**	**54**	**46**	**51**	**49**	**51**	**49**	**49**	**51**
Vd, statligt företag	**36**	**64**	**39**	**61**	**42**	**58**	**49**	**51**	**48**	**52**	-	-
Styrelseledamot, inkl. ordförande, i statligt företag	**49**	**51**	**49**	**51**	**47**	**53**	**48**	**52**	**47**	**53**	**48**	**52**
Styrelseledamot, börsbolag	32	68	34	66	34	66	34	66	34	66	35	65
Chef i privat sektor	30	70	32	68	33	67	33	67	34	66	-	-
Vd, börsbolag	5	95	8	92	9	91	10	90	13	87	12	88
Styrelseordförande börsbolag	6	94	9	91	10	90	9	91	9	91	8	92

Anm.: De olika kategorierna är inte varandra uteslutande. Ett och samma ledningsuppdrag kan ingå i mer än en av kategorierna. Till statliga företag räknas hel- och delägda företag. Uppgifterna för 2022 gäller per maj/juni. Statliga myndigheters styrelser och insynsråd följs upp vartannat år.

Källor: Näringsdepartementet, SCB, Andra AP-fondens kvinnoindex.

Flera myndigheter har fått i uppdrag att motverka en ojämn könsfördelning inom sin verksamhet eller inom vissa yrkesgrupper. Jämställdhetsmyndigheten har följt upp arbetet (Jämställdhetsmyndigheten 2022:16 Bättre styrning ger bättre resultat). Sammantaget visar Jämställdhetsmyndighetens rapport att många myndigheter har svårt att nå målsättningen om en jämn könsfördelning.

Olika förebyggande åtgärder för att öka fördelningen av makt och inflytande

Könsskillnader i utsatthet för hot och hat

Kvinnors utsatthet för hat och hot liksom konsekvenserna av att vara utsatt skiljer sig från mäns. I Brottsförebyggande rådets (Brå) återkommande rapport Politikernas trygghetsundersökning 2021 (Ku2020/02202), som avser utsatthet bland förtroendevalda under 2020, uppger en större andel kvinnor än män att de påverkas av utsatthet eller oro för att utsättas (31 procent kvinnor jämfört med 23 procent män). Den vanligaste konsekvensen av utsatthet är att politiker undviker att engagera eller uttala sig i en specifik fråga. Utsattheten skiljer sig också åt; 11 procent av kvinnorna uppger att de utsattes för angrepp av sexuell karaktär, jämfört med endast 3 procent av männen.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har haft i uppdrag att göra en kartläggning av hat och hot mot kvinnor i digitala miljöer. FOI har inom uppdraget analyserat ett stort antal kommentarer på digitala plattformar och funnit att kvinnor som grupp utsätts i högre grad än män som grupp, men att det är stora skillnader mellan olika forum. FOI visar också att det finns tydliga och åtskiljande mönster i de kränkande kommentarer som riktas mot kvinnor respektive män. Kvinnor objektifieras genom kommentarer och kränkningar samt beskrivs som psykiskt sjuka, medan män utsätts för kränkningar som riktas mot deras kompetens och prestation.

För att förebygga och motverka förekomsten av hat och hot samt stödja dem som drabbas har Brottsoffermyndigheten haft i uppdrag att genomföra en informationsinsats mot näthat 2021–2022 (Ju2021/03329). I uppdraget, som slutredovisades den 31 maj 2022, ingick att sprida information om webbplatsen tystnainte.se som har uppdaterats med information om näthat.

Öka delaktighet och deltagande

Jämställdhetsmyndighetens uppdrag om förstudie, gällande förutsättningar och möjligheter för kvinnor och män i områden med socioekonomiska utmaningar att vara delaktiga och delta i den lokala demokratins och lokalsamhällets formella och informella sammanhang (Ku2020/01402), visar att det behövs ytterligare underlag för att få svar på vilka förutsättningar och möjligheter kvinnor och män har för att vara delaktiga och delta i den lokala demokratin. Sametingets kartläggning av jämställdhet i det samiska samhället visade på behov av insatser (Ku2019/01249). Regeringen har därefter gett Sametinget i uppdrag att under 2021–2024 arbeta dels med främjande åtgärder, bl.a. för en jämn könsfördelning mellan kvinnor och män när det gäller representation i rennäringen, i samiska civilsamhällesorganisationer och inom Sametinget, dels med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och flickor i det samiska samhället (Ku2021/02210).

Statligt stöd till kvinnors organisering

För att främja kvinnors organisering, kvinnors deltagande i den demokratiska processen och i samhällslivet samt för att kvinnor ska kunna bevaka och driva sina rättigheter och krav, fördelade Jämställdhetsmyndigheten 28 miljoner kronor under 2021 enligt förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering. Samtliga medel fördelades till totalt 75 kvinnoorganisationer som organisations- och etableringsbidrag för att skapa bättre och mer långsiktiga förutsättningar för kvinnoorganisationer (Jämställdhetsmyndigheten 2022:16 Bättre styrning ger bättre resultat).

5.3.2 Ekonomisk jämställdhet

Fördelning av resurser mellan kvinnor och män redovisas i bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet. Där visas att gapet mellan kvinnors och mäns lön ökade med 0,2 procentenheter; från 9,7 procent lägre lön till 9,9 procent lägre lön för kvinnor än för män mellan 2020 och 2021. I ett längre tidsperspektiv har dock löneskillnaden minskat med 4,2 procentenheter mellan 2011 och 2021. Gapet i disponibel inkomst för åldersgruppen 20–64 år var i genomsnitt 19 procent 2020, vilket är en minskning sedan 2011 då gapet var 21 procent.

I bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet redovisas även utvecklingen under det första pandemiåret. Sysselsättningsgraden för kvinnor 20–64 år minskade med 1,4 procentenheter och för män med 1,2 procentenheter mellan 2019 och 2020. Ökningen av arbetslöshet var dock större för män än för kvinnor, särskilt vad gäller yngre män i åldersgruppen 20–24. Där ökade arbetslösheten med 4,2 procentenheter, medan arbetslösheten bland kvinnor i motsvarande grupp ökade med 2,5 procentenheter. I åldersgruppen 20–24 år var inkomstutvecklingen mellan 2019 och 2020 negativ för både kvinnor och män, men mer för män än för kvinnor.

Fler kvinnor än män förlorade sin sysselsättning under pandemin, vilket kan innebära en långsiktig risk för sämre ekonomi. Det finns också tecken på att vissa grupper, exempelvis utrikes födda kvinnor och kvinnor med låga inkomster, kan ha drabbats särskilt hårt av pandemins effekter (Jämställdhetsmyndighetens rapport 2021:24).

Pandemin hade flera effekter på kvinnors och mäns ekonomiska situation 2020. Män i förvärvsaktiv ålder förlorade totalt sett i genomsnitt en större andel av sin arbets-

inkomst än vad kvinnor gjorde. Välfärdssystemets ersättningar; arbetslöshetsersättning, socialförsäkringsförmåner och coronaåtgärder – kompenserade för en högre andel av kvinnors arbetsinkomstbortfall. Män förlorade därmed i genomsnitt en högre andel av sin totalinkomst än vad kvinnor gjorde (IFAU rapport 2022:3).

Könssegregeringen på arbetsmarknaden minskar gradvis

Mellan 2014 och 2021 ökade andelen kvinnor i mansdominerade yrken medan den minskade något i kvinnodominerade yrken. Samtidigt har fler yrken under perioden blivit könsbalanserade (minst 40 procent av vardera kön). Av diagram 5.1 framgår att andelen kvinnor i mansdominerade yrken var större 2021 än 2014 (de flesta vita punkterna är placerade ovanför den diagonala linjen) och att andelen kvinnor i kvinnodominerade yrken har minskat (flertalet ljusgrå punkter till höger i figuren är placerade nedanför den diagonala linjen). Andelen yrken som är könsbalanserade har dessutom ökat (fler vita och ljusgrå punkter i det rektangulära fältet har tillkommit sedan 2014 samtidigt som endast ett fåtal mörka punkter har fallit utanför). Den minskade könssegregeringen är en viktig förklaring till att arbetsinkomstgapet minskade mellan 2010 och 2020 (se bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet).

Diagram 5.1 Kvinnors andel av antal anställda i respektive yrke 2014 och 2021

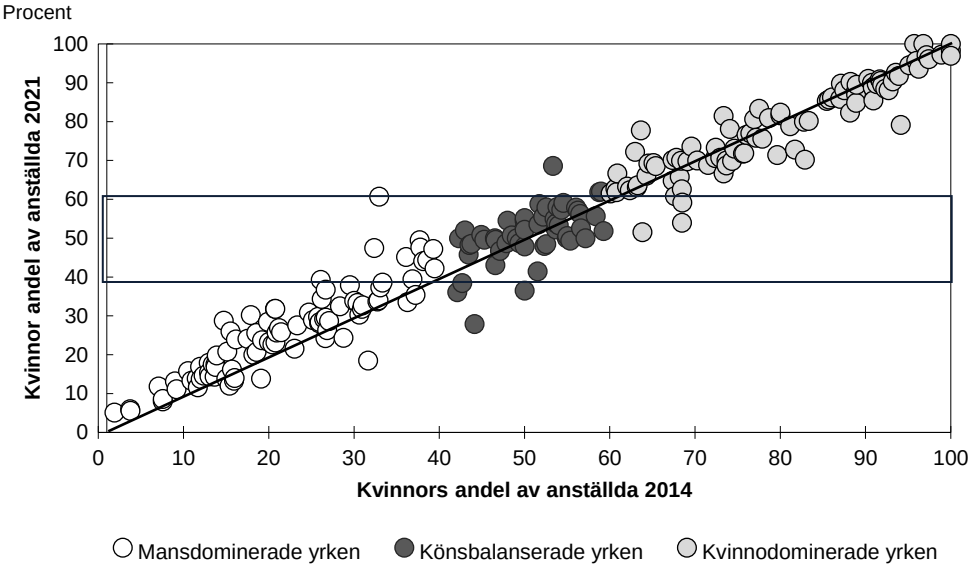

Anm.: Närmare 200 yrken har exkluderats på grund av att det saknas uppgift om antal anställda kvinnor eller män för åren 2014 eller 2021, alternativt att det är färre än 1 000 anställda i yrket. Vita prickar avser andel kvinnor i mansdominerade yrken, mörka prickar andel kvinnor i könsbalanserade yrken och grå prickar andel kvinnor i kvinnodominerade yrken.

Källor: Statistiska centralbyrån, egna beräkningar av lönestrukturstatistiken.

Yrkessegregeringen kan även mätas i form av SCB:s segregeringsindex, som har ett värde mellan 0 (fullständigt jämn könsfördelning) och 100 (alla anställda kvinnor och män arbetar i helt olika yrken). Mellan 2005 och 2020 har indexet kontinuerligt minskat från 57,9 till 51,2, vilket indikerar att arbetsmarknaden under dessa år gradvis har blivit mindre könssegregerad.

Kommissionen för jämställda livsinkomster lämnade den 7 februari 2022 sitt slutbetänkande Minska gapet – Åtgärder för jämställda livsinkomster (SOU 2022:4).

Utökade insatser för utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden

I Sverige har inrikes födda kvinnor en hög förvärvsfrekvens, men den är inte lika hög bland utrikes födda kvinnor. Sysselsättningsgraden (16–64 år, säsongsrensad och utjämnade värden) under det första kvartalet 2022 uppgick till 82 procent för inrikes

födda män och 80 procent för inrikes födda kvinnor, medan sysselsättningsgraden för utrikes födda uppgick till 74 procent för män och 63 procent för kvinnor. Jämställdhetsmyndigheten har föreslagit insatser för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden, med särskilt fokus på kvinnor som inte deltar i etableringsåtgärder (A2021/01671).

5.3.3 Jämställd utbildning

Målet om jämställd utbildning omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskola. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas, t.ex. i folkhögskola och studieförbund.

Stora skillnader i meritvärde i årskurs 9

Som framgår av utgiftsområde 16, avsnitt 3.3 uppnår en större andel flickor än pojkar godkända betyg i alla ämnen samt behörighet till något av gymnasieskolans nationella program. Idrott och hälsa är det enda ämne där fler pojkar än flickor uppnår betygskriterierna. Också när det gäller uppnått meritvärde finns fortsatt stora skillnader mellan flickor och pojkar. Bland såväl flickor och pojkar med svensk bakgrund som flickor och pojkar med utländsk bakgrund ligger pojkarnas genomsnittliga meritvärde 24 poäng under flickornas, se diagram 5.2. Skillnaderna mellan dem med svensk bakgrund respektive dem med utländsk bakgrund är stora, men har minskat något från och med läsåret 2019/2020. Bland flickor och pojkar med utländsk bakgrund har meritvärdet ökat samtidigt som det inte har skett någon förändring av meritvärdet bland flickor och pojkar med svensk bakgrund, vilket har fått till följd att skillnaden mellan grupperna har minskat.

Diagram 5.2 Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9

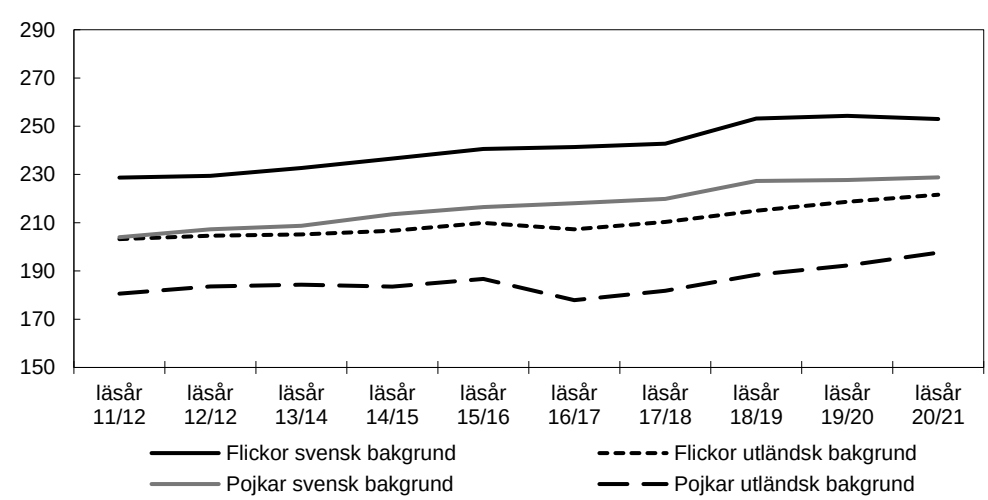

Anmärkning: Genomsnittligt meritvärde beräknat på 17 ämnen. Med utländsk bakgrund avses utrikes födda elever samt elever födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar.

Källa: Statens skolverk.

Könsskillnader i studieval minskar långsamt

Det är fortsatt skillnader mellan flickors och pojkars val av gymnasieutbildning, se diagram 5.3. Läsåret 2020/21 hade fyra av totalt arton program en relativt jämn könsfördelning (inom intervallet 40–60 procent) bland de avgångna studenterna. Det gällde Naturvetenskap, Handel och administration, Ekonomi samt Restaurang och livsmedel. De senaste åren kan en försiktig utveckling till en jämnare könsfördelning noteras för flera av programmen, både sådana där flickor är i majoritet och sådana där

pojkar är i majoritet. Allra störst är förändringen gällande Vård och omsorg där andelen pojkar bland de avgångna eleverna läsåret 2020/21 uppgick till 28 procent, från att ha utgjort 18 procent av de avgångna eleverna 2018/19.

Kvinnors och mäns olika utbildningsval leder i förlängningen till en könssegregerad arbetsmarknad, då valet av gymnasieutbildning påverkar fortsatta utbildningsval. Även inom eftergymnasial utbildning finns inriktningar som är kraftigt kvinno- respektive mansdominerade. Faktorer som påverkar utbildningsvalen är bl.a. individens uppfattning om den egna förmågan, värderingar och mål för det framtida arbetslivet, socioekonomiska faktorer samt inflytande från kamrater och omgivning i övrigt (Jämställdhetsmyndigheten, 2022:4).

Diagram 5.3 Avgångna elever från gymnasieskolan efter program 2020/21

Antal och könsfördelning (procent)

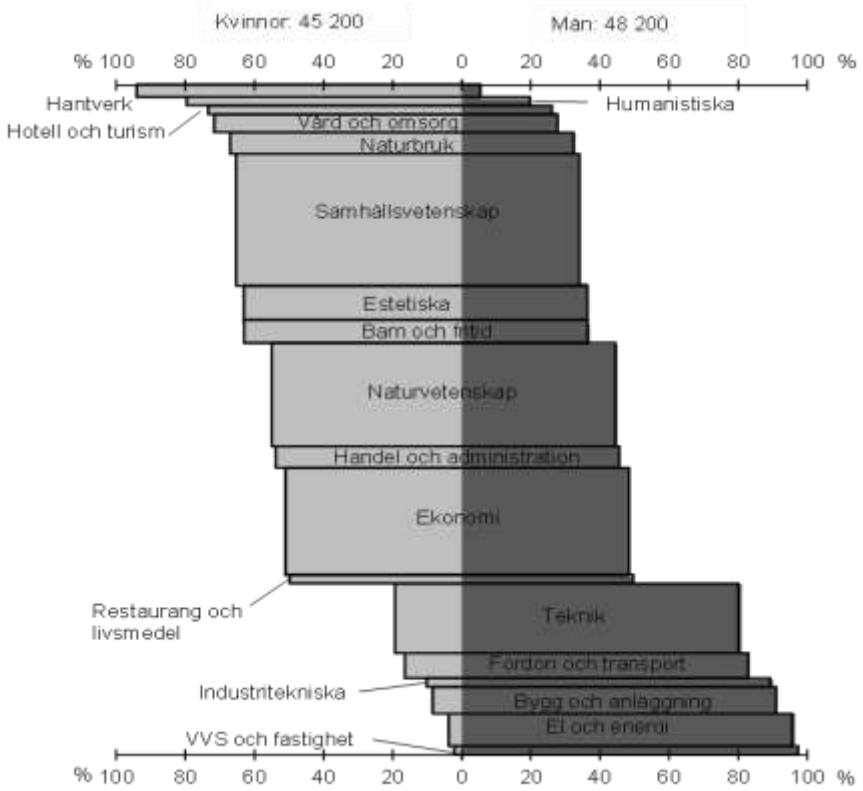

Källa: Statens skolverk.

Skillnaderna mellan kvinnors och mäns utbildningsnivå fortsätter att öka

Utbildningsnivån har under längre tid ökat bland både kvinnor och män, men mer för kvinnorna än för männen. En större andel kvinnor än män i Sverige har eftergymnasial utbildning. År 2021 hade 52 procent av kvinnorna och 39 procent av männen en eftergymnasial utbildning, enligt SCB. Bland kvinnor och män i åldersgruppen 25–34 år har 55 procent av kvinnorna och 39 procent av männen en eftergymnasial utbildning (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 2.5).

Fler kvinnor studerar på, och examineras från, högskolan

Antalet högskolestudenter har ökat de senaste fem åren, men ingen egentlig förändring har skett vad det gäller könsfördelningen, utan kvinnor har under denna tid varit i majoritet och utgjort mellan 59 och 60 procent och män mellan 40 och 41 procent av helårsstudenterna. Både 2020 och 2021 utgjorde kvinnorna 60 procent och

män 40 procent av helårsstudenterna. Kvinnor har dessutom utgjort en större majoritet av dem som tar examen, i genomsnitt 64 procent under de senaste fem åren. De utgjorde 63 procent av de examinerade läsåret 2020/21 och 65 procent av de examinerade läsåret 2019/20 (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 5.4).

Bland doktorandnybörjare var könsfördelningen i princip jämn. Kvinnorna utgjorde, i likhet med 2020 och 2019, 51 procent och männen 49 procent av doktorandnybörjarna 2021. Andelen män som avlade doktorsexamen var något högre än andelen kvinnor. Både 2020 och 2021 utgjorde kvinnorna 47 procent och männen 53 procent av dem som avlade doktorsexamen. Mellan 2012 och 2017 utgjorde män i genomsnitt 53 procent av doktorandnybörjarna, vilket kan förklara könsfördelningen bland dem som examinerades 2020 och 2021 (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 5.4). Bland professorerna var könsfördelningen fortsatt ojämn 2021. Kvinnor utgjorde cirka en tredjedel av professorerna (se vidare utg.omr. 16 avsnitt 6.2).

Fler kvinnor deltar i folkhögskolornas och studieförbundens verksamhet

I såväl folkhögskolans allmänna kurs (som motsvarar utbildning inom grundskolan eller gymnasieskolan) som dess särskilda kurs (som bl.a. består av yrkesinriktade utbildningar) är andelen kvinnor högre än andelen män. År 2021 utgjorde kvinnor 57 procent av deltagarna i allmän kurs och män 43 procent. I de särskilda kurserna var 68 procent kvinnor och 32 procent män. Sett över fem års tid tenderar skillnaderna att öka. Andelen kvinnor är ett par procentenheter högre 2021 jämfört med 2017 både inom allmän och särskild kurs. Av studieförbundens studiecirkeldeltagare var 63 procent kvinnor och 37 procent män 2021. Fördelningen är i princip densamma som 2020, då 62 procent av deltagarna var kvinnor och 38 procent män (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 17.3).

5.3.4 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Kvinnor och män fördelar sin tid olika

SCB har vart tionde år sedan 1990 genomfört en mätning av vad kvinnor och män lägger sin tid på. På grund av en alltmer avtagande svarsfrekvens för den typen av mätningar fick SCB uppdraget att ta fram en ny mätmetod. Resultatet av den nya mätningen (SCB, TID 2021) visar att den könsstereotypa fördelningen av obetalt arbete kvarstår. Kvinnor ägnar generellt mer tid än män åt aktiviteter som att städa, tvätta och ge omsorg till de egna barnen (matning, påklädning, hygien, läggning). Män ägnar generellt mer tid än kvinnor åt förvärvsarbete samt underhåll och reparationer av bostaden och fordon, se diagram 5.4. Däremot visar undersökningen ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan kvinnor och män när det gäller t.ex. att hjälpa barnen med läxor, närvara vid barnens aktiviteter eller läsa och leka med barnen samt handla dagligvaror.

Se vidare bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet, diagram 2.9 om hur kvinnor och män i förvärvsarbetande ålder fördelar sin tid – mönstret är detsamma, men kvinnor och män i förvärvsarbetande ålder är något mer jämställda jämfört med hela åldersgruppen 18–84 år. Män i förvärvsarbetande ålder lägger något mer tid på matlagning och städning och kvinnor i förvärvsarbetande ålder lägger något mindre tid på det. Män i förvärvsarbetande ålder lägger också något mindre tid på underhåll och reparationer av fordon och bostad. Såväl kvinnor som män i förvärvsarbetande ålder lägger mer tid på omsorg och tillsyn av barn.

Diagram 5.4 Genomsnittlig tid per dygn för hem- och omsorgssysslor 2021, kvinnor och män 18–84 år

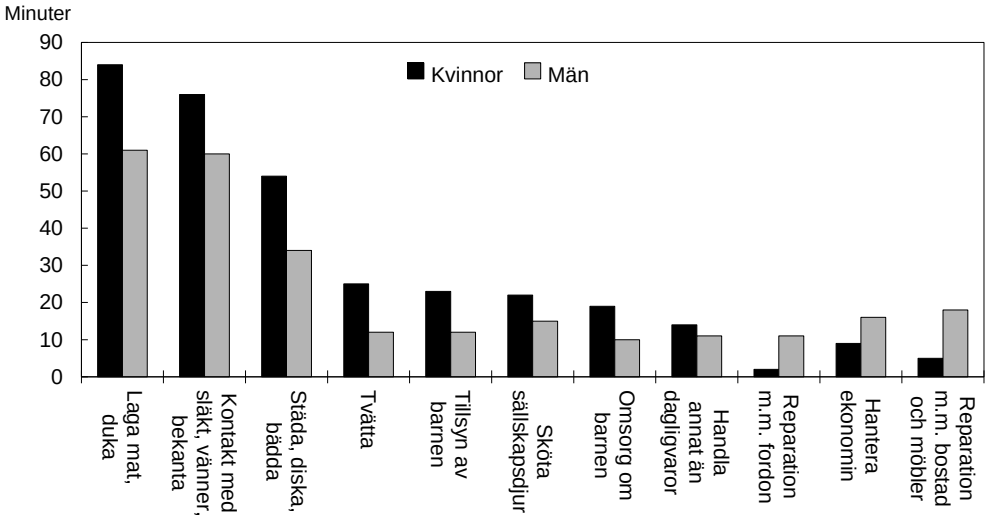

Anmärkning: Aktiviteterna är inte varandra uteslutande, utan flera aktiviteter kan ha utförts samtidigt. Diagrammet visar endast de aktiviteter där det finns statistiskt säkerställda skillnader mellan kvinnor och män.

Källa: SCB, En fråga om tid 2022.

Fördelningen av föräldraledighet och vård av sjukt barn är ojämn

Kvinnor har sedan föräldrapenningen infördes 1974 tagit ut majoriteten av föräldrapenningdagarna. Under 2021 tog män ut 30 procent av nettodagarna och kvinnor 70 procent. Sett över tid tar män ut en allt större del av föräldrapenningen och ökningen de senaste tjugo åren har varit stadig, men från och med 2018 har ökningen avtagit och legat oförändrat på ca 30 procent av nettodagarna, se diagram 2.7 i Bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet. Sedan den 2 augusti 2022 är även 90 dagar på grundnivå reserverade åt vardera föräldern (prop.2021/22:175, bet. 2021/22:AU14, rskr. 2021/22:427). Sedan 2016 är 90 dagar med föräldrapenning på sjukpenningnivå reserverade åt vardera föräldern.

Andelen föräldrapar som delar föräldrapenningen mer jämställt har ökat över tid. Även andelen män som tar föräldrapenning under barnets första två år har ökat över tid. Utvecklingen har dock stannat av. Bland föräldrapar till barn födda 2019 finns ingen skillnad i fördelningen av föräldrapenning under barnets två första levnadsår jämfört med föräldrar till barn födda 2018. Andelen par som delar föräldrapenningen jämställt låg kvar på 19 procent. Uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn är mer jämnt fördelat mellan könen än uttaget av föräldrapenning, men fördelningen är ändå inte helt jämställd, se diagram 2.7 i Bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet. Trots en mycket hög användning av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn som en följd av pandemin under 2021 tog kvinnor ut 60 procent och män 40 procent av nettodagarna, vilket ligger i linje med hur det har sett ut även tidigare år. För ytterligare resultatredovisning för det jämställda föräldraskapet se vidare utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, avsnitt 3.6.3.

Omsorg om barn som orsak till deltid

Kvinnor jobbar deltid i större utsträckning än män. Avsaknad av heltidsarbete är den främsta orsaken till deltidsarbete bland såväl män som kvinnor. Fyra gånger så många kvinnor som män i åldern 20–64 år arbetar deltid för att ta hand om barn, se diagram 5.5. SCB har ändrat frågorna i undersökningen sedan förra mätningen varför en jämförelse med tidigare år inte är möjlig.

Frågan om skäl till deltidsarbete fanns med även i SCB:s tidsanvändningsundersökning (SCB, TID 2021). Den visade att en av de vanligaste orsakerna till att kvinnorna jobbar deltid är för att ta hand om barn medan det för männen är en av de minst vanliga orsakerna. Se vidare bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet om hur deltidsarbete påverkar den ekonomiska jämställdheten.

Diagram 5.5 Orsak till deltidsarbete

Antal i 1 000-tal

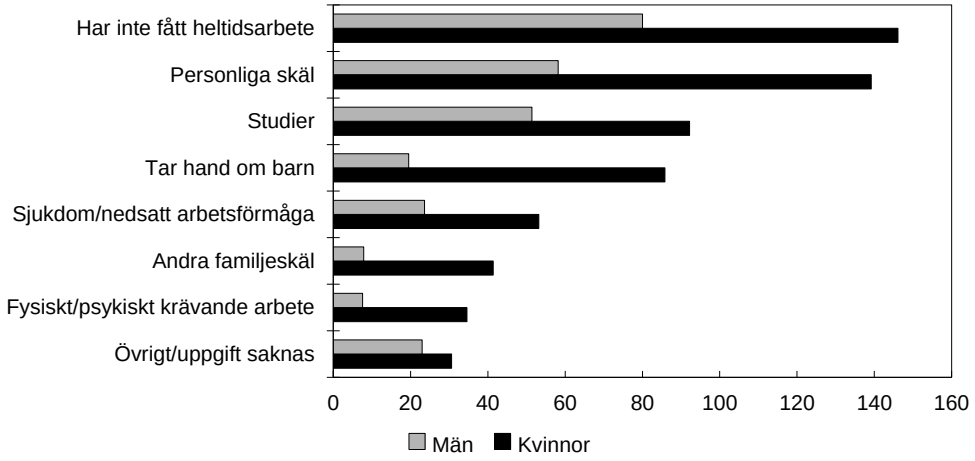

Anm.: Avser åldrarna 20–64 år. Jämförelser med tidigare år är inte möjliga p.g.a. tidsseriebrott i AKU.
Källa: Statistiska centralbyrån, AKU.

5.3.5 Jämställd hälsa

Under 2021 har pandemin fortsatt påverkat hälsan för såväl kvinnor som män. Fler män har blivit svårt sjuka och avlidit till följd av en infektion av covid-19. Kvinnor har däremot blivit mer exponerade för viruset på sina arbetsplatser, då många kvinnor arbetar inom vård, skola och omsorg (Nordisk information om kunskap om kön, 2021).

Kvinnors självupplevda hälsa är sämre än mäns

Hälsan skiljer sig åt beroende på utbildningsnivå för både kvinnor och män (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4.3). Män upplever dock genomgående en bättre hälsa än kvinnor med samma utbildningsnivå. Det är tydligast vid lägre utbildningsnivåer. Kvinnor med högst förgymnasial utbildning har sämst självupplevd hälsa och kvinnor med gymnasial utbildning upplever sin hälsa som sämre än vad män med endast förgymnasial utbildning gör. En lägre andel kvinnor än män uppger att de har en god hälsa 2021, se diagram 5.6. För såväl kvinnor som män är det en nedgång jämfört med tidigare år.

Diagram 5.6 Andel kvinnor och män som uppger att de har en bra hälsa, 16 år och äldre

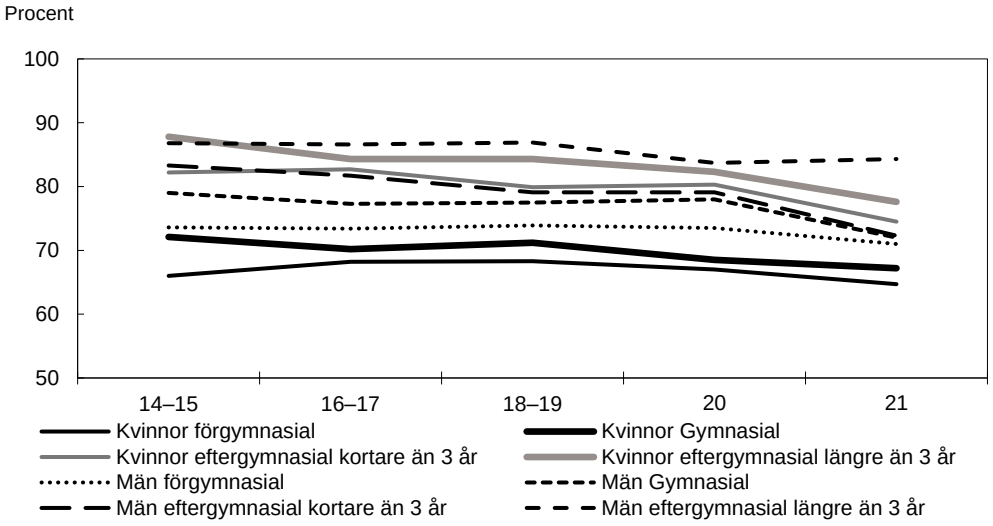

Anmärkning: För 2014–2019 visas ett genomsnitt för två år. Y-axeln startar vid värde 50.
Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF), SCB.

Mönstret att män skattar sin hälsa något bättre än kvinnor syns i än högre grad bland kvinnor och män med utländsk bakgrund samt bland kvinnor och män med en funktionsnedsättning, jämfört med befolkningen i stort. Det är dessutom en avsevärt lägre andel av de som har en funktionsnedsättning än de som inte har det som skattar sin hälsa som god (ULF 2021).

Förlossningsvård och kvinnors hälsa samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) ingår i arbetet med att uppnå en jämställd hälsa. Dessa redovisas inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 3 respektive 4.

Ängslan, oro och ångest är vanligast bland unga kvinnor

Diagram 5.7 Andel som uppger sig ha besvär med ängslan, oro och ångest, 16 år och äldre

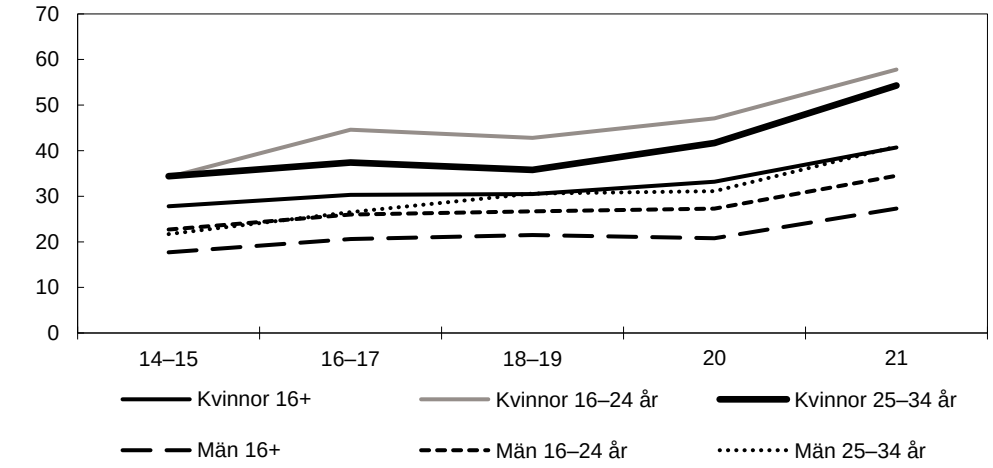

Anmärkning: För 2014–2019 visas ett genomsnitt för två år.
Källa: Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF), SCB.

Både bland kvinnor och män har andelen som uppger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest ökat över tid, se diagram 5.7. En genomgående skillnad är att andelen kvinnor som uppger att de har besvär är högre än andelen män. Även ålder spelar roll.

Unga kvinnor och män är mer utsatta än de som är äldre. Särskilt hög är andelen bland unga kvinnor 16–24 år, där mer än hälften uppgav att de hade besvär 2021. Flickor och kvinnor diagnostiseras också oftare än pojkar och män för ångestsjukdomar och depression (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4.2).

Kvinnors sjukpenningtal fortsatt högre än mäns

Kvinnors sjukpenningtal är högre än mäns och har så varit under lång tid. De senaste åren har dock kvinnors sjukpenningtal i åldrarna 20–39 år (se tabell 5.3), liksom kvinnors ohälsotal för de flesta åldrar, minskat något. Skillnaden i sjukfrånvaro hänger bl.a. samman med att kvinnor och män arbetar i olika yrken. Kvinnor arbetar oftare i yrken och sektorer där den organisatoriska och sociala arbetsmiljön upplevs sämre (Arbetsmiljöverket, 2016:2). Psykisk ohälsa är den främsta orsaken till sjukskrivning både för män och för kvinnor men kvinnor ligger på en konstant högre nivå (se även utg.omr. 10 avsnitt 3.6 samt utg.omr. 14 avsnitt 5.3.2).

Tabell 5.3 Sjukpenningtalet

Nettodagar i december månad

	2019		2020		2021	
Ålder	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
16–19 år	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
20–29 år	6,4	3,4	6,1	3,4	5,6	3,2
30–39 år	13,3	6,3	12,9	6,4	12,6	6,5
40–49 år	14,9	6,8	14,3	6,7	14,3	6,6
50–59 år	17,1	9,8	16,9	9,8	17,1	9,8
60–64 år	16,7	12,4	16,8	12,5	16,9	12,7
Samtliga 16–64 år	**12,3**	**6,6**	**12,1**	**6,6**	**12,0**	**6,6**

Källa: Försäkringskassan.

Under pandemin har såväl sjukfall som arbetssjukdomar ökat inom vissa branscher. Allra mest drabbad var den kvinnodominerade vård- och omsorgssektorn (se även utg.omr. 14 avsnitt 5.4).

Fler män än kvinnor har insatser enligt LSS

Socialstyrelsens statistik från 2021 visar att män i större utsträckning än kvinnor har insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Exempelvis hade 23 320 män respektive 16 744 kvinnor daglig verksamhet (vilket var den vanligaste insatsen) och 3 836 män och 2 833 kvinnor var beviljade ledsagarservice. En delförklaring till könsskillnaderna är skillnader i förekomst av diagnoser (se även utg.omr. 9 avsnitt 5.3).

Män avlider fortsatt i större omfattning av de vanligaste sjukdomarna innan de fyllt 80 år

Kvinnor lever längre än män. Medellivslängden för kvinnor 2021 var 84,8 år och för män 81,2 år. På grund av pandemin minskade medellivslängden mellan 2019 och 2020, men ökade igen 2021 och var då nästan tillbaka på 2019 års nivå. Räknat från 1980 har både kvinnors och mäns medellivslängd ökat med 8,4 år för män och 6 år för kvinnor. Följden har blivit att skillnaden i medellivslängd mellan kvinnor och män har minskat. År 2021 var kvinnors medellivslängd 3,6 år längre än mäns.

Även om medellivslängden totalt sett ökar har medellivslängden inte ökat för kvinnor med högst förgymnasial utbildning. Sedan 2010 har medellivslängden vid 30 års ålder

för kvinnor med högst förgymnasial utbildning endast ökat marginellt, med 0,3 procent, medan den har ökat för övriga grupper (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4.3).

Män avlider fortsatt i högre grad än vad kvinnor gör av de vanligaste dödliga sjukdomarna innan de har fyllt 80 år. I andningsorganens sjukdomar är det dock vanligast att kvinnor med förgymnasial utbildning avlider, men här gör utbildningsnivån större skillnad än kön. Även dödstalen i suicid samt den alkoholrelaterade dödligheten är betydligt högre för män än för kvinnor (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4). Statistik från Socialstyrelsens dödsorsaksregister visar att även dödstalen till följd av skador och förgiftningar är betydligt högre bland män än kvinnor. Även när det gäller hur kvinnor och män drabbas av sjukdomar och olyckor i arbetslivet finns stora könsskillnader. Män avlider i mycket större omfattning av olyckor och anmäler oftare arbetsplatsolyckor med frånvaro, medan kvinnor oftare anmäler arbetsplatsolyckor utan frånvaro och arbetssjukdomar (se utg.omr. 14 avsnitt 5).

5.3.6 Mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra

Mäns våld mot kvinnor omfattar det våld som kvinnor och flickor utsätts för på grund av sitt kön, vilket framgår av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det omfattar också det våld som kvinnor och flickor utsätts för i särskilt hög grad eller som generellt sett har särskilt svåra konsekvenser för kvinnor och flickor. Området omfattar prostitution och människohandel för sexuella ändamål och hedersrelaterat våld och förtryck. Det saknas för närvarande tillräckliga underlag för att tillförlitligt bedöma den årliga omfattningen av alla former av mäns våld mot kvinnor i befolkningen. Detsamma gäller hedersrelaterat våld och förtryck.

Inledningsvis redovisas nedan de data som finns inom området. Därefter följer en redogörelse av resultat och insatser utifrån den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:110). Till den nationella strategin finns ett åtgärdsprogram med 99 åtgärder som är indelade utifrån strategins fyra målsättningar:

– ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
– förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
– effektivare brottsbekämpning
– förbättrad kunskap och metodutveckling.

Jämställdhetsmyndigheten arbetar fortsatt med att ta fram indikatorer för uppföljning av strategins målsättningar.

Den 30 juni 2022 lämnades en skrivelse till riksdagen med redovisning av utvecklingen på området mäns våld mot kvinnor (skr. 2021/22:267).

Mäns våld mot kvinnor – statistik och undersökningar

Färre uppgav att de hade utsatts för misshandel eller sexualbrott

I Nationella trygghetsundersökningen 2021 som avser utsatthet 2020 uppgav 2,2 procent av de kvinnor (16–84 år) som deltog i undersökningen att de utsattes för misshandel 2020, vilket är en minskning från 2019, då andelen var 2,7 procent. Bland män i samma åldersgrupp uppgav 3,5 procent att de utsattes för misshandel 2020, vilket är en minskning från 2019 då andelen var 4,6 procent.

När det gäller sexualbrott uppgav 7,7 procent av kvinnorna (16–84 år) som deltog i undersökningen att de hade utsatts för sexualbrott 2020, vilket är en minskning från

2019, då andelen var 9,4 procent. Motsvarande uppgift för män i samma åldersgrupp är 1,2 procent vilket är en minskning från 1,4 procent 2019, se tabell 5.4 för nedbrytning på åldersgrupper. Sexualbrott innefattar ett brett spektrum av brott – allt från lindrigare brott såsom kränkande sexuella kommentarer, till mycket allvarliga brott såsom våldtäkt. För kvinnor minskade självrapporterad utsatthet för sexualbrott för tredje året i rad 2020; för män handlar det om en minskning två år i rad.

Tabell 5.4 Självrapporterad utsatthet för sexualbrott 2020. Andel utsatta av männen respektive kvinnorna i befolkningen, uppdelat på åldersgrupper

Procent

Ålder	Kvinnor	Män
16–24 år	26,1	2,4
25–44 år	9,5	1,8
45–64 år	2,9	1,0
65–84 år	0,6	0,1

Källa: Nationella trygghetsundersökningen 2021, Brottsförebyggande rådet.

Dödligt våld i parrelation

Antalet konstaterade fall av dödligt våld mot kvinnor där offret och förövaren var eller hade varit i en parrelation uppgick till 15 fall 2021 (13 fall 2020). Dödligt våld mot män i en parrelation uppgick till fyra fall 2021 (fyra fall 2020). Antalet fall totalt sett har varierat mellan 11 och 26 per år sedan 2017. Det är för tidigt att uttala sig om utvecklingen av konstaterade fall av dödligt våld i parrelation eftersom det är en antalsmässigt liten kategori som kan uppvisa stora variationer från år till år. Jämförelser kan dock med viss försiktighet göras med de fördjupade studier av dödligt våld som Brå genomför återkommande. Enligt dessa studier låg antalet fall av dödligt våld i nära relation under en lång period (hela 90-talet och större delen av 00-talet) på i genomsnitt 20 fall per år, för att sedan minska till i genomsnitt 16 fall per år under 2008–2017.

Hedersrelaterade brott

Enligt redovisning från Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen i Östergötlands län inkom 817 ärenden till stödtelefonen för yrkesverksamma i frågor om hedersrelaterat våld och förtryck. Det är en marginell ökning i förhållande till 2020 (784 ärenden) men en minskning jämfört med 2019 (1 019 ärenden). Av de 848 utsatta individer som samtalen har handlat om var 76 procent flickor eller kvinnor och 15 procent pojkar eller män. Könstillhörigheten hos 9 procent av de utsatta individerna var okänd. Minst 62 procent av de utsatta individerna var vid tiden för samtalet under 18 år. Nationella kompetensteamet rapporterar att många av de individer som samtalen berör har utsatts för en kombination av flera olika typer av våld. Majoriteten av dessa individer har varit utsatta för psykiskt våld, kontroll, kränkningar och begränsningar.

Under 2021 registrerades i patientregistret 2 204 vårdkontakter med någon av diagnoskoderna som indikerar att en flicka eller kvinna har varit utsatt för könsstympning. Detta är en ökning från 1 119 registrerade vårdkontakter 2015 då diagnoskoden för kvinnlig könsstympning i den egna sjukhistorien togs i bruk. Sedan 2018 har antalet varit ca 2 200 per år. Antalet registrerade vårdkontakter med anledning av könsstympning är dock inte ett mått på antalet utsatta personer.

Människohandel, koppleri och sexköp

Tabell 5.5 Anmälda och lagförda brott som gäller köp av sexuell tjänst, koppleri samt människohandel

Typ av anmälda och lagförda brott**	2017	2018	2019	2020	2021
Anmälda brott, köp av sexuell tjänst*	563	848	764	1055	1886
Lagförda brott, köp av sexuell tjänst: kvinnor/män	0/222	0/329	0/346	0/528	0/831
Anmälda brott: koppleri (inkl. grovt)*	136	182	133	191	178
Lagförda brott, koppleri (inkl. grovt) kvinnor/män	1/11	11/24	7/18	5/30	12/31
Anmälda brott, människohandel för sexuella ändamål*	82	93	106	110	66
Anmälda brott, människohandel för andra ändamål än sexuella*	132	121	170	86	74
Lagförda brott människohandel (samtliga ändamål) kvinnor/män	1/4	2/13	0/3	5/5	2/0
Anmälda brott, människoexploatering (inkl. grovt)*	***	***	48	79	78
Lagförda brott, människoexploatering (inkl. grovt) kvinnor/män	***	***	0/0	0/0	3/2

Anm.: Kön som anges avser den lagförda personen.
Anm.: * Könsuppdelad statistik saknas.
Anm.: ** Statistiken över anmälda brott omfattar alla händelser som anmälts och registrerats som brott hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. De anmälda brotten inkluderar även händelser som efter utredning visar sig vara annat än brott. Statistiken över lagförda brott redovisar samtliga brott för vilka en enskild person befunnits skyldig genom ett lagföringsbeslut. Det är av flera skäl inte lämpligt att direkt jämföra anmälda brott med lagförda brott. En gärning (brott) som begås av flera personer kan exempelvis redovisas som flera lagförda brott.
Anm.: *** Brottet infördes juli 2018.

Källa: Officiell kriminalstatistik, Brottsförebyggande rådet.

Utvecklingen när det gäller antalet anmälda och lagförda brott som rör köp av sexuell tjänst, koppleri, människohandel och människoexploatering, framgår av tabell 5.5. Antal anmälda och lagförda brott, köp av sexuell tjänst har ökat sedan 2017. Den officiella kriminalstatistiken belyser inte den totala omfattningen av brottsligheten utan bara det som kommer till rättsväsendets kännedom. Enligt Polismyndigheten är det svårt att uppskatta hur många som är offer för människohandel i Sverige. Polismyndigheten menar att antalet anmälda brott till stor del beror på vilka förutsättningar som finns i polisregionerna för att upptäcka denna brottslighet (genom t.ex. regionernas resurser, kompetens samt inkomna tips). Detta gäller även för andra typer av spanings- och ingripandebrott, exempelvis köp av sexuell tjänst, där anmälningarna har ökat kraftigt mellan 2020 och 2021. Anmälda brott beträffande utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling har ökat från 163 brott 2020 till 234 brott 2021.

År 2021 anmäldes 24 människohandelsbrott avseende tvångsarbete, vilket är oförändrat jämfört med 2020 och lägre än genomsnittet på 30 anmälningar per år under perioden 2014–2019.

Jämställdhetsmyndigheten samlar in uppgifter om misstänkta offer för människohandel och människoexploatering i Sverige. Det handlar om personer som har identifierats dels av regionkoordinatorer, dels genom den nationella stödtelefonen för yrkesverksamma. År 2021 identifierades totalt 490 personer, varav 436 vuxna. Av dessa var 289 kvinnor och 142 män. I fem ärenden noterades inte personens kön. Under 2021 identifierades också 54 barn som potentiellt utsatta. Av dessa var 32 flickor och 21 pojkar, och i ett ärende noterades inget kön. Människohandel för sexuella ändamål var den vanligaste exploateringsformen för kvinnor respektive arbetskraftsexploatering för män.

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Nationellt våldsförebyggande program

Inom ramen för nationella våldsförebyggande programmet beslutades under 2022 om en ny förordning om statsbidrag för visst våldsförebyggande arbete. Syftet med bidraget är att stärka det våldsförebyggande arbetet och främja utvecklingen av evidensbaserade insatser.

Våld i ungas parrelationer

Jämställdhetsmyndighetens uppdrag om att stärka arbetet mot våld i ungas parrelationer (A2021/02396) har hittills bl.a. resulterat i att Stockholms universitet har påbörjat forskningsprojektet Våld i ungas nära relationer – stödbehov hos utsatta och utövare med fokus på särskilt utsatta grupper. Den första studien som har genomförts pekar på att en särskilt sårbar grupp inom gruppen unga är unga med någon typ av funktionsnedsättning, och det konstateras att framtida forskning i större utsträckning behöver inkludera denna målgrupp.

Brottsförebyggande rådet har utifrån ett särskilt regeringsuppdrag om att studera vilka åtgärder som kan vidtas för att motverka våld i ungas parrelationer tagit fram en kunskapssammanställning om våldets omfattning och karaktär, förklaringsmodeller och riskfaktorer samt förslag på förebyggande och stödjande åtgärder (Brå 2021:15).

Förbättrad upptäckt och bättre skydd och stöd

Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Socialstyrelsen och Jämställdhetsmyndigheten har haft i uppdrag att utveckla arbetet för ökad upptäckt av våld 2019–2021. Uppdraget har resulterat i rutiner och metoder för upptäckt av våldsutsatthet och våldsutövande, övergripande information om våld, lagstiftning, skydd och stöd, hänvisning till socialtjänst, hälso- och sjukvård samt rättsväsende för berörda individer och förstärkt stöd till relevant personal med klientkontakter (A2019/01517).

Jämställdhetsmyndighetens rapport Skyddade personuppgifter – oskyddade personer visar att det finns brister vad gäller långsiktigt stöd till våldsutsatta kvinnor och barn med skyddade personuppgifter. Enligt rapporten upplever många kvinnor att samhällets stöd avtar eller till och med upphör efter att de har beviljats skyddade personuppgifter.

Uppsala universitet, Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), tilldelades för 2021 extra medel som bl.a. använts för kompetensutveckling och insatser för att öka kännedomen om stödtelefonen, särskilt med avseende på grupper som inte har svenska som modersmål (A2022/00553).

Socialstyrelsen har inom ramen för uppdraget om att stödja utvecklingen av arbete inom vård och omsorg med mäns våld mot kvinnor (A2019/00504) tagit fram kunskapsstöd och fortbildningar för yrkesverksamma. Socialstyrelsen har vidare genomfört en inventering av vilken vård som erbjuds flickor och kvinnor som har utsatts för könsstympning.

Statsbidrag till organisationer inom brottsofferområdet

Socialstyrelsen har sedan 2015 i uppdrag att årligen fördela statsbidrag till kvinno- och tjejjourer vars verksamhet riktar sig till våldsutsatta kvinnor och deras barn samt våldsutsatta flickor för att erbjuda dem stöd och skydd mot mäns våld. År 2020 beviljades 140 lokala jourer statsbidrag, varav 48 jourer bedrev verksamhet riktad till både kvinnor och flickor, 69 jourer bedrev verksamhet riktad till enbart kvinnor och 23 jourer bedrev verksamhet riktad till enbart flickor. Liksom tidigare år visar Socialstyrelsens sammanställning att statsbidraget framför allt har använts till att ge samtals-

stöd och rådgivning till våldsutsatta kvinnor och deras barn och till våldsutsatta flickor. Vidare visar sammanställningen att efterfrågan på samtalsstöd och rådgivning har ökat markant under året vilket flera jourer kopplar ihop med coronapandemin och dess restriktioner som gör att våldsutsatta kvinnor och flickor har varit extra utsatta. Liksom föregående år uppger berörda jourer att de till största del har riktad verksamhet mot kvinnor eller flickor med utländsk bakgrund och kvinnor och flickor som har drabbats av hedersrelaterat våld (A2021/01873). Socialstyrelsen har även fördelat medel till brottsofferverksamhet riktad till hbtqi-personer och till ideella föreningar och stiftelser för arbete mot våld i nära relationer. Socialstyrelsens redovisning av 2020 års utvecklingsmedel och stimulansmedel samt kompetensstöd visar att det område som flest ideella föreningar och stiftelser har arbetat med är att utveckla insatser för våldsutövare, vilket 12 av 18 organisationer har gjort (S2020/01591). Därefter är det flest organisationer som har arbetat med att utveckla och stärka verksamhetens möjligheter att efterleva och tillämpa gällande regelverk.

Under 2022 beslutades om en ny förordning (2022:257), som samlar statsbidragen för kvinno- och tjejjourer och andra ideella organisationer på brottsofferområdet, i syfte att stärka det civila samhällets möjligheter att stödja dem som har utsatts eller riskerar att utsättas för mäns våld mot kvinnor. Vidare har under 2022 ett tillfälligt statsbidrag för att stödja de ideella organisationer som driver skyddade boenden och behöver utveckla kvaliteten i verksamheten beslutats. Statsbidraget har inrättats mot bakgrund av att skyddat boende regleras som ny boendeinsats, blir tillståndspliktigt och förenat med kvalitetskrav. Ett utkast till lagrådsremiss Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende (S2022/03649) har remitterats. Utkastet innehåller förslag som ska förbättra skyddet och stödet till dem som behöver skyddat boende. Förslagen stärker även barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till ett skyddat boende (se vidare utg.omr 9 avsnitt 6).

Fler regionala resurscentrum för personer som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck

Länsstyrelserna har i uppdrag att på några platser i landet stödja utvecklingen av kommun- och myndighetsgemensamma resurscentrum för barn och vuxna som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck (Fi2022/00421). Utformningen av resurscentrum anpassas efter regionala och lokala förutsättningar. Resurscentrum kan innebära samlokalisering av socialtjänst, hälso- och sjukvård samt polisanställda med flerspråkig kompetens, för att underlätta stöd och skydd. Under 2021 har fyra nya resurscentrum startats upp (Dalarna, Skåne, Västernorrland och Västmanland) (Länsstyrelsen Östergötland, Rapport 2022:11).

Arbete med tillfälligt och stadigvarande boende

I länsstyrelsernas rapport Till stadigvarande boende – Kartläggning av kommuners insatser för att hjälpa våldsutsatta personer med eller utan barn att ordna stadigvarande boende efter vistelse i skyddat boende eller annat tillfälligt boenderapport (A2022/00528) konstateras bl.a. att bostadsmarknaden har en stor påverkan på kommunernas möjligheter att ge stöd. Konsekvenser av ekonomiskt våld är en annan faktor som påverkar möjligheten för våldsutsatta att få bostad efter vistelse i skyddat boende. Länsstyrelserna framför vidare att det är angeläget att förstärka och utveckla de nätverk och strukturer som finns för samverkan över kommungränserna (A2022/01029).

Effektivare brottsbekämpning

Polismyndigheten har tagit fram en nationell metod för arbete riktat mot hotaktörer som nu implementeras i myndigheten. Metoden har utvecklats i polisregion Syd och syftar till att genom proaktiva samtal påverka hotaktörer i skyddsärenden till ett förändrat beteende och förebygga allvarligare brottslighet. Brott i parrelation är den vanligaste ärendetypen men metoden är tillämpbar även i andra situationer. Vidare har Åklagarmyndigheten under 2021 bedrivit ett arbete tillsammans med Polismyndigheten för att förbättra regionala och lokala rutiner för handläggning av kontaktförbud.

Internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn är ett brottsområde som har vuxit under lång tid, vilket också har medfört behov av ett utvecklat brottsbekämpande arbete. Inom Polismyndigheten hanteras internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn numera av särskilda utredningsgrupper vid myndighetens regionala it-brottscentrum och riktlinjer har tagits fram för hur utredningsarbetet ska bedrivas. Fortsatt arbete pågår med att utveckla samverkan med internetleverantörer samt ta fram it-stöd som ska effektivisera hanteringen av övergreppsmaterial och inkomna tips.

Åklagarmyndigheten har 2021 påbörjat en översyn av befintliga stöddokument i ämnet samt inlett ett arbete med att uppdatera informationen i en ny rättslig vägledning om sexuella övergrepp mot barn och barnpornografibrott.

Den 1 juni 2022 infördes brottet hedersförtryck (prop. 2021/22:138). Vidare har minimistraffet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning höjts från fängelse i nio månader till fängelse i ett år och straffet för överträdelse av kontaktförbud har skärpts (prop. 2020/21:217).

Den 1 augusti 2022 utvidgades bestämmelserna om våldtäkt och sexuellt övergrepp och motsvarande brott mot barn så att de träffar fler sexualbrott som begås på distans, t.ex. över internet. Vidare skärptes straffskalorna för ett flertal sexualbrott (prop. 2021/22:231).

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Flera myndigheter arbetar med uppdrag för att öka kunskapen och kompetensen bland yrkesverksamma som i sitt yrke kommer i kontakt med personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Det handlar t.ex. om att yrkesverksamma inom skolväsendet, socialtjänst och hälso- och sjukvård ska ha den kunskap och kompetens som krävs för att upptäcka fall av hedersrelaterat våld och förtryck och kunna agera. Länsstyrelsen i Östergötlands län har sedan länge ett nationellt uppdrag att bidra till att stärka statliga och kommunala verksamheters förmåga att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Under 2021–2022 har länsstyrelsen bl.a. fokuserat på genomförandet av uppdragen att förbereda inrättandet av ett nationellt kompetenscentrum (A2020/02708), framtagandet av en myndighetsgemensam vägledning med informationssatsning (A2020/02649) samt att förebygga och bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor (A2021/01029). Jämställdhetsmyndigheten har även haft i uppdrag att verka för kännedom bland kommuner, regioner och berörda statliga myndigheter om Europarådets rekommendationer avseende Sveriges efterlevnad av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) (A2021/01856). Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att myndighetsgemensamma uppdrag bidrar till efterlevnaden av Istanbulkonventionen.

Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) har i en redovisning till regeringen konstaterat att det fortfarande finns behov av kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, särskilt praktisk kunskap (A2019/00508).

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) har haft i uppdrag att kartlägga forskning om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Kartläggningen visade att det finns evidens för att vissa former av program har en brottsförebyggande effekt, men att de vetenskapliga kunskapsluckorna generellt sett är stora (S2021/05814).

5.3.7 Norden, EU och det övriga internationella samarbetet

Sverige har arbetat för jämställdhet inom Nordiska ministerrådet, EU, Europarådet, OECD, FN och i andra internationella finansiella institutioner och internationella organisationer.

För att skapa en större kontinuitet i EU-arbetet har regeringen i december 2021 arrangerat ett ministermöte för ministrar med ansvar för jämställdhet. Mötet omfattade de sex medlemsländer som tillsammans med Sverige innehar ordförandeposten i EU-ministerråd i triosamarbeten 2022–2023. Regeringen har också, tillsammans med Tjeckien, haft ett delat värdskap för ett EU-seminarium om jämställd hälsa.

I oktober 2021 deltog Sverige i en dialog med kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor om Sverige efterlever FN:s konvention om avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW). Kommittén lämnade drygt 40 rekommendationer till Sverige om olika åtgärder för att stärka jämställdhetsarbetet (se även utg.omr. 1 avsnitt 10.8).

Under 2021 har ett aktivt arbete bedrivits för jämställdhetsintegrering i FN:s verksamhet, samt för mäns och pojkars roll och ansvar i arbetet för jämställdhet. Vidare har Sverige varit aktivt i FN:s olika forum för mänskliga rättigheter för att befästa och, där så är möjligt, förstärka framsteg som har gjorts när det gäller kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, inte minst när det gäller sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Sverige har aktivt verkat för att öka kvinnors deltagande i fredsprocesser och konfliktförebyggande, uppmärksammat vikten av att skydda kvinnor och flickor från konfliktrelaterat sexuellt våld, samt lyft frågan om hur covid-19 drabbat kvinnor i konfliktsituationer.

Under 2021 har Sverige, som medlem i OECD:s Working Party on Gender Mainstreaming and Governance arbetat för att konsekvenser för jämställdheten och kvinnors och flickors rättigheter ska analyseras och omhändertas i OECD:s analyser och hos medlemsländerna.

Inom ramen för det nordiska samarbetet på jämställdhetsområdet beslutade de nordiska jämställdhetsministrarna vid ett ministermöte i oktober 2021 att föra fram ett nordiskt åtagande om jämställdhet och klimat inom FN:s femåriga initiativ Generation Equality som syftar till att skynda på genomförandet av Pekingplattformen som antogs vid FN:s kvinnokonferens 1995.

Under 2021 genomförde Sverige och Frankrike gemensamma insatser för att bekämpa utsatthet för prostitution och människohandel, bl.a. tillsammans med FN:s organ mot brott och narkotika (UNODC) samt med Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under det svenska ordförandeskapet. Sverige representerades av sin ambassadör mot människohandel. Sverige prioriterar också fortsatt samarbetet mot människohandel inom EU samt inom ramen för Östersjöstaternas råds aktionsgrupp mot människohandel (CBSS TF-THB).

5.3.8 Jämställdhetsintegrering – strategin för att uppnå målen

Strategin jämställdhetsintegrering genomförs på internationell, nationell, regional och lokal nivå för att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Regeringskansliets arbete fortsätter att utvecklas

Regeringskansliet ska jämställdhetsintegrera sin verksamhet 2021–2025 (A2021/01442). Fyra centrala områden pekas ut: budgetprocessen, lagstiftningsprocessen, myndighetsstyrningen samt EU och övrigt internationellt arbete. Statistiska centralbyråns (SCB) kvantitativa uppföljning av Regeringskansliets arbete med jämställdhetsintegrering under 2021 visar att resultatet är på en fortsatt hög nivå, samtidigt som det finns en viss variation över tid, se diagram 5.8. Andelen skrivningar om jämställdhet i relevanta kommittédirektiv och fakta-PM i EU-ärenden har t.ex. minskat något jämfört med 2020 medan andelen skrivningar i propositioner har ökat något. Samtliga relevanta SOU hade skrivningar om jämställdhet under 2021 (A2022/00645).

Diagram 5.8 Jämställdhetsintegrerade produkter 2008–2021

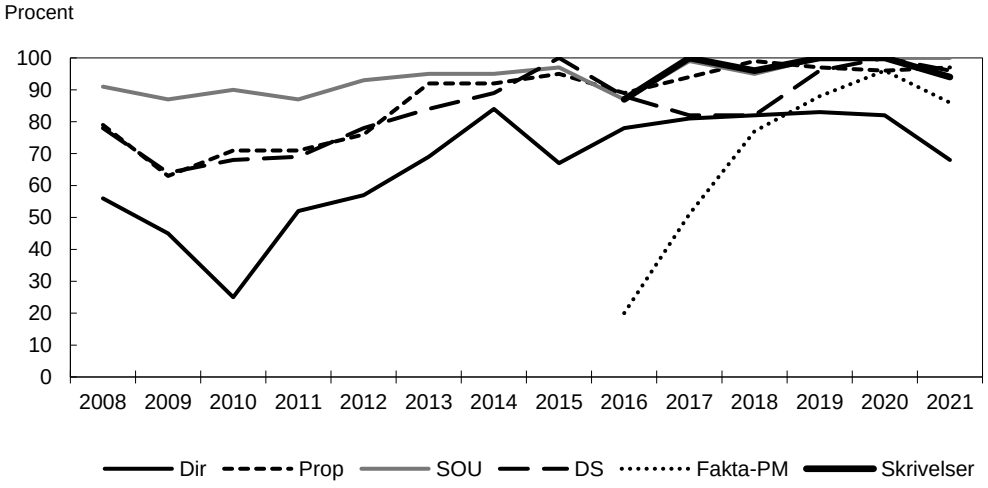

Anm.: Diagrammet redovisar jämställdhetsintegrerade produkter inom lagstiftningsprocessen och EU-arbetet. Procenttalen är räknade som en andel av det totala antalet publikationer inom resp. område där skrivningar om jämställdhet är relevanta att redovisa. På grund av ändrade riktlinjer är resultaten fr.o.m. 2016 ej direkt jämförbara med tidigare år.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Jämställdhetsbudgetering

Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen vilket innebär att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser i budgeten i största möjliga mån ska främja jämställdhet. SCB:s uppföljning visar att 66 procent av tabellerna och diagrammen i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) har kön som övergripande indelningsgrund och är kommenterade efter kön. Detta är en minskning med 3 procentenheter från 2021 (A2022/00645, A2021/00974).

Myndigheter bidrar till att nå de jämställdhetspolitiska målen

Utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) omfattar 53 statliga myndigheter samt Folkbildningsrådet perioden 2020–2025. Myndigheterna ska både åtgärda jämställdhetsproblem i den egna verksamheten och, i samverkan med relevanta aktörer, bidra till att öka jämställdheten i samhället. Jämställdhetsmyndigheten har i uppdrag att stödja myndigheterna (A2020/02041).

Jämställdhetsmyndighetens åtgärdsrapport 2022 (A2022/00658) visar att myndigheter som har uppgifter om jämställdhetsintegrering uppvisar en större bredd av genomförda åtgärder än andra myndigheter, vilket även har konstaterats tidigare (A2021/00973).

Resultat i relation till samtliga delmål har identifierats hos 42 av 54 JiM-myndigheter, framför allt i form av förändrade rutiner (A2022/00624).

Statskontorets utvärdering av JiM-programmet 2019 visar att även om myndigheterna har nått resultat på många områden kan otillräcklig avgränsning av vilka myndigheter som omfattas samt bristande uppföljning och verksamhetsanpassning i regeringens styrning ha bidragit till att myndigheternas resultat i föregående programperiod hade svag koppling till jämställdhetsproblem i verksamheten och i samhället (A2019/00496). Statskontoret kommer bland annat till liknande slutsatser 2022 (Regeringens styrning i tvärsektoriella frågor – en studie om erfarenheter och utvecklingsmöjligheter, 2022). I enlighet med de slutsatserna har Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att ta fram och sprida ett nytt arbetssätt baserat på erfarenhetsutbyte och lärande (A2020/00442). Arbetet har utvärderats av en extern följeforskare och har bidragit till ökad måluppfyllelse, särskilt vad gäller jämställdhetsbudgetering (A2022/00534).

Ökad jämställdhet vid universitet och högskolor

Jämställdhetsmyndigheten har även i uppdrag att stödja universitet och högskolor i arbetet med jämställdhetsintegrering. Myndighetens redovisning av uppdraget 2021 visar att lärosätena framför allt har nått resultat när det gäller utbildningsinsatser och kartläggningar samt ändrade rutiner och arbetssätt, till exempel för att motverka och förebygga sexuella trakasserier (A2022/00689). Drygt 90 procent av lärosätena har nått nya resultat av arbetet under 2021. Det är en betydande ökning jämfört med föregående år när drygt 50 procent nådde resultat. I likhet med tidigare år prioriterar lärosätena främst delmålen om makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet och jämställd utbildning. Fler lärosäten än tidigare gör kopplingar till delmålet om mäns våld mot kvinnor, primärt i fråga om sexuella trakasserier (A2022/00689).

Könsuppdelad statistik – ett utvecklingsområde

Könsuppdelad statistik är nödvändigt för att kunna urskilja t.ex. hur inkomster, upplevelse av trygghet, utsatthet för våld, skolresultat och hälsa ser ut för kvinnor och män, flickor och pojkar. Många myndigheter brister i hur könsuppdelad statistik redovisas och analyseras i bl.a. resultatredovisningar och vid fördelning av krisstöd (SOU 2022:4) och (A2022/00689). SCB har i uppdrag att ta fram en handledning för arbete med könsuppdelad statistik med ett särskilt fokus på hur kön kan samvariera med andra variabler. SCB ska också utreda förutsättningar för myndigheten att tillhandahålla könsuppdelad statistik till myndigheter i syfte att möjliggöra fördjupade analyser (A2022/00094). Även Ekonomistyrningsverket har i uppdrag att följa upp myndigheters efterlevnad av förordningen (2000:605) om budgetunderlag och årsredovisning, med ett särskilt fokus på könsuppdelad statistik och resultatredovisning ur ett jämställdhetsperspektiv (Fi2021/04004).

Jämställdhetsarbete på regional och lokal nivå

Länsstyrelsernas arbete med att förankra länsstrategierna för jämställdhetsintegrering (S2016/07873) har fortsatt att utvecklas under 2021. Jämställdhet har integrerats i flera av länsstyrelsernas andra sakområden jämfört med tidigare år, bl.a. kulturmiljö, miljöledning, krisberedskap och landsbygdsutveckling, ett arbete som kan utvecklas ytterligare. Dessutom har flera länsstyrelser arbetat med våld i nära relationer som en arbetsgivarfråga. Flera länsstyrelser vittnar om att jämställdhetsarbetet har försenats eller nedprioriterat till följd av pandemin, bl.a. utvecklingen av könsuppdelad statistik (A2022/00196). Länsstyrelserna har tilldelats medel för att stärka arbetet (A2021/02395, A2021/02318).

Sedan januari 2021 har Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) särskilda medel för att stärka arbetet för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck samt förstärka

insatser för att jämställdhetsintegrera styrsystem på lokal och regional nivå med särskilt fokus på socialtjänsten 2021–2023 (A2020/002686, A2021/02264). SKR:s arbete har hittills resulterat i att kommuner och regioner har fått bättre förutsättningar för sitt jämställdhets- och kvinnofridsarbete. Tillskottet av resurser har möjliggjort en förstärkning av stödet till jämställdhetsintegrering och har bidragit till utveckling av kvinnofridsarbetet.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Sverige står sig väl i internationella mätningar avseende jämställdhet, bl.a. som nummer ett i Europeiska jämställdhetsinstitutets (EIGE) jämställdhetsindex, men det övergripande målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är ännu inte uppnått. Den ekonomiska ojämställdheten är ett hinder för möjligheten att forma samhället och sitt eget liv. Mäns våld mot kvinnor har långt ifrån upphört. Kvinnor och män och flickor och pojkar i Sverige utsätts fortfarande för hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen bedömer att det ännu inte är en jämn fördelning av makt och inflytande. Utvecklingen går mot en mer jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män men utmaningar kvarstår. Det statliga stödet för kvinnors organisering fortsätter att bidra till kvinnors organisering i sammanslutningar och deltagande i demokratiska processer men bör stärkas för att i ännu större utsträckning bidra till detta.

Regeringen bedömer att det fortfarande råder ekonomisk ojämställdhet även om inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män har minskat över tid. Sammanfattningsvis har kvinnor fortfarande i genomsnitt lägre sysselsättningsgrad, kortare arbetstid, högre frånvaro samt lägre lön och kapitalinkomster än män.

Regeringens bedömning är att målet om en jämställd utbildning inte är uppnått. Även om vissa framsteg har gjorts har pojkar alltjämt sämre genomsnittliga betygspoäng än flickor. Det är färre män än kvinnor som studerar vidare efter gymnasieskolan och studiegapet mellan kvinnor och män fortsätter att öka. Könsskillnaderna i studieval leder till en könsuppdelad arbetsmarknad. Att kvinnor och män arbetar i olika yrken och sektorer är även en förklaring till den genomsnittliga löneskillnaden mellan könen och ett hinder för ekonomisk jämställdhet.

Regeringen bedömer att mer återstår att göra innan målet om en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet är uppnått. Kvinnor lägger mer tid på omsorg om barn än män. Liksom föräldraledighet är deltidsarbete ojämställt fördelat. Detta ger lägre arbetsinkomster och livsinkomster för kvinnor än män och bidrar till den ekonomiska ojämställdheten. Den ojämna fördelningen kan också ha negativa konsekvenser för det jämställda föräldraskapet. Pandemin har påverkat delmålet framför allt genom att behovet av att avstå förvärvsarbete för vård av sjuka barn har ökat. Det har resulterat i ett rekordstort uttag av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn, där kvinnor har stått för majoriteten av nyttjandet och därmed en större andel av såväl omsorgsarbetet som inkomstbortfallet.

Regeringen bedömer att målet om jämställd hälsa inte är uppnått. Den psykiska ohälsan fortsätter att öka, särskilt bland yngre kvinnor, men även i andra grupper. Psykisk ohälsa leder till stora konsekvenser för den enskilde men också för anhöriga, närstående och för samhället. Det finns ett behov av att öka kunskapen om bakgrunderna till den psykiska ohälsan, inte minst den arbetsrelaterade ohälsan, för att kunna vidta åtgärder för att minska den. Detta har blivit ännu tydligare i och med ökningen av såväl sjukfall som arbetssjukdomar under pandemin (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 3 och utg.omr. 14 avsnitt 5.)

Regeringen bedömer att fortsatta insatser krävs för att bekämpa mäns våld mot kvinnor – målet om att det ska upphöra är inte uppnått. Insatser för det förebyggande arbetet mot mäns våld mot kvinnor har genomförts men regeringens bedömning är att det bl.a. saknas evidensbaserade förebyggande metoder. Det är därför motiverat med ytterligare åtgärder för att få fram arbetssätt som fungerar och ger resultat. Regeringen bedömer att det med anledning av kriget i Ukraina finns behov av samordning och insatser inom arbetet mot prostitution och människohandel samt sexuell exploatering av barn, för att se till att de som flyr till Sverige inte utnyttjas i prostitution och människohandel. Utvecklingen som sker inom rättsväsendet när det gäller metoder, kunskap och samverkan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor går åt rätt håll men fortsatta insatser krävs inom området. Det finns fortfarande ett stort behov av systematisk utvärdering av arbetet inom den nationella strategin, där utvecklingen av indikatorer är en del. Därutöver finns det kunskapsluckor inom området, vilket begränsar utvecklingen av arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Regeringens sammantagna bedömning är att arbetet för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor går framåt men behöver ske långsiktigt och uthålligt.

Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck behöver intensifieras. Fler som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck behöver nås. Civilsamhället behöver mer förutsägbara och långsiktiga förutsättningar för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelsernas pilotverksamhet med regionala resurscentrum för barn och vuxna som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck behöver utvecklas. Inrättandet av ett permanent nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck bedöms leda till ökad kunskap, långsiktighet i arbetet och större möjligheter att följa utvecklingen på området hedersrelaterat våld och förtryck. Behovet av beprövade metoder och arbetssätt är fortsatt stort. Kunskapen om omfattningen av och utsattheten för hedersrelaterat våld och förtryck är begränsad.

Fortsatt utveckling av jämställdhetsintegrering behövs även om resultatet av arbetet med jämställdhetsintegrering under 2021 som helhet låg på en relativt stabil och hög nivå. Jämställdhetsintegrering är dock ett arbete som behöver bedrivas och utvecklas kontinuerligt. Jämställdhetsintegrering kan ha god potential att nå mer omfattande resultat och effekter på samhällsnivå. Utmaningar kvarstår innan myndigheterna har jämställdhetsintegrerat sina verksamheter. Även det regionala och lokala arbetet har gått framåt. Länsstyrelserna har betydelse för att de jämställdhetspolitiska målen ska få genomslag regionalt och lokalt och deras arbete med jämställdhetsintegrering har gett konkreta resultat.

Det internationella jämställdhetsarbete som Sverige bedriver i Norden, EU och FN har bidragit till att även det arbetet har inriktats på att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

5.5 Politikens inriktning

Att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck är prioriterat utifrån det jämställdhetspolitiska målet. Arbetet kräver långsiktighet och uthållighet.

De jämställdhetspolitiska delmålen påverkar varandra och insatser behövs för att det övergripande jämställdhetspolitiska målet ska kunna nås.

Även om utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande i flera avseenden har gått framåt återstår mer att göra. Bland annat är kvinnors och mäns förutsättningar och möjligheter i områden med socioekonomiska utmaningar att vara delaktiga och delta i den lokala demokratins och lokalsamhällets formella och informella

sammanhang ett område som fortsatt behöver utvecklas. Stödet till kvinnors och flickors organisering i utsatta områden ska öka för att stärka jämställdheten. Kvinnors och mäns utsatthet och oro för hot och hat ser fortsatt olika ut och får därmed olika konsekvenser för kvinnor respektive män vilket behöver följas upp och motverkas.

Försörjning genom eget arbete har en direkt påverkan på den ekonomiska jämställdheten. En god arbetsmiljö skapar förutsättningar för ett hållbart arbetsliv med mindre sjukskrivningar. Sysselsättning och ekonomisk trygghet är viktiga aspekter för en god och jämställd hälsa och ger förutsättningar för att minska kvinnors utsatthet för våld och trakasserier. Även att öka utrikes födda kvinnors möjligheter till inträde på arbetsmarknaden är ett viktigt steg mot såväl minskad segregation som att ge alla kvinnor och män samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut, dvs. ökad ekonomisk jämställdhet.

Alla barn ska få det stöd och den stimulans de behöver för att utvecklas i skolan och nå kunskapsmålen, oberoende av kön eller bakgrund. De stora skillnaderna i skolresultaten mellan flickor och pojkar, där pojkar och unga män som grupp har lägre kunskapsresultat, måste motverkas. För att höja kunskapsresultaten behövs ett stärkt fokus på tidigt stöd, stärkt kvalitet i undervisningen och en satsning på ordning, trygghet och studiero. Det är även viktigt att fortsätta motverka könsskillnaderna i studieval om beror på ojämlika förutsättningar och villkor.

Både kvinnor och män ska ha förutsättningar att delta i och dela på det obetalda hem- och omsorgsarbetet och på föräldraledigheten. Regeringen vill se fler verktyg och utrymme för flexibilitet för att kombinera ett högt arbetskraftsdeltagande med familjeliv för såväl kvinnor som män.

Kunskapen om bakgrunderna till skillnader i hälsa hos flickor respektive pojkar och kvinnor respektive män behöver fortsatt öka. Regeringen avser att under mandatperioden agera för en mer jämställd vård samt för forskning om kvinnors sjukdomar och hälsa. Den långsiktiga kompetensförsörjningen i förlossningsvården är en utmaning. Regeringen föreslår fortsatta satsningar på att stärka förlossningsvården och kvinnors hälsa. Även arbete för ökad psykisk hälsa och suicidprevention är viktigt (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 3 och 4).

Arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, sexuellt våld samt prostitution och människohandel är viktigt. Arbetet inom området inkluderar även hedersrelaterat våld och förtryck samt barn och hbtqi-personers utsatthet. Brottsoffrens skydd och rörelsefrihet ska öka, bl.a. genom att se över skärpta regler för kontaktförbud. En utredare har fått i uppdrag att se över kontaktförbudslagstiftningen i syfte att säkerställa att den i så hög grad som möjligt tillgodoser intresset av att förebygga och ge skydd till främst kvinnor och barn som är utsatta för våld och andra kränkningar i nära relationer. Uppdraget ska redovisas senast den 7 augusti 2023.

Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck intensifieras genom en kraftigt förstärkt långsiktig satsning. Under mandatperioden bör vidare skyddet mot hedersrelaterat våld och förtryck stärkas och breddas samtidigt som stödet till utsatta förbättras. Bland annat ser en utredning över hur skyddet mot oskuldskontroller och oskuldsoperationer kan stärkas (se vidare utg. omr. 4, avsnitt 3.8.3).

I en omvärld där kvinnors och flickors rättigheter ifrågasätts ska Sverige vara en tydlig förespråkare av jämställdhet. Jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter och möjligheter ska främjas i det internationella samarbetet (se vidare utg.omr. 5 och 7). Regeringen kommer under året att strategiskt främja jämställdhet inom EU-samarbetet.

Arbetet med jämställdhetsintegrering, som sedan 90-talet är regeringens strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen, fortsätter.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

2021	Utfall	502 306	Anslagssparande	71 732
2022	Anslag	640 039[1]	Utgiftsprognos	607 597
2023	**Förslag**	**705 039**		
2024	Beräknat	625 039		
2025	Beräknat	582 039		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda jämställdhetsåtgärder och för utgifter för statsbidrag för att stödja projekt och insatser som främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Anslaget får även användas för administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet hos berörda myndigheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**640 039**	**640 039**	**640 039**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	65 000	-15 000	-58 000
varav BP23	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Tillskott arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**705 039**	**625 039**	**582 039**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck förstärks permanent med 50 000 000 kronor per år. I övrigt ligger anslaget kvar på en stabil nivå för att ge möjligheter till långsiktiga åtgärder som ger kvinnor och män, flickor och pojkar möjlighet att forma samhället och sina egna liv. Anslagets permanenta del avser framför allt satsningar mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen föreslår att 705 039 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 625 039 000 kronor respektive 582 039 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen har beslutat att avsätta 40 000 000 kronor årligen för att stärka det våldsförebyggande arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Pengarna betalas ut genom ett nytt statsbidrag för förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, sexuellt våld, hedersrelaterat våld och förtryck, och prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Bidraget ska fördelas enligt förordningen (2022:722) om statsbidrag för visst våldsförebyggande arbete, efter ansökan till Jämställdhetsmyndigheten. Målgruppen är kommuner, regioner och ideella organisationer. Medlen får fördelas som fleråriga bidrag. Bemyndigandet behövs för att möjliggöra tvååriga bidrag. Tvååriga bidrag bidrar till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för den verksamhet som berörs. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor år 2024.

Tabell 5.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden		150 000	
Nya åtaganden	150 000	40 000	
Infriade åtaganden		-150 000	-40 000
Utestående åtaganden	150 000	40 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**150 000**	**40 000**	

5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tabell 5.9 Anslagsutveckling 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	75 618	Anslagssparande	2 205
2022	Anslag	76 280[1]	Utgiftsprognos	79 956
2023	**Förslag**	**72 365**		
2024	Beräknat	73 741[2]		
2025	Beräknat	74 987[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 72 365 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 72 365 tkr i 2023 års prisnivå.1 Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Jämställdhetsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**76 280**	**76 280**	**76 280**
Pris- och löneomräkning[2]	1 281	2 756	4 091
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 131	-5 229	-5 317
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-65	-66	-67
Förslag/beräknat anslag	**72 365**	**73 741**	**74 987**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Jämställdhetsmyndigheten bidrar till en strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken och har en nyckelroll för att det jämställdhetspolitiska målet ska uppnås, eftersom myndigheten ansvarar för uppföljning, analys, samordning och stöd utifrån de jämställdhetspolitiska delmålen.

Det tillfälliga tillskottet för arbetet med jämställdhetsintegrering i högskolor och universitet (JiHu) upphör. Regeringen föreslår att 72 365 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 73 741 000 kronor respektive 74 987 000 kronor.

5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tabell 5.11 Anslagsutveckling 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

2021	Utfall	26 991	Anslagssparande	1 172
2022	Anslag	28 163[1]	Utgiftsprognos	27 892
2023	**Förslag**	**48 163**		
2024	Beräknat	48 163		
2025	Beräknat	48 163		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för kvinnors organisering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**28 163**	**28 163**	**28 163**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	20 000	20 000
varav BP23	*20 000*	*20 000*	*20 000*
– Bidrag för kvinnors och flickors organisering	*20 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**48 163**	**48 163**	**48 163**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Civilsamhällets aktörer får fortsatt möjlighet till offentligt stöd för kvinnors organisering. För att stärka kvinnors och flickors organisering i utsatta områden förstärks anslaget med 20 000 000 kronor. Regeringen föreslår att 48 163 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 48 163 000 kronor respektive 48 163 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 48 163 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag

Jämställdhetsmyndigheten kommer att bereda och besluta om stödet för kvinnors organisering 2024 under 2023, för att upprätthålla en förutsägbarhet och effektivitet i medelstilldelningen. Detta innebär att åtaganden om bidrag för kvinnors organisering beslutas under 2023 för kommande år och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 48 163 000 kronor 2024.

Tabell 5.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	28 135	28 163	28 163	
Nya åtaganden	28 163	28 163	48 163	
Infriade åtaganden	- 28 135	-28 163	-28 163	-48 163
Utestående åtaganden	28 163	28 163	48 163	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**28 163**	**28 163**	**48 163**	

6 Segregation

6.1 Mål för området

Målet för regeringens politik mot segregation är minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla (prop. 2019/20:1, bet. 2019/20:AU1, rskr. 2019/20:114).

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultat för arbetet mot socioekonomisk segregation påverkas av faktorer inom flera olika områden, exempelvis boende, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet. Även hälsa och folkhälsa är viktiga faktorer i arbetet för att minska och motverka segregation, liksom frågor som rör socialtjänst och socialförsäkringar.

Målet är bredare än de insatser som finansieras inom utgiftsområdet och uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras inom utgiftsområde 13 Segregation.

Redovisningen tar sin huvudsakliga utgångspunkt i de fem områdestyper som definierats utifrån socioekonomiskt index, framtaget av Statistiska centralbyrån (SCB) och Delegationen mot segregation (Delmos).

- Områdestyp 1 – områden med stora socioekonomiska utmaningar.
- Områdestyp 2 – områden med socioekonomiska utmaningar.
- Områdestyp 3 – socioekonomiskt blandade områden.
- Områdestyp 4 – områden med goda socioekonomiska förutsättningar.
- Områdestyp 5 – områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

Resultatredovisningen omfattar åtta centrala indikatorer som redovisas för de fem områdestyperna. Som områden med socioekonomiska utmaningar avses om inget annat anges områdestyp 1 och 2. Resultatredovisningen utgår ifrån följande centrala indikatorer:

- Grad av segregation: segregationsindex.
- Arbetsmarknad och inkomst: andel förvärvsarbetande, andel med låg ekonomisk standard.
- Utbildning: andel behöriga till gymnasieskolans nationella program, andel unga som varken förvärvsarbetar eller studerar.
- Hälsa: andel med bra hälsotillstånd.
- Boende: bostadsarea per person.

Jämfört med föregående års redovisning har vissa förändringar gjorts vad gäller de centrala indikatorerna. Graden av segregation har tillkommit medan demokratiskt deltagande mätt som valdeltagande utgår i avsaknad av nya uppgifter.

6.3 Resultatredovisning

Den socioekonomiska segregationen fortsätter att öka

Den socioekonomiska boendesegregationen kan bl.a. mätas med hjälp av ett s.k. segregationsindex (Delmos, 2022). Segregationsindex anger hur olika inkomstgrupper fördelar sig över bostadsområden och visar vilka inkomstgrupper som bor mest åtskilt från andra inkomstgrupper. Segregationen har ökat betydligt under perioden 1990–2020 (se diagram 6.1). Ökningen har mattats av något under 2010-talet men åter ökat efter 2018, särskilt gällande gruppen med de lägsta inkomsterna. Segregationens utveckling påverkas framför allt av grupperna med högst respektive lägst inkomster. Under hela tidsperioden är det gruppen med de högsta inkomsterna som lever mest åtskild från andra inkomstgrupper. Förändringen under perioden är dock störst för den femtedel av befolkningen som har lägst inkomster och gruppen lever lika segregerat som gruppen som har de högsta inkomsterna år 2020.

Diagram 6.1 Segregationsindex per inkomstgrupp

Indexvärde

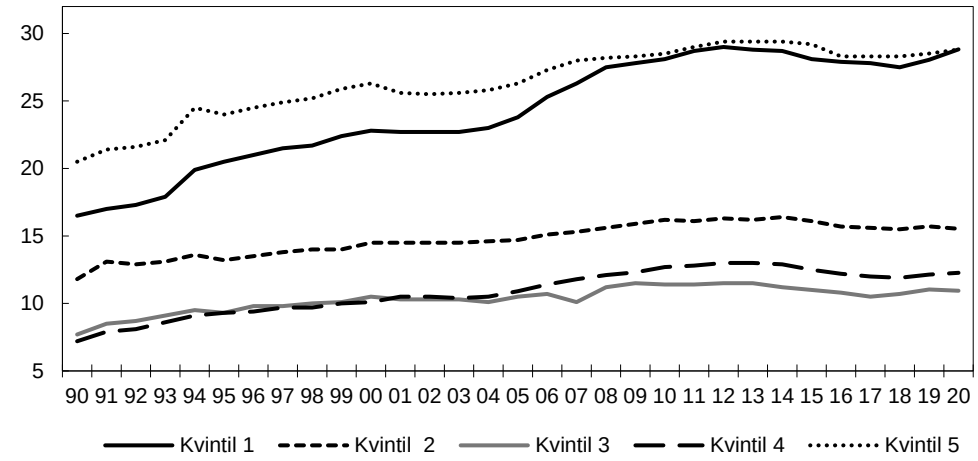

Anm.: Diagrammet visar den vuxna befolkningen, 20 år och äldre, enligt folkbokföringen den 31 december varje givet år. Befolkningen har delats in i inkomstkvintiler, där kvintil 1 utgör den femtedel som har de lägsta inkomsterna och kvintil 5 den femtedel som har de högsta inkomsterna.

Källa: Delmos rapport Platsens betydelse – årsrapport 2022 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige.

Boendesegregationens konsekvenser är mer påtagliga för barn och unga än för vuxna eftersom barn och unga tillbringar en större del av sin tid i närområdet. Mycket tyder på att de socioekonomiska förutsättningarna i området där en person växer upp har betydelse för utfall senare i livet vad gäller såväl utbildning som arbete och inkomstnivå, även när skillnader i individ- och familjeegenskaper beaktats (Delmos 2022, Platsens betydelse).

Områdestyperna anger vilka socioekonomiska förutsättningar som invånarna i olika områden lever under. År 2020 bodde över hälften av Sveriges befolkning (54 procent) i områden med goda socioekonomiska förutsättningar (områdestyp 4). Ungefär 1,4 miljoner människor (13 procent av befolkningen) bodde i områden med socioekonomiska utmaningar varav 556 000 personer i områdestyp 1. Detta är i stort sett oförändrat sedan föregående år. Vad gäller områdestyp 5, områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar, minskade antalet områden från 328 till 306 och därmed antalet personer som bodde i dessa områden från 1,2 till 1 miljon människor (11,3 till 10,2 procent). Förändringarna beror på att socioekonomiskt index uppdateras årligen vilket påverkar respektive områdestyp vad gäller antal, andel och sammansättning.

Det finns en hög andel utrikes födda i områden med socioekonomiska utmaningar (områdestyp 1 och 2) och samtidigt en hög andel inrikes födda i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar (områdestyp 4 och 5). År 2020 fanns inga större skillnader mellan områdestyper vad gäller andel kvinnor respektive män och inte heller vad gäller andelen personer i arbetsför ålder. Andelen barn och unga (0–19 år) var något högre än rikssnittet både i områdestyp 1 och områdestyp 5.

6.3.1 Fortsatt stora skillnader mellan olika områdestyper

Skillnader i arbetsmarknadsanknytning och inkomster

Det är stora skillnader i förvärvsfrekvens och långtidsarbetslöshet mellan de fem områdestyperna, och förändringarna är små över tid. Andelen förvärvsarbetande är betydligt lägre och könsskillnaderna är större i områden med socioekonomiska utmaningar än i andra områden (se diagram 6.2). År 2020 var förvärvsfrekvensen i områdestyp 1 i genomsnitt 53 procent bland kvinnorna och 61 procent bland männen. I områdestyp 5 förvärvsarbetade 86 procent av både kvinnorna och männen.

Diagram 6.2 Andel förvärvsarbetande i åldern 20–64 år

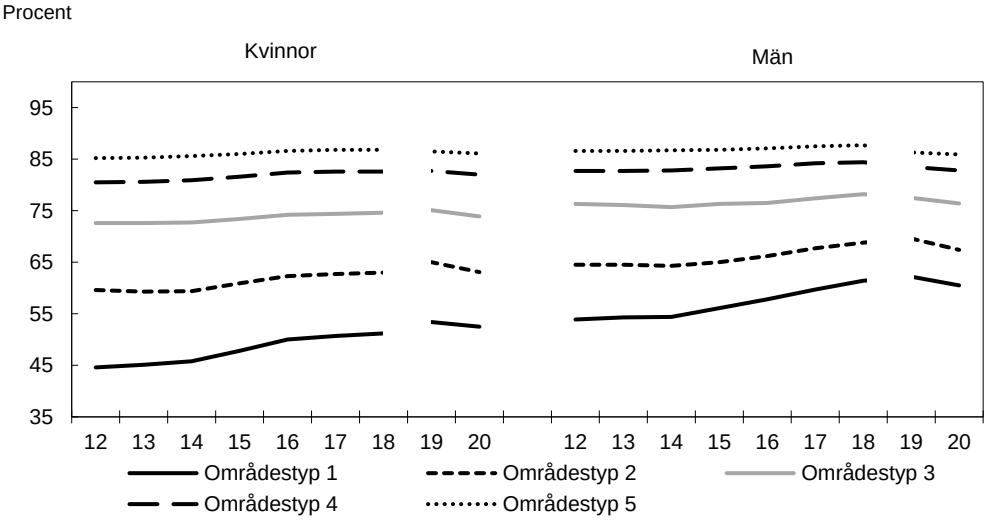

Anm.: Ny datakälla och metod för RAMS fr.o.m. 2019 innebär ett tidseriebrott. Tolkningen av förändringar i statistiken för 2019 och senare i jämförelse med tidigare år bör därför ske med stor försiktighet. Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning RAMS och Registerdata för integration.

Andelen långtidsarbetslösa kvinnor och män, här definierat som personer som varit inskrivna som öppet arbetslösa på Arbetsförmedlingen i minst 100 dagar för de under 25 år, eller minst 6 månader för de över 25 år, var i områdestyp 1 fyra gånger så hög som i områdestyp 5. Långtidsarbetslösheten var drygt 6 procent i områdestyp 1, något högre bland män än bland kvinnor, jämfört med knappt 2 procent bland både kvinnor och män i områdestyp 5. Andelen långtidsarbetslösa kvinnor var i samtliga områdestyper något lägre än andelen långtidsarbetslösa män.

Sedan 2012 har den disponibla inkomsten i åldern 20–64 år ökat bland både kvinnor och män och i alla områdestyper (se diagram 6.3). Skillnaderna har dock i stort sett bestått, såväl mellan olika områdestyper som mellan kvinnor och män. Genomgående är könsskillnaderna större i områden med bättre socioekonomiska förutsättningar. År 2020 uppgick den genomsnittliga disponibla inkomsten bland kvinnor i områdestyp 1 till 189 200 kronor och bland män till 217 600 kronor. Kvinnors disponibla inkomst utgjorde 87 procent av mäns disponibla inkomst. I områdestyp 5 utgjorde kvinnors

genomsnittliga disponibla inkomst 72 procent av mäns disponibla inkomst, 359 500 kronor respektive 501 400 kronor.

Diagram 6.3 Genomsnittlig disponibel inkomst i åldern 20–64 år

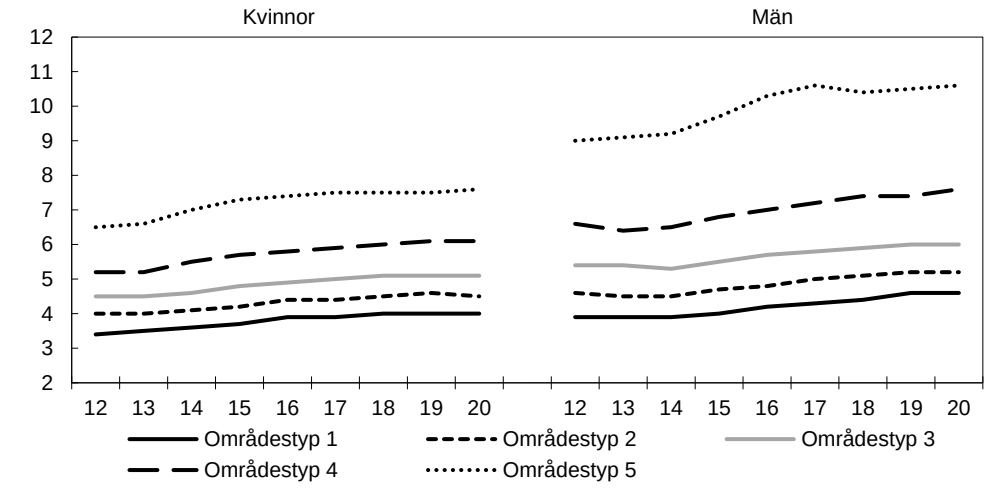

Anm.: Ett prisbasbelopp uppgick 2020 till 47 300 kronor. Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning Inkomst- och taxeringsregistret.

I områdestyp 1 lever nästan hälften av alla vuxna och barn i hushåll med låg ekonomisk standard, 46 procent av kvinnorna/flickorna och 43 procent av männen/pojkarna. Låg ekonomisk standard innebär att hushållets disponibla inkomst, med hänsyn tagen till hushållets sammansättning, är lägre än 60 procent av medianvärdet för riket. I områdestyp 5 lever 5 procent av kvinnorna/flickorna och 4 procent av männen/pojkarna med låg ekonomisk standard. Från 2012 till 2020 har andelen med låg ekonomisk standard ökat, mest i områdestyp 2 och 3 (2 procentenheter). Genomgående i alla områdestyper lever kvinnor/flickor i större utsträckning med låg ekonomisk standard än män/pojkar.

Under 2020 mottog 16 procent av kvinnorna och 13 procent av männen i åldrarna 20–64 år ekonomiskt bistånd i områdestyp 1, jämfört med knappt 1 procent för både kvinnor och män i områdestyp 5. Andelen mottagare av ekonomiskt bistånd har minskat 2012–2020, i synnerhet i områdestyp 1 där andelen kvinnor som år 2012 mottog ekonomiskt bistånd uppgick till 21 procent och andelen män till 18 procent.

Stor skillnad i utbildningsnivå mellan områdestyper

Det finns stora skillnader mellan områdestyperna vad gäller utbildningsnivån hos den vuxna befolkningen. I områdestyp 1 var andelen i åldern 20–64 år med högst förgymnasial utbildning 26 procent 2020, jämfört med 4 procent i områdestyp 5 och 11 procent i riksgenomsnitt. Utbildningsnivån bland vuxna är relevant även för barns och ungas förutsättningar, eftersom föräldrarnas utbildningsnivå är en av de viktigaste faktorerna för barnens kunskapsresultat i skolan.

Andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program skiljer sig mellan områdestyperna (se diagram 6.4). Andelen behöriga är över lag något högre bland flickor jämfört med pojkar. År 2020 var 69 procent av flickorna och 65 procent av pojkarna i områdestyp 1 behöriga till något av gymnasieskolans nationella program, att jämföra med 96 procent av flickorna och 95 procent av pojkarna i områdestyp 5. Från 2013 och framåt har den övergripande tendensen varit att andelen behöriga flickor och pojkar minskat i alla områdestyper. Mellan 2019 och 2020 ökade i stället andelen

behöriga flickor och pojkar i alla områdestyper. Det är ännu för tidigt att säga om ökningen är tillfällig eller av mer bestående karaktär.

Diagram 6.4 Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

Procent

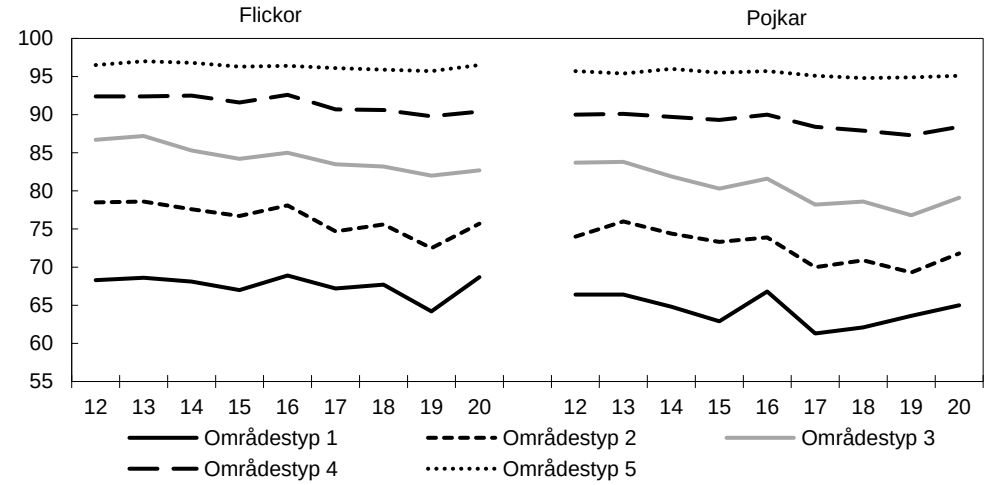

Anm.: Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning från databasen STATIV.

Andelen unga kvinnor och män i åldern 20–25 år som varken förvärvsarbetar eller studerar minskade under perioden 2011–2018 (se diagram 6.5). Mellan 2019 och 2020 fortsatte andelen att minska bland kvinnorna, medan den ökade bland männen i fyra av fem områdestyper. Andelen unga som varken arbetar eller studerar är markant högre i områden med svaga socioekonomiska förutsättningar. År 2020 var det 19 procent av kvinnorna och 22 procent av männen i områdestyp 1 som varken förvärvsarbetade eller studerade. Andelen var lägst i områdestyp 4 (10 procent av kvinnorna och 14 procent av männen) (se även utg.omr. 17 avsnitt 15).

Diagram 6.5 Andel unga vuxna 20–25 år som varken arbetar eller studerar

Procent

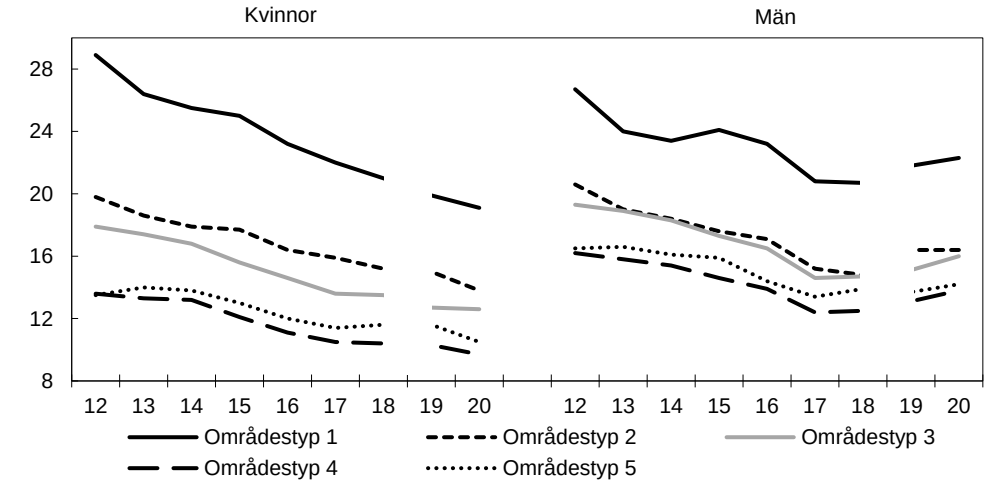

Anm.: Ny datakälla och metod för RAMS fr.o.m. 2019 innebär ett tidseriebrott. Tolkningen av förändringar i statistiken för 2019 och senare i jämförelse med tidigare år bör därför ske med stor försiktighet. Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning från RAMS och Befolkningens studiedeltagande.

Socioekonomiska faktorer påverkar människors hälsa

I riket som helhet uppger 74 procent av kvinnorna och 78 procent av männen att de har en god hälsa, enligt SCB:s enkätundersökning om levnadsförhållanden för 2020. Genomgående finns tydliga skillnader mellan de fem områdestyperna, där andelen av befolkningen som skattar sin hälsa som god ökar med bättre socioekonomiska förutsättningar när det gäller t.ex. arbete och utbildningsnivå. Över tid syns en tendens till minskande skillnader, men på grund av tidsseriebrott och osäkerhet i statistiken är det svårt att dra säkra slutsatser kring utvecklingen. Generellt uppger män att de har något bättre hälsa än kvinnor.

Den socioekonomiska ojämlikheten återspeglas även i konsekvenserna av pandemin. År 2021 avled färre personer i covid-19 än år 2020, men precis som föregående år var dödligheten högre i områden med socioekonomiska utmaningar jämfört med socioekonomiskt mer välbeställda områden samt högre bland män jämfört med kvinnor. I områdestyp 1 avled 137 män och 69 kvinnor per 100 000 invånare i covid-19, jämfört med 50 män och 26 kvinnor per 100 000 invånare i områdestyp 5.

Boendesituationen påverkar uppväxtvillkor och livsförutsättningar.

Bostadsarean per person är mindre i områden med socioekonomiska utmaningar jämfört med övriga områdestyper (se diagram 6.6). Trångboddhet kan t.ex. påverka barns och ungas möjlighet att bedriva studier i hemmet och i kombination med låg bostadsstandard kan trångboddhet även leda till negativa hälsoeffekter.

Boende i områdestyp 1 och områdestyp 2 har i genomsnitt 30 respektive 36 kvadratmeter per person. I övriga områdestyper är bostadsarean per person större och mellan övriga tre områdestyper finns endast små skillnader. Statistiken uppvisar över lag små förändringar över tid sedan år 2012, och skillnaderna mellan kvinnor och män är små.

Diagram 6.6 Genomsnittlig bostadsarea per person, år 2020

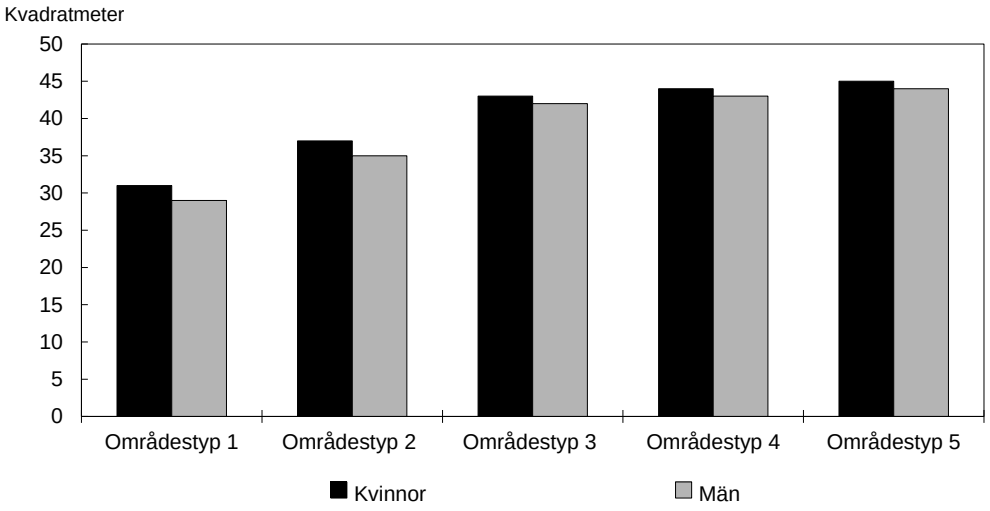

Anm.: Uppgifter avser genomgående genomsnittet för de regionala statistikområden (RegSO) som ingår i respektive områdestyp. Index uppdateras årligen, vilket innebär att tidsserierna för respektive områdestyp visar utvecklingen för de områden som ingår för respektive år.

Källa: Statistiska centralbyrån, särskild beställning.

Otrygghet och utsatthet för brott är vanligare i utsatta områden

Det saknas idag registerbaserad statistik om brottslighet som kan analyseras på regionala statistikområden (RegSO) eller områdestyper. Den föregående regeringen gav i september 2021 Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att ta fram statistik över bl.a. utsatthet för brott och otrygghet både utifrån indelningen av områden med

socioekonomiska utmaningar som Delmos tagit fram och utifrån Polismyndighetens lägesbild över utsatta områden (se vidare utg.omr. 4 avsnitt 3.5.1). Uppdraget redovisades den 27 oktober 2022. Brå har i tidigare rapporter konstaterat att otryggheten och andelen utsatta för brott mot enskild person är större bland personer som bor i områden som enligt Brås definition är socialt utsatta, jämfört med personer som bor i övriga urbana områden (Brå 2018:9). I rapporten Skillnader och likheter mellan polisens lista och områdestyperna (Delmos 2022) konstateras att de områden som av Polismyndigheten definieras som utsatta överlappar samtliga fem områdestyper. Indelningarna skiljer sig åt bl.a. genom att de har olika syften och användningsområden.

6.3.2 Övergripande åtgärder för att motverka segregation

Övergripande åtgärder för att minska och motverka segregation avser verksamhet och insatser som finansieras via anslag 4:1 *Åtgärder mot segregation* och anslag 4:2 *Delegationen mot segregation*.

Förbättrade förutsättningar för att mäta och följa socioekonomisk segregation

I enlighet med en serie av regeringsuppdrag har Statistiska Centralbyrån och Delmos bidragit till att det i dag finns ändamålsenliga mått och verktyg för uppföljning och analys av segregation och en tydlig definition av såväl områden med socioekonomiska utmaningar som områden med andra socioekonomiska förutsättningar (Segregation i Sverige, Delmos 2021). Dessa mått och verktyg återfinns i det digitala analys- och uppföljningsverktyget, Segregationsbarometern, som lanserats under 2021. Denna öppna platsdatabas gör det möjligt att mäta och följa upp utvecklingen inom olika samhällsområden, t.ex. arbetslöshet, skolresultat eller mottagandet av försörjningsstöd, och för olika områden inom en kommun eller inom ett län. Dessa verktyg är viktiga för kommuners, myndigheters och civilsamhällets förutsättningar att åstadkomma ökad träffsäkerhet och effektivitet i arbetet. Regeringen gav i april 2022 åtta myndigheter i uppdrag att analysera platsdataverktygen och hur de kan användas inom respektive ordinarie uppdrag i syfte att i högre utsträckning bidra till att minska och motverka segregation. Uppdragen omfattar Arbetsförmedlingen, Folkhälsomyndigheten, Försäkringskassan, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, Statens skolverk, Statens servicecenter och Trafikverket.

Delmos verksamhet och förberedelser för avveckling

Delmos var under 2021 delaktiga i ett flertal uppdrag till andra myndigheter, bl.a. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Socialstyrelsen och Statens skolverk. Av återrapporteringen av uppdraget till MUCF om att utveckla ett nationellt samordnat stöd för de aktörer som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar framgår det att uppdraget har bidragit till ytterligare kunskap och förståelse kring de medverkande aktörernas förutsättningar och insatser, men att samverkansbehovet fortsatt är stort på såväl nationell som regional och lokal nivå (Ku2022/00745) (se vidare utg.omr. 17 avsnitt 15). Uppdraget till Socialstyrelsen och Statens skolverk om tidiga samordnade insatser för barn och unga ska slutredovisas senast den 16 juni 2023. Under 2022 har Delmos även redovisat det arbete som genomförts inom uppdraget om att analysera den socioekonomiska segregationens konsekvenser knutet till bl.a. hedersrelaterat våld och förtryck (Ju2022/01730).

Riksdagen beslutade 2021 att Delmos ska upphöra som myndighet den 31 december 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 13, bet. 2021/22:AU1, rskr. 2021/22:106). Regeringen har gett Delmos i uppdrag att förbereda avvecklingen (A2021/02363). I oktober 2022 redovisade Boverket och Delmos uppdraget om att analysera konsekvenserna av samt

förbereda för en överföring av uppgifter mellan myndigheterna. Uppgifterna avser bl.a. förvaltning och utveckling av analysverktyget Segregationsbarometern och de mått som verktyget grundar sig på samt en årlig rapportering om utvecklingen av den socioekonomiska segregationen (Ju2022/01503).

Regeringen gav i juni 2022 Statskontoret i uppdrag att utreda arbetet för att minska och motverka segregation med särskilt fokus på hur arbetet på lokal och regional nivå är organiserat. Statskontoret ska även lämna rekommendationer för regeringens fortsatta arbete för att minska och motverka segregation. Statskontorets uppdrag ska redovisas i februari 2023.

Statsbidrag för att minska och motverka segregation

Statsbidrag via Delegationen mot segregation

Under 2021 fördelades 245 miljoner kronor i statsbidrag enligt tre förordningar. Totalt 160 miljoner kronor fördelades enligt förordningen (2018:151) om statsbidrag till kommuner med socioekonomiskt eftersatta områden. Samtliga 32 kommuner som omfattas av förordningen ansökte om medel, som fördelades i enlighet med tidigare framtagen fördelningsnyckel.

Totalt 85 miljoner kronor fördelades under 2021 till kommuner, regioner och organisationer i det civila samhället enligt förordningen (2018:118) om statsbidrag till kommuner och regioner för att minska och motverka segregation och förordningen (2018:119) om statsbidrag till vissa ideella organisationer för att minska och motverka segregation. Av 200 inkomna ansökningar om totalt 465 miljoner kronor beviljades sammanlagt 27,7 miljoner kronor till 28 kommuner och regioner, och sammanlagt 71,9 miljoner kronor till 32 organisationer i det civila samhället. Av beslutade medel avsåg 14,6 miljoner kronor verksamhet under 2022 och 2023, enligt bemyndigande att fördela fleråriga bidrag (1 miljon kronor till kommuner och regioner respektive 13,6 miljoner kronor till ideella organisationer). Beviljade ansökningar om fleråriga medel har haft fokus på kunskap- och metodutveckling eller samverkan. Av dessa var tre ansökningar från kommuner och regioner respektive nio från ideella organisationer.

Satsning på sociala insatser har utvecklat och förstärkt det brottsförebyggande arbetet i utsatta områden

Socialstyrelsen har i uppdrag att under 2021–2023 administrera, fördela och följa upp statsbidrag till kommuner för sociala insatser i utsatta områden (A2020/02651). Samtliga 26 kommuner som omfattades av uppdraget 2021 rekvirerade hela sitt tilldelade statsbidrag och Socialstyrelsen betalade under året ut totalt 243,5 miljoner kronor. Av utbetalade medel 2021 har omkring 20 procent inte kunnat förbrukas under innevarande år, bl.a. då det tagit tid för kommunerna att rekrytera personal och få i gång aktiviteter. Medlen har framför allt använts till utökad närvaro av fältarbetare eller motsvarande, stärkt strukturerad samverkan mellan olika aktörer kring barn och unga som riskerar att hamna kriminalitet samt inom föräldraskapsstöd. Socialstyrelsen bedömer sammantaget att statsbidraget har bidragit till att utveckla det arbete kommunerna bedriver inom ramen för det brottsförebyggande arbete, särskilt avseende strukturerad samverkan och förutsättningar att upptäcka barn och unga i riskzon och behov av stöd (Redovisning av 2021 års uppdrag om sociala insatser i utsatta områden, Socialstyrelsen 2022).

Uppdraget till Socialstyrelsen omfattar även att, i genomförandet av satsningen, stödja kommuner och andra huvudmän som utför insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453). Detta har Socialstyrelsen under 2021 gjort i enlighet med uppdraget liksom att de samlat in och spridit kunskap och exempel på arbetssätt och metoder som rör det brottsförebyggande arbetet. I arbetet var kommuner med utsatta områden i fokus,

men kunskapsmaterialet är relevant och tillgängligt för samtliga kommuner i hela landet. I rapporten Socialt fältarbete med barn och unga – Kartläggning av uppsökande och förebyggande socialt fältarbete i kommunal regi (Socialstyrelsen, januari 2022) konstateras bl.a. att socialt fältarbete bedrivs i en majoritet av landets kommuner – ju större kommun desto vanligare – och i nästintill samtliga kommuner med utsatta områden. Socialstyrelsen identifierar bl.a. behov av att tydligare definiera fältverksamheters uppdrag och roll, behov av metodstöd i det sociala fältarbetet och vikten av en samlad plats för kunskapsstöd.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Utvecklingen för de fem områdestyperna visar vissa positiva tendenser under perioden 2012–2020. Under samma period syns dock små eller inga förändringar vad gäller segregationsgraden. Klyftan kvarstår mellan dem med högst respektive lägst inkomst. Regeringen bedömer dock att pågående satsning på sociala insatser i utsatta områden har bidragit till att förstärka det brottsförebyggande arbetet i kommuner med utsatta områden. Genom Socialstyrelsens arbete med att stödja kommunerna samt att samla in och sprida kunskap och ge exempel på arbetssätt och metoder har samtliga kommuner i hela landet fått möjlighet att utveckla arbetet som bedrivs inom ramen för det brottsförebyggande arbetet.

Det övergripande målet för politikområdet om minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla bedöms sammantaget inte vara uppnått.

Regeringen bedömer att de mått och verktyg som tagits fram av bl.a. SCB är viktiga för det fortsatta arbetet i enlighet med målet för området. Det är viktigt att utvecklingen i olika områden kan följas över tid om bl.a. arbetslöshet, försörjningsstöd och skolresultat.

6.5 Politikens inriktning

Segregationens konsekvenser påverkar hela samhället men drabbar särskilt de människor som lever i områden med socioekonomiska utmaningar och vars liv och frihet begränsas. Det handlar bl.a. om arbetslöshet och bidragsberoende, dåliga skolresultat, hälsoproblem, otrygghet och utsatthet på grund av brottslighet liksom hedersrelaterat våld och förtryck, samt bostadssegregation och trångboddhet. Dagens utanförskap riskerar att upprätthålla och återskapa segregation och ojämlikhet över generationer.

Det krävs många åtgärder för att minska utanförskap och segregation. I denna proposition föreslår regeringen flera sådana satsningar.

- Utbildning
  Insatser för likvärdighet och kvalitet bl.a. genom ökad tillgång till läromedel, tidiga och samordnade insatser, stärkt trygghet och studiero samt bättre förutsättningar för barns och elevers kunskapsutveckling genom stärkt stöd. Vuxenutbildningen stärks för att motverka arbetslöshet. Se vidare utgiftsområde 16 avsnitt 3.6 och 4.5.
- Arbete
  Fler praktikplatser som en bra väg in på arbetsmarknaden. Se vidare utgiftsområde 14 avsnitt 4.5.
- Civilsamhälle/demokrati
  En permanent förstärkning för att stödja kvinnors och flickors organisering i utsatta områden, se vidare utgiftsområde 13 avsnitt 5.5. Medel för att möjliggöra

för idrottsrörelsen att kraftsamla för ökat idrottande i utsatta områden, se vidare utgiftsområde 17 avsnitt 16.6.

– Brottslighet
  I juni 2022 beslutades en lagrådsremiss med förslag som innebär att kommunerna får ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete. För en effektiv implementering av lagen och ett stärkt lokalt brottsförebyggande arbete tillför regeringen medel till Brottsförebyggande rådet (Brå) för att utveckla stödet till kommunerna. Se vidare utgiftsområde 4 avsnitt 3.8.2.
– Socialtjänst
  Förstärkning av föräldraskapsstödet och socialtjänstens arbete mot ungas brottslighet samt subvention av kommuners LVU-placeringar på Statens institutionsstyrelse, se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 6.5.
– Boende
  Sverige ska ha en långsiktig och hållbar bostadspolitik för alla. Fler ska kunna förverkliga sina boendedrömmar och människor ska kunna flytta dit arbeten finns. Det behöver därför byggas fler bostäder över hela landet, som möter människors behov och efterfrågan. Se vidare utgiftsområde 18 avsnitt 3.5.

För att minska och motverka segregation krävs ett gemensamt arbete på nationell, regional och lokal nivå. Sveriges goda tillgång till individdata behöver kombineras med en god tillgång till platsdata. Regeringen avsätter därför 5 miljoner kronor till Boverket 2023 för att säkra fortsatt tillgång till analys- och uppföljningsverktyg med platsdata.

6.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i revisionsberättelse för Delegationen mot segregation (Delmos) 2021 lämnat ett uttalande med reservation. Grunden för uttalandet är att Delmos för 2021 har överskridit den av regeringen beslutade anslagskrediten för utgiftsområde 13 anslag 4:2 *Delegationen mot segregation* med 2,3 miljoner kronor och i och med detta inte följt villkoren i 6 § anslagsförordningen (2011:223). Överskridandet framgår av Delmos årsredovisning för 2021, och är en konsekvens av myndighetens uppdrag att förbereda för avveckling senast den 31 december 2022. Regeringen har inte för avsikt att vidta några åtgärder med anledning av Riksrevisionens uttalande.

6.7 Budgetförslag

6.7.1 4:1 Åtgärder mot segregation

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

2021	Utfall	499 418	Anslagssparande	582
2022	Anslag	489 500[1]	Utgiftsprognos	434 846
2023	**Förslag**	**260 000**		
2024	Beräknat	0		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att minska och motverka segregation och för utgifter för statsbidrag som har detta syfte. Vidare får anslaget användas för viss administration samt uppföljning och utvärdering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**500 000**	**500 000**	**500 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-240 000	-500 000	-500 000
varav BP23	*-240 000*		
– Omfördelning ej använda medel Delmos	*-245 000*		
– Nya uppgifter för Boverket - Platsdata	*5 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**260 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Myndigheten Delegationen mot segregation har haft uppdrag att fördela statsbidrag. Eftersom myndigheten avvecklas den 31 december 2022 minskas anslaget med 245 miljoner kronor för 2023.

Anslaget utökas med 5 miljoner kronor 2023 till Boverket för fortsatt tillgång till platsdata.

Regeringen föreslår att 260 000 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 0 kronor.

Utgiftsområde 14

Arbetsmarknad och arbetsliv

Utgiftsområde 14 – Arbetsmarknad och arbetsliv

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Lagförslag ... 7
- 2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1251) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ... 7
- 2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:1285) om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ... 8
- 2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ... 9
- 2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:1287) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ... 10

3 Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv ... 11
- 3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 11
- 3.2 Utgiftsutveckling ... 11
- 3.3 Skatteutgifter ... 13
- 3.4 Mål för utgiftsområdet ... 14

4 Arbetsmarknad ... 15
- 4.1 Mål för området ... 15
- 4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 15
- 4.3 Resultatredovisning ... 16
  - 4.3.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden ... 16
  - 4.3.2 De arbetsmarknadspolitiska insatsernas omfattning och resultat ... 21
  - 4.3.3 Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga ... 29
  - 4.3.4 Europeiska socialfonden uppvisar resultat både över och under målen ... 33
  - 4.3.5 Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning ... 34
  - 4.3.6 Samverkan om rehabilitering för återgång i arbete ... 37
  - 4.3.7 Jämlikhetskommissions förslag och rekommendationer inom arbetsmarknadspolitiken ... 37
- 4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 38
- 4.5 Politikens inriktning ... 39
- 4.6 Budgetförslag ... 45
  - 4.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader ... 45
  - 4.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd ... 46
  - 4.6.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser ... 48
  - 4.6.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m. ... 51
  - 4.6.5 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige ... 53
  - 4.6.6 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020 ... 54
  - 4.6.7 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027 ... 56
  - 4.6.8 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering ... 58
  - 4.6.9 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen ... 59
  - 4.6.10 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet ... 60
  - 4.6.11 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten ... 60
  - 4.6.12 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning ... 62

4.6.13 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar ... 63
4.6.14 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare ... 65
4.6.15 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen ... 66

5 Arbetsliv ... 69
5.1 Mål för området ... 69
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 69
5.3 Resultatredovisning ... 70
5.3.1 Arbetsmiljö ... 70
5.3.2 Arbetsrätt ... 75
5.3.3 Lönebildning ... 78
5.3.4 Jämlikhetskommissionens förslag inom arbetslivspolitiken ... 81
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 81
5.5 Politikens inriktning ... 83
5.6 Budgetförslag ... 84
5.6.1 2:1 Arbetsmiljöverket ... 84
5.6.2 2:2 Arbetsdomstolen ... 85
5.6.3 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO) ... 86
5.6.4 2:4 Medlingsinstitutet ... 87
5.6.5 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap ... 88
5.6.6 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet ... 88

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2020:1251) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.1 och 4.5).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2021:1285) om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.2 och 4.5).
3. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.3 och 4.5).
4. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2021:1287) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (avsnitt 2.4 och 4.5).
5. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv enligt tabell 1.1.
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 591 264
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	38 432 392
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	6 926 037
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	20 830 367
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	131 059
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	2 414 000
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	550 000
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	43 666
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	81 327
1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	59 956
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	1 678 000
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	8 129 311
1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	1 119 813
1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen	1 000 000
2:1 Arbetsmiljöverket	819 020
2:2 Arbetsdomstolen	35 798
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33 722
2:4 Medlingsinstitutet	57 683
2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	49 968
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	112 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**90 103 686**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	7 000 000	2024–2032
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	12 000 000	2024–2027
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	100 100	2024
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	2 405 000	2024–2030
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	9 000	2024–2025
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	33 212	2024–2027
1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen	64 000	2024
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	20 000	2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**21 631 312**	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:1251) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2020:1251) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2020:1251	*Föreslagen lydelse*
1. Denna lag träder i kraft den *2 januari 2023*.	1. Denna lag träder i kraft den *1 januari 2024*.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den vars arbetslöshet har inträtt före ikraftträdandet om ansökan om arbetslöshetsersättning har kommit in till arbetslöshetskassan senast den *28 februari 2023*.	2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den vars arbetslöshet har inträtt före ikraftträdandet om ansökan om arbetslöshetsersättning har kommit in till arbetslöshetskassan senast den *29 februari 2024*.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:1285) om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att lagen (2021:1285) om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska utgå.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att ikraftträdandebestämmelsen till lagen (2021:64) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2021:64	*Föreslagen lydelse*
Denna lag träder i kraft den *1 januari 2022*.	Denna lag träder i kraft den *1 januari 2024*.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2021:1287) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2021:1287) om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2021:1287	*Föreslagen lydelse*
1. Denna lag träder i kraft den *2 januari 2023*.	1. Denna lag träder i kraft den *1 januari 2024*.

3 Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Arbetsmarknad och Arbetsliv samt myndigheterna Arbetsförmedlingen, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Arbetsmiljöverket, Arbetsdomstolen, ILO-kommittén, Medlingsinstitutet och Myndigheten för arbetsmiljökunskap.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2021 blev 91 947 miljoner kronor, vilket är 4 793 miljoner kronor högre än 2020. Jämfört med ursprungligt beslutad budget för 2022 beräknas utgifterna bli 12 392 miljoner kronor lägre 2022 främst till följd av minskade kostnader för bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd, arbetsmarknadspolitiska program samt nystartsjobb.

Reformerna i denna proposition antas öka utgifterna med 3 895 miljoner kronor 2023, 6 105 miljoner kronor 2024 och 6 433 miljoner kronor 2025 (se avsnitt 4.5). Sammantaget beräknas utgifterna jämfört med 2022 års ekonomiska vårproposition öka med 8 377 miljoner kronor 2022 och öka med 5 349 miljoner kronor 2023, 7 782 miljoner 2024 och 7 127 miljoner kronor 2025. För 2023 föreslår regeringen att totalt 90 104 miljoner kronor anvisas inom området. För 2024 beräknas utgifterna uppgå till 91 227 miljoner kronor och för 2025 till 90 659 miljoner kronor.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Arbetsmarknad	**90 981**	**92 197**	**79 779**	**88 995**	**90 074**	**89 487**
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	7 740	7 861	7 903	**7 591**	7 188	7 286
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	45 425	43 138	35 121	**38 432**	38 758	38 792
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	11 425	9 172	7 573	**6 926**	9 202	8 932
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	19 205	20 684	19 594	**20 830**	20 891	20 956
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	123	137	137	**131**	135	129
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	1 300	2 546	2 491	**2 414**	100	
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027		225		**550**	1 147	1 698
1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	43	43	44	**44**	45	45
1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	78	80	79	**81**	83	85
1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet	59	59	59	**60**	64	67
1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8	8	8	**8**	8	8
1:12 Bidrag till lönegarantiersättning	830	1 310	1 099	**1 678**	1 505	1 504
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	3 399	5 663	4 554	**8 129**	6 721	5 764
1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	1 347	1 196	1 042	**1 120**	1 050	944
1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen		75	75	**1 000**	3 176	3 278
Arbetsliv	**966**	**1 075**	**1 050**	**1 108**	**1 153**	**1 172**
2:1 Arbetsmiljöverket	696	788	768	**819**	858	873
2:2 Arbetsdomstolen	33	35	32	**36**	37	38
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	34	34	34	**34**	34	34
2:4 Medlingsinstitutet	56	57	56	**58**	61	63
2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap	37	49	50	**50**	51	53
2:6 Regional skyddsombudsverksamhet	111	112	111	**112**	112	112
Totalt för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	**91 947**	**93 272**	**80 829**	**90 104**	**91 227**	**90 659**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**93 221**	**93 221**	**93 221**
Pris- och löneomräkning[2]	93	301	482
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-675	1 860	-121
varav BP23[3]	*3 895*	*6 105*	*6 433*
Makroekonomisk utveckling	-2 916	-3 805	-2 488
Volymer	330	682	597
Överföring till/från andra utgiftsområden	16	28	28
Övrigt	35	-1 060	-1 060
Ny utgiftsram	**90 104**	**91 227**	**90 659**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	79 658
Verksamhetsutgifter[2]	10 441
Investeringar[3]	4
Summa utgiftsram	**90 104**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2022 (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

I juni 2022 röstade riksdagen ja till propositionen Skattelättnad för arbetsresor – ett enklare och färdmedelsneutralt regelverk (prop. 2021/22:228, bet. 2021/22:SkU29, rskr. 2021/22:373). Beslutet innebär att det nuvarande avdraget för arbetsresor slopas den 1 januari 2023 och ersätts av en avståndsbaserad och färdmedelsneutral skattereduktion för arbetsresor. Regeringen kommer dock under hösten att föreslå att det nuvarande reseavdraget behålls och att det nya regelverket inte införs. Regeringen kommer vidare att föreslå att de schablonmässiga avdragsbeloppen i reseavdraget höjs (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.2). Med anledning av de regelförändringar som har beslutats och som kommer att föreslås, redovisas inte skatteutgiften för reseavdraget i tabellen nedan. Den beräknade skatteutgiften för reseavdraget 2022 uppgår till 5,41 miljarder kronor. Den beräknande skatteutgiften för reseavdraget för 2023 kommer att framgå av Redovisning av skatteutgifter 2023.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	2022	2023
Avdrag för ökade levnadskostnader vid tillfälligt arbete, dubbel bosättning och hemresor	720	730
Avdrag för utbildningsresor vid omstrukturering	-	-
Avdrag för inställelseresor	-	-
Förmån av resa vid anställningsintervju	-	-
Förmån av utbildning vid omstrukturering m.m.	-	-
Personalvård	-	-
Flyttersättningar från arbetsgivare	-	-
Generell nedsättning av egenavgifter	1 710	1 780
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med FoU	2 460	2 570
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för den först anställda	550	640
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga	970	1 020
Tillfälligt nedsatta arbetsgivaravgifter för personer mellan 19 och 23 år	12 270	1 670
Skattereduktion för ruttjänster	7 530	7 900
Skattereduktion för rotarbeten	13 110	13 770
Skattereduktion för avgift till arbetslöshetskassa	810	1 620
Skattereduktion för arbetsinkomster för personer över 65 år	4 930	5 010
Tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster	5 140	u[1]
Summa	50 200	36 710

[1] En del skatteutgifter har upphört och redovisas med ett ”u” om de fortfarande har en offentligfinansiell effekt något av de redovisade åren.

Källa: Regeringens skrivelse 2021/22:98.

3.4 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Arbetsmarknadspolitik

– Insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 3.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

Arbetslivspolitik

– Goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

4 Arbetsmarknad

4.1 Mål för området

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 3.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen på arbetsmarknaden påverkas av en rad olika faktorer. Arbetsmarknadspolitikens bidrag är ofta svårt att mäta och avgränsa från effekterna av såväl bidrag från andra politikområden som konjunkturutvecklingen och insatser av andra aktörer på arbetsmarknaden.

Grunden för resultatredovisningen utgörs av flera olika indikatorer. Sysselsättningsgrad och arbetslöshet är viktiga mått på hur arbetsmarknaden utvecklas. Eftersom arbetsmarknadspolitiken i stor utsträckning genomförs av Arbetsförmedlingen analyseras även indikatorer som mer direkt kan kopplas till Arbetsförmedlingens verksamhet. Här utgörs huvudindikatorerna av övergångarna till arbete och i vissa fall även till studier.

Arbetsmarknadspolitiken påverkar dock inte bara övergångarna till arbete och studier direkt, utan även indirekt genom olika insatser som stärker de arbetssökandes ställning på arbetsmarknaden, vilket i sin tur påverkar arbetskraftsdeltagandet och möjligheten att få ett arbete. Därför beskrivs omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna och deras resultat.

Följande huvudindikatorer redovisas inom området:

- sysselsättning och arbetslöshet
- andel övergångar till arbete och studier för personer inskrivna vid Arbetsförmedlingen
- antal personer i Arbetsförmedlingens insatser och resultat 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program
- antal personer med arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd.

Indikatorerna redovisas för relevanta undergrupper och enskilda insatser. I resultatredovisningen används även rapporter och undersökningar från t.ex. Arbetsförmedlingen och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden

Sysselsättningsgraden ökade 2021 och fortsätter att öka

Pandemiutbrottet våren 2020 orsakade stora negativa konsekvenser på svensk arbetsmarknad, men därefter har arbetsmarknadsläget tydligt förbättrats. Sysselsättningsgraden vände uppåt sommaren 2020 och fortsatte att öka under 2021. Ökningen var något tydligare bland män än bland kvinnor. Fjärde kvartalet 2021 nådde sysselsättningsgraden en högre nivå än före pandemiutbrottet (se diagram 4.1). Antalet tillsvidareanställda personer låg då på en högre nivå än före pandemin, medan antalet tidsbegränsade anställningar var tydligt lägre än före pandemin. Den positiva sysselsättningsutvecklingen har fortsatt under första halvåret 2022. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män har inte förändrats märkbart sedan 2006. I internationell jämförelse har Sverige en hög sysselsättningsgrad bland kvinnor. I en studie från IFAU (WP 2022:4) framgår att sysselsättningsgraden bland kvinnor generellt sett är högre i länder med aktiv arbetsmarknadspolitik och någon form av förskola för barnen.

Diagram 4.1 Sysselsättningsgrad (15–74 år)

Procent av befolkningen

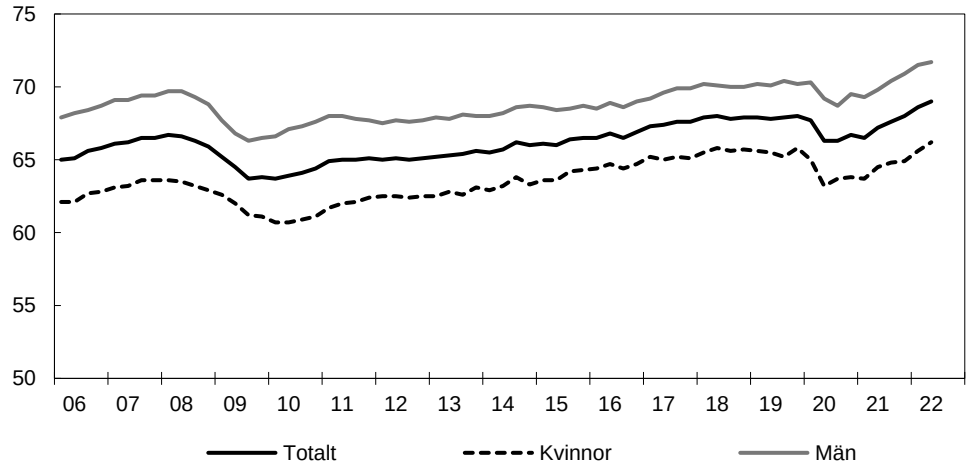

Anm.: Säsongsrensade kvartalsvärden.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Sysselsättningsgraden ökade 2021 bland både inrikes och utrikes födda. Ökningstakten var tydligt snabbare bland utrikes födda och särskilt bland utrikes födda kvinnor. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor var dock mer än 10 procentenheter lägre än bland inrikes födda kvinnor och utrikes födda män. Skillnaden mellan inrikes födda kvinnor och utrikes födda kvinnor är relativt stor jämfört med i andra länder. En viktig förklaring till det är att sysselsättningsgraden bland inrikes födda kvinnor är mycket hög i Sverige. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda kvinnor är högre i Sverige jämfört med genomsnittet bland utrikes födda kvinnor inom EU (se även utg.omr. 13 avsnitt 3.3). Sysselsättningsgraden bland utrikes födda har fortsatt öka första halvåret 2022. För utrikes födda män var sysselsättningsgrad högre än för inrikes födda kvinnor första kvartalet 2022.

Ungdomar (15–24 år) är den åldersgrupp som påverkades mest negativt under inledningen av pandemin 2020. Återhämtningen 2021 var något svagare bland unga jämfört med den arbetsföra befolkningen i stort. Sysselsättningsgraden ökade bland unga kvinnor men var oförändrad bland unga män. Sysselsättningsgraden bland unga

har fortsatt att öka första halvåret 2022. Bland äldre (55–74 år) ökade sysselsättningsgraden 2021 mer än i den totala arbetsföra befolkningen. Bland de äldre var ökningen störst i den äldsta gruppen (65–74 år). Under första halvåret 2022 har sysselsättningsgraden bland äldre (55–74 år) planat ut.

Personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (16–64 år) har generellt sett betydligt lägre sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande än övriga befolkningen. År 2021 var sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga 58,0 procent, vilket kan jämföras med 77,3 procent i hela befolkningen. Bland kvinnor och män med nedsatt arbetsförmåga var sysselsättningsgraden 56,5 procent respektive 59,8 procent.

Arbetslösheten ökade 2021 men har minskat under 2022

Både antalet arbetslösa och den relativa arbetslösheten ökade 2021 jämfört med 2020 (se diagram 4.2). Arbetslösheten ökade tydligt bland kvinnor men minskade samtidigt svagt bland män. I mitten av 2021 började arbetslösheten minska och har därefter fortsatt att minska under 2022 bland både kvinnor och män. Arbetsförmedlingens registerbaserade statistik redovisade redan i slutet av 2021 en lägre arbetslöshet för åldersgruppen 16–64 år än före pandemin (visas ej i figur). Samtidigt har Sverige i en internationell jämförelse haft en relativt hög arbetslöshet de senaste åren och under andra kvartalet 2022 var det enligt Eurostat enbart tre länder inom EU som hade en högre arbetslöshet i åldersgruppen 15–74 år.

Diagram 4.2 Arbetslöshet (15–74 år)

Procent av arbetskraften

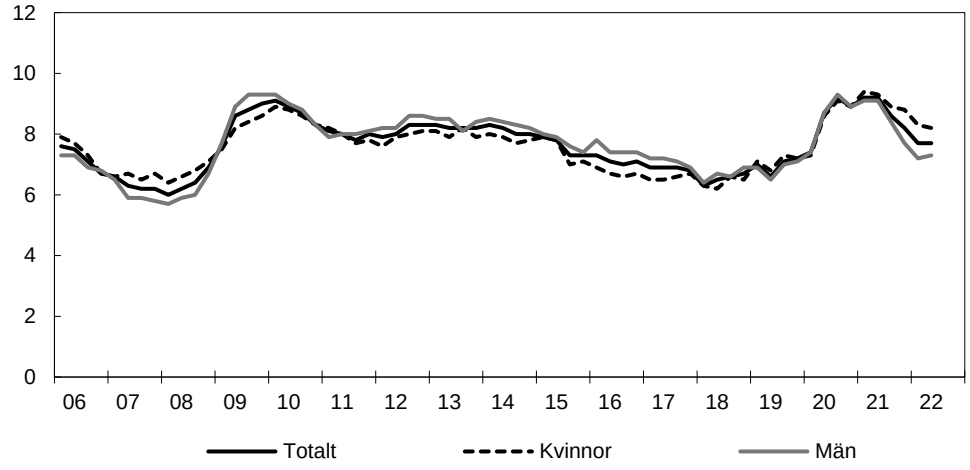

Anm.: Säsongsrensade kvartalsvärden.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Under pandemin ökade arbetslösheten mer bland utrikes födda än bland inrikes födda. Det förklaras bl.a. av att sysselsättningen minskade mer bland utrikes födda, samtidigt som en större andel av de inrikes födda lämnade arbetskraften för studier jämfört med utrikes födda. Under andra halvåret 2021 minskade arbetslösheten tydligt snabbare bland utrikes födda än bland inrikes födda. Minskningen var även tydligare bland män än bland kvinnor för både inrikes och utrikes födda. Under första halvåret 2022 har arbetslösheten fortsatt att minska mer bland utrikes födda än bland inrikes födda och tydligast är minskningen bland utrikes födda kvinnor. Arbetslösheten är dock över 10 procentenheter högre bland utrikes födda än bland inrikes födda och högre bland utrikes födda kvinnor än bland utrikes födda män.

Ungdomsarbetslösheten (15–24 år) låg kvar på en hög nivå 2021 och var i genomsnitt högre än 2020 (se diagram 4.3). Ökningen 2021 var tydligare bland unga kvinnor än bland unga män. Över hälften av de unga som klassas som arbetslösa är samtidigt heltidsstuderande som söker arbete. I gruppen unga arbetslösa heltidsstuderande anser sig ungefär 9 av 10 personer som studerande på heltid och inte som arbetslösa i första hand. Exkluderas de heltidsstuderande arbetssökande från gruppen arbetslösa är ungdomsarbetslösheten endast hälften så hög. Även arbetslösheten exklusive heltidsstuderande ökade något 2021. Under 2022 har ungdomsarbetslösheten minskat bland både unga kvinnor och unga män.

Diagram 4.3 Ungdomsarbetslöshet (15–24 år)

Procent av arbetskraften

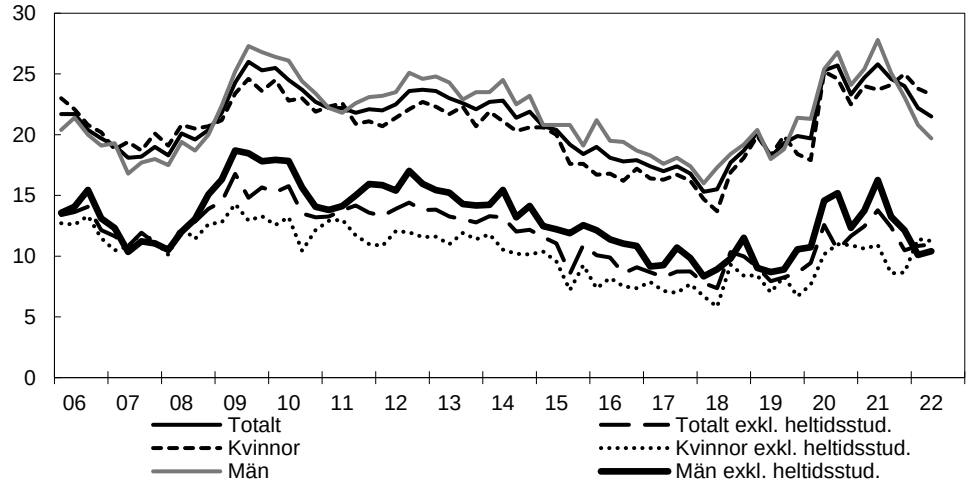

Anm.: Säsongsrensade kvartalsvärden.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Arbetslösheten bland äldre (55–74 år) ökade 2021 mer än i den arbetsföra befolkningen i stort men mindre än bland ungdomarna, jämfört med 2020. Arbetslösheten ökade tydligt mer bland personer i åldersgruppen 65–74 år än i åldersgruppen 55–64 år. Ökningen var dessutom något högre bland äldre män än bland äldre kvinnor. Utvecklingen under 2022 visar på en svagt minskande arbetslöshet i gruppen äldre.

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (16–64 år) har generellt sett högre arbetslöshet än övriga befolkningen. År 2021 uppgick arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga till 17,4 procent. Motsvarande andel i den arbetsföra befolkningen var 8,8 procent. Bland kvinnor och män med nedsatt arbetsförmåga var arbetslösheten 17,7 procent respektive 17,1 procent.

Få varsel och hög efterfrågan på arbetskraft

Arbetsgivarnas efterfrågan på arbetskraft steg kraftigt under 2021 och antalet varsel om uppsägningar var det lägsta sedan 1989. Företagens anställningsplaner indikerade en markant nettotillväxt av anställda 2021 som också har fortsatt under första halvåret 2022 (se diagram 4.4). Samtidigt har antalet nyanmälda lediga platser vid Arbetsförmedlingen ökat påtagligt i flertalet branscher, särskilt inom privata tjänster. Uppgången är också tydlig i branscher som hotell- och restaurang och transport, vilka drabbades hårt under pandemin. Det råder brist på arbetskraft i flera sektorer såsom tillverkningsindustrin, privata tjänstesektorn (t.ex. tekniska konsulter och hotell- och restaurang), samt vård och omsorg.

Diagram 4.4 Anställningsplaner i näringslivet och nyanmälda lediga platser

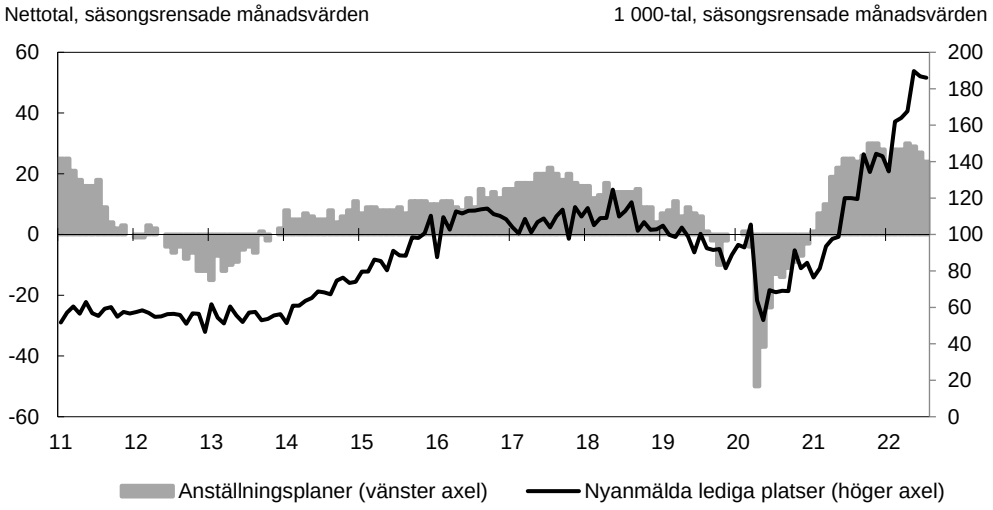

Anm.: Säsongsrensade månadsvärden av Arbetsförmedlingens nyanmälda lediga platser ska tolkas med försiktighet, särskilt för sommarmånaderna.

Källa: Konjunkturinstitutet och Arbetsförmedlingen, egna bearbetningar.

Färre inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen men fler utan arbete i över två år

I takt med att arbetsmarknaden generellt har förbättrats har antalet inskrivna arbetslösa som har varit utan arbete kortare än 12 månader minskat från drygt 300 000 under sommaren 2020 till 180 000 i juli 2022. Samtidigt har antalet inskrivna arbetslösa som varit utan arbete över 12 månader ökat och uppgick sommaren 2021 till ca 190 000. Drygt hälften i denna grupp var födda utanför Europa och 39 procent hade högst förgymnasial utbildning 2021. Överrepresentationen bland långtidsarbetslösa relativt antalet inskrivna arbetslösa var dock högst bland personer med nedsatt arbetsförmåga samt 55 år och äldre.

Diagram 4.5 Antal inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen (16–64 år) fördelat på arbetslöshetstid (upp till 12 månader samt över 12 månader)

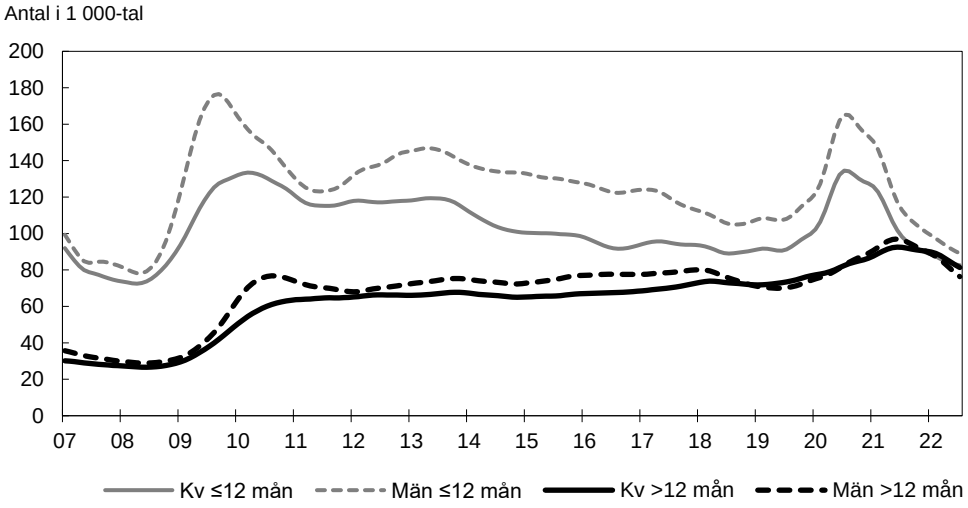

Anm.: Säsongsrensade och utjämnade månadsvärden.

Källa: Arbetsförmedlingen, egna bearbetningar.

Minskningen av långtidsarbetslösheten som har skett under det senaste året (se diagram 4.5) består av dem som varit utan arbete mellan ett och två år. De som varit inskrivna utan arbete över två år fortsatte dock att öka fram till våren 2022, men har därefter stabiliserats kring knappt 100 000 personer. Ökningen avser samtliga grupper

med en svag ställning på arbetsmarknaden. Mellan 2019 och 2021 har ökningen varit särskilt märkbar bland äldre arbetssökande.

Övergångar till arbete ökade markant 2021

Antalet unika individer som vid något tillfälle var inskrivna vid Arbetsförmedlingen under 2021 uppgick till totalt 987 000 personer, vilket var en minskning med 51 000 personer jämfört med 2020. Av dessa övergick 360 000, eller 36 procent, till arbete vid minst ett tillfälle under året. Det innebär att andelen övergångar till arbete ökade med 5 procentenheter jämfört med 2020 där ökningen var mer markant bland män än bland kvinnor. Det förbättrade arbetsmarknadsläget innebar en tydligt ökad andel till arbete för alla grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden, med undantag för personer med funktionsnedsättning där ökningen endast var marginell. Av tabell 4.1 framgår även att andelen övergångar till arbete 2021 var betydligt högre än året före pandemin, 2019. Det kan förklaras av att sammansättningen av inskrivna personer vid Arbetsförmedlingen var relativt starkare 2021 jämfört med 2019, samtidigt som många arbetsgivare åter var i behov av att rekrytera personal.

Tabell 4.1 Andel övergångar till arbete eller studier fördelat på olika grupper av inskrivna personer vid Arbetsförmedlingen

Procent

Målgrupp	Arbete 2019	Arbete 2020	Arbete 2021	Studier 2019	Studier 2020	Studier 2021
Totalt	**32,4**	**31,0**	**36,4**	**5,2**	**5,8**	**5,9**
varav kvinnor	*30,4*	*30,3*	*34,7*	*6,1*	*6,9*	*7,3*
varav män	*34,3*	*31,6*	*38,1*	*4,3*	*4,7*	*4,7*
Personer med högst förgymnasial utbildning	**24,8**	**22,6**	**25,9**	**5,8**	**5,5**	**5,8**
varav kvinnor	*19,6*	*18,8*	*20,9*	*6,8*	*6,8*	*7,4*
varav män	*29,1*	*25,7*	*30,1*	*5,0*	*4,5*	*4,4*
Utomeuropeiskt födda	**27,4**	**25,2**	**29,3**	**7,6**	**7,3**	**7,6**
varav kvinnor	*21,8*	*21,5*	*24,0*	*8,8*	*8,8*	*9,6*
varav män	*32,8*	*28,7*	*34,4*	*6,3*	*5,8*	*5,7*
Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	**25,9**	**23,2**	**23,5**	**1,8**	**1,8**	**2,1**
varav kvinnor	*24,3*	*21,7*	*21,9*	*2,2*	*2,2*	*2,7*
varav män	*27,3*	*24,5*	*24,8*	*1,5*	*1,5*	*1,6*
Äldre ≥55 år	**25,9**	**23,9**	**28,1**	**0,5**	**0,5**	**1,1**
varav kvinnor	*25,8*	*24,6*	*28,4*	*0,6*	*0,6*	*1,4*
varav män	*25,9*	*23,2*	*27,8*	*0,5*	*0,4*	*0,8*
Unga 16–24 år	**30,7**	**30,6**	**36,5**	**10,7**	**11,4**	**11,3**
varav kvinnor	*29,0*	*31,4*	*35,4*	*11,5*	*12,8*	*13,1*
varav män	*31,9*	*30,1*	*37,3*	*10,2*	*10,3*	*9,9*
Långtidsarbetslösa >12 månader	**19,5**	**18,1**	**23,9**	**5,8**	**5,6**	**5,8**
varav kvinnor	*16,1*	*16,3*	*20,3*	*7,3*	*7,0*	*7,4*
varav män	*22,8*	*19,8*	*27,3*	*4,4*	*4,3*	*4,4*

Anm.: Övergångsmåttet är beräknat som antalet unika individer som har övergått till arbete eller studier dividerat med antalet unika personer som har varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen (oavsett orsak). De olika grupperna kan överlappa varandra. Långtidsarbetslösa >12 månader avser inskrivna vid Arbetsförmedlingen som har varit utan arbete i 12 månader eller mer.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Antalet inskrivna som övergick till reguljära studier uppgick till närmare 60 000 personer vilket motsvarar knappt 6 procent av alla inskrivna. Totalt sett innebar detta ingen nämnvärd förändring jämfört med föregående år, men för kvinnor var det en liten ökning som fördelade sig relativt jämnt på alla målgrupper.

Totalt sett var det 16 700 unika personer med högst förgymnasial utbildning som övergick till någon form av reguljär utbildning under 2021 vid minst ett tillfälle. Det motsvarar en liten ökning jämfört med 2020, då andelen ökade från 5,5 procent år 2020 till 5,8 procent 2021 (se tabell 4.1).

Tabell 4.2 Antal övergångar till studier för personer med högst förgymnasial utbildning

Antal unika individer (avrundat till 100-tal) samt andel kvinnor och män

		2019	2020	2021
Avaktualiserade från Arbetsförmedlingen till reguljära studier	Totalt antal	11 400	12 900	12 400
	Kvinnor andel	51	53	56
	Män andel	49	47	44
Studier med etableringsplan/inom etableringsprogrammet	Totalt	3 000	2 300	1 300
	Kvinnor andel	59	60	58
	Män andel	41	40	42
Studier med aktivitetsstöd, förberedande insats	Totalt antal	1 300	1 300	2 500
	Kvinnor andel	64	66	64
	Män andel	36	34	36
Deltidsstudier i kombination med jobb- och utvecklingsgarantin	Totalt antal	300	500	1 000
	Kvinnor andel	66	67	71
	Män andel	34	33	29

Anm.: Det går inte att summera de olika studievägarna då en individ kan ha gått flera olika studievägar under ett år. Med studier avses utbildning inom komvux, folkhögskola, yrkeshögskola samt universitet och högskola.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Av tabell 4.2 framgår att antalet arbetssökande med högst förgymnasial utbildning som lämnat Arbetsförmedlingen till reguljära studier har minskat under 2021. Det framgår också att antalet personer med högst förgymnasial utbildning som studerat med etableringsplan eller inom etableringsprogrammet har minskat under 2021. Minskningen är i stora drag proportionell med det minskade antalet deltagare i etableringsprogrammet under 2021 (se tabell 4.3).

Antalet arbetssökande med högst förgymnasial utbildning som påbörjat studier med aktivitetsstöd som en förberedande insats, eller som bedriver deltidsstudier i kombination med jobb- och utvecklingsgarantin, ökade däremot under 2021. Det sistnämnda kan delvis kopplas till att möjligheten att bedriva deltidsstudier i kombination med att jobb- och utvecklingsgarantin förlängdes från sex till tolv månader i juni 2021.

I övrigt har betydligt fler arbetssökande anvisats att söka reguljär utbildning under 2021 jämfört med 2020. Anvisningarna ökade från drygt 4 000 under 2020, till ca 12 100 under 2021.

4.3.2 De arbetsmarknadspolitiska insatsernas omfattning och resultat

Under 2021 uppgick utgifterna inom området Arbetsmarknad till 91 miljarder kronor (utgifter för 2019–2021 framgår av diagram 4.6). Störst andel användes till individersättningar och särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Utöver detta hade Arbetsförmedlingen även utgifter för

rehabiliteringsinsatser inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom eller funktionsnedsättning.

Resultaten för kvinnor respektive män inom Arbetsförmedlingens programinsatser beskrivs huvudsakligen genom antalet deltagare i de olika insatserna och utfallet i form av deltagarnas arbetsmarknadsstatus 90 dagar efter insatsernas slut. En sådan översiktlig redovisning framgår av tabell 4.3 och tabell 4.4. Vissa av insatserna har inte som primärt syfte att direkt leda till arbete, utan är snarare förberedande inför andra insatser. Huvuddelen av programinsatserna riktas till personer som står relativt långt från arbetsmarknaden och som ingår i något av ramprogrammen jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar eller etableringsprogrammet. Detta framgår av tabell 4.3 och som visar att huvuddelen av de arbetssökande deltar i ramprogrammen. Därutöver tillkommer samtliga deltagare i de särskilda insatserna för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (se tabell 4.8). Ett ramprogram kan innefatta olika insatser, t.ex. arbetsmarknadsutbildning, stöd till start av näringsverksamhet eller arbetsplatsförlagda aktiviteter såsom arbetspraktik, arbetsträning eller förstärkt arbetsträning. Inom ramprogrammen kan även utbildning ske inom kommunal vuxenutbildning, folkhögskola, yrkeshögskola samt i vissa fall på universitet och högskolor.

Insatser i form av arbetsmarknadspolitiska program, som redovisas i detta avsnitt, finansieras huvudsakligen under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*. I avsnitt 4.3.2, 4.3.3 samt 4.3.4 redogörs för resultat i förhållande till insatser som finansieras via andra anslag. I avsnitt 4.3.5 redogörs för resultat kopplade till individersättningar.

Diagram 4.6 Utgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad

Miljoner kronor

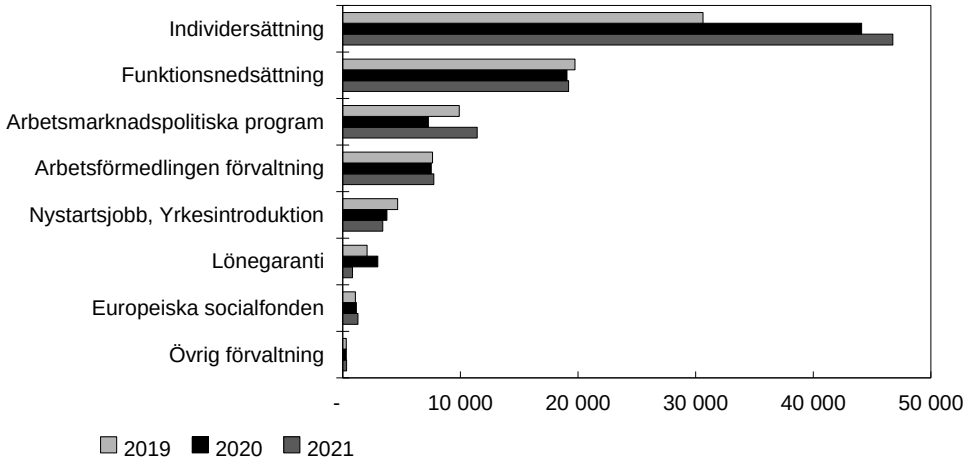

Anm.: Diagrammet visar utgifter under anslag inom området Arbetsmarknad de aktuella åren. Från och med 2020 omfattar UO14 Arbetsmarknad även etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare. För att uppnå jämförbarhet har lån till körkort exkluderats då de utgifterna belastar utgiftsområde 22 fr.om. 2020. Av samma anledning inkluderas utgifterna för etableringsersättning för vissa nyanlända 2019 som beräknas under utgiftsområdet fr.o.m. 2020. Funktionsnedsättning avser utgifter för särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Källa: Egna beräkningar.

Till följd av den ekonomiska återhämtningen 2021 har arbetsmarknadsläget successivt förbättrats. Utgifterna för individersättningar har dock fortsatt att öka, vilket framgår av diagram 4.6 ovan. I huvudsak beror detta på att de tillfälligt höjda ersättningsnivåerna fått större genomslag i utgifterna och att de arbetsmarknadspolitiska programmen har ökat i omfattning. Utgifterna och antalet deltagare i de arbetsmarknadspolitiska programmen ökade samtidigt kraftigt 2021 jämfört med 2020. Främst gäller det upphandlade matchningstjänster, men även extratjänster och introduktionsjobb har ökat.

Utgifterna för lönebidrag och nystartsjobb fortsatte dock att minska. Trots ett ökat antal deltagare i de arbetsmarknadspolitiska programmen var det sammantaget betydande anslagssparanden inom dessa områden 2021. Utgifterna för personalresurserna vid Arbetsförmedlingen har varit på en oförändrad nivå sedan 2019. Den successiva återhämtningen på arbetsmarknaden under 2021 har inneburit att mindre förvaltningsresurser använts för att skriva in och kartlägga nya arbetssökande. I stället har mer resurser använts för att öka beslutskapaciteten för att kunna erbjuda fler arbetssökande en programinsats.

När det gäller könsfördelningen inom de arbetsmarknadspolitiska insatserna finns en obalans inom arbetsmarknadsutbildning och de subventionerade anställningarna introduktionsjobb, nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar. Mönstret avseende resultaten av insatserna, där män genomgående övergår till arbete i högre grad än kvinnor 90 dagar efter att insatsen avslutats, kvarstår (se tabell 4.4).

Tabell 4.3 Genomsnittligt antal pågående beslut per månad om arbetsmarknadspolitiska program (inkl. ramprogram särredovisade) och subventionerade anställningar

Antal (avrundat till 100-tal) och procent

Arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning	2020 Totalt antal	2020 Andel kvinnor	2020 Andel män	2021 Totalt antal	2021 Andel kvinnor	2021 Andel män
Arbetsmarknadsutbildning	5 500	26	74	7 900	30	70
Arbetspraktik	3 600	43	57	3 500	45	55
Förberedande insatser	26 400	55	45	43 600	53	47
varav Förberedande utbildning	*9 700*	*55*	*45*	*9 800*	*56*	*44*
varav Kartläggning, vägledning & rehabilitering	*16 700*	*55*	*45*	*33 800*	*52*	*48*
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	2 200	53	47	1 900	54	46
Stöd till start av näringsverksamhet	1 700	44	56	4 300	46	54
Utbildningskontrakt (upphörde under 2020)	1 400	46	54	-	-	-
Ramprogram						
Etableringsprogrammet	22 700	59	41	13 600	58	42
Jobbgarantin för ungdomar	20 500	38	62	21 500	40	60
Jobb- och utvecklingsgarantin	118 600	48	52	128 000	49	51
Subventionerade anställningar						
Extratjänster	7 300	63	37	11 500	60	40
Introduktionsjobb	4 100	39	61	5 200	39	61
Nystartsjobb	26 800	33	67	26 200	33	67
Yrkesintroduktionsanställningar	400	18	82	300	10	90

Anm.: Antalet beslut i tabellen bör inte summeras eftersom en individ kan ha flera parallella beslut.

Källa: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar.

Tabell 4.4 Andel i arbete 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program eller subventionerad anställning (ej ramprogram)

Procent

Arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd eller etableringsersättning	2020 Totalt	2020 Kvinnor	2020 Män	2021 Totalt	2021 Kvinnor	varav utan stöd	varav med stöd	2021 Män	varav utan stöd	varav med stöd
Arbetsmarknadsutbildning	27	24	27	36	32	*25*	*7*	38	*28*	*10*
Arbetspraktik	36	35	38	39	36	*11*	*25*	41	*10*	*30*
Förberedande insatser	14	13	15	24	22	*18*	*4*	26	*20*	*6*
varav Förberedande utbildning	*9*	*9*	*9*	*12*	*10*	*6*	*4*	*13*	*8*	*5*
varav Kartläggning, vägledning & rehabilitering	*21*	*19*	*25*	*30*	*27*	*23*	*4*	*32*	*26*	*7*
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	23	20	26	29	24	*4*	*20*	33	*8*	*25*
Stöd till start av näringsverksamhet	68	70	66	77	77	*76*	*0*	77	*76*	*1*
Subventionerade anställningar										
Extratjänster	29	27	31	25	20	*5*	*15*	31	*8*	*23*
Introduktionsjobb	43	36	47	40	35	*7*	*29*	43	*11*	*32*
Nystartsjobb	30	26	32	29	26	*19*	*7*	31	*21*	*10*
Yrkesintroduktionsanställningar	62	47	65	73	64	*63*	*1*	75	*72*	*3*

Anm.: Arbete med stöd inkluderar alla former av subventionerade anställningar, inklusive nystarsjobb och lönebidrag.

Källa: Arbetsförmedlingen och egna bearbetningar.

Fler fick arbete och grupper med svag ställning på arbetsmarknaden är överrepresenterade i jobb- och utvecklingsgarantin

Antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin ökade med 10 000 personer från 118 600 till 128 000 mellan 2020 och 2021 (se tabell 4.3). Ökningen kan främst förklaras av det arbetsmarknadsläge som följt av pandemin, vilket har inneburit att vissa arbetssökande som redan var arbetslösa vid pandemins början nu har blivit långtidsarbetslösa. Det ökade antalet fördelar sig i stort sett proportionellt jämfört med tidigare år över olika grupper av arbetssökande i programmet. En liten relativ ökning av kvinnor respektive äldre arbetssökande (55 år och äldre) kan dock noteras.

Betydligt fler i jobbgarantin för ungdomar fick ett arbete

Antalet deltagare i jobbgarantin för ungdomar ökade med 1 000 personer från 20 500 till 21 500 mellan 2020 och 2021 (se tabell 4.3). Merparten av ökningen var unga kvinnor. Andelen unga kvinnor uppgick 2021 till 40 procent av deltagarna och andelen unga män till 60 procent. Ökningen av deltagare var relativt stor bland utomeuropeiskt födda och gymnasieutbildade. Drygt en tredjedel av deltagarna 2021 var födda utanför Europa eller hade högst förgymnasial utbildning.

Andelen övergångar till arbete var totalt 33,8 procent (se tabell 4.6). Det motsvarar en ökning med 11,9 procentenheter sedan 2020. En större andel unga män än unga kvinnor övergick till arbete. Andelen som gick till arbete utan stöd ökade kraftigt från 17,0 procent föregående år till 28,7 procent 2021. Av dem som fått arbete utan stöd har en majoritet en gymnasieutbildning. Andelen övergångar till arbete med stöd är i stort sett oförändrat jämfört med föregående år.

Andelen övergångar till studier ökade med 1,4 procentenheter. En större andel unga kvinnor än unga män påbörjade studier under 2021 och jämfört med föregående år övergick en något högre andel kvinnor än män till studier.

Andelen inskrivna utan aktivitet i jobbgarantin för ungdomar var i stort sett oförändrad jämfört med 2020.

Färre deltagare och sämre resultat i etableringsprogrammet

Under 2021 var det totalt sett en lägre andel som fick arbete efter etableringsprogrammet jämfört med 2020 (se tabell 4.5). Mäns övergångar till arbete ökade, medan kvinnors övergångar till arbete minskade. Andelen till studier var på ungefär samma nivå som under 2020. Resultatutvecklingen kan förklaras av att kvaliteten i insatserna i etableringsprogrammet har påverkats negativt under pandemin 2021, i likhet med 2020. Det har varit brist på arbetsplatsförlagda insatser, exempelvis praktik. Det har även funnits vissa svårigheter för en del deltagare att delta i och ta till sig den digitala undervisningen i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi). Detta kan leda till att personerna är sämre rustade för arbete och studier när de avslutar etableringsprogrammet än deltagare under tidigare år.

Tabell 4.5 Andel i arbete och studier 90 dagar efter avslutat etableringsprogram

Procent

	Arbete 2020	*varav utan stöd 2020*	*varav med stöd 2020*	Studier 2020	Arbete 2021	*varav utan stöd 2021*	*varav med stöd 2021*	Studier 2021
Totalt	24,3	*3,6*	*20,7*	10,2	23,4	*4,7*	*18,6*	10,1
Kvinnor	17,6	*1,5*	*16,2*	11,5	15,0	*1,9*	*13,2*	10,8
Män	33,7	*6,6*	*27,1*	8,4	35,5	*8,9*	*26,6*	9,0

Anm.: Arbete med stöd inkluderar alla former av subventionerade anställningar, inklusive nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Som framgår av tabell 4.3 har antalet i etableringsprogrammet minskat väsentligt, från i genomsnitt 22 700 inskrivna per månad under 2020 till 13 600 inskrivna per månad under 2021. Av deltagarna var 58 procent kvinnor. Minskningen beror till störst del på att färre personer söker och får uppehållstillstånd på de grunder som ger rätt till att delta i etableringsprogrammet. Varje månad under 2021 har ungefär 20 procent av deltagarna saknat en registrerad aktivitet.

Från den 15 april 2021 finns det möjlighet för vissa deltagare inom etableringsprogrammet att delta i ett intensivår. Genom intensivåret ska nyanlända invandrare som har rätt förutsättningar och motivation i upp till ett års tid få ta del av insatser som sker parallellt eller i tät följd med högt tempo. Under 2021 deltog 908 personer varav 413 kvinnor och 445 män.

Antalet nya deltagare i snabbspår i bristyrken fortsätter att minska, främst eftersom det är färre personer i etableringsprogrammet. Under 2021 påbörjade 332 personer ett snabbspår, varav 170 kvinnor och 162 män.

I december 2020 fattade den förra regeringen ett beslut om ett förlängt uppdrag till statliga myndigheter att ta emot nyanlända invandrare på praktik. Från mars 2021 till februari 2022 har 20 män och 37 kvinnor haft praktik inom ramen för uppdraget.

Antalet personer som omfattas av utbildningsplikt minskade något 2021 jämfört med 2020, något som i hög grad kan kopplas till att antalet deltagare i etableringsprogrammet har minskat. I december 2021 omfattades 5 100 personer av utbildningsplikt, jämfört med 8 120 personer i december 2020. Trots den minskade gruppen har fler personer anvisats att söka reguljär utbildning under 2021 jämfört med 2020. Andelen som deltar i reguljär utbildning utöver sfi har uppmätts till ca 10 procent 2021.

Arbetsförmedlingens effektutvärdering av socialfondsprojektet Jämställd etablering, som bedrevs mellan 2018 och 2021, visar att arbetssättet ökar sannolikheten att vara i arbete och studier med ungefär åtta procentenheter jämfört med Arbetsförmedlingens ordinarie stöd. De positiva effekterna gäller för både kvinnor och män och för de som står närmare och längre ifrån arbetsmarknaden. Kostnadseffektivitetsberäkningarna

visar att matchningsinsatsen kan genomföras till likvärdig eller något lägre kostnad jämfört med liknande insatser som Stöd och matchning och Rusta och matcha.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör stärka aktivitetskraven under etableringstiden genom att i större omfattning sänka etableringsersättningen för den som utan giltigt skäl inte deltar i etableringsinsatser (bet. 2017/18:AU7 punkt 5, rskr. 2017/18:172).

Förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser trädde i kraft den 1 januari 2018. I 2 kap. 12 § framgår det att etableringsersättning får lämnas till den som deltar i det arbetsmarknadspolitiska programmet etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare enligt förordningen (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. I 6 kap. finns bestämmelser om varning och avstängning från rätt till ersättning.

I regleringsbrevet för 2021 fick Arbetsförmedlingen som mål att stärka det samlade kontrollarbetet. Återrapportering av arbetet skedde i samband med årsredovisningen för 2021 och det framgår att kontrollarbetet inom etableringsprogrammet har stärkts genom den nya kontrollfunktion som har införts på Arbetsförmedlingen, vilket också återspeglas i Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens rapport 2021:5 Underrättelser, sanktioner och verkställande 2020.

Den förra regeringen gav även Arbetsförmedlingen i uppdrag att införa ett intensivår inom etableringsprogrammet, i syfte att påskynda nyanländas inträde på arbetsmarknaden (A2020/00220 och A2020/02108). Återrapportering har skett i januari 2022 och det framgår att Arbetsförmedlingen arbetar aktivt med att få en hög aktivitetsgrad för deltagarna, men att det har varit en utmaning att t.ex. hitta praktikplatser till deltagarna. Delvis kan det förklaras av restriktioner på grund av pandemin, som gjorde det svårare att hitta praktikanordnare som kunde ta emot deltagare på plats.

Arbetsförmedlingen beslutar om sanktioner för den som deltar i etableringsprogrammet, dvs. om den nyanlände ska varnas eller stängas av från rätt till etableringsersättning. Deltagare i etableringsprogrammet omfattas sedan 2018 av samma sanktionssystem som deltagare i andra arbetsmarknadspolitiska program.

Regeringen konstaterar att Arbetsförmedlingens centraliserade kontrollarbete och användandet av sanktionssystemet för deltagare i etableringsprogrammet har förbättrats sedan 2018. Arbetsförmedlingens kontrolluppdrag inom de arbetsmarknadspolitiska programmen är viktigt för att legitimitet och arbetssökandes sökaktivitet upprätthålls.

Även en ökad sökaktivitet och en ökad användning av sanktionssystemen, särskilt för programdeltagare, bedöms bidra till en mer välfungerande arbetsmarknad.

Mot bakgrund av befintligt regelverk, de utökade kontrolluppdrag som beslutats samt det arbete Arbetsförmedlingen utför bedömer regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Det är centralt att etableringstiden används effektivt och med tydligt fokus på att fler nyanlända invandrare snabbt ska komma i arbete. Regeringen avser därför att noggrant följa arbetet även framöver.

Tabell 4.6 Andel övergångar till arbete och studier från jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar

Procent

Jobb- och utvecklingsgarantin	Arbete 2020	*varav utan stöd 2020*	*varav med stöd 2020*	Studier 2020	Arbete 2021	*varav utan stöd 2021*	*varav med stöd 2021*	Studier 2021
Totalt	19,4	*6,9*	*12,5*	5,1	21,5	*10,4*	*11,1*	6,5
Kvinnor	16,6	*5,9*	*10,7*	6,5	17,1	*8,5*	*8,7*	8,6
Män	22,0	*7,8*	*14,2*	3,8	25,6	*12,1*	*13,4*	4,5
Jobbgarantin för ungdomar								
Totalt	21,9	*17,0*	*4,9*	9,4	33,8	*28,7*	*5,1*	10,8
Kvinnor	19,8	*16,5*	*3,4*	11,5	30,1	*26,8*	*3,2*	13,1
Män	23,3	*17,3*	*6,0*	8,0	36,2	*30,0*	*6,3*	9,4

Anm.: Övergångsmåttet är beräknat som antalet unika individer som har övergått till arbete eller studier dividerat med antalet unika personer som varit inskrivna i respektive ramprogram under respektive år. I arbete ingår både arbete utan och med stöd.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Grupper med svag ställning på arbetsmarknaden är överrepresenterade i jobb- och utvecklingsgarantin. Andelen utomeuropeiskt födda uppgick till 54 procent. Vidare var drygt hälften 45 år eller äldre och 40 procent hade högst förgymnasial utbildning.

Andelen inskrivna utan aktivitet i jobb- och utvecklingsgarantin var i stort sett oförändrad jämfört med 2020. Andelen med minst en pågående aktivitet minskade däremot med en procentenhet under 2021. Skillnaden mellan könen vad gäller aktivitetsnivå uppgick till en procentenhet med 78 procent för kvinnor och 77 procent för män.

Som framgår av tabell 4.6 ökade övergångarna till arbete 2021 jämfört med 2020, särskilt för män. Framför allt ökade andelen som övergick till osubventionerat arbete. Däremot minskade andelen som gick till arbete med stöd. Även övergångarna till studier ökade, särskilt bland kvinnor.

De subventionerade anställningarna ökade i omfattning under 2021

Nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar är rättighetsstyrda och utgör inte arbetsmarknadspolitiska program. Nystartsjobb finansieras under anslaget 1:13 *Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar*. Yrkesintroduktionsanställningar finansieras under anslaget 1:13 *Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar* och anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*.

Efter ett kraftigt minskat antal personer med subventionerad anställning under 2020 ökade antalet deltagare i extratjänster och introduktionsjobb under 2021 och antalet personer med nystartsjobb upprätthölls, trots fortsatt pandemi. Nystartsjobb är den vanligast förekommande formen av subventionerad anställning med ett genomsnittligt antal pågående beslut per månad 2021 på 26 200 (se tabell 4.3). Andelen personer i arbete 90 dagar efter avslutad subventionerad anställning var i princip oförändrad 2021 jämfört med 2020. Män är i högre utsträckning i arbete efter subventionerad anställning än kvinnor. Andelarna redovisas i tabell 4.4.

Kvinnor är generellt underrepresenterade i subventionerade anställningar. Sammantaget var 61 procent av dem som tog del av de subventionerade anställningarna 2021 män. Framför allt är könsfördelningen ojämn när det gäller nystartsjobb, 67 procent av de som fick anställning med nystartsjobb 2021 var män. Samtidigt var det fler kvinnor än män bland dem med en extratjänst (se tabell 1.3). Den absoluta majoriteten av de personer som fick en subventionerad anställning 2021 var utrikes födda. Av dem med extratjänst var 90 procent utrikes födda. För introduktionsjobb var motsvarande andel 85 procent och för nystartsjobb 83 procent.

I genomsnitt hade 11 500 personer per månad en extratjänst under 2021, varav 49 procent var en utrikes född kvinna. Riksdagens budgetbeslut för 2022 innebär att det inte är möjligt med beslut om extratjänster under 2022.

Upphandlade arbetsförmedlingstjänster ökade i omfattning

Under 2021 upphandlade Arbetsförmedlingen s.k. arbetsförmedlingstjänster som främst består av matchningstjänsterna Stöd och matchning (STOM) och den nya tjänsten Rusta och matcha (KROM) samt Introduktion till arbete (INAB). Antalet deltagare i dessa tjänster ökade påtagligt under 2021 jämfört med 2020 och 2019, såväl bland kvinnor som män (se tabell 4.7). Under 2021 har den nya matchningstjänsten KROM ökat kraftigt från en relativt låg nivå i början av året och successivt ersatt STOM i hela landet. I slutet av 2021 uppgick antalet deltagare i KROM till drygt 36 000. Ökningen har fortsatt i snabb takt och i juni 2022 uppgick antalet kvarstående deltagare till drygt 68 000.

Resultaten för kvinnor och män i form av övergångar till arbete 90 dagar efter avslutad insats har ökat i STOM under 2021 jämfört med 2020, vilket bedöms bero på bl.a. återhämtningen på arbetsmarknaden och en större andel deltagare utanför ramprogrammen. För 2021 redovisas resultat även för KROM, som dock bedöms vara tillfälligt högre än vad som kan förväntas framöver till följd av det snabbt ökande antalet deltagare (se anmärkning till tabell 4.7). Resultaten för kvinnor och män som deltagit i INAB visar på en viss ökning av övergångar till arbete och en viss minskning av övergångar till studier.

Tabell 4.7 Deltagande och resultat för tjänsterna Kundval rusta och matcha, Stöd och matchning samt Introduktion till arbete

Genomsnittligt antal pågående beslut per månad samt andel i arbete (utan och med stöd) eller reguljära studier 90 dagar efter avslutad tjänst

	2019			2020			2021		
Deltagare i tjänsterna (avrundat till 100-tal)	Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män	Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män	Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män
Rusta och matcha (KROM) (infördes 2020)	-	-	-	2 500	41	59	14 000	44	56
Stöd och matchning (STOM)	13 900	43	57	31 600	45	55	50 000	46	54
Introduktion till arbete	1 100	44	56	5 500	60	40	7 400	61	39
Övergångar till arbete (procent)									
Rusta och matcha (KROM)	-		-	-	-	-	41	35	45
Stöd och matchning (STOM)	24	20	27	20	17	22	28	26	30
Introduktion till arbete	7	9	5	9	8	10	10	10	11
Övergångar till reguljära studier (procent)									
Rusta och matcha (KROM)	-	-	-	-	-	-	10	12	8
Stöd och matchning (STOM)	3	4	3	5	6	4	4	5	3
Introduktion till arbete	5	3	7	3	4	2	2	4	2

Anm.: Resultat för deltagare i olika arbetsförmedlingstjänster ska inte jämföras med varandra då tjänsternas utformning och deltagarsammansättning skiljer sig åt. KROM infördes i april 2020. Endast ett fåtal deltagare avslutade tjänsten under 2020 och därför redovisas inte resultat för det året. Resultaten i KROM för 2021 bör ses mot bakgrund av att tjänsten var under uppbyggnad med betydande ökningar av antalet deltagare. Det innebär att de som lämnat tjänsten till betydande del gjort så innan tjänsten pågått under hela den möjliga anvisningstiden, vilket bedöms innebära att resultaten tillfälligt blir väsentligt högre än vad som kan förväntas framöver.

Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Arbetsmarknadsutbildning ökade i volym men andelen kvinnor är fortfarande låg

Av tabell 4.3 framgår att antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning ökade under 2021. År 2021 var ungefär hälften av deltagarna, 49 procent, utrikes födda. Att jämföra med 61 procent 2020.

Det är fortfarande färre kvinnor än män som deltar i arbetsmarknadsutbildning, även om andelen kvinnor ökade med 4 procentenheter, till 30 procent, under 2021. Ökningen har skett både bland inrikes och utrikes födda kvinnor, men ökningen var större bland inrikes födda kvinnor.

Andelen i arbete 90 dagar efter avslutad arbetsmarknadsutbildning ökade med drygt 9 procentenheter under 2021, från 27 till 36 procent (se tabell 4.4). Ökningen var större för män än för kvinnor. Andelen som gick till arbete närmade sig därmed andelen övergångar till arbete före pandemin men var fortfarande lägre jämfört med 2019, särskilt för män.

4.3.3 Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har tillgång till Arbetsförmedlingens hela utbud av insatser. Det finns också särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, vilka finansieras under anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.*

Färre anställningar med lönebidrag och skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare jämfört med 2020

Sammanlagt var drygt 168 000 personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inskrivna på Arbetsförmedlingen under 2021, varav 45 procent var kvinnor och 55 procent var män. Detta innebar en minskning jämfört med 2020 då närmare 179 000 var inskrivna.

Under 2021 hade i genomsnitt 64 900 personer per månad ett beslut om anställning med lönebidrag, skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare (OSA) och lönebidrag för utveckling hos Samhall för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Det var en minskning jämfört med 2020 (se tabell 4.8).

Tabell 4.8 Subventionerade anställningar för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (16–64 år)

Antal (avrundat till 100-tal) pågående beslut i genomsnitt per månad samt procent per kön

	2019			2020			2021		
	Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män	Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män	Totalt antal	Andel kvinnor	Andel män
Lönebidrag för anställning	25 300	40	60	24 100	41	59	24 200	41	59
Lönebidrag för trygghet i anställning	34 300	41	59	32 300	41	59	30 400	41	59
Lönebidrag för utveckling i anställning	13 000	41	59	11 300	41	59	9 600	40	60
Skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare	1 900	30	70	1 800	31	69	1 600	31	69
Skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag	20 100	44	56	20 400	44	56	20 600	44	56

Anm.: Antalet beslut i tabellen bör inte summeras eftersom en individ kan ha flera parallella beslut. Uppgifter avseende skyddat arbete hos Samhall Aktiebolag avser genomsnitt anställda under året.

Källa: Arbetsförmedlingen och Samhall Aktiebolag.

Som framgår av tabell 4.8 var könsfördelningen bland lönestöden oförändrad med en övervägande andel män. För personer under 30 år har lönebidragen, OSA samt övriga insatser minskat mer än för övriga personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. En förklaring är att antalet inskrivna med funktionsnedsättning minskade i större utsträckning bland unga jämfört med övriga under pandemin. Vidare är många unga anställda i branscher som drabbats hårt av pandemin, exempelvis inom handel.

Sammantaget förbättrades resultatet för de olika lönestöden riktade till personer med funktionsnedsättning 2021. Andelen övergångar till arbete 90 dagar efter ett lönestöd har ökat bland både män och kvinnor jämfört med 2020. Undantaget är offentligt skyddat arbete som minskade bland kvinnor.

Deltagandet i övriga insatser har varierat jämfört med 2020

Under 2021 har antalet personer som har fått del av övriga insatser som alternativ eller komplement till lönebidrag och skyddat arbete varierat mellan olika insatser jämfört med året innan (se tabell 4.9). Bidrag för personligt biträde minskade jämfört med 2020, medan bidrag till arbetshjälpmedel var oförändrat. Särskild stödperson för introduktion och uppföljning (SIUS) ökade jämfört med föregående år och bidrag till uppstartskostnader vid start av näringsverksamhet var oförändrat. Kvinnor har i större utsträckning än män tagit del av stöd till arbetshjälpmedel och särskilt stöd vid start av näringsverksamhet. Män har i större utsträckning än kvinnor tagit del av stöd i form av personligt biträde och SIUS.

Tabell 4.9 Övriga insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal (avrundat till 100-tal) kvarstående i genomsnitt per månad

		2019	2020	2021
Bidrag för personligt biträde	Totalt	9 500	6 100	5 900
	varav kvinnor	*4 000*	*2 700*	*2 600*
	varav män	*5 400*	*3 500*	*3 300*
Bidrag till hjälpmedel på arbetsplatsen	Totalt	4 100	3 000	3 000
	varav kvinnor	*2 300*	*1 700*	*1 700*
	varav män	*1 800*	*1 300*	*1 300*
Bidrag till uppstartskostnader vid start av näringsverksamhet	Totalt	300	300	300
	varav kvinnor	*200*	*200*	*200*
	varav män	*100*	*100*	*100*
Särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS)	Totalt	8 700	8 000	9 300
	varav kvinnor	*3 800*	*3 300*	*3 900*
	varav män	*4 900*	*4 600*	*5 300*

Anm.: Avrundningar till 100-tal innebär att summan av kvinnor och män inte alltid överensstämmer med totalen.
Källa: Arbetsförmedlingen, särskild beställning.

Praktik i staten för personer med funktionsnedsättning

Enligt Statskontoret har 66 arbetssökande med funktionsnedsättning påbörjat praktik vid myndigheterna under perioden från mars 2021 t.o.m. februari 2022, varav 40 kvinnor och 26 män. Den huvudsakliga anledningen till att myndigheterna inte tagit emot fler praktikanter eller några praktikanter alls är enligt Statskontoret pandemin. Andra vanliga anledningar var brister i kontakten med Arbetsförmedlingen och i matchningen, brist på lämpliga arbetsuppgifter och/eller resurser.

Fler övergångar från Samhall Aktiebolag till andra arbetsgivare jämfört med 2020

Antalet lönetimmar för skyddat arbete vid Samhall AB under 2021 uppgick till 33,18 miljoner, vilket var fler än kravet på 32,84 miljoner. Cirka 20 600 personer var anställda i skyddat arbete under året, jämfört med 20 400 personer året innan. Könsfördelningen var oförändrad jämfört med såväl 2020 som 2019, 44 procent var kvinnor och 56 procent var män.

Antalet lönetimmar med lönebidrag för utveckling i anställning uppgick 2021 till i genomsnitt 3,24 miljoner, vilket var något lägre än kravet på 3,26 miljoner. Antalet anställda med lönebidrag för utveckling i anställning uppgick till i genomsnitt 1 950 personer. Andelen kvinnor uppgick till 32 procent och var något lägre än 2020 då andelen uppgick till 34 procent. Andelen män ökade följaktligen från 66 procent till 68 procent 2021. Andelen under 30 år var 64 procent. Utfallet var i stort sett i linje med ambitionen om minst 2 000 personer i genomsnitt under året och att unga ska prioriteras. Antalet anställda med 75 procents sjukersättning uppgick till i genomsnitt 344 personer. Andelen kvinnor var 71 procent och andelen män var 29 procent.

Antalet övergångar till andra arbetsgivare var 1 452, vilket var en ökning jämfört med året innan då antalet övergångar uppgick till 1 137 och i linje med målsättningen på 1 500 övergångar. Av övergångarna var 31 procent kvinnor och 69 procent män. Andelen kvinnor ökade med 2 procentenheter jämfört med året innan. Antalet som återgick till Samhall minskade till 346 personer, från 389 personer 2020.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen ska göra en översyn av Samhalls uppdrag så att bolaget återgår till sitt grunduppdrag när det gäller personer med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar (bet. 2019/20:AU4 punkt 6, rskr. 2019/20:128).

Den förra regeringen har tidigare reviderat Samhalls ekonomiska mål samt infört uppdragsmål avseende engagerade medarbetare samt sysselsättningsgraden inom bolaget, vilket redovisades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.4.3). Vid den senaste bolagsstämman i april 2022 beslutades målnivåer för dessa uppdragsmål (engagemangsindex och sysselsättningsgrad). Dessutom infördes ett nytt uppdragsmål om arbetsmiljön inklusive målnivå (arbetsmiljöindex).

Vidare har Samhalls del av anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ökats med 400 miljoner kronor per år fr.o.m. 2021 i syfte att underlätta för att personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga ska få jobb samt för att upprätthålla det arbetsmarknadspolitiska uppdraget och en sund kapitalstruktur i bolaget (prop. 2020/21:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.7.4).

Den förra regeringen reviderade även Samhalls ägaranvisning. I ägaranvisningen anges att bolaget i syfte att möjliggöra en bred tillgång på arbetsuppgifter anpassade för olika medarbetares behov över tid bör söka affärsmöjligheter inom ett flertal branscher. Vidare förtydligades att en ökad omsättning syftar till att skapa tillräckligt många arbetstillfällen. Den förra regeringen tog även bort kravet på fortsatta strukturella förändringar i syfte att minska kostnaderna för produktionen, men värdet av god kostnadskontroll betonas. Även styrningen på förädlingsvärdets tillväxt avskaffades.

Under 2021 beslutade den förra regeringen om ändringar i förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som innebär att regelverket för anvisningarna till skyddat arbete förtydligas. För att anvisas till skyddat arbete ska en persons arbetsförmåga vara så nedsatt till följd av en funktionsnedsättning att personen inte kan få något annat arbete och deras behov inte kunna tillgodoses genom andra insatser.

Flera uppdrag lämnades till Arbetsförmedlingen i regleringsbrevet för 2021 för att säkerställa att insatserna för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga fungerar ändamålsenligt (uppdrag 7, 8, 9 och 10). Myndigheten har nu återrapporterat samtliga fyra uppdrag.

I återrapporteringen avseende uppdrag 7 att se över definitionen och målnivån för prioriterade grupper för anställning hos Samhall gör Arbetsförmedlingen bedömningen att det är rätt att prioritera de nuvarande grupperna, mot bakgrund av att dessa

grupper på aggregerad nivå har svårare att få ett arbete jämfört med andra. Målnivån att minst 40 procent av de anvisade ska tillhöra prioriterade grupper bedöms som fortsatt rimlig. Arbetsförmedlingen har dock en ambition om att 51 procent av anvisningarna ska tillhöra de prioriterade grupperna. Mot bakgrund av återrapporteringen anges i Arbetsförmedlingens regleringsbrev för 2022 att minst hälften av rekryteringen till skyddat arbete hos Samhall ska komma från de prioriterade grupperna. Arbetsförmedlingen ska analysera hur ökningen av andelen som ska anvisas från de prioriterade grupperna jämfört med 2021 påverkat vilka som anvisats till bolaget samt om det påverkat kvaliteten i besluten.

Enligt återrapporteringen avseende uppdrag 8 om förekomst av funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har Arbetsförmedlingen ett väl fungerande arbetssätt när det gäller att ta in underlag som styrker funktionsnedsättning. Däremot finns det brister i myndighetens efterlevnad av rutiner för att dokumentera en samlad bedömning som beskriver hur funktionsnedsättningen kan påverka arbetsförmågan. Arbetsförmedlingen har vidtagit och kommer att vidta flera åtgärder med anledning av bristerna, bl.a. när det gäller att tidigt identifiera ohälsa eller funktionsnedsättning. Myndigheten har infört en kompletterande arbetsmarknadspolitisk bedömning. Detta är en funktion som ska bedöma arbetssökandes behov av arbetslivsinriktad rehabilitering och särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Återrapporteringen avseende uppdrag 9 om anvisningar till skyddat arbete hos Samhall redovisar att det finns utvecklingsområden, bl.a. vad gäller att förbättra dokumentationen vid anvisningar och att tydliggöra definitionen av målgruppen. Arbetsförmedlingen vidtar nu åtgärder för att införa skyddat arbete som ett beslut i myndighetens informationssystem, vilket enligt myndigheten bedöms underlätta för medarbetare att göra rätt utifrån styrande dokument vad gäller handläggning. Ett annat exempel på åtgärd är att myndigheten avser att öka tydligheten kring hur målgruppen till skyddat arbete ska definieras genom att ta fram kvalitetskriterier för dessa anvisningar.

I återrapporteringen avseende uppdrag 10 om kunskaper i svenska och förekomsten av en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga presenterar Arbetsförmedlingen ett antal redan initierade insatser under utveckling eller implementering, som utgör ett betydelsefullt stöd till målgruppen. Dessa insatser innefattar bl.a. en ny tjänst för arbetslivsinriktad rehabilitering, arbetsintegrerade övningsplatser på fler platser i landet och en ny rutin för kompletterande arbetsmarknadspolitisk bedömning. Ett arbete pågår likaså för ökad tillgänglighet och fler möjligheter genom digital självservice och personliga distansmöten för att göra dem tillgängliga och relevanta för arbetssökande med funktionsnedsättning samt för dem som har ett behov att ta del av tjänsterna på ett annat språk än svenska.

Regeringen bedömer att det är angeläget att Arbetsförmedlingen arbetar med att åtgärda i rapporterna identifierade brister och ser det som positivt att flera åtgärder redan initierats.

Ett mål i Arbetsförmedlingens regleringsbrev för 2022 är att stärka arbetet med en effektiv och rättssäker ärendehandläggning inklusive beslutsmotiveringar, dokumentation och uppföljning.

Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har under hösten 2021 tillkännagett för regeringen att regeringen bör tillsätta en extern utredning om Samhall AB och återkomma till riksdagen med en redovisning av resultatet (bet. 2021/22:AU4, rskr. 2021/22:10). Enligt utskottet bör

utredningen bl.a. se över om Samhalls verksamhet är ändamålsenlig för uppdraget och målgruppen enligt bolagsordningen och ägaranvisningen och om samverkan med Arbetsförmedlingen är ändamålsenlig samt om Samhall lever upp till de lagstadgade kraven på ett systematiskt arbetsmiljöarbete.

Den 29 april 2022 fattade Riksrevisionen ett beslut om att genomföra en granskning av Samhall och om Samhall uppfyller sitt samhällsuppdrag. Granskningen ska vara klar i juni 2023. Enligt Riksrevisionens beslut pågår det diskussioner kring bolagets avsedda målgrupper och om arbetsuppgifterna motsvarar deras behov. Vidare hänvisas till att såväl styrning som effektiviteten i bolaget har ifrågasatts. Sammantaget anser Riksrevisionen att detta ger anledning att granska om Samhall uppfyller sitt samhällsuppdrag. Riksrevisionen har som en central uppgift att granska effektiviteten i statlig verksamhet, statliga insatser och statliga åtaganden och är därför väl lämpad att granska Samhall och dess verksamhet. Regeringen kommer därför i nuläget inte att tillsätta en extern utredning om Samhall utan återkommer i sedvanlig ordning kring resultatet och eventuella ytterligare åtgärder när Riksrevisionens rapport överlämnats till riksdagen. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Regeringen anser att anställningar hos Samhall fyller en viktig funktion på arbetsmarknaden och att det fortsatt är centralt att Samhall uppfyller sitt samhällsuppdrag. Regeringen avser därför att noga följa Samhall och dess verksamhet.

4.3.4 Europeiska socialfonden uppvisar resultat både över och under målen

Insatserna inom Europeiska socialfonden finansieras huvudsakligen under anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020*. Programmet för lokalt ledd utveckling med stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Socialfonden redovisas inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020 har t.o.m. mars 2022 omfattat 380 000 deltagare, varav 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Resultatuppföljning av den del av programmet som avser kompetensutveckling av sysselsatta visar att av de 180 000 deltagare som avslutat insatsen i september 2021 eller tidigare uppgav totalt 39 procent att deras arbetsmarknadssituation har förbättrats, vilket är högre än målet om 28 procent. Resultatet för kvinnor var 36 procent och för män 48 procent.

För den del av programmet som omfattar personer som står långt från arbetsmarknaden och unga (exkl. sysselsättningsinitiativet för unga) redovisas blandade resultat. Av de 81 000 deltagare som avslutat insatsen i september 2021 eller tidigare var totalt 21 procent, 18 procent av kvinnorna och 24 procent av männen, i arbete 6 månader efter insatsen. Resultaten ligger under uppsatta mål. Vidare var totalt 17 procent, 16 procent av kvinnorna och 19 procent av männen, i utbildning efter 6 månader. Resultaten i detta avseende är högre än målen i programmet.

Den del av socialfondsprogrammet som syftar till krisreparation i samband med pandemin (React-EU) omfattar främst rustande och matchande insatser för personer som har blivit arbetslösa under pandemin. Insatserna startade under hösten 2021 och några resultat finns ännu inte att redovisa. Mot bakgrund av EU:s initiativ Care görs i programmet från hösten 2022 insatser även för personer som omfattas av EU:s massflyktsdirektiv till följd av kriget i Ukraina. Syftet är att dessa personer ska komma i arbete och bli socialt delaktiga.

4.3.5 Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning

Arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och utvecklingsersättning finansieras under anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*. Etableringsersättning, bostadsersättning samt etableringstillägg finansieras under anslaget 1:14 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare*.

Som en följd av det försämrade läget på arbetsmarknaden föranlett av pandemin beslutades en rad tillfälliga åtgärder under 2020 och 2021 i syfte att fler skulle få arbetslöshetsersättning. Bland annat genomfördes tillfälliga förändringar i karens-, arbets- och medlemsvillkoren. Dessutom höjdes ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen och det blev lättare för företagare att få ersättning.

Under 2021 tillsattes en utredning med uppdrag att kartlägga, analysera och redovisa förutsättningarna för en ny kollektivavtalad arbetslöshetsförsäkring (dir. 2021:64). Utredningen ska redovisa ett delbetänkande senast den 31 augusti 2023. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 december 2024.

Omfattning av arbetslöshetsförsäkringen, aktivitetsstödet, utvecklingsersättningen och etableringsersättningen

Antalet personer med arbetslöshetsersättning minskade mellan 2020 och 2021 som en följd av ett förbättrat arbetsmarknadsläge (se tabell 4.10). Av de heltidsarbetslösa utgör männen en majoritet, minskningen jämfört med 2020 utgjordes dock av både kvinnor och män. Det motsatta gäller de deltidsarbetslösa, där utgör kvinnorna en större andel än männen. Som deltidsarbetslös ersättningstagare räknas den som någon gång under månaden har arbetat och fått arbetslöshetsersättning under en och samma vecka.

Tabell 4.10 Antal personer med arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning samt medeldagpenning

Avrundat till tusental

		2019	2020	2021
Antal personer med arbetslöshetsersättning, heltidsarbetslösa, helårsekvivalenter	Totalt	72 000	114 000	92 000
	varav kvinnor	*31 000*	*49 000*	*39 000*
	varav män	*41 000*	*65 000*	*52 000*
Antal personer med arbetslöshetsersättning, deltidsarbetslösa, helårsekvivalenter	Totalt	8 000	10 000	9 000
	varav kvinnor	*5 000*	*6 000*	*6 000*
	varav män	*3 000*	*4 000*	*4 000*
Medeldagpenning	Totalt	728	810	843
	kvinnor	713	784	814
	män	742	833	869
Antal personer som fått aktivitetsstöd, unika individer	Totalt	175 000	209 000	265 000
	varav kvinnor	*82 000*	*101 000*	*130 000*
	varav män	*93 000*	*108 000*	*136 000*
Antal personer som fått utvecklingsersättning, unika individer	Totalt	29 000	35 000	38 000
	varav kvinnor	*11 000*	*14 000*	*15 000*
	varav män	*18 000*	*21 000*	*23 000*
Antal personer som har fått etablerings-ersättning, unika individer	Totalt	65 000	41 000	25 000
	varav kvinnor	*35 000*	*25 000*	*15 000*
	varav män	*30 000*	*16 000*	*10 000*
Antal personer som har fått etableringstillägg, unika individer	Totalt	31 000	21 000	11 000
	varav kvinnor	*21 000*	*15 000*	*8 000*
	varav män	*10 000*	*6 000*	*3 000*
Antal personer som har fått bostadsersättning, unika individer	Totalt	10 000	5 000	4 000
	varav kvinnor	*2 000*	*1 000*	*1 000*
	varav män	*8 000*	*4 000*	*3 000*

Anm.: Vissa av utfallssiffrorna för 2020 och 2019 har reviderats jämfört med tidigare publicerade data, vilket beror på utfallsuppdateringar.

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Försäkringskassan.

Medeldagpenningen för arbetslöshetsersättning ökade bland både kvinnor och män, jämfört med 2020, vilket framför allt beror på de tillfälliga takhöjningar som genomfördes med anledning av pandemin.

Under perioden januari 2021 till och med januari 2022 minskade antalet medlemmar i arbetslöshetskassorna med drygt 17 000 personer till 3 907 000 personer.

Antalet personer med aktivitetsstöd och utvecklingsersättning ökade mellan 2020 och 2021, bland både kvinnor och män, då långtidsarbetslösheten fortsatte att öka. Däremot har färre personer tagit del av etableringsersättning och etableringstillägg på grund av att flyktingmottagandet varit mycket lägre jämfört med föregående år.

Fler underrättelser men med blandad träffsäkerhet

Enligt Arbetsförmedlingens årsredovisning skickade myndigheten som en följd av bl.a. ökad automatisering fler underrättelser under 2021 än tidigare år. Som framgår av tabell 4.11 prövade arbetslöshetskassorna under 2021 fler underrättelser än föregående år och har även fattat fler sanktionsbeslut. Sanktionsgraden, dvs. hur stor andel av de prövade underrättelserna som resulterat i beslut om sanktion, minskade med fyra procentenheter mellan 2020 och 2021. Precis som under tidigare år är det fler män än kvinnor som både prövas för och får beslut om sanktion.

Tabell 4.11 Underrättelser hos arbetslöshetskassorna för dem som uppbär arbetslöshetsersättning

Antal underrättelser och personer (avrundat till 100-tal). Sanktionsgraden anges i procent.

		2019	2020	2021
Antal underrättelser mottagna av arbetslöshetskassorna	Totalt	321 200	418 200	403 700
	varav kvinnor	*148 700*	*190 200*	*182 100*
	varav män	*172 500*	*228 100*	*221 500*
Antal prövade underrättelser av a-kassorna	Totalt	107 000	153 100	169 200
	varav kvinnor	*46 400*	*66 500*	*74 100*
	varav män	*60 600*	*86 500*	*95 100*
Antal underrättelser där a-kassan fattat beslut om sanktion	Totalt	99 500	143 900	152 900
	varav kvinnor	*42 900*	*62 200*	*65 900*
	varav män	*56 600*	*81 800*	*87 000*
Sanktionsgraden för arbetslöshetsförsäkringen (procent)	Totalt	93	94	90
	Kvinnor	92	93	89
	Män	93	94	91

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Arbetsförmedlingens underrättelser avseende arbetslösa som deltar i arbetsmarknadspolitiska program har i likhet med vad som gäller för arbetslöshetsförsäkringen ökat. Antalet mottagna underrättelser ökade med knappt 60 procent mellan 2020 och 2021 (se tabell 4.12). I de fall där underrättelsen avser programdeltagare är det Arbetsförmedlingen som både skickar underrättelser och beslutar om sanktioner. I denna del av kontrolluppdraget kan det konstateras att antalet underrättelser som prövats har ökat, liksom sanktionsgraden. Det är till övervägande del män som är föremål för underrättelse och för beslut om sanktion.

Tabell 4.12 Underrättelser hos Arbetsförmedlingen för dem som uppbär aktivitetsstöd, etableringsersättning eller utvecklingsersättning

Antal underrättelser och personer (avrundat till 100-tal). Sanktionsgraden anges i procent

		2019	2020	2021
Antal underrättelser mottagna av Arbetsförmedlingen	Totalt	343 000	372 000	593 700
	varav Kvinnor	*143 900*	*157 100*	*242 500*
	varav män	*199 100*	*215 000*	*351 200*
Antal underrättelser som Arbetsförmedlingen prövat	Totalt	136 200	138 000	311 300
	varav Kvinnor	*58 000*	*59 400*	*131 700*
	varav män	*78 200*	*78 600*	*179 600*
Antal underrättelser där Arbetsförmedlingen fattat beslut om sanktion	Totalt	127 200	130 400	299 700
	varav Kvinnor	*53 800*	*55 800*	*126 000*
	varav män	*73 400*	*74 700*	*173 700*
Sanktionsgraden för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning	Totalt	93	95	96
	Kvinnor	93	94	96
	Män	94	95	97

Källa: Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Sökaktiviteten ökade under 2021

Sökaktiviteten hos arbetssökande som kan vara berättigade till arbetslöshetsersättning ökade något under 2021 (se tabell 4.13). Kvinnor rapporterar fler aktiviteter än män, men skillnaden är marginell. Sökaktiviteten för personer i arbetsmarknadspolitiska program ökade också, och i större utsträckning än de med arbetslöshetsersättning. Den positiva utvecklingen i antalet sökaktiviteter är genomgående för båda grupperna.

När det gäller personer i arbetsmarknadspolitiska program är sökaktiviteten något högre för män än för kvinnor.

Andelen öppet arbetslösa och programdeltagare som under 2021 ägnade mer än en timme under den senaste mätveckan åt arbetssökande ökade jämfört med föregående år. Män har liksom tidigare år högre aktivitet än kvinnor, men skillnaden har minskat.

Tabell 4.13 Sökaktivitet

Genomsnittligt antal aktiviteter enligt uppgifter i aktivitetsrapporter samt andel som ägnat tid åt arbetssökande

		2019	2020	2021
Arbetslöshetsersättning[1] (antal aktiviteter)	Totalt	7,6	8,2	8,7
	Kvinnor	7,8	8,5	8,9
	Män	7,4	8,0	8,5
Aktivitetsstöd[2] (antal aktiviteter)	Totalt	4,9	5,8	7,3
	Kvinnor	4,8	5,7	7,2
	Män	5,1	6,0	7,4
Ägnat tid åt arbetssökande, öppet arbetslösa och programdeltagare (procent)[3]	Totalt	89	89	92
	Kvinnor	86	87	91
	Män	92	90	93

[1] Avser personer som tillhör sökandekategorier som innebär att de kan ha rätt till arbetslöshetsersättning.

[2] Avser deltagare i arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning.

[3] Baserat på uppgifter från Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar. Avser personer som ägnat minst en timme åt att söka arbete under den senaste veckan.

Källa: Arbetsförmedlingen.

4.3.6 Samverkan om rehabilitering för återgång i arbete

Det förstärkta samarbetet mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samt arbetet med samordningsförbunden bedrivs enligt ett gemensamt uppdrag och finansieras med medel från anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Resultaten för myndigheternas samarbete redogörs för i avsnitt 3.6.1 inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

4.3.7 Jämlikhetskommissions förslag och rekommendationer inom arbetsmarknadspolitiken

Jämlikhetskommissionen (dir 2018:74) tillsattes med det övergripande uppdraget att lämna förslag på åtgärder som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämlikheten och att öka möjligheterna till social rörlighet. I betänkandet En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46) lämnades ett stort antal förslag och rekommendationer. Vissa av dessa riktades mot det arbetsmarknadspolitiska området. För flera av de förslag och rekommendationer som lämnades av Jämlikhetskommissionen har beslut fattats som ligger i linje med dessa. Bland annat har den förra regeringen under 2022 tillsatt en utredning för att ta fram förslag på åtgärder som särskilt syftar till att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden (dir. 2022:42). Uppdrag har getts till flera myndigheter att ta fram en myndighetsgemensam plan för att öka utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden (A2022/00809). Betänkandet Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen (SOU 2020:37) bereds inom Regeringskansliet. I övrigt ser regeringen ingen anledning att gå vidare med förslagen i betänkandet.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det har skett en förbättring av situationen på arbetsmarknaden sedan mitten på 2021. Sysselsättningsgraden och antalet sysselsatta var högre i slutet av 2021 än innan pandemin. Samtidigt har också arbetslösheten minskat sedan mitten av 2021. Den förbättrade situationen på arbetsmarknaden har bl.a. skett till följd av en stark efterfrågan på arbetskraft. Samtidigt har Sverige i ett europeiskt perspektiv haft en av de högsta arbetslöshetsnivåerna under de senaste åren och långtidsarbetslösheten har varit högre jämfört med tidigare år.

De förbättringar på arbetsmarknaden som skett sedan mitten på 2021 har bidragit till att stärka flera resultat inom området, men den arbetsmarknadspolitiska verksamhetens bidrag till en mer välfungerande arbetsmarknad behöver förbättras ytterligare.

Andelen av de inskrivna vid Arbetsförmedlingen som fått ett arbete har ökat. Resultatet för övergångar till arbete inom jobb- och utvecklingsgarantin har förbättrats, liksom övergångarna till osubventionerade arbeten. En större andel av deltagarna i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar har påbörjat studier. Antalet anvisningar till reguljära studier har ökat. Övergångarna till studier för samtliga inskrivna vid Arbetsförmedlingen och inom etableringsprogrammet har varit oförändrade. Regeringen bedömer att resultaten i form av övergångar till arbete har stärkts inom ett flertal arbetsmarknadspolitiska insatser, dock inte för de subventionerade anställningarna.

Det finns fortsatt betydande skillnader i fördelningen av insatser mellan män och kvinnor, där främst män får del av arbetsmarknadsutbildning och subventionerade anställningar i högre grad än kvinnor. Resultaten för kvinnor behöver stärkas då övergångarna till arbete närmast genomgående är lägre för kvinnor än för män.

Resultaten inom etableringsprogrammet har försämrats något under 2021, särskilt för kvinnor. Pandemins kvarvarande effekter bedöms ha påverkat både genomförandet och resultatet av etableringsprogrammet, inklusive intensivåret, i synnerhet genom tillgången till arbetsplatsförlagda insatser som praktik, men även färre personliga möten. Cirka 10 procent av dem som omfattas av utbildningsplikten för nyanlända invandrare går en reguljär utbildning utöver sfi. Regeringen avser att följa utvecklingen noggrant framöver.

Syftet med jobb- och utvecklingsgarantin är att erbjuda personer som varit arbetslösa under lång tid individuellt utformade insatser för att de så snabbt som möjligt ska få arbete. Andelen deltagare i garantiprogrammen som inte har någon aktivitet har varit oförändrad. Regeringen bedömer att det förbättrade arbetsmarknadsläget, som ökar möjligheterna att använda arbetsplatsförlagda insatser, och en ökad tillgång till upphandlade arbetsförmedlingstjänster borde ha inneburit en högre aktivitetsnivå.

Volymutvecklingen i de upphandlade arbetsförmedlingstjänsterna har varit betydande. Regeringen bedömer att resultatutvecklingen är svårbedömd under en period då antalet deltagare ökar snabbt.

Andelen som övergår till arbete och studier bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har ökat, även om övergångarna var betydligt lägre än genomsnittet för samtliga inskrivna vid Arbetsförmedlingen. Regeringen anser inte att det är tillfredsställande att antalet anställda med lönebidrag och OSA fortsätter att minska trots att målgruppen är i stort behov av stöden för att kunna få ett arbete och att arbetsmarknadsläget förbättrats.

Samhall Aktiebolag har i stort uppfyllt de i ägaranvisningen uppsatta målen. Det är positivt att övergångarna till andra arbetsgivare har ökat, särskilt för kvinnor, liksom att återgångarna till Samhall har minskat.

Socialfondsprogrammet har kompletterat och förstärkt den nationella arbetsmarknadspolitiken, bl.a. genom ökade resurser och en större bredd av insatser.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har vidtagit åtgärder för att utveckla sin samverkan. Det bedöms samtidigt finnas en förbättringspotential vad gäller myndigheternas samverkan så att försäkrade ges nödvändigt stöd för återgång i arbete och omställning till ett nytt arbete.

4.5 Politikens inriktning

Alla som kan arbeta ska göra det. Arbetslinjen behöver återupprättas. Arbetsmarknadspolitiken behöver bli mer kostnadseffektiv och utformad så att fler kommer i arbete.

Även om situationen på arbetsmarknaden har förbättrats 2022 finns det problem med en fortsatt hög arbetslöshet, betydande integrationsproblem och en långtidsarbetslöshet över ett år som, trots att den minskat sedan pandemins rekordhöga nivå, fortsatt är på en alltför hög nivå. Arbetslösheten är särskilt hög bland utrikes födda, i synnerhet bland utomeuropeiskt födda. Jämfört med andra länder i Europa har arbetslösheten i Sverige återhämtat sig långsammare efter pandemin och arbetslösheten i Sverige är jämförelsevis hög. Samtidigt är det rekordhög brist på arbetskraft på flera områden på arbetsmarknaden.

För att möta detta behöver matchningen förbättras och kompetensbristen motas i hela landet. Långtidsarbetslösheten behöver minska. Särskilt bekymmersamt är att antalet personer som enligt Arbetsförmedlingen har varit utan arbete i två år eller mer fortfarande är betydligt fler nu än före pandemin.

Ökad sysselsättning är avgörande för att förbättra integrationen. Utrikes föddas möjligheter att komma in och etablera sig på arbetsmarknaden behöver öka, särskilt för utrikes födda kvinnor. För att den arbetsmarknadspolitiska verksamheten ska fungera väl behöver Arbetsförmedlingen och de insatser som myndigheten har till sitt förfogande vara effektiva. Arbetet med att anvisa fler till reguljära studier ska fortsätta.

Arbetet för att öka jämställdheten på arbetsmarknaden behöver fortsätta. Skillnaderna mellan kvinnor och mäns deltagande i olika insatser behöver minska. Det gäller särskilt för arbetsmarknadsutbildning, arbetspraktik och subventionerade anställningar.

I takt med att efterfrågan i ekonomin bedöms bli svagare väntas även läget på arbetsmarknaden bli sämre. Regeringen är beredd att vid behov vidta ytterligare åtgärder på arbetsmarknadsområdet under mandatperioden om läget på arbetsmarknaden försämras.

En effektivare arbetsmarknadspolitik

Regeringen bedömer att det finns utrymme för effektiviseringar av arbetsmarknadspolitiken. Genom att prioritera kostnadseffektiva insatser som är arbetsplatsnära och som bidrar till en hög sökaktivitet kan anslaget för arbetsmarknadspolitiska program och insatser minskas 2023. Effektiviseringen ger samtidigt utrymme för en fortsatt ökning av insatser i förhållande till nuvarande nivåer som svarar mot utmaningarna på arbetsmarknaden. Det handlar bl.a. om matchningstjänster, som kan bidra till förkortade arbetslöshetstider och till att förebygga och motverka långtidsarbetslöshet. Det handlar också om arbetsmarknadsutbildning, som kan rusta de arbetssökande för de

lediga jobben och därmed bidra till att motverka kompetensbristen på arbetsmarknaden. Det finns även utrymme för att fler ska kunna ta del av arbetspraktik. En praktikplats kan vara en bra väg in på arbetsmarknaden, bl.a. genom att överbrygga arbetsgivarens osäkerhet kring en persons kompetenser. Praktik ger arbetslivserfarenhet som kan bidra till att bryta passivitet hos de arbetssökande och till att förbättra deras jobbchanser. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för att möjliggöra fler praktikplatser som en byggsten i arbetet för att fler ska få ett jobb och bli självförsörjande.

Förbättringar inom arbetslöshetsförsäkringen

Den gemensamma välfärden ska vara pålitlig. Regeringen anser därför att dagens tillfälliga dagpenningnivåer inom arbetslöshetsförsäkringen och i aktivitetsstödet ska gälla även framgent. Det gäller även övriga tillfälliga lättnader inom arbetslöshetsförsäkringen som annars upphör vid årsskiftet. Regeringen föreslår och beräknar att medel avsätts permanent så att arbetslöshetsförsäkringen behålls på samma högre nivå som under pandemin.

Regeringen lämnar i denna proposition förslag om att lättnaderna i arbetsvillkoret, karensvillkoret och reglerna för företagare, ska fortsätta gälla under 2023. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag om att motsvarande lättnader ska gälla tills vidare.

Arbetsförmedlingen som beredskapsmyndighet

De civila delarna av totalförsvaret är eftersatta. Regeringen påskyndar därför återuppbyggnaden av det civila försvaret. Ett led i det arbetet är att Arbetsförmedlingen sedan den 1 oktober 2022 är en s.k. beredskapsmyndighet. Regeringen föreslår därför att Arbetsförmedlingen tillförs medel för detta ändamål.

Europeiska socialfonden+

Europeiska kommissionen godkände den 8 augusti 2022 det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027. Programmet ska bl.a. förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken, bidra till en bättre kompetensförsörjning och främja livslångt lärande. Inriktningen för programmet är kostnadseffektiva insatser där behoven är som störst.

Tabell 4.14 Reformer inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Förbättringar inom arbetslöshetsförsäkringen varav;	5 823	6 354	6 640
- Bibehållet höjt tak a-kassa och aktivitetsstöd dag 1–100	*1 711*	*1 880*	*1 983*
- Bibehållet höjt tak a-kassa och aktivitetsstöd dag 101–	*2 368*	*2 757*	*2 987*
- Bibehållet höjt grundbelopp a-kassa och aktivitetsstöd	*1 572*	*1 544*	*1 499*
- Bibehållna två karensdagar i a-kassan	*122*	*123*	*121*
- Bibehållet arbetsvillkor a-kassan	*50*	*50*	*50*
Effektiviseringar av de arbetsmarknadspolitiska programmen	-1 500		
Praktikplatser	45		
Arbetsförmedlingen som beredskapsmyndighet	4	4	4
Omfördelning av medel under programperioden för ESF 2014–2020		50	
Omfördelning av medel under programperioden för ESF+ 2021–2027	-175	247	398
Kvalificeringstid nystartsjobb 6 månader för nyanlända[1]	-157	-157	-113
Minskat antal kvotflyktingar[2]	-130	-383	-496
Finansiering av arbetet för hbtqi-personers rättigheter	-10	-10	
Finansiering Boverket[3]	-5		
Summa området Arbetsmarknad	**3 895**	**6 105**	**6 433**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

[1] Regeländring som trädde i kraft den 1 september 2022.

[2] Se avsnitt 4.6.3 och 4.6.14 samt utg.omr. 8 avsnitt 2.7.

[3] Se avsnitt 6.3.2 och 6.5 utg.omr. 13.

Tabell 4.15 Reformeffekter per anslag inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	-12	-7	4
1:2 Bidrag, arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	5 868	6 354	6 640
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	-1 535	-106	-138
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020		50	
1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027	-175	247	398
1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	-157	-157	-113
1:14 Etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare	-95	-277	-358
Summa område Arbetsmarknad	**3 895**	**6 105**	**6 433**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Förslag om ändringar i arbetslöshetsförsäkringen

Ärendet och dess beredning

Med anledning av pandemins påverkan på arbetsmarknaden och enskildas ekonomi har vissa tillfälliga bestämmelser införts i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring. Bestämmelserna innebär lättnader i arbetsvillkoret, karensvillkoret och en tillfällig möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undantag från den s.k. femårsregeln för företagare. Enligt beslutade lagändringar ska upplysningsbestämmelsen upphöra att gälla den 31 december 2022 och lättnaderna i arbetsvillkoret och karensvillkoret upphöra att gälla den 1 januari 2023 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 14, bet. 2020/21:AU2, rskr. 2020/21:146 och prop. 2021/22:1 utg.omr. 14, bet. 2021/22:AU2, rskr. 2021/22:115).

Inom Arbetsmarknadsdepartementet har ett utkast till proposition utarbetats innehållande förslag om ändring av tidpunkterna för de tillfälliga reglernas upphörande. Lagförslagen har beretts under hand med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen och Sveriges a-kassor. Synpunkter har inhämtats skriftligen och vid ett möte den 27 oktober 2022. Skriftliga synpunkter och minnesanteckningar från mötet finns tillgängliga i Arbetsmarknadsdepartementet (A2022/01363).

Förlängning av tillfälliga bestämmelser i arbetslöshetsförsäkringen

Regeringens förslag: De tillfälliga lättnaderna i arbetsvillkoret och karensvillkoret ska förlängas att gälla till och med den 31 december 2023. Detsamma gäller den tillfälliga möjligheten för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från den s.k. femårsregeln för företagare.

De tillfälliga lättnaderna i arbetsvillkoret ska fortfarande gälla för den vars arbetslöshet har inträtt före den 1 januari 2024, om ansökan om arbetslöshetsersättning har kommit in till arbetslöshetskassan senast den 29 februari 2024.

Utkastets förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har några synpunkter på förslagen.

Skälen för regeringens förslag

Tillfälliga bestämmelser i arbetslöshetsförsäkringen

Under pandemin har antalet arbetade timmar som krävs för att uppfylla det s.k. arbetsvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen tillfälligt sänkts. Arbetsvillkoret regleras i 12 § lagen om arbetslöshetsförsäkring och innebär att en sökande för att ha rätt till arbetslöshetsersättning ska ha utfört förvärvsarbete i viss omfattning. Enligt de tillfälliga reglerna krävs att den sökande under ramtiden har haft förvärvsarbete i minst sex månader och utfört arbetet under minst 60 timmar per kalendermånad, eller haft förvärvsarbete i minst 420 timmar under en sammanhängande tid av sex kalendermånader och utfört arbetet under minst 40 timmar under var och en av dessa månader. Som en följd av detta har även en tillfällig följdändring gjorts i 13 a § lagen om arbetslöshetsförsäkring där det finns bestämmelser som hänvisar till arbetsvillkoret. Den tillfälliga lättnaden i arbetsvillkoret och följdändringen upphör att gälla den 1 januari 2023.

Under pandemin har också antalet karensdagar som regleras i 21 § lagen om arbetslöshetsförsäkring tillfälligt minskats från sex till två. Karensen innebär att enskilda i normalfallet inte får ersättning under de två inledande dagarna av sin arbetslöshet. Den tillfälliga lättnaden i karensvillkoret upphör att gälla den 1 januari 2023.

För att minska de negativa konsekvenserna för företagare har därutöver en tillfällig upplysningsbestämmelse införts som möjliggör för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undantag från den s.k. femårsregeln för företagare. Femårsregeln följer av 35 § lagen om arbetslöshetsförsäkring och innebär en begränsning av företagares möjlighet att få arbetslöshetsersättning vid upprepade uppehåll i näringsverksamheten. Den tillfälliga upplysningsbestämmelsen upphör att gälla den 31 december 2022.

De tillfälliga bestämmelserna bör förlängas

Regeringens avsikt är att återkomma med förslag om att lättnader i arbetslöshetsförsäkringen motsvarande dem som har införts under pandemin ska gälla även framgent. Med hänsyn till att Sverige bedöms vara på väg in i en lågkonjunktur som kan antas få negativa konsekvenser för arbetsmarknaden och sysselsättningen är det lämpligt att de tillfälliga reglerna gäller utan uppehåll till dess att en långsiktig lösning kan vara på plats. De tillfälliga reglerna bör därför förlängas att gälla till och med den 31 december 2023, vilket kräver ändringar i ikraftträdandebestämmelserna till tidigare beslutade lagar.

Enligt övergångsbestämmelsen till den tidigare beslutade lagändringen om upphävandet av lättnaden i arbetsvillkoret ska äldre föreskrifter fortfarande gälla för den vars arbetslöshet har inträtt före ikraftträdandet om ansökan om arbetslöshetsersättning har kommit in till arbetslöshetskassan senast den 28 februari 2023. Övergångsbestämmelsen syftar till att begränsa tiden då de tillfälliga reglerna kan tillämpas efter upphävandet. Det saknas anledning att se annorlunda på övergångssituationen efter en förlängning. Tidsangivelsen i övergångsbestämmelsen bör därför ändras så att den fyller motsvarande funktion efter den nu föreslagna förlängningen. Det föreslås därmed att äldre föreskrifter om arbetsvillkor fortfarande ska gälla för den vars arbetslöshet har inträtt före ikraftträdandet den 1 januari 2024 om ansökan om arbetslöshetsersättning har kommit in till arbetslöshetskassan senast den 29 februari 2024.

När det gäller förlängningen av övriga tillfälliga bestämmelser bedöms det inte finnas något behov av nya eller ändrade övergångsbestämmelser.

Konsekvenser

Konsekvenser för statens budget

Förslaget om förlängd lättnad i arbetsvillkoret bedöms få begränsade ekonomiska konsekvenser för statens budget då det bedöms omfatta ett begränsat antal personer. Förslaget bedöms öka utgifterna med 50 miljoner kronor 2023.

Förslaget om förlängd lättnad i karensvillkoret bedöms öka statens utgifter för arbetslöshetsförsäkringen med 122 miljoner kronor under 2023. Förslaget innebär att enskilda som inleder en ny ersättningsperiod alltjämt kommer att kunna få ta del av sin dagpenning fyra dagar tidigare än vad som var möjligt med tidigare regler. Det innebär även en större första utbetalning och att alla enskilda som inte utnyttjar alla 300 ersättningsdagar kommer att få en något högre total ersättning än vad som är fallet med tidigare regler.

Förslaget om en förlängning av möjligheten att meddela föreskrifter om undantag från femårsregeln för företagare bedöms i sig inte ha några ekonomiska konsekvenser för statens budget.

Konsekvenser för arbetslöshetskassorna

Eftersom förslaget om förlängd lättnad i arbetsvillkoret bedöms omfatta ett begränsat antal personer bedöms förslaget få marginella konsekvenser för arbetslöshetskassorna.

Förslaget om förlängd lättnad i karensvillkoret bedöms ha små konsekvenser för administrationen av arbetslöshetsförsäkringen även om det kan medföra behov av vissa systemändringar.

Förslaget om en förlängning av möjligheten att meddela föreskrifter om undantag från femårsregeln för företagare bedöms i sig inte ha några konsekvenser för arbetslöshetskassorna.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen anger att förändringar måste vara förutsebara och komma i god tid så att arbetslöshetskassorna hinner med eventuella förändringar av systemstöd och övrigt genomförande. Med hänsyn till att förslagen inte innebär några förändringar i förhållande till vad som gäller i dag bedömer regeringen att konsekvenserna för arbetslöshetskassorna är hanterbara.

Konsekvenser för jämställdheten

Bland arbetslösa är andelen kvinnor större än andelen män. Den föreslagna förlängningen av lättnaden i arbetsvillkoret bedöms dock vara könsneutral.

Vid tidigare förändringar av karensvillkoret har det konstaterats att det var en större andel kvinnor än män som hade så korta arbetslöshetsperioder att de fått arbete innan karensperioden fullgjorts. Med tanke på karenstidens längd bedöms effekten av förslaget om en förlängning av lättnaden i karensvillkoret vara marginella ur ett jämställdhetsperspektiv.

Förslaget om förlängning av möjligheten att meddela föreskrifter om undantag från femårsregeln för företagare bedöms inte få några konsekvenser för jämställdheten.

Konsekvenser för företag

Eftersom förslaget om förlängd lättnad i arbetsvillkoret bedöms innebära att fler personer kan uppfylla arbetsvillkoret kommer fler personer att behöva inhämta ett intyg av arbetsgivare om arbetsförhållanden och de uppgifter i övrigt som behövs för att bedöma rätten till ersättning. Förslaget bedöms dock få marginella konsekvenser för små- och medelstora företag eftersom ett begränsat antal personer bedöms omfattas av förslaget.

Förslaget om förlängd lättnad i karensvillkoret bedöms inte få några särskilda konsekvenser för små eller medelstora företag.

Förslaget om förlängning av möjligheten att meddela föreskrifter om undantag från femårsregeln för företagare bedöms i sig inte få några konsekvenser för små eller medelstora företag.

Övriga konsekvenser

Förslaget om förlängning av lättnaden i arbetsvillkoret bedöms förstärka arbetslöshetsförsäkringens roll som automatisk stabilisator. Förslaget kan påverka enskildas arbetsutbud negativt.

Förslaget om förlängning av lättnaden i karensvillkoret kan innebära att färre personer än vad som annars vore fallet kommer att ha behov av kompletterande försörjningsstöd i början av arbetslösheten. Förslaget bedöms även få effekter på frivilliga inkomstförsäkringar, eftersom den första dagen med arbetslöshetsersättning kommer att infalla tidigare än vad som är fallet enligt tidigare regler. Första dagen med ersättning från inkomstförsäkringar kommer sannolikt också därför att infalla tidigare.

Samtliga förslag bedöms vara förenliga med Sveriges internationella åtaganden. Inget av förslagen bedöms få några särskilda konsekvenser för miljön.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

2021	Utfall	7 739 692	Anslagssparande	218 052
2022	Anslag	7 861 253[1]	Utgiftsprognos	7 902 529
2023	**Förslag**	**7 591 264**		
2024	Beräknat	7 188 181[2]		
2025	Beräknat	7 285 708[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 7 030 803 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 6 992 458 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsförmedlingens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för medfinansiering av projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för programperioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**7 810 253**	**7 810 253**	**7 810 253**
Pris- och löneomräkning[2]	80 894	257 529	411 833
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-314 399	-894 442	-951 502
varav BP23[3]	*-11 500*	*-6 500*	*3 500*
– Ny struktur civilt försvar - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Finansiering Tillskott för arbetet för hbtqi-personers rättigheter	*-10 000*	*-10 000*	
– Nya uppgifter för Boverket - Platsdata	*-5 000*		
Överföring till/från andra anslag	14 516	14 841	15 125
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 591 264**	**7 188 181**	**7 285 708**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Utgifterna under 2021 uppgick till 7 740 miljoner kronor, vilket var 217 miljoner kronor högre än 2020.

Anslaget för 2022 har i propositionen Vårändringsbudget för 2022 ökats med 51 miljoner kronor för att främja den fortsatta implementeringen av etableringsjobb och för att Arbetsförmedlingen får ytterligare uppgifter inom samhällets krisberedskap och civilt försvar.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 7 903 miljoner kronor, vilket är 92 miljoner kronor högre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2022.

I tabell 4.17 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2022. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget minskar med 11,5 miljoner kronor 2023 respektive 6,5 miljoner kronor 2024 och ökar med 3,5 miljoner kronor 2025. I dessa belopp ingår att det har beslutats om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Arbetsförmedlingen. Anslaget ökas därför med 3,5 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Vidare minskar anslaget med 5 miljoner kronor 2023 för att finansiera Boverkets övertagande av platsdatabasen Segregationsbarometern. Anslaget minskar även med 10 miljoner kronor 2023 och 2024 för finansiering av fortsatt och förstärkt arbete för hbtqi-personers rättigheter.

Regeringen föreslår att 7 591 264 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 7 188 181 000 kronor respektive 7 285 708 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.18 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	9 901	9 685	216	113
Prognos 2022	4 983	4 768	215	328
Budget 2023	5 000	5 000	0	328

Uppdragsverksamheten avser tjänsteexport som i huvudsak finansieras av Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete (Sida) och EU. Verksamheten sker i enlighet med inriktningen för det svenska biståndet och EU:s prioriterade områden. Insatserna består i att utveckla styrning, organisation, tjänster och metoder på arbetsförmedlingar i andra länder inklusive arbetslivsinriktad rehabilitering.

4.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

2021	Utfall	45 424 690	Anslagssparande	7 278 042
2022	Anslag	43 137 597[1]	Utgiftsprognos	35 120 858
2023	**Förslag**	**38 432 392[2]**		
2024	Beräknat	38 758 459		
2025	Beräknat	38 792 233		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 3 496 771 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 som uppgick till -236 167 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning samt statsbidrag till arbetslöshetskassor enligt lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor. Anslaget får också användas för utgifter för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får användas för utgifter för vad avser aktivitetsstöd för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får därutöver användas för medfinansiering av projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för programperioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**43 137 597**	**43 137 597**	**43 137 597**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	241 400	536 400	911 399
varav BP23	*5 868 000*	*6 354 000*	*6 640 000*
– Bibehållet tak a-kassa, aktivitetsstöd dag 0–100	*1 711 000*	*1 880 000*	*1 983 000*
– Bibehållet tak a-kassa, aktivitetsstöd dag 101–	*2 368 000*	*2 757 000*	*2 987 000*
– Bibehållet höjt grundbelopp	*1 572 000*	*1 544 000*	*1 499 000*
– Bibehållna karensdagar	*122 000*	*123 000*	*121 000*
– Bibehållet arbetsvillkor	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Fler praktikplatser	*45 000*		
Makroekonomisk utveckling	-4 946 605	-4 915 538	-5 256 763
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**38 432 392**	**38 758 459**	**38 792 233**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2021 uppgick till 7 278 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Den huvudsakliga förklaringen till sparandet är att antalet arbetslösa blev betydligt lägre än beräknat.

I tabell 4.21 framgår utgifterna för perioden 2020–2025. Utgifterna under 2021 uppgick till 45 425 miljoner kronor, vilket var 3 601 miljoner kronor högre än 2020. Detta förklaras främst av högre utgifter för aktivitetsstöd. Utgifterna för arbetslöshetsersättningen uppgick under 2021 till 21 230 miljoner kronor, vilket var 3 138 miljoner kronor lägre än 2020. De lägre utgifterna förklaras av att arbetslösheten minskade. Utgifterna för aktivitetsstöd uppgick till 19 501 miljoner kronor under 2021, vilket var 6 038 miljoner kronor högre än 2020. De högre utgifterna beror på fler deltagare i insatser än 2020, både inom och utanför garantierna.

Tabell 4.21 Utgifter arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och statlig ålderspensionsavgift (Ståp)

Miljoner kronor

		Arbetslöshets-ersättning	Aktivitetsstöd och utvecklingsersättning	Ståp	Totalt
Utfall	2020	24 369	13 464	3 991	41 823
	2021	21 230	19 501	4 693	45 425
Beräknat	2022	14 635	16 659	3 827	35 121
	2023	17 423	17 512	3 497	38 432
	2024	18 840	17 144	2 775	38 758
	2025	18 516	16 841	3 436	38 792

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 35 121 miljoner kronor. Detta är 8 017 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2022. Utgifterna för arbetslöshetsersättning för 2022 beräknas uppgå till 14 635 miljoner kronor, vilket är 5 376 miljoner kronor lägre än ursprungligt beräknade medel i statens budget. Detta beror på färre arbetslösa samt att en lägre andel av de arbetslösa får ersättning än tidigare beräknat. Under 2022 beräknas utgifterna för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning uppgå till 16 659 miljoner kronor, vilket är 2 641 miljoner kronor lägre än ursprungligt beräknade medel i statens budget. Detta beror på att färre personer deltar i program jämfört med ursprungligt beräknat.

I tabell 4.20 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för anslaget 2022. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget ökar med 5 868 miljoner kronor 2023, 6 354 miljoner kronor 2024 och 6 640 miljoner kronor 2025.

Makroekonomisk utveckling är t.ex. effekten av förändrade antaganden om antalet arbetslösa samt antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar. Effekten kommande år beror främst på en förändrad bedömning av antalet arbetslösa.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 38 432 392 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* för 2023. Av detta belopp beräknas 17 423 338 000 kronor för bidrag till arbetslöshetsersättning, 17 512 283 000 kronor för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning och 3 496 771 000 kronor för statliga ålderspensionsavgifter. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 38 758 459 000 kronor respektive 38 792 233 000 kronor.

4.6.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

2021	Utfall	11 424 593	Anslagssparande	941 530
2022	Anslag	9 172 145[1]	Utgiftsprognos	7 573 230
2023	**Förslag**	**6 926 037**		
2024	Beräknat	9 202 310		
2025	Beräknat	8 931 712		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Av anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för ändamål enligt anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*.

Anslaget får användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för perioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken. Anslaget får även användas för utgifter för program och insatser för kvinnor och män som omfattas av lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**9 172 145**	**9 172 145**	**9 172 145**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 143 051	-1 287 351	-1 217 351
varav BP23	*-1 535 000*	*-106 000*	*-138 000*
– Minskade medel för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	*-1 500 000*		
– Minskat antal kvotflyktingar	*-35 000*	*-106 000*	*-138 000*
Makroekonomisk utveckling	896 943	1 317 516	976 918
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 926 037**	**9 202 310**	**8 931 712**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2021 uppgick till 942 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Anslagssparandet beror huvudsakligen på att färre personer har deltagit i arbetsmarknadspolitiska program.

Utgifterna 2021 uppgick till 11 425 miljoner kronor vilket var 4 149 miljoner kronor högre än 2020. Ökningen beror huvudsakligen på högre utgifter för anställningsstöd och upphandlade matchningstjänster.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 7 573 miljoner kronor. Det är 1 599 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2022. Det kan förklaras av att färre personer har deltagit i arbetsmarknadspolitiska program.

Den förra regeringen har vidare beslutat om statsbidrag till arbetstagarorganisationer för kostnader för att ge in yttranden till Arbetsförmedlingen inför arbetsplatsförlagda program och insatser. Detta har finansierats genom att handledarstödet vid introduktionsjobb halverats.

I tabell 4.23 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2022. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att

anslaget minskar med 1 535 miljoner kronor 2023, 106 miljoner kronor 2024 och 138 miljoner kronor 2025.

Makroekonomisk utveckling är effekter av en uppräkning av anslaget utifrån antaganden om konsumentprisindex och regelstyrda volymförändringar. Effekten kommande år beror främst på en förändrad bedömning av antalet arbetslösa.

I tabell 4.24 nedan redovisas volymer och utgifter för perioden 2020–2025. Beräknade belopp och volymer indikerar resursutrymmet för arbetsmarknadspolitiska insatser vid Arbetsförmedlingen.

Tabell 4.24 Beräknat antal personer i program och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program

Volymer anges som genomsnittligt antal kvarstående per månad.

	Utfall 2020	2021	Beräknat 2022	2023	2024	2025
Volymer (tusental)						
Jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för unga	139	150	137	139	131	125
Etableringsprogrammet	23	14	11	12	11	10
Anställningsstöd	11	16	10	6	6	6
Övriga program med aktivitetsstöd	19	43	33	41	42	42
Program samverkan AF och FK	5	5	6	6	6	6
Summa	**196**	**227**	**201**	**208**	**195**	**188**
Utgifter (mnkr)						
Jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för unga	2 288	3 244	3 004	3 345	4 878	4 642
Etableringsprogrammet	331	227	174	289	248	211
Anställningsstöd	2 886	4 905	3 076	1 586	1 527	1 527
Övriga program med aktivitetsstöd	1 007	2 514	1 580	2 017	2 162	2 171
Övriga utgifter	763	535	531	411	367	360
Summa	**7 276**	**11 425**	**8 365**	**7 648**	**9 182**	**8 911**

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. För deltagare i etableringsprogrammet och samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan kring arbetslivsinriktad rehabilitering lämnas i stället för aktivitetsstöd ersättning under anslaget 1:14 Etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare respektive rehabiliteringsersättning under utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. I volymerna och utgifterna ingår även beräknade medel för arbetsmarknadspolitiska insatser inom React-EU som finansieras under anslaget 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020. Beloppet för 2022 beräknas till 800 mnkr och för 2023 beräknas beloppet till 742 mnkr.

Regeringen föreslår att 6 926 037 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 9 202 310 000 kronor respektive 8 931 712 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 000 000 000 kronor 2024–2032.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmarknadspolitiska program och insatser där det lämnas ersättning för kringkostnader pågår normalt ca 6 månader men kan pågå längre, vilket medför utgifter kommande budgetår. De beräknade ingångna, infriade

och utestående åtagandena för de upphandlade matchningstjänster baseras på en prognos medan ekonomiska åtaganden kopplade till övriga insatser redovisas enligt gängse redovisningsprinciper med de faktiska åtagandena. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 000 000 000 kronor 2024–2032.

Tabell 4.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2032
Ingående åtaganden	9 464 000	4 822 743	6 650 000			
Nya åtaganden	4 408 000	5 940 257	5 298 000			
Infriade åtaganden	4 505 000	-4 113 000	-4 948 000	-5 011 000	-1 568 000	-421 000
Utestående åtaganden	4 822 743	6 650 000	7 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**14 300 000**	**6 650 000**	**7 000 000**			

Anm.: Från och med 2021 tillämpas principen att de ekonomiska åtagandena avseende resultatbaserade matchningstjänster baseras på en prognos över vad som faktiskt kommer att leda till ett infriande. Detta förklarar att utestående åtaganden 2021 inte utgörs av summan för ingående, nya och infriade åtaganden samma år.

4.6.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tabell 4.26 Anslagsutveckling 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	19 205 433	Anslagssparande	1 276 235
2022	Anslag	20 684 009[1]	Utgiftsprognos	19 594 425
2023	**Förslag**	**20 830 367**		
2024	Beräknat	20 891 387		
2025	Beräknat	20 955 552		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och statsbidrag till Samhall AB. Anslaget får även användas för särskilt introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS), projektmedel för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, stöd till hjälpmedel och personligt biträde på arbetsplatsen, särskilda insatser för syn- och hörselskadade, särskilt stöd till start av näringsverksamhet samt för att utveckla ny arbetsförmåga.

Anslaget får även användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av det nationella socialfondsprogrammet för programperioden 2021–2027. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020 och av projekt inom regionalfondsprogram för programperioden 2021–2027, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.27 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**20 684 009**	**20 684 009**	**20 684 009**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	146 358	207 378	271 543
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**20 830 367**	**20 891 387**	**20 955 552**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2021 uppgick till 1 276 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Den främsta anledningen till anslagssparandet är att antalet anställningar med lönebidrag inte ökat som beräknat.

Utgifterna 2021 uppgick till 19 205 miljoner kronor, vilket var 143 miljoner kronor högre än 2020.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 19 594 miljoner kronor, vilket är en ökning med 389 miljoner kronor eller 2,0 procent jämfört med 2021. Den främsta förklaringen är att antalet personer med lönebidrag eller offentligt skyddat arbete (OSA) beräknas öka i takt med att efterfrågan på arbetskraft stärkts. Dock beräknades en större ökning av antalet lönebidragsanställningar i den ursprungligt beslutade budgeten för 2022, vilket medför ett beräknat anslagssparande för 2022 på 1 090 miljoner kronor.

I tabell 4.27 framgår förändringen av anslaget jämfört med beslutad nivå för 2022. Förändringar till följd av den makroekonomiska utvecklingen förklaras bl.a. av en uppräkning av anslaget utifrån antaganden om konsumentprisindex och timlöneutveckling.

I tabell 4.28 redovisas volymer och utgifter avseende särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för åren 2020–2025. Inom ramen för resurserna finns en flexibilitet för Arbetsförmedlingen att utifrån enskilda arbetssökandes behov välja olika typer av insatser. Tabellen ska tolkas som en beräkning av de resurser som regeringen föreslår.

Tabell 4.28 Beräknad omfattning av särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antalet personer per månad och utgifter per år

	Utfall		Beräknat			
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Antal	89 000	85 800	87 000	93 500	93 600	93 700
varav Samhall Aktiebolag	*22 800*	*22 900*	*23 000*	*23 000*	*23 000*	*23 000*
Utgifter (mnkr)	19 063	19 205	19 594	20 830	20 891	20 956
varav Samhall Aktiebolag	*6 316*	*6 594*	*6 626*	*6 626*	*6 626*	*6 626*

Regeringen föreslår att 20 830 367 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* för 2023. Av dessa medel beräknas 6 626 000 000 kronor användas för att sysselsätta personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

inom ramen för Samhall Aktiebolags verksamhet. I detta ingår både personer med skyddat arbete och personer med lönebidrag för utveckling i anställning. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 20 891 387 000 kronor respektive 20 955 552 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om insatser under anslaget omfattar normalt mer än ett år vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 000 kronor 2024–2027.

Tabell 4.29 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	11 463 287	10 159 257	10 500 000			
Nya åtaganden	7 806 000	8 579 000	10 271 000			
Infriade åtaganden	9 110 030	-8 238 257	-8 771 000	-10 151 000	-1 549 000	-300 000
Utestående åtaganden	10 159 257	10 500 000	12 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**15 000 000**	**14 000 000**	**12 000 000**			

4.6.5 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tabell 4.30 Anslagsutveckling 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

2021	Utfall	123 286	Anslagssparande	2 709
2022	Anslag	136 864[1]	Utgiftsprognos	136 744
2023	**Förslag**	**131 059**		
2024	Beräknat	134 708[2]		
2025	Beräknat	129 194[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 131 059 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 122 928 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter vid Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet). Anslaget får även användas för utgifter för nationell medfinansiering av s.k. tekniskt stöd inom Europeiska socialfonden, Europeiska socialfonden+ och Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.31 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**136 864**	**136 864**	**136 864**
Pris- och löneomräkning[2]	1 195	5 039	8 232
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 000	-7 195	-15 902
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**131 059**	**134 708**	**129 194**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Svenska ESF-rådet är förvaltande myndighet för det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020 och för det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027. Myndigheten är även förvaltande myndighet för programmet inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt 2014–2020 (se utg.omr. 9). Svenska ESF-rådet är vidare ansvarig myndighet för förvaltningen av bidrag från brexitjusteringsreserven (se utg.omr. 24).

I tabell 4.31 framgår förändringen av anslaget jämfört med beslutad nivå för 2022.

I beräkningarna av anslaget har hänsyn tagits till tekniskt stöd inom de berörda programmen, vilket får användas för vissa administrativa kostnader.

Regeringen föreslår att 131 059 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 134 708 000 kronor respektive 129 194 000 kronor.

4.6.6 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tabell 4.32 Anslagsutveckling 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

2021	Utfall	1 299 687	Anslagssparande	695 913
2022	Anslag	2 545 600[1]	Utgiftsprognos	2 490 603
2023	**Förslag**	**2 414 000**		
2024	Beräknat	100 100		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbetalningar av stöd från Europeiska socialfonden för programperioden 2014–2020. Utbetalningarna avser delfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning. Anslaget omfattar även särskilda EU-medel, utöver socialfondsmedel, för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga. Anslaget får även användas för viss statlig medfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.33 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 545 600**	**2 545 600**	**2 545 600**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-168 000	-1 398 600	-1 498 700
varav BP23		*50 100*	
– Omfördelning mellan år inom anslaget		*50 100*	
Överföring till/från andra anslag	1 480	12 900	12 900
Övrigt	34 920	-1 059 800	-1 059 800
Förslag/beräknat anslag	**2 414 000**	**100 100**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2021 uppgick till 696 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Anslagssparandet förklaras bl.a. av en lägre efterfrågan i det nationella socialfondsprogrammet än förväntat.

Utgifterna 2021 uppgick till 1 300 miljoner kronor, vilket var 136 miljoner kronor högre än 2020.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 2 491 miljoner kronor. Detta är i stort i nivå med den beslutade budgeten för 2022.

Medlen från Europeiska socialfonden för det nationella socialfondsprogrammet omfattar ca 1 049 miljoner euro för programperioden som helhet, varav ca 293 miljoner euro för React-EU och ca 44 miljoner euro för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga. Ytterligare EU-medel om ca 44 miljoner euro tillkommer för sysselsättningsinitiativet för unga.

Medel för statlig medfinansiering av vissa insatser inom socialfondsprogrammet bör liksom tidigare anvisas under anslaget. Detta belopp beräknas uppgå till 1 500 miljoner kronor för programperioden som helhet. Övrig statlig medfinansiering kan därutöver ske under bl.a. ett antal andra anslag inom utgiftsområdet i enlighet med ändamålen för dessa anslag.

I tabell 4.33 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2022. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget beräknas öka med 50 miljoner kronor 2024.

Regeringen föreslår att 2 414 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* för 2023. För 2024 beräknas anslaget till 100 100 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 100 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom det nationella socialfondsprogrammet omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 100 000 kronor 2024.

Tabell 4.34 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	3 115 983	2 963 475	2 363 600	
Nya åtaganden	1 375 784	1 945 725	100 100	
Infriade åtaganden	-1 528 292	-2 545 600	-2 363 600	-100 100
Utestående åtaganden	2 963 475	2 363 600	100 100	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 618 000**	**2 463 000**	**100 100**	

4.6.7 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tabell 4.35 Anslagsutveckling 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	50 000
2022	Anslag	225 000[1]	Utgiftsprognos	
2023	**Förslag**	**550 000**		
2024	Beräknat	1 147 000		
2025	Beräknat	1 698 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbetalningar av stöd från Europeiska socialfonden plus för programperioden 2021–2027. Utbetalningarna avser delfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet 2021–2027. Anslaget får även användas för viss statlig medfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.36 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**225 000**	**225 000**	**225 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	325 000	922 000	1 473 000
varav BP23	*-175 000*	*247 000*	*398 000*
– Omfördelning mellan år inom anslaget	*-175 000*	*247 000*	*398 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**550 000**	**1 147 000**	**1 698 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2021 uppgick till 50 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Europeiska kommissionen godkände den 8 augusti 2022 det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027. Svenska ESF-rådet har påbörjat genom-

förandet av programmet. Programmet beräknas omfatta totalt 707 miljoner euro från Europeiska socialfonden+ och 919 miljoner euro i nationell medfinansiering.

Medel bör som tidigare anvisas för statlig medfinansiering av vissa insatser inom programmet. Detta belopp beräknas till 1 500 miljoner kronor för perioden som helhet. Övrig medfinansiering bör därutöver ske under bl.a. ett antal andra anslag inom utgiftsområdet, i enlighet med ändamålen för dessa anslag.

Innevarande år beräknas inga utgifter under anslaget, vilket förklaras av en senare start av programmet än tidigare beräknat.

I tabell 4.36 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2022. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget minskar med 175 miljoner kronor 2023 samt ökar med 247 miljoner kronor 2024 och 398 miljoner kronor 2025.

Regeringen föreslår att 550 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 147 000 000 kronor respektive 1 698 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 405 000 000 kronor 2024–2030.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom det nationella programmet för Europeiska socialfonden+ 2021–2027 omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:7 *Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 405 000 000 kronor 2024–2030.

Tabell 4.37 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Europeiska socialfonden plus m.m. för perioden 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2030
Ingående åtaganden			1 055 000			
Nya åtaganden		1 055 000	1 781 000			
Infriade åtaganden			-431 000	-889 900	-889 900	-625 200
Utestående åtaganden		1 055 000	2 405 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 000 000**	**1 700 000**	**2 405 000**			

4.6.8 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tabell 4.38 Anslagsutveckling 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

2021	Utfall	42 704	Anslagssparande	1 120
2022	Anslag	43 099[1]	Utgiftsprognos	43 794
2023	**Förslag**	**43 666**		
2024	Beräknat	44 512[2]		
2025	Beräknat	45 274[2]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 43 666 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärderings (IFAU) förvaltningsutgifter och forskningsbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.39 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**43 099**	**43 099**	**43 099**
Pris- och löneomräkning[2]	567	1 413	2 175
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**43 666**	**44 512**	**45 274**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 43 666 000 kronor för 2023 anvisas under anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering*. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 44 512 000 kronor respektive 45 274 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: IFAU beviljar bidrag för externa projekt som kan pågå längre än ett år, vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:8 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 4.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	7 987	6 530	9 000		
Nya åtaganden	4 198	8 470	6 000		
Infriade åtaganden	-5 655	-6 000	-6 000	-6 000	-3 000
Utestående åtaganden	6 530	9 000	9 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**9 000**	**9 000**	**9 000**		

4.6.9 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tabell 4.41 Anslagsutveckling 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

2021	Utfall	78 286	Anslagssparande	-783
2022	Anslag	80 220[1]	Utgiftsprognos	78 673
2023	**Förslag**	**81 327**		
2024	Beräknat	83 082[2]		
2025	Beräknat	84 630[2]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 81 327 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.42 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**80 220**	**80 220**	**80 220**
Pris- och löneomräkning[2]	1 107	2 862	4 410
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**81 327**	**83 082**	**84 630**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 81 327 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 83 082 000 kronor respektive 84 630 000 kronor.

4.6.10 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tabell 4.43 Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tusental kronor

2021	Utfall	58 714	Anslagssparande	
2022	Anslag	59 168[1]	Utgiftsprognos	59 168
2023	**Förslag**	**59 956**		
2024	Beräknat	63 961[2]		
2025	Beräknat	66 893[2]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 59 956 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till administration av grundbeloppet enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor för dem som inte är anslutna till någon arbetslöshetskassa.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.44 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Bidrag till administration av grundbeloppet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**59 168**	**59 168**	**59 168**
Pris- och löneomräkning[2]	788	4 793	7 725
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**59 956**	**63 961**	**66 893**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 59 956 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidrag till administration av grundbeloppet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 63 961 000 kronor respektive 66 893 000 kronor.

4.6.11 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tabell 4.45 Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

2021	Utfall	8 303	Anslagssparande	
2022	Anslag	8 303[1]	Utgiftsprognos	8 303
2023	**Förslag**	**8 303**		
2024	Beräknat	8 303		
2025	Beräknat	8 303		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten för verksamheten enligt den överenskommelse svenska staten har med Finland och Norge om anordnande av utbildningar samt kompensation för de ökade kostnader som uppstår för dessa länder till följd av att utbildningstjänsterna är mervärdesskattepliktiga i Sverige.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.46 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 303**	**8 303**	**8 303**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 303**	**8 303**	**8 303**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Syftet med verksamheten är att främja åtgärder som bidrar till att utveckla arbetsmarknaden och att stärka det regionala samarbetet för i första hand de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige. Utöver stiftelsens stadgar regleras verksamheten av en överenskommelse mellan länderna som omförhandlas vart fjärde år.

Riksdagen bemyndigade den förra regeringen att under 2019 träffa en ny överenskommelse i enligt med vad som anges ovan (prop. 2018:/19:1, bet. 2018/19:AU2, rskr. 2018/19:112). Den 25 november 2019 tecknades en ny överenskommelse som gäller 2020–2023 (A2019/01988). Regeringen avser att träffa en ny överenskommelse för perioden 2024–2027.

Regeringen föreslår att 8 303 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 8 303 000 kronor respektive år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 33 212 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: Den nu gällande överenskommelsen mellan Sverige, Norge och Finland avseende Stiftelsen Utbildning Nordkalotten löper ut under 2023. För att verksamheten ska kunna fortsätta att bedrivas i dess nuvarande form behöver Sverige, Norge och Finland teckna en ny överenskommelse för kommande år.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 33 212 000 kronor för 2024–2027.

Tabell 4.47 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	24 909	16 606	8 303			
Nya åtaganden			33 212			
Infriade åtaganden	-8 303	-8 303	-8 303	-8 303	-8 303	-16 606
Utestående åtaganden	16 606	8 303	33 212			
Erhållet/föreslaget bemyndigande			**33 212**			

4.6.12 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tabell 4.48 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

2021	Utfall	829 659	Anslagssparande	2 070 341
2022	Anslag	1 310 000[1]	Utgiftsprognos	1 099 000
2023	**Förslag**	**1 678 000**		
2024	Beräknat	1 505 000		
2025	Beräknat	1 504 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till lönegarantiersättning enligt lönegarantilagen (1992:497) och de sociala avgifter som ska betalas i samband med lönegarantiutbetalningen enligt socialavgiftslagen (2000:980). Anslaget får användas för utgifter för arbetet med handläggning av lönegarantiärenden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.49 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 310 000**	**1 310 000**	**1 310 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling	368 000	195 000	194 000
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 678 000**	**1 505 000**	**1 504 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet 2021 uppgick till 2 070 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Anslagssparandet beror i huvudsak på att antal konkurser och antal anställda som drabbades av konkurs var betydligt lägre än väntat.

Utgifterna 2021 uppgick till 830 miljoner kronor, vilket var 2 156 miljoner kronor lägre än 2020. Detta förklaras främst av att antal företag och antal anställda som drabbades av konkurs minskade tydligt 2021.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 1 099 miljoner kronor. Det är 211 miljoner kronor lägre än den ursprungligt beslutade budgeten för 2022. Skillnaden förklaras främst av att antalet konkurser hittills under 2022 är på rekordlåga nivåer. Antalet konkurser har minskat med 6 procent första halvåret 2022 jämfört med motsvarande period 2021.

I tabell 4.49 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2022. Makroekonomisk utveckling är t.ex. effekten av BNP-gap, investeringsandelen och driftöverskottsandelen. Effekten kommande år beror främst på en minskad driftöverskottsandel. Regeringen föreslår att 1 678 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Bidrag till lönegarantiersättning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 505 000 000 kronor respektive 1 504 000 000 kronor.

4.6.13 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tabell 4.50 Anslagsutveckling 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

2021	Utfall	3 399 208	Anslagssparande	1 595 081
2022	Anslag	5 662 685[1]	Utgiftsprognos	4 554 395
2023	**Förslag**	**8 129 311**		
2024	Beräknat	6 720 738		
2025	Beräknat	5 764 032		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 59 865 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för etableringsjobb för 2023. Något regleringsbelopp är inte aktuellt eftersom etableringsjobb införts den 1 september 2022.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till arbetsgivare för nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar. Anslaget får även användas för utgifter för etableringsjobb och för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.51 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:13 Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**5 662 685**	**5 662 685**	**5 662 685**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 847 000	1 666 960	-1 225 040
varav BP23	*-157 000*	*-157 000*	*-113 000*
– Nystartsjobb: 6 månader kvalificeringstid för nyanlända[2]	*-157 000*	*-157 000*	*-113 000*
Makroekonomisk utveckling	619 626	-608 907	1 326 387
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 129 311**	**6 720 738**	**5 764 032**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Regeländring som trädde i kraft den 1 september 2022.

Anslagssparandet för 2021 uppgick till drygt 1 595 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Anslagssparandet beror i huvudsak på att färre personer tagit del av nystartsjobb.

Utgifterna 2021 uppgick till 3 399 miljoner kronor vilket var 360 miljoner kronor lägre än 2020. Detta förklaras främst av lägre genomsnittliga utgifter per person med ett nystartsjobb.

Innevarande år beräknas utgifterna uppgå till 4 554 miljoner kronor. Det är 1 155 miljoner kronor högre än 2021. Detta förklaras främst av fler nystartsjobb.

I tabell 4.51 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2022. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget minskar med 157 miljoner kronor 2023, 157 miljoner kronor 2024 och 113 miljoner kronor 2025. Ökningen av anslaget kommande år beror främst på grund av den tillfälliga förstärkning av nystartsjobb som riksdagen beslutat om i samband med budgetbeslutet för 2022.

Förordningen (2022:807) om statlig ersättning för arbete i etableringsjobb har beslutats. I tabell 4.52 framgår utgifterna för perioden 2020–2025. I enlighet med vad som aviserades i budgetpropositionen för 2022 avskaffas stödet för yrkesintroduktionsanställningar fr.o.m. 2024.

Tabell 4.52 Utgifter Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Miljoner kronor

		Nystartsjobb	Etableringsjobb	Ålderspensionsavgift etableringsjobb	Yrkesintroduktions-anställningar	Totalt
Utfall	2020	3 733	0	0	26	3 759
	2021	3 385	0	0	15	3 399
Beräknat	2022	4 211	317	8	18	4 554
	2023	7 500	551	60	18	8 129
	2024	5 904	734	80	3	6 721
	2025	4 136	1 468	160	0	5 764

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 8 129 311 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Nystartsjobb, etableringsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar* för 2023. Av detta belopp beräknas 7 500 119 000 kronor för bidrag till nystartsjobb, 551 135 000 kronor för etableringsjobb, 59 865 000 kronor statliga ålderspensionsavgifter för etableringsjobb och 18 192 000 kronor för stöd till yrkesintroduktionsanställningar. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 6 720 738 000 kronor respektive 5 764 032 000 kronor.

4.6.14 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tabell 4.53 Anslagsutveckling 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

2021	Utfall	1 346 692	Anslagssparande	328 550
2022	Anslag	1 195 895[1]	Utgiftsprognos	1 041 808
2023	**Förslag**	**1 119 813**		
2024	Beräknat	1 050 173		
2025	Beräknat	943 554		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för etableringsersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.54 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:14 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 195 895**	**1 195 895**	**1 195 895**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-405 651	-827 592	-849 592
varav BP23	*-95 000*	*-277 000*	*-358 000*
– Minskat antal kvotflyktingar	*-95 000*	*-277 000*	*-358 000*
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	329 569	681 870	597 251
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 119 813**	**1 050 173**	**943 554**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslagssparandet för 2021 uppgick till 329 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp. Sparandet beror på att färre personer har deltagit i etableringsinsatser än beräknat.

Utgifterna 2021 uppgick till 1 347 miljoner kronor, vilket var 942 miljoner kronor lägre än 2020. Detta förklaras främst av färre antal deltagare i etableringsprogrammet.

Utgifterna för 2022 beräknas bli 1 042 miljoner kronor vilket är 154 miljoner kronor lägre än ursprungligt beslutad budget för 2022. Det beror på att antalet deltagare i etableringsprogrammet har blivit färre än beräknat. Utgifterna och antalet deltagare beräknas också fortsatt minska. Antalet deltagare beräknas successivt minska från 11 200 personer 2022 till 9 800 personer 2025.

I tabell 4.54 framgår förändringen av anslaget jämfört med den ursprungligt beslutade nivån för 2022. Reformer och finansiering som redovisas i avsnitt 4.5 innebär att anslaget minskar med 95 miljoner kronor 2023, 277 miljoner kronor 2024 och 358 miljoner kronor 2025. Effekten av volymer i samma tabell beror på det som redovisats ovan.

Regeringen bedömer vidare att det inte finns behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 1 119 813 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 050 173 000 kronor respektive 943 554 000 kronor.

4.6.15 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen

Tabell 4.55 Anslagsutveckling 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	75 000[1]	Utgiftsprognos	75 000
2023	**Förslag**	**1 000 000**		
2024	Beräknat	3 176 000		
2025	Beräknat	3 278 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition. Nytt anslag fr.o.m. 2022.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentligt tillhandahållna tjänster för grundläggande omställnings- och kompetensstöd på arbetsmarknaden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.56 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**75 000**	**75 000**	**75 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	925 000	3 101 000	3 203 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 000 000**	**3 176 000**	**3 278 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Under 2022 beräknas utgifterna uppgå till 75 miljoner kronor vilket motsvarar det anvisade anslaget, men det finns en stor osäkerhet kring när tjänster kan tillhandahållas på grund av att upphandlingen av grundläggande omställnings- och kompetensstöd och yttranden har överklagats.

I tabell 4.57 framgår de beräknade utgifterna för perioden 2019–2024.

Tabell 4.57 Beräknad utgifter för grundläggande tjänster för arbetstagare utan kollektivavtal samt ersättning till arbetsgivare

Miljoner kronor

	Grundläggande tjänster för arbetstagare utan kollektivavtal	Ersättning till arbetsgivare	Totalt
2022	75	0	75
2023	307	693	1 000
2024	320	2 856	3 176
2025	337	2 941	3 278

Anm.: Beloppen är avrundade.

Regeringen föreslår att 1 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen* för 2023. Av detta beräknas 307 000 000 kronor för grundläggande tjänster som tillhandahålls av den offentliga omställningsorganisationen för arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 176 000 000 kronor respektive 3 278 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:15 *Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 64 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om stöd för grundläggande tjänster under anslaget som den offentliga omställningsorganisationen tillhandahåller medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bedömer att övriga beslut om stöd under anslaget inte medför utgifter kommande budgetår som innebär ett behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:15 *Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 64 000 000 kronor 2024.

Tabell 4.58 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Omställnings- och kompetensstöd genom den offentliga omställningsorganisationen

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden			51 000	
Nya åtaganden		51 000	64 000	
Infriade åtaganden			-51 000	-64 000
Utestående åtaganden		51 000	64 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande		**146 400**	**64 000**	

5 Arbetsliv

5.1 Mål för området

Målet för arbetslivspolitiken är goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

Mål för arbetslivspolitikens tre delområden:

– Arbetsmiljö: En arbetsmiljö som förebygger ohälsa, olycksfall och motverkar att människor utestängs från arbetet och tar hänsyn till människors olika förutsättningar och bidrar till utvecklingen av både individer och verksamhet.
– Arbetsrätt: En arbetsrätt som skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande.
– Lönebildning: En lönebildning i samhällsekonomisk balans och arbetsfred.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen inom arbetslivsområdet påverkas av en rad olika faktorer. Arbetslivspolitikens bidrag är ofta svårt att mäta och avgränsa från effekterna av såväl bidrag från andra politikområden som samhällsutvecklingen och insatser av andra aktörer på arbetsmarknaden.

Följande huvudsakliga indikatorer redovisas inom området:

– dödsolyckor och anmälda arbetsolyckor i arbetslivet
– anmälda arbetssjukdomar
– arbetsorsakade besvär
– antal förrättningar och inspektioner
– anställningsförhållanden enligt den officiella arbetsmarknadsstatistiken
– kollektivavtalstäckning och organisationsgrad
– antal medlingsärenden och antal förlorade arbetsdagar
– löneutvecklingen på arbetsmarknaden.

Tidigare redovisade indikatorer om möjlighet till lärande och utveckling i yrket och systematiskt arbetsmiljöarbete på arbetsplatser har tagits bort jämfört med förra budgetpropositionen eftersom dessa indikatorer redovisas i arbetsmiljöundersökningen som genomförs vartannat år. Indikator om arbetsorsakade besvär har lagts till jämfört med förra budgetpropositionen. Arbetsmiljöverkets undersökning om arbetsorsakade besvär genomförs vartannat år.

I bedömningen vägs det även in resultat från rapporter och undersökningar från bl.a. Arbetsmiljöverket, Myndigheten för arbetsmiljökunskap och Medlingsinstitutet.

5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Arbetsmiljö

Antalet dödsolyckor ökade under 2021

Under 2021 inträffade 39 arbetsolyckor med dödlig utgång i den svenska arbetskraften, vilket är en ökning jämfört med 2020 då antalet var 24. Utöver dessa dödsolyckor inträffade ytterligare 9 arbetsolyckor med dödlig utgång i Sverige där den drabbade inte ingår i den svenska arbetskraften. Det kan exempelvis handla om personer som är anställda i utländska företag.

Under perioden 2019–2021 har antalet dödsolyckor varierat mellan 20 och 39 per år (se diagram 5.1). En trolig förklaring till minskningen 2020 jämfört med 2019 är pandemin som ledde till minskad aktivitet i ekonomin, korttidspermitteringar samt färre arbetsresor. Ökningen 2021 bedöms bero på att rörligheten och aktiviteten på arbetsmarknaden åter har ökat. Dödsolyckor i arbetet är betydligt vanligare bland män än bland kvinnor. Av dem som omkom 2021 var 36 män och 3 kvinnor.

Diagram 5.1 Antalet dödsolyckor i arbete för arbetstagare och egenföretagare

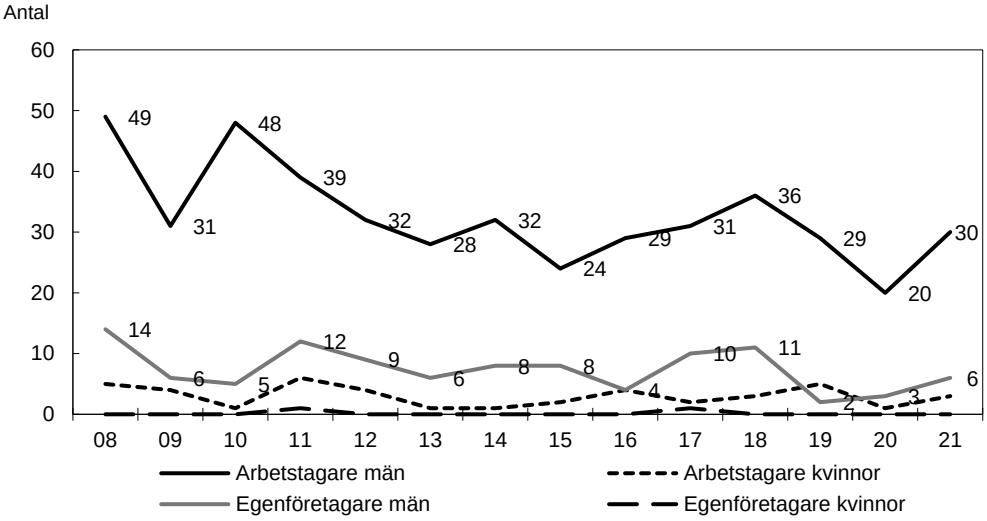

Källa: Arbetsmiljöverket.

Av samtliga dödsolyckor i arbetet inträffade 33 dödsolyckor bland arbetstagare och 6 bland egenföretagare. Jämfört med 2020 är det en ökning om 12 dödsolyckor bland arbetstagare respektive 3 dödsolyckor bland egenföretagare.

De branscher som hade flest dödsolyckor i arbetet perioden 2012–2021 var byggverksamhet, transport och magasinering, jordbruk, skogsbruk och fiske samt tillverkning. En majoritet av de omkomna egenföretagarna var verksamma inom jord- och skogsbruk. Sett till antalet dödsolyckor i förhållande till antal sysselsatta i respektive branschgrupp inträffade flest dödsolyckor i arbetet 2012–2021 inom jordbruk, skogsbruk och fiske med 6,6 dödsolyckor i arbete per 100 000 sysselsatta.

Jämfört med övriga nordiska länder och genomsnittet inom EU är Sverige bland de länder som har haft lägst antal dödsolyckor per 100 000 förvärvsarbetande sedan 2010.

Anmälda arbetsolyckor både med och utan frånvaro ökade

Antalet arbetsolyckor 2021 som inte lett till frånvaro från arbetet var 17,6 per 1 000 förvärvsarbetande kvinnor och 13,6 per 1 000 förvärvsarbetande män. Det är, i likhet

med tidigare år, vanligare att kvinnor anmäler arbetsolyckor utan frånvaro jämfört med män. Antalet anmälda arbetsolyckor som har resulterat i frånvaro från arbetet ökade 2021 jämfört med 2020. Ökningen var störst bland kvinnor, men antalet anmälningar ökade även bland män. Under 2021 anmäldes 7,9 arbetsolyckor med frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande män och 7,8 per 1 000 förvärvsarbetande kvinnor (se diagram 5.2). Historiskt har antalet anmälda arbetsolyckor med frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande varit högre för män än för kvinnor. Den stora ökningen bland kvinnor förklaras till stor del av att det under 2021 anmäldes ett stort antal arbetsolyckor som orsakats av biverkningar av vaccination mot covid-19.

Diagram 5.2 Antal anmälda arbetsolyckor med och utan frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande efter kön

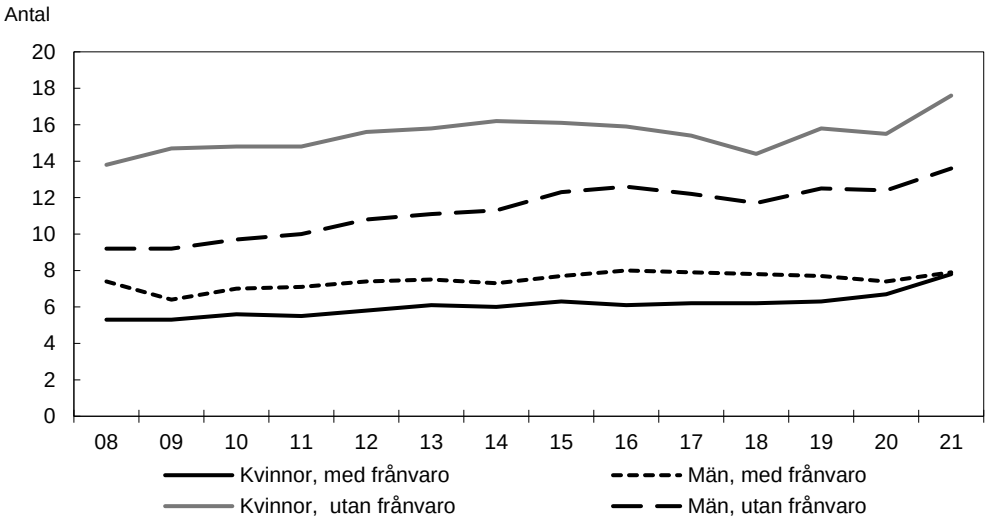

Källa: Arbetsmiljöverket.

De vanligaste orsakerna till arbetsolyckor med frånvaro var oförändrade 2021 jämfört med 2020, för både kvinnor och män. Den vanligaste orsaken till arbetsolyckor med frånvaro för män var olyckor orsakade av förlorad kontroll över maskin, verktyg eller transportutrustning. Bland kvinnor var fallolyckor den vanligaste orsaken till frånvaro. Antalet anmälda arbetsolyckor med frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande ökade under 2021 i samtliga åldersgrupper bland både kvinnor och män jämfört med 2020. Antalet anmälningar var flest bland unga män i åldern 16–24 år. Flest anmälningar bland kvinnor var i gruppen 55–59 år där den relativa olycksfallsfrekvensen ökade från 7,4 2020 till 10,1 2021. Sett till sektor anmäldes flest arbetsolyckor med frånvaro per 1 000 förvärvsarbetande inom den kommunala och regionala sektorn bland kvinnor och inom den privata sektorn bland män.

Fortsatt ökning av arbetssjukdomar

Antalet anmälda arbetssjukdomar ökade med knappt 50 procent under 2021 jämfört med 2020. Ökningen kan kopplas till covid-19-pandemin då anmälningar på grund av covid-19 fortsatte att öka kraftigt under 2021, medan förändringarna avseende andra exponeringsfaktorer inte var så stora. Likt tidigare år avsåg majoriteten av antalet anmälningar 2021 kvinnor. Antalet anmälda arbetssjukdomar per 1 000 förvärvsarbetande var 9,2 bland kvinnor och 3 bland män under 2021.

Diagram 5.3 Antal anmälda arbetssjukdomar per 1 000 förvärvsarbetande efter kön

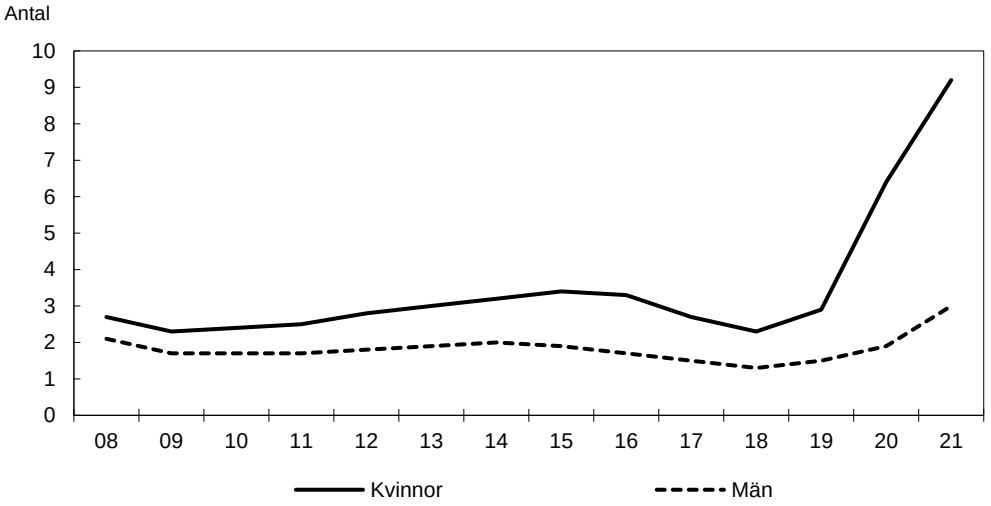

Källa: Arbetsmiljöverket.

Den vanligaste orsaken till anmälda arbetssjukdomar 2021 var liksom 2020 kemiska och biologiska faktorer, där smitta ingår, och utgjorde 68 procent av anmälningarna. Näst vanligaste orsakerna var organisatoriska och sociala faktorer (12 procent) och ergonomiska faktorer (11 procent). Kemiska och biologiska faktorer var den vanligaste orsaken både bland kvinnor och män. Antal anmälningar av arbetssjukdomar per 1 000 förvärvsarbetande ökar med stigande ålder, både för kvinnor och män. Sett till sektor skedde flest anmälningar per 1 000 förvärvsarbetande inom den regionala sektorn, både för kvinnor och män.

Tre av tio sysselsatta hade arbetsorsakade besvär

I Arbetsmiljöverkets undersökning om arbetsorsakade besvär 2020 uppgav närmare en tredjedel, 32 procent, av antalet sysselsatta personer i åldern 16–74 år att de haft besvär till följd av arbetet under den senaste 12-månadersperioden. Detta motsvarar drygt 1,6 miljoner personer. Det är en ökning jämfört med det senaste undersökningstillfället 2018, då motsvarande andel var 28 procent. En bidragande orsak till ökningen är det ökade antalet upplevda besvär på grund av smitta, vilket troligen är en följd av covid-19-pandemin. Besvär till följd av arbetet var vanligare bland kvinnor än bland män. Andelen kvinnor som hade besvär till följd av arbete var 37 procent och bland män 27 procent.

Andelen sysselsatta med besvär till följd av arbetet skiljer sig mellan anställda inom stat, kommun, region och privata sektorn. Bland anställda inom kommun och region hade strax över 40 procent besvär av arbetet. Motsvarande andel bland anställda inom staten och den privata sektorn var omkring 30 procent. Sett till yrke och näringsgren var sysselsatta inom vård och utbildning särskilt utsatta för besvär till följd av arbetet. Bland undersköterskor hade nära varannan, 48 procent, besvär till följd av arbetet.

För hög arbetsbelastning var den vanligaste orsaken till arbetsorsakade besvär

Nära tre av tio sysselsatta, 29 procent, hade besvär till följd av andra förhållanden i arbetet än olyckshändelse. Det är en ökning jämfört med mätningen 2018 då motsvarande andel var 25 procent. Endast 5 procent av den sysselsatta befolkningen hade besvär till följd av olyckshändelse i arbetet. Besvär av andra förhållanden i arbetet än olyckshändelse var vanligare bland kvinnor (36 procent) än bland män (24 procent). Andra förhållanden i arbetet än olyckshändelse kan vara organisatoriska eller sociala faktorer som hög arbetsbelastning, otydliga eller motstridiga krav, bristande stöd och

uppskattning från chefen eller mobbning. Det kan också vara fysiska faktorer i arbetsmiljön eller arbetsuppgiften i sig som är orsak till besvären. Den vanligaste orsaken till besvär av andra förhållanden i arbetet än olyckshändelse var för hög arbetsbelastning. Detta gäller oavsett kön, ålder, inkomst, sektor, utbildning eller anställningsförhållande. Hög arbetsbelastning var orsak till besvär hos 64 procent av de sysselsatta med besvär till följd av andra förhållanden i arbetet än olyckshändelse.

Diagram 5.4 Orsaker till besvär till följd av arbete, andel av sysselsatta med arbetsorsakade besvär, procent

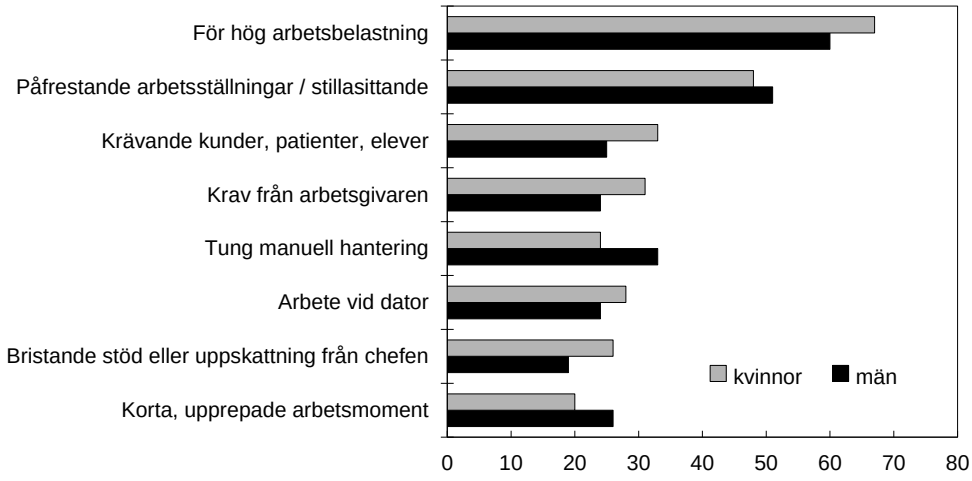

Källa: Arbetsmiljöverket, arbetsorsakade besvär 2020.

Trötthet och fysisk smärta eller värk var vanliga besvär till följd av arbete

De vanligaste typerna av besvär till följd av arbete oavsett kön, ålder eller inkomst var trötthet, fysisk smärta eller värk. Av sysselsatta med besvär till följd av arbete hade 74 procent besvär av trötthet. Motsvarande andel för fysisk smärta eller värk var 64 procent. Generellt hade kvinnor i högre grad än män huvudvärk, problem med minne, koncentration eller tankeförmåga, oro eller ångest, trötthet och sömnstörningar. En grupp som sticker ut särskilt vad gäller besvär av trötthet är kvinnor anställda i regional sektor. Nära nio av tio kvinnor anställda i regioner besväras av trötthet till följd av arbete.

Diagram 5.5 Typ av besvär till följd av arbete, andel av sysselsatta med besvär 2020, procent

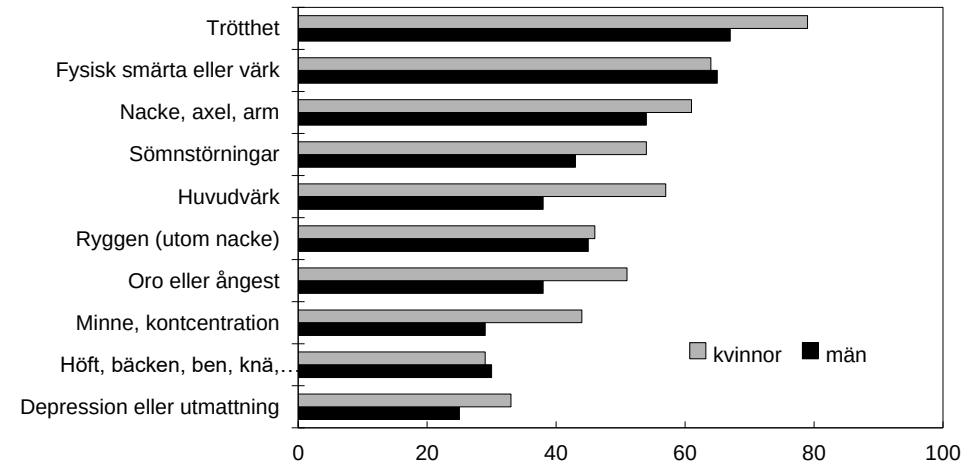

Källa: Arbetsmiljöverket, arbetsorsakade besvär 2020.

Oförändrat antal inspektioner jämfört med året innan

Antalet inspektioner 2021 var relativt konstant jämfört med 2020 (se tabell 5.1). På grund av covid-19-pandemin har Arbetsmiljöverket behövt ställa om och anpassa sin tillsynsverksamhet till fler distansinspektioner. Av det totala antalet inspektioner genomfördes knappt två tredjedelar på distans (10 981) och drygt en tredjedel fysiskt (6 774).

Tabell 5.1 Antal förrättningar och inspektioner utförda av Arbetsmiljöverket

Antal

År	2018	2019	2020	2021
Förrättningar utförda av Arbetsmiljöverket	27 154	28 429	17 730	17 877
varav inspektioner	*26 602*	*27 715*	*17 602*	*17 755*
varav myndighetsgemensamma kontroller mot arbetslivskriminalitet	*1 127*	*1 833*	*1 274*	*2 007*
Förrättningar per inspektör	105	107	69	67
Förelägganden, förbud, åtalsanmälningar, sanktionsavgifter och viten	2 830	3 645	2 663	2 636

Anm.: I kategorin inspektion ingår även uppföljningsinspektioner och myndighetsgemensamma kontroller.
Källa: Arbetsmiljöverket.

Ökad samverkan och fler myndighetsgemensamma kontroller mot arbetslivskriminalitet

Arbetsmiljöverket arbetar tillsammans med andra myndigheter mot arbetslivskriminalitet enligt regeringsuppdrag (A2022/00333). Kontroller genomförs där det finns en allvarlig risk eller misstanke om pågående brottslighet eller regelöverträdelser som direkt eller indirekt rör arbetskraften. I en delredovisning av uppdraget anges bl.a. att två center mot arbetslivskriminalitet har inrättats i enlighet med regeringsuppdraget. Under 2021 genomfördes 2 007 myndighetsgemensamma kontroller, vilket är en ökning jämfört med 2020 (se tabell 5.1). Kontrollinsatserna genomfördes mot olika identifierade riskbranscher, bl.a. bygg-, städ- och transportbranscherna. Inom ramen för myndighetsgemensamma kontroller ledde det för Arbetsmiljöverkets del till 259 förelägganden och förbud samt 374 sanktionsavgifter, vilket är en ökning jämfört med 2020.

Den regionala skyddsombudsverksamheten besökte färre arbetsställen

Staten ger årligen bidrag om ca 112 miljoner till de centrala arbetstagarorganisationerna och Svenska Hamnarbetarförbundet för deras arbete med den regionala skyddsombudsverksamheten. För 2021 redovisades 1 572 regionala skyddsombud, vilket motsvarar knappt 280 årsarbetskrafter. Det är något färre regionala skyddsombud jämfört med 2020, men antal årsarbetskrafter är samma som 2020. Under 2021 berördes 427 550 arbetsställen jämfört med 465 228 arbetsställen 2020. På grund av covid-19-pandemin har fysiska arbetsplatsbesök även 2021 kombinerats med digitala besök. Den huvudsakliga inriktningen för verksamheten 2021 var systematiskt arbetsmiljöarbete, följt av medicinska och sociala frågor.

Åtgärder inom ramen för arbetsmiljöstrategin

Skrivelsen En god arbetsmiljö för framtiden – regeringens arbetsmiljöstrategi 2021–2025 (skr. 2020/21:92) bygger på de fyra delmålen ett hållbart arbetsliv, ett hälsosamt arbetsliv, ett tryggt arbetsliv samt en arbetsmarknad utan brott och fusk.

Arbetsmiljöverket och Myndigheten för arbetsmiljökunskap har i uppdrag att ta fram åtgärdsplaner inom sina respektive områden (A2021/00338). Arbetsmiljöverket prioriterar bl.a. arbete i syfte att bidra till en nollvision mot ohälsa i arbetslivet och insatser riktade mot vård- och omsorgssektorn. Arbetet inrymmer både inspektions-

insatser, kommunikationsinsatser, dialog och samverkan med arbetsmarknadens parter och att ta fram olika kunskapsmaterial. Många åtgärder är fleråriga och har ännu inte slutförts.

Myndigheten för arbetsmiljökunskap tar fram kunskapssammanställningar, analyser och riktlinjer för ett evidensbaserat arbetsmiljöarbete inom olika områden som relaterar till strategins fyra delmål. Myndighetens arbete bidrar till kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning inom arbetsmiljöområdet. Myndigheten har i rapporten Distansarbete – översikt av internationella forskningen om arbetsmiljö och hälsa, balans i livet och produktivitet före och under covid-19 pandemin (2022:2) sammanställt forskningsbaserad kunskap om distansarbete i hemmet. Rapporten visar bl.a. att det finns individuella skillnader i hur olika personer uppfattar och kan hantera distansarbete. En fungerande kommunikation med såväl kollegor som chef har stor betydelse vid distansarbete i hemmet. Om kommunikationen tunnas ut och försvåras kan det få konsekvenser för såväl produktivitet som balans mellan arbetsliv och privatliv och hälsa. Frihet från omsorgsplikter under arbetstid beskrivs vara en grundförutsättning för att distansarbete ska fungera väl.

ILO-resolution om arbetsmiljö

Den internationella arbetsorganisationen (ILO) är FN:s fackorgan för arbetslivs- och sysselsättningsfrågor. Vid arbetskonferensen, som är ILO:s högsta beslutande organ, i juni 2022 antogs en resolution som erkänner en säker och hälsosam arbetsmiljö som en femte grundläggande princip och rättighet i arbetslivet. Samtidigt fick två konventioner, ILO:s konvention (nr 155) om arbetarskydd och arbetsmiljö samt ILO:s konvention (nr 187) om ett ramverk för att främja arbetsmiljö, status som kärnkonventioner. Resolutionen bidrar till att stärka arbetstagares rätt till en god och säker arbetsmiljö globalt.

5.3.2 Arbetsrätt

Fler kvinnor än män har en tidsbegränsad anställning

Antalet tillsvidareanställda i åldrarna 20–64 år ökade med ca 50 000 personer mellan 2020 och 2021, samtidigt som antalet tidsbegränsat anställda minskade med ca 7 000 personer. Det innebär också att andelen tidsbegränsat anställda av alla anställda minskade och uppgick till 12,8 procent 2021. Andelen tidsbegränsat anställda har minskat successivt och med 2 procentenheter sedan 2014 då andelen var som högst.

Fler kvinnor än män har en tidsbegränsad anställning. Av anställda kvinnor hade 14,4 procent en tidsbegränsad anställning 2021, jämfört med 11,2 procent av anställda män. Skillnaderna mellan könen ökade något under 2021 beroende på att ökningen av antalet tillsvidareanställda var tydligare bland män än bland kvinnor samtidigt som männen stod för hela minskningen av antalet tidsbegränsat anställda.

Andelen anställda som har en tidsbegränsad anställning sjunker med åldern. År 2021 hade 45 procent i åldersgruppen 20–24 år en tidsbegränsad anställning där andelen uppgick till 50 procent för kvinnor och 41 procent för män. I åldersgruppen 55–64 år var det 6 procent som hade en tidsbegränsad anställning, varav andelen för kvinnor var något högre än för män (se utg.omr. 13 avsnitt 3 om tidsbegränsad anställning bland inrikes och utrikes födda).

Arbetstiden ökade jämfört med året innan

Den överenskomna arbetstiden för anställda 20–64 år var 2021 i genomsnitt 37,8 timmar i veckan för kvinnor och 40,2 timmar i veckan för män. Den faktiskt arbetade

tiden per vecka var i genomsnitt 28,5 timmar för kvinnor och 32,3 timmar för män. Skillnaden mellan den överenskomna tiden och den faktiskt arbetade tiden var således större för kvinnor än för män. Det beror bl.a. på att kvinnor i större utsträckning än män är frånvarande från arbetet på grund av sjukskrivning och vård av barn. Jämförelser av arbetstider med föregående år är något osäkra på grund av omläggningen av statistiken i Statistiska centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar (se anmärkning under diagram 5.6), men uppskattningsvis ökade den faktiskt arbetade tiden med ungefär en timme i veckan och den överenskomna arbetstiden med ca 1,5 timmar i veckan jämfört med 2020. Det beror främst på att antalet anställda som var korttidspermitterade 2020 minskade kraftigt 2021 och i viss mån på att antalet sjukskrivningsdagar minskade.

Totalt uppgick andelen deltidsanställda till 19 procent av alla anställda 2021 (se diagram 5.6). Av samtliga anställda kvinnor i åldern 20–64 år arbetade 27,6 procent deltid under 2021, jämfört med 10,6 procent av samtliga anställda män. Under de senaste 15 åren har andelen deltidsanställda kvinnor sjunkit stadigt, medan tendensen för deltidsanställda män har varit svagt stigande fram till 2020. Den markanta minskningen av andelen deltidsanställda under 2021 kan, åtminstone delvis, bero på nämnda tidsseriebrott.

Diagram 5.6 Andel deltidsanställda i åldern 20–64 år

Andel av samtliga anställda

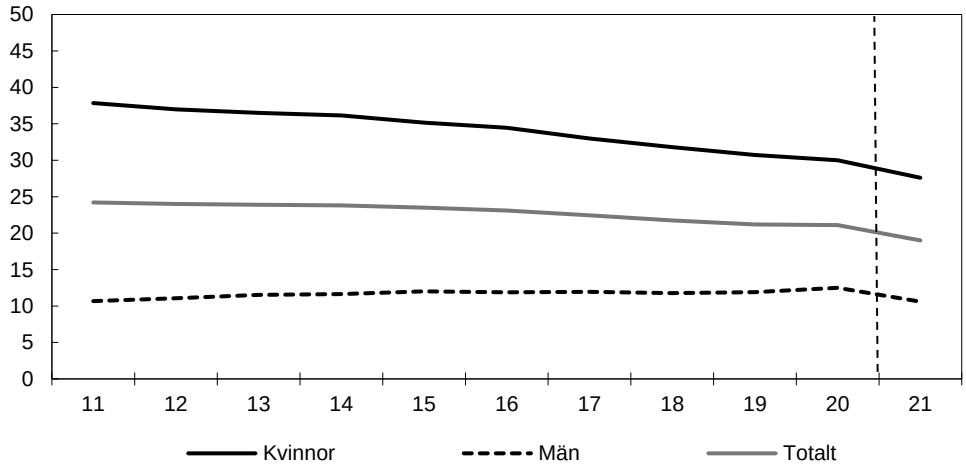

Anm.: Uppgifterna avser andelen som arbetar deltid i huvudsysslan. Den vertikala streckade linjen illustrerar ett tidsseriebrott som uppkommit beroende på arbetskraftsundersökningarnas anpassning till EU:s nya förordning för statistik om personer och hushåll fr.o.m. 2021. Tidigare statistikserier om arbetstider har ännu inte justerats enligt den nya definitionen. Jämförelser mellan 2021 och tidigare år ska därför göras med försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, AKU.

Flest utstationerade inom bygg och tillverkning

Under 2021 gjordes drygt 117 000 anmälningar om utstationering till Arbetsmiljöverkets register över utstationerade arbetstagare. Det är en ökning jämfört 2020 då knappt 88 000 anmälningar gjordes. Flest anmälningar gjordes inom byggbranschen (ca 69 procent), följt av tillverkningsbranschen (ca 17 procent). På grund av att samma arbetstagare kan förekomma i flera anmälningar uppskattar Arbetsmiljöverket även det totala antalet utstationerade arbetstagare i landet. År 2021 uppskattades antalet utstationerade arbetstagare till knappt 55 000 personer, jämfört med 39 600 utstationerade arbetstagare 2020.

Svag ökning av organisationsgraden

År 2020 omfattades 90 procent av anställda i åldern 16–64 år av kollektivavtal. I den privata sektorn hade 85 procent av de anställda kollektivavtal och i den offentliga

sektorn hade samtliga anställda kollektivavtal. Under de senaste 20 åren har andelen anställda som omfattas av kollektivavtal i stort sett varit oförändrad.

Den fackliga organisationsgraden uppgick 2021 till 70 procent, vilket i ett internationellt perspektiv är en mycket hög siffra. För andra året i rad ökade andelen anställda som är medlemmar i en arbetstagarorganisation med 1 procentenhet bland såväl arbetare som tjänstemän och uppgick till 62 procent i arbetarkollektivet och 74 procent i tjänstemannakollektivet 2021. Statistikomläggningen i arbetskraftsundersökningarna har dock inneburit att utvecklingen av organisationsgraden för anställda har blivit något svårtolkad. Tillströmningen av medlemmar i de fackliga organisationerna under covid-19-pandemins inledande fas avstannade under 2021, framför allt bland LO-förbunden. Medlemstappet bland anställda arbetare var dock mindre än minskningen av antalet anställda arbetare totalt, vilket bidrog till att organisationsgraden bland anställda i arbetarkollektivet ökade något 2021.

Den fackliga organisationsgraden skiljer sig mellan kvinnor och män. År 2021 var 74 procent av anställda kvinnor medlemmar i en arbetstagarorganisation jämfört med 66 procent av männen. I båda fallen uppskattas det innebära en ökning med en procentenhet jämfört med 2020. Organisationsgraden för utrikes födda kvinnor och män uppgick till 64 respektive 57 procent 2021 vilket i båda fallen innebär en viss återhämtning efter många års vikande siffror. Det har också fört med sig att skillnaden mot inrikes födda kvinnor och män, där 77 respektive 68 procent är medlemmar, har minskat något. Organisationsgraden för tillsvidareanställda uppgick 2021 till drygt 70 procent, medan mindre än hälften av tidsbegränsat anställa var fackligt anslutna.

Arbetsgivarnas organisationsgrad har varit relativt stabil de senaste tjugo åren. År 2020 var arbetsgivarnas organisationsgrad 89 procent, vilket innebär att den var 20 procent högre än den totala fackliga organisationsgraden 2020.

Diagram 5.7 Facklig organisationsgrad och arbetsgivares organisationsgrad

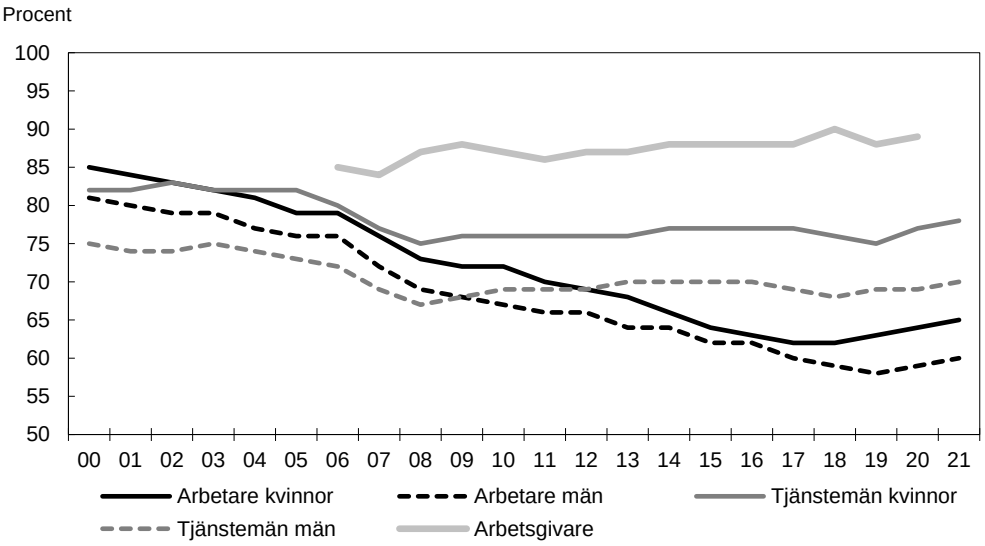

Anm.: Facklig organisationsgrad är andel anställda som är medlem i arbetstagarorganisation. Arbetsgivarnas organisationsgrad är beräknad som andel anställda hos arbetsgivare anslutna till en arbetsgivarorganisation. För den senare ska årsvisa jämförelser göras med försiktighet då statistiken baseras på grova skattningar. Uppgift för 2021 avseende arbetsgivares organisationsgrad saknas.

Källa: Medlingsinstitutet och Kjellberg (2022).

Antal mål i Arbetsdomstolen ökade

Arbetstvister är tvister som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Arbetsdomstolen prövar tvister som ska handläggas enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. Målen i Arbetsdomstolen delas in i A-mål och B-mål. A-mål är

mål som prövas i Arbetsdomstolen som första och enda instans medan B-mål är mål som först har prövats i tingsrätt och överklagats till Arbetsdomstolen. Under 2021 kom det totalt in 305 mål till Arbetsdomstolen, vilket är 43 fler mål jämfört med 2020. Det är första gången sedan 2013 som antalet mål ökade från ett år till ett annat. Det är framför allt antalet A-mål som har ökat. Antalet avgjorda mål ökade 2021 jämfört med 2020, med 23 mål.

Genomströmningstiden för målen i Arbetsdomstolen har varit relativt stabil de senaste åren. Genomströmningstiden mäts som medianen för antalet månader det tar att avgöra ett mål. För 2021 var A-målens mediantid 5 månader och B-målens mediantid 1 månad. För mål avgjorda efter dom eller särskilt uppsatt beslut var mediantiden för A-mål 7 månader och B-mål 9 månader. Ett annat sätt att bedöma Arbetsdomstolens prestationer är styckkostnaden för avgjorda mål. Styckkostnaden var 111 700 kronor 2021, vilket är 1 400 kronor lägre jämfört med 2020.

Arbetsrätten har reformerats för ökad flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden

Den 30 juni 2022 trädde nya regler om arbetsrätten i kraft i enlighet med förslagen i propositionen Flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (prop. 2021/22:176). De nya reglerna innebär bl.a. att förutsebarheten vid en uppsägning från arbetsgivarens sida förbättras. Möjligheterna att avvika genom kollektivavtal från bl.a. reglerna om uppsägning i lagen (1982:80) om anställningsskydd ökar. Reglerna innebär också att alla arbetsgivare utan begränsning av storlek får undanta upp till tre arbetstagare från turordning vid arbetsbrist. Om en arbetsgivare har sagt upp en arbetstagare, upphör anställningen vid uppsägningstidens slut även om uppsägningens giltighet är under tvist. Genom de nya reglerna införs också turordning och rätt till omställningstid vid omreglering till lägre sysselsättningsgrad. Vidare införs en presumtion för att anställningsavtal gäller på heltid. Den tidigare anställningsformen allmän visstidsanställning ersätts av särskild visstidsanställning vilket bl.a. innebär att anställningen övergår till en tillsvidareanställning efter en anställningstid på 12 månader. De nya reglerna främjar också tillsvidareanställningar hos kundföretag för inhyrda arbetstagare genom att kundföretagen i vissa fall ska erbjuda arbetstagarna tillsvidareanställning eller betala ersättning till arbetstagarna. Reglerna började tillämpas den 1 oktober 2022.

5.3.3 Lönebildning

År 2021 var avtalsrörelsen av begränsad omfattning sett till antalet avtal med ordinarie utlöpningstidpunkt 2021. Totalt tecknades 86 kollektivavtal om löner och allmänna villkor, vilka berörde 476 000 anställda. Av dessa hade ca 20 avtal sin ordinarie utlöpningstidpunkt under 2021. Eftersom avtalsrörelsen 2020 försköts 7 månader som en följd av covid-19-pandemin återstod många avtal från 2020 års avtalsrörelse att omförhandla under 2021. Industrins avtal som tecknades 2020 blev normerande också för de avtal som tecknades 2021.

Fortsatt få medlingsärenden och få förlorade arbetsdagar

Under 2021 medlade Medlingsinstitutet i två medlingsärenden på förbundsnivå. I likhet med föregående år förlorades inga arbetsdagar i tvister på förbundsnivå under 2021. I lokala förhandlingar bröt stridsåtgärder ut i två tvister, vilket resulterade i sammanlagt elva förlorade arbetsdagar.

Tabell 5.2 Antal medlingsärenden och förlorade arbetsdagar på grund av konflikt

Antal

År	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Medlingsärenden på central nivå	27	15	0	2	8	2
Lokala medlingsärenden	19	4	11	12	11	10
Antal förlorade arbetsdagar	10 417	2 570	50	7 577	0	11

Anm.: Medlingsärenden på lokal nivå leder nödvändigtvis inte till medlingsinsatser av Medlingsinstitutet.

Källa: Medlingsinstitutet.

Högre nominell löneökning men lägre reallöneutveckling

Enligt preliminära utfall var löneökningen 2,6 procent för ekonomin som helhet 2021. Det är en ökning jämfört med 2020 då löneökningstakten var 2,1 procent. Efter en ovanligt låg löneökningstakt under 2020 på grund av den uppskjutna avtalsrörelsen var löneökningstakten under 2021 tvärtom något förhöjd på grund av avtalens konstruktion. Löneökningstakten i näringslivet var enligt preliminära utfall 2,8 procent 2021, jämfört med 2,0 procent 2020. Trots starkt stigande konsumentpriser mot slutet av året var reallönetillväxten, definierad som den nominella lönen enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för inflationen enligt KPIF, preliminärt 0,2 procent för helåret 2021.

Diagram 5.8 Nominell löneutveckling och reallöneutveckling 1991–2021

Årlig procentuell förändring

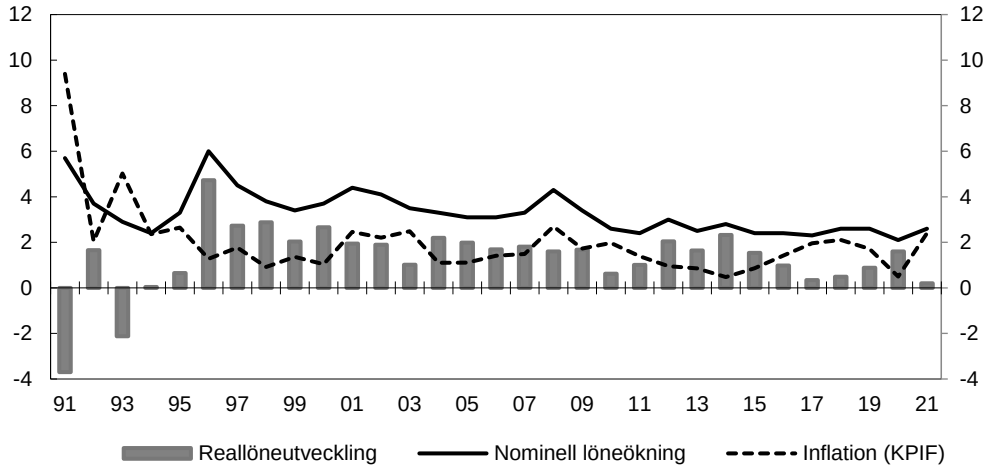

Anm.: Reallön är nominell timlöneökning enligt konjunkturlönestatistiken deflaterad med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF).

Källa: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

År 2021 beräknades de avtalsmässiga löneökningarna i de centrala avtalen till 2,4 procent för hela ekonomin, vilket är högre jämfört med 2020. År 2020 var dock de centralt avtalade löneökningarna ovanligt låga, vilket i huvudsak berodde på den uppskjutna avtalsrörelsen. Att de centralt avtalade löneökningarna under 2021 översteg 2 procent beror i huvudsak på att den större andelen av de totala avtalade löneökningarna låg tidigt i avtalsperioden. De faktiska löneökningarna under 2021 låg strax över de jämförelsevis höga avtalsmässiga löneökningarna, vilket resulterade i att restposten, dvs. skillnaden mellan de avtalsmässiga och de faktiska löneökningarna, var förhållandevis låg.

Enligt preliminära utfall ökade arbetskostnaderna per timme i näringslivet i Sverige 2021 med 3,6 procent enligt Labour Cost Index, vilket är en påtaglig ökning jämfört med 2020. I USA var ökningen densamma, 3,6 procent, och i euroområdet var ökningen 1 procent. Jämförelser mellan olika länder för de senaste två åren bör dock

göras med försiktighet, då olika stödåtgärder har påverkat de genomsnittliga arbetskostnaderna på olika sätt under covid-19-pandemin. Under det senaste årtiondet har arbetskostnaderna i Sverige ökat i genomsnitt 0,6 procentenheter snabbare per år jämfört med euroområdet och 0,3 procent snabbare per år jämfört med USA.

Löneskillnaden ökade mellan kvinnor och män

År 2021 hade kvinnor 90,1 procent av mäns lön, vid en jämförelse mellan kvinnors och mäns genomsnittliga löner på hela arbetsmarknaden. Löneskillnaden mellan könen var därmed 9,9 procent, vilket är en ökning med 0,2 procentenheter under 2021 jämfört med 2020. Sett till ett längre tidsperspektiv minskar löneskillnaderna. Mellan 2005 och 2021 har löneskillnaden minskat med 6,4 procentenheter (se diagram 5.9).

Den enskilt viktigaste förklaringen till löneskillnaden mellan könen är att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och att dessa yrken har olika lönelägen. Ett annat sätt att jämföra kvinnors och mäns löner är att med en s.k. standardvägning beräkna hur löneskillnaden skulle se ut om man tar hänsyn till skillnader i yrke, sektor, ålder, utbildning och arbetstid. Mätt med standardvägning var kvinnors lön i genomsnitt 95,5 procent av mäns lön 2021. Den återstående löneskillnaden, den s.k. oförklarade löneskillnaden, var 4,5 procent 2021, vilket är 0,1 procentenheter mer jämfört med 2020. Mellan 2005 och 2021 har den oförklarade löneskillnaden minskat med 2,3 procentenheter.

Diagram 5.9 Ovägd och standardvägd löneskillnad mellan kvinnor och män

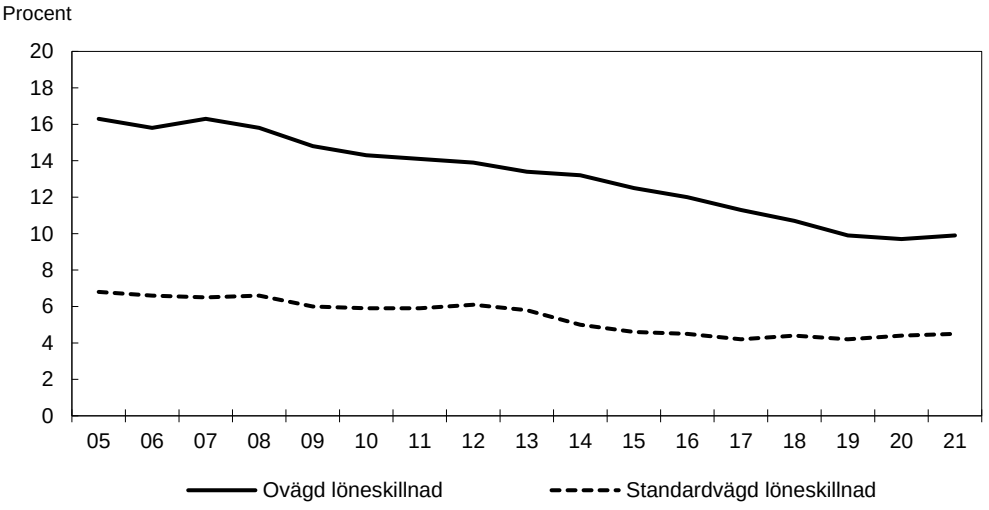

Anm.: Tidsserierna i diagrammet har beräknats med icke avrundade löner, vilket skiljer sig marginellt från redovisningar i tidigare budgetpropositioner där beräkningar av löner har avrundats till närmaste hundratal.
Källa: Medlingsinstitutet.

Den största oförklarade löneskillnaden finns bland tjänstemän i privat sektor där den var 6,8 procent 2021. Den minsta skillnaden finns i den kommunala sektorn som uppgick till 0,4 procent 2021 (se även utg.omr. 2 avsnitt 4 om kvinnors och mäns lön inom staten).

Enligt Medlingsinstitutets bedömning har covid-19-pandemin och dess konsekvenser troligen haft en inverkan på utfallen i löneskillnaderna för 2020 och 2021. Det är dock för tidigt att med säkerhet säga vad ökningen i löneskillnaden mellan kvinnor och män beror på och om det är en tillfällig eller stadigvarande förändring. Uppgången av den oförklarade löneskillnaden drivs främst av arbetares löner i privat sektor som i stor utsträckning återfinns i branscher som påverkats av pandemin med förändrad personalsammansättning till följd. Därtill orsakade pandemin tidsförskjutningar i lönerevisionerna vilket har försvårat tolkningen av lönernas förändringstakt under de

senaste två åren. En förklaring till att löneskillnaden mellan könen minskat över tid är att arbetsmarknaden har blivit mindre könsuppdelad. Jämfört med 2014 har andelen kvinnor ökat i manligt dominerade yrken och minskat i kvinnligt dominerade yrken (se även utg.omr. 13 avsnitt 5 om den ekonomiska jämställdheten).

5.3.4 Jämlikhetskommissionens förslag inom arbetslivspolitiken

Jämlikhetskommissionen (dir. 2018:74) tillsattes med det övergripande uppdraget att lämna förslag på åtgärder som syftar till att långsiktigt öka den ekonomiska jämlikheten och att öka möjligheterna till social rörlighet. I betänkandet En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46) lämnades ett stort antal förslag och rekommendationer. Vissa av dessa riktades mot det arbetslivspolitiska området. Beslut har fattats som ligger i linje med flera av de förslag som lämnades av Jämlikhetskommissionen. Bland annat förstärktes Arbetsmiljöverkets anslag till följd av riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2022. I promemorian Utökat informationsutbyte (Ds 2022:13) lämnas förslag för att möjliggöra ett utökat informationsutbyte mellan myndigheter i syfte att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, bidragsbrott och arbetslivskriminalitet (se utg.omr. 2 avsnitt 8 för närmare beskrivning av promemorian). Promemorian har remitterats och kommer sedan att beredas inom Regeringskansliet. I övrigt ser regeringen ingen anledning att gå vidare med förslagen i betänkandet.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Flera utmaningar återstår för att kvinnor och män ska ha goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet. Regeringen bedömer att det övergripande målet på arbetslivsområdet delvis har uppnåtts. Arbetslivspolitiken har även en påverkan på förhållanden på andra samhällsområden.

Arbetsmiljön präglades fortsatt av covid-19-pandemin

Covid-19-pandemin har haft betydande påverkan på arbetslivet och arbetsmiljön även under 2021. Arbetsmiljön har påverkats och förändrats på ett eller annat sätt för i stort sett alla arbetstagare, såväl för de som arbetat hemifrån på distans som för de som arbetat på den fysiska arbetsplatsen. Rutiner och arbetssätt har behövt ändras för att hantera risk för smitta. Genom att arbete i hemmet påverkar många sidor av en individs arbetsliv såväl som privatliv så skiljer sig distansarbete i hemmet från andra arbetsmiljöfrågor. Det är dock fortsatt svårt att ge en heltäckande bild av vilka effekter pandemin har haft på arbetsmiljön. Det återstår att ta del av forskning om hur arbetsmiljön och arbetsvillkor förändrats under pandemin.

Ökningen av både arbetsolyckor och arbetssjukdomar kan kopplas till covid-19-pandemin. Även om det skedde en ökning av antalet dödsolyckor 2021 jämfört med föregående år så har antalet dödsolyckor i arbetet minskat över tid. Systematik i säkerhets- och arbetsmiljöarbetet är centralt för att förebygga dödsolyckor. Skillnaderna mellan kvinnor och män vad gäller dödsolyckor, arbetsrelaterade olyckor och arbetssjukdomar beror till största del på att kvinnor och män arbetar inom olika sektorer och yrken på arbetsmarknaden med olika villkor och risker i arbetsmiljön.

Regeringen bedömer att även resultatet avseende arbetsorsakade besvär är en utmaning för att nå målet för delområdet arbetsmiljö och på så sätt även det övergripande målet för arbetslivspolitiken.

Insatser mot arbetslivskriminalitet bidrar till ökad trygghet på arbetsmarknaden

Regeringens bedömning är att arbetet mot arbetslivskriminalitet är viktigt då arbetslivskriminaliteten skapar stor otrygghet på arbetsmarknaden, snedvrider konkurrensen och är en betydande inkomstkälla för organiserad ekonomisk brottslighet. Regeringen ser allvarligt på uppgifterna om att antalet företag som systematiskt bryter mot arbetsmiljöregelverket uppges ha ökat under covid-19-pandemin. Det är positivt att myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet har utvecklats parallellt med Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet och att antalet myndighetsgemensamma kontroller har blivit fler under 2021. Regeringen bedömer att arbetet bl.a. bidrar till en ökad trygghet för de seriösa aktörerna på arbetsmarknaden och därigenom till uppfyllelse av såväl målet för delområdet arbetsmiljö som det övergripande målet för arbetslivspolitiken.

Reformeringen av arbetsrätten skapar förutsättningar för flexibilitet, trygghet och inflytande

Reformeringen av arbetsrätten, som är en del av omställningspaketet för långsiktigt förbättrad flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden har sin grund i ett förslag från arbetsmarknadens parter på den privata arbetsmarknaden. Regeringen bedömer att de ändringar som genomförts leder till bättre förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagares och arbetsgivares behov av flexibilitet, trygghet och inflytande genom att alla arbetstagare får bättre förutsättningar till omställning och kompetensutveckling genom hela arbetslivet och att Sveriges konkurrenskraft stärks. De nya reglerna gällande arbetsrätten bedöms bl.a. kunna öka möjligheterna till tillsvidareanställningar och bidra till en ökad andel heltidsanställningar. Eftersom kvinnor är överrepresenterade bland de visstidsanställda och bland de med deltidsanställningar kan ändringarna därför bidra till att främja den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Regeringen bedömer att utvecklingen på området bl.a. genom reformeringen av arbetsrätten och en hög organisationsgrad på arbetsmarknaden visar att förutsättningarna är goda för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetsgivares och arbetstagares behov av flexibilitet, trygghet och inflytande. Därigenom bidrar det till att uppnå målet för delområdet arbetsrätt vilket bidrar till uppfyllelse av det övergripande målet för arbetslivspolitiken.

En väl fungerande lönebildning

Under 2021 uppnåddes flera av de kriterier som används för att bedöma om målet om en god lönebildning kan anses vara uppfyllt. Det låga antalet medlingsärenden och få förlorade arbetsdagar till följd av konflikt vittnar om en fredlig arbetsmarknad. Även i en internationell jämförelse framstår den svenska arbetsmarknaden som mycket fredlig. Även om avtalsrörelsen 2021 var av mindre omfattning gör regeringen den samlade bedömningen att lönebildningen under året fungerade väl. Löneskillnaden mellan kvinnor och män har betydelse för den ekonomiska jämställdheten. Även om löneskillnaden mellan kvinnor och män ökade under 2021 så har löneskillnaderna minskat över tid, vilket bidrar till ökad ekonomisk jämställdhet.

Regeringen bedömer att lönebildningen under året skedde i samhällsekonomisk balans och arbetsfred. Därigenom uppnåddes målet för delområdet lönebildning vilket bidrar till att nå det övergripande målet för arbetslivspolitiken.

5.5 Politikens inriktning

Deltagande i arbetslivet är för de flesta människor, såväl kvinnor som män, den viktigaste källan till försörjning och har stor betydelse för individens möjlighet till delaktighet och inflytande i samhället. Arbetslivspolitiken utgår från människors vilja till arbete och utveckling. Förändringarna i arbetslivet påverkar hur vi arbetar, var vi arbetar och när vi arbetar. Covid-19-pandemin har inneburit vissa förändringar för vårt sätt att arbeta och flera kan också komma att bli bestående.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på en ansvarsfördelning mellan staten och arbetsmarknadens parter. Statens roll är att bidra med ett ändamålsenligt regelverk och andra styrmedel för att säkra goda arbetsvillkor och underlätta tillkomsten av nya jobb, samtidigt som förutsättningar skapas för arbetsmarknadens parter att ta ansvar för lön och övriga villkors närmare utformning. Att parterna tar ett stort ansvar för regleringen av arbetsmarknaden och att villkoren anpassas efter förutsättningar i olika branscher och utifrån ökade krav på snabb omställning stärker Sveriges konkurrenskraft. En väl fungerande politik på arbetslivsområdet bygger på en god dialog mellan staten och arbetsmarknadens parter om hur politiken kan utvecklas och vilka insatser som bör genomföras.

En god arbetsmiljö skapar ett tryggare Sverige

En säker och utvecklande arbetsmiljö är central för en väl fungerande och livskraftig arbetsmarknad och välfärd. Det är även en grundbult i byggandet av ett tryggare Sverige. God arbetsmiljö har betydelse för såväl tillväxt som sysselsättning, liksom för en god, jämlik och jämställd hälsa. Arbetsmiljön har stor betydelse för hur länge människor kan, orkar och vill arbeta. Regeringen och myndigheterna på arbetsmiljöområdet arbetar tillsammans med arbetsmarknadens parter för att skapa ramarna för en god arbetsmiljö. Det är arbetsgivarna, arbetstagarna och deras representanter som tillsammans bedriver det dagliga arbetsmiljöarbetet på de enskilda arbetsplatserna. Det systematiska och förebyggande arbetsmiljöarbetet är grunden till en god arbetsmiljö. En god arbetsmiljö är också en jämställdhetsfråga.

Ingen ska dö eller skadas till följd av sitt arbete. Tillsyn av arbetsmiljö är avgörande för att upprätthålla skyddet för arbetstagarna och för att rättvisa konkurrensförhållanden ska kunna råda på arbetsmarknaden. Det behövs en fortsatt hög ambitionsnivå för arbetsmiljöpolitiken för att möta olika utmaningar i arbetslivet. Arbetet för en förbättrad arbetsmiljö går hand i hand med arbetstagares arbetsvillkor och trygghet i stort. Genomförandet av arbetsmiljöstrategin 2021–2025 är en viktig del i att stärka arbetet med att uppnå målet för arbetslivspolitiken.

Det fortsatta arbetet mot arbetslivskriminalitet

Arbetslivskriminalitet ökar i omfattning och är en inkomstkälla för den grova organiserade brottsligheten. Arbetslivskriminaliteten leder till att konkurrensen snedvrids och att seriösa företagare konkurreras ut av oseriösa företag. Därtill orsakar arbetslivskriminaliteten bl.a. en ökad otrygghet på arbetsmarknaden, att arbetskraft utnyttjas och att offentliga medel riskerar att gå till kriminella. Det är viktigt att bekämpa brott, fusk och missbruk kopplat till arbetsmarknaden och att sanktioner är träffsäkra och effektiva.

Goda arbetsvillkor är viktigt för en välfungerande arbetsmarknad

Sverige har en stark och välfungerande arbetsmarknadsmodell. Omställning på arbetsmarknaden ska förbättras genom införandet av omställningspaketet för ökad flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden, vilket bl.a. innehåller en reformerad arbetsrätt. Kollektivavtalslösningar mellan arbetsmarknadens parter och en

fortsatt hög anslutningsgrad, både bland arbetsgivare och arbetstagare, är viktigt. En arbetsmarknad där kvinnor och män kan delta på samma villkor blir mindre könsuppdelad, är bra för samhället, ger en starkare ekonomi och bidrar till målet om ekonomisk jämställdhet. Heltidsarbete ska vara norm för både kvinnor och män. Regeringen ser samtidigt behov av fler verktyg och utrymme för flexibilitet för att kombinera ett högt arbetsmarknadsdeltagande med familjeliv.

En förutsättning för att parterna fortsatt ska kunna ta ett stort ansvar för regleringen på arbetsmarknaden i syfte att skapa flexibla lösningar som är anpassade för olika branscher är att arbetsmarknadens parters autonomi och självständighet bevaras. Regeringen ska, tillsammans med arbetsmarknadens parter, fortsatt vara en stark röst inom EU. Regeringen värnar den svenska arbetsmarknadsmodellen inom EU och agerar för att initiativ på EU-nivå ska respektera nationella system och arbetsmarknadens parters autonomi.

Det är viktigt med en ansvarsfull lönebildning

En av grundpelarna i den svenska arbetsmarknadsmodellen är att arbetsmarknadens parter har ett huvudansvar för lönebildningen. Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande. Sverige har under lång tid haft en välfungerande lönebildning med få konfliktdagar, långsiktig reallönetillväxt och hög sysselsättningsgrad. Det är viktigt att den svenska arbetsmarknadsmodellen värnas.

Osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män får inte förekomma. Möjligheterna till ekonomisk självständighet och trygghet ska vara samma för kvinnor och män, genom hela livet. Löneskillnader mellan kvinnor och män minskar över tid men det går för långsamt. Det finns flera orsaker till att kvinnor har lägre inkomster än män och för att nå jämställda inkomster krävs åtgärder inom flera olika politikområden.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Arbetsmiljöverket

Tabell 5.3 Anslagsutveckling 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

2021	Utfall	696 136	Anslagssparande	17 851
2022	Anslag	787 550[1]	Utgiftsprognos	768 057
2023	**Förslag**	**819 020**		
2024	Beräknat	858 458[2]		
2025	Beräknat	872 872[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 842 637 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 842 637 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsmiljöverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till myndigheter samt statsbidrag till arbetsmarknadens parter för arbete mot arbetslivskriminalitet.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till arbetsmarknadens parter och till ideella organisationer för att lämna information och rådgivning till personer som omfattas av lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**787 550**	**787 550**	**787 550**
Pris- och löneomräkning[2]	6 909	21 825	35 415
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	24 561	49 083	49 907
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**819 020**	**858 458**	**872 872**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 819 020 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 858 458 000 kronor respektive 872 872 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.5 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Resultat från föregående år	Intäkter	Kostnader	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	3	608	611	0
Prognos 2022	0	1 100	1 100	0
Budget 2023	0	700	700	0

Uppdragsverksamheten omfattar huvudsakligen den särskilda informationsverksamheten, men även försäljning från informationssystemet om arbetsskador (ISA). Den särskilda informationsverksamheten består främst av försäljning av verkets föreskrifter. Det ackumulerade resultatet för 2021 var 0 kronor.

5.6.2 2:2 Arbetsdomstolen

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

2021	Utfall	32 720	Anslagssparande	2 423
2022	Anslag	35 448[1]	Utgiftsprognos	31 678
2023	**Förslag**	**35 798**		
2024	Beräknat	36 743[2]		
2025	Beräknat	37 538[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 35 798 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 35 798 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsdomstolens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**35 448**	**35 448**	**35 448**
Pris- och löneomräkning[2]	350	1 295	2 090
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**35 798**	**36 743**	**37 538**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 35 798 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Arbetsdomstolen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 36 743 000 kronor respektive 37 538 000 kronor.

5.6.3 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

2021	Utfall	33 715	Anslagssparande	3 007
2022	Anslag	33 722[1]	Utgiftsprognos	33 500
2023	**Förslag**	**33 722**		
2024	Beräknat	33 722		
2025	Beräknat	33 722		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO). Högst 1 100 000 kronor får användas för utgifter för deltagande i ILO:s verksamhet och för ILO-kommittén. Medlemsavgiften i svenska kronor bestäms av den svenska kronans växelkurs mot schweizerfrancen vid utbetalningsdagen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**33 722**	**33 722**	**33 722**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**33 722**	**33 722**	**33 722**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 33 722 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Internationella arbetsorganisationen (ILO)* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 33 722 000 kronor respektive 33 722 000 kronor.

5.6.4 2:4 Medlingsinstitutet

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

2021	Utfall	55 866	Anslagssparande	1 547
2022	Anslag	56 720[1]	Utgiftsprognos	56 174
2023	**Förslag**	**57 683**		
2024	Beräknat	60 572[2]		
2025	Beräknat	62 757[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 57 683 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 57 683 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Medlingsinstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**56 720**	**56 720**	**56 720**
Pris- och löneomräkning[2]	963	3 852	6 037
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**57 683**	**60 572**	**62 757**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 57 683 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Medlingsinstitutet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 60 572 000 kronor respektive 62 757 000 kronor.

5.6.5 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tabell 5.12 Anslagsutveckling 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tusental kronor

2021	Utfall	37 126	Anslagssparande	2 543
2022	Anslag	49 448[1]	Utgiftsprognos	50 001
2023	**Förslag**	**49 968**		
2024	Beräknat	51 411[2]		
2025	Beräknat	52 819[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 49 620 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 49 620 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för arbetsmiljökunskaps förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:5 Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**49 448**	**49 448**	**49 448**
Pris- och löneomräkning[2]	652	2 461	3 882
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-132	-498	-511
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**49 968**	**51 411**	**52 819**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 49 968 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Myndigheten för arbetsmiljökunskap* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 51 411 000 kronor respektive 52 819 000 kronor.

5.6.6 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tabell 5.14 Anslagsutveckling 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	110 721	Anslagssparande	1 279
2022	Anslag	112 000[1]	Utgiftsprognos	110 565
2023	**Förslag**	**112 000**		
2024	Beräknat	112 000		
2025	Beräknat	112 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till de centrala arbetstagarorganisationerna för den regionala skyddsombudsverksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**112 000**	**112 000**	**112 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**112 000**	**112 000**	**112 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 112 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 112 000 000 kronor respektive 112 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmiljöverket beslutar om bidrag under anslaget för den regionala skyddsombudsverksamheten som medför utgifter kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:6 *Regional skyddsombudsverksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2024.

Tabell 5.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:6 Regional skyddsombudsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	19 596	19 597	20 000	
Nya åtaganden	19 597	20 000	20 000	
Infriade åtaganden	-19 596	-19 597	-20 000	-20 000
Utestående åtaganden	19 597	20 000	20 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**20 000**	**20 000**	**20 000**	

Utgiftsområde 15

Studiestöd

Utgiftsområde 15 – Studiestöd

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Lagförslag ... 5
2.1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395) ... 5

3 Utgiftsområde 15 Studiestöd ... 7
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
3.2 Utgiftsutveckling ... 7
3.3 Mål för utgiftsområdet ... 8
3.4 Kort beskrivning av studiestödet ... 8
3.5 Kort beskrivning av lånesystemet ... 10
3.6 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
3.7 Resultatredovisning ... 12
3.7.1 Studiestödets rekryterande effekt ... 14
3.7.2 Studiestödets utjämnande effekt ... 18
3.7.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin ... 20
3.8 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 22
3.8.1 Studiestödets rekryterande effekt ... 22
3.8.2 Studiestödets utjämnande effekt ... 24
3.8.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin ... 25
3.8.4 Sammanfattande kommentar över måluppfyllelsen ... 27
3.9 Politikens inriktning ... 27
3.10 Vissa anpassningar av studiestödet ... 28
3.10.1 Ärendet och dess beredning ... 28
3.10.2 Räntan på studielån behöver förändras ... 28
3.10.3 Nuvarande reglering ... 28
3.10.4 Låntagare ska få ökade möjligheter till ändrade betalningsvillkor ... 30
3.10.5 Ikraftträdande ... 32
3.10.6 Konsekvenser ... 32
3.10.7 Författningskommentar ... 34
3.10.8 Räntan på studielån ska finansiera framtida kreditförluster på lånen ... 34
3.10.9 Konsekvenser ... 42
3.11 Budgetförslag ... 43
3.11.1 1:1 Studiehjälp ... 43
3.11.2 1:2 Studiemedel ... 44
3.11.3 1:3 Omställningsstudiestöd ... 45
3.11.4 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor ... 46
3.11.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk ... 47
3.11.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål ... 48
3.11.7 1:7 Studiestartsstöd ... 49
3.11.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden ... 50
3.11.9 Lån i Riksgäldskontoret ... 50
3.11.10 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd ... 51

Bilaga 1 Vissa anpassningar av studiestödet

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395) (avsnitt 2.1 och 3.10).
2. Riksdagen godkänner att räntan på studielån fr.o.m. den 1 januari 2023 bestäms så att den även omfattar beräknade framtida kreditförluster på studielån finansierade genom upplåning i Riksgäldskontoret och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån (avsnitt 3.10).
3. Riksdagen godkänner att utöver ränta motsvarande förväntade förluster på nyutlåning fr.o.m. den 1 januari 2023 förs även den del av räntan på studielån som avser beräknade kreditförluster och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån beviljade t.o.m. den 31 december 2022 till konto i Riksgäldskontoret och används för finansiering av konstaterade förluster (avsnitt 3.10).
4. Riksdagen godkänner att medel motsvarande de anslagsmedel som under perioden 2014–2022 förts till ett konto i Riksgäldskontoret för finansiering av konstaterade förluster på studielån inklusive ränta levereras in till inkomsttitel på statens budget (avsnitt 3.10).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 276 000 000 000 kronor (avsnitt 3.11.9).
6. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 15 Studiestöd enligt tabell 1.1.
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Studiehjälp	4 499 895
1:2 Studiemedel	19 738 606
1:3 Omställningsstudiestöd	1 360 000
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	734 890
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	62 150
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	27 000
1:7 Studiestartsstöd	400 000
1:8 Centrala studiestödsnämnden	1 071 379
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	18 475
Summa anslag inom utgiftsområdet	**27 912 395**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
1:6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål	4 000	2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet		**4 000**	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1999:1395) att punkt 5 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2021:475) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5. Den som har beviljats studielån eller återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiestödslagen (1973:349) eller lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa *eller som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021* och som tar emot studielån för tid efter den 31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen. De ändrade betalningsvillkoren ska börja tillämpas vid kalenderårsskiftet året närmast efter det år då låntagaren har begärt ändrade betalningsvillkor. Ändrade betalningsvillkor får dock inte beslutas om lånet har sagts upp till omedelbar betalning enligt 8 kap. 52 § studiestödslagen (1973:349), punkt 18 eller 19 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna, eller enligt 4 kap. 27 a §. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur en ansökan om ändrade betalningsvillkor ska göras och vid vilken tidpunkt en sådan ansökan senast ska göras.	5. Den som har beviljats studielån eller återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiestödslagen (1973:349) eller lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa och som tar emot studielån för tid efter den 31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen. *Den som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen.* De ändrade betalningsvillkoren ska börja tillämpas vid kalenderårsskiftet året närmast efter det år då låntagaren har begärt ändrade betalningsvillkor. Ändrade betalningsvillkor får dock inte beslutas om lånet har sagts upp till omedelbar betalning enligt 8 kap. 52 § studiestödslagen (1973:349), punkt 18 eller 19 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna, eller enligt 4 kap. 27 a §. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur en ansökan om ändrade betalningsvillkor ska göras och vid vilken tidpunkt en sådan ansökan senast ska göras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

3 Utgiftsområde 15 Studiestöd

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar utgifter för ekonomiskt stöd till enskilda under studier och utgifter för vissa studiesociala insatser. Även utgifter för hanteringen av studiestöden, som huvudsakligen sköts av Centrala studiestödsnämnden (CSN), och ärendehantering inom Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) hör till utgiftsområdet.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Studiehjälp	4 345	4 440	4 440	**4 500**	4 593	4 682
1:2 Studiemedel	18 856	19 835	18 404	**19 739**	20 665	21 780
1:3 Omställningsstudiestöd				**1 360**	2 836	4 877
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	102	19	19	**735**	1 343	2 152
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	48	62	52	**62**	62	62
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	26	31	29	**27**	27	27
1:7 Studiestartsstöd	420	400	400	**400**	400	410
1:8 Centrala studiestödsnämnden	913	1 090	1 059	**1 071**	1 115	1 078
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	16	17	17	**18**	19	19
Äldre anslag						
2022 1:3 Avsättning för kreditförluster	1 863	2 007	1 869			
Totalt för utgiftsområde 15 Studiestöd	**26 588**	**27 901**	**26 287**	**27 912**	**31 059**	**35 088**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen för utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**27 801**	**27 801**	**27 801**
Pris- och löneomräkning[2]	12	39	63
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-825	435	2 278
varav BP23[3]	*131*		
Makroekonomisk utveckling	2 288	4 639	6 509
Volymer	-1 405	-1 411	-1 538
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	40	-445	-26
Ny utgiftsram	**27 912**	**31 059**	**35 088**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	26 056
Verksamhetsutgifter[2]	1 856
Investeringar[3]	0
Summa utgiftsram	**27 912**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Målen för utgiftsområdet är att studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken.

Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001, se propositionen Ett reformerat studiestödssystem (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96) och förtydligades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/2016:58).

3.4 Kort beskrivning av studiestödet

Studiehjälp

Studiehjälp består i huvudsak av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande på fristående skolor som måste bo inackorderade på skolorten. Studiebidrag lämnas med 1 250 kronor per månad under tio månader per år. Storleken på det extra tillägget är beroende av elevens och föräldrarnas sammanlagda inkomster och förmögenhet. Inackorderings-

tillägget lämnas med ett belopp som är beroende av avståndet mellan föräldrahemmet och skolan.

Bidrag till vissa elever med funktionsnedsättning i gymnasieskolan (Rg-bidrag)

Rg-bidrag lämnas för kostnader för mat, boende och hemresor vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade elever vid riksgymnasierna i Örebro samt till svårt rörelsehindrade elever i särskilt anpassad utbildning. Inom Rg-bidraget finns ett tilläggsbidrag som kan lämnas till elever som förutom Rg-bidrag får aktivitetsersättning och som därför inte har rätt till studiemedel.

Lärlingsersättning

Elever i gymnasial lärlingsutbildning kan få en kostnadsersättning, s.k. lärlingsersättning. Lärlingsersättning lämnas med 1 000 kronor per månad.

Studiemedel

Studerande som uppfyller vissa grundvillkor har rätt till studiemedel. Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 12 012 kronor för heltidsstudier 2022. Det finns två olika nivåer på bidraget, en generell och en högre nivå. Den generella bidragsnivån utgör 30,3 procent av totalbeloppet medan den högre nivån utgör 67,1 procent. Studiemedel med den högre bidragsnivån kan lämnas för studier på grundläggande och gymnasial nivå till vuxna studerande som saknar sådan utbildning men även under vissa förutsättningar till studerande under 25 år. Studiebidraget är skattefritt och pensionsgrundande. I vissa fall kan den studerande även få tilläggsbidrag, tilläggslån och merkostnadslån. Tilläggsbidraget lämnas till studerande med barn och utgör ett differentierat kompletterande stöd beroende på antalet barn. Tilläggslån kan lämnas till studerande över 25 år som har haft en viss arbetsinkomst före studiestarten. Lån kan även lämnas för vissa merkostnader som den studerande har i samband med sina studier.

Studiestartsstöd

Studiestartsstödet består av bidrag utan inslag av lån och utgör ett komplement till studiemedelssystemet. Studerande med barn kan få ett tilläggsbidrag. Studiestartsstöd får lämnas med 9 941 kronor per studiemånad för heltidsstudier 2022 till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får lämnas till vissa personer som är arbetssökande fr.o.m. det kalenderår den studerande fyller 25 år.

Omställningsstudiestöd

Sedan den 30 juni 2022 finns ett nytt omställningsstudiestöd. Syftet med det nya omställningsstudiestödet är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som stärker deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Omställningsstudiestödet, som består av bidrag och lån, innebär att de allra flesta kan studera med minst 80 procent av lönen i upp till ett år.

Återbetalning av studielån

Det finns för närvarande fyra olika återbetalningssystem. I varje system finns det särskilda återbetalnings- och trygghetsregler som under vissa förutsättningar kan ge möjlighet till bl.a. nedsättning av årsbeloppet och avskrivning av studielån.

Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk (s.k. TUFF-ersättning)

Föräldrar till barn som använder teckenspråk, och med föräldrar likställda personer, kan få ersättning när de deltar i utbildning i teckenspråk.

Studielitteratur till vissa högskolestuderande

Högskolestuderande som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning kan få låna tillgänglighetsanpassad studielitteratur genom Myndigheten för tillgängliga medier.

Utländska medborgare

En studerande som inte är svensk medborgare kan under vissa förutsättningar få studiestöd för studier i Sverige. Det gäller utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige och utländska medborgare med uppehållsrätt som bedöms ha en varaktig anknytning till Sverige. Det gäller också i vissa fall utländska medborgare som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstånd. Vidare ska vissa utländska medborgare i studiestödshänseende jämställas med svenska medborgare. Det rör sig främst om migrerande arbetstagare och egenföretagare som är medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz och deras familjemedlemmar samt personer med permanent uppehållsrätt i Sverige. Tredjelandsmedborgare med ställning som varaktigt bosatta här och innehavare av s.k. EU-blåkort jämställs också med svenska medborgare vid studier i Sverige. När det gäller rätt till studiehjälp jämställs vissa familjemedlemmar till gästforskare respektive till innehavare av EU-blåkort med svenska medborgare.

3.5 Kort beskrivning av lånesystemet

Fyra olika system

Det finns för närvarande fyra olika lånesystem. De fyra olika återbetalningssystemen avser återbetalningspliktiga studiemedel tagna före 1989, studielån tagna under perioden 1 januari 1989–30 juni 2001, studielån tagna under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 och studielån tagna efter den 31 december 2021. Lån som har tagits för studier som påbörjats efter den 30 juni 2001 är ett s.k. annuitetslån. Det totala antalet låntagare i återbetalningssystemen uppgick 2021 till ca 1,65 miljoner. Låntagarnas skuld består av lån och kapitaliserade räntor samt administrativa avgifter. Låntagarnas totala skuld uppgick vid utgången av 2021 till ca 241,1 miljarder kronor.

Den genomsnittliga skulden när det gäller annuitetslån är 152 100 kronor för kvinnor och 146 800 kronor för män. Historiskt sett har män haft högre studieskulder än kvinnor men sedan 2008 har kvinnor högre skulder på sina annuitetslån. Denna förändring beror troligtvis på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under en något längre tid än män samt på att män betalar av sina skulder i något snabbare takt än kvinnor.

Lån i Riksgäldskontoret

CSN finansierar sedan 1989 studielånen genom upplåning i Riksgäldskontoret. Sedan den 1 januari 2014 gäller budgetlagens (2011:203) bestämmelser om statlig utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för all nyutlåning av studielån. Befintliga lån hanteras dock som tidigare med finansiering av konstaterad förlust. Kreditmodellen enligt budgetlagen innebär att den förväntade kostnaden för lånet ska beräknas innan ett lån ställs ut. För studielånen innebär detta att de förväntade förlusterna för nyutlåning beräknas och anslagsfinansieras när lånen utfärdas. Vid

beräkningen fastställer CSN en procentandel av utlånat belopp, vilken är 5,5 procent för 2022. Medel för förväntade förluster förs till en kreditreserv och används sedan för att täcka avskrivningar av lånefordringar. I denna proposition föreslås en förändring av denna modell, se avsnitt 3.10.

Amorteringar från låntagarna som motsvarar upplånade medel minskar CSN:s låneskuld i Riksgäldskontoret. De räntor som påförs låntagarna och som är obetalda vid årsskiftet kapitaliseras och ökar den enskildes skuld. Den del av den enskildes skuld som utgörs av kapitaliserade räntor lånas upp i Riksgäldskontoret. Samtliga amorteringar av kapitaliserade räntor från låntagare minskar låneskulden i Riksgäldskontoret.

CSN disponerar mottagna räntor från låntagarna för att finansiera räntan på studielånen i Riksgäldskontoret. Låntagarna betalar en nedsatt ränta på sina studielån och annuitetslån till CSN. Räntesatsen är 70 procent av den ränta som CSN betalar till Riksgäldskontoret, vilken för 2022 är 0,0 procent. Den 30-procentiga nedsättningen av räntan finansieras genom medel på anslag.

3.6 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Det har under de senaste åren pågått en översyn av resultatredovisningen för utgiftsområdet. Denna har tidigare lett till att indikatorerna har reviderats och minskat i antal. I årets redovisning är dock indikatorerna desamma som föregående år. Ambitionen är att redovisa indikatorerna i så långa tidsserier som möjligt och i de flesta fall är också tidsserierna ett år längre jämfört med förra årets resultatredovisning. Statistik över de indikatorer som redovisas kommer primärt från CSN:s databas med officiell statistik inom studiestödsområdet. Tidsseriernas början utgår därför i många fall från det startår som finns tillgängligt i databasen.

Det finns en nära koppling mellan det rekryterande och det utjämnande målet på så sätt att båda målen handlar om att studiestödet ska bidra till att personer som inte annars skulle ha påbörjat studier gör det. Det rekryterande målet är dock av mer generell karaktär, dvs. studiestödet bör vara utformat på ett sådant sätt att det rekryterar bredare grupper till studier, medan det utjämnande målet kan definieras som att studiestödet ska vara selektivt rekryterande, dvs. det bör vara utformat på ett sådant sätt att det i vissa fall specifikt riktar sig till att rekrytera särskilda grupper till studier. När det gäller att studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tid har fokus lagts på att den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut.

De indikatorer som används för att mäta den rekryterande effekten är:

- andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer, även fördelat efter kön,
- andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön,
- andelen studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå av samtliga studerande med studiemedel på dessa nivåer, även fördelat efter kön,
- studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex,
- antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (s.k. lånebenägenhet) på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå, även fördelat efter kön, och
- andel studerande med tilläggslån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå.

De indikatorer som används för att mäta den utjämnande effekten är:

- andel studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg,
- antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiestartsstöd, även fördelat efter kön,
- andel studerande med den högre bidragsnivån av det totala antalet studerande med studiemedel på grundläggande och gymnasial nivå, och
- andelen studerande med tilläggsbidrag på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande med studiemedel på dessa nivåer.

De indikatorer som används för att mäta den goda effekten på samhällsekonomin är:

- andel förväntade förluster, tidigare benämnda osäkra fordringar, av den totala studieskulden,
- andel inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare, fördelat efter bosättning,
- andel av låntagarna som har beviljats nedsättning av årsbeloppet vid årets slut av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare och totalt värde på nedsättningen,
- antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp, och
- total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel reserveringar för låneförluster, tidigare kallade osäkra fordringar.

3.7 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2021. Covid-19-pandemin har fått stora konsekvenser för människors liv, hälsa och ekonomi samt för ekonomin i Sverige och internationellt. Den har också påverkat människors möjlighet att studera, såväl i Sverige som utomlands.

Omfattande åtgärder har vidtagits för att omhänderta effekterna i samhället av pandemin. Till exempel slopades fribeloppet, som reglerar hur mycket en studerande får tjäna utan att studiestödet minskas, tillfälligt under 2020 för studerande med studiemedel och studiestartsstöd men även för 2021 och första halvåret 2022 för studerande med studiemedel. Även det s.k. arbetslöshetsvillkoret inom studiestartsstödet lättades tillfälligt för studier som påbörjades under perioden 1 juli 2020–31 december 2021 så att fler nyligen arbetslösa skulle kunna ta del av stödet.

I avsnittet redovisas resultatet av statens insatser inom studiestödsverksamheten. Resultaten redovisas uppdelat på de olika målen för studiestödet och presenteras genomgående efter kön.

Tabell 3.4 Antal studiestödstagare och utbetalda belopp

Miljoner kronor

	2019			2020			2021				
	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Utb. bidrag	Utb. lån
Studiehjälp	**428 877**	**47**	**53**	**432 539**	**48**	**52**	**441 081**	**48**	**52**	**4 217**	
Varav											
Utland	1 300	64	36	1 154	63	37	1 121	63	37	12	
Studiestartsstöd	**6 267**	**60**	**40**	**5 856**	**68**	**32**	**7 873**	**69**	**31**	**390**	
Studiemedel	**502 864**			**559 298**			**588 707**			**15 090**	**25 391**
Varav											
Grundläggande nivå	28 798	63	37	32 188	63	37	32 710	65	35	751	275
Gymnasial nivå	125 025	56	44	146 847	56	44	155 306	58	42	3 557	3 216
Eftergymnasial nivå	355 133	59	41	394 207	60	40	416 632	60	40	10 136	20 107
Utlandsstudier	27 937	58	42	22 967	59	41	21 630	59	41	447	1 794
Bidrag till vissa med funktionsnedsättning i gymnasieskolan	**346**	**42**	**58**	**313**	**44**	**56**	**305**	**44**	**56**	**36**	
Lärlingsersättning	**17 302**	**38**	**62**	**18 765**	**39**	**61**	**20 445**	**39**	**61**	**122**	
Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	**147**	**60**	**40**	**98**	**61**	**39**	**91**	**62**	**38**	**0,5**	
Tillgänglighetsanpassad studielitteratur, antal lån[1]	**339 400**	**74**	**26**	**375 960**	**76**	**24**	**409 270**	**76**	**24**		
Totalt antal studiestödstagare	**955 803**			**1 016 869**			**1 058 502**				

[1] Medräknas inte i det totala antalet låntagare.

Källor: Centrala studiestödsnämnden, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Myndigheten för tillgängliga medier.

3.7.1 Studiestödets rekryterande effekt

Vuxna studerande med studiemedel för studier på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Diagram 3.1 Andel vuxna studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå av det totala antalet studerande

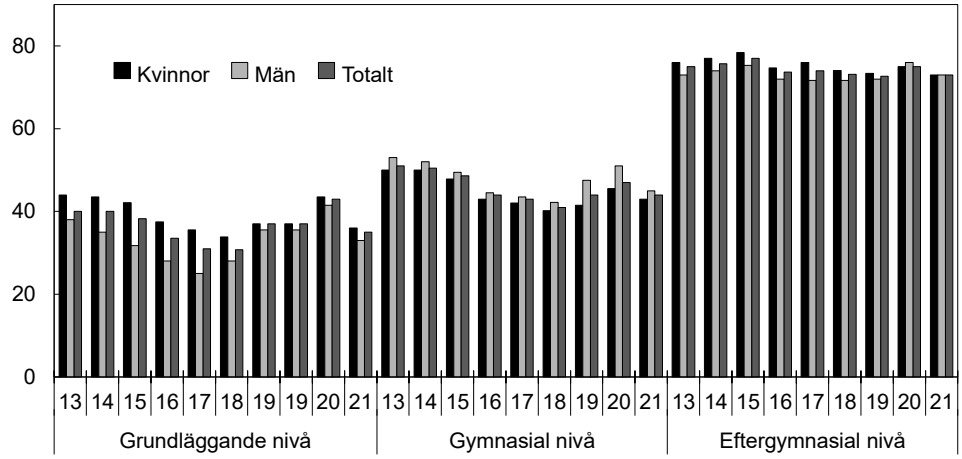

Anm.: Fram till 2021 baseras andelarna på ett ovägt genomsnitt av skolformernas andelar, dvs. andelarna är inte helt rättvisande fram till dess. Från och med 2021 används dock ett vägt genomsnitt av skolformernas andelar.
Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2021 fick ca 32 700 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå, vilket är ca 35 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Av dessa studerande var 65 procent kvinnor. Antalet studerande med studiemedel på grundläggande nivå ökade med ca 2 procent jämfört med 2020.

Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2021 till ca 155 300, vilket är ca 45 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Av dessa var 58 procent kvinnor. Antalet studerande med studiemedel på gymnasial nivå ökade med ca 6 procent jämfört med 2020.

Under 2021 studerade ca 416 600 personer på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel, vilket motsvarar ca 73 procent av det totala antalet studerande på den nivån. Antalet studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå ökade med ca 6 procent jämfört med 2020. Andelen kvinnor med studiemedel på eftergymnasial nivå var 60 procent och andelen män 40 procent.

Studerande med studiemedel för studier utomlands

Diagram 3.2 Antal studerande med studiemedel vid utlandsstudier på olika utbildningsnivåer

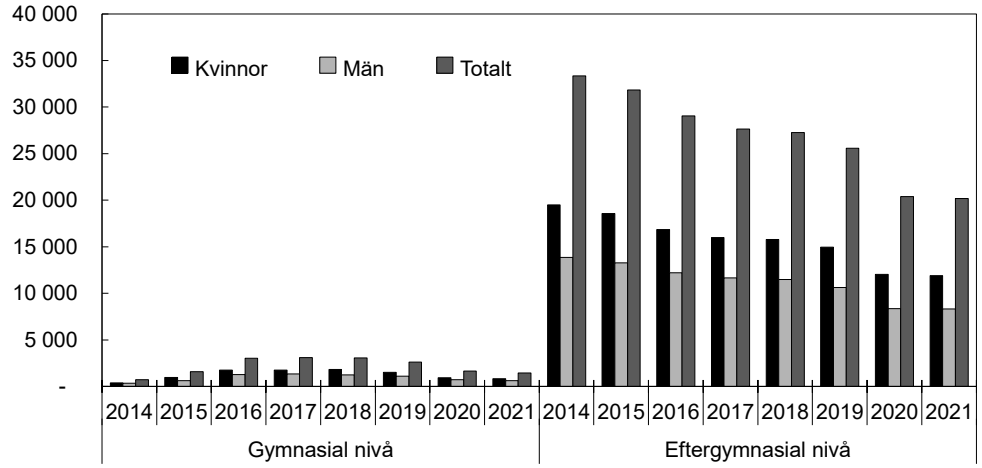

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Totalt uppgick antalet utlandsstuderande med studiemedel till 21 600 under 2021, vilket är en minskning med ca 1 300 personer jämfört med 2020. Både antalet män och antalet kvinnor minskade jämfört med föregående år. Könsfördelningen bland de utlandsstuderande var oförändrad jämfört med 2020. Andelen kvinnor var 59 procent medan andelen män var 41 procent.

Antalet utlandsstuderande på gymnasial nivå med studiemedel uppgick 2021 till 1 400, vilket är en minskning med 260 personer jämfört med året innan. Antalet motsvarar ca 1 procent av samtliga studerande med studiemedel på gymnasial nivå, vilket var oförändrat jämfört med året innan. Av de utlandsstuderande på gymnasial nivå var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

Antalet utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel har minskat de senaste åren och uppgick 2021 till 20 200, vilket är en minskning med 1 100 personer jämfört med 2020. Av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Cirka 5 procent av samtliga studerande med studiemedel studerade utomlands under 2021, vilket var oförändrat jämfört med året innan.

Studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex (KPI)

Diagram 3.3 Jämförelse mellan utveckling av studiemedelsbeloppen och KPI

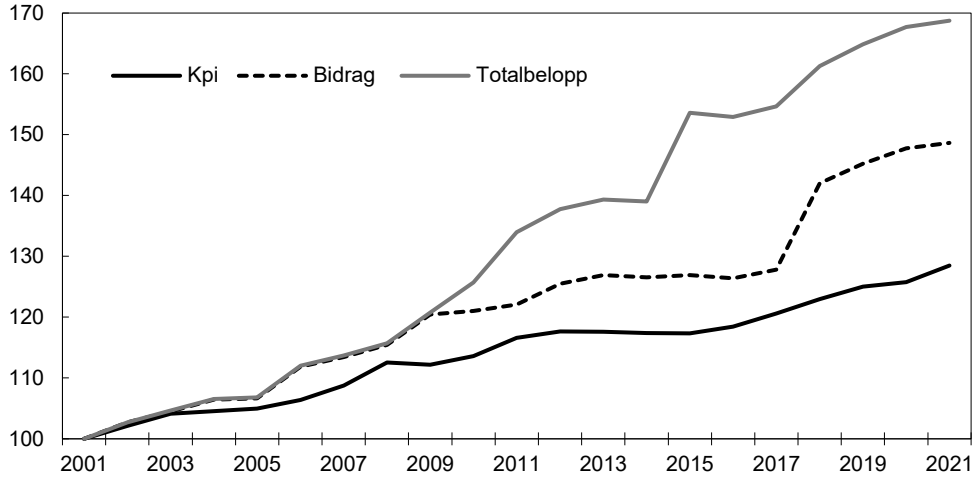

Källor: Centrala studiestödsnämnden och Statistiska centralbyrån.

Nivån på totalbeloppet inom studiemedlen i förhållande till konsumentprisindex (KPI) har ökat de senaste åren. En jämförelse med KPI visar att studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Köpkraften var under 2021 marginellt lägre än under föregående år då köpkraften nådde en ny högsta nivå. Det beror på att KPI ökade mer än prisbasbeloppet.

Studerande med studielån respektive tilläggslån på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå

Av totalt ca 588 700 studiemedelstagare var det 430 400 som utöver studiebidrag sökte och beviljades studielån, s.k. lånebenägenhet. Det är en ökning av antalet låntagare med 6 procent jämfört med 2020.

Diagram 3.4 Studerandes lånebenägenhet fördelat på kön

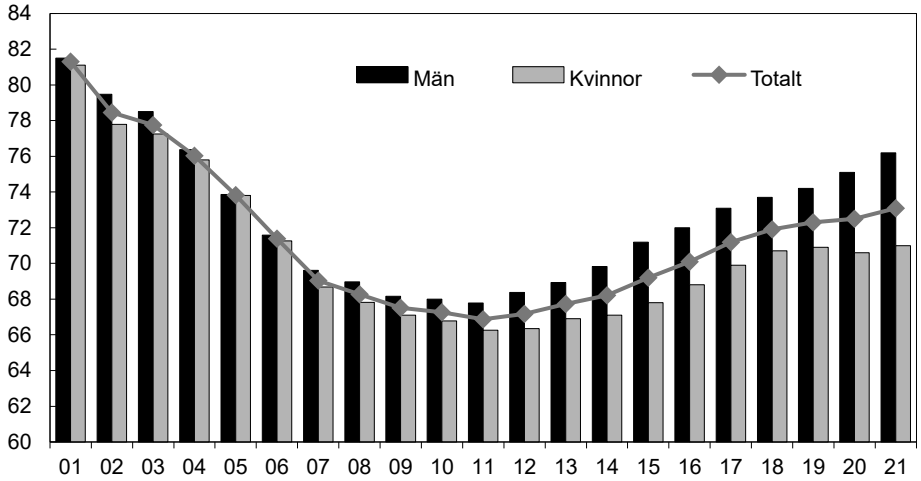

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Lånebenägenheten för samtliga utbildningsnivåer var 73,1 procent under 2021, vilket är en ökning med 0,6 procentenheter jämfört med 2020 och med 6,2 procentenheter sedan 2011, när den var som lägst. Män tar oftare studielån jämfört med kvinnor. Under 2021 tog 76,2 procent av männen lån jämfört med 71,0 procent av kvinnorna.

Lånebenägenheten vid studier på grundläggande nivå var 40 procent under 2021, vilket är oförändrat jämfört med föregående år. Lånebenägenheten vid studier på gymnasial nivå var också oförändrad jämfört med föregående år och uppgick till 56 procent. Lånebenägenheten bland de som studerar på eftergymnasial nivå ökade dock något jämfört med 2020 och uppgick till 80 procent under 2021.

Tabell 3.5 Studerandes lånebenägenhet på olika utbildningsnivåer i Sverige

Andel av samtliga låntagare

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Grundläggande nivå	36,3	35,0	34,8	33,6	36,4	40,5	40,0
Kvinnor	31,1	30,2	29,9	29,2	29,3	32,2	33,9
Män	48,6	45,6	45,2	42,8	48,7	54,5	51,3
Gymnasial nivå	53,8	52,5	51,6	51,5	53,4	55,6	56,0
Kvinnor	52,6	51,3	50,0	49,9	50,4	51,0	51,7
Män	55,8	54,5	53,9	53,9	57,3	61,5	62,1
Eftergymnasial nivå	74,3	76,5	77,4	78,7	80,0	79,6	80,0
Kvinnor	73,5	75,7	76,6	77,9	79,2	78,6	78,7
Män	75,5	77,6	78,4	79,8	81,0	80,9	81,8

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Antalet studerande med tilläggslån under 2021 var 77 100, vilket är en ökning med 25 procent jämfört med 2020. Antalet studerande med tilläggslån ökade därmed procentuellt mer än antalet studerande med studielån. Under 2021 ökade även andelen studiemedelstagare med tilläggslån med 2 procentenheter. Det innebär att 13 procent av samtliga studiemedelstagare hade tilläggslån. Andelen studerande med tilläggslån totalt sett är något högre bland kvinnor än bland män.

Diagram 3.5 Andel studerande med tilläggslån på olika utbildningsnivåer

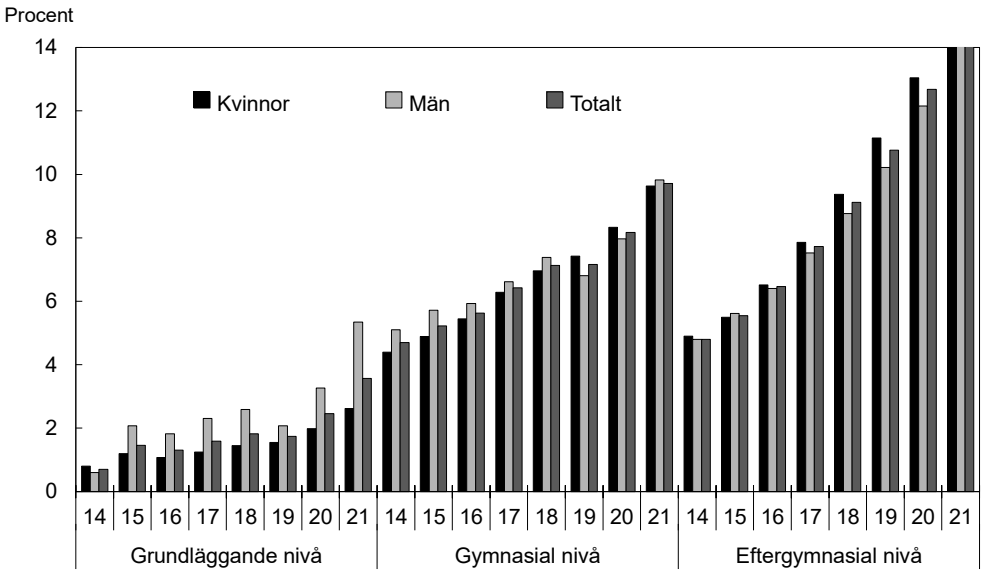

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

3.7.2 Studiestödets utjämnande effekt

Unga studerande på gymnasial nivå med inackorderingstillägg och extra tillägg

Diagram 3.6 Antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg

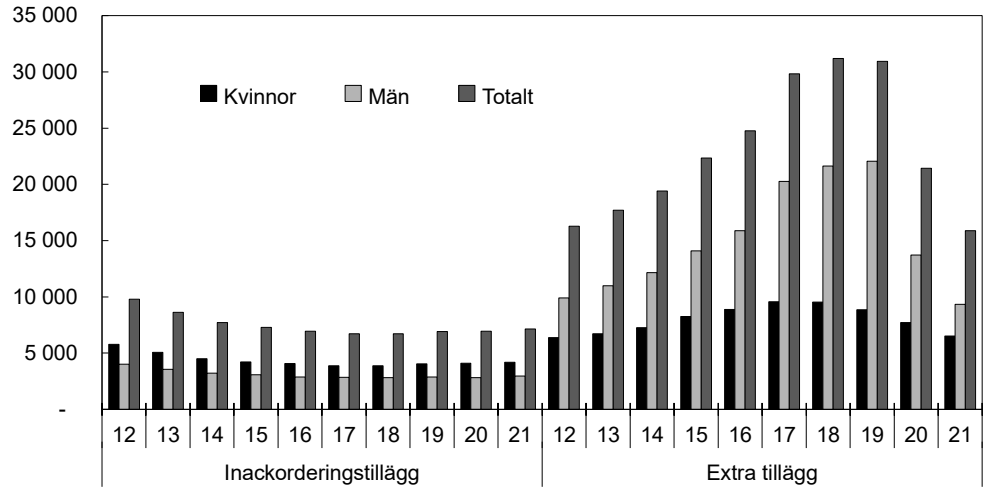

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Knappt 2 procent av de totalt 440 500 studerande med studiehjälp fick inackorderingstillägg under 2021 och denna andel är oförändrad jämfört med föregående år. Antalet studerande med inackorderingstillägg uppgick till 7 100 under 2021, vilket är en mindre ökning jämfört med 2020. Andelen kvinnor var 59 procent och andelen män 41 procent, vilket innebär att kvinnor är överrepresenterade när det gäller att studera på en annan ort än hemorten.

Andelen som fick extra tillägg i förhållande till det totala antalet som fick studiehjälp uppgick till 4 procent 2021. Andelen minskade med 1 procentenhet jämfört med 2020. Under 2021 lämnades extra tillägg till 15 900 studerande. Antalet har minskat med 28 procent jämfört med föregående år. Andelen kvinnor som får extra tillägg var 41 procent och andelen män 59 procent. Andelen män har därmed minskat med 5 procentenheter jämfört med föregående år.

Vuxna studerande med studiestartsstöd på grundläggande och gymnasial nivå

Diagram 3.7 Antal studerande med studiestartsstöd

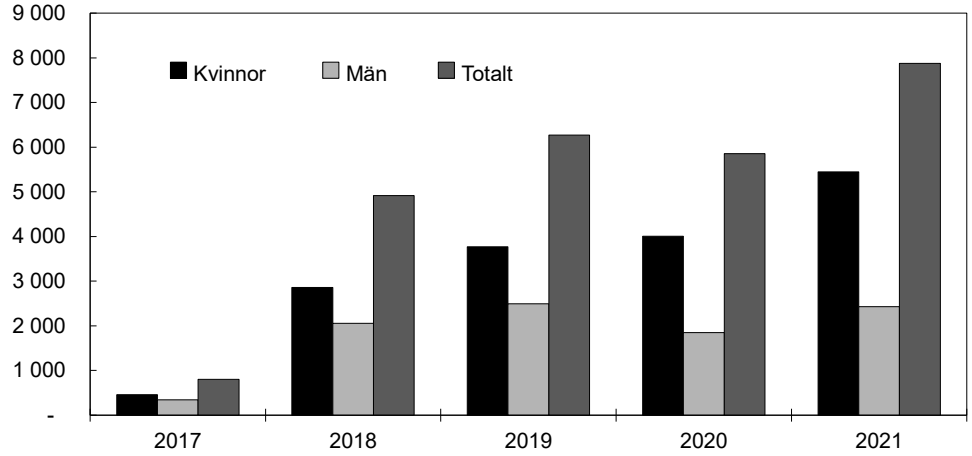

Anm.: Studiestartsstödet har funnits sedan den 1 juli 2017, därav det låga antalet stödtagare 2017.
Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2021 lämnades studiestartsstöd till 7 900 studerande. Av dessa var 69 procent kvinnor och 31 procent män. Andelen kvinnor har ökat varje år sedan stödet infördes. Antalet studerande med studiestartsstöd ökade med 2 000 studerande jämfört med 2020. Antalet studerande på grundläggande nivå var ca 3 800 personer, vilket motsvarar 48 procent. Antalet studerande på gymnasial nivå var ca 5 400 personer, vilket motsvarar 68 procent. Det är därmed relativt vanligt att personer under samma period studerar på både grundläggande och gymnasial nivå. På grundläggande nivå var 75 procent av de studerande kvinnor och 25 procent män. Av de studerande på gymnasial nivå var 66 procent kvinnor och 34 procent män. Andelen utländska medborgare med sådana uppehållstillstånd som ger rätt till svenskt studiestöd uppgick till 63 procent av de studerande under 2021, vilket är en minskning med 8 procentenheter jämfört med 2020.

Många av dem som studerar med studiestartsstöd har barn och kan därmed få tilläggsbidrag. Under 2021 var det 66 procent av de studerande som fick tilläggsbidrag. En stor majoritet, 81 procent, var kvinnor.

Diagram 3.8 Andel studerande med den högre bidragsnivån på grundläggande och gymnasial nivå

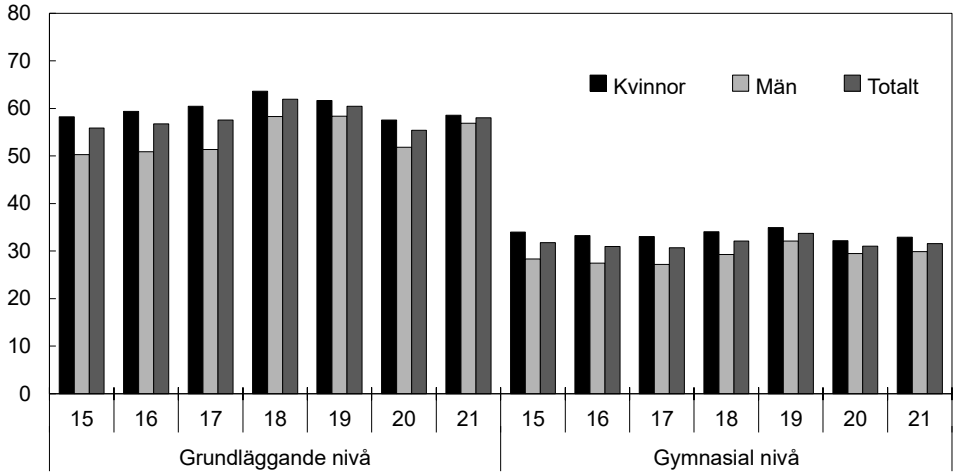

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Den högre bidragsnivån inom studiemedlen riktar sig primärt till personer med stora utbildningsbehov. Det högre bidraget kan även lämnas till vissa arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år för studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning eller folkhögskola. Sedan den 1 juli 2018 kan det högre bidraget under vissa förutsättningar även lämnas till vissa studerande som läser eller har läst på introduktionsprogram.

Under 2021 fick ca 32 700 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå. Av dessa studerande fick 58 procent studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket är en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2020. Andelen kvinnor och män med högre bidrag på grundläggande nivå var liksom föregående år 65 procent respektive 35 procent.

Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2021 till ca 155 300. Av dessa fick 32 procent studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket motsvarar en ökning med 1 procentenhet jämfört med föregående år. Andelen kvinnor och män med högre bidrag på gymnasial nivå var liksom föregående år 58 procent respektive 42 procent.

Diagram 3.9 Andel studerande med tilläggsbidrag på olika utbildningsnivåer

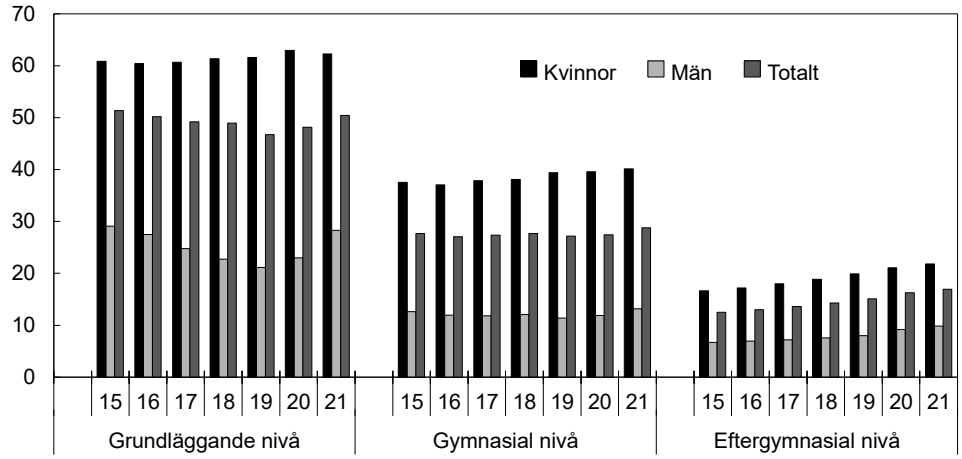

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2021 fick ca 126 600 studerande med studiemedel tilläggsbidrag för barn. Andelen studerande med tilläggsbidrag av samtliga studerande med studiemedel var 21 procent, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2020. Av dessa var 79 procent kvinnor och 21 procent män. Av de som studerade på grundläggande nivå under 2020 hade 48 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasial nivå och eftergymnasial nivå var 27 respektive 16 procent.

3.7.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Förväntade förluster

Det totala antalet låntagare i de fyra återbetalningssystemen uppgick till ca 1,7 miljoner vid utgången av 2021. Vilket återbetalningssystem en låntagare omfattas av beror på när studielånen togs. Av alla låntagare var 58 procent kvinnor och 42 procent män.

Den totala studieskulden när det gäller studielån ökade med 11,5 miljarder kronor under 2021 till 252,7 miljarder kronor. Sedan den 1 januari 2014 gäller bestämmelserna i budgetlagen om statlig utlåning för all nyutlåning av studielån. Det innebär att medel för förväntade förluster ska beräknas och belasta anslag när utlåning sker. Under 2021 avsattes anslagsmedel motsvarande 5,5 procent av utlånade medel till kreditreserven. Medel för förluster på utlåning före 2014 tillförs kreditreserven genom att belasta anslag det år då förlusten är konstaterad. I denna proposition lämnas förslag om en ny ordning för hanteringen av kreditförluster avseende studielån, se avsnitt 3.10.

Av den totala studieskulden har CSN bedömt att 24 miljarder kronor utgörs av förväntade förluster som riskerar att skrivas av. Detta är en minskning med 0,4 miljarder kronor jämfört med föregående år. CSN beräknar att 8 miljarder kronor av de förväntade förlusterna beror på personer som missköter eller bedöms komma att missköta sina betalningar. Förväntade förluster som kan härledas till de trygghetsregler som finns för återbetalning beräknas uppgå till 13,6 miljarder kronor. Förväntade förluster som orsakas av beräknade framtida dödsfall bedöms uppgå till 2,4 miljarder kronor.

Den totala fordran på återkrav uppgick vid utgången av 2021 till 1,2 miljarder kronor, vilket är något högre än 2020. CSN har bedömt att 58 procent av den totala fordran för återkrav behöver reserveras, vilket motsvarar 658 miljoner kronor. Männens andel av återkravsfordran var 54 procent, vilket är en minskning med 3 procentenheter jämfört med 2020.

Antalet låntagare som CSN saknade adresser till uppgick vid slutet av 2021 till ca 20 400, vilket liksom föregående år motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Det är en ökning med 5 procent jämfört med 2020. Andelen män utgör 65 procent. Den totala utestående fordran på dessa låntagare uppgick vid utgången av 2021 till 2,2 miljarder kronor, vilket är en mindre ökning jämfört med föregående år.

Inbetalt årsbelopp

Tabell 3.6 Andel inbetalt av debiterat belopp under det första betalningsåret fördelat på bosättning

Andel av belopp efter nedsättningar (%)

Bosättning	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sverige	93,6	93,8	93,8	92,2	94,0	94,3	94,4
Utomlands	70,3	71,3	71,2	72,2	75,2	78,2	80
Totalt	**91,5**	**91,6**	**91,7**	**90,2**	**92,1**	**92,4**	**92,6**

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Inbetalningarna till CSN uppgick under 2021 till 13,6 miljarder kronor, inklusive räntor och avgifter. Betalningsgraden har sedan föregående år ökat med 0,8 procentenheter för bosatta utomlands och med 0,1 procentenheter för bosatta i Sverige. Kvinnor betalar in en högre andel av det debiterade årsbeloppet än män. Låntagare som CSN saknade adress till betalade in 3,6 procent av det debiterade årsbeloppet 2021.

Utlandsbosatta låntagare

Under 2021 var 66 700 låntagare bosatta utomlands, vilket är en mindre ökning jämfört med 2020. Av dessa var liksom föregående år 56 procent kvinnor och 44 procent män. Den totala fordran uppgick vid slutet av 2021 till 14,7 miljarder kronor, vilket är något högre än 2020. CSN har bedömt att 24 procent av den totala fordran för utlandsbosatta låntagare avser reserveringar för låneförluster.

Nedsättning av årsbeloppet

En person kan ansöka om att få det belopp som han eller hon ska betala tillbaka under året nedsatt. Det finns tre huvudsakliga skäl till att en återbetalare får nedsatt årsbelopp: låg inkomst, studier och synnerliga skäl. Vid utgången av 2021 hade 192 500 personer ett beslut om nedsättning, vilket är en ökning med 7 300 personer jämfört med 2020. Andelen uppgick till 13,9 procent av samtliga återbetalningsskyldiga låntagare, vilket är en ökning med nästan 1 procentenhet jämfört med 2020.

Av alla låntagare som hade nedsättning av årsbeloppet för 2021 var liksom föregående år 61 procent kvinnor och 39 procent män. Det innebär att kvinnor var något överrepresenterade bland dem som fick nedsatt årsbelopp. Studier är den vanligaste orsaken till nedsättning bland både kvinnor och män, men det är en något högre andel av kvinnorna än av männen som har nedsättning med hänsyn till studier. Däremot är det ingen skillnad mellan könen när det gäller andelen låntagare som har nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl.

Avskrivningar

Avskrivning av lån kan ske främst på grund av åldersregler, dödsfall, behörighetsgivande studier, sjukdom eller synnerliga skäl. Dessutom skriver CSN av skulder som vid ett årsskifte är 100 kronor eller lägre.

Diagram 3.10 Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl

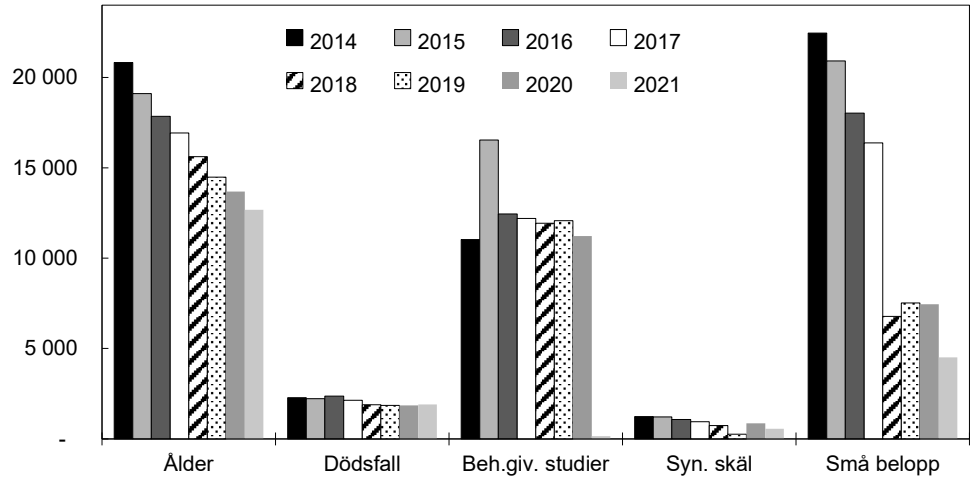

Källa: Centrala studiestödsnämnden.

Under 2021 fick 20 000 låntagare sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en minskning med 43 procent jämfört med 2020. Antalet beviljade avskrivningsärenden uppgick till 36 400. Det totala avskrivna beloppet under 2021 var 668 miljoner kronor, vilket var en minskning med 14 procent jämfört med föregående år. Av de som fick avskrivning under 2021 var 58 procent kvinnor och 42 procent män.

3.8 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

3.8.1 Studiestödets rekryterande effekt

Fortsatt rekordhögt antal studerande med studiemedel i Sverige …

Antalet studerande med studiemedel i Sverige fortsatte att öka på samtliga nivåer under 2021 och ligger därmed fortfarande på en historiskt sett hög nivå. Den stora ökningen av antalet studiemedelstagare kan bl.a. förklaras av covid-19-pandemin. Den har medfört en vikande konjunktur och högre arbetslöshet, vilket har lett till att fler personer har börjat studera med studiemedel. En annan förklaring är att flera satsningar på utbildningsområdet genomfördes under 2020 och 2021. Bland annat kunde lärosätena erbjuda fler utbildningsplatser i och med att de tillfördes extra medel. Pandemin har också inneburit att satsningar har gjorts inom bl.a. studiestödsområdet där t.ex. fribeloppsgränsen tillfälligt slopades, vilket har lett till att fler personer kunnat bibehålla sitt studiemedel vid sidan av ett arbete. Majoriteten av de studerande med studiemedel är kvinnor. Det gäller för samtliga utbildningsnivåer, vilket speglar deltagandet i utbildning generellt (utgiftsområde 16 avsnitt 2.5).

… medan andelen som får studiemedel för utlandsstudier är oförändrad

Sverige har i jämförelse med de flesta andra länder ett generöst system för finansiering av studier utomlands. Antalet studerande med studiemedel minskade dock fortsatt både på gymnasial nivå och eftergymnasial nivå. Andelen studerande utomlands på dessa nivåer med studiemedel av det totala antalet studerande med studiemedel är dock oförändrad jämfört med föregående år. Minskningen av antalet studerande med studiemedel beror sannolikt mest på pandemin och de medföljande svårigheterna att studera utomlands. Trenden har också varit att antalet utlandsstuderande har minskat de senaste åren. En förklaring kan bl.a. vara att antalet studerande i åldern 20–25 år har minskat bland studiemedelstagarna i stort. Detta påverkar utlandsstuderande särskilt eftersom det i regel är yngre personer som studerar utomlands.

Andelen med studiemedel på samtliga nivåer

På grund av omläggning av statistik går det inte att göra någon bedömning av hur andelen med studiemedel har utvecklats på de olika nivåerna. Av de studerande på grundläggande nivå och gymnasial nivå är det dock liksom tidigare en lägre andel som studerar med studiemedel jämfört med studerande på eftergymnasial nivå. Det kan delvis förklaras av att många studerar på deltid och sannolikt har andra försörjningskällor.

Lånebenägenheten ökar totalt sett …

Lånebenägenheten har fortsatt att öka totalt sett under 2021 och har ökat kontinuerligt sedan 2012. Lånebenägenheten från föregående år har ökat något för studiemedelstagare på gymnasial och eftergymnasial nivå. Lånebenägenheten har dock minskat något på grundläggande nivå. Minskningen kan bero på att andelen studerande med det högre bidraget på grundläggande nivå har ökat något vilket minskar behovet av studielån.

… och andelen med tilläggslån ökar på samtliga nivåer

Under 2021 ökade andelen studerande med tilläggslån på samtliga nivåer. Ökningen kan förklaras av att andelen studerande som är 25 år eller äldre ökade under 2021. En ytterligare förklaring kan vara att andelen studerande som uppfyller inkomstkravet kan ha ökat under pandemin. Under 2021 förstärktes också tilläggslånet tillfälligt till följd av effekterna av pandemin.

Studiemedlens allmänna köpkraft något lägre

Studiemedlen är indexerade för att följa kostnadsutvecklingen i samhället. Studiemedlens allmänna köpkraft har följt kostnadsutvecklingen väl under senare år. Jämfört med KPI var dock studiemedlens allmänna köpkraft under 2021 något lägre än föregående år. Det beror på att KPI ökade mer än prisbasbeloppet.

Måluppfyllelse

Covid-19-pandemin har som tidigare nämnts inneburit en vikande konjunktur och högre arbetslöshet, vilket har lett till att fler personer har börjat studera med studiemedel. Det är därför svårt att fastslå om ökningen beror på förändringar av studiestödets rekryterande effekt eller om det är pandemin som framför allt kan förklara utvecklingen. Att så många personer ändå väljer att påbörja studier i Sverige med studiemedel innebär dock att studiemedlen för de flesta kan anses vara tillräckligt attraktivt och rekryterande till studier. Studiemedlens allmänna köpkraft jämfört med konsumentprisindex minskade dock något jämfört med föregående år. Lånebenägenheten har ökat totalt sett vilket visar att studiestödet är en betydelsefull inkomstkälla för de studerande. Att andelen med tilläggslån också ökat visar att fler personer med tidigare förvärvsinkomster rekryteras till studier. Andelen studerande utomlands med studiemedel av det totala antalet studerande var oförändrad jämfört med föregående år. Antalet studerande med studiemedel har dock minskat, men detta bedöms primärt inte bero på att studiestödets rekryterande effekt har minskat utan snarare på förutsättningarna att bedriva utlandsstudier under rådande pandemi.

En samlad bedömning av de indikatorer som redovisas ovan är att måluppfyllelsen i fråga om studiestödets rekryterande effekt är oförändrad och fortsatt hög.

3.8.2 Studiestödets utjämnande effekt

Andelen med extra tillägg fortsätter att minska …

Antalet studerande som fick det extra tillägget inom studiehjälpen har tidigare ökat under flera år. Sedan 2018 har dock antalet minskat och under 2020 och 2021 minskade antalet dessutom kraftigt. En förklaring till minskningen är att många som kommit till Sverige som ensamkommande flyktingbarn under 2015 och 2016 på grund av ålder inte längre kan få studiehjälp. Eftersom antalet studerande med studiehjälp samtidigt har ökat innebär det att även andelen som får extra tillägg i förhållande till det totala antalet som får studiehjälp minskade i förhållande till året innan. Sedan 2019 har andelen med extra tillägg halverats. Det är liksom de senaste åren fler män än kvinnor som är mottagare av det extra tillägget.

… medan andelen med inackorderingstillägg är oförändrad

Inackorderingstillägg kan som regel lämnas till studerande i fristående gymnasieskolor, folkhögskolor och tidigare s.k. riksinternatskolor. Under 2021 ökade antalet studerande med inackorderingstillägg jämfört med 2020. Trenden av ett minskande antal studerande med inackorderingstillägg som pågått under flera år fram t.o.m. 2018 verkar nu ha brutits. Andelen studerande med inackorderingstillägg var däremot liksom föregående år oförändrad. Andelen har varit densamma de senaste fem åren. Det är en högre andel kvinnor som får inackorderingstillägg, vilket beror på att kvinnor i större utsträckning är benägna att flytta för studier på gymnasial nivå än män.

Ökat antal studerande med studiestartsstöd

Studiestartsstödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Antalet studerande med studiestartsstöd ökade kraftigt 2021 jämfört med föregående år och det var också det högsta antalet sedan stödet infördes 2017. Ökningen skedde på både grundskole- och gymnasienivå och bland både kvinnor och män.

Den markanta ökningen av antalet stödtagare bedöms till stor del bero på det tillfälligt lättade arbetslöshetsvillkoret för studier som påbörjades under perioden 1 juli 2001–31 december 2021. Enligt CSN har det förenklade villkoret underlättat både för studerande och för handläggare hos kommunerna och Arbetsförmedlingen. En annan orsak till ökningen kan också vara att covid-19-pandemin bidragit till en högre arbetslöshet vilket lett till att fler har börjat studera.

Högre andel studerande med det högre bidraget

Den högre bidragsnivån inom studiemedlen syftar framför allt till att rekrytera studerande med kort utbildningsbakgrund till studier. Andelen som fick det högre bidraget under 2021 ökade mest på grundskolenivå. Ökningen skedde bland både kvinnor och män men var större bland män. På gymnasienivå ökade också andelen något. Andelen ökade något bland kvinnor och var oförändrad bland män.

Högre andel med tilläggsbidrag

Inom studiemedlen och studiestartsstödet finns tilläggsbidraget till studerande med barn som syftar till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer och underlätta för föräldrar att studera. Andelen studerande med tilläggsbidrag av det totala antalet studerande med studiemedel ökade jämfört med föregående år totalt sett. Ökningen skedde på samtliga utbildningsnivåer. Könsfördelningen bland dem som får

tilläggsbidrag har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits.

Många av dem som studerar med studiestartsstöd har barn och andelen med tilläggsbidrag är betydligt högre än inom studiemedlen. Under 2021 var den stora majoriteten av dem som fick tilläggsbidrag inom studiemedlen och studiestartsstödet kvinnor. Att kvinnliga föräldrar studerar i högre utsträckning än manliga är noterbart, vilket tyder på att tilläggsbidraget främst undanröjer hinder för kvinnliga föräldrar att studera. Tilläggsbidraget underlättar då även för barnen till dessa kvinnor.

Måluppfyllelse

Studiestödet ska ha en utjämnande effekt vilket innebär att det ska fungera selektivt rekryterande för särskilda grupper. Som nämnts ovan när det gäller studiestödets rekryterande effekt så har covid-19-pandemin inneburit ett rekordhögt antal studerande med studiemedel i Sverige. Fler personer än föregående år har också påbörjat studier med den högre bidragsnivån och med studiestartsstöd. Andelen studerande med det högre bidraget ökade mest på grundläggande nivå men även på gymnasial nivå. En grupp som ofta anger att de inte skulle ha påbörjat studier utan studiemedel är studerande med barn. Andelen studerande med tilläggsbidrag av det totala antalet studerande ökade totalt sett och den utjämnande effekten är därmed fortsatt hög för bidraget.

Sammantaget pekar resultatet från de indikatorer som redovisas ovan på att måluppfyllelsen i fråga om studiestödets utjämnande effekt ökat något och därmed är fortsatt hög.

3.8.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Andelen förväntade förluster minskade

Den totala sammanlagda studieskulden ökade under 2021 vilket främst beror på att utbetalningarna av lån under året var större än inbetalningarna. Under 2021 har liksom föregående år de förväntade förlusterna när det gäller den totala studieskulden och den utestående fordran i fråga om återkrav av studiestöd minskat jämfört med föregående år. Det beror främst på att antalet låntagare med de äldre lånetyperna som slutbetalar sina lån eller uppnår åldern för rätt till avskrivning minskar. En annan orsak är att räntan som ligger till grund för beräkningen har sänkts vilket också innebär att reserveringen minskar. De framtida kostnaderna varierar mycket mellan lånetyperna. Andelen förväntade förluster bedöms som högst för den äldsta lånetypen och som lägst för annuitetslån, vilket också var ett mål när det lånet infördes 2001.

Inbetalningsgraden ökade och mest för bosatta utomlands

Det inbetalda beloppet för avgiftsåret 2021 ökade bland samtliga låntagare, dvs. låntagare bosatta både i Sverige och utomlands. Ökningen var som störst bland låntagare bosatta utomlands. Betalningsgraden för utlandsbosatta har ökat sedan 2016 och det bedöms till stor del bero på insatser från CSN för att öka betalningsgraden från denna grupp. Även om återbetalningsgraden bland utomlands bosatta låntagare har ökat under senare år så är den fortfarande väsentligt lägre jämfört med låntagare bosatta i Sverige. När återbetalningen inte sköts riskerar betydande belopp att skrivas av. För att även fortsättningsvis kunna tillhandahålla ett omfattande studiestöd till de studerande är det viktigt att utlandsbosatta i större utsträckning än i dag betalar sina studieskulder.

Ökning av andelen som beviljas nedsättning

Andelen låntagare som får nedsättning av sitt årsbelopp ökade 2021 jämfört med föregående år. Att andelen låntagare med nedsättning ökar är negativt för samhällsekonomin eftersom det ökar risken för framtida låneavskrivningar. Det genomsnittliga värdet på de nedsättningar som beviljades var också högre än föregående år. Även om effekterna på samhällsekonomin är negativa kan nedsättningarna vara positiva för de enskilda låntagare som har betalningssvårigheter. Ökningen är dock sannolikt tillfällig enligt CSN eftersom den främst beror på covid-19-pandemin. Det är en lika stor andel kvinnor som män som söker nedsättning med hänsyn till inkomst eller synnerliga skäl. Däremot är det fler kvinnor som får nedsättning med hänsyn till studier, vilket till stor del kan förklaras av att det generellt är fler kvinnor som studerar med studiemedel.

Värdet av avskrivningar minskade

Antalet beviljade avskrivningsärenden minskade kraftigt under 2021 och även värdet av det skuldbelopp som avskrevs minskade jämfört med 2020. En anledning till minskningen av antalet beviljade ärenden är att CSN under 2021 har prioriterat utbetalning av studiemedel med anledning av den väsentligt ökade efterfrågan under pandemin, vilket inneburit att bl.a. avskrivning på grund av behörighetsgivande studier har skjutits fram. Det finns därmed ett antal låntagare som ännu inte beviljats avskrivning trots att de har rätt till det. Sannolikt kommer detta kommande år att medföra en ökning av både antalet avskrivningar och av det avskrivna beloppet när prövningen av avskrivning med hänsyn till behörighetsgivande studier väl genomförs.

Att antalet låntagare som fick hela eller delar av sina lån avskrivna minskade är dock ur ett samhällsekonomiskt perspektiv positivt. Att även värdet minskade är också det positivt.

Låntagare som saknar giltig adress ökar

CSN delar in återbetalningsskyldiga låntagare i grupperna bosatta i Sverige, bosatta utomlands och låntagare som saknar giltig adress. Som nämnts ovan minskade bl.a. den del av den totala fordran som reserverades för framtida förluster för återbetalare som är bosatta i Sverige och i utlandet, vilket är positivt. Låntagare som saknar giltig adress betalar generellt sett in en lägre andel av det debiterade beloppet. Under 2021 ökade den totala fordran för låntagare som CSN saknar giltig adress till, vilket kan anses ha en negativ effekt på samhällsekonomin.

Måluppfyllelse

Studiestödet ska ha en god effekt på samhällsekonomin över tid, vilket innebär att det är viktigt att den del av studiestödet som utgörs av lån återbetalas. Andelen inbetalt årsbelopp för samtliga låntagare har ökat och ökningen är som störst bland utomlands bosatta. Det betyder att studielån i allt högre utsträckning återbetalas fullt ut. Den totala fordran för utomlands bosatta har ökat men det reserverade beloppet har minskat. Det indikerar att systemet fortsätter att bli mer samhällsekonomiskt hållbart i dessa avseenden. Eftersom CSN har skjutit upp beslut av ett antal ärenden om avskrivning med hänsyn till behörighetsgivande studier går det inte att bedöma värdet av minskningen av antalet avskrivningar och det avskriva beloppet. Trots detta bedöms den sammantagna effekten på samhällsekonomin vara relativt oförändrad.

Sammantaget tyder resultatet av de indikatorer som redovisas ovan på att studiestödets effekt på samhällsekonomin har förbättrats något jämfört med föregående år och är fortsatt god.

3.8.4 Sammanfattande kommentar över måluppfyllelsen

Antalet studerande med studiemedel i Sverige ligger på en historiskt hög nivå. Studiemedlens allmänna köpkraft har dock minskat något men den rekryterande effekten bedöms vara oförändrad och fortsatt hög. Den utjämnande effekten är också fortsatt hög, vilket innebär att studiestödet i enlighet med målen i stor utsträckning utjämnar skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidrar till ökad social rättvisa. Studiestödets effekt på samhällsekonomin har också förbättrats något jämfört med föregående år. De redovisade indikatorerna visar därmed att måluppfyllelsen inom utgiftsområdet sammanvägt har ökat något och är fortsatt hög.

Ett mer övergripande mål är att studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken. Detta mål är svårare att mäta. Det har under 2020 och 2021 vidtagits omfattande åtgärder för att omhänderta effekterna i samhället med anledning av covid-19-pandemin. Ett flertal av dessa åtgärder har vidtagits inom studiestödsområdet, vilket har bidragit till ett rekordhögt antal studerande med studiemedel. Sammantaget visar ovanstående resultatanalys att studiestödet bidrar till ett högt deltagande i utbildning och att det är en viktig och välfungerande del av utbildningspolitiken.

3.9 Politikens inriktning

Studiestödet möjliggör studier och anpassas för omställning

Det svenska studiestödet är, och ska fortsätta vara, ett av världens mest generösa studiestödssystem. Ett väl avvägt studiestödssystem skapar förutsättningar för såväl enskilda som för Sverige som nation att växa med kunskap. Studiestödet är grundläggande för en jämlik utbildning och ger alla oavsett bakgrund möjlighet att studera.

Flexibla och väl anpassade beloppsnivåer river hinder för människor att komplettera tidigare studier eller att studera vidare på en högre nivå. På så sätt slår studiestödssystemet vakt om ett bildningsideal samtidigt som det bidrar till att näringslivet försörjs med sådan kompetens som möter de krav dagens arbetsliv och konkurrens ställer.

Ett generöst studiestödssystem förutsätter en god återbetalning av studieskulder.

Ett nytt omställningsstudiestöd

Omställning på arbetsmarknaden ska förbättras genom införandet av omställningspaketet för ökad flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden. Därför har bl.a. ett nytt omställningsstudiestöd som kompenserar för inkomstbortfall införts, se propositionen Flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (prop. 2021/22:176). Det kompletterar det reguljära studiestödet och finansierar studier som kan stärka vuxnas framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Det nya stödet ökar möjligheten för vuxna med arbetslivserfarenhet att studera och stärka sin omställningsförmåga.

Omställningsstudiestödet införs stegvis på så sätt att medel för stödet tillförs och skalas upp efter hand för att vara fullt utbyggt till 2026.

Räntan på studielån reformeras

Studielånens kreditförluster finansieras i dag genom anslag på statens budget. När ett nytt generöst omställningsstudiestöd kan lämnas fr.o.m. 2023 är det rimligt att räntan på studielån reformeras så att den täcker de kreditförluster som uppstår och beräknas för samtliga lån. Regeringen lämnar i avsnitt 3.10 förslag till en ny modell för

beräkning av räntan på studielån. Till följd av den nya modellen föreslås i samma avsnitt ökade möjligheter till ändrade betalningsvillkor för återbetalning av studielån.

3.10 Vissa anpassningar av studiestödet

3.10.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 15 avsnitt 2.10) bedömdes att räntan på studielån bör reformeras. I propositionen uttalades en avsikt att återkomma i budgetpropositionen för 2023 med förslag på en reformerad modell för räntan. CSN fick i uppdrag att ta fram en ny modell för beräkning av räntan på studielån (U2021/04091). En delredovisning av uppdraget som innehåller dels ett förslag om en ny återbetalningstid, dels ett alternativt förslag om ändrade betalningsvillkor (delrapport 1) överlämnades i februari 2022. En slutredovisning av uppdraget som innehåller två förslag till modeller för beräkning av ett räntepåslag (delrapport 2) överlämnades i april 2022 (U2022/00477). En sammanfattning av delrapporterna finns i *bilaga 1* avsnitt 1. Lagförslag i delrapport 1, i relevanta delar, finns i *bilaga 1* avsnitt 2. Delrapporterna har remissbehandlats (U2022/00477). Som bilaga till delrapport 2 har det vid remitteringen bifogats en skrivelse som Ekonomistyrningsverket (ESV) och Riksgäldskontoret har lämnat in till CSN med anledning av rapporten. Skrivelsen finns i *bilaga 1* avsnitt 3. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1* avsnitt 4. Remissvaren finns tillgängliga på regeringen.se och i Utbildningsdepartementet (U2022/00477). CSN har getts tillfälle att yttra sig över avsnitt 3.10.8 i ett utkast till proposition, vars förslag och bedömning överensstämmer med propositionen. CSN har inkommit med besked om att myndigheten inte har några synpunkter på utkastet.

3.10.2 Räntan på studielån behöver förändras

Undersökningar visar att de ekonomiska överväganden som påverkar enskilda individers studieval ofta är förhållandevis kortsiktiga. Direkta bidrag har exempelvis större påverkan på rekryteringen till studier än ett förmånligt och subventionerat lånesystem, även om ett starkt subventionerat lån i längden kan vara mer fördelaktigt för individen. Studiebidraget inom studiemedlen och det kommande bidraget inom omställningsstudiestödet är en subvention till den som studerar medan den förmånliga lånedelen av dessa stöd, som ska betalas tillbaka, främst innebär att den enskilde står för en frivillig ekonomisk insats för att finansiera studierna.

Ett nytt generöst omställningsstudiestöd ska enligt riksdagens beslut kunna lämnas fr.o.m. 2023. För att möjliggöra det behövs anpassningar av det ordinarie studiestödet. En sådan anpassning är att räntan på studielån reformeras så att den kan täcka de kreditförluster som uppstår och beräknas för samtliga lån. Därigenom blir studielånet mer likt ett vanligt lån. När räntan på studielån förändras finns det också skäl att erbjuda ändrade betalningsvillkor för studielåntagarna.

3.10.3 Nuvarande reglering

Nuvarande principer för hantering av räntan på studielån har funnits sedan 1989

Enligt studiestödslagen (1999:1395) ska en årlig ränta betalas på studielånen. Regeringen ska enligt lagen före varje kalenderårs början fastställa den ränta på studielån som ska gälla under året. Detta görs årligen genom en särskild förordning.

Räntan på studielån baseras i dag enbart på statens upplåningskostnad och således finns ingen koppling till kreditförluster på lånen. Statens upplåningskostnad beräknas som ett ovägt genomsnitt av emissionsräntorna på statsskuldväxlar och statsobligatio-

ner under de senaste tre åren. Räntan på studielån är inte avdragsgill. För låntagarna minskas i stället upplåningsräntan med 30 procent, vilket motsvarar rätten till avdrag för kapitalkostnader i skattesystemet. Nuvarande hantering har använts sedan den 1 januari 1989, se propositionen Om studiemedel (prop. 1987/88:116). Genom riksdagens beslut om propositionen Ett reformerat studiestödssystem (prop. 1999/2000:10) fastställdes att dessa principer för bestämmande av räntan bör behållas.

Kreditmodellen enligt budgetlagen

Budgetlagen innehåller generella bestämmelser om den statliga utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Bestämmelserna innebär en enhetlig hantering av lån – en kreditmodell. Kreditmodellen innebär att den förväntade kostnaden ska beräknas innan ett lån ställs ut. Med förväntad kostnad avses upplåningskostnad för staten, förväntade förluster – hur stor del av lånet som inte förväntas amorteras – och administrativa kostnader för statens hantering av lånet.

Den förväntade kostnaden debiteras normalt låntagaren. För ett lån ska ränta tas ut enligt 6 kap. 4 § budgetlagen. Räntan ska motsvara statens förväntade kostnad för lånet om inte riksdagen för ett visst lån har beslutat annat. Om låntagaren ska betala en ränta som inte helt täcker de förväntade kostnaderna, ska regeringen föreslå riksdagen hur mellanskillnaden ska finansieras. Detta kan t.ex. ske genom att regeringen föreslår att medel för det återstående beloppet ska anvisas på ett anslag. Medel för att täcka förväntad förlust ska enligt 6 kap. 5 § budgetlagen föras till en kreditreserv i Riksgäldskontoret – ett räntebärande konto. När förluster uppstår täcks dessa från kreditreserven.

Nuvarande hantering av kreditförluster på studielån

Som beskrivs i avsnitt 3.5 finansierar CSN sedan 1989 studielånen genom upplåning i Riksgäldskontoret. Bestämmelserna i 6 kap. 4 och 5 §§ budgetlagen tillämpas på nyutlåning av studielån fr.o.m. den 1 januari 2014, se budgetpropositionerna för 2013 och 2014 (prop. 2012/13:1 utg.omr. 15 avsnitt 3.8.3 och prop. 2013/14:1 utg.omr. 15 avsnitt 3.8.1). Lån beviljade före den 1 januari 2014 hanteras dock enligt tidigare ordning genom att kreditförluster finansieras när förlusten är konstaterad. Ränteinbetalningarna från studerande får disponeras av CSN för att betala räntekostnaderna till Riksgäldskontoret. Detta innebär att bruttoredovisningen av räntor på studielån avskaffats (prop. 2013/14:1 utg.omr. 15 avsnitt 3.8.1).

De förväntade förlusterna för nyutlåningen fr.o.m. den 1 januari 2014 beräknas och finansieras när studielånen beviljas. I stället för att kostnaden för förlusterna debiteras via låntagarnas ränta anvisar riksdagen medel för förlusterna. Medlen förs över till en kreditreserv i Riksgäldskontoret. Även medel för kreditförluster avseende äldre lån anvisas av riksdagen men belastar anslag när förlusten är konstaterad.

Fyra olika system för återbetalning

Studiestödssystemet har ändrats flera gånger och till följd av det tillämpas flera olika system för återbetalning parallellt. De fyra olika återbetalningssystem som är aktuella avser återbetalningspliktiga studiemedel tagna före 1989, studielån tagna under perioden 1 januari 1989–30 juni 2001, studielån tagna under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 och studielån tagna efter den 31 december 2021. Nya åldersgränser inom studiemedelssystemet började tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2022 då bl.a. den övre åldersgränsen för rätt till studiemedel höjdes från 56 till 60 år, se propositionen Bättre studiestöd högre upp i åldrarna (prop. 2020/21:122). Även åldersgränserna för återbetalning av studielån och avskrivning av lån höjdes med 4 år. För studielån tagna efter den 31 december 2021 är återbetalningstiden normalt 25 år eller det lägre antal år

som återstår till utgången av det år då låntagaren fyller 64 år. Från och med 2022 gäller också att den som har återbetalningspliktiga studiemedel tagna före 1989, studielån tagna under perioden 1 januari 1989–30 juni 2001 eller studielån tagna under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 och som tar emot studielån för tid efter den 31 december 2021, kan ansöka om ändrade betalningsvillkor så att lånen betalas tillbaka enligt bestämmelserna för det nya studielånet. Det innebär att en ny återbetalningstid och ett nytt årligt belopp bestäms.

3.10.4 Låntagare ska få ökade möjligheter till ändrade betalningsvillkor

Regeringens förslag: Alla låntagare som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 ska kunna få ändrade betalningsvillkor och betala tillbaka lånen i enlighet med bestämmelserna för studielån tagna efter den 31 december 2021. Övergångsbestämmelserna till studiestödslagen ska ändras i enlighet med detta.

Rapportens (delrapport 1) förslag: Det alternativa förslaget om ändrade betalningsvillkor i rapporten överensstämmer med regeringens förslag. I rapporten finns även ett förslag om att en ny återbetalningstid ska kunna fastställas efter ansökan.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har inga synpunkter eller avstår från att yttra sig. Detta gäller bl.a. *Justitiekanslern*, *Kronofogdemyndigheten*, *Statskontoret*, *Överklagandenämnden för studiestöd*, *Umeå universitet*, *Universitets- och högskolerådet* och *Yrkeshögskoleförbundet*. *CSN* har inga ytterligare synpunkter än de som framgår av redovisningen av regeringsuppdraget. Av redovisningen framgår att förslaget om en ny återbetalningstid efter ansökan kommer innebära att återbetalningstiden i de allra flesta fall enbart kommer att förlängas marginellt medan det alternativa förslaget om ändrade betalningsvillkor har fler fördelar, bl.a. att även de som har maximal återbetalningstid kan få en ny återbetalningstid fastställd. *Göteborgs universitet* tycker att förslaget om en möjlighet att begära ändrade betalningsvillkor för låntagaren är positivt. *Högskolan Kristianstad* har inga invändningar emot att möjliggöra en ansökan om förlängd återbetalningstid för studenter t.o.m. 64 års ålder.

Domstolsverket anger att det saknas en konsekvensbeskrivning av förslagets påverkan på förvaltningsdomstolarna och att det är svårt att göra en närmare uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna för Sveriges Domstolar. Verkets bedömning är dock att eventuella tillkommande mål hos förvaltningsdomstolarna bör kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. *Sveriges förenade studentkårer (SFS)* avstyrker förslaget om ny återbetalningstid med hänvisning till att låntagare med maximal återbetalningstid inte ingår i den målgrupp som omfattas av möjligheten att ansöka om att få en ny återbetalningstid fastställd vid införandet av en ny räntemodell. SFS avstyrker även det alternativa förslaget. SFS ser dock att det har flera fördelar i jämförelse med föregående förslag då det skulle träffa en större målgrupp. SFS motsätter sig däremot rapportens bedömning att möjligheten till ändrade betalningsvillkor inte ska gälla låntagare som tar sina första studielån efter 2022.

Skälen för regeringens förslag

Det finns nu skäl att erbjuda ökade möjligheter till ändrade betalningsvillkor

Som anges ovan infördes i samband med höjda åldersgränser inom studiemedelssystemet en bestämmelse om att ändrade betalningsvillkor erbjuds alla med äldre lånetyper som tar nya studielån. Ett skäl som angavs i propositionen var att det var troligt att många av de låntagare som har lån som avser tiden före den 1 januari 2022 och som tar nya studielån för tid därefter har önskemål om att ändra betalningsvillkoren

för de äldre lånen (prop. 2020/21:122 s. 30). Det anfördes att höjningen av åldersgränsen för den ordinarie återbetalningen innebär att årsbeloppen kan bli lägre och på så sätt mer förmånliga, även om kostnaden i form av ränta under hela lånets löptid kan bli något högre. Det anfördes också att ändrade betalningsvillkor innebär att låntagaren inte behöver betala flera separata årsbelopp varje år, inklusive expeditionsavgifter, medan den som väljer att ha kvar äldre lån enligt de ursprungliga villkoren behöver betala två eller flera separata årsbelopp varje år, inklusive expeditionsavgifter. Sammantaget ansåg den förra regeringen att det fanns skäl att ge låntagare möjlighet till ändrade betalningsvillkor i dessa fall. De låntagare som har äldre lån men inte tar lån inom det nya systemet bedömdes dock normalt inte ha något behov av att ändra villkoren på motsvarande sätt. Regeringen gjorde därför bedömningen att det inte fanns tillräckliga skäl att ge en sådan möjlighet till tillämpning av de nya betalningsvillkor som föreslogs.

Förslaget om en ny räntemodell som presenteras nedan innebär att de flesta låntagare betalar ett mindre påslag på räntan. För att motverka de något ökade kostnaderna för låntagarna finns det nu skäl att erbjuda ökade möjligheter till ändrade betalningsvillkor.

Låntagare bör så långt det är möjligt kunna välja hur den ökade kostnaden ska tas ut

En av utgångspunkterna för räntereformen och CSN:s uppdrag att ta fram en ny modell för beräkning av räntan på studielån har varit att låntagare som inte har en maximalt fastställd återbetalningstid bör kunna välja om den ökade lånekostnaden ska avspegla sig i en förlängd återbetalningstid eller i ett förhöjt årsbelopp. Enligt studiestödslagen medges endast i vissa särskilda fall att en ny återbetalningstid beräknas för låntagaren, exempelvis om låntagaren haft nedsättning av sitt årsbelopp de senaste tre åren (4 kap. 6 §).

I rapporten redovisas förslag till hur låntagarnas ökade räntekostnader för lånen i vissa fall ska kunna tas ut genom att en ny återbetalningstid beräknas. För de låntagare som inte redan har fått en maximal återbetalningstid föreslås att en ny återbetalningstid ska kunna fastställas efter ansökan av låntagaren. Den nya återbetalningstiden föreslås beräknas i enlighet med de bestämmelser som gäller för studielån tagna fr.o.m. den 1 juli 2001 t.o.m. den 31 december 2021. Det innebär att en låntagare kan få en ny återbetalningstid som är som längst 25 år eller den kortare tid som återstår till utgången av det år då låntagaren fyller 60 år.

I rapporten redovisas också ett alternativt förslag till hur återbetalningstiden ska kunna förlängas. I stället för att ansöka om ny återbetalningstid ska samtliga låntagare med studielån tagna under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 få möjlighet att ansöka om ändrade betalningsvillkor och betala tillbaka lånet enligt de nya regler som gäller för studielån tagna efter den 31 december 2021. Genom att ändra betalningsvillkoren startar återbetalningen på nytt efter det att en ny återbetalningstid räknats ut enligt de nya reglerna. Det innebär att en låntagare kan få en ny återbetalningstid som är som längst 25 år eller den kortare tid som kvarstår till utgången av det år då låntagaren fyller 64 år. Den nya återbetalningstiden på 25 år ska medges enbart om låntagarens skuldstorlek och ålder tillåter det, se avsnitt 3.10.6.

Ändrade betalningsvillkor ger fler låntagare möjlighet till en ny återbetalningstid …

Som en konsekvens av det kommande räntepåslaget bör alltså så många låntagare som möjligt kunna välja hur den ökade kostnaden ska tas ut. *SFS* avstyrker förslaget om ny återbetalningstid med hänvisning till att låntagare med maximal återbetalningstid inte ingår i denna målgrupp. SFS avstyrker även det alternativa förslaget men ser dock att det har flera fördelar i jämförelse med föregående förslag. Regeringen ser också fler fördelar med rapportens alternativa förslag och bedömer i likhet med rapporten att

det bl.a. innebär att fler låntagare kan få sin återbetalningstid ändrad. Det är också något som *Göteborgs universitet* och *Högskolan Kristianstad* framför som positivt. Som anges i rapporten så omfattar också det alternativa förslaget en möjlighet för låntagare med maximal återbetalningstid att genom ändrade villkor få sin återbetalningstid omräknad. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det alternativa förslaget om ändrade betalningsvillkor bör genomföras.

… men bör begränsas till studielån som lämnats 1 juli 2001–31 december 2021

Möjligheten till ändrade betalningsvillkor bör av olika skäl inte omfatta studielån tagna under perioden 1 januari 1989–30 juni 2001 och studielån tagna fr.o.m. den 1 januari 2022. Den ökade kostnaden som den nya räntemodellen skulle föra med sig påverkar inte storleken på årsbeloppen för studielån tagna under perioden 1 januari 1989–30 juni 2001 eftersom återbetalningen av dessa lån inte är tidsbestämd, utan baseras på inkomsten. Den ökade räntekostnaden innebär en något högre skuld och följaktligen betalas studielånen av under en något längre tid. Det finns därmed inte behov för den som har den typen av lån att ändra betalningsvillkoren för att få en längre återbetalningsperiod. Det nya sättet att beräkna ränta på ska vara på plats samma år som de första låntagarna med studielån tagna fr.o.m. den 1 januari 2022 blir återbetalningsskyldiga. Den högre räntan kommer därmed att ingå i beräkningen av återbetalningstiden för de nya studielånen. Regeringen finner därför, i motsats till *SFS*, inte skäl till att låta regleringen omfatta låntagare som tar sina första studielån fr.o.m. den 1 januari 2022.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att möjligheterna till ändrade betalningsvillkor ska avgränsas till att avse låntagare med studielån som har beviljats för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021. Förslaget innebär sammanfattningsvis att övergångsbestämmelserna till studiestödslagen ändras så att dessa låntagare kan begära att få ändrade betalningsvillkor och betala tillbaka lånet i enlighet med bestämmelserna för studielån tagna efter den 31 december 2021.

3.10.5 Ikraftträdande

Regeringens förslag: Lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2023.

Rapportens (delrapport 1) förslag: Det alternativa förslaget i rapporten överensstämmer med regeringens förslag om ikraftträdande. I rapporten föreslås även en bestämmelse om att lagen ska tillämpas första gången för studielån som har lämnats före den 1 januari 2022.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har kommenterat förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Den föreslagna bestämmelsen bör träda i kraft samtidigt som en ny modell för beräkning av räntan på studielån införs, dvs. den 1 januari 2023. Bestämmelsen kommer att tillämpas för de villkor som ändras fr.o.m. årsskiftet 2023/2024. Det finns inte någon möjlighet att ändra betalningsvillkoren löpande under 2023 eftersom sådana ändringar är kalenderårsbundna. De första besluten om ändrade betalningsvillkor för den nya målgruppen kommer på så sätt påverka årsbeloppen för första gången 2024. Regeringen ser, till skillnad från rapporten, inte något behov av en särskild tillämpningsbestämmelse.

3.10.6 Konsekvenser

Konsekvenser för statens budget

Förslaget om ändrade betalningsvillkor innebär för berörda låntagare att återbetalningen startar på nytt efter att en ny återbetalningstid räknats ut enligt de nya bestäm-

melserna. Det innebär att inbetalningarna av studielån till staten minskar på kort sikt. Det är rimligt att anta att inbetalningarna kommer att minska mer med ändrade betalningsvillkor jämfört med en ny återbetalningstid. Som tidigare angetts har dock det alternativa förslaget många fördelar. Förslaget innebär också att statens kostnader för räntesubventionen ökar eftersom avbetalningen sker under en längre tid. Den ökade kostnaden för räntesubventionen bedöms dock som marginell. Förslaget bedöms också innebära en marginell ökning av framtida konstaterade förluster, t.ex. i form av avskrivningar på grund av dödsfall, när återbetalningstiden förlängs. Förslaget kan samtidigt ge låntagarna bättre möjligheter att följa betalningsplanen vilket är positivt för statens budget. Sammantaget är bedömningen därför att förslaget endast bör påverka statens budget ytterst marginellt.

Konsekvenser för den enskilde

Förslaget om ändrade betalningsvillkor har alltså flera fördelar för den enskilde jämfört med en ny återbetalningstid. Ökade möjligheter till ändrade betalningsvillkor ger de flesta låntagare som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 möjlighet till en ny återbetalningstid. Det innebär att den enskilde själv i stor utsträckning kan välja hur den ökade kostnaden för lånet, som följer av en ny räntemodell, ska tas ut. Ändrade betalningsvillkor innebär inte att alla låntagare får 25 nya år att betala tillbaka lånet på. Den återbetalningstiden medges som nämns ovan enbart om låntagarens skuldstorlek och ålder tillåter det. För studielån tagna efter den 31 december 2021 är alltså återbetalningstiden normalt 25 år eller det lägre antal år som återstår till utgången av det år då låntagaren fyller 64 år. För låntagare som inte är äldre än 39 år och med skulder som överstiger ca 215 000 kronor när återbetalningstiden fastställs innebär det att tiden blir 25 år. Är de äldre än 39 år och har tillräckligt stor skuld fastställs återbetalningstiden i stället till de antal år som kvarstår t.o.m. det år låntagaren fyller 64 år. Är skulden mindre kortas återbetalningstiden ner och första årsbeloppet fastställs till det lägsta möjliga.

Konsekvenser för myndigheter

Förslaget innebär att CSN bl.a. måste anpassa sitt systemstöd. Myndigheten kommer också behöva informera låntagarna om möjligheterna till ändrade betalningsvillkor. Det innebär således en ökad administration för CSN men den bedöms som lägre jämfört med att genomföra förslaget om en ny återbetalningstid. Kostnaderna som uppstår av den ökade administrationen bedöms kunna hanteras inom myndighetens nuvarande ekonomiska ramar. Beslut i ärenden om återbetalning av studielån kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Räntepåslaget bör dock inte påverka antalet överklaganden nämnvärt och regeringen delar därför *Domstolsverkets* bedömning att eventuella tillkommande mål hos förvaltningsdomstolarna bör kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Konsekvenser för jämställdheten

Det är fler kvinnor än män som studerar med studiemedel och det är även fler kvinnor än män som har studieskulder. Det är också fler kvinnor än män som har maximal återbetalningstid vilket innebär att förslaget om ändrade betalningsvillkor kan mildra räntereformens konsekvenser mer för kvinnor än för män eftersom det är rimligt att anta att det kommer att vara fler kvinnor än män som ansöker om och beviljas ändrade betalningsvillkor. Studiestödssystemet är dock utformat på ett könsneutralt sätt och ändringarna kommer att gälla lika för kvinnor och män. Förslaget bedöms därför ur ett jämställdhetsperspektiv som könsneutralt.

Övriga konsekvenser

Förslaget om ändrade betalningsvillkor bedöms inte ha några konsekvenser för företagen, arbetsgivare, Sveriges internationella åtaganden, de integrationspolitiska målen, brottsligheten, barnens situation eller miljön.

3.10.7 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

5. Den som har beviljats studielån eller återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiestödslagen (1973:349) eller lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa och som tar emot studielån för tid efter den 31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen. *Den som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen.* De ändrade betalningsvillkoren ska börja tillämpas vid kalenderårsskiftet året närmast efter det år då låntagaren har begärt ändrade betalningsvillkor. Ändrade betalningsvillkor får dock inte beslutas om lånet har sagts upp till omedelbar betalning enligt 8 kap. 52 § studiestödslagen (1973:349), punkt 18 eller 19 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna, eller enligt 4 kap. 27 a §. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur en ansökan om ändrade betalningsvillkor ska göras och vid vilken tidpunkt en sådan ansökan senast ska göras.

Punkten innehåller bestämmelser om att låntagare med äldre lån under vissa förutsättningar kan begära ändrade betalningsvillkor och i stället betala tillbaka lånen enligt de bestämmelser som gäller för nya studielån, dvs. sådana lån som är tagna efter den 31 december 2021.

I punkten görs en ändring som innebär att de låntagare som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 kan ansöka om ändrade betalningsvillkor och betala tillbaka lånen enligt de nya bestämmelserna även om de inte tar nya lån. På så sätt öppnas möjligheten för dessa låntagare att få en återbetalningstid fastställd till 25 år eller det lägre antal år som återstår till utgången av det år då låntagaren fyller 64 år.

Övervägandena finns i avsnitt 3.10.4.

3.10.8 Räntan på studielån ska finansiera framtida kreditförluster på lånen

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att räntan på studielån fr.o.m. den 1 januari 2023 ska bestämmas så att den även omfattar beräknade framtida kreditförluster på studielån finansierade genom upplåning i Riksgäldskontoret och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån.

Riksdagen godkänner att utöver ränta motsvarande förväntade förluster på nyutlåning fr.o.m. den 1 januari 2023 ska även den del av räntan på studielån som avser beräknade kreditförluster och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån beviljade t.o.m. den 31 december 2022 föras till konto i Riksgäldskontoret och användas för finansiering av konstaterade förluster.

Riksdagen godkänner att medel motsvarande de anslagsmedel som under perioden 2014–2022 förts till ett konto i Riksgäldskontoret för finansiering av konstaterade förluster på studielån inklusive ränta ska levereras in till inkomsttitel på statens budget.

Regeringens bedömning: En ny modell för beräkning av räntan på studielån bör införas som innebär ett påslag på räntan som över tid motsvarar de framtida kreditförlusterna på studielån och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån.

Rapportens (delrapport 2) förslag och bedömning: Rapporten föreslår två modeller för beräkning av ett räntepåslag. Det andra förslaget ligger i linje med regeringens förslag och bedömning. Regeringens förslag och bedömning är mer detaljerade än rapportens. Regeringen föreslår även att tidigare avsatta anslagsmedel för finansiering av konstaterade förluster ska återföras till statens budget.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har inga synpunkter eller avstår från att yttra sig över rapporten. Detta gäller bl.a. *Justitiekanslern*, *Kronofogdemyndigheten*, *Statskontoret*, *Överklagandenämnden för studiestöd*, *Umeå universitet*, *Universitets- och högskolerådet* och *Yrkeshögskoleförbundet*. *CSN* har inga ytterligare synpunkter än de som framgår av redovisningen av regeringsuppdraget. Av redovisningen framgår att de två modellerna för beräkning av ett räntepåslag uppfyller kraven på en modell där förväntade förluster i lånesystemet betalas av låntagarna men att det andra förslaget ger en mer stabil räntenivå över tid.

ESV har inga andra synpunkter än de som framgår av den gemensamma skrivelsen (Gemensam skrivelse – Uppdragets innebörd och budgetlagen), se *bilaga 1* avsnitt 3, som ESV och Riksgäldskontoret lämnat in till CSN. I skrivelsen anges att CSN:s uppdrag att ta fram en ny modell för ränteberäkning inte anses förenligt med innebörden av de grundläggande principerna för statlig utlåning som slås fast i budgetlagen. Uppdragets innebörd att nuvarande och framtida låntagare ska finansiera förluster avseende tidigare utlåning är ett avsteg från principen att finansiering ska ske vid utlåning. Flera remissinstanser lämnar generella synpunkter om införandet av en ny räntemodell men inte på de två förslagen till modeller för beräkning av ett räntepåslag som presenteras i rapporten. *Arbetsgivarverket* kan inte se att den nya räntemodellen skulle ha någon betydelse för viljan att börja studera och ta studielån och har därför inte några synpunkter på de modeller som föreslås. Flera remissinstanser, däribland *Göteborgs universitet*, *Karolinska institutet* och *SFS*, delar den kritik som ESV och Riksgäldskontoret framför i den gemensamma skrivelsen om bl.a. förslagets förenlighet med grundläggande principer i budgetlagen. Detta med hänvisning till problematiken med att låta nuvarande och framtida låntagare finansiera förluster för tidigare låntagare. *Riksgäldskontoret* anför i sitt remissvar att myndighetens synpunkter i hög grad överensstämmer med dem som lämnas i den gemensamma skrivelsen. Riksgäldskontoret anför vidare att regeringen bör avstå från att införa den räntemodell som föreslås. Om en ny räntemodell införs bör den ränta som tas ut av studielåntagare i stället utgå från budgetlagens huvudregel för statlig utlåning. Den föreslagna modellen för beräkning av ränta på studielån kan inte anses förenlig med innebörden av de grundläggande principer, eller med den huvudregel för statlig utlåning, som slås fast i budgetlagen. Den föreslagna modellen kan dock genomföras som ett undantag från budgetlagens huvudregel, inklusive den så kallade garanti- och utlåningsmodellen. Det bör därför vara tydligt i riksdagens bemyndigande att en eventuellt ny princip för beräkning av räntan på studielån är ett avsteg från budgetlagens huvudregel för hur garantier och utlåning i normalfallet hanteras. Riksgäldskontoret ifrågasätter även den föreslagna avvecklingen av dagens kreditreserv och menar att detta innebär ett tydligt avsteg från hur avgifter och reserver i dag hanteras enligt kreditmodellen. *Riksbanken* anser i linje med vad Riksgäldskontoret och ESV anför i den gemensamma skrivelsen att regeringen bör överväga att inte införa en räntemodell i enlighet med uppdraget till CSN, även om effekterna på penningpolitiken och finansiell stabilitet är små. Göteborgs universitet instämmer i den kritik som ESV och Riksgäldskontoret riktar mot införandet av en ny räntemodell.

Universitetet tycker dock att förslaget om en ränta som blir mer beständig över tid är positivt. *Högskolan Kristianstad* anför att studenterna inte kan belastas med räntenivåer som inte var kända för dem vid tidpunkten då lånen upptogs. *Förvaltningsrätten i Linköping* framför att det är önskvärt att frågan om räntemodellens förenlighet med legalitetsprincipen blir föremål för vidare utredning.

Bland de remissinstanser som avstyrker eller starkt motsätter sig förslaget om införandet av en ny räntemodell finns bl.a. *Arbetsförmedlingen* och *Akavia. Sveriges akademikers centralorganisation (Saco)* avstyrker förslaget och avstår från att ta ställning till de två föreslagna modellerna för beräkning av ett räntepåslag. Saco är mycket positiva till omställningsstudiestödets införande men motsätter sig regeringens val av finansiering. Flera remissinstanser, bl.a. Arbetsförmedlingen, uttrycker farhågor om att den föreslagna modellen kan försämra rekryteringen till studier. Saco anför att förslaget minskar lönsamheten och incitamenten för högre studier och riskerar att öka snedrekryteringen. *Saco studentråd* avstyrker också förslaget om ny räntemodell för studielånen. Studentrådet anser att den föreslagna räntehöjningen är omotiverad, potentiellt kostsam och ligger fel i tiden. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* avstyrker att räntebeläggning för kreditförluster görs på redan utgivna lån. TCO anser dock att det kan finnas skäl för att avseende nya studielån övergå till en modell där även kreditförluster täcks inom kollektivet låntagare. Detta då det är i överensstämmelse med principerna i budgetlagen om lån och garantier.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Räntemodellen behöver förändras

Undersökningar visar att de ekonomiska överväganden som påverkar enskilda individers studieval ofta är förhållandevis kortsiktiga. Direkta subventioner, såsom bidrag, har exempelvis större påverkan på rekryteringen till studier än ett förmånligt och subventionerat lånesystem, även om ett starkt subventionerat lån i längden kan vara mer ekonomiskt fördelaktigt för individen. Studiebidraget inom studiemedlen och bidraget inom omställningsstudiestödet är en subvention till den som studerar medan lånedelen av dessa stöd, som ska betalas tillbaka, främst innebär att den enskilde står för en frivillig ekonomisk insats för att finansiera studierna. Regeringen anser mot denna bakgrund att studiemedlens rekryterande inslag i huvudsak bör koncentreras till direkta subventioner.

Studielånens kreditförluster finansieras i dag genom anslag på statens budget. Det innebär att räntan på studielån är subventionerad på så sätt att staten inte tar betalt för den förväntade förlust som följer med kreditrisken i lånen, utan endast för statens upplåningskostnad. Att låntagarna betalar en ränta som motsvarar de förväntade kreditförlusterna på lånet är normalt för de flesta typer av lån. Regeringen anser att det är rimligt att även studielåntagare bör betala en riskpremie som finansierar kreditförlusterna på studielånen. På så sätt skapas även ett utrymme på statens budget för det generösa bidraget inom omställningsstudiestödet, vilket beräknas öka rekryteringen till studier.

I dagens räntemodell står staten för kreditförlusterna på studielån …

Enligt 6 kap. 4 § budgetlagen ska en ränta tas ut för lån. Räntan ska motsvara statens förväntade kostnad för lånet, om inte riksdagen för ett visst lån har beslutat annat. Om låntagaren ska betala en ränta som inte helt täcker de förväntade kostnaderna, ska regeringen föreslå riksdagen hur mellanskillnaden ska finansieras. Vidare ska enligt 6 kap. 5 § budgetlagen medel för att täcka förväntad förlust föras till konton i Riksgäldskontoret. Bestämmelserna innebär således att de förväntade förlusterna ska beräknas och finansieras redan i samband med utlåningen och att de konstaterade förlusterna finansieras av de medel som avsatts redan i samband med utlåningen för

detta ändamål – en kreditmodell. Bestämmelserna tillämpas på nyutlåning av studielån sedan den 1 januari 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 15 avsnitt 3.8.1).

De förväntade förlusterna för nyutlåning finansieras alltså när studielånen beviljas. I praktiken fastställs en procentandel av nyutlåningen som sedan anslagsfinansieras och förs till en kreditreserv i Riksgäldskontoret. Bestämmelserna tillämpas dock inte på studielån beviljade före den 1 januari 2014 (punkt 5 och 6 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till budgetlagen). Dessa lån hanteras genom finansiering av konstaterad förlust. De konstaterade förlusterna anslagsfinansieras det år som förlusten sker.

Den ovan angivna räntemodellen som innebär att förväntade förluster avseende nyutlåning anslagsfinansieras när utlåning sker och att förluster på äldre lån anslagsfinansieras först när förlusten är konstaterad medför alltså att räntan på studielån endast baseras på statens upplåningskostnad. Det är således staten som står för kreditförlusterna på studielån.

… men studielåntagarna bör stå för beräknade framtida kreditförluster …

Som konstateras ovan är det rimligt att låta studielåntagarna finansiera kreditförluster på studielånen. För att möjliggöra detta anser regeringen att det behövs en förändrad räntemodell som utgår från finansiering av beräknade framtida kreditförluster för samtliga studielån finansierade genom upplåning i Riksgäldskontoret och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån inklusive nyutlåning. Begreppet beräknade framtida kreditförluster omfattar således både kreditförluster på lånefordran och förväntade förluster på nyutlåning.

Att nuvarande och framtida låntagare ska finansiera förluster avseende tidigare utlåning innebär, som Riksgäldskontoret och ESV anför i den gemensamma skrivelsen, ett avsteg från principen som slås fast i 6 kap. 4 § budgetlagen om att finansiering ska ske i samband med utlåning och att räntan ska motsvara statens förväntade kostnad för lånet. Som *Riksgäldskontoret* anger i sitt remissvar kan dock den föreslagna räntemodellen genomföras som ett undantag från huvudregeln i 6 kap. 4 § budgetlagen genom att riksdagen i enlighet med bestämmelsens första stycke beslutar annat. Ett flertal remissinstanser, däribland *Riksbanken*, delar den kritik som ESV och Riksgäldskontoret framför i den gemensamma skrivelsen om att en ny räntemodell i stället bör utgå från bestämmelserna i budgetlagen. Regeringen har förståelse för synpunkterna men anser samtidigt, med beaktande av det reformbehov som framgår ovan, att det är rimligt att studielåntagarna betalar en ränta som motsvarar de beräknade framtida kreditförlusterna på studielånen. Det är vidare rimligt att både nuvarande och framtida låntagare delar på kostnaden för kreditförlusterna. Ett skäl för det är att kostnaden för den enskilde kan hållas nere genom att den nya modellen omfattar samtliga låntagare med studielån beviljade efter den 31 december 1988. Att låntagare med återbetalningspliktiga studiemedel tagna före 1989 inte bör ingå beror på att sådana lån finansierades genom anslag och inte genom upplåning i Riksgäldskontoret. Ränta i den meningen som gäller för studielån upplånade i Riksgäldskontoret betalas därför inte på återbetalningspliktiga studiemedel. Ett annat skäl till att både nuvarande och framtida låntagare bör omfattas är att alla låntagare har skydd av i princip samma trygghetsregler i studielånesystemet. Statens kreditförluster består till mer än hälften av kostnader avseende just sådana trygghetsregler (57 procent) och avskrivning av lån vid dödsfall (10 procent). Resterande del (33 procent) avser kostnader för misskötsel bland återbetalarna.

Riksgäldskontoret och ESV påtalar i sin skrivelse att den föreslagna modellen innebär att vissa låntagare kommer att få betala en högre ränta än vad som var känt när deras lån togs. Som framgår ovan har också *Högskolan Kristianstad*, *TCO* och *Förvaltningsrätten*

i Linköping synpunkter på att studenter belastas med räntenivåer som inte var kända för dem vid tidpunkten då lånen upptogs. Regeringen har förståelse för att det kan finnas vissa farhågor kring en justering av principerna för hur studielåneräntan bestäms. I sammanhanget kan framhållas att det enligt studiestödslagen är regeringen som fastställer den ränta som ska gälla under året (4 kap. 1 §). Detta gällde även enligt den äldre studiestödslagen. Studielån är också en förmån som tillhandahålls alla medborgare under vissa förutsättningar enligt ett regelverk som anges i lag och förordning. Studiestöd lämnas med allmänna medel och för att kunna fortsätta tillhandahålla ett generöst studiestödssystem, inklusive det nya omställningsstudiestödet, är det rimligt att principerna för hur räntan beräknas nu justeras för såväl nuvarande som framtida låntagare.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att räntan på studielån fr.o.m. den 1 januari 2023 ska bestämmas så att den även omfattar beräknade framtida kreditförluster på studielån finansierade genom upplåning i Riksgäldskontoret och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån.

... vilket innebär ett påslag på räntan som över tid motsvarar de beräknade framtida kreditförlusterna på studielån

Nuvarande principer för bestämmande av studielåneräntan slogs fast i propositionen Om studiemedel. Genom riksdagens beslut om propositionen Ett reformerat studiestödssystem fastställdes att dessa principer för bestämmande av räntan bör behållas. Regeringen anser att nuvarande principer för upplåning av medel och beräkning av statens upplåningskostnader har fungerat väl och att det inte finns skäl att förändra de principer som redan finns. Upplåningen av medel för studielån ska således fortsättningsvis skötas av Riksgäldskontoret och upplåningsräntan ska fortsatt bygga på ett ovägt genomsnitt av emissionsräntorna på statsskuldväxlar och statsobligationer under de senaste tre åren. Upplåningsräntan som påförs låntagarna blir därmed genomsnittligt lägre än vad som normalt går att få hos bank eller annan kreditgivare.

Den föreslagna modellen innebär att låntagarna ska finansiera beräknade framtida kreditförluster. För att täcka de framtida kreditförlusterna behövs därför ett räntepåslag. En ny tillkommande princip för beräkning av räntan på studielån bör därför införas. Ett räntepåslag som motsvarar framtida kreditförluster för studielån finansierade genom upplåning i Riksgäldskontoret och framtida kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån bör således beräknas. Det nya räntepåslaget bör läggas samman med statens upplåningskostnad och för låntagarna bör som tidigare den totala räntan sättas ned med 30 procent vilket motsvarar rätten till avdrag för kapitalkostnader inom skattesystemet.

Flera remissinstanser, bl.a. *Arbetsförmedlingen*, anför att förslaget kan påverka rekryteringen till studier. Undersökningar visar dock att de ekonomiska överväganden som påverkar individers studieval ofta är förhållandevis kortsiktiga. I delrapport 1 görs också bedömningen att ett räntepåslag på 0,5–0,6 procentenheter kommer att få mycket liten påverkan på rekryteringen till studier, men att den påverkan som ändå kan finnas främst påverkar de grupper som är mindre benägna att ta lån. Det är i det sammanhanget viktigt att understryka att räntan för dem som betalar tillbaka på studielånet fortsatt kommer vara betydligt lägre än andra räntor eftersom räntan fortsatt kommer att baseras på statens upplåningskostnader. Tillsammans med omfattande trygghetsregler kommer den fortsatt låga räntan vara viktiga delar av dagens generösa studiestödssystem. Mot den bakgrunden bedömer regeringen, i linje med *Arbetsgivarverket*, att förslaget endast bör påverka rekryteringen till studier ytterst marginellt. Regeringen avser dock att följa utvecklingen vad gäller räntans påverkan på bl.a. lånebenägenhet men också dess påverkan på rekrytering till studier.

Ett räntepåslag bör vara förutsägbart över tid

Utgångspunkten för den nya räntemodellen har varit att ett nytt räntepåslag bör vara förutsägbart och helst inte variera i alltför stor omfattning mellan åren. Regeringen föredrar därför en modell där påslaget på räntan motsvarar de beräknade framtida kreditförlusterna på studielån över tid. För kontrollen av systemet är det då viktigt att det med jämna mellanrum går att stämma av att de totala kreditförlusterna är finansierade över tid.

CSN har haft i uppdrag att ta fram en ny modell för beräkning av räntan på studielån utifrån förutsättningen att samtliga kreditförluster ska finansieras genom räntan. I rapporten presenteras två förslag till modeller för beräkning av ett räntepåslag. Den primära skillnaden mellan beräkningsmodellerna är att påslaget enligt den första modellen beräknas och bestäms årligen utifrån nuvarande sätt att beräkna nästkommande budgetårs kreditförluster på studielån. Således kommer påslaget att variera med årets nyutlåning och årets förändring av konstaterade förluster för den ackumulerade lånefordran.

Enligt den andra modellen beräknas ett räntepåslag som täcker kreditförlusterna i den totala lånefordran över tid och förlusterna finansieras över den totala återbetalningstiden för låntagaren. Även i denna modell ska en årlig beräkning göras som kommer att variera. För att undvika sådana variationer och ge en möjlighet till ett initialt lägre räntepåslag tillåter modellen att räntepåslaget utjämnas över tid. Detta kan åstadkommas genom att ett genomsnitt av räntepåslaget under en viss period beräknas. På så sätt balanseras de större kreditförlusterna som initialt finns på grund av de beräknade ackumulerade förlusterna i studielånet efter 1988.

Regeringen anser att rapportens första modell inte är lämplig att införa, bl.a. eftersom räntepåslaget då skulle variera över tid. Rapportens andra modell överensstämmer däremot helt med regeringens intentioner med en ny beräkningsmodell eftersom räntepåslaget skulle bli stabilt över tid och därmed mer förutsägbart för den enskilde. En ränta som blir mer beständig över tid är också något som *Göteborgs universitet* framför som positivt.

Sammanfattningsvis gör regeringen bedömningen att en ny modell för beräkning av räntan på studielån bör införas som innebär ett påslag på räntan som över tid motsvarar de framtida kreditförlusterna på studielån och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån. CSN kommer också att ges i uppdrag att ta fram ett räntepåslag som utgår från denna modell.

Räntepåslagets storlek

I rapporten beräknas vilken storlek räntepåslaget bör ha för att täcka de framtida kreditförlusterna. Beräkningarna bygger på prognoser men visar ett räntepåslag om 0,89 procent, varav 0,62 procent finansieras via höjd ränta från låntagarna och 0,27 procent finansieras via anslag för räntesubvention. För att utjämna de större initiala kreditförlusterna har även beräknats ett konstant räntepåslag över en tid om 20 år. Ett konstant räntepåslag kan då beräknas till 0,65 procent vilket skulle innebära ett räntepåslag för låntagarna om 0,46 procent. Efter dessa 20 år beräknas de ackumulerade förlusterna i studielånet vara små och räntepåslaget bör sannolikt enbart baseras på framtida kreditförluster på nyutlåningen. Ett utjämnande innebär således ett mindre påslag initialt jämfört med om ett årligt påslag beräknas. Det är viktigt att de enskilda låntagarna inte drabbas alltför mycket av den föreslagna förändringen. Regeringen anser därför att ett genomsnittligt påslag över en 20-årsperiod är att föredra.

Underlag om vilket räntepåslag som bör användas för att finansiera beräknade framtida kreditförluster på studielån kommer årligen lämnas av CSN till regeringen. Räntepåslaget kommer tillsammans med räntan för statens upplåningskostnad som lämnas till regeringen av Riksgäldskontoret att utgöra underlag för regeringens beslut om studielåneräntan för kommande år.

Ytterligare mindre kostnader för räntor bör finansieras av låntagarna

Det uppkommer alltid situationer där låntagare inte kan betala sin årliga ränta, exempelvis när låntagaren fortfarande studerar eller får hel nedsättning av årsbeloppet med hänsyn till inkomst, eller situationer där låntagaren missköter sin återbetalning. Till skillnad mot andra typer av lån gäller för studielånens del att sådan ränta som inte har betalats under det år då den har uppkommit läggs till låntagarens skuld vid kalenderårets slut, dvs. räntan kapitaliseras och blir en kapitalskuld (4 kap. 1 § studiestödslagen). Medel avseende detta lånas i dag upp i Riksgäldskontoret och används sedan för att betala räntefakturorna i Riksgäldskontoret genom att räntan på studielån också baseras på statens upplåningskostnad.

Den nya räntemodellen kommer att innebära ett påslag på räntan som över tid motsvarar de beräknade framtida kreditförlusterna på studielån. Som en konsekvens av påslaget kommer de obetalda räntorna fr.o.m. den 1 januari 2023 även att bestå av en del som avser det nya påslaget. Det kommer således att uppstå ett större behov av medel för att täcka dessa obetalda räntor som har kapitaliserats. Regeringen anser att sådana obetalda räntor bör hanteras på samma sätt som sker i dag, dvs. medel för att täcka dessa bör lånas upp i Riksgäldskontoret. Över tid kan behovet av medel uppgå till ca 4 miljarder kronor.

De upplånade medlen kommer att belastas med ränta motsvarande statens upplåningskostnad. Det uppkommer därför ett behov av ytterligare medel för att betala räntekostnaderna för detta. Enligt CSN kommer räntekostnaderna att vara relativt små men de kan komma att öka upp till ca 20 miljoner kronor 2026. Regeringen bedömer att även dessa räntekostnader bör finansieras av låntagarna. Det bör därför i beräkningen av det nya räntepåslaget även tas hänsyn till behov av medel för räntekostnader avseende kapitaliserade räntor som lånats upp i Riksgäldskontoret. Medlen bör sedan användas för att betala räntefakturorna. Räntepåslagets storlek bör inte påverkas nämnvärt av detta och den ökade kostnaden för låntagarna bedöms således bli minimal.

De räntor som låntagarna betalar till CSN på studielån förs till ett servicekonto i Riksgäldskontoret. Normalt sker en fördröjning mellan inbetalning från låntagarna och amortering av skulden i Riksgäldskontoret. Fördröjningen innebär att det konsekvent blir små differenser mellan den ränta som låntagarna betalar och den ränta som CSN betalar på lånet i Riksgäldskontoret. Även avrundningseffekter i beräkningar påverkar differensen. Dessa belopp är dock små, ca 1 miljon kronor årligen med nuvarande räntenivå, men kan komma att öka vid en högre räntenivå. Regeringen anser att även sådana kostnader för hantering av räntor ska finansieras inom räntemodellen men att beloppet är så ringa att det inte är nödvändigt att särskilt ta hänsyn till detta i beräkningen av räntepåslagets storlek.

Dagens modell innebär att räntor från de studerande får disponeras av CSN för att betala räntekostnaderna i Riksgäldskontoret …

CSN disponerar erhållna räntor från låntagarna för att finansiera upplåningsräntan på studielånen i Riksgäldskontoret (prop. 2013/14:1 utg.omr. 15 avsnitt 3.8.1). Medel motsvarande sådana kostnader förs således inte till en sådan kreditreserv som avses i 6 kap. 5 § budgetlagen, se propositionen En reformerad budgetlag (prop. 2010/11:40 s. 85). Som anges ovan tillämpas inte heller 6 kap. 5 § budgetlagen på studielån

beviljade före den 1 januari 2014. I stället hanteras dessa lån genom att finansiering sker via samma anslag när förlust konstateras.

… och fortsättningsvis bör räntor från de studerande även användas för finansiering av kreditförlusterna

Regeringen anser att den ordning som innebär att CSN disponerar ränteinbetalningar från låntagarna för att betala räntekostnaderna i Riksgäldskontoret fortsatt ska gälla. Fortsättningsvis bör låntagarnas ränta, i den del som efter den 1 januari 2023 avser beräknade framtida kreditförluster på studielån och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån (räntepåslaget), även användas för finansiering av kreditförluster. Som framgår ovan baseras räntepåslaget på en beräkning av framtida kreditförluster på dels nyutlåning, dels hela den befintliga lånefordran. Enligt 6 kap. 5 § budgetlagen ska inkomster från räntor som motsvarar förväntade förluster på nyutlåning tillföras ett konto i Riksgäldskontoret för att täcka konstaterade förluster. För att även inkomster motsvarande den del av räntan som avser beräknade kreditförluster och kreditförluster på återkrav hänförliga till studielån beviljade t.o.m. den 31 december 2022 ska kunna användas för detta ändamål, bör riksdagen enligt 9 kap. 3 § regeringsformen och 3 kap. 6 § budgetlagen fatta beslut om specialdestination.

Med anledning av ovanstående föreslår regeringen att utöver ränta motsvarande förväntade förluster på nyutlåning fr.o.m. den 1 januari 2023 ska även den del av räntan på studielån som avser beräknade kreditförluster och kreditförluster på återkrav hänförliga till sådana lån beviljade t.o.m. den 31 december 2022 föras till konto i Riksgäldskontoret och användas för finansiering av konstaterade förluster.

En ny kreditreserv upprättas för att betala konstaterade förluster på studielån

En ny kreditreserv bör införas i Riksgäldskontoret och i linje med 6 kap. 5 § budgetlagen användas för att betala konstaterade förluster på studielånen. Den nya kreditreserven kommer att vara tom och CSN kommer därför initialt vara i behov av en kredit kopplat till kontot i Riksgäldskontoret. Det uppkommer normalt även en ränta på medlen i kreditreserven. Räntesatsen bör överensstämma med upplåningsräntan för lånet i Riksgäldskontoret för att tillförda medel inklusive ränta ska täcka samtliga framtida avskrivningar av studielån. Precis på det sätt som gäller för kreditförlusterna bör räntan överensstämma över tid.

Tidigare avsatta anslagsmedel för finansiering av konstaterade förluster bör återföras till statens budget

Som framgår ovan har det anvisats anslagsmedel som förts till en kreditreserv för förväntade förluster på nyutlåning fr.o.m. 2014. *Riksgäldskontoret* anför i sitt remissvar att medlen i kreditreserven har anslagits för finansiering av ackumulerade kreditförluster i lånefordran och att ett eventuellt nollställande av kreditreserven innebär ett tydligt avsteg från hur avgifter och reserver i dag hanteras i enlighet med budgetlagen och den s.k. garanti- och utlåningsmodellen. Riksgäldskontoret anför vidare att en sådan hantering också skulle riskera att urholka förtroendet för den ansvarsfulla hantering av risker och förluster som råder för statens garanti- och utlåningsverksamhet. ESV och Riksgäldskontoret anser i sin skrivelse att regeringen bör överväga att låta CSN få disponera kreditreserven för att finansiera ackumulerade kreditförluster vid övergången till en ny räntemodell.

När en ny räntemodell införs som innebär att studielåntagarna står för beräknade framtida kreditförluster finns det inte längre något behov av den uppbyggda kreditreserven som därför bör avvecklas. Medlen i nuvarande kreditreserv har inte byggts upp genom låntagarnas ränteinbetalningar utan genom medel som riksdagen anvisat för ett specifikt ändamål med stöd av 9 kap. 3 § regeringsformen (prop.

2013/14:1 utg.omr. 15 avsnitt 3.8.4). Regeringen bedömer därför att medlen bör ställas till riksdagens förfogande.

Mot den bakgrunden föreslår regeringen att medel motsvarande de anslagsmedel som under perioden 2014–2022 förts till ett konto i Riksgäldskontoret för finansiering av konstaterade förluster på studielån inklusive ränta ska levereras in till inkomsttitel på statens budget.

3.10.9 Konsekvenser

Konsekvenser för statens budget

En ny räntemodell innebär att staten inte längre behöver göra avsättningar för kreditförluster på studielån. Det innebär en minskning av utgifterna på statens budget med ca 1 924 miljoner kronor för 2023 och därefter med ca 1 938 miljoner kronor årligen. Det kommer dock att uppstå ett behov av ökade medel avseende den nedsättning av räntan som görs vilket motsvarar rätten till avdrag för kapitalkostnader i skattesystemet. Som en konsekvens av räntepåslaget kommer därför statens utgifter för studiemedelsräntor att öka med ca 577 miljoner kronor 2023 och därefter med ca 581 miljoner kronor årligen. Sammantaget innebär förslaget en minskning av utgifterna på statens budget med ca 1 347 miljoner kronor för 2023 och därefter med ca 1 356 miljoner kronor årligen.

Konsekvenser för den enskilde

Ett påslag på räntan kommer inte att påverka de studerandes ekonomi under studietiden eftersom återbetalning av studielån i normalfallet påbörjas först efter att studierna avslutats och låntagaren har fått en inkomst. Påslaget kommer även att vara relativt lågt för huvuddelen av låntagarna. För en låntagare med ett genomsnittligt lån på 166 000 kronor kommer en modell med konstant ränta under 20 år innebära en ökad kostnad för lånet med ca 60 kronor i månaden. Förslaget om ändrade betalningsvillkor ger också de flesta låntagare möjlighet till en ny återbetalningstid, vilket innebär att den enskilde själv i stor utsträckning kan välja hur den ökade kostnaden för lånet ska tas ut. Som framgår ovan bedömer regeringen också att förslaget endast bör påverka rekryteringen till studier ytterst marginellt.

Konsekvenser för myndigheter

Den nya räntemodellen kräver bl.a. anpassningar i CSN:s systemstöd för att myndigheten ska kunna hantera räntepåslaget på ett korrekt sätt avseende bl.a. bokföring och uppföljning. Det innebär således en ökad administration för CSN men kostnaderna bedöms kunna hanteras inom myndighetens nuvarande ekonomiska ramar.

Konsekvenser för jämställdheten

Det är fler kvinnor än män som studerar med studiemedel och det är även fler kvinnor än män som har studieskulder. Kvinnor har också en något högre förväntad genomsnittlig skuld. Därför antas också kvinnor påverkas något mer av förslaget om ett påslag på räntan. Studiestödssystemet är dock utformat på ett könsneutralt sätt och ändringarna kommer att gälla lika för kvinnor och män. Förslagen bedöms därför ur ett jämställdhetsperspektiv som könsneutrala.

Övriga konsekvenser

Förslaget om en ny räntemodell bedöms inte ha några konsekvenser för företagen, arbetsgivare, Sveriges internationella åtaganden, de integrationspolitiska målen, brottsligheten, barnens situation eller miljön.

3.11 Budgetförslag

3.11.1 1:1 Studiehjälp

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Studiehjälp

Tusental kronor

2021	Utfall	4 344 978	Anslagssparande	43 646
2022	Anslag	4 439 614[1]	Utgiftsprognos	4 439 614
2023	**Förslag**	**4 499 895**		
2024	Beräknat	4 592 643		
2025	Beräknat	4 682 234		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiehjälp i form av studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor. Anslaget får användas för utgifter för kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning och annan lärlingsliknande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Studiehjälp

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 439 614**	**4 439 614**	**4 439 614**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	60 281	153 029	242 620
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 499 895**	**4 592 643**	**4 682 234**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Drygt 98 procent av de elever som avslutar grundskolans årskurs 9 påbörjar gymnasieskolan samma år. Andelen är ungefär lika stor för kvinnor som för män. Ytterligare ett antal påbörjar gymnasiestudier nästföljande år. Utgifterna för studiehjälp är därför främst beroende av utvecklingen av befolkningen i åldern 16–20 år. Befolkningsframskrivningar från Statistiska centralbyrån visar att antalet ungdomar i aktuella åldrar kommer att öka under hela prognosperioden.

Diagram 3.11 Folkmängd 16–20 år

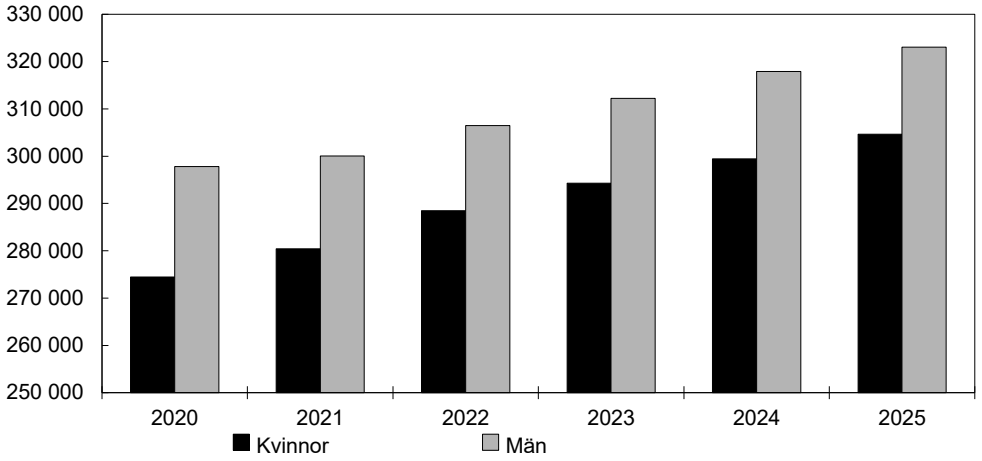

Anm.: Folkmängd 2020 och 2021, prognos 2022–2025.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Mot denna bakgrund bedöms utgifterna för studiebidraget, inackorderingstillägget och det extra tillägget öka med 60 281 000 kronor under 2023. Åren 2024 och 2025 beräknas utgifterna öka med 153 029 000 kronor respektive 242 620 000 kronor jämfört med vad som har anvisats för 2022.

Regeringen föreslår att 4 499 895 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Studiehjälp* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 592 643 000 kronor respektive 4 682 234 000 kronor.

3.11.2 1:2 Studiemedel

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

2021	Utfall	18 856 090	Anslagssparande	1 658 564
2022	Anslag	19 835 430[1]	Utgiftsprognos	18 403 666
2023	**Förslag**	**19 738 606**[2]		
2024	Beräknat	20 664 857		
2025	Beräknat	21 780 071		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Varav 3 858 281 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 som uppgick till 66 468 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för studiebidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får användas för utgifter för retroaktiva utbetalningar av vissa former av studiestöd som upphört.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**19 741 430**	**19 741 430**	**19 741 430**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	658 705	1 916 200	3 748 800
varav BP23	*130 305*		
– Fler platser på regionalt yrkesvux	*130 305*		
Makroekonomisk utveckling	2 124 826	3 758 554	4 889 822
Volymer	-1 465 764	-1 468 655	-1 691 922
Överföring till/från andra anslag	-1 361 000	-2 838 000	-4 882 000
Övrigt	40 409	-444 672	-26 059
Förslag/beräknat anslag	**19 738 606**	**20 664 857**	**21 780 071**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Enligt lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd ska omställningsstudiestöd kunna lämnas fr.o.m. den 1 januari 2023. Medel för det nya omställningsstudiestödet beräknades i den av riksdagen beslutade budgeten för 2022 på anslag 1:2 *Studiemedel*. Ett nytt anslag 1:3 *Omställningsstudiestöd* föreslås i denna proposition och således behöver medel avseende det nya stödet överföras till det anslaget. Anslag 1:2 *Studiemedel* minskas därför med 1 361 000 000 kronor för 2023 och beräknas minska med 2 838 000 000 kronor 2024 och med 4 882 000 000 kronor 2025.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för utbildningsplatser på regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux), se närmare utgiftsområde 16 avsnitt 4.5.1. Anslaget ökas därför med 130 305 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 19 738 606 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Studiemedel* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 20 664 857 000 kronor respektive 21 780 071 000 kronor.

3.11.3 1:3 Omställningsstudiestöd

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:3 Omställningsstudiestöd

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande
2022	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2023	**Förslag**	**1 360 000**	
2024	Beräknat	2 836 000	
2025	Beräknat	4 877 000	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd. Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för omställningsstudiebidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Omställningsstudiestöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag	1 360 000	2 836 000	4 877 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 360 000**	**2 836 000**	**4 877 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Enligt lagen om omställningsstudiestöd ska omställningsstudiestöd kunna lämnas fr.o.m. den 1 januari 2023. Medel för det nya omställningsstudiestödet beräknades i den av riksdagen beslutade budgeten för 2022 på anslag 1:2 *Studiemedel*. Medel överförs från det anslaget till anslag 1:3 *Omställningsstudiestöd* och anslaget ökas därför med 1 360 000 000 kronor för 2023. Det beräknas öka med 2 836 000 000 kronor för 2024 och med 4 877 000 000 kronor för 2025.

Regeringen föreslår att 1 360 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Omställningsstudiestöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 836 000 000 kronor respektive 4 877 000 000 kronor.

3.11.4 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor

2021	Utfall	102 025	Anslagssparande	-1 997
2022	Anslag	18 845[1]	Utgiftsprognos	18 754
2023	**Förslag**	**734 890**		
2024	Beräknat	1 342 652		
2025	Beräknat	2 152 144		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statens utgifter avseende nedsättning av studiemedelsräntor, för ränteutgifter på lån för återkrav av studiemedel och för avgifter till Riksgäldskontoret för studielån upplånade efter 1988 enligt studiestödslagen (1973:349), studiestödslagen (1999:1395) och lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**18 845**	**18 845**	**18 845**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	575 915	579 269	579 269
varav BP23	*695*		

	2023	2024	2025
– Fler platser på regionalt yrkesvux	*695*		
Makroekonomisk utveckling	167 831	858 210	1 685 802
Volymer	-28 701	-115 672	-136 772
Överföring till/från andra anslag	1 000	2 000	5 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**734 890**	**1 342 652**	**2 152 144**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Enligt lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd ska omställningsstudiestöd kunna lämnas fr.o.m. den 1 januari 2023. Medel för det nya omställningsstudiestödet beräknades i budgetpropositionen för 2022 på anslag 1:2 *Studiemedel*. Det nya omställningsstudielånet ger effekter på statens utgifter för nedsättning av studiemedelsräntor. Anslaget ökas därför med 1 000 000 kronor för 2023 och beräknas öka med 2 000 000 kronor 2024 och med 5 000 000 kronor 2025.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regionalt yrkesvux (se närmare utgiftsområde 16 avsnitt 4.5.1). Anslaget ökas därför med 695 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 734 890 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 342 652 000 kronor respektive 2 152 144 000 kronor.

3.11.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

2021	Utfall	47 575	Anslagssparande	14 575
2022	Anslag	62 150[1]	Utgiftsprognos	51 613
2023	**Förslag**	**62 150**		
2024	Beräknat	62 150		
2025	Beräknat	62 150		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan (Rg-bidrag).

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till kursdeltagare i teckenspråksutbildning för föräldrar till barn som för kommunikation är beroende av teckenspråk (TUFF).

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift för bidrag till kursdeltagare i TUFF-utbildning.

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till anordnare av TUFF-utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**62 150**	**62 150**	**62 150**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**62 150**	**62 150**	**62 150**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 62 150 000 kronor årligen.

3.11.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

2021	Utfall	25 881	Anslagssparande	1 119
2022	Anslag	31 000[1]	Utgiftsprognos	29 000
2023	**Förslag**	**27 000**		
2024	Beräknat	27 000		
2025	Beräknat	27 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för produktion och distribution av kurslitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning och för utvecklingsprojekt i syfte att effektivisera verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**31 000**	**31 000**	**31 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 000	-2 000	-2 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-2 000	-2 000	-2 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 000**	**27 000**	**27 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 27 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 27 000 000 kronor årligen.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för tillgängliga medier ansvarar för produktion av studielitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning. Produktionen sker i form av beställningar under 2023 som innebär utgifter följande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2024.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	1 075	273	4 000	
Nya åtaganden	273	4 000	4 000	
Infriade åtaganden	-1 075	-273	-4 000	-4 000
Utestående åtaganden	273	4 000	4 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**4 000**	**4 000**	**4 000**	

3.11.7 1:7 Studiestartsstöd

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

2021	Utfall	419 712	Anslagssparande	122 288
2022	Anslag	400 000[1]	Utgiftsprognos	400 000
2023	**Förslag**	**400 000**		
2024	Beräknat	400 000		
2025	Beräknat	400 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiestartsstöd och tilläggsbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**400 000**	**400 000**	**400 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**400 000**	**400 000**	**400 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 400 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Studiestartsstöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 400 000 000 kronor årligen.

3.11.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

2021	Utfall	912 537	Anslagssparande	36 853
2022	Anslag	1 090 481[1]	Utgiftsprognos	1 058 813
2023	**Förslag**	**1 071 379**		
2024	Beräknat	1 115 162[2]		
2025	Beräknat	1 077 799[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 088 763 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 031 348 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Centrala studiestödsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

Anvisat 2022[1]	**1 090 481**	**1 090 481**	**1 090 481**
Pris- och löneomräkning[2]	12 052	38 785	61 709
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-31 154	-14 104	-74 391
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 071 379**	**1 115 162**	**1 077 799**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 071 379 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 115 162 000 kronor respektive 1 077 799 000 kronor.

3.11.9 Lån i Riksgäldskontoret

Den samlade utestående skulden för studielån tagna mellan 1989 och 2021 i Riksgäldskontoret var ca 262 000 000 000 kronor vid utgången av 2021. Under 2022 bedöms nettoupplåningen bli 10 947 000 000 kronor. Beslut om återkravskapital, avskrivningar och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret bedöms uppgå till 160 000 000 kronor, 764 000 000 kronor respektive 1 000 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 276 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Den totala skulden för studielån i Riksgäldskontoret beräknas uppgå till ca 262 000 000 000 kronor vid utgången av 2022. Nettoupplåningen för 2023 beräknas till omkring 12 397 000 000 kronor, beslut om återkravskapital till 140 000 000 kronor, avskrivningar till 651 000 000 kronor och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret till ca 1 200 000 kronor. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 276 000 000 000 kronor.

3.11.10 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

2021	Utfall	16 037	Anslagssparande	1 564
2022	Anslag	17 324[1]	Utgiftsprognos	17 361
2023	**Förslag**	**18 475**		
2024	Beräknat	18 843[2]		
2025	Beräknat	19 169[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 18 475 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 18 475 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Överklagandenämnden för studiestöds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**17 324**	**17 324**	**17 324**
Pris- och löneomräkning[2]	151	499	807
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	1 020	1 038
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 475**	**18 843**	**19 169**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 18 475 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Överklagandenämnden för studiestöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 18 843 000 kronor respektive 19 169 000 kronor.

Bilaga 1

Vissa anpassningar av studiestödet

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning av Centrala studiestödsnämndens redovisning av regeringsuppdrag om att ta fram en ny modell för beräkning av räntan på studielån ... 2
1.1 Delrapport 1 ... 2
1.2 Delrapport 2 ... 3

2 Lagförslag i delrapport 1, i relevanta delar ... 6
2.1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395) ... 6

3 Gemensam skrivelse – Uppdragets innebörd och budgetlagen ... 7
3.1 Inledning ... 7
3.2 Avsteg från grundläggande principer ... 7
3.3 Retroaktivitet och subventionering ... 7
3.4 Bruttoredovisning ... 8
3.5 Slutsats ... 8

4 Förteckning över remissinstanserna ... 9

1 Sammanfattning av Centrala studiestödsnämndens redovisning av regeringsuppdrag om att ta fram en ny modell för beräkning av räntan på studielån

1.1 Delrapport 1

I delrapporten redovisar CSN hur en ny återbetalningstid ska kunna beräknas för de låntagare som påverkas av en ny räntemodell. CSN redovisar även vilka konsekvenser som uppstår för låntagare samt lämnar författningsförslag.

CSN har tagit fram två alternativ till hur återbetalningstiden efter ansökan ska kunna förlängas.

1. För de låntagare som inte redan har fått en maximal återbetalningstid föreslår CSN att en ny återbetalningstid ska kunna fastställas efter ansökan av låntagaren. Den nya återbetalningstiden föreslås beräknas i enlighet med de bestämmelser som gäller för annuitetslån utbetalda före den 1 januari 2022. Det innebär att en låntagare kan få en ny återbetalningstid som är som längst 25 år eller den kortare tid som kvarstår till dess låntagaren fyller 60 år.

   CSN konstaterar att återbetalningstidens längd kommer att påverkas av olika faktorer. Längden på den nya återbetalningstiden kommer därför variera med hänsyn till låntagarens individuella situation. CSN bedömer dock att återbetalningstiden i de allra flesta fall enbart kommer att förlängas marginellt om en ny återbetalningstid fastställs.

2. I stället för att ansöka om ny återbetalningstid enligt punkt 1 ovan föreslår CSN som ett alternativ att samtliga låntagare med annuitetslån utbetalda före den 1 januari 2022 ska få möjlighet att ansöka om ändrade betalningsvillkor och betala tillbaka lånet enligt de nya regler som gäller för lån utbetalda fr.o.m. den 1 januari 2022. Efter en ansökan om ändrade betalningsvillkor räknas en ny återbetalningstid ut enligt de nya reglerna. Det innebär att en låntagare kan få en ny återbetalningstid som är som längst 25 år eller den kortare tid som kvarstår till dess låntagaren fyller 64 år.

   CSN väljer att presentera det alternativa förslaget till hur återbetalningstiden ska kunna förlängas för att CSN anser att förslaget har flera fördelar. Det blir bland annat enklare att kommunicera med låntagaren och förklara vad en ändring av betalningsvillkoren leder till. Förslaget innebär att även de som har maximal återbetalningstid kan få en ny återbetalningstid fastställd.

Utvecklingskostnader

CSN:s befintliga systemstöd måste anpassas för att kunna hantera den nya räntan. Dessutom krävs utveckling för att införa ett nytt ansökningsförfarande avseende ny återbetalningstid. Systemutveckling, utbildning m.m. tidsuppskattas till 13 900 timmar till en kostnad av 8,1 miljoner kronor.

Vid ett införande av CSN:s alternativa förslag uppskattas kostnaderna istället till 3,6 miljoner kronor. I samband med utredningen har CSN sett ett stort behov av att förenkla låntagarens val av digitala utskick och öka antalet digitala utskick, både till myndighetsgemensamma brevlådor och till CSN:s Mina sidor. För att förenkla kundens val av digitala utskick och öka CSN:s digitalisering föreslås att en ny generell

digital lösning ska utvecklas. Denna systemutveckling tidsuppskattas till 11 100 timmar till en kostnad av 6,6 miljoner kronor.

1.2 Delrapport 2

I delrapporten och slutredovisningen redovisar CSN hur en ny räntemodell kan utformas där samtliga kreditförluster på studielån tagna efter 1988 finansieras via låntagarnas ränta. CSN har tagit fram två förslag på modeller med höjd ränta för låntagarna för att finansiera både förväntade förluster i nuvarande lånefordran och förväntade förluster i nyutlåning.

I det första förslaget finns ingen koppling mellan förväntade förluster för enskilda låntagare och räntepåslaget. Statens förväntade förluster för nyutlåning och konstaterade förluster på gamla lån och återkrav det aktuella året summeras och fördelas ut på samtliga låntagare.

I det andra förslaget fastställs först det räntepåslag som finansierar förväntade förluster för nya låntagare och sedan läggs ett räntepåslag på för att finansiera ackumulerade förluster för andra låntagare. Det slutliga räntepåslaget påverkas av hur lång tid som de ackumulerade förlusterna kommer att fördelas ut på.

- I det första förslaget utgår CSN från nuvarande modell för finansiering av förluster på utlåningen. Nuvarande modell bygger på bestämmelser i budgetlagen och att anslag anvisas årligen för att täcka befintliga förluster i nuvarande lånefordran och förväntade förluster i nyutlåning. Modellen är beräknad på samma sätt som Regeringskansliet beräknade i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) och där förluster i lånesystemet ska täckas av en förhöjd ränta.

  Förslaget innebär att nuvarande modell behålls i den delen som avser beräkning av det totala belopp som ska finansieras och anslaget ersätts med en höjd ränta för samtliga låntagare. Det totala beloppet beräknas genom att summera den prognosticerade förlusten för kommande års nyutlåning, förluster på avskrivningar i befintlig lånefordran från 1988 samt förluster på återkrav. Detta motsvarar nuvarande anslag, förväntade förluster på utlåning fr.o.m. 2014, konstaterade förluster på utlåning t.o.m. 2013 samt konstaterade förluster för återkrav. Belopp sätts i relation till den totala lånefordran och ett räntepåslag beräknas för att täcka den samlade förlusten. Skillnaden blir att i denna modell tas konstaterade förluster på utlåning t.o.m. 2022 med, jämfört med i nuvarande modell där konstaterade förluster på utlåning t.o.m. 2013 tas med.

  För att täcka förlusterna i lånesystemet för 2023 med nuvarande nivå på studielåneräntan beräknas ett räntepåslag med 0,81 procent varav 0,57 procent finansieras via höjd ränta från låntagarna och 0,24 procent finansieras via anslag för räntesubvention.

  Fördelar:

  - Modellen är enkel och följer nuvarande modell för anslagsfinansiering.

  Nackdelar:

  - Räntepåslaget kommer att variera över tid på grund av att storleken på årets konstaterade förluster varierar.
  - Räntepåslaget kommer att variera över tid beroende på omfattningen av nyutlåningen, vilket påverkar avsättning till förväntade förluster.

- I det andra förslaget har CSN utgått från att samtliga förluster i lånefordran efter 1988 och förluster på nyutlåning samt förluster på återkrav ska finansieras via en höjning av räntan.

  Beräkningarna för modellen utgår från de förväntade förlusterna i lånefordran över tid och att dessa ska finansieras över den totala återbetalningstiden för låntagaren. Detta görs genom att prognosticera summan av de samlade förlusterna för utlåning efter 1988 samt förväntade förluster på årets nyutlåning. Återbetalningen av hela lånestocken prognosticeras vilket ger ett värde av aktuellt lånebelopp för varje år över lånestockens hela livslängd. För att beräkna återbetalningstiden används beräkning utifrån genomsnittliga återbetalningstider. Återbetalningsgraden i varje lån beräknas. Inbetalningarna av räntepåslaget beräknas utifrån vilken återbetalningsgrad respektive lån har. Utifrån ovanstående beräknas ett räntepåslag för att täcka den samlade förlusten över hela lånefordrans livslängd.

  För att beräkna förväntade förluster per den 31 december 2022 har CSN utgått från reserveringen per den 31 december 2020 som är 23,8 miljarder kronor. Beräkningen visar att då räntan justeras för att täcka förväntade förluster för annuitetslån och studielån ökar förväntade förluster. En extra beräkning av förväntade förluster har gjorts där räntan ökar med 0,5 procent, vilket ger en ökning av förväntade förluster med 0,5 miljarder kronor. Reserveringar för förväntade förluster kan förväntas öka för annuitetslånet främst på grund av nyutlåning under 2021 och 2022. Reserveringar för det äldre studielånet förväntas minska främst på grund av avskrivningar under 2021 och 2022. Nettoeffekterna av dessa är svåra att uppskatta och CSN beräknar att dessa två tar ut varandra. Prognosen för förväntade förluster per den 31 december 2022 har därför satts till 24,3 miljarder kronor.

  För att beräkna vilket räntepåslag som krävs för att täcka förlusterna i lånefordran för 2023 med nuvarande nivå på räntan från Riksgäldskontoret har CSN prognosticerat total lånefordran över tid och beräknat ränteinbetalningar utifrån denna prognos. Inbetalningarna är justerade utifrån osäkerheten i respektive lån där annuitetslånet beräknas ha en återbetalningsgrad på 94 procent och studielån en återbetalningsgrad på 64 procent.

  För att täcka förväntade förluster beräknas ett räntepåslag med 0,89 procent, varav 0,62 procent finansieras via höjd ränta från låntagarna och 0,27 procent finansieras via anslag för räntesubvention. För att beräkna det räntepåslag som krävs för att täcka förväntade förluster har en ränta på 0,5 procent används i beräkningen. Räntepåslaget kommer att vara som högst 2023 och därefter minska till 0,43 procent varav 0,30 procent finansieras via höjd ränta från låntagarna och 0,13 procent via anslag. Förklaringen är att det finns relativt stora ackumulerade förluster i det tidigare studielånet. När de förväntade förlusterna i detta lån är finansierade samtidigt som nya låntagare med lägre förväntade förluster tillkommer kan räntepåslaget minskas.

  I en modell där räntan ska täcka förväntade förluster kommer inbetalningarna att ske under låntagarnas återbetalningstid medan för de förluster som räntan ska täcka påförs ränta löpande. I beräkningen måste hänsyn tas till skillnaden mellan inbetalningar över tid och kapitaliserad ränta på förväntade förluster. Inbetalningar av ränta på kreditreserven jämfört med kapitaliserad ränta på förväntade förluster, bör för att förenkla modellen vara lika stora över lånefordrans hela livslängd.

I beräkningarna har nuvarande studielåneränta använts. CSN har gjort en känslighetsanalys av om räntan ökar i intervaller med 1,0 procent. För varje ökning av studielåneräntan med 1,0 procent så måste räntepåslaget för att täcka kapitaliserade räntor i förväntade förluster ökas med 0,04 procent. 0,03 procent finansieras via höjd ränta från låntagarna och 0,01 procent finansieras via anslag. Vid en ökning av studielåneräntan med 3 procent beräknas ökningen av räntepåslaget för att täcka kapitaliserade räntor i förväntade förluster öka med 0,12 procent, varav 0,09 procent finansieras via höjd ränta från låntagarna och 0,03 procent finansieras via anslag.

Känslighetsanalys har också gjorts avseende förändringar av förväntade förluster i lånefordran och hur en förändring påverkar räntan. Om förväntade förluster ökar med cirka 300 miljoner kronor krävs att räntepåslaget ökar med 0,01 procent, varav 0,007 procent mot låntagaren och 0,003 procent i ökning av anslag.

Fördelar:

- Räntan kommer att vara stabil över tid.
- Det kommer gå att stämma av att de totala förlusterna är finansierade över tid. Dock bygger avstämningen på en prognos av förväntade förluster i lånefordran.
- Räntan kan sättas till ett genomsnitt över tid för att balansera de stora förluster som finns initialt på grund av de ackumulerade förväntade förluster som finns i studielånet.

Nackdelar:

- Modellen är mer komplicerad att beräkna än modellen i det första förslaget.

Slutsatser

CSN bedömer att båda dessa modeller uppfyller kraven på en modell där förväntade förluster i lånesystemet betalas av låntagarna. Likvidmässigt kommer båda modellerna ovan att generera ett överskott inledningsvis då inbetalningarna av räntepåslaget är betydligt större än amortering till Riksgäldskontoret på grund av avskrivningar. Studielån är lån med långa löptider och det inbetalda räntepåslaget ska finansiera både avskrivningar i närtid och om flera decennier. Båda modellerna är likvärdiga ur ett administrativt perspektiv.

CSN anser att modellen enligt det andra förslaget ger en mer stabil räntenivå över tid. Modellen ger också en bättre stabilitet vad gäller finansiering av förväntade förluster i lånefordran. CSN ser även att det är en fördel ur ett kundperspektiv att räntan kan sättas till ett genomsnitt över tid.

2 Lagförslag i delrapport 1, i relevanta delar

2.1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att punkten 5 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lag (2021:475) om ändring i studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
5. Den som har beviljats studielån eller återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiestödslagen (1973:349) eller lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa eller som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 och som tar emot studielån för tid efter den 31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen. De ändrade betalningsvillkoren ska börja tillämpas vid kalenderårsskiftet året närmast efter det år då låntagaren har begärt ändrade betalningsvillkor. Ändrade betalningsvillkor får dock inte beslutas om lånet har sagts upp till omedelbar betalning enligt 8 kap. 52 § studiestödslagen (1973:349), punkt 18 eller 19 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna, eller enligt 4 kap. 27 a §. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur en ansökan om ändrade betalningsvillkor ska göras och vid vilken tidpunkt en sådan ansökan senast ska göras.	5. Den som har beviljats studielån eller återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiestödslagen (1973:349) eller lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa och som tar emot studielån för tid efter den 31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen. *Den som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 kan begära att lånen ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. 4, 21 och 25 §§ i den nya lydelsen.* De ändrade betalningsvillkoren ska börja tillämpas vid kalenderårsskiftet året närmast efter det år då låntagaren har begärt ändrade betalningsvillkor. Ändrade betalningsvillkor får dock inte beslutas om lånet har sagts upp till omedelbar betalning enligt 8 kap. 52 § studiestödslagen (1973:349), punkt 18 eller 19 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna, eller enligt 4 kap. 27 a §. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur en ansökan om ändrade betalningsvillkor ska göras och vid vilken tidpunkt en sådan ansökan senast ska göras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas för studielån som har lämnats före den 1 januari 2022.

3 Gemensam skrivelse – Uppdragets innebörd och budgetlagen

3.1 Inledning

Riksgälden och Ekonomistyrningsverket anser att regeringen bör överväga att inte införa en räntemodell i enlighet med uppdraget till CSN och som analyseras och föreslås i rapporten. Vi anser att om en ny räntemodell införs bör den ränta som tas ut av studielåntagare i stället utgå från bestämmelserna i budgetlagen.

Väljer ändå regeringen att gå vidare i enlighet med uppdraget bör riksdagens beslut och bemyndigande vara transparent och tydligt i förhållande till bestämmelserna om statlig utlåning enligt budgetlagen (2011:203).

3.2 Avsteg från grundläggande principer

De generella och grundläggande principerna för statlig utlåning framgår av budgetlagens bestämmelser. I 6 kap. 4–5 §§ slås bland annat fast att för ett lån ska en ränta eller avgift tas ut. Denna ränta eller avgift ska motsvara statens förväntade kostnad för lånet, om inte riksdagen för ett visst lån har beslutat om annat. Vidare ska den del av ränta eller avgift som motsvarar förväntade förluster, eller annan finansiering av förväntad förlust, föras till ett konto i Riksgälden. Konstaterade förluster ska täckas med medel från detta konto.

En central innebörd av budgetlagens bestämmelser om statlig utlåning är alltså att de *förväntade förlusterna ska beräknas och finansieras redan i samband med utlåningen*. De faktiskt konstaterade förlusterna finansieras även av de medel som avsatts redan i samband med utlåningen för detta ändamål.

Det uppdrag CSN nu fått innebär en förändring avseende såväl hur förväntade förluster avseende nyutlåning som hur förluster för tidigare utlåning ska ske. I dag finansieras förväntade förluster avseende nyutlåning med anslagsmedel när utlåningen sker. För äldre lån finansieras förlusterna med anslagsmedel när de konstaterats. Uppdraget innebär att nuvarande och framtida låntagare ska finansiera såväl förluster för tidigare låntagare som förväntade förluster för den nyutlåning de nuvarande och framtida låntagarna ger upphov till.

Det bör även uppmärksammas att den ordning som CSN:s uppdrag innebär inte liknar de lån Riksgälden hanterar inom ramen för den så kallade garanti- och utlåningsmodellen. Den förväntade förlusten för dessa lån beräknas och fastställs redan då lånen ges. Denna förväntade förlust finansieras även redan vid utlåningen, vanligtvis genom nivån på räntan på lånet om inget annat framgår av Riksgäldens bemyndigande. Finansieringen av de framtida faktiska förlusterna fastställs därmed redan vid utlåningen. Utfallen och de faktiska historiska förlusterna påverkar inte framtida räntor för statlig utlåning. Inte heller påverkar förändringar i de förväntade förlusterna för tidigare lån den framtida avgiften.

3.3 Retroaktivitet och subventionering

Uppdraget innebär att ta fram en modell för ränteberäkningar där nuvarande och framtida låntagare ska finansiera kostnader (kreditförluster) som inte enbart de själva ger upphov till utan kostnader som även tidigare låntagare gett upphov till. Det innebär en retroaktivitet som i sig är problematisk. Dessutom kommer vissa

låntagare, de som kommer betala dessa nya räntor, att få betala en högre ränta än vad som var känt när deras lån togs. I princip innebär det även att dessa låntagare subventionerar tidigare låntagare jämfört med dagens situation då de kostnader (kreditförluster) som tidigare låntagare ger upphov till finansieras via statens budget.

3.4 Bruttoredovisning

En ytterligare aspekt är att enligt budgetlagen 3 kap. 4 § ska statens inkomster redovisas brutto. Riksdagen har dock enligt 3 kap. 6 § möjlighet att besluta om annan ordning. Givet att den ränta nuvarande och framtida låntagare ska betala överstiger statens kostnader för nuvarande och framtida studielån innebär det ett tydligt exempel på ett sådant undantag från bruttoredovisningsprincipen.

3.5 Slutsats

CSN:s uppdrag kan inte anses förenligt med innebörden av de grundläggande principerna för statlig utlåning som slås fast i budgetlagen. Uppdragets innebörd att nuvarande och framtida låntagare ska finansiera förluster avseende tidigare utlåning är ett avsteg från principen att finansieringen ska ske vid utlåningen.

Det är även ett avsteg från budgetlagens bruttoredovisningsprincip att inte redovisa den ränta som överstiger statens kostnader mot inkomsttitel och finansiera utgifterna från anslag.

En hantering enligt uppdraget kan dock naturligtvis utgöra ett undantag från budgetlagen inklusive den så kallade garanti-och utlåningsmodellen. Detta undantag bör dock explicit framgå och slås fast i särskild ordning. Det bör därför tydligt framgå av riksdagens bemyndigande att en eventuellt ny princip för beräkning av räntan på studielån är ett avsteg från budgetlagens bestämmelser. Det bör även tydligt framgå att framtida förluster avseende historisk utlåning ska finansieras med att nuvarande och framtida låntagare ska betala en ränta som överstiger statens kostnader avseende nuvarande och framtida låntagare.

Av CSN:s beräkningar framgår att nuvarande och framtida låntagare kommer att behöva finansiera betydande kreditförluster hänförbara till de studielån med villkorad återbetalningsskyldighet som har betalats ut före den 1 juli 2001. I slutet av 2021 fanns 9,5 miljarder kronor avsatta i CSN:s kreditreserv för att finansiera konstaterade kreditförluster. Under 2022 kommer ytterligare medel att tillföras och saldot i kreditreserven beräknas uppgå till ca 11,0 miljarder kronor i slutet av 2022. Vid det tänkta ikraftträdandet av en ny ränteberäkningsmodell motsvarar de ackumulerade förlusterna i studielånesystemet ungefär det saldo som kreditreserven då uppgår till enligt CSN:s beräkningar. Vi anser att regeringen bör överväga att låta CSN få disponera kreditreserven för att finansiera ackumulerade förluster vid övergången till en ny ränteberäkningsmodell.

4 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över rapporterna avgetts av Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Centrala studiestödsnämnden, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Ekonomistyrningsverket, Folkbildningsrådet, Förvaltningsrätten i Linköping, Försäkringskassan, Göteborgs universitet, Högskolan Kristianstad, Justitiekanslern, Karolinska Institutet, Kronofogdemyndigheten, Luleå tekniska universitet, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Riksbanken, Riksgäldskontoret, Statens skolinspektion, Statistiska Centralbyrån, Statskontoret, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges förenade studentkårer, Tjänstemännens Centralorganisation, Umeå universitet, Yrkeshögskoleförbundet och Överklagandenämnden för studiestöd.

Spontant yttrande har inkommit från Akavia, Saco studentråd och Umeå studentkår.

Följande remissinstanser har avstått från att yttra sig: Landsorganisationen i Sverige, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan, Pensionsmyndigheten, Statens skolverk, Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet.

Utgiftsområde 16

Utbildning och universitetsforskning

Utgiftsområde 16 – Utbildning och universitetsforskning

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 7

2 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning 11
2.1 Utgiftsområdets omfattning 11
2.1.1 Totala kostnader för utbildningsväsendet 12
2.2 Utgiftsutveckling 13
2.3 Mål för utgiftsområdet 17
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder övergripande för hela utgiftsområdet 17
2.5 Resultatredovisning övergripande för hela utgiftsområdet 17
2.6 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet 27
2.7 Resultatredovisning för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet 27
2.8 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 39
2.9 Politikens inriktning 40
2.9.1 Stärkt kompetensförsörjning 41
2.9.2 Stärk lärarna 41
2.9.3 Internationell verksamhet 42
2.10 Miljöledningsrapporter 42

3 Barn- och ungdomsutbildning 43
3.1 Mål för området 43
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 43
3.3 Resultatredovisning 44
3.3.1 Förskolan 44
3.3.2 Annan pedagogisk verksamhet 46
3.3.3 Förskoleklassen 46
3.3.4 Grundskolan 46
3.3.5 Grundsärskolan 52
3.3.6 Specialskolan 52
3.3.7 Sameskolan 52
3.3.8 Fritidshemmet 53
3.3.9 Andra bedömningsgrunder 53
3.3.10 Gymnasieskolan 54
3.3.11 Gymnasiesärskolan 60
3.3.12 Kostnader för området Barn- och ungdomsutbildning 61
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 61
3.5 Tillkännagivanden 62
3.5.1 Trygghet och studiero i skolan 62
3.5.2 Brister i tillämpningen av skollagens bestämmelser om de stödinsatser som behövs för att elever ska nå kunskapskraven 63
3.5.3 Könsuppdelad undervisning 64
3.5.4 Breddad och förstärkt gymnasial lärlingsutbildning 64
3.6 Politikens inriktning 64
3.6.1 Utbildning för kunskap och bildning 64
3.6.2 En kunskapsskola med höga ambitioner 65
3.6.3 Stärka tryggheten och arbetsron i skolan 66
3.6.4 Förbättrade kompetensutvecklings- och fortbildningsmöjligheter för förskollärare och lärare 66
3.6.5 En likvärdig skola med stärkt kvalitet i hela landet 66

3.7 Budgetförslag ... 69
3.7.1 1:1 Statens skolverk ... 69
3.7.2 1:2 Statens skolinspektion ... 71
3.7.3 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten ... 73
3.7.4 1:4 Sameskolstyrelsen ... 74
3.7.5 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ... 76
3.7.6 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan ... 78
3.7.7 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder i förskola ... 79
3.7.8 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m. ... 80
3.7.9 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet ... 81
3.7.10 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal ... 82
3.7.11 1:11 Skolforskningsinstitutet ... 83
3.7.12 1:12 Praktiknära skolforskning ... 84
3.7.13 1:13 Bidrag till lärarlöner ... 85
3.7.14 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet ... 87
3.7.15 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling ... 88

4 Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola ... 91
4.1 Mål för området ... 91
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 91
4.3 Resultatredovisning ... 92
4.3.1 Resultat för kommunal vuxenutbildning ... 92
4.3.2 Resultat för yrkeshögskolan ... 95
4.3.3 Övriga insatser ... 100
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 101
4.5 Politikens inriktning ... 103
4.5.1 Det finns ett stort behov av yrkesutbildning för vuxna ... 103
4.5.2 Ett långsiktigt regionalt yrkesvux ... 104
4.5.3 Antalet utbildningsplatser inom yrkeshögskolan ska ligga på en fortsatt hög nivå ... 104
4.6 Budgetförslag ... 105
4.6.1 1:16 Bidrag till vissa studier ... 105
4.6.2 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning ... 105
4.6.3 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan ... 107
4.6.4 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning ... 108

5 Universitet och högskolor ... 111
5.1 Mål för området ... 111
5.2 Kort beskrivning av verksamhetsområdet ... 111
5.3 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 111
5.4 Resultatredovisning ... 112
5.5 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 126
5.6 Politikens inriktning ... 127
5.6.1 Ännu högre kvalitet i utbildning och forskning ... 127
5.6.2 Ökad kunskap och säkrad kompetensförsörjning ... 128
5.6.3 Forskningsanslag för hög kvalitet ... 129
5.7 Budgetförslag ... 130
5.7.1 2:1 Universitetskanslersämbetet ... 132
5.7.2 2:2 Universitets- och högskolerådet ... 132
5.7.3 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 134
5.7.4 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 135

5.7.5 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 137
5.7.6 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 138
5.7.7 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 139
5.7.8 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 140
5.7.9 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 141
5.7.10 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 142
5.7.11 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 143
5.7.12 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 144
5.7.13 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 144
5.7.14 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 145
5.7.15 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 146
5.7.16 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 147
5.7.17 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 149
5.7.18 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 150
5.7.19 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 152
5.7.20 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 153
5.7.21 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 154
5.7.22 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 155
5.7.23 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 156
5.7.24 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 157
5.7.25 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 158
5.7.26 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 159
5.7.27 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 160
5.7.28 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 161
5.7.29 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 162
5.7.30 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 163
5.7.31 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 164
5.7.32 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 165

5.7.33 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 166
5.7.34 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 167
5.7.35 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 168
5.7.36 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå ... 169
5.7.37 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 170
5.7.38 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 171
5.7.39 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 172
5.7.40 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 173
5.7.41 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 174
5.7.42 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 175
5.7.43 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 176
5.7.44 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 177
5.7.45 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 178
5.7.46 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 179
5.7.47 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 180
5.7.48 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 181
5.7.49 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 182
5.7.50 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 183
5.7.51 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 184
5.7.52 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 185
5.7.53 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 186
5.7.54 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå ... 187
5.7.55 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 188
5.7.56 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå ... 189
5.7.57 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 190
5.7.58 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå ... 191
5.7.59 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 192
5.7.60 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 193

5.7.61 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå ... 194
5.7.62 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå ... 195
5.7.63 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet ... 196
5.7.64 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor ... 199
5.7.65 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor ... 200
5.7.66 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning ... 204
5.7.67 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet ... 207

6 Forskning ... 209
6.1 Mål för området ... 209
6.2 Resultatredovisning ... 209
6.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 209
6.2.2 Resultat ... 209
6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 216
6.4 Politikens inriktning ... 218
6.4.1 Sverige ska fortsatt vara en ledande forskningsnation ... 218
6.4.2 Nyfikenhetsbaserad grundforskning och strategiska satsningar ... 219
6.4.3 Rymdforskning och rymdverksamhet ... 219
6.4.4 Forskningsinfrastruktur – en förutsättning för framgångsrik forskning ... 220
6.5 Budgetförslag ... 220
6.5.1 3.1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation ... 220
6.5.2 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer ... 223
6.5.3 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning ... 224
6.5.4 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet ... 225
6.5.5 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning ... 226
6.5.6 3:6 Institutet för rymdfysik ... 227
6.5.7 3:7 Kungl. biblioteket ... 227
6.5.8 3:8 Polarforskningssekretariatet ... 228
6.5.9 3:9 Sunet ... 229
6.5.10 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning ... 230
6.5.11 3:11 Etikprövningsmyndigheten ... 231
6.5.12 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning ... 232
6.5.13 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål ... 233
6.5.14 3:14 Genteknikmämnden ... 234

7 Anslag för gemensamma ändamål ... 235
7.1 Anslag för gemensamma ändamål ... 235
7.1.1 4:1 Internationella program ... 235
7.1.2 4:2 Avgifter till Unesco och ICCROM ... 236
7.1.3 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet ... 237
7.1.4 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning ... 238

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom råvaror under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Raw Materials) på högst 350 000 kronor (avsnitt 5.7.4).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 för anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom hållbar energi under Europeiska institutet för innovation och teknik (KIC InnoEnergy SE) på högst 500 000 kronor (avsnitt 5.7.4).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till Centre Européen de Calcul Atomique et Moléculaire (CECAM) på högst 350 000 kronor (avsnitt 5.7.4).
4. Riksdagen godkänner att regeringen under 2023 beslutar om medlemskap i den ideella föreningen Ebrains och bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 350 000 kronor (avsnitt 5.7.14).
5. Riksdagen godkänner att regeringen under 2023 beslutar om medlemskap i konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur, Infrafrontier ERIC, och bemyndigar regeringen att under 2023–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 600 000 kronor (avsnitt 5.7.16).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom hälsa under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Health) på högst 900 000 kronor (avsnitt 5.7.16).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom råvaror under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Raw Materials) på högst 1 200 000 kronor (avsnitt 5.7.18).
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps-och innovationsplattformen inom hälsa under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Health) på högst 900 000 kronor (avsnitt 5.7.18).
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom it-området under Europeiska institutet för innovation och teknik (KIC Digital) på högst 400 000 kronor (avsnitt 5.7.18).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:20 *Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom råvaror under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Raw Materials) på högst 1 200 000 kronor (avsnitt 5.7.20).

11. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 för anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel (avsnitt 5.7.65).
12. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 1 004 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS) (avsnitt 6.5.1).
13. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemsavgift till det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (Euro-HPC) på högst 25 000 000 kronor (avsnitt 6.5.1).
14. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning enligt tabell 1.1.
15. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens skolverk	1 319 762
1:2 Statens skolinspektion	546 884
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	803 307
1:4 Sameskolstyrelsen	59 667
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	3 906 193
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	259 837
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola	4 999 000
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	200 720
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	112 082
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	1 151 526
1:11 Skolforskningsinstitutet	25 714
1:12 Praktiknära skolforskning	36 043
1:13 Bidrag till lärarlöner	4 875 000
1:14 Särskilda insatser inom skolområdet	203 418
1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	6 658 000
1:16 Bidrag till vissa studier	17 525
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	3 994 422
1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	140 761
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	3 754 236
2:1 Universitetskanslersämbetet	173 509
2:2 Universitets- och högskolerådet	243 502
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 028 199
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 366 674
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 350 343
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 466 462
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 379 997
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 767 794
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 964 583
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 803 777
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 592 610

Anslag	
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 249 048
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 745 359
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 081 958
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	802 164
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 773 802
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 327 305
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 869 222
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	761 365
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	439 523
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	774 514
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	289 358
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 204 546
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	395 801
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	899 925
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	326 772
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	637 737
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	291 374
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 078 634
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	304 322
2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	695 645
2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	286 544
2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	286 053
2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	111 348
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	218 801
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	56 410
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	124 960
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	35 379
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	569 707
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	107 553
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	488 276
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	110 949
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	528 472
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	117 807
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	461 501
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	104 587
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	456 061
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	100 773
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	353 644
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	67 509
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	425 654
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	94 996
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	182 851
2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22 530
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	70 663
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	13 217
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	147 358
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22 667

Anslag	
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	480 644
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	127 207
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	39 680
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	39 611
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 848 585
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	1 003 999
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	578 029
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 815 236
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	67 780
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	7 380 846
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	420 061
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	197 631
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 297 356
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	46 759
3:6 Institutet för rymdfysik	63 310
3:7 Kungl. biblioteket	435 537
3:8 Polarforskningssekretariatet	67 414
3:9 Sunet	49 183
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 465
3:11 Etikprövningsmyndigheten	51 758
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	9 330
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	87 995
3:14 Gentekniknämnden	4 850
4:1 Internationella program	81 589
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	32 186
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	11 096
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	32 643
Summa anslag inom utgiftsområdet	**94 991 971**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	1 851 745	2024–2029
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	36 500	2024
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola	2 786 000	2024
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	546 202	2024–2025
1:12 Praktiknära skolforskning	72 100	2024–2026
1:13 Bidrag till lärarlöner	2 426 000	2024
1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	6 628 000	2024
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	3 583 422	2024
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	9 700 000	2024–2030
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	26 127 000	2024–2033
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	2 537 000	2024–2032
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	4 600 000	2024–2034
4:1 Internationella program	100 000	2024–2026
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**60 993 969**	

2 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

I avsnittet presenteras utgiftsområdets omfattning, det övergripande målet för utgiftsområdet och indikatorer för att följa upp målet. Den därpå följande resultatredovisningen är uppdelad på resultat för hela utgiftsområdet inklusive internationella frågor och resultat för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet. Avsnittet avslutas med politikens inriktning för utgiftsområdets övergripande frågor. Utgiftsområdet omfattar 104 anslag. Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2021.

Utgiftsområdet omfattar följande områden:

Barn- och ungdomsutbildning
- förskola
- annan pedagogisk verksamhet
- förskoleklass
- grundskola
- grundsärskola
- specialskola
- sameskola
- fritidshem
- gymnasieskola
- gymnasiesärskola

Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola
- kommunal vuxenutbildning
- utbildning inom yrkeshögskolan
- vissa andra utbildningar med enskilda huvudmän

Universitet och högskolor
- högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå vid universitet och högskolor med staten som huvudman
- forskning vid universitet och högskolor med staten som huvudman
- bidrag till högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå vid enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet
- bidrag till forskning vid enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet.

Utgiftsområdet omfattar inte Sveriges lantbruksuniversitet som ingår i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och delar av utbildning och forskning vid Försvarshögskolan som ingår i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Forskning

– statlig finansiering av forskning och forskningsmyndigheter samt forskningsetik.

I utgiftsområdet ingår även myndigheter inom ovan nämnda områden. Vidare ingår medlemsavgifter till Unesco, verksamheten vid Kommittén Svenska Unescorådet och finansieringen av internationella kunskapsmätningar och utbildningsstatistik. Den verksamhet som bedrivs inom utgiftsområdet har flera huvudmän. Både kommuner och enskilda kan vara huvudmän för förskolan, fritidshemmet, annan pedagogisk verksamhet, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och yrkeshögskolan medan enbart kommuner kan vara huvudmän för kommunal vuxenutbildning (komvux). Regioner får under vissa förutsättningar vara huvudmän för vissa utbildningar. Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan. Staten är också huvudman för universitet och högskolor, men det finns också ett antal enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet.

2.1.1 Totala kostnader för utbildningsväsendet

De totala kostnaderna för utbildningsväsendet uppgick 2021 till närmare 435 miljarder kronor vilket utgör 8,0 procent av bruttonationalprodukten (BNP). Det är en minskning sedan föregående år då kostnaderna för utbildningsväsendet uppgick till 8,4 procent av BNP. Den enskilt största verksamheten inom utbildningsväsendet är grundskolan, inklusive sameskolan, som stod för 31 procent av de totala kostnaderna 2021. Därefter följer förskola samt universitet och högskolor som svarade för 19 respektive 18 procent av kostnaderna samma år.

Tabell 2.1 Totala kostnader för utbildningsväsendet

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020	2021
Förskola[1]	75,0	78,6	81,2	80,6	83,9
Pedagogisk omsorg[1]	1,5	1,4	1,3	1,2	1,1
Förskoleklass	7,3	7,5	7,9	8,1	8,3
Grundskola[2]	114,7	121,8	127,4	128,8	135,8
Grundsärskola	4,9	5,4	5,8	6,1	6,7
Specialskola	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7
Svenska utlandsskolor[4]	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Fritidshem[1]	18,1	18,9	19,6	19,5	20,3
Öppen verksamhet	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8
Gymnasieskola[3]	41,8	43,8	44,5	44,6	46,5
Gymnasiesärskola	2,9	2,9	3,0	3,1	3,2
Kommunal vuxenutbildning[5]	8,9	9,6	10,1	10,2	10,7
Studieförbund	4,0	4,0	3,9	3,5	3,4
Folkhögskolor[6]	3,5	3,7	3,9	3,7	4,0
Yrkeshögskolan	1,8	2,0	2,3	2,7	3,3
Universitet och högskolor[7]	70,6	73,6	77,0	78,0	80,3
Studiestöd[8]	18,8	20,1	22,2	24,5	25,5
Summa	**375,1**	**394,9**	**411,7**	**416,1**	**434,7**
Andel av BNP (%)	**8,1**	**8,2**	**8,2**	**8,4**	**8,0**

Anm.: Redovisningen omfattar inte polisutbildningen, Försvarsmaktens utbildningar, arbetsmarknads- och personalutbildning eller övrig utbildning hos privata utbildningsanordnare. Uppgifterna redovisas i löpande priser.

[1] Nettokostnad exklusive avgifter.

[2] Inklusive sameskola.

[3] Inklusive skolskjuts, reseersättning och inackordering.

[4] Omräknade kostnader baserat på antalet elever i reguljär utbildning.

[5] Inkluderar kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå, kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande och gymnasial nivå och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.

[6] Resultatredovisning för folkhögskolorna återfinns inom utg.omr. 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 17 Folkbildning.

[7] Inkluderar forskning och utbildning på forskarnivå.

[8] Inkluderar studiebidrag och studiemedlens bidragsdel samt kostnaderna för räntesubventioner, avskrivningar och statlig ålderspensionsavgift. Resultatredovisning för studiestöd återfinns under utg.omr. 15 Studiestöd.

Källa: Statistiska centralbyrån.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	**30 571**	**33 969**	**31 175**	**33 064**	**32 805**	**32 032**
1:1 Statens skolverk	1 152	1 368	1 225	1 320	1 271	1 219
1:2 Statens skolinspektion	468	532	521	547	552	561
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	769	784	785	803	815	829
1:4 Sameskolstyrelsen	58	58	58	60	61	62
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	4 499	4 654	4 286	3 906	4 208	4 273
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	236	260	227	260	260	260
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola	3 896	4 303	4 246	4 999	4 960	4 160
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	206	231	216	201	206	191
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	92	112	108	112	112	112
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	476	841	602	1 152	1 079	1 067
1:11 Skolforskningsinstitutet	24	25	26	26	26	26
1:12 Praktiknära skolforskning	19	32	32	36	36	36
1:13 Bidrag till lärarlöner	4 247	4 875	4 161	4 875	4 875	4 875
1:14 Särskilda insatser inom skolområdet	163	203	201	203	203	163
1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	6 180	6 554	6 440	6 658	6 628	6 743
1:16 Bidrag till vissa studier	8	18	14	18	18	18
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	4 361	5 117	4 048	3 994	3 583	3 522
1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	137	144	143	141	138	141
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	3 580	3 858	3 836	3 754	3 774	3 774
Universitet och högskolor	**50 982**	**51 342**	**50 890**	**51 653**	**53 111**	**54 016**
2:1 Universitetskanslersämbetet	155	172	173	174	176	175
2:2 Universitets- och högskolerådet	218	260	258	244	222	227
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 043	2 039	2 019	2 028	2 083	2 105
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 335	2 368	2 368	2 367	2 433	2 490
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 347	2 356	2 333	2 350	2 422	2 449
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 407	2 433	2 433	2 466	2 535	2 595
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 376	2 387	2 387	2 380	2 443	2 473
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 725	1 744	1 744	1 768	1 817	1 860

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 000	1 970	1 951	1 965	2 020	2 040
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 760	1 779	1 779	1 804	1 854	1 898
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 567	1 591	1 539	1 593	1 636	1 657
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 219	1 232	1 232	1 249	1 284	1 314
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 645	1 749	1 654	1 745	1 795	1 820
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 056	1 067	1 067	1 082	1 112	1 136
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	776	804	779	802	826	839
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 731	1 750	1 750	1 774	1 823	1 866
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 393	1 360	1 315	1 327	1 363	1 382
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 834	1 844	1 844	1 869	1 922	1 967
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	758	764	766	761	781	790
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	429	434	434	440	452	462
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	765	769	762	775	794	802
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	282	285	285	289	297	304
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 213	1 203	1 191	1 205	1 238	1 253
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	386	390	390	396	407	416
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	891	897	889	900	927	940
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	319	322	322	327	336	344
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	658	636	630	638	656	664
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	284	287	287	291	300	307
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 042	1 071	1 039	1 079	1 109	1 122
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	277	300	300	304	313	320
2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	694	694	694	696	715	723
2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	151	283	283	287	295	301
2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	279	290	288	286	294	299
2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	109	110	110	111	114	117
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	214	217	215	219	225	230
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	55	56	55	56	58	59
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	123	124	123	125	128	129
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	42	35	35	35	36	37
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	578	572	572	570	587	595

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	105	106	105	108	111	113
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	486	487	482	488	502	507
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	108	109	108	111	114	117
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	531	526	521	528	543	549
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	115	116	115	118	121	124
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	458	455	451	462	475	481
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	102	103	102	105	108	110
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	461	457	453	456	470	475
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	98	99	98	101	104	106
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	370	357	357	354	364	369
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	66	67	66	68	69	71
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	428	425	420	426	439	444
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	93	94	93	95	98	100
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	180	182	180	183	188	192
2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22	22	22	23	23	24
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	70	70	70	71	73	74
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	13	13	13	13	14	14
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	144	146	146	147	151	153
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	22	22	22	23	23	24
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	478	479	479	481	494	498
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	124	125	124	127	131	134
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	39	40	40	40	41	41
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	24	24	24	40	41	42
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 731	3 837	3 790	3 849	3 962	4 037
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	1 302	966	976	1 004	1 057	1 058
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	470	535	530	578	607	621
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 734	2 770	2 743	2 815	2 894	2 962
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	72	68	67	68	68	68
Forskning	**9 658**	**9 980**	**9 981**	**10 117**	**10 590**	**10 568**
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	7 206	7 329	7 377	7 381	7 829	7 805
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	418	420	416	420	420	420
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	175	197	195	198	202	206
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 086	1 227	1 199	1 297	1 297	1 297
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	41	46	47	47	48	49
3:6 Institutet för rymdfysik	57	63	62	63	64	65
3:7 Kungl. biblioteket	423	423	426	436	450	461
3:8 Polarforskningssekretariatet	57	66	52	67	70	53
3:9 Sunet	49	49	49	49	49	49

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5	5	5	5	6	6
3:11 Etikprövningsmyndigheten	41	51	52	52	53	53
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	6	8	9	9	10	10
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	89	89	88	88	88	88
3:14 Genteknikmämnden	4	5	3	5	5	5
Vissa gemensamma ändamål	**139**	**183**	**173**	**158**	**141**	**141**
4:1 Internationella program	67	82	81	82	82	82
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	30	32	32	32	32	32
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	11	11	11	11	11	12
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	30	58	50	33	16	15
Totalt för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	**91 350**	**95 473**	**92 220**	**94 992**	**96 647**	**96 757**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.3 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**95 384**	**95 384**	**95 384**
Pris- och löneomräkning[2]	761	2 305	3 633
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 154	-1 043	-2 260
varav BP23[3]	*2 080*	*2 208*	*2 330*
Överföring till/från andra utgiftsområden	0	0	0
Övrigt			
Ny utgiftsram	**94 992**	**96 647**	**96 757**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.4 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	34 956
Verksamhetsutgifter[2]	59 732
Investeringar[3]	304
Summa utgiftsram	**94 992**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.3, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder övergripande för hela utgiftsområdet

För att följa upp målet för utgiftsområdet används följande indikatorer där jämförelser görs med andra länder:

- andel barn i förskola jämfört med OECD-länder
- resultat i de internationella undersökningarna PIRLS, TIMSS och PISA
- likvärdighet i svensk skola utifrån de internationella undersökningarna
- befolkningens uppnådda utbildningsnivå
- vuxnas deltagande i utbildning
- andel unga som varken arbetar eller studerar
- utbildningsinriktning bland kvinnor och män med eftergymnasial utbildning
- sysselsättning efter avslutad utbildning
- antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare.

En förutsättning för att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation är en väl fungerande och hållbar kompetensförsörjning. Utvecklingen av kompetensförsörjningen följs upp med följande indikatorer:

- sambandet mellan andelen arbetslösa och andelen lediga jobb
- förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad efter utbildningsnivå
- arbetsgivarens bedömning av kompetensförsörjningen och framtida kompetensförsörjning.

2.5 Resultatredovisning övergripande för hela utgiftsområdet

Indikator: Andel barn i förskola

I Sverige är andelen barn i förskola hög redan från tre års ålder. År 2019 var 93 procent av alla treåringar och 95 procent av alla fyraåringar i Sverige inskrivna i förskolan (se diagram 2.1). Detta är högre än för OECD, där i genomsnitt 76 procent av alla treåringar och 90 procent av alla fyraåringar var inskrivna i förskolan 2019. Det finns däremot ingen större skillnad i andel femåringar i förskola mellan Sverige och OECD-snittet. De senaste fem åren har andelen barn i förskolan ökat något i alla åldrar. Det gäller både i Sverige och i OECD som helhet.

Diagram 2.1 Andel barn i förskola jämfört med OECD-länder

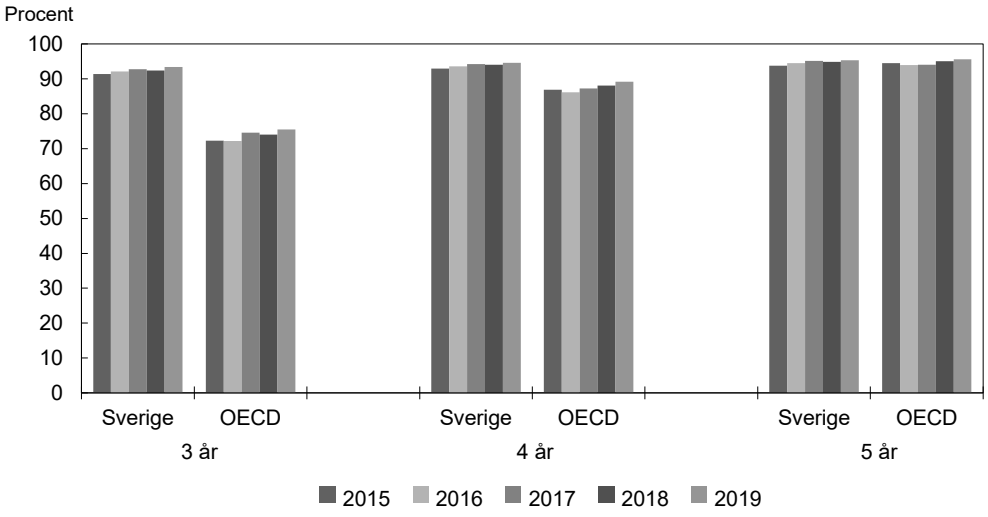

Källa: OECD.

Indikator: Resultat i de internationella undersökningarna

Sverige deltar i flera olika internationella kunskapsmätningar såsom PISA, PIRLS och TIMSS vilka ger en god indikation på hur svenska elevers kunskaper i läsning, matematik och naturvetenskap står sig internationellt. Resultaten från dessa internationella studier, i de fall någon ny studie har presenterats sedan föregående års budgetproposition, redovisas närmare i avsnitt 3. OECD och de deltagande PISA-länderna har beslutat att skjuta fram den PISA-studie som skulle ha genomförts 2021. Vanligtvis genomförs PISA vart tredje år, men enligt den nya planeringen genomförs studien under 2022 och resultaten publiceras i december 2023. Av den anledningen saknas det nya resultat i denna resultatredovisning. För ytterligare information hänvisas till den tidigare resultatredovisningen i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.5).

Indikator: Likvärdighet i svensk skola utifrån de internationella undersökningarna

En likvärdig skola karaktäriseras av att alla elever, oavsett bakgrund eller vilken skola de går i, ges möjlighet och stöd att nå så långt som möjligt i sin egen kunskapsutveckling. Det saknas nya data från de internationella studierna som skulle kunna ligga till grund för en analys av likvärdigheten i svensk skola. Tidigare analyser av studien TIMSS visar att skillnaderna i genomsnittligt resultat är fortsatt stora mellan elever som har en högre grad av hemresurser jämfört med elever med en lägre grad av hemresurser. Dessa skillnader ökar inte signifikant mellan 2015 och 2019, men jämfört med TIMSS 2011 är skillnaderna nu signifikant större i såväl matematik som i de naturorienterande (NO) ämnena för elever i årskurs 8 i grundskolan samt i matematik för elever i årskurs 4 i grundskolan. För ytterligare information hänvisas till den tidigare resultatredovisningen i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.5).

Indikator: Befolkningens uppnådda utbildningsnivå

I såväl Sverige som i OECD-länderna har de utbildningssatsningar som gjorts lett till att andelen högutbildade personer i befolkningen ökat över tid, se diagram 2.2. I Sverige har 52 procent av kvinnorna och 37 procent av männen i åldrarna 25–64 år en eftergymnasial utbildning. Motsvarande andelar i OECD-länderna är 42 respektive

35 procent. Kvinnor i Sverige har en högre utbildningsnivå än kvinnor i OECD i stort. Detsamma gäller för män, men i betydligt mindre utsträckning.

Diagram 2.2 Uppnådd utbildningsnivå bland kvinnor och män 25–64 år i Sverige och genomsnittet för OECD

Procentuell fördelning

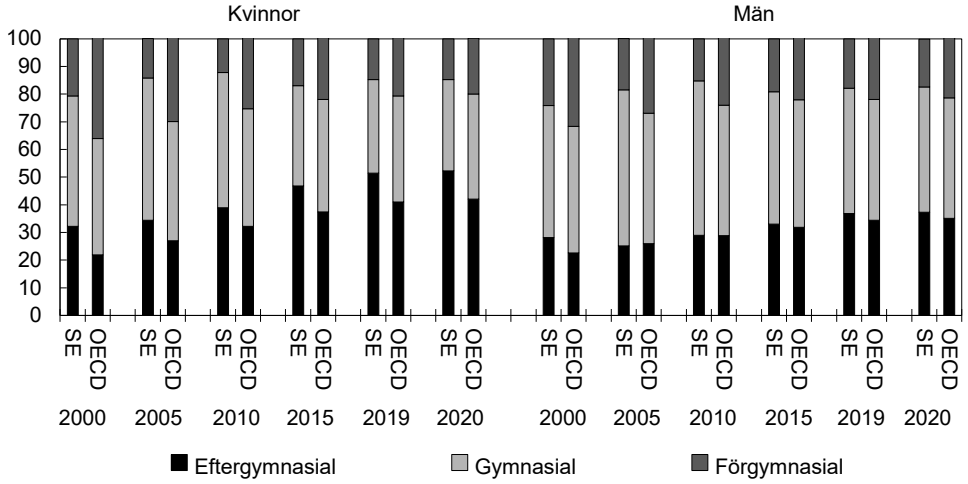

Anm.: Eftergymnasial utbildning avser minst 2 års eftergymnasial utbildning, gymnasial utbildning avser minst 2 års gymnasiala studier och/eller 1 års eftergymnasial utbildning, förgymnasial utbildning avser grundskoleutbildning eller 1-årig gymnasial utbildning.

Källa: OECD.

I diagram 2.3 visas andelarna kvinnor och män med en eftergymnasial utbildning i Sverige och OECD i genomsnitt. Genomgående har en högre andel av kvinnorna en eftergymnasial utbildning jämfört med männen. Skillnaderna i andel mellan kvinnor och män är större i Sverige än genomsnittligt i OECD. Ett av skälen till att fler kvinnor än män går vidare till högre utbildning i Sverige är att de yrken som domineras av kvinnor ofta kräver högskoleutbildning. Dock har en något större andel män än kvinnor en forskarutbildning. Det gäller både i Sverige och i OECD i stort.

Diagram 2.3 Kvinnor och män 25–64 år med eftergymnasial utbildning efter nivå på eftergymnasial utbildning

Procentuell fördelning

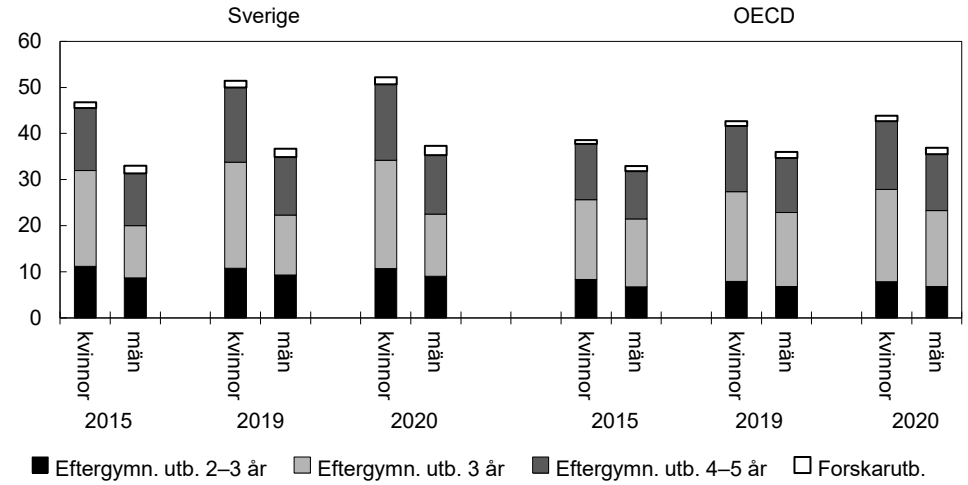

Källa: OECD.

Utbildningsnivån bland unga kvinnor och män i åldrarna 25–34 år är högre än utbildningsnivån i befolkningen i stort, se diagram 2.4. Det gäller både i Sverige och i OECD som helhet. Det är något fler unga i Sverige som har eftergymnasial utbildning än i OECD i stort, men skillnaderna är relativt små. I Sverige har 58 procent av

kvinnorna och 40 procent av männen i dessa åldrar en eftergymnasial utbildning. Motsvarande andel i OECD i stort är 52 respektive 39 procent. I Sverige är andelen med en förgymnasial utbildning som högsta uppnådda utbildning högre 2020 än 2010. Att andelen ökat jämfört med 2010 beror till stor del på att kraven har ökat när det gäller vilka som i statistiken klassificeras som gymnasieutbildade. De senaste åren har andelen med en förgymnasial utbildning som högsta uppnådda utbildning minskat, såväl i Sverige som i OECD i stort.

Diagram 2.4 Uppnådd utbildningsnivå bland unga kvinnor och män 25–34 år i Sverige och genomsnittet för OECD

Procentuell fördelning

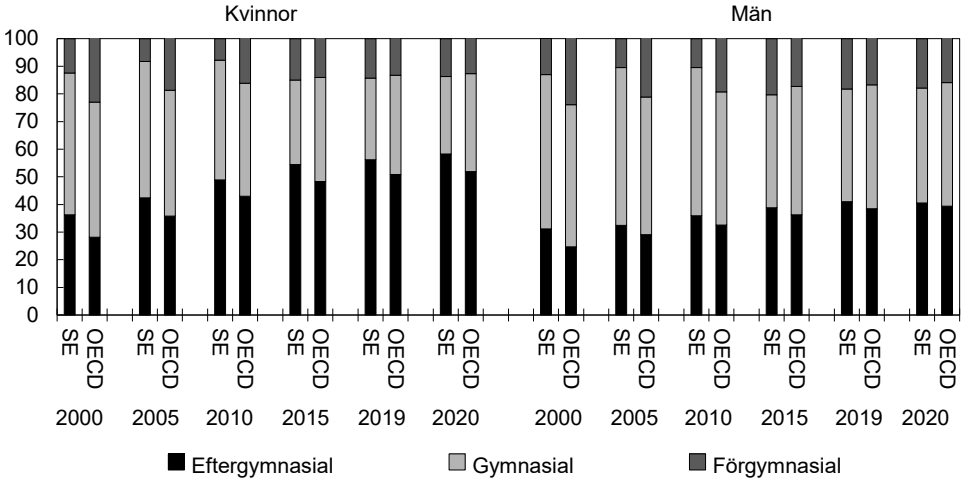

Anm.: Eftergymnasial utbildning avser minst 2 års eftergymnasial utbildning, gymnasial utbildning avser minst 2 års gymnasiala studier eller 1 års eftergymnasial utbildning, förgymnasial utbildning avser grundskoleutbildning eller 1-årig gymnasial utbildning.

Källa: OECD.

Indikator: Vuxnas deltagande i utbildning

En framstående utbildningsnation bör erbjuda god tillgång till utbildning för att stärka kompetensförsörjningen, underlätta livslångt lärande och ge möjlighet för individer att bredda sin kompetens på arbetsmarknaden. I Sverige är det fler som deltar i utbildning jämfört med genomsnittet i OECD (se diagram 2.5). Det gäller för både kvinnor och män. Kvinnor i alla åldersgrupper deltar i utbildning i större utsträckning än män. Det gäller för både Sverige och OECD, men skillnaderna mellan kvinnor och män är större i Sverige än i OECD.

Diagram 2.5 Andel kvinnor och män i Sverige och OECD som deltar i någon form av utbildning

Procent

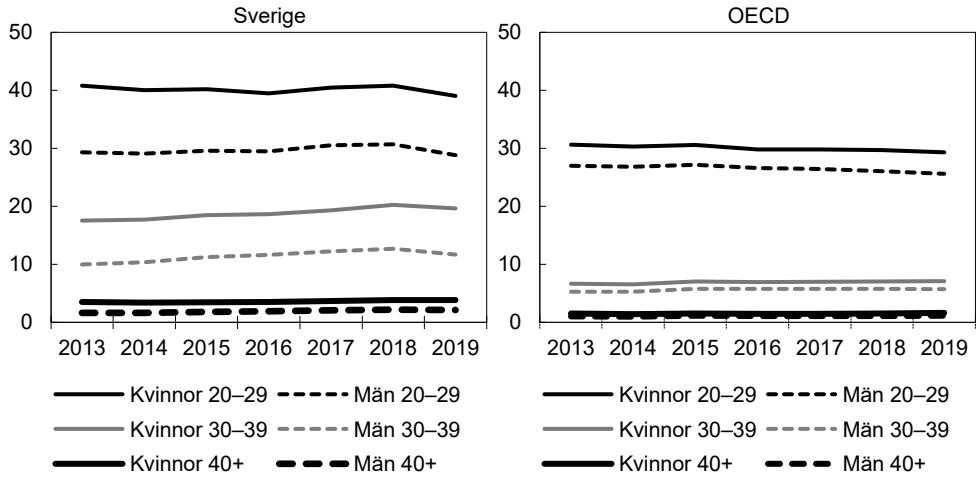

Anm.: Avser formell utbildning heltid och deltid på alla nivåer.

Källa: OECD.

Indikator: Andel unga som varken arbetar eller studerar

I Sverige är andelen 20–24-åringar som varken arbetar eller studerar lägre än genomsnittet i OECD och så har det varit under hela den undersökta perioden (se diagram 2.6). Det finns ingen stor skillnad mellan könen i Sverige. Inom OECD är skillnaderna mellan könen i genomsnitt större. Andelen som varken arbetar eller studerar är särskilt stor bland 20–24-åriga kvinnor i OECD-länderna.

Diagram 2.6 Andel 20–24-åringar som varken arbetar eller studerar

Procent

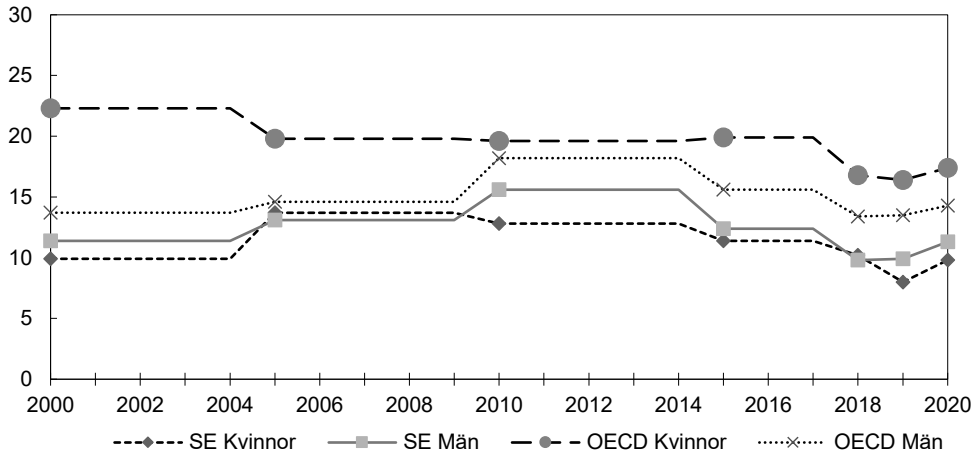

Källa: OECD.

Indikator: Utbildningsinriktning bland kvinnor och män med eftergymnasial utbildning

I Sverige såväl som i OECD som helhet finns det stora skillnader mellan mäns och kvinnors val av utbildningsinriktning (se diagram 2.7). Av alla svenska eftergymnasialt utbildade män i åldrarna 25–64 år har flest valt en utbildning inom teknik och tillverkning (33 procent) följt av handel, juridik och administration (17 procent). Av svenska eftergymnasialt utbildade kvinnor i samma åldersspann har i stället flest valt en utbildning inom hälsa och välfärd (27 procent) och inom inriktningen utbildning

(22 procent). I OECD i genomsnitt är det vanligare än i Sverige med en inriktning mot handel, juridik och administration. I Sverige är det i stället vanligare med en inriktning mot teknik och tillverkning, hälsa och välfärd och utbildning.

Diagram 2.7 Andel eftergymnasialt utbildade 25–64 år i olika utbildningsinriktningar 2019

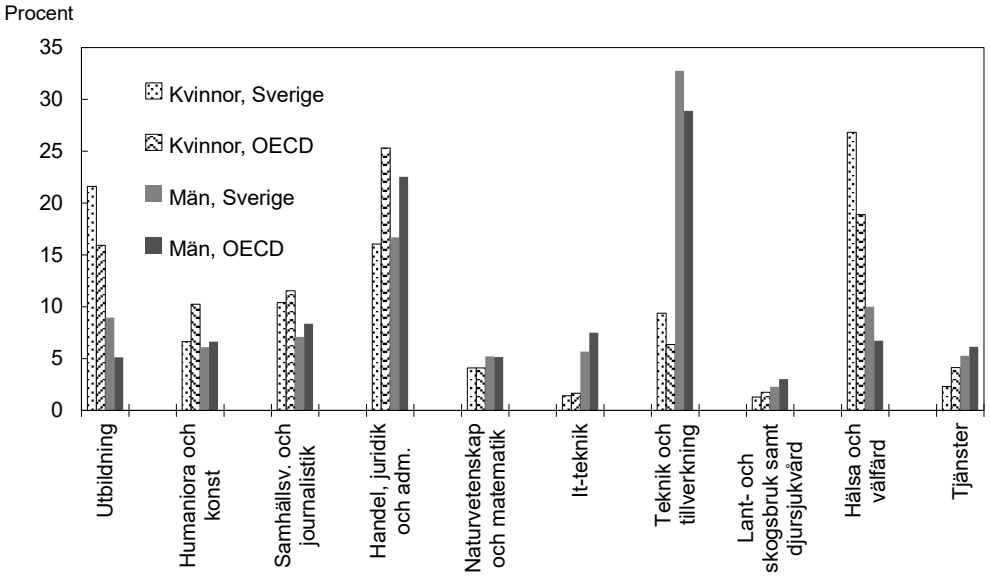

Källa: OECD.

Indikator: Sysselsättning efter avslutad utbildning

I Sverige är andelen sysselsatta efter avslutad utbildning större än i Europeiska unionen (EU) i snitt. Det gäller både efter avslutad gymnasial utbildning, se diagram 2.8, och efter avslutad eftergymnasial utbildning, se diagram 2.9. I Sverige ökade sysselsättningen under 2021 mer än i EU bland nyligen examinerade gymnasialt utbildade. I Sverige finns det inga skillnader mellan kvinnor och män när det gäller andel sysselsatta bland de som nyligen avslutat sin utbildning. I EU är andelen sysselsatta större bland män än bland kvinnor.

Diagram 2.8 Andel kvinnor och män som är sysselsatta 1–3 år efter avslutad gymnasial utbildning

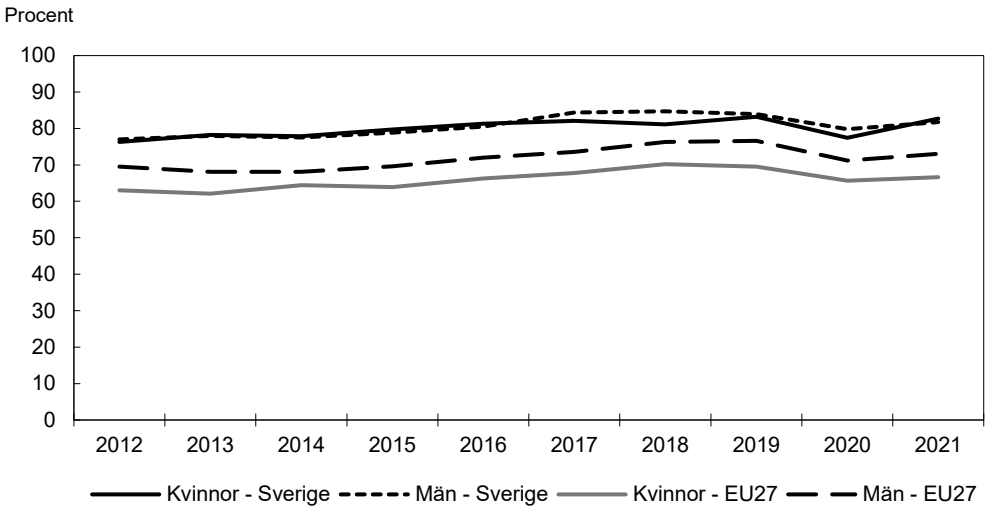

Anm.: Med gymnasial utbildning avses minst 2 års gymnasiala studier och/eller 1 års eftergymnasial utbildning.
Källa: Eurostat.

Diagram 2.9 Andel kvinnor och män som är sysselsatta 1–3 år efter avslutad eftergymnasial utbildning

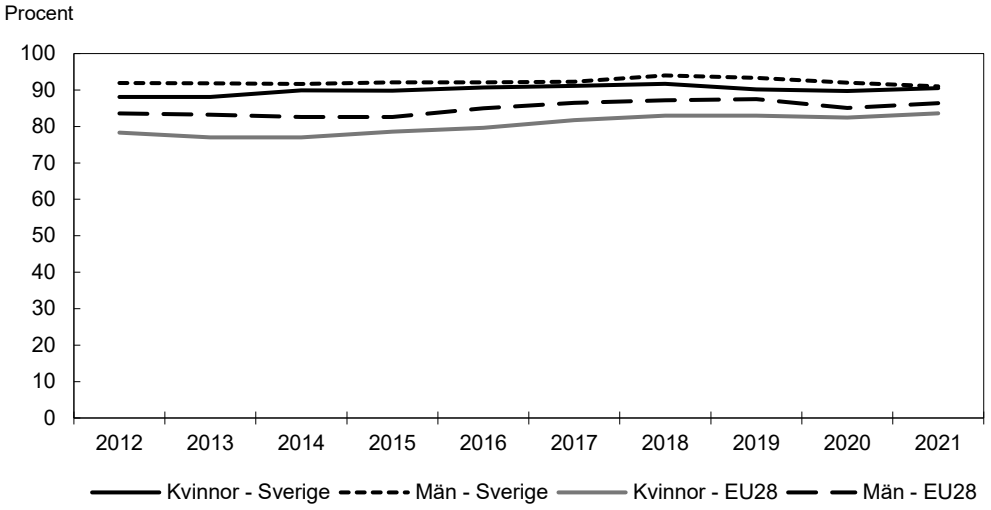

Anm.: Med eftergymnasial utbildning avses minst två års eftergymnasial utbildning.
Källa: Eurostat.

Indikator: Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare

Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare visar på vetenskaplig produktivitet i Sverige och i jämförbara länder (se diagram 2.10). Svenska forskare publicerade 1 853 artiklar 2021. Över tid har det skett en ökning av den vetenskapliga produktionen. Ökningen i Sverige är dock lägre än i jämförbara länder som Danmark, Norge och Schweiz. Se vidare avsnitt 7 Forskning.

Diagram 2.10 Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder

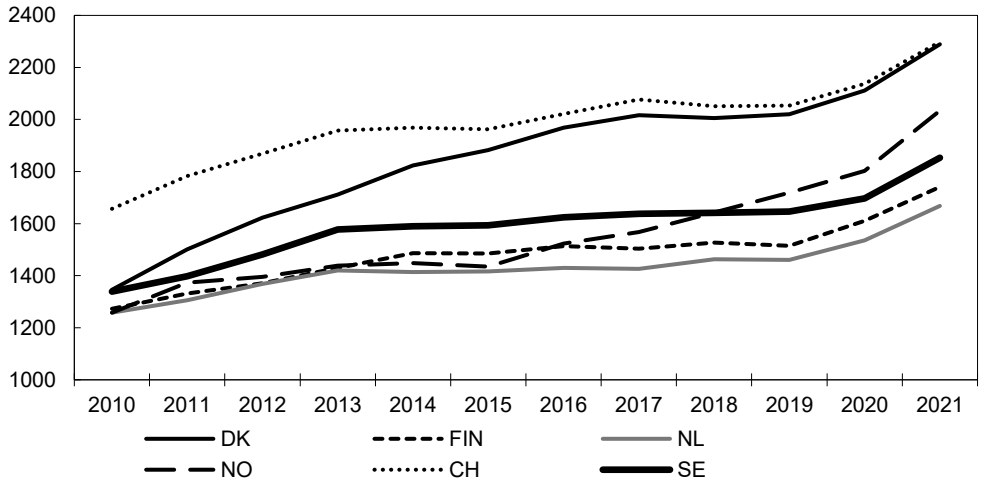

Källa: Web of Science.

Indikator: Sambandet mellan andelen arbetslösa och andelen lediga jobb

Den s.k. Beveridgekurvan visar relationen mellan lediga jobb som andel av arbetskraften (vakansgraden) och arbetslöshet och ger en indikation på utvecklingen av matchningen på arbetsmarknaden, se diagram 2.11. Under 2021 har de lediga jobben ökat samtidigt som arbetslösheten fortsatt varit på relativt höga nivåer. En kombination av hög vakansgrad och hög arbetslöshet tyder på att de arbetslösa inte

helt matchar de krav som ställs på arbetsmarknaden. Detta kan ha flera förklaringar, men en förklaring kan vara att de arbetslösa inte har den utbildning som krävs.

Diagram 2.11 Samband mellan andelen arbetslösa och andelen lediga jobb, kvartalsvärden

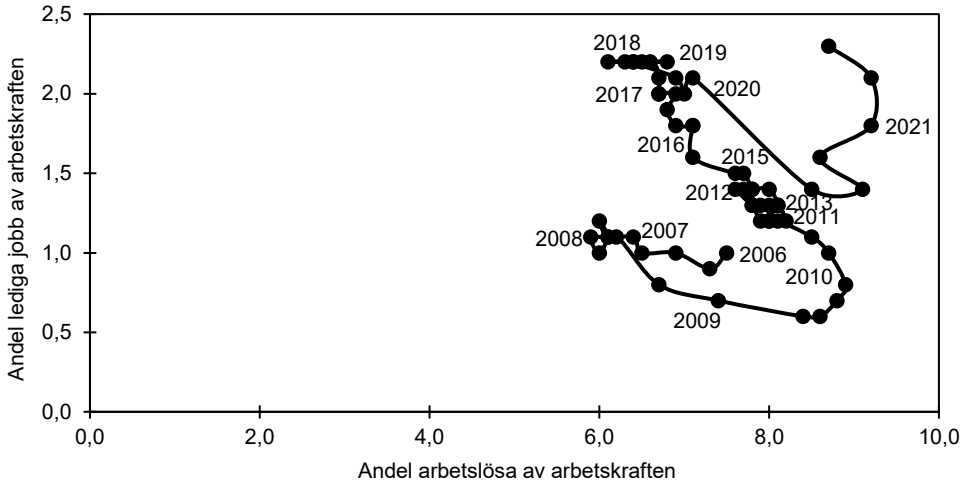

Källa: Konjunkturinstitutet.

Indikator: Förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad efter utbildningsnivå

Den matchade förvärvsgraden belyser hur pass väl arbetskraftens utbildningar stämmer överens med arbetsmarknadens utbildningskrav eller efterfrågan. En hög matchad förvärvsgrad innebär att en stor andel av alla med en viss utbildning också jobbar inom ett yrke eller en profession som matchar utbildningen. Av diagram 2.12 framgår att både kvinnor och män med minst 3 års eftergymnasial utbildning i högre utsträckning jobbar inom ett yrke eller en profession som matchar deras utbildning än kvinnor och män med en kortare utbildning. Detta förhållande har varit stabilt de senaste åren, dvs. matchningen mellan arbetskraftens utbildningar och arbetsmarknadens utbildningskrav eller efterfrågan har varken förbättrats eller försämrats. Kvinnor med minst 3 års eftergymnasial utbildning har en högre matchad förvärvsgrad än män med en sådan utbildning, men kvinnor med en gymnasial utbildning har en lägre matchad förvärvsgrad än män med en sådan utbildning. Att den matchade förvärvsgraden är högre bland kvinnor med minst 3 års eftergymnasial utbildning än bland män med motsvarande utbildning kan bero på att det är fler kvinnor än män som arbetar i legitimationsyrken. Inrikes födda har generellt en högre matchad förvärvsgrad än utrikes födda. Skillnaderna är större mellan inrikes födda och utrikes födda som har en eftergymnasial utbildning än bland dem som har en gymnasial utbildning.

Diagram 2.12 Andel utbildade som förvärvsarbetar och andel som förvärvsarbetar inom yrke/profession som matchar utbildningen efter utbildningsnivå

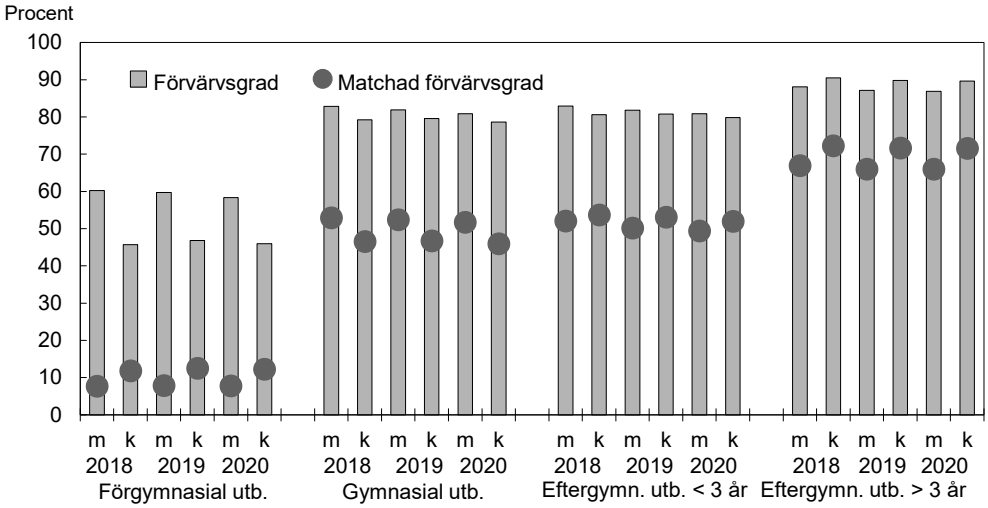

Källa: Statistiska centralbyrån.

Indikator: Arbetsgivarens bedömning av kompetensförsörjningen och framtida kompetensförsörjning

Målet för utgiftsområdet förutsätter en välfungerande och hållbar kompetensförsörjning. Detta innebär bl.a. att den arbetsföra befolkningens utbildning och kompetens svarar mot arbetsgivarnas behov på arbetsmarknaden. Den tidigare redovisade Beveridgekurvan indikerar att kompetensen bland de arbetslösa inte helt matchar de lediga jobben. Denna indikator ger en bild av vilka kompetenser det råder brist på.

Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning Arbetskraftsbarometern 2021 visar att det fortfarande råder brist på utbildningsgrupper inom vården. Bristen är stor på bl.a. nyutexaminerade specialistsjuksköterskor inom anestesi-, intensiv- och operationssjukvård samt psykiatri- och distriktssköterskor. Det råder också fortsatt brist på vissa nyutexaminerade med gymnasiala yrkesutbildningar. Det gäller exempelvis områdena kyl-, värmepumps- och ventilationsteknik, utbildning i automation samt fordonsutbildning. Inom området pedagogik råder fortsatt brist på nyutexaminerade med ämneslärarutbildning för årskurserna 7–9 i matematik och NO, yrkeslärarutbildning och grundlärarutbildning med inriktning fritidshem.

Vart tredje år publicerar SCB rapporten Trender och Prognoser om utbildning och arbetsmarknad som visar tillgång och efterfrågan på arbetskraft för olika utbildningsgrupper på längre sikt. Resultaten från den senaste rapporten från 2021 redovisas i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.5).

Internationell verksamhet

Inom utgiftsområdet bedrivs en omfattande internationell verksamhet. Genom dialog och erfarenhetsutbyte skapas bättre förutsättningar för att möta gemensamma utmaningar. Det internationella samarbetet inom utgiftsområdet sker framför allt inom EU, Bolognaprocessen, OECD, Nordiska ministerrådet, Unesco och Europarådet.

EU-samarbetet inom utbildningsområdet utgår ifrån ett nytt samarbetsramverk som antogs i februari 2021, Ett europeiskt område för utbildning 2021–2030. Programmet Erasmus+ bidrar till att uppfylla målen i ramverket.

Bolognaprocessen är ett mellanstatligt europeiskt samarbete om högre utbildning. Bolognaprocessen syftar till att öka jämförbarheten mellan olika länders utbildningssystem och därmed öka rörligheten mellan utbildningssystemen och på arbetsmarknaden. Samarbetet syftar också till att stärka kvaliteten på högre utbildning och att utveckla verktyg för att underlätta samarbetet mellan länder. Det löpande arbetet inom Bolognaprocessen hanteras inom Bologna Follow-Up Group (BFUG).

Inom ramen för Nordiska ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) har det nordiska samarbetet tagit flera steg för att styra verksamheten mot ländernas gemensamma vision Vår vision 2030 som slår fast att Norden ska vara världens mest hållbara och integrerade region 2030. Vidare fortsätter arbetet för en förbättrad styrning och kvalitet i samarbetet om utbildning, forskning och forskningsinfrastruktur. Det samarbetsprogram som finns framtaget för MR-U:s verksamhet 2019–2023 bidrar till att ytterligare stärka Norden som kunskapsregion. Genom fortsatt svenskt stöd till utbildningsprogrammet Nordplus främjar regeringen bl.a. livslångt lärande och mobilitet inom Norden och Baltikum.

Genom svenskt deltagande i OECD:s internationella storskaliga studier, såsom PISA och PIAAC, kan regeringen följa kunskapsutvecklingen över tid bland svenska femtonåringar och den vuxna befolkningen. Analyser av datamaterialet från internationella storskaliga studier och OECD:s insamling av utbildningsstatistik från medlemsländerna bidrar till en större förståelse av vilken politik som leder till ett framgångsrikt utbildningssystem.

Sveriges engagemang i Unesco tar sin utgångspunkt i strategin för Sveriges samarbete med Unesco 2022–2025 (U2022/01450). För strategiperioden gäller två fokusområden – allas rätt till utbildning och allas rätt till yttrandefrihet. Svenskt engagemang i Unesco ska främst prioritera frågor där Unescos arbete har en strategiskt viktig roll i FN-systemet och där Sverige kan bidra med särskild kunskap och kompetens. Sverige ska bidra till att stärka Unescos roll i främjandet av varje människas rätt till utbildning och lärande genom hela livet, inklusive grundläggande kunskaper som förmågan att läsa, skriva och räkna. Centralt är även att värna och främja utbildning för hållbar utveckling, dess roll för fattigdomsbekämpning, fredliga och inkluderande samhällen och för konfliktlösning och dialog. Unesco är ansvarigt för den globala samordningen av mål 4 i Agenda 2030, God utbildning för alla. Ett fortsatt aktivt svenskt engagemang bidrar till att driva Agenda 2030 framåt på både det nationella och det internationella planet.

Inom ramen för Europarådets verksamhet bidrar Sverige till att säkerställa rätten till utbildning av god kvalitet för alla.

2.6 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet

Utbildningsutskottet har framhållit att det är angeläget att få en samlad redovisning av skolans personalsituation (bet. 2014/15:UbU1). I tidigare års resultatredovisningar har lärar- och förskollärarsituationen redovisats per skolform inklusive fritidshemmet. För att få en bättre överblick över utvecklingen av personalsituationen redovisas fr.o.m. denna budgetproposition utvecklingen för skolväsendet utifrån teman. Följande indikatorer används för att mäta lärar- och förskollärarsituationen.

Indikatorer för personalens utbildning och behörighet

- andel av personalen/lärare som har pedagogisk högskoleexamen inom skolväsendet
- andel lärare och förskollärare med legitimation och behörighet i skolväsendet.

Indikatorer för lärar- och förskollärarutbildning

- söktryck till yrkesexamensprogrammen
- antal nybörjarstudenter på yrkesexamensprogrammen
- antal examinerade från yrkesexamensprogrammen.

Indikatorer för lärar- och förskollärarförsörjning

- framtida examinationsbehov samt beräknad examination av lärare och förskollärare
- andel arbetsgivare som uppger brist på personal inom pedagogik och med lärarutbildning.

2.7 Resultatredovisning för lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet

Personalens utbildning och behörighet

Nedan redovisas personalens utbildning och behörighet i de olika skolformerna som ingår i skolväsendet inklusive fritidshemmet samt behörigheten för ett urval av ämnen i grundskolan och gymnasieskolan. När det gäller komvux så redovisas komvux som särskild utbildning, komvux i svenska för invandrare och övriga komvux var för sig.

Indikator: Andel av personalen/lärare som har pedagogisk högskoleexamen inom skolväsendet

Tabell 2.5 visar andel anställda som har en pedagogisk examen. Andelen varierar i skolväsendet. Den högsta andelen lärare med en pedagogisk examen återfinns inom komvux som särskild utbildning, specialskola och grundsärskola. Lägst andel anställda med en pedagogisk examen finns inom förskola och fritidshem. Andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen är i allmänhet högre bland kvinnor än bland män. Bland lärarna i grundskolan läsåret 2021/22 hade 85,8 procent av kvinnorna och 71,7 procent av männen en pedagogisk högskoleexamen.

Tabell 2.5 Andelen anställda med en pedagogisk högskoleexamen

Procent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Förskola	54	53	53	45	44	42	42	42	42	43	42
Förskoleklass	83	83	83	83	82	79	77	76	75	77	77
Grundskola	87	86	86	86	85	82	81	81	81	82	82
Grundsärskola	88	81	88	88	88	85	84	83	83	83	84
Specialskola	84	85	81	82	83	83	76	78	81	82	86
Sameskola	75	73	58	51	64	62	73	73	68	76	72
Fritidshem	55	54	53	51	47	42	39	37	37	37	36
Gymnasieskola	77	78	79	79	80	79	78	79	80	80	81
Gymnasiesärskola	81	79	84	84	84	84	83	81	81	81	80
Komvux[1]		83	85	84	84	85	83	81	83	81	80
Komvux i svenska för invandrare	75	76	75	76	73	71	71	72	76	80	81
Komvux som särskild utbildning[2]	92	91	90	90	90	88	89	89	90	90	89

[1] Omfattar kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

[2] Omfattar kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Andel lärare och förskollärare med legitimation och behörighet i skolväsendet

I tabell 2.6 visas andelen lärare och förskollärare med legitimation och behörighet. Tabellen visar att det finns stora skillnader i skolväsendet. Andelen lärare och förskollärare med legitimation och behörighet är högst i förskoleklassen, där 86 procent av alla lärare och förskollärare har legitimation och behörighet. Andelen lärare med legitimation och behörighet är lägst i grundsärskolan, där endast 14 procent av alla lärare har legitimation och behörighet.

Tabell 2.6 Andelen lärare och förskollärare med legitimation och behörighet

Procent

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Förskola	41	40	40	40	41	41
Förskoleklass		84	85	84	86	86
Grundskola	71	71	71	70	71	71
Grundsärskola	21	20	18	17	16	14
Specialskola	36	30	33	34	37	39
Gymnasieskola	80	81	81	82	82	84
Gymnasiesärskola	20	21	19	18	19	19
Komvux grundläggande nivå[1]	78	76	74	76	78	78
Komvux gymnasial nivå[1]	80	77	75	75	75	75
Komvux i svenska för invandrare	37	37	41	45	51	53
Komvux som särskild utbildning[2]	32	38	39	37	37	35

Anm.: Könsuppdelad statistik publiceras inte.

[1] Uppgifterna för kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå är exklusive lärare hos extern utbildningsanordnare.

[2] Omfattar kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

Källa: Statens skolverk.

I tabell 2.7 sammanfattas andelen legitimerade och behöriga lärare för ett urval av ämnen. Det finns skillnader i andelen legitimerade och behöriga lärare mellan olika ämnen. Bland ämnena i urvalet var andelen lärare med legitimation och behörighet

störst i svenska, medan den var lägst i svenska som andraspråk. En jämförelse mellan 2020 och 2021 visar endast små skillnader mellan åren. Även inom komvux är andelen legitimerade och behöriga lärare lägre i svenska som andraspråk. Andra ämnen inom komvux med en låg andel legitimerade och behöriga lärare var filosofi och geografi. Högst andel legitimerade och behöriga lärare inom komvux hittar man i ämnena biologi och engelska.

Tabell 2.7 Andel legitimerade och behöriga lärare i ett urval av ämnen

Procent

	2019	2020	2021
Grundskolan, årskurs 1–3			
Svenska	87	89	89
Svenska som andraspråk	68	66	63
Engelska	51	52	53
Matematik	85	87	87
Fysik	68	69	70
Historia	62	64	65
Grundskolan, årskurs 4–6			
Svenska	77	79	79
Svenska som andraspråk	37	37	35
Engelska	64	66	66
Matematik	76	78	78
Fysik	66	66	66
Historia	66	66	65
Grundskolan, årskurs 7–9			
Svenska	75	77	77
Svenska som andraspråk	49	51	52
Engelska	72	74	76
Matematik	72	72	72
Fysik	60	58	55
Historia	80	80	79
Gymnasieskolan			
Svenska	90	90	91
Svenska som andraspråk	42	46	47
Engelska	86	88	90
Matematik	79	81	82
Fysik	83	84	85
Historia	91	91	92

Anm.: Könsuppdelad statistik publiceras inte.

Källa: Statens skolverk.

Personaltäthet i skolväsendet

Tabell 2.8 visar personaltätheten inom skolväsendet. De verksamheter som har det högsta antalet anställda per elev är förskola, grundsärskola, specialskola och gymnasiesärskola. I flera stora verksamheter som exempelvis grundskola och gymnasieskola har personaltätheten inte varierat så mycket under den senaste tioårsperioden.

Tabell 2.8 Personaltäthet i skolväsendet

Antalet barn/elever per helårsarbetande

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Förskola	5,3	5,3	5,3	5,3	5,2	5,1	5,1	5,1	5,2	5,1	5,1
Förskoleklass	15,4	15,5	16,4	16,5	16,4	16,6	14,7	14,6	14,3	14,5	14,4
Grundskola	12,1	12,1	12,1	12,1	12,2	12,0	12,1	12,1	12,2	12,2	12,2
Grundsärskola	3,9	3,5	3,7	3,9	3,9	3,8	3,9	3,9	4,1	4,2	4,3
Specialskola	2,7	2,9	3,2	3,2	3,3	3,4	3,0	3,3	3,2	3,1	3,2
Sameskola		8,6	6,5	5,6	6,2	5,8	5,3	5,3	5,7	6,0	6,1
Fritidshem	20,4	20,1	21,3	21,8	21,9	21,7	20,9	20,5	20,7	20,4	20,6
Gymnasieskola	12,3	12,1	12,1	11,9	11,9	11,9	11,7	11,9	12,1	12,2	12,3
Gymnasiesärskola	4,3	4,2	4,1	3,9	3,7	3,6	3,7	3,7	3,8	4,0	3,9
Komvux[1]	21,7	17,3	17,5	17,5	16,5	15,5	14,0	13,5	14,7	13,6	11,1
Komvux i svenska för invandrare	26,3	25,4	24,8	26,1	24,1	22,2	22,5	22,2	24,6	23,9	22,6
Komvux som särskild utbildning[2]	17,5	17,6	17,6	16,2	15,5	15,0	13,5	14,3	13,7	13,7	14,6

[1] Omfattar kommunal vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

[2] Omfattar kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

Källa: Statens skolverk.

Annan pedagogisk personal

I SCB:s Lärarregister finns sedan 2013 uppgifter om annan pedagogisk personal. I Lärarregistret definieras annan pedagogisk personal som personal som har pedagogiska arbetsuppgifter men som inte bedriver egen undervisning, såsom exempelvis lärarassistenter och studiehandledare på modersmål. Både i grundskolan och gymnasieskolan har antalet annan pedagogisk personal mer än tredubblats sedan 2013. Läsåret 2021/22 ökade antalet annan pedagogisk personal i grundskolan med drygt 600 heltidstjänster eller 3,4 procent. Samtidigt ökade antalet elever i grundskolan med 0,8 procent. I gymnasieskolan var antalet annan pedagogisk personal 2021/22 detsamma som föregående läsår.

I grundskolan har ökningen inneburit att den totala personaltätheten har ökat, dvs. om både lärare och annan pedagogisk personal räknas med. År 2013 gick det 11,2 elever per pedagogisk personal i grundskolan medan antalet 2021 uppgick till 10,1. Samtidigt har lärartätheten under den här perioden varit relativt oförändrad, se diagram 2.13. Den här utvecklingen tyder på att huvudmännen delvis har hanterat lärarbristen i grundskolan genom att anställa annan personal som kan avlasta lärarna.

Statistiken över annan pedagogisk personal kan sedan 2017/18 delas in i lärarassistenter, studiehandledare på modersmål och övriga. Det är lärarassistenterna som har blivit fler de senaste åren. I både grundskolan och gymnasieskolan har antalet lärarassistenter mer än fördubblats sedan 2017/18. Samtidigt har antalet studiehandledare på modersmål minskat i takt med ett minskat antal nyanlända.

Diagram 2.13 Personaltäthet och lärartäthet i grundskolan och gymnasieskolan

Antal elever per lärare respektive pedagogisk personal (heltidstjänster)

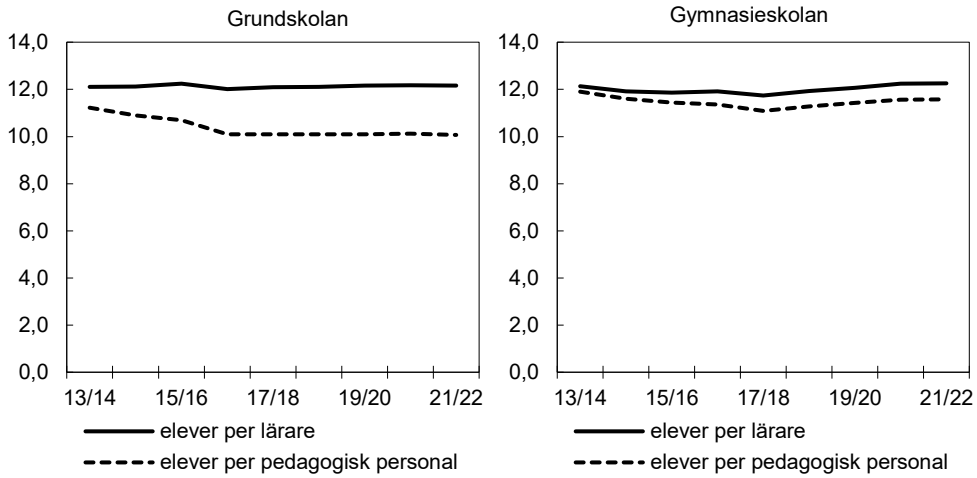

Anm.: Med pedagogisk personal avses lärare och annan pedagogisk personal.

Källa: Statens skolverk.

Könsfördelning bland den pedagogiska personalen i skolväsendet

Diagram 2.14 visar könsfördelningen bland den pedagogiska personalen i skolväsendet 2011 och 2021. Den enda skolform som har jämn könsfördelning är gymnasieskolan där 52 procent av lärarna är kvinnor och 48 procent är män. I övriga skolformer är det fler kvinnor än män. Mest ojämn könsfördelning är det bland anställda i förskolan med 96 procent kvinnor och 4 procent män. I fritidshemmet har könsfördelningen de senaste tio åren blivit mer jämn. Andelen män har ökat från 22 procent 2011 till 32 procent 2021. I förskoleklassen har andelen män ökat från 6 procent till 8 procent. I några skolformer har könsfördelningen de senaste tio åren blivit mindre jämn. Det gäller t.ex. i komvux där andelen kvinnor bland lärarna de senaste tio åren ökat från 65 procent till 70 procent.

Diagram 2.14 Könsfördelning bland den pedagogiska personalen i skolväsendet

Procentuell fördelning av heltidstjänsterna

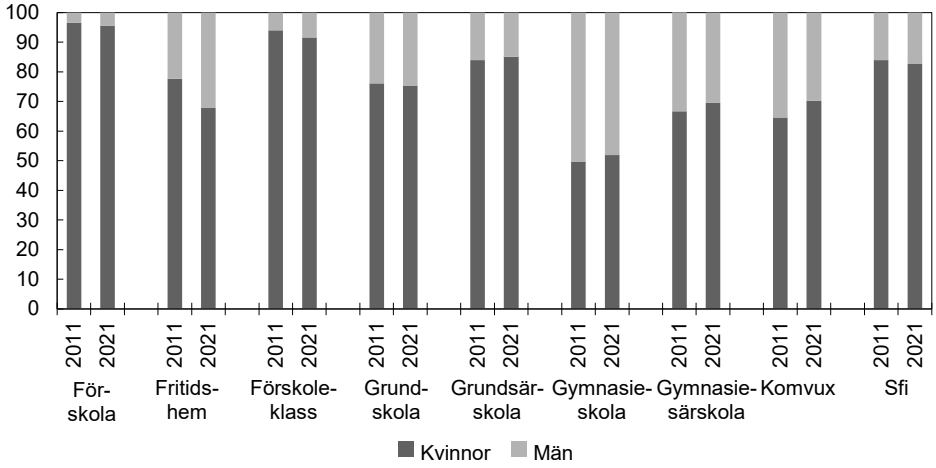

Anm.: Med pedagogisk personal avses lärare, anställda som arbetar med barn i förskolan och anställda som arbetar med elever i fritidshemmen och förskoleklassen.

Källa: Statens skolverk.

Lärar- och förskollärarutbildning

Indikator: Söktryck till yrkesexamensprogrammen

Antalet behöriga förstahandssökande har ökat kraftigt sedan lärar- och förskollärarutbildningarna gjordes om 2011. Antalet behöriga förstahandssökande höstterminen 2021 uppgick till närmare 20 700 personer, en ökning med 84 procent sedan 2011 och det högsta antalet under hela perioden. Andelen män bland de förstahandssökande har de senaste åren legat konstant runt 25 procent. Höstterminen 2021 antogs 14 300 personer, vilket motsvarar en ökning sedan 2011 med 54 procent, men en minskning sedan föregående hösttermin med drygt 500 antagna. Av de antagna var 27 procent män och 73 procent kvinnor. Könsfördelningen har varit relativt konstant de senaste åren.

I diagram 2.15 redovisas utvecklingen av antalet behöriga förstahandssökande, antalet antagna och söktrycket till de fyra lärarprogrammen som leder till förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. Grundlärarutbilningen har haft en särskilt positiv utveckling med allt fler behöriga förstahandssökande. Höstterminen 2021 gick det 1,5 behöriga förstahandssökande per antagen. Även ämneslärarutbildningen har haft många behöriga förstahandssökande de senaste åren. Höstterminen 2021 gick det 1,3 behöriga förstahandssökande per antagen, vilket är det högsta söktrycket sedan 2016. Söktrycket till den kompletterande pedagogiska utbildningen som är en kort utbildning för dem som redan har läst ämnesstudierna och som leder till ämneslärarexamen uppgick höstterminen 2021 till 1,9 behöriga sökande per antagen.

Söktrycket till förskollärarutbildningen har minskat de senaste åren. Höstterminen 2013 och 2014 var söktrycket rekordhögt och det gick 2,1 behöriga förstahandssökande per antagen. Höstterminen 2021 var motsvarande tal 1,5. Söktrycket till yrkeslärarutbildningen uppgick höstterminen 2021 till 1,4 behöriga förstahandssökande per antagen. Det är en minskning jämfört med de tidigare fem höstterminerna. Söktrycket till speciallärar- och specialpedagogutbildningarna uppgick höstterminen 2021 till 1,5 respektive 2,4 behöriga sökande per antagen. Det är en ökning sedan föregående hösttermin då söktrycket uppgick till 1,3 respektive 2,3 behöriga sökande per antagen.

Diagram 2.15 Antal behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till de fyra lärarprogrammen, höstterminerna

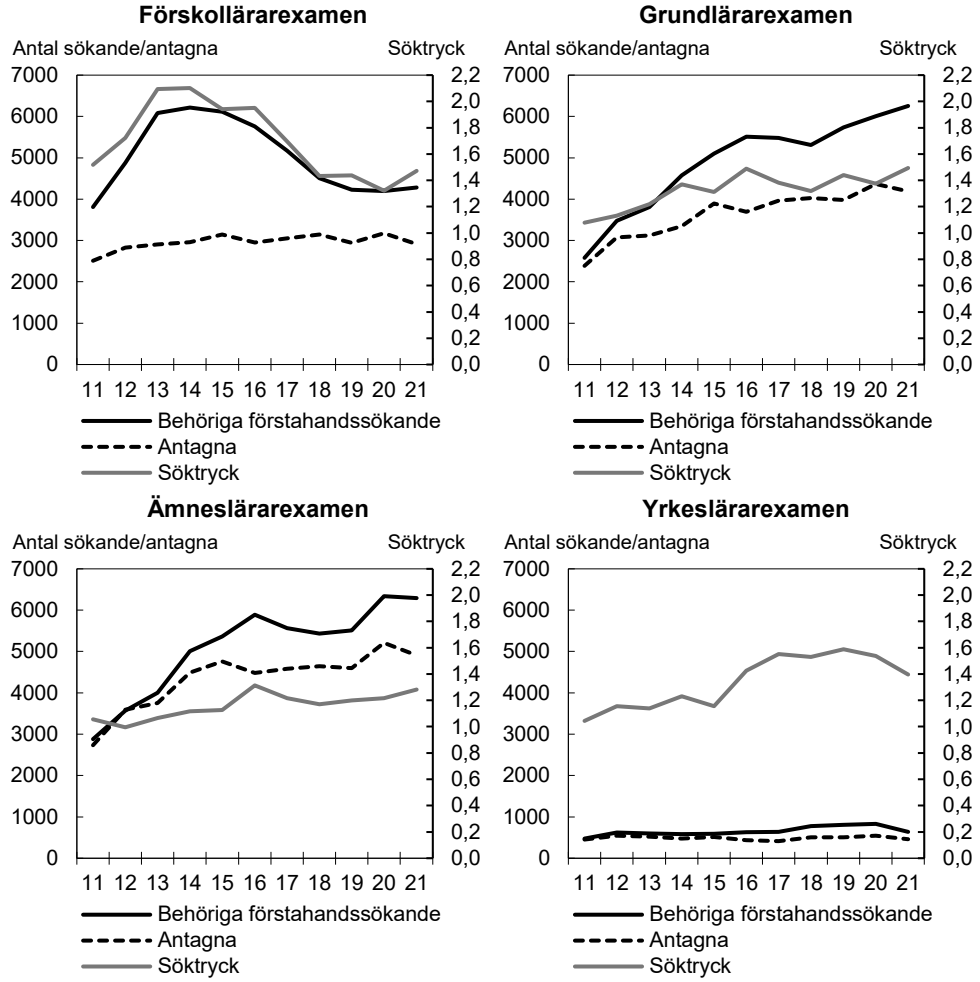

Anm.: Söktryck definieras som antal behöriga förstahandssökande per antagen.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Indikator: Antal nybörjarstudenter på yrkesexamensprogrammen

I diagram 2.16 redovisas antalet programnybörjare per vissa program läsåren 2011/12–2020/21, dvs. de som har blivit antagna och också påbörjat utbildningen. Totalt sett var det ca 16 500 programnybörjare på lärar- och förskollärarutbildningarna läsåret 2020/21, vilket var en ökning med 900 personer eller 6 procent jämfört med föregående läsår. Antalet programnybörjare ökade på alla lärarutbildningar, mest på ämneslärarutbildningen. Preliminära siffror från Universitetskanslersämbetet visar att antalet nybörjare höstterminen 2021 var lägre än höstterminen 2020, men betydligt högre än höstterminen 2019. Det är fler kvinnor än män som påbörjar en lärarutbildning. Totalt sett är 75 procent kvinnor och 25 procent män. Mest ojämn är könsfördelningen bland nybörjare på förskollärarutbildningen med 94 procent kvinnor och 6 procent män. Jämnast könsfördelning är det bland nybörjare på ämneslärarutbildningen där andelen kvinnor läsåret 2020/21 var 56 procent medan andelen män var 44 procent. Könsfördelningen har varit relativt konstant de senaste tio läsåren.

Diagram 2.16 Antal programnybörjare per yrkesexamensprogram

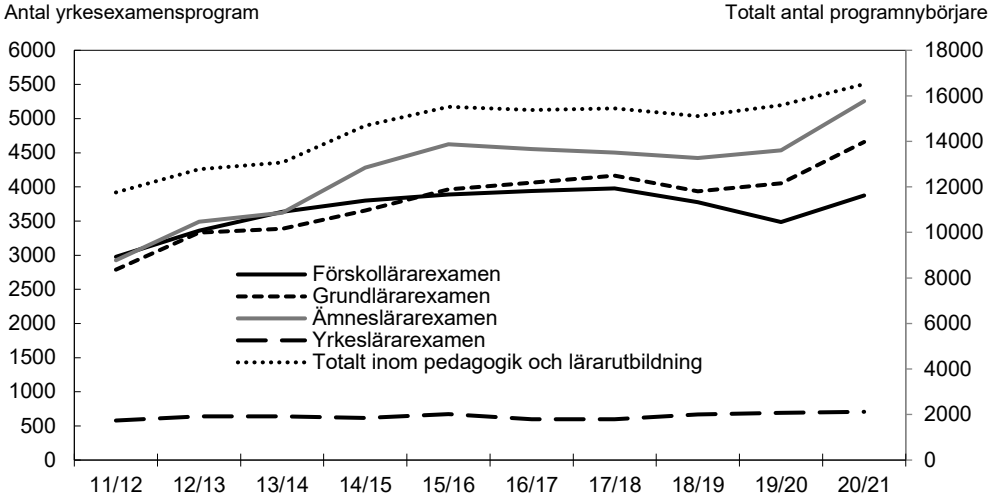

Anm.: På sekundäraxeln visas totalt antal programnybörjare på yrkesexamensprogram inom pedagogik och lärarutbildning (förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen, ämneslärarexamen, folkhögskollärarexamen, speciallärarexamen, specialpedagogexamen samt ospecificerad lärarexamen).

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Indikator: Antal examinerade från yrkesexamensprogrammen

Diagram 2.17 visar antalet lärar- och förskollärarexamina som utfärdats sedan läsåret 1993/94. Under perioden har i genomsnitt 8 800 personer per år fått en sådan examen. Antalet examinerade var som lägst 2000/01 med omkring 6 200 examina medan antalet var som högst 2010/11 med närmare 13 200 examina. Att så många examinerades då har sannolikt att göra med det krav på legitimation för lärare och förskollärare som infördes 2011. Läsåret 2020/21 examinerades drygt 11 000 lärare och förskollärare, en minskning med drygt 200 personer eller 2 procent sedan föregående läsår men det tredje största antalet examinerade under hela perioden.

Diagram 2.17 Antal lärar- och förskollärarexamina

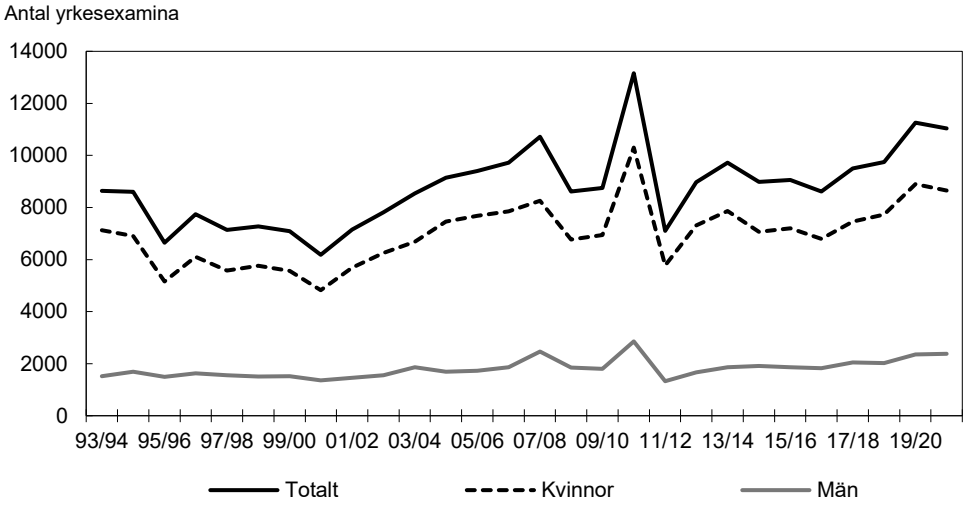

Anm.: Avser lärarutbildning för förskola och fritidsverksamhet, lärarutbildning för grundskolans lägre åldrar, ämneslärarutbildning, lärarutbildning i yrkesämne och praktiskt/estetiskt ämne, pedagogik och lärarutbildning, övrig/ospecificerad utbildning.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 2.18 visar antalet examinerade efter typ av vissa examina. Läsåret 2020/21 ökade antalet examinerade ämneslärare och yrkeslärare jämfört med föregående läsår. Antalet examinerade grundlärare minskade något medan antalet examinerade

förskollärare var detsamma som föregående läsår. Antalet examinerade speciallärare och specialpedagoger uppgick 2020/21 till vardera ca 500, vilket är en minskning jämfört med föregående läsår. Könsfördelningen bland de examinerade är mer ojämn än bland lärarutbildningarnas nybörjarstudenter eftersom genomströmningen är större bland kvinnor än bland män (se nästa avsnitt). Av de examinerade är 78 procent kvinnor och 22 procent män. Jämnast var könsfördelningen bland examinerade ämneslärare med 60 procent kvinnor och 40 procent män. Av dem med förskollärarexamen var 96 procent kvinnor och 4 procent män.

Diagram 2.18 Antal examina efter typ av yrkesexamen

Antal examina

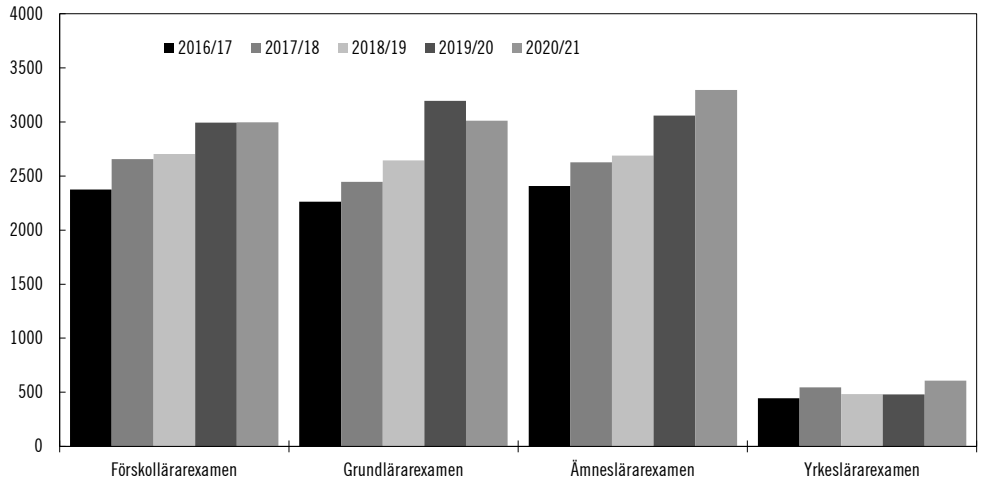

Anm.: Ämneslärarexamen avser ämneslärarexamen mot gymnasieskolan och grundskolan 7–9. Den innehåller även lärarexamen mot ämneslärare (den tidigare lärarutbildningen). Grundlärarexamen avser både grundlärarexamen mot f–3, 4–6 och fritidshem. Den innehåller även lärarexamen för grundskolans lägre åldrar (den tidigare lärarutbildningen).

Källa: Statistiska centralbyrån.

Genomströmning på yrkesexamensprogrammen

Diagram 2.19 visar genomströmningen för nybörjare på förskollärarutbildningen, grundlärarutbildningen, yrkeslärarutbildningen och ämneslärarutbildningen. Genomströmningen mäts genom examen senast tre år efter nominell studietid. Med nominell studietid menas normalstudietiden för den som studerar på heltid. Det finns uppgifter om genomströmning för tre årgångar nybörjare mot förskollärarexamen och grundlärarexamen medan det ännu bara finns uppgifter om genomströmning för en årgång nybörjare mot ämneslärarexamen. Genomströmningen har ökat för nybörjare mot grundlärarexamen och yrkeslärarexamen. Genomströmningen är högst för nybörjare mot förskollärarexamen medan nybörjare mot ämneslärarexamen har lägst genomströmning. Genomströmningen för den kompletterande pedagogiska utbildningen, en kort utbildning för dem som redan läst ämnesstudierna och som leder till ämneslärarexamen, är dock relativt hög. Universitetskanslersämbetet har uppskattat att omkring två av tre tar en ämneslärarexamen inom fem år.

Genomströmningen är relativt hög och har ökat även för nybörjare mot speciallärarexamen och specialpedagogexamen. Bland nybörjare 2015/16 mot speciallärarexamen respektive specialpedagogexamen uppgick examensfrekvensen till 71 respektive 76 procent. Kvinnor har en högre genomströmning än män. Det gäller för alla lärarutbildningarna. Särskilt stor är skillnaden i genomströmning mellan kvinnor och män som påbörjar förskollärarutbildningen medan skillnaden är relativt liten mellan kvinnor och män som påbörjar ämneslärarutbildningen.

Diagram 2.19 Programnybörjare olika år som tagit examen inom nominell studietid + tre år

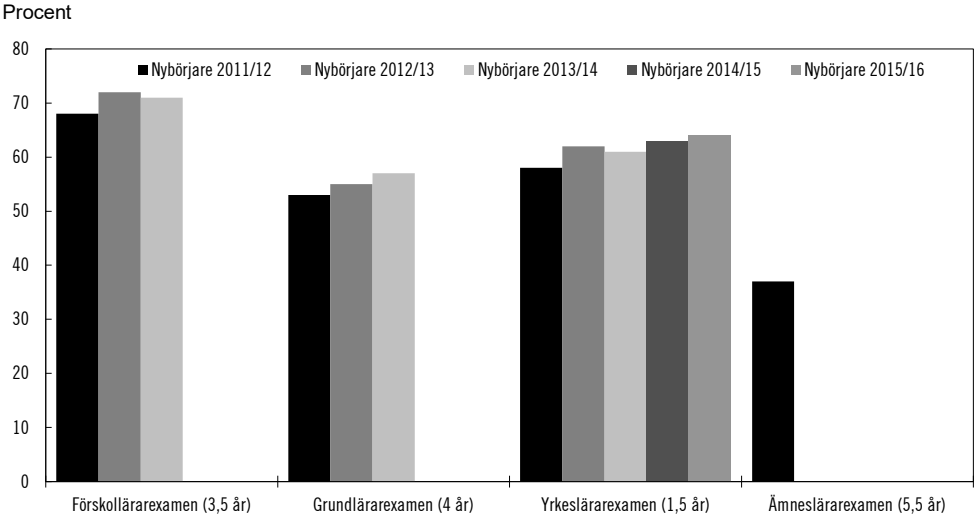

Anm.: Nominell studietid för programmet anges inom parentes.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Lärar- och förskollärarförsörjning

Skolverket har haft i uppdrag att i samarbete med Universitetskanslersämbetet ta fram återkommande prognoser över skolväsendets behov av lärare och förskollärare (U2016/02335). Uppdraget redovisades första gången i december 2017, därefter i december 2019 och slutligen i december 2021. Skolverket har enligt förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk ett fortsatt ansvar för att göra prognoser över skolans och förskolans behov av legitimerade och behöriga lärare och förskollärare.

Indikator: Framtida examinationsbehov samt beräknad examination av lärare och förskollärare

Enligt Skolverkets senaste prognos från 2021 kommer det att fortsätta att vara brist på behöriga lärare och förskollärare fram till 2035. Cirka 12 000 behöriga lärare och förskollärare väntas saknas 2035. Antalet examinerade lärare och förskollärare beräknas uppgå till ca 139 000 fram till 2035, vilket motsvarar en årlig examination på ca 9 300. Samtidigt beräknas det framtida examinationsbehovet vara ca 153 000, vilket motsvarar en årlig examination på 10 200. För att undvika en framtida bristsituation skulle antalet examinerade behöva öka med 900 per år. I diagram 2.20 visas examinationsbehovet och den beräknade examinationen för olika lärarkategorier perioden 2021–2035. Bristen bedöms bli störst på yrkeslärare och ämneslärare med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9. Det bedöms även bli viss brist på förskollärare och grundlärare med inriktning mot årskurs 4–6.

Diagram 2.20 Beräknat examinationsbehov och beräknad examination efter inriktning på lärarutbildningen, 2021–2035

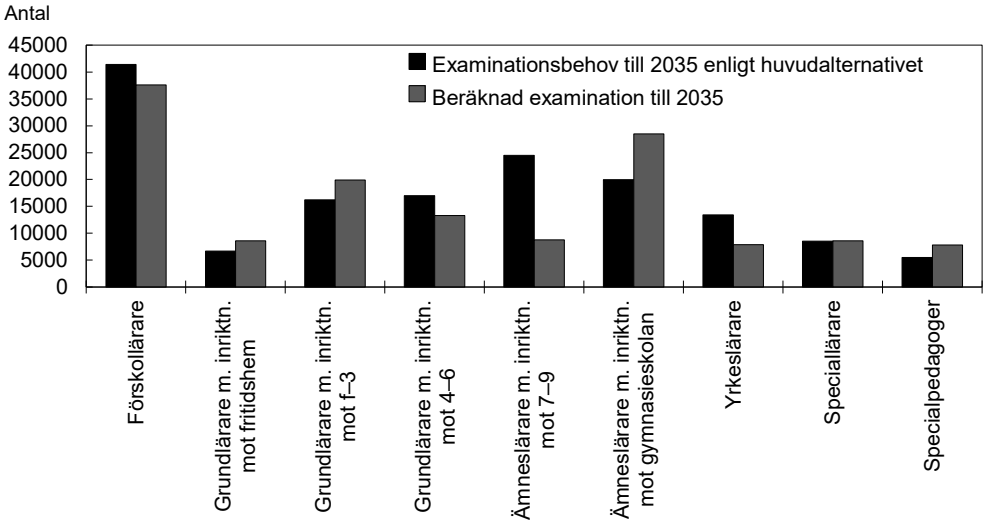

Källa: Statens skolverk.

Under förutsättning att examensfrekvenserna ligger kvar på nuvarande nivåer skulle antalet nybörjare behöva vara i genomsnitt 15 900 per år för att uppfylla det årliga examinationsbehovet på 10 200 lärare och förskollärare. Det är fler än det beräknade årliga antalet nybörjare på 14 500 vilket är samma antal nybörjare som man hade läsåret 2019/20. Utöver lärarbristen på 12 000 år 2035 pekar prognosen på ett stort behov av behörighetsgivande utbildning och fortbildning bland befintliga lärare. Enligt prognosen finns det lärare motsvarande 24 000 heltidstjänster som inte är behöriga. Därutöver finns det 2 400 förskollärare och 5 700 lärare i fritidshemmen, räknat i heltidstjänster, som behöver utbildas för att bli behöriga. I Skolverkets tidigare prognos från 2019 beräknades bristen uppgå till ca 45 000 lärare och förskollärare. Den främsta förklaringen till en lägre brist i 2021 års prognos beror på att den baseras på en ny befolkningsprognos. I den nya befolkningsprognosen antas färre barn i förskoleåldrar och grundskoleåldrar än i den prognos som låg till grund för Skolverkets tidigare lärarprognos.

Indikator: Andel arbetsgivare som uppger brist på personal inom pedagogik och med lärarutbildning

Enligt Arbetskraftsbarometern 2021 från SCB råder det främst brist på lärare i matematik och NO i årskurs 7–9 och grundlärare med inriktning mot fritidshem (se tabell 2.9). Det råder även brist på speciallärare och specialpedagoger samt yrkeslärare. Jämfört med 2020 verkar arbetsgivarna i något mindre utsträckning 2021 uppge att det är brist på förskollärare. Arbetsgivarna uppger i något mindre utsträckning att det är brist på gymnasielärare inom matematik och naturvetenskapliga ämnen.

Tabell 2.9 Andel arbetsgivare som uppger brist på nyutexaminerad och yrkeserfaren personal inom pedagogik och lärarutbildning

Procent

	Nyutexaminerade			Yrkeserfarna		
	2010	2020	2021	2010	2020	2021
Förskollärarutbildning	36	70	34	66	70	44
Grundlärarutbildning: Fritidshem	75	82	70	72	91	72
Grundlärarutbildning: f–3 och 4–6	16	30	26	29	47	52
Ämneslärarutbildning årskurs 7–9: Matematik/NO	55	77	83	49	76	72
Ämneslärarutbildning årskurs 7–9: Språk/SO	32	62	36	43	61	52

	Nyutexaminerade			Yrkeserfarna		
Ämneslärarutbildning gymn.: Matematik/naturv.	38	49	31	56	50	34
Ämneslärarutbildning gymn.: Hist/samh/religion	1	9	5	4	39	4
Ämneslärarutbildning gymn.: Språk	19	25	22	22	30	40
Speciallärar- och specialpedagogutbildning	43	82	61	28	77	62
Yrkeslärarutbildning		69	75		51	48

Källa: Statistiska centralbyrån.

Statliga insatser

Utveckling av den kompletterande pedagogiska utbildningen

För att göra det lättare att ställa om till läraryrket finns en försöksverksamhet med ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som leder till en grundlärar- eller ämneslärarexamen. Utbildningen riktar sig till de som har en akademisk examen som är relevant för något eller några av de ämnen som den blivande läraren ska undervisa i. Tio lärosäten har fått i uppdrag att anordna den nya kortare KPU:n. Försöksverksamheten ska startas upp under 2022 och pågå t.o.m. den 31 januari 2028.

Fortsatt utveckling av professionsprogrammet

I regleringsbrevet för Skolverket budgetåret 2021 (U2020/06613) fick myndigheten i uppdrag att genomföra insatser för fortsatta förberedelser av det framtida professionsprogrammet. Insatserna skulle bl.a. innefatta en mentorsutbildning för en kvalitativ introduktionsperiod och en rekryteringsutbildning för blivande rektorer. Uppdraget redovisades den 11 mars 2022. Rekryteringsutbildningen för blivande rektorer omfattar 7,5 högskolepoäng och ges vid de lärosäten som också genomför det s.k. Rektorsprogrammet. Höstterminen 2021 inkom 817 ansökningar, varav 350 erbjöds plats på kursen. Andelen kvinnor på kursen var 82 procent. Mentorsutbildning för en kvalitativ introduktionsperiod omfattar 7,5 högskolepoäng och genomförs under två terminer. Höstterminen 2021 inkom 320 ansökningar varav 304 erbjöds plats på kursen. Andelen kvinnor på kursen var 90 procent.

Utredning av klagomålshanteringen i skolväsendet

Statskontoret har utrett klagomålshanteringen i skolväsendet. Av Statskontorets slutsatser framgår att huvudmännen kan hantera klagomål och åtgärda brister snabbare och på ett mer flexibelt sätt än Statens skolinspektion. I mars 2022 beslutades propositionen Skolans arbete med trygghet och studiero (prop. 2021/22:160, bet. 2021/22:UbU28, rskr. 2021/22:364). Bland annat föreslås att kraven på huvudmannens klagomålshantering ska skärpas och att Skolinspektionen som huvudregel inte ska kunna inleda tillsyn som rör ett enskilt barn eller en enskild elev, om inte huvudmannen har fått möjlighet att hantera frågan först.

Tidigare redovisade insatser

Följande satsningar är pågående, se budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16) för ytterligare information:

- Utbyggnad av KPU. Läsåret 2020/21 uppgick antalet nybörjare på KPU till 1 330. Motsvarande antal föregående läsår var 1 150.
- Etablering av en masterutbildning för yrkeslärare för att stärka kompetensen inom yrkeslärarutbildningen genom att fler yrkeslärare kan bli behöriga för forskarutbildning.
- Fler lärare med forskarutbildning. Satsningen på KPU för forskarutbildade fortgår. Cirka 70 studenter per år kan antas till utbildningen.

– Fortsatt satsning på forskarskolor för att stärka kvaliteten i utbyggnaden av lärar- och förskollärarutbildningarna.
– Fortsatt utveckling av professionsprogrammet. Departementspromemorian Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare (U2021/03373) som tagits fram inom Regeringskansliet remitterades under 2022. Med grund i denna promemoria beslutades den 17 juni 2022 ett uppdrag om ett nationellt professionsprogram (U2022/02319). Den 30 juni 2022 överlämnades lagrådsremissen Nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare till Lagrådet.
– Ett samlat statsbidrag till huvudmän som inrättar karriärsteg för lärare. Skolverket gavs i regleringsbrevet för 2021 i uppdrag att utvärdera det samlade statsbidraget till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2023.

2.8 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Sverige är i flera avseenden en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet

Sammantaget nås målet för utgiftsområdet då Sverige i flera avseenden är en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet. Det visar de indikatorer som används för att bedöma hur Sverige ligger till i jämförelse med andra länder. I bedömningen av måluppfyllelsen tas enbart hänsyn till utvecklingen enligt kapitlets resultatindikatorer och inte till övriga kapitels indikatorer.

Andelen barn i förskolan är hög redan från tre års ålder. Andelen barn i förskolan med utländsk bakgrund är dock lägre än för barn med svensk bakgrund, vilket kan innebära att barnens förberedelser inför skolstart blir olika.

Det finns anledning att uppmärksamma de utmaningar som Sverige står inför. Exempelvis framstår Sverige i PISA 2018 som ett genomsnittligt land när det gäller likvärdighet och även om det finns stora möjligheter i Sverige att utbilda sig visar indikatorerna som används för att följa upp utvecklingen av kompetensförsörjningen att de lediga jobben har ökat under 2021 samtidigt som arbetslösheten fortsatt varit på relativt höga nivåer. Detta tyder på att de arbetslösas kompetens inte helt matchar behoven på arbetsmarknaden. SCB:s senaste Arbetskraftsbarometer visar t.ex. brist på gymnasialt yrkesutbildade och brist på specialistsjuksköterskor och vissa typer av lärare. Indikatorerna visar också att det är relativt vanligt att jobba inom ett yrke som inte matchar den utbildning man har. Sverige är en framstående forskningsnation och när det gäller vetenskaplig produktivitet är Sverige ett av de länder som producerar flest vetenskapliga artiklar per capita. Även om den vetenskapliga produktionen har ökat något under de senaste åren är ökningen större i jämförbara länder, vilket indikerar att andra länder är på väg i kapp och även passerat Sverige i vetenskaplig produktivitet.

Resultat från olika internationella kunskapsmätningar visar samtidigt ett visst trendbrott och att svenska elevers kunskaper förbättrats något under de senaste åren. I PISA 2018 presterade de svenska eleverna över OECD-genomsnittet inom alla tre ämnesområden och enligt TIMSS ligger de svenska resultaten i naturvetenskap över EU- och OECD-genomsnittet. I Sverige är utbildningsnivån högre än snittet i OECD och det finns goda möjligheter till livslångt lärande. Det är betydligt vanligare att utbilda sig i vuxen ålder i Sverige än det är i OECD som helhet, något som bidrar positivt till Sveriges kompetensförsörjning. Positivt är också att det är en högre andel sysselsatta bland dem som nyligen avslutat sin utbildning i Sverige jämfört med

Europeiska unionen och det är en mindre andel unga i Sverige än i OECD som helhet som varken arbetar eller studerar.

Lärarbristen är fortfarande tydlig men intresset för lärarutbildningarna har ökat

Skolverkets statistik visar att antalet anställda i svensk skola har ökat de senaste åren. Totalt sett har personalen i de olika skolformerna ökat med närmare 38 000 heltidstjänster sedan läsåret 2014/15. I den statistiken ingår inte personalen i förskola, fritidshem och öppen fritidsverksamhet. Däremot ingår fler kategorier än lärare, t.ex. skolledare, annan pedagogisk personal och studie- och yrkesvägledare.

Den bild som framträder av de indikatorer som används för att bedöma lärar- och förskollärarsituationen i skolväsendet är positiv även om lärarbristen fortfarande är tydlig. Det är också tydligt att bristen på lärare i yrkesämnen i gymnasieskola är fortsatt stor och att antalet nyutbildade lärare i yrkesämnen inte ökar i samma takt som andra lärarkategorier. Totalt sett har antalet lärare och förskollärare ökat något 2021 jämfört med 2020. Antalet barn och elever i skolväsendet har ökat på motsvarande sätt, vilket i stort innebär en oförändrad lärartäthet. Det är antalet lärare med en pedagogisk examen som har blivit fler. För ett par år sedan var det antalet utan pedagogisk examen som ökade mest, men den trenden är bruten. Att det blev fler lärare utan pedagogisk examen beror till stor del på att antalet elever ökade kraftigt under den här perioden. Orsaker till lärarbristen beskrivs i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.8).

Skolverkets senaste lärarprognos från 2021 visar att bristen på lärare och förskollärare riskerar att uppgå till 12 000 år 2035. Det är en betydligt mindre brist än vad den tidigare lärarprognosen från 2019 visade, då bristen beräknades uppgå till ca 45 000.

De senaste åren har intresset för lärarutbildningarna ökat och det har blivit fler nybörjare på lärarutbildningarna. Även genomströmningen har ökat och antalet examinerade har blivit fler. Universitetskanslersämbetet har analyserat den senaste utvecklingen av studerande och examinerade på lärarutbildningarna och relaterar det till behovet enligt Skolverkets lärarprognos. Covid-19-pandemin har inneburit fler studerande på lärarutbildningarna och Universitetskanslersämbetet anser att antalet nybörjare har legat nära de nivåer som behövs för att det inte ska vara brist framöver.

2.9 Politikens inriktning

Målet med regeringens politik när det gäller utgiftsområdet är att stärka och utveckla Sveriges position som en ledande kunskaps- och forskningsnation. Huvudprioriteringarna för politiken är att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten i skolväsendet samt att ge goda förutsättningar för att studera på utbildningar av hög kvalitet inom den kommunala vuxenutbildningen, yrkeshögskolan och högskolan. Kompetensbrister ska mötas och det ska finnas goda möjligheter att utbilda sig oavsett var i landet man bor. Den akademiska friheten ska främjas och värnas samtidigt som utbildnings- och forskningspolitiken ska svara mot de globala och nationella samhällsutmaningarna. Vetenskaplig excellens är avgörande för att Sverige ska kunna stärka sin konkurrenskraft och ställning som ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer.

Utbildning och bildning ger kunskaper och perspektiv som möjliggör personlig utveckling och skapar förutsättningar för ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle. Bildningsbegreppet ska inte ställas i motsats till yrkesskicklighet och anställningsbarhet. Alla barn, unga och vuxna ska oavsett bakgrund, uppväxtmiljö eller

andra förhållanden ges förutsättningar att pröva och utveckla sina förmågor och kunskaper för att nå sin fulla potential. Ett modernt utbildningssystem möjliggör ett livslångt lärande som ger varje människa möjlighet att kunna växa och fylla på med kunskap under hela livet oavsett var i landet man bor. Studiestödet spelar en betydande roll för möjligheterna till utbildning och genom förslag om ett nytt omställningsstudiestöd fr.o.m. 2023 ges ännu bättre möjligheter till vidareutbildning (utg.omr. 15 avsnitt 2.10).

Utbildnings- och forskningspolitiken bidrar även till genomförandet av Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen, bl.a. till mål 4 God utbildning för alla och mål 13 Bekämpa klimatförändringarna.

2.9.1 Stärkt kompetensförsörjning

Regeringens utbildningspolitik ska skapa förutsättningar för utbildning och forskning av hög kvalitet. För att Sverige ska stå starkt inför framtiden och fortsätta utvecklas som kunskapsnation är kompetensförsörjningen avgörande. Genom ökad kunskap kan Sverige möjliggöra en effektiv klimatomställning, stärka industrins konkurrenskraft, stärka kvaliteten i skola och vård och värna vårt demokratiska och öppna samhälle. Utbildning av hög kvalitet stärker också individers möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden och gör det möjligt att ta till vara allas kompetens. Samtidigt som det finns många som kan arbeta har välfärden och näringslivet svårt att hitta den kompetens de behöver. Därför är det angeläget att arbetsmarknadens behov ges större betydelse vid planering och dimensionering av utbildningar inom gymnasieskolan och komvux. Det är angeläget att universitet och högskolor i än högre grad använder sina resurser för att erbjuda utbildningar där det finns brist på kompetens. Utbildning är också en förutsättning för att försörja Sveriges totalförsvar med nödvändig kompetens inom flera områden. Mer information om och andra satsningar på vuxnas lärande lämnas i respektive avsnitt samt i utgiftsområdena 15 Studiestöd och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

2.9.2 Stärk lärarna

Lärarnas kompetens är avgörande för undervisningens kvalitet. Alla barn och elever ska få möta utbildade och kompetenta förskollärare och lärare, oavsett skolform eller var i landet man bor. Regeringen prioriterar arbetet för en lärar- och förskollärarutbildning som håller hög kvalitet, att fler ska utbilda sig till lärare, att fler med tidigare högskoleutbildning ska byta spår och vidareutbilda sig till lärare, att fler lärare ska stanna kvar i yrket och att lärare som lämnat skolan ska återvända till yrket. Arbetet för att höja läraryrkets status och attraktivitet behöver intensifieras för att fler ska söka sig till utbildningen och yrket, så att alla barn och elever i dag och framöver får så goda förutsättningar för lärande som möjligt. Det är också viktigt att lärare och förskollärare fortsätter att lära och får möjligheter till relevant kompetensutveckling under hela lärarkarriären.

Regeringen kommer att göra breda insatser för att

- höja kvaliteten i lärarutbildningarna
- få fler obehöriga lärare att bli behöriga
- göra läraryrket mer attraktivt
- få fler att söka, påbörja och examineras från lärarutbildningarna
- stärka rektorers, lärares och förskollärares professionsutveckling
- säkerställa kvalitet i undervisningen
- förbättra lärarnas arbetsmiljö, minska den administrativa bördan och öka möjligheterna till kompetensutveckling
- skapa fler vägar in i läraryrket.

Arbetet med att inrätta ett nationellt professionsprogram fortgår och beslut har fattats om att låta Skolverket ta fram innehåll i en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorers, lärares och förskollärares professionella utveckling. Vidare har ett särskilt rådgivande organ inrättats inom Skolverket. Rådet ska bland annat bistå myndigheten med att ta fram en nationell struktur för kompetensutveckling. En lagrådsremiss har också beslutats med förslag om att det införs ett nationellt professionsprogram i skolväsendet.

2.9.3 Internationell verksamhet

Regeringen stärker kunskapsbasen för det nationella arbetet inom utbildnings- och forskningsområdet genom att aktivt delta i Europeiska unionen och andra internationella samarbeten. Den 1 januari 2023 tar Sverige över det roterande ordförandeskapet i EU:s ministerråd. Kärnan i arbetet på EU-nivå är de lagstiftningsförhandlingar samt förhandlingar om rekommendationer, resolutioner och rådsslutsatser som sker i rådsarbetsgrupperna samt i Coreper och som utbildnings- och forskningsministrarna sedan antar och godkänner vid rådsmöten. Utbildningsdepartementets ansvarsområden ligger i rådet för utbildning, ungdom, kultur och idrott (UUKI), där utbildningsfrågor behandlas, och konkurrenskraftsrådet (KKR), där forsknings- och rymdfrågor behandlas. Förberedelserna för arbetet i rådet har påbörjats under 2022 för att kunna inledas den 1 januari 2023. Dessutom arrangerar Utbildningsdepartementet under våren 2023 konferenser och möten runt om i Sverige och arbetet med såväl innehåll och format som upplägg för diskussionerna har påbörjats under 2022. Inom ramen för EU-samarbetet innehar Sverige även ordförandeskapet inom den regionala Östersjöstrategin fram t.o.m. den 30 juni 2023. Utbildningsfrågor behandlas inom styrgruppen för Policy Area Education. På rymdområdet är det internationella samarbetet betydande och ca 70 procent av Rymdstyrelsens budget läggs på projekt som utförs i program inom den Europeiska rymdorganisationen (ESA) där Sverige är en av 22 medlemsstater.

De prioriterade OECD-studierna PISA och PIAAC har skjutits upp cirka ett år på grund av pandemin. Huvudstudien i PISA genomfördes 2022 och resultaten publiceras i december 2023. Tema för PISA 2022 är matematik och kreativt tänkande. Skolverket följer OECD:s riktlinjer och vidtar åtgärder för att så långt som möjligt säkerställa ett högt deltagande. Datainsamlingen för den andra PIAAC-undersökningen påbörjas under hösten 2022 och de första internationella resultaten presenteras under hösten 2024. Resultaten ger ett mått på hur den vuxna befolkningens läs- och räknefärdigheter har utvecklats i de deltagande länderna under en dryg tioårsperiod samt ett mått på vuxnas adaptiva problemlösningsförmåga.

2.10 Miljöledningsrapporter

Statliga myndigheter ska utveckla miljöledningssystem och årligen redovisa miljöledningsarbetet till Regeringskansliet och Naturvårdsverket enligt förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. I enlighet med förordningen lämnar de myndigheter inom Utbildningsdepartementets område som omfattas av förordningen sina miljöledningsrapporter till Utbildningsdepartementet.

3 Barn- och ungdomsutbildning

3.1 Mål för området

Av skollagen (2010:800) framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som redovisas nedan bedöms vara centrala för att mäta måluppfyllelse och resultat. Redovisningen av resultat inom utgiftsområdet är uppdelad på verksamheter. Inom varje avsnitt redovisas i förekommande fall indikatorer och övriga resultat. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om dessa uppgifter är tillgängliga. I bedömningen vägs det även in resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Statens skolverk. I budgetpropositionen för 2023 har det tillkommit indikatorer för specialskolan, sameskolan och fritidshemmet.

Förskolan och fritidshemmet:

- Deltagande i förskola. Andelen barn i åldern 3–5 år som är inskrivna i förskola.
- Deltagande i fritidshem. Andelen barn i åldern 6–12 år som är inskrivna i fritidshem.

Grundskolan:

- Resultat på nationella prov i grundskolan.
- Andelen elever som uppnått betygskriterierna i samtliga grundskolans ämnen i årskurs 9.
- Andelen elever i årskurs 9 som uppnått behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram.
- Resultat i internationella studier avseende grundskola som PISA, TIMSS och PIRLS i de fall någon ny studie presenterats sedan föregående års budgetproposition.

Specialskolan och sameskolan:

- Genomsnittligt meritvärde i årskurs 10 i specialskolan och andelen elever med behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram.
- Resultat på nationella prov i årskurs 6 i sameskolan och andelen elever som uppnått minst betyget E i alla ämnen.

Gymnasieskolan:

- Resultat på nationella prov.
- Genomsnittlig betygspoäng.
- Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år.
- Andel elever som uppnått kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år.

Samtliga skolformer inom skolväsendet inklusive fritidshemmet:

- Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 2.7.

3.3 Resultatredovisning

I avsnittet Barn- och ungdomsutbildning används följande definitioner när det gäller barns och elevers bakgrund.

- Med svensk bakgrund avses barn och elever födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige.
- Med utländsk bakgrund avses barn och elever födda utomlands eller barn och elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.
- Med nyinvandrad avses enbart folkbokförda barn och elever som är födda utomlands, som har högst en förälder född i Sverige, och som har invandrat till Sverige under de senaste fyra åren.
- Med okänd bakgrund avses barn och elever som saknar personnummer i de register som används vid insamlingen. En anledning till att personnummer saknas kan vara att barnet eller eleven inte är folkbokförd i Sverige. Bland barn och elever med okänd bakgrund finns bl.a. de som nyligen kommit till Sverige genom anhöriginvandring eller som söker asyl. Även barn och elever som vistas i landet utan stöd av myndighetsbeslut eller författning finns i gruppen liksom barn och elever med skyddade personuppgifter.

3.3.1 Förskolan

Indikator: Deltagande i förskola

År 2021 var andelen inskrivna barn i åldern 3–5 år 95,0 procent. Över tid har andelen pojkar som varit inskrivna i förskolan varit något större än andelen flickor, vilket hänger ihop med könsfördelningen bland barn i åldern 1–5 år. Under 2021 var andelen inskrivna flickor och pojkar ungefär lika stor: 94,9 procent respektive 95,1 procent.

Diagram 3.1 Andelen barn i åldern 3–5 år inskrivna i förskola

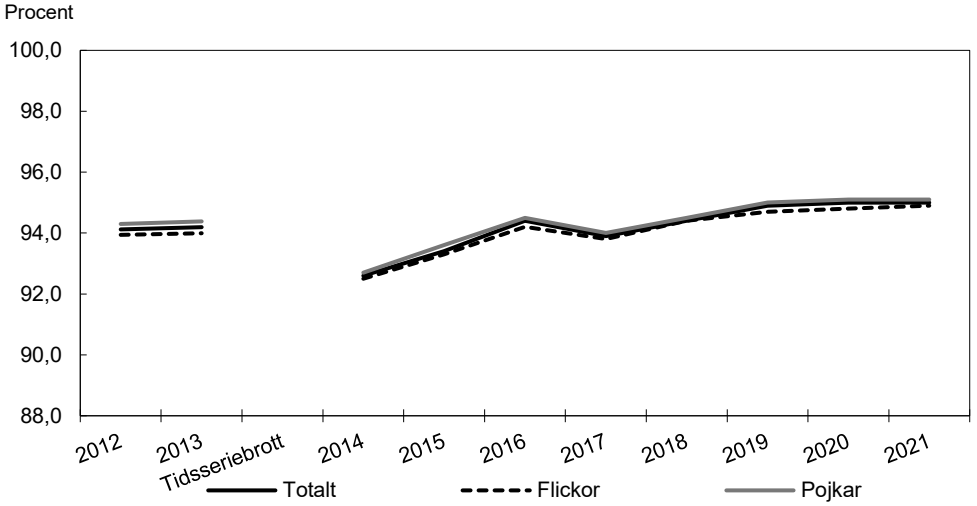

Anm.: Hösten 2014 samlades uppgifter in på individnivå för första gången i förskolan. Dessutom samlades uppgifter in från varje huvudman, såväl kommunal som enskild. Tidigare lämnade kommunerna uppgifter för både kommunal och fristående verksamhet. Vid den första insamlingen uppstod dock ett bortfall för vissa enskilda huvudmän. Detta innebär ett tidsseriebrott som försvårar möjligheterna att göra rättvisande jämförelser över tid. Andelen inskrivna barn i åldern 3–5 år i förskolan ökade mellan 2009 och 2013. År 2014 skedde en minskning, som dock bedöms hänga samman med det tidsseriebrott som uppstod i och med den förändrade insamlingen av uppgifter.

Källa: Statens skolverk.

Ser man till hela målgruppen för förskolan så var 85,6 procent av landets alla barn i åldersgruppen 1–5 år inskrivna i förskolan. Med undantag för en marginell minskning 2017 i åldersgruppen 3–5 år har andelen inskrivna barn i alla åldersgrupper ökat under den senaste tioårsperioden.

Överlag är barn med svensk bakgrund i högre utsträckning inskrivna i förskolan än barn med utländsk bakgrund. År 2021 var 86,2 procent av barnen med svensk bakgrund i åldersgruppen 1–5 år inskrivna i förskolan, vilket är en marginell ökning från föregående år. För barn med utländsk bakgrund i denna åldersgrupp var 81,5 procent inskrivna i förskolan 2021, vilket är samma nivå som 2020. Det fanns ingen större skillnad mellan flickor och pojkar.

Barn och barngrupper

Hösten 2021 var 513 038 barn inskrivna i förskolan, varav 48,4 procent var flickor och 51,6 procent var pojkar, vilket följer könsfördelningen i befolkningen för barn i förskoleålder. Av alla barn i förskolan 2021 gick knappt 21 procent i en fristående förskola, vilket är i nivå med 2020. Drygt hälften av alla inskrivna barn i förskolan var 1–3 år.

Hösten 2021 fanns det ungefär 14 600 nyinvandrade barn (ca 7 000 flickor och ca 7 600 pojkar) och ca 3 600 barn med okänd bakgrund inskrivna i förskolan, vilket motsvarar ungefär 3,6 procent av de inskrivna barnen i förskolan.

När det gäller barngruppernas storlek (antal inskrivna barn per barngrupp) gick det i genomsnitt 14,6 barn per grupp 2021 (14,7 i kommunala förskolor och 14,3 i fristående förskolor), vilket är under genomsnittet 2020 som var 14,8. Under den senaste tioårsperioden har barngruppernas storlek först varit relativt konstant – mellan 2009 och 2015 varierade den genomsnittliga gruppstorleken mellan 16,7 och 16,9 barn – och har därefter kontinuerligt minskat sedan 2015.

3.3.2 Annan pedagogisk verksamhet

Barn i pedagogisk omsorg

I takt med att en allt större andel barn går i förskolan har andelen barn i pedagogisk omsorg minskat. Andelen av alla barn i åldern 1–5 år som var inskrivna i pedagogisk omsorg var 1,3 procent under 2021. Andelen har stadigt minskat under flera år. Fem år tidigare uppgick andelen till 2,0 procent. Antalet barn i åldern 1–12 år som hösten 2021 var inskrivna i pedagogisk omsorg var 8 752, att jämföra med 12 551 hösten 2016. Det fanns ingen större skillnad mellan andelen flickor och pojkar som var inskrivna i pedagogisk omsorg 2021.

Öppen förskola och öppen fritidsverksamhet

Hösten 2021 fanns det totalt 487 öppna förskolor i landet. Antalet öppna förskolor har under den senaste tioårsperioden varierat mellan 439 och 501 enheter. Öppna förskolor erbjöds i 209 kommuner 2021, vilket är i nivå med föregående år.

Hösten 2021 fanns det 502 öppna fritidsverksamheter för 10–12-åringar i landet. Antalet har minskat med 37 verksamheter sedan 2020. Under den senaste tioårsperioden har antalet öppna fritidsverksamheter legat på i genomsnitt 591 stycken. Antalet verksamheter har minskat mellan åren 2015 och 2021 från 676 till 502.

Kommuner som erbjuder omsorg under kvällar, nätter och helger

Hösten 2021 var knappt 3 800 barn i åldern 1–12 år inskrivna i omsorg under obekväm arbetstid, dvs. vardagar mellan klockan 19–06 och på helger. Det motsvarar ca 0,4 procent av alla barn i åldersgruppen som var inskrivna i fritidshem, förskola eller pedagogisk omsorg. Under den senaste tioårsperioden har antalet inskrivna i omsorg under obekväm arbetstid varierat mellan ca 3 800 och 5 800 barn. Andelen inskrivna, av alla barn som var inskrivna i fritidshem, förskola eller pedagogisk omsorg, har i stort varit densamma under perioden, ca 0,4–0,6 procent.

Hösten 2021 erbjöd 189 kommuner sådan omsorg, vilket är en ökning med 25 procent jämfört med 2012 då 151 kommuner erbjöd denna form av omsorg.

3.3.3 Förskoleklassen

Förskoleklassen är fr.o.m. höstterminen 2018 en obligatorisk skolform inom skolväsendet. Läsåret 2021/22 gick det 122 100 elever i förskoleklass. Nästan samtliga, 98,9 procent, var elever som fyllde sex år under 2021. Av alla elever som var inskrivna i förskoleklassen var 48 procent flickor och 52 procent pojkar, vilket följer könsfördelningen i befolkningen för barn i förskoleklassålder. Av dessa gick 11,9 procent i en verksamhet med enskild huvudman, vilket är en marginell ökning jämfört med föregående år.

3.3.4 Grundskolan

Under de senaste tio åren har elevantalet i grundskolan kontinuerligt ökat och uppgick läsåret 2021/22 till 1 106 258 elever, vilket var en ökning med nästan 1 procent jämfört med föregående läsår. Uppgiften är inklusive elever i sameskola och internationella skolenheter. I diagrammet nedan visas elevutveckling i grundskolan mellan läsåren 2009/10 och 2020/21.

Diagram 3.2 Elevutveckling i grundskolan

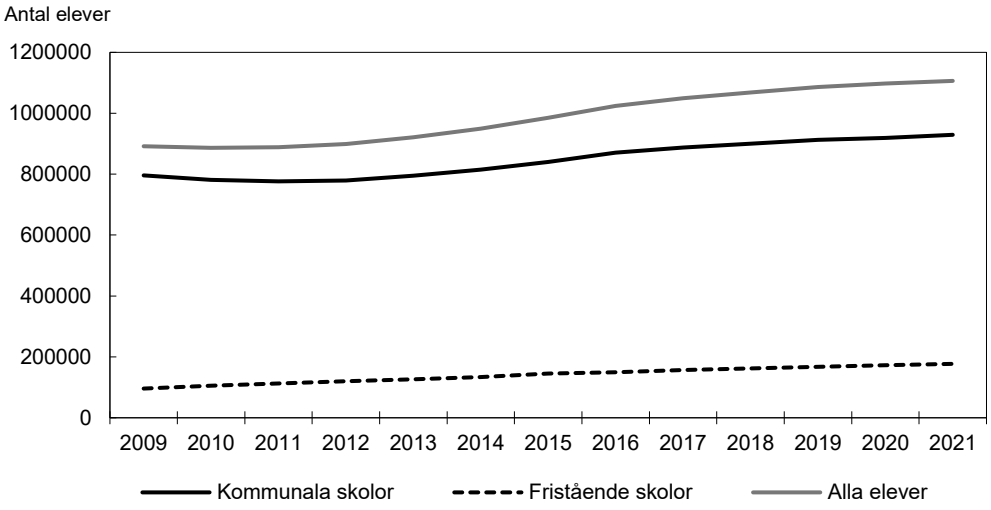

Källa: Statens skolverk.

Av alla elever i grundskolan läsåret 2021/22 var andelen flickor 48,7 procent och andelen pojkar 51,3 procent, vilket följer könsfördelningen för barn i grundskoleålder. I kommunala skolor var 48,4 procent flickor och 51,6 procent pojkar och i fristående skolor var 50,3 procent flickor och 49,7 procent pojkar. Det är alltså något fler flickor än pojkar som går i en fristående grundskola och så såg det även ut föregående läsår. Andelen elever som gick i fristående grundskolor var drygt 16 procent. Uppgifterna är exklusive elever i sameskola.

Antalet nyinvandrade elever i grundskolan uppgick läsåret 2021/22 till 41 409 (52 procent pojkar och 48 procent flickor), vilket motsvarar 3,8 procent av det totala antalet elever. Motsvarande antal och andel elever med okänd bakgrund uppgick till 9 295 och 0,8 procent. Både nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund var ojämnt fördelade över landet mellan olika huvudmän och skolenheter. Av de nyinvandrade eleverna och eleverna med okänd bakgrund gick 92 respektive 91 procent i kommunala skolenheter läsåret 2021/22.

Läsåret 2021/22 fanns det 3 897 kommunala skolenheter och 828 skolenheter med enskild huvudman inom grundskolan.

Indikator: Resultat på nationella prov

Nationella prov genomförs i vissa ämnen i grundskolans årskurs 3, 6 och 9, specialskolans årskurs 4, 7 och 10 samt i sameskolans årskurs 3 och 6. Syftet med proven är att stödja betygssättningen, förutom i årskurserna 3 och 4 där syftet är att stödja bedömningen av elevernas kunskaper.

De nationella proven i årskurs 3 består av flera kortare delprov där resultaten bedöms utifrån om eleverna uppnått eller inte uppnått kravnivån på delprovet. Proven är inte konstruerade för en sammanvägning, alltså att eleven ska ha klarat ett visst antal delprov eller poäng för att anses ha klarat provet.

På grund av covid-19-pandemin beslutade Statens skolverk att ställa in de nationella proven under vårterminen 2020. Proven har även ställts in under vårterminen 2021. De nationella proven i årskurs 3 i grundskolan och årskurs 4 i specialskolan genomfördes dock som vanligt 2021, men det skedde ingen insamling av resultaten på nationell nivå. I stället för nationella prov i årskurs 6 och årskurs 9 har det erbjudits frivilliga betygsstödjande bedömningsstöd. Några resultat finns därför inte att redovisa för den här indikatorn. Under 2022 genomförs proven som vanligt.

Elevernas kunskapsutveckling i årskurs 6 och årskurs 9

I målet för verksamhetsområdet ingår att utbildningen ska främja elevernas utveckling och lärande. Den indikator som används för att följa denna del av målet när det gäller grundskolan är andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen i slutbetyget i årskurs 9. Måluppfyllelsen har följts under många år för elever som lämnar årskurs 9. Läsåret 2012/13 infördes betyg från årskurs 6, vilket har gjort det möjligt att även följa måluppfyllelsen för elever som lämnar denna årskurs.

En faktor att ta hänsyn till när det gäller betygsutvecklingen som indikator är att det finns konstaterade brister i likvärdigheten vid bedömning och betygssättning (Skolverkets rapport 475, 2019).

Årskurs 6 – andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen

Andelen elever i årskurs 6 som fått minst betyget E i samtliga ämnen som de har läst uppgick våren 2021 till 73,7 procent, vilket är en marginell ökning med 0,2 procentenheter jämfört med 2020, då andelen var 73,5 procent. I diagram 3.3 framgår andelen elever i årskurs 6 som uppnått godkända betyg i alla ämnen. Det ska dock noteras att alla elever inte får undervisning i samtliga ämnen i årskurs 6. Vissa elever får ämnesövergripande undervisning i de natur- och samhällsorienterande ämnena och får då ett sammanfattande blockbetyg. Sedan hösten 2018 kan dessutom betyg sättas i både moderna språk som språkval och i moderna språk som elevens val i olika språk i slutet av årskurs 6. Denna variation påverkar jämförbarheten i resultaten över tid.

Flickor hade i högre utsträckning än pojkar godkända betyg i samtliga ämnen våren 2021, 76,7 procent jämfört med 70,9 procent. Andelen flickor som uppnått godkända betyg i samtliga ämnen minskade med 0,6 procentenheter medan motsvarande andel pojkar ökade med 0,9 procentenheter jämfört med våren 2020. Sedan betyg infördes i årskurs 6 läsåret 2012/13 har skillnaden mellan andelen flickor och andelen pojkar som uppnått godkända betyg i alla ämnen legat mellan ca 6 och 7 procentenheter.

Diagram 3.3 Andelen elever i årskurs 6 som uppnått godkända betyg i alla ämnen

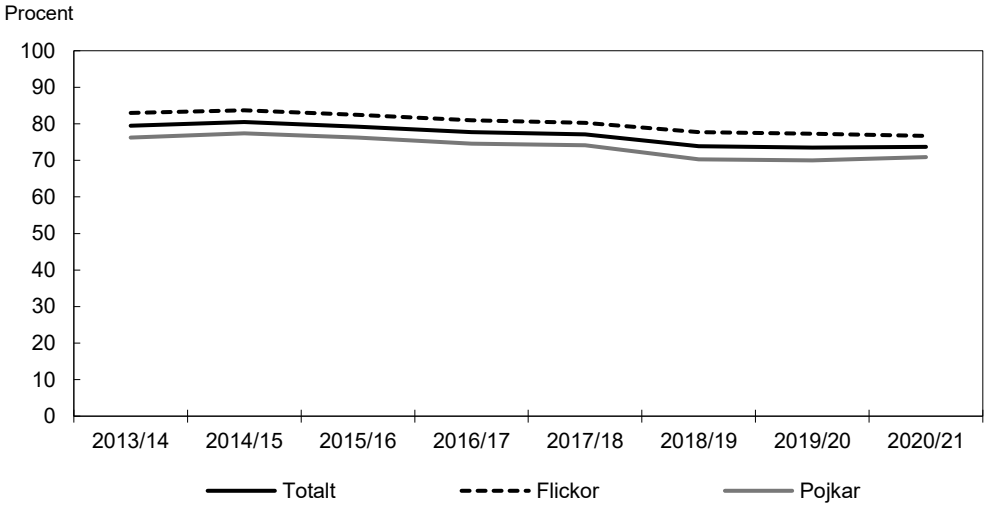

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Årskurs 9 – andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen

I diagrammet nedan visas andelen elever i årskurs 9 som fått ett godkänt betyg i alla ämnen.

Diagram 3.4 Andelen elever i årskurs 9 som uppnått godkända betyg i alla ämnen

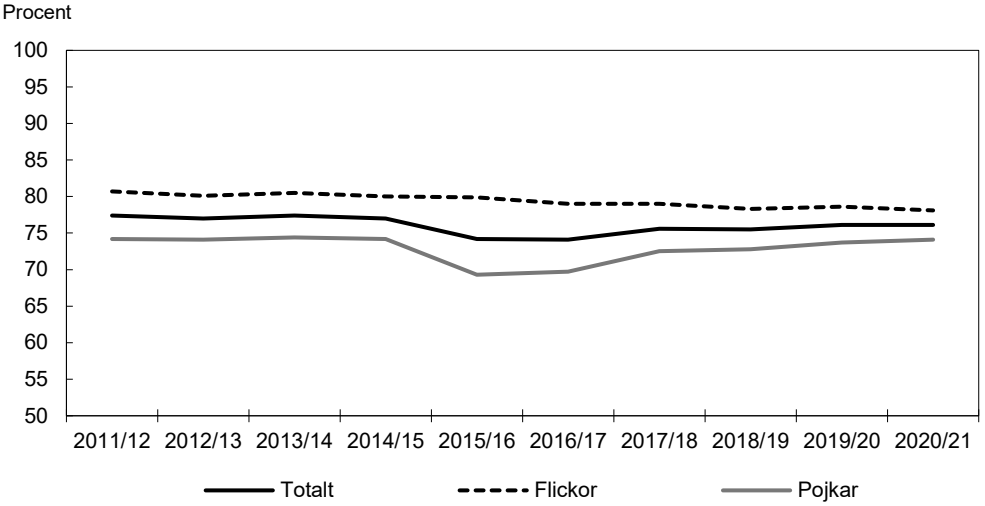

Anm.: Den minskning som framgår läsåret 2015/16 när det gäller andelen pojkar som uppnått godkända betyg i alla ämnen hänger sannolikt samman med förändringar i elevsammansättningen, där andelen pojkar som var nyinvandrade eller hade okänd bakgrund – och därmed hade kortare tid i svensk skola – uppgick till 13 procent. Läsåret dessförinnan uppgick denna andel till 6 procent.

Källa: Statens skolverk.

Under de senaste fem läsåren har mellan 74 och 76 procent av eleverna avslutat årskurs 9 med godkänt betyg i alla ämnen. Andelen elever som vårterminen 2021 fick minst betyget E i alla ämnen i årskurs 9 uppgick till 76,1 procent, vilket är en oförändrad andel jämfört med året innan. Våren 2021 uppnådde 78,1 procent av flickorna och 74,1 procent av pojkarna godkända betyg i alla ämnen, att jämföra med 79,0 respektive 69,7 procent för fem år sedan. Det innebär att andelen flickor med godkända betyg har minskat medan andelen pojkar med godkända betyg har ökat under de senaste fem läsåren.

Det finns skillnader i måluppfyllelse mellan de olika ämnena. De ämnen där störst andel av eleverna har uppnått betygskriterierna är moderna språk läst som elevens val, följt av slöjd och bild. De ämnen där minst andel elever uppnått betygskriterierna är svenska som andraspråk och matematik. Det är bara i ämnet idrott och hälsa som fler pojkar än flickor har uppnått betygskriterierna.

Indikator: Behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram

För att bli behörig till gymnasieskolans yrkesprogram krävs minst betyget E i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska samt i ytterligare fem ämnen, det är inte reglerat vilka. För högskoleförberedande program krävs minst betyget E i ovanstående ämnen, samt i ytterligare nio ämnen. Vilka ämnen det rör sig om varierar beroende på program, dock inte för det estetiska programmet där det inte är reglerat vilka de nio ämnena är.

Diagram 3.5 Behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram

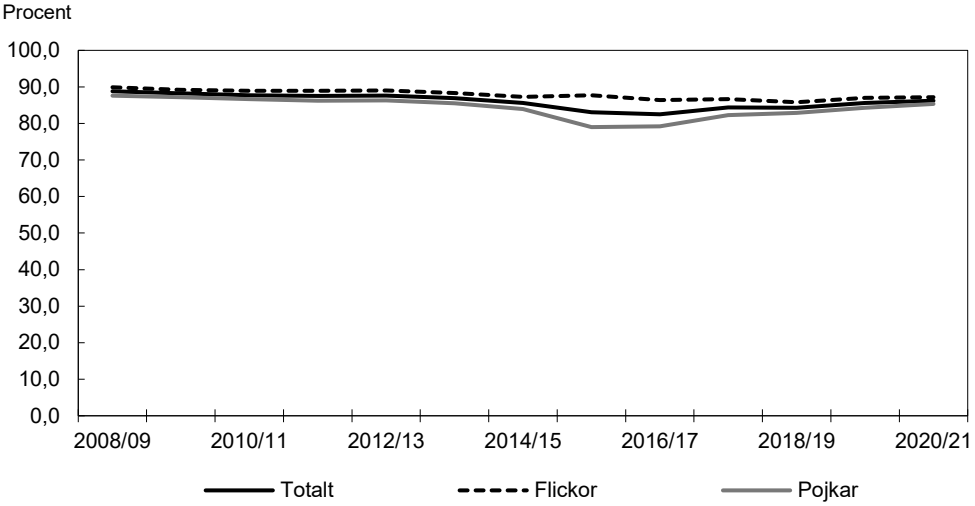

Anm.: Indikatorn innebär ett tidsseriebrott vid jämförelser med tidigare år. Eftersom måluppfyllelsen i ämnet matematik – för vilket lägst betyget E krävs – både nu och tidigare haft störst betydelse för om eleven blir behörig till gymnasieskolans nationella program kan ändå en trendjämförelse göras mellan det tidigare gymnasiebehörighetsmåttet och måttet som anger andelen elever som är behöriga till yrkesprogrammen.

Källa: Statens skolverk.

I diagrammet ovan visas behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram mellan läsåren 2008/09 och 2020/21. Våren 2021 var totalt 86,2 procent av eleverna som gick ut grundskolan behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram: 87,2 procent av flickorna och 85,3 procent av pojkarna. Jämfört med våren 2020 har andelen behöriga pojkar ökat med 1,0 procentenheter och andelen behöriga flickor har ökat med 0,2 procentenheter. Under våren 2021 uppgick andelen behöriga elever totalt till 86,2 procent och behörigheten har ökat med 0,6 procentenheter sedan våren 2020. Nästan 16 000 elever saknade vårterminen 2021 behörighet till ett nationellt program.

Behörighet uppdelat på elevernas bakgrund

Genomgående för kunskapsresultaten är att de bakgrundsfaktorer som har störst betydelse för elevernas behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan är föräldrarnas utbildningsnivå och tiden i svensk skola. Exempelvis är de elever som har minst en förälder med en eftergymnasial utbildning i större utsträckning behöriga till ett nationellt program än de elever vars båda föräldrar som högst har en gymnasieutbildning. Vidare är t.ex. utlandsfödda elever som har invandrat till Sverige innan de började skolan i större utsträckning behöriga jämfört med elever som har färre år i svensk grundskola.

I tabellen redovisas andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, uppdelat på svensk och utländsk bakgrund. Av tabellen framgår att skillnaderna mellan grupperna är stora.

Tabell 3.1 Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram uppdelat på elevernas bakgrund

Procent

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Född i Sverige, svenskfödda föräldrar[1]	91	92	91	91	90	91	91
Född i Sverige, utlandsfödda föräldrar[2]	84	87	84	86	83	85	86
Invandrat före skolstart[3]	86	89	85	85	84	85	85
Invandrat under åk 1–5[4]	72	74	69	67	66	68	68
Nyinvandrat (åk 6–9)[5]	26	30	28	30	29	32	34

[1] Elevgrupperna är olika och varierar över tid. I gruppen ingår ca 85 400 elever våren 2021.

[2] Elevgrupperna är olika och varierar över tid. I gruppen ingår ca 12 000 elever våren 2021.

[3] Elevgrupperna är olika och varierar över tid. I gruppen ingår ca 5 500 elever våren 2021.

[4] Elevgrupperna är olika och varierar över tid I gruppen ingår ca 7 900 elever våren 2021.

[5] Elevgrupperna är olika och varierar över tid I gruppen ingår ca 400 elever våren 2021.

Källa: Statens skolverk.

Elevernas förutsättningar att uppnå kunskapsmålen påverkas även av föräldrarnas utbildningsnivå. Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program är genomgående högre bland elever med minst en förälder som har en eftergymnasial utbildning, jämfört med elever vars båda föräldrar som högst har gymnasial utbildning. Detta förhållande gäller oavsett om eleven är född i Sverige eller har invandrat före respektive efter ordinarie skolstart. Betydelsen av föräldrarnas utbildningsbakgrund är större bland invandrade elever. Se även utgiftsområde 13 Nyanlända invandrares etablering.

Diagram 3.6 Andel elever som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram, uppdelat på elevernas bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå, vårterminen 2021

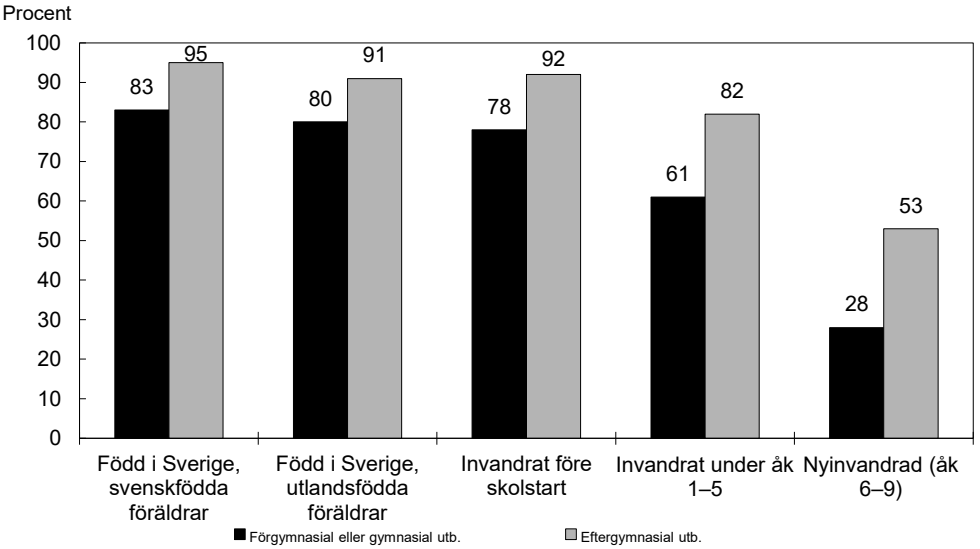

Anm.: Elevgrupperna blir olika stora när flera kategorier kombineras. Våren 2021 var antalet elever med föräldrar som har högst förgymnasial eller gymnasial utbildning 29 322 för född i Sverige, svenskfödda föräldrar, 6 268 för född i Sverige, utlandsfödda föräldrar, 2 174 för invandrat före skolstart, 4 571 för invandrat under åk 1–5 och 2 061 för invandrat åk 6–9. För elever med minst en förälder med eftergymnasial utbildning är motsvarande antal 56 014, 5 730, 2 437, 2 946 och 1 132. I diagrammet ingår inte de elever där uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå saknas.

Källa: Statens skolverk.

Om grupperna i diagrammet ovan fördelas på kön är flickor, oavsett bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå, i högre grad behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram 2021. Störst skillnad i behörighet mellan flickor och pojkar finns i gruppen invandrat under årskurs 1–5.

3.3.5 Grundsärskolan

Riksdagen beslutade den 21 juni 2022 att anta lagförslaget i propositionen Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (prop. 2021/22:162, bet. 2021/22:UbU27, rskr. 2021/22:429). I propositionen föreslås bl.a. att grundsärskolan ska byta namn till anpassad grundskola. Ändringen träder i kraft den 2 juli 2023. I denna budgetproposition används dock fortfarande namnet grundsärskola.

Läsåret 2021/22 var 14 449 elever mottagna i grundsärskolan, vilket är en ökning med 999 elever eller 7 procent jämfört med föregående år. Av eleverna var 36 procent flickor och 64 procent pojkar. Fördelningen mellan pojkar och flickor i grundsärskolan har varit i princip oförändrad under den senaste femårsperioden. Av eleverna gick drygt 5 procent i en grundsärskola med enskild huvudman. Andelen elever i grundsärskolan utgör drygt 1,3 procent av alla elever i det obligatoriska skolväsendet, en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med föregående år. Andelen elever i det obligatoriska skolväsendet som är mottagna i grundsärskolan har minskat sedan 2008/09 då den uppgick till 1,5 procent. Minskningen kan delvis förklaras av att gruppen elever med autism eller autismliknande tillstånd fr.o.m. läsåret 2011/12 hör till grundskolans målgrupp samt att grundsärskolan 2011 blev nioårig efter att tidigare ha varit tioårig, med den sista årskursen frivillig. Sedan läsåret 2017/18 kan en mindre successiv ökning av antalet elever noteras och en delförklaring till ökningen kan vara att elevkullarna har blivit större.

För denna skolform saknas en indikator som mäter måluppfyllelse. Att redovisa betygsresultat i grundsärskolan som är tillförlitliga över tid innebär svårigheter. Det beror på att betyg sätts i grundsärskolans ämnen endast efter begäran från eleven och elevens vårdnadshavare, att betyg inte sätts för den elev som inte uppnår kraven för betyget E i ett ämne och att elever som läser ämnesområden inte ges betyg.

3.3.6 Specialskolan

Läsåret 2021/22 var 750 elever inskrivna i specialskolan, vilket var 30 fler jämfört med föregående läsår. Av eleverna var 37 procent flickor och 63 procent pojkar. Under de senaste åren har andelen pojkar i specialskolan ökat, vilket kan förklaras av att diagnosen språkstörning är vanligare för pojkar än för flickor.

Indikator: Genomsnittligt meritvärde i årskurs 10 och andelen elever med behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram

Våren 2021 avslutade 55 elever årskurs 10 i specialskolan med ett genomsnittligt meritvärde på 158,6 meritpoäng (beräknat på 16 ämnen). Detta är en minskning jämfört med föregående år, då den genomsnittliga meritpoängen var 182,8. Våren 2021 var flickornas genomsnittliga meritvärde 139,8 meritpoäng och pojkarnas 171,8. Andelen elever som var behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram uppgick våren 2021 till 34,5 procent, vilket är en minskning jämfört med föregående år då andelen var 51,9 procent. Av flickorna var 20,8 procent behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram och av pojkarna var 45,2 procent behöriga.

3.3.7 Sameskolan

Det finns fem skolenheter inom sameskolan och under 2021 var elevantalet vid skolorna 181 elever, exklusive förskoleklass. Det är en marginell ökning från 2020. Av eleverna var 54 procent flickor och 46 procent pojkar. Integrerad samisk undervisning har genomförts för elever i förskoleklass och årskurs 1–9 i tretton kommuner, en ökning jämfört med 2020 då det var elva kommuner. Under höstterminen 2021 deltog 268 elever i den integrerade undervisningen, vilket var en ökning med 12 elever

jämfört med 2020. Antalet undervisningstimmar minskade något från 4 196 under höstterminen 2020 till 4 094 timmar under höstterminen 2021.

Läsåret 2020/21 gick 127 barn i samisk förskola, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår. Antalet elever i fritidshem vid sameskolorna uppgick till 99 elever, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår.

Indikator: Resultat på nationella prov i årskurs 6 och andelen elever som uppnått minst betyget E i alla ämnen

På grund av covid-19-pandemin beslutade Statens skolverk att ställa in de nationella proven i årskurs 6 läsåret 2020/21. Likt i grundskolan erbjöds i stället frivilliga betygsstödjande bedömningsstöd. Några resultat finns därför inte att redovisa för den del av indikatorn som avser resultat på nationella prov. Andelen elever som vårterminen 2021 uppnådde minst betyget E i alla ämnen i årskurs 6 uppgick till 90 procent, vilket är en ökning med 3 procent jämfört med året innan.

3.3.8 Fritidshemmet

Totalt uppgick antalet elever i fritidshem 2021 till ca 480 000, vilket är i nivå med 2020. Av eleverna gick 14,0 procent i fritidshem med enskild eller statlig huvudman. Antalet fritidshem uppgick totalt till 4 375, vilket var 17 färre än föregående år. I det följande redovisas statistiken om elever i fritidshemmet fördelad på olika åldersgrupper.

Indikator: Deltagande i fritidshem

Andelen av alla elever i åldern 6–12 år som var inskrivna i fritidshem 2021 var 54,7 procent, vilket är i nivå med föregående läsår. Av eleverna var 48,2 procent flickor och 51,8 procent pojkar, vilket hänger samman med att andelen pojkar i befolkningen är större än andelen flickor.

Andelen elever i åldern 6–9 år som gick i fritidshem 2021 var 81,9 procent, vilket är i nivå med föregående läsår. Under den senaste tioårsperioden har andelen inskrivna 6–9-åringar varierat mellan 81,5 och 84,3 procent.

År 2021 var 19,0 procent av alla 10–12-åringar inskrivna i fritidshem, vilket är en marginell minskning jämfört med föregående läsår (19,5 procent). För fem år sedan var motsvarande andel 21,5 procent och 2012 var andelen 18,0 procent.

Mellan åren 2012 och 2014 ökade den genomsnittliga storleken på avdelningarna successivt från 40,1 elever till 41,1 elever. Sedan dess har däremot antalet elever per avdelning minskat, från 40,9 elever 2015 till 35,7 elever 2021. Jämfört med 2020 har avdelningsstorleken minskat med i genomsnitt 0,5 elever.

3.3.9 Andra bedömningsgrunder

Bedömningsgrund – Konsekvenser av covid-19-pandemin

Skolväsendet har liksom samhället i övrigt påverkats negativt av covid-19-pandemin. Sedan våren 2020 finns tillfälliga bestämmelser i förordningen (2020:115) om utbildning på skolområdet och annan pedagogisk verksamhet vid spridning av viss smitta, som syftar till att eleverna ska kunna tillförsäkras sin rätt till utbildning trots pandemin. Bestämmelserna gjorde det fram till den 1 april 2022 möjligt för skolhuvudmännen att i vissa situationer bedriva fjärr- eller distansundervisning i stället för närundervisning. Under hösten 2021 och fram till den 1 april 2022 har elever i både grundskolan och gymnasieskolan haft fjärr- eller distansundervisning i varierande utsträckning. Folkhälsomyndigheten har till skillnad från tidigare däremot inte

rekommenderat övergång till sådan undervisning under hösten 2021 och våren 2022, utan sedan läsårets start 2021 har närundervisning varit huvudregel i samtliga skolformer. Under en period i början av vårterminen 2022 förekom dock stor smittspridning av det virus som orsakar covid-19, vilket ledde till att många skolor under vissa perioder bedrev fjärr- eller distansundervisning med stöd av bestämmelserna i förordningen.

I rapporten Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, delredovisning 4 konstaterar Statens skolverk att pandemin har inneburit perioder av högre frånvaro än normalt bland barn, elever och personal i för- och grundskolan. Det i kombination med en ökad arbetsbelastning för lärarna har gjort det svårare att upprätthålla kvaliteten i undervisningen.

Uppföljningar har visat att vissa grupper av elever har haft särskilda utmaningar under pandemin, t.ex. elever i behov av särskilt stöd, elever i socioekonomisk utsatthet och nyanlända. I ovan nämnda rapport bedömer Skolverket att både elever och lärare generellt sett får anses ha klarat av fjärr- och distansundervisningen, men att undervisningen inte alltid har hållit samma kvalitet som närundervisningen. Skolverket framför i rapporten att det pedagogiska arbetet inom förskolan och grundsärskolan ibland har fått stå åt sidan och att verksamheten i högre utsträckning har behövt fokusera på omsorg.

I rapporten bedömer Skolverket sammantaget att det finns en risk för ett s.k. kunskapstapp inom flera skolformer. Det är enligt myndigheten dock för tidigt att bedöma omfattningen av kunskapstappet och vilka konsekvenser det får för skolväsendet på längre sikt. Skolverket bedömer också att skolans kompensatoriska uppdrag har försvårats och att skolornas förmåga att ta hänsyn till barns och elevers olika behov i utbildningen har påverkats negativt av pandemin. Enligt myndigheten riskerar pandemin därmed att bidra till försämrad likvärdighet i skolan.

3.3.10 Gymnasieskolan

Cirka 98 procent av alla ungdomar börjar i någon av de olika utbildningarna inom gymnasieskolan. Hösten 2021 gick ca 362 000 elever i gymnasieskolan, vilket är en marginell ökning med drygt 800 elever eller drygt 0,2 procent jämfört med året innan (se diagram 3.7).

Antalet elever i skolor med en kommun som huvudman minskade med 1,4 procent och uppgick hösten 2021 till ca 248 800 elever. Antalet elever i fristående gymnasieskolor ökade med 4 procent, från 106 200 elever till 110 500 elever. Antalet elever i skolor med en region som huvudman ökade med 1,1 procent till 2 400 elever 2021. Av alla elever i gymnasieskolan hösten 2021 gick 68,8 procent i en kommunal skola, 30,5 procent i en fristående skola och 0,7 procent i en skola som drevs av en region.

Diagram 3.7 Elevutveckling i gymnasieskolan

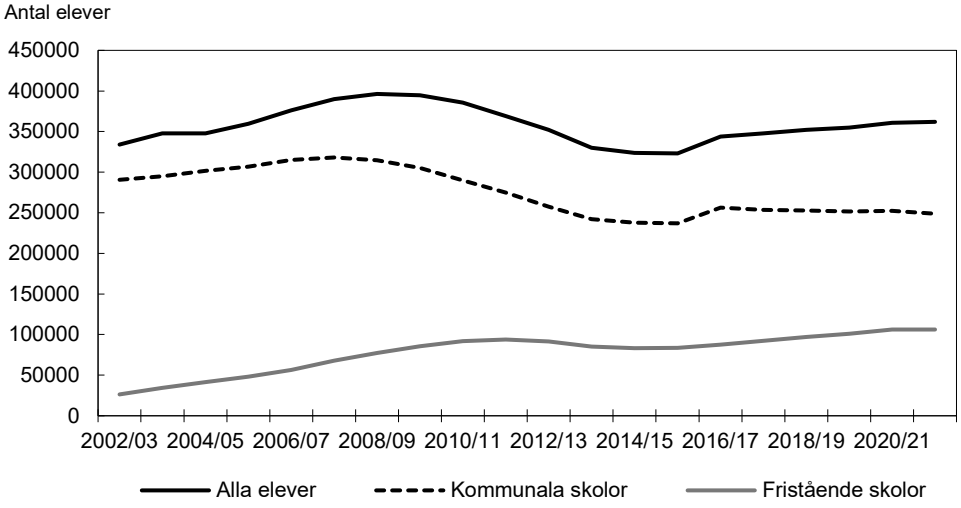

Källa: Statens skolverk.

Andelen kvinnor i gymnasieskolan hösten 2021 var 48 procent och andelen män 52 procent.

Läsåret 2021/22 gick 60 procent (66 procent av kvinnorna och 55 procent av männen) av eleverna i gymnasieskolan ett högskoleförberedande program, 29 procent (24 procent av kvinnorna och 34 procent av männen) ett yrkesprogram och 10 procent (9 procent av kvinnorna och 11 procent av männen) ett introduktionsprogram. Andelen elever på högskoleförberedande respektive yrkesprogram har inte förändrats jämfört med föregående läsår. Andelen elever på introduktionsprogram har samtidigt minskat med en procentenhet.

Hösten 2021 fanns det ca 17 400 lärlingar i gymnasieskolan varav 15 100 gick yrkesprogram och 2 300 gick introduktionsprogram. Totalt innebär det en ökning med ca 700 lärlingar jämfört med hösten 2020. Av lärlingarna var 38 procent kvinnor och 62 procent män. Jämfört med föregående läsår är andelen kvinnor och män oförändrat.

Till läsåret 2021/22 var det 36 procent som sökte ett yrkesprogram som sitt förstahandsval, vilket inte innebär någon förändring jämfört med året innan. Andelen nybörjarelever på yrkesprogram var oförändrad från läsåret innan och uppgick till 30 procent. Sammanlagt var det 112 999 elever (55 253 kvinnor och 57 746 män) som för första gången gick i gymnasieskolans skolår ett hösten 2021. Av dessa nybörjarelever började 26,6 procent på ett yrkesprogram, 62,8 procent på ett högskoleförberedande program och 10,6 procent på ett introduktionsprogram. Sedan hösten 2020 har andelen nybörjarelever på yrkesprogram ökat från 26,2 procent till 26,6 procent. Andelen nybörjarelever på högskoleförberedande program i skolår ett har ökat sedan hösten 2020, från 61,4 procent till 62,8 procent hösten 2021. Andelen nybörjarelever på introduktionsprogram har minskat med 1,8 procentenheter, från 12,4 procent till 10,6 procent under samma period.

Indikator: Resultat på nationella prov

På grund av covid-19-pandemin beslutade Statens skolverk som framgått att ställa in de nationella proven under vårterminen 2020 och även vårterminen 2021. Några resultat från dessa år finns därför inte att redovisa för den här indikatorn. Under 2022 genomförs proven som vanligt.

Indikator: Genomsnittlig betygspoäng

Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Den genomsnittliga betygspoängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevens examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 betygsatta gymnasiepoäng, är en indikator på i vilken mån det här målet har uppfyllts. Den genomsnittliga betygspoängen i gymnasieskolan läsåret 2020/21 var 14,5 av maximalt 20 poäng. Det är en ökning med 0,1 poäng jämfört med föregående läsår.

Det finns dock påtagliga skillnader mellan könen i uppnådda betygspoäng. Våren 2021 var den genomsnittliga betygspoängen för kvinnor 15,2 poäng och för män 13,8 poäng, vilket är en ökning med 0,1 poäng för kvinnor jämfört med föregående år.

Kvinnor med svensk bakgrund hade i genomsnitt 15,4 poäng medan kvinnor med utländsk bakgrund i genomsnitt hade 14,3 poäng. Motsvarande resultat var för män 14,2 poäng respektive 13,0 poäng.

Indikator: Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år

Utbildningen i gymnasieskolans nationella program genomförs normalt på tre år. Av dem som började på ett nationellt program i gymnasieskolan hösten 2018 hade 85,3 procent slutfört utbildningen våren 2021, med examen eller studiebevis om minst 2 500 betygsatta gymnasiepoäng. Andelen har ökat med 1,2 procentenheter jämfört med den föregående elevkullen.

Av nybörjarna i gymnasieskolan hösten 2018 slutförde 73,9 procent gymnasieskolan inom tre år. Kvinnor som började i gymnasieskolan hösten 2018 gjorde det i högre grad än männen, 76,8 procent jämfört med 71,3 procent. Elever som började på ett högskoleförberedande program hösten 2018 slutförde gymnasieskolan inom tre år i större utsträckning än elever som påbörjade ett yrkesprogram. Av de som började på ett högskoleförberedande program slutförde 87,2 procent gymnasieskolan inom tre år. Motsvarande andel för yrkesprogram var 80,9 procent.

Flera orsaker till att studietiden blir längre

Att inte fler slutför gymnasieskolan inom tre år beror delvis på att mer än 9 procent av eleverna byter program, vilket kan förlänga studietiden. Studietiden kan även bli längre om eleven gör ett studieuppehåll.

Att studietiden blir längre än tre år kan också till stor del förklaras av att ca 12 procent av nybörjarna i gymnasieskolan inte har varit behöriga till ett nationellt program och därför börjat sin gymnasietid på ett introduktionsprogram. Ungefär en tredjedel av eleverna på introduktionsprogrammen är nyanlända eller har invandrat till Sverige under grundskolans senare årskurser. Av de elever som 2016 började på ett introduktionsprogram hade 8,6 procent (9,7 procent av kvinnorna och 8,0 procent av männen) slutfört gymnasieskolan med examen eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng från ett nationellt program efter tre år, 19,8 procent (20,6 procent för kvinnor och 19,3 procent för män) efter fyra år och 26,9 procent (28,0 procent för kvinnor och 26,0 procent för män) efter fem år. Det innebär en minskning jämfört med nybörjare 2015.

Indikator: Andel elever som har uppnått kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år

För att kunna antas till en högskoleutbildning krävs godkända betyg i de ämnen och kurser som ger grundläggande behörighet till högskolestudier. De kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för grundläggande behörighet ingår obligatoriskt i alla högskoleförberedande program och utgör en del av kraven för

högskoleförberedande gymnasieexamen. Elever på yrkesprogram behöver välja dessa kurser för att uppnå kraven för grundläggande behörighet till högskolestudier. För elever som påbörjar ett yrkesprogram höstterminen 2023 kommer utbildningen att innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Det ska dock vara möjligt att välja bort grundläggande behörighet.

Av eleverna som började gymnasieskolan hösten 2018 uppnådde 56,2 procent kraven för grundläggande behörighet inom tre år. Här ingår både elever på nationella program och introduktionsprogram. Det är en ökning med 1,9 procentenheter jämfört med den föregående elevkullen. Kvinnor uppnådde grundläggande behörighet i högre utsträckning än män, 64,0 procent jämfört med 49,1 procent (se diagram 3.8). Elever med utländsk bakgrund uppnådde kraven för grundläggande behörighet i lägre grad än elever med svensk bakgrund, 41,1 procent jämfört med 62,0 procent. Jämfört med föregående år har skillnaderna mellan grupperna minskat något.

Diagram 3.8 Andel nybörjare i gymnasieskolan som uppnått grundläggande behörighet till högskolan inom tre år

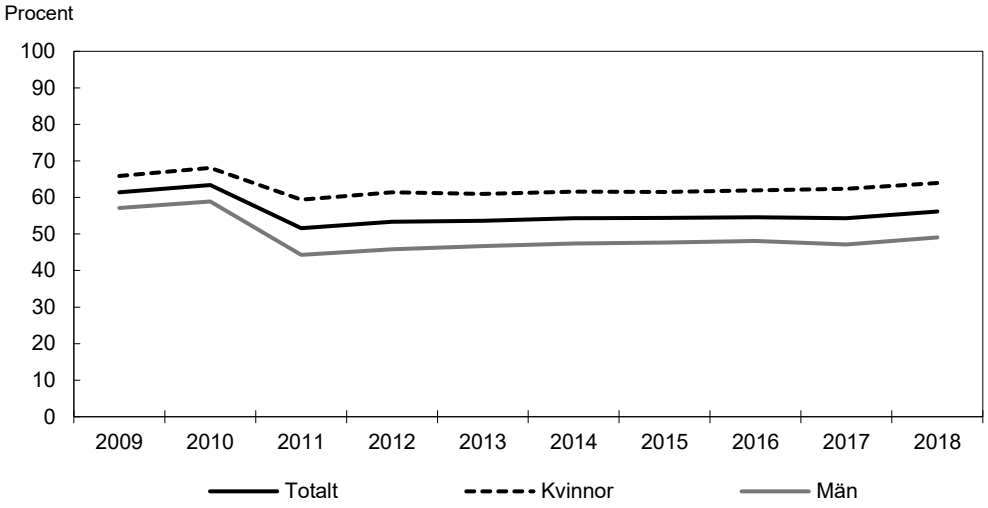

Källa: Statens skolverk.

Av nybörjarna på högskoleförberedande program hösten 2018 uppnådde 81,5 procent kraven för grundläggande behörighet efter tre år. Motsvarande andel av nybörjarna på yrkesprogram var 30,0 procent. Skillnaden mellan olika yrkesprogram är dock stor.

Av nybörjarna i gymnasieskolan hösten 2018 uppnådde kvinnor kraven för grundläggande behörighet till högskolestudier i högre utsträckning än män. Det finns dock skillnader i resultat mellan könen inom respektive nationellt program.

Av de ungefär 94 000 elever som våren 2021 fick ett examens- eller studiebevis omfattande minst 2 500 gymnasiepoäng, oavsett hur länge de hade gått i gymnasieskolan, uppnådde 72,8 procent kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Det är en minskning med 0,4 procentenheter jämfört med föregående år. Andelen kvinnor som uppnådde kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning var 81,1 procent, medan motsvarande andel för männen var 65,0 procent.

Sammantaget hade 55,2 procent av dem som fyllde 20 år under 2021 uppnått kraven för grundläggande behörighet, vilket är 2,3 procentenheter högre än för dem som fyllde 20 år under 2020. Av kvinnorna som fyllde 20 år under 2021 hade 62,4 procent uppnått kraven för grundläggande behörighet, medan det var 48,6 procent av männen.

Etableringen på arbetsmarknaden är högre bland ungdomar som slutfört gymnasieskolan

Skolverket publicerar årligen statistik över vad ungdomar gör efter gymnasieskolan, ungdomarnas grad av etablering på arbetsmarknaden, och om de studerar eller varken arbetar eller studerar. Totalt påbörjade 100 907 elever gymnasieskolan läsåret 2013/14 med målet att ta examen 2015/16. Av dessa läste 33 411 elever på ett yrkesprogram medan 58 833 läste på ett högskoleförberedande program. Tabell 3.2 visar etableringsstatus 2019 för de 24 000 ungdomar som tog yrkesexamen och de 3 400 ungdomar som slutförde ett yrkesprogram utan examen men med studiebevis på minst 2 500 poäng läsåret 2015/16. Tabell 3.3 visar etableringsstatus 2019 för de 48 000 ungdomar som tog examen från ett högskoleförberedande program och de 4 700 ungdomar som slutförde ett högskoleförberedande program utan examen men med studiebevis på minst 2 500 poäng läsåret 2015/16.

Tabell 3.2 Andel etablerade på arbetsmarknaden respektive studerande inom högskolan utifrån studieresultat på yrkesprogram

Procent	Andel etablerade på arbetsmarknaden			Andel studerande			Varken arbetande eller studerande
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	
Tog examen	63 %	53 %	71 %	8 %	14 %	4 %	3 %
Slutförde studierna utan examen med studiebevis om minst 2 500 poäng	53 %	47 %	57 %	1 %	2 %	0,5 %	6 %
Slutförde studierna utan examen med studiebevis om färre än 2 500 poäng/ avbrutit under år 3	41 %	37 %	44 %	1 %	2 %	0,5 %	11 %
Avbrutit i förtid under år 1 eller år 2	22 %	21 %	24 %	0,5 %	0,6 %	0,4 %	19 %

Anm: Andel etablerade på arbetsmarknaden respektive studerande inom högskolan under 2019 bland ungdomar som slutförde gymnasieskolan läsåret 2015/16 alternativt påbörjat gymnasiestudier och är födda 1997.

Källa: Statens skolverk.

Tabell 3.3 Andel studerande inom högskolan respektive etablerade på arbetsmarknaden utifrån studieresultat på ett högskoleförberedande program

Procent	Andel studerande			Andel etablerade på arbetsmarknaden			Varken arbetande eller studerande
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	
Tog examen	56 %	58 %	54 %	23 %	22 %	25 %	2 %
Slutförde studierna utan examen med studiebevis om minst 2 500 poäng	12 %	16 %	10 %	41 %	38 %	44 %	5 %
Slutförde studierna utan examen med studiebevis om färre än 2 500 poäng eller avbrutit under år 3	10 %	12 %	8 %	32 %	31 %	32 %	10 %
Avbrutit i förtid under år 1 eller år 2	5 %	7 %	3 %	17 %	15 %	19 %	21 %

Anm: Andel studerande inom högskolan respektive etablerade på arbetsmarknaden under 2019 bland ungdomar som slutförde gymnasieskolan läsåret 2015/16 alternativt påbörjade gymnasiestudier och är födda 1997.

Källa: Statens skolverk.

Skolverket konstaterar även i lägesbedömningen för 2020 att övergången till arbetslivet är en utmaning för elever som läst i gymnasiesärskolan.

Under utgiftsområde 24 avsnitt 3.3.3 redovisas resultat avseende Skolverkets m.fl. stöd till organisationer för att främja entreprenörskap bland unga i bl.a. grund- och gymnasieskolan.

För mer statistik om unga som varken arbetar eller studerar, se utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 15.

Övergång till högskola och kommunal vuxenutbildning

Andelen elever som avslutade gymnasieskolan våren 2020 och påbörjade en högskoleutbildning under läsåret 2020/21 var 24,9 procent, en markant ökning från föregående år då motsvarande siffra var 20,7 procent. Kvinnor fortsätter oftare än män att studera vidare på högskolan. Av de kvinnor som slutförde gymnasieskolan våren 2020 gick 29,6 procent direkt över till högskolestudier, jämfört med 20,5 procent av männen. Bland elever med utländsk bakgrund som avslutade gymnasieskolan 2020 började närmare en tredjedel studera på högskolan följande år, att jämföra med mindre än var fjärde elev med svensk bakgrund. För elever med utländsk bakgrund var det en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med föregående elevkull. Av kvinnorna med utländsk bakgrund började 39,9 procent studera på högskolan året efter avslutad gymnasieskola, motsvarande andel för männen med utländsk bakgrund var 25,1 procent. När det gäller elever med svensk bakgrund började 26,5 procent av kvinnorna studera på högskolan året efter avslutad gymnasieskola medan motsvarande andel för männen var 19,1 procent. Motsvarande andelar föregående år var 19,6 respektive 15,4 procent.

Andelen ungdomar som påbörjar en högskoleutbildning inom tre år efter avklarad gymnasieskola (fick examens- eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng) ökade något från 42,0 procent av avgångseleverna från gymnasieskolan våren 2017 till 44,0 procent våren 2018. Det är således en fortsatt ökning även jämfört med avgångseleverna från gymnasieskolan våren 2016, då andelen var 40,9 procent.

Av alla elever som gick tredje året i gymnasieskolan läsåret 2019/20 gick 10,8 procent över till kommunal vuxenutbildning (komvux) följande läsår, vilket är en minskning med 2,4 procentenheter jämfört med läsåret 2018/19. Det är i stor utsträckning de som inte har fått en examen från gymnasieskolan som studerar på komvux. Av de elever som gick tredje året i gymnasieskolan hösten 2019 och som inte hade fått en examen (eller motsvarande från International Baccalaureate-utbildningen) våren 2020 var det totalt 22,9 procent som studerade på komvux läsåret 2020/21, att jämföra med 7,1 procent av de elever som fått examen.

Av de kvinnor som gick tredje året i gymnasieskolan hösten 2019 och som inte hade fått en examen eller motsvarande våren 2020 var det totalt 26,5 procent som studerade på komvux läsåret 2020/21. Motsvarande andel av männen var 20,4 procent.

Elever med utländsk bakgrund går över till komvux i större utsträckning än elever med svensk bakgrund. Av eleverna med utländsk bakgrund som gick tredje året i gymnasieskolan hösten 2019 och som inte hade fått en examen (eller motsvarande från IB-utbildningen) vårterminen 2020 läste totalt 32,7 procent vidare på komvux följande läsår. Av kvinnor med utländsk bakgrund läste 38,1 procent vidare på komvux, och för männen var motsvarande siffra 29,6 procent. För elever med svensk bakgrund var denna andel 14,3 procent (18,0 procent av kvinnorna och 11,5 procent av männen).

Introduktionsprogram: Övergång till nationella program, annan utbildning och arbetsmarknaden

Syftet med introduktionsprogrammen är att ge elever som inte är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan möjlighet att bli behöriga till och studera på ett sådant program, gå vidare till annan utbildning eller förbereda sig för etablering på arbetsmarknaden.

Att en elev byter från ett introduktionsprogram är ofta ett tecken på studieframgång och är därmed en önskvärd utveckling. Av nybörjarna på ett introduktionsprogram under första skolåret hösten 2020 hade 39,7 procent (39,4 procent av kvinnorna och 39,9 procent av männen) bytt utbildning ett år senare. Störst andel, 19,3 procent (18,3 procent av kvinnorna och 20,1 procent av männen), hade bytt till ett yrkesprogram, 7,2 procent (8,2 procent av kvinnorna och 6,5 procent av männen) hade bytt till ett högskoleförberedande program och 13,1 procent (12,9 procent av kvinnorna och 13,3 procent av männen) till ett annat introduktionsprogram. Skillnaderna är stora mellan introduktionsprogrammen eftersom programmen har skilda syften.

Ungefär hälften av eleverna som börjar på ett introduktionsprogram går ingen ytterligare utbildning i gymnasieskolan, eftersom de inte hinner uppnå behörighet till ett nationellt program före 20 års ålder eller för att de redan har etablerat sig på arbetsmarknaden genom att de exempelvis har läst ett nationellt yrkespaket. Skolverkets statistik över etablering efter gymnasieskolan våren 2018 inkluderar även dessa ungdomar. Det innebär att det genom Skolverkets statistik går att följa elevers sysselsättning efter att de har fullföljt eller avbrutit sin utbildning på ett introduktionsprogram och sedan lämnat gymnasieskolan, dvs. elever vars sista utbildning i gymnasieskolan var på ett introduktionsprogram. Av de elever som sist var registrerade på ett introduktionsprogram hade, ett år senare, 13,7 procent en etablerad ställning på arbetsmarknaden, 30,5 procent en osäker eller svag ställning på arbetsmarknaden, 27,0 procent studerade och 28,8 procent varken arbetade eller studerade. Andelen unga som varken arbetade eller studerade efter ett introduktionsprogram ökade med 1,2 procentenheter jämfört med föregående år. Männen hade i högre grad en etablerad ställning på arbetsmarknaden än kvinnorna, 16,8 procent jämfört med 9,2 procent. Kvinnor övergår i större uträckning än män till studier. Andelen kvinnor som studerade var 31,9 procent jämfört med 23,7 procent av männen.

3.3.11 Gymnasiesärskolan

Riksdagen beslutade den 21 juni 2022 att anta lagförslaget i propositionen Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (prop. 2021/22:162, bet. 2021/22:UbU27, rskr. 2021/22:429). I propositionen föreslås bl.a. att gymnasiesärskolan ska byta namn till anpassad gymnasieskola. Ändringen träder i kraft den 2 juli 2023. I denna budgetproposition används dock fortfarande namnet gymnasiesärskola.

Hösten 2021 gick ca 6 800 elever i gymnasiesärskolan, vilket är en ökning med nästan 3 procent jämfört med föregående år. Av eleverna var 60 procent män och 40 procent kvinnor.

Drygt 89 procent av eleverna gick hösten 2021 i en gymnasiesärskola med en kommun som huvudman, medan knappt 9 procent gick i en fristående gymnasiesärskola och 2 procent i skolor som drivs av en region.

Av eleverna i gymnasiesärskolan gick 57 procent ett nationellt program och 43 procent ett individuellt program.

Det är fler män än kvinnor som går i gymnasiesärskolan och så ser det ut både på de nationella och de individuella programmen. Läsåret 2021/22 var det 40 procent kvinnor och 60 procent män i gymnasiesärskolan, och könsfördelningen såg likadan ut både på de nationella och de individuella programmen.

Det finns ingen indikator för att mäta måluppfyllelse i gymnasiesärskolan. Sedan 2019 finns möjlighet att samla in uppgifter på individnivå för elever i gymnasiesärskolans

resultat, men den statistikansvariga myndigheten Statens skolverk har ännu inte organiserat en insamling som gör det möjligt att publicera statistik över resultaten.

3.3.12 Kostnader för området Barn- och ungdomsutbildning

De uppgifter som redovisas om kostnader för 2021 bygger på preliminär statistik.

Tabell 3.4 Kostnadstabell för skolformer i skolväsendet

Tusental kronor

	Total kostnad 2021	Total kostnad 2020
Förskolan	83 900 000	80 600 000
Annan pedagogisk verksamhet[1]	1 100 000	1 200 000
Förskoleklassen	8 300 000	8 000 000
Grundskolan	132 100 000	125 100 000
Grundsärskolan	5 900 000	5 400 000
Specialskolan	737 200	701 100
Sameskolan	103 000	95 000
Fritidshemmet	20 300 000	19 500 000
Gymnasieskolan	44 600 000	42 600 000
Gymnasiesärskolan	2 900 000	2 700 000

[1] Kostnaden innefattar endast barn i pedagogisk omsorg.

Källa: Statens skolverk.

Tabell 3.5 Kostnad per barn/elev i genomsnitt per skolform

Kronor

	Kostnad per barn/elev i genomsnitt 2021	Kostnad per barn/elev i genomsnitt 2020
Förskolan	163 000	155 200
Annan pedagogisk verksamhet[1]	117 700	113 200
Förskoleklassen	68 200	66 600
Grundskolan	120 300	115 000
Grundsärskolan	480 000	467 700
Specialskolan	982 000	972 000
Sameskolan[2]	283 000	227 000
Fritidshemmet	42 500	40 300
Gymnasieskolan	125 200	125 560
Gymnasiesärskolan	450 100	452 996

[1] Kostnaden innefattar endast barn i pedagogisk omsorg. Övrig verksamhet inom annan pedagogik verksamhet redovisas inte per barn/elev.

[2] Genomsnittskostnaden per barn i förskolan uppgick 2021 till ca 274 000 kronor. För 2020 uppgick kostnaden till ca 239 000 kronor.

Källa: Statens skolverk.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Deltagandet i utbildning är överlag högt, men det finns stora variationer i verksamhetsområdets måluppfyllelse. Andelen barn i förskolan med utländsk bakgrund är mindre än andelen barn med svensk bakgrund, vilket kan innebära att barnens förberedelser inför skolstart blir olika.

De nationella proven ställdes in under vårterminen 2020 och delvis även under vårterminen 2021. De nationella proven kan därför inte ligga till grund för bedömningen av i vilken utsträckning målen för utbildningen har nåtts avseende åren 2020 och 2021. När det gäller andelen elever i årskurs 9 som uppnått betygskriterierna

för ett godkänt betyg i samtliga grundskolans ämnen visar resultaten att ungefär var fjärde elev lämnade årskurs 9 våren 2021 utan ett godkänt betyg i ett eller flera ämnen. Sett över tid är utvecklingen för denna indikator relativt stabil, vilket pekar på utmaningar i skolans arbete för elevernas utveckling mot målen. Likaså visar resultaten i gymnasieskolan att andelen elever som inte fullföljer utbildningen inom tre år är stor, eftersom drygt en av fyra inte fullföljer utbildningen inom tre år. Det finns även utmaningar kring likvärdigheten i skolan och hur skolan lyckas med sitt kompensatoriska uppdrag.

Det finns skillnader i resultat mellan könen där pojkar som grupp fortfarande presterar lägre resultat än flickor, även om det går att se en viss positiv trend där pojkars andel godkända betyg i årskurs 9 samt andelen pojkar som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram ökar något. För gymnasieskolan är utvecklingen relativt konstant. Skillnaderna i resultat är stora mellan elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund samt mellan elever med olika socioekonomisk bakgrund.

De negativa konsekvenserna av covid-19-pandemin som beskrivits i resultatredovisningen riskerar att påverka skolväsendet även under 2023 och under en lång tid framöver. Pandemin har medfört att många elever har gått miste om undervisning och att undervisningen ibland har haft lägre kvalitet, vilket bedöms kunna leda till ett kunskapstapp som även på sikt kan få negativa konsekvenser för elevers framtidsutsikter. Förskolan och skolan är dessutom inte bara viktiga för barnens och elevernas lärande utan också för deras hälsa och välbefinnande.

3.5 Tillkännagivanden

3.5.1 Trygghet och studiero i skolan

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska låta utreda regelverket gällande trygghet och studiero i skolan med inriktning mot en skärpning av skollagen (2010:800) och se till att det informeras om och vidtas lämpliga insatser för att underlätta tillämpningen av det aktuella regelverket bland lärare, rektorer och huvudmän (bet. 2017/18:UbU19 punkt 17, rskr. 2017/18:221). Den 18 december 2017 fick Statens skolverk i uppdrag att kartlägga hur ordningsregler och disciplinära åtgärder används inom skolan. Myndigheten skulle vidare med utgångspunkt i kartläggningen lämna förslag till åtgärder i syfte att uppnå en skolmiljö präglad av trygghet och studiero. Skolverket redovisade uppdraget den 15 oktober 2018. Den 30 augusti 2018 beslutades om ändringar rörande trygghet och studiero i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, i läroplanen för sameskolan och i läroplanen för gymnasieskolan. Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 2019. Den 16 juni 2022 beslutades motsvarande ändringar i läroplanerna för grundsärskolan, specialskolan och gymnasiesärskolan. Vidare beslutade Regeringskansliet den 26 februari 2020 att en utredare skulle biträda Utbildningsdepartementet med att ta fram ett förslag till en nationell plan för skolans arbete med trygghet och studiero och lämna förslag som säkerställer ett fungerande regelverk kring trygghet och studiero i skolan (U2020/00707). Uppdraget redovisades den 16 december 2020 och den 18 maj 2021 remitterades departementspromemorian Nationell plan för trygghet och studiero i skolan (Ds 2021:13). Den 17 mars 2022 beslutades propositionen Skolans arbete med trygghet och studiero (prop. 2021/22:160). I propositionen föreslogs ändringar i skollagen som innebär att det bl.a. ska bli enklare för rektorn att besluta om avstängning av elever samt tillfällig placering inom och utanför skolenheten. Det föreslogs även att mobiltelefoner vid undervisning som huvudregel endast ska få användas efter lärarens instruktion och att möjligheter att omhänderta sådana samt att ha mobilfria skoldagar ska öka. Vidare föreslogs att all personal ska få vidta de

omedelbara och tillfälliga åtgärder som är befogade för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero och att det uttryckligen ska anges att dessa åtgärder innefattar en befogenhet att ingripa fysiskt för att avvärja våld, kränkningar eller andra ordningsstörningar. Riksdagen har beslutat i enlighet med förslagen i propositionen. Den 17 mars 2022 beslutades även, genom en ändring av Skolverkets regleringsbrev, ett uppdrag till Skolverket med utgångspunkt i propositionen. En del av uppdraget innebär att Skolverket ska ta fram stöd för skolans personal när det gäller deras befogenhet och ansvar att agera i bl.a. svåra situationer. Stödet ska tillhandahållas senast den 1 januari 2023. I den del som gäller förslaget om personalens befogenhet att ingripa fysiskt enligt 5 kap. 6 § skollagen (2010:800) innebar dock uppdraget att stödet skulle tillhandahållas senast den 15 augusti 2022. Ett sådant material finns nu tillgängligt på Skolverkets webbplats. Till uppdraget hör även att myndigheten ska informera om lagstiftningen och följa utvecklingen inom området, bl.a. vad gäller förekomsten av fysiska ingripanden och andra disciplinära och särskilda åtgärder i övrigt. Uppdraget i sin helhet ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 december 2023. Regeringen bedömer att tillkännagivandet därmed har tillgodosetts och att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.5.2 Brister i tillämpningen av skollagens bestämmelser om de stödinsatser som behövs för att elever ska nå kunskapskraven

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör göra en översyn och analys av den lagstiftning som gäller rätten till särskilt stöd och av skolornas praktiska tillämpning av lagstiftningen samt ge Skolinspektionen ett uppdrag att under två år särskilt granska skolornas arbete med stöd till elever som inte når kunskapsmålen (bet. 2017/18:UbU10 punkt 2, rskr. 2017/18:333). Den 20 juli 2017 beslutades att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. kartlägga och analysera brister i skolornas stöd- och elevhälsoarbete samt föreslå hur arbetet kan förbättras (U 2017:07, dir. 2017:88). Utredningen lämnade den 25 juni 2020 delbetänkandet En annan möjlighet till särskilt stöd – Reglering av kommunala resursskolor (SOU 2020:42) och den 26 februari 2021 slutbetänkandet Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (SOU 2021:11). Den 17 mars 2022 beslutades propositionen Resursskolor och tilläggsbelopp för särskilt stöd (prop. 2021/22:156). I propositionen lämnas förslag med syfte att utveckla och tydliggöra förutsättningarna för s.k. resursskolor. I propositionen föreslås bl.a. att bemyndigandet i skollagen för regeringen att meddela ytterligare föreskrifter om det tilläggsbelopp som kommunerna ska lämna till enskild verksamhet för barn och elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd, ska förses med en möjlighet för regeringen att delegera denna uppgift till den myndighet som regeringen bestämmer. Syftet är att systemet med tilläggsbelopp för barn och elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd ska bli mer likvärdigt och rättvist. Den 17 mars 2022 beslutades propositionen Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (prop. 2021/22:162). I propositionen föreslås bl.a. att elevhälsans uppdrag ska förtydligas och att det ska finnas tillgång till specialpedagog eller speciallärare för elevhälsans specialpedagogiska insatser. Riksdagen har beslutat i enlighet med förslagen i propositionerna. Den 12 maj 2022 fick Statens skolverk, genom en ändring av myndighetens regleringsbrev, i uppdrag att med utgångspunkt i propositionen Resursskolor och tilläggsbelopp för särskilt stöd – och med förbehåll för riksdagens beslut – lämna förslag till dels revidering av föreskrifter på förordningsnivå om bestämmandet av tilläggsbelopp för barn och elever med ett omfattande behov av särskilt stöd, dels myndighetsföreskrifter om tilläggsbelopp. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 15 augusti 2023. Den 22 juni 2022 fick Skolinspektionen, genom en

ändring av myndighetens regleringsbrev, i uppdrag att genomföra en granskning av skolornas arbete med extra anpassningar och särskilt stöd till elever i de obligatoriska skolformerna och i fritidshemmet (U2022/02495). Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 12 juni 2024. Regeringen bedömer att tillkännagivandet därmed har tillgodosetts och att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.5.3 Könsuppdelad undervisning

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ett tydliggörande av skollagen (2010:800) om att undervisning som huvudregel inte ska vara könsuppdelad (bet. 2016/17:UbU17 punkt 2, rskr. 2016/17:250). Den 26 april 2018 beslutades om ändringar i läroplanerna för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet, som innebar ett förtydligande om skolans jämställdhetsuppdrag. Samma dag fick Utredningen om elevers möjligheter att nå kunskapskraven i uppdrag att föreslå nödvändiga ändringar i skollagen med utgångspunkten att barn och elever som huvudregel inte ska vara uppdelade efter kön i undervisningen och utbildningen i övrigt (U 2017:07, dir. 2018:33). Den 4 februari 2021 beslutades även ett förtydligande av jämställdhetsuppdraget i läroplanerna för gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen. Utredningen redovisade sitt uppdrag den 26 februari 2021 i betänkandet Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (SOU 2021:11). Utredningens bedömning, som baseras på ovan nämnda ändringar i läroplanerna, var att det inte bör införas några bestämmelser i skollagen som uttryckligen förbjuder könsuppdelad undervisning och utbildning. Utredningen bedömer att nuvarande bestämmelser i läroplaner och diskrimineringslagen (2008:567) är tillräckliga, eftersom det av dessa bestämmelser framgår att könsuppdelad undervisning och utbildning endast får förekomma i undantagsfall. Betänkandet har remissbehandlats under 2021. En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga synpunkter på utredningens förslag. Eftersom syftet med riksdagens tillkännagivande om en lagändring har uppnåtts genom de nämnda läroplansändringarna och bestämmelserna i diskrimineringslagen bedömer regeringen att det arbete som redovisats ovan är det mest ändamålsenliga och att tillkännagivandet därmed ska anses slutbehandlat.

3.5.4 Breddad och förstärkt gymnasial lärlingsutbildning

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen ska utreda om en breddad och förstärkt gymnasial lärlingsutbildning kan införas och vilka konsekvenser det skulle medföra (bet. 2015/16:UbU13 punkt 6, rskr. 2015/16:169). I regeringens skrivelse Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021 (skr. 2021/22:75) angavs att avsikten är att den fråga som tillkännagivandet avser ska behandlas i budgetpropositionen för 2023. Regeringen bedömer nu att ytterligare överväganden behöver göras och avser därför att återkomma i frågan. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

3.6 Politikens inriktning

3.6.1 Utbildning för kunskap och bildning

Sverige behöver återigen upprätta en stark kunskapsskola. Alla barn och elever ska få förutsättningar att lyckas med sin utbildning och bli rustade med kunskap, bildning och färdigheter. Tidigare satsningar som gjorts inom skolområdet har varit otillräckliga och i vissa fall felriktade, samtidigt som alltför många elever har lämnat skolan utan

tillräckliga kunskaper. Förslagen i denna proposition inriktas i första hand på att fokusera på skolans kunskapsuppdrag, stärka lärarnas yrkesroll, öka trygghet och studiero samt förbättra tillgång till tidiga stödinsatser.

3.6.2 En kunskapsskola med höga ambitioner

Mer tid för eleverna i skolan

Kunskap är skolans viktigaste uppdrag. Sverige ska återupprätta en stark kunskapsskola och elever behöver då mer tid i skolan. För att skapa bättre förutsättningar för fler elever att lyckas i skolan är tidiga insatser avgörande. Regeringen föreslår därför medel för bl.a. förstärkt lovskola så att den kan erbjudas till elever i lägre årskurser.

Öka antalet speciallärare

Alla elever som har behov av stöd ska ges det. Det är vanligt att elever i behov av stöd i undervisningen får det stöd de behöver för sent i sin tid i grundskolan. Om fler elever ska kunna nå målen för utbildningen behöver elever få bättre möjlighet till stöd i undervisningen. Tillgången till speciallärare behöver öka för att bl.a. tillgodose tillgången till särskilda undervisningsgrupper liksom specialpedagogiska insatser. Det behövs därför fler speciallärare och bättre möjligheter för elever att få stöd i undervisningen. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för detta.

Stärka barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling

Barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling har avgörande betydelse för deras lärande i alla skolans ämnen. Covid-19-pandemin har inneburit att barn har varit borta från förskolan mer än normalt. Det gäller bl.a. barn i socioekonomiskt utsatta familjer och barn som inte har svenska som modersmål. I kombination med hög personalfrånvaro bedöms det ha fått vissa negativa konsekvenser för barnens lärande. Även i de obligatoriska skolformerna och fritidshemmet samt i gymnasie- och gymnasiesärskolan har pandemin påverkat elevernas lärande. Regeringen anser därför att det behövs insatser för att stärka barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling, och föreslår därför bl.a. en utvidgning, förstärkning och förlängning av Skolverkets nuvarande uppdrag Läslyftet.

Spetsklasser för särskilt begåvade och högpresterande elever

Alla elever ska bli utmanade i sitt lärande och ges förutsättningar att nå sin fulla potential i skolan. Särskilt begåvade och högpresterande elever som lätt uppfyller de betygskriterier som minst ska uppfyllas ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. Regeringen avser därför att vidta åtgärder för att förbereda en permanentning och utökning av den pågående försöksverksamheten med riksrekryterande spetsutbildningar inom grundskolan och gymnasieskolan. Regeringen föreslår att medel tillförs för att stimulera tillkomsten av och kvaliteten i spetsutbildningar.

Central rättning av nationella prov

Likvärdigheten och rättssäkerheten vid betygssättningen behöver öka. Studier från bl.a. Statens skolinspektion, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Skolverket visar att det förekommer systematiska skillnader mellan lärares bedömning av elevlösningar i nationella prov och Skolinspektionens ombedömning av samma prov. Studierna visar att det också finns systematiska skillnader mellan elevers resultat på de nationella proven jämfört med slutbetygen. Generellt sett sätter lärare i fristående gymnasieskolor högre betyg än lärare i kommunala skolor. Skillnaderna minskar om det är någon annan än den betygs-

sättande läraren som bedömer resultatet på proven. Riksdagen har i två tillkännagivanden till regeringen angett att digitaliserade nationella prov med extern rättning ska införas (bet. 2015/16:UbU14 punkt 30, rskr. 2015/16:228) och att digitala och centralt rättade nationella prov ska införas (bet. 2016/17:UbU17 punkt 10, rskr. 2016/17:250). Regeringen bedömer att införandet av digitala nationella prov som rättas centralt behöver påskyndas. Regeringen avser därför att ge Skolverket i uppdrag att ansvara för central rättning av nationella prov när det gäller uppsatsdelarna i ämnena svenska, svenska som andraspråk och engelska. Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

3.6.3 Stärka tryggheten och arbetsron i skolan

En trygg skolmiljö ger förutsättningar för lärande

En skolmiljö som präglas av trygghet och studiero är en av de viktigaste förutsättningarna för att elever ska kunna inhämta och utveckla kunskaper och värden. Alla skolor präglas dock inte av en sådan miljö. Lärarnas tid ska läggas på undervisningen och inte på att hantera ordningsproblem. Regeringen ser därför behov av en statlig satsning så att skolor kan inrätta s.k. sociala team för att bl.a. bidra till trygghet och studiero, öka närvaron för eleverna och förbättra samverkan mellan skola och socialtjänst. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för detta.

För att hantera elever som genom disciplinära åtgärder behöver flyttas utanför den egna skolan saknas i dag ofta metoder som både minskar risken att de själva halkar efter i skolan och säkerställer att de inte bidrar till bristande trygghet och studiero för andra elever. I syfte att värna andra elevers trygghet och studiero ska det därför vara möjligt att flytta elever som t.ex. stör ordningen eller bidrar till en otrygg miljö för andra elever. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för uppbyggnad av s.k. jour- och akutskolor på flera platser i landet.

3.6.4 Förbättrade kompetensutvecklings- och fortbildningsmöjligheter för förskollärare och lärare

Möjligheter till vidareutbildning av förskollärare och lärare

Den enskilt viktigaste faktorn för bättre måluppfyllelse i förskolan och högre kunskapsresultat bland eleverna är skickliga förskollärare och lärare. Med kompetenta och kunniga förskollärare och lärare ökar förutsättningarna för en förskoleverksamhet av hög kvalitet och att fler elever når målen för utbildningen. Regeringen föreslår därför att det genomförs en satsning för förskollärares och lärares vidareutbildning.

3.6.5 En likvärdig skola med stärkt kvalitet i hela landet

Förbättra tillgången till nya läromedel av hög kvalitet

Läromedel av hög kvalitet som är framtagna i enlighet med läroplanerna gynnar både undervisningens kvalitet och minskar lärarnas arbetsbörda. Tillgången till läromedel ser olika ut på olika skolor. Det finns t.ex. elever som inte får tillgång till läroböcker och tidsenliga läromedel. Regeringen bedömer att det behövs insatser för att bl.a öka tillgången till läromedel av hög kvalitet och föreslår att medel avsätts för detta.

Förlängd satsning på tidiga och samordnade insatser

Det finns ett stort behov av att barn och unga som har en ogynnsam utveckling får stöd i ett tidigt skede. För det krävs en förbättrad och utvecklad samverkan mellan skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst (se utg.omr. 9 avsnitt 4). I mars 2017 gav regeringen Skolverket och Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra ett treårigt utvecklingsarbete i syfte att stärka samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården

och socialtjänsten så att barn och unga får tidiga och samordnade insatser (U2017/01236). I februari 2020 ändrades uppdraget på så vis att det inom ramen för uppdraget även ska riktas särskilda insatser mot dels riskgrupper bland barn och unga i socialt utsatta områden, dels barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Regeringen avser att förlänga uppdraget med tre år t.o.m. 2025.

Utökat åtagande avseende kommunernas tillsyn

I och med riksdagens beslut om propositionen Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning (prop. 2021/22:157, bet. 2021/22:UbU29, rskr. 2021/22:397) kommer kommunerna åläggas nya uppgifter i egenskap av godkännande- och tillsynsmyndighet avseende fristående förskolor och vissa fristående fritidshem. Medel för ett utökat åtagande för kommunerna finns beräknade fr.o.m. 2024 i den av riksdagen beslutade budgeten för 2022. Det utökade åtagandet för kommunerna träder i kraft den 2 januari 2023 och därför bör medel skjutas till redan fr.o.m 2023.

Nationell samordning av nationella minoritetsspråk

I den av riksdagen beslutade budgeten för 2022 beräknades medel för en nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk. Skolverket har i uppdrag att ansvara för samordningen. Regeringen anser att uppdraget behöver utökas för att även omfatta förskola och produktion av läromedel.

Anpassningar av nationella prov för elever med grav synnedsättning eller blindhet

Skolverket ansvarar för och ska kontinuerligt utveckla nationella prov. För att elever med grav synnedsättning eller blindhet ska kunna göra de nationella proven krävs flera anpassningar, samtidigt som syftet med innehåll och uppgifter ska bevaras för att skapa en likvärdig bedömningssituation. Sådana anpassningar kräver både kunskap om målgruppens behov och särskild teknisk utrustning. Regeringen har därför för avsikt att ge Specialpedagogiska skolmyndigheten i uppdrag att bistå Skolverket med att genomföra sådana anpassningar av nationella prov. Medel för detta arbete föreslås därför omfördelas från Skolverket till Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Ny överklagandeinstans för beslut inom det nationella professions-programmet för rektorer, lärare och förskollärare

I lagrådsremissen Nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare (U2022/02560) föreslås att ett beslut om en meriteringsnivå som Skolverket fattar ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. I remisspromemorian (U2021/03373) som föregick lagrådsremissen var förslaget att ett sådant beslut skulle få överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. I den av riksdagen beslutade budgeten för 2022 beräknades medel fr.o.m. 2023 för meriteringsprocess och professionsråd. I och med det nämnda förslaget i lagrådsremissen föreslås delar av dessa medel flyttas för att i stället kunna användas av allmän förvaltningsdomstol.

Arbetet med att förenkla statsbidragen fortsätter

I syfte att minska antalet och förenkla de riktade statsbidragen avser regeringen att genomföra en översyn och anpassning av befintlig anslagsstruktur och anslags-ändamål. Syftet är att minska huvudmännens administrativa börda och antalet riktade statsbidrag.

Genom riksdagens budgetbeslut för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16, bet. 2021/22:UbU1, rskr. 2021/22:108) utökades statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan med 400 miljoner kronor för 2022 och 800 miljoner kronor beräknades för 2023 och 2024. Samtidigt beslutade riksdagen att det bör förtydligas att de som söker och får bidraget ska sträva efter Skolverkets riktmärke om lämplig storlek för barngrupperna. För att minska den administrativa bördan för huvudmännen och för Skolverket anser regeringen att denna begränsning av hur medlen får användas bör tas bort och att bidraget i stället ska få användas uifrån huvudmännens behov och förutsättningar i enlighet med villkoren för statsbidraget.

I den av riksdagen beslutade budgeten för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16 avsnitt 4.6.2, 4.7.13 och 4.7.15) aviserades att medel skulle flyttas från lärarlönelyftet till det s.k. likvärdighetsbidraget. Regeringen föreslår nu att den aviserade flytten av medel inte ska genomföras innan en översyn av statsbidragen är gjord.

Utveckling av yrkesutbildning

För att förbättra yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft deltar den svenska staten i ett trepartssamarbete med Landsorganisationen i Sverige (LO) och Svenskt Näringsliv genom World Skills Sweden. Det är viktigt att World Skills Sweden fortsätter sina insatser bl.a. för att locka fler yrkesverksamma kvinnor och män att bli yrkeslärare samt bidra till att fler unga väljer att läsa en yrkesutbildning. Regeringen föreslår därför en fortsatt delfinansiering av World Skills Sweden.

Förstärkning av Skolinspektionen och Skolväsendets överklagandenämnd

Skolväsendets överklagandenämnd har under flera år haft en stadig ökning av antalet inkomna överklagandeärenden, vilket resulterat i långa handläggningstider. Det är framför allt överklaganden av skolplaceringar som utgör grund för ökningen. Statens skolinspektion är värdmyndighet för Skolväsendets överklagandenämnd och tillhandahåller kansliresurser till nämnden. Resursbehoven har även ökat för Skolinspektionens handläggning av ansökningar om godkännande som enskild huvudman inom skolväsendet. Det är angeläget att Skolinspektionen och Skolväsendets överklagandenämnd kan genomföra sin verksamhet med bibehållen kvalitet och omfattning. Regeringen föreslår därför att Skolinspektionen tillförs ytterligare medel.

Specialpedagogiska skolmyndighetens förvaltningsanslag stärks

Staten är genom Specialpedagogiska skolmyndigheten huvudman för specialskolan. Eftersom specialskolan är en statlig skolform får den inte del av de särskilda satsningar som regeringen gör för att bl.a. höja lärarlöner eller andra insatser riktade till skolan. Samtidigt som myndighetens kostnader ökar till följd av de högre lärarlönerna ökar även antalet elever i specialskolan. Regeringen föreslår därför att myndighetens förvaltningsanslag ökas.

Sameskolstyrelsens förvaltningsanslag stärks

Staten är genom Sameskolstyrelsen huvudman för Sameskolstyrelsen. Sameskolstyrelsen har en viktig roll i att tillgängliggöra och utveckla de samiska språken och det samiska kulturarvet. För att bl.a. kunna hantera Skolverkets kommande digitala nationella prov, men även för att möjliggöra en mer omfattande distansundervisning och integrerad samisk undervisning finns det behov av att säkerställa en stabil och säker digital infrastruktur. För att fler elever ska ges möjlighet

att gå i sameskolan och för att Sameskolstyrelsen ska kunna bedriva en verksamhet av god kvalitet föreslår regeringen att Sameskolstyrelsens förvaltningsanslag ökas.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Statens skolverk

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

2021	Utfall	1 152 379	Anslagssparande	38 400
2022	Anslag	1 368 338[1]	Utgiftsprognos	1 224 515
2023	**Förslag**	**1 319 762**		
2024	Beräknat	1 271 458[2]		
2025	Beräknat	1 219 118[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 229 709 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 149 020 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolverks förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för Statens skolverk

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 367 338**	**1 367 338**	**1 367 338**
Pris- och löneomräkning[2]	17 094	64 095	101 554
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-64 670	-139 037	-228 288
varav BP23[3]	*-255 500*	*-319 500*	*-258 500*
– Flytt av medel – Konfessionella skolor	*-7 000*	*-7 000*	
– Ny struktur CF – nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Förlängning av TSI-uppdrag	*-6 000*	*-6 000*	*-6 000*
– Nationella prov för elever med grav synnedsättning eller blindhet	*-2 000*	*-2 000*	*-2 000*
– Överklagandeinstans för beslut inom Professionsprogrammet	*-2 000*	*-2 000*	*-2 000*
– Kvalitetsdialoger	*-61 000*	*-85 000*	*-85 000*
– Tillskott ESS	*-166 000*	*-160 000*	*-107 000*
– Finansiering av vissa reformer i BP23	*-25 000*	*-71 000*	*-70 000*
– Läslyftet	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Spetsklasser	*5 000*	*5 000*	*5 000*
Överföring till/från andra anslag		-20 938	-21 486
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 319 762**	**1 271 458**	**1 219 118**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

För att korrigera ett tidigare beslut föreslår regeringen att medel för utökat åtagande för kommunerna i egenskap av godkännande- och tillsynsmyndighet avseende fristående förskolor och vissa fristående fritidshem med konfessionell inriktning

överförs från anslaget till anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. Anslaget minskas därför med 7 000 000 kronor 2023 och beräknas minska med motsvarande belopp 2024 (se avsnitt 3.6.5).

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Statens skolverk. Anslaget beräknas därför öka med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se utg.omr. 6 avsnitt 5.5.2 och 5.6.4).

För en förlängning av uppdraget om tidiga och samordnade insatser för barn och unga beräknas anslaget minska med 6 000 000 kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp (se avsnitt 3.6.5). Anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* beräknas öka med motsvarande belopp.

För arbete med anpassningar av nationella prov för elever med grav synnedsättning eller blindhet minskas anslaget med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.6.5). Anslaget 1:3 *Specialpedagogiska skolmyndigheten* ökas med motsvarande belopp.

Med anledning av förslag om ny överklagandeinstans för beslut inom Professionsprogrammet minskas anslaget med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.6.5). Anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet ökas med motsvarande belopp (se utg.omr. 4 avsnitt 3.10.5).

För en effektivisering av Statens skolverks arbete med riktade insatser mot huvudmän, bl.a. genom en omprioritering från kvalitetsdialoger, minskas anslaget med 61 000 000 kronor 2023 och beräknas minska med 85 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

För tillskott till European Spallation Source ERIC (ESS) under anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas anslaget med 166 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 160 000 000 kronor, för 2025 med 107 000 000 kronor och fr.o.m. 2026 med 15 000 000 kronor (se avsnitt 6.5.1).

I den av riksdagen beslutade budgeten för 2022 beräknades anslaget öka för en förstärkning av undervisningen i grundsärskolan och gymnasiesärskolan samt för införande av ett gemensamt skolvalssystem. Dessa reformmedel föreslås omprioriteras för andra satsningar inom utgiftsområdet. Därför minskas anslaget med 25 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 71 000 000 kronor och för 2025 med 70 000 000 kronor.

För insatser för att stärka barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling ökas anslaget med 5 000 000 kronor för 2023. Från och med 2024 beräknas anslaget öka med 5 000 000 kronor (se avsnitt 3.6.2).

För arbete med att stärka kvaliteten i och tillkomsten av spetsklasser ökas anslaget med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.6.2).

Regeringen föreslår att 1 319 762 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens skolverk* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 271 458 000 kronor respektive 1 219 118 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.8 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens skolverk

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Intäkter 2023	Kostnader 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Offentligrättslig verksamhet						
Utfärda och komplettera lärarlegitimationer[1]	-	-	21 060	-	-	-

[1] Eftersom det ekonomiska målet är obestämt redovisas endast intäkterna.

Från och med den 1 juli 2011 tar Statens skolverk ut avgifter som ersättning av den enskilde läraren eller förskolläraren för att utfärda och komplettera legitimationer. Intäkterna av avgiften för ansökan om utfärdande och komplettering av legitimationer ska bidra till kostnaderna. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel.

3.7.2 1:2 Statens skolinspektion

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

2021	Utfall	467 892	Anslagssparande	13 417
2022	Anslag	531 927[1]	Utgiftsprognos	521 280
2023	**Förslag**	**546 884**		
2024	Beräknat	551 705[2]		
2025	Beräknat	561 279[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 541 011 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 541 012 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolinspektions förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för verksamhetsutgifter för Barn- och elevombudet samt Skolväsendets överklagandenämnd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**531 927**	**531 927**	**531 927**
Pris- och löneomräkning[2]	5 330	15 949	25 456
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 627	3 829	3 896
varav BP23[3]	*8 000*	*8 000*	*8 000*
– Förstärkning av förvaltningsanslaget	*4 000*	*4 000*	*4 000*
– Förstärkning av Skolväsendets överklagandenämnd	*4 000*	*4 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**546 884**	**551 705**	**561 279**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

För att Skolväsendets överklagandenämnd (ÖKN) ska kunna fortsätta bedriva sin verksamhet med bibehållen kvalitet och effektivitet trots ökande ärendemängd ökas anslaget med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.6.5).

För att Skolinspektionen ska kunna fortsätta att bedriva sin verksamhet med bibehållen kvalitet och omfattning trots ökade resursbehov för handläggning av ansökningar om godkännande som enskild huvudman inom skolväsendet ökas anslaget med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.6.5).

Regeringen föreslår att 546 884 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens skolinspektion* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 551 705 000 kronor respektive 561 279 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.11 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens skolinspektion

Tusental kronor

	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Offentligrättslig verksamhet						
Ansökningar om godkännande som enskild huvudman[1]	0	-3 500	6 000	9 500	-3 500	-7 000

[1] Resultatet för 2021 är 0, då regeringen i ändring av regleringsbrev för Statens skolinspektion beslutat att bevilja myndigheten möjlighet att använda medel från anslag 1:2 *Statens skolinspektion* för att täcka ett ackumulerat underskott på 13 045 000 kronor.

Källa: Statens skolinspektion.

Skolinspektionens intäkter avseende offentligrättslig verksamhet avser avgifter för ansökningar om godkännande som enskild huvudman. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel.

3.7.3 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	769 082	Anslagssparande	23 467
2022	Anslag	783 592[1]	Utgiftsprognos	785 370
2023	**Förslag**	**803 307**		
2024	Beräknat	815 415[2]		
2025	Beräknat	829 238[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 811 750 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 819 587 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Specialpedagogiska skolmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för myndighetens verksamhet, produktionsstöd för läromedelsframställning och visst internationellt samarbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**783 592**	**783 592**	**783 592**
Pris- och löneomräkning[2]	9 215	12 795	18 550
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 500	19 028	27 096
varav BP23[3]	*12 000*	*22 000*	*32 000*
– Nationella prov för elever med grav synnedsättning eller blindhet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Förstärkning av förvaltningsanslaget	*10 000*	*20 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**803 307**	**815 415**	**829 238**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För arbete med anpassningar av nationella prov för elever med grav synnedsättning eller blindhet ökas anslaget med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2023 (se avsnitt 3.6.5). Anslaget 1:1 *Statens skolverk* minskas med motsvarande belopp.

För att bl.a. möta myndighetens ökade kostnader till följd av högre lärarlöner och ett ökat antal elever i specialskolan samt för en ökad regional närvaro ökas anslaget med 10 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor och därefter med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2025 (se avsnitt 3.6.5).

Regeringen föreslår att 803 307 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Specialpedagogiska skolmyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 815 415 000 kronor respektive 829 238 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.14 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Intäkter 2023	Kostnader 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Offentligrättslig verksamhet						
Avgifter för elever i specialskolan[1]	-	-	430 000	-	-	-

[1] Eftersom det ekonomiska målet är obestämt redovisas endast intäkterna.

För elever i specialskolan, förskoleklass och fritidshemmet tar Specialpedagogiska skolmyndigheten ut en avgift från elevernas hemkommuner. Myndigheten disponerar även avgifter från försäljning av läromedel och ersättning från kommuner för elever i specialskolan. Det ekonomiska målet är att intäkterna delvis ska täcka kostnaderna för verksamheten. Myndigheten tar även ut en avgift från Folkbildningsrådet för administration av förstärkningsbidrag till folkhögskolor. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel. Eftersom det ekonomiska målet är obestämt redovisas endast intäkterna i tabellen ovan.

3.7.4 1:4 Sameskolstyrelsen

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

2021	Utfall	58 157	Anslagssparande	558
2022	Anslag	58 434[1]	Utgiftsprognos	58 424
2023	**Förslag**	**59 667**		
2024	Beräknat	60 536[2]		
2025	Beräknat	61 753[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 60 670 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 61 668 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sameskolstyrelsens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för Sameskolstyrelsens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**58 434**	**58 434**	**58 434**
Pris- och löneomräkning[2]	1 233	1 102	1 315
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		1 000	2 004
varav BP23[3]	*2 000*	*3 000*	*4 000*
– Förstärkning av förvaltningsanslaget	*2 000*	*3 000*	*4 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**59 667**	**60 536**	**61 753**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att bl.a. stärka Sameskolstyrelsens digitala infrastruktur, utveckla den integrerade undervisningen samt för att utveckla undervisningen på distans ökas anslaget med 2 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 3 000 000 kronor och fr.o.m. 2025 med 4 000 000 kronor (se avsnitt 3.6.5).

Regeringen föreslår att 59 667 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sameskolstyrelsen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 60 536 000 kronor respektive 61 753 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.17 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Intäkter 2023	Kostnader 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Offentligrättslig verksamhet						
Avgifter för elever i sameskolan m.m.[1]	-	-	48 000	-	-	-

[1] Eftersom det ekonomiska målet är obestämt redovisas endast intäkterna.

Avgifterna avser bl.a. ersättning från kommuner för elever i sameskolan samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med sameskola. Ersättningens storlek ska beräknas efter samma grunder som elevens hemkommun tillämpar vid fördelning av resurser i sin egen grundskola, förskoleklass eller fritidshem. Dessutom avser avgifterna intäkter från fjärrundervisning. Intäkterna disponeras av myndigheten. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel. Eftersom det ekonomiska målet är obestämt redovisas endast intäkterna i tabellen ovan.

3.7.5 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	4 499 328	Anslagssparande	417 366
2022	Anslag	4 653 693[1]	Utgiftsprognos	4 286 367
2023	**Förslag**	**3 906 193**		
2024	Beräknat	4 207 631		
2025	Beräknat	4 272 631		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja utveckling av skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet samt för insatser som syftar till att minska skolsegregation. Anslaget får även användas för utgifter för svenskt deltagande i internationella studier och tävlingar på utbildningsområdet. Anslaget får vidare användas för utgifter för administration av uppdrag, uppföljning och utvärdering av uppdrag och satsningar, utredningar samt statsbidrag och stipendier.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 653 693**	**4 653 693**	**4 653 693**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-747 500	-467 000	-402 000
varav BP23	*1 334 500*	*1 677 500*	*1 777 500*
– Förlängning av TSI-uppdrag	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Läromedel	*685 000*	*555 000*	*555 000*
– Sociala team	*75 000*	*250 000*	*250 000*
– Nationella minoritetsspråk inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan	*-1 500*	*-1 500*	*-1 500*
– Läslyftet		*13 000*	*13 000*
– Medel till World Skills Sweden		*10 000*	*10 000*
– Ökad tillgång till speciallärare, specialpedagogiska insatser och särskilda undervisningsgrupper	*400 000*	*700 000*	*800 000*
– Lovskola	*100 000*		
– Spetsklasser	*20 000*	*45 000*	*45 000*
– Jour- och akutskolor	*50 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag		20 938	20 938
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 906 193**	**4 207 631**	**4 272 631**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För en förlängning av uppdraget om tidiga och samordnade insatser för barn och unga beräknas anslaget öka med 6 000 000 kronor per år 2023–2025. Anslaget 1:1 *Statens skolverk* beräknas minska med motsvarande belopp (se avsnitt 3.6.5).

För insatser för att öka tillgången till läromedel av hög kvalitet ökas anslaget med 685 000 000 kronor 2023 och beräknas öka med 555 000 000 kronor fr.o.m. 2024 (se avsnitt 3.6.5).

För arbete med s.k. sociala team för ökad trygghet och studiero ökas anslaget med 75 000 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 250 000 000 kronor (se avsnitt 3.6.3).

För att möjliggöra för eventuellt kommande förslag om nationella minoritetsspråk beräknas anslaget minska med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämnning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner beräknas öka med motsvarande belopp (se utg.omr. 25 avsnitt 2.8.1).

För insatser för att stärka barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling beräknas anslaget öka med 13 000 000 kronor fr.o.m. 2024 (se avsnitt 3.6.2).

För att World Skills Sweden ska kunna fortsätta sitt arbete med att stärka yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft och för att intressera fler yrkesverksamma att bli yrkeslärare beräknas anslaget öka med 10 000 000 kronor 2024 respektive 2025 (se avsnitt 3.6.5).

För ökad tillgång till speciallärare, specialpedagogiska insatser och särskilda undervisningsgrupper ökas anslaget med 400 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 700 000 000 kronor och för 2025 med 800 000 000 kronor (se avsnitt 3.6.2).

För att bl.a. erbjuda lovskola till elever i lägre årskurser ökas anslaget med 100 000 000 kronor 2023 (se avsnitt 3.6.2).

För att stimulera kvaliteten i och tillkomsten av spetsklasser ökas anslaget med 20 000 000 kronor 2023 och beräknas öka med 45 000 000 kronor fr.o.m. 2024 (se avsnitt 3.6.2).

För arbete med s.k. jour- och akutskolor för ökad trygghet och studiero ökas anslaget med 50 000 000 kronor 2023. Fr.o.m. 2024 beräknas anslaget öka med 100 000 000 kronor (se avsnitt 3.6.3).

Regeringen föreslår att 3 906 193 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 207 631 000 kronor respektive 4 272 631 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 851 745 000 kronor 2024–2029.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver inom sin verksamhet kunna sluta fleråriga ekonomiska avtal. Vidare behöver myndigheten kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 851 745 000 kronor 2024–2029.

Tabell 3.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2029
Ingående åtaganden	1 316 151	2 008 760	1 984 367			
Nya åtaganden	1 614 093	1 049 814	995 872			
Infriade åtaganden	-921 484	-1 074 207	-1 128 494	-1 113 157	-287 024	-451 564
Utestående åtaganden	2 008 760	1 984 367	1 851 745			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 012 180**	**2 022 500**	**1 851 745**			

3.7.6 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

2021	Utfall	235 619	Anslagssparande	79 598
2022	Anslag	259 837[1]	Utgiftsprognos	227 069
2023	**Förslag**	**259 837**		
2024	Beräknat	259 837		
2025	Beräknat	259 837		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom skolområdet för elever med funktionsnedsättning som är mottagna vid någon av de riksrekryterande utbildningarna i Göteborgs kommun, Kristianstads kommun, Linköpings kommun, Stockholms kommun och Örebro kommun.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**259 837**	**259 837**	**259 837**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**259 837**	**259 837**	**259 837**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 259 837 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 259 837 000 kronor respektive 259 837 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 500 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Specialpedagogiska skolmyndigheten beslutar om bidrag för omvårdnad och habilitering för elever som deltar i Rh-anpassad gymnasieutbildning. Bidraget beviljas per läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 500 000 kronor 2024.

Tabell 3.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	31 930	31 784	36 000	
Nya åtaganden	31 784	36 000	36 500	
Infriade åtaganden	-31 930	-31 784	-36 000	-36 500
Utestående åtaganden	31 784	36 000	36 500	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**35 500**	**36 000**	**36 500**	

3.7.7 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder i förskola

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola

Tusental kronor

2021	Utfall	3 895 938	Anslagssparande	7 062
2022	Anslag	4 303 000[1]	Utgiftsprognos	4 245 749
2023	**Förslag**	**4 999 000**		
2024	Beräknat	4 960 000		
2025	Beräknat	4 160 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg. Anslaget får vidare användas för utgifter för statsbidrag för att stimulera omsorg under kvällar, nätter och helger. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 303 000**	**4 303 000**	**4 303 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	696 000	657 000	-143 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 999 000**	**4 960 000**	**4 160 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 999 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 960 000 000 kronor respektive 4 160 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 786 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan beviljas per kalenderår (bidragsår). Huvudmännen behöver information om bidragsramarnas storlek och beslut om bidragsram behöver därför fattas året innan bidragsåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 786 000 000 kronor 2024.

Tabell 3.26 Beställningsbemyndigande för anslag 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	612 805	1 728 987	2 825 000	
Nya åtaganden	1 728 987	2 825 000	2 786 000	
Infriade åtaganden	-612 805	-1 728 987	-2 825 000	-2 786 000
Utestående åtaganden	1 728 987	2 825 000	2 786 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 729 000**	**2 825 000**	**2 786 000**	

3.7.8 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	205 622	Anslagssparande	3 098
2022	Anslag	230 720[1]	Utgiftsprognos	216 393
2023	**Förslag**	**200 720**		
2024	Beräknat	205 720		
2025	Beräknat	190 720		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskolutbildning,
- statsbidrag för avgifter till International Baccalaureate Office och för viss
- International Baccalaureateutbildning,
- statsbidrag och särskilt stöd för utbildningsverksamhet med särskild inriktning,
- statsbidrag för riksrekryterande gymnasiala utbildningar,
- ersättning till skolhuvudmän för kostnader för nordiska elever, och

– statsbidrag för utlandssvenska elever samt barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige eller som vistas i landet utan tillstånd.

Anslaget får även användas för utgifter för arbete med administration och uppföljning av statsbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**200 720**	**200 720**	**200 720**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		5 000	-10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**200 720**	**205 720**	**190 720**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 200 720 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 205 720 000 kronor respektive 190 720 000 kronor.

3.7.9 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

2021	Utfall	91 792	Anslagssparande	18 194
2022	Anslag	112 082[1]	Utgiftsprognos	108 349
2023	**Förslag**	**112 082**		
2024	Beräknat	112 082		
2025	Beräknat	112 082		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar. Anslaget får även användas för utgifter inom ramen för Statens skolverks utvecklingsinsatser för svensk undervisning i utlandet och för stöd för undervisning i svenska vid utländska skolor. Anslaget får vidare användas för utgifter för anställda vid Europaskolorna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.30 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**112 082**	**112 082**	**112 082**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**112 082**	**112 082**	**112 082**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 112 082 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bidrag till svensk undervisning i utlandet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 112 082 000 kronor respektive 112 082 000 kronor.

3.7.10 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

2021	Utfall	476 297	Anslagssparande	273 229
2022	Anslag	840 526[1]	Utgiftsprognos	601 602
2023	**Förslag**	**1 151 526**		
2024	Beräknat	1 078 526		
2025	Beräknat	1 066 526		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för fortbildning och annan kompetensutveckling av lärare, förskollärare, rektorer och annan pedagogisk personal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.32 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**840 526**	**840 526**	**840 526**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	311 000	238 000	226 000
varav BP23	*250 000*	*262 000*	*250 000*
– Läslyftet		*12 000*	
– Fler speciallärare	*200 000*	*200 000*	*200 000*
– Vidareutbildning av lärare	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 151 526**	**1 078 526**	**1 066 526**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För ökad tillgång till speciallärare, specialpedagogiska insatser och särskilda undervisningsgrupper ökas anslaget med 200 000 000 kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp (se avsnitt 3.6.2).

För vidareutbildning av förskollärare och lärare ökas anslaget med 50 000 000 kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp (se avsnitt 3.6.4).

För Läslyftet beräknas anslaget öka med 12 000 000 kronor 2024 (se avsnitt 3.6.2).

Regeringen föreslår att 1 151 526 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 078 526 000 kronor respektive 1 066 526 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 546 202 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver ingå fleråriga avtal med lärosäten om uppdragsutbildning och lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 546 202 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 3.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	298 934	303 069	487 866		
Nya åtaganden	168 477	392 405	321 875		
Infriade åtaganden	-164 341	-207 608	-263 539	-415 705	-130 497
Utestående åtaganden	303 069	487 866	546 202		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**552 000**	**547 350**	**546 202**		

3.7.11 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

2021	Utfall	23 935	Anslagssparande	1 532
2022	Anslag	25 450[1]	Utgiftsprognos	25 940
2023	**Förslag**	**25 714**		
2024	Beräknat	25 893[2]		
2025	Beräknat	26 466[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 25 209 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 25 209 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skolforskningsinstitutets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.35 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**25 450**	**25 450**	**25 450**
Pris- och löneomräkning[2]	264	962	1 546
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-519	-530
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 714**	**25 893**	**26 466**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 25 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Skolforskningsinstitutet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 25 893 000 kronor respektive 26 466 000 kronor.

3.7.12 1:12 Praktiknära skolforskning

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

2021	Utfall	18 543	Anslagssparande	
2022	Anslag	32 043[1]	Utgiftsprognos	31 735
2023	**Förslag**	**36 043**		
2024	Beräknat	36 043		
2025	Beräknat	36 043		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till finansieringsbidrag inom den praktiknära skolforskningen. Anslaget disponeras och fördelas av Skolforskningsinstitutet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.37 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**32 043**	**32 043**	**32 043**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 000	4 000	4 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**36 043**	**36 043**	**36 043**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 36 043 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 36 043 000 kronor respektive 36 043 000 kronor.

Bemyndigade om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 72 100 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna utlysa och fördela medel för praktiknära forskning för en längre period behövs ett bemyndigande att ingå ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:12 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 72 100 000 kronor 2024–2026.

Tabell 3.38 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	36 525	69 061	72 043			
Nya åtaganden	51 079	35 024	36 100			
Infriade åtaganden	-18 543	-32 042	-36 043	-36 043	-24 000	-12 057
Utestående åtaganden	69 061	72 043	72 100			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**69 086**	**72 600**	**72 100**			

3.7.13 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

2021	Utfall	4 247 038	Anslagssparande	627 962
2022	Anslag	4 875 000[1]	Utgiftsprognos	4 160 578
2023	**Förslag**	**4 875 000**		
2024	Beräknat	4 875 000		
2025	Beräknat	4 875 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till höjda löner för lärare och förskollärare i fritidshemmet, förskolan, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Anslaget får även användas för karriärstegsreformen och för särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med examen på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.40 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 875 000**	**4 875 000**	**4 875 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
varav BP23	*1 000 000*	*2 000 000*	*2 000 000*
– Reversering av avisering i den av riksdagen beslutade budgeten för 2022	*1 000 000*	*2 000 000*	*2 000 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 875 000**	**4 875 000**	**4 875 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att den aviserade flytten av medel från lärarlönelyftet till likvärdighetsbidraget, i den av riksdagen beslutade budgeten för 2022, inte ska genomföras. Därför ökas anslaget med 1 000 000 000 kronor 2023 och beräknas öka med 2 000 000 000 kronor fr.o.m. 2024. Anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* minskas med motsvarande belopp (se avsnitt 3.6.5).

Regeringen föreslår att 4 875 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 875 000 000 kronor respektive 4 875 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 426 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 426 000 000 kronor 2024.

Tabell 3.41 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	2 425 905	2 425 905	2 426 000	
Nya åtaganden	2 425 905	2 426 000	2 426 000	
Infriade åtaganden	-2 425 905	-2 425 905	-2 426 000	-2 426 000
Utestående åtaganden	2 425 905	2 426 000	2 426 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 426 000**	**2 426 000**	**2 426 000**	

3.7.14 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

2021	Utfall	163 176	Anslagssparande	242
2022	Anslag	203 418[1]	Utgiftsprognos	201 461
2023	**Förslag**	**203 418**		
2024	Beräknat	203 418		
2025	Beräknat	163 418		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser för elever med funktionsnedsättning eller med andra särskilda behov.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.43 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:14 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**203 418**	**203 418**	**203 418**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-40 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**203 418**	**203 418**	**163 418**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 203 418 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Särskilda insatser inom skolområdet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 203 418 000 kronor respektive 163 418 000 kronor.

3.7.15 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

2021	Utfall	6 179 957	Anslagssparande	50 043
2022	Anslag	6 553 500[1]	Utgiftsprognos	6 439 774
2023	**Förslag**	**6 658 000**		
2024	Beräknat	6 628 000		
2025	Beräknat	6 743 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag som syftar till att stärka likvärdigheten och kunskapsutvecklingen i förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.45 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**6 553 500**	**6 553 500**	**6 553 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	104 500	74 500	189 500
varav BP23	*-1 000 000*	*-2 115 000*	*-2 115 000*
– Neddragning likvärdighetsbidraget		*-115 000*	*-115 000*
– Reversering av avisering i den av riksdagen beslutade budgeten för 2022	*-1 000 000*	*-2 000 000*	*-2 000 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**6 658 000**	**6 628 000**	**6 743 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För andra prioriterade insatser beräknas anslaget minska med 115 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att den aviserade flytten av medel från lärarlönelyftet till likvärdighetsbidraget, i den av riksdagen beslutade budgeten för 2022, inte ska genomföras. Därför minskas anslaget med 1 000 000 000 kronor 2023 och beräknas minska med 2 000 000 000 kronor fr.o.m. 2024. Anslaget 1:13 *Bidrag till lärarlöner* ökas med motsvarande belopp (se avsnitt 3.6.5).

Regeringen föreslår att 6 658 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 6 628 000 000 kronor respektive 6 743 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 628 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Bidraget lämnas för ett kalenderår i sänder och bidragsramarna kommer att variera i storlek för huvudmännen med hänsyn till förändringar i elevantal och elevernas socioekonomiska bakgrund. Huvudmännen behöver därför information om bidragsramarnas storlek inför sina egna budgetprocesser, vilket innebär att beslut om bidragsram behöver fattas året innan bidragsåret. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:15 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 628 000 000 kronor 2024.

Tabell 3.46 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	6 230 000	6 230 000	7 658 000	
Nya åtaganden	6 230 000	7 658 000	6 628 000	
Infriade åtaganden	-6 230 000	-6 230 000	-7 658 000	-6 628 000
Utestående åtaganden	6 230 000	7 658 000	6 628 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**6 230 000**	**7 658 000**	**6 628 000**	

4 Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola

4.1 Mål för området

Kommunal vuxenutbildning

I skollagen (2010:800) anges att målen för kommunal vuxenutbildning (komvux) är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utbildningen ska ge en god grund för elevernas fortsatta utbildning och utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar. För komvux på gymnasial nivå och komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå ska sedan den 1 juli 2021 de som har störst behov av utbildning prioriteras. Tidigare gällde att de som har fått minst utbildning ska prioriteras.

Yrkeshögskolan

Målen för yrkeshögskolan finns i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Bestämmelserna i lagen om yrkeshögskolan syftar till att säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd, att statens stöd för eftergymnasiala yrkesutbildningar fördelas effektivt och att utbildningarna håller hög kvalitet. När det gäller smala yrkesområden syftar bestämmelserna till att tillgodose behov av eftergymnasiala yrkesutbildningar som avses leda till förvärvsarbete för de studerande eller till en ny nivå inom deras yrke. Utbildningarna ska vidare bidra till att bryta traditioner i fråga om könsbundna utbildnings- och yrkesval.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma måluppfyllelsen i komvux och yrkeshögskolan.

Komvux

- Antal heltidsstuderande.
- Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg, dvs. lägst betyget E.
- Sysselsättning efter avslutade studier.

Komvux som särskild utbildning

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser under året.

Komvux i svenska för invandrare

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser under året.
- Andel deltagare som uppnått godkänt betyg på nationella slutprov, dvs. lägst betyget E.
- Sysselsättning efter avslutade studier.

Yrkeshögskolan

– Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning.
– Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Resultat för kommunal vuxenutbildning

Komvux

Indikator: Antal heltidsstuderande

Många elever inom komvux studerar inte på heltid, vilket gör det svårt att följa hur antalet heltidsstuderande utvecklas över tid. Därför redovisas även uppgifter om antalet studerande omräknat till helårsplatser, vilket är ett mått på antal heltidsstuderande. Antalet helårsplatser uppgick 2021 till 130 044. Det innebär att antalet helårsplatser har ökat med 8 962 sedan 2020, vilket motsvarar en ökning med drygt 7 procent. När det gäller komvux i svenska för invandrare (sfi) finns ingen definition av heltid.

Diagram 4.1 Heltidsstuderande i komvux på grundläggande och gymnasial nivå

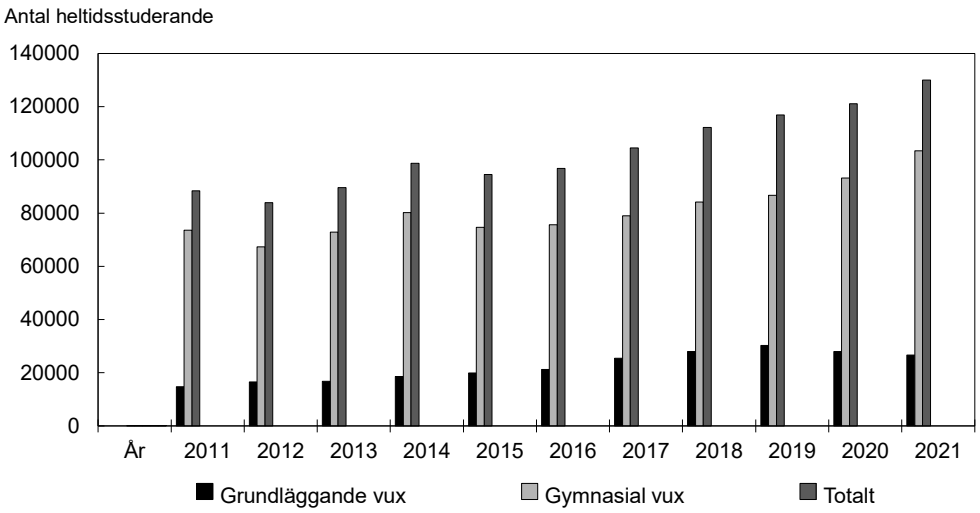

Källa: Statens skolverk.

Totalt studerade 74 285 elever på grundläggande nivå och 259 812 elever på gymnasial nivå under 2021. Antalet elever som studerade på grundläggande nivå minskade med 1 procent medan antalet elever på gymnasial nivå ökade med 7 procent jämfört med 2020. Fördelningen mellan kvinnor och män inom komvux på grundläggande nivå var 64 procent kvinnor och 36 procent män. På gymnasial nivå var 62 procent kvinnor och 38 procent män. Andelen kvinnor på grundläggande nivå respektive gymnasial nivå ökade med 1 procentenhet jämfört med 2020.

Diagram 4.2 Elever i komvux på grundläggande och gymnasial nivå

Antal elever

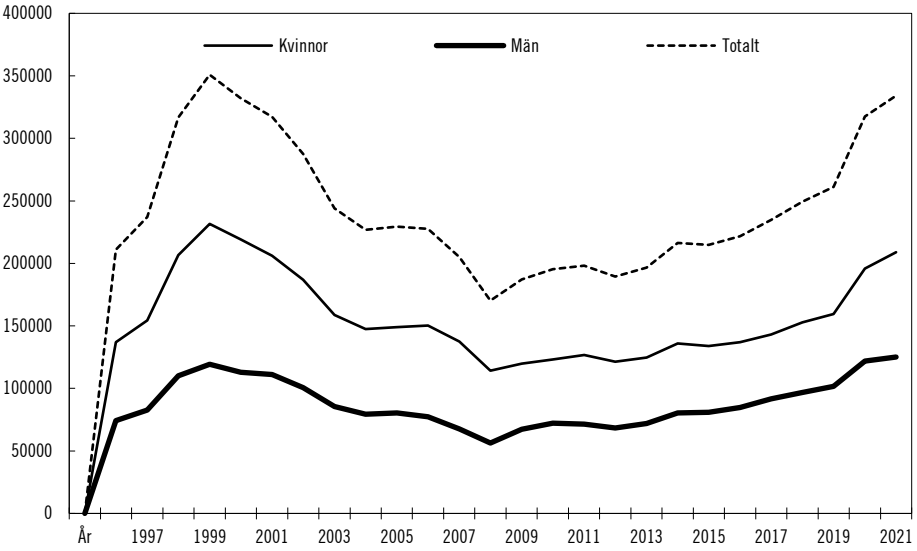

Källa: Statens skolverk.

Andelen utrikes födda 2021 var störst på den grundläggande nivån, 94 procent. Inom komvux på gymnasial nivå var andelen utrikes födda 46 procent. Andelen utrikes födda på grundläggande nivå var 95 procent 2020 och 94 procent 2016. Andelen utrikes födda på gymnasial nivå var 46 procent 2020 och 35 procent 2016.

Indikator: Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg

Av kursdeltagare som avslutat sina studier inom komvux på grundläggande nivå fick 89 procent (85 procent av männen och 90 procent av kvinnorna) godkänt betyg (lägst betyget E), vilket är oförändrat jämfört med 2020. Av de kursdeltagare inom komvux på gymnasial nivå som avslutat sina studier 2021 fick 88 procent (86 procent av männen och 89 procent av kvinnorna) lägst betyget E, vilket är oförändrat jämfört med 2020.

Indikator: Sysselsättning efter avslutade studier

Bland de som avslutat studier inom komvux på gymnasial nivå under 2017 var arbetsmarknadsetableringen 2019, två år efter avslutade studier, följande: 47 procent hade en etablerad ställning, 9 procent hade en osäker ställning och 10 procent hade en svag ställning på arbetsmarknaden. Etableringsgraden var något högre för kvinnor än för män. Vidare studerade 20 procent på högskola, 6 procent bedrev övriga studier och 8 procent återfanns i kategorin för de som varken studerar eller arbetar. Andelen som studerade vidare var densamma för kvinnor och män. För elever som avslutat en yrkesutbildning inom komvux på gymnasial nivå var sysselsättningen generellt sett högre än för dem som avslutat en teoretisk utbildning, medan elever inom teoretiska utbildningar i högre grad gick vidare till högskolan. Se även utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering avsnitt 3, där sysselsättningen efter avslutade studier för utrikes födda redovisas.

Komvux som särskild utbildning

Utbildningsformen byter namn

Riksdagen beslutade den 21 juni 2022 att anta lagförslaget i propositionen Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (prop. 2021/22:162, bet. 2021/22:UbU27, rskr. 2021/22:429). I propositionen föreslås bl.a. att komvux som särskild utbildning på grundläggande nivå respektive gymnasial nivå

ska byta namn till komvux som anpassad utbildning på grundläggande nivå respektive gymnasial nivå. Ändringen träder i kraft den 2 juli 2023. I denna budgetproposition används dock fortfarande namnet komvux som särskild utbildning.

Indikator: Antal elever

Totalt studerade 3 220 elever i komvux som särskild utbildning hösten 2021, vilket var färre än föregående år. Av eleverna var 52 procent kvinnor och 48 procent män. Inom komvux som särskild utbildning på träningsskolenivå var 48 procent kvinnor och 52 procent män. I komvux som särskild utbildning på grundläggande nivå var det 54 procent kvinnor och 46 procent män. I komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå var andelarna 53 procent kvinnor och 47 procent män. Antalet skolkommuner, dvs. kommuner som erbjuder komvux som särskild utbildning, var något lägre än föregående år. Läsåret 2021/22 var antalet skolkommuner 166. Skolkommunerna tar emot elever från 223 kommuner, vilket även det är något lägre än tidigare år.

Komvux i svenska för invandrare

Indikator: Antal elever

Totalt studerade 132 753 elever i sfi med kommunal huvudman under 2021. Det är en minskning med knappt 4 200 elever eller drygt 3 procent jämfört med 2020. Av det totala antalet elever i sfi 2021 var andelen kvinnor 60 procent och andelen män 40 procent. Under 2021 var drygt 55 100 elever nyinskrivna i sfi. Av dessa var 57 procent kvinnor och 43 procent män. Eftersom en elev kan läsa flera kurser under ett år var det totala antalet kursdeltagare i sfi under året drygt 165 000.

Under 2021 deltog 7 245 elever, varav 64 procent kvinnor och 36 procent män, i utbildning vid folkhögskola som motsvarar sfi.

Diagram 4.3 Antal elever i sfi

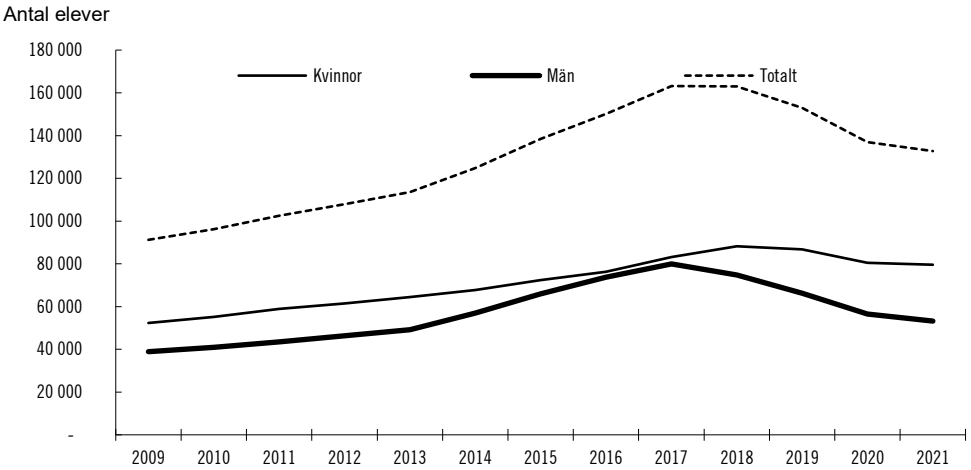

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Andel kursdeltagare som uppnått godkänt betyg på nationella slutprov

På grund av covid-19-pandemin beslutade Skolverket att ställa in de nationella slutproven under vårterminen 2020. Proven ställdes även in under vårterminen 2021. Några resultat finns därför inte att redovisa för den här indikatorn.

Indikator: Sysselsättning efter avslutade studier

Bland de som avslutat studier inom sfi 2017 var arbetsmarknadsetableringen 2019, två år efter avslutade studier, följande: 28 procent hade en etablerad ställning (21 procent av kvinnorna och 35 procent av männen), 14 procent hade en osäker ställning

(9 procent av kvinnorna och 19 procent av männen) och 12 procent hade en svag ställning på arbetsmarknaden (12 procent av kvinnorna och 12 procent av männen). Vidare studerade 3 procent på högskola (3 procent av kvinnorna och 2 procent av männen), 23 procent bedrev övriga studier (30 procent av kvinnorna och 17 procent av männen) och 20 procent återfanns i kategorin för de som varken studerar eller arbetar (25 procent av kvinnorna och 15 procent av männen).

Kostnader för komvux, komvux som särskild utbildning och sfi

Den totala kostnaden för komvux på grundläggande och gymnasial nivå uppgick 2021 till drygt 6 900 miljoner kronor, vilket är en ökning med 6,1 procent jämfört med 2020. Kostnaden per heltidsstuderande på grundläggande nivå i komvux var 58 000 kronor 2021. Kostnaden per heltidsstuderande på gymnasial nivå i komvux uppgick till 53 200 kronor 2021. Den totala kostnaden för komvux som särskild utbildning 2021 uppgick till knappt 288 miljoner kronor, vilket är en minskning med 0,6 procent jämfört med 2020. Den genomsnittliga kostnaden per elev uppgick 2021 till 88 200 kronor. Den totala kostnaden för sfi uppgick till drygt 3 500 miljoner kronor 2021, vilket är en minskning med 5,8 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per heltidsstuderande var ca 58 100 kronor 2021.

4.3.2 Resultat för yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan omfattar 50 000 årsplatser

Antalet årsplatser i yrkeshögskolan har fördubblats sedan 2014 och uppgick 2021 till närmare 50 000. Totalt inkom 1 482 ansökningar om att få bedriva utbildning inom yrkeshögskolan i ansökningsomgången 2020, vilket innebar en ökning med 35 procent jämfört med ansökningsomgången 2019. Genom beslut i januari 2021 beviljades 484 ansökningar, vilket resulterade i närmare 40 000 nya utbildningsplatser med start 2021–2026. Omkring en tredjedel av platserna var på distansutbildning. Andelen utbildningar som beviljats statligt stöd för tre eller fler utbildningsomgångar har ökat stadigt sedan 2017, som ett led i arbetet med att göra yrkeshögskolan mer stabil och långsiktig. Under 2021 fick 80 procent av utbildningarna beslut om tre eller fler utbildningsomgångar, vilket kan jämföras med 62 procent 2020 och 43 procent 2019.

Antalet behöriga sökande och antalet studerande ökar

Totalt fanns 32 792 platser på de utbildningsomgångar som startade 2021, vilket motsvarar en minskning med 2 700 platser jämfört med 2020. Antalet behöriga sökande uppgick 2021 till 71 071, vilket innebär en ökning med 2 procent jämfört med 2020. Av de behöriga sökande var 60 procent kvinnor och 40 procent män, vilket är nära nivån för tidigare år. I snitt uppgick antalet behöriga sökande till 2,2 per plats inför utbildningsstarten 2021, vilket var högre än inför utbildningsstarten 2020. Av de behöriga sökandena var det 14 procent som fick sin behörighet efter en bedömning av reell kompetens (14 procent av kvinnorna och 15 procent av männen), vilket är en något mindre andel än 2020. Andelen var då 15 procent.

Totalt fanns det 86 025 studerande inom yrkeshögskolan 2021. Det är en ökning med 8 059 studerande, eller 10 procent, jämfört med året innan. Av de studerande var 53 procent kvinnor och 47 procent män. Andelen utrikes födda av samtliga studerande inom yrkeshögskolan var 23 procent. Andelen utrikes födda bland kvinnor var 21 procent och andelen bland män var 25 procent.

Könsfördelningen är fortsatt ojämn inom de största utbildningsområdena

Även om könsfördelningen totalt sett är relativt jämn inom yrkeshögskolan så är könsfördelningen fortsatt ojämn inom de fem största utbildningsområdena, vilket

framgår av tabellen nedan. Inom data/it och samhällsbyggnad och byggteknik har emellertid könsfördelningens skevhet minskat något. Inom data/it har andelen kvinnor ökat från 15 procent 2008 till 30 procent 2021. Inom samhällsbyggnad och byggteknik har andelen kvinnor varierat mellan åren. Sett till en längre tidsperiod har andelen kvinnor ökat från 26 procent 2008 till 32 procent 2021.

Tabell 4.1 Studerande i yrkeshögskolan 2021

Antal studerande

Yrkesområde	Kvinnor	Män	Totalt
Data/it	3 995	9 519	13 514
Ekonomi, administration och försäljning	12 822	4 597	17 419
Friskvård och kroppsvård	356	26	382
Hotell, restaurang och turism	2 739	899	3 638
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	11 149	1 340	12 489
Journalistik och information	728	240	968
Juridik	445	60	505
Kultur, media och design	2 138	1 845	3 983
Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske	1 257	597	1 854
Pedagogik och undervisning	1 299	584	1 883
Samhällsbyggnad och byggteknik	4 267	8 919	13 186
Säkerhetstjänster	285	328	613
Teknik och tillverkning	2 675	9 562	12 237
Transporttjänster	1 239	1 631	2 870
Övrigt	286	198	484
Totalt	45 680	40 345	86 025

Källa: Statistiska centralbyrån.

Drygt sju av tio uppnår en examen

Examensgraden 2020 var 72 procent avrundat till heltal, vilket är samma examensgrad som uppnåddes 2019 när sena kompletteringar räknats in. För 2021 finns ännu inte de slutliga siffrorna, men preliminärt väntas examensgraden för 2021 bli mellan 70 och 71 procent (Myndigheten för yrkeshögskolan, Statistisk årsrapport 2022). I ett längre perspektiv har examensgraden ökat från 67 procent 2009, som var yrkeshögskolans första år. För kvinnor var examensgraden 76 procent och för män 66 procent 2020. Examensgraden 2020 var 74 procent för inrikes födda (78 procent för kvinnor och 69 procent för män) och 62 procent för utrikes födda (68 procent för kvinnor och 56 procent för män). Utbildningsområdet kultur, media och design hade högst examensgrad med 84 procent, följt av ekonomi, administration och försäljning samt pedagogik och undervisning med 78 procent för båda områdena. Det område som hade lägst examensgrad 2020 var teknik och tillverkning med 63 procent.

Under 2020 avslutade totalt ca 17 050 studerande sin yrkeshögskoleutbildning med en examen, varav 10 197 kvinnor och 6 853 män.

Resultat för kurser inom yrkeshögskolan

Under 2021 beviljades 9 024 utbildningsplatser på 109 korta yrkeshögskole-utbildningar i form av kurser och kurspaket, med utbildningsstart 2021 och 2022. Det var 6 280 studerande som påbörjade en sådan utbildning, varav 61 procent kvinnor och 39 procent män. Av de som avslutade en kort yrkeshögskoleutbildning 2021 var det 60 procent som fick godkänt betyg i utbildningens alla delar. Andelen som påbörjade en kort utbildning på distans var 93 procent 2021. Andelen som påbörjade

en annan kort utbildning var 7 procent. Av de studerande bedrev 14 procent sin utbildning på heltid medan 86 procent gjorde det på deltid.

Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning

Den regelbundna enkätundersökningen bland personer som examinerats från en yrkeshögskoleutbildning visar att av de som examinerades 2020 hade 89 procent arbete som sin huvudsakliga sysselsättning året efter avslutad yrkeshögskoleutbildning. Detta är i nivå med föregående år. Av de examinerade 2020 som var utrikes födda angav 82 procent att de hade ett arbete året efter examen. Det finns ingen signifikant skillnad mellan kvinnors och mäns sysselsättning året efter examen.

Av de examinerade 2020 var 5 procent arbetssökande året efter examen eller deltog i arbetsmarknadspolitiska program, medan 4 procent studerade.

Liksom tidigare år var det drygt hälften, 52 procent, av de examinerade 2020 som arbetade hos en arbetsgivare där de genomfört någon kurs i lärande i arbete (LIA). Av de som examinerades 2020 hade 77 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen. Kvinnorna hade i högre grad än männen ett arbete innan utbildningen påbörjades, 79 procent respektive 74 procent. Av de utrikes födda hade 67 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen.

Diagram 4.4 Andel examinerade från yrkeshögskolan 2020 som hade ett arbete året efter avslutad utbildning

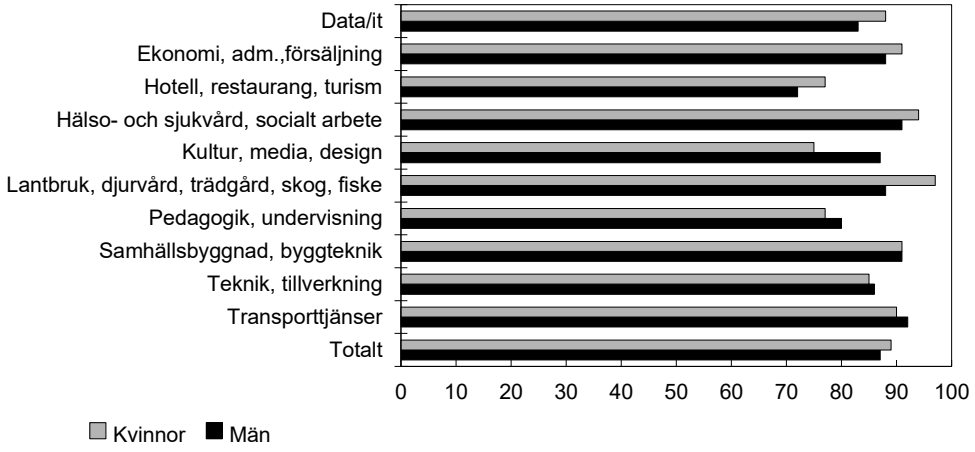

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

I den yngsta åldersgruppen (24 år och yngre) var skillnaden när det gäller andel i arbete före utbildningen och andel i arbete efter utbildningen som störst. I denna grupp hade 54 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen och 83 procent hade ett arbete ett år efter examen. Ökningen av andel i arbete efter utbildningen jämfört med före utbildning var också större bland utrikes födda (15 procent) än bland inrikes födda (11 procent).

Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning

Av de examinerade inom yrkeshögskolan 2020 som året därefter hade ett arbete angav 65 procent att de hade ett arbete som helt eller till största delen överensstämde med utbildningen, vilket är samma andel som för de som examinerades 2019. Det finns inte heller någon skillnad mellan män och kvinnor i detta avseende.

De utrikes födda svarade dock i något lägre utsträckning (60 procent jämfört med 66 procent av de inrikes födda) att deras arbete helt eller till största delen överensstämmer med utbildningen. Om man räknar ihop alla som anser att arbetet helt, till största delen eller till viss del överensstämmer med den genomgångna utbildningen blir andelen 87 procent. Av de examinerade angav 13 procent att arbetet inte alls stämmer överens med utbildningen, vilket var den högsta andelen sedan uppföljningsåret 2015 som avsåg de som examinerades 2014. Bland utrikes födda var det 15 procent som angav att arbetet inte alls överensstämmer med utbildningen.

Diagram 4.5 Andelen examinerade i yrkeshögskolan 2020 som uppger att de har ett arbete som överensstämmer med den genomgångna yrkeshögskoleutbildningen året efter avslutad utbildning

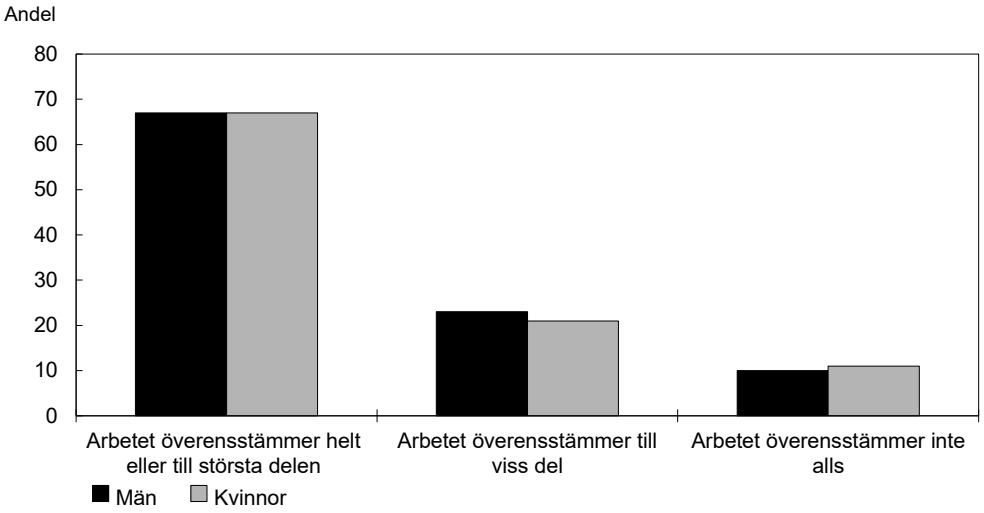

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Sju av tio kvalitetsgranskade utbildningar bedöms hålla hög eller mycket hög kvalitet

Under 2021 kvalitetsgranskades 86 yrkeshögskoleutbildningar, vilket är 18 fler än 2020. Av de granskade utbildningarna bedömdes 23 procent hålla mycket hög kvalitet och 47 procent hålla hög kvalitet medan 25 procent inte bedömdes nå tillräckligt hög kvalitet. Resterande utbildningar, 5 procent, bedömdes ha bristande kvalitet, vilket innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) bedömer att det är osäkert om de åtgärder som behövs kan genomföras inom rimlig tid.

Identifierade utvecklingsområden är bl.a. hur ledningsgrupperna arbetar med att kontinuerligt se över kvalitetsarbetet och att utbildningsanordnarna behöver säkerställa att LIA-handledare förbereds för sitt uppdrag. MYH har i kvalitetsgranskningen undersökt om utbildningsanordnaren gör undervisningen tillgänglig för samtliga studerande oavsett funktionsnedsättning och funnit att 79 av de 86 granskade utbildningarna tar hänsyn till de studerandes olika förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen.

Försöksverksamhet med yh flex syftar till snabbare och mer flexibla vägar till yrkeshögskoleexamen

Sedan 2020 har MYH i uppdrag att genomföra en treårig försöksverksamhet i syfte att skapa snabbare och mer flexibla vägar till en yrkeshögskoleexamen (s.k. yh flex). Verksamheten ska omfatta tillgodoräknande av kunskaper, färdigheter och kompetenser samt kompletterande utbildning. Under 2021 beviljades 595 platser på 71 utbildningar inom ramen för försöksverksamheten, varav 283 platser utnyttjades. I snitt fick de studerande tillgodoräkna sig 50 procent av yrkeshögskoleutbildningen efter validering.

Kostnader

MYH betalade ut 3,25 miljarder kronor 2021 i statlig finansiering för program, dvs. långa examensgivande utbildningar inom yrkeshögskolan, 90 miljoner kronor för kurser (korta utbildningar) och 7,8 miljoner kronor för försöksverksamheten med yh flex. Därutöver betalade myndigheten ut 20,8 miljoner kronor för särskilt pedagogiskt stöd till studerande med funktionsnedsättning och 28,8 miljoner kronor i form av tillfälligt startbidrag för att göra det möjligt att genomföra utbildningar som annars riskerade att ställas in. Myndigheten betalade dessutom ut totalt 17,9 miljoner kronor för behörighetsgivande förutbildning, kursplatser som annars skulle ha stått tomma, studerandeförsäkring, genomförandebidrag och undervisning i svenska med yrkesinriktning. Totalt utbetalades drygt 3,4 miljarder kronor i statligt stöd 2021 när det gäller yrkeshögskolan.

Totalt utbetalades statsbidrag för knappt 50 000 årsplatser på yrkeshögskoleutbildning 2021, vilket är en ökning med drygt 7 000 årsplatser jämfört med 2020. En årsplats omfattar 40 studieveckor på heltid. Det genomsnittliga bidraget per utbetald årsplats inom yrkeshögskolan 2021 var 66 800 kronor, vilket är en ökning med 700 kronor jämfört med året innan. I detta belopp ingår pedagogiskt stöd och andra stöd och insatser.

Diagram 4.6 Antal utbetalda och beräknade årsplatser för 2022 inom yrkeshögskolan

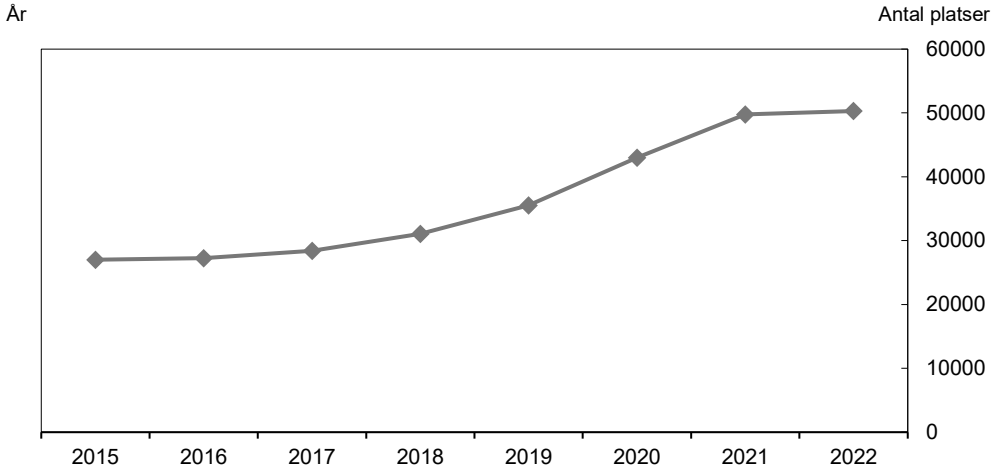

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Konst- och kulturutbildningar

Högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området är vanligast

Under 2021 bedrevs totalt 120 konst- och kulturutbildningar enligt förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar, varav 62 procent var av högskoleförberedande karaktär. Flest utbildningar genomfördes inom kategorin bild- och formkonstnärlig utbildning följd av konsthantverk och musik. Drygt hälften av utbildningarna fanns i Stockholms län (56 procent) och närmare en femtedel av utbildningarna fanns i Västra Götalands län (18 procent). Av de utbildningar som bedrevs under 2021 berättigade 62 procent både till studiestöd till de studerande och till statsbidrag till utbildningsanordnarna, 30 procent berättigade enbart till studiestöd och 8 procent enbart till statsbidrag. Av utbildningarna som bara berättigade till statsbidrag var de flesta korta utbildningar.

Antalet beslutade årsplatser uppgick till totalt 3 137 under 2021 jämfört med 3 204 årsplatser 2020. Antalet årsplatser som berättigar de studerande till studiestöd uppgick till 3 068. Det motsvarar 98 procent av alla årsplatser.

Under 2021 nyttjades totalt 85 procent av de beviljade årsplatserna för konst- och kulturutbildningar, jämfört med 80 procent 2020.

Tre av fyra som påbörjar studier är kvinnor

Totalt deltog 5 700 personer i utbildningar under 2021, vilket var närmare 470 fler än året innan.

Antalet antagna som påbörjade studier på en kort utbildning minskade med 42 procent under 2020, delvis till följd av pandemin. Under 2021 ökade antalet som påbörjade en kort utbildning igen men nådde inte riktigt samma nivå som 2019. Kvinnor utgjorde 77 procent och män 23 procent av de som påbörjade studier 2021, vilket var i nivå med föregående år.

Av antagna som påbörjade studier 2021 var 14 procent utrikes födda. Mellan 2015–2020 varierade andelen utrikes födda som påbörjade studier mellan 13 och 16 procent.

Åtta av tio studerande slutför utbildningen

Under 2021 slutförde totalt 2 400 studerande en konst- och kulturutbildning. Slutförandegranden bland kvinnor var 85 procent och bland män 80 procent, vilket var en ökning jämfört med föregående år. För yrkesinriktade utbildningar inom det konstnärliga eller kulturella området var slutförandegraden 84 procent och för högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området var den 76 procent. För utbildningar inom kulturarvsområdet, som generellt är korta, var slutförandegraden 94 procent.

Kostnader

Statsbidraget för konst- och kulturutbildningar uppgick 2021 till 144 miljoner kronor för 1 814 årsplatser. Dessutom tillkom kostnader för studiestöd.

4.3.3 Övriga insatser

Statsbidrag för lärcentrum

Intresset för statsbidraget för lärcentrum är stort och söktrycket från kommunerna är högt. I redovisningen av ett av de utvecklingsprojekt som initierats inom ramen för myndighetssamverkan inom kompetensförsörjningsområdet, Lärcentra för kompetensförsörjning och livslångt lärande. Behovsinventering och analys (december 2021), finns en kartläggning av satsningen på lärcentrum. En av slutsatserna i rapporten är att lärcentra kan utgöra ett viktigt komplement i en mer tillgänglig infrastruktur för utbildning på alla nivåer. Etableringen och utvecklingen av lärcentrum lyfts som viktigt för att öka tillgången till utbildning i hela landet. Detta har uttryckts i olika styrdokument och genom finansiella satsningar från statens sida. Även olika arbetlivsorganisationer har enligt redovisningen påtalat att lärcentra är en viktig funktion för att tillgängliggöra utbildning.

Regionalt yrkesvux

Stora satsningar görs på yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom komvux (regionalt yrkesvux). Från och med ansökningsomgången för 2021 får kommunerna besked om statsbidraget tidigare vilket ger dem bättre planeringsförutsättningar. Under 2021 har en högre ersättning för regionalt yrkesvux som kombineras med sfi eller svenska som andraspråk (sva) införts. Det innebär att kommunerna får 110 000 kronor per årsstudieplats för regionalt yrkesvux som kombineras med

sfi eller sva. Syftet med satsningen är att det ska bli fler platser och högre kvalitet i utbildningen.

Stöd till validering och branschvalidering

Under 2021 fördelade MYH 10,5 miljoner kronor i statsbidrag för utveckling av kvalifikationer i arbetslivet och branschmodeller för validering. De 11 beviljade projekten handlar om att ta fram kvalifikationer och valideringsmodeller inom olika områden, bl.a. svetsning, gruvindustri, måleri samt film och tv.

Ny utredning om yrkesutbildning för vuxna

De senaste åren har många reformer genomförts i vuxenutbildningen. Samtidigt har både arbetsmarknadens kompetensbehov och vuxnas utbildningsbehov förändrats. För att anpassa yrkesutbildningen för vuxna efter de förändringar som skett behövs en genomlysning av utbildningen. Därför har en ny utredning, Långsiktig och behovsanpassad yrkesutbildning för vuxna (dir. 2022:84), beslutats i juni 2022. Utredningen ska bl.a. ta ställning till om det bör införas möjligheter till riksrekrytering till vissa sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux och vid behov föreslå hur statsbidraget för regionalt yrkesvux kan förändras för att bättre kunna möta stora och snabbt uppkomna utbildningsbehov lokalt och regionalt. Utredningen ska vidare överväga och vid behov föreslå åtgärder för att åstadkomma mer långsiktighet och förutsägbarhet när det gäller statens finansiering av yrkesutbildning inom komvux. Den ska även se över elevers tillgång till stöd inom komvux. Utredningen ska redovisa sitt uppdrag senast i februari 2024.

Nivåplacering av kvalifikationer i SeQF

MYH fattade 11 beslut om nivåplacering i Sveriges referensram för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) 2021, vilket är en kraftig ökning jämfört med föregående år. Det innebär att MYH nu har nivåplacerat sammanlagt 21 kvalifikationer.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Komvux

Komvux fortsätter att växa, både sett till antalet helårsplatser och antalet elever. Det är en ökning som har pågått under flera års tid. Hela ökningen har dock skett inom komvux på gymnasial nivå och den är till stora delar sannolikt ett resultat av statens finansiering av yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom komvux (regionalt yrkesvux) som har ökat för varje år. Antalet elever inom komvux i sfi och komvux på grundläggande nivå har samtidigt minskat jämfört med 2020. Även i komvux som särskild utbildning minskar antalet elever. Trenden med ett minskat antal elever i den utbildningen har pågått under flera år.

När det gäller etablering och fortsatta studier ser det olika ut beroende på vad för typ av kurser som eleven har läst inom komvux. Elever som framför allt har läst teoretiska kurser är i högre grad studerande efter att de avslutat komvux medan elever som läst en yrkesinriktning i högre utsträckning är etablerade på arbetsmarknaden. Andelen med en etablerad ställning på arbetsmarknaden ett år efter avslutade studier i komvux är störst bland elever som läst inom områdena vård och omsorg, VVS och fastighet, el och energi samt fordon och transport. Bland de som läst en längre utbildning inom något av dessa områden var mellan 66 och 75 procent etablerade på arbetsmarknaden två år efter studierna. Yrkesutbildningarna inom naturbruk, hantverk, hotell och turism samt handel och administration hade, jämfört med de ovan nämnda utbildningarna, en lägre etableringsgrad.

Liksom i det övriga skolväsendet har pandemin påverkat komvux även under 2021. Statens skolverk konstaterar i en delredovisning av ett regeringsuppdrag, Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet Delredovisning 4, ett ökat söktryck till komvux på gymnasial nivå under 2021 jämfört med 2019. Ökningen gäller särskilt yrkeskurser. Enligt huvudmännens bedömning har ett kunskapstapp skett i viss utsträckning inom komvux. Störst bedöms tappet inom sfi vara. Den distansutbildning som bedrivits under pandemin uppges i huvudsak ha fungerat ganska bra inom komvux, men inom sfi har den fungerat sämre. Elevers vana att studera på distans, teknisk utrustning i hemmet, digital kompetens, studiemiljön i hemmet och elevers möjlighet att få prata svenska har varit några av utmaningarna inom sfi. Många elever har varit kvar i sfi under en längre tid jämfört med innan pandemin. Kunskapstappet inom sfi tycks alltså snarare handla om en inbromsning i elevernas kunskapsutveckling än att elever har gått vidare i sina studier utan att ha fått med sig delar av utbildningen, vilket varit fallet i andra skolformer. En långsammare kunskapsutveckling tycks därmed vara en mer rättvisande beskrivning än ett kunskapstapp (Kunskapstappet inom svenska för invandrare, Skolverket 2022:14).

Yrkeshögskolan

Omställningen till distansundervisning under pandemin har i huvudsak fungerat väl inom de utbildningsformer som MYH ansvarar för. Utbildningarna har i huvudsak kunnat genomföras på ett sätt som inte påverkat utbildningsmålen och påverkan på examensgraden inom yrkeshögskolan tycks hittills vara liten. Samtidigt som MYH:s uppföljning visar på goda resultat och begränsade negativa effekter av pandemin på utbildningarna svarar en majoritet av de tillfrågade i en studerandeenkät som MYH genomfört att de upplever att pandemin påverkat utbildningen negativt som helhet. Det finns också vissa tecken på att yrkeshögskolestuderandes upplevda hälsa har försämrats under pandemin.

Sammantaget har yrkeshögskolan dock fungerat väl och den uppfyller sitt syfte att säkerställa att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd. MYH:s kvalitetsgranskningar visar inga tecken på försämrad kvalitet under pandemin. Trots att antalet examinerade från yrkeshögskolan fortsätter att öka för varje år är efterfrågan på yrkeshögskoleutbildade fortsatt stor från arbetsmarknaden och söktrycket på utbildningarna har ökat. Enligt Svenskt Näringslivs rekryteringsenkät 2021/22 söker allt fler arbetsgivare kompetens från yrkeshögskolan. Många rekryteringar misslyckas dock enligt rapporten, främst på grund av bristen på personer med rätt yrkeserfarenhet.

Sysselsättningen ett år efter yrkeshögskoleexamen minskade mellan 2019 och 2020 års uppföljningar och resultatet vid 2021 års uppföljning låg kvar på den lägre nivån. Även överensstämmelsen mellan arbetet och den utbildning man gått minskade mellan 2019 och 2020 års uppföljningar och ligger kvar på den lägre nivån i den senaste uppföljningen 2021. Pandemin bedöms ha haft en avgörande effekt på resultaten när det gäller sysselsättning efter examen från yrkeshögskolan. Det finns ingen signifikant skillnad mellan kvinnors och mäns sysselsättning året efter examen och inte heller när det gäller god överensstämmelse mellan utbildning och arbete. Andelen som hade ett arbete före utbildningen var dock lägre för män (74 procent) än för kvinnor (79 procent), vilket tyder på att effekten av att gå en yrkeshögskoleutbildning på sysselsättningsmöjligheterna är större för män än för kvinnor.

MYH har vidtagit åtgärder för att möta de rekommendationer som Riksrevisionen riktade till myndigheten våren 2021 i sin rapport Yrkeshögskolan – ambitioner, styrning och uppföljning (RiR 2021:13). Visst utvecklingsarbete fortsätter också mer långsiktigt. Den rekommendation som Riksrevisionen samtidigt riktade till regeringen

om att utreda förutsättningarna för ett gemensamt system för ansökningar till yrkeshögskolan hanteras i utredningen Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar (U 2021:03). Utredningen syftar till att förtydliga yrkeshögskolans roll i utbildningssystemet och att skapa förutsättningar för en fortsatt utveckling med bibehållen kvalitet. Det handlar bl.a. om systemstärkande insatser som det finns behov av utifrån den kraftiga expansionen av yrkeshögskolan.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 Det finns ett stort behov av yrkesutbildning för vuxna

Rysslands invasion av Ukraina har lett till en ökad ekonomisk osäkerhet och en konjunkturnedgång väntas. Det finns även en risk att långtidsarbetslösheten biter sig fast på höga nivåer. Yrkesutbildningar spelar en viktig roll för att fler ska kunna komma i arbete. Det måste finnas bättre möjligheter för fler vuxna att få yrkeskunskaper. Arbetsgivarna efterfrågar yrkeskunskaper på gymnasial nivå och utbildning som ger sådana kunskaper bidrar till att bekämpa arbetslösheten.

Många arbetsgivare har svårt att hitta arbetskraft med rätt kompetens. Detta gäller såväl privata företag som arbetsgivare inom offentlig sektor. Den bristande matchningen på arbetsmarknaden beror delvis på att arbetssökande inte har den kompetens som efterfrågas. Därför behövs fortsatt satsningar på yrkesutbildning för vuxna, både gymnasial yrkesutbildning inom komvux och eftergymnasial utbildning inom yrkeshögskolan i hela landet. Detta är viktigt för Sveriges konkurrenskraft både för kompetensförsörjningen till välfärden och till det privata näringslivet. Det är också viktigt för den arbetssökande individen att kunna få en utbildning som leder till arbete. Det inkluderar även unga människor som avslutat skolan i förtid. Likaså är det viktigt att det finns goda utbildningsmöjligheter för individer som önskar ställa om till ett nytt yrke, eller till en fortsättning på en yrkesbana med mer utvecklande uppgifter.

En annan grupp som är i stort behov av yrkesutbildning är utrikes födda som ännu inte hade kommit in på den svenska arbetsmarknaden när covid-19-pandemin bröt ut och som drabbades särskilt hårt under pandemin. När arbetslösheten ökar blir konkurrensen om arbete hårdare. För de utrikes födda som står utanför arbetsmarknaden är satsningar på yrkesutbildning för vuxna extra viktiga. Utan tillgång till yrkesutbildningar som leder till arbete riskerar många utrikes födda att fastna i långtidsarbetslöshet och utanförskap. Fortsatta satsningar på yrkesutbildning för vuxna är därför viktiga även för att minska och motverka segregation och påskynda integration. Exempelvis inom yrkeshögskolan är skillnaden mellan andelen i arbete före och efter utbildningen större bland utrikes födda än bland personer födda i Sverige. Det visar att yrkeshögskolan kan ha en viktig funktion när det gäller att bidra till utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden och därigenom till integrationen i samhället.

Samhället och arbetsmarknaden präglas i en allt högre grad av omställningen till ett fossilfritt samhälle och en cirkulär ekonomi. Den pågående omställningen innebär att efterfrågan på arbetskraft med kompetens inom bl.a. digitalisering, automatisering och elektrifiering kommer att öka, inte minst utifrån behovet i norra Sverige. Berörda arbetsgivare behöver i många fall yrkesutbildad arbetskraft, och satsningar på utbildning blir därför viktiga för att Sverige ska kunna ta en ledande roll i klimat-omställningen. Yrkesutbildad arbetskraft behövs inte minst för att möta behoven i regioner som präglas av stora företagsetableringar och företagsexpansioner och för att möjliggöra klimatomställningen. Tillgång till rätt kompetens är central för att stödja elektrifieringen i industrin och samhället i stort samt för att understödja

fordonsindustrins omställning och uppbyggnaden av batteriindustrin som en ny bransch i Sverige.

För att underlätta omställning genom utbildning mitt i arbetslivet kommer ett nytt omställningsstudiestöd att införas fr.o.m. 2023. Stödet får lämnas för utbildning som kan antas stärka individens framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Stödet, som är en följd av parternas överenskommelse, ska förvaltas på så sätt att det används till utbildningar med hög efterfrågan på arbetsmarknaden och därmed motverkar kompetensbrist och stärker näringslivets konkurrenskraft. De förbättrade möjligheterna att studera väntas ge en ökad efterfrågan på många utbildningar för vuxna, inte minst inom yrkeshögskolan och yrkesutbildningar inom komvux och folkhögskolan. De statliga satsningarna på dessa utbildningar behöver ta hänsyn till den efterfrågan som det nya studiestödet väntas innebära, se utgiftsområde 15 avsnitt 3.9 för mer information om omställningsstudiestödet. Samtidigt med införandet av det nya omställningsstudiestödet har antalet arbetslösa som bedöms vara i behov av reguljär utbildning ökat, vilket gör att fler vuxna anvisas till komvux och annan vuxenutbildning. Även detta innebär en ökad efterfrågan på främst yrkesutbildning för vuxna.

Även jämställdhetspolitikens delmål om jämställd utbildning präglar regeringens utbildningspolitik och arbetet inom utgiftsområdet.

4.5.2 Ett långsiktigt regionalt yrkesvux

Yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom komvux (regionalt yrkesvux) har byggts ut kraftigt de senaste åren och nådde 2022, i spåren av pandemin, sin största omfattning någonsin. Ett omfattande statligt stöd till kommunerna är fortsatt nödvändigt för att kunna möta behoven på arbetsmarknaden och för att stärka integrationen av utrikes födda. Inte minst har satsningen på kombinationsutbildningar, som innebär att yrkesutbildning kombineras med sfi eller svenska som andraspråk, möjliggjort att fler utrikes födda kan få en sammanhållen språk- och yrkesutbildning som leder till arbete. Regeringen föreslår därför en fortsatt satsning på regionalt yrkesvux inom komvux och att 270 miljoner kronor tillförs för 2023.

4.5.3 Antalet utbildningsplatser inom yrkeshögskolan ska ligga på en fortsatt hög nivå

Tillgång till personal med rätt kompetens är viktig för Sveriges konkurrenskraft och möjligheten att fortsatt attrahera nya investeringar. Även inom offentlig sektor är rekryteringsbehoven stora på många håll. Yrkeshögskolan har en viktig roll när det gäller att möta de fortsatt stora kompetensbehoven i hela Sverige, möjliggöra omställning och främja matchningen på arbetsmarknaden.

Regeringen föreslår därför att antalet utbildningsplatser inom yrkeshögskolan även i fortsättningen ska ligga på en hög nivå. Medel behöver särskilt tillföras för att även framöver täcka privata utbildningsanordnares ökade kostnader för mervärdesskatt vid anlitande av inhyrd personal i undervisningen. Regeringen föreslår därför att 43 miljoner kronor tillförs yrkeshögskolan för 2023 och bedömer att samma belopp bör tillföras årligen därefter.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:16 Bidrag till vissa studier

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

2021	Utfall	7 842	Anslagssparande	9 683
2022	Anslag	17 525[1]	Utgiftsprognos	13 865
2023	**Förslag**	**17 525**		
2024	Beräknat	17 525		
2025	Beräknat	17 525		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag som lämnas för studier om funktionsnedsättningar, utbildning som är särskilt anpassad för personer med funktionsnedsättningar samt studier inom vuxenutbildning för utvecklingsstörda och särskild utbildning för vuxna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:16 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**17 525**	**17 525**	**17 525**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**17 525**	**17 525**	**17 525**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 17 525 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa studier* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 17 525 000 kronor respektive 17 525 000 kronor.

4.6.2 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

2021	Utfall	4 360 864	Anslagssparande	445 758
2022	Anslag	5 117 422[1]	Utgiftsprognos	4 048 093
2023	**Förslag**	**3 994 422**		
2024	Beräknat	3 583 422		
2025	Beräknat	3 522 422		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statsbidrag för kommunal vuxenutbildning och kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning samt för motsvarande äldre utbildningar, och annan utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning,
- statsbidrag för lärcentrum,
- att främja utveckling av vuxenutbildning och öka deltagandet i sådan utbildning, och
- att främja språkutveckling för personal på arbetsplatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**5 417 422**	**5 417 422**	**5 417 422**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 423 000	-1 834 000	-1 895 000
varav BP23	*270 000*		
– Fler platser på regionalt yrkesvux	*270 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 994 422**	**3 583 422**	**3 522 422**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det fortsatt finns en hög efterfrågan på gymnasial yrkesutbildning för vuxna. Anslaget ökas med 270 miljoner kronor för 2023.

Regeringen föreslår att 3 994 422 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 583 422 kronor respektive 3 522 422 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 583 422 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Statens skolverk beslutar om statsbidrag för bl.a. komvux. För att förbättra förutsättningarna för kommunernas planering av komvux bör beslut om statsbidrag kunna fattas året innan statsbidraget ska lämnas. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Statligt stöd till vuxenutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 583 422 000 kronor 2024.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden	2 272 000	3 656 394	3 724 422	
Nya åtaganden	3 656 394	3 724 422	3 583 422	
Infriade åtaganden	2 272 000	-3 656 394	-3 724 422	-3 583 422
Utestående åtaganden	3 656 394	3 724 422	3 583 422	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 656 422**	**3 724 422**	**3 583 422**	

4.6.3 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tabell 4.7 Anslagsutveckling 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

2021	Utfall	137 356	Anslagssparande	12 535
2022	Anslag	143 991[1]	Utgiftsprognos	142 540
2023	**Förslag**	**140 761**		
2024	Beräknat	138 181[2]		
2025	Beräknat	140 773[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 135 177 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 135 178 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för yrkeshögskolans förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.8 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**143 991**	**143 991**	**143 991**
Pris- och löneomräkning[2]	1 345	4 575	7 361
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 575	-10 385	-10 579
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**140 761**	**138 181**	**140 773**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 140 761 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Myndigheten för yrkeshögskolan* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 138 181 000 kronor respektive 140 773 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.9 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamheten intäkter 2023	Kostnader 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Ansökningsavgifter för referensramen för kvalifikationer (SeQF)	-957	-210	150	350	-200	-1367
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	**-176**	**0**	**90**	**90**	**0**	**-176**

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

MYH disponerar intäkter för offentligrättslig verksamhet som avser ansökningsavgift för inplacering i den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF). MYH tar också ut avgifter från anordnare som bedriver uppdragsutbildningar. Myndigheten disponerar inte dessa avgifter.

4.6.4 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

2021	Utfall	3 580 083	Anslagssparande	55 290
2022	Anslag	3 858 236[1]	Utgiftsprognos	3 836 329
2023	**Förslag**	**3 754 236**		
2024	Beräknat	3 774 236		
2025	Beräknat	3 774 236		

[1]Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning,
- kostnader för personskadeförsäkring och ansvarsförsäkring inom yrkeshögskolan,
- statsbidrag för konst- och kulturutbildningar,
- särskilt verksamhetsstöd för riksomfattande kursverksamhet avseende hemslöjd eller för att främja samisk utbildningsverksamhet, och
- stöd för framtagande av modeller för branschvalidering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**3 815 236**	**3 815 236**	**3 815 236**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-61 000	-41 000	-41 000
varav BP23	*43 000*	*43 000*	*43 000*
– Momskompensation YH	*43 000*	*43 000*	*43 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 754 236**	**3 774 236**	**3 774 236**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 43 000 000 kronor för 2023 med anledning av att privata utbildningsanordnare fått ökade kostnader för mervärdesskatt. Anslaget beräknas öka med 43 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2024 av samma anledning.

Regeringen föreslår att 3 754 236 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 774 236 000 kronor respektive 3 774 236 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 700 000 000 kronor 2024–2030.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar om stöd för bl.a. yrkeshögskoleutbildningar. Regeringen har bedömt att ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan i regel bör omfatta fler än två utbildningsomgångar. Utbildningar som omfattas av förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar kan också pågå under en längre tid. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:19 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 700 000 000 kronor 2024–2030.

Tabell 4.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2030
Ingående åtaganden	8 011 806	8 652 904	9 700 000			
Nya åtaganden	4 450 000	4 448 902	3 700 000			
Infriade åtaganden	-3 808 902	-3 401 806	-3 700 000	-3 700 000	-3 400 000	-2 600 000
Utestående åtaganden	8 652 904	9 700 000	9 700 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**9 680 000**	**9 700 000**	**9 700 000**			

5 Universitet och högskolor

5.1 Mål för området

Målet för området är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

5.2 Kort beskrivning av verksamhetsområdet

Höstterminen 2021 studerade 385 000 studenter i högskolan, vilket var i stort sett lika många studenter som året innan. Av dessa var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Högskolesektorn är den största statliga verksamheten sett till antalet statligt anställda. År 2021 var antalet anställda ca 68 500, motsvarande 54 400 årsarbetskrafter, varav 54 procent var kvinnor och 46 procent män. Antalet årsarbetskrafter beräknas utifrån omfattningen av personens anställning med hänsyn tagen till tjänstledigheter. De totala kostnaderna för verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare uppgick 2021 till 80,3 miljarder kronor, vilket motsvarar 1,5 procent av Sveriges bruttonationalprodukt (BNP). Verksamheten omfattar utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning. De direkta statliga anslagen till lärosätena uppgick under 2021 till 50,4 miljarder kronor. Utöver dessa finansierar staten verksamhet vid universitet och högskolor via olika statliga myndigheter, framför allt genom forskningsråden. Sammantaget är strax under 80 procent av verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare statligt finansierad. Statliga universitet och högskolor är myndigheter och styrs i första hand av högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100). Regeringen styr också statliga universitet och högskolor via årliga regleringsbrev. År 2021 fanns det 15 statliga universitet och 16 statliga högskolor. För enskilda utbildningsanordnare ställs i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (examenstillståndslagen) motsvarande krav på utbildningen som gäller för statliga universitet och högskolor enligt 1 kap. högskolelagen. Relationerna med de enskilda utbildningsanordnarna regleras utöver examenstillståndslagen genom avtal med vissa av utbildnings-anordnarna och villkor för medel i regleringsbrev. Rätten att utfärda examina följer antingen av författning eller av särskilda beslut av regeringen eller Universitetskanslersämbetet. Inom dessa ramar har samtliga lärosäten stor frihet att bestämma över sin verksamhet. Lärosätena återrapporterar utfallet av sin verksamhet till regeringen i första hand i sina årsredovisningar. Merparten av återrapporteringen inom verksamhetsområdet ansvarar dock Universitetskanslersämbetet för. Myndigheten publicerar varje år en årsrapport som syftar till att ge en samlad bild av utvecklingen inom högskoleområdet. För en fördjupad beskrivning av verksamheten under 2021 hänvisas till denna och till myndighetens övriga statistik.

5.3 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorerna som används för att redovisa resultat inom området är följande:

- Andel med doktorsexamen bland forskande och undervisande personal
- Prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå
- Genomströmning i utbildning på forskarnivå

– Andelen etablerade på arbetsmarknaden 1,5 år efter examen
– Vetenskaplig produktion
– Förmåga att attrahera externa medel för forskning.

Universitetskanslersämbetet har fått i uppdrag att göra en översyn av resultatindikatorerna för uppföljning av målen i budgetpropositionen för området universitet och högskolor och vid behov föreslå nya eller förändrade resultatindikatorer (U2020/05016). Översynen genomfördes i samråd med Vetenskapsrådet, Universitets- och högskolerådet och andra relevanta aktörer. Uppdraget redovisades den 15 februari 2021. Regeringen har genomfört några förändringar av de resultatindikatorer som används för måluppfyllelse i avsnittet utifrån förslaget från Universitetskanslersämbetet.

Resultatet av Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar och beslut om tillstånd att utfärda examina har tidigare använts som resultatindikatorer men har nu tagits bort. Enligt myndigheten har dessa bedömts vara mindre lämpliga att använda som resultatindikatorer. Det är oklart hur dessa indikatorer ska tolkas i förhållande till måluppfyllelse och vad som ska tolkas som ett bra resultat och om utvecklingen går åt rätt håll. Däremot är resultatet av Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar och beslut om tillstånd att utfärda examina viktig information att redovisa för riksdagen och de beskrivs därför nedan under avsnittet om andra bedömningsgrunder.

Den tidigare indikatorn andel disputerade lärare vid universitet och högskolor benämns numera andel med doktorsexamen bland forskande och undervisande personal. Beräkningen av indikatorn justeras samtidigt så att beräkningen stämmer överens med de uppgifter som Universitetskanslersämbetet publicerar.

Andelen etablerade på arbetsmarknaden 1,5 år efter examen används som ny indikator för att mäta måluppfyllelsen inom området. Måttet speglar hur stor andel av de nyexaminerade som på en relativt kort tid etablerat sig på arbetsmarknaden. En hög etableringsgrad kan ses som ett tecken på effektivitet genom att utbildningen svarar mot arbetsmarknadens behov. Det finns också en koppling till kvalitet genom att personerna är eftertraktade av arbetsmarknaden.

5.4 Resultatredovisning

Indikator: Andel med doktorsexamen bland forskande och undervisande personal

Beräkningen av indikatorn har justerats så att beräkningen stämmer överens med de uppgifter som Universitetskanslersämbetet publicerar. Andelen med doktorsexamen bland forskande och undervisande personal uppgick 2021 till 63 procent, vilket är en ökning med 5 procentenheter jämfört med andelen för 10 år sedan. Andelen kvinnor som är disputerade har ökat från 53 procent 2011 till 59 procent 2021. Under samma period har andelen män som är disputerade ökat från 62 procent till 66 procent.

Indikator: Prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Prestationsgraden är ett mått som beräknas som antalet avklarade högskolepoäng omräknade till helårsprestationer dividerade med antalet helårsstudenter. Prestationsgraden beräknas så att varje students avklarade poäng kan kopplas till studentens (individens) registrerade poäng. I måttet ingår de poäng som de aktuella studenterna har tagit under registreringsterminen och de tre därpå följande terminerna.

Tabell 5.1 Prestationsgrad

Procent

Ämnesområde	17/18	18/19	19/20	Ämnesområde	17/18	18/19	19/20
Humaniora (inkl. teologi)	70	71	70	Teknik	85	85	85
Kvinnor	72	73	72	Kvinnor	87	87	86
Män	67	68	67	Män	84	84	84
Samhällsvetenskap (inkl. juridik)	84	85	86	Medicin och odontologi	91	92	92
Kvinnor	86	87	88	Kvinnor	92	92	93
Män	80	81	82	Män	91	90	92
Vård och omsorg	92	92	92	Konstnärligt område	88	88	87
Kvinnor	92	92	93	Kvinnor	88	88	87
Män	89	89	90	Män	88	89	88
Naturvetenskap	78	79	78	Övrigt område	82	83	78
Kvinnor	81	82	81	Kvinnor	82	84	81
Män	74	75	74	Män	82	82	74

Källa: Universitetskanslersämbetet.

För samtliga helårsstudenter var prestationsgraden 83 procent läsåret 2019/20. Kvinnor uppvisar generellt en högre prestationsgrad än män och prestationsgraden skiljer sig mellan olika studieformer. För program som leder till en yrkesexamen var prestationsgraden 91 procent läsåret 2019/20. De lägsta prestationsgraderna uppvisar fristående kurser som studeras på distans, där genomsnittet var 54 procent för samtliga studenter. Det är en högre andel jämfört med året innan.

Indikator: Genomströmning i utbildning på forskarnivå

Doktorsexamen och licentiatexamen omfattar 240 respektive 120 högskolepoäng, dvs. en studietid på 4 respektive 2 år. De som under 2021 avlade en doktorsexamen hade en genomsnittlig nettostudietid på 4,2 år. Nettostudietiden var densamma för kvinnor och män. För doktorander som avlade licentiatexamen under samma period uppgick den genomsnittliga nettostudietiden till 2,8 år. Jämfört med 2012 är nettostudietiden densamma för doktorsexamen medan den har ökat något för licentiatexamen.

Under 2021 var bruttostudietiden, dvs. den totala tiden i utbildningen utan hänsyn tagen till aktivitetsgrad, i genomsnitt 6 år för doktorsexamen och 3,5 år för licentiatexamen. Kvinnor hade totalt sett en genomsnittlig bruttostudietid för doktorsexamen på 6 år och för licentiatexamen på 4 år. Detta var något högre än männens genomsnittliga bruttostudietid för doktorsexamen, 5,5 år och licentiatexamen, 3,5 år.

Av de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2016 hade 47 procent, 42 procent av kvinnorna och 51 procent av männen, avlagt doktorsexamen inom 5 år, dvs. 2021. Det är en ökning med 1 procentenhet jämfört med de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2013. Sett över en längre tidsperiod har dock genomströmningen ökat väsentligt. Bland dem som var doktorandnybörjare 1990 avlade 22 procent doktorsexamen inom 5 år. Kvinnors och mäns examensfrekvens jämnas ut över tid. År 2021 var det 74 procent av kvinnorna och 77 procent av männen bland doktorandnybörjarna 2013 som hade avlagt doktorsexamen.

Indikator: Andelen etablerade på arbetsmarknaden 1,5 år efter examen

Diagram 5.1 Etablering 1,5 år efter examen för kvinnor och män

Procent (notera bruten axel)

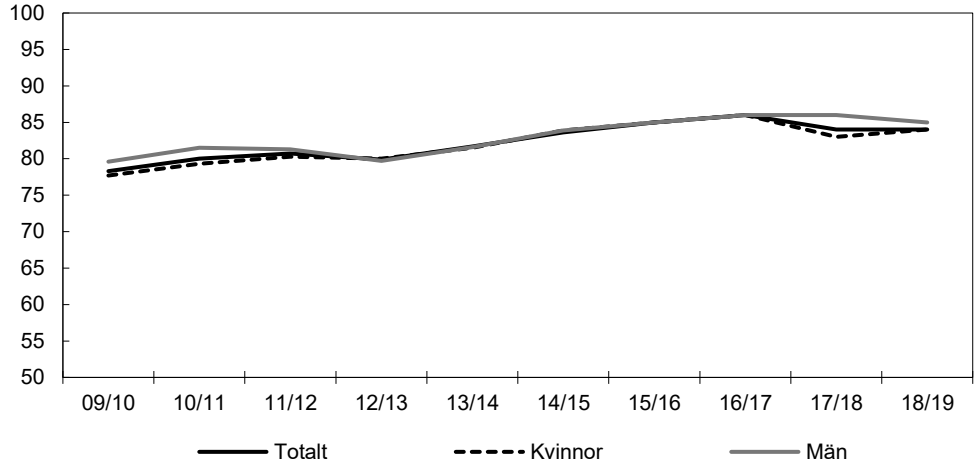

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Av dem som examinerades från högskolan läsåret 2018/19 hade 84 procent etablerat sig på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter att de tog ut sin examen, se diagram 5.1. Med etablering avses att individen hade ett förvärvsarbete i november månad, en arbetsinkomst som översteg en viss nivå samt inte hade varit arbetslös någon gång under uppföljningsåret. Etableringsgraden var något lägre för kvinnor än män, men skillnaden minskade jämfört med läsåret innan. För en beskrivning av sysselsättningsgrad, förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad för personer med eftergymnasial utbildning, se avsnitt 2.5.

Indikator: Vetenskaplig produktion

För uppgifter i fråga om vetenskaplig produktion, se avsnitt 6.2.

Indikator: Förmåga att attrahera externa medel för forskning

Lärosätenas intäkter för forskning från nationella och internationella forskningsfinansiärer uppgick 2021 till 22,3 miljarder kronor och intäkterna från uppdragsforskning och övriga avgifter uppgick till 4 miljarder kronor. Jämfört med föregående år var detta en ökning med 0,7 miljarder kronor från nationella och internationella forskningsfinansiärer samt en intäktsökning med 0,3 miljarder kronor från uppdragsforskning och avgifter.

Under perioden 2011–2021 har lärosätenas forskningsintäkter ökat med 5,7 miljarder kronor i 2021 års priser. Lite mindre än hälften av intäktsökningen under perioden utgörs av höjda direkta statsanslag, medan resterande del består av ökade externa medel. Lärosätenas intäkter från externa finansiärer har relativt sett ökat snabbare än anslagsmedlen, vilket innebär att andelen externt finansierad forskning har ökat under det senaste decenniet.

Fler lärosäten får godkänt kvalitetssäkringsarbete

Universitetskanslersämbetet ansvarar för att kvalitetssäkra universitetens och högskolornas verksamhet genom fyra olika slags granskningar: granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, utbildningsutvärdering, tematisk utvärdering och examenstillståndsprövning. Universitetskanslersämbetet tillgängliggör resultatet av

kvalitetsutvärderingarna på sin webbplats, vilket ger studenter möjlighet att inhämta information bl.a. om utbildningars kvalitet.

Under 2021 har åtta granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete för utbildning genomförts. Fyra lärosäten fick det högsta omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete. Tre lärosäten fick omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll och kommer att följas upp på de bedömningsområden som inte bedömdes vara tillfredsställande. Ett lärosäte fick omdömet ifrågasatt kvalitetssäkringsarbete.

Universitetskanslersämbetet har under året även beslutat om fyra uppföljningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. Samtliga fyra lärosäten fick omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete.

Under året har 30 utbildningar på forskarnivå inom analytisk, fysikalisk och organisk kemi utvärderats, varav 20 fick omdömet hög kvalitet och tio omdömet ifrågasatt kvalitet. Vidare har 10 utbildningar som leder till yrkeslärarexamen utvärderats, varav fyra fick omdömet hög kvalitet och sex omdömet ifrågasatt kvalitet. Universitetskanslersämbetet har även under året utvärderat en utbildning på förekommen anledning och den fick omdömet hög kvalitet.

Lärosäten med utbildning som får omdömet ifrågasatt kvalitet ska senast ett år efter beslutet inkomma till Universitetskanslersämbetet med en åtgärdsredovisning av hur de avser att komma till rätta med bristerna. Därefter sker en uppföljande utvärdering av berörda utbildningar och ett nytt beslut om utbildningarnas kvalitet fattas. Om bristerna kvarstår återkallas examenstillståndet. Universitetskanslersämbetet fattar beslut gällande statliga lärosäten, medan regeringen fattar beslut gällande enskilda utbildningsanordnare.

Under 2021 gjorde Universitetskanslersämbetet uppföljande utvärderingar av 44 ämneslärarutbildningar som tidigare fått omdömet ifrågasatt kvalitet. Av dem fick 39 omdömet hög kvalitet i uppföljningen, tre lades ner och för två utbildningar återkallades examenstillståndet.

Antalet beslut om tillstånd att utfärda examina har minskat

Under 2021 fattade Universitetskanslersämbetet 16 beslut om tillstånd att utfärda examina, vilket är en minskning med sju beslut jämfört med föregående år. Volymen är beroende av hur många ansökningar som inkommer till myndigheten. Att antalet var högt 2020 berodde framför allt på att tillstånd då prövades för två nya examina.

Tabell 5.2 Examenstillståndsprövningar per examen och utfall (2021)

Examen	Varav		
	Beviljanden	Avslag	Förlängd prövningstid
Generell examen på grundnivå	1	2	
Yrkesexamen på grundnivå	1	0	
Yrkesexamen på avancerad nivå	4	7	
Generell examen på forskarnivå	0	1	
Totalt	**6**	**10**	

Anm.: Universitetskanslersämbetet beviljar eller avslår examenstillståndsansökningar från statliga lärosäten och ger utlåtandet tillfredsställande eller inte tillfredsställande rörande ansökningar från enskilda utbildningsanordnare.

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Kvalitetssäkring av högre utbildning

Riksdagen har vid två tillfällen beslutat om tillkännagivanden som rör jämförelse av utbildningars kvalitet mellan olika lärosäten (bet. 2015/16:UbU9 punkt 6,

rskr. 2015/16:155 och bet. 2019/20:UbU21 punkt 2, rskr. 2019/20:349). Av det första tillkännagivandet följer att regeringen ska se över hur utbildningars kvalitet kan jämföras mellan olika lärosäten (bet. 2015/16:UbU9 s. 22). I skrivelsen Kvalitetssäkring av högre utbildning (skr. 2015/16:76) presenterades ett ramverk för ett nytt kvalitetssäkringssystem. Därefter fick Universitetskanslersämbetet i mars 2016 i uppdrag att vidareutveckla och genomföra ett nytt system för kvalitetssäkring av högre utbildning med utgångspunkt i bedömningarna i skrivelsen, tillämpliga lagar och förordningar samt de principer för kvalitetssäkring som har tagits fram inom ramen för Bolognaprocessen (U2016/01132/UH, U2016/01349/UH). Arbetet skulle ske i samråd med både universitet och högskolor och med företrädare för studenter och arbetsliv. I uppdraget ingick att föreslå hur utbildningars kvalitet ska kunna jämföras mellan olika universitet och högskolor.

Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) i oktober 2016 och myndighetens arbete med olika slags granskningar, inklusive utbildningsutvärderingar, påbörjades. Universitetskanslersämbetet informerar sedan dess om resultaten av alla granskningar som genomförs. Förutom Universitetskanslersämbetets granskningar genomför universitet och högskolor egna utbildningsutvärderingar. Enligt de europeiska principer för kvalitetssäkring av högre utbildning (ESG) som överenskommits i Bolognaprocessen ska universitet och högskolor publicera dessa. Universitetskanslersämbetet granskar att så görs inom ramen för granskningarna av lärosätenas kvalitetssäkringssystem. Sammantaget finns därmed goda möjligheter till jämförelser av kvaliteten mellan de utbildningar som utvärderats.

Av det andra tillkännagivandet, som riksdagen beslutade om i juni 2020, följer att regeringen ska ta initiativ till att ge högskolemyndigheterna i uppdrag att samla och tillgängliggöra information om utbildningarnas kvalitet för att blivande studenter bättre ska kunna jämföra utbildningar, bl.a. genom att samla och tillgängliggöra information om tidigare studenters lön och arbetsmarknadsetablering (bet. 2019/20:UbU21 s. 11).

Universitetskanslersämbetet konstaterade redan i sin redovisning av uppdraget om kvalitetssäkringssystemet från oktober 2016 att det finns en rik källa till information om lärosäten och utbildningar genom både den statistik som Universitetskanslersämbetet publicerar och genom Universitets- och högskolerådets studieinformation. Sådan information kan ligga till grund för en nationell jämförelse av lärosätena och utbildningsutbudet. Statistiken från Universitetskanslersämbetet omfattar bland annat uppgifter om löner och etablering på arbetsmarknaden. Regeringen bedömer att den information som finns är tillräcklig för att kunna jämföra utbildningar, men att informationen bör tillgängliggöras ytterligare, i linje med tillkännagivandets intentioner.

Universitets- och högskolerådet fick i juni 2022 genom en ändring i regleringsbrevet i uppdrag att vidta åtgärder för att tillgängliggöra information om utbildningars kvalitet för att blivande studenter ska kunna jämföra utbildningar, bland annat i fråga om behovet av högskoleutbildade på arbetsmarknaden, tidigare studenters etablering på arbetsmarknaden och löner.

Ovan redovisade åtgärder bedöms vara de mest ändamålsenliga och tillkännagivandena anses därmed slutbehandlade.

Verksamhetens ekonomiska omfattning har ökat

För utbildning på grundnivå och avancerad nivå tilldelas respektive lärosäte varje år ett s.k. takbelopp som är den ersättning lärosätet kan få för att utbilda studenter. Ersättningen beräknas dels utifrån antalet registrerade studenter, dels utifrån det antal

högskolepoäng som studenterna presterar under ett år. Ersättningen beror också på vilket utbildningsområde som helårsstudenterna och helårsprestationerna hänförs till. Olika utbildningsområden genererar olika ersättningsbelopp och respektive kurs klassificeras av lärosätet till ett utbildningsområde beroende på kursens ämnesinnehåll.

Summan av universitetens och högskolornas takbelopp för utbildning på grundnivå och avancerad nivå uppgick till ca 26,8 miljarder kronor under 2021. År 2020 var motsvarande summa ca 25,6 miljarder kronor i 2021 års priser. Anslagen för utbildning på grundnivå och avancerad nivå till de lärosäten som inte har ett takbelopp uppgick till 1,3 miljarder kronor. Därutöver tilldelades universitet och högskolor ca 0,4 miljarder kronor för särskilda åtaganden. Ett särskilt åtagande är en uppgift som statliga universitet och högskolor har särskild finansiering för och som inte avräknas mot takbeloppet.

Lärosätenas totala intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå var 47,6 miljarder kronor 2021, se diagram 5.2. Jämfört med 2020 har de totala kostnaderna ökat med 0,3 miljarder kronor i fasta priser. Lärosätenas intäkter från statsanslag för forskning och utbildning på forskarnivå var 21,6 miljarder kronor 2021. Jämfört med 2020 har dessa intäkter ökat med 0,4 miljarder kronor i fasta priser. Anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå utgjorde 45 procent av lärosätenas alla intäkter för forskning under 2021. Lärosätenas forskningsintäkter från externa finansiärer uppgick till 25,8 miljarder kronor 2021 och utgjorde 55 procent av lärosätenas totala forskningsintäkter.

Diagram 5.2 Lärosätenas intäkter

Miljarder kronor (2021 års priser)

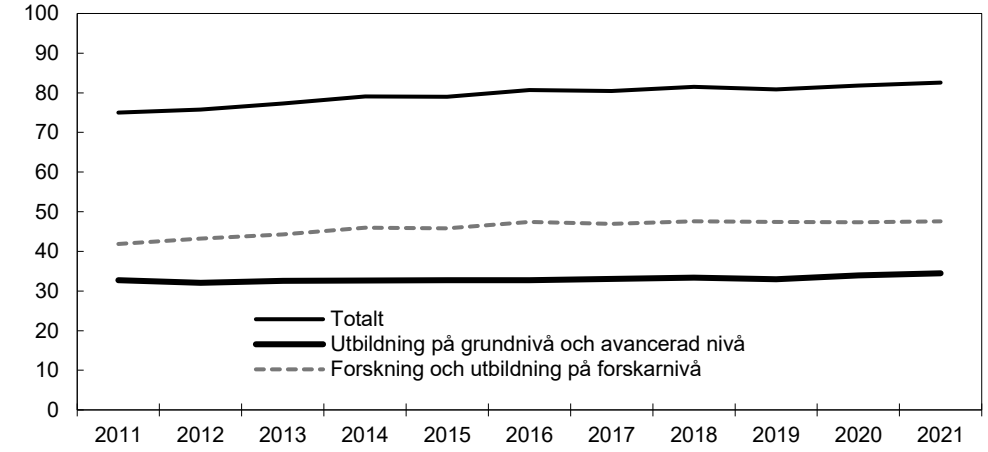

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Myndighetskapitalet ökade under 2021

Vid utgången av 2021 uppgick de statliga lärosätenas skattade myndighetskapital (summan av lärosätenas balanserade kapitalförändring och årets kapitalförändring) till 14,4 miljarder kronor, en ökning med 1,3 miljarder kronor i 2021 års priser från föregående år. Av myndighetskapitalet återfanns 6,2 miljarder kronor inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå och 8,2 miljarder kronor inom forskning och utbildning på forskarnivå, se diagram 6.2. Det skattade myndighetskapitalet ökade i relation till lärosätenas kostnader från föregående år, från 17,6 procent till 19,4 procent. Myndighetskapitalet ökade både inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå och inom forskning och utbildning på forskarnivå. Utbildningsdepartementet har återkommande följt upp myndighetskapitalet vid de årliga myndighetsdialogerna och understrukit vikten av att det används. Att inte

myndighetskapitalet har minskat i linje med de senaste åren beror till stor del på att det på grund av pandemin inte har varit möjligt att genomföra de insatser som planerats. Framför allt inom forskning och utbildning på forskarnivå kunde lärosätena inte utföra all den verksamhet de hade planerat för. Höjda anslag i forsknings- och innovationspropositionen 2020 i kombination med lägre kostnader till följd av minskad forskningsverksamhet och att projekt haft lägre aktivitet med anledning av covid-19-pandemin är således orsakerna bakom det ökade myndighetskapitalet.

Diagram 5.3 Skattat myndighetskapital vid statliga universitet och högskolor (2021 års priser)

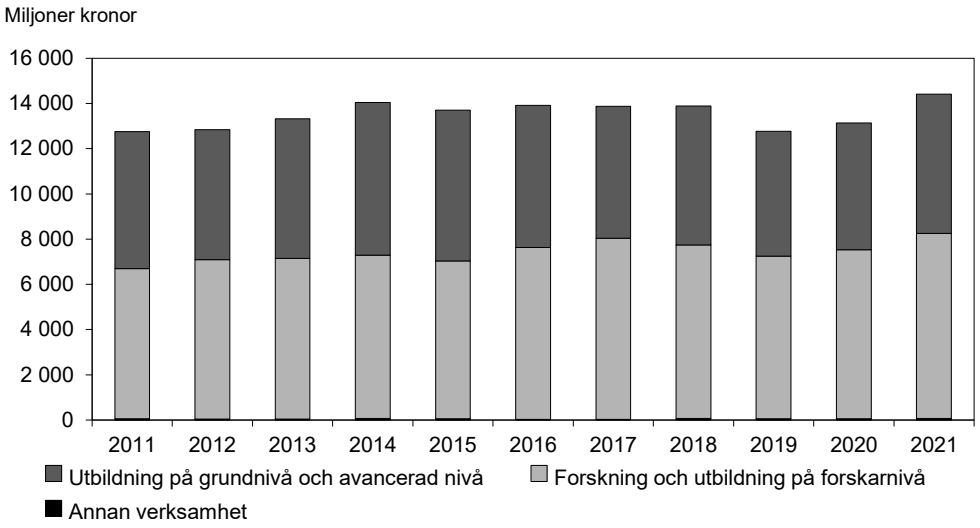

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Antalet sökande och antagna ökar

Det totala antalet sökande till utbildningsprogram och kurser ökade med 5,8 procent höstterminen 2021 jämfört med höstterminen 2020. Antalet sökande utan tidigare högskolestudier ökade med 2 procent höstterminen 2021 jämfört med föregående höst. Det totala antalet antagna till högskoleutbildning hösten 2021 ökade med 7 procent jämfört med föregående hösttermin. Könsfördelningen bland de sökande och antagna har varit i stort sett oförändrad under de senaste åren, dvs. fler kvinnor än män söker respektive blir antagna, vilket bl.a. beror på att kvinnor överlag har högre betyg än män från gymnasieskolan.

Tabell 5.3 Antal helårsstudenter samt resurser för utbildning och forskning vid universitet och högskolor 2021

Universitet/högskola	Antal helårsstu-denter (andelen kvinnor inom parentes)	Takbelopp i mnkr	Utfall i mnkr (utfall i procent inom parentes)	Överproduk tion (+) eller anslags-sparande (-) i mnkr	Ackumulerad över-produktion (+) eller anslagssparande (-) i mnkr (andelen ackumulerad över-produktion (+) eller anslagssparande (-) inom parentes)	Indrag[1]	Anslag för forskning och utbildning på forskarnivå i mnkr
Uppsala universitet	28 685 (60)	2 043	2061 (101)	17,8	144 (+7 %)		2 335
Lunds universitet	28 881 (57)	2 347	2 320 (99)	-27,4	172 (+7 %)	-	2 407
Göteborgs universitet	29 275 (66)	2 376	2 433 (102)	56,6	69 (+3 %)	-	1 684
Stockholms universitet	30 841 (64)	1 967	1 987 (101)	20,2	-89 (-5 %)	-	1 760
Umeå universitet	17 735 (62)	1 579	1 536 (97)	-43,2	-13 (-1 %)	-	1 219
Linköpings universitet	18 747 (55)	1 748	1 644 (94)	-104,8	-175 (-10 %)	91	1 056
Karolinska institutet	6 628 (73)	795	772 (97)	-22,4	-38 (-5 %)	-	1 684
Kungl. Tekniska högskolan	12 723 (35)	1 393	1 183 (85)	-209,4	-91 (-7 %)	-	1 834
Luleå tekniska universitet	8 242 (50)	768	751 (98)	17,1	-9 (%)	-	419

Universitet/högskola	Antal helårsstu-denter (andelen kvinnor inom parentes)	Takbelopp i mnkr	Utfall i mnkr (utfall i procent inom parentes)	Överproduk tion (+) eller anslags-sparande (-) i mnkr	Ackumulerad över-produktion (+) eller anslagssparande (-) i mnkr (andelen ackumulerad över-produktion (+) eller anslagssparande (-) inom parentes)	Indrag[1]	Anslag för forskning och utbildning på forskarnivå i mnkr
Karlstads universitet	9 897 (53)	765	803 (105)	37,4	108 (+14 %)	-	262
Linnéuniversitetet	15 970 (63)	1 213	1 238 (102)	24,6	65 (+5 %)	-	386
Örebro universitet	9 778 (62)	893	883 (99)	-10,1	-3 (-0 %)	-	289
Mittuniversitetet	8 353 (67)	658	660 (100)	1,8	62 (+9 %)	-	284
Malmö universitet	12 895 (69)	1 066	1 026 (96)	-39,4	-24 (-2 %)	-	277
Mälardalens universitet	8 370 (66)	694	722 (104)	28,6	51 (+7 %)	-	151
Blekinge tekniska högskola	3 050 (38)	295	278 (94)	-17,5	-30 (-10 %)	-	105
Gymnastik- och idrottshögskolan	854 (40)	123	130 (106)	6,9	18 (+15 %)	-	40
Försvarshögskolan[2]	968 (39)	-	-	-		-	22
Högskolan i Borås	6 596 (72)	578	579 (100)	1,1	20 (+3 %)	-	90
Högskolan Dalarna	6 682 (65)	486	505 (104)	18,8	58 (+12 %)	-	88
Högskolan i Gävle	6 326 (67)	531	509 (96)	-21,9	28 (+5 %)	-	111
Högskolan i Halmstad	6 013 (60)	458	463 (101)	5,2	51 (+11 %)	-	81
Högskolan Kristianstad	5 609 (74)	461	451 (98)	-9,2	34 (+7 %)	-	70
Högskolan i Skövde	4 196 (56)	370	376 (102)	6	12 (+3 %)	-	57
Högskolan Väst	5 152 (66)	428	422 (99)	-6,3	34 (+8 %)	-	78
Konstfack	678 (76)	180	180 (100)	-0,4	10 (+6 %)	-	22
Kungl. Konsthögskolan	210 (64)	70	69 (98)	-1,1	2 (+3 %)	-	13
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	656 (43)	144	142 (98)	-2,6	1 (+1 %)	-	22
Stockholms konstnärliga högskola	478 (71)	214	227 (106)	13,6	23 (+11 %)	-	55
Södertörns högskola	7 613 (69)	478	492 (103)	13,4	53 (+11 %)		94
Sveriges lantbruksuniversitet[2]	4 443 (70)	-	-	-		-	1 357
Chalmers Tekniska Högskola AB	10 049 (32)	1 066	1 016 (95)	-50,6	-107 (-10 %)	30	1 038
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	7 679 (61)	640	613 (96)	-27,5	34 (+5 %)	-	148
Summa	**324 272 (61)**	**26 827**	**26 468 (99)**	**-358,9**			**19 538**

Anm.: I tabellen redovisas inte vissa mindre enskilda utbildningsanordnare. Vid dessa lärosäten fanns under 2021 ca 5 100 helårsstudenter varav ca 66 procent var kvinnor.

[1] Indrag av överproduktion som överstiger 15% av takbelopp eller anslagssparande som överstiger 10 % av takbelopp i mnkr.

[2] Försvarshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet har inga takbelopp varför inte detta redovisas i tabellen.

Källor: Universitetskanslersämbetet, regleringsbrev och Sveriges lantbruksuniversitets årsredovisning.

Antalet högskolenybörjare fortsätter att öka

Antalet högskolenybörjare, dvs. studenter som för första gången registreras vid högskoleutbildning i Sverige, var i stort sett oförändrat från föregående läsåret, se tabell 5.4. Av högskolenybörjarna var 59 procent kvinnor och 41 procent var män.

Läsåret 2020/21 var medianåldern för samtliga högskolenybörjare (inklusive inresande studenter) 21,9 år för både kvinnor och män. Om inresande studenter exkluderas sjunker medianåldern något. Jämfört med läsåret 2019/20 har medianåldern minskat något för både kvinnor och män sett till samtliga studenter.

Antalet studenter i högskolan fortsätter också att öka

Den långvariga trenden med en minskad studentvolym inom högskolans utbildning på grundnivå och avancerad nivå bröts under 2019 och antalet studenter har därefter ökat. En stor förklaring till detta är covid-19-pandemin som har inneburit att fler har

sökt sig till högskolan. Totalt fanns det ca 329 500 helårsstudenter kalenderåret 2021 vilket var ca 2,5 procent fler jämfört med föregående år. Även antalet registrerade studenter ökade, se tabell 5.4.

Tabell 5.4 Högskolenybörjare, helårsstudenter, registrerade studenter

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Högskolenybörjare[1]	91 100	90 200	87 500	86 000	85 800	85 800	86 500	87 700	92 000	92 200
Kvinnor %	56	57	57	57	57	57	58	58	58	59
Män %	44	43	43	43	43	43	42	42	42	41
Helårsstudenter	304 900	299 000	295 400	294 400	293 900	295 200	298 700	303 600	321 600	329 500
Kvinnor %	59	59	59	59	60	59	60	60	60	60
Män %	41	41	41	41	40	41	40	40	40	40
Registrerade studenter[1]	424 800	414 300	405 900	403 900	402 800	402 200	405 400	409 900	428 700	454 000
Kvinnor %	60	60	60	60	60	60	61	61	61	62
Män %	40	40	40	40	40	40	39	39	39	38

[1] Uppgifterna avser läsår, 2021 innebär läsåret 2020/21.

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Övergången till högskolan

En högre andel kvinnor än män studerar i högskolan

Av alla studenter är 62 procent kvinnor och 38 procent är män. Könsfördelningen har varit ungefär densamma under många år.

Föräldrarnas utbildningsnivå spelar stor roll

Föräldrarnas utbildningsnivå spelar stor roll för benägenheten att påbörja högskolestudier. Högst övergång till högskolestudier hade unga med minst en forskarutbildad förälder, 85 procent, och lägst övergång hade de vars föräldrar hade en förgymnasial utbildning, 25 procent. Det grundläggande mönstret är tydligt: skillnaden i övergång till högskolan varierar stort beroende på vilken utbildningsnivå som föräldrarna har. Kvinnor hade en högre övergång till högskolestudier än män i alla grupper.

Det finns stora regionala skillnader

Övergångsfrekvensen till högskoleutbildning, dvs. hur stor andel av en viss årskull som påbörjar högskolestudier, varierar i landet. I genomsnitt för hela landet hade 44 procent påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder 2020. Jämfört med året innan var det en liten ökning. Skillnaderna mellan olika regioner och kommuner är stora: för 2020 var andelen högst i Region Stockholm (51 procent) och lägst i Region Jämtland (33 procent). I Danderyds kommun var andelen högst i landet (80 procent), medan den i de tio kommunerna med lägst övergångsfrekvens varierar mellan 14 och 20 procent. I flertalet av dessa kommuner är dock andelen individer så liten att resultatet ska tolkas försiktigt. I samtliga län är övergångsfrekvensen högre bland kvinnor än bland män. Skillnaden mellan länen beror på flera bakomliggande faktorer. Universitetskanslersämbetet lyfter fram den sociala sammansättningen av befolkningen i länen, geografisk närhet till en ort med högskoleutbildning och situationen på den lokala/regionala arbetsmarknaden som skäl.

Jämfört med 2010 har övergångsfrekvensen totalt för landet ökat något, men utvecklingen är olika i regionerna. Som exempel kan nämnas Region Stockholm för vilken det har skett en ökning med drygt 3 procentenheter. I Region Jämtland har däremot övergångsfrekvensen minskat med nästan 3 procentenheter jämfört med 2010.

Övergångsfrekvensen varierar mellan personer med svensk och utländsk bakgrund

Universitetskanslersämbetet har analyserat andelen som har påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder bland personer födda åren 1986–1995 med svensk respektive utländsk bakgrund. Svensk bakgrund definieras som född i Sverige med minst en svenskfödd förälder eller född utomlands med två svenska föräldrar. Utländsk bakgrund redovisas i tre kategorier: personer som är födda i Sverige med utrikesfödda föräldrar, personer som har invandrat före 7 års ålder och personer som har invandrat efter skolstart mellan 7 och 18 års ålder. Av dem som är födda 1995 och som invandrade till Sverige vid 7–18 års ålder hade 27 procent börjat i högskolan senast vid 25 års ålder, se diagram 5.4. Det är en mindre andel jämfört med dem med svensk bakgrund för vilka andelen uppgick till 44 procent. Högst övergång har gruppen födda i Sverige med utrikes födda föräldrar, 51 procent. En större andel av kvinnorna jämfört med männen fortsätter till högskolan i samtliga grupper. Män som har invandrat någon gång i åldern 7–18 år påbörjar högskolestudier i lägst utsträckning. I årskullen 1995 var deras övergångsandel 20 procent medan den var 37 procent bland kvinnorna som invandrat i motsvarande ålder.

Diagram 5.4 **Andel som har påbörjat svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder av personer födda 1986–1995 med svensk eller utländsk bakgrund**

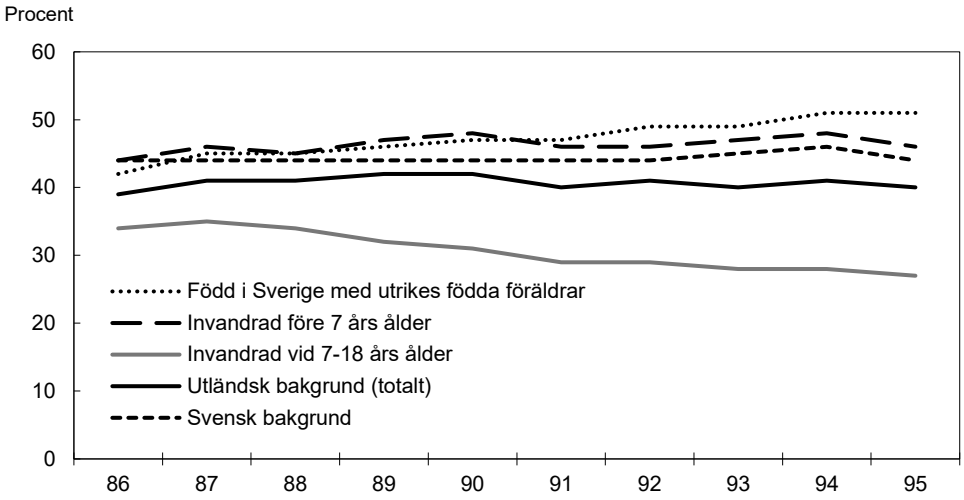

Anm.: Uppgifterna i diagrammet redovisas ej uppdelade på kön, redovisning per kön finns i text ovan.
Källa: Universitetskanslersämbetet.

Antalet examina och antalet examinerade fortsätter att öka

Läsåret 2020/21 utfärdades ca 87 100 examina på grundnivå och avancerad nivå vid universitet och högskolor, en ökning med 3 000 examina jämfört med föregående läsår, se tabell 5.5. En del av ökningen kan förklaras med att de flesta lärosätena nyligen har infört ett nytt studiedokumentationssystem, vilket har gjort att studenterna får sina examensbevis snabbare. Av dessa utfärdades 64 procent till kvinnor och 36 procent till män. Antalet personer som examinerades uppgick till ca 74 700, inklusive dem som sedan tidigare hade en eller flera examina, vilket innebar en ökning med ca 2 800 personer jämfört med föregående läsår. Kvinnor har varit i majoritet bland de examinerade sedan 1977. Läsåret 2020/21 utfärdades 12 470 masterexamina, vilket var en ökning med ca 6 procent mot året innan. Av dessa utfärdades 50 procent till kvinnor och 50 procent till män. Ungefär 41 procent av dem som tog ut en masterexamen var personer från andra länder som kommit till Sverige för att studera.

Tabell 5.5 Antal examina och examinerade personer, kvinnor och män

	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21
Examina	70 200	74 800	78 200	81 400	81 300	76 100	78 000	77 600	84 100	87 100
Kvinnor %	64	63	64	63	64	64	64	64	65	64
Män %	36	37	36	37	36	36	36	36	35	36
Examinerade	59 300	63 300	65 700	68 300	69 300	63 400	65 600	65 900	71 900	74 700
Kvinnor %	63	63	64	63	64	64	64	64	65	63
Män %	**37**	**37**	**36**	**37**	**36**	**36**	**36**	**36**	**35**	**37**

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Utvecklingen av vissa program som leder till yrkesexamen

Läsåret 2020/21 tog 36 600 personer ut en yrkesexamen, varav 69 procent kvinnor och 31 procent män. Könsskillnaderna beror bl.a. på att en stor del av de utbildningar som leder till yrkesexamina förbereder för yrken som i dag domineras av kvinnor, t.ex. sjuksköterska och förskollärare. Antalet personer som tog ut yrkesexamina totalt sett ökade med 400 personer jämfört med läsåret innan, bl.a. ökade antalet civilingenjörsexamina med 390, antalet ämneslärarexamina med 290 och antalet socionomexamina med 130. Vissa utbildningar har under flera år byggts ut, samtidigt som vissa tillfälliga utbyggnader avslutats. För en beskrivning av utvecklingen av lärarutbildningen, se avsnittet lärar- och förskollärarutbildning i avsnitt 2.7.

Tabell 5.6 Programnybörjare och examina inom vissa yrkesexamensprogram

	Programnybörjare				Examina			
	17/18	18/19	19/20	20/21	17/18	18/19	19/20	20/21
Civilingenjörsexamen	7 000	7 300	7 400	8 300	4 100	4 500	4 400	4 800
Kvinnor %	31	31	31	33	33	35	35	35
Män %	69	69	69	67	67	65	65	65
Högskoleingenjörsexamen	4 300	4 200	4 000	4 500	2 400	2 200	2 500	2 600
Kvinnor %	25	25	25	25	31	27	29	30
Män %	75	75	75	75	69	73	71	70
Läkarexamen	1 700	1 800	1 800	1 600	1 300	1 300	1 500	1 500
Kvinnor %	59	59	58	60	57	55	56	57
Män %	41	41	42	40	43	45	44	43
Tandläkarexamen	400	400	400	400	300	300	300	300
Kvinnor %	67	62	69	66	66	68	64	70
Män %	33	38	31	34	34	32	36	30
Sjuksköterskeexamen	6 200	5 900	5 600	5 900	4 300	4 400	4 500	4 600
Kvinnor %	85	86	85	85	86	87	87	88
Män %	15	14	15	15	14	13	13	12
Specialistsjuksköterskeexamen	2 500	2 200	2 300	2 700	2 400	2 300	2 600	2 400
Kvinnor %	87	86	87	87	85	87	87	86
Män %	13	14	13	13	15	13	13	14
Barnmorskeexamen	400	400	400	400	400	400	400	400
Kvinnor %	100	100	100	99	100	100	99	99
Män %	0	0	0	1	0	0	1	1

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Riksrevisionens rapport om riktade utbyggnadsuppdrag till universitet och högskolor

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den i dialog med lärosätena ska genomföra en samlad måluppfyllelseanalys av utbyggnadsuppdragen (bet. 2021/22:UbU3 punkt 2, rskr. 2021/22:33). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska följa upp de riktade utbyggnadsuppdrag till universitet och högskolor som riksdagen och regeringen beslutade 2015–2019 (bet. 2021/22:UbU3 s. 19). Med anledning av tillkännagivandet har regeringen den 30 juni 2022 gett Universitetskanslersämbetet i uppdrag att följa upp utfallet och analysera måluppfyllelsen av de utbyggnader av vissa utbildningsprogram som inleddes till följd av regeringens förslag i vårändringsbudgeten för 2015 och budgetpropositionerna för 2016, 2017 respektive 2018. Uppdraget ska genomföras i dialog med universitet och högskolor och ska redovisas senast den 31 mars 2023. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Studenternas internationella rörlighet

Covid-19-pandemin och brexit

Under våren 2020 bröt covid-19-pandemin ut över hela världen samtidigt som Storbritanniens utträde ur Europeiska unionen (brexit) blev officiellt. De händelserna påverkar statistiken om studenternas internationella rörlighet.

För inresande studenter kan effekten av covid-19-pandemin först ses under höstterminen 2020, eftersom registreringen för vårterminen 2020 redan i stor utsträckning hade skett när pandemin bröt ut. De utresande studenterna minskade något kraftigare under läsåret 2019/20 än tidigare läsår, men effekten av pandemin för de utresande blev också tydligare under läsåret 2020/21. Antalet inresande studenter minskade med 16 procent läsåret 2020/21, men skillnaden var stor mellan utbytesstudenter och fritt resande studenter (s.k. freemover-studenter). De förra minskade med 53 procent, medan de fritt inresande studenterna ökade med 3 procent. Ser man däremot endast till nya inresande studenter minskade även de fritt inresande studenterna med 4 procent, vilket tyder på att de som redan hade påbörjat sin utbildning i Sverige valde att stanna medan färre valde att påbörja en ny utbildning i Sverige under pandemin.

Förutsättningarna för studenter från Storbritannien att komma till Sverige för studier samt för svenska studenter att åka till Storbritannien har förändrats till följd av Storbritanniens utträde ur unionen. I takt med att pandemin avtar kommer det också att bli tydligare vilka effekter som kan kopplas till covid-19 och vad som kan anses bero på brexit, men redan nu har tydliga effekter för svenska fritt inresande studenter kunnat identifieras. Antalet svenska studenter som tar emot studiemedel för studier i Storbritannien för första gången från CSN mer än halverades hösten 2021, jämfört med hösten 2020.

Antalet utresande studenter minskar

Likt de inresande studenterna har det skett en kraftig minskning av utresande studenter till följd av covid-19-pandemin. Läsåret 2020/21 minskade antalet svenskar som studerade utomlands för sjätte läsåret i rad, se tabell 5.7. Det var det lägsta antalet utresande från Sverige under hela 2000-talet. Antalet utresande fritt resande studenter minskade med 7 procent, medan antalet utbytesstudenter minskade med 74 procent. Majoriteten av de utresande studerade i Europa och då främst i Storbritannien, Polen och Danmark. Även Nordamerika och i synnerhet USA lockade många svenska studenter. USA och Storbritannien var de enskilt största mottagarländerna läsåret 2020/21. Av de studenter i svensk högskoleutbildning som tog examen för första gången läsåret 2020/21 hade 13 procent studerat utomlands någon gång under de

senaste tolv terminerna inklusive examensterminen, att jämföra med 15 procent föregående läsår. Det är fler kvinnor än män såväl bland de inresande studenterna totalt sett som bland de utresande.

Tabell 5.7 Antal in- och utresande studenter, kvinnor och män

	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21
Inresande	38 100	34 000	32 600	33 200	35 200	35 900	37 900	38 300	39 600	33 300
Kvinnor %	47	51	52	52	52	53	53	53	53	53
Män %	53	49	48	48	48	47	47	47	47	47
Utresande	24 600	25 300	26 000	26 400	25 600	24 000	23 800	23 600	22 500	16 300
Kvinnor %	58	58	59	58	59	58	58	59	59	59
Män %	42	42	41	42	41	42	42	41	41	41

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Antalet nya inresande studenter minskar

Läsåret 2020/21 var det totalt 33 300 inresande studenter som studerade vid svenska universitet och högskolor. Av dem var 27 200 fritt inresande studenter medan 6 100 studerade inom ramen för ett utbytesprogram. Totalt sett var det 16 900 nya inresande studenter. Till följd av covid-19-pandemin minskade antalet nya inresande studenter med 31 procent jämfört med föregående läsår. Det gäller framför allt de nya inresande utbytesstudenterna, som mer än halverats sedan läsåret 2019/20. Antalet nya fritt inresande studenter minskade med 4 procent.

Könsfördelningen var jämnare bland inresande studenter än utresande, med 53 procent kvinnor och 47 procent män bland inresande studenter.

Av de inresande utbytesstudenter som var nybörjare i svensk högskoleutbildning läsåret 2020/21 kom 92 procent från Europa. De enskilt största länderna var Tyskland, Frankrike och Spanien. 54 procent av de nya inresande utbytesstudenterna var kvinnor och 46 procent män.

Fler avgiftsbetalande studenter

Personer som inte är medborgare i en stat som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz (s.k. tredjelandsmedborgare) är som huvudregel skyldiga att betala anmälnings- och studieavgifter vid studier i Sverige.

Antalet avgiftsbetalande studenter har ökat stadigt sedan studieavgifterna för vissa tredjelandsmedborgare infördes 2011 t.o.m. toppnoteringen 8 800 läsåret 2019/20. Läsåret 2020/21 minskade antalet avgiftsbetalande studenter något till 8 600 studenter. Under det senaste läsåret var 3 600 av de avgiftsbetalande studenterna kvinnor och 5 000 män.

Efter införandet av studieavgifter minskade antalet inresande studenter som tar examen i Sverige från 7 400 läsåret 2011/12 till 5 600 läsåret 2014/15. Läsåret 2015/16 skedde dock en ökning för första gången sedan studieavgifterna infördes. Läsåret 2020/21 examinerades 8 000 inresande studenter, fler än under något annat av de tio senaste läsåren. Av dessa var drygt 4 000 kvinnor och knappt 4 000 män.

Något färre läser kompletterande utbildningar

Under 2021 utbetalades ca 185 miljoner kronor för kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning som motsvarar en svensk högskole-utbildning, se tabell 5.8.

Tabell 5.8 Antal helårsstudenter vid kompletterande utbildningar i regeringens särskilda satsning 2021

Antal helårsstudenter

Kompletterande utbildning		Kompletterande utbildning		Kompletterande utbildning	
Lärar- och förskollärarutbildning	642	Juristutbildning	55	Socionomutbildning	22
Läkarutbildning	111	Biomedicinsk analytikerutbildning	33	Fysioterapeututbildning	17
Tandläkarutbildning	47	Apotekar- och receptarieutbildning	114	Arkitektutbildning	2
Sjuksköterskeutbildning	68	Psykologutbildning	43	Ingenjörsutbildning	3
Barnmorskeutbildning	9				
Totalt antal helårsstudenter[1]					**1 170**

[1] Antal helårsstudenter kan vara avrundat.

Källa: Särskild redovisning från lärosätena.

Utbildningen syftar till att studenterna ska avlägga en examen som kan ges efter en högskoleutbildning som motsvarar deras utländska utbildning eller kunna få behörighet alternativt kunskaper för att i Sverige utöva ett yrke som den utländska utbildningen är relevant för.

Ökat antal bedömningar av utländska utbildningar

Universitets- och högskolerådet ansvarar för bedömning av utländska utbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå. Antalet ansökningar om bedömning ökade med 6,5 procent 2021 jämfört med 2020, trots pandemin och ett minskat antal asylsökande. Det beror enligt rådet troligen på en ökad arbetskraftsinvandring. Totalt inkom 22 581 ärenden 2021 varav 60 procent rörde kvinnor och 29 procent män (de resterande hade inte uppgett kön, saknar svenskt personnummer eller har uppgett ”annat” i ansökan). Under året avgjordes totalt drygt 22 400 ärenden, vilket är en ökning med ca 1 500 ärenden jämfört med 2020. Den genomsnittliga handläggningstiden ökade något jämfört med 2020, till viss del på grund av ett ökat antal inkommande ärenden under året och uppgick under 2021 till 84 dagar.

Utveckling av doktorandutbildningen

Antalet doktorandnybörjare 2021 var 3 100 vilket var 170 personer färre jämfört med föregående år. Bland doktorandnybörjarna var ungefär hälften kvinnor och hälften män, vilket är ungefär samma könsfördelning som 2020. I början av 1990-talet var ungefär en tredjedel kvinnor. Könsfördelningen bland doktorandnybörjarna skiljer sig dock mellan olika forskningsämnesområden. Andelen utländska doktorandnybörjare var 41 procent under 2021, varav 53 procent män och 47 procent kvinnor.

Antalet doktorander uppgick hösten 2021 till 17 400 vilket är 300 doktorander färre än föregående höst. Av doktoranderna var 51 procent kvinnor och 49 procent män. Antalet utfärdade doktorsexamina ökade med 100 jämfört med föregående år. Under den senaste tioårsperioden har antalet examina varit relativt stabilt (se tabell 5.9) men i ett längre perspektiv har antalet doktorsexamina ökat kraftigt.

Av dem som avlade doktorsexamen 2021 var 47 procent kvinnor och 53 procent män. Det finns dock skillnader i könsfördelningen mellan olika ämnesområden, t.ex. utfärdades 31 procent av doktorsexamina inom teknik till kvinnor och 69 procent till män. Flest doktorsexamina avlades inom medicin och hälsovetenskap. Antalet licentiatexamina minskade under 2021. Andelsmässigt togs 38 procent av alla licentiatexamina 2021 ut av kvinnor och 62 procent av män. Detta beror bl.a. på att mer än hälften av alla licentiatexamina avläggs i teknik där männen är i majoritet.

Tabell 5.9 Doktorandnybörjare och doktorsexamina

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nybörjare	3 900	3 200	3 200	3 100	3 000	3 200	3 300	3 200	3 300	3 100
Kvinnor %	47	47	47	47	46	48	50	51	51	51
Män %	53	53	53	53	54	52	50	49	49	49
Examina	2 600	2 700	2 800	2 800	3 000	2 800	2 800	2 700	2 600	2 700
Kvinnor %	47	50	49	47	46	48	48	48	47	47
Män %	53	50	51	53	54	52	52	52	53	53

Anm.: Uppgifterna för 2021 är preliminära då inrapporteringen från lärosätena sker med viss eftersläpning.
Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

5.5 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Detta är ännu ett år som i högsta grad har påverkats av covid-19-pandemin. Universitet och högskolor har haft en stor och krävande uppgift i att bedriva omfattande kärnverksamhet trots de utmaningar som året inneburit, och lärosätena har visat stort prov på anpassningsförmåga. Den snabba omställningen av lärosätenas verksamhet, främst genom utbildning på distans, fortsatte under 2021. Universitetskanslersämbetet har i uppdrag att följa upp pandemins konsekvenser för högskolans verksamhet och myndigheten har löpande under 2021 redovisat sina resultat. Bedömningen är att universitet och högskolor har klarat av omställningen bra. Den rekordhöga efterfrågan på högre utbildning har fortsatt under året, vilket medfört att antalet helårsstudenter fortsätter att öka.

Vid svenska lärosäten ökar andelen med doktorsexamen bland den forskande och undervisande personalen. Under de senaste tio åren är det framför allt andelen kvinnor med en sådan examen som har ökat, men även andelen bland män.

De senaste två åren har arbetsmarknadsläget präglats av covid-19-pandemin. Men etableringsgraden för de som examineras från högskolan är fortsatt god och en stor majoritet är etablerade 1,5 år efter examen. Universitetskanslersämbetets uppföljning visar dessutom att majoriteten av studenterna som examinerades under pandemin var etablerade redan ett halvår efter examen. I inledningen av pandemin skedde en viss försämring på arbetsmarknaden för de examinerade, men därefter har arbetsmarknaden till viss del återhämtat sig. Det finns dock alltjämt stora variationer i etableringsgrad mellan olika utbildningsinriktningar. Bristen på utbildade är stor inom vissa områden och högskolan måste fortsätta arbeta för att möta en ökad efterfrågan.

Prestationsgraden har utvecklats olika beroende på ämnesområde. Samtidigt har den sammantagna prestationsgraden för utbildning på grundnivå och avancerad nivå ökat under de senaste åren. Bakomliggande orsaker till den ökade prestationsgraden bedöms bl.a. vara den ökade andelen programutbildningar i utbildningsutbudet. I sitt uppdrag att följa upp pandemins konsekvenser för högskolan har Universitetskanslersämbetet bl.a. fokuserat på om studenternas prestationer och avhopp har påverkats under pandemin. Den samlade bilden är emellertid att det inte går att se några stora effekter av covid-19-pandemin på studenternas genomströmning. I inledningen av pandemin sjönk studenternas prestationer något, men under det senaste året har det skett en återhämtning. Genomströmningen inom vissa lärarutbildningar och ingenjörsutbildningarna är dock fortsatt låg. Genomströmningen i utbildning på forskarnivå är relativt god och har varit stabil under flera år.

Under flera år har vissa utbildningar byggts ut, bl.a. vård- och ingenjörsutbildningar. För många av utbildningarna har detta också gett resultat i form av fler examinerade under de senaste läsåren. Läsåret 2020/21 var t.ex. antalet som avlade sjuksköterskeexamen 4 600 personer, vilket är det högsta antalet någonsin. Av dessa var 88 procent

kvinnor och 12 procent män. Samtidigt finns fortfarande utmaningar med dimensioneringen av utbildningar mot bristyrken, inte minst inom vårdområdet. Under 2021 beslutades lärosätesspecifika mål för antal examina inom vissa hälso- och sjukvårdsutbildningar och lärar- och förskollärarutbildningar. För att universitet och högskolor ska kunna ta emot och examinera fler studenter krävs dock att det finns platser för verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Brist på sådana platser är i nuläget en av flaskhalsarna för att många lärosätena ska kunna nå målen för utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen. Åtgärder har vidtagits för att fler VFU-platser ska finnas tillgängliga, t.ex. har medel avsatts för att möjliggöra en ökning av lärosätenas ersättning till kommuner och regioner för VFU-platser och en VFU-samordnare har tillsatts. Även lärarförsörjningen vid universitet och högskolor är en utmaning. Åtgärder för att säkra denna behöver i första hand vidtas av universitet och högskolor själva.

5.6 Politikens inriktning

5.6.1 Ännu högre kvalitet i utbildning och forskning

Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt. Den akademiska friheten ska främjas och värnas och lärares och forskares självbestämmande över den egna forskningen och undervisningen ska garanteras. Att lärare och forskare fritt kan söka och sprida forskningsresultat och kunskap är en förutsättning för kvalitet.

Utbildning och forskning ska genomsyras av hög kvalitet. Det är universitets och högskolors ansvar att organisera och utveckla verksamheten så att detta uppnås och resurserna utnyttjas effektivt. Det ska finnas ett nära samband mellan forskning och utbildning samt en god samverkan med det omgivande samhället för ömsesidigt utbyte och nyttiggörande av forskning. Vetenskaplig excellens är avgörande för att Sverige ska kunna stärka sin konkurrenskraft och ställning som ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer. Detta gäller såväl den fria grundforskningen som den tillämpade forskningen, oavsett forskningsområde och ämnesinriktning. Att också utbildningen håller hög kvalitet är avgörande för att Sverige ska fortsätta utvecklas som kunskapsnation. Högskoleutbildningar ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet. För att uppnå detta spelar tillgången till lärare av hög kvalitet en avgörande roll. Utbildningar i högskolan ger bildning och bidrar till enskilda individers utveckling, samhällsengagemang och kritiska tänkande. Bildningsbegreppet ska inte ställas i motsats till yrkesskicklighet och anställningsbarhet. Utbildning av hög kvalitet ökar också vårdens, skolans och näringslivets tillgång till välutbildad personal och stärker individers möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Att utbildningen håller hög kvalitet kan också öka genomströmningen och rusta studenterna väl för ett långt arbetsliv. Det är också angeläget att universitet och högskolor i än högre grad använder sina resurser för att erbjuda utbildningar där det finns brist på kompetens för att förbättra matchningen på arbetsmarknaden.

Att studera på högskolan innebär en stor investering i både tid och pengar för såväl individen som för samhället. Det är viktigt att motverka felval och onödiga avhopp. Det är därför väsentligt att det finns relevant och allsidig information om utbildningsutbudet lätt tillgänglig, både för dem som ska söka till högskolan och för dem som redan är studenter. Studievägledningen och informationen till blivande studenter behöver utvecklas. För att studenterna ska kunna göra välavvägda utbildningsval och få en kortare och mer ändamålsenlig väg till examen måste det finnas information om olika utbildningars arbetsmarknadsutsikter och om kvalitetsskillnader mellan utbildningar vid olika lärosäten.

Vid universitet och högskolor bedrivs i dag en omfattande och betydelsefull internationell verksamhet som är väsentlig för att Sverige ska nå målen inom området. Ett alltmer internationellt präglat arbetsliv ställer högre krav på internationella erfarenheter. Universitet och högskolor arbetar aktivt med bl.a. studentutbyten och samarbeten som ett sätt att förbättra kvaliteten i sitt arbete, men internationalisering är även ett medel för att stärka Sveriges konkurrenskraft. Under 2023 kommer regeringen att ha ett särskilt fokus på de europeiska samarbetena inom högre utbildning och forskning då Sverige kommer att vara ordförande både i den Europeiska unionens råd och för den s.k. Bolognaprocessen, det europeiska samarbetet inom vilket över 45 länder samarbetar för att göra det lättare för studenter och högskoleutbildade att röra sig över nationsgränserna i Europa.

5.6.2 Ökad kunskap och säkrad kompetensförsörjning

För att Sverige ska stå starkt inför framtiden och fortsätta att utvecklas som kunskapsnation är en väl fungerande kompetensförsörjning i hela landet avgörande. Universitet och högskolor har en viktig roll när det gäller att möta de fortsatt stora kompetensbehoven inom offentlig sektor och näringsliv, att möjliggöra omställning och främja matchningen på arbetsmarknaden.

Kompetensförsörjningen är en nyckelfaktor vid de stora företagsetableringar och företagsexpansioner som pågår och planeras. För att möjliggöra den gröna omställningen krävs det fler utbildade inom bl.a. teknik och elektrifiering. De stora behoven av kompetens innebär även att möjligheterna till omställning och vidareutbildning vid högskolor och universitet behöver förbättras.

Genom införandet av ett nytt omställningsstudiestöd kan omställning eller vidareutbildning i form av studier för vuxna som befinner sig mitt i arbetslivet underlättas. Omställningsstudiestödet ska användas till utbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden. Stödet kommer därmed att motverka kompetensbrist inom både näringslivet och välfärden och stärker Sveriges konkurrenskraft. Med det nya omställningsstödet kan efterfrågan på utbildning bland yrkesaktiva öka. Omställningsstudiestödet finansieras inom utgiftsområde 15 Studiestöd, se avsnitt 3.9.

Försvarshögskolan har en central roll i Försvarsmaktens kompetensförsörjning. Högskolan har också en viktig roll i att utbilda för de civila delarna av totalförsvaret och för säkerhets- och krishanteringssektorn. För att stärka kompetensen inom totalförsvaret genom fler forskarutbildade och ökad forskning inom försvar, krishantering och säkerhet bör en särskild satsning göras på forskning vid Försvarshögskolan.

Även sjöbefälsutbildningarna är av avgörande betydelse för att stärka Sveriges beredskap, men utbildningarna kräver tillgång till kostsam infrastruktur för att praktiska moment i utbildningarna ska kunna genomföras. Regeringen avser därför att förstärka dessa utbildningar så att utbildningarna fortsatt kan försörja svensk sjöfart med nödvändig kompetens.

De senaste årens utveckling har kommit att innebära en lång rad utmaningar inom det brottsbekämpande arbetet med ständiga förändringar av kriminaliteten, vilket också kräver förändrade motåtgärder. Polisutbildningen är en uppdragsutbildning som finansieras inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Det är viktigt att framtida polisstudenter får verktyg för att under kommande yrkesliv kunna följa kunskapsutvecklingen inom området polisiärt arbete. För att långsiktigt kunna uppnå detta mål krävs resurser för en utbyggd polisrelevant forskning som kan säkra lärarförsörjningen och stärka kunskapsutvecklingen inom polisiärt arbete.

För hälso- och sjukvården är en god kompetensförsörjning en nyckelfråga. Sjukhusfysikerutbildningen är en liten men mycket viktig utbildning för bl.a. cancervården. Det råder i dag brist på sjukhusfysiker i flera regioner. För att utbildningen ska kunna genomföras krävs möjlighet att utföra praktiska utbildningsmoment inom regionernas verksamhet. Regeringen gör därför en särskild satsning för att lärosätena ska kunna säkerställa regionernas medverkan i utbildningen.

Goda språkkunskaper är av stor vikt för att personer med en utländsk högskoleutbildning ska kunna arbeta eller fortsätta studera för att komplettera tidigare studier. Därför bör det ges bättre möjligheter till språkstudier i svenska eller engelska och språkstöd för personer med utländsk högskoleutbildning. På så vis kan välfärden också stärkas genom att fler utbildade sjuksköterskor, lärare, socionomer, apotekare m.m. med avslutad utländsk utbildning lättare kan komplettera sin utbildning.

Utbildning för att höja kvaliteten i skolan

Lärarnas kompetens är avgörande för undervisningens kvalitet. Det behöver bli enklare för akademiker att ställa om till läraryrket, bl.a. genom effektivare utbildningsvägar. Därför har det inletts en försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU). För att verksamheten med en ny kortare KPU ska bidra till fler lärare och för att studenter med goda förkunskaper ska söka sig till utbildningen satsar regeringen särskilt för att samordna utveckling, genomförande och uppföljning av utbildningen under kommande år.

Att förskollärar- och lärarstudenter får tillämpa sina kunskaper praktiskt genom verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är centralt för att de ska vara väl förberedda när de börjar arbeta. Satsningen på övningsskolor och övningsförskolor inom VFU har visat sig framgångsrik och är ett sätt att stärka kvaliteten i den verksamhetsförlagda utbildningen. Regeringen utvecklar och utökar därför satsningen på övningsskolor och övningsförskolor.

5.6.3 Forskningsanslag för hög kvalitet

Sverige tillhör i dag de världsledande forskningsnationerna. Konkurrensen globalt är dock hård och svensk forskningspolitik behöver i högre grad sätta vetenskaplig excellens främst. Med ett större fokus på att bygga framstående forsknings- och innovationsmiljöer kring svensk forsknings styrkeområden kan lärosäten och näringsliv konkurrera med världens främsta vetenskaps- och innovationsmiljöer och locka hit den främsta kompetensen.

Tanken att ökad forskningsvolym automatiskt leder till mer och bättre forskning behöver överges. I stället behöver satsningar inriktas på framstående miljöer och forskningsområden. Sverige är ett litet land och det är viktigt att våga göra prioriteringar så att Sverige i stället kan bli ett land som är världsbäst inom vissa strategiska områden där den fria forskarinitierade forskningen har en central plats.

Universitets och högskolors forskningsanslag är avgörande för att skapa förutsättningar för strategiska forskningsprioriteringar. De är också viktiga för att säkra tydliga och förutsägbara karriärvägar baserade på meriteringsanställningar. Universitet och högskolor ska främja jämställdhet i sin verksamhet. Forskningsanslagen möjliggör också ett risktagande där det krävs större långsiktighet än vad kortare projektbidrag kan ge.

En ny modell för kvalitetsbaserad fördelning av forskningsanslag

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 angavs att en ny modell för fördelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå skulle

införas. Enligt propositionen ska modellen leda till ett bredare kvalitetsbegrepp som möjliggör en mer rättvisande bedömning av olika forskningsområden genom att kvalitetsindikatorer ersätts med en sakkunnigbedömning vid fördelning av medel till profilområden. I enlighet med den bedömning som gjordes i budgetpropositionen för 2022 har forskningsfinansiärerna haft ett fortsatt uppdrag att i samråd med universitet och högskolor arbeta vidare med utvecklingen av modellen för att möjliggöra ett införande från 2024. Forskningsfinansiärerna har redovisat sitt uppdrag och anger att ett införande är möjligt först 2025 om modellen ska kunna införas på ett ändamålsenligt och långsiktigt hållbart sätt. Regeringen instämmer i att en ny modell är aktuell tidigast 2025. Forskningsfinansiärernas rapport bereds för närvarande i Regeringskansliet och regeringen kommer att återkomma i frågan om hur forskningsanslag ska fördelas i framtiden. Det är viktigt att en modell för fördelning av forskningsanslag är genomarbetad för att säkerställa att den lever upp till syftet att sätta forskningens kvalitet i centrum.

5.7 Budgetförslag

Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Samtliga ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer räknas upp med pris- och löneomräkningen på 1,36 procent. Ersättningsbeloppen för helårsstudenter och helårsprestationer bör för budgetåret 2023 uppgå till de belopp som presenteras i tabell 5.10.

Tabell 5.10 Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Kronor

UTBILDNINGSOMRÅDE	Ersättning för en helårsstudent	Ersättning för en helårsprestation
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	34 271	22 332
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	58 438	49 282
Vård	62 127	53 809
Odontologiskt	51 377	59 848
Medicinskt	69 425	84 446
Undervisning[1]	41 685	43 668
Verksamhetsförlagd utbildning[2]	59 074	57 314
Övrigt[3]	46 931	38 123
Design	165 597	100 893
Konst	235 093	100 929
Musik	142 864	90 330
Opera	340 461	203 667
Teater	329 218	163 980
Media	335 967	269 123
Dans	231 539	127 939
Idrott	120 654	55 834

[1]Avser utbildning inom det allmänna utbildningsområdet och den utbildningsvetenskapliga kärnan.

[2]Avser verksamhetsförlagd utbildning inom lärar- och förskollärarutbildning.

[3]Avser utbildning i vissa ämnen inom humanistiskt utbildningsområde enligt uppdrag i regleringsbrev, journalist-utbildning, bibliotekarieutbildning samt praktiska och estetiska kurser inom lärarutbildning med inriktning mot tidigare år, inom grundlärarutbildning och inom förskollärarutbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

För att öka överskådligheten och minska omfattningen av budgetavsnittet redovisas de statliga universiteten och högskolornas avgiftsbelagda verksamhet samlat i tabell 5.11. De offentligrättsliga avgifterna avser den del av avgiften för högskoleprovet som

lärosätena disponerar. Eventuellt underskott i verksamheten finansieras med anslagsmedel.

Tabell 5.11 Avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Uppdragsverksamhet						Offentligrättslig verksamhet	
Universitet/högskola	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Intäkter 2023	Kostnader 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023	Intäkter 2023	Kostnader 2023
Uppsala universitet	52 897	-6 000	339 000	345 000	-6 000	40 897	1 500	2 300
Lunds universitet	13 625	20 000	440 000	420 000	20 000	53 625	4 100	4 700
Göteborgs universitet	37 584	0	343 000	343 000	0	37 584	3 000	14 000
Stockholms universitet	12 327	-1 530	189 985	191 545	-1 560	9 237	11 000	15 000
Umeå universitet	98 754	-5 000	350 000	357 000	-7 000	86 754	2 000	2 000
Linköpings universitet	5 929	0	70 000	70 000	0	5 929	1 600	3 000
Karolinska institutet	204 408	10 000	400 000	395 000	5 000	219 408	-	-
Kungl. Tekniska högskolan	-41 470	0	310 000	310 000	0	-41 470	-	-
Luleå tekniska universitet	-9 951	-500	80 000	80 000	0	-10 451	500	500
Karlstads universitet	1 444	0	63 293	63 293	0	1 444	900	575
Linnéuniversitetet	-7 274	0	250 000	250 000	0	-7 274	1 650	1 650
Örebro universitet	-1 039	-150	20 800	21 000	-200	-1 389	1 400	2 200
Mittuniversitetet	18 276	-480	30 755	33 755	-3 000	14 796	900	1 700
Malmö universitet	33 460	-4 000	235 000	239 000	-4 000	25 460	-	-
Mälardalens universitet	16 161	-2 000	23 000	25 000	-2 000	12 161	1 600	2 200
Blekinge tekniska högskola	5 022	-2 483	47 100	48 100	-1 000	1 539	350	570
Gymnastik- och idrottshögskolan	257	0	3 000	3 000	0	257	-	-
Försvarshögskolan	17 030	0	345 220	345 220	0	17 030	-	-
Högskolan i Borås	8 976	0	153 000	153 000	0	8 976	600	600
Högskolan Dalarna	2 213	-472	50 000	50 500	-500	1 241	750	1 200
Högskolan i Gävle	3 511	0	37 000	37 000	0	3 511	500	500
Högskolan i Halmstad	31 069	500	40 000	39 500	500	32 069	700	700
Högskolan Kristianstad	46 651	-5 300	40 000	45 000	-5 000	36 351	600	1 000
Högskolan i Skövde	-20	90	23 500	23 400	100	170	600	600
Högskolan Väst	1 609	1 283	46 462	46 462	0	2 892	700	700
Konstfack	164	0	3 700	3 700	0	164	-	-
Kungl. Konsthögskolan	172	0	400	400	0	172	-	-
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	0	0	510	510	0	0	-	-
Stockholms konstnärliga högskola	-18	0	1 016	1 016	0	-18	-	-
Södertörns högskola	18 938	214	165 545	165 545	0	19 152	-	-

Anm.: Samtliga avgiftsintäkter disponeras av respektive lärosäte.

5.7.1 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tabell 5.12 Anslagsutveckling 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

2021	Utfall	154 617	Anslagssparande	7 557
2022	Anslag	171 751[1]	Utgiftsprognos	173 316
2023	**Förslag**	**173 509**		
2024	Beräknat	176 067[2]		
2025	Beräknat	174 734[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 171 560 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 166 679 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitetskanslersämbetets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**171 751**	**171 751**	**171 751**
Pris- och löneomräkning[2]	1 758	6 316	10 144
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-2 000	-7 161
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**173 509**	**176 067**	**174 734**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 173 509 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Universitetskanslersämbetet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 176 067 000 kronor respektive 174 734 000 kronor.

5.7.2 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tabell 5.14 Anslagsutveckling 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

2021	Utfall	218 033	Anslagssparande	31 700
2022	Anslag	260 147[1]	Utgiftsprognos	257 644
2023	**Förslag**	**243 502**		
2024	Beräknat	221 716[2]		
2025	Beräknat	226 627[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 215 790 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 215 790 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitets- och högskolerådets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**260 147**	**260 147**	**260 147**
Pris- och löneomräkning[2]	2 729	9 948	15 931
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-19 374	-48 379	-49 451
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**243 502**	**221 716**	**226 627**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 243 502 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Universitets- och högskolerådet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 221 716 000 kronor respektive 226 627 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.16 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Högskoleprovet			23 000	40 000		
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet	57 180	-7 500	233 000	240 500	-7 500	42 180

5.7.3 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.17 Anslagsutveckling 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	2 042 967	Anslagssparande	
2022	Anslag	2 038 600[1]	Utgiftsprognos	2 018 985
2023	**Förslag**	**2 028 199**		
2024	Beräknat	2 083 021[2]		
2025	Beräknat	2 104 713[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 026 320 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 000 540 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 038 600**	**2 038 600**	**2 038 600**
Pris- och löneomräkning[2]	28 265	86 100	135 892
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-38 666	-41 679	-69 779
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 028 199**	**2 083 021**	**2 104 713**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 028 199 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 083 021 000 kronor respektive 2 104 713 000 kronor.

5.7.4 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.19 Anslagsutveckling 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	2 335 428	Anslagssparande	
2022	Anslag	2 368 441[1]	Utgiftsprognos	2 368 441
2023	**Förslag**	**2 366 674**		
2024	Beräknat	2 432 899[2]		
2025	Beräknat	2 489 913[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 366 675 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 366 674 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 368 441**	**2 368 441**	**2 368 441**
Pris- och löneomräkning[2]	32 838	100 031	157 879
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-8 605	-8 846	-9 053
Överföring till/från andra anslag	-26 000	-26 728	-27 354
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 366 674**	**2 432 899**	**2 489 913**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Anslaget minskas med 26 000 000 kronor fr.o.m. 2023, då medel för Nationellt centrum för kvinnofrid överförs till anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor*. Ändamålet för medlen påverkas inte av överföringen.

Regeringen föreslår att 2 366 674 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 432 899 000 kronor respektive 2 489 913 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom råvaror under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Raw Materials) på högst 350 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom hållbar energi under Europeiska institutet för innovation och teknik (KIC InnoEnergy SE) på högst 500 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till Centre Européen de Calcul Atomique et Moléculaire (CECAM) på högst 350 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Sedan 2015 är Uppsala universitet medlem i EIT Raw Materials (prop. 2014/15:1 utg.omr 16, bet. 2014/15:UbU1, rskr 2014/15:90). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om årliga medlemsavgifter till EIT Raw Materials förlängas. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till EIT Raw Materials på högst 350 000 kronor.

Sedan 2011 är Uppsala universitet medlem i en kunskaps- och innovationsplattform inom hållbar energi under Europeiska institutet för innovation och teknik, KIC InnoEnergy SE (prop. 2010/11:38, bet. 2010/11:UbU13, rskr. 2010/11:176). Då Uppsala universitet kan komma att fortsätta som associerad medlem även under kommande år bör bemyndigande om att besluta om medlemsavgift till KIC InnoEnergy SE förlängas. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till KIC InnoEnergy SE på högst 500 000 kronor.

Sedan 2016 är Uppsala universitet medlem i Centre Européen de Calcul Atomique et Moléculaire (CECAM) (prop. 2016/17:2, bet. 2016/17:FiU11, rskr. 2016/17:55). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om årliga medlemsavgifter till CECAM förlängas. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till CECAM på högst 350 000 kronor.

5.7.5 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.21 Anslagsutveckling 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	2 347 380	Anslagssparande	
2022	Anslag	2 355 647[1]	Utgiftsprognos	2 332 981
2023	**Förslag**	**2 350 343**		
2024	Beräknat	2 421 536[2]		
2025	Beräknat	2 448 552[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 355 621 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 327 360 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.22 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 355 647**	**2 355 647**	**2 355 647**
Pris- och löneomräkning[2]	32 660	99 490	157 026
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-37 964	-33 601	-64 121
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 350 343**	**2 421 536**	**2 448 552**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 350 343 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 421 536 000 kronor respektive 2 448 552 000 kronor.

5.7.6 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.23 Anslagsutveckling 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	2 406 955	Anslagssparande	
2022	Anslag	2 432 733[1]	Utgiftsprognos	2 432 733
2023	**Förslag**	**2 466 462**		
2024	Beräknat	2 535 479[2]		
2025	Beräknat	2 594 897[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 466 462 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 466 462 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 432 733**	**2 432 733**	**2 432 733**
Pris- och löneomräkning[2]	33 729	102 746	162 164
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 466 462**	**2 535 479**	**2 594 897**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 466 462 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 535 479 000 kronor respektive 2 594 897 000 kronor.

5.7.7 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.25 Anslagsutveckling 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	2 376 340	Anslagssparande	
2022	Anslag	2 386 826[1]	Utgiftsprognos	2 386 826
2023	**Förslag**	**2 379 997**		
2024	Beräknat	2 443 023[2]		
2025	Beräknat	2 472 522[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 376 523 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 350 144 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.26 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 386 826**	**2 386 826**	**2 386 826**
Pris- och löneomräkning[2]	33 093	100 808	159 104
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-39 922	-44 611	-73 408
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 379 997**	**2 443 023**	**2 472 522**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 379 997 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 443 023 000 kronor respektive 2 472 522 000 kronor.

5.7.8 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.27 Anslagsutveckling 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 725 144	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 743 620[1]	Utgiftsprognos	1 743 620
2023	**Förslag**	**1 767 794**		
2024	Beräknat	1 817 260[2]		
2025	Beräknat	1 859 848[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 767 793 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 767 794 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.28 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 743 620**	**1 743 620**	**1 743 620**
Pris- och löneomräkning[2]	**24 174**	**73 640**	**116 228**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 767 794**	**1 817 260**	**1 859 848**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 767 794 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 *Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 817 260 000 kronor respektive 1 859 848 000 kronor.

5.7.9 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.29 Anslagsutveckling 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	2 000 059	Anslagssparande	89 400
2022	Anslag	1 969 944[1]	Utgiftsprognos	1 950 776
2023	**Förslag**	**1 964 583**		
2024	Beräknat	2 020 399[2]		
2025	Beräknat	2 040 368[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 965 403 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 939 379 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.30 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 969 944**	**1 969 944**	**1 969 944**
Pris- och löneomräkning[2]	27 312	83 199	131 315
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-36 506	-39 444	-67 747
Överföring till/från andra anslag	3 833	6 699	6 856
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 964 583**	**2 020 399**	**2 040 368**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Anslaget ökas med 3 833 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 6 699 000 kronor 2024 respektive 6 856 000 kronor av samma skäl.

Regeringen föreslår att 1 964 583 000 kronor anvisas under anslaget 2:9 *Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad* nivå för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 020 399 000 kronor respektive 2 040 368 000 kronor.

5.7.10 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.31 Anslagsutveckling 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 760 259	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 779 111[1]	Utgiftsprognos	1 779 111
2023	**Förslag**	**1 803 777**		
2024	Beräknat	1 854 251[2]		
2025	Beräknat	1 897 704[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 803 778 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 803 777 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.32 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 779 111**	**1 779 111**	**1 779 111**
Pris- och löneomräkning[2]	24 666	75 140	118 593
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 803 777**	**1 854 251**	**1 897 704**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 803 777 000 kronor anvisas under anslaget 2:10 *Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 854 251 000 kronor respektive 1 897 704 000 kronor.

5.7.11 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.33 Anslagsutveckling 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 566 505	Anslagssparande	12 722
2022	Anslag	1 590 921[1]	Utgiftsprognos	1 538 859
2023	**Förslag**	**1 592 610**		
2024	Beräknat	1 636 098[2]		
2025	Beräknat	1 657 056[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 591 563 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 575 040 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.34 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 590 921**	**1 590 921**	**1 590 921**
Pris- och löneomräkning[2]	22 058	67 192	106 050
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-20 369	-22 015	-39 915
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 592 610**	**1 636 098**	**1 657 056**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 592 610 000 kronor anvisas under anslaget 2:11 *Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 636 098 000 kronor respektive 1 657 056 000 kronor.

5.7.12 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.35 Anslagsutveckling 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 218 913	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 231 968[1]	Utgiftsprognos	1 231 968
2023	**Förslag**	**1 249 048**		
2024	Beräknat	1 283 999[2]		
2025	Beräknat	1 314 089[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 249 048 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 249 048 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.36 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 231 968**	**1 231 968**	**1 231 968**
Pris- och löneomräkning[2]	17 080	52 031	82 121
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 249 048**	**1 283 999**	**1 314 089**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 249 048 000 kronor anvisas under anslaget 2:12 *Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 283 999 000 kronor respektive 1 314 089 000 kronor.

5.7.13 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.37 Anslagsutveckling 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 644 809	Anslagssparande	266 085
2022	Anslag	1 748 520[1]	Utgiftsprognos	1 653 897
2023	**Förslag**	**1 745 359**		
2024	Beräknat	1 795 203[2]		
2025	Beräknat	1 819 881[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 746 337 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 729 805 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.38 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 748 520**	**1 748 520**	**1 748 520**
Pris- och löneomräkning[2]	24 243	73 848	116 556
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-32 770	-35 256	-53 476
Överföring till/från andra anslag	5 366	8 091	8 281
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 745 359**	**1 795 203**	**1 819 881**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget ökas med 5 366 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 8 091 000 kronor 2024 respektive 8 281 000 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 1 745 359 000 kronor anvisas under anslaget 2:13 *Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 795 203 000 kronor respektive 1 819 881 000 kronor.

5.7.14 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.39 Anslagsutveckling 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 055 854	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 067 162[1]	Utgiftsprognos	1 067 162
2023	**Förslag**	**1 081 958**		
2024	Beräknat	1 112 234[2]		
2025	Beräknat	1 136 142[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 081 959 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 079 908 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.40 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 067 162**	**1 067 162**	**1 067 162**
Pris- och löneomräkning[2]	14 796	45 072	71 136
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-2 156
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 081 958**	**1 112 234**	**1 136 142**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 081 958 000 kronor anvisas under anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 112 234 000 kronor respektive 1 136 142 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen under 2023 beslutar om medlemskap i den ideella föreningen Ebrains och bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 350 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Human Brain Project är ett av EU:s tioåriga forskningsprogram inriktat på bl.a. forskning om hjärnan. För att förvalta den forskningsinfrastruktur som byggs upp inom programmet har det bildats en ideell förening vid namn Ebrains där Kungl. Tekniska högskolan (KTH) ingår som s.k. Founding Partner. Linköpings universitet har blivit inbjudet att inom ramen för Ebrains delta i skapandet av en svensk nod med målsättningen att skapa en nationellt distribuerad infrastruktur för hjärnforskning, vilket förutsätter att Linköpings universitet blir medlem i organisationen. Mot denna bakgrund bör riksdagen godkänna att regeringen under 2023 beslutar om medlemskap i den ideella föreningen Ebrains och bemyndiga regeringen att under 2023–2025 för anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 350 000 kronor.

5.7.15 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.41 Anslagsutveckling 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	776 180	Anslagssparande	38 135
2022	Anslag	804 289[1]	Utgiftsprognos	778 518
2023	**Förslag**	**802 164**		
2024	Beräknat	825 669[2]		
2025	Beräknat	839 045[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 803 194 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 797 516 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.42 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**804 289**	**804 289**	**804 289**
Pris- och löneomräkning[2]	11 151	33 969	53 614
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-13 276	-12 589	-18 858
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**802 164**	**825 669**	**839 045**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Regeringen föreslår att 802 164 000 kronor anvisas under anslaget 2:*15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 825 669 000 kronor respektive 839 045 000 kronor.

5.7.16 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.43 Anslagsutveckling 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 731 006	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 749 545[1]	Utgiftsprognos	1 749 545
2023	**Förslag**	**1 773 802**		
2024	Beräknat	1 823 436[2]		
2025	Beräknat	1 866 169[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 773 801 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 773 802 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.44 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 749 545**	**1 749 545**	**1 749 545**
Pris- och löneomräkning[2]	24 257	73 891	116 624
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 773 802**	**1 823 436**	**1 866 169**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 773 802 000 kronor anvisas under anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 823 436 000 kronor respektive 1 866 169 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen under 2023 beslutar om medlemskap i konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur, Infrafrontier ERIC, och bemyndigar regeringen att under 2023–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 600 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom hälsa under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Health) på högst 900 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta för forskare att samarbeta med andra forskare i olika länder inom forskningsinfrastrukturer har ett antal konsortier enligt rådets förordning (EG) nr 723/2009 av den 25 juni 2009 om gemenskapens rättsliga ram för ett konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur (ERIC) inrättats. Karolinska institutet är sedan 2017 delägare i Infrafrontier GMBH som deltar i arbetet med att skapa det första kompletta genforskningsbiblioteket för däggdjur. Infrafrontier GMHB ska omorganiseras och inrättas som en ERIC, Infrafrontier ERIC, med säte i Tyskland. Mot denna bakgrund bör riksdagen godkänna att regeringen under 2023 beslutar om medlemskap i konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur, Infrafrontier ERIC, och bemyndiga regeringen att under 2023–2027 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 600 000 kronor.

Sedan 2015 är Karolinska institutet medlem i EIT Health (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16, bet. 2014/15:UbU1, rskr. 2014/15:90). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om årliga medlemsavgifter till EIT Health förlängas. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till EIT Health på högst 900 000 kronor.

5.7.17 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.45 Anslagsutveckling 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 392 824	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 359 892[1]	Utgiftsprognos	1 315 194
2023	**Förslag**	**1 327 305**		
2024	Beräknat	1 363 290[2]		
2025	Beräknat	1 382 492[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 326 181 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 314 065 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.46 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 359 892**	**1 359 892**	**1 359 892**
Pris- och löneomräkning[2]	18 855	57 436	90 650
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-53 359	-56 009	-70 067
Överföring till/från andra anslag	1 917	1 971	2 017
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 327 305**	**1 363 290**	**1 382 492**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Anslaget ökas med 1 917 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 1 971 000 kronor 2024 respektive 2 017 000 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 1 327 305 000 kronor anvisas under anslaget 2:17 *Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 363 290 000 kronor respektive 1 382 492 000 kronor.

5.7.18 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.47 Anslagsutveckling 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 834 017	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 843 660[1]	Utgiftsprognos	1 843 660
2023	**Förslag**	**1 869 222**		
2024	Beräknat	1 921 527[2]		
2025	Beräknat	1 966 557[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 869 222 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 869 222 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.48 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 843 660**	**1 843 660**	**1 843 660**
Pris- och löneomräkning[2]	25 562	77 867	122 897
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 869 222**	**1 921 527**	**1 966 557**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 869 222 000 kronor anvisas under anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 921 527 000 kronor respektive 1 966 557 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom råvaror under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Raw Materials) på högst 1 200 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps-och innovationsplattformen inom hälsa under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Health) på högst 900 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom it-området under Europeiska institutet för innovation och teknik (KIC Digital) på högst 400 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Sedan 2015 är Kungl. Tekniska högskolan medlem i EIT Raw Materials (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16, bet. 2014/15:UbU1, rskr. 2014/15:90). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om årliga medlemsavgifter till EIT Raw Materials förlängas. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till EIT Raw Materials på högst 1 200 000 kronor.

Sedan 2015 är Kungl. Tekniska högskolan medlem i EIT Health (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16, bet. 2014/15:UbU1, rskr. 2014/15:90). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om årliga medlemsavgifter till EIT Health förlängas. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till EIT Health på högst 900 000 kronor.

Sedan 2017 är Kungl. Tekniska högskolan medlem i KIC Digital (prop. 2017/18:2 utg.omr. 16, bet. 2017/18:FiU11, rskr. 2017/18:59). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om årliga medlemsavgifter till KIC Digital förlängas. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till KIC Digital på högst 400 000 kronor.

5.7.19 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.49 Anslagsutveckling 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	758 256	Anslagssparande	9 376
2022	Anslag	763 906[1]	Utgiftsprognos	765 842
2023	**Förslag**	**761 365**		
2024	Beräknat	780 547[2]		
2025	Beräknat	790 435[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 759 300 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 751 312 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.50 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**763 906**	**763 906**	**763 906**
Pris- och löneomräkning[2]	10 592	32 264	50 922
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-13 133	-15 623	-24 393
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**761 365**	**780 547**	**790 435**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 761 365 000 kronor anvisas under anslaget 2:19 *Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 780 547 000 kronor respektive 790 435 000 kronor.

5.7.20 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.51 Anslagsutveckling 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	428 919	Anslagssparande	
2022	Anslag	433 513[1]	Utgiftsprognos	433 513
2023	**Förslag**	**439 523**		
2024	Beräknat	451 822[2]		
2025	Beräknat	462 410[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 439 523 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 439 523 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.52 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**433 513**	**433 513**	**433 513**
Pris- och löneomräkning[2]	6 010	18 309	28 897
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**439 523**	**451 822**	**462 410**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 439 523 000 kronor anvisas under anslaget 2:20 *Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 451 822 000 kronor respektive 462 410 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 2:20 *Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom råvaror under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Raw Materials) på högst 1 200 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Sedan 2015 är Luleå tekniska universitet medlem i EIT Raw Materials (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16, bet. 2014/15:UbU1, rskr. 2014/15:90). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringens bemyndigande att besluta om årliga medlemsavgifter till EIT Raw Materials förlängas. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget

2:20 *Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift till EIT Raw Materials på högst 1 200 000 kronor.

5.7.21 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.53 Anslagsutveckling 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	765 272	Anslagssparande	
2022	Anslag	768 995[1]	Utgiftsprognos	761 596
2023	**Förslag**	**774 514**		
2024	Beräknat	794 349[2]		
2025	Beräknat	802 214[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 772 727 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 762 508 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.54 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**768 995**	**768 995**	**768 995**
Pris- och löneomräkning[2]	10 662	32 478	51 261
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-9 264	-12 004	-23 037
Överföring till/från andra anslag	4 121	4 880	4 995
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**774 514**	**794 349**	**802 214**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget ökas med 4 121 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 4 880 000 kronor 2024 respektive 4 995 000 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 774 514 000 kronor anvisas under anslaget 2:21 *Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 794 349 000 kronor respektive 802 214 000 kronor.

5.7.22 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.55 Anslagsutveckling 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	282 378	Anslagssparande	
2022	Anslag	285 401[1]	Utgiftsprognos	285 401
2023	**Förslag**	**289 358**		
2024	Beräknat	297 455[2]		
2025	Beräknat	304 426[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 289 358 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 289 358 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.56 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**285 401**	**285 401**	**285 401**
Pris- och löneomräkning[2]	3 957	12 054	19 025
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**289 358**	**297 455**	**304 426**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 289 358 000 kronor anvisas under anslaget 2:22 *Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 297 455 000 kronor respektive 304 426 000 kronor.

5.7.23 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.57 Anslagsutveckling 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 212 874	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 202 655[1]	Utgiftsprognos	1 191 083
2023	**Förslag**	**1 204 546**		
2024	Beräknat	1 238 313[2]		
2025	Beräknat	1 253 140[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 204 606 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 191 115 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.58 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 202 655**	**1 202 655**	**1 202 655**
Pris- och löneomräkning[2]	16 674	50 793	80 168
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-14 783	-15 135	-29 683
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 204 546**	**1 238 313**	**1 253 140**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 204 546 000 kronor anvisas under anslaget 2:23 *Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 238 313 000 kronor respektive 1 253 140 000 kronor.

5.7.24 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.59 Anslagsutveckling 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	386 252	Anslagssparande	
2022	Anslag	390 389[1]	Utgiftsprognos	390 389
2023	**Förslag**	**395 801**		
2024	Beräknat	406 877[2]		
2025	Beräknat	416 411[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 395 802 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 395 801 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.60 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**390 389**	**390 389**	**390 389**
Pris- och löneomräkning[2]	5 412	16 488	26 022
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**395 801**	**406 877**	**416 411**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 395 801 000 kronor anvisas under anslaget 2:24 *Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 406 877 000 kronor respektive 416 411 000 kronor.

5.7.25 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.61 Anslagsutveckling 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	890 959	Anslagssparande	2 484
2022	Anslag	897 172[1]	Utgiftsprognos	889 039
2023	**Förslag**	**899 925**		
2024	Beräknat	926 723[2]		
2025	Beräknat	939 695[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 901 497 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 893 185 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.62 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**897 172**	**897 172**	**897 172**
Pris- och löneomräkning[2]	12 439	37 891	59 805
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-9 686	-8 340	-17 282
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**899 925**	**926 723**	**939 695**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 899 925 000 kronor anvisas under anslaget 2:25 *Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 926 723 000 kronor respektive 939 695 000 kronor.

5.7.26 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.63 Anslagsutveckling 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	318 888	Anslagssparande	
2022	Anslag	322 304[1]	Utgiftsprognos	322 304
2023	**Förslag**	**326 772**		
2024	Beräknat	335 915[2]		
2025	Beräknat	343 788[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 326 771 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 326 772 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.64 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**322 304**	**322 304**	**322 304**
Pris- och löneomräkning[2]	4 468	13 611	21 484
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**326 772**	**335 915**	**343 788**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 326 772 000 kronor anvisas under anslaget 2:26 *Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 335 915 000 kronor respektive 343 788 000 kronor.

5.7.27 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.65 Anslagsutveckling 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	657 767	Anslagssparande	
2022	Anslag	636 012[1]	Utgiftsprognos	629 892
2023	**Förslag**	**637 737**		
2024	Beräknat	656 056[2]		
2025	Beräknat	664 211[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 638 198 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 631 336 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.66 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**636 012**	**636 012**	**636 012**
Pris- och löneomräkning[2]	8 818	26 861	42 396
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10 926	-10 758	-18 230
Överföring till/från andra anslag	3 833	3 940	4 033
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**637 737**	**656 056**	**664 211**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Anslaget ökas med 3 833 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 3 940 000 kronor 2024 respektive 4 033 000 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 637 737 000 kronor anvisas under anslaget 2:27 *Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 656 056 000 kronor respektive 664 211 000 kronor.

5.7.28 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.67 Anslagsutveckling 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	284 344	Anslagssparande	
2022	Anslag	287 390[1]	Utgiftsprognos	287 390
2023	**Förslag**	**291 374**		
2024	Beräknat	299 527[2]		
2025	Beräknat	306 547[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 291 374 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 291 374 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.68 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**287 390**	**287 390**	**287 390**
Pris- och löneomräkning[2]	3 984	12 137	19 157
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**291 374**	**299 527**	**306 547**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 291 374 000 kronor anvisas under anslaget 2:28 *Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 299 527 000 kronor respektive 306 547 000 kronor.

5.7.29 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.69 Anslagsutveckling 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	1 041 989	Anslagssparande	23 812
2022	Anslag	1 071 023[1]	Utgiftsprognos	1 039 417
2023	**Förslag**	**1 078 634**		
2024	Beräknat	1 108 863[2]		
2025	Beräknat	1 122 361[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 078 679 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 066 809 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.70 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 071 023**	**1 071 023**	**1 071 023**
Pris- och löneomräkning[2]	14 849	45 234	71 393
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-13 946	-14 289	-27 112
Överföring till/från andra anslag	6 708	6 896	7 057
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 078 634**	**1 108 863**	**1 122 361**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget ökas med 6 708 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 6 896 000 kronor 2024 respektive 7 057 000 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 1 078 634 000 kronor anvisas under anslaget 2:29 *Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 108 863 000 kronor respektive 1 122 361 000 kronor.

5.7.30 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.71 Anslagsutveckling 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	277 191	Anslagssparande	
2022	Anslag	300 160[1]	Utgiftsprognos	300 160
2023	**Förslag**	**304 322**		
2024	Beräknat	312 837[2]		
2025	Beräknat	320 169[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 304 321 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 304 322 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.72 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**300 160**	**300 160**	**300 160**
Pris- och löneomräkning[2]	4 162	12 677	20 009
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**304 322**	**312 837**	**320 169**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 304 322 000 kronor anvisas under anslaget 2:30 *Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 312 837 000 kronor respektive 320 169 000 kronor.

5.7.31 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.73 Anslagsutveckling 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	693 604	Anslagssparande	
2022	Anslag	693 913[1]	Utgiftsprognos	693 913
2023	**Förslag**	**695 645**		
2024	Beräknat	714 770[2]		
2025	Beräknat	722 692[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 695 314 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 686 922 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.74 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**693 913**	**693 913**	**693 913**
Pris- och löneomräkning[2]	9 621	29 307	46 256
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-13 159	-14 970	-24 150
Överföring till/från andra anslag	5 270	6 520	6 673
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**695 645**	**714 770**	**722 692**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Anslaget ökas med 5 270 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 6 520 000 kronor 2024 respektive 6 673 999 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 695 645 000 kronor anvisas under anslaget 2:31 *Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 714 770 000 kronor respektive 722 692 000 kronor.

5.7.32 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.75 Anslagsutveckling 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	151 009	Anslagssparande	
2022	Anslag	282 626[1]	Utgiftsprognos	282 626
2023	**Förslag**	**286 544**		
2024	Beräknat	294 562[2]		
2025	Beräknat	301 465[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 286 544 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 286 544 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå. Anslaget får även användas för kapitaltillskott till holdingbolag knutet till Mälardalens universitet efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.76 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**282 626**	**282 626**	**282 626**
Pris- och löneomräkning[2]	3 918	11 936	18 839
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**286 544**	**294 562**	**301 465**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 286 544 000 kronor anvisas under anslaget 2:32 *Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 294 562 000 kronor respektive 301 465 000 kronor.

5.7.33 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.77 Anslagsutveckling 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	278 897	Anslagssparande	29 708
2022	Anslag	289 707[1]	Utgiftsprognos	287 516
2023	**Förslag**	**286 053**		
2024	Beräknat	294 314[2]		
2025	Beräknat	298 652[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 286 303 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 283 870 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.78 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**289 707**	**289 707**	**289 707**
Pris- och löneomräkning[2]	4 017	12 236	19 312
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 671	-7 629	-10 367
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**286 053**	**294 314**	**298 652**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 286 053 000 kronor anvisas under anslaget 2:33 *Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 294 314 000 kronor respektive 298 652 000 kronor.

5.7.34 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.79 Anslagsutveckling 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	108 662	Anslagssparande	
2022	Anslag	109 825[1]	Utgiftsprognos	109 825
2023	**Förslag**	**111 348**		
2024	Beräknat	114 464[2]		
2025	Beräknat	117 146[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 111 348 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 111 348 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.80 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**109 825**	**109 825**	**109 825**
Pris- och löneomräkning[2]	1 523	4 639	7 321
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**111 348**	**114 464**	**117 146**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 111 348 000 kronor anvisas under anslaget 2:34 *Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 114 464 000 kronor respektive 117 146 000 kronor.

5.7.35 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.81 Anslagsutveckling 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	213 734	Anslagssparande	
2022	Anslag	216 661[1]	Utgiftsprognos	214 576
2023	**Förslag**	**218 801**		
2024	Beräknat	225 074[2]		
2025	Beräknat	229 922[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 218 947 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 218 542 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.82 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**216 661**	**216 661**	**216 661**
Pris- och löneomräkning[2]	3 004	9 151	14 443
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-864	-738	-1 182
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**218 801**	**225 074**	**229 922**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 218 801 000 kronor anvisas under anslaget 2:35 *Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 225 074 000 kronor respektive 229 922 000 kronor.

5.7.36 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.83 Anslagsutveckling 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	55 049	Anslagssparande	
2022	Anslag	55 639[1]	Utgiftsprognos	55 104
2023	**Förslag**	**56 410**		
2024	Beräknat	57 988[2]		
2025	Beräknat	59 348[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 56 410 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 56 411 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.84 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**55 639**	**55 639**	**55 639**
Pris- och löneomräkning[2]	771	2 349	3 709
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**56 410**	**57 988**	**59 348**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 56 410 000 kronor anvisas under anslaget 2:36 *Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 57 988 000 kronor respektive 59 348 000 kronor.

5.7.37 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.85 Anslagsutveckling 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	122 740	Anslagssparande	
2022	Anslag	123 864[1]	Utgiftsprognos	122 672
2023	**Förslag**	**124 960**		
2024	Beräknat	127 530[2]		
2025	Beräknat	129 035[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 124 059 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 122 648 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.86 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**123 864**	**123 864**	**123 864**
Pris- och löneomräkning[2]	1 717	5 231	8 257
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-621	-1 565	-3 086
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**124 960**	**127 530**	**129 035**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 124 960 000 kronor anvisas under anslaget 2:37 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 127 530 000 kronor respektive 129 035 000 kronor.

5.7.38 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.87 Anslagsutveckling 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	42 247	Anslagssparande	
2022	Anslag	34 895[1]	Utgiftsprognos	34 559
2023	**Förslag**	**35 379**		
2024	Beräknat	36 369[2]		
2025	Beräknat	37 221[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 35 379 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 35 379 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.88 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**34 895**	**34 895**	**34 895**
Pris- och löneomräkning[2]	484	1 474	2 326
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**35 379**	**36 369**	**37 221**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 35 379 000 kronor anvisas under anslaget 2:38 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 36 369 000 kronor respektive 37 221 000 kronor.

5.7.39 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.89 Anslagsutveckling 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	578 180	Anslagssparande	
2022	Anslag	571 955[1]	Utgiftsprognos	571 955
2023	**Förslag**	**569 707**		
2024	Beräknat	586 675[2]		
2025	Beräknat	594 877[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 570 705 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 565 433 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.90 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**571 955**	**571 955**	**571 955**
Pris- och löneomräkning[2]	7 930	24 156	38 126
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10 178	-9 436	-15 204
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**569 707**	**586 675**	**594 877**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 569 707 000 kronor anvisas under anslaget 2:39 *Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 586 675 000 kronor respektive 594 877 000 kronor.

5.7.40 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.91 Anslagsutveckling 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	104 957	Anslagssparande	
2022	Anslag	106 082[1]	Utgiftsprognos	105 061
2023	**Förslag**	**107 553**		
2024	Beräknat	110 563[2]		
2025	Beräknat	113 153[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 107 553 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 107 552 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.92 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**106 082**	**106 082**	**106 082**
Pris- och löneomräkning[2]	1 471	4 481	7 071
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**107 553**	**110 563**	**113 153**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 107 553 000 kronor anvisas under anslaget 2:40 *Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 110 563 000 kronor respektive 113 153 000 kronor.

5.7.41 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.93 Anslagsutveckling 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	485 538	Anslagssparande	
2022	Anslag	487 005[1]	Utgiftsprognos	482 319
2023	**Förslag**	**488 276**		
2024	Beräknat	501 677[2]		
2025	Beräknat	507 042[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 488 021 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 481 946 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.94 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**487 005**	**487 005**	**487 005**
Pris- och löneomräkning[2]	6 752	20 568	32 463
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 481	-5 896	-12 426
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**488 276**	**501 677**	**507 042**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 488 276 000 kronor anvisas under anslaget 2:41 *Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 501 677 000 kronor respektive 507 042 000 kronor.

5.7.42 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.95 Anslagsutveckling 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	108 271	Anslagssparande	
2022	Anslag	109 431[1]	Utgiftsprognos	108 378
2023	**Förslag**	**110 949**		
2024	Beräknat	114 054[2]		
2025	Beräknat	116 726[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 110 949 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 110 949 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.96 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**109 431**	**109 431**	**109 431**
Pris- och löneomräkning[2]	1 518	4 623	7 295
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**110 949**	**114 054**	**116 726**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 110 949 000 kronor anvisas under anslaget 2:42 *Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 114 054 000 kronor respektive 116 726 000 kronor.

5.7.43 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.97 Anslagsutveckling 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	530 663	Anslagssparande	
2022	Anslag	526 317[1]	Utgiftsprognos	521 253
2023	**Förslag**	**528 472**		
2024	Beräknat	543 458[2]		
2025	Beräknat	549 366[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 528 665 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 522 175 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.98 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**526 317**	**526 317**	**526 317**
Pris- och löneomräkning[2]	7 298	22 230	35 085
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-8 401	-9 357	-16 404
Överföring till/från andra anslag	3 258	4 268	4 368
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**528 472**	**543 458**	**549 366**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget ökas med 3 258 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 4 268 000 kronor 2024 respektive 4 368 000 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 528 472 000 kronor anvisas under anslaget 2:43 *Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 543 458 000 kronor respektive 549 366 000 kronor.

5.7.44 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.99 Anslagsutveckling 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	114 965	Anslagssparande	
2022	Anslag	116 196[1]	Utgiftsprognos	115 078
2023	**Förslag**	**117 807**		
2024	Beräknat	121 104[2]		
2025	Beräknat	123 942[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 117 808 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 117 807 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.100 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**116 196**	**116 196**	**116 196**
Pris- och löneomräkning[2]	1 611	4 908	7 746
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**117 807**	**121 104**	**123 942**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 117 807 000 kronor anvisas under anslaget 2:44 *Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 121 104 000 kronor respektive 123 942 000 kronor.

5.7.45 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.101 Anslagsutveckling 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	458 122	Anslagssparande	
2022	Anslag	454 910[1]	Utgiftsprognos	450 533
2023	**Förslag**	**461 501**		
2024	Beräknat	474 890[2]		
2025	Beräknat	480 562[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 461 963 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 456 776 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.102 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**454 910**	**454 910**	**454 910**
Pris- och löneomräkning[2]	6 308	19 214	30 325
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-6 904	-6 622	-12 234
Överföring till/från andra anslag	7 187	7 388	7 561
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**461 501**	**474 890**	**480 562**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Anslaget ökas med 7 178 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 7 388 000 kronor 2024 respektive 7 561 000 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 461 501 000 kronor anvisas under anslaget 2:45 *Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 474 890 000 kronor respektive 480 562 000 kronor.

5.7.46 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.103 Anslagsutveckling 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	102 064	Anslagssparande	
2022	Anslag	103 157[1]	Utgiftsprognos	102 164
2023	**Förslag**	**104 587**		
2024	Beräknat	107 514[2]		
2025	Beräknat	110 033[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 104 587 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 104 587 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.104 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**103 157**	**103 157**	**103 157**
Pris- och löneomräkning[2]	1 430	4 357	6 876
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**104 587**	**107 514**	**110 033**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 104 587 000 kronor anvisas under anslaget 2:46 *Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 107 514 000 kronor respektive 110 033 000 kronor.

5.7.47 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.105 Anslagsutveckling 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	460 630	Anslagssparande	
2022	Anslag	456 948[1]	Utgiftsprognos	452 551
2023	**Förslag**	**456 061**		
2024	Beräknat	469 759[2]		
2025	Beräknat	475 435[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 456 972 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 451 903 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.106 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**456 948**	**456 948**	**456 948**
Pris- och löneomräkning[2]	6 335	19 298	30 459
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 222	-6 487	-11 972
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**456 061**	**469 759**	**475 435**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 456 061 000 kronor anvisas under anslaget 2:47 *Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 469 759 000 kronor respektive 475 435 000 kronor.

5.7.48 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.107 Anslagsutveckling 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	98 342	Anslagssparande	
2022	Anslag	99 395[1]	Utgiftsprognos	98 439
2023	**Förslag**	**100 773**		
2024	Beräknat	103 593[2]		
2025	Beräknat	106 020[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 100 773 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 100 773 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.108 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**99 395**	**99 395**	**99 395**
Pris- och löneomräkning[2]	1 378	4 198	6 625
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 773**	**103 593**	**106 020**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 100 773 000 kronor anvisas under anslaget 2:48 *Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 103 593 000 kronor respektive 106 020 000 kronor.

5.7.49 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.109 Anslagsutveckling 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	369 727	Anslagssparande	
2022	Anslag	357 206[1]	Utgiftsprognos	357 206
2023	**Förslag**	**353 644**		
2024	Beräknat	364 326[2]		
2025	Beräknat	369 451[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 354 409 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 351 165 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.110 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**357 206**	**357 206**	**357 206**
Pris- och löneomräkning[2]	4 953	15 087	23 812
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-8 515	-7 967	-11 567
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**353 644**	**364 326**	**369 451**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 353 644 000 kronor anvisas under anslaget 2:49 *Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 364 326 000 kronor respektive 369 451 000 kronor.

5.7.50 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.111 Anslagsutveckling 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	65 881	Anslagssparande	
2022	Anslag	66 586[1]	Utgiftsprognos	65 945
2023	**Förslag**	**67 509**		
2024	Beräknat	69 398[2]		
2025	Beräknat	71 024[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 67 509 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 67 509 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.112 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**66 586**	**66 586**	**66 586**
Pris- och löneområkning[2]	**923**	**2 812**	**4 438**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 509**	**69 398**	**71 024**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneområkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneområkning. Pris- och löneområkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 67 509 000 kronor anvisas under anslaget 2:50 *Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 69 398 000 kronor respektive 71 024 000 kronor.

5.7.51 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.113 Anslagsutveckling 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	428 388	Anslagssparande	
2022	Anslag	424 527[1]	Utgiftsprognos	420 442
2023	**Förslag**	**425 654**		
2024	Beräknat	438 698[2]		
2025	Beräknat	444 072[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 426 756 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 422 093 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.114 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**424 527**	**424 527**	**424 527**
Pris- och löneomräkning[2]	5 886	17 930	28 299
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-7 634	-6 715	-11 779
Överföring till/från andra anslag	2 875	2 955	3 025
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**425 654**	**438 698**	**444 072**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Anslaget ökas med 2 875 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs från anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*. Anslaget beräknas öka med 2 955 000 kronor 2024 respektive 3 025 000 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 425 654 000 kronor anvisas under anslaget 2:51 *Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 438 698 000 kronor respektive 444 072 000 kronor.

5.7.52 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.115 Anslagsutveckling 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	92 704	Anslagssparande	
2022	Anslag	93 697[1]	Utgiftsprognos	92 795
2023	**Förslag**	**94 996**		
2024	Beräknat	97 655[2]		
2025	Beräknat	99 942[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 94 997 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 94 995 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.116 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**93 697**	**93 697**	**93 697**
Pris- och löneomräkning[2]	1 299	3 958	6 245
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**94 996**	**97 655**	**99 942**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 94 996 000 kronor anvisas under anslaget 2:52 *Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 97 655 000 kronor respektive 99 942 000 kronor.

5.7.53 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.117 Anslagsutveckling 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	180 194	Anslagssparande	
2022	Anslag	181 683[1]	Utgiftsprognos	179 935
2023	**Förslag**	**182 851**		
2024	Beräknat	188 375[2]		
2025	Beräknat	192 149[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 183 247 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 182 639 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.118 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**181 683**	**181 683**	**181 683**
Pris- och löneomräkning[2]	2 519	7 673	12 110
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 351	-981	-1 644
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**182 851**	**188 375**	**192 149**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 182 851 000 kronor anvisas under anslaget 2:53 *Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 188 375 000 kronor respektive 192 149 000 kronor.

5.7.54 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.119 Anslagsutveckling 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	21 987	Anslagssparande	
2022	Anslag	22 222[1]	Utgiftsprognos	22 008
2023	**Förslag**	**22 530**		
2024	Beräknat	23 160[2]		
2025	Beräknat	23 703[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 22 530 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 22 530 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.120 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**22 222**	**22 222**	**22 222**
Pris- och löneomräkning[2]	308	938	1 481
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**22 530**	**23 160**	**23 703**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 22 530 000 kronor anvisas under anslaget 2:54 *Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 23 160 000 kronor respektive 23 703 000 kronor.

5.7.55 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.121 Anslagsutveckling 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	70 057	Anslagssparande	
2022	Anslag	70 193[1]	Utgiftsprognos	69 518
2023	**Förslag**	**70 663**		
2024	Beräknat	72 717[2]		
2025	Beräknat	74 208[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 70 738 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 70 535 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.122 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**70 193**	**70 193**	**70 193**
Pris- och löneomräkning[2]	974	2 966	4 680
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-504	-442	-665
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**70 663**	**72 717**	**74 208**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 70 663 000 kronor anvisas under anslaget 2:55 *Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 72 717 000 kronor respektive 74 208 000 kronor.

5.7.56 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.123 Anslagsutveckling 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	12 899	Anslagssparande	
2022	Anslag	13 037[1]	Utgiftsprognos	12 912
2023	**Förslag**	**13 217**		
2024	Beräknat	13 587[2]		
2025	Beräknat	13 905[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 13 217 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 13 217 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.124 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**13 037**	**13 037**	**13 037**
Pris- och löneomräkning[2]	180	550	868
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 217**	**13 587**	**13 905**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 13 217 000 kronor anvisas under anslaget 2:56 *Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 13 587 000 kronor respektive 13 905 000 kronor.

5.7.57 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.125 Anslagsutveckling 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	144 329	Anslagssparande	
2022	Anslag	146 193[1]	Utgiftsprognos	146 193
2023	**Förslag**	**147 358**		
2024	Beräknat	150 988[2]		
2025	Beräknat	153 494[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 146 878 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 145 897 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.126 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**146 193**	**146 193**	**146 193**
Pris- och löneomräkning[2]	2 027	6 174	9 745
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-862	-1 379	-2 444
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**147 358**	**150 988**	**153 494**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 147 358 000 kronor anvisas under anslaget 2:57 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 150 988 000 kronor respektive 153 494 000 kronor.

5.7.58 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.127 Anslagsutveckling 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	22 120	Anslagssparande	
2022	Anslag	22 357[1]	Utgiftsprognos	22 142
2023	**Förslag**	**22 667**		
2024	Beräknat	23 301[2]		
2025	Beräknat	23 847[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 22 667 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 22 667 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.128 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**22 357**	**22 357**	**22 357**
Pris- och löneomräkning[2]	310	944	1 490
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**22 667**	**23 301**	**23 847**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 22 667 000 kronor anvisas under anslaget 2:58 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 23 301 000 kronor respektive 23 847 000 kronor.

5.7.59 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.129 Anslagsutveckling 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	478 043	Anslagssparande	
2022	Anslag	479 407[1]	Utgiftsprognos	479 407
2023	**Förslag**	**480 644**		
2024	Beräknat	493 896[2]		
2025	Beräknat	498 396[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 480 452 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 473 728 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.130 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**479 407**	**479 407**	**479 407**
Pris- och löneomräkning[2]	6 647	20 247	31 957
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 410	-5 758	-12 968
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**480 644**	**493 896**	**498 396**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 480 644 000 kronor anvisas under anslaget 2:59 *Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 493 896 000 kronor respektive 498 396 000 kronor.

5.7.60 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.131 Anslagsutveckling 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	124 138	Anslagssparande	
2022	Anslag	125 467[1]	Utgiftsprognos	124 260
2023	**Förslag**	**127 207**		
2024	Beräknat	130 767[2]		
2025	Beräknat	133 831[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 127 207 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 127 207 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.132 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**125 467**	**125 467**	**125 467**
Pris- och löneomräkning[2]	1 740	5 300	8 364
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**127 207**	**130 767**	**133 831**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 127 207 000 kronor anvisas under anslaget 2:60 *Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 130 767 000 kronor respektive 133 831 000 kronor.

5.7.61 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 5.133 Anslagsutveckling 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2021	Utfall	39 182	Anslagssparande	
2022	Anslag	39 626[1]	Utgiftsprognos	39 626
2023	**Förslag**	**39 680**		
2024	Beräknat	41 004[2]		
2025	Beräknat	41 274[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 39 900 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 39 293 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.134 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**39 626**	**39 626**	**39 626**
Pris- och löneomräkning[2]	473	1 582	2 494
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-419	-204	-846
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**39 680**	**41 004**	**41 274**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 39 680 000 kronor anvisas under anslaget 2:61 *Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 41 004 000 kronor respektive 41 274 000 kronor.

5.7.62 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 5.135 Anslagsutveckling 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2021	Utfall	24 018	Anslagssparande	
2022	Anslag	24 275[1]	Utgiftsprognos	24 041
2023	**Förslag**	**39 611**		
2024	Beräknat	40 719[2]		
2025	Beräknat	41 673[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 39 611 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 39 610 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.136 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**24 275**	**24 275**	**24 275**
Pris- och löneomräkning[2]	336	1 024	1 617
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 000	15 420	15 781
varav BP23[3]	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Förstärkt forskningsanslag	*15 000*	*15 000*	*15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**39 611**	**40 719**	**41 673**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020.

Regeringen föreslår att 39 611 000 kronor anvisas under anslaget 2:62 *Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 40 719 000 kronor respektive 41 673 000 kronor.

5.7.63 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tabell 5.137 Anslagsutveckling 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

2021	Utfall	3 730 817	Anslagssparande	119 348
2022	Anslag	3 837 353[1]	Utgiftsprognos	3 790 000
2023	**Förslag**	**3 848 585**		
2024	Beräknat	3 962 012[2]		
2025	Beräknat	4 036 760[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 854 164 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 836 959 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till enskilda utbildningsanordnare för ersättning för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå, behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till forskning och utbildning på forskarnivå.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.138 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**3 837 353**	**3 837 353**	**3 837 353**
Pris- och löneomräkning[2]	53 203	162 069	255 794
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-41 971	-37 410	-56 387
varav BP23[3]	*3 750*	*7 500*	*7 500*
– Sjöbefälsutbildning	*3 750*	*7 500*	*7 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 848 585**	**3 962 012**	**4 036 760**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 3 750 000 kronor 2023 och beräknas öka med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2024 för att stärka sjöfartsutbildningen vid Chalmers Tekniska Högskola AB.

Regeringen föreslår att 3 848 585 000 kronor anvisas under anslaget 2:63 *Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 962 012 000 kronor respektive 4 036 760 000 kronor.

Fördelning på anslagsposter

Tabell 5.139 Beräknad fördelning per anslagspost

Tusental kronor

Anslagspost	2023	2024	2025
Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag	**2 055 077**	**2 116 629**	**2 157 435**
- Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	*1 042 620*	*1 075 840*	*1 092 256*
- Forskning och utbildning på forskarnivå	*1 012 457*	*1 040 789*	*1 065 179*
Handelshögskolan i Stockholm	108 692	111 733	114 354
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	**777 703**	**800 414**	**812 239**
- Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	*629 925*	*648 501*	*656 766*
- Forskning och utbildning på forskarnivå	*147 778*	*151 913*	*155 473*
Enskilda Högskolan Stockholm AB	22 343	22 968	23 506
Akademi för Ledarskap och Teologi	8 711	8 955	9 165
Johannelunds teologiska högskola AB[1]	7 369	7 575	7 753
Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut	13 655	14 037	14 366
Ericastiftelsen	8 195	8 424	8 621
Marie Cederschiöld högskola AB[2]	138 639	142 805	145 298
Stiftelsen Rödakorshemmet	109 090	112 384	114 164
Sophiahemmet, Ideell förening	101 162	104 204	106 007
Beckmans skola Aktiebolag	34 223	35 181	36 005
Newmaninstitutet AB	6 804	6 994	7 158
Brunnsviks folkhögskola	7 049	7 246	7 414
Mervärdesskattekostnader för enskilda utbildningsanordnare	449 873	462 463	473 275
Summa	**3 848 585**	**3 962 012**	**4 036 760**

[1] Tidigare Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen.

[2] Tidigare Ersta Sköndal Bräcke högskola AB.

Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag

Av bidraget beräknas 1 042 620 000 kronor fördelas till Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag under 2023 för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Av dessa medel utgör 10 776 000 kronor det särskilda åtagandet som avser bidrag för utrustning m.m. till sjöbefälsutbildningen och 768 000 kronor bidrag för studenthälsa. Utöver det beräknas 1 012 457 000 kronor fördelas till Chalmers Tekniska Högskola AB under 2023 för forskning och utbildning på forskarnivå.

Handelshögskolan i Stockholm

Bidraget till Handelshögskolan i Stockholm beräknas för 2023 att uppgå till 108 692 000 kronor.

Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Av bidraget beräknas 629 925 000 kronor fördelas till Stiftelsen Högskolan i Jönköping under 2023 för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Av dessa medel utgör 717 000 kronor det särskilda åtagandet som avser bidrag för studenthälsa. Utöver det beräknas 147 778 000 kronor fördelas till Stiftelsen Högskolan i Jönköping under 2023 för forskning och utbildning på forskarnivå.

Enskilda Högskolan Stockholm AB

Bidraget till Enskilda Högskolan Stockholm AB beräknas för 2023 att uppgå till 22 343 000 kronor.

Akademi för Ledarskap och Teologi

Bidraget till Akademi för Ledarskap och Teologi beräknas för 2023 att uppgå till 8 711 000 kronor.

Johannelunds teologiska högskola AB

Bidraget till Johannelunds teologiska högskola AB (tidigare Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen) beräknas för 2023 att uppgå till 7 369 000 kronor.

Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut

Bidraget till Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut beräknas för 2023 att uppgå till 13 655 000 kronor.

Ericastiftelsen

Bidraget till Ericastiftelsen beräknas för 2023 att uppgå till 8 195 000 kronor.

Marie Cederschiöld högskola AB

Bidraget till Marie Cederschiöld högskola AB (tidigare Ersta Sköndal Bräcke högskola AB) beräknas för 2023 att uppgå till 138 639 000 kronor.

Stiftelsen Rödakorshemmet

Bidraget till Stiftelsen Rödakorshemmet beräknas för 2023 att uppgå till 109 090 000 kronor.

Sophiahemmet, Ideell förening

Bidraget till Sophiahemmet, Ideell förening beräknas för 2023 att uppgå till 101 162 000 kronor.

Beckmans skola Aktiebolag

Bidraget till Beckmans skola Aktiebolag beräknas för 2023 att uppgå till 34 223 000 kronor.

Newmaninstitutet AB

Bidraget till Newmaninstitutet AB beräknas för 2023 att uppgå till 6 804 000 kronor.

Brunnsviks folkhögskola

Bidraget till Brunnsviks folkhögskola beräknas för 2023 att uppgå till 7 049 000 kronor.

Mervärdesskattekostnader för enskilda utbildningsanordnare

Under anslagsposten har mervärdesskattekostnader beräknats för Stiftelsen Chalmers Tekniska Högskola, Chalmers Tekniska Högskola Aktiebolag och Stiftelsen Högskolan i Jönköping i enlighet med de ramavtal som har ingåtts mellan staten, stiftelsen och bolaget respektive staten och stiftelsen. Syftet är att garantera konkurrensneutralitet gentemot statliga universitet och högskolor. Under anslagsposten har även medel beräknats för höjda kostnader för mervärdesskatt inom utbildningen vid övriga enskilda utbildningsanordnare som tilldelas bidrag från detta anslag.

För budgetåret 2021 anvisades 439 021 000 kronor när det gäller ersättning för mervärdesskattekostnader. Det sammanlagda beloppet som utbetalades för 2021 var 332 624 423 kronor. Enligt prognoser kommer de samlade utgifterna för mervärdesskattekostnader 2022 att uppgå till 389 000 000 kronor. Det högsta belopp som kan utgå för ändamålet för 2023 beräknas uppgå till 449 873 000 kronor.

5.7.64 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tabell 5.140 Anslagsutveckling 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

2021	Utfall	1 302 288	Anslagssparande	248 621
2022	Anslag	965 902[1]	Utgiftsprognos	976 212
2023	**Förslag**	**1 003 999**		
2024	Beräknat	1 057 293[2]		
2025	Beräknat	1 058 352[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 028 513 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 005 969 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser för högskoleutbildning och forskning inom högskoleområdet. Anslaget får även användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.141 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**950 902**	**950 902**	**950 902**
Pris- och löneomräkning[2]	13 182	40 157	63 383
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	84 284	119 843	98 934
varav BP23[3]	*-30 700*	*-26 200*	*-26 200*
– Särskilda medel till sjukhusfysikerutbildningen	*-3 000*	*-6 000*	*-6 000*
– Sjöbefälsutbildning	*-7 500*		
– Praktiknära polisforskning	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
– Förstärkt forskningsanslag	*-15 000*	*-15 000*	*-15 000*
– Hanaholmen	*-200*	*-200*	*-200*
Överföring till/från andra anslag	-44 368	-53 610	-54 866
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 003 999**	**1 057 293**	**1 058 352**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget minskas med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. För att finansiera ökade resurser till sjukhusfysiker- och sjöbefälsutbildningarna samt Hanaholmen kulturcentrum för Sverige och Finland minskas anslaget med 10 700 000 kronor 2023 och anslaget beräknas minska med 6 200 000 kronor fr.o.m. 2024. Anlaget minskas med 44 368 000 kronor 2023 då medel för försöksverksamhet med en ny kortare kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) överförs till berörda

lärosätens anslag. Anslaget beräknas minska med 53 610 000 kronor 2024 respektive 54 866 000 kronor 2025 av samma skäl.

Regeringen föreslår att 1 003 999 000 kronor anvisas under anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 057 293 000 kronor respektive 1 058 352 000 kronor.

Satsningar som finansieras under anslaget

Från anslaget finansieras bl.a. vissa särskilda utbildningsinsatser såsom vidareutbildning av obehöriga lärare (VAL), stöd till waldorflärarutbildningen och särskild KPU inklusive Teach for Sweden. För Teach for Sweden beräknas 12 000 000 kronor årligen 2022–2024. Inom anslaget finansieras också kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning. Regeringen bedömer att dessa medel även bör kunna användas för språkstudier i svenska eller engelska och språkstöd för personer med utländsk högskoleutbildning. Från anslaget fördelas även medel till övningsskolor, praktiknära forskning, universitetens innovationskontor, idébanksmedel till Chalmers Tekniska Högskola AB, kulturskolekliv och till Svenska institutet för informationsinsatser och svenskundervisning i utlandet. Regeringen avser att omprioritera medel som tidigare tillförts för flexibla utbildningsvägar till läraryrket samt för validering inom KPU. Genom omprioriteringen möjliggörs bl.a. utökning av satsningen på övningsskolor samt medel för samordning och uppföljning av ny kortare KPU.

5.7.65 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tabell 5.142 Anslagsutveckling 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

2021	Utfall	469 511	Anslagssparande	2 207
2022	Anslag	534 740[1]	Utgiftsprognos	529 596
2023	**Förslag**	**578 029**		
2024	Beräknat	606 682[2]		
2025	Beräknat	620 903[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 590 168 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 590 171 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid universitet och högskolor för särskilda åtaganden och för utgifter för bidrag till insatser för ökad kvalitet i högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå. Anslaget får även användas för kapitaltillskott för finansiering av idébanksmedel efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.143 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**534 740**	**534 740**	**534 740**
Pris- och löneomräkning[2]	7 415	22 583	35 647
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 874	22 630	23 161
varav BP23[3]	*11 750*	*3 500*	*3 500*
– Särskilda medel till sjukhusfysikerutbildningen	*3 000*	*6 000*	*6 000*
– Sjöbefälsutbildning	*3 750*	*7 500*	*7 500*
– Praktiknära polisforskning	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Finansiering sjöbefälsutbildning		*-15 000*	*-15 000*
Överföring till/från andra anslag	26 000	26 728	27 354
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**578 029**	**606 682**	**620 903**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget ökar med 3 750 000 kronor 2023 och beräknas öka med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2024 för att stärka sjöbefälsutbildningen vid Linnéuniversitetet. Anslaget ökar med 3 000 000 kronor 2023 och beräknas öka med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2024 för att stärka sjukhusfysikerutbildningen vid Lunds, Göteborgs, Stockholms och Umeå universitet.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av fördelning av den ökning av universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som aviserades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Syftet med medlen är att stärka forskningsanknytningen vid de lärosäten som bedriver polisutbildning.

Anslaget ökas med 26 000 000 kronor fr.o.m. 2023, då medel för Nationellt centrum för kvinnofrid överförs från anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.* Ändamålet för medlen påverkas inte av överföringen.

Anslaget beräknas minska med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2024 för att finansiera insatser för sjöbefälsutbildningen.

Regeringen föreslår att 578 029 000 kronor anvisas under anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 606 682 000 kronor respektive 620 903 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel.

Skälen för regeringens förslag: För att göra det möjligt att öka kommersialiseringen av forskningresultat bör uppbyggnad av idébanker fortsätta.

Fördelning per lärosäte

Tabell 5.144 Fördelning per lärosäte

Tusental kronor

Lärosäte	Anslagspost	2023
Uppsala universitet	Internationell lärarfortbildning	9 765
	Sekretariat för Östersjöuniversitetet	2 673
	Nationellt resurscentrum i biologi och bioetik	2 090
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	2 196
	Nationellt centrum för kvinnofrid	26 000
		43 724
Lunds universitet	Omhändertagande av arkeologiska fynd	3 340
	Nationellt resurscentrum i fysik	1 533
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	2 196
	Lärarutbildning i minoritetsspråk	2 316
	Medel till sjukhusfysikerutbildningen	750
		11 134
Göteborgs universitet	Uppdrag att utveckla och sprida kunskap och metoder för att minska rekrytering av människor till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer	5 558
	Nationellt resurscentrum i matematik	5 584
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	2 199
	Medel till sjukhusfysikerutbildningen	750
		15 090
Stockholms universitet	Stöd till studenter med funktionshinder inklusive teckentolkning	44 744
	Tolk- och översättarutbildning	42 956
	Utveckling av lärarutbildning för dövas och hörselskadades behov	2 620
	Särskilda uppgifter rörande svenska som andraspråk och svenskundervisning för invandrare	9 285
	Lärarutbildning i minoritetsspråk	2 316
	Nationellt resurscentrum i kemi	1 502
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	2 227
	Medel till sjukhusfysikerutbildningen	750
		107 401
Umeå universitet	Decentraliserad utbildning	19 418
	Bidrag till lektorat i samiska och Bildmuseet	2 714
	Lärarutbildning i minoritetsspråk	4 563
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	1 278
	Decentraliserad vårdutbildning	8 615
	Medel till sjukhusfysikerutbildningen	750
	Forskningsanknytning av polisutbildningen	1 000
		39 338
Linköpings universitet	Nationellt resurscentrum i teknik	2 084
	Idébanksmedel	1 000

Lärosäte	Anslagspost	2023
	Medel för studenthälsa	1 275
		4 358
Karolinska institutet	Tandvårdscentral	114 232
	Prov efter läkares allmäntjänstgöring	6 281
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	842
		122 354
Kungl. Tekniska högskolan	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	1 119
		2 118
Luleå tekniska universitet	Decentraliserad utbildning	23 725
	Utbildning i rymdvetenskap förlagd till Kiruna	7 799
	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	766
		33 290
Karlstads universitet	Idébanksmedel	239
	Medel för studenthälsa	788
	Decentraliserad vårdutbildning	1 014
		2 042
Linnéuniversitetet	Fortbildning för journalister	11 324
	Utrustning till sjöbefälsutbildning m.m.	10 779
	Idébanksmedel	239
	Medel för studenthälsa	1 258
	Forskningsanknytning av polisutbildningen	1 000
		24 600
Örebro universitet	Lokalisering av verksamhet till Grythyttan	4 195
	Nätverksadministration och utveckling av skolledarutbildning	378
	Idébanksmedel	239
	Medel för studenthälsa	789
		5 602
Mittuniversitetet	Idébanksmedel	239
	Medel för studenthälsa	738
	Decentraliserad vårdutbildning	3 548
		4 525
Malmö universitet	Tandvårdscentral	81 558
	Medel för studenthälsa	1 097
	Forskningsanknytning av polisutbildningen	1 000
		83 656
Mälardalens universitet	Idélab	4 430
	Medel för studenthälsa	719
		5 149
Stockholms konstnärliga högskola	Lokalkostnader	8 022
	Medel för studenthälsa	65
		8 086
Gymnastik- och idrottshögskolan	Centrum för idrottsforskning	7 911
	Medel för studenthälsa	74

Lärosäte	Anslagspost	2023
		7 985
Blekinge tekniska högskola	Medel för studenthälsa	359
Högskolan i Borås	Medel för studenthälsa	512
	Forskningsanknytning av polisutbildningen	1 000
		1 512
Högskolan Dalarna	Medel för studenthälsa	512
Högskolan i Gävle	Medel för studenthälsa	512
Högskolan i Halmstad	Medel för studenthälsa	512
Högskolan Kristianstad	Medel för studenthälsa	512
Högskolan i Skövde	Medel för studenthälsa	359
Högskolan Väst	Utveckling av arbetsintegrerat lärande	2 736
	Medel för studenthälsa	513
	Decentraliserad vårdutbildning	1 014
		4 263
Konstfack	Lokalkostnader	1 439
	Medel för studenthälsa	62
		1 501
Kungl. Konsthögskolan	Lokalkostnader	1 438
	Stipendier	48
	Medel för studenthälsa	43
		1 528
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	Dirigentutbildning och utbildning i elektroakustisk komposition	4 362
	Utvecklingsmedel	21 142
	Lokalkostnader	3 405
	Medel för studenthälsa	68
		28 976
Södertörns högskola	Lärarutbildning i nationella minoritetsspråk	2 316
	Medel för studenthälsa	719
	Forskningsanknytning av polisutbildningen	1 000
		4 035
Försvarshögskolan	Medel för studenthälsa	62
Sveriges lantbruksuniversitet	Idébanksmedel	1 000
	Medel för studenthälsa	401
		1 401

5.7.66 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tabell 5.145 Anslagsutveckling 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

2021	Utfall	2 733 676	Anslagssparande	
2022	Anslag	2 769 954[1]	Utgiftsprognos	2 743 301
2023	**Förslag**	**2 815 236**		
2024	Beräknat	2 894 014[2]		
2025	Beräknat	2 961 832[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 815 238 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 815 235 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag enligt avtal mellan svenska staten och landsting om samarbete om högskoleutbildning av läkare, medicinsk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till landsting enligt avtal om samarbete om högskoleutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.146 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 769 954**	**2 769 954**	**2 769 954**
Pris- och löneomräkning[2]	38 403	116 988	184 640
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 879	7 071	7 237
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 815 236**	**2 894 014**	**2 961 832**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Ett avtal om samarbete om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården, det s.k. ALF-avtalet, slöts 2014 mellan staten och företrädare för de sju berörda landstingen Stockholms läns landsting, Uppsala läns landsting, Östergötlands läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting och Västerbottens läns landsting. Ett avtal om samarbete om grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården slöts 2004 mellan staten, Västra Götalands läns landsting och Västerbottens läns landsting (TUA-avtalet). Från och med 2020 ersattes beteckningen landsting med regioner.

Regeringen föreslår att 2 815 236 000 kronor anvisas under anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 894 014 000 kronor respektive 2 961 832 000 kronor.

Utgiftsutvecklingen

Enligt ALF-avtalet ersätter staten berörda regioner för medverkan i verksamhetsintegrerad utbildning av läkare per helårsstudent och för klinisk forskning. Fördelning enligt ALF-avtalet 2023 framgår av tabell 5.147.

Tabell 5.147 Fördelning av anslagsmedel 2023 för utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården (ALF)

Tusental kronor

Universitet	Ersättning för antal HST[1]	Grundbelopp för forskning	Ersättning kvalitet i klinisk forskning	**Summa**
Uppsala universitet	88 896	183 253	30 965	**303 113**
Lunds universitet	110 896	301 495	79 231	**491 622**
Göteborgs universitet	105 110	318 203	103 766	**527 079**
Umeå universitet	95 333	164 153	35 994	**295 479**
Linköpings universitet	98 429	125 956	21 283	**245 668**
Karolinska institutet	143 081	419 878	115 804	**678 762**
Örebro universitet	29 822	64 058	7 207	**101 086**
Summa	**671 566**	**1 576 994**	**394 248**	**2 642 809**

[1] Ersättning per helårsstudent på läkarutbildningen som omfattas av anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* beräknas för 2023 till 81 481 kronor.

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande antal helårsstudenter på läkarutbildningen.

Tabell 5.148 Läkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Helårsstudenter

Universitet	2023	2024	2025
Uppsala universitet	1 091	1 091	1 091
Lunds universitet	1 361	1 361	1 361
Göteborgs universitet	1 290	1 290	1 290
Umeå universitet	1 170	1 170	1 170
Linköpings universitet	1 208	1 208	1 208
Karolinska institutet	1 756	1 756	1 756
Örebro universitet	366	366	366
Summa	**8 242**	**8 242**	**8 242**

Enligt TUA-avtalet ersätter staten berörda regioner för medverkan i grundutbildning av tandläkare per helårsstudent, basorganisation och kliniskt inriktad odontologisk forskning. Fördelning enligt TUA-avtalet framgår av tabell 5.149.

Tabell 5.149 Fördelning av anslagsmedel 2023 för grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården (TUA)

Tusental kronor

Universitet	Ersättning för antal HST[1]	Ersättning för forskning och basorganisation	SUMMA
Göteborgs universitet	38 985	50 063	**89 048**
Umeå universitet	30 182	46 159	**76 341**
Summa	**69 166**	**96 222**	**165 389**

[1] Ersättning per helårsstudent på tandläkarutbildningen som omfattas av anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* beräknas för 2023 till 83 838 kronor.

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande antal helårsstudenter på tandläkarutbildningen.

Tabell 5.150 Tandläkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Helårsstudenter

Universitet	2023	2024	2025
Göteborgs universitet	465	465	465
Umeå universitet	360	360	360
Summa	**825**	**825**	**825**

Anslaget omfattar även ca 7 000 000 kronor för utveckling av klinisk utbildning och forskning.

5.7.67 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tabell 5.151 Anslagsutveckling 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tusental kronor

2021	Utfall	72 427	Anslagssparande	153
2022	Anslag	67 580[1]	Utgiftsprognos	66 930
2023	**Förslag**	**67 780**		
2024	Beräknat	67 780		
2025	Beräknat	67 780		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.152 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**67 580**	**67 580**	**67 580**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	200	200	200
varav BP23	*200*	*200*	*200*
– Hanaholmen	*200*	*200*	*200*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 780**	**67 780**	**67 780**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget ökas med 200 000 kronor för att möjliggöra ett högre svenskt bidrag till Hanaholmen kulturcentrum för Sverige och Finland.

Regeringen föreslår att 67 780 000 kronor anvisas under anslaget 2:67 *Särskilda bidrag inom högskoleområdet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 67 780 000 kronor årligen.

6 Forskning

6.1 Mål för området

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) presenterades mål och delmål för forskningspolitiken. Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

Följande uppföljningsbara delmål har pekats ut för tioårsperioden 2017–2026:

- Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. De offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling bör även i fortsättningen överskrida EU:s mål.
- En övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka.
- Samverkan och samhällspåverkan ska öka.

Ovanstående mål inbegriper även forskningspolitik inom utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 20 Allmän miljö- och naturvård, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel samt 24 Näringsliv.

6.2 Resultatredovisning

6.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer för forskning som används för att redovisa resultaten inom verksamhetsområdet är följande:

- Finansiering av forskning och utveckling (källa: Statistiska centralbyrån).
- Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder (källa: Web of Science).
- Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder (källa: Web of Science).
- Andel artiklar som tillhör de tio procent högst citerade inom sina respektive områden för de högst citerade länderna (källa: Web of Science).
- Andel artiklar med svenska författare som tillhör de tio procent högst citerade inom sina respektive områden (källa: Web of Science).
- Könsfördelning för professorer, lektorer och meriteringsanställda (källa: Universitetskanslersämbetets årsrapport).

6.2.2 Resultat

Finansiering av forskning och utveckling ökar något i Sverige

Ett av de uppföljningsbara målen är att Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling (FoU). Detta kan bl.a. mätas genom storleken på finansiering av FoU. Vidare bör de offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling överskrida EU:s mål på 3 procent av BNP.

Statistiska centralbyrån (SCB) publicerar årliga beräkningar av de statliga anslagen för FoU och vartannat år beräkningar för avsättningar vid universitet och högskolor, inom näringslivet och offentlig sektor samt översiktliga prognoser åren däremellan. Nedan anges senast tillgängliga data.

Indikator: Finansiering av forskning och utveckling

De statliga anslagen för FoU uppgår 2022 till 43 500 miljoner kronor enligt SCB:s statsbudgetanalys. Det är en ökning med 800 miljoner kronor jämfört med 2021. Medlen för FoU i statens budget beräknas uppgå till 0,8 procent av BNP 2022, vilket är samma nivå som 2021. Vidare fördelas 1 740 miljoner kronor 2022 från de forskningsstiftelser som bildades med löntagarfondsmedel, vilket är en ökning med 133 miljoner kronor jämfört med 2021. Under 2021 uppgick fördelningen från forskningsstiftelserna till ca 0,03 procent av BNP.

Enligt SCB:s preliminära data för FoU i Sverige avsatte kommuner och regioner 5 100 miljoner kronor för FoU under 2021, vilket motsvarar 0,09 procent av BNP och är en ökning med ca 155 miljoner kronor jämfört med 2020. Av bidragen från EU:s forskningsmedel har 1 960 miljoner kronor fördelats 2021 till projekt vid svenska universitet och högskolor vilket är en ökning med 165 miljoner kronor sedan 2019.

Det svenska näringslivet tillhör de mest FoU-intensiva i världen. SCB uppskattar att företagens investeringar i FoU 2021 uppgick till 131 500 miljoner kronor. Det motsvarar en andel av BNP på 2,4 procent. År 2021 uppgick utgifterna för FoU inom offentlig sektor till 8 200 miljoner kronor, vid universitet och högskolor till 43 000 miljoner kronor och inom den privata icke-vinstdrivande sektorn avsattes 212 miljoner kronor. De totala utgifterna för FoU i Sverige uppgick 2021 därmed till ca 182 900 miljoner kronor. Det motsvarar 3,36 procent av BNP. Sveriges finansiering av forskning och utveckling översteg därmed EU:s mål på 3 procent av BNP.

Fördelning av statliga medel till forskning

Av de totala statliga FoU-medlen 2021 om 43,5 miljarder kronor tilldelades universitet och högskolor 17,6 miljarder kronor som direkta forskningsanslag. De fyra forskningsfinansiärerna Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad (Formas), Verket för innovationssystem (Vinnova) och Vetenskapsrådet tilldelades sammantaget 13 miljarder kronor 2021. Under övriga myndigheter i tabell 6.1 nedan ingår bl.a. Försvarsmakten, Trafikverket och Naturvårdsverket.

Tabell 6.1 Medel för forskning från statsbudgeten efter mottagare

Miljarder kronor i löpande priser

Mottagare	2021	2022
Universitet och högskolor	16,6	17,6
Vetenskapsrådet	7,0	7,0
Vinnova	3,4	3,4
Formas	1,8	1,8
Forte	0,8	0,8
Statens energimyndighet	1,5	1,4
Sida	0,9	1,0
Övriga myndigheter	10,7	10,5
Totalt	**42,7**	**43,5**

Källor: Budgetpropositioner och regleringsbrev.

Svensk forskning i internationell jämförelse

Nedan redovisas utvecklingen och måluppfyllelsen avseende kvalitetsförstärkning genom hur många vetenskapliga artiklar som publiceras med författare verksamma i Sverige och hur andelen vetenskapliga artiklar från forskare i Sverige som är bland de 10 procent högst citerade inom sina respektive områden förändrats.

Indikator: Antal artiklar som publiceras

Sverige, Danmark och Schweiz är jämförbara länder i befolkning och avsättningar till FoU och hör till de länder i världen som producerar flest artiklar per miljon invånare. Svenska forskare publicerade 1 853 (1 697) artiklar 2021 (2020 inom parentes) fraktionerat, dvs. en artikel med två författare räknas som en halv för vardera författaren. Med samma mått mätt publicerade forskare i Danmark respektive i Schweiz ca 2 300 artiklar 2021. Även Norge publicerade 2021 fler artiklar än Sverige räknat per miljon invånare. Andra jämförbara länder är Finland och Nederländerna som publicerade ca 1 700 artiklar per miljon invånare, se diagram 6.1 nedan.

Diagram 6.1 Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder

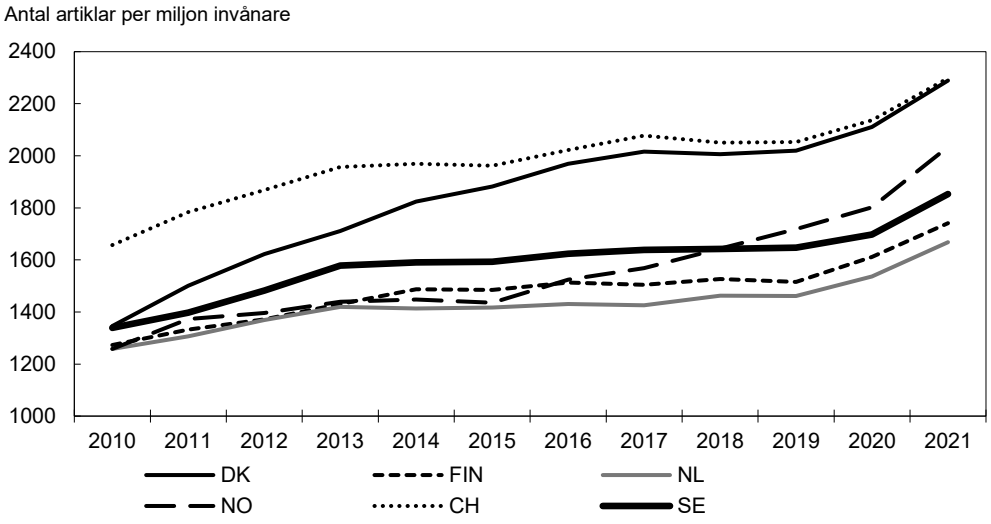

Källa: Web of Science.

Totalt sett publicerades flest antal fraktionerade artiklar i Kina, 550 000 artiklar 2021, vilket fördelat per miljon invånare är ca 400 artiklar. Det land som publicerade näst flest är USA, 373 000 artiklar, drygt 1 100 artiklar per miljon invånare. Andra länder som särskilt kan nämnas är Storbritannien med 91 000 artiklar och Tyskland med 90 100 artiklar. Det land bland dessa som har flest antal artiklar per miljon invånare är Storbritannien med 1 400 artiklar per miljon invånare. I en sådan jämförelse hamnar Kina längre ned, se diagram 6.2.

Diagram 6.2 Antal vetenskapliga artiklar per miljon invånare, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder

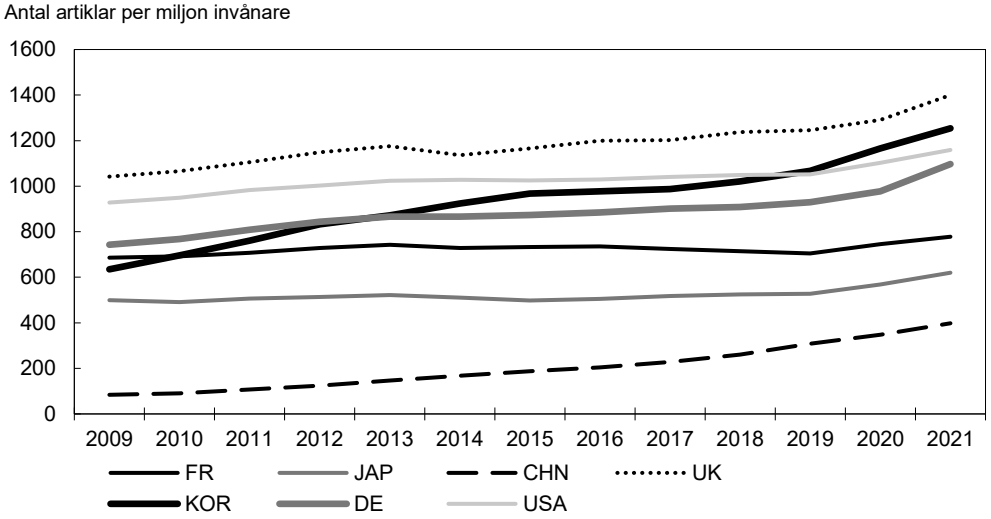

Källa: Web of Science.

Störst antal fraktionerade artiklar från Sverige fanns inom medicin, där antalet 2021 uppgick till drygt 800 artiklar per miljon invånare. Därefter följer naturvetenskap och teknik med vardera 320 respektive 290 artiklar per miljon invånare. Inom samhällsvetenskap och humaniora publicerades 150 respektive 50 artiklar per miljon invånare 2021.

Indikator: Andelen vetenskapliga artiklar som är bland de 10 procent högst citerade

Ett vanligt mått på vetenskapligt genomslag är andelen av ett lands artiklar som är bland de 10 procent högst citerade i världen. Andelen från Sverige uppgick både 2020 och 2021 till 10 procent, vilket är en svag minskning från genomsnittet för de föregående tio åren då den legat på 11 procent. Detta är i nivå med Kanada, Finland och Österrike, men lägre än för Danmark (11 procent), Schweiz (12 procent), Singapore (15 procent), Nederländerna (12 procent), Storbritannien (13 procent) och USA (11 procent). De områden där Sverige har högst andel publikationer bland de 10 procent högst citerade är naturvetenskap med 12 procent följt av medicin och agronomi med 11 procent.

Jämställdhet

Indikator: Könsfördelning för professorer, lektorer och meriteringsanställda

Jämställdhet inom forskningen vid universitet och högskolor kan bl.a. mätas genom andelen kvinnor och män som är anställda som professorer, lektorer och i meriteringsanställningar, dvs. forskarassistenter, biträdande lektorer och postdoktorer. Under perioden 2010–2021 har den forskande och undervisande personalen ökat med 22 procent. Andelen kvinnor har ökat inom i stort sett alla anställningskategorier och forskningsämnesområden.

Av professorerna var 32 procent kvinnor och 68 procent män 2021. Professorer är den anställningskategori där könsfördelningen har ändrats mest sedan 2011, då andelen kvinnliga professorer var 23 procent. Även om könsfördelningen har blivit bättre över tid är den fortfarande ojämn. Mellan åren 2011 och 2021 ökade andelen kvinnliga lektorer från 44 procent till 48 procent. I kategorin meriteringsanställningar är andelen kvinnor 45 procent och andelen män 55 procent 2021, vilket är samma fördelning som 2011.

Forskning för att möta samhällets utmaningar

I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 presenterades satsningar på totalt 3,4 miljarder kronor för 2021. De prioriterade nationella och globala samhällsutmaningarna i propositionen är klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt ett demokratiskt och starkt samhälle. Nedan redovisas vissa satsningar som genomförs för att möta samhällsutmaningarna. Redovisningar finns även inom utgiftsområdena 9 Hälsovård, sjukvård och socialomsorg avsnitt 8.3, 20 Allmän miljö- och naturvård avsnitt 4.3.2, 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel avsnitt 2.6.2 samt 24 Näringsliv avsnitt 3.3.2.

Vetenskapsrådet har fått i uppdrag att inrätta två nya nationella forskningsprogram, ett om brottslighet och ett om segregation med en finansiering på 10 miljoner kronor vardera (U2021/01515). Inom ramen för uppdraget har sex projekt finansierats. Vidare har Vetenskapsrådet fått i uppdrag att finansiera forskning om säkra samhällen med 25 miljoner kronor och konstnärlig forskning med 10 miljoner kronor (U2021/01515). Genom utlysningar har 25 projekt finansierats.

För att stärka datadriven och digital innovation och forskning samt för att öka fokus på säker och etisk tillämpning av data och ny digital teknik inom både näringsliv och offentlig verksamhet genomförs ett antal satsningar. Exempelvis har Vetenskapsrådet fått i uppdrag att inrätta ett nytt nationellt forskningsprogram om digitaliseringens samhälleliga konsekvenser samt att finansiera forskning om cyber- och informationssäkerhet (U2021/02276). I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 presenterades även satsningar på forskarskolor. Vetenskapsrådet har därför fått i uppdrag att finansiera forskarskolor riktade mot lärare på hälso- och sjukvårdsutbildningar samt för forskarskolor inom humaniora och samhällsvetenskap (U2021/02276).

Vetenskapsrådet fördelade under 2021 medel till flera satsningar inom hälsoutmaningen, bl.a. en satsning på 100 miljoner kronor till det nationella forskningsprogrammet om virus och pandemier. Dessa medel har under 2021 finansierat 20 forskningsprojekt. Vidare har 30 miljoner kronor använts för projekt inom precisionsmedicin och 35 miljoner kronor till projekt i primärvården. Det nationella forskningsprogrammet om antibiotikaresistens fick 2021 ett utökat uppdrag och 75 miljoner kronor, motsvarande den tidigare riktade satsningen Infektion och antibiotika, tillfördes programmet. En rådgivande funktion, dit aktörer kan vända sig med frågor kring nyttjande av hälsodata för forskning, är också under uppbyggnad.

Insatser med anledning av covid-19-pandemin

Vetenskapsrådet fick i början av 2021 tre regeringsuppdrag med syfte att bidra till att möta de utmaningar som covid-19-pandemin medfört. Myndigheten har finansierat sex uppföljningsstudier av covid-19-vacciner (U2021/00807). Myndigheten har också finansierat forskning om långvariga symptom till följd av genomgången covid-19-sjukdom med 50 miljoner kronor (U2021/01335) samt bedrivit kommunikationsinsatser avseende vaccination mot sjukdomen covid-19 i samverkan med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Folkhälsomyndigheten (U2021/01335).

Utöver dessa uppdrag har Vetenskapsrådet också arbetat med att främja infrastruktur för kliniska studier där noderna inom Kliniska Studier Sverige har bidragit till att fler studier kopplade till covid-19 har kunnat genomföras. Även verksamheten vid Science for Life Laboratory (SciLifeLab) har präglats starkt av pandemin. SciLifeLab initierade under 2020 och 2021 ett antal forskningsinitiativ, bl.a. ett forskningsprogram kring covid-19 och en nationell forskningsportal med öppen datadelning om covid-19.

Forskningssamarbete inom EU

Det tidigare ramprogrammet för forskning och innovation, Horisont 2020, avslutades 2020, men deltagandet i de olika insatserna liksom projekten har fortsatt in i 2021. Av den tillgängliga budgeten för programmet har svenska organisationer fram t.o.m. december 2021 kontrakterat 3,4 procent av samtliga beviljade medel i Horisont 2020, vilket motsvarar drygt två miljarder euro.

Under våren 2021 fattade rådet och Europaparlamentet ett slutgiltigt beslut om ramprogrammet för forskning och innovation (Horisont Europa) för perioden 2021–2027. Budgeten för hela sjuårsperioden uppgår till totalt ca 94 miljarder euro om medlen till Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT) inkluderas. Horisont Europas arbetsprogram för 2021–2022 beslutades under 2021. Inom ramen för programmet har hittills totalt 810 utlysningar av medel genomförts. Ett exempel är den första utlysningen inom det europiska uppdraget (mission) för klimatneutrala och smarta städer, där sju av 100 beviljade städer som får medel inom programmet är svenska kommuner; Gävle, Göteborg, Helsingborg, Lund, Malmö, Stockholm och Umeå.

Under hösten 2021 antog rådet en förordning om bildande av nio gemensamma företag inom Horisont Europa. Det handlar om forskning och innovation inom områdena miljö, energi, transporter, digitalisering och hälsa, som ska implementeras genom en gemensam förordning. Sverige deltar i ett antal av de gemensamma företagen, bl.a. i Viktiga nyckelteknologier (KDT) där Vinnova bidrog med 30 miljoner kronor i den senaste utlysningen.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdverksamhet är internationell

Högkvalitativ forskning och innovation ska leda till samhällets utveckling och välfärd samt näringslivets konkurrenskraft. En stor del av de svenska statliga satsningarna på rymdverksamhet läggs på projekt som genomförs i internationella samarbeten. Rymdprojekt är tekniskt avancerade, långsiktiga och kostsamma och därför måste kompetens och resurser från flera länder i många fall användas. Dessutom är forskningsresultat och dess tillämpningar ofta av globalt intresse. De senaste åren har Sverige tappat i konkurrenskraft som leverantör till den europeiska rymdsektorn. Det beror bl.a. på att det svenska bidraget till den Europeiska rymdorganisationen (ESA) minskat i relation till andra länder vars andel har ökat mer. Från 2008 då Sveriges andel låg på 2,57 procent har andelen nu gått ner till 1,70 procent, vilket gör att nya svenska aktörer har svårt att hävda sig jämfört med etablerade leverantörer inom rymdsektorn.

Strategi för svensk rymdverksamhet

Den nationella strategin för svensk rymdverksamhet (skr. 2017/18:259) innehåller långsiktiga strategiska mål för att stärka svensk rymdverksamhet. Rymdverksamhet bör enligt strategin bedrivas utifrån ett helhetsperspektiv där nyttan för samhället står i centrum samtidigt som Sveriges säkerhet säkerställs. Genomförande av rymdstrategin har fortsatt under 2021. I fråga om flera av de rekommenderade insatserna i strategin pågår arbete på myndighetsnivå, t.ex. när det gäller informationsspridning om rymddata och innovationsfrämjande insatser för användning av sådana data. Rymdstyrelsen redovisade under 2021 ett uppdrag om att stärka analys- och metodutveckling för exploatering av rymddata i syfte att öka förutsättningarna för klimat- och miljöforskning samt innovation som bygger på rymddata. Vidare redovisade Rymdstyrelsen ett uppdrag med förslag om hur en förmåga till operationell rymdlägesbild ska kunna etableras och tillgodose det samlade nationella behovet.

En särskild utredare har haft i uppdrag att göra en översyn av lagen (1982:963) om rymdverksamhet och vid behov den anslutande förordningen (1982:1069) om rymdverksamhet (dir. 2020:34). Utredaren överlämnade i november 2021 betänkandet En ny rymdlag (SOU 2021:91). Betänkandet har remissbehandlats.

Utveckling av Esrange för rymdverksamhet

Under 2021 bidrog Vinnova och Rymdstyrelsen med 30 miljoner kronor vardera för fortsatt utveckling av forskningsinfrastrukturen vid Esrange (U2020/06670 respektive N2020/03087). Detta kompletterar tidigare investeringar för en ny uppskjutningsanläggning och till färdigställande av den testbädd som invigdes 2020. Denna möjliggör test- och utvecklingsverksamhet vid Esrange inom återanvändningsbar uppskjutningsteknik och för teknikdemonstrationer. Konstruktionen av den nya uppskjutningsanläggningen påbörjades under 2021 och den förväntas vara klar i slutet av 2022. Inom det nationella ballong- och raketprogrammet startades under 2021 nya projekt av betydelse för klimatforskningen.

Forskningens infrastruktur

Med forskningens infrastruktur avses verktyg eller resurser som är nödvändiga för att bedriva forskning, t.ex. forskningsanläggningar, forskningsbibliotek, laboratorier, beräkningsresurser och databaser. I Sverige finns två stora forskningsanläggningar, den europeiska spallationskällan European Spallation Source ERIC (ESS) och synkrotronljusanläggningen MAX IV.

Uppbyggnaden av ESS i Lund har fortgått under 2021. Samtliga byggnader är nu uppförda och anläggningen är färdigställd till ca 80 procent. Forskningen vid ESS förväntas innebära genombrott inom många vetenskapsområden t.ex. klimat, energi och life science. Under de två senaste åren har covid-19-pandemin haft stor påverkan på arbetet med att färdigställa konstruktionen av ESS, vilket orsakat förseningar och kostnadsökningar. ESS har under åren 2010–2020 bidragit till ca 33 000 årsarbetstillfällen i Europa varav 16 000 i Sverige enligt rapporten Samhällsekonomiska effekter av svenska investeringar i ESS 2010–2020 (Vetenskapsrådet 2022). Dessutom har svenska företag varit framgångsrika när det gäller att konkurrera inom upphandlingarna som gjorts av ESS. Från oktober 2015 till slutet av 2020 har svenska företag fått order från ESS till ett värde av drygt 8,5 miljarder kronor.

MAX IV vid Lunds universitet är en nationell forskningsanläggning som vänder sig till såväl svenska som internationella användare inom ett stort antal forskningsområden, t.ex. forskning riktad mot rening av förorenad mark, hållbara material och mer effektiva solceller. Industrins intresse för MAX IV ökar för varje år och MAX IV har tagit fram en särskild industristrategi för samverkan och användande. MAX IV:s användare genomförde under året fler än 100 experiment och publicerade 108 artiklar.

I Sverige finns ett stort antal befolkningsbaserade register som är unika källor till ny kunskap om t.ex. de vanligaste folksjukdomarna. Vetenskapsrådet har i uppdrag att förbättra tillgängligheten till registeruppgifter för forskningsändamål. Myndigheten har därför utvecklat och tillhandahåller metadataverktyget RUT, som i nuläget innehåller 27 anslutna register. Under 2021 har 9 myndighets- och kvalitetsregister anslutits till RUT och ytterligare 13 register är på väg att anslutas.

Kungl. biblioteket är Sveriges nationalbibliotek och ska främja den svenska forskningens kvalitet och en demokratisk samhällsutveckling genom att samla in, beskriva, bevara och tillhandahålla fysiskt och digitalt källmaterial. Insamlingen bygger i hög uträckning på en lagstadgad skyldighet för aktörer att leverera material och myndigheten har i uppdrag att tillgängliggöra samlingarna som utgör en källa för forskning inom samhällsvetenskap och humaniora. Genom effektiviseringar av verksamheten

har Kungl. biblioteket under 2021 ökat kapaciteten för bl.a. insamling och tillhandahållande av publikationer.

Pliktmaterialutredningen överlämnade i april 2021 betänkandet Papper, poddar och … Pliktmateriallagstiftning för ett tryggat källmaterial med förslag om en ny pliktmateriallag för en effektiv och långsiktigt hållbar pliktmaterialinsamling (SOU 2021:32). Hösten 2021 överlämnade även Utredningen om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur sitt betänkande Stärkt fokus på framtidens forskningsinfrastruktur (SOU 2021:65). Båda betänkandena har remissbehandlats.

Ett öppet vetenskapssystem

För att öka värdet av forskning behöver den spridas inom såväl vetenskapssamhället som till samhället i övrigt. Vetenskapliga publikationer, som är ett resultat av forskning som har finansierats med offentliga medel, ska vara omedelbart öppet tillgängliga med verkan fr.o.m. 2021. Vad gäller forskningsdata ska omställningen vara genomförd fullt ut senast 2026. För att påskynda omställningen till ett öppet vetenskapssystem fick Vetenskapsrådet och Kungl. biblioteket ett förtydligat uppdrag 2021 att främja och samordna arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata respektive vetenskapliga publikationer (U2021/02276 respektive U2021/02275). Ett nytt uppdrag för att utveckla arbetet med öppen vetenskap gavs också till universitet och högskolor (U2021/02274).

Statistik för 2021 visar att 67 procent av de vetenskapliga artiklarna registrerade i Swepub, som är en söktjänst för vetenskapliga publikationer vid svenska lärosäten, publicerades omedelbart öppet tillgängliga. Detta är en ökning jämfört med 2017 då 33 procent av de publicerade artiklarna var omedelbart öppet tillgängliga. Kungl. bibliotekets sammanställning av de totala utgifterna för vetenskaplig publicering visar att kostnaderna för 2021 uppgick till ca 711 miljoner kronor. Detta är en ökning jämfört med 2017 då de totala kostnaderna var 498 miljoner kronor. Ökningen beror främst på att svenska universitet och högskolor anslutit sig till nytecknade avtal, som inkluderar såväl kostnader för prenumerationer som för öppet tillgängliga publikationer.

Behandling av personuppgifter för forskningsändamål

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör se över möjligheterna att återkomma med förslag på en lagstiftning som likställer villkoren för offentliga och privata forskningsutförare att bedriva forskning som inbegriper personuppgifter på rättslig grund (bet. 2018/19:UbU5 punkt 2, rskr. 2018/19:44). I regeringens skrivelse Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021 (skr. 2021/22:75) angavs att avsikten är att den fråga som tillkännagivandet avser ska behandlas i budgetpropositionen för 2023. Regeringen bedömer nu att ytterligare överväganden behöver göras och avser därför att återkomma i frågan. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Svensk forskning i internationell jämförelse

Sverige är en framstående forskningsnation och de svenska avsättningarna överstiger EU:s mål på tre procent av BNP. Under perioden 2009–2022 har de statliga anslagen för forskning och utveckling ökat med ca 15,2 miljarder kronor i löpande priser. Huvuddelen av ökningen har tillförts universitet och högskolor, antingen som direkta anslag för forskning och utbildning på forskarnivå eller via forskningsfinansiärerna. Den ökade svenska finansieringen har resulterat i en ökning av den vetenskapliga produktionen. Ökningen är dock lägre än i jämförbara länder som Danmark, Norge

och Schweiz, vilket indikerar att andra länder är på väg i kapp och även passerat Sverige i vetenskaplig produktivitet. Den vetenskapliga synligheten mätt som antalet artiklar som citeras bland de tio procent högst citerade har inte ökat, utan minskat något jämfört med ett genomsnitt för de senaste tio åren, medan den i flera av de jämförda länderna har ökat.

Forskning för att möta samhällets utmaningar

Vetenskapsrådet genomför satsningar på forskning för att möta samhällets utmaningar. Flera av uppdragen har sitt ursprung i de forsknings-och innovationspolitiska propositionerna 2016 och 2020. Bedömningen är att genomförandet av programmen fungerar väl och att det skapas förutsättningar för tvärvetenskaplig forskning och tvärsektoriell samverkan. Därtill skapas möjligheter för synergier med europeiska och internationella program och initiativ.

Jämställdhet

Under de senaste tio åren har andelen kvinnor ökat inom samtliga anställningskategorier inom den forskande och undervisande personalen med undantag för meriteringsanställningar på totalnivå. Professorer är den anställningskategori där könsfördelningen ändrats mest sedan 2011. Andelen kvinnliga professorer har ökat med knappt tio procentenheter jämfört med 2011. Uppföljningen av rekryteringsmålen för perioden 2017–2019 visar att det inte har skett någon ökning av andelen kvinnor bland nyrekryterade professorer. I alla ämnen förutom medicin och hälsovetenskap har andelen i stället minskat. Ett nytt rekryteringsmål har därför satts upp för perioden 2021–2023. Målet är att hälften av de nyrekryterade professorerna vid universitet och högskolor ska vara kvinnor 2030.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Svensk rymdforskning bidrar med kunskap inom ett flertal samhälls- och forskningsområden, som t.ex. klimat- och miljöforskning samt digitalisering. Svensk rymdforskning och rymdindustri håller hög internationell klass, vilket bl.a. illustreras av att Sverige och svenska aktörer är efterfrågade i internationella och bilaterala rymdsamarbeten. Hög kompetens, erfarenhet och kvalitet inom t.ex. instrumentutveckling, kommersiell rymdteknik, deltagande i rymdmissioner och publicering av forskningsresultat samt ett ansvarsfullt och säkerhetsmedvetet arbetssätt är avgörande för svensk konkurrenskraft inom rymdverksamheten.

Sveriges deltagande i det obligatoriska vetenskapsprogrammet inom ESA möjliggör för svenska forskare att i samarbete med europeiska kollegor studera yttre rymden i projekt som är för kostsamma att genomföra med enbart nationell finansiering. Det är därför värdefullt för mindre länder, såsom Sverige, att delta i de stora ESA-projekten, liksom i andra internationella rymdsamarbeten.

Forskningens infrastruktur

Covid-19-pandemin under de två senaste åren har påvisat betydelsen av forskningsinfrastruktur av hög kvalitet för att forskningen ska kunna möta samhällsutmaningar. Väl utbyggda svenska biobanker har t.ex. använts för att snabbt kunna samla in covid-19-prover för forskning och bidra med forskningsdata och ett stort antal av de covidstudier som etikgodkändes under 2021 använder data från svenska register.

Satsningarna på svensk forskningsinfrastruktur bedöms komma att bidra till hög kvalitet inom svensk forskning och innovation samt öka det internationella samarbetet. ESS och MAX IV är forskningsinfrastrukturer som förväntas bli banbrytande inom

sina respektive områden och strategiskt viktiga för framtida forskning och innovation. För Sverige som värdland för ESS är det viktigt att anläggningen färdigställs snarast möjligt och levererar vad som har utlovats.

Ett öppet vetenskapssystem

Covid-19-pandemin har visat på vikten av forskning och faktabaserad kunskap för att kriser och samhällsutmaningar ska kunna hanteras. Att forskningsresultat delas öppet har varit en förutsättning för att kunna möta pandemins utmaningar och har dessutom synliggjort betydelsen av att trovärdig forskning av hög kvalitet finns tillgänglig för alla i hela samhället.

Det är därför positivt att det sker en stadig ökning av omedelbart öppet tillgängliga artiklar och att forskningsdata publiceras och delas öppet i en betydande omfattning och inom alla forskningsområden. Samtidigt finns ett fortsatt stort behov av att nyckelaktörer som lärosäten och forskningsfinansiärer tar ett gemensamt ansvar för att verka för att den nationella riktningen för öppen tillgång följs och uppnås. Utmaningar, såsom ökade kostnader för vetenskaplig publicering, brist på stödjande och vägledande insatser samt harmonisering av riktlinjer för öppen vetenskap och incitamentsstrukturer som främjar öppen vetenskap, behöver fortsatt hanteras i bred samverkan och med delat ansvar mellan alla berörda aktörer.

6.4 Politikens inriktning

6.4.1 Sverige ska fortsatt vara en ledande forskningsnation

Forskning och innovation ska bedrivas med hög kvalitet och effektivitet. En tydlig inriktning mot excellens och kvalitet är avgörande för att svensk forskning i framtiden ska vara konkurrenskraftig och bidra till en högre produktivitet och att skapa tillväxt i hela landet. Fortsatta investeringar i forskning och innovation, inklusive kunskapsspridning och nyttiggörande, behövs för att bygga ny kunskap och kompetens, skapa konkurrenskraft, tillväxt och välfärd, men också för att attrahera och behålla nyckelkompetens i Sverige. Öppen vetenskap bidrar till att upprätthålla och främja hög forskningskvalitet, stark forskningsintegritet och ökad samhällsnytta och gör också forskningsbaserad kunskap tillgänglig i samhället. Högre utbildning och forskning är avgörande för Sveriges kompetensförsörjning och för att Sverige ska kunna möta olika samhällsutmaningar. Den internationella konkurrensen inom forskning och utveckling hårdnar samtidigt som situationen i världen riskerar att göra det svårare att identifiera resurser för investeringar i forskning. Satsningarna som presenterades i den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020 fortsätter.

Sverige har höga ambitioner när det gäller europeiskt forskningssamarbete. Ett av målen i strategin för arbetet med Horisont Europa är att öka det svenska deltagandet med tio procent. Eftersom satsningarna i ramprogrammet ligger inom områden där svensk forskning och innovation är stark finns en realistisk möjlighet att uppnå detta mål. Detta skulle innebära att de svenska satsningarna kan tillföras ytterligare ca 400 miljoner kronor per år från Horisont Europa.

För att säkerställa att den statliga externa finansieringen av forskning och innovation fungerar på ett ändamålsenligt sätt har en särskild utredare utsetts för att göra en översyn av myndighetsorganisationen för forskningsfinansiering (dir. 2022:85). Syftet med översynen är att se till att organisationen effektivt stödjer forskning och innovation av högsta kvalitet, är väl anpassad för att hantera samhällsutmaningar och främjar nationella och internationella samarbeten samt tillgång till forskningsinfrastruktur.

6.4.2 Nyfikenhetsbaserad grundforskning och strategiska satsningar

Forskning av hög kvalitet är avgörande för att Sverige ska vara internationellt konkurrenskraftigt. För att klara en ökande konkurrens om talanger, experter och kompetenser behöver Sverige ha attraktiva forskningsmiljöer som kan locka till sig dessa. Det fria kunskapssökandet är en hörnsten i ett demokratiskt samhälle. Forskningens frihet ska värnas. Fri forskning har både ett egenvärde och kommer till nytta på kort och lång sikt och ska därför inte detaljstyras. Såväl nyfikenhetsdriven grundforskning som behovsinriktad, tillämpad forskning behövs och det finns ingen motsättning mellan dessa.

Sverige behöver satsa på forskning för att säkra kunskap och kompetens inom områden som är relevanta för att möta de utmaningar som mänskligheten står inför. För att kunna möta klimatutmaningen, genomföra klimatomställningen och omställningen till en cirkulär ekonomi samt för att skapa tillväxt fortsätter satsningar på forskning inom klimat och miljö i linje med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen 2020. Mer kunskap behövs även för att bekämpa kriminaliteten, stoppa det grova våldet och motverka cyberattacker. Här bidrar de nationella forskningsprogrammen inom dessa områden. Forskningen behöver dessutom i högre grad ta hänsyn till Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen.

Covid-19-pandemin ställde Sverige och världen inför en betydande utmaning. Forskning har bidragit till att snabbt ta fram vaccin som framgångsrikt bromsat pandemin. Tidigare satsningar på grundforskning av hög kvalitet var en förutsättning för den snabba omställning till riktade forskningsinsatser som krävdes för framtagandet av nya vacciner på rekordtid och med delvis helt nya tekniker. Fortsatta forskningsinsatser är en förutsättning för att Sverige och övriga världen ska kunna hantera framtida utmaningar inom hälsoområdet. Satsningarna på hälsa och life science som påbörjades 2021 utökas 2023 inom precisionsmedicin, psykisk hälsa, prevention och folkhälsa samt inom primärvård.

Digital teknik och kompetens är nödvändig för samhällsutvecklingen och för näringslivets konkurrenskraft. Digitaliseringen bidrar till omställningen till ett öppet vetenskapssystem som även beaktar etiska, säkerhetsmässiga och rättsliga aspekter. I den senaste forsknings- och innovationspolitiska propositionen introducerades flera satsningar på digitalisering som ska ta tillvara de möjligheter som digitaliseringen ger och samtidigt hantera de risker som uppstår i ett alltmer digitaliserat samhälle. Satsningarna som påbörjats under 2022 kommer att utökas fr.o.m. 2023.

6.4.3 Rymdforskning och rymdverksamhet

Samhällsnyttan med rymdforskning och rymdverksamhet är stor. Rymdforskning bidrar med betydelsefull kunskap till flera områden viktiga för samhället, som till exempel klimat och miljö, jordobservation och digitalisering. Satsningar på rymdverksamhet bidrar också till att stärka näringslivet. Finansieringen till ESA ger förutsättningar för svenskt deltagande i internationella forskningsprojekt och bidrar till att svenska forskare och företag kan behålla sina positioner inom internationell rymdforskning.

En utbyggnad av Esrange pågår och fr.o.m. 2023 kommer satelliter att kunna sändas upp i omloppsbana. Verksamheten med satellituppsändningar kommer att möjliggöra ytterligare forskning och bidra till ökad kunskap om jorden och rymden. I linje med regeringens rymdstrategi från 2018 har Svenska rymdaktiebolagets verksamhet inom samhällsuppdraget breddats och bolaget ska därutöver se till att verksamheten bedrivs med hänsyn tagen till utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen. Mot bak-

grund av detta ska bolaget ställa om delar av sin kommersiella verksamhet under kommande år. För att säkerställa att samhällsuppdraget, drift och utveckling av Esrange Space Centre, ges möjlighet att fortsatt utvecklas föreslår regeringen att ytterligare medel tillförs statsbidraget för verksamhet vid Esrange.

6.4.4 Forskningsinfrastruktur – en förutsättning för framgångsrik forskning

Forskningsinfrastruktur är nödvändig inom alla vetenskapliga fält för att framgångsrik forskning ska kunna bedrivas. Vikten av tillgång till avancerad utrustning och forskningsinfrastruktur har kommit att spela en central roll inom forskning, på grund av alltmer komplexa vetenskapliga frågeställningar, ökade datamängder och utveckling av avancerad teknik. I Sverige finns storskaliga anläggningar som SciLifeLab och MAX IV, vilket har visat sig vara strategiskt viktiga investeringar inte minst under pandemin. Konkurrenskraftig forskningsinfrastruktur är också avgörande för att Sverige ska attrahera internationella talanger och forskare.

Sverige står värd för två unika forskningsinfrastrukturer för studier av material – neutronkällan ESS och den intilliggande synkrotronljusanläggningen MAX IV. ESS är ett internationellt samarbete och har liksom många liknande infrastrukturer under uppbyggnad påverkats av brutna logistikkedjor och nedstängningar i samarbetsländer under pandemin. Anläggningarna förväntas bidra till vetenskapliga genombrott och göra Sverige till en intressant samarbetspartner inom forskning och innovation. Runt ESS och MAX IV skapas också ett ledande kunskapscentrum för material- och livsvetenskaper. För Sverige är det angeläget att ESS färdigställs snarast möjligt för att förhindra ytterligare fördyringar och för att forskare, näringslivet och samhället i stort ska kunna dra nytta av de unika möjligheter som ESS kommer att skapa. Regeringen avser därför att påskynda de svenska utbetalningarna till ESS och föreslår i denna proposition ökade medel till ESS 2023–2026.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 3.1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

2021	Utfall	7 205 723	Anslagssparande	-71 606
2022	Anslag	7 328 846[1]	Utgiftsprognos	7 377 189
2023	**Förslag**	**7 380 846**		
2024	Beräknat	7 828 846		
2025	Beräknat	7 804 846		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd för forskning och forskningsinformation. Anslaget får även användas för utgifter för forskningsinfrastrukturer, internationellt forskningssamarbete, utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet. Anslaget får även användas för bidrag till ett konsortium för konstruktionen och driften av European Spallation Source ESS, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**7 028 846**	**7 028 846**	**7 028 846**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	352 000	800 000	776 000
varav BP23	*356 000*	*569 000*	*528 000*
– Tillskott ESS	*356 000*	*569 000*	*528 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 380 846**	**7 828 846**	**7 804 846**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 356 000 000 kronor 2023 för att finansiera en ökning av bidraget till ESS. För samma ändamål beräknas anslaget öka med 569 000 000 kronor 2024, med 528 000 000 kronor 2025 och med 30 000 000 kronor 2026. Satsningen finansieras delvis genom att anslaget 1:1 *Statens skolverk* minskas med 166 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget 1:1 *Statens skolverk* minska med 160 000 000 kronor, för 2025 med 107 000 000 kronor och fr.o.m. 2026 med 15 000 000 kronor (se avsnitt 3.7.1).

Regeringen föreslår att 7 380 846 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 7 828 846 000 kronor respektive 7 804 846 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 26 127 000 000 kronor 2024–2033.

Skälen för regeringens förslag: Den grundforskning som finansieras av Vetenskapsrådet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. De medel som Vetenskapsrådet fördelar för vetenskaplig utrustning är också långsiktiga, eftersom myndigheten åtar sig att under flera år betala amorteringar och räntor för den aktuella utrustningen. Vidare tillkommer de åtaganden som följer av inrättandet av ESS. Regeringen bör bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 26 127 000 000 kronor 2024–2033.

Tabell 6.4 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2033
Ingående åtaganden	18 174 693	22 956 386	24 500 000			
Nya åtaganden	10 443 594	8 169 940	8 527 000			
Infriade åtaganden	-5 661 901	-6 626 326	-6 900 000	-7 763 470	-6 339 390	-12 024 140
Utestående åtaganden	22 956 386	24 500 000	26 127 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**25 200 000**	**24 500 000**	**26 127 000**			

Bemyndigande om bidrag till European Spallation Source ERIC (ESS)

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 1 004 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS).

Skälen för regeringens förslag: Konstruktionen av ESS påbörjades under hösten 2014. Hittills har Sverige betalat ca 7,5 miljarder kronor för konstruktion och initial drift, varav ca 6,1 miljarder kronor från Vetenskapsrådets forskningsanslag, ca 0,6 miljarder kronor från Lunds universitets forskningsanslag samt 0,8 miljarder kronor från Skåne läns landsting (Region Skåne). Sveriges kostnad för konstruktionen har tidigare beräknats till 6,8 miljarder kronor i 2013 års priser och utifrån förutsättningen att arbetet med konstruktionen ska vara klart 2025. Under 2019 påbörjade ESS den s.k. initiala driften, vilket innebär att anläggningen kommer att testas för driftsättning. Kostnaden för den initiala driften beräknades tidigare till ca 1,9 miljarder kronor i 2013 års priser. Till följd av pandemin har färdigställandet av anläggningen försenats och därmed ökar även kostnaderna. Mot bakgrund av att driftsättningen av ESS försenats beräknas Sveriges kostnader för konstruktion och initial drift till ca 9,8 miljarder kronor i 2013 års priser. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 1 004 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS).

Bemyndigande om medlemsavgift i det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemsavgift till det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem (Euro-HPC) på högst 25 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I budgetpropositionen för 2019 bemyndigades regeringen att under 2019 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemskap i det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem, High Performance Computing (Euro-HPC) med en medlemsavgift på högst 25 000 000 kronor (prop. 2018/19:1 utg.omr. 16, bet. 2018/19:UbU1, rskr. 2018/19:104). Högpresterande datorer behövs för att klara stora vetenskapliga och samhälleliga utmaningar som kräver stor beräkningskapacitet, såsom tidig upptäckt och behandling av sjukdomar och prognoser om klimatutvecklingen. Dessutom behövs dessa datorer för viktiga tillämpningar inom artificiell intelligens samt för nationell säkerhet och försvar. Eftersom Sverige nu har blivit medlem i Euro-HPC behövs ett bemyndigande för att betala medlemsavgiften för 2023 om högst 25 000 000 kronor.

6.5.2 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tabell 6.5 Anslagsutveckling 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	418 073	Anslagssparande	-6 536
2022	Anslag	420 061[1]	Utgiftsprognos	415 861
2023	**Förslag**	**420 061**		
2024	Beräknat	420 061		
2025	Beräknat	420 061		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella forskningsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**420 061**	**420 061**	**420 061**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**420 061**	**420 061**	**420 061**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 420 061 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 420 061 000 kronor respektive år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 537 000 000 kronor 2024–2032.

Skälen för regeringens förslag: Vetenskapsrådet svarar för långsiktiga internationella åtaganden gentemot forskningsorganisationer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 537 000 000 kronor 2024–2032.

Tabell 6.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2032
Ingående åtaganden	1 840 513	1 980 083	2 365 100			
Nya åtaganden	516 050	799 074	591 900			
Infriade åtaganden	376 480	-414 057	-420 000	-420 000	-420 000	-1 697 000
Utestående åtaganden	1 980 083	2 365 100	2 537 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 150 000**	**2 365 100**	**2 537 000**			

6.5.3 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tabell 6.8 Anslagsutveckling 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

2021	Utfall	175 050	Anslagssparande	-3 655
2022	Anslag	197 453[1]	Utgiftsprognos	195 488
2023	**Förslag**	**197 631**		
2024	Beräknat	201 838[2]		
2025	Beräknat	205 538[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 197 631 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 197 612 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Vetenskapsrådets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**197 453**	**197 453**	**197 453**
Pris- och löneomräkning[2]	1 878	6 121	9 873
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-2 000	-2 043	-2 100
varav BP23[3]	*-2 000*	*-2 000*	
– Korrigering av förvaltningsanslag	*-2 000*	*-2 000*	
Överföring till/från andra anslag	300	306	312
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**197 631**	**201 838**	**205 538**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2 Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 300 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera uppgifter avseende COST (Europeiskt samarbete inom vetenskap och teknik) som överförs från Verket för innovationssystem. Ökningen finansieras genom att anslaget 1:1 *Verket för innovationssystem* under utgiftsområde 24 Näringsliv minskar med motsvarande belopp. Vidare minskas anslaget med 2 000 000 kronor 2023 och beräknas minska med

2 000 000 kronor 2024. Minskningen beror på att Vetenskapsrådet inte längre har något uppdrag inom ramen för Sveriges återhämtningsplan.

Regeringen föreslår att 197 631 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 201 838 000 kronor respektive 205 538 000 kronor.

6.5.4 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tabell 6.10 Anslagsutveckling 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	1 085 665	Anslagssparande	-16 760
2022	Anslag	1 227 356[1]	Utgiftsprognos	1 198 948
2023	**Förslag**	**1 297 356**		
2024	Beräknat	1 297 356		
2025	Beräknat	1 297 356		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning och utveckling inklusive industriutvecklingsprojekt och fjärranalys inom nationella och internationella samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för information om rymdforskning och rymdverksamhet samt utgifter för deltagande i internationella rymdsamarbeten. Anslaget får användas för statsbidrag till Svenska rymdaktiebolaget och för utgifter för statsbidrag för verksamhet vid Esrange samt till utgifter för ersättning till vissa samebyar och till samefonden med anledning av verksamheten vid Esrange.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 227 356**	**1 227 356**	**1 227 356**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	70 000	70 000	70 000
Varav BP23	*60 000*	*60 000*	*60 000*
– Svenska rymdaktiebolagets samhällsuppdrag	*60 000*	*60 000*	*60 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 297 356**	**1 297 356**	**1 297 356**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 60 000 000 kronor 2023 för att finansiera Svenska rymdaktiebolagets samhällsuppdrag. För 2024–2026 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 297 356 000 kronor anvisas under anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 297 356 000 kronor respektive år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 600 000 000 kronor 2024–2034.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som finansieras från anslaget för rymdforskning och rymdverksamhet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 600 000 000 kronor 2024–2034.

Tabell 6.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2034
Ingående åtaganden	3 217 195	2 599 526	5 200 000			
Nya åtaganden	387 286	4 062 468	461 532			
Infriade åtaganden	1 004 955	-1 461 994	-1 061 532	-1 035 000	-1 035 000	-2 530 000
Utestående åtaganden	2 599 526	5 200 000	4 600 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 600 000**	**5 200 000**	**4 600 000**			

6.5.5 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tabell 6.13 Anslagsutveckling 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

2021	Utfall	41 394	Anslagssparande	552
2022	Anslag	46 152[1]	Utgiftsprognos	47 053
2023	**Förslag**	**46 759**		
2024	Beräknat	47 947[2]		
2025	Beräknat	48 947[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 46 759 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 46 759 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rymdstyrelsens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**46 152**	**46 152**	**46 152**
Pris- och löneomräkning[2]	607	1 795	2 795
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**46 759**	**47 947**	**48 947**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 46 759 000 kronor anvisas under anslaget 3:5 *Rymdstyrelsen: Förvaltning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 47 947 000 kronor respektive 48 947 000 kronor.

6.5.6 3:6 Institutet för rymdfysik

Tabell 6.15 Anslagsutveckling 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

2021	Utfall	57 381	Anslagssparande	-154
2022	Anslag	62 845[1]	Utgiftsprognos	62 196
2023	**Förslag**	**63 310**		
2024	Beräknat	64 287[2]		
2025	Beräknat	65 226[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 63 310 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 63 310 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för rymdfysiks förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**62 845**	**62 845**	**62 845**
Pris- och löneomräkning[2]	465	1 442	2 381
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**63 310**	**64 287**	**65 226**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 63 310 000 kronor anvisas under anslaget 3:6 *Institutet för rymdfysik* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 64 287 000 kronor respektive 65 226 000 kronor.

6.5.7 3:7 Kungl. biblioteket

Tabell 6.17 Anslagsutveckling 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

2021	Utfall	422 775	Anslagssparande	9 456
2022	Anslag	422 655[1]	Utgiftsprognos	426 072
2023	**Förslag**	**435 537**		
2024	Beräknat	449 593[2]		
2025	Beräknat	460 686[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 435 538 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 435 537 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kungl. bibliotekets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**422 655**	**422 655**	**422 655**
Pris- och löneomräkning[2]	12 882	26 938	38 031
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**435 537**	**449 593**	**460 686**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 435 537 000 kronor anvisas under anslaget 3:7 *Kungl. biblioteket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 449 593 000 kronor respektive 460 686 000 kronor.

6.5.8 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tabell 6.19 Anslagsutveckling 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

2021	Utfall	56 708	Anslagssparande	31 273
2022	Anslag	66 363[1]	Utgiftsprognos	52 490
2023	**Förslag**	**67 414**		
2024	Beräknat	69 893[2]		
2025	Beräknat	53 438[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 67 414 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 50 145 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Polarforskningssekretariatets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för att organisera och genomföra forskningsexpeditioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**66 363**	**66 363**	**66 363**
Pris- och löneomräkning[2]	1 051	3 530	5 478
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-18 403
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 414**	**69 893**	**53 438**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Polarforskningssekretariatets utgifter varierar mellan åren beroende på om större expeditioner genomförs eller inte. För att klara år med stora utgifter måste hela anslagssparandet tas i anspråk och anslaget är beräknat utifrån dessa förutsättningar.

Regeringen föreslår att 67 414 000 kronor anvisas under anslaget 3:8 *Polarforskningssekretariatet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 69 893 000 kronor respektive 53 438 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.21 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Tjänsteexport	3 762	0	16 000	16 500	-500	3 262

Polarforskningssekretariatet får ta ut avgifter för tjänsteexport av polarforskningsexpeditioner.

6.5.9 3:9 Sunet

Tabell 6.22 Anslagsutveckling 3:9 Sunet

Tusental kronor

2021	Utfall	49 183	Anslagssparande	-186
2022	Anslag	49 183[1]	Utgiftsprognos	48 526
2023	**Förslag**	**49 183**		
2024	Beräknat	49 183		
2025	Beräknat	49 183		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Swedish University Computer Network (Sunet), ett datanätverk för överföring av digital information mellan universitet och högskolor samt vissa andra organisationer. Anslaget får även användas för utgifter för grundanslutning till Sunet för de konstnärliga högskolorna, statliga kulturarvsinstitutioner

och Kungl. biblioteket samt för de specifika kostnader Sunet har för anslutning till internationella forskningsnät.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:9 Sunet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**49 183**	**49 183**	**49 183**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**49 183**	**49 183**	**49 183**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 49 183 000 kronor anvisas under anslaget 3:9 *Sunet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 49 183 000 kronor för respektive år.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.24 Uppdragsverksamhet Sunet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet	21 529	1 300	242 000	242 800	-800	22 029

Avgifterna ska täcka de kostnader som inte täcks av anslaget.

6.5.10 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tabell 6.25 Anslagsutveckling 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tusental kronor

2021	Utfall	5 474	Anslagssparande	-81
2022	Anslag	5 409[1]	Utgiftsprognos	5 249
2023	**Förslag**	**5 465**		
2024	Beräknat	5 810[2]		
2025	Beräknat	6 064[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 5 465 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 5 465 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Överklagandenämnden för etikprövning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.26 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:10 Överklagandenämnden för etikprövning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**5 409**	**5 409**	**5 409**
Pris- och löneomräkning[2]	56	401	655
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 465**	**5 810**	**6 064**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 5 465 000 kronor anvisas under anslaget 3:10 *Överklagandenämnden för etikprövning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 5 810 000 kronor respektive 6 064 000 kronor.

6.5.11 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tabell 6.27 Anslagsutveckling 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	41 411	Anslagssparande	3 657
2022	Anslag	51 207[1]	Utgiftsprognos	52 015
2023	**Förslag**	**51 758**		
2024	Beräknat	52 570[2]		
2025	Beräknat	53 354[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 51 758 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 51 758 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Etikprövningsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.28 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:11 Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**51 207**	**51 207**	**51 207**
Pris- och löneomräkning[2]	551	1 363	2 147
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**51 758**	**52 570**	**53 354**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 51 758 000 kronor anvisas under anslaget 3:11 *Etikprövningsmyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 52 570 000 kronor respektive 53 354 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.29 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Etikprövningsmyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Intäkter 2023	Kostnader 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Offentligrättslig verksamhet						
Avgifter för etikprövning	-	-	31 000	-	-	-

Avgifterna levereras in på inkomsttitel 2559 *Avgifter för etikprövning*. Det finns inte något bestämt ekonomiskt mål, därav redovisas endast intäkterna.

6.5.12 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tabell 6.30 Anslagsutveckling 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tusental kronor

2021	Utfall	6 457	Anslagssparande	2 098
2022	Anslag	8 350[1]	Utgiftsprognos	8 516
2023	**Förslag**	**9 330**		
2024	Beräknat	9 953[2]		
2025	Beräknat	10 410[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 330 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 9 331 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Nämnden för prövning av oredlighet i forskning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.31 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 350**	**8 350**	**8 350**
Pris- och löneomräkning[2]	180	750	1 167
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	800	853	893
varav BP23[3]	*800*	*800*	*800*
– Förstärkning av Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	*800*	*800*	*800*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 330**	**9 953**	**10 410**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 800 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera ökade kostnader till följd av en ökad mängd ärenden till nämnden. Ökningen finansieras genom att anslag 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* minskas med 1 000 000 kronor. Anledningen till att minskningen är större än motsvarande ökning beror på att detta anslag pris- och löneomräknas, vilket inte är fallet med anslag 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål.*

Regeringen föreslår att 9 330 000 kronor anvisas under anslaget 3:12 *Nämnden för prövning av oredlighet i forskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 9 953 000 kronor respektive 10 410 000 kronor.

6.5.13 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tabell 6.32 Anslagsutveckling 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

2021	Utfall	88 725	Anslagssparande	270
2022	Anslag	88 995[1]	Utgiftsprognos	88 138
2023	**Förslag**	**87 995**		
2024	Beräknat	87 995		
2025	Beräknat	87 995		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för tull och mervärdesskatt som har betalats av EISCAT Scientific Association. Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom forsknings- och utvecklingsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.33 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**88 995**	**88 995**	**88 995**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 000	-1 000	-1 000
varav BP23	*-1 000*	*-1 000*	*-1 000*
– Förstärkning av Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	*-1 000*	*-1 000*	*-1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**87 995**	**87 995**	**87 995**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera ökningen av anslag 3:12 *Nämnden för prövning av oredlighet i forskning*.

Regeringen föreslår att 87 995 000 kronor anvisas under anslaget 3:13 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 87 995 000 kronor för respektive år.

6.5.14 3:14 Gentekniknämnden

Tabell 6.34 Anslagsutveckling 3:14 Gentekniknämnden

Tusental kronor

2021	Utfall	4 182	Anslagssparande	761
2022	Anslag	4 810[1]	Utgiftsprognos	3 466
2023	**Förslag**	**4 850**		
2024	Beräknat	4 960[2]		
2025	Beräknat	5 055[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 4 850 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 4 850 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Gentekniknämndens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.35 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:14 Gentekniknämnden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 810**	**4 810**	**4 810**
Pris- och löneomräkning[2]	40	150	245
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 850**	**4 960**	**5 055**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 4 850 000 kronor anvisas under anslaget 3:14 *Gentekniknämnden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 960 000 kronor respektive 5 055 000 kronor.

7 Anslag för gemensamma ändamål

7.1 Anslag för gemensamma ändamål

7.1.1 4:1 Internationella program

Tabell 7.1 Anslagsutveckling 4:1 Internationella program

Tusental kronor

2021	Utfall	67 212	Anslagssparande	13 609
2022	Anslag	81 589[1]	Utgiftsprognos	80 804
2023	**Förslag**	**81 589**		
2024	Beräknat	81 589		
2025	Beräknat	81 589		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stipendier till s.k. tredjelandsstudenter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att främja internationella kontakter inom EU-program och andra internationella program inom utbildningsområdet. Anslaget får även användas för att medfinansiera EU-medel inom Universitets- och högskolerådets ansvarsområde och genomföra stödåtgärder inom ramen för EU:s utbildningsprogram.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**81 589**	**81 589**	**81 589**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**81 589**	**81 589**	**81 589**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 81 589 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Internationella program* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 81 589 000 kronor respektive 81 589 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag

Universitets- och högskolerådet kommer under 2023 att bevilja stipendier för senare läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag om högst 100 000 000 kronor 2024–2026.

Tabell 7.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	90 412	90 412	90 412			
Nya åtaganden	60 275	70 000	70 000			
Infriade åtaganden	-60 275	-70 000	-60 412	-60 000	-30 000	-10 000
Utestående åtaganden	90 412	90 412	100 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**168 000**	**168 000**	**100 000**			

7.1.2 4:2 Avgifter till Unesco och ICCROM

Tabell 7.4 Anslagsutveckling 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

2021	Utfall	30 299	Anslagssparande	587
2022	Anslag	32 186[1]	Utgiftsprognos	31 876
2023	**Förslag**	**32 186**		
2024	Beräknat	32 186		
2025	Beräknat	32 186		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Unesco. Anslaget får även användas för utgifter för Internationella centret för bevarande och restaurering av kulturföremål i Rom (ICCROM) samt utgifter för de Unescokonventioner som Sverige har ratificerat.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**32 186**	**32 186**	**32 186**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**32 186**	**32 186**	**32 186**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 32 186 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Avgifter till Unesco och ICCROM* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 32 186 000 kronor respektive 32 186 000 kronor.

7.1.3 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tabell 7.6 Anslagsutveckling 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

2021	Utfall	11 170	Anslagssparande	-64
2022	Anslag	10 980[1]	Utgiftsprognos	10 874
2023	**Förslag**	**11 096**		
2024	Beräknat	11 382[2]		
2025	Beräknat	11 624[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 096 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 096 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska Unescorådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bevakning och genomförande av Unescos verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**10 980**	**10 980**	**10 980**
Pris- och löneomräkning[2]	116	402	644
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 096**	**11 382**	**11 624**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 096 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Kostnader för Svenska Unescorådet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 11 382 000 kronor respektive 11 624 000 kronor.

7.1.4 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tabell 7.8 Anslagsutveckling 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

2021	Utfall	29 958	Anslagssparande	22 185
2022	Anslag	58 043[1]	Utgiftsprognos	49 561
2023	**Förslag**	**32 643**		
2024	Beräknat	16 173		
2025	Beräknat	15 243		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning. Anslaget får även användas för utgifter för statistik, analyser och prognoser inom dessa områden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**58 043**	**58 043**	**58 043**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-25 400	-41 870	-42 800
varav BP23	*1 900*		*900*
– Förstärkning av AES och CVTS	*1 900*		*900*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**32 643**	**16 173**	**15 243**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

För att genomföra de internationella studierna Adult Education Survey (AES) och Continuing Vocational Training Survey (CVTS) ökas anslaget med 1 900 000 kronor för 2023 samt beräknas öka med 900 000 kronor för 2025.

Regeringen föreslår att 32 643 000 kronor anvisas under anslaget 4.4 *Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 16 173 000 kronor respektive 15 243 000 kronor.

Utgiftsområde 17

Kultur, medier, trossamfund och fritid

Utgiftsområde 17 – Kultur, medier, trossamfund och fritid

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 6

2 Lagförslag ... 9
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ... 9

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid ... 11
3.1 Utgiftsområdets omfattning ... 11
3.2 Utgiftsutveckling ... 11
3.3 Skatteutgifter ... 13
3.4 Mål för utgiftsområdet ... 14
3.5 Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet ... 18
3.6 Sammanfattande resultatbedömning för kulturområdet ... 18

4 Kulturområdesövergripande verksamhet ... 21
4.1 Mål för området ... 21
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 21
4.3 Resultatredovisning ... 21
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 31
4.5 Politikens inriktning ... 32
4.6 Budgetförslag ... 32
4.6.1 1:1 Statens kulturråd ... 32
4.6.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete ... 33
4.6.3 1:3 Skapande skola ... 34
4.6.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet ... 35
4.6.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler ... 36
4.6.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet ... 37
4.6.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys ... 39

5 Teater, dans och musik ... 41
5.1 Mål för området ... 41
5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 41
5.3 Resultatredovisning ... 41
5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 45
5.5 Politikens inriktning ... 46
5.6 Budgetförslag ... 46
5.6.1 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner ... 46
5.6.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål ... 48
5.6.3 2:3 Statens musikverk ... 49

6 Litteraturen, läsandet och språket ... 51
6.1 Mål för området ... 51
6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 51
6.3 Resultatredovisning ... 51
6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 55
6.5 Politikens inriktning ... 56
6.6 Budgetförslag ... 56
6.6.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter ... 56
6.6.2 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier ... 58
6.6.3 3:3 Institutet för språk och folkminnen ... 59

7 Bildkonst, arkitektur, form och design 61
7.1 Mål för området 61
7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 61
7.3 Resultatredovisning 61
7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 63
7.5 Budgetförslag 64
7.5.1 4:1 Statens konstråd 64
7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön 65
7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor 66
7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet 67

8 Konstnärernas villkor 69
8.1 Mål för området 69
8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 69
8.3 Resultatredovisning 69
8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 72
8.5 Politikens inriktning 73
8.6 Budgetförslag 73
8.6.1 5:1 Konstnärsnämnden 73
8.6.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer 74

9 Arkiv 77
9.1 Mål för området 77
9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 77
9.3 Resultatredovisning 77
9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 79
9.5 Den årliga revisionens iakttagelser 80
9.6 Budgetförslag 80
9.6.1 6:1 Riksarkivet 80

10 Kulturmiljö 83
10.1 Mål för området 83
10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 83
10.3 Resultatredovisning 83
10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 88
10.5 Budgetförslag 89
10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet 89
10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård 90
10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning 91
10.5.4 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer 92

11 Museer och utställningar 93
11.1 Mål för området 93
11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 93
11.3 Resultatredovisning 93
11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 96
11.5 Den årliga revisionens iakttagelser 96
11.6 Budgetförslag 97
11.6.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter 97
11.6.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser 100
11.6.3 8:3 Bidrag till vissa museer 102
11.6.4 8:4 Forum för levande historia 104
11.6.5 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål 106

12 Trossamfund 107
12.1 Mål för området 107

12.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 107
12.3 Resultatredovisning ... 107
12.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 108
12.5 Politikens inriktning ... 108
12.6 Budgetförslag ... 109
12.6.1 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund ... 109
12.6.2 9:2 Stöd till trossamfund ... 110

13 Film ... 111
13.1 Mål för området ... 111
13.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 111
13.3 Resultatredovisning ... 111
13.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 115
13.5 Budgetförslag ... 115
13.5.1 10:1 Filmstöd ... 115

14 Medier ... 117
14.1 Mål för området ... 117
14.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 117
14.3 Resultatredovisning ... 117
14.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 126
14.5 Politikens inriktning ... 126
14.6 Budgetförslag ... 127
14.6.1 11:1 Sändningar av TV Finland ... 127
14.6.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen ... 128
14.6.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet ... 129
14.6.4 11:4 Statens medieråd ... 130
14.6.5 11:5 Stöd till taltidningar ... 130
14.6.6 Public service ... 131

15 Ungdomspolitik ... 133
15.1 Mål för området ... 133
15.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 133
15.3 Resultatredovisning ... 133
15.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 143
15.5 Politikens inriktning ... 144
15.6 Budgetförslag ... 145
15.6.1 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ... 145
15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet ... 146
15.6.3 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken ... 147

16 Politik för det civila samhället ... 149
16.1 Mål för området ... 149
16.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 149
16.3 Resultatredovisning ... 149
16.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 154
16.5 Politikens inriktning ... 154
16.6 Idrottspolitiken ... 155
16.6.1 Mål för området ... 155
16.6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 155
16.6.3 Resultatredovisning ... 156
16.6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 159
16.6.5 Politikens inriktning ... 160
16.7 Friluftslivspolitiken ... 160
16.7.1 Mål för området ... 160
16.7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 160

16.7.3 Resultatredovisning 161
16.7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 163
16.7.5 Politikens inriktning 163
16.8 Budgetförslag 164
16.8.1 13:1 Stöd till idrotten 164
16.8.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler 165
16.8.3 13:3 Stöd till friluftsorganisationer 167
16.8.4 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer 167
16.8.5 13:5 Insatser för den ideella sektorn 169

17 Folkbildning 171
17.1 Mål för området 171
17.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 171
17.3 Resultatredovisning 171
17.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 177
17.5 Politikens inriktning 179
17.6 Budgetförslag 180
17.6.1 14:1 Bidrag till folkbildningen 180
17.6.2 14:2 Bidrag till tolkutbildning 181
17.6.3 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen 183
17.6.4 14:4 Särskilt utbildningsstöd 184

18 Spelmarknaden 185
18.1 Mål för området 185
18.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 185
18.3 Resultatredovisning 185
18.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 188
18.5 Politikens inriktning 189
18.6 Budgetförslag 189
18.6.1 15:1 Spelinspektionen 189

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst (avsnitt 2.1 och 14.6.6).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Kungliga Dramatiska teatern AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i ett nytt övermaskineri som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 70 000 000 kronor (avsnitt 5.6.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Stiftelsen Nordiska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i huvudbyggnaden som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 77 300 000 kronor (avsnitt 11.6.2).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Stiftelsen Skansen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för underhåll och utveckling av fastigheter och kulturhistoriska byggnader samt tillgänglighetsanpassning som uppgår till högst 80 000 000 kronor (avsnitt 11.6.2).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Stiftelsen Tekniska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i byggnationen av en ny visualiseringsdom som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 95 000 000 kronor (avsnitt 11.6.2).
6. Riksdagen godkänner att Forum för levande historias uppdrag ska omfatta frågor som rör demokrati, mänskliga rättigheter och intolerans med utgångspunkt i Förintelsen, kommunistiska regimers och andras brott mot mänskligheten i historien (avsnitt 11.6.4).
7. Riksdagen godkänner medelstilldelningen för 2023 från public service-kontot till Sveriges Radio AB med 3 265 400 000 kronor, till Sveriges Television AB med 5 349 800 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 472 300 000 kronor (avsnitt 14.6.6).
8. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid enligt tabell 1.1.
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens kulturråd	71 187
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	532 082
1:3 Skapande skola	201 464
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 852
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 700 935
1:7 Myndigheten för kulturanalys	18 659
2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 131 287
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	251 614
2:3 Statens musikverk	98 521
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	205 735
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	133 363

Anslag	
3:3 Institutet för språk och folkminnen	74 001
4:1 Statens konstråd	11 347
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	42 947
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 844
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	46 069
5:1 Konstnärsnämnden	23 702
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	568 530
6:1 Riksarkivet	455 002
7:1 Riksantikvarieämbetet	291 835
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	276 042
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 406 004
8:2 Centrala museer: Stiftelser	273 714
8:3 Bidrag till vissa museer	79 718
8:4 Forum för levande historia	50 757
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	80
9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	16 600
9:2 Stöd till trossamfund	81 919
10:1 Filmstöd	553 444
11:1 Sändningar av TV Finland	9 671
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 488
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	533
11:4 Statens medieråd	24 401
11:5 Stöd till taltidningar	48 456
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	59 690
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	290 680
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	22 000
13:1 Stöd till idrotten	2 091 811
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164
13:3 Stöd till friluftsorganisationer	97 785
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
13:5 Insatser för den ideella sektorn	123 758
14:1 Bidrag till folkbildningen	4 337 783
14:2 Bidrag till tolkutbildning	48 831
14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	30 000
14:4 Särskilt utbildningsstöd	202 158
15:1 Spelinspektionen	78 332
Summa anslag inom utgiftsområdet	**16 667 948**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställnings-bemyndigande	Tidsperiod
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	200 000	2024–2026
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	11 000	2024–2025
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	45 000	2024–2025
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	183 000	2024
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	45 000	2024–2025
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	35 000	2024
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	250 000	2024–2033
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	90 000	2024–2026
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	262 000	2024
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	40 000	2024–2026
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000	2024
14:2 Bidrag till tolkutbildning	120 000	2024–2028
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**1 296 000**	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §[1]	
Underlaget för public service-avgiften är den avgiftsskyldiges beskattningsbara förvärvsinkomst enligt 1 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229).	
Underlaget ska högst uppgå till *1,870* gånger det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för beskattningsåret.	Underlaget ska högst uppgå till *1,75* gånger det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för beskattningsåret.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.

2. Bestämmelsen i den nya lydelsen tillämpas första gången för det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2022.

[1] Senaste lydelse 2021:1203.

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om kulturområdesövergripande verksamhet, teater, dans och musik, litteraturen, läsandet och språket, bildkonst, arkitektur, form och design, konstnärernas villkor, arkiv, kulturmiljö, museer och utställningar, trossamfund, film, medier, ungdomspolitik, politik för det civila samhället (inklusive idrottspolitik), folkbildning och spelmarknaden. De myndigheter, verksamheter och anslag som utgiftsområdet omfattar behandlas i respektive delavsnitt. I avsnitt 4 Kulturområdesövergripande verksamhet sammanfattas även vissa tvärgående perspektiv för hela kulturområdet avseende allas möjlighet att delta i kulturlivet samt kulturlivets internationalisering och internationellt samarbete.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Kulturområdesövergripande verksamhet	**5 346**	**4 169**	**3 885**	**2 579**	**2 414**	**2 478**
1:1 Statens kulturråd	62	74	75	**71**	72	73
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	3 238	2 101	1 835	**532**	327	322
1:3 Skapande skola	197	200	198	**201**	176	176
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45	45	44	**45**	45	45
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	7	10	10	**10**	10	10
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 781	1 722	1 704	**1 701**	1 764	1 832
1:7 Myndigheten för kulturanalys	17	18	19	**19**	19	20
Teater, dans och musik	**1 487**	**1 531**	**1 529**	**1 481**	**1 558**	**1 615**
2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner	1 137	1 132	1 132	**1 131**	1 205	1 260
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	227	302	299	**252**	252	252
2:3 Statens musikverk	123	97	99	**99**	101	104
Litteraturen, läsandet och språket	**390**	**406**	**415**	**413**	**420**	**428**
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	191	206	213	**206**	206	206
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	128	128	130	**133**	139	147
3:3 Institutet för språk och folkminnen	71	72	72	**74**	75	75
Bildkonst, arkitektur, form och design	**136**	**127**	**128**	**112**	**113**	**114**
4:1 Statens konstråd	11	11	12	**11**	12	12

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	65	43	44	**43**	43	43
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	14	12	12	**12**	12	12
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	46	61	60	**46**	46	46
Konstnärernas villkor	**902**	**823**	**822**	**592**	**583**	**583**
5:1 Konstnärsnämnden	23	23	24	**24**	24	25
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	879	800	798	**569**	559	559
Arkiv	**429**	**468**	**448**	**455**	**470**	**481**
6:1 Riksarkivet	429	468	448	**455**	470	481
Kulturmiljö	**1 053**	**1 030**	**1 031**	**1 036**	**1 044**	**1 043**
7:1 Riksantikvarieämbetet	297	286	288	**292**	300	307
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	288	276	276	**276**	276	268
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460	460	460	**460**	460	460
7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	8	8	8	**8**	8	8
Museer och utställningar	**1 971**	**1 890**	**1 902**	**1 810**	**1 859**	**1 903**
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 519	1 451	1 460	**1 406**	1 453	1 496
8:2 Centrala museer: Stiftelser	297	305	305	**274**	274	274
8:3 Bidrag till vissa museer	101	84	84	**80**	80	80
8:4 Forum för levande historia	55	50	54	**51**	52	54
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål		0	0	**0**	0	0
Trossamfund	**128**	**107**	**98**	**99**	**99**	**99**
9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund	14	16	16	**17**	17	17
9:2 Stöd till trossamfund	114	90	82	**82**	82	82
Film	**949**	**628**	**628**	**553**	**553**	**553**
10:1 Filmstöd	949	628	628	**553**	553	553
Medier	**73**	**86**	**86**	**87**	**91**	**92**
11:1 Sändningar av TV Finland	9	10	10	**10**	10	11
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3	3	3	**3**	4	4
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	0	0	0	**1**	1	1
11:4 Statens medieråd	23	24	25	**24**	25	26
11:5 Stöd till taltidningar	37	48	47	**48**	52	52
Ungdomspolitik	**341**	**422**	**417**	**372**	**374**	**355**
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	52	59	58	**60**	61	63
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	288	341	337	**291**	291	291
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	2	22	22	**22**	22	2
Politik för det civila samhället	**4 293**	**3 241**	**3 235**	**2 381**	**2 406**	**2 406**
13:1 Stöd till idrotten	3 922	2 787	2 787	**2 092**	2 117	2 117
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	101	112	111	**52**	52	52
13:3 Stöd till friluftsorganisationer	48	98	98	**98**	98	98
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15	15	15	**15**	15	15
13:5 Insatser för den ideella sektorn	208	229	224	**124**	124	124
Folkbildning	**5 111**	**5 202**	**5 145**	**4 619**	**4 595**	**4 597**
14:1 Bidrag till folkbildningen	4 770	4 830	4 830	**4 338**	4 338	4 338
14:2 Bidrag till tolkutbildning	48	60	55	**49**	55	57
14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	100	110	60	**30**		
14:4 Särskilt utbildningsstöd	193	202	200	**202**	202	202

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Tillsyn över spelmarknaden	**74**	**77**	**77**	**78**	**80**	**82**
15:1 Spelinspektionen	74	77	77	**78**	80	82
Totalt för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	**22 683**	**20 208**	**19 847**	**16 668**	**16 659**	**16 830**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**18 500**	**18 500**	**18 500**
Pris- och löneomräkning[2]	96	337	541
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 927	-2 178	-2 211
varav BP23[3]	*320*	*309*	*313*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**16 668**	**16 659**	**16 830**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	12 512
Verksamhetsutgifter[2]	4 100
Investeringar[3]	56
Summa utgiftsram	**16 668**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 17.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	Prognos 2022	Prognos 2023
Avdrag för bidrag till Tekniska museet	0	0
Ersättning till idrottsutövare, undantag för socialavgifter	-	-
Försäljning av konstverk för mindre än 300 000 kr/år, undantag från mervärdesskatt	-	-
Tidningar och tidskrifter, mervärdesskattesats 6 %	2 590	2 740
Böcker och broschyrer m.m., mervärdesskattesats 6 %	1 700	1 800
Entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar, mervärdesskattesats 6 %	1 710	1 820
Förevisning av naturområden, mervärdesskattesats 6 %	50	50
Vissa rekreations- och idrottstjänster, mervärdesskattesats 6 %	3 510	3 610
Upphovsrätter, mervärdesskattesats 6 %	-	-
Försäljning av konstverk för minst 300 000 kr/år, mervärdesskattesats 12 %	20	20
Omsättning i ideella föreningar, undantag från mervärdesskatt	530	550
Skattereduktion för gåvor till ideell verksamhet	370	370
Totalt för utgiftsområde 17	**10 480**	**10 960**

[1] Ett ”-” innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Kultur

Riksdagen har antagit följande nationella kulturpolitiska mål (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145):

Målen är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

De nationella kulturpolitiska målen tillämpas på resultatredovisningen för följande avsnitt: Kulturområdesövergripande verksamhet, Teater, dans och musik, Litteraturen, läsandet och språket, Bildkonst, arkitektur, form och design, Konstnärernas villkor, Arkiv, Kulturmiljö, Museer och utställningar samt Film.

De statliga insatserna till stöd för den kommunala kulturskolan

Riksdagen har antagit att det övergripande målet ska vara att främja kulturskolans möjligheter att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet i kulturella och konstnärliga uttryckssätt, liksom möjligheterna till såväl fördjupning som bredd i undervisningen med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar (prop. 2017/18:164, bet. 2017/18:KrU9, rskr. 2017/18:312).

Litteratur och läsfrämjande

Riksdagen har antagit följande nationella mål för politiken för litteratur- och läsfrämjande (prop. 2013/14:3, bet. 2013/14:KrU4, rskr. 2013/14:117): Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

Nationell språkpolitik

Riksdagen har antagit följande mål för en nationell språkpolitik (prop. 2005/06:2, bet. 2005/06:KrU4, rskr. 2005/06:89):

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Bildkonst, arkitektur, form och design

Riksdagen har antagit följande nationella mål för arkitektur-, form- och designpolitiken (prop. 2017/18:110, bet. 2017/18:CKrU1, rskr. 2017/18:316):

Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Målet ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden,
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids,
- det offentliga agerar förebildligt,
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas tillvara och utvecklas,
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla, och
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Arkiv

Riksdagen har antagit mål för den statliga arkivverksamheten (prop. 1989/90:72, bet. 1989/90:KrU29, rskr. 1989/90:307). Målet är att myndigheternas arkiv ska bevaras, hållas ordnade och vårdas så att de tillgodoser:

- rätten att ta del av allmänna handlingar,
- behovet av information för rättskipningen och förvaltningen, och
- forskningens behov.

Kulturmiljö

Riksdagen har antagit mål för det statliga kulturmiljöarbetet (prop. 2012/13:96, bet. 2012/13:KrU9, rskr. 2012/13:273). Målet är att främja:

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser, och

– en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Film

Riksdagen har antagit följande mål för filmpolitiken (prop. 2015/16:132, bet. 2015/16:KrU11, rskr. 2015/16:289):

– utveckling och produktion av värdefull svensk film sker kontinuerligt och i olika delar av landet,
– allt fler ser värdefull film som sprids och visas i olika visningsformer i hela landet,
– filmarvet bevaras, används och utvecklas,
– svensk film sprids alltmer utomlands och kvalificerat internationellt utbyte och samverkan sker på filmområdet,
– barn och unga har goda kunskaper om film och rörlig bild och ges möjligheter till eget skapande,
– jämställdhet och mångfald präglar filmområdet, och
– filmen bidrar till att stärka yttrandefriheten och det offentliga samtalet.

Medier

Målen för mediepolitiken är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15: KrU6, rskr. 2014/15:96).

Trossamfund

Riksdagen har antagit mål för statens stöd till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet. 1999/2000:KU5, rskr. 1999/2000:45). Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Ungdomspolitik

Målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2013/14:191, bet. 2013/14:KrU9, rskr. 2013/14:354).

Politik för det civila samhället

Målet för politiken för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195) är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

– utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
– stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter, och
– fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Idrott

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09: KrU8, rskr. 2008/09:243). Mål och syfte med statsbidraget till idrotten är att ge möjligheter för alla i Sverige att motionera och idrotta, att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge alla i Sverige positiva upplevelser av idrott som underhållning. Stöd till barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Stöd kan även lämnas till sådan verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Friluftslivspolitik

Målet för friluftspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38).

Tio mätbara mål har redovisats till riksdagen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278).

Målen är följande:

- tillgänglig natur för alla
- starkt engagemang och samverkan
- allemansrätten
- tillgång till natur för friluftsliv
- attraktiv tätortsnära natur
- hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
- skyddade områden som resurs för friluftslivet
- ett rikt friluftsliv i skolan
- friluftsliv för god folkhälsa
- god kunskap om friluftslivet.

De tio målen har preciseringar som förtydligar innebörden av målen. Preciseringarna utgör ett stöd för att genomföra åtgärder. De är också underlag för att mäta och följa upp målen och för att fortsätta utveckla friluftslivspolitiken.

Friluftsliv är ett allmänt intresse som spänner över flera politikområden och friluftslivsmålen berör flera olika myndigheter. Naturvårdsverket ansvarar för att utveckla förutsättningarna för friluftslivet och samordnar arbetet på nationell nivå. Länsstyrelserna samordnar och leder det regionala arbetet. Flera miljökvalitetsmål som riksdagen har beslutat (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377) har även preciseringar och etappmål som rör friluftslivet. Dessa redovisas i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Folkbildning

Målet för folkbildningspolitiken fastställdes genom riksdagens beslut i fråga om regeringens proposition Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379). Målet är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. Målet avspeglar folkbildningens idémässiga grund, särskilda pedagogik och självständighet.

Spelmarknaden

Målet för området är en sund och säker spelmarknad under offentlig kontroll som värnar intäkterna till det allmänna och som ger goda förutsättningar för allmännyttig ideell verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel. De negativa konsekvenserna av spelande ska minskas och det ska råda hög säkerhet i spelen. Spel om pengar ska omfattas av ett starkt konsumentskydd och inte kunna missbrukas för kriminell verksamhet (prop. 2018/19:1, bet. 2018/19:KrU1, rskr. 2018/19:94).

3.5 Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet

Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet är:

- barns och ungas tillgång till kultur
- jämställdhet
- tillgänglighet
- konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten.

De gemensamma bedömningsgrunderna tillämpas för den sammanfattande resultatbedömningen för kulturområdet. Tillämpningen för respektive delavsnitt för kulturområdet framgår under rubrikerna Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.

3.6 Sammanfattande resultatbedömning för kulturområdet

Kultur

Covid-19-pandemin och de restriktioner som vidtogs till följd av den har fortsatt påverkat kultursektorn hårt och därmed även måluppfyllelsen inom området. Det är i dag svårt att överblicka omfattningen av effekterna i sin helhet. Regeringen har fördelat krisstöd till kulturområdet för att lindra de negativa konsekvenserna och bedömer att stöden har varit betydelsefulla för att upprätthålla kulturlivets infrastruktur.

Möjligheterna för barn och unga att ta del av kultur i skolan begränsades av covid-19-pandemin. Skolan är en viktig del i att nå ut med kultur till barn och unga i hela landet, oavsett socioekonomisk bakgrund och andra förutsättningar utanför skolan. Barns och ungas deltagande när det gäller kulturen är en prioriterad fråga för regeringen. Barn och unga har varit en av prioriteringarna i fördelningen av återstartsmedlen under 2022. Regeringen bedömer att den utökade digitala tillgängligheten till museernas verksamhet och samlingar har bidragit till att målet om att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur i viss utsträckning uppfyllts.

Regionala och lokala kulturverksamheter utgör viktiga delar av hela kulturlivets infrastruktur genom att bl.a. främja ett kulturliv som kommer fler till del. Regeringens bedömning är att de satsningar på digitalisering som genomförts inom scenkonsten och det statliga museiområdet utgör en bra grund och möjlighet för omställning. Det är viktigt att fortsätta utveckla digitala lösningar inom kultursektorn inte minst i biblioteksverksamheten där det finns utmaningar gällande en likvärdig tillgång till biblioteksverksamhet runt om i landet.

Insatserna inom kulturmiljöområdet har lett till att en mångfald kulturmiljöer har bevarats för framtiden samtidigt som människors tillgång till kulturarvet och delaktighet i arbetet ökat. Kunskapsfrämjande insatser har bidragit till att förståelsen för kulturmiljöns betydelse i samhällsutvecklingen har ökat hos många samhälls-

byggnadsaktörer. Tillgängligheten till kulturarvet har också ökat genom åtgärder för fysiskt tillgängliggörande, anpassade kommunikationsinsatser och digital tillgång till museernas samlingar.

De statliga bidragen och ersättningarna till de enskilda konstnärerna och kulturskaparna bidrar till att främja konstnärlig kvalitet, mångfald och utveckling i enlighet med de nationella kulturpolitiska målen. De krismedel som Konstnärsnämnden och Sveriges Författarfond fördelat har varit avgörande för upprätthållandet av en yrkesverksam konstnärskår under pandemin samtidigt som de bedöms öka konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap. Statens kulturråds program för konstnärlig utveckling bidrar till arbetet med att stärka förutsättningarna för ökad konstnärlig frihet i världen även om verksamheterna påverkats av pandemin, t.ex. genom minskad medfinansiering från andra aktörer och inställda långvariga internationella projekt.

4 Kulturområdesövergripande verksamhet

4.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken och för de statliga insatserna för stöd till den kommunala kulturskolan.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen för kulturområdets övergripande verksamheter omfattar följande bedömningsgrunder:

– kultur i hela landet, bl.a. hur bidrag inom kultursamverkansmodellen fördelas per län respektive konst- och kulturområde och regional fördelning av vissa andra statliga kulturutgifter,
– kultur av och för fler, bl.a. insatser för att stärka kulturskolan och insatser för bättre möjligheter till kulturupplevelser och eget skapande för alla, och
– kulturlivets internationalisering, bl.a. insatser för att främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan, inklusive de utsända kulturrådens arbete, samt svensk medverkan i EU-programmet Kreativa Europa.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är samtliga relevanta och ingår i resultatredovisningen för området.

4.3 Resultatredovisning

Kultur i hela landet

Krisstöd för att motverka covid-19-pandemins effekter på kulturlivet

Kulturområdets hela bredd från enskilda konstnärer och ideella arrangörer till stora kommersiella aktörer och offentliga institutioner har drabbats hårt ekonomiskt av de restriktioner som följt av covid-19-pandemin. Effekterna är långtgående och ännu svåra att överblicka i sin helhet. Myndigheten för kulturanalys konstaterar i rapporten Ett år med pandemin: Konsekvenser och offentliga insatser inom kulturområdet (2021:2) att utbudet och deltagandet har minskat, att kulturverksamheter och kulturskapare drabbats av intäktsbortfall och att kulturarbetsmarknaden försämrats. Myndigheten konstaterar vidare att pandemin inte bara bidragit till kortsiktiga konsekvenser utan även synliggjort strukturella utmaningar som förstärkts och förtydligats under den akuta krisen. Regeringen har under krisen kunnat lindra de negativa konsekvenserna med hjälp av krisstöd till kulturlivet. Företag och aktörer inom kultursektorn har även kunnat ta del av näringspolitiska stöd som redovisas under utgiftsområde 24. Riksrevisionen konstaterar i rapporten Operation Rädda branschen – statens krisstöd till idrott och kultur under coronapandemin (RiR 2022:7) att regeringen och de bidragsgivande organisationerna har utformat och fördelat de granskade krisstöden på ett i huvudsak ändamålsenligt och effektivt sätt. Granskningen visar samtidigt att det finns brister i bidragsgivningens transparens och att ansvariga aktörers fokus på att nå ut med stöden till kulturen så snabbt som möjligt i viss utsträckning har skett på bekostnad av stödens träffsäkerhet.

Under 2021 har Statens kulturråd sammantaget fördelat ca 2,1 miljarder kronor i krisstöd till det fria kulturlivet inom ramen för stöd för inställda och uppskjutna evenemang samt för särskilda behov i kulturlivet. Krisstöden har haft ett samlat syfte att lindra den ekonomiska krisen, stimulera till återhämtning, säkerställa en fortsatt bredd av kulturuttryck i hela landet och understödja verksamhet vars överlevnad är väsentlig för kulturens återhämtning. Totalt har 3 646 (av 5 443) ansökningar beviljats krisstöd, vilket motsvarar en beviljandegrad på 65 procent. Nära 30 procent av de beviljade ansökningarna 2021 om krisstöd avsåg ansökningar från det civila samhället. Flest ansökningar till Statens kulturråd kom från musik- och scenkonstområdet som haft omfattande intäktsbortfall. Krisstöd har även lämnats till regional kultur, där de statliga medlen fördelas av regionerna och Gotlands kommun inom kultursamverkansmodellen. Alla konstområden har drabbats av pandemin men i olika utsträckning och på olika sätt. Tidigare analyser har också lyft fram att kvinnor i kultursektorn drabbats i högre grad av den nedgång av arbetstillfällen som skett under pandemin. Anledningen till det är att kvinnor utgör en större andel av de yngre åldersgrupperna i kultursektorn. Myndigheten för kulturanalys konstaterar i Statistik: Kulturens återhämtning (Faktablad 2022:1) att det i slutet av 2021 skett en återhämtning vad gäller anställningar inom kultursektorn för såväl kvinnor som män.

Nationell strategi för företag i kulturella och kreativa branscher

Pandemin har synliggjort företagandet inom kulturens olika områden. I betänkandet Från kris till kraft: återstart för kulturen (SOU 2021:77) konstateras att kunskapen om företag inom kulturella och kreativa näringar behöver utvecklas. Utredningen pekar även på behovet av att ta fram en nationell strategi för kulturella och kreativa näringar. Regeringen beslutade mot bakgrund av detta i november 2021 att ge en utredare i uppdrag att lämna förslag till en samlad nationell strategi med syfte att främja långsiktig och hållbar utveckling av de kulturella och kreativa näringarna i hela landet under den kommande tioårsperioden (dir. 2021:100). Den 5 augusti 2022 överlämnades betänkandet Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher (SOU 2022:44).

Statens kulturråds bidragsgivning når hela landet

Av rapporten Kulturrådets bidragsgivning i regionerna (Ku2022/01170) framgår att Statens kulturråds totala bidragsfördelning, inklusive krisstöden år 2021, uppgick till 5,2 miljarder kronor. Dryga 90 procent av dessa medel har kunnat härledas till enskilda regioner.

Storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne har tilldelats mest medel mätt i antal kronor, motsvarande 57 procent av de totala medlen. Mätt i antal kronor per invånare framgår dock att Gotland, Västerbotten och Värmland är de län som tilldelats högst stöd, medan Jönköping, Halland och Södermanland tilldelats lägst stöd per invånare. Gotland och Västerbotten har tilldelats högst belopp per invånare sedan 2013.

Av rapporten framgår även regionala utfall av åtta enskilda bidragsformer, däribland bl.a. bidrag till regional kulturverksamhet, musik- och kulturskolor samt skapande skola. De regionala utfallen varierar för samtliga bidragsformer.

Stärkt regional och lokal kultur genom kultursamverkansmodellen

Regionala och lokala kulturverksamheter utgör viktiga delar i den svenska kulturella infrastrukturen och är viktiga för att uppnå det nationella kulturpolitiska målet om att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Det statliga stödet till regional kultur uppgick 2021 till ca 1,67 miljarder kronor och merparten fördelas till regionerna och

Gotlands kommun genom kultursamverkansmodellen. Endast Region Stockholm har valt att inte ingå i modellen. Totalt uppgick den offentliga finansieringen till ca 4,7 miljarder kronor år 2020. Den länsvisa fördelningen 2021 av verksamhetsbidrag och fördelningen per konst- och kulturområden framgår av tabell 4.1. Förutom verksamhetsbidrag fördelades även statliga medel i form av utvecklingsbidrag och krisstöd. Fördelningen mellan de olika konst- och kulturområdena har inte förändrats nämnvärt sedan 2011.

Tabell 4.1 Beviljade verksamhetsbidrag 2021 per region och konst- och kulturområde

Region	Bibliotek och läs- och litteratur-främjande	Filmkulturell verksamhet	Främjande av hemslöjd	Konst- och kulturområdes övergripande	Museer och kulturmiljö	Bild och form	Teater, dans och musik	Enskilda arkiv	Total summa (tkr)
Blekinge	9 %	2 %	3%	0 %	21 %	2 %	61 %	2 %	25 026
Dalarna	7 %	3 %	2%	0 %	15 %	3 %	69 %	1 %	40 164
Gotland	6 %	4 %	0%	3 %	36 %	E	51 %	A	25 880
Gävleborg	C	C	C	26 %	21 %	E	49 %	4 %	46 380
Halland	7 %	C	C	11 %	23 %	C	57 %	2 %	32 176
Jämtland	6 %	3 %	2 %	0 %	29 %	1 %	57 %	2 %	35 072
Jönköping	6 %	C	2 %	5 %	20 %	5 %	60 %	2 %	40 129
Kalmar	6 %	1 %	2 %	2 %	30 %	4 %	53 %	1 %	33 830
Kronoberg	9 %	1%	2 %	0 %	21 %	1 %	66 %	B	35 417
Norrbotten	8 %	3 %	1 %	1 %	13 %	2 %	72 %	1 %	50 363
Skåne	2 %	2 %	1 %	0 %	18 %	3 %	73 %	1 %	220 618
Södermanland	9 %	2 %	2 %	1 %	20 %	1 %	62 %	2 %	32 200
Uppsala	2 %	C	B	5 %	14 %	C	77 %	1 %	43 836
Värmland	C	C	C	10 %	12 %	C	76 %	1 %	58 645
Västerbotten	3 %	1%	1 %	1 %	9 %	1 %	84 %	1 %	90 197
Västernorrland	5 %	D	2 %	0 %	11 %	1 %	79 %	3 %	49 146
Västmanland	6 %	2 %	2 %	1 %	14 %	1 %	73 %	1 %	34 079
Västra Götaland	C %	0 %	B	10 %	13 %	1 %	75 %	0 %	351 046
Örebro	C %	C %	C	15 %	13 %	C	71 %	1 %	44 348
Östergötland	4 %	1 %	1 %	0 %	10 %	1 %	82 %	1 %	78 856
Stockholm	4 %				6 %		90 %		102 018
Totalt	**3 %**	**1 %**	**1 %**	**5 %**	**15 %**	**1 %**	**73 %**	**1%**	**1 469 426**

Anm.: A: Finansieras/redovisas inte inom kultursamverkansmodellen, B: Redovisas inom museiverksamhet, C: Redovisas inom konst- och kulturområdesövergripande, D: Redovisas inom professionell teater, dans och musik, E: Bild och form redovisas tillsammans med annan verksamhet.

Inom ramen för regional kultur fördelar Statens kulturråd även tidsbegränsade utvecklingsbidrag till projekt av nationellt kulturpolitiskt intresse. År 2021 tilldelades 84 projekt totalt ca 32 miljoner kronor. Prioriterade områden var bl.a. digitalisering, dans, arrangörsledet och samarbeten mellan regioner.

Under 2021 tilldelades regional kultur även krismedel. Statens kulturråd fördelade totalt ca 217 miljoner kronor i krismedel till regionerna.

Under 2021 har Statens kulturråd redovisat rapporten Kulturlivets fundament (Ku2021/02534), en rapport om hur regionerna och Gotlands kommun arbetar med frågan om konstnärers villkor och de konstnärspolitiska perspektiven. Statens kulturråd konstaterar att regionerna och Gotlands kommun driver en aktiv konstnärspolitik som följd av att kultursamverkansmodellen infördes, och att de har en betydande roll i förverkligandet av konstnärspolititiken. Myndigheten konstaterar även

bl.a. att arbetet med konstnärspolitiska frågor är behäftat med stora utmaningar i glesbygdsområden.

I betänkandet Från kris till kraft: återstart för kulturen (SOU 2021:77) föreslås att en utredning bör tillsättas för att se över modellen som varit i kraft sedan 2011. Remissinstanserna har i hög grad välkomnat detta förslag. Regeringen beslutade i juli 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att genomföra en översyn av kultursamverkansmodellen (dir. 2022:103).

Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Boverkets samlingslokalsdelegation fördelar årligen stöd till icke-statliga kulturlokaler. Stödet har gått till ombyggnader, tillgänglighetsskapande insatser för personer med funktionsnedsättning och till standardhöjande reparationer. År 2021 uppgick söktrycket till ca 48,4 miljoner kronor och Boverket betalade ut 6,3 miljoner kronor i stöd, enligt tabell 4.2 nedan. Fyra av de tio stödmottagarna var länsmuseer.

Tabell 4.2 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

	2019	2020	2021
Antal ansökningar	43	39	38
Antal utbetalda stöd	10	11	10
Utbetalat belopp (tkr)	8 700	9 500	6 300

Källa: Boverket.

Kultur av och för fler

Barn och unga

I betänkandet Från kris till kraft: återstart för kulturen (SOU 2021:77) betonas att skolan är viktig som plattform för att nå ut med kultur till barn och unga oavsett deras socioekonomiska bakgrund och förutsättningar utanför skolan. Det konstateras därtill att möjligheterna för barn och unga att ta del av kultur i skolan begränsats på grund av covid-19-pandemin.

Under 2021 fick Statens kulturråd i uppdrag att delta i regeringens kunskapslyft för barnets rättigheter och analysera eventuella behov att utveckla den praktiska tillämpningen av FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) inom myndighetens verksamhetsområde. Myndigheten konstaterar i rapporten Barnrätt i praktiken – Barnkonventionens praktiska tillämpning i Kulturrådets verksamhetsområde (Ku2022/00749), att det som krävs för att kulturlivet ska gå från barnperspektiv till barnrättsperspektiv är ett stärkt arbete för att öka barns rätt till delaktighet inom kulturlivet och samverkan både lokalt, regionalt och nationellt. I rapporten framkommer samtidigt att det pågår ett barnrättsstrategiskt utvecklingsarbete både inom kulturförvaltningar och kulturverksamheter runtom i landet.

Skapande skola

Statens kulturråd fördelar bidraget till Skapande skola och har arbetat med att utveckla bidraget så att fler barn och unga ska kunna ta del av kultur och prova nya uttryckssätt. Arbetet har skett mot bakgrund av den översyn som myndigheten tidigare genomfört på uppdrag av regeringen (Ku2019/01974). Arbetet har i sin tur resulterat i att Statens kulturråd bl.a. tagit fram ett nytt och förenklat ansökningsförfarande i enlighet med rapporten Ett nytt Skapande skola – utvecklingsvägar för bidraget Skapande skola (Ku2021/02502). De förändringar som identifierats under utvecklingsarbetet och som avses att genomföras under 2022 bedöms skapa incitament för fler skolhuvudmän att söka bidraget.

Under 2021 minskade antalet beviljade ansökningar, se tabell 4.3. Denna utveckling kan delvis förklaras med att förskolan tagits bort som målgrupp för bidraget. Covid-19-pandemin har därtill haft en inverkan på huvudmännens kapacitet att söka men också på befintliga projekt.

Skapande skola har trots de utmaningar som aktualiserats under pandemin varit ett viktigt komplement i skolan. Genom möten med professionella kulturaktörer har elever fått ta del av kulturella upplevelser och fått prova nya uttryckssätt. Därutöver har bidraget medverkat till nya pedagogiska diskussioner om estetiska uttrycksformer i undervisningen.

Tabell 4.3 Skapande skola

	2017	2018	2019	2020	2021
Antal beviljade ansökningar	551	463	411	397	354
varav till Skapande förskola	*75*	*96*	*167*	*175*	-
Antal kommunala huvudmän som beviljats bidrag	272	261	267	258	252
Antal enskilda/statliga huvudmän som beviljats bidrag	124/2	125/2	162/3	139/0	100/2
Andel beviljade kommuner i procent	94	90	92	89	87
Belopp beviljat i tusental kronor	187 208	187 643	174 839	182 504	196 597
varav beviljat belopp till förskola i tusental kronor	*10 086*	*10 428*	*20 914*	*23 505*	-
Antal elever och förskolebarn som planeras att ta del av aktiviteterna	885 758	868 502	891 419	829 194	726 813

Anm.: Fr.o.m. 2021 är förskolan inte längre målgrupp för bidraget.

Källa: Statens kulturråd.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att vidareutveckla Skapande skola (bet. 2017/18: KrU6 punkt 8, rskr. 2017/18:214). I betänkandet anför utskottet att det finns saker som behöver utvecklas inom ramen för Skapande skola, som att vissa mindre kommuner inte söker medel i samma utsträckning som större och att friskolor i mindre utsträckning söker stöd än kommunala skolor. Enligt tillkännagivandet behöver orsakerna till detta systematiskt analyseras för att reformen långsiktigt ska kunna nå ännu fler barn och ungdomar och därför uppmanas regeringen att vidta lämpliga åtgärder (bet. 2017/18: KrU6 s. 21).

Statens kulturråd fick mot bakgrund av tillkännagivandet i uppdrag av regeringen att genomföra en översyn av hur bidraget till Skapande skola kan utvecklas i syfte att nå fler och nya grupper av barn och unga (Ku2019/00624). I uppdraget ingick även att analysera orsakerna till att mindre kommuner och friskolor inte söker medel i samma utsträckning som större kommuner respektive kommunala skolor.

Resultatet av uppdraget redovisades till regeringen i slutet av 2019 (Ku2019/01974). I översynen framgår bl.a. att skolhuvudmän inte känner till bidragets syfte samt att mindre skolhuvudmän, såväl kommunala som fristående, tar del av bidraget i lägre utsträckning för att de i regel saknar personell kapacitet liksom de administrativa resurser som krävs för att söka bidraget. I enlighet med Statens kulturråds översyn gjorde regeringen bedömningen att målgruppen för bidraget bör begränsas till att enbart omfatta förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer. Den 10 december 2020 beslutade regeringen därför om en ändring i förordningen (2007:1436) om statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan. Regeringen föreslog därefter i budget-

propositionen 2021 en förstärkning av anslaget till Skapande skola med 25 miljoner kronor årligen t.o.m. 2023 (prop. 2020/21:1 utg. omr. 17 avsnitt 4.6 s. 38).

Utöver det utvecklingsarbete som Statens kulturråd bedrivit mot bakgrund av översynen har myndigheten bl.a. genomfört riktade informationsinsatser samt gjort det möjligt för skolhuvudmän att söka bidraget i samverkan. Statens kulturråd lyfter därtill fram i budgetunderlaget 2023–2025 (Ku2022/00500) behov av att förenkla och tydliggöra bidragets syfte och villkor. Det poängteras exempelvis att syftet upplevs som svårtolkat och att det i sin tur kan vara en orsak till att skolhuvudmän inte söker bidraget. Myndigheten framhåller också att villkoren bör förenklas för att minska den administrativa bördan för skolhuvudmän. Regeringen beslutade den 25 augusti 2022 om ändringar i förordningen (2007:1436) om statsbidrag till kulturell verksamhet i skolan. Ändringarna innebär främst att ändamålet samt villkoren för bidraget tydliggjorts samt förenklats för skolhuvudmän genom att bl.a. ta bort kravet på en handlingsplan.

Förutsättningarna och möjligheterna för fler skolhuvudmän att ta del av bidraget har därmed stärkts och därigenom kan fler liksom nya grupper av barn och unga nås av bidraget. Regeringen bedömer mot denna bakgrund att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Den kommunala kulturskolan

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17 avsnitt 4.6) ökades det statliga bidraget till den kommunala kulturskolan med 100 miljoner kronor för 2021 och 2022, och uppgår därmed till 200 miljoner kronor 2022.

Av landets kommuner sökte 256 det statliga utvecklingsbidraget 2021, vilket är en ökning jämfört med föregående år där 253 kommuner sökte utvecklingsbidraget för kulturskoleverksamhet. Ansökningarna har främst fokuserat på att nå nya målgrupper i exempelvis socioekonomiskt utsatta områden. Statens kulturråds rapport Redovisning av utvecklingsbidraget till kulturskolor 2020–2021 visar att kulturskolorna har nått målgrupper som kulturskolan vanligtvis har svårt att nå, samt att ny verksamhet har utvecklats på nya platser. Ytterligare 33 000 nya barn och unga har hittat till kulturskolan tack vare utvecklingsbidraget. Bidraget har bl.a. också använts för att öka tillgängligheten i ny verksamhet, öppen verksamhet, distansundervisning samt för lov- och helgkurser.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2022 möjliggjort för Statens kulturråd att genomföra en utlysning av statsbidrag till aktörer som bedriver undervisning med nationell spetskompetens under 2022. Bidraget syftar till att barn och unga med kapacitet och intresse får möjligheten att fördjupa sig inom ett visst konstnärligt uttryck och utveckla sina förmågor.

De nationella minoriteternas kultur

Statens kulturråd fördelar riktade bidrag till de nationella minoriteternas språk och kultur. Även övriga statliga bidrag som fördelas av Statens kulturråd och andra kulturmyndigheter kan sökas av aktörer och organisationer inom de nationella minoriteterna.

Under 2021 fördelade Statens kulturråd totalt ca 15,9 miljoner kronor till de nationella minoriteterna, enligt tabell 4.4 nedan. Sametinget fördelade 2021 totalt ca 17,4 miljoner kronor till samisk kultur, se utgiftsområde 1 avsnitt 7.3.

Tabell 4.4 Statens kulturråds bidragsgivning till nationella minoriteter

Tusental kronor

	2019	2020	2021
Projektbidrag	4 075	4 050	4 584
Verksamhetsbidrag	8 800	7 800	8 800
Litteraturbidrag	1 905	2 002	1 515
Kulturtidskrifter	1 590	850	1 022
Totalt	**16 370**	**14 702**	**15 921**

Anm.: Könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.

Källa: Statens kulturråd.

Statens kulturråd bedömer att stöden bidragit till allas möjlighet att delta i kulturlivet under 2021.

Jämställdhet inom kulturområdet

Statens kulturråd deltar i regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM). I rapporten JiM på Kulturrådet (Ku2021/01906) som presenterades under hösten 2021 redovisas de jämställdhetsproblem inom kultursektorn som myndigheten tar sikte på under den fortsatta programperioden (2022–2025). I rapporten framgår att myndigheten har som övergripande målsättning att medverka till förbättrade möjligheter för alla, oavsett kön, att delta i, ha inflytande över och vara delaktiga i kulturlivet. Myndigheten lyfter också fram exempel på åtgärder och belyser hur jämställdhetsperspektivet integreras i verksamheten.

Ett mer tillgängligt kulturliv för personer med funktionsnedsättning

Statens kulturråd är en av flera statliga myndigheter som sedan hösten 2021 har ett särskilt ansvar enligt regeringens strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken. Ansvaret innebär att myndigheten ska redovisa hur genomförandet av funktionshinderspolitiken har beaktats i myndighetens arbete. I årsredovisningen för 2021 uppger Statens kulturråd att tiden varit för kort för att rekvirera medel för utvecklingsinsatser och utbildning samt för att initiera nya arbetssätt inom ramen för uppdraget.

Utöver arbetet med det särskilda uppdraget har Statens kulturråd också ett utpekat sektorsansvar enligt sin instruktion. Inom ramen för ansvaret har myndigheten under 2021 genomfört samråd med funktionshindersrörelsen om bl.a. tillgänglighetsarbete inom kultursamverkansmodellen och Läsrådet.

Främjande av lika rättigheter och möjligheter inom kulturområdet

Statens kulturråd är sedan 2014 strategisk myndighet för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. I återrapporteringen av uppdraget för 2021 (A2022/00361) uppges att myndigheten under 2021 deltagit i nätverksträffar med andra strategiska myndigheter och organisationer som verkar för hbtqi-personers rättigheter samt genomfört en rad andra insatser. Statens kulturråd poängterar dock att covid-19-pandemin medfört utmaningar och att det inom ramen för uppdraget som strategisk myndighet fortsatt finns ett behov av utvecklingsarbete.

Det civila samhällets betydelse för kultur i hela landet

Statens kulturråd fördelade 2021 totalt cirka 518,5 miljoner kronor, inklusive krisstöd till aktörer inom det civila samhället, se tabell 4.5 nedan. Civilsamhällets aktörer tilldelas bidrag från samtliga stödformer förutom de som riktar sig till offentliga institutioner. En stor andel fördelades till den fria scenkonsten och till utställnings-

arrangörer, medan en mindre del fördelas inom litteraturstödet och inom utgivning av musik. Myndigheten anger att ca 12 procent av den totala bidragsgivningen gick till aktörer inom det civila samhället under 2021, samma andel som 2020. Det civila samhällets aktörer är en del av den kulturella infrastrukturen och bidrar bl.a. till kultur i hela landet och till ett breddat deltagandet i kulturlivet

Tabell 4.5 Statens kulturråds bidragsgivning till det civila samhället

	2019	2020	2021
Verksamhetsbidrag (mnkr)	242,6	229,1	230,2
Antal beviljade ansökningar	551	485	446
Andra bidrag (mnkr)	71,3	84,6	95,5
Antal beviljade ansökningar	571	601	553
Krisstöd (mnkr)	-	155,8	282,7
Antal beviljade ansökningar	-	1 408	1 076

Anm.: Könsuppdelad statistik finns inte tillgänglig.

Källa: Statens kulturråd.

Scenkonstallianserna och centrumbildningarnas stödjande och främjande arbete för kulturskapare

Statens kulturråd har under 2021 fördelat ca 119,3 miljoner kronor till de så kallade scenkonstallianserna inom musik-, teater- och dansområdet. Stödet har innefattat dels det årliga verksamhetsbidraget, dels ett krisstöd för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av covid-19-pandemin. Krisstödet har möjliggjort för allianserna att anställa nya musik- och scenkonstnärer samt behålla sina konstnärligt verksamma anställda.

Under 2021 har Statens kulturråd också fördelat totalt 47,3 miljoner kronor, varav 21 miljoner kronor i krisstöd, till de 13 centrumbildningarna inom de olika konstområdena, som tillsammans samlar drygt 10 000 professionella kulturskapare. Centrumbildningarnas stödjande och främjande arbete har haft en särskilt viktig roll under pandemin för att förmedla uppdrag och skapa arbetstillfällen. Det har bl.a. handlat om att upprätthålla kontakter och att skapa nya samarbeten genom att förmedla konst och kultur i hela landet.

Främjandet av fristadsförfattare och konstnärer

Det finns i dag 24 fristäder i Sverige, dvs. kommuner eller regioner som är anslutna till det internationella nätverket ICORN (International Cities of Refuge Network). Det innebär att Sverige är det land i världen med flest antal fristäder. Under 2021 fanns det 15 fristadsförfattare och konstnärer på plats i landet. Statens kulturråd har under 2021 inom ramen för sitt främjandeuppdrag för fristadssystemet dels finansierat en nationell samordning av systemet, dels fördelat ca 1,9 miljoner i projektbidrag till insatser som syftar till att främja fristadskonstnärers publika arbete. Detta har inte bara inneburit en fristad för den enskilda konstnären utan också ett främjande av internationellt utbyte och konstnärlig frihet.

Kulturlivets internationalisering och internationellt samarbete

Även under 2021 har möjligheten till internationella kultursamarbeten påverkats kraftigt av covid-19-pandemin och de restriktioner som följt av denna och därmed

möjligheten till mobilitet. Statens kulturråds bidragsgivning till internationella och interkulturella kulturverksamheter samt internationella nätverk har under året syftat till att stärka internationella samarbeten och att bidra till konstnärlig utveckling inom alla konstområden. Under 2022 har Statens kulturråd fortsatt arbetet inom ramen för programmet för konstnärlig frihet. Beslut har fattats om att stödja elva internationellt verksamma organisationer och nätverk med syftet att främja förutsättningarna för ökad konstnärlig frihet i världen. Programmet finansieras genom Sida. Synergier finns mellan programmet för konstnärlig frihet och Statens kulturråds uppdrag som kontaktpunkt för Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar, genom att fokusera på att stärka kunskapen om kulturens roll i det internationella utvecklingssamarbetet och stärkandet av konstnärlig frihet globalt.

Statens kulturråd fördelar även bidrag till de utsända kulturrådens verksamhet. Bidraget syftar till att stärka kulturlivets internationalisering. De utsända kulturrådens verksamhet fortsatte att präglas av covid-19-pandemin, men genom digitala verktyg och delvis återgång till normal verksamhet har man kunnat fortsätta främja både den konstnärliga friheten och svenska kulturaktörers möjligheter att verka i utlandet. Detta genom projekt och samarbeten inom alla konstområden som bl.a. fokuserat på kulturutbyte, demokrati- och värderingsfrämjande samt barn och unga.

Även flera av de regionala och lokala kulturverksamheter som staten stödjer genom kultursamverkansmodellen är betydelsefulla för internationaliseringen.

Europeiska unionen

Statens kulturråd och Stiftelsen Svenska Filminstitutet följer årligen upp och redovisar utfallet av svenska ansökningar inom EU:s program Kreativa Europa, som bidrar till stärkt internationalisering av de kulturella och kreativa sektorerna. Den nya programperioden inleddes 2021 och sträcker sig fram t.o.m. 2027. Beviljade medel till projekt med svensk medverkan framgår av tabell 4.6. Totalt tilldelades 110 svenska aktörer stöd år 2021. Statens kulturråd har tagit fram ett nytt stöd som aktörer som beviljats medel från Kreativa Europa kan söka.

Tabell 4.6 Medel från EU:s program Kreativa Europa till projekt med svensk medverkan

	Antal svenska aktörer 2021	Beviljat belopp i euro
Delprogrammet MEDIA	81	4 049 946
Delprogrammet Kultur	28	2 378 120
Sektorsövergripande programområdet	1	42 115
Totalt Kreativa Europa	110	6 470 221

Anm: Fr.o.m. 2021 redovisas enbart de medel som går till de svenska parter i projekten. Beloppen kan därmed inte längre jämföras direkt med den tidigare programperioden.

Källa: Statens kulturråd.

Under 2021 har 157 projekt med kulturanknytning i Sverige tilldelats totalt nära 81 miljoner kronor från EU:s struktur och investeringsfonder, se tabell 4.7 nedan. Flest projekt med kulturanknytning finns inom landsbygdsprogrammet och lokalt ledd utveckling. Tabellen nedan innehåller inga utbetalningar från den nya programperioden 2021–2027, på grund av förseningar gjordes inga utbetalningar från den nya perioden under 2021. Under 2015–2021 har 200 projekt med kulturanknytning beviljats mer än 1 miljard kronor i EU-stöd (exklusive landsbygdsprogrammet och lokalt ledd utveckling). EU:s finansiering är därmed betydelsefull för kultur runt om i landet.

Tabell 4.7 Medel från EU:s struktur och investeringsfonder till svenska projekt med kulturanknytning

Tusental kronor

	2019	2020	2021
Regionalfondsprogram	71 178	17 953	2 498
Nationellt regionalfondsprogram	0	16 358	25 949
Interreg	47 203	42 069	8 984
Socialfondsprogram	23 119	35 453	18 119
Delsumma	141 500	111 833	55 550
Landsbygdsprogram	-	-	14 150
Lokalt ledd utveckling	-	-	11 074
Totalt	141 500	111 833	80 774

Anm.: Myndigheten för kulturanalys har förändrat uppföljningen jämfört med tidigare redovisningar, därför finns inga jämförelsesiffror för landsbygdsprogrammet och lokalt ledd utveckling 2019–2020.

Källa: Myndigheten för Kulturanalys.

Nordiska ministerrådet

Covid-19-pandemins effekter på det nordiska kultursamarbetet blev under 2021 allt tydligare. Utbyten över gränserna är kännetecknande för kultursektorn och de nordiska ländernas reserestriktioner påverkade aktörerna negativt. Nordicom och Kulturanalys Norden, nordiska kunskapscentrum för medie- och kommunikationsområdet respektive kulturpolitik, redovisade under våren resultatet av uppdrag om pandemins konsekvenser. Nordicoms rapport visade bl.a. att intresset för mediernas innehåll ökade bland de nordiska medborgarna under pandemin och att digitaliseringen av nyhetsmedierna stärktes ytterligare. Samtidigt ökade ägarkoncentrationen av nyhetsmedierna, vilket riskerar att begränsa mångfalden i medieutbudet och det demokratiska samtalet. Kulturanalys Norden bekräftade bilden av att kultursektorn i alla länderna drabbades hårt av pandemin, i synnerhet de publiknära verksamheterna som rör musik och scenkonst. Trots omfattande nationella stöd under pandemin konstaterades en stor osäkerhet inför framtida arbetsmöjligheter och inkomstkällor i sektorn. Då den planerade samnordiska kultursatsningen i Kanada, Nordic Bridges, flyttades fram till 2022 genomförde det finländska ordförandeskapet i stället tre digitala dialoger mellan Norden och Kanada. Tema för diskussionerna var bl.a. kultur och hållbar utveckling, mångfald i digitalt innehåll samt kulturella och kreativa näringar/kulturexport.

Europarådet

Europarådets styrkommitté för kultur, kulturarv och landskap (CDCPP) har under året primärt arbetat med att ta fram en ny strategisk plan för arbetet 2022–2025. För samma period har styrkommittén även tagit emot nya direktiv från ministerkommittén. Styrkommitténs byrå har även arbetat med att ta fram ett antal rekommendationer som är planerade att antas under 2022. Dessa rör bl.a. rekommendationer för hur medlemsstaterna ska trygga sina medborgares tillgång till arkiv och hur kultur och kulturarv kan vara en katalysator för social och hållbar utveckling.

Unesco

År 2021 gav Sverige genom Svenska Unescorådet drygt 2 miljoner kronor i bidrag till arbetet med två av Unescos kulturarvskonventioner: 1970-års konvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig import, export och överförande av äganderätt av

kulturegendom och 1954-års konvention om skydd av kulturföremål i händelse av väpnad konflikt. Motsvarande siffra för 2020 var knappt 1 miljon kronor.

Under perioden 2020–2024 är Sverige medlem i den mellanstatliga kommittén för Unescos konvention om tryggande av det immateriella kulturarvet. Vid det sextonde kommittémötet i december 2021 antogs bl.a. en samnordisk nominering av nordiska klinkbåtstraditioner till Unescos representativa lista över mänsklighetens immateriella kulturarv. Sveriges nominering av Nyckelharpans nätverk till Unescos register över goda metoder för tryggande av immateriellt kulturarv lämnades in i mars 2022. I januari 2022 lämnade Sverige även in sin andra periodiska rapport till Unesco över åtgärder som vidtagits för tillämpningen av konventionen nationellt (Ku2021/02290). I bidrag till konventionens arbete gav Sverige 846 900 kronor. Bidragen fördelas från Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, anslag 4:2 *Avgift till Unesco och ICCROM*.

Inom ramen för uppföljningen av Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar presenterades i början av 2022 rapporten ReShaping policies for creativity, Addressing culture as a global public good. Rapporten är finansierad av Sverige genom Sida och fokus i den tredje upplagan är hur pandemin påverkat kulturskapares mänskliga rättigheter

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Covid-19-pandemin och restriktionerna som vidtogs till följd av den har i hög grad påverkat både verksamheter och utövare inom kultursektorn negativt. Regeringen bedömer att de krisstöd som fördelats till kulturområdet har varit betydelsefulla för att upprätthålla kulturlivets infrastruktur och därmed till kultur i hela landet. Krisens verkningar är omfattande och återhämtningen kommer att ta tid, vilket konstateras i betänkandet Från kris till kraft: återstart för kulturen (SOU 2021:77).

Regeringen bedömer att det är viktigt att staten, regionerna och kommunerna tar ansvar och samtidigt samverkar när det gäller allas möjlighet att ta del av kultur och att delta i kulturlivet. De verksamheter som finansieras genom kultursamverkansmodellen bidrar till en stark kulturell infrastruktur i hela landet. Detta gagnar såväl konstens som kulturens utveckling och därigenom både konstnärer och publik.

När det gäller kultur för och av fler bedömer regeringen att de statliga stöden för såväl Skapande skola som en stärkt kulturskola är viktiga åtgärder som bidragit till att öka barns och ungas kulturdeltagande. Statens kulturråds arbete med bl.a. tillgänglighet har bidragit till ytterligare steg närmare målsättningen om ett kulturliv för och av fler. Regeringen bedömer i övrigt att Statens kulturråds bidragsgivning når såväl de nationella minoriteterna som det civila samhället och därigenom främjar ett kulturliv som kommer fler till del. Statens bidrag till scenkonstallianserna och centrumbildningarna medverkar också till målsättningen om kultur för och av fler genom att stärka konstnärernas arbetsmarknad och trygghetssystem. Regeringen ser även att satsningar på fristadssystemet är värdefulla för att stärka den konstnärliga friheten och därmed riva hinder för utövare.

Regeringen bedömer att Statens kulturråds bidragsgivning och främjande verksamhet bidragit till att främja internationella samarbeten samt konstnärlig utveckling inom alla konstområden. Myndighetens program för konstnärlig utveckling bidrar till att arbetet med att stärka förutsättningarna för ökad konstnärlig frihet i världen. Regeringen bedömer därtill att de rapporter som publicerats genom finansiering av Sverige, inom ramen för uppföljningen av Unescos konvention om skydd för och främjande av

mångfalden av kulturyttringar, som ett värdefullt verktyg i fråga om genomförandet av konventionen.

4.5 Politikens inriktning

Ett levande kulturliv är en omistlig beståndsdel i det öppna samhället. Kulturen och dess utövare håller det demokratiska samtalet levande. Regeringens kulturpolitik vägleds av principen om armlängds avstånd, som fredar kultursektorn från politisering och detaljstyrning. Både kvalitet och tillgänglighet ska premieras och kulturskapares villkor ska förbättras. Fristående expertkommittéer ska ta fram förslag på svensk kulturkanon.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 1:1 Statens kulturråd

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

2021	Utfall	62 076	Anslagssparande	6 623
2022	Anslag	73 714[1]	Utgiftsprognos	74 998
2023	**Förslag**	**71 187**		
2024	Beräknat	72 097[2]		
2025	Beräknat	73 015[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 71 187 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 71 187 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens kulturråds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**73 714**	**73 714**	**73 714**
Pris- och löneomräkning[2]	493	1 442	2 399
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 020	-3 059	-3 098
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**71 187**	**72 097**	**73 015**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 3 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel för genomförande av det globala kulturpolitiska mötet inom ramen för International Federation of Arts Councils and Cultural Agencies (IFACCA) år 2022 upphör.

Regeringen föreslår att 71 187 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens kulturråd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 72 097 000 kronor respektive 73 015 000 kronor.

4.6.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

2021	Utfall	3 237 850	Anslagssparande	51 265
2022	Anslag	2 100 582[1]	Utgiftsprognos	1 834 756
2023	**Förslag**	**532 082**		
2024	Beräknat	327 082		
2025	Beräknat	322 082		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 450 582**	**1 450 582**	**1 450 582**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-918 500	-1 123 500	-1 128 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**532 082**	**327 082**	**322 082**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 918 500 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel för bl.a. bidrag till kulturskolan, till folkbiblioteken genom tillskottet till stärkta bibliotek och stöd för särskilda behov inom kulturområdet upphör.

Regeringen föreslår att 532 082 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 327 082 000 kronor respektive 322 082 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra fleråriga projekt och långsiktig planering inom ramen för bidrag till allmän kulturverksamhet och stöd för audiovisuella verk bör regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2024–2026.

Tabell 4.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025	Beräknat År 2026
Ingående åtaganden	8 275	8 600	108 000			
Nya åtaganden	8 300	108 000	200 000			
Infriade åtaganden	-8 275	-8 600	-108 000	-140 000	-40 000	-20 000
Utestående åtaganden	8 600	108 000	200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**25 000**	**125 000**	**200 000**			

4.6.3 1:3 Skapande skola

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

2021	Utfall	196 615	Anslagssparande	4 850
2022	Anslag	199 964[1]	Utgiftsprognos	198 040
2023	**Förslag**	**201 464**		
2024	Beräknat	176 464		
2025	Beräknat	176 464		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Skapande skola för elever i förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer. Anslaget får även användas för statsbidrag till andra verksamheter som syftar till att stärka kultur i skolan. Anslaget får även användas för utgifter för administration, främjande, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**199 964**	**199 964**	**199 964**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 500	-23 500	-23 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**201 464**	**176 464**	**176 464**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 500 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att en tidsbegränsad neddragning upphör.

Regeringen föreslår att 201 464 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Skapande skola* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 176 464 000 kronor respektive 176 464 000 kronor.

4.6.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

2021	Utfall	45 491	Anslagssparande	-357
2022	Anslag	45 153[1]	Utgiftsprognos	44 448
2023	**Förslag**	**45 153**		
2024	Beräknat	45 153		
2025	Beräknat	45 153		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**45 153**	**45 153**	**45 153**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**45 153**	**45 153**	**45 153**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 153 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 45 153 000 kronor respektive 45 153 000 kronor.

4.6.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

2021	Utfall	6 641	Anslagssparande	3 211
2022	Anslag	9 852[1]	Utgiftsprognos	9 757
2023	**Förslag**	**9 852**		
2024	Beräknat	9 852		
2025	Beräknat	9 852		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till icke-statliga kulturlokaler för ändring, tillbyggnad och handikappanpassning av sådana lokaler.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**9 852**	**9 852**	**9 852**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 852**	**9 852**	**9 852**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 852 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 9 852 000 kronor respektive 9 852 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: Projekt inom stödet till icke-statliga kulturlokaler kan sträcka sig över flera år. Stöd betalas ut när projekten är avslutade. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 11 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 4.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025
Ingående åtaganden	8 720	8 991	11 000		
Nya åtaganden	8 491	6 009	9 552		
Infriade åtaganden	-8 220	-4 000	-9 552	-7 456	-3 544
Utestående åtaganden	8 991	11 000	11 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**9 000**	**11 000**	**11 000**		

4.6.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	1 781 014	Anslagssparande	1 035
2022	Anslag	1 721 723[1]	Utgiftsprognos	1 703 804
2023	**Förslag**	**1 700 935**		
2024	Beräknat	1 763 740[2]		
2025	Beräknat	1 831 840[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 700 935 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 700 934 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till regionala och lokala kulturverksamheter inom följande områden:

- professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
- museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete,
- bibliotek-, läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
- professionell bild- och formverksamhet,
- regional enskild arkivverksamhet,
- filmkulturell verksamhet, och
- främjande av hemslöjd.

Anslaget får användas för utgifter för tidsbegränsade utvecklingsinsatser samt för bidrag till det civila samhället och de professionella kulturskaparnas medverkan i arbetet med att ta fram och genomföra regionala kulturplaner. Anslaget får även användas för Kungl. bibliotekets genomförande av det samlade ansvaret för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet samt för Statens kulturråds arbete med bedömning, uppföljning och främjande inom ramen för kultursamverkans-modellen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.21 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 681 723**	**1 681 723**	**1 681 723**
Pris- och löneomräkning[2]	19 212	82 017	150 117
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 700 935**	**1 763 740**	**1 831 840**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 700 935 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 763 740 000 kronor respektive 1 831 840 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra långsiktig planering inom ramen för stöd till regional kulturverksamhet bör regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 4.22 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025
Ingående åtaganden	0	0	30 000		
Nya åtaganden	0	30 000	30 000		
Infriade åtaganden	0	0	-15 000	-30 000	-15 000
Utestående åtaganden	0	30 000	45 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**30 000**	**30 000**	**45 000**		

4.6.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tabell 4.23 Anslagsutveckling 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

2021	Utfall	16 716	Anslagssparande	1 080
2022	Anslag	18 436[1]	Utgiftsprognos	18 773
2023	**Förslag**	**18 659**		
2024	Beräknat	19 221[2]		
2025	Beräknat	19 679[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 18 659 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 18 659 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för kulturanalys förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**18 436**	**18 436**	**18 436**
Pris- och löneomräkning[2]	223	785	1 243
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 659**	**19 221**	**19 679**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 18 659 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Myndigheten för kulturanalys* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 19 221 000 kronor respektive 19 679 000 kronor.

5 Teater, dans och musik

5.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken.

5.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom teater, dans och musik utgår från följande bedömningsgrunder:

- besöksutveckling
- insatser för att nå bredare målgrupper samt tillgänglighetsarbete i publik verksamhet
- fördelning av bidrag
- insatser för jämställdhet
- internationellt utbyte och samverkan.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är samtliga relevanta och ingår i resultatredovisningen.

5.3 Resultatredovisning

Fortsatta restriktioner har lett till förändrat och minskat kulturutbud och deltagande

Även under större delen av 2021 gällde deltagarbegränsningar för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar enligt förordningen (2021:8) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (begränsningsförordningen). Genom en förordningsändring som trädde i kraft den 29 september 2021 togs deltagartaket bort (2021:863). Den 1 december 2021 trädde en ändring i begränsningsförordningen i kraft som möjliggjorde användning av vaccinationsbevis vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar (2021:1084). Dessa omständigheter har i hög utsträckning påverkat scenkonstinstitutionernas möjlighet att bedriva verksamhet. Detta då just scenkonstområdet har långa ledtider, ibland på flera år, vilket inneburit svårigheter för institutionerna att planera och ställa om. Andra effekter har varit att verksamheter som har kunnat flyttas fram konkurrerar ut redan planerade föreställningar. Av tabell 5.1 framgår att covid-19-pandemin inneburit kraftigt sjunkande antal besök på de statligt stödda scenkonstinstitutionerna. Anledningen till Unga Klaras ökning i antal besök är bl.a. deras satsning som innebar att tre produktioner spelades parallellt med turné i skolorna under hösten 2021.

Tabell 5.1 Antal besök (föreställningar)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kungliga Dramatiska teatern AB	266 625	272 200	280 555	236 770	59 532	74 877
Kungliga Operan AB	286 0647	297 103	290 500	301 400	74 021	68 409
Dansens Hus	68 851	72 773	47 558	50 957	24 649	18 300
Drottningholms Slottsteater (inkl. fysiska visningar av teatern)	36 372	37 050	33 659	34 248	1 991	1 221
Riksteatern	528 721	486 063	471 515	436 255	117 741	154 344
Unga Klara[1]	-	-	17 836	27 950	7 048	16 143

[1] Unga Klara finns med i redovisningen fr.o.m. 2018.

Anm.: Könsuppdelad statistik saknas.

Intäktsminskningar men även utrymme för utvecklingsarbete

Liksom för många teatrar i landet så har de statliga scenkonstinstitutionerna under två år drabbats av kraftiga intäktsbortfall. För nationalscenerna Operan och Dramaten liksom för Riksteatern var försäljningsintäkterna betydligt lägre än för åren innan pandemin, se tabell 5.2.

Pandemin har visat på sårbarheten hos aktörer inom den fria scenkonsten som på grund av restriktionerna har mött sin publik i mindre utsträckning. Däremot har aktörerna kunnat fördjupa sitt interna konstnärliga utvecklingsarbete och utvecklat ytterligare metoder för att nå ut till en publik. Statens kulturråd framhåller i sin årsredovisning för 2021 att dessa erfarenheter kan ha bidragit till att det fria kulturlivet på sikt kan bidra till en ökad kvalitet, både kopplat till utvecklade konstnärliga processer och olika arbetssätt för hur konst och kultur kan möta en publik. Men många branschorganisationer uttrycker en oro för att stora delar av det fria kulturlivet kommer att ha stora svårigheter att återhämta sig när pandemin är över.

Riksteatern utgör med sitt arrangörsnätverk av ideella föreningar en infrastruktur för hela scenkonstområdet. Inställda turnéer och föreställningar har framför allt drabbat de lokala arrangörsföreningarna som förutom stora intäktsbortfall konstaterat medlemstapp och svårigheter att bibehålla kompetens och engagemang.

Voksenåsen AS har haft kraftigt minskad publik verksamhet även under 2021 och hotellet har i princip varit stängt under totalt sex månader. Men Voksenåsen AS klarade, trots minskad personalstyrka, av att växla upp arbetet under sommar och höst och utveckla sina samarbeten för att långsiktigt bygga verksamheten.

Tabell 5.2 Nationella scenkonstinstitutioner försäljningsintäkter (inkl. gager)

Tusental kronor

	2018	2019	2020	2021
Kungliga Operan AB	73 813	86 364	27 527	27 415
Kungliga Dramatiska teatern AB	56 240	44 292	13 528	17 106
Riksteatern	21 936	18 999	5 309	9 929
Dansens hus	13 378	14 595	11 664	6 732
Drottningholms Slottsteater	5 107	5 856	168	1 021
Unga Klara	397	3 474	538	1 498

Källa: Kulturinstitutionernas årsredovisningar.

Tabell 5.3 Bidragsgivning till scenkonstområdet

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kungliga Operan AB	452,3	465,5	495	499,5	550,5	503,8
Kungliga Dramatiska teatern AB	229,4	230,9	241,9	244,3	276,1	265,8
Riksteatern	261,7	263,4	270,5	276,5	286,3	289
Dansens hus	23,6	23,8	24,1	24,4	26,7	25,2
Drottningholms Slottsteater	11,9	12,4	12,6	12,8	15,7	18,4
Voksenåsen AS	10,5	10,6	10,7	10,9	22,6	21,7
Unga Klara[1]	-	-	16,2	16,3	16,8	16,6
Fria aktörer inom teater, dans, musik och övrig scenkonst (Statens kulturråd)	173,0	174,0	201,7	195,5	200,1	205,7
Statens musikverk (samverkansprojekt)	25	25	25	25	25	24,7
Total bidragsgivning	**1 187,4**	**1 205,6**	**1 297,7**	**1 305,1**	**1 419,8**	**1 370,9**

[1] Unga Klara är medräknad i bidragsgivningen fr.o.m. 2018.

Anm.: Siffror för scenkonstinstitutionerna för 2020 och 2021 inkluderar krismedel.

För att kompensera intäktsförlusterna och mildra konsekvenserna av pandemin har regeringen tilldelat vissa statliga kulturinstitutioner och det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet extra krismedel även under 2021. Scenkonstinstitutionerna tilldelades sammanlagt 20,6 miljoner kronor i krisstöd under 2021.

Statens musikverk har under 2021 fördelat medel till 124 samverkansprojekt, inom ramen för Musikplattformens bidragsgivning. Cirka 70 procent av bidragen gick till projekt i storstadslänen. Pandemin har fortsatt påverkat genomförandet av projekten. Bland de beviljade projekten återfinns en mångfald av konstnärliga och musikaliska uttryck samt olika typer av aktörer. Den 1 januari 2022 överfördes uppgiften att fördela bidrag till musiklivet till Statens kulturråd.

Det fysiska scenkonstutbudet för barn och unga fortsätter att vara påverkat av pandemin

Pandemin har även under 2021 påverkat scenkonstutbudet för barn och unga negativt då många av institutionerna har tvingats ställa in sina föreställningar. Detta gäller även skolbesök som i stor utsträckning fortsatt uteblivit. Detta är en utmaning då skolan utgör en viktig plattform för att nå ut med konst och kultur till barn och unga oavsett deras socioekonomiska bakgrund och förutsättningar utanför skolan. Unga Klara, som arbetar aktivt med att nå skolor inte minst i olika socioekonomiskt utsatta områden, konstaterar att skolornas begränsade möjligheter att ta emot besökare under pandemin inneburit flera hinder för målgruppen att ta del av scenkonsten och det egna konstutövandet.

Ett ökat digitalt scenkonstutbud

Pandemin har tvingat scenkonstinstitutionerna att snabbt och flexibelt ställa om sina produktioner till digitala format. Av Operan, Dramaten och Riksteaterns riktlinjer framgår att institutionerna ska främja tillgång till scenkonst av hög kvalitet i hela landet genom utveckling av digitala lösningar. Den skrivningen och tidigare regeringsuppdrag med tillhörande medel har möjliggjort för Operan, Dramaten och Riksteatern att utveckla digitala lösningar och i hög grad digitalisera sitt utbud under pandemiåren. Operan framhåller att omställningen till att producera digitala föreställningar och annat digitalt material under 2020 banat väg för att under 2021 redan ha en etablerad organisation för digitala produktioner internt och att det även underlättat arbetet med

att producera scenkonst i huset. Unga Klaras verksamhet bygger till stor del på samverkan med skolor i hela landet. Trots skolornas begränsade möjligheter att ta emot publik så har Unga Klaras satsningar med den digitala scenen ”Unga Klara on Demand” möjliggjort att nå ut till en stor publik i hela landet. Både Operan, Dramaten och Unga Klara har tagit fram produktioner som tillgängliggjorts via public service-bolagen. Drottningholms slottsteater har låtit filma årets huvudproduktion ”Agrippina” för att kunna sända den i teaterns park och digitala kanaler.

Av Myndigheten för kulturanalys rapport Ett år med pandemin (2021:12) framgår att digitaliseringen har medfört ändrade former för utbudet vilket dels har genererat fler deltagare, dels uteslutit andra grupper, inte minst äldre som har haft sämre möjligheter att delta digitalt. En avgörande faktor för teatrarna att kunna tillgängliggöra produktioner digitalt har varit de tillfälliga avtal avseende digitala nyttjanden av upphovsrättsligt skyddade verk som träffats med medverkande, centralt med facken och med upphovspersoner vilka delvis har förlängts under 2021.

Tabell 5.4 Arkiv- och biblioteksverksamhet vid Statens musikverk

	2017	2018	2019	2020	2021
Antal utlån	33 866	37 247	40 596	37 103	16 514
Antal besök	9 292	8 439	11 066	6 465	3 677
Antal förfrågningar	15 200	14 538	14 544	10 891	9 302
Antal nedladdningar och spelningar av utgiven musik	9 309 824	9 945 084	7 309 357	10 475 114	25 561 773

Källa: Statens musikverk.

Statens musikverks arkiv- och biblioteksverksamhet har påverkats av pandemin men även av flytt till nya lokaler under året. Antalet nedladdningar av musiken från Caprice Records har mer än fördubblats jämfört med rekordåret 2020. Detta har främst skett i form av strömningar i onlinetjänster.

Jämställdhet

Operan, Dramaten och Riksteatern har fortsatt sitt förebyggande arbete för att motverka sexuella trakasserier och andra former av diskriminering under året. Detta bl.a. genom ett systematiskt och medvetet jämställdhetsarbete på alla nivåer inom organisationen där uppföljningar och löpande rutiner finns på plats. Regeringen har fortsatt att följa upp frågan, bl.a. inom ramen för de årliga dialogerna.

Statens kulturråds totala bidragsgivning inom teater-, dans- och musikområdet är relativt jämnt fördelad mellan könen, men det finns vissa könsmönster. Inom t.ex. scenkonstområdet är det vanligare att kvinnor utgör en högre andel bland bidrags-mottagarna än männen. Musikbidragen utgör dock undantag där männen är i övervikt.

Statens musikverk har under en längre period haft en jämn fördelning mellan kvinnor och män i sin bidragsgivning. Andelen kvinnor har dock minskat något under 2021.

Internationellt utbyte och samverkan har minskat men också hittat nya former

Möjligheten till internationellt kulturutbyte har kraftigt minskat under pandemiåren, även om digitala möten och digital kultur har kunnat kompensera i viss mån. Många aktörer, inte minst inom det fria kulturlivet, verkar till stor del internationellt. Det gäller särskilt inom musik, dans och cirkus. Internationella gästspel och turnéer som ställdes in i början av pandemin har varit fortsatt inställda. Statens kulturråd framhåller

att risken finns att internationella nätverk som byggts upp under flera år inte kan återuppbyggas.

Många institutioner har hittat nya sätt att upprätthålla internationella nätverk under pandemin. Operan och Dramatens ställningar som nationalscener för med sig ett internationellt perspektiv och en aktiv samverkan med motsvarande teatrar i andra länder är en strategiskt viktig del i uppdraget. Dramaten har haft flera utbyten och samproduktioner – både digitalt och fysiskt – med internationella konstnärer och teatrar. Det gäller även Operan som även har befäst sin position som internationell operainstitution genom att under 2021 rekrytera dirigenten Alan Gilbert som musikchef samt regissören Michael Cavanagh som operachef. Unga Klara har under 2021 verkat på fyra kontinenter med sina föreställningar och sin metodworkshop där den digitala världsturnén innebar strömmade föreställningar, digitala livesändningar, samarbetsproduktioner, workshops och mentorsprojekt i en rad länder.

Av Statens musikverks bidragsgivning har 1,6 procent gått till internationella projekt, vilket är en minskning jämfört med föregående år. Däremot har många aktörer en verksamhet som omfattar såväl en nationell som internationell spridning av projektens publika möten. Lägre efterfrågan kan bero på en svagare arbetsmarknad inom konstområdet till följd av pandemin. Studions verksamhet har fortsatt påverkats negativt av pandemin och var även delvis stängd under 2021 liksom föregående år.

Under 2021 har Dansens Hus undertecknat ett samarbetsavtal med Dramaten. Innebörden är att Dansens Hus fram till 2026 kommer att ha Elverket som sin hemmascen för gästspel, residens och andra aktiviteter. Stockholms stad har lämnat ett etableringsstöd för denna samverkan.

5.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att pandemin fortfarande påverkar både de statligt stödda scenkonstinstitutionerna och den fria scenkonsten på flera plan, bl.a. vad gäller nya beteendemönster hos publiken där risken finns att publiken dröjer med att återkomma. Scenkonstinstitutionerna är viktiga för teaterkonstens utveckling men är också betydande arbetsgivare för konstnärer och frilansare. Institutionernas möjlighet att planera sin konstnärliga verksamhet har påverkats under pandemin vilket innebär en risk för att yrkesverksamma permanent lämnar branschen och att det sker ett kompetenstapp inom vissa viktiga yrkesgrupper som t.ex. ljus och ljud. De krisstöd som regeringen fördelat, se mer under avsnitt 4, har haft betydelse för att lindra de negativa konsekvenserna av krisen för de fria aktörerna inom scenkonsten.

Regeringens bedömning är att tidigare tillskott för digitalisering utgjort en bra grund och möjlighet för teatrarnas omställning och inneburit att publiken till viss del kunnat kompenseras digitalt för uteblivna fysiska besök. Samtidigt är bedömningen att det är viktigt att upprätthålla och fortsätta utveckla digitala lösningar inom sektorn.

Ett till stora delar nedstängt kulturliv och minskat antal scenkonstbesök påverkar delaktighetsmålet om allas rätt till kultur. Regeringen konstaterar att det digitala utbudet inte nått alla grupper och att särskilt barns och ungas tillgång till kultur och möjlighet till deltagande i kulturaktiviteter har blivit eftersatt under pandemin. Barns och ungas deltagande är därför en av prioriteringarna i fördelning av återstartsmedlen under 2022. Regeringen avser att följa frågan om att nå nya publikgrupper framöver. Regeringen bedömer vidare att de insatser för kulturens återstart som beslutats om i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 17) är nödvändiga för att skapa goda, långsiktiga och hållbara förutsättningar för en vital scenkonst framöver, både för institutionerna och den fria sektorn.

En stor andel av kultursamverkansmodellens statliga medel går till scenkonstområdet runt om i landet, se avsnitt 4.

Regeringen bedömer att reformen på musikområdet kommer skapa goda förutsättningar för bidragsgivningen. Effekterna av genomförandet kommer utvärderas.

5.5 Politikens inriktning

Ombyggnation och renovering av Kungliga Operan

SFV redovisade i maj 2021 ett underlag för en investering i operabyggnaden i Stockholm, i form av rapporten Nollalternativ 2021 (Fi2021/01970). Underlaget kompletterar tidigare framställningar om renovering och ombyggnad av operabyggnaden, bl.a. förstudien om Ny Opera i Operan från 2015 (Ku2014/01209). Frågan bereds i Regeringskansliet (se även utg.omr. 2).

5.6 Budgetförslag

5.6.1 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tabell 5.5 Anslagsutveckling 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tusental kronor

2021	Utfall	1 136 933	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 131 630[1]	Utgiftsprognos	1 131 630
2023	**Förslag**	**1 131 287**		
2024	Beräknat	1 205 414[2]		
2025	Beräknat	1 259 677[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 131 288 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 131 287 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska teatern AB, Riksteatern (ideell förening), Stiftelsen Dansens hus, Stiftelsen Drottningholms Slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen AS. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 122 130**	**1 122 130**	**1 122 130**
Pris- och löneomräkning[2]	12 857	87 226	141 667
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 700	-3 942	-4 120
varav BP23[3]	*-3 700*	*-3 700*	*-3 700*
– Finansiering	*-3 700*	*-3 700*	*-3 700*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 131 287**	**1 205 414**	**1 259 677**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 3 700 000 kronor fr.o.m. 2023 för omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Regeringen föreslår att 1 131 287 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Bidrag till vissa scenkonstinstitutioner* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 205 414 000 kronor respektive 1 259 677 000 kronor.

Tabell 5.7 Sammanställning av medelstilldelningen 2022 och 2023 till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen

Tusental kronor

	2022[1]	2023[2]
Operan	507 922	512 067
Dramaten	255 804	257 892
Riksteatern	294 338	293 715
Dansen hus	26 297	25 503
Drottningholms slottsteater	15 837	14 958
Unga Klara	17 203	15 831
Voksenåsen	14 229	11 321
Totalt	**1 131 630**	**1 131 287**

[1] Inklusive beslut om förändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Medelstilldelningen för 2023 är preliminär.

Lån till Kungliga Dramatiska teatern AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Kungliga Dramatiska teatern AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i ett nytt övermaskineri som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 70 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten) har investerat i ett nytt övermaskineri på Stora scenen vilket var nödvändigt med hänsyn till arbetsmiljö, driftsäkerhet och ekonomi. För lån som hänger samman med byte av övermaskineri bör Dramaten få möjlighet att ta upp lån på högst 70 000 000 kronor i Riksgäldskontoret. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2023 besluta att Dramaten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare

upplåning uppgår till högst 70 000 000 kronor för investeringar i ett nytt övermaskineri.

5.6.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

2021	Utfall	227 228	Anslagssparande	386
2022	Anslag	301 614[1]	Utgiftsprognos	298 712
2023	**Förslag**	**251 614**		
2024	Beräknat	251 614		
2025	Beräknat	251 614		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det fria kulturlivet, arrangörer, fonogramverksamhet och vissa andra aktörer av kulturpolitiskt intresse inom teater, dans och musik. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**301 614**	**301 614**	**301 614**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-50 000	-50 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**251 614**	**251 614**	**251 614**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 50 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel till fria aktörer inom scenkonst och musik upphör.

Regeringen föreslår att 251 614 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans-och musikändamål* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 251 614 000 kronor respektive 251 614 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 183 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bidrag till den fria scenkonsten samt fonogramstöd. För att skapa goda planeringsförutsättningar för de fria grupperna bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa*

teater-, dans- och musikändamål besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 183 000 000 kronor 2024.

Tabell 5.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	118 879	110 780	156 780	
Nya åtaganden	110 780	156 780	183 000	
Infriade åtaganden	-118 879	-110 780	-156 780	-183 000
Utestående åtaganden	110 780	156 780	183 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**167 000**	**183 000**	**183 000**	

5.6.3 2:3 Statens musikverk

Tabell 5.11 Anslagsutveckling 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

2021	Utfall	122 683	Anslagssparande	3 513
2022	Anslag	97 355[1]	Utgiftsprognos	98 586
2023	**Förslag**	**98 521**		
2024	Beräknat	101 032[2]		
2025	Beräknat	103 762[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 97 508 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 97 509 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens musikverks förvaltningsutgifter och för utgifter för statsbidrag till musiklivet. Anslaget får även användas för utgifter som uppkommer till följd av att Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas, så som pensionskostnader som regleras retroaktivt.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 5.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**97 355**	**97 355**	**97 355**
Pris- och löneomräkning[2]	1 166	4 726	7 484
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-1 049	-1 077
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**98 521**	**101 032**	**103 762**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 98 521 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Statens musikverk* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 101 032 000 kronor respektive 103 762 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.13 Sammanställning över avgiftsintäkter till Statens musikverk

Tusentals kronor

	2021 Utfall	2022 Prognos	2023 Beräkning
Totala intäkter avgiftsbelagd verksamhet	2 713	3 052	3 330

Källa: Statens musikverk.

6 Litteraturen, läsandet och språket

6.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken, politiken för litteratur- och läsfrämjande och den nationella språkpolitiken.

6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Litteraturen, läsandet och språket utgår från följande bedömningsgrunder:

- utbud och tillgänglighet till biblioteksverksamhet i hela landet med utgångspunkt i bl.a. bibliotekslagen (2013:801)
- fördelning av statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande
- insatser för att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen av litteratur och kulturtidskrifter
- utveckling av läsvanor hos befolkningen
- insatser för att främja ett ökat läsande genom främjandeinsatser, bidragsgivning, produktion, utlåning och distribution av litteratur och medier för alla oavsett bakgrund och förutsättningar
- insatser för att främja klarspråksarbete och terminologiarbete inom den offentliga förvaltningen och insatser för att främja den enskildes tillgång till språk med utgångspunkt i språklagen (2009:600).

I de delar av avsnittet som rör språkfrämjande verksamhet, biblioteksverksamhet och läsfrämjande görs bedömningen utifrån resultat relaterade till den, för kulturområdet, gemensamma bedömningsgrunden tillgänglighet. När det gäller de övriga gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) redovisas uppgifter om jämställdhet och insatser kopplade till barn och unga.

6.3 Resultatredovisning

Utbud och tillgänglighet till bibliotek, litteratur och läsning

Ett starkare biblioteksväsende

Covid-19-pandemin har fortsatt påverkat biblioteksverksamheten i hela landet. Statistik som Kungl. biblioteket samlat in visar dock att i de flesta kommuner har folkbiblioteken erbjudit tillgång till bibliotekets fysiska och digitala tjänster och medier under hela pandemin. För att skapa en nationell infrastruktur för tillgängliggörande av det svenska digitiserade materialet har Librissystemen utvecklats med nya funktioner och kvalitetsförbättringar under 2021. En ny deldatabas har lanserats i Libris webbsök för att skapa en samlad och fri tillgång till digitaliserat svenskt tryck. Även läsappen ”Bläddra” som fritt tillgängliggör e-böcker på de nationella minoritetsspråken romani chib och samiska har utvecklats under perioden 2019–2021. Fler minoritetsspråk planeras att inkluderas på sikt. Det pågår även ett arbete för att koppla Myndigheten för tillgängliga mediers digitala bibliotek Legimus direkt mot Libris.

Under 2021 har 42 kommuner antagit en ny biblioteksplan. Av landets kommuner har cirka 99 procent en biblioteksplan med aktuell planperiod, vilket innebär en ökning med 2 procentenheter jämfört med föregående år. Under året genomförde Kungl. biblioteket en kvantitativ analys av kommunalt antagna biblioteksplaner 2020 (Trender i planerna 2020) som bl.a. visade att bibliotekslagen, digital delaktighet och FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) lyfts i de flesta av dessa planer.

I april 2022 beslutade regeringen om en strategi för ett starkt biblioteksväsende 2022–2025. I strategin tar regeringen ett samlat grepp om biblioteksområdet för att stödja och stärka bibliotekens verksamhet och därigenom verka för ett starkt och utvecklat biblioteksväsende i hela Sverige.

Stärkta bibliotek innebär ökad tillgänglighet och utbud av biblioteksverksamhet

Det totala bidraget som Statens kulturråd fördelar inom Stärkta bibliotek har minskat från 220 miljoner kronor per år för perioden 2018–2020 till 145 miljoner kronor per år för 2021–2022. En nyhet 2021 var att endast en ansökan per kommun togs emot, vilket förklarar det minskade antalet ansökningar jämfört med 2020, se tabell 6.2. Enligt Statens kulturråd används bidraget fortsatt för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning, för att nå de prioriterade målgrupperna i bibliotekslagen och för utveckling av digitala verksamheter för att nå barn och unga. En uppföljning av Stärkta bibliotek för 2018–2020 som Högskolan i Borås genomfört presenterades 2021. Uppföljningen visar bl.a. att utbud av och tillgänglighet till biblioteksverksamhet har ökat i hela landet.

Fler i behov av tillgänglighetsanpassad litteratur

Under de senaste fem åren har det skett en kraftig tillströmning av läsare som tar del av tillgänglighetsanpassad litteratur i Legimus och antalet digitala lån har ökat.

På grund av produktionsstörningar i samband med införandet av ett nytt produktionssystem hos Myndigheten för tillgängliga medier har färre titlar kunnat produceras under 2021. Lättlästförlaget har dock fortsatt att öka utgivningen av lättläst litteratur.

Tabell 6.1 Utbudet av tillgänglighetsanpassad litteratur

Antal titlar

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Samlat utbud i Legimus	135 200	139 100	139 700	138 642	142 452	145 733
Produktion av punktskriftsböcker	1154	520	842	871	728	690
Förvärv av punktskriftsböcker	0	4	0	1	0	0
Produktion av talböcker	2311	2222	2254	2039	2114	1985
Förvärv av talböcker	868	1017	618	303	150	139
Utgivning lättläst	26	20	25	8	11	15

Källa: Myndigheten för tillgängliga medier.

Diagram 6.1 Antal digitala lån av talböcker, e-textböcker och teckenspråkig litteratur 2011–2021

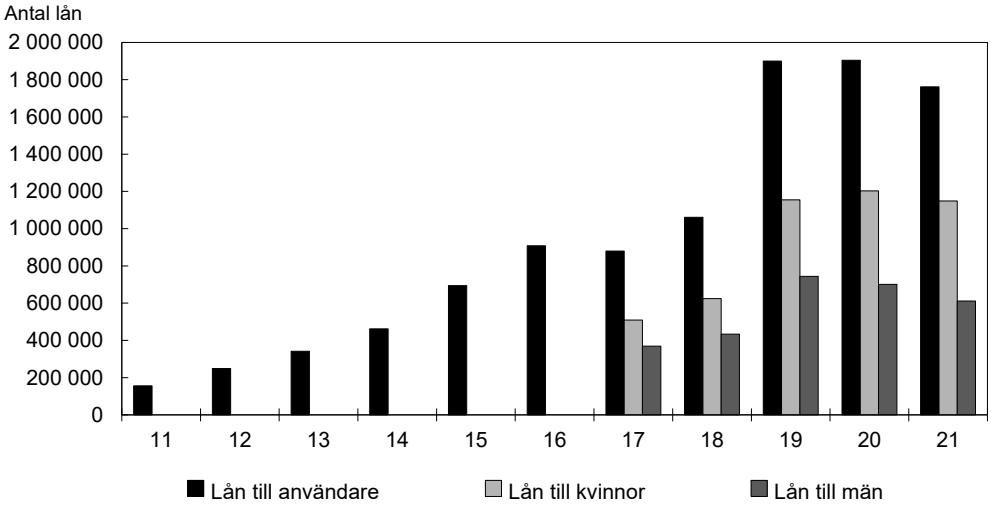

Källa: Myndigheten för tillgängliga mediers årsredovisning.

Bidragsgivning till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande

Under 2021 beviljade Statens kulturråd ca 316 miljoner kronor i bidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande. Av tabell 6.2 framgår fördelning av stöd inom området.

Tabell 6.2 Bidrag till litteratur, kulturtidskrifter, bibliotek och läsfrämjande (beviljade medel)

	2017	2018	2019	2020	2021
ALMA, Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne (tkr)	**5 000**	**5 000**	**5 000**	**5 000**	**5 000**
Bokstart (tkr)	**8 700**	**8 485**	**9 257**	**10 069**	**11 304**
Litteraturstöd (efterhandsstöd till litteratur) (tkr)	**37 317**	**35 048**	**36 655**	**47 893**	**52 292**
Antal inkomna ansökningar	2 169	2 041	2 110	2 024	1978
varav beviljade ansökningar	*790*	*728*	*771*	*791*	*840*
Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek (tkr)	**23 690**	**23 580**	**24 310**	**24 000**	**34 000**
Antal inkomna ansökningar	237	246	237	242	271
varav beviljade ansökningar	*236*	*241*	*236*	*237*	*256*
Internationellt litteratursamarbete (projektbidrag och översättningsstöd) (tkr)	**7 386**	**7 605**	**8 798**	**8 700**	**10 032**
Kulturtidskrifter (stöd till produktion och spridning) (tkr)	**24 810**	**2 000**	**50 580**	**27 752**	**28 567**
Läs- och litteraturfrämjandebidrag (tkr)	**15 138**	**15 188**	**16 187**	**22 699**	**22 002**
Antal inkomna ansökningar	225	206	215	237	192
varav beviljade ansökningar	*125*	*120*	*119*	*154*	*126*
Stärkta bibliotek (tkr)	**-**	**220 553**	**220 000**	**220 400**	**149 037**
Antal inkomna ansökningar	-	427	367	407	258
varav beviljade ansökningar	*-*	*339*	*331*	*363*	*252*
Planerad utgivning (tkr)	**861**	**555**	**1 260**	**1 540**	**1 919**
Fristadsprogrammet (tkr)	**1 685**	**1 792**	**1 886**	**1 920**	**1 901**
TOTALT (tkr)	**124 587**	**319 806**	**373 933**	**369 973**	**316 052**

Källa: Statens kulturråd.

Läs- och litteraturfrämjande insatser och utveckling av läsvanor

Bidragssumman för inköpsstöd till folk- och skolbiblioteken höjdes med 10 miljoner kronor 2021, bl.a. för att utöka möjligheten för kommuner att inkludera skolbibliotek i sina ansökningar. Tillgången till medier för barn och unga har ökat i jämförelse med tidigare år.

Vad gäller bidrag till läsfrämjande insatser har färre ansökningar inkommit för litterära evenemang jämfört med tidigare år, vilket troligtvis är en effekt av pandemin. De beviljade ansökningarna för läsfrämjande insatser rör exempelvis små barns språkutveckling samt läsning på förskola och fritidshem.

Under 2021 har Statens kulturråd arbetat för att etablera Bokstart som en långsiktig satsning på små barns språkutveckling utifrån rekommendationer i rapporterna Bokstart i Sverige och Bokstart i världen. Arbetet syftar till att nå fler barn och familjer på ett effektivt och verkningsfullt sätt genom att förtydliga samverkan mellan och inom de statliga nivåerna.

Under 2021 inrättade regeringen ett läsråd som rådgivande organ inom Statens kulturråd med uppgiften att vara drivande och samordnande i det läsfrämjande arbetet i Sverige. Läsrådet ska också bidra till samverkan mellan aktörer inom kultur, skola, civilsamhälle, folkbildning, bokhandel, förlag och andra delar av näringslivet.

Även inom ramen för kultursamverkansmodellen ska statligt stöd lämnas till litteratur- och läsfrämjande insatser (se avsnitt 4.3).

Höjt stöd till utgivning av litteratur och kulturtidskrifter

Litteraturstödet har under 2021 höjts med 10 procent, i syfte att stödja utgivningen av kvalitetslitteratur i Sverige och verka litteraturfrämjande. Ökningen medför möjligheter till en ökad kvalitet, mångfald och spridning av litteraturutgivningen. Även ersättningen för distributionsstödet har höjts från 50 till 75 procent av förlagspriset, vilket har möjliggjort spridning av kvalitetslitteratur till folkbiblioteken i hela landet och för invånare i alla åldrar att ta del av.

År 2021 beslutade Statens kulturråd om stöd till 89 kulturtidskrifter varav sju tidskrifter riktar sig till nationella minoriteter. Fler kulturtidskrifter fick produktionsstöd 2021 jämfört med föregående år (se tabell 6.2). En mindre höjning av bidraget med totalt ca 800 000 kronor genomfördes även under året. Stödet syftar till att en mångfald av kulturtidskrifter av hög kvalitet ska ges ut och läsas i Sverige och har betydelse för en fördjupad bevakning och diskussion inom olika konstområden. Kulturtidskrifter påverkas, liksom andra medier, av en snabbt föränderlig mediekonsumtion med stora teknikförändringar, och en omställning från t.ex. tryckt till digital tidskrift kräver ekonomiska resurser och utveckling av nya betalningsmodeller.

I bidragsgivningen inom litteratur- och biblioteksområdet utgör kvinnor sedan flera år tillbaka en högre andel bland bidragsmottagarna än män. Så är fallet beträffande till exempel Stärkta bibliotek, Bokstart samt upphovspersoner som medverkat i böcker som har fått stöd för barn- och ungdomslitteratur. Män utgör en högre andel av bidragsmottagarna inom exempelvis facklitteratur, bildverk och serier.

Inom ramen för Swedish Literature Exchange främjas svensk litteratur internationellt. Bidragsgivningen 2021 har fokuserat på kunskapsinsatser gentemot hela värdekedjan inom internationella litteraturutbyten i syfte att skapa kontaktytor och sprida svensk litteratur internationellt. Fokus under året har även varit på barn- och ungdomslitteratur. Med anledning av pandemin har verksamheten delvis begränsats under året, liksom föregående år.

Språkfrämjande verksamhet

Under 2021 har efterfrågan från myndigheter, organisationer och allmänhet på Institutet för språk och folkminnens expertkunskap inom bl.a. språkvård och språkrådgivning varit fortsatt hög. Institutet för språk och folkminnen har under året vidareutvecklat digitala arbetssätt och förmedlingsverktyg som bidragit till att digitalt tillgängliggöra institutets samlingar och språkliga resurser för allt fler. Under året har språkforskningen vid institutet koncentrerats kring frågor som på olika sätt rör flerspråkighet, vilket bl.a. resulterat i publikationen Flerspråkighet i arbete. Insatser för att bevara och revitalisera de nationella minoritetsspråken redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens samlade bedömning är att insatser inom området har främjat allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. Pandemin har fortsatt inneburit omställning av biblioteksverksamheten i hela landet. Biblioteksverksamhetens digitala arbete fortsätter att utvecklas och tillgängliggöras för att nå fler, vilket bedöms som positivt. Det finns dock fortsatta utmaningar för biblioteksverksamheten, som bl.a. innebär att tillgången till biblioteksverksamhet inte är likvärdig runt om i landet.

Barns och ungas läsning är en fråga för hela samhället. Regeringen bedömer att inrättandet av läsrådet bidrar till främjande av litteratur i hela landet.

Regeringen konstaterar att det finns ett fortsatt stort behov av tillgänglighetsanpassad litteratur och bedömer att Myndigheten för tillgängliga mediers verksamhet i hög grad bidrar till att uppfylla det nationella målet om att var och en med utgångspunkt i sina särskilda förutsättningar ska ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

Regeringen bedömer att det höjda litteraturstödet har bidragit till att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen. Vidare bedömer regeringen fortsatt att synligheten för och spridningen av svensk litteratur internationellt har minskat under 2021 till följd av pandemin.

Regeringens samlade bedömning är att insatserna inom språkvården och språkpolitiken sammantaget har bidragit till att uppfylla de riksdagsbundna målen om allas rätt till språk, och att den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig. Dessa insatser är ytterst en fråga om jämlikhet och allas rätt till demokratisk delaktighet.

6.5 Politikens inriktning

Myndigheten för tillgängliga medier stärks för att kunna arbeta mer främjande med tillgänglighet mot den svenska bok- och förlagsbranschen, som behöver ställa om för att möta kraven i tillgänglighetsdirektivet om sådan universell utformning av e-böcker och ändamålsenlig programvara för e-böcker som möjliggör för personer med funktionsnedsättning att ta del av litteratur på lika villkor som andra.

6.6 Budgetförslag

6.6.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tabell 6.3 Anslagsutveckling 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

2021	Utfall	190 931	Anslagssparande	9 804
2022	Anslag	205 735[1]	Utgiftsprognos	213 465
2023	**Förslag**	**205 735**		
2024	Beräknat	205 735		
2025	Beräknat	205 735		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, läsfrämjande och ett litteraturpris till Astrid Lindgrens minne. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning, främjande och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**205 735**	**205 735**	**205 735**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**205 735**	**205 735**	**205 735**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 205 735 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 205 735 000 kronor respektive 205 735 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelas stöd till utgivning och spridning av litteratur och kulturtidskrifter. För att skapa goda planeringsförutsättningar för aktörerna inom området bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 6.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025
Ingående åtaganden	27 752	34 460	40 000		
Nya åtaganden	34 460	40 000	40 000		
Infriade åtaganden	-27 752	-34 460	-35 000	-40 000	-5 000
Utestående åtaganden	34 460	40 000	45 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**40 000**	**40 000**	**45 000**		

6.6.2 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

2021	Utfall	128 242	Anslagssparande	2 886
2022	Anslag	128 474[1]	Utgiftsprognos	130 096
2023	**Förslag**	**133 363**		
2024	Beräknat	138 794[2]		
2025	Beräknat	147 306[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 133 363 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 137 373 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillgängliga mediers förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**128 474**	**128 474**	**128 474**
Pris- och löneomräkning[2]	1 889	7 198	11 315
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	3 122	7 517
varav BP23[3]	*3 000*	*3 000*	*7 300*
– Tillgänglighetsdirektivet	*3 000*	*3 000*	*7 300*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**133 363**	**138 794**	**147 306**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 3 000 000 kronor för 2023 och 2024 för myndighetens ökade kostnader till följd av genomförande av Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster. För 2025 beräknas anslaget ökas med 7 300 000 kronor och fr.o.m. 2026 med 4 300 000 kronor för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 133 363 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Myndigheten för tillgängliga medier* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 138 794 000 kronor respektive 147 306 000 kronor.

6.6.3 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tabell 6.8 Anslagsutveckling 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

2021	Utfall	70 972	Anslagssparande	2 210
2022	Anslag	72 251[1]	Utgiftsprognos	71 689
2023	**Förslag**	**74 001**		
2024	Beräknat	75 438[2]		
2025	Beräknat	75 144[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 74 001 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 72 464 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för språk och folkminnens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till terminologiskt arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 6.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**72 251**	**72 251**	**72 251**
Pris- och löneomräkning[2]	1 750	3 187	4 486
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-1 593
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**74 001**	**75 438**	**75 144**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 74 001 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Institutet för språk och folkminnen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 75 438 000 kronor respektive 75 144 000 kronor.

7 Bildkonst, arkitektur, form och design

7.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och mål för arkitektur-, form- och designpolitiken.

7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom bildkonst, arkitektur, form och design utgår från följande bedömningsgrunder:

– fördelning av statliga medel till bild- och formområdet
– insatser för att främja kunskap, kvalitet, förebildlighet och samverkan avseende arkitektur, form och design
– insatser för att främja utvecklingen av omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer.

För bedömning av måluppfyllelse inom bildkonst och form tillämpas utöver dessa bedömningsgrunder de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5). När det gäller arkitektur och design tillämpas de gemensamma bedömningsgrunderna barns och ungas tillgång till kultur, respektive tillgänglighet.

7.3 Resultatredovisning

Bidragsgivning inom bild och form

Statens kulturråds beviljade bidrag inom bild- och formområdet

Tabell 7.1 Beviljade bidrag inom bild- och formområdet

Tusental kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bild- och form/projektbidrag	2 975	3 157	3 648	10 184	9 825	9 470	11 801
Kollektivverkstäder	800	800	900	1 000	1 000	1 300	1 890
Konsthantverkskooperativ	2 000	2 825	1 060	2 300	2 300	2 273	2 773
Organisationer inom bild- och formområdet	13 480	12 845	13 445	13 645	13 745	13 745	14 500
Verksamhetsbidrag till utställningsarrangörer	9 420	9 160	9 450	12 175	12 500	14 800	920
Totalt	**28 675**	**28 787**	**28 503**	**39 304**	**39 370**	**41 588**	**31 884**

Anm. Statens kulturråd ger inte bidrag till individer. Därför redovisas inte statistiken könsuppdelat.
Källa: Statens kulturråd.

I syfte att stärka stödet till fria aktörer inom bild- och formområdet ökades anslaget med 6 miljoner kronor årligen till följd av förslag i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 17 avsnitt 7.6). Bidragen till bild- och formprojekt, kollektivverkstäder, konsthantverkskooperativ och till organisationer inom bild- och formområdet ökade därför jämfört med tidigare år. Ett förstärkt anslag har bidragit till att utbudet av konst av hög kvalitet har ökat i hela landet. Enligt Statens kulturråd har

många av de aktörer som beviljades bidrag haft en verksamhet som i någon del riktar sig till barn och unga. Verksamheterna har emellertid i hög grad påverkats av covid-19-pandemin och förutsättningarna att nå ut till publiken har varit sämre jämfört med tiden före pandemin.

Verksamhetsbidrag till utställningsarrangörer minskade jämfört med tidigare år. Skälet till minskningen är att Statens kulturråd beslutar om verksamhetsbidrag till utställningsarrangörer inom bild och form genom ett s.k. beställningsbemyndigande. Under 2021 utnyttjades inte beställningsbemyndigandet eftersom Statens kulturråd inväntade en tilldelning av de i budgetpropositionen aviserade förstärkningarna, så att dessa skulle kunna inkluderas i ordinarie bidragsomgång i stället för att göra en särskild utlysning. Vissa bidragsbeslut fattades därför senare än under ett normalår.

Utöver dessa stöd till bild- och formområdet redovisas Konstnärsnämndens stöd till de enskilda konstnärerna och kulturskaparna i avsnitt 8. Statligt stöd till professionell bild och form fördelas även via kultursamverkansmodellen, se avsnitt 4.

Krisstöd till slöjden resulterade i en mångfald av nya aktörer och projekt

Nämnden för hemslöjdsfrågor fördelade under 2021 ca 9 miljoner kronor i bidrag till slöjd- och hantverksområdet. För att mildra de ekonomiska konsekvenserna av spridningen av covid-19 för slöjdare och kulturhantverkare beslutade regeringen att tillföra området 2 miljoner kronor ytterligare i propositionen Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99). Krisstödet möjliggjorde en extra utlysning av medel under våren, som främst riktade sig till professionella utövare. Utlysningen resulterade i viss utveckling och förnyelse av området då den utökade bidragsgivningen, förutom att ge stöd till yrkesverksamma utövare och företagare, syftade till att vidga arrangörskap och utveckla nya platser och sammanhang för slöjd- och kulturhantverk.

Kunskap om arkitektur, form och design har utvecklats och spridits

Ny kunskap om arkitektur, form och design har utvecklats, spridits och tillgängliggjorts under året genom praktikbaserad forskning, utvecklingsinsatser och konferenser bl.a. när det gäller gemensamma rum och lösningar för framtidens gator. Insatserna har genomförts av Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) i bred samverkan med olika aktörer. Med digitala lösningar har flertalet målgrupper nåtts med en spridning över hela landet. Barns och ungas kunskap om och tillgång till arkitektur, form och design har främjats bl.a. med designmetodik, workshops och skolbesök vid ArkDes, Röhsska museet och Form/Design centrum i Malmö.

Regeringen beviljade 2021 Föreningen Svensk Form medel för att genomföra en studie om design med fokus på samhällets hållbara utveckling. Studien (Ku2022/00755) framhåller bl.a. behov av att kunskapen om design vid universitet och högskolor i högre grad tas tillvara, att potentialen hos designer och design-processer tillvaratas i offentlig upphandling samt att designperspektivet och kunskapen om design utvecklas inom politiken för gestaltad livsmiljö och de myndigheter som har uppdrag inom politiken.

Intresset för arbetet med gestaltade livsmiljöer ökar

År 2021 gjordes en uppföljning av politiken för gestaltad livsmiljö (Livskvalitet i tid och rum, ArkDes 2021, Ku2021/01708). Där konstateras bl.a. att intresset för gestaltningsfrågorna fortsätter att öka och att pandemin synliggjort den fysiska miljöns utformning och dess konsekvenser för den sociala hållbarheten och livskvaliteten. I rapporten lyfts bl.a. behov av ökad kunskap kring gestaltningens effekter på den sociala hållbarheten, tydligare ansvar och visioner för bostadsbyggandet, ett mer

unisont agerande från staten gällande hållbarhet och kvalitet samt ökade incitament för att arbeta med god gestaltning i kommunerna.

Regeringen beslutade i regleringsbreven för 2021 att ge sex statliga fastighetsförvaltande myndigheter i uppdrag att redogöra för arbetet med att verka förebildligt för att bidra till hållbara gestaltade livsmiljöer och till det nationella målet för arkitektur, form och design. I Boverkets sammanställning anges bl.a. att uppdraget bidragit till att utveckla frågorna inom myndigheterna men att det finns vissa förutsättningar som behöver beaktas, som bl.a. kontinuitet, styrning, tydliga mål, samverkan samt kunskap och kompetens (Boverket, Ku2021/02343). Uppdraget till Statens konstråd, Hur bild- eller formkonstnärlig gestaltning kan integreras när staten bygger, har vidare slutredovisats 2021 (Ku2018/01350). Resultat är bl.a. en handbok som metodstöd för statliga beställare, fler samarbetsavtal, utvecklade samarbetsmetoder och kunskap om en stor variation av olika möjliga tillämpningar av den s.k. enprocentregeln inom staten.

Den fortlöpande samverkan som Boverket, ArkDes, Riksantikvarieämbetet och Statens konstråd bedriver har bl.a. resulterat i konferenser, utbildningar och vägledningar. Enligt en kartläggning uppgår antalet kommuner som har eller är på gång att ta fram en arkitekturpolicy till 146 kommuner, en ökning från 112 år 2019 (Sveriges Arkitekter 2022). Regeringen beslutade den 10 juni 2021 (Fi2021/02330) att ge Boverket uppdrag att koordinera Sveriges deltagande i Europeiska kommissionens initiativ Ett nytt europeiskt Bauhaus. Uppdraget förlängdes för 2022 genom regeringsbeslut den 25 maj 2022 (Fi2022/01726). Ett resultat av det nationella arbetet är utlysningen Visioner i Norr, för framtidens vackra, hållbara och inkluderande livsmiljöer.

7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att de statliga insatserna har bidragit till de nationella kulturpolitiska målen, bl.a. mot bakgrund av att förutsättningarna att stödja konstnärlig förnyelse inom området har ökat. Verksamheterna har emellertid i hög grad påverkats av covid-19-pandemin, t.ex. genom minskad medfinansiering från andra aktörer och inställda långvariga internationella projekt. Detta bedöms påverka områdets verksamhet en tid framöver, inte minst kopplat till att pandemin har påverkat arbetet med kommande utställningsproduktioner.

Regeringens sammantagna bedömning är att redovisade resultat när det gäller bl.a. bidragsgivning, spridande av kunskap och vägledningar, utvecklat arbete med förebildlighet och samverkan har bidragit till måluppfyllelsen för arkitektur, form och design och arbetet med gestaltad livsmiljö. Samtidigt konstaterar regeringen att målet både är omfattande och komplext och att dess uppfyllelse påverkas av i vilken grad olika aktörer tillvaratar de statliga insatserna på området. Effekterna av åtgärderna handlar många gånger om att få genomslag i processer med långa tidshorisonter. Regeringen bedömer dock att resultaten har givit bättre förutsättningar för att medvetet arbeta med arkitektur, form och design. Regeringen kan också konstatera att arkitektur, form och design är viktiga perspektiv i arbetet för den gröna omställningen.

7.5 Budgetförslag

7.5.1 4:1 Statens konstråd

Tabell 7.2 Anslagsutveckling 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

2021	Utfall	10 907	Anslagssparande	1 053
2022	Anslag	11 078[1]	Utgiftsprognos	11 536
2023	**Förslag**	**11 347**		
2024	Beräknat	11 879[2]		
2025	Beräknat	12 286[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 346 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 348 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**11 078**	**11 078**	**11 078**
Pris- och löneomräkning[2]	269	801	1 208
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 347**	**11 879**	**12 286**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 347 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Statens konstråd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 11 879 000 kronor respektive 12 286 000 kronor.

7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tabell 7.4 Anslagsutveckling 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

2021	Utfall	65 239	Anslagssparande	3 996
2022	Anslag	42 947[1]	Utgiftsprognos	44 476
2023	**Förslag**	**42 947**		
2024	Beräknat	42 947		
2025	Beräknat	42 947		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds utgifter för konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**42 947**	**42 947**	**42 947**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**42 947**	**42 947**	**42 947**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 42 947 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 42 947 000 kronor respektive 42 947 000 kronor.

7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tabell 7.6 Anslagsutveckling 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

2021	Utfall	13 732	Anslagssparande	49
2022	Anslag	11 805[1]	Utgiftsprognos	11 738
2023	**Förslag**	**11 844**		
2024	Beräknat	12 176[2]		
2025	Beräknat	12 434[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 11 844 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 11 844 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nämnden för hemslöjdsfrågors förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund, rikshemslöjdskonsulenternas verksamhet och för projekt inom hemslöjdsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**11 805**	**11 805**	**11 805**
Pris- och löneomräkning[2]	39	371	629
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**11 844**	**12 176**	**12 434**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 11 844 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Nämnden för hemslöjdsfrågor* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 12 176 000 kronor respektive 12 434 000 kronor.

7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tabell 7.8 Anslagsutveckling 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

2021	Utfall	45 980	Anslagssparande	89
2022	Anslag	61 069[1]	Utgiftsprognos	60 481
2023	**Förslag**	**46 069**		
2024	Beräknat	46 069		
2025	Beräknat	46 069		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom bild- och formområdet, utställare, konsthantverkskooperativ samt utrustningsbidrag till kollektivverkstäder. Anslaget får även användas för statsbidrag till folkparkerna och vissa samlingslokalhållande organisationer för konstförvärv.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 7.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**61 069**	**61 069**	**61 069**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-15 000	-15 000	-15 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**46 069**	**46 069**	**46 069**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel till fria aktörer inom bild och form upphör.

Regeringen föreslår att 46 069 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 46 069 000 kronor respektive 46 069 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används till bidrag som fördelas till fria aktörer inom bild- och formområdet. Ett bemyndigande skapar bättre planeringsförutsättningar för aktörerna. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 35 000 000 kronor 2024.

Tabell 7.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	14 000	0	20 000	
Nya åtaganden	0	20 000	35 000	
Infriade åtaganden	-14 000	0	-20 000	-35 000
Utestående åtaganden	0	20 000	35 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**14 000**	**20 000**	**35 000**	

8 Konstnärernas villkor

8.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken.

8.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom konstnärernas villkor utgår från följande bedömningsgrunder:

- hur fördelningen av statliga bidrag och ersättningar till konstnärer nationellt och internationellt har främjat konstnärlig kvalitet, mångfald och utveckling
- hur biblioteksersättningen och den individuella visningsersättningen har utvecklats över tid
- hur fördelningen av statliga bidrag och ersättningar till konstnärer har skett med avseende på bl.a. geografi
- ytterligare insatser för att främja konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap
- ytterligare insatser för att stärka konstnärernas arbetsmarknad.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) redovisas främst jämställdhet samt konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten. Barns och ungas rätt till kultur redovisas inte särskilt eftersom bidragsgivningen på området normalt inte specifikt riktas till verksamhet för barn och unga.

8.3 Resultatredovisning

Bidrag och ersättningar till konstnärer främjar konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag

Konstnärsnämnden fördelade inom ramen för sin ordinarie bidragsgivning totalt cirka 262 miljoner kronor i stipendier och andra bidrag till enskilda konstnärer och kulturskapare inom områden som bild och form, teater, dans, musik och film under 2021.

Tabell 8.1 Konstnärsnämndens ordinarie bidragsgivning

	Bild och form	Musik	Teater	Dans och cirkus	Film	**Total**
Behandlade ansökningar	3 849	1 709	486	637	731	**7 412**
Beviljade ansökningar	885	735	233	248	249	**2 382**
Beviljat belopp (tkr)	121 200	53 723	15 950	18 328	17 681	**262 080**

Det inkom totalt 7 412 ansökningar, varav 3 178 från män och 4 234 från kvinnor, till den ordinarie bidragsgivningen från 5 566 individer under året. Det är en ökning av antalet ansökningar med 21 procent jämfört med 2020. Av dessa ansökningar

beviljades totalt 2 382 till 2 087 individer, vilket ger en bifallsgrad på 32 procent. Av de beviljade ansökningarna var 1 324 från kvinnor och 1 058 från män. Det är högre jämfört med föregående två år, vilket kan förklaras av det ökade antalet arbetsstipendier. Antalet ansökningar till internationellt utbyte och resor minskade med 43 procent jämfört med 2019, men låg på samma nivå som under 2020. Detta kan förklaras av pandemins effekter på resandet. Konstnärsnämndens internationella program påverkades också av pandemin under 2021 och fick till stora delar anpassa verksamheten till rådande förutsättningar. Av det totala antalet ansökningar till den ordinarie bidragsgivningen kom 83 procent från konstnärer bosatta i någon av de tre storstadsregionerna. Andelen ansökningar från kvinnor låg på 57 procent och från män på 43 procent.

Under 2021 ökade, liksom föregående år, antalet ansökningar till arbetsstipendier. Det kan delvis förklaras av att fler yrkesverksamma konstnärer, i och med krisstipendierna, fick upp ögonen för den ordinarie bidragsgivningen samt att behovet på grund av pandemin var stort. Myndigheten beslutade att under 2021 omfördela en del av sina internationella medel till ettåriga arbetsstipendier inom samtliga konstområden. Omfördelningen resulterade i att drygt 160 extra arbetsstipendier kunde fördelas i slutet av året. Utöver dessa fördelades även cirka 600 extra arbetsstipendier finansierade av regeringens krisstöd.

Krisstöd till konstnärer med anledning av pandemin

Utöver den ordinarie bidragsgivningen fördelade Konstnärsnämnden cirka 400 miljoner kronor i krisstöd till enskilda konstnärer och kulturskapare under 2021.

Tabell 8.2 Konstnärsnämndens beviljade krisstöd 2021 fördelat på konstområden

Tusental kronor

	Bild och form	Musik	Teater	Dans och cirkus	Film	**Total**
Belopp	163 535	152 953	37 180	25 397	21 736	**400 800**

Totalt ansökte cirka 7 400 konstnärer och drygt 1 000 konstnärer fick avslag under våren 2021 då 360 miljoner kronor fördelades i första krisstödsomgången för 2021. I juni samma år fick Konstnärsnämnden i uppdrag att fördela ytterligare 92 miljoner kronor i krisstöd. I september fördelades ca 41 miljoner kronor av dessa i krisstipendium till ytterligare cirka 700 konstnärer av de som fått avslag under våren. Av de beviljade krisstöden tilldelades 3 363 till kvinnor och 3 644 till män. De drygt 50 miljoner kronor som återstod fördelades som extra arbetsstipendier. Totalt fördelades cirka 600 extra ettåriga arbetsstipendier inom de olika konstområdena. De extra arbetsstipendierna var tänkta både som stöd för yrkesverksamma konstnärer under själva krisen och som en insats för att stimulera kulturlivet och möjliggöra en återstart.

Författarfonden fördelade totalt 78 miljoner kronor i krisstöd under 2021 till författare, översättare, dramatiker och andra litterära upphovsmän. Medlen fördelades i huvudsak genom att ordinarie utlysningar av stipendier kompletterades med utlysning av extrastipendier till ett något lägre belopp.

Biblioteksersättningen stärker de litterära upphovsmännens ställning

Biblioteksersättningen betalas ut till upphovsmän till litterära verk för användningen av deras verk vid de svenska folk- och skolbiblioteken. Ersättningen delas ut av Sveriges författarfond och baseras på en överenskommelse mellan regeringen och företrädare för de litterära upphovsmännen. För 2021 har den totala ersättningen höjts med 3,8 miljoner kronor jämfört med året innan och 2022 höjdes ersättningen med

ytterligare 3,7 miljoner kronor. Höjningen av ersättningen möjliggör förbättrade villkor för författare, översättare, tecknare, illustratörer och fotografer.

Den individuella visningsersättningen säkerställer att bild- och formkonstnärer ersätts för verk som visas offentligt

Den individuella visningsersättningen fördelas av Bildupphovsrätt i Sverige till bild- och formkonstnärer som ersättning för att deras verk som ägs av offentliga institutioner visas för allmänheten. Under 2021 fördelades totalt 64 miljoner kronor i individuell visningsersättning som möjliggjorde att 4 733 bild- och formkonstnärer (2 780 kvinnor och 1 781 män) fick sådan ersättning under året. Det innebär en ökning med 160 (43 män och 117 kvinnor) konstnärer jämfört med 2020.

Kulturbryggan främjar nyskapande kultur

Kulturbryggan, som är ett särskilt organ inom Konstnärsnämnden med uppdrag att främja förnyelse och utveckling inom kulturområdet, har under 2021 fördelat cirka 27 miljoner kronor till 27 projekt. Under 2021 har Kulturbryggan infört tre nya program: Konstnärlig förnyelse, Kreativ infrastruktur och Nya finansieringsmodeller. Av de fördelade medlen har ca 20 miljoner kronor gått till 20 projekt inom programmet Konstnärlig förnyelse, c 4,1 miljoner kronor till 3 projekt inom programmet Kreativ infrastruktur och ca 2,8 miljoner kronor till 4 projekt inom programmet Nya finansieringsmodeller. Under året inkom totalt 169 ansökningar till Kulturbryggans tre program. I jämförelse med 2020 var det en minskning med nästan 60 procent. För att åtgärda det låga söktrycket har Kulturbryggan under 2021 arbetat med att bygga upp en strategisk kommunikationsplattform. Kulturbryggan har också aktivt under året arbetat med bedömningsgrunder och att möjliggöra mätning av hur pass ändamålsenlig bidragsgivningen är.

Ytterligare insatser för konstnärer

Analys och bevakning av konstnärernas villkor bidrar till underlag för både sektorn och regeringen

Konstnärsnämndens uppdrag att analysera och sprida kunskap om konstnärernas ekonomiska och sociala villkor samt löpande bevaka trygghetssystemets utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet har under 2021 resulterat i ett antal underlag till regeringen, men också stödjande skrifter till konstnärer. På regeringens uppdrag lämnade Konstnärsnämnden in rapporten Digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor i maj 2021. Kartläggningen visar att den digitala teknikutvecklingen medfört en rad förändringar som får konsekvenser för konstnärers upphovsrättsliga villkor. Konstnärsnämnden har också under året följt upp och rapporterat om pandemins konsekvenser för konstnärer samt resultat av fördelade krisstipendier. Till detta har myndigheten sett till att genom Konstnärsguiden informera om företagande och hur skatte- och trygghetssystem förhåller sig till konstnärers yrkesutövning.

Medverkans- och utställningsersättningen säkerställer att bild- och formkonstnärer får betalt för utfört arbete

Avtalet om upphovsmäns rätt till ersättning vid visning av verk samt medverkan vid utställning m.m. (MU-avtalet) är ett ramavtal som har tecknats mellan staten genom företrädare från Statens kulturråd och Konstnärernas riksorganisation, Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare, Svenska fotografers förbund och Föreningen svenska tecknare. Avtalets syfte är att skapa bättre förutsättningar för

konstnärer inom bildkonst-, form- och konsthantverksområdet att få betalt för utfört arbete.

I regleringsbrevet för 2021 fick Statens kulturråd i uppdrag att göra en uppföljning av efterlevnaden och tillämpningen av avtalet. Uppdraget redovisades till regeringen i rapporten MU-avtalet – Uppföljning av avtalet om medverkans- och utställningsersättning (Ku2021/02065) den 1 oktober 2021. Av rapporten framgår att tillämpningen av MU-avtalet har ökat jämfört med resultatet från 2013 års undersökning. Drygt 70 procent av de svarande följer avtalet, varav de flesta är statliga utställningsarrangörer. Privata aktörer och ideella föreningar är överrepresenterade bland dem som inte tillämpar avtalet. Enligt rapporten är ett vanligt skäl till att avtalet inte följs begränsade ekonomiska resurser. Vidare framgår att det finns ett behov av mer kunskap och information om avtalet. I syfte att öka tillämpningen av MU-avtalet har Statens kulturråd i rapporten identifierat ett antal utvecklingsområden för det fortsatta arbetet.

En stärkt upphovsrätt stärker konstnärernas villkor

Propositionen Upphovsrätten på den digitala inre marknaden (prop. 2021/22:278) är lämnad till riksdagen för behandling. Den har sin utgångspunkt i EU-direktivet om upphovsrätt på den digitala inre marknaden (direktiv (EU) 2019/790) som syftar till att bl.a. anpassa upphovsrätten till den digitala utvecklingen.

8.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

De statliga bidragen och ersättningarna till de enskilda konstnärerna och kulturskaparna bedöms på ett avgörande sätt ha bidragit till att främja konstnärlig kvalitet, mångfald och utveckling i enlighet med de nationella kulturpolitiska målen. Stöden ökar förutsättningarna för konstnärer att verka professionellt och bidrar till att skapa en ekonomisk trygghet. De krisstöd som har fördelats av Konstnärsnämnden och Sveriges Författarfond under pandemin har i många fall bedömts vara avgörande för upprätthållandet av en yrkesverksam konstnärskår under pandemin samtidigt som de bedöms ha främjat konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap. Pandemin har tydliggjort att många konstnärer arbetar under dåliga sociala och ekonomiska villkor. De analysunderlag som tagits fram har bidragit till en fördjupad förståelse för konstnärers ekonomiska och sociala situation och regeringen ser att Konstnärsnämndens arbete med bl.a. Konstnärsguiden har fått än större betydelse. Biblioteksersättningen har bidragit till att stärka arbetsmarknaden för författare och litterära upphovsmän samtidigt som möjlighet getts att utveckla sitt konstnärskap och den litterära verksamheten. Den individuella visningsersättningen bedöms på motsvarande sätt ha bidragit till att stärka den ekonomiska tryggheten för bild- och formkonstnärer. Statens kulturråds arbete med att göra det statliga MU-avtalet allmänt känt och tillämpat bedöms, likt föregående år, ha bidragit till den positiva utvecklingen inom tillämpningen.

I skrivelsen till riksdagen Politik för konstnärers villkor (Skr. 2020/21:109, bet. 2020/21KrU9, rskr. 2020/21:306) bedömde regeringen att Myndigheten för kulturanalys borde ges i uppdrag att följa upp efterlevnaden av MU-avtalet och analysera om det har utvecklats en branschpraxis. Som skäl för bedömningen anförde regeringen att det är en angelägen fråga för staten att följa huruvida MU-avtalet används av icke-statliga aktörer då en stor del av utställningsarrangörerna hör till denna kategori. Vidare anfördes att uppdraget borde ges efter att Statens kulturråds uppföljning av avtalet genomförts för att kunna använda den kunskap som uppföljningen ger i det bredare uppdraget. Regeringen instämmer i bedömningen att det är angeläget att följa huruvida MU-avtalet används av icke-statliga aktörer och om

det finns en branschpraxis. Regeringen bedömer dock att den uppföljning som Statens kulturråd har utfört i rapporten MU-avtalet – Uppföljning av avtalet om medverkans- och utställningsersättning (Ku2021/02065) omfattar de efterfrågade analyserna och att det därför inte längre finns behov av ett uppdrag till Myndigheten för kulturanalys.

8.5 Politikens inriktning

Förbättrade villkor för konstnärer och kulturskapare

Regeringen föreslår en förstärkning av bidrag och ersättningar till konstnärer, inom samtliga konstarter, i syfte att möjliggöra fler stipendier, inte minst långa sådana. De professionella konstnärerna har en avgörande betydelse för ett levande kulturliv. Konstnärerna har varit särskilt hårt drabbade av pandemins ekonomiska konsekvenser, framför allt i form av uteblivna uppdrag och intäkter. Pandemin har också blottlagt konstnärers ekonomiska sårbarhet och svaga situation kopplat till de sociala trygghetssystemen.

Höjd biblioteksersättning

I syfte att stärka de litterära upphovsmännens ställning höjs biblioteksersättningen i enlighet med det avtal som träffats med företrädare för de litterära upphovsmännen för 2022–2023. För 2023 uppgår ersättningens grundbelopp till 2 kronor och 4 öre, vilket är en höjning med 4 öre jämfört med 2022, och den totala ersättningen uppgår till 188 488 000 kronor.

8.6 Budgetförslag

8.6.1 5:1 Konstnärsnämnden

Tabell 8.3 Anslagsutveckling 5:1 Konstnärsnämnden

Tusental kronor

2021	Utfall	22 565	Anslagssparande	677
2022	Anslag	23 444[1]	Utgiftsprognos	23 889
2023	**Förslag**	**23 702**		
2024	Beräknat	24 349[2]		
2025	Beräknat	24 881[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 23 702 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 23 702 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konstnärsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 5:1 Konstnärsnämnden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**23 444**	**23 444**	**23 444**
Pris- och löneomräkning[2]	258	905	1 437
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**23 702**	**24 349**	**24 881**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 23 702 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Konstnärsnämnden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 24 349 000 kronor respektive 24 881 000 kronor.

8.6.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tabell 8.5 Anslagsutveckling 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

2021	Utfall	879 363	Anslagssparande	6 398
2022	Anslag	799 830[1]	Utgiftsprognos	798 175
2023	**Förslag**	**568 530**[2]		
2024	Beräknat	558 530		
2025	Beräknat	558 530		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] 7 120 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2023 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2020 på 263 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och ersättningar till konstnärer och upphovsmän inom bild-, form-, musik-, teater-, dans-, ord- och filmområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten, inklusive för det särskilda beslutsorganet Kulturbryggan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 8.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**599 830**	**599 830**	**599 830**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-31 300	-41 300	-41 300
varav BP23	*43 700*	*33 700*	*33 700*
– Höjd biblioteksersättning	*3 700*	*3 700*	*3 700*
– Återstart - Ersättningar och bidrag till konstnärer	*40 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**568 530**	**558 530**	**558 530**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 3 700 000 kronor fr.o.m. 2023 för en höjning av biblioteksersättningen i enlighet med det avtal som träffats med företrädare för de litterära upphovsmännen och som innebär att grundbeloppet höjs för 2023. Vidare ökas anslaget med 40 000 000 kronor för 2023 för höjda ersättningar och bidrag till konstnärer. För 2024 respektive 2025 beräknas ökningen till 30 000 000 kronor per år.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 75 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 568 530 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 558 530 000 kronor respektive 558 530 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 250 000 000 kronor 2024–2033.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelar Konstnärsnämnden stipendier och andra bidrag som sträcker sig upp till tio år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 250 000 000 kronor 2024–2033.

Tabell 8.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025	Beräknat År 2026–2033
Ingående åtaganden	121 380	131 106	160 000			
Nya åtaganden	57 865	80 000	110 000			
Infriade åtaganden	-48 139	-51 106	-20 000	-60 000	-50 000	-140 000
Utestående åtaganden	131 106	160 000	250 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**196 000**	**196 000**	**250 000**			

9 Arkiv

9.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för den nationella kulturpolitiken och den statliga arkivverksamheten.

9.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom arkiv utgår från följande bedömningsgrunder:

- förelägganden efter tillsyn
- antal hyllmil bevarade arkiv
- antal digitiserade bilder och digitala bilder i arkivsystemet
- antal besök, framtagna volymer och besvarade förfrågningar
- nya metoder och ny kunskap
- statsbidrag till enskild arkivverksamhet.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) ingår tillgänglighet i bedömningsgrunderna: antal digitiserade bilder och digitala bilder i arkivsystemet och antal besök, framtagna volymer och besvarade förfrågningar.

9.3 Resultatredovisning

Förelägganden rör fortsatt främst arkivredovisningen

Under 2021 har Riksarkivet inspekterat arkivverksamheten vid 38 myndigheter. Tillsyn över arkivverksamheten görs områdesindelat och resultaten är inte jämförbara mellan olika år. År 2021 stod myndigheter under Justitiedepartementet i fokus. Tillsynen har visat att föreskrifterna i väsentliga delar uppfylls. Liksom 2020 har förelägganden särskilt gällt brister i den verksamhetsbaserade arkivredovisningen. En sammanställning som Riksarkivet har gjort visar att även under åren 2013–2019 rörde största delen (42 procent) av givna förelägganden arkivredovisning.

Förutsättningarna för bevarande i arkivdepåerna har förbättrats

Liksom föregående år är de statliga arkivdepåerna av god eller mycket god kvalitet, med undantag för enstaka lokaler. Det lediga utrymmet vid depåerna är begränsat och det finns ett stort förväntat leveransbehov från statsförvaltningen. Riksarkivet arbetar strategiskt för att hitta kostnadseffektiva, hållbara och samhällsekonomiska lösningar på statsförvaltningens långsiktiga behov av arkivdepåer, bl.a. genom det pågående samarbetet med Skatteverket som avser att leda till nya lokaler i Härnösand. Flytten av Krigsarkivet till utbyggda lokaler i Täby slutfördes 2021 vilket lett till bättre förvaring av samlingarna och effektivisering av verksamheten. Flytten och även pandemin har dock inneburit att inflödet av nya överlämnanden av arkiv till Riksarkivet från myndigheterna, liksom föregående år, varit ojämnare än normalt, men med en viss återhämtning.

Den digitala tillgängligheten till arkivmaterialet har ökat

Antalet arkiv tillgängliga via den nationella arkivdatabasen (NAD) uppgick vid utgången av 2021 till 240 820 stycken. Av de arkiv som förvaras i Riksarkivet var totalt 85 procent sökbara på volymnivå i Arkis, vilket är en förbättring jämfört med 2020 då 80 procent var sökbara på volymnivå. Antalet digitala bilder i Arkis ökade med drygt 2 miljoner under 2021. Ökningen är mindre än tidigare år, vilket bl.a. beror på att digitiseringen koncentrerats till lagfarts- och fastighetsböcker, vilka är mer resurskrävande att digitisera än andra handlingar eftersom de är inbundna och sköra. Av de totalt 218 miljoner digitala bilderna i Arkis var ca 70 miljoner (32 procent) tillgängliga i Riksarkivets digitala forskarsal. Andelen är densamma som året innan. Övriga bilder är, med anledning av bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning eller offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), endast tillgängliga på plats i någon av forskarsalarna, i förekommande fall efter en sekretessprövning.

Tabell 9.1 Resultat av insatser för att öka möjligheterna att ta del av arkivmaterial

Antal miljoner

Resultatindikatorer	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hyllmil pappersarkiv (totalt)	70,4	71,7	72,5	73,1	73,7	73,8	73,9[1]	73,9[1]	73,8	75,4[2]
Digitala bilder i arkivsystemet (totalt)	130	143	154	169	180	191	206	212	216	218
Digitiserade bilder (per år)	20,2	29,6	37,6	32,1	27,9	19,4	20,7	38,8	20,5[3]	12,3

[1] För de kommunala arkiven (Malmö, Stockholm och Värmland) har enskilt material exkluderats vilket förklarar skillnaden mot rapporterade siffror tidigare år.

[2] Från och med 2021 tillämpas en förändrad mätmetod som bygger på en schablonberäkning av antal registrerade enheter i Arkis.

[3] Rättelse: I budgetpropositionen 2021 angavs felaktigt siffran 4,1 för år 2020. Korrekt siffra är 20,5 i överensstämmelse med Riksarkivets årsredovisningar.

Källa: Riksarkivet.

Allt färre besök i läsesalar och delvis långa svarstider

Pandemin har fortsatt inneburit begränsade öppettider i Riksarkivets läsesalar under en stor del av året, med följden att antalet besökare minskat med 65 procent mellan 2019 och 2021. Redan före pandemin fanns dock en nedåtgående trend med allt färre besök i läsesalarna. Servicen i läsesalarna är fortsatt bra då huvuddelen av framtagningen av volymer till läsesalarna har kunnat ske inom 30 minuter. Pandemin har även inneburit att det digitala utbudet av programverksamhet har breddats.

Antalet förfrågningar handlagda av Riksarkivet 2021 minskade jämfört med 2020, då antalet förfrågningar i stället ökade jämfört med året innan. Över två tredjedelar av förfrågningarna besvarades inom tio dagar, vilket är en förbättring jämfört med föregående år då endast lite mer än hälften av förfrågningarna besvarades inom tio dagar. En femtedel av förfrågningarna 2021 besvarades dock efter mer än 15 arbetsdagar. En stor andel av dessa förfrågningar avser fastighetsinskrivningshandlingar som består av ca två hyllmil pappershandlingar. Handlingarna behövs vid överlåtelser av fastigheter. Handläggningen av dessa ärenden är helt manuell och handläggningstiden har under perioder varit upp till tio veckor. De långa handläggningstiderna beror bl.a. på svårigheter att omfördela resurser inom myndigheten då informationen till största delen är pappersbaserad och därmed platsbunden.

Diagram 9.1 Efterfrågan på fysisk tillgång till arkivmaterial, antal besvarade förfrågningar och tillgång till digitala bilder över tid

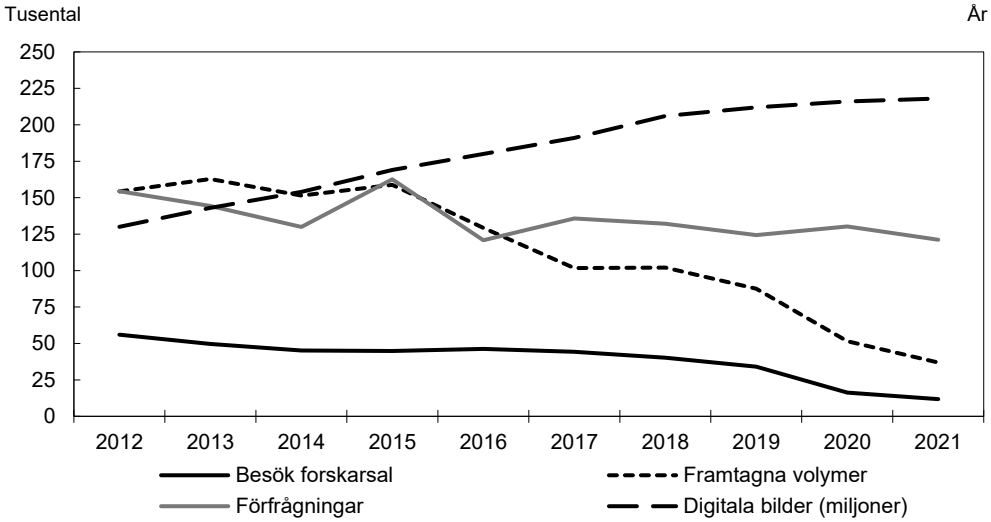

Anm.: Uppgifter om kön registreras inte vid besök eller förfrågningar.
Källa: Riksarkivet.

Nya metoder för tillgängliggörande av arkivmaterial

Forsknings- och utvecklingsinsatser som finansieras och drivs av Riksarkivet har fortsatt haft fokus på projekt som utforskar och utvecklar det digitala tillgängliggörandet av arkivmaterial. Under 2021 har projektet AIRA II och det av Vinnova delfinansierade projektet Maskintolkning av handskrivna källmaterial avslutats. Projekten har utforskat möjligheterna att använda artificiell intelligens (AI) för att öka sökbarheten i digitiserade handlingar och resulterat i bl.a. en generell metodik och data som kan användas för träning av AI-system även i andra datadrivna projekt. Resultaten öppnar upp för bl.a. kortare handläggningstider och nya resurser för forskning.

Statsbidrag till enskild arkivverksamhet

Åtta centrala eller rikstäckande institutioner har fått verksamhets- eller utvecklingsbidrag inom Riksarkivets bidragsgivning. Totalt fördelades ca 9,3 miljoner kronor från Riksarkivets ramanslag. Vidare har Statens kulturråd beviljat 540 000 kronor i bidrag till två regionala institutioner i Stockholms län enligt förordningen (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet.

I rapporten Arkiv och film i kultursamverkansmodellen – Ett mischmasch av myggor och elefanter (Statens kulturråd 2022) konstaterar Statens kulturråd att de regionala enskilda arkiven har vunnit på att ingå i kultursamverkansmodellen. De statliga medlen till arkiv har ökat kraftigt åren 2010–2020, 52 procent, men från en låg ingångsnivå. Brist på resurser, ekonomiska och kompetensmässiga, är fortsatt ett stort problem. Utmaningar är behov av ändamålsenliga lokaler, finansiering av ägarlösa arkiv samt finansiering av digitalisering och digitalt bevarande.

9.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att tillståndet i arkiven hos myndigheterna är tillfredsställande eftersom Riksarkivets tillsyn visar att föreskrifterna i väsentliga delar uppfylls. Regeringen noterar dock att största delen av givna förelägganden under det senaste decenniet rör myndigheternas arkivredovisning. Utvecklingen bör följas vidare eftersom brister i arkivredovisningen kan riskera att leda till minskade möjligheter att

ta del av allmänna handlingar. Regeringen bedömer vidare att förutsättningarna för bevarandet av mottagna arkivhandlingar i Riksarkivets depåer är goda och har förbättrats under året i och med flytten av Krigsarkivet och pågående arbete för ny hållbar lokallösning i Härnösand.

Regeringen bedömer att tillgängligheten till arkivmaterialet i Riksarkivet är god. Antalet besök i läsesal minskar visserligen stadigt och minskningen har skett i snabbare takt under pandemin men i stället ökar den digitala tillgängligheten genom allt fler digitala bilder och digitiserade bilder. För de handlingar som kräver besök i läsesal har framtagningen skett inom rimlig tid. För vissa handlingstyper är svarstiderna dock långa och regeringen bedömer, liksom föregående år, att Riksarkivet i ökad omfattning behöver digitisera ofta efterfrågade handlingstyper. Regeringen ser även positivt på att Riksarkivets digitala programverksamhet ökat och breddats under pandemin vilket inneburit en ökad tillgång till det kulturarv som arkiven utgör. Regeringen bedömer vidare att en god och relevant metodutveckling genomförts för att öka den digitala tillgängligheten till arkivmaterial på nya sätt.

9.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har avgivit en revisionsberättelse med reservation för Riksarkivet. Grunden för Riksrevisionens uttalande med reservation är att Riksarkivet under ett stort antal dagar under året överskridit av regeringen beslutad räntekontokredit. Överskridandet har som mest uppgått till 43,6 miljoner kronor. Överskridandet framgår av årsredovisningen.

Regeringen har en dialog med Riksarkivet om den finansiella styrningen vid myndigheten.

9.6 Budgetförslag

9.6.1 6:1 Riksarkivet

Tabell 9.2 Anslagsutveckling 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

2021	Utfall	428 848	Anslagssparande	-28 803
2022	Anslag	467 946[1]	Utgiftsprognos	448 245
2023	**Förslag**	**455 002**		
2024	Beräknat	469 501[2]		
2025	Beräknat	481 200[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 455 076 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 455 077 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksarkivets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till restaurering, arkivering och arkivförvaltning av kulturhistorisk, försvarsanknuten film samt för statsbidrag till enskilda arkiv.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 9.3 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**467 946**	**467 946**	**467 946**
Pris- och löneomräkning[2]	10 558	25 725	38 026
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-23 502	-24 170	-24 772
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**455 002**	**469 501**	**481 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 23 502 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel för att i första hand täcka underskott i verksamhet inom myndigheten som helt finansieras med avgiftsintäkter upphör.

Regeringen föreslår att 455 002 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Riksarkivet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 469 501 000 kronor respektive 481 200 000 kronor.

10 Kulturmiljö

10.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och för det statliga kulturmiljöarbetet.

Målen för kulturmiljöarbetet kompletterar de nationella kulturpolitiska målen och de preciseringar som rör kulturmiljön som finns i flera av miljökvalitetsmålen samt generationsmålet för miljöarbetet (för mer information om de nationella miljömålen se utg.omr. 20).

10.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom kulturmiljö utgår från följande bedömningsgrunder:

- bidragsgivningens och den kyrkoantikvariska ersättningens bidrag till måluppfyllelsen för kulturmiljöområdet
- en utvecklad tillämpning av lagstiftningen
- insatser för ökad kunskap, forskning och utveckling för kulturmiljöarbetet
- insatser för ökad delaktighet och tillgänglighet till kulturarvet
- samverkan och samarbete för ett brett ansvarstagande för kulturmiljön.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är tillgängligheten av störst relevans för kulturmiljöområdet och omfattas av bedömningsgrunden Insatser för ökad delaktighet och tillgänglighet till kulturarvet. Barns och ungas tillgång till kultur omfattas av samma bedömningsgrund.

10.3 Resultatredovisning

Att främja en mångfald av kulturmiljöer

Bidragsgivningen ökar mångfalden och delaktigheten i kulturmiljöarbetet

Kulturmiljövårdsanslaget har använts för insatser i form av vård och tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer, kulturlandskap och fornlämningar över hela landet. Under 2021 utbetalades totalt ca 293 miljoner kronor till kulturmiljövård, vilket är något mer än 2020. Av detta är 29 miljoner kronor bidrag till kulturarvsarbete.

Tabell 10.1 Beslutade medel anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Miljoner kronor utbetalade per aktör och kategori

	2017	2018	2019	2020	2021
Länsstyrelserna	**215,1**	**244,2**	**255,9**	**260,2**	**254,8**
Kunskapsunderlag	32,5	30,7	36,1	33,5	19,5
Vårdinsatser	156,1	181,4	176,4	182,4	153,7
Information och tillgängliggörande	17,1	20,8	23	24,6	11,6
Arkeologi	7,1	8,2	10,3	3,9	5,4
Ersättning enligt 2 kap 14 § kulturmiljölagen (1998:950)	2,3	3,2	6,6	7,2	9,5
Eget ianspråktagande av medel[1]	-	-	-	-	55,1
Riksantikvarieämbetet	**37,7**	**25,7**	**12,7**	**13,6**	**38,3**
Varav Kulturmiljövård ap.1	21,7	17,7	4,7	4,6	9,3
Inkl. Laponia förvaltning	2	2	2	2	2
Varav Kulturarvsverksamhet[2]	16	8	8	9	29
Summa bidrag till kulturmiljövård	**252,8**	**269,9**	**268,6**	**273,7**	**293,1**

[1] Ärendekategorin har tillkommit 2021 i länsstyrelsernas ärendehanteringssystem. Inom denna kategori finns åtgärder inom olika kategorier vilket förklarar de kraftigt lägre summorna inom kategorierna Kunskapsunderlag, Vårdinsatser samt Information och tillgängliggörande jämfört med föregående år.

[2] 2017 ingår medel till arbetslivsmuseer i summan. Dessa medel återfinns fr.o.m. 2018 inom anslaget 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer. Den avsevärt högre siffran 2021 jämfört med föregående år beror på det krisstöd om 20 miljoner kronor som betalades ut till ideella kulturarvsaktörer under året.

Källa: Riksantikvarieämbetet.

Den största delen av kulturmiljövårdsanslaget har beslutats för åtgärder i skyddade miljöer. Under 2021 fördelades totalt ca 193 miljoner kronor till olika kulturmiljövårdsinsatser i enligt lag skyddade miljöer, i jämförelse med 153 miljoner kronor under 2020. Till insatser i kulturmiljöer som saknar skydd enligt lag eller förordning har bidrag beviljats om ca 25 miljoner kronor, en liten ökning jämfört med året innan.

Kulturmiljövårdsanslaget har under 2021 använts till insatser som främjat ett levande kulturarv, t.ex. genom byggnadsvårdsläger där yngre generationer utbildats i traditionell byggnadsvård, vilket tillvaratar såväl materiella som immateriella kulturarvsvärden. Vidare har bidragsgivningen lett till ökad delaktighet och tillgång till kulturarv för allmänheten, bl.a. genom tillgänglighetsåtgärder för personer med funktionsnedsättning. Mångfalden har fortsatt att stärkas genom att olika slags kulturmiljöer bevarats, använts och utvecklats. Till exempel har bidrag lämnats för att främja och utveckla samiska kulturmiljöer, samt skogsfinska och romska kulturmiljöer.

Ökad andel av ersättningen går till vårdinsatser på kyrkobyggnader

Under 2021 förbrukade Svenska kyrkan 430 miljoner kronor av den kyrkoantikvariska ersättningen. Det är en procent lägre än förbrukningen under 2020 och fem procent lägre än 2019, vilket enligt Svenska kyrkan kan ha en förklaring i att pandemin inneburit att vissa åtgärder förskjutits i tid eller senarelagts. Ansökningstrycket från församlingar och stift är dock fortsatt högt. Den största andelen av ersättningen har liksom tidigare gått till åtgärdskategorin vårdinsatser, och andelen har ökat jämfört med föregående år, från 85 till 90 procent. Vidare har 95 procent av ersättningen gått till kyrkobyggnader, vilket innebär att andelen till denna objektstyp ökat ytterligare.

Tabell 10.2 Förbrukade medel kyrkoantikvarisk ersättning

Miljoner kronor, förbrukade per objektstyp

	2017	2018	2019	2020	2021
Kyrkobyggnad	466,7	343,5	412,5	399,7	409,4
Kyrkotomt	7,6	7,1	2,8	2,2	1,0
Kyrkliga inventarier	30,1	28,7	25,7	24,2	16,5
Begravningsplats[1]	45,3	27,8	4,3	3,1	1,1
Övergripande planering eller flera objekt	7,3	9,7	8,3	5,3	2,6
Summa förbrukad kyrkoantikvarisk ersättning	**557,0[2]**	**416,8**	**453,6**	**434,5**	**430,6**

[1] Ett förtydligande om vilka åtgärder som bör bekostas av begravningsavgiften ligger bakom den kraftiga minskningen 2019 av hur mycket kyrkoantikvarisk ersättning som förbrukats för åtgärder på begravningsplatser.

[2] För 2017 har mer kyrkoantikvarisk ersättning förbrukats än de av staten tilldelade medlen för året (460 miljoner kronor). Skälet är ett tidigare överskott som möjliggjorde en ramfördelning som översteg statsanslaget under en period.

Källa: Svenska kyrkan.

Utvecklad regeltillämpning ger stöd i kulturmiljöarbetet

Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna har i olika former och i varierande omfattning bedrivit tillsyn enligt kulturmiljölagen (1998:950) och enligt miljöbalken (1998:808). Även 2021 har tillsynen i fält begränsats på grund av pandemin. Av Riksantikvarieämbetets tillsyn har framkommit att efterlevnaden är låg vad gäller villkoren om dokumentation i förvaltningen av statliga byggnadsminnen. Nya och aktualiserade vägledningar för tillämpningen av fornlämningsbegreppet som Riksantikvarieämbetet tagit fram har bidragit till att stärka förutsättningarna att ta tillvara kulturmiljövärden, bl.a. i genomförandet av EU:s vattendirektiv.

Antalet skyddade byggnader och kulturmiljöer ökar långsamt

Under 2021 har ca 3 000 nya registrerade fornlämningar tillkommit, vilket är en liten ökning i förhållande till det totala antalet om ca 300 000. I april 2022 fanns det 2 270 byggnadsminnen, varav 279 statliga, registrerade i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. Av dessa har 10 byggnadsminnen, varav 3 statliga, tillkommit det senaste året. Under 2021 har regeringen fattat beslut om 3 statliga byggnadsminnen, varav 2 är utökningar av befintliga beslut medan Skinnskattebergs herrgård i Västmanlands län är nytillkommet.

Antalet kyrkobyggnader som Svenska kyrkan äger och som omfattas av 4 kap. kulturmiljölagen uppgick i mars 2022 till 3 325, varav 2 950 var skyddade av tillståndsplikt enligt 4 kap. 3 och 4 §§ kulturmiljölagen. Sedan relationsändringen kyrka–stat 2000 har antalet skyddade kyrkobyggnader ökat med 36 genom särskilt beslut enligt 4 kap. 4 § samma lag. Antalet skyddade kyrkor som avyttrats under samma period uppgår till 35. Skyddet kvarstår efter avyttring.

Det finns 1 501 (april 2022) riksintressen för kulturmiljövård i hela landet. Under 2021 har Riksantikvarieämbetet fattat beslut avseende totalt 54 riksintressen i Stockholms och Kronobergs län. Av dessa avser 52 revideringar i form av förtydligade riksintressebeskrivningar och justerade avgränsningar. Under 2021 har två nya kulturreservat tillkommit, Dikarbackens odlingslandskap i Dalarna och Kulturens Östarp i Skåne. Det finns därmed 47 kulturreservat i landet.

Att öka delaktigheten i kulturmiljöarbetet

Ett mer tillgängligt kulturarv

Av kulturmiljövårdsanslaget har länsstyrelserna under 2021 beviljat bidrag om 11,6 miljoner kronor till informationsinsatser och tillgängliggörande. Genom fysiska tillgänglighetsåtgärder och anpassad kommunikation har tillgängligheten till landets kulturmiljöer ökat.

Den pågående digitaliseringen inom kulturarvsområdet har fortsatt att öka allmänhetens tillgång till museernas arkiv och samlingar. Det statliga bidraget kulturarvs-it möjliggör årligen ett viktigt arbete med digitalisering och publicering av samlingar i databaser och på webbplatser. Totalt har 22 arbetsledare och 98 personer med lönebidrag varit anställda under året. Det sammanlagda sökta beloppet översteg tillgängliga medel med ca 2,8 miljoner kronor, en ökning med 1,2 miljoner kronor från föregående år.

Statligt stöd till ideellt kulturarvsarbete över hela landet

Under 2021 fördelade Riksantikvarieämbetet, Statens försvarshistoriska museer och Statens maritima och transporthistoriska museer totalt 68,75 miljoner kronor till det ideella kulturarvsarbete som bedrivs vid t.ex. arbetslivsmuseer och hembygdsmuseer. De statliga bidragen har möjliggjort en mängd insatser för lokalt kulturarv över hela landet. För att mildra de ekonomiska konsekvenserna av spridningen av covid-19 för ideella kulturarvsaktörer beslutade regeringen att tillföra området 20 miljoner kronor ytterligare i propositionen Vårändringsbudget för 2021 (prop. 2020/21:99). Förutom att kompensera för intäktsbortfall under pandemin har krisstödet också stärkt förutsättningarna för framtida verksamhet.

En ökad källa till kunskap, bildning och upplevelser

Tillgängliga kunskaper om kulturarvet

Arbetet med digitalisering och tillgängliggörande av kulturarvet har fortsatt att utvecklas. För 2021 redovisar Riksantikvarieämbetet, genom Vitterhetsakademiens bibliotek och Antikvarisk-topografiska arkivet, stora framsteg i det digitala arbetet med att tillgängliggöra samlingarna. I biblioteket har de digitala ämnesguiderna byggts ut vilket gjort det lättare för användare att hitta de digitala resurserna. Inom arkivområdet har myndigheten höjt takten i digitiseringen av arkivmaterial vilket ökat den digitala tillgängligheten. Under 2021 har även den publika söktjänsten Arkivsök lanserats, vilket förenklat sökning och visning av innehåll i e-arkivet.

Det finns ett brett intresse för den digitala kulturmiljöinformationen i bl.a. Riksantikvarieämbetets söktjänster Fornsök och Bebyggelseregistret, där användarna stadigt ökat under de tre senaste åren. Riksantikvarieämbetet har gett stöd för en intensifierad samverkan och kunskapsuppbyggnad inom kulturarvssektorn i fråga om digital utveckling vilket har stärkt förutsättningarna för en ökad tillgänglighet till kulturarv i hela landet. Genom myndighetens insatser för att främja tillgång till kulturarv i skolan har kulturarvsaktörernas förutsättningar för att nå ut till skolorna ökat. Vid Riksantikvarieämbetets besöksmål Gamla Uppsala museum och Glimmingehus har de digitala visningarna möjliggjort för skolelever från hela landet att ta del av skolverksamheten, istället för som tidigare främst elever från Uppland och Mälardalen respektive Skåne.

Det ökade intresset för att besöka kulturmiljöer och besöksmål som uppstod med anledning av pandemin samt det slitage som det ökade besöksantalet medförde kvarstår. Detta har krävt ett ökat fokus på informationsinsatser och synliggjort behovet av vårdinsatser i dessa kulturmiljöer.

Bidragsfördelning till kulturarvsforskning och utvecklingsarbete

I utlysningen för 2021 beviljades medel till 29 projekt. Utöver det fördelades medel till tre fortsättningsprojekt och sex nya projekt för centrala museers forskning. De beviljade projekten leddes av 11 kvinnor respektive 18 män. Forskningsresultaten av anslaget ska publiceras med öppen tillgång (se utg.omr. 16 avsnitt 6.3) och har liksom tidigare år spridits brett vid seminarier och genom olika informationskanaler.

Arkeologi och arkeologisk uppdragsverksamhet

Uppdragsarkeologi bedrivs av många aktörer, bl.a. vid Statens historiska museer och landets länsmuseer, och resulterar årligen i en mängd utgrävningar med fynd som ger nya kunskaper om historien. Under 2021 publicerade Riksantikvarieämbetet rapporten Uppdragsarkeologi 2020 över uppdragsarkeologin i Sverige. Rapporten visar att antalet beslut om uppdragsarkeologi varit relativt konstant över åren, om än något färre under 2020 i jämförelse med föregående år. De beslutade kostnaderna fluktuerar dock över åren, där kostnaderna för 2020 var ca 263 miljoner kronor, en minskning med ca 50 miljoner jämfört med året innan. Genom Riksantikvarieämbetets nya söktjänst Arkivsök har tillgängligheten till de skriftliga produkter som tas fram inom uppdragsarkeologin ökat.

Ökad helhetssyn för att tillvarata kulturmiljön i samhällsutvecklingen

Det tvärsektoriella kulturmiljöarbetet utvecklas

Under 2021 har Riksantikvarieämbetet slutredovisat uppdraget att stödja regional implementering av strategier för kulturmiljöfrågor (Ku2019/01600/KL, Ku2019/01636/KL, Ku2019/02020/LS (delvis)). Riksantikvarieämbetets bedömning är att länsstyrelsernas uppdrag med att implementera strategierna på regional nivå är omfattande men att det krävs ytterligare insatser för att kulturmiljöarbetet ska kunna integreras i länsstyrelsernas hela verksamhet.

Det sker en omfattande tvärsektoriell samverkan regionalt. Regeringen konstaterar att implementeringen av kulturmiljöstrategierna kräver långsiktighet och uthållighet, samt att det finns utvecklingsbehov i samarbetet mellan den regionala och nationella nivån.

Riksantikvarieämbetet har fördjupat samverkan med drygt hälften av de myndigheter som på uppdrag av regeringen utarbetat vägledande strategier för kulturmiljöfrågor (Ku2020/00120). Dialog och samverkan med andra myndigheter och aktörer i samhällsbyggnadsprocessen har stärkt såväl förståelsen som de kunskaper som behövs för att kulturmiljövärden ska hanteras tidigt i processerna. Medverkan i andra myndigheters vägledningsarbete har bidragit till att kulturmiljöaspekter tydliggjorts och stärkts inom andra områden, t.ex. i vattenmiljöer och vid planering av vindkraft, vilket förväntas leda till att fler kulturmiljöer bevaras. Regeringen noterar att den negativa trenden för antal skador på kulturlämningar i skogen har vänt och åter är på samma nivå som 2019 (se utg.omr. 20 avsnitt 3.17).

I rapporten Kulturmiljööversikt II har Riksantikvarieämbetet tillsammans med andra miljömålsmyndigheter analyserat förutsättningarna för en bättre uppföljning av kulturmiljövärden i miljömålssystemet. Regeringen kan konstatera att utvecklingen är negativ för flera av de miljökvalitetsmål som har preciseringar för kulturmiljön, vilket var fallet även under föregående år (se vidare utg.omr. 20 avsnitt 3.5).

Regionalt och lokalt arbete för kulturmiljön

Såväl Riksantikvarieämbetet som flertalet länsstyrelser redovisar fortsatt framgång i det tvärsektoriella arbetet för kulturmiljön. Det finns en ökad efterfrågan på

kulturmiljökompetens, bl.a. i kommunerna. Många länsstyrelser redovisar insatser för att stödja kommunerna och för att aktualisera kunskapsunderlagen för kulturmiljö. En omfattande kunskapsuppbyggnad om kulturmiljön och stöd till kommuner sker också genom de regionala museernas kulturmiljöarbete inom ramen för kultursamverkansmodellen. (Museernas arbete redovisas under avsnitt 11.) Genom kunskapsfrämjande och kommunikativa insatser har kulturmiljöer synliggjorts för en bred allmänhet och förbättrade kunskapsunderlag för olika samhällsprocesser har tillkommit inom flera områden, bl.a. när det gäller vattenanknutna kulturmiljöer, riksintressen för kulturmiljövården och den nationella havsplaneringen. Från anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* har totalt 19,5 miljoner kronor utbetalats till framtagande av regionala och kommunala kunskapsunderlag, vilket motsvarar ungefär samma nivå som tidigare.

Under 2021 har världsarvsarbetet utvecklats och världsarvssamordningen har fått förbättrade förutsättningar med stöd av bidrag från Riksantikvarieämbetet till arbetet med världsarv och föreningen Världsarv i Sverige. Genom bidraget och andra insatser har världsarvssamordnarnas roll och möjligheter att bedriva ett kvalitativt världsarvsarbete stärkts samt skapat mervärden med utgångspunkt i världsarvens utveckling på lokal och regional nivå.

10.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att kulturmiljöområdet under året utvecklats i positiv riktning i enlighet med de nationella kulturmiljömålen. Kulturarvets mångfald har stärkts, inte minst genom de många insatser som utförts av ideella krafter. Delaktigheten bedöms ha ökat genom kunskapsfrämjande insatser och förståelsen för kulturmiljöns betydelse i samhällsutvecklingen har ökat hos många samhällsbyggnadsaktörer. Många olika kulturmiljöer har kunnat bevaras för framtiden över hela landet med stöd av kulturmiljöbidraget och den kyrkoantikvariska ersättningen. Tillgängligheten till kulturarvet har också ökat genom åtgärder för fysiskt tillgängliggörande, anpassade kommunikationsinsatser samt ett omfattande digitaliseringsarbete som gett ökad tillgång till museernas samlingar. Regeringen ser att en ökad takt i det digitala utvecklingsarbetet kan göra ytterligare skillnad i riktning mot en större måluppfyllelse. Kulturmiljöbidraget har även möjliggjort utveckling av kulturmiljöarbetet som har betydelse för ökad delaktighet och ett breddat urval av kulturarv.

Regeringen kan konstatera att myndighetsutövningen inom området liksom ett utvecklat samarbete mellan myndigheter och andra aktörer har lett till en större integrering av kulturmiljövärden i samhällsutvecklingen. Kunskaperna om kulturmiljön i länen har ökat. En positiv utveckling har skett främst i arbetet med kulturmiljöer i anknytning till vatten och i skogen. Dock kvarstår utmaningar för att kulturmiljövärdena ska tas till vara i större utsträckning. Tillgången till kulturmiljökompetens i samhällsbyggnadsprocesserna och aktuella kunskapsunderlag i samhällsplaneringen är inte tillräcklig för att möta behoven. Behoven relaterar till bostadsbyggande och infrastruktursatsningar, men även till skogsbruket och klimatomställningen med bl.a. utbyggnad av vindkraft. För få åtgärder för skydd och skötsel av områden med höga natur- och kulturvärden, t.ex. i fjällmiljön, utgör ett hinder för att miljömålen ska kunna nås. Regeringen bedömer att utvecklingsarbetet som rör uppföljningen av kulturmiljön inom ramen för miljömålssystemet är ett viktigt steg mot större måluppfyllelse.

10.5 Budgetförslag

10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tabell 10.3 Anslagsutveckling 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

2021	Utfall	297 179	Anslagssparande	-1 337
2022	Anslag	286 384[1]	Utgiftsprognos	287 669
2023	**Förslag**	**291 835**		
2024	Beräknat	300 268[2]		
2025	Beräknat	307 125[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 291 835 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 291 835 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksantikvarieämbetets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom kulturmiljöområdet, till utgifter för statsbidrag till löner för arbetsledare inom ramen för kulturarvs-it samt för det svenska bidraget till Europeana.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**286 384**	**286 384**	**286 384**
Pris- och löneomräkning[2]	5 451	13 884	20 741
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**291 835**	**300 268**	**307 125**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 291 835 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Riksantikvarieämbetet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 300 268 000 kronor respektive 307 125 000 kronor.

10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tabell 10.5 Anslagsutveckling 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

2021	Utfall	287 514	Anslagssparande	-2 776
2022	Anslag	276 042[1]	Utgiftsprognos	275 560
2023	**Förslag**	**276 042**		
2024	Beräknat	276 042		
2025	Beräknat	267 542		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kulturmiljövård. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till hembygdsmuseer och ideella kulturarvsverksamheter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**276 042**	**276 042**	**276 042**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-8 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**276 042**	**276 042**	**267 542**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 276 042 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 276 042 000 kronor respektive 267 542 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: Projekt inom kulturmiljövårdsområdet sträcker sig ofta över flera kalenderår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2024–2026.

Tabell 10.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025	Beräknat År 2026
Ingående åtaganden	67 553	79 255	88 847			
Nya åtaganden	71 487	76 200	75 153			
Infriade åtaganden	-59 785	-66 608	-74 000	-69 654	-10 716	-9 630
Utestående åtaganden	79 255	88 847	90 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**90 000**	**90 000**	**90 000**			

10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tabell 10.8 Anslagsutveckling 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

2021	Utfall	460 000	Anslagssparande	
2022	Anslag	460 000[1]	Utgiftsprognos	460 000
2023	**Förslag**	**460 000**		
2024	Beräknat	460 000		
2025	Beräknat	460 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för kyrkoantikvarisk ersättning enligt kulturmiljölagen (1988:950) i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Den kyrkoantikvariska ersättningen får användas till kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser, och ska fördelas av Svenska kyrkan efter samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**460 000**	**460 000**	**460 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**460 000**	**460 000**	**460 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 460 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:3 *Kyrkoantikvarisk ersättning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 460 000 000 kronor respektive 460 000 000 kronor.

10.5.4 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tabell 10.10 Anslagsutveckling 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tusental kronor

2021	Utfall	8 000	Anslagssparande	
2022	Anslag	8 000[1]	Utgiftsprognos	7 923
2023	**Förslag**	**8 000**		
2024	Beräknat	8 000		
2025	Beräknat	8 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till arbetslivsmuseer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 10.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 000**	**8 000**	**8 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 000**	**8 000**	**8 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:4 *Bidrag till arbetslivsmuseer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 8 000 000 kronor respektive 8 000 000 kronor.

11 Museer och utställningar

11.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken.

11.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom museer och utställningar utgår från följande bedömningsgrunder:

- besöksutveckling
- tillgänglighetsarbete i publik verksamhet
- samlingarnas tillstånd och insatser för bevarande
- insatser som främjar ny kunskap och förmedling av forskning
- internationellt utbyte och samverkan.

Av de gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet (se avsnitt 3.5) är samtliga relevanta och ingår i resultatredovisningen. Konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten redovisas genom bl.a. den forskning och kunskapsuppbyggnad som bedrivs.

11.3 Resultatredovisning

Intäktsbortfall på grund av pandemin och jämförelsevis få fysiska besök

Antalet registrerade besök 2021 till de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål uppgick till 3 895 632 besök, en ökning med 17 procent jämfört med 2020 men en minskning med 52 procent jämfört med det genomsnittliga besöksantalet under de tre år som föregick pandemin. Nedgången har varit ungefär lika stor inom gruppen vuxna besökare som inom gruppen barn och unga. Könsfördelningen bland besökarna var under 2021, liksom föregående år, till övervägande del kvinnor. Hos det museum som hade högst andel män bland besökarna var fördelningen 60 procent män respektive 40 procent kvinnor, hos det museum med högst andel kvinnor bland besökarna var fördelningen 71 procent kvinnor och 29 procent män.

Tabell 11.1 Besöksutveckling 2011–2021, avrundat närmaste tusental

Antal fysiska besök till de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetets besöksmål.

Tusental

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Totalt[1]	7 444	6 453	6 404	7 047	8 127	8 127	7 987	7 437	8 796	2 951	3 742

[1] Beräkningarna av totalt antal fysiska besök utgörs av antalet anläggningsbesök och om anläggningsbesök inte rapporterats används verksamhetsbesök. Siffrorna är uppdaterade efter Myndigheten för kulturanalys statistikredovisning Museer 2021.

Källa: Myndigheten för kulturanalys

Diagram 11.1 Diagram över avgiftsintäkter till 8:1 Centrala museer: Myndigheter och 8:2 Centrala museer: Stiftelser

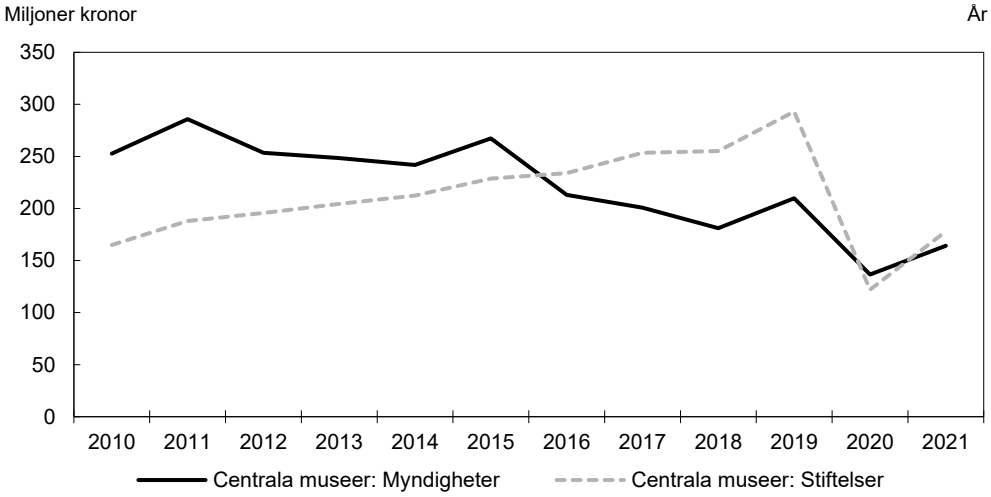

Anm.: I avgiftsintäkterna ingår bl.a. entré- och visningsavgifter samt intäkter av försäljning, ev. sponsring och lokaluthyrning mm. Avgiftsintäkter för Arkeologisk uppdragsverksamhet, Cosmonovas verksamhet och Vasamuseets verksamhet redovisas separat i detta avsnitt, se tabell 11.6, 11.7 och 11.8.

Det förhållandevis låga antalet besökare visar sig också på museernas avgiftsintäkter. På grund av restriktionerna har visningar och andra evenemang i hög grad uteblivit. Uthyrningsverksamhet till konferenser och dylikt har inte kunnat genomföras. Detta gällde under de perioder museerna kunde ha öppet, men restriktionerna medförde även att museerna höll helt stängt under en del av året. Inför öppnandet gjordes riskanalyser för att kunna erbjuda smittsäkra besök och lokaler och verksamheter anpassades därefter. Regeringen har under 2021 tillfört ett flertal statliga och statligt finansierade musei- och kulturverksamheter krisstöd om totalt ca 200 miljoner kronor. Stödet har varit avgörande för att vissa institutioner ska kunna täcka fasta kostnader och behålla en god likviditet.

Stora insatser för att digitalt tillgängliggöra den publika verksamheten

Under 2021 har de statligt finansierade museerna inte kunnat visa planerade utställningar, ha skolvisningar eller arrangera föreläsningar för publik i lokalerna på grund av pandemin. Däremot har museerna under året gjort fortsatt stora insatser för att öka den digitala förmedlingsverksamheten genom bl.a. inspelade eller livesända visningar i digitala kanaler samt utveckling och tillämpning av nya digitala verktyg. Genom registreringar i Europeana och Digitalt museum har de centrala museerna stärkt tillgängligheten till samlingarna och de publika verksamheterna för allas möjlighet att ta del av kulturen.

Museerna arbetar för att bevara och digitalt tillgängliggöra våra gemensamma samlingar

Resultaten inom samlingsvården är mycket olika från museum till museum, mycket beroende på samlingarnas karaktär. För museer med stort och kontinuerligt inflöde av föremål och museer som emellanåt ställs inför övertag av större samlingar finns stora utmaningar både vad gäller vård, registrering och förvaring. Andra museer har utmaningar kopplade till nuvarande magasinslösningar. Samtliga centrala museer arbetar målinriktat utifrån sina specifika förutsättningar med samlingsvård, konservering, säkerhetsåtgärder, ändamålsenliga lokaler och skadedjursbekämpning. Digital registrering av samlingarna, digitisering, pågår som en del i detta arbete på samtliga centrala museer.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör utreda förutsättningarna för statliga museer att kunna donera föremål genom gåvor även utanför det allmänna museiväsendet (bet. 2016/17:KrU9 punkt 3, rskr. 2016/17:281). Regeringen beslutade under 2017 förordningen (2017:564) om statliga museers förfogande över museiföremål. Enligt förordningen får de statliga museerna genom gåva överlåta museiföremål som har ett begränsat kulturhistoriskt och vetenskapligt värde till annan offentlig verksamhet, till museer utanför det allmänna museiväsendet och till ideell kulturarvsverksamhet. Förordningen trädde i kraft den 1 augusti 2017. Riksdagen informerades om detta i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 17 avsnitt 3.6.1). Regeringen bedömde att riksdagens tillkännagivande därmed var slutbehandlat. Riksdagen delade inte denna bedömning och har beslutat om ett nytt tillkännagivande med samma lydelse (bet. 2017/18:KrU1 punkt 9, rskr. 2017/18:91).

Regeringen gav den 11 november 2021 i uppdrag till Riksantikvarieämbetet att utreda behov och konsekvenser av utökade möjligheter för statliga museer att donera föremål med mer än ett begränsat kulturhistoriskt och vetenskapligt värde genom gåvor till mottagare utanför det allmänna museiväsendet, respektive föremål med ett begränsat sådant värde till en större mångfald av mottagare än vad lagen i dag gör gällande. Riksantikvarieämbetet lämnade en redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) den 31 mars 2022 (Ku2022/00744).

Av Riksantikvarieämbetets rapport framgår att frågeställningen inte speglar ett omedelbart behov i de statliga museernas verksamheter. Om ett statligt museum vill överföra ett värdefullt föremål, eller en samling, som gåva till en mottagare utanför det allmänna museiväsendet finns i dag möjligheten att göra detta genom en framställan till regeringen. Avseende en utökning av mottagare för föremål med ett begränsat värde ser endast ett statligt museum ett eventuellt behov av en sådan ökad handlingsfrihet. Riksantikvarieämbetets slutsats är att det därmed inte finns behov av en generell utökning av de statliga museernas möjligheter att donera föremål utanför det allmänna museiväsendet. Myndighetens bedömning är att de positiva konsekvenserna som en sådan ändring kan ge i praktiken bedöms bli små, men att det däremot finns ett antal reella risker kopplade till bevarandet av kulturarvet. Regeringen avser inte att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandena och anser därmed att de är slutbehandlade.

Fortsatt framväxt av ny kunskap och förmedlad forskning

Museernas forskning har bedrivits i samverkan med andra nationella och internationella institutioner och i hög grad med stöd av extern finansiering. Trots pandemin har forskning och kunskapsuppbyggnad vid museerna, ofta i nära koppling till samlingsarbete, utgjort ett led i att främja möjlighet till kulturupplevelser och bildning samt ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas. Forskning

som fått stöd genom anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* har publicerats i vetenskapliga tidskrifter under året. Forskningsresultat av anslaget ska publiceras med öppen tillgång (se prop. 2021/22:01 utg.omr. 16 avsnitt 7). Samlingar och arkiv har nyttjats av forskare och studenter.

Under 2021 och 2022 har Statens historiska museer haft regeringens uppdrag att förbereda och genomföra inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen inom myndigheten (Ku2021/02054). Museet inrättades den 1 juli 2022. Regeringskansliet har under 2021 utrett konsekvenserna för Forum för levande historia av inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen (Ku 2021:A). Uppdraget har inneburit att se över hur Forum för levande historias uppgifter påverkas av inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen och med vilken inriktning Forum för levande historias arbete ska bedrivas framöver. Utredningen har i enlighet med sitt uppdrag föreslagit förändringar avseende myndighetens uppgifter och redovisat dessa i promemorian Forum för levande historias framtida inriktning (Ku2022/00436).

Digitalt internationellt utbyte och samverkan

Pandemin har påskyndat etablerandet av internationellt samarbete och kommunikation utan resor i bl.a. internationella nätverk, besök och delegationer av forskare och museirepresentanter samt samarbeten inom utställningsverksamheterna. För att underlätta för svenska museer att låna in kulturföremål från utlandet tillsatte regeringen i september 2019 en utredning för att analysera och föreslå hur ett skydd mot processuella åtgärder för inlånade utländska kulturföremål ska utformas. Utredningen presenterade sitt betänkande Immunitet för utställningsföremål (SOU 2021:28) i april 2021. Betänkandet har skickats på remiss, remissvar har kommit in och förslagen bereds nu inom Regeringskansliet.

11.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen konstaterar att pandemin har haft fortsatt stor påverkan på museernas verksamheter även under 2021. Utifrån de förutsättningar museiverksamheterna haft under pandemin är dock regeringens sammantagna bedömning att museerna har bidragit till måluppfyllelsen.

Besöksutvecklingen visar på en viss återhämtning från såväl 2020 som 2021 års historiska minskning. Den ekonomiska återhämtningen kommer dock att dröja för många museer. Den utökade digitala tillgängligheten till verksamhet och samlingar, samt fortsatt prioriterat arbete för barns och ungas tillgång till kultur, har bidragit till att målen om allas möjlighet att delta i kulturlivet, allas möjlighet till kulturupplevelser och bildning samt att särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur i viss utsträckning uppfyllts.

Regeringen bedömer dock att när det gäller samlingarnas tillstånd och förutsättningar för bevarande, utgör eftersläpningen i digitisering av samlingarna en kritisk faktor. Detta påverkar dels spårbarheten och därmed möjligheterna att minska riskerna för stöld och förlust, dels förutsättningarna för samlingarna att bidra till forskning och kunskapsuppbyggnad.

11.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen gör i revisionsberättelsen för Moderna museets årsredovisning för 2021 en reservation. Moderna museet har lämnat årsredovisningen till regeringen den 23 februari 2022. Enligt 2 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska myndigheten senast den 22 februari lämna årsredovisningen till

regeringen. Moderna museet har lämnat årsredovisningen för sent och har därför inte följt förordningens krav. Moderna museet har också redovisat felaktiga intäkter och kostnader i en tabell i resultatredovisningen. Moderna museet har i en skrivelse till regeringen redovisat vilka åtgärder myndigheten har vidtagit eller avser att vidta med anledning av reservationen (Ku2022/00801). Regeringen har följt upp frågan vid den årliga myndighetsdialogen.

11.6 Budgetförslag

11.6.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tabell 11.2 Anslagsutveckling 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

2021	Utfall	1 518 590	Anslagssparande	39 210
2022	Anslag	1 451 114[1]	Utgiftsprognos	1 459 801
2023	**Förslag**	**1 406 004**		
2024	Beräknat	1 453 065[2]		
2025	Beräknat	1 496 183[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 396 109 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 396 107 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för följande centrala museer som är myndigheter: Statens historiska museer, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Statens maritima och transporthistoriska museer, Statens centrum för arkitektur och design, Statens försvarshistoriska museer och Moderna museet. Anslaget får även användas av nämnda myndigheter för utgifter för statsbidrag till ändamål inom museiområdet.

Tabell 11.3 Sammanställning över medelstilldelning till Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

Myndighet	2022[1]	2023[2]
Statens historiska museer	205 057	204 726
Nationalmuseum	251 494	239 557
Naturhistoriska riksmuseet	214 233	203 172
Statens museer för världskultur	202 894	196 675
Statens maritima och transporthistoriska museer	200 345	194 202
Statens centrum för arkitektur och design	64 944	65 376
Statens försvarshistoriska museer	138 915	135 507
Moderna museet	173 232	166 789
Summa	**1 451 114**	**1 406 004**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Fördelningen av medel 2023 är preliminär.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 451 114**	**1 451 114**	**1 451 114**
Pris- och löneomräkning[2]	38 616	99 391	145 402
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-83 726	-97 443	-100 334
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 406 004**	**1 453 065**	**1 496 183**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 99 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel för fri entré vid de centrala museer som är myndigheter samt medel för renoveringen av Botanhuset vid Naturhistoriska riksmuseet upphör. Vidare beräknas anslaget öka med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2024 för att bygga upp verksamheten Sveriges museum om Förintelsen vid Statens historiska museer.

Regeringen föreslår att 1 406 004 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Centrala museer: Myndigheter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 453 065 000 kronor respektive 1 496 183 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 11.5 Sammanställning över avgiftsintäkter till 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

Myndighet	2020	2021
Statens historiska museer[1]	9 853	13 385
Nationalmuseum	18 731	26 860
Naturhistoriska riksmuseet[2]	36 508	45 668
Statens museer för världskultur	7 279	14 393
Statens maritima och transporthistoriska museer[3]	17 827	22 620
Statens centrum för arkitektur och design	1 472	1 258
Statens försvarshistoriska museer	8 620	11 782
Moderna museet	29 341	28 317
Summa	**129 631**	**164 283**

Anm.: I myndigheternas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, eventuell sponsring och lokaluthyrning m.m.

[1] Intäkterna för Arkeologisk uppdragsverksamhet redovisas i tabell 11.6.

[2] Intäkterna för Cosmonovas verksamhet redovisas separat i tabell 11.7.

[3] Intäkterna för Vasamuseets verksamhet redovisas separat i tabell 11.8.

Källa: De centrala museer som är myndigheter.

Tabell 11.6 Arkeologisk uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	123 427	122 013	1 414	-36 340
Prognos 2022	116 977	114 635	2 342	-33 998
Budget 2023	119 322	117 100	2 222	-31 776

Källa: Statens historiska museer.

Inom den arkeologiska uppdragsverksamheten vid Statens historiska museer pågår sedan flera år ett strategiskt utvecklingsarbete för att uppnå en ekonomi som på längre sikt är i balans. Under sex av de sju år som verksamheten har bedrivits inom myndigheten har verksamheten uppvisat ett positivt resultat. Regeringen noterar det ackumulerade underskottet i den arkeologiska uppdragsverksamheten och följer myndighetens arbete med detta.

Tabell 11.7 Uppdragsverksamhet Cosmonova

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	Ackumulerat resultat
Utfall 2021[2]	7 553	10 877	-3 324	0
Prognos 2022	19 719	17 822	1 897	1 897
Budget 2023	12 000	16 000	-4 000	-2 103

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget för 2021 för uppdragsverksamhet genom anslag.

Källa: Naturhistoriska riksmuseet.

Tabell 11.8 Uppdragsverksamhet Vasamuseet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat	Ackumulerat resultat
Utfall 2021[1]	53 257	34 715	18 542	21 705
Prognos 2022	152 569	174 203	-21 634	71
Budget 2023[2]	213 319	197 246	16 073	16 144

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget för 2021 för uppdragsverksamhet genom anslag.

[2] Fr.o.m. 2023 finns budgeterade avgiftsintäkter för Järnvägsmuseet med.

Källa: Statens maritima och transporthistoriska museer.

11.6.2 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tabell 11.9 Anslagsutveckling 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

2021	Utfall	296 714	Anslagssparande	
2022	Anslag	305 214[1]	Utgiftsprognos	305 214
2023	**Förslag**	**273 714**		
2024	Beräknat	273 714		
2025	Beräknat	273 714		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till följande centrala museer som är stiftelser: Nordiska museet, Skansen, Tekniska museet och Arbetets museum.

Tabell 11.10 Sammanställning över medelstilldelning till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

Stiftelse	2022[1]	2023[2]
Stiftelsen Nordiska museet	128 854	124 854
Stiftelsen Skansen	99 211	78 011
Stiftelsen Tekniska museet	56 817	51 317
Stiftelsen Arbetets museum	20 332	19 532
Summa	**305 214**	**273 714**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Fördelningen av medel är preliminär.

Tabell 11.11 Sammanställning över avgiftsintäkter till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

Stiftelse	2020	2021
Stiftelsen Nordiska museet	26 031	33 272
Stiftelsen Skansen	69 642	109 653
Stiftelsen Tekniska museet	26 521	32 654
Stiftelsen Arbetets museum	2 024	2 123
Summa	**124 218**	**177 702**

Anm.: I stiftelsernas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning och lokaluthyrning.

Källa: Stiftelsernas årsredovisningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.12 Förändringar i anslagsnivån 2023–2025 för 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**288 714**	**288 714**	**288 714**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-15 000	-15 000	-15 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**273 714**	**273 714**	**273 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel till Stiftelsen Skansen upphör.

Regeringen föreslår att 273 714 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Centrala museer: Stiftelser* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 273 714 000 kronor respektive 273 714 000 kronor.

Lån till Stiftelsen Nordiska museet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Stiftelsen Nordiska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i huvudbyggnaden som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 77 300 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Stiftelsen Nordiska museet bedriver ett arbete för ökad tillgänglighetsanpassning genom att åtgärda problem i museets basutställningar. Museet har även behov av ett förbättrat indraget skalskydd för att säkra samlingarnas säkerhet. På grund av kraftigt ökade byggkostnader behöver stiftelsens låneram utökas. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2023 besluta att Stiftelsen Nordiska museet får ta upp lån i Riksgälden som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 77 300 000 kronor.

Lån till Stiftelsen Skansen

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Stiftelsen Skansen får ta upp lån i Riksgäldskontoret för underhåll och utveckling av fastigheter och kulturhistoriska byggnader samt tillgänglighetsanpassning som uppgår till högst 80 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Stiftelsen Skansen har ett eftersatt underhållsbehov i befintliga fastigheter och kulturhistoriska byggnader. Stiftelsen har även behov av att tillgänglighetsanpassa Skansen samt utföra övrigt nödvändigt underhållsarbete. De åtgärder som behöver genomföras för att Skansen fortsatt ska vara ett attraktivt besöksmål behöver delvis finansieras med lån. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2023 besluta att Stiftelsen Skansen får ta upp lån i Riksgälden som uppgår till högst 80 000 000 kronor.

Lån till Stiftelsen Tekniska museet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Stiftelsen Tekniska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i byggnationen av en ny visualiseringsdom som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 95 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Stiftelsen Tekniska museet har påbörjat byggnationen av en ny sfärisk byggnad i form av en visualiseringsdom med mål att bl.a. öka barns och ungas intresse för teknik och naturvetenskap. Under covid-19-pandemin minskade stiftelsens intäkter varför bl.a. delar av byggnationen nu behöver finansieras med lån. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2023 besluta att Stiftelsen Tekniska museet får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 95 000 000 kronor.

11.6.3 8:3 Bidrag till vissa museer

Tabell 11.13 Anslagsutveckling 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

2021	Utfall	100 619	Anslagssparande	
2022	Anslag	83 718[1]	Utgiftsprognos	83 718
2023	**Förslag**	**79 718**		
2024	Beräknat	79 718		
2025	Beräknat	79 718		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till museer och liknande institutioner.

Tabell 11.14 Sammanställning över medelstilldelning för Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

Institution	2022[1]	2023[2]
Stiftelsen Dansmuseifonden för Dansmuseet	10 779	10 454
Sveriges Fängelsemuseum	1 600	1 500
Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem	4 689	4 189
Stiftelsen Thielska galleriet	6 469	6 144
Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna	19 025	19 025
Nobelprismuseet	5 672	4 952
Föreningen Svensk form	4 713	4 713
Röhsska museet	802	502
Riksförbundet Sveriges museer	1 500	1 500
Stiftelsen Strindbergsmuseet	731	581
Stiftelsen Judiska museet i Stockholm	3 751	3 601
Bildmuseet	843	743
Zornsamlingarna	304	204
Stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde	13 110	12 410
Ájtte, Svenskt fjäll- och samemuseum	1 825	1 500
Form/Design Center	3 150	3 000
Gamla Uppsala museum	4 800	4 700
Summa	**83 718**	**79 718**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Medelstilldelningen för 2023 är preliminär.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**79 718**	**79 718**	**79 718**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**79 718**	**79 718**	**79 718**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 79 718 000 kronor anvisas under anslaget 8:3 *Bidrag till vissa museer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 79 718 000 kronor respektive 79 718 000 kronor.

11.6.4 8:4 Forum för levande historia

Tabell 11.16 Anslagsutveckling 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

2021	Utfall	54 612	Anslagssparande	5 329
2022	Anslag	50 175[1]	Utgiftsprognos	53 532
2023	**Förslag**	**50 757**		
2024	Beräknat	52 396[2]		
2025	Beräknat	53 714[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 50 757 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 50 757 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forum för levande historias förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för såväl prissumma som omkostnader för prisutdelning, avseende ett pris för humanitära och demokratifrämjande insatser. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till den fond som inrättats av Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Research and Remembrance, fr.o.m. 2013 benämnt International Holocaust Remembrance Alliance.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**50 175**	**50 175**	**50 175**
Pris- och löneomräkning[2]	582	2 221	3 539
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 757**	**52 396**	**53 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 50 757 000 kronor anvisas under anslaget 8:4 *Forum för levande historia* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 52 396 000 kronor respektive 53 714 000 kronor.

Justerad inriktning för Forum för levande historia

Regeringens förslag: Forum för levande historias uppdrag ska omfatta frågor som rör demokrati, mänskliga rättigheter och intolerans med utgångspunkt i Förintelsen, kommunistiska regimers och andras brott mot mänskligheten i historien.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen har tidigare fastslagit att Forum för levande historia (FLH) ska arbeta med frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen (prop. 2001/02:01 utg.omr. 17, bet. 2001/02:KrU1, rskr. 2001/02:72) samt att myndighetens uppdrag innefattar upplysning om kommunismens brott mot mänskligheten (prop. 2008/09:01 utg.omr.

17, bet. 2008/09:KrU1, rskr. 2008/09:93). Regeringskansliet har gett en utredare i uppdrag att utreda konsekvenserna för FLH av inrättandet av Sveriges museum om Förintelsen. Utredningen (Ku 2021:A) har föreslagit vissa förändringar och preciseringar av myndighetens uppgifter. Utredningen har remitterats. En majoritet av remissinstanserna som har yttrat sig delar utredningens bedömning att det finns ett stort behov av FLH:s demokratifrämjande verksamhet, i synnerhet inom skola och utbildningsväsende, och att FLH och Sveriges museum om Förintelsen kommer att komplettera varandra på ett värdefullt sätt, samt ställer sig positiva till utredningens huvudsakliga förslag om FLH:s framtida inriktning.

Regeringen delar utredningens bedömning att FLH:s uppdrag bör förtydligas i relation till den verksamhet som bedrivs inom Sveriges museum om Förintelsen. Som utredningen konstaterar bör FLH ha ett uppdrag som tydligare betonar myndighetens demokratifrämjande verksamhet snarare än att informera om Förintelsen, en uppgift som riskerar att överlappa med verksamhet hos museet. Myndighetens uppdrag tar i dag sin utgångspunkt i Förintelsen. Förintelsen saknar motstycke i historien och kommer för alltid att ha en universell betydelse. Uppdraget omfattar även kommunismens, dvs. kommunistiska regimers, brott mot mänskligheten. Dessa utgångspunkter bör kvarstå. Uppdraget bör dock justeras och, i linje med utredningens förslag, även ta sin utgångspunkt i andra brott mot mänskligheten i historien. Detta i syfte att stärka myndighetens möjligheter att främja grundläggande demokratiska värden utifrån historiska kunskaper.

Myndighetens uppdrag omfattar i dag frågor som rör demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter. Regeringen delar utredningens bedömning att begreppet ”tolerans” utgör ett omtvistat begrepp inom samhällsvetenskaplig forskning, som betonar risken att toleransperspektivet kan inbegripa att bland annat icke-demokratiska handlingar och idéer tolereras. FLH:s uppdrag bör därför i stället avse frågor om ”intolerans” vilket anses mer ändamålsenligt. I sammanhanget föreslår utredningen att myndigheten inom ramen för sitt uppdrag särskilt bör öka och fördjupa kunskaper om antisemitism, antiziganism, rasism och intolerans. Att utredningen särskilt lyfter fram antisemitism och antiziganism motiveras av att de är fenomen som har koppling till Förintelsen. Regeringen konstaterar att FLH redan i dag genomför verksamhet på området och delar bedömningen att myndigheten även framöver bör arbeta med dessa frågor, med fokus på kopplingen mellan historien och i dag.

11.6.5 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tabell 11.18 Anslagsutveckling 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	80
2022	Anslag	80[1]	Utgiftsprognos	79
2023	**Förslag**	**80**		
2024	Beräknat	80		
2025	Beräknat	80		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utställningsgarantier. Anslaget får även användas för utgifter för inköp av kulturföremål som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de införlivas med offentliga samlingar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 11.19 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**80**	**80**	**80**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**80**	**80**	**80**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 80 000 kronor anvisas under anslaget 8:5 *Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 80 000 kronor respektive 80 000 kronor.

12 Trossamfund

12.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för statens stöd till trossamfund.

12.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Trossamfund utgår från följande bedömningsgrunder:

– antalet församlingar och antalet medlemmar som får statligt stöd
– insatser för att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv långsiktig religiös verksamhet.

12.3 Resultatredovisning

Det statliga stödet fortsätter att nå fler församlingar och medlemmar

Den 1 januari 2022 var 24 trossamfund och samverkansorgan statsbidragsberättigade enligt lagen (1999:932) om stöd till trossamfund och förordningen (1999:974) om statsbidrag till trossamfund. Under 2021 tillkom inga nya trossamfund.

Enligt statistik från Myndigheten för stöd till trossamfund (förkortad SST) fanns den 31 december 2020 totalt 937 532 betjänade personer inom de statsbidragsberättigade trossamfunden, en ökning med drygt 36 000 jämfört med 2019. Som visas i diagram 12.1 har antalet betjänade ökat kraftigt sedan 2014, vilket delvis förklaras av att fler trossamfund blivit berättigade till statsbidrag. De fem största statsbidragsberättigade trossamfunden var Romersk-katolska kyrkan, Pingströrelsen, Equmeniakyrkan, Evangeliska Frikyrkan och Sveriges muslimska förbund.

Diagram 12.1 Antalet betjänade hos de statsberättigade trossamfunden

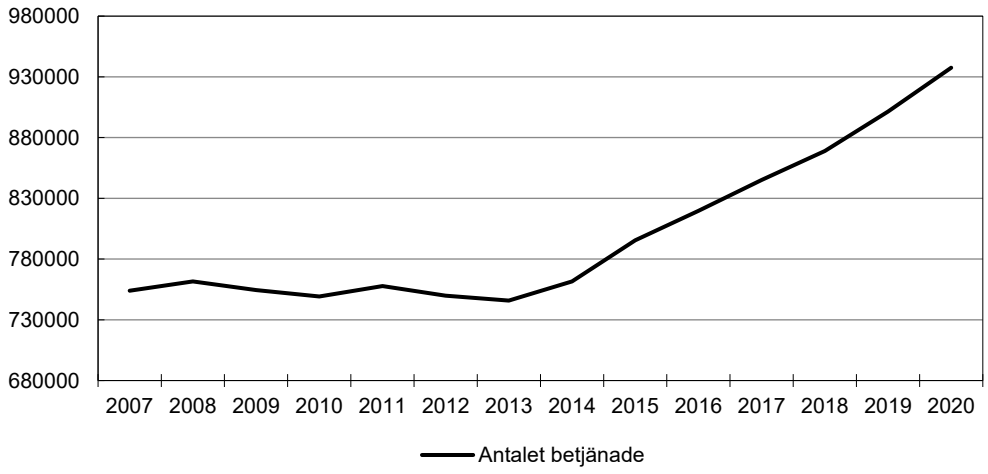

Källa: SST:s budgetunderlag.

Från anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* utgick 2021 drygt 105 miljoner kronor som statligt bidrag till trossamfunden, vilket var drygt 2 miljoner mer än året innan. Precis som

året innan påverkades trossamfunden av spridningen av covid-19 och regeringen valde att, liksom året innan, tillföra anslaget 25 miljoner kronor.

Huvuddelen av stödet för 2021, drygt 82 miljoner kronor, fördelades i enlighet med tidigare år till trossamfunden i form av organisationsbidrag. Stödet motsvarar ett bidrag på drygt 91 kronor per betjänad person, vilket är en minskning med drygt 7 kronor jämfört med föregående år. Resterande del av stödet fördelades i form av verksamhetsbidrag respektive projektbidrag till trossamfunden.

Insatser för att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet

En grundläggande förutsättning för att trossamfunden ska kunna bedriva en religiös verksamhet är att de som deltar i samfundens verksamhet känner sig trygga. Nivån på det stöd som fördelas enligt förordningen (2018:1533) om statsbidrag för säkerhetshöjande åtgärder till organisationer inom det civila samhället var liksom tidigare år 22 miljoner kronor på anslag 6:1 *Allmänna val och demokrati* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse. Stödet riktar sig till både trossamfund och andra organisationer som uppfyller förordningens krav. Kammarkollegiet beviljade 2021 ansökningar för 20 215 761 kronor. Huvuddelen av medlen gick till olika trossamfund och judiska organisationer (Ku2022/00750). Stödet går dels till skydd av byggnader, dels till bevakning av byggnader.

12.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de statliga insatserna i form av stöd till trossamfund bidrar till att uppfylla målet för statens stöd till trossamfund genom att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet.

Regeringen bedömer vidare att de extra medel som har tillförts trossamfunden under covid-19-pandemin har bidragit till att stärka trossamfundens möjlighet att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet. Effekten har blivit störst för de trossamfund som inte har statlig avgiftshjälp eftersom dessa fick minskade intäkter i särskilt stor uträckning när antalet fysiska besök begränsades och därmed har haft störst nytta av det extra stödet. Det ökade tillskottet har inneburit en viss kompensation för trossamfunden under det gångna året.

12.5 Politikens inriktning

Insatser inom politikområdet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktig verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Trossamfunden och dess utövare är en omistlig del av det civila samhället och bidrar till att hålla det demokratiska samtalet levande och ger med sin omfattande verksamhet stöd och hjälp i olika avseenden till såväl sina medlemmar och betjänade som till samhället i stort. Religionsfriheten och föreningsfriheten är centrala för den svenska demokratin och ska värnas.

Arbetet mot antisemitism ska prioriteras, och en utredning ska se över förbud mot utländsk finansiering av trossamfund med kopplingar till islamism och extremism. Offentliga medel ska inte betalas till sådana samfund

12.6 Budgetförslag

12.6.1 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tabell 12.1 Anslagsutveckling 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tusental kronor

2021	Utfall	13 882	Anslagssparande	-278
2022	Anslag	16 327[1]	Utgiftsprognos	15 895
2023	**Förslag**	**16 600**		
2024	Beräknat	17 060[2]		
2025	Beräknat	17 442[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 16 600 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 16 600 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för stöd till trossamfunds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 9:1 Myndigheten för stöd till trossamfund

Tusentals kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**16 327**	**16 327**	**16 327**
Pris- och löneomräkning[2]	273	733	1 115
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**16 600**	**17 060**	**17 442**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.
[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 16 600 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Myndigheten för stöd till trossamfund* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 17 060 000 kronor respektive 17 442 000 kronor.

12.6.2 9:2 Stöd till trossamfund

Tabell 12.3 Anslagsutveckling 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

2021	Utfall	114 173	Anslagssparande	-7 254
2022	Anslag	90 429[1]	Utgiftsprognos	82 374
2023	**Förslag**	**81 919**		
2024	Beräknat	81 919		
2025	Beräknat	81 919		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till trossamfund. Anslaget får användas för utgifter för Skatteverkets avgiftshjälp.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 12.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**81 919**	**81 919**	**81 919**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**81 919**	**81 919**	**81 919**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 81 919 000 kronor anvisas under anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 81 919 000 kronor respektive 81 919 000 kronor.

13 Film

13.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för den nationella kulturpolitiken och för filmpolitiken.

13.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom film utgår från följande bedömningsgrunder:

- hur bidrag har fördelats med avseende på stöd till utveckling och produktion av svensk film
- insatser för att sprida och visa svensk film i hela Sverige och internationellt
- storleken på utbudet av svensk och utländsk film i olika visningsfönster
- publiksiffror för film i olika visningsfönster
- antalet filmer ur det svenska filmarvet som har digitaliserats och gjorts tillgängliga genom t.ex. visningar i Sverige och utomlands.

Bedömningen görs vidare utifrån de fyra gemensamma bedömningsgrunderna för kulturområdet: barns och ungas tillgång till kultur, jämställdhet, tillgänglighet samt konstnärlig förnyelse och utveckling av verksamheten (se avsnitt 3.5).

13.3 Resultatredovisning

Covid-19-pandemin och filmområdet

Osäkerheten kring pandemins utveckling präglade 2021, även om upparbetade rutiner kring stödgivning samt vaccinationsmöjligheterna i viss mån underlättade för aktörerna på filmområdet. Hårdast drabbades även fortsättningsvis de filmaktörer som direkt omfattades av publikrestriktionerna (främst biografer och festivaler), men följdverkningar påverkade hela området. Strömningstjänsternas betydelse som visningsfönster och som finansiär fortsatte att öka kraftigt.

Utöver fortsatta krisåtgärder för att bibehålla infrastruktur och verksamhet var planering för återstart och omställning på längre sikt en viktig del i det filmpolitiska arbetet. Regeringen tillförde för 2021 totalt 646 miljoner kronor i extra stöd till filmområdet genom fördelning av Stiftelsen Svenska Filminstitutet (Filminstitutet). Nästan 80 procent av de beslutade medlen gick till visnings- och spridningsområdet. I viss omfattning har aktörer på filmområdet också kunnat ta del av andra statliga krisstöd.

Under 2020 och 2021 fördubblades Filminstitutets medel till stödgivning jämfört med budget för 2019. Trots detta konstaterade Riksrevisionen i rapporten Operation Rädda branschen – statens krisstöd till idrott och kultur under coronapandemin (RiR 2022:7) att god branschkunskap, flexibilitet kring ordinarie stödgivning och transparens i beslutsfattandet gjorde att stöden på filmområdet kunde fördelas ändamålsenligt och effektivt.

Utveckling och produktion

Filminstitutets fördelning av krisstöd till film- och dramaserieproduktion har fyllt en viktig funktion för att upprätthålla verksamheter trots ökade kostnader. Även om filminspelningar inte omfattades av publikrestriktionerna, försenades och fördyrades arbetet av smittsäkerhetskrav. Osäkerheten kring om och när en film kunde visas på biograf, och därmed kring intäkterna, skapade problem även för finansiering och utveckling av kommande projekt.

Pandemin förstärkte redan pågående förändringar när det gäller finansieringsmodeller för svensk film, där digitala strömningstjänster tagit en allt större plats. Kraftigt ökade produktionskostnader, minskad tillgång på privat kapital, ökat tempo i produktion och brist på personal med relevant kompetens är några av utmaningarna.

För att stimulera talanger och nya röster på filmområdet runt om i landet inleddes med hjälp av regeringens krisstöd ett samarbete mellan Filminstitutet och regionerna och Gotlands kommun. Cirka 6 miljoner kronor fördelades till 21 projekt.

Regeringen föreslog hösten 2021 att 100 miljoner kronor per år fr.o.m. 2022 avsätts för utveckling och införande av produktionsincitament för filminspelningar för att öka antalet produktioner som spelas in i Sverige. En promemoria med förslag till förordning för det nya stödet remitterades och i augusti 2022 beslutade regeringen om förordning (2022:1386) om statligt stöd till produktion av audiovisuella verk. Stödet fördelas av Tillväxtverket.

Inom ramen för Konstnärsnämndens stödgivning fördelades under 2021 ca 17,7 miljoner kronor (13 miljoner kronor under 2020) till personer verksamma inom filmområdet i form av bl.a. arbetsstipendier, resebidrag och projektbidrag, se även avsnitt 8.3.)

Statens kulturråd konstaterar i rapporten Arkiv och film i kultursamverkansmodellen – Ett mischmasch av myggor och elefanter (Statens kulturråd 2022) att de statliga medlen till filmkulturell verksamhet inom ramen för kultursamverkansmodellen har ökat med i genomsnitt 7,8 procent åren 2010–2020. Men nivån skiljer sig mellan regionerna vilket dels kan bero på organisatoriska förändringar, dels på vad regionerna klassat som filmkulturell verksamhet i fördelningen av stöd. Det finns behov av att skapa mer tydlighet kring vad som ingår i det filmkulturella begreppet, t.ex. i vilken omfattning produktion omfattas.

Tabell 13.1 Nyckeltal för stöd till svensk filmproduktion (lång spelfilm)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Beviljade ansökningar (totalt antal)[1]	17 (325)	17 (385)	22 (370)	18 (473)	15 (405)	18 (418)
Andel, procent	5	4	6	4	4	4
Andel stöd av total budget (procent)	31,8	28,7	32,4	26,6	31,1	33,4
Genomsnitt budget (mnkr)	30,1	25,7	25,6	29,2	27,5	23,3

[1] Könsuppdelad statistik saknas på denna nivå, då det krävs en mer detaljerad genomgång av varje enskilt projekt för jämförbarhet.

Källa: Filminstitutet.

Spridning och visning av film i hela landet och internationellt

Biografsektorn var en av de hårdast drabbade av restriktionerna under pandemin. Under perioder av lättnader i restriktionerna kunde fler biografer öppna igen och publiken återvände delvis, men både bristen på filmer att visa och viss tvekan från publiken att återvända till biograferna skapade problem. En stor andel av de krismedel

som Filminstitutet fördelade gick till biograferna. Övriga medel fördelades till distributörer, filmfestivaler och visningsorganisationer, som också påverkades negativt av restriktionerna.

Under andra halvåret förändrades krisstöden delvis för att stötta biograferna med återstart. Som en anpassning till nya rådande omständigheter kring bl.a. publik och visningsfönster samarbetade Filminstitutet med berörda aktörer för att förändra ordinarie stöd till spridning och visning, samt modellen för att mäta svensk films framgång.

De förändringar av publikens tittarvanor som inletts redan före pandemin fortsatte att förstärkas genom strömningstjänsters snabbt ökande dominans. Under en genomsnittlig dag 2021 använde 58 procent av befolkningen (9 till 85 år) någon strömningstjänst för rörlig bild, en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2020. Åldersgrupperna upp till 45 år ser mer på strömmad rörlig bild än de äldre grupperna (Mediebarometern 2021. Nordicom, Göteborgs universitet). Filmfestivalernas arbete med att ställa om till helt digitala eller hybrida lösningar ledde till att en betydligt större publik kunde nås av utbudet. Göteborg Filmfestival ökade exempelvis antalet besök mellan 2020 och 2021, från ca 160 000 till över 400 000, och blev därmed världens största filmfestival 2021.

Tabell 13.2 Visning av svensk film på biograf och i andra visningsfönster

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal biografpremiärer svensk film	42	49	47	46	45	50	51	51	41[1]	36[2]
Antal premiärer totalt	219	249	248	273	307	286	284	293	217	224[3]
Antal biografbesök svensk film (miljoner)	3,9	4,1	4,1	3,4	2,7	2,9	3,1	2,1	1,5	0,76
Antal biografbesök totalt (miljoner)	17,9	16,8	16,3	17	17,8	16,9	16,4	15,9	5,7	6
Svensk marknadsandel på biograf (procent)	21,9	24,8	25,1	20	15,1	17,2	18,7	13,2	26,8	12,6

[1] Därutöver hade en lång spelfilm sin premiär på en digital strömningstjänst.

[2] Därutöver hade 13 filmer digitala premiärer.

[3] Därutöver hade 40 filmer digitala premiärer.

Källa: Filminstitutet. Könsuppdelad statistik saknas.

Det totala antalet biobesök ökade något, men den svenska marknadsandelen på biograf minskade återigen. Efter ett år utan internationella storfilmer blev konkurrensen extra hård genom att flera uppskjutna internationella filmer hade premiär. Allt fler filmer hade digital premiär i stället för (eller simultant) på biograf.

Det är tydligt att marknadsandelen för svensk film på biograf inte visar hela bilden av befolkningens intresse för att se svensk film. Enligt Filminstitutets årliga publik-undersökning angav 45 procent av befolkningen mellan 15 och 74 år att de sett svensk film den senaste månaden (oavsett plattform), jämfört med 35 procent 2020. Drygt 60 procent såg svensk film via olika digitala strömningstjänster. Motsvarande andel för tv var drygt 30 procent och för biograf 5 procent.

Trots pandemin och en ökad konkurrens när festivalerna begränsade sina program var svensk film väl representerad vid de stora festivalerna. Försäljningen av lång spelfilm internationellt sjönk dock rejält, även detta en effekt av att pandemin stoppat upp lansering av filmer och minskat intresset för nya inköp.

Filmarvet

Efter ett år av starkt begränsade arbetsmöjligheter i och med arbetsplatsrestriktionerna återgick det digitala restaureringsarbetet av filmer till nivåer liknande dem före pandemin. Visningsverksamheten både i Sverige och internationellt fortsatte dock att vara svår att genomföra, trots digitala lösningar.

Användningen av digitalt material fortsatte att öka liksom tillgängligheten till filmarvet via strömningstjänster eller tv. Gratistjänsten filmarkivet.se vidareutvecklade sin verksamhet för att nå ut bredare. Tematiska satsningar gjordes bl.a. med filmer från olika geografiska delar av landet och aktuella nyhetshändelser som Demokratin 100 år. Genom ett samarbete med Svenskt Demenscentrum skapades ett samtalsmaterial kring filmhistorien anpassat för personer med demenssjukdom.

Tabell 13.3 Digitalisering och tillgängliggörande av filmarvet

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Digitaliserade filmer	79	106	88	94	88	48	81
Biografvisningar (Filminstitutets distribution)	65	116	269	1 473	310	138	152
Tillgänglighet vod/bluray/dvd (procent)[1]			56	67	71	76	77

[1] Siffror ät inte tillgängliga för åren 2015–2016.

Källa: Filminstitutet.

Filmpedagogik

Pandemin begränsade kraftigt möjligheterna till skolbio, men i Filminstitutets skolbioenkät uttryckte många av kommunerna som tidigare haft skolbio att de avsåg att återuppta verksamheten. Samtidigt växte antalet nedladdningar av de pedagogiska handledningarna till filmer med 33 procent. Intresset för andra digitala kunskapskällor, som den särskilda sektionen För klassrummet på filmarkivet.se och Film i skolan-seminarier, ökade också. Det nystartade nationella nätverket för film i kulturskolan (samarbete mellan Filminstitutet och föreningen Filmregionerna, som samlar de regionala filmverksamheterna) erbjöd fortbildning och erfarenhetsutbyte för att bredda intresset och kunskapen om filmpedagogik.

För att tillgängliggöra film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken fördelade Filminstitutet stöd till tio projekt inom filmverksamhet, visning och spridning av film, t.ex. inom kulturskolan.

Jämställdhet

Jämfört med föregående år minskade andelen kvinnor bland regissörer som fått stöd till långfilm stort, från 64 till 23 procent, medan minskningen var något mindre bland manusförfattare, från 57 till 44 procent. Bland producenter var det i stället en dominans av kvinnor genom en ökning från 64 till 73 procent. Liksom under tidigare år varierar könsfördelningen inom kategorin lång spelfilm mer mellan åren än inom kategorierna dokumentärer och kortfilm. Fördelningen bland alla kategorierna sammanslaget var jämnare.

Under 2021 har 731 ansökningar inkommit till Konstnärsnämndens ordinarie stöd till filmområdet. Av dessa var 366 från kvinnor och 365 från män. Totalt 17 681 200 kronor har fördelats till 249 individer och även beviljandegraden är jämställd. Konstnärsnämnden ger framför allt stöd till kort- och dokumentärfilmsområdet, där förhållandevis fler kvinnor än män är verksamma.

Enligt Jämställdhetsmyndighetens rapport om genomförande av krisstöden till kultur har stöden till film- och dramaserieprojekt (23 procent eller 216 miljoner kronor) varit möjliga att analysera ur ett jämställdhetsperspektiv. Enligt analysen har fördelningen i kategorin producenter varit jämställd.

Trots ett stort fokus på pandemirelaterade frågor genomfördes både nationella och internationella evenemang om olika aspekter av jämställdhet, breddad representation och förbättrad arbetsmiljö på filmområdet. En allt större vana vid att ta del av digitala evenemang märktes tydligt genom ett markant ökat publikintresse för Filminstitutets forum för samtal och debatt om film.

13.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Trots att pandemin slagit hårt mot filmområdet och försvårat genomförandet av filmpolitiken bedöms den totala måluppfyllelsen som relativt god. Liksom under 2020 har de extra statliga medel som fördelades av Filminstitutet med anledning av pandemin haft en avgörande betydelse för aktörer inom filmområdet. Krisstöden bidrog till att rädda biografer, festivaler och produktionsbolag m.fl. från nedläggning och konkurs, samt möjliggjorde anpassning och omställning av verksamheter. Det goda samarbetet mellan filmområdets olika aktörer bidrog ytterligare till måluppfyllelsen.

Uppfyllelsen av respektive filmpolitiskt mål varierade dock, precis som under föregående år, beroende på hur publikrestriktionerna påverkade olika verksamheter. Utveckling och produktion av svensk film och dramaserier kunde fortgå kontinuerligt. När det gäller visning och spridning drabbades å ena sidan biograferna hårt, och även delar av det filmfrämjande arbetet med exempelvis filmpedagogik, spridning av filmarvet och internationell verksamhet begränsades. Å andra sidan ökade publikens tillgång till film genom de digitala spridningstjänsterna och den omställning till digital verksamhet som t.ex. festivalerna gjorde. Möjligheterna och vanan att ta del av och medverka i olika digitala evenemang och seminarier om filmpolitiska frågor ökade. Därigenom stärktes tillgängligheten ur ett geografiskt perspektiv för personer som av andra skäl, t.ex. funktionsnedsättning, har svårt att vara på plats eller inte hör till den närmast berörda kretsen på filmområdet.

13.5 Budgetförslag

13.5.1 10:1 Filmstöd

13.4 Anslagsutveckling 10:1 Filmstöd

Tusental kronor

2021	Utfall	949 444	Anslagssparande	
2022	Anslag	628 444[1]	Utgiftsprognos	628 444
2023	**Förslag**	**553 444**		
2024	Beräknat	553 444		
2025	Beräknat	553 444		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till utveckling, produktion, visning och spridning av film, samt till filmkulturell verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 13.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 10:1 Filmstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**608 444**	**608 444**	**608 444**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-55 000	-55 000	-55 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**553 444**	**553 444**	**553 444**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 55 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsad förstärkning av filmstödet upphör.

Regeringen föreslår att 553 444 000 kronor anvisas under anslaget 10:1 *Filmstöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 553 444 000 kronor respektive 553 444 000 kronor.

14 Medier

14.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för medieområdet.

14.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom medier utgår från följande bedömningsgrunder:

- spridningen av press- och mediestöd över landet fördelat på antal nyhetsmedier eller insatser
- dagspressens ekonomiska resultat och övergripande utveckling
- granskningsnämnden för radio och tv:s bedömning av om programföretagen i allmänhetens tjänst har uppfyllt sina public service-uppdrag
- antalet taltidningar och prenumeranter samt kostnadsutveckling
- antalet tillstånd respektive registreringar av icke tillståndspliktig sändningsverksamhet gällande radio och tv
- antalet ärenden i granskningsnämnden för radio och tv samt andelen fällande beslut
- insatser för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem mot skadlig mediepåverkan.

I resultatredovisningen redovisas även vissa resultat avseende verksamheten vid public service-företagen. Public service-verksamheten fyller en central funktion för att de mediepolitiska målen ska uppfyllas. Det är dock inte regeringen utan granskningsnämnden för radio och tv vid Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) som har i uppdrag att bedöma i vilken utsträckning som företagen uppfyllt villkoren för sändningarna.

14.3 Resultatredovisning

Stöd till nyhetsmedier

Under 2021 betalades sammanlagt ca 994 miljoner kronor ut i press- och mediestöd, vilket innebar en markant minskning mot året innan (1 468 miljoner kronor) då stöden höjdes engångsvis med anledning av covid-19-pandemin. Det är fortsatt en betydligt högre nivå än före 2020.

Presstöd

Presstöd ges till abonnerade dagstidningar och består av driftsstöd och distributionsstöd. Under 2021 betalades ca 679 miljoner kronor ut i driftsstöd till 78 av totalt 147 dagstidningar, jämfört med ca 620 miljoner kronor till 77 tidningar året innan. Den långsiktiga trenden är att en allt större del av anslaget för mediestöd betalas ut som driftsstöd till följd av att fler traditionella förstatidningar har tappat i upplaga och blivit berättigade till stödet. Denna utveckling beräknas fortsätta och villkoret om täckningsgrad blir därför allt mindre relevant för stödet. I diagram 14.1 tydliggörs denna utveckling bland de tidningar som kommer ut med 6 till 7 nummer per vecka.

Diagram 14.1 Utbetalat driftsstöd per tidningskategori

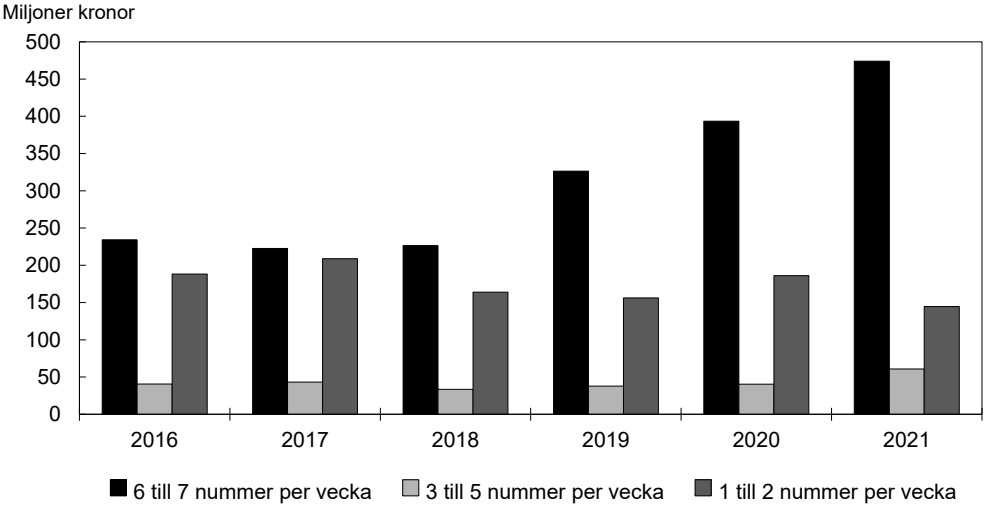

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisningar.

Distributionsstöd ges till tidningar som samdistribueras. För 2021 beviljades 123 tidningar distributionsstöd på totalt drygt 64 miljoner kronor, vilket var en ökning med ca 14 miljoner kronor i jämförelse med föregående år. Stöd ges per distribuerat tidningsexemplar och ökningen beror i huvudsak på att stödnivåerna höjdes under 2021.

MPRT lämnade i mars 2021 ett förslag på ett nytt riktat stöd för att upprätthålla fortsatt distribution varje vardag i områden som påverkas av Postnords införande av varannandagsutdelning av post. Regeringen fattade beslut om förordningen (2021:1205) om stöd för tidningsdistribution med anledning av övergången till varannandagsutdelning av post, som trädde i kraft den 10 januari 2022 och medel finns avsatta för 2021–2025. En väl fungerande distribution av nyhetstidningar i hela landet är angeläget ur ett demokratiskt perspektiv. Förordningen har därför justerats för att bli mer träffsäker. Ändringen innebär att stöd kan utgå för upp till fem dagar per vecka.

Mediestöd till nyhetsmedier

Det mediestöd som kan fördelas till allmänna nyhetsmedier oberoende av spridningsform består av ett stöd för lokal journalistik i områden med svag bevakning, ett innovations- och utvecklingsstöd och sedan 2020 ett stöd för redaktionell verksamhet.

Stödet till lokal journalistik ökade och nådde fler områden

Under 2021 fördelades ca 141 miljoner kronor till 245 mottagare genom stöd för lokal journalistik. Föregående år var motsvarande belopp ca 121 miljoner kronor till 192 mottagare. År 2021 var första året som stöd kunde beviljas för en treårsperiod i stället för endast ett år. Bland dem som beviljades stöd för 2021 fick 92 mottagare stöd för tre år.

Stödet fördelas för att journalistik ska nå svagt bevakade områden och nådde under 2021 mottagare i 225 områden i 20 län. Stödet fick därmed en något större geografisk spridning än föregående år.

Innovations- och utvecklingsstöd

Innovations- och utvecklingsstöd kan gå till allmänna nyhetsmedier för utveckling av redaktionellt innehåll i digitala kanaler eller utveckling av digitala affärsmodeller.

Under 2021 har 35 ansökningar från 26 tidningar beviljats ett totalt belopp på nästan 17,2 miljoner kronor. Inom ramen för stödet har 15,2 miljoner kronor betalats ut under 2021 inklusive redan beslutade belopp från tidigare år, vilket är 5,5 miljoner kronor mindre än utbetalat stöd för 2020.

Redaktionsstöd

Under 2021 betalades 91,1 miljoner kronor ut i redaktionsstöd till 106 nyhetsmedier, vilket är en kraftig minskning jämfört med 2020 då 500 miljoner kronor avsattes i tillfälliga krismedel för redaktionsstödet till följd av pandemin. Även under 2021 fanns till följd av pandemin vissa tillfälliga lättnader i kraven för stöd, bl.a. för tidskrifter med nyhetsinriktning, gratistidningar och kommersiell radio för nyhetsverksamhet. Däremot kunde inte längre nyhetsmedier med driftsstöd söka redaktionsstöd under 2021.

Dagspressens ekonomiska utveckling

Under flera år har dagspressens omsättning minskat. Huvudorsaken är den strukturella omvandlingen av mediemarknaden där en allt större del av investeringarna har flyttats från traditionella medier som tryckta tidningar, till internetbaserade reklamkanaler. Ett exempel på denna långsiktiga trend är att de 10,2 miljarder kronor som investerades som reklam i tryckta nyhetsmedier 2010 hade minskat till 2,8 miljarder kronor för 2020 (Medieekonomi, MPRT och Göteborgs universitet [Nordicom], 2021).

Samtidigt som konkurrensen om reklaminvesteringar ökar från globala plattformar fortsätter digitala annonsintäkter att utvecklas starkt och den ökade betydelsen av publik- och användarintäkter förstärktes under 2020. Pandemin ledde till en ökad nyhetskonsumtion hos allmänheten och en ökad betalningsvilja för nyheter i digitala kanaler. Enligt statistik från Tidningsutgivarna ökade morgonpressens digitala läsar-intäkter med 13 procent 2021 samtidigt som intäkterna från de tryckta tidningarna minskade med 5 procent.

Under 2020 minskade de svenska tidningsföretagens samlade rörelseintäkter med ca 2 procent samtidigt som lönsamhetsgraden stärktes något bland annat tack vare kostnadseffektiviseringar och ett ökat mediestöd. Det samlade rörelseresultatet för 2020 blev dock ett underskott på 50 miljoner kronor för 2020 (underskott var 221 miljoner kronor 2019) enligt Institutet för reklam och mediestatistik.

Fortsatt minskning av antalet taltidningsprenumeranter

Under ett decennium har antalet taltidningsprenumeranter nära nog halverats. Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) bedömer att svårigheterna att ge användarstöd genom hembesök under covid-19-pandemin bidragit den fortsatta minskningen under 2021. Samtidigt ökade antalet taltidningar till 127 (125).

Diagram 14.2 Antal taltidningsprenumeranter 2011–2021

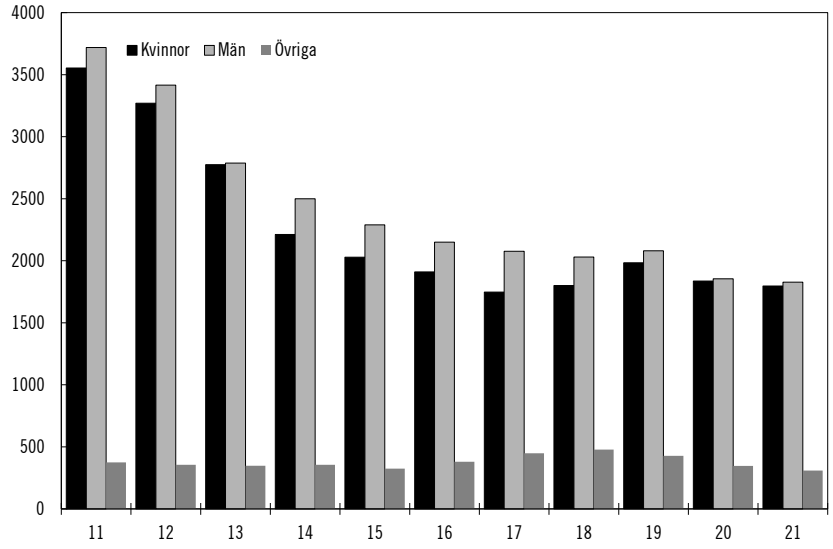

Källa: Tal- och punktskriftsbibliotekets årsredovisningar 2011–2012 och Myndigheten för tillgängliga mediers årsredovisningar 2013–2021.

MTM har på regeringens uppdrag sett över hur taltidningsverksamheten skulle kunna anpassas till det moderna medielandskapet. I rapporten En taltidning i takt med tiden (Ku2021/00658) har myndigheten analyserat förutsättningarna att bredda verksamheten så att fler innehålls- och spridningsformer för nyheter och samhällsinformation kan inkluderas. Frågan om taltidningsverksamhetens framtida inriktning bereds i Regeringskansliet.

Public service

Den nuvarande tillståndsperioden för Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) är sexårig och löper t.o.m. den 31 december 2025.

Public service-företagens utbud

SR sänder FM-radio i de fyra rikstäckande kanalerna P1, P2, P3 och P4. P4 är den lokala nyhets- och aktualitetskanalen och även kris- och beredskapskanal. Därutöver sänds P6, P4 Södertälje och P3 Din Gata lokalt via FM. SR erbjuder också ett antal kanaler via utsändningstekniken DAB+. De sändningarna når områdena Stockholm, Södertälje, Uppsala, Göteborg, Malmö och Luleå vilka omfattar ca 42 procent av Sveriges befolkning. Totalt sändes 121 092 timmar i marknätet 2021 varav 106 537 timmar var förstasändning. Lokala förstasändningar utgjorde 81 424 timmar.

SVT sänder i fyra programtjänster som delas in i fem kanaler: SVT1, SVT2, SVT Barn, SVT24 och Kunskapskanalen som sänds i samarbete med UR. Kanalerna sänds via det digitala marknätet och är även tillgängliga via kabel-tv, satellit, ip-tv genom fiber samt det öppna internet. Under 2021 sändes 22 127 timmar i marknätet varav 8 560 timmar var förstasändning. Därutöver sändes lokala nyheter i 21 lokala sändningar. Det lokala utbudet sänds med några få undantag parallellt och varje lokal redaktion sände 152 timmar per vecka. SVT1 och SVT2 har parallellsänts i hd (high definition) under flera år. Totalt har SVT tillhandahållit 18 979 timmar på SVT Play under 2021. Huvuddelen av det innehållet bestod av program som också sänts i SVT:s kanaler i marknät.

Under 2021 sände UR 3 535 timmar tv, vilket är en minskning med 4,8 procent jämfört med 2020. Cirka 80 procent av UR:s tv-utbud har sänts i Kunskapskanalen. UR:s utbud i radio uppgick 2021 till 384 sändningstimmar, vilket är en ökning med 1,3 procent jämfört med 2020. Radioprogrammen sändes primärt i P1 och P4 Riks. Av sändningsvolymen i tv utgjorde 714 timmar förstasändningar. Förstasändningar i radio uppgick till 185 timmar. Sändningstiderna för UR:s utbildnings- och folkbildningsprogram i SR:s och SVT:s kanaler fastställs i överenskommelser mellan företagen. UR tillgängliggör också sitt utbud på webbplattformen UR Play samt det slutna nätverket UR Access, som riktar sig till skolor, folkhögskolor, studieförbund, högskolor och universitet.

Tabell 14.1 SR:s sändningar i marknätet per programkategori 2016–2021

Sändningstid, procentuell fördelning och totalt antal timmar

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nyheter	7,9	7,9	8	9	10	10
Samhälle	12,2	12,3	12	14	15	15
Livsstil	3,4	3,4	3	3	4	3
Kultur	7,5	7,4	8	8	8	8
Sport	1,9	1,9	2	2	2	2
Underhållning	4,8	4,8	5	5	5	5
Musik	60,9	61	61	57	54	55
Service	1,4	1,5	1	2	2	2
Total sändningstid i timmar	153 425	153 604	151 083	134 165	122 426	121 092

Källa: SR:s public service-redovisningar för perioden 2016–2021.

Tabell 14.2 SVT:s sändningar i marknätet per programkategori (exklusive barnprogram) 2016–2021

Sändningstid, procentuell fördelning och totalt antal timmar

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Fiktion	14	15	16	16	18	11
Underhållning	10	9	10	10	8	5
Sport	9	9	10	11	7	8
Kultur och musik	9	8	9	9	10	6
Fakta	40	41	39	39	43	31
Nyheter	9	8	7	6	7	5
SVT Forum	9	10	9	9	8	6
Total sändningstid i timmar	16 950	16 273	16 463	16 886	16 297	16 539

Källa: SVT:s public service-redovisningar för perioden 2016–2021.

Ökad räckvidd och ökat förtroende

Sammantaget tog fler del av public service-företagens utbud under året. SVT:s totala räckvidd, mätt som andel av befolkningen som tar del av utbudet via traditionella sändningar eller online en vanlig vecka, är 85 procent. Räckvidden är stabil i de flesta åldersgrupper utom den yngsta gruppen, 9–15 år, där det sker en fortsatt nedgång. I gruppen 16–29 år har det dock skett en ökning. Antalet personer som under en vecka tar del av SR:s utbud ökade under 2021 med 1,4 procent till 7,4 miljoner. Vanlig linjär radio är fortsatt stark men fler väljer att ta del av det digitala utbudet. Under 2021 har användningen av UR:s utbud på digitala plattformar, egna såväl som externa, fortsatt att öka. Antalet strömstarter på UR Play har ökat med 27 procent och antalet användare av UR Play har ökat med 78 procent.

Allmänhetens förtroende för public service-företagen har ökat. I Medieakademins årliga Förtroendebarometer redovisas en ökning av förtroendet från 68 procent till 70 procent för SR och från 65 procent till 66 procent för SVT. UR ingår inte i undersökningen men företaget mäter löpande bl.a. användarnas upplevelse av hur UR:s utbud bidrar till lärande. Under 2021 märktes förbättrade resultat såväl bland allmänheten som bland lärare och elever. Andelen lärare som uppger att UR:s utbud bidrar i deras undervisning ökade med 4 procentenheter till 82 procent. Andelen elever som uppger att de lär sig av UR:s program uppgår till 86 procent vilket är en ökning med 4 procentenheter från 2020.

Nya villkor för tillståndsperioden

I medelsvillkoren för perioden 2020–2025 finns bl.a. ett nytt villkor om att SVT och SR i sin nyhetsverksamhet ska ta hänsyn till kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar, i syfte att värna en mångfald av perspektiv på en livskraftig mediemarknad. I sändningstillstånden förtydligas också att företagen ska stärka den journalistiska bevakningen av svagt bevakade områden. Både SR och SVT har tecknat avtal med ett flertal mediekoncerner gällande citeringar och fokuserar i allt högre grad sina verksamheter på ljud respektive rörlig bild. 2021 var andelen artiklar på SVT Nyheter med rörlig bild 66 procent vilket är en ökning med 6 procentenheter från 2020. Ljudklipp eller program från SR är tillgängliga för andra medier att bädda in på de egna plattformarna.

SR har 51 fasta redaktioner fördelade på 49 kommuner och har därutöver haft popupredaktioner i ytterligare 67 kommuner samt på olika platser i 14 av de kommuner som har fast redaktion. Under 2021 var SR på plats och sände direkt eller gjorde inslag från 184 kommuner per vecka, jämfört med 176 kommuner per vecka 2020. Företaget har infört en målsättning att minst ett inslag ska ha gjorts från varje svensk kommun varje tertial vilket uppfylldes under 2021. SVT finns på 43 orter och har under 2021 öppnat tre nya lokala redaktioner i Lund, Fagersta och Flemingsberg. SVT:s lokala nyheter har som mål att publicera nyheter från varje kommun minst tre gånger per år och varje kommun ska besökas av en reporter minst en gång per år. Målet uppfylldes med några få undantag.

Ökat fokus på nytt utbud på de nationella minoritetsspråken

I de nya sändningstillstånden har villkoren gällande sändningar på de nationella minoritetsspråken förändrats i syfte att fokusera på nytt utbud snarare än på total sändningstid. De s.k. förstasändningarna på vart och ett av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska ska öka under tillståndsperioden. Sammantaget har förstasändningarna på minoritetsspråken ökat under 2021. Villkoret gäller även för sändningar på teckenspråk där en viss ökning kan noteras i jämförelse med 2020.

Fortsatt ökat utbud av tillgänglighetstjänster

SVT och UR omfattas av särskilda krav på tillgänglighet till tv-sändningar genom textning, teckenspråkstolkning, uppläst text och syntolkning. Företagen ska bl.a. texta samtliga förproducerade program och minst 75 procent av de direktsända programmen. Kraven har uppfyllts av företagen under 2021. Även syntolkningen och teckenspråkstolkningen har ökat och 2021 uppfyllde både SVT och UR kravet om att 5 procent av de svenska programmen ska syn- respektive teckenspråkstolkas. Vidare erbjuds uppläst text för alla program med översättningstext. Från den 1 januari 2021 gäller särskilda krav på textning, teckenspråkstolkning, syntolkning och uppläst text i

beställ-tv. SVT har levt upp till kravet att utbudet av förstapubliceringar av teckenspråkstolkade och syntolkade program ska öka jämfört med 2019 års nivå.

Public service-dialog

Enligt propositionen Ett modernt public service nära publiken – villkor 2020–2025 (prop. 2018/19:136), som ligger till grund för de nuvarande sändningstillstånden, ska en public service-dialog genomföras under tillståndsperioden. Kulturministern bjöd därför in de tre programföretagen samt branschaktörer och intresseorganisationer till en hearing den 10 juni 2022. Under hearingen framförde 18 företag och organisationer sina synpunkter utifrån temat Utmaningar och möjligheter för public service under nästa tillståndsperiod.

Granskningsnämndens bedömningar

Granskningsnämnden för radio och tv vid MPRT granskar årligen SR:s, SVT:s och UR:s public service-redovisningar. Utifrån dessa redovisningar bedömer nämnden om programföretagen har uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst enligt sändningstillstånd, medelsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning. Bedömningarna av public service-redovisningarna för 2021 är de andra för tillståndsperioden 2020–2025.

Granskningsnämnden anser sammantaget att SVT och UR uppfyllt sina public service-uppdrag under 2021. SR anses sammantaget i stort ha uppfyllt sitt uppdrag under 2021. Nämnden bedömer också att SVT och UR har uppfyllt kraven avseende tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning (Ku2022/01188).

Granskningsnämnden anser att SR har brustit i uppdraget genom att endast delvis uppfylla kravet på att särskilt redogöra för intäkter vid sidan av avgiftsmedel. SR:s intäkter vid sidan av avgiftsmedel uppgick under 2021 till 42,9 miljoner kronor, inklusive sidoverksamheter. Eftersom SR endast redogjort för vad 4 miljoner kronor av 16,2 miljoner kronor i posten ”Övrigt” bestått av, bedömer nämnden att företaget endast delvis uppfyllt kravet på att särskilt redogöra för intäkter vid sidan av avgiftsmedel.

När det gäller kravet att ta hänsyn till kvalitativa nyhetsmediers konkurrensförutsättningar i syfte att värna en mångfald av perspektiv på en livskraftig mediemarknad, bedömer nämnden att SVT får anses ha uppfyllt kravet. Granskningsnämnden konstaterar att SVT bland annat redovisar att andelen artiklar med video var 66 procent 2021 jämfört med 60 procent året innan. Nämnden anser att det är angeläget att företaget fortsätter sitt arbete med att fokusera på rörlig bild och att andelen artiklar utan video online minskar. Nämnden kommer under tillståndsperioden att särskilt följa hur SVT redovisar efterlevnaden av detta krav.

Övriga tv- och radiosändningar

Tv-sändningar

I dag har 20 programbolag 47 tillstånd att sända tv i marknätet fram till 31 december 2025 (inklusive Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB). Tillstånden gäller t.o.m. den 31 december 2025. I samband med Storbritanniens utträde ur EU har Nent Group från 2021 flyttat sin verksamhet till Sverige.

Ett 20-tal tv-kanaler i marknätet har uppgraderats till modernare komprimeringsteknik och utsändningsformat. Denna tekniska uppgradering medförde att tittare i vissa fall

behövde göra en ny kanalsökning eller komplettera sin utrustning för att kunna ta del av programmen.

Sändningar av kommersiell radio

Det finns 3 nationella och 35 lokala och regionala tillstånd för analog kommersiell radio som gäller t.o.m. den 31 juli 2026. Därutöver finns tillstånd att sända digital kommersiell radio i 21 nationella och 4 lokala eller regionala programtjänster som gäller till och med den 30 september 2022.

Den 11 maj beslutade riksdagen propositionen Bättre villkor för kommersiell radio som bl.a. innebär flexiblare reklamregler samt förlängning av de digitala tillstånden till den 31 juli 2026 (prop. 2021/22:163, bet. 2021/22:KU37, rskr. 2021/22:287).

Under hösten 2021 fick MPRT i uppdrag att se över villkoren för kommersiell radio på längre sikt. I dialog med relevanta aktörer, inklusive branschen, ska myndigheten analysera behovet av eventuella förändringar i regelverket för tillståndsgivningen. Uppdraget ska redovisas i december 2022.

Registrering av icke-tillståndspliktig verksamhet

Satellitsändningar, trådsändningar och beställ-tv-tjänster kräver inte tillstånd men ska registreras hos MPRT. Utvecklingen av icke-tillståndspliktig sändningsverksamhet och beställ-tv-tjänster framgår av tabellen nedan.

Tabell 14.3 Registrerad icke-tillståndspliktig sändningsverksamhet och beställ-tv-tjänster 2015–2020

Antal

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Programtjänster, satellit	68	66	59	47	39	46	79
Trådsändningar	-	-	418	402	412	1 120	1 377
Kabel-tv	84	77	-	-	-	-	-
Lokala kabel-sändarorganisationer	21	20	19	15	14	15	X
Beställ-tv	52	59	64	63	60	67	71

Anm.: från och med 2017 görs ingen uppdelning mellan kabel-tv och annan trådsändning, utan all trådsändning – både radio och tv – redovisas samlat.

Källa: Myndigheten för press, radio och tv:s årsredovisningar 2015–2021.

Tillsyn

Granskningsnämnden för radio och tv prövar om innehållet i radio- och tv-sändningar följer de regler som finns i sändningstillstånden och i radio- och tv-lagen (2010:696). Antalet anmälningar till granskningsnämnden för radio och tv uppgick 2021 till 2 565, vilket är något färre än 2020 (2 774).

Av det totala antalet granskningsärenden avser knappt 86 procent public service-företagen, vilket är 1 procentandel högre än föregående år.

Under 2021 avgjordes 1 750 ärenden, jämfört med 1 732 ärenden föregående år. Av de ärenden som prövades friades programföretagen i 33 procent av fallen (samma som föregående år). I knappt 2 procent av fallen fälldes dem (samma andel för 2020). Under året har Medieombudsmannen övertagit prövningen av intrång i privatlivet för public service-bolagen, TV4 och CMore.

MPRT har även granskat om leverantörer av medietjänster har uppfyllt kraven att tillgängliggöra program för personer med funktionsnedsättning. Uppföljningen för perioden 1 juli 2020 till 30 juni 2021 omfattade hur TV4 och ett urval av leverantörer

med generella krav följt skyldigheterna. TV4 AB har för programtjänsterna TV4, Sjuan och TV12, som under den senaste redovisningsperioden omfattades av särskilda skyldigheter, uppfyllt kraven. Elva leverantörer med generella krav har uppfyllt kravet avseende elva programtjänster, jämfört med föregående period då fem leverantörer uppfyllde kraven avseende tio programtjänster. Totalt fem leverantörer med generella krav, har inte uppfyllt kravet för sina fem programtjänster, jämfört med föregående period då sju leverantörer inte uppfyllde kraven för sju programtjänster.

Stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan

Statens medieråd har sedan 2018 haft i uppdrag att arbeta för ökad medie- och informationskunnighet (MIK) t.ex. genom samverkan. Myndigheten har inom ramen för uppdraget utvecklat samverkan inom det nationella aktörsnätverket för MIK med ett 20-tal organisationer och myndigheter som medlemmar, genomfört en nationell kartläggning av MIK-insatser samt utvecklat en digital kunskapsbank för pedagogiska MIK-resurser. Under 2021 har arbetet i nätverket breddats och fördjupats, genom en utökad medlemskrets och två nya samverkanskretsar för forskning respektive folkbildning. Den digitala kunskapsbanken som lanserades i maj 2021 syftar till att öka tillgängligheten till MIK-resurser för praktiker och därigenom stärka nyttjandet av existerande resurser (Ku2020/02624).

Som ett led i att stärka barns skydd mot integritetsintrång på internet har en rapport om s.k. *sharenting,* när vårdnadshavare publicerar bilder på sina barn på internet, tagits fram av Statens medieråd tillsammans med Institutet för Juridik och Internet *(Juridiken bakom sharenting).* Syftet är att myndigheter och andra större verksamheter ska få vägledning i rättsväsendets syn på fenomenet, var gränser går och barnets rättigheter i förhållande till vårdnadshavares bestämmanderätt.

Statens medieråd publicerade under året forskningsöversikten Utsatt på internet, som ger en samlad bild av den internationella och svenska nätmobbningsforskningen. Rapporten visar att i huvudsak samma riskfaktorer har betydelse för att bli utsatt för nätmobbning som för att utsätta andra, t.ex. tidigare erfarenhet av mobbning och hur mycket man är ute på internet. Det finns en tendens till att vissa grupper löper större risk att bli utsatta för nätmobbning än andra, t.ex. unga med annan etnicitet än majoriteten där man bor, hbtqi-personer och personer med funktionsnedsättning. Både flickor och pojkar utsätts, men delvis på olika sätt. Träning i medie- och informationskunnighet och kunskapshöjande insatser framhålls som insatser som kan motverka nätmobbning.

Statens medieråd fastställer även åldersgränser för film enligt lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt. Under 2021 fattade myndigheten beslut i 672 granskningsärenden, varav 252 rörde långfilmer, att jämföra med totalt 531 ärenden 2020 och 891 ärenden 2019, där pandemin förklarar en stor del av minskningen.

För att uppnå en mer ändamålsenlig myndighetsstruktur inom medieområdet har en utredare haft i uppdrag att utreda konsekvenserna av ett inordnande av uppgifterna vid Statens medieråd i Myndigheten för press, radio och tv. Uppdraget redovisades den 15 augusti 2022 i en departementspromemoria (Ds 2022:17), vilken har remitterats.

14.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att de olika insatser som gjorts på medieområdet bidragit till att uppfylla målen för mediepolitiken. Nyhetsmedier har under de senaste åren drabbats hårt av bl.a. fallande annonsintäkter och andra utmaningar för tryckta nyhetstidningar. Regeringen har samtidigt stärkt mediestödet och infört nya stödformer och tillfälliga lättnader i regelverk som bidragit till förbättrade möjligheter att bedriva journalistik i hela landet, särskilt under pandemin. Efter flera års nedgång har minskningen av antalet redaktioner i Sverige stannat av. Både stödet för lokal journalistik och public service-bolagens nystartade redaktioner har haft betydelse för trendbrottet (Mediestudiers årsbok – tillståndet för journalistiken 2021). Ökade kostnader för driftsstödet har dock minskat utrymmet för övriga former av mediestöd samtidigt som kombinationen av flera stödformer gör systemet komplicerat. En utredare tillsattes därför för att bistå Kulturdepartementet med att föreslå hur stödet till nyhetsmedier kan förbättras genom att anpassa press- och mediestödsystemet till det moderna medielandskapet (Mediestödsutredningen, Ku 2021:B). En del av uppdraget har varit att de förslag som lämnas ska ha brett parlamentariskt stöd. Utredningen lämnade sitt förslag *Ett hållbart mediestöd i hela landet* (Ds 2022:14) den 27 juni 2022 och förslaget har remitterats.

Taltidningsverksamheten har fortsatt bedrivits i enlighet med den inriktning som riksdagen godkänt, dvs. att personer med sådana funktionsnedsättningar som innebär att de inte kan ta del av en vanlig dagstidning ska få god tillgång till dessa tidningar genom taltidningar (prop. 2012/13:1 utg.omr. 17, bet. 2012/13:KrU1, rskr. 2012/13:111). Regeringen bedömer att målet för verksamheten utifrån denna inriktning får anses uppfyllt.

I sändningstillstånd, medelsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning ställs grundläggande villkor och krav på public service-företagens verksamhet. Utifrån dessa public service-uppdrag bidrar SR, SVT och UR till att uppfylla de mediepolitiska målen. Regeringen bedömer, utifrån granskningsnämnden för radio och tv:s beslut, att SVT och UR uppfyllt sina public service-uppdrag och att SR i stort uppfyllt sitt uppdrag under 2021.

Regeringen bedömer att de insatser som gjorts av Statens medieråd i samverkan med andra myndigheter och organisationer för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och att verka för att skydda dem från skadlig mediepåverkan har bidragit till att uppfylla det riksdagsbundna målet inom området.

14.5 Politikens inriktning

Mediernas frihet ska värnas, och mångfalden av olika medier ska främjas. Public servicemediernas oberoende ska bestå och dess långsiktiga finansiering vidmakthållas. I ett delvis nytt medielandskap behöver public service-verksamheten utvecklas, som en del av den demokratiska infrastrukturen. Detta ska vara inriktningen inför den kommande tillståndsperioden 2026–2033.

Det nuvarande press- och mediestödet gäller t.o.m. 2023 i enlighet med EU-kommissionens statsstödsgodkännande. Mediestödsutredningens förslag till ett hållbart mediestöd från 2024 innebär behov av ökade medel under en övergångsperiod för att säkra en ordnad övergång för de nyhetsmedier som har haft presstöd under lång tid. Anslaget för mediestöd ökas därför från 2024. Det nya stödet innebär även behov av ökade resurser hos MPRT. Myndighetens förvaltningsanslag ökas därför fr.o.m. 2023 för att förbereda inför det nya stödet.

14.6 Budgetförslag

14.6.1 11:1 Sändningar av TV Finland

Tabell 14.4 Anslagsutveckling 11:1 Sändningar av TV Finland

Tusental kronor

2021	Utfall	8 721	Anslagssparande	
2022	Anslag	9 721[1]	Utgiftsprognos	9 627
2023	**Förslag**	**9 671**		
2024	Beräknat	10 317[2]		
2025	Beräknat	10 790[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 9 671 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 9 671 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sverigefinska Riksförbundet för sändningar av TV Finland.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 11:1 Sändningar av TV Finland

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**9 721**	**9 721**	**9 721**
Pris- och löneomräkning[2]		649	1 125
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-50	-53	-56
varav BP23[3]	*-50*	*-50*	*-50*
– Omfördelning	*-50*	*-50*	*-50*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 671**	**10 317**	**10 790**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 50 000 kronor fr.o.m. 2023 för omprioriteringar inom utgiftsområdet.

Regeringen föreslår att 9 671 000 kronor anvisas under anslaget 11:1 *Sändningar av TV Finland* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 10 317 000 kronor respektive 10 790 000 kronor.

14.6.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tabell 14.6 Anslagsutveckling 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

2021	Utfall	3 434	Anslagssparande	
2022	Anslag	3 471[1]	Utgiftsprognos	3 471
2023	**Förslag**	**3 488**		
2024	Beräknat	3 568[2]		
2025	Beräknat	3 638[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 3 488 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 3 488 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förmedling av forskningsresultat om svensk och internationell medieutveckling, för sammanställning av mediestatistik och för dokumentation av ägar- och marknadsförhållanden på den svenska mediemarknaden av Nordiskt informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning (Nordicom).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**3 471**	**3 471**	**3 471**
Pris- och löneomräkning[2]	17	97	167
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 488**	**3 568**	**3 638**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 3 488 000 kronor anvisas under anslaget 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 568 000 kronor respektive 3 638 000 kronor.

14.6.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tabell 14.8 Anslagsutveckling 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

2021	Utfall	422	Anslagssparande	61
2022	Anslag	483[1]	Utgiftsprognos	478
2023	**Förslag**	**533**		
2024	Beräknat	533		
2025	Beräknat	533		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Europeiska audiovisuella observatoriet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**483**	**483**	**483**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50	50	50
varav BP23	*50*	*50*	*50*
– Omfördelning	*50*	*50*	*50*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**533**	**533**	**533**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 50 000 kronor fr.o.m. 2023 för ökade kostnader för Sveriges avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet.

Regeringen föreslår att 533 000 kronor anvisas under anslaget 11:3 *Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 533 000 kronor respektive 533 000 kronor.

14.6.4 11:4 Statens medieråd

Tabell 14.10 Anslagsutveckling 11:4 Statens medieråd

Tusental kronor

2021	Utfall	23 472	Anslagssparande	675
2022	Anslag	24 144[1]	Utgiftsprognos	24 580
2023	**Förslag**	**24 401**		
2024	Beräknat	25 048[2]		
2025	Beräknat	25 589[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 24 401 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 24 401 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens medieråds förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 11:4 Statens medieråd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**24 144**	**24 144**	**24 144**
Pris- och löneomräkning[2]	257	904	1 445
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 401**	**25 048**	**25 589**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 24 401 000 kronor anvisas under anslaget 11:4 *Statens medieråd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 25 048 000 kronor respektive 25 589 000 kronor.

14.6.5 11:5 Stöd till taltidningar

Tabell 14.12 Anslagsutveckling 11:5 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

2021	Utfall	37 273	Anslagssparande	8 208
2022	Anslag	47 856[1]	Utgiftsprognos	47 396
2023	**Förslag**	**48 456**		
2024	Beräknat	51 556		
2025	Beräknat	51 556		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till taltidningar. Anslaget får även användas för vissa förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 14.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 11:5 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**47 856**	**47 856**	**47 856**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	600	3 700	3 700
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**48 456**	**51 556**	**51 556**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 600 000 kronor för 2023 och beräknas öka 3 700 000 kronor fr.o.m. 2024 till följd av att tidigare omprioriteringar från anslaget upphör.

Regeringen föreslår att 48 456 000 kronor anvisas under anslaget 11:5 *Stöd till taltidningar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 51 556 000 kronor respektive 51 556 000 kronor.

14.6.6 Public service

Medelstilldelning 2023

Regeringens förslag: Medelstilldelningen för 2023 från public service-kontot till Sveriges Radio AB med 3 265 400 000 kronor, till Sveriges Television AB med 5 349 800 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 472 300 000 kronor godkänns.

Tabell 14.14 Medelstilldelning för SR, SVT och UR 2023

Kronor

Sveriges Radio	3 265 400 000
Sveriges Television	5 349 800 000
Sveriges Utbildningsradio	472 300 000
Summa	**9 087 500 000**

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst ska riksdagens beslut om tilldelning av avgiftsmedel inför att ett sändningstillstånd meddelas avse hela den period som tillståndet gäller. Riksdagen beslutade i oktober 2019 om tilldelning av medel till public service-företagen för tillståndsperioden 2020–2025 (prop. 2018/19:136, bet. 2019/20:KrU2, rskr. 2019/20:20). I enlighet med riksdagens beslut om tilldelning av medel för tillståndsperioden 2020–2025 tilldelas Sveriges Radio AB 3 265 400 000 kronor, Sveriges Television AB 5 349 800 000 kronor och Sveriges Utbildningsradio 472 300 000 kronor för 2023 från public service-kontot.

Ändring i lagen om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst

Ärendet och dess beredning: I Kammarkollegiets årliga återrapportering av utvecklingen på public service-kontot (Ku2022/00572) framkommer att det vid årets slut kommer att vara ett överskott på kontot. Förslaget att justera public service-avgiften

är en del i den löpande förvaltningen av kontot och regeringen har inte ansett det nödvändigt att inhämta ytterligare upplysningar i ärendet. Den föreslagna justeringen förutsätter en ändring i lagen (2018:1893) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Förslag till lag om sådan ändring redovisas under avsnitt 2.1 Lagförslag. Förslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Regeringens förslag: Public service-avgift ska betalas med 1 procent av den beskattningsbara förvärvsinkomsten upp till en inkomst som motsvarar 1,75 inkomstbasbelopp för beskattningsåret.

Skälen för regeringens förslag: Public service-avgift betalas av alla som är över 18 år och som har en beskattningsbar förvärvsinkomst. Avgiftens storlek regleras i lagen om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Avgiften 2022 är 1 procent av den beskattningsbara inkomsten upp till en inkomst som motsvarar 1,870 inkomstbasbelopp för beskattningsåret. Avgiftens koppling till inkomstbasbeloppet innebär att taket i avgiften i normalfallet räknas upp varje år. År 2021 var avgiftens tak 1 329 kronor per person och år. Innevarande år är taket 1 328 kronor. Avgiften sänktes något 2022 som en följd av förslag i budgetpropositionen 2022. Avgiftsintäkterna samlas in av Skatteverket och förs över till public service-kontot i Riksgäldskontoret. Public service-kontot förvaltas av Kammarkollegiet som betalar ut medel till public service-företagen.

När det nya finansieringssystemet infördes konstaterade regeringen att avgiftsintäkterna från public service-avgiften i så hög grad som möjligt bör följa riksdagens beslut om tilldelning av medel till public service-företagen (prop. 2017/18:261 s. 36). Avgiften bör därför justeras om det blir stora skillnader mellan hur mycket medel som kommer in i systemet och tilldelningen till public service-företagen.

I Kammarkollegiets återrapportering av utvecklingen på public service-kontot (Ku2022/00572) framkommer att det vid årets slut kommer att finnas ett överskott på public service-kontot. Överskottet beror delvis på att den sänkning som gjordes av avgiften 2021 och även 2022 ännu inte slagit igenom på kontot. Det är inte heller känt hur stor effekt som konsekvenserna av pandemin haft på avgiftsintäkterna för 2021. Överskottet kan av dessa skäl förväntas minska något i samband med den slutliga avräkning för 2021 års avgifter som genomförs i mars 2023. Trots detta bör en ytterligare justering av avgiften genomföras för att undvika ett alltför stort överskott på kontot. Regeringen föreslår att taket för full avgift justeras från 1,87 till 1,75 inkomstbasbelopp. I förslaget har hänsyn tagits till den osäkerhet som råder gällande hur mycket överskottet på kontot kommer att minska i samband med avräkningen i början av 2023. Tilldelningen till public service-bolagen påverkas inte av avgiftsjusteringen. I det fall det skulle uppstå ett underskott på public service-kontot avser regeringen att återkomma till riksdagen.

15 Ungdomspolitik

15.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för ungdomspolitiken.

15.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom området Ungdomspolitik utgår från följande bedömningsgrunder:

- unga som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra i åldern 16–24 år,
- unga som anger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest i åldern 16–24 år,
- unga som inte studerar och som inte genomfört en gymnasial utbildning,
- unga som varken arbetar eller studerar i åldern 15–24 år, efter kön och inrikes- och utrikes född,
- mediantid i arbetslöshet i åldern 18–24 år,
- unga som bor kvar i föräldrahemmet i åldern 20–24 år,
- unga som besöker fritidsgård eller ungdomens hus varje månad i åldern 16–25 år,
- unga som är medlemmar i en förening i åldern 16–25 år,
- unga som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti eller förbund, och
- unga som vill och kan påverka lokalt.

15.3 Resultatredovisning

Den 11 mars 2022 överlämnade Statskontoret sin rapport (2022:03) om utvärderingen av det ungdomspolitiska uppföljningssystemet till regeringen. Statskontorets övergripande slutsats är att uppföljningssystemet till stora delar fungerar ändamålsenligt i förhållande till syftet att följa upp målet för ungdomspolitiken. Statskontoret bedömer även att systemet är kostnadseffektivt eftersom kostnaderna är relativt låga samtidigt som systemet ger mervärde i form av samlad kunskap om unga.

Unga bedömer sin hälsa som bättre än övriga grupper

Diagram 15.1 Andel som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra i åldern 16–24 år, efter kön

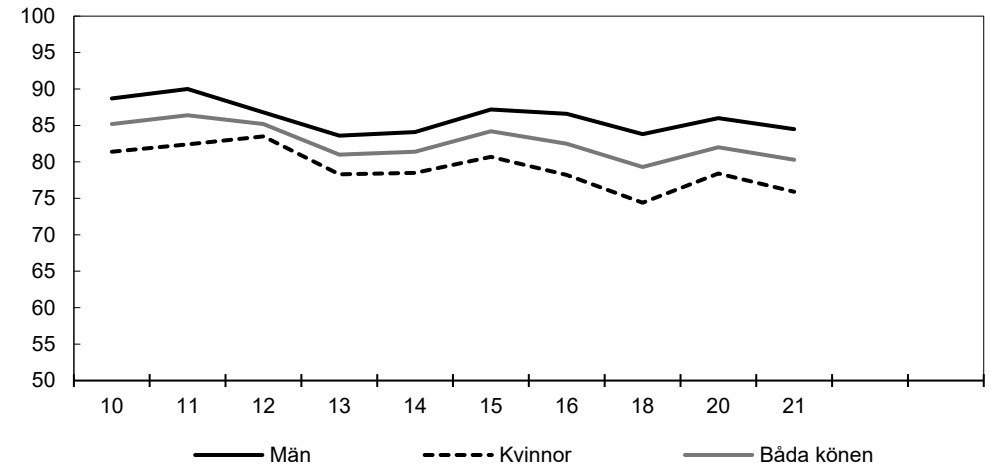

Anm.: Mellan 2010–2016 utförde Folkhälsomyndigheten enkäten varje år. Därefter utförs den vartannat år.
Källa: Statistiska centralbyrån (SCB).

En god fysisk och psykisk hälsa utgör en grundförutsättning för att uppnå det ungdomspolitiska målet. Ungdomar bedömer sin hälsa som överlag bättre än övriga grupper, men det finns tydliga tecken på att den psykiska ohälsan bland unga ökar. Andelen unga 16–24 år som bedömer sitt allmänna hälsotillstånd som bra minskade något från 85,2 till 80,3 procent mellan 2010 och 2021. Andelen är dock högre än 2018 då den låg på 79 procent. Skillnaden mellan könen har varit stabil över tid men ökade 2021 jämfört med tidigare år. Fler unga kvinnor än unga män uppger att de lider av dålig hälsa. I åldersgruppen 16–24 år uppger 4,5 procent av de unga kvinnorna och 1,9 procent av de unga männen att de har en dålig hälsa 2021 (SCB, 2022). Bland unga hbtqi-personer och unga med funktionsnedsättning uppger en lägre andel att de upplever sin hälsa som god jämfört med andra unga.

Ungas självskattade psykiska ohälsa är högre än hos äldre

Diagram 15.2 Andel unga som anger att de har besvär av ängslan, oro eller ångest, i åldern 16–24 år, efter kön

Procent av befolkningen

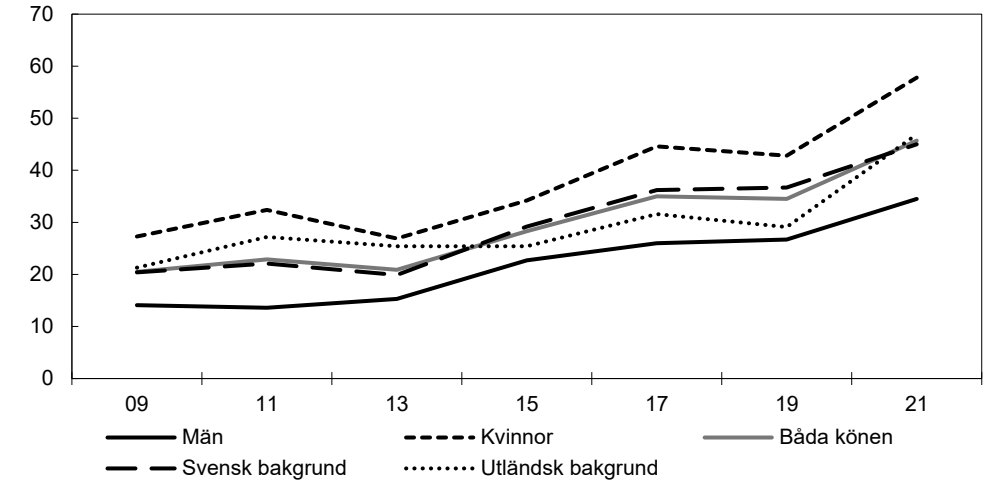

Källa: SCB.

Bland gruppen unga är den självskattade psykiska ohälsan hög. Det är vanligt med ängslan, oro eller ångest i hela befolkningen, men andelen som upplever dessa besvär är högre bland unga i åldern 16–24 år än i andra åldersgrupper. Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning av levnadsförhållanden visar att andelen unga i åldern 16–24 år med psykiska symtom i form av ängslan, oro eller ångest ökade från 21 procent åren 2008 och 2009 till 36,7 procent år 2020. För 2021 är andelen som uppger dessa symptom 45,7 procent. Ökningen över tid har skett för såväl unga kvinnor som unga män, däremot är andelen som upplever psykiska symptom högre bland unga kvinnor än bland unga män, 57,8 respektive 34,5 procent. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) har fått i uppdrag att under 2022 genomföra en kartläggning av forskning som kan bidra till kunskap om och förståelse för hur ungas fritid och fritidsaktiviteter bidrar till friskfaktorer hos ungdomsgruppen, särskilt avseende psykisk hälsa. I uppdraget ingår att belysa kunskapsläget så väl som att peka på forskningsbehov (Ku2021/01889). Uppdraget ska redovisas senast den 15 september 2023.

Andelen unga utan gymnasieutbildning har minskat

Diagram 15.3 Unga som inte studerar och som inte har en fullföljd gymnasieutbildning

Procent av befolkningen

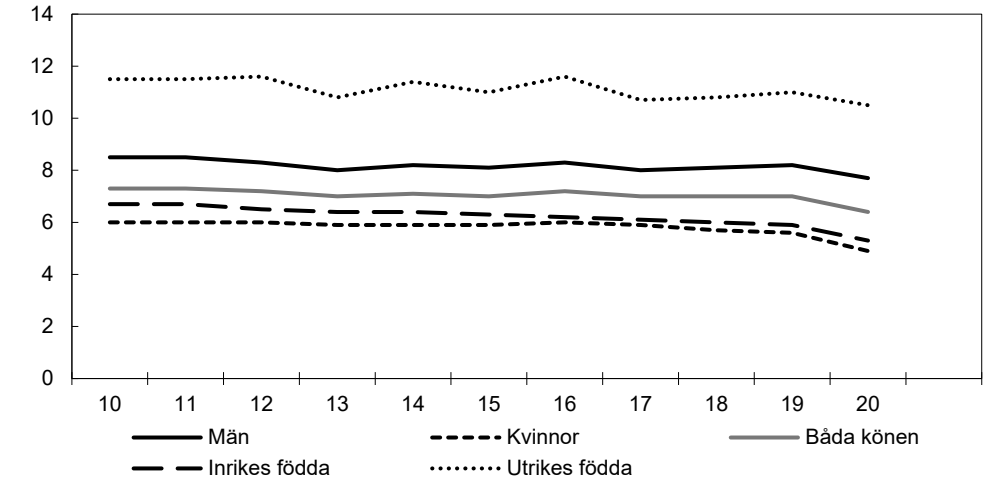

Källa: SCB.

Andelen unga som har lämnat utbildningsväsendet utan att ha uppnått motsvarande minst två års gymnasieutbildning har haft en svagt nedgående trend de senaste tio åren. År 2020 var det 6,4 procent av unga i åldern 16–24 år som saknade en gymnasieutbildning och som inte studerade jämfört med 7,8 procent 2008. Under hela perioden har andelen varit större bland unga män än bland unga kvinnor. För unga män var andelen 7,7 procent 2020, respektive 4,9 procent för unga kvinnor. Andelen har även varit större bland unga utrikes födda än bland unga inrikes födda under hela perioden. För unga utrikes födda var andelen 10,5 procent 2020, respektive 5,3 procent för unga inrikes födda. Skolverkets uppföljning av pandemins långsiktiga effekter visar att den fjärr- och distansundervisning som under pandemin bedrivits inom gymnasieskolan bedöms ha fått konsekvenser både vad gäller undervisningens kvalitet och lärarnas arbete med bedömning och betygsättning. En del av undervisningen under pandemin har varit svår att genomföra, i synnerhet de praktiska momenten. Uppföljningen visar även på att det finns en risk att det blivit ett kunskapstapp för avgångseleverna våren 2021 även om detta ännu inte har visat sig i statistiken om betyg och genomförandegrad. En ökad andel av eleverna uppges också i intervjuer med rektorer må psykiskt sämre på grund av pandemin. Detta är inte enbart beroende på situationen i skolan, utan även på grund av att många andra möjligheter till kontakter och aktiviteter också har begränsats. Det är vidare viktigt att betona att det finns stora skillnader, mellan huvudmän och mellan skolor, i hur omfattande påverkan av pandemin har varit. (Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet Delredovisning 4 – Gymnasieskolan, Skolverket 2021 och Kunskapstapp och betyg i gymnasieskolan under covid-19-pandemin, Skolverket 2022). Se även vidare utg.omr. 16 avsnitt 3 Barn och ungdomsutbildning.

Andelen unga som varken arbetar eller studerar har minskat

Diagram 15.4 Unga i åldern 15–24 år som varken arbetar eller studerar

Procent av befolkningen

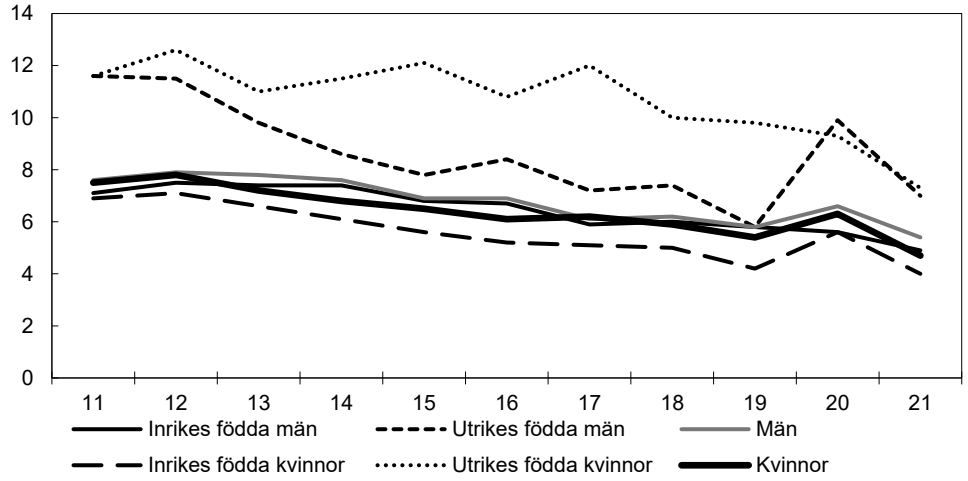

Källa: SCB.

Efter att andelen unga som varken arbetar eller studerar steg under 2020 har andelen för 2021 minskat. Andelen unga i åldersgruppen 15–24 år uppgick till 5,1 procent 2021, jämfört med 6,5 procent 2020. Detta är den lägsta nivån sedan 2009. Skillnader mellan könen kan konstateras då andelen unga kvinnor var 4,7 procent och andelen unga män var 5,4 procent 2021, vilket motsvarar 25 600 kvinnor och 32 500 män. Av statistiken framgår stora skillnader mellan utrikes och inrikes födda, även om skillnaden har minskat något jämfört med 2020. Den totala andelen uppgick till 7,1 respektive 4,5 procent under 2021. Jämfört med tidigare mätningar, där framför allt utrikes födda unga kvinnor uppvisat en hög andel som varken arbetar eller studerar, är skillnaden mellan könen bland utrikes födda kvinnor och utrikes födda män inte lika stor. För utrikes födda unga kvinnor var andelen 7,3 procent medan den för utrikes födda unga män var 7,0 procent under 2021. Motsvarande andel för unga utrikes födda kvinnor 2019 och 2020 var 9,8 respektive 9,9 procent. För samtliga grupper i statistiken har andelen minskat jämfört med mätningarna året innan pandemin, utom för gruppen utrikes födda unga män. För gruppen utrikes födda unga män var andelen 5,8 procent 2019, jämfört med 7,0 procent 2021.

Sedan 2018 har Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) haft i uppdrag att stödja de aktörer, i första hand kommuner, som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar. Av MUCF:s slutrapportering av regeringens uppdrag framgår att aktörer som tagit del av MUCF:s stöd samordnar sina insatser till unga som varken arbetar eller studerar på ett mer ändamålsenligt sätt än tidigare. Därtill har uppdraget resulterat i att kunskapen kring frågor som rör unga som varken arbetar eller studerar har ökat hos både ansvariga verksamheter och verksamhetspersonal som möter unga. Under uppdragets gång har myndigheten även tagit fram kunskap som visar att vissa undergrupper av unga har en förhöjd risk att långvarigt befinna sig utanför arbete eller studier. Att som ung ha psykisk ohälsa, funktionsnedsättning eller sjukdom kan försvåra etablering inom arbete eller studier (Ku2021/02471).

Arbetslösheten bland unga har minskat men mediantiden i arbetslöshet har ökat

Ungas situation på arbetsmarknaden påverkades i hög utsträckning av pandemin då flera av branscherna med ingångsjobb för unga drabbades hårt av restriktioner, i

kombination med att de berörda branscherna har en hög andel tillfälligt anställda som ofta inte omfattades av stödet vid korttidsarbete, vilket gjorde det svårare för unga att få och behålla sina jobb (Finanspolitiska rådets rapport 2022). Andelen som är öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd i åldern 16–24 år minskade från 18,1 procent 2011 till 8,4 procent 2019, men ökade sedan till 11,4 procent 2020. År 2021 har andelen åter minskat till 9,7 procent. Skillnader finns mellan olika grupper av unga, där andelen var betydligt större bland utrikes födda än bland inrikes födda, 20,8 respektive 7 procent. För utrikes födda minskade andelen jämfört med 2019 då den var 24,8 procent. Bland inrikes födda minskade andelen från 8,6 till 7 procent. Under hela perioden 2011 till 2021 var det en större andel unga män än unga kvinnor som var inskrivna arbetslösa, vilket gäller för båda grupperna inrikes och utrikes födda.

Diagram 15.5 Mediantid i arbetslöshet bland inskrivna på Arbetsförmedlingen i åldern 16–24 år

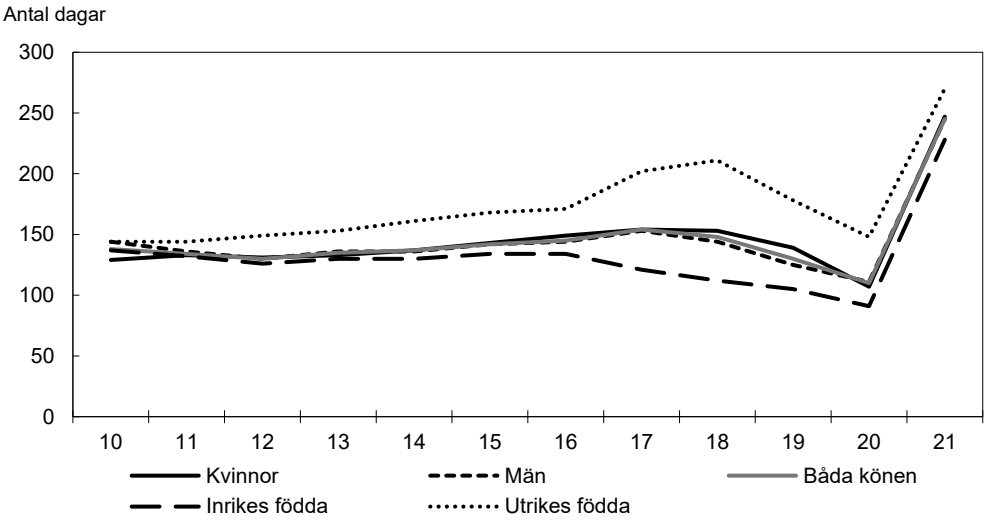

Källa: Arbetsförmedlingen.

Under de senaste åren har andelen unga med längre tider i arbetslöshet ökat. Andelen unga som var arbetslösa i mer än 90 dagar ökade från 6,1 procent 2020 till 6,3 procent 2021. Andelen har länge varit något högre bland unga män än bland unga kvinnor och var 2021 7,2 procent respektive 4,9 procent. Mellan 2017 och 2020 har mediantiden i arbetslöshet för inskrivna arbetslösa mellan 16–24 år minskat för både könen. En kraftig ökning har dock skett mellan 2020 och 2021, då mediantiden ökade från 110 till 245 dagar. Skillnaderna mellan könen är relativt små, 245 dagar för unga män jämfört med 247 dagar för unga kvinnor. Det finns stora skillnader mellan inrikes och utrikes födda ungdomar. Mediantiden i arbetslöshet var 270 dagar bland utrikes födda jämfört med 228 dagar bland inrikes födda unga år 2021. Både Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Riksbanken har lyft risken för långvariga negativa effekter på arbetsmarknaden för unga, även efter att konjunkturen vänt (Ungas försörjning och ekonomiska levnadsvillkor, MUCF 2022).

Ungas försörjning och ekonomiska levnadsvillkor

MUCF har undersökt ungas försörjning och ekonomiska levnadsvillkor (Ung idag 2022). Rapporten visar bl.a. att 17,1 procent av unga i åldern 16–25 vid ett eller flera tillfällen under det senaste året har haft svårt att klara sina löpande utgifter för mat, hyra och räkningar med mera. Denna andel har minskat jämfört med 2018 och ligger på den lägsta nivå som uppmätts sedan 2006. Vissa skillnader finns dock mellan olika grupper av unga. Andelen är högre bland unga kvinnor än bland unga män, 18,7 respektive 15,6 procent. Även andelen bland utrikes födda unga är högre än bland inrikes födda unga, 24,6 respektive 16,3 procent. Det är även en högre andel bland

unga med funktionsnedsättning som det senaste året har haft svårt att klara löpande utgifter än bland unga utan funktionsnedsättning, 25,6 procent respektive 15,8 procent.

Ungas boendesituation är överlag bra men många unga vill bo annorlunda

Diagram 15.6 Andel som bor kvar i föräldrahemmet i åldern 20–24 år, efter kön samt svensk eller utländsk bakgrund

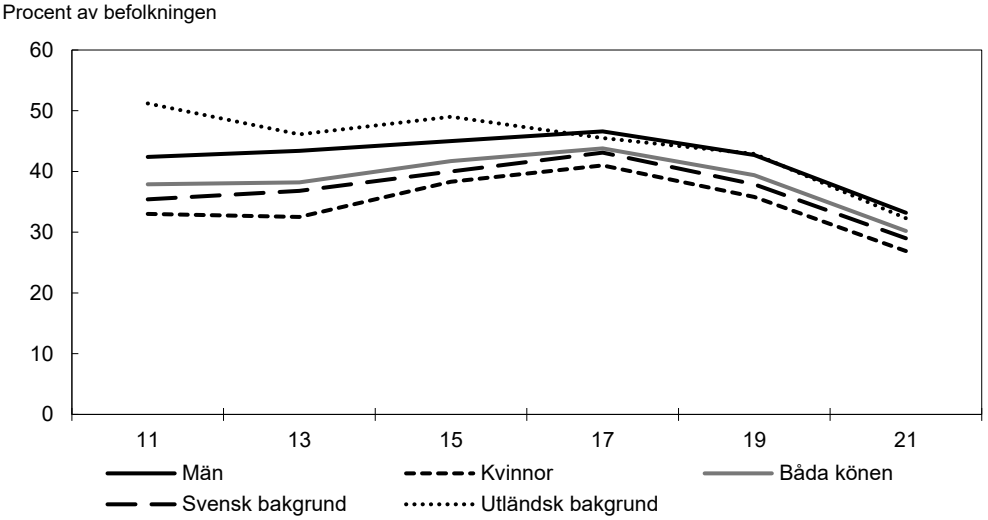

Anm.: Varje redovisat år består av sammanslagning av data från två årliga undersökningar.
Källa: Källa: SCB.

År 2021 bodde 30,2 procent av 20–24 åringar kvar hos sina föräldrar, jämfört med 39 procent 2019. Liknande mönster följer unga kvinnor och unga män, liksom unga med svensk respektive utländsk bakgrund. De flesta unga har goda boendeförhållanden, vilket är en förutsättning för goda levnadsvillkor. Det finns dock unga som har en svårare boendesituation med t.ex. trångboddhet, osäkra hyreskontrakt eller avsaknad av egen bostad. En majoritet av landets kommuner bedömer att det finns ett underskott på bostäder för unga på den lokala bostadsmarknaden. Enligt kommunerna beror detta främst på att det generellt finns för lite bostäder, men också på att de bostäder som finns att tillgå är för stora eller för dyra för ungdomar. Då unga ofta har en sämre ekonomisk ställning är det svårt för många att skaffa ett eget boende och att anpassa sin boendesituation efter ändrade livsförhållanden. Detta leder till att unga i flera fall bor kvar i föräldrahemmet. Att unga vuxna bor med sina föräldrar behöver enligt betänkandet från utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning (SOU 2022:14) inte i sig vara något negativt. Det är först när priser, hyror eller utbudet på bostäder begränsar ungas möjligheter att ta steget ut i vuxenlivet som det kan bli problematiskt ur ett samhällsperspektiv. Enligt Hyresgästföreningens undersökning Unga vuxnas boende från 2021 var det cirka 238 000 unga i åldern 20–27 som bodde med sina föräldrar. Av dessa svarade 84 procent att de egentligen ville bo på ett annat sätt. Det finns enligt undersökningen samtidigt en positiv trend där antalet unga med eget boende ökar (se vidare utg.omr. 18 avsnitt 3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet).

Kostnader utgör hinder för unga att delta i fritidsaktiviteter

Diagram 15.7 Andel unga som besöker fritidsgård eller ungdomens hus varje månad, i åldern 16–25 år, efter kön

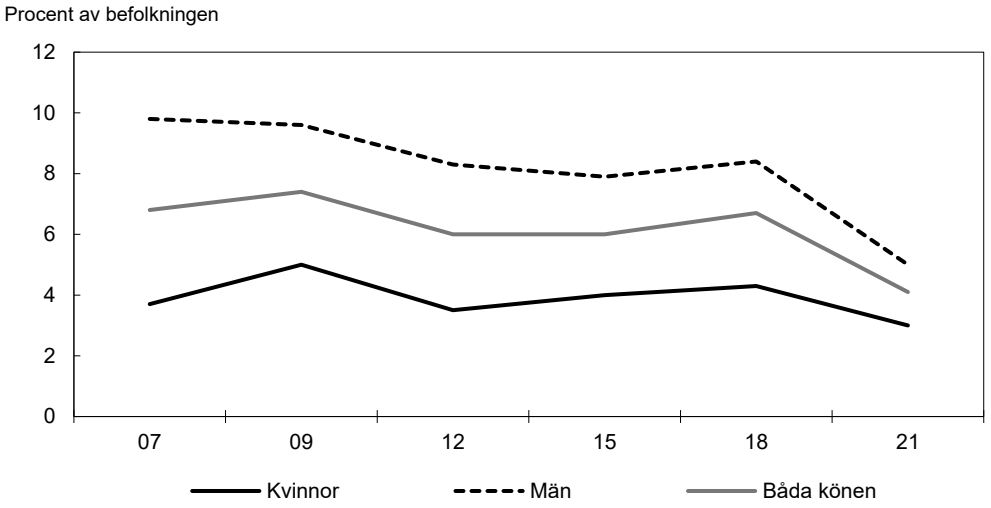

Anm.: Enkätundersökningen genomförs vart tredje år.
Källa: MUCF.

Att alla unga ska ha goda levnadsvillkor innebär bl.a. att unga ska ha tillgång till meningsfulla och utvecklande fritidsaktiviteter. Omkring 4,1 procent av unga i åldern 16–25 år besökte en fritidsgård varje månad under 2021. Andelen har endast varierat marginellt under perioden 2007–2021. Däremot har det för hela perioden varit en större andel bland de unga männen än bland de unga kvinnorna som besöker fritidsgård varje månad. Andelen besökare i detta åldersintervall ger dock inte en helt rättvisande bild eftersom många verksamheter främst riktar sig till och besöks av unga som går på högstadiet. Regeringen har i juni 2022 tillsatt en utredning som ska inhämta kunskap om och analysera den öppna fritidsverksamheten för ungdomar med syftet att identifiera hur den kan utvecklas för att bli en mer tillgänglig och jämlik verksamhet med hög kvalitet. Därtill ska utredaren särskilt analysera om den öppna fritidsverksamheten för ungdomar kan inkluderas i det övergripande brotts- och våldsförebyggande arbetet (dir. 2022:96). Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2023.

Unga anger att de vanligaste hindren för att delta i fritidsaktiviteter är tidsbrist på grund av skola eller arbete samt att kostnader för aktiviteter är för höga. År 2021 uppgav 34 procent bland unga i åldern 16–25 år att de avstått från någon fritidsaktivitet under de senaste 12 månaderna eftersom den kostat för mycket pengar. Andelen har minskat jämfört med 2018, då 39,8 procent uppgav att de avstått. Bland unga som är utrikes födda är andelen som avstått från en fritidsaktivitet för att den kostat för mycket betydligt högre än bland inrikes födda unga. År 2021 uppgav varannan ung utrikes född (49,1 procent) att de avstått jämfört med ca var tredje (32,2 procent) ung inrikes född.

Ungas föreningsengagemang följer tidigare trend

Diagram 15.8 Andel som är medlemmar i en förening i åldern 16–25 år, efter kön samt inrikes och utrikes född

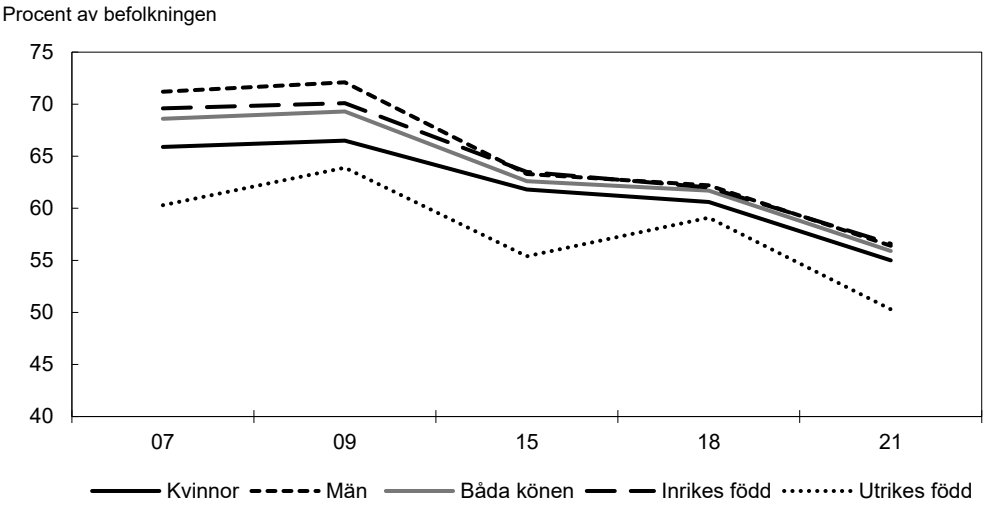

Anm.: Enkätundersökningen genomförs vart tredje år.
Källa: MUCF.

Andelen unga i åldern 16–25 år som är medlemmar i en förening har minskat från 68,6 procent 2007 till 55,9 procent 2021. Det finns ingen statistisk skillnad mellan könen. År 2021 var andelen som var medlem i en förening större bland inrikes födda unga jämfört med utrikes födda unga. Ungefär sex av tio unga är medlemmar i en förening och en av tio är medlem i en förening som är uttalat samhällsorienterad. Dessutom uppger varannan ung att de arbetar ideellt i någon form. Intresse och tid är grundläggande faktorer för att unga ska vilja och kunna engagera sig. Ungas levnadsvillkor påverkar också förutsättningar för engagemang. En aktiv och engagerad omgivning är en viktig främjande faktor, medan brist på kunskap, kontaktnät och tillgänglighet skapar sämre förutsättningar. Förutsättningarna varierar även utifrån var i landet unga bor. Utbudet av organisationer och föreningar är ofta mindre utanför större städer, vilket kan göra det svårare för unga att hitta ett sammanhang där de vill och kan vara aktiva (Fokus 21 – Vilja att förändra, MUCF 2021).

Det tillfälliga stödet till barn- och ungdomsorganisationer har stärkt det unga civilsamhället

Barns och ungas möjligheter att organisera sig har stor betydelse för deras möjligheter att forma sina egna liv och ha inflytande över samhällsutvecklingen. MUCF fördelar statsbidrag enligt förordningen (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer. Syftet med statsbidraget är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Antalet unga som är medlemmar i en barn- och ungdomsorganisation har varierat under de senaste åren, och MUCF bedömer att runt 638 000 medlemmar i åldern 6–25 år tog del av bidraget 2021. Enligt myndighetens årsredovisning för 2021 är det lika många unga kvinnor som unga män som är medlemmar.

Under perioden 2020 till 2022 har riksdagen beslutat om en tillfällig förstärkning av statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationerna med 50 miljoner kronor årligen. Totalt fördelade MUCF under 2021 cirka 262 miljoner kronor i organisationsbidrag till 109 barn- och ungdomsorganisationer och ca 18,2 miljoner kronor i projektbidrag till 26 projekt för ungdomars organisering (Ku2022/00385). För barn- och ungdomsorganisationerna utgjorde statsbidraget i genomsnitt 61 procent av de totala intäkterna

under 2020. Den tillfälliga ökningen av stödet har enligt paraplyorganisationen LSU – Sveriges ungdomsorganisationer varit välbehövlig och gett många organisationer andrum under de utmaningar som följt av covid-19-pandemin. Att ökningen varat i tre år har dessutom stärkt organisationernas möjligheter att planera långsiktigt och bidragit till att personal och lokaler kunnat behållas trots pandemins negativa ekonomiska konsekvenser.

Ungdomars politiska engagemang är relativt stabilt över tid

Diagram 15.9 Andel som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti eller förbund, efter ålder och kön

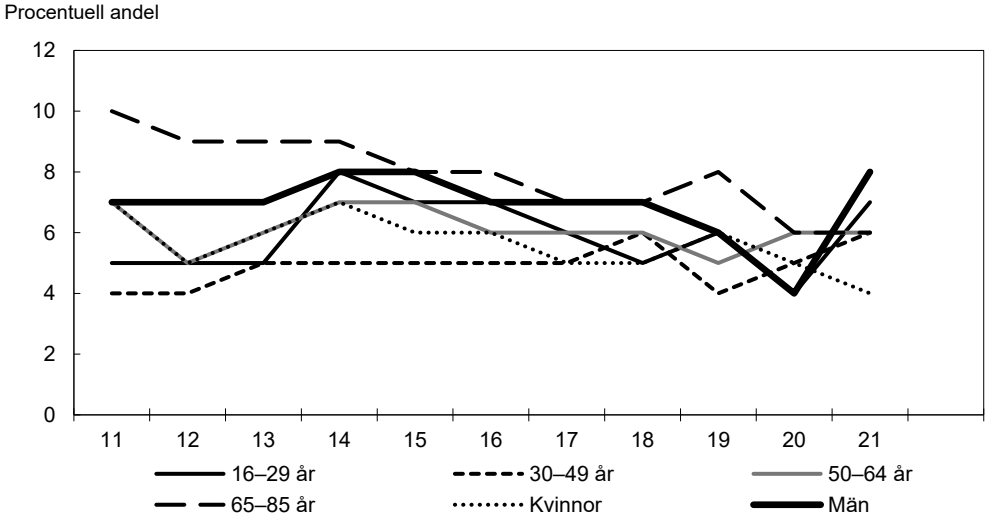

Anm.: Könsuppdelad statistik finns endast för den totala befolkningen 16–85 år.
Källa: SOM-institutet.

Bland unga i åldern 16–29 år uppger 7 procent att de är medlemmar i ett politiskt parti 2021, vilket är högre än 2020 då andelen var 4 procent. För befolkningen i stort ligger motsvarande siffra för 2021 på 6 procent. Sett under en längre tid har andelen medlemmar i politiska partier minskat i hela befolkningen. Detta gäller även unga i åldersgruppen 16–29 år, även om nedgången inte varit lika tydlig i denna grupp. Under de senaste tio åren har andelen unga som anger att de är medlemmar i ett politiskt parti dock legat relativt stabilt och varierat mellan 4 och 8 procent. (Svenska demokratitrender, SOM-institutet 2022).

Unga skiljer sig inte väsentligt i nivåer när det gäller politiskt intresse och engagemang i jämförelse med tidigare ungdomsgenerationer eller i förhållande till äldre grupper. Färre unga är i dag engagerade i politiska partier och i andra föreningar, jämfört med tidigare decennier. Samtidigt har ungas engagemang i samhällsfrågor ökat på andra sätt och tagit sig delvis nya former. Även om de flesta ungdomarna inte är medlemmar i någon politisk eller social organisation visar sammanställningar som Forte gjort att nästan tre av fyra unga är engagerade i någon form av politisk eller medborgerlig aktivitet (Ungas organisering och politiska deltagande, Forte 2022).

Utöver formerna är det framför allt platsen för ungas politiska deltagande som har förändrats under senare år. Enligt MUCF (Fokus 2021) uppger sju av tio unga att de under det senaste året har gjort någon form av politisk handling. Den vanligaste är att stötta åsikter i samhällsfrågor på internet eller sociala medier. Över hälften (56 procent) av de unga uppger att de stöttat en åsikt på nätet eller i sociala medier, vilket i dag är den vanligaste formen av politisk handling bland unga. Partierna och deras ungdomsförbund har enligt Forte förlorat attraktionskraft och internet har gjort det möjligt för unga att delta på nya sätt. Det tycks också pågå ett värderingsskifte kring

ungdomarnas egna föreställningar av det som rör politik och det är många som inte identifierar sig med den rådande normen om ett aktivt politiskt medborgarskap, trots att deras handlingar och värderingar vittnar om betydande politiskt intresse och engagemang (Forte 2022).

Andelen unga som är intresserade av att påverka lokala beslut ökar men de upplever hinder

Diagram 15.10 Unga i åldern 16–25 år som vill och kan påverka lokalt

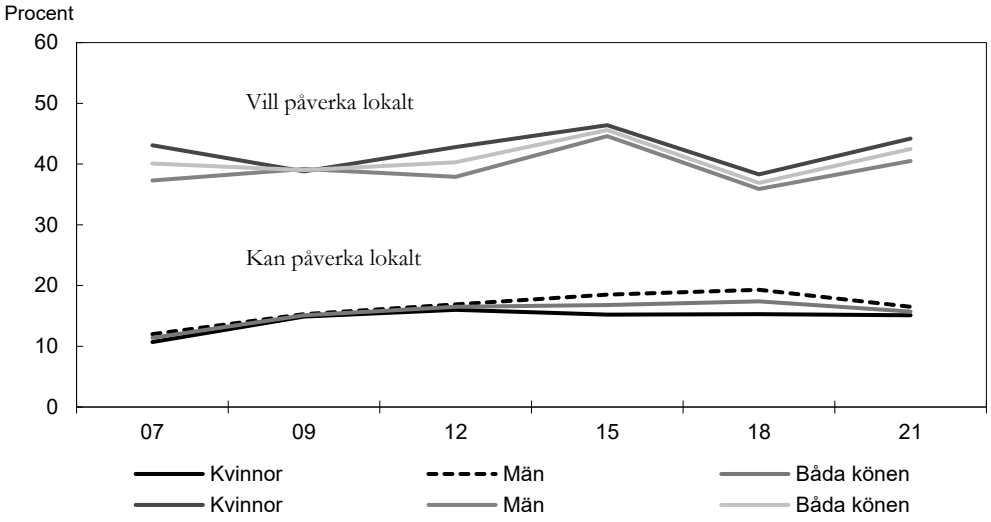

Anm.: Enkätundersökningen genomförs vart tredje år.
Källa: MUCF.

Drygt 42 procent av unga 16–25 år säger sig vilja påverka i frågor som rör deras kommun, vilket är en ökning från 2018 då andelen låg på 36,9 procent. Intresset för att vara med och påverka i frågor som rör den egna kommunen är större bland utrikes födda än bland inrikes födda unga, 48,7 procent respektive 41,9 procent. Det finns ingen statistiskt säkerställd skillnad mellan könen. Samtidigt som fler unga vill påverka lokalt har andelen unga som upplever att de kan påverka legat relativt stabilt under de senaste tio åren. Under 2021 uppgav 15,7 procent av unga 16–25 år att de upplever att de har möjligheter att föra fram åsikter till beslutsfattare i kommunen. Andelen unga män som upplever att de har möjligheter att föra fram åsikter till beslutsfattare i kommunen har minskat sedan 2018, från 19,3 procent till 16,5 procent 2021. För unga kvinnor är andelen 15,1 procent 2021, jämfört med 15,3 procent 2018.

15.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Ungdomspolitikens utveckling påverkas av insatser som genomförs inom flera olika utgiftsområden. Regeringens insatser bedöms ha haft positiva effekter för måluppfyllelsen. Det finns skäl att fortsatt följa upp de långsiktiga effekterna av covid-19-pandemin för unga.

Det kan konstateras att ungdomar överlag bedömer sin hälsa som bättre än övriga grupper. Samtidigt finns det tydliga tecken på att den psykiska ohälsan bland unga ökar, särskilt bland unga kvinnor. Regeringen följer utvecklingen och där bedöms Fortes kartläggning bidra med mer kunskap.

För många unga innebar covid-19-pandemin försämrade förutsättningar på arbetsmarknaden. Samtidigt visar erfarenheter från tidigare ekonomiska kriser att unga generellt har bättre förutsättningar att klara sådana utmaningar än äldre åldersgrupper. Även om ungdomsarbetslösheten har minskat från januari 2021 t.o.m. januari 2022

finns det, som IFAU och Riksbanken pekat på, en risk att tiden utanför arbetsmarknaden blir långvarig för unga som redan tidigare stod längre från arbetsmarknaden. Regeringen bedömer att MUCF:s uppdrag att stödja de aktörer, i första hand kommuner, som bidrar till etablering av unga som varken arbetar eller studerar har bidragit till att stärka gruppens förutsättningar.

Kostnader utgör ett hinder för unga att delta i organiserade fritidsaktiviteter. Samtidigt är det en relativt låg andel av ungdomsgruppen som regelbundet besöker en fritidsgård eller ungdomens hus. Den öppna fritidsverksamheten erbjuder såväl mötesplatser som meningsfulla aktiviteter för unga och har även en potential i att nå unga som inte deltar i organiserade fritidsaktiviteter.

Den tidsbegränsade ökningen av stödet till barn- och ungdomsorganisationerna bedöms ha bidragit positivt till att stärka organisationernas verksamheter och ungas engagemang under pandemin. Stödet har gett organisationerna möjligheter att fortsätta arrangera aktiviteter samt bibehålla kanslier och kompetens, trots uteblivna intäkter till följd av restriktioner under pandemin. Pandemins negativa effekter på organisationernas medlemsrekrytering bedöms ha mildrats av den stabilitet det extra stödet inneburit för ungdomsorganisationerna.

Ungas inflytande och delaktighet har utvecklats positivt sett utifrån att unga är samhällsengagerade i högre grad. Även om många unga inte är medlemmar i olika föreningar för politisk eller annat medborgerligt engagemang finns det många som engagerar sig på andra sätt, via olika forum på internet och på sociala medier. Samtidigt finns det utmaningar i att unga utrikes födda, unga med funktionsnedsättningar och unga från gles- och landsbygdskommuner deltar i lägre utsträckning än andra unga i frågor som rör samhällsutvecklingen.

15.5 Politikens inriktning

Inom ungdomspolitiken prioriterar regeringen att ungas sociala inkludering och etablering på arbetsmarknaden ska öka, alla unga ska ha en meningsfull fritid, alla unga ska vara delaktiga i samhällsbygget samt att den psykiska hälsan bland unga ska öka (skr. 2020/21:105).

Det ungdomspolitiska målet om att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor innebär även att unga ska ha tillgång till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra. För att värna och stärka barns och ungas tillgång till fritidsaktiviteter inför regeringen ett fritidskort. Ett system arbetas fram under 2023 för att införas under 2024 (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 5 Folkhälsopolitik).

En god psykisk hälsa är en förutsättning för goda levnads- och uppväxtvillkor bland unga och kräver breda insatser inom flera politikområden. Regeringen följer utvecklingen och genomför flera insatser för att motverka psykisk ohälsa bland barn och unga, kvinnor och män. Den nya nationella strategin för psykisk hälsa och suicidprevention kommer att vara en viktig del i detta arbete. Därtill ska den fysiska hälsan bland unga bli mer jämlik (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4 Hälso- och sjukvårdspolitik och avsnitt 5 Folkhälsopolitik).

Ungas egen organisering är en viktig del i att öka ungas inflytande och delaktighet i samhällsbygget. Att unga i hela landet har möjlighet att organisera sig och få inflytande i demokratin är en central del i regeringens ungdomspolitik. Statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationerna bidrar till att skapa förutsättningar för detta på ett betydelsefullt sätt. Därför föreslår regeringen att statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationerna tillförs medel 2023–2025.

Social inkludering och etablering på arbetsmarknaden är en förutsättning för att unga ska ha goda levnadsvillkor och makt att forma sina liv, särskilt för de grupper av unga som riskerar långvarigt utanförskap. Det är därför fortsatt viktigt att samla och sprida information om insatser inom detta område.

15.6 Budgetförslag

15.6.1 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tabell 15.1 Anslagsutveckling 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor

2021	Utfall	51 574	Anslagssparande	1 615
2022	Anslag	59 053[1]	Utgiftsprognos	58 485
2023	**Förslag**	**59 690**		
2024	Beräknat	61 278[2]		
2025	Beräknat	62 591[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 59 690 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 59 690 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 15.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor

Anvisat 2022[1]	59 053	59 053	59 053
Pris- och löneomräkning[2]	637	2 225	3 538
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**59 690**	**61 278**	**62 591**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 59 690 000 kronor anvisas under anslaget 12:1 *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 61 278 000 kronor respektive 62 591 000 kronor.

15.6.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tabell 15.3 Anslagsutveckling 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	287 554	Anslagssparande	3 126
2022	Anslag	340 680[1]	Utgiftsprognos	336 843
2023	**Förslag**	**290 680**		
2024	Beräknat	290 680		
2025	Beräknat	290 680		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till ungdomsorganisationer. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och visst övrigt stöd till nationell och internationell ungdomsverksamhet för ungdomspolitikens genomförande. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 15.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**290 680**	**290 680**	**290 680**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
varav BP23	*50 000*	*50 000*	*50 000*
– Stärkt stöd till barn- och ungdomsorganisationer	*50 000*	*50 000*	*50 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**290 680**	**290 680**	**290 680**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 50 000 000 kronor för 2023 för en förstärkning av statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer. För 2024 och 2025 beräknas motsvarande belopp tillföras anslaget. Finansiering sker genom en neddragning av satsningen på personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, anslag 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård*.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 50 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att tidsbegränsade medel upphör.

Regeringen föreslår att 290 680 000 kronor anvisas under anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 290 680 000 kronor respektive 290 680 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 262 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: För att nå en ökad förutsägbarhet i medelstilldelningen som avser statsbidrag i form av organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer bör MUCF under 2023 kunna fatta beslut om stödets fördelning 2024. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 262 000 000 kronor 2024.

Tabell 15.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	0	262 000	212 000	
Nya åtaganden	262 000	212 000	262 000	
Infriade åtaganden		-262 000	-212 000	-262 000
Utestående åtaganden	262 000	212 000	262 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**262 000**	**212 000**	**262 000**	

15.6.3 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tabell 15.6 Anslagsutveckling 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

2021	Utfall	1 609	Anslagssparande	391
2022	Anslag	22 000[1]	Utgiftsprognos	21 789
2023	**Förslag**	**22 000**		
2024	Beräknat	22 000		
2025	Beräknat	2 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom ungdomspolitiken. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 15.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**22 000**	**22 000**	**22 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**22 000**	**22 000**	**2 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 22 000 000 kronor anvisas under anslaget 12:3 *Särskilda insatser inom ungdomspolitiken* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 22 000 000 kronor respektive 2 000 000 kronor.

16 Politik för det civila samhället

16.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för politiken för det civila samhället.

16.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen inom Politik för det civila samhället utgår från följande bedömningsgrunder:

- hur de statliga bidragen har fördelats med avseende på det civila samhällets självständighet och oberoende
- insatser för att besluts- och beredningsprocesser inom olika områden ska omfatta dialog med det civila samhället
- insatser för att det civila samhället ska kunna verka i rollen som utförare och ingå partnerskap med det offentliga, samt insatser för att öka kunskap om det civila samhället hos offentliga aktörer
- insatser för att stärka stabilitet, enhetlighet och förutsebarhet i villkor och bidrag
- insatser för öppenhet och tillvaratagande av det civila samhällets kunskaper i frågor som rör dem, exempelvis genom remisser, sakråd och möten
- tillstånd och utveckling som gäller befolkningens deltagande i det civila samhället, förutsättningar för civilsamhällets aktörer att verka inom olika samhällsområden och hur det civila samhället speglar den mångfald som finns i befolkningen.

16.3 Resultatredovisning

I det civila samhället ingår allt från nätverk, tillfälliga sammanslutningar och frivilliga insatser till ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser och kooperativ. En rad faktorer påverkar villkoren för det civila samhällets organisationer. De effekter som insatser inom politiken för det civila samhället har på dessa villkor är svåra att avgränsa från effekterna av insatser som görs inom andra verksamhetsområden. Redovisning av resultat görs mot denna bakgrund.

Resultat utifrån principen om självständighet och oberoende

Principen om självständighet och oberoende handlar bl.a. om det civila samhällets centrala betydelse för demokratin och vikten av organisationernas fristående ställning.

Fördelning av statsbidrag

Statsbidrag om sammanlagt cirka 26,4 miljarder kronor (varav 12 miljarder kronor till biståndsverksamheter) fördelades till det civila samhällets organisationer under 2021, vilket är cirka 2,1 miljarder kronor mer än 2020. Av statsbidragen har cirka 2,9 miljarder kronor tillförts mot bakgrund av pandemin, vilket är en ökning med cirka 750 miljoner kronor. Under 2021 uppgick andelen generella bidrag till 94,8 procent, vilket kan jämföras med 93,5 procent 2020. En hög andel generella bidrag är i linje med regeringens ambition om självständighet och oberoende med stort utrymme för egna initiativ.

Statsbidrag till det civila samhällets organisationer fördelas inom flera områden. Inom området Politik för det civila samhället ligger stöd till idrotten, bidrag till allmänna samlingslokaler, stöd till friluftsorganisationer och bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer. I avsnitten 16.6 respektive 16.7 redogörs det närmare för stödet till idrotten och bidraget till friluftsorganisationerna. I utgiftsområde 13 avsnitt 5.3 redogörs det närmare för bidraget till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.

Bidrag till allmänna samlingslokaler

Antalet ansökningar till Boverket om statsbidrag till allmänna samlingslokaler ökade från 2020 till 2021. Under 2021 beviljades 106 av 295 ansökningar om investeringsbidrag respektive 16 av 52 ansökningar om verksamhetsutvecklingsbidrag. Vidare beviljades 134 av 144 ansökningar om organisationsbidrag som infördes i samband med en förstärkning för att mildra de ekonomiska konsekvenserna till följd av spridningen av covid-19. De tre samlingslokalorganisationerna Bygdegårdarnas riksförbund, Folkets Hus och Parker samt riksorganisationen Våra gårdar förmedlade majoriteten av medlen till sina medlemsorganisationer. Under 2022 beslutade riksdagen om ytterligare 60 miljoner kronor för samma ändamål (prop. 2021/22:86, bet. 2021/22:FiU16, rskr.2021/22:142).

Uppföljning av det civila samhällets villkor

På uppdrag av regeringen följer Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (förkortad MUCF) årligen upp ideella föreningars villkor. Uppföljningen avseende 2021 (Ku2022/01019) visar att pandemin liksom året innan påverkat de ideella föreningarnas möjlighet att bedriva verksamhet, främst för föreningar som framför allt består av barn och ungdomar eller äldre. Vidare har föreningar som i huvudsak består av äldre tappat medlemmar i högre grad än andra föreningar. Samtidigt visar både årets och förra årets uppföljning att föreningarna har en stark tro på framtiden och möjligheterna att fortsätta bedriva sina verksamheter. Vad gäller föreningarnas finansiering och långsiktiga förutsättningar har utvecklingen över tid varit stabil och majoriteten av föreningarna uppger att de under året haft goda förutsättningar att bedriva verksamhet.

Skattereduktion för gåvor

Under 2019 återinfördes skattereduktionen för gåvor till ideell verksamhet (prop. 2018/19:92, bet 2018/19:SkU21, rskr. 2018/19:248). Skattereduktionen, som avser gåvor till ideell verksamhet för social hjälp, uppgår till 25 procent av gåvobeloppet. Reduktionen fördubblades genom en ändring i 67 kap. 26 § inkomstskattelagen (1999:1229) som trädde i kraft den 1 januari 2022 (bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46). Maximal reduktion uppgår nu till 3 000 kronor, vilket motsvarar gåvor på totalt 12 000 kronor. Skattereduktionen gäller för fysiska personer och bara för gåvor till på förhand godkända gåvomottagare.

Resultat utifrån principen om dialog

Principen om dialog handlar bl.a. om att dialog ska finnas mellan regeringen och det civila samhället i alla frågor och beslutsprocesser som rör civilsamhällets villkor och verksamheter.

Under 2021 fanns i Regeringskansliet 44 fasta forum för samråd med det civila samhällets organisationer. Utöver dessa fasta forum anordnade Regeringskansliet 112 möten för samråd med det civila samhällets organisationer i specifika frågor. Av dessa möten var 26 sakråd varav nio EU-sakråd och fem skedde med anledning av pandemin. MUCF:s uppföljning av ideella föreningars villkor 2021 visar att andelen

föreningar som har haft kontakt med företrädare för offentlig sektor minskat något jämfört med föregående år.

Partsgemensamt forum

Partsgemensamt forum (förkortad PGF), som är en plattform för dialog mellan regeringen och det civila samhällets organisationer, ska bl.a. följa upp och bidra till att utveckla politiken för det civila samhället. Under de dialogmöten som har genomförts 2021 har 19 organisationer varit representerade. Dialogerna har utifrån olika teman gett ökad kunskap om civilsamhällets förutsättningar och bidragit till att utveckla de generella villkoren för det civila samhället. En beskrivning av den genomförda verksamheten finns i årsskriften Partsgemensamt forum 2021 som tas fram av Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (förkortad NOD).

Nationellt organ för dialog mellan regeringen och det civila samhället

NOD har under 2021 fortsatt att vara en resurs för regeringen och civilsamhället i hanteringen av pandemin genom samlade lägesbilder och genomförande av ett flertal dialoger. NOD har även under året arbetat med bl.a. det nationella genomförandet av Agenda 2030 och ungdomsråd inför miljökonferensen Stockholm+50 i samarbete med Miljödepartementet. NOD har även samlat civilsamhället i en avsiktsförklaring om demokrati inom ramen för firandet av Demokratin 100 år samt administrerat PGF. Enligt en delrapport från pågående forskning om NOD har NOD under 2021 visat sin relevans i olika aktuella samhällsutmaningar så som pandemin, frågan om minskat demokratiskt utrymme och klimatförändringarna (Årsrapport i NOD:s följeforskning 2021, Luleå tekniska universitet).

Resultat utifrån principen om kvalitet

Principen om kvalitet handlar bl.a. om att det offentliga ska ha kunskap om och erkänna det egenvärde som finns i att aktörer från civilsamhället deltar i välfärden.

Civila samhällets roll i samhällsekonomin

Det civila samhället bidrog under 2019 med verksamheter till ett värde (förädlingsvärde) av 159 miljarder kronor (155 miljarder kronor 2018), vilket utgjorde 3,1 procent av Sveriges totala BNP (3,2 procent 2018). Den totala produktionen för det civila samhället 2019 var 275 miljarder kronor (267 miljarder 2018), vilket utgjorde 3,0 procent av Sveriges totala produktion (3,0 procent 2018). Av detta utgjorde 40 miljarder kronor betalningar från offentlig förvaltning (Det civila samhället 2019, Statistiska centralbyrån SCB, 2021). År 2020 fanns det 261 000 organisationer i det civila samhället (257 000 år 2019) varav 99 000 var ekonomiskt aktiva (99 000 år 2019). Totalt sett förvärvsarbetade 188 000 personer inom det civila samhället år 2020 (199 000 år 2019), med fördelningen 61 procent kvinnor och 39 procent män (Det civila samhället 2020 – delrapport, SCB 2022).

Kunskap om civila samhället i offentlig sektor

MUCF har under 2021 genomfört flera aktiviteter för att förbättra samverkan mellan den offentliga sektorn och det civila samhället. Ett flertal träffar har genomförts med regioner i syfte att öka kunskapen om och samverkan med det civila samhället. Insatser har även genomförts för att samordna och förbättra myndighetsinformation till civilsamhället avseende covid-19-pandemin. Enligt MUCF:s uppföljning av ideella föreningars villkor 2021 anser en majoritet av föreningarna att offentliga företrädare har förståelse för föreningarnas villkor och förutsättningar.

Förutsättningar för idéburen välfärd

Regeringen beslutade i mars 2022 om propositionen Idéburen välfärd (prop. 2021:22/135, bet. 2021/22:FiU28, rskr. 2021/22:349) i syfte att underlätta för idéburna organisationer att delta i och bidra till den offentliga välfärden. Det beslutade förslaget innebär att valfrihetssystemet, enligt lagen om valfrihetssystem (2013:311), kan reserveras för idéburna aktörer så länge det inte rör det lagstadgade vårdvalet.

Forskning för kunskap på lång sikt

Inom Vetenskapsrådets flervetenskapliga forskningsprogram om det civila samhället togs beslut om nya forskningsprojekt under hösten 2021. Av 80 inkomna ansökningar beviljades nio projekt som behandlar frågor om alltifrån antifeministisk utrikespolitik, samiska civilsamhället och migration till hållbar energi och civilsamhällets roll i utvecklingen (Ku2022/00650). MUCF har beviljat medel till tre forskningsprojekt utifrån 26 inkomna ansökningar till studier inom identifierade behovsområden avseende det civila samhället.

Resultat utifrån principen om långsiktighet

Principen om långsiktighet handlar bl.a. om att det civila samhällets organisationer ska ha goda och stabila villkor och förutsättningar för sin verksamhet.

Av totalt 255 statsbidrag till det civila samhällets organisationer under 2022 beviljades 66 för två år eller mer, motsvarande cirka 26 procent. Detta är en högre andel jämfört med 2020. MUCF:s uppföljning av ideella föreningars villkor 2021 visar att andelen föreningar som har haft ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet är oförändrad trots pandemin. 88 procent av föreningarna tror sig även ha goda möjligheter att bedriva verksamheten de kommande åren.

Resultat utifrån principen om öppenhet och insyn

Principen om öppenhet och insyn handlar bl.a. om att civilsamhället ska ha inflytande i processer för beslutsfattande i frågor som rör civilsamhällets villkor och verksamhet.

Synpunkter inhämtas från det civila samhällets organisationer

Regeringskansliets uppföljning visar att totalt 216 remisser har skickats ut till 3 382 organisationer inom det civila samhället under 2021. Svarsfrekvensen var 51 procent, vilket är en minskning jämfört med 2020 då det var 60 procent som svarade. Som komplement till remissförfarandet har synpunkter och perspektiv från det civila samhällets organisationer även inhämtats genom t.ex. sakråd.

Främjande av civilsamhällets medverkan i beslutsprocesser

Europeiska koden för främjande av idéburna organisationers medverkan i offentliga beslutsprocesser (Europarådet 2019) stödjer samverkan mellan det offentliga och det civila samhället och har under året använts och spridits av MUCF och NOD.

Resultat utifrån principen om mångfald

Principen om mångfald handlar bl.a. om att det civila samhället bör rymma en mångfald av verksamheter samt spegla och omfatta människor från olika delar av befolkningen. Uppföljning av principen inbegriper att ett jämställdhetsperspektiv ska finnas inkluderat.

Deltagande i det civila samhället

Drygt hälften av befolkningen gör ideella insatser i eller utanför föreningslivet, en nivå som är stabil över tid. Den långsiktiga tendensen är dock att andelen av befolkningen som är medlemmar i en förening minskar. Enligt en undersökning av SOM-institutet vid Göteborgs universitet (Ku2022/01257) var 70 procent av Sveriges befolkning i åldern 16–85 medlemmar i en förening 2021, en minskning med 8 procentenheter sedan mätningarna inleddes 1998. För män var andelen som är medlemmar i en förening 71 procent och för kvinnor 69 procent. För personer med högre utbildning var andelen 80 procent och för personer med lägre utbildning 48 procent. Med högre utbildning avses personer som studerat på högskolenivå och med lägre utbildning avses personer som inte avslutat grundskolestudier eller motsvarande. En mindre andel personer som är uppväxta utomlands är medlemmar i en förening jämfört med personer uppväxta i Sverige, 58 procent jämfört med 72 procent. Andelen i befolkningen som deltar aktivt i en förening uppgår enligt samma undersökning till 22 procent. Att vara aktiv i en förening är något vanligare bland män än bland kvinnor, 24 procent jämfört med 20 procent.

Av MUCF:s s uppföljning av ideella föreningars villkor 2021 framgår att pandemin inte haft så stor negativ påverkan under 2021 som 2020. En majoritet av föreningarna uppger att antalet medlemmar inte påverkats alls av pandemin. Dock har föreningar som består av barn och unga eller äldre drabbats negativt i högre utsträckning.

Ofrivillig ensamhet bland äldre

Socialstyrelsen har under 2021 fördelat 18,5 miljoner kronor till totalt 126 organisationer, både pensionärsorganisationer och andra organisationer med verksamhet som vänder sig till äldre, för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre personer. Totalt inkom 281 ansökningar om sammanlagt ca 136 miljoner kronor, myndigheten gav bifall till ca 45 procent av antalet sökande. Bidraget har bl.a. möjliggjort nya mötesplatser för äldre om kultur, hälsofrämjande aktiviteter utomhus, kompetenshöjande digitala kurser samt uppsökande verksamhet. Socialstyrelsen uppger att minst 72 000 deltagare nåtts eller deltagit i aktiviteter som finansierats av statsbidraget. Bidraget har bidragit till att förebygga och bryta ensamhet och isolering bland äldre. I samband med budgetpropositionen för 2022 permanentades bidraget och 25 miljoner kronor tillförs årligen (prop.2021/22:1 utg.omr.17, bet. 2021/22:KrU1, rskr.2021/22:85).

Stöd till organisationer som arbetar med människor i socialt särskilt utsatta situationer

Covid-19-pandemin har fortsatt att ge ökade behov av civilsamhällets insatser för samhällets mest utsatta. Under 2021 tillfördes sammanlagt 150 miljoner kronor till organisationer som bedriver verksamhet som riktar sig mot människor i socialt särskilt utsatta situationer. De stöd som redovisades i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22 utg.omr. 17 avsnitt 16.3) fördelades av MUCF vid två utlysningar. Av sammanlagt 180 ansökningar beviljades 47 organisationer stöd. I rapporten Bidrag med anledning av covid-19 till organisationer som arbetar med människor i socialt särskilt utsatta situationer 2020 (Ku2021/02038) redovisar MUCF att bidraget varit av stor betydelse för organisationernas verksamhet och att medlen i huvudsak gått till boende, mat, hygienartiklar, juridisk rådgivning, psykosociala stödsamtal och själavård. Flera av organisationerna uppger att bidraget varit avgörande. Utsatta grupper har med bidragets hjälp kunnat fortsätta få de mest basala behoven tillgodosedda och organisationer har kunnat fortsätta trots krisläge. I rapporten anges att majoriteten av organisationerna anser att bidraget möjliggjort att verksamheterna kunnat möta den ökade fattigdom och utsatthet som blivit en direkt följd av pandemin. Under våren

2022 tillfördes ytterligare 80 miljoner kronor för samma ändamål (prop. 2021/22:113 utg.omr. 17, bet. 2021/22:FiU44, rskr. 2021/22:171).

Stöd för insatser med anledning av flyktingsituationen

Som en följd av Rysslands invasion av Ukraina och EU:s aktivering av massflyktsdirektivet söker ett stort antal personer skydd i Sverige. Detta har lett till behov av humanitära insatser via organisationer inom det civila samhället, t.ex. i form av samordning av och stöd till olika slags frivilliginsatser i samband med mottagandet av skyddsbehövande. Civila samhällets organisationer har mot denna bakgrund tillförts totalt 100 miljoner kronor för humanitära insatser som avser organisationernas arbete med flyktingmottagandet i Sverige (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:467). MUCF har inom ramen för sitt förstärkta kunskapsuppdrag fått uppdrag om att sprida information till det civila samhällets organisationer och samverka med andra myndigheter till följd av flyktingsituationen med anledning av Rysslands invasion av Ukraina (Ku2022/00688).

16.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de statliga insatserna bidrar till att uppfylla målet inom politiken för det civila samhället. För en bättre måluppfyllelse behöver politiken för det civila samhället utvecklas i riktning mot att ytterligare stärka civilsamhällets villkor och förutsättningar samt dess delaktighet i samhällsutvecklingen. Insatserna för att uppfylla målen inom politiken för det civila samhället utgör även ett bidrag till Sveriges genomförande av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Andelen generella bidrag som fördelas till civilsamhällets organisationer ligger alltjämt på en hög nivå, vilket bl.a. bidrar till att upprätthålla civilsamhällets självständighet och oberoende som en central del av demokratin.

Covid-19-pandemin har påverkat olika verksamheter inom det civila samhällets villkor negativt även under 2021. De ytterligare stödåtgärder som beslutats under året och den dialog som skett med civilsamhället bedöms ha bidragit till att stärka civilsamhällets förutsättningar och dess möjligheter att ta aktiv del i de samhällsutmaningar som pandemin fört med sig. Bidraget för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre personer har bidragit till att förebygga och bryta ensamhet och isolering bland äldre. Bidraget har vidare stärkt lokal samverkan mellan civilsamhällets organisationer.

Såväl covid-19-pandemin som mottagandet av människor som flyr från kriget i Ukraina har synliggjort betydelsen av civilsamhället och gett ökad kunskap om det civila samhället hos offentliga aktörer.

Vetenskapsrådets forskningsprogram för det civila samhället respektive SCB:s statistikuppdrag om det civila samhället bedöms ha bidragit till ökad kunskap om hur det civila samhällets villkor utvecklas.

Regeringen bedömer vidare att det civila samhällets organisationer bidragit till fördjupning och breddning av underlag för offentligt beslutsfattande. Dialog och samråd har varit viktiga redskap för detta. De statliga medel som avsatts för NOD har stärkt dialogen med det civila samhället, inklusive dialogen i PGF.

16.5 Politikens inriktning

Det civila samhället utgör både en omistlig förutsättning för ett levande samhällsliv och ett uttryck för ett öppet demokratiskt samhälle som är större än staten. I det civila

samhället ryms såväl stora organisationer som små gemenskaper människor emellan. I civilsamhällets gemenskaper och mänskliga möten kan mänsklig värme, förståelse och respekt växa och motverka hat och polarisering. Det civila samhället verkar som demokratiskola och röstbärare samt skapar samhällsnyttig verksamhet inom olika sektorer. En utgångspunkt för politiken är att skapa goda villkor för det civila samhället och värna dess vitaliserande roll i demokratin. Av stor vikt för genomförandet av politiken är god kunskap bland offentliga aktörer om det civila samhällets särart och förutsättningar, välfungerande former för dialog mellan det offentliga och det civila samhället, samt långsiktig och rättssäker hantering av statsbidrag till det civila samhället.

Regeringen avser utreda förbud mot utländsk finansiering av organisationer på civilsamhällets område med kopplingar till islamism och extremism samt ta fram förslag om skärpt regelverk och tillsyn när det kommer till sådana organisationers finansiering.

Det finns ett stort behov av civila samhällets insatser för att bryta ofrivillig ensamhet bland äldre personer och i andra utsatta grupper där ensamheten kan vara betydande. Regeringen föreslår därför, som en del i en större gemenskapssatsning för att motverka ofrivillig ensamhet (se utg.omr. 9 avsnitt 5.5), att ytterligare medel tillförs för detta fr.o.m. 2023.

16.6 Idrottspolitiken

16.6.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen beslutat för idrottspolitiken.

16.6.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom idrottspolitiken utgår bland annat från bedömningsgrunder och resultatindikatorer som har formulerats med utgångspunkt i de indikatorer som anges i regeringens uppdrag till Centrum för idrottsforskning om att följa upp statens stöd till idrotten. Bedömningsgrunderna är följande:

- antal medlemmar inom idrottsrörelsen
- fördelning av lokalt aktivitetsstöd
- barn och ungdomars deltagande i föreningsidrott
- andel kvinnor och män på ledande positioner på förbundsnivå.

Vissa av föregående års bedömningsgrunder har i år utelämnats. Bedömningsgrunderna deltagande i ledarutbildning, insatser inom arbetet mot dopning samt antal medaljer i internationella mästerskap minskade alla tre relativt kraftigt på grund av pandemin och bedöms därmed inte vara relevanta att redovisa. Bedömningsgrunderna antal ideella ledare inom idrottsrörelsen samt antal personer som idrottar på fritiden har utelämnats då uppdaterad statistik saknas. Om ny statistik finns till nästa års budgetproposition kommer dessa bedömningsgrunder att ingå.

Resultatet inom idrottspolitiken redovisas också särskilt utifrån Riksrevisionens granskning av statens ekonomiska stödåtgärder till idrotten och kulturen, med anledning av pandemin, och det särskilda regeringsuppdrag Centrum för idrottsforskning haft att genomföra i form av en fördjupad analys av pandemins påverkan på idrottsrörelsen.

16.6.3 Resultatredovisning

Resultat utifrån idrotten som folkrörelse

Antal medlemmar inom idrottsrörelsen

Efter 2021 års Riksidrottsmöte har Sveriges Riksidrottsförbund (RF) 72 specialidrottsförbund som medlemmar. I dessa förbund är 18 299 idrottsföreningar medlemmar som i sin tur har sammanlagt ca 3,2 miljoner personer som medlemmar. Vid 2021 års Riksidrottsmöte invaldes Svenska Padelförbundet och Svenska Islandshästförbundet som nya medlemmar i RF.

Bland specialidrottsförbunden är Svenska Fotbollförbundet störst med närmare 1,2 miljoner medlemmar fördelat på mer än 3 000 föreningar. De 15 största förbunden samlar 77 procent av RF:s totala medlemskår medan de 48 minsta förbunden samlar 12 procent. Det totala antalet medlemmar ökade mellan 2019 och 2020 med över 430 000 personer enligt förbundens statistik och endast åtta förbund redovisade ett minskande medlemskapsantal. Denna statistik kan emellertid vara behäftad med viss osäkerhet.

Könsfördelningen i RF:s totala medlemskår 2021 var 45 procent flickor och kvinnor och 55 procent pojkar och män. Skillnaden i könsfördelningen är i princip oförändrad över tid. Hela 52 av specialidrottsförbunden har emellertid en ojämn könsfördelning, varav 46 förbund har mer än 60 procent män bland sina medlemmar och sex förbund har mer än 60 procent kvinnor bland sina medlemmar.

Resultat utifrån idrottens betydelse för folkhälsan

Fördelning av lokalt aktivitetsstöd

Statistiken för statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK-stöd) är en tydlig indikator på aktivitetsnivån i svensk barn- och ungdomsidrott. LOK-stödet utgår för idrottslig verksamhet för barn och ungdomar i åldern 7–25 år och ledare i åldern 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Verksamheten påverkades av pandemin men det är för tidigt att fastslå de långsiktiga effekterna. Sett till idrotten i stort minskade deltagartillfällena i åldern 7–20 år med 10 procent mellan 2019 och 2020, en kraftig nedgång som också kan ställas mot en tydligt minskad aktivitetsnivå över tid.

Diagram 16.1 Aktivitetsnivån i barn- och ungdomsidrotten 2010–2020 fördelad på pojkar och flickor i respektive åldersgrupper

Antal deltagartillfällen per capita

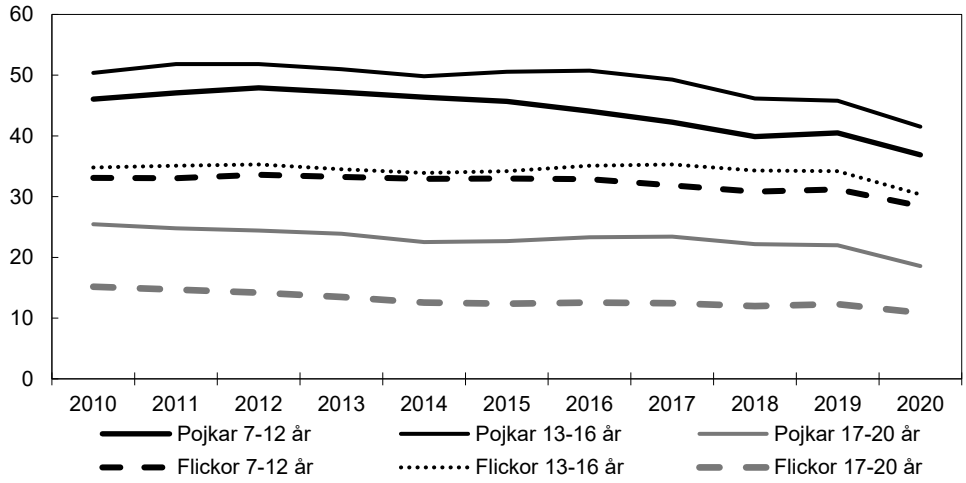

Källa: Centrum för idrottsforskning.

Att pandemin påverkade enskilda idrotter i olika grad står klart och framför allt drabbades inomhusidrotter. För utomhusidrotter var nedgången betydligt lägre och inom fotbollen skedde ingen nedgång alls avseende deltagartillfällen. Den största nedgången noterades för personer med funktionsnedsättning vilka i stor utsträckning tillhör olika riskgrupper avseende covid-19. Mellan 2019 och 2021 minskade deltagartillfällena i denna grupp bland personer 26 år och äldre med 67 procent för kvinnor och med 71 procent för män.

Pojkar svarade för 60 procent av samtliga deltagartillfällen och flickor för 40 procent. Denna fördelning har varit i huvudsak oförändrad sedan Centrum för idrottsforsknings (CIF) första uppföljning av statens stöd 2009. Det finns en stark dominans av pojkar i de tre största barn- och ungdomsidrotterna fotboll, innebandy och ishockey, samtidigt som de storleksmässigt efterföljande idrotterna gymnastik och ridsport är starkt dominerade av flickor. Fyra av tio idrotter har en jämställd könsfördelning (minst 60/40). Vidare framkommer att andelen pojkar ökar något med stigande ålder, upp till och med 25 år. Sammantaget indikerar statistiken att pojkar redan i unga år är något mer aktiva inom föreningsidrotten än flickor, och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden.

Tabell 16.1 Förbund med flest deltagartillfällen 2020, fördelade på pojkar och flickor 7–25 år

Procent av befolkningen

	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	71	29
Innebandyförbundet	66	34
Ishockeyförbundet	93	7
Gymnastikförbundet	17	83
Ridsportförbundet	4	96
Handbollförbundet	45	55
Simförbundet	44	56
Basketbollförbundet	53	47
Tennisförbundet	64	36
Friidrottsförbundet*	42	58

Anm.: Många lokalföreningar i Friskis & Svettis är medlemmar i Svenska Friidrottsförbundet.
Källa: RF/LOK-stöd.

Resultat utifrån alla flickors och pojkars, kvinnors och mäns lika förutsättningar till deltagande

Barns och ungdomars deltagande i föreningsidrott

Statistiska centralbyrån (SCB) har genomfört intervjuer med barn och unga i åldrarna 12–18 år om deras levnadsförhållanden i Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF). Mer än hälften av de svarande barn och unga sade sig idrotta minst en gång i veckan under 2018–2019 (57 procent bland flickor och 59 procent bland pojkar). Dessa uppgifter skiljer sig från RF:s aktivitetsstatistik som tydligt visar att pojkar idrottar mer än flickor. En förklaring till skillnaden kan vara att SCB endast frågade om de unga föreningsidrottar minst en gång i veckan, medan LOK-stödsstatistiken visar det totala antalet träningstillfällen. CIF redovisar att den överordnade empiriska tendensen är att idrottens tillgänglighet samvarierar med människors socioekonomiska position. Det innebär att barn till föräldrar med eftergymnasial utbildning idrottar i större utsträckning än barn till föräldrar med högst gymnasieutbildning. Barn med sammanboende föräldrar idrottar mer än barn till ensamstående. Likaså idrottar barn i storstäder och förortskommuner mer än barn

boende på landsbygden. Det finns även indikationer på att unga med utländsk bakgrund, dvs. unga som är utrikes födda eller som har minst en utrikes född förälder, idrottar i mindre utsträckning än andra unga. Den bild som framträder är att svensk föreningsidrott är socialt stratifierad och att ojämlika förutsättningar i samhället även återspeglas på idrottens område.

Andel kvinnor och män på ledande positioner på förbundsnivå

Av RF:s 71 specialidrottsförbund (2020) hade 61 förbund gått mot en mer jämställd sammansättning i sina centrala förbundsstyrelser, där båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Detta är en kraftig ökning av denna jämställdhetsaspekt jämfört med föregående år, då endast 44 av 72 förbundsstyrelser nådde den nivån. Inga förbund hade 2020 färre än två ledamöter av vardera kön vilket kan jämföras med 2019 års mätning då sex förbund inte hade någon eller endast en kvinna i sina styrelser. Det finns fortsatt en tydlig dominans av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland de 71 förbunden innehades posten som ordförande av 24 kvinnor och 47 män. Samma siffror gällde för positionen som generalsekreterare. Den manliga dominansen på ledande positioner i den svenska idrottsrörelsen är än mer påtaglig i fråga om internationella uppdrag. Av specialidrottsförbundens 324 representanter i internationella förbundsstyrelser och kommittéer 2020 var 97 kvinnor och 227 män.

Resultat utifrån de särskilda krisstöden till idrotten

Riksrevisionens granskningsrapport Operation Rädda branschen – statens krisstöd till idrott och kultur under pandemin

Riksrevisionen granskade om statens ekonomiska stödåtgärder till idrotten och kulturen, med anledning av covid-19-pandemin, hade genomförts på ett effektivt sätt. Granskningen avsåg stödgivningen från mars 2020 till juni 2021. Den övergripande slutsatsen var att regeringen och RF utformade och fördelade de granskade krisstöden på ett i huvudsak ändamålsenligt och effektivt sätt. Granskningen visar emellertid på vissa brister i bidragsgivningens transparens och det uppges också ha funnits skillnader mellan föreningar från socioekonomiskt starka respektive svaga områden, där den senare kategorin uppfattades ha haft det svårare att söka stöd till följd av bristande administrativ förmåga. Med den raka ersättningsmodell som RF beslutade om har en stor del av krisstödet till idrotten gått direkt till fotbollens och ishockeyns elitföreningar och nästan allt detta stöd har gått till herridrott. I samband med utformningen av stödvillkoren under hösten 2020 förtydligade regeringen att pengarna skulle gå till att mildra negativa ekonomiska konsekvenser av covid-19, underlätta uppstart och bidra till en jämställd och jämlik idrottsverksamhet. Riksrevisionen kunde emellertid inte fastställa om de förändrade skrivningarna ledde till några mer konkreta ändringar för det stöd som RF fördelade till specialidrottsförbunden.

Centrum för idrottsforsknings fördjupade analys av pandemins påverkan på idrottsrörelsen

Den ovan redovisade minskningen av deltagartillfällena utifrån LOK-stödsstatistik kompletteras av CIF med en studie från Ungdomsbarometern om förändrade träningsvanor under pandemin bland unga i åldern 15–24 år. Studien indikerar att ungas idrotts- och träningsaktiviteter varit förhållandevis konstant under åren 2020–2021 jämfört med tiden före pandemin. Ett allmänt resultat av studien är att pandemin inte lämnat bestående negativa effekter på ungas intresse för träning och fysisk aktivitet. Inte heller verkar pandemin ha orsakat någon förskjutning i ungas idrottsval från föreningsidrott till träning och fysisk aktivitet i privat eller egen regi. CIF:s analys visar också att medan vissa delar av idrottslivet tvingades att ställas in, fanns det andra som prövade att ställa om och anpassa verksamheten till de nya förutsättningarna.

Analysen visar också att det statliga stödet varit av betydelse för svensk idrott och mildrat effekterna av covid-19-pandemin. De få studier som hittills gjorts av såväl elitklubbars som lokala idrottsföreningars ekonomi under pandemin pekar på att idrottsrörelsen klarat krisen förhållandevis väl och att statens stöd har bidragit till detta.

CIF menar att idrottsrörelsen slöt upp bakom den svenska pandemistrategin. Till följd av pandemin ställdes många idrottsaktiviteter in men samtidigt var det stora delar av idrottsrörelsens verksamhet som kunde fortgå, inte minst den organiserade barn- och ungdomsidrotten. CIF menar att den påtvingade omställningen och de nya erfarenheter som idrottsrörelsen fått under pandemin kanske kan bli ett stöd i idrottsrörelsens förändringsarbete i riktning bort från en stark tävlings- och prestationslogik för att snarare växa som folkrörelse. Med detta minskar risken att förlora de som främst idrottar för att ha roligt och att må bra.

16.6.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att de statliga insatserna i form av stöd till idrotten bidrar till att uppnå mål och syften för idrottspolitiken, även om mycket återstår att göra inom flera områden. Idrottsrörelsen ska vara öppen och tillgänglig för alla människor och behöver fortsätta och fördjupa sitt arbete med att erbjuda idrott och motion till de barn och unga som av olika skäl inte söker sig till föreningsidrotten, liksom till de som lämnar den. I detta arbete behövs ett fokus på ökad jämlikhet och jämställdhet inom idrotten i stort men även inom idrottens alla separata delar. Möjligheten till idrott och motion för barn och unga i områden med socioekonomiska utmaningar behöver prioriteras. Regeringen anser att det är viktigt att Sveriges Riksidrottsförbund (RF) fortsätter sitt påbörjade arbete med förändringar i fördelningen av statens stöd till idrotten för att fördela stödet i bättre förenlighet med de mål och syften som riksdagen beslutat för idrottspolitiken.

Styrkan i den idrottspolitiska modellen ligger i att staten stödjer en fri och självständig idrottsrörelse som delar de mål och syften med stödet som staten satt upp och arbetar efter dessa. Idrottsrörelsen behöver löpande utvärdera sin organisation och verksamhet i syfte att eftersträva ett så effektivt användande som möjligt av det statliga stödet till idrotten. Utöver att stödet i högre grad bör stimulera en jämställd och jämlik idrott bör stödet också tydligare bidra till att grundlägga ett hälsosamt och långvarigt förhållningssätt till idrott och motion.

Regeringen ser det också som angeläget att bättre värna barns och ungas skydd och rättigheter inom alla delar av idrotten och betonar att stöd endast ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Alltför få personer med funktionsnedsättning deltar i den organiserade idrottsverksamheten och det är angeläget att åtgärder som ökar deltagandet får högre prioritet. Idrottsrörelsens utmaningar i detta avseende blev än tydligare under pandemin.

Regeringen bedömer att de särskilda krisstöden till idrotten under pandemin bidrog till att idrottsrörelsen kunde upprätthålla en relativt god nivå av aktiviteter för barn och unga. Till detta bidrog också att samhällets smittskyddsåtgärder utformades utifrån ett bredare folkhälsoperspektiv där inte minst barn och ungas behov av fysisk aktivitet vägdes in. De statliga krisstöden och smittskyddsåtgärdernas utformning bidrog också till att under en svår tid ge alla i Sverige möjlighet till positiva upplevelser av idrott som underhållning vilket är ett av statens mål och syften med statens stöd till idrotten.

Regeringen konstaterar att det är svårt att bedöma resultatet av idrottens internationella konkurrenskraft eftersom resultatet till stor del påverkats av omständigheter utanför statens stöd till idrotten. Under pandemin har många

mästerskap ställts in varför en rimlig jämförelse inte låter sig göras. De insatser som genomförts i arbetet mot dopning inom idrotten med statligt stöd bedöms vara av betydelse för en god folkhälsa och att svensk idrott följer bestämmelserna i och bidrar till att upprätthålla världsantidopningskoden.

16.6.5 Politikens inriktning

Idrott

En viktig utgångspunkt för statens idrottspolitik är en fri och självständig idrottsrörelse, en folkrörelse som engagerar många och är en betydelsefull del av vår gemensamma välfärd. Det är viktigt att idrotten är inkluderande och tillgänglig, oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religions- eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller socioekonomiska och utbildningsmässiga förutsättningar i hela landet. Regeringen avser att utifrån detta öppna en dialog med Sveriges Riksidrottsförbund (RF) om ändamålsenliga förändringar i fördelningen av statens stöd till idrotten. Bidragsregler som RF beslutat om har tidigare medfört en bidragsfördelning till förmån för socioekonomiskt starka områden på bekostnad av områden med socioekonomiska utmaningar samt till förmån för pojkars idrottande på bekostnad av flickors idrottande.

Regeringen avser även föra nära dialog med RF om att stärka barnrättsperspektivet inom idrotten. Föreningsidrott ska vara en trygg plats för alla barn och unga och arbetet mot osunda idrottsmiljöer ska vara prioriterat. Det måste till ett mer strukturerat arbete som förebygger och förhindrar bristfälligt ledarskap, tystnadskultur och slutna miljöer men även företeelser som för tidiga elitsatsningar och tidig specialisering i en idrott bör diskuteras i detta sammanhang.

Regeringen föreslår att medel tillförs för idrottsverksamhet i utsatta områden, särskilt för barn och unga. Att stärka idrottsrörelsens närvaro i sådana områden kan ge boende en mer aktiv och meningsfull vardag. Utöver de hälsovinster och den sociala gemenskap föreningsidrotten ger för den enskilde bedömer regeringen att idrotten i sig fyller en viktig funktion i arbetet med att främja integration och i det brotts-förebyggande arbetet.

Äldre personer har god effekt av fysisk aktivitet och det är aldrig för sent att börja träna. Regelbunden fysisk träning förebygger inte minst risken för fall och fallskador, vilket drabbar många äldre idag. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för ett förstärkt arbete med idrott för äldre. Idrottsrörelsen bör kunna erbjuda alla äldre idrotts- eller motionsaktiviteter men också föreningsarbete och gemenskap som bidrar till ett aktivt liv och ett friskt åldrande.

Regeringen föreslår att ett så kallat fritidskort införs för barn och ungas kostnader för idrotts- och andra fritidsaktiviteter (se vidare UO9 avsnitt 5 Folkhälsopolitik).

16.7 Friluftslivspolitiken

16.7.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges målen för friluftslivspolitiken.

16.7.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens tio friluftslivsmål och deras preciseringar följdes upp av Naturvårdsverket 2019 och redovisades i budgetpropositionen för 2021. I år är underlaget för regeringens bedömning av resultat och måluppfyllelse inom området främst Naturvårdsverkets rapport Återrapportering av medelsanvändning och resultat för

skydd av och åtgärder för värdefull natur 2019–2021 (Naturvårdsverkets rapport 7041) då en särskild redovisning av friluftsmålen görs nästa gång 2023.

16.7.3 Resultatredovisning

År 2019–2021 beviljade länsstyrelserna bidrag till totalt 1 079 åtgärder med inriktning på människa och friluftsliv med stöd av förordning (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (Lona-bidrag). De fyra vanligaste friluftsmålen som åtgärderna syftar till är Tillgänglig natur för alla, Attraktiv tätortsnära natur, Tillgång till natur för friluftsliv och Friluftsliv för god folkhälsa. Stöden går till åtgärder som underlättar utövandet av friluftsliv och får fler människor att vistas i naturen. Många naturskolor har också beviljats stöd för att undervisa om naturen och allemansrätten vilket bl.a. bidrar till friluftsmålet om ett rikt friluftsliv i skolan.

Det statliga ledsystemet i fjällen har fortsatt att rustas upp med bl.a. nya och renoverade broar, rastskydd och spänger. Sedan upprustningssatsningen startade under 2015 har ledförvaltarna kunnat genomföra omfattande upprustningsinsatser längs stora delar av ledsystemet. Hittills har t.ex. drygt 400 broar rustats upp eller bytts ut, över 7 000 nya vägvisare har tillkommit till ledsystemet, över 400 mil led har fått förbättrad ledmarkering samt över 200 mil led har röjts. Under 2021 blev en ny 19 mil lång skid- och vandringsled klar i Västerbotten. Den nya leden har fått namnet Lapplandsleden och sträcker sig mellan Borgafjäll och Hemavan. Detta arbete bidrar bl.a. till det övergripande målet för friluftsliv samt till friluftsmålet Tillgänglig natur för alla.

SLU Centrum för naturvägledning (CNV) har i samarbete med Naturvårdsverket bl.a. planerat för de två blivande nationalparkerna i Bästeträsk och Nämndöskärgården. Arbetet med naturvägledning bidrar bl.a. till friluftsmålet Tillgänglig natur för alla.

Med målet att förebygga olyckor och tillbud, bidra till tryggare fjällupplevelser och öka kunskapen om laviner och lavinfara driver Naturvårdsverket tjänsten Lavinprognoser. Under vintersäsongen 2021 hade tjänsten 150 000 besökare.

Naturvårdsverket har stimulerat samverkan mellan friluftslivets aktörer och spridit kunskap om friluftsliv, bl.a. genom konferensen Tankesmedja för friluftsliv. Även under detta år, präglat av pandemin, har antalet besökare i natur- och kulturlandskap varit högt och även ökat på vissa ställen. Naturvårdsverket har bemött det ökade antalet besökare i naturen med kampanjen Ta hand om varandra och naturen. Kampanjen har fått en bred spridning.

År 2021 fördelade Naturvårdsverket 5,3 miljoner kronor till ideella föreningar och organisationer som arbetar med att öka kunskapen om allemansrätten. Det är 2 miljoner kronor mer än 2020. Bidragen fördelades till 21 föreningar och organisationer i jämförelse med åtta året innan. Bidrag delades ut till informations- och kommunikationssatsningar som riktar sig till tre prioriterade målgrupper; barn och unga, nyanlända och grupper som utövar aktiviteter med risk för störning och skador på mark. Uppföljningen visar att insatserna når människor som i dag saknar eller har väldigt liten kännedom om allemansrätten och är ovana vid friluftsliv. Arbetet bidrar bl.a. till friluftsmålet om allemansrätten.

Länsstyrelserna i de tre storstadslänen Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län har fortsatt att arbeta med sina program om skydd av tätortsnära natur. Inriktningen är att programmen ska vara genomförda 2025. Arbetet bidrar till friluftsmålet om en attraktiv tätortsnära natur.

För att möta det fortsatt höga besökstrycket i skyddade områden har nya parkeringar anlagts, nya friluftsanordningar satts upp och skyltning förbättrats. Leder har röjts och

rustats med nya spänger och vägvisning. Arbetet bidrar bl.a. till friluftsmålet om skyddade områden som resurs för friluftslivet.

Tabell 16.2 Förbrukning av länsstyrelsernas, Stiftelsen Tyrestaskogens och föreningen Laponiatjuottjudus bidrag för skötsel av skyddade områden – medel som rör friluftsliv, 2019–2021.

Tusental kronor

Kostnadspost	2019[1]	2020	2021
Information, naturvägledning	26 786[2]	30 415	37 259
Friluftsanordningar och renhållning	35 261	48 721	70 591
Leder	15 580	24 582	30 398
Uppföljning friluftsliv	5 750	2 697	3 421
Summa	**83 377**	**106 415**	**141 669**

[1] För 2019 redovisas nettokostnader medan det för 2020 och 2021 redovisas bruttokostnader.

[2] I föregående års redovisning saknades summan för naturvägledning (ca 5 miljoner) under denna kostnadspost, vilket i år är justerat.

Källa: Naturvårdsverkets rapport 7041 Återrapportering av medelsanvändning och resultat för skydd av och åtgärder för värdefull natur 2019–2021.

Besöksantalen i Sveriges 30 nationalparker har totalt sett minskat med 3,7 procent jämfört med 2020, men ligger fortsatt på en hög nivå (se tabell 16.3). Även webbplatsen www.sverigesnationalparker.se har haft många besökare under 2021. Nationalparkerna Söderåsen, Kosterhavet, Dalby Söderskog och Ängsö är exempel där antalet besökare minskat jämfört med föregående år medan besöksantalet i bland andra Norra Kvill, Sarek, Hamra och Tivedens nationalparker ökat i jämförelse med 2020.

Tabell 16.3 Antal besök i Sveriges nationalparker och på webbplatsen

	2018	2019	2020	2021
Besök i nationalparker	2,74 miljoner	2,78 miljoner	3,13 miljoner	3,01 miljoner
Besök på sverigesnationalparker.se	0,83 miljoner	1,08 miljoner	1,70 miljoner	1,70 miljoner

Källor: Naturvårdsverkets rapport 7041.

Under 2021 ägnade sig ca 1,5 miljoner personer i åldrarna 16–80 år, varav ca 1 miljon män och 0,5 miljoner kvinnor, som är folkbokförda i Sverige åt fritidsfiske i svenska vatten minst en gång. Detta enligt statistik som är framtagen av Statistiska centralbyrån på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten (Fritidsfiske i Sverige 2021). Fritidsfisket stod tillsammans för 12,4 miljoner fiskedagar vilket är en minskning gentemot föregående år som var det högsta i mätserien. Fritidsfiskets sammanlagda utgifter 2021 inklusive utgifter för större inköp var enligt undersökningen omkring 15,3 miljarder kronor, men statistiken uppvisar här stora felmarginaler.

Friluftslivets år

År 2021 var Friluftslivets år. Det genomfördes av Svenskt Friluftsliv med stöd från Naturvårdsverket. Friluftslivets år 2021 syftade till att få fler människor att prova friluftsliv och långsiktigt fortsätta, att öka medvetenheten om friluftslivets värden samt att öka samarbetet mellan friluftslivets aktörer. Målgrupper för projektet var ovana friluftsutövare med fokus på barn, personer med utländsk bakgrund och beslutsfattare. De preliminära resultaten är att projektet totalt engagerade 384 aktörer, exempelvis föreningar, kommuner, stiftelser, myndigheter, skolor, markägare och företag. Projektet genomfördes med 12 olika teman, ett per månad, inom vilket det kommunicerades, spreds kunskap och nyheter etc.

Digitalisering av friluftsliv för samhällsplanering

Genom att nationellt heltäckande standardiserade data för friluftslivsvärden tillgängliggörs digitalt i relevanta infrastrukturer för information så blir det möjligt att rätt hänsyn tas till friluftsliv i samhällsplanering, att friluftslivet kan utvecklas i enlighet med friluftslivsmålen och att dessa mål kan följas upp. Under året har Naturvårdsverkets arbete med digitalisering av friluftsliv för samhällsplaneringen fortgått i två parallella spår: Digitalisera friluftsvärden och Information för uppföljning av friluftsmål. Arbetet med digital information om vandringsleder har fortsatt med fokus på förvaltningsinformation och marknadsföring. Ett slutligt förslag för vilka begrepp som bör ingå i digital information om vandringsleder har tagits fram i samverkan med Lantmäteriet och i nära dialog med Nationella ramverket för vandringsleder. Det bidrar till uppdaterad och kvalitetssäkrad digital kartinformation om leder och skapar förutsättningar för att ledinformation kan tillgängliggöras i den nya infrastrukturen för samhällsbyggnadsprocessen.

Statsbidrag till friluftsorganisationer

Statsbidrag till friluftsorganisationer omfattade under 2021 47 785 000 kr. Dessa fördelades till 23 organisationer där åtta fick organisationsbidrag, åtta verksamhetsbidrag och sju organisationer fick både organisations- och verksamhetsbidrag. Organisationerna som har fått stöd har genomfört aktiviteter som bidragit till att många människor fått möjlighet att komma ut i naturen och fått ökad kunskap om naturen eller om allemansrätten. Även under detta år har pandemin påverkat organisationernas verksamhet. En del organisationer har t.ex. ställt om och fokuserat på utbildning och kompetensutveckling för att lägga grund för framtida verksamhet, men fler konkreta aktiviteter som lägerverksamhet har genomförts 2021 jämfört med 2020.

16.7.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas arbete har bidragit till en ökad tillgänglighet till natur- och kulturlandskap, både för befolkningen i stort och för särskilda grupper. Regeringen bedömer att arbetet med att tillgängliggöra och möta fler besökare i skyddade områden, samtidigt som man begränsar slitage etc. har varit betydelsefullt under ett år präglat av covid-19-pandemin eftersom fler då sökt sig till natur- och kulturlandskap. Upprustningen av det statliga ledsystemet i fjällen har bidragit till att fler kan vandra i fjällen, till ökad fjällsäkerhet och till regional tillväxt. Regeringen bedömer att stödet till länsstyrelsernas förvaltning och upprustning i skyddade områden har bidragit till att dessa områden har kunnat ta emot ett stort antal besökare.

Regeringen bedömer att syftet med stödet till friluftsorganisationerna uppfyllts, trots de utmaningar som pandemin inneburit, och att människor i högre grad organiserar sig, vistas i naturen och utövar friluftsliv genom de organisationer och aktiviteter som beviljats medel.

Regeringen bedömer att de insatser som gjorts för att stärka friluftslivet bidrar till flera av de 17 globala målen för hållbar utveckling.

16.7.5 Politikens inriktning

Friluftslivspolitik

Regeringen anser att det behövs en hög ambitionsnivå för att nå friluftslivsmålen och att arbetet med målen ska fortsätta och utvecklas med sikte på 2030. Friluftsliv är en hörnsten i naturvårdspolitiken. Friluftslivet bidrar till såväl fysisk aktivitet som till

upplevelser och återhämtning och har därför stor betydelse för människors hälsa och välbefinnande. Den svenska naturen kan också tillföra andra positiva aspekter som att utgöra en mötesplats och bidra till integration och lärande. Det är viktigt att göra det möjligt för grupper som är relativt sett ovana vid svenskt friluftsliv att lättare få ta del av svensk natur och bedriva friluftsliv. Det kan till exempel handla om barn och ungdomar och utlandsfödda. Alla människor, oavsett förutsättningar, ska ha möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Det ska finnas förutsättningar för människor att utöva friluftsliv i alla delar av landet.

Under covid-19-pandemin har friluftslivets betydelse blivit särskilt tydlig då många människor har sökt sig ut i naturen. Att stärka infrastrukturen i och kring skyddade områden för att ge fler tillgång till naturen med bibehållen kvalitet och utan slitage och nedskräpning är viktigt. Regeringen anser att utövandet av friluftsliv ska underlättas genom ökad tillgänglighet till skyddade natur- och kulturmiljöer, tillgång till information om friluftsliv samt upprustning av vandringsleder och fjälleder. Genom en utbyggnad av friluftsanordningar kan tillgängligheten öka. Förståelsen för de rättigheter och skyldigheter som följer med allemansrätten behöver bli bredare och djupare. Verksamheter som orsakar skador på privat egendom med hänvisning till allemansrätten behöver stävjas så att friluftsliv, naturturism och det privata markägandet kan fortsätta att gå hand i hand. Utvecklingen av natur- och kulturbaserad turism är en betydelsefull del av en hållbar turism och besöksnäring genom den sysselsättning och de bidrag till den lokala ekonomin och platsutveckling som denna turism skapar. Kunskapsuppbyggnad inom detta område är därför viktig.

Regeringen anser att den tätortsnära naturen är av stor betydelse. En stor del av friluftslivet till vardags utövas nära bostaden eller tätorten. Arbetet med att säkerställa tillgång till skyddad tätortsnära natur är viktigt för att ge människor i städer tillgång till naturen och skapa ökade rekreationsmöjligheter i vardagen. Ansvaret för att ge friluftslivet goda förutsättningar är delat mellan stat och kommun och mellan många myndigheter. En god samordning är viktig. Ansvarsfördelningen för friluftsfrågor mellan olika myndigheter behöver bli tydligare.

16.8 Budgetförslag

16.8.1 13:1 Stöd till idrotten

Tabell 16.4 Anslagsutveckling 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

2021	Utfall	3 921 630	Anslagssparande	181
2022	Anslag	2 786 811[1]	Utgiftsprognos	2 786 811
2023	**Förslag**	**2 091 811**		
2024	Beräknat	2 116 811		
2025	**Beräknat**	**2 116 811**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till idrotten. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till specialidrott inom gymnasieskolan, kunskapsstöd och forskning samt insatser mot dopning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.5 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 366 811**	**2 366 811**	**2 366 811**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-275 000	-250 000	-250 000
varav BP23	*125 000*	*150 000*	*150 000*
– Äldrelyftet	*25 000*	*50 000*	*50 000*
– Stöd till idrotten i utsatta områden	*100 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 091 811**	**2 116 811**	**2 116 811**

1 Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget

För en satsning på brottsförebyggande arbete avsätts 100 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Inom ramen för ett äldrelyft avsätts för idrotten 25 000 000 kronor för 2023 och beräknat 50 000 000 kronor per år för 2024 och 2025. Anslaget minskas med 275 000 000 kronor för 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 250 000 000 kronor och för 2025 med 250 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 2 091 811 000 kronor anvisas under anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 116 811 000 kronor respektive 2 116 811 000 kronor.

16.8.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tabell 16.6 Anslagsutveckling 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

2021	Utfall	101 133	Anslagssparande	1 031
2022	Anslag	112 164[1]	Utgiftsprognos	111 085
2023	**Förslag**	**52 164**		
2024	Beräknat	52 164		
2025	Beräknat	52 164		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker och Riksföreningen Våra Gårdar för organisationernas information, rådgivning, utvecklingsarbete och arbete gällande ansökningar om statligt stöd.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**52 164**	**52 164**	**52 164**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**52 164**	**52 164**	**52 164**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 52 164 000 kronor anvisas under anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 52 164 000 kronor respektive 52 164 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för investeringsbidrag till fleråriga projekt enligt förordningen (2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Detta innebär att bidragen betalas ut ett eller flera år efter det år då projektbidrag beslutats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2024–2026.

Tabell 16.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025	Beräknat År 2026
Ingående åtaganden	37 309	36 281	40 000			
Nya åtaganden	27 204	30 379	26 800			
Infriade åtaganden	-28 232	-26 660	-26 800	-28 000	-8 000	-4 000
Utestående åtaganden	36 281	40 000	40 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**40 000**	**40 000**	**40 000**			

16.8.3 13:3 Stöd till friluftsorganisationer

Tabell 16.9 Anslagsutveckling 13:3 Stöd till friluftsorganisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	47 785	Anslagssparande	
2022	Anslag	97 785[1]	Utgiftsprognos	97 785
2023	**Förslag**	**97 785**		
2024	Beräknat	97 785		
2025	Beräknat	97 785		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till friluftsorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 13:3 Stöd till friluftsorganisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**97 785**	**97 785**	**97 785**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**97 785**	**97 785**	**97 785**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 97 785 000 kronor anvisas under anslaget 13:3 *Stöd till friluftsorganisationer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 97 785 000 kronor respektive 97 785 000 kronor.

16.8.4 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tabell 16.11 Anslagsutveckling 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	15 000	Anslagssparande	
2022	Anslag	15 000[1]	Utgiftsprognos	14 856
2023	**Förslag**	**15 000**		
2024	Beräknat	15 000		
2025	Beräknat	15 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer i enlighet med lagen (2010:473) om statligt stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**15 000**	**15 000**	**15 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 000**	**15 000**	**15 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: För att Partibidragsnämndens administration ska kunna bedrivas effektivt bör stödet till riksdagspartiers kvinnoorganisationer handläggas samtidigt som stödet till de politiska partierna enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Detta innebär att åtaganden om stöd till riksdagspartiers kvinnoorganisationer beslutas under hösten för det kommande året och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2024.

Tabell 16.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024
Ingående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Nya åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Infriade åtaganden	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Utestående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**15 000**	**15 000**	**15 000**	

16.8.5 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tabell 16.14 Anslagsutveckling 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

2021	Utfall	207 644	Anslagssparande	14 113
2022	Anslag	228 758[1]	Utgiftsprognos	224 331
2023	**Förslag**	**123 758**		
2024	Beräknat	123 758		
2025	Beräknat	123 758		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till forskning samt annan kunskapsutveckling som avser det civila samhället. Anslaget får även användas för utgifter för uppföljning och annan verksamhet för genomförandet av politiken för det civila samhället samt för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 16.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**48 758**	**48 758**	**48 758**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	75 000	75 000	75 000
varav BP23	*75 000*	*75 000*	*75 000*
– Ofrivillig ensamhet	*75 000*	*75 000*	*75 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**123 758**	**123 758**	**123 758**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 75 000 000 kronor årligen för 2023–2025 för insatser som bidrar till att motverka ofrivillig ensamhet. Därefter beräknas ökningen till 25 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2026.

Regeringen föreslår att 123 758 000 kronor anvisas under anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 123 758 000 kronor respektive 123 758 000 kronor.

17 Folkbildning

17.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för politiken för folkbildning.

17.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Statens stöd till folkbildningen uppgick 2021 sammantaget till ca 5 miljarder kronor. Folkbildningens verksamhet följs i första hand upp i förhållande till de fyra syften som gäller för statsbidraget för folkbildningen. Dessa fyra syften presenteras nedan och ligger till grund för resultatindikatorerna. De resultatindikatorer som används för folkbildningens område är i huvudsak kvantitativa och beskriver främst den verksamhet som genomförts.

Underlag för uppföljningen har hämtats i redovisningar från Folkbildningsrådet, SISU Idrottsutbildarna, Myndigheten för yrkeshögskolan, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Statistiska centralbyrån.

17.3 Resultatredovisning

Resultat

Syfte: Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Indikator: Antalet folkhögskolor och studieförbund i landet

Det finns 154 folkhögskolor och 11 studieförbund (inklusive SISU Idrottsutbildarna) som får statsbidrag enligt förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Enligt den senaste statistiken från 2021 rapporterades därutöver 173 filialer till folkhögskolor, vilket är en minskning med 5 filialer sedan 2020.

Indikator: Fördelning av folkhögskolor och studieförbund i hela landet

Landets folkhögskolor och studieförbund har stor geografisk spridning. Folkhögskolorna erbjöd under 2021 långa folkhögskolekurser i 151 kommuner, vilket är 5 kommuner färre än innan covid-19-pandemin. Studieförbunden har sedan flera år tillbaka varit verksamma i alla landets kommuner men alla studieförbunden erbjöd studiecirklar i färre kommuner 2021 jämfört med 2019. I många kommuner är numera färre studieförbund än tidigare verksamma.

Den största delen av deltagarna inom folkhögskolans allmänna och särskilda kurs återfanns 2021, likt föregående år, i storstäder, större städer eller i städernas omgivande pendlingskommuner. För studieförbundens studiecirklar återfanns likt föregående år största delen av deltagarna i storstäder och större städer med tillhörande pendlingskommuner. I relation till antalet kommuninvånare har antalet deltagare i allmän och särskild kurs tidigare varit störst i landsbygdskommuner, mindre städer och tätorter samt de kommuner som omger mindre städer, men under 2021 var andelen deltagare i relation till befolkningens storlek ungefär lika stor i alla kommuntyper. I förhållande till befolkningens storlek var antalet deltagare i studiecirkel också ganska jämnt i de olika kommungrupperna, med en något lägre andel i pendlingskommuner nära storstad och en något högre andel i landsbygdskommuner.

På grund av pandemin genomfördes under 2020 en större del av folkhögskolornas verksamhet på distans än tidigare. Under 2021 har det dock skett en kraftig minskning av deltagandet i verksamhet på distans. Inom folkhögskolan studerade 7 procent av deltagarna i allmän kurs och 41 procent av deltagarna i särskild kurs på distans 2021. Detta är en minskning med 48 procentenheter inom allmän kurs och 23 procentenheter inom särskild kurs, jämfört med 2020. Detta innebär att andelarna distansstuderande inom folkhögskolans långa kurser nästan är tillbaka på 2019 års nivåer, alltså innan pandemin.

Under pandemin ställde studieförbunden om delar av sin verksamhet till distans. Under 2021 deltog 19 procent av cirkeldeltagarna, 23 procent av deltagarna i annan folkbildningsverksamhet och 21 procent av deltagarna i kulturprogram på distans. Det är en kraftig höjning jämfört med 2019 då andelarna var nästan obefintliga.

SISU Idrottsutbildarna

SISU Idrottsutbildarna hade under 2021, i likhet med föregående år, verksamhet i alla Sveriges kommuner. Under 2021 samverkade SISU Idrottsutbildarna med knappt 6 900 föreningar i landet. Det är en minskning med 1 700 föreningar jämfört med 2020.

Syfte: Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Indikator: Deltagare i folkhögskolekurs efter ålder och kön

Under 2021 deltog ca 58 000 unika deltagare i folkhögskolans allmänna och särskilda kurser, vilket är en ökning med drygt 600 deltagare inom särskild kurs och en minskning med 260 deltagare i allmän kurs jämfört med föregående år. Av deltagarna i allmän kurs var 57 procent kvinnor och 43 procent män. Inom särskild kurs var 68 procent kvinnor och 32 procent män. Könsfördelningen inom allmän kurs försköts därmed något jämfört med 2020, då 55 procent var kvinnor och 45 procent var män, medan den i princip var i linje med föregående år inom särskild kurs. Under 2021 var medelåldern bland deltagarna i allmän kurs 29 år och 38 år bland deltagarna i särskild kurs, i likhet med föregående år.

Indikator: Unika studiecirkeldeltagare efter ålder och kön

Under 2021 deltog ca 294 500 unika deltagare i en studiecirkel, vilket är en minskning med ca 125 800 deltagare jämfört med föregående år. Totalt hölls ca 85 500 studiecirklar, vilket är ca 69 600 färre än 2020. Av deltagarna var 63 procent kvinnor och 37 procent män, vilket är en liten förskjutning jämfört med 2020 då 62 procent var kvinnor och 38 procent var män. De stora minskningarna i antalet deltagare och antalet studiecirklar bedöms i första hand bero på covid-19-pandemin, som för studieförbunden innebar att de bl.a. ställde in och sköt upp planerad verksamhet.

Av studieförbundens studiecirkeldeltagare 2021 hade 37 procent fyllt 65 år, jämfört med 2020 då 38 procent hade fyllt 65 år. Vidare var 50 procent av deltagarna i åldern 25–64 år, vilket är en ökning med 1 procentenhet jämfört med 2020. Av deltagarna 2021 var 14 procent under 25 år, vilket är en ökning med en procentenhet från föregående år.

Under 2021 hade SISU Idrottsutbildarna nära 387 000 unika deltagare i distriktens verksamheter (lärgrupp, kurs och processarbete), vilket är i paritet med föregående år. Av deltagarna i lärgrupp, kurs och processarbete var 46 procent kvinnor och 54 procent män, vilket är en ökning av andelen kvinnor med 1 procentenhet jämfört med föregående år. 50 procent av deltagarna 2021 var yngre än 25 år, 43 procent var 25–65

år och 6 procent var äldre än 65 år. Åldersfördelningen har endast förändrats marginellt jämfört med föregående år.

Indikator: Andel utrikes födda deltagare i folkhögskolans långa kurser och i studiecirklar

I folkhögskolans allmänna kurs var 47 procent av deltagarna utrikes födda 2021, vilket är en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2020. Av de utrikes födda inom allmän kurs var 60 procent kvinnor och 40 procent män. I de särskilda kurserna utgjorde utrikes födda 17 procent av deltagarna, vilket är oförändrat sedan 2020. Av de utrikes födda inom särskild kurs var 67 procent kvinnor och 33 procent män.

Andelen utrikes födda deltagare i studieförbundens studiecirklar minskade med 2 procentenheter under 2021 jämfört med 2020. Bland studiecirkeldeltagarna var andelen utrikes födda deltagare 19 procent. Av de utrikes födda deltagarna var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Utbildning i Svenska från dag ett ingår inte i denna redovisning.

SISU Idrottsutbildarna redovisar att 7 procent av deltagarna var utrikes födda, vilket är oförändrat sedan 2020.

Indikator: Andel deltagare med funktionsnedsättning i folkhögskolornas långa kurser respektive i studieförbundens studiecirklar

Under 2021 hade 35 procent av de unika deltagarna i allmän kurs en funktionsnedsättning, vilket är oförändrat jämfört med föregående år. Inom särskild kurs utgjorde unika deltagare med funktionsnedsättning 13 procent, vilket även detta är oförändrat jämfört med 2020. Inom studiecirklarna hade 3,7 procent av deltagarna en funktionsnedsättning 2021, vilket är en minskning med 0,5 procentenheter sedan 2020.

SISU Idrottsutbildarna redovisar inte uppgifter om deltagare med funktionsnedsättning. Under 2021 genomförde SISU Idrottsutbildarna 458 arrangemang med 3 731 deltagare tillsammans med Svenska parasportförbundet, vilket är en minskning med 110 arrangemang sedan 2020, men en ökning med 565 deltagare.

Indikator: Antal asylsökande och nyanlända som bor i anläggningsboende som deltagit i särskilda folkbildningsinsatser

Svenska från dag ett är en verksamhet för asylsökande och nyanlända, som bor i anläggningsboende. Sammantaget beräknas ca 7 400 personer ha tagit del av verksamheten 2021, ca 6 300 inom studieförbunden och 1 100 inom folkhögskolan, vilket är en minskning med ca 4 100 deltagare jämfört med 2020. Insatserna beräknas ha nått ca 26 procent av den totala målgruppen, vilket är 7 procentenheter mindre än 2020. Bland dem som deltagit i folkhögskolornas verksamhet med Svenska från dag ett 2021 uppgick andelen kvinnor och män till 54 procent respektive 46 procent. Bland dem som deltagit i studieförbundens verksamhet med Svenska från dag ett 2021 uppgick andelen kvinnor och män till 51 procent respektive 49 procent. Andelen kvinnor som deltog i verksamheten utgjorde en större andel än i målgruppen som helhet, där andelen kvinnor uppskattas till 37 procent.

Insatsen Vardagssvenska inom studieförbunden samlade ca 5 000 deltagare under 2021, varav 49 procent var kvinnor och 51 procent män. Det är en minskning med ca 1 300 personer och könsfördelningen har förskjutits något med en ökning av antalet kvinnor med 2 procentenheter jämfört med 2020.

Studieförbunden erbjöd under 2021 asylverksamheter i 102 kommuner, vilket är en minskning med 54 kommuner jämfört med 2020. Folkhögskolorna erbjöd Svenska från dag ett i 42 kommuner 2021, vilket var en minskning med 12 kommuner jämfört med föregående år.

Inom ramen för Svenska från dag ett genomförde SISU Idrottsutbildarna 538 arrangemang i 47 kommuner 2021, vilket är en minskning med 17 arrangemang och 4 kommuner jämfört med 2020.

Syfte: Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Indikator: Andel deltagare utan gymnasieutbildning

Deltagarna i folkhögskolans allmänna kurs har kortare utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt. Andelen deltagare i allmän kurs som hade högst förgymnasial utbildning var 59 procent under 2021, vilket är en ökning med 1 procentenhet sedan 2020. Av deltagarna med högst förgymnasial utbildning var 56 procent kvinnor och 44 procent män. I befolkningen som helhet var andelen med högst förgymnasial utbildning 18 procent. På de särskilda kurserna var andelen deltagare som hade förgymnasial utbildning 13 procent, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2020. Av deltagarna på särskild kurs med högst förgymnasial utbildning var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Bland studieförbundens cirkeldeltagare hade 15 procent högst förgymnasial utbildning, vilket är 2 procentenheter lägre än föregående år. Av studieförbundens cirkeldeltagare med högst förgymnasial utbildning var 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Indikator: Antal utfärdade intyg om grundläggande behörighet bland deltagare på folkhögskolans allmänna kurs

Under 2021 utfärdade folkhögskolorna ca 1 830 intyg om grundläggande behörighet för studier vid högskola. Av de studerande som intygen utfärdades för var 42 procent män och 58 procent var kvinnor. 75 procent var inrikes födda och 25 procent utrikes födda. Vidare utfärdades ca 470 intyg om behörighet för studier vid yrkeshögskolan. Av de studerande som intygen utfärdades för var 45 procent kvinnor och 55 procent män. 65 procent var inrikes födda och 35 procent utrikes födda. Jämfört med 2019 innebär det ungefär 17 procent fler intyg om grundläggande behörighet till högskolan och 11 procent fler intyg om behörighet till yrkeshögskolan. Hösten 2021 sökte 6 617 personer som studerat vid folkhögskola till utbildning vid universitet och högskolor, varav 3 837 personer antogs till studier.

Indikator: Antal utfärdade intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs

Folkhögskolorna utfärdade under 2021 totalt ca 1 350 intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs, vilket är en ökning med ca 30 intyg jämfört med 2020.

Syfte: Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Indikator: Antal deltagare i folkhögskolors och studieförbunds kulturprogram

Studieförbunden anordnade ca 117 000 kulturprogram 2021, vilket är en minskning med ca 29 000 arrangemang jämfört med föregående år. Studieförbundens kulturprogram samlade totalt drygt 4,7 miljoner (inte unika) deltagare, vilket är en minskning med ca 1,3 miljoner deltagare jämfört med 2020.

Folkhögskolorna anordnade ca 1 270 kulturprogram 2021, vilket är 590 färre än 2020. Kulturprogrammen samlade ca 90 400 (ej unika) deltagare, vilket innebär en ökning med ca 27 800 deltagare jämfört med 2020.

SISU Idrottsutbildarnas distrikt arrangerade under 2021 sammanlagt 1 171 kulturprogram med ca 62 000 (ej unika) deltagare. Det är 94 färre kulturprogram än föregående år, men en ökning med ca 10 000 deltagare.

Indikator: Andel kvinnor respektive män i kulturprogram

Av deltagarna i studieförbundens kulturprogram var 54 procent kvinnor och 46 procent män, vilket är en marginell ökning av andelen män från föregående år. Inom folkhögskolans kulturprogram var 52 procent kvinnor och 48 procent män, vilket är en ökning av andelen män med 3 procentenheter i jämförelse med 2020. Av deltagarna i SISU Idrottsutbildarnas kulturprogram var 48 procent kvinnor och 52 procent män, vilket är en ökning av andelen män med 10 procentenheter i jämförelse med 2020.

Övriga insatser

Yrkesinriktade utbildningar – allmän och särskild kurs

Hösten 2020 tillsköts medel till det riktade uppdraget yrkesinriktade utbildningar – allmän kurs och särskild kurs. Syftet med uppdraget är att möta behovet av utbildning bland vuxna som behöver återkomma i arbete efter covid-19-pandemin samt att skapa fler utbildningsplatser inom vård-och omsorgsutbildningar kopplat till Äldreomsorgslyftet. De här kurserna omfattade totalt ca 3 400 deltagare under 2021. Bland de yrkesinriktade allmänna kurserna var huvudinriktningarna allmän, bred ämnesinriktning samt medicin, hälsa och sjukvård vanligast, och bland de särskilda kurserna medicin, hälsa och sjukvård samt beteendekunskap, humaniora.

Folkbildning om mänskliga rättigheter

Folkbildningsrådet har under 2021 fördelat bidrag till 9 projekt som anordnas av folkhögskolor och studieförbund som syftar till att stärka kunskaperna om mänskliga rättigheter. Projekten har huvudsakligen riktats till deltagargrupper med särskilt behov av kunskaper för att hävda sina rättigheter samt till deltagare som i sin yrkesroll eller föreningsverksamhet kan skydda och främja mänskliga rättigheter (se även utg.omr. 1 avsnitt 1.33).

Demokratin 100 år

Folkbildningsrådet har tilldelats extra medel inom satsningen Demokratin 100 år för demokratistärkande insatser under 2020 och 2021. För 2020 och 2021 beviljade Folkbildningsrådet organisationen Studieförbunden i samverkan tillsammans med Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation och Offentligägda folkhögskolors intresseorganisation medel för projektet #vimåsteprata. Inom projektet har man genomfört folkbildningsgemensamma aktiviteter, utvecklat och spritt metodmaterial och gett möjlighet till flera lokala och digitala demokratiarrangemang runt om i landet (se även utg.omr. 1 avsnitt 3.3.2).

Förstärkningsbidrag och särskilt utbildningsstöd

Folkbildningsrådet avsatte under 2021 sammanlagt ca 261,4 miljoner kronor i förstärkningsbidrag till deltagare med funktionsnedsättning eller med behov av extra stöd i svenska språket, vilket är en ökning med ca 24 miljoner kronor jämfört med föregående år. Vidare avsattes från statsbidraget till studieförbunden ca 142 miljoner kronor till ett tillgänglighetsbidrag för personer med funktionsnedsättning och behov av särskilt stöd. Under 2021 avsattes ca 193 miljoner kronor i särskilt utbildningsstöd. Bidraget fördelas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och syftar till att underlätta studier på folkhögskola för personer med funktionsnedsättning. En mindre del av stödet får lämnas till universitet och högskolor respektive Synskadades Riksförbund. Jämfört med 2020 är bidraget oförändrat.

Studiemotiverande folkhögskolekurs

Studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF) är en arbetsmarknadspolitisk insats för arbetssökande som varken har grundläggande behörighet till högskoleutbildning eller

gymnasieexamen. Kursen genomfördes under 2021 av 92 folkhögskolor, vilket är 1 färre jämfört med 2020. Under 2021 deltog 4 118 personer i kursen. Det är ca 150 färre personer än föregående år. Andelen utrikes födda deltagare uppgick till 71 procent, samma som föregående år. Personer äldre än 24 år utgjorde 60 procent av deltagarna, vilket är en minskning med 3 procentenheter på ett år. Av deltagarna äldre än 25 år var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Bland deltagarna som var 24 år och yngre var 40 procent kvinnor och 60 procent män. Av de deltagare som studerade på en studiemotiverande folkhögskolekurs 2020 gick 33 procent av deltagarna under 25 år och 24 procent av deltagarna 25 år eller äldre vidare på allmän eller särskild kurs t.o.m. december 2021. Totalt gick 51 procent vidare till fortsatta studier oavsett utbildningsform.

Etableringskurs på folkhögskola

Etableringskurs på folkhögskola är en arbetsmarknadspolitisk insats som riktar sig till personer som omfattas av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Kursen genomfördes 2021 av 56 folkhögskolor, vilket är en minskning med 10 skolor jämfört med 2020. Under 2021 deltog totalt 1 732 personer i kursen, vilket är en minskning med ca 70 personer sedan 2020. Av deltagarna var 61 procent kvinnor och 39 procent män. Folkbildningsrådet rapporterar att minskningen i antalet deltagare framför allt beror på färre personer som omfattas av etableringsprogrammet. Jämfört med 2020 års resultat har dock andelen av målgruppen som folkhögskolorna når med etableringskursen ökat under 2021.

Svenska för föräldralediga

Med start 2020 fördelar Folkbildningsrådet särskilda medel för insatsen Svenska för föräldralediga, som framför allt riktar sig till utrikes födda kvinnor med barn och som har svaga kunskaper i det svenska språket. Under 2021 deltog 3 957 personer i insatsen, som genomfördes i 110 kommuner. Av deltagarna var 88 procent kvinnor och 12 procent män.

Insatser för personer som står långt från arbetsmarknaden

Under 2021 och 2022 har statsbidraget till folkbildningen förstärkts genom att 50 miljoner kronor tillförts i budgeten för respektive år för studieförbundsinsatser riktade till personer som står långt ifrån studier och arbete, utrikes födda kvinnor och vid behov andra målgrupper. Under 2021 deltog drygt 8 150 personer i 135 kommuner. Av dessa var 70 procent utrikes födda kvinnor och majoriteten (55 procent) var mellan 25 och 44 år.

Arbetsmarknadsnära insatser på distans

Under andra halvåret 2020 tillfördes studieförbunden 30 miljoner kronor för att genomföra arbetsmarknadsnära insatser på distans, i syftet att möta ett ökat behov av kompetensutveckling och andra utbildningsinsatser hos vuxna. Insatserna riktades till personer som blivit eller riskerade att bli korttidspermitterade, varslade eller arbetslösa under pandemin. Syftet var att skapa möjligheter för människor att vidareutbilda sig eller utbilda sig för att byta bransch för att vara bättre rustade när det vänder. Verksamheten fokuserades på ämnen inom it, ekonomi och språk. Genom att Folkbildningsrådet använde en del av sitt överskott från 2020 kunde bidrag fortsatt ges under 2021 till arbetsmarknadsnära insatser inom studieförbunden. Insatsen inleddes andra halvåret 2020 och nådde då ca 4 000 deltagare. Under 2021 deltog ungefär 4 200 personer.

Jämställdhet inom folkbildningen

Folkbildningsrådet ingår sedan 2016 i utvecklingsprogrammet Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM), i syfte att utveckla jämställdhetsarbetet inom folkbildningen.

Folkbildningsrådet har haft i uppdrag att senast den 1 september redovisa inriktningen för arbetet med jämställdhetsintegrering för perioden 2022–2025. I redovisningen framgår att Folkbildningsrådet vill utveckla metoder för uppföljning av bidragsmottagarnas systematiska jämställdhetsarbete samt minska könsstereotypa utbud och könsstereotyp rekrytering av deltagare. Se även utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering avsnitt 2.

Uppföljning av funktionshinderspolitiken

Folkbildningsrådet fick under 2021 i uppgift att följa upp funktionshinderspolitiken under 2021–2031. Folkbildningsrådet rapporterar att de under hösten 2021 tagit fram en plan för arbetet med att utveckla sin kompetens och sitt uppföljningssystem. Arbetet kommer att ske i samråd med funktionshindersorganisationer och andra berörda myndigheter och med stöd av Myndigheten för delaktighet.

Tolkutbildning inom folkbildningen

Utbildning till tolk för personer med dövhet, hörselnedsättning och dövblindhet, skrivtolk och kontakttolk bedrivs vid folkhögskolor och studieförbund. Teckenspråks- och dövblindtolkutbildning bedrevs 2021 på 2 folkhögskolor. Antalet deltagare som 2021 påbörjade en utbildning till teckenspråkstolk uppgick till 25 personer, varav de allra flesta var kvinnor. Det är en stor minskning jämfört med 2020 då antalet som påbörjade en utbildning var 46 personer. Detta beror på en inställd utbildningsstart. 2021 slutförde 17 deltagare utbildningen med godkänt resultat, vilket är en marginell ökning jämfört med 2020 då 16 deltagare slutförde utbildningen med godkänt resultat. Skrivtolkutbildning bedrevs på en folkhögskola 2021. 15 deltagare påbörjade skrivtolkutbildningen 2021, varav en övervägande majoritet var kvinnor. Totalt har 30 deltagare slutfört utbildningen med godkänt resultat under perioden 2019–2021. Den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk bedrivs av 3 folkhögskolor och 5 studieförbund. Under 2021 slutförde 147 deltagare en utbildning till kontakttolk med godkänt resultat, varav 78 procent kvinnor och 22 procent män. Detta kan jämföras med 2020 då 176 deltagare slutförde utbildningen med godkänt resultat. Dessa siffror ska dock tolkas med viss försiktighet då Myndigheten för yrkeshögskolan upptäckt att det kan finnas kvalitetsbrister i data som statistiken bygger på, vilket gör att antalet kan vara underskattat. Under 2021 fick vidare 36 personer utbildningsbevis genom validering, vilket är en minskning med 14 personer jämfört med 2020. Det innebär att sammantaget 183 personer fått utbildningsbevis som kontakttolk under 2021, jämfört med 226 personer 2020.

17.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att syftena med statsbidraget till folkbildningen uppfylls. Samtidigt kan det konstateras att pandemin fortsatt haft stor påverkan på folkbildningens verksamheter 2021, med bl.a. kraftigt minskat antal deltagare i studieförbundens verksamheter och folkhögskolornas korta kurser jämfört med innan pandemin. Under 2020 och 2021 har folkbildningens verksamheter ifrågasatts, efter att studieförbunden upptäckt fusk och felaktigheter i verksamheten. Folkbildningsrådet och studieförbunden har till följd av detta vidtagit ett antal åtgärder. Vidare har Riksrevisionen genomfört en granskning av statsbidraget till studieförbunden och granskningsrapporten lämnades i september 2022. Riksrevisionens övergripande bedömning är att det finns brister i alla led från studieförbundens utbetalningar och kontroll via Folkbildningsrådets styrning och uppföljning till regeringens styrning. Kontrollsystemet som folkbildningens aktörer har utformat fångar inte upp felaktigheter på ett tillräckligt effektivt sätt. Granskningen visar även att det finns en överhängande risk att statsbidraget går till

annat än folkbildningen. Riksrevisionens bedömning är att såväl kontrollen av, som transparensen i, hur statsbidraget hanteras och används av studieförbunden behöver stärkas väsentligt. Riksrevisionen bedömer att regeringen har använt sig av de styrverktyg som den har tillgång till inom ramen för den nuvarande styrmodellen men att regeringen inte har haft tillräckligt fokus på kontrollen av hur statsbidraget använts. Regeringen kommer att lämna en skrivelse till riksdagen med anledning av rapporten.

Folkbildningen stödjer verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Folkbildningen har spelat en viktig roll i demokratins framväxt och fortsätter att spela en viktig roll i dess utveckling. Folkbildningen bidrar till att ge fler människor förutsättningar att aktivt delta i demokratin och i det demokratiska samtalet. Folkbildningen står samtidigt inför en utmaning när det gäller att säkra att verksamheten som finansieras av statsbidraget i alla led uppfyller demokratisyftet och överensstämmer med det demokratiska samhällets principer.

Pandemin och de restriktioner som vidtagits för att förhindra smittspridning har medfört att antalet deltagare i folkbildningen har minskat betydligt under 2020 och fortsatt under 2021. Studieförbunden och folkhögskolorna har trots pandemin tillsammans samlat ungefär ca 670 000 deltagare under 2021 med stöd av statliga medel, framför allt från folkbildningsanslaget. Om man även räknar deltagarna i kulturprogrammen blir antalet mångdubbelt större. Utöver detta samlar SISU Idrottsutbildarna ett stort antal deltagare i sina verksamheter.

En framtida utmaning för folkbildningen är att såväl studieförbund som folkhögskolor i dag har många homogena miljöer där möten inte skapas naturligt, t.ex. folkhögskolornas filialer och studieförbundens studiecirklar inom musik och hantverk.

Folkbildningen bidrar till att göra det möjligt för en ökad mångfald av människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Folkbildningen är en mötesplats för människor med olika bakgrund och förutsättningar. Folkbildningen är en betydelsefull aktör för utbildning av utrikes födda personer, personer med någon form av funktionsnedsättning och personer med kort tidigare utbildningsbakgrund. Folkhögskolans särskilda miljö och arbetssätt bidrar till att stärka deltagarnas självförtroende och ger personer nya perspektiv samt bättre studieresultat än de har uppnått tidigare. Pandemin har samtidigt gjort det svårare för folkbildningen att nå vissa grupper, bl.a. personer som står långt ifrån utbildning och arbete.

Det särskilda statsbidraget för folkbildningens verksamhet för asylsökande och nyanlända har fortsatt att ge goda resultat, även om antalet deltagare har minskat framför allt mot bakgrund av färre antal asylsökande. Verksamheten har bidragit till att öka kunskaperna i svenska och har gett deltagarna en meningsfull sysselsättning under asyltiden. Sedan våren 2022 kan verksamheten också omfatta medborgare från Ukraina som fått uppehållstillstånd med tillfälligt skydd med stöd av EU:s massflyktsdirektiv och inte sökt asyl.

Även under 2021 har andelen utrikes födda deltagare i SISU Idrottsutbildarnas ordinarie verksamhet fortsatt varit lågt. Efter beslut av regeringen har SISU Idrottsutbildarna tagit fram en handlingsplan för ökad mångfald i SISU Idrottsutbildarnas folkbildningsverksamhet 2021–2025, i vilken utrikes födda är en prioriterad målgrupp. Regeringen fortsätter att noga följa studieförbundets arbete med dessa frågor. SISU Idrottsutbildarna har sedan 2017 ökat sin verksamhet för asylsökande inom ramen för Svenska från dag ett.

Folkbildningen bidrar till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Folkbildningen har sedan sin framväxt genomfört verksamhet för personer som av olika skäl har kortare formell utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt och som står långt ifrån arbetsmarknaden. Folkbildningen spelar därigenom en viktig roll för att utjämna de utbildningsklyftor som finns i samhället. Folkbildningen bidrar också i arbetet med att ge stöd och vägledning till unga som varken arbetar eller studerar. Under en följd av år har andelen utrikes födda, personer med funktionsnedsättning och lågutbildade ökat bland folkhögskolans deltagare. Den stora omställningen till verksamhet på distans med anledning av pandemin har ofta haft större negativ påverkan på lärandet hos deltagare i behov av särskilt stöd eller med svaga kunskaper i det svenska språket. Konsekvenserna av detta behöver följas framöver.

Uppföljningar av studiemotiverande folkhögskolekurs och etableringskurs på folkhögskola har visat goda resultat. Studiemotiverande folkhögskolekurs har haft ett stort antal deltagare, varav många är unga eller utrikes födda. Många av deltagarna går sedan till vidare studier. Deltagandet i etableringskursen och antalet folkhögskolor som erbjuder kursen har dock minskat över tid. Den fortsatta utvecklingen behöver följas.

Folkbildningen bidrar till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Folkhögskolor och studieförbund fungerar som lokala och regionala arenor där deltagare får möjlighet att delta i kulturlivet både som konsumenter och som skapare av kultur. Studieförbund och folkhögskolor spelar en viktig roll för att fler ska kunna bli professionella konstnärer och erbjuder även en arbetsmarknad för professionella konstnärer och andra yrken inom kulturområdet. Under 2020 minskade antalet deltagare i folkbildningens kulturprogram betydligt med anledning av pandemin och de restriktioner som infördes för att minska smittspridningen. Deltagandet är fortsatt lågt jämfört med innan pandemin. Konsekvenserna av detta behöver följas. Särskilt studieförbundens verksamhet skapar möjligheter till kultur i hela landet. Inom de flesta studieförbund är kulturen den största verksamheten. Genom studieförbundens kulturinriktade studiecirklar breddas deltagarnas intresse för kulturlivet. Deltagande i studiecirklar kan öka förståelsen för både den egna kulturen och andras kultur.

Folkbildningen behöver även fortsättningsvis arbeta för att göra verksamheten inom kulturområdet tillgänglig för nya deltagare samt bredda kulturverksamheten till nya inriktningar.

Samhällets tolkförsörjning

Skrivtolk-, teckenspråks- och dövblindtolkutbildningarna har ett begränsat deltagarantal. Andelen deltagare som slutför dessa utbildningar är fortsatt låg och könsfördelningen är ojämn. Behovet av kontakttolkar i offentlig sektor bedöms även fortsatt vara omfattande.

17.5 Politikens inriktning

Folkbildningens roll

Folkbildningen är viktig för Sverige. Studieförbund och folkhögskolor möjliggör att människor över hela landet kan delta i studiecirklar, kortare och längre kurser och kulturevenemang. Folkbildningen bidrar till att stärka den svenska demokratin och

ökar människors deltagande i samhället. Folkbildningens aktörer spelar även en viktig roll när det gäller att förbättra människors möjligheter att få eller komplettera en utbildning för etablering på arbetsmarknaden och för att tillhandahålla ett rikt kulturliv i hela Sverige. Unga, nyanlända, personer med funktionsnedsättning och personer som behöver komplettera sin utbildning eller vill vidareutbilda sig är exempel på grupper som nås av folkbildningens verksamhet.

Styrning och uppföljning av folkbildningen behöver utvecklas

Under de senaste åren har folkbildningens verksamheter ifrågasatts, efter att det upptäckts omfattande fusk och felaktigheter i studieförbundens verksamhet. Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att det behövs ett omtag bl.a. avseende bidragsgivningen till folkbildningen och en översyn av nuvarande modell för fördelning av statsbidraget för att säkerställa att folkbildningen styrs effektivt. I juni 2022 beslutade den förra regeringen att tillsätta en utredning, Styrning och uppföljning av folkbildningen – vägval inför framtiden (dir. 2022:75), som för närvarande arbetar med dessa frågor. Syftet med utredningen är att säkerställa en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll av statsbidraget till folkbildningen. Uppdraget ska redovisas senast den 19 februari 2024.

Systemet för stödet till folkbildningsväsendet ska reformeras. En bred reform behövs av modellen för medelstilldelning och uppföljning inom folkbildningspolitiken för att göra den mer transparent och förutsägbar. I det sammanhanget ska övervägas om medelstilldelningen ska hanteras av en myndighet i stället för av Folkbildningsrådet. I avvaktan på förslagen från den pågående utredningen om uppföljning och kontroll av statsbidraget behövs ytterligare åtgärder för att reformera stödet till folkbildningen. Genom översynen ska folkbildningsväsendet effektiviseras.

Folkbildningen är viktig för asylsökande och flyktingar från Ukraina

Folkbildningen har fått ökad aktualitet i samband med Rysslands invasion av Ukraina. Förlängning av insatsen Svenska från dag ett innebär att asylsökande och personer som har uppehållstillstånd med tillfälligt skydd enligt EU:s massflyktsdirektiv, bl.a. flyktingar från Ukraina, fortsatt ska kunna ha en meningsfull sysselsättning i avvaktan på beslut om uppehållstillstånd eller under tiden de har tillfälligt skydd enligt massflyktsdirektivet och stärka kunskaperna i svenska språket och om samhället. Regeringen föreslår därför att den pågående insatsen, Svenska från dag ett, förlängs.

17.6 Budgetförslag

17.6.1 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tabell 17.1 Anslagsutveckling 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tusental kronor

2021	Utfall	4 769 683	Anslagssparande	
2022	Anslag	4 829 783[1]	Utgiftsprognos	4 829 783
2023	**Förslag**	**4 337 783**		
2024	Beräknat	4 337 783		
2025	**Beräknat**	**4 337 783**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till folkbildningen. Anslaget får även användas för statsbidrag till Föreningen Nordiska Folkhögskolan i Genève samt för

utgifter för statsbidrag i form av det särskilda verksamhetsstödet till SISU Idrottsutbildarna. Vidare får anslaget användas för utgifter för utvärdering av folkbildningen samt för utgifter avseende bidrag till teckenspråkstolkutbildning.

Kompletterande information

I förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen finns bestämmelser om statsbidrag till folkbildningen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 17.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 829 783**	**4 829 783**	**4 829 783**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-492 000	-492 000	-492 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 337 783**	**4 337 783**	**4 337 783**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 337 783 000 kronor anvisas under anslaget 14:1 *Bidrag till folkbildningen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 337 783 000 kronor respektive 4 337 783 000 kronor.

17.6.2 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tabell 17.3 Anslagsutveckling 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

2021	Utfall	48 067	Anslagssparande	7 264
2022	Anslag	60 331[1]	Utgiftsprognos	55 393
2023	**Förslag**	**48 831**		
2024	Beräknat	55 331		
2025	**Beräknat**	**57 331**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till tolkutbildning. Anslaget får i begränsad omfattning även användas för utgifter för administration, utveckling, validering, utvärdering och rekryteringsfrämjande insatser.

Kompletterande information

I förordningen (2012:140) om statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk finns bestämmelser om bidrag till kontakttolkutbildning och om bidrag till teckenspråkstolkutbildning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 17.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**60 331**	**60 331**	**60 331**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-11 500	-5 000	-3 000
varav BP23	*-3 000*	*500*	*500*
– Tolkutredningen, reserverade medel återtas.	*-3 000*	*500*	*500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**48 831**	**55 331**	**57 331**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Förslag som aviserades i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1, utg.omr. 16), har inte genomförts. Anslaget minskas med 3 000 000 kronor för 2023 och beräknas därefter öka med 500 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår att 48 831 000 kronor anvisas under anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 55 331 000 kronor respektive 57 331 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2024–2028.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan fördelar bidrag till tolkutbildningar som genomförs vid folkhögskolor och studieförbund. Kontakttolkutbildningarna är ettåriga och tvååriga medan teckenspråkstolk-utbildningarna är treåriga och fyraåriga. Detta innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan behöver fatta beslut om bidrag för flera kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2024–2028.

Tabell 17.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	Utfall År 2021	Prognos År 2022	Förslag År 2023	Beräknat År 2024	Beräknat År 2025	Beräknat År 2026–2028
Ingående åtaganden	75 263	72 423	120 000			
Nya åtaganden	46 043	107 908	51 831			
Infriade åtaganden	-69 040	-60 331	-51 831	-54 831	-55 000	-10 169
Utestående åtaganden	72 423	120 000	120 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**120 000**	**120 000**	**120 000**			

17.6.3 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tabell 17.6 Anslagsutveckling 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tusental kronor

2021	Utfall	100 000	Anslagssparande	
2022	Anslag	110 000[1]	Utgiftsprognos	60 000
2023	**Förslag**	**30 000**		
2024	Beräknat	0		
2025	**Beräknat**	**0**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att genomföra insatser för att stärka kunskaper i svenska, om samhället och främja deltagande i samhällslivet för asylsökande och personer som fått uppehållstillstånd men bor kvar i anläggningsboende samt för personer som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i utlänningslagen och som inte är folkbokförda här i landet.

Kompletterande information

I förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare finns bestämmelser om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 17.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**60 000**	**60 000**	**60 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-30 000	-60 000	-60 000
varav BP23	*30 000*		
– Svenska från dag ett	*30 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att fortsatt möjliggöra insatsen Svenska från dag ett, bland annat för flyktingar från Ukraina, ökas anslaget med 30 000 000 kronor för 2023.

Regeringen föreslår att 30 000 000 kronor anvisas under anslaget 14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 0 kronor respektive 0 kronor.

17.6.4 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tabell 17.8 Anslagsutveckling 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

2021	Utfall	193 130	Anslagssparande	13
2022	Anslag	202 158[1]	Utgiftsprognos	200 213
2023	**Förslag**	**202 158**		
2024	Beräknat	202 158		
2025	**Beräknat**	**202 158**		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilt utbildningsstöd som ges till folkhögskolor och universitet och högskolor samt för analyser av och utveckling av folkhögskolornas och lärosätenas lärmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag för teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och dövblinda.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1163) om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd finns bestämmelser om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd och särskilda utbildningsinsatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 17.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**202 158**	**202 158**	**202 158**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**202 158**	**202 158**	**202 158**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 202 158 000 kronor anvisas under anslaget 14:4 *Särskilt utbildningsstöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 202 158 000 kronor respektive 202 158 000 kronor.

18 Spelmarknaden

18.1 Mål för området

I avsnitt 3.4 anges de mål som riksdagen har beslutat för spelmarknadsområdet.

18.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma resultatet för området:

– kanaliseringsgraden (dvs. hur stor del av spelandet på den konkurrensutsatta marknaden som sker hos aktörer med licens i Sverige)
– statens intäkter från spel
– folkrörelsernas överskott från spel
– antal avstängda på spelpaus.se.

Indikatorerna visar vissa centrala aspekter av spelmarknaden utifrån målen. För en rättvisande resultatbedömning används även rapporter och undersökningar från exempelvis Statskontoret och Spelinspektionen, där Statskontorets rapport Utvärdering av omregleringen av spelmarknaden – slutrapport (Statskontoret 2022:5) har en central roll.

18.3 Resultatredovisning

Omregleringen värnar intäkterna och ökar kontrollen

Diagram 18.1 Statens intäkter respektive folkrörelsernas överskott från spel och kanaliseringsgraden

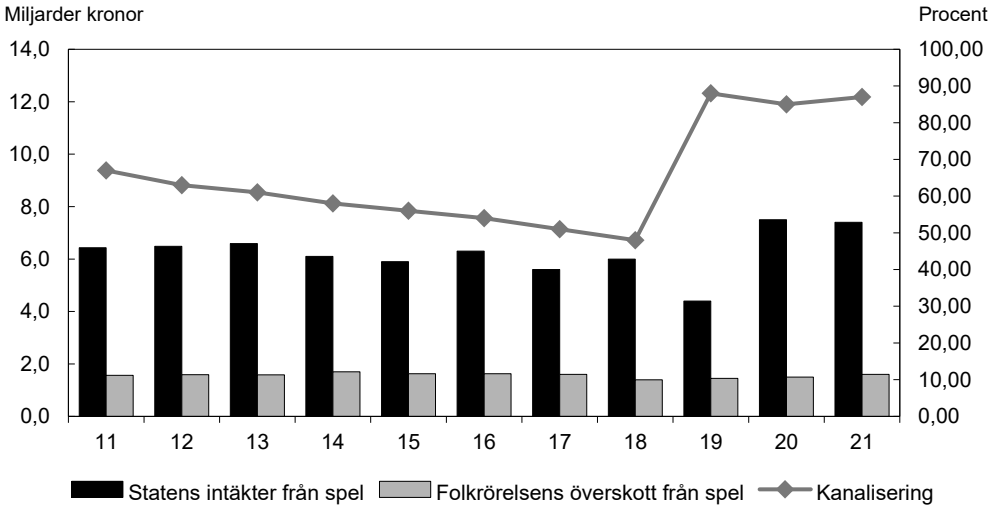

Källor: Spelinspektionen och Statskontoret.

Efter omregleringen av spelmarknaden den 1 januari 2019 har andelen av det totala spelandet som sker hos aktörer med svensk licens ökat kraftigt, och den tidigare långsamt nedåtgående trenden brutits (se diagram 18.1). Kanaliseringsgraden beräknas 2021 ha uppgått till 87 procent, vilket var en marginell ökning jämfört med 2020. Uppgifterna som ligger till grund för beräkningarna bygger delvis på uppskattningar

och bör därför tolkas med viss försiktighet. Statskontoret bedömer i sin rapport Utvärdering av omregleringen av spelmarknaden (Statskontoret 2022:5) att kanaliseringsgraden innan omregleringen var under 50 procent. Myndigheten konstaterar vidare i rapporten att den offentliga kontrollen över spelmarknaden har ökat, vilket var ett av målen för omregleringen. Kanaliseringsgraden är dock något lägre jämfört med den bedömning som gjordes i samband med omregleringen (prop. 2017/18:220 s. 285). Statskontoret menar att kanaliseringsgraden bör ses som ett verktyg för att följa utvecklingen och att mindre vikt bör läggas vid det exakta värdet, eftersom det utgår från en uppskattning.

I Spelinspektionens årliga undersökning Allmänheten om spel 2021 svarade endast 10 procent av de som hade spelat de senaste tolv månaderna att de visste hur de kan se om ett bolag har svensk licens eller inte. I undersökningen svarade 52 procent av de som hade spelat det senaste året att det finns fördelar att spela hos bolag med svensk licens. Vidare svarade 4 procent av spelarna att de absolut kunde tänka sig att spela hos bolag utan svensk licens, och 16 procent att de kanske kunde tänka sig att göra det. I undersökningen svarade 46 procent att de troligen inte kunde tänka sig att spela hos bolag utan svensk licens, och 33 procent att de absolut inte kunde tänka sig att göra det. Andelen av de svarande som kunde tänka sig att spela hos bolag utan svensk licens var högre bland män än kvinnor. I undersökningen svarade 1 procent av spelarna att de under året avsiktligen hade spelat på spelbolag utan svensk licens.

Statens intäkter från spel uppgick 2021 till 7,4 miljarder kronor, vilket var en minskning med 0,1 miljard kronor jämfört med 2020. Intäkterna var dock fortfarande högre än innan omregleringen, då de uppgick till ca 6 miljarder kronor. En stor del av ökningen berodde enligt Statskontoret på en tillfälligt högre utdelning från AB Svenska Spel. De allmännyttiga organisationernas intäkter från spel ökade något, från 1,5 miljarder kronor 2020 till 1,6 miljarder kronor 2021, och är i stort sett oförändrade efter omregleringen.

Antalet personer som stänger av sig från spel fortsätter öka

Diagram 18.2 Antal avstängda på spelpaus.se

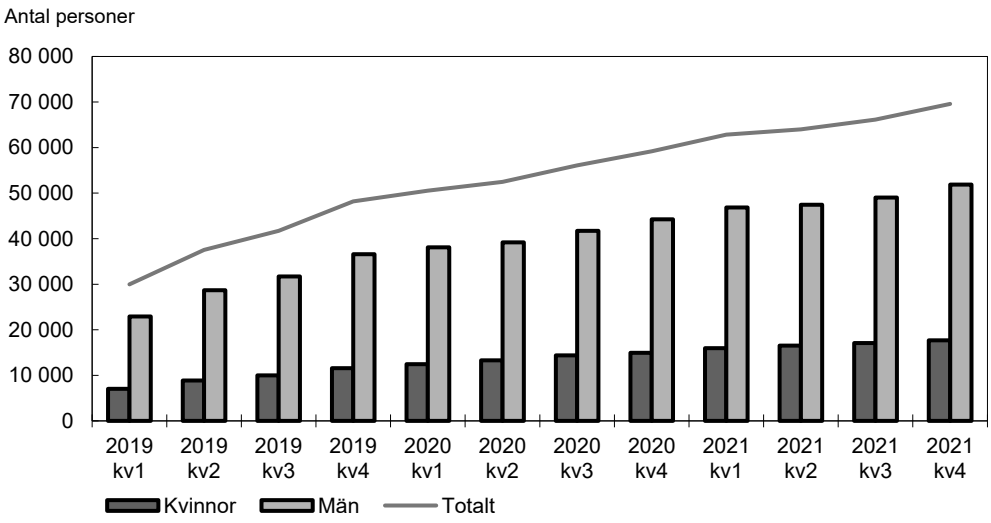

Källa: Spelinspektionen.

Det nationella självavstängningsregistret spelpaus.se lanserades i samband med omregleringen av spelmarknaden, och innebär att individer kan stänga av sig från allt spel under en tidsperiod eller tills vidare med möjlighet att bryta avstängningen var tolfte månad. Antalet avstängda personer har ökat varje år sedan tjänsten lanserades,

även om ökningen var störst det första året (se diagram 18.2). Under det sista kvartalet 2021 var nästan 70 000 personer avstängda. Sedan tjänsten startades har ca 25 procent av de som använt tjänsten varit kvinnor. Vid slutet av 2021 var 70 procent avstängda tills vidare. I undersökningen Allmänheten om spel 2021 (Spelinspektionen november 2021) svarade 59 procent av de som spelat det senaste året att de känner till möjligheten att stänga av sig från spel på spelpaus.se.

Den 24 mars 2022 presenterades en ny strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar för perioden 2022–2025, den s.k. ANDTS-strategin (skr. 2021/22:213). Strategin har breddats jämfört med tidigare så att den även inkluderar bl.a. spelberoende. Syftet med strategin är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser inom området ska genomföras, samordnas och följas upp. De sociala skadeverkningarna av spel behandlas under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Matchfixning är ett stort hot mot idrottens integritet och är i många fall en del av en organiserad och internationellt förgrenad brottslighet (Statskontoret 2022:5 och Brottsförebyggande rådet 2015:18). Polismyndigheten inledde sju förundersökningar om misstänkt matchfixning under 2021 och enligt Statskontoret finns det sannolikt ett mörkertal när det gäller antalet fixade matcher och tävlingar. Statskontoret konstaterar dock att antalet fall av misstänkt matchfixning som omfattas av Spelinspektionens föreskrifter minskade 2020 och 2021 jämfört med tidigare år. Minskningen berodde troligen till viss del på att många matcher och tävlingar flyttades eller ställdes in på grund av spridningen av sjukdomen covid-19. Spelinspektionens föreskrifter och allmänna råd om begränsningar och förbud mot viss vadhållning för att motverka manipulation av resultat (bl.a. matchfixning) inom sport samt rapportering av misstänkt manipulation (SIFS 2020:2) trädde i kraft den 1 januari 2021. Även detta kan enligt Statskontoret ha bidragit till minskningen.

En stärkt spelreglering och åtgärder mot matchfixning

En förstärkt spelreglering

Den 17 maj 2022 överlämnades propositionen En förstärkt spelreglering (prop. 2021/22:242) till riksdagen. Förslagen i propositionen syftar till att ytterligare stärka spelregleringen och säkerställa en långsiktigt hållbar spelmarknad med ett starkt konsumentskydd. I propositionen lämnas bl.a. förslag på åtgärder för att stänga ute olicensierat spel från den svenska marknaden och för att minska skadeverkningarna av spel. Vidare föreslås en skyldighet för licens- och tillståndshavare att lämna uppgifter för att öka möjligheterna att följa utvecklingen på spelmarknaden. Det lämnas även förslag som syftar till att underlätta för allmännyttiga lotterier att bedriva verksamhet på spelmarknaden. De flesta av lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Åtgärder mot matchfixning och olicensierad spelverksamhet

Regeringskansliet gav i november 2020 en utredare i uppdrag att lämna förslag för att ytterligare stärka arbetet mot matchfixning och olicensierad spelverksamhet. Utredaren överlämnade i september 2021 promemorian Åtgärder mot matchfixning och olicensierad spelverksamhet (Ds 2021:29). Den 9 juni 2022 överlämnades lagrådsremissen Åtgärder för att säkerställa en sund och säker spelmarknad till Lagrådet, i vilken promemorians förslag behandlas.

Omregleringen och tillfälliga åtgärder med anledning av spridningen av covid-19 följs upp

Statskontorets slutredovisning av uppdraget att följa upp och utvärdera omregleringen

Statskontoret har getts i uppdrag att fram t.o.m. 2022 följa upp och utvärdera omregleringen av spelmarknaden (Fi2018/01523 och Fi2019/00298). Myndigheten konstaterar i sin rapport Utvärdering av omregleringen av spelmarknaden att spelmarknaden fungerar bättre efter omregleringen och att omregleringen har förbättrat förutsättningarna för att nå målen för spelområdet (Statskontoret 2022:5). Konsumentskyddet bedöms vidare ha stärkts genom omregleringen. Enligt Statskontoret har även omregleringen i hög grad bevarat förutsättningarna för föreningslivet och staten att ta del av intäkterna från spel.

Spelinspektionens uppdrag att följa upp utvecklingen av spelandet och spelproblemen på spelmarknaden

Spelinspektionen har getts i uppdrag att utvärdera de tillfälliga spelansvarsåtgärder som vidtagits med anledning av pandemin samt följa upp och analysera hur bl.a. spelformer, tillgängligheten till spel och spelandet utvecklas på kort respektive lång sikt och föreslå åtgärder för att stärka konsumentskyddet på spelmarknaden (Fi2021/03520). Spelinspektionen redovisade i mars 2022 den första delen av uppdraget. Myndigheten konstaterar i sin redovisning att det är svårt att skilja effekterna av de tillfälliga spelansvarsåtgärderna från effekterna av omregleringen av spelmarknaden som bara gjordes ett år innan (Fi2022/00936). Andelen av befolkningen som har spelproblem verkar inte ha ökat under pandemin, men det finns tecken på att spelandet och spelproblemen har ökat bland de som hade spelproblem sedan tidigare. Det går dock inte att fastslå hur spelandet och spelproblemen sett ut om de tillfälliga spelansvarsåtgärderna inte hade vidtagits. Den andra delen av uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2023.

18.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Den offentliga kontrollen över spelmarknaden har stärkts efter omregleringen av spelmarknaden eftersom en större andel av spelandet sker hos företag med svensk licens. Detta ger bättre förutsättningar än tidigare att skapa en sund och säker spelmarknad, med ett starkt konsumentskydd.

Att intäkterna till staten har varit relativt oförändrade och att de allmännyttiga organisationernas intäkter har stigit något till följd av omregleringen visar att omregleringen har varit ändamålsenlig, och att målen om att värna intäkterna till det allmänna och att ge goda förutsättningar för allmännyttig verksamhet att erhålla finansiering genom intäkter från spel har uppfyllts.

Flera åtgärder har vidtagits för att förhindra att spel missbrukas för kriminell verksamhet, bl.a. har lagstiftningen skärpts och ett särskilt råd mot matchfixning inrättats.

Konsumentskyddet är centralt för att spelmarknaden ska vara sund och säker för konsumenter. I det avseendet har spelpaus.se spelat en viktig roll genom att konsumenter på ett säkert sätt kunnat stänga av sig från spel. Efterfrågan på tjänsten har ökat, vilket tyder på att fler har upptäckt möjligheten att stänga av sig från spel. Att de flesta av de personer som använder tjänsten har valt att stänga av sig tills vidare tyder på att man ser tjänsten som ett viktigt verktyg för att hålla sig borta från spel, och inte bara ett sätt att ta bort möjligheten att spela en kortare tid.

18.5 Politikens inriktning

Omregleringen har skapat bättre förutsättningar för en mer välfungerande spelmarknad och för att nå riksdagens mål för spelmarknadsområdet (Statskontoret 2022:5). Det krävs dock att fler åtgärder vidtas för att öka den offentliga kontrollen och skydda konsumenterna. Möjligheterna för allmännyttig ideell verksamhet att få finansiering genom intäkter från spel är en prioriterad fråga för regeringen. Statskontorets slutsatser och rekommendationer i dessa avseenden i utvärderingen om omregleringen av spelmarknaden kommer att utgöra ett viktigt underlag för det fortsatta arbetet.

Spelproblem kan få allvarliga sociala och ekonomiska konsekvenser för den som drabbas. Arbetet med att minska skadeverkningarna av spel och att stärka konsumentskyddet är därför prioriterat. Utvecklingen av det nationella självavstängningsregistret spelpaus.se utgör en viktig del i arbetet för att skydda de mest sårbara konsumenterna på spelmarknaden.

För att kunna kanalisera spelandet till ansvarsfulla, tillförlitliga och kontrollerbara aktörer är det viktigt att det är möjligt att stänga ute sådan olicensierad spelverksamhet som, i strid med spellagen (2018:1138), riktar sig till svenska konsumenter. Den stora och snabba omsättningen av pengar som ofta förekommer inom spelverksamhet medför betydande risker för att verksamheten utnyttjas för t.ex. matchfixning. Matchfixning utgör ett allvarligt hot mot idrottens integritet. Regeringen avser att lämna förslag till fler åtgärder för att stänga ute olicensierat spel från den svenska spelmarknaden och motverka matchfixning.

18.6 Budgetförslag

18.6.1 15:1 Spelinspektionen

Tabell 18.1 Anslagsutveckling 15:1 Spelinspektionen

Tusental kronor

2021	Utfall	74 192	Anslagssparande	-102
2022	Anslag	77 376[1]	Utgiftsprognos	76 754
2023	**Förslag**	**78 332**		
2024	Beräknat	80 145[2]		
2025	Beräknat	81 716[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 78 332 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 78 331 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Spelinspektionens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 18.2 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 15:1 Spelinspektionen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**77 376**	**77 376**	**77 376**
Pris- och löneomräkning[2]	956	2 769	4 340
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**78 332**	**80 145**	**81 716**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 78 332 000 kronor anvisas under anslaget 15:1 *Spelinspektionen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 80 145 000 kronor respektive 81 716 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 18.3 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Spelinspektionen

Tusental kronor

	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Kontroll och tillsyn	73 016	5 000	50 000	35 000	15 000	88 016
Licenser/tillstånd och registrering	8 076	-14 100	28 600	30 000	-1 400	-7 424

Källa: Spelinspektionen.

Avgifterna som redovisas mot inkomsttitel 9455 *lotteriavgifter* motsvarar endast delvis den aktuella verksamhetens kostnader. De åtgärder som är att betrakta som rättsvårdande är sedan 2007 anslagsfinansierade.

Utgiftsområde 18

Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Utgiftsområde 18 – Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik ... 5
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 6
- 2.3 Skatteutgifter ... 7
- 2.4 Mål för utgiftsområdet ... 8

3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet ... 9
- 3.1 Mål för området ... 9
- 3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
- 3.3 Resultatredovisning ... 9
  - 3.3.1 Goda förutsättningar för hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling ... 9
  - 3.3.2 Goda och hållbara livsmiljöer ... 14
  - 3.3.3 Hållbarhet i byggande och förvaltning ... 17
  - 3.3.4 En väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling ... 20
- 3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 24
  - 3.4.1 Effektivare samhällsbyggnadsprocess gynnar bostadsbyggandet ... 24
  - 3.4.2 Statliga insatser bidrar till goda och hållbara livsmiljöer ... 24
  - 3.4.3 Statliga insatser bidrar till en effektivare byggprocess och ett hållbart byggande ... 24
  - 3.4.4 Statens insatser underlättar bostadsbyggande och bidrar till en bättre fungerande bostadsmarknad ... 25
  - 3.4.5 De statliga insatserna bidrar till att uppnå de övergripande målen för bostadspolitiken ... 25
- 3.5 Politikens inriktning ... 25
- 3.6 Budgetförslag ... 26
  - 3.6.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling ... 26
  - 3.6.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag ... 27
  - 3.6.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad ... 28
  - 3.6.4 1:4 Boverket ... 29
  - 3.6.5 1:5 Statens geotekniska institut ... 31
  - 3.6.6 1:6 Lantmäteriet ... 33
  - 3.6.7 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus ... 35
  - 3.6.8 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande ... 36

4 Konsumentpolitik ... 37
- 4.1 Mål för området ... 37
- 4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 37
- 4.3 Resultatredovisning ... 37
  - 4.3.1 Insatser har motverkat olagliga affärsmetoder ... 37
  - 4.3.2 Risker med farliga produkter har motverkats ... 38
  - 4.3.3 En effektiv tvistlösning utanför domstol ... 39
  - 4.3.4 Ett välanvänt och effektivt konsumentstöd ... 39
  - 4.3.5 Insatser främjade miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion ... 40
- 4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 41

4.5 Politikens inriktning 43
4.5.1 Arbetet mot överskuldsättning fortsätter 43
4.5.2 Tillsyn är fortsatt prioriterad 43
4.5.3 Säkra varor och tjänster 44
4.5.4 Goda möjligheter för konsumenter att få tvister med företag prövade 44
4.5.5 Konsumentvägledning till utsatta konsumenter 44
4.5.6 Miljömässigt hållbar konsumtion 44
4.6 Budgetförslag 45
4.6.1 2:1 Konsumentverket 45
4.6.2 2:2 Allmänna reklamationsnämnden 46
4.6.3 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen 47
4.6.4 2:4 Åtgärder på konsumentområdet 48
4.6.5 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter 50

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativa hyresrätter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor (avsnitt 3.6.4).
2. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik enligt tabell 1.1.
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Bostadspolitisk utveckling	35 600
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
1:4 Boverket	288 029
1:5 Statens geotekniska institut	54 369
1:6 Lantmäteriet	721 241
1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus	350 000
1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	4 320 000
2:1 Konsumentverket	171 338
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	54 447
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	31 951
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	13 559
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	3 124
Summa anslag inom utgiftsområdet	**6 099 158**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	12 500	2024–2026
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	19 700	2024–2025
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**32 200**	

2 Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom området samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet avser bostadspolitiskt inriktad verksamhet. Myndigheterna Boverket, Lantmäteriet och Statens geotekniska institut ingår i området, som även omfattar statliga garantiåtaganden och skatteutgifter. Även Statens Bostadsomvandling AB hör till området. Inom området bedrivs internationellt samarbete, bl.a. deltagande i verksamhet inom Förenta nationerna (UN Habitat och Unece) och Europeiska unionen.

Insatserna inom området konsumentpolitiken, dvs. konsumentskyddande lagstiftning och tillsyn, tvistlösning utanför domstol samt opartisk konsumentinformation och vägledning, tar sikte på samtliga konsumentmarknader. Insatserna berör därför även flera andra områden och verksamheter. De myndigheter som har uppdrag inom konsumentpolitiken, och vars verksamhet behandlas inom utgiftsområdet, är Konsumentverket med Konsumentombudsmannen, Allmänna reklamationsnämnden och Fastighetsmäklarinspektionen. Även det statliga bolaget Miljömärkning Sverige AB har uppgifter inom konsumentpolitiken. Inom området anslås medel för förvaltningsutgifter, för åtgärder på konsumentområdet samt för bidrag till miljömärkning av produkter.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	**4 866**	**9 792**	**7 206**	**5 825**	**5 723**	**2 595**
1:1 Bostadspolitisk utveckling	15	21	20	**36**	46	46
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	4	13	1	**13**	13	13
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	2	43	5	**43**	43	43
1:4 Boverket	330	318	334	**288**	296	293
1:5 Statens geotekniska institut	51	58	59	**54**	56	57
1:6 Lantmäteriet	671	690	706	**721**	719	735
1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus	80	1 486	1 402	**350**	840	40
1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	3 712	7 164	4 678	**4 320**	3 710	1 370
Konsumentpolitik	**276**	**272**	**265**	**274**	**282**	**287**
2:1 Konsumentverket	168	170	163	**171**	177	180
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	56	54	53	**54**	56	57
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	30	31	31	**32**	33	33
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	17	14	13	**14**	14	14
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	4	4	4	**3**	3	3
Äldreanslag	**47**					
2021 1:9 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	18					
2021 1:10 Innovativt och hållbart byggande	29					
Totalt för utgiftsområde 18	**5 188**	**10 064**	**7 472**	**6 099**	**6 005**	**2 882**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**5 769**	**5 769**	**5 769**
Pris- och löneomräkning[2]	15	50	79
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	315	185	-2 966
varav BP23[3]	*-206*	*4 206*	*1 066*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**6 099**	**6 005**	**2 882**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Ramen för utgiftsområdet föreslås uppgå till 6 099 miljoner kronor 2023. I jämförelse med de anvisade medlen för 2022 ökar därmed ramen för utgiftsområdet med 330 miljoner kronor.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	4 708
Verksamhetsutgifter[2]	1 389
Investeringar[3]	2
Summa utgiftsram	**6 099**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Transfereringar i form av investeringsstöd för anordnade av hyresbostäder och bostäder för studerande utgör en stor del av ramen.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.18). Den samlade redovisningen av skatteutgifter finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). I tabell 2.4 redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	2022	2023
Avkastning eget hem	31 790	33 170
Avkastning bostadsrättsfastighet	5 080	5 220
Nedsatt kapitalvinstskatt vid försäljning av eget hem och bostadsrätt	13 940	13 860
Nedsatt fastighetsavgift småhus	970	990
Nedsatt fastighetsavgift hyreshus	180	180
Nedsatt fastighetsavgift ägarlägenheter	0	0
Avdrag för ränteutgifter för eget hem	-	-
Försäljning av tomtmark och byggnader, undantag från mervärdeskatt	2 560	2 630
Uttagsbeskattning avseende vissa fastighetstjänster	-	-
Begränsad fastighetsavgift för pensionärer	430	440
Fastighetsskatt respektive fastighetsavgift på hyreshus, ägarlägenheter och småhus	-1 940	-2 000
Totalt för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	**53 010**	**54 490**

Anm.: Ett ”-” betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för området samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas (prop. 2011/12:1 utg.omr. 18, bet. 2011/12:CU1, rskr. 2011/12:89). För området bostadsmarknad är målet även långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven (prop. 2008/09:1 utg.omr. 18, bet. 2008/09:CU1, rskr. 2008/09:116).

Målet för konsumentpolitiken är väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion (prop. 2015/16:1 utg.omr. 18, bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:76).

3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

3.1 Mål för området

Se avsnitt 2.4.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De resultatindikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom denna del av utgiftsområdet är följande:

- antal antagna översiktsplaner
- antal antagna detaljplaner
- handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten
- antal kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter
- otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet
- insatser för att främja goda och hållbara livsmiljöer
- produktionskostnader för bostäder
- genomsnittlig energiprestanda
- antal färdigställda och påbörjade bostäder i förhållande till befolkningsutvecklingen
- kommunala bedömningar av läget på bostadsmarknaden.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Goda förutsättningar för hushållning med naturresurser och ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att underlätta bostadsbyggande och ekonomisk utveckling samt främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser genom samhällsbyggnadsprocessen. Som resultatindikatorer används dels antalet antagna översiktsplaner och detaljplaner, dels handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten. De förstnämnda indikatorerna har valts för att de kan antas visa på en förändrad mark- och vattenanvändning i kommuner, som bl.a. är viktig för ekonomisk aktivitet och utveckling. Vidare anger en aktuell översiktsplan inriktningen för kommunens långsiktiga utveckling av den fysiska miljön och ger därigenom förutsättningar för en god hushållning med naturresurser. Handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten har valts som resultatindikator eftersom de speglar möjligheten att ändra och säkra markens indelning i fastigheter, vilket är en förutsättning för ekonomisk utveckling. Därutöver redovisas även resultat från Lantmäteriets inskrivningsverksamhet.

Antalet antagna översiktsplaner i nivå med förgående år

År 2021 antog 14 kommuner nya översiktsplaner som fått laga kraft enligt Boverkets plan- och byggenkät (Fi2022/01437), vilket var samma nivå som förgående år (se diagram 3.1). Den långsiktiga trenden är att antalet antagna översiktsplaner är som lägst i mitten av kommunfullmäktiges mandatperiod, för att sedan öka. Däremot har fler kommuner påbörjat arbete med att ta fram nya översiktsplaner och länsstyrelserna har yttrat sig över fler förslag än året innan.

Enligt övergångsbestämmelserna till de ändringar i 3 kap. plan- och bygglagen (2010:900) som gäller fr.o.m. den 1 april 2020 ska översiktsplaner antagna före den 1 januari 2004 upphöra att gälla vid utgången av 2025. Vid utgången av 2021 var det endast 11 kommuner som hade en översiktsplan som fått laga kraft före 2004. Majoriteten av de kommuner som fortfarande har en översiktsplan som fått laga kraft före 2004 arbetar med att ta fram en ny.

Diagram 3.1 Antal antagna översiktsplaner

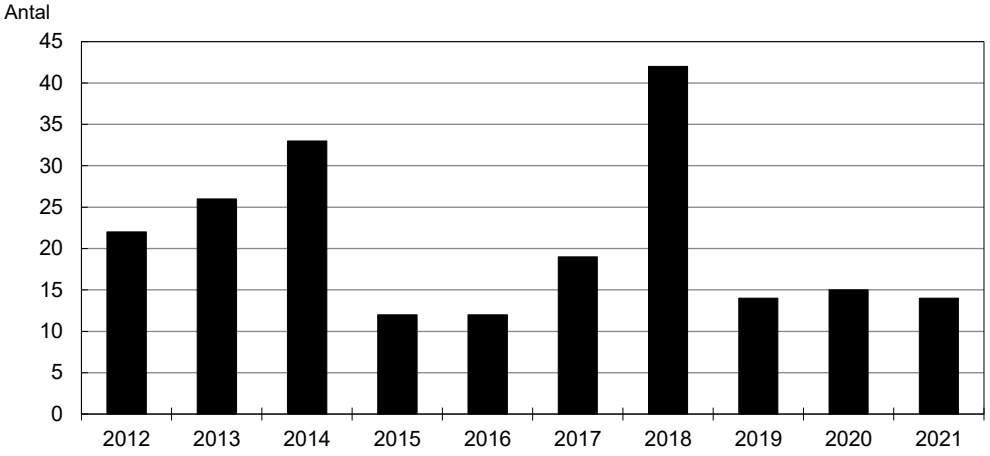

Källa: Boverket.

Antalet antagna detaljplaner minskar

En planberedskap hos kommunerna är bl.a. en förutsättning för ekonomisk utveckling och bedöms utifrån antal antagna detaljplaner. År 2021 antogs ca 1 200 detaljplaner i kommunerna enligt Boverkets plan- och byggenkät, vilket var en minskning jämfört med 2020 (se diagram 3.2). Det minskade antalet antagna detaljplaner visar på en något minskad aktivitet i kommunerna när det gäller planeringen för en förändrad markanvändning.

Diagram 3.2 Antal antagna detaljplaner

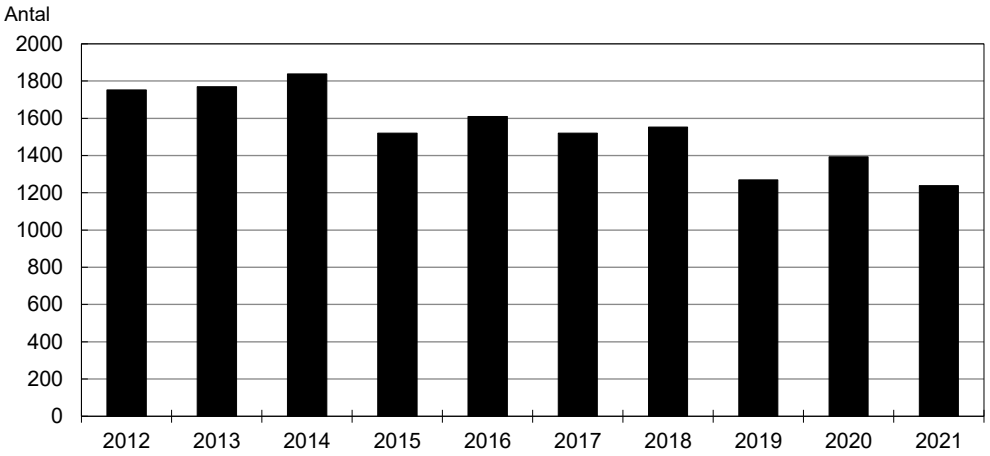

Källa: Boverket.

Minskningen av antalet antagna detaljplaner kan ha flera orsaker och behöver inte innebära att kommunernas planberedskap har minskat. Boverket har studerat orsakerna till nedgången. Studien baseras på intervjuer med kommunrepresentanter. Dessa framhåller bl.a. att detaljplaneringens komplexitet och krav på utredningar har ökat, vilket kräver ökade resurser.

Planeringsbesked, som infördes 2017, är en möjlighet för kommuner att i ett tidigt skede begära ett besked från länsstyrelsen när det råder stor osäkerhet om förutsättningarna för planeringen. Ett sådant besked kan bidra till en effektivare och kortare process för planläggning, som kan leda till att det blir lättare att tillgodose behovet av bostäder. Under 2021 lämnades 8 planeringsbesked, vilket var 4 färre än 2020. Det är fortsatt få kommuner som begär planeringsbesked av länsstyrelsen. Huvuddelen av de planeringsbesked som lämnades av länsstyrelserna 2021 var negativa.

År 2021 prövades 326 överklagade planärenden av de fem mark- och miljödomstolarna, vilket var färre än 2020. Sammanlagt överprövade länsstyrelserna 35 detaljplaner inom ramen för den statliga tillsynen 2021, vilket var samma nivå som föregående år.

Antalet överklagade planärenden hos mark- och miljödomstolarna har varit relativt konstant under de senaste åren. En stor andel av detaljplanerna överklagas, men få av överklagandena leder till att den aktuella planen upphävs. Även antalet detaljplaner som länsstyrelsen prövar har varit relativt konstant under en lång tid. Det är fortsatt ett litet antal detaljplaner som överprövas av länsstyrelsen inom ramen för den statliga tillsynen.

Antalet bygglov ökar

Antalet beviljade bygglov ger bl.a. en indikation på byggverksamheten som är en del av målet om att underlätta ekonomisk utveckling. År 2021 beviljades omkring 90 900 ansökningar om bygglov och 7 470 förhandsbesked. Det var en ökning jämfört med 2020 då 81 200 bygglov och 3 120 förhandsbesked meddelades. Av de beviljade bygglovsansökningarna avsåg ca 11 500 ärenden nybyggnad av permanenta bostadshus och 3 200 fritidshus, vilket var en ökning jämfört med förgående år, då motsvarande siffror var 9 600 respektive 3 200.

Under 2021 gjordes ca 17 100 anmälningar som avsåg bygglovsbefriade åtgärder. Av dessa avsåg 1 790 ärenden komplementbostadshus, vilket var en minskning jämfört med förgående år då motsvarande siffra var 2 030.

Sammanlagt överklagades över 3 300 bygglov och förhandsbesked till länsstyrelserna 2021. Motsvarande antal för 2020 var närmare 3 500. År 2021 överklagades ca 1 300 ärenden till mark- och miljödomstolarna, vilket var en minskning jämfört med föregående år, då knappt 1 500 ärenden överklagades. Antalet överklagade beslut om bygglov och förhandsbesked har legat på ungefär samma nivå de senaste tio åren.

Kortare kö- och handläggningstider inom fastighetsbildningsverksamheten

Under 2021 ökade efterfrågan på fastighetsbildningsåtgärder inom flera områden, vilket speglas i antalet inkomna ärenden till Lantmäteriet. Myndigheten har bedömt att denna ökning var en effekt av spridningen av sjukdomen covid-19 och människors förändrade resvanor, bl.a. i form av färre utlandsresor och därmed ett ökat intresse för utveckling av de egna fastigheterna. Spridningen av covid-19 har också haft stor påverkan på fastighetsbildningsverksamheten och krävt anpassningar av hur verksamheten bedrivits. Lantmäteriet har behövt pausa handläggningen av ärenden där det inte gått att hålla sammanträden och ha kundkontakt digitalt. Resurser har i stället omfördelats till de ärenden och arbetsmoment som har kunnat genomföras på distans, utan fysiska kundkontakter. Det ledde till att myndigheten kortade sina kötider i början av 2021. I samband med att restriktionerna lättades under senare delen av 2021 återupptogs handläggningen av de pausade ärenden. Det kan komma att leda till att de genomsnittliga handläggningstiderna ökar något under 2022.

Lantmäteriets ärenden följs upp i sju olika ärendekategorier. Två av dessa ingår i redovisningen av den genomsnittliga handläggningstiden i tabell 3.1. Jämfört med 2020 har de genomsnittliga handläggningstiderna kortats i fem kategorier, medan handläggningstiden har ökat något i kategorin samhällsservice. I sex av de sju ärendekategorierna har handläggningstiderna inte varit kortare de senaste fem åren än vad de var under 2021. Detta är främst en effekt av de verksamhetsanpassningar som har gjorts till följd av spridningen av covid-19.

Tabell 3.1 Genomsnittlig handläggningstid hos Lantmäteriet

Veckor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kommersiell och offentlig mark- och fastighetsutveckling	58	52	57	62	53	40
Infrastruktur	156	143	122	123	104	100

Källa: Lantmäteriet.

Andelen överklagade ärenden och fakturor är i viss mån ett mått på kvaliteten i ärendena, och ger en indikation på om arbetet med att korta handläggningstiderna kan ske med bibehållen kvalitet i avgörandena. Under 2021 minskade andelen överklagade och återförvisade ärenden hos Lantmäteriet. Andelen överklagade fakturor låg på samma nivå 2021 som 2020, vilket innebar en fortsatt hög nivå jämfört med åren dessförinnan.

Ökat inflöde av inskrivningsärenden

Antalet inskrivningsärenden ökade med 8 procent och antalet beslut i inskrivningsärenden med 10 procent under 2021 jämfört med förgående år. Det var framför allt antalet lagfartsansökningar som ökade, vilket bedöms ha berott på den höga omsätt-

ningen av främst bostadsfastigheter i Sverige. Lantmäteriet har bedömt att de ökade bostadspriserna under pandemin lett till fler ansökningar om inteckning i fastigheter, eftersom bostadsköpen till stor del finansierats genom lån. Inskrivningsverksamheten har en stabil genomsnittlig handläggningstid, även om den ökade från 9 dagar under 2020 till 11 dagar under 2021.

Lantmäteriets inskrivningsverksamhet tar ut expeditionsavgifter för bl.a. handläggning av lagfartsansökningar, inteckningar och uttag av pantbrev. Storleken på expeditionsavgifterna har bestämts så att de ska täcka kostnaderna för handläggningen av de aktuella ärendena. Till grund för bestämningen av avgifterna finns ett kostnadsunderlag. Lantmäteriet har i en rapport till regeringen föreslagit en översyn av kostnadsunderlaget, att expeditionsavgifterna justeras utifrån översynen och att expeditionsavgifterna nettoredovisas hos myndigheten i stället för att redovisas mot inkomsttitel (Fi2019/01667). Att redovisa offentligrättsliga avgifter mot inkomsttitel är dock huvudregeln i statsförvaltningen och det saknas enligt regeringen tillräckliga skäl att frångå denna.

En ökad digitalisering ger förutsättningar för en öppen och effektiv samhällsbyggnadsprocess

Samhällsbyggnadsprocessen bidrar till att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser. En förutsättning för en effektiv och ändamålsenlig samhällsbyggnadsprocess är att den tar vara på digitaliseringens möjligheter samt att aktuell och korrekt information om Sveriges geografi och fastigheter används.

Lantmäteriet tillhandahåller information om Sveriges geografi och fastigheter, s.k. geodata, till allmänheten, den offentliga sektorn och näringslivet. Geodata utgör ofta basen i appar, e-tjänster och handläggningsstöd, vilket innebär att de flesta använder geodata dagligen, både privat och i yrkeslivet. Mellan 2015 och 2021 ökade mängden data som Lantmäteriet levererade till samhället via geodataprodukterna och geodatatjänsterna med 514 procent., vilket ger en indikation på samhällets ökade efterfrågan på geodata och Lantmäteriets förmåga att leverera denna. Dock avtog ökningstakten något mellan 2020 och 2021.

Sedan 2018 har Lantmäteriet på uppdrag av regeringen laserskannat Sveriges skogsmark för skogsbrukets behov. Omkring 60 procent av skogsmarken är nu skannad.

Inom ramen för regeringens arbete med en digital samhällsbyggnadsprocess har Lantmäteriet fått i uppdrag att etablera en nationell geodataplattform, vilket är en digital infrastruktur för att tillgängliggöra informationsmängder (dataset) i samhällsbyggnadsprocessen (Fi2022/00367). Den nationella geodataplattformen kan i dagsläget hantera två dataset, digitala detaljplaner och byggnadsinformation. Intresset för att nyttja den nationella geodataplattformen har varit stort; 147 kommuner har anslutit sig till plattformen som producenter och 175 aktörer har anslutit sig till plattformen för att kunna konsumera informationen. Kommunerna ska fr.o.m. den 1 januari 2022 upprätta digitala detaljplaner, som kommer att kunna tillgängliggöras i den nationella geodataplattformen.

Lantmäteriet har redovisat ett regeringsuppdrag om att utöka antalet arbetstillfällen i Kiruna (Fi2020/04201). Sammantaget har förstärkningen inneburit att Lantmäteriet fördubblat antalet medarbetare i Kiruna och den 31 november 2021 fanns det 50 tjänster i kommunen inom flera av Lantmäteriets verksamhetsområden. Förstärkningen har inneburit att myndigheten kunnat intensifiera arbetet med bl.a. kvalitetshöjande åtgärder i fastighetsregistret, och därmed frigjort resurser i andra delar av landet.

Insatser för att se över områden av riksintresse

När riksintressesystemet infördes var avsikten att endast få och unika områden skulle komma i fråga för utpekande. Med tiden har både antalet områden av riksintresse och storleken på dessa områdens kraftigt ökats. Boverket har, som samordnande myndighet tillsammans med Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket genomfört en översyn av sina respektive anspråk på områden av riksintresse (Fi2020/04621). Översynen visar att myndigheterna har gjort insatser för att förtydliga kriterierna för vilka områden som ska anses vara av riksintresse (Boverket 2021:14). Enligt rapporten har samtliga deltagande myndigheter bedömt att deras riksintresseanspråk är i behov av en översyn. Fyra av fem myndigheter bedömer dessutom att deras samlade riksintresseanspråk inte i alla delar kan förväntas motsvara kriterierna, och att det därför sannolikt finns ett behov av att ändra enskilda riksintresseanspråk. Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet har i regleringsbrevet för 2022 fått i uppdrag att ompröva riksintressen för naturvården och kulturmiljövården med brister avseende aktualitet eller utbredning.

Hållbart markbyggande

Markens hållfasthet och andra geotekniska egenskaper påverkar i hög grad förutsättningarna att uppföra byggnader, vägar och järnvägar, och därmed också möjligheten att nå målet att långsiktigt främja en god hushållning med naturresurser. I samband med dessa processer måste förändringar i klimatet beaktas. Statens geotekniska institut bedrev under 2021 kunskapshöjande insatser för myndigheter och kommuner i syfte att ras, skred och erosion ska beaktas tidigare i planprocessen, och med målet att bidra till en större helhetssyn. Statens geotekniska institut hade under 2021 ett fortsatt ökat inflöde av remisser från kommuner, myndigheter och mark- och miljödomstolarna kopplade till ras- och skredsäkring längs Göta älv. Utöver arbetet med detta har Statens geotekniska institut även bidragit till stabilitetskarteringar, som syftar till att kartlägga den bebyggda markens stabilitet.

3.3.2 Goda och hållbara livsmiljöer

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till målet om att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö, där en långsiktigt god hushållning med naturresurser främjas. Målet bedöms bl.a. utifrån resultatindikatorn antal kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande samt förvaltning i städer och tätorter. Resultatindikatorn har valts eftersom den speglar både miljömässiga och sociala aspekter av livsmiljön. Som bedömningsgrund används insatser som genomförts för att främja goda och hållbara livsmiljöer. För att beskriva utvecklingen av sociala värden i den byggda miljön används indikatorn upplevd otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet.

De nationella målen för folkhälso- respektive funktionshinderpolitiken liksom det riksdagsbundna målet för arkitektur, form och design samt miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö är också viktiga utgångspunkter för arbetet med goda och hållbara livsmiljöer (se utg.omr. 9, utg.omr. 17 respektive utg.omr. 20).

Andelen kommuner som integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i planeringsunderlagen ökar

Kommunernas arbete med att integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer har följts upp i Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2022 (Naturvårdsverkets rapport 7033). Andelen kommuner som inkluderar ekosystemtjänster i sina planeringsunderlag för grön- och vattenstruktur

ökade enligt rapporten med 7 procentenheter mellan 2018 och 2021. Inom ramen för det arbete som bedrivs inom Rådet för hållbara städer har Boverket och Naturvårdsverket tagit fram en gemensam vägledning om grönplanering. Vägledningen vänder sig i första hand till kommuner och konsulter som arbetar inom park, miljö, naturvård, stadsbyggnad, kulturmiljö, friluftsliv och strategisk planering. Naturvårdsverket bedömer i sin rapport att framtagna vägledningar och verktyg ger förutsättningar att nå målet om att en majoritet av kommunerna senast 2025 ska ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter.

Stadsmiljöavtalen

Stadsmiljöavtalen syftar till att främja hållbara stadsmiljöer genom att skapa förutsättningar för åtgärder i städer som leder till en ökad andel persontransporter med kollektivtrafik, cykel, eller till hållbara godstransporter. Under 2021 beviljades stöd för 116 åtgärder, fördelade på 54 avtal, varav 11 tillkommit genom ordinarie avtal och 43 genom den tillfälliga förstärkningen med fokus på cykelåtgärder som beslutades av riksdagen efter förslag i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 22, bet. 2020/21:CU1, rskr. 2020/21:99). Det beviljade stödet uppgick till knappt 1,2 miljarder, varav nästan 190 miljoner kronor avsåg kollektivtrafikåtgärder, drygt 470 miljoner kronor cykelåtgärder och ca 540 miljoner kronor kombinerade kollektiv- och cykeltrafikåtgärder. Det utbetalade stödet uppgick 2021 till ca 402 miljoner kronor, varav 31 miljoner kronor var hänförliga till den tillfälliga cykelsatsningen.

I merparten av de projekt som hittills slutredovisats och utvärderats har en minskning av personbilstrafiken kunnat påvisas som en följd av de vidtagna åtgärderna. För de stadsmiljöavtal som beslutades 2021 uppskattas minskningen av koldioxidutsläpp från trafiken uppgå till omkring 5 400 ton per år. Minskad personbilstrafik bidrar även till bättre luftkvalitet genom minskade utsläpp från trafiken och färre slitagepartiklar.

Stadsmiljöavtalen behandlas även inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Stöd för grönare och tryggare samhällen

Bidraget för grönare städer var sökbart under 2018 och syftade till att utveckla städer till gröna och hälsosamma platser och nå miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö. Under 2021 slutredovisades 31 projekt. Som exempel på åtgärder som har vidtagits kan nämnas nyanläggning av stadsgrönska, utveckling av befintlig stadsgrönska och anpassningar till det förändrade klimatet. Flertalet av de åtgärder som vidtagits har syftat till att höja kvaliteten på befintliga grönområden och därigenom utveckla områdets förutsättningar att bidra med ekosystemtjänster. En ansökningsomgång för stödet för gröna och trygga samhällen genomfördes i maj 2021, i vilken det totalt kom in 300 ansökningar. Boverket beviljade under året 123 ansökningar till ett sammanlagt belopp om 239 miljoner kronor.

Den upplevda otryggheten utomhus

Människors upplevda trygghet eller otrygghet utomhus i det egna bostadsområdet bedöms ge en relativt god bild av de många skiftande faktorer som tillsammans beskriver den sociala hållbarheten i boendemiljön. Enligt Brottsförebyggande rådets årliga nationella trygghetsundersökning (2021:11) uppgick andelen personer i åldrarna 16 till 84 år som känner sig otrygga vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet till 28 procent 2021, vilket var en liten minskning jämfört med 2020 och en återgång till samma nivå som 2016–2019.

Kvinnor upplever otrygghet i betydligt högre utsträckning än män, 36 procent jämfört med 19 procent. Andelen otrygga är högre i de yngsta och äldsta åldersgrupperna och lägre bland personer i medelåldern (35–54 år). Uppgifter från nationella trygghetsundersökningen 2022, som publicerades den 11 oktober 2022, kommer att redovisas i budgetpropositionen för 2024. Trygghetsfrågor behandlas även inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Boendesegregationen har ökat

Delegationen mot segregation (Delmos) redovisar i sin årsrapport 2021 utvecklingen av den socioekonomiska boendesegregationen i Sverige under tidsperioden 1990–2018. Analysen visar att den socioekonomiska boendesegregationen generellt har ökat i Sverige sedan 1990. Under 2010-talet minskade segregationen något, men det är svårt att i dagsläget avgöra huruvida denna minskning utgör ett trendbrott. Under tidsperioden 1990–2018 visar segregationsindex en tilltagande uppdelning av personer i olika inkomstgrupper mellan olika bostadsområden, och det är mest tydligt för de minst och mest resursstarka grupperna. Den socioekonomiska boendesegregationen kan i stor utsträckning förklaras av ökade inkomstskillnader i samverkan med flera andra faktorer, som exempelvis utvecklingen på bostads- och arbetsmarknaden.

Analysen visar också att andelen områden med socioekonomiska utmaningar ökade 2011–2019. Detsamma gäller områden med goda socioekonomiska förutsättningar. Andelen socioekonomiskt blandade områden minskade under perioden och andelen områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar var på samma nivå.

Segregationsfrågor behandlas utförligare inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.

Rådet för hållbara städer

Rådet för hållbara städer har i uppdrag att stärka kommunernas förutsättningar att utveckla levande och hållbara städer och samhällen. Utgångspunkterna för arbetet utgörs av mål 11 i Agenda 2030, strategin för levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling (skr. 2017/18:230) och propositionen Politik för gestaltad livsmiljö (prop. 2017/18:110).

Rådet består av cheferna för samtliga deltagande myndigheter samt representanter från kommuner och länsstyrelser. Rådet samverkade 2021 kring ett 30-tal åtgärder som involverade två eller flera av de myndigheter som var representerade i rådet. Under verksamhetsåret 2021–2022 avslutades tolv samverkansåtgärder, bl.a. en förstudie om samordning av finansiering och nationellt kunskapsstöd, en konferens om mål 11 i Agenda 2030 samt en kunskapssammanställning om åldersvänliga städer. Samverkansåtgärderna bidrar till uppfyllelsen av målet om att ge alla människor en från social synpunkt god livsmiljö.

Smart City Sweden

Smart City Sweden, som är en nationell export- och investeringsplattform som främjar och sprider svenska lösningar för smarta och hållbara städer nationellt och internationellt, finns representerad i hela landet med sex regionala noder. Under 2021 präglade spridningen av covid-19 verksamheten. Smittspridningen innebar flera utmaningar, bl.a. till följd av att fysiska besök inte var möjliga. Det innebar ett fortsatt fokus på digitala besök, fler uppföljande aktiviteter och utveckling av nya besöksprodukter. Efterhand ökade möjligheten att hålla fysiska möten, och ett stort antal möten hölls under andra halvåret 2021.

Antalet besökare ökade jämfört med 2020 och uppgick 2021 till drygt 2 600, varav ca 350 var fysiska besökare. Totalt tog Smart City Sweden emot ca 170 olika besöksgrupper under 2021. Deltagarna representerade 69 olika länder. Det kan jämföras med 2020, då Smart City Sweden tog emot knappt 200 besökare, varav endast 160 fysiska besökare. Statistiken för antalet besökare på hemsidan Smart City Sweden och aktiviteten på sociala medier visar på ett stigande intresse för verksamheten. Genom Smart City Swedens verksamhet har samarbetet mellan Sverige och andra länder ökat och fler svenska företag har kommit ett steg närmare affärer.

3.3.3 Hållbarhet i byggande och förvaltning

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi inom byggandet. Som resultat-indikatorer används produktionskostnader för bostäder och genomsnittlig energiprestanda.

Byggsektorn behöver effektiviseras

En väl fungerande och effektiv byggsektor ger förutsättningar för en hållbar bostadsmarknad. En effektiv byggsektor kännetecknas bl.a. av en väl fungerande konkurrens. Kostnadsutvecklingen i byggsektorn påverkas av många faktorer. Produktionskostnaderna, som utgörs av markkostnader och byggkostnader, har över tid ökat i Sverige (se diagram 3.3). Detta kan vara en indikation på att marknaden inte är effektiv eller på strukturella problem. En liknande utveckling av produktionskostnaderna kan ses i Sveriges grannländer.

Diagram 3.3 Index för produktionskostnad per lägenhetsarea i riket för nybyggda flerbostadshus

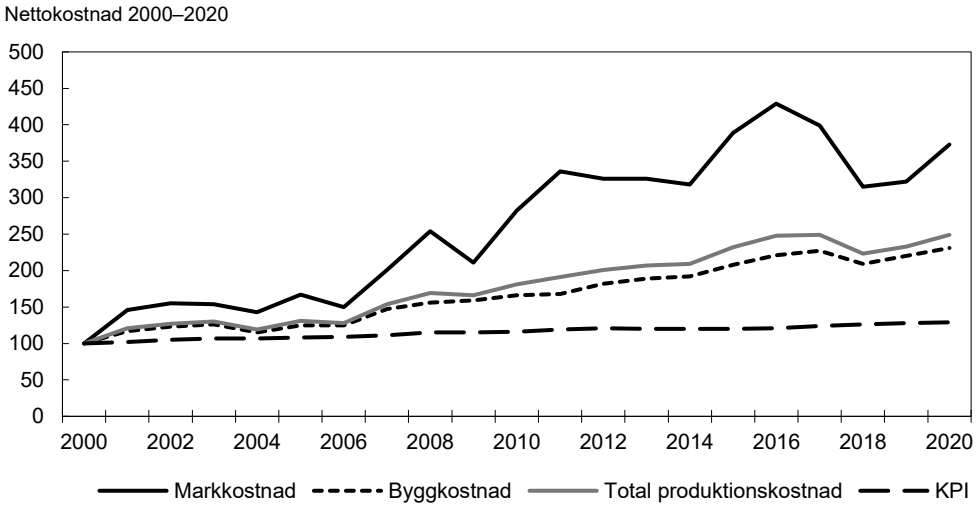

Anm.: KPI står för konsumentprisindex och syftar till att mäta prisutvecklingen för hela den privata konsumtionen.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Mark- och byggkostnaden ökade med ca 270 respektive 130 procent under perioden 2000–2020 samtidigt som den totala produktionskostnaden ökade med nästan 150 procent. År 2020 utgjorde byggkostnaden ca 80 procent av den totala produktionskostnaden. De ökade byggkostnaderna har bl.a. berott på att kostnader för byggmaterial har ökat under en längre tid. Konsekvenser av spridningen av covid-19, såsom nedstängda tillverkningsanläggningar och störda globala logistikkedjor, har dessutom påverkat kostnadsutvecklingen för byggmaterial under de senaste åren. Den långa tiden med kostnadsökningar indikerar att det finns konkurrensproblem inom byggsektorn. Konkurrensverket har kartlagt konkurrensen inom byggmaterialindustrin

(Konkurrensverket 2021:4). Kartläggningen visar på bristande konkurrens i såväl byggmaterialindustrin som byggsektorn i sin helhet, vilket bidrar till ineffektivitet. Bland annat leder bristande transparens och kontroll av byggmaterialkostnader i byggprojekt till att en effektiv prisbildning försvåras. Förekomsten av osund konkurrens, t.ex. i form av fusk och arbetsmarknadskriminalitet, bedöms vara en förklaring till den bristande konkurrensen. Konkurrensverkets kartläggning har bidragit till ökad kunskap om konkurrensförutsättningarna inom byggmaterialindustrin. Boverket och Upphandlingsmyndigheten har utvecklat ett stöd för att vid upphandling inom bygg- och anläggningssektorn främja ökad social hänsyn, inklusive arbetsrättsliga villkor, och förbättrad projektkultur. Stödet bedöms bidra till att motverka osund konkurrens i byggsektorn.

Sedan 2019 genomför Boverket en översyn av myndighetens byggregler och konstruktionsregler. Översynen syftar till att skapa ett förenklat och konsekvent regelverk med en, så långt det är möjligt, genomgående likriktad struktur och detaljeringsgrad, och därmed bidra till ett snabbare och mer kostnadseffektivt byggande. En ny modell för bygg- och konstruktionsreglerna har utvecklats, som under 2021 har tillämpats på ändringarna av Boverkets föreskrifter. Arbetet med översynen av byggregelverket kommer att fortgå under de kommande åren.

Byggsektorns miljöpåverkan är betydande

Boverket publicerar årligen miljöindikatorer som visar bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan i Sverige ur ett livscykelperspektiv. Sektorn står för mellan 4 och 35 procent av den inhemska miljöpåverkan inom olika miljöpåverkansområden, såsom växthusgasutsläpp, energianvändning och avfall. Dessutom bidrar sektorn till miljöpåverkan i andra länder genom import av byggprodukter. Utvecklingstrenden för olika miljöpåverkansområden skiljer sig åt när både inhemsk produktion och import inkluderas. Mellan 2008 och 2019 minskade växthusgas- och kväveoxidutsläppen samt användningen av hälsofarliga kemikalier. Däremot ökade partikelutsläppen, den totala energianvändningen och användningen av miljöfarliga kemikalier. Under samma period ökade sysselsättningen och förädlingsvärden kopplade till bygg- och fastighetssektorn.

Den 1 januari 2022 infördes krav på klimatdeklaration för byggnader, vilket innebär att byggherrar ska upprätta och lämna in en klimatdeklaration till Boverket som speglar den klimatpåverkan som uppstår vid uppförande av en ny byggnad. För att underlätta införandet av kravet på klimatdeklarationer har Boverket bl.a. utvecklat en handbok och webbutbildning. Boverket och Upphandlingsmyndigheten har utarbetat hållbarhetskriterier och upphandlingsstöd i syfte att underlätta för beställare och byggherrar att ställa krav på minskad miljö- och klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv vid byggande. Boverket har vidare fått i uppdrag att utreda hur gränsvärden för klimatpåverkan från byggnader kan införas tidigare än 2027. Under 2022 har Boverket även fått i uppdrag att utveckla arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi inom bygg- och fastighetssektorn som ska bidra till att Sveriges miljö- och klimatmål nås (Fi2022/00506).

Trenden med förbättrad energiprestanda i byggnadsbeståndet fortsätter

Utvecklingen av byggnadsbeståndets energiprestanda visar att energianvändningen för uppvärmning, varmvatten och fastighetsdrift i byggnader blir alltmer effektiv (se tabell 3.2). För flerbostadshus har utvecklingen på senare år stagnerat och 2021 ökade den genomsnittliga energianvändningen per ytenhet något. Energianvändningen är dock fortfarande låg jämfört med tidigare år. Det finns ingen tydlig orsak till den försämrade energiprestandan, och det är för tidigt att avgöra om det är ett trendbrott.

Tabell 3.2 Genomsnittlig energiprestanda per registreringsår (kWh/m^2) ackumulerat

Byggnadskategori	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
En- och tvåbostadshus	115	113	111	110	109	108	107	102	101	95
Flerbostadshus	146	145	144	143	142	141	136	125	125	126
Lokalbyggnader	156	154	152	150	150	146	143	124	124	119

Anm.: Beräkningsmetoden för energiprestanda utgår från den metod som används före den 1 januari 2019 i hela tabellen för att kunna göra jämförelser bakåt i tiden.

Källa: Boverkets energideklarationsregister.

Stöd för energieffektivisering i flerbostadshus

Den 1 oktober 2021 infördes ett tidsbegränsat stöd för energieffektivisering i flerbostadshus. Syftet med stödet var att förbättra energiprestandan i befintliga flerbostadshus genom energieffektiviserande renoveringar. Stödet var sökbart t.o.m. den 31 december 2021, då det avvecklades. Totalt inkom 1 842 ansökningar under ansökningsperioden. Fram t.o.m. den 30 juni 2022 hade 1 038 ansökningar beviljats om sammanlagt 1 500 miljoner kronor. Av de ansökningar som bifallits avsåg ca 68 procent hyresrätter, 31 procent bostadsrätter och 0,5 procent kooperativa hyresrätter. De vanligaste planerade energieffektiviseringsåtgärderna var effektivare ventilation och värmeåtervinning, byte av fönster och dörrar samt effektivare styr- och reglersystem.

Stöd för innovativt och hållbart byggande

Stödet för innovativt och hållbart byggande av bostäder infördes 2018 och avvecklades efter riksdagens beslut om statens budget för 2019. Endast en ansökningsomgång, med totalt 152 inkomna ansökningar, genomfördes. Totalt beviljades stöd till 59 projekt om sammanlagt 121 miljoner kronor och de sista utbetalningarna gjordes under 2021. I huvudsak beviljades projektstöd till företag, men även till högskolor och universitet samt ett fåtal kommuner och föreningar. Av de företag som beviljades stöd var nästan 90 procent små eller medelstora företag. Flest projekt genomfördes i Stockholms län (24 projekt), följt av Västra Götalands län (11 projekt) och Skåne län (7 projekt). Stödet beviljades i huvudsak till projekt inom experimentell utveckling, men även till grundforskning vid högskolor och universitet. Storleken och inriktningen på de beviljade projekten varierade stort. De avsåg bl.a. effektiva bygg- och projekteringsprocesser, innovativa träkonstruktioner och självstyrning av uppvärmning och ventilation.

Bidrag till åtgärder för att minska förekomsten av radon i bostäder

Markradon är den dominerande radonkällan i både flerbostadshus och småhus, och är den näst största orsaken till lungcancer efter rökning. Mellan 2018 och 2021 var det möjligt att söka bidrag för åtgärder mot radon i småhus. Efter utgången av 2021 har det inte varit möjligt att ansöka om bidrag för radonåtgärder, eftersom bidraget har avvecklats. Söktrycket var högt under bidragsperioden. Totalt bifölls 3 471 ansökningar under perioden och bidrag beviljades med ett sammanlagt belopp om nästan 70 miljoner kronor. Flest ansökningar bifölls avseende hus i Stockholms län (1 408 ansökningar), Västra Götalands län (382 ansökningar) och Västmanlands län (280 ansökningar). Högst bidragsbelopp per invånare beviljades i Västmanlands län följt av Uppsala län och Stockholms län. Åtgärderna beräknas ha sänkt radonhalten i de berörda småhusen med igenomsnitt 356 becquerel per kubikmeter inomhusluft.

3.3.4 En väl fungerande bostadsmarknad och ekonomisk utveckling

I detta avsnitt redovisas resultat med koppling till den del av målet som handlar om att underlätta bostadsbyggande och ekonomisk utveckling, samt till målet om att skapa långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven. Förändringar i bostadsbyggandet redovisas utifrån indikatorerna färdigställda och påbörjade bostäder i förhållande till befolkningsutvecklingen. De kommunala bedömningarna av bostadsmarknaden visar kommunernas uppfattningar om hur väl bostadsmarknaden fungerar över hela landet, hur efterfrågan på bostäder ser ut och hur väl utbudet svarar mot behoven.

Flera faktorer påverkar bostadsbyggandet och utvecklingen på bostadsmarknaderna. Kommunernas agerande och omvärldsfaktorer, t.ex. den allmänna ekonomiska utvecklingen, gör att effekterna av statliga insatser är svåra att bedöma.

Byggtakten är hög, men byggbehovet är fortsatt stort

Påbörjade bostäder

Enligt Boverket påbörjades byggandet av 71 750 bostäder 2021, vilket var en ökning med drygt 22 procent jämfört med föregående år. Boverkets prognos för 2022 visar att byggtakten minskar kraftigt till följd av hög inflation, stigande räntor samt högre byggmaterial- och energipriser. Boverket prognosticerar att ca 60 000 bostäder kommer att påbörjas under året (se tabell 3.3).

Tabell 3.3 Påbörjade bostäder och befolkningsökning

Antal. Utfall 2015–2020, prognos 2021–2022

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Flerbostadshus	37 200	48 300	50 900	42 100	38 200	44 400	55 400	43 500
Småhus	11 000	13 000	12 900	11 200	10 900	11 100	13 600	13 500
Total nybyggnad	**48 200**	**61 300**	**63 800**	**53 300**	**49 100**	**55 500**	**69 000**	**57 000**
Nettotillskott genom ombyggnad	3 500	4 000	4 700	3 000	3 200	2 900	2 750	3 000
Totalt påbörjade bostäder	51 700	65 300	68 500	56 300	52 300	58 400	71 750	60 000
Befolkningsökning	**103 700**	**144 100**	**125 100**	**109 900**	**97 400**	**51 700**	**73 000**	**60 500**

Anm.: Statistiken över påbörjade bostäder 2015–2020 är från Statistiska centralbyrån. Eftersom det finns en stor eftersläpning i rapporteringen redovisas för år 2021–2022 Boverkets prognos över antalet påbörjade bostäder.

Källor: Boverket och Statistiska centralbyrån.

Färdigställda bostäder

I diagram 3.4 redovisas tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen. År 2021 färdigställdes ca 53 000 bostäder genom ny- och ombyggnation, vilket var ca 2 procent färre än 2020. Antalet färdigställda bostadsrätter fortsatte att minska, samtidigt som antalet färdigställda hyresrätter ökade. Av de nya bostäderna i flerbostadshus var ca 65 procent hyresrätter och 34 procent bostadsrätter. Sammantaget minskade antalet färdigställda bostäder något 2021, samtidigt som befolkningen ökade.

Diagram 3.4 Totala tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutveckling

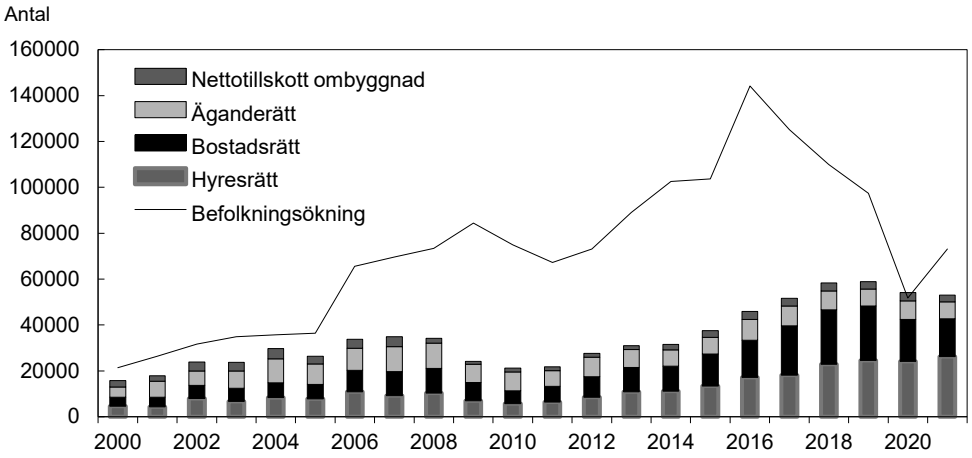

Källa: Statistiska centralbyrån.

Byggbehovet är fortsatt stort

Enligt Boverkets byggbehovsberäkning från juni 2022 uppskattas det sammanlagda behovet av nya bostäder fram t.o.m. 2030 till 571 000, dvs. ca 63 000 bostäder årligen, relativt jämnt fördelat över perioden. Detta är den volym som Boverket bedömer behövs för att svara mot den förväntade framtida befolkningsökningen, och samtidigt hantera det behov av bostäder som växt fram under de senaste 15 åren. Boverkets tidigare byggbehovsberäkning från december 2021 visar att 73 procent av bostäderna behöver byggas i de tre storstadsregionerna Stockholm-Uppsala, Göteborg och Malmö-Lund. Beräkningen visar att det med hänsyn till den förväntade befolkningsutvecklingen inte behöver byggas några bostäder i 23 av landets 60 funktionella analysregioner, dvs. funktionella avgränsade arbetsmarknadsregioner med arbetspendling över kommungräns som utgångspunkt. Detta gäller i huvudsak de norra delarna av landet samt Värmland och Dalarna. Vissa aspekter fångas dock inte upp av byggbehovsberäkningen. I regioner där befolkningsutvecklingen inte medför behov av nya bostäder kan det t.ex. behöva byggas bostäder som är anpassade till en åldrande befolkning. Inte heller lokal efterfrågan på nya bostäder till följd av stora företagsetableringar och företagsexpansioner synliggörs i byggbehovsberäkningen. Det lokala behovet av nya bostäder är särskilt stort runt de stora företagsetableringarna och företagsexpansionerna i Norrbottens och Västerbottens län.

Efterfrågan på investeringsstöd

Möjligheten att söka investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande infördes 2016 och avvecklades efter riksdagens beslut om statens budget för 2022. År 2016–2021 beviljades ca 18 miljarder kronor i investeringsstöd till mer än 1 300 projekt, motsvarande sammanlagt närmare 58 800 bostäder, varav knappt 88 procent avsåg hyresbostäder och resten bostäder för studerande. Under 2022, t.o.m. den 30 september, har stöd beviljats med drygt 3 miljarder kronor för nästan 8 300 bostäder, varav 1 300 bostäder för studerande och resten hyresbostäder.

Från dess att stödet infördes, fram t.o.m. den 30 september 2022, hade 12,8 miljarder kronor betalats ut avseende närmare 37 600 färdigställda bostäder (se tabell 3.4). Av dessa var ca 32 200 hyresbostäder och ca 5 400 bostäder för studerande.

Tabell 3.4 Beviljat och utbetalat belopp för investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande

	Beviljat		Utbetalat	
År	Antal bostäder	Miljarder kronor	Antal bostäder	Miljarder kronor
2016	8	0,003	0	0
2017	8 922	2,5	2 148	0,5
2018	9 585	3,4	4 266	1,3
2019	6 769	2,4	5 354	1,7
2020	11 300	4,2	6 535	2,3
2021	14 313	5,6	10 349	3,7
2022	8 266	3	8 943	2,2
Totalt	**59 163**	**21,1**	**37 595**	**11,7**

Anm.: Siffrorna för 2022 avser beviljade och utbetalda belopp t.o.m. den 31 september.
Källa: Boverket.

Av de ansökningar som bifölls 2021 avsåg knappt 47 procent uppförande av bostäder i de tre storstadsregionerna, vilket motsvarade 56 procent av det totalt beviljade stödbeloppet och hälften av bostäderna. Av de bifallna ansökningarna avsåg 2,5 procent, motsvarande 2,3 procent av det totalt beviljade beloppet och 2,1 procent av bostäderna, projekt i Stockholmsnära kommuner (dvs. kommuner som gränsar mot Stockholmsregionen). Knappt 27 procent av de bifallna ansökningarna avsåg projekt i övriga kommuner med hög och varaktig befolkningstillväxt och övriga stora kommuner. Dessa projekt omfattade en något högre andel (28,6 procent) av det beviljade beloppet och en tredjedel av bostäderna. Nästan en fjärdedel (24 procent) av de bifallna ansökningarna avsåg projekt i övriga landet, motsvarande 12,8 procent av det totalt beviljade beloppet och 14 procent av antalet bostäder.

Antalet utfärdade kreditgarantier ökar

Kreditgarantierna för lån till bostadsbyggande syftar till att främja byggandet av fler bostäder genom att öka finansieringsmöjligheterna för byggherrar. Kreditgarantier lämnas av Boverket för lån avseende nybyggnad och anordnande av bostäder, både under byggtiden och efter färdigställande, till kreditinstitut som har ramavtal med myndigheten. Under 2021 beviljades totalt 694 nya garantier, omfattande knappt 2 700 lägenheter, varav de flesta avsåg garantier under byggtiden. Det var en ökning jämfört med 2020, då kreditgarantier för drygt 2 200 lägenheter ställdes ut. Vid utgången av 2021 fanns utfärdade garantier till ett maximalt garanterat belopp om knappt 64,7 miljarder kronor.

Startbidrag möjliggör byggemenskaper

Den 1 januari 2020 infördes möjligheten för byggemenskaper som bygger bostäder för sina medlemmar att söka ett startbidrag som uppgår till högst 400 000 kronor. Under 2021 inkom 7 ansökningar, varav 4 beviljades.

Insatser för att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt

Riksdagen antog i april 2022 förslag till ändringar i lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (bostadsförsörjningslagen). Från och med den 1 oktober 2022 ska den analys som ligger till grund för uppgifterna i kommunernas riktlinjer för bostadsförsörjningen ha en tydligare inriktning mot bostadsbristen i kommunen. Bland annat ska en analys göras av vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Från och med den 1 juli 2022 ska Boverket förse kommunen med ett underlag som ska användas vid analysen av bostadsbehoven. År 2020 fanns det enligt Boverket ca 57 800 hushåll som var trångbodda och som

samtidigt hade en ansträngd boendeekonomi. Det motsvarar 1,2 procent av hushållen, en andel som varit konstant sedan 2015.

I Boverkets bostadsmarknadsenkät för 2022 anger 204 kommuner att de har ett underskott på bostäder i kommunen som helhet. Det är en minskning med 3 kommuner jämfört med 2021 och med 8 kommuner jämfört med 2020. Många hushåll har dock fortsatt svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. Det gäller framför allt grupper som är nya på bostadsmarknaden, inte minst unga och nyanlända. Det är även svårt för personer med funktionsnedsättning och äldre att få sina bostadsbehov tillgodosedda, bl.a. eftersom det i vissa kommuner råder brist på bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättning respektive särskilda boendeformer för äldre. Vidare har stora delar av det äldre bostadsbeståndet bristande tillgänglighet för personer med nedsatt rörlighet. Enkäten visar en något bättre situation för studenter, vilket dock kan vara en tillfällig effekt av spridningen av covid-19, bl.a. eftersom en stor del av undervisningen vid universitet och högskolor har bedrivits på distans.

Bostadssituationen för utrikes födda och nyanlända behandlas närmare inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering. Ungas bostadssituation behandlas närmare inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Hyresgarantier

Boverket administrerar det statliga bidraget till kommuner för hyresgarantier som kommunerna utfärdar till hushåll som kan betala ett eget boende, men som trots det har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. Under 2021 beviljade Boverket bidrag om 0,45 miljoner för 89 garantier till 13 kommuner. Det innebar en minskning jämfört med 2020, då det beviljade beloppet uppgick till drygt 0,7 miljoner kronor för 146 garantier till 19 kommuner. Antalet bidragsgrundande garantier har de senaste 10 åren varierat mellan 49 och 226 och antalet kommuner mellan 13 och 19.

Insatser på svaga bostadsmarknader

Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Kommuner med svag bostadsmarknad kan ansöka om bidrag hos Boverket till stöd för undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag i ekonomiska svårigheter och till stöd för företag som tillhandahåller bostadstjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Regelverket ändrades 2018 för att anpassa det till EU:s statsstödsregler. Avtal om stöd till omstrukturering av kommunala bostadsföretag som beslutats enligt de tidigare reglerna fortsätter dock att gälla. Vid årsskiftet 2021/2022 återstod ett avtal med en kommun som löper till utgången av 2023. Det återstående åtagandet enligt avtalet uppgår till 4,7 miljoner kronor. Sedan regelverket ändrades 2018 har en handfull kommuner visat intresse för bidraget, men några nya ansökningar har inte kommit in.

Statens Bostadsomvandling AB

Genom att förvärva och omvandla offentligt ägda och privatägda fastigheter, med främsta syfte att säkerställa bostäder till äldre, medverkar Statens Bostadsomvandling AB Sbo (Sbo) till en bostadsmarknad i balans, särskilt på orter med en svag bostadsmarknad. Under 2021 sålde bolaget en fastighet som omfattade 12 lägenheter. Totalt 61 lägenheter i tre kommuner färdigställdes. Sbo bedrev under 2021 verksamhet på 27 orter i totalt 25 kommuner, i form av bl.a. förstudier, ombyggnationer och omvandlingar. I september 2021 beslutade regeringen att överlåta statens samtliga aktier i Vasallen AB (Vasallen) till Sbo genom aktieägartillskott. Vid en extrastämma i oktober 2021 etablerades en koncern, i vilken Sbo är moderbolag och Vasallen utgör dotterbolag. I samband med stämman fick Sbo i uppdrag att effektivt och ansvarsfullt

förvalta Vasallen och därefter avveckla dess verksamhet så snart som möjligt. Detta påverkar inte Sbo:s samhällsuppdrag.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

3.4.1 Effektivare samhällsbyggnadsprocess gynnar bostadsbyggandet

Flera av de insatser som gjorts inom samhällsbyggnadsprocessen har inriktats på att skapa en effektivare och mer sammanhållen process. En effektiv och enhetlig tillämpning av regelverket leder till kortare handläggningstider och färre överklagade beslut, vilket i sin tur bidrar till att uppfylla målet om att underlätta för ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser. Regeringen bedömer att berörda myndigheters insatser sammantaget kommer att leda till en minskning av det totala antalet riksintresseanspråk, och skapa bättre förutsättningar för planering och byggande. Regeringen bedömer vidare att insatserna som har gjorts för att minska riskerna för ras och skred bidrar till ett hållbart byggande.

Den nationella geodataplattformen har möjliggjort för kommuner och andra aktörer att ta del av detaljplaner och byggnadsinformation. Det är ett viktigt steg mot en digital samhällsbyggnadsprocess. Satsningen på nya arbetstillfällen för att förstärka Lantmäteriets verksamhet i Kiruna har inneburit att myndigheten bl.a. har kunnat arbeta mer med kvalitetshöjande åtgärder i fastighetsregistret och hålla en hög utvecklings- och förvaltningstakt, vilket också är en förutsättning för en fortsatt digitalisering av samhällsbyggnadsprocessen. Regeringen bedömer att dessa åtgärder sammantaget bidrar till att uppfylla målet om att underlätta ekonomisk utveckling och främja en långsiktigt god hushållning med naturresurser.

För att uppnå rimliga handläggningstider bedömer regeringen att arbetet inom Lantmäteriets fastighetsbildningsverksamhet måste inriktas på att begränsa ökningen av äldre ärenden genom att handlägga nyinkomna ärenden snabbare än tidigare.

3.4.2 Statliga insatser bidrar till goda och hållbara livsmiljöer

Insatser har genomförts inom området för goda och hållbara livsmiljöer för att bidra till att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö, där en långsiktigt god hushållning med naturresurser främjas. Fler kommuner integrerar stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer, och åtgärderna inom ramen för stadsmiljöavtalen har syftat till att bidra till bättre förutsättningar för att resa med kollektivtrafik och cykel. Flera åtgärder som Rådet för hållbara städer ansvarar för bidrar till ökad kunskap och samordning mellan myndigheter. Regeringen bedömer att en mer samordnad bebyggelse-, transportinfrastruktur- och trafikplanering behövs för att minska transportsektorns klimat- och miljöpåverkan och för att nå etappmålet om en ökad andel gång-, cykel- och kollektivtrafik.

Eftersom den upplevda otryggheten utomhus har varit högre de senaste sex åren jämfört med tidigare år finns skäl att noga följa utvecklingen på området.

3.4.3 Statliga insatser bidrar till en effektivare byggprocess och ett hållbart byggande

Produktionskostnaderna för bostäder ökar fortfarande, och situationen i omvärlden har under senare tid särskilt påverkat kostnadsutvecklingen för byggmaterial. Byggsektorn präglas av bristande konkurrens, med bl.a. låg produktivitet och innovationsgrad. Översynen av Boverkets bygg- och konstruktionsregler bedöms på sikt bidra till

ett snabbare och mer kostnadseffektivt byggande, med ökade möjligheter för innovation och teknisk utveckling. Insatser för att motverka osund konkurrens och arbetslivskriminalitet syftar till att bidra till ett mer effektivt byggande (se även utg.omr. 14).

Utvecklingen av bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan skiljer sig åt mellan olika miljöpåverkansområden. Trenden med en minskad inhemsk klimatpåverkan och förbättrad energiprestanda i byggnadsbeståndet fortsätter. Behovet av energieffektivisering i det äldre byggnadsbeståndet är dock fortsatt stort. Kravet på en klimatdeklaration för byggnader och hållbarhetskriterier vid upphandling av byggentreprenader bedöms kunna påskynda klimatomställningen i bygg- och fastighetssektorn. Bidraget till åtgärder för att minska förekomsten av radon bedöms ha bidragit till en bättre inomhusmiljö i småhusbeståndet, och till att uppfylla miljökvalitetsmålet om en säker strålmiljö (se utg.omr. 20).

Sammantaget bedömer regeringen att de genomförda insatserna stödjer utvecklingen mot ett hållbart byggande, och bidrar till målet om en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi inom byggandet. Insatserna bidrar också till att uppnå flera miljökvalitetsmål (se även utg.omr. 20).

3.4.4 Statens insatser underlättar bostadsbyggande och bidrar till en bättre fungerande bostadsmarknad

Regeringen bedömer att de vidtagna åtgärderna bidrar till att skapa bättre förutsättningar för hushållen att hitta en bostad som svarar mot deras behov. Under 2021 låg byggandet för andra året i rad i nivå med Boverkets byggbehovsberäkning, men det finns fortfarande ett behov av att åtgärda det stora underskott av bostäder som har byggts upp under lång tid. De ändringar i bostadsförsörjningslagen som riksdagen har antagit förväntas förbättra förutsättningarna för såväl kommunernas planering av bostadsförsörjningen, som regeringens uppföljning av riksdagens mål för bostadsmarknaden (prop. 2021/22:95, bet. 2021/22:CU17, rskr. 2021/22:259).

Regeringen anser dock att de vidtagna åtgärderna inte är tillräckliga för att uppnå långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader, där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot deras behov. Det behövs fler bostäder särskilt i vissa delar av landet och framför allt för hushåll som har svårt att få en bostad på marknadens villkor.

3.4.5 De statliga insatserna bidrar till att uppnå de övergripande målen för bostadspolitiken

De vidtagna åtgärderna bedöms ha bidragit till utvecklingen mot att nå de övergripande målen inom bostadspolitiken. Sammantaget anser regeringen dock att målen inte är uppnådda. Ytterligare åtgärder krävs också för att fler hushåll ska få sina bostadsbehov tillgodosedda, för att konsumenternas efterfrågan på bostäder som svarar mot deras behov ska tillgodoses samt för att uppnå en långsiktig hållbarhet i byggandet.

3.5 Politikens inriktning

Sverige ska ha en långsiktig och hållbar bostadspolitik för alla. Fler ska kunna förverkliga sina boendedrömmar och människor ska kunna flytta dit arbeten finns. Det behöver därför byggas fler bostäder över hela landet, som möter människors behov och efterfrågan. Sveriges befolkning har ökat under lång tid, vilket medför behov av ett långsiktigt hållbart bostadsbyggande och ett bättre utnyttjande av det

befintliga beståndet. Fler bostäder behövs för att underlätta för ungdomar att få sin första bostad och för att bidra till flyttkedjor samt lokal och regional utveckling.

För att människors efterfrågan och behov av bostäder ska mötas är det viktigt att det finns ett utbud av olika typer av upplåtelseformer och bostäder som passar i olika skeden av livet. Det ska även vara möjligt att flytta mellan olika boendeformer. Inte minst är det viktigt att det finns möjlighet att ta steget till den ägda bostadsmarknaden. Ett ökat eget ägande innebär att fler känner ett ansvar för sitt boende och sin boendemiljö. Det ska tas fram reformer som möjliggör för fler att äga sitt boende. Reformer för att öka tillgången till byggbar mark ska tas fram och reglerna för att bygga ska förenklas betydligt. Kommuner ska uppmanas och stimuleras att höja sin planberedskap, särskilt vad gäller småhus.

Det är centralt att byggtakten kan upprätthållas för att successivt bygga ikapp det underliggande underskottet av bostäder. Boverket prognostiserar att bostadsbyggandet nästan kommer att möta byggbehovet 2022. Samtidigt är det viktigt att ha beredskap för att omvärldsläget kan påverka byggtakten. Reformer ska genomföras som ger incitament till ökat byggande, inte minst för att tillgängliggöra bostäder för grupper som i dag har svårt att komma in på bostadsmarknaden.

En väl fungerande bostadsmarknad i hela landet är en viktig förutsättning för människors trygghet och livskvalitet, och för en konkurrenskraftig ekonomi. Dessutom behöver barnets rättigheter samt behov för personer med funktionsnedsättning och äldre beaktas vid fysisk planering och stadsutveckling. Förutsättningarna att skapa goda och attraktiva livsmiljöer ser olika ut i olika delar av landet, och en hållbar politik för samhällsplanering, bostäder och byggande måste utformas för att möta utmaningar i så väl storstäder, mindre städer och tätorter som på landsbygd.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

2021	Utfall	15 084	Anslagssparande	5 516
2022	Anslag	20 600[1]	Utgiftsprognos	20 402
2023	**Förslag**	**35 600**		
2024	Beräknat	45 600		
2025	Beräknat	45 600		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser inom det bostadspolitiska området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**20 600**	**20 600**	**20 600**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 000	25 000	25 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**35 600**	**45 600**	**45 600**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 35 600 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 45 600 000 kronor respektive 45 600 000 kronor.

3.6.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

2021	Utfall	3 920	Anslagssparande	8 580
2022	Anslag	12 500[1]	Utgiftsprognos	990
2023	**Förslag**	**12 500**		
2024	Beräknat	12 500		
2025	Beräknat	12 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag med ekonomiska svårigheter och för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för stöd till företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**12 500**	**12 500**	**12 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**12 500**	**12 500**	**12 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 12 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 12 500 000 kronor respektive 12 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att Boverket kan bedriva sitt arbete långsiktigt, med möjlighet att ingå avtal som sträcker sig längre än innevarande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 500 000 kronor 2024–2026.

Tabell 3.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	7 620	4 700	12 500			
Nya åtaganden	1 000	11 100	6 000			
Infriade åtaganden	-3 920	3 300	6 000	-6 000	-3 500	-3 000
Utestående åtaganden	4 700	12 500	12 500			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**12 500**	**12 500**	**12 500**			

3.6.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

2021	Utfall	2 045	Anslagssparande	40 955
2022	Anslag	43 000[1]	Utgiftsprognos	4 952
2023	**Förslag**	**43 000**		
2024	Beräknat	43 000		
2025	Beräknat	43 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som går i borgen för enskilda hushålls skyldighet att betala hyra för sin bostad (kommunala hyresgarantier) och för utgifter för statsbidrag till byggemenskaper.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**43 000**	**43 000**	**43 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**43 000**	**43 000**	**43 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 43 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 43 000 000 kronor respektive 43 000 000 kronor.

3.6.4 1:4 Boverket

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:4 Boverket

Tusental kronor

2021	Utfall	329 691	Anslagssparande	32 416
2022	Anslag	318 330[1]	Utgiftsprognos	334 156
2023	**Förslag**	**288 029**		
2024	Beräknat	296 456[2]		
2025	Beräknat	292 665[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 288 121 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 278 004 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Boverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för internationellt arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Boverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**316 330**	**316 330**	**316 330**
Pris- och löneomräkning[2]	3 692	12 950	20 569
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-31 993	-32 825	-44 234
varav BP23[3]	*-1 300*	*-1 300*	*-1 300*
– STEM:s arbete med informationscentrum	*-1 000*	*-1 000*	*-1 000*
– Adm stöd för innovativa och hållbara samhällsbyggnadsprojekt	*-300*	*-300*	*-300*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**288 029**	**296 456**	**292 665**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera länsstyrelsernas administration av stöd för innovativa och hållbara samhällsbyggnadsprojekt i Västerbottens och Norrbottens län föreslår regeringen att anslaget 1:4 *Boverket* minskas med 300 000 kronor årligen 2023–2030. Anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med motsvarande belopp.

För att finansiera Statens energimyndighets arbete med informationscentrum för hållbart byggande med fokus på energieffektiviserande renovering föreslår regeringen att anslaget 1:4 *Boverket* minskas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* inom utgiftsområde 21 Energi ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 288 029 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Boverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 296 456 000 kronor respektive 292 665 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativa hyresrätter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har sedan tidigare ett bemyndigande att till ett belopp om 8 000 000 000 kronor ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden samt kreditgarantier för lån till kooperativa hyresrättsföreningar som tas upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt. Regeringen bedömer att det under 2023 behövs en garantiram av samma omfattning som för 2022. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 ställa ut kreditgarantier för nybyggnad och ändringar av bostäder, avlösen av kommunala borgensåtaganden och lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

De kreditgarantier som Boverket administrerar är försäkringar som långivare kan teckna för lån till nybyggnad och ändringar av bostäder och vid förvärv av fastighet som ombildas till kooperativ hyresrätt. Garantierna ger långivaren ett skydd mot kreditförluster och minskar behovet av topplån eller egen kapitalinsats för den som bygger bostäder. Kreditgarantierna får utfärdas för

– nybyggnad och ändringar av bostäder
– avlösen av kommunala borgensåtaganden
– lån till kooperativa hyresrättsföreningar
– vissa kommunala åtaganden för boendet.

Bestämmelserna om kreditgarantier finns i förordningen (2020:255) om statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande och förordningen (2002:664) om statligt stöd för vissa kommunala åtaganden för boendet. Finansieringen av dessa garantier sker utanför statens budget genom avgifter som ska täcka både statens förväntade förlust och förvaltningskostnaderna. Avgifterna ska också täcka finansieringen av sådana fastighetsförvärv som Boverket undantagsvis får göra för att skydda statligt garanterade lånefordringar. På dessa avgifter görs ett påslag för att avgifterna inte ska vara så låga att de utgör statsstöd i EU-rättslig mening.

Tabell 3.14 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Boverket

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Garantiavgifter marknadspåslag	-	1 130	1 000	-	-	-
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Garantiavgifter administration	37 202	-965	4 100	5 651	-1 551	34 686

Anm.: Utöver de avgifter som redovisas i tabellen tas en avgift ut för att täcka statens förväntade förlust. Dessa avgiftsintäkter redovisas mot konto i Riksgäldskontoret.

3.6.5 1:5 Statens geotekniska institut

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

2021	Utfall	51 413	Anslagssparande	5 430
2022	Anslag	57 847[1]	Utgiftsprognos	58 934
2023	**Förslag**	**54 369**		
2024	Beräknat	55 722[2]		
2025	Beräknat	56 875[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 54 369 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 54 369 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens geotekniska instituts (SGI) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**56 847**	**56 847**	**56 847**
Pris- och löneomräkning[2]	614	2 044	3 263
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 092	-3 169	-3 235
varav BP23[3]	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Administrationskostnader förebyggande åtgärder	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**54 369**	**55 722**	**56 875**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

SGI stödjer Myndigheten för samhällsskydd och beredskap i bedömningen av kommunernas ansökningar om ersättning för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor. Antalet sådana ansökningar förväntas öka. Anslaget ökas därför med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 15 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 54 369 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens geotekniska institut* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 55 722 000 kronor respektive 56 875 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.17 Avgiftsbelagd verksamhet vid Statens geotekniska institut

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdrags-verksamhet						
Summa uppdrags-verksamhet	-	-	11 854	-	-	-

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten består av uppdragsverksamhet inom geoteknisk och miljögeoteknisk forskning, utveckling och kunskapsförmedling samt rådgivning. Avgifterna disponeras av SGI. Myndighetens uppdragsverksamhet har som ekonomiskt mål att den ska bidra till att täcka verksamhetens kostnader.

3.6.6 1:6 Lantmäteriet

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

2021	Utfall	671 356	Anslagssparande	17 478
2022	Anslag	689 817[1]	Utgiftsprognos	706 041
2023	**Förslag**	**721 241**		
2024	Beräknat	719 332[2]		
2025	Beräknat	734 765[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 700 372 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 699 982 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Lantmäteriets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för riksgränskommissionens arbete med översyn av riksgränsen mellan Sverige och Norge samt för utgifter för bidrag till Onsala rymdobservatorium för att upprätthålla och utveckla den geodetiska infrastrukturen. Anslaget får även användas för att täcka underskottet som uppkom i samband med bolagiseringen av verksamheten Metria.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**688 817**	**688 817**	**688 817**
Pris- och löneomräkning[2]	7 887	26 748	42 507
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	24 537	3 767	3 441
varav BP23[3]	*24 100*	*3 500*	*3 500*
– Ny struktur civilt försvar - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Medel för att hantera underskott efter Metria-försäljning	*20 600*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**721 241**	**719 332**	**734 765**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Lantmäteriet. Anslaget ökas därför med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Efter bildandet av Metria AB har Lantmäteriet haft ett ekonomiskt underskott inom den avgiftsfinansierade verksamheten. Statens aktier i bolaget avyttrades den 1 april 2022. För att täcka det ekonomiska underskottet föreslår regeringen att anslaget 1:6 *Lantmäteriet* ökas med 20 600 000 kronor för 2023.

Regeringen föreslår att 721 241 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Lantmäteriet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 719 332 000 kronor respektive 734 765 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.20 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Lantmäteriet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten						
Offentligrättsliga avgifter						
Expeditionsavgifter	-	-	285 000	-	-	-
Samfällighetsföreningsregistret	-	-	2 000	-	-	-
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Fastighetsbildningsverksamheten	129 000	-44 000	919 000	951 000	-32 000	53 000
Uppdragsverksamhet						
Pantbrevsregistreringen	-12 000	4 000	45 000	38 000	7 000	-1 000
Tjänsteexport	3 000	1 000	59 000	61 000	-2 000	2 000
Myndighetsuppdrag	3 000	-2 000	47 000	50 000	-3 000	-2 000
Uppdrag i anslutning till fastighetsbildningen	11 000	-2 000	27 000	29 000	-2 000	7 000
Avgiftsbelagda verksamheten där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Grundläggande fastighetsinformation och geografisk information	79 000	-15 000	342 000	368 000	-26 000	38 000

Resultatet inom Lantmäteriets avgiftsfinansierade verksamhet skiljer sig åt. Inom fastighetsbildningsverksamheten har ett ekonomiskt överskott byggts upp för att kommande utvecklingskostnader till följd av digitalisering av verksamhetsstödet ska kunna finansieras. Det ackumulerade överskottet inom grundläggande fastighetsinformation och geografisk information kommer successivt att minska till följd av stora utvecklingskostnader.

3.6.7 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tusental kronor

2021	Utfall	79 721	Anslagssparande	225 279
2022	Anslag	1 486 000[1]	Utgiftsprognos	1 402 202
2023	**Förslag**	**350 000**		
2024	Beräknat	840 000		
2025	Beräknat	40 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till energieffektivisering av flerbostadshus. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.22 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Energieffektivisering av flerbostadshus

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**309 000**	**309 000**	**309 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	41 000	531 000	-269 000
varav BP23	*350 000*	*840 000*	*40 000*
– Omfördelning energieffektivisering	*350 000*	*840 000*	*40 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**350 000**	**840 000**	**40 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Stödet för energieffektivisering av flerbostadshus är under avveckling. Regeringen föreslår att medel tillförs för att kunna betala ut stöd till alla som beviljats detta före den 31 december 2022. Därefter kommer inga ansökningar att beviljas.

Regeringen föreslår att 350 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Energieffektivisering av flerbostadshus* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 840 000 000 kronor respektive 40 000 000 kronor.

3.6.8 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

2021	Utfall	3 712 363	Anslagssparande	87 637
2022	Anslag	7 164 000[1]	Utgiftsprognos	4 678 483
2023	**Förslag**	**4 320 000**		
2024	Beräknat	3 710 000		
2025	Beräknat	1 370 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att anordna nya hyresbostäder och bostäder för studerande. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera stöden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 050 000**	**4 050 000**	**4 050 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	270 000	-340 000	-2 680 000
varav BP23	*-580 000*	*3 360 000*	*1 020 000*
– Omfördelning	*-580 000*	*3 360 000*	*1 020 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**4 320 000**	**3 710 000**	**1 370 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande är under avveckling. Regeringen föreslår att medel tillförs för att kunna betala ut stöd till alla som beviljats detta före den 31 december 2022. Därefter kommer inga ansökningar att beviljas.

Regeringen föreslår att 4 320 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 710 000 000 kronor respektive 1 370 000 000 kronor.

4 Konsumentpolitik

4.1 Mål för området

Se avsnitt 2.4.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatet bedöms utifrån indikatorer och bedömningsgrunder som avser upprätthållandet av det konsumentskyddande regelverket, tvistlösning utanför domstol, information och vägledning för konsumenter samt insatser för att främja hållbar konsumtion. De indikatorer som framför allt används vid resultatbedömningen är följande:

- andelen marknadsrättsliga ärenden där företag frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets påpekanden om brister
- andelen produktsäkerhetsrättsliga ärenden där företag frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets påpekanden om brister
- andelen företag som följt Allmänna reklamationsnämndens (ARN) rekommendationer
- antalet besökare på konsumentupplysningstjänsten Hallå konsuments webbplats.

Det bör även beaktas att det utöver insatserna inom konsumentpolitiken finns många andra faktorer som påverkar situationen på konsumentmarknaderna.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Insatser har motverkat olagliga affärsmetoder

Konsumentverket hade 2021 ett större fokus på tillsynsverksamheten än under föregående år. Myndigheten har bevakat marknaderna och identifierat affärsmetoder som bedömts bryta mot regelverket och riskera att leda till skada för konsumenter. Valet av insatser gjordes utifrån en bedömning av möjliga effekter och resursåtgång. Insatserna avsåg bl.a. marknadsföring i sociala medier, oseriösa försäljningsmetoder, påståenden om hälsa och miljö i marknadsföring och återbetalning till följd av inställda flygresor. De omfattade bl.a. marknaderna för resor, elektronisk kommunikation, energi, försäkringar samt kredit- och betaltjänster. Konsumentombudsmannen (KO) drev processer i domstol om bl.a. marknadsföring i sociala medier och marknadsföring av tobaksprodukter. Antalet tillsynsinsatser minskade 2021 jämfört med föregående år. Men eftersom insatserna kan skilja sig mycket åt beroende på vilka affärsmetoder, marknader och branscher de avser, ger enbart antalet insatser inte en rättvisande bild av tillsynens omfattning eller genomslag. Vidare har det förekommit att myndigheten, i stället för att öppna ett tillsynsärende, har fört en dialog med aktuellt företag när en överträdelse bedömts bero på bristande kunskap hos företaget och det funnits en vilja till rättelse. Den främsta indikatorn för resultatbedömningen är därför i vilken utsträckning företag frivilligt rättar sig efter Konsumentverkets påpekanden om brister (se tabell 4.1). En kompletterande indikator är andelen domar där KO helt eller delvis nått framgång.

Tabell 4.1 Konsumentverkets tillsyn av företagens affärsmetoder

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021
Andel frivilliga rättelser[1]	77	77	82	75	75
Andel domar där KO fick rätt[2]	-	82	100	100	100

[1] Andelen marknadsrättsliga ärenden där företag frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets påpekanden om brister.

[2] Andelen domar där Konsumentombudsmannen helt eller delvis nått framgång. Indikatorn började användas av Konsumentverket 2018.

Källa: Konsumentverket.

Andelen frivilliga rättelser var lika hög 2021 som föregående år. KO nådde helt eller delvis framgång i samtliga domar. Det tyder på att tillsynen fortsatt har avsedd effekt och att myndigheten, genom sin metod för identifiering och värdering av överträdelser, motverkade överträdelser av regler och begränsade förekomsten av affärsmetoder som orsakar stora problem för konsumenterna. Konsumentverkets tillsyn av marknadsföring och avtalsvillkor har granskats av Riksrevisionen, som bedömt att myndigheten i huvudsak bedriver en ändamålsenlig tillsyn (RiR 2022:13).

Fastighetsmäklarinspektionen behövde under 2021 lägga mycket resurser på registrering av fastighetsmäklarföretag i enlighet med kraven i den nya fastighetsmäklarlagen (2021:516). Samtidigt fortsatte antalet anmälningar mot fastighetsmäklare att öka kraftigt. Myndigheten avgjorde fler tillsynsärenden under 2021 än under föregående år. Eftersom mycket resurser behövde läggas på registrering av fastighetsmäklarföretag inleddes dock färre ärenden på myndighetens initiativ under 2021 än 2020. En indikator på tillsynens betydelse för att upprätthålla efterlevnaden av regelverket är andelen beslut om disciplinpåföljd som fattats av Fastighetsmäklarinspektionen, och som efter överklagande av berörd mäklare lett till att domstolen fastställt myndighetens beslut eller beslutat om annan påföljd (se tabell 4.2).

Tabell 4.2 Fastighetsmäklarinspektionens tillsyn

Procent, antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Andel fastställda beslut[1]	74	76	68	95	80	78	83	89
Antal anmälningar	303	378	416	528	566	587	1349	1841

[1] Andelen beslut av Fastighetsmäklarinspektionen där fastighetsmäklare överklagat och där domstolen fastställt Fastighetsmäklarinspektionens bedömning av överträdelse och påföljd eller fastställt Fastighetsmäklarinspektionens bedömning men beslutat om annan påföljd.

Källa: Fastighetsmäklarinspektionen.

Andelen överklagade beslut där domstol prövat Fastighetsmäklarinspektionens beslut och fastställt eller beslutat om annan påföljd ökade något 2021 jämfört med föregående år.

4.3.2 Risker med farliga produkter har motverkats

Konsumentverkets insatser för att motverka farliga produkter har grundat sig på riskanalyser om produkters bristande säkerhet. Förutom ett fortsatt tydligt fokus på produkter som riktar sig till barn prioriterades 2021 bl.a. estetiska injektionsbehandlingar. Nästan tre fjärdedelar av ett stort antal kontrollerade tjänster av detta slag bedömdes kunna leda till personskador och Konsumentverket fattade flera tvingande beslut om att åtgärda de identifierade bristerna. Den centrala indikatorn för att bedöma Konsumentverkets arbete med produktsäkerhet är andelen frivilliga rättelser efter påpekanden om brister från myndigheten (se tabell 4.3).

Tabell 4.3 Konsumentverkets tillsyn av produkters säkerhet

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021
Andel frivilliga rättelser[1]	98	88	94	83	69

[1] Andelen företag som frivilligt rättat sig efter Konsumentverkets påpekanden om brister.

Källa: Konsumentverket.

Andelen frivilliga rättelser var lägre 2021 än föregående år. Det berodde främst på att en ovanligt stor andel av de aktörer som utför estetiska injektionsbehandlingar var ovilliga att rätta sig efter Konsumentverkets beslut. De insatser som myndigheten genomförde ledde till att förekomsten av farliga varor och tjänster minskade.

4.3.3 En effektiv tvistlösning utanför domstol

Som en följd av den stora ärendetillströmningen hos ARN under 2020, med många omfattande och komplicerade ärenden, hade myndigheten ett stort antal öppna ärenden i början av 2021. På grund av en fortsatt förbättrad produktivitet, och en ökning av myndighetens anslag, kunde antalet öppna ärenden halveras under året. Samtidigt var ärendetillströmningen fortsatt hög. Den stora mängden ärenden från 2020 medförde också att den genomsnittliga handläggningstiden ökade. Kravet på myndigheten att tvister ska avgöras inom 90 dagar från det att ärendet är klart för avgörande uppfylldes emellertid. Den centrala indikatorn för ARN:s bidrag till genomförandet av konsumentpolitiken är andelen av myndighetens beslut som följts av företagen (se tabell 4.4). ARN fattade under 2021 flera vägledande beslut som bidrar till utvecklingen av rättspraxis på konsumentområdet, bl.a. om företags skyldigheter på marknaderna för resor och spel samt företags rätt att kräva ränta och betalning för påminnelseavgifter.

Den 7 april 2022 antog riksdagen förslagen i propositionen En ny konsumentköplag (prop. 2021/22:85, bet. 2021/22:CU3, rskr. 2021/22:212). Den nya lagen, som trädde i kraft den 1 maj 2022, anpassar svensk rätt till EU:s nya regler om konsumentköp. Den innebär ett stärkt konsumentskydd som är mer anpassat till dagens digitaliserade konsumentmarknader, bl.a. genom att tiden för säljarens ansvar att bevisa att ett fel inte fanns vid köpet förlängs från sex månader till två år.

Tabell 4.4 ARN:s prövning av tvister

Procent, antal

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Andel beslut som följts av företagen	77	81	78	79	79	77	77	78
Antal inkomna ärenden	11 396	12 035	13 537	14 363	17 575	20 713	27 863	19 699
Antal avgjorda ärenden	10 795	11 967	13 694	14 411	15 636	20 087	25 037	24 276
Mediantid i dagar för genomströmning[1]	183	155	85	73	84	78	58	77

[1] För åren 2014–2018 anges genomsnittlig genomströmningstid, därefter anges mediantid.

Källa: Allmänna reklamationsnämnden.

Företagens följsamhet till ARN:s beslut var hög och är stabil över tid.

4.3.4 Ett välanvänt och effektivt konsumentstöd

Konsumentverkets stöd till konsumenter tillhandahölls främst inom ramen för upplysningstjänsten Hallå konsument genom både information och individuell vägledning bl.a. per telefon och e-post. Under slutet av 2020 gjordes förändringar av

webbplatsen hallakonsument.se för att bättre omhänderta de vanligaste frågorna från konsumenterna. Detta innebar att webbplatsen under 2021 var bättre anpassad till konsumenternas behov än tidigare. Tjänsten ECC Sverige, som ger stöd till konsumenter som har problem vid gränsöverskridande handel inom EU och med Norge, Island och Storbritannien, har i hög grad integrerats med Hallå konsument för att skapa en gemensam väg för konsumenter till Konsumentverkets stöd. För att konsumenter ska hitta till stödet behövde myndigheten löpande arbeta med sökordsoptimering. Under 2021 säkerställde myndigheten också att dess webbplatser och anmälningsfunktion uppfyller kraven på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Konsumenters kännedom om stödet sjönk 2021 jämfört med föregående år, då den var ovanligt hög på grund av stor medial uppmärksamhet. Även om nöjdheten bland användarna var något lägre 2021 jämfört med 2020 var en majoritet av de konsumenter som lämnat synpunkter på stödet nöjda. Efterfrågan på den individuella vägledningen var fortsatt stor och användarnas förväntningar höga. Konsumenterna hade också många komplexa och tidskrävande frågor. I kombination med ett nytt ärendehanteringssystem, och arbetsförhållandena under pandemin, medförde detta något längre svarstider.

Konsumentverkets stöd till kommunernas konsumentverksamhet användes av nästan alla budget- och skuldrådgivare samt konsumentvägledare, och omkring 80 procent ansåg sig ha nytta av stödet. Deltagarantalet vid myndighetens utbildningar låg kvar på samma nivå som tidigare år, och deltagarna var nöjda. Det pågående uppdraget om ett behovsanpassat konsumentstöd (Fi2020/00663) har medfört att Konsumentverket har utvidgat sina stödinsatser. Uppdraget syftar till att ytterligare aktörer ska kunna bidra till att fler konsumenter nås av det stöd som Konsumentverket erbjuder, så att konsumenter i särskilt behov av stöd, t.ex. på grund av funktionsnedsättning, kan få hjälp. En central indikator för konsumentstödets räckvidd är antalet besök på webbplatsen hallakonsument.se. Ytterligare en indikator är antalet konsumenter som fått svar på frågor vid individuell vägledning (se tabell 4.5).

Tabell 4.5 Hallå konsument: webbesök och frågor

Antal, procent

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal besök på hallakonsument.se	1 600 000	2 000 000	2 400 000	2 900 000	3 300 000	2 300 000
Antal frågor	94 000	97 000	100 100	99 100	99 700	70 000
varav andel kvinnor	-	50	50	49	51	50
varav andel män	-	50	50	51	49	50

Källa: Konsumentverket.

Förändringarna av webbtjänsten minskar jämförbarheten med tidigare år. Antalet besök på webbplatsen minskade till en nivå som motsvarar nivåerna före pandemin och antalet registrerade frågor besvarade av Hallå konsuments individuella vägledning minskade också. Det senare berodde dock till stor del på att varje fråga i det nya ärendehanteringssystemet numera endast registreras en gång, även om den leder till flera kontakttillfällen. Den individuella vägledningen användes liksom tidigare år i samma utsträckning av kvinnor och män.

4.3.5 Insatser främjade miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion

Genom sin tillsyn motverkade Konsumentverket felaktiga påståenden om produkters miljöegenskaper. Myndigheten deltog bl.a. i ett projekt inom det europeiska konsumentskyddssamarbetet där miljöpåståenden granskades. Myndigheten genomförde vidare både tematiska och löpande tillsynsinsatser på detta område. Det ledde bl.a. till

frivillig rättelse i 16 tillsynsärenden och till att KO väckte talan i domstol, där myndigheten nådde framgång och bidrog till att skapa praxis på området. Myndigheten genomförde flera möten med företag om miljöpåståenden i marknadsföring och spred sådan information till företag och relevanta aktörer. Antalet besök på sidor på myndighetens webbplats som riktar sig till företag och handlar om miljöpåståenden ökade kraftigt.

Konsumentverket konstaterade i rapporten Uppdrag att främja spridning och vidareutveckling av information om miljömässigt hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi (Fi2022/02249) att arbetet med att öka andra myndigheters och organisationers kännedom om myndighetens information har resulterat i att antalet besök på miljörelaterade sidor på webbplatsen hallakonsument.se har ökat. Myndigheten bidrog också till Naturvårdsverkets kampanj Textilsmart genom information på webbplatsen hallakonsument.se och i sociala medier. En uppföljning visade att konsumenters kunskap, attityd och beteenden ändrats i en riktning som kan främja en mer hållbar textilkonsumtion.

Efterfrågan på produkter märkta med det nordiska miljömärket Svanen ökade kraftigt under 2021. Kriterierna skärptes för sju produktgrupper. Marknadsföringskampanjen ”Svana”, som har till syfte att öka kännedomen och användningen av miljömärket Svanen, fortsatte med fokus på sociala medier och fick stort genomslag. Även efterfrågan på produkter märkta med EU Ecolabel ökade kraftigt jämfört med föregående år.

Konsumentverkets tillsyn av kreditprövningar och marknadsföringen av alkohol och tobak resulterade i flera ärenden och domstolsprövningar med rättelser och domar i enlighet med myndighetens talan. Myndigheten genomförde också insatser för att öka kännedomen om den hjälp som den kommunala budget- och skuldrådgivningen ger, för att på så sätt minska riskerna för överskuldsättning. Informationen fick stor spridning. Fastighetsmäklarinspektionen lade mer vikt vid arbetet med att motverka penningtvätt än tidigare och tog bl.a. fram nya föreskrifter och allmänna råd samt deltog i samverkan med bl.a. Polismyndigheten. Myndighetens disciplinnämnd återkallade registreringen för en fastighetsmäklare till följd av bristande efterlevnad av lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Antalet besök på Money from Sweden, Konsumentverkets webbaserade tjänst för jämförelser av avgifter för att skicka pengar från Sverige till andra länder, minskade 2021 jämfört med 2020. Besökarna stannade dock en längre tid än tidigare på webbplatsen, vilket indikerar att tjänsten nådde dem som är intresserade av den. Avgifterna för att skicka pengar minskade betydligt 2021, och var de lägsta sedan tjänsten lanserades 2014, vilket är i linje med delmål 10.C i Agenda 2030 om att minska transaktionskostnaderna för migranters remitteringar.

En stor del av det statsbidrag som Konsumentverket förmedlar till organisationer verksamma på konsumentområdet riktades, i likhet med tidigare år, till insatser för en mer miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. Myndigheten beviljade 2021 för första gången bidrag för två år. Utifrån slutredovisningarna från mottagarna av tidigare statsbidrag bedömde Konsumentverket att syftet med bidragen uppnåddes.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Arbetet med att motverka affärsmetoder som försämrar marknadernas funktionssätt och riskerar att skada konsumenter har gett resultat i form av rättelser av flertalet av de företag som var föremål för tillsyn. Konsumentverkets prioriteringsmetod bedöms ha varit till stor nytta vid valet av insatser inom det mycket breda ansvarsområdet, och

myndighetens information till företag om regelverket har spridits aktivt och målgruppsinriktat. Domar i rättsprocesser initierade av KO har både visat att myndighetens bedömningar håller en hög kvalitet och skapat viktig praxis för tolkningen av regelverket. Fastighetsmäklarinspektionens nya uppgifter och den kraftiga ökningen av antalet anmälningar har inneburit utmaningar för myndigheten, men tillsynen har varit välfungerande. Den stabila nivån på följsamheten till ARN:s beslut visar att myndighetens verksamhet har fungerat väl, trots en fortsatt hög ärendetillströmning och fler komplicerade ärenden. ARN bedöms genom sin effektiva prövning av tvister och sina vägledande avgöranden ha bidragit till att konsumenterna kunnat ta tillvara sina rättigheter och till ytterligare viktig praxis på konsumentområdet. Konsumentverkets och ARN:s verksamheter har också hindrat företag från att skaffa sig fördelar gentemot sina konkurrenter genom att inte följa de konsumentskyddande reglerna. Konsumentverkets upplysningstjänst Hallå konsument, och myndighetens övriga informationsarbete, bedöms ha lett till att konsumenter har fått det stöd de behöver för att agera mer välinformerat. Stödet till den kommunala konsumentverksamheten har varit välanvänt och uppskattat av användarna. Sammantaget bedöms tillsyns-, tvistlösnings- och konsumentstödsverksamheterna ha lett till betydligt mer välfungerande konsumentmarknader.

Många verksamheter bidrar till måluppfyllelsen för de delar av det konsumentpolitiska målet som rör hållbar konsumtion, ibland på flera sätt. Dessutom utgör väl fungerande konsumentmarknader i sig en viktig del i arbetet med att uppnå en ekonomiskt hållbar konsumtion, och arbetet med produktsäkerhet bidrar till att uppnå en socialt hållbar konsumtion.

Konsumentverkets omfattande insatser för att motverka att företag gör felaktiga påståenden om produkters miljöegenskaper bedöms ha bidragit till en mer miljömässigt hållbar konsumtion. Konsumentverkets riktade satsning för att nå ut med information om miljömässigt hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi till aktörer som i sin tur kan vidareförmedla informationen, bedöms ha fått visst genomslag i form av ökad spridning och användning av myndighetens information. Miljömärkningarna Svanen och EU Ecolabel bedöms ha stimulerat utveckling och användning av produkter som ur miljösynpunkt är bättre än andra jämförbara produkter, och den ökade efterfrågan på miljömärkta produkter, visar att fler konsumenter har gjort mer miljömässigt hållbara val. Regeringen gör sammantaget bedömningen att de genomförda insatserna har bidragit till en mer miljömässigt hållbar konsumtion.

Konsumentverkets tillsyn av marknadsföringen av alkohol och tobak bedöms ha minskat riskerna för otillåten marknadsföring som kan bidra till ökad konsumtion av sådana produkter, och har därmed förebyggt negativa konsekvenser för individer och för samhället av sådan konsumtion. Stödet till kommunernas budget- och skuldrådgivning bedöms ha bidragit till att förebygga överskuldsättning och den sociala problematik den medför. Sammantaget bedöms insatserna ha bidragit till en mer socialt hållbar konsumtion.

Konsumentverkets tillsyn på kreditområdet bedöms ha minskat risken för att konsumenter, till följd av aggressiv marknadsföring eller brister i kreditprövningen, tar större lån än de klarar av att betala tillbaka. Jämförelsetjänsten Money from Sweden bedöms ha bidragit till sänkta transaktionskostnader för remitteringar till utlandet, och till att mer pengar når fram till mottagarna, eftersom transaktionskostnaden oftast utgör en inte obetydlig andel av det skickade beloppet. Fastighetsmäklarinspektionens arbete bedöms ha bidragit till att förekomsten av penningtvätt vid fastighetsaffärer minskat. Detta bedöms sammantaget ha bidragit till en mer ekonomiskt hållbar konsumtion.

Statsbidrag har fördelats till organisationer och verksamheter som arbetar för någon eller flera av hållbarhetsdimensionerna. Konsumentverkets uppföljning av använd-

ningen av medlen visar att de används för de avsedda syftena. Statsbidragen bedöms därmed ha bidragit till att uppnå en såväl miljömässigt som socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion.

4.5 Politikens inriktning

Konsumentmarknaderna fortsätter att utvecklas snabbt, med växande e-handel och omfattande digital marknadsföring. Rysslands invasion av Ukraina och spridningen av covid-19 har dessutom bidragit till kraftigt höjda priser på många varor och tjänster och längre leveranstider, vilket påverkar konsumenterna. För att möta denna utveckling är det viktigt med effektiv tillsyn över konsumentmarknaderna och att konsumenter har tillgång till information och vägledning, samt till ett kostnadseffektivt och rättssäkert tvistlösningsförfarande och arbete för att motverka överskuldsättning. Konsumentpolitiken har genom bl.a. tillsyn och information också betydelse för arbetet för en hållbar utveckling.

4.5.1 Arbetet mot överskuldsättning fortsätter

De senaste åren har hushållens skulder ökat i snabb takt. Bland annat har antalet konsumentkrediter och andra lån utan säkerhet ökat. Detta har bidragit till ökade risker för överskuldsättning. Riskerna för ytterligare ökad skuldsättning bedöms vara stora 2023 på grund av det generellt pressade ekonomiska läget, som är påverkat av olika omvärldsfaktorer. Arbetet mot överskuldsättning bör därför stärkas. En särskild utredare fick i november 2021 i uppdrag att granska marknaden för konsumentkrediter och lämna förslag på åtgärder för att minska riskfylld kreditgivning och motverka överskuldsättning (dir. 2021:108).

Europeiska kommissionen lämnade i juli 2021 ett förslag till ett nytt direktiv om konsumentkrediter. I förhandlingarna verkar Sverige för ett högt och balanserat konsumentskydd och för bestämmelser som är moderna, ändamålsenliga och anpassade till digitaliseringen. I propositionen Stark kundautentisering vid fakturabetalningar online (prop. 2022/23:9) föreslås att Konsumentverkets tillsyn av konsumentkreditinstituten följer konsumentkreditlagen (2010:1846) ska flyttas till Finansinspektionen. Detta innebär att alla näringsidkare som bedriver tillståndspliktig verksamhet ska omfattas av Finansinspektionens tillsyn. Enligt förslaget ska Konsumentverket emellertid fortsätta utöva tillsyn över de näringsidkare som ger krediter till konsumenter, men vars huvudsakliga verksamhet är någon annan än kreditgivning, samt marknadsrättslig tillsyn över samtliga aktörer som lämnar krediter till konsumenter.

4.5.2 Tillsyn är fortsatt prioriterad

Arbetet med att kontrollera att det konsumentskyddande regelverket följs kommer att fortsätta vara prioriterat. Sedan den 1 september 2022 gäller nya regler som ger Konsumentverket möjlighet att använda skarpare sanktioner när företag bryter mot centrala delar av regelverket, bl.a. när det gäller marknadsföring (prop. 2021/22:174, bet. 2021/22:CU19, rskr. 2021/22:308). Regeringen kommer att bevaka Konsumentverkets arbete med att kontrollera att det konsumentskyddande regelverket följs. Detta gäller bl.a. samarbetet med tillsynsmyndigheter i andra europeiska länder.

För att stärka förutsättningarna för Fastighetsmäklarinspektionens arbete med att utöva tillsyn över fastighetsmäklarföretag och att motverka penningtvätt vid fastighetsaffärer föreslås att myndighetens anslag ökas fr.o.m. 2023.

4.5.3 Säkra varor och tjänster

Förhandlingarna om Europeiska kommissionens förslag till en förordning om allmän produktsäkerhet väntas kunna avslutas under 2023. Sverige verkar för höga säkerhetskrav på produkter och för att undvika onödig ökad administrativ belastning på företag och marknadskontrollmyndigheter.

4.5.4 Goda möjligheter för konsumenter att få tvister med företag prövade

ARN har genom ökat anslag och effektiviseringar i verksamheten hittills kunnat hantera den höga ärendetillströmningen till myndigheten. Regeringen kommer att fortsätta bevaka myndighetens situation och noggrant följa dess arbete. Utredningen om genomförande av EU-direktivet om grupptalan till skydd för konsumenters kollektiva intressen lämnade sitt betänkande i juli 2022 (SOU 2022:42). Betänkandet har remitterats och förslagen bereds i Regeringskansliet.

4.5.5 Konsumentvägledning till utsatta konsumenter

Den vägledning som ges av Konsumentverket genom upplysningstjänsten Hallå konsument och av den kommunala konsumentvägledningen fortsätter att vara viktig för många konsumenter. En stor utmaning är att nå ut med vägledning och att ge stöd på ett effektivt sätt. Regeringen kommer därför att noggrant följa Konsumentverkets arbete med konsumentvägledning. Konsumentverket har i uppdrag att identifiera och stödja samhällsaktörer som, vid sidan av den kommunala konsumentvägledningen, har förutsättningar att hjälpa konsumenter i särskilt behov av stöd, exempelvis det civila samhällets organisationer (Fi2020/00663).

4.5.6 Miljömässigt hållbar konsumtion

Konsumenter kan bidra till att uppnå en mer miljömässigt hållbar och cirkulär konsumtion. Av Konsumentverkets redovisning av regeringsuppdraget att identifiera hinder för hållbar konsumtion framgår dock att det kan vara svårt för konsumenter att agera hållbart och cirkulärt (KOV 2021:2). Regeringen kommer att fortsätta följa Konsumentverkets arbete med att minska dessa hinder.

Europeiska kommissionen har presenterat ett förslag till direktiv om mer konsumentmakt i den gröna omställningen genom bättre skydd mot otillbörliga affärsmetoder och bättre information. Sverige delar kommissionens bedömning att information om produkters hållbarhet och reparerbarhet kan förbättra konsumenternas möjligheter att göra välinformerade val, och att det är viktigt att motverka felaktiga miljöpåståenden. Förhandlingar pågår och kommissionen väntas presentera ytterligare förslag som syftar till att uppnå en mer hållbar konsumtion.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Konsumentverket

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor

2021	Utfall	168 110	Anslagssparande	693
2022	Anslag	169 873[1]	Utgiftsprognos	163 335
2023	**Förslag**	**171 338**		
2024	Beräknat	176 998[2]		
2025	Beräknat	180 270[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 173 296 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 173 295 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konsumentverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**169 873**	**169 873**	**169 873**
Pris- och löneomräkning[2]	1 555	5 217	8 454
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-90	1 908	1 943
varav BP23[3]	*-90*	*1 910*	*1 910*
– Tillsyn av nya nikotinprodukter	*250*	*250*	*250*
– Tillgänglighetsdirektivet		*2 000*	*2 000*
– Tillsyn över tillståndspliktiga aktörers kreditprövningar	*-340*	*-340*	*-340*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**171 338**	**176 998**	**180 270**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget 2:1 *Konsumentverket* ökas med 250 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av nya regler om nikotinprodukter som trädde i kraft den 1 augusti 2022 och som innebär att Konsumentverket får nya tillsynsuppgifter.

Genomförande av Europaparlamentet och rådets direktiv (EU)2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighet för produkter och tjänster kommer att medföra nya uppgifter för Konsumentverket. Anslaget 2:1 *Konsumentverket* beräknas därför ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2024.

Regeringen föreslår även att anslaget 2:1 *Konsumentverket* minskas med 340 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av att ansvaret för tillsynen över tillståndspliktiga aktörers kreditprövningar flyttas från Konsumentverket till Finansinspektionen.

Regeringen föreslår att 171 338 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Konsumentverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 176 998 000 kronor respektive 180 270 000 kronor.

4.6.2 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

2021	Utfall	55 636	Anslagssparande	-518
2022	Anslag	53 792[1]	Utgiftsprognos	53 061
2023	**Förslag**	**54 447**		
2024	Beräknat	55 640[2]		
2025	Beräknat	56 682[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 54 447 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 54 447 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Allmänna reklamationsnämndens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förlag

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**53 792**	**53 792**	**53 792**
Pris- och löneomräkning[2]	655	1 848	2 890
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**54 447**	**55 640**	**56 682**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 54 447 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Allmänna Reklamationsnämnden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 55 640 000 kronor respektive 56 682 000 kronor.

4.6.3 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

2021	Utfall	30 273	Anslagssparande	438
2022	Anslag	30 642[1]	Utgiftsprognos	31 276
2023	**Förslag**	**31 951**		
2024	Beräknat	32 769[2]		
2025	Beräknat	33 459[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 31 951 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 31 951 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Fastighetsmäklarinspektionens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**30 642**	**30 642**	**30 642**
Pris- och löneomräkning[2]	309	1 101	1 770
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	1 026	1 047
varav BP23[3]	*1 000*	*1 000*	*1 000*
– Tillskott tillsyn Fastighetsmäklarföretagen	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**31 951**	**32 769**	**33 459**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

För att ytterligare stärka Fastighetsmäklarinspektionens arbete med att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism föreslås anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* ökas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 31 951 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 32 769 000 kronor respektive 33 459 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Enligt fastighetsmäklarlagen (2021:516) har Fastighetsmäklarinspektionen rätt att ta ut registreringsavgifter från fastighetsmäklare och fastighetsmäklarföretag i form av ansökningsavgift och årlig avgift.

Tabell 4.12 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Fastighetsmäklarinspektionen

Tusentals kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamhet där intäkterna inte disponerades av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Ansökningsverksamheten mäklare	-9 628	-2 036	2 175	3 119	-1020	-12 684
Tillsynsverksamheten mäklare	19 810	7 044	22 200	17 671	4 094	30 949
Ansökningsverksamheten företag	3 651	-1 525	290	1 559	-1 308	818
Tillsynsverksamheten företag		-5 496	6 500	8 836	-2 553	-8 049
Summa	13 833	-2 013	31 165	31 185	-786	11 034

Källa: Fastighetsmäklarinspektionen.

Det positiva ackumulerade resultatet beror på att intäkterna från de årliga avgifterna till Fastighetsmäklarinspektionen har ökat snabbare än kostnaderna för myndighetens verksamhet. Regeringen följer utvecklingen.

4.6.4 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

2021	Utfall	17 302	Anslagssparande	257
2022	Anslag	13 559[1]	Utgiftsprognos	13 429
2023	**Förslag**	**13 559**		
2024	Beräknat	13 559		
2025	Beräknat	13 559		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det civila samhällets organisationer som på olika sätt främjar konsumenternas intressen samt för statsbidrag till standardiseringsarbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**13 559**	**13 559**	**13 559**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**13 559**	**13 559**	**13 559**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 559 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 13 559 000 kronor respektive 13 559 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 19 700 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag

Organisationer som främjar konsumenternas intressen och som får bidrag inom ramen för anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* kan ha behov av att planera sin verksamhet för kommande år. Beslut om sådana bidrag bör av denna anledning kunna omfatta en längre period än ett år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 19 700 000 kronor för 2024 och 2025.

Tabell 4.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	0	6 059	19 700		
Nya åtaganden	6 059	19 700	12 100		
Infriade åtaganden	0	-6 059	-12 100	-13 100	-6 600
Utestående åtaganden	6 059	19 700	19 700		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**15 000**	**19 700**	**19 700**		

4.6.5 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tusental kronor

2021	Utfall	4 374	Anslagssparande	
2022	Anslag	4 374[1]	Utgiftsprognos	4 374
2023	**Förslag**	**3 124**		
2024	Beräknat	3 124		
2025	Beräknat	3 124		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till utveckling av miljömärkningskriterier för konsumentprodukter och vid behov till information om märkningen. Statsbidraget betalas till Miljömärkning Sverige AB, som ansvarar för det nordiska miljömärkningssystemet Svanen och miljömärket EU Ecolabel i Sverige.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 374**	**4 374**	**4 374**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 250	-1 250	-1 250
varav BP23	*-1 250*	*-1 250*	*-1 250*
– Tillskott tillsyn Fastighetsmäklarföretagen	*-1 250*	*-1 250*	*-1 250*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 124**	**3 124**	**3 124**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera en förstärkning av anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* föreslås att anslaget 2:5 *Bidrag till miljömärkning av produkter* minskas med 1 250 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 3 124 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Bidrag till miljömärkning av produkter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 124 000 kronor respektive 3 124 000 kronor.

Utgiftsområde 19

Regional utveckling

Utgiftsområde 19 – Regional utveckling

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Regional utveckling ... 5
- 2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
- 2.2 Utgiftsutveckling ... 6
- 2.3 Skatteutgifter ... 6
- 2.4 Mål för utgiftsområdet ... 7
- 2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 8
- 2.6 Resultatredovisning ... 10
  - 2.6.1 Redovisning av indikatorer för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län ... 11
  - 2.6.2 Regionalt utvecklingsarbete – regionerna har prioriterat hållbarhet ... 20
  - 2.6.3 Ökad förmåga hos regionerna att bedriva regionalt kompetensförsörjningsarbete ... 21
  - 2.6.4 Stöd till kommersiell service i gles- och landsbygder ... 22
  - 2.6.5 Selektiva regionala företagsstöd för kapitalförsörjning ... 24
  - 2.6.6 Regionalt transportbidrag ... 27
  - 2.6.7 EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020 ... 29
- 2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 35
  - 2.7.1 Den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län visar på stora och i vissa fall ökade skillnader i utveckling mellan länen och mellan kommuntyper ... 36
  - 2.7.2 Viktigt med en bredd av insatser inom andra utgiftsområden ... 36
  - 2.7.3 Regionalt utvecklingsarbete och regionalfondsprogrammen har bidragit till omställningen till en hållbar regional utveckling ... 37
  - 2.7.4 Regionalt transportbidrag som kompensation för kostnadsnackdelar ... 40
- 2.8 Politikens inriktning ... 40
  - 2.8.1 En politik för hållbar regional utveckling i hela landet ... 40
  - 2.8.2 EU:s sammanhållningspolitik ... 41
- 2.9 Budgetförslag ... 42
  - 2.9.1 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder ... 42
  - 2.9.2 1:2 Transportbidrag ... 44
  - 2.9.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020 ... 45
  - 2.9.4 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027 ... 46

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 19 Regional utveckling enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Regionala utvecklingsåtgärder	1 993 337
1:2 Transportbidrag	450 864
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 440 000
1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	650 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**4 534 201**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Regionala utvecklingsåtgärder	3 840 000	2024–2030
1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027	3 900 000	2024–2030
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**7 740 000**	

2 Regional utveckling

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 19 Regional utveckling omfattar insatser i form av projektverksamhet, regionala företagsstöd och stöd till kommersiell service samt utbetalningar från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning.

Statliga myndigheter och andra statliga aktörer som har verksamheter av särskild betydelse för möjligheterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål anges i tabell 2.1.

Tabell 2.1 Statliga myndigheter och andra statliga aktörer som har verksamheter av särskild betydelse för möjligheterna att uppnå den regionala utvecklingspolitikens mål

Affärsverket svenska kraftnät	Riksarkivet
Almi AB	RISE Research Institutes of Sweden AB
Arbetsförmedlingen	Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige
Boverket	Sametinget
Ekonomistyrningsverket	Sjöfartsverket
Folkhälsomyndigheten	Skogsstyrelsen
Försäkringskassan	Statens energimyndighet
Jämställdhetsmyndigheten	Statens jordbruksverk
Konstnärsnämnden	Statens kulturråd
Livsmedelsverket	Statens skolverk
Luftfartsverket	Statistiska centralbyrån
länsstyrelserna	Stiftelsen Svenska Filminstitutet
Myndigheten för digital förvaltning	Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)
Myndigheten för kulturanalys	
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	Sveriges geologiska undersökning
	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	Tillväxtverket
Myndigheten för yrkeshögskolan	Trafikanalys
Naturvårdsverket	Trafikverket
Patent- och registreringsverket	Transportstyrelsen
Pensionsmyndigheten	universitet och högskolor
Polismyndigheten	Universitetskanslersämbetet
Post- och telestyrelsen	Verket för innovationssystem
Riksantikvarieämbetet	

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Regionala utvecklingsåtgärder	1 531	1 984	1 658	**1 993**	2 028	2 087
1:2 Transportbidrag	415	508	521	**451**	451	456
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 278	1 600	1 456	**1 440**	260	
1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027		650		**650**	1 080	1 545
Totalt för utgiftsområde 19 Regional utveckling	**3 224**	**4 742**	**3 634**	**4 534**	**3 819**	**4 088**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgifterna för 2021 inom utgiftsområdet blev 950 miljoner kronor lägre än anvisade medel. Det beror främst på att utgifterna för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* blev låga på grund av en lägre utbetalningstakt än beräknat. Det beror även på att programmen som finansieras av anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* inte startade under 2021, som beräknat.

Prognosen för 2022 är att utgifterna inom utgiftsområdet blir 1 078 miljoner kronor lägre än anvisat. Det beror framför allt på att utgifterna för anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* beräknas utebli. Anledningen är att starten av programmen kommit i gång senare än tidigare förväntat.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2023 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 19 Regional utveckling

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	3 619
Verksamhetsutgifter[2]	654
Investeringar[3]	261
Summa utgiftsram	**4 534**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2022 (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	2022	2023
Avdrag för bidrag till regionala utvecklingsbolag	-	-
Regional nedsättning av egenavgifter	70	80
Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter	610	640
Nedsatt energiskatt på el i vissa kommuner	720	720
Skattereduktion för boende i vissa glest befolkade områden	1 350	1 340
Totalt för utgiftsområdet	**2 750**	**2 780**

Anm.: - innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19, bet. 2019/20:NU2, rskr. 2019/20:113). För en beskrivning av målet se budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.4).

Insatser inom andra utgifts- och politikområden

I princip samtliga politikområden är av betydelse för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken. En bredd av insatser är därmed viktigt, dvs. betydligt fler insatser än de som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Tvärsektoriell styrning av resurser inom många utgiftsområden samt regional hänsyn och ett territoriellt perspektiv är av betydelse för att skapa mer ändamålsenliga insatser för att nå såväl målet för den regionala utvecklingspolitiken som andra mål. Se tabell 2.5 för andra utgiftsområden med mål som har beslutats av riksdagen som är av särskild betydelse för de strategiska områdena och prioriteringarna för den regionala utvecklingspolitiken 2021–2030. Under avsnitt 2.7.2 redovisas insatser inom andra utgiftsområden som regeringen bedömer har särskilt bidragit till målet för den regionala utvecklingspolitiken. En redovisning av resultat av insatser inom andra utgifts- och politikområden samt insatsernas regionala effekter görs däremot inte inom ramen för utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Tabell 2.5 Andra utgiftsområden med mål som har beslutats av riksdagen som är av särskild betydelse för de strategiska områdena och prioriteringarna för den regionala utvecklingspolitiken

Strategiska områden 2021–2030	Utgiftsområden och områden med mål
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet	UO1: demokratipolitik och nationella minoriteter, UO1 och UO23: samepolitik, UO9: folkhälsopolitik, UO13: integrationspolitik, jämställdhetspolitik och politik mot segregation, UO14: arbetsmarknadspolitik, UO16: utbildningspolitik, UO17: kulturpolitik, de statliga insatserna till stöd för den kommunala kulturskolan, arkitektur, form och design, kulturmiljö, film, ungdomspolitik, politik för det civila samhället, idrottspolitik och friluftslivspolitik, UO18: samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet samt bostadsmarknad, UO20: miljöpolitik, UO21: energipolitik, UO22: transportpolitik och politiken för informationssamhället samt UO23: Politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel samt en sammanhållen landsbygdspolitik. Det kommunalekonomiska utjämningssystemet för kommuner och regioner är viktigt för att en likvärdig offentlig service ska kunna erbjudas i landets olika delar.
Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet	UO1 och UO23: samepolitik, UO13: integrationspolitik och jämställdhetspolitik, UO14: arbetsmarknadspolitik, UO16: utbildningspolitik och forskningspolitik, UO17: kulturpolitik, ungdomspolitik och politik för civila samhället, UO22: transportpolitik och politiken för informationssamhället, UO23: politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, en sammanhållen landsbygdspolitik, politik för en konkurrenskraftig och sammanhållen livsmedelskedja samt UO24: näringspolitik.
Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet	UO1 och UO23: samepolitik, UO13: integrationspolitik och jämställdhetspolitik, UO16: utbildningspolitik och forskningspolitik, UO17: kulturpolitik, arkitektur, form och design, kulturmiljö, film, ungdomspolitik och politik för civila samhället, UO20: miljöpolitik, UO21: energipolitik, UO22: politiken för informationssamhället, UO23: politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, en sammanhållen landsbygdspolitik, politik för en konkurrenskraftig och sammanhållen livsmedelskedja, skogspolitik samt UO24: näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.
Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet	UO1 och UO23: samepolitik, UO13: integrationspolitik och jämställdhetspolitik, UO16: utbildningspolitik, UO20: miljöpolitik, UO21: energipolitik, UO22: transportpolitik och politiken för informationssamhället, UO23: politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, en sammanhållen landsbygdspolitik, politik för en konkurrenskraftig och sammanhållen livsmedelskedja samt UO24: näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken identifierar regeringen i skrivelsen Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (skr. 2020/21:133, bet. 2020/21:NU24, rskr. 2020/21:337) fyra strategiska områden. De är likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet, kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet, innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet samt tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystem. De strategiska områdena är tvärsektoriella och omfattar politikområden där europeiska, nationella, regionala och lokala insatser och finansiella resurser samordnas och kompletterar varandra. Regeringen identifierar även ett antal prioriteringar för respektive område. Resultatredovisningen i budgetpropositionen sker bl.a. utifrån dessa prioriteringar.

Regeringen har gjort en översyn av resultatindikatorerna med anledning av målet för den regionala utvecklingspolitiken och Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030. Översynen har lett fram till att indikatorer har tagits fram för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län.

I näringsutskottets betänkande 2021/22:NU2 framgår bl.a. att utskottet framhåller vikten av att regeringen tydligt beskriver och motiverar eventuella förändringar av indikatorer gentemot tidigare resultatredovisningar. Regeringen redovisar i budgetpropositionen, där det är relevant, motiv till valda indikatorer och bedömningsgrunder samt orsaker till förändringar. För att bedöma måluppfyllelsen avseende riksdagens mål för den regionala utvecklingspolitiken finns det dels indikatorer för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län, dels indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och dess medfinansiering. Eftersom målet för den regionala utvecklingspolitiken innehåller olika dimensioner kan målet också följas upp på många olika sätt. De indikatorer som valts bedöms dock ge tillräcklig information för att kunna göra generella bedömningar om målet för den regionala utvecklingspolitiken har uppfyllts, se tabell 2.6 och tabell 2.7.

Regeringen avser att fortsätta utveckla resultatredovisningen i dialog med riksdagen.

Av tabell 2.6 framgår centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och dess medfinansiering. De centrala indikatorerna som redovisas i tabellen avser förväntade eller beräknade resultat samt faktiska resultat av insatserna.

Vissa regionala program för Europeiska regionala utvecklingsfonden och programmet för Fonden för en rättvis omställning för perioden 2021–2027 har godkänts av kommissionen. Andra regionala program och det nationella programmet för Europeiska regionala utvecklingsfonden planeras att godkännas av kommissionen före årsskiftet.

För en beskrivning av de centrala indikatorerna för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling se budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/2021:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5). Vissa förändringar av kompletterande indikatorer framgår i avsnitt 2.6 nedan.

De centrala långsiktiga indikatorerna för den övergripande utvecklingen i Sveriges FA-regioner som angavs i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5) är inte längre aktuella. De har ersatts av indikatorer för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län. Dessa indikatorer är kopplade till prioriteringarna i Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030, se tabell 2.7.

För den projektverksamhet som finansieras av anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* har regeringen tagit fram ett nytt uppföljningssystem. Det pågår ett utvecklingsarbete för att se över om det är möjligt att redovisa resultat kopplat till målet för politikområdet.

Tabell 2.6 Centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling

Indikatorområde	Centrala indikatorer
Stöd till kommersiell service finansierat av anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*	– Överlevnadsgrad[1]
Selektiva regionala företagsstöd finansierat av anslagen 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* och 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*[2]	– Arbetsproduktivitet[1]
Transportbidrag finansierat av anslaget 1:2 *Transportbidrag*	– Överlevnadsgrad[1] – Arbetsproduktivitet[1]
Regionalfondsprogrammen perioden 2014–2020 finansierat av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* och 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*	– Antal nya sysselsatta[1] – Antal företag som får stöd
Riskkapitalfondsprojekt inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen och det nationella regionalfondsprogrammet perioden 2014–2020 finansierat av anslagen 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* och 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*	– Investerade medel[1]

[1] Indikatorn är inte könsuppdelad.

[2] Med selektiva regionala företagsstöd avses statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag samt statligt stöd till regionala investeringar.

Utöver indikatorer utgår regeringens redovisning från ett antal bedömningsgrunder som uppföljningar och redovisningar för att bedöma måluppfyllelsen. Dessa ger dels kvantitativa mått, dels en mer kvalitativ bedömning av resultat.

De centrala bedömningsgrunderna har valts utifrån att de ger en samlad bild av resultat inom olika delar av den regionala utvecklingspolitiken som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. De centrala bedömningsgrunderna har inte förändrats jämfört med budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.5). De centrala bedömningsgrunderna är

- Mäta regional utveckling, förslag på indikatorer i budgetpropositionen för utgiftsområde 19 Regional utveckling (N2022/01680)
- statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet och i arbetet med att utveckla Sveriges landsbygder
- Regionalt utvecklingsarbete 2021 (N2022/00942)
- Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service, budgetåret 2021 (N2022/00806)
- Lägesrapport 2021 avseende regionalfondsprogram, inklusive territoriella samarbetsprogram, under programperioden 2014–2020 (N2022/00967).

Bedömningsgrunden statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet och i arbetet med att utveckla Sveriges landsbygder redovisas inte i budgetpropositionen varje år. För den senaste redovisningen, se budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.6.2).

2.6 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2021 utom för EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020 där resultat redovisas sammantaget för insatser åren 2014–2021.

Insatser och statliga myndigheters verksamheter av betydelse för den regionala utvecklingspolitikens mål och prioriteringar finansieras dels av anslagen inom utgiftsområde 19, dels genom andra utgiftsområden. Dessutom finansieras insatserna av andra aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Regionerna beslutar om

användning av medel från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* men finansierar även med egna medel. Eftersom resultatredovisningen i budgetpropositionen även omfattar denna medfinansiering är den totala redovisningen av medel större än det som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling.

Resultatredovisningen inleds med ett avsnitt om indikatorer för att följa den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län. Därefter följer ett avsnitt om regionalt utvecklingsarbete och regionalt kompetensförsörjningsarbete. Syftet är att sätta in resultatredovisningen av anslagen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling i ett större sammanhang. Sist följer resultatredovisningen av centrala insatser som finansieras av anslag inom utgiftsområdet.

2.6.1 Redovisning av indikatorer för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län

Den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län påverkas av insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. De påverkas också av insatser inom andra utgiftsområden, se tabell 2.5. Detta gör att indikatorerna har en stor bredd. Dessutom påverkas utvecklingen i Sveriges län av utvecklingen i omvärlden.

Avsnittet bygger på Tillväxtverkets rapport Mäta regional utveckling, förslag på indikatorer i budgetpropositionen för utgiftsområde 19 Regional utveckling (N2022/01680). Redovisningen görs per län men för att få en bild av den inomregionala utvecklingen görs den i de flesta fall även uppdelat på de tre kommuntyperna storstadskommuner, blandade kommuner och landsbygdskommuner. Med kommuntyper menas Tillväxtverkets indelning av kommuner efter andel invånare inom och utanför befolkningstäta områden i kommunen enligt en metod från Eurostat enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1059/2003 av den 26 maj 2003 om inrättande av en gemensam nomenklatur för statistiska territoriella enheter (NUTS). Storstadskommuner definieras som kommuner där andel befolkning i tätbefolkade områden är större än 80 procent i kommunen och kommunerna bildar ett sammanhängande område på minst 500 000 invånare. Landsbygdskommuner definieras som kommuner där andel befolkning i glesbefolkade områden (ej tätbefolkade områden) i kommunen är minst 50 procent. Blandade kommuner definieras som övriga kommuner där andel befolkning i tätbefolkade områden är större än 50 procent i kommunen och som mest 80 procent. För vissa indikatorer möjliggör inte den tillgängliga statistiken en indelning i kommuntyper. I redovisningen nämns län respektive kommuntyper enligt ordningen på utfallet. Indikatorerna är uppdelade i kortsiktiga indikatorer respektive långsiktiga indikatorer, se tabell 2.7.

Statistiken för de kortsiktiga indikatorerna, modellbaserad lönesumma och arbetssökande, tas fram snabbare och med tätare intervall än statistiken för de långsiktiga indikatorerna och avses ge en bild av aktuella regionalekonomiska förändringar. Indikatorn modellbaserad lönesumma uppdateras med ny statistik halvårsvis och indikatorn arbetssökande uppdateras kvartalsvis. De visar på utvecklingen för respektive period fram till slutet av 2021 jämfört med samma period året innan. De kortsiktiga indikatorerna är desamma som angavs i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.6.1). Dock benämndes arbetssökande då antal arbetssökande men det är ingen skillnad i sak.

De långsiktiga indikatorerna är i de flesta fall nya jämfört med de indikatorer som angavs i tabell 2.9 i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr.19 avsnitt 2.6.1). Indikatorn tillgänglighet till dagligvarubutik är dock densamma som i budgetpropositionen för 2022. Indikatorn genomsnittligt antal utbildningsår i befolkningen 20–64 år (uppdelat på kvinnor och män) har ersatts av indikatorn utbildningsår i företag. Indikatorn utsläppsintensitet är densamma som i budgetpropositionen för

2022. Dock benämndes utsläppsintensitet tidigare näringslivets utsläpp av växthusgaser mätt som koldioxidekvivalenter per inkomst (bruttoregionalprodukt) men det är ingen skillnad i sak. Den nya indikatorn tillgång till bredband med hög kapacitet benämndes tidigare andel hushåll med tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. Den nya indikatorn avser dock andelen företag (arbetsställen) och hushåll med tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s i procent. De långsiktiga indikatorerna är valda utifrån att de visar på en central del av utvecklingen inom respektive strategiskt område och prioritering i Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (skr. 2020/21:133, bet. 2020/21:NU24, rskr. 2020/21:337). Valet av indikatorer har påverkats av vilken statistik som har varit tillgänglig för redovisning på län och kommuntyper. Valet har även påverkats av vilka tidsserier som varit möjliga att redovisa. Tidsserierna varierar också beroende på indikator. Eftersläpningen för dessa indikatorer är 1–3 år beroende på statistikkälla och statistikens uppdateringsfrekvens.

En närmare beskrivning och motivering av de valda indikatorerna framgår nedan i samband med redovisningen av respektive indikator.

Eftersom förändringar mellan åren oftast är av mindre omfattning avser regeringen att i budgetpropositionen redovisa en mer utförlig uppföljning av den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län vartannat år.

Tabell 2.7 Indikatorer för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län

Regionalekonomiska förändringar		Kortsiktiga indikatorer
Regional ekonomi		Modellbaserad lönesumma[1]
Arbetsmarknad		Arbetssökande[2]
Strategiska områden 2021–2030	Prioriteringar	Långsiktiga indikatorer
Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet	Hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer	Livskvalitetsindex BRP+[3]
	God samhällsplanering	Bostadsmarknad i balans[4]
	God tillgång till kommersiell och offentlig service	Tillgänglighet till dagligvarubutik[5]
Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet	Väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande	Vuxnas studiedeltagande[6]
	Utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete	Matchad förvärvsgrad[7]
Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet	Omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering	Utbildningsår i företag[8]
	En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat och miljömässigt hållbar ekonomi	Utsläppsintensitet[9]
	Tillvarata digitaliseringens möjligheter	Företagens digitaliseringsgrad[10]
	Ett gott näringslivsklimat med goda ramvillkor och väl fungerande kapitalförsörjning	Företag nystartade av kvinnor[11]
	Internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export	Export[12]
Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet	Förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning	Tillgång till bredband med hög kapacitet[13]
	Tillgänglighet genom hållbara transportsystem	Tillgänglighet till drivmedel och kollektivtrafik[14]

[1] Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB) genom Tillväxtverkets Regionala analys och prognossystem (RAPS) bearbetat av Tillväxtverket. Statistiken kan inte delas upp på män och kvinnor.

[2] Källa: Arbetsförmedlingen genom RAPS bearbetat av Tillväxtverket. Indikatorn avser arbetssökande öppet arbetslösa och arbetssökande i konjunkturåtgärder.

[3] Källa: BRP+, Tillväxtverket.

[4] Källa: Boverket bearbetat av Tillväxtverket. Indikatorn baseras på enkätsvar från kommuner och är därmed inte uppdelad på kvinnor och män.

[5] Källa: Tillväxtverkets plattform för geografiska analyser Pin Point Sweden (Pipos). Indikatorn kan delas upp på kvinnor och män, men det är inte relevant kopplat till denna indikator eftersom det som då visas främst är bosättningsstrukturen, dvs. var kvinnor och män bor.

[6] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket.

[7] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket. Egenföretagare, studerande och anställda utan tillräckliga yrkesuppgifter ingår inte. Indikatorn kan delas upp efter län men inte efter kommuntyp.

[8] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket.

[9] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket. Statistiken baseras på svenska ekonomiska aktörer och går därmed inte att dela upp på kvinnor och män.

[10] Källa: Företagens villkor och verklighet (Tillväxtverket). Indikatorn kan inte delas upp på kvinnor och män.

[11] Källa: Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser bearbetat av Tillväxtverket.

[12] Källa: SCB bearbetat av Tillväxtverket. Statistiken kan inte delas upp på kvinnor och män.

[13] Källa: Post- och telestyrelsen bearbetat av Tillväxtverket. Indikatorn omfattar 1 Gbit/s eller fiber i absoluta närheten. Statistiken redovisas per hushåll samt per företag och kan därför inte delas upp på kvinnor och män.

[14] Källa: SCB, statistik om kollektivtrafiknära lägen. Pipos Tillväxtverket, tillgänglighet till drivmedelsstationer. Indikatorn kan delas upp på kvinnor och män, men det är inte relevant kopplat till denna indikator eftersom det som då visas främst är bosättningsstrukturen, dvs. var kvinnor och män bor.

Kortsiktiga indikatorer – stark förbättring och återhämtning av länens ekonomi och arbetsmarknader

De kortsiktiga indikatorerna är modellbaserad lönesumma samt arbetssökande. Modellbaserad lönesumma bygger på företagens och organisationernas aktuella arbetsgivaravgifter. Arbetssökande bygger på uppgifter om antal personer som är inskrivna vid Arbetsförmedlingen.

Utvecklingen av den modellbaserade lönesumman var positiv i samtliga län mellan andra halvåret 2020 och andra halvåret 2021. Den största ökningen av lönesumman under perioden skedde i Stockholms län. Utvecklingen av lönesumman var tydligt över riksgenomsnittet i Uppsala, Kronobergs, Gotlands och Skåne län. Utvecklingen var svagast i Västernorrlands, Blekinge och Västmanlands län.

Antalet arbetssökande minskade i samtliga län och kommuntyper mellan kvartal fyra 2020 och kvartal fyra 2021. Minskningen var som störst i Västerbottens och Jämtlands län. Minskningen var svagast i Uppsala, Södermanlands, Västermanlands och Gävleborgs län. Skillnaderna inom länen är betydande och storstadskommuner hade en något sämre utveckling än genomsnittet i respektive län och jämfört med hela landet. I landsbygdskommuner och blandade kommuner framkommer inget generellt förändringsmönster. Män hade en bättre återhämtning än kvinnor under samma period i samtliga län. Även när det gäller fördelningen på kommuntyper inom länen hade män nästan alltid en bättre återhämtning än kvinnor.

Sammantaget pekar de kortsiktiga indikatorerna på en stark förbättring och återhämtning av länens ekonomi och arbetsmarknader mellan 2020 och 2021. Utvecklingen var sammantaget dock något svagare i Västernorrlands, Västmanlands, Blekinge och Örebro län än i övriga län.

Strategiskt område Likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet – långsiktiga indikatorer

Prioritering Hög livskvalitet med goda och attraktiva livsmiljöer

Den långsiktiga indikatorn livskvalitetsindex BRP+ är ett indexerat mått som bygger på utfallet av ett 50-tal indikatorer inom tolv temaområden med hög relevans för individens livskvalitet, bl.a. hälsa, medborgarengagemang och demokratisk delaktighet, utbildning och kompetens, tillgänglighet till tjänster samt sociala relationer och tillit. I det sistnämnda temaområdet ingår indikatorer som mäter kultur. Den långsiktiga indikatorn har valts för att fånga livskvalitet i ett brett perspektiv med utgångspunkt i individens möjlighet att uppnå materiell levnadsstandard och subjektivt välbefinnande samt upplevda förutsättningar för att själv kunna påverka sin livskvalitet. Varje indikator standardiseras till ett värde mellan 0 och 100. Indikatorn har beräknats för 2015 respektive 2020.

År 2020 uppvisade Stockholms och Gotlands län ett relativt högt indextal på över 61. I de övriga länen låg indextalet mellan 59 och 50. Det generella mönstret inom samtliga län är att livskvaliteten 2020 var högre i storstadskommuner och blandade kommuner jämfört med i landsbygdskommuner. Det beror till viss del på befolkningens utbildningsnivå samt tillgänglighet till tjänster och service vilka är några av de indikatorer som ingår i indexet. Kronobergs, Västra Götalands, Stockholms och Jämtlands län hade relativt stora inomregionala skillnader mellan kommuntyperna.

Indikatorn visar att livskvaliteten har ökat i de flesta län samt i landet som helhet under perioden 2015–2020 samtidigt som skillnaden mellan länen ökar. Det finns en viss tendens att det är i län med redan hög livskvalitet som livskvaliteten har ökat mest. I Gotlands och Stockholms län ökade livskvaliteten från redan relativt sett höga

nivåer, medan det i Blekinge och Värmlands län blev en försämring under perioden från en redan relativt låg nivå. Utvecklingen under perioden 2015–2020 visar att de inomregionala skillnaderna sett till kommuntyper har ökat i drygt hälften av länen.

Indikatorn visar också att män i genomsnitt hade något högre livskvalitet jämfört med kvinnor i samtliga län och kommuntyper. På temanivå framgår att kvinnor låg högre avseende utbildningsnivå och kompetens samt sociala relationer och tillit, men att kvinnor låg lägre än män i fråga om trygghet och säkerhet samt inkomst och förmögenhet.

Prioritering God samhällsplanering

Indikatorn bostadsmarknad i balans visar andel kommuner av samtliga kommuner i ett län eller kommuntyp som uppger att de har en balanserad bostadsmarknad enligt Boverkets årliga bostadsmarknadsenkät. Indikatorn har valts för att den visar på en central del av samhällsplaneringen. Enkäten speglar kommunernas bedömning av utvecklingen på den lokala bostadsmarknaden. Genomsnittliga värden används för två år åt gången för att minska inverkan av eventuella svarsbortfall. Indikatorn har beräknats för 2013/2014 respektive 2020/2021.

Indikatorn visar att knappt en fjärdedel av kommunerna hade en balanserad bostadsmarknad 2020/2021, vilket är en försämring jämfört med 2013/2014. I Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Gotlands län hade ingen kommun en balanserad bostadsmarknad 2020/2021. I Jämtlands, Västerbottens och Gävleborgs län var bostadsmarknaden i balans i hälften av kommunerna 2020/2021. Landsbygdskommuner hade i högre grad en mer balanserad bostadsmarknad än övriga kommuntyper. Det fanns 2020/2021 ingen kommun i kommuntypen storstadskommuner med en balanserad bostadsmarknad.

Enbart i Hallands, Jämtlands och Västerbottens län går det att se ett förbättrat bostadsmarknadsläge 2020/2021 jämfört med 2013/2014. I Gotlands, Blekinge och Östergötlands län försämrades bostadsmarknadsläget kraftigt under samma period. I elva län var förändringen negativ i både landsbygdskommuner och blandade kommuner. Det finns sammantaget inga tydliga inomregionala förändringsmönster i övriga län.

Prioritering God tillgång till kommersiell och offentlig service

Indikatorn tillgänglighet till dagligvarubutiker visar befolkningens genomsnittliga resväg med bil i meter till närmaste dagligvarubutik. Indikatorn har valts eftersom en god tillgång till kommersiell service är grundläggande för att det ska vara attraktivt att bo, verka och leva i alla delar av landet. Indikatorn har beräknats för 2011 respektive 2021.

De genomsnittliga avstånden var längst i Gotlands, Jämtlands och Norrbottens län, med över 3 000 meter 2021. Befolkningen i Stockholms och Skåne län hade i genomsnitt kortast till närmaste butik. Inomregionala skillnader mellan olika kommuntyper är mycket framträdande i många län, främst i Jämtlands, Västerbottens, Norrbottens, Västra Götalands och Stockholms län. Befolkningen i landsbygdskommuner hade en sämre tillgänglighet till dagligvarubutiker än andra kommuntyper, utom i Södermanlands, Kronobergs och Kalmar län.

Utvecklingen under perioden 2011–2021 visade en försämring i de flesta län. I Blekinge, Norrbottens och Värmlands län ökade det genomsnittliga avståndet med minst 10 procent. Tillgängligheten till dagligvaror blev bättre i Kronobergs, Gotlands, Jönköpings, Östergötlands och Jämtlands län. I Östergötlands och Kronobergs län beror detta på att läget förbättrades i landsbygdskommuner. I Jönköpings och Jämtlands län fick blandade kommuner i genomsnitt bättre tillgänglighet, samtidigt

som den försämrades i landsbygdskommuner. I Västra Götalands, Östergötlands, Uppsala och Blekinge län är de inomregionala skillnaderna i utvecklingen stora och i sju län var utvecklingen i landsbygdskommuner bättre än i storstadskommuner och blandade kommuner.

Strategiskt område Kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet – långsiktiga indikatorer

Prioritering Väl fungerande infrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande

Indikatorn vuxnas studiedeltagande visar andel av befolkningen i åldersgruppen 35–64 år som deltar i studier under höstterminen av befolkningen totalt i samma åldersgrupp. Indikatorn har valts då vuxnas studiedeltagande korrelerar med möjligheten att ta del av relevanta utbildningar. Indikatorn har beräknats för 2010 respektive 2020.

Av Sveriges vuxna befolkning deltog 6,2 procent i någon form av utbildning hösten 2020. Andelen var högst i Södermanlands och Uppsala län, i båda fallen över 7 procent. Lägst studiedeltagande hade Norrbottens län med 4,5 procent. Landsbygdskommuner hade i genomsnitt ett lägre studiedeltagande än övriga kommuntyper. I Stockholms, Västernorrlands och Kronobergs län hade landsbygdskommuner dock marginellt högre andelar 2020 än övriga kommuntyper. I Uppsala, Skåne och Stockholms län var skillnaden i studiedeltagande relativt stort mellan kommuntyper.

Nästan 1,5 procentenheter fler av de vuxna i landet deltog i någon form av utbildning hösten 2020 jämfört med 2010. Samtidigt ökade skillnaderna mellan länen. Utvecklingen var starkast i Södermanlands län och svagast i Norrbottens län. En förbättring skedde dock i samtliga län. Förändringen av inomregionala skillnader uppvisar ett mindre tydligt mönster. I elva län minskade skillnaderna mellan kommuntyper och i nio län ökade skillnaderna. Relativt stora skillnader inom länen fanns i Jämtlands, Kronobergs och Kalmar län. Samtidigt kan det konstateras att samtliga kommuntyper visade på en förbättring 2020 jämfört med 2010. Kvinnor deltog i utbildning i större utsträckning än män såväl 2010 som 2020.

Prioritering Utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete

Indikatorn matchad förvärvsgrad visar andelen anställda som har ett yrke som helt matchar deras utbildning i relation till det totala antalet personer med utbildningen. Indikatorn har valts utifrån att en väl fungerande kompetensförsörjning bidrar till att förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Matchad förvärvsgrad fångar kopplingar mellan utbud och efterfrågan på utbildningar på arbetsmarknaden. Indikatorn har beräknats för 2015 respektive 2019.

Den matchade förvärvsgraden varierar mellan länen. I Hallands och Västerbottens län hade högst andel en utbildning som överensstämmer med yrket, 53 procent 2019. Den lägsta matchningen noterades i Södermanlands län som hade en matchad förvärvsgrad på 46 procent 2019. I samtliga län hade kvinnor en högre matchad förvärvsgrad än män.

Under perioden 2015–2019 ökade den matchade förvärvsgraden i samtliga län och förändringen varierade med mellan två och sju procentenheter. Den matchade förvärvsgraden ökade mest i Värmlands län, följt av Blekinge och Gävleborgs län, medan Norrbottens län hade den minsta ökningen i matchad förvärvsgrad på två procentenheter. Män hade en större positiv förändring i matchad förvärvsgrad än kvinnor i alla län utom i Stockholms, Västmanlands och Södermanlands län.

Strategiskt område Innovation och förnyelse samt entreprenörskap och företagande i hela landet – långsiktiga indikatorer

Prioritering Omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering

Indikatorn utbildningsår i företag visar genomsnittligt antal utbildningsår för sysselsatta i företag. Indikatorn har valts utifrån att företags konkurrenskraft påverkas av deras möjlighet och förmåga att ta till sig information och kunskap samt av att vara lärande och innovativa, vilket till stor del avspeglas i företagens samlade humankapital. Humankapital är i sin tur av stor vikt för omställning genom starka regionala innovationssystem och smart specialisering. Indikatorn har beräknats för 2010 respektive 2019.

Det finns relativt stora skillnader mellan länen och kommuntyperna när det gäller genomsnittligt antal utbildningsår i företag. Uppsala, Västerbottens och Östergötlands län låg på en betydligt högre nivå än övriga län 2019. Nivån var lägst i Jönköpings och Gotlands län. Företag i landsbygdskommuner hade betydligt lägre genomsnittligt antal utbildningsår än övriga kommuntyper i samtliga län, utom i Hallands län. I samtliga län och kommuntyper hade kvinnor en högre nivå än män.

Utvecklingen av antalet utbildningsår i företag var dock positiv i samtliga län och kommuntyper under perioden 2010–2019. Antalet ökade mest i Gävleborgs, Blekinge, Västra Götalands och Gotlands län. Utvecklingen var svagast i Stockholms, Norrbottens och Västmanlands län. Mönstret för de inomregionala skillnaderna är otydligt, men i flera län ökade antal utbildningsår för sysselsatta i företag mycket i landsbygdskommuner om än från en låg nivå. Svagast var utvecklingen i landsbygdskommuner i Norrbottens och Stockholms län. Sammantaget är länens inbördes ordning i stort sett oförändrad under perioden 2010–2019.

Prioritering En konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi

Indikatorn utsläppsintensitet visar utsläpp av växthusgaser till luft i ton per förädlingsvärde i miljoner kronor. Utsläppen utgår från ett produktionsperspektiv vilket betyder att det är de direkta utsläppen från produktionen hos svenska ekonomiska aktörer som räknas. Utsläpp från produktion av importerade varor som förbrukas i Sverige ingår inte. Omställningen till en konkurrenskraftig, cirkulär samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi samt energiomställning är viktig för den regionala utvecklingen. Indikatorn har valts eftersom den visar förändringar vad gäller naturresursanvändning i relation till produktionsvärden. Indikatorn har beräknats för 2012 respektive 2019.

Utsläppsintensiteten i hela landet var 11 ton per förädlingsvärde i miljoner kronor 2019. Utsläppsintensiteten var högst i Gotlands, Norrbottens och Södermanlands län med 118, 40 respektive 29 ton per förädlingsvärdet i miljoner kronor. Utsläppsintensiteten var hög bl.a. på grund av att flera utsläppsintensiva industrier är lokaliserade till dessa län. I landsbygdskommuner var utsläppsintensiteten generellt något högre än i blandade kommuner. Undantagen var Norrbottens och Södermanlands län där utsläppsintensiteten var högre i blandade kommuner. Storstadskommuner hade lägst utsläppsintensitet. De inomregionala skillnaderna kan förklaras genom att utsläppstung produktion, t.ex. inom basindustrin, oftare sker i landsbygdskommuner samt att företag i denna kommuntyp ofta har ett förhållandevis lågt förädlingsvärde. I storstadskommuner var andelen tjänsteproducenter i stället högre vilket genererar mindre utsläpp i förhållande till förädlingsvärdet.

För hela landet minskade utsläppsintensiteten med 32 procent under perioden 2012–2019. Utsläppsintensiteten minskade i samtliga län utom Södermanlands län

under perioden 2012–2019. Utsläppsintensiteten i Södermanlands län är väldigt konjunkturberoende eftersom den exportinriktade stålindustrin i länet står för en stor del av utsläppen. Under perioden 2012–2019 minskade utsläppsintensiteten något mer i blandade kommuner jämfört med landsbygdskommuner. Det går dock att se stora skillnader i minskningen mellan olika kommuntyper framför allt i Blekinge, Kalmar, Skåne och Värmlands län.

Prioritering Tillvarata digitaliseringens möjligheter

Indikatorn företagens digitaliseringsgrad visar andelen små och medelstora företag som använder it eller digitalisering i stor utsträckning. Digital teknik är av stor betydelse för svensk innovations- och omställningsförmåga, näringslivets förmåga att konkurrera globalt och för ett utvecklat entreprenörskap i hela landet. Indikatorn har valts då den visar förändringar inom små och medelstora företags digitala mognadsgrad. Indikatorn har beräknats för 2017 respektive 2020.

I hela landet var andelen små och medelstora företag med hög digitaliseringsgrad 71 procent 2020. Andelen var högst i Norrbottens län följt av Uppsala, Västmanlands och Örebro län. Andelen var lägst i Gävleborgs och Hallands län. Företag i landsbygdskommuner hade i genomsnitt lägst andelar, 65 procent. De inomregionala skillnaderna i länen var dock stora samtidigt som ett entydigt mönster saknas, där landsbygdskommuner ibland hade en högre andel än i blandade kommuner och ibland tvärtom.

Under perioden 2017–2020 minskade andelen små och medelstora företag med hög digitaliseringsgrad i tolv län. Underliggande variationer i det statistiska materialet och den korta tidserien medför dock att förändringen bör tolkas med försiktighet. Andelen minskade mest i Gävleborgs och Hallands län. I Norrbottens och Västernorrlands län var utvecklingen relativt positiv. Landsbygdskommuner i Västerbottens, Gävleborgs och Hallands län hade en mycket lägre andel 2020 än 2017. En positiv förändring av digitalisering i små och medelstora företag skedde under perioden i landsbygdskommuner i Västmanlands och Södermanlands län.

Prioritering Ett gott näringslivsklimat med goda ramvillkor och väl fungerande kapitalförsörjning

Indikatorn företag nystartade av kvinnor beräknas som andelen av alla företag som startas av kvinnor i relation till alla företag som startas av kvinnor och män totalt. Indikatorn har valts då ett gott näringslivsklimat nationellt, regionalt och lokalt underlättar och ökar intresset för att starta, driva och utveckla framgångsrika företag, både för kvinnor och män. Ett diversifierat näringsliv med en mångfald av företag och företagare bidrar till en förnyelse av näringslivet och möjlighet till omställning. Indikatorn har beräknats för 2013 respektive 2020.

I hela landet startades nya företag till 33 procent av kvinnor och till 67 procent av män under 2020. I Gotlands län var andelen företag startade av kvinnor högst med 42 procent. Även i Jämtlands, Hallands och Stockholms län var det en högre andel kvinnor som startade företag än genomsnittet för hela landet. Lägst andel nya företag startade av kvinnor, under 30 procent, fanns i Kalmar, Jönköpings och Östergötlands län.

Under perioden 2013–2020 minskade andelen nya företag startade av kvinnor med 1,3 procentenheter i hela landet. Den största minskningen skedde i Kalmar län med nästan 5 procentenheter. I Gotlands län skedde i stället en kraftig ökning av andelen nya företag startade av kvinnor. I Örebro, Jämtlands, Gävleborgs, Blekinge och Norrbottens län skedde också en tydlig ökning men på en lägre nivå. Generellt sett ökade

andelen nya företag startade av kvinnor inom landsbygdskommuner men minskade inom blandade kommuner och storstadskommuner.

Totalt sett ökade antalet nystartade företag i Sverige under perioden 2013–2020 från ca 69 000 till ca 73 000. Av dessa företag startades ca 23 000 av kvinnor och ca 46 000 av män 2013. Motsvarande siffror för 2020 var ca 24 000 för kvinnor och ca 49 000 för män. Den minskade andelen företag startade av kvinnor 2020 jämfört med 2013 beror inte på att kvinnor startade företag i mindre utsträckning utan på att män startade fler företag 2020 än 2013.

Prioritering Internationalisering, investeringsfrämjande och ökad export

Indikatorn export inkluderar varor och tjänster och beräknas i kronor per 1 000 invånare. Indikatorn har valts eftersom den visar företagens förmåga att etablera sig på den internationella marknaden. Regionala skillnader i företagens exportförmåga beror delvis på tillgänglighet till naturresurser men en stor del av exporten är tillverkade varor som läkemedel, fordon och andra maskiner samt olika tjänster. Statistiken har beräknats för 2016 respektive 2020 och finns inte på kommunnivå.

År 2020 exporterades varor och tjänster till ett värde av 176 000 kronor per invånare i genomsnitt i landet. Det är en ökning med drygt 14 000 kronor per invånare från 2016. Däremot är det 19 000 kronor lägre per invånare än 2019. Sveriges export blev starkt påverkad av pandemin, speciellt i början av 2020 när vissa länder stängde sina gränser men även på grund av andra störningar av logistikflöden.

Kronobergs, Västra Götalands, Stockholms, Norrbottens och Blekinge län hade störst export per invånare 2020. I alla fem län översteg exporten 200 000 kronor per invånare. Gotlands och Jämtlands län hade minst export per invånare 2020, där båda länen låg under 50 000 kronor per invånare. Övriga län låg relativt nära varandra med en export på mellan ca 100 000 och 150 000 kronor per invånare. Generellt ökade exporten under perioden 2016–2020 i de flesta län men inte i Jämtlands, Gotlands, Uppsala, Västmanlands, Södermanlands och Dalarnas län.

Strategiskt område Tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet – långsiktiga indikatorer

Prioritering Förbättrad tillgång till snabbt bredband och ökad digital användning

Indikatorn tillgång till bredband med hög kapacitet visar andel företag (arbetsställen) och hushåll i procent med tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s eller fiber i absoluta närheten. Hemmet definieras i indikatorn som hushåll och arbetet som företag. Indikatorn har valts då tillgång till stabilt bredband med hög överförings-kapacitet är grundläggande för möjligheten till digital teknik och elektroniska kommunikationstjänster. Tillgång till bredband med hög överföringskapacitet har på så sätt stor betydelse för möjligheten att bo, verka och leva liksom för möjligheten att tillhandahålla en god samhällsservice i hela landet.

År 2021 hade 96,5 procent av hushållen och 93,4 procent av företagen tillgång till bredband om 1 Gbit/s eller fiber i absoluta närheten beräknat för landet som helhet. Jämtlands och Norrbottens län hade de lägsta nivåerna på 90 procent av hushållen och under 85 procent för företagen. Detta kan jämföras med Västerbottens län som hade en betydligt bättre tillgång till bredband för både hushåll och företag med 95 procent respektive 92 procent. Landsbygdskommuner hade i genomsnitt sämre tillgänglighet till bredband än blandade kommuner. Enbart i Blekinge län hade landsbygds-kommuner en bättre tillgänglighet för både hushåll och företag. Bäst var tillgången till bredband i storstadskommuner med en tillgänglighet på 98 procent för såväl hushåll som företag.

Prioritering Tillgänglighet genom hållbara transportsystem

Indikatorn tillgänglighet till drivmedel och kollektivtrafik visar andel befolkning i kollektivtrafiknära lägen (inom 500 meter från bostaden) samt andel befolkning med mindre än 5 000 meter resväg med bil till närmaste drivmedelsstation. En god och hållbar tillgänglighet i alla delar av landet är avgörande för att skapa goda och attraktiva miljöer som människor kan bo, verka och leva i eller besöka. Indikatorn har valts eftersom tillgänglighet till drivmedel och kollektivtrafik beskriver en förändring av transportsystemet över tid. Indikatorn beräknas för 2016 respektive 2019.

I Stockholms län bodde 95 procent av befolkningen nära drivmedelsstationer eller i kollektivtrafiknära lägen 2019. I Gotlands län var motsvarande andel under 70 procent. Sammantaget samvarierar de två tillgänglighetsmåtten relativt väl med varandra på så sätt att folkrika län med högre befolkningstäthet hade en mer gynnsam situation än mindre folkrika och befolkningsmässigt glesa län. I län med lägre befolkningstal fanns även en tendens att andelen befolkning nära drivmedelstationer var något högre än andelen av befolkningen i kollektivtrafiknära lägen.

Inom länen hade landsbygdskommuner i genomsnitt 12 procentenheter lägre andel befolkning nära drivmedelstationer och 20 procentenheter lägre andel befolkning i kollektivtrafiknära lägen i förhållande till hela landet. Det fanns dock skillnader mellan kommuntyper i olika län. Landsbygdskommuner hade genomgående sämre tillgänglighet till drivmedelsstation och kollektivtrafiknära lägen än övriga kommuntyper, utom i Kronobergs län för drivmedelsstationer och i Västmanlands län för kollektivtrafiknära lägen. Situationen för storstadskommuner var den motsatta med andelar långt över genomsnittet för hela landet. Befolkningsstorlek och närhet till befolkningstäta områden påverkar möjligheten att erbjuda dessa funktioner.

Andelen befolkning med närhet till drivmedelstationer samt i kollektivtrafiknära lägen förbättrades i 16 län under perioden 2016–2019. I Hallands, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län försämrades befolkningens tillgänglighet till drivmedelsstationer något och i Örebro län försämrades tillgängligheten till kollektivtrafiknära lägen. I Blekinge län skedde en svag negativ förändring i tillgänglighet till både drivmedelsstationer och kollektivtrafiknära lägen.

Uppdelat på kommuntyp noteras en förbättrad tillgänglighet till både drivmedelsstationer som kollektivtrafiknära lägen inom knappt hälften av länen. I landsbygdskommuner i Jämtlands och Södermanlands län skedde en särskilt tydlig förbättring under perioden. I landsbygdskommuner i åtta län försämrades tillgängligheten till drivmedelsstationer. För blandade kommuner skedde en försämring i tillgänglighet till drivmedelsstationer i sex län. Den genomsnittliga tillgängligheten till kollektivtrafiknära lägen försämrades under perioden enbart i Örebro läns landsbygdskommuner, Blekinge läns blandade kommuner och Skåne läns storstadskommuner.

2.6.2 Regionalt utvecklingsarbete – regionerna har prioriterat hållbarhet

Tillväxtverket har i april 2022 redovisat en sammanställning av regionernas och Gotlands kommuns regionala utvecklingsarbete under 2021 till regeringen (N2022/00942). Sammanställningen visar att samverkan och samråd mellan Tillväxtverket, vissa andra statliga myndigheter såsom länsstyrelserna, regioner, kommuner, civila samhällets organisationer samt näringsliv är omfattande och sker inom flera sakområden. Regionerna bedömer att samverkan och samråd i förekommande fall fungerar. Enligt regionerna är anpassning till regionala behov och förutsättningar samt förståelse och kunskap om det regionala utvecklingsansvaret i vissa fall otillräckliga hos vissa statliga myndigheter. Regeringens styrning av myndigheter och hur uppdrag

till statliga myndigheter har utformats har haft betydelse för om samverkan mellan statliga myndigheter och regioner har bedrivits.

Det långsiktiga arbetet med omställningen till en hållbar regional utveckling har prioriterats. Hållbarhet och Agenda 2030 har fortsatt utgjort utgångspunkt för reviderade och nya regionala utvecklingsstrategier. Inriktningen på strategierna har även inneburit att hållbarhet och Agenda 2030 har prioriterats i genomförandet. Insatser för att jämställdhetsintegrera strategier, program och insatser samt att utveckla metoder och arbetssätt har bidragit till att förstärka jämställdhetsarbetet inom det regionala utvecklingsarbetet i linje med såväl målet för den regionala utvecklingspolitiken som de jämställdhetspolitiska målen. Inom arbetet med integrering av integration och mångfald i det regionala utvecklingsarbetet har insatser främst genomförts inom kompetensförsörjningsområdet. Dessa har bidragit till att stärka nyanlända och andra utrikes födda individers kompetens och förutsättningar på arbetsmarknaden samt att arbetsgivare bättre ska kunna tillvarata kompetensen hos individerna.

Regionernas arbete med lärande genom analys, uppföljning, utvärdering och forskning har fokuserat på underlag för regionala utvecklingsstrategier, program inom EU:s sammanhållningspolitik programperioden 2021–2027 samt insatser för att främja en hållbar regional utveckling.

Inom likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd har insatser bl.a. riktats mot att stärka arbetet med folkhälsa och hur regionerna kan följa folkhälsoutveckling och livsvillkor. Verktyg för att stärka det territoriella perspektivet har fått allt större betydelse, bl.a. genom regionala arbeten med serviceprogram och strukturbildsarbeten inom regional planering. Att arbeta med strukturbilder innebär att koppla samman den regionala utvecklingsstrategin med behov avseende samhällsplanering och kommunernas översiktsplaner.

Inom innovation och förnyelse samt företagande och entreprenörskap har insatserna alltmer utgått ifrån de strategier för smart specialisering som regionerna på frivillig basis tagit fram. Samverkansinsatser har genomförts för att stärka innovationssystem och insatser för att öka tillgängligheten till forsknings- och innovationsinfrastruktur samt stärka science parks, klusterinitiativ och inkubatorer. Strategiska innovationssatsningar och företagsfrämjande insatser har alltmer riktats mot grön och digital omställning samt internationalisering.

Inom tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet har en majoritet av regionerna riktat arbetet mot insatser inom alla trafikslag för att minska transportsystemets klimatpåverkan.

2.6.3 Ökad förmåga hos regionerna att bedriva regionalt kompetensförsörjningsarbete

Tillväxtverket har i januari 2022 slutredovisat uppdraget att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete under perioden 2018–2021 till regeringen (N2021/01083). I redovisningen framgår att en stor majoritet av regionerna anser att de insatser Tillväxtverket har genomfört har gett dem ökad förmåga att bedriva kompetensförsörjningsarbete. Det framgår vidare att regionernas samverkan med Arbetsförmedlingen, Myndigheten för yrkeshögskolan och Statens skolverk successivt har ökat och bidragit till ett mer samlat nationellt stöd till regionernas arbete inom bl.a. fokusområdena validering och regionalt yrkesvux.

Inom ramen för regionernas frivilliga kompetensförsörjningsarbete har de koordinerat bl.a. kommuner, utbildningsanordnare, näringsliv och företagsfrämjande organisationer. Med utgångspunkt i de analyser och prognoser som regionerna tillhandahåller

har insatser genomförts för att förbättra matchningen mellan utbud och efterfrågan av kompetens. Regionernas arbete för regionalt yrkesvux har bidragit till ett ökat antal utbildningar och utbildningsplatser på komvux inom områden som efterfrågas av arbetsgivare i regionen.

Tillväxtverket har i augusti 2021 slutredovisat uppdraget att stärka integrationsperspektivet i det regionala kompetensförsörjningsarbetet 2018–2020 till regeringen (N2021/02267). Där framgår att regionerna tillsammans med kommuner, Arbetsförmedlingen och näringslivet på frivillig basis bl.a. har utvecklat en infrastruktur i form av yrkeskvalifikationer, validering och utbildning för kompetensförsörjning i textilindustrin liksom metoder och undervisningsmaterial för webbaserad sfi-utbildning för utrikes födda med högre utbildning.

2.6.4 Stöd till kommersiell service i gles- och landsbygder

I detta avsnitt redovisar regeringen stödet till kommersiell service som finansieras från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Utöver Tillväxtverkets rapport Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service (N2022/00806) bygger avsnittet på rapporten Återrapportering av arbetet med att främja tillgänglighet till kommersiell och viss offentlig service för företag och medborgare i serviceglesa områden (N2022/00928).

Vissa stöd till kommersiell service finansieras via landsbygdsprogrammet inom anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Även dessa stöd redovisas i detta avsnitt.

Inom utgiftsområde 19 Regional utveckling finns den centrala indikatorn överlevnadsgrad för butiker som beviljats stöd till kommersiell service. För att ge en bredare bild av resultat kopplat till målet för politikområdet redovisas även den kompletterande indikatorn avstånd mellan butik som beviljats särskilt driftstöd och annan dagligvarubutik. Indikatorn benämndes tidigare avstånd till närmaste butik som beviljats särskilt driftsstöd men för att förtydliga innebörden har namnet ändrats. Dessutom finns kompletterande indikatorer avseende fördelning av män och kvinnor i företag som beviljats stöd till kommersiell service.

Under 2021 uppgick det totala stödet till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional utveckling och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel till ca 162 miljoner kronor, vilket är en något högre nivå än 2020, då summan var ca 153 miljoner kronor. Denna ökning beror på att covid-19-pandemin bidrog till att kommunerna ökade hemsändningar av dagligvaror till äldre personer.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om åtgärder med anledning av krav på drivmedelsstationer (bet. 2021/22:NU10 punkt 1, rskr. 2021/22:87). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör vidta följande åtgärder (bet. 2021/22:NU10 s. 13):

- Snarast initiera en kartläggning i enlighet med vad utskottet har anfört över hur många drivmedelsstationer som ännu inte har gjort de nödvändiga uppdateringarna i enlighet med kraven som gäller fr.o.m. den 1 juli 2022.
- Se över om statsstödsregler står i vägen för att kunna möjliggöra utbetalningar till de som äger drivmedelsstationer i områden där servicen är gles.
- Undersöka möjligheterna att göra förskottsutbetalningar för att ägare av drivmedelsstationer i områden där servicen är gles ska kunna göra nödvändiga

uppdateringar av sin utrustning i enlighet med kraven som gäller fr.o.m. den 1 juli 2022.
– Se över möjligheterna att ge en tillfällig dispens till drivmedelsstationer i områden där servicen är gles som ännu inte har gjort eller bedöms hinna göra nödvändiga investeringar i enlighet med kraven som gäller fr.o.m. den 1 juli 2022.

Tillväxtverket har genomfört en kartläggning av drivmedelsstationer som är belägna i områden där servicen är gles och som ännu inte genomfört de investeringar som krävs för att fortsatt bedriva verksamheten. För att kunna stödja de drivmedelsstationer som är i behov av stöd för att genomföra nödvändiga investeringar har regeringen beslutat om förordningen (2022:206) om statligt stöd till försäljningsställen för drivmedel i vissa landsbygdsområden. Statligt stöd får enligt förordningen lämnas till ett företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Förskottsutbetalningar får göras och får då avse högst 80 procent av det förväntade stödet. Det är möjligt att ansöka hos Myndigheten för samhällsskydd och beredskap om tidsbegränsad dispens från kravet på tidpunkt för genomförandet. Stödet kommer att belasta anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*. Regeringen bedömer att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

Uppföljning av den kompletterande indikatorn avstånd mellan butik som beviljats särskilt driftstöd och annan dagligvarubutik

Avståndet mellan butiker som beviljats särskilt driftstöd och närmaste dagligvarubutik var under perioden 2018–2021 ca 18 kilometer. Detta kan jämföras med åren 2016 och 2017 då avståndet uppgick till ca 22 kilometer. Förklaringen till det minskade avståndet är att regeringen i mars 2018 samt i december 2019 beslutade att tillföra ytterligare medel till det särskilda driftstödet (N2018/01928 och N2019/03239). Som en följd av dessa beslut har gränsen för minsta avstånd till närmaste annan dagligvarubutik sänkts från 15 till 10 kilometer. Den sänkta avståndsgränsen har inneburit att fler butiker har beviljats särskilt driftstöd fr.o.m. 2018. De butiker som uppfyller kraven i förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service kan beviljas särskilt driftstöd. Under 2018–2021 har i genomsnitt 273 butiker årligen beviljats stöd jämfört med i genomsnitt 183 butiker årligen 2016 och 2017. Nedläggningen av butiker som beviljats särskilt driftsstöd i dessa serviceglesa områden har avstannat.

Uppföljning av den centrala indikatorn överlevnadsgrad

I syfte att följa upp tidigare beviljat stöd till kommersiell service finns den centrala indikatorn överlevnadsgrad. Denna indikator anges som andel företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet beviljats. Indikatorn avser faktiskt utfall av tidigare beviljade stöd i förhållande till jämförbara kontrollgrupper. Uppföljningen visar hur stödmottagarna utvecklas i förhållande till liknade företag. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska dock inte tolkas som kausala samband.

I tabell 2.8 redovisas den centrala indikatorn överlevnadsgrad för butiker som beviljats stöd till kommersiell service. Resultaten visar att mottagare av stöd till kommersiell service över tid har en högre överlevnadsgrad än kontrollgruppen.

Tabell 2.8 Uppföljning av indikator för tidigare beviljat stöd till kommersiell service

Procent

Stödform	Indikator	2013 stöd-företag	2013 kontroll-grupp	2014 stöd-företag	2014 kontroll-grupp	2015 stöd-företag	2015 kontroll-grupp	2016 stöd-företag[1]	2016 kontroll-grupp[1]	2017 stöd-företag[1]	2017 kontroll-grupp[1]
Kommersiell service	Överlevnadsgrad[2]	95,6	83,1	90,9	84,5	93,9	82,6	93,8	81,5	89,9	83,3

[1] 2017 är det senaste året det finns uppgifter om.

[2] Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2013 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år. Indikatorn är inte könsuppdelad.

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av kompletterande indikatorer för fördelning av kvinnor och män

Företag som har beviljats stöd till kommersiell service har en i princip jämn fördelning när det gäller andelen kvinnor och män i företagsledning och styrelse i stödföretagen, se tabell 2.9. Däremot är det betydligt fler kvinnor än män som är anställda i företag som beviljats stöd till kommersiell service.

Tabell 2.9 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats stöd till kommersiell service

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2021	903	455	45	55	46	54
2020	772	325	45	55	46	54
2019	871	371	48	52	47	53
2018	667	263	46	54	48	52
2017	519	186	49	51	49	51
2016	543	201	45	55	44	56
2015	615	228	41	59	43	57

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.5 Selektiva regionala företagsstöd för kapitalförsörjning

Med selektiva regionala företagsstöd avses statligt stöd till regionala investeringar (investeringsstöd) samt statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag (främjandestöd). De selektiva regionala företagsstöden finansieras av anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* men kan även medfinansieras av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*.

Avsnittet bygger på Tillväxtverkets rapport Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service (N2022/00806).

Den centrala indikatorn är arbetsproduktivitet. För att ge en bredare bild av resultat kopplat till målet för politikområdet redovisas även de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde, överlevnadsgrad och antal anställda.

Dessutom finns de kompletterande indikatorerna beviljat belopp och investeringar som beräknas delfinansieras av stöden. Det finns även kompletterande indikatorer som följer upp fördelning av män och kvinnor i företag som beviljats selektiva regionala företagsstöd. I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 19 avsnitt 2.6.4) angavs att regeringen kommer att överväga om indikatorn antal anställda fortsatt är lämplig att användas på grund av extraordinära omständigheter. Regeringen anser att indikatorn inte längre ska redovisas i budgetpropositionen.

Den kompletterande indikatorn beviljat belopp redovisas för att kunna jämföra beviljade stöds omfattning mellan åren. Beviljat belopp ska ställas i relation till investeringar som beräknas delfinansieras av stöden. Den kompletterande indikatorn investeringar som beräknas delfinansieras av stöden åskådliggör på vilket sätt stöden fungerar som hävstång för att även andra aktörer ska finansiera berörda företag utöver företagen själva, bl.a. banker, Almi AB och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Uppföljning av de kompletterande indikatorerna beviljat belopp och investeringar som beräknas delfinansieras av stöden

I tabell 2.10 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd fördelade på län. Beviljade medel för selektiva regionala företagsstöd ökade med 25 miljoner kronor 2021 jämfört med 2020 men når inte upp till nivåer före pandemin. I tabellen framgår omfattningen på de investeringar som beräknas delfinansieras av stöden. De totala investeringarna uppgår till ca fyra gånger beviljade medel vilket indikerar att de selektiva regionala företagsstöden har en stor hävstångseffekt.

Tabell 2.10 Beviljade selektiva regionala företagsstöd och investeringar som beräknas delfinansieras av stöden

Miljoner kronor

Län/indikator	Beviljat belopp 2018	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2018	Beviljat belopp 2019	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2019	Beviljat belopp 2020	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2020	Beviljat belopp 2021	Investeringar som beräknas delfinansieras av stöden 2021
Stockholm	17	34	13	25	4	8	1	1
Uppsala	3	5	3	5	1	2	1	2
Södermanland	2	5	3	5	1	2	1	1
Östergötland	12	24	11	21	3	6	2	3
Jönköping	6	12	5	9	4	6	1	1
Kronoberg	6	11	3	7	1	2	3	7
Kalmar	16	33	10	19	12	23	5	11
Gotland	16	56	13	44	4	10	6	15
Blekinge	5	12	5	12	10	24	6	17
Skåne	20	39	19	39	18	26	3	7
Halland	14	28	16	31	10	20	7	13
Västra Götaland	53	141	41	94	56	111	87	579
Värmland	60	306	42	184	40	138	33	119
Örebro	19	64	18	57	18	59	14	50
Västmanland	15	41	7	17	20	34	11	19
Dalarna	31	99	33	102	37	122	24	136
Gävleborg	42	148	73	260	39	81	54	174
Västernorrland	60	191	98	354	79	166	95	227
Jämtland	90	337	89	271	95	255	130	520
Västerbotten	132	1 019	141	558	129	342	87	450
Norrbotten	79	257	79	294	77	210	110	391
Summa	**696**	**2 861**	**721**	**2 408**	**655**	**1 646**	**680**	**2 742**

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av den centrala indikatorn arbetsproduktivitet samt de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde, överlevnadsgrad och antal anställda

I syfte att följa upp tidigare beviljade regionala företagsstöd under åren 2015–2017 finns den centrala indikatorn arbetsproduktivitet. Dessutom finns de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde, överlevnadsgrad och antal anställda i syfte att belysa stödföretagens utveckling. Indikatorerna följs upp tre år efter det år stödet beviljades och en jämförelse görs med kontrollgrupper. För den centrala indikatorn arbetsproduktivitet och de kompletterande indikatorerna förädlingsvärde och antal anställda är den årliga utvecklingen i stödföretaget beräknad över tre år jämfört med året innan stödet beviljades. År 2022 följs företag som fick stöd 2017 upp. Utvecklingen redovisas i de två huvudgrupperna investerings- respektive främjandestöd, se tabell 2.11. Uppföljningen visar hur stödmottagarna utvecklas i förhållande till liknade företag. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska dock inte tolkas som kausala samband.

Uppföljning av indikatorer för investeringsstöd

Företag som fått investeringsstöd 2017 har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet har utvecklats starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. Även arbetsproduktiviteten uppvisar en bättre utveckling i stödföretagen än i kontrollgruppen. En god produktivitetsutveckling i företagen tyder på att produktionsfaktorerna används effektivt, något som normalt stärker företagets konkurrenskraft. Antalet anställda har ökat mer i stödföretagen än i kontrollgruppen.

Uppföljning av indikatorer för främjandestöd

Företag som fått främjandestöd 2017 har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet har utvecklats starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. Även arbetsproduktiviteten uppvisar en bättre utveckling i stödföretagen än i kontrollgruppen. Antalet anställda har ökat mer i stödföretagen än i kontrollgruppen.

Tabell 2.11 Uppföljning av indikatorer för tidigare beviljade selektiva regionala företagsstöd

Procent

Stödform	Indikatorer	2015 stöd-företag	2015 kontroll-grupp	2016 stöd-företag	2016 kontroll-grupp	2017 stöd-företag[1]	2017 kontroll-grupp[1]
Investeringsstöd	Arbetsproduktivitet[2]	5,4	2,6	4,2	3,2	4,0	2,2
	Förädlingsvärde[3]	15,0	3,3	13,2	1,3	15,2	4,7
	Överlevnadsgrad[4]	96,1	88,7	95,1	89,7	95,9	90,3
	Antal anställda[5]	5,7	–0,5	7,3	3,0	6,0	–1,3
Främjandestöd	Arbetsproduktivitet[2]	3,5	4,6	3,8	2,9	4,0	2,7
	Förädlingsvärde[3]	14,5	1,4	9,1	2,2	9,2	1,2
	Överlevnadsgrad[4]	91,7	86,5	93,3	88,8	93,9	88,9
	Antal anställda[5]	4,5	–1,2	6,3	0,1	5,2	–0,3

Anm. Indikatorerna är inte könsuppdelade.

[1] År 2017 är det senaste året det finns uppgifter om. Stödordningarna investeringsstöd och främjandestöd infördes 2015.

[2] Mäts som årlig utveckling av förädlingsvärdet delat med antal årsarbetare.

[3] Mäts som årlig utveckling i förädlingsvärde i procent, dvs. företagens produktionsvärde minus inköp av varor och tjänster.

[4] Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2017 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år.

[5] Mäts här som årlig utveckling av antalet anställda i företag (heltidstjänster).

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av kompletterande indikatorer för fördelning av kvinnor och män

De företag som beviljats selektiva regionala företagsstöd uppvisar en skev fördelning vad gäller antal anställda kvinnor respektive män samt andel kvinnor respektive män i företagsledning och styrelse, se tabell 2.12 och tabell 2.13. Samtidigt finns positiva tendenser de senaste åren. Andelen kvinnor i företagsledning och styrelse var visserligen lägre 2021 än 2020, men var både 2021 och 2020 högre än åren före 2020.

Uppgifterna i tabell 2.12 och tabell 2.13 kan jämföras med att 2020 var 29,5 procent av de operativa företagsledarna i Sverige kvinnor enligt Statistiska centralbyrån och egna beräkningar, se utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 3.3.3.

Tabell 2.12 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats investeringsstöd

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2021	1 419	3 853	20	80	30	70
2020	1 711	3 693	25	75	31	69
2019	1 139	4 617	17	83	24	76
2018	1 114	4 067	16	84	27	73
2017	1 053	3 425	17	83	26	74
2016	1 076	3 936	17	83	25	75
2015	1 093	3 807	13	87	27	73

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

Tabell 2.13 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats främjandestöd

År/indikatorer	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2021	3 467	6 008	30	70	31	69
2020	6 056	8 559	34	66	33	67
2019	2 625	5 299	28	72	29	71
2018	2 913	6 698	25	75	25	75
2017	3 899	9 046	21	79	25	75
2016	3 208	9 240	16	84	24	76
2015	1 793	4 496	26	74	23	77

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.6 Regionalt transportbidrag

Det regionala transportbidraget ska kompensera företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd samt stimulera till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Avsnittet bygger på Tillväxtverkets rapport Uppföljning av regionala företagsstöd, stöd till projektverksamhet och stöd till kommersiell service (N2022/00806).

I syfte att följa upp tidigare beviljade stöd finns de centrala indikatorerna arbetsproduktivitet och överlevnadsgrad. För att ge en bredare bild av de centrala indikatorerna och resultatet kopplat till målet för politikområdet redovisas även kompletterande indikatorer. För tidigare beviljade stöd finns de kompletterande indika-

torerna antal anställda och förädlingsvärde. Dessutom finns de kompletterande indikatorerna utbetalt stöd, antal arbetsställen, kompensation för transportkostnader och vidareförädling. Det finns även kompletterande indikatorer som följer upp fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats transportbidrag.

Uppföljning av de kompletterande indikatorerna utbetalt stöd, antal arbetsställen, kompensation för transportkostnader och vidareförädling

Som framgår av tabell 2.14 har utbetalningarna av transportbidrag minskat det senaste året, vilket framför allt beror på att en större utbetalning inte kunde slutföras under 2021. Antalet arbetsställen som har fått stöd de senaste åren har varierat.

Tabell 2.14 Utbetalt regionalt transportbidrag fördelat på län och antal arbetsställen

Miljoner kronor

Län/år/antal arbetsställen	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Västernorrland	42	40	43	45	38	47	40	50	46	51
Jämtland	53	48	48	51	46	49	55	57	60	56
Västerbotten	179	160	161	146	175	170	185	185	183	174
Norrbotten	117	111	117	112	126	131	147	147	141	134
Summa	**391**	**360**	**369**	**354**	**385**	**397**	**427**	**440**	**430**	**415**
Antal arbetsställen	630	609	588	585	578	555	601	565	574	574

Källa: Tillväxtverket.

Eftersom transportbidraget är ett regionalt driftsstöd är det till största delen återkommande stödmottagare. Av de arbetsställen som fick stöd under 2021 fick 94 procent transportbidrag även under 2020. Flest antal beviljade ansökningar, 79 procent, gick till små företag, medan 59 procent av utbetalda medel gick till medelstora och stora företag. De tio största bidragsmottagarna fick drygt 32 procent av stödet. Trävarutillverkning är den industri som får störst andel av transportbidraget. Under 2021 kompenserade transportbidraget stödmottagande företag, i enlighet med stödnivåer i förordningen (2000:281) om regionalt transportbidrag, för deras transportkostnader med i genomsnitt 27 procent, vilket är samma nivå som för 2020.

Enligt en årlig undersökning från Tillväxtverket instämde 62 procent av respondenterna i mycket hög grad, i hög grad eller i viss grad i att bidraget har haft en positiv effekt på deras vidareförädling 2021, vilket kan jämföras med 62 procent 2020. Vidare instämde 70 procent av respondenterna i undersökningen i mycket hög grad, i hög grad eller i viss grad i att transportbidraget gett deras organisation en ökad förmåga att driva företag, mot 73 procent 2020. Av undersökningen framgår även att 73 procent av respondenterna instämmer i mycket hög grad, i hög grad eller i viss grad i att transportbidraget har bidragit till att företaget stannat på orten, mot 76 procent 2020. Eftersom detta är företagens egna bedömningar och svarsfrekvensen var 45 procent bör uppgifterna tolkas med viss försiktighet.

Uppföljning av de centrala indikatorerna arbetsproduktivitet och överlevnadsgrad samt de kompletterande indikatorerna antal anställda och förädlingsvärde

I syfte att följa upp tidigare beviljade transportbidrag finns de centrala indikatorerna överlevnadsgrad och arbetsproduktivitet samt de kompletterande indikatorerna antal anställda och förädlingsvärde. Indikatorerna följs upp tre år efter det år stödet beviljades och en jämförelse görs med kontrollgrupper. Den årliga utvecklingen i stödföretagen är beräknad över tre år jämfört med året innan stöden beviljades. Indikatorerna, som redovisas i tabell 2.15, avser faktiskt utfall av tidigare beviljade transportbidrag i förhållande till jämförbara kontrollgrupper under 2013–2017. Uppföljningen

visar hur stödmottagarna utvecklas i förhållande till liknade företag. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska dock inte tolkas som kausala samband.

Företag som är mottagare av transportbidrag har en högre överlevnadsgrad än företag i kontrollgruppen. Förädlingsvärdet utvecklas starkare i stödföretagen än i kontrollgruppen. Arbetsproduktiviteten uppvisar en sämre utveckling i stödföretagen än i kontrollgruppen. En god produktivitetsutveckling i företagen tyder på att produktionsfaktorerna används effektivt, något som normalt stärker företagets konkurrenskraft. Antalet anställda har ökat mer i stödföretagen än i kontrollgruppen.

Tabell 2.15 Uppföljning av indikatorer för tidigare beviljat transportbidrag

Procent

Indikator	2013 stöd-företag	2013 kontroll-grupp	2014 stöd-företag	2014 kontroll-grupp	2015 stöd-företag	2015 kontroll-grupp	2016 stöd-företag	2016 kontroll-grupp	2017 Stöd-företag[1]	2017 Kontroll-grupp[1]
Överlevnadsgrad[2]	93,7	88,5	94,1	88,4	92,9	89,3	93,0	90,3	93,4	91,3
Arbetsproduktivitet[3]	4,3	2,5	2,9	3,5	2,8	2,3	1,6	2,8	1,9	3,3
Förädlingsvärde[4]	4	2,6	7,4	1,1	4,0	–0,2	5,9	2,4	5,5	0,6
Antal anställda[5]	1,2	–2,1	2	–1,2	1,6	0,5	2,7	0,6	0,1	–0,2

Anm. Indikatorerna är inte könsuppdelade.

[1] År 2017 är det senaste året det finns uppgifter om.

[2] Mäts som andelen företag som fortfarande är aktiva tre år efter att stödet har beviljats. Till exempel avser den procentsats som anges under stödföretag 2017 den andel företag som fortfarande var aktiva tre år efter detta år.

[3] Mäts som årlig utveckling av förädlingsvärdet delat med antal årsarbetare.

[4] Mäts som årlig utveckling i förädlingsvärde i procent, dvs. företagens produktionsvärde minus inköp av varor och tjänster.

[5] Mäts här som årlig utveckling av antalet anställda i företag (heltidstjänster).

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av kompletterande indikatorer med fördelning på kvinnor och män

Transportbidraget uppvisar en skev fördelning vad gäller andelen kvinnor respektive män i företagsledning och styrelse i de stödmottagande företagen, se tabell 2.16. Det är även betydligt fler män än kvinnor anställda i de stödmottagande företagen. Transportbidraget beviljas framför allt till företag och branscher där män dominerar som operativa företagsledare.

Tabell 2.16 Uppföljning av indikatorer för fördelning av kvinnor och män i företag som beviljats transportbidrag

År	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Operativ företags-ledare[1] andel kvinnor (%)	Operativ företags-ledare[1] andel män (%)	Styrelse andel kvinnor (%)	Styrelse andel män (%)
2021	4 850	19 047	11	89	23	77
2020	4 852	19 911	10	90	23	77
2019	4 820	20 256	9	91	22	78
2018	4 650	20 062	10	90	22	78
2017	4 425	19 317	10	90	22	78
2016	5 114	20 164	12	88	23	77
2015	5 256	20 269	7	93	21	79

[1] Verkställande direktör eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket.

2.6.7 EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020

Den regionala utvecklingspolitiken är nära integrerad med genomförandet av EU:s sammanhållningspolitik. EU:s regionalfondsprogram finansieras av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*. Insatserna medfinansieras

även av bl.a. anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* efter beslut av regionerna, Gotlands kommun och Tillväxtverket. Insatserna medfinansieras dessutom av andra statliga myndigheter samt andra aktörer på lokal, regional och internationell nivå, bl.a. kommuner, regioner och näringsliv. En resultatredovisning av regionalfondsprogrammen är genom detta även delvis en resultatredovisning av insatser som medfinansierats av bl.a. anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*. I tabell 2.18 framgår den totala omfattningen och beslutade medel för de åtta regionala strukturfondsprogrammen, det nationella regionalfondsprogrammet och programmen inom Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg) t.o.m. 2021.

Investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020

Insatserna inom sammanhållningspolitikens mål Investering för tillväxt och sysselsättning genomförs inom nio regionalfondsprogram, varav åtta regionala regionalfondsprogram och ett nationellt regionalfondsprogram.

Den valutakurs som fastställts i förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU-budgeten, och som används vid omräkning av de finansiella ramarna för fonderna, analyseras fortlöpande och revideras vid behov för att skillnaden mot den verkliga kursen inte ska bli för stor. Regeringen har genom en ändring av förordningen som trädde i kraft den 22 april 2022 justerat den berörda kursen från 9,30 kronor per euro till 10 kronor per euro för programperioden 2014–2020.

Redovisningen av uppgifter i detta avsnitt är utifrån kursen 9,30 kronor per euro. Den totala omfattningen, inklusive EU-medel samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de nio regionalfondsprogrammen är ca 17 000 miljoner kronor. Av detta belopp uppgår EU-ramen till ca 9 100 miljoner kronor, inklusive 534 miljoner kronor från initiativet React-EU som i budgetpropositionen 2021 tillfördes det nationella regionalfondsprogrammet för perioden 2021–2023 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 19). Till och med 2021 har 99 procent av EU-ramen beviljats till nationella och regionala utvecklingsprojekt, se tabell 2.18.

För att följa upp insatserna och uppsatta mål inom de åtta regionala regionalfondsprogrammen och det nationella regionalfondsprogrammet finns flera indikatorer som är relevanta att aggregera på nationell nivå. Dessa EU-gemensamma indikatorer är ett krav enligt EU:s regelverk för Europeiska regionala utvecklingsfonden och fastställdes i samband med att programmen beslutades. Dessutom finns det programspecifika indikatorer, som dock inte är relevanta att aggregera till nationell nivå och därför inte redovisas i budgetpropositionen. Eftersom programmen finansierar insatser inom en mängd olika områden har indikatorerna en stor bredd. De centrala indikatorerna är följande:

- antal företag som får stöd
- antal nya sysselsatta
- investerade medel.

Dessutom finns följande kompletterande indikatorer:

- antal portföljföretag
- privat kapital
- medfinansiering
- antal företag som samarbetar med forskningsinstitutioner
- antal företag som får stöd för att introducera nya produkter
- antal företag som får tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s
- minskad energianvändning hos projektmedverkande företag och organisationer
- ekonomiskt stöd till klimatinsatser.

Uppföljning av de centrala indikatorerna antal företag som får stöd och antal nya sysselsatta

Programmen har bl.a. som mål att ca 20 000 företag ska få stöd genom programmens insatser. Med stöd avses ekonomiskt stöd i form av bl.a. bidrag eller riskkapital, men också annat stöd till företag som arenor för samverkan mellan företag samt mellan företag och universitet och högskolor. Till och med 2021 har det för denna indikator rapporterats att ca 37 000 unika företag fått stöd. Majoriteten av företagen har fått stöd på annat sätt än finansiellt. Fler företag har således fått stöd genom programmens insatser än vad som förutsågs när programmen togs fram.

Uppföljningen av de företag som fått stöd under programperioden visar att t.o.m. 2021 drivs ca 25 procent av kvinnor och ca 75 procent av män. Enligt uppföljningen drivs ca 12 procent av företagen som ingått i de företagsinriktade projekten av personer med utländsk bakgrund, dvs. personer som är utrikes födda samt personer som är födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar. På grund av bl.a. olika metodologiska problem är dessa uppgifter mycket svåra att jämföra med t.ex. andelen kvinnor och män samt andelen personer med utländsk bakgrund som driver företag i Sverige.

Programmen har som mål att bidra till ca 12 000 nya sysselsatta i företag som beviljas stöd. Enligt rapporterat utfall i avslutade projekt för denna centrala indikator har projektens verksamhet t.o.m. 2021 bidragit till drygt 10 000 nya sysselsatta i de företag som beviljats stöd.

Uppföljning av den centrala indikatorn investerade medel och de kompletterande indikatorerna antal portföljföretag och privat kapital för riskkapitalfonder

I tabell 2.17 framgår resultat för den centrala indikatorn investerade medel per program för riskkapitalfonder t.o.m. 2021 enligt Tillväxtverkets rapport Genomförandet av finansiella instrument inom ramen för regionalfondsprogrammen 2014–2020 (N2022/00967). Riskkapitalfonderna förväntas totalt omfatta ca 2 400 miljoner kronor varav ca 1 200 miljoner kronor i regionalfondsmedel och ca 1 200 miljoner kronor i offentlig medfinansiering. Fonderna förväntas attrahera minst 2 000 miljoner kronor i privat kapital i 475 portföljföretag. Till och med 2021 har emellertid totalt 1 517 miljoner kronor investerats i 517 portföljföretag. I dessa bolag har dessutom investerats privat kapital med 5 793 miljoner kronor, vilket således överstiger målsättningen.

Enligt Tillväxtverkets uppföljning fungerar verksamheten bra och efterfrågan på fondernas kapital är till övervägande del stor. De flesta fonder ligger på en investeringstakt i nivå med budget eller över. Branschfördelningen bland portföljbolagen som fonderna investerat i visar att företag inom informations- och kommunikationsteknik (IKT) är dominerande följt av life science. Detta gäller för både antal företag och investerat kapital. Av investerade medel i de regionala programmens fonder och i den gröna investeringsfonden fördelas ca 7 procent till kvinnor, ca 73 procent till män och ca 20 procent till företag som grundats av både kvinnor och män. De investerade medlens fördelning mellan kvinnor och män är i princip samma som fördelningen mellan de som ansökte om medel. Det finns därför ingen direkt snedvridning i allokeringen av riskkapital men andelen kvinnor som ansöker om medel är låg. Riskkapitalfonderna har attraherat privat kapital som är nästan fyra gånger större än investerade offentliga medel. Detta innebär att fonderna har attraherat väsentligt mer privat kapital än förväntat i samband med investeringar. Se även utgiftsområde 24 Näringsliv för en resultatredovisning av riskkapital för Almi Invest AB.

Tabell 2.17 Investerade medel per program för riskkapitalfonder t.o.m. 2021

Regionala programmen	Total budget mnkr[1]	Antal portföljföretag	Investerade medel av total budget mnkr[1]	Privat kapital mnkr
Övre Norrland	185	42	133	492
Mellersta Norrland	150	30	100	412
Norra Mellansverige	150	55	85	500
Stockholm	183	50	140	604
Östra Mellansverige	150	58	131	442
Västsverige	184	56	144	673
Småland och öarna	126	65	92	219
Skåne och Blekinge	230	78	190	930
Summa	**1 358**	**434**	**1 015**	**4 272**
Nationella programmet				
Grön investeringsfond	650	28	297	835
Swedish Venture Initiative	388[2]	55	205	686
Summa	**1 038**	**83**	**502**	**1 521**
Total	**2 396**	**517**	**1 517**	**5 793**

[1] Offentlig finansiering inkl. EU-medel.

[2] Till detta kommer finansiering från Europeiska investeringsfonden (EIF) på 194 mnkr.

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av den kompletterande indikatorn medfinansiering

Medfinansiering är ett krav enligt EU:s regelverk för sammanhållningspolitiken och är en viktig princip för genomförandet av EU-programmen. För att beviljas finansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden krävs för programperioden 2014–2020 medfinansiering på minst 50 procent av kostnaden. Den totala medfinansieringen t.o.m. 2021 uppgick till 9 453 miljoner kronor, varav statliga myndigheter 3 536 miljoner kronor, regioner 3 165 miljoner kronor, kommuner 1 930 miljoner kronor och privat 822 miljoner kronor. Av regionernas medfinansiering uppgick medel från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* till 2 375 miljoner kronor och egna medel till 790 miljoner kronor i.

De tio största medfinansiärerna står för ca 36 procent av den totala medfinansieringen t.o.m. 2021. Bland dessa medfinansiärer finns offentliga aktörer på både regional och nationell nivå. De största medfinansiärerna är Tillväxtverket med 657 miljoner kronor, Statens energimyndighet med 486 miljoner kronor, moderbolaget Almi AB med 393 miljoner kronor, Västra Götalandsregionen med 334 miljoner kronor varav 96 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*, Region Jämtland Härjedalen med 292 miljoner kronor varav 253 miljoner kronor från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* och Region Norrbotten med 280 miljoner kronor varav 245 miljoner kronor från anslag 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder*.

Uppföljning av vissa kompletterande indikatorer inom tematiska mål

Inom ramen för sammanhållningspolitiken har EU fastställt elva tematiska mål för att främja tillväxt och regional utveckling under perioden 2014–2020. Inom tematiskt mål 1 (stärka forskning, teknisk utveckling och innovation) har 2 912 företag samarbetat med forskningsinstitutioner enligt uppgifter från projekten. Vidare har 1 292 företag fått stöd för att ha introducerat nya produkter.

Det finns en indikator som följer upp antal företag som får tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s genom det stöd till utbyggnad av bredband som finns inom de tre nordliga regionala programmen. Sammanlagt t.o.m. 2021 uppskattas 10 800 företag ha fått tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s.

Inom tematiskt mål 4 (stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi) har nästan 1,4 miljarder kronor i EU-stöd investerats t.o.m. 2021. Cirka 5 800 företag har fått stöd och närmare 1 miljard kronor i privat kapital har investerats. Vidare uppskattar projekten att de bidragit till ca 400 nya sysselsatta. Projektmedverkande företag och organisationer rapporterar att de har minskat sin energianvändning med mer än 273 000 MWh vilket motsvarar en normal energianvändning i ca 13 650 villor under ett år.

Det finns krav på att följa upp hur stor andel av programmens medel inom målet Investering för tillväxt och sysselsättning som har använts för att främja klimatomställning, bl.a. genom insatser för energieffektivisering. Målet är att ca 3,8 miljarder kronor från det nationella och de regionala regionalfondsprogrammen, inklusive medfinansiering, ska användas till ekonomiskt stöd till klimatinsatser under programperioden 2014–2020. Till och med 2021 beräknas av detta mål uppnås till ca 88 procent i beviljade projekt.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om ansvarsfördelningen mellan olika aktörer (bet. 2020/21:NU12 punkt 2, rskr. 2020/21:173). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se över och förtydliga ansvarsfördelningen mellan de förvaltande myndigheterna, regionerna och strukturfondspartnerskapen till den förestående programperioden (bet. 2020/21:NU12 s. 5). Regeringen har beslutat förordningen (2022:1379) om förvaltning av program för vissa EU-fonder. Förordningen reglerar den förestående programperioden och förtydligar ansvarsfördelningen mellan förvaltande myndigheter, regionerna och strukturfondspartnerskapen. Regeringen bedömer att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

Europeiskt territoriellt samarbete 2014–2020

Sverige deltar i tretton program inom ramen för Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg). Inom ramen för sammanhållningspolitiken, inklusive Interreg, har EU fastställt elva tematiska mål för att främja tillväxt och regional utveckling under perioden 2014–2020. Interreg har utformats för att lösa problem som går över nationella gränser och som kräver en gemensam lösning, och för att gemensamt utveckla olika gränsområdens potential.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel, medel från tredje land (dvs. från länder som inte är medlemmar i EU, exempelvis Norge och Island) samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de sex gränsregionala och tre transnationella programmen som Sverige deltar i uppgår totalt till ca 15 miljarder kronor. Sverige deltar även i programmen Urbact, Interreg Europe, European Spatial Planning Observatory Network (Espon) och Interact. Sveriges deltagande i dessa program är begränsat och Sverige är enbart ett av 27 deltagande länder, dvs. Sveriges andel av programmen är mycket liten. Regeringen anser därför att det inte är relevant att redovisa omfattningen av medel för dessa program samt hur mycket medel som har beviljats till dem. Av ovannämnda ca 15 miljarder kronor uppgår EU-ramen till ca 9,1 miljarder kronor. I tabell 2.18 framgår att det t.o.m. 2021 beviljats ca 9,5 miljarder kronor i EU-medel. Det motsvarar 104 procent av EU-ramen. Att mer än 100 procent av ramen beslutats beror på ett visst återflöde av medel som av olika anledningar inte har betalts ut till projekt. Dessa medel har därefter kunnat beviljas till nya projekt.

Det svenska deltagandet i Interreg följs upp genom följande kompletterande indikatorer:

– samarbetsprojekt
– svenska projektpartner

– klimat och miljö.

Vidare följs genomförda insatser i de fyra gränsregionala program som förvaltas i Sverige upp genom följande kompletterande indikatorer:

– antal företag som får stöd
– antal företag som har deltagit i gränsöverskridande forskningsprojekt
– antal personer som deltar i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Per den 30 april 2021 hade 898 samarbetsprojekt startats inom ramen för Interreg med svenskt deltagande genom nästan 1 700 svenska projektpartners. Samma organisation kan dock delta i flera projekt.

Svenska organisationer deltar främst i projekt inom tematiskt mål 1 (stärka forskning, teknisk utveckling och innovation) och inom tematiskt mål 6 (bevara och skydda miljön och främja ett effektivt resursutnyttjande). Aktörer från samtliga län deltar i projekt finansierade av de territoriella samarbetsprogrammen. Aktörer i Skåne, Västra Götalands, Norrbottens, Västerbottens och Stockholms län deltar i flest projekt. Det är främst universitet och forskningsinstitut samt kommuner som deltar som projektpartners i projekten.

Inom ramen för Interreg genomförs betydande insatser inom klimat- och miljöområdet inom ramen för de tematiska målen 4 (stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi), 5 (främja anpassning, riskförebyggande och riskhantering i samband med klimatförändringar) och 6 (bevara och skydda miljön och främja ett effektivt resursutnyttjande). Totalt har ca 3,3 miljarder kronor i EU-medel beviljats till denna typ av insatser i de gränsregionala och transnationella programmen som Sverige deltar i.

De fyra gränsregionala program som förvaltas i Sverige har som mål att ca 1 500 företag ska få stöd genom programmens insatser. Programmen har vidare som mål att 450 företag ska delta i gränsöverskridande forskningsprojekt vilket ska främja samarbete mellan olika länders forskare och näringsliv. Programmen har dessutom som mål att ca 3 400 personer ska delta i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Utfallet i de avslutade projekten överstiger målen. Rapporterat utfall i avlutade projekt t.o.m. 2021 är att ca 7 300 företag har fått stöd, att ca 1 000 företag har deltagit i gränsöverskridande forskningsprojekt och att ca 12 100 personer har deltagit i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Tabell 2.18 Den totala omfattningen EU-medel för de åtta regionala strukturfondsprogrammen, Nationella regionalfondsprogrammet och Europeiskt territoriellt samarbete perioden 2014–2020 samt beslutade EU-medel t.o.m. 2021

Investeringar för tillväxt och sysselsättning	EU-ram mnkr	Beslutade EU-medel mnkr	% av EU-ram
Övre Norrland	1 961	1 943	99
Mellersta Norrland	1 424	1 406	99
Norra Mellansverige	1 348	1 354	100
Stockholm	339	339	100
Östra Mellansverige	642	639	106
Västsverige	514	508	99
Småland och öarna	605	586	97
Skåne-Blekinge	559	555	99
Nationella programmet	1 756[1]	1 753	100
Summa	**9 148**	**9 083**	**99**
Europeiskt territoriellt samarbete: Gränsregionala och transnationella samarbetsprogram			
Botnia-Atlantica	338	347	103
Mellersta Östersjön	1 233	1 318	107
Nord	562	560	100
Sverige-Norge	439	415	95
Södra Östersjön	772	774	100
Öresund-Kattegatt-Skagerrak	1 262	1 316	104
Nordsjön	1 556	1 684	108
Norra Periferin och Arktis	467	449	96
Östersjön	2 454	2 617	107
Summa	**9 083**	**9 480**	**104**
Totalt	**18 231**	**18 563**	**102**

[1] Inkl. React-EU på 534 mnkr.

Anm.: Räknat på växelkurs 9,30 kronor, enligt förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder.

Källa: Tillväxtverket.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att målet för den regionala utvecklingspolitiken delvis har uppnåtts med olika typer av insatser finansierade inom utgiftsområde 19 Regional utveckling. Även insatser inom andra utgiftsområden har bidragit till målet för den regionala utvecklingspolitiken och därmed till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Trots det finns det enligt indikatorerna för den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län stora och i vissa fall ökade skillnader i utveckling mellan länen och mellan kommuntyperna.

En rad olika faktorer påverkar den regionala utvecklingen, bl.a. skiljer sig förutsättningarna åt med avseende på tätorts-, befolknings-, utbildnings-, närings- och företagsstruktur samt infrastruktur. Det gör att t.ex. kriser och konjunkturförändringar påverkar olika delar av landet på olika sätt. Dessutom varierar möjligheterna att nyttja förutsättningar i form av bl.a. utvecklingskapacitet, innovations- och förnyelseförmåga. Den regionala utvecklingspolitikens effekter är därför ofta svåra att mäta och särskilja från övergripande konjunktur- och strukturförändringar.

I näringsutskottets betänkande 2021/22:NU2 framhåller utskottet vikten av att det i bedömningsgrunderna tydligt framgår hur regeringen drar slutsatser om på vilket sätt specifika insatser har påverkat måluppfyllelsen inom utgiftsområdet. Regeringens redovisning nedan är ett svar på detta.

2.7.1 Den övergripande hållbara utvecklingen i Sveriges län visar på stora och i vissa fall ökade skillnader i utveckling mellan länen och mellan kommuntyper

Den modellbaserade lönesumman ökade i samtliga län och antalet arbetssökande minskade i samtliga län och kommuntyper mellan 2020 och 2021. Det visar sammantaget på en god regionalekonomisk förändring utifrån valda indikatorer.

Indikatorerna pekar på en viss förbättring vad gäller människors livskvalitet och likvärdiga möjligheter till boende, arbete och välfärd i hela landet, men skillnader mellan och inom länen kvarstår. Utvecklingen av livskvalitet visar dock att de inomregionala skillnaderna sett till kommuntyper har ökat i drygt hälften av länen. Tillgänglighet till dagligvarubutik har blivit sämre i de flesta län även om det förekommer förbättringar i vissa landsbygdskommuner. Balansen på bostadsmarknaden visar på en negativ utveckling. Sammantaget visar indikatorerna enligt regeringen på en positiv utveckling generellt för området livskvalitet, men på en mer blandad och även negativ utveckling avseende tillgång till service och god samhällsplanering.

Utifrån indikatorerna för kompetensförsörjning och kompetensutveckling bedömer regeringen att vuxnas lärande har utvecklats positivt. Skillnaderna är dock fortsatt stora mellan och inom länen. I samtliga län har fler förvärvsarbetande också ett yrke som matchar deras utbildning, vilket innebär en positiv utveckling utifrån valda indikatorer.

Indikatorn genomsnittligt antal utbildningsår i företag visar trots en positiv utveckling relativt stora skillnader mellan län och inom län, och även mellan kvinnor och män. Förbättringar sker på området en konkurrenskraftig, cirkulär och biobaserad samt klimat- och miljömässigt hållbar ekonomi då utsläppsintensiteten minskade i nästan samtliga län. Det indikerar att den gröna omställningen av näringslivet fortsätter. När det gäller företagens digitaliseringsgrad är de inomregionala skillnaderna stora. Indikatorn företag nystartade av kvinnor visar att kvinnor, jämfört med män, mer sällan startar företag, både i många län och i hela landet. Exporten har ökat i de flesta län, samtidigt som pandemin påverkade länen olika mycket. Sammantaget är det enligt regeringen en blandad utveckling utifrån valda indikatorer.

Indikatorn tillgång till bredband med hög kapacitet visar på en relativ god tillgänglighet men det finns stora skillnader mellan och inom länen. Sämst är tillgången i befolkningsmässigt små och ytstora län samt i landsbygdskommuner. I flertalet av länen och inom länen har det blivit en förbättring avseende tillgänglighet till drivmedel och kollektivtrafik. Tillgänglighet till drivmedelstationer har dock försämrats i några län och kommuntyper. Sammantaget är det en blandad utveckling utifrån valda indikatorer.

2.7.2 Viktigt med en bredd av insatser inom andra utgiftsområden

Regeringens bedömning är att följande insatser särskilt har bidragit till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar regional utveckling och därmed till målet för den regionala utvecklingspolitiken:

- etablering av nya servicekontor inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning,
- insatser för att minska arbetslösheten inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv,
- stärkt kompetensförsörjning inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning,

- insatser inom bl.a. kultursamverkansmodellen och kulturmiljö samt bidrag till friluftsorganisationer inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid,
- insatser för goda och hållbara livsmiljöer inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik,
- insatser för lokal och regional klimatomställning såsom Klimatklivet och Industriklivet, cirkulär ekonomi, regionala energi- och klimatstrategier, utveckling av grön infrastruktur, biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt insatser för dricksvattenförsörjning, vattenskydd och friluftsliv inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård,
- insatser för energiomställning såsom kommunal energi- och klimatrådgivning, förnybar elproduktion såsom lokala och regionala insatser för förnybar elproduktion, ökad elektrifiering samt ett robust och starkt elnät inom utgiftsområde 21 Energi,
- insatser för digitalisering, bredbandsutbyggnad och tillgång till grundläggande betaltjänster samt satsningar på transportsystemet inom utgiftsområde 22 Kommunikationer,
- insatser för landsbygdsutveckling, bl.a. lokal utveckling genom leadermetoden, bredbandsutbyggnad och tillgång till kommersiell service, företagsutveckling inom de gröna näringarna, nationella skogsprogrammet samt den nationella livsmedelsstrategin inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel,
- insatser för ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft såsom kapitalförsörjning, insatser för stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse, bl.a. stöd till inkubation, insatser för stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv såsom informations- och rådgivningsinsatser samt export- och investeringsfrämjande inom utgiftsområde 24 Näringsliv, och
- insatser inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

2.7.3 Regionalt utvecklingsarbete och regionalfondsprogrammen har bidragit till omställningen till en hållbar regional utveckling

Regeringen bedömer att medlen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling har bidragit till omställningen till en hållbar regional utveckling. Medlen har på ett positivt sätt påverkat utvecklingen i länen när de har använts i samverkan med resurser från andra utgiftsområden och från andra aktörer på olika samhällsnivåer, såväl offentliga som privata, inklusive aktörer inom det civila samhället. Därmed har medlen inom utgiftsområde 19 Regional utveckling bidragit till samordnade processer och medfört att insatser och investeringar har gjorts mer sektorsövergripande. Regionernas och Gotlands kommuns prioriteringar vid användningen av medel inom utgiftsområdet har medfört att strategiska insatser kommit till stånd även utifrån regionala och lokala förutsättningar.

En central del i det regionala utvecklingsarbetet har varit samverkan och samråd mellan regioner, länsstyrelser, andra statliga myndigheter, kommuner, civila samhällets organisationer samt näringsliv. Utifrån bedömningsgrunden drar regeringen slutsatsen att samverkan och samråd mellan regioner och olika aktörer fungerar även om ytterligare anpassning till regionala behov och förutsättningar hos vissa statliga myndigheter skulle kunna bidra till mer ändamålsenliga insatser. Regionerna har i sitt arbete bl.a. systematiskt identifierat och beaktat både målkonflikter och synergieffekter. Regeringen bedömer att det regionala utvecklingsarbetet är centralt för omställningen till en hållbar regional utveckling och Agenda 2030. Att regionerna har genomfört

insatser för att stärka det territoriella perspektivet inom olika områden ökar möjligheterna att hänsyn i ökad grad tas till regionala och inomregionala förutsättningar. Att insatser alltmer riktats mot grön och digital omställning i näringslivet, internationalisering samt minskning av transportsystemets klimatpåverkan bidrar till omställningen till en hållbar regional utveckling.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att regionernas arbete för omställning till en hållbar utveckling har bidragit till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regeringen bedömer att insatserna inom regionalfondsprogrammen bl.a. har främjat företagsutveckling, forskning och innovation samt stärkt förutsättningarna för näringslivets konkurrenskraft och sysselsättningsskapande. Detta återspeglas bl.a. i uppföljningen av indikatorerna antal företag som får stöd, antal nya sysselsatta, antal företag som samarbetar med forskningsinstitutioner och antal företag som får stöd för att introducera nya produkter. Regeringen bedömer att regionalfondsprogrammen lyckades ställa om och använda en del av återstående medel för att möta näringslivets behov och delvis mildra pandemins negativa effekter. Uppföljningen av indikatorn nationell medfinansiering visar att det genom medfinansieringen har skett en nationell och regional förankring av regionernas arbete.

Det regionala utvecklingsarbetets och regionalfondsprogrammens insatser har enligt regeringen bidragit till utveckling av regionala styrkeområden och innovativa regionala miljöer som skapar förutsättningar för hållbara, innovativa och konkurrenskraftiga företag i hela landet. Att insatserna främjar hållbara innovationer och minskad energianvändning framgår av redovisningen av indikatorerna minskad energianvändning hos projektmedverkande företag och organisationer samt ekonomiskt stöd till klimatinsatser. Dessa indikatorer har utvecklats väl. Dessutom har utbyggnaden av bredband inom de tre nordliga regionalfondsprogrammen utvecklats positivt vilket återspeglas av uppföljningen av indikatorn antal företag som får tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s.

Inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet visar uppföljningen av indikatorerna samarbetsprojekt, svenska projektpartner samt klimat och miljö att aktörer i deltagande länder, inte minst Sverige, har avsatt betydande resurser för att bidra till att lösa gränsöverskridande samhällsutmaningar inom bl.a. områdena klimat och miljö. Dessutom har, i enlighet med indikatorn antal företag som har deltagit i gränsöverskridande forskningsprojekt, många företag bidragit till ett viktigt gränsöverskridande forsknings- och innovationsarbete. Regeringen bedömer att det europeiska territoriella samarbetet förstärker nationella och regionala satsningar inom prioriterade områden, bl.a. innovation samt klimat och miljö, och därmed bidrar till målet för den regionala utvecklingspolitiken. Indikatorerna antalet företag som ska få stöd genom programmens insatser, företag som ska delta i gränsöverskridande forskningsprojekt och personer som ska delta i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden har utvecklats väl. Regeringen bedömer att programmen uppnått uppsatta mål och samtidigt bidragit till att stärka det gränsöverskridande samarbetet.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att det nationella och de regionala regionalfondsprogrammen genom bl.a. resurser och arbetssätt både har tillfört mervärden i det regionala utvecklingsarbetet och har bidragit till målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regionalt kompetensförsörjningsarbete har stärkts

Regionerna och Gotlands kommun har på frivillig basis utvecklat regionalt kompetensförsörjningsarbete i dialog med relevanta aktörer, bl.a. statliga myndigheter,

kommuner och näringsliv på lokal, regional och nationell nivå. Tillväxtverkets uppdrag att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete 2018–2021 har också förbättrat förutsättningarna för regionerna och Gotlands kommun att bedriva regionalt kompetensförsörjningsarbete såväl generellt som inom de fokusområden som regeringen pekat ut inom området. Sammantaget bedömer regeringen utifrån bedömningsgrunderna att det regionala kompetensförsörjningsarbetet har bidragit till att nå målet för politikområdet.

Stöden till kommersiell service har främjat tillgången till service i gles- och landsbygder

En god tillgång till kommersiell service är grundläggande för att det ska vara attraktivt att bo, verka och leva i alla delar av landet. Tillgänglighet till olika typer av service är en förutsättning för näringslivets konkurrenskraft. Indikatorn avstånd mellan butik som beviljats särskilt driftstöd och annan dagligvarubutik visar på en stabil situation, eftersom antal butiker som är i behov av driftstöd inte har förändrats över tid vilket är positivt. Indikatorn överlevnadsgrad för butiker som beviljats stöd till kommersiell service visar att mottagare av stöd till kommersiell service över tid har en högre överlevnadsgrad än kontrollgruppen. Även om jämförelsen med en kontrollgrupp inte ska tolkas som kausala samband kan uppföljningen indikera att det statliga stödet till kommersiell service bidragit positivt till tillgången till kommersiell service i gles- och landsbygder. När det gäller indikatorerna andelen kvinnor och män i företagsledning och styrelse i företag som har beviljats stöd till kommersiell service råder sedan 2015 en i princip jämn och stabil fördelning mellan könen vilket enligt regeringen är positivt. Sammantaget har insatserna för kommersiell service bidragit till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Selektiva regionala företagsstöd och riskkapitalfonder har främjat företagens kapitalförsörjning

Indikatorn investeringar som beräknas delfinansieras av stöden visar att de selektiva regionala företagsstöden har bidragit till stora investeringar i berörda företag. Indikatorerna arbetsproduktivitet, förädlingsvärde, överlevnadsgrad och antal anställda visar i de flesta fall en positiv utveckling i företag som fått investerings- eller främjandestöd 2015–2017 jämfört med kontrollgrupp. Även om jämförelsen med en kontrollgrupp inte ska tolkas som kausala samband, kan uppföljningen indikera att de selektiva regionala företagsstöden bidragit till ökad konkurrenskraft i stödföretagen och därmed till målet för den regionala utvecklingspolitiken. De selektiva regionala företagsstöden uppvisar en svagt positiv utveckling beträffande jämställdhet de senaste åren vilket är bra och främjar den ekonomiska jämställdheten, dock är fördelningen fortsatt skev. Företagsstöden har bidragit till ökad konkurrenskraft i stödföretagen och därmed till målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Efterfrågan på riskkapitalfonderna har varit stor vilket indikatorn investerade medel visar på. Utvecklingen av indikatorn antal portföljföretag är positiv. Fonderna har attraherat betydligt mer privat kapital än vad som har investerats av offentliga medel. Detta är positivt då företagens tillgång till finansiering förbättras, vilket innebär att fonderna fungerar som en katalysator för att frigöra kapital i respektive program-område. Satsningarna på riskkapitalfonder inom det nationella och de regionala regionalfondsprogrammen, bl.a. inom ramen för den gröna investeringsfonden, bedöms ha bidragit till att främja näringslivets omställning och konkurrenskraft.

2.7.4 Regionalt transportbidrag som kompensation för kostnadsnackdelar

Indikatorerna arbetsproduktivitet, överlevnadsgrad, antal anställda och förädlingsvärde visar i de flesta fall en positiv utveckling i företag som fått transportbidrag 2015–2017 jämfört med kontrollgrupp. Jämförelsen med en kontrollgrupp ska inte tolkas som kausala samband. Transportbidraget har kompenserat företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd och därmed bidragit till målet för den regionala utvecklingspolitiken. Det har även delvis stimulerat till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Uppföljningen av indikatorerna med fördelning på kvinnor och män uppvisar en skev fördelning men eftersom transportbidraget, enligt kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, måste vara objektivt kvantifierbart på förhand är det svårt att styra stödet utifrån denna parameter. Regeringen bedömer att stödet är betydelsefullt och har bidragit till att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

2.8 Politikens inriktning

2.8.1 En politik för hållbar regional utveckling i hela landet

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken ska förutsättningarna att bo, verka och leva i hela landet förbättras. Utvecklingskraften i städer, tätorter samt gles- och landsbygder ska stärkas. Alla människor ska kunna känna delaktighet, påverka sin livsmiljö, forma sina liv och få tillgång till utvecklingsresurser utifrån sina förutsättningar oavsett var i landet man bor. Det är viktigt med en god tillgång till kommersiell och offentlig service, finansiellt kapital, kultur, vård, utbildning och kompetens och att ett jämställdhetsperspektiv integreras. Tillgänglighet till rättsväsende samt ett tryggt och stabilt energisystem behövs i hela Sverige. Dessutom är tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet grundläggande för den regionala utvecklingen. Utbyggnaden och underhållet av samhällsviktig infrastruktur, som etablering av bredband och underhåll av vägar, ska intensifieras. Villkoren för att bo, verka och leva i hela Sverige ska stärkas och kostnaderna för resande ska minska. Näringslivet ska ges goda förutsättningar att stärka konkurrenskraften, skapa jobb och bidra till gröna innovationer och därmed till omställningen till en hållbar utveckling.

Sverige står inför stora samhällsutmaningar som påverkar alla delar av landet. Det gäller bl.a. demografiska förändringar, miljöproblem och klimatförändringar, behov av social sammanhållning, kompetensförsörjning och en stark välfärd i hela landet. För att möta utmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar krävs en regional utvecklingspolitik där hela landet ges möjligheter att utvecklas utifrån sina särskilda förutsättningar. Det gäller såväl städer och tätorter som gles- och landsbygder. Den regionala utvecklingspolitiken är en viktig del i att stärka Sverige. Ju fler delar av landet som är utvecklingskraftiga och hållbara, desto starkare blir Sverige.

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken är det viktigt med en bredd av insatser inom många utgifts- och politikområden. Tvärsektoriell styrning av resurser inom många utgiftsområden samt regional hänsyn och ett territoriellt perspektiv är av betydelse för att skapa mer ändamålsenliga insatser för att nå såväl målet för den regionala utvecklingspolitiken som andra mål. Med territoriellt perspektiv menas bl.a. att hänsyn ska tas till strukturella skillnader, till exempel olikheter i tätortsstruktur och lokaliseringsmönster, demografi, socioekonomi och näringsliv. Även samordning mellan statliga myndigheter och en väl fungerande samverkan mellan statliga myndigheter, regioner, kommuner samt samråd med näringsliv och

civila samhällets organisationer är avgörande för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Regeringens utveckling och styrning av den regionala utvecklingspolitiken ska vara samordnad med landsbygdspolitiken, politiken för hållbar stadsutveckling och miljöpolitiken samt övriga berörda politikområden. Möjligheterna att insatser inom politikområdena ska komplettera varandra och bidra till synergier ska främjas. Statliga myndigheter har viktiga roller i genomförandet av åtgärder inom dessa politikområden. Regionerna och Gotlands kommun har viktiga roller i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken.

De utmaningar som finns i respektive län kan vara utgångspunkt vid den långsiktiga fördelningen av medel från anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* mellan länen. Utmaningar finns kopplat till förhållanden som gleshet och avstånd, demografi, kompetensförsörjning, arbetsmarknad, entreprenörskap och företagande, arbetsproduktivitet samt regional dynamik. Hänsyn bör även tas till medfinansiering av Europeiska regionala utvecklingsfonden och stödområdestillhörighet för regionala företagsstöd.

Den nationella strategin för den regionala utvecklingspolitiken

I Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (skr. 2020/21:133) anges strategiska områden och prioriteringar. Genom samordnade och kompletterande insatser inom och mellan de fyra strategiska områdena och prioriteringarna skapas goda förutsättningar för ett mer effektivt genomförande av den regionala utvecklingspolitiken, landsbygdspolitiken och andra berörda politikområden.

I nationella strategin identifieras kompetensförsörjning och kompetensutveckling i hela landet som ett strategiskt område för det regionala utvecklingsarbetet. Riksdagen har beslutat att regionerna och Gotlands kommun ska fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet samt tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt (prop. 2021/22:159, bet. 2021/22:UbU25, rskr. 2021/22:411). Detta ger regionerna goda förutsättningar för ett långsiktigt och tydligt arbete inom detta strategiska område.

Regeringen har identifierat tre områden som behöver utvecklas i det statliga genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken. Det är omställning till en hållbar regional utveckling, betydelsen av ett territoriellt perspektiv där hela landet ges ökad möjlighet att utvecklas och ett samordnat genomförande där ansvar och uppgifter är tydliga.

Förenklad hantering av stöd till kommersiell service

För att minska antalet åtgärder och därmed komplexiteten inom den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) och för att undvika parallella stödformer för kommersiell service avsätts medel för nationell hantering av stöd till kommersiell service. För att förenkla hanteringen kommer enbart Tillväxtverket, Gotlands kommun och regionerna att ansvara för stöden fr.o.m. 2023.

2.8.2 EU:s sammanhållningspolitik

Den regionala utvecklingspolitiken och det svenska genomförandet av EU:s sammanhållningspolitik är nära integrerade. EU:s sammanhållningspolitik ska främja en harmonisk utveckling inom hela unionen för att stärka den ekonomiska, sociala och territoriella sammanhållningen. För att åstadkomma detta och som en del av den gröna given för att främja en hållbar utveckling har en rad EU-instrument inrättats för programperioden 2021–2027, däribland Fonden för en rättvis omställning.

I Sverige ska Europeiska regionala utvecklingsfonden bidra till omställningen till en hållbar regional utveckling genom att stödja den regionala utvecklingskraften, näringslivets konkurrenskraft och sysselsättning. Fonden kommer att genomföras i åtta regionala och ett nationellt program. Sverige deltar också inom ramen för fonden i tolv Interregprogram som syftar till att främja samarbete över nationsgränser och därmed bidra till en integrerad och hållbar regional utveckling i vårt närområde. Fonden för en rättvis omställning förväntas bidra till omställningen av stålindustrin i Norrbottens län, metallindustrin i Västerbottens län och mineralindustrin i Gotlands län och kommer huvudsakligen riktas mot anläggningar som har stora utsläpp så att substantiella minskningar av växthusgaser är möjliga.

Till statens budget återförda medel från finansieringsinstrument som delvis finansierats av Europeiska regionala utvecklingsfonden ska inom ramen för ordinarie budgetprocess användas för det ursprungliga ändamålet vilket är till förmån för små och medelstora företag och finansieringsinstrument. Under kommande år förväntas sådana återflöden ske till statens budget. Regeringen anser att det behöver etableras en långsiktig struktur för hur återflödena ska hanteras med hänsyn till riskkapitalfondernas ändamål och finansiering.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tusental kronor

2021	Utfall	1 531 083	Anslagssparande	266 526
2022	Anslag	1 983 937[1]	Utgiftsprognos	1 657 569
2023	**Förslag**	**1 993 337**		
2024	Beräknat	2 028 337		
2025	Beräknat	2 087 337		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till projektverksamhet (inklusive riskkapitalfonder, lånefonder och garantifonder), regionala företagsstöd, ersättning för vissa kreditförluster samt stöd till kommersiell service. Vidare får anslaget användas för viss administration, uppföljning och utvärdering samt viss central utvecklingsverksamhet. Dessutom får anslaget användas för ersättningar till regioner och Gotlands kommun för uppgifter om regionalt utvecklingsansvar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 060 937**	**2 060 937**	**2 060 937**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	–67 600	–32 600	26 400
varav BP23	*–307 600*	*–197 600*	*156 400*
– Korrigering riskkapitalsatsning fond-i-fond	*–40 000*	*–40 000*	*–40 000*
– Överföring medel för nationella åtgärder för landsbygdsutveckling	*92 400*	*92 400*	*92 400*
– Omfördelning mellan år inom anslaget	*–360 000*	*–250 000*	*104 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 993 337**	**2 028 337**	**2 087 337**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att korrigera anslagets nivå till behovet av medel för riskkapitalsatsning fond-i-fond minskas anslaget med 40 000 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp.

På grund av en försenad start av programgenomförandet av Fonden för en rättvis omställning programperioden 2021–2027 minskas medfinansieringen jämfört med tidigare beräkningar. Anslaget minskas därmed med 360 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 250 000 000 kronor och för 2025 beräknas anslaget öka med 104 000 000 kronor.

I budgetpropositionen för 2022 avsattes medel för åren 2023–2027 för åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitikens (GJP) andra pelare och för åtgärder i nationellt genomförande som kompletterar GJP (prop. 2021/22:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.9.17). Främjande av kommersiell service tillhör den senare kategorin. I denna proposition fördelas avsatta medel på berörda anslag. Fördelningen innebär att anslaget ökas med 92 400 000 kronor 2023. För 2024–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 993 337 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 028 337 000 kronor respektive 2 087 337 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 840 000 000 kronor 2024–2030.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används framför allt till olika regionala företagsstöd, projektverksamhet och medfinansiering av olika EU-program. Övervägande delen av de stöd som beslutas inom ramen för anslaget är antingen fleråriga samverkansprojekt med många olika offentliga och privata aktörer eller fleråriga företagsinvesteringar. Medlen betalas ut när kostnader har uppstått. De aktörer som kan fatta beslut om framtida åtaganden mot anslaget har därför små möjligheter att påverka stödens utbetalningstakt. Slutåret för bemyndigandet har

ändrats till 2030 och anledningen är dels att det ska vara möjligt att fatta långsiktiga beslut, dels ligga i linje med slutåret för bemyndigandet för anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027*. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Regionala utvecklingsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 840 000 000 kronor 2024–2030.

Tabell 2.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2030
Ingående åtaganden	2 321 115	2 081 911	2 994 374			
Nya åtaganden	1 235 343	2 400 487	2 400 000			
Infriade åtaganden	–1 474 547	–1 488 024	–1 554 374	–1 400 000	–1 700 000	–740 000
Utestående åtaganden	2 081 911	2 994 374	3 840 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**4 175 000**	**3 000 000**	**3 840 000**			

2.9.2 1:2 Transportbidrag

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

2021	Utfall	414 514	Anslagssparande	11 350
2022	Anslag	507 864[1]	Utgiftsprognos	520 789
2023	**Förslag**	**450 864**		
2024	Beräknat	450 864		
2025	Beräknat	455 864		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till regionalt transportbidrag och avser kompensation till företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd för varor och stimulerar till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**430 864**	**430 864**	**430 864**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	20 000	20 000	25 000
varav BP23	*50 000*	*50 000*	*55 000*
– Förstärkning av transportbidrag	*50 000*	*50 000*	*55 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**450 864**	**450 864**	**455 864**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökar med 50 000 000 kronor 2023 och beräknas öka med 50 000 000 kronor 2024 och 55 000 000 kronor 2025 till följd av förväntade högre utgifter för godstransporter.

Regeringen föreslår att 450 864 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Transportbidrag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 450 864 000 kronor respektive 455 864 000 kronor.

2.9.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusental kronor

2021	Utfall	1 278 056	Anslagssparande	540 468
2022	Anslag	1 600 000[1]	Utgiftsprognos	1 455 856
2023	**Förslag**	**1 440 000**		
2024	Beräknat	260 000		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden för programperioden 2014–2020.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.25 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 600 000**	**1 600 000**	**1 600 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	238 510	–540 976	–800 976
varav BP23	*–112 000*	*260 000*	
– Omfördelning mellan år inom anslaget	*–112 000*	*260 000*	
Överföring till/från andra anslag	1 490	13 110	13 110
Övrigt	–400 000	–812 134	–812 134
Förslag/beräknat anslag	**1 440 000**	**260 000**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Ramen för Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020 beräknas till totalt 10 074 124 042 kronor, varav 78 911 542 kronor är medel för lokalt ledd utveckling.

För att anpassa anslagets nivå till förväntade utgifter minskas anslaget med 112 000 000 kronor 2023 och beräknas öka med 260 000 000 kronor 2024.

Regeringen föreslår att 1 440 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* för 2023. För 2024 beräknas anslaget till 260 000 000 kronor.

2.9.4 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tabell 2.26 Anslagsutveckling 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	150 000
2022	Anslag	650 000[1]	Utgiftsprognos	0
2023	**Förslag**	**650 000**		
2024	Beräknat	1 080 000		
2025	Beräknat	1 545 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning för programperioden 2021–2027.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.27 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**650 000**	**650 000**	**650 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		430 000	895 000
varav BP23	*–460 000*	*–215 000*	*429 000*
– Omfördelning mellan år inom anslaget	*–460 000*	*–215 000*	*429 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**650 000**	**1 080 000**	**1 545 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Medlen från Fonden för en rättvis omställning beräknas uppgå till ca 1 448 422 046 kronor. Medlen från Europeiska regionala utvecklingsfonden inom målet Investering för sysselsättning och tillväxt och Fonden för en rättvis omställning beräknas uppgå till totalt 9 469 889 731 kronor för programperioden.

För att anpassa anslagets nivå till förväntade utgifter minskas anslaget med 460 000 000 kronor 2023 och beräknas minska med 215 000 000 kronor 2024 samt beräknas ökas med 429 000 000 kronor 2025.

Regeringen föreslår att 650 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 080 000 000 kronor respektive 1 545 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 900 000 000 kronor 2024–2030.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 900 000 000 kronor 2024–2030.

Tabell 2.28 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning perioden 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2030
Ingående åtaganden			1 500 000			
Nya åtaganden		1 500 000	3 000 000			
Infriade åtaganden			–600 000	–900 000	–1 350 000	–1 650 000
Utestående åtaganden		1 500 000	3 900 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 200 000**	**2 300 000**	**3 900 000**			

Utgiftsområde 20

Allmän miljö- och naturvård

Utgiftsområde 20 – Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 5

2 Allmän miljö- och naturvård ... 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 8
2.3 Skatteutgifter ... 9

3 Miljöpolitik ... 11
3.1 Mål ... 11
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 12
3.3 Resultatredovisning ... 13
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 16
3.5 Generationsmålet ... 17
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 18
3.5.2 Resultatredovisning ... 18
3.5.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 21
3.6 Begränsad klimatpåverkan ... 21
3.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 22
3.6.2 Resultatredovisning ... 22
3.6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 26
3.7 Frisk luft ... 27
3.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 27
3.7.2 Resultatredovisning ... 27
3.7.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 28
3.8 Bara naturlig försurning ... 29
3.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 29
3.8.2 Resultatredovisning ... 29
3.8.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 31
3.9 Giftfri miljö ... 31
3.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 31
3.9.2 Resultatredovisning ... 31
3.9.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 36
3.10 Skyddande ozonskikt ... 37
3.10.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 37
3.10.2 Resultatredovisning ... 37
3.10.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 38
3.11 Säker strålmiljö ... 38
3.11.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 38
3.11.2 Resultatredovisning ... 39
3.11.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 40
3.12 Ingen övergödning ... 40
3.12.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 41
3.12.2 Resultatredovisning ... 41
3.12.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 43
3.13 Levande sjöar och vattendrag ... 43
3.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 43
3.13.2 Resultatredovisning ... 44
3.13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 46
3.14 Grundvatten av god kvalitet ... 46
3.14.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 46
3.14.2 Resultatredovisning ... 46
3.14.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 48
3.15 Hav i balans samt levande kust och skärgård ... 48

3.15.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 49
3.15.2 Resultatredovisning ... 49
3.15.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 52
3.16 Myllrande våtmarker ... 52
3.16.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 52
3.16.2 Resultatredovisning ... 53
3.16.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 54
3.17 Levande skogar ... 54
3.17.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 54
3.17.2 Resultatredovisning ... 54
3.17.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 57
3.18 Ett rikt odlingslandskap ... 58
3.18.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 58
3.18.2 Resultatredovisning ... 58
3.18.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 60
3.19 Storslagen fjällmiljö ... 61
3.19.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 61
3.19.2 Resultatredovisning ... 61
3.19.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 62
3.20 God bebyggd miljö ... 63
3.20.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 63
3.20.2 Resultatredovisning ... 63
3.20.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 65
3.21 Ett rikt växt- och djurliv ... 66
3.21.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 66
3.21.2 Resultatredovisning ... 66
3.21.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 69
3.22 Politikens inriktning ... 69
3.22.1 Ambitiös klimat- och miljöpolitik i en växande ekonomi ... 70
3.23 Den årliga revisionens iakttagelser ... 76
3.24 Fonder 76
3.24.1 Batterifonden ... 76
3.24.2 Kadmiumfonden ... 76
3.24.3 Kärnavfallsfonden ... 76
3.25 Annullering av förvärvade utsläppsenheter ... 77
3.26 Budgetförslag ... 78
3.26.1 1:1 Naturvårdsverket ... 78
3.26.2 1:2 Miljöövervakning m.m. ... 81
3.26.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur ... 82
3.26.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden ... 84
3.26.5 1:5 Miljöforskning ... 86
3.26.6 1:6 Kemikalieinspektionen ... 87
3.26.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer ... 90
3.26.8 1:8 Klimatbonus ... 91
3.26.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut ... 92
3.26.10 1:10 Klimatanpassning ... 94
3.26.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö ... 94
3.26.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar ... 96
3.26.13 1:13 Internationellt miljösamarbete ... 98
3.26.14 1:14 Skydd av värdefull natur ... 100
3.26.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten ... 101
3.26.16 1:16 Klimatinvesteringar ... 103
3.26.17 1:17 Klimatpremier ... 104
3.26.18 1:18 Industriklivet ... 105
3.26.19 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv ... 107
3.26.20 1.20 Driftstöd för bio-CCS ... 108
3.26.21 1:21 Kompetenslyft för klimatomställningen ... 109

3.26.22 Investeringsplan för Naturvårdsverket 110

4 Miljöforskning 113
4.1 Mål för området 113
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 113
4.3 Resultatredovisning 113
4.3.1 Fördelning av forskningsmedel 113
4.3.2 Programsatsningar 115
4.3.3 Kommunikation och analysarbete 115
4.3.4 Stiftelser verksamma inom området 115
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 116
4.5 Politikens inriktning 116
4.6 Budgetförslag 117
4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad 117
4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning 118

Bilaga 1 Klimatredovisning

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att annullera Sveriges innehav av utsläppsenheter som har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser. En andel av de annullerade enheterna används för att bidra till att uppnå etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020. Resterande andel rapporteras i möjlig mån som klimatfinansiering (avsnitt 3.25).
2. Riksdagen godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2023–2025 som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar (avsnitt 3.26).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård enligt tabell 1.1.
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Naturvårdsverket	620 648
1:2 Miljöövervakning m.m.	391 714
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 130 035
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	1 087 568
1:5 Miljöforskning	96 825
1:6 Kemikalieinspektionen	311 404
1:7 Avgifter till internationella organisationer	285 631
1:8 Klimatbonus	5 955 000
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	283 581
1:10 Klimatanpassning	140 000
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 244 565
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	169 100
1:13 Internationellt miljösamarbete	37 400
1:14 Skydd av värdefull natur	1 170 500
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	317 723
1:16 Klimatinvesteringar	3 055 000
1:17 Klimatpremier	462 000
1:18 Industriklivet	1 354 000
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	115 000
1:20 Driftstöd för bio-CCS	25 000
1:21 Kompetenslyft för klimatomställningen	50 200
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	132 389
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 107 408
Summa anslag inom utgiftsområdet	**19 542 691**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Miljöövervakning m.m.	120 000	2024–2026
1:3 Åtgärder för värdefull natur	900 000	2024–2028
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	2 065 000	2024–2050
1:5 Miljöforskning	102 000	2024–2027
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	630 000	2024–2035
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	450 000	2024–2032
1:13 Internationellt miljösamarbete	4 000	2024–2027
1:14 Skydd av värdefull natur	80 000	2024–2068
1:16 Klimatinvesteringar	5 000 000	2024–2026
1:17 Klimatpremier	430 000	2024–2025
1:18 Industriklivet	5 200 000	2024–2030
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	165 000	2024–2027
1:20 Driftstöd för bio-CCS	36 000 000	2026–2046
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	2 200 000	2024–2029
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**53 346 000**	

2 Allmän miljö- och naturvård

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4). Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljökvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete. Myndigheter som finansieras inom utgiftsområdet är Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad. Myndigheter som delvis finansieras från utgiftsområdet är bl.a. Sveriges geologiska undersökning, länsstyrelserna, Statens geotekniska institut, Lantmäteriet, Statens energimyndighet, Boverket, Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Strålsäkerhetsmyndigheten.

Länsstyrelserna och 26 andra myndigheter har i sina instruktioner ett utpekat ansvar att verka för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning, utvärdering och rapportering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Dessa myndigheter är följande:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning.

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet i deras arbete med genomförande och uppföljning.

Klimatlagen (2017:720) trädde i kraft 2018. Den utgör en viktig del i arbetet inom politikområdet.

Regeringen föreslår att 19,5 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård för 2023.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Miljöpolitik	**15 405**	**22 316**	**20 406**	**18 303**	**13 407**	**8 721**
1:1 Naturvårdsverket	603	646	652	**621**	618	551
1:2 Miljöövervakning m.m.	486	514	507	**392**	384	379
1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 916	2 061	2 041	**1 130**	1 010	910
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	652	1 157	1 041	**1 088**	1 084	1 049
1:5 Miljöforskning	98	97	96	**97**	97	94
1:6 Kemikalieinspektionen	280	298	298	**311**	327	307
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	266	290	271	**286**	262	262
1:8 Klimatbonus	4 810	7 410	6 909	**5 955**		
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	290	300	293	**284**	292	299
1:10 Klimatanpassning	108	140	126	**140**	140	140
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	1 348	1 580	1 515	**1 245**	1 210	989
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	97	154	122	**169**	263	263
1:13 Internationellt miljösamarbete	41	47	46	**37**	37	37
1:14 Skydd av värdefull natur	1 670	1 721	1 721	**1 171**	1 171	686
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	250	307	312	**318**	327	316
1:16 Klimatinvesteringar	2 026	2 755	2 728	**3 055**	4 155	1 000
1:17 Klimatpremier	125	1 601	793	**462**	452	42
1:18 Industriklivet	266	909	702	**1 354**	1 357	1 257
1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv	74	215	125	**115**	115	115
1:20 Driftstöd för bio-CCS		15	10	**25**	25	25
1:21 Kompetenslyft för klimatomställningen		100	99	**50**	81	
Miljöforskning	**1 171**	**1 233**	**1 233**	**1 240**	**1 242**	**1 244**
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	104	128	129	**132**	134	137
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 067	1 105	1 104	**1 107**	1 107	1 107
Äldreanslag	**149**	**200**	**189**			
2022 1:18 Stöd för gröna och trygga samhällen	149	200	189			
Totalt för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	**16 725**	**23 749**	**21 828**	**19 543**	**14 649**	**9 965**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**19 852**	**19 852**	**19 852**
Pris- och löneomräkning[2]	18	57	91
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-327	-5 260	-9 978
varav BP23[3]	*2 889*	*-1 882*	*-1 863*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	**19 543**	**14 649**	**9 965**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	12 360
Verksamhetsutgifter[2]	7 011
Investeringar[3]	172
Summa utgiftsram	**19 543**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	2022	2023
Förmån av miljöanpassade bilar	1 330	1 730
Skattelättnad för cykelförmån	80	170
Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer	190	240
Summa	**1 600**	**2 140**

Källa: Regeringens skrivelse 2021/22:98.

3 Miljöpolitik

3.1 Mål

Målen för miljöpolitiken är strukturerade i enlighet med miljömålssystemet, enligt följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

– ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen
– miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till
– etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och beskriver att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Detta förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och i internationella sammanhang. De 16 miljökvalitetsmålen är följande: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö, Ett rikt växt- och djurliv (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:183 samt prop. 2004/05:150, bet. 2005/06:MJU3, rskr. 2005/06:48).

Regeringen har beslutat om etappmål inom miljömålssystemet. Etappmålen ska vägleda det konkreta arbetet för att nå miljökvalitetsmålen och Generationsmålet. Riksdagen har beslutat etappmål som ska öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). De etappmål som riksdagen har beslutat redovisas mer utförligt i Klimatredovisningen. Etappmålen är målövergripande och kan således bidra till att nå fler än ett mål. Sammantaget finns nu 19 etappmål med målår som sträcker sig till 2022 eller senare, se tabell 3.2. Övriga etappmål där målåret är passerat är slutredovisade i tidigare budgetpropositioner. För klimatmålet till 2020 redovisas i tabell 3.2 en bedömning baserad på befintlig statistik. Förutom målstrukturen för miljöarbetet omfattar även miljömålssystemet en regelbunden uppföljning av miljökvalitetsmålen som görs i bred samverkan mellan myndigheter.

Miljömålen utgör det nationella genomförandet av Agenda 2030:s miljörelaterade mål och delmål. Arbetet för att nå miljömålen bidrar även till att nå andra mål i Agenda 2030. Generationsmålet och de 16 miljökvalitetsmålen kopplar tydligt till flera av de globala målen för hållbar utveckling, se tabell 3.1. För en övergripande redovisning av arbetet med Agenda 2030, se vidare utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

I avsnitt 3.5–3.21 redovisas Generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

Tabell 3.1 Koppling mellan Sveriges nationella miljömål och de 17 globala målen för hållbar utveckling i FN:s Agenda 2030

Nationella miljömål	Mål i Agenda 2030
Generationsmålet	2 Ingen hunger 3 Hälsa och välbefinnande 6 Rent vatten och sanitet 7 Hållbar energi för alla (9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur) 11 Hållbara städer och samhällen 12 Hållbar konsumtion och produktion 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Begränsad klimatpåverkan	7 Hållbar energi för alla 13 Bekämpa klimatförändringen (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Frisk luft	3 Hälsa och välbefinnande 11 Hållbara städer och samhällen (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Bara naturlig försurning	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Giftfri miljö	2 Ingen hunger 3 Hälsa och välbefinnande 6 Rent vatten och sanitet 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt 12 Hållbar konsumtion och produktion 14 Hav och marina resurser (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Skyddande ozonskikt	3 Hälsa och välbefinnande
Säker strålmiljö	3 Hälsa och välbefinnande 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
Ingen övergödning	6 Rent vatten och sanitet 14 Hav och marina resurser (15 Ekosystem och biologisk mångfald)
Levande sjöar och vattendrag	6 Rent vatten och sanitet 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Grundvatten av god kvalitet	6 Rent vatten och sanitet 12 Hållbar konsumtion och produktion 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Hav i balans samt levande kust och skärgård	(2 Ingen hunger) 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Myllrande våtmarker	(6 Rent vatten och sanitet) 13 Bekämpa klimatförändringen 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Levande skogar	15 Ekosystem och biologisk mångfald
Ett rikt odlingslandskap	2 Ingen hunger 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Storslagen fjällmiljö	15 Ekosystem och biologisk mångfald
God bebyggd miljö	6 Rent vatten och sanitet 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur 11 Hållbara städer och samhällen 12 Hållbar konsumtion och produktion
Ett rikt växt- och djurliv	(3 Hälsa och välbefinnande) 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald

Anm.: I tabellen framgår vilka nationella miljömål som i huvudsak kopplar till respektive mål för Agenda 2030. Indirekta kopplingar mellan de svenska miljömålen och målen för Agenda 2030 visas inom parentes medan resterande visar direkta kopplingar. Kartläggningen samordnas av Naturvårdsverket (Fi 2016/01355/SF). Kopplingen mellan Myllrande våtmarker och mål 1 Bekämpa klimatförändringar har Regeringskansliet lagt till.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till varje miljökvalitetsmål hör ett antal s.k. preciseringar. Preciseringarna beskriver innebörden av miljökvalitetsmålet och det miljötillstånd som ska uppnås och de är bedömningsgrunder för resultaten i budgetpropositionen. För varje mål finns även ett antal indikatorer som redovisas återkommande i budgetpropositionen i form av tabeller eller diagram.

3.3 Resultatredovisning

Under 2021 har omfattande insatser gjorts för att nå miljömålen. Resultaten för respektive miljökvalitetsmål redovisas mer utförligt i de särskilda målavsnitten. I detta kapitel redovisas frågor av mer tvärgående karaktär.

Industriklivet är viktigt för samhällets omställning och har därför breddats och stärkts. Stöd har bland annat lämnats till elektrifierad gruvverksamhet, produktion av elmotorer för tunga fordon och projekt kopplade till koldioxidinfångning. Det internationella arbetet har varit framgångsrikt, vilket bl.a. visat sig under COP26.

Den 2–3 juni 2022 stod Sverige tillsammans med Kenya värd för det internationella FN-mötet Stockholm+50. Syftet med mötet var att skynda på genomförandet av åtaganden inom ramen för Agenda 2030 för hållbar utveckling, inklusive att främja en hållbar återhämtning från covid-19. Mötet föregicks av en förberedande process som engagerade närmare 50 000 personer över hela världen, däribland genom en särskild arbetsgrupp för unga.

Vid Stockholm+50 deltog drygt 4 000 personer varav ett tiotal stats- och regeringschefer och ett drygt hundratal ministrar från 155 länder, jämte företag, civilsamhälle och ungdomsrepresentanter. Utöver plenarsessioner och tre ledarskapsdialoger genomfördes flera hundra event både inom och utanför ramen för det formella FN-mötet. Mötet resulterade i den s.k. Stockholmsagendan, som består av tio uppmaningar till omvärlden att öka takten i omställningen för att uppnå globala och nationella miljö-, klimat- och hållbarhetsmål.

Den 5 juni 2022 stod Sverige värd för Världsmiljödagen, som instiftades vid Stockholmskonferensen 1972 och som har markerats av FN:s miljöprogram Unep varje år sedan 1973. Årets globala tema var ”En enda jord”. I Sverige genomfördes mer än 1 900 aktiviteter runtom i hela landet i anslutning till Världsmiljödagen. Unep genomförde bl.a. en global kampanj på sociala medier som sågs över 50 miljoner gånger.

Flera åtgärder har vidtagits för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi. En del av arbetet styrs av genomförandet av EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi. I februari presenterades Sveriges första handlingsplan för plast. Sverige har även varit drivande i att världens länder i mars beslöt att inleda förhandlingar om ett rättsligt bindande globalt avtal mot plastföroreningar. Arbetet med att bekämpa den illegala avfallshanteringen har fortsatt och särskilda medel har avsatts fr.om. 2021 för att berörda myndigheter ska kunna förstärka detta arbete.

Länsstyrelsernas insatser har haft betydelse för genomförandet av flera delar av miljöarbetet. Deras samverkan med kommuner och andra lokala och regionala aktörer är betydelsefull. Under det senaste året har samtliga länsstyrelser gjort insatser i arbetet med grön infrastruktur, samt skydd och skötsel av värdefull natur.

Myndigheternas arbete med prövning och tillsyn enligt miljöbalken har betydelse för att främja regelefterlevnad, minska miljöbrottslighet och för att nå flera av miljökvalitetsmålen. I december 2021 beslutade Naturvårdsverket för första gången om nationella mål och en strategi för tillsynen enligt miljöbalken. De nationella målen gäller för 2022–2024. I april 2022 redovisade Naturvårdsverket regeringsuppdraget om en översyn av avgiftssystem för prövning och tillsyn enligt miljöbalken, redovisningen har remitterats. Flera utredningar som rör miljöprövningsprocessen ska redovisas under 2022. Utredningen En modern och effektiv miljöprövning (dir. M2020:86) redovisade i juni sitt betänkande Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33). Det har remitterats med svarstid till den 31 oktober 2022.

Ytterligare åtgärder som vidtagits är insamling av statistik om prövningen samt utveckling av dess organisation och samverkansformer. Flera myndigheter har fått i uppdrag att bidra till att miljöprövningen fungerar på ett tillfredsställande sätt. En redovisning av den genomsnittliga handläggningstiden för miljöprövning som gjordes av Naturvårdsverket, länsstyrelserna och Domstolsverket under 2021 visar att den genomsnittliga handläggningstiden i första instans för miljöfarlig verksamhet är lite mer än ett år i domstol och lite mindre än ett år i miljöprövningsdelegation, dock med variation mellan enskilda prövningar. Vidare har länsstyrelserna fått i uppdrag att, med stöd av Vinnova, utveckla metoder och samverkansformer för samråd om projekt som ska minska miljö- och klimatpåverkan. Tillväxtverket har fått i uppdrag att förenkla och effektivisera för verksamhetsutövare inom livsmedelskedjan att anmäla eller ansöka om tillstånd för miljöfarlig verksamhet och att genomföra åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin. Försvarsmakten har fått i uppdrag att redovisa hur myndigheten bidrar till samexistens mellan olika samhällsintressen och att utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med relevanta aktörer i planerings- och prövningsprocessen av planerade anläggningar för förnybar energiproduktion. Utöver detta pågår ett samarbete om miljöprövning och tillståndsprocesser de nordiska länderna emellan efter ett svenskt initiativ inom Nordiska ministerrådet.

Den parlamentariska Miljömålsberedningen redovisade i april 2022 sitt delbetänkande Sveriges globala klimatavtryck (SOU 2022:15). Miljömålsberedningen föreslår i betänkandet en samlad strategi som bland annat innehåller förslag om mål för minskad klimatpåverkan från konsumtion och mål för att öka den svenska exportens klimatnytta.

För sjunde året i rad har Miljömålsrådet redovisat vilka åtgärder myndigheterna avser att vidta i samverkan för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Arbetet har fortsatt inom samtliga sju programområden som Miljömålsrådet valt att fokusera på. Rådet har 2022 även lämnat åtta förslag till regeringen: ett förslag från programområdet Ramverk för nationell planering, tre förslag från programområdet Styrmedel för hållbar konsumtion och fyra förslag från programområdet Hållbar elektrifiering. Nationella expertrådet för klimatanpassning publicerade sin första rapport i början av 2022 (Nationella expertrådet för klimatanpassning 2022). Rapporten belyser att ett klimat i förändring påverkar förutsättningarna att nå såväl miljömålen som andra samhällsmål.

Tillkännagivanden kopplade till miljöprövning

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att beslutsprocesserna för miljöprövningen av Försvarsmaktens övnings- och skjutfält behöver ses över i syfte att förkorta handläggningstiderna så att Försvarsmaktens möjligheter till övning inte allvarligt försvåras (bet. 2015/16:FöU punkt 3, rskr. 2015/16:50). Regelverket avseende miljöprövning har de senaste åren reformerats vid flera tillfällen i syfte att förenkla och förkorta prövningen. Som nämnts ovan har Miljöprövningsutredningen redovisat sitt betänkande och det har remitterats. En utredare har därutöver fått i uppdrag att lämna förslag som tillmötesgår en hemställan från Försvarsmakten om undantag från processuella krav under en femårsperiod (M 2022:B). Uppdraget ska redovisa senaste den 30 november 2022. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om förenklade och förkortade tillståndsprocesser (bet. 2016/17:MJU22 punkt 2, rskr. 2016/17:289). Av tillkännagivandet följer att myndigheternas prövningar och krav på underlag ska vara enkla, förutsägbara och effektiva. En del i detta är att kraven på det underlag som

krävs för prövning av en viss fråga inte ska ställas högre än vad som är motiverat av miljöskäl. En annan del som måste åtgärdas är de generellt sett långa handläggningstiderna i tillståndsärenden. I detta avseende kan det t.ex. övervägas om företag som vill göra miljöförbättrande åtgärder, och då ofta måste söka om sina tillstånd, bör ges en skyndsammare handläggning – i tillståndshanteringen. Vidare bör det ställas upp tydliga mål för hur lång tid handläggningen bör få ta i normalfallet i olika slags tillståndsärenden (bet. 2016/17:MJU22 s. 16).

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför och om att ytterligare reformera tillståndsprocesserna för miljöpåverkande verksamheter (bet. 2017/18:MJU19 punkt 5, rskr. 2017/18:217). Av tillkännagivandet följer sammanfattningsvis att regeringen ska omsätta i konkreta åtgärder förslag från Tillväxtverket om förenklingsförslag för företag och Naturvårdsverkets redovisade förslag vad gäller uppdrag att se över förteckningen över verksamheter och åtgärder som enligt vad regeringen har föreskrivit ska antas medföra en betydande miljöpåverkan (M2017/03195). Tillväxtverkets förslag går ut på att identifiera fler förenklingsförslag i handläggningsprocesser där förenkling för företag är angeläget, ge stöd för tidiga samråd med företagen m.m. (bet. 2017/18:MJU19 s. 22).

Regeringen har, som anförts ovan, vidtagit en mängd olika åtgärder för att göra tillståndsprocesserna effektiva och ändamålsenliga. I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20, s. 49, 64 och 80) föreslog regeringen dessutom att det skulle avsättas mer medel till tillståndsmyndigheter för att möta de ökande kraven med anledning av den gröna omställningen. De myndigheter som föreslogs få utökade medel var Naturvårdsverket, länsstyrelserna och domstolarna. Riksdagen antog regeringens förslag (bet. 2021/22:MJU1, rskr. 2021/22:110).

Som redovisas ovan har Miljöprövningsutredningen redovisat sitt betänkande och det har remitterats. Frågan om lämpligheten av att införa en så kallad ”grön gräddfil” har utretts både i departementspromemorian Anpassad miljöprövning för en grön omställning (Ds 2018:38) och i Miljöprövningsutredningens betänkande (SOU2022:33). Miljöprövningsutredningen har även sett över frågan om handläggningsmål för prövningsmyndigheter och länsstyrelserna har ett uppdrag i regleringsbrevet för 2022 att redovisa förslag till målsättningar för handläggningstider inom miljöprövningsprocessen (D.4). Redovisningen i fråga om målsättningar för handläggningstider ska bygga på uppdraget om samlad statistik för miljöprövningen (N2018/05852/FÖF). Uppdraget ska redovisas den 31 mars 2023.

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att utveckla metoder och samverkansformer för att främja en effektiv samrådsprocess enligt miljöbalken och därigenom påskynda näringslivets klimatomställning. Vinnova ska i genomförandet av det uppdraget stödja länsstyrelserna i arbetet med regel- och policyutveckling. Regeringen har beslutat om uppdrag till länsstyrelserna och till Domstolsverket att utvärdera om det finns förutsättningar att utveckla en eller flera digitala tjänster för någon eller några typer av tillståndsansökningar enligt miljöbalken. Myndigheterna har redovisat sina uppdrag och redovisningarna analyseras nu av Regeringskansliet.

Regeringen har efter riksdagens beslut den 26 maj 2021 om propositionen Mer ändamålsenliga sammansättningsregler för mark- och miljödomstolarna (prop. 2020/21:104, bet. 2020/21:JuU33, rskr 2020/21:312) utfärdat ett antal lagar. Ändringarna syftar till att göra sammansättningsreglerna för mark- och miljödomstolarna flexiblare och att rättens sammansättning i större utsträckning bestäms utifrån det enskilda målets eller ärendets karaktär. Ändringarna ska möjliggöra ett effektivare resursutnyttjande i mark- och miljödomstolarna.

I maj 2021 redovisade Naturvårdsverket sitt uppdrag om insamlande, sammanställning och analys av statistik för miljöprövningsprocesser (M2021/01025) och i maj 2022 redovisade Naturvårdsverket uppföljande statistik för 2021 (M2022/01056). Regeringen arbetar vidare med Naturvårdsverkets redovisning och följer utvecklingen på området. Regeringen arbetar även vidare med identifiering och genomförande av ytterligare åtgärder som kan bidra till effektivare miljöprövningsprocesser.

Vad gäller Naturvårdsverkets uppdrag att se över förteckningen över verksamheter och åtgärder som enligt vad regeringen har föreskrivit ska antas medföra en betydande miljöpåverkan har det resulterat i en promemoria Ett förbättrat genomförande av MKB-direktivet (M2021/00596) som har remitterats och som nu behandlas vidare i Regeringskansliet.

Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandena är slutbehandlade.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Trots att många och viktiga insatser har genomförts bedömer regeringen att befintliga och beslutade åtgärder, både nationella och internationella, inte räcker för att nå de flesta av målen. Bedömningen baseras på Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering som gjordes 2019 samt på Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen 2022. Den sammantagna bilden är att 14 av 16 miljökvalitetsmål fortfarande inte nås med nuvarande beslutade eller planerade styrmedel. Endast miljökvalitetsmålen Skyddande ozonskikt och Säker strålmiljö bedöms nås respektive vara nära att nås. I det senare fallet är det trenden för hudcancer till följd av ultraviolett strålning från solen som gör att målet inte nås. I övrigt är uppfyllelsen av målet god. De mål där utvecklingen är positiv men inte tillräcklig är Frisk luft och Bara naturlig försurning. För vissa mål går det inte att utläsa en tydlig riktning i utvecklingen i miljön. Det kan bero på att det saknas tillräckliga underlag för att kunna mäta utvecklingen i miljön. En annan anledning kan vara att utvecklingen inom samma mål inte går i en entydig riktning. Dessa mål är: Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker och God bebyggd miljö. Mål där utvecklingen är negativ är: Begränsad klimatpåverkan, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt- och djurliv.

Regeringen har, med bl.a. myndigheternas uppföljning och bedömning som underlag, i år kunnat bedöma samtliga etappmål. Av de 19 etappmål med målår som ännu inte har passerat bedömer regeringen att tre mål kommer att kunna nås till målåret. I 10 fall är bedömningen osäker gällande om målet kommer kunna nås till målåret. Regeringen bedömer i nuläget att sex etappmål inte kommer att nås till målåret. För klimatmålet till 2020 redovisas i tabell 3.2 en bedömning baserad på befintlig statistik.

Tabell 3.2 Etappmål

Etappmål	Målår	Bedömning
Minskning av växthusgasutsläppen i ESD[1]-sektorn till 2020	2020	Nås till målåret
Ett långsiktigt utsläppsmål	2045	Nås inte till målåret
Minskning av växthusgasutsläpp i ESR[2] sektorn till 2030	2030	Nås inte till målåret
Minskning av växthusgasutsläpp i ESR till 2040	2040	Nås inte till målåret
Minskning av växthusgasutsläppen från inrikes transporter (exkl flyg)	2030	Nås inte till målåret
Minskning av nationella utsläpp av luftföroreningar	2025	Nås inte till målåret
Ökad andel kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning	2025, 2030, 2035	Osäker bedömning
Matavfall	2023	Nås inte till målåret
Bygg- och rivningsavfall	2025	Osäker bedömning
Ökad återanvändning av förpackningar	2026, 2030	Osäker bedömning
Matsvinnet ska minska mätt i mängd livsmedelsavfall	2025	Osäker bedömning
Livsmedelsförlusterna ska minska och mer ska bli mat	2025	Osäker bedömning
Dioxiner	2030	Osäker bedömning
Läkemedel i miljön	2030	Kan nås till målåret
Användning av växtskyddsmedel	2030	Osäker bedömning
Användning av biocidprodukter	2030	Osäker bedömning
Integrering av stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer	2025	Osäker bedömning
Andel persontransporter med kollektivtrafik, cykel och gång	2025	Osäker bedömning
Dagvattenhantering i ny eller ändrad bebyggelse	2023	Kan nås till målåret
Dagvattenhantering i befintlig bebyggelse	2025	Kan nås till målåret

Anm.: I tabellen redovisas etappmålen, deras målår samt regeringens bedömning av om de kommer att uppnås till beslutat målår eller inte. För vissa etappmål finns mer information i relevanta delar i avsnitt 3.5-3.21 och Klimatredovisningen.

[1] ESD, Effort Sharing Decision, gäller 2020.

[2] ESR, Effort Sharing Regulation, gäller från 2021.

Källa: Naturvårdsverket och regeringens egna beräkningar.

Miljömålsberedningen (M2010:04) och Miljömålsrådet har varit två viktiga aktörer i arbetet med att ta fram förslag till åtgärder respektive att genomföra åtgärder för att nå miljömålen. Det breda samarbete som finns inom Miljömålsrådet bedöms öka takten i åtgärdsarbetet och därmed i arbetet för att nå miljömålen inklusive Generationsmålet.

3.5 Generationsmålet

Generationsmålet innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Generationsmålet visar vilken samhällsomställning som behövs för att uppnå nationella miljömål och bidra till de globala målen för hållbar utveckling.

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består bl.a. av Generationsmålets strecksatser:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras och främjas och nyttjas hållbart
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen
- en god hushållning sker med naturresurserna
- andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön
- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorerna Materialkonsumtion och Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser som diagram.

3.5.2 Resultatredovisning

Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen 2022, som har tagits fram tillsammans med de övriga uppföljningsansvariga myndigheterna, visar att utvecklingen fortfarande går åt fel håll inom flera viktiga områden under Generationsmålet.

Ekosystem och biologisk mångfald

Flera insatser under 2021 har bidragit till att bromsa den negativa utvecklingen när det gäller ekosystemens återhämtning, samt bevarande av biologisk mångfald och värdefulla natur-och kulturmiljöer. Det gäller till exempel satsningar på skydd och skötsel av värdefull natur, våtmarker, pollinatörer och hantering av invasiva främmande arter. Under 2021 har 26 nya områden föreslagits bli Natura 2000-områden enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Under året har också Artskydds-utredningen lämnat sitt betänkande. Riksantikvarieämbetets fördelning av medel till länsstyrelserna för kulturmiljöinsatser i länen har bl.a. bidragit till bevarande av värdefulla områden. Sametinget och länsstyrelserna i de fem nordligaste länen har givit stöd till samebyarnas arbete med klimat- och sårbarhetsanalyser. Sametinget har också under 2021 preciserat de globala hållbarhetsmålen i förhållande till den samiska kulturen och den kulturbärande renskötseln.

Folkhälsomyndigheten har under året fortsatt att lyfta jämlikhet inom arbetet med miljörelaterad hälsa, till exempel genom att ta fram kunskapsstöd om livsmiljöns betydelse för en god och jämlik hälsa och Miljöhälsorapport 2021 som bidrar till att det nu finns bättre beslutsunderlag om barns miljörelaterade hälsa. Myndigheten har också publicerat en rapport om hälsokonsekvenser av klimatförändring i Sverige. Miljöns positiva inverkan på människors hälsa gynnas av miljöer som ger möjlighet till fysisk aktivitet, friluftsliv och rekreation.

Cirkulär ekonomi, resurshushållning och hållbar konsumtion

Under 2021 har berörda myndigheter fortsatt gjort insatser för samhällets omställning till resurseffektiva och giftfria kretslopp och minskad påverkan på människors hälsa och miljö. Kommissionen har presenterat ytterligare förslag inom ramen för EU:s

handlingsplan för cirkulär ekonomi, bl.a. förslag till ny batteriförordning och hållbara produkter. Mängden avfall som genereras i Sverige ökar, men det gör också mängden avfall som går till materialåtervinning eller annan återvinning. Särskilda medel har avsatts under tre år för att stärka arbetet med att minska plastens miljö- och klimatpåverkan och särskilt Naturvårdsverket har genomfört uppdrag och annat arbete för att driva arbetet framåt. Flera nya förordningar som genomför EU:s engångsplastdirektiv i svensk lagstiftning har också beslutats. Åtta nya etappmål som bl.a. ska bidra till en minskning av användningen och utsläppen av skadliga ämnen har beslutats. Naturvårdsverket har vidare arbetat brett med den nationella plastsamordningen och t.ex. tagit fram en ny vägledning om utsortering av plastavfall vid bygg- och rivningsverksamhet.

Flera insatser har vidtagits för att möjliggöra att metaller och mineral används mer hållbart och cirkulärt, bl.a. har Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning fått 25 miljoner kronor per år 2021–2022 för att främja sekundär utvinning och återvinning av metaller och mineral. En särskild utredare har också fått i uppdrag att se över prövningsprocesser och regelverk i syfte att säkerställa en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral.

Konsumtionen av varor och tjänster har ökat kontinuerligt under 20 år vilket orsakar miljö- och hälsopåverkan i Sverige och i andra länder. Sveriges inhemska materialkonsumtion har ökat kraftigt över tid: 2020 konsumerade vi 255 miljoner ton, vilket innebär att materialkonsumtionen har ökat med ca 25 procent sedan 2010. Resursproduktivitet är ett mått på hur effektivt ekonomin utnyttjar de naturresurser som konsumeras. Sveriges resursproduktivitet fortsätter att minska och vår ekonomiska tillväxt är fortsatt nära kopplad till användningen av biomassa, metaller, mineral och fossila plaster och bränslen.

Diagram 3.1 Materialkonsumtion i Sverige

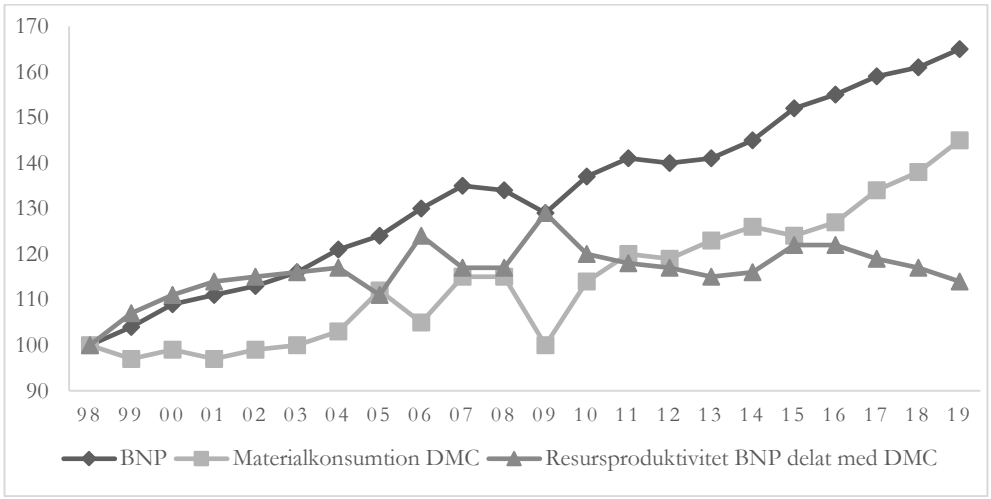

Anm.:Diagrammet visar utveckling av BNP, inhemska materialkonsumtion (DMC) och resursproduktivitet i Sverige, 1998–2019. Index (1998 = 100). Värdena för 2019 är uppdaterade 2022.

Källa: Miljöräkenskaperna, Statistiska centralbyrån (SCB).

Svenskarnas totala konsumtion minskade under pandemiåret 2020 med 4,7 procent men en återhämtning har skett och under de tre första kvartalen 2021 ökade den totala konsumtionen med 4,9 procent. Generationsmålets indikator för konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp visar på en minskande trend. År 2019 var de konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser cirka nio ton koldioxidekvivalenter per person, varav ca 60 procent kommer från hushållens konsumtion och ca 40

procent från offentlig konsumtion och investeringar. En stor del av dessa utsläpp sker i andra länder. Se även Klimatredovisningen.

Varor och tjänster som införskaffas genom offentlig upphandling har också klimatpåverkan. Upphandlingsmyndigheten har ett särskilt uppdrag och medelför att främja cirkulär och fossilfri offentlig upphandling.

Diagram 3.2 Konsumtionsbaserade växthusutsläpp per område 2008–2019

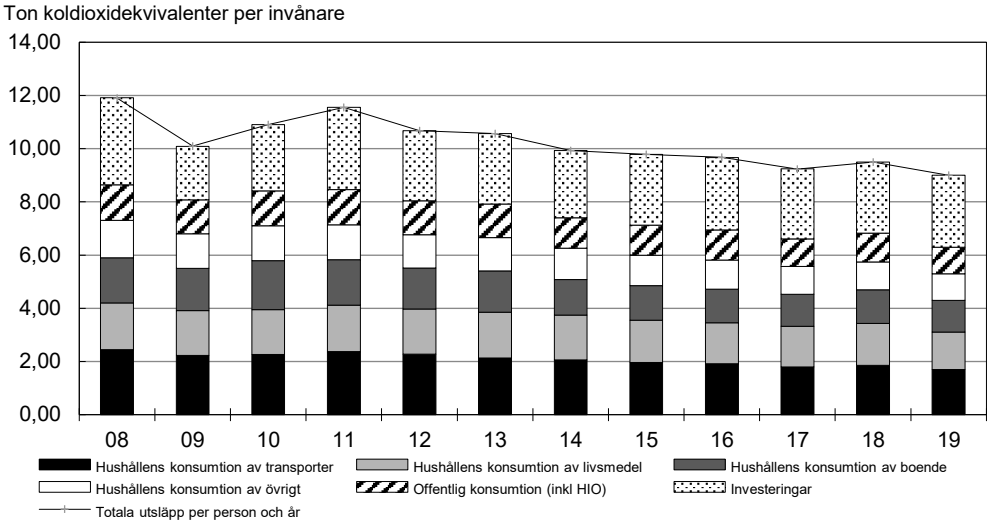

Diagrammet visar klimatpåverkande konsumtionsutsläpp från Sverige och utlandet.
Källa: Naturvårdsverket.

Sveriges territoriella utsläpp av växthusgaser minskade kraftigt under 2020. Klimatpolitiska rådet bedömer att de tillfälliga utsläppsminskningar som har skett under covid-19-pandemin endast har marginell effekt på den globala uppvärmningen och på Sveriges förutsättningar att nå klimatmålen.

Förnybar energi

Andelen förnybar energi var 60 procent 2020 och den totala mängden förnybar energi i Sverige ökade med 18 terawattimmar (TWh) mellan 2017 och 2020. Ökningen beror främst på ökad elproduktion från vindkraft och ökad användning av biodrivmedel i transportsektorn. För att skynda på utbyggnaden av vindkraft till havs har regeringen givit Affärsverket svenska kraftnät i uppdrag att bygga ut transmissionsnätet till områden inom Sveriges sjöterritorium där det finns förutsättningar för anslutning till havsbaserad förnybar elproduktion.

Tillkännagivanden kopplat till generationsmålet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att införandet av producentansvar för fler produktgrupper såsom möbler och byggmaterial bör utredas (bet. 2017/18:MJU15 punkt 5, rskr. 2017/18:257). Regeringen har utrett och därefter beslutat om fler producentansvar inom plastområdet, t.ex. för ballonger, våtservetter, fiskeredskap m.m. (se avsnitt 3.15). Regeringen har även utrett och gjort ändringar eller arbetar med ändringar i producentansvaren för förpackningar, bilar, däck, elutrustning m.m. Regeringen har även beslutat om nya krav på utsortering av bygg- och rivningsavfall. Producentansvar för textil har utretts och Europeiska kommissionen har i den nya textilstrategin aviserat att det kommer en sådan reglering på EU-nivå. Regeringen anser mot bakgrund av vidtagna och pågående åtgärder att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen att ansvaret för insamling och återvinning av förpackningar och tidningar även fortsatt bör ligga på producenterna (bet. 2015/16:MJU7 punkt 5, rskr. 2015/16:162). För att säkerställa en långsiktigt hållbar lösning för fortsatt insamling och materialåtervinning av returpapper med höga miljöambitioner har regeringen dock beslutat om att avskaffa producentansvaret för returpapper (M2020/01079). Regeringen beslutade den 28 juni 2018 förordningen (2018:1462) om producentansvar för förpackningar med ett nytt insamlingssystem som skulle börja tillämpas den 1 januari 2021. Eftersom det under hösten 2020 stod klart att producenternas insamlingssystem inte uppfyllde de krav som gällde för att få nödvändiga tillstånd enligt förordningen, beslutade regeringen den 24 september 2020 att skjuta upp delar av förordningens tillämpning. Därefter har Miljödepartementet, i nära samråd med de centrala aktörerna, utrett hur de nya krav i EU:s avfallsdirektiv avseende hur producentansvarssystem ska vara utformade ska genomföras i svensk rätt. Den lösning som de centrala aktörerna förespråkade i utredningsarbetet innebär en kombination av att producentansvarsorganisationer och kommuner ansvarar för insamling av förpackningsavfallet, som bekostas av producentansvarsorganisationerna. I propositionen Ordning och reda på avfallet (prop. 2021/22:219, bet 2021/22:MJU26, rskr. 2021/22:415) behandlades vissa lagändringar som behövdes för att genomföra nya bestämmelser i EU:s reviderade avfallsdirektiv avseende producentansvar. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2021/22:MJU26, rskr. 2021/22:415). Mot bakgrund av detta beslutade regeringen i juni 2022 om en ny förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar. Regeringen anser därför att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.5.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå Generationsmålet. För att generationsmålet ska kunna bedömas vara uppfyllt behöver de 16 miljökvalitetsmålen vara i huvudsak uppfyllda och Sveriges andel av den globala miljöpåverkan vara anpassad till de planetära gränserna.

För att målet ska kunna nås bedömer regeringen att skydds-, skötsel- och restaureringsarbete för naturen och kulturmiljön behöver fortsätta, liksom insatser för ett hållbart nyttjande av naturresurser och möjlighet till friluftsliv.

Omställningen till en cirkulär ekonomi är ett verktyg för att kunna nå Generationsmålet och majoriteten av alla miljökvalitetsmål. För att målet ska kunna nås bedömer regeringen att trenden av ökade avfallsmängder behöver vända och materialåtervinningen öka ytterligare genom att produktionen ställs om till t.ex. cirkulär design och giftfria kretslopp, att utfasningen av fossila material och energi behöver fortsätta samt genom mer hållbara sätt att nyttja material, produkter och tjänster. För att konsumtionen ska bli mer hållbar och orsaka så små klimat-, miljö- och hälsoproblem som möjligt, måste resursanvändningen bli mer effektiv. Genomförandet av EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi är viktig för det nationella arbetet.

3.6 Begränsad klimatpåverkan

Miljökvalitetsmålet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Arbetet med att nå målet ska ske på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det nå det globala målet.

3.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den bedömningsgrund som används för att redovisa resultaten inom området är:

– Den globala medeltemperaturökningen begränsas till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå och ansträngningar görs för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius över förindustriell nivå. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.

Som komplement till denna bedömningsgrund redovisas indikatorerna Global medeltemperatur och Växthusgasutsläpp per sektor som diagram.

3.6.2 Resultatredovisning

Växthusgaser och medeltemperatur fortsätter att öka på global nivå

Den globala medeltemperaturen fortsätter att stiga, vilket framgår av diagram 3.3. De globala nettoutsläppen av växthusgaser är ca 58 miljarder ton koldioxidekvivalenter årligen, vilket är ca 50 procent högre än 1990. För att hålla den globala uppvärmningen under 1,5 grader behöver koldioxidutsläppen halveras till 2030 jämfört med i dag. Halten av koldioxid i atmosfären fortsätter att öka och är högre än vad den har varit på minst två miljoner år. För att nå miljökvalitetsmålet behöver ökningen av atmosfärens växthusgashalter snabbt avstanna och börja vända nedåt.

Utsläppen minskar i Sverige men inte tillräckligt fort för att nå målet 2045

Utsläppen i Sverige minskar samtidigt som befolkningen växer. 2020 var utsläppen av växthusgaser i Sverige ca 46,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter, se diagram 3.4 nedan. Jämfört med 2019 har utsläppen minskat med ca 8,9 procent. Ungefär en tredjedel av utsläppen kommer från inrikes transporter, en tredjedel från industrin och en tredjedel från andra sektorer. Utsläppen minskar dock inte tillräckligt fort för att nå det långsiktiga nettonollmålet år 2045 men gapet har minskat betydligt jämfört med tidigare bedömningar. I bilaga Klimatredovisning finns en mer detaljerad redovisning av bl.a. utsläppsutvecklingen, scenarier och målen.

Diagram 3.3 Global genomsnittlig årlig medeltemperatur 1850–2021 i förhållande till genomsnitt under förindustriell tid 1850–1900

Grader Celsius

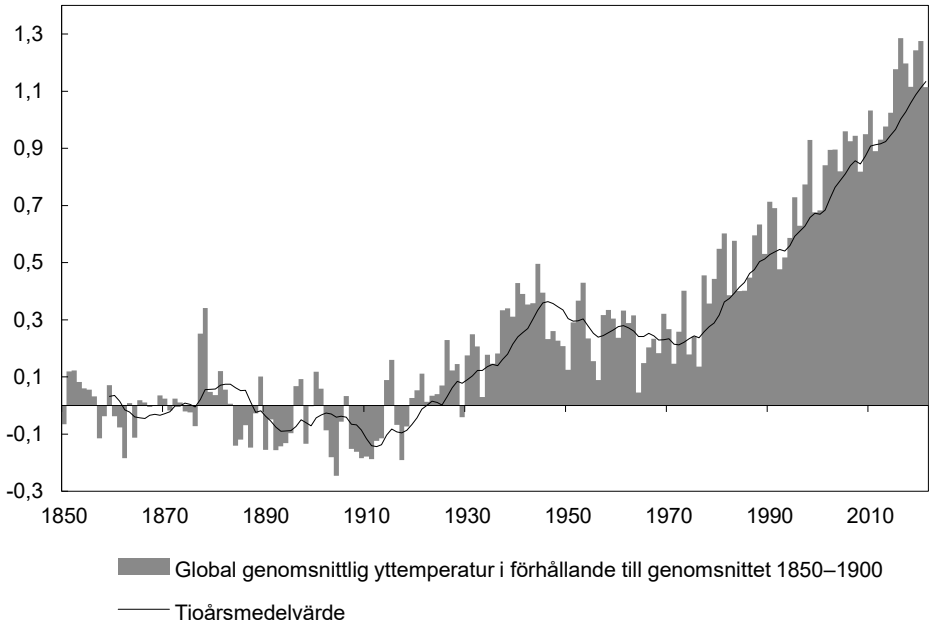

Källa: Naturvårdsverket.

Diagram 3.4 Sveriges utsläpp och upptag av växthusgaser per sektor 1990–2020

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

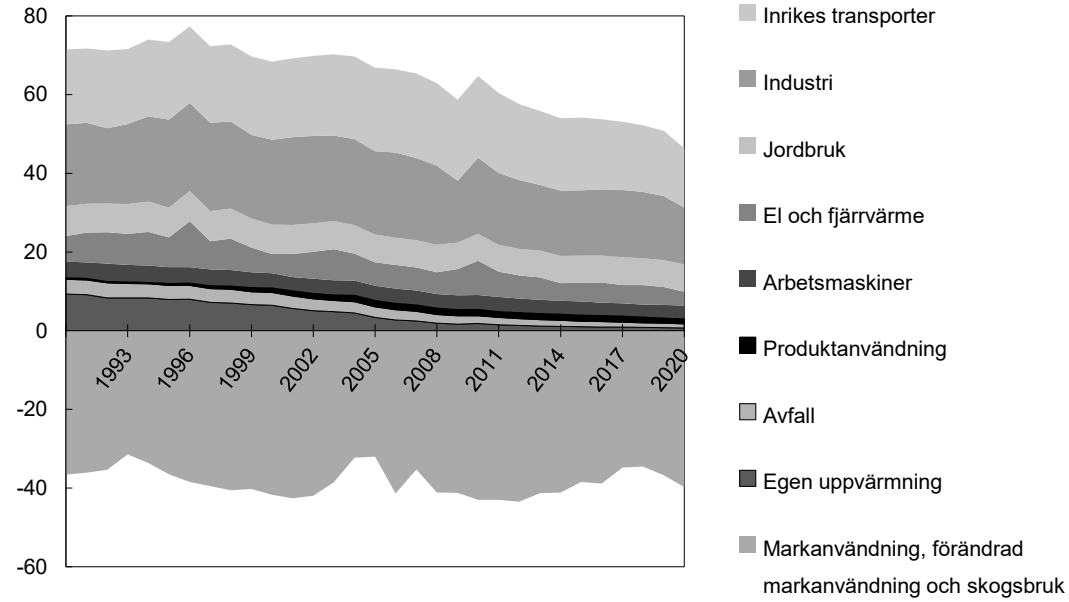

Källa: Naturvårdsverket.

Den klimatpolitiska handlingsplanen lägger grunden för klimatarbetet

Den klimatpolitiska handlingsplanen tas fram enligt klimatlagen och lägger grunden för regeringens klimatpolitik under mandatperioden.

Under 2021 nyregistrerades knappt 150 000 nya klimatbonusbilar, vilket är drygt 50 procent fler jämfört med året innan. I juli 2022 begränsades klimatbonusen för personbilar till klimatbonusbilar vars nypris uppgår till högst 700 000 kronor (pristak). Dessutom skärptes såväl gränsvärdet för att ha rätt till klimatbonus som bonusbeloppet för laddhybrider som är klimatbonusbilar.

Under perioden mars 2021 t.o.m. mars 2022 beviljades stöd om ca 3,2 miljarder kronor från Klimatklivet. Exempel på insatser som har fått stöd sedan 2015 är uppförande av laddningspunkter, produktion av biogas, förbättrad avfallssortering, vätgasproduktion samt elektrifiering av sjöfart. Naturvårdsverket beräknar att klimatinvesteringarna minskar utsläppen med motsvarande drygt 2,2 miljoner ton koldioxid per år framöver. Det motsvarar drygt tre procent av Sveriges samlade utsläpp av växthusgaser.

Enligt Energimyndigheten uppskattas de projekt som fått stöd från Industriklivet t.o.m. december 2021 ha potential att på lång sikt minska växthusgasutsläppen med ca 9 miljoner ton per år, samt åstadkomma ca 6 miljoner ton negativa utsläpp per år genom infångning och lagring av biogena koldioxidutsläpp. Utöver detta har stöd gått till forskningsprojekt vars potential för utsläppsminskning är svårare att bedöma. Under 2021 beviljades 17 projekt kopplade till processrelaterade utsläpp, 19 projekt kopplade till negativa utsläpp och 6 projekt kopplade till strategiskt viktiga insatser. Strategiskt viktiga projekt är exempelvis investeringar som syftar till att skapa en fossilfri underjordsgruva genom en elektrisk fordonsflotta, fossilfri värmning av stål genom att använda vätgas och syrgas samt genomförbarhetsstudier för att etablera ett plastreturraffinaderi.

Sverige är det första landet i världen som har utrett ett statligt stödsystem för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) och har möjlighet att bli en ledande nation på området. Energimyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att genomföra så kallade omvända auktioner när stödet godkänts av Europeiska kommissionen. Ambitionen är att uppemot 2 miljoner ton biogen koldioxid per år ska kunna fångas upp och lagras.

Sedan 2022 omfattar klimatpremien fler typer av arbetsmaskiner och elbusspremien har höjts. Under perioden januari till september 2022 fick Energimyndigheten in ansökningar för 268 elbussar, 159 ellastbilar, 312 fordongaslastbilar, 65 eldrivna arbetsmaskiner, en fordonsgasdriven arbetsmaskin samt en hybridarbetsmaskin. Myndigheten har totalt betalat ut 379,4 miljoner kronor från anslaget.

Fossilfritt Sverige fokuserar nu på genomförandet av färdplanerna för fossilfri konkurrenskraft. I oktober 2022 lämnades den andra uppföljningsrapporten till regeringen och i mars 2022 lämnade plattformen en finansieringsstrategi. Fossilfritt Sverige arbetar med att formulera en energieffektiviseringsstrategi.

Under 2021 har ansvariga myndigheter intensifierat arbetet för att minska matsvinnet och därmed livsmedelskedjans klimatpåverkan bland annat genom ökad konsument-kommunikation och bättre uppföljningsmetoder.

EU skärper lagstiftningen för att nå klimatmålen

I juli 2021 presenterade Europeiska kommissionen lagstiftningspaketet ”Fit for 55”. Paketet innehåller förslag till revidering av den viktigaste lagstiftningen som ska bidra till att EU når sitt klimatmål om minst 55 procents nettoutsläppsminskning till 2030, jämfört med 1990. I juni 2022 antog miljörådet allmänna inriktningar för förslagen, och i juli inleddes förhandlingar med Europaparlamentet. Utsläppen inom EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) ökade med 7,3 procent under 2021, jämfört med 2020. Ökningen kan till stor del förklaras av ökad ekonomisk aktivitet efter covid-19-pandemin och följer på den rekordstora utsläppsminskningen på 13,3 procent under 2020, jämfört med 2019. Under 2021 kostade en utsläppsrätt i genomsnitt 550 kronor. Sveriges intäkter från auktionering av utsläppsrätter uppgick för 2021 till 2,3 miljarder kronor. Det svenska överskottet av utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut (ESD) uppgick till nära 5 miljoner ton

koldioxidekvivalenter för 2019. Överskottet har tagits bort för att minska utsläppsutrymmet.

Fullt fokus på genomförandet av Parisavtalet

Efter flera års förhandlingar kunde det 26:e partsmötet (COP26) inom ramen för FN:s ramkonvention för klimatförändringar (UNFCCC) färdigställa Parisavtalets regelbok, dvs. de regler som ligger till grund för Parisavtalets genomförande. Beslutet innebär att förhandlingarna kan fokusera helt på genomförandet av Parisavtalet. COP26 resulterade även i mer ambitiösa utfästelser om 1,5-gradersmålet, som att länder redan 2022 uppmanas skärpa sina klimatmål och att stödet för klimatanpassning ska fördubblas till 2025. De fossila bränslenas roll i klimatomställningen nämns för första gången, liksom vikten av att fasa ut kol och fossila subventioner. Sverige har också varit aktiv i flera av de många initiativ vid sidan av själva förhandlingarna som skapades inför och under COP26 för att stärka genomförandet av Parisavtalet.

Den globala ledarskapsgruppen för industriomställning (LeadIT) finansieras av Sverige och har fått stor uppmärksamhet internationellt under året. Gruppen driver på för att den tunga industrin ska nå netto noll-utsläpp och är i dag ett nav för samarbete kring 36 länder och industrier och även med andra internationella initiativ.

I det nordiska samarbetet har miljö- och klimatsamarbetet fått ökade medel för att genomföra insatser som främjar den gröna omställningen. Det är ett led i genomförandet av visionen om Norden som världens mest hållbara och integrerade region till 2030. Sverige leder samarbeten inom både transportområdet och näringslivets klimatomställning. Barentsrådet har antagit en uppdaterad klimat-handlingsplan under 2021. Arktiska rådet är ett forum för dialog och samarbete om bl.a. miljö- och klimatfrågor.

Flera kapacitetsbyggande och metodutvecklande insatser har genomförts för att stödja samarbeten under Parisavtalets artikel 6, för internationella samarbetsformer och handel med utsläppsminskningar mellan länderna. Vidare undertecknade Sverige och Ghana ett samförståndsavtal 2021 om att etablera ett bilateralt samarbete under artikel 6. Energimyndigheten publicerade två utlysningar om aktiviteter lämpliga för artikel 6-samarbeten. Anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* används även för att fullgöra avtal om stöd till internationella klimatinsatser som genomförts inom ramen för Kyotoprotokollet. Totalt har dessa insatser lett till utsläppsminskningar motsvarande 31,6 miljoner verifierade ton koldioxidekvivalenter fram till årsskiftet 2021/2022. Under 2021 levererades ca 900 000 verifierade ton koldioxidekvivalenter.

Arbetet med klimatanpassning går framåt

53 myndigheter omfattas av förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete (Klimatanpassningsförordningen). Arbetet har utvecklats och flera av myndigheterna har uppdaterat sina klimat- och sårbarhetsanalyser. (Myndigheters arbete med klimatanpassning 2021, SMHI). Länsstyrelserna ger kontinuerligt stöd till kommunernas klimatanpassningsarbete. SMHI, Statens geotekniska institut och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har fortsatt bidragit till en ökad kunskap och medvetenhet om klimatförändringarnas konsekvenser och även stärkt förmågan till klimatanpassning. Under 2021 lanserades även SMHI:s nya klimatscenariotjänst. Samma år beviljades totalt 33 miljoner kronor i bidrag för skredsäkring längs Göta älv. Regeringen mottog i februari 2022 den första rapporten från Nationella expertrådet för klimatanpassning.

3.6.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ, och att beslutade och planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Inte heller det internationella samarbetet ger tillräcklig effekt. Även 2021 präglades av covid-19-pandemin, med restriktioner och nedgång i ekonomin, vilket ledde till utsläppsminskningar. Utsläppsminskningarna har dock begränsad påverkan på Sveriges förutsättningar att nå klimatmålen.

Utsläppen behöver minska i snabbare takt

Riksdagen har antagit flera etappmål om minskad klimatpåverkan. Det mest långsiktiga etappmålet innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Därefter ska Sverige uppnå negativa utsläpp. Regeringen bedömer att trenden är svagt positiv: Sveriges utsläpp minskar, men inte tillräckligt snabbt för att nå det långsiktiga målet. Ytterligare åtgärder behövs för att Sverige ska kunna nå målet till 2045.

Enligt den slutliga utsläppsstatistiken från december 2021 har etappmålet till 2020 nåtts genom inhemska åtgärder i kombination med vissa kompletterande åtgärder. Regeringen bedömer att etappmålen till 2030 och 2040 inte kan nås med befintliga styrmedel, utan ytterligare åtgärder behövs för att nå målen.

Vägtransporterna står för ca 95 procent av utsläppen från inrikes transporter. Elektrifiering, effektivare fordon och en ökad användning av biodrivmedel har bidragit till att minska utsläppen. Mindre bränsleeffektiva fordon och det faktum att trafikarbetet på väg har ökat över tid gör dock att effekten inte blivit tillräckligt stor. Dessutom kommer regeringen att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden. Regeringen bedömer att etappmålet för inrikes transporter inte kan nås med beslutade styrmedel, utan ytterligare åtgärder behövs för att nå målet.

En rad åtgärder har vidtagits för att begränsa utsläpp från luftfarten. En reduktionsplikt för flygbränsle har införts. En omedelbar följd av det är att flera förstudier har initierats av näringslivet för att producera syntetiskt flygbränsle, elektrobränsle. Regeringen har ställt krav på att start- och landningsavgifter ska differentieras i förhållande till luftfartygs klimatpåverkan. Sverige har fortsatt tagit en ledande roll både globalt och på EU-nivå för att minska flygets påverkan på klimatet. Sverige har bl.a. drivit på för att FN:s luftfartsorgan (ICAO) ska anta ett långsiktigt klimatmål för den internationella luftfarten i linje med Parisavtalet.

Klimatanpassningen behöver utvecklas

Regeringen bedömer att arbetet med klimatanpassning befinner sig i ett utvecklingsskede och att nuvarande åtgärder är otillräckliga. Kommuner, länsstyrelser och nationella myndigheter bidrar till arbetet inom olika verksamhetsområden, men arbete kvarstår. Insatserna har främst riktats mot att ta fram kunskaps- och planeringsunderlag, men regeringen bedömer att insatserna behöver bli mer konkreta.

Alla länder behöver bidra mer i det internationella klimatarbetet

Regeringen bedömer att förhandlingarna om förslagen i ”Fit for 55”-paketet behöver slutföras så snart som möjligt av EU och utmynna i ambitiös lagstiftning som säkerställer att EU når sitt klimatmål till 2030. Alla länder och sektorer behöver bidra till att nå målet, så att EU och dess medlemsländer hamnar i fas för att nå det långsiktiga målet om klimatneutralitet senast 2050. Annulleringen av överskott från de sektorer som omfattas av EU:s ansvarsfördelningsbeslut (ESD) har gett en viktig

signal om Sveriges ambitiösa klimatpolitik både nationellt och inom EU. Annulleringen har inneburit att utsläppsutrymmet inom EU och enligt Kyotoprotokollet minskats permanent. I det internationella klimatarbetet behöver genomförandet av Parisavtalet leda till att avtalets långsiktiga målsättningar nås och att världens länder vidtar åtgärder för att begränsa temperaturhöjningen till 1,5 grader. Den senaste vetenskapen och ländernas nuvarande åtaganden visar att ambitionen i ländernas samlade klimatplaner är otillräckliga. Regeringen bedömer att det regionala samarbetet i Norden, Arktis och Barents bidrar till konkreta samarbeten och därmed till höjd ambition på klimatområdet.

3.7 Frisk luft

Miljökvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

3.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och redovisas i tabell 3.3.

Tabell 3.3 Preciseringar för miljökvalitetsmålet Frisk luft

Luftföroreningshalter som inte får överskridas för respektive luftförorening

Bensen	1 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som årsmedelvärde
Bens(a)pyren	0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Butadien	0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde
Formaldehyd	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Partiklar (PM2,5)	10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Partiklar (PM10)	15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde
Marknära ozon	70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde
Ozonindex	10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT 40-värde under perioden april till september
Kvävedioxid	20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil)
Korrosion	På kalksten understiger 6,5 mikrogram per år

Som komplement till bedömningsgrunderna redovisas indikatorn Kväveoxidutsläpp totalt i kombination med utsläpp av kväveoxider från transporter i diagram.

3.7.2 Resultatredovisning

Flertalet preciseringar uppvisar oförändrade resultat jämfört med föregående år. Halterna för bensen, butadien och formaldehyd ligger fortsatt under värdet för

preciseringen. Det gjordes inga nya mätningar av bens(a)pyren under 2020, men tidigare mätningar visar att preciseringen överskrids lokalt i områden där småskalig vedeldning är vanlig för uppvärmning av bostäder. Målnivån för partiklar (PM2,5) mätt som årsmedelvärde klarades i hela landet år 2020, medan målnivån mätt som dygnsmedel fortfarande överskrids på ett antal platser i Sverige. För partiklar (PM10) överskreds målnivån för såväl års- som timmedelvärde vid flera mätstationer under 2020. I Skellefteå och Östersund överskreds miljökvalitetsnormen och därmed även EU:s gränsvärde för partiklar (PM10) år 2021.

Halterna av marknära ozon var fortsatt relativt höga år 2020 och överskred miljömålets preciseringar för både åttatimmarsmedelvärde och timmedelvärde på samtliga mätstationer. Generellt uppmäts högre halter i södra än i norra Sverige, vilket även speglas i ozonindex där överskridande av preciseringen uppmättes i Skåne.

Kvävedioxidhalterna i gaturum uppvisar en minskande trend under senare år. Under 2020 sjönk halterna betydligt, vilket delvis är en effekt av covid-19-pandemin. Inga överskridanden av miljökvalitetsnormen för timmedelvärdet har uppmätts. Miljökvalitetsnormen för dygnsmedel överskrevs 2021 endast i Umeå. Miljömålets precisering för årsmedelvärdet i gatumiljön överskreds 2020 i Göteborg, Malmö, Stockholm, Uppsala, Skellefteå och Örnsköldsvik. Även preciseringen för timmedelvärdet överskreds i på ett tiotal stationer, främst i gatumiljö.

Korrosionshastigheten på kalksten bedömdes i förra årets uppföljning vara över miljökvalitetsmålets precisering. Inga nya mätningar har skett sedan dess.

Diagram 3.5 Utsläpp av kväveoxider till luft i Sverige fördelat på olika samhällssektorer

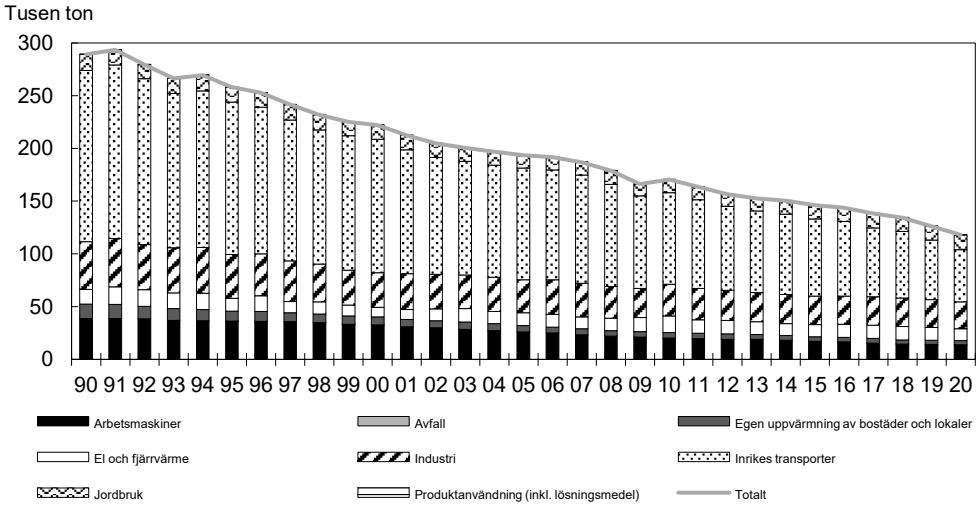

Källa: Naturvårdsverket.

Mellan åren 2019 och 2020 har utsläppen av kväveoxider minskat med åtta kiloton, vilket motsvarar sex procent av de totala utsläppen, se diagram 3.5. De senaste årens minskning beror framför allt på minskade utsläpp från inrikes transporter. Utsläppen från personbilar minskade med 12 procent mellan 2019 och 2020. Detta beror till stor del på pandemin, men även att äldre fordon med höga utsläpp skrotas ut. Effekterna av pandemin återspeglas även i inrikesflyget och för inrikes sjöfart där utsläppen av kväveoxider halverades respektive minskade med 12 procent jämfört med 2019.

3.7.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden för målet är positiv, men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Trots att

utsläppen minskar behövs ytterligare åtgärder för att sänka luftföroreningshalterna, framför allt av partiklar (PM2,5 och PM10), kvävedioxid, ozon och bens(a)pyren om målet ska nås. Det internationella arbetet är särskilt avgörande för att preciseringarna för partiklar (PM2,5) och ozon ska nås. Där är EU:s takdirektiv och FN:s konvention om långväga gränsöverskridande luftföroreningar viktiga instrument. Inom ramen för konventionen pågår arbete med att ta fram ett nytt Göteborgsprotokoll, vilket i förlängningen kommer att bidra till minskad intransport av luftföroreningar. Ett annat verktyg för att minska utsläppen från EU:s industrier är EU:s industriutsläppsdirektiv, där det nu pågår en revidering.

Den främsta källan till utsläpp av partiklar (PM10) och kväveoxider är inrikes transporter. Här finns potentiella synergier med det arbete som sker för att nå klimatmålet för transportsektorn till år 2030. För att minska partiklar (PM10) från trafiken görs dock andra insatser. På regional nivå pågår arbete som innefattar satsningar på bl.a. kollektivtrafik, tåg, cykelplaner, bil- och cykelpooler, dubbdäcksförbud, dammbindning samt miljözoner. Åtgärderna som beskrivs i den nationella elektrifieringsstrategin har också potential att förbättra luftkvaliteten. Det behövs bättre kartläggning av bens(a)pyren för att bedöma måluppfyllelse och behov av lämpliga åtgärder. SMHI har därför inlett ett arbete med att ta fram nationell modellering av luftkvalitet.

3.8 Bara naturlig försurning

Miljökvalitetsmålet innebär att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hällristningar.

3.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- Påverkan genom atmosfäriskt nedfall av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor medför inte att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.
- Påverkan genom markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurning.
- Försurade sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning.
- Försurningen av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattenekosystem.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Sjöfartens försurande utsläpp som diagram.

3.8.2 Resultatredovisning

Nedfallet av svavel och kväve över Sverige har minskat under flera årtionden. De senaste mätningarna av svavel visar på att nedfallet i dag är nära förindustriella nivåer. Nedfallet av kväve är dock fortsatt högt i delar av Sverige. Den internationella sjöfarten är en bidragande faktor till försurningen i Sverige. Som visas nedan av diagram 3.6 ses mellan 2019 och 2020 en minskning av utsläppen av svavel och kväve. Detta bedöms främst bero på minskad fartygstrafik under covid-19-pandemin.

Diagram 3.6 Sjöfartens försurande utsläpp

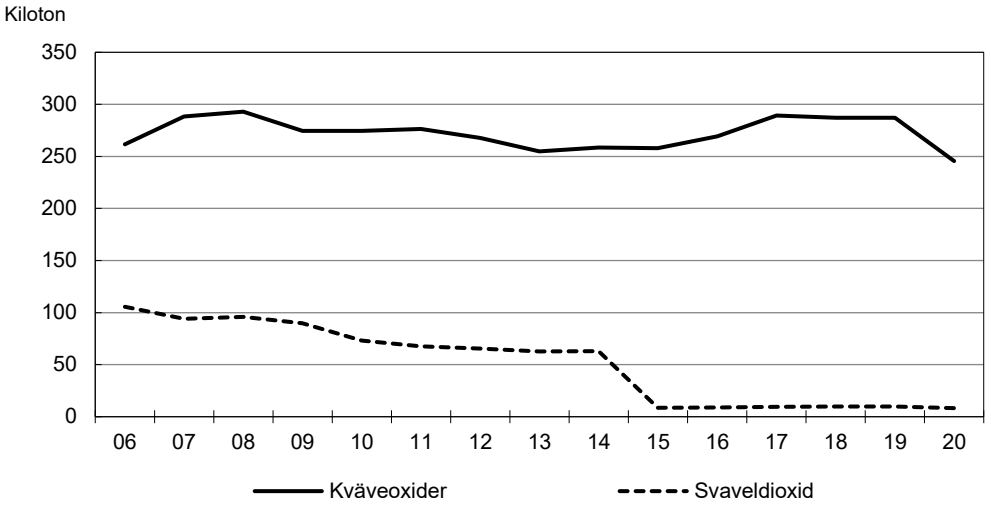

Källa: Naturvårdsverket.

I takt med att det atmosfäriska nedfallet av försurande ämnen minskar, så ökar skogsbrukets relativa betydelse för försurningen och bedöms även öka med ett varmare klimat. Bland annat bidrar ökad trädtillväxt, ökade virkesförråd, och ett ökat uttag av stamved till försurning. Enligt Naturvårdsverkets bedömning är i dagsläget skogsbrukets påverkan ungefär lika stor som bidraget från försurande nedfall.

Trenden går mot färre försurade sjöar i Sverige. Naturvårdsverket bedömer att cirka sju procent av Sveriges sjöar (större än en hektar) var försurade under perioden 2015–2020, där största andel finns i sydvästra Sverige. Även om nedfallet fortsätter att minska kommer mark och vatten vara försurade under lång tid framöver. Kalkning i delar av Sverige kommer därför att behövas i många decennier framöver. Den mest försurade marken finns i sydvästra Sverige. Anledningen är en kombination av ett stort nedfall av försurande ämnen via nederbörden samt försurande påverkan från skogsbruk. Återhämtningen går långsamt för landet som helhet och en ökande försurning sker i de sydvästra delarna.

Flera åtgärder har genomförts för att öka takten för att nå målet Bara naturlig försurning. Arbete pågår inom det nationella luftvårdsprogrammet, bland annat med att föreslå nya eller reviderade styrmedel inför den uppdatering av programmet som ska lämnas till Europeiska kommissionen våren 2023. Samtliga länder i EU ska enligt EU:s takdirektiv (direktiv 2016/2284) ta fram nationella luftvårdsprogram. Detta förväntas minska intransporten av försurande ämnen till Sverige. Under 2022 togs beslut om en elektrifieringsstrategi. Elektrifiering kan bidra till att minska utsläpp av luftföroreningar och därmed till minskad försurning. I flera regioner genomförs också askåterföring i skogar för att minska skogsbrukets försurande påverkan.

År 2020 beslutades det att Göteborgsprotokollet inom FN:s luftvårdskonvention ska revideras på nytt. Den pågående översynen ska avslutas 2022 varefter en revidering av protokollet kan väntas. Naturvårdsverket bedömer att en revision på sikt kan medföra mer omfattande utsläppsminskningar och även minskad intransport av luftföroreningar till Sverige. Sedan 1 januari 2021 är Östersjön och Nordsjön ett kvävekontrollområde. Detta innebär att alla fartyg byggda 2021 och framåt måste använda katalysatorer eller köras på flytande naturgas för att klara kraven på kväveoxidutsläpp. I juli 2021 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag till en förordning om användning av förnybara bränslen för sjöfarten. Förordningen förväntas minska klimatutsläppen från sjöfarten och utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider.

3.8.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är positiv, men att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Den naturliga återhämtningen går långsamt. År 2030 beräknas det fortfarande finnas delar av landets skogs- och sjöareal där den kritiska belastningen överskrids. Utsläppen av ammoniak och kväveoxider behöver minska ytterligare för att Sverige ska klara sina åtaganden till 2030 under EU:s takdirektiv. Övriga föroreningar bedöms minska i tillräcklig takt för att uppnå de åtagandena utan ytterligare åtgärd.

Det arbete som pågår i bl.a. regionerna, inom sjöfarten och med elektrifieringsstrategin bidrar positivt till minskad försurning. EU-arbetet med de nationella luftvårdsprogrammen och revideringen av Göteborgsprotokollet ökar också möjligheterna att klara etappmålet och preciseringarna för miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning.

3.9 Giftfri miljö

Miljökvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

3.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen
- användningen av särskilt farliga ämnen
- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper
- förorenade områden
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Miljögifter i modersmjölk och blod i diagram. Indikatorn för efterbehandlingsåtgärder kommenteras i år bara i text.

3.9.2 Resultatredovisning

Sverige har arbetat för att minska exponering för kemiska ämnen och användning av särskilt farliga ämnen

Kemikalieinspektionen har under året arbetat särskilt med uppdraget om Giftfritt från början vilket främst har skett genom arbete inom EU och på global nivå. Kemikalielagstiftningen är harmoniserad inom EU och insatserna inom EU har t.ex. varit regelutveckling och genomförande av EU:s kemikaliestrategi. Regelutvecklingen inom EU syftar bl.a. till minskad exponering för skadliga ämnen och minskad användning av särskilt farliga ämnen. Sverige är ett av de ledande länderna inom EU när det gäller att utveckla förslag till begränsningar, harmoniserade klassificeringar och andra regleringar av farliga ämnen.

Sverige har under året bedrivit aktivt påverkansarbete inför den kommande revideringen av EU:s kemikalielagstiftning. Sverige har arbetat för att lagstiftningen

bl.a. ska ta höjd för kombinationseffekter, dvs. för exponering för flera olika kemiska ämnen från diffusa källor över tid. Inför revideringen av kemikalieförordningen Reach har Sverige bl.a. tryckt på behovet av att stärka kraven på vilka data som tillverkare och importörer av kemiska ämnen måste registrera. Detta är särskilt viktigt för att bättre kunna förebygga risker med hormonstörande ämnen, nanomaterial och polymerer. Sverige har arbetat för att realisera EU:s nya kemikaliestrategis ambition att fasa ut de mest skadliga ämnena i produkter för konsumenter och professionellt bruk på ett snabbare, enklare och mer förutsägbart sätt. Sverige har bl.a. uppmanat Europeiska kommissionen att utveckla ett alternativ där ämnen fasas ut ur konsumentprodukter på ett automatiskt och dynamiskt sätt till ett givet årtal.

Sverige har inom EU arbetat pådrivande för åtgärder mot samtliga ämnen som går under namnet PFAS. Under 2021 har flera initiativ ökat möjligheterna att riskbedöma och begränsa grupper av ämnen med liknande egenskaper, t.ex. den pågående bedömningen och regleringen av över 5 000 PFAS-ämnen. På bl.a. svenskt initiativ beslutade EU under 2021 som ett första steg om ett förbud mot 200 PFAS-ämnen. Flera olika myndigheter har också på olika sätt arbetat för att minska spridningen av PFAS. Kemikalieinspektionen deltar i EU-arbete om hormonstörande ämnen för att ta fram kriterier för klassificering i särskilda faroklasser för en effektivare reglering. EU-domstolen gav i februari 2021 Sverige rätt i ett mål mot Europeiska kommissionen som gällde ett tillstånd enligt Reach-förordningen till utsläppande på marknaden av blykromater för vissa användningar. Domen kommer att vara vägledande vid framtida liknande tillståndsprövningar, vilket är positivt för både hälsa och miljö.

Under 2021 har Kemikalieinspektionens tillsyn påverkats av genomförandet av EU:s marknadskontrollförordning. Myndigheten har under året utvecklat samarbetet med bl.a. Tullverket för att nå en effektivare marknadskontroll av e-handeln, som är ett problematiskt område för kemikalier. Myndigheten har också deltagit i tillsynsprojekt på EU-nivå med fokus på e-handel. Av de kontrollerade varorna hade 40 procent otillåtna halter av skadliga ämnen.

Långlivade miljögifter har en omfattande spridning i miljön och återfinns bl.a. i modersmjölk och blod från människor (se diagram 3.7). Diagrammet visar att halterna av hårt reglerade miljögifter, som PCB, dioxiner och PFOS minskar. Den långsamma minskningen beror på att flera ämnen är långlivade i miljön och finns kvar under en mycket lång tid i människor och djur. Ämnena finns kvar i sediment och förorenad mark, vilket gör att de läcker ut och sprids i miljön även fast de är förbjudna. Halter av ämnen som inte har uppmärksammats och reglerats i samma utsträckning har i stället ökat, ett tydligt exempel är PFAS. Halterna av de miljögifter som mäts visar på samma trend som tidigare (siffror från 2019).

Diagram 3.7 Exponering för vissa långlivade miljögifter i Sverige

Miljöföroreningar i modersmjölk och blod 1996–2019

Index 1996/97 = 100

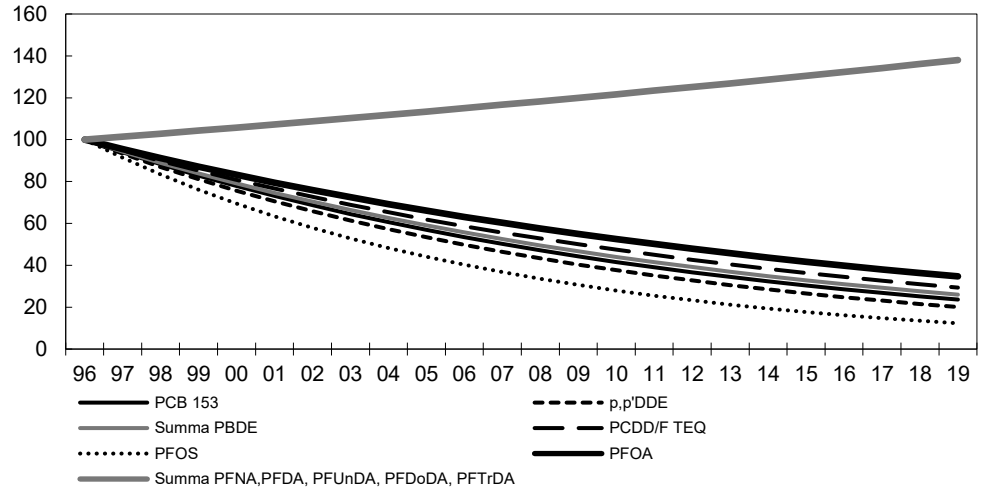

Anm.: Diagrammet visar halten av miljögifter i modersmjölk och blod från förstagångsmödrar i Uppsala. Det är en illustration av hur den samlade exponeringen för långlivade organiska miljögifter har förändrats över tid. Den kurvan som ökar är de högfluorerade ämnena ”Summa PFNA, PFDA, PFUnDA, PFDoDA, PFTrDA”.

Källa: Svensk miljöövervakning.

I dag finns globala begränsningar och förbud för ett avgränsat antal ämnen och ämnesgrupper, t.ex. kvicksilver. Svenska myndigheter har samarbetat med länder, regioner och organisationer för att stötta utvecklingen till en mer utvecklad global kemikaliekontroll. Sverige leder tillsammans med Uruguay en global högnivåallians om kemikalier och avfall i syfte att säkerställa en hög ambitionsnivå i det nya globala ramverket om kemikalier och avfall. Sverige har arbetat aktivt inom det globala kemikaliearbetet, t.ex. med beslutet av FN:s miljöförsamling om att inrätta en vetenskaplig panel för kemikalier, avfall och föroreningar. Parterna till Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar beslutade i juni 2022 att begränsa flera nya ämnen, t.ex. ett bekämpningsmedel, en grupp PFAS ämnen och en industrikemikalie som bl.a. används som mjukgörare i plaster. Sverige har under många år verkat för att användningen av kvicksilver ska förbjudas globalt. Efter förslag från bl.a. EU har parterna till Minamatakonventionen om kvicksilver under 2022 beslutat att begränsa kvicksilver på global nivå för användningen av dentalt amalgam på barn under 15 år och på gravida och ammande kvinnor samt för flera elektroniska produkter. Sverige arbetar också inom Helcom där länderna i slutet av 2021 beslutade om en uppdaterad aktionsplan för Östersjön med höjd ambitionsnivå på området farliga ämnen.

Arbetet för att minska läkemedel och mikroplaster i miljön har fortsatt hos berörda myndigheter. Läkemedelsverket gör, i en redovisning om miljöhänsyn i läkemedelslagstiftningen, slutsatsen att det är genomförbart och lämpligt att väga in miljörisker som ett av flera kriterier när Läkemedelsverket bedömer om ett receptfritt läkemedel ska få säljas på apotek. E-hälsomyndigheten, Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) och Läkemedelsverket har också fått i uppdrag att utveckla och förbereda för en försöksverksamhet gällande att införa en miljöpremie i läkemedelsförmånssystemet (se utg.omr. 9 avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik). Under 2021 beviljade Naturvårdsverket ca 140 miljoner kronor att betalas ut under 2021–2023 till avancerad rening av läkemedelsrester i avloppsvatten samt till projekt för att minska spridning av mikroplaster och andra föroreningar via dagvatten. En del projekt har en direkt effekt genom t.ex. installation av brunnsfilter vilket hindrar mikroplast och andra föroreningar förhindrats från att spridas vidare till vattenmiljön. Andra projekt förväntas ge effekter först på längre sikt. Mellan 2018–2021 har

Naturvårdsverket betalat ut 225 miljoner kronor till ca 50 kommuner för både investeringar och förstudier för avancerad rening av läkemedelsrester. Idag finns det fullskaleanläggningar för avskiljning av läkemedelsrester i drygt sex kommuner där majoriteten av dessa fått statligt bidrag tidigare år. Ytterligare anläggningar är under byggnation eller planerade att driftsättas. Ett nytt etappmål, fr.o.m. 2021, innebär att regleringar och andra åtgärder för att minimera negativa miljöeffekter av läkemedel ska finnas på plats i Sverige, i EU eller internationellt senast 2030.

Beslutet om förbud mot användning av växtskyddsmedel på vissa platser trädde i kraft i oktober 2021. Genom förbudet skyddas känsliga grupper som barn och gravida, samtidigt som det minskar påverkan på miljön. Två nya etappmål ska bidra till en giftfri miljö genom att väsentligt minska användningen av växtskyddsmedel och biocidprodukter med särskilt farliga egenskaper till 2030 (se tabell 3.2).

Kemikalieinspektionen har i ett samarbetsprojekt med Patent- och registreringsverket samt forskningsinstitutet RISE, undersökt möjligheter att med hjälp av artificiell intelligens (AI) identifiera skadliga kemikalier redan i patentansökningar.

Halterna av oavsiktligt bildade ämnen som dioxin minskar långsamt, och är fortfarande så höga att de innebär en risk för människors hälsa och miljön. Under 2021 har berörda myndigheter arbetat inom ett samverkansprojekt för att minska halterna av dioxin ytterligare. Naturvårdsverket, andra myndigheter, industri och akademi publicerat en rapport för att sammanställa kunskapsläget och peka ut riktningen i det fortsatta åtgärdsarbetet för en bättre dioxinsituation.

Fler förorenade områden åtgärdas

I dag bedöms ca 1 180 av de totalt ca 27 000 riskklassade förorenade områden utgöra mycket stor risk för miljö och människors hälsa (riskklass 1). Ytterligare ca 8 320 områden bedöms utgöra stor miljö- och hälsorisk (riskklass 2). Efter 2021 var 29 procent av objekten i riskklass 1 och 2 åtgärdade, vilket innebär att 71 procent återstår för att uppnå preciseringen om förorenade områden. Under tiden har det också tillkommit fler riskklassade objekt.

Anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* används framför allt för att kunna åtgärda förorenade områden där ingen kan hållas ansvarig. Under 2021 pågick 67 åtgärder med bidrag från anslaget, varav 5 för bostadsbyggande (jämfört med 89 åtgärder 2020, varav 12 för bostadsbyggande). Antalet pågående åtgärder är färre 2021 framför allt mot bakgrund av att covid-19 har påverkat saneringsarbetet och flera bidragsprojekt under året har försenats eller senarelagts. Stora belopp betalades också tillbaka till anslaget. En annan orsak är den granskning som Europeiska kommissionen gjort av stödet som innebar att regeringen behövde besluta om ändringar i stödsystemet för det skulle vara förenligt med EU:s statsstödsregler. Utfallet för anslaget 2021 uppgick 652 miljoner kronor, vilket 43,1 procent lägre än vad som anvisades för året. En del av satsningen på anslaget, 150 miljoner kronor, senarelades från 2021 till 2022, vilket inte framgår i medelsutnyttjande för 2021. Under året har bidrag gått till fler undersökningar som senare ska kunna gå in i åtgärd (under 2021 pågick 678 undersökningar jämfört med 2020 då 314 undersökningar pågick). Samtidigt har antalet ackumulerade avslutade åtgärder som finansierats av anslaget ökat från 157 åtgärder 2020 till 188 åtgärder avslutade 2021. Ett av åtgärdsprojekten som har avslutats är f.d. Klippans läderfabrik i Skåne län efter statligt bidrag till 89 procent motsvarande 124 mnkr. Den främsta föroreningen var arsenik och saneringen var både av mark och sediment i och med närliggande å. Genom åtgärden har risker för närboende och risken för spridning till ån reducerats på både kort och lång sikt, med tanke på de konsekvenser klimatförändringar kan få med höjda vattenflöden. Åtgärden har bidragit till Giftfri miljö samt Levande sjöar och

vattendrag. Under 2021 beslutade Naturvårdsverket även om bidrag för akuta skyddsåtgärder för mark och vatten vid ett av de förorenade områdena där illegal avfallshantering bedrivits i Botkyrka kommun. Anslaget finansierar även verksamhet som redovisas under avsnitt 3.15, t.ex. miljöfarliga vrak.

Länsstyrelserna har arbetat med tillsyn och tillsynsvägledning över förorenade områden och har bidragit till att antalet tillsynsdrivna åtgärder har fortsatt ökat 2021, vilket innebär att fler saneringar bekostas av den som förorenat. Flera myndigheter har arbetat särskilt med de problem PFAS-förorenade områden utgör. Naturvårdsverket och Staten geotekniska institut har fått medel och uppdrag för att arbeta särskilt med PFAS-förorenade områden och teknikutveckling. Sveriges geologiska undersökning har genom anslaget arbetat för att undersöka och åtgärda områden som tidigare förorenats av statlig verksamhet. Naturvårdsverket och berörda myndigheter har under 2021 fortsatt arbetet med uppdraget om bättre kunskap för hantering av förorenade sediment, bl.a. genom marina undersökningar. Naturvårdsverket har också beslutat om särskilda forskningsmedel för att ta fram nya och förbättrade metoder och få mer kunskap om vilka effekter förorenade sediment har på miljö och människors hälsa.

Kunskap och information om skadliga ämnen minskar exponering och risker för människors hälsa och miljön

Naturvårdsverket har tillsammans med Kemikalieinspektionen anordnat textildialoger med deltagande av textilbranschen och andra aktörer. I dialogerna har myndigheterna bl.a. informerat om och diskuterat förekomsten av farliga ämnen i textilier, utfasning av dessa, samt vikten av att planera för säkra och giftfria textilier redan i designstadiet.

Kemikalieinspektionen har under 2021 fortsatt att utveckla substitutionsverktyget PRIO samt utökat databasen med 200 nya ämnen. Flera aktörer har anpassat sina kemikaliekrav enligt verktyget vilket innebär att de frivilligt går längre än de krav på utfasning och farliga ämnen som finns i lagstiftningen. Substitutionscentrum, som regeringen inrättade 2017, har under 2021 med hjälp av statligt bidrag bl.a. fortsatt att utveckla vägledning riktat till företag, organisationer och offentlig sektor samt genomfört flera utbildningar.

Flera åtgärder för att minska nedskräpningen och därmed mikroplasters påverkan på miljön har genomförts, t.ex. har organisationen Håll Sverige Rent erhållit bidrag för att arbeta med att sprida kunskap och erfarenheter för minskad nedskräpning. Se mer om nedskräpning under avsnitt 3.15. Kemikalieinspektionen utreder också vilka farliga ämnen som är mest problematiska för att plast ska kunna cirkulera i giftfria kretslopp.

Sedan 2020 ska den som producerar, transporterar, samlar in, behandlar, mäklar eller handlar med farligt avfall rapportera uppgifter om hanteringen till Naturvårdsverkets avfallsregister. Under 2021 lämnades totalt 3,7 miljoner rapporter om farligt avfall till registret vilket är bra underlag för tillsynsmyndigheternas arbete.

Tillkännagivanden kopplat till giftfri miljö

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om hantering av grupper av kemiska ämnen (bet. 2016/17:MJU7 punkt 8, rskr. 2016/17:153). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska verka för ett förbättrat EU-regelverk så att likartade kemikalier hanteras i grupp (bet. 2016/17:MJU7 s. 32). Regeringen och Kemikalieinspektionen har främst genom påverkansarbete inom EU verkat för att likartade kemikalier ska hanteras i grupp. Arbetet inom EU går framåt i denna riktning vilket redovisats ovan, t.ex. vad gäller kommissionens åtagande i Kemikaliestrategi för hållbarhet att säkerställa att användningen av PFAS som grupp fasas ut i EU om det

inte visats att den är nödvändig för samhället. Vidare innehåller strategin ett åtagande om att bedöma hur man i Reach-förordningen bäst inför en eller flera bedömningsfaktorer för blandningar i kemikaliesäkerhetsbedömningar av ämnen. Regeringen anser därför att tillkännagivandet är tillgodosett och slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om främja utvecklingen av avancerad vattenrening och om att utreda om det på sikt bör införas krav på avancerad vattenrening vid de reningsverk där sådana krav ger störst miljönytta (bet. 2017/18:MJU11 punkt 7, rskr . 2017/18:171). Satsningen på avancerad rening av läkemedelsrester från avloppsvatten som redovisas ovan främjar utvecklingen av avancerad vattenrening, varför regeringen anser att denna del av tillkännagivandet är tillgodosett. Vad gäller utredning om krav på avancerad vattenrening vid reningsverk bedömer regeringen att frågan inte bör hanteras endast nationellt och konstaterar att EU-lagstiftningen på området ska ses över. Regeringen har därför inte för avsikt att utreda denna fråga. Därför anser regeringen att tillkännagivandet i sin helhet är slutbehandlat.

3.9.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Flera åtgärder har genomförts både nationellt, inom EU och globalt. Utvecklingen påverkas dock av olika faktorer, som t.ex. den långa eftersläpningen i miljön innan effekterna märks och att nya skadliga ämnen ständigt utvecklas och sätts på marknaden. Åtgärder som vidtagits genom t.ex. begränsningar och förbud har effekt och bidrar till att nå miljökvalitetsmålet (se diagram 3.7). Samtidigt är det tydligt att de skadliga ämnen som inte är reglerade eller tillräckligt uppmärksammade eller skadliga ämnen som redan finns i varor, byggnader och i miljön påverkar möjligheten att nå målet. Den samlade mängden av skadliga ämnen och användning av särskilt farliga ämnen som människor och miljö utsätts för påverkar möjligheten att nå målet. En effektiv kemikaliekontroll och reglering av utsläpp till miljön samt hantering av befintliga miljögifter genom sanering av förorenade områden är åtgärder som bidrar till måluppfyllelse.

Arbetet inom EU påverkar förutsättningarna för att nå miljökvalitetsmålet. Genom EU:s regelverk inom kemikalieområdet, strategierna inom den europeiska gröna given, och genomförandet av EU:s kemikaliestrategi förbättras förutsättningarna för en effektiv lagstiftning. Steg har tagits för en gruppvis bedömning av ämnen, t.ex. för ämnesgruppen PFAS. Det svenska påverkansarbetet inom EU och arbete för att byta ut skadliga ämnen och säkerställa en produktdesign som är fri från skadliga ämnen från början är insatser som förväntas bidra till bättre förutsättningar för en säker omställning till en giftfri cirkulär ekonomi.

Kemikalieanvändningen och den sammanlagda exponeringen är nära sammanlänkad med den ökande globala konsumtionen, produktionen och handeln med varor. Den ökade e-handeln är en särskild utmaning. Internationella konventioner spelar en stor roll för beslut om global utfasning av särskilt farliga ämnen. Sverige arbetar aktivt för att fler ämnen och produkter som innehåller farliga ämnen ska begränsas på global nivå. Bedömningen är att Sveriges arbete inom EU och globalt bidrar till en giftfri miljö.

Satsningar genomförda för att få bort eller minska miljögifter, bidrar till Giftfri miljö, men också till miljökvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag och Hav i balans samt levande kust och skärgård. Satsningen på läkemedel i miljön och minskad spridning av mikroplaster har haft en positiv inverkan på möjligheten att nå målet. Satsningen på avancerad rening av avloppsvatten, har bidragit till att öka takten i

installation av avancerad rening och därmed till minskade utsläpp av läkemedel till miljön. Avancerad rening möjliggör också återanvändning av avloppsvatten. Arbetet med förorenade områden har successivt ökat takten i saneringsarbetet, även om arbetet påverkats negativt under 2021 framför allt p.g.a. covid-19-pandemin. Det återstår arbete för att förorenade områden ska vara åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön. PFAS och dess spridning i miljön utgör ett särskilt problem, även om många insatser har vidtagits de senaste åren för att minska spridningen och exponering av PFAS. Teknikutvecklingen för att sanera förorenade områden och särskilt PFAS-förorenade områden samt tillsynpåverkar möjligheterna att nå målet. Förorenade områden riskeras även att påverkas av klimatförändringarna genom ras och skred.

För att förebygga och begränsa risker med kemikalier är det viktigt med kunskap om skadliga ämnen och information om hur de används och förekommer. I och med genomförandet av EU-lagstiftningen ökar kunskapen successivt, men inte i samma takt som nya ämnen sätts ut på marknaden. Kunskapen om den sammanlagda exponeringen är fortfarande begränsad. Arbetet mot den illegala avfallshanteringen och förbättring av statistik om och spårbarheteten av farligt avfall ökar förutsättningarna för en korrekt hantering av avfallet och därmed en minskad risk för utsläpp av skadliga ämnen i miljön.

Etappmålen om att väsentligt minska användningen av växtskyddsmedel och biocidprodukter som innehåller särskilt farliga egenskaper till 2030 syftar till att ge incitament för ökad substitution och utveckling av mindre farliga alternativ. Etappmålen för farliga ämnen tydliggör den gemensamma riktningen för alla aktörer som behöver bidra för att miljökvalitetsmålet ska nås. Etappmålet för dioxin innebär att senast 2030 ska utsläpp av dioxin från punktkällor vara kartlagda och minimerade. Dioxinhalterna i miljön är fortfarande höga även om de sjunker. Det går ännu inte att bedöma om de ovan nämnda etappmålen kommer att nås till målåret 2030. Etappmålet om läkemedel i miljön bedöms nås till målåret 2030. Etappmålen inom området Giftfri miljö är steg framåt och tydliggör ambitionen och en gemensam riktning för olika aktörer. Arbete inom EU med utvecklad lagstiftning bedöms vara viktigt för att kunna nå etappmålen.

3.10 Skyddande ozonskikt

Miljökvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

3.10.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– vändpunkt och återväxt
– ofarliga halter ozonnedbrytande ämnen.

3.10.2 Resultatredovisning

Globalt sett har uttunningen av ozonskiktet upphört, men ozonskiktet är fortfarande två procent tunnare än innan nedbrytningen började. Mätdata indikerar att återväxten kan ha påbörjats samt att utsläppen av flertalet ozonnedbrytande ämnen fortsätter att minska. En säkerställd ökning av ozonhalten har hittills endast konstaterats i övre stratosfären samt över Antarktis. Samtidigt finns indikationer på att ozonhalten i nedre stratosfären, där merparten av ozonet finns, minskar. Även över Arktis uppträder emellanåt mycket kraftiga uttunningar av ozonskiktet. I och med pågående

klimatförändringar finns det risk för återkommande kraftiga uttunningar över Arktis. En globalt säkerställd påbörjad återväxt förväntas under perioden 2020–2040.

Flertalet av de ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras under Montrealprotokollet om ämnen som bryter ned ozonskiktet. Sverige har under året bedrivit arbete inom ramen för det internationella arbetet. Såväl utsläpp som halter i stratosfären av flertalet reglerade ämnen minskar. Enligt nya uppskattningar har genomförandet av Montrealprotokollet förhindrat en uppvärmning mellan 0,5 och 1,0 grader Celsius över stora delar av mellanlatituderna och 1,1 grader Celsius över Arktis. Ämnen som inte regleras inom ramen för Montrealprotokollet t.ex. koncentration och utsläpp av lustgas (N2O) fortsätter däremot att öka. Även om den avgjort största påverkan på ozonskiktet idag beror på utsläpp utanför Sveriges gränser, så kvarstår en del nationella utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. De nationella utsläppen av oreglerade ämnen utgörs framför allt av lustgas. På nationell nivå har också flera insatser påbörjats eller fortsatt under 2021. Klimatklivet har bidragit till projekt för att minska jordbrukets utsläpp av lustgas. Regionalt har frågan om utsläpp från uttjänta produkter, t.ex. rivningsavfall och jordbrukets utsläpp av lustgas, fått fortsatt ökad uppmärksamhet och antalet åtgärder för att minska utsläppen har ökat.

3.10.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringens bedömning är att miljökvalitetsmålet kommer att nås, men det fortsatta internationella arbetet framöver är avgörande. Även om det inte går att se en statistiskt säkerställd återväxt av ozonskiktet eller en tydlig riktning för utvecklingen i miljön, finns det vetenskapligt underlag som visar att återhämtningen kan ha påbörjats som ett resultat av minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. Den fullständiga återhämtningen av ozonskiktet riskerar dock att fördröjas. För att säkerställa återväxten av ozonskiktet, och om möjligt även tidigarelägga den fullständiga återhämtningen, behöver både det internationella och det nationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet fortsätta. Utsläpp av lustgas (N2O), otillåten användning av reglerade ozonnedbrytande ämnen, kortlivade ämnen som kan nå upp till stratosfären, samt utsläpp från befintliga och uttjänta produkter utgör kvarstående problem. Utsläpp av kväveföreningar kan omvandlas till lustgas. Därför påverkar dessa utsläpp möjligheten att uppnå målet. Kväveföreningar omfattas inte av Montrealprotokollet. Nationellt påverkar förekomsten av material med ozonnedbrytande ämnen från rivningsavfall och jordbrukets utsläpp av lustgas måluppfyllelsen för detta miljökvalitetsmål. Osäkerheterna i bedömningen av miljökvalitetsmålet är stora på grund av ozonskiktets naturliga variationer, klimatets fortsatta påverkan samt att de globala utsläppen av lustgas är högre än förväntat. Osäkerheterna i utvecklingen ger också behov av bättre mätdata och längre tidsserier.

3.11 Säker strålmiljö

Miljökvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

3.11.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- individens exponering för skadlig strålning
- utsläppen av radioaktiva ämnen
- hudcancer orsakade av ultraviolett strålning
- exponeringen för elektromagnetiska fält.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antalet nya fall av hudcancer (malignt melanom och ej malignt melanom) i diagram.

3.11.2 Resultatredovisning

Strålsäkerhetsmyndigheten har finansierat forskning (ca 80 miljoner) från anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* som bidrar till att öka kunskapsläget kring strålning och dess risker för människa och miljö, se även utg.omr. 6 avsnitt 6 om Strålsäkerhet.

Inga allvarliga tillbud eller haverier har inträffat vid kärntekniska anläggningar i Sverige under 2021. Utsläppen av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningarna genomgående ligger långt under gränsvärdena. Dosgränser till arbetstagare vid svenska kärnkraftverk, inom sjuk- och tandvården eller vid övriga verksamheter som använder strålning har inte överskridits under de senaste åren. Strålsäkerhetsmyndigheten har arbetat för att kärnteknisk verksamhet samt övriga verksamheter som använder strålning bedrivs strålsäkert genom att ställa krav, följa och kontrollera strålsäkerhetsarbetet. Generellt har låga halter uppmätts av konstgjorda radioaktiva ämnen i miljön, även när det gäller cesium-137 från Tjernobylolyckan 1986. Under 2021 har regeringen infört subventioner av mätning av cesium-137 i vildsvinskött för att stimulera en ökad och strålsäker användning av den resurs som vildsvinskött utgör.

Syftet med slutförvaret är att skydda människor och miljö från skadlig strålning från det använda kärnbränslet. Processen om tillåtlighet enligt miljöbalken och tillstånd enligt kärntekniklagen för det slutförvar för använt kärnbränsle och den inkapslingsanläggning som behövs för att hantera det använda kärnbränslet fortsätter med att mark- och miljödomstolen ska besluta om tillstånd och villkor enligt miljöbalken. Strålsäkerhetsmyndigheten kommer även att granska och godkänna det fortsatta arbetet i en stegvis prövning enligt kärntekniklagen.

Radon är den enskilt största orsaken till att allmänheten exponeras för joniserande strålning och inandning av radon är en hälsorisk. I Sverige bedöms att ca 500 årliga fall av diagnostiserad lungcancer är relaterade till radon. Under 2021 har Strålsäkerhetsmyndigheten bl.a. tagit initiativ till att sprida information om krav på anmälningsplikt till arbetsgivare inom branscher där det kan finnas höga halter radon. Mellan 2018 och utgången av 2021 har det varit möjligt att söka bidrag för radonåtgärder i småhus, se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

UV-strålning från solen och solarier är den främsta yttre riskfaktorn för hudcancer. Hudcancer (exklusive malignt melanom) är i dag den näst vanligaste cancerdiagnosen i landet och ökar hos både män och kvinnor (se diagram 3.8). Den främsta orsaken till att fler fall av hudcancer diagnosticeras är den exponering för UV-strålning från solen och i solarier som skett historiskt. Strålsäkerhetsmyndigheten arbetar för att vända trenden. Strålsäkerhetsmyndigheten m.fl. har sedan 2019 särskilda medel och uppdrag för att arbeta med hudcancerprevention där myndigheten framför allt arbetar med att informera om risker med UV-strålning. En del av uppdraget har genomförts av kampanjer för att påverka solbeteendet. Många kommuner arbetar även aktivt med att förebygga barns exponering för UV-strålning i samband med tillsyn, bygglov och detaljplaner.

Diagram 3.8 Antal nya fall av hudcancer 1970–2020

Antal nya fall av hudcancer per 100 000 invånare

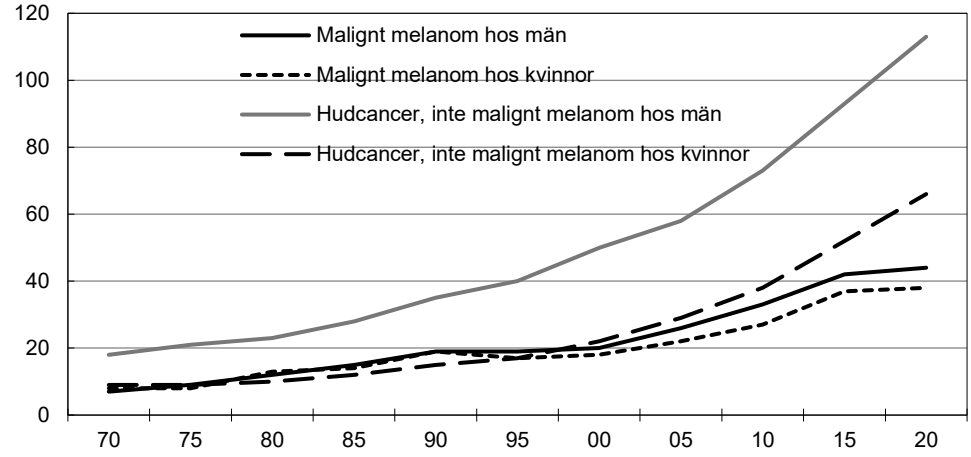

Anm.: Statistiken ålderskorrigerat till befolkningen år 2000, inkluderar inte basalcellscancer. Observera att för övrig hudcancer har det sedan 2006 skett en ökning i inrapportering av antalet tumörer per individ. Detta gör att antalet individer som diagnosticerats med övrig hudcancer var under det senaste året cirka en tiondel färre än grafen visar.
Källa: Socialstyrelsens statistikdatabas.

Allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält (EMF) är normalt sett låg jämfört med gällande referensvärden. Strålsäkerhetsmyndigheten bedömer att dagens exponeringsnivåer i allmän miljö vanligtvis är så låga att de inte innebär några säkerställda miljö- eller hälsoproblem. Myndigheten följer noggrant utvecklingen inom området och arbetar på olika sätt för att få ökad kunskap inom området. Strålsäkerhetsmyndigheten har under 2021 publicerat tre rapporter avseende förekomsten av elektromagnetiska fält i samhället.

3.11.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att miljökvalitetsmålet är nära att nås. Alla preciseringar utom ultraviolett (UV) strålning bedöms nås. Det kan ta decennier för hudcancer att utvecklas varför det dröjer innan vi ser effekterna i form av hur antalet cancerfall förändras. Det är därför svårt att avgöra när målet kan nås och går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. För att vända trenden och minska antalet hudcancerfall måste barns och vuxnas exponering för UV-strålning minska vilket kräver en förändrad livsstil och nya attityder kring solning. Informationsinsatser om solvanor och UV-strålningens effekter har varit viktiga för arbetet med att kunna vända trenden. Strålsäkerhetsmyndighetens arbete med hudcancerprevention bedöms bidra till att närma sig målet i framtiden.

Processen om uppbyggnaden av ett slutförvarssystem för använt kärnbränsle bedöms bidra till en säker hantering av radioaktivt avfall och därmed miljökvalitetsmålet. Bidraget till radonåtgärder har bidragit till mindre exponering av joniserande strålning i småhus.

Utöver att bidra till miljömålet Säker strålmiljö bidrar strålsäkerhetsarbetet även till flera andra miljökvalitetsmål, främst God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet.

3.12 Ingen övergödning

Miljökvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

3.12.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– tillförsel av kväve- och fosforföreningar till havet
– påverkan på landmiljön av övergödande ämnen
– tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten
– tillståndet i havet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön samt indikatorn Utbredning av syrefria bottnar och bottnar påverkade av akut syrebrist i Östersjön som diagram.

3.12.2 Resultatredovisning

Tillförseln av kväve och fosfor från alla länder angränsande till Östersjön överskrider den maximala belastning som fastställts av Helcom inom ramen för Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns miljö i havsbassängerna Egentliga Östersjön, Finska viken och Rigabukten.

Indikatorn kväve- och fosforbelastning på havet har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen 2020 och kommenteras därför inte. Den normaliserade tillförseln av fosfor från Sverige till havsbassängen Egentliga Östersjön har varit relativt konstant under perioden 2009–2020 och trenden indikerar en liten minskning (se diagram 3.9). För att nå målet måste belastningen till Egentliga Östersjön från Sverige minska med ca 7 300 ton kväve och ca 200 ton fosfor enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning (Naturvårdsverket, Rapport 7033). Dessutom behöver tillförseln från Sverige av både kväve och fosfor minska till Skagerrak.

Diagram 3.9 Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön

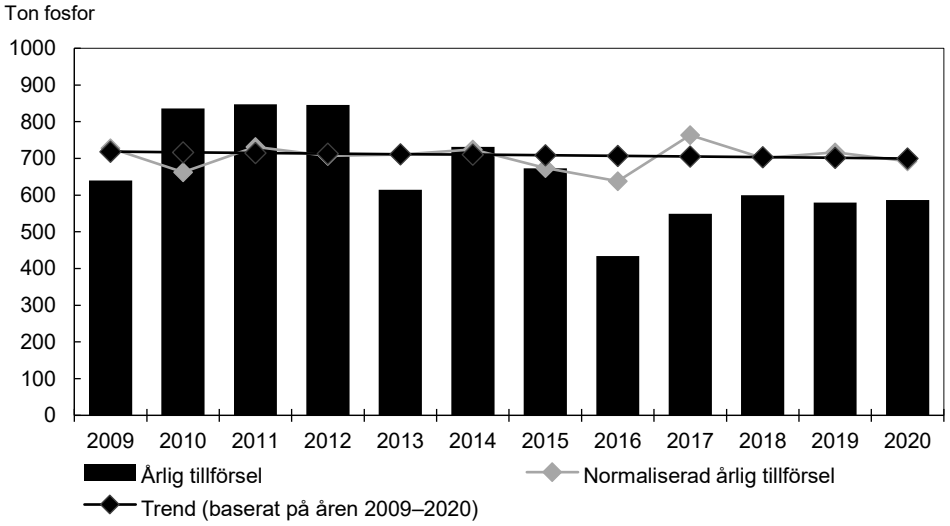

Källa: Baltic Nest Institute.

Indikator för påverkan på landmiljön är nedfall av kväve till barrskog. Enligt statistik från Naturvårdsverket har kvävenedfallet till barrskog minskat med 28 procent mellan 2010 och 2020. Den kritiska belastningen för barrskog för övergödning överskrids trots det i hela södra Sverige och i delar av mellersta Sverige. De svenska utsläppen till luft överskreds också enligt åtagandena för takdirektivet med 4 000 ton för ammoniak och 4 000 ton för kväveoxider. Tillförsel av kväve sker genom atmosfäriskt nedfall och till viss del också genom kvävegödsling av skogsmark. Mellan 2010 och 2020 minskade de svenska kväveutsläppen till luft från alla stora källor utom jordbruket.

Den största delen av kvävenedfallet i Sverige kommer från källor i andra länder, bland annat Tyskland, Polen, Danmark och Storbritannien samt från internationell sjöfart.

Indikatorn för tillståndet i sjöar, vattendrag och kustvatten redovisas vart sjätte år och har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen 2019 och kommenteras därför inte. För att nå god status för näringsämnen i sjöar och vattendrag har vattenmyndigheterna beräknat att tillförseln behöver minska med 480 ton fosfor i de vattendistrikt med störst övergödningsproblem. Tillförseln av kväve till kustvatten behöver dessutom minska med ca 5 500 ton i hela landet.

Indikatorn miljöstatus för övergödning i havet har inte uppdaterats sedan den senaste redovisningen och kommenteras därför inte. Indikatorn syrefattiga och syrefria bottnar visar att utbredningen 2021 inte förändrats nämnvärt sedan 2020. Arean är sedan början på 2000-talet mycket omfattande, framför allt i egentliga Östersjön, men även i Finska viken (se diagram 3.10).

Diagram 3.10 Utbredning av syrefria och syrefattiga bottnar i Östersjön 2021

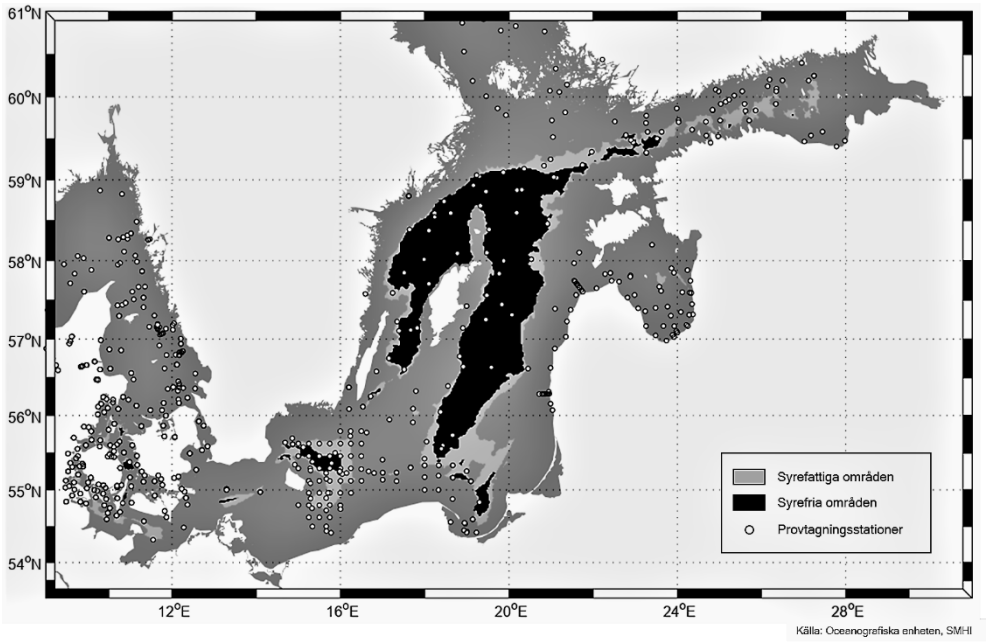

Källa: SMHI.

Arbetet med att minska övergödningen i Östersjön har pågått länge. Åtgärder som bidrar till uppfyllelse av miljökvalitetsmålet genomförs bl.a. genom satsningar på anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. I anslaget ingår bidrag till lokala vattenvårdsprojekt, Lova. För projekt avsedda att minska övergödningen användes 107 miljoner kronor från Lova under 2021 vilket är ungefär i samma nivå som föregående år. Mer än 130 nya åtgärdsprojekt mot övergödning startades 2021 varav nio för att minska internbelastningen av fosfor och 20 för återcirkulering av näringsämnen. Femton nya projekt startades med inriktning på åtgärdssamordning i avrinningsområden. Arbetet med lokal åtgärdssamordning som bedrivits av Havs- och vattenmyndigheten i 20 pilotområden sedan 2019 har också fortsatt 2021. Det har lett till projektansökningar för över 100 miljoner kronor 2021. Åtgärdsprojekt mot övergödning skapar förutsättningar för återhämtning av flera viktiga kustfiskbestånd, som gädda och abborre.

Landsbygdsprogrammets miljöersättningar och miljöinvesteringar är verktyg för åtgärder mot övergödning inom jordbruket. Under 2021 var den ansökta arealen för minskat kväveläckage 97 400 hektar. För skyddszoner var den ansökta arealen 11 400 hektar medan den för skötsel av våtmarker och dammar var 8 700 hektar. Det är totalt

sett en minskning jämfört med 2020 för skyddszoner och skötsel av våtmarker och dammar. I Landsbygdsprogrammet avsätts även betydande resurser till kompetensutveckling för att effektivisera jordbrukets användning av gödselmedel och minska förlusterna.

Under 2021 beslutades det inom Helcom om en uppdaterad aktionsplan för Östersjön och inom Ospar har en uppdaterad miljöstrategi för Nordostatlanten antagits. Dessa instrument innehåller bl.a. mål och åtgärder och utgör en bas i Sveriges fortsatta åtgärdsarbete för att minska övergödningen i haven fram till 2030. Havs- och vattenmyndigheten beslutade också 2021 om ett uppdaterat åtgärdsprogram för havsmiljön där åtgärder mot övergödningen har modifierats och nya åtgärder tillkommit. Under 2021 genomförde Jordbruksverket ett nationellt tillsynsprojekt tillsammans med kommuner för att minska läckage av växtnäring från hästhållningen. Den nationella strategin för tillsyn som nämns i avsnitt 3.3 ska också öka förutsättningarna för att reglerna i miljöbalken följs och att minska utsläpp av näringsämnen i vattnet. Under 2021 beslutades två etappmål för dagvatten med syfte att bl.a. minska tillförseln av näringsämnen från ny och befintlig bebyggelse. Våtmarkssatsningen som främst genomförs inom lokala naturvårdssatsningen (Lona) för att restaurera våtmarker, återväta torvjordar och anlägga nya våtmarker kommer också att leda till minskad övergödning (se miljökvalitetsmålet Myllrande våtmarker).

3.12.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Flera EU-direktiv är av stor betydelse i arbetet, bland annat genomförandet av åtgärdsprogrammen inom både vatten- och havsmiljöförvaltningen. Flera insatser som pågår inom exempelvis vattenförvaltningen, havsmiljöarbetet och jordbruket har betydelse för att nå miljökvalitetsmålet. Många åtgärder har också vidtagits för att minska övergödningen.

Landsbygdsprogrammet, satsningen mot övergödning på lokal nivå som påbörjades 2018, samt de åtgärdssamordnare som påbörjade sitt arbete under 2019 i övergödda kust- och avrinningsområden fortsätter att ge resultat. Bedömningen är att statens insatser har haft en viktig, men otillräcklig effekt i relation till behoven.

3.13 Levande sjöar och vattendrag

Miljökvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

3.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området består av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– god ekologisk och kemisk status
– oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag
– ytvattentäkters kvalitet
– ekosystemtjänster
– strukturer och vattenflöden
– gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

– hotade arter och återställda livsmiljöer
– främmande arter och genotyper
– genetiskt modifierade organismer
– bevarade natur- och kulturmiljövärden
– friluftsliv.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Strandlinje längs sjöar och vattendrag som är påverkad av bebyggelse 2014–2020 i ett diagram.

3.13.2 Resultatredovisning

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning har ingen uppdatering gjorts sedan 2021 för indikatorerna ”Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag” och ”Genetiskt modifierade organismer”. I slutet av 2021 beslutade vattendelegationerna om nya miljökvalitetsnormer för Sveriges vattenförekomster som gäller 2021–2027, ett resultat som bidrar positivt till indikatorn God ekologisk och kemisk status. Den förra regeringen beslutade i december 2021 att pröva de åtgärdsprogram för vatten som ska gälla för perioden 2021–2027. Prövningen föranledde ingen ändring av åtgärdsprogrammen och de är nu fastställda av vattenmyndigheterna. Under 2021 har pilotövervakning gällande genetisk mångfald inom arter utförts på torsk, sill, lax och ålgräs, vilket stödjer indikatorn Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation. Parallellt med detta har ansvariga myndigheter påbörjat arbetet med att ta fram ett datavärdskap för att kvalitetssäkra hantering, lagring och tillgängliggörande av data om genetisk inomartsvariation. Under 2021 publicerades en vägledning om hur miljökvalitetsnormer kan fastställas i överensstämmelse med bevarandemål för arter och naturtyper. Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket lanserade även en myndighetsgemensam strategi för framtidens vattenbruk, yrkes- och fritidsfiske. Strategins syfte är att slå fast en gemensam väg framåt för hållbar utveckling av fiske och vattenbruk i Sverige. Tillsammans med Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet färdigställde Havs- och vattenmyndigheten även en myndighetsgemensam nationell strategi för skydd av sjö- och vattendragsmiljöer med höga natur- och kulturvärden. Denna syftar till att fler sjö- och vattendragsmiljöer med höga natur- och kulturvärden i hela landet långsiktigt ska bevaras och även formellt skyddas. Strategier stödjer indikatorerna Hotade arter och återställda livsmiljöer respektive Bevarade natur- och kulturmiljövärden. Den sammanställning som gjorts under 2021 över främmande sötvattensarter och deras utbredning i Sverige stödjer indikatorn Främmande arter och genotyper.

I riksdagens beslut om statens budget för 2022 förstärktes och förlängdes medlen till länsstyrelsernas arbete med dricksvattenförsörjning och vattenskydd under perioden 2022–2024. En del av anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* går till lokala vattenvårdsprojekt (Lova), under 2021 fördelades drygt 219 miljoner kronor till Lova. Av dessa beviljades 127 miljoner kronor till projekt som genom åtgärder som vattendragsrestaurering, biotopvård i rinnande vatten, fria vandringsvägar, bekämpning av invasiva främmande arter och bevarande av hotade arter bidrar till att målet ska kunna nås. Under 2022 förstärks satsningarna på Lova och tilldelningen ökar till 275 miljoner kronor.

Etappmål för en hållbar dagvattenhantering beslutades av föregående regeringen i januari 2021. Parallellt med beslut om de två etappmålen fick Naturvårdsverket i uppdrag att vägleda om en hållbar dagvattenhantering. Under 2021 har Naturvårdsverket inlett arbetet genom att exempelvis lyssna in kommuners behov av vägledning och förberedelser för att skapa en webbplattform för vägledning.

För att stärka arbetet med dricksvattenförsörjning, rening av avloppsvatten och omhändertagande av dagvatten tillsattes i augusti 2022 en utredning för att öka beredskapen för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster (dir. 2022/127). Utredningen syftar också till att bidra till arbetet förstärkt krisberedskap och civilt försvar inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen (utg.omr. 23 avsnitt 2.6.3).

Under 2020 uppfördes 14 359 nya byggnader inom 100 meter från en sjö eller ett vattendrag (se diagram 3.11). De allra flesta ligger inom 50 meter från en befintlig byggnad och cirka en tredjedel ligger inom en tätort.

Diagram 3.11 Strandnära byggande

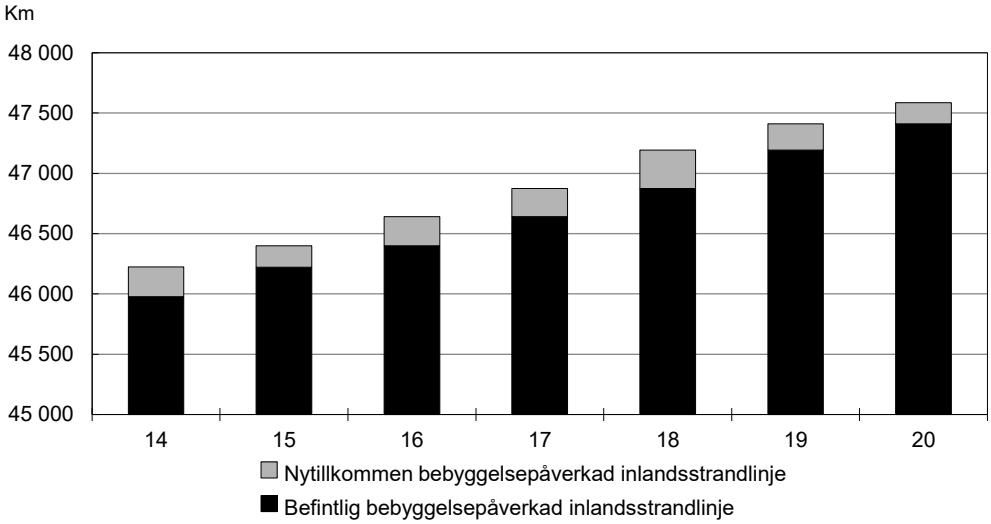

Källa: Miljömålen – Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2022, Naturvårdsverket rapport 7033.

Tillkännagivande om genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens genomförande av EU:s ramdirektiv för vatten (bet. 2021/22:MJU5, rskr. 2021/22:2). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska säkerställa att vattenmyndigheterna tar hänsyn till alla nyttor som ramdirektivet för vatten listar vid normsättningen samt utnyttjar alla tillgängliga undantag för att klassificera vatten som "kraftigt modifierade" och tillämpa "mindre stränga krav" i exempelvis produktiva jordbruksområden, miljöer med höga kulturvärden och i de vattenförekomster där god ekologisk status förutsätter att kraftverket avvecklas eller ger påverkan på reglerkraft (bet. 2021/22:MJU5 s.38). Regeringen beslutade 2019 om en ändring i 4 kap. 3, 9 och 10 §§ vattenförvaltningsförordningen (2004:660) där en skyldighet infördes för vattenmyndigheterna att vid beslut om miljökvalitetsnormer fullt ut använda alla de möjligheter som ramdirektivet för vatten ger avseende undantag och förklarande av vatten som konstgjorda eller kraftigt modifierade. Denna ändring har tillämpats vid normsättning för miljökvalitetsnormer för vatten 2021–2027 som beslutades av vattendelegationerna i november–december 2021. Vidare beslutade regeringen den 9 juni 2022 om uppdrag att följa upp och analysera arbetet med att förse vattenkraften med moderna miljövillkor (dnr M2022/01242). I uppdraget ska bland annat klassificering av vattenförekomster som kraftigt modifierade vatten och tillämpning om mindre stränga krav följas upp. Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är tillgodosett i den del som avser utnyttjande av undantag. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

3.13.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Flera åtgärder som främjar miljökvalitetsmålet har genomförts under 2021. Ett stort antal projekt och initiativ har genomförts till följd av satsningar på anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. Regeringen konstaterar dock att fysisk påverkan, övergödning och miljögifter fortsatt bidrar till att en majoritet av svenska sjöar och vattendrag i dag varken uppnår god ekologisk status eller god kemisk status. En förklaring är att genomförandet av nödvändiga åtgärder går för långsamt i förhållande till målen för ramdirektivet för vatten. Åtgärdsbehovet kvarstår därför. Åtgärdstakten är också för långsam även för att miljökvalitetsmålet ska kunna nås. En förklaring till detta är att arbetet med tillsyn och prövning går för långsamt. Bedömningen är att de större satsningar som har genomförts inom övergödning och inom fysisk påverkan, kommer att ge resultat på lång sikt. Områdesskydd av värdefulla sjöar och vattendrag behövs för att nå miljökvalitetsmålet och värdefulla sötvattensmiljöer är en viktig prioriteringsgrund för att skydda ett vattenområde. Det går inte heller att utläsa en positiv utvecklingstrend för många av preciseringarna för miljökvalitetsmålet. Detta beror på att nya växande hot för Sveriges sjöar och vattendrag tillkommer från exempelvis invasiva främmande arter och klimatförändringar. För att nå miljökvalitetsmålet behöver genomförande av åtgärdsprogrammen i enlighet med vattenförvaltningsförordningen prioriteras. Åtgärder inom flera andra miljökvalitetsmål som exempelvis Giftfri miljö, Ingen övergödning och Bara naturlig försurning är också viktiga för att nå detta miljökvalitetsmål.

3.14 Grundvatten av god kvalitet

Miljökvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

3.14.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– grundvattnets kvalitet och kemiska status
– kvaliteten på utströmmande grundvatten
– grundvattennivåer och grundvattnets kvantitativa status
– bevarande av naturgrusavlagringar.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antal kommunala grundvattentäkter med och utan vattenskyddsområde 2008–2021 i diagram.

3.14.2 Resultatredovisning

Arbetet med regionala vattenförsörjningsplaner fortsätter. Samtliga länsstyrelser har en plan eller är aktiva i arbetet. Havs- och vattenmyndigheten publicerade under 2021 en ny vägledning för framtagande av vattenskyddsområde. Arbetet med att inrätta vattenskyddsområden har förstärkts på länsstyrelserna. Under 2021 registrerades 23 beslut om vattenskyddsområden i Naturvårdsverkets databas, vilket är mer än en fördubbling från föregående år. Kommunala beslut står för drygt hälften av nyregistreringarna. Även om 27 procent av de kommunala grundvattentäkterna saknar

vattenskyddsområde så produceras enbart 4,8 procent av mängden vatten från grundvattentäkter utan vattenskyddsområde (se diagram 3.12)

Diagram 3.12 Vattenskyddsområden (VSO) vid kommunala grundvattentäkter 2008–2021

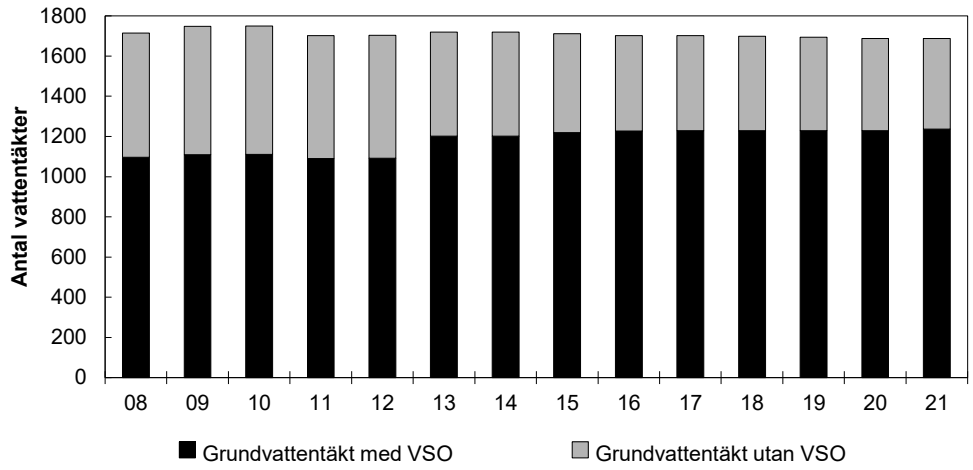

Källa: Vattentäktsarkivet vid SGU, Miljömålsindikatorn vattenskyddsområden och skyddad natur vid Naturvårdsverket.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) fortsatte under 2021 satsningen på att samla in information om enskilda vattentäkter. I en screeningstudie undersöktes 72 dricksvattenbrunnar, som bedömdes riskera påverkan från avloppsvatten från enskilda avlopp, för att kartlägga förekomst av organiska mikroföroreningar. Resultaten visade att spår av mikroföroreningar var vanligt förekommande.

Arbetet med att förbättra den kemiska övervakningen av grundvattenförekomster fortgår inom myndighetssamverkan ”Full koll på våra vatten”. Under 2021 låg fokus på övervakning av påverkade områden. SGU inventerade, på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten, nya provtagningsplatser och sökte vägar för att samla in information från andra aktörer som utför övervakning.

Den treåriga statliga satsningen vid SGU för utökad kartläggning och karakterisering av grundvattenresurser avslutades 2020. Några moment slutredovisades under 2021. Bland annat en kartvisare med grundvattentillgång för enskild vattenförsörjning samt kartläggning av grundvattentillgångar med hjälp av geofysiska undersökningar i Skåne och Blekinge.

Enligt förordningen (2019:556) om statligt stöd för bättre vattenhushållning kan kommuner, kommunala bolag och företag söka stöd för åtgärder för en bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten. Under 2021 har en rad projekt med förbättrande åtgärder som berör grundvattnet kunnat genomföras. Projekten har inneburit åtgärder inom bl.a. vattenskydd, övervakning av grundvattnets kvalitet och grundvattennivåer, reservvattenförsörjning, installationer för förbättrad rening i vattenverk och förbättringar inom den enskilda vattenförsörjningen.

Uttaget och användningen av naturgrus fortsätter att minska, både gällande mängden uttaget naturgrus och andelen täkter, i Sverige (se diagram 3.13).

Diagram 3.13 Naturgrusanvändning i Sverige 2020

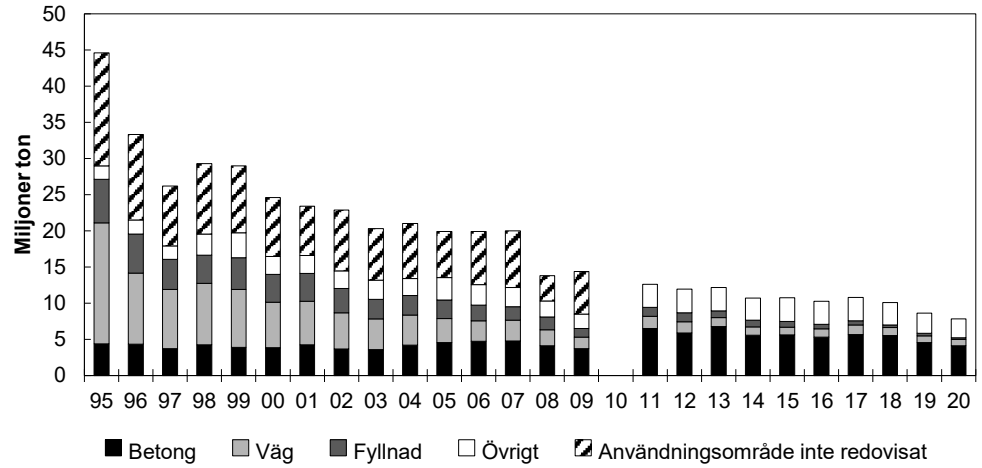

Anm.: Användning av naturgrus 1995–2020. Det totala upptaget av naturgrus är fördelat på olika användningsområden. Från och med 2011 sker rapportering direkt till Svensk Miljömålsrapporteringsportal. Data från 2010 saknas.

Källa: ”Grus, sand och krossberg 2020. Statistics off the Swedish aggregate production 2020”, SGU periodiska publikationer 2021:3, samt miljömålsindikatorn Naturgrusanvändning.

3.14.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Förutsättningarna för att värna grundvattnet blir dock successivt bättre med de olika statliga satsningar och andra insatser som pågår.

Stödet till länsstyrelserna för att ta fram regionala vattenskyddsområden har inneburit bättre förutsättningar för arbetet med att förstärka skyddet av grundvatten.

SGU:s utökade kartläggning och övervakning av grundvattenresurser gör att kunskapen om grundvatten och strukturen i arbetet förbättras efterhand och bedöms även göra nytta i klimatanpassningsarbetet. Tillgången på grundvatteninformation i databaser har förbättrats, men övervakningen har fortfarande luckor i hela landet.

Satsningen på åtgärder för en bättre vattenhushållning och bättre tillgång till dricksvatten har genererat projekt som bedöms gynna grundvattnet.

Den mängd naturgrus som användes under 2020 är den lägsta som registrerats hittills. Det kan tolkas som att miljöbalkens särskilda bestämmelser om naturgrustäkt har gett resultat.

3.15 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.15.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- god miljöstatus
- god ekologisk och kemisk status
- ekosystemtjänster
- grunda kustnära miljöer
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter och återställda livsmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer
- bevarade natur- och kulturvärden
- kulturlämningar under vatten
- friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorerna Skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön samt Havsstrandlinje påverkad av bebyggelse i diagram.

3.15.2 Resultatredovisning

God miljöstatus samt god ekologisk och kemisk status

Den senaste bedömningen av tillståndet i havsmiljön enligt havsmiljöförordningen gjordes 2018. God miljöstatus nås över lag inte. Endast 21 procent av Sveriges kustvattenförekomster når god ekologisk status enligt vattenförvaltningens statusklassning 2019. Ingen kustvattenförekomst uppnår god kemisk status. Några kustlän rapporterar positiva effekter av lokala åtgärder för minskad övergödning i den regionala årliga uppföljningen av miljökvalitetsmålen för 2021. Effekterna motverkas dock av de storskaliga problemen i kust- och havsmiljön, som klimatförändringar och övergödning liksom av annan påverkan så som fysisk exploatering av kustnära områden och för högt fisketryck.

Under 2021 beslutade Havs- och vattenmyndigheten om ett uppdaterat åtgärdsprogram för havsmiljön 2022–2027. Ungefär 75 procent av åtgärderna i det gamla programmet hade då genomförts helt eller delvis eller anses vara löpande. I det havsregionala samarbetet beslutades om uppdaterade aktionsplaner för Östersjön (HELCOM BSAP) respektive Nordostatlanten (OSPAR). Den förra regeringen beslutade i juni 2022 att inte ändra Vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram för vatten 2021–2027. Vidare beslutade den förra regeringen att åtgärdsprogrammen ska fastställas av Vattenmyndigheterna. Genomförande av åtgärdsprogrammen för hav och vatten är viktigt för att flera av målets preciseringar ska kunna uppnås.

Satsningarna på anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* och 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* har betydelse för kust- och havsmiljön. Under 2021 beviljades 17,8 miljoner kronor i bidrag åt 28 kommuner för strandstädning och 196 ton avfall samlades in. Genomförandet av EU-regler om engångsplast i Sverige har resulterat i konkreta åtgärder för att minska nedskräpningen, t.ex. har vissa plastprodukter som är vanliga skräpföremål som sugrör och engångsbestick förbjudits. Mängden skräp på oexploaterade stränder i Kattegatt och Östersjön är fortsatt hög trots insatserna, beroende på att skräp flyter i land från havet (se diagram 3.14). Sverige har aktivt drivit på för att kunna få till stånd ett beslut om att inleda förhandlingar om ett globalt avtal mot plastföroreningar. Havs- och vattenmyndigheten finansierade draggningsinsatser för 2,9 miljoner kronor vilket

resulterade i insamling av ca 9 ton förlorade fiskeredskap. Arbetet med att städa upp och återvinna uttjänta fiskeredskap och övergivna fritidsbåtar resulterade 2021 i insamling av 179 ton fiskeredskap och 253 båtar. Mellan 60 och 80 procent av fiskeredskapen har materialåtervunnits i stället för att läggas på deponi eller förbrännas. Utöver att minska risken för att djur fastnar och dör bidrar insamlingen till en mer hållbar hantering av plast och minskat utsläpp av främmande ämnen. Åtgärderna bidrar också till miljökvalitetsmålen Giftfri miljö och Levande sjöar och vattendrag. Resultat av åtgärder för att begränsa utsläpp av näringsämnen samt föroreningar som mikroplaster, läkemedel och PFAS via dagvatten och avloppsvatten bidrar även till detta mål men redovisas i avsnitten om Ingen övergödning och Giftfri miljö.

Diagram 3.14 Skräp på stränder runt Kattegatt och Östersjön

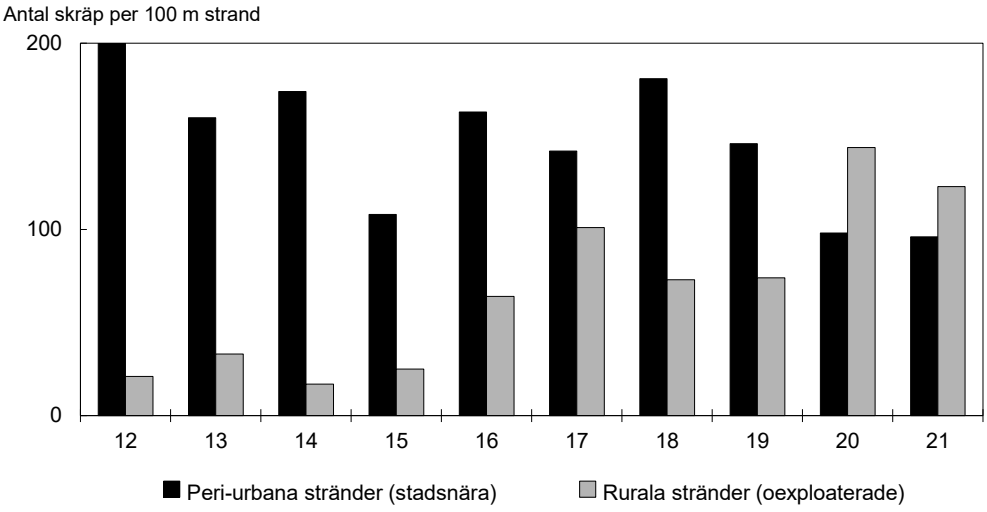

Källa: Håll Sverige Rent.

Sedan 2018 har det årligen avsatts 25–30 miljoner kronor per år på saneringsanslaget för undersökningar och bärgningsoperationer av olja och förlorade fiskeredskap från miljöfarliga vrak. År 2021 hade projektet en budget på 70 miljoner kronor. 78,8 kubikmeter olja och 52 kubikmeter oljeblandat vatten togs upp från vraket Skytteren. Under 2021 slutfördes 21 projekt med syfte att minska spridning av miljögifter från fritidsbåtar. Projekten beviljades totalt 5,3 miljoner kronor i Lova-bidrag och resulterade i drygt 300 sanerade båtar. Åtgärderna bidrar också till miljökvalitetsmålen Levande sjöar och vattendrag och Giftfri miljö.

Tidigare satsningar på forskning och kunskap om havet ger viktiga underlag till förvaltning och utveckling. Till exempel det nationella forskningsprogrammet för hav och vatten som Formas lanserade 2021, och datainsamling som görs via Sveriges nya forskningsfartyg R/V Svea.

Ekosystemtjänster samt grunda kustnära miljöer

I den årliga uppföljningen av miljökvalitetsmålen 2021 nämner samtliga länsstyrelser kraftig, negativ påverkan på fiskbestånden som påverkar såväl fritids- som yrkesfisket negativt. Andelen hållbart nyttjade bestånd bedöms vara 52 procent 2021. Åtgärder inom ramen för fiskeripolitiken som ska förbättra situationen för fisk- och skaldjursbestånd redovisas i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Ålgräsets utbredning fortsätter att minska, bland annat till följd av exploatering av grunda kustområden. Uppföljning av återplantering i södra Bohuslän som en del av

åtgärdsprogrammet för ålgräsängar visar att antalet ålgrässkott mer än fördubblats sedan plantering sommaren 2020. Havsplanerna, som ska ge vägledning av användningen i havet, beslutades i februari 2022.

Bevarande av livsmiljöer, arter, genetisk variation samt främmande arter

Östersjötumlaren är akut hotad med en population på runt 500 tumlare kvar. Under 2021 gjorde Havs- och vattenmyndigheten och Kustbevakningen extrainsatser för att kontrollera ljudskrämmor längs med Skånes sydkust. Genom delfinansiering från anslag 1:2 *Miljöövervakning* har ett nytt program initierats för att studera utbredningen av Östersjötumlaren. Invasiva främmande arter fortsätter att sprida sig till nya områden och miljöer. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har under 2021 gemensamt tagit fram ett informationsmaterial ”Farligare än du tror”.

Bevarande av natur- och kulturmiljöer samt friluftsliv

Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans med kustlänsstyrelserna tagit fram ett ramverk för att stärka effektiviteten av det marina skyddet. Ramverket ska vara tillämpbart i arbetet med havsplanering och kan även vara ett stöd i en framtida ambitionshöjning av målet för marint områdesskydd. Under 2021 har arealen ökat med nästan 6 500 hektar enligt Statistiska centralbyrån. Fem nya marina naturreservat har tillkommit. Fiskeregleringar införs i ett trettiotal av Sveriges drygt 300 marina skyddade områden. Kustens natur- och kulturmiljöer och friluftslivet är hotade av strandnära såväl som havsbaserad exploatering. Över hela landet sker en fortsatt utbyggnad i kustnära områden, drygt 28 procent av havsstrandlinjen var påverkad av bebyggelse 2020 (se diagram 3.15). Sedan 2019 har antalet nyuppförda byggnader inom 100 m från havsstrandlinjen ökat med 65 procent. Ungefär 2 procent av den totala byggnationen i kustnära områden sker inom skyddade områden. En fragmentering av kusten påverkar tillgängligheten för friluftsliv. Under 2021 ägnade sig ungefär 1,5 miljoner personer åt fritidsfiske i svenska vatten, varav 0,5 miljoner kvinnor. Den sammanlagda vikten av behållen fångst från kust och hav ökade med 1 000 ton, och var totalt 5 900 ton. Fritidsfisket omsatte under 2021 ca 15,3 miljarder kronor.

Diagram 3.15 Havsstrandlinje påverkad av bebyggelse

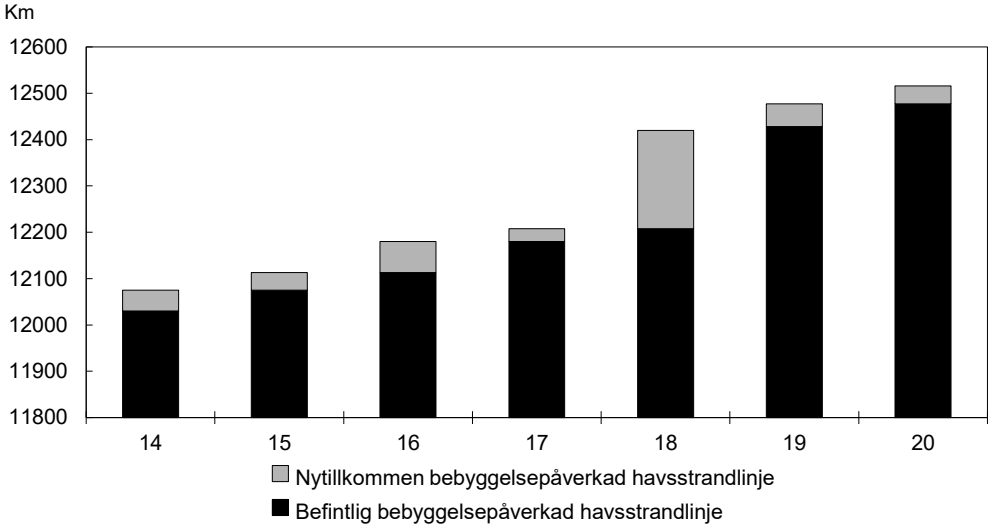

Källa: Statistiska centralbyrån.

3.15.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Trots satsningar för ett renare hav från framför allt anslagen 1:2 *Miljöövervakning mm*, 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* samt 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* de senaste åren pågår en negativ påverkan genom allt för stor tillförsel av näringsämnen, farliga ämnen, plast, marint skräp och buller, samt ett ohållbart fiske av vissa arter. Känsliga livsmiljöer, kulturmiljöer och kulturlandskap påverkas negativt eller förstörs genom exploatering och fragmentering. Klimatförändringar kan förvärra effekterna av belastningar från näringsämnen och farliga ämnen samt öka risker kopplade till invasiva främmande arter. För att nå miljökvalitetsmålet krävs åtgärder både inom Sveriges gränser och i samverkan med andra länder. För att korrekta åtgärder ska kunna göras behöver också kunskapen om haven, inte minst om klimatförändringarnas effekter, öka.

Det är viktigt att förvaltningen av havsmiljön sker med ett helhetsperspektiv på vatten- och havsförvaltning och att åtgärdsprogrammen för hav och vatten genomförs i sin helhet. Flera styrmedel har betydelse för att nå miljökvalitetsmålet, till exempel EU-förordningarna för havsmiljö, vatten samt arter och habitat, havsplanering, nationella föreskrifter för fiskets bedrivande, EU:s gemensamma fiskeripolitik och tillämpningen av miljöbalken samt plan- och bygglagen.

Skydd och restaurering är viktigt för biologisk mångfald och livsmiljöer. Det mest kostnadseffektiva sättet att upprätthålla värdefulla miljöer är ofta att förhindra negativ påverkan. Genom områdesskydd kan belastningar som fysiska störningar, skadliga fiskemetoder och andra marina aktiviteter begränsas. Restaurering av livsmiljöer som ålgräsängar bidrar till att återskapa lekplatser och uppväxtområden för fisk samt till kolinlagring. Kommunal fysisk planering av kustområden med stöd av plan- och bygglagen (2010:900) samt de beslutade havsplanerna bidrar även till måluppfyllelse.

Satsningar på sanering av miljöfarliga vrak, insamling av förlorade fiskeredskap, rening av mikroplast och läkemedel, sanering av förorenade sediment m.m. har gett resultat genom att miljögifter tas bort från hav och vatten.

3.16 Myllrande våtmarker

Miljökvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

3.16.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– våtmarkstypernas utbredning
– våtmarkernas ekosystemtjänster
– återskapade av våtmarker
– gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
– hotade arter och återställda livsmiljöer
– främmande arter och genotyper
– genetiskt modifierade organismer
– bevarade natur- och kulturmiljövärden
– friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Anlagda eller restaurerade våtmarker i diagram.

3.16.2 Resultatredovisning

Under 2021 förstärktes satsningen på våtmarker där ytterligare 775 miljoner kronor avsattes mellan 2021 och 2023 för restaurering och anläggning av våtmarker. Satsningen fokuserar särskilt på våtmarkernas roll i kolcykeln och bidrar till en minskad klimatpåverkan. Pengarna har fördelats i huvudsak via den lokala naturvårdssatsningen (Lona) och till länsstyrelserna för åtgärder i skyddade områden, till Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP) samt till Skogsstyrelsens arbete med återvätning av dikade skogsmarker. Insatser har genomförts i samtliga län och bedöms bidra till att stärka biologisk mångfald och ekosystemtjänster, som minskade utsläpp av växthusgaser, förbättrad vattenhushållning, flödesutjämning, minskad övergödning och ökad grundvattenbildning. Satsningen inkluderar återskapande av våtmarker och gynnar arters spridningsmöjligheter. Via Lona avslutades under 2021 48 våtmarksåtgärder i 18 projekt och 144 nya projekt beviljades, varav ca 20 procent är hydrologisk restaurering. Totalt restaurerades via Lona drygt 300 hektar våtmarker under 2021.

Naturvårdsverket beviljade samma år länsstyrelserna ca 87 miljoner för våtmarksarbete. När det gäller torvmarker restaurerades sammanlagt ca 943 hektar torvmark under 2021. För perioden 2010–2021 anlades eller restaurerades totalt ca 6 924 hektar våtmark, huvudsakligen med medel från EU:s landsbygdsprogram. Från och med 2018 har den största delen finansierats genom våtmarkssatsningen.

Regionala insatser mot främmande arter har skett på flera håll i landet, främst av gul skunkkalla, jättebalsamin, mårdhund och bisamråtta med goda resultat för de sistnämna, samtidigt som andra invasiva arter ökar. Under 2021 bildades åtta nya naturreservat. Detta medförde att den skyddade arealen för Myrskyddsplanen ökade med 1 157 hektar, vilket är den minsta ökningen under de 16 år som utvecklingen följts med denna indikator. Samtidigt ökade dock arealen som omfattas av markåtkomst med 3 473 hektar. Med dessa insatser återstår 249 objekt i Myrskyddsplanen att skydda inklusive 162 024 hektar där det inte genomförts några bevarandeåtgärder. Utvinningen av odlingstorv ökade under 2020 med ca 20 procent jämfört med 2019. Exporten av odlingstorv ökade med 13 procent. På grund av minskad efterfrågan minskade utvinningen av energitorv med 45 procent under 2020 jämfört med 2019.

Diagram 3.16 Anlagd eller hydrologiskt restaurerad våtmark

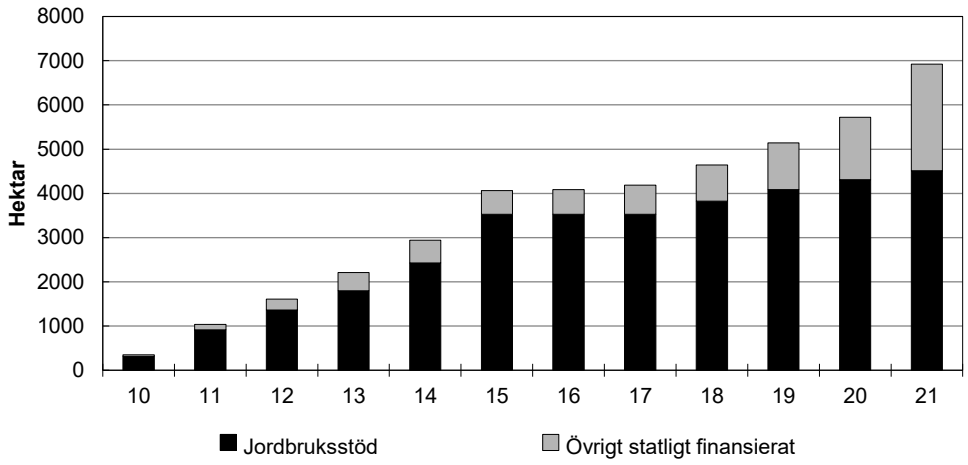

Källa: Miljömålen – Årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2022, Naturvårdsverket rapport 7033.

3.16.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Detta är en utveckling från att trenden tidigare bedömts som negativ. Skälet till detta är att de restaureringsinsatser som genomförts de senaste åren genom våtmarkssatsningen ger en viss positiv effekt. Samtidigt fortsätter historiska utdikningar att ha en negativ effekt på våtmarkerna. Flera åtgärder i form av skydd, restaureringar och hävd har genomförts under 2021 som påverkar måluppfyllelsen i positiv riktning. Dessa åtgärder är dock inte tillräckliga för att flertalet av naturtyperna i boreal och kontinental region ska få en gynnsam bevarandestatus. Insatser för skydd, skötsel och restaurering av våtmarkerna och deras vatten är har betydelse för att nå miljökvalitetsmålet, vidmakthålla ekosystemtjänster, bevara hotade arter och skapa återhämtning för fiskbestånd m.m. Insatser för återvätning av torvmarker till våtmarker har också betydelse för klimatarbetet.

3.17 Levande skogar

Miljökvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

3.17.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna
- skogens biologiska mångfald är bevarad och arter kan sprida sig i en grön infrastruktur
- naturtyper och arter har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts
- främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för utveckling av värdena finns
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Grov död ved, grova träd och äldre lövrik skog som diagram.

3.17.2 Resultatredovisning

Påverkan på skogsmarkens egenskaper och processer

Miljöhänsyn vid föryngringsavverkning påverkar förutsättningarna för att nå miljömålet. Under 2021 har 500 objekt inventerats av Skogsstyrelsen efter avverkning. Myndigheten arbetar med att utveckla inventeringsmetoden för uppföljning av miljöhänsyn. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning orsakar skogsbruket körskador, diken och markberedningsfåror i och i anslutning till vattendrag. Körskador bidrar till ökad uttransport av metylkvicksilver och kvicksilver.

Redovisning av miljöhänsyn i skogsbruket finns i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Tidigare satsningar på våtmarksåtgärder har gett möjlighet till fler våtmarksprojekt som förväntas bidra till stärkt biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Skogsstyrelsen har utformat avtal som markägare kan teckna för att återväta dikad mark. Under 2021 inkom ett 80-tal intresseanmälningar och avtal om 40 hektar tecknades under året.

Bevarande av skogens biologiska mångfald

Naturvårdsverket har under 2021 fattat 672 beslut om ekonomisk ersättning för skydd av värdefulla områden. Det är en ökning med nästan 50 procent jämfört med 2020. Det beror på att anslaget och ersättningen till markägare har dubblerats sedan 2020 i kombination med möjligheten att satsa på flera avtal på stora belopp. Genom besluten har man skyddat ca 33 000 hektar, vilket är en ökning jämfört med 2020. Mer än hälften av de nya arealerna inom naturreservat och Natura 2000-områden var skogsmark. År 2021 bildade Skogsstyrelsen 118 nya biotopskyddsområden och 26 nya naturvårdsavtal, vilket är det lägsta antalet sedan i början av 90-talet. Besluten omfattar 980 hektar vilket är den lägsta arealen formellt skydd av skog sedan 1998. En av faktorerna som har bidragit till den lägre takten är det stora inflödet av ansökningar om avverkningstillstånd för områden med mycket höga naturvärden ovan gränsen för fjällnära skog, som har tagit resurser i anspråk.

Naturvårdsverket har nyligen gjort en översyn av vilka uppgifter som lämnas till den Europeiska miljöbyrån (EEA) över skyddade områden och andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder (OECM). Översynen har resulterat i en ökning av vilka instrument för skydd och bevarande av natur som Sverige redovisar internationellt. I 2022 års redovisning ingår nu även bland annat naturvårdsavtal enligt Jordabalken, samtliga Natura 2000-områden och frivilliga avsättningar med naturvårdsmål som ingår i skogsbolaget SCA:s mångfaldsparker. Förändringen innebär att Sverige redovisar mer än 200 000 hektar ytterligare i 2022 års rapportering jämfört med tidigare redovisningar.

Den 30 mars 2022 behandlades propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58) i riksdagen (bet. 2021/22:MJU18, rskr. 2021/22:206). De förslag och bedömningar som presenterades i propositionen innebär bland annat att frivilligt formellt skydd bör vara en grundläggande utgångspunkt och ett huvudsakligt arbetssätt för myndigheterna. I propositionen fanns också bedömningar och förslag för att se till att det finns flera alternativ för skydd av skogar bl.a. med ersättningsmarker, skydd av statliga skogar ovan och i nära anslutning till gränsen för fjällnära skog och att öka takten i arbetet med att bilda nya nationalparker.

Arters förutsättningar att sprida sig i skogslandskapet

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning har den gröna infrastrukturen i den boreala skogen brister. I norra Sveriges inland och kustområde räcker nuvarande värdekärnor inte till för att skapa en funktionell grön infrastruktur utan särskilda restaureringsåtgärder. Det finns förutsättningar för en fortsatt fungerande grön infrastruktur i fjällområdet och det fjällnära området, vilket är ett viktigt kärn- och spridningsområde för det i övrigt mer påverkade skogslandskapet i norra Sverige. Enligt en inventering som länsstyrelserna utfört på uppdrag av Naturvårdsverket finns det över 500 000 hektar skyddsvärd produktiv skog i områden nära fjällen. Antalet tillståndsansökningar för avverkning av fjällnära skog har ökat i stor omfattning pga. rättsläget som innebär att markägare som får avslag på ansökan om att avverka

fjällnära skogar med höga naturvärden har rätt till ersättning. 313 ansökningar på sammanlagt 12 600 hektar har behandlats av Skogsstyrelsen under 2021.

Enligt Skogsstyrelsen uppskattas cirka två procent av den produktiva skogsmarken utanför formella skydd och de största skogsägarnas frivilliga avsättningar ha mycket höga naturvärden. Skogsstyrelsen slutade att registrera nyckelbiotoper i samband med tillsynsverksamhet i december 2020. I december 2021 upphörde myndigheten med all registrering av nyckelbiotoper som en konsekvens av rättsutveckling och domstolsutslag.

Kvarvarande områden med höga naturvärden minskar och är utspridda och i hög grad påverkade av kanteffekter. Avverkning av sådana områden påverkar hotade arter negativt.

Arbetet med regionala handlingsplaner för grön infrastruktur har gått in i en ny fas med fokus på implementering. Under 2021 avsatte Naturvårdsverket medel till 15 pilotprojekt för att skapa möjlighet för länsstyrelserna att öka takten i genomförandet av åtgärder.

Bevarandestatus och rödlistade skogslevande arter

Enligt rapporteringen för EU:s art- och habitatdirektiv har 13 av 15 skogliga naturtyper dålig eller otillräcklig bevarandestatus i samtliga biogeografiska regioner på grund av för liten eller minskande förekomst samt bristande kvalitet. Av direktivets 32 skogslevande arter bedömdes 23 ha dålig eller otillräcklig bevarandestatus.

Svensk fågeltaxering visar en minskning för gruppen fågelarter beroende av död ved för perioden 2002–2021. För övriga grupper finns inga säkra förändringar.

Den svenska rödlistan uppdaterades år 2020. Antalet hotade arter med skogen som viktig livsmiljö har ökat från 904 till 999 mellan åren 2015 och 2020, vilket motsvarar cirka tio procent.

Arbetet med att bevara natur- och kulturmiljövärden i skogen

Naturvårdsverket har under 2021 fördelat 772 miljoner kronor till arbetet med förvaltning av statligt skyddade områden, vilket är en höjning med 343 miljoner kronor jämfört med år 2020. Det innebär en viktig förstärkning av förutsättningarna att kunna bevara områdenas naturvärden och göra dem tillgängliga för besökare. Skogsstyrelsen har genomfört mer naturvårdande skötsel än tidigare år, men det akuta skötselbehovet har ändå ökat ytterligare. Under 2021 publicerade myndigheten en slutrapport som beskriver omfattningen av skötselbehoven.

Skogsstyrelsens satsning Kraftsamling kulturmiljövård i norra delen av landet ger märkbart positiva effekter i skogen. Andelen kända kulturlämningar som blir påverkade vid föryngringsavverkning ligger i år på samma nivå som år 2019, vilket är den lägsta nivån sen inventeringen startade 2012. Statistik visar att kulturstubbar ger en god effekt.

Diagram 3.17 Areal produktiv skog med död ved, grova träd och äldre lövrik skog

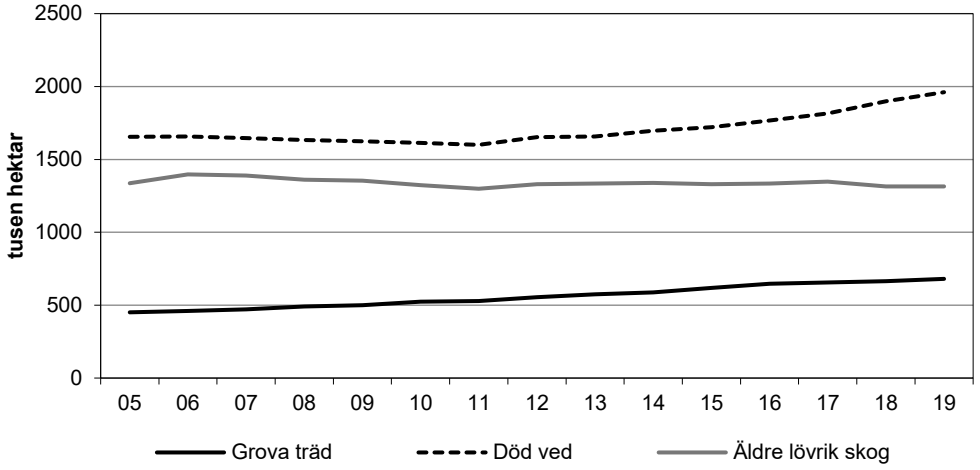

Anm.: Figuren visar arealen produktiv skogsmark med död ved, grova träd och äldre lövrik skog i Sverige i hektar, inklusive i formella skydd.

Källa: Riksskogstaxeringen.

3.17.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Tidigare satsningar på skydd av och åtgärder för värdefull natur från 2015 och framåt har bidragit positivt till måluppfyllelsen. Trenden för utvecklingen i miljön bedöms dock på kort sikt vara negativ. Många av insatserna kräver tid för att ge full utväxling i miljön och minska negativa effekter. Skyddsvärda skogar fortsätter att avverkas vilket försämrar den ekologiska funktionaliteten och en hög andel skogliga naturtyper och skogslevande arter har en ogynnsam bevarandestatus. Fler skogslevande arter har blivit rödlistade sedan 2015.

Många naturvärden kan inte återskapas under överskådlig tid och värdena går förlorade om kvarvarande skogar med höga naturvärden avverkas. Huvuddelen av kvarvarande areal med höga naturvärden, ca 3 miljoner hektar, finns i områden som varken är formellt skyddade eller frivilligt avsatta.

Den årliga förlusten av värdefulla skogar är större än den skogsareal som ges ett formellt skydd. Det påverkar möjligheten att nå miljökvalitetsmålet. Den fjällnära skogens gröna bälte som finns längs hela fjällkedjan, är ett viktigt kärnområde och spridningsområde för det i övrigt mer påverkade skogslandskapet i norra Sverige. En stor del av den fjällnära skogen är också formellt skyddad eller frivilligt avsatt.

De frivilliga avsättningarnas geografiska läge, varaktighet och kvalitet behöver vara kända för att kunna göra en utvärdering av vilka frivilliga avsättningar som bidrar till miljökvalitetsmålet. Det möjliggör också en ökad samordning av statistiken mellan statens arbete med formella skydd och de frivilliga åtagandena.

Många skogslevande arter har en negativ utveckling och förlusten av biologisk mångfald har inte bromsats upp. För att bevara våra naturligt förekommande arter krävs en långsiktigt fungerande konnektivitet med olika livsmiljöer i tillräckliga mängder. Brist på kunskap innebär en risk för negativ påverkan vid skogsbruk. Den hänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljökvalitetsmålet. Kunskapen om hur skogsägare följer kraven på miljöhänsyn i t.ex. trakthyggesbruket behöver fortsatt utvecklas för att regeringen bättre ska kunna bedöma måluppfyllelsen. Behovet av naturvårdande skötselåtgärder kvarstår i hela landet och åtgärder i form av restaurering behövs.

Skogslandskapet är en av de viktigaste arenorna för olika former av friluftsliv, rekreation och upplevelseturism. Regeringen bedömer att genomförda insatser inte är tillräckliga för att tillvarata skogens sociala värden.

3.18 Ett rikt odlingslandskap

Miljökvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

3.18.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer
- halter av föroreningar i jordbruksmarken
- odlingslandskapets ekosystemtjänster
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser
- hotade arter och naturmiljöer
- främmande arter och genotyper
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
- odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljövärden
- odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Populationsutvecklingen för 15 vanligt förekommande fågelarter i odlingslandskapet 1975–2021 i diagram.

3.18.2 Resultatredovisning

Åkermarkens tillstånd

Myndigheternas arbete med miljöövervakning visar att åkermarkens tillstånd varit stabil under de två senaste decennierna. En viss ökning av åkermarkens mullhalt har noterats under denna period. Genom landsbygdsprogrammet finansieras projektet Greppa näringen som bedrivit rådgivning under året som syftar till att förbättra jordbruksmarkens egenskaper så som mullhalt, bördighet, markpackning och dränering.

Insatser för odlingslandskapets ekosystemtjänster

Statsbudgeten och EU:s gemensamma jordbruksstöd har finansierat flera insatser för att upprätthålla odlingslandskapets ekosystemtjänster. Flera länsstyrelser har bedrivit verksamhet för att stärka förutsättningarna för vilda pollinatörer. Genom den lokala naturvårdssatsningen Lona har flera kommuner kunnat finansiera insatser som gynnar vilda pollinatörer. Blommande träda är en åtgärd i Sveriges genomförande av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Åtgärden främjar insådd av pollen- och nektarrika växter som är attraktiva för pollinerare, andra nyttodjur och fjärilar, på marker som lantbrukaren lägger i träda. Länsstyrelserna har samverkat med rådgivnings-organisationer för att ytterligare öka inslaget av blommande ytor i odlingslandskapet.

Förändringar i den brukade arealen jordbruksmark redovisas under utgiftsområde 23, avsnitt 2.3.2. En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja.

Tillståndet för arter och naturmiljöer

Antalet betande nötkreatur och får har inte återhämtat sig efter den nedgång som noterades i samband med torkan under 2018. Antalet jordbruksföretag med nötkreatur fortsätter att minska vilket kan påverka möjligheterna att hävda naturbetesmarkerna. Vissa länsstyrelser konstaterar att flera naturbetesbetesmarker inte har ett tillräckligt betestryck för att natur- och kulturvärdena ska bevaras långsiktigt. Under året har myndigheternas arbete med ängs- och betesmarksinventeringen fortsatt. Resultaten t.o.m. år 2021 visar att ca 60 procent av de inventerade markerna hävdats kontinuerligt och att de biologiska värdena därmed finns kvar medan 12 procent av markerna har förlorat sina biologiska värden. Värdena i övriga marker bedöms kunna återställas om beteshävden återupptas, och i många fall behövs även kompletterande restaureringsinsatser för att stoppa igenväxningen. Arealen ängs- och betesmarker med miljöersättning var ca 420 000 hektar i hela landet under 2021 vilket motsvarar nivån för år 2012. Drygt halva arealen bestod av marker med höga naturvärden. Under 2021 höjdes miljöersättningarna för hävd och skötsel av ängs- och betesmarker.

Miljöövervakning som utförs av Lunds universitet av odlingslandskapets vanliga fåglar visar att den negativa utvecklingstrenden har planat ut sedan 2016, men med en viss nedgång under 2021 (se diagram 3.18). Utvecklingstrenden för gräsmarksfjärilar i odlingslandskapet fortsätter att vara negativ, vilket indikerar att flera av de studerade arterna minskar i antal.

Diagram 3.18 Populationsutvecklingen för 15 fågelarter i odlingslandskapet 1975–2021

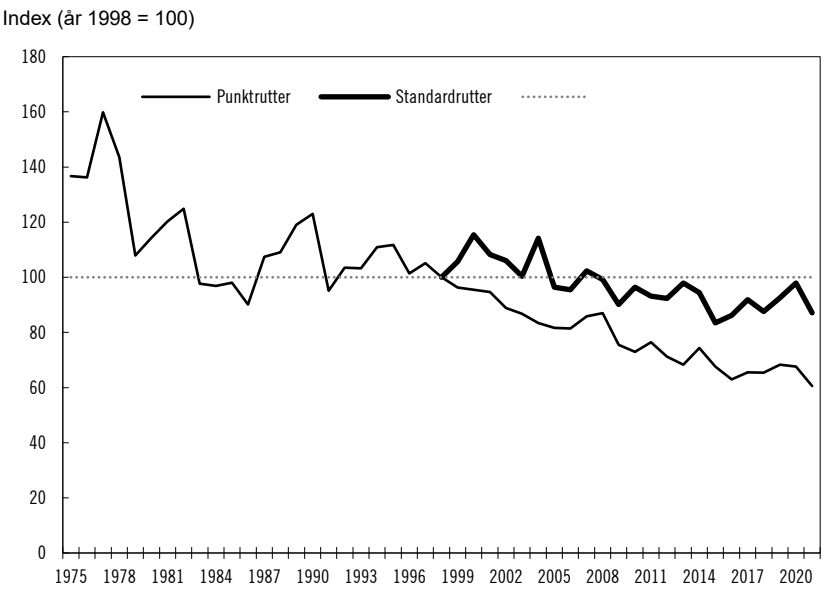

Källa: Svensk fågeltaxering, Lunds universitet.

Länsstyrelserna har arbetat med att utveckla kunskapen om grön infrastruktur och regionala handlingsplaner bland annat för att stärka kommunernas underlag om grön infrastruktur för beslut vid planärenden. Under 2021 rapporterade Sverige de nationella behoven av åtgärder för att nå gynnsam bevarandestatus för arter och naturtyper inom främst Natura 2000-områden. Rapporten visar på åtgärdsbehov för gräsmarkernas naturtyper. Länsstyrelserna arbetar med insatser för ängsskötsel, betesdrift och restaurering av natur gräsmarker för att möta delar av dessa behov. I

arbetet har ingått åtgärder som varit en del i den särskilda satsningen för att gynna vilda pollinatörer.

Åtgärder för att bevara husdjurens lantraser och odlade växters genetiska resurser

Jordbruksverket har fortsatt arbetet med att bygga upp en genbank för frysförvaring av sperma från hotade svenska husdjursraser. Miljöersättning via landsbygdsprogrammet gick ut till 900 stödsökande under 2021 för att de håller hotade husdjursraser. Myndigheternas uppföljning visar att utvecklingstrenden för antalet djur för flera husdjursraser är minskande. Enstaka raser har dock ett mer stabilt tillstånd. Den nationella genbanken höll under 2021 drygt 2 300 olika sorter av frukt, bär, köksväxter, prydnadsväxter och andra vedartade växter. Arbetet med att utveckla lokala klonarkiv för frukt respektive köks- och prydnadsväxter fortsatte under året. Sveriges fröförökade genetiska resurser bevaras hos NordGen, och antalet sorter som är långtidsbevarade har ökat något under 2021 i jämförelse med 2019. Insamlade lokala kulturväxter fortsätter att marknadsföras under märket Grönt kulturarv och omfattade 108 växtsorter under 2021.

Förekomsten av främmande arter och genotyper samt genetiskt modifierade organismer i odlingslandskapet övervakas

Hotet från invasiva främmande arter i odlingslandskapet varierar något mellan regionerna. Under året har länsstyrelserna arbetat med insatser för att ta bort invasiva växter som t.ex. blomsterlupin, jättebalsamin, kanadensiskt gullris, parkslide och jätteloka. Det har inte förekommit någon kommersiell odling av genetiskt modifierade växter under 2021. En liten areal med försöksverksamhet har odlats under året där odlingarna varit inneslutna för att förhindra spridning till naturmiljön.

Åtgärder för att bevara kultur- och bebyggelsemiljöer och öka odlingslandskapets värde för friluftslivet

Under 2021 användes 37 miljoner kronor från utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid för åtgärder för landskapsvård med koppling till miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. Medel från satsningen Naturnära jobb har bl.a. använts för insatser för att hindra igenväxning av fornlämningar och kulturmiljöer i odlingslandskapet. Flera länsstyrelser har bedrivit verksamhet som ska stärka lokala kultur- och bebyggelsemiljöer i, eller i anslutning till odlingslandskapet. Medel från skötselanslaget för värdefull natur och från den lokala naturvårdssatsningen Lona har använts för att öka tillgängligheten i odlingslandskapet för friluftslivet genom att t.ex. förbättra vandringsleder och ta fram informationsmaterial.

3.18.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

För åtta av de tolv preciseringarna för odlingslandskapet bedöms tillståndet utifrån dagens kunskap vara godtagbart. För preciseringarna om gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet, hotade arter och naturtyper, odlingslandskapets biologiska värden och kulturmiljövärden, samt kultur- och bebyggelsemiljöer är tillståndet inte godtagbart vilket drar ner den övergripande bedömningen. Regeringen bedömer att tillståndet för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är en utmaning för att kunna nå miljökvalitetsmålet.

Hävd och restaurering av ängs- och betesmarker, en konnektivitet med variationsrika inslag av småbiotoper och andra livsmiljöer kan bidra till en gynnsam utveckling för de arter som är knutna till odlingslandskapet. Ett rikt odlingslandskap är beroende av att det finns ett aktivt och livskraftigt jordbruk i hela landet som bedrivs på ett sätt där odlingslandskapets natur- och kulturmiljöer kan stärkas.

3.19 Storslagen fjällmiljö

Miljökvalitetsmålet är att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

3.19.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

– fjällens miljötillstånd
– ekosystemtjänster
– gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
– hotade arter och återställda livsmiljöer
– främmande arter och genotyper
– genetiskt modifierade organismer
– bevarade natur- och kulturmiljövärden
– friluftsliv och buller.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder redovisas indikatorn Antal restaurerade leder i en tabell.

3.19.2 Resultatredovisning

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen (rapport 7033) är klimatförändringarna ett allt större hot mot fjällens känsliga arter och miljöer. De är även ett hot mot renskötseln. Det varmare klimatet har börjat ge synbara effekter i fjällmiljön och dess ekosystem t.ex. genom att glaciärer och snölegor minskar och att skogs- och trädgränser flyttas uppåt. Data från den nationella miljöövervakningen visar också att marktäckningen av risväxter ökat på senare år i både björkskog och på kalfjäll. I likhet med föregående år redovisar Naturvårdsverket att den direkta fysiska exploateringen i fjällen är relativt låg. Liksom tidigare finns dock ett större exploateringstryck lokalt, speciellt i de södra fjälltrakterna. Detta beror på utveckling av nya och befintliga turistcenter, bostadsområden samt fjällanläggningar.

Renen bidrar med flera ekosystemtjänster i fjällen, såväl biologiska som kulturella och försörjande i form av livsmedel. Det råder generellt sett gynnsam bevarandestatus för fjällens naturtyper och arter. Några av gräsmarkstyperna har dock inte gynnsam bevarandestatus vilket främst beror på bristande hävd. För fjällarterna är tillståndet relativt bra baserat på rödlisteindex. För fjällens fåglar, dagfjärilar och mossor är trenden dock negativ. Klimatförändringar, igenväxning och exploatering är de viktigaste negativa påverkansfaktorerna för de rödlistade fjällarterna.

För närvarande utgör ingen invasiv främmande art eller genotyp ett hot mot fjällområdet. Från Västerbottens län och söderut längs en del vägar som når in i fjällområdet förekommer blomsterlupin. Sandlupin har också brett ut sig längs vägar i Västerbotten. Såvitt känt har inga genetiskt modifierade organismer satts ut eller påträffats vare sig på land eller i vatten i fjällen.

Inom kulturmiljöarbetet har regionala initiativ förekommit, men det finns fortfarande kunskapsbrister om kulturmiljön. Länsstyrelsen i Jämtlands län arbetar med kulturmiljöinventering i Åre kommun. Under 2021 avslutades t.ex. Länsstyrelsens inventering av kulturmiljöer i Sösjöfjällen. Riksantikvarieämbetet har genomfört en kulturmiljööversikt under 2018–2021 för att öka synligheten av kulturmiljön i miljömålssystemet.

Besökstrycket i fjällen har sedan 2020 varit högt och antalet turister i fjällen har ökat. I Sonfjällets nationalpark ökade antalet besökare med ca 75 procent 2020 jämfört med sommaren 2019. Trenden fortsatte under 2021 och antalet besökare ökade ytterligare 17 procent jämfört med 2020. Antalet besökare 2021 har således ökat markant jämfört med 2019. Enligt länsstyrelserna har detta medfört problem med nedskräpning och annan påverkan på naturmiljön. Naturvårdsverket och flera länsstyrelser har dock vidtagit åtgärder som har fått effekt. Exempelvis har Länsstyrelsen i Jämtlands län tillsammans med kommuner och turistdestinationer arbetat för att minska nedskräpningen och efter sommaren 2021 minskade sopmängden i hög grad.

Arbetet med det statliga ledsystemet har fortsatt under året. Länsstyrelsen i Dalarnas län har t.ex. inventerat och underhållit leder genom markering och spångning. Syftet är att begränsa markslitage, underlätta för besökare samt bibehålla säkerheten. Vidare har Länsstyrelsen i Västerbottens län rapporterat att länets ledsystem förväntas vara helt upprustat under 2022.

Tabell 3.4 Antal restaurerade fjälleder

	Utfört 2015	Utfört 2016	Utfört 2017	Utfört 2018	Utfört 2019	Utfört 2020	Utfört 2021
Antal nya broar	37	45	24	36	17	32	19
Antal upprustade broar	36	38	25	16	16	21	43
Antal km spång	24	20	13	12	6,5	4,4	15,5
Antal nya rastskydd	11	13	1	3	0	3	2
Antal renoverade rastskydd	14	18	13	17	8	26	4
Antal km förbättrad ledmark.	607	627	486	321	286	1580	274
Antal km röjd led	365	316	72	107	25	1167	120,5

Källa: Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljömålen (rapport 7033).

Markskador på grund av terrängkörning är vanligt i fjällen. Insatser har dock genomförts på såväl regional som på kommunal nivå. Exempelvis har Länsstyrelsen i Västerbottens län genomfört riktad tillsyn över terrängkörning på barmark samt terrängkörning med snöskoter. (Naturvårdsverket rapport 7033)

3.19.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Ett antal faktorer påverkar utvecklingen i miljön negativt. De viktigaste är ett varmare klimat, fysisk exploatering, upphörd hävd, skogsbrukets påverkan samt påverkan från terrängkörning.

De senaste åren har åtgärdstakten dock varit hög på grund av ökade medel till skydd, skötsel och inventering. Det har påverkat situationen i naturmiljön positivt på de platser där åtgärder har genomförts.

3.20 God bebyggd miljö

Miljökvalitetsmålet är att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt samtidigt som en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

3.20.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- hållbar bebyggelsestruktur
- hållbar samhällsplanering
- infrastruktur
- kollektivtrafik, gång och cykel
- natur- och grönområden
- kulturvärden i bebyggd miljö
- god vardagsmiljö
- hälsa och säkerhet
- hushållning med energi och naturresurser
- hållbar avfallshantering.

Som komplement till preciseringarna redovisas följande indikatorer: bostäder i kollektivtrafiknära lägen, tillgång till service och grönska, resvanor, skyddad bebyggelse samt miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn.

3.20.2 Resultatredovisning

Hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur

Hållbar bebyggelsestruktur och hållbar samhällsplanering är två preciseringar för målet God bebyggd miljö. Flertalet åtgärder och resultat har genomförts under året för att främja arbetet med hållbar samhällsplanering. Ytterligare åtgärder återfinns i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet.

Utvecklingen av indikatorn bostäder i kollektivtrafiknära lägen visar att den övervägande delen av de nya bostäderna i Sverige 2021 byggs i stationsnära lägen, vilket innebär inom 400 meter från hållplats.

Länsstyrelserna har en vägledande roll i plan- och byggprocessen och har under året gett stöd till kommunerna bland annat genom att ta fram regionala målbilder för God bebyggd miljö (Länsstyrelsen i Jämtland), planering (Länsstyrelserna i Halland och Kronoberg) och strukturanalyser (Länsstyrelserna i Halland, Västra Götaland, Södermanland och Norrbotten).

Indikatorn för skyddad bebyggelse visar att ökningen i antalet skyddade byggnader går långsamt och sker på mycket låg nivå.

Indikatorn tillgång till service och grönska visar att en majoritet av befolkningen bor nära grönområden. I Sverige hade 94 procent av befolkningen tillgång till minst ett grönområde inom 200 meter från bostaden, enligt 2015 års statistik. Statistiken har inte uppdaterats sedan dess. Tillgången till skyddad natur inom 1 km från bostaden har ökat med en procentenhet till 30 procent 2020. Ökningen kan både bero på att fler naturområden skyddats och att fler invånare flyttat in i närheten av ett redan skyddat område.

Ett antal företag har med stöd av Boverket och Naturvårdsverket tagit fram en verktygslåda för ekosystemtjänster som har skickats till alla landets kommuner under 2021.

Gång-, cykel- och kollektivtrafik

Personbilstrafiken dominerar persontransporterna. Andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik (GCK-andelen) under 2020 ligger på ca 20 procent av det totala inrikesresandet. Det är en nedgång från ca 24 procent 2019. Nedgången beror framför allt på ett minskat kollektivt resande till följd av covid-19-pandemin. Målet är att GCK-andelen ska vara 25 procent till 2025. Det är svårt att svara på hur covid-19-pandemin kommer att påverka hur vi reser i framtiden. Bedömningen är att målet ännu inte är uppnått – och det är osäkert ifall målet kan nås till målåret.

Sedan 2015 finns det ett stöd till åtgärder för kollektivtrafik och cykel som genomförs av kommuner och regioner – de så kallade stadsmiljöavtalen. Syftet är att främja hållbara transporter. 54 ansökningar om stöd från stadsmiljöavtalen om sammanlagt 1,2 miljarder kronor har beviljats under 2021. Av dessa har 11 tillkommit genom ordinarie avtal och 43 genom den tillfälliga förstärkningen med fokus på cykelåtgärder om beslutades av riksdagen efter förslag i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 22, bet. 2020/21:CU1, rskr. 2020/21:99). Se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik samt utgiftsområde 22 Kommunikationer för fler resultat kopplat till Stadsmiljöavtalen. I dessa avsnitt beskrivs även fler resultat och åtgärder som har genomförts för att främja hållbar mobilitet och transporteffektivitet.

Hushållningen med energi och naturresurser i byggnader förbättras

Indikatorn miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn visar att sektorn står för 12 miljoner ton koldioxidekvivalenter under 2019 i Sverige ur ett livscykelperspektiv. Det vilket motsvarar ungefär 21 procent av Sveriges inhemska utsläpp av växthusgaser. Sektorn stod även för 19 procent av Sveriges inhemska kväveoxidutsläpp, 25 procent av partikelutsläppen, 34 procent av den totala energianvändningen samt 13 respektive 4 procent av användningen av hälso- och miljöfarliga kemikalier. Miljöpåverkan sker även utomlands. Samtliga data gäller för 2019.

Från den 1 januari 2022 finns det krav på att upprätta en klimatdeklaration vid uppförande av nya byggnader. Byggherren ska redovisa den klimatpåverkan som uppstår under byggprocessen. Syftet med lagen (2021:787) om klimatdeklaration för byggnader är att bidra till att minska klimatpåverkan under byggskedet.

I december 2021 slutrapporterade Boverket och Upphandlingsmyndigheten ett regeringsuppdrag om att främja minskad klimatpåverkan vid offentlig upphandling av bygg-, anläggnings- och fastighetsentreprenader. I arbetet med uppdraget har det tagits fram referensvärden för byggnaders klimatpåverkan under uppförandet. Det har även utarbetats upphandlingsstöd och hållbarhetskriterier för att underlätta för upphandlare att ställa klimatrelaterade krav.

Ett flertal åtgärder har genomförts under året för att främja arbetet med energieffektivisering. Dessa återfinns i utgiftsområde 21 Energi.

Ett tidsbegränsat stöd för energieffektivisering i flerbostadshus infördes den 1 oktober 2021 och var sökbart till den 31 december 2021. Stöd gavs till energieffektiviserings-åtgärder som förbättrar en byggnads energiprestanda med minst 20 procent, se

utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Under 2021 har Boverket fått ett uppdrag att inrätta och förvalta ett informationscentrum för hållbart byggande med fokus på energieffektiviserande renovering (ICHB). Informationscentret ska främja en ökad energieffektivisering i det befintliga beståndet, bidra till hållbar renovering, minskad klimatpåverkan, ökad robusthet för klimatförändringar samt uppfyllande av EU-direktivet 2018/844.

Åtgärder för en hållbar avfallshantering som bidrar till en cirkulär ekonomi

Flera åtgärder har vidtagits för en cirkulär ekonomi. Det handlar t.ex. om revideringar av avfallslagstiftningen, nya etappmål, budgetsatsningar samt regeringsuppdrag till olika myndigheter. För att underlätta och förbättra hanteringen av massor uppdaterade Naturvårdsverket under 2021 vägledningen om tolkning av centrala begrepp om masshantering och återvinning av avfall i anläggningsarbeten.

Fler åtgärder har vidtagits för att motverka den växande illegala avfallsverksamheten i Sverige, vilken påverkar möjligheterna att uppnå en hållbar avfallshantering. Den lägesbild av den illegala avfallshanteringen som Naturvårdsverket, Polismyndigheten och flera andra myndigheter redovisade i mars 2021 visar att avfallsbrottsligheten är organiserad och har tydliga kopplingar till kriminella organisationer. Myndigheterna gav flera förslag på åtgärder som nu bereds i Regeringskansliet. Flera åtgärder mot oseriös avfallshantering har beslutats under sommaren 2022 som en del i propositionen Ordning och reda på avfallet (prop. 2021/22:219, bet 2021/22:MJU26, rskr. 2021/22:415).

3.20.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att det inte går att avgöra om trenden är positiv eller negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet.

Covid-19-pandemin har bidragit till ändrade levnadsvanor och att vardagsresorna har förändrats för många invånare. Detta har även påverkat fler av preciseringarna i målet God bebyggd miljö. Några konsekvenser har varit färre resor med kollektivtrafik, men ibland har dessa ersatts med cykel eller gång. En trend med ökad utevistelse kan urskiljas, men också mer slitage på grönområden. Det är i dagsläget svårt att förutsäga hur de under pandemin ändrade levnadsvanorna kommer att se ut på sikt.

Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen av måluppfyllelsen i dess helhet. Åtgärder som särskilda satsningar på cykel och hållbar mobilitet samt det nya bidraget för gröna och trygga samhällen bidrar till miljökvalitetsmålet. Miljöpåverkan från byggsektorn är däremot fortsatt hög. Det stora behovet av nya bostäder innebär en utmaning för byggsektorn och samhället i stort liksom behovet av att rusta upp, energieffektivisera och klimatanpassa befintlig såväl som framtida bebyggelse. För att uppnå en god hushållning med energi och naturresurser och en hållbar avfallshantering, kan en ökad återanvändning och återvinning i byggbranschen bidra. Design och designprocesser kan behöva komma tidigare in i produktutveckling och planering av miljöer. Den illegala avfallshanteringen måste också stoppas. Utvecklingen inom flera politikområden påverkar möjligheten till måluppfyllelse inom flera av miljökvalitetsmålens preciseringar. Redovisning av vidtagna åtgärder och resultat återfinns därför inom flera utgiftsområden.

3.21 Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och användas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska skyddas. Arter ska leva kvar i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

3.21.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation
- påverkan av klimatförändringar
- ekosystemtjänster och resiliens
- grön infrastruktur
- genetiskt modifierade organismer
- främmande arter och genotyper
- biologiskt kulturarv
- värdefull tätortsnära natur.

Som komplement till dessa bedömningsgrunder finns två indikatorer som redovisades i BP19 respektive BP20. Indikatorn Bevarandestatus för naturtyper i art- och habitatdirektivet uppdateras vart sjätte år. Indikatorn Rödlisteindex för arter uppdateras vart femte år.

3.21.2 Resultatredovisning

En ny strategisk plan för FN:s konvention om biologisk mångfald, med nya mål för perioden efter 2020, håller på att tas fram. Planen skulle ha behandlats vid ett partsmöte i Kina under 2020, men har skjutits fram till 2022 på grund av covid 19-pandemin. I början av 2021 publicerades en svensk översättning av de viktigaste slutsatserna från IPBES globala rapport om utarmning och restaurering av landekosystem. Slutsatserna illustreras med svenska exempel som visar att användningen av mark och vatten har accelererat utarmningen av svenska landekosystem, men också hur restaureringsinsatser och hållbara bruksmetoder kan återställa utarmade områden.

Gynnsam bevarandestatus, genetisk variation samt påverkan av klimatförändringar

En jämförelse av rödlisteindex under perioden 2000–2020 visar att grod- och kräldjur samt däggdjur har en positiv utveckling medan mossor och fåglar har en negativ utveckling. Fåglar följt av bin är de artgrupper som har störst andel hotade arter. Skog och jordbruksmark är de två landskapstyper där flest rödlistade arter förekommer. De faktorer som påverkar flest rödlistade arter och naturtyper i Sverige är markanvändning inom jord- och skogsbruket, främst avverkning av skog och igenväxning av naturbetesmarker.

Miljöövervakning och åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper (ÅGP) är ett verktyg för att identifiera och genomföra åtgärder. Totalt pågår nu 133 landbaserade åtgärdsprogram. Under 2021 har Naturvårdsverket fastställt ett nytt åtgärdsprogram för ljunghed. Läget har försämrats för flera av de hotade dagfjärilsarterna.

Kunskapen om genetisk mångfald har ökat under 2021. Havs- och vattenmyndigheten har utvecklat övervakningen av genetisk variation hos torsk, lax, sill och ålgräs. Projekt om genetisk variation hos vilda pollinatörer, älg, skogshare samt fjäll- och dalripa har initierats.

Under 2021 har flera länsstyrelser fortsatt arbetet med att klimatanpassa förvaltningen av skyddade områden. Naturvårdsverket har tagit fram metodstöd för klimat- och sårbarhetsanalys av skyddade områden. Myndigheten arbetar med att beakta klimatförändringarnas effekter på skyddade områden och vid beslut om nya områdesskydd. Flera myndigheter arbetar också med att främja naturbaserade lösningar för klimatanpassning. Det är ofta komplicerat att upptäcka och förutsäga vilka effekter klimatförändringarna har på biologisk mångfald, eftersom de kan vara svåra att särskilja från effekter av mark- och vattenanvändning.

Ekosystemtjänster, resiliens och grön infrastruktur

Arbetet med att integrera ekosystemtjänstperspektivet i olika aktörers verksamheter och beslut har utvecklats under 2021. Ett forum för arbetet har varit nätverket för ekosystemtjänster, som består av ca 350 representanter från nationella myndigheter, länsstyrelser, kommuner, lärosäten och företag. Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning om att beakta ekosystemtjänster i beslut enligt miljöbalken, efter att en enkät visat på många hinder och svårigheter i arbetet.

På nationell nivå saknas fortfarande tillräcklig kunskap i samhället om var i landskapet olika ekosystemtjänster produceras, hur de kan skötas för att främja många olika ekosystemtjänster och hur dessa tjänster påverkas av planerings- och exploateringsbeslut. Det saknas också tillräcklig kunskap om hur ett klimat i förändring påverkar miljökvalitetsmålet. Till exempel för att upptäcka och förutsäga vad som är effekter av klimatförändringar och vad som är effekter av dagens markanvändning.

Arbetet med Naturvårdsverkets treåriga regeringsuppdrag (2020–2022) om vilda pollinatörer och den ekonomiska satsning som görs bidrar till att förbättra förutsättningarna för vilda pollinatörer. Under 2021 beviljade Naturvårdsverket medel för bland annat pollineringsprojekt inom den lokala naturvårdssatsningen (Lona) och insatser för att stärka bestånden av hotade arter av vildbin i åtta län.

Diagram 3.19 Rödlisteindex för vissa artgrupper

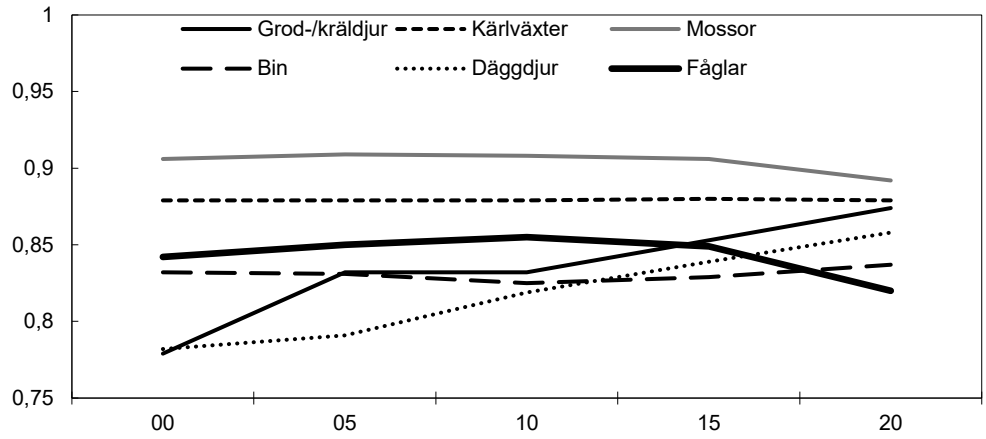

Anm.: Rödlisteindex har en skala mellan noll och ett, där noll innebär att samtliga arter i artgruppen är utdöda, medan ett betyder att samtliga är livskraftiga. En fallande kurva indikerar att försämringstakten ökar, medan en stigande kurva indikerar att försämringstakten minskar. En rak linje över flera mätperioder innebär att försämringstakten för arterna är stabil – inte att situationen är "lika bra". Diagrammet är en förenklad variant.

Källa: Naturvårdsverket, ÅU 2021.

Lona stimulerar kommuners och ideella föreningars naturvårdsengagemang och ökar allmänhetens tillgång till naturen. För år 2021 beviljades 297 nya ansökningar med 912 åtgärder om bidrag via Lona. En utvärdering som gjordes av Naturvårdsverket 2021 visar att projekten och åtgärderna inom Lona medför långsiktiga positiva effekter på naturvärden i miljön och bidrar till gynnsam utveckling för såväl miljömål som friluftsmål.

Arbetet med att öka takten i genomförande av åtgärder för grön infrastruktur har fortsatt under 2021. Behovet av vägledning och kunskapsspridning är fortsatt stort. I de regionala handlingsplanerna för grön infrastruktur kvarstår arbete med att även inkludera ekosystemtjänster. Kunskapen om var i landskapet höga skogliga naturvärden finns är fortsatt bristfällig.

Insatser för att återskapa livsmiljöer för hotade arter och restaurera ekosystem på land och i vatten har betydelse för att nå miljökvalitetsmålet. Styrmedel inom havs- och fiskeriförvaltning har tillämpats för att nå miljökvalitetsmålet. Under 2021 har en satsning på restaurering och återskapande av våtmarker gjorts i skyddade områden.

Den del av anslaget för skydd av värdefull natur som Naturvårdsverket disponerade 2021 uppgick till drygt 1 680 miljoner kronor. Under 2021 tecknade Naturvårdsverket 672 avtal och beslut om godkännande om intrångsöverenskommelse. Under året har totalt ca 33 000 hektar skyddats vilket har bidragit till att uppfylla miljökvalitetsmålet. Andelen av den produktiva skogen som är formellt skyddad i nationalpark, naturreservat, naturvårdsområde eller Natura 2000 ökar i långsam takt.

Landsbygdsprogrammets miljöersättningar är bidrar till att stärka den biologiska mångfalden, framför allt genom att behålla marker i hävd. Jordbruksverkets bedömning är att ca 50 procent av gårdsstödet, förgröningsstödet och stödet till ekologisk produktion gynnar biologisk mångfald. Naturvårdsverket redovisade i februari 2021 ett uppdrag om att peka ut olika typer av ängs- och betesmarker med natur- och kulturvärden som kan vara lämpliga att hantera utanför den gemensamma jordbrukspolitiken och har fått i uppdrag att ta fram förslag till ett nationellt stödprogram som kan påbörjas 2023. Under 2021 har knappt 195 miljoner kronor använts för naturtypsskötsel i skyddade områden. Det gick framför allt till odlingslandskapets betesmarker och slåtterängar som har den mest krävande skötseln. Restaurering ingår i de skötselåtgärder som genomförs.

Främmande arter och genotyper samt genetisk modifierade organismer

Ingen genetiskt modifierad växt odlades kommersiellt i Sverige under 2021. Genetiskt modifierade organismer har introducerats i miljön i väldigt liten utsträckning och befintliga styrmedel har utvecklats och används.

Naturvårdsverket har under 2021 disponerat 50 miljoner kronor för att förebygga och förhindra introduktion och spridning av invasiva arter. Cirka 28 miljoner kronor delades ut som bidrag till länsstyrelsernas arbete. Satsningen innebär att många kända förekomster av invasiva arter har hanterats.

Av länsstyrelsernas rapportering framgår att situationen ser olika ut i olika delar av landet och att antalet invasiva främmande arter är större i de södra delarna av landet. Insatser för att ta bort lokala förekomster av arter har gjorts i alla län, och ytterligare insatser bidrar till att miljökvalitetsmålet ska kunna nås. Flertalet länsstyrelser har nära samarbete med kommunerna för att sprida information till allmänheten och för att genomföra lämpliga utrotningsinsatser.

Biologiskt kulturarv och värdefull tätortsnära natur

Brukande och skötsel inom lantbruket bidrar till att odlingslandskapets natur- och kulturvärden bevaras. Behovet av att komplettera landsbygdsprogrammet med nationell finansiering för lämplig skötsel av vissa ängs- och betesmarker har utretts. Aktiva jordbrukare med betesbaserad produktion är en förutsättning för många arter som behöver öppna och hävdade miljöer.

Biologiskt kulturarv återfinns i många naturreservat, och behöver lyftas fram och skötas för att värdena ska bestå. En stor del av medlen för skötsel som Naturvårdsverket fördelar går till odlingslandskapets betesmarker och slåtterängar.

Tätortsnära natur har varit viktig under covid 19-pandemin. Den lokala naturvårdssatsningen (Lona) bidrar på flera sätt till arbetet med den tätortsnära naturen. En del kommuner har inte personella eller ekonomiska möjligheter att arbeta fokuserat med frågor som rör friluftsliv och rekreation. I mindre tätorter finns i regel en mindre andel offentlig mark.

Tätortsnära natur hanteras i samtliga regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, till exempel genom kartläggningar. Handlingsplanerna används som underlag i fysisk planering och pågående mark- och vattenanvändning och tydliggör den biologiska mångfaldens, ekosystemtjänsternas och friluftslivets betydelse. Naturvårdsverkets insatser för att utveckla friluftslivet har bidragit till att friluftslivets värden bevaras och utvecklas i tätortsnära natur i större utsträckning.

3.21.3 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer att trenden är negativ och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå miljökvalitetsmålet. Den regionala uppföljningen av miljömålen visar att trenden för miljömålet är negativ i samtliga län. Arbetet med att bevara biologisk mångfald behöver fortsätta att utvecklas.

Arbetet med skydd, skötsel och restaurering av värdefull natur bidrar till att nå miljökvalitetsmålet. För att effektivisera detta arbete är det betydelsefullt att bygga kunskap om värdefull natur för att identifiera områden som kan bilda ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av skyddade områden. En sammanhängande konnektivitet där olika genotyper, arter och ekosystem finns representerade i tillräcklig omfattning och kvalitet är grundläggande för att miljökvalitetsmålet ska kunna nås.

Arbetet med tätortsnära natur bidrar med avkoppling och rekreation, något som varit betydelsefullt inte minst under covid 19-pandemin.

Insatser för att nå miljökvalitetsmålet bidrar till genomförandet av flera av de globala hållbarhetsmålen.

3.22 Politikens inriktning

Sveriges klimat- och miljöpolitik ska vara ambitiös. Svensk konkurrenskraft ska värnas. Vår gemensamma klimat- och miljöpolitik utgår från förvaltarskapstanken och strävar efter att hitta de mest kostnadseffektiva åtgärderna, som samtidigt inte skadar näringar och landsbygd. Med utgångspunkt i Sveriges utsläpp i relation till omvärldens är det viktigt att även ha ett globalt perspektiv. Politiken måste stämmas av mot forskningen samt baseras på fakta.

Det övergripande målet för miljöpolitiken är enligt det riksdagsbundna generationsmålet att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora

miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Både klimat- och miljöfrågorna är och behöver vara en integrerad del av andra politikområden och sektorer. De berör också samhället på alla nivåer. Det innebär att de mål som riksdagen beslutat för relevanta politikområden behöver vara förenliga med miljö- och klimatmålen.

Då klimatarbetet inbegriper hela samhället måste det bedrivas effektivt. Budgeten har därför setts över i relevanta delar i syfte att fokusera statens insatser till de åtgärder som har störst påverkan på den centrala utmaningen att minska utsläppen av växthusgaser: industrins omställning – såväl befintliga verksamheter som banbrytande tekniker – samt laddinfrastrukturen som möjliggör transporternas elektrifiering. Ny kärnkraft är en förutsättning för en effektiv expansion av elsystemet, vilket i sin tur är en förutsättning för att genomföra elektrifieringen och nå klimatmålen. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag på en garantiram för kärnkraft i syfte att säkra en stabil elförsörjning i Sverige, vilket närmare beskrivs under utgiftsområde 21. Ett program för internationella klimatinvesteringar i enlighet med Parisavtalets artikel sex utvecklas också.

Nyttan hos stöden, styrmedlen och den statliga organiseringen på klimatområdet ska ses över. Genomlysningen omfattar en bedömning av samspelet med styrmedlen på EU-nivå. Regeringen avser ta fram beräkningskonventioner för klimatnyttan för olika åtgärder. Den förda klimatpolitikens effektivitet ska återkommande utvärderas och redovisas. Dataunderlag för exportens klimatnytta ska utvecklas och redovisas. Utgångspunkten är de förslag som Miljömålsberedningen har redovisat.

Arbetet med miljömålen tar sikte på 2030. Både generationsmålet och miljömålet Begränsad klimatpåverkan kommer att förtydligas. Det kommer att framgå att en fullständig övergång till fossilfri energi är avgörande för att halten av koldioxid i atmosfären ska börja minska.

Det tillstånd som miljökvalitetsmålen beskriver är något som ska uppnås och som varje generation senare kommer att behöva arbeta vidare med att upprätthålla. I flera fall är det övergripande förändringar som krävs för att nå miljömålen och det är avgörande att alla aktörer är delaktiga. Staten ska sätta förutsättningarna genom styrmedel av olika slag, genom effektiva tillståndsprocesser, men också genom att i sin egen verksamhet vara ett föredöme i arbetet med att nå miljömålen.

En viktig del i utvecklingen av miljömålssystemet är att besluta om nya etappmål. Etappmålen ska beslutas inom prioriterade områden och utformas för att driva på arbetet för att nå miljömålen. Klimatförändringarna förändrar förutsättningarna för att nå miljömålen, vilket är en viktig anledning till att åtgärderna för att nå målen löpande behöver ses över.

3.22.1 Ambitiös klimat- och miljöpolitik i en växande ekonomi

Elektrifiering och utfasning av fossila bränslen i Sveriges klimatarbete

Den sjätte utvärderingsrapporten som FN:s vetenskapliga panel, IPCC, tagit fram under 2021 och 2022 visar att möjligheterna att begränsa den globala medeltemperaturhöjningen till 1,5 grader blir allt mindre och att kraftfulla samt skyndsamma åtgärder som begränsar utsläppen krävs. Sambandet mellan den ökade globala medeltemperaturen och extrema väderhändelser är vetenskapligt fastställt. Sveriges klimat- och miljöarbete är och ska vara ambitiöst. Arbetet med flera av miljömålen kommer att pågå över årtionden och behöver ha ett brett stöd. Den

viktigaste förutsättningen för att genomföra de åtgärder som krävs för att nå miljökvalitetsmålen är en välmående, växande ekonomi där företagens konkurrenskraft stärks när investeringar genomförs för att utsläpp och miljöpåverkan ska upphöra och där människor – i hela landet – får vardagen att fungera.

Klimat- och miljöpolitiken ska vara kostnadseffektiv och målinriktad. Vissa åtgärder är tidskrävande och behöver därför pågå även om resultaten kommer att dröja. Detta är särskilt tydligt vad gäller klimatmålen. Att stoppa ökningen av koldioxid i atmosfären kräver i praktiken ett totalt stopp för fossila bränslen. Planeringen både i klimatpolitiken och hos aktörerna behöver utgå från att användning av fossila bränslen, i alla tillämpningar, ska upphöra. Sluttillståndet behöver dock stå i fokus för att undvika att åtgärder som ger effekt på kort sikt blir återvändsgränder. Insatser måste också göras för de utsläpp, inklusive negativa sådana, som kommer ur industrins processer eller som uppstår genom markanvändning.

Regeringens satsningar är inriktade på att skapa förutsättningar för individer och företag i hela landet att göra de val som krävs för att ta klimat- och miljöarbetet framåt, mot klimatmålen. Det handlar framför allt om den infrastruktur som måste finnas på plats för att elektrifiera transporterna och industrin. Regeringen riktar också satsningar direkt till aktörernas arbete för att möjliggöra investeringar för klimatomställning och för att kompensera enskilda när åtgärder för att nå klimatmålen innebär ett intrång i äganderätten.

Snabbare elektrifiering av transportsektorn är viktig för att Sverige, på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt, ska nå etappmålet för transportsektorn till 2030 samt att utsläppen i sektorn ska kunna vara i princip noll senast 2045. Därtill kan en snabbare elektrifiering bidra till att nå Sveriges åtagande i ansvarsfördelningsförordningen (ESR). Regeringen höjer därför takten i elektrifieringen av transporterna genom att stärka satsningarna på laddinfrastruktur. Det behövs laddinfrastruktur där människor bor, arbetar och reser. Tillgången till laddstationer ska vara så god så att elbil är ett bra alternativ för invånare i allt från gles- och landsbygder till städer. Laddinfrastrukturen för tunga transporter behöver byggas ut på depåer, för destinationsladdning och längs vägar i hela landet. Resurstillskotten ska fördelas mellan i första hand stöd till publika laddstationer för lätta fordon och stöd till elektrifiering av tunga transporter. Regeringen arbetar för att eldrivna transporter ska möjliggöras i hela landet genom en snabb, samordnad och samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av ändamålsenlig laddinfrastruktur. Klimatklivet ökas med 400 miljoner kronor 2023 och med 500 miljoner kronor per år 2024 och 2025 för att möjliggöra ytterligare satsningar på laddinfrastruktur. Regeringen gör även en omfattande satsning på laddinfrastruktur inom utgiftsområde 21.

Laddbara bilar utgör nu cirka hälften av nybilsförsäljningen av personbilar och finns i de flesta prisklasser. Kostnaden för att äga och köra en laddbar bil börjar vara jämförbar med kostnaden för att äga och köra en bensin- eller dieselbil. Med anledning av detta avvecklas klimatbonusen. Den förhöjda fordonsskatten för bilar med höga utsläpp av koldioxid (malus) lämnas dock oförändrad för att bidra till ökad andel miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp. Anslaget 1:8 *Klimatbonus* höjs tillfälligt 2023 för att omhänderta utestående utbetalningar och ta hänsyn till lagda beställningar.

Omställningen av industrier är central för Sveriges klimat- och miljöarbete. Regeringen vill därför stötta innovation och utveckling av ny teknik som kan bidra till att minska utsläppen. Genom att stärka Industriklivet med 600 miljoner kronor per år 2023–2025 kan svenska innovationer och lösningar utvecklas och exporteras, vilket bidrar till att minska utsläppen både i Sverige och globalt och påskynda omställningen. Regeringen

vill särskilt se en ökad produktion av fossilfria bränslen så som elektrobränslen för att möjliggöra en ökad användning av fossilfria bränslen utan påverkan på andra samhällsmål, som de andra miljömålen.

Regeringen verkar för att EU:s nya industriutsläppsdirektiv i högre utsträckning ska sprida de nya tekniker som tas fram inom ramen för den gröna omställningen, bl.a. med stöd av Industriklivet, och samtidigt säkerställa ett högt miljöskydd och likvärdiga konkurrensvillkor.

En fortsatt snabb utbyggnad av fossilfri elproduktion är central för industrins omställning och dess verksamheter. Tillgången på fossilfri el är, när och där den behövs, den enskilt viktigaste förutsättningen för att industrin ska kunna genomföra sin – mycket avgörande – del av klimatarbetet. All ny fossilfri elproduktion som stärker kraftsystemet, och som bidrar till en snabb expansion av kraftsystemet, behövs. En ökad fossilfri elproduktion minskar beroendet av fossil energi i det nordeuropeiska elsystemet. Vindkraft har en viktig plats i energimixen, men ska byggas på konkurrensneutrala villkor och med hänsyn till tagen till miljö, lokala intressen och närboende samt totalförsvarets intressen. Utgångspunkten ska vara att alla produktionsslag bär sina egna kostnader. Regeringen avser att se över behovet att komplettera eller justera pågående uppdrag och utredningar avseende vindkraft utifrån den beskrivna inriktningen.

I syfte att säkra näringslivets konkurrenskraft, svensk industriproduktion och främja en grön omställning med export av klimatvänliga produkter och teknik avser regeringen verka för att tillståndsprövningen enligt miljöbalken förenklas och förkortas. En utredning ska tillsättas för att ta fram förslag för att göra prövningsprocessen mer flexibel, effektiv och förutsägbar. I uppdraget ska också ingå att lämna förslag om att begränsa antalet myndigheter som för statens talan i tillståndsärenden. Regeringen avser att genomföra delar av Miljöprövningsutredningens förslag.

Regeringen fortsätter satsningen på avskiljning och lagring av biogen koldioxid, så kallad bio-CCS. Ambitionen är att genomföra minst två omvända auktioner under mandatperioden. Regeringen arbetar för att så kallade kompletterande åtgärder (ökning av upptaget av koldioxid i skog och mark, utsläppsminskningar genomförda utanför Sveriges gränser, samt bio-CCS) ska genomföras i sådan omfattning att de kan bidra till att nå klimatmålen i enlighet med det klimatpolitiska ramverket. Beställningsbemyndigandet på 36 miljarder kronor för åren 2026 till 2046 medför behov av anslag med motsvarande belopp i kommande statsbudgetar. Ambitionen är att den första omvända auktionen ska inledas under 2023. Regeringen har en fortsatt hög ambition vad gäller antal ton biogen koldioxid som ska fångas upp och lagras till 2030. Utgångspunkten är att under mandatperioden fatta beslut om att ytterligare öka de utauktionerade volymerna. Regeringen avser också att utreda styrmedel för CCS, för att kunna stötta omställningen av cementproduktionen och raffinaderier. Ett arbete för att driva på processerna för koldioxidlagring i Sverige inleds, se utgiftsområde 24. Regeringen avser att utreda och föreslå lagringsplatser i Sverige.

I enlighet med klimatlagen avser regeringen att under 2023 lägga fram Sveriges andra klimatpolitiska handlingsplan till riksdagen. Handlingsplanen kommer att peka ut inriktningen för klimatpolitiken under mandatperioden, vilka åtgärder som genomförs och hur regeringen avser arbeta för att skapa de förutsättningar som krävs för att senast 2045 passera nettonoll-utsläpp och bortom det åstadkomma negativa utsläpp. Klimatmålen i det klimatpolitiska ramverket och Sveriges åtagande i genomförandet av Parisavtalet är styrande både för de kortsiktiga åtgärderna inom mandatperioden men också för regeringens planering i ett 20- till 30-årsperspektiv.

Sverige driver på för påskyndad omställning i EU och globalt

Det internationella klimatarbetet behöver stärkas ytterligare och det globala genomförandet av Parisavtalet behöver skyndas på. Sverige ska ta en ledande roll för ett ambitiöst globalt genomförande av Parisavtalet, för ökat internationellt klimatengagemang och för klimatsamarbeten, i enlighet med det som världens ledare utlovade under FN:s klimatmöte COP26 i Glasgow 2021. Genom kapacitetsbyggande insatser, stödjande finansieringslösningar samt kunskaps- och tekniskspridning kan Sverige möjliggöra effektivare klimatåtgärder och klimatomställning i låg- och medelinkomstländer. Regeringen förstärker därför programmet för insatser för internationella klimatinvesteringar med 60 miljoner kronor 2023 och 100 miljoner kronor per år 2024 och 2025. Investeringarna syftar till att skapa samarbeten i linje med artikel 6 av Parisavtalet och kan bidra till att nå de svenska klimatmålen.

Sverige har också en indirekt roll i det internationella klimatarbetet genom export av varor och tjänster med mycket liten klimatpåverkan. De goda förutsättningarna för klimatneutral produktion, särskilt av energiintensiv sådan ska tas till vara. Export från Sverige sänker de globala konsumtionsutsläppen nästan oavsett vilken annan produktion som ersätts. Regeringen har höga ambitioner om att på detta sätt sänka konsumtionsutsläppen globalt.

Sverige fortsätter att driva på för ett ambitiöst genomförande av EU-lagstiftningarna som bidrar till att EU når sitt skärpta utsläppsmål till 2030 och skapar möjligheter att överträffa målet. Som princip ska framtida överskott av utsläppsutrymmet från den icke-handlande sektorn tas bort om det inte behövs för att täcka eventuella underskott som kan uppstå i markanvändningssektorn (LULUCF-sektorn) framöver.

Regeringen fortsätter att vara pådrivande internationellt och i EU för att minska intransporten av luftföroreningar. EU-kommissionen väntas under 2022 presentera ett reviderat luftkvalitetsdirektiv som bygger på WHO:s skärpta riktvärden. Regeringen avser att verka för en ambitiös linje i förhandlingarna för att säkerställa ett effektivt skydd för såväl människors hälsa som miljön.

Fortsatta åtgärder för hav- och vatten

Havs- och vattenmiljöerna måste återställas och regeringen bedömer att det krävs ytterligare åtgärder för att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Övergödningen av hav och vatten är ett omfattande problem. Särskilt angeläget är därför ytterligare åtgärder mot övergödning och att takten i genomförandet av åtgärder för att minska övergödningen ökar. Regeringen satsar därför ytterligare medel på vattenrelaterade åtgärder inklusive på åtgärder mot övergödning. Näringstillförseln måste minska, framför allt från jordbruket och från avlopp. Vidare behöver arbetet fortsätta för att minska försurningen och för att hindra att skräp, läkemedel och andra föroreningar sprids. Flera EU-direktiv är av stor betydelse i arbetet, bl.a. för genomförandet av åtgärdsprogrammen inom både vatten- och havsmiljöförvaltningen. Sverige ska vara internationellt drivande för att öka ambitionerna för en bättre havsmiljö, inte minst vad gäller Östersjön.

Klimatförändringarnas och havsförsurningens påverkan på haven understryker vikten av att förbättra havets motståndskraft. Regeringen avser tydliggöra sambandet mellan klimatförändringar och förvaltning av havsmiljön, t.ex. vad gäller de marina ekosystemens viktiga roll för kolinlagring. Regeringen prioriterar globalt havsarbete inom flera områden, t.ex. i förhandlingarna för ett juridiskt bindande avtal till FN:s havsrättskonvention UNCLOS om skydd av marin biologisk mångfald bortom nationell jurisdiktion. Skydd av marina områden som är ekologiskt representativa, sammanhängande och funktionella bidrar till att säkerställa och bevara den biologiska

mångfalden i kust- och havsområden. Regeringen anser att de mest värdefulla havsområdena ska skyddas som marina reservat. Särskilda insatser görs också för att flytta ut gränsen för storskaligt trålfiske.

Bevarande av biologisk mångfald

Välmående och livskraftiga ekosystem är viktiga för människans livsmiljö och ger förutsättningar för hållbar livsmedelsproduktion, pollinering av växter, mat från haven, rent dricksvatten och de bidrar till ett stabilare klimat och ger även förutsättningar för uttag av hållbar biomassa som alternativ till fossila produkter, material och energi. Därför behöver arbetet med att bevara och skydda värdefull natur och göra den tillgänglig för var och en fortsätta. Allemansrätten ska värnas.

EU:s biodiversitetsstrategi har pekat ut riktningen för unionens samlade arbete att bevara biologisk mångfald. Det förväntade nya ramverket under konventionen om biologisk mångfald (CBD), som avses beslutas vid det 15:e partsmötet, kommer att vara ett viktigt politiskt och globalt åtagande för hela 2020-talet. Regeringen avser att aktivt motverka artutrotningen både globalt och i Sverige genom bevarande av särskilt känsliga arter och naturmiljöer, ett hållbart jordbruk samt fiske- och skogsnäring som fortsatt skapar miljö- och klimatnytta. Våtmarker har betydelse för arbetet med klimatet, biologisk mångfald, övergödning och landskapets motståndskraft. Regeringen vill utveckla arbetet och satsar därför på en återvätning av dikade torvmarker, vilket rätt genomfört är en mycket kostnadseffektiv klimatåtgärd.

Regeringen ser i linje med förvaltarskapstanken aktiva och engagerade skogsägare som avgörande för att stärka ekosystemen i skogen och för att ta tillvara skogen som kolsänka och förnybar råvara. Arbetet fortsätter med att genomföra den reform som aviserades i skogspropositionen (prop. 2021/22:58) att äganderätten bör stärkas vid formellt skydd av skog genom att frivillighet ska vara en grundläggande utgångspunkt och ett huvudsakligt arbetssätt för myndigheterna. Eventuella undantag ska göras restriktivt när så är befogat. En viktig del i frågan om stärkt äganderätt är att markägare ska få ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukanderätten i den utsträckning som de har rätt till. Regeringen bereder fortfarande artskyddsutredningens betänkande och kommer att ta ställning till behovet av att se över tillämpliga bestämmelser i miljöbalken. Skyddet för äganderätten ska vara vägledande i fråga om ersättning vid inskränkning i pågående markanvändning vid artskyddsärenden.

Regeringen avser verka för en ökad jämförbarhet i internationell rapportering bland annat vad gäller referensvärdena som används av EU:s medlemsländer för artikel 17-rapporteringen av EU:s art- och habitatdirektiv.

Regeringen vill utveckla förvaltningen av de stora rovdjuren. Vargen ska ha gynnsam bevarandestatus men på kort sikt behöver vargstammen minska.

Cirkulär och giftfri ekonomi ett verktyg för omställningen

Cirkulär ekonomi är ett verktyg för att nå klimat- och miljömålen genom att effektivisera samhällets resursanvändning. Genom mer cirkulära affärsmodeller ökas produkters livslängd och återvinningen av material ökar. Mängden avfall minskar när uttjänta varor i allt högre grad blir en resurs. Genom företagande och innovation kan utvecklingen av en resurseffektiv, giftfri och cirkulär ekonomi stärkas i hela landet. Det är nödvändigt för klimatomställningen.

Genomförandet av EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi är en viktig del i omställningen. Många av de lösningar som är nödvändiga för att nå klimat- och

miljömålen – som batterier, vindkraftverk och datorer – kräver en ökad utvinning av bland annat flera metaller från både primära och sekundära källor. Det är av särskild vikt att öka återvinning och återanvändning av material av gruvavfall och annat avfall. Det är prioriterat att skapa cirkulära flöden för värdefulla material och för material som på olika sätt riskerar att bli problematiska när det blir till avfall. För de flöden som inte går eller är lämpliga att materialåtervinna för att de t.ex. inte är giftfria kan förbränning med energiutnyttjande behövas. Regeringen anser att EU:s kommande regelverk om batterier respektive om ekodesign för hållbara produkter är viktiga grundstenar som ska bidra till omställningen till en cirkulär ekonomi med en hållbar elektrifiering av samhället för att nå klimatmålen.

En cirkulär ekonomi behöver vara fri från skadliga ämnen. Sverige har hög kompetens inom kemikalieområdet vilket också har gett Sverige högt anseende och stort inflytande inom EU och globalt. Regeringen tillför 25 miljoner kronor till Sveriges kemikaliearbete för att säkerställa en fortsatt hög nivå på arbetet. Regeringen vill stärka skyddet av människors hälsa och miljön bl.a. genom att skadliga ämnen systematiskt fasas ut ur konsumentprodukter och att lagstiftningen tar höjd för kombinationseffekter samt främja innovation av säkra och hållbara kemikalier. Tydliga och effektiva EU-regler ger svenska företag som redan är i framkant bättre konkurrensmöjligheter. Här kan svenska myndigheter bidra.

Det finns ca 9 000 förorenade områden runtom i Sverige som utgör stor eller mycket stor risk för människors hälsa och miljö. Föroreningarna riskerar att spridas och påverka både, djur, växter och oss människor. Föroreningar av mark, vatten och livsmedel ger stora samhällskostnader. Det är av stor vikt att arbetet med att ta bort och minska miljögifter genom arbetet med förorenade områden, både på land samt i hav och vatten, håller en hög takt. Det är avgörande för att uppnå målet Giftfri miljö samt flera av de vattenrelaterade målen. Regeringen tillför därför 340 miljoner kronor till anslaget för sanering. Det är fortsatt avgörande med samverkan, teknikutveckling och kunskap för att driva arbetet med förorenade områden framåt på ett effektivt sätt.

Produktion, användning av plast och plastavfall bidrar till växthusgasutsläpp samt orsakar föroreningar på land, vatten och i havet. Plast och mikroplaster står för den största och mest skadliga nedskräpningen i haven. 80–85 procent av den totala mängden marint skräp består av plast. Arbetet med plast och nedskräpning är därför viktigt. Plastföroreningar är ett gränsöverskridande problem. Under Sveriges EU-ordförandeskap kommer EU med fortsatt kraft driva på de internationella förhandlingarna för ett nytt rättsligt bindande globalt avtal mot plastföroreningar. Det gäller även att inom EU arbeta för minskad användning och utsläpp av mikroplaster från prioriterade flöden som t.ex. konstgräsplaner, pellets, däck, fartyg och textilier.

Avfallsbrottsligheten ska bekämpas

Brottsligheten i Sverige ska bekämpas. Avfallsbrottsligheten är organiserad och finansierar annan kriminell verksamhet. Den illegala avfallsverksamheten medför stora kostnader för samhället och hotar tillgången till ren mark, luft och vatten. Den hotar också Sveriges arbete med en säker avfallshantering i en cirkulär ekonomi. Regeringen tar krafttag mot den organiserade brottsligheten. Det innebär att även avfalls-brottligheten ska bekämpas. Brott mot miljölagstiftningen ska leda till kännbara straff. Den pågående miljöstraffrättsutredningen (M2022:04) kommer att vara viktig för det fortsatta arbetet med att stärka miljöbrottsbekämpningen och miljöstraffrätten. Översynen syftar till att förbättra samhällets möjligheter att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra överträdelser av miljölagstiftningen. Därutöver ska de berörda myndigheternas stärkta arbete med att bekämpa och förhindra avfallsbrottslighet fortsätta och utvecklas.

3.23 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). Reservationen lämnades med anledning av att myndigheten lämnade sin årsredovisning för 2021 till regeringen den 23 februari 2022. Enligt 2 kap. 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska myndigheten senast den 22 februari lämna en årsredovisning till regeringen. Årsredovisningen lämnades således en dag för sent och kunde därmed inte anses avlämnad i enlighet med förordningens krav.

3.24 Fonder

3.24.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden har därmed inte några intäkter från sådana batterier och tar inte längre in några avgifter. Efter 2017 delar Naturvårdsverket inte längre ut medel för insamling och återvinning eller informationsinsatser. Regeringen beslutade under 2019 att resterande medel i batterifonden avsätts till forskning för utveckling av hållbara och kostnadseffektiva återvinningsmetoder för alla typer av batterier, fordonsenergirelaterad batteriforskning och batteriforskning för resurseffektivt nyttjande av förnybar energi. Energimyndigheten ska fördela forskningsmedlen och Naturvårdsverket ska betala ut medel till Energimyndigheten.

Under 2021 har Naturvårdsverket inte betalat ut några bidrag till Energimyndigheten för forskning. Under 2019 och 2020 betalades 54 miljoner kronor respektive 89 miljoner kronor ut för forskning. Behållningen i batterifonden uppgick den 31 december 2021 till 135 miljoner kronor, vilket är samma belopp som för 2020. För 2021–2023 beräknas resterande 134 miljoner kronor av fonden användas för forskning.

3.24.2 Kadmiumfonden

De miljöavgifter som Naturvårdsverket tar ut, enligt 24 § förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier, på slutna nickelkadmiumbatterier fonderas i en ny fond kallat nya kadmiumbatterifonden. Avgiften är 300 kr/kg nickelkadmiumbatterer och betalas av den producent som släpper ut batterierna på den svenska marknaden.

Under 2021 betalades det in ca 1,9 miljoner kronor i avgifter till fonden och inga ansökningar om ersättning ur nya kadmiumbatterifonden kom in under året. Det som har belastat fonden under 2021 är ca 1 miljon kronor i handläggningskostnader för Naturvårdsverket. Inga medel har under året använts till insamling och återvinning eller informationsinsatser. Behållningen i nya kadmiumbatterifonden uppgick den 31 december 2021 till ca 34 miljoner kronor.

3.24.3 Kärnavfallsfonden

Den som har tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet är skyldig att genomföra och finansiera de åtgärder som behövs för en säker hantering och slutförvaring av verksamhetens restprodukter samt en säker avveckling och rivning av anläggningarna när verksamheten inte längre ska bedrivas. Den som har tillstånd att inneha eller driva en kärnteknisk anläggning som ger eller har gett upphov till restprodukter betalar en särskild avgift till staten, som fonderas i kärnavfallsfonden. Fondens kapital placeras på de finansiella marknaderna.

Regeringen beslutar hur stor avgiften ska vara efter förslag från Riksgäldskontoret. Den som är skyldig att betala kärnavfallsavgift ska också ställa säkerheter till staten för de kostnader som avgiften ska täcka, men som inte täcks av de inbetalade och fonderade avgiftsmedlen (finansieringsbelopp) samt för det s.k. kompletteringsbeloppet.

Kärnavfallsfondens avkastning har på totalnivå varit positiv både för 2021 och den senaste femårsperioden. Den reala avkastningen under 2021 uppgick till 3,54 procent och för femårsperioden till 1,94 procent i genomsnitt. Fondkapitalet ökade med 5 063 miljoner kronor och var 82 538 miljoner kronor vid årets slut. Den långsiktiga portföljen gav under 2021 en hög avkastning vilket genererade ett positivt bidrag till det totala förvaltningsresultatet. Det utökade placeringsmandatet har sedan implementeringen haft en mycket positiv påverkan på den totala avkastningen. Inbetalningarna genom avgifter till fonden under 2021 var 2,9 miljarder kronor och utbetalningarna för kostnader var 2,2 miljarder kronor. Balansräkning för reaktorinnehavare per december 2021 var ca 81,3 miljarder kronor i beräknat fondvärde och skulderna (framtida kostnader) beräknades till 104,3 miljarder kronor.

I januari 2022 beslutade regeringen om nya kärnavfallsavgifter för 2022–2023 i enlighet med Riksgäldskontorets förslag. Kärnavfallsavgifterna är oförändrade eller lägre jämfört med 2021. Reaktorinnehavarna har lämnat förslag till säkerheter för finansierings- och kompletteringsbelopp för avgiftsperioden 2022–2023. Samtliga säkerheter föreslås utgöras av moderbolagsborgen. Finansieringsbeloppen minskar för samtliga reaktorinnehavare jämfört med 2021 och kompletteringsbeloppet höjs för samtliga reaktorinnehavare. Riksgäldskontoret har funnit att de föreslagna säkerheterna är godtagbara och regeringen beslutade i juni 2022 att godkänna säkerheterna. Riksgäldskontoret har tagit fram en ny modell för att beräkna kompletteringsbeloppen för reaktorinnehavare enligt nya regleringar som har använts för avgiftsperioden.

Riksgäldskontoret har haft i uppdrag av regeringen att redovisa en samlad bild av finansieringssystemet för kärntekniska restprodukter. Riksgäldskontoret redovisade uppdraget den 28 april 2022. Finansieringssystemet för kärntekniska restprodukter fungerar sammantaget i dagsläget som avsett. De avgiftsskyldiga tillståndshavarna fullgör sina skyldigheter både vad gäller inbetalning av beslutade avgifter och vad gäller att ställa värdebeständiga säkerheter för finansieringsbelopp och, för reaktorinnehavare, även kompletteringsbelopp. De nya kompletteringsbeloppen är enligt Riksgäldskontoret en central komponent för att begränsa den risk som staten och framtida generationer har vad gäller finansiering av kärntekniska restprodukter.

3.25 Annullering av förvärvade utsläppsenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att annullera Sveriges innehav av utsläppsenheter som har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser. En andel av de annullerade enheterna används för att bidra till att uppnå etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020. Resterande andel rapporteras i möjlig mån som klimatfinansiering.

Skälen för regeringens förslag: Genom programmet för internationella klimatinsatser har Sverige förvärvat utsläppsenheter utfärdade under Kyotoprotokollet för utsläppsminskningar som har åstadkommits genom svenska klimatinvesteringar i utvecklingsländer. Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att annullera innehavet av utsläppsenheter, i form av certifierade utsläppsminskningar (CER). Det bedöms att ca 1 miljon utsläppsenheter behöver annulleras för att uppnå

etappmålet begränsade klimatpåverkan till 2020. Resterande innehav annulleras och rapporteras i möjlig mån som klimatfinansiering. Genom beslut om annullering intar Sverige en ledande position för att minska utsläppsutrymmet och höja ambitionsnivån under åtagandeperioden. Syftet med förvärvet har varit att skapa kvantifierade utsläppsminskningar, bidra till hållbar utveckling i utvecklingsländer och vid behov bidra till det nationella målet till 2020. Enligt prognos uppgår den ackumulerade volym utsläppsenheter som förväntas levereras inom ramen för programmet till maximalt ca 34 miljoner ton. Hittills har Sverige annullerat ca 27 miljoner förvärvade utsläppsenheter som genererats under Kyotoprotokollets första och andra åtagandeperioder genom programmet för internationella klimatinsatser. Alternativen till annullering av resterande innehav efter att målet har uppnåtts skulle vara att spara utsläppsenheterna eller att sälja dem. Vid försäljning skulle efterfrågan vara begränsad och på grund av de stora överskotten på marknaden har priserna på CER länge varit mycket låga. Att annullera enheterna utesluter att de säljs och släpps ut på marknaden.

3.26 Budgetförslag

3.26.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

2021	Utfall	603 014	Anslagssparande	12 474
2022	Anslag	646 033[1]	Utgiftsprognos	658 507
2023	**Förslag**	**620 648**		
2024	Beräknat	618 477[2]		
2025	Beräknat	551 389[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 605 021 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 529 358 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen.

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**645 033**	**645 033**	**645 033**
Pris- och löneomräkning[2]	5 504	19 973	32 578
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-29 889	-46 529	-126 222
varav BP23[3]	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Ny struktur civilt försvar- nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**620 648**	**618 477**	**551 389**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Naturvårdsverket. Anslaget ökas därför med 3,5 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 620 648 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 618 477 000 kronor respektive 551 389 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.7 Avgiftsbelagd verksamhet vid Naturvårdsverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken	1 472	0	24 900	24 900	0	1 472
Miljösanktionsavgifter	-	-	0	-	-	-
Övrig offentligrättslig verksamhet GRÖT	777	0	9 000	9 000	0	777
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Jaktkort	0	0	5 800	5 800	0	0
Jägarexamen	1 672	1 100	9 200	9 500	-300	2 472
EU:s miljölednings- och miljörevisionsordning (EMAS)	115	0	112	112	0	115
Kväveoxidavgift (NO_x)	0	0	8 700	8 700	0	0
Nedskräpningsavgift	0	0	600	5 000	-4 400	-4 400

Miljösanktionsavgifter är inte en ersättning för en utförd motprestation utan en straffavgift. Det är svårt att budgetera dessa intäkter för kommande år. Därför lämnas ingen prognos för dessa intäkter.

Naturvårdsverket tar ut avgifter för prövning- och tillsynsverksamhet enligt 7 kap förordning (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Hittills har avgifter för producentansvaret för elutrustning, batterier och förpackningar samt avgifter för godkännande av insamlingssystem för elutrustning och förpackningar tagits ut. Denna verksamhet kommer att öka väsentligt de närmsta åren då producentansvaret utökas till många fler områden som till exempel producentansvar för ballonger, våtservetter, fiskeredskap och tobak och filter. Intäkter och kostnader för denna verksamhet framöver beräknas mer än fördubblas från 2022. Naturvårdsverket tar också fr.o.m. 2023 ut en nedskräpningsavgift som myndigheten disponerar.

3.26.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	486 363	Anslagssparande	21 351
2022	Anslag	513 714[1]	Utgiftsprognos	506 789
2023	**Förslag**	**391 714**		
2024	Beräknat	383 714		
2025	Beräknat	378 714		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter och bidrag för miljömålsuppföljning, för miljöövervakning, för statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem. Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden. Anslaget får även användas till delegationen för cirkulär ekonomi. Anslaget får även användas till utgifter för uppdrag som syftar till att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**513 714**	**513 714**	**513 714**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-122 000	-130 000	-135 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**391 714**	**383 714**	**378 714**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 391 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 383 714 000 kronor respektive 378 714 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år för att skapa kontinuitet, kostnadseffektivitet och ökad kvalitet i verksamheten. Bemyndigandet för 2023 föreslås minskas jämfört med 2022. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2024–2026.

Tabell 3.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	85 174	133 309	130 000			
Nya åtaganden	107 838	115 826	70 000			
Infriade åtaganden	-59 703	-119 135	-80 000	-75 000	-30 000	-15 000
Utestående åtaganden	133 309	130 000	120 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**150 000**	**150 000**	**120 000**			

3.26.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

2021	Utfall	1 915 899	Anslagssparande	56 136
2022	Anslag	2 061 035[1]	Utgiftsprognos	2 041 204
2023	**Förslag**	**1 130 035**		
2024	Beräknat	1 010 035		
2025	Beräknat	910 035		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får användas till statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning, samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 064 035**	**2 064 035**	**2 064 035**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-934 000	-1 054 000	-1 154 000
varav BP23	*215 000*	*215 000*	*215 000*
– Överföring medel för nationella åtgärder för landsbygdsutveckling	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Återvätning av våtmarker	*200 000*	*200 000*	*200 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 130 035**	**1 010 035**	**910 035**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I syfte att finansiera återvätning av våtmarker ökas anslaget med 200 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* minskas med motsvarande belopp.

I budgetpropositionen för 2022 avsattes medel för åren 2023–2027 för åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitikens (GJP) andra pelare och för åtgärder i nationellt genomförande som kompletterar GJP (prop. 2021/22:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.9.17). Restaurering och viss skötsel av ängs- och betesmarker tillhör den senare kategorin. I denna proposition fördelas avsatta medel på berörda anslag. Fördelningen innebär att anslaget ökas med 15 miljoner kronor 2023. För 2024–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 130 035 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 010 035 000 kronor respektive 910 035 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 900 000 000 kronor 2024–2028.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet behövs också för att möjliggöra medfinansiering av större EU-projekt. Bemyndigandet för 2023 föreslås öka jämfört med 2022. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 900 000 000 kronor 2024–2028.

Tabell 3.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2028
Ingående åtaganden	294 019	411 162	561 162			
Nya åtaganden	326 950	350 000	888 838			
Infriade åtaganden	-209 807	-200 000	-550 000	-350 000	-300 000	-250 000
Utestående åtaganden	411 162	561 162	900 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**490 000**	**600 000**	**900 000**			

3.26.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

2021	Utfall	652 172	Anslagssparande	494 547
2022	Anslag	1 156 568[1]	Utgiftsprognos	1 041 450
2023	**Förslag**	**1 087 568**		
2024	Beräknat	1 083 818		
2025	Beräknat	1 048 818		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas, för att ta fram prioriteringsunderlag samt för teknikutveckling och tillämpad forskning för saneringsoch efterbehandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser.

Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa. Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande.

Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet.

Anslaget får även användas till omhändertagande av övergivna och/eller uttjänta fordon, fiskeredskap och fritidsbåtar som utgör en risk för miljön. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får även användas för utgifter för att förebygga och förhindra stora saneringskostnader och risker med PFAS.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 167 318**	**1 167 318**	**1 167 318**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-79 750	-83 500	-118 500
varav BP23	*305 250*	*301 500*	*301 500*
– Utvinningsavfall gruvverksamhet Riksgäldskontoret	*-3 750*	*-7 500*	*-7 500*
– Stöd till förorenade områden	*340 000*	*340 000*	*340 000*
– Fortsatt starkt kemikaliearbete	*-31 000*	*-31 000*	*-31 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 087 568**	**1 083 818**	**1 048 818**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget

Regeringen vill att fler förorenade områden både på land samt i hav och vatten åtgärdas vilket är nödvändigt för att kunna nå miljökvalitetsmålet en Giftfri miljö, samt flera av de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Regeringen vill säkerställa en fortsatt hög nivå på anslaget och i arbetet med förorenade områden. Anslaget ökas därför med 340 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp för samma ändamål.

Anslaget minskas med 3,75 miljoner kronor 2023 för att finansiera nya uppgifter för Riksgäldskontoret vad gäller prövning av ekonomiska säkerheter för gruvverksamhet. Anslaget beräknas minska med 7,5 miljoner kronor fr.om. 2024 för samma ändamål. Se anslag 1:12 *Riksgäldskontoret* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. Anslaget minskas med 31 miljoner kronor fr.om. 2023 för att finansiera en ökning av anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* och på så sätt kunna bibehålla ambitionsnivån på kemikaliearbetet (se nedan). Finansieringen av ovan förväntas bidra till miljökvalitetsmålet Giftfri miljö genom att säkerställa Kemikalieinspektionens arbete med att minska risken för att människor och miljö skadas av kemikalier. Det bidrar också till att minska risken av att saneringsanslaget behöver användas till nedlagda gruvverksamheter i framtiden genom att stärka arbetet med ekonomiska säkerheter för gruvverksamhet.

Regeringen föreslår att 1 087 568 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 083 818 000 kronor respektive 1 048 818 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 065 000 000 kronor 2024–2050.

Skälen för regeringens förslag: Ett beställningsbemyndigande är en förutsättning för att bidragshanteringen ska fungera effektivt. Saneringsåtgärder är ofta fleråriga varför ett bemyndigande är avgörande för att aktörer och myndigheter ska ha möjlighet att genomföra åtgärder och undersökningar. Bemyndigandet för 2023 föreslås vara oförändrat i förhållande till 2022. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå

ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 065 000 000 kronor 2024–2050.

Tabell 3.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2050
Ingående åtaganden	1 072 579	880 579	1 089 691			
Nya åtaganden	293 710	773 041	1 549 000			
Infriade åtaganden	-485 710	-563 929	-573 691	-640 000	-622 000	-803 000
Utestående åtaganden	880 579	1 089 691	2 065 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 065 000**	**2 065 000**	**2 065 000**			

3.26.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2021	Utfall	98 033	Anslagssparande	792
2022	Anslag	96 825[1]	Utgiftsprognos	95 893
2023	**Förslag**	**96 825**		
2024	Beräknat	96 825		
2025	Beräknat	93 825		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete. Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**96 825**	**96 825**	**96 825**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**96 825**	**96 825**	**93 825**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 96 825 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 96 825 000 kronor respektive 93 825 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas vilket i sin tur är en förutsättning för att medverka i t.ex. EU-gemensamma forskningssatsningar. Bemyndigandet för 2023 föreslås vara på samma nivå som 2022. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2024–2027.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	80 537	85 950	102 000			
Nya åtaganden	65 949	72 656	57 000			
Infriade åtaganden	-60 539	-56 606	-57 000	-62 000	-30 000	-10 000
Utestående åtaganden	85 950	102 000	102 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**102 000**	**102 000**	**102 000**			

3.26.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

2021	Utfall	279 895	Anslagssparande	7 879
2022	Anslag	298 094[1]	Utgiftsprognos	297 650
2023	**Förslag**	**311 404**		
2024	Beräknat	327 116[2]		
2025	Beräknat	306 605[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 321 224 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 296 224 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar en giftfri miljö.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikaliesekretariatet och Karolinska institutet.

Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i prövningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel.

Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell prövning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**298 094**	**298 094**	**298 094**
Pris- och löneomräkning[2]	2 090	7 596	12 610
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	11 220	21 426	-4 099
varav BP23[3]	*27 000*	*27 000*	*27 000*
– Genomförande av dricksvattendirektivet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Fortsatt starkt kemikaliearbete	*25 000*	*25 000*	*25 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**311 404**	**327 116**	**306 605**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Ett starkt kemikaliearbete är en nödvändighet för att kunna nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö, men även flera andra miljökvalitetsmål. Det är också en förutsättning för att få till en säker och ren cirkulär och fossilfri omställning. Tidigare satsningar på anslaget upphör efter 2022 vilket regeringen ser som problematiskt, särskilt mot bakgrund av genomförandet av EU:s kemikaliestrategi och det stora antalet förslag på ny lagstiftning från EU. Anslaget ökas därför med 25 miljoner kronor fr.om. 2023 för att långsiktigt kunna säkerställa en hög ambitionsnivå på kemikaliearbetet, särskilt inom EU och globalt. Ökningen finansieras genom att minska anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden*.

Anslaget ökas med 2 miljoner kronor för 2023 till följd av genomförandet av EU:s omarbetade dricksvattendirektiv. För 2024–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 311 404 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 327 116 000 kronor respektive 306 605 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.22 Avgiftsbelagd verksamhet vid Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Allmänkemikalier	72 894	15 900	50 500	38 100	12 400	81 194*
Bekämpningsmedel	-107 678	-2 800	63 200	74 000	-10 800	-37 278*
Dispensavgifter	-2 620	0	250	250	0	-2 620
Mindre användningsområden	-	-	2 900	-	-	-
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
SERP	-	-	17 900	-	-	-
Varuprover	-	-	200	-	-	-

Anm.: ”-” betyder att verksamheten saknar ekonomiskt mål på full kostnadstäckning och därför redovisas inte resultat.
*Ackumulerat resultat för bekämpningsmedel och allmänkemikalier 2023 är justerat till viss del. Se nedan text.

Kemikalieinspektionens offentligrättsliga verksamhet för allmänkemikalier och bekämpningsmedel finansieras genom avgifter som tas ut i enlighet med förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken och förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter. Myndigheten tar också ut dispensavgifter. Avgifterna disponeras inte av myndigheten. Avgifter för utvidgat godkännande för mindre användningsområden har inte krav på full kostnadstäckning enligt 2 kap. 13 § och 3 kap. 2 § första stycket förordningen (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter och finns därför inte med under kostnad och resultat i tabellen.

Myndigheten har under en längre period haft problem med ackumulerade under- och överskott i den avgiftsbelagda verksamheten. Avgiftsintäkterna är inte heller periodiserade, vilket innebär att resultatet inte kan förväntas vara i balans för ett enskilt budgetår. Överskottet för allmänkemikalier har minskat successivt, men ökat igen under senaste åren på grund av begränsad möjlighet att bedriva avgiftsfinansierad marknadskontroll. Fr.om. juli 2022 kan myndigheten bedriva marknadskontroll i ökad omfattning men större del av den stärkta marknadskontrollen är anslagsfinansierad och påverkar därför inte det ackumulerade överskottet. Det råder fortfarande obalans i verksamheten för bekämpningsmedel där kostnaderna överstiger intäkterna vilket under senare år har resulterat i stora underskott som fortsatt växa.

Regeringen arbetar tillsammans med Kemikalieinspektionen för att den avgiftsfinansierade verksamheten på sikt ska vara i bättre balans, vilket kräver vissa åtgärder. Regeringen gav under 2020 myndigheten i uppdrag att se över avgifterna för bekämpningsmedel och allmänkemikalier samt föreslå nya avgifter och hur över och underskotten som ackumulerats över tid kan balanseras till noll. Uppdraget redovisades i februari 2022 och bereds inom Regeringskansliet. Regeringen avser som första åtgärd i regleringsbrevet för 2023 att reducera det historiskt ackumulerade underskottet för bekämpningsmedel med 70 miljoner kronor fr.om. 2022. Bakgrunden till detta är att regeringen sedan budgetpropositionen för 2017 har avsatt 14 miljoner kronor årligen för att utöka den verksamhet som avser bekämpningsmedel utan att öka avgiften i motsvarande grad. Underskottet är alltså redan finansierat med 14 miljoner kronor per år och bör därmed reduceras. Regeringen avser även reducera det historiskt ackumulerade överskottet för allmänkemikalier med 20 miljoner kronor.

Bakgrunden till detta är att denna del av överskottet kan härledas så långt tillbaka i tiden som EU-inträdet och att avgiftskollektivet har förändrats i så stor utsträckning att eventuella insatser för att minska överskottet inte skulle kompensera de företag som betalade avgifterna för 25 år sedan. Detta är justerat i ackumulerat resultat för 2023 i tabell 3.22.

Kemikalieinspektionen har även viss offentligrättslig verksamhet där myndigheten disponerar medlen. Denna verksamhet rör avgifter för varuprover för tillsyn och viss prövningsverksamhet. Eftersom verksamheten inte har något krav på full kostnadstäckning redovisas inte kostnad och resultat.

3.26.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till Internationella organisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	265 553	Anslagssparande	6 003
2022	Anslag	289 881[1]	Utgiftsprognos	271 165
2023	**Förslag**	**285 631**		
2024	Beräknat	262 131		
2025	Beräknat	262 131		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Avgifter till Internationella organisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**282 131**	**282 131**	**282 131**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 500	-20 000	-20 000
varav BP23	*23 500*		
– Tillfälligt tillskott till SMHI för ökade medlemsavgifter int. org.	*23 500*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**285 631**	**262 131**	**262 131**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 23,5 miljoner kronor för 2023 för att finansiera ökade kostnader för SMHI:s avgifter till internationella organisationer. Finansiering sker genom att anslaget 1:21 *Kompetenslyft för klimatomställningen* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 285 631 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 262 131 000 kronor respektive 262 131 000 kronor.

3.26.8 1:8 Klimatbonus

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:8 Klimatbonus

Tusental kronor

2021	Utfall	4 809 582	Anslagssparande	418
2022	Anslag	7 410 000[1]	Utgiftsprognos	6 908 878
2023	**Förslag**	**5 955 000**		
2024	Beräknat	0		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för klimatbonusen, dvs. bidrag till fysiska och juridiska personer som har förvärvat en klimatbonusbil.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.26 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Klimatbonus

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**3 510 000**	**3 510 000**	**3 510 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 445 000	-3 510 000	-3 510 000
varav BP23	*2 985 000*	*-2 970 000*	*-2 970 000*
– Avveckling av Klimatbonus	*2 985 000*	*-2 970 000*	*-2 970 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 955 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Klimatbonusen avvecklas. Anslaget 1:8 *Klimatbonus* beräknas därför minska med 2 970 miljoner kronor fr.o.m. 2024. För att omhänderta utestående utbetalningar och ta hänsyn till lagda beställningar ökas anslaget med 2 985 miljoner kronor 2023. Utöver detta föreslår regeringen ett tillskott på 15 miljoner kronor för 2023 på anslag 1:12 *Transportstyrelsen* inom utgiftsområde 22 Kommunikationer, för att hantera utbetalningar och kontroller av beställda fordon under avvecklingsperioden.

Regeringen föreslår att 5 955 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Klimatbonus* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 0 kronor respektive 0 kronor.

3.26.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

2021	Utfall	290 148	Anslagssparande	4 610
2022	Anslag	300 143[1]	Utgiftsprognos	292 907
2023	**Förslag**	**283 581**		
2024	Beräknat	292 049[2]		
2025	Beräknat	298 935[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 283 580 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 283 581 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.28 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**298 143**	**298 143**	**298 143**
Pris- och löneomräkning[2]	3 506	12 514	19 838
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-18 068	-18 608	-19 046
varav BP23[3]	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Ny struktur civilt försvar - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Väderinformation till samhällsnyttigt flyg	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Administrationskostnader förebyggande åtgärder	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**283 581**	**292 049**	**298 935**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för SMHI. Anslaget ökas därför med 3,5 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Anslaget ökas med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2023 i syfte att ge bättre väderinformation till det samhällsnyttiga flyget.

SMHI stödjer MSB i bedömningen av kommunernas ansökningar om ersättning för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor. Antalet sådana ansökningar förväntas öka. Anslaget ökas därför med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och*

andra naturolyckor inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 15 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 283 581 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 292 049 000 kronor respektive 298 935 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.29 Avgiftsbelagd verksamhet vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Offentlig resurssamverkan	-	-	43 000	-	-	-
Summa uppdragsverksamhet	-	-	43 000	-	-	-
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Affärsverksamhet	-19 802	542	83 000	81 500	1 500	-17 100
Övrig uppdragsverksamhet	8 497	1 768	172 000	171 000	1 000	13 500
Summa uppdragsverksamhet	-11 305	2 310	255 000	252 500	2 500	-3 600

SMHI ska enligt sin instruktion öka samhällsnyttan med sin verksamhet genom att bedriva uppdragsverksamhet gentemot andra myndigheter och genom att bedriva affärsverksamhet. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHI:s kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHI:s kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information.

SMHI levererar produkter eller tjänster till statliga verksamheter på en icke-konkurrensutsatt marknad. En mindre del utgörs av SMHI:s uppdrag som kontrollant av vattendomar där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Övrig verksamhet rör främst miljöfrågor inom luft och vatten där SMHI utför uppdrag för flera olika myndigheter. SMHI levererar också flygvädertjänster till det civila flyget. Tjänsteexporten utgörs bl.a. av Sida-finansierade projekt och intäkter från uppdrag under Copernicus samt inom Destination Earth.

SMHI:s affärsverksamhet bygger på produkter och tjänster som utvecklas från myndighetens infrastruktur och erbjuds till kunder som efterfrågar en hög grad av värdeförädling. Affärsverksamheten har under flera år visat ett svagt ekonomiskt resultat men utvecklingen vändes under 2021. Åtgärder vidtas löpande för att nå en ekonomi i balans men det ackumulerade underskottet utgör fortsatt en svår utmaning.

I den avgiftsbelagda verksamheten ingår också offentlig resurssamverkan mellan SMHI och Havs- och vattenmyndigheten om utsjöexpeditioner med R/V Svea respektive Försvarsmakten om meteorologisk infrastruktur. För den verksamheten får avgifter tas ut upp till full kostnadstäckning.

3.26.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

2021	Utfall	108 047	Anslagssparande	13 650
2022	Anslag	140 000[1]	Utgiftsprognos	126 272
2023	**Förslag**	**140 000**		
2024	Beräknat	140 000		
2025	Beräknat	140 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning, och planer. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.31 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**140 000**	**140 000**	**140 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**140 000**	**140 000**	**140 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 140 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 140 000 000 kronor respektive 140 000 000 kronor.

3.26.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

2021	Utfall	1 347 950	Anslagssparande	57 115
2022	Anslag	1 579 565[1]	Utgiftsprognos	1 514 848
2023	**Förslag**	**1 244 565**		
2024	Beräknat	1 209 565		
2025	Beräknat	988 565		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer. Anslaget får även användas för

statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.33 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 579 565**	**1 579 565**	**1 579 565**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-335 000	-370 000	-591 000
varav BP23	*215 000*	*255 000*	*255 000*
– Prop. Vägar till hållbara vattentjänster	*-45 000*	*-5 000*	*-5 000*
– Genomförande av dricksvattendirektivet	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Vattensatsning, inkl. övergödning	*250 000*	*250 000*	*250 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 244 565**	**1 209 565**	**988 565**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I syfte att finansiera propositionen Vägar till hållbara vattentjänster minskas anslaget med 45 miljoner kronor 2023. Anslaget beräknas minska med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2024. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 10 miljoner kronor för 2023 till följd av genomförandet av EU:s omarbetade dricksvattendirektiv. För 2024–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

I syfte att förstärka arbetet för vattenmiljön inklusive övergödning ökas anslaget med 250 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 244 565 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 209 565 000 kronor respektive 988 565 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 630 000 000 kronor 2024–2035.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket ska kunna teckna avtal om fleråriga åtgärder. Bemyndigandet för 2023 föreslås öka jämfört med 2022. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 630 000 000 kronor 2024–2035.

Tabell 3.34 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2035
Ingående åtaganden	425 270	464 630	565 000			
Nya åtaganden	244 505	348 117	265 000			
Infriade åtaganden	-205 145	-247 747	-200 000	-155 000	-145 000	-330 000
Utestående åtaganden	464 630	565 000	630 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**770 000**	**620 000**	**630 000**			

3.26.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

2021	Utfall	96 895	Anslagssparande	153 105
2022	Anslag	154 100[1]	Utgiftsprognos	122 052
2023	**Förslag**	**169 100**		
2024	Beräknat	262 900		
2025	Beräknat	263 450		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att utveckla och stödja internationellt klimatsamarbete som syftar till att bidra till ökad ambition i genomförandet av Parisavtalet samt att kunna bidra till resultatbaserad klimatfinansiering eller, jämte andra kompletterande åtgärder, kunna bidra till att nå klimatmålen i det klimatpolitiska ramverket. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla samarbeten. Samt bidra till utveckling av metoder för internationella samarbetsformer enligt artikel 6 av Parisavtalet. Anslaget får användas för utgifter för deltagande i ovan nämnda samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för bördefördelningsbeslutet samt för övervakning av internationell utsläppshandel. Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL) för registerhållning av transaktioner av s.k. Kyotoenheter samt för klimatkompensering av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningsenheter som förvärvas för klimatkompensering får annulleras.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.36 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**154 100**	**154 100**	**154 100**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 000	108 800	109 350
varav BP23	*60 000*	*100 000*	*100 000*
– Förstärkning av internationella klimatinsatser	*60 000*	*100 000*	*100 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**169 100**	**262 900**	**263 450**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I syfte att stärka implementering av Parisavtalet och skapa förutsättningar för klimatomställning i låg- och medelinkomstländer ökas anslaget med 60 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 100 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 169 100 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 262 900 000 kronor respektive 263 450 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 450 000 000 kronor 2024–2032.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja program som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 450 000 000 kronor 2024–2032.

Tabell 3.37 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2032
Ingående åtaganden	267 429	186 856	397 856			
Nya åtaganden	72 427	320 000	102 144			
Infriade åtaganden	-153 000	-109 000	-50 000	-65 000	-85 000	-300 000
Utestående åtaganden	186 856	397 856	450 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**610 000**	**400 000**	**450 000**			

3.26.13 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

2021	Utfall	40 871	Anslagssparande	6 385
2022	Anslag	47 400[1]	Utgiftsprognos	45 755
2023	**Förslag**	**37 400**		
2024	Beräknat	37 400		
2025	Beräknat	37 400		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för utgifter för samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet, samt för utgifter för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland.

Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stödjer verksamhet inom Barents Euro-Arktiska Råd, Nordiska ministerrådet samt inom Östersjöstaternas råd (CBSS).

Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO).

Anslaget får användas för administration och samordning av kärnsäkerhetssamarbetet med Ryssland.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**47 400**	**47 400**	**47 400**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-10 000	-10 000	-10 000
varav BP23	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
– Finansiering av satsningen Insatser för att motverka desinformation	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**37 400**	**37 400**	**37 400**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 5 miljoner kronor för att finansiering ökning av anslag 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* inom Utgiftsområde 5 Internationell samverkar. För 2024 och 2025 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 37 400 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 37 400 000 kronor respektive 37 400 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt inom bilateralt miljö-, klimat- och strålsäkerhetssamarbete behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2022 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 konor 2024–2027.

Tabell 3.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	1 010	2 200	9 000			
Nya åtaganden	2 200	9 000	1 000			
Infriade åtaganden	-1 010	-2 200	-6 000	-1 000	-1 000	-2 000
Utestående åtaganden	2 200	9 000	4 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**9 000**	**9 000**	**4 000**			

3.26.14 1:14 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.41 Anslagsutveckling 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

2021	Utfall	1 669 536	Anslagssparande	12 668
2022	Anslag	1 720 500[1]	Utgiftsprognos	1 720 500
2023	**Förslag**	**1 170 500**		
2024	Beräknat	1 170 500		
2025	Beräknat	685 500		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,
- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Anslaget får även användas för vissa utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.42 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 720 500**	**1 720 500**	**1 720 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-550 000	-550 000	-1 035 000
varav BP23	*-200 000*	*-200 000*	*-200 000*
– Återvätning av våtmarker	*-200 000*	*-200 000*	*-200 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 170 500**	**1 170 500**	**685 500**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 200 miljoner kronor fr.o.m. 2023 för att finansiera satsningen på återvätning av våtmarker på anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*.

Regeringen föreslår att 1 170 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 170 500 000 kronor respektive 685 500 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2024–2068.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla naturområden ska kunna tecknas och för att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges. Bemyndigandet för 2023 föreslås minska jämfört med 2022. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor år 2024–2068.

Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2068
Ingående åtaganden	38 666	19 614	66 114			
Nya åtaganden	1 763	50 000	30 000			
Infriade åtaganden	-20 815	-3 500	-16 114	-10 000	-10 000	-60 000
Utestående åtaganden	19 614	66 114	80 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**42 000**	**100 000**	**80 000**			

3.26.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

2021	Utfall	250 494	Anslagssparande	7 790
2022	Anslag	307 151[1]	Utgiftsprognos	311 697
2023	**Förslag**	**317 723**		
2024	Beräknat	327 445[2]		
2025	Beräknat	316 364[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 320 069 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 303 361 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.45 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**307 151**	**307 151**	**307 151**
Pris- och löneomräkning[2]	2 972	10 119	16 265
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	7 600	10 175	-7 052
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**317 723**	**327 445**	**316 364**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 317 723 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 327 445 000 kronor respektive 316 364 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.46 Avgiftsbelagd verksamhet vid Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Sanktionsavgifter	-	-	500	-	-	-
Övrig offentligrättslig verksamhet	-	-	25	-	-	-
Övriga inkomster av statens verksamhet	-	-	25	-	-	-
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdrags-verksamhet	-9	0	1 000	1 000	0	-9

Sanktionsavgifter utgörs främst av intäkter från avgifter som påförs fiskare enligt systemet med sanktionsavgifter som följer av fiskelagen. Övrig offentligrättslig verksamhet utgörs av avgifter från ärenden avseende dumpning till havs. Övriga inkomster av statens verksamhet utgörs av avgifter vid landning av otillåten fångst.

Uppdragsverksamheten rör tjänsteexport.

3.26.16 1:16 Klimatinvesteringar

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

2021	Utfall	2 025 717	Anslagssparande	289 283
2022	Anslag	2 755 000[1]	Utgiftsprognos	2 728 492
2023	**Förslag**	**3 055 000**		
2024	Beräknat	4 155 000		
2025	Beräknat	1 000 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.48 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 755 000**	**2 755 000**	**2 755 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	300 000	1 400 000	-1 755 000
varav BP23	*400 000*	*500 000*	*500 000*
– Förstärkning av Klimatklivet (laddinfrastruktur)	*400 000*	*500 000*	*500 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 055 000**	**4 155 000**	**1 000 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möjliggöra ytterligare investeringar i laddinfrastruktur på lokal och regional nivå ökas anslaget med 400 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 500 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 3 055 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 4 155 000 000 kronor respektive 1 000 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: En förutsättning för att kunna använda anslaget på ett effektivt sätt är att det finns möjlighet att teckna avtal om fleråriga projekt. På så sätt kan fler stora långsiktiga och effektiva klimatinvesteringar komma till stånd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 000 kronor 2024–2026.

Tabell 3.49 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	3 099 422	3 818 939	6 175 000			
Nya åtaganden	2 411 232	3 700 000	1 325 000			
Infriade åtaganden	-1 691 735	-1 343 939	-2 500 000	-3 400 000	-800 000	-800 000
Utestående åtaganden	3 818 939	6 175 000	5 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**4 000 000**	**6 175 000**	**5 000 000**			

3.26.17 1:17 Klimatpremier

Tabell 3.50 Anslagsutveckling 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

2021	Utfall	125 330	Anslagssparande	144 670
2022	Anslag	1 600 500[1]	Utgiftsprognos	792 797
2023	**Förslag**	**462 000**		
2024	Beräknat	452 000		
2025	Beräknat	42 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att främja marknadsintroduktion av fordon med låga utsläpp av växthusgaser. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål. Anslaget får även användas för stöd för att stimulera överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart och järnväg samt till att stimulera intermodala transportlösningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.51 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 600 500**	**1 600 500**	**1 600 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 138 500	-1 148 500	-1 558 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**462 000**	**452 000**	**42 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 462 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Klimatpremier* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 452 000 000 kronor respektive 42 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 430 000 000 kronor 2024–2025.

Skälen för regeringens förslag: Ett bemyndigande behövs för att det ska vara möjligt att besluta om klimatpremier redan innan fordonet har levererats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Klimatpremier* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 430 000 000 kronor 2024–2025.

Tabell 3.52 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatpremier

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	63 348	184 494	629 494		
Nya åtaganden	157 892	620 000	235 506		
Infriade åtaganden	-36 746	-175 000	-435 000	-410 000	-20 000
Utestående åtaganden	184 494	629 494	430 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**185 000**	**850 000**	**430 000**		

3.26.18 1:18 Industriklivet

Tabell 3.53 Anslagsutveckling 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

2021	Utfall	266 033	Anslagssparande	483 893
2022	Anslag	909 000[1]	Utgiftsprognos	702 178
2023	**Förslag**	**1 354 000**		
2024	Beräknat	1 357 000		
2025	Beräknat	1 257 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till åtgärder såsom forskning, förstudier och investeringar, som bidrar till att minska industrins processrelaterade utsläpp av växthusgaser, inklusive andra typer av växthusgaser relaterade till dessa. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till åtgärder som bidrar till negativa utsläpp av växthusgaser, såsom forskning, utveckling, test, demonstration och investeringar, exklusive driftstöd för bio-CCS. Anslaget får också användas för utgifter kopplade till strategiskt viktiga insatser inom industrin som bidrar till klimatomställningen, såsom forskning, förstudier och investeringar. Anslaget får också användas till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplade till stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.54 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**909 000**	**909 000**	**909 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	445 000	448 000	348 000
varav BP23	*600 000*	*600 000*	*600 000*
– Förstärkning av Industriklivet	*600 000*	*600 000*	*600 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 354 000**	**1 357 000**	**1 257 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att stärka möjligheten till stora investeringar ökas anslaget med 600 miljoner kronor för 2023. För 2024–2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 354 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Industriklivet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 357 000 000 kronor respektive 1 257 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:18 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 200 000 000 kronor 2024–2030.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja omfattande projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:18 *Industriklivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 200 000 000 kronor 2024–2030.

Tabell 3.55 Beställningsbemyndigande för anslag 1:18 Industriklivet

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2030
Ingående åtaganden	608 276	1 008 416	4 500 000			
Nya åtaganden	599 917	4 082 000	1 408 000			
Infriade åtaganden	-199 777	-590 416	-708 000	-1 010 000	-1 010 000	-3 180 000
Utestående åtaganden	1 008 416	4 500 000	5 200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 800 000**	**4 500 000**	**5 200 000**			

3.26.19 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tabell 3.56 Anslagsutveckling 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

2021	Utfall	73 706	Anslagssparande	101 294
2022	Anslag	215 000[1]	Utgiftsprognos	124 788
2023	**Förslag**	**115 000**		
2024	Beräknat	115 000		
2025	Beräknat	115 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för ras- och skredsäkring längs Göta älv samt till delegationen för Göta älv. Anslaget får användas som statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.57 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**215 000**	**215 000**	**215 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-100 000	-100 000	-100 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**115 000**	**115 000**	**115 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 115 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* för 2023. För 2024 beräknas anslaget till 115 000 000 kronor och för 2025 till 115 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:19 Åtgärder *för ras och skredsäkring längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 165 000 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:19 *Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 165 000 000 kronor 2024–2027.

Tabell 3.58 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	79 993	76 285	129 285			
Nya åtaganden	33 045	129 285	105 000			
Infriade åtaganden	-36 753	-76 285	-69 285	-70 000	-40 000	-55 000
Utestående åtaganden	76 285	129 285	165 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**165 000**	**215 000**	**165 000**			

3.26.20 1.20 Driftstöd för bio-CCS

Tabell 3.59 Anslagsutveckling 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	15 000[1]	Utgiftsprognos	9 904
2023	**Förslag**	**25 000**		
2024	Beräknat	25 000		
2025	Beräknat	25 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till ett driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) i form av omvänd auktionering. Anslaget får även användas för utgifter för administration av stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.60 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**15 000**	**15 000**	**15 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	10 000	10 000	10 000
varav BP23	*10 000*	*10 000*	*10 000*
– Förstärkning av driftstöd för bio-CCS	*10 000*	*10 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 000**	**25 000**	**25 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen intensifierar arbetet med koldioxidinfångning och därför ökas anslaget med 10 miljoner kronor för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 25 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 25 000 000 kronor respektive 25 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 000 kronor 2026–2046

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att kunna ingå fleråriga åtaganden för avskiljning, infångning och lagring av koldioxid från förnybara källor (bio-CCS) fram till och med 2046. Ambitionen är att en första omvänd auktion inleds 2023. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:20 *Driftstöd för bio-CCS* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 000 kronor 2026–2046.

Tabell 3.61 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:20 Driftstöd för bio-CCS

Tusental kronor

	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2026–2046
Ingående åtaganden			
Nya åtaganden		36 000 000	
Infriade åtaganden			-36 000 000
Utestående åtaganden		36 000 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**36 000 000**	**36 000 000**	

3.26.21 1:21 Kompetenslyft för klimatomställningen

Tabell 3.62 Anslagsutveckling 1:21 Kompetenslyft för klimatomställningen

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	100 000[1]	Utgiftsprognos	99 038
2023	**Förslag**	**50 200**		
2024	Beräknat	81 200		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbildningsinsatser och kompetenshöjande åtgärder som syftar till att möta arbetsmarknadens efterfrågan på kompetenser för att klara klimatomställningen och nå en cirkulär ekonomi.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.63 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:21 Kompetenslyft för klimatomställningen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**100 000**	**100 000**	**100 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-49 800	-18 800	-100 000
varav BP23	*-49 800*	*-18 800*	
– Kortare tillståndsprocesser vindkraft till havs	*-18 800*	*-18 800*	
– Tillfälligt tillskott till SMHI för ökade medlemsavgifter till internationella. organisationer	*-23 500*		
– Övervakning och rapportering av verkliga utsläpp	*-7 500*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**50 200**	**81 200**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas även med 18,8 miljoner kronor för 2023 för att finansiera ökning av anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse. För 2024 beräknas anslaget minska med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 23,5 miljoner kronor för 2023 för att finansiera ökning av anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* inom utgiftsområde 20.

Anslaget minskas med 7,5 miljoner kronor för 2023 för att finansiera ökning av anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen föreslår att 50 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Kompetenslyft för klimatomställningen* för 2023. För 2024 beräknas anslaget till 81 200 000 kronor och för 2025 till 0 kronor.

3.26.22 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2023–2025 godkänns som en riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Naturvårdsverkets investeringsplan för samhällsinvesteringar planeras till 4 650 miljoner kronor för perioden 2023–2025.

Investeringarna som avser samhällsändamål avser främst förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden som avses skyddas enligt miljöbalken. Investeringar avser även nyuppförande av naturum och andra byggnader som används bl.a. för informationsändamål samt renovering av befintligt byggnadsbestånd i skyddade områden. Investeringsplanen framgår av följande tabell.

Tabell 3.64 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**1 656**	**1 690**	**1 050**	**1 050**	**600**	**2 700**
Skydd av värdefull natur (del av 1:14)	1 628	1 631	1 000	1 000	550	2 550
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur (del av 1:3 ap.2)	28	59	50	50	50	150
varav investeringar i anläggningstillgångar	*240*	*209*	*150*	*150*	*150*	*450*
– byggnader, mark och annan fast egendom	*240*	*209*	*150*	*150*	*150*	*450*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**1 656**	**1 690**	**1 050**	**1 050**	**600**	**2 700**
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	28	59	50	50	50	150
Anslag 1:14 Skydd av värdefull natur	1 628	1 631	1 000	1 000	550	2 550
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**1 684**	**1 832**	**750**	**650**	**550**	**1 950**
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	1 684	1 832	750	650	550	1 950
varav investeringar i anläggningstillgångar						
Finansiering vidmakthållande	**1 684**	**1 832**	**750**	**650**	**550**	**1 950**
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	1 684	1 832	750	650	550	1 950
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**3 340**	**3 522**	**1 800**	**1 700**	**1 150**	**4 650**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**240**	**209**	**150**	**150**	**150**	**450**

4 Miljöforskning

4.1 Mål för området

Mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt (prop. 2016/17:50, bet. 2016/17:UbU12, rskr. 2016/17:208).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den samlade forskningspolitiken redovisas i utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Delar av den miljö- och klimatrelaterade forskningen inom utgiftsområde 20 redovisas under avsnitt 3. Forskningsrådets för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) verksamhet finns även redovisad under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

4.3 Resultatredovisning

Formas är den myndighet som fördelar mest medel till miljö- och klimatforskning inom utgiftsområde 20. Forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Sveriges geotekniska institut och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) redovisas under aktuella miljökvalitetsmål i avsnitt 3 Miljöpolitik. Forskning som innehåller miljö- och klimatfrågor finansieras även av bl.a. Verket för innovationssystem (Vinnova) (utg.omr. 24), Vetenskapsrådet (utg.omr. 7), Statens energimyndighet (utg.omr. 21) och Trafikverket (utg.omr. 22).

4.3.1 Fördelning av forskningsmedel

Under 2021 betalade Formas ut ca 1 782 miljoner kronor, varav ca 1 059 miljoner kronor från utgiftsområde 20. Av de utbetalade medlen avsåg ca 1 477 miljoner kronor projekt som beviljats medel genom Formas utlysningar, medan ca 117 miljoner kronor utgjorde bidrag till andra finansiärers utlysningar. Cirka 44 procent av Formas sammanlagda medel gick till projekt inom miljö och ca 27 procent gick till projekt inom samhällsbyggande.

Under 2021 betalades ca 72 procent av medlen ut till universitet och högskolor, medan 15 procent gick till forskningsinstitut, 8 procent till övriga statliga myndigheter och 2 procent till företag. Utbetalningen av medel till företag har ökat de senaste åren, vilket beror på att den riktade finansieringen av strategiska innovationsprogram har ökat.

Formas beviljade medel inom utgiftsområde 20 som omfattade ca 1 088 miljoner kronor. Beviljandegraden ökade 2021 något jämfört med 2020, men låg fortfarande lågt jämfört med tidigare år (se tabell 4.1). Detta förklaras huvudsakligen med att antalet ansökningar har ökat samtidigt som projektstorleken har ökat, bl.a. genom att fler projekt beviljats för en period av fyra år.

Tabell 4.1 Antal handlagda respektive beviljade ansökningar 2019–2021

Antal

	2019	2020	2021
Antal beviljade ansökningar	443	411	426
Totalt handlagda ansökningar	2144	2529	2323

Bland de ansökningar som Formas beviljade under 2021 var andelen projekt med kvinnlig huvudsökande 48 procent (se tabell 4.2). Denna andel motsvarar ungefär könsfördelningen i ansökningarna. Samtidigt har andelen kvinnor bland sökande ökat något sedan 2019. Formas ingår i regeringens utvecklingsprogram Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM). Under 2021 redovisades en inriktning för arbetet under perioden 2022–2025. Arbetet fokuserar bl.a. på att integrera jämställdhet i effektmålen för verksamhetsutveckling och forskningsfinansiering. Formas arbetar också för att bidra med kunskap som belyser förutsättningar och villkor för olika grupper i samhället samt att samverka med andra för ett jämställt forsknings- och innovationssystem.

Tabell 4.2 Utfallet för huvudsökande, mottagna och beviljade ansökningar könsuppdelat, i Formas utlysningar 2019–2021

Procentandel kvinnliga/manliga huvudsökande

	2019	2020	2021
Beviljade ansökningar	50/50	47/53	48/52
Totalt handlagda ansökningar	43/57	45/55	46/54
Beviljade medel	52/48	49/51	47/53

Cirka 43 procent av medlen har fördelats genom öppen utlysning, där de sökande formulerar sina egna frågeställningar utifrån forskningsbehov som de själva har identifierat. Utöver den öppna utlysningen fördelades medel till största del i olika tematiska utlysningar. De flesta tematiska utlysningar gjordes som en del av särskilda uppdrag från regeringen (se avsnitt 4.3.2). Andelen beviljade medel för innovationsstöd och stöd till samverkan och nyttiggörande ökar.

Formas har under 2021 fortsatt sitt internationella arbete. Formas har både genomfört utlysningar enskilt och deltagit i utlysningar i samverkan med andra länder och internationella organisationer för att gemensamt möta samhällsutmaningar på bl.a. migrationsområdet kopplat till klimatförändringen och inom hållbar konsumtion och produktion. Under 2021 har Formas bl.a. lett förberedelser för en global utlysning med fokus på låg- och medelinkomstländer och på nyttiggörande, innovation och implementering av Agenda 2030. Formas var delansvarig för Sveriges officiella sidoevent under FN:s högnivåpolitiska forum för hållbar utveckling, HLPF, i juli 2022, med huvudfokus på mål 14. Den forskning Formas finansierat 2021 adresserar samtliga mål i Agenda 2030, med viss tonvikt på mål 11, 12 och 13.

Formas har under 2021 varit expertmyndighet för två av de sex forskningskluster som ingår i EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont Europa (2021–2027), vilka täcker områdena klimat, energi och mobilitet respektive livsmedel, bioekonomi, naturresurser, jordbruk och miljö. Formas deltar aktivt i samfinansierade partnerskap som planeras eller har påbörjats inom Horisont Europa, och arbetar genom olika nationella utlysningar med att skapa förutsättningar för svenska aktörer att medverka i EU:s utlysningar. Under 2021 har EU-programmets särskilda uppdragsområden påbörjats inom bl.a. klimatanpassning samt hav och vatten.

4.3.2 Programsatsningar

Formas har i uppdrag att genomföra tioåriga nationella forskningsprogram på områdena klimat, hållbart samhällsbyggande, hav och vatten samt livsmedel. Under 2021 startade programmet om hav och vatten med en utlysning om Blå innovation, vilken kopplar till Formas uppdrag om FN:s årtionde för havsforskning och även till kommande utlysningar inom ramen för EU-programmet. Programmet aviserades i prop. 2020/21:60 *Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige* och totalt fördelades 30 miljoner kronor genom programmet 2021. Planeringen av de nationella forskningsprogrammen om klimat respektive hållbart samhällsbyggande har reviderats under 2021 då dessa förstärkts i enlighet med den forskningspolitiska propositionen (prop. 2020/21:60). Formas fördelade under 2021 245 miljoner kronor inom det nationella forskningsprogrammet om klimat, vilket innebär en förstärkning med ca 115 miljoner kronor jämfört med 2020. Flera utlysningar har genomförts inom programmen eller gemensamt mellan de olika programmen.

Formas är värd för det strategiska innovationsprogrammet Smart Built Environment som under 2021 genomförde en öppen utlysning om digitalt samhällsbyggande i praktiken. Därutöver beviljades medel för två strategiska projekt inom digitalisering och artificiell intelligens. Formas har, tillsammans med Vinnova och Energimyndigheten, i uppdrag att utveckla arbetet med strategiska innovationsprogram för transformativ omställning och hållbar utveckling.

4.3.3 Kommunikation och analysarbete

Formas genomför årligen en särskild kommunikationsutlysning. Under 2021 beviljades bl.a. medel till digitalt utbildningsmaterial om klimatförändringar i Östersjön och forskningsbaserad kunskapsförmedling till beslutsfattare inom hållbart samhällsbyggande. Formas har även genomfört kommunikationsinsatser på egen hand och tillsammans med andra, bl.a. webbtidningen Extrakt, Agenda 2030-konferensen, Mål 11-konferensen, seminarier om hållbart samhällsbyggande och om klimat.

Rådet för evidensbaserad miljöanalys på Formas har under 2021 färdigställt sin första systematiska kunskapssammanställning. Den har titeln *Hur påverkas innehållet av organiskt kol i jordbruksmark av olika växtföljder?* Arbete pågick med ytterligare fem sammanställningar, vilka samtliga planeras bli färdiga under 2022 [uppdateras vid behov]. Formas har intensifierat dialogen med användare av analyserna för att främja att resultaten kommer till användning.

Klimatpolitiska rådets verksamhet finansieras från Formas förvaltningsanslag.

4.3.4 Stiftelser verksamma inom området

Stiftelsen institutet för vatten- och luftvårdsforskning (SIVL) får bidrag från Formas forskningsanslag samt från Naturvårdsverkets forskningsanslag för basfinansiering och samfinansierad forskning vid IVL Svenska miljöinstitutet AB. Forskningen samfinansieras t.ex. med aktuell bransch, näringsliv eller EU. För 2021 disponerade SIVL 47 miljoner kronor i statlig finansiering varav 37 miljoner kronor för samfinansierad forskning vid IVL. Genom samfinansiering med näringsliv och EU resulterade detta i ett totalt utfall för forskningsfinansiering på 79 miljoner kronor. Under 2021 har IVL bl.a. genomfört samfinansierade projekt om utsläpp av PFAS från avfallsförbränningsanläggningar, fastighetsbranschens klimatpåverkan och kväverening i kallt klimat.

Stockholm Environment Institute (SEI) har för verksamhetsåret 2021 mottagit 34 miljoner kronor via Formas forskningsanslag för basfinansiering och samfinansierad

forskning. SEI har använt 9 miljoner kronor till samfinansierad forskning. Detta har gjort det möjligt för SEI att samverka inom EU-finansierade forskningsprojekt och med andra finansiärer som kräver samfinansiering. Under året har 18 nya projekt tilldelats samfinansiering, bl.a. inom initiativet Trase för metoder och analyser om hur internationell varuhandel och värdekedjor bidrar till avskogning, klimatförändringen och andra miljöproblem.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Formas verksamhet håller hög kvalitet och den forskning som finansieras av Formas har stor betydelse för miljöarbetet, regeringens nationella och internationella miljöpolitik samt genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling även globalt. Samarbetet med berörda aktörer med att fastställa forskningsagendor inom de nationella forskningsprogrammen och de strategiska innovationsprogrammen, bidrar till långsiktighet och strategisk planering utifrån samhällsutmaningar. Kopplingen mellan nationell och internationell forskning har stärkts. Formas ansvarsområden inom Horisont Europa matchas väl av de nationella satsningar som följer av prop. 2020/21:60 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige, och Formas tar väl om hand de möjligheter som finns till synergier mellan det nationella och det internationella arbetet. Formas pågående arbete med att utveckla resultatredovisningen utifrån effektmål för verksamheten bidrar till styrningen och uppföljningen av forskningspolitiken.

Rådet för evidensbaserad miljöanalys är ett verktyg för att öka tillgängligheten till miljöforskningens resultat och för att stödja arbetet med de svenska miljömålen. Arbetet har nu gått in i en fas där kunskapssammanställningar slutförs och understöder utformningen av effektiva miljö- och klimatåtgärder.

Regeringen bedömer att de olika finansiärerna och utförarna av miljöforskning kompletterar varandra väl och bidragit till att täcka behovet av underlag inom hela miljöområdet. De olika stödformerna och inriktningarna som finansiärerna haft har varit viktiga för att balansera behovet av långsiktig kunskapsförsörjning, bibehållen nationell forskningskompetens på området och lösningar på aktuella miljöproblem (s.k. behovsmotiverad forskning).

4.5 Politikens inriktning

Miljöforskningen driver på och utvecklar klimat- och miljöpolitiken och stärker därigenom Sveriges förmåga att hantera samhällsutmaningar. Miljöforskningen är viktig för att kunna nå de nationella miljökvalitetsmålen och för Sveriges genomförande av Agenda 2030. Klimat- och miljöutmaningen kräver att universitet, högskolor, näringsliv, offentlig sektor och civilsamhälle arbetar tillsammans mot gemensamma mål.

Formas har en central roll i förverkligandet av forskningspolitiken. Analysverksamheten vid Formas är viktig för utformningen av effektiva miljö- och klimatåtgärder. Formas uppdrag har förstärkts och utökats i samband med den forsknings- och innovationspolitiska propositionen (prop. 2020/21:60, bet. 2020/21:UbU16, rskr. 2020/21:254). Detta förväntas leda till ytterligare fördjupad samverkan mellan forskningsfinansiärer och till att synergier uppnås mellan nationell och internationell forskning, bl.a. inom ramen för EU:s ramprogram för forskning och innovation (Horisont Europa). Riksdagen beslutade att för 2022 öka Formas anslag ytterligare, med inriktning mot det nationella forskningsprogrammet för hav och

vatten, såsom aviserats i prop. 2020/21:60. För budgetåret 2023 ökas forskningen för hav och vatten ytterligare i linje med propositionen.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

2021	Utfall	103 570	Anslagssparande	591
2022	Anslag	128 163[1]	Utgiftsprognos	129 001
2023	**Förslag**	**132 389**		
2024	Beräknat	134 246[2]		
2025	Beräknat	136 763[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 131 337 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 131 337 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell.4 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 20221	**128 163**	**128 163**	**128 163**
Pris- och löneområkning[2]	4 317	7 251	9 790
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-91	-1 168	-1 190
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**132 389**	**134 246**	**136 763**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 132 389 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 134 246 000 kronor respektive 136 763 000 kronor.

4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

2021	Utfall	1 067 183	Anslagssparande	-514
2022	Anslag	1 104 908[1]	Utgiftsprognos	1 103 671
2023	**Förslag**	**1 107 408**		
2024	Beräknat	1 107 408		
2025	Beräknat	1 107 408		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 104 908**	**1 104 908**	**1 104 908**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 500	2 500	2 500
varav BP23	*-7 500*	*-7 500*	*-7 500*
– Atomansvarighet Riksgäldskontoret	*-7 500*	*-7 500*	*-7 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 107 408**	**1 107 408**	**1 107 408**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 7,5 miljoner kronor 2023 för att finansiera ökning av anslag 1:12 *Riksgäldskontoret* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, med anledning av myndighetens nya uppgifter och arbete med tillsyns- och prövningsansvar av anläggningshavares och transportörers ekonomiska säkerhet vid händelse av radiologiska olyckor. Anslaget beräknas minska med motsvarande belopp fr.o.m. 2024 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 1 107 408 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad: Forskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 107 408 000 kronor respektive 1 107 408 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor för 2024–2029.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av de forskningsprojekt som Formas finansierar är fleråriga. För att underlätta planeringen och kunna teckna avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Bemyndigandet för 2023 föreslås öka med 200 miljoner kronor jämfört med 2022. Myndighetens långsiktiga åtaganden beräknas öka successivt, framför allt mot bakgrund av att fler utlysningar än tidigare sträcker sig över fyra år i stället för som tidigare tre år samt att Partnerskapsprogrammen inom det nyligen startade europeiska ramprogrammet, Horisont Europa, kommer att vara både längre och större. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor för 2024–2029.

Tabell 4.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2029
Ingående åtaganden	1 405 201	1 669 244	1 950 000			
Nya åtaganden	1 237 315	1 375 768	1 353 694			
Infriade åtaganden	-973 272	-1 095 012	-1 103 694	-1 100 000	-850 000	-250 000
Utestående åtaganden	1 669 244	1 950 000	2 200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 000 000**	**2 000 000**	**2 200 000**			

Bilaga 1 Klimatredovisning

Innehållsförteckning

1 Inledning ... 3
1.1 Sveriges klimatpolitiska ramverk och Sveriges klimatmål ... 3
1.2 Klimatredovisningens innehåll och disposition ... 4

2 Den historiska utsläppsutvecklingen ... 4
2.1 Utsläppsutvecklingen i Sverige ... 5
2.2 Utsläppsutvecklingen inom EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS) ... 6
2.2.1 Industrin inom EU ETS ... 6
2.2.2 El- och fjärrvärmeproduktion inom EU ETS ... 8
2.2.3 Inrikes flyg ... 9
2.3 Utsläppsutveckling inom inrikes transporter (exklusive inrikes flyg) ... 9
2.4 Utsläppsutveckling inom ESR-sektorn ... 10
2.4.1 Jordbruk ... 11
2.4.2 Arbetsmaskiner ... 12
2.4.3 Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför EU ETS ... 12
2.4.4 Bostäder och lokaler ... 12
2.4.5 Produktanvändning och övrigt ... 12
2.4.6 Avfall ... 13
2.5 Utveckling av utsläpp som inte ingår i etappmålen ... 13
2.5.1 Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) ... 13
2.5.2 Utsläpp från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart ... 14
2.5.3 Konsumtionsbaserade utsläpp ... 15

3 Beslut och dess effekter på växthusgasutsläppen ... 16
3.1 Tillkännagivandet kopplat till arbetet med klimateffektbedömningar ... 16
3.2 Beslut som påverkar utsläpp inom EU ETS ... 17
3.2.1 Övergripande beslut med fokus på EU ETS ... 17
3.2.2 Industri inom EU ETS ... 18
3.2.3 Inrikes flyg ... 19
3.3 Beslut och förslag relaterade till ESR-sektorn ... 20
3.3.1 Övergripande beslut med fokus på ESR-sektorn ... 20
3.3.2 Inrikes transporter och arbetsmaskiner ... 20
3.3.3 Jordbruk ... 26
3.4 Sektorsövergripande beslut ... 26
3.5 Beslut och förslag relaterade till kompletterande åtgärder ... 27
3.6 Sammanfattning av kvantifierade effektbedömningar ... 29

4 Scenarier och utsläppsgap i förhållande till etappmålen ... 30
4.1 Det långsiktiga målet till 2045 – hela ekonomin ... 31
4.2 Utsläppsgap till 2020 – ESD-sektorn ... 32
4.3 Utsläppsgap till 2030 och 2040 – ESR-sektorn ... 32
4.4 Utsläppsgap till ESR- och LULUCF-åtaganden 2030 ... 33
4.5 Etappmålet 2030 - inrikes transporter ... 34
4.6 Scenarier för den handlande sektorn ... 35

5 Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet ... 35
5.1 Budgetpropositionen 2023 ... 36

5.1.1 Aviseringar och förslag i budgetpropositionen 2023 och höständringsbudgeten 2022 ... 36
5.1.2 Effekter av några reformer i denna proposition ... 38
5.2 Utredningar och uppdrag som är relevanta för klimatomställningen ... 40
5.2.1 Snabbare miljötillstånd för industrin och elektrifieringen ... 40
5.2.2 Energi- och elförsörjning ... 41
5.2.3 Snabbare klimatomställning i transportsektorn ... 42
5.2.4 Underlag till nästa klimathandlingsplan ... 43
5.2.5 Förbättrade klimateffektbedömningar ... 43
5.2.6 Hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi ... 44
5.3 EU:s förslag ... 45
5.3.1 Fit For 55-paketet ... 45
5.3.2 REPowerEU ... 46
5.3.3 Övriga förslag av betydelse i flera sektorer ... 47

6 Klimatpolitiska rådets rapport 2022 ... 48

1 Inledning

1.1 Sveriges klimatpolitiska ramverk och Sveriges klimatmål

I juni 2017 beslutade riksdagen om ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320) som omfattar nya klimatmål, en klimatlag och inrättandet av ett klimatpolitiskt råd. Enligt klimatlagen (2017:720) ska regeringen årligen presentera en klimatredovisning i budgetpropositionen.

Det svenska klimatarbetet bidrar till att nå Parisavtalet, generationsmålet och miljökvalitetsmålen inom miljömålssystemet. Riksdagen har beslutat att miljökvalitetsmålets precisering ligger i linje med Parisavtalets temperaturmål, vilket innebär att den globala uppvärmningen ska hållas långt under två grader Celsius och ansträngningar göras för att hålla ökningen under 1,5 grader jämfört med förindustriell nivå.

Riksdagen har inom ramen för det klimatpolitiska ramverket antagit ett långsiktigt mål som innebär att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär att utsläppen av växthusgaser från svenskt territorium exklusive markanvändningssektorn ska vara minst 85 procent lägre senast år 2045 än utsläppen år 1990. Så kallade kompletterande åtgärder kan användas för att få ned utsläppen till nettonoll och kompensera för möjliga kvarvarande utsläpp 2045. Därefter kommer kompletterande åtgärder vara nödvändiga för att nå nettonegativa utsläpp.

Riksdagen har också antagit etappmål som omfattar utsläpp av växthusgaser i den så kallade ESR-sektorn (ESD fram till 2020), det vill säga de utsläpp som varken ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) eller som omfattas av s.k. LULUCF-förordningen som reglerar utsläpp och upptag från skog och mark. I ESR-sektorn ingår framför allt utsläpp från inrikes transporter, arbetsmaskiner och jordbruket. Etappmålen lyder:

– Utsläppen år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990.
– Utsläppen senast år 2030 bör vara minst 63 procent lägre än utsläppen år 1990.
– Utsläppen senast år 2040 bör vara minst 75 procent lägre än utsläppen år 1990.

Till 2030 finns även ett sektorspecifikt etappmål som lyder:

– Utsläppen från inrikes transporter, förutom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010.

För att nå det långsiktiga målet till 2045 och etappmålen för 2030 och 2040 får kompletterande åtgärder tillgodoräknas i enlighet med internationellt beslutade regler. Sådana åtgärder får användas för att klara högst åtta procentenheter för etappmålet till 2030, två procentenheter för etappmålet till 2040 och 15 procentenheter för det långsiktiga målet till 2045. Det motsvarar 3,7 miljoner ton 2030, 0,9 miljoner ton 2040 och 10,9 miljoner ton 2045. Dessa åtgärder behövs också för att nå negativa nettoutsläpp efter 2045. Som kompletterande åtgärder får framför allt följande räknas:

– ökat nettoupptag av växthusgaser i skog och mark
– avskiljning och lagring av koldioxid med biogent ursprung, så kallad bio-CCS
– verifierade utsläppsminskningar genom investeringar utanför Sveriges gränser.

Diagram 1.1 Utsläpp av växthusgaser i Sverige 1990–2020 och etappmålen för miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

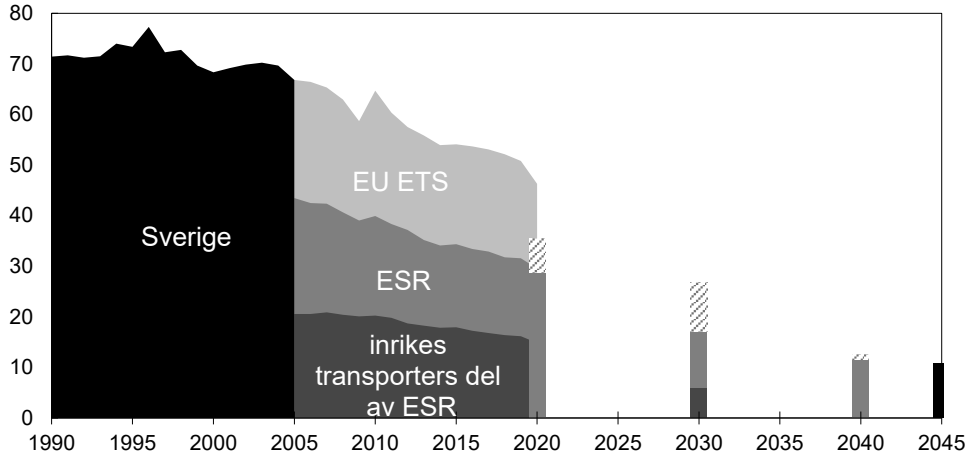

Anm.: Figuren illustrerar den historiska utsläppsutvecklingen 1990–2020, de tre etappmålen 2020, 2030 och 2040 för den icke handlande sektorn (ESR), etappmålet för inrikes transporter (exklusive flyg) till 2030 och det långsiktiga klimatmålet för de territoriella utsläppen till 2045. Etappmålen för ESR-sektorn och det långsiktiga klimatmålet kan till viss del uppfyllas genom kompletterande åtgärder, vilket visas med de randade delarna av staplarna. Behovet av kompletterande åtgärder ska kunna uppgå till högst 15 procentenheter 2045, vilket motsvarar högst elva miljoner ton koldioxidekvivalenter. För etappmålen inom den icke handlande sektorn får högst 8 procentenheter respektive 2 procentenheter utgöras av kompletterande åtgärder 2030 respektive 2040, vilket motsvarar 3,7 miljoner ton respektive 0,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

Källa: Naturvårdsverket.

1.2 Klimatredovisningens innehåll och disposition

Enligt 4 § klimatlagen ska regeringen varje år lämna en klimatredovisning till riksdagen i budgetpropositionen. Enligt klimatlagen ska klimatredovisningen omfatta

1. en redovisning av utsläppsutvecklingen
2. en redovisning av de viktigaste besluten inom klimatpolitiken under året och vad de besluten kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen, och
3. en bedömning av om det finns behov av ytterligare åtgärder och när och hur beslut om sådana åtgärder i så fall kan fattas.

Strukturen i denna klimatredovisning följer i huvudsak klimatlagens krav. Klimatredovisningen har tagits fram med stöd av underlag som Naturvårdsverket har lämnat till regeringen i mars 2022.

2 Den historiska utsläppsutvecklingen

Avsnittet redogör för den historiska utsläppsutvecklingen i Sverige, inklusive en förklaring av vilka styrmedel och åtgärder som har särskild betydelse för utsläppsutvecklingen samt indikatorer för omställningstakten i industrin och i transportsektorn. Redovisningen har huvudfokus på utvecklingen av de territoriella utsläppen i Sverige och de sektorer som ingår i etappmålen, baserat på officiell slutlig utsläppsstatistik till och med år 2020 och preliminär statistik för 2021. Slutlig statistik för 2021 presenteras i december 2022. I kapitlet beskrivs även utvecklingen i LULUCF-sektorn, utsläpp från internationella transporter, konsumtionsbaserade utsläpp samt exportens klimatnytta. Denna beskrivning bör ses som ett komplement till den officiella utsläppsstatistiken för att bättre visa på den fulla vidden av Sveriges klimatpåverkan.

2.1 Utsläppsutvecklingen i Sverige

År 2020 var Sveriges territoriella utsläpp av växthusgaser (utsläpp som sker inom Sveriges gränser) 46,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Ungefär en tredjedel av utsläppen kommer från inrikes transporter, en tredjedel från industrin och en tredjedel från andra sektorer, framför allt jordbruket, el- och fjärrvärmeproduktion samt arbetsmaskiner.

De territoriella utsläppen har minskat med 35 procent mellan 1990 och 2020. Jämfört med 2019 har utsläppen minskat med närmare 9 procent, framför allt på grund av den påverkan som covid-19-pandemin haft på vårt samhälle under 2020, men även mer bestående åtgärder såsom avveckling av kol- och torvanvändning i fjärrvärme-anläggningar, fortsatta fordonseffektiviseringar och en ökad användning av bio-drivmedel i transportsektorn har haft betydelse för utvecklingen. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket uppskattas utsläppen ha ökat under 2021 med ca 4 procent jämfört med 2020, vilket beror på en ekonomisk återhämtning inom industrin samt att 2021 var ett kallare år med större behov av uppvärmning än 2020. Utsläppen 2021 var dock 5,5 procent lägre än 2019 och 33 procent lägre än 1990.

De största bidragen till utsläppsminskningarna sedan 1990 kommer från uppvärmning av bostäder och lokaler. De främsta åtgärderna som har bidragit till detta är utbyggnaden av fjärrvärmenäten, ökad användning av biobränslen och övergången från oljeeldade värmepannor till både värmepumpar och fjärrvärme. Industrins utsläpp påverkas av konjunkturen och har minskat sedan 2010 på grund av en ökad användning av el och biobränslen i form av restprodukter från skogsindustrin samt energieffektivisering. Kvarvarande utsläpp från industrin består till mer än två tredjedelar av utsläpp relaterade till produktionsprocesser. För att minska den här typen av utsläpp krävs ny processteknik, ofta med el eller vätgas, vilket i sin tur kräver ökad tillförsel av el. Inom elproduktion och fjärrvärme har utsläppen minskat tack vare en snabb övergång till förbränning av biobränslen men även till avfall som har lägre utsläpp än kol och olja. Effektivare fordon och en ökad användning av bio-drivmedel har historiskt bidragit till minskade utsläpp från inrikes transporter. De senaste åren har försäljningen av laddbara fordon ökat markant och bidragit till en snabb elektrifiering, vilket även har minskat utsläppen under de senaste åren. Utsläppen från avfallsbehandling har minskat stadigt sedan 1990, vilket framför allt beror på kraftigt minskad deponering till följd av deponeringsförbudet som infördes i början av 2000-talet.

Ett ökat pris på koldioxid inom EU ETS, koldioxidskatten, EU:s koldioxidkrav för fordon, bonus–malus-systemet, reduktionsplikten samt investeringsstöden Klimat-klivet och Industriklivet hör till de styrmedel som har bidragit till utsläppsminskningar.

Diagram 2.2 Utsläpp av växthusgaser i Sverige 1990–2020 fördelat per sektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

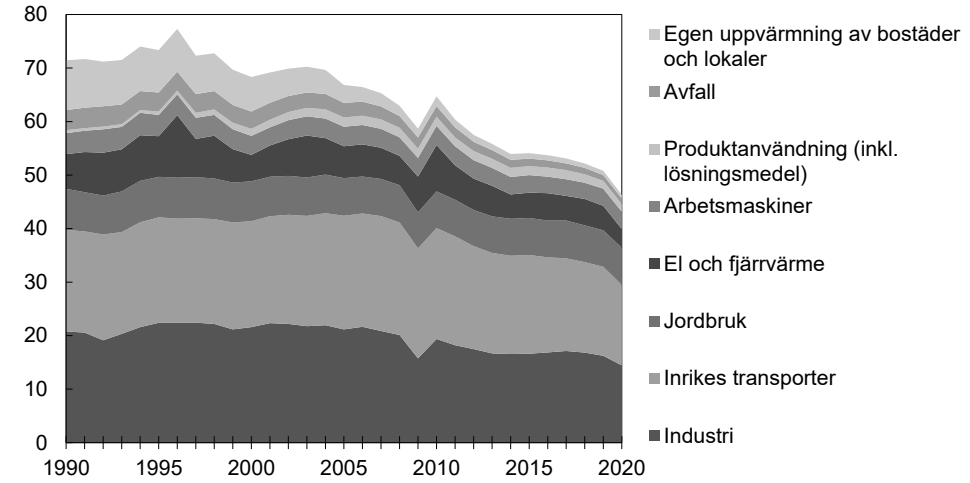

Källa: Naturvårdsverket.

2.2 Utsläppsutvecklingen inom EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS)

EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS) omfattar utsläpp från industrin, el- och värmesektorn, och flyg mellan destinationer inom det europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

Cirka 36 procent av Sveriges territoriella utsläpp omfattas av EU ETS. Utsläppen från svenska anläggningar inom EU ETS var 16,5 miljoner ton år 2020, varav 0,5 miljoner ton från inrikes flyg. Det innebär en rekordstor minskning på över 11 procent jämfört med föregående år eller med 27 procent sedan 2005. Minskningen var en följd av ett minskat energibehov och minskade utsläpp från industrierna till följd av pandemirelaterade produktionsminskningar, utfasning av fossila bränslen i el- och fjärrvärmesektorn och driftstopp i en större anläggning inom kemiindustrin. Den reform av EU ETS som beslutades 2018 har bidragit till att öka priset på utsläppsrätter. En översyn av EU ETS pågår nu. Kommissionens förslag på skärpningar i systemet har bidragit till att priset på utsläppsrätter ökat markant de senaste åren. Priset på utsläppsrätter inom EU ETS skapar incitament för kostnadseffektiva utsläppsminskningar. Enligt preliminär statistik har dock utsläppen ökat 11 procent under 2021, vilket beror på den ekonomiska återhämtningen, ökad elproduktion och ökad användning av fossila bränslen i el- och fjärrvärmesektorn på grund av en relativt kallare vinter. Utsläppen 2021 har ändå minskat med 12 procent jämfört med 2019 och med 21 procent sedan 2005.

Utöver EU ETS finns även en rad andra styrmedel, både på nationell nivå och på EU-nivå, som i olika utsträckning påverkar anläggningar som ingår i EU ETS. Framför allt handlar det om stöd till forskning, utveckling och demonstration, investeringsstödet Industriklivet, energi- och koldioxidskatt, EU:s Innovationsfond och de gröna kreditgarantier som regeringen införde 2021.

2.2.1 Industrin inom EU ETS

Nästan hela den svenska industrisektorns utsläpp, mer än 90 procent, ingår i EU ETS. Utsläppen i industrin kommer framför allt från ett fåtal större industrianläggningar inom järn- och stålindustri, mineralindustri, kemi-och raffinaderiindustri, gruvor och övrig metallindustri.

Industrisektorns samlade utsläpp, dvs. inklusive de utsläpp som inte ingår i EU ETS, uppgick till 14,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2020, vilket motsvarar nästan en tredjedel av Sveriges totala utsläpp. Dessa utsläpp hade år 2020 minskat med 30 procent jämfört med 1990 och med 13 procent jämfört med 2019, framför allt till följd av pandemirelaterade produktionsminskningar och driftstopp i en större kemianläggning till följd av en brand. Utsläppsminskningen sedan 1990 beror delvis på att biobränsleanvändningen har ökat och oljeanvändningen minskat, framför allt inom massa- och pappersindustrin, men även på att ny processteknik införts inom exempelvis kemiindustrin. Raffinaderier är den del av industrin som har ökat utsläppen mest sedan 1990 på grund av ökad produktion. Enligt preliminär statistik har industrins utsläpp ökat igen med 8 procent under 2021 på grund av ökad produktion.

Utsläppsminskningen sedan 1990 är mindre för industri som ingår i EU ETS än för industri som inte ingår i systemet. En förklaring till det är att svenska industrianläggningar som ingår i EU ETS hör till de mest effektiva inom branschen. De får därmed relativt lägre incitament genom EU ETS att minska sina utsläpp än mindre effektiva anläggningar i andra EU-länder. En annan anledning är att processrelaterade utsläpp, vilka kräver teknikskiften, dominerar bland svenska EU ETS-anläggningar men är ovanliga i den del av den svenska industrin som inte omfattas av EU ETS. En tredje förklaring är att priset på utsläppsrätter inom EU ETS historiskt har varit lägre än den svenska koldioxidskatten.

Diagram 2.3 Utsläpp av växthusgaser från industrin 1990–2020, fördelat per undersektor

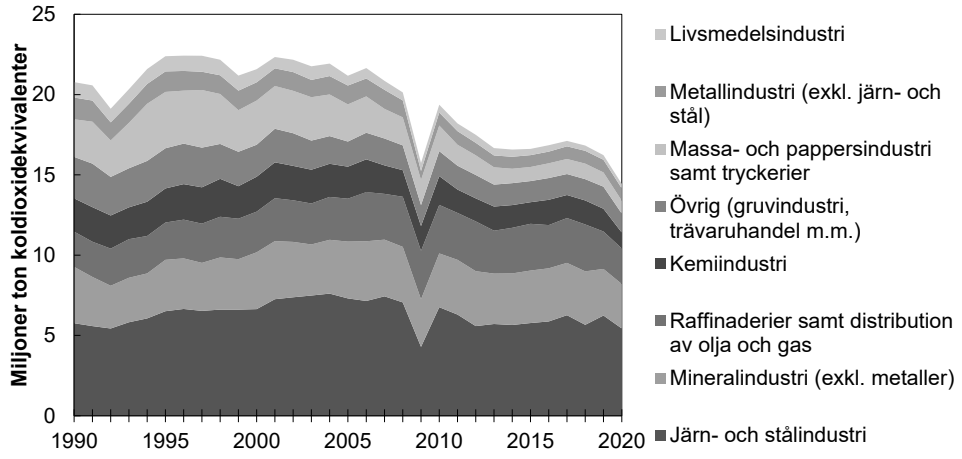

Källa: Naturvårdsverket.

Indikatorer för industrins omställning

Naturvårdsverket har tagit fram en indikator för att följa i vilken fas i klimatomställningen industrin står. Indikatorn baseras på en enkät till de elva mest utsläppsintensiva industrierna, vilka tillsammans står för ca 80 procent av industrins utsläpp. För motsvarande 32 procent av utsläppen av dessa 11 industrier saknas svar från industrierna. Naturvårdsverket har bland annat frågat i vilken fas i omställningen industrierna befinner sig och hur stor andel av utsläppen som befinner sig i respektive omställningsfas. Industrierna har totalt lämnat in tillståndsprövningar för att ställa om motsvarande 47 procent av utsläppen till alternativa processer med lägre utsläpp. Det innebär att en stor mängd industrier har kommit relativt långt i sin omställning. Detta beror bland annat enligt industrierna på att samtliga dessa aktörer har fått innovationsstöd i någon form samt att efterfrågan på koldioxidfria produkter har kommit långt.

Diagram 2.4 Indikator över 11 industriers utsläpp fördelad efter i vilken fas i omställningen som de befinner sig i

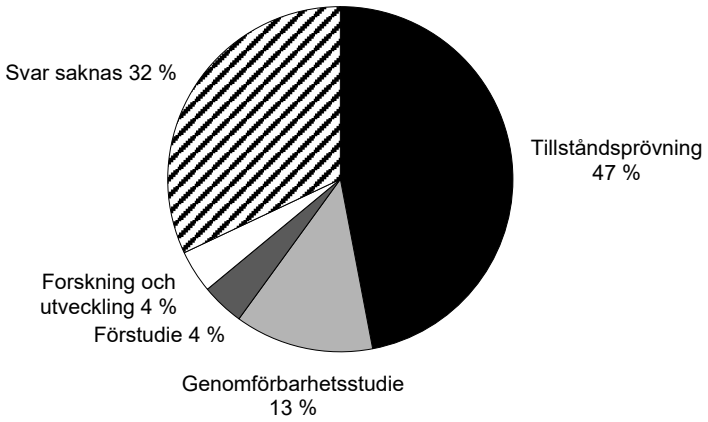

Anm.: Utsläpp från respektive 11 industrier som har tillfrågats (och som tillsammans står för 85 procent av industrins utsläpp) har tilldelats den fas det huvudsakliga omställningsalternativet befinner sig i och anges som en andel av dessa 11 industriers utsläpp.

Källa: Naturvårdsverket.

2.2.2 El- och fjärrvärmeproduktion inom EU ETS

Mer än 90 procent av utsläppen inom el- och fjärrvärmeproduktion ingår i EU ETS. Sveriges elproduktion är redan i dag i stor utsträckning fossilfri, men fortfarande används en del fossila bränslen främst i kraft- och fjärrvärmeproduktionen. Av de fossila bränslena i kraft- och värmeproduktionen är förbränning av avfall med plast är en betydande källa som också ökat kraftig sedan 1990. Utsläppen varierar generellt mellan åren, vilket främst beror på variationer i temperatur och nederbörd.

Totalt uppgick utsläppen av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion 2020 till 3,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket motsvarar en minskning om 23 procent jämfört med föregående år. Minskningen förklaras främst med att några större energianläggningar fasade ut återstående användning av kol och att användningen av energitorv minskade i sektorn. Till utvecklingen bidrog även ett ovanligt lågt uppvärmningsbehov under året på grund av milt väder. Enligt preliminär statistik har dessa utsläpp 2021 ökat med 13 procent jämfört med 2020, vilket beror på att 2021 var ett kallare år än 2020 med ökat behov av uppvärmning som följd.

Tack vare en övergång från fossila bränslen till restprodukter i form av biobränslen och avfall har utsläppen från fjärrvärmeproduktionen minskat med 46 procent sedan 1990. Detta trots att värmeproduktionen ökat under samma tid. Utsläppen från förbränning av avfall har dock också en inte försumbar och ökande klimatpåverkan eftersom en ansenlig del (40–50) procent av avfallet utgörs av fossilt material. Utsläppen från fossil plast har mer än tredubblats sedan 1990 och står 2020 för ca 80 procent av utsläppen från sektorn. Förbränning av fasta biobränslen i form av restprodukter från skogsindustrin redovisas i LULUCF-sektorn. Sverige har trots ökad avverkning ett högt och stabilt kolupptag i skogen sedan 1990.

Höjda energi- och koldioxidskatter har bidragit till utsläppsminskningen, samtidigt som merparten av sektorn omfattas av EU ETS-priset. På senare år har en kraftig utbyggnad av vindkraft - och i viss mån solkraft - skett i Sverige vilket inneburit ett elöverskott under större del av året.

Diagram 2.5 Utsläpp av växthusgaser från el- och fjärrvärmeproduktion 1990–2020, fördelat per undersektor

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

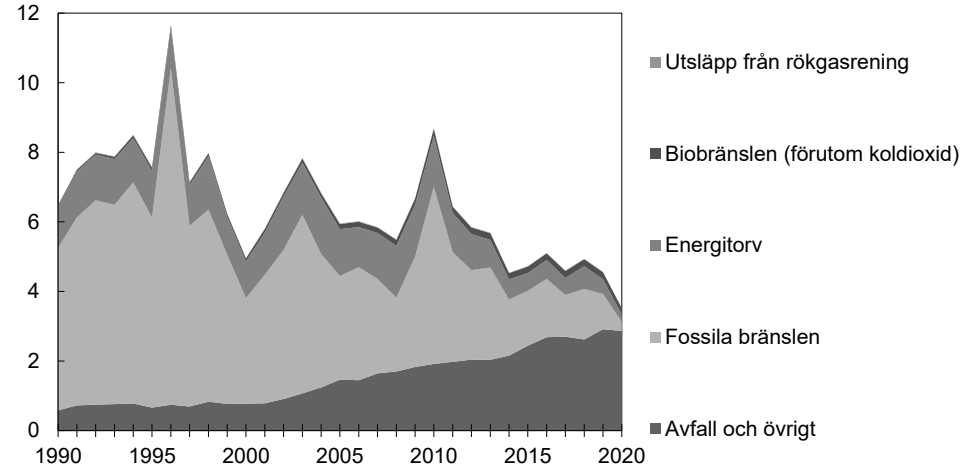

Källa: Naturvårdsverket.

2.2.3 Inrikes flyg

Koldioxidutsläpp från flyg inom EES ingår i EU ETS och därmed inte i etappmålet för inrikes transporter till 2030. Utsläppen från inrikes flyg var under 2020 ca 0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Detta motsvarar en minskning med 58 procent jämfört med 2019, till största delen beroende på minskat flygande under covid 19-pandemin. Utsläppstrenden var dock vikande även innan pandemin främst på grund av minskat flygresande. Utsläppen har sedan 1990 minskat med 71 procent. Sedan 1990 har flygplanen fått en högre beläggningsgrad och fler flygningar sker med bränslesnåla turbopropellerplan samt att tåget har tagit marknadsandelar från inrikesflyg. Flygoperatörer ingår sedan 2013 i EU ETS, vilket, tillsammans med införandet av skatten på flygresor 2018, har bidragit till de minskade utsläppen. På senare år har inblandning av fossilfria bränslen, s.k. biojetbränslen, inletts delvis som ett resultat av införandet av en s.k. reduktionsplikt för flyget. Dock ökar andelen biojetbränslen från väldigt låga nivåer.

2.3 Utsläppsutveckling inom inrikes transporter (exklusive inrikes flyg)

Utsläppen från inrikes transporter står för ungefär en tredjedel av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser och ungefär hälften av växthusgasutsläppen i ESR-sektorn (se nästa avsnitt).

Vägtrafiken står för den absolut största delen, ca 95 procent, av utsläppen från transporterna i landet, varav personbilar står för ungefär 63 procent medan tunga och lätta lastbilar för ungefär 30 procent. Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter (exklusive inrikes flyg) uppgick till 15,0 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2020, vilket är en minskning med 10 procent jämfört med året innan. Det beror framför allt på att personbilstrafiken sjönk med 8 procent i spåren av covid-19-pandemin samt att andelen förnybart i drivmedelsleveranser har ökat till 23 procent. Jämfört med 2010 har utsläppen minskat med 27 procent 2020. Utsläppen har minskat trots att trafikarbetet och personbilarnas vikt har ökat. Bl.a. EU:s koldioxidkrav på nya lätta och tunga vägfordon, bonus–malus-systemet samt stöd till laddstationer har bidragit till en ökad försäljning av laddbara fordon. Reduktionsplikten har även

bidragit till ökad andel förnybart. Energi- och koldioxidskatten är även styrmedel som stödjer omställningen mot minskade utsläpp.

Enligt preliminära siffror har utsläppen från inrikes transporter ökat med 1 procent under 2021 jämfört med 2020, vilket beror på att trafikarbetet steg igen efter covid-19-pandemin. Utsläppen ligger dock fortfarande 9 procent under 2019 års nivå.

Diagram 2.6 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter (exklusive koldioxidutsläpp från inrikes flyg) 1990–2020, fördelat per transportslag

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

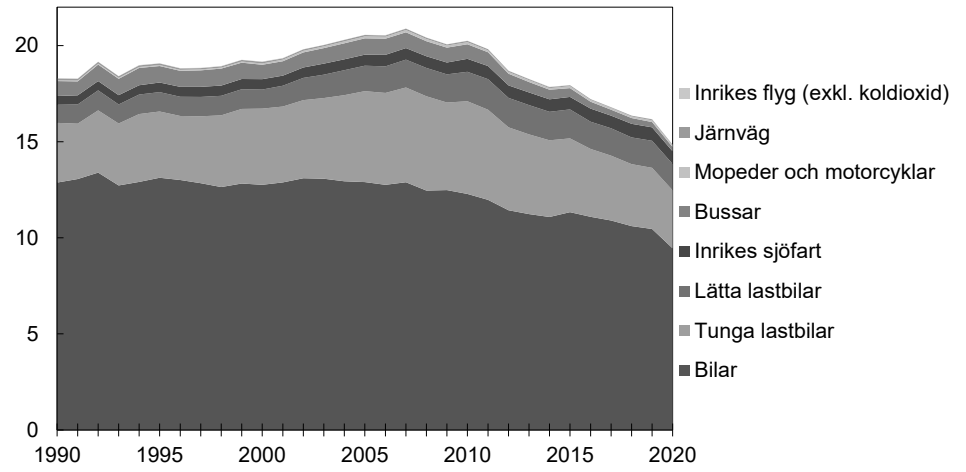

Källa: Naturvårdsverket.

Indikatorer för vägtransportsektorns omställning

Under 2021 utgjorde elbilar och laddhybrider över 43 procent av personbilsförsäljningen i Sverige, jämfört med 11 procent under 2019. Under första halvåret 2022 var andelen laddbara fordon ca 50 procent. Detta innebär att de genomsnittliga koldioxidutsläppen från nya bilar har minskat snabbt, från 120 gram CO_2/km 2019 till 88 gram CO_2/km 2021. Detta tack vare bl.a. EU:s koldioxidkrav och bonus–malus-systemet. Andelen förnybar energi i transportsektorn har även ökat till 32 procent 2020 bl.a. på grund av reduktionsplikten.

2.4 Utsläppsutveckling inom ESR-sektorn

Utsläpp från inrikes transporter, uppvärmning av bostäder och lokaler, avfallsbehandling samt industri- och energianläggningar utanför EU:s utsläppshandelssystem är de största utsläppskällorna inom ESR-sektorn.

Utsläppen av växthusgaser i ESR-sektorn var 29,6 miljoner ton 2020. Det är en minskning med 6 procent jämfört med 2019. Utsläppen har minskat med 36 procent jämfört med 1990 och med 32 procent jämfört med 2005. Utsläppsminskningar har skett inom samtliga sektorer. År 2021 minskade utsläppen med 1 procent jämfört med 2020 enligt preliminär statistik.

Utsläppsutvecklingen från inrikes transporter, som står för hälften av utsläppen i ESR-sektorn, beskrivs i avsnitt 2.3 ovan. I följande avsnitt redovisas utvecklingen för de övriga sektorerna som ingår i ESR-sektorn.

Diagram 2.7 Utsläpp av växthusgaser från ESR-sektorn 2005–2020, fördelat per sektor

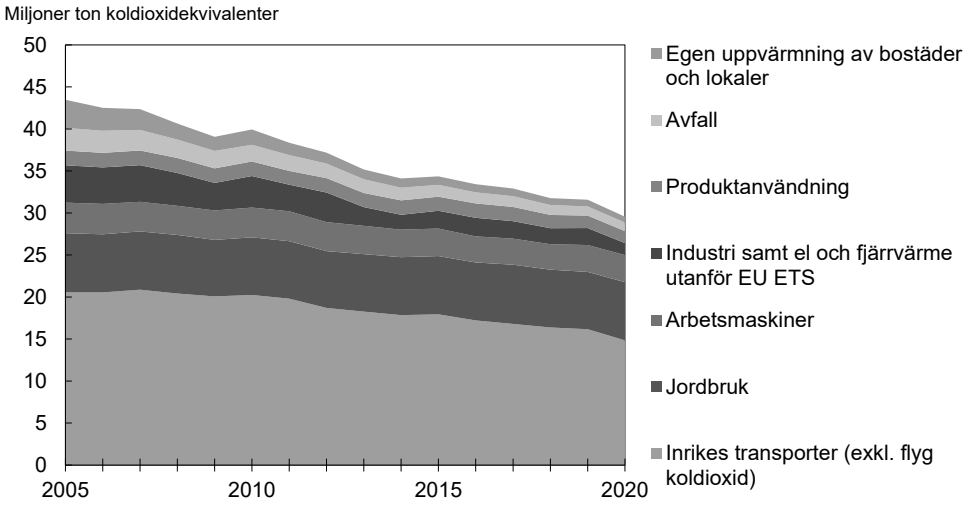

Källa: Naturvårdsverket.

2.4.1 Jordbruk

Jordbrukssektorns utsläpp består främst av metan och lustgas från djurens fodersmältning, gödselhantering och kväveomvandling i mark. År 2020 var utsläppen av växthusgaser från jordbrukssektorn 6,9 miljoner ton vilket motsvarar 15 procent av de samlade utsläppen av växthusgaser i Sverige. Utsläppen har minskat med 10 procent mellan 1990 och 2020. Mellan 2019 och 2020 har utsläppen från jordbruket ökat med 1,6 procent vilket främst beror på en ökad användning av mineralgödsel, som i sin tur bland annat beror på förväntad skörd. De främsta orsakerna till minskade utsläpp sedan 1990 är reducerad djurhållning (främst av mjölkkor och grisar) och i mindre utsträckning även minskad användning av mineralgödsel. Utsläppen har varit på en mer stabil nivå under den senaste tioårsperioden. Utsläpp från användning av fossila drivmedel i traktorer och andra arbetsmaskiner, från fossila bränslen till uppvärmning i lokaler samt kolförrådsförändringar på grund av markanvändning redovisas i andra sektorer.

Diagram 2.8 Utsläpp av växthusgaser från jordbruket 1990–2020, fördelat per utsläppskälla

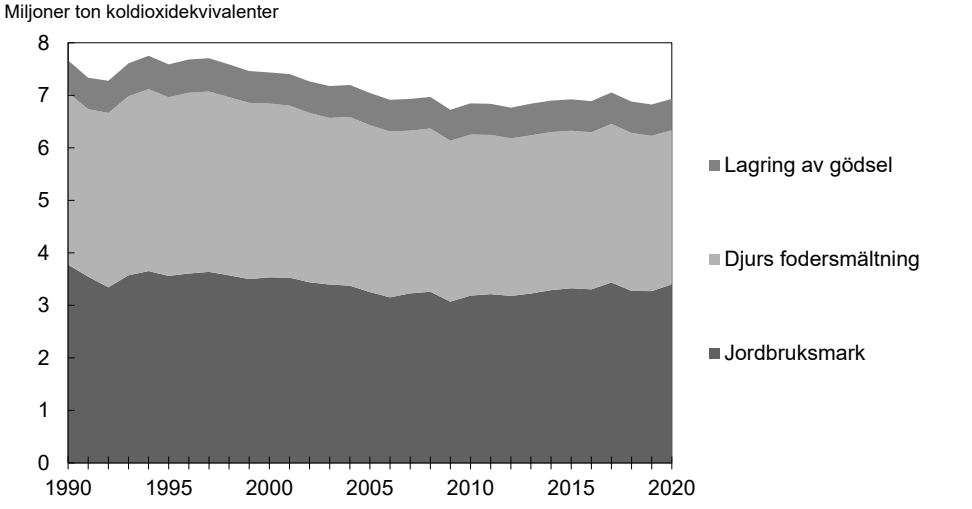

Källa: Naturvårdsverket.

2.4.2 Arbetsmaskiner

Arbetsmaskiner utgörs av arbetsredskap, däribland traktorer, kranar, grävmaskiner, gräsklippare, motorsågar och snöskotrar. Arbetsmaskinerna används bland annat för bygge och underhåll av vägar, bostäder och lokaler, men även för arbete inom industri, jord- och skogsbruk och fiske. Utsläppen från arbetsmaskiner var 3,2 miljoner ton 2020, vilket motsvarar 7 procent av Sveriges utsläpp. Jämfört med 1990 har utsläppen minskat med 18 procent. Jämfört med 2019 har utsläppen ökat med 0,6 procent på grund av att industriproduktionen har ökat. På senare år har utsläppen minskat till följd av en högre inblandning av biodrivmedel, vilket framför allt beror på att merparten av det drivmedel som används i arbetsmaskiner omfattas av reduktionsplikten. Drivmedel som används inom areella näringar omfattas av en återbetalning av delar av energi- och koldioxidskatten. En elektrifiering av arbetsmaskiner pågår, dock från mycket låga nivåer. Klimatpremien har under 2021 utvidgats för att omfatta en större del miljöarbetsmaskiner.

2.4.3 Industri samt el- och fjärrvärmeproduktion utanför EU ETS

Utsläpp av växthusgaser från industrin samt från el- och fjärrvärmeproduktion i ESR-sektorn var 2020 ca 1,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 68 procent jämfört med 1990 och med ca 30 procent jämfört med 2019. Utsläppen från industrin består framför allt av förbränningsutsläpp vid användning av fossila bränslen som naturgas, gasol och olja. Anledningen till utsläppsminskningen är konverteringar från fossila bränslen till fossilfri energi och värmepumpar, energieffektiviseringsåtgärder, samt att dessa verksamheter omfattas av koldioxidskatten där tidigare nedsättningar fasades ut under perioden 2011–2015. Även investeringsstöd från Klimatklivet har bidragit till denna utsläppsminskning.

2.4.4 Bostäder och lokaler

Sektorn omfattar växthusgasutsläpp från egen förbränning av bränslen för uppvärmning och varmvatten i bostäder och lokaler, inklusive lokaler i jordbruk och skogsbruk. Utsläppen av växthusgaser från bostäder och lokaler uppgick 2020 till 0,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är en minskning med 91 procent jämfört med 1990. Minskningen ägde rum i huvudsak under 1990-talet och beror på att egen uppvärmning med olja nästan helt har ersatts av främst fjärrvärme och värmepumpar, bl.a. till följd av höjda energi- och koldioxidskatter. Även olje- och elprisutvecklingen samt den faktiska tillgången till alternativ i form av framför allt värmepumpar, fjärrvärme och pelletspannor har på ett avgörande sätt bidragit till utvecklingen. Vid sidan av energiskatter påverkas sektorn även av styrmedel för ökad energieffektivitet främst i form av byggregler och produktkrav, de sistnämnda utgår framför allt från EU:s ekodesign- och energimärkningsdirektiv. Teknikupphandling av t.ex. värmepumpar och andra tekniker för ökad energieffektivitet har också haft betydelse. Sedan 2015 har även stöd inom Klimatklivet gått till investeringar i bränsle-konverteringar och i viss mån energieffektivisering i sektorn. Sektorns utsläpp fortsatte att minska med 2 procent 2020 jämfört med 2019 på grund av en fortsatt utfasning av fossila bränslen. Under 2021 beräknas utsläppen minska med 7 procent enligt preliminär statistik.

2.4.5 Produktanvändning och övrigt

Användning av att fluorerade gaser, s.k. f-gaser, och andra produkter ledde till utsläpp av växthusgaser motsvarande 1,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2020. Den största utsläppskällan är läckage av f-gaser i kylsystem, värmepumpar och

luftkonditioneringsanläggningar. Dessutom ingår i denna kategori koldioxidutsläpp från användning av smörjmedel, lösningsmedel och paraffin, samt mindre utsläpp av lustgas. Lösningsmedelsutsläpp kommer från t.ex. användning av målarfärg. Utsläppen är cirka tre gånger så stora jämfört med utsläppen 1990, framför allt på grund av att framför allt HFC ersatt ozonnedbrytande ämnen som började fasas ut efter att Montrealprotokollet trädde i kraft år 1989. Utsläppen av f-gaser har dock planat ut och till 2020 minskade de med 20 procent jämfört med utsläppstoppen som nåddes 2008. Det beror framför allt på EU:s F-gasförordning som infördes 2006 och skärpes 2015. Syftet med förordningen är att minska utsläppen med två tredjedelar mellan 2015 och 2030, inklusive en särskild begränsning av HFC. Europeiska kommissionen presenterade i april 2022 ett förslag som syftar till att skärpa F-gasförordningen ytterligare. Jämfört med 2019 har utsläppen 2020 fortsatt att minska med 4,1 procent på grund av att alternativa gaser används i allt större utsträckning.

2.4.6 Avfall

Utsläppen från avfallsbehandling har minskat med ungefär 67 procent jämfört med 1990 och motsvarar nu ca 1 miljon ton koldioxidekvivalenter. Två tredjedelar av utsläppen från avfallsbehandling kommer från avfallsdeponier. Utsläppen från avfallshanteringen har minskat med 73 procent sedan 1990 och med 6 procent jämfört med 2019. Under 2021 beräknas utsläppen ha minskat med ytterligare 4,5 procent. Utsläppsminskningen beror på flera faktorer, framför allt på att metanåtervinning från deponier har ökat samtidigt som deponerat organiskt avfall minskat. Deponiförbuden och beskattning av deponering av avfall som infördes i början av 2000-talet har bidragit till att minska metanutsläppen från deponier samt till att tillgängliggöra avfall för återvinning. Övriga styrmedel har även bidragit såsom regler om kommunal avfallsplanering, regler om producentansvar för vissa varor och stöd från Klimatklivet.

2.5 Utveckling av utsläpp som inte ingår i etappmålen

Enligt klimatlagen framgår att regeringen ska bedriva ett klimatpolitiskt arbete som syftar till att förhindra farlig störning i klimatsystemet. Det innebär att även utsläpp som idag inte omfattas av etappmålen men visar Sveriges globala klimatpåverkan bör följas upp. I detta avsnitt redogörs kortfattat för utsläpp och upptag från skog och markanvändning utsläpp från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart samt konsumtionsbaserade utsläpp.

2.5.1 Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF)

Utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) utgörs av skillnaden mellan inlagring av koldioxid (biomassatillväxt) och avgång (vid avverkning för t.ex. produktionen av fjärrvärme, massa och papper samt vid naturlig avgång). Enligt IPCC:s riktlinjer redovisas således inte koldioxidutsläpp från biomassa vid förbränning, utan i stället vid avverkning i LULUCF-sektorn för att undvika dubbelräkning. Dessutom ingår utsläpp och upptag av växthusgaser till och från mark.

Storleken på nettoupptaget påverkas framför allt av den årliga tillväxten i skogen, av avverkningsvolymen samt av olika typer av störningar, som exempelvis torka, bränder, stormar och insektsangrepp. Sedan länge uppvisar den svenska skogen ett nettoupptag, vilket beror på att tillväxten har varit större än avgången. Under 2020 uppgick det totala nettoupptaget inom LULUCF-sektorn till ca 40 miljoner ton koldioxid-

ekvivalenter. Sedan 1990 har nettoupptaget ökat något med ibland stora mellanårsvariationer. De största nettoupptaget sker genom inlagring av koldioxid i träden på skogsmark och mineraljord samt inlagringen av kol i avverkade träprodukter. De största nettoutsläppen sker från åkermark, där merparten sker på dikad torvmark, och mark som bebyggs. Dikade torvmarker på skogs- och jordbruksmark beräknas orsaka årliga utsläpp på runt nio miljoner ton koldioxidekvivalenter. Den statistiska osäkerheten är dock större för denna sektor jämfört med andra sektorer. Dessutom har skogsprodukter och jordbruksprodukter en viktig roll i att ersätta fossila bränslen och fossilintensiva material. Stöd till bl.a. fånggrödor och till återvätning av dikad torvmark är styrmedel som bidragit till bibehållen sänka.

Diagram 2.9 Nettoutsläpp och nettoupptag från sektorn markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF-sektorn) 1990–2020, per markkategori samt från avverkade träprodukter

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

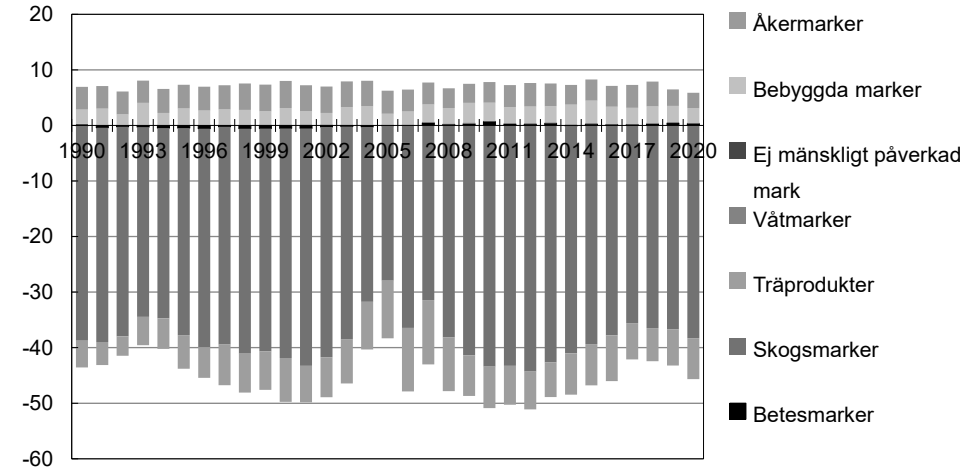

Källa: Naturvårdsverket.

2.5.2 Utsläpp från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart

Utsläppen från tankning i Sverige till utrikes flyg och sjöfart omfattas inte av nationella åtaganden om utsläppsminskningar, utan omfattas av globala klimatåtaganden inom de internationella flyg- respektive sjöfartsorganisationer under FN:s Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO) och Internationella sjöfartsorganisationen (IMO).

Överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart innebär t.ex. att transporteffektiviteten ökar och att de totala utsläppen av växthusgaser kan minska. Utsläppen från bränsle som tankats i Sverige till internationellt flyg och sjöfart uppgick till 9,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2020, varav 75 procent kommer från utrikes sjöfart. Utsläppen har ökat med 248 procent sedan 1990, vilket beror på att flygresor och godsfartygstransporter till sjöss har ökat, men även av att svenska bränsleproducenter har vunnit marknadsandelar bland annat då de var tidigt ute med att kunna erbjuda lågsvavelhaltigt bränsle. 2020 minskade utsläppen med ca 4 procent jämfört med 2019, vilket framför allt beror på att det internationella flygresandet minskade kraftigt till följd av covid-19-pandemin. Utsläpp från internationellt flyg inom EES omfattas även av EU ETS sedan 2012 vilket, tillsammans med skatten på flygresor som infördes 2018, har begränsat utsläppsökningen inom utrikes flyg. Över tid har både flygplan och fartyg blir energieffektivare och beläggningsgraden har ökat. Delar av utsläppen från internationell sjöfart föreslås av Europeiska kommissionen omfattas av EU ETS från 2025.

Diagram 2.10 Utsläpp av växthusgaser från tankning i Sveriges till utrikes flyg och sjöfart 1990–2020

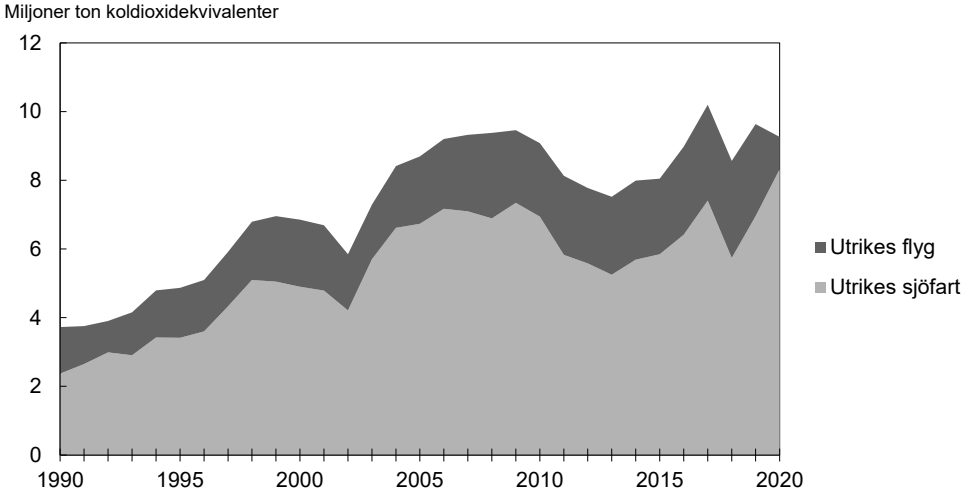

Källa: Naturvårdsverket.

2.5.3 Konsumtionsbaserade utsläpp

I statistiken över de konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser ingår utsläpp som uppstår både i Sverige och utomlands till följd av svensk konsumtion. Utsläppsberäkningarna på de konsumtionsbaserade utsläppen är förknippade med större osäkerheter än de territoriella utsläppen.

Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp uppgick till 92 miljoner ton 2019, vilket motsvarar 9 ton per person och är högt internationellt sett. Jämfört med 2008 har de konsumtionsbaserade utsläppen minskat med 16 procent trots att konsumtionen i ekonomiska värden har ökat. Ungefär 63 procent av de konsumtionsbaserade utsläppen uppstår utomlands. År 2019 har de konsumtionsbaserade utsläppen minskat med 4–6 procent jämfört med 2018, vilket beror på att utsläppen inom framför allt privat och offentlig konsumtion har minskat.

Diagram 2.11 Utsläpp av växthusgaser orsakade av svensk konsumtion, fördelat på utsläpp i Sverige och andra länder 2008–2019

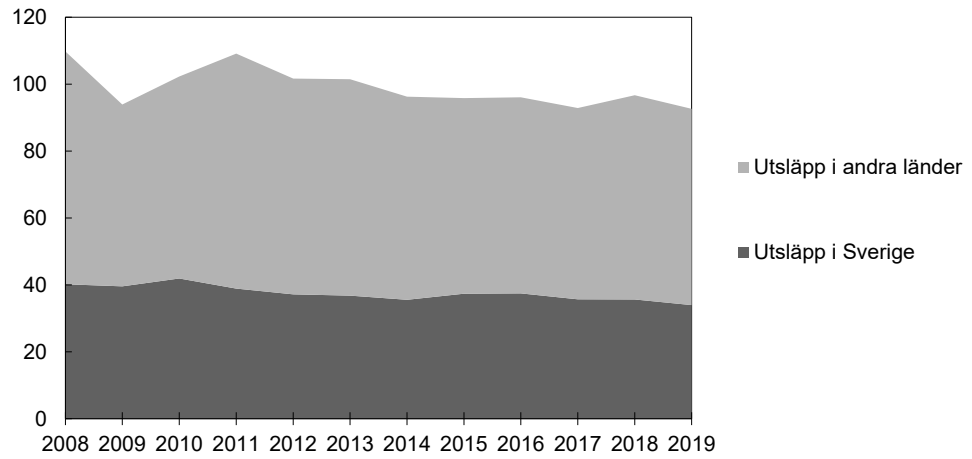

Källa: Naturvårdsverket.

Hushållen stod för ungefär 54 miljoner ton av de konsumtionsbaseradeutsläppen 2019 och uppstår till följd av hushållens konsumtion av framför allt livsmedel, transporter och boende. De resterande 38 miljoner ton av de konsumtionsbaserade utsläppen

2019 uppstod till följd av offentlig konsumtion och investeringar. Offentlig konsumtion motsvarar de varor och tjänster som exempelvis skolor, sjukhus och myndigheter köper in för att bedriva sin verksamhet. Investeringar motsvarar utsläpp kopplade framför allt till uppförandet av byggnader, tillverkning av maskiner och datorer.

3 Beslut och dess effekter på växthusgasutsläppen

Enligt klimatlagen ska klimatredovisningen redogöra för de viktigaste besluten inom klimatpolitiken och vad de besluten kan betyda för utvecklingen av växthusgasutsläppen. I detta avsnitt redogörs för nya styrmedel av särskild betydelse för klimatpolitiken, eller förändringar av styrmedel, som har beslutats under perioden 1 januari 2021 till och med 1 juli 2022. Effekten av förslag och aviseringar som finns med i denna budgetproposition för 2023 redovisas i avsnitt 5.1.

3.1 Tillkännagivandet kopplat till arbetet med klimateffektbedömningar

Hur regeringen ser på frågan om effektbedömningar av klimatpolitiken, kostnadseffektivitet och samhällsekonomisk effektivitet förklaras mer i detalj i klimatredovisningen för budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 Bilaga Klimatredovisningen avsnitt 7.2) och miljöbilagan i 2022 års ekonomiska vårproposition (prop. 2021/2022:100 Bilaga 4).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 20 (bet. 2016/17:MJU1 punkt 1, rskr. 2016/17:116). Av tillkännagivandet följer att resultatredovisningen på ett tydligare sätt ska redovisa resultaten av de statliga insatserna och att det behövs tydligare indikatorer som inriktas på resultatet (bet. 2016/17:MJU1 s.12). Regeringen bedömde att tillkännagivandet kunde anses slutbehandlat i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utgiftsområde 20 avsnitt 3.5). Riksdagen har därefter meddelat (bet. 2018/19:KU21) att den inte delar den bedömningen. I sitt yttrande till konstitutionsutskottet över regeringens skrivelse om behandlingen av riksdagens skrivelser (bet. 2018/19:KU21, yttr. 2018/19:MJU5y) har miljö- och jordbruksutskottet angett att det inte delar regeringens bedömning att tillkännagivandet är slutbehandlat i den del som avser klimat, och påtalat att det som riksdagen efterfrågat i tillkännagivandet är en redovisning av resultatet av de statliga insatserna på klimatområdet och indikatorer som inriktas på resultat. Regeringen bedömde att tillkännagivandet kunde anses slutbehandlat i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utgiftsområde 20). Riksdagen har meddelat att den inte delar regeringens bedömning att tillkännagivandet kan anses som slutbehandlat och har riktat ett nytt tillkännagivande till regeringen (bet. 2021/22:MJU1, punkt 1, rskr. 2021/22:110).

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att utveckla redovisningen av de statliga insatserna på klimatområdet. Klimatrapporteringsförordningen (2014:1434) har reviderats för att förtydliga myndigheternas ansvar för klimateffektbedömningar. Ett antal uppdrag har lagts på myndigheter för att förbättra detta arbete, se avsnitt 5.2.5. Regeringen har även remitterat en promemoria (Ds 2022:22) om en översyn av kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning bl.a. för att effekter på klimatet ska ingå i relevanta

offentliga utredningar och underlag för regeringsbeslut. I budgetpropositionen för 2021 avsattes medel för att förstärka myndigheternas analyskapacitet avseende klimateffektbedömningar. I linje med den vägledning om klimateffektbedömningar som togs fram av myndigheterna på uppdrag av regeringen, rekommenderar berörda myndigheter att regeringen redovisar effekten av styrmedelspaket i stället för de enskilda styrmedlen i de fall de finns betydande interaktioner mellan dessa styrmedel. På det sättet kan effekterna beräknas mer konsekvent i förhållande till utsläppsscenarier och risken för dubbelräkning minskas. Årets redovisning av beslutad politik följer myndigheternas vägledning.

I årets klimatredovisning redovisas några indikatorer för industrin och transporter, och detta arbete kommer fortsätta att utvecklas. Bl.a. har Naturvårdsverket fått i uppdrag att lämna förslag på en metod för att beskriva för utsläppsutvecklingen i olika sektorer och branscher, exempelvis utifrån scenarier och nyckeltal baserat på tillgängliga och nya data. Uppdraget ska redovisas i mars 2023. Naturvårdsverket ska även utreda och föreslå hur systemet för utsläppsinventeringar på klimatområdet kan utvecklas i syfte att snabbare och med stärkt kvalitet kunna presentera analyser och sammanställningar av utsläppsutvecklingen. Uppdraget ska redovisas den 1 februari 2023.

Utvecklingsarbete hos Regeringskansliet och de berörda myndigheterna har resulterat i en förbättrad klimatredovisning. Årets redovisning innehåller klimateffektbedömningar på styrmedel, gapanalyser som illustrerar utvecklingen i förhållande till etappmålen samt kompletterande indikatorer för utsläppsutvecklingen. Flera uppdrag har även lagts för att förbättra detta arbete ytterligare, se avsnitt 5.2.5. Regeringen utvecklar klimatredovisningen löpande och avser återkomma till riksdagen om det fortsatta arbetet. Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

3.2 Beslut som påverkar utsläpp inom EU ETS

3.2.1 Övergripande beslut med fokus på EU ETS

Åtgärderna nedan är exempel på stödjande strukturella åtgärder som understödjer såväl elsystemet som industrins utveckling mot fossilfrihet och bidrar därmed även de till de utsläppsminskningar som bedöms kunna ske inom EU ETS i referensscenariot. Insatserna förbättrar även förutsättningarna för investeringar i lågutsläppsteknik som ännu inte kommit lika långt utvecklingen och investeringar i ny klimatsmart produktion i Sverige.

Medel för genomförande av elektrifieringsstrategin

I beslut om budgetpropositionen för 2022 avsatte riksdagen 20 miljoner kronor 2022, 35 miljoner kronor 2023 och 25 miljoner kronor 2024 för genomförandet av åtgärder som beskrivs i elektrifieringsstrategin. Strategin omfattar insatser på områdena planering och samarbete, effektivare användning av effekt och energi, ny infrastruktur, säkrad tillförsel av effekt och energi och genomförande och förankring i hela samhället. Elektrifieringsstrategin lades fram i februari 2022 och sammanfattas i tolv punkter och 67 åtgärder som ska genomföras under tidsperioden 2022–24.

Medel för att halvera ledtiderna för nya kraftledningar

Regeringen arbetar för att halvera ledtiderna för nya kraftledningar, från att behov identifierats till att ledningen står på plats. Detta kan innebära att antalet mål och ärenden ökar de kommande åren. Energimarknadsinspektionens anslag förstärktes därför med 40 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2022 och uppgår totalt till ca 184 miljoner kronor. Riksdagen har även beslutat om en fortsatt finansiering under

2023 av länsstyrelsernas, Sveriges domstolars och Naturvårdsverkets anslag för att säkerställa en effektiv tillståndsprövning och tillsynsvägledning enligt miljöbalken och prövning enligt bl.a. ellagen (1997:857).

Kompetenslyft för klimatet

Riksdagen har beslutat att det ska införas ett kompetenslyft för klimatet. Satsningen syftar till att möta kompetensbehov som uppstår till följd av klimatomställningen. 100 miljoner kronor är avsatt per år 2022–2024. De förändringar som föreslås i och med denna budgetproposition för 2023 redovisas i avsnitt 5.

Medel till samhällsbyggnadsprojekt i Norrbotten och Västerbotten

Flera större företagsetableringar och företagsexpansioner pågår och planeras nu i Norrbottens och Västerbottens län. Med syfte att ge kommunerna bättre förutsättningar för att planera för hållbara och väl gestaltade livsmiljöer beslutade riksdagen i budgeten för 2022 att tillföra 15 miljoner kronor 2022, 30 miljoner kronor 2023 och 40 miljoner kronor 2024 för innovativa, inkluderande och hållbara samhällsbyggnadsprojekt i Norrbotten och Västerbotten. Rådet för hållbara städer tillfördes också 2 miljoner kronor per år 2022–2030 och får ett förlängt uppdrag.

Medel till Boverket för klimatdeklarationer och cirkulär ekonomi

I budgeten för 2022 tillfördes Boverket 5 miljoner kronor för 2022 och från och med 2023 10 miljoner kronor i permanenta medel för tillsyn, drift och förvaltning av det nya systemet för klimatdeklarationer för att säkerställa en långsiktig och ändamålsenlig tillämpning av styrmedlet. Boverket fick också 10 miljoner kronor per år 2022–2024 för att utveckla arbetet med omställningen till en cirkulär ekonomi i byggsektorn.

Havsplaner

Regeringen beslutade i juni 2022 om Sveriges första havsplaner som möjliggör en snabbare utbyggnad av 20–30 TWh vindkraft.

3.2.2 Industri inom EU ETS

Nedan nämnda förstärkningar av systemstödjande styrmedel bidrar till att förbättra förutsättningarna för investeringar som syftar till att reducera större punktutsläpp inom industrin. Investeringstakten väntas därmed öka jämfört med bedömningen i föregående klimatredovisning. Det handlar bl.a. om teknikskiften främst inom järn- och stålindustrin samt satsningar inom koldioxidavskiljning och lagring (CCS). Detta innebär att det referensscenario som denna klimatredovisning grundas på innebär betydligt lägre utsläpp (ca 4 miljoner ton) än det i förra klimatredovisningen redovisade scenariot.

Förstärkning av Industriklivet

Industriklivet breddades 2021 för att inkludera vissa förbränningsutsläpp och diffusa utsläpp kopplade till processrelaterade utsläpp inom industrin. Breddningen omfattar också strategiskt viktiga insatser inom industrin, det vill säga projekt som inte nödvändigtvis minskar utsläppen inom industrisektorn i Sverige men som är viktiga för den svenska klimatomställningen. För att stärka möjligheten till stora investeringar under Industriklivet ökade anslaget till 909 miljoner kronor 2022, 754 miljoner kronor 2023 och 757 miljoner kronor 2024. Dessutom höjdes bemyndiganderamen till 4,5 miljarder kronor från 2022 (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU50, rskr. 2021/22:471), vilket ökar möjligheterna för myndigheten att stödja mer omfattande

fleråriga projekt. Projekt som fått stöd hittills omfattar stora delar av de process-relaterade utsläppen från industrin i Sverige och de hittills största projekten genomförs i industrier som i utgångsläget står för de största punktutsläppen. Antalet förstudier på bio-CCS har även ökat i omfattning under 2021. De förändringar som föreslås i och med denna budgetproposition redovisas i avsnitt 5.1.

Satsning på svenskt deltagande i IPCEI

IPCEI möjliggör statligt stöd från medlemsstaterna till projekt för att främja banbrytande innovation och infrastruktur av stor betydelse för miljö, klimat och energi. Under 2022 avsatte regeringen 100 miljoner kronor för en satsning på svenskt deltagande i viktiga projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI). Ytterligare 70 miljoner kronor avsattes för 2023 och 2024. Dessa medel är utöver de 200 miljoner kronor år 2022 och beräknade 70 miljoner kronor 2023–2027 som avsattes i budgetpropositionen för 2021.

Höjd garantiram för kreditgarantierna för gröna investeringar

Garantiramen för kreditgarantierna för gröna investeringar har höjts till 50 miljarder kronor 2022, 65 miljarder kronor 2023 och 80 miljarder kronor 2024. Garantiramen för kreditgarantier till gröna investeringar har till syfte att främja stora industri-investeringar som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. De första ansökningarna har kommit in under hösten 2021 men inte färdigbehandlats så det är ännu för tidigt att bedöma effekterna av reformen.

Slopad energiskattereduktion för bränsle till uppvärmning

Industrin inom och utanför EU ETS betalade till och med 2021 30 procent av energiskatten för bränsle till uppvärmning. Riksdagen beslutade i maj 2021 att ta bort denna skattereduktion (prop. 2020/2021:97, bet.2020/2021:SkU24, rskr. 2020/2021:293). Förändringen genomfördes den 1 januari 2022. Utsläppen av växthusgaser bedöms minska med 33 000 ton per år till följd av detta, allt annat lika.

3.2.3 Inrikes flyg

Reduktionsplikt för flyget

En reduktionsplikt på flygfotogen infördes 1 juli 2021 (prop. 2020/21: 135, bet. 2020/21: MJU20, rskr. 2020/21:303). Det innebär att leverantörer av flygfotogen ska minska utsläppen från flygfotogen genom att blanda in biodrivmedel. Utsläpps-reduktionen ska stiga successivt från 0,8 procent 2021 till 27 procent 2030, vilket bedöms motsvara ungefär 1 volymprocent inblandning 2021 och 30 volymprocent inblandning av biodrivmedel 2030. 2022 ligger kravet 1,7 procent. Effekten på inrikes flygtrafik av reduktionsplikten beräknas till minskade utsläpp om ca 0,2 miljoner ton koldioxid år 2030. Effekten på utrikes flygtrafik beräknas till minskade utsläpp om ca 0,8 miljoner ton koldioxid år 2030.

Miljöstyrande start- och landningsavgifter

Genom ett beslut om ändring i lagen (2011:866) om flygplatsavgifter ges regeringen rätt att meddela föreskrifter om att flygplatsavgifter ska differentieras av i förhållande till luftfartygs klimatpåverkan. Bemyndigandet gör det möjligt för Transportsstyrelsen att meddela föreskrifter om att det på vissa flygplatser ska vara obligatoriskt att ta hänsyn till miljö- och klimatstyrande effekter vid framtagandet av start- och landningsavgifter. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2021. I oktober 2021 tog Swedavia beslut att införa en koldioxidavgift (CO_2 emission charge) för start och landning på

Stockholm Arlanda och Göteborg Landvetter. Förslagets effekter på klimatet är svåra att kvantifiera och kommer att påverkas av vilka grunder som differentieringen kommer att göras på.

3.3 Beslut och förslag relaterade till ESR-sektorn

3.3.1 Övergripande beslut med fokus på ESR-sektorn

Förstärkning av Klimatklivet

Klimatklivet är regeringens generella klimatinvesteringsstöd. Riksdagen beslutade i december 2021 att anslaget skulle höjas med 800 miljoner kronor 2022, 1 955 miljoner kronor 2023 och 3 155 miljoner kronor 2024, jämfört med 2021 års beräknade nivåer för dessa år. Under 2021 beslutades om bidrag genom Klimatklivet främst inom områdena produktion av biogas och andra biodrivmedel, cirkulär ekonomi som plast-återvinning, industrisamarbeten för ökad användning av spillvärme, tankstationer, energikonvertering inom industri och jordbruk samt till laddinfrastruktur för både lätta och tunga fordon.

Naturvårdsverket har uppskattat att förstärkningen av Klimatklivet kan bidra till att minska utsläppen med ca 1 miljon ton per år. Klimatklivet kan ges till direkta utsläpps-minskningar och som stöd till laddbara fordon och till åtgärder som främjar fossilfria drivmedel. Klimatklivet bidrar på så vis till att uppnå en snabbare elektrifiering och minskade utsläpp så att beslutscenariot (avsnitt 4) kan nås. De förändringar som föreslås i och med denna budgetproposition för 2023 redovisas i avsnitt 5.1.

Tillfällig elpriskompensation till hushållen

Regeringen avsatte drygt 7,5 miljarder kronor till en elpriskompensation för de hushåll som drabbats av höga elpriser (prop. 2021/22:113, bet. 2021/22:FiU44, rskr. 2021/22:169-173). Stödet förstärktes till elprisområdena 3 och 4 med 920 miljoner kronor (prop. 2021/22:199, bet. 2021/22:FiU47, rskr. 2021/22:226-228). Beslutet kan medföra vissa ökade utsläpp, allt annat lika. Eftersom det avser att kompensera för en ännu större ökning i elpriser, innebär det dock inte någon märkbar förändring på utsläppen till 2030.

Ytterligare sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer

Mervärdesskatten sänktes från 12 procent till 6 procent för reparationer av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne den 1 juli 2022. Syftet med ändringen var att förstärka de befintliga incitamenten i mervärdesskattesystemet för att få fler att laga och ändra redan tillverkade varor i stället för att köpa nytt. De förändringar som aviseras i och med denna budgetproposition redovisas i avsnitt 5.1.

3.3.2 Inrikes transporter och arbetsmaskiner

Reduktionsplikten

Nya reduktionsnivåer i reduktionsplikten för bensin och diesel trädde i kraft den 1 augusti 2021 (prop. 2020/21:180, bet. 2020/21: MJU23, rskr. 2020/2021:411). Enligt den nuvarande reduktionspliktslagen (2017:1201) ska reduktionsnivåerna successivt stiga till 66 procent för diesel och 28 procent för bensin år 2030. Dessa nivåer på reduktionsplikten skulle minska utsläppen från inrikes transporter med ca 5 miljoner ton och utsläpp från arbetsmaskiner förväntas minska med ca 1,5 miljoner ton 2030. Regeringen kommer att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden, se kapitel 5.1.

Tillfälligt pausad reduktionsplikt 2023

Reduktionspliktsnivåer 2023 pausas till 2022-årsnivåer (prop. 2021/22:243, rskr. 2021/22:243, bet. 2021/22:JuU15). Förslaget leder till att pumppriset blir ca 55–60 öre/l lägre för diesel och ca 30 öre/l lägre för bensin (exklusive mervärdesskatt) under 2023. Den högre andelen fossila drivmedel förväntas öka utsläppen med 880 000 ton koldioxidekvivalenter 2023 och ge viss minskat incitament till investeringar i hållbar biodrivmedelsproduktion. Effekten av prissänkningen ingår inte i denna beräkning. År 2024 och framåt skulle reduktionsplikten återgå till tidigare beslutade nivåer, vilket innebar att effekten till 2030 skulle vara mycket begränsad. Ett lägre pumppris kan i sig öka drivmedelsanvändningen och därigenom ge högre utsläpp, men med tanke på att denna åtgärd är avsedd att kompensera för en ännu större ökning i drivmedelspriser, skulle det dock inte innebära någon märkbar förändring på utsläpp till 2030. Regeringen kommer att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden, se avsnitt 5.1.

Rena och höginblandade biodrivmedel

Rena och höginblandade biodrivmedel, som E85, rapsbaserad biodiesel och HVO omfattas inte av reduktionsplikten. I stället skattebefriades dessa bränslen i Sverige under 2022 i enlighet med beslut från den Europeiska kommissionen. Kommissionens beslut gäller endast 2022. Regeringen har under 2022 lämnat en notifiering till Europeiska kommissionen om ny skattebefrielse för rena och höginblandade biodrivmedel.

Ändringar i bonus–malus-systemet

För att möta den ökade efterfrågan på klimatsmarta bonusbilar höjdes anslaget 1:8 *Klimatbonus* (utgiftsområde 20) med 1,9 miljarder kronor i höständringsbudgeten för 2021, 550 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2022 samt med 3,9 miljarder kronor i vårändringsbudgeten för 2022 (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU50, rskr. 2021/22:471). I juni 2022 beslutade regeringen om ändringar i förordningen (2017:1334) om klimatbonusbilar, vilket innebar flera förändringar av klimatbonusen med ikraftträdande den 12 juli 2022 respektive den 1 januari 2023. Ändringarna som trädde i kraft den 12 juli 2022 innebar att bonusbeloppen för laddhybrider justerades och sänktes, gränsvärdet för koldioxidutsläpp justerades och sänktes från 60 gram CO_2/km till 50 gram CO_2/km och att det infördes ett pristak som innebar att klimatbonusbilar som har ett nypris som överstiger 700 000 kronor inte kunde kvalificera sig för bonus längre. Ändringarna innebar även att gasbilar kan få bonus och att en begränsning av bonusbeloppen till företag på 35 procent av prisskillnaden mellan närmast jämförbara konventionella bil tas bort. Ändringarna som ska träda i kraft den 1 januari 2023 innebär att bonusbeloppen för laddhybrider justeras och sänks från 20 000 kronor till 10 000 kronor, bonusbeloppet för bilar som släpper ut 0 gram koldioxid per kilometer justeras och sänks från 70 000 kronor till 50 000 kronor och att gränsvärdet för koldioxidutsläpp justeras och sänks från 50 gram koldioxid per kilometer till 30 gram koldioxid per kilometer. I denna proposition föreslås en avveckling av klimatbonus, se avsnitt 5.1.

Den 1 juni 2022 sänktes den nedre gränsen för när det förhöjda koldioxidbeloppet för bilar med höga utsläpp av koldioxid (malus) tas ut från 90 till 75 gram koldioxid per kilometer. Även gränsen för när den högre nivån på det förhöjda koldioxidbeloppet tas ut sänktes även från 130 till 125 gram per kilometer (prop. 2021/22:91, bet. 2021/22:SkU20, rskr. 2021/22:237).

Den ökade elektrifieringen av lätta fordon styrs framför allt av EU:s koldioxidkrav för nya fordon, men även svenska styrmedel, inklusive bonus–malus-systemet, bidrar till att Sverige nu har EU:s högsta andel laddbara fordon i nybilsförsäljningen. Hur stort bidraget från just bonus–malus-systemet är på utsläppen av koldioxid i Sverige är dock svårt att kvantifiera. Förändringarna av malus den 1 juni 2022 bedöms ha inneburit en viss förstärkning av bonus–malus-systemets totala verkningsgrad avseende att öka andelen miljöanpassade fordon i nybilsförsäljningen. Enligt Trafikanalys kortsiktsprognos leder nuvarande styrmedel till att andelen laddbara personbilar ökar till 100 procent kring 2030, vilket bedöms kunna minska utsläppen med 2,9 miljoner ton jämfört med referensscenariot. Effekten av den föreslagna avvecklingen av klimatbonusen framgår i avsnitt 5.1.

Justerad beräkning av bilförmån och ändrad nedsättning av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar

Den 1 juli 2021 justerades den schablonberäkning som används för att fastställa värdet av bilförmån (prop. 2020/21:156, bet. 2020/21:SkU28, rskr. 2020/21:329). Syftet med ändringen är att förmånsvärdet bättre ska spegla kostnaden av privat bilinnehav och att neutralitet uppnås mellan inkomst i form av bilförmån och kontant lön i enlighet med lagstiftningens intentioner. Den justerade schablonberäkningen bedöms ha små effekter på utsläppen från biltrafiken.

Den 1 juli 2022 ändrades nedsättningen av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar (prop. 2021/22:173, bet. 2021/22:SkU25, rskr. 2021/22:292). Ändringen innebär att nybilspriset vid beräkningen av förmånsvärdet sätts ned med ett fast schabloniserat belopp som utgår från bilens miljöteknik, i stället för att utgå från nybilspriset för närmast jämförbara konventionella bil.

Förstärkt stöd till laddinfrastruktur

Efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2022 har Klimatklivet, inkl. stöd till laddstationer, förstärkts, se avsnitt 3.3.1. Till följd av Europeiska kommissionens beslut om tillägg och justeringar i gruppundantagsförordningen (GBER), ställs krav på att stöd för publik laddning och infrastruktur för vätgas enbart får ges genom ett så kallat konkurrensutsatt anbudsförfarande som baseras på objektiva urvalskriterier. Ändringen infördes i juni 2022. Utöver förstärkningen av Klimatklivet har 550 miljoner kronor 2022 samt 998 miljoner kronor för 2023 avsatts för stöd till regionala elektrifieringspiloter i syfte att påskynda elektrifieringen av regionala tunga godstransporter på väg.

Klimatpremien – Arbetsmaskiner, lastbilar och bussar

Klimatpremien höjdes till 1,4 miljarder kronor 2022 och utvidgades till miljöarbetsmaskiner (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:MJU1, rskr. 2021/22:109). I det ökade stödet ingick även en tillfällig satsning på elbussar 2022 och en kraftig ökning av stödet 2022–2024 till lastbilar och arbetsmaskiner med låga växthusgasutsläpp. Under 2021 har sammanlagt 265 gasdrivna lastbilar, 271 eldrivna lastbilar och 10 arbetsmaskiner ansökt om stöd. Antalet kan jämföras med det totala antalet nyregistrerade tunga fordon årligen, som under senare år uppgått till knappt 7 000 fordon.

Produktionsstöd för biogas

2022 infördes ett särskilt produktionsstöd till biogas på 500 miljoner kronor, vilket ökar till 700 miljoner kronor 2023 och 2024. I juni 2022 beslutades att av dessa medel ska 50 miljoner kronor under 2022 användas för att höja den tidigare metangasreduceringspremie i enlighet med förslag från Biogasmarknadsutredningen (SOU

2019:63, prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU50, rskr. 2021/22:471). I juni 2022 beslutades att stödet under 2022 skulle minska med 50 miljoner kronor (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU50, rskr. 2021/22:471). Produktionsstödet bedöms kunna hjälpa till att skala upp produktionen av biogas i Sverige.

Förstärkning av miljökompensationen för godstransporter på järnväg i Sverige

Miljökompensationen för godstransporter på järnväg har förstärkts genom att tillföra ytterligare 697 miljoner kronor under 2022. Järnvägen och dess kapacitet för godstransporter med låga utsläpp bedöms vara en väsentlig del i ett nationellt energieffektivt transportsystem och därmed viktig för möjligheterna att nå klimatmålen. Miljökompensationen för godstransporter möjliggör detta då risken för överflyttning av godstransporterna från järnväg till väg bedöms minska till följd av miljökompensationen.

Breddad och förlängd eko-bonus

En förlängd och breddad ekobonus på 100 miljoner kronor för att främja överflyttningen av gods till järnväg och sjöfart och underlätta för intermodala godstransporter ingick också i riksdagsbeslutet om budgetpropositionen 2022. Stödet riktas bl.a. till sjötransporter, järnvägstransporter och intermodala transportupplägg och avser att påskynda effektiviseringen vid omlastning av gods och stimulera till nya transportlösningar.

Skattelättnad för cykelförmån

Den 1 januari 2022 infördes en skattelättnad för förmån av att använda cykel som tillhandahålls av arbetsgivaren för privat bruk (prop. 2021/22:34, bet. 2021/22:FiU1, rskr. 2021/22:46). Bättre förutsättningar för cykelpendling bedöms ge positiva effekter på såväl miljö och stadsutveckling som hälsa.

Nationellt biljettsystem för kollektivtrafik

Budgetbeslutet för 2022 innebar att ytterligare medel tillfördes till införandet av ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige. Avsikten är att förenkla för resenärer att välja att resa med kollektiva färdmedel i hela landet.

Nationell strategi för hållbar regional utveckling

I mars 2021 publicerade regeringen den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 som ska bl.a. bidra till att minska utsläppen.

Sänkt skatt på bensin och diesel

Under 2022 har drivmedelspriserna ökat kraftigt bland annat som en följd av ett högre oljepris och en försvagad kronkurs. De höga drivmedelspriserna får konsekvenser för hushåll och företag som är beroende av transporter. Ett åtgärdspaket har tagits fram, där sänkt energiskatt på bensin och diesel var en av åtgärderna. Riksdagen beslutade i mars 2022 om en sänkning av energiskatten på bensin och diesel från den 1 maj 2022 med 40 öre per liter så att priset vid pump sänktes med 50 öre per liter inklusive mervärdesskatt (prop. 2021/22:84, bet. 2021/22:SkU19, rskr. 2021/22:201). Därutöver beslutade riksdagen en ytterligare sänkning av energiskatten på diesel till EU:s minimiskattenivå, med 1,05 kronor (exklusive mervärdesskatt) från och med den 1 maj 2022 till och med den 30 september 2022. Motsvarande sänkning gjordes även

av energiskatten på bensin (prop. 2021/22:221, bet. 2021/22:FiU39, rskr. 2021/22:248, 249 och 250).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att regeringen bör stärka svensk matberedskapen genom ett flertal åtgärder (bet. 2021/22:FiU39, punkt 2, rskr. 2021/22:249). Till följd av detta tillkännagivande har regeringen även föreslagit och riksdagen beslutat i juni 2022 att skattenedsättningen för jord-, skogs- och vattenbruk under tiden den 1 juli 2022–30 juni 2023 ska utökas till 2 292 kronor per kubikmeter för koldioxidskatten och 2 111 kronor för energiskatten (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:470). Under perioden den 1 juli 2022–30 september 2022 ska ytterligare skattebefrielse avseende energiskatt uppgå till 1 061 kronor. Vidare har regeringen föreslagit och riksdagen beslutat att koldioxid- och energiskatten på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk retroaktivt sätts ned för perioden 1 januari 2022 till 30 juni 2022 (prop. 2021/22:270, bet. 2021/22:FiU50, rskr. 2021/22:471). Tillkännagivandet och åtgärder för att stärka svensk matberedskap är därmed tillgodosett i dessa delar. Tillkännagivandet är dock inte slutbehandlat.

Dessa beslut om att sänka skattesatserna på bensin och diesel samt öka skattenedsättningen för diesel använd inom arbetsmaskiner inom jord-, skogs- och vattenbruk gör att det blir billigare att köra bil, transportera gods på väg och använda arbetsmaskiner samt att andelen rörliga kostnader förknippade med brukande av fordon och arbetsmaskiner minskar. Överflyttning till andra trafikslag motverkas även. Detta bedöms, allt annat lika och vid snabb prisanpassning, kunna leda till knappt 0,3 miljoner ton i ökade koldioxidutsläpp 2022 och knappt 0,2 miljon ton därefter. De åtgärder som är tillfälliga har ingen påverkan på utsläppen till 2030, medan de åtgärder som är permanenta innebär en utsläppsökning till 2030, allt annat lika. Åtgärderna är avsedda att möta ökade priser på drivmedel och kan medföra något försämrade möjligheter för Sverige att nå 2030-målen, allt annat lika. De förändringar som aviseras i och med denna budgetproposition redovisas i avsnitt 5.1.

Begäran om undantag från EU:s energiskattedirektiv

Riksdagen tillkännagav för regeringen att regeringen snarast möjligt bör begära undantag från den EU-lagstiftning som krävs för helt kunna ta bort energiskatten på bensin och diesel under tre månader (bet. 2021/22:FiU47, punkt 3, rskr 2021/22:226). Regeringen skickade i enlighet med tillkännagivandet in en begäran till Europeiska kommissionen om tillåtelse att underskrida direktivets minimiskattenivåer för drivmedel, för att kunna ta bort energiskatten på bensin och diesel under, till att börja med, tre månader.

Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel

För att möta ökade drivmedelspriser till följd av ökad inblandning av biodrivmedel tillämpades inte den årliga BNP-indexeringen av skattesatserna för kalenderåret 2022. Ett års utebliven BNP-indexering med 2 procent på energiskatten och koldioxidskatten beräknas medföra att utsläppen ökar med knappt 0,1 miljon ton koldioxidekvivalenter år 2030. Med tanke på att denna åtgärd är avsedd att kompensera för en ökning i drivmedelspriser som är större än effekten av den pausade indexeringen, innebär det dock inte någon märkbar förändring på utsläpp till 2030. Detta beslut kan dock medföra något försämrade möjligheter för Sverige att på ett kostnadseffektivt sätt nå 2030-målen.

Avståndsbaserad skattelättnad för arbetsresor

Riksdagen har beslutat propositionen Skattelättnad för arbetsresor – ett enklare och färdmedelsneutralt regelverk (prop. 2021/22:228, bet. 2021/22:SkU29,

rskr. 2021/22:373, SFS 2022:1071–1073). Enligt beslutet ska de nya reglerna träda i kraft den 1 januari 2023. Regeringen kommer dock under hösten att föreslå att det nuvarande reseavdraget behålls med vissa förstärkningar, inklusive en höjning av avdragsbeloppet för arbetsresor med egen bil från 18,50 till 25 kronor per mil, och att den nya avståndsbaserade modellen för skattelättnad för arbetsresor inte införs, se avsnitt 5.1. Förslagen i prop. 2021/22:228 bedömdes ha vissa positiva effekter på miljön, i form av minskade koldioxidutsläpp och annan miljöpåverkan från arbetsresor. En återgång till ett reseavdrag enligt tidigare utformning med vissa förstärkningar, inklusive en höjning av avdragsbeloppet för arbetsresor med egen bil, bedöms innebära måttliga ökade utsläpp av växthusgaser. Förslaget kan även bidra med indirekta effekter på transporteffektiviteten och utglesning av bebyggelse. Effekterna gäller både i förhållande till nuvarande och beslutade regler. De förändringar som aviseras i och med denna budgetproposition redovisas i avsnitt 5.1.

Fastställelse av nationell plan för transportinfrastrukturen

Regeringen har i juni 2022 fastställt den nationell trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 samt definitiva ekonomiska ramar för trafikslagsövergripande länsplaner för regional transportinfrastruktur för den nämnda perioden (I2022/01294 m.fl.). Sammantaget omfattar planen 881 miljarder kronor. Den ekonomiska ramen omfattar 799 miljarder kronor. Därutöver tillkommer 82 miljarder från trängselskatt, banavgifter och medfinansiering. De 799 miljarderna fördelas på följande sätt: 165 miljarder kronor till drift och underhåll av statliga järnvägar, 197 miljarder kronor till drift och underhåll av statliga vägar och 437 miljarder kronor till utveckling av transportsystemet. Planen förväntas enligt Trafikverket kunna minska trafiken med 1 procent till 2040 jämfört med en situation utan denna plan. Planen bidrar även till viss överflyttning.

Planbeslutet inkluderade bl.a. upp till 6 miljarder kronor under åren 2022–2027 för stadsmiljöavtal till kommuner och regioner för åtgärder i städer som leder till ökad andel persontransporter med kollektivtrafik eller cykeltrafik eller till hållbara godstransportlösningar. 2,7 miljarder kronor av medlen för trimningsåtgärder tilldelades även till en särskild pott för cykelåtgärder längs statliga vägar.

Effektbedömning och kvantifiering inrikes transporter

Tidigare beslut om styrmedel som har gynnat omställningen av transportsektorn, i.e. förändringar av bonus–malus-systemet, ändrade förmånsregler, klimatpremien, Klimatklivet och andra stöd till infrastruktur för elbilsladdning, beräknas, tillsammans med andra stödjande styrmedel såsom EU:s koldioxid-krav för nya fordon, beräknas kunna ha bidragit till att minska utsläppen med ca 2,9 miljoner ton till 2030. De tidigare planerade nivåerna i reduktionsplikten beräknas kunna ha minskat utsläppen med ytterligare ca 5 miljoner ton till 2030 inom inrikes transporter och 1,5 miljon ton inom arbetsmaskiner. Nya förslag på ändringar av klimatbonus och reduktionsplikten redovisas i avsnitt 5.

De tillfälliga åtgärderna som beslutades under 2021 och 2022 för att kompensera för högre drivmedelspriser innebär ca 1 miljon ton ökade utsläpp för 2023, allt annat lika. De permanenta åtgärderna pausad BNP-indexering och sänkt skatt på bensin och diesel med 40 öre (exkl. mervärdesskatt) ger upphov till en bestående ökning av utsläppen med 0,3 miljoner ton till 2030.

3.3.3 Jordbruk

Ändringar och förlängning av Landsbygdsprogrammet

Under 2021 fattade regeringen med godkännande av Europeiska kommissionen två beslut om programändringar och förlängning av programmet till 2022. Besluten inkluderade en förstärkning av programmet med 328 miljoner kronor för satsningar inom området energi och klimat, stöd för täckdikning, miljöinvesteringar i kalkfilterdiken och investeringsstöd för konkurrenskraft.

Ny programperiod under GJP

Under 2021 har EU beslutat om en reformering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP) och den nya programperioden ska gälla för 2023–2027. Genomförandet av det nya programmet ska innebära en höjd ambition när det gäller miljö- och klimatåtgärder. Sverige lämnade i september 2022 in det slutliga förslaget till landets strategiska plan för jordbrukspolitiken 2023–2027 för godkännande av Europeiska kommissionen. Det nya stödet till ettåriga fång- och mellangrödor i den strategiska planen beräknas medföra en inlagring om 244 000 ton koldioxidekvivalenter per år. Även investeringar i jordbruksföretag, däribland täckdikning och etablering av energigrödor, stöd för anläggning av våtmarker och bevattningsdammar, ersättning för skötsel av våtmarker och dammar, bättre verktyg för precisionsodling samt stöd för kompetensutveckling och samarbetsprojekt är insatser i GJP som har betydelse för utsläppen. Därtill bidrar vissa grundvillkor till minskade växthusgasutsläpp.

3.4 Sektorsövergripande beslut

Följande insatser är systemstödjande insatser vilket gör dem svårare att effektberäkna.

EU:s budget 2021–2027 och Next Generation EU

EU beslutade om ett tillfälligt återhämtningsinstrument, Next Generation EU (NGEU). NGEU uppgår till 750 miljarder euro och ska bidra till att reparera de akuta ekonomiska och sociala skadorna till följd av covid-19-pandemin. Det ska också bidra till att bygga ett EU som är mer miljövänligt, digitalt och resilient. Stödet ska betalas ut i form av lån och bidrag till EU-medlemsstaternas reformer och investeringar.

I december 2020 antog rådet förordningen om EU:s långtidsbudget för 2021–2027. Långtidsbudgeten är på 1 074,3 miljarder euro i 2018 års priser. Tillsammans med NGEU på 750 miljarder euro ska EU kunna tillhandahålla finansiering – 1,8 biljoner euro under de kommande åren – för att stödja återhämtningen från covid-19-pandemin och EU:s långsiktiga prioriteringar inom olika politikområden. För att Next Generation EU ska kunna genomföras måste EU:s beslut om egna medel först godkännas i alla medlemsländer i enlighet med deras respektive konstitutionella krav. Den 31 maj 2021 meddelade rådet att alla 27 medlemsländer har anmält att de ratificerat beslutet om egna medel.

Den 28 maj 2021 skickade regeringen in sitt förslag till återhämtningsplan till Europeiska kommissionen för att kunna ta del av medlen från Next Generation EU. Sveriges återhämtningsplan består av 30 olika åtgärder, och regeringens bedömning var att Sverige skulle kunna få ungefär 34 miljarder kronor i bidrag.

EU:s klimatlag

EU:s klimatlag beslutades i april 2021 för att göra 2050-målet om klimatneutralitet rättsligt bindande. Samtidigt skärptes EU:s tidigare klimatmål för 2030 från en minskning av utsläppen med 40 procent jämfört med 1990 till en minskning av

nettoutsläppen med minst 55 procent. Klimatlagen innehåller åtgärder för att följa resultaten och justera åtgärder därefter. För att nå EU:s nya klimatmål lämnade Europeiska kommissionen i juli 2021 förslag på en rad långtgående lagstiftningsförslag och strategier, s.k. Fit For 55, se avsnitt 5.3.1.

Medel till Naturvårdsverket för hållbar och cirkulär plastanvändning

I budgetbeslutet för 2022 beslutade riksdagen att Naturvårdsverket får 25 miljoner kronor för att stärka arbetet med en hållbar och cirkulär plastanvändning nationellt, inom EU och globalt. Berörda myndigheter får också särskilda medel för att för att arbeta med engångsplast.

Medel till Upphandlingsmyndigheten för cirkulär och fossilfri offentlig upphandling

Budgetbeslutet 2022 innehöll även en satsning på 15 miljoner kronor till Upphandlingsmyndigheten för att Upphandlingsmyndigheten ska bl.a. stärka sitt befintliga stöd om cirkulär och fossilfri offentlig upphandling.

Regeringens plasthandlingsplan

Regeringen beslutade i februari 2022 Sveriges handlingsplan för plast - en del av den cirkulära ekonomin. Handlingsplanen innehåller 55 beslutade åtgärder genom hela plastens livscykel för att minska plastens miljö och klimatpåverkan. I planen uttrycks bl.a. målet att förpackningar som innehåller mer än 50 procent plast ska bestå av minst 30 procent återvunnen plast 2030.

Regeringens handlingsplan för cirkulär ekonomi

I januari 2021 beslutade regeringen om den första handlingsplanen för cirkulär ekonomi med drygt hundra åtgärder inom områden som industriomställning, materialförsörjning, teknikutveckling och avfallshantering som kommer bidra till minskade växthusgasutsläpp.

Förbud mot utvinning av kol, olja och naturgas

Riksdagen har beslutat om en lagändring om att förbjuda prospektering och nyexploatering av kol, olja och naturgas fr.o.m. 1 juli 2022 (prop. 2021/22:150, bet. 2021/22:NU23, rskr. 2021/22:329).

3.5 Beslut och förslag relaterade till kompletterande åtgärder

Klimatpolitiska vägvalsutredningen överlämnade sitt betänkande i januari 2020 (SOU 2020:4). Utredningen föreslog en strategi med principer och mål för en politik på området kompletterande åtgärder samt en handlingsplan för att nå dessa mål. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att föreslå bokföringsmetoder för kompletterande åtgärder enligt det klimatpolitiska ramverket samt att föreslå hur redovisning och avräkning mot klimatmålen bör ske. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Miljödepartementet) senast 31 januari 2023. Regeringen avser återkomma i fråga om kompletterande åtgärder. Vissa beslut som skulle kunna räknas som kompletterande åtgärder framöver har dock regering och riksdag redan fattat under 2021 och 2022.

Energimyndigheten är nationellt centrum för CCS-utveckling

Statens energimyndighet har tillförts medel för uppgiften att utgöra ett nationellt centrum för utveckling av s.k. ”carbon capture and storage” (CCS). Från och med 2022 uppgår anslaget till 5 miljoner kronor.

Driftstöd för bio-CCS

Riksdagen har genom beslutet om statsbudgeten 2022 beslutat om ett driftstöd för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) genom omvänd auktionering. Ambitionen är att en första omvänd auktion år ska utlysas 2023 med utbetalning 2026–2046. Den första utbetalningen kommer att göras efter inlagring av koldioxid vilket beräknas ske från och med år 2026. Beställningsbemyndigandet enligt riksdagsbeslutet uppgår till i genomsnitt ca 1,7 miljarder kronor per år (under perioden 2026–2046). 15 miljoner kronor per år har avsatts under perioden 2022–2025 för upprättande och administration av systemet för omvänd auktionering. Satsningen beräknas leda till negativa utsläpp motsvarande 1,2–2,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år till 2030. Uppskattningen bygger på ett pris på mellan 1 100 kronor och 2 000 kronor per ton lagrad koldioxid. I avsnitt 5.1 framgår den föreslagna ökningen av anslaget för administration.

Återvätning av torvmarker

Enligt budgetbeslutet för 2021 avsattes 325 miljoner kronor 2022 samt 100 miljoner kronor 2023 för att återväta torvmarker och för att restaurera och anlägga våtmarker. Av denna budget får Skogsstyrelsen disponera 70 miljoner kronor 2022 och 49 miljoner kronor 2023. Skogsstyrelsen har även fått 5 miljoner kronor i finansiering för rådgivning till skogsägare när det gäller att återväta tidigare dikade eller torrlagda våtmarker. Under 2021 finansierades återvätning via Lova (Lokala vattenvårdsprojekt), Lona (Lokala naturvårdssatsningen), Landsbygdsprogrammet, Skogsstyrelsens återvätningsavtal och från restaurering i skyddade områden. Arbetet med Skogsstyrelsens återvätningsavtal har ett tydligt klimatsyfte men är fortfarande under utbyggnadsfas. Sammanlagt 280 objekt omfattandes totalt år 2021, varav ca 1 800 hektar återvättes under året under de olika satsningarna, vilket beräknades ge en sammantagen utsläppsreduktion på 7 100 ton koldioxidekvivalenter. Utsläppsminskningarna är relativt permanenta. De förändringar som föreslås i och med denna budgetproposition för 2023 redovisas i avsnitt 5.

Internationella klimatinvesteringar

På uppdrag av regeringen genomför Energimyndigheten klimatåtgärder i andra länder, inom ramen för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. Programmet har tilldelats 50 miljoner kronor för budgetåret 2022 och en bemyndiganderam om 400 miljoner kronor fram till år 2032. Historiska investeringar under anslaget bedöms generera utsläppsminskningar på motsvarande ca 33,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter fram till 2032. Av dessa hade ca 31,6 miljoner ton utfärdats och levererats vid årsskiftet 2021/2022, varav 27 miljoner ton har annullerats och delvis rapporterats som klimatfinansiering. Verifierade investeringar utomlands får tillgodoräknas som kompletterande åtgärder enligt det klimatpolitiska ramverket. De förändringar som föreslås i och med denna budgetproposition för 2023 redovisas i avsnitt 5.

3.6 Sammanfattning av kvantifierade effektbedömningar

I följande tabell sammanfattas kvantifierade effektbedömningar av nya och ändrade beslut under perioden 1 januari 2021 till 1 juli 2022. Effekten som redovisas gäller förändringen, inte styrmedlet som helhet. I vissa fall redovisas effekten av styrmedelspaket i stället för de enskilda styrmedlen när det finns betydande interaktioner mellan dessa styrmedel. Effekten av förslag och aviseringar som finns med i denna proposition redovisas i avsnitt 5.1.

Tabell 3. Kvantifierade effektbedömningar för nya och ändrade beslut från januari 2021 till juli 2022

Beslut/styrmedelsförändring	Effekt år 2030, miljoner ton koldioxidekvivalent
EU ETS-sektorn	**-4,5**
Styrmedelspaket för industrin: ökat stöd för innovation och investeringar i innovativ teknik inkl. Industriklivet, EU:s innovationsfond samt systemstödjande strukturella åtgärder (kompetenslyft, elektrifieringsråd och medel till effektivare tillståndsprocesser)	-4,3
Slopad energiskattereduktion för bränsle till uppvärmning	<-0,1
Reduktionsplikt för flyget	-0,2
ESR-sektorn	**-9,1**
Förlängning och skärpning av reduktionsplikten	-6,5
Styrmedelspaket för elektrifiering: CO_2-krav, bonus–malus-systemet, ändrade förmånsregler, klimatpremien, Klimatklivet och andra stöd till infrastruktur för elbilsladdning	-2,9
Tillfälligt pausad reduktionsplikt 2023	0*
Tillfälligt sänkt skatt på bensin och diesel på 1,05 kr (exkl. mervärdesskatt)	0*
Sänkt skatt på bensin och diesel med 40 öre (exkl. mervärdesskatt)	+0,2**
Retroaktivt och tillfälligt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk	0*
Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel 2021 och 2022	+0,1**
Tillfällig elpriskompensation till hushåll	0*
Kompletterande åtgärder, negativa utsläpp	**1,2–2,2**
Omvänd auktionering av bio-CCS	1,2–2,2
Återvätning av torvmarker	<0,1
Återvätning av torvmarker	<0,1

* För 2023 förväntas dessa förslag, allt annat lika och vid snabb prisanpassning, medföra utsläppsökningar, allt annat lika. Tillfälligt pausad reduktionsplikt: +0,88 miljoner ton 2023. Tillfälligt sänkt skatt på bensin och diesel: +0,1 miljoner 2022. Tillfälligt sänkt skatt på bensin och diesel för jord- och skogsbruk samt fiske: <+0,1 miljon ton 2022 och 2023. Elpriskompensation till hushåll: <+0,1 miljon ton 2022. Dessa förslag är dock avsedda att tillfälligt kompensera för höjda energipriser, vilket gör att de inte anses ha någon effekt till 2030. Dessa beslut kan dock medföra något försämrade möjligheter för Sverige att nå 2030-målen, allt annat lika.

** Pausad BNP-indexering av skatten på bensin och diesel 2022 och sänkt skatt på bensin och diesel med 40 öre leder till en ökning av utsläpp till 2023 med +0,1 miljoner ton respektive +0,2 miljon ton jämfört med ett alternativ dessa åtgärder inte skulle genomföras. Dessa åtgärder är permanenta och innebär en utsläppsökning till 2030, allt annat lika. Åtgärderna är avsedda att möta ökade priser på drivmedel och kan medföra något försämrade möjligheter för Sverige att nå 2030-målen, allt annat lika.

Källa: Bearbetning av Naturvårdsverkets underlag till årets klimatredovisning.

4 Scenarier och utsläppsgap i förhållande till etappmålen

I detta avsnitt redovisas Sveriges utsläppsgap i förhållande till de klimatpolitiska målen i två scenarier:

– ett *referensscenario* som rapporterades till EU i mars 2021 och som inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade före 1 juli 2020
– ett *beslutsscenario* med beslutade styrmedel som, utöver de beslut som ingår i referensscenariot, inkluderar effekter av relevanta politiska beslut fattade mellan 1 juli 2020 och 1 juli 2022. Beslut fattade efter 1 januari 2021 beskrivs i avsnitt 3, medan beslut tagna mellan den 1 juli 2020 och 1 januari 2021 beskrivs i föregående års klimatredovisning.

I scenarierna inkluderas en beräkning på mängden negativa utsläpp som kan åstadkommas genom bio-CCS och som kan användas som kompletterande åtgärder mot målen. Negativa utsläpp från återvätning av torvmarker finns inte med i scenariot då det bl.a. finns oklarheter kring vilka åtgärder inom LULUCF-sektorn som kan räknas in som kompletterande åtgärder till följd av Europeiska kommissionens förslag på reviderad LULUCF-förordning. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att föreslå bokföringsmetoder för kompletterande åtgärder enligt det klimatpolitiska ramverket. Uppdraget ska redovisas senast 31 januari 2023.

Utsläppsutvecklingen i förhållande till etappmålen 2030, 2040 och 2045 redovisas. På så sätt blir det tydligt hur stort utsläppsgapet är för respektive etappmål och om det finns ett behov av ytterligare åtgärder. Resultatet är beroende av de antaganden som gjorts i referensscenariot och i effektbedömningar av nya beslut. Antagandena återfinns i avsnitt 3 och i Naturvårdsverkets underlag. I avsnitt 5.1 redovisas även en kvalitativ beskrivning av effekten av de förslag och aviseringar som föreslås i och med denna budgetproposition för 2023. Denna beskrivning baseras på beräkningar som tyder på att vi får svårt att nå samtliga klimatmål utan ytterligare styrmedel. Beräkningarna bygger dock på antaganden om politiska beslut som kan komma att fattas de kommande åren. De innehåller därför stora osäkerheter. Med hänsyn till dessa osäkerheter väljer regeringen att inte detaljredovisa effekterna av politik aviserad bortom 2023. Regeringen kommer att återkomma när den klimatpolitiska handlingsplanen läggs fram. Utformningen av de aviserade ändringarna i reduktionsplikten är en av de aviseringar som förutses få stor betydelse för hur utsläppen kommer att utveckla sig. Förslaget, inklusive nivåer, kommer att innebära ökade utsläpp. Hur mycket utsläppen kommer att öka beror bl.a. på utfallet av de pågående förhandlingarna om EU:s lagstiftning om krav på inblandning och reduktionsplikt. Förutsättningar och potential att sluta utsläppsgapet beskrivs i avsnitt 5.2.

De scenarier som presenteras i detta avsnitt baseras på antaganden om priser på drivmedel, el och utsläppsrätter inom EU ETS som är lägre än den faktiska prisutvecklingen under 2021 och 2022. Regeringens åtgärder för att hantera dessa prisökningar under 2022 avser kompensera en del av denna prisökning, men även med dessa åtgärder beräknas priserna vara högre än de priser som antagits i scenarierna nedan. De förslag som ligger i kommissionens Fit-for-55-paket har inte heller tagits med i beslutsscenariot då förhandlingar fortfarande pågår om samtliga rättsakter i paketet. Det antas även att skattebefrielsen för rena och höginblandade biodrivmedel inte förlängs efter 2022 då det i dagsläget saknas beslut om detta. Totalt sett innebär det att de scenarier som presenteras nedan i dessa avseenden kan anses vara

konservativa. Naturvårdsverket kommer i mars 2023 att publicera uppdaterade utsläppsscenarier som tar hänsyn till bl.a. den senaste prisutvecklingen.

4.1 Det långsiktiga målet till 2045 – hela ekonomin

År 2020 var utsläppen 46,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket är en minskning med 35 procent sedan 1990.

Till följd av beslut som fattats mellan den 1 juli 2020 och 1 juli 2022, beräknas utsläppen kunna ha minskat med 13,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2045 jämfört med tidigare redovisning. Ytterligare 1,2–2,2 miljoner ton negativa utsläpp från bio-CCS kan åstadkommas och användas som kompletterande åtgärd. I detta beslutscenario beräknas därmed nettoutsläppen kunna ha minskat med 67 procent till 2045. Gapet till 2045-målet beräknas till 23,5 miljoner ton. Det finns dock osäkerheter eftersom en stor del av utsläppsminskningen inom transportsektorn förutsätter tillgång till hållbara biodrivmedel till konkurrenskraftiga priser. En hög takt i klimatomställningen förutsätter även fortsatt utveckling av elektrifieringen, transporteffektiviteten och effektiv handläggning av miljötillstånd. De 23,5 miljoner ton utsläpp som beräknas kvarstå kommer främst från industri, förbränning av avfall inom el- och fjärrvärmesektorn, jordbrukssektorn samt till viss del från arbetsmaskiner och transporter.

Till följd av de åtgärder som föreslås eller aviseras i denna budgetproposition för 2023, förväntas utsläppen öka i närtid jämfört med beslutsscenariot. Det beror framför allt på effekten av att regeringen kommer att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden.

Regeringen bedömer att ytterligare åtgärder behövs både nationellt och på EU-nivå för att det långsiktiga målet till 2045 ska kunna nås. Förutsättningar och potential att sluta utsläppsgapet beskrivs i avsnitt 5.

Det finns en större potential för utsläppsminskningar inom näringslivet än den som kan redovisas i dessa scenarier. En del av denna potential har dessutom näringslivet själva beskrivit, bland annat genom färdplaner som tagits fram inom ramen för Fossilfritt Sverige. Befintliga styrmedel skulle därmed kunna bidra till större utsläppsminskningar än vad som ingår i de scenarion som redovisats. Allt eftersom industriernas planer utvecklas och konkretiseras med investeringsbeslut, kommer planernas utsläppsminskningar att ingå i scenarierna. Genomförandet av dessa kräver att politiken skapar förutsättningar t.ex. genom effektiva tillståndsprocesser och god tillgång på leveranssäker el till ett konkurrenskraftigt pris.

Diagram 4.12 Scenarier över Sveriges territoriella utsläpp till 2045 samt Sveriges nettonollutsläppsmål till 2045

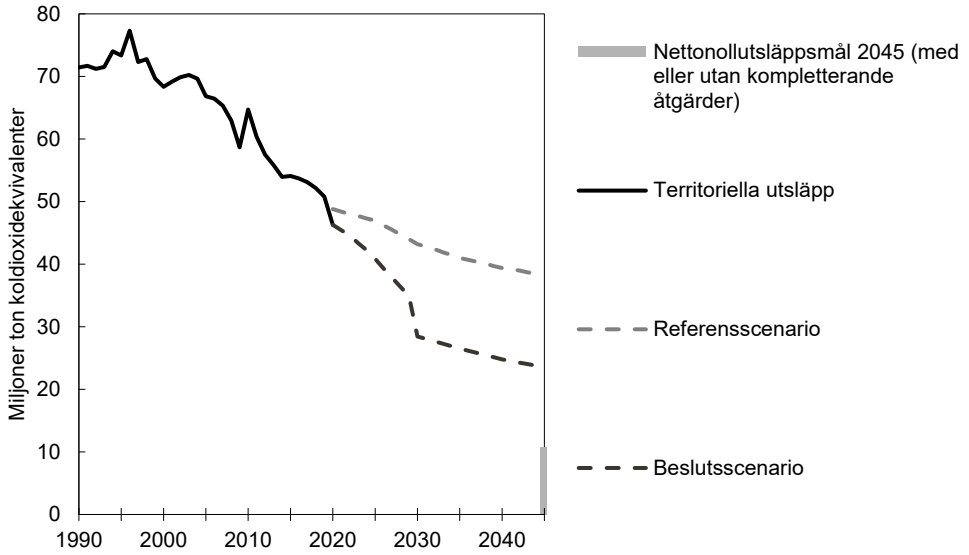

Anm.: Referensscenariot beskriver beslutad politik och befintliga investeringsbeslut som gällde 1 juli 2020. Scenariot ”Beslutsscenario” beskriver beslutad politik och befintliga investeringsbeslut till och med 1 juli 2022.

Källa: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

4.2 Utsläppsgap till 2020 – ESD-sektorn

Målet för utsläppen 2020 löd ”År 2020 bör utsläppen från ESD-sektorn vara 40 procent lägre än 1990 års utsläppsnivå”. En tredjedel av minskningen fick ske genom utsläppskrediter från Sveriges internationella klimatinvesteringar.

Enligt utsläppsinventeringen från december 2021 nås målet till 2020 genom inhemska åtgärder samt utnyttjandet av ca 1 miljon ton utsläppsminskningar genom investeringar i andra länder.

4.3 Utsläppsgap till 2030 och 2040 – ESR-sektorn

2020 befann sig utsläppen i den icke-handlande sektorn 0,9 miljoner ton över den indikativa målbana som används för att utvärdera om Sverige är på väg att nå klimatmålen, men 0,3 miljoner ton under målbanan med full användning av kompletterande åtgärder.

Till följd av beslut som fattats sedan den 1 juli 2020 fram till och med 1 juli 2022 beräknas utsläppen kunna ha minskat med 10,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2030 och med 10 miljoner ton 2040 jämfört med tidigare redovisning, inklusive full användning av kompletterande åtgärder. Nettoutsläppen beräknas då kunna ha minskat med 66 procent till 2030 och med 73 procent till 2040 jämfört med 1990. 2030-målet beräknas därmed i detta scenario kunna ha nåtts medan gapet till 2040-målet beräknas till 0,9 miljoner ton. Det finns dock osäkerheter eftersom en stor del av utsläppsminskningen inom transportsektorn förutsätter tillgång till hållbara biodrivmedel till konkurrenskraftiga priser. En hög takt i klimatomställningen förutsätter även fortsatt utveckling av elektrifieringen och transporteffektiviteten.

Till följd av de åtgärder som föreslås eller aviseras i denna budgetproposition för 2023, förväntas utsläppen öka i närtid jämfört med beslutsscenariot. Det beror framför allt på effekten av att regeringen kommer att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden.

Regeringen bedömer att ytterligare åtgärder behövs både nationellt och på EU-nivå för att etappmålen till 2030 och 2040 ska kunna nås. Förutsättningar och potential att sluta utsläppsgapet beskrivs i avsnitt 5.

Diagram 4.13 Scenarier över utsläpp från ESR-sektorn samt indikativ målbana med etappmål till 2030 och 2040, med eller utan användning av kompletterande åtgärder

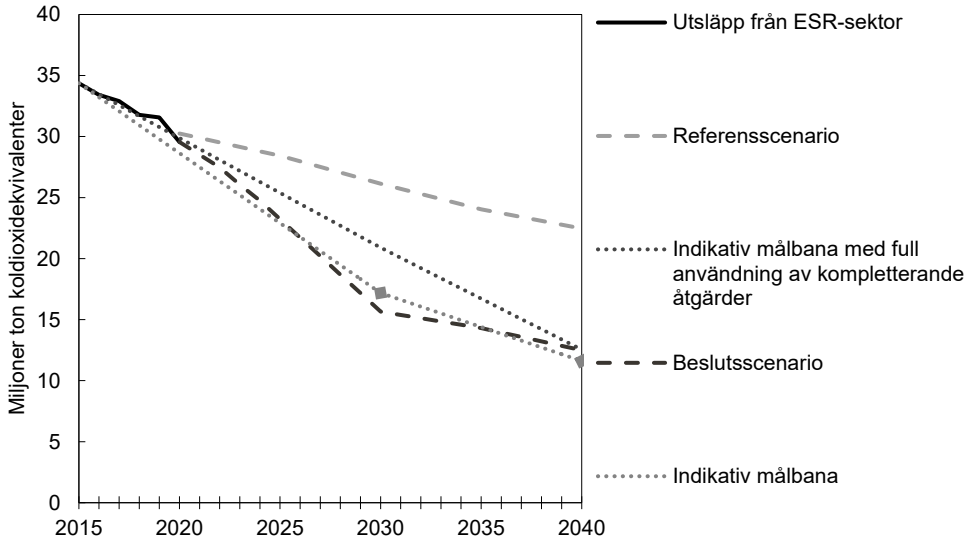

Anm.: Referensscenariot beskriver beslutad politik och befintliga investeringsbeslut som gällde 1 juli 2020. Scenariot ”Beslutsscenario” beskriver beslutad politik och befintliga investeringsbeslut till och med 1 juli 2022. Källa: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

4.4 Utsläppsgap till ESR- och LULUCF-åtaganden 2030

Sverige har ett EU-åtagande om att minska utsläppen inom ESR-sektorn med 40 procent till 2030 jämfört med 2005. Enligt förslaget från Europeiska kommissionen ska detta åtagande höjas till 50 procent. Vidare har Sverige i kommissionens förslag till ny LULUCF-förordning föreslagits få ett åtagande att öka nettoupptagen i LULUCF-sektorn till 2030.

Till följd av beslut som fattats sedan den 1 juli 2020 fram till och med 1 juli 2022 beräknas utsläppen kunna ha minskat tillräckligt för att både nå Sveriges ESR-åtagande och ha tillräckligt med överprestation inom ESR för att kompensera för ett eventuellt underskott i LULUCF-sektorn, vilket skulle ha fått till följd att LULUCF-åtaganden skulle kunna nås utan att påverka skogsbrukets avverkningsnivå i allt för stor grad.

Till följd av de åtgärder som föreslås eller aviseras i denna budgetproposition för 2023, bedöms utsläppen öka i närtid. ESR-åtagandet till 2030 bedöms därmed inte kunna nås utan att ytterligare åtgärder vidtas. Något överskott för att kompensera ett eventuellt underskott gentemot LULUCF-åtagandet till 2030 beräknas inte heller kunna åstadkommas med den beslutade och aviserade politiken. Det beror framför allt på effekten av att regeringen kommer att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden. Förutsättningar och potential att sluta utsläppsgapet beskrivs i avsnitt 5.

Diagram 4.14 Scenarier över utsläpp för Europeiska kommissionens förslag för Sveriges ESR-åtagande samt möjlig underprestation till LULUCF-åtagandet

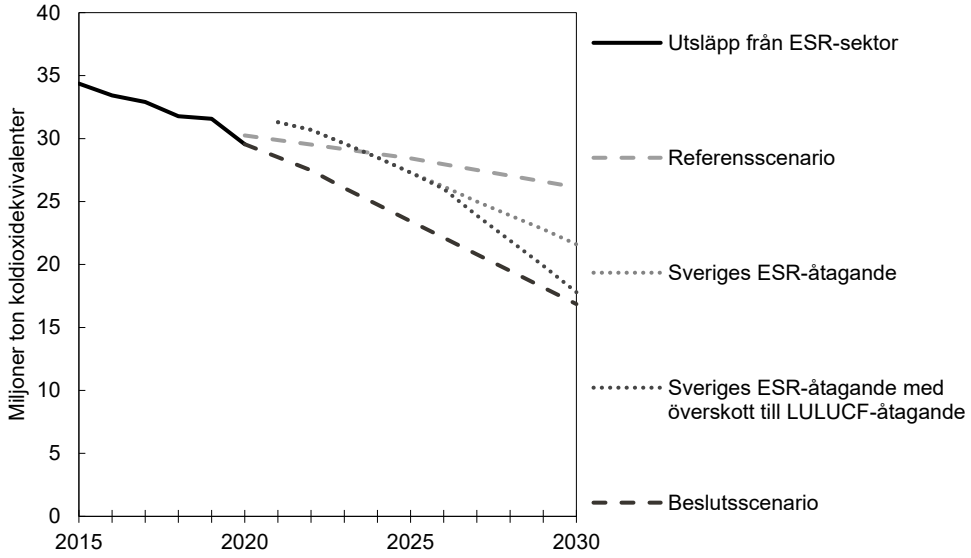

Anm.: Referensscenariot beskriver beslutad politik och befintliga investeringsbeslut som gällde 1 juli 2020. Scenariot ”Beslutsscenario” beskriver beslutad politik och befintliga investeringsbeslut till och med 1 juli 2022. Källa: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

4.5 Etappmålet 2030 - inrikes transporter

År 2020 var utsläppen 14,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket är en minskning med 27 procent sedan 2010.

Till följd av nya beslut som fattats sedan den 1 juli 2020 fram till och med 1 juli 2022 beräknas utsläppen ha kunnat minska med 7,3 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2030. Utsläppen beräknas därmed kunna minska med 71 procent till 2030 jämfört med 2010, vilket skulle ha inneburit att 2030-målet från transportsektorn kunde nås.

Till följd av de åtgärder som föreslås eller aviseras i denna budgetproposition för 2023, förväntas utsläppen öka i närtid. Det beror framför allt på effekten av att regeringen kommer att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden. Regeringen bedömer att transportmålet inte kan nås, utan ytterligare åtgärder behövs både nationellt och på EU-nivå för att nå det. Förutsättningar och potential att sluta utsläppsgapet beskrivs i avsnitt 5.

Diagram 4.15 Scenarier över utsläpp från inrikes transporter (exklusive koldioxid från inrikes flyg) till 2030 samt etappmålet 2030

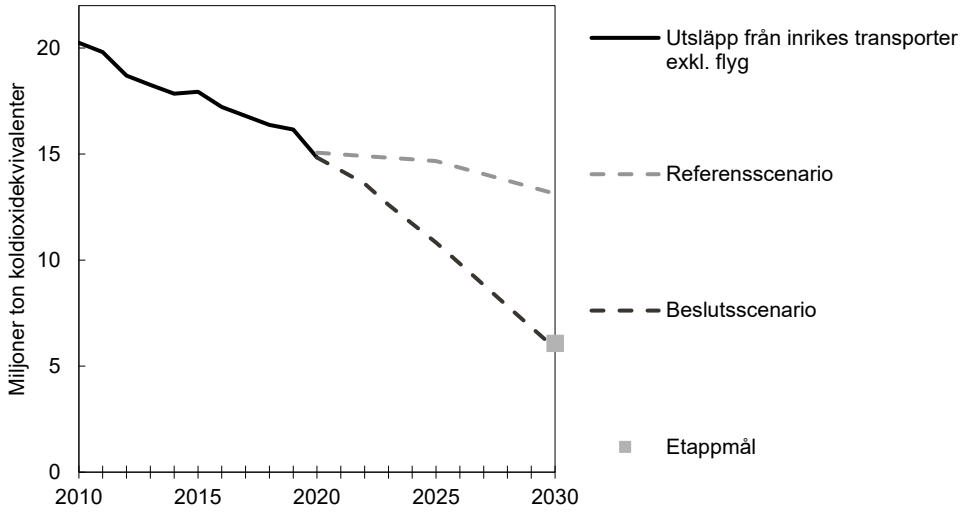

Anm.: Referensscenariot beskriver beslutad politik och befintliga investeringsbeslut som gällde 1 juli 2020. Scenariot ”Beslutsscenario” beskriver beslutad politik och befintliga investeringsbeslut till och med 1 juli 2022. Källa: Naturvårdsverket och egna beräkningar.

4.6 Scenarier för den handlande sektorn

Det finns inget separat mål för de svenska anläggningarna inom EU ETS, men dessa utsläpp ingår som en del i det långsiktiga klimatmålet. Utsläppen inom EU ETS utgjorde år 2020 36 procent av de territoriella utsläppen i Sverige. Enligt nuvarande EU-regelverk ska EU ETS som helhet uppnå utsläppsminskningar på 43 procent år 2030 jämfört med 2005. Detta mål för EU ETS kan komma att skärpas till följd av den pågående revideringen av EU ETS.

Till följd av beslut som fattats sedan den 1 januari 2021 fram till och med 1 juli 2022, beräknas de inhemska utsläppen inom EU ETS i Sverige minska med ca 5 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år till 2030 jämfört med referensscenariot. Effekten består fram till 2045. Det handlar framför allt om förbättrade förutsättningar för teknikutveckling inom järn- och stålindustrin samt ytterligare satsningar inom koldioxidavskiljning och lagring (CCS). Utsläppen inom EU ETS beräknas därmed minska med 47 procent till 2045 jämfört med 1990. De åtgärder som föreslås i denna budgetproposition, såsom förstärkningen av Industriklivet, skulle kunna minska utsläppen ytterligare, men det är i dagsläget osäkert då investeringsbeslut hos näringslivet inte har tagits än.

5 Ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet

Regeringen redogör i detta avsnitt för ytterligare åtgärder och aviserad politik som har potential att sluta utsläppsgapet till klimatmålen, inklusive en uppföljning av genomförandet av de åtgärder som återfinns i den klimathandlingsplan som presenterades av regeringen 2019. Regeringen avser återkomma med bedömningar av aviserade styrmedel och åtgärders klimateffekter när dessa har beslutats.

5.1 Budgetpropositionen 2023

5.1.1 Aviseringar och förslag i budgetpropositionen 2023 och höständringsbudgeten 2022

I budgetpropositionen för 2023 och höständringsbudgeten för 2022 föreslås eller aviseras ytterligare åtgärder som har påverkan på utsläppen. Nedan redogörs för flertalet av de föreslagna klimatåtgärder eller andra åtgärder som har påverkan på klimatarbetet med exempel från flera utgiftsområden:

- Regeringen kommer att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden.
- Avfallsförbränningsskatten föreslås avskaffas i syfte att motverka den negativa effekten som skatten riskerar att ha på effektsituationen (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.7)
- Den nedsatta skatten för datorhallar föreslås att slopas (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.8)
- Regeringen kommer att föreslå att det nuvarande reseavdraget behålls och att två schablonbelopp i reseavdraget höjs för att bättre motsvara faktiska kostnader (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.2)
- Regeringen kommer att föreslå ett justerat avdrag för tjänsteresor och hemresor med egen bil eller förmånsbil för att bättre motsvara de genomsnittliga kostnaderna de är avsedda att täcka (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.3)
- Regeringen kommer att föreslå en tillfällig skattefrihet för förmån av laddel på arbetsplatsen för att underlätta omställningen till en fossilfri fordonsflotta (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.5)
- Regeringen kommer att föreslå att den tillfälligt sänkta skatten på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk förlängs till att gälla även under andra halvåret 2023 (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.11)
- Regeringen kommer att föreslå en förstärkning av skattereduktionen för installation av solceller genom en höjning av subventionsgraden från 15 till 20 procent (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.4).
- Regeringen kommer att föreslå att koldioxidskatten på bränsle i kraftvärme- och värmeverk inom EU ETS slopas (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.9).
- Regeringen kommer att föreslå tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel under tre år från 1 januari 2023 samt följdförändringar för lågbeskattad olja (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.10).
- Regeringen kommer att föreslå att mervärdesskatten på vissa reparationer höjs från 6 procent till 12 procent från den 1 april 2023 (förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 12.14).
- Regeringen kommer att se över kraven på bygglov för integrerade solceller (förslag till statens budget, finansplan m.m.).
- Regeringen avser föreslå att miljötillståndsprövningen enligt miljöbalken ska förenklas och förkortas för att underlätta näringslivets gröna omställning. En utredning ska tillsättas för att ta fram förslag för att göra prövningsprocessen mer flexibel, effektiv och förutsägbar (förslag till statens budget, finansplan m.m.).
- En satsning på stöd till vuxenutbildning föreslås. 270 miljoner kronor avsätts 2023 för att stärka regionalt yrkesvux som kan bidra till att stärka kompetensen hos personal som är relevant för genomförandet av den gröna omställningen (utgiftsområde 16, anslag 1:17).

- För att finansiera en förstärkning av Fastighetsmäklarinspektionen föreslås att bidrag till miljömärkning av produkter minskas med 1 250 000 kronor fr.o.m. 2023 (utgiftsområde 18, anslag 2:5)
- Regeringen förstärker och förlänger satsningen på återvätning av torvmarker. Anslaget 1:3 föreslås öka med 200 miljoner kronor per år och bli permanent (utgiftsområde 20).
- För att främja industrins omställning och utvecklingen av negativa utsläpp föreslår regeringen att Industriklivets anslag förstärks med 600 miljoner kronor årligen 2023–2025 (utgiftsområde 20, anslag 1:18).
- Regeringen föreslår att premien för att köpa s.k. bonusbilar inom bonus–malus-systemet avvecklas. Klimatbonusen får ett tillfälligt tillskott under 2023 för att omhänderta utestående utbetalningar och ta hänsyn till lagda beställningar (utgiftsområde 20 anslag 1:8)
- Anslaget insatser för internationella klimatinvesteringar föreslås förstärkas med 60 miljoner kronor 2023 och 100 miljoner kronor årligen 2024 och 2025 (utgiftsområde 20, anslag 1:12).
- Regeringen föreslår att Klimatklivet förstärks med 400 miljoner kronor 2023 och 500 miljoner kronor årligen 2024 och 2025 för en utökad satsning på laddinfrastruktur (utgiftsområde 20, anslag 1:16).
- Driftstödet för avskiljning, infångning och lagring av biogen koldioxid (bio-CCS) genom omvända auktioner förstärks med 10 miljoner kronor årligen 2023–2025 (utgiftsområde 20, anslag 1:20).
- Satsningen Kompetenslyftet för klimatomställningen föreslås sänkas till 50,2 miljoner 2023 och 81,2 miljoner 2024 (utgiftsområde 20, anslag 1:21)
- Regeringen avser att återkomma med ett garantiprogram för kärnkraft (utgiftsområde 21).
- För att främja kortare ledtider föreslås en resursförstärkning till länsstyrelserna om kortare tillståndsprocesser till vindkraft (utgiftsområde 21, anslag 5:1)
- Kärnkraftsforskning tillsätts 50 miljoner kronor 2023 samt 100 miljoner kronor 2024–2025 (utgiftsområde 21, anslag 1:4).
- Stöd till energi-/klimateffektivisering förstärks med 400 miljoner kronor 2023–2025 (utgiftsområde 21, anslag 1:2).
- Energimarknadsinspektionen behöver resurser för att fortsätta arbetet med att halvera ledtiderna för tillståndsprocesser för elnät och säkerställa en utvecklad elmarknad. Anslaget förstärks med 25 miljoner kronor 2023 och 20 miljoner kronor 2024 och 2025 (utgiftsområde 21, anslag 1:6).
- Anslaget 1:23 för infrastruktur för elektrifierade transporter stärks med 90 miljoner kronor 2023, 1 miljard kronor 2024 och 505 miljoner kronor 2025 samt förlängs till 2028 (utgiftsområde 21, anslag 1:23).
- Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag på att målet om 100 procent förnybar elproduktion till 2040 ersätts med mål om 100 procent fossilfri elproduktion till 2040 (utgiftsområde 21).
- Regeringen avser inte att fullfölja utbyggnaden av nya stambanor för höghastighetståg. För de tre etapperna på de tidigare planerade höghastighetsbanorna (Ostlänken, Hässleholm-Lund och Göteborg-Borås) som redan ingår i den nationella planen för transportinfrastruktur 2022–2033 behöver en separat analys genomföras (utgiftsområde 22).
- Anslagsändamålet för anslag 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål utvidgas och kan användas för reducering av farledsavgifter genom s.k. klimatkompensation (utgiftsområde 22)
- För att bättre tillgodose behov av samhällsviktig luftfart föreslår regeringen en varaktig satsning på 70 miljoner kronor per år för att reformera systemet med

beredskapsflygplatser så att antalet ordinarie beredskapsflygplatser utökas (utgiftsområde 22, anslag 1:6).
– En satsning på CCS-lagring föreslås för att utreda möjligheterna till lagring av koldioxid i Sverige. För ändamålet avsätts 40 miljoner kronor 2023 samt 28 miljoner kronor per år 2024 och 2025 (utgiftsområde 24 anslag 1:8).
– Regeringen föreslår, eftersom tilldelningen av medel för finansiellt stöd från Europeiska unionen för perioden 2023–2025 kommer att öka jämfört med tidigare, att anslag 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk ökas med 400 miljoner kronor per år under perioden 2023–2024 (utgiftsområde 22, anslag 1:10).
– Regeringen tillskjuter medel till Transportstyrelsens arbete med avveckling av klimatbonus. Anslaget ökas därför med 15 miljoner kronor 2023 (utgiftsområde 22, anslag 1:12).
– Regeringen avser införa ett nytt ekonomiskt stöd riktat till företag som har haft en betydande ökning av kostnader för el jämfört med 2021. Syftet är att stärka särskilt drabbade företags möjlighet att överbrygga konsekvenserna av den pågående energikrisen inom EU (utgiftsområde 24, anslag 1:24).

5.1.2 Effekter av några reformer i denna proposition

I tabellen nedan återges en kvalitativ beskrivning av direkta effekter på utsläppen av växthusgaser av några av de reformer som föreslås i och med denna proposition. Regeringen kommer att återkomma när den klimatpolitiska handlingsplanen har lagts fram. Uppskattningarna gäller endast de förändringar av styrmedel som föreslås eller aviseras i och med denna proposition och inte effekten av hela åtgärden i de fall det handlar om en åtgärd som finns sedan tidigare. Tabellen kommer att kompletteras med utförliga effektberäkningar i kommande klimatredovisningar. Syftet här är att ge en första kvalitativ beskrivning om klimateffekternas storleksordning. Effektbedömningarna avser påverkan på utsläppen av växthusgaser inom landets gränser (förutom investeringar i internationella klimatinsatser där utsläppsminskningen sker utomlands).

Tabell 5.1 Storleksordning på direkta effekter på de årliga nettoutsläppen år 2023–2025 samt 2030 av ett axplock av de för klimatet viktigaste reformer som föreslås eller aviseras i och med denna budgetproposition för 2023

Förslag/avisering	2023–2025	2030	Kommentar
Övergripande	**svårbedömd**	**svårbedömd**	
- Förstärkning av Klimatklivet för laddstationer - Förstärkning av laddinfrastruktur för elektrifierade transporter - Åtgärder för snabbare miljötillstånd - Avisering om kreditgarantier och övriga åtgärder för kärnkraftsel - Slopad skattenedsättning för datorhallar - Tillfällig skattefrihet för förmån av laddel på arbetsplatsen	Förbättrar förutsättningar att nå klimatmålen och kan möjliggöra utsläppsminskningar inom t.ex. industrin och transporter		Åtgärder för snabbare miljötillstånd, utbyggd laddinfrastruktur är en avgörande förutsättning för klimatomställningen men medför inte i sig utsläppsminskningar. Eftersom elen i Sverige nästan är fossilfri, innebär satsningar på ökad elproduktion ingen direkt utsläppsminskning. Däremot är dessa åtgärder viktiga för att klara av en fördubblad elproduktion, genomföra en omfattande elektrifiering och därmed bidra till att andra sektorer minskar sina utsläpp.

Förslag/avisering	2023–2025	2030	Kommentar
EU ETS-sektorn	**svårbedömd**	**svårbedömd**	
Förstärkning av Industriklivet	Förbättrar förutsättningar att nå klimatmålen och kan möjliggöra utsläppsminskningar inom industrin		Industrin går mot mer fullskaliga investeringar och anslaget för industriklivet måste förstärkas för att inte bli begränsande för den gröna omställningen. Ett område som skulle kunna bli aktuellt är produktion av elektrobränslen där en direkt effekt kan uppnås genom att tillgången på fossilfritt bränsle skulle öka.
Avisering om slopad koldioxidskatt på bränslen i kraftvärme- och värmeverk inom EU ETS	svårbedömd	svårbedömd	Förslagets effekter på utsläpp av växthusgaser är svårbedömda.
Avskaffad avfallsförbränningsskatt	0	svårbedömd	Att avskaffa avfallsförbränningsskatten har ingen effekt på utsläpp av växthusgaser på kort sikt. På längre sikt kan åtgärden påverka investeringar och reinvesteringar i ökad avfallsförbränningskapacitet, vilket sannolikt skulle leda till ökade utsläpp.
ESR-sektorn	**minst + +**	**minst + + +**	
Avisering om att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden	kan ej bedömas	kan ej bedömas	Förslaget, inklusive nivåer, behöver preciseras. Förhandlingar pågår också om EU:s lagstiftning.
Klimatbonus avvecklas men får tillfälligt tillskott 2023	+ +	+ + +	Förslaget innebär att prognosen över andelen laddbara personbilar i nybilsförsäljning minskar från Trafikanalysens kortsiktprognos om 100% till 2030 till EU:s CO2-krav på 100% till 2035.
Avisering om tillfälligt sänkt energiskatt på bensin och diesel samt följdändringar för lågbeskattad olja	+ / + +	0	En sänkt energiskatt bidrar, allt annat lika, till ökad drivmedelsförbrukning genom bl.a. ökat trafikarbete och senarelagd elektrifiering.
Avisering om bibehållet reseavdrag med vissa förstärkningar för arbetsresor med bil eller förmånsbil	+	+	En återgång till ett reseavdrag enligt tidigare utformning med vissa förstärkningar, inklusive en höjning av avdragsbeloppet för arbetsresor med egen bil, bedöms innebära måttliga ökade utsläpp av växthusgaser. Förslaget kan även bidra med indirekta effekter på transporteffektiviteten och utglesning av bebyggelse.
Avisering om justerade avdrag för tjänsteresor och hemresor med egen bil eller förmånsbil	+	+	Avdragsbelopp föreslås höjas vilket medför måttliga ökade utsläpp.
Avisering om sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk	+	0	Detta kan medföra något ökade utsläpp under andra halvåret 2023.
Stöd till energi-/klimat-effektivisering	–	–	Stödet som riktas till hushåll som värms upp med stadsgas bidrar till viss utsläppsminskning.

Förslag/avisering	2023–2025	2030	Kommentar
Kompletterande åtgärder, negativa utsläpp	–	– – – / – – – –	
Förstärkning av internationella klimatinsatser	0	– – –	Satsningen bidrar till att utveckla ett program för internationella klimat-investeringar i enlighet med Paris-avtalets artikel 6. Investeringarna ska kunna bidra till att nå våra klimatmål som kompletterande åtgärd.
Förstärkning och förlängning av insatser för återvätning av torvmarker	–	– – –	Effekten av att återväta torvmarker är väldigt osäker och myndigheter har fått i uppdrag att bättre följa upp klimatnyttan av insatserna.

Anm.:
+ Avser en ökning med mellan 0 och 100 tusen ton CO2e per år.
+ + Avser en ökning med mellan 100 och 300 tusen ton CO2e per år.
+ + + Avser en ökning med mellan 300 tusen och 1 miljon ton CO2e per år.
– Avser en minskning med mellan 0 och 100 tusen ton CO2e per år.
– – Avser en minskning med mellan 100 och 200 tusen ton CO2e per år.
– – – Avser en minskning med mellan 200 tusen och 1 miljon ton CO2e per år.
– – – – Avser en minskning med över 1 miljon ton CO2e per år.

Källa: Egna beräkningar.

5.2 Utredningar och uppdrag som är relevanta för klimatomställningen

Beslut om uppdrag till myndigheter och direktiv till statliga offentliga utredningar är centrala för att inleda lagstiftningsprocessen, konkretisera aviserad politik och ge viktiga underlag för väl analyserade och konsekvensutredda beslut om åtgärder och styrmedel.

5.2.1 Snabbare miljötillstånd för industrin och elektrifieringen

Här redogörs för ett urval av utredningar som har tillsatts uppdrag som getts till myndigheter eller förslag som skickats på remiss under perioden 1 januari 2021 till 1 juli 2022 som väntas bidra med underlag för beslut som ytterligare kan minska utsläppen:

- I april 2022 gav regeringen Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utreda hur en ändamålsenlig prövning kan regleras för hanteringen av flera samtidiga ansökningar om havsbaserad vindkraft avseende allmänt vatten och Sveriges ekonomiska zon. Uppdraget ska redovisas den 30 november 2022.
- I februari 2022 gav regeringen i uppdrag till Energimyndigheten att tillsammans med andra myndigheter peka ut lämpliga områden för att möjliggöra ytterligare 90 TWh elproduktion till havs. Uppdraget ska redovisas senast i mars 2023. Utifrån Energimyndighetens underlag ska Havs- och vattenmyndigheten föreslå ändringar i havsplanerna senast i december 2024.
- I januari 2022 gav regeringen i uppdrag till Trafikanalys att föreslå konkreta åtgärder som stödjer konsumenter till mer hållbara leveransval vid e-handelsköp. Uppdraget redovisades i juni 2022.
- I januari 2022 gav regeringen i uppdrag till Svenska Kraftnät att bygga ut transmissionsnätet till områden inom Sveriges sjöterritorium där det finns förutsättningar att ansluta fler elproduktionsanläggningar. Uppdraget redovisades den 16 juni 2022.
- Naturvårdsverket har i regleringsbrev för 2022 fått i uppdrag att utvärdera hur myndigheten arbetar med att komma in tidigt i miljöprocesser och ska redovisa detta senast 31 januari 2023.

- I november 2021 gav regeringen Statens geologiska undersökning (SGU) i uppdrag att i samarbete med Naturvårdsverket arbeta för att öka möjligheterna till hållbar utvinning av mineral och metaller från sekundära resurser. Slutrapportering om genomförda insatser ska redovisas den 15 februari 2023.
- I september 2021 gav regeringen i uppdrag till Energimarknadsinspektionen att tillsammans med Lantmäteriet och länsstyrelserna utveckla och testa nya arbetssätt för hantering av de tillstånd och rättigheter som krävs för att bygga ut eller förstärka det svenska elnätet. Uppdraget ska redovisas senast den 1 maj 2023.
- I september 2021 gav regeringen länsstyrelserna i uppdrag att utvärdera nuvarande samrådsförfarande och utveckla metoder och samverkansformer som främjar en effektiv samrådsprocess enligt miljöbalken med avsikt att påskynda projekt som syftar till minskad miljö- och klimatpåverkan och därigenom stärka det hållbara företagandet och påskynda näringslivets klimatomställning. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2023.
- I juli 2021 gav regeringen i uppdrag till Miljöprövningsutredningen att, utöver sitt tidigare uppdrag, bl.a. utreda om det bör införas ett begränsat förtursförfarande för klimatomställning samt hur tidsbegränsning av tillstånd och omprövning av tillstånd och villkor kan bli effektiva medel för att nå miljö- och klimatmålen. Uppdraget redovisades den 14 juni 2022 och remitterades därefter.
- I juli 2021 gav regeringen i uppdrag till länsstyrelserna och till Domstolsverket att utvärdera om det finns förutsättningar att utveckla en eller flera e-tjänster för någon eller några typer av tillståndsansökningar enligt miljöbalken. Uppdraget redovisades i december 2021.
- I juni 2021 gav regeringen i tilläggsdirektiv till Klimaträttsutredningen att utreda möjligheten att väga klimatnytta mot negativ påverkan på människors hälsa och miljön, genom en särskild avvägningsregel i miljöbalken eller på annat sätt. Uppdraget slutredovisades i juni 2022 och remitterades därefter.
- I april 2021 gav regeringen i uppdrag till Elektrifieringskommissionen att vara ett rådgivande organ för löpande utbyte av erfarenheter mellan regering och företrädare för exempelvis näringsliv, intresseorganisationer, forskningsinstitut, universitet och högskolor, kommuner och regioner.
- I mars 2021 gav regeringen i uppdrag till en särskild utredare att se över prövningsprocesser och regelverk i syfte att säkerställa en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral från primära och sekundära källor. I ett tilläggsdirektiv i juni 2022 gavs även i uppdrag att utreda hur försörjningen av dessa metaller och mineral kan få en särställning i miljöbalkens bestämmelser. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2022.

5.2.2 Energi- och elförsörjning

- I juni 2022 beslutade regeringen om en utredning med uppgift att ta fram förslag till en strategi för en hållbar, konkurrenskraftig och växande svensk bioekonomi, inklusive uppföljningsbara mål. I utredningen ingår också analysera genomförbarheten i och, om det bedöms lämpligt, föreslå åtgärder som främjar effektiv produktion av flytande biodrivmedel baserat på inhemska råvaror i Sverige. Uppdraget om produktion av biodrivmedel ska redovisas senast den 15 februari 2023. Uppdraget i övrigt ska redovisas senast den 31 oktober 2023.
- I juni 2022 har regeringen fattat beslut om en genomförandeplan med nio åtgärder och gav Energimarknadsinspektionen i uppdrag att följa upp att åtgärderna genomförs till senast 2025. Åtgärderna fokuserar på att undanröja hinder på balansmarknaden och hinder för efterfrågeflexibilitet.

- I juni 2022 beslutade regeringen att tillsätta ett elektrifieringsråd i syfte att stödja genomförandet av regeringens elektrifieringsstrategi. Elektrifieringsrådets uppdrag gäller för perioden 22 juni 2022 till den 31 december 2024.
- I juni 2022 gav regeringen i uppdrag till Energimyndigheten att analysera hur användningen av energi, effekt och resurser kan effektiviseras i olika delar av samhället.
- I juni 2022 beslutade regeringen om ett kraftpaket för mer billig el i hela landet. Kraftpaketet innehåller förslag om solkraft, vindkraft och vattenkraft, som kraftvärme, fjärrvärme och kärnkraft. Regeringen bjuder in till nya breda energipolitiska samtal efter valet.
- I juni 2022 gav regeringen i uppdrag till en särskild utredare att göra en kartläggning i syfte att stärka Sveriges förmåga att upprätthålla en nödvändig försörjning. Ett delbetänkande ska lämnas senast den 30 december 2022 i den del som avser uppdraget om miljötillstånd för samhällsviktig verksamhet. Övriga delar av uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2024.
- I maj 2022 gav regeringen i uppdrag till en särskild utredare att bistå i arbetet med att kartlägga behov utifrån slutsatser från befintliga arbetsströmmar för näringslivets gröna omställning. Uppdraget redovisades den 15 augusti 2022. Resultatet bereds i Regeringskansliet.
- I mars 2022 tillsatte regeringen en särskild utredare som ska se över regleringen av nätavgifterna på el- och naturgasområdena. Utredningen ska redovisa sitt betänkande senast den 31 oktober 2023.
- I februari 2021 gav regeringen Statens energimyndighet i uppdrag att ta fram förslag till en övergripande strategi för vätgas och elektrobränslens roll i det svenska energisystemet, inklusive ammoniak. Uppdraget redovisades den 25 november 2021.

5.2.3 Snabbare klimatomställning i transportsektorn

- I januari 2022 gav regeringen i uppdrag den nationella samordnaren för inrikes sjöfart och närsjöfart att undersöka frågan om klimatstyrningsincitament i hamn- och farledsavgifterna. Uppdraget ska redovisas senast den 14 oktober 2022.
- I regleringsbrev för 2022 gav regeringen i uppdrag till myndigheter att redovisa hur de arbetar för minskade utsläpp från tjänsteresor samt redovisa mål för resande för 2025 på ett sätt som leder till mindre miljö- och klimatpåverkan.
- I regleringsbrevet för 2022 gav regeringen i uppdrag till Trafikverket att redovisa typer av åtgärder som kan påverka transportefterfrågan och val av transportsätt eller som innebär att befintlig infrastruktur används mer effektivt (s.k. steg 1 och steg 2-åtgärder). Uppdraget ska redovisas senast 21 januari 2023.
- I regleringsbrev för 2021 gav regeringen i uppdrag till Energimyndigheten att analysera möjligheten att förbättra vägledningen till konsumenter om lätta fordons energianvändning och koldioxidutsläpp vid försäljning och marknadsföring. Uppdraget redovisades i april 2022.
- I december 2021 gav regeringen flera nya uppdrag för att öka takten i elektrifieringen av transportsektorn, bl.a. när det gäller incitament för landström och laddström, förutsättningarna för eldrivna fartyg, klimatpremier för elflygplan samt analyser av elektrifieringen av transporter.
- I oktober 2021 gav regering i uppdrag till Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) att ta fram förslag på mål för ökad andel cykling. Uppdraget redovisades i maj 2022.
- I augusti 2021 gav regeringen i uppdrag till Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) att bidra till kunskapsuppbyggnaden kring en

snabb, smart och samhällsekonomiskt effektiv elektrifiering av transportsektorn. Uppdraget redovisades den 31 maj 2022.
- I februari 2021 gav regeringen Statens energimyndighet att utreda behovet av ytterligare styrmedel för att främja ökad inhemsk produktion av biodrivmedel. Uppdraget har redovisats den 14 oktober 2021.
- I februari 2021 gav regeringen Statens energimyndighet i uppdrag att redovisa vilka hinder som finns för att ladda bilen för boende i flerbostadshus och boende i övrigt som har bilparkering ordnad gemensamt med andra i exempelvis samfälligheter. Uppdraget redovisades den 1 november 2021.
- I februari 2021 gav regeringen i uppdrag till Transportstyrelsen att analysera förutsättningarna för att utveckla registerföringen av arbetsmaskiner för att skapa bättre möjligheter att bl.a. kontrollera arbetsmaskiners utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar. Uppdraget ska redovisas senast den 1 oktober 2022.
- I januari 2021 gav regeringen Statens energimyndighet i uppdrag att med stöd av Boverket och Lantmäteriet föreslå åtgärder för att förbättra tillgången till laddning vid hemmet. Uppdraget redovisades den 1 november 2021.

5.2.4 Underlag till nästa klimathandlingsplan

- I april 2021 gav regeringen Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Länsstyrelsen i Uppsala län och Trafikanalys att med stöd av ett flertal myndigheter ta fram underlag med analyser och förslag till styrmedel och andra åtgärder som bidrar till näringslivets klimatomställning, lokal och regional klimatomställning i hela landet samt transportsektorns klimatomställning, inför den kommande klimatpolitiska handlingsplanen. Underlagen redovisades den 15 september 2022.
- Naturvårdsverket har fått i regeringsuppdrag för 2022 att ta fram ett underlag till klimatpolitisk handlingsplan enligt 5 § andra stycket 1–7 klimatlagen (2017:720). Uppdraget ska redovisas senast den 15 mars 2023.

5.2.5 Förbättrade klimateffektbedömningar

- Naturvårdsverket har i regleringsbrev för 2022 fått i uppdrag att utreda och föreslå hur systemet för utsläppsinventeringar på klimatområdet kan utvecklas i syfte att snabbare och med stärkt kvalitet kunna presentera analyser och sammanställningar av utsläppsutvecklingen.
- Naturvårdsverket har i regleringsbrev för 2022 fått i uppdrag att utveckla sitt arbete med att beräkna olika styrmedel och åtgärders effekter på växthusgasutsläppen. Naturvårdsverket ska också tillsammans med andra myndigheter ta fram en myndighetsgemensam nationell vägledning för klimateffektbedömningar. Naturvårdsverket har redovisat preliminära utgångspunkter och förslag den 29 juni 2021 och kommer att slutredovisa uppdraget senast den 31 december 2022.
- Naturvårdsverket har i regleringsbrev för 2022 fått i uppdrag att föreslå bokföringsmetoder för kompletterande åtgärder. Uppdraget ska redovisas senast 31 januari 2023.
- I juni 2021 gav regeringen Skogsstyrelsen och Statens jordbruksverk i uppdrag att strategiskt planera arbetet, inklusive att vidareutveckla metoder, för att minska avgången av växthusgaser från jord- och skogsbrukets organogena jordar och öka kolinlagringen i åker- och betesmark, som bidrar till negativa utsläpp av växthusgaser och kan bidra till kompletterande åtgärder i det klimatpolitiska ramverket. Uppdraget ska redovisas den 1 december 2022.

5.2.6 Hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi

- Miljömålsberedningen har i sitt delbetänkande Sveriges globala klimatavtryck (SOU 2022:15) lämnat förslag på att inkludera inrikes flyg i transportmålet till 2030, att inkludera utsläpp från bunkring till utrikes flyg och sjöfart i det långsiktiga klimatmålet till 2045 samt att ett nytt mål om att den offentliga sektorn ska minska sina utsläpp snabbare än samhället i övrigt ska tas fram. Miljömålsberedningen har även föreslagit att komplettera det klimatpolitiska ramverket genom nya mål för att minska konsumtionens klimatpåverkan och öka exportens klimatnytta. Förslaget har remitterats och bereds i Regeringskansliet.
- I februari 2022 beslutade regeringen om Sveriges första handlingsplan för plast med 55 åtgärder för att minska plastens påverkan på klimatet och miljön. Detta ska bidra till för att Sverige ska ligga längst fram i klimatomställningen och skapa nya gröna jobb.
- I februari 2022 gav regeringen Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att stärka och utveckla den offentliga upphandlingen så att den i ökad utsträckning bidrar till omställningen till en cirkulär ekonomi och därmed till klimatomställningen genom att behoven i ökad utsträckning tillgodoses med giftfria, fossilfria och cirkulära lösningar. Uppdraget ska slutredovisas 1 februari 2025 med delredovisningar av viktiga insatser och resultat för 2022 och 2023 senast den 1 mars 2023 respektive den 1 mars 2024.
- I mars 2021 gav regeringen Konsumentverket i uppdrag att främja spridning och vidareutveckling av information om miljömässigt hållbar konsumtion och cirkulär ekonomi genom samverkan med andra aktörer som vill bidra till att sådan information sprids till konsumenter. Uppdraget redovisades den 7 juli 2022.
- I augusti 2021 gav regeringen Kommerskollegium i uppdrag att inrätta ett rådgivande organ för att främja innovativ och klimatfokuserad standardisering. Uppdraget ska redovisas den 31 maj 2023.
- I oktober 2021 tillsatte regeringen en utredning för att ta fram ett förslag på hur ett marknadsbaserat system för ökad energieffektivisering skulle kunna se ut, så kallade vita certifikat. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2023.
- I regleringsbrevet för 2022 (december 2021) gav regeringen Naturvårdsverket i uppdrag i att analysera befintliga och kommande styrmedel samt regleringar på finansmarknadsområdet som syftar till att öka förutsättningarna för att nå klimat- och miljömålen. Uppdraget ska redovisas den 31 december 2023.
- I juni 2022 överlämnade regeringen en lagrådsremiss, med förslag till skärpta regler för upphandlande myndigheter och enheter att beakta bl.a. klimatet, människors hälsa och djuromsorg vid offentlig upphandling, till Lagrådet.
- I juni 2022 beslutade regeringen att en kommitté ska tillsättas för att utreda inom vilka områden och på vilka sätt ekonomiska styrmedel kan användas för att främja omställningen till en cirkulär ekonomi. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2024.
- I mars 2022 gav regeringen Boverket i uppdrag att lämna förslag på hur införandet av gränsvärden för byggnaders klimatpåverkan kan påskyndas och hur tillämpningen av klimatdeklarationer kan utvidgas. Uppdraget ska redovisas den 15 maj 2023.

5.3 EU:s förslag

5.3.1 Fit For 55-paketet

Övergripande om Fit For 55-paketet

Utvecklingen av klimatlagstiftningen på EU-nivå påverkar i stor utsträckning Sveriges möjligheter och förutsättningar att nå de nationella klimatmålen. I juni 2021 antog EU en klimatlag som slog fast att unionen ska vara klimatneutral senast 2050 och nå negativa utsläpp därefter samt att minska EU:s nettoutsläpp med minst 55 procent till 2030 jämfört med 1990 års utsläpp. I syfte att skapa förutsättningar för att nå detta mål presenterade kommissionen i juli 2021 ett paket med lagstiftningsförslag kallat Fit for 55-paketet. Klimatlagen, de skärpta klimatmålen med tillhörande förslag till ändrade rättsakter är alla centrala delar av EU:s s.k. gröna giv. Fit for 55-paketet innehöll sammanlagt 16 olika förslag till förändringar av befintlig lagstiftning. Europeiska kommissionens förslag förklaras nedan. Förslagen i Fit for 55-paketet förhandlas under 2022 i rådet och EU-parlamentet. Största delar av Fit For 55 förväntas beslutas under 2023.

EU ETS

Enligt Europeiska kommissionens förslag (COM/2021/551final) ska utsläppsutrymmet i EU ETS minska med 61 procent till 2030 jämfört med 2005 i stället för nu gällande sänkningen med 43 procent. I förslaget ingår också att sjöfartens koldioxidutsläpp ska ingå i EU ETS, att riktmärken för fri tilldelning skärps samt att innovationsfonden breddas och kan användas för så kallade klimatkontrakt, (eng. carbon contracts for differences).

I förslaget ingår även att en gränsjusteringsmekanism (CBAM) införs 2026 för cement, stål, aluminium, konstgödsel och elektricitet. Gränsjusteringen sker genom ett CBAM-certifikat som speglar föregående veckas genomsnittliga pris på utsläppsrätter och certifikatet köps av importörer. Importörer får även ansvar för att direkta inbäddade utsläpp mäts, rapporteras och verifieras. I förslaget ingår även en gradvis utfasning av fri tilldelning av utsläppsrätter mellan 2026 och 2035.

ESR, ETS BRT och Social klimatfond (SCF)

Kommissionen föreslår att utsläppen från ESR ska minska med 40 procent till 2030 jämfört med 2005 (COM/2021/555final). Ländernas beting föreslogs fördelas utifrån länders BNP/capita i ett spann mellan 10 och 50 procents minskning jämfört med 2005. Sverige föreslås att tillsammans med fyra andra medlemsländer minska sina utsläpp med 50 procent. Förslaget om 50 procents utsläppsminskning jämfört med 2005 motsvarar 54,5 procents minskning jämfört med 1990, vilket är lägre än Sveriges nationella klimatmål. Vägtransporter och byggnader föreslås bli kvar inom ESR samtidigt som sektorerna föreslås omfattas av en ny egen utsläppshandel, ETSBRT (COM/2021/551final). Av auktionsintäkterna föreslås 75 procent fördelas till medlemsstaterna och 25 procent till en ny, föreslagen social klimatfond, Social Climate Fund (SCF).

LULUCF-förordning och skogsstrategi

Kommissionen föreslår att EU:s nettoupptag ska öka till 310 miljoner ton per år 2030 i stället för 225 miljoner ton enligt nuvarande LULUCF-förordning. Sverige föreslås åstadkomma ett nettoupptag på 47,3 miljoner ton 2030, vilket är en stor ökning jämfört med 39,8 miljoner ton 2020. För perioden 2031–2035 föreslår kommissionen att LULUCF-sektorn och jordbrukssektorn blir en gemensam AFOLU sektor som 2035 ska nå nettonoll. Kommissionen har även antagit en ny EU:s skogsstrategi med

målsättning att övervinna de utmaningar som kommissionen identifierat att skogarna står inför.

Koldioxidkrav för nya lätta fordon, RefuelEU Aviation, FuelEU Maritime och AFIR-förordningen

Kommissionen föreslår att koldioxidutsläppen från lätta fordon i genomsnitt föreslås hamna 55 procent under 2021 års nivå 2030 för att 2035 nå nollutsläpp vid avgasröret (COM/2021/556final). I kommissionens arbetsplan för 2022 ligger att man även planerar lägga fram förslag till skärpta koldioxidkrav på tunga fordon. Kommissionen föreslår att öka andelen förnybara bränslen genom en kvotplikt inom flyget fr.o.m. 2025, s.k. RefuelEU Aviation (COM/2021/561final), och genom en reduktionsplikt inom sjöfarten, s.k. FuelEU Maritime. Kommissionen föreslår även att direktivet om utbyggnad av infrastrukturen för alternativa bränslen ändras till en förordning (COM/2021/559final) och att kraven på medlemsstaterna också höjs bl.a. när det gäller utbyggnad av laddinfrastruktur.

Energiskattedirektivet

Kommissionen föreslår att basera energiskatten på energiinnehåll i stället för volym för att beskattningen blir mer enhetlig. Det föreslås även en årlig indexjustering. Fler bränslen föreslås beskattas, t.ex. vissa biobränslen och torv. Avancerade hållbara biodrivmedel föreslås dock ha fortsatt låg skattesats.

Förnybartdirektivet och hållbarhetskriterier

Europeiska kommissionen föreslår att EU:s mål för andelen förnybar energi 2030 höjs från 32 till 40 procent (COM/2021/557final). Det ingår även ett antal förslag till nya och skärpta delmål. Förslaget innehåller även skärpta hållbarhetskrav och krav på ökad rapportering för bioenergi, stöd får ej ges till biobränsle från delar av träd som i stället kan användas som sågtimmer (den så kallade ”kaskadprincipen”). Redovisningen av hållbarhetskriterier för fasta biobränslen föreslås också skärpas.

Energieffektiviseringsdirektivet

Europeiska kommissionen föreslår att energieffektiviseringsmålet höjds till 39 procent respektive 36 procent i primär respektive slutlig energianvändning till 2030 jämfört med 2007, vilket är en ökning jämfört med 32,5 procent i dag (COM/2021/558final). Förslaget motsvarar 9 procents energieffektivisering 2030 jämfört med 2020. Energibesparingskravet föreslås höjas från 0,8 procent till 1,5 procent per år fram till 2050.

5.3.2 REPowerEU

Den 8 mars 2022 presenterade Europeiska kommissionen sitt meddelande om planen REPowerEU – gemensamma europeiska åtgärder för säkrare och hållbarare energi till ett mer överkomligt pris. Europeiska kommissionens förslag om REPowerEU lades fram i maj 2022. REPowerEU är en plan för att göra Europa oberoende av fossila bränslen från Ryssland i god tid före 2030. REPowerEU beskriver behovet av att diversifiera gasförsörjningen, påskynda energiomställningen och förbättra energieffektiviteten. För gasmarknaden ser Europeiska kommissionen bland annat behov av att diversifiera gasförsörjningen genom ökad import av LNG och rörledd gas från icke-ryska leverantörer samt öka andelen biogas och vätgas. Europeiska kommissionen föreslår bland annat att målen för förnybar energi och energieffektivisering höjs från 40 procent till 45 procent respektive från 9 procent till 13 procent jämfört med de förslag som ligger inom ramen för Fit For 55-paketet. Detta

innebär i praktiken att EU:s utsläpp skulle kunna minska med ytterligare 3 procentenheter, till ca -58 procent 2030.

5.3.3 Övriga förslag av betydelse i flera sektorer

Handlingsplan för den cirkulära ekonomin

Kommissionen antog i mars 2020 en ny handlingsplan för den cirkulära ekonomin – för ett renare och mer konkurrenskraftigt Europa (COM/2020/98 final). Handlingsplanen innehåller ett drygt trettiotal olika aktiviteter som kommissionen planerar genomföra fram till och med 2023. Bland annat föreslår kommissionen ett nytt regelverk om hållbara produkter, inklusive för att göra ekodesignramen tillämplig på ett så brett spektrum av produkter som möjligt och se till att den bidrar till cirkularitet. Kommissionen föreslår en översyn av EU:s konsumentlagstiftning för att säkerställa att konsumenterna får tillförlitlig och relevant information om produkter på försäljningsstället, bland annat om deras livslängd och om tillgången till reparationstjänster, reservdelar och reparationsmanualer. Kommissionen kommer också att överväga att ytterligare stärka konsumentskyddet mot grönmålning och planerat åldrande, genom att fastställa minimikrav för hållbarhetsmärkning och för informationsverktyg. Utöver detta kommer kommissionen att arbeta för att införa en ny ”rätt till reparation”, med prioritet till elektronik och IKT. Kommissionen vill även halvera det kommunala avfallet till 2030.

Industriutsläppsdirektivet, IED

Europeiska kommissionen har lagt fram ett förslag till revidering av industriutsläppsdirektivet (COM/2022/156 final) med flera åtgärder som bidrar till att minska växthusgasutsläppen från EU:s industrier. Förslaget innebär skärpta krav på energieffektivisering, krav på omställningsplaner och att fler anläggningar, bland annat från jordbrukssektorn, inkluderas.

Övriga förslag från Europeiska kommissionen

Den 18 februari 2021 lade Europeiska kommissionen fram sin nya handelsstrategi för de kommande åren., vilken innehåller förslag för att reformera globala handelsregler och säkerställa att de är rättvisa och hållbara (COM/2021/66 final). Kommissionen föreslår att skärpa förordningen om ozonnedbrytande ämnen och förordningen om fluorerade gaser, s.k. f-gaser, i syfte att bl.a. minska utsläppen av växthusgaser (COM/2022/150 final och COM/2022/151 final). I december 2021 lade Europeiska kommissionen fram ett meddelande om hållbara kolcykler (COM/2021/800 final). I november 2021 föreslog Europeiska kommissionen en ny förordning som fastställer obligatoriska due diligence-regler för operatörer som släpper ut specifika varor på EU-marknaden som är förknippade med avskogning och skogsförstöring (COM/2021/706 final). Europeiska kommissionen har presenterat ett förslag till reviderat direktiv om företags hållbarhetsredovisning, Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) som innebär att nuvarande regler revideras och skärps (COM/2021/189 final). Från 1 januari 2022 är taxonomiförordningen (EU/2020/852), vars syfte är att hjälpa investerare att identifiera och jämföra miljömässigt hållbara investeringar genom ett gemensamt klassificeringssystem för miljömässigt hållbara ekonomiska verksamheter, tillämplig för de två klimatrelaterade miljömålen. Från 1 januari 2023 gäller kriterier för vissa naturgas- och kärnkraftrelaterade verksamheter. Ramverket väntas utöka till att bli tillämplig även för målen om vatten och marina resurser, omställning till en cirkulär ekonomi, miljöförstöring och biologisk mångfald 2024. Kommissionen presenterade i december 2021 ett förslag på revidering av direktivet om byggnaders energiprestanda som inkluderar skärpta krav

för nya byggnader och renoveringar (COM/2021/802 final). Kommissionen presenterade även i mars 2022 ett förslag på reviderad byggproduktförordning där möjlighet att ställa materiella krav på byggprodukter föreslås införas (COM/2022/144 final).

6 Klimatpolitiska rådets rapport 2022

Regeringen avser att återkomma med kommentarer på flera av de bedömningar och rekommendationer som presenterats i Klimatpolitiska rådets rapport 2022.

Utgiftsområde 21

Energi

Utgiftsområde 21 – Energi

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde Energi ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Skatteutgifter ... 6
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 7
2.4.1 Riksdagsbundna mål ... 7
2.4.2 Europeiska unionens mål inom energiområdet ... 8
2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 9
2.6 Resultatredovisning ... 10
2.6.1 Utvecklingen för energipolitikens övergripande mål ... 12
2.6.2 Energieffektivisering är en nyckelfaktor för att nå energiintensitetsmålet 2030 ... 21
2.6.3 Målen inom det svensk-norska elcertifikatssystemet till 2020 och 2030 har nåtts ... 21
2.6.4 Mål för elproduktion till 2040 ... 22
2.6.5 Forskning och innovation främjar utvecklingen inom energiområdet ... 24
2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 28
2.8 Politikens inriktning ... 29
2.9 Budgetförslag ... 32
2.9.1 1:1 Statens energimyndighet ... 32
2.9.2 1:2 Insatser för energieffektivisering ... 34
2.9.3 1:3 Insatser för fossilfri elproduktion ... 35
2.9.4 1:4 Energiforskning ... 37
2.9.5 1:5 Energimarknadsinspektionen ... 38
2.9.6 1:6 Elberedskap ... 40
2.9.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer ... 41
2.9.8 1:8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m. ... 42
2.9.9 1:9 Elsäkerhetsverket ... 44
2.9.10 1:10 Laddinfrastruktur ... 45
2.9.11 1:11 Biogasstöd ... 47
2.10 Affärsverket svenska kraftnät ... 48
2.10.1 Ekonomiskt resultat ... 48
2.10.2 Investeringar i transmissionsnätet ... 49
2.10.3 Förslag avseende Svenska kraftnäts verksamhet ... 50

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen fastställer avgiftsuttaget under 2023 för elberedskapsavgiften till högst 350 000 000 kronor (avsnitt 2.9.6).
2. Riksdagen godkänner investeringsplanen för elförsörjning för 2023–2025 som en riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (avsnitt 2.10.3).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 ge Affärsverket svenska kraftnät finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 2.10.3).
4. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 21 Energi enligt tabell 1.1.
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Statens energimyndighet	452 970
1:2 Insatser för energieffektivisering	397 000
1:3 Insatser för fossilfri elproduktion	21 000
1:4 Energiforskning	1 417 723
1:5 Energimarknadsinspektionen	209 401
1:6 Elberedskap	453 000
1:7 Avgifter till internationella organisationer	25 328
1:8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m	155 000
1:9 Elsäkerhetsverket	73 427
1:10 Laddinfrastruktur	1 090 000
1:11 Biogasstöd	650 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**4 944 849**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Insatser för energieffektivisering	660 000	2024–2025
1:3 Insatser för fossilfri elproduktion	30 000	2024–2025
1:4 Energiforskning	3 300 000	2024–2028
1:6 Elberedskap	2 000 000	2024–2038
1:8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.	120 000	2024–2025
1:10 Laddinfrastruktur	1 300 000	2024–2025
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**7 410 000**	

2 Utgiftsområde Energi

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om tillförsel och användning av energi samt elsäkerhet. Myndigheter som hör till utgiftsområdet är Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Energimarknadsinspektionen, Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät), Elsäkerhetsverket och Oljekrisnämnden.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Statens energimyndighet	352	421	431	**453**	478	498
1:2 Insatser för energieffektivisering	24	28	28	**397**	418	418
1:3 Insatser för fossilfri elproduktion	25	25	25	**21**	20	20
1:4 Energiforskning	1 482	1 433	1 433	**1 418**	1 468	1 493
1:5 Energimarknadsinspektionen	151	185	190	**209**	209	205
1:6 Elberedskap	285	441	441	**453**	479	569
1:7 Avgifter till internationella organisationer	24	25	25	**25**	25	25
1:8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.	134	140	138	**155**	145	120
1:9 Elsäkerhetsverket	62	72	71	**73**	75	77
1:10 Laddinfrastruktur		600	570	**1 090**	1 000	505
1:11 Biogasstöd		450	200	**650**	700	700
Äldreanslag						
2022 1:7 Energiteknik	809	578	540			
2022 1:12 Kompensation för höga elpriser		8 970	8 970			
2021 1:5 Infrastruktur för elektrifierade transporter	47					
Totalt för utgiftsområde 21 Energi	**3 395**	**13 368**	**12 937**	**4 945**	**5 017**	**4 629**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 355**	**4 355**	**4 355**
Pris- och löneomräkning[2]	9	22	35
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	636	694	294
varav BP23[3]	*2 292*	*2 302*	*1 807*
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-55	-55	-55
Ny utgiftsram	**4 945**	**5 017**	**4 629**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	2 439
Verksamhetsutgifter[2]	2 501
Investeringar[3]	5
Summa utgiftsram	**4 945**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 21 Energi.

Tabell 2.4 Skatteutgifter och skattesanktioner

Miljoner kronor

	2022	2023
Energiskattebefrielse för biobränsle m.m. för uppvärmning	3 790	4 020
El som inte beskattas	-	-
Nedsatt energiskatt för leveranser av värme och kyla till industrin m.m.	u	u
Koldioxidskatt för fossila drivmedel och biodrivmedel inom reduktionsplikten	-	-
Skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el	180	180
Skattereduktion för installation av grön teknik	960	960
Skattesanktioner		
Fastighetsskatt på elproduktionsenheter	-960	-970
Koldioxidskatt på fossila bränslen i värmeverk inom EU ETS	-40	-40
Koldioxidskatt på fossila bränslen i kraftvärmeverk inom EU ETS	-90	-90
Summa	**6 023**	**6 164**

Anm.: Ett ”-” betyder att skatteutgiften inte kunnat kvantifieras.

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98).

2.4 Mål för utgiftsområdet

2.4.1 Riksdagsbundna mål

Det övergripande målet för energipolitiken är att skapa villkor för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt att underlätta omställningen till ett ekologiskt hållbart samhälle (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2017/18:411). Målet bygger på samma tre grundpelare som energisamarbetet i EU och syftar till att förena försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet. Vidare har riksdagen slagit fast att Sveriges förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig behöver stärkas på bred front. En viktig del i det arbetet är att stärka det civila försvaret, där energipolitiken är en del (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:135 och rskr. 2020/21:136).

Därutöver har riksdagen beslutat om energipolitiska mål kopplade till 2030 och 2040 baserade på den energiöverenskommelse som slöts 2016 mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2017/18:411). Efter att överenskommelsen slöts har Moderaterna och Kristdemokraterna valt att lämna överenskommelsen.

De riksdagsbundna målen för utgiftsområdet är:

– År 2020 ska andelen förnybar energi utgöra minst 50 procent av den totala energianvändningen, andelen förnybar energi i transportsektorn ska vara minst 10 procent, och energianvändningen ska vara 20 procent effektivare jämfört med basåret 2008. En nationell planeringsram för vindkraft fastställs motsvarande en årlig produktionskapacitet på 20 terawattimmar (TWh) från vindkraft på land och 10 TWh till havs (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301). Den förnybara elproduktionen i den med Norge gemensamma elcertifikatsmarknaden ska öka med 28,4 TWh (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FiU1, rskr. 2015/16:51).
– År 2030 ska Sverige ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005 (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2017/18:411). Målet inom det med Norge gemensamma elcertifikatssystemet ökar med 18 TWh nya elcertifikat till 2030 (prop. 2016/17:179, bet. 2016/17:NU20, rskr. 2016/17:330).

– År 2040 är målet 100 procent förnybar elproduktion. Detta är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut (prop. 2017/18:228, bet. 2017/18:NU22, rskr. 2017/18:411).

Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet är att bidra till att uppfylla uppställda energi- och klimatmål, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken och energirelaterade miljöpolitiska mål (prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164). Riksdagen har även konkretiserat tre delmål och angett att forskning och innovation på energiområdet ska

– bygga upp vetenskaplig och teknisk kunskap och kompetens som behövs för att genom tillämpning av ny teknik och nya tjänster möjliggöra en omställning till ett långsiktigt hållbart energisystem i Sverige, karaktäriserat av att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet,
– utveckla teknik och tjänster som kan kommersialiseras genom svenskt näringsliv och därmed bidra till hållbar tillväxt och energisystemets omställning och utveckling såväl i Sverige som på andra marknader, samt
– bidra till och dra nytta av internationellt samarbete på energiområdet (prop. 2012/13:21, bet. 2012/13:NU6, rskr. 2012/13:153).

Målåret 2020 har passerat men måluppfyllelse har inte kunnat bedömas förrän 2022 på grund av fördröjning i den officiella statistiken. I avsnitten som följer görs en redovisning av resultat och regeringens bedömning av måluppfyllelsen.

2.4.2 Europeiska unionens mål inom energiområdet

I mars 2007 antog Europeiska rådet slutsatser bl.a. om att 20 procent av den energi som används inom EU ska komma från förnybara energikällor, 10 procent av energianvändningen i transportsektorn ska vara förnybar och 20 procent energieffektivisering till 2020 jämfört med kommissionens referensscenario (PRIMES 2007). Dessa mål har omsatts i Sverige genom de energipolitiska mål som beslutats för 2020 (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301). I april 2022 rapporterade medlemsstaterna in måluppfyllelse av EU-målen till 2020 om förnybar energi och energieffektivisering.

I oktober 2014 antog Europeiska rådet slutsatser bl.a. om EU:s mål för förnybar energi och energieffektivitet för 2030. I juni 2018 kom Europaparlamentet och rådet överens om en höjning av dessa mål. Överenskommelsen innebär bl.a. ett bindande mål om att minst 32 procent av den energi som används inom EU ska komma från förnybar energi och ett övergripande energieffektiviseringsmål om minst 32,5 procent. Målen ska nås kollektivt och varje medlemsstat rapporterar sina nationella bidrag i de s.k. nationella energi- och klimatplanerna. Varje medlemsstat ska även säkerställa att andelen förnybar energi av den slutliga energianvändningen inom transportsektorn är minst 14 procent 2030, varav bidraget från s.k. avancerade biodrivmedel ska vara minst 3,5 procent. Per den 1 januari 2022 var sex rättsakter inom energiområdet under förhandling inom EU, bl.a. gällande förslag på höjda mål för energieffektivisering och andel förnybar energi.

För att öka investeringarna och knyta ihop EU:s elsystem tydliggjorde Europeiska rådet ambitionen avseende det s.k. sammanlänkningsmålet om 10 procent till 2020 och introducerade en målsättning på 15 procent till 2030. Det innebär att varje medlemsstat ska ha motsvarande överföringskapacitet för el till grannländerna i procent av landets installerade elproduktionskapacitet.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Med anledning av näringsutskottets synpunkter i bet. 2021/22:NU3 och en fortsatt dialog med utskottet fortsätter regeringen arbetet med att utveckla resultatredovisningen.

I tabell 2.5 redovisas hur de riksdagsbundna målen och indikatorerna är kopplade till varandra. I resultatredovisningen och regeringens bedömning av måluppfyllelsen vägs, utöver resultatindikatorer som framgår av tabell 2.5, utvärderingar in liksom rapporter och analyser från t.ex. Energimyndigheten och Svenska kraftnät. Resultatredovisningen avser 2021 men på grund av fördröjning i den officiella statistiken redovisas data för 2020.

Tabell 2.5 Riksdagsbundna mål och huvudsakliga indikatorer

Det övergripande målet (energipolitikens tre pelare) beslutat av riksdagen:

	Försörjningstrygghet	Konkurrenskraft	Ekologisk hållbarhet
Indikatorer	Elflödesbalans	Energikostnadens andel av rörliga kostnader i industrin	
	Effektbalans	Elpris	
	Antal kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar	Transportsektorns energikostnader	
		Naturgaspris	

De riksdagsbundna målen (dessa bidrar även till det övergripande målet):

	Mål för 2020	Mål för 2030	Mål inom elcertifikatssystemet	Mål för 2040	Mål inom energiforskning
Indikatorer	Total andel förnybar energi	Energiintensitet jämfört med basåret 2005	Förnybar elproduktion inom den svensk-norska elcertifikatmarknaden	Andel förnybar elproduktion	Samfinansiering inom energiforskningen
	Andel förnybar energi i transportsektorn				Antal publikationer och examina inom energiforskningen
	Energiintensitet jämfört med basåret 2008				Omsättningen i företag som fått stöd för affärsutveckling
	Planeringsram vindkraft				

Utvecklingen inom energiområdet påverkas dels av statliga insatser, dels av utvecklingen i omvärlden, vilket gör det svårt att härleda direkta effekter av vissa av insatserna. Till exempel påverkas uppvärmningsbehoven av temperaturen under året, elproduktionen vid vattenkraftverk påverkas av nederbörd och priset på drivmedel påverkas av tillgången på den globala marknaden. Inom forsknings- och innovationsområdet kan det ofta ta lång tid innan effekter i samhället kan påvisas och det kan därmed vara svårt att knyta dem direkt till en specifik insats.

De senaste fyra åren har regeringen redovisat energipriser i industrin som en indikator kopplat till pelaren om konkurrenskraft under det övergripande målet. Därefter har regeringen lagt till två indikatorer: transportsektorns energikostnader och elpris. Sedan tidigare finns också en indikator för energikostnadernas andel av industrins övriga rörliga kostnader. Regeringen föreslår att en ny indikator för naturgaspriserna införs, då priset på naturgas påverkar konkurrenskraften hos dem som använder gas och dess påverkan på elpriset. Regeringen anser att detta sammantaget gör att indikatorn för industrins energikostnader blivit överflödig och därmed bör utgå.

Det saknas i dag resultatindikatorer för pelaren ekologisk hållbarhet kopplat till det övergripande målet för energipolitiken, vilket också har framförts av näringsutskottet i

bet. 2021/22:NU3. Regeringen har därför gett Energimyndigheten i uppdrag att föreslå lämpliga indikatorer kopplat till pelaren om ekologisk hållbarhet (I2022/01459).

Även om målåret 2020 har passerats och de energipolitiska målen till 2020 därmed inte kommer att följas upp i kommande budgetpropositioner bedöms indikatorn om total andel förnybar energi vara central för utgiftsområdet. Regeringen kommer att följa utvecklingen av denna indikator samt även utvecklingen inom den svensk-norska elcertifikatsmarknaden fram till målåret 2030.

2.6 Resultatredovisning

För att följa utvecklingen mot de riksdagsbundna målen har indikatorer enligt tabell 2.5 identifierats. Därtill beskrivs utvecklingen av andra områden som bedöms vara viktiga för uppfyllelse av respektive mål.

Sveriges energisystem

Sveriges totala energibehov har varit relativt oförändrat de senaste 50 åren trots omfattande befolkningstillväxt och ekonomisk tillväxt. Detta förklaras av att energianvändningen har blivit mer effektiv. Trenden under de senaste decennierna har varit en något minskande energianvändning, från i genomsnitt 391 TWh per år under 2001–2010 till 372 TWh per år för perioden 2011–2020. Minskningen har skett inom alla sektorer och fördelningen mellan olika sektorer har inte förändrats nämnvärt. Industrin står för knappt 40 procent av den årliga energianvändningen, inrikes transporter för drygt 20 procent och bostäder, service m.m. för resterande ca 40 procent. Under 2020, då pandemin påverkade stora delar av samhället, var energianvändningen 355 TWh, den lägsta nivån sedan 1983.

Även om det totala energibehovet har varit relativt stabilt under lång tid har det skett stora förändringar av vilka energislag som används, se diagram 2.1. Det svenska energisystemet baseras såväl på inhemska energikällor som biomassa, strömmande vatten och vind som på import av kärnbränsle, fossila bränslen och biodrivmedel. Petroleumprodukter, som tidigare dominerade Sveriges energianvändning, har till stor del ersatts av biobränslen, el och fjärrvärme. Endast i transportsektorn står petroleumprodukter fortsatt för majoriteten av energianvändningen med 74 procent under 2020, även om andelen biodrivmedel och el ökar även där. El utgjorde 34 procent av total slutlig energianvändning 2020, biobränslen 25 procent, petroleumprodukter 22 procent, fjärrvärme 13 procent samt kol, naturgas och övriga bränslen för 6 procent.

Sett ur ett primärenergiperspektiv så har framför allt biobränslen ökat markant och utgör den enskilt största andelen av tillförd primärenergi i Sverige. Tillförseln av biobränslen har mer än tredubblats under de senaste 50 åren. Under samma tidsperiod har tillförsel av råolja och oljeprodukter minskat med över två tredjedelar. Andelen fossila bränslen av total tillförd energi har minskat kraftigt från 80 procent 1970 till under 30 procent 2020.

Biobränsle har ersatt bland annat fossila bränslen i fjärrvärmen och utgör över 60 procent av tillförd energi till fjärrvärmeproduktionen. Biobränslen utgjorde 2020 även över 20 procent av transportsektorns energianvändning och över 40 procent av industrins energianvändning.

Diagram 2.1 Total slutlig energianvändning per energislag 1970–2020

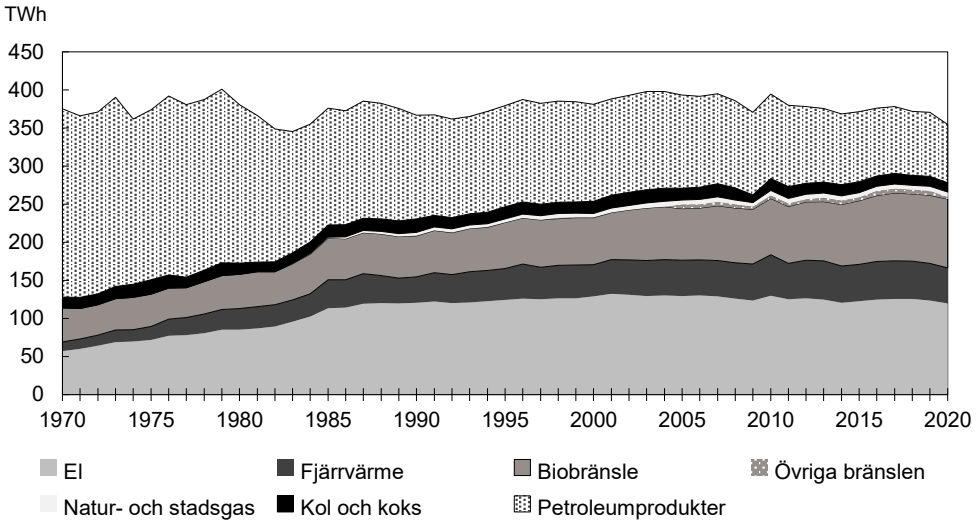

Anm.: Utrikes flyg inkluderas i posten petroleumprodukter till och med 1989. Kol och koks inkluderar koks- och masugnsgas.

Källa: Energimyndigheten. Energiläget 2022.

Utöver biobränslen präglas Sveriges energisystem av en hög grad av elektrifiering. Elanvändningen står för cirka en tredjedel av den slutliga energianvändningen i Sverige, vilket är bland de högsta nivåerna i världen. Den största andelen el används inom sektorn bostäder, service m.m. följt av industrisektorn. Elanvändningen har varit på en relativt jämn nivå under de senaste 30 åren, men detta förväntas ändras i takt med elektrifieringen. Transportsektorn elektrifieras nu i en snabb takt och samtidigt presenteras omfattande omställningsplaner, nyetableringar och expansioner av industrier för bl.a. produktion av fossilfritt stål och batterier, inte minst i norra Sverige.

Sveriges elproduktion är nästan fossilfri, tack vare stora andelar vattenkraft och kärnkraft samt biobränslebaserad kraftvärme och en ökande andel vindkraft, se diagram 2.2. Vattenkraften utgör ca 40–45 procent av Sveriges totala elproduktion, men andelen varierar beroende på vattentillgången olika år. Under femårsperioden 2016–2020 utgjorde vattenkraften i genomsnitt 41 procent av den totala elproduktionen. Kärnkraftens andel har minskat efter att fyra kärnkraftreaktorer avvecklats under åren 2015–2020 och utgjorde knappt 30 procent av den totala elproduktionen 2020. Vindkraften ökar däremot snabbt och utgjorde 17 procent av den totala elproduktionen 2020. Även installationer av solceller ökar snabbt men solkraft är fortfarande en jämförelsevis liten energikälla med 0,6 procent av den totala elproduktionen 2020. El från kraftvärme i fjärrvärmeproduktion och industri utgjorde ca 8 procent av elproduktionen 2020, varav större delen från biobränslen. I takt med att den förnybara elproduktionen byggts ut har även export av el ökat. Sveriges nettoexport av el uppgick 2020 till ca 25 TWh av den totala produktionen på drygt 160 TWh.

Diagram 2.2 Elproduktion per kraftslag och nettoimport 1970–2020

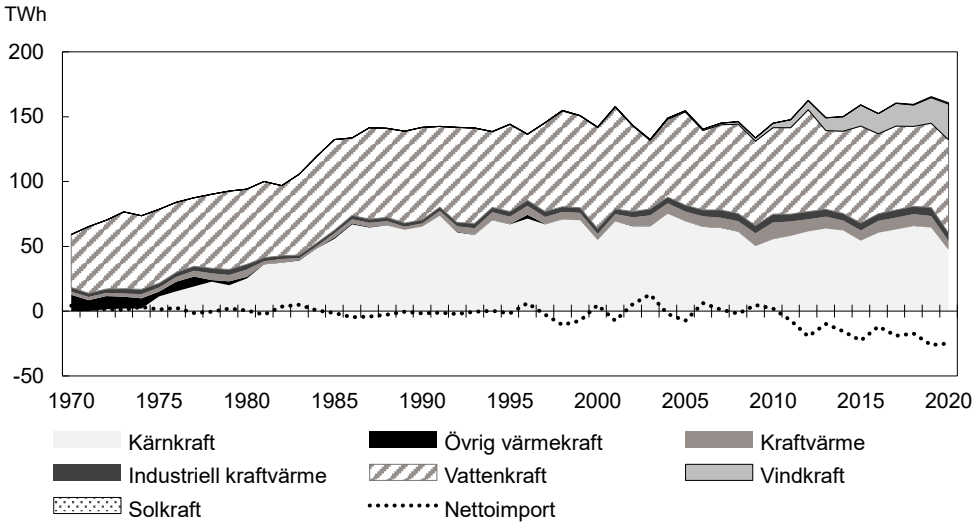

Anm.: Nettoproduktion.

Källa: Energimyndigheten. Energiläget i siffror 2022.

2.6.1 Utvecklingen för energipolitikens övergripande mål

Försörjningstrygghet

Självförsörjningsgraden av energi i Sverige var 2020 ungefär 50 procent. För el var den 118 procent. En hög självförsörjningsgrad över tid innebär inte att importbehov saknas vid vissa tillfällen.

Elflödesbalansen visar att Sverige hade ett elöverskott under 2020

Mer el exporterades från Sverige under 2020 än vad som importerades, vilket också har varit fallet under de flesta föregående åren sedan 1990-talet, se diagram 2.3. Den totala nettoexporten år 2020 var 25 TWh. Detta är den så kallade elflödesbalansen, som är en indikator för att visa nationell produktion av el jämfört med användning sett över tid.

Diagram 2.3 Nettoimport av el över tid

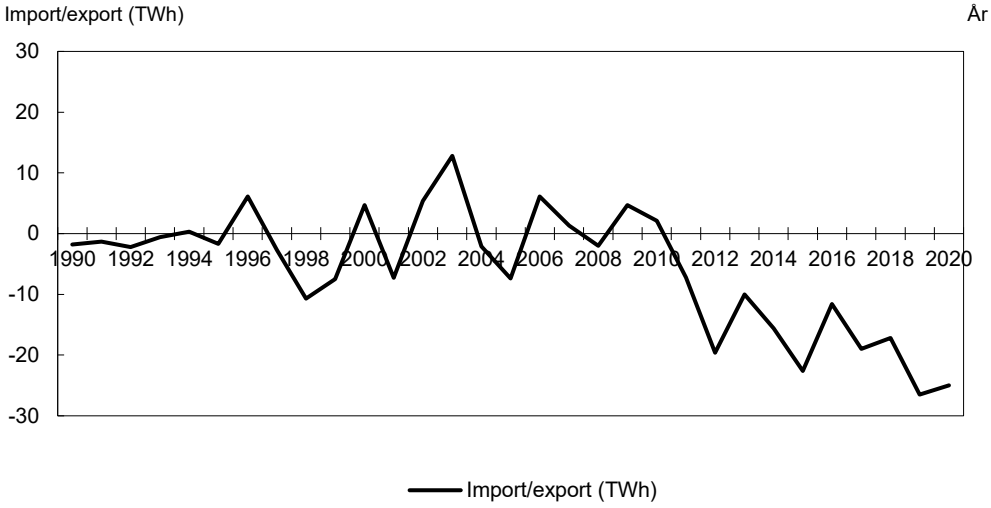

Anm.: Negativt värde anger nettoexport.

Källa: Energimyndigheten Energiläget 2022.

Sverige importerade el under topplasttimmen

Hur indikatorn för effektbalans utvecklas framgår av förhållandet mellan installerad effekt och effektbehov under topplasttimmen, dvs. den timmen under året med högst elförbrukning. Under 2020 uppgick den totala installerade elproduktionskapaciteten till 41,2 GW. Det var en ökning med 0,4 GW från 2019. Topplasttimmen säsongen 2020/21 inträffade den 12 februari 2021 kl. 8.00–9.00 och effektbehovet var då 25,5 GW. Under den timmen nettoimporterade Sverige 0,5 GWh.

Färre avbrott i lokalnäten och låg avbrottsfrekvens i transmissions- och regionnäten

Indikatorn för antalet kunder med elavbrott överstigande 24 timmar är ett mått på försörjningstryggheten för kunderna i lokalnäten under det gångna året. Lokalnäten är de finmaskiga nät som bl.a. hushållskunder är anslutna till. Ett elavbrott anses vara ett långt avbrott om det överstiger tre minuter. Stormar är den vanligaste orsaken till oaviserade elavbrott i transmissions- och regionnät. Såväl antalet avbrott som antalet långa avbrott var betydligt lägre 2020 än 2019, men avbrottsstatistiken påverkas i mycket hög grad av om större stormar inträffar ett givet år eller inte. Att jämföra årsserier ger därför ingen tydlig bild av hur välrustat lokalnätet är. Under 2020 hade 5 991 kunder i lokalnäten sammanhängande avbrott som varade längre än 24 timmar.

Även i transmissions- och regionnäten var avbrottsfrekvensen jämförelsevis låg. I transmissionsnätet orsakade avbrott under 2021 att 16,5 MWh inte levererades. Det kan jämföras med 14 MWh 2020 och 287 MWh 2019.

I regionnäten var avbrottsfrekvensen lägre under 2020 än under 2019. Antalet oaviserade avbrott längre än tre minuter motsvarade i snitt 0,2 sådana avbrott per kund. Antalet oaviserade avbrott över tre timmar var 0,12 per kund. För 2019 var motsvarande värden 0,36 respektive 0,22. Det finns till skillnad från i lokalnäten inget tydligt samband mellan avbrott i regionnäten och väder.

Svenska kraftnät följer ytterligare indikatorer, exempelvis installerad effekt i s.k. synkront ansluten elproduktion, potential för förbrukarflexibilitet och sammanlänkningsgrad.

Sveriges drivmedelsförsörjning är beroende av import

För fossila bränslen är Sverige helt beroende av import. Andelen och den totala användningen av fossila bränslen minskar men är fortfarande hög, i synnerhet inom transportsektorn. Under 2021 importerades tre fjärdedelar av råoljan från Norge. Drivmedelsförsörjningen inom landet bygger på transport med tankbil från 21 depåer. Enligt Energimyndighetens uppskattning finns det i dag omkring 200 tankbilar i Sverige, varav merparten används av de fyra största drivmedelsbolagen. Flera av depåerna i Sverige saknar reservkraft, vilket skulle kunna få negativa effekter för logistikkedjan för drivmedel vid omfattande störningar i elförsörjningen. Sverige är beroende av import även för biodrivmedel även om den inhemska produktionen ökar.

Elsäkerhet

Behovet av elsäkerhet ökar i takt med energiomställningen och ökad elektrifiering. En stor mängd nya produkter, aktörer, tekniker och typer av anläggningar tillförs till elsystemet till följd av ökad elektrifiering och klimatomställningen. I takt med utvecklingen förväntas problem med elektromagnetisk kompatibilitet (EMC) och elsäkerhet öka i samhället. Elsäkerhetsverket bedriver tillsyn och marknadskontroll för att se till att såväl komponenter som kompletta anläggningar uppfyller elsäkerhets- och EMC-krav. Elsäkerhetsverket utövar även tillsyn i vissa fall av dödsolyckor och elbränder.

Antalet anmälda elolyckor och dödsolyckor ger en indikation på säkerhet och funktion hos elanläggningar och varor. Under 2021 anmäldes 501 elolyckor till Elsäkerhetsverket, varav två dödsolyckor. Av 501 elolyckor drabbades 57 kvinnor och 330 män. Vid de övriga 114 olyckorna saknas information om kön. Jämfört med 2020 ökade antalet anmälda elolyckor som då uppgick till 458. Antalet dödsolyckor var två även under 2020. Elolyckorna orsakas oftast av fel i konstruktion och tillverkning av varor, felaktig installation och felaktig användning av varor samt slitage på varor. Antalet produkttyper som stoppas på marknaden ger en indikation på hur säkra och väl fungerande elektriska varor är.

Gasmarknaden är till stor del beroende av en leveranspunkt

Sverige importerar all naturgas som används i landet och cirka hälften av biogasen som används. I västra Sverige finns ett transmissionsnät för gas där nästan all gas kommer från inmatningen från Danmark. Det var ca 8 TWh naturgas 2021. Införseln av flytande naturgas, LNG (Liquefied Natural Gas), varierar och sker genom fartygstransport. I händelse av avbrott i leveranserna från Danmark kan Sverige försörja de cirka 27 000 hushållskunder som är anslutna till transmissionsnätet för gas i 30 dagar under normala vinterförhållanden om de industrikunder som finns anslutna till nätet kopplas bort från leveranser.

Under 2022 har förordningen (2022:225) om statligt stöd till produktion av biogas som uppgraderas till biometan beslutats. En ökad nationell biogasproduktion kan på sikt bidra till en ökad försörjningstrygghet eftersom biogas delvis kan minska importen av naturgas.

Ovanligt med avbrott i fjärrvärmeleveranserna

Långvariga avbrott i el- eller värmeförsörjningen kan få stora konsekvenser för människor och egendom. En indikation på hur väl hushållen kan klara en avbrottssituation är hur många som har en alternativ uppvärmning med fasta bränslen som energikälla. År 2020 hade 790 000 småhus en sådan alternativ värmekälla, vilket motsvarar en tredjedel av alla småhus. Antalet har varit konstant de senaste tre åren, men har sedan 2010 ökat med 150 000 hushåll. För flerbostadshus finns inte samma möjligheter till alternativ uppvärmning. Fjärrvärmeleveranserna är överlag av god kvalitet och långvariga avbrott är ovanliga.

Energiförsörjning är en viktig del av det civila försvaret

Inom ramen för myndighetens arbete med totalförsvarsplanering och förstärkning av det civila försvaret har Energimyndigheten redovisat vidtagna och planerade åtgärder till Regeringskansliet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Försvarsmakten, t.ex. regeringsuppdraget om precisering av uppdrag till bevakningsansvariga myndigheter om totalförsvarsplanering (I2019/03367) och regeringsuppdraget om anvisningar för det civila försvaret för försvarsbeslutsperioden 2021–2025 (Ju2020/04658). Energimyndigheten har också bidragit med sakkunskap och underlag i Försvarsmaktens olika fält- och ledningsövningar. Samverkan med olika aktörer inom energiförsörjningssektorn är också en viktig del av myndighetens arbete då det möjliggör ett utbyte av perspektiv och kunskap. Samverkan har t.ex. omfattat flera möten med andra myndigheter och branschorganisationer, vilket har lett till uppdatering av krisplanen för gasförsörjning och gett inspel till flera aktörer om kontinuitetsplanering av deras verksamhet. Under 2021 utarbetades en vägledning för kommuners arbete med att kartlägga drivmedelsbehovet för samhällsviktig verksamhet. Vidare har Energimyndigheten genomfört flera kompetenshöjande föreläsningar om civilt försvar i olika sammanhang. Energimyndighetens sakanslag har främst använts för uppdrag till Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) om kunskapsutvecklande studier vars syfte främst är att bidra till kunskaps- och förmåge-

utvecklingen inom totalförsvaret. Två projekt som FOI jobbade med under 2021 handlar om energirelaterat värdlandsstöd och om säkerhetsaspekter på energilagring i framtida energisystem.

Riksdagens tillkännagivande om strategi för fjärr- och kraftvärme

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 53 under punkt 24 om en strategi för fjärr- och kraftvärme (bet. 2021/22:NU15 reservation 53 punkt 24, rskr. 2021/22:214). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör inkludera frågor om beskattning, byggregler och EU-regler för biobränsle i den strategi för fjärr- och kraftvärme som regeringen aviserat i sin elektrifieringsstrategi (bet. 2021/22:NU15 s. 174).

Energimyndigheten fick den 16 juni 2022 i uppdrag att ta fram ett förslag till fjärr- och kraftvärmestrategi (I2022/01373). Inom ramen för uppdraget ska Energimyndigheten bl.a. genomföra en översyn av byggregler, EU-regler för biobränslen samt skatter och andra styrmedel som påverkar fjärr- och kraftvärmens konkurrenskraft. Uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet) senast den 15 december 2023. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagens tillkännagivande om tidsfrister och kontaktpunkt för koncessionspliktiga elnät

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om tidsfrister och kontaktpunkt bör omfatta koncessionspliktigt elnät (bet. 2020/21:NU27 punkt 4, rskr. 2020/21:394). Av tillkännagivandet följer att genomförandet av bestämmelserna om tidsfrister och kontaktpunkt även bör omfatta koncessionspliktiga elnät, eftersom det är mer i linje med det s.k. förnybartdirektivets syfte, som anger att tidsfristerna på högst två år ska omfatta samtliga relevanta förfaranden. Vidare följer det av direktivet att det inte finns några hinder för att inkludera koncessionspliktiga elnät när det gäller bestämmelserna i övrigt eftersom förnybartdirektivet inte förhindrar att medlemsländerna går längre än direktivets minimikrav (bet. 2020/21:NU27 s. 19).

Regeringen beslutade den 2 juni 2022 förordningen (2022:663) om ändring i förordningen (2021:808) om nätkoncession och förordningen (2022:662) om ändring i förordningen (2021:757) om tidsfrister och kontaktpunkt för vissa ärenden som gäller tillförsel av förnybar energi med ändrade bestämmelser kring tidsfrister och kontaktpunkt för koncessionspliktiga elnät. Den nya regleringen innebär att bestämmelserna om tidsfrister för prövning av ansökningar för elnätskoncessioner och kontaktpunkt för frågor som rör koncessionspliktiga elnät ändras och införs så att de överensstämmer med förnybartdirektivets bestämmelser om tidsfrister och kontaktpunkt. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Konkurrenskraft

Redovisningen avser 2021 men på grund av att officiell statistik endast finns t.o.m. 2020 redogörs i vissa delar för data som avser 2020.

Hastigt stigande naturgaspriser under slutet av 2021

Spotpriset på rörbunden naturgas i Europa, vilket också påverkar priset i Sverige, varierar normalt mellan 20–25 euro per MWh vintertid och 10–15 euro per MWh sommartid. Under framför allt slutet av 2021 steg naturgaspriset, till som högst 187 euro per MWh vilket var högre än det någonsin tidigare varit. Spotpriset på flytande naturgas, LNG, var förhållandevis stabilt under 2021 fram till december och låg i genomsnitt på 60 euro per MWh.

Varierande elpris mellan elområden under 2021

Elpriset på spotmarknaden var under 2021 som årsmedelvärde i elområde 1 och 2 ungefär 430 kr/MWh, vilket var de högsta priserna sedan 2018. I elområde 3 var det genomsnittliga priset 916 kr/MWh och 973 kr/MWh i elområde 4, vilket var de högsta årsmedelpriserna sedan elområdena infördes 2011. Det var bl.a. allt högre naturgaspriser som drev upp de nordeuropeiska elpriserna och i kombination med överföringsbegränsningar inom Sverige ledde till höga elpriser i elområde 3 och 4. För Sverige som helhet var genomsnittspriset 672 kr/MWh 2021. Även om priserna i i elområdena 3 och 4 har varit högre än tidigare har de varit lägre än i övriga Europa. I Tyskland, som bara har ett elområde, var årsmedelpriset 984 kr/MWh 2021 och i Nederländerna, Frankrike och Storbritannien högre än så. Av diagram 2.4 nedan framgår hur priserna i de fyra elområdena och hela landet utvecklats över tid.

Diagram 2.4 Elpris på spotmarknaden per elområde

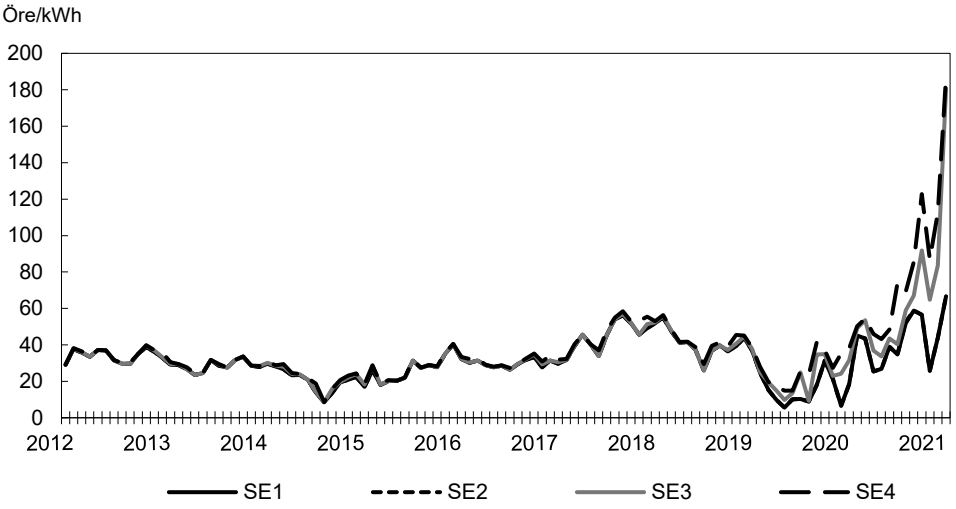

Källa: Energimyndigheten. Energiindikatorer 2022 (I2022/01159).

Industrins energikostnader

Officiell statistik över industrins energipriser för 2021 saknas, men fram t.o.m. 2020 minskade energikostnaderna som andel av övriga rörliga kostnader över tid. Under 2020 var energikostnadernas andel av industrins totala kostnader densamma som för 2019, cirka 1,9 procent.

Förenklingar i tillståndsprocesserna för elnät kan leda till en snabbare utbyggnad

Riksdagen har beslutat om ändringar i ellagen (1997:857) som innebär förenklingar och moderniseringar av reglerna om tillståndsprövning av elledningar (prop. 2020/21:188, bet. 2020/21:NU22, rskr. 2020/21:415). Ändringarna syftar till att öka takten i utbyggnaden av ny elinfrastruktur vilket möjliggör mer överföring av el inom landet och totalt sett lägre genomsnittliga elpriser. I maj 2022 lämnade Klimaträtts-utredningen sitt slutbetänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21), som innehåller flera förslag och åtgärder för att möjliggöra en snabbare utbyggnad av elnätet. Förslagen bereds inom Regeringskansliet.

Priserna på drivmedel ökade under 2021

Försäljningspriserna för etanol (E85), bensin och diesel sjönk under 2020, men ökade igen under 2021. De genomsnittliga priserna under 2021 översteg 2019 års nivåer. Etanolen kostade i genomsnitt 13,40 kr/l (12,32 kr år 2020), bensinen 16,37 kr/l (14,46 kr år 2020) och dieseln 17,06 kr/l (14,78 kr år 2020). Pumppriset, dvs. det pris som kunden betalar vid pumpen, beror bl.a. på oljepriset och nivån på energi-, koldioxid- och mervärdesskatt. Pumppriset påverkas även av den så kallade

reduktionsplikten. Under 2021 utgjorde andelen energi-, koldioxid- och mervärdesskatt 61,1 procent av bensinpriset, vilket var en minskning jämfört med 67,2 procent för 2020.

Energiförsörjningen ska vara ekologiskt hållbar

All energianvändning har viss miljöpåverkan. De miljökvalitetsmål som är mest relevanta för energipolitiken är Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö, Säker strålmiljö och Ett rikt växt- och djurliv. Resultatredovisningen av miljömålen finns i redovisningen för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Sveriges utsläpp av växthusgaser minskade med 35 procent mellan åren 1990 och 2020, vilket delvis kan förklaras av en övergång från fossil energi till biobränslen och el i värmeproduktionen, industrin och på senare år i transportsektorn.

Elproduktionen från förnybara källor fortsätter att öka, se avsnitt 2.6.4 nedan. De klimatpåverkande utsläppen från såväl energianvändning som från el- och värmeproduktion i Sverige fortsätter att minska (se utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård). Verksamheter inom energisektorn, bl.a. el- och värmeproduktion, nät- och energianvändning för transporter och i industri, påverkar dock miljön på flera olika sätt, inte bara genom påverkan på klimatet.

Energimarknadsinspektionen fick 2021 i uppdrag att utreda tillståndskrav för vissa elledningar som byggs med stöd av nätkoncession för område (I2021/01670). Uppdraget syftade till att säkerställa att ellagens bestämmelser om nätkoncession för område är förenliga med Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt, det så kallade MKB-direktivet. Uppdraget redovisades i februari 2022 och redovisningen bereds inom Regeringskansliet.

Som ett led i att förse vattenkraften med moderna miljövillkor har Havs- och vattenmyndigheten, Energimyndigheten och Svenska kraftnät haft i uppdrag att se över de s.k. HARO-värdena som anges i den nationella planen för omprövning av vattenkraften (M2020/01473). Uppdraget redovisades i april 2021.

Arbetet för att öka jämställdheten inom energibranschen går långsamt

Jämställdhetsarbetet inom energiområdet har kommit olika långt inom olika sektorer. Inom de statliga myndigheterna inom utgiftsområdet råder exempelvis nära jämn könsfördelning bland de anställda. Bland privata och kommunala energibolag var det däremot endast tio procent som hade jämn könsfördelning, med minst 40 procent kvinnor bland de anställda 2020. Det kan jämföras med 2008 då motsvarande siffra var åtta procent av bolagen, vilket tydligt visar att arbetet med att rekrytera fler kvinnor till energibolagen går långsamt.

När det gäller anställda inom energibranschen är alltså könsfördelningen mycket ojämn och det är övervägande män anställda inom branschen. Även om andelen kvinnor inom området ökar så är det från låga nivåer och i långsam takt. Den totala andelen kvinnor bland anställda i energibolag uppgick under 2020 till 29 procent, vilket är en ökning med en procentenhet jämfört med 2019. Även energibolagens styrelser domineras av män. År 2020 var andelen styrelser med jämn könsfördelning 16 procent, vilket är en ökning med två procentenheter jämfört med 2019. Den totala andelen kvinnor i energibolagens styrelser var 26 procent 2020.

Inom installationsbranschen går arbetet med att öka andelen kvinnor långsamt. Av alla auktoriserade elinstallatörer utgör andelen kvinnor 0,5 procent. Vidare var det endast 14 kvinnor, av totalt 1 141 personer, som beviljades auktorisation som elinstallatörer under 2021.

Energimyndigheten och Elsäkerhetsverket har sedan 2020 i uppdrag att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering i sina verksamheter i syfte att bidra till de jämställdhetspolitiska målen. Dessa uppdrag pågår till och med 2025 och myndigheterna stöttas av Jämställdhetsmyndigheten. Även Svenska kraftnät och Energimarknadsinspektionen har numera i uppdrag att arbeta med jämställdhetsintegrering (I2022/01460 och I2022/01458).

Målet om andel förnybar energi till 2020 har nåtts

Andelen förnybar energi av den totala energianvändningen fortsätter att öka och uppgick 2020 till ca 60 procent, se diagram 2.5 nedan. Detta innebär att Sverige har överskridit det nationellt satta målet för 2020 på 50 procent och EU:s mål för Sverige på 49 procent. Ökningen under 2020 beror på en ökad elproduktion från vindkraft, men även på en ökad användning av biobränslen.

Den totala användningen av förnybar energi i Sverige uppgick enligt definitionen i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/2001 av den 11 december 2018 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor (förnybartdirektivet) till 238 TWh 2020, vilket var en ökning med 7 TWh från föregående år. Generellt beror Sveriges höga andel förnybar energi på en stor användning av biobränslen inom industrin och för fjärrvärmeproduktion och att en stor andel av elproduktionen kommer från vattenkraft. Användningen av förnybar energi har ökat från 165 till 238 TWh mellan 2005 och 2020. En ökad användning av biobränslen stod för den största delen av ökningen, vilken i huvudsak skett inom industri- och transportsektorn. Vindkraften stod för den näst största delen följt av användning av värmepumpar.

Diagram 2.5 Andel förnybar energi, totalt och per sektor

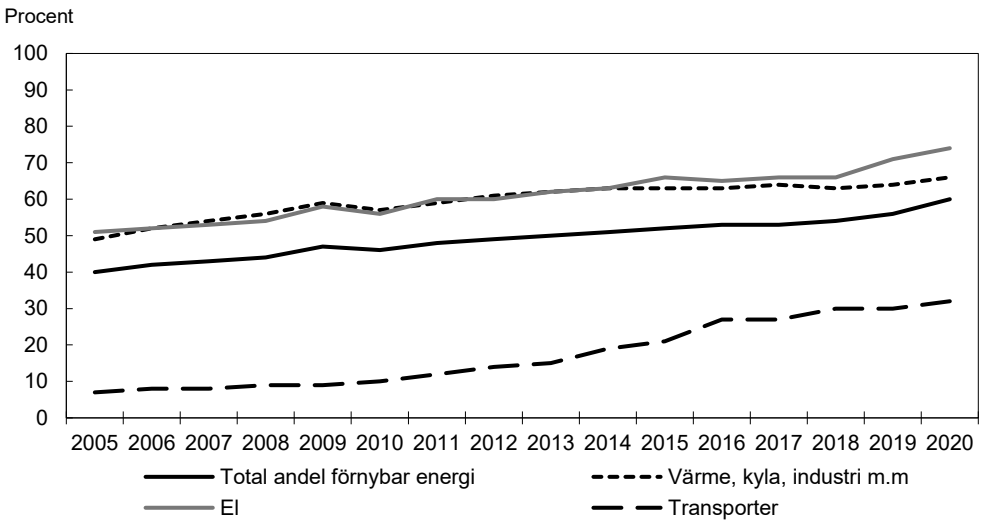

Källa: Energimyndigheten. Energiindikatorer 2022 (I2022/01159).

Målen om förnybar energi i transportsektorn har nåtts med marginal

Andelen förnybar energi inom transportsektorn uppgick 2020 till drygt 24 procent, vilket är en knapp ökning från 2019. Ökningen beror framför allt på en ökad andel ren HVO (hydrogenated vegetable oil), ren FAME (fettsyrametylestrar) och el jämfört med tidigare år. Med förnybartdirektivets beräkningsmetod som bl.a. dubbelräknar

energiinnehållet för biodrivmedel från vissa råvaror, främst vissa restprodukter och avfall, uppgick andelen till 32 procent.

Elanvändningen inom transportsektorn har ökat de senaste åren som en konsekvens av en större andel laddbara fordon i fordonsflottan. Totalt användes drygt 495 GWh el av vägtransporter under 2020, vilket motsvarar en ökning med knappt 60 procent jämfört med elanvändningen 2019 på drygt 305 GWh. Mot bakgrund av den ökande försäljningen av laddbara fordon väntas elanvändningen öka under kommande år. Elanvändningen hos laddbara vägfordon stod under 2020 dock för en marginell del av all energianvändning inom vägtrafiken. Detta beror på att laddbara fordon, när de går på el, är mer energieffektiva än förbränningsmotorfordon i kombination med att de fordonen fortfarande utgjorde en mindre del av fordonsflottan.

EU vill främja biodrivmedel som framställs av vissa avfalls- och restprodukter och låter därför dessa räknas dubbelt mot förnybartdirektivets tioprocentsmål. För Sveriges del påverkar dubbelräkningen utfallet för beräkningen eftersom den HVO och biogas som används i Sverige till viss del produceras från sådana avfall och restprodukter. De biodrivmedel som används i Sverige är främst biodiesel (HVO och FAME), etanol och biogas. Dessa biodrivmedel används i personbilar, bussar och lastbilar. Den kemiska sammansättningen för HVO är identisk med den i fossil diesel, vilket gör att bränslet kan blandas med fossil diesel i höga nivåer. Därtill kan ren HVO användas direkt i dieselmotorer i flertalet personbilar och i bussar och lastbilar.

Reduktionsplikten innebär att drivmedelsleverantörer varje år måste minska växthusgasutsläppen från bensin och diesel genom inblandning av förnybara och fossilfria drivmedel. Reduktionsnivåerna, dvs. hur mycket förnybara drivmedel som årligen ska blandas in, anges i lagen (2017:1201) om reduktion av växthusgasutsläpp från vissa fossila drivmedel, reduktionspliktslagen. Det har lett till ökad inblandning av främst HVO och FAME i diesel. Nya reduktionsnivåer i reduktionsplikten för bensin och diesel har trätt i kraft (prop. 2020/21:180, bet. 2020/21:MJU23, rskr. 2020/21:411). Reduktionsplikt på flygfotogen har införts (prop. 2020/21:135, bet. 2020/21:MJU20, rskr. 2020/21:303). År 2021 var reduktionsnivån för flygfotogen 0,8 procent för att sedan öka till 27 procent 2030.

Riksdagens tillkännagivande om konsekvensanalyser vid kontrollstation 2022

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 9 under punkt 6 om att den ska återkomma till riksdagen med en bedömning av reduktionspliktens effekter utifrån en fullständig konsekvensanalys (bet. 2020/21:MJU23 reservation 9 punkt 6, rskr. 2020/21:411).

Energimyndigheten och Naturvårdsverket har i uppdrag att ta fram underlag för en kontrollstation 2022 inom ramen för systemet med reduktionsplikt på bensin och flygfotogen. Det ingår här att se över om reduktionsnivåerna för diesel och bensin bör justeras från 2024. Den delen av uppdraget redovisades den 15 september 2022 (I2022/00777). Övriga delar av uppdraget ska redovisas den 15 december 2022. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat

Energiintensitetsmålet till 2020 har nåtts

Riksdagen har beslutat om två mål för energieffektivisering, ett till 2020 som mäts med 2008 som basår och ett till 2030 som mäts med 2005 som basår. Målet är att energiintensiteten ska minska med 20 procent till 2020 och med 50 procent till 2030, jämfört med respektive basår. Energieffektiviseringsmålen uttrycks i energiintensitet vilket mäts som tillförd energi per BNP-enhet i fasta priser. I diagram 2.6 visas energiintensiteten, med både 2005 och 2008 som basår.

Målet till 2020 innebär 20 procent minskad energiintensitet mellan 2008 och 2020. Mellan 2008 och 2020 har energiintensiteten minskat med drygt 23 procent, vilket innebär att målet har nåtts. Anledningen är att normalårskorrigerad tillförd energi minskade med 31 TWh under 2020 jämfört med föregående år. Tillförd energi tenderar att uppvisa årliga variationer och en anledning är att tillförd energi i Sverige till stor del utgörs av energi från kärnbränsle, som varierar beroende på driftförhållandena i kärnkraftverken.

Diagram 2.6 Normalårskorrigerad energiintensitet i förhållande till basår 2005 och 2008

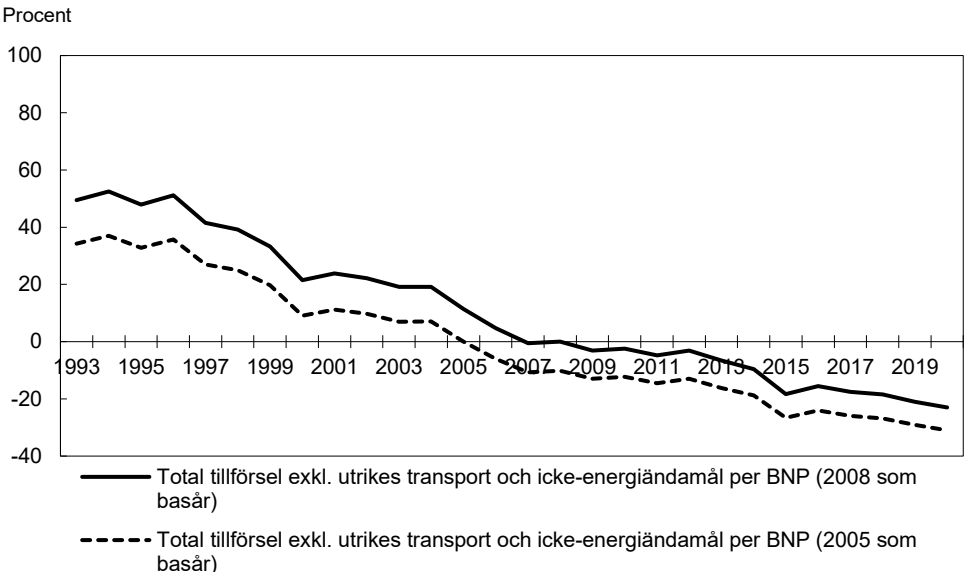

Källa: Energimyndigheten. Energiindikatorer 2022 (I2022/01159).

Planeringsramen för vindkraft har uppfyllts

Riksdagen antog 2009 en planeringsram till 2020 om 30 TWh årlig produktion av vindel, varav 20 TWh på land och 10 TWh till havs. Planeringsramen innebar att berörda myndigheter skulle skapa planmässiga förutsättningar för en utbyggnad motsvarande 30 TWh. Planeringsramen utgjorde inget utbyggnadsmål och fördelades inte geografiskt. År 2020 producerades 27,6 TWh el från vindkraft, och detta tillsammans med de anläggningar som har tillstånd, men ännu inte har byggts, motsvarar med god marginal över 30 TWh i planerad, kommande årlig vindkraftsel-produktion. Den faktiska produktionen tillsammans med den stora mängden tillståndsgivna anläggningar indikerar att intentionerna i planeringsramen för vindkraft till 2020 har uppfyllts.

Intresset för havsbaserad vindkraft har tidigare varit lägre än för landbaserad, vilket återspeglas i ett litet antal tillståndsgivna och utbyggda anläggningar till havs. Den havsbaserade vindkraften uppnår därmed inte 10 TWh i dagsläget. Antalet påbörjade tillståndsprocesser har dock ökat betydligt de senaste åren. I början av 2022 fattade regeringen, på förslag från Havs- och vattenmyndigheten, beslut om havsplaner som möjliggör en utbyggnad av 20–30 TWh vindkraft till havs (M2019/02217). Energimyndigheten fick samtidigt i uppdrag att tillsammans med andra berörda myndigheter peka ut lämpliga områden för att möjliggöra ytterligare 90 TWh elproduktion till havs (M2022/00276). Uppdraget ska redovisas under 2023.

2.6.2 Energieffektivisering är en nyckelfaktor för att nå energiintensitetsmålet 2030

Utöver effektiviseringsmålet till 2020 som redogörs för ovan har Sverige ett motsvarande mål om en 50 procent effektivare energianvändning 2030 jämfört med 2005.

Den tillförda energin har varit relativt oförändrad sedan mitten av 1980-talet samtidigt som BNP har ökat under samma period, vilket gör att energiintensiteten minskat över tid. Energiintensiteten minskade med 31 procent under 2005–2020. Jämfört med 2019 hade den 2020 minskat med 2 procent. Minskningen beror främst på minskning av den normalårskorrigerade tillförda energin och ökning av BNP.

Hur energiintensiteten utvecklas beror på utvecklingen av BNP och av mängden tillförd energi, vilket i sin tur kan bero på flera faktorer såsom energipriser, energieffektiviseringsåtgärder, strukturomvandlingar inom industrin, driften i kärnkraftverk, energilagring, digitaliseringens utveckling och utveckling av den svenska ekonomin och konjunkturen.

Enligt Energimyndighetens långsiktiga scenarier (ER 2021:6) beräknas energiintensiteten minska med mellan 46 och 47 procent mellan 2005 och 2030, under antagande att inga andra styrmedel än dagens införs, vilket innebär att målet på 50 procent inte nås.

Kommunal energi- och klimatrådgivning fortsätter och utvecklas

Kommuner kan ansöka om medel från Energimyndigheten för att bedriva kommunal energi- och klimatrådgivning. Den kommunala energi- och klimatrådgivningen tillhandahåller oberoende rådgivning till hushåll och mindre företag inom energi- och klimatfrågor. Rådgivningen innebär att krav enligt flera EU-direktiv på att tillhandahålla rådgivning uppfylls. Rådgivningsfunktionen finns i 285 av landets kommuner.

En ny programperiod för rådgivningen har påbörjats. Programperioden omfattar 2021 och 2022. Under programperioden bedrivs grundläggande kommunal energi- och klimatrådgivning fortsatt i 285 av landets kommuner. Under 2021 har rådgivningen utvecklats för att kunna komplettera andra styrmedel med fokus på synergieffekter. Utvecklingen innebär bl.a. utökade sammanhållna rådgivningsinsatser inom områdena resurseffektiv bebyggelse och hållbara transporter (elektrifiering).

2.6.3 Målen inom det svensk-norska elcertifikatssystemet till 2020 och 2030 har nåtts

Det svensk-norska målet till 2020 om 28,4 TWh ny förnybar elproduktion nåddes i maj 2019. Sverige höjde ambitionen med ett mål om ytterligare 18 TWh till 2030 och det samlade målet inom elcertifikatssystemet är därmed 46,4 TWh ny förnybar elproduktion till 2030. Även detta mål nåddes i förtid, våren 2021. Under 2021 utfärdades elcertifikat motsvarande 52,7 TWh, varav 35 TWh producerades i svenska anläggningar. Det är en ökning på ungefär 6 TWh jämfört med 2020 vilket främst beror på högre produktion från vindkraft i Norge och biokraft i Sverige. Landbaserad vindkraft är det kraftslag som i dag dominerar utfärdandet inom elcertifikatssystemet och står för 68 procent av de totalt utfärdade elcertifikaten.

Efter att elcertifikatspriser under 2020 fortsatte priserna att sjunka ytterligare under 2021. De sjunkande priserna kan förklaras med att utbudet av elcertifikat är högre än den efterfrågan som de fastställda kvoterna skapar. Det ökade utbudet på elcertifikat

förklaras främst av en kraftig utbyggnad av vindkraft där det är andra faktorer än stöd från elcertifikat som driver utbyggnaden.

Enligt avtalet mellan Sverige och Norge har produktionsanläggningar i Sverige och Norge som sätts i drift efter den 31 december 2021 (det s.k. stoppdatumet) inte rätt att tilldelas elcertifikat. Efter regeringens förslag beslutade riksdagen under 2020 att elcertifikatssystemet ska avslutas 2035 och att anläggningar, varaktiga produktionsökningar och vissa ombyggnader som genomförts eller tagits i drift efter utgången av 2021 inte får tilldelas elcertifikat (prop. 2020/21:16, bet. 2020/21:NU6, rskr. 2020/21:44). Inom ramen för elcertifikatssystemet genomförs regelbundna kontrollstationer. Energimyndigheten har haft i uppdrag att följa elcertifikatsmarknadens funktion och analysera elcertifikatssystemets kostnader inför en kontrollstation 2023 (I2021/00669). Uppdraget redovisades den 15 juni 2022 och redovisningen bereds inom Regeringskansliet.

2.6.4 Mål för elproduktion till 2040

År 2018 beslutade riksdagen att målet till 2040 ska vara 100 procent förnybar elproduktion. Kärnkraft bidrar till planerbar och stabil elförsörjning i Sverige och är en förutsättning för att klara klimatomställningen. Regeringen avser därför att återkomma till riksdagen med förslag om att målet om 100 procent förnybar elproduktion till 2040 ersätts med mål om 100 procent fossilfri elproduktion till 2040.

Kärnkraften producerade mindre el under 2020 än under 2019 vilket förklaras av att en reaktor togs ur drift i slutet av 2019 och att den kärnkraft som fanns kvar producerade mindre el än normalt under 2020. Den lägre produktionen i kvarvarande reaktorer berodde på aktuella driftförhållanden vid kärnkraftverken, exempelvis revisionsperioder. Kärnkraften stod för ca 30 procent av elproduktionen under 2020. Elproduktion med fossila bränslen stod för 1,5 procent. Strålsäkerhetsmyndigheten har i uppdrag att se över vilken utveckling av regelverket och andra åtgärder som behövs för att kunna utnyttja både befintlig och framtida kärnkraft (M2022/01731).

Vattenkraft bidrar mest till andelen förnybar el, följt av vindkraft och biobränsle, se diagram 2.7, som visar elproduktion fördelat på kraftslag. Solkraft bidrar med en liten andel men växer snabbt. Den förnybara elproduktion varierar naturligt mellan åren, framför allt med vattenkraftens produktion som under perioden 1990–2020 varierat mellan som högst 78 TWh och som lägst 51 TWh. Svenska kraftnät har i uppdrag att i samverkan med Energimyndigheten utreda vattenkraftens lokala och regionala nyttor för kraftsystemet (I2022/01296).

Andelen förnybar elproduktion varierar med produktionen från de enskilda förnybara kraftslagen som i sin tur beror av exempelvis väderförhållanden under det aktuella året. Under 2020 var andelen ca 70 procent vilket var 10 procentenheter högre än föregående år. Skillnaden mellan åren 2019 och 2020 beror dels på att mer förnybar el producerades från vatten- och vindkraft under 2020, dels på att den totala elproduktionen var lägre under 2020 än under 2019 och att en kärnkraftsreaktor togs ur drift.

Den nationella strategin för elektrifiering tar ett helhetsgrepp på vad som krävs i energisektorn för att en kraftfull elektrifiering ska vara möjlig till 2045 (I2022/00299).

Diagram 2.7 Elproduktion fördelat på kraftslag

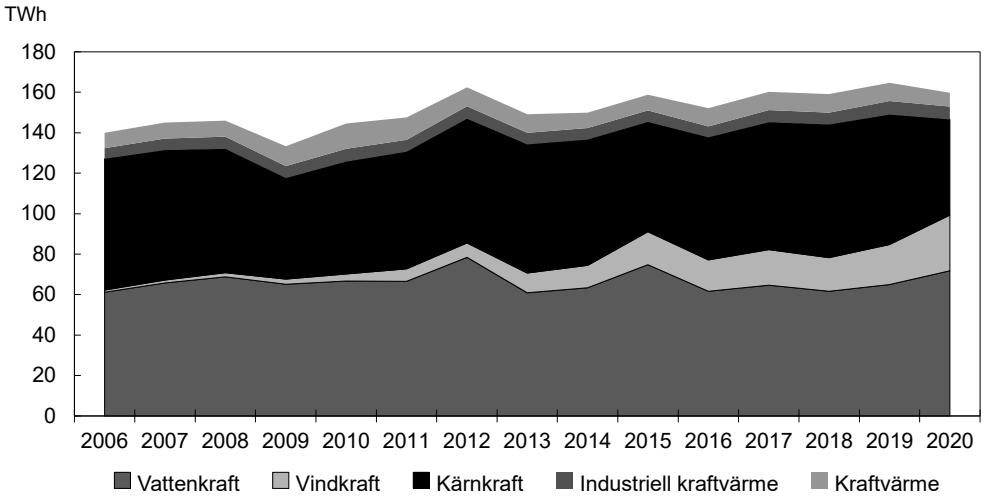

Anm.: Elproduktion från solkraft uppgick under 2020 till 1 TWh, men har exkluderats ur diagrammet av läsbarhetsskäl.
Anm.: Produktion av el för egenanvändning ingår inte.
Källa: Energimyndigheten. Energiläget i siffror 2022.

Utbyggnaden av vindkraft

De nationella vindkraftssamordnarna har haft i uppdrag att bl.a. medla mellan olika intressenter i vindkraftsprojekt lokalt och att bistå i arbetet med att hantera strukturella hinder för fortsatt vindkraftsutbyggnad i Sverige. Energimyndigheten fick 2021 i uppdrag att utvärdera vindkraftssamordnarnas roll (I2020/03364). Utvärderingen redovisades den 15 september 2021 och en slutsats från utvärderingen är att vindkraftssamordnarna har bidragit till utbyggnaden av vindkraft. Vindkraftssamordnarnas förordnanden löpte ut den 31 december 2021.

Transportstyrelsen redovisade i december 2021 ett regeringsuppdrag om att bl.a. se över möjligheten att bevilja undantag från reglerna om behovsstyrd hindersbelysning för vindkraftverk (I2021/00697 och I2021/00698). Vidare redovisade Försvarsmakten i oktober 2021 regeringsuppdraget att fortsätta att utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan med relevanta aktörer i planerings- och prövningsprocesser av deras planerade anläggningar för förnybar energiproduktion (Fö2021/00101). Försvarsmakten har fått ett förnyat uppdrag att fortsätta att utveckla förmågan till tidig dialog och samverkan enligt ovan (Fö2022/00125). Uppdraget ska redovisas senast i februari 2023.

Försvarsmakten har även i uppdrag att redovisa hur myndigheten bidrar till samexistens mellan olika samhällsintressen och hur myndigheten samverkar med andra relevanta myndigheter och organisationer i samhällsplaneringen och prövningsprocesserna. Uppdraget ska redovisas senast i februari 2023 (Fö2022/00125).

Vindkraften har en viktig plats i energimixen, men ska byggas på konkurrensneutrala villkor och med hänsyn tagen till miljö och lokala intressen.

I januari 2021 redovisade Naturvårdsverket och Energimyndigheten en nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad (ER 2021:02). Ett mål med strategin har varit att skapa och ge planeringsförutsättningar för en vindkraftsutbyggnad på land motsvarande 80 TWh till 2040. Strategin omfattar en regional fördelning av det nationella utbyggnadsbehovet, ett nationellt planeringsunderlag i form av ett kartunderlag och tematiska planeringsunderlag.

Regeringen beslutade i april 2022 om utredningsdirektiv för stärkta incitament för utbyggd vindkraft (dir. 2022:27), om utredningsdirektiv gällande regeringens roll som

prövningsmyndighet i en modern och effektiv miljöprövning (dir. 2022:26) samt om uppdrag att utreda frågor om exklusivitet för anläggande av vindkraftsparker i allmänt vatten och i Sveriges ekonomiska zon (M2022/00768).

Kraftig ökning av solceller

Utbyggnaden av nätanslutna solceller ökar snabbt i Sverige, men från en förhållandevis låg nivå. I slutet av 2021 var den installerade effekten 1 586 MW, vilket är en ökning med 46 procent från föregående år. I slutet av 2021 fanns totalt 92 359 solcellsanläggningar, varav ca 26 500 var nya anläggningar under 2021.

Solcellsstödet är stängt för nya ansökningar sedan juli 2020 men har för privatpersoner ersatts av en skattereduktion för installation av grön teknik fr.o.m. 2021. De ansökningar om investeringsstöd som kom in före ansökningsstoppet kan fortsatt prövas av länsstyrelserna. Under året har ca 400 miljoner kronor fördelats till länsstyrelserna för ändamålet och av dessa har ca 274 miljoner kronor betalats ut. Till färdiga solcellsanläggningar har det hittills skett 51 620 utbetalningar. Energimyndigheten har hanterat över 500 överklaganden.

Skattereduktionen för installation av grön teknik medger, utöver installation av nätanslutet solcellssystem, rätt till skattereduktion för installation av system för lagring av egenproducerad elenergi och installation av laddningspunkt till elfordon.

2.6.5 Forskning och innovation främjar utvecklingen inom energiområdet

Energimyndigheten fördelar bidrag till forskning och innovation inom nio tematiska områden

Energimyndigheten har ansvar för att utforma verksamheten på ett sådant sätt att den bidrar till de riksdagsbundna målen för energiforskningen.

Under 2021 beslutade Energimyndigheten om bidrag till forskning och innovation om totalt 1 319 miljoner kronor. Drygt hälften av dessa medel har gått till universitet och högskolor, medan näringslivet tagit emot cirka en fjärdedel av medlen. Institut och branschforskningsorganisationer samt offentliga organ och internationella samarbetsorganisationer har tagit del av ca 10 procent vardera.

Energimyndighetens arbete med forsknings- och innovationsinsatser genomförs inom nio olika s.k. temaområden: transport, industri, bebyggelse, elproduktion och elsystem, bioenergi, hållbart samhälle, affärsutveckling och kommersialisering, allmänna energisystemstudier samt tvärgående och övergripande områden. I diagram 2.8 visas fördelningen av anslaget mellan dessa temaområden under 2021.

Diagram 2.8 Fördelning i procent av utbetalda medel per temaområde för 2021

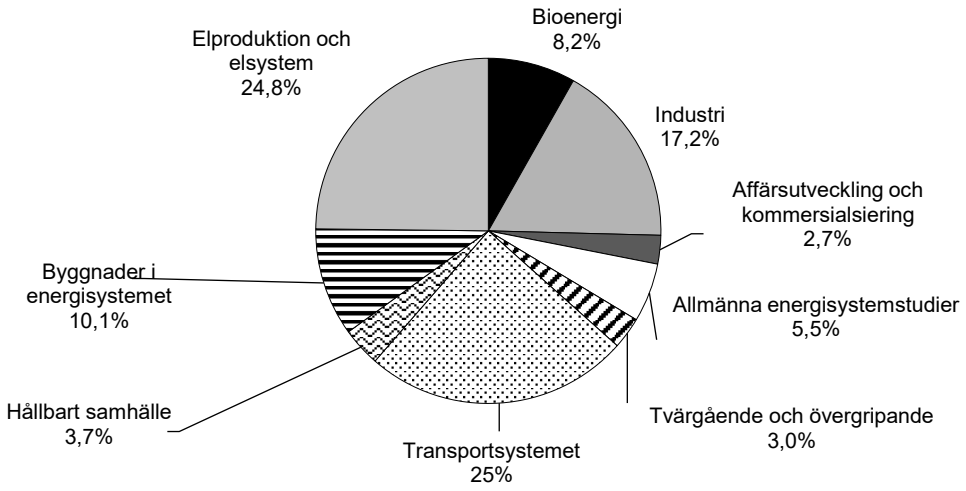

Diagrammet anger fördelningen i procent av utbetalt medel till forskning och innovation för 2021 exklusive verksamhetsomkostnader, och inte beslutat stöd.

Källa: Energimyndigheten. Energiforskningen i siffror 2021 (I2022/00954).

Energimyndighetens prioritering mellan temaområdena görs utifrån olika faktorer, exempelvis hur angeläget det är att åstadkomma förändring, näringslivets finansieringsvilja, samhällets engagemang samt förutsättningarna bland aktörerna inom de olika tematiska områdena.

Samfinansiering inom energiforskningen har legat på ungefär samma nivå under de senaste åren

Beroende på forskningsverksamhetens karaktär samfinansieras Energimyndighetens bidrag i olika utsträckning av näringslivet och av andra aktörer. Samfinansieringen från andra aktörer har legat på ungefär samma nivå under de senaste åren, vilket framgår av tabell 2.6 där utvecklingen av indikatorn samfinansieringen inom energiforskningen visas.

Tabell 2.6 Samfinansieringsgrad av forskning, innovation och kommersialisering

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Energimyndigheten	60%	55%	57%	53%	49%	42%	43%	45%	44%
Summa övriga finansiärer	40%	45%	43%	47%	51%	58%	57%	55%	56%

Källa: Energimyndigheten. Energiforskningen i siffror 2021 (I2022/00954).

Den högre samfinansieringsgrad som uppnåddes 2018 har varit fortsatt stabil trots de ekonomiska påfrestningarna från pandemin.

Energiforskningen har bidragit till över 700 publicerade artiklar

När det gäller indikatorn antal publikationer och examina inom energiforskningen bidrog Energimyndighetens finansiering till att 706 vetenskapliga artiklar publicerades under 2021. Detta är en marginell minskning jämfört med 2020, men fortfarande ett större antal än tidigare år.

En viktig effekt av Energimyndighetens finansiering av forskning och innovation är främjandet av tillgången till kompetens i form av forskarutbildade personer med energiinriktning. Under 2021 erhöll 22 kvinnor och 58 män doktorsexamen inom energiområdet, se utvecklingen i diagram 2.9. Även om andelen kvinnor är mindre än under 2020 och 2019 är antalet kvinnor som avlagt doktorsexamen ungefär detsamma.

Av doktorander respektive seniora forskare som finansierats av Energimyndigheten har andelen kvinnor ökat från 29 procent 2019 till 34 procent 2021, se tabell 2.7 nedan.

Tabell 2.7 Doktorander och seniora forskare finansierade av Energimyndigheten

Antal, och andel i procent

	2019	2020	2021
Ej angivet			7
Män	839	799	796
Kvinnor	338	368	420
Totalt antal	1 177	1 167	1 223
Andel kvinnor	29 %	32 %	34 %

Källa: Energimyndigheten. Energiforskningen i siffror 2021 (I2022/00954).

De senaste tio åren har Energimyndigheten bidragit till att 829 personer, varav ca 30 procent kvinnor, avlagt doktorsexamen alternativt licentiatexamen inom olika energirelaterade discipliner. Myndigheten har låtit en konsult följa upp och utvärdera vilken roll dessa forskare spelar för energiområdet i dag. Uppföljningen visar att större delen av de forskarutbildade till övervägande del fortsätter att arbeta med energirelaterade frågor inom sina respektive områden, antingen genom att bedriva forskning på universitet och högskola eller genom att arbeta inom globala teknikstarka företag där de bidrar till teknik- och näringslivsutveckling. Dessa två kategorier står för omkring 40 procent vardera av de utexaminerade doktorerna. Resterade doktorer är aktiva inom forskningsinstitut, offentlig verksamhet eller inom små och innovativa företag. Några har sökt sig utomlands och andra har startat egna företag.

De utbildade forskarnas kunskap och kompetens bidrar därmed enligt utvärderingen till möjligheterna att utveckla ett hållbart energisystem. Utvärderingen visar också att de utexaminerade bedöms hålla hög vetenskaplig nivå.

Diagram 2.9 Examina för doktorsgrad finansierade av Energimyndigheten

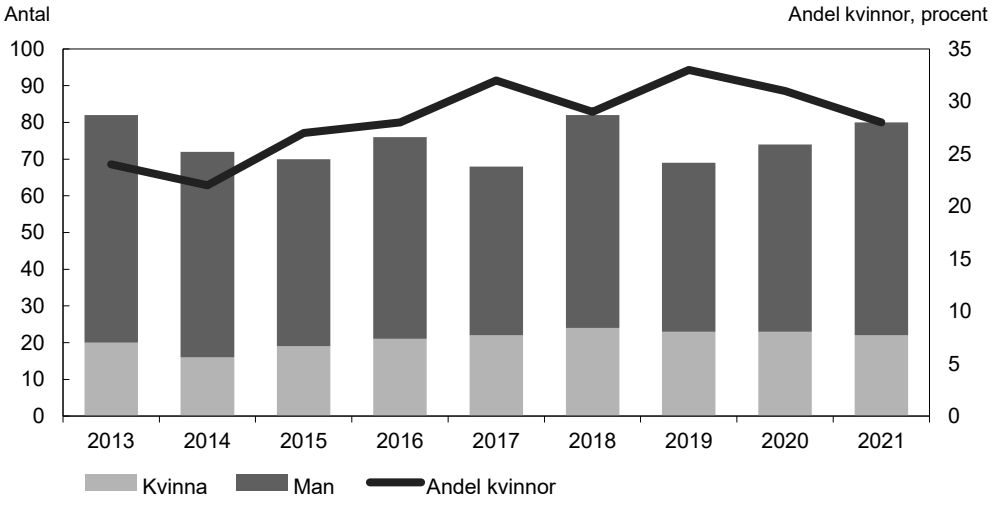

Källa: Energimyndigheten. Energiforskningen i siffror 2021 (I2022/00954).

Affärsutveckling och kommersialisering ger tillgång till nya lösningar

Den tredje indikator som regeringen följer upp för att bedöma utvecklingen mot målen inom energiforskning är omsättningen i företag som fått stöd för affärsutveckling. Energimyndigheten gjorde under 2019 en utvärdering av de företag som fick stöd genom lån och bidrag under perioden 2005–2018. En uppföljning av utvärderingen gjordes under 2022 och den visade att företagens nettoomsättning

ökade med 1 760 miljoner kronor under perioden 2018–2020 och att antalet anställda ökade med 1 284 personer under samma period.

Under 2021 genomförde Energimyndigheten samlade utlysningar för Verifiering av energiinnovationer och för Konceptutveckling av energiinnovationer med affärsfokus i syfte att underlätta marknadsintroduktion, kommersialisering och spridning av nya produkter, processer och tjänster. Sammanlagt 43 projekt bedömdes så pass lovande att de beviljades stöd.

Utöver detta tecknade Energimyndigheten under 2021 avtal med sex olika innovationsmiljöer som inbegriper ett trettiotal inkubatorer, science parks och andra tillväxtacceleratorer. Avtalen bidrar till bättre förutsättningar för innovatörer och entreprenörer på energiområdet genom att ge tillgång till utbildningar och seminarier, investeringsfrämjande insatser, förberedande insatser för internationalisering samt kontaktskapande.

Ytterligare ett sätt som Energimyndigheten stöder innovationsprocesserna på är programmet Pilot och demonstration. Demonstrationsprojekten ger möjlighet att utreda konsekvenser, justera lösningar och tillämpa forskningsresultat, vilket ökar spridning av teknik och systemlösningar. Programmet löper t.o.m. 2026 med totalt 381,5 miljoner kronor i budget.

Jämställdheten ökar, men långsamt

Jämställdheten, sett till förhållandet mellan kvinnor och män bland dem som fått bidrag till forskning inom energiområdet, fortsätter att öka men utvecklingen går långsamt.

I förordningen (2014:520) med instruktion för Statens energimyndighet anges bl.a. att myndigheten ska verka för att ett köns- och genusperspektiv inkluderas i den forsknings- och innovationsverksamhet som finansieras. Arbetet med att integrera jämställdhet inom myndighetens arbete med forskningsfinansiering fortsatte under 2021.

Satsning på kompetenscentrum under 2021

Under 2021 startade Energimyndigheten på nytt sin satsning på kompetenscentrum inom energiområdet genom en bred utlysning. Utlysningen avser långsiktiga och internationellt konkurrenskraftiga kompetenscentrum där universitet, högskolor och forskningsinstitut i samverkan med näringsliv och offentlig sektor genomför behovsmotiverad excellent forskning kring de utmaningar vars lösningar är centrala för ett hållbart energisystem. Stöd till elva nya centrum har beviljats inom områdena 1) biogas, 2) elektromobilitet, 3) ellagring och balansering, 4) hållbar vätgas, 5) hållbar vattenkraft, 6) akademiskt-industriellt kärntekniskt initiativ, 7) turbinbränslen för luftfart och kraftproduktion, 8) hållbar skog, material och energi, 9) resilienta energisystem, 10) katalys och 11) solel.

Riksdagens tillkännagivande om forskning om kärnkraft

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som anförs i reservation 16 under punkt 8 om att satsningar på forskning bör ske inom alla relevanta energislag inklusive kärnkraft (bet. 2018/19:NU14 reservation 16 punkt 8, rskr. 2018/19:253).

I villkoren för anslaget 1:4 *Energiforskning*, anslagsposten 11 Forskning, utveckling och innovation har förtydligats att Energimyndigheten har ansvar för strategiarbetet och har möjlighet att prioritera insatser kring alla relevanta energislag, inklusive kärnkraft, i den mån detta bedöms rimligt för att bidra till målen för forskning och innovation på

energiområdet (I2019/03367). Mot denna bakgrund har Energimyndigheten enligt ovan fattat beslut att stödja ett kompetenscentrum på kärnkraftsområdet. Dessutom har Energimyndigheten beviljat medel till Swedish Modular Reactors AB för demonstration av en blykyld mindre reaktor. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Oberoende utvärderingar säkrar kvalitet, relevans och resultat

Energimyndigheten låter regelbundet genomföra oberoende utvärderingar av insatserna för forskning och innovation. Under 2021 utvärderades forsknings-programmet Energieffektivisering inom belysningsområdet (EELYS) och de tre forsknings- och innovationsprogrammen kring förnybar el VindEl, Hållbar vattenkraft (HåVa) och El från solen. Resultaten visar på tillfredsställande kvalitet och relevans. Energimyndigheten rekommenderas dock att tydliggöra systemperspektivet ytterligare och att öka inslaget av tvärvetenskapliga projekt.

Internationella forsknings- och innovationssamarbeten

Inom det globala samarbetet Mission Innovation har Sverige och Indien genomfört en gemensam utlysning om smarta elnät. Två svensk-indiska samarbetsprojekt har beviljats stöd. Inom ramen för Mission Innovation (MI) har Energimyndigheten tillsammans med Österrike fortsatt arbetet med s.k. MI Calls, vilket är en viktig arbetsmodell för att samla många länder till en gemensam multilateral forsknings- och innovationsutlysning.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Trots en viss positiv utveckling står energiområdet inför stora problem som skyndsamt behöver hanteras. Ett exempel på detta är de höga energipriser som präglat marknaden den senaste tiden. Andra exempel är hur den ökande efterfrågan på el kan mötas på ett kostnadseffektivt sätt med bibehållen leveranssäkerhet, liksom vilka åtgärder som krävs för en tillfredsställande beredskapsnivå och försörjningstrygghet. Regeringen ser positivt på att flera industrier väljer att etablera sin verksamhet i Sverige men kan konstatera att ytterligare insatser kommer att krävas för att Sverige även fortsättningsvis ska vara ett attraktivt land för nya industriella investeringar.

Mot bakgrund av utvecklingen av resultatindikatorerna kan det konstateras att de riksdagsbundna målen till 2020 har nåtts. Målet om andel förnybar energi nåddes redan 2012 och överträffades med 10 procentenheter. Även inom transportsektorn har målet om minst 10 procent förnybar energi nåtts i förtid och överträffats med 14 procentenheter. Energiintensiteten minskade med 23 procent mellan åren 2008 och 2020, vilket innebär att även energieffektiviseringsmålet till 2020 har nåtts. Även de uppsatta målen inom det svensk-norska elcertifikatssystemet har nåtts, såväl till 2020 som till 2030. Inga anläggningar som tas i drift efter 2021 kan tilldelas elcertifikat och systemet kommer att avslutats tio år tidigare än beräknat.

Det riksdagsbundna målet om effektivare energianvändning till 2030 jämfört med 2005 uttrycks som minskad energiintensitet. Under 2005–2020 minskade energi-intensiteten med 31 procent. Bedömningen är att målet till 2030 inte kommer att nås, givet att inga andra styrmedel än dagens införs. För att målet ska nås behöver den tillförda energin enligt Energimyndighetens scenarier minska med ca 30 TWh, alternativt behöver den årliga BNP-utvecklingen vara 2,3 procent mot den i scenarierna antagna utvecklingen om ca 1,7 procent.

Under 2020 ökade den förnybara elproduktionen medan produktionen från kärnkraft minskade, vilket framgår av diagram 2.7. Det ökade elbehovet till följd av den ökade elektrifieringen av samhället, exempelvis genom elektrifiering av transporter och omfattande investeringar i industrin, kommer att kräva ny, stabil och planerbar elproduktion, inte minst i södra Sverige.

Utvecklingen mot de riksdagsbundna målen för energiforskningsområdet visar på tillfredsställande resultat. Exempelvis har andelen finansiering från näringsliv och andra aktörer av forskningsverksamhet som beviljats bidrag från Energimyndigheten stadigt ökat under de senaste åren, t.ex. ökade samfinansieringen från 40 procent 2013 till 56 procent 2021. Vidare är antalet vetenskapliga artiklar som Energimyndighetens finansiering bidrar till fortsatt högt och regeringen bedömer att detta tyder på att forskningsfinansieringen medverkar till att forskare inom energiområdet har hög kompetens.

Jämställdhetsarbetet inom energiområdet går långsamt. Att andelen energibolag med jämställd representation av kvinnor och män har ökat med endast två procentenheter på tolv år, vilket framgår av avsnitt 2.6.1, är en tydlig indikation på detta.

2.8 Politikens inriktning

Svensk energipolitik behöver en ny inriktning. Därför avser regeringen att återkomma till riksdagen med förslag om att målet om 100 procent förnybar elproduktion till 2040 ersätts med mål om 100 procent fossilfri elproduktion till 2040. Regeringen har även för avsikt att göra en myndighetsöversyn på energiområdet utifrån regeringens inriktning att säkerställa att alla fossilfria energislag, inklusive kärnkraften, utgör en naturlig del av energisystemet.

Nedlagd kärnkraft i kombination med underutbyggd överföringskapacitet mellan norra och södra Sverige har drivit upp de svenska elpriserna och ökat södra Sveriges känslighet för de europeiska prisnivåerna. Hushåll och företag ska få rimliga och förutsebara elpriser och robustheten i elsystemet ska återställas. Företag ska ha förutsättningar att växa och kunna anställa fler. Det sker genom en effektivisering av styrmedel och stöd, färre administrativa hinder och satsningar på ny teknik och innovation. Inriktningen är att återupprätta elsystemet så att människor och företag får stabila och låga elpriser samt att minska utsläppen genom att öka effektiviteten i omställningen.

Regeringen avser att se till att en del av Svenska kraftnäts flaskhalsintäkter återförs till elkonsumenterna genom utbetalning av ett tillfälligt högkostnadsskydd. Regeringen avsätter även medel under 2023 för ett riktat elstöd till elintensiva företag. Utgångspunkten är att åtgärderna finansieras medflaskhalsintäkter, se utgiftsområde 24 Näringsliv. Möjligheten att göra detta behöver dock utredas av Svenska kraftnät och godkännas av Energimarknadsinspektionen efter ansökan från Svenska kraftnät. Flaskhalsintäkterna tillhör elkonsumenterna och bör återföras till dem i någon form. Normalt görs detta bl.a. genom elnätutbyggnad, men nuvarande intäkter är så stora att även nödåtgärder bör möjliggöras. En återbetalning av flaskhalsintäkterna är därför rimlig i detta läge.

Sverige står inför ett växande behov av el i hela samhället. Prognoser pekar på att elkonsumtionen kan komma att fördubblas då Sverige elektrifierar större delar av industrin och transportsektorn.

Energipolitiken behöver utvecklas och ta höjd för att kunna möta en ökad elanvändning som kan uppgå till minst 300 TWh 2045. En av regeringens främsta prioriteringar är att arbeta för att säkra ny planerbar elproduktion i Sverige. I första

hand handlar det om att möjliggöra ny kärnkraft. Kärnkraften ska ha en avgörande roll både i att återupprätta en leveranssäker och trygg elförsörjning samt i att åstadkomma en effektiv klimatomställning.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag på en garantiram för kärnkraft i syfte att säkra en stabil elförsörjning i Sverige. Energiforskningsanslaget tillförs 50 miljoner kronor under 2023 och 100 miljoner per år under 2024 och 2025 för forskning och innovation om kärnkraft, inklusive forskning inom strålsäkerhetområdet, som är en förutsättning för att kunna dra nytta av kärnkraft. Regeringen avser även att vidta åtgärder för att bl.a. stärka kompetensen vid de myndigheter som är viktiga för kärnkraftens utveckling. Se mer om utveckling avseende ny kärnkraft i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, avsnitt 6.

Energiförsörjning är en viktig samhällsfunktion som måste fungera. Utan försörjning av el, värme och drivmedel stannar Sverige. Hushåll och företag har ställts inför exceptionellt höga energi- och drivmedelspriser den senaste tiden. För att hjälpa hushållen att klara den kommande vintern avser regeringen på kort sikt att genomföra åtgärder som kommer att lindra effekterna av höga elpriser för hushåll och företag. Regeringen kommer även att föreslå att reduktionsplikten sänks till EU:s lägstanivå den 1 januari 2024, vilket gäller under mandatperioden. Genom arbetet i EU kommer regeringen verka för att ta fram gemensamma åtgärder som kommer att stärka försörjningstryggheten och minska energipriserna.

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har medfört stora konsekvenser för energisektorn i hela Europa. Den europeiska gasmarknaden var ansträngd redan innan invasionen inleddes på grund av ryska gasaktörers agerande, med höga och volatila priser på både gas och el som följd. Inom EU har flera åtgärder vidtagits för att diversifiera gasförsörjningen och förutsättningarna inför kommande vinter bedöms vara förhållandevis goda, men inför vintern 2023/24 är förutsättningarna mycket osäkra. Den 21 juni 2022 beslutade Energimyndigheten att utlysa gaskrisnivå tidig varning, vilken är den lägsta av tre krisnivåer, för naturgasnätet i sydvästra Sverige. Konsekvenserna för gasförsörjningen har, i kombination med andra faktorer som exempelvis aktuellt driftläge och tillgänglighet i svenska och europeiska kärnkraftverk samt lokala väderförhållanden, medfört att situationen för elförsörjningen inför kommande vintersäsong är ansträngd. Vidare behöver väpnade angrepp, cyberattacker och antagonistiska handlingar samt extrema väderberoende händelser såsom stormar, bränder och översvämningar också kunna hanteras. Regeringen föreslår därför att medel tillförs anslaget för elberedskap för att stärka det civila försvaret inom energiområdet för att sektorn bättre ska kunna förebygga, motstå och hantera sådana störningar i energiförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället.

En effektiv användning av energi bidrar inte bara till att stärka Sveriges konkurrenskraft och till minskad klimat- och miljöpåverkan, utan minskar även konsumenternas sårbarhet mot höga energipriser. I arbetet med att minska energianvändningen på kort och lång sikt och för att dämpa de höga elpriserna inför kommande vinter har myndigheter inom den statliga förvaltningen fått i uppdrag att vidta energibesparingsåtgärder med syfte att minska sin elanvändning. Avsikten är även att kommuner och regioner ska få hjälp att vidta energibesparingsåtgärder (Fi2022/02571). Utöver detta krävs ytterligare insatser för att nå det riksdagsbundna målet om 50 procent effektivare energianvändning till 2030 samt för att dämpa de höga elpriserna inför kommande vinter. Därför föreslår regeringen kraftfulla åtgärder för energieffektivisering på ca 1,2 miljarder kronor under perioden 2023–2025. Satsningen omfattar ett ekonomiskt investeringsbidrag för konvertering av uppvärmningssystem och energieffektiviserande renovering av småhus som i dag värms med direktverkande el eller gas. Kraven på bygglov för integrerade solceller ses

över och regeringen kommer att föreslå höjd subventionsgrad för solceller inom ramen för skattereduktionen för grön teknik. Vindkraften har en viktig plats i energimixen men ska verka under konkurrensneutrala villkor, och den ska byggas med hänsyn taget till lokala intressen och miljö.

Den omfattande elektrifiering som samhället står inför ställer stora krav på effektiva och snabba tillståndsprocesser för elnät. En förutsättning för att kunna förkorta ledtiderna är att Energimarknadsinspektionen kan möta nätföretagens investeringsplaner och inte blir en flaskhals i processen. Regeringen föreslår därför att Energimarknadsinspektionen tillförs ytterligare medel.

Goda möjligheter till laddning av fordon är en förutsättning för att öka elektrifieringen av transportsektorn. Laddinfrastrukturen byggs nu ut i hela landet då elektrifieringen av transportsektorn är en viktig åtgärd för att minska sektorns koldioxidutsläpp. Eldrivna transporter ska möjliggöras i hela landet genom en snabb, samordnad och samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av ändamålsenlig laddinfrastruktur. Det behövs laddinfrastruktur där människor bor, arbetar och reser. Tillgången till laddstationer ska vara så god att elbil är ett bra alternativ för invånare i allt från glesoch landsbygder till städer. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för att bygga ut laddinfrastrukturen i Sverige. Resurstillskotten ska fördelas mellan i första hand stöd till publika laddstationer för lätta fordon och stöd till elektrifiering av tunga transporter. Satsningen ska bl.a. stötta utbyggnaden i områden där den i dag går långsamt, t.ex. i glesbygd och där de ekonomiska förutsättningarna är sämre. De hinder som hämmar utbyggnaden av laddinfrastruktur, och som bl.a. Energimyndigheten och Boverket har analyserat, ska bedömas och relevanta åtgärder utformas. För att underlätta omställningen till en fossilfri fordonsflotta och gynna arbetsresor med laddbara bilar, kommer regeringen att föreslå ett tillfälligt undantag från beskattning av förmån av laddel på arbetsplatsen, se utgiftsområde 1 Rikets styre, avsnitt 12.5.

Kraftvärme bidrar till planerbar och stabil elförsörjning i Sverige. Avfallsförbränningsskatten har försvagat lönsamheten för kraftvärme i Sverige och riskerar på sikt att leda till en minskad kraftvärmeproduktion. Regeringen föreslår därför att avfallsförbränningsskatten avskaffas. Dessutom kommer regeringen att föreslå att produktionen av värme i kraftvärme- och värmeverk inom EU:s utsläppshandelssystem befrias från koldioxidskatt.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Statens energimyndighet

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

2021	Utfall	351 751	Anslagssparande	9 847
2022	Anslag	421 387[1]	Utgiftsprognos	427 085
2023	**Förslag**	**452 970**		
2024	Beräknat	477 725[2]		
2025	Beräknat	497 885[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 468 667 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 480 241 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens energimyndighets (Energimyndighetens) förvaltningsutgifter samt Fjärrvärmenämnden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**419 387**	**419 387**	**419 387**
Pris- och löneomräkning[2]	6 146	14 371	21 780
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	27 437	43 967	56 718
varav BP23[3]	*8 500*	*8 500*	*8 500*
– Ny struktur civilt försvar - sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– STEM:s arbete med informationscentrum för hållbart byggande	*1 000*	*1 000*	*1 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**452 970**	**477 725**	**497 885**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Energimyndigheten. Anslaget ökas därför med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att finansiera Energimyndighetens arbete med informationscentrum för hållbart byggande med fokus på energieffektiviserande renovering ökar anslaget med 1 000 000 kronor från 2023. Anslaget 1:4 *Boverket* inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 452 970 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 477 725 000 kronor respektive 497 885 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.10 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens energimyndighet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. år 2021	Resultat år 2022	Verksamhetens intäkter år 2023	Kostnader som ska täckas år 2023	Resultat år 2023	Ack. Resultat utgående år 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Avgifter enligt förordningen (2014:349) om vissa kostnads-nyttoanalyser på energiområdet	7	12	12	12	12	19
Försörjningstrygghetsavgift enligt förordningen (2008:1330) om vissa avgifter på naturgasområdet	7 659	-1 000	5 000	6 000	-1 000	5 659
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Ansökningsavgifter enligt 12 § Fjärrvärmelagen (2008:263)	-238	-490	10	500	-490	-1218
Avgifter enligt förordningen (2020:1180) om vissa utsläpp av växthusgaser	66	-10	130	140	-10	46
Avgifter enligt förordningen (2011:1480) om elcertifikat	10 161	-2 000	6 000	9 000	-3 000	5 161
Avgifter enligt förordningen (2010:853) om ursprungsgarantier för el	10 046	400	12 400	11 000	1 400	11 846
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Energimyndigheten disponerar avgifter enligt lagen (2020:1173) om vissa utsläpp av växthusgaser och förordningen (2020:1180) om vissa utsläpp av växthusgaser. Energimyndigheten disponerar vidare de avgifter som tas ut med stöd av 6 kap. 7 § lagen (2011:1200) om elcertifikat, förordningen (2011:1480) om elcertifikat respektive lagen (2010:601) om ursprungsgarantier för el och förordningen (2010:853) om ursprungsgarantier för el som ska täcka myndighetens kostnader för denna verksamhet. Myndigheten disponerar även ansökningsavgifter som tas ut enligt 12 § fjärrvärmelagen (2008:263). Ansökningsavgifterna ska bidra till finansieringen av Fjärrvärmenämndens verksamhet vid Energimyndigheten.

Tjänsteexporten omfattar dels projekt om beräkning av klimatnytta av satsningar på förnybar energi, dels projekt som drivs av FN-organet Unido om kapacitets-uppbyggnad kring ekodesign och energimärkning.

2.9.2 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

2021	Utfall	23 587	Anslagssparande	4 413
2022	Anslag	28 000[1]	Utgiftsprognos	27 730
2023	**Förslag**	**397 000**		
2024	Beräknat	418 000		
2025	Beräknat	418 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att utveckla och introducera ny energieffektiv teknik på marknaden samt stöd till energieffektiv teknik. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för informationsspridning, utveckling och spridning av verktyg och metoder samt utredningsinsatser. Anslaget får användas för utgifter för genomförandet av EU-rättsakter samt annat internationellt samarbete inom energieffektiviseringsområdet och därtill hörande metod-, utvecklings- och utredningsarbete. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av styrmedel för energieffektivisering samt för insamling av ny och utveckling av befintlig energistatistik som kan användas i syfte att minska energianvändningen. Anslaget får också användas till investeringsstöd som leder till minskad el- och gasanvändning i lokaler och hos hushåll samt de administrativa utgifter som ett investeringsstöd medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**18 000**	**18 000**	**18 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	379 000	400 000	400 000
varav BP23	*379 000*	*400 000*	*400 000*
– Stöd till energieffektivisering	*379 000*	*400 000*	*400 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**397 000**	**418 000**	**418 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökar med 379 000 000 kronor 2023 för satsningar på energieffektivisering i småhus som värms upp med direktverkande el eller gas i syfte att minska sårbarheten för höga energipriser och bidra till ökad försörjningstrygghet. Satsningen inkluderar ett ekonomiskt investeringsbidrag för konvertering av uppvärmningssystem och energieffektiviserande renovering av småhus som i dag värms med direktverkande el eller gas. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 400 000 000 kronor respektive 400 000 000 kronor. Det ekonomiska investeringsbidraget ska administreras av länsstyrelserna med stöd av Boverket.

Regeringen föreslår att 397 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 418 000 000 kronor respektive 418 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 660 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:3 *Insatser för energieffektivisering* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 660 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 2.13 Beställningsbemyndigande för anslag 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden			
Nya åtaganden	660 000		
Infriade åtaganden		-330 000	-330 000
Utestående åtaganden	660 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**660 000**		

2.9.3 1:3 Insatser för fossilfri elproduktion

Tabell 2.14 Anslagsutveckling 1:3 Insatser för fossilfri elproduktion

Tusental kronor

2021	Utfall	24 853	Anslagssparande	147
2022	Anslag	25 000[1]	Utgiftsprognos	24 759
2023	**Förslag**	**21 000**		
2024	Beräknat	20 000		
2025	Beräknat	20 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för arbete med informations-, utrednings-, utvärderings- och samordningsinsatser i syfte att underlätta för utvecklingen av fossilfri elproduktion. Anslaget får även användas för utgifter för stöd till länsstyrelser, kommuner och regioner samt föreningar för samordnings- och informationsinsatser. Anslaget får användas för studier av miljöeffekter av etableringar av förnybar elproduktion inklusive utveckling av tekniska och andra lösningar för att underlätta samexistens med övriga samhällsintressen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Insatser för fossilfri elproduktion

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**25 000**	**25 000**	**25 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-4 000	-5 000	-5 000
varav BP23	*-4 000*	*-5 000*	*-5 000*
– Tillståndsprocesser m.m.	*-4 000*	*-5 000*	*-5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**21 000**	**20 000**	**20 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskar med 4 000 000 kronor 2023 och 5 000 000 kronor 2024 respektive 2025 till följd av överföring till anslaget 1:5 *Energimarknadsinspektionen* för stöd till tillståndsprocesser m.m.

Regeringen föreslår att 21 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Insatser för fossilfri elproduktion* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 20 000 000 kronor respektive 20 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:3 *Insatser för fossilfri elproduktion* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:3 *Insatser för fossilfri elproduktion* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 2.16 Beställningsbemyndigande för anslag 1:3 Insatser för fossilfri elproduktion

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	17 698	20 883	31 000		
Nya åtaganden	12 642	24 815	19 000		
Infriade åtaganden	9 457	-14 698	-20 000	-20 000	-10 000
Utestående åtaganden	20 883	31 000	30 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**35 000**	**31 000**	**30 000**		

2.9.4 1:4 Energiforskning

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

2021	Utfall	1 481 795	Anslagssparande	33 428
2022	Anslag	1 432 723[1]	Utgiftsprognos	1 418 937
2023	**Förslag**	**1 417 723**		
2024	Beräknat	1 467 723		
2025	Beräknat	1 492 723		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter och statsbidrag för forsknings-, utvecklings-, demonstrations- och kommersialiseringsinsatser inom energiområdet. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag för att främja utvecklingen av teknik som baserar sig på förnybara energislag och effektiv energianvändning i industriella processer i försöks- eller fullskaleanläggningar.

Anslaget får även användas för myndighetens arbete med forskningsrelaterade uppgifter, utgifter för utrednings-, utvärderings- och samordningsinsatser inom energiområdet, svenskt och internationellt forsknings- och utvecklingssamarbete samt för att uppfylla Sveriges åtaganden inom ramen för ingångna bilaterala energiforskningssamarbeten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 432 723**	**1 432 723**	**1 432 723**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-15 000	35 000	60 000
varav BP23	*50 000*	*85 000*	*85 000*
– Satsning på kärnkraftsforskning	*50 000*	*100 000*	*100 000*
– Tillståndsprocesser m.m.		*-15 000*	*-15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 417 723**	**1 467 723**	**1 492 723**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökar med 50 000 000 kronor 2023 för finansiering av ytterligare forskning och innovation inom kärnkraft. För 2024 och 2025 beräknas anslaget att öka med 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor för samma ändamål.

Anslaget minskar med 15 000 000 kronor 2024 respektive 2025 till följd av överföring till anslaget 1:5 *Energimarknadsinspektionen* för stöd till tillståndsprocesser m.m.

Regeringen föreslår att 1 417 723 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Energiforskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 467 723 kronor respektive 1 492 723 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:4 *Energiforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 300 000 000 kronor 2024–2028.

Skälen för regeringens förslag: För att möjliggöra planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:4 *Energiforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 300 000 000 kronor 2024–2028.

Tabell 2.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2028
Ingående åtaganden	2 359 123	1 994 116	3 000 000			
Nya åtaganden	783 564	2 315 007	1 600 000			
Infriade åtaganden	-1 148 571	-1 309 123	-1 300 000	-1 200 000	-1 200 000	-900 000
Utestående åtaganden	1 994 116	3 000 000	3 300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 300 000**	**3 300 000**	**3 300 000**			

2.9.5 1:5 Energimarknadsinspektionen

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:5 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

2021	Utfall	151 273	Anslagssparande	4 362
2022	Anslag	185 294[1]	Utgiftsprognos	187 831
2023	**Förslag**	**209 401**		
2024	Beräknat	208 759[2]		
2025	Beräknat	204 530[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 204 503 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 196 805 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Energimarknadsinspektionens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.21 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**184 294**	**184 294**	**184 294**
Pris- och löneomräkning[2]	1 607	5 476	8 904
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	23 500	18 989	11 332
varav BP23[3]	*28 500*	*23 500*	*23 500*
– Ny struktur civilt försvar - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Tillståndsprocesser m.m.	*25 000*	*20 000*	*20 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**209 401**	**208 759**	**204 530**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Energimarknadsinspektionen behöver resurser för att kunna fortsätta arbetet med att halvera ledtiderna för tillståndsprocesser för elnät och säkerställa en utvecklad elmarknad. Anslaget ökar med 25 000 000 kronor 2023 för tillståndsprocesser m.m. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 20 000 000 kronor respektive 20 000 000 kronor. Från 2026 beräknas anslaget öka med 15 000 000 kronor.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Energimarknadsinspektionen. Anslaget ökas därför med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 209 401 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Energimarknadsinspektionen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 208 759 000 kronor respektive 204 530 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. år 2021	Resultat år 2022	Verksamhetens intäkter år 2023	Kostnader som ska täckas år 2023	Resultat år 2023	Ack. Resultat utgående år 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Avgifter enligt förordningen (2008:1330) om naturgasavgift	4 057	-750	4 250	4 250	0	3 307
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Intäkter registerhållningsavgift	0	0	800	800	0	0
Intäkter marknadsövervakningsavgift	**0**	**0**	**6 900**	**6 900**	**0**	**0**

2.9.6 1:6 Elberedskap

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:6 Elberedskap

Tusental kronor

2021	Utfall	285 423	Anslagssparande	38 577
2022	Anslag	441 000[1]	Utgiftsprognos	436 757
2023	**Förslag**	**453 000**		
2024	Beräknat	479 000		
2025	Beräknat	569 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för elberedskap, civilt försvar inom energisektorn, och ersättning för solidaritetsgas som begärs enligt artikel 13 i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/1938 av den 25 oktober 2017 om åtgärder för att säkerställa försörjningstryggheten för gas och om upphävande av förordning (EU) nr 994/2010 och för dammsäkerhet. Anslaget får också användas för utgifter för tillsynsuppdrag enligt säkerhetsskyddslagen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Elberedskap

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**361 000**	**361 000**	**361 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	92 000	118 000	208 000
varav BP23	*90 000*	*90 000*	*90 000*
– Satsning på el- och drivmedelberedskap	*90 000*	*90 000*	*90 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**453 000**	**479 000**	**569 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att förstärka insatserna för el- och drivmedelsberedskap ökas anslaget med 90 000 000 kronor 2023 och beräknas från 2024 öka med samma belopp. Förstärkningen omfattar bl.a. investeringar för säkrare elproduktionsanläggningar, reservkraft och lagring av reparationsmaterial m.m.

Regeringen föreslår att 453 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Elberedskap* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 479 000 000 kronor respektive 569 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Elberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2024–2038.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Den långa tidsramen är nödvändig för de långa drifts- och underhållsavtal som måste tecknas för att säkerställa nödvändiga elberedskapsåtgärder.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:6 *Elberedskap* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2024–2038.

Tabell 2.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Elberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2038
Ingående åtaganden	1 178 671	1 081 063	980 000			
Nya åtaganden	77 087	128 937	1 220 000			
Infriade åtaganden	-174 695	-230 000	-200 000	-200 000	-200 000	-1 600 000
Utestående åtaganden	1 081 063	980 000	2 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**2 000 000**	**2 000 000**	**2 000 000**			

Elberedskapsavgift

Regeringens förslag: Avgiftsuttaget under 2023 för elberedskapsavgiften, som tas ut i enlighet med elberedskapslagen för att finansiera beredskapsåtgärder som beslutas med stöd av lagen, fastställs till högst 350 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För åtgärder som genomförs enligt elberedskapslagen (1997:288) betalar den som innehar nätkoncession enligt ellagen (1997:857) en avgift. Åtgärderna, som finansieras från den del av anslaget 1:8 *Elberedskap* som disponeras av Affärsverket svenska kraftnät för elberedskap, uppgår till motsvarande belopp som avgiftsuttaget över tid. Åtgärderna syftar till att förebygga, motstå och hantera sådana störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället och att tillgodose elförsörjningen vid höjd elberedskap.

2.9.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.26 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	23 750	Anslagssparande	1 578
2022	Anslag	25 328[1]	Utgiftsprognos	25 084
2023	**Förslag**	**25 328**		
2024	Beräknat	25 328		
2025	Beräknat	25 328		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella organisationer samt utgifter för internationellt samarbete inom energiområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.27 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**25 328**	**25 328**	**25 328**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 328**	**25 328**	**25 328**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 328 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 25 328 000 kronor respektive 25 328 000 kronor.

2.9.8 1:8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.

Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	134 181	Anslagssparande	5 458
2022	Anslag	140 000[1]	Utgiftsprognos	136 672
2023	**Förslag**	**155 000**		
2024	Beräknat	145 000		
2025	Beräknat	120 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning, utbildning av och information till energi- och klimatrådgivare samt information till energi- och klimatrådgivningens målgrupper. Anslaget får också användas för administrativa utgifter kopplade till energi- och klimatrådgivningen. Anslaget får i tillägg användas för att finansiera länsstyrelsernas arbete med att samordna kommuner, företag och andra aktörer i länet och driva utveckling, genomförande, uppföljning och utvärdering av regionala energi- och klimatstrategier. Anslaget får samtidigt användas för stöd till lokala och regionala nätverk och samverkansprojekt för att utveckla och sprida erfarenheter om arbetsmetoder, teknik och annan kunskap kring energi- och klimatomställning i t.ex. miljötillsyn, cirkulär omställning, fysisk planering och offentlig upphandling. Anslaget får även användas för utgifter för att genomföra elektrifieringsstrategin samt utgifter för uppdrag som syftar till att bidra till strategins genomförande.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.29 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**140 000**	**140 000**	**140 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 000	5 000	-20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**155 000**	**145 000**	**120 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 155 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 145 000 000 kronor respektive 120 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:8 *Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:8 *Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 2.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Energi- och klimatomställning på lokal och regional nivå m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	0	101 119	210 000		
Nya åtaganden	101 119	210 000	20 000		
Infriade åtaganden	0	-101 119	-110 000	-116 119	-3 881
Utestående åtaganden	101 119	210 000	120 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**240 000**	**260 000**	**120 000**		

2.9.9 1:9 Elsäkerhetsverket

Tabell 2.31 Anslagsutveckling 1:9 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

2021	Utfall	62 335	Anslagssparande	5 966
2022	Anslag	71 592[1]	Utgiftsprognos	70 766
2023	**Förslag**	**73 427**		
2024	Beräknat	75 087[2]		
2025	Beräknat	76 532[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 73 427 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 73 427 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Elsäkerhetsverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.32 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**71 592**	**71 592**	**71 592**
Pris- och löneomräkning[2]	835	2 472	3 898
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	1 023	1 042
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**73 427**	**75 087**	**76 532**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 73 427 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Elsäkerhetsverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 75 087 000 kronor respektive 76 532 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.33 Offentligrättslig verksamhet

Tusental koronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. år 2021	Resultat år 2022	Verksamhetens intäkter år 2023	Kostnader som ska täckas år 2023	Resultat år 2023	Ack. Resultat utgående år 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Ansökningsavgifter auktorisation elinstallatörer	0	0	1 938	0	0	0
Nätövervakningsavgift	0	0	32 643	0	0	0
Elsäkerhetsavgift	11 493	-2 004	70 995	74 177	-3 182	6 307
Elberedskapsavgift	79 932	-103 122	242 247	400 000	-157 753	-180 943

Elsäkerhetsverkets verksamhet finansieras i huvudsak med elsäkerhetsavgiften. Förordningen (2017:1040) om elberedskapsavgift, nätövervakningsavgift och elsäkerhetsavgift innehåller bestämmelser om avgifter för att finansiera statliga åtgärder och verksamhet enligt elberedskapslagen (1997:288), verksamhet vid nätmyndigheten samt verksamhet vid Elsäkerhetsverket enligt elsäkerhetslagen (2016:732) och lagen (1992:1512) om elektromagnetisk kompabilitet.

Av förordningen (1997:294) om elberedskap respektive elförordningen (2013:208) framgår att Affärsverket svenska kraftnät är elberedskapsmyndighet och Energimarknadsinspektionen nätmyndighet. Dessa tre avgifter redovisas i tabell 2.33 ovan som intäkter till inkomsttitel, eftersom det är Elsäkerhetsverket som administrerar dessa avgifter. Elsäkerhetsverket tar även ut en avgift för auktorisation som elinstallatör samt ersättning för vissa kostnader i samband med Elsäkerhetsverkets marknadskontroll.

2.9.10 1:10 Laddinfrastruktur

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:10 Laddinfrastruktur

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	600 000[1]	Utgiftsprognos	564 119
2023	**Förslag**	**1 090 000**		
2024	Beräknat	1 000 000		
2025	Beräknat	505 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till och investeringar i publika stationer för snabbladdning av elfordon för ökad tillgänglighet, redundans och kapacitetshöjning längs större vägar, stöd till publik laddning på allmän platsmark och infrastruktur för elektrifiering av tunga transporter genom statiskstationär laddning eller tankning samt för utbyggnad av infrastrukturen för ellastbilar i regionala nätverk och sammanhängande stråk mellan Sveriges större städer. Stödet för att ställa om lastbilarna ska vara teknikneutralt. Anslaget får även användas för stöd till laddinfrastruktur i hamnar och på kajer användas till utgifter för laddstationer för el och tankstationer för vätgas och till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplat till stödet samt för att infria ingångna åtaganden i fråga om anslag 1:5 *Infrastruktur för elektrifierade transporter* inom utgiftsområde 21 Energi och anslaget 1:23 *Laddinfrastruktur* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.35 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Laddinfrastruktur

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**600 000**	**600 000**	**600 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	490 000	400 000	-95 000
varav BP23	*1 090 000*	*1 000 000*	*505 000*
– Justering av BP22 tfa riksdagsbeslut	*1 000 000*		
– Förlängd satsning på laddinfrastruktur	*90 000*	*1 000 000*	*505 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 090 000**	**1 000 000**	**505 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Eldrivna transporter ska möjliggöras i hela landet genom en snabb, samordnad och samhällsekonomiskt effektiv utbyggnad av ändamålsenlig laddinfrastruktur. För elbilar behöver laddning finnas i hela landet, för invånare i allt från gles- och landsbygd till städer, samt på allmän platsmark för att öka möjligheterna att ladda hemma för den som inte har parkeringsplats. Laddinfrastrukturen ska ha god kapacitet och tillförlitlighet. Regeringen föreslår därför en satsning för att säkerställa en förbättrad tillgänglighet till laddinfrastruktur och ökad laddkapacitet i hela landet. Även för tunga transporter behöver laddinfrastrukturen byggas ut på depåer, för destinationsladdning och längs vägar i hela landet, med början för de regionala godstransporterna för att successivt bilda sammanhängande stråk i hela landet. Hamnar har en viktig roll som nav för elektrifiering av flera trafikslag. Därför behöver även laddinfrastrukturen byggas ut i våra hamnar och på kajer.

För dessa ändamål ökar därför anslaget med 90 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 1 000 000 000 kronor och för 2024 beräknas anslaget öka med 505 000 000 kronor. Anslagets namn och ändamål har också justerats för att inkludera ovan nämnda satsning.

Regeringen föreslår att 1 090 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Laddinfrastruktur för elektrifierade transporter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 000 000 000 kronor respektive 505 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:10 *Laddinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 300 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:10 *Laddinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 300 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 2.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Laddinfrastruktur

Tusental kronor

	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden		1 000 000		
Nya åtaganden	1 000 000	1 300 000		
Infriade åtaganden		-1 000 000	-1 000 000	-300 000
Utestående åtaganden	1 000 000	1 300 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 000 000**	**1 300 000**		

2.9.11 1:11 Biogasstöd

Tabell 2.37 Anslagsutveckling 1:11 Biogasstöd

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	450 000[1]	Utgiftsprognos	198 076
2023	**Förslag**	**650 000**		
2024	Beräknat	700 000		
2025	Beräknat	700 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stimulera utvecklingen av biogasproduktion. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som detta medför.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.38 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Biogasstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**500 000**	**500 000**	**500 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	150 000	200 000	200 000
varav BP23	*650 000*	*700 000*	*700 000*
– Justering av BP22 tfa riksdagsbeslut	*700 000*	*700 000*	*700 000*
– Stöd till metangasreducering	*-50 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**650 000**	**700 000**	**700 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskar med 50 000 000 kronor 2023 till följd av överföring till anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel för stöd till metangasreducering.

Regeringen föreslår att 650 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:24 *Biogasstöd* för stöd till produktion av biogas för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 700 000 000 kronor respektive 700 000 000 kronor.

2.10 Affärsverket svenska kraftnät

Svenska kraftnät är ett affärsverk där koncernen består av affärsverket, ett dotterföretag och sex intressentföretag i Sverige, Norge och Finland. Svenska kraftnäts huvudsakliga uppgift är att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. Denna del av verksamheten finansieras förutom av nät-, system- och kapacitetsavgifter genom lån. Riksdagen fastställer bl.a. ett tak för belåningen. Nedan redovisas Svenska kraftnäts ekonomiska resultat kortfattat. Riksdagen föreslås även godkänna Svenska kraftnäts investeringsplan som kommenteras nedan i avsnittet Investeringar i transmissionsnätet.

2.10.1 Ekonomiskt resultat

Svenska kraftnäts resultat i koncernen uppgick till 633 miljoner kronor för 2021, vilket är 101 miljoner kronor lägre än 2020. Det lägre resultatet beror främst på markant högre kostnader för frekvenshållningsreserven och balanskraft mellan elområden än vad som antogs när avgifterna fastslogs. Årets resultat innebär att Svenska kraftnäts räntabilitet på justerat eget kapital var 5,7 procent 2021, att jämföra med 5,5 procent 2020. Räntabiliteten uppgick under åren 2013–2021 till 5,5 procent i medeltal, vilket understiger lönsamhetsmålet om 4 procents räntabilitet på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag, under en konjunkturcykel, se diagram 2.10. Målet ändrades i regleringsbrevet för 2021 till 4 procent från tidigare 6 procent. För 2022 är målet 4 procent. Vid beräkning av tariffnivån beaktas tidigare års resultat för att nå räntabilitetsmålet. För 2021 var Svenska kraftnäts målsättning att nå en avkastning på 6,1 procent, vilket inte uppnåddes.

Diagram 2.10 Svenska kraftnäts räntabilitet 2012–2021

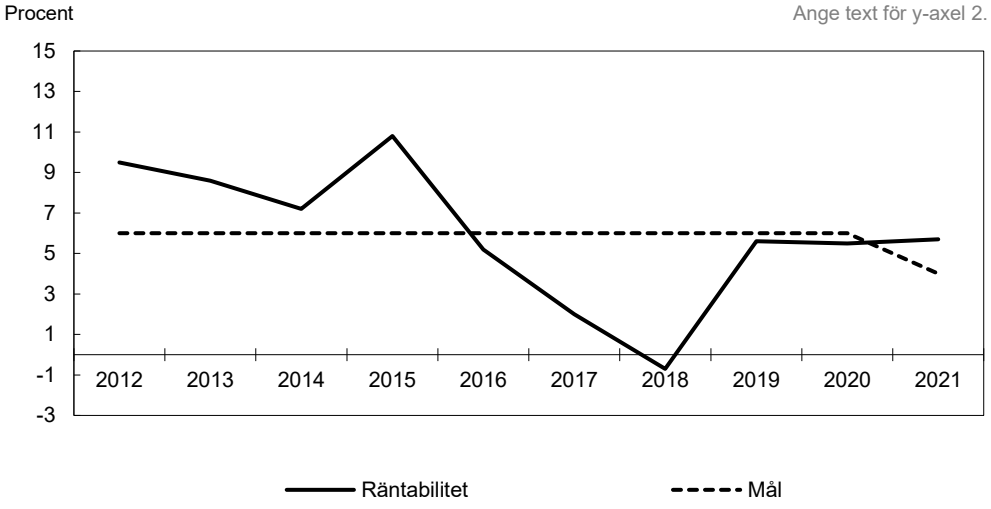

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2012–2021

Skuldsättningsgraden uppgick till -221,0 procent vilket var lägre än året innan (-22,5 procent), se diagram 2.11. Att skuldsättningsgraden är så låg beror på att inflödet av kapacitetsavgifter, som är en finansieringskälla, var mycket högt, vilket eliminerade behovet av att låna. Det finns nu ett överskott som placerats hos Riksgäldskontoret, vilket vid slutet av året uppgick till 20 507 miljoner kronor att jämföra med 3 156 miljoner kronor för 2020. Hur medlen kan disponeras är strikt reglerat i artikel 19 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el (elmarknadsförordningen) som föreskriver att de ska användas för att reducera de överföringsbegränsningar som de orsakas av,

bl.a. genom nätinvesteringar. De senaste åren har stora prisskillnader mellan elområden resulterat i ett mycket stort inflöde av kapacitetsavgifter (flaskhalsintäkter) varför affärsverket balanserar medlen tills det är möjligt att använda dem på det sätt elmarknadsförordningen tillåter. Till följd av Riksbankens nollränta genererade placeringen i Riksgäldskontoret inte några intäkter.

Diagram 2.11 Svenska kraftnäts skuldsättningsgrad 2013–2021

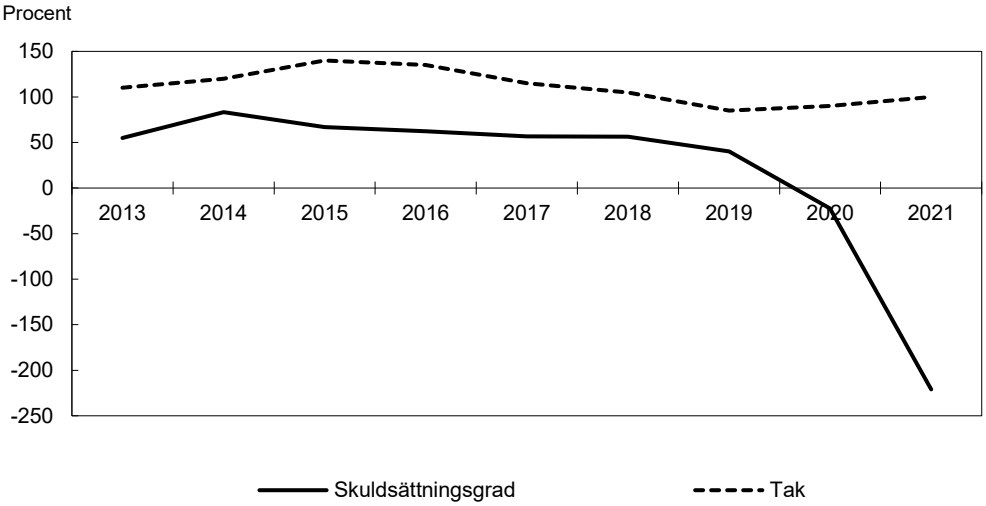

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2012–2021.

2.10.2 Investeringar i transmissionsnätet

Under de senaste åren har intresset för ökat uttag från transmissionsnätet ökat kraftigt. Svenska kraftnät har för närvarande ca 19 GW av anslutningsförfrågningar som rör ny förbrukning i Sverige och prognoserna visar på ytterligare behov framöver. Den investeringsplan som riksdagen fastställer utgör ett tak för de investeringar som Svenska kraftnät får genomföra. Under 2021 uppgick investeringarna till 3 437 miljoner kronor jämfört med 3 464 miljoner kronor 2020.

Diagram 2.12 Svenska kraftnäts investeringar 2008–2021

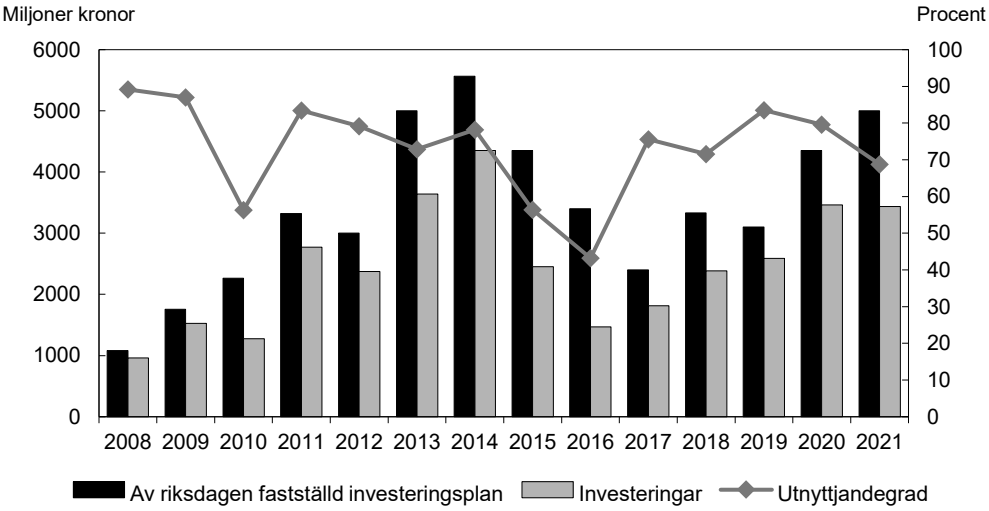

Källa: Svenska kraftnäts årsredovisningar för 2008–2021.

Inför 2021 godkände riksdagen en investeringsplan om 5 000 miljoner kronor. Investeringarna i transmissionsnätet blev dock 1 563 miljoner kronor lägre än planerat. Den övervägande delen av avvikelsen mellan planerade investeringar och utfall under 2021 beror på förseningar i projekt. Orsakerna till förseningarna är

projektspecifika och består exempelvis av problem med vattenläckage vid tunnelborrning, brister i stålkvalitet, överklaganden av upphandlingar och avvaktan på lagstiftning. Som framgår av diagram 2.12 var avvikelsen högre jämfört med föregående år.

Det pågår just nu ett arbete med att anpassa kraftsystemet, bl.a. för att möta den ökade efterfrågan på el som följer av elektrifiering av samhället. Under 2021 gjordes investeringar om 1 701 miljoner kronor i systemförstärkningar för att öka överföringsförmågan och möta framtidens behov av säkra elleveranser, vilket bl.a. bidrar till målet om försörjningstrygghet. Investeringar för att öka marknadsintegration och motverka flaskhalsar i elnätet uppgick till 159 miljoner kronor. Investeringar för anslutning av ny elproduktion och elförbrukning, vilket bl.a. avser anslutning av nya vindkraftsparker och bidrar till målet om 100 procent förnybar elproduktion till 2040, uppgick till 367 miljoner kronor.

Transmissionsnätet har på flera håll snart uppnått sin tekniska livslängd. Under 2021 stod reinvesteringar för 928 miljoner kronor. Behovet av reinvesteringar kommer att vara stort även under de kommande åren. Förutom investeringar i ledningar består reinvesteringarna av förnyelse av stationer för att behålla och i vissa fall öka driftsäkerheten. Övriga investeringar som bl.a. omfattar system för införande av nya marknadslösningar och operativa processer uppgick till 282 miljoner kronor varav 272 miljoner kronor utgjordes av it-investeringar. Sammanlagt 10 miljoner kronor investerades i det optofibernät som Svenska kraftnät har och som byggs med viss överkapacitet för att öka tillgängligheten till tele- och datakommunikationsnätet och för att stödja regeringens bredbandsmål.

2.10.3 Förslag avseende Svenska kraftnäts verksamhet

Investerings- och finansieringsplan för 2023–2025

Regeringens förslag: Investeringsplanen för elförsörjningen för 2023–2025 godkänns som en riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (tabell 2.39).

Skälen för regeringens förslag: Svenska kraftnät har redovisat sitt förslag till investerings- och finansieringsplan för treårsperioden 2023–2025 som omfattar åtgärder i transmissionsnätet inklusive utlandsförbindelser och utrustning för elektronisk kommunikation (I2022/00630). De planerade investeringarna under perioden 2023–2025 beräknas uppgå till 27 300 miljoner kronor varav 6 350 miljoner kronor avser 2023. Tidsmässiga förskjutningar kan förekomma som kan påverka investeringsnivåerna de enskilda åren. Regeringen delar Svenska kraftnäts bedömning av vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Svenska kraftnät godkänns som en riktlinje för affärsverkets investeringar. Svenska kraftnät har under föregående år haft en betydligt lägre investeringstakt än planerat vilket i huvudsak orsakats av förseningar i projekt. Av myndighetens verksamhetsplan framgår att förseningarna orsakats av många olika händelser som Svenska kraftnät har mer eller mindre rådighet över. Regeringen konstaterar dock att den höga investeringsvolymen ställer krav på planering, analys av resursåtgång samt uppföljning och kontroll i verksamheten. Det är därför viktigt att Svenska kraftnät redovisar ekonomiska bedömningar, motiv för och konsekvenser av investeringar, underlag för prioriteringar och utfall av föregående investeringsplan.

Tabell 2.39 Investeringsplan för Affärsverket svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**2 538**	**2 629**	**4 090**	**6 554**	**8 163**	**18 808**
Anslutning	367	221	408	668	643	1 719
Marknadsintegration	159	184	608	2 351	3 136	6 095
Systemförstärkning	1 692	1 437	1 880	2 528	3 566	7 974
Optofiberutbyggnad	10	10	10	11	11	32
Övriga investeringar	310	777	1 184	997	808	2 989
varav investeringar i anläggningstillgångar	*2 538*	*2 629*	*4 090*	*6 554*	*8 163*	*18 808*
– maskiner och inventarier	*2 021*	*1 387*	*2 338*	*5 019*	*6 799*	*14 157*
– fastigheter och markanläggningar	*207*	*466*	*568*	*538*	*557*	*1 663*
– övriga investeringar	*310*	*777*	*1 184*	*997*	*808*	*2 989*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**2 538**	**2 629**	**4 090**	**6 554**	**8 163**	**18 808**
Egna medel	453					
Bidrag/medfinansiering	369	462	548	1 465	2 368	4 381
Övrig finansiering	1 717	2 167	3 542	5 089	5 795	14 427
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**899**	**1 721**	**2 260**	**2 896**	**3 337**	**8 492**
Reinvestering ledningar och kablar	255	951	1 508	1 954	2 030	5 493
Reinvestering stationer	554	609	683	924	1 286	2 894
Reinvestering övriga	22	36	10			10
Reinvestering dotterbolag	67	125	58	17	20	95
varav investeringar i anläggningstillgångar	*899*	*1 721*	*2 260*	*2 896*	*3 337*	*8 492*
– maskiner och inventarier	*867*	*1 676*	*2 221*	*2 829*	*3 277*	*8 327*
– fastigheter och markanläggningar	*10*	*9*	*28*	*67*	*60*	*155*
– övriga investeringar	*22*	*36*	*10*			*10*
Finansiering vidmakthållande	**899**	**1 721**	**2 260**	**2 896**	**3 337**	**8 492**
Egna medel	880	1 040	1 115	1 550	1 710	4 375
Bidrag/medfinansiering	20	35	105	60	15	180
Övrig finansiering		646	1 040	1 286	1 612	3 937
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**3 437**	**4 350**	**6 350**	**9 450**	**11 500**	**27 300**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	***3 437***	***4 350***	***6 350***	***9 450***	***11 500***	***27 300***

Anskaffning och utveckling av nya investeringar

När Svenska kraftnät bildades i början av 1990-talet var transmissionsnätet för el i en fas av förvaltning och låga investeringsvolymer, vilket har övergått till en fas av omfattande ny- och ombyggnation. Det innebär en väsentligt ökad investeringsvolym för att öka överföringskapaciteten i Nordeuropa, förbättra driftssäkerheten, förnya befintliga anläggningar, ansluta ny elproduktion, främst i form av vindkraftsparker, och anpassa transmissionsnätet till förändrade överföringsmönster. Investeringarna i det svenska transmissionsnätet har ökat kraftigt och en nivå i storleksordningen tio miljarder kronor per år kommer att kvarstå under överskådlig tid. Budgeten för anskaffning och nya investeringar mer än tredubblas under perioden och uppgår till

8 163 miljoner kronor 2025. Som framgår av tabell 2.39 ovan nästan fyrdubblas budgeten för reinvesteringar under samma period.

Det är viktigt att Svenska kraftnät i samråd med övriga aktörer i elsystemet arbetar för att identifiera kostnadseffektiva lösningar inom hela sitt verksamhetsområde. Som exempel kan Svenska kraftnät synliggöra behov av olika stödtjänster och avhjälpande åtgärder och genom utveckling av marknader eller andra ersättningsmodeller som tydliggör värdet av och hur de kan samverka med nya investeringar och effektiv drift.

Nedan redovisas översiktligt de investeringsprojekt som var för sig har en budget som överstiger 400 miljoner kronor då sådana projekt behöver underställas regeringen enligt Svenska kraftnäts regleringsbrev för 2022. Redovisningen i denna proposition är anpassad till denna nivå. I redovisningen ingår några projekt som har en beräknad kostnad under 400 miljoner kronor, men på grund av hög osäkerhet i kalkylen är de trots detta inkluderade med ett belopp om 400 miljoner kronor. Under perioden 2023–2025 kommer stora investeringar att genomföras samtidigt. Dessa befinner sig i olika faser, vilket gör att säkerheten i bedömningarna av investeringarna varierar. Redovisningen är därför att betrakta som en indikativ plan över Svenska kraftnäts projekt. Då ledtiderna är långa för verkställandet av investeringar i transmissionsnätet är förändringarna i planerna små.

Sedan föregående investeringsplan har sammanlagt arton investeringar som överstiger 400 miljoner kronor tillkommit varav ett avser anslutning, fyra systemförstärkningar, elva reinvesteringar och två verksamhetsprojekt. Fyra projekt har tagits i drift. Det kan många gånger passera relativt lång tid mellan tidpunkten för drifttagning och projektavslut eftersom projektet inte avslutas förrän anläggningen är helt färdigställd och betald, varför drifttagna investeringar även kan upptas med 0 kronor i investeringsplanen för perioden.

Investeringsprojekt anslutning

Svenska kraftnät ansluter i huvudsak nät från andra nätägare till transmissionsnätet. Dessa tecknar inmatnings- och/eller uttagsabonnemang utifrån den produktion och förbrukning som de i sin tur ansluter. För närvarande finns det ansökningar för anslutning av landbaserad vindkraft för perioden fram till 2030 motsvarande 42 000 MW. Under de senaste åren har havsbaserad vindkraft gått från att vara en nästintill obetydlig del av Svenska kraftnäts portfölj av ansökningsärenden till att utgöra en stor del av den ansökta volymen. Till och med 2021 har Svenska kraftnät fått in ansökningar på för närvarande ca 126 000 MW. Det stora intresset för detta kraftslag kan härledas till de slopade anslutningskostnaderna för havsbaserad vindkraft och den teknikutveckling som skett.

Anslutning av större enskilda användare har under de senaste åren återigen blivit aktuell. Svenska kraftnät har fått flera ansökningar som gäller anslutning av elintensiva industrier, och under det senaste året har flera större förfrågningar inkommit gällande omställningen till en mer fossilfri tillverkning. De största förfrågningarna om anslutning har hittills uppgått till nästan 3 000 MW och framför allt avsett platser i norra Sverige. Stora effektuttag medför ofta behov av nätförstärkningar vilka kan ta tid. Svenska kraftnät har också fått flera ansökningar om ökat uttag i storstadsregionerna där det råder kapacitetsbrist i elnäten. Möjligheterna till ökade uttagsabonnemang är därför på kort sikt begränsade. Investeringar pågår för att förstärka transmissionsnätet i dessa regioner, exempelvis projekten Stockholms Ström och Storstockholm Väst, se vidare avsnitt Systemförstärkningar nedan.

Under åren 2023–2025 pågår ett 40-tal olika projekt som möjliggör anslutning av ny elproduktion, främst kommer tillskotten från nya vindkraftsparker. Flera nyttor uppnås, bl.a. en ökad förnybar elproduktion, men också ett tillskott av ny

elproduktion vilket kommer elmarknaden till godo. I tabell 2.40 nedan redovisas större anslutningsprojekt samt summan av anslutningsprojekt vars beräknade totala investering är lägre än 400 miljoner kronor och som är aktuella under perioden 2023–2025 för att ansluta ny elproduktion och industri.

Tabell 2.40 Investeringsprojekt anslutning

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Syfte	Total investering	Investering 2023–2025
Vitåfors	Ny 400 kV-ledning och station	Etablering av en ny industri, Hybrit	919	651
Elektrifiering av industri, utökning	Ny 400 kV station	Ökat effektuttag i Gällivare kommun	720	108
Gäddtjärn	Ny 400 kV station	Anslutning landbaserad vindkraft	400	259
Väröbacka	Ny 400 kV station	Anslutning havsbaserad vindkraft	400	36
Anslutningsprojekt under 400 mnkr	Olika typer	Anslutning av ny elproduktion/konsumtion och nät	5 551	664
Summa Investeringar anslutning			**7 990**	**1 719**

Källor: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2023–2025 (I2022/00630).

Investeringsprojekt marknadsintegration

Svenska kraftnät bedriver flera projekt som syftar till att öka eller bibehålla handelskapaciteten i det svenska transmissionsnätet för el och öka marknadsintegration mellan Sverige och grannländerna. Nyttan av dessa projekt består främst i att de gör det möjligt att utnyttja produktionsresurser mer effektivt och att de bidrar till en ökad leveranssäkerhet genom att förmågan att överföra el från överskotts- till underskottsområden ökar samt att de bidrar till att minska antalet timmar med prisskillnader mellan olika elområden. Den ökade överföringen mellan Sverige och grannländerna sätter även fokus på de interna svenska flaskhalsarna, de s.k. snitten, som i vissa driftsituationer kan vara begränsande för överföringen. Svenska kraftnäts analyser visar ett behov av ökad överföringskapacitet från norr till söder.

Under åren 2023–2025 kommer arbete utföras i tre större projekt med syfte att bygga bort begräsningar i överföringsförmågan. Projekten genomförs dels för att öka marknadsintegrationen mellan Sverige och andra länder, dels för att bygga bort handelsbegränsningar inom landet.

Aurora Line (tidigare Messaure-Keminmaa) är en ny 400 kV-ledning mellan Sverige och Finland. På svensk sida ansluts ledningen till 400 kV-stationen Messaure och på finsk sida till 400 kV-stationen Keminmaa. En ny växelströmsledning har positiv inverkan genom att minska nätförluster, öka möjligheten att utbyta balans- och reglerresurser, skapa försörjningssäkerhet och minska miljöpåverkan. Projektet är klassat av EU som ett projekt av gemensamt intresse och får även EU-bidrag.

För att reducera överföringsbegränsningar i sydöstra Sverige planeras en ny 400 kV-luftledning mellan stationerna Ekhyddan–Nybro–Hemsjö. Luftledningen beräknas öka överföringskapaciteten över snitt 4 med ca 500 MW. Ledningen kommer även att få betydelse för utlandsförbindelsen Nordbalt samt möjliggöra anslutning av havsbaserad vindkraft och bidra till att upprätthålla driftsäkerheten.

Svenska kraftnät och 50 Hertz, en av de tyska transmissionsnätsoperatörerna, har slutit ett avtal om en ny förbindelse, Hansa Powerbridge, mellan elområde 4 och

Tyskland. Kapaciteten är 700 MW och den planeras att tas i drift 2026. Syftet är att möjliggöra export genom utökad handelskapacitet mellan Sverige och Kontinentaleuropa men även att förbättra importmöjligheter vid perioder med stora europeiska överskott. Ökade importmöjligheter ger också förutsättningar att hantera en mer ansträngd effektbalans i Sverige.

Tabell 2.41 Investeringsprojekt marknadsintegration

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Syfte	Total investering	Investering 2023–2025
SydVästlänken[1]	Likströmsförbindelse	Ökad överföringsförmåga Snitt 4	7 518	0
Aurora Line	Ny 400 kV-ledning	Ökad överföringsförmåga till Finland	2110	2014
Ekhyddan–Nybro–Hemsjö	Ny 400 kV-ledning	Ökad överföringsförmåga i södra Sverige	3 178	2 014
Hansa PowerBridge	Ny likströmsförbindelse	Ökad överföringsförmåga till Tyskland	3 648	2 067
NordBalt[1]	Ny likströmsförbindelse	Överföringsförmåga till Litauen	2 643	0
Anslutningsprojekt under 400 mnkr	Olika typer		198	0,3
Summa Investeringar anslutning			**19 295**	**6 095**

[1] Projektet är inte avslutat. Investeringen är tagen i drift och planeras inte bära några kostnader under perioden.

Källor: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2023–2025 (I2022/00630).

Under perioden 2023–2025 planeras inga nya projekt med drivkraft marknadsintegration att starta.

Investeringsprojekt systemförstärkning

Inom området Systemförstärkningar samlas i huvudsak investeringar i transmissionsnätet som görs för att öka kapaciteten inom ett elområde. Ett exempel är åtgärder för att öka möjligheten att överföra mer produktion från ett större område med flera olika anslutningar vidare ut i nätet. Det kan också vara de åtgärder som vi vidtar för att öka kapaciteten till storstadsregioner. Systemförstärkningar görs också för att stärka eller upprätthålla driftsäkerhet och därmed långsiktig leveranssäkerhet i kraftsystemet, även om investeringarna inte kan relateras till någon specifik anslutning eller särskilt marknadsbehov.

Under åren 2023–2025 pågår flera större åtgärder som omfattar ett 40-tal projekt vars syfte är att stärka eller upprätthålla driftsäkerheten och därmed långsiktig leveranssäkerhet i kraftsystemet. Nedan följer en närmare beskrivning av nya investeringar med en beräknad utgift över 400 miljoner kronor.

Åtgärdspaket Norrlandskusten består av nio ingående projekt. Behovet av effektuttag längs kusten i övre Norrland har ökat kraftigt och åtgärder behöver genomföras för att möjliggöra nya anslutningar. Detta paket som är en del av program Fossilfritt övre Norrland handlar dels om ledningsförstärkningar till befintliga stationer Svartbyn och Högnäs, dels om lokala åtgärder för specifika anslutningar.

Ny kabel till Gotland. Svenska kraftnät har i en behovsstudie konstaterat att en ny kabelförbindelse till Gotland erfordras ca 2030 för att möta prognostiserad förbrukningsökning på ön. Studien visade också att även utan förbrukningsökning krävs en ny kabelförbindelse ca 2035 då den gamla kabelns tekniska livslängd beräknas nås. Olika kabelalternativ utreds för närvarande.

Nybro–Hemsjö, ny 400 kV-ledning. Koncession har erhållits för en ny 400 kV-transmissionsledning mellan Nybro och Hemsjö i sydöstra Sverige. Ledningens främsta drivkraft är att möjliggöra säker drift av NordBalt under de tider då Sverige importerar effekt från Baltikum. Ledningen är också anslutningspunkt för kommande havsbaserad vindkraftsproduktion.

Kimstad, stationsförnyelse och uppgradering. Stationen som ligger i Norrköpings kommun i Östergötland närmar sig sin förväntade tekniska livslängd och ska förnyas i sin helhet. I samband med förnyelsen ökas dessutom kapaciteten för stationen och regionen genom ny teknisk stationslayout och installation av ny spänningsreglerande utrustning.

Tabell 2.42 Investeringsprojekt systemförstärkning

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2023–2025
Stockholms Ström	Uppgradering av nätet genom östra delen av Stockholm	8 906	2 200
Åtgärdspaket Norrlandskusten	Nio ingående projekt, ledningsförstärkningar och stationer	8 472	2 523
Storstockholm Väst	Uppgradering av nätet genom västra delen av Stockholm	8 381	1 305
Ny kabel Gotland	Kabelförbindelse till Gotland	3 107	81
Ekhyddan–Nybro	Ledningsförnyelse, 400 kV	1 551	70
Nybro–Hemsjö	Ny 400 kV-ledning	1 256	23
Midskog–Järpströmmen	Uppgradering till 400 kV-ledning	1 131	33
Skogssäter–Ingelkärr	Ny 400 kV-ledning	927	67
Storfinnforsen–Midskog	Ledningsförnyelse, 400 kV	660	2
Hurva–Sege	Ledningsförnyelse	577	3
Midskog–Karlslund	Seriekondensatorstationer med anslutning	524	46
Ingelkärr–Stenkullen	Ny 400 kV-ledning	515	338
Långbjörn–Storfinnforsen	Ny 400 kV-ledning	507	0
CL26	Seriekondensatorstationer	452	235
Lindbacka–Östansjö	Ny 400 kV-ledning	400	0
Djurmo CL22 EK2	Stationsförnyelse	400	42
Kimstad	Stationsförnyelse och uppgradering	400	15
Hamra	Befintlig station byggs ut med nytt 400 kV-ställverk	400	70
Ekhyddan	Ny dynamisk kompenseringsanläggning	400	51
Odensala	Befintlig station byggs ut med nytt 400 kV-ställverk	400	127
Hallsberg	Dynamisk shuntkompensering	400	176
Anslutningsprojekt under 400 mnkr	Olika typer	2962	587
Summa Investeringar systemförstärkningar		**42 729**	**7 974**

[1] Projektet är inte avslutat, investeringen är tagen i drift och planeras inte bära några kostnader under perioden.

Källor: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2023–2025 (I2022/00630).

Investeringsprojekt optofiber samt övriga nyinvesteringar/verksamhetsinvesteringar

Svenska kraftnät planerar optofiberutbyggnad till en kostnad motsvarande 31 miljoner kronor under perioden 2023–2025.

I verksamhetsinvesteringar ingår utveckling av främst it-systemstöd men även investeringar i fastigheter. Utvecklingen drivs främst av förändringar inom

balanseringen och anpassning av verksamheten till nya nätkoder. Genom nya verktyg och digitalisering kommer verksamheten successivt automatiseras i syfte att upprätthålla systemstabilitet, styrning och övervakning av kraftsystemet men också för att öka effektiviteten i hanteringen. Betydande investeringar har redan gjorts inom ett flertal verksamhetsprojekt och ytterligare stora digitaliseringsinitiativ planeras.

Nedan följer en närmare beskrivning av nya investeringar med en beräknad utgift över 400 miljoner kronor.

Svenska kraftnäts lokalförsörjning står inför flera stora utmaningar för att svara upp till verkets omfattande tillväxt i antal medarbetare och utvidgade uppdrag samt de identifierade kraven från kontinuitetsarbetet och totalförsvarsuppdraget. Lokalplan 2024 syftar till att samla lokalprojekt och utredningar för att skapa en helhetsbild och samordna de åtgärder som krävs för en långsiktig och hållbar lokalförsörjning från år 2024 och framåt. I programmet ingår projekt som rör kontor, garage, förråd samt tekniska lokaler såsom ledningsplatser, driftcentraler och reservplatser. Åtgärder för tekniska lokaler syftar till att säkerställa att rätt nivåer för skydd och robusthet etableras så att verket därmed har förmåga att klara både fredstida kriser, gråzonsproblematik och krig.

Skalskydd 2.0. Svenska kraftnät behöver revidera och komplettera skalskydd i och kring vissa av myndighetens fastigheter och anläggningar. Projektet omfattar allt från utredning, analys, uppdragsbeskrivning och upphandling till teknisk dokumentation och installationer. Kompletteringarna rör både säkerhetstekniska system och byggnadstekniska installationer. Detta projekt belastar samtliga verksamhetsgrenar men visas här under verksamhetsgrenen Transmissionsnät.

Tabell 2.43 Övriga investeringar/verksamhetsinvesteringar

Miljoner kronor

Projektnamn	Total investering	Investering 2023–2025
Lokalplan 2024	983	945
Elmarknadshubb Svk	459	96
Förnyat driftövervakningssystem (ROSE)	455	306
NBM del 2 Investering	425	385
Skalskydd 2.0	400	300
Investeringsprojekt under 400 mnkr totalt	6 939	956
Summa övriga investeringar/verksamhetsinvesteringar	**9 661**	**2 989**

Källor: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2023–2025 (I2022/00630).

Vidmakthållande av befintliga investeringar

Transmissionsnätets förmåga att tillgodose kundernas önskemål om överföring får inte minska till följd av anläggningarnas ökade ålder. De äldsta av transmissionsnätets 400 kV-ledningar närmar sig 70 års ålder. Delar av 220 kV-nätet är ännu äldre.

Under åren 2023–2025 pågår ett 50-tal projekt vars syfte är att säkerställa tillgängligheten och upprätthålla driftsäkerheten och därmed långsiktig leveranssäkerhet i kraftsystemet.

Investeringsprogrammet NordSyd utgör ett mycket omfattande investeringspaket i elområde 2 och 3 och över snitt 2 som korsas av åtta 400 kV-ledningar och tre 220 kV-ledningar vilka har stor påverkan på elmarknaden och driftsäkerheten i det nordeuropeiska elsystemet. Åtgärderna motiveras utifrån både systemförstärkningar och ett reinvesteringsbehov. Investeringspaketet NordSyd omfattar sex av de elva

ledningar som korsar snitt 2, de tre äldsta 400 kV-ledningarna och de tre 220 kV-ledningarna.

En ny investering med en beräknad utgift över 400 miljoner kronor tillkommer under perioden.

Projektet Flyghindermarkering. Svenska kraftnäts anläggningar syftar till att uppfylla Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (TSFS 2020:88) om markering av föremål som kan utgöra en fara för luftfarten och om flyghinderanmälan som kräver att alla föremål (stolpar och luftledningar) som är över 45 meter ska flyghinder-markeras senast den 31 december 2025. Uppskattningsvis 2 000–3 000 stolpar berörs och ca 50 ledningar.

Tabell 2.44 Reinvesteringar ledningar och kablar

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2023–2025
NordSyd	Förnyelse och systemförstärkning mellan elområde SE2 och SE3	75 000	2 608
Konti–Skan länken	Förnyelse	3 306	92
Glan–Ekhyddan	Ledningsförnyelse	2 130	16
Borgvik–Skogssäter	Ledningsförnyelse	1 664	42
Västkusten, Horred–Breared	Ledningsförnyelse	1 068	35
Stadsforsen–Hällsjö	Ledningsförnyelse	966	24
Västkusten, Breared–Söderåsen	Ledningsförnyelse	775	474
Västkusten, Stenkullen–Horred	Ledningsförnyelse	722	4
Stadsforsen–Torpshammar	Ledningsförnyelse	696	32
Västkusten, Kilanda–Stenkullen	Förnyelse	680	31
Forsmo–Lasele–Långbjörn	Ledningsförnyelse	669	32
Västkusten, Skogssäter–Kilanda	Ledningsförnyelse	649	14
Västkusten, Söderåsen–Barsebäck	Ledningsförnyelse	649	603
Flyghindermarkering	Anläggningar	559	229
Utbyte av Öresundskablarna[1]	Ledningsförnyelse	428	0
Stadsforsen–Hammarstrand–Krångede	Ledningsförnyelse	418	37
Västkusten, Barsebäck–Sege	Ledningsförnyelse	400	216
Horndal–Avesta	Ledningsförnyelse	400	316
Bräcke–Ånge	Ledningsförnyelse	400	21
Förvaltningsprojekt–KL1 & KL2	Livslängdsförlängning	400	256
Investeringsprojekt under 400 mnkr totalt	Olika typer	2 710	408
Summa Reinvesteringar ledningar och kablar		**94 690**	**5 493**

[1] Projektet är inte avslutat, investeringen är tagen i drift och planeras inte bära några kostnader under perioden.

Anm.: Differens mellan summan av delposterna och Summa Reinvestering ledningar och kablar förekommer på grund av avrundningar.

Källor: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2023–2025 (I2022/00630).

Flera av Svenska kraftnäts stationer är i behov av förnyelse. Under perioden 2023–2025 är följande reinvesteringar i stationer aktuella, se tabell 2.45 nedan. Nedan följer en beskrivning av de investeringar med en beräknad utgift över 400 miljoner kronor som tillkommer under perioden.

- Stationen Kolbotten är belägen mellan Salem och Södertälje. Stationens tekniska livslängd uppnås runt 2030 och hela ställverket är föremål för en förnyelse. Genom stationen passerar även en ansenlig del av det nord/sydliga flödet av el. Det planeras även tillkomma ytterligare en 400 kV-ledning samt att lasten i Stockholm ökar avsevärt, vilket även medför att stationen behöver expandera.
- Stationen Ligga som är belägen i Jokkmokks kommun närmar sig sin förväntade tekniska livslängd och ska förnyas i sin helhet. Stationen är viktig för inmatning av vattenkraft till transmissionsnätet, framtida anslutning av ny vindkraft och regionens planer för industrins elektrifiering.
- Stationen Letsi är belägen i Jokkmokks kommun och närmar sig sin förväntade tekniska livslängd och ska förnyas i sin helhet. Stationen är viktig för inmatning av vattenkraft till transmissionsnätet, framtida anslutning av ny vindkraft och regionens planer för industrins elektrifiering. Dessutom planeras nätförstärkningar i området.
- Stationen Bäsna är belägen i Gagnef kommun och närmar sig sin förväntade tekniska livslängd och ska förnyas i sin helhet. I regionen finns behov av att öka kapaciteten för att klara ökad förbrukning och tillgänglighet och att möjliggöra anslutning av ny vindkraft.
- Stationen Messaure är belägen i Jokkmokks kommun och närmar sig sin förväntade tekniska livslängd och ska förnyas i sin helhet. Stationen är viktig för inmatning av vattenkraft till transmissionsnätet, framtida anslutning av ny vindkraft och regionens planer för industrins elektrifiering. Dessutom kommer en ny utlandsförbindelse med Finland att anslutas i stationen.
- Stationen Stornorrfors som är belägen i Umeå kommun har uppnått sin tekniska livslängd och ska förnyas i sin helhet. Dessutom planeras nätförstärkningar i området som innebär att stationen behöver öka sin kapacitet och byggas ut.
- Stationen Vietas är belägen i ett nationalparksområde i fjällnatur vid Luleälven i Gällivare kommun. Stationen har uppnått sin tekniska livslängd och ska förnyas i sin helhet.
- Stationen Breared är belägen i Halmstad kommun och kommer inom 10 år att uppnå sin förväntade tekniska livslängd. I stationen ansluter två 400 kV-ledningar som båda behöver förnyas inom 6–7 år. I samband med ledningsförnyelserna behöver också kapaciteten öka för stationen. Det sammantaget har lett till att stationen behöver förnyas i sin helhet samt att spänningsreglerande utrustning har installerats i stationen.
- Stationen Vargfors ligger i Norsjö kommun och närmar sig sin förväntade tekniska livslängd och ska förnyas i sin helhet.

Tabell 2.45 Reinvesteringar stationer

Miljoner kronor

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2023–2025
Midskog[1]	Stationsförnyelse och anslutning vindkraft	595	0
Kilforsen	Stationsförnyelse	442	191
Rätan	Stationsförnyelse och anslutning vindkraft samt ledningsflytt	436	114
Grundfors	Stationsförnyelse och anslutning vindkraft	400	41
Kolbotten	Stationsförnyelse	400	42
Ligga	Stationsförnyelse	400	228
Letsi	Stationsförnyelse	400	219
Harsprånget	Stationsförnyelse	400	43

Projektnamn	Typ av projekt	Total investering	Investering 2023–2025
Bäsna	Stationsförnyelse	400	46
Messaure	Stationsförnyelse	400	281
Stornorrfors	Stationsförnyelse	400	196
Vietas	Stationsförnyelse	400	121
Breared	Stationsförnyelse	400	116
Vargfors	Stationsförnyelse	400	103
Investeringsprojekt under 400 mnkr totalt		5 874	1 153
Summa Reinvesteringar stationer		**11 747**	**2 894**

[1] Projektet är inte avslutat, investeringen är tagen i drift och planeras inte bära några kostnader under perioden

Källor: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2023–2025 (I2022/00630).

Reinvesteringar i dotterbolaget Svenska Kraftnät Gasturbiner AB:s anläggningar startade 2015 och planeras att genomföras under en åttaårsperiod. Reinvesteringarna beräknas uppgå till 780 miljoner kronor, varav 95 miljoner kronor belastar perioden 2023–2025.

Övriga reinvesteringsprojekt under 400 miljoner konor beräknas uppgå till totalt 284 miljoner kronor, varav 10 miljoner kronor belastar perioden 2023–2025.

Finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas även att för 2023 låta Affärsverket svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas för 2023 att besluta om delägarlån eller borgen om högst 600 000 000 kronor till förmån för bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier.

Regeringen bemyndigas att för 2023 bevilja lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen som uppgår till högst 700 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas för 2023 att besluta om förvärv och bildande av bolag som ska verka inom Affärsverket svenska kraftnäts verksamhetsområde intill ett belopp om 250 000 000 kronor samt avyttra aktier intill ett belopp om 20 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet om att låta Svenska kraftnät ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret har till syfte att täcka lånebehovet inom investeringsverksamheten. Under 2023 saknas lånebehov. Regeringen föreslår även att riksdagen bemyndigar regeringen att låta Svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret i enlighet med gällande ordning.

Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att lämna delägarlån eller borgen till bolag där Svenska kraftnät förvaltar statens aktier intill ett belopp om 600 miljoner kronor.

Bemyndigande till regeringen att låta Svenska kraftnät ge lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen (1997:857) ryms inom den sammanlagda ramen och syftar främst till att finansiera åtgärder, utom drift och underhåll, för att öka elnätets kapacitet för att underlätta anslutningen av anläggningar för produktion av förnybar el, om det finns särskilda skäl att anta att en sådan anslutning annars inte kommer äga rum. Regeringen kommer att kräva full ersättning för statens risk i samband med borgensteckning eller långivning.

För 2023 föreslås att regeringen ska kunna besluta om förvärv av aktier eller bilda bolag intill ett belopp om 250 miljoner kronor samt avyttra aktier intill ett belopp om

20 miljoner kronor. Förvärv av aktier eller bildande av bolag ska ske inom ramen för Svenska kraftnäts verksamhetsområde.

Svenska kraftnäts ekonomiska mål

Under 2020 fattade regeringen beslut om att Svenska kraftnät från och med 2021 ska uppnå en räntabilitet på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 4 procent under en konjunkturcykel. Räntabiliteten ska vara exklusive realiserade resultat från avyttringar av intresseföretag. Vidare beslutade regeringen samtidigt en ny utdelningspolicy som innebär att Svenska kraftnät för varje verksamhetsår ska inleverera en utdelning inkluderande skattemotsvarighet, inom spannet 40–70 procent av verksamhetsårets resultat till staten, där mittenvärdet i intervallet ska vara utgångspunkten för utdelning.

Samtidigt har Statskontoret och Ekonomistyrningsverket på regeringens uppdrag gjort en myndighetsanalys av Svenska kraftnät respektive att föreslå hur de ekonomiska målen bör vara utformade på längre sikt för att styra mot både samhällsekonomisk och intern effektivitet (I2020/01813 m.fl.). Uppdragen redovisades under hösten 2021. Av Statskontorets myndighetsanlys av Svenska kraftnät (I2021/03338) framgår bl.a. att regeringen bör ta fram nya mål för att styra Svenska kraftnäts inre effektivitet. I Ekonomistyrningsverkets analys av Svenska kraftnäts ekonomiska mål (I2021/02563) framgår bl.a. att myndigheten anser att det ekonomiska målet för affärsverket bör tydliggöras och justeras för att styra mot intern och samhälls-ekonomisk effektivitet. Förslagen i rapporterna bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Avgiftsinkomster

Svenska kraftnät finansierar sin nätverksamhet och systemansvaret genom avgifter. För att styra och övervaka transmissionsnätet för el har Svenska kraftnät ett lands-omfattande kommunikationsnät för tele och data. Detta nät är en förutsättning för att verket ska kunna hålla en hög driftsäkerhet i transmissionsnätet, och ligger under en egen verksamhetsgren, Telekom. Verksamhetsgrenen finansieras genom en egen avgift. I dag är det i huvudsak den interna verksamhetsgrenen Transmissionsnät som står för den största andelen av avgiften.

Kostnaderna för att upprätthålla systemansvaret betalas av de balansansvariga parterna via flera olika avgifter. Mot bakgrund av ökade kostnader för stödtjänster och personal, behov av it-utveckling samt förluster från tidigare år för verksamhetsgren Systemansvar måste intäkterna öka väsentligt under perioden 2023–2025. Sett över den kommande treårsperioden bedöms de balansansvariga parternas avgifter, främst via grundavgiften, öka med totalt ca 75 procent.

Kostnaderna för att utveckla och förvalta transmissionsnätet betalas framför allt av Svenska kraftnäts nätkunder genom den s.k. effektavgiften, som är den ena av stamnätstariffens två komponenter. Nättariffens andra komponent, energiavgiften, finansierar verkets kostnader för att ersätta de nätförluster som sker vid överföringen av el.

Därutöver sker finansiering genom s.k. anslutningsavgifter, kapacitetsavgifter (flaskhalsintäkter) och transitintäkter. Intäkter från kapacitetsavgifter uppstår vid prisskillnader mellan angränsande elområden. Intäkterna från dessa är mycket svåra att prognostisera, och är sedan 2021 på en ovanligt hög nivå.

Svenska kraftnäts omfattande investeringsbehov medför att kostnaderna för verksamhetsgrenen Transmissionsnät ökar under perioden 2023–2025, och därmed

ökar även kommande intäktsbehov. Under treårsperioden beräknas exempelvis avskrivningskostnaderna öka från ca 1,3 miljarder kronor vid periodens början till ca 2 miljarder kronor vid utgången av 2025.

De höga kostnaderna för verksamhetsgrenen kommer delvis att täckas av intäkter från kapacitetsavgifter. Under perioden 2023–2025 planeras intäkter från kapacitetsavgifter om ca 12 miljarder kronor att användas i verksamheten, varav 6 miljarder kronor avser en planerad sänkning av effektavgiften. Detta förutsätter dock ett godkännande från Energimarknadsinspektionen. Vidare har verksamhetsgrenen ett upparbetat överskott från tidigare år. Sammantaget medför detta att effektavgiften från transmissionsnätskunderna bedöms kunna sänkas till nästan hälften sett över perioden 2023–2025.

Nätverksamhet är ett s.k. naturligt monopol och regleras därmed på flera sätt. Bland annat sätts ett tak för hur stora intäkterna får vara över en period. Från 2016 tillämpas fyraåriga tillsynsperioder även på Svenska kraftnäts intäktsramar, vilka beslutas på förhand av Energimarknadsinspektionen.

Avgiftsinkomsterna prognostiseras för åren 2022–2025 i tabell 2.46 nedan. Beräknade avgiftsintäkter är framtagna med hänsyn till de nya ekonomiska målen som gäller från och med den 1 januari 2022.

Tabell 2.46 Avgiftsintäkter vid Svenska kraftnät

Miljoner kronor

Intäktspost	Utfall 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Transmissionsnät	9 644	10 955	8 825	9 195	8 185
Systemansvar	9 984	6 685	7 620	8 530	8 760
Telekom	65	65	70	75	75

Källor: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2023–2025 (I2022/00630).

Beräknade inleveranser från Svenska kraftnät

Enligt Svenska kraftnäts investerings- och finansieringsplan för 2023–2025 förväntas 2022 års resultat uppgå till 660 miljoner kronor. Det beräknade resultatet samt utdelningen från Svenska kraftnät under budgetåren 2022–2025 redovisas i tabell 2.47 nedan. Nedan antas ett avkastningskrav på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, om fyra procent under en konjunkturcykel samt en utdelning om 55 procent av avkastningskravet.

Tabell 2.47 Beräknade inleveranser från Svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Årets resultat	633	660	425	495	475
Utdelning	404	348	363	234	272

Källor: Svenska kraftnät, Verksamhetsplan med investerings- och finansieringsplan 2023–2025 (I2022/00630).

Avkastningsmålet gäller över en konjunkturcykel, vilket innebär att perioder med tidvis högre avkastning än målet bör följas av en period med lägre avkastning, vilket förklarar varför resultat minskar i periodens slut.

Utgiftsområde 22

Kommunikationer

Utgiftsområde 22 – Kommunikationer

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Kommunikationer ... 7
2.1 Omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 7
2.3 Skatteutgifter ... 9
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 9

3 Transportpolitik ... 11
3.1 Mål för utgiftsområdet ... 11
3.1.1 Transportpolitikens övergripande mål ... 11
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
3.3 Resultatredovisning ... 12
3.3.1 Transportpolitikens övergripande mål ... 12
3.3.2 Funktionsmål – tillgänglighet ... 13
3.3.3 Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa ... 21
3.3.4 Redovisning av den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 ... 29
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 37
3.5 Politikens inriktning ... 38
3.6 Den årliga revisionens iakttagelser ... 40
3.7 Budgetförslag ... 40
3.7.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur ... 40
3.7.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur ... 53
3.7.3 1:3 Trafikverket ... 56
3.7.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål ... 58
3.7.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur ... 59
3.7.6 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser ... 59
3.7.7 1:7 Trafikavtal ... 61
3.7.8 1:8 Viss internationell verksamhet ... 62
3.7.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut ... 63
3.7.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk ... 64
3.7.11 1:11 Trängselskatt i Stockholm ... 65
3.7.12 1:12 Transportstyrelsen ... 69
3.7.13 1:13 Trafikanalys ... 73
3.7.14 1:14 Trängselskatt i Göteborg ... 74
3.7.15 1:15 Sjöfartsstöd ... 78
3.7.16 1:16 Internationell tågtrafik ... 78
3.7.17 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst m.m. ... 79
3.7.18 1:18 Lån till körkort ... 80
3.7.19 1:19 Obemannad luftfart ... 81
3.7.20 Sjöfartsverket ... 82
3.7.21 Luftfartsverket ... 84
3.7.22 Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB ... 89

4 Politiken för informationssamhället ... 91
4.1 Mål för området ... 91
4.1.1 Digitaliseringspolitik ... 91
4.1.2 Post ... 91
4.1.3 Grundläggande betaltjänster ... 91
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 91
4.3 Resultatredovisning ... 93

4.3.1 Avtagande utvecklingstakt jämfört med övriga EU-länder 93
4.3.2 Postmarknaden fortsätter att förändras 102
4.3.3 Tillgången till grundläggande betaltjänster är över lag tillfredsställande 104
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 105
4.5 Politikens inriktning 107
4.6 Budgetförslag 108
4.6.1 2:1 Post- och telestyrelsen 108
4.6.2 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning 110
4.6.3 2:3 Grundläggande betaltjänster 112
4.6.4 2:4 Informationsteknik och telekommunikation 113
4.6.5 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation 114
4.6.6 2:6 Myndigheten för digital förvaltning 116
4.6.7 2:7 Digital förvaltning 117

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om medfinansiering av transportinfrastruktur i enlighet med vad regeringen föreslår (avsnitt 3.7.1).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om förskottering av transportinfrastruktur i enlighet med vad regeringen föreslår (avsnitt 3.7.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för vissa infrastrukturprojekt som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 62 358 000 000 kronor (avsnitt 3.7.1).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 besluta om byte av mark inom fastigheten Solna Hagalund 4:1 mot mark inom fastigheterna Solna Järva 3:14 och Solna Järva 3:15 (avsnitt 3.7.2).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Transportstyrelsens behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 1 600 000 000 kronor (avsnitt 3.7.12).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 ge Sjöfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar samt besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Sjöfartsverkets ekonomiska resultat (avsnitt 3.7.20).
7. Riksdagen godkänner investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2023–2025 som en riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar (avsnitt 3.7.20).
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 ge Luftfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar samt besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Luftsfartverkets ekonomiska resultat (avsnitt 3.7.21).
9. Riksdagen godkänner investeringsplanen för Luftfartsverket för 2023–2025 som en riktlinje för Luftfartsverkets investeringar (avsnitt 3.7.21).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att avsluta den tidigare beslutade låneramen till Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (avsnitt 3.7.22).
11. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 6 000 000 000 kronor (avsnitt 3.7.22).
12. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 22 Kommunikationer enligt tabell 1.1.
13. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	34 468 391
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	30 950 890
1:3 Trafikverket	1 455 481
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	533 308
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	151 013
1:7 Trafikavtal	1 098 000
1:8 Viss internationell verksamhet	30 557

Anslag	
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	83 179
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	550 000
1:11 Trängselskatt i Stockholm	1 648 987
1:12 Transportstyrelsen	2 407 440
1:13 Trafikanalys	70 527
1:14 Trängselskatt i Göteborg	920 705
1:15 Sjöfartsstöd	1 600 000
1:16 Internationell tågtrafik	95 000
1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	351 000
1:18 Lån till körkort	151 466
1:19 Obemannad luftfart	30 000
2:1 Post- och telestyrelsen	119 862
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	131 278
2:3 Grundläggande betaltjänster	25 037
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	90 844
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	1 549 014
2:6 Myndigheten för digital förvaltning	162 410
2:7 Digital förvaltning	215 744
Summa anslag inom utgiftsområdet	**78 952 417**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	130 918 874	2024–2050
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	37 181 126	2024–2038
1:7 Trafikavtal	3 500 000	2024–2027
1:11 Trängselskatt i Stockholm	56 000 000	2024–2057
1:14 Trängselskatt i Göteborg	14 000 000	2024–2037
1:18 Lån till körkort	125 000	2024–2026
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	300 000	2024–2027
2:3 Grundläggande betaltjänster	45 000	2024–2027
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	531 000	2024–2033
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**242 601 000**	

2 Kommunikationer

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 22 Kommunikationer omfattar Transportpolitik och Politiken för informationssamhället.

I området Transportpolitik ingår infrastruktur- och trafikfrågor inom järnvägs-, väg-, sjöfarts- och luftfartsområdena samt transportforskning. Myndigheter inklusive affärsverk som verkar inom området är Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Statens väg- och transportforskningsinstitut, Trafikanalys, Trafikverket och Transportstyrelsen. Statligt ägda bolag som berörs är AB Svensk Bilprovning, Arlandabanan Infrastructure AB, Green Cargo AB, Infranord AB, Jernhusen AB, SAS AB, SJ AB, Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB, Svevia AB och Swedavia AB.

Politiken för informationssamhället omfattar områdena övergripande frågor om digitalisering och informationsteknik (digitaliseringspolitik), inklusive digitalisering och it inom offentlig förvaltning, elektronisk kommunikation, post samt grundläggande betaltjänster. De myndigheter som verkar inom området är Post- och telestyrelsen (PTS) och Myndigheten för digital förvaltning.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Transportpolitik	**66 567**	**75 090**	**73 993**	**76 658**	**81 038**	**87 458**
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	27 381	31 987	31 106	**34 468**	36 336	39 758
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	28 864	31 144	30 933	**30 951**	32 969	36 127
1:3 Trafikverket	1 360	1 426	1 469	**1 455**	1 486	1 507
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	188	369	369	**533**	533	194
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62	146	146	**62**	62	62
1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	295	258	258	**151**	149	149
1:7 Trafikavtal	925	1 238	1 269	**1 098**	958	1 006
1:8 Viss internationell verksamhet	29	31	31	**31**	31	31
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	87	82	82	**83**	86	88
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	638	950	940	**550**	550	550

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:11 Trängselskatt i Stockholm	2 135	1 943	2 086	**1 649**	2 025	2 054
1:12 Transportstyrelsen	2 187	2 367	2 322	**2 407**	2 461	2 481
1:13 Trafikanalys	66	70	72	**71**	73	75
1:14 Trängselskatt i Göteborg	1 001	1 025	1 043	**921**	1 014	1 022
1:15 Sjöfartsstöd	1 182	1 550	1 550	**1 600**	1 650	1 700
1:16 Internationell tågtrafik	1	45	38	**95**	95	95
1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst	122	299	205	**351**	379	379
1:18 Lån till körkort	44	151	66	**151**	151	151
1:19 Obemannad luftfart		8	8	**30**	30	30
Politiken för informationssamhället	**2 267**	**2 354**	**2 347**	**2 294**	**2 263**	**2 240**
2:1 Post- och telestyrelsen	76	93	94	**120**	150	173
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	126	136	122	**131**	131	131
2:3 Grundläggande betaltjänster	23	28	27	**25**	25	25
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	52	105	105	**91**	91	91
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	1 778	1 638	1 649	**1 549**	1 546	1 558
2:6 Myndigheten för digital förvaltning	147	158	162	**162**	166	167
2:7 Digital förvaltning	66	196	187	**216**	154	95
Äldreanslag	**3 204**	**1 000**	**1 000**			
2022 1:18 Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik	3 074	1 000	1 000			
2022 1:20 Drivmedelskompensation						
2021 1:20 Tillskott till Sjöfartsverket	130					
Totalt för utgiftsområde 22 Kommunikationer	**72 038**	**78 444**	**77 339**	**78 952**	**83 301**	**89 698**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**76 965**	**76 965**	**76 965**
Pris- och löneomräkning[2]	1 398	5 826	9 045
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	938	340	3 431
varav BP23[3]	*3 258*	*2 009*	*2 126*
Volymer	50	100	150
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-399	71	107
Ny utgiftsram	**78 952**	**83 301**	**89 698**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 78 952 000 miljoner kronor anvisas till utgiftsområde 22 Kommunikationer för 2023. För 2024 beräknas anslagsnivån till 83 301 000 miljoner kronor och för 2025 till 89 698 000 miljoner kronor.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	10 071
Verksamhetsutgifter[2]	33 288
Investeringar[3]	35 544
Summa utgiftsram	**78 902**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatte-utgifter som är att hänföra till utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 22

Miljoner kronor

	2022	2023
Personbefordran, mervärdesskattesats 6 %	7 210	7 630
Energiskatt på diesel i motordrivna fordon	13 020	14 570
Energiskatt på fossil bensin utanför reduktionsplikten	0	0
Energiskattebefrielse för naturgas och gasol som drivmedel	170	180
Energiskattebefrielse för biodrivmedel utanför reduktionsplikten	1 570	1 650
Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift	1 120	1 230
Energiskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift	20	20
Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes luftfart	560	790
Koldioxidskattebefrielse på bränsle vid bandrift	20	20
Koldioxidskatt för fossila drivmedel utanför reduktionsplikten	0	0
Summa	**23 690**	**26 090**

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98).

2.4 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Transportpolitik

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Utöver det övergripande målet finns ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118).

– Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god

kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.
– Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljökvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Politiken för informationssamhället

Politiken för informationssamhället har tre mål för områdena digitaliseringspolitik (inklusive delmål för elektronisk kommunikation och bredband), postsektorn samt grundläggande betaltjänster.

Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1 utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns två delmål:

– Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).
– Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).

Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55 utg.omr. 22, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

Resultatredovisningar lämnas under respektive avsnitt.

3 Transportpolitik

3.1 Mål för utgiftsområdet

Riksdagen har beslutat om det övergripande transportpolitiska målet, liksom om ett funktionsmål om tillgänglighet och ett hänsynsmål om säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). Riksdagen har även beslutat om ett etappmål för inrikes transporter inom miljömålssystemet som innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010 (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Regeringen beslutade i samband med budgetpropositionen för 2020 att det senare etappmålet från miljömålssystemet även skulle vara ett transportpolitiskt etappmål (prop. 2019/20:1 utg.omr 22).

3.1.1 Transportpolitikens övergripande mål

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

Funktionsmål

Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov.

Hänsynsmål

Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljökvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

De transportpolitiska målen och Agenda 2030

De transportpolitiska målen bidrar till genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling, bl.a. till att halvera antalet dödsfall och skador i vägtrafikolyckor i världen (delmål 3.6) och skapa hållbara, motståndskraftiga och inkluderande infrastrukturer (delmål 9.1). Regeringen har i skrivelsen Sveriges genomförande av Agenda 2030 (skr. 2021/22:247) lämnat en samlad redovisning av arbetet med Agenda 2030.

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen använder huvudsakligen Trafikanalys rapport 2022:11 Uppföljning av de transportpolitiska målen 2021 (I2022/00957) som källa till uppföljningen av de av riksdagen beslutade transportpolitiska målen. Om någon annan källa används, så specificeras det i texten.

Regeringen använder nedan centrala indikatorer för att följa upp målen. Vidare används ytterligare mått i uppföljningen och som underlag för regeringens bedömning, vilket framgår av avsnitt 3.3.

Transportpolitikens övergripande mål

För uppföljning av transportförsörjning i hela landet respektive långsiktig hållbarhet används de centrala indikatorer som nedan anges för funktionsmålet respektive hänsynsmålet.

För samhällsekonomisk effektivitet används följande centrala indikatorer:

- internaliseringsgrad av trafikens externa kostnader
- samhällsekonomisk effektivitet för öppnade statliga infrastrukturobjekt

Funktionsmål – tillgänglighet

- punktlighet för person- respektive godståg
- varaktighet i totalstopp i vägnätet
- tillgänglighet i kollektivtrafiken för personer med funktionsnedsättning
- fordonsinnehav respektive körkortsinnehav bland kvinnor respektive män

Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

- antalet döda respektive allvarligt skadade i trafiken
- antalet viltolyckor
- växthusgasutsläpp från inrikes transporter exklusive flyg
- överskridanden av miljökvalitetsnormer för kvävedioxider i gaturum
- andelen personer som använder fysiskt aktiva transporter, som att gå eller cykla

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Transportpolitikens övergripande mål

Långsiktig hållbarhet respektive transportförsörjning i hela landet

De aspekter i det övergripande målet som gäller transportförsörjning i hela landet respektive långsiktig hållbarhet följs upp genom de centrala indikatorerna och kompletterande mått för funktionsmålet och hänsynsmålet och redovisas därför under de rubrikerna.

Transportförsörjningen är inte fullt ut samhällsekonomiskt effektiv

En förutsättning för att transportförsörjningen ska vara samhällsekonomiskt effektiv är att transportköparen betalar för alla de kostnader som transporten orsakar. Det gäller inte minst de s.k. externa kostnader som uppstår som följd av en transport. Exempel på effekter som orsakar externa kostnader är buller, luftföroreningar, föroreningar av mark och vatten, intrång i naturmiljöer samt utsläpp av växthusgaser. Samhällsekonomiska beräkningar omfattar enbart effekter som är kvantifierbara och förutsätter att effekterna direkt eller indirekt kan värderas i monetära termer. Beräkningarna behöver därför kompletteras med bedömningar av effekter som inte värderats monetärt samt med känslighetsanalyser.

Under 2021 fanns det för de flesta transportsätt fortfarande betydande externa kostnader som inte betalas av transportköparen. Det innebär en risk för att samhället konsumerar en större mängd transporter än vad som är samhällsekonomiskt effektivt. Situationen har inte förändrats nämnvärt jämfört med 2020 förutom för tågtrafiken

som betalar en större andel av de externa kostnaderna 2021, eftersom banavgifterna har höjts. Enligt Trafikanalys redovisningar av transportsektorns samhällsekonomiska kostnader betalade transportköpare under perioden 2012–2019 i de flesta fall för en allt större andel av de externa kostnader som respektive transportsätt orsakade. Den trenden bröts under 2020 vilket beror på att de samhällsekonomiska värderingarna av bl.a. klimateffekter och olyckor ökade.

En samhällsekonomiskt effektiv transportförsörjning förutsätter förutom en effektiv prissättning att de kvantifierbara nyttorna överstiger kostnaderna för de åtgärder som genomförs. Bedömningen av detta görs med hjälp av samhällsekonomiska kalkyler. Kalkylerna fångar inte allt som är relevant för att fatta beslut om vilka åtgärder som bör genomföras och är därför endast en del av beslutsunderlaget. För sex av de tretton transportinfrastrukturobjekt som öppnades för trafik under perioden oktober 2020 till september 2021 redovisas en positiv samhällsekonomisk lönsamhet, medan fem objekt anges ha en negativ lönsamhet. För övriga två objekt saknas sådana bedömningar.

3.3.2 Funktionsmål – tillgänglighet

För att samhället ska vara tillgängligt krävs ett transportsystem med god standard och tillförlitlighet samt en anpassning som gör att transportsystemet kan användas av alla. Vidare är en livskraftig transportbransch en viktig del då detta är en förutsättning för att medborgare och näringsliv ska kunna nyttja transporter.

Transportsystemets standard och tillförlitlighet har försämrats något

De indikatorer som 2020 pekade på goda utfall på transportsystemets standard och tillförlitlighet utvecklades under 2021 generellt negativt och innebar en återgång till mer normala nivåer. Punktligheten för både person- och godstågstrafiken har fallit tillbaka till 2009 års nivåer. Även flygets punktlighet minskade under 2021. Varaktigheten i totalstoppen i vägnätet understiger nivån för 2009 och har legat relativt stabilt de senaste åren. Trafikanter och näringslivet uppfattar transportsystemets standard och tillförlitlighet som ungefär likvärdig över tid.

Punktligheten för person- respektive godståg faller tillbaka

Under 2021 föll persontågens punktlighet till 89,7 procent, en minskning med 3,8 procentenheter jämfört med föregående år, se diagram 3.1. Det sammanvägda tillförlitlighetsmåttet (STM) redovisar andelen persontåg som planerats dagen före avgång och som har ankommit i tid till slutstationen. Ett tåg anses vara i tid om det ankommit enligt tidtabell eller högst fem minuter därefter (STM[5]). Punktligheten har med vissa mindre variationer över åren legat relativt konstant runt 90 procent sedan 2009 då målen antogs. Godstågens punktlighet vid slutstation uppgick till 76,5 procent 2021, en försämring med 6,4 procentenheter jämfört med föregående år. Punktligheten för godståg beräknas på motsvarande sätt som för persontåg, men utan korrigering för inställda tåg (RT+5).

Den enskilt största orsaken till den lägre punktligheten 2021 är att det under 2020 gick färre tåg, till följd av pandemin. År 2020 var relativt befriat från tågträngsel, vilket ledde till betydligt färre följdförseningar på övriga tåg när ett tåg av någon anledning blivit försenat. Tågen hade även färre resenärer, vilket bidrog till att uppehållen på stationerna för av- och påstigande var kortare och därmed inte orsakade förseningar. Ökningen av antalet förseningstimmar beror också delvis på fler incidenter med obehöriga i spårområdet, naturhändelser och olyckor. Störningarna på grund av banarbeten med hastighetsnedsättningar var också fler under 2021 jämfört med 2020.

Tåg som framförs kortare sträckor kommer oftare fram i tid. I statistiken delas persontågen upp i tre underkategorier: kort-, medel- och långdistanståg. Av kortdistanstågen, vilka utgör ungefär hälften av alla planerade tåg, kom 93 procent fram till sitt slutmål senast fem minuter efter tidtabell under 2021. Långdistanstågen, vilka är betydligt färre i antal, uppnådde en punktlighet på nästan 81 procent och medeldistanstågen nästan 87 procent 2021. Uppdelat på län varierade punktligheten från 74 till 93 procent 2021, lägst i Norrbottens län och högst i Hallands län. I jämförelsen mellan olika län bör det noteras att det är tågens slutstationer som avgör länstillhörighet och att det är olika sorters tåg som trafikerar länen. Långdistanståg som utgör en stor del av tågtrafiken i vissa län har en generellt sett lägre punktlighet.

Diagram 3.1 Punktlighet för persontåg och godståg

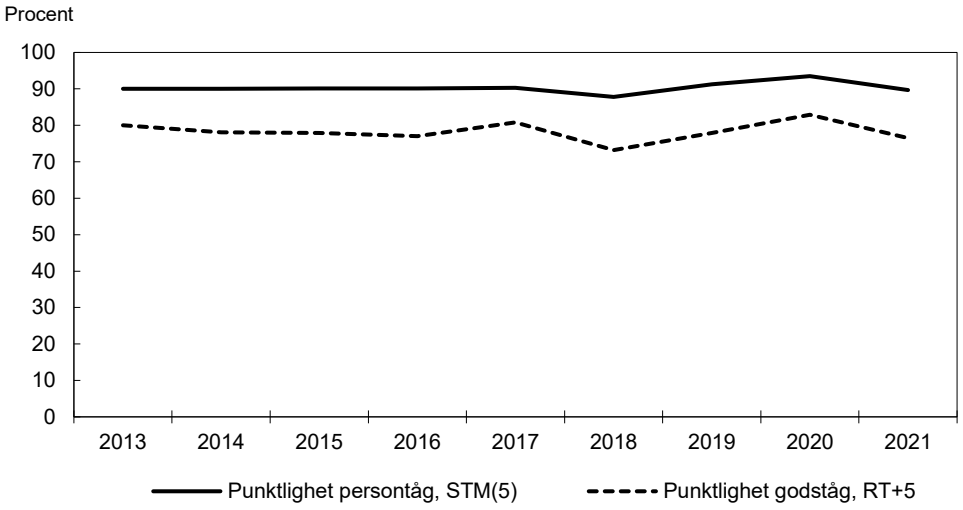

Källa: Trafikanalys och Trafikverket.

Minskad punktlighet för flyget, fortsatt påverkan på flygtrafiken på grund av pandemin

Inom flyget definieras punktlighet med att flygplanet rullar ut från gaten inom 15 minuter från utsatt avgångstid. För de statliga flygplatserna, vilka förvaltas av Swedavia AB, var den sammantagna punktligheten för in- och utrikeslinjerna 80,1 procent under 2021, se diagram 3.2. Det är en minskning med 8,2 procentenheter jämfört med föregående år. Liksom tidigare år uppnår inrikesflyget en högre punktlighet jämfört med utrikesflyget. Sammanlagt reste närmare tolv miljoner resenärer till eller från Swedavia AB:s flygplatser under 2021. Det är två miljoner fler än under 2020, men en minskning med 70 procent jämfört med före pandemin.

Diagram 3.2 Punktlighet avgående personflyg på statliga flygplatser

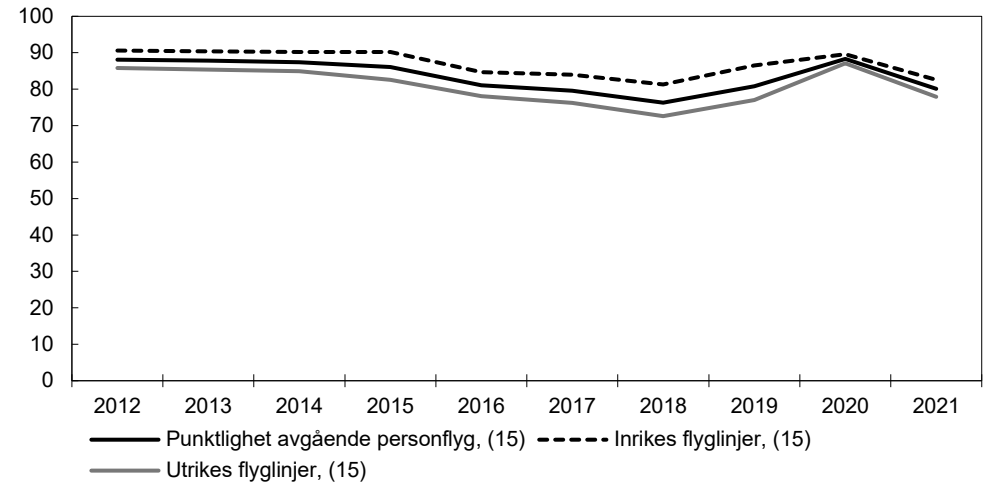

Källa: Swedavia AB.

Totalstoppen i vägtransportsystemet har minskat något

Störningar i vägtransportsystemet kan generellt beskrivas genom varaktigheten på de totalstopp som sker i vägnätet. Varaktigheten i antal fordonstimmar av de förekommande totalstoppen på det statliga vägnätet ligger fortsatt relativt stabilt på omkring 1 280 000 timmar sedan 2017, se diagram 3.3. Under 2021 uppgick totalstoppen till 1 255 000 timmar, vilket är en minskning med 5 procentenheter jämfört med 2021. Naturrelaterade händelser och olyckor med tunga fordon som inträffade på högtrafikerade vägar har bidragit mest till totalstoppen. Jämfört med 2009 minskade det totala antalet stillastående fordonstimmar med 15 procent under 2021. Mest utsatt av Trafikverkets fem regioner var Region Väst som svarade för 37 procent av fordonstimmarna, följt av Region Norr med 23 procent. Problemen i Region Väst var störst framför allt i februari samt i oktober och december, medan januari och augusti var värst i Region Norr. Övriga regioner hade en mer jämn fördelning av fordonstimmarna över året och generellt på en lägre nivå för samtliga månader.

Diagram 3.3 Varaktighet i fordonstimmar på grund av totalstopp i det statliga vägnätet

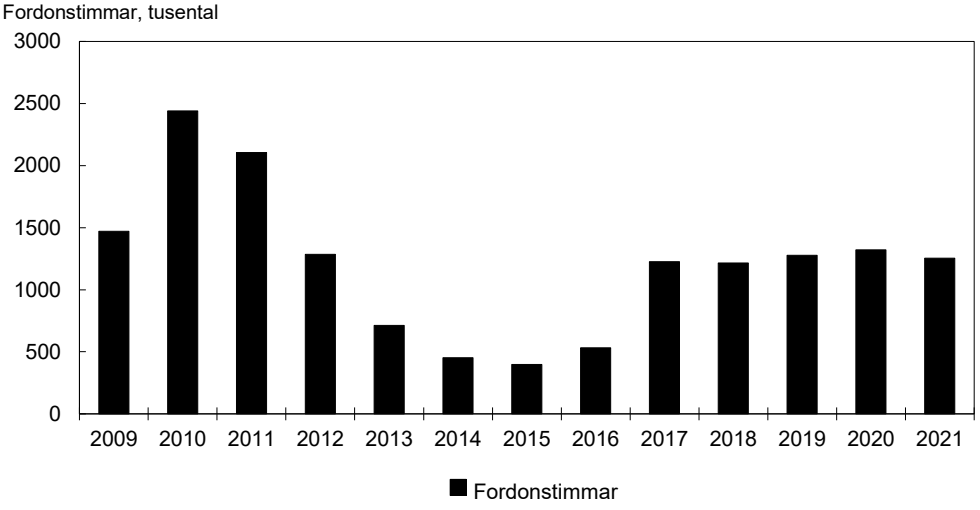

Källa: Trafikanalys.

Standarden och driftsäkerheten i infrastrukturen är oförändrad

En förutsättning för ett väl fungerande järnvägssystem är en god kvalitet på spåren och en hög driftsäkerhet. Ett sätt att mäta detta är genom antalet infrastruktur-relaterade tågstörande fel i förhållande till trafikeringen (tågkilometer). Andelen fel ökade för nästan alla bantyper under 2021, jämfört med 2020. Orsaken är framför allt att det inte gick lika många tåg under pandemiåret 2020 och att väderförhållandena under 2021 var sämre. Fel i signalanläggningen och spårväxelfel orsakade av påfrestande väder stod för en stor del av ökningen.

Kvaliteten på spårläget, dvs. hur rakt spåret ligger i höjd- och sidoläge, mäts regelbundet. En bättre spårlägeskvalitet innebär en högre komfort för resenärer och minskat slitage på spår- och fordonskomponenter. Kvalitetstalet, det s.k. QS-talet, är ett sammanvägt värde av spårläget och beräknas för att få en bild av kvaliteten på en längre sträcka. Ett högre kvalitetstal innebär en högre kvalitet på spårets läge i förhållande till ett idealt läge. Kvalitetstalet för 2021 ökade marginellt jämfört med föregående år. Banor i storstad, på större stråk och med omfattande gods- och resandetrafik har generellt sett högre kvalitetstal än övriga bantyper. Det beror dels på att andelen äldre spår är mindre på dessa banor än banor med mindre trafik, dels på att mer trafikerade banor har en högre prioritet avseende underhållsåtgärder.

För det belagda vägnätet tillämpar Trafikverket en underhållsstandard som utgör ett verktyg för verksamhetsplaneringen. De olika vägtyperna har olika krav på underhållsstandard utifrån samhällsekonomiska bedömningar i syfte att tillgodose såväl trafikantens som samhällets intressen. Målet är att en så liten andel som möjligt av vägnätet ska avvika från beslutad standard. Ju lägre andel som avviker från standarden, desto bättre är tillståndet. De senaste åren har tillståndet för storstads-vägar försämrats kraftigt. Ökad trafikbelastning i kombination med smalare körfält som koncentrerar slitaget har bidragit till en ökad nedbrytning av anläggningen. Storstadsvägarna utgör en liten del av vägnätet men har mycket trafik och är dyra att åtgärda på grund av den hårda trafikbelastningen. För vägar som bildar större sammanhängande stråk är nedbrytningen mindre, men de senaste årens trend är negativ. Under 2021 fortsatte den negativa trenden även för de övriga vägtyperna (vägtyp 3–6). Förändringar av vägytans skick går långsamt och det går inte att dra några säkra slutsatser från enskilda år. Den positiva utvecklingen av vägarnas tillstånd, som pågått sedan mätningarna startade på 90-talet, ser dock ut att ha vänt till en negativ utveckling de senaste åren.

Användbarheten för olika grupper är i stort sett oförändrad jämfört med tidigare år

Användningen av transportsystemet förändrades till följd av pandemin. Grupper som i högre utsträckning använder sig av kollektiva färdmedel har påverkats mer än de som i första hand reser med bil. Bortsett från pandemin och dess direkta konsekvenser på användningen av transportsystemet, så har transportsystemets användbarhet för olika grupper i stort sett inte utvecklats i någon tydlig riktning sedan målen antogs.

Användbarheten för personer med funktionsnedsättning har inte förändrats märkbart

En kollektivtrafik som är anpassad till personer med funktionsnedsättning är många gånger en förutsättning för denna grupps mobilitet. Kollektivtrafikens användbarhet för personer med funktionsnedsättning följs upp med tre olika mått som vart och ett följs upp vart tredje år. Dessa utgör bedömningen för indikatorn för tillgänglighet i kollektivtrafiken för personer med funktionsnedsättning. Under 2021 studerades ett mått som bygger på en inventering av information på den regionala kollektivtrafikens webbplatser. Inventeringen baseras på transportörernas information till resenärer, bl.a. information om tidtabeller, störningar, biljettpriser, tillgänglighet till fordon, stationer

och hållplatser och säkerhets- och trygghetsfrågor. Utfallet i inventeringen jämförs med en liknande inventering som genomfördes 2019. Bedömningen är att utvecklingen för detta mått är generellt sett oförändrad. Detta är fallet trots att Sverige under två år har genomgått en pandemi där personer med funktionsnedsättning varit en särskilt utsatt grupp. Vissa förbättringar i informationstjänster i enskilda regioner noteras. Sammantaget kvarstår den negativa utvecklingen av kollektivtrafikens tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning på grund av resultatet för upplevd användbarhet som mättes 2021. Resultaten visade särskilt på negativ utveckling vad avser riskuppfattningar med offentliga miljöer hos personer med funktionsnedsättning.

Kollektivtrafikens användbarhet för personer med funktionsnedsättning har påverkats positivt av att 25 järnvägsstationer och 202 busshållplatser tillgänglighetsanpassades under 2021. Det totala antalet objekt som åtgärdats sedan 2010 till och med 2021 är 2 643 hållplatslägen och 164 stationer.

Män reser mer med bil än kvinnor men skillnaderna i bilinnehav och körkortsinnehav minskar

Resandet 2021 präglades fortsatt av pandemin och den minskning som noterades 2020 höll i sig, för såväl kvinnor som män, enligt den senaste resvaneundersökningen. Det är främst för resorna till och från arbetsplats eller skola, eller i tjänsten, som minskningen sedan pandemins start syns. Resorna med kollektivtrafik har minskat tydligt under pandemin. Under 2019 uppgick resandet till ca en timme per person och dag. År 2021 var den tiden ca 45 minuter. Män gör fler resor än kvinnor per person och dag. Däremot lägger män och kvinnor ungefär lika mycket tid på resor, knappt 45 minuter per person och dag. Männen har något längre restid till eller från arbetsplats, skola eller i tjänsten, medan kvinnor lägger mer restid på resor för service och inköp. Restid för fritidsändamål är lika för män och kvinnor. Vidare reser män något längre sträckor jämfört med kvinnor, 32 kilometer per person och dag för män respektive 24 kilometer per person och dag för kvinnor. Män använder bil nästan 26 kilometer per person och dag medan det för kvinnor uppgår till knappt 19 kilometer per dag.

Diagram 3.4 Antal personbilar i trafik med kvinnor respektive män som ägare

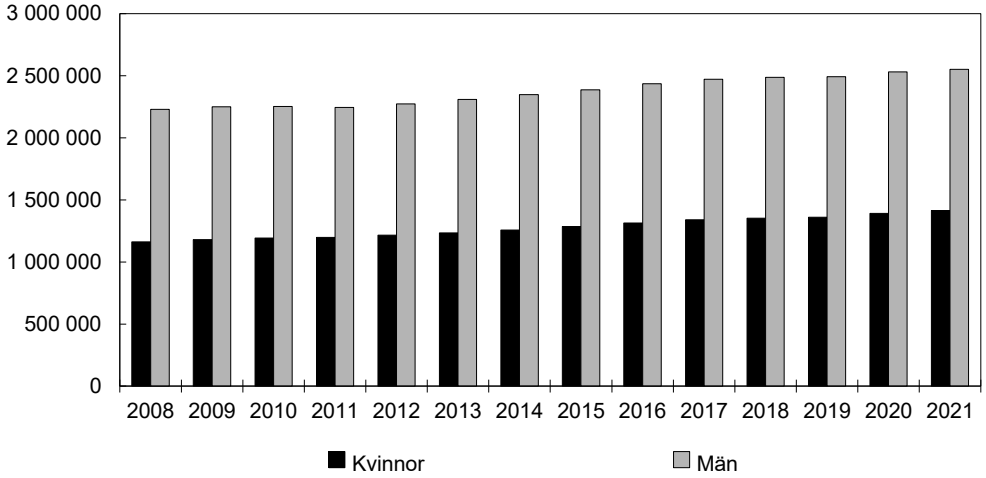

Källa: Trafikanalys.

Personbilar ägs i betydligt större utsträckning av män än av kvinnor. Den relativa skillnaden har dock minskat en aning de senaste tio åren. Bilinnehavet bland kvinnor har årligen ökat med i genomsnitt 1,6 procent under 2010–2021, medan männens innehav ökat med 1,1 procent. Under 2021 var ökningen 1,6 procent för kvinnor och 1,0 procent för män. Personbilar som ägs av män har högre årlig körsträcka än

personbilar som ägs av kvinnor. Den absoluta skillnaden har dock minskat något de senaste tio åren.

Män har körkort för personbil i större utsträckning än kvinnor. Skillnaden har dock minskat från 11 procentenheter 2009 till 7 procentenheter 2021, sett över alla åldersgrupper 18 år och äldre. Detta förklaras i stor utsträckning av en ganska dramatisk minskning av skillnaden i gruppen som fyllt 65 år, från 24 procentenheter 2009 till 11 procentenheter 2021. Skillnaden har minskat bland övriga åldersgrupper också, men inte lika mycket.

Diagram 3.5 Skillnader i körkortsinnehav (behörighet B) för män jämfört med kvinnor

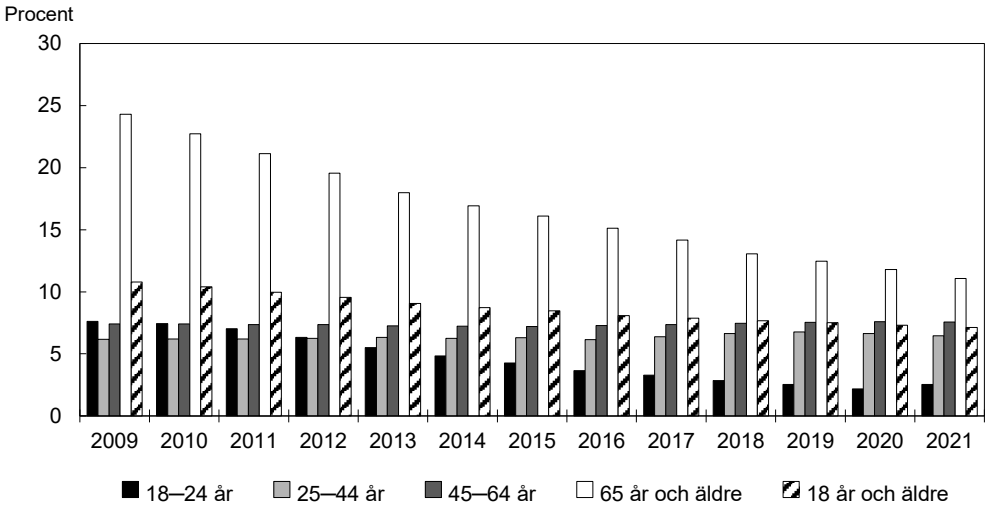

Källa: Trafikanalys.

Inga förändringar i könsfördelningen i beslutande församlingar som fattar beslut om transportinfrastruktur

Könsfördelningen i beslutande församlingar utgör en av flera förutsättningar för att åstadkomma ett transportsystem som likvärdigt svarar mot kvinnors respektive mäns resbehov. Andelen kvinnor i ledningsgrupper och styrelser för statliga myndigheter och bolag inom transportsektorn har i huvudsak varierat mellan 40 och 50 procent sedan 2011, men har i några undantagsfall överstigit 50 procent. Det har således inte skett så stora förändringar över tid, och andelen har i stor sett varit oförändrad de tre senaste åren. Könsfördelningen är ojämn i beslutsfattande församlingar på regional och lokal nivå. Andelen kvinnor i nämnder, styrelser och förvaltningar relaterade till kommunal (primärkommunal) transportsektor har de senaste åren varit knappt en tredjedel i de politiska ledningarna och en bit under 40 procent i förvaltningsledningar. För de politiska ledningarna är andelen runt 30 procent.

Transportsystemet upplevs som otryggare av kvinnor än av män

Det är skillnad mellan kvinnor och män i upplevd trygghet i resandet. Drygt 30 procent av kvinnorna väljer en annan väg eller ett annat färdsätt till följd av upplevd otrygghet medan motsvarande andel för män var drygt 15 procent 2021. Andelen män som uppger att de under det senaste året har valt att ta en annan väg eller ett annat färdsätt på grund av oro för att utsättas för brott har ökat med tre procentenheter från 2009 till 2021. Motsvarande förändring bland kvinnor är en ökning med två procentenheter. Det har således inte skett någon större förändring över tid. En viss nedgång noteras för 2021 för både män och kvinnor, med två procentenheter respektive en.

Tillgängligheten för person- och godstransporter

Tillgängligheten för persontransporter befinner sig på en något lägre nivå än då de transportpolitiska målen antogs

Tillgängligheten för övriga persontransporter har legat relativt stabilt över tid. Den sammanvägda bedömningen är att tillgängligheten för persontransporter befinner sig på en något lägre nivå jämfört med när de transportpolitiska målen antogs 2009. Det beror huvudsakligen på att måttet fångar in en försämrad interregional tillgänglighet som kan kopplas till effekter av pandemin. För övrigt är det relativt små skillnader mellan 2020 och 2021. Tillgängligheten för övriga persontransporter har legat relativt stabilt över tid men med förekomst av stora geografiska variationer.

Den lokala tillgängligheten till service har ändrats marginellt över tid men med stora geografiska variationer. Högst är tillgängligheten i storstäder och deras förorter, oavsett färdmedel eller målpunkt. Glesa landsbygdskommuner samt mycket glesa landsbygdskommuner har lägst tillgänglighet.

Den interregionala tillgängligheten har haft en negativ utveckling främst på grund av effekter av pandemin. Den positiva trenden för en bättre interregional tillgänglighet bröts 2016 och har sedan dess sjunkit för varje år för att nå den hittills lägsta nivån 2021. Generellt sett är den interregionala tillgängligheten lägst i Norrlands inland. Den genomsnittliga vistelsetiden med inrikesflyget har över tid legat relativt stabilt, med viss nedgång de senaste åren, och landade på en mycket låg nivå under pandemiåren 2020 och 2021. Tillgängligheten till arbete och skola befinner sig på samma nivå som då de transportpolitiska målen antogs. Tillgänglighet till arbetsplatser och skolor visar på tydliga geografiska skillnader med högre tillgänglighet i områden med hög befolkningskoncentration.

Godstransporternas tillgänglighet befinner sig på ungefär samma nivå som då de transportpolitiska målen antogs

På grund av pandemin var underlaget för att bedöma utvecklingen av tillgänglighet med avseende på godstransporter begränsat även 2021. En försiktig bedömning är dock att godstransporternas tillgänglighet befinner sig på samma nivå som när de transportpolitiska målen antogs. Detta ligger också i linje med resultaten från de mer aktuella nöjdkund-undersökningar med lokala näringsidkare, transportköpare, yrkestrafikanter på väg och lokförare som redovisas i indikatorn Transportsystemets standard och tillförlitlighet.

Transportbranschen har fortsatt att påverkas hårt av pandemin

Under 2021 slog pandemin fortsatt hårt mot många transportföretag. Det kraftigt minskade resandet syns genom att såväl transportföretagens omsättning som lönsamhet försämrats. Särskilt utmanande har detta varit för de företag inom kommersiella och småskaliga marknadssegment som dels inte tar emot offentlig ersättning, dels ofta har sämre motståndskraft gentemot längre perioder av intäktsbortfall. Det gäller bl.a. taxitrafik och kommersiell buss- och järnvägstrafik.

För att minska risken för trängsel och smittspridning i kollektivtrafiken har det varit väsentligt att upprätthålla kapacitet och turtäthet, trots att efterfrågan minskat. Under 2021 gavs särskilt riktat stöd till de regionala kollektivtrafikmyndigheterna på 3 miljarder kronor som ersättning för minskade biljettintäkter till följd av pandemin. Detta bedöms ha ökat tillgängligheten under året.

Antalet innehavare av C- och D-körkort, som innebär behörighet att framföra tung lastbil respektive buss, har fortsatt att minska. Minskningen från 2020 uppgår till över tre procent. Vidare har innehavarnas medianålder fortsatt att öka och många av förarna med dessa behörigheter kommer att fylla 65 år under de närmaste åren. Ett

positivt undantag är att medianåldern för kvinnor med C-behörighet har sjunkit med ett år jämfört med 2020. För att få utföra person- och godstransporter yrkesmässigt krävs även att föraren innehar ett yrkeskompetensbevis.

Den senaste statistiken, som är från 2020, visar att det var ungefär 115 000 personer anställda i de 14 transportyrkena i Statistiska centralbyråns sysselsättningsregister, vilket var en minskning med 5 000 personer jämfört med 2019. Andelen kvinnor inom transportyrkena var endast 13 procent jämfört med nästan 50 procent för arbetsmarknaden som helhet. Andelen kvinnor har ökat med en procentenhet sedan 2016. Medianåldern för alla yrkesverksamma är 42 år, samma för kvinnor och män, medan den i transportyrkena är 41 år för kvinnor och 46 år för män.

Flygkapaciteten i Stockholmsområdet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om Bromma flygplats (bet. 2015/16:TU14 punkt 4, rskr. 2015/16:226). I betänkandet anför trafikutskottet att regeringen bör verka för en fortsatt utveckling av Bromma flygplats (bet. 2015/16:TU14 s. 30).

Med ändring av regeringens beslut den 18 december 2014 om uppdrag till en statlig samordnare för Bromma flygplats (S2014/08973), beslutade regeringen den 18 december 2015 (N2015/09059) att samordnarens uppdrag skulle begränsas till att pröva förutsättningarna för att utveckla flygkapacitet och öka möjligheterna till bostadsbebyggelse i Stockholmsregionen. Övriga delar av uppdraget upphörde. Den statliga samordnaren redovisade den 11 april 2016 rapporten Mer flyg och bostäder.

Regeringen beslutade den 18 maj 2017 om att inrätta ett Arlandaråd för att bidra till regeringens arbete med att långsiktigt utveckla Arlanda flygplats ur ett helhetsperspektiv som omfattar flygplatsen, luftrummet samt anslutande transporter och infrastruktur på marken men också tillgången till andra flygplatser i Stockholmsregionen. Arlandarådets arbete är avslutat sedan den 31 mars 2019.

Swedavia AB har den 14 september 2020 redovisat en konsekvensanalys avseende den fortsatta driften av Bromma flygplats. Regeringskansliet uppdrog den 27 april 2021 åt en s.k. bokstavsutredare att ta fram underlag inför en avveckling av driften av och verksamheterna vid Bromma flygplats. Bokstavsutredaren redovisade sitt uppdrag den 31 augusti 2021 i promemorian Bromma flygplats – underlag för avveckling av drift och verksamhet (Ds 2021:25). Promemorian har remissbehandlats. Samtidigt remissbehandlades Swedavia AB:s sammanfattning av konsekvensanalysen avseende den fortsatta driften av Bromma flygplats.

Regeringen konstaterar att Bromma flygplats har stor betydelse för tillgängligheten för såväl Stockholmsregionen som för övriga landet, vilket betyder att flygplatsen är viktig för t.ex. näringslivet och företagandet. Bromma flygplats ska därför bevaras. Swedavia AB ansvarar för drift och utveckling av Bromma flygplats. Regeringen avser inte att vidta någon ytterligare åtgärd med anledning av tillkännagivandet. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om framtiden för Bromma och Arlanda flygplats (bet. 2020/21:TU14 punkt 2, rskr. 2020/21:334). I betänkandet anför trafikutskottet bl.a. att regeringen bör få i uppdrag att ta fram en plan för utveckling och utökning av Arlanda flygplats, inklusive miljötillstånd, för att säkra tillräcklig flygkapacitet i Stockholmsområdet baserat på tillförlitliga prognoser samt att regeringen bör återkomma senast i december 2021 med en plan för Arlandas utveckling (bet. 2020/21:TU14 s. 19 f.). I budgetpropositionen för 2022 lämnades en redogörelse för vilka åtgärder som dittills hade vidtagits med anledning av tillkännagivandet (prop. 2021/22:1 utg.omr. 22 s. 20 f.). Vidare angavs att regeringen

skulle återkomma till riksdagen för att informera om hur tillkännagivandet skulle hanteras. I februari 2022 fick en s.k. bokstavsutredare i uppdrag att ta fram en plan för utveckling och utökning av Arlanda flygplats, inklusive miljötillstånd, för att säkra tillräcklig flygkapacitet i Stockholmsområdet baserat på tillförlitliga prognoser (I2022/00382). Bokstavsutredaren redovisade den 14 juni 2022 sitt uppdrag i promemorian Arlanda flygplats – en plan för framtiden (Ds 2022:11). Promemorian har skickats ut på remiss. Remisstiden gick ut den 31 oktober 2022. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att riksdagens godkännande bör hämtas in innan ändringar genomförs i det nationella basutbudet av flygplatser (bet. 2021/22:TU4, rskr. 2021/22:81). Regeringen anser att Bromma flygplats ska bevaras. Regeringen noterar därför riksdagens tillkännagivande och konstaterar i övrigt att tillkännagivandet inte i nuläget medför något behov av ytterligare åtgärder från regeringens sida. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Arbetet med civilt försvar och krisberedskap fortsätter

När det gäller civilt försvar och krisberedskap är en grundläggande funktionalitet för transportområdet betydelsefull och en förutsättning för att flera andra samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas vid olika händelser och situationer i fredstid samt inför och vid höjd beredskap och då ytterst i krig. Att transportinfrastruktur och transporter fungerar i väsentliga delar är bl.a. betydelsefullt för Försvarsmaktens verksamhet. I propositionen Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30) anges att det behövs en ökad motståndskraft och redundans samt förstärkt säkerhetsskydd, informationssäkerhet och säkra kommunikationssystem inom transportområdet. Mot bakgrund av förslagen i propositionen har medel fördelats för att myndigheterna inom transportområdet successivt ska kunna utveckla det civila försvaret ytterligare. Arbetet med att utveckla det civila försvaret och förmågan avseende transportområdet fortsatte under 2021, bl.a. när det gäller organisatorisk uppbyggnad och planering. Vidare har Sveriges samarbete med Finland om transportberedskap utvecklats, baserat på befintligt samförståndsavtal mellan Trafikverket och Transport- och kommunikationsverket.

3.3.3 Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

Antalet omkomna och allvarligt skadade i trafiken har ökat något

År 2021 omkom sammantaget 369 personer i alla trafikslag, varav 258 personer i olyckor och 111 i konstaterade självmord, se diagram 3.6. Detta var 23 personer fler än under 2020. Antalet omkomna totalt i trafiken har sedan 2007 minskat med 37 procent. Sett till andel av samtliga omkomna stod vägtrafiken under 2021 för 64 procent och bantrafiken för 28 procent. Antalet allvarligt skadade kan inte mätas i alla delar av transportsystemet på ett jämförbart sätt. Trots detta kan det konstateras att vägtrafiken dominerar även här. Män är kraftigt överrepresenterade bland omkomna i transportsystemet. I de fall det finns könsuppdelad statistik att tillgå redovisas dessa uppgifter i samband med respektive trafikslag.

Diagram 3.6 Antal omkomna i de olika trafikslagen, åren 2006–2021

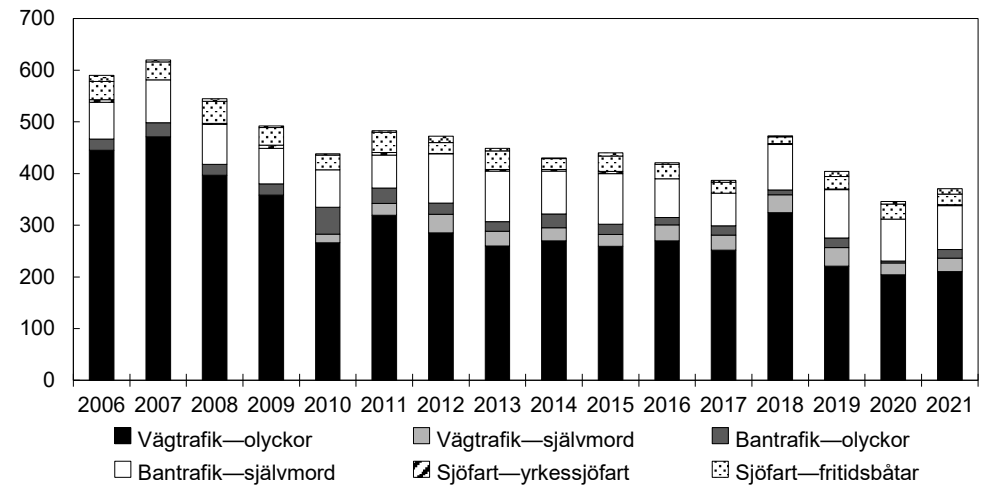

Källa: Trafikanalys.

Viss ökning av antal omkomna i vägtrafiken

Åtgärder för säker infrastruktur som vidtas inom ramen för den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 innebär ett väsentligt bidrag till trafiksäkerhetsmålet. Samtliga åtgärder på statliga vägar under 2021 beräknas ha minskat det årliga antalet omkomna med ca två personer.

Under 2021 omkom 210 personer i vägtrafiken, vilket är sex personer fler jämfört med 2020. Bland de omkomna i vägtrafiken är de skyddade trafikanterna (i personbil, buss och lastbil) i majoritet, ca 60 procent av de omkomna under det senaste decenniet, och detsamma gäller även för 2020.

Det antal svårt skadade som rapporteras av polisen respektive av sjukvården var 1 718 personer respektive 3 193 personer för 2021, jämfört med 1 645 personer respektive 3 625 personer för 2020. Skillnaden mellan polisens och sjukvårdens siffror beror bl.a. på att sjukvården fångar upp många av de oskyddade trafikanterna som polisen inte får kännedom om, t.ex. fotgängare, cyklister och mopedister. Dessutom kan pandemin ha orsakat underrapportering av trafikolyckorna både av polisen respektive av sjukvården för åren 2020 och 2021. Siffrorna för allvarligt skadade rapporteras också kontinuerligt framför allt av sjukvården, därmed finns osäkerheter om slutlig siffra vid en given tid. Därför kan det finnas stora osäkerheteter samt justeringar i siffrorna för det antal svårt skadade som har rapporterats.

Män är liksom tidigare år överrepresenterade bland de trafikdödade även när färdlängd beaktas. Bland de omkomna i olyckor har andelen män under de senaste tio åren varit i genomsnitt 76 procent och andelen kvinnor 24 procent. Tendensen de senaste decennierna är en ökande andel män bland de omkomna. Under 2021 omkom 156 män och 54 kvinnor i vägtrafiken. Det beror sannolikt på att män kör mer bil och beter sig mer riskfyllt i trafiken än kvinnor, som generellt sett följer trafikregler i större utsträckning.

Minskning av antalet omkomna i fritidssjöfarten

Redovisningen av antalet omkomna i sjöfarten är fördelad mellan yrkessjöfarten och fritidssjöfarten. Inom yrkessjöfarten omkom två personer på svenska vatten under 2021 i en s.k. sjöolycka jämfört med inga omkomna 2020. Sjöolyckor är olyckor som har att göra med fartygets drift. Antalet allvarligt skadade i yrkessjöfarten kan inte mätas på något konsistent sätt för hela perioden. I fritidssjöfarten omkom 20 personer

under 2021, mot 29 personer året innan. Rapportering som möjliggör mätning av antalet skadade i fritidssjöfarten är under utveckling. Under det senaste året var 18 av de 20 omkomna män. För hela perioden 2006–2021 har 94 procent av de omkomna varit män. I yrkessjöfarten finns ingen uppgift om kön på de omkomna.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att ge båtlivets befintliga utbildningsorganisation och andra externa aktörer möjlighet att utbilda och examinera för förarbevis (bet. 2020/21:TU12 punkt 3, rskr. 2020/21:379). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör se till att den samordnande myndigheten bejakar möjligheten att ge båtlivets befintliga utbildningsorganisation och andra externa aktörer som erbjuder utbildning och examination möjlighet att utbilda och examinera för förarbevis (bet. 2020/21:TU12 s. 6). Lagen (2021:626) om förarbevis för vattenskoter trädde i kraft fullt ut den 1 maj 2022. Enligt lagen finns det inget som hindrar båtlivets utbildningsorganisationer och andra berörda aktörer att utbilda och att examinera för förarbevis för vattenskoter. Den 31 mars 2022 fick Transportstyrelsen i uppdrag att senast den 29 april 2022 informera båtlivets utbildningsorganisationer och andra berörda aktörer om denna möjlighet (I2022/00839). Transportstyrelsen höll den 27 april 2022 ett informationsmöte med berörda. Med detta anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Viss ökning av självmord i bantrafiken

I bantrafiken omkom under 2021 totalt 102 personer, varav 17 personer i olyckor och 85 i självmord. Detta är en ökning med 17 personer jämfört med 85 personer 2020. Av olyckorna i bantrafiken var kollisioner vid vägkorsningar den vanligaste typen av olycka. Det är även dessa olyckor som ökat mest jämfört med 2020. Även självmorden har ökat något som sedan 2006 stått för ungefär 80 procent av alla omkomna i bantrafiken. Av de fall där kön är känt utgör männen 72 procent av de omkomna i olyckor och självmord sammantaget, och andelen omkomna kvinnor utgör 28 procent.

Bantrafiken är det enda trafikslag där de omkomna (i olyckor och självmord sammantaget) är fler än de allvarligt skadade, vilket beror på att kollisionerna ofta är väldigt våldsamma och därmed dödliga. Spårvägstrafikens roll är marginell för antalet omkomna i olyckor och självmord, men står för nära hälften av de allvarligt skadade. Det rör sig då om personer som skadas i en trafikmiljö där spårväg och vägtrafik samsas längs långa sträckor.

Ovanligt många omkomna i luftfarten

Antalet omkomna i luftfarten varierar mycket över åren, sedan 2006 mellan 1 och 12 omkomna per år. Majoriteten av dödsolyckorna inträffade inom privatflyget och inom det sportbetonade flyget. Under 2021 omkom ingen inom linjefart och ej regelbunden trafik. I det övriga flyget omkom 11 personer, vilket är en ovanligt hög siffra på grund av en enskild olycka med nio omkomna i ett privatplan. För allvarligt skadade är inrapporteringen till Transportstyrelsen för vissa delar av luftfarten frivillig och därmed bristfällig. Kön och ålder på de omkomna och skadade i luftfarten samlas inte in.

Antalet viltolyckor på en hög nivå

De senaste åren har antalet olyckor med vilt och ren ökat kraftigt jämfört med 2009, och uppgick under 2021 till 67 377 olyckor, en ökning med 4 428 olyckor jämfört med föregående år, se diagram 3.7. Antalet rapporterade olyckor med vilt och ren var förra året det högsta sedan målen antogs. I statistiken särredovisas renar då ren är ett tamdjur och därför inte klassas som vilt djur enligt jaktlagen (1987:259). Rådjursolyckor fortsätter att dominera de rapporterade viltolyckorna och uppgick under 2021

till 50 373, vilket var en betydande ökning jämfört med 2020 då 45 171 påkörningar skedde. Viltolyckor sker över hela landet, men antalet olyckor med olika djur varierar stort beroende på omfattningen av trafikflöden och djurpopulationer. Trafikarbetet på väg har ökat men inte i en omfattning som skulle kunna förklara det ökade antalet viltolyckor.

Det totala antalet djurpåkörningar med tåg uppgick under 2021 till 7 481 djur vilket är en ökning med 1 534 påkörningar. Det omfattar såväl vilda djur som tamboskap och husdjur. Det var mer än 700 fler djurpåkörningar jämfört med medelvärdet för de tre föregående åren.

Diagram 3.7 Antal trafikolyckor med vilt respektive ren

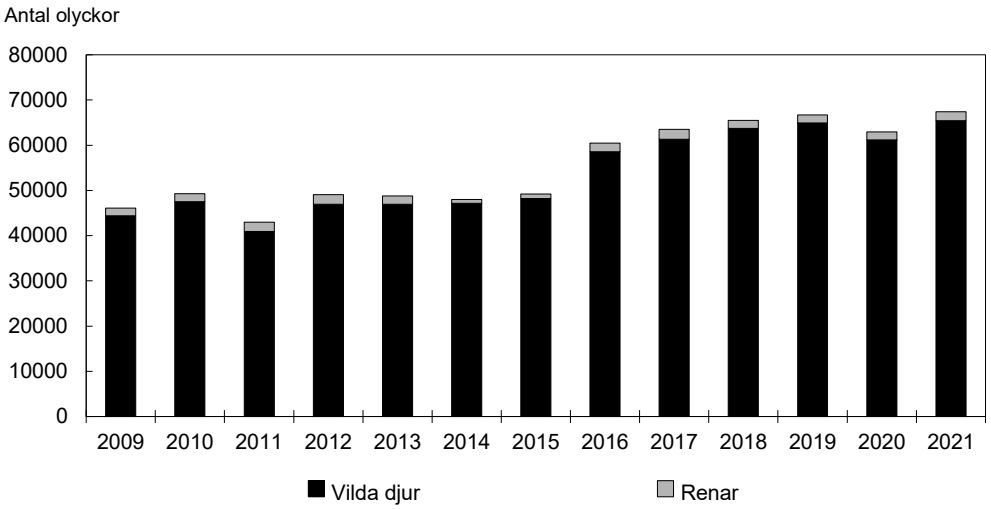

Källa: Nationella viltolycksrådet.

Utsläpp av växthusgaser oförändrade

Utsläpp från inrikes transporter oförändrade

Riksdagen har beslutat om ett etappmål inom miljömålssystemet som innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket ökade utsläppen från inrikes transporter något mellan 2020 och 2021 till följd av ökad trafik, men är fortfarande nästan 10 procent lägre än 2019. Utsläppsökningen 2021 dämpades av en ökad andel biodrivmedel, energieffektivisering och ökad elektrifiering. Andelen förnybar energi i vägtransportsektorn utgjorde preliminärt knappt 25 procent under 2021, jämfört med 24 procent 2020. Under 2021 var 43 procent av de nyregistrerade personbilarna antingen laddhybrider eller elbilar, motsvarande andel 2020 var 31 procent. Andelen laddbara fordon i personbilsflottan uppgick vid slutet av 2021 till ca 6 procent, jämfört med 3,6 procent 2020. Ökningen av laddbara bilar har fortsatt under 2022 och beror bl.a. på EU:s koldioxidkrav på nya lätta fordon, det s.k. bonus-malus-systemet, och statliga stöd till utbyggnad av laddinfrastruktur. Elektrifiering av transporter är en nödvändig utveckling för att Sverige ska klara sina bindande åtaganden enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 av den 14 december 2016 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar, om ändring av direktiv 2003/35/EG och om upphävande av direktiv 2001/81/EG. Under åren 2010–2021 minskade utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter, utom inrikes flyg, med ca 27 procent, se diagram 3.8.

Utsläppen från inrikes flyg var oförändrade under 2021 jämfört med 2020, enligt preliminär statistik från Naturvårdsverket. Utsläppen var därmed fortsatt ungefär

hälften så stora som före pandemin. Slutliga siffror över växthusgasutsläppen redovisas av Naturvårdsverket i december 2022.

Diagram 3.8 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter 2010–2021

Miljoner ton CO2-ekvivalenter

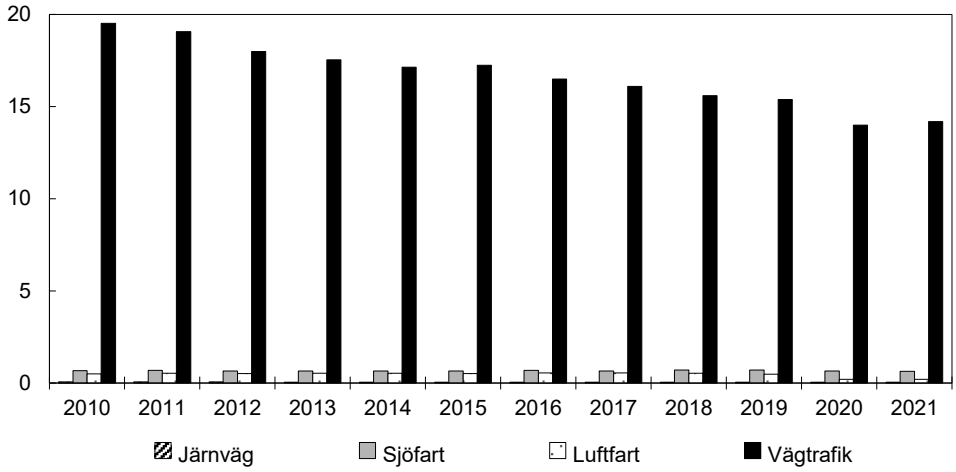

Källa: Naturvårdsverket.

Energieffektiviteten för person- och godstransporter på väg, uttryckt som energianvändning per personkilometer respektive tonkilometer, fortsatte enligt Trafikanalys att förbättras under 2020, vilket är det senaste året med samlad statistik. Inrikesflygets energieffektivitet försämrades under 2020, vilket kan förklaras med en lägre passagerarbeläggning som en följd av det minskande resandet under pandemin.

De genomsnittliga koldioxidutsläppen hos nya personbilar, som är ett mått på deras energieffektivitet, minskade under 2021 till 75 g/km, jämfört med 93 g/km 2020. Minskningen beror framför allt på den kraftigt ökade andelen elbilar i nybilsregistreringen. Sedan 2010 har koldioxidutsläppen per kilometer för nya personbilar mer än halverats.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om lastbilars längd och vikt (bet. 2014/15:TU12 punkt 7, rskr. 2014/15:206). Av tillkännagivandet följer att regeringen dels skyndsamt bör utarbeta erforderliga regeländringar så att lastbilar med en bruttovikt på upp till 74 ton tillåts att trafikera de delar av det allmänna vägnätet som har tillräcklig bärighet, dels att generösare dispensgivning och fortsatt utredning när det gäller frågan om att tillåta fordonsekipage på upp till 30 meter genomförs (bet. 2014/15:TU12 s.26). Vidare har riksdagen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om tunga och långa lastbilar (bet. 2016/17: TU14 punkt 4, rskr. 2016/17:238). Av tillkännagivandet följer att regeringen skyndsamt bör se över hur längre fordonståg i högre utsträckning kan tillåtas på det svenska vägnätet (bet. 2016/17:TU14 s. 10). Den 1 juli 2017 infördes en ny bärighetsklass, BK4, i lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner (prop. 2016/17:112, bet. 2016/17:TU14, rskr. 2016/17:238). Den nya bärighetsklassen gör det möjligt med tyngre fordon och fordonskombinationer än vad som var möjligt tidigare. Den 15 februari 2018 beslutades om nödvändiga ändringar i trafikförordningen (1998:1276) och vägmärkesförordningen (2007:90). Ändringarna trädde i kraft den 1 april 2018. De första statliga BK4-vägarna öppnades för trafik under 2018. Den 30 november 2017 beslutades ändringar i trafikförordningen för att möjliggöra färd med längre och tyngre fordon eller fordonståg under en provperiod. Ändringarna, som trädde i kraft den 1 februari 2018, bedöms ge bättre förutsättningar för att utveckla nya tekniker och konstruktioner. Därutöver fick Trafikverket den 30 augusti 2018 i uppdrag att analysera om och var längre lastbilar bör tillåtas på det svenska vägnätet

(N2018/04593). Trafikverket redovisade uppdraget den 29 mars 2019. Redovisningen har remissbehandlats. Den 25 augusti 2022 beslutades om nödvändiga ändringar i trafikförordningen (1998:1276) och vägmärkesförordningen (2007:90) för att möjliggöra att fordonsekipage på upp till 34,5 meter får köras på det vägnät som pekas ut av Trafikverket. Trafikverket har pekat ut ungefär 450 mil väg som kan öppnas för dessa fordon fram till 2025. Ändringarna i trafikförordningen träder i kraft den 31 augusti 2023. Mot bakgrund av de nu redovisade åtgärderna anser regeringen att tillkännagivandena är slutbehandlade.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om utnyttjande av vattenvägar (bet. 2018/19:TU14 punkt 4, rskr. 2018/19:258). Av tillkännagivandet följer att regeringen fortsatt bör prioritera arbetet med att främja vattenvägarna samt underlätta för mer pråmtrafik för att öka andelen hållbara transporter (bet. 2018/19:TU14 s. 21).

Inom ramen för den nationella godstransportstrategin utsågs 2019 en nationell samordnare för inrikes sjöfart och närsjöfart (N2018/04482). År 2019 tog Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet) emot Trafikverkets rapport Handlingsplan för inrikes sjöfart och närsjöfart, 62 åtgärder för ökad inrikes sjöfart och närsjöfart varav femton åtgärder rör inlandssjöfart (I2020/00071). Den 30 mars 2022 presenterade Trafikverket sin årliga redovisning av regeringsuppdraget att inrätta en nationell samordnare för inrikes sjöfart och närsjöfart (I2022/00865). Den övergripande statusen för handlingsplanen är att 35 åtgärder är klara och att 28 åtgärder pågår enligt plan. Den nationella samordnarens uppdrag löper t.o.m. 2024.

Under 2019 presenterade Trafikverket inom ramen för den nationella samordnarens arbete uppdraget Analys av torrhamnar och avlastningskajer för sjöfart på inre vattenvägar (I2020/00071).

I samband med genomförandet av det grundläggande tekniska direktivet för inlandssjöfarten 2014 pekade Transportstyrelsen ut ett antal inre vattenvägar i Sverige. Under 2019 pekade Transportstyrelsen ut ytterligare ett antal inre vattenvägar. Därefter antog Europeiska kommissionen under 2021 en delegerad akt med reviderade bilagor till Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/1629 av den 14 september 2016 om tekniska krav för fartyg i inlandssjöfart, om ändring av direktiv 2009/100/EG och om upphävande av direktiv 2006/87/EG där de nya utpekade inre vattenvägarna återfinns. Detta innebär att fartyg certifierade enligt direktivet nu har fler inre vattenvägar i Sverige att segla på.

I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 20) föreslogs en förlängning av möjligheten att ansöka om s.k. ekobonus t.o.m. 2022. Ekobonusen syftar till att ersätta vägtransporter med sjötransporter. Riksdagen avsatte för detta ändamål 50 miljoner kronor per år för 2021 och 2022 (bet. 2020/21:MJU1, rskr. 2021/22:142). Vidare föreslogs i budgetpropositionen (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) en förlängd och breddad ekobonus, som en åtgärd i arbetet att ytterligare främja överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart och underlätta för intermodala godstransporter (300 miljoner kronor under 2022–2024). Anslaget 1:17 *Klimatpremier* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård föreslogs öka med 100 miljoner kronor 2022. Riksdagen beslutade i enlighet med förslaget i propositionen att stödet bör riktas till bl.a. sjötransporter, järnvägstransporter och intermodala transportupplägg för att påskynda effektiviseringen vid omlastning av gods och stimulera till nya transportlösningar (bet. 2021/22:MJU1, rskr. 2021/22:111). Den breddade ekobonusen måste godkännas av Europeiska kommissionen innan den kan införas.

I september 2021 redovisade Trafikverket rapporten Tilläggsuppdrag hamnar (I2021/02496) som tagits fram inom ramen för den tidigare nämnda samordnarens arbete. Fokus i rapporten är hamnars utveckling för att öka omställningen till fossilfrihet hos sjöfartssektorn samt hur hamnars avgiftsuttag påverkar konkurrenskraften för sjöfarten. Trafikverket fick den 20 januari 2022 i uppdrag att via samordnaren bl.a. föra en dialog med branschorganisationen Sveriges Hamnar och Sjöfartsverket med målsättningen att få till stånd likvärdiga miljö- och klimatstyrningsincitament i hamn- och farledsavgifterna (I2022/00180).

Under 2021 presenterade Trafikverket ett kartverktyg som beskriver omlastningsplatser för järnväg och sjöfart i Sverige och omfattar 146 hamnar, med fokus på den fysiska anläggningen. Kartverktyget är ett resultat av regeringens uppdrag att verka för bättre förutsättningar för godstransporter på järnväg och med fartyg (N2018/04481).

Mot bakgrund av de nu redovisade åtgärderna anser regeringen att tillkännagivandet om utnyttjande av vattenvägar är slutbehandlat.

Utsläpp från internationell luftfart minskade kraftigt till följd av pandemin

Utsläppen från internationell luftfart och sjöfart till och från Sverige ingår inte i etappmålet. Däremot konstateras det i klimathandlingsplanen (prop. 2019/20:65) att för att nå nettonollmålet 2045, behöver växthusgasutsläppen från transporter vara i princip noll samma år.

Den officiella statistiken över utsläpp från internationell luftfart och sjöfart baseras på den mängd bränsle som flygplan och fartyg med en destination utanför Sveriges gränser tankar respektive bunkrar i Sverige. Dessa utsläpp har både ökat och minskat under det senaste decenniet, se diagram 3.9. Utsläppsförändringarna speglar dock inte alltid förändringar i resande- och transportvolymer till och från Sverige. Exempelvis så redovisades ökade utsläpp under 2020, trots att fartygstrafiken minskade på grund av pandemin. Skillnaderna kan bl.a. förklaras av att svenska bränsleleverantörer var tidiga med att erbjuda lågsvavlig olja och att det prismässigt varit attraktivt att bunkra i Sverige.

Diagram 3.9 Utsläpp av växthusgaser från bunkring till internationella transporter 1990–2021

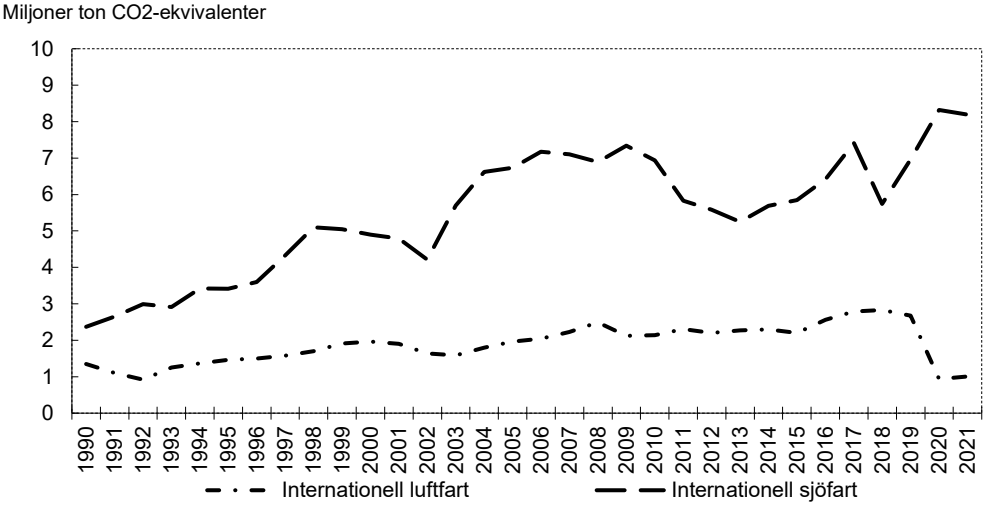

Källa: Naturvårdsverket.

Preliminära beräkningar från Naturvårdsverket pekar mot att utsläppen från den internationella luftfarten ökade med ca 7 procent mellan 2020 och 2021 men fortfarande är drygt 60 procent lägre än utsläppen under 2019. Huvudorsaken till den

kraftiga minskningen är den minskade flygtrafiken under pandemin. Vid sidan av pandemirelaterade effekter har åtgärder vidtagits för att begränsa utsläppen från luftfarten. En reduktionsplikt för flygbränsle har införts, och den 1 augusti 2021 infördes krav på att start- och landningsavgifter ska differentieras i förhållande till luftfartygs klimatpåverkan.

Påverkan på människors hälsa och livsmiljö

Luftföroreningar varierar mellan åren men verkar minska över tid

Halterna av kvävedioxid har minskat i Sverige sedan början av 1980-talet, främst till följd av skärpta avgaskrav på motorfordon. Höga halter av kvävedioxid är dock alltjämt ett problem i många svenska tätorter och fortfarande orsakar trafikavgaser ca 2 800 dödsfall årligen. Under 2021 uppmättes överskridanden av miljökvalitetsnormen för dygnsmedelvärdet endast i Umeå kommun.

Antalet dygn då miljökvalitetsnormen för grova partiklar, PM10, överskrids minskar över tid. Variationen mellan olika år kan dock vara ganska stor. År 2021 överskreds miljökvalitetsnormen (och därmed EU:s gränsvärde) i två kommuner, Skellefteå och Östersund.

Buller är ett fortsatt och ökande problem

Omgivningsbuller fortsätter att vara ett allvarligt miljöproblem som påverkar människors hälsa med bl.a. ökad risk för hjärtinfarkt och stroke. Cirka 2 miljoner personer i Sverige utsätts för bullernivåer över riktvärden utomhus vid bostaden, varav ca 600 000 personer utsätts för buller från statliga vägar och järnvägar. Trafikbuller beräknas orsaka ca 500 dödsfall per år. Det är främst ökat trafikarbete, ökad inflyttning till städerna och ökat byggande i bullerutsatta miljöer som orsakar att antalet personer som utsätts för buller ökar.

Trafikverket genomförde under 2021 bulleråtgärder för totalt ca 3 800 personer, varav för 1 600 personer längs statliga vägar respektive för 2 200 personer längs järnvägar. Detta är nästan en halvering jämfört med 2020. Trafikverket arbetar systematiskt med att minska störningarna för de mest bullerutsatta med fokus på de ca 55 000 personer som utsätts för buller som överstiger riktvärdena med mer än 10 decibel.

Andelen som använder fysiskt aktiv transport har minskat över tid

Fysiskt aktiv transport, dvs. resande som görs t.ex. till fots eller med cykel, utgör en viktig del av människors totala fysiska aktivitet och bidrar till folkhälsan, men ligger på en låg nivå.

Endast en liten andel barn och unga uppfyller den rekommenderade aktivitetsnivån på 60 minuter per dag via transporterna, och bland vuxna har aktivitetsnivån via transporter minskat. Andelen barn (6–17 år) som använder fysiskt aktiva transporter mer än 60 minuter per dag var knappt fyra procent 2020 (jämförbar statistik för 2021 är inte tillgängligt). Andelen vuxna (18–84 år) som använde aktiva transportsätt mer än 30 minuter per dag var knappt 12 procent 2020. Antalet resor till fots minskade med 4 procentenheter 2020 jämfört med 2019 medan antalet resor med cykel ökade med 6 procentenheter.

Ett etappmål inom miljömålen är att andelen persontransportarbete med gång-, cykel- och kollektivtrafik i Sverige ska vara minst 25 procent 2025. Detta redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, avsnittet God bebyggd miljö.

Under 2021 byggdes det 34 kilometer ny statlig cykelväg. Åtgärder som ökar säker gång och cykling i transportsystemet bedöms generellt ge positiva hälsoeffekter. Arbetet med att främja ökad och säker cykling sker bl.a. genom statlig medfinansiering

till regioner och kommuner i form av stadsmiljöavtalen. Stadsmiljöavtalen redovisas under avsnitt 3.3.4 samt under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, avsnittet Goda och hållbara livsmiljöer.

Insatser för att minska påverkan på naturmiljö och kulturlandskap

Trafikverket genomför riktade miljöåtgärder inom flera områden för att åtgärda brister i befintlig infrastruktur. Transportsektorns sammantagna påverkan på naturmiljön och kulturlandskapet förändrades inte på ett avgörande sätt under 2021 jämfört med 2020.

Åtgärderna bidrar till landskapsanpassning genom att minska infrastrukturens negativa påverkan på natur- och kulturvärden samt främja positiva värden. Förändringarna är dock små i förhållande till behoven i transportsystemet och utvecklingen är totalt sett negativ, vilket bl.a. beror på förändringar i samhället och i landskapet i stort liksom trafikutvecklingen. Under 2021 genomfördes något färre landskapsåtgärder än under 2020, totalt åtgärdades 74 passager för djur samt 517 kulturobjekt som t.ex. alléer. Trafikverket har under året prioriterat arbetet med att förstärka och bevara artrika miljöer i anslutning till vägar och järnvägar och bekämpa invasiva främmande arter. Totalt genomfördes 348 insatser under 2021, jämfört med bara hälften så många under året innan.

Trafikverket har arbetat med att hantera förorenade områden, inklusive historiska miljöskador. Antalet inventerade områden har ökat sedan föregående år, framför allt inom vägsektorn. För järnvägs- och flygverksamhet bedöms inventeringen nu vara färdig. Antalet objekt som undersökts och som har efterbehandlats har ökat jämfört med föregående år. Totalt är många av de identifierade riskobjekten inventerade, ca en femtedel av dessa har undersökts och efterbehandlats. Det finns även avtal med femton bolag om den s.k. miljögarantin. Flera arbeten slutfördes under 2021 inom miljögarantin, främst vid Jernhusen AB:s bangårdar och vid Swedavia AB:s flygplatser. Totalt uppgick kostnaderna 2021 till ca 240 (292) miljoner kronor fördelat på 15 (52) miljoner kronor för Trafikverket och 225 (240) miljoner kronor för ersättning enligt miljögarantin. Flera åtgärder rör bl.a. undersökningar av PFAS-förorenade områden, dvs. områden förorenade med högfluorerade ämnen.

Utsläpp av mineraloljor från fartyg i Östersjön har minskat under lång tid, både när det gäller antalet observerade utsläpp och den uppskattade sammanlagda volymen av oljeutsläpp. Variationerna under de senaste tre rapporterade åren har varit små men med en liten ökning under det senast rapporterade året.

3.3.4 Redovisning av den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029

Den samlade effekten av de investeringar, reinvesteringar och underhållsåtgärder som genomförs bedöms kunna bidra positivt till delar av de transportpolitiska målen som t.ex. trafiksäkerhet och tillgänglighet, genom bl.a. punktlighet, kapacitet, robusthet, användbarhet samt miljö och hälsa.

Investeringar i den statliga transportinfrastrukturen

Ekonomiska ramar

Den ekonomiska ramen för åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen för planperioden 2018–2029 är enligt riksdagens beslut 622,5 miljarder kronor i fasta priser (2017 års prisnivå), varav 333,5 miljarder kronor ska användas till utveckling av

transportsystemet, 125 miljarder kronor till vidmakthållande av statliga järnvägar och 164 miljarder kronor till vidmakthållande av statliga vägar.

Medel tillkommer därutöver från bl.a. banavgifter, medfinansiering och EU-finansiering. Banavgifter uppgick 2021 till 671 miljoner kronor, jämfört med 1,8 miljarder kronor 2020. Medfinansiering uppgick 2021 till 1 326 miljoner kronor, varav 1 252 miljoner kronor från kommuner och regioner samt 75 miljoner kronor från externa aktörer. Motsvarande siffror för medfinansiering 2020 är 1 489 miljoner kronor, varav 1 271 miljoner kronor från kommuner och regioner samt 218 miljoner kronor från externa aktörer. Utbetalningarna från Europeiska kommissionen via Fonden för ett sammanlänkat Europa (FSE) uppgick 2021 till 506 miljoner kronor i stöd för investeringar och utveckling, varav de största utbetalningarna avsåg byte till det nya EU-gemensamma signalsystemet European Rail Traffic Management System (ERTMS), markutrustning Malmbanan på 242 miljoner kronor, Next Intelligent Transport Systems and Services (ITS) phase 3 på 47 miljoner kronor, Järnvägsprojekt genom Bergslagen, Hallsberg–Degerön på 44 miljoner kronor samt Norrbotniabanan Umeå–Skellefteå, studier på 42 miljoner kronor. Motsvarande totalsumma för 2018, 2019 samt 2020 var 104, 114 respektive 318 miljoner kronor.

Uppföljning av verksamhetsvolym för investeringar

Investeringsvolymen för om- och nybyggnadsåtgärder redovisas i tabell 3.1. Den totala investeringsvolymen för 2021 ökade med ca 2,8 miljarder kronor jämfört med 2020, varav järnvägsinvesteringar har ökat kraftigast, med ca 1,7 miljarder kronor. Väginvesteringar minskade med 0,6 miljarder kronor jämfört med 2020 i löpande priser.

Tabell 3.1 Verksamhetsvolym investeringar, nationell plan och länsplaner

Miljoner kronor, löpande priser 2018, 2019, 2020 och 2021, exklusive medfinansiering från annan part än staten

	2018	2019	2020	2021
Nationell plan, verksamhetsvolym investeringar				
Järnväg	10 038	13 195	17 017	18 739
varav namngivna investeringar	*8 314*	*11 526*	*15 400*	*17 485*
Väg	11 171	12 050	13 857	13 301
varav namngivna investeringar	*7 124*	*8 276*	*9 909*	*9 305*
Sjöfart, inkl. bidrag till Sjöfartsverket[1]	492	255	196	424
varav namngivna investeringar	*453*	*239*	*151*	*333*
Luftfart, inkl. statlig medfinansiering[2]	237	120	104	120
varav namngivna investeringar	*176*	*49*	*25*	*0*
Trimningsåtgärder, tillgänglighet och trafiksäkerhet	2 196	2 224	2 049	2 117
Miljöåtgärder[3]	629	737	836	885
Planering investeringsåtgärder	116	120	111	110
Utbetalning av bidrag, stöd och medfinansiering	2 155	2 514	2 281	3 353
varav investeringar i nationell och regional plan	*1 725*	*1 939*	*1 975*	2 954
varav stadsmiljöavtal	*430*	*575*	*306*	399
Summa nationell plan, verksamhetsvolym investeringar[4]	**21 022**	**25 482**	**30 515**	**33 358**
Länsplaner, verksamhetsvolym investeringar				
Namngivna objekt	*1 574*	*1 304*	*1 400*	*1020*
Trimnings- och miljöåtgärder	*1 001*	*1 075*	*1 061*	*844*
Summa länsplaner, verksamhetsvolym investeringar	**3 039**	**2 909**	**2 949**	**2 628**

[1] Avser investeringar i nationell plan som Trafikverket ansvarar för samt om- och nybyggnadsåtgärder i farleder och slussar som Trafikverket finansierar via nationell plan men där Sjöfartsverket är ansvarigt för genomförandet. Utöver dessa medel tillkom 105 mnkr 2021.

[2] Avser miljöinvesteringar som Trafikverket ansvarar för, namngiven investering är medfinansiering av Sälens flygplats, statligt investeringsstöd till landningsbana.

[3] Inklusive bidragsutbetalningar, huvudsakligen miljögarantier enligt förordningen (2010:185) med instruktion för Trafikverket.

[4] Summa nationell plan, verksamhetsvolym investeringar avser namngivna investeringar för järnväg, väg, sjöfart och luftfart, samt trimningsåtgärder, miljöåtgärder (exklusive bidragsutbetalningar på 230 miljoner kronor 2021, 249 miljoner kronor 2020, 203 miljoner kronor 2019 och 141 miljoner kronor 2018), planering investeringsåtgärder samt utbetalning av bidrag, stöd och medfinansiering.

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2018, 2019, 2020 och 2021 samt kompletterande underlag från Trafikverket (I2022/00544).

Stadsmiljöavtalen ska främja hållbara stadsmiljöer och skapa förutsättningar för åtgärder i städer som leder till ökad andel persontransporter med kollektivtrafik eller cykeltrafik, respektive till hållbara godstransporter. Under 2021 beviljade Trafikverket ansökningar om stöd för stadsmiljöavtal på ca 1,2 miljarder kronor. För tidigare beviljade ansökningar betalades ca 402 miljoner kronor ut i stöd under 2021, varav 31 miljoner kronor avser den tillfälliga cykelförstärkningen som gjordes efter förslag i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 22, bet. 2021/:TU1, rskr. 2020/21:46), vilket är lägre än ramen om upp till 1 miljard kronor per år, totalt 12 miljarder kronor under planperioden. Utfallet 2021 uppgår till 399 miljoner kronor på grund av återbetalning av stöd från stödmottagare. År 2020 uppgick utfallet för stadsmiljöavtal till 306 miljoner kronor.

I tabell 3.1 visas utfallet för trimnings- och miljöåtgärder i nationell plan för 2018, 2019, 2020 och 2021 i löpande priser. En linjär förbrukning över planperioden 2018–2029 skulle, uttryckt i fasta priser, innebära en årlig förbrukning på 2 150 miljoner kronor för trimningsåtgärder och 800 miljoner kronor för miljöåtgärder. Framdriften för trimningsåtgärder för 2021 har i fasta priser varit lägre än linjär förbrukning medan det ackumulerade utfallet 2018–2021 är ca 600 miljoner kronor (ca 8,4 procent) över

volymen i nationell plan. Framdriften för miljöåtgärder var under 2021 ca 742 miljoner kronor och strax under linjär förbrukning i fasta priser, vilket innebär en förbrukning i linje med föregående år samt en ökning från tidigare år inom planperioden. Det ackumulerade utfallet på 2,2 miljarder kronor i fasta priser, varav ca 0,6 miljarder kronor avser miljögarantier, är lägre än linjär förbrukning över planperioden. Framdriften av trimnings-, effektiviserings- och miljöåtgärder i länsplanerna, vars tolvåriga ekonomiska ram uppgår till 36,6 miljarder kronor, har varit relativt hög. Den totala framdriften för samtliga åtgärder är i stort sett i linje med nationell plan.

Uppföljning av objekt som öppnades för trafik under 2021

Under perioden oktober 2020 till september 2021 öppnades tretton objekt för trafik, varav fyra järnvägsinvesteringar och nio väginvesteringar. Den samhällsekonomiska lönsamheten för dessa objekt har beskrivits ovan i en av indikatorerna för det övergripande målet för transportpolitiken, se avsnitt 3.1. Utöver de 13 objekt som öppnades för trafik 2021 och som anges i tabell 3.2, öppnades under det sista kvartalet 2021 fyra vägobjekt och ett järnvägsobjekt, varav samtliga ingår i nationell plan. Uppföljning för dessa objekt sker i samband med redovisningen för 2021.

Tabell 3.2 Objekt öppnade för trafik 2021

Trafikslag	Plantyp	Objektnamn
Järnväg	Nationell plan	Bergsåker, triangelspår; Kilafors–Holmsveden, kapacitetsåtgärder; Kontinentalbanan, miljöskademål
Järnväg	Länsplan	Nynäsbanan, dubbelspår etapputbyggnad (etapp Tungelsta–Hemfosa)
Väg	Nationell plan	E4/E20 Essingeleden - Södra länken; E45 Götaleden (Lilla Bommen–Marieholm)[1]; E6.20 Söder/Västerleden, Sisjömotet; E22 Hurva–Vä, etapp Linderöd–Vä, Sätaröd–Vä och förbi Linderöd
Väg	Länsplan	Väg 321 Svenstavik– Månåsen, gång- och cykelväg; Väg 267 Rotebro–Stäket + 2 trafikplatser; Väg 276 Sjöbergsvägen– Åkersberga; Väg 140, gång- och cykelväg Västergarn–Klintehamn; Väg 34 Borensberg–Ervastby etapp 1+2

[1] Redovisningen i budgetpropositionen avser den statliga delen av objektets kostnad.

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2021.

Den slutliga totala investeringskostnaden i konsumentprisindex med konstant skatt (KPI-KS) för de objekt som öppnades för trafik 2021 uppgick sammanlagt till 4,64 miljarder kronor, varav 1,46 miljarder kronor för objekt i regionala länsplaner, se diagram 3.10. Motsvarande siffror för 2020 var 2,95 miljarder kronor respektive 1,35 miljarder kronor.

Diagram 3.10 Uppföljning konsumentprisindex med konstant skatt (KPI-KS) och branschindex (BI) – objekt öppnade för trafik 2021

Miljoner kronor i prisnivå juni 2021

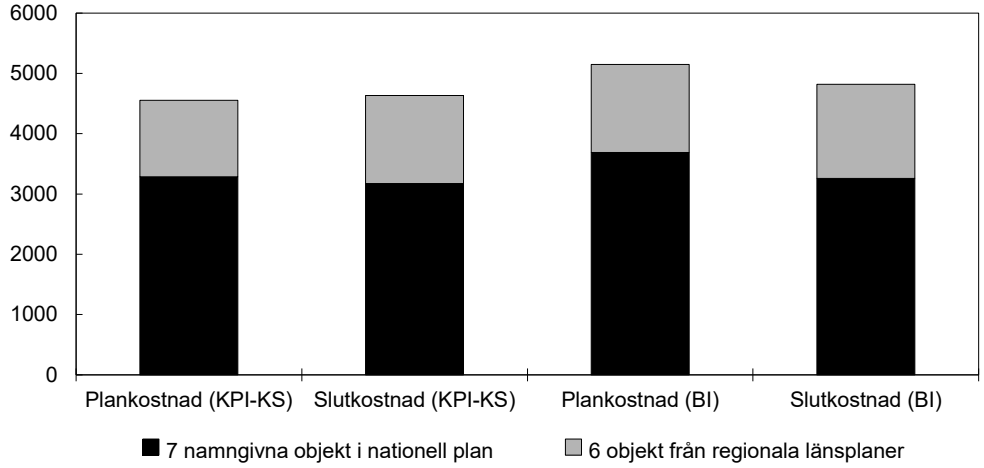

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2021.

Majoriteten av de objekt som öppnades för trafik under 2021 har ökat i kostnad, jämfört med den ursprungliga plankostnaden. Sammantaget har de objekt som öppnades för trafik 2021 fördyrats med 2 procent (motsvarande 80 miljoner kronor) jämfört med beräknad kostnad då objekten togs med i planen, omräknat med KPI-KS, som baseras på de genomsnittliga prisförändringarna i samhället. Kostnadsökningarna är en följd av flera faktorer, dels ett högt kapacitetsutnyttjande i anläggningsmarknaden, dels fördyringar som beror på bl.a. större ändringar i innehållet. Om hänsyn tas till den snabba prisutveckling som har skett till följd av den starka anläggningsbranschen, har objekten sammantaget en kostnadsminskning på minus 6 procent (325 miljoner kronor) jämfört med beräknad plankostnad. Flertalet av objekten har dock ändå blivit dyrare än vad som beräknades i det ursprungliga planbeslutet. De objekt som öppnades för trafik 2018, 2019 och 2020 hade sammantaget blivit 7, 18 respektive 32 procent dyrare jämfört med den bedömda plankostnaden (omräknat med KPI-KS). Skillnaden mellan den bedömda kostnaden och slutkostnad när objekten öppnas för trafik kan variera mellan åren beroende på vilka objekt som öppnar för trafik respektive år. Det är därför svårt att dra slutsatser för planen som helhet utifrån resultatet enskilda år.

Den samhällsekonomiska lönsamheten följs upp bl.a. genom att tidigare lönsamhetsberäkning, uttryckt som nettonuvärdeskvot, uppdateras med slutkostnaden, vilket innebär att det är tidigare värden enligt den av Trafikverket publicerade Analysmetod och samhällsekonomiska kalkylvärden för transportsektorn (ASEK) som har använts både ursprungligen och vid uppdateringen. Den samhällsekonomiska lönsamheten jämfört med bedömd lönsamhet vid planbeslutet var oförändrad eller hade ökat för fyra vägobjekt och tre järnvägsobjekt som öppnade för trafik 2021. Däremot har den minskat för två vägobjekt respektive två järnvägsobjekt. Den försämrade lönsamheten för dessa objekt beror främst på ökade objektskostnader. Nyttorna förändras generellt i liten utsträckning.

Trafikverket följer upp lönsamheten för objekt fem år efter att de öppnats för trafik. Uppföljning av namngivna objekt som öppnades för trafik 2016 visar att de flesta objekt har uppnått den nytta som beskrevs vid fastställelse av dåvarande plan. Beträffande vissa objekt har Trafikverket angett att en jämförelse inte är möjlig att göra.

Uppföljning av kostnader för pågående objekt i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029

Diagram 3.11 redovisar uppföljning och prognos över kostnaderna för pågående större namngivna investeringsobjekt i den nationella planen. För nio av de pågående, större namngivna investeringsobjekten i den nationella planen för perioden 2018–2029 bedömer Trafikverket att totalkostnaden kommer att öka märkbart jämfört med plankostnaden. Det gäller särskilt objektet Ostlänken nytt dubbelspår Järna–Linköping där ökningen främst beror på fördjupad kunskap om stadspassagernas komplexitet. Kostnadsökningen för de andra åtta objekten bedöms bero på bl.a. komplexa tunnel- och broprocesser, försvårade geologiska förutsättningar samt förändringar i innehåll och utformning. För övriga objekt skiljer sig prognosen för 2021 fem procent eller mindre jämfört med plankostnad.

Sedan den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 fastställdes har nio pågående större objekt fördyrats märkbart och de större investeringarna i planen, som redovisas i diagram 3.11, har sammanlagda fördyrningar om ca 47 miljarder kronor (ca 26 procent) jämfört med ursprunglig plankostnad.

Diagram 3.11 Prognos och uppföljning av pågående större investeringar i den nationella planen för transportinfrastrukturen 2018–2029

Miljarder kronor, prisnivå 2017

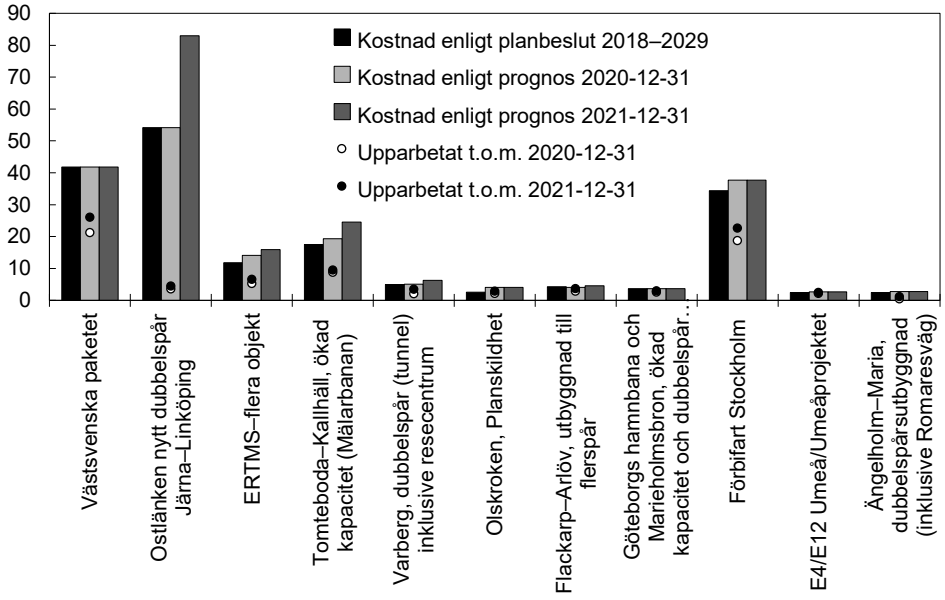

Källa: Trafikverkets årsredovisning 2021.

Uppföljning av länsplaner för regional infrastruktur

I diagram 3.12 visas hur stor andel av länsplanerna som genomförts i förhållande till avsatta medel för varje län. En linjär förbrukning skulle ge ca 8 procent per år. Med nuvarande förbrukningstakt kommer en del regioner att förbruka sina medel tidigt under planperioden.

Diagram 3.12 Uppföljning länsplaner för regional infrastruktur perioden 2018–2029

Procent

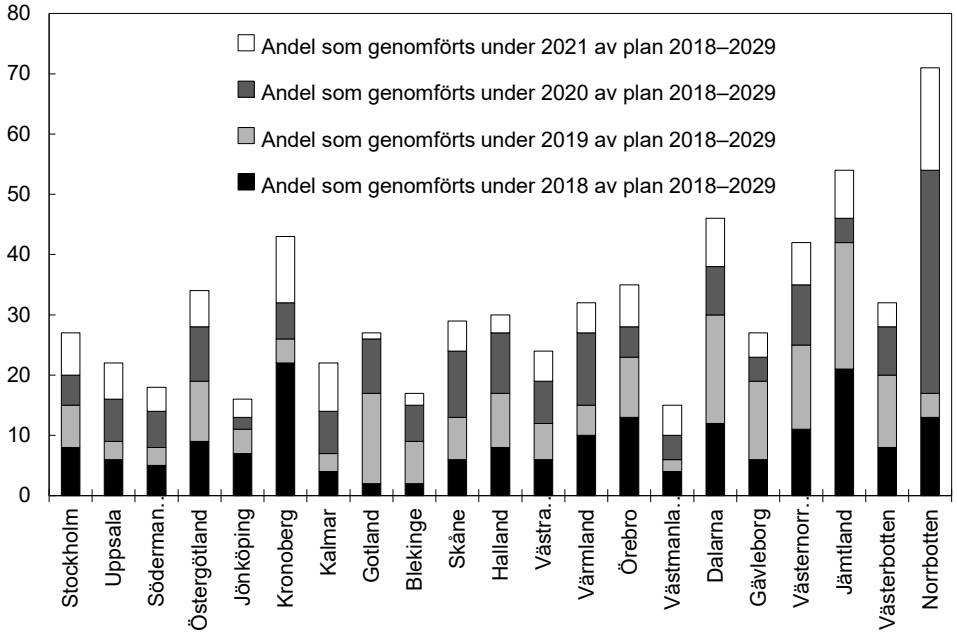

Källa: Trafikverkets årsredovisningar för åren 2018, 2019, 2020 och 2021.

Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Vidmakthållande av den statliga väg- och järnvägsanläggningen omfattar att genomföra nödvändiga drift- och underhållsåtgärder av de anläggningar som är i drift. Syftet är att hålla statliga vägar och järnvägar framkomliga och bevara dem så att den avsedda funktionen kan upprätthållas under hela livstiden och därmed bidra till att de transportpolitiska målen nås. Underhållsåtgärder är endast kostnadseffektiva till en viss punkt i nedbrytningsprocessen och därefter krävs en reinvestering av de delar av anläggningen som uppnått sin tekniska livslängd. Underhållet ska bidra till att anläggningen är robust, kan erbjuda en hög kapacitet och användbarhet samt en god punktlighet. Underhållsverksamheten kunde under 2021 genomföras utan några problem till följd av pandemin. Trafikverkets anslag för underhållsverksamheten under 2021 framgår av tabell 3.3.

Tabell 3.3 Anslagstilldelning vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020	2021
Drift och underhåll av vägar	10 355	10 663	11 621	11 978	12 207
Bärighet och tjälsäkring av vägar	1 186	1 184	1 231	1 242	1 484
Bidrag för drift av enskild väg	1 135	1 126	1 211	1 273	1 308
Drift, underhåll och trafikledning på järnväg	8 703	8 150	9 320	12 605[1]	14 784[2]
Forskning och innovation	177	179	235	311	295
Totalt	**21 556**	**21 302**	**23 618**	**27 409**	**30 078**

[1] Innehåller en jämförelsestörande post avseende energiskatt på el för tågdrift omfattande 1 533 miljoner kronor.

[2] Innehåller en jämförelsestörande post avseende energiskatt på el för tågdrift omfattande 453 miljoner kronor.

Källa: Trafikverkets regleringsbrev.

Vägunderhållet i landsbygderna har ökat och öppnandet av ett vägnät för BK4 fortskrider

Under 2021 skedde underhåll på hela det statliga vägnätet, vilket omfattar ungefär 98 500 kilometer vägar. Väglängden har varit relativt konstant de senaste åren men mängden anläggningsmassa har ökat, vilket avser t.ex. mängden broyta och antalet

automatiska trafiksäkerhetskontroller (ATK) med kameror. Under året genomförde Trafikverket fortsatta åtgärder, bl.a. till följd av satsningen på förbättrat vägunderhåll, med fokus på bl.a. det finmaskiga vägnätet på landsbygden som har särskild betydelse för god tillgänglighet. Stora delar av satsningen inriktades mot att återställa vägtrummor och vägytan till ett acceptabelt tillstånd. Åtgärderna utfördes över hela landet och det har minskat riskerna för bl.a. hastighetsnedsättningar och att trummor ska rasa.

En viktig verksamhet för att säkerställa framkomlighet och användbarhet är beläggningsunderhåll. Statusen på de belagda vägarna påverkas även av andra åtgärder som t.ex. avhjälpande underhåll och bärighetshöjande åtgärder. Nedlagda kostnader för beläggningsunderhåll varierar mellan olika vägtyper, se tabell 3.4. Variationerna mellan åren är små. Fördelningen mellan de olika vägtyperna är representativ utifrån hur mycket trafik som går på vägarna, eftersom mer trafikerade vägar slits mer och därför behöver mer underhåll än mindre trafikerade vägar.

Tabell 3.4 Nedlagda kostnader förebyggande beläggningsåtgärder för respektive vägtyp

Vägtyp	Andel av total vägyta, procent	Trafikarbete, procent	Kronor per kvadratmeter väg per år				
			2017	2018	2019	2020	2021
Storstadsvägar	2	12	5	7	7	9	9
Vägar som bildar större sammanhängande stråk	19	40	4	4	4	6	5
Vägar för dagliga resor och arbetspendling	28	31	4	5	5	5	4
Övriga för näringslivet viktiga vägar	27	12	3	2	3	2	2
Vägar som är viktiga för landsbygderna	4	1	1	2	1	2	3
Lågtrafikerade vägar	20	4	2	2	2	2	2
Totalt	**100**	**100**	**3**	**3**	**3**	**4**	**4**

Källa: Trafikverket.

Vinterväghållning är en viktig förutsättning för att säkerställa framkomligheten under vintermånaderna. Kostnaden för vinterväghållningen var under 2021 ca 2,2 miljarder kronor vilket är ca 0,5 miljarder kronor högre än 2020 som var en relativt mild vinter.

För att säkerställa vägnätets robusthet och bibehålla kapaciteten har bärighetsåtgärder genomförts. Huvuddelen av de tunga vägtransporterna går på de större vägarna som är dimensionerade för att klara tunga laster. Av det statliga vägnätet håller 96 procent de högsta bärighetsklasserna BK1 eller BK4. På dessa vägar går mer än 99 procent av trafikarbetet. På de mindre vägarna förekommer det bärighetsrestriktioner, vilket påverkar främst skogsbruket och jordbruket som genererar tunga transporter. I den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029 har medel för bärighetsåtgärder fördelats för en successiv utbyggnad av ett vägnät för tyngre transporter. För hela det statliga vägnätet öppnades under 2021 ytterligare ca 4 900 kilometer för BK4, utöver de ca 26 100 kilometer som öppnats tidigare. Detta innebär att ca 31 procent av det statliga vägnätet öppnats för BK4.

Järnvägsunderhållet ökade under 2021

Sveriges järnvägsnät består totalt av ca 15 600 spårkilometer, varav Trafikverket förvaltar ca 14 200 spårkilometer som är öppna för trafik. För att hålla järnvägsnätet tillgängligt och säkert för användarna genomförs underhåll av bl.a. spår, spårväxlar, broar, tunnlar och kontaktledningar.

Anslagsnivån till järnvägsunderhåll låg fortsatt på en hög nivå under 2021, vilket medfört att många angelägna underhållsåtgärder har kunnat genomföras. För att använda resurserna så långsiktigt effektivt som möjligt har underhållet prioriterats på ett sätt som skapar mesta möjliga nytta för järnvägens slutanvändare. Under 2021 ökade andelen förebyggande åtgärder, såsom komponentbyten och ett förstärkt underhåll. Förebyggande underhållsåtgärder är generellt sett billigare att genomföra än akut avhjälpande underhåll. Exempel på större reinvesteringar som genomfördes under 2021 är den avslutande delen av upprustningen av den s.k. getingmidjan mellan Stockholms central och Stockholms södra samt ett antal spårbyten på omlednings-banor i Västsverige (Älvsborgsbanan och Viskadalsbanan) och på Ostkustbanan. Även spårväxlar har bytts ut i samband med spårbytena.

Tabell 3.5 visar antalet kronor per tågkilometer för 2017–2021 och antalet kronor per spårmeter för underhåll och reinvesteringar under 2021, tågkilometer motsvarar trafikering. Antalet kronor per tågkilometer är högre på bantypen övriga banor som är viktiga för näringslivet på grund av att det går relativt lite trafik på dessa banor i förhållande till kostnaden för underhållet. Förändringar från år till år beror främst på vilka större reinvesteringar som genomförs och hur trafikeringen förändras. Reinvesteringar som ledde till en ökning av antalet kronor per tågkilometer 2021 var ett ställverksbyte på en rangerbangård samt spårbyten på banor med dagliga resor och arbetspendling och på större stråk. Siffrorna för 2020 påverkades av en minskad trafikering på grund av pandemin, vilket har bidragit till att antalet kronor per tågkilometer ökade generellt under 2020.

Tabell 3.5 Underhåll och reinvesteringar i kronor per bantyp i förhållande till antalet tågkilometer och antalet spårmeter

Bantyp	Miljoner tågkilometer 2021	Andel, procent	Spårkilometer 2021	Andel, procent	Kronor per spårmeter 2021	Kronor per tågkilometer per år				
						2017	2018	2019	2020	2021
Storstad	36,6	24	1 404	10	994	37	36	38	49	38
Större stråk	61,7	40	4 319	30	443	36	33	28	24	31
Godstransport och resandetrafik	42,0	27	4 537	31	398	33	41	51	54	43
Dagliga resor och arbetspendling	12,2	8	2 019	14	805	57	51	57	95	133
Övriga för näringslivet viktiga banor	1,4	1	1 463	10	350	238	276	244	409	378
Ringa eller ingen trafik	0	0	311	2	29	0	0	0	0	0
Rangerbangårdar	0,6	0	331	2	1 776	607	482	473	662	1 004
Övriga bangårdar	0	0	177	1	457	0	0	0	0	0
Totalt	**154,5**	**100**	**14 561**	**100**	**545**	**40**	**42**	**43**	**50**	**51**

Antalet bantyper har utökats i tabellen under 2021 och historiska värden tidigare år har därför justerats som följd.

Källa: Trafikverket.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Det övergripande transportpolitiska målet bedöms inte ha uppnåtts. Måluppfyllelsen för detta, liksom övriga transportpolitiska mål, har fortsatt påverkats av pandemins effekter, framför allt i form av generellt minskat utbud av transporter.

Även om transporternas växthusgasutsläpp har minskat över tid, behöver takten ökas för att transportförsörjningen ska bli långsiktigt hållbar. Generellt har tillgängligheten minskat något, framför allt till följd av pandemin. Det är dock väsentliga skillnader i tillgänglighet mellan olika delar av landet och hur den utvecklas.

Transportförsörjningen bedöms inte i alla delar vara samhällsekonomiskt effektiv, bl.a. på grund av att det fortfarande finns externa kostnader som inte betalas av transportköparen.

Uppfyllelsen av funktionsmålet som helhet har haft en viss negativ utveckling jämfört med föregående år, som var väsentligen påverkat av effekter av pandemin, t.ex. på grund av färre tågavgångar och ett kraftigt minskat flygresande.

Transportsystemets standard och tillförlitlighet har försämrats något med minskad punktlighet för tågtrafiken och flyget. Totalstoppen i vägnätet har dock minskat. Tillgängligheten till persontransporter är relativt stabil över tid men befinner sig på en något lägre nivå jämfört med när de transportpolitiska målen antogs. Detta beror främst på en försämrad interregional tillgänglighet för persontransporter som kan kopplas till effekter av pandemin, som t.ex. begränsningar i antalet passagerare i kollektivtrafiken. Tillgängligheten för övriga persontransporter har legat relativt stabil över tid men med förekomst av stora geografiska variationer. Godstransporternas tillgänglighet bedöms befinna sig på samma nivå som när de transportpolitiska målen antogs.

Transportsystemets användbarhet för olika grupper i stort sett är oförändrad. Det är dock problematiskt att de grupper som är mer beroende av kollektiva färdmedel, bl.a. kvinnor och personer med funktionsnedsättning, påverkats mer negativt av pandemin än andra grupper. Kollektivtrafikens användbarhet för personer med funktionsnedsättning bedöms som oförändrad. Andelen kvinnor i beslutande församlingar inom transportområdet har inte förändrats märkbart de senaste åren. Det är viktigt att representationen av kvinnor i dessa församlingar ökar för att beslut som fattas inom transportområdet bättre ska reflektera behoven hos båda könen.

Uppfyllelsen av hänsynsmålet visar i vissa delar en positiv utveckling, men det kan konstateras att utvecklingen inte går i den takt som krävs för att nå målet.

När det gäller trafiksäkerheten är den övergripande trenden att utvecklingen går i rätt riktning mot etappmålet till 2030, delvis genom det systematiska och förebyggande arbetet för ökad trafiksäkerhet, såsom förbättringar av fordon, infrastruktur och övervakning, som fortsatt bedrevs under 2021. Utvecklingen har dock gått åt fel håll inom flera trafikslag då att antalet omkomna har ökat något. Antalet viltolyckor fortsätter att öka.

Många personer blir fortsatt exponerade för buller och luftföroreningar från trafik, särskilt i tätorter. En högre andel personer som använder fysiskt aktiva transportsätt skulle kunna minska denna exponering, framför allt i städer. Transportsektorns påverkan på naturmiljön och kulturlandskap förändrades inte märkbart under 2021, men riktade miljöåtgärder har gett vissa positiva bidrag.

Växthusgasutsläppen har minskat sedan 2009, men inte i en takt som räcker för att etappmålet till år 2030 kommer att uppnås. Elektrifieringen har under senare år ökat inom alla trafikslag, men behöver fortsätta i en hög takt för att målen ska kunna nås.

3.5 Politikens inriktning

Ett väl fungerande och långsiktigt hållbart transportsystem skapar tillgänglighet för människor i hela landet, bidrar till stärkt konkurrenskraft, ökat bostadsbyggande och har en avgörande roll för Sveriges klimatomställning. Transportsektorns ska ställas om, bl.a. genom ökad elektrifiering. Utbyggnaden av laddinfrastruktur ska påskyndas.

Transportsystemet är avgörande för Sveriges klimatomställning och kan bidra till framtidens jobb

En infrastruktur av hög kvalitet är viktig för jobb och tillväxt i alla delar av landet. Den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 ska bidra till att det finns goda förutsättningar att bo, leva och arbeta i hela landet, att människor kan resa och mötas samt att varor och gods transporteras på ett hållbart och klimatsmart sätt. Utveckling och vidmakthållande av infrastrukturen är en förutsättning för att Sverige ska klara såväl befolkningsökning som en hållbar tillväxt och för att nå klimatmålen. Satsningar på vägar och järnvägar ska bidra till att säkerställa arbetspendling och godstrafik som stärker jobb och tillväxt. Regeringen föreslår därför satsningar på såväl investeringar som vidmakthållande.

Regeringen anser att det är problematiskt att det sker kostnadsökningar i infrastrukturprojekt. Det är viktigt att de medel som staten tilldelar infrastrukturområdet används effektivt och att Trafikverket på ett systematiskt sätt arbetar med kostnadsreducerande åtgärder för att den nationella planen för transportinfrastruktur 2022–2033 ska kunna genomföras i sin helhet och därigenom bidra till att de transportpolitiska målen uppnås.

Regeringen avser inte att fullfölja utbyggnaden av nya stambanor för höghastighetståg. För de tre etapperna på de tidigare planerade sträckningarna (Ostlänken, Hässleholm–Lund och Göteborg–Borås) som redan ingår i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 behöver en separat analys genomföras.

Bromma flygplats har stor betydelse för tillgängligheten för såväl Stockholmsområdet som för övriga landet, vilket betyder att flygplatsen är viktig för t.ex. näringslivet och företagandet. Bromma flygplats ska därför bevaras.

Snabbare elektrifiering av transportsektorn är viktig för att Sverige ska nå etappmålet för transportsektorn till 2030 samt att utsläppen i sektorn ska kunna vara i princip noll senast 2045. Laddinfrastrukturen för tunga transporter, för personbilstrafiken och på hamnar och kajer behöver byggas ut. Regeringen föreslår därför satsningar på förbättrad tillgänglighet till laddinfrastruktur och ökad laddkapacitet i hela landet, se utgiftsområde 21 Energi och utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård. Planeringen av elvägar fortsätter utifrån den tidigare utbyggnadsplanen. Arbetet med att elektrifiera landets regionala flygplatser för att snabbt introducera elflyg ska intensifieras och inhemsk produktion av hållbart flygbränsle främjas, se utgiftsområde 20 Allmän miljö och naturvård.

Säkra och stärka det svenska transportsystemet

Det civila försvaret och krisberedskapen avseende transportområdet behöver stärkas för att bättre kunna möta det försämrade säkerhetspolitiska läget i Europa och Sveriges närområde och för att kunna hantera olika risker, hot och situationer som samhället kan ställas inför. Att samhällsviktig transportinfrastruktur och transporter fungerar är en förutsättning för att andra samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas vid allvarliga händelser och kriser i fredstid samt vid höjd beredskap och ytterst krig. Transportinfrastruktur och transporter är också betydelsefulla för Försvarsmaktens verksamhet. Den nuvarande situationen med kriget i Ukraina accentuerar behovet av förstärkningar och förmågeutveckling. Därför föreslår regeringen att transportområdet tilldelas ytterligare 700 miljoner kronor 2023–2025. För att fortsatt tillgodose behov av samhällsviktig luftfart för bl.a. hälso- och sjukvård, ambulansflyg, räddningstjänst, brandflyg, kustbevakningsflyg och totalförsvar, föreslår

regeringen en varaktig satsning på 60,5 miljoner kronor per år för att bibehålla den nuvarande nivån av system med beredskapsflygplatser.

Luftfartsverkets förmåga att kunna leverera flygtrafiktjänst och andra tjänster kopplade till luftrummet och dess brukare behöver förstärkas. Regeringen föreslår därför ytterligare medel till Luftfartsverket för att bygga upp ett system och förmåga för obemannad luftfart i hela det svenska luftrummet och för att kunna tillhandahålla bl.a. de gemensamma informationstjänster som avses i kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/664 av den 22 april 2021 om ett regelverk för U-space.

Trafikavtal är en bred verksamhet med avtal om transportpolitiskt motiverad trafik inom samtliga trafikslag. Framför allt på grund av omvärldsfaktorer har kostnaderna för bränsle ökat. Därför satsar regeringen ytterligare resurser för att trygga den upphandlade trafiken. Det är viktigt för att upprätthålla en god tillgänglighet i hela landet och att säkerställa ett transportsystem som kan uppfylla totalförsvarets behov.

Regeringen föreslår att tilldela medel till Transportstyrelsen för att stärka verksamheten inom regelgivning och tillsyn på transportområdet. Regeringen föreslår vidare att tilldela Transportstyrelsen medel för de nya uppgifter som tillkommer till följd av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster, det s.k. tillgänglighetsdirektivet.

3.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i revisionsberättelse för Transportstyrelsen 2021 lämnat ett uttalande med reservation. Grunden för uttalandet är att Transportstyrelsen under flera års tid har byggt upp ett överskott om 14 041 000 kronor för avgiftsområdet Övriga uppdrag, vilket inte är förenligt med det ekonomiska målet om full kostnadstäckning. Transportstyrelsens har i budgetunderlaget för 2023–2025 aviserat att myndigheten har för avsikt att initiera nödvändiga avgiftsjusteringar antingen under 2022 eller 2023. Regeringen har inte för avsikt att vidta några åtgärder med anledning av Riksrevisionens uttalande, men kommer att följa utvecklingen i frågan.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2021	Utfall	27 380 713	Anslagssparande	7 695 101
2022	Anslag	31 986 785[1]	Utgiftsprognos	31 106 265
2023	**Förslag**	**34 468 391**		
2024	Beräknat	36 335 844[2]		
2025	Beräknat	39 757 802[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 34 035 073 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 35 606 128 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för:

– långsiktig infrastrukturplanering för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart,
– utbetalning av medel från Kammarkollegiet till andra myndigheter för rättegångskostnader m.m.,

- investeringar i statliga vägar och järnvägar, stora och strategiska farleder och slussar,
- investeringar i isbrytarflottan,
- ränta och amortering på upptagna lån för infrastrukturprojekt,
- åtgärder i nationalstadsparken,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statlig medfinansiering till byggande av regionala kollektivtrafikanläggningar inklusive tillgänglighetsanpassningsbidrag, statlig medfinansiering till cykelvägar, särskild statlig medfinansiering till storstädernas trafiksystem, statlig medfinansiering via länsplanerna till drift och byggande av enskilda vägar samt miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder på kommunala vägar, samt åtgärder för ökad samordning av godstransporter och omlastning av gods till transporter med låga utsläpp,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- informationsinsatser och kunskapshöjande insatser som syftar till uppfyllelse av de transportpolitiska målen,
- viss myndighetsutövning inom transportområdet,
- ärendehantering avseende körkort med villkor om alkolås och försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- bidrag till Inlandsbanan enligt avtalet mellan staten och Inlandsbanan AB,
- Trafikverkets avgifter enligt avtalet om Öresundsbroförbindelsen,
- eventuellt infriande av betalningsutfästelser avseende villkorade aktieägartillskott till Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB,
- eventuellt infriande av kapitaltäckningsgarantin till Arlandabanan Infrastructure AB,
- åtgärder förknippade med statens miljöansvar inom transportområdet,
- inbetalning av aktiekapital till det schweiziska bolaget EUROFIMA (European Company for the Financing of Railroad Rolling Stock),
- uppdatering av Försvarsmaktens flyghinderdatabas till den del som avser den civila luftfarten,
- underlag och stöd kring bilstöd till personer med funktionsnedsättning,
- bidrag till hamnar eller andra aktörer för etablering av anläggningar för nykterhetskontroll, samt
- förvaltningskostnader och andra åtgärder för beredskap och civilt försvar inom transportområdet.

Tabell 3.7 Utveckling av Statens transportinfrastruktur, fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Utfall 2021	Budget 2022	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Trafikverkets disposition	**27 305 384**	**31 815 300**	**31 257 959**	**33 930 266**	**35 084 626**	**38 314 920**
Större investeringar i nationell plan[1]	17 495 965	18 279 246	18 260 414	19 495 160	21 673 590	24 583 706
Väginvesteringar	3 941 515	4 943 464	4 000 000	4 122 051	4 840 431	4 759 930
Järnvägsinvesteringar	13 221 839	13 072 782	13 617 154	14 306 753	15 752 236	18 590 584
Sjöfartsinvesteringar	332 611	263 000	643 260	1 066 356	1 080 923	1 233 192
Övriga investeringar	3 385 016	5 619 555	5 400 000	4 086 199	4 088 760	4 233 728
Trimning och effektivisering samt miljöåtgärder	2 980 768	4 169 555	4 200 000	3 311 199	3 546 210	3 688 361
Stadsmiljöavtal	404 248	1 450 000	1 200 000	775 000	542 550	545 367
Investeringar i regional plan	2 627 899	3 381 720	3 300 000	3 541 998	3 694 771	3 814 534
Övrig verksamhet	2 095 591	2 449 779	2 338 393	2 661 255	2 731 425	2 780 415
Planering stöd och myndighetsutövning	1 221 966	1 481 190	1 416 033	1 408 763	1 457 014	1 509 729
Forskning och innovation	358 191	422 101	385 475	661 724	683 642	679 918
Bidrag (Öresundsbro, IBAB)	515 434	546 488	536 885	590 768	590 768	590 768
Civilt försvar[2]	37 955	68 000	69 152	391 300	377 705	384 162
Räntor och återbetalning av lån[3]	1 662 958	2 017 000	1 890 000	2 754 354	2 518 375	2 518 375
Väg	274 211	295 000	290 000	388 893	345 668	345 668
Järnväg	1 388 747	1 722 000	1 600 000	2 365 461	2 172 707	2 172 707
Tillskott med anledning av kostnadsfördyringar avseende investeringar i infrastruktur	0	0	0	1 000 000	0	0
Kammarkollegiets disposition	**405**	**965**	**965**	**965**	**1 030**	**1 078**
Medel till andra myndigheter för rättegångskostnader m.m.	405	965	965	965	1 030	1 078
Totalförsvarsöverenskommelsen samt medel för isbrytare[2]						
Transportstyrelsens disposition	**23 500**	**34 638**	**35 463**	**39 908**	**50 365**	**11 841**
Luftfartsverkets disposition	**27 500**	**39 714**	**36 719**	**83 774**	**98 772**	**36 497**
Sjöfartsverkets disposition	**27 108**	**34 022**	**10 841**	**413 478**	**1 101 051**	**1 393 466**
Civilt försvar	27 108	34 022	10 841	69 478	69 051	17 466
Isbrytare	0	0	0	344 000	1 032 000	1 376 000
Regeringskansliets disposition	**5 108**	**5 146**	**5 299**	**0**	**0**	**0**
Summa	**27 389 005**	**31 929 785**	**31 347 246**	**34 468 391**	**36 335 844**	**39 757 802**

[1] Större investeringar i nationell plan avser namngivna investeringar och åtgärder vars planerade kostnader överstiger 100 miljoner kronor.

[2] Fördelningen av medel mellan Trafikverket, Transportstyrelsen, Luftfartsverket och Sjöfartsverket för 2024 och 2025 är endast indikativ och kan komma att justeras om behov uppstår.

[3] Till anslagsposten för räntor och återbetalning av lån har medel avsatts som motsvarar det beräknade anslagsbehovet vid en kalkylränta på 1,85 procent 2023, 2,05 procent 2024 och 2,25 procent 2025. Den preliminära beräkningen av tilldelning av medel till den aktuella anslagsposten baseras därmed på en högre kalkylränta än den som använts vid beräkning av anslagsbehovet tabell 3.12. För att kunna hantera eventuella räntehöjningar finns behov av en buffert på anslagsposten för räntor och återbetalning av lån.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.8 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**31 929 785**	**31 929 785**	**31 929 785**
Pris- och löneomräkning[2]	694 837	2 900 261	4 498 869
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 843 769	1 505 797	3 329 148
varav BP23[3]	*1 497 189*	*517 786*	*537 716*

	2023	2024	2025
– Ny struktur civilt försvar - sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Resursförstärkning för civilt försvar på transportområdet	*200 000*	*200 000*	*200 000*
– Förstärkning av investeringar i ny infrastruktur	*1 000 000*		
– Medel för kompetensförsörjning samlas	*-15 000*	*-15 000*	*-10 000*
– Medel för FOI samlas	*304 689*	*325 286*	*340 216*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**34 468 391**	**36 335 844**	**39 757 802**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslog i propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151) en ny långsiktig ekonomisk ram för satsningar i transportinfrastrukturen på 799 000 miljoner kronor för perioden 2022–2033. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2020:21:TU16, rskr. 2020/21:409). Med anledning av riksdagens beslut ökades anslaget efter förslag i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 22, bet. 2021/22: TU1, rskr. 2021/22:98). Efter att regeringen gett Trafikverket i uppdrag att ta fram förslag till en ny nationell plan för transportinfrastrukturen (I2021/01904 m.fl.) och Trafikverket redovisat uppdraget, fastställde regeringen en nationell trafikslagsövergripande plan för transportinfrastruktur för perioden 2022–2033 den 7 juni 2022, se vidare skrivelsen Nationell planering för transportinfrastrukturen 2022–2033 (skr. 2021/22:261). Regeringen föreslår med anledning av fastställelsebeslutet vissa omfördelningar på anslagspostnivå av belopp som tidigare varit ofördelade inom anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*. Omfördelning mellan anslagsposter är ännu osäkra efter fastställelsebeslut i juni 2022, varför regeringen kan komma att revidera fördelningen i samband med beslut om Trafikverkets regleringsbrev för 2023.

Till följd av den situation som råder i omvärlden har priser på framför allt bränsle och insatsvaror ökat inom Trafikverkets investeringsverksamhet och det finns fortsatt stor osäkerhet kring den framtida utvecklingen. Anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas därför med 1 000 miljoner kronor 2023.

För att möjliggöra sjötransporter året runt i hela Sverige är en väl fungerande isbrytarservice nödvändig. Delar av Sjöfartsverkets isbrytarflotta är ålderstigen och behöver förnyas.

Det civila försvaret och krisberedskapen avseende transportområdet behöver stärkas för att kunna hantera olika risker, hot och situationer som samhället kan ställas inför. Att samhällsviktig transportinfrastruktur och transporter fungerar är en förutsättning för att andra samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas vid allvarliga händelser och kriser i fredstid samt vid höjd beredskap och ytterst krig. Transportinfrastruktur och transporter är också betydelsefullt för totalförsvaret och för Försvarsmaktens verksamhet. Den nuvarande situationen med kriget i Ukraina accentuerar behovet av förstärkningar och förmågeutveckling. Regeringen föreslår därför att transportområdet tilldelas ytterligare 300 miljoner kronor 2023, varav 100 miljoner kronor omfördelas inom anslagen för 2023. Omfördelning föreslås av medel som tidigare har avsatts för att genomföra ett nationellt biljettsystem för kollektivtrafik. Anslaget beräknas öka med 200 miljoner kronor från och med 2024.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Trafikverket. Anslaget

ökas därför med 7,5 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 miljoner kronor fr.o.m. 2023.

För att skapa en enklare och effektivare hantering och styrning av resurser som avsatts inom transportområdet för forskning och innovation föreslår regeringen att tilldelade anslagsmedel konsolideras under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*. Finansiering sker genom att motsvarande minskning föreslås under anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur*. Anslaget ökas med 305 miljoner kronor 2023, och beräknas öka med 325 miljoner kronor 2024 samt 340 miljoner kronor 2025.

Av den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 framgår att Trafikverket under planperioden ska arbeta strategiskt för att förbättra den långsiktiga försörjningen av kompetens inom för planens genomförande kritiska personalkategorier, med särskilt fokus på järnvägssektorn. För att finansiera arbetet minskas anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* med 15 miljoner kronor 2023, och beräknas minska med 15 miljoner kronor 2024 samt 10 miljoner kronor 2025. Medlen förs till anslaget 1:3 *Trafikverket*.

För att öka nykterheten i trafiken och därmed främja trafiksäkerheten föreslås att bidrag ska kunna sökas av aktörer för att de ska kunna etablera anläggning för nykterhetskontroll i anslutning till allmän trafik. För att möjliggöra förändringen föreslås att anslagsändamål om investeringar i anläggningar för nykterhetskontroll under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ändras till ”bidrag till hamnar eller andra aktörer för etablering av anläggningar för nykterhetskontroll”.

Genomförandet av direktivet om elektroniska vägtullsystem innebär att Transportstyrelsen har tagit över rollen som avgiftsupptagare på allmän väg från Trafikverket. En konsekvens av detta är att Kommerskollegium kommer att rekvirera medel för sina utgifter som förlikningsorgan från Transportstyrelsen i stället för Trafikverket. Ändamålet administration av vägavgifter som inte är systemutgifter föreslås därför utgå från anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*.

Regeringen föreslår att 34 468 391 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 36 335 844 000 kronor respektive 39 757 802 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 130 918 874 000 kronor 2024–2050.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas även upptagna lån som planeras att återbetalas med anslaget samt framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna av framtida ränta används en långsiktig jämviktsränta som från och med 1 januari 2023 är 3,45 procent, vilken är fastställd av den europeiska

tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority).

I aktuella infrastrukturplaner ingår ett stort antal medelstora och stora byggprojekt, såsom Västlänken i Göteborg, Mälarbanan i Stockholm och en första etapp av Norrbotniabanan. Avgörande för när ett åtagande uppkommer är enligt gällande redovisningsregler vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden i form av medfinansiering av transportinfrastruktur som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag, ska i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår avtal om sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontrakts- eller avtalstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss flexibilitet i bemyndigandet. Utan detta försämras möjligheterna att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet, vilket försenar och även kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 130 918 874 000 kronor 2024–2050.

Tabell 3.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2050
Ingående åtaganden	105 812 049	97 251 021	111 752 183[1]			
Nya åtaganden	15 269 898	37 935 363	44 364 747			
Infriade åtaganden	23 830 924	23 702 123	25 612 746	25 890 271	19 961 645	84 652 268
Utestående åtaganden	97 251 021	111 478 261	130 504 184			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**118 650 000**	**116 174 000**	**130 918 874**			

[1] I ingående åtaganden för 2023 ingår åtaganden på 273 922 000 kronor för forskning och innovation som överförts från anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur.

Medfinansiering av statens transportinfrastruktur

Regeringens förslag: Investeringar eller åtgärder i den nationella planen vars kostnader överstiger 100 000 000 kronor får finansieras genom bidrag från kommuner, landsting eller företag upp till en total ram om högst 8 300 000 000 kronor under planperioden 2022–2033.

Investeringar eller åtgärder i den nationella planen vars kostnader understiger 100 000 000 kronor får finansieras genom bidrag från kommuner, landsting eller företag upp till en total ram om högst 3 000 000 000 kronor under planperioden 2022–2033.

Investeringar eller åtgärder i länsplanerna får finansieras genom bidrag från kommuner, landsting eller företag upp till en total ram om högst 3 700 000 000 kronor under planperioden 2022–2033.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen har i samband med tidigare planbeslut bemyndigat regeringen att besluta om ramar för medfinansiering genom bidrag från kommuner, regioner eller företag avseende byggande av väg och järnväg samt anläggande av allmän farled (se t.ex. prop. 2014/15:99, bet. 2014/15:FiU21, rskr. 2014/15:255).

Regeringen fastställde den 7 juni 2022 den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 (I2022/01294 m.fl.). Trafikverket ska genomföra de åtgärder som följer av regeringens beslut. Investeringar och åtgärder, där kostnaden överstiger 100 000 000 kronor, i den nationella planen, för vilka regeringen har beslutat om byggstart, får finansieras genom bidrag från kommuner, regioner eller företag upp till högst 8 300 000 000 kronor. Trafikverket ansvarar vidare för att genomföra åtgärder i nationell plan där byggkostnaden understiger 100 000 000 kronor samt att genomföra åtgärder som fastställts i länsplanerna för regional transportinfrastruktur.

Regeringen föreslår att vid byggande av väg och järnväg samt anläggande av allmän farled som staten ansvarar för får finansiering ske genom bidrag från kommuner, regioner eller företag om åtgärderna genomförs enligt den nationella trafikslags-övergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 och byggkostnaden för respektive åtgärd understiger 100 000 000 kronor eller avser åtgärder enligt länsplanerna för regional transportinfrastruktur för 2022–2033. Det högsta beloppet för medfinansiering genom bidrag till åtgärder i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 med byggkostnad understigande 100 000 000 kronor får uppgå till högst 3 000 000 000 kronor. Det högsta beloppet för medfinansiering genom bidrag av åtgärder som genomförs enligt länsplanerna för regional transportinfrastruktur för 2022–2033 får uppgå till högst 3 700 000 000 kronor.

Förskottering av statens transportinfrastruktur

Regeringens förslag: Investeringar eller åtgärder i den nationella planen vars kostnader överstiger 100 000 000 kronor får finansieras genom förskottering (räntefria lån) från kommuner, regioner eller företag upp till en total ram om högst 1 300 000 000 kronor under planperioden 2022–2033.

Investeringar eller åtgärder i den nationella planen vars kostnader understiger 100 000 000 kronor får finansieras genom förskottering (räntefria lån) från kommuner, regioner eller företag upp till en total ram om högst 500 000 000 kronor under planperioden 2022–2033.

Investeringar eller åtgärder i länsplanerna får finansieras genom förskottering (räntefria lån) från kommuner, regioner eller företag upp till en total ram om högst 1 200 000 000 kronor under planperioden 2022–2033.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen har i samband med tidigare planbeslut bemyndigat regeringen att besluta om ramar för medfinansiering genom bidrag från kommuner, regioner eller företag avseende byggande av väg och järnväg samt anläggande av allmän farled (se bl.a. prop. 2014/15:99, bet. 2014/15:FiU21, rskr. 2014/15:255).

Regeringen fastställde den 7 juni 2022 den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 (I2022/01294 m.fl.). Trafikverket ska genomföra de åtgärder som följer av regeringens beslut. Investeringar och åtgärder i den nationella planen, där kostnaden överstiger 100 000 000 kronor och för vilka regeringen har beslutat om byggstart, får finansieras med medel som räntefritt lånas in till staten från kommuner, regioner eller företag upp till högst 1 300 000 000 kronor. Trafikverket ansvarar vidare för att genomföra åtgärder i nationell plan där byggkostnaden understiger 100 000 000 kronor samt att genomföra åtgärder som fastställts i länsplanerna för regional transportinfrastruktur.

Regeringen föreslår att vid byggande av väg och järnväg samt anläggande av allmän farled som staten ansvarar för får finansiering ske med medel som räntefritt lånas in till staten från kommuner, regioner eller företag om åtgärderna genomförs enligt den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 och byggkostnaden för respektive åtgärd understiger 100 000 000 kronor eller avser åtgärder enligt länsplanerna för regional transportinfrastruktur för 2022–2033. Det högsta beloppet för medel som räntefritt lånas in till staten till åtgärder i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 med byggkostnad understigande 100 000 000 kronor får uppgå till högst 500 000 000 kronor. Det högsta beloppet för medel som räntefritt lånas in till staten för åtgärder som genomförs enligt länsplanerna för regional transportinfrastruktur för 2022–2033 får uppgå till högst 1 200 000 000 kronor.

Låneram för samhällsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 ta upp lån i Riksgäldskontoret för vissa infrastrukturprojekt som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 62 358 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Trafikverket har tagit upp lån för att finansiera anläggningstillgångar, broar som ersätter färjor, vissa prioriterade väg- och järnvägsprojekt, investeringar i el- och teleanläggningar, statens andel av vissa investeringar i Stockholmsområdet i enlighet med avtal från 1983 mellan Statens järnvägar, Region Stockholm och staten samt investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt där kapitalkostnaderna ska finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter.

Sedan 2017 har Trafikverket möjlighet att ansöka om medfinansiering i s.k. blendingutlysningar inom EU:s fond för ett sammanlänkat Europa (FSE) där Trafikverkets projekt som beviljats medfinansiering måste ta upp lån som motsvarar bidragsbeloppen hos Riksgäldskontoret för att medfinansiering ska verkställas. Även Trafikverkets investeringskostnader för uppbyggnad av system för administration av trängselskatt och infrastrukturavgifter belastar låneramen.

Anläggningstillgångar ska enligt budgetlagen finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Dessa omfattas inte av den låneram som redovisas här. Trafikverkets omsättningstillgångar finansieras över verkets räntekonto med därtill kopplad kredit. I det följande ges en närmare redovisning av vad de olika delposterna i tabell 3.10 innebär.

Trafikverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för broinvesteringar som ersätter färjor på statens vägnät utan att öka Trafikverkets anslagsförbrukning. För att betala lånekostnaderna för sådana objekt ska Trafikverket använda sparade driftsmedel från färjetrafiken.

Riksdagen beslutade med anledning av tilläggsbudgeten i samband med 2004 års ekonomiska vårproposition (prop. 2003/04:100, bet. 2003/04:FiU21, rskr. 2003/04:274) att regeringen får besluta om en låneram i Riksgäldskontoret för de prioriterade vägprojekten E6 delen Rabbalshede–Hogdal, E20 delen Tollered–Alingsås samt genom Alingsås, Rv 40 delen Brämhult–Hester, Rv 45 delen Angeredsbron–Älvängen, och Rv 49 Skara–Varnhem samt de prioriterade järnvägsprojekten Hallsberg–Degerön, Mjölby–Motala, Trollhättan–Göteborg samt järnvägsprojekt i Stockholmsområdet.

Den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 (I2022/01294 m.fl.) samt länsplanen för regional transportinfrastruktur i Stockholms län för perioden 2022–2033 innehåller ett antal

investeringar som delvis har finansierats eller kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter. Det som avses är de objekt som enligt Stockholmsöverenskommelsen, Västsvenska infrastrukturpaketet och Sverigeförhandlingen delvis ska finansieras med inkomster från trängselskatt samt broarna över Sundsvallsfjärden på väg E4 och över Motalaviken på riksväg 50 som delvis finansieras av inkomster från infrastrukturavgifter.

Den del av investeringarna som täcks av framtida trängselskatter- eller avgiftsintäkter finansieras genom lån som totalt får uppgå till 52 000 miljoner kronor i 2021 års prisnivå, enligt den av riksdagen beslutade planeringsramen för sådana investeringar (prop. 2020/21:151, bet. 2020:21:TU16, rskr. 2020/21:409). Planeringsramen ska komplettera den statliga ekonomiska ramen för infrastrukturåtgärder för planeringsperioden 2022–2033 som uppgår till 799 000 miljoner kronor.

Tabell 3.10 Beräknad nettoupplåning för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

	Skuld							UB skuld
Objekt	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026–2033	2033
Broinvesteringar	16	-1	-1	-1	-1	-1	-9	0
El- och Tele anläggningar	5 053	-168	-186	-186	-186	-186	-1 488	2 653
E6 Svinesundsförbindelsen, Tullstation	44	0	-44	0	0	0	0	0
Prioriterade vägprojekt	3 403	-240	-240	-240	-240	-240	-1 880	323
Prioriterade järnvägsprojekt	12 159	-617	-617	-617	-617	-617	-4 936	4 138
Botniabanan	12 378	-429	-429	-429	-429	-429	-3 432	6 801
CEF-finansiering Göteborgs hamn	280	80	0	-360	0	0	0	0
Delsumma investeringar som lånefinansierats	**33 333**	**-1 375**	**-1 517**	**-1 833**	**-1 473**	**-1 473**	**-11 745**	**13 915**
E4 Sundsvall	1 073	-78	-56	-45	-42	-44	-269	539
Rv 50 Motala-Mjölby	389	-32	-13	-11	-14	-13	-86	220
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter	**1 462**	**-110**	**-69**	**-56**	**-56**	**-57**	**-355**	**759**
Västsvenska infrastrukturpaketet väg	178	0	0	-178	0	0	0	0
Västsvenska infrastrukturpaketet bana	1 596	3 293	2 439	-379	-806	310	-4 644	1 809
Skurubron	91	420	207	31	-43	-40	-230	436
Investeringar i Stockholmsregionen	5 599	4 049	4 111	4 638	3 247	3 551	5 336	30 531
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	**7 464**	**7 762**	**6 757**	**4 112**	**2 398**	**3 821**	**462**	**32 776**
Summa	**42 259**	**6 277**	**5 171**	**2 223**	**869**	**2 291**	**-11 638**	**47 450**

Tabell 3.11 Beräknad låneskuld för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	...2033[1]
Broinvesteringar	16	15	13	12	11	9	8	0
El och teleanläggningar	5 053	4 885	4 699	4 513	4 327	4 141	3 955	2 653
E6 Svinesundsförbindelsen, Tullstation	44	44	0	0	0	0	0	0
Prioriterade vägprojekt	3 403	3 163	2 923	2 683	2 443	2 203	1 963	323
Prioriterade järnvägsprojekt	12 159	11 542	10 925	10 308	9 691	9 074	8 457	4 138
Botniabanan	12 378	11 949	11 520	11 091	10 662	10 233	9 804	6 801
CEF-finansiering Göteborgs hamn	280	360	360	0	0	0	0	0
Delsumma investeringar som lånefinansierats	**33 333**	**31 958**	**30 440**	**28 607**	**27 134**	**25 660**	**24 187**	**13 915**
E4 Sundsvall	1 073	995	939	894	852	808	784	539
Rv 50 Motala-Mjölby	389	357	344	333	319	306	299	220
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter	**1 462**	**1 352**	**1 283**	**1 227**	**1 171**	**1 114**	**1 083**	**759**
Västsvenska infrastrukturpaketet väg	178	178	178	0	0	0	0	0
Västsvenska infrastrukturpaketet bana	1 596	4 889	7 328	6 949	6 143	6 453	6 213	1 809
Skurubron	91	511	718	749	706	666	640	436
Investeringar i Stockholmsregionen	5 599	9 648	13 759	18 397	21 644	25 195	27 846	30 531
Delsumma investeringar vars kapitalkostnader täcks av avgifter eller trängselskatt	**7 464**	**15 226**	**21 983**	**26 095**	**28 493**	**32 314**	**34 699**	**32 776**
Summa	**42 259**	**48 536**	**53 706**	**55 929**	**56 798**	**59 088**	**59 969**	**47 450**

[1] Av utrymmesskäl redovisas i tabellen endast den totala låneskulden för åren 2020–2026 samt 2033. Den totala beräknade låneskulden uppgår 2027 till 59 440 miljoner kronor, 2028 till 58 151 miljoner kronor, 2029 till 56 393 miljoner kronor, 2030 till 55 792 miljoner kronor, 2031 till 52 636 miljoner kronor och 2032 till 49 585 miljoner kronor.

Tabell 3.12 Anslagsbehov för räntor och återbetalning av lån för vägar och järnvägar

Miljoner kronor

	Utfall	Prognos						
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	…2033
Lån i Riksgäldskontoret	**34**	**50**	**50**	**50**	**45**	**70**	**60**	**15**
Räntor vägar	240	240	240	240	240	240	240	200
Amorteringar vägar	85	210	235	237	285	308	318	275
Räntor järnväg	785	803	803	803	803	803	803	803
Amortering järnväg	88	147	170	168	216	231	239	235
Räntor Botniabanan	429	429	429	429	429	429	429	429
Amortering Botniabanan	2	11	13	13	17	19	21	28
Ränta Arlandabanan Villkorslån	34	50	50	50	45	70	60	15
Totalt anslagsbelastning	**1 663**	**1 890**	**1 940**	**1 940**	**2 035**	**2 100**	**2 110**	**1 985**

[1] Av utrymmesskäl redovisas i tabellen endast anslagsbehovet för åren 2020–2027 och 2033. Det totala beräknade anslagsbehovet uppgår 2028 till 2 125 miljoner kronor, 2029 till 2 225 miljoner kronor, 2030 till 2 175 miljoner kronor, 2031 till 2 130 miljoner kronor och 2032 till 2 070 miljoner kronor.

Investeringsplan för Trafikverket

Trafikverkets samhällsinvesteringar omfattar investeringar och reinvesteringsåtgärder som ingår i den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 och i länsplanerna för regional transportinfrastruktur för perioden 2022–2033 (I2022/01294 m.fl.). Trafikverkets och länens årliga investeringsvolymer bestäms av anvisade anslag, de lån Trafikverket tar upp i Riksgäldskontoret och de tillskott som erhålls via medfinansiering, bl.a. externa bidrag från kommuner

och regioner samt bidrag från EU genom Fonden för ett sammanlänkat Europa (FSE) samt förskotteringar. Förskotteringar påverkar investeringsvolymen ett visst år men inte den totala investeringsvolymen över tid. De trängselskatteinkomster som används för investeringar ingår i anvisade anslag. Trafikverket beräknar att de sammanlagda samhällsinvesteringarna i form av nyanskaffning och vidmakthållande kommer att uppgå till 35 514 miljoner kronor under 2023, se tabell 3.13.

Regeringen föreslog i propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151) en ny långsiktig ekonomisk ram på 799 000 miljoner kronor för perioden 2022–2033. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2020/21:TU16, rskr. 2020/21:409). Trafikverket har haft i uppdrag av regeringen att ta fram ett förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 (I2021/01904). Uppdraget redovisades den 29 november 2021 (I2021/02884). Investeringsplanen nedan omfattar därför även åtgärder som genomförs med anledning av de ökade ekonomiska ramar som regeringen fastställde när beslut fattades om en nationell trafikslagsövergripande plan för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 den 7 juni 2022, se tabell 3.13.

Tabell 3.13 Investeringsplan för Trafikverket

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**31 309**	**32 696**	**28 429**	**27 823**	**30 404**	**86 657**
Järnväg nationell plan	18 354	18 993	15 575	16 034	18 383	49 991
– varav finansieras med trängselskatt i Göteborg	3 736	3 382	306		83	388
Järnväg regional plan	47	134	115	154	117	387
Väg nationell plan	10 656	10 987	9 439	9 157	8 936	27 532
– varav finansieras med trängselskatt i Stockholm	4 684	4 711	3 730	2 861	3 158	9 749
– varav finansieras med trängselskatt i Göteborg	1				896	896
Väg regional plan	2 252	2 582	3 300	2 478	2 969	8 747
– Varav finansieras med trängselskatt i Stockholm	217	713	580	343	667	1 590
varav investeringar i anläggningstillgångar	*30 368*	*31 795*	*27 674*	*27 059*	*29 545*	*84 279*
– väganläggningar	*12 051*	*18 362*	*15 062*	*15 540*	*17 760*	*48 363*
– järnvägsanläggningar	*18 317*	*13 434*	*12 612*	*11 519*	*11 786*	*35 916*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**31 309**	**32 696**	**28 429**	**27 823**	**30 404**	**86 657**
Anslag 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	20 541	21 651	22 337	22 996	24 466	69 799
Anslag 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	630	98				
Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm	1 023	381			252	252
Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg	881	866	306		711	1 016
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	7 059	7 514	4 255	3 197	3 861	11 313
Bidrag/medfinansiering	1 326	2 185	1 531	1 630	1 115	4 276
Förskotteringslån	-152					
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**6 313**	**7 796**	**7 085**	**6 988**	**6 656**	**20 729**

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Reinvesteringar i järnvägar	3 485	4 974	4 937	4 756	4 599	14 293
Reinvesteringar i vägar	2 828	2 821	2 148	2 232	2 057	6 437
– varav bärighet och tjälsäkring	1 554	1 523	1 677	1 722	1 612	5 011
varav investeringar i anläggningstillgångar	*5 797*	*7 796*	*7 085*	*6 988*	*6 656*	*20 729*
– väganläggningar	*2 800*	*2 817*	*2 144*	*2 228*	*2 053*	*6 425*
– järnvägsanläggningar	*2 996*	*4 974*	*4 937*	*4 756*	*4 599*	*14 293*
– beredskapstillgångar		*4*	*4*	*4*	*4*	*11*
Finansiering vidmakthållande	**6 313**	**7 796**	**7 085**	**6 988**	**6 656**	**20 729**
Anslag 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	6 212	7 707	6 967	6 962	6 631	20 560
Anslag 1:11 Trängselskatt i Stockholm	34	45	4		5	9
Anslag 1:14 Trängselskatt i Göteborg	4	32	74	2		75
Bidrag/medfinansiering	64	12	40	24	21	85
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**37 623**	**40 492**	**35 514**	**34 811**	**37 061**	**107 386**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**36 165**	**39 591**	**34 759**	**34 047**	**36 202**	**105 008**

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Verksamheten omfattar uppdragsverksamhet samt offentligrättsliga avgifter inklusive avgift för färd på bron över Motalaviken på riksväg 50 och bron över Sundsvallsfjärden på väg E4. I Trafikverkets uppdragsverksamhet ingår Färjerederiet. Utgångspunkten för Färjerederiet är att uppnå en lönsamhet i nivå med branschen i övrigt, skild från Trafikverkets övriga delar. I uppdragsverksamheten ingår även att administrera stödsystem för andra aktörer inom sektorn. Huvudregeln för denna verksamhet är att full kostnadstäckning ska uppnås. Trafikverket beslutar efter samråd med Ekonomistyrningsverket om prissättningen för uppdragsverksamheten. Trafikverkets uppdragsverksamhet omfattar bl.a. följande tjänster:

– Försäljning av vägfärjetjänster (Färjerederiet).
– Tillhandahållande av fordon vid förarprov.
– Materielservice.
– Utbildningsverksamhet.
– Uthyrning av järnvägsfordon.
– Upprätthållande av ett lager av reservbromateriel.
– Elektroniska kommunikationstjänster.

Av tabell 3.14 framgår kostnader och intäkter för den avgiftsbelagda verksamheten i Trafikverket. De intäkter för banavgifter som redovisas innefattar endast trafikavgifter. Andra avgiftsintäkter såsom intäkter från kvalitetsavgifter, för uppställning av fordon på spår som Trafikverket förvaltar, tågvärme, röjning och specialtransporter ingår inte. Trafikverket uppskattar att intäkterna från dessa avgifter kommer att uppgå till 2 474 miljoner kronor 2023. Av dessa 2 474 miljoner kronor i intäkter härleds 144 miljoner kronor till kvalitetsavgifter. Trafikverkets bruttokostnader för betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från i tågplan och trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket belastar anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* och uppskattas uppgå till 230 miljoner kronor. Från och med den 1 juli 2018 har regress införts, vilket innebär ett ersättningssystem där järnvägsföretagen kan söka ersättning för kvalitetsbristkostnader enligt

järnvägstrafiklagen (2018:181) där Trafikverket är ansvarigt. Enligt Trafikverket bedömning uppgår regresskraven till 90 miljoner kronor för 2023.

Utöver de medel som framgår av tabell 3.14 disponerar Trafikverket medel som Transportstyrelsen får in från skyltavgifter för personliga registreringsskyltar till fordon. Medlen används främst för trafiksäkerhetsändamål. Intäkterna för 2022 beräknas uppgå till 17 miljoner kronor.

Tabell 3.14 Intäkter som Trafikverket disponerar

Tusental kronor, löpande priser

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Färjerederiet				
Utfall 2021	128 432	124 181	4 251	3 026
Prognos 2022	104 600	103 490	1 110	4 136
Budget 2023	102 109	101 558	551	4 687
Trafikverksskolan (Utbildning)				
Utfall 2021	56 397	58 074	-1 677	-23 473
Prognos 2022	63 706	63 764	-58	-23 531
Budget 2023	64 000	64 000	0	-23 531
Fordonsresurser				
Utfall 2021	54 066	49 330	4 736	130 554
Prognos 2022	44 956	55 322	-10 366	120 188
Budget 2023	44 996	55 331	-10 335	109 853
Övriga avgifter för uppdragsverksamhet[1]				
Utfall 2021	2 493 078	2 443 973	49 105	-250 836
Prognos 2022	4 095 057	4 072 017	23 040	-227 796
Budget 2023	3 766 849	3 756 762	10 087	-217 709
Riksväg 50 Motala				
Utfall 2021	33 479	32 382	1 097	1 097
Prognos 2022	28 237	4 185	24 052	25 149
Budget 2023	23 898	4 208	19 690	44 839
E 4 Sundsvall				
Utfall 2021	76 014	47 874	28 140	28 140
Prognos 2022	66 320	4 938	61 382	89 522
Budget 2023	59 172	4 963	54 209	143 731
Förarprovsavgifter				
Utfall 2021	580 655	562 146	18 509	75 705
Prognos 2022	633 839	599 630	34 209	109 914
Budget 2023	649 400	626 574	22 826	132 740
Banavgifter[2]				
Utfall 2021	721 743	721 743	0	0
Prognos 2022	2 474 800	2 474 800	0	0
Budget 2023	2 619 000	2 619 000	0	0
Sjöfartsstöd				
Utfall 2021	496	496	0	0
Prognos 2022	436	436	0	0
Budget 2023	428	428	0	0

[1] Övriga avgifter består av bl.a. uthyrning av förarprovsbilar vid prov, information, service och rådgivning, uthyrning av lokaler, uthyrning av reservbroar, elektroniska kommunikationstjänster, elförsäljning och fastighetsförvaltning.

[2] Intäkterna är betydligt högre 2022 jämfört med 2021, vilket beror på att regeringen beslutade om en retroaktiv nedsättning av banavgifterna för perioden mars 2020 till september 2021, vilket gav låga intäkter 2021.

Tabell 3.15 Intäkter som Trafikverket inte disponerar

Tusental kronor, löpande priser

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Transportdispenser				
Utfall 2021	27 991	27 991	0	0
Prognos 2022	24 000	24 000	0	0
Budget 2023	26 500	26 500	0	0
Övriga offentligrättsliga dispenser				
Utfall 2021	4 510	4 510	0	0
Prognos 2022	3 700	3 700	0	0
Budget 2023	3 700	3 700	0	0

3.7.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2021	Utfall	28 863 889	Anslagssparande	2 383 611
2022	Anslag	31 144 263[1]	Utgiftsprognos	30 933 111
2023	**Förslag**	**30 950 890**		
2024	Beräknat	32 968 955[2]		
2025	Beräknat	36 126 613[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 30 881 374 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 32 354 122 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för:

- trafikledning, drift, underhåll och bärighetsåtgärder på statliga vägar och järnvägar,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statsbidrag till drift av enskilda vägar,
- ersättning för eftersök av vilt som varit inblandat i sammanstötning med motorfordon eller spårbundna fordon liksom Polismyndighetens administrations- och fakturahanteringsutgifter för detta,
- kommunikationer till Holmön,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från i tågplan och trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket,
- kompensation för godstransporter på järnväg för att minska godstrafikens totala externa kostnader,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- räntor och amorteringar på upptagna lån för byggande av broar som ersätter färjor på statens vägnät,
- drift och underhåll av anläggningar för nykterhetskontroll i hamnar, samt
- ersättning som betalas ut av Trafikverket i egenskap av infrastrukturförvaltare med stöd av gällande lagstiftning för järnvägstrafik.

Tabell 3.17 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur, fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Utfall 2021	Budget 2022	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Vidmakthållande väg	**15 502 070**	**16 036 744**	**15 992 346**	**17 314 587**	**17 554 082**	**19 170 873**
Drift och underhåll	12 740 981	13 204 830	13 083 335	14 316 590	14 243 613	15 584 467
Bärighet och tjälsäkring	1 500 605	1 522 538	1 529 011	1 669 600	1 824 547	2 044 130
Bidrag för drift av enskild väg	1 260 484	1 309 376	1 380 000	1 328 397	1 485 922	1 542 275
Vidmakthållande järnväg	**13 055 396**	**14 067 272**	**13 822 896**	**13 636 303**	**15 414 873**	**16 955 740**
Drift, underhåll och trafikledning	12 678 292	13 567 272	13 200 000	13 136 303	15 414 873	16 955 740
Drift, underhåll och trafikledning RRF	377 104	500 000	622 896	500 000	0	0
FOI inom Vidmakthållande	**306 423**	**298 247**	**307 111**	**0**[1]	**0**[1]	**0**[1]
Summa	**28 863 889**	**30 402 263**	**30 122 353**	**30 950 890**	**32 968 955**	**36 126 613**

[1]Medel för forskning och innovation har fr.o.m. 2023 överförts till anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**30 402 263**	**30 402 263**	**30 402 263**
Pris- och löneomräkning[2]	662 710	2 762 702	4 284 886
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-114 083	-196 010	1 439 464
varav BP23[3]	*-54 689*	*-325 286*	*-340 216*
– Ökat vägunderhåll	*250 000*		
– Medel för FOI samlas	*-304 689*	*-325 286*	*-340 216*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 950 890**	**32 968 955**	**36 126 613**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslog i propositionen Framtidens infrastruktur – hållbara investeringar i hela Sverige (prop. 2020/21:151) en ny långsiktig ekonomisk ram för satsningar i transportinfrastrukturen på 799 000 miljoner kronor för perioden 2022–2033. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2020/21:TU16, rskr. 2020/21:409). Med anledning av riksdagens beslut ökades anslaget efter förslag i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:TU1, rskr. 2021/22:98). Efter att regeringen gett Trafikverket i uppdrag att ta fram förslag till en ny nationell plan för transportinfrastrukturen (I2021/01904 m.fl.) och Trafikverket redovisat uppdraget, fastställde regeringen en nationell trafikslagsövergripande plan för transportinfrastrukturen för perioden 2022–2033 den 7 juni 2022. Regeringen föreslår med anledning av fastställelsebeslutet vissa omfördelningar på anslagspostnivå av belopp som tidigare varit ofördelade inom anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur*. Omfördelning mellan anslagsposter efter fastställelsebeslut i juni 2022 är ännu osäkra, varför regeringen kan komma att revidera fördelningen i samband med beslut om Trafikverkets regleringsbrev för 2023.

Till följd av situationen som råder i omvärlden har priser på framför allt bränsle och insatsvaror ökat inom Trafikverkets underhållsverksamhet och det finns fortsatt stor

osäkerhet kring den framtida utvecklingen. Det har medfört att kostnader för framför allt vägunderhåll har ökat kraftigt. Regeringen har konstaterat att Trafikverket senarelagt visst järnvägsunderhåll på grund av brist på material, längre leveranstider och resursbrist. Då behoven är stora inom vägunderhåll föreslår regeringen därför att 750 miljoner kronor under 2023 omfördelas inom anslaget 1:1 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* från anslagspost 2.1 Drift, underhåll och trafikledning på järnväg till anslagsposten 1:1 Drift och underhåll av vägar. Anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ökas med ytterligare 250 miljoner kronor för vägunderhåll under 2023.

För att skapa en enklare och effektivare hantering och styrning av resurser som avsatts inom transportområdet för forskning och innovation föreslår regeringen att tilldelade anslagsmedel konsolideras under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*. Finansiering sker genom att motsvarande minskning föreslås under anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur*. Anslaget minskas med 305 miljoner kronor 2023 och beräknas minska med 325 miljoner kronor 2024 samt 340 miljoner kronor 2025.

Regeringen föreslår att 30 950 890 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 32 968 955 000 kronor respektive 36 126 613 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 37 181 126 000 kronor 2024–2038.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. Avgörande för när ett åtagande uppkommer enligt gällande redovisningsregler är vanligen när respektive kontrakt tecknas. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs viss flexibilitet i bemyndigandet. Utan detta försämras möjligheterna att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt genomförande av åtgärder. Exempelvis kan det bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och även kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 37 181 126 000 kronor 2024–2038.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2038
Ingående åtaganden	25 595 504	25 119 281	32 531 116[1]			
Nya åtaganden	15 813 835	25 372 474	25 164 153			
Infriade åtaganden	-16 290 058	-17 686 717	-20 885 987	-14 623 647	-8 987 550	-13 198 085
Utestående åtaganden	25 119 281	32 805 038	36 809 282			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**32 000 000**	**35 800 000**	**37 181 126**			

[1] Ingående åtaganden för 2023 har minskats med 273 922 000 kronor. Dessa åtaganden har flyttats till anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*.

Godkännande av markbyte

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 besluta om byte av mark inom fastigheten Solna Hagalund 4:1 mot mark inom fastigheterna Solna Järva 3:14 och Solna Järva 3:15.

Skälen för regeringens förslag: Överbelastad infrastruktur inom Hagalunds bangårds- och depåområde i Solna kommun medför utmaningar för såväl fjärrtrafiken i Sverige som regionaltrafiken i Mälardalen. Trafikverket och Jernhusen Verkstäder AB har identifierat ett behov av utökad verkstadskapacitet med en lämplig lokalisering på mark inom fastigheten Solna Hagalund 4:1 som tillhör Trafikverket. Trafikverket har därför framställt om att regeringen ska godkänna överlåtelsen av denna mark till Jernhusen Verkstäder AB i utbyte mot mark inom fastigheterna Solna Järva 3:14 och Solna Järva 3:15 i samma område. Markbytet innebär att fast egendom som behövs i statens verksamhet överlåts. Av 8 kap. 1 och 2 §§ budgetlagen följer att regeringen behöver riksdagens bemyndigande för sitt beslut. Markbytet kommer i kombination med vissa servitutsupplåtelser att innebära att järnvägens funktioner upprätthålls och att tågverksamheten kan genomföras enligt plan. Vidare kommer markbytet att medföra en mer ändamålsenlig fördelning av rättigheter för den planerade verksamheten.

3.7.3 1:3 Trafikverket

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

2021	Utfall	1 360 387	Anslagssparande	100 893
2022	Anslag	1 426 106[1]	Utgiftsprognos	1 454 536
2023	**Förslag**	**1 455 481**		
2024	Beräknat	1 486 347[2]		
2025	Beräknat	1 507 058[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 1 454 747 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 1 449 936 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Trafikverkets förvaltningsutgifter. Från anslaget finansieras utgifter för:

– ledning, ekonomiadministration, personaladministration, planering och uppföljning av verksamheten, övrigt verksamhetsstöd och intern utveckling till

den del dessa aktiviteter inte är direkt hänförliga till kärnverksamhetens produkter och tjänster/prestationer,
- åtgärder som syftar till att avhjälpa brister i den långsiktiga kompetensförsörjningen inom infrastruktur- och transportsektorn,
- administration av statens miljöansvar inom det transportpolitiska området,
- modellutveckling och analys inom transportområdet,
- administrationen av trafikavtal, samt
- uppföljning av särskilda överenskommelser om transportinfrastrukturinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 426 106**	**1 426 106**	**1 426 106**
Pris- och löneomräkning[2]	12 875	44 133	69 565
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	16 500	16 108	11 387
varav BP23[3]	*15 000*	*15 000*	*10 000*
– Medel för kompetensförsörjning samlas	*15 000*	*15 000*	*10 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 455 481**	**1 486 347**	**1 507 058**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Av den nationella trafikslagsövergripande infrastrukturplanen för perioden 2022–2033 framgår att Trafikverket under planperioden ska arbeta strategiskt för att förbättra den långsiktiga försörjningen av kompetens inom för planens genomförande kritiska personalkategorier, med särskilt fokus på järnvägssektorn. Trafikverket ska i arbetet även se över och vid behov verka för t.ex. att järnvägstekniska övningsanläggningar möter utbildningsbehoven och andra utbildningssamarbeten i branschen. Anslaget 1:3 *Trafikverket* ökas därför med 15 miljoner kronor 2023 och beräknas öka med 15 miljoner kronor 2024 samt 10 miljoner kronor 2025. Finansiering sker genom en motsvarande minskning av anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*.

Regeringen föreslår att 1 455 481 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Trafikverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 486 347 000 kronor respektive 1 507 058 000 kronor.

3.7.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

2021	Utfall	188 308	Anslagssparande	
2022	Anslag	369 108[1]	Utgiftsprognos	369 108
2023	**Förslag**	**533 308**		
2024	Beräknat	533 308		
2025	Beräknat	194 308		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter inom Sjöfartsverkets ansvarsområde som inte finansieras via handelssjöfarten, såsom flyg- och sjöräddning, isbrytningsverksamhet, fritidsbåtsinfrastruktur, merkostnader för omställning till fossilfri båt- och fartygsflotta, samt för reducering av farledsavgifter genom s.k. klimatkompensation.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**369 108**	**369 108**	**369 108**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	164 200	164 200	-174 800
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**533 308**	**533 308**	**194 308**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I budgetpropositionen för 2022 (beslutade riksdagen om en klimatkompensation för sjöfarten med syftet att minska trycket på farledsavgifterna och därigenom främja en överflyttning av gods till sjöfarten (prop. 2021/22:1 utg.omr. 22, bet. 2021/22:TU1, rskr. 2021/22:98). Beslutet innebar att anslaget tillfördes 300 000 000 kronor per år 2023 respektive 2024 för att stärka Sjöfartsverkets ekonomi. Sjöfartsverket har till regeringen föreslagit att klimatkompensationen ska utgöra en sänkning av farleds-avgifterna inom ramen för befintlig avgiftsmodell, samtidigt som miljöincitamentet i avgiftsmodellen utökas. Regeringen delar Sjöfartsverkets bedömning om hur klimat-kompensationen lämpligast bör utformas. Mot denna bakgrund föreslås att anslagsändamålet utvidgas.

Regeringen föreslår att 533 308 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 533 308 000 kronor respektive 194 308 000 kronor.

3.7.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

2021	Utfall	62 284	Anslagssparande	
2022	Anslag	146 184[1]	Utgiftsprognos	146 184
2023	**Förslag**	**62 284**		
2024	Beräknat	62 284		
2025	Beräknat	62 284		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att täcka drift och administration av Trollhätte kanal och slussar, Säffle kanal och övrig kanalverksamhet samt byggnadsminnen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**146 184**	**146 184**	**146 184**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-83 900	-83 900	-83 900
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**62 284**	**62 284**	**62 284**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 62 284 000 kronor respektive 62 284 000 kronor.

3.7.6 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

2021	Utfall	294 865	Anslagssparande	68 958
2022	Anslag	257 813[1]	Utgiftsprognos	257 813
2023	**Förslag**	**151 013**		
2024	Beräknat	148 513		
2025	Beräknat	148 513		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera delar av driftsunderskott vid kommunala och privata flygplatser som trafikeras av flyglinjer som upphandlas av staten. Anslaget får vidare användas för utgifter för att upprätthålla beredskap för samhällsviktiga transporter på vissa flygplatser. Anslaget får därutöver användas för ersättning till utförare av flygtrafiktjänst för flygningar där avgift inte får tas ut. Anslaget får även användas för utgifter för att finansiera delar av driftsunderskott vid kommunala och privata flygplatser som inte trafikeras av flyglinjer som upphandlas av staten och som 2021 fick statligt driftsstöd eller vid kommunala och privata flygplatser

där det under hela 2019 bedrevs inrikes reguljär linjetrafik. Anslaget får dessutom användas för utgifter för lån till leverantörer av flygtrafiktjänst vid icke statliga flygplatser för intäktsbortfall till följd av spridningen av sjukdomen covid-19 för de delar av flygtrafiktjänst vid regionala flygplatser som normalt finansieras via den svenska undervägsavgiften.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**128 813**	**128 813**	**128 813**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	22 200	19 700	19 700
varav BP23	*63 000*	*60 500*	*60 500*
– Medel för flygningar undantagna avgift från flygtrafiktjänst	*2 500*		
– Beredskapsflygplatser	*60 500*	*60 500*	*60 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**151 013**	**148 513**	**148 513**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utförare av flygtrafiktjänst finansieras genom avgifter från dem som nyttjar tjänsterna. Vissa flygningar är emellertid undantagna från sådana avgifter. Antalet flygningar där avgifter inte får tas ut har under 2022 ökat bl.a. till följd av en anpassning efter pandemin och Rysslands invasion av Ukraina. För att hantera såväl en avgiftshöjning som det ökade antalet undantagna flygningar ökas anslaget med 2 500 000 kronor 2023.

Mot bakgrund av översyn av systemet av beredskapsflygplatser, synpunkter från remissinstanser på Trafikverkets del- och slutrapporter Beredskapsflygplatser för att säkra samhällsviktiga flygtransporter, erfarenheter från pandemin och det aktuella säkerhetspolitiska läget finns behov av att bättre tillgodose behovet av samhällsviktig luftfart, bl.a. för hälso- och sjukvård, ambulansflyg, räddningstjänst, brandflyg, kustbevakningsflyg och totalförsvar. Regeringen föreslår därför en varaktig satsning på 60 500 000 kronor per år för att bibehålla den nuvarande nivån av systemet med beredskapsflygplatser.

Regeringen föreslår att 151 013 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Ersättning avseende icke statliga flygplatser* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 148 513 000 kronor respektive 148 513 000 kronor.

3.7.7 1:7 Trafikavtal

Tabell 3.28 Anslagsutveckling 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

2021	Utfall	925 361	Anslagssparande	132 639
2022	Anslag	1 238 000[1]	Utgiftsprognos	1 269 140
2023	**Förslag**	**1 098 000**		
2024	Beräknat	958 000		
2025	Beräknat	1 006 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- statens trafikavtal när det gäller transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik,
- tillfällig juridisk, ekonomisk, eller annan expertis vid ingående av nya avtal,
- förvaltningsutgifter som är direkt hänförliga till trafikavtal, samt
- statligt tonnage för färjetrafiken till och från Gotland.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.29 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 038 000**	**1 038 000**	**1 038 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	60 000	-80 000	-32 000
varav BP23	*60 000*	*60 000*	*60 000*
– Medel till trafikavtal för nationellt upphandlad linjetrafik	*60 000*	*60 000*	*60 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 098 000**	**958 000**	**1 006 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Mot bakgrund av att nu gällande avtal under anslaget för luftfarten upphör fr.o.m. oktober 2023, behöver medel tillföras för att Trafikverket ska kunna inleda upphandling av nya avtal inom luftfartsområdet. Anslaget 1:7 *Trafikavtal* ökas därför med 10 miljoner kronor för 2023 och med 60 miljoner kronor fr.o.m. 2024.

Den rådande situationen i Ukraina har inneburit stora bränsleprisökningar vilket är särskilt kännbart för Gotlandstrafiken, där LNG-priserna stiger parallellt med att fossila bränslen nått rekordnivåer. Osäkerhet råder om bränsleprisökningarnas omfattning under 2023. Preliminärt görs bedömningen att kostnadsökningen blir 50 miljoner kronor. Medel behöver därför tillföras anslaget för att Trafikverket fortsatt ska kunna följa de avtal som finns med Destination Gotland. Anslaget 1:7 *Trafikavtal* ökas med 50 miljoner kronor 2023.

Regeringen föreslår att 1 098 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Trafikavtal* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 958 000 000 kronor respektive 1 006 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafiktjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 500 000 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet föreslås vara något högre än beräknade utestående åtaganden för att ha marginal för den variation och osäkerhet som förekommer inom detta område. Regeringen bör bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänste-koncessioner, avtal om trafiktjänst baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 500 000 000 kronor 2024–2027.

Tabell 3.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	3 829 380	3 332 095	2 524 888			
Nya åtaganden	405 815	102 930	1 458 938			
Infriade åtaganden	-903 100	-910 137	-854 453	-741 499	-849 072	-1 538 172
Utestående åtaganden	3 332 095	2 524 888	3 129 373			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**5 400 000**	**4 000 000**	**3 500 000**			

3.7.8 1:8 Viss internationell verksamhet

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	28 580	Anslagssparande	177
2022	Anslag	30 557[1]	Utgiftsprognos	30 263
2023	**Förslag**	**30 557**		
2024	Beräknat	30 557		
2025	Beräknat	30 557		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges förpliktelser som värdland för Världssjöfartsuniversitetet (World Maritime University, WMU). Anslaget får även användas för utgifter som omfattar avgifter till internationella organisationer inom transportområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.32 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Viss internationell verksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**30 557**	**30 557**	**30 557**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 557**	**30 557**	**30 557**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 30 557 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Viss internationell verksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 30 557 000 kronor respektive 30 557 000 kronor.

3.7.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

2021	Utfall	86 627	Anslagssparande	67
2022	Anslag	82 037[1]	Utgiftsprognos	81 314
2023	**Förslag**	**83 179**		
2024	Beräknat	85 748[2]		
2025	Beräknat	87 810[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 83 180 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 83 178 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utredningsverksamhet, kompetensutveckling, lokaler, särskild utrustning, administration och det nationella transportforskningsbiblioteket BIC. Anslaget får användas för forskning och medfinansiering som följer av Statens väg- och transportforskningsinstituts deltagande i EU-projekt. Anslaget får även användas för inrättandet och driften av ett nationellt kompetenscentrum om cykling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.34 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**82 037**	**82 037**	**82 037**
Pris- och löneomräkning[2]	1 142	3 711	5 773
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**83 179**	**85 748**	**87 810**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 83 179 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 85 748 000 kronor respektive 87 810 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.35 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	38 461	37 611	850	27 787
(varav tjänsteexport)	941	1 149	-208	-590
Prognos 2022	45 000	44 600	400	28 187
(varav tjänsteexport)	2 500	2 500	0	-590
Budget 2023	46 000	46 000	0	28 187
(varav tjänsteexport)	2 479	2 479	0	-590

Källa: Statens väg- och transportforskningsinstituts budgetunderlag för 2023–2025 inklusive kompletterande underlag (I2022/01308).

3.7.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor

2021	Utfall	637 752	Anslagssparande	-9 752
2022	Anslag	950 000[1]	Utgiftsprognos	940 248
2023	**Förslag**	**550 000**		
2024	Beräknat	550 000		
2025	Beräknat	550 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för bidrag som EU beviljar för finansiering av investeringar i projekt som ingår i TEN-T genom Fonden för ett sammanlänkat Europa, FSE.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.37 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**690 000**	**690 000**	**690 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-140 000	-140 000	-140 000
varav BP23	*400 000*	*400 000*	*400 000*
– Medel från EU till TEN-T	*400 000*	*400 000*	*400 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**550 000**	**550 000**	**550 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Bidrag från EU till statliga transport- och infrastrukturprojekt betalas in på statens budgets inkomstsida. Beviljade bidrag betalas sedan ut till de aktuella projekten från

anslag på budgetens utgiftssida. De bidrag som Sverige får utgör en medfinansiering som utökar den totala ramen för investeringar. Anslaget får belastas med högst ett belopp som motsvarar uppburet finansiellt stöd från Europeiska unionen. Regeringen föreslår, eftersom tilldelningen av medel för finansiellt stöd från Europeiska unionen för perioden 2023–2025 kommer att öka jämfört med tidigare, att anslaget 1:10 *Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* ökas med 400 000 000 kronor per år under perioden 2023–2024.

Regeringen föreslår att 550 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 550 000 000 kronor respektive 550 000 000 kronor.

3.7.11 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

2021	Utfall	2 135 198	Anslagssparande	153 511
2022	Anslag	1 943 400[1]	Utgiftsprognos	2 065 939
2023	**Förslag**	**1 648 987**		
2024	Beräknat	2 025 341		
2025	Beräknat	2 053 871		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för:

- investeringar i vägnätet i Stockholmsregionen som finansieras med överskott från trängselskatten,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholmsregionen,
- medfinansiering av tunnelbaneutbyggnad i Stockholmsregionen,
- investeringskostnader och utbyte av utrustning i betalsystemet, samt
- system- och administrationskostnader för trängselskatten i Stockholm.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.39 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 943 400**	**1 943 400**	**1 943 400**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-294 413	81 941	110 471
Förslag/beräknat anslag	**1 648 987**	**2 025 341**	**2 053 871**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 648 987 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 025 341 000 kronor respektive 2 053 871 000 kronor.

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till väginvesteringar utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande

året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

I tabell 3.40 finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2007–2021. Tabellen har justerats genom att det anslagssparande på posterna som berörda myndigheter disponerar för administrationskostnader och som omfördelas till anslagsposten avsatt för investeringar också ingår i tabellen. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2021 uppgick till 2 133 778 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2022, se vidare i tabell 3.40.

Tabell 3.40 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2007–2017	2018	2019	2020	2021
Intäkter från inbetald trängselskatt	9 927 054	1 698 554	1 685 951	1 905 248	1 937 169
Kostnader för administration	2 477 767	126 746	111 293	104 992	100 528
Överskott	7 449 287	1 571 808	1 574 658	1 800 256	1 836 641
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län). Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	6 882 135	1 380 525	1 611 209	2 074 076	2 097 370
Medel som omdisponerats	479 544	7 417	20 154	31 607	36 408
Summa totalt avsatta medel	**7 361 679**	**1 387 942**	**1 631 363**	**2 105 683**	**2 133 778**
Differens mellan överskott och avsatta medel	87 608	183 866	-56 707	-305 427	-297 137
Ackumulerad differens	-322 687	271 476	214 770	-90 657	-387 794

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

Enligt den s.k. Stockholmsöverenskommelsen ska överskottet från trängselskatten huvudsakligen finansiera Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 000 000 kronor. Överskottet ska även genom 2013 års Stockholmsförhandling bidra med medfinansiering av utbyggnaden av tunnelbanan i Stockholmsregionen.

Beräkningen av de medel som avsätts till investeringar är endast avsedd att visa de överskott som trängselskattesystemet ger och därmed inte hur stor del av överskottet som används till investeringar. Medel till investeringar som inte används enskilda år överförs i stället som anslagssparande till kommande år. Som framgår av tabell 3.41 hade ett anslagssparande på 112 638 000 kronor ackumulerats vid utgången av 2021.

Tabell 3.41 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2008–2017	2018	2019	2020	2021
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län). Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	7 259 485	1 380 525	1 611 209	2 074 076	2 097 370
Medel som omdisponerats	479 544	7 417	20 154	31 607	36 408
Ingående anslagssparande väginvesteringar	7 298 370	1 830 781	1 023 223	100 169	13 531
Summa totalt tillgängliga medel	**15 037 399**	**3 218 723**	**2 654 586**	**2 205 852**	**2 147 309**
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	5 530 884	2 195 499	2 554 418	2 192 320	2 034 671
Utgående anslagssparande	9 506 515	1 023 224	100 168	13 532	112 638

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabell 3.42 framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas uppgå till 1 895 381 000 kronor 2023. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2023 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2021 på -387 794 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2022 samt differens mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2020 avser regeringen att avsätta 1 507 587 000 kronor till investeringar i Trafikverkets regleringsbrev för 2023, se tabell 3.42.

Tabell 3.42 Trängselskatten i Stockholm – beräkning av medel som avsätts till investeringar

Tusental kronor

	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Intäkter från trängselskatt	**2 036 781**	2 025 341	2 053 871
Kostnader för administration	141 400	141 400	141 400
Överskott	1 895 381	1 883 941	1 912 471
Justering för ackumulerad differens	-387 794		
Till väginvesteringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	1 507 587	1 883 941	1 912 471

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av anslagsnivån

Trängselskatt är en statlig tids- och platsrelaterad skatt som tas ut med stöd av lagen (2004:629) om trängselskatt. Skattskyldighet inträder när en skattepliktig bil brukas vid passage av en betalstation. Trängselskatten syftar till att förbättra framkomligheten, förbättra miljön och bidra till att finansiera infrastruktursatsningar. Lagen gäller hela Sverige, men närmare bestämmelser om var och när skatt tas ut samt skattens storlek finns i särskilda bilagor till lagen. För närvarande tas trängselskatt ut i Stockholms kommun och Göteborgs kommun (10 § lagen om trängselskatt). Anslaget förändras därför i sedvanlig ordning, och som framgår i tabell 3.43 avsätts 1 507 587 000 kronor till investeringar 2023. Dessutom avsätts sammanlagt 141 400 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2023 blir därmed 1 648 987 000 kronor.

Tabell 3.43 Anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm – fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Trafikverket: Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län)	1 507 587	1 883 941	1 912 471
Trafikverket: administration	40 000	40 000	40 000
Transportstyrelsen: administration	85 000	85 000	85 000
Kronofogdemyndigheten: administration	3 400	3 400	3 400
Sveriges Domstolar: administration	1 000	1 000	1 000
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa	**1 648 987**	**2 025 341**	**2 053 871**

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt Regeringskansliets beräkningar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 56 000 000 000 kronor 2024–2057.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i väginfrastrukturen som finansieras från anslaget för trängselskatt i Stockholm förutsätter att Trafikverket ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas även upptagna lån som planeras att återbetalas med anslaget samt framtida räntekostnader på upptagna lån.

Vid beräkningarna av framtida ränta används en långsiktig jämviktsränta som från och med 1 januari 2023 är 3,45 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndiganderamen först då lån har tagits upp. Avgörande för när ett åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan försämras möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 56 000 000 000 kronor 2024–2057.

Tabell 3.44 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2057
Ingående åtaganden	36 565 397	45 498 243	50 058 237			
Nya åtaganden	10 967 517	6 515 529	7 419 124			
Infriade åtaganden	-2 034 671	-1 955 535	-1 888 423	-1 884 300	-1 378 800	-52 325 838
Utestående åtaganden	45 498 243	50 058 237	55 588 938			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**49 200 000**	**52 500 000**	**56 000 000**			

Låneram

Överskottet från trängselskatten ska i enlighet med den s.k. Stockholmsöverenskommelsen finansiera bl.a. Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 000 000 kronor i 2009 års priser samt för utbyggnad av tunnelbanan i Stockholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* tillsammans med övriga lån som Trafikverket tar upp för infrastrukturprojekt, eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm*.

3.7.12 1:12 Transportstyrelsen

Tabell 3.45 Anslagsutveckling 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor

2021	Utfall	2 186 800	Anslagssparande	110 136
2022	Anslag	2 367 233[1]	Utgiftsprognos	2 299 658
2023	**Förslag**	**2 407 440**		
2024	Beräknat	2 460 569[2]		
2025	Beräknat	2 480 518[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 381 943 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 341 552 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Transportstyrelsens förvaltningsutgifter samt för att betala svenskt medlemskap i internationella organisationer inom transportområdet. Anslaget får även användas för system- och administrationsutgifter förknippade med Transportstyrelsens uppbörd av andra skatter än trängselskatt samt för utbetalning av statsbidrag till vårdgivare för inrapportering av uppgifter till Transportstyrelsens olycksdatabas, Strada.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.46 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 367 233**	**2 367 233**	**2 367 233**
Pris- och löneomräkning[2]	23 178	102 083	165 044
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	17 029	-8 747	-51 759
varav BP23[3]	*30 500*	*11 500*	*11 500*

	2023	2024	2025
– Tillgänglighetsdirektivet		*2 000*	*2 000*
– Avveckling av Klimatbonus	*15 000*		
– Övervakning och rapportering av verkliga utsläpp	*6 000*		
– Regelutveckling och tillsyn	*9 500*	*9 500*	*9 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 407 440**	**2 460 569**	**2 480 518**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen avser att tilldela medel till Transportstyrelsen för att stärka verksamheten inom regelgivning och tillsyn på transportområdet. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 9 500 000 kronor per år från 2023.

Genomförande av Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighet för produkter och tjänster kommer att medföra nya uppgifter för Transportstyrelsen. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* beräknas därför att öka med 2 000 000 kronor per år från 2024.

Genomförandet av kommissionens genomförandeförordning (EU) 2021/392 av den 4 mars 2021 om övervakning och rapportering av uppgifter om koldioxidutsläpp från personbilar och lätta nyttofordon i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/631 och om upphävande av genomförandeförordningarna (EU) nr 1014/2010, (EU) nr 293/2012, (EU) 2017/1152 och (EU) 2017/1153 (genomförandeförordningen) kommer att medföra nya uppgifter för Transportstyrelsen. Anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas därför med 6 000 000 kronor 2023. Finansiering sker genom att anslaget 1:21 *Kompetenslyft för klimatomställningen* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård minskas med 7 500 000 kronor.

Regeringen ska avskaffa Klimatbonusen. Förslaget kommer att innebära ökade kostnader för Transportstyrelsen. Anslaget ökas därför med 15 000 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 2 407 440 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 460 569 000 kronor respektive 2 480 518 000 kronor.

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret för att tillgodose Tranportstyrelsens behov av rörelsekapital som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 1 600 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Transportstyrelsen behöver tillgång till rörelsekapital för att finansiera utbetalningar inom ramen för det gemensamma avgiftsutjämningssystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS). Avgiftsutjämningssystemet innebär att samtliga svenska säkerhetsgodkända flygplatsers kostnader för säkerhetskontroll ackumuleras och fördelas per avresande passagerare. Transportstyrelsen fakturerar därefter kostnaden per säkerhetskontroll till flygbolaget som transporterar passageraren. Utbetalningarna sker före inbetalningarna i enlighet med regelverket, vilket innebär en belastning på Transportstyrelsens likviditetsförsörjning. Covid-19-pandemin medförde en kraftigt minskad flygtrafik som innebär att behovet av rörelsekapital ökat kraftigt, då flygtrafiken har en direkt påverkan på

Transportstyrelsens intäkter från GAS. Myndigheten behöver därutöver tillgång till rörelsekapital för att hantera utbetalningar inom ramen för det internationella systemet för undervägsavgiften (avgift för flygtrafiktjänster). Pandemin och den därmed kraftigt minskade flygtrafiken hade en direkt påverkan även på Transportstyrelsens intäkter från undervägsavgiften. Regeringen bedömer att en särskild kredit för dessa transfereringar bedöms utgöra en lämpligare hantering av behov av rörelsekapital än att hantera det med ordinarie räntekontokredit.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.47 Offentligrättslig verksamhet – intäkter som inte får disponeras

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	1 339 119	1 388 594	-49 475	-167 392
Prognos 2022	1 555 000	1 541 000	14 000	-153 392
Budget 2023	1 647 000	1 568 000	79 000	-74 392

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2023–2025 (I2022/00552).

I enlighet med de finansieringsprinciper som gäller för Transportstyrelsens verksamhet tar myndigheten ut avgifter för att täcka kostnader för tillståndsprövning, tillsyn och registerhållning. Intäkterna från dessa verksamheter redovisas mot inkomsttitel.

Ackumulerade underskott finns inom luftfarts-, sjöfarts- och vägtrafikområdet. Störst ackumulerade underskott finns inom vägtrafikområdet. Underskottet är framför allt hänförligt till verksamhet kopplad till arbete för att driva och utveckla vägtrafikregistret (VTR). Transportstyrelsen har förändrat fördelningen av it-kostnader, vilket gör att vägtrafikregistret belastas med en mindre andel av kostnaderna från 2022. Dessutom har Transportstyrelsen höjt vägtrafikregisteravgiften för 2022 i syfte att uppnå balans och skapa utrymme för utvecklingen av ett nytt VTR.

Tabell 3.48 Offentligrättslig verksamhet – intäkter som disponeras

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	62 656	61 963	693	0
Prognos 2022	79 000	79 000	0	0
Budget 2023	88 000[1]	88 000	0	0

[1] Av intäkterna som disponeras 2023 avser 31 000 tkr den del av undervägsavgiften som disponeras för tillsyn av flygtrafiktjänst i svenskt luftrum samt 25 000 tkr, 25 000 tkr respektive 7 000 tkr intäkter som disponeras för administration av felparkeringsavgifter, infrastrukturavgifter respektive GAS-systemet.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2022–2025 (I2022/00552).

Med avseende på avgifter som disponeras för särskilda ändamål anges i tabell 3.48 den del av intäkterna som finansierar verksamhet inom Transportstyrelsen. Därutöver disponerar Transportstyrelsen intäkter som är av transfereringskaraktär, se tabell 3.50. Transportstyrelsen disponerar bl.a. intäkter från felparkeringsavgifter som tas ut för kommunernas räkning. Av de inbetalda felparkeringsavgifterna behåller staten en fastställd del för att täcka myndigheternas kostnader. Transportstyrelsen disponerar den del av statens intäkter som behövs för att täcka utgifter för administration, medan resterande del redovisas mot inkomsttitel.

Tabell 3.49 Offentligrättslig verksamhet 2023 – fördelning av budgeterade kostnader på verksamhetsområden och trafikslag

Tusental kronor

	Väg	Järnväg	Sjöfart	Luftfart	Summa
Tillståndsprövning	367 000	23 000	37 000	68 000	495 000
Tillsyn	170 000	36 000	45 000	145 000	396 000
Registerhållning	835 000	3 000	20 000	14 000	872 000
Summa	**1 372 000**	**62 000**	**102 000**	**227 000**	**1 763 000**

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2023–2025 (I2022/00552).

Av tabell 3.49 framgår hur de budgeterade kostnaderna i den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten inom Transportstyrelsen fördelas mellan de fyra trafikslagen och myndighetens verksamhetsområden. Regelgivning finansieras i sin helhet med skattemedel.

Tabell 3.50 Avgiftsfinansierade transfereringar

Tusental kronor

	Intäkter i transfererings-verksamheten	Kostnader	Resultat (intäktkostnad)
Utfall 2021	563 377	931 121	-367 744
Prognos 2022	833 000	1 150 000	-317 000
Budget 2023	1 115 000	1 193 000[1]	-78 000

[1] Kostnaderna 2023 inom luftfartsområdet består av den del av GAS-avgiften som betalas ut till flygplatserna som ersättning för deras skäliga kostnader för säkerhetskontroll (803 000 tkr) samt den del av undervägsavgiften som disponeras för ersättning till flygplatser för kostnader för kommunikation, navigation och övervakning, CNS (110 000 tkr) och medlemsavgift i Eurocontrol (136 000 tkr). Kostnaderna 2023 inom vägområdet består av den del av infrastrukturavgifter som tas ut på vägbroarna över Motalaviken (16 000 tkr), Sundsvallsfjärden (52 000 tkr) och Skurubron (58 000) samt av försäljningen av personliga fordonsskyltar (18 000 tkr) som betalas till Trafikverkets räntekonto. Intäkterna uppgår till samma belopp som kostnaderna, utom för GAS, där intäkterna utgörs av den avgift flygbolagen betalar för att finansiera kostnaderna för säkerhetskontroll. Intäkterna inom GAS-systemet uppgår till 725 000 tkr. I tabellen anges intäkter och kostnader enligt redovisningen. Uppgifterna innefattar även fordringar och skulder, vilket gör att resultatet för undervägsavgifter visar balans.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2023–2025 (I2022/00552).

Med avseende på de avgifter som disponeras för särskilda ändamål redovisas i tabell 3.48 den del av intäkterna som finansierar verksamhet inom Transportstyrelsen. Därutöver disponerar Transportstyrelsen intäkter inom luftfarts- och vägtrafikområdena som är av transfereringskaraktär, se tabell 3.50.

Hela resultatet för 2021 i tabell 3.50 avser negativt resultat inom GAS. Även prognosen för 2022 och 2023 uppvisar negativa resultat. Detta är en följd av minskade intäkter inom GAS-systemet. Intäkterna är direkt beroende av antalet avresande passagerare från svenska flygplatser, som till följd av pandemin minskat kraftigt.

Tabell 3.51 Avgifter som redovisas mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen

Tusental kronor

	Intäkter som inte får disponeras	Resultat
Utfall 2021	209 000	209 000
Prognos 2022	207 000	207 000
Budget 2023[1]	206 000	206 000

[1] Intäkterna som 2023 redovisas mot inkomsttitel avser det överskott som har ackumulerats från avgiftssystemet med undervägsavgifter (14 000 tkr), intäkter från felparkeringsavgifter (69 000 tkr), rest- och dröjsmålsavgifter (80 000 tkr), överlastavgifter (17 000 tkr), sanktionsavgifter vid överträdelser av reglerna för kör- och vilotider och färdskrivare vid vägtransporter (26 000 tkr).

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2023–2025 (I2022/00552).

Tabell 3.51 innehåller uppgifter som Transportstyrelsen redovisar mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen.

Tabell 3.52 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	86 138	94 037	-7 899	-18 295
Prognos 2022	108 000	126 000	-18 000	-36 295
Budget 2023	139 000	127 000	12 000	-24 295

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2023–2025 (I2022/00552).

Den uppdragsverksamhet som Transportstyrelsen bedriver hör i huvudsak till vägtrafikområdet och omfattar bl.a. informationsuttag ur VTR. Underskottet finns inom informationsuttaget där arbetet med att ta fram en avgiftsstruktur har försenats på grund av resursbrist.

Inom övrig uppdragsverksamhet fanns vid utgången av 2021 ett överskott på 14 041 000 miljoner kronor som framför allt är hänförligt till SMS-tjänsten ”Vem äger fordonet”. Se vidare under avsnitt 3.6 Den årliga revisionens iakttagelser.

3.7.13 1:13 Trafikanalys

Tabell 3.53 Anslagsutveckling 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

2021	Utfall	65 598	Anslagssparande	7 357
2022	Anslag	69 709[1]	Utgiftsprognos	71 025
2023	**Förslag**	**70 527**		
2024	Beräknat	72 810[2]		
2025	Beräknat	74 655[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 70 526 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 70 527 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Trafikanalys förvaltningsutgifter vilket omfattar statistik-, utvärderings- och analysverksamhet inom transportområdet. Anslaget får även användas för statistik-, utvärderings- och analysverksamhet avseende maritima näringar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.54 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**69 709**	**69 709**	**69 709**
Pris- och löneomräkning[2]	818	3 101	4 946
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**70 527**	**72 810**	**74 655**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 70 527 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Trafikanalys* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 72 810 000 kronor respektive 74 655 000 kronor.

3.7.14 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tabell 3.55 Anslagsutveckling 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

2021	Utfall	1 000 900	Anslagssparande	32 954
2022	Anslag	1 025 200[1]	Utgiftsprognos	1 032 563
2023	**Förslag**	**920 705**		
2024	Beräknat	1 013 976		
2025	Beräknat	1 022 191		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för:

- finansiering av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen,
- investeringskostnader och utbyte av utrustning i betalsystemet, samt
- system- och administrationskostnader för trängselskatten i Göteborg.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.56 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 025 200**	**1 025 200**	**1 025 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-104 495	-11 224	-3 009
Förslag/beräknat anslag	**920 705**	**1 013 976**	**1 022 191**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 920 705 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 013 976 000 kronor respektive 1 022 191 000 kronor.

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

I tabell 3.57 finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2013–2021. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2021 uppgick till -91 166 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2022, se vidare tabell 3.59.

Tabell 3.57 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2013–2017	2018	2019	2020	2021
Intäkter från inbetald trängselskatt	4 414 573	986 710	957 012	901 264	877 400
Kostnader för administration	816 753	130 307	128 019	121 942	115 763
Överskott	3 597 820	856 403	828 992	779 322	761 637
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	3 423 646	739 324	690 026	783 286	861 099
Medel som omdisponerats	325 517	18 499	30 153	18 780	25 008
Summa totalt avsatta medel	**3 749 163**	**757 823**	**720 179**	**802 066**	**886 107**
Differens mellan överskott och avsatta medel	-151 344	98 580	108 813	-22 744	-124 470
Ackumulerad differens	-435 117	-52 764	56 049	33 305	-91 166

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

I Trafikverkets regleringsbrev för 2021 avsattes 861 099 000 kronor för finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg. Som framgår av tabell 3.58 uppstod ett ackumulerat anslagssparande vid utgången av 2021.

Tabell 3.58 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2013–2017	2018	2019	2020	2021
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	3 423 646	739 324	690 026	783 286	861 099
Medel som omdisponerats	325 517	18 499	30 153	18 780	25 008
Ingående anslagssparande	783	0	0	231 895	797
Summa tillgängliga medel	3 749 946	757 823	720 179	1 033 961	886 904
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	3 749 163	757 823	488 284	1 033 165	885 137
Utgående anslagssparande	**783**	**0**	**231 895**	**796**	**1 767**

Källor: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabell 3.59 framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas uppgå till 864 921 000 kronor 2023. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2023 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och tidigare totalt avsatta medel 2021 på -91 166 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2022 samt differens mellan överskott och totalt avsatta medel 2021 avser regeringen att avsätta 773 755 000 kronor till investeringar i Trafikverkets regleringsbrev för 2023.

Tabell 3.59 Trängselskatten i Göteborg – beräkning av medel som avsätts till investeringar 2023–2025

Tusental kronor

	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Intäkter från trängselskatt	1 011 871	1 013 876	1 022 191
Kostnader för administration	146 950	146 950	146 950
Överskott	864 921	866 926	875 241
Justering för ackumulerad differens	-91 166		
Till väginvesteringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	773 755	866 926	875 241

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Beräkning av anslagsnivån

Trängselskatt är en statlig tids- och platsrelaterad skatt som tas ut med stöd av lagen om trängselskatt. Skattskyldighet inträder när en skattepliktig bil brukas vid passage av en betalstation. Trängselskatten syftar till att förbättra framkomligheten, förbättra miljön och bidra till att finansiera infrastruktursatsningar. Lagen gäller hela Sverige, men närmare bestämmelser om var och när skatt tas ut samt skattens storlek finns i särskilda bilagor till lagen. För närvarande tas trängselskatt ut i Stockholms kommun och Göteborgs kommun (10 § lagen om trängselskatt). Anslaget förändras därför i sedvanlig ordning och som framgår ovan avsätts 773 755 000 kronor till investeringar 2023. Dessutom avsätts sammanlagt 146 950 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2023 blir därmed 920 705 000 000 kronor.

Tabell 3.60 Anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg – fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Beräknat 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Trafikverket: Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg	773 755	866 926	875 241
Summa investeringar	773 755	866 926	875 241
Trafikverket: administration	22 000	22 000	22 000
Transportstyrelsen: administration	110 000	110 000	110 000
Kronofogdemyndigheten: administration	1 650	1 650	1 650
Sveriges Domstolar: administration	1 300	1 300	1 300
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa	**920 705**	**1 013 876**	**1 022 191**

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 000 kronor 2024–2037.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i väginfrastrukturen som finansieras från anslaget för trängselskatt i Göteborg förutsätter att Trafikverket ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen. Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av

bemyndigandet inkluderas även upptagna lån som planeras att återbetalas med anslaget samt framtida räntekostnader på upptagna lån.

Vid beräkningarna av framtida ränta används en långsiktig jämviktsränta som från och med 1 januari 2023 är 3,45 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndiganderamen först då lån har tagits upp. Avgörande för när ett åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas. Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, regioner eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan försämras möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 000 kronor 2024–2037.

Tabell 3.61 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2037
Ingående åtaganden	3 853 046	9 111 089	12 200 000			
Nya åtaganden	6 144 948	4 000 115	2 269 889			
Infriade åtaganden	-886 903	-911 204	-869 550	-814 150	-842 850	-11 943 339
Utestående åtaganden	9 111 089	12 200 000	13 600 339			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**12 200 000**	**12 200 000**	**14 000 000**			

Låneram

Överskottet från trängselskatten i Göteborg ska bidra till finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg, bl.a. Västlänken samt en ny älv-förbindelse för vägtrafik vid Marieholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg*.

3.7.15 1:15 Sjöfartsstöd

Tabell 3.62 Anslagsutveckling 1:15 Sjöfartsstöd

Tusental kronor

2021	Utfall	1 182 086	Anslagssparande	447 914
2022	Anslag	1 550 000[1]	Utgiftsprognos	1 550 000
2023	**Förslag**	**1 600 000**		
2024	Beräknat	1 650 000		
2025	Beräknat	1 700 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för sjöfartsstöd som lämnas till fysiska och juridiska personer samt till partrederier som har eller har haft sjömän anställda för arbete ombord på fartyg som är registrerade i ett nationellt fartygsregister i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.63 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:15 Sjöfartsstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 550 000**	**1 550 000**	**1 550 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	50 000	100 000	150 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 600 000**	**1 650 000**	**1 700 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 600 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Sjöfartsstöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 650 000 000 kronor respektive 1 700 000 000 kronor.

3.7.16 1:16 Internationell tågtrafik

Tabell 3.64 Anslagsutveckling 1:16 Internationell tågtrafik

Tusental kronor

2021	Utfall	981	Anslagssparande	4 019
2022	Anslag	45 000[1]	Utgiftsprognos	37 634
2023	**Förslag**	**95 000**		
2024	Beräknat	95 000		
2025	Beräknat	95 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för av staten upphandlad tågtrafik från Sverige till destinationer i andra länder. Anslaget får även användas för utgifter för förberedande utredningar inför upphandling, för utgifter för tillfällig juridisk, ekonomisk eller annan expertis vid ingående av nya avtal samt för förvaltningsutgifter som är direkt hänförliga till sådana avtal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.65 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:16 Internationell tågtrafik

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**45 000**	**45 000**	**45 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	50 000	50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**95 000**	**95 000**	**95 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 95 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Internationell tågtrafik* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 95 000 000 kronor respektive 95 000 000 kronor.

3.7.17 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst m.m.

Tabell 3.66 Anslagsutveckling 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst

Tusental kronor

2021	Utfall	122 079	Anslagssparande	182 163
2022	Anslag	299 000[1]	Utgiftsprognos	203 028
2023	**Förslag**	**351 000**		
2024	Beräknat	379 000		
2025	Beräknat	379 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kapitalkostnader avseende investeringar samt övriga utgifter, drift och underhåll avseende statliga åtaganden för flygtrafiktjänst.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.67 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:17 Infrastruktur för flygtrafiktjänst

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**299 000**	**299 000**	**299 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	52 000	80 000	80 000
varav BP23			*80 000*
– Infrastruktur för flygtrafiktjänst			*80 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**351 000**	**379 000**	**379 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Luftfartsverkets förmåga att kunna leverera flygtrafiktjänst och andra tjänster kopplade till luftrummet och dess brukare behöver förstärkas. Regeringen föreslår därför att ytterligare medel tilldelas Luftfartsverket för arbetet med ökad robusthet i flygtrafiktjänsten. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 80 000 000 kronor för 2025.

Regeringen föreslår att 351 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Infrastruktur för flygtrafiktjänst* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 379 000 000 kronor respektive 379 000 000 kronor.

3.7.18 1:18 Lån till körkort

Tabell 3.68 Anslagsutveckling 1:18 Lån till körkort

Tusental kronor

2021	Utfall	44 380	Anslagssparande	107 086
2022	Anslag	151 466[1]	Utgiftsprognos	65 365
2023	**Förslag**	**151 466**		
2024	Beräknat	151 466		
2025	Beräknat	151 466		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till körkort för vissa personer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.69 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:18 Lån till körkort

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**151 466**	**151 466**	**151 466**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**151 466**	**151 466**	**151 466**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 151 466 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Lån till körkort* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 151 466 000 kronor respektive 151 466 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:18 *Lån till körkort* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 125 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: Besluten om lån till körkort kan löpa över en längre period än det budgetår då beslut om lån fattas och medföra utbetalningar under kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:18 *Lån till körkort* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 125 000 000 kronor 2024–2026.

Tabell 3.70 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Lån till körkort

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	91 485	57 190	72 602			
Nya åtaganden	56 950	69 120	104 398			
Infriade åtaganden	-91 245	-53 708	-52 000	-116 000	-8 000	-1 000
Utestående åtaganden	57 190	72 602	125 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**100 000**	**300 000**	**125 000**			

3.7.19 1:19 Obemannad luftfart

Tabell 3.71 Anslagsutveckling 1:19 Obemannad luftfart

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	8 000[1]	Utgiftsprognos	7 923
2023	**Förslag**	**30 000**		
2024	Beräknat	30 000		
2025	Beräknat	30 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Luftfartsverkets arbete med obemannad luftfart.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.72 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:19 Obemannad luftfart

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	30 000	30 000	30 000
varav BP23	*30 000*	*30 000*	*30 000*
– Obemannad luftfart	*30 000*	*30 000*	*30 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**30 000**	**30 000**	**30 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Förmågan att hantera obemannad luftfart i det svenska luftrummet behöver förstärkas, bl.a. för att bidra till ökad flygsäkerhet. Luftfartsverket behöver därför utveckla sådana system för hantering av obemannad luftfart som bidrar till en ökad kontroll av obemannad luftfart och effektiv samordning med övrig luftfart inom det svenska luftrummet. Sverige behöver också bygga upp ett sådant system för gemensamma informationstjänster som avses i kommissionens genomförande-förordning (EU) 2021/664 av den 22 april 2021 om ett regelverk för U-space. Luftfartsverket behöver därför bygga upp ett system för gemensamma informations-tjänster. Därutöver bör Luftfartsverket kunna tillhandahålla andra typer av tjänster inom obemannad luftfart. Anslaget föreslås därför ökas med 30 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 30 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Obemannad luftfart* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 30 000 000 kronor respektive 30 000 000 kronor.

3.7.20 Sjöfartsverket

Sjöfartsverkets ekonomiska mål

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Sjöfartsverkets ekonomiska resultat.

Sjöfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Detta ska ske på ett företagsekonomiskt sätt och inom ramen för en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning. I Sjöfartsverkets uppdrag ingår bl.a. att planera och tillhandahålla infrastruktur och tjänster för sjöfarten i form av farleder, isbrytning, lotsning, sjögeografisk information samt att ansvara för sjö- och flygräddningstjänst. Verksamheten finansieras genom avgifter som betalas av handelssjöfarten i form av farledsavgifter och lotsavgifter, anslag samt övriga externa intäkter. Riksdagen beslutade efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2022 att de ekonomiska målen för Sjöfartsverket inte ska gälla under perioden 2022–2024 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 22, bet. 2021/22: TU1, rskr. 2021/22:98). Regeringen avser att återkomma vad gäller ekonomiska mål för 2025 och framåt. Sjöfartsverkets rörelseintäkter för 2021 uppgick till 2 408 miljoner kronor jämfört med 2 558 miljoner kronor 2020 medan rörelsekostnaderna uppgick till 2 490 miljoner kronor 2021 jämfört med 2 378 miljoner kronor 2020, se tabell 3.73. Rörelseresultatet uppgick 2021 till -82 miljoner kronor jämfört med 180 miljoner kronor 2020. Det redovisade resultatet för räkenskapsåret 2021 uppgår till 0 kronor jämfört med 13 miljoner kronor 2020.

Tabell 3.73 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2020	Intäkter 2021	Resultat 2020	Resultat 2021
Sjöfartsverket, totalt	**2 458**	**2 408**	**13**	**0**
Varav sjöfartsavgifter	1 620	1 672		
Varav övriga rörelseavgifter	416	435		
Varav intäkter av anslag	522	302		

[1] Beloppet avser resultat efter avsättningar till och upplösningar från resultatutjämningsfonden.

Källa: Sjöfartsverkets årsredovisning för 2021.

Sjöfartsverkets avgiftsintäkter ökade under 2021 jämfört med 2020. Fartygstrafiken ökade under 2021 jämfört med 2020 men var inte tillbaka på nivåerna från före pandemin. Under 2021 genomfördes ett kapitaltillskott till Sjöfartsverket. Tillskottet var en direkt förstärkning av det egna kapitalet och syns inte som en intäkt och har därför inte en direkt påverkan på resultatet, vilket tillskottet från 2020 hade som genomfördes för att kompensera för minskade avgiftsinkomster. Under 2021 normaliserades kostnadsläget för bränsle och isvintern var relativt normal vilket bidrog till ökade kostnader jämfört med året före.

Vid utgången av 2021 uppgick det egna kapitalet till 378 miljoner kronor jämfört med 297 miljoner kronor 2020. Skälet till ökningen är det genomförda kapitaltillskottet.

De redovisningsprinciper för beräkning av pensionsskulden som gäller för Sjöfartsverket och övriga affärsverk innebär att de tillämpar den ränta för skuldberäkning som Statens tjänstepensionsverk fastställer. Pensionsskulden uppgick vid årets slut till 3 386 miljoner kronor. Diskonteringsräntan för pensionsskulden har varit oförändrad mellan 2020 och 2021 på -1,4 procent.

Tabell 3.74 Prognos av Sjöfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2021	2022	2023	2024
Resultat efter finansiella poster	-63	258	20	0
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	0	52,8	3,2	0
Soliditet[1] (%)	5,8	8,4	7,5	5,9
Soliditet[2]	8,6	13,5	13,7	11,7
Beräknad skattemotsvarighet	0,0	0,0	0,0	0,0
Beräknad utdelning	0	0	0	0

[1] 2015 fastslog Ekonomistyrningsverket att Sjöfartsverket i egenskap av infrastrukturförvaltare för farleder och farledshållning ska redovisa farledsprojekten som anläggningstillgång. Bidrag för att finansiera investeringen tas upp som oförbrukade bidrag vilket ökar skuldsättningsgraden. Detta gör att soliditeten kontinuerligt försämras.

[2] Soliditet exklusive oförbrukade bidrag, s.k. justerad soliditet.

Källa: Sjöfartsverkets treårsplan för 2023–2025.

Uppföljning av investeringsplanen

Sjöfartsverkets investeringar uppgick till 370 miljoner kronor 2021 vilket är en ökning med 42 miljoner kronor jämfört med 2020. Investeringsbeloppet understiger väsentligt investeringsplanen för 2021.

Minskningen av investeringar inom farledsverksamheten beror på lägre investeringar i farledsförbättringar där Mälarprojektet är det största pågående projektet. Aktiviteten i detta projekt har varit lägre då entreprenören håller på att bytas ut.

Sjöfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 låta Sjöfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2023 låta Sjöfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Skälen för regeringens förslag: Inriktningen är att Sjöfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Sjöfartsverkets låneram fastställs till 100 miljoner kronor. Vidare föreslår regeringen att Sjöfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank.

Sjöfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2023–2025 godkänns som en riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Sjöfartsverkets investeringsplan för perioden 2022–2024 uppgår till totalt 7 807 853 000 kronor, se tabell 3.75. Anskaffning och utveckling av nya investeringar utgör ca 95 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca fem procent. Den största förändringen i investeringsplanen mot föregående år avser påbörjande av investering i två nya isbrytare. Därutöver avses investeringar genomföras i farleder, lotsbåtar, arbets- och sjömätningsfartyg, sjötrafik-informationscentraler, utrustning till räddningshelikoptrar m.m. samt it-system. Regeringen delar Sjöfartsverkets bedömning när det gäller vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Sjöfartsverket godkänns som en riktlinje för myndighetens investeringar.

Tabell 3.75 Investeringsplan för Sjöfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**326**	**646**	**1 603**	**2 900**	**2 921**	**7 424**
Farleder	245	574	1 207	1 799	1 469	4 475
Isbrytning	0	11	344	1 037	1 376	2 757
Sjötrafikservice	0	13	20	18	18	56
Sjögeografisk information	4	6	7	0	4	11
Lotsning	9	28	8	33	16	57
Sjö- och flygräddning	50	6	17	12	38	66
Gemensamma funktioner	17	7	1	0	0	1
varav investeringar i anläggningstillgångar	*326*	*646*	*1 603*	*2 900*	*2 921*	*7 424*
– maskiner och inventarier	*81*	*67*	*511*	*1 338*	*1 593*	*3 441*
– fastigheter och markanläggningar	*245*	*578*	*1 093*	*1 562*	*1 329*	*3 983*
Finansiering av anskaffning och utveckling	**326**	**646**	**1 603**	**2 900**	**2 921**	**7 424**
Anslag 1:1	0	0	344	1 037	1 376	2 757
Egna medel	91	77	176	316	226	718
Bidrag/medfinansiering	235	569	1 083	1 547	1 319	3 949
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**90**	**235**	**120**	**154**	**110**	**384**
Farleder	32	81	44	60	45	150
Isbrytning	20	15	0	0	0	0
Sjötrafikservice	0	28	35	35	36	106
Sjögeografisk information	1	2	12	35	2	49
Lotsning	27	25	20	20	20	61
Sjö- och flygräddning	9	2	5	1	5	11
Gemensamma funktioner	0	82	3	2	2	8
varav investeringar i anläggningstillgångar	*90*	*235*	*120*	*154*	*110*	*384*
– maskiner och inventarier	*75*	*185*	*95*	*124*	*85*	*303*
– fastigheter och markanläggningar	*15*	*50*	*26*	*30*	*26*	*81*
Finansiering vidmakthållande	**90**	**235**	**120**	**154**	**110**	**384**
Egna medel	90	235	120	154	110	384
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**416**	**880**	**1 723**	**3 053**	**3 032**	**7 808**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**416**	**880**	**1 723**	**3 053**	**3 032**	**7 808**

3.7.21 Luftfartsverket

Luftfartsverkets ekonomiska mål

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Luftfartsverkets ekonomiska resultat.

Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Luftfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Luftfartsverket bedriver följande tjänster: civil och militär flygtrafikledning en route och för flygplats, luftrumstjänster, tekniska tjänster och informationstjänster nationellt och internationellt. Verksamheten finansieras genom avgifter, främst i form av den s.k. undervägsavgiften som tas ut av den civila luftfarten. Undervägsavgiften och terminalavgifterna på Arlanda flygplats, som utgör mer än 70 procent av intäkterna, omfattas av de mål för flygtrafiktjänst och förutsättningar för uttag av avgifter som sätts i det gemensamma europeisk regelverket

avseende ett prestations- och avgiftssystem i det gemensamma europeiska luftrummet. I november 2020 beslutades kommissionens genomförandeförordning (EU) 2020/1627 om undantagsåtgärder för den tredje referensperioden (2020–2024) av prestations- och avgiftssystemet i det gemensamma europeiska luftrummet med anledning av covid 19-pandemin, som reglerar ersättningen under 2020 och 2021. Enligt förordningen förs intäkterna för 2020 och 2021 upp som intäkter, men betalas först under åren 2022–2026 efter att en prestationsplan för referensperiod godkänts och beslutats. För 2022 till 2024 avses ordinarie regler gälla. Den svenska prestationsplanen för 2020–2024 har ännu inte fastställts. Arbetet för att få en fastställd plan väntas pågå under hösten 2022. Beslut väntas fattas sent under 2022 och kan då komma att få konsekvenser även för Luftfartsverkets intäkter under 2020, 2021 och 2022, utöver för intäkterna åren 2023 och 2024. Riksdagen beslutade efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2022 att de ekonomiska målen för Luftfartsverket inte ska gälla under perioden 2022–2024 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 22, bet. 2021/22: TU1, rskr. 2021/22:98). Regeringen avser att återkomma vad gäller ekonomiska mål för 2025 och framåt.

Tabell 3.76 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2020	Intäkter 2021	Resultat 2020	Resultat 2021
Luftfartsverket, totalt	3 310	2 523	-122	103
Varav luftfartsintäkter	2 859	2 035		
Varav övriga rörelseintäkter	253	253		
Varav intäkter från anslag	102	164		

Totala intäkter inkluderar också aktiverat arbete för egen räkning.

Källa: Luftfartsverkets årsredovisning för 2021.

Resultatet i koncernen efter finansiella poster uppgår till 103 miljoner kronor jämfört med 700 miljoner kronor 2020. Totalresultatet efter omvärdering av pensionsskulden uppgick 2020 till -122 miljoner kronor. Någon motsvarande post finns inte 2021. Resultatet 2021 exklusive skattemotsvarighet är 225 miljoner kronor högre än totalresultatet för 2020 och 198 miljoner kronor högre än budget.

Luftfartsverkets rörelseintäkter för 2021 uppgick till 2 523 miljoner kronor jämfört med 3 310 miljoner kronor 2020, och rörelsekostnaderna uppgick till 2 523 miljoner kronor jämfört med 2 599 miljoner kronor 2020. Rörelseresultatet uppgick till 0 kronor jämfört med 704 miljoner kronor 2020. Det redovisade resultatet, efter omvärdering av pensionsskulden, uppgick dock till 103 miljoner kronor jämfört med -122 miljoner kronor 2020.

Rörelseintäkterna uppgick 2021 till 2 523 miljoner kronor, en minskning med 787 miljoner kronor från rörelseintäkterna 2020 som då uppgick till 3 310 miljoner kronor. De flygtrafikrelaterade luftfartsintäkterna har minskat med 824 miljoner kronor från 2 859 miljoner kronor 2020 till 2 035 miljoner kronor 2021. Intäktsminskningen beror främst på att 2020 påverkades av högre ersättning för pensionskostnader till följd av omvärdering av pensionsskulden enligt nya beräkningsgrunder för 2020. Anslag har för 2021 intäktsförts med 164 miljoner kronor. Aktivering av arbete för egen räkning hänförligt till investeringsprojekt uppgick 2021 till 72 miljoner kronor. Övriga rörelseintäkter, som avser bl.a. intäkter från kommersiella tjänster och EU-bidrag avseende forskning och innovation, uppgick 2021 till 253 miljoner kronor. Beloppet var oförändrat i förhållande till 2020.

Rörelsens kostnader uppgick 2021 till 2 523 miljoner kronor, en minskning med 76 miljoner kronor i förhållande till 2020 då rörelsens kostnader uppgick till 2 599 miljoner kronor. Minskningen gäller framför allt personalkostnader och diverse externa kostnader. Av förändringen jämfört med 2020 finns också en ökning av personalkostnaderna som härrör från dotterbolaget Aviseq AB. Bolaget förvärvades den 30 april 2020 och ingick då med lönekostnader för åtta månader, medan kostnaden för 2021 avser hela kalenderåret. Posten avskrivningar har ökat som en följd av de senaste årens relativt stora nya investeringar.

Ingen försäkringsteknisk omvärdering av pensionsskulden skedde 2021 eftersom beräkningsgrunderna förblev oförändrade jämfört med 2020. De redovisningsprinciper för beräkning av pensionsskulden som gäller för Luftfartsverket och övriga affärsverk innebär att de tillämpas den ränta för skuldberäkning som Statens tjänstepensionsverk fastställer.

Vid utgången av 2021 uppgick det egna kapitalet till 742 miljoner kronor jämfört med 638 miljoner kronor 2020.

Tabell 3.77 Översikt av de ekonomiska målen

Procent

	Mål 2019	Utfall 2019	Mål 2020	Utfall 2019	Mål 2021	Utfall 2021
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet	4	(neg.)	4	(neg.)	-	15
Soliditet	15	8	15	6	-	7

Källa: Luftfartsverkets årsredovisning för 2021.

Prognostiserat utfall mot regeringens uppställda ekonomiska mål

Luftfartsverket redovisar i sin treårsplan för perioden 2023–2025 negativt resultat för samtliga år i perioden. Omsättningen bedöms sammantaget öka något jämfört med föregående plan. Även kostnaderna har minskat något, bl.a. inom externa driftskostnader de första åren och något lägre personalkostnader. Detta leder till att resultatet för perioden är något bättre, men är fortsatt negativt. De ekonomiska förutsättningarna för Luftfartsverket kommer att påverkas av pågående beslutsprocess om referensperiod 3 i avgiftssystemet för undervägsavgifter.

Tabell 3.78 Prognos för Luftfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2022	2023	2024	2025
Resultat efter skattemotsvarighet	-41	-95	-115	-104
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	(neg)	(neg)	(neg)	(neg)
Soliditet (%)	8	5	4	2
Beräknad skattemotsvarighet	0	0	0	0
Beräknad utdelning	0	0	0	0

Källa: Luftfartsverkets treårsplan för 2023–2025.

Luftfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 låta Luftfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 1 500 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att för 2023 låta Luftfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket använda derivatinstrument för att skydda sig mot ränte- och valutaväxlingar i enlighet med av verket fastställd finanspolicy. Regeringen bemyndigas härvid att låta Luftfartsverket lämna likvid

säkerhet vid utställandet av derivatinstrument inom en total ram på 2 000 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna borgensförbindelser för krediter till förmån för LFV Holding AB inom en ram om högst 400 000 000 kronor. Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna aktier eller ge aktieägartillskott till LFV Holding AB inom en ram om högst 650 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket förvärva aktier eller andelar i eller bilda företag eller andelar i eller bilda företag samt sälja aktier eller andelar i eller avveckla företag inom ramen för den egna verksamheten.

Skälen för regeringens förslag: Inriktningen är att Luftfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Luftfartsverkets låneram fastställs till 1 500 miljoner kronor. Låneramen bedöms också kunna användas för att täcka eventuella likviditetsbehov. Vidare föreslår regeringen att Luftfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank. Övriga finansiella befogenheter består av bemyndigande avseende derivatinstrument, borgensförbindelser och aktieägartillskott till dotterföretaget LFV Holding AB. Såväl den faktiska låneramen som övriga finansiella befogenheter föreslås vara oförändrade under 2023 i förhållande till 2022.

Riksdagen har tidigare (prop. 2005/06:1, bet. 2005/06:TU1, rskr. 2005/06:81) bemyndigat regeringen att besluta om bildande av bolag inom ramen för Luftfartsverkskoncernen och genom beslut med anledning av budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86) anpassat formuleringen till 8 kap. 3 och 4 §§ budgetlagen. Den nya formuleringen förtydligar att bemyndigandet för Luftfartsverket omfattar även andra former av företag än aktiebolag och undanröjer en oklarhet som tidigare funnits.

Luftfartsverket behöver inom ramen för sin affärsverksamhet teckna ansvarsförsäkringar hos enskilt försäkringsbolag. Regeringen har tidigare gett Luftfartsverket tillstånd att försäkra sig hos enskilt försäkringsbolag för att täcka ansvarsrisker i verksamheten.

Luftfartsverket väntas 2023 fortsatt ha ett betydande likviditetsöverskott som föranleds av att pensionsskulden som reserveras i balansräkningen är betydligt större än behovet av kapital för att finansiera verksamheten inklusive anläggningstillgångar. I likhet med tidigare år finns därför ett behov av att kunna placera likviditetsöverskott i syfte att få avkastning på detta. Liksom övriga affärsverk har Luftfartsverket i dag möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i affärsbank. Medlen ska placeras räntebärande och förbehållas placeringar med låg risk, vilket inkluderar statsgaranterade skuldebrev och certifikat samt obligationer med vissa förbehåll avseende bl.a. kreditvärdighet hos motparten enligt regeringens beslut.

Luftfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Luftfartsverket för 2023–2025 godkänns som en riktlinje för Luftfartsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Immateriella och materiella anläggningstillgångar i Luftfartsverket uppgick vid slutet av året till 2 336 miljoner kronor, en ökning med 134 miljoner kronor från 2020. Luftfartsverkets investeringar uppgick för 2021 till 386 miljoner kronor. Investeringarna har påverkats av pandemin i form av förseningar

från leverantörer, restriktioner m.m. Utfallet är därför lägre än plan. Luftfartsverket genomför fortsatt omfattande investeringar i tekniska system, arbetsmetodik och tekniska anläggningar för den operativa driften. Prioriteringarna styrs i högsta grad av de krav på systemutveckling som ställs genom EU, behovet av att successivt utveckla och förnya infrastrukturen samt öka robustheten i kontrollcentraler och den tekniska infrastrukturen för flygtrafiktjänsten. De större investeringsposterna utgörs av investeringar i flygtrafiktjänstutrustning, radarutrustning och radioutrustning. Luftfartsverkets investeringar har till övervägande del finansierats med egna medel men sedan några år tillbaka finansieras investeringar inom ramen för uppdraget att bygga upp en robust flygtrafiktjänst inom ramen för anslaget 1:17 *Infrastruktur för flygtrafiktjänst* samt anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* avseende civilt försvar.

Luftfartsverkets investeringsplan för perioden 2023–2025 uppgår till totalt 1 717 miljoner kronor, se tabell 3.79. Anskaffning och utveckling av nya investeringar utgör ca 88 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca 12 procent. Luftfartsverket genomför fortsatt omfattande investeringar i tekniska system, arbetsmetodik och tekniska anläggningar för den operativa driften. Prioriteringarna styrs i högsta grad av de krav på systemutveckling som ställs genom EU, behovet av att successivt utveckla och förnya infrastrukturen samt öka robustheten i kontroll-centraler och den tekniska infrastrukturen för flygtrafiktjänsten. De större investeringsposterna utgörs av investeringar i flygtrafiktjänstutrustning, radar-utrustning och radioutrustning. Regeringen delar Luftfartsverkets bedömning när det gäller vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Luftfartsverket godkänns som en riktlinje för myndighetens investeringar.

Tabell 3.79 Investeringsplan för Luftfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Budget 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Summa 2023–2025
Anskaffning och utveckling av nya investeringar	**358**	**508**	**548**	**537**	**430**	**1 515**
ATM-utrustning	123	136	268	301	259	828
Radarutrustning	70	105	39	39	39	117
Kommunikationsutrustning	22	69	69	34	34	137
Radioutrustning	108	125	125	125	60	310
IT	9	34	16	12	13	41
Byggnader	15	18	15	15	15	45
Kommersiella investeringar	7	0	0	0	0	0
Beredskapstillgångar	1	15	11	6	5	22
Övrigt	3	7	5	5	5	15
varav investeringar i anläggningstillgångar	*358*	*508*	*548*	*537*	*430*	*1 515*
- maskiner och inventarier	342	475	522	516	410	1 448
- fastigheter och markanläggningar	15	18	15	15	15	45
- beredskapstillgångar	1	15	11	6	5	22
Finansiering av anskaffning och utveckling	**358**	**508**	**548**	**537**	**430**	**1 515**
Egna medel	356	493	536	531	425	1 493
Vidmakthållande av befintliga investeringar	**28**	**59**	**60**	**54**	**89**	**202**
ATM-utrustning Förra	4	13	14	10	20	43
Radarutrustning	2	3	6	6	6	18
Kommunikationsutrustning	15	16	16	16	16	47
Radioutrustning	0	16	16	16	16	47
Byggnader	7	13	9	7	32	48
IT	0	0	0	0	0	0
varav investeringar i anläggningstillgångar	**28**	**60**	**60**	**54**	**89**	**202**
- maskiner och inventarier	21	47	51	47	57	154
- fastigheter och markanläggningar	7	13	9	7	32	48
- beredskapstillgångar	0	0	0	0	0	0
- övriga investeringar	0	0	0	0	0	0
Finansiering vidmakthållande	**28**	**60**	**60**	**54**	**89**	**202**
Egna medel	28	60	60	54	89	202
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	**386**	**568**	**607**	**591**	**519**	**1 717**
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	**386**	**568**	**607**	**591**	**519**	**1 717**

3.7.22 Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att avsluta den tidigare beslutade låneramen till Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB på motsvarande 3 361 000 000 kronor i 2009 års prisnivå.

Vidare bemyndigas regeringen att för 2023 ta upp ny låneram till Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB på 6 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen beslutade 1997 om ett bemyndigande till regeringen att låta Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab) ta upp lån i Riksgäldskontoret för planering, projektering och byggande av de svenska landanslutningarna till Öresundsbron upp till ett belopp av 2 600 000 000 kronor i 1997 års prisnivå, exklusive kapitaltjänstkostnader och mervärdesskatt (prop. 1996/97:16,

bet. 1997/98:TU6, rskr. 1997/98:32). Riksdagen beslutade 2009 om att utöka bemyndigandet till 3 361 000 000 kronor exklusive kapitaltjänstkostnader och mervärdesskatt (prop. 2009/10:1, bet. 2009/10:TU1, rskr. 2009/10:117). Bemyndigandet för nuvarande låneram är angivet i fastpris vilket avviker från övriga låneramar på statsbudgeten. Dessa uttrycks i löpande priser och beslutas av riksdagen årligen. Mot bakgrund av detta föreslås att nuvarande låneram för Svedab från 2009 avslutas och i stället vid behov ersätts med en ny låneram som anges i löpande pris och fastställs årligen. Den tidigare låneramen exkluderar kostnader för kapitaltjänster och skatter. Omräknat till dagens prisnivå och inkluderande kostnader för kapitaltjänster och skatter motsvarar detta ca 5 700 000 000 kronor i 2022 års prisnivå. För 2023 föreslår därför regeringen att en ny låneram till Svedab fastställs till 6 000 000 000 kronor i löpande priser.

Öresundsbrokonsortiet (konsortiet) äger och driver Öresundsförbindelsen och är en självständig juridisk person men inget skattesubjekt. Konsortiet ägs till hälften av svenska staten genom Svedab och till hälften av den danska staten genom A/S Öresund. Det är de båda ägarbolagen till konsortiet som beskattas för konsortiets resultat. Sedan 2012 redovisar konsortiet vinst. Svedab har fram till och med 2018 utnyttjat ackumulerade skattemässiga underskott, vilket för Svedabs del innebär att bolaget från 2019 ska betala inkomstskatt enligt inkomstskattelagen (1999:1229). Svedabs årliga betalningar av inkomstskatt bedöms under kommande år uppgå till ca 150 miljoner kronor.

För att finansiera skattebetalningarna behöver Svedab göra kontanta uttag ur konsortiet, vilket de båda ägarbolagen i förekommande fall behöver vara eniga om. I syfte att säkerställa Svedabs förmåga att göra nödvändiga skattebetalningar så omfattar det befintliga bemyndigandet sedan 2021 även att ta upp lån i Riksgäldskontoret för betalningar av inkomstskatt. Den nya låneramen omfattar betalningar av inkomstskatt.

4 Politiken för informationssamhället

4.1 Mål för området

4.1.1 Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1, utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns följande två delmål:

- Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).
- Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

4.1.2 Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

4.1.3 Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55 utg.omr. 22, bet. 2006/07:TU1, rskr. 2006/07:205).

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp digitaliseringspolitiken används indikatorer från Europeiska kommissionens (kommissionen) senast publicerade index Digital Economy and Society Index 2021 och 2022 (DESI) som visar Sverige i relation till övriga länder inom Europeiska unionen:

- Sveriges övergripande rankning i Europa (DESI)
- Sveriges rankning avseende humankapital (DESI)
- Sveriges rankning avseende digitala offentliga tjänster (DESI)
- Sveriges rankning avseende integrering av digital teknik (DESI)

I DESI 2021 har kommissionen ändrat struktur och de tidigare fem mätområdena har blivit fyra. Omstruktureringen är gjord för att bättre passa de fyra huvudområdena som har kommunicerats i Europas digitala kompass och för uppföljning av de mål som specificeras av EU:s digitala decennium. Detta föranleder även ändringar i de indikatorer som presenteras i denna rapportering och nu återfinns samtliga under-områden i tabellen. EU-genomsnittet har även räknats om med anledning av att Storbritannien tagits bort från statistiken.

I DESI 2022 har kommissionen ändrat mätmetod för en rad underindikatorer vilket innebär att resultatet i flera delar inte längre är jämförbart med tidigare års resultat.

För att följa upp digitaliseringen av den offentliga förvaltningen används Statistiska centralbyråns (SCB) indikatorer som visar andel kvinnor och män som har använt internet för att:

– hämta information från myndigheters webbsidor,
– ladda ner blanketter från myndigheters webbsidor, och
– skicka in ifyllda blanketter (exempelvis använt en digital tjänst).

För att följa upp utvecklingen av digitaliseringen inom den offentliga förvaltningen används även rapporten Digital förvaltning i internationellt perspektiv 2021 framtagen av Myndigheten för digital förvaltning och myndighetens samlade analys Digitala Sverige 2021 samt kommissionens mätning eGovernment Benchmark.

För delmålet om bredband används indikatorerna:

– Sveriges placering i index för konnektivitet (DESI)
– Andel hushåll och företag som har tillgång till bredband och mobila tjänster (PTS)

För delmålet om elektronisk kommunikation är de mest centrala indikatorerna:

– Prisjämförelser abonnemang (PTS)
– It-incidentrapportering (PTS)

Målet för postsektorn följs upp genom bl.a.:

– Andelen brev som lämnats in till Postnord AB för övernattbefordran (fr.o.m. 2018 tvådagarsbefordran) och som delades ut inom tidsramen (PTS)

Målet för grundläggande betaltjänster följs upp genom bl.a.:

– Länsstyrelsernas bedömning av om tillgången till grundläggande betaltjänster är tillfredsställande för privatpersoner (länsstyrelserna, PTS)

Kompletterande bedömningsgrunder till uppföljningen har hämtats ur analyser och rapporter från statliga myndigheter, såsom Statskontoret, PTS, SCB och Riksrevisionen men också från internationella organ, såsom Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och EU:s statistikkontor (Eurostat), samt organisationen Internetstiftelsens rapport Svenskarna och internet.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Avtagande utvecklingstakt jämfört med övriga EU-länder

Tabell 4.1 Sveriges utveckling jämfört med EU:s övriga medlemsstater

Sveriges rangordning	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Övergripande rangordning	2	3	3	2	2	2	3	4
Konnektivitet	3	4	5	4	4	2	5	9
Humankapital	3	3	3	2	2	2	2	4
Integrering av digital teknik	3	3	5	6	6	6	3	3
Digitala offentliga tjänster	5	7	8	6	9	10	5	9

Källa: Digital Economy and Society Index (DESI).

I DESI 2021 placerade sig Sverige högt inom samtliga områden men i mätningen 2022 är resultatet mer varierat. Sveriges övergripande rankning i mätningen 2021 var en tredjeplats, vilket är en placering sämre än föregående år. I mätningen 2022 placerar sig Sverige på en fjärdeplats, efter Danmark, Finland och Nederländerna.

Den digitala kompetensen bland befolkningen är en konkurrensfördel

Sverige har liksom föregående år en bra placering i DESI 2021 när det gäller området Humankapital (en andraplats i EU) och kommissionen bedömer humankapitalet som en av Sveriges viktigaste konkurrensfördelar. I mätningen 2022 placerar sig Sverige på en fjärde plats, vilket är över EU-snittet inom samtliga indikatorer som mäts inom området.

EU har satt målet att 80 procent av EU:s befolkning i åldern 16–79 år ska ha grundläggande digitala färdigheter 2030. I Sverige uppgår andelen enligt Eurostat 2021 till 72 procent, vilket är väl över EU-genomsnittet som är 56 procent. I mätningen 2022 har kommissionen ändrat mätmetod och Sveriges andel beräknas till 67 procent, jämfört med EU-genomsnittet på 54 procent. I den svenska befolkningen har 36 procent mer än grundläggande digital kompetens.

DESI 2022 visar att det fortfarande finns skillnad mellan kvinnor och män när det kommer till andel it-specialister av arbetskraften. Totalt sett beräknas 8 procent av arbetskraften i åldrarna 15–74 i Sverige vara it-specialister. Av dessa är endast 22 procent kvinnor vilket kan jämföras med EU-genomsnittet om 19 procent.

Användningen av offentliga digitala tjänster ökar stadigt

För DESI-området Digitala offentliga tjänster har Sverige i mätningen 2021 förbättrat sig från tionde plats i föregående års rapport till femte plats. Anledningen till förbättringen är att Sverige har gjort framsteg vad gäller underindikatorn öppna data, där Sverige tidigare har haft en bottenplacering men nu ligger över EU-genomsnittet (84 procent jämfört med genomsnittet på 81 procent).

I mätningen 2022 faller Sverige dock tillbaka och placerar sig på en nionde plats, resultatet är dock inte jämförbart med tidigare år eftersom kommissionen bytt mätmetod för underindikatorerna. Sverige har enligt mätningen den högsta andelen användare av digitala offentliga tjänster, 93 procent av befolkningen, vilket kan jämföras med EU-genomsnittet om 65 procent.

I kommissionens undersökning eGovernment Benchmark 2021 placerar sig Sverige på 14:e plats, vilket är en nedgång från en 13:e plats 2020 och 11:e plats 2019. Syftet med eGovernment Benchmark är att mäta den digitala mognaden i offentliga tjänster samt möjligheten att använda ett medlemslands digitala tjänster i andra europeiska länder. Den långsiktiga trenden är att Sverige tappar placeringar jämfört med övriga Europa.

Diagram 4.1 Kontakt med myndigheter över internet, 16–74 år

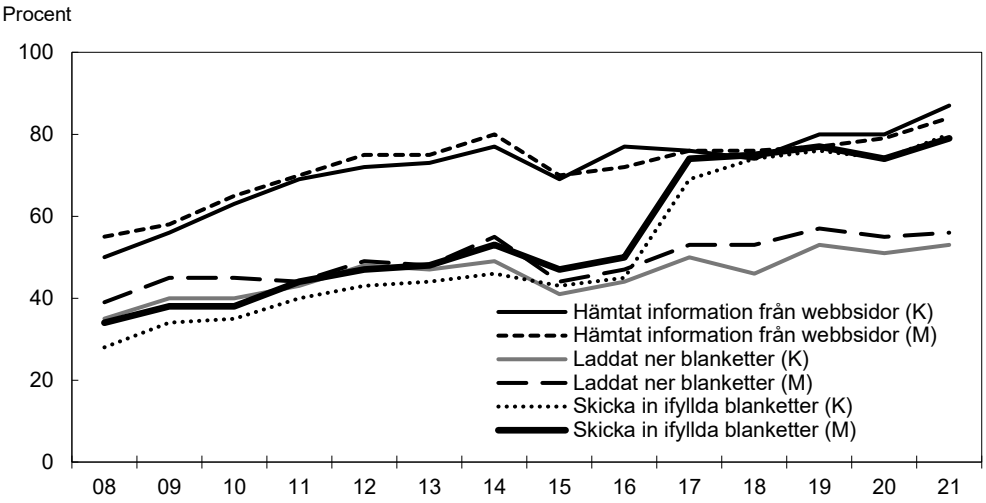

Källa: SCB

Enligt SCB:s statistik om it-användning bland privatpersoner och deras kontakt med myndigheter över internet var det en tydlig uppgång bland både kvinnor och män under 2021 i flera kategorier. Andelen kvinnor som har hämtat information från myndigheternas webbplatser har ökat till 87 procent jämfört med 80 procent föregående år, bland män är andelen 84 procent jämfört med 79 procent föregående år. Liknande ökningar har skett när det kommer till att hantera ärenden online och skicka in blanketter till myndigheter, där andelen kvinnor har ökat till 80 procent mot tidigare 74 procent och andelen män ökat till 79 procent jämfört med 74 procent föregående år. Bland både kvinnor och män som laddar ner blanketter online är ökningarna mindre och andelen är i princip oförändrad omkring 50 procent, vilket varit nivån de senaste fem åren. Detta beror sannolikt på att myndigheterna i allt större utsträckning erbjuder e-tjänster online, varför behovet av att ladda ner blanketter minskar.

Även av Internetstiftelsens undersökning Svenskarna och internet 2021 framgår att användningen av digitala samhällstjänster är hög, nio av tio personer över 18 år använder olika digitala samhällstjänster. Sett till fördelning mellan könen är det inga större skillnader, 91 procent av männen uppger i undersökningen att de har använt en digital samhällstjänst jämfört med 89 procent av kvinnorna.

Antalet personer och företag som använder tjänsten Mina meddelanden för att ta emot digital myndighetspost fortsatte att öka under 2021. Antalet anslutna privatpersoner och företagare som mottagare uppgick till över 5,4 miljoner, vilket kan jämföras med omkring 4,3 miljoner mottagare 2020. Nära 82 miljoner meddelanden skickades genom infrastrukturen 2021 vilket är en ökning med över 55 procent jämfört med föregående års nivå om ca 52 miljoner. På avsändarsidan ökade antalet anslutna statliga myndigheter och kommuner från 165 till 202 under 2021.

Den vanligast förekommande e-legitimationen i Sverige, Bank-id, användes enligt statistik från Finansiell ID-Teknik BID AB under 2021 av ca 8,2 miljoner svenskar, varav ca 8 miljoner har mobilt Bank-id. Totalt användes tjänsten över 6,3 miljarder gånger under 2021. Av användningen avser 8,9 procent offentlig sektor. Enligt statistik från e-legitimationsutfärdaren Freja eID AB uppgick antalet registrerade användare för Freja eID AB under 2021 till 476 000.

Under 2021 beslutades nya mål för förenklingspolitiken som bl.a. avser digitalisering (skr. 2021/22:3). I det femte målet anges att andelen tjänster för företagens kontakter med det offentliga som är digitala och andelen enskilda ärenden som kan hanteras

digitalt ska öka i syfte att förenkla företagens uppgiftslämnande och övriga myndighetskontakter. Det långsiktiga målet är att företagen ska lämna en uppgift en gång och till ett ställe.

En beskrivning av vikten av att enskilda som inte kan eller vill vara digitala erbjuds statlig icke-digital service ges i utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning avsnitt 4 om statlig förvaltningspolitik.

Den digitala delaktigheten är hög men en utmaning för vissa grupper

Av rapporten Svenskarna och internet 2021 framgår att samhället blir alltmer digitaliserat och att digitala verktyg och tjänster i många delar är en självklar del av både arbete, skola och fritid. Av hela befolkningen använder nio av tio internet dagligen. Mobiltelefonen är den digitala enhet som används mest.

Det finns enligt mätningen fortfarande ett utbrett digitalt utanförskap. Sex procent har uppgett att de inte använder internet över huvud taget, främst de äldre, där var femte inte använde internet 2021. En annan grupp med stor andel icke-användare är personer med någon form av funktionsnedsättning, där var femte inte använder internet. Det går av undersökningen inte att utröna några större skillnader mellan kvinnor och män generellt i användningen av internet och när det gäller digitalt utanförskap är det 5 procent av männen som inte använder internet jämfört med 7 procent av kvinnorna.

Även bland den äldre populationen är utvecklingen positiv, och under 2021 skedde det stora ökningar av antalet personer som både hämtat information från internet och skickat in ifyllda blanketter till myndigheter online. Det är i denna ålderskategori en större andel män som använder sig av de digitala tjänsterna, 55 procent av männen mellan 75 och 85 år hade hämtat information från myndigheternas webbsidor under 2021 jämfört med endast 39 procent av kvinnorna. När det gäller att skicka in blanketter och uppgifter uppgick andelen män i samma ålderskategori till 48 procent jämfört med 35 procent av kvinnorna.

En beskrivning av funktionshinderspolitiken och åtgärder för ökad digital tillgänglighet ges inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 6 Funktionshinderspolitik.

Data – en underutnyttjad resurs för Sverige

I oktober 2021 beslutades en svensk datastrategi, Data – en underutnyttjad resurs för Sverige. Sju myndigheter har redovisat de regeringsuppdrag som utgör en del av strategins genomförande.

Bland annat redovisade Rymdstyrelsen i mars 2022 uppdraget om att analysera förutsättningar för ett utvecklat nationellt rymddatalabb (I2021/02683). I uppdraget har det ingått att analysera och undersöka hur ett utvecklat nationellt rymddatalabb skulle kunna främja samhällets digitalisering med särskilt fokus på dess betydelse för genomförandet av insatser av betydelse för den gröna och digitala omställningen inom den europeiska datastrategin.

Statens väg- och transportforskningsinstitut har delredovisat sitt uppdrag om kunskapsuppbyggnad kring snabb, smart och samhällsekonomiskt effektiv elektrifiering av transportsektorn med analys av hur digitalisering, inklusive betydelsen av europeiska gemensamma dataområden, uppkoppling och innovativa lösningar, ytterligare kan påskynda och effektivisera elektrifieringen inom transportområdet (I2021/02212).

E-hälsomyndigheten har lämnat två delredovisningar av förstudien om ett statligt, nationellt datautrymme för bilddiagnostik (S2021/05259 [delvis]). Det nationella hälsodatautrymme som myndigheten föreslår ska bidra till ökad sekundäranvändning av hälsodata och skapa bättre förutsättning för läkemedelsföretag att utveckla och ta fram nya produkter samt ha relevans för arbetet med att etablera det europeiska hälsodatautrymmet.

Som en del av genomförandet av den europeiska datastrategin som lades fram 2020 har kommissionen presenterat ett förslag till förordning om harmoniserade regler för skälig åtkomst till och användning av data (COM(2022)68) som innehåller nya regler för datahantering som bl.a. främjar tillgång och användning av data för företag och myndigheter. Förslaget förhandlas för närvarande inom rådet.

Endast omkring en tredjedel av de statliga myndigheterna har enligt Myndigheten för digital förvaltnings uppföljning av statliga myndigheters digitalisering 2021 antagit principen om öppet som standard för sina datamängder, vilket innebär att man utgår från att alla data ska vara öppna om det inte finns uttryckta krav eller skäl för annat. Antalet publicerade data på dataportal.se har dock ökat kraftigt under året, till stor del tack vare att SCB börjat tillgängliggöra data via portalen. Antalet organisationer som publicerar data på portalen uppgick under 2021 till 176 vilket kan ställas mot att det finns ca 555 kommuner, regioner och myndigheter.

Omställningen till ett öppet vetenskapssystem, som ska vara fullt ut genomförd senast 2026, innebär att forskningsdata som är ett resultat av forskning som har finansierats med offentliga medel ska göras tillgängligt så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt. För att påskynda omställningen har Vetenskapsrådet fått ett förtydligat uppdrag under 2021 att främja och samordna arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata (U2021/02276).

Under 2022 trädde lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data i kraft. Genom lagen genomförs EU:s direktiv om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn och främjar den offentliga sektorns arbete med att tillgängliggöra data under förutsättning att krav på informationssäkerhet och skydd av personuppgifter kan upprätthållas och att det inte innebär risker för Sveriges säkerhet. Lagen syftar till att skapa ett rättsligt stöd för offentlig sektor att på ett öppet, säkert och effektivt sätt tillgängliggöra data.

Den datadrivna utvecklingen ställer höga krav på kunskaper om dataskyddsfrågor. Integritetsskyddsmyndigheten har därför i uppdrag att genomföra metod- och kunskapsutvecklande insatser för att höja kunskapen om integritets- och dataskyddsfrågor inom innovations-, utvecklings- och införandeprocesser (N2021/01266).

EU-initiativ sätter mål för digitaliseringspolitiken som driver på utvecklingen

Kommissionen publicerade den 9 mars 2021 meddelandet Digital kompass 2030, i vilket en övergripande vision för EU:s digitalisering till 2030 presenteras. Kommissionen betonar i meddelandet betydelsen av en befolkning som besitter digital kompetens som gör den till kapabla medborgare med digital egenmakt. Inom nyckelområdet kompetens ställs två målsättningar upp. Den ena är att 80 procent av EU:s befolkning 2030 ska ha grundläggande digital kompetens för att kunna ta vara på digitaliseringens möjligheter och hantera dess utmaningar, vilket bl.a. innebär att de ska kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter, identifiera desinformation och skydda sig mot cyberattacker. Den andra målsättningen är att det ska finnas 20 miljoner experter inom informations- och kommunikationsteknologi anställda inom EU med jämnare könsbalans mellan kvinnor och män i sektorerna.

Programmet för ett digitalt Europa är ett nytt EU-instrument för perioden 2021–2027 och är till för att stödja den digitala omvandlingen, främst utvecklingen och användningen av ny teknik. Programmet omfattar totalt 7,6 miljarder euro. Myndigheten för digital förvaltning fick den 17 februari 2022 i uppdrag att ansvara för samordning av programmet (I2022/00403). Inom ramen för programmet ska ett nätverk av europeiska digitala innovationshubbar etableras som samordnas av Tillväxtverket (I2021/00794). E-hälsomyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), PTS, Tillväxtverket, Verket för innovationssystem (Vinnova) och Vetenskapsrådet har i uppdrag att delta i samordningsfunktionen. Vinnova hanterar den nationella medfinansieringen till EU-programmet för 2022 som uppgår till 50 miljoner kronor (I2022/00403).

Användning av ny teknik bidrar till konkurrenskraft och stärkt välfärd

Sveriges rankning 2021 och 2022 för DESI-indikatorn Integration av ny teknik, som mäter digitalisering av företag och e-handel, är en tredjeplats, vilket kan jämföras med en sjätteplats 2020. Den huvudsakliga anledningen till förändringen är att man i mätningen ändrat flera underindikatorer vilket varit till Sveriges fördel. En ny underindikator är digital intensitet bland företagen som mäter användningen av digital teknik på företagsnivå.

I EU:s digitala kompass har kommissionen formulerat mål om att 90 procent av små och medelstora företag ska ha minst grundläggande digital intensitet. I Sverige uppgår den siffran för 2022 till 86 procent, vilket kan jämföras med 82 procent 2021 och EU-genomsnittet om 60 procent. Mätningen visar att stora företag har en högre digital intensitet än små och medelstora företag.

Avseende underindikatorn användningen av artificiell intelligens (AI) bland företag uppgår användningen i Sverige enligt Ipsos till 25 procent. Mätningen avser företag som använder sig av åtminstone två AI-baserade teknologier i sin verksamhet. Detta kan jämföras med att SCB i sin undersökning 2019 kom fram till att endast 5,4 procent av företagssektorn använde sig av AI-teknologi, vilket indikerar en tydlig ökning på området.

Under 2021 fick Vinnova, Myndigheten för digital förvaltning, PTS och Vetenskapsrådet i uppdrag att gemensamt ta fram ett förslag till utformning och genomförande av ett strategiskt program för att möta och leda i den digitala strukturomvandlingen (N2021/00041). Myndigheterna lämnade i sin slutrapport ett förslag om ett sammanhållet program i fyra delar: Digitalisering för grön omställning och social hållbarhet, Avancerad digitalisering, Digital infrastruktur och data respektive Digital kompetens och mognad. Delprogrammet Avancerad digitalisering har startat under ledning av Vinnova tillsammans med branschorganisationen Teknikföretagen och ett antal svenska industriföretag.

Vinnova och Tillväxtverket har även i uppdrag att utveckla förutsättningarna för forskningsintensiva startupföretag med långa utvecklingscykler (s.k. deep tech) att växa i Sverige (N2021/02465). Fokus ligger dels på företag som bidrar till den gröna omställningen inom bl.a. nya material, energi-, vatten- och bioteknik, dels på företag inom avancerad digitalisering som t.ex. AI, mikroelektronik och kvantteknik.

Vidare fick Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Myndigheten för digital förvaltning och Skatteverket under 2021 i uppdrag att främja offentlig förvaltnings förmåga att använda AI i syfte att stärka Sveriges välfärd och konkurrenskraft (I2021/01825). Även Bolagsverket har fått i uppdrag att utveckla en verifieringstjänst för enklare företagande med hjälp av blockkedjeteknik (N2021/02463).

Förvaltningsgemensam digital infrastruktur skapar förutsättningar, men införandet går långsamt

Etableringen av den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen, även kallad Ena, fortskred under 2021, och i januari 2022 fick Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Domstolsverket, E-hälsomyndigheten, Försäkringskassan, Lantmäteriet, Myndigheten för digital förvaltning, MSB, Riksarkivet, SCB, Skatteverket samt Trafikverket i uppdrag att fortsätta etableringen (I2022/00102). Infrastrukturen ska ge förbättrade förutsättningar för att ta fram gemensamma lösningar för att kunna utbyta information och öka effektivitet och säkerhet i förvaltningen genom samverkan och ökad digitalisering. Etableringen av infrastrukturen är en av åtgärderna inom Sveriges återhämtningsplan efter covid-19-pandemin. Planen godkändes av kommissionen den 5 april 2022.

Myndigheten för digital förvaltning har undersökt användningen av förvaltningsgemensam digital infrastruktur i bl.a. uppföljningen av e-legitimering och e-underskrift inom den offentliga förvaltningen 2021. Uppföljningen visar att användningen av e-legitimation har fortsatt att öka inom den offentliga förvaltningen och att tjänster där enskilda kan logga in med e-legitimation nu är vanligare inom kommuner och regioner än på statliga myndigheter. Nio av tio kommuner och regioner uppger att de har tjänster där det är möjligt att logga in med e-legitimation. Bland myndigheterna uppger 41 procent att de har sådana tjänster i dagsläget, en signifikant ökning jämfört med 2019 då motsvarande andel var drygt en fjärdedel. Undersökningen visar vidare att e-underskrifter är ett av de områden där många organisationer uppgav att de hade behov av mer information. De upplevda problemen kopplade till e-underskrifter är flera, både juridiska oklarheter och tekniska svårigheter angavs som utmaningar.

Den 17 december 2021 tecknades en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) för att parterna tillsammans ska ta ett gemensamt steg mot en gemensam digital infrastruktur för att införa ett säkert och enkelt sätt för digital kommunikation mellan välfärdens verksamheter och på sikt inom hela den offentliga sektorn. Myndigheten för digital förvaltning fick också den 16 december 2021 i uppdrag att utveckla och tillhandahålla infrastruktur för säker digital kommunikation i offentlig sektor (I2021/03317). Samtidigt fick ett stort antal myndigheter i uppdrag att förbereda sig för anslutning till infrastrukturen. Flertalet kommuner och regioner har åtagit sig att börja använda infrastrukturen.

Myndigheten för digital förvaltning hade under 2021 i uppdrag att vara projektledare för en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för vaccinationsintyg, senare vaccinationsbevis och därefter covidbevis (I2021/00395). E-hälsomyndigheten fick i april i uppdrag att utveckla och förvalta en tjänst för utfärdande av vaccinationsbevis (S2021/03695). Uppdragen genomfördes i samverkan med Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och SKR. I juli 2021 lanserades det digitala vaccinationsbeviset och fram till mars 2022 har omkring 14 miljoner bevis utfärdats av E-hälsomyndigheten. Uppdraget ändrades återigen den 18 november 2021 för att möjliggöra en nationell användning av vaccinationsbevis. Uppdraget ändrades på nytt den 17 mars 2022 för att säkerställa en kostnadseffektiv utveckling och överföring av förvaltningsansvaret för lösningen till E-hälsomyndigheten (I2022/00699). Ett tiotal andra EU-länder har återanvänt den kod som myndigheterna i Sverige utvecklade för tjänsten. Utvecklingen av tjänsten har lett till en stor ökning av antalet privatpersoner som har digitala brevlådor och även antalet e-legitimationer (BankID, Freja eID och AB Svenska Pass) har ökat under året.

I december 2021 överlämnade It-driftsutredningen sitt slutbetänkande Säker och kostnadseffektiv it-drift – förslag till varaktiga former för samordnad statlig it-drift

(SOU 2021:97). I slutbetänkandet föreslår utredningen varaktiga former för samordnad statlig it-drift genom stöd till statliga myndigheter vid valet av it-driftslösningar och tillhandahållande av it-driftstjänster genom ett samordnat statligt tjänsteutbud. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Rättsutveckling och bra analys behövs för digitalisering av den offentliga förvaltningen

Myndigheten för digital förvaltning har sedan 2022 till uppgift att ge rättsligt stöd till offentlig förvaltning avseende förvaltningsgemensamma digitaliseringsfrågor. Myndigheten ska även beskriva offentliga aktörers behov av rättsligt stöd. Myndigheten för digital förvaltning har även i uppdrag att stödja regeringens arbete under perioden 2022–2024 med att förbättra möjligheterna att digitalisera välfärden genom att identifiera rättsliga hinder för en sådan digitalisering samt utarbeta förslag till anpassning av befintlig reglering eller förslag till ny reglering där sådan saknas (I2022/00620).

I syfte att bistå med underlag för att utveckla digitaliseringspolitiken har Myndigheten för digital förvaltning också i uppdrag att lämna en samlad övergripande analys av samhällets digitalisering. Myndigheten för digital förvaltning ska i sin samlade analys, med hjälp av framtagna indikatorer, följa och beskriva den digitala strukturomvandlingen i samhället.

Bredband i världsklass

Sverige har i internationell jämförelse en mycket väl utbyggd bredbandsinfrastruktur. I DESI 2022 är Sverige rankad på nionde plats på området konnektivitet, vilket kan jämföras med en femte plats i mätningen 2021 och en andra plats 2020. Orsaken till försämringen är främst att utrullningen av 5G i tätbefolkade områden har gått betydligt långsammare i Sverige (18 procent) än genomsnittligt i EU (66 procent) enligt mätningen 2022. Anledningen till den långsamma utvecklingen är att auktionerna av frekvenserna har försenats. PTS anger vidare att den största utmaningen är tillgänglighet till spektrum, det vill säga att det krävs nya spektrum i höga band för att förväntade datahastigheter ska kunna levereras. En annan orsak är att andelen anslutna hushåll som är anslutna till bredband om minst 1 GB/s är låg, 4,44 procent jämfört med EU-genomsnittet om 7,58 procent, detta trots att tillgången är hög.

Tabell 4.2 Tillgång till fast bredband

Andel (procent) av hushåll och företag som har tillgång till	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Bredband om minst 30 Mbit/s*	87	91	95	96	97	98	99
Bredband om minst 100 Mbit/s	67	71	77	81	84	86	88
Bredband om minst 1 GB/s*	-	-	86	89	92	95	96
Bredband via fiber (hushåll)	61	66	72	77	80	82	84
Stabila mobila tjänster av god kvalitet	-	-	-	89	92	93	93

*Avser andel hushåll och företag med tillgång till it-infrastruktur, alternativt där sådan finns i absoluta närheten.
Källa: PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2021 (PTS-ER-2022:19).

Andelen hushåll och företag i Sverige med tillgång till bredband eller tillgång i sin absoluta närhet fortsätter att öka. Även tillgången till stabila mobila tjänster av god kvalitet i områden där människor normalt befinner sig, t.ex. bilvägar, ökade något 2021 jämfört med 2020 (0,2 procentenheter). Tillgången till bredband via fiber uppgick till totalt ca 84 procent av hushållen i oktober 2021, vilket är en ökning med ca 2 procentenheter jämfört med 2020. Ökningen från föregående år syns främst i områden utanför tätort och småort, där tillgången ökat med ca 8 procentenheter till närmare 62 procent. Tillgången i tätort eller småort var i oktober 2021 närmare

87 procent (ca 85 procent 2020). Skillnaden mellan glesbebyggda områden och tätbebyggda områden är därmed ca 25 procentenheter (jämfört med ca 31 procentenheter 2020).

PTS administrerar det nationella stödet för utbyggnad av bredband som syftar till att åstadkomma bredbandsutbyggnad i områden där det saknas kommersiella förutsättningar och investeringsvilja från marknaden. PTS har tilldelat stödsökande nätbyggare totalt ca 1 532 miljoner kronor för att finansiera över 60 000 anslutningar. Bredbandsstödet har bidragit till vidareutbyggnad av fasta nät genom att finansiera kommersiellt icke gångbar utbyggnad i glesbygder. God spridning till alla landsdelar har säkerställts då tillgängliga medel fördelats genom utlysning i hela landet.

Stöd för utbyggnad av bredband har även ingått i landsbygdsprogrammet och i regionalfondsprogrammen för Norra Mellansverige, Mellersta Norrland samt Övre Norrland. Totalt omfattade satsningen på bredbandsstöd i landsbygdsprogrammet 2014–2020 ca 4,3 miljarder kronor. Utöver detta har regionalfonden möjliggjort satsningar på drygt 1,2 miljarder kronor för utbyggnad av större ortssammanbindande bredbandsnät i regionalfondsprogrammen nämnda ovan. För mer information se utgiftsområde 19 Regional tillväxt och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Bredbandsforums kansli har i samverkan med organisationerna i Bredbandsforums styrgrupp tagit fram en handlingsplan för Bredbandsforums verksamhet 2022–2025. Den framtagna handlingsplanen består av fokusområden som behandlar viktiga ämnen för att öka användningen av bredband. Styrgruppens ledamöter har vidare valt fokusområdet Måluppfyllnad 2025 som mest prioriterat år 2022. Fokusområdet syftar till att se vilka utmaningar som kvarstår för att uppnå 2025-målen i bredbandsstrategin och hur de utmaningarna kan lösas.

PTS har i uppdrag att mellan 2021 och 2025 lämna stöd till de regionala bredbands-koordinatorerna och årligen följa upp deras verksamhet. Av uppföljningen för 2021 följer att regionerna bidrar till att öka bredbandsanvändningen genom att bl.a. samverka och samordna aktörer verksamma inom bredbandsområdet både i och utanför länet, anordna informations- och kommunikationsinsatser samt genom att undanröja hinder på regional och lokal nivå. Bredbandskoordinatorerna bidrar också med kvalitetssäkring av byggnadsförteckningen samt regionala prioriteringar inom ramen för det nationella bredbandsstödet som PTS ansvarar för (I2022/00792).

Den 28 oktober 2021 trädde förordningen (2021:975) om statligt stöd för bättre mobil uppkoppling för resenärer i fjärrtågtrafik i kraft. Med stöd av förordningen beslutade PTS att dela ut 22,5 miljoner kronor under 2022 för åtgärder som förbättrar täckning i vissa tunnlar. Vidare har PTS fått i uppdrag att utvärdera de stöd som beviljats under 2022, samt att analysera behov av eventuella åtgärder som på längre sikt kan bidra till att möjliggöra förbättrad uppkoppling för resenärer på tåg (I2022/00842). Uppdraget ska slutredovisas senast i september 2023.

PTS har i uppdrag att främja god mobiltäckning och tillgång till grundläggande telefoni och internet i hela landet (I2021/02333). Inom ramen för uppdraget har PTS bl.a. lanserat informationskampanjer till konsumenter på sociala medier om åtgärder som kan vidtas på egen hand för att förbättra mobiltäckningen. Dessutom har PTS genomfört stickprovsmätningar för att kontrollera att operatörernas mobiltäcknings-kartor stämmer. Stickprovsmätningarna visar att det i de områden där PTS gjort mätningar bland vissa operatörer finns stora skillnader mellan den täckning som redovisas på operatörens hemsida och den täckning som PTS kunde mäta, avvikelser förekommer hos alla operatörer.

Tillgången till funktionellt internet och telefoni

PTS har med stöd av förordningen (2018:20) om stöd för åtgärder som ger tillgång till telefoni och funktionell tillgång till internet delat ut 590 000 kronor i stöd under 2021 till åtgärder som ger en sådan tillgång, genom t.ex. installation av rörmaster. För dessa upphandlade PTS lösningar vilka också installerades under året och har tagits i bruk. Alla beviljade ärenden föregicks av att PTS utförde täckningsmätningar på plats.

Avvecklingen av 2G- och 3G-näten kan eventuellt påverka tillgången till telefoni och internet för andra hushåll och företag än de som i dag saknar tillgång. Enligt sitt regleringsbrev för 2022 ska PTS följa avvecklingen av 2G- och 3G-näten samt vilka informationsinsatser som genomförs med anledning av avvecklingen.

Elektroniska kommunikationer

Väl fungerande marknader för elektroniska kommunikationer

Mediankostnaden per månad för bredbandsabonnemang och för mobilt bredband förändrades endast marginellt mellan 2020 och 2021. Det är små förändringar och ingen tydlig trend när det gäller prisutvecklingen för mobilabonnemang medan priserna på fast bredband via fiber har ökat sedan 2020.

Enligt PTS rapport Svensk telekommarknad första halvåret 2021 fortsatte mängden datatrafik i mobilnäten att öka. Ökningen på 33 procent var ännu större än ökningen föregående period om 31 procent. Antalet trafikminuter ökade med cirka 7 procent. En del av ökningen beror på att bredband via mobilnätet ersätter bredband där kopparnätet avvecklas. Datatrafik i 5G-nät ökade kraftigt under första halvåret 2021, men utgör än så länge en liten andel av den totala datatrafiken. Antalet abonnemang som använder tjänster i 5G-nät uppgick till 386 000, vilket motsvarar 3 procent av alla mobilabonnemang.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/612 av den 6 april 2022 om roaming i allmänna mobilnät i unionen trädde i kraft den 1 juli 2022. Syftet med förordningen är att förlänga giltigheten för de bestämmelser som reglerar roaming inom EU efter juni 2022 och samtidigt uppdatera de högsta grossistavgifter som operatörer kan ta ut, införa nya åtgärder för att säkerställa verklig roam-like-at-home vid resor och att upphäva bestämmelser som inte längre är nödvändiga.

Europarlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation (kodexen för elektronisk kommunikation) har genomförts genom de lagändringar som riksdagen beslutade om den 18 maj 2022 (prop. 2021/22:136, bet. 2021/22:TU17, rskr. 2021/22:302). Lagändringarna trädde i kraft den 3 juni 2022. Reglerna syftar till att uppnå heltäckande och obegränsad uppkoppling på den inre marknaden, främjad konkurrens och ökade valmöjligheter för slutanvändarna samt en förenklad reglering och regleringsprocess anpassad för snabba förändringar på marknaderna och i den tekniska utvecklingen, allt för att uppnå en mer sammanhållen inre marknad.

Det säkerhetspolitiska läget sätter ökat fokus på information- och cybersäkerhet

Sverige har genom PTS, med stöd av Försvarets radioanstalt och MSB, fortsatt att vara drivande i arbetet inom EU med genomförandet av den s.k. verktygslådan med rekommenderade åtgärder för 5G-säkerhet, t.ex. genom deltagande i arbetsgrupper inom unionen som rör standardisering, certifiering och utvärdering av risker. Tidigare kartläggning har visat att det finns hot och risker kopplade till elektroniska kommunikationer, främst till de framtida 5G-näten.

Tillhandahållare av allmänna kommunikationsnät och allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster är skyldiga att rapportera driftsstörningar och

integritetsincidenter till PTS. Under 2021 kom det in 24 incidentrapporter om driftsstörningar och avbrott av betydande omfattning. De vanligaste orsakerna till driftsäkerhetsincidenterna var, liksom tidigare år, konfigurations- och andra handhavandefel, hårdvarufel, kabelavgrävningar och strömavbrott. Under 2021 diarieförde PTS 404 rapporter om integritetsincidenter, varav 382 konstaterades vara rapporteringspliktiga incidenter. Detta är en kraftig ökning mot året innan, då cirka 300 rapporter togs emot. PTS uppfattning är att den fortsatta ökningen till stor del beror på operatörernas kontinuerligt förbättrade arbete med att upptäcka och rapportera incidenter.

Under 2021 fortsatte PTS att arbeta utifrån den framtagna inriktningen för myndighetens totalförsvarsplanering inom elektroniska kommunikationer för perioden 2020–2025. I syfte att stärka förmågan inom elektroniska kommunikationer och post har PTS bl.a. arbetat med flera olika reservkraftsåtgärder, andra skyddsåtgärder och åtgärder för att förstärka försörjningsförmågan samt med informations- och erfarenhetsutbyten och dialoger med telekom- och postoperatörer. De nya medel som tillförts PTS arbete med civilt försvar inom elektroniska kommunikationer och post under 2021 har resulterat i att fler åtgärder har kunnat genomföras.

På informations- och cybersäkerhetsområdet har samarbetet mellan PTS och övriga myndigheter som deltar i det nationella Cybersäkerhetscentret (NCSC) fortsatt stärkts. I februari 2022 lämnade denna krets av myndigheter en uppdaterad redovisning av den gemensamma handlingsplanen för myndigheternas arbete utifrån målen i den nationella strategin för samhällets informations- och cybersäkerhet (Ju2021/00986), se även utgiftsområde 6 Samhällets krisberedskap. Av handlingsplanen framgår att PTS under året har fortsatt arbetet med att genomföra projekt för att minska beroendet av centrala funktioner i elektroniska kommunikationsnät och tjänster. PTS har även initierat en cybersäkerhetsgrupp inom standardiseringsorganet Svenska Informations- och Telekommunikationsstandardiseringen. PTS har aktivt deltagit inom ramen för NCSC, bl.a. i det pågående arbetet med att etablera nationell privat-offentlig samverkan inom cybersäkerhetsområdet, samordna incidenthantering och leverera anpassade lägesbilder.

Åtgärder för att främja införandet av ett nytt internetprotokoll

I början av 2021 slutredovisade PTS sitt uppdrag om att främja och följa införandet av standarden IPv6 (I2019/01833). PTS har till exempel genomfört ett flertal informationsinsatser riktade till statliga myndigheter, kommuner och regioner för att främja införandet av IPv6 och utvecklat en webbtjänst för att kunna följa införandetakten av IPv6 hos dessa aktörer. Med utgångspunkt i slutrapporten fick PTS i uppdrag genom en ändring av regleringsbrevet för budgetåret 2021 att inrätta ett forum för samtliga berörda aktörer i värdekedjan runt IPv6. Uppdraget slutredovisades i september 2022. PTS bedömer att konsekvenserna av att inte införa IPv6-adressering kan bli påtagliga och rent av hindra den pågående digitaliseringen i samhället. Säkerheten i nät och tjänster kan påverkas i negativ riktning och konkurrenssituationen bland marknadsaktörerna i Sverige kan försämras.

4.3.2 Postmarknaden fortsätter att förändras

Under 2021 skickades ca 1,5 miljarder brevförsändelser inom Sverige, se tabell 4.3. Ca 1,4 miljarder av dessa var traditionella brev och ca 7 miljoner var paketbrev, dvs. en varuförsändelse 0–2 kg som hanteras och delas ut inom brevflödet.

Tabell 4.3 Utvecklingen totalt brevmarknaden

År	Antal miljoner brev	Index
2000 (index år)	3 426,3	100
2017	2 201,8	64,3
2018	2 018,4	58,9
2019	1 805,5	52,7
2020	1 592,5	46,4
2021	1 505,9	44,0

Källa: PTS.

Mellan 2020 och 2021 minskade den totala brevmarknaden med 5,4 procent i volym, och ökade med 1,1 procent i omsättning. Traditionella brev minskade både när det gäller volym (-7 procent) och omsättning (-9 procent), och paketbreven ökade både räknat i volym (+45 procent) och omsättning (+74 procent). Totalt omsatte brevmarknaden 9,2 miljarder kronor under 2021.

Under 2021 fanns det, likt 2020, 28 postoperatörer på den svenska postmarknaden med tillstånd att bedriva postverksamhet. Postnord AB (Postnord) är fortfarande den största aktören på marknaden för traditionella brevtjänster. Bolaget hade under 2021 en marknadsandel på mellan 75 och 80 procent räknat i volym. Jämfört med föregående år hade Postnords marknadsandel dock minskat med 3 procentenheter. Postnords största konkurrent är Citymail Sweden AB (Citymail), med en marknadsandel på mellan 20 och 25 procent. Jämfört med 2020 har Citymails marknadsandel ökat med 2 procentenheter. Därefter har de tio företagen inom morgontidningsdistributörerna (MTD) sammantaget mellan 1 och 5 procent av marknaden, medan den kombinerade marknadsandelen för övriga operatörer är mindre än 1 procent. Ingen förändring hade skett av MTD:s marknadsandel 2021 jämfört med 2020.

Postnord är även den största aktören på marknaden för paketbrev, med en marknadsandel på mellan 75 och 80 procent av volymerna. Näst störst är MTD (med sitt gemensamma varumärke ”Early Bird”) som har en sammanlagd marknadsandel på mellan 15 och 20 procent. Därefter kommer Citymail mellan 1 och 5 procent, medan övriga aktörer på marknaden tillsammans har en marknadsandel som understiger 1 procent. År 2021 hade Postnords marknadsandel minskat med ca 2 procentenheter jämfört med 2020, MTD:s marknadsandel hade ökat med ca 2 procentenheter och Citymails var oförändrad.

Under 2021 skickades totalt ca 227 miljoner paket, varav ca 150 miljoner från företag till privatpersoner, ca 69 miljoner mellan företag och ca 7,5 miljoner av privatpersoner. Den totala omsättningen på paketmarknaden var ca 13 miljarder kronor.

PTS samlade under 2021 in uppgifter om paketleveranstjänster med stöd av postlagen (2010:1045) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/644 av den 18 april 2018 om gränsöverskridande paketleveranstjänster. Statistiken visar att det 2020 delades ut 295 miljoner paket, varav ca 48 miljoner paket hade sin mottagare i utlandet (jämfört med 249,8 miljoner utdelade paket åren innan, varav ca 40,5 hade sin mottagare i utlandet). Sammantaget utgjorde 2020 inrikesmarknaden för paketleveranser 69 procent av den totala marknaden, medan utrikes inkommande paket utgjorde 15 procent och utgående paket utgjorde 16 procent.

Sedan den 1 januari 2018 ska enligt postförordningen (2010:1049) 95 procent av inrikes enstaka brev inom den samhällsomfattande posttjänsten delas ut inom två arbetsdagar. Oberoende mätningar visar att Postnord, i rollen som utsedd tillhandahållare av den samhällsomfattande posttjänsten, med marginal uppfyller

befordringskraven genom att 97,9 procent av breven delades ut i tid under 2021, se tabell 4.4.

Tabell 4.4 Andelen brev som inlämnats till Postnord för tvådagarsbefordran, före 2018 övernattbefordran, och som delades ut inom tidsramen

År	Årsmedel (procent)
2017	90,3
2018 (tvådagarsbefordran introducerades)	98,6
2019	97,7
2020	98,1
2021	97,9

Källa: PTS.

Undantag från daglig utdelning medges för ett mindre antal mottagare. Vid utgången av 2021 handlade det om 1 211 hushåll som det inte är möjligt att dela ut post till dagligen. Det är 92 färre hushåll än vid motsvarande tidpunkt 2020.

PTS fortsatte under 2021 att följa Postnords genomförande av operatörens nya produktionsmodell som innebär varannandagsutdelning av vissa posttjänster. PTS bedömer att genomförandet av modellen förefaller fungera väl, och myndigheten har tagit emot relativt få klagomål avseende problem som uppstått för användarna på grund av den förändrade utdelningsfrekvensen. I rapporten Befolkningens användning av posttjänster 2022 (PTS-ER-2022:15) redogör myndigheten för att 92 procent av de tillfrågade har behov av postutdelning upp till tre dagar i veckan. PTS fortsätter att följa hur modellen bl.a. påverkar mätningar av befordringstider.

Antalet postrelaterade frågor som kom in till PTS var 1 344 under 2021 jämfört med 1 260 frågor under 2020 (könsuppdelad statistik saknas). Cirka 85 procent av ärendena utgjordes av klagomål eller synpunkter, medan resterande var informationsfrågor. Antalet frågor 2021 var lägre än antalet frågor som inkom till myndigheten under 2018 (1 796) och 2019 (1 614). Av de inkomna klagomålen 2021 kunde cirka 80 procent kopplas till Postnord, 4 procent till Citymail och 26 procent till övriga postoperatörer. Klagomålen handlar främst om försändelser som av något skäl inte har kommit fram, delats ut för sent eller att mottagaren av misstag har fått någon annans brev.

På grund av det rådande omvärldsläget beslutade Postnord i mars 2022 att tillfälligt stoppa alla postförsändelser till och från Ryssland och Belarus. Beslutet bedömdes som nödvändigt för att bolaget skulle ha möjlighet att följa de sanktioner som EU har beslutat om mot Ryssland och Belarus. Stoppet skulle vara i kraft till dess att ett screeningsystem finns på plats som gör det möjligt att återuppta postflöden till och från dessa länder samtidigt som sanktionerna följs, eller till dess sanktionerna upphör. Postnord återupptog leveranser av postförsändelser till Ryssland och Belarus den 11 juli 2022 och har infört ett tekniskt system som gör det möjligt att sortera ut försändelser som riskerar att bryta mot sanktionerna.

4.3.3 Tillgången till grundläggande betaltjänster är över lag tillfredsställande

Enligt Länsstyrelsen i Dalarnas läns rapport Bevakning av grundläggande betaltjänster 2021 bedömer en majoritet av länsstyrelserna, 17 av 21, att tillgången till grundläggande betaltjänster är tillfredsställande för privatpersoner i allmänhet eftersom många i dag kan och vill använda digitala betaltjänster (I2021/03074). Siffran är något lägre än förra året då det var 18 av 21 länsstyrelser som bedömde att tillgången var tillfredsställande.

Av länsstyrelserapporten framgår att tillgängligheten till betaltjänster varierar med användaren. Svårigheter att utföra grundläggande betaltjänster finns i högre utsträckning bland äldre, personer med funktionsnedsättning, asylsökande och nyanlända. Majoriteten av länsstyrelserna bedömer att situationen för äldre, asylsökande och nyanlända har försämrats under året. Till grund för bedömningarna ligger att nedläggningarna av bankkontor och betaltjänstombud har fortsatt, i synnerhet i gles- och landsbygder, vilket har minskat tillgången till betalningsförmedling och möjligheten till personlig service. Många personer inom dessa grupper befinner sig helt eller delvis i digitalt utanförskap. Pandemin har bidragit till att försvåra situationen eftersom många på grund av isolering i större utsträckning varit beroende av digitala betaltjänster. Länsstyrelserna bedömer fortsatt att det även finns en jämställdhetsaspekt gällande tillgänglighet till betaltjänster för äldre eftersom de allt längre avstånden till banker och betaltjänstombud i gles- och landsbygder beräknas få större negativa konsekvenser för kvinnor än för män.

Antalet betaltjänstombud som är finansierade med medel beslutade av länsstyrelserna var 49 i slutet av 2021, vilket är ett färre än året innan. Under 2021 fortsatte möjligheten att betala räkningar med personlig service att minska. Det fanns under 2021 sammanlagt 1 070 ställen för betalningsförmedling runt om i landet. Sedan 2020 har det skett en minskning med drygt 153 ställen. Jämfört med 2011 har antalet ställen där det är möjligt att betala räkningar mer än halverats. Minskningen är procentuellt sett relativt jämnt spridd mellan länen. PTS beräkningar visar att 0,26 procent av Sveriges befolkning har längre än 25 kilometer till närmaste plats för kontantuttag.

Från och med den 1 januari 2021 ska de större kreditinstituten i Sverige tillhandahålla kontanttjänster i så pass stor utsträckning att i princip ingen i Sverige ska ha längre än 25 kilometer till närmaste plats för kontantuttag, se propositionen Skyldighet för kreditinstitut att tillhandahålla kontanttjänster (prop. 2019/20:23). För mer information om utvecklingen för betaltjänstområdet och kontanthanteringen i stort se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt 3 Finansmarknad och internationella finansiella institutioner.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Ambitionshöjning behövs för att bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter

Sverige presterar i dag över snittet i EU och rankas högt i internationella mätningar av digitalisering, men placerar sig efter de ledande länderna, exempelvis Danmark och Finland, när det kommer till att använda digitaliseringens möjligheter, särskilt inom offentlig sektor. Att flera andra länder lyckas bättre än Sverige trots sämre förutsättningar, i form av exempelvis lägre digital kompetens och utbyggnad av bredband, visar på att Sverige ännu inte lyckats använda digitaliseringens möjligheter fullt ut för att bidra till konkurrenskraft, full sysselsättning samt ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling.

Regeringen bedömer därför att Sverige i dag inte når det övergripande målet med digitaliseringspolitiken men att det finns goda förutsättningar för att uppnå de mål kommissionen formulerat inom Digital kompass 2030, den europeiska vägen in i det digitala decenniet (COM/2021/118).

Systemet för tjänsten Mina meddelanden, där säker digital myndighetspost levereras till digitala brevlådor och identifiering sker genom e-legitimation, utgjorde en förutsättning för hanteringen av covidbevisen under 2021. Systemet för Mina meddelanden, som en del av den gemensamma digitala infrastrukturen, har därmed

bidragit till en enklare vardag för medborgare och högre effektivitet i den offentliga förvaltningen.

Bredbandstöd är viktigt för att nå målet

Utbyggnaden av bredband fortgår i hela landet även om takten minskat jämfört med tidigare år. Regeringen bedömer att stödet för bredbandsutbyggnad och andra åtgärder som främjar denna utbyggnad har varit viktigt och att det bidrar till möjligheten att nå målet för bredband. Regeringen konstaterar att skillnaderna i tillgång till bredband mellan tätort/småort och landsbygd fortsätter att minska, men att det fortfarande är en ojämn fördelning av tillgången i landet, vilket även kan påverka digitaliseringen i offentliga verksamheter utanför tätort. Bedömningen är att det finns goda chanser att nå målet om att alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska kommunikationstjänster, inte minst bredband. Detta beror till stor del på att tillgången till marknadsmässiga lösningar för telefoni och internetanslutningar som medför minst 10 Mbit/s är mycket god.

Säkra och robusta elektroniska kommunikationer

Regeringens arbete med genomförandet av kodexen för elektronisk kommunikation genom den nya lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/612 av den 6 april 2022 om roaming i allmänna mobilnät i unionen bidrar till uppfyllelsen av delmålet om elektronisk kommunikation. En fortsatt utbyggnad av 5G och utveckling av 6G är viktig för att uppnå målet om effektiva och säkra elektroniska kommunikationer som motsvarar användarnas behov.

Förändrade kommunikations- och konsumtionsmönster fortsätter att forma postmarknaden

Regeringens samlade bedömning är att målen för postsektorn uppfylls, men att den svenska postmarknaden alltjämt fortsätter att befinna sig under ett stort förändringstryck. Samhällets ökade användning av digital kommunikation i kombination med ökad e-handel, vilket även förstärktes av pandemin under 2021, fortsätter att förändra postmarknaden. Att varuförsändelserna ökar både i brevflödet och via olika pakettjänster kompenserar fortfarande inte minskningen av de intäkter som kom från hantering av traditionella brev. Regeringen konstaterar att denna utveckling kommer att fortsätta och att förutsättningarna för att tillhandahålla en samhällsomfattande posttjänst fortsätter att påverkas.

Grundläggande betaltjänster påverkas av digital delaktighet

Regeringens bedömning är att målen för politiken för de grundläggande betaltjänsterna huvudsakligen uppfylls. Möjligheten att betala med kontanter bedöms ha försämrats under pandemin vilket framför allt drabbat äldre, personer med funktionsnedsättning, asylsökande och nyanlända. Takten i den digitala delaktigheten kan ha ökat på grund av pandemins restriktioner om fysisk distansering, vilket exempelvis märktes i den ökade användningen av Swish och andra digitala betalningsmedel bland personer över 65 år. Tillgången till grundläggande betaltjänster påverkas av insatser som görs inom andra områden, såsom digital delaktighet, tillgång till digital infrastruktur, insatser för att främja tillgången till kommersiell service inom regional utveckling och landsbygdsutveckling, socioekonomiska faktorer samt finansmarknaden.

4.5 Politikens inriktning

Det säkerhetspolitiska läget kräver ökad digital motståndskraft och säkerhet i hela samhället

Digitalisering av samhället bidrar till ekonomisk och social hållbarhet och är ett verktyg för att kunna uppnå andra politiska mål. Digitaliseringen har stor betydelse för Sveriges ekonomiska återhämtning efter pandemin och för näringslivets konkurrenskraft.

Det försämrade säkerhetspolitiska läget till följd av Rysslands aggression mot Ukraina understryker behovet av ett starkt civilt försvar samt beredskap, säkerhet och robusthet i elektroniska kommunikationer, digital infrastruktur och tjänster för försörjning av grunddata, såväl i fredstida kriser som i krig.

Utveckling och införande av en långsiktigt hållbar och säker digital infrastruktur som stöder fortsatt hög kvalitet inom utbildning, vård och omsorg, socialtjänst och andra välfärdsområden är viktigt, inte minst i ljuset av den växande hotbilden från antagonistiska aktörer. Att utveckla välfärden är ett delat ansvar mellan staten, kommunerna och regionerna. Det pågående arbetet med att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte och grunddata skapar förutsättningar för att på ett säkert och effektivt sätt utbyta och hantera data inom den offentliga förvaltningen.

Digitalt ledarskap för Sverige

Sverige ska fortsätta att vara framgångsrikt i den globala konkurrensen, vilket underlättas av en väl utvecklad förmåga att dela och använda data, en fortsatt utveckling av datamarknader och en politik som kan anpassas efter den snabba teknikutvecklingen.

Under perioden 2023–2026 är Sverige medlem av Internationella teleunionens verkställande råd. Regeringen avser att med denna plattform verka för att de globala digitala klyftorna minskar.

Den digitala omställningen i samhället har gjort att det i dag finns ett utbrett digitalt utanförskap hos framför allt äldre, personer med funktionsnedsättningar och de som lever i hushåll med låga inkomster. Det är viktigt att de digitala klyftorna minskar och att alla ges möjlighet att vara delaktiga i det digitala samhället. Regeringen kommer även fortsätta att utveckla styrningen och uppföljningen av myndigheternas icke-digitala service, se även utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning avsnitt 4 om statlig förvaltningspolitik.

En väl utbyggd digital infrastruktur ger tillgång till digitala tjänster och bidrar på ett tydligt sätt till den gröna och digitala omställningen i Sverige. Regeringens utgångspunkt för bredbandsutbyggnaden är en marknadsmässig utbyggnad som kompletteras med offentliga insatser. Det krävs fortsatta investeringar i utbyggnad av näten, insatser från marknaden, staten samt kommuner och regioner, liksom efterfrågan på denna infrastruktur i kombination med betalningsvilja hos hushåll och företag.

För att minska antalet åtgärder och därmed komplexiteten inom den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken och för att sträva efter att undvika parallella stödformer för bredbandsstöd avser regeringen att tillföra medel till det stödsystem för bredbandsutbyggnad som PTS ansvarar för under perioden 2023–2027. Se vidare utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel avsnitt 2.9.17 om åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.

I delar av landet kan inte utbyggnad ske på marknadsmässig grund, särskilt gäller detta de mer glest befolkade områdena. Tillgång till god internetuppkoppling är viktigt för likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd i hela landet. Hela Sverige ska fungera och alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband. Regeringen avser därför att förstärka det stöd för bredbandsutbyggnad som PTS ansvarar för.

Postmarknadens genomgripande förändring

Postmarknaden fortsätter att förändras genom att antalet traditionella brev minskar stadigt medan antalet paketbrev (brev med varor i) ökar kraftigt, dock från mycket lägre nivåer. Paketen ökar också i antal och på paketmarknaden erbjuds nya innovativa leveranssätt fortlöpande. Förutsättningarna för den samhällsomfattande posttjänsten förändras således hela tiden och regeringen fortsätter att följa utvecklingen bl.a. genom PTS tillsyn och Postfinansieringsutredningens arbete som redovisas senast den 31 januari 2023.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Post- och telestyrelsen

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

2021	Utfall	76 011	Anslagssparande	1 615
2022	Anslag	92 679[1]	Utgiftsprognos	93 387
2023	**Förslag**	**119 862**		
2024	Beräknat	150 028[2]		
2025	Beräknat	173 274[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 147 301 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 167 328 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för PTS förvaltningsutgifter i den mån dessa inte finansieras med avgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.6 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**87 679**	**87 679**	**87 679**
Pris- och löneomräkning[2]	683	2 319	3 823
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	31 500	60 030	81 772
varav BP23[3]	*31 500*	*58 500*	*85 500*
– Ny struktur civilt försvar - sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Överföring förvaltningsmedel	*24 000*	*24 000*	*24 000*
– Tillgänglighetsdirektivet		*27 000*	*54 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**119 862**	**150 028**	**173 274**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för PTS. Anslaget ökas därför med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att stärka PTS ekonomiska styrning ökas anslaget med 24 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* minskas med 5 000 000 kronor, anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* minskas med 3 000 000 kronor, anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* minskas med 14 000 000 kronor och anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* minskas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Anslaget beräknas ökas med 27 000 000 kronor 2024 och 54 000 000 kronor fr.o.m. 2025 för ökade utgifter till följd av genomförande av Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighet för produkter och tjänster.

Regeringen föreslår att 119 862 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 150 028 000 kronor och 173 274 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.7 Avgiftsfinansierad verksamhet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. år 2021	Resultat år 2022	Verksamhetens intäkter år 2023	Kostnader som ska täckas år 2023	Resultat år 2023	Ack. Resultat utgående år 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Totalförsvar, ink. titel 9453	-31 514	0	125 000	125 000	0	0
	-31 514	**0**	**125 000**	**125 000**	**0**	**0**
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Elektronisk kommunikation	13 178	-3 786	285 500	299 200	-13 700	-4 308
Post	696	-5 716	38 000	39 000	-1 000	-6 020
Radioutrustning	3 909	-1 539	9 000	10 500	-1 500	870
Utbyggnad av bredbandsnät	5 236	606	3 500	4 000	-500	5 342
Gränsöverskridande paketleveranstjänster	1 525	244	1 500	1 800	-300	1 469
Betrodda tjänster	0	0	75	75	0	0
	24 544	**-10 191**	**337 575**	**354 575**	**-17 000**	**-2 647**

Källa: PTS budgetunderlag 2023-2025.

4.6.2 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

2021	Utfall	125 973	Anslagssparande	10 305
2022	Anslag	136 278[1]	Utgiftsprognos	120 901
2023	**Förslag**	**131 278**		
2024	Beräknat	131 278		
2025	Beräknat	131 278		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov och i syfte att trygga behovet av effektiva elektroniska kommunikationer och posttjänster. Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsprojekt med inriktning på elektronisk kommunikation och it-användning för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov t.ex. avseende tillgänglighet till kommunikation, utbildning och medier.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**136 278**	**136 278**	**136 278**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 000	-5 000	-5 000
varav BP23	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
– Överföring förvaltningsmedel	*-5 000*	*-5 000*	*-5 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**131 278**	**131 278**	**131 278**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av en överföring av medel till anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för att stärka myndighetens ekonomiska styrning. Minskningen av anslaget påverkar inte den verksamhet som finansieras från anslaget.

Regeringen föreslår att 131 278 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* för 2022. För 2023 och 2024 beräknas anslaget till 131 278 000 kronor respektive 131 278 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2024–2027.

Tabell 4.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	116 225	238 149	300 000			
Nya åtaganden	218 080	172 017	129 774			
Infriade åtaganden	-96 156	-110 166	-129 774	-130 000	-110 000	-60 000
Utestående åtaganden	238 149	300 000	300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**300 000**	**300 000**	**300 000**			

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2024–2027.

4.6.3 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

2021	Utfall	22 793	Anslagssparande	5 244
2022	Anslag	28 037[1]	Utgiftsprognos	26 900
2023	**Förslag**	**25 037**		
2024	Beräknat	25 037		
2025	Beräknat	25 037		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållandet av grundläggande betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet av tjänsterna inte tillgodoses av marknaden. Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållande av grundläggande betaltjänster för äldre personer och personer med funktionsnedsättning boende i landsbygd. Detta inbegriper upphandling av dessa tjänster. Anslaget får användas för utgifter för regionala stöd- och utvecklingsinsatser och post.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**28 037**	**28 037**	**28 037**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-3 000	-3 000	-3 000
varav BP23	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
– Överföring förvaltningsmedel	*-3 000*	*-3 000*	*-3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**25 037**	**25 037**	**25 037**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av en överföring av medel till anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för att stärka myndighetens ekonomiska styrning. Minskningen av anslaget påverkar inte den verksamhet som finansieras från anslaget.

Regeringen föreslår att 25 037 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 25 037 000 kronor respektive 25 037 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2024–2027.

Tabell 4.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	21 239	26 297	45 000			
Nya åtaganden	27 852	39 764	22 000			
Infriade åtaganden	-22 794	-21 061	-22 000	-23 000	-16 000	-6 000
Utestående åtaganden	26 297	45 000	45 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**45 000**	**45 000**	**45 000**			

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2024–2027.

4.6.4 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

2021	Utfall	51 796	Anslagssparande	3 049
2022	Anslag	104 844[1]	Utgiftsprognos	103 835
2023	**Förslag**	**90 844**		
2024	Beräknat	90 844		
2025	Beräknat	90 844		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser som bidrar till att förverkliga målet för digitaliseringspolitiken, liksom uppföljningar och utvärderingar av politiken. Anslaget får även användas för utgifter för avgifter till internationella organisationer inom digitalisering.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.15 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**104 844**	**104 844**	**104 844**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-14 000	-14 000	-14 000
varav BP23	-14 000	-14 000	-14 000
– Överföring förvaltningsmedel	-14 000	-14 000	-14 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**90 844**	**90 844**	**90 844**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 14 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av en överföring av medel till anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för att stärka myndighetens ekonomiska styrning. Minskningen av anslaget påverkar inte den verksamhet som finansieras från anslaget.

Regeringen föreslår att 90 844 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 90 844 000 kronor respektive 90 844 000 kronor.

4.6.5 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

2021	Utfall	1 777 867	Anslagssparande	42 146
2022	Anslag	1 638 014[1]	Utgiftsprognos	1 633 466
2023	**Förslag**	**1 549 014**		
2024	Beräknat	1 546 014		
2025	Beräknat	1 558 014		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder samt samordningsinsatser för driftsäkra och tillgängliga elektroniska kommunikationer. Detta inbegriper stöd till utbyggnad av elektroniska kommunikationer i områden där utbyggnad inte genomförs på marknadsmässig grund. Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer för att skydda kommunikationerna mot allvarliga hot och påfrestningar i fredstid och vid höjd beredskap samt för samhällsomfattande tjänster inom området elektronisk kommunikation. Anslaget får användas för åtgärder kopplade till civilt försvar inom områdena elektroniska kommunikationer och post. Anslaget får användas för utgifter för administration av åtgärderna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.17 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 561 014**	**1 561 014**	**1 561 014**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-12 000	-15 000	-3 000
varav BP23	*1 204 000*	*1 199 000*	*1 209 000*
– Överföring medel för nationella åtgärder för landsbygdsutveckling	*600 000*	*600 000*	*600 000*
– Överföring förvaltningsmedel	*-8 000*	*-8 000*	*-8 000*
– Tvistkostnader	*-23 000*	*-23 000*	*-23 000*
– Bredbandsutbyggnad	*600 000*	*600 000*	*600 000*
– Robusta elektroniska kommunikationer och post	*35 000*	*30 000*	*40 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 549 014**	**1 546 014**	**1 558 014**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2022 avsattes medel för åren 2023–2027 för åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitikens (GJP) andra pelare och för åtgärder i nationellt genomförande som kompletterar GJP (prop. 2021/22:1 utg.omr. 23, bet. 2021/22:MJU2, rskr. 2021/22:99). Inrättande av bredbandsstöd tillhör den senare kategorin. Fördelningen innebär att anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig*

elektronisk kommunikation ökas med 600 000 000 kronor 2023. För 2024–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* minskas med motsvarande belopp.

Anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ökas med ytterligare 600 000 000 kronor för att stärka det nationella stödsystemet för bredbandsutbyggnad 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp.

Anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ökas med 35 000 000 kronor för 2023, 30 000 000 kronor för 2024 samt 40 000 000 kronor för 2025 enligt bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136.

Anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* minskas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2023 till följd av en överföring av medel till anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för att stärka myndighetens ekonomiska styrning. Minskningen av anslaget påverkar inte den verksamhet som finansieras från anslaget.

För att finansiera ökningen av anslaget 6:2 *Justitiekanslern* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse minskas anslaget dessutom med 23 000 000 kronor för 2023. Anslaget beräknas minska med motsvarande belopp för 2024 och 2025. Minskningen bedöms inte påverka den verksamhet som finansieras från anslaget.

Regeringen föreslår att 1 549 014 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 546 014 000 kronor respektive 1 558 014 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 531 000 000 kronor 2024–2033.

Tabell 4.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2033
Ingående åtaganden	182 506	231 691	521 544			
Nya åtaganden	153 170	413 039	240 438			
Infriade åtaganden	-103 985	-123 186	-230 982	-224 000	-170 000	-137 000
Utestående åtaganden	231 691	521 544	531 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**545 000**	**540 000**	**531 000**			

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling samt vid beslut om fleråriga projekt för utbyggnad av elektroniska kommunikationer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 531 000 000 kronor 2024–2033.

4.6.6 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tusental kronor

2021	Utfall	146 951	Anslagssparande	4 240
2022	Anslag	157 845[1]	Utgiftsprognos	160 525
2023	**Förslag**	**162 410**		
2024	Beräknat	165 849[2]		
2025	Beräknat	166 956[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 160 455 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 157 417 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för digital förvaltnings förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:6 Myndigheten för digital förvaltning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**156 845**	**156 845**	**156 845**
Pris- och löneomräkning[2]	2 045	7 386	11 673
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 520	1 618	-1 562
varav BP23[3]	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Ny struktur civilt försvar - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**162 410**	**165 849**	**166 956**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Myndigheten för digital förvaltning. Anslaget ökas därför med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 162 410 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för digital förvaltning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 165 849 000 kronor respektive 166 956 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.21 Avgiftsfinansierad verksamhet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. år 2021	Resultat år 2022	Verksamhetens intäkter år 2023	Kostnader som ska täckas år 2023	Resultat år 2023	Ack. Resultat utgående år 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Stöd för lärande och kunskapsuppbyggnad	0	0	0			
Digital identitet (eIDAS-noden)	3	15	30			
Auktorisationssystem	0	2500	5500			
Övriga intäkter	51	0	0			
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	53	-5302	5530	4330	1200	-4049

Källa: Myndigheten för digital förvaltnings budgetunderlag för 2023-2025.

4.6.7 2:7 Digital förvaltning

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 2:7 Digital förvaltning

Tusental kronor

2021	Utfall	66 008	Anslagssparande	2 136
2022	Anslag	195 994[1]	Utgiftsprognos	185 003
2023	**Förslag**	**215 744**		
2024	Beräknat	153 894		
2025	Beräknat	94 894		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för styrning, samordning och uppföljning av digitaliseringen av den offentliga förvaltningen samt för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen och andra förvaltningsgemensamma tjänster och funktioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 4.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:7 Digital förvaltning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**195 994**	**195 994**	**195 994**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	**19 750**	**-42 100**	**-101 100**
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**215 744**	**153 894**	**94 894**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 215 744 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Digital förvaltning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 153 894 000 kronor och 94 894 000 kronor.

Utgiftsområde 23

Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Utgiftsområde 23 – Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Areella näringar, landsbygd och livsmedel ... 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 8
2.3 Skatteutgifter ... 9
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 10
2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 11
2.6 Resultatredovisning ... 12
2.6.1 En sammanhållen landsbygdspolitik ... 12
2.6.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja ... 17
2.6.3 Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen ... 39
2.6.4 Skog ... 40
2.6.5 De samiska näringarna ... 44
2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 46
2.7.1 En sammanhållen landsbygdspolitik ... 46
2.7.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja ... 46
2.7.3 Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen ... 49
2.7.4 Skog ... 49
2.7.5 De samiska näringarna ... 50
2.8 Politikens inriktning ... 50
2.8.1 En sammanhållen landsbygdspolitik ... 51
2.8.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja ... 51
2.8.3 Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen ... 54
2.8.4 Skogen är en strategisk resurs för ett robust Sverige samt för jobb och tillväxt ... 54
2.8.5 De samiska näringarna ... 55
2.9 Budgetförslag ... 55
2.9.1 1:1 Skogsstyrelsen ... 55
2.9.2 1:2 Insatser för skogsbruket ... 57
2.9.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt ... 58
2.9.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet ... 59
2.9.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder ... 60
2.9.6 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar ... 61
2.9.7 1:7 Ersättningar för viltskador m.m. ... 62
2.9.8 1:8 Statens jordbruksverk ... 63
2.9.9 1:9 Bekämpning av växtskadegörare ... 65
2.9.10 1:10 Gårdsstöd m.m. ... 66
2.9.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m. ... 67
2.9.12 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk ... 68
2.9.13 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk ... 69
2.9.14 1:14 Livsmedelsverket ... 70
2.9.15 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor ... 72
2.9.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m. ... 73
2.9.17 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur ... 74
2.9.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur ... 76

2.9.19 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket 78
2.9.20 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m. 79
2.9.21 1:21 Åtgärder på fjällägenheter 80
2.9.22 1:22 Främjande av rennäringen m.m. 81
2.9.23 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet 81
2.9.24 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning 83
2.9.25 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien 84
2.9.26 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter 85
2.9.27 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet 86
2.9.28 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027 87
2.9.29 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027 88
2.9.30 1:30 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 89
2.9.31 1:31 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027 91

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel enligt tabell 1.1.
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Skogsstyrelsen	533 764
1:2 Insatser för skogsbruket	594 373
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	171 348
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	116 041
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar	133 349
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	67 778
1:8 Statens jordbruksverk	740 665
1:9 Bekämpning av växtskadegörare	15 000
1:10 Gårdsstöd m.m.	5 637 032
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	149 000
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	27 200
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	109 000
1:14 Livsmedelsverket	327 670
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	204 160
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	46 913
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 068 306
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 468 013
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	92 330
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	24 116
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	1 529
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	125 915
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 160 339
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	738 664
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
1:26 Nedsättning av slakteriavgifter	81 837
1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	21 000
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	53 000
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	115 000
1:30 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027	2 000 000
1:31 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027	1 538 900
Summa anslag inom utgiftsområdet	**19 373 352**

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Insatser för skogsbruket	130 000	2024–2026
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	120 000	2024–2025
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	20 000	2024–2025
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 500 000	2024–2025
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 800 000	2024–2025
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	1 600 000	2024–2029
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	110 000	2024–2029
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027	350 000	2024–2029
1:30 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027	3 105 900	2024–2029
1:31 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027	3 905 900	2024–2029
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**12 641 800**	

2 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel omfattar verksamhet inom områdena jordbruks- och trädgårdsnäring, fiskerinäring, landsbygd, livsmedel, djur, skog och jakt samt rennäring och andra samiska näringar. Utgiftsområdet omfattar även verksamhet inom utbildning och forskning.

Myndigheter som verkar inom utgiftsområdet är Statens jordbruksverk (Jordbruksverket), Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård, Centrala djurförsöksetiska nämnden, Livsmedelsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och vissa verksamheter vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Skogsstyrelsen	532	583	593	**534**	548	537
1:2 Insatser för skogsbruket	662	706	676	**594**	594	594
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	161	165	165	**171**	180	199
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	128	134	134	**116**	124	129
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	10	10	10	**10**	10	10
1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar	484	267	282	**133**	133	133
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	32	53	52	**68**	68	68
1:8 Statens jordbruksverk	623	621	613	**741**	738	778
1:9 Bekämpning av växtskadegörare	12	15	15	**15**	15	15
1:10 Gårdsstöd m.m.	6 946	7 545	7 545	**5 637**	8 910	7 112
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	129	167	167	**149**	154	156
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	12	76	63	**27**		
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	152	174	171	**109**		
1:14 Livsmedelsverket	271	341	345	**328**	345	369
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	174	200	192	**204**	166	166
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	43	47	45	**47**	47	47
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	3 195	5 719	5 156	**2 068**	1 297	927
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 705	4 183	3 214	**1 468**	1 159	784
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	251	92	89	**92**	20	20
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	14	24	24	**24**	24	24
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	1	2	2	**2**	2	2
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	120	136	135	**126**	126	126
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	2 170	2 135	2 135	**2 160**	2 220	2 261
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	676	714	707	**739**	739	739
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1	1	1	**1**	1	1
1:26 Nedsättning av slakteriavgifter	102	82	72	**82**	82	82
1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet	25	25	25	**21**	150	370
1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027		102		**53**	164	189
1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027		120	30	**115**	196	229
1:30 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027				**2 000**	2 800	2 800
1:31 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027				**1 539**	1 914	1 914
Totalt för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	**19 630**	**24 439**	**22 656**	**19 373**	**22 926**	**20 782**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

För 2022 prognostiseras de totala utgifterna för området uppgå till 22 656 miljoner kronor.

Regeringens förslag till anslag för 2023 för utgiftsområdet innebär att 19 373 miljoner kronor anvisas. För 2024 beräknas anslagsnivån till 22 926 miljoner kronor och för 2025 till 20 782 miljoner kronor.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**21 645**	**21 645**	**21 645**
Pris- och löneomräkning[2]	43	156	249
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 492	122	-317
varav BP23[3]	*848*	*-685*	*-1 005*
Makroekonomisk utveckling	-317	773	422
Volymer	5	10	12
Överföring till/från andra utgiftsområden	-3	-26	-26
Övrigt	-3 491	245	-1 202
Ny utgiftsram	**19 373**	**22 926**	**20 782**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2023 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	13 015
Verksamhetsutgifter[2]	6 320
Investeringar[3]	39
Summa utgiftsram	**19 373**

Anm: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

1 Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

2 Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

3 Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). Efter att skrivelsen lämnades har riksdagen beslutat om en ytterligare tillfällig nedsättning av energi- och koldioxidskatten för diesel till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna. Den ytterligare nedsättningen gäller retroaktivt från den 1 januari 2022 till den 30 juni 2023. I tabell 2.4 redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	2022	2023
Uttag av bränsle	90	90
Avverkningsrätt till skog	-	-
Anläggning av ny skog m.m.	110	160
Skogsavdrag	-	-
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	u	u
Nedsatt energiskatt på el inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	570	600
Nedsatt energi- och koldioxidskatt för diesel till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	1 710	1 420
Totalt för utgiftsområdet	**2 480**	**2 270**

”-” betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

”u” innebär att skatteutgiften har upphört.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel är följande:

– Insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart (prop. 2014/15:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:MJU2, rskr. 2014/15:88).

Inom utgiftsområdet finns även mål beslutade av riksdagen som gäller en sammanhållen landsbygdspolitik, en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, skogspolitiken samt de samiska näringarna.

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål och 16 miljökvalitetsmål för miljöarbetet (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Resultatredovisningen av miljökvalitetsmålen i sin helhet finns inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. För arbetet inom utgiftsområdet är även det av riksdagen beslutade målet om Agenda 2030 för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt centralt (prop. 2019/20:188, bet. 2020/21:FiU28, rskr. 2020/21:154).

En sammanhållen landsbygdspolitik

Riksdagen har beslutat om det övergripande målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken (prop. 2017/18:179, bet. 2017/18:NU19, rskr. 2017/18:360):

– En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet.

En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Riksdagen har genom beslut om livsmedelsstrategin beslutat om ett övergripande mål för livsmedelskedjan samt mål för tre strategiska områden – Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och Innovation (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). Det övergripande målet:

– En konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan.

En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen

Riksdagen har beslutat om övergripande mål för totalförsvaret inklusive civilt försvar (prop. 2020/21:30, bet. 2020/21:FöU4, rskr. 2020/21:136). Livsmedels- och dricksvattenförsörjningen berörs av det civila försvarets mål om förmåga att upprätthålla en nödvändig försörjning (se utg.omr. 6 avsnitt 4).

Skog

Riksdagen har beslutat om två jämställda mål för skogspolitiken – ett produktionsmål och ett miljömål (prop. 1992/93:226, bet. 1992/93:JoU15, rskr. 1992/93:252 och prop. 2007/08:108, bet. 2007/08:MJU18, rskr. 2007/08:244):

– Produktionsmålet innebär att skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.
– Miljömålet innebär att skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas.

De samiska näringarna

Det övergripande målet för samepolitiken (prop. 2000/01:1 utg.omr. 23 avsnitt 7.3, bet. 2000/01:MJU2, rskr. 2000/01:86):

– Att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar.

Samepolitiken omfattar flera utgiftsområden, bl.a. utgiftsområde 1 Rikets styrelse, 16 Utbildning och universitetsforskning och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Resultatredovisningen för samiska näringar görs i förhållande till den delen av målet som rör samiska näringar.

2.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Hur utgiftsområdets centrala indikatorer och andra bedömningsgrunder är kopplade till målen framgår av tabell 2.5. Indikatorerna och bedömningsgrunderna täcker inte alla verksamheter inom utgiftsområdet men bedöms ge tillräcklig information för att möjliggöra generella bedömningar av resultatet. I resultatredovisningen anges även kompletterande indikatorer och andra bedömningsgrunder där det är relevant. Indikatorerna och bedömningsgrunderna redovisas per kön när det finns data tillgänglig.

Tabell 2.5 Centrala indikatorer och andra bedömningsgrunder inom utgiftsområdet

Mål för utgifts-området	Insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart.			
Resultatområde	En sammanhållen landsbygdspolitik	En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja	Skog	De samiska näringarna
Indikatorer	- Inrikes flyttnetto och befolkning - Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten - Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola	- Nettomarginal i livsmedelssektorn - Förädlingsvärde i livsmedelssektorn - Antal sysselsatta i livsmedelssektorn	- Tillväxt, avverkning och skogsbruks-åtgärder - Skog och vilt i balans - Skydd mot skadeinsekter m.m. - Miljöhänsyn i skogsbruket - Skydd och bevarande av skogsmark - Skogsbrukets klimatnytta	- Renbruks-planernas användning

2.6 Resultatredovisning

Med utgångspunkt i målen för utgiftsområdet redovisas i det följande resultat för de fem resultatområdena En sammanhållen landsbygdspolitik, En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, Skog och De samiska näringarna. För området Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen görs resultatredovisningen i förhållande till det civila försvarets mål om förmåga att upprätthålla en nödvändig försörjning (se utg.omr. 6 avsnitt 4).

I tabeller och diagram redovisas tioåriga tidsserier när det finns tillräckligt underlag.

En årligen återkommande dialog avses som tidigare att föras med miljö- och jordbruksutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen. Resultatredovisningen kommer även fortsättningsvis att utvecklas i takt med politiken.

2.6.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Den sammanhållna landsbygdspolitiken är till sin karaktär sektorsövergripande och berör därmed många olika utgiftsområden. En resultatredovisning av insatser inom andra politikområden görs inom respektive utgiftsområde.

Uppföljning av den sammanhållna landsbygdspolitiken

Nya resultatindikatorer för politikområdet introducerades i samband med budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.6.1). Klassificeringen av kommuntyper inom indikatorerna utgår ifrån den definition som används för att följa upp den sammanhållna landsbygdspolitiken. Med kommuntyper menas Tillväxtverkets indelning av kommuner efter andel invånare inom och utanför befolkningstäta områden i kommunen enligt en metod från Eurostat (EG) nr 1059/2003 av den 26 maj 2003 om inrättande av en gemensam nomenklatur för statistiska territoriella enheter (NUTS). För att följa upp politiken för en sammanhållen landsbygdspolitik finns tre centrala indikatorer. Därutöver görs årligen en kortare fördjupning kring ämnen med bäring på Sveriges landsbygder. Den årliga fördjupningen avser denna gång myndighetssamverkan inom landsbygdspolitiken.

De flesta kommuntyper uppvisar ett negativt flyttnetto

Kommunkategorierna täta blandade kommuner och tätortsnära landsbygdskommuner har upplevt positiva flyttnetton de senaste fem åren på bekostnad av alla övriga kommuntyper. På tio års sikt är det dock bara täta blandade kommuner som har positivt flyttnetto. Enbart täta blandade och tätortsnära landsbygdskommuner har positiv befolkningsutveckling under 2021. I övrigs kommuntyper var befolkningsutvecklingen negativ.

Flyttmönstren bromsar till viss del den urbanisering som pågått sedan länge, där kommunkategorin storstadskommuner fortsätter ha ett samlat negativt flyttnetto även om 17 av 29 storstadskommuner fortsätter öka sin befolkning 2021. Noterbart är att storstadskommuner som Stockholm och Göteborg har tydligt negativa flyttnetton.

Bland glesa landsbygdskommuner uppvisas ett samlat negativt flyttnetto. 19 kommuner inom gruppen har dock ett positivt flyttnetto, däribland Gotland, Hudiksvall och Åre. Övriga 26 glesa landsbygdskommuner uppvisade ett negativt flyttnetto 2021.

Inom mycket glesa landsbygdskommuner uppvisar sju kommuner ett svagt positivt flyttnetto. På aggregerad nivå är dock flyttnettot negativt. För kommunkategorin glesa blandade kommuner uppvisar elva kommuner ett positivt flyttnetto, däribland Skellefteå, Mora och Mariestad. Kommunkategorin som helhet uppvisar dock ett negativt flyttnetto 2021.

Balansen mellan kvinnor och mäns inrikes flyttar är jämn men samtidigt mångbottnad. I landsbygdskommuner påverkas statistiken av det stora flyktingmottagandet under de senaste tio åren, tydligast uppgången av andelen män 2015 och 2016. Generellt flyttar ungefär lika många kvinnor som män från landsbygdskommunerna, medan andelen kvinnor som flyttar från de glesa blandade kommunerna varit något högre innan och efter dessa år. Det bör också noteras att såväl utrikes flyttning som födelse- och dödstal påverkar den totala befolkningsförändringen, där samtliga kommungrupper med undantag för mycket glesa landsbygdskommuner har en positiv befolkningsutveckling, se tabell 2.6.

Tabell 2.6 Inrikes flyttnetto och befolkning

Kommuntyp (antal kommuner)	Utveckling, totalt 2011–2021 (utv. 2020/2021)	Utveckling, kvinnor 2011–2021	Utveckling, män 2011–2021	Befolkning 2021 (utv. sedan 2020)
Storstadskommuner (29 st)	–5 378 (–8 974/–14 560)	–2 275	–3 103	3 515 442 (31 243)
Täta blandade kommuner (103 st)	83 308 (8 201/10 131)	40 214	43 094	4 544 861 (32 827)
Glesa blandade kommuner (28 st)	–25 697 (–1 543/–255)	–13 641	–12 056	697 016 (1 095)
Tätortsnära landsbygdskommuner (70 st)	–1 789 (4 104/4 987)	–750	–1 039	1 034 269 (7 878)
Glesa landsbygdskommuner (45 st)	–42 713 (–1 329/–245)	–19 582	–23 131	582 526 (32)
Mycket glesa landsbygdskommuner (15 st)	–7 731 (–459/-58)	–3 966	–3 765	78 212 (–44)

Anm.: Storstadskommuner definieras som kommuner där mindre än 20 procent av befolkningen bor i rurala områden och som tillsammans med angränsande kommuner har en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare. Täta blandade kommuner definieras som kommuner där mindre än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och där minst hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare. Glesa blandade kommuner definieras som kommuner där mindre än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och där mindre än hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare. Tätortsnära landsbygdskommuner definieras som kommuner med minst 50 procent av befolkningen i rurala områden och minst hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare. Glesa landsbygdskommuner definieras som kommuner där mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden och där mindre än hälften av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare. Mycket glesa landsbygdskommuner definieras som kommuner där hela befolkningen bor i rurala områden och har minst 90 minuters genomsnittlig resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tillgången till bredband ökar mest i gles- och landsbygdskommuner

Utbyggnaden av snabbt bredband sker över hela landet, men tillgången är fortsatt ojämnt fördelad mellan städer och landsbygder. Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s eller fiber i absoluta närheten har utvecklats positivt för samtliga kommuntyper mellan 2018 och 2021, snabbast i gles- och landsbygdskommuner. Att ökningstakten är betydligt högre i vissa kommunkategorier förklaras av hur bredbandsstöden är utformade.

Trots att tillgången till bredband ökar snabbare i glesa landsbygdskommuner kvarstår skillnader mellan kommuntyper, se tabell 2.7.

För mer information om den nationella bredbandsstrategin, se utgiftsområde 22 Kommunikationer, avsnitt 4.1.

Tabell 2.7 Tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten

Kommuntyp (antal kommuner)	Andelar (medel) 2018 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2019 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2020 Hushåll/Företag	Andelar (medel) 2021 Hushåll/Företag
Storstadskommuner (29 st)	96,6 / 93,4	97,3 / 94,7	98,0 / 96,0	98,5 / 96,5
Täta blandade kommuner (103 st)	86,8 / 77,1	89,8 / 81,9	93,0 / 86,7	94,7 / 89,4
Glesa blandade kommuner (28 st)	85,0 / 77,1	89,7 / 82,8	93,1 / 87,0	93,9 / 88,6
Tätortsnära landsbygdskommuner (70 st)	77,0 / 68,0	82,3 / 75,1	87,1 / 80,4	91,0 / 86,4
Glesa landsbygdskommuner (45 st)	76,6 / 69,3	81,7 / 76,2	86,8 / 81,6	89,9 / 85,7
Mycket glesa landsbygdskommuner (15 st)	75,1 / 69,3	78,6 / 73,4	82,6 / 76,7	83,5 / 79,1

Källa: Post- och telestyrelsen.

Tillgängligheten till dagligvarubutiker, drivmedelsstationer och grundskola är stabil

Tillgängligheten till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola är mätt som avstånd i tid (minuter med bil), då det ger en mer rättvisande bild än enbart geografiskt avstånd, se tabell 2.8.

Flertalet glesa landsbygdskommuner har fått en något försämrad tillgänglighet till dagligvarubutiker medan enstaka glesa landsbygdskommuner uppvisar en bättre tillgänglighet. Restiden till dagligvarubutik har sammantaget ökat marginellt för samtliga kommuntyper. För en resultatredovisning av beviljade stöd till kommersiell service, se utgiftsområde 19 Regional utveckling, avsnitt 2.6.4.

Nätet av drivmedelsstationer är relativt stabilt och antalet försäljningsställen för drivmedel förändras i liten utsträckning över tid. Landsbygdskommuner har över lag en svag positiv utveckling, där tätortsnära landsbygdskommuner uppvisar minskade avstånd, medan glesa och mycket glesa landsbygdskommuner uppvisar något ökade avstånd. Särskilda utmaningar finns för mindre drivmedelsstationer på landsbygderna kopplat till miljöregler som innebär krav på uppgraderingar av cisterner för drivmedel.

För grundskola har avstånden ökat marginellt under mätperioden i samtliga kommuntyper utom storstadskommuner. Mest ökar avstånden i mycket glesa landsbygdskommuner, om än måttligt.

Tabell 2.8 Tillgänglighet till dagligvarubutiker, drivmedel och grundskola

Kommuntyp (antal kommuner)	Procentuell ökning/minskning av restid till dagligvaru-butik mellan 2011–2022. Restid i minuter, medelvärde 2022, inom parentes.	Procentuell ökning/minskning av restid till drivmedels-station mellan 2017–2022 Restid i minuter, medelvärde 2022, inom parentes	Procentuell ökning/minskning av restid till grundskola mellan 2011–2022. Restid i minuter, medelvärde 2022, inom parentes.
Storstadskommuner (29 st)	4 % (2)	2 % (2)	0 % (1,5)
Täta blandade kommuner (103 st)	3 % (3)	-2 % (3)	2 % (2,6)
Glesa blandade kommuner (28 st)	5 % (3)	4 % (3)	3 % (2,7)
Tätortsnära landsbygds-kommuner (70 st)	3 % (3)	1 % (3)	4 % (3,5)
Glesa landsbygds-kommuner (45 st)	2 % (4)	0 % (3)	3 % (4)
Mycket glesa landsbygds-kommuner (15 st)	12 % (5)	-3 % (5)	5 % (6,6)

Anm: Tillväxtverket har uppdaterat metodiken kring insamling av statistik beträffande tillgänglighet. Det gör att redovisningen framöver kommer att utgå från föregående år istället för innevarande år. Detta eftersom befolkningsdata hämtas innan årsskiftet.

Källa: Tillväxtverket.

Stärkt myndighetssamverkan i genomförandet av landsbygdspolitiken

Tillväxtverket har i uppdrag att verka för ett samordnat statligt agerande inom en sammanhållen landsbygdspolitik (N2018/04123). Inom ramen för detta uppdrag sammankallar Tillväxtverket ett myndighetsnätverk bestående av 26 myndigheter. Tillväxtverket har följt upp och redovisat hur nätverket har bidragit till att uppnå resultat inom aktuella områden (N2020/03152).

Uppföljningen visar att av de 26 myndigheter som deltar i myndighetsnätverket är det fler än tidigare som ser kopplingar mellan den egna verksamheten och landsbygds-utveckling samt uppmärksammar att dessa politikområden ska integreras i den egna myndighetens verksamhet. Ett annat resultat är att fler myndigheter än tidigare uttrycker en ambition att beakta skillnader i förutsättningar i olika delar av landet, i gles- och landsbygder, tätorter, små och medelstora städer och i storstadsområden.

Lokalt ledd utveckling

Lokalt ledd utveckling genomförs i Sverige genom en flerfondssamverkan. Inom landsbygdsprogrammet med finansiering från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, inom havs- och fiskeriprogrammet med stöd från Europeiska havs- och fiskerifonden och genom regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling.

Lokalt ledd utveckling genom landsbygdsfonden har bidragit till en sammanhållen landsbygdspolitik och finansierat 1 187 projekt. Hittills har 1 173 projekt avslutats och har bidragit till sysselsättning motsvarande 1 324 heltidsekvivalenter. 2 201 personer har deltagit i utbildningar och 704 173 personer har dragit nytta av förbättrade tjänster/infrastruktur.

Inom havs- och fiskeriprogrammet har lokalt ledd utveckling bidragit till en sammanhållen landsbygdspolitik och finansierat 191 projekt samt avslutat 125 projekt. Sysselsättningen som projekten bidragit till motsvarar 15 skapade heltidsekvivalenter samt 25 bibehållna heltidsekvivalenter. Antalet nya företag uppgår till 11.

Regional- och socialfondsprogrammet för lokalt ledd utveckling har bidragit till en sammanhållen landsbygdspolitik genom att ha finansierat 245 projekt för utveckling av det lokala näringslivet, samt stimulerat nyföretagande och därigenom skapat förutsättningar för nya jobb. Av dessa har 179 projekt genomförts på ett sätt som länkar samman stad och landsbygd och 120 projekt har genomförts i tätorter med mer än 5 000 invånare, vilket utgör de programspecifika indikatorerna för Europeiska regionala utvecklingsfonden. Programmet har även finansierat 117 projekt med syftet att utveckla den lokala arbetsmarknaden, stärka människors ställning på den lokala arbetsmarknaden och bidra till kompetenshöjning och erfarenhetsutbyte. Hittills har 1 418 personer deltagit i avslutade sysselsättningsskapande projekt med medel från Europeiska socialfonden som är en programspecifik indikator för fonden.

2.6.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av livsmedelssektorn bidrar till målet för utgiftsområdet, för livsmedelsstrategin och för de strategiska områdena har följande indikatorer för livsmedelskedjan bedömts som centrala:

– nettomarginal i livsmedelssektorn
– förädlingsvärde i livsmedelssektorn
– antal sysselsatta i livsmedelssektorn.

För att redovisa utvecklingen av det övergripande målet för en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning, redovisas nedan de tre centrala indikatorerna. Åtgärderna inom livsmedelsstrategin är av långsiktig karaktär och följs upp fortlöpande av Statens jordbruksverk (Jordbruksverket), se Rapport 2022:2 Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin, samt genom senast tillgängliga officiella statistik. Detta innebär en viss eftersläpning i redovisningen. Utvecklingen av indikatorn nettomarginal i livsmedelskedjan visar att lönsamheten har ökat i tre led efter 2016, men inte i restaurangledet. Årets rapport visar utvecklingen i livsmedelskedjan under det första året med covid-19-pandemin (2020) och innan priserna på insatsvaror började stiga under år 2021. Diagrammet visar inte de slutliga effekterna av pandemin men det är tydligt att restaurangledet påverkats negativt, medan övriga delar i kedjan (primärproduktion, livsmedelsindustri och livsmedelshandel) ökat lönsamheten. Diagram 2.1 visar nettomarginalens utveckling i indexform där 2016, året innan livsmedelsstrategin beslutades, har fått index 100.

Diagram 2.1 Nettomarginal i livsmedelssektorn

Index 2016=100

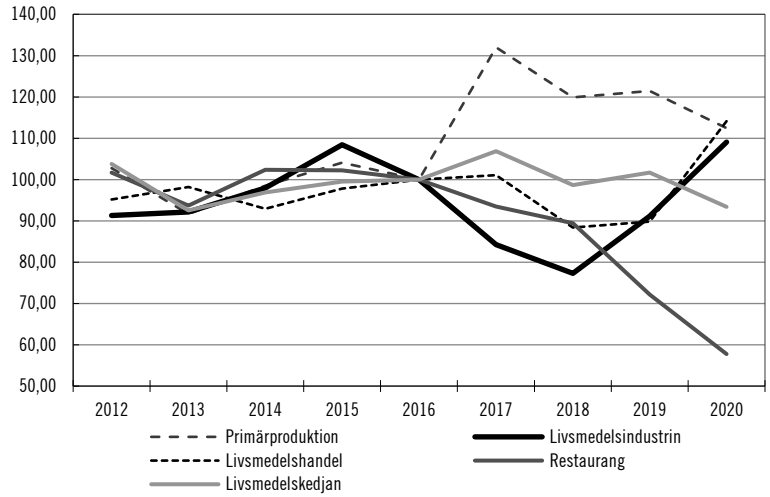

Anm.: Ingen hänsyn har tagits till inflationen. Jordbruksverket har valt 2016 som basår för uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin. Ingen hänsyn har tagits till inflationen.

Källa: Statistiska centralbyrån, Företagens Ekonomi, Jordbruksverket, Rapport 2022:2 Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin årsrapport 2021.

Indikatorn förädlingsvärde i livsmedelskedjans sektorer speglar utvecklingen av livsmedelssektorns omsättning. Det totala förädlingsvärdet har fortsatt att öka under 2019, dvs. året före pandemin, till 212 miljarder kronor, en ökning med 36 procent jämfört med 2011. Trots det var tillväxten i livsmedelskedjan svagare än i det totala näringslivet.

Diagram 2.2 Förädlingsvärde i livsmedelssektorn

Tusental kronor

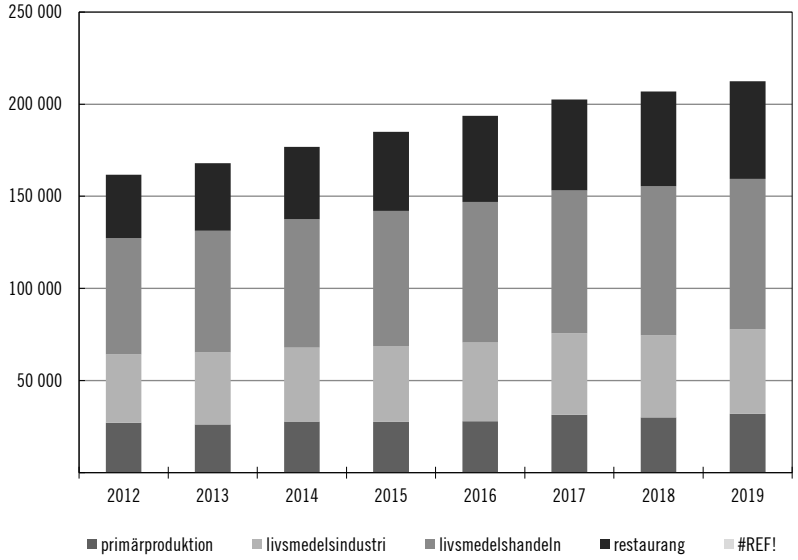

Anm.: Löpande priser, ingen hänsyn har tagits till inflationen. Data för 2019 utgör senast tillgängliga data.

Källa: Statistiska centralbyrån, Företagens Ekonomi.

Antalet anställda i livsmedelskedjan har ökat den senaste tioårsperioden, men utvecklingen i de olika sektorerna skiljer sig åt. Livsmedelskedjan sysselsätter fler män än kvinnor. Fördelningen av sysselsatta kvinnor respektive män är relativt konstant över tid. Ökad automatisering och strukturrationalisering bidrar till ökad produktivitet och leder även till att antalet anställda i primärproduktionen och livsmedelsindustrin minskar. Inom handel och restaurang har antalet anställda ökat totalt sett. Under 2020

och 2021 har restaurangbranschen påverkats negativt av pandemin, samtidigt som livsmedelshandeln har ökat sin omsättning.

Tabell 2.9 Sysselsatta i livsmedelskedjans sektorer

Antal förvärvsarbetande

Kön	2011	2015	2018	2019	2020*
Primärproduktion	**59 301**	**57 100**	**53 850**	**55 941**	**56 280**
varav kvinnor	13 547	13 839	13 527	14 380	15 022
varav män	45 754	43 261	40 323	41 561	41 258
Livsmedels- och dryckestillverkning	**55 539**	**53 068**	**52 149**	**51 830**	**51 186**
varav kvinnor	21 126	19 919	19 578	19 788	19 203
varav män	34 413	33 149	32 571	32 042	31 983
Handel med livsmedel	**114 814**	**124 274**	**130 2221**	**131 348**	**132 954**
varav kvinnor	65 356	69 631	71 343	72 837	73 976
varav män	49 458	54 643	58 879	58 511	58 978
Restauranger	**103 128**	**121 977**	**124 689**	**136 365**	**124 748**
varav kvinnor	50 444	58 366	56 430	63 266	56 984
varav män	52 684	63 611	68 259	73 099	67 764
Totalsumma	**332 782**	**356 419**	**360 910**	**375 484**	**365 168**

Primärproduktionen omfattar jordbruk och fiske. Statistik för 2021 redovisas i slutet av 2022.* Från och med 2019 baseras siffrorna på en ny mätmetod, jämförelser med tidigare år måste göras med försiktighet.

Källa: Statistiska centralbyrån, (RAMS).

Regler och villkor

Målet för livsmedelsstrategins strategiska område Regler och villkor är:

– Utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.

De kompletterande indikatorerna som används för att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen på området har bidragit till målet för utgiftsområdet och det strategiska området presenteras i respektive avsnitt.

Förenkling för företag inom livsmedelskedjan

Tillväxtverket har i sitt uppdrag (N2021/00171) att ta fram tjänster för att effektivisera och förenkla för företag och andra verksamhetsutövare inom livsmedelskedjan att anmäla eller ansöka om tillstånd för miljöfarlig verksamhet utarbetat förslag för det fortsatta arbetet. Förslagen kan bidra till att utveckla berörda statliga myndigheters verksamhet, kompetens och förmåga till digitalisering för att ge ett effektivare, enklare och snabbare genomförande av tillstånds- och anmälningsprocessen utifrån gällande lagstiftning.

Genom regeringens beslut i september om slutligt förslag till strategisk plan för den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) 2023–2027, tas ett steg mot att förenkla jordbrukspolitiken. Detta sker bl.a. genom att det kommer att bli färre stöd och stödvillkor för jordbrukarna att tillämpa. Överlappningar mellan olika stödsystem med snarlika syften har åtgärdats. Det gäller till exempel stöd till kommersiell service och bredband, som efter 2023 kommer att hanteras enbart på nationell nivå. Andra förenklingar för jordbrukarna är att stödrätter och femåriga miljöåtaganden avskaffas samt att gemensamma stödnivåer i hela landet införs.

Även det svenska havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027 har fått en förenklad utformning, med bl.a. färre åtgärder än programmet för perioden 2014–2020, som skapar förutsättningar för förenklingar för stödmottagare samt ett kostnadseffektivt genomförande.

Jordbrukets utveckling

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av jordbruket bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– produktion av vissa jordbruksprodukter (tabell 2.10)
– svenska marknadsandelar (tabell 2.11)
– jordbruksmarkens utveckling (tabell 2.12).

Tabell 2.10 Produktion av vissa jordbruksprodukter

Kvantitet i tusen ton

År	2008	2012	2019	2020	2021p*
Spannmål	5 195	5 070	6 149	6 022	4 981
Oljeväxter	265	334	386	348	343
Potatis	863	805	847	879	826
Sockerbetor	1 975	2 314	2 029	2 000	2 000
Invägd mjölk	2 987	2 861	2 704	2 773	2 781
Griskött	271	233	240	247	253
Matfågel	115	118	164	171	183
Nötkött	129	122	150	149	135
Ägg	102	122	150	149	lu

*2021 års siffror är preliminära.

Källa: Jordbruksverket, 2022:2 Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport 2022.

Besvärlig väderlek under sådd och skörd sänkte skörden på vårsådda grödor, men även på höstvete och skörden blev sju procent lägre än genomsnittet. Höga priser på raps har ökat intresset för att odla. Skörden av potatis blev låg, beroende på liten areal och lägre hektarskördar. Den minskade odlingen av potatis beror bland annat på ändrade konsumtionsvanor och låg lönsamhet i jämförelse med andra grödor.

Det finns fortsatta utmaningar med för låg konkurrenskraft inom animalieproduktionen och produktionen har minskat i flera sektorer. Produktionen av griskött minskade med åtta procent mellan 2012 och 2021, men har återhämtat sig de senaste åren och under 2021 ökade grisproduktionen med två procent. Produktionen av nötkött ökade med drygt åtta procent mellan åren 2012 och 2021. Under 2021 minskade produktionen med knappt fyra procent. Invägningen av mjölk har sjunkit med tre procent mellan 2012–2021. Under 2021 ökade invägningen med 0,3 procent. Fjäderfäsektorn har dock haft en positiv trend. Produktionen av matfågel ökade med 56 procent mellan 2012–2021, samtidigt stiger även konsumtionen. Produktionen av ägg har ökat de senare åren, men på grund av utbrottet av fågelinfluensa sjönk produktionen med 14 procent under 2021.

Tabell 2.11 Svensk marknadsandel i vissa sektorer

Andel svensk produktion av konsumtion, värde över 1 betyder att produktionen överstiger konsumtion

År	2008	2012	2018	2020	2021
Morötter	0,87	0,91	0,89	0,96	0,97
Äpplen	0,20	0,20	0,28	0,25	0,28
Nötkött	0,56	0,51	0,56	0,61	0,58
Griskött	0,81	0,68	0,76	0,80	0,83
Matfågel	0,69	0,65	0,70	0,77	0,76
Ägg	0,89	0,91	0,93	0,98	0,89
Mjölkekvivalenter	--	0,78	0,72	0,70	0,73
Ost	0,66	0,56	0,42	0,41	0,42
Matpotatis	0,75	0,79	0,73	0,94	0,92
Spannmål	1,22	1,24	0,79	1,39	1,18

Källa: Jordbruksverket, 2022:2 Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin – årsrapport 2022.

Den svenska totalkonsumtion av frukt och grönsaker har ökat med 16 procent under de senaste tio åren. Marknadsandelarna för svenskproducerad mat ökade under 2020 i flera produkter, framför allt för svenskt kött. Däremot minskar marknadsandelarna för mejeriprodukter. Mjölkekvivalenter är en omräkning av samtliga mejeriprodukters innehåll av mjölkråvara. Marknadsandelarna för frukt och grönt varierar med förutsättningar för odling i Sverige. Sedan 2011 har den svenska marknadsandelen avseende tomater och äpplen ökat. Sverige är normalt en nettoexportör av spannmål. Svensk marknadsandel visar hur stor del av den totala förbrukningen som produceras i Sverige. För att jordbruket i Sverige ska kunna producera nuvarande mängder av livsmedel krävs importerade insatsvaror som gödselmedel, bekämpningsmedel, foder och drivmedel. Dessutom krävs importerade maskiner och reservdelar.

Tabell 2.12 Jordbruksmark i Sverige

Tusen hektar

	2010	2014	2019	2020	2021
Åkermark	2 633	2 956	2 551	2 550	2546
Betesmark	451	436	453	464	464

Källa: Jordbruksverket, Sveriges officiella statistik, statistikdatabasen JO0104.

Det är en förutsättning för ökad livsmedelsproduktion att företagen har tillgång till produktiva markresurser och att jordbruksmarkens bördighet behålls och utvecklas. Den totala jordbruksmarksarealen var 3 010 200 hektar 2021 vilket är oförändrat jämfört med 2020 och en minskning med 75 200 hektar jämfört med 2010. Jordbruksmarken består till 85 procent av åkermark och 15 procent av betesmark och slåtteräng.

Den gemensamma jordbrukspolitiken

Den övergripande målsättningen med EU:s gemensamma jordbrukspolitik (GJP) är att höja produktiviteten inom jordbruket, tillförsäkra jordbrukarna en skälig levnadsstandard, stabilisera marknaderna, trygga livsmedelsförsörjningen och tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser. Åtgärderna inom GJP bidrar bl.a. till stärkta inkomster men bidrar även till flera miljömål och till utvecklingen på landsbygden. Efter avslutade reformförhandlingar kommer ett nytt regelverk att gälla från och med 2023 och det nationella genomförandet ska redovisas i en strategisk plan. I september 2022 beslutade regeringen om det slutliga förslaget till Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027.

Under innevarande period för GJP har Jordbruksverket haft utmaningar kopplade till utveckling av it-systemen. Jordbruksverket har fortsatt arbetet med att uppdatera systemen inför kommande programperiod, 2023–2027. I september 2020 sattes Jordbruksverket under prövning som utbetalande organ för utgifter från Europeiska garantifonden för jordbruket och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Bakgrunden till prövningen var brister kopplade till hantering av återkrav samt överföring av vissa kontrollresultat. På uppdrag av regeringen upprättade Jordbruksverket en handlingsplan för prövningen, i samråd med länsstyrelserna och Ekonomistyrningsverket. Åtgärderna i handlingsplanen har genomförts och resultaten redovisats till EU-kommissionen. Regeringen beslutade att prövningen för återkraven skulle avslutas den 26 september 2021 och för kontrollresultaten den 25 november 2021.

Av 2021 års gårdsstöd, förgröningsstöd, nötkreatursstöd och stöd till unga lantbrukare betalade Jordbruksverket ut 99,5 procent före årsskiftet, vilket motsvarade ca 6 730 miljoner kronor (av totalt ca 6 760 miljoner kronor). I jämförelse med föregående år är det en minskning beroende på en förändrad valutakurs och en lägre budget från EU. Av de 4 877 miljoner kronor som betalades ut till enskilda företag betalades 10 procent till företag där ansökan var registrerad på en kvinna och 90 procent till företag där ansökan var registrerad på en man.

Genomförandet av landsbygdsprogrammet

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av landsbygdsprogrammet bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används de indikatorer som redovisas nedan i tabell 2.13. Samtliga landsbygdsprogrammets resultatindikatorer följs upp av Jordbruksverket. För fördjupad redovisning och analys av hur programmet fortskrider hänvisas till programmets årsrapport och till Jordbruksverkets årsredovisning. Det slutliga resultatet av landsbygdsprogrammets åtgärder kan redovisas först efter 2022 när programmet har avslutats. Inom landsbygdsprogrammet har det t.o.m. 2021 betalats ut drygt 36 miljarder kronor. Måluppfyllelsen t.o.m. 2021 är över lag god i förhållande till programmets mål för de indikatorer som kompletterar de centrala indikatorerna.

Tabell 2.13 Kompletterande indikatorer för landsbygdsprogrammet

Fokusområde och indikatorer	Programmets mål för 2014–2021	Utfall t.o.m. 2021 av programmets mål	Utfall t.o.m. 2021 i % av programmets mål
Kunskapsöverföring och innovation			
Antal deltagare på utbildningar	135 500	14 604	10,8
Jordbrukets konkurrenskraft			
Andel av jordbruksföretag som fått investeringsstöd	5,28 %	3,68 %	69,6
Andel av jordbruksföretag som fått startstöd	1,21 %	0,85 %	70,4
Livsmedelskedjan och djurvälfärd			
Andel djurenheter som berörs av djurvälfärdsersättningar	17,41 %	16,9 %	96,8
Miljöersättningar			
Andel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stödjer biologisk mångfald eller landskap	19,18 %	16,71 %	87,1
Klimat			
Investeringar i produktion av förnybar energi (euro)	63 072 200	43 200 699	68,5

Källa: Jordbruksverket.

Att måluppfyllelsen för indikatorn antal deltagare på utbildningar är låg beror till stor del på att det endast är deltagare i slututbetalda ärenden som redovisats. Ärendena inom denna delåtgärd är ofta omfattande och pågår över flera år och därmed blir det en fördröjning av rapporteringen av deltagarantalet för indikatorn. Könsuppdelad statistik för denna delåtgärd finns inte att tillgå.

För att stärka jordbrukets konkurrenskraft ingår investeringsstöd i programmet, med en total åtgärdsbudget på 3 243 miljoner kronor under perioden. Vid utgången av 2021 har nästan 70 procent av programmets mål om andel jordbruksföretag uppnåtts.

Djurvälfärdsersättningarna har en total åtgärdsbudget på drygt 1 671 miljoner kronor och under 2021 uppnåddes nästan programmets mål om andel djurenheter.

Miljöersättningarna inom landsbygdsprogrammet har en åtgärdsbudget på ca 11 036 miljoner kronor under perioden. Medlen används bl.a. till åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden och värdefulla miljöer i landskapet. Under 2021 uppnåddes nästan 90 procent av programmets mål, vilket regeringen bedömer har bidragit till att gynna biologisk mångfald, bevara landskapsvärden, till kolinlagring och förbättrad vattenkvalitet, jämfört med om ersättningarna inte hade funnits.

De investeringar i produktion av förnybar energi som genomförts genom landsbygdsprogrammet har hittills skett i mindre omfattning än målsättningen. Jordbruksverket bedömer att relativt svaga marknadsutsikter och otillräcklig prisbild på den producerade energin har påverkat efterfrågan på investeringsmedel negativt. Under senaste tiden har dock prisbilden förändrats och intresset för denna typ av investeringar kommer troligen öka.

Budgeten för åtgärder inom landsbygdsutveckling uppgår nu till totalt 9 449 miljoner kronor. Beviljat stöd uppgår till 8 226 miljoner kronor, det vill säga 87 procent av budgeten. Bredbandsstödet har beloppsmässigt den största budgeten (drygt 4 353 miljoner kronor). Målet för det stödet är att 361 000 personer ska få möjlighet att ansluta sig till ett bredbandsnät. Det förväntade resultatet från beviljade projekt är att ca 331 000 personer ges anslutningsmöjlighet, men det faktiska resultatet kan redovisas först när alla projekt är avslutade. Till området landsbygdsutveckling räknas även stöd till kommersiell service, som delvis finansieras via landsbygdsprogrammet. Bredband och kommersiell service redovisas närmare inom utgiftsområde 19 Regional utveckling (avsnitt 2.6.1 samt 2.6.4).

Låg antibiotikaanvändning och gott djurhälsoläge i djurhållningen

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen i animalieproduktionen bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- försäljning av antibiotika till djur
- antibiotikaresistens i djurhållningen
- antalet utbrott av smittsamma djursjukdomar.

Av de 31 länder som rapporterar data till Europeiska läkemedelsmyndigheten (EMA) har Sverige, Norge och Island fortsatt den lägsta försäljningen av antibiotika till djur, enligt rapport från 2021. År 2021 såldes 9,3 ton aktiv substans i Sverige jämfört med 9,44 ton året före. Det kan konstateras att Sverige har en stabilt låg försäljning av antibiotika till djur.

I ett internationellt perspektiv är förekomsten av antibiotikaresistens inom svensk djurhållning fortsatt låg. Det visar bland annat den EU-gemensamma indikatorn för antibiotikaresistens hos djur som Europeiska smittskyddsmyndigheten (ECDC),

Europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten (EFSA) och EMA har föreslagit. Mot bakgrund av att indikatorn är ett EU-gemensamt mått på resistens så har denna lagts till, se tabell 2.14.

Tabell 2.14 Andel (procent) *Escherichia coli* (E. coli) från friska slaktgrisar respektive slaktkycklingar provtagna vid slakt, som är känsliga för alla testade substanser

Djurslag	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Slaktgris		68		71		71		64
Slaktkyckling	75		71		69		72	

Källa: SVA.

Insatser för förebyggande djurhälsa och smittskydd ger ett minskat behov av användning av antibiotika och därmed minskad risk för uppkomst och spridning av resistens. Enligt uppgift från Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har andelen tarmprover från svenska slaktkycklingar med E. coli som producerar ESBL (betalaktamas med utvidgat spektrum) minskat under senare år och för 2021 sågs den lägsta nivån hittills.

Tabell 2.15 Andel (procent) av slumpmässigt utvalda friska slaktkycklingar provtagna vid slakt som bär på ESBL-bildande E. coli

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Odling efter anrikning				39	43	34	13	3	3	1
Direktodling	49	40	26	23	26					

Källa: SVA.

Sverige har ett gott djurhälsoläge både hos vilda och tama djur. Många av de smittämnen (inklusive zoonoser som kan överföras mellan djur och människor) som är vanliga i andra länder förekommer inte alls eller i mycket begränsad omfattning hos djur i Sverige. Under 2021 har 205 utredningar av allvarliga och smittsamma djursjukdomar (epizootier) i Sverige lett till provtagning (se tabell 2.15), varav epizootisk sjukdom har konstaterats i 29 fall. Både antalet utredningar och fall/besättningar med konstaterad epizootisjukdom är högre än föregående år vilket främst beror på ett omfattande utbrott av högpatogen fågelinfluensa under säsongen 2020/2021.

Tabell 2.16 Antalet utredningar av epizootisjukdom som lett till provtagning samt antalet fall/besättningar där epizootisjukdom konstaterats

Antal

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Utredningar av epizootisjukdom som lett till provtagning	195	134	162	131	185	156	138	141	145	205
Fall/besättningar med konstaterad epizootisjukdom	3	4	9	4	22	9	5	3	5	29

Källa: SVA, årsredovisningar 2013–2021 samt egna beräkningar.

Insamlingen av prover till det EU-beslutade övervakningsprogrammet för CWD (avmagringssjuka hos hjortdjur) avslutades under året och inget nytt fall hittades under 2021. Den nationella provtagningen kommer att fortsätta.

I den EU-obligatoriska övervakningen av SARS-CoV-2 i minkbesättningar har endast en positiv besättning påvisats under 2021.

Rysslands invasion av Ukraina har medfört att Jordbruksverket under 2022 fått hantera ärenden om medföljande sällskapsdjur från Ukraina.

Möjligheterna att kontrollera djurskyddet har fortsatt att påverkas av pandemin

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av länsstyrelsernas djurskyddskontroll bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– antalet kontrollinsatser som länsstyrelserna har genomfört
– hur många normalkontroller (i förväg planerade och riskbaserade kontroller) som har genomförts i förhållande till antalet klagomålskontroller.

Mot bakgrund av att det sedan 2020 finns en mer detaljerad information om länsstyrelsernas kontrollarbete att tillgå har vissa justeringar av indikatorn gjorts. Detta leder dock till att siffrorna beträffandet det totala antalet kontrollinsatser inte är helt jämförbara med siffrorna för åren före 2020.

Länsstyrelserna genomförde tillsammans totalt 15 909 kontrollinsatser under 2021, vilket var en minskning jämfört med föregående år då motsvarande siffra var 16 390 kontrollinsatser. Av kontrollinsatserna som genomfördes utfördes drygt hälften på plats medan övriga kontroller genomfördes administrativt, t.ex. genom att länsstyrelserna inhämtade information på annat sätt, t.ex. genom att begära in bilder och intyg m.m.

Målsättningen är att länsstyrelserna ska genomföra minst lika många i förväg planerade och riskbaserade kontroller (normalkontroller) som klagomålskontroller. Trots pandemin nådde länsstyrelserna, sett till genomsnittet för samtliga länsstyrelser, målet 2021, i likhet med de två föregående kontrollåren. Det finns dock fortfarande stora skillnader i måluppfyllelsen mellan olika länsstyrelser och färre i förväg planerade och riskbaserade kontroller genomfördes under 2021 än under de föregående åren.

För att effektivisera och höja kvaliteten i djurskyddsarbetet har flera länsstyrelser under året utvecklat arbetssätt och rutiner för att bättre kunna styra och följa upp kontrollverksamheten och för att stärka förutsättningarna för att lika fall behandlas lika. Länsstyrelserna utförde även förebyggande djurskyddsarbete, t.ex. i form av informations- och samverkansinsatser, för att underlätta för djurhållare att leva upp till kraven i djurskyddslagstiftningen.

Kontrollmyndigheterna kontrollerade 2021 en högre andel livsmedels- och dricksvattenanläggningar i högsta riskklass jämfört med 2020

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av myndigheternas livsmedels- och dricksvattenkontroll bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikator:

– andelen livsmedels- och dricksvattenanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats.

Andelen kontrollmyndigheter som kontrollerar minst 90 procent av livsmedels- och dricksvattenanläggningarna med högst risk var lägre under 2020 än 2019. Under 2021 har andelen kontrollerade högriskanläggningar ökat igen. Livsmedelsverkets bedömning är att detta beror på pandemin. Pandemin har medfört att vissa livsmedelsanläggningar hölls stängda och vissa kontrollmyndigheter inte utförde kontroll av livsmedelsanläggningar i syfte att undvika smittspridning. Under 2020 och 2021 har pandemin påverkat kontrollmyndigheternas möjlighet att bedriva livsmedelskontroll på plats. I vissa fall har myndigheterna kunnat kontrollera med digitala hjälpmedel eller administrativt, men i andra fall har kontroll fått ställas in. Många kommuner har omprioriterat personal som vanligen arbetar med livsmedelskontroll till tillsynen av lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen.

Tabell 2.17 Andelen livsmedelsanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats av kontrollmyndigheterna

Andelen av anläggningar i högsta riskklass som kontrollerats	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2014	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2015	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2016	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2017	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2018	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2019[1]	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2020	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2021
0–50 %	4	4	7	5	5	3	8	6
51–90 %	21	19	16	17	17	17	29	14
91–100 %	74	77	77	78	78	80	63	80
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

[1] Livsmedelsverkets uppgifter för 2019 är uppdaterade jämfört med motsvarande siffror som redovisas i budgetpropositionen 2021, detta för att få till en korrekt avrundning.

Anm.: Värdena i tabellen är avrundade och summerar därför inte alltid till 100 procent. Det är viktigt att notera att inte alla kontrollmyndigheter har anläggningar i högsta riskklassen. År 2021 hade 242 av 247 kontrollmyndigheter livsmedelsanläggningar i högsta riskklassen.

Källor: Livsmedelsverkets årsredovisningar 2015–2021 samt kompletterande information från Livsmedelsverket.

Tabell 2.18 Andelen dricksvattenanläggningar i högsta riskklass som har kontrollerats av kontrollmyndigheterna

Andelen av anläggningarna i högsta riskklass som kontrollerats	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2014	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2015[1]	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2016[1]	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2017[1]	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2018[1]	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2019	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2020	Andel kontroll-myndig-heter (%) 2021
0–50 %	18	23	26	24	20	15	27	20
51–90 %	0	2	0	3	1	0	3	1
91–100 %	82	75	74	73	79	85	70	79
Totalt	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

[1] Livsmedelsverkets uppgifter för 2015–2018 är uppdaterade jämfört med motsvarande siffror som redovisas i budgetpropositionen 2021. De nya sifforna avser all genomförd kontroll vid anläggningarna, inte bara planerad kontroll.

Källor: Livsmedelsverkets årsredovisningar 2015–2021 samt kompletterande information från Livsmedelsverket.

Insatser för att förstärka kontrollen av foder och livsmedel i primärproduktionen har lett till en ökad riskbaserad kontroll på nationell nivå

För att förstärka kontrollen av foder och livsmedel i primärproduktionen tillfördes länsstyrelserna 15 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2020 och 10 miljoner kronor årligen för 2021–2025 i syfte att genomföra kontroller utifrån en nationell, riskbaserad kontrollplanering som tagits fram av Livsmedelsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna gemensamt. Länsstyrelserna kontrollerade 757 av de 981 anläggningar som skulle kontrolleras enligt den nationella planeringen under 2020, dvs. 77 procent. Under 2021 kontrollerade länsstyrelserna 726 av de 1 000 anläggningar de tilldelats enligt den nationella riskbaserade kontrollplaneringen, dvs. 73 procent.

I den nationellt planerade riskbaserade kontrollen under 2020 genomfördes foderkontroll i samband med livsmedelskontroll i 581 av de 757 genomförda kontrollerna, dvs. i 76 procent av fallen. Under 2021 var motsvarande siffra 591 av 726 utförda kontroller, dvs. 81 procent.

Totalt har 2,1 procent av de registrerade primärproducenterna fått riskbaserad kontroll under 2020, vilket är en högre andel än föregående år. Under 2021 har 2,1 procent av de registrerade anläggningarna kontrollerats. Omfattande arbete har även utförts för att uppdatera anläggningsregister och detta förväntas öka förutsättningarna för en än mer riskbaserad kontrollplanering för kommande år.

Även länsstyrelserna anger i sina årsredovisningar att deras kontroll har påverkats av pandemin. I många fall har länsstyrelserna prioriterat stabsarbete och andra verksamheter med koppling till hanteringen av pandemin, vilket i vissa fall medfört mindre resurser till livsmedelskontrollen.

Tabell 2.19 Anläggningar i primärproduktion av livsmedel och foder med riskbaserad planerad kontroll

	2017	2018	2019	2020	2021
Antal anläggningar	34 678	34 086	34 954	35 218	35 372
Antal anläggningar med riskbaserad planerad kontroll	422	419	462	757	726
Andel anläggningar med riskbaserad planerad kontroll (%)	1,2	1,2	1,3	2,1	2,1

Källor: Livsmedelsverkets årsredovisningar 2021 samt kompletterande information från Livsmedelsverket.

Insatser för en ökad likvärdighet i livsmedelskontrollen

Livsmedelsverket har genomfört en rad åtgärder som en del i uppdraget från den förra regeringen att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. Inom projektet God kontrollsed, som syftar till att underlätta för företag genom en förbättrad livsmedelskontroll, har det under året genomförts ett arbete med att ta fram en ny riskklassificeringsmodell fortsatt och ett förslag till modell har remitterats och förväntas kunna användas för riskklassning inför 2024 års kontroll. En ny uppföljningsmodell har tagits fram för att tydligare kunna följa upp om kontrollen är riskbaserad, effektiv och likvärdig. Vidare har fem samrådsgrupper med branscher och andra intressenter inrättats för att öka delaktigheten vid t.ex. lagstiftningsarbete.

Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen är medlemsstaterna skyldiga att säkerställa att det finns tillräckliga resurser för att kunna genomföra nödvändig livsmedelskontroll. I det svenska systemet tas avgifter ut för kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar. Totalt var 128 slakterianläggningar registrerade som aktiva under 2021.

Fler konsumenter ska kunna äta vildsvinskött

Genom regeringsbeslut den 10 juni 2021 infördes subventioner riktade till privatpersoner av kostnader för analyser av trikiner och cesium-137 i vildsvinskött. Syftet är att med bibehållen livsmedelssäkerhet öka mängden vildsvinskött som konsumeras hos jägare. Staten ersätter de ackrediterade laboratorierna för de analyser de utfört åt jägare. En ökning av antalet ansökningar sågs varje månad under 2021 även om de inledningsvis var på en låg nivå.

Miljömässig hållbarhet i jordbruket

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av miljömässig hållbarhet i jordbruket bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

- förändring i kväve- och fosforutnyttjande i den svenska jordbrukssektorn
- utsläpp av ammoniak från jordbrukssektorn
- förändringar i hälso- och miljörisker vid användning av växtskyddsmedel
- utsläpp av växthusgaser från jordbruket.

När det gäller kväve- och fosforutnyttjande redovisades senast tillgängliga statistik i budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1) och beskrivs därför inte närmare här. Enligt statistik från Naturvårdsverket uppgick jordbrukets utsläpp av ammoniak till 46 800 ton 2019, vilket är en svag ökning jämfört med 2018. I diagrammet nedan illustreras trender för hektardoser samt hälso- och miljörisker vid användningen av växtskyddsmedel inom jordbruk, skogsbruk och trädgårdsodling.

Diagram 2.3 Riskindex för växtskyddsmedel i Sverige åren 1988–2021, uppdelat i hälso- och miljöriskindex respektive hektardoser

Index, basår 1988

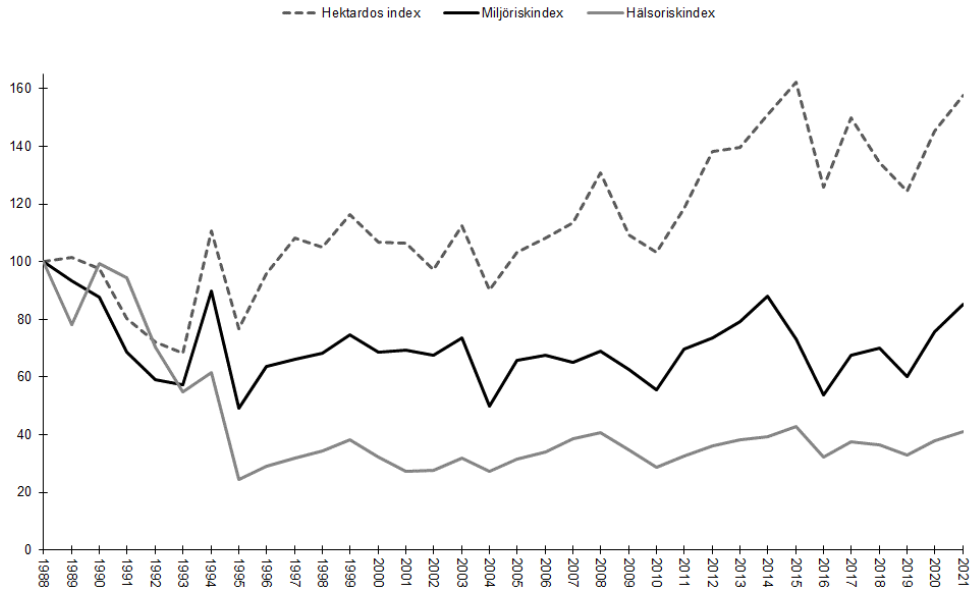

Källa: Kemikalieinspektionen.

Jordbrukssektorns utsläpp av växthusgaser uttryckt i koldioxidekvivalenter i Sverige var ca 7 miljoner ton 2019, vilket motsvarar ca 14 procent av Sveriges totala utsläpp. Det innebär att utsläppen i princip är oförändrade sedan 2009. Jordbruket orsakar även utsläpp från arbetsmaskiner samt bidrar till utsläpp och upptag från åkermark och betesmark.

Karantänskadegörare, dvs. växtskadegörare som har begränsad utbredning men som kan orsaka stor skada om de sprids, hittas, men de är få vilket tyder på att inventeringen är effektiv och sundhetsläget bra. Trenden bedöms av Jordbruksverket som oförändrad eller fluktuerande.

Fiskeripolitik och vattenbruk

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av en hållbar förvaltning av fiskbestånden och en hållbar utveckling av fiskerinäringen, inklusive vattenbruket, bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– biologisk status för fiskbestånd
– svenska yrkesfiskets förädlingsvärde
– svenska vattenbrukets produktion.

Centrala åtgärder är fastställandet av de årliga fiskemöjligheterna, inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik, i form av totalt tillåtna fångstmängder (Total Allowable Catch, TAC) och kvoter och därtill knutna regleringar. Varje år redogör kommissionen i ett meddelande till rådet och Europaparlamentet för de framsteg som har gjorts mot ett mer hållbart fiske i EU. I meddelandet konstaterar kommissionen bl.a. att den övergripande fiskeridödligheten i Nordostatlanten under 2020 för första gången underskred maximal hållbar avkastning (MSY) och därmed uppfyller målet i den gemensamma fiskeripolitiken. I Medelhavet har fiskeridödligheten minskat även om den fortfarande överskrider MSY. I Östersjön har den positiva trend som observerats för vissa fiskbestånd under senare år brutits beroende på tidigare överutnyttjande och fortsatt bekymmersam status för miljön och de marina ekosystemen.

Majoriteten av fiskemöjligheterna för Västerhavet (Nordsjön, Skagerrak, Kattegatt och Atlanten) delas med Storbritannien och med Norge. Detta innebär att EU inte ensam har rådighet att besluta om totalt tillåtna fångstmängder för berörda bestånd. För en majoritet av fiskemöjligheterna i Nordostatlanten fastställde parterna fångstbegränsningar för 2022 grundade på vetenskaplig rådgivning om maximal hållbar avkastning.

Efter en rekommendation från Sverige, tillsammans med Danmark och Tyskland, antog Europeiska kommissionen i februari 2022 en delegerad förordning om åtgärder för att reglera fisket i svenska marina skyddade områden i Kattegatt. Inom områdena inrättas fiskefria zoner, och zoner där endast vissa typer av fiskeredskap får användas. Syftet är att skydda känsliga bottenmiljöer samt undvika bifångster av tumlare och sjöfågel, i enlighet med EU:s naturvårdsdirektiv, dvs. rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter och rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar. Havs- och vattenmyndigheten har även fattat beslut om nationella regleringar, inklusive trålförbud, i flera skyddade områden samt även beslutat att införa 64 nya fiskfredningsområden, varav 33 omfattas av någon form av marint områdesskydd.

Inom fiskerikontrollen fortsätter utvecklingen av ett riskbaserat arbetssätt. Arbetssättet ger förutsättningar för hög kvalitet och att insatser och resurser läggs där de gör mest nytta. När efterlevnadsnivåer började mätas 2016 låg den totala nivån strax under 20 procent. Genom olika insatser och förbättringar under åren har den totala nivån stabiliserats på ca 2 procent. Exempel på resultat av arbetet visar sig på ett flertal områden – god regelefterlevnad av fiskare med ålfisketillstånd, något minskat antal beslag av illegala ålfiskande redskap, även om det illegala fisket av ål fortsatt bedöms vara omfattande, ökad kvalitet på uppgifterna och förbättrad rapportering i laxfisket, inga beslag av hummer under tillåten storlek och successiv förbättring av regelefterlevnaden vid realtidsövervakningen i två marina skyddade områden.

Tabell 2.20 Utvecklingen för svenskt yrkesfiske i havet respektive sötvatten – antal fartyg eller licenser, infiskad volym, infiskat värde och förädlingsvärde 2011–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Totalt antal fartyg (havet)	1064	1047	1018	1020	1002	972	910	877	857	816
Totalt infiskad volym (havet) (ton)	177 576	149 679	177 756	172 115	202 715	197 840	221 629	214 782	178 022	172 308
Totalt infiskat värde (havet) (mnkr)	1 117	1 125	1 057	976	1 106	1 238	1 190	1 216	1 249	1 208
Totalt förädlingsvärde* (havet) (mnkr)	569	523	518	451	577	636	605	580	591	624
Totalt antal licenser (sötvatten)	182	183	180	174	175	169	172	168	156	153
Totalt infiskad volym (sötvatten) (ton)	1 484	1 491	1 348	1 598	1 351	1 642	1 640	1 506	1 671	1 571
Totalt infiskat värde (sötvatten) (mnkr)	85	103	78	83	99	87	109	116	111	107
Totalt förädlingsvärde* (sötvatten) (mnkr)								82		

* Förädlingsvärde är infiskat värde minus insatsförbrukning, såsom fasta kostnader, rörliga kostnader, bränslekostnader och kostnader för reparation och underhåll.

Källa: Statistiska centralbyrån och Havs- och vattenmyndigheten.

Såväl antal fiskefartyg som infiskad volym fortsätter att minska inom det havsbaserade yrkesfisket (tabell 2.20). Det infiskade värdet har dock inte samma trend utan ligger mer stabilt runt 1–1,2 miljarder kronor och förädlingsvärdet har ökat. Utvecklingen inom insjöfisket är mer stabil med en viss minskning av antal licenser medan infiskad volym och värde har haft en positiv utveckling under perioden.

De demersala och pelagiska kustkvoterna som fördelas till det småskaliga kustnära fisket justerades av Havs- och vattenmyndigheten inför 2021 då några av dessa kvoter höjdes. Målet är att kustkvoterna inte ska vara begränsande. Inom det pelagiska fisket avsattes även en särskild regional tilldelning av fiskemöjligheter för de fartyg som endast bedriver fiske i Östersjön och landar i Östersjöhamnar. Detta har främjat en fortsatt verksamhet för många av dessa fartyg. De senaste två åren har antalet fisketillstånd för havskräfta med bur ökat. Flera nyetableringar har beviljats på grund av den goda tillgången på havskräfta. Inför 2021 beviljades fem nyetableringar.

Med anledning av riksdagen tillkännagivande om att flytta ut trålgränsen (bet. 2021/22:MJU6 punkt 1, rskr. 2021/22:61) har regeringen fattat beslut den 19 maj 2022 där Havs- och vattenmyndigheten gavs i uppdrag att genomföra ett tidsbegränsat vetenskapligt projekt som motsvarar en utflyttning av trålgränsen för fartyg som fiskar efter pelagiska arter i Östersjön, i syfte att utvärdera effekterna på sill- och strömmingsbeståndens biomassa samt deras storleks-, bestånds- och åldersstruktur. Havs- och vattenmyndigheten ska inom respektive försöksområde kunna möjliggöra att ett visst yrkesfiske kan bedrivas. Sådan möjlighet bör kunna ges till försöksverksamhet, småskaligt fiske och fiske som är av lokal eller regional betydelse och som fiskar för direkt användning som livsmedel. Fiske ska dock endast tillåtas om syftet med det vetenskapliga projektet inte bedöms motverkas. I uppdraget ingår även att genomföra nödvändiga samråd med berörda EU-medlemsstater och vid behov med Europeiska kommissionen. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Produktionen inom svenskt vattenbruk 2020 har ökat något jämfört med föregående år och antalet sysselsatta har fortsatt öka. Utvecklingen inom svenskt vattenbruk t.o.m. 2020 redovisas i tabell 2.21. Av de aktiva anläggningarna för matfisk är 33 musselodlingar. Detta är en markant ökning jämfört med ifjol. Eftersom dataunderlaget har förbättrats bör ökningen tolkas med försiktighet.

Tabell 2.21 Produktion, försäljningsvärde, antal odlingar och antal sysselsatta i vattenbruk 2015–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Produktion (ton)	10 752	13 451	12 834	11 108	9 600	9 900
Matfisk	1 073	860	924	731	900	800
Sättfisk						
Försäljningsvärde (mnkr löp. priser)	344,6	487,0	521,0	520,6	400	404
Matfisk	78,9	67,5	83,9	62,7	80	75
Sättfisk						
Antal odlingar	103	64	69	70	60	92
Matfisk	118	56	98	85	52	62
Sättfisk						
Antal sysselsatta	411	469	364	406	436	543
Kvinnor	75	85	63	95	99	138
Män	336	384	301	311	337	405

Anm.: Odlingar med kombinationsverksamhet, dvs. både matfisk och sättfisk, kan ingå i båda kategorierna. I matfisk ingår även musslor.

Källa: Jordbruksverket.

Den förstärkning av den nationella medfinansieringen av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027 som beslutades i och med budgetpropositionen för 2022 i syfte att påskynda utvecklingen av ett hållbart vattenbruk har ännu inte resulterat i några åtgärder då programmet påbörjas först under hösten 2022.

Genomförandet av havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020 och havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet för 2021–2027

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av havs- och fiskeriprogrammet bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer och bedömningsgrunder:

– resultatindikatorer som framgår av tabell 2.22
– utvärderingar i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning [EU] nr 1303/2013 av den 17 december 2013 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden, om fastställande av allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden och Europeiska havs- och fiskerifonden samt om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1083/2006.

Per den 16 augusti 2022 hade 1 065 ansökningar beviljats stöd, vilket motsvarar ca 1 385 miljoner kronor. För åtgärderna som slutförts redovisas resultatet i tabellen nedan. Med stöd av uppgifter i ansökningarna av icke slutförda åtgärder redovisas en prognos om förväntade resultat i tabellen nedan. Det slutliga resultatet av havs- och fiskeriprogrammets åtgärder kan redovisas först 2024.

Tabell 2.22 Indikatorer för havs- och fiskeriprogrammets genomförande, 2014–2020

Indikatorer	Förväntade resultat utifrån beviljade ansökningar	Resultat från slutförda projekt	Mål
Förändring av oönskade fångster (ton)	-3	-833	-2 300
Förändrad vattenbruksproduktion (ton)	601	8186	3 975
Antal projekt inom datainsamling och kontroll	44	144	109
Antal genomförandeprojekt inom lokalt ledd utveckling	62	125	300
Antal projekt inom saluföring och beredning	12	78	94
Förändrad areal skyddade områden (km^2)	8	57	700

Källa: Jordbruksverket.

Under juli 2021 trädde Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1139 av den 7 juli 2021 om Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden och om ändring av förordning (EU) 2017/1004 i kraft. Den nya Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF) kommer fortsatt att ha ett brett tillämpningsområde där genomförandet av EU:s gemensamma fiskeripolitik samt delar av EU:s havspolitik ligger i fokus. Den 5 augusti 2022 godkändes det svenska havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027 av Europeiska kommissionen, ett mer fokuserat program med färre åtgärder och förenklat genomförande jämfört med programmet för perioden 2014–2020. Programmets prioriteringar skapar en hög grad av synergi mellan åtgärdsområdena och syftar till att skapa mervärden för samhället och stimulera företag, myndigheter och andra aktörer inom fiske och vattenbruk att genomföra sådana åtgärder som bidrar till en utveckling i riktningen mot social och miljömässig hållbarhet, jämställdhet, samt ökad konkurrenskraft. Den totala programbudgeten uppgår till ca 2,15 miljarder kronor varav 1 078 miljoner kronor utgör EU-medel. Sverige förväntas medfinansiera programmet med ca 1 076 miljoner kronor.

Genomförandet av det svenska havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027 förväntas kunna påbörjas under hösten 2022.

Utvecklad jakt och viltförvaltning

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av jakt och viltförvaltning bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande kompletterande indikatorer:

– viltstammarnas utveckling
– omfattning av viltskador
– antal viltolyckor i trafiken.

Insatser under 2022 har fortsatt legat i linje med Naturvårdsverkets Strategi för svensk viltförvaltning där utgångspunkten är att viltet ska förvaltas på ett hållbart sätt, vilket innebär att både ekologiska, sociala, kulturella och ekonomiska aspekter ska vägas in i förvaltningen. En hållbar viltförvaltning innebär också en balans mellan att bruka och bevara vilt.

Genom regeringsbeslut den 10 mars 2022 ändrades förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket så att myndigheten, förutom att ansvara för frågor om jakt och vilt enligt jaktlagstiftningen, även ska medverka till att främja brukandet av vilt som resurs.

En ny strategi för svensk viltförvaltning för 2022–2029 beslutades av Naturvårdsverket den 5 april 2022. Visionen är oförändrad sedan tidigare strategi, dvs. att en viltförvaltning i balans gör att alla kan uppleva viltets värden och pekar ut vägval samt de viktigaste åtgärderna som förväntas leda mot målen. Strategin har tagits fram efter samråd med berörda intressenter och myndigheter.

Möjligheten att delegera beslut om skyddsjakt och licensjakt till länsstyrelserna är en förutsättning för att uppnå riksdagens målsättning om en regionaliserad rovdjursförvaltning. Naturvårdsverket har de senaste åren i hög utsträckning överlämnat rätten att fatta beslut om skyddsjakt och licensjakt på rovdjur till länsstyrelserna.

Täta eller stora viltstammar fortsätter att medföra skador inom såväl skogs- som jordbruk samt orsakar olyckor på väg och på spårbunden trafik. 2021 utbetalades 29,9 miljoner kronor i stöd till åtgärder som förebygger skador av fredat vilt och i ersättning för sådana skador. Utöver det utbetalades 49,3 miljoner kronor i rovdjursersättning samt 4,1 miljoner kronor till förebyggande åtgärder inom rennäringen.

Genom regeringsbeslut den 9 april 2020 gavs berörda länsstyrelser i uppdrag (N2020/01011) att revidera sina regionala förvaltningsplaner för vildsvin utifrån Naturvårdsverkets nyligen reviderade nationella förvaltningsplan. Naturvårdsverket har sammanställt en rapport om befintliga metoder för att inventera skador som är orsakade av vildsvin.

Det totala antalet trafikolyckor med vilt inblandat har ökat jämfört med 2020, se tabell 2.23. Avvikelsen för 2020 med minskat antal trafikolyckor med vilt inblandat kan troligen förklaras med den minskade trafiken på grund av covid 19-pandemin. Det är klövvilt (bl.a. älg, vildsvin och rådjur) som är inblandade i de flesta olyckorna.

Tabell 2.23 Viltolyckor i trafiken 2016–2021

Antal

Viltslag	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dovhjort	2 537	2 546	2 918	3 267	3 244	3 386
Kronhjort	390	425	414	486	403	417
Rådjur	44 629	45 863	46 985	47 304	45 159	50 373
Vildsvin	4 757	6 082	6 938	7 696	7 216	5 359
Älg	5 874	5 941	5 951	5 602	4 607	5 351
Övrigt vilt	392	425	544	576	507	544
Totalt	**58 579**	**61 282**	**63 750**	**64 931**	**61 136**	**65 430**

Källa: Nationella viltolycksrådet.

För det senaste fullföljda jaktåret 2021/22 var antalet lösta statliga jaktkort nationellt ungefär detsamma som året innan (285 751 jämfört med 286 673). Antalet svenska kvinnor som löste statligt jaktkort var 21 805.

Genom regeringsbeslut den 7 januari 2021 genomfördes vissa förändringar angående viltvårdsfonden. Naturvårdsverket gavs bl.a. i uppdrag att med beaktande av upphandlingsreglerna ombesörja att vissa delar av Svenska Jägareförbundets s.k. allmänna uppdrag utförs. Genom regeringsbeslut den 30 september 2021 tilldelades Svenska Jägareförbundet ett treårigt organisationsbidrag. Naturvårdsverket har inom uppdraget genomfört fyra delupphandlingar av viltvårdsåtgärder där Svenska Jägareförbundet tilldelats samtliga kontrakt. Kontraktstiden är den 1 juli 2022–31 december 2023.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att beslut om finansiering av Svenska Jägareförbundets jakt- och viltvårdsuppdrag bör fattas för tre år i taget samt att det bör göras en översyn av vilka organisationer som ska finansieras från viltvårdsfonden (bet. 2020/21:MJU22 punkt 14 och 15, rskr. 2020/21:410). Genom ett regeringsbeslut den 30 september 2021 tilldelades Svenska Jägareförbundet ett treårigt organisationsbidrag som syftar till att förbundet fortsatt ska kunna leda delar av jakten och viltvården i landet. Efter en översyn av förordningen (2021:12) om vissa bidrag ur viltvårdsfonden beslutade regeringen den 4 augusti 2022 om en förordningsändring som förtydligar att bidrag endast kan ges till organisationer som främjar jakt och annan viltvård. Regeringen anser att tillkännagivandena därmed är slutbehandlade.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att införa licensjakt på säl (bet. 2018/19:MJU9 punkt 8, rskr. 2018/19:173). Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om förvaltning av säl (bet. 2021/22:MJU6 punkt 7, rskr. 2021/22:61). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska öka jakten på säl genom större licenstilldelning för säljakt och genom att underlätta för de jägare som jagar säl (bet. 2021/22:MJU6 s. 53–54). I Naturvårdsverkets rapport den 22 juni 2020 med förslag på ändringar av gällande jakttider föreslogs att det ska vara möjligt att besluta om licensjakt på gråsäl och knubbsäl, men inte på vikare då arten inte bedöms ha gynnsam bevarandestatus. Ändringarna i jaktförordningen (1987:905) som beslutades den 22 december 2021 möjliggör för Naturvårdsverket att besluta om licensjakt på gråsäl och knubbsäl. Det är Naturvårdsverket och inte regeringen som bestämmer hur stor licenstilldelningen ska vara. Naturvårdsverket beslutade den 13 april 2022 om licensjakt efter 2 000 gråsälar och 730 knubbsälar under 2022 och början av 2023. Jakten syftar i första hand till att minska och förhindra de problem och skador som sälarna orsakar. Skadorna kan med hjälp av licensjakten minskas både genom att jakt bedrivs där skador förekommer, och genom att dämpa tillväxttakten i populationen generellt. Säljakt är tidskrävande och förenat med kostnader för den enskilde jägaren och det är inte

möjligt för en jägare att sälja exempelvis sälskinn eller kött på grund av EU-förbudet mot handel med sälprodukter. För att underlätta för de jägare som jagar säl fastställs i regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende anslag 1:7 *Ersättningar för viltskador m.m.* inom utgiftsområde 23 att högst 3 miljoner kronor får fördelas till länsstyrelserna för att användas till ersättning för hanteringskostnader för gråsälar som fälls med stöd av Naturvårdsverkets beslut. Det finns även en stödåtgärd i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027 som ger möjlighet till ersättning för hanteringskostnader för fällda sälar. Regeringen bedömer därmed att tillkännagivandena är slutbehandlade.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om förvaltningen av skarv (bet. 2021/22:MJU6 punkt 6, rskr. 2021/22:61). Av tillkännagivandet följer att regeringen ska öka jakten på skarv genom att tillåta allmän skyddsjakt på skarv på eget initiativ, utreda möjligheterna till allmän jakttid för skarv, samt vidta ytterligare åtgärder för att begränsa skarvstammens tillväxt, t.ex. att se över möjligheterna för fleråriga tillstånd för skyddsjakt och möjliga komplement till skyddsjakten, t.ex. oljering och prickning av ägg samt överväga en nationell förvaltningsplan för skarv och vidta åtgärder för att åstadkomma en bättre samverkan mellan länsstyrelserna och Havs- och vattenmyndigheten för att beslut i frågor som gäller förvaltning av skarv ska vara likvärdiga i hela landet (bet. 2021/22:MJU6 s. 52–53). I Naturvårdsverkets rapport den 22 juni 2020 med förslag på ändringar av gällande jakttider föreslogs att skyddsjakt på storskarv på enskilds initiativ skulle införas, men att storskarvens listning i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar förhindrar att allmän jakt på storskarv kan införas. Genom regeringsbeslut den 6 maj 2021 infördes möjlighet till skyddsjakt på storskarv på enskilds initiativ i enlighet med Naturvårdsverkets förslag. Det är sedan tidigare möjligt för länsstyrelsen att besluta om rätt att göra ingrepp i fåglars bon eller förstöra fåglars ägg. Det finns inte heller något uttryckligt hinder i jaktförordningen mot att meddela fleråriga skyddsjaktstillstånd. Genom regeringsbeslut den 12 maj 2022 gavs Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att bl.a. revidera den nuvarande nationella förvaltningsplanen för storskarv från 2014 i syfte att bl.a. minska allvarlig skada på fiskerinäringen. Revideringen ska även underlätta för fleråriga skyddsjaktsbeslut samt användning av effektivare jakt- och skrämselmetoder som komplement till den jakt som bedrivs med skjutvapen. En reviderad nationell förvaltningsplan förväntas kunna användas i både skarv- och fiskeriförvaltningen och syftar också till att göra skarvförvaltningen mer likvärdig i landet. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

Rådjursstammen bedöms ha något ökande trend, medan kronhjortsstammen bedöms minska svagt. Dovhjorten bedöms totalt sett öka genom att stammarna fortsatt sprider sig. Trenden när det gäller älg och vildsvin är en tydlig minskning av populationen. Stora fåglar som exempelvis grågås, sångsvan och trana fortsätter att öka och vitkindad gås har ökat markant. Storskarv har sedan 1970-talet ökat kraftigt, men populationen har det senaste årtiondet legat relativt stabilt. Detta kan dock variera såväl lokalt som regionalt. Samtliga stora rovdjur (björn, järv, lo, varg och kungsörn) bedöms enligt de senaste inventeringsresultaten uppnå gynnsam bevarandestatus.

Konsument och marknad

Målet för livsmedelsstrategins strategiska område Konsument och marknad:

– Att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens.

Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

De kompletterande indikatorer som används för att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen på området bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området redovisas under respektive avsnitt.

Livsmedelsverket och Folkhälsomyndigheten fick 2021 i uppdrag att ta fram förslag till nationella mål och indikatorer för att ge en tydlig inriktning för arbetet med hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i Sverige. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2024.

Livsmedelsexport

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av konkurrenskraften och livsmedelsexporten bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad introduceras följande kompletterande indikator:

– exportandel i svensk livsmedelsindustri.

Tabell 2.24 Exportandel i svensk livsmedelsindustri

År	Exportandel
2011	27 %
2012	28 %
2013	29 %
2014	29 %
2015	31 %
2016	31 %
2017	33 %
2018	34 %
2019	34 %
2020	35 %

Källa: Sveriges export- och investeringsråd och Livsmedelsföretagen.

Under 2021 ökade värdet av den totala exporten av livsmedels- och jordbruksprodukter, undantaget vidareexporten av norsk fisk, med nästan 8 procent och uppgick därmed till nästan 62 miljarder kronor. Ökningen har skett över ett antal produktkategorier. Det andra året med covid-19-pandemin påverkade arbetet för Sveriges export- och investeringsråds livsmedelsexportprogram Try Swedish! som drivs på uppdrag av regeringen. Från att arbeta med fysiska mässor genomfördes i stället ett stort antal digitala främjandeaktiviteter.

Livsmedelsverket och Jordbruksverket har i uppdrag att fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export. Under 2022 har arbetet för att öka den svenska exporten genom att få tillträde till nya marknader fortsatt. Team Sweden Livsmedel som leds av den nationella exportsamordnaren för livsmedelssektorn har fortsatt att vara ett aktivt forum för företag och intressenter att identifiera hur den svenska livsmedelsexporten ska öka, bl.a. arrangerades ett digitalt möte i juni 2021. Regeringen har under året lyft fram svenska exportintressen inom ramen för EU:s förhandlingar om bilaterala handelsavtal. Under 2021 har samarbetet för en ökad gemensam livsmedelsexport mellan Sverige och Finland fortsatt med ett antal gemensamma digitala aktiviteter på utlandsmarknaden liksom ett utbyte av information och erfarenheter på myndighetsnivå.

Antalet livsmedelsburna zoonoser är fortsatt lägre än tidigare

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av livsmedelssäkerheten bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad används följande kompletterande indikatorer:

– antalet utbrott av vissa zoonoser hos livsmedelsproducerande djur
– antalet utbrott av vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor.

Indikatorerna visar hur vanligt det är att människor blir sjuka av animaliska livsmedel. I Sverige, liksom i EU, är infektion med campylobacter den mest rapporterade livsmedelsburna zoonosen på människa. Hantering och konsumtion av otillräckligt tillagad kyckling anses vara den viktigaste smittkällan. Förekomsten av campylobacter i slaktkyckling och infektion hos människa är säsongsberoende och normalt högre under sommarhalvåret. Förekomsten av campylobacter i kycklingflockar är låg i ett internationellt perspektiv.

Tabell 2.25 Andel kycklingflockar smittade med campylobacter

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Andel (procent)	8,8	11,5	11,6	15,4	10,7	8,7	4,6	4,6	5,3

Källa: Jordbruksverket.

Under 2021 ökade antalet fall hos människor av salmonella, campylobacter och Enterohemorragisk E. coli (EHEC) jämfört med 2020. Antalet fall av salmonella och campylobacter var dock fortsatt mycket lägre än 2019 och tidigare (se tabell 2.26). Enligt rapport från Folkhälsomyndigheten beror det lägre antalet 2021 till stor del på det fortsatt låga antalet utlandssmittade. Andelen fall som smittats i Sverige skiljer sig för de olika infektionerna. När det gäller salmonella kan cirka hälften av fallen kopplas till inhemsk smitta. Motsvarande siffra för campylobacter, listeria och EHEC är 75, 90 respektive 81 procent. Andelen män respektive kvinnor som smittas är förhållandevis jämn.

Tabell 2.26 Antalet utbrott av vissa livsmedelsburna zoonoser hos människor

Antal fall per 100 000 invånare, oavsett smittland

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Campylobacter	82,66	84,12	85,03	93,17	110,27	104,81	79,48	64,8	33,03	38,78
	46,5/	47,0/	45,5/	46,8/	46,7/	46,8/	44,6/	44,8/	43,1/	44,3/
Andel kvinnor/män	53,4	52,9	54,4	53,1	53,2	53,1	55,3	55,1	56,8	55,2
EHEC	4,93	5,7	4,84	5,59	6,37	4,98	8,71	7,32	4,73	6,25
	53,3/	54,3/	53,6/	55,3/	54,7/	53,3/	54,9/	53,6/	53,9/	51,7/
Andel kvinnor/män	46,6	45,6	46,3	44,6	45,2	46,6	45	46,3	46	47,7
Listeria	0,75	0,96	1,28	0,89	0,68	0,8	0,86	1,09	0,84	1,02
	54,1/	49,4/	52,8/	47,7/	52,9/	55,5/	51,6/	56,6/	45,4/	45,7/
Andel kvinnor/män	45,8	50,5	47,2	52,2	47	44,4	48,3	43,3	54,5	54,2
Salmonella	30,52	29,42	22,68	23,31	22,47	22,52	19,94	19,29	7,95	9,05
	50,3/	50,2/	48,6/	49,9/	48,4/	48,8/	47,1/	50,7/	48,5/	52,5/
Andel kvinnor/män	49,6	49,6	51,3	50	51,5	51	52,8	49,2	51,4	46,9

Källa: Folkhälsomyndighetens statistik om anmälningspliktiga smittsamma sjukdomar. Statistiken hämtas från en föränderlig databas och antalet fall kan därför justeras både uppåt och nedåt.

Främjande av produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel

Utvecklingen av den ekologiska odlingen och andelen ekologiska livsmedel i offentlig sektor har i stort sett varit oförändrad 2021 i jämförelse med 2020. Under 2021 var andelen ekologiskt odlad jordbruksmark 20 procent och andelen inköp i offentlig

sektor som bestod av ekologiska livsmedel 38 procent. Den ekologiska livsmedelsförsäljningen har avtagit med 0,5 procent. Det såldes ekologiska livsmedel för 34,2 miljarder kronor, en marginell nedgång jämfört med 2020 (-160 miljoner kronor). Under 2021 var andelen ekologiskt av försäljningsvärdet för livsmedel i Sverige 8,9 procent.

Samordningsfunktionen för ekologisk produktion, konsumtion och export har under 2021 genomfört två utlysningar och beviljat stöd till 33 projekt på sammanlagt 53 miljoner kronor i stöd till fleråriga projekt under 2021–2023. Dessa ska bidra till att främja produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel.

Sverige är en aktiv part i internationellt arbete

Sverige deltog aktivt i såväl förberedelsearbetet som under toppmötet för hållbara livsmedelssystem (Food Systems Summit, FSS) som ägde rum i september 2021. Sverige anordnade bland annat sju nationella dialoger inför toppmötet vilket resulterade i en svensk nationell färdväg. Sverige har i dessa sammanhang bland annat betonat kopplingarna mellan hälsa, mat och klimat. Resultatet av FSS var mycket positivt och det stora engagemang som framkom vid FSS är nu viktigt att bibehålla för att nå de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Inom ramen för Kommittén för tryggad livsmedelsförsörjning bidrog Sverige i framtagandet av de frivilliga riktlinjerna för livsmedelssystem och nutrition, i syfte att motverka felnäring och samtidigt betona vikten av hållbar utveckling. Riktlinjerna var ett viktigt inspel till FN-toppmötet. Vidare bidrog Sverige med 3 miljoner kronor för att möjliggöra framtagandet av frivilliga riktlinjer för jämställdhet och kvinnor och flickors egenmakt i kontexten tryggad livsmedelsförsörjning och nutrition för att bidra till ökad global jämställdhet.

De internationella, mellanstatliga, råvaruorganisationerna (ICB) syftar till att underlätta världshandeln, genom statistikinsamling, marknadsanalyser och riktlinjer, samt att stödja de fattigaste ländernas utveckling på råvaruområdet. Under 2021 utsågs Sverige till ordförande för den administrativa kommittén i det internationella rådet för tropiskt timmer, som har en viktig roll bl.a. när det gäller att motverka avskogning. Vidare var Sverige ordförande för en kommitté inom Metallstudiegrupperna, vilka utgör en mötesplats för såväl regeringsföreträdare som hela gruvnäringen i världen och bidrar till en hållbar utveckling av gruv- och mineralsektorn genom analyser och riktlinjer. Sverige fortsatte också som vice ordförande för det styrande rådet inom Gemensamma råvarufonden (CFC), en finansiell institution med uppgift att stödja utvecklingsprojekt, var ordförande för dess exekutivkommitté samt talesperson inom CFC för OECD-länderna. Sverige har också under året aktivt medverkat vid omförhandlingar av de grundläggande mellanstatliga avtal, genom vilka de Internationella-, Kakao- respektive Sockerorganisationerna, inrättats.

Regionalt har Sverige inom ramen för Nordiska ministerrådet aktivt medverkat till uppstarten av en rad projekt med inriktning klimatomställning som bioekonomi för tillväxt på landsbygden. Vidare har Sverige, inom ramen för EU:s strategi för Östersjön, bidragit till att initiera genomförandet av en ny handlingsplan när det gäller bioekonomi. Sverige är också prioritetsområdes koordinator inom Strategin för fiskefrågor.

Under 2021 kunde Codex Alimentarius slutföra förhandlingarna om nya och reviderade standarder för antibiotikaanvändning och övervakning av resistens inom livsmedelskedjan. Sverige medverkade aktivt och drev förhandlingarna framåt.

Kunskap och innovation

Målet för det strategiska området Kunskap och innovation:

– Att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av kunskap och innovation bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Kunskap och innovation används följande kompletterande indikator:

– livsmedelssektorns forsknings- och utvecklingskostnader i procent av livsmedelssektorns omsättning.

År 2019 var livsmedelskedjans forsknings- och utvecklingsutgifter som andel av omsättningen 0,08 procent och 2020 var livsmedelskedjans forsknings- och utvecklingsutgifter som andel av omsättningen 0,10 procent (baserat på officiell statistik, uppgift för senare år är inte tillgänglig, Statistiska centralbyrån 2021). Siffran gäller för företag med fler än tio anställda. På grund av förändrat sätt att redovisa statistik är indikatorn inte jämförbar med tidigare års redovisning. I absoluta tal var företagens egna forsknings- och utvecklingsutgifter 1 090 miljoner kronor 2020 (för företag med fler än tio anställda), vilket var en ökning med 33 procent jämfört med 2019. Sweden Food Arena har undersökt innovationskapaciteten i livsmedelskedjan och funnit att den är god men att det finns behov av att öka innovationshöjden, det vill säga innovationens nyhetsvärde (Sweden Food Arena, 2021).

Kompetenscentrum för växtförädling, Grogrund, har fortsatt med sitt långsiktiga arbete med att säkerställa tillgången till nya växtsorter anpassade för svenska odlingsförhållanden.

Under 2021 betalade Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) ut totalt 671 miljoner kronor i forskningsstöd till forskning inom de areella näringarna. Resultatredovisning för Formas verksamhet i övrigt lämnas i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, avsnitt 4.

Som ett resultat av forsknings- och innovationspropositionen (prop. 2020/21:60) har finansieringen av livsmedelsforskning och finansiering av forskning för hållbar tillväxt och utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin ökat. Totalt satsades 116 miljoner kronor på nationella forskningsprogrammet för livsmedel. Forskningssatsningen till stöd för området skogsråvaror och biomassa fortsätter och har breddats till forskning och innovationsverksamhet för hållbar utveckling av den gröna och blå biobaserade ekonomin.

God kvalitet vid Sveriges lantbruksuniversitet

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av utbildning och forskning bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Kunskap och innovation används följande kompletterande indikatorer och bedömningsgrunder:

– antal helårsstudenter
– antal sökande och antagna
– prestationsgrad och examinationsfrekvens (antal examinerade individer)
– andel disputerade lärare
– vetenskaplig publicering
– externa medel.

Antalet helårsstudenter uppgick under 2021 till 4 437 (70 procent kvinnor och 30 procent män) vilket innebär en ökning med 221 helårsstudenter jämfört med 2020. Trenden med ökande antal helårsstudenter från föregående år fortsätter därmed. Av de 34 programmen på grundnivå hade åtta en könsfördelning inom intervallet 40 till

60 procent. Inom forskarutbildningen är andelen män 43 procent. SLU har tagit initiativ till en avsiktsförklaring om en jämställd och jämlik arbets- och studiemiljö inom den gröna sektorn, som undertecknats av ett trettiotal aktörer.

Tabell 2.27 Sökande och antagna till högskoleutbildning vid SLU

	2017	2018	2019	2020	2021
Sökande grundnivå	5 674	5 247	5 848	6 821	7 602
Antagna grundnivå	998	1 032	1 020	1 097	1 126
Andel kvinnor/män	67/33	68/32	68/32	70/30	71/29
Sökande avancerad nivå	3 560	4 556	5 338	6 169	5 400
Antagna avancerad nivå	608	701	609	991	925
Andel kvinnor/män	61/39	60/40	63/37	65/35	62/38

Anm. Antagna grundnivå 2020 har korrigerats (höjts) jämfört med uppgift i BP22.

Källa: SLU, årsredovisning 2021.

Prestationsgraden varierar något mellan åren, men ligger på en hög nivå nationellt sett, se tabell 2.28. Nivån har hållits med vissa förseningar kopplade till anpassningar på grund av covid-19-pandemin.

Tabell 2.28 Prestationsgrad läsåren 2017–2021 vid SLU

Procent

	2017	2018	2019	2020	2021
Kvinnor	89	92	89	89	90
Män	86	89	87	85	86
Totalt	**89**	**91**	**88**	**88**	**89**

Anm.: Tabellen redovisar totalprestationsgraden, där utresande utbytesstudenter som inte får någon helårsprestation redovisad ingår.

Källa: SLU.

Antalet disputerade lärare har fortsatt att öka under 2021, till 1 076 (44 procent kvinnor och 56 procent män). Andelen disputerade lärare har stigit från 80 procent 2020 till 84 procent 2021.

SLU uppvisar fortsatt goda resultat när det gäller vetenskaplig publicering. Forskare vid SLU publicerade drygt 2 500 artiklar och kunskapsöversikter (reviews) under 2021 vilket är en ökning med 15 procent jämfört med 2020. Trenden med ökande publicering har funnits en rad år. Ett mått på hög kvalitet är att 17 procent av alla artiklar som publiceras internationellt tillhör de 10 procent mest citerade i världen inom sina respektive ämnesområden.

Den externa finansieringen till fortlöpande miljöanalys har ökat med 9 miljoner kronor. Den externa finansieringen till forskning och forskarutbildning har ökat med 139 miljoner kronor och utgjorde 51 procent av de totala intäkterna.

2.6.3 Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen

På väg mot en ny livsmedelsberedskap och tryggad dricksvattenförsörjning

Som en följd av tidigare uppdrag har Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA inkommit med en gemensam planering och redovisning av arbetet hittills avseende

uppbyggnad av livsmedelsberedskapen under perioden 2021–2025. Även Livsmedelsverkets och länsstyrelsernas arbete i frågor om dricksvattenförsörjning i uppbyggnaden av det civila försvaret har redovisats. Livsmedelsverket och Jordbruksverket har, inom ramen för sina uppdrag, inlett ett nära samarbete med näringslivet för att öka förutsättningarna för att flödet i livsmedelskedjan kan säkerställas vid en allvarlig bristsituation. Detta samarbete kompletterar den sedan tidigare pågående privata offentliga samverkan inom samrådsgruppen för krisberedskapsplanering av livsmedelsförsörjning som Livsmedelsverket driver tillsammans med aktörer i livsmedelskedjan.

I syfte att vidareutveckla arbetet med att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna har Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA under 2021 påbörjat de nödvändiga kartläggningar och analyser som behövs för uppbyggnaden av en ny livsmedelsberedskap. Livsmedelsverket har även analyserat hur befolkningens energi- och näringsbehov kommer att kunna mötas utifrån olika scenarier med minskad tillgång på livsmedel och redovisat detta till regeringen.

Anpassningen av dricksvattenförsörjningen till klimatförändringar har fortsatt utvecklats. För att stödja kommunernas klimatanpassningsarbete inom dricksvattenförsörjningen har Livsmedelsverket i sin samordnande roll bl.a. skapat ytterligare förutsättningar för samtliga kommuner att på egen hand driva klimatanpassningsarbetet vidare.

Länsstyrelsernas och Livsmedelsverkets arbete med att utveckla stöd till kommunernas kontinuitetsplanering för att säkerställa dricksvattenförsörjningen och för planeringen för prioritering av nödvatten vid höjd beredskap har bl.a. resulterat i en nulägesbild av förmågan och behoven inom området.

2.6.4 Skog

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen i skogen bidrar till målet för utgiftsområdet och skogspolitikens två jämställda mål, produktionsmålet och miljömålet, används följande centrala indikatorer:

- tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder
- skog och vilt i balans
- skydd mot skadeinsekter m.m.
- miljöhänsyn i skogsbruket
- skydd och bevarande av skogsmark
- skogsbrukets klimatnytta.

Redovisning för Levande skogar finns i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård avsnitt 3.

Nationellt skogsprogram, jobb och hållbar tillväxt i hela landet

Skogsprogrammet har inneburit dialog med en rad olika intressenter i skogens värdekedja. Olika aktörer har bidragit till arbetet med att revidera skogsprogrammets handlingsplan och lägesrapport. Den visar på nu aktuella åtgärder samt framåtsyftande insatser med sikte mot 2030. Åtgärderna som beskrivs genomförs av flera olika aktörer. Det digitala formatet möjliggjorde stort deltagande vid årskonferensen, med temat Fokus på skogen. Aktuella frågor med koppling till EU och det regionala arbetet behandlades. Förslag på relevanta indikatorer som är användbara för det nationella skogsprogrammet har arbetats fram.

Arbetet med regionala skogsprogram pågår på frivillig väg i samtliga län. Beslut om regionalt skogsprogram/strategi har fattats i 19 av de 20 regionerna och Gotlands kommun. Mångfalden av pågående regionala aktiviteter avspeglas i den uppdaterade handlingsplanen.

För att underlätta för skogsbruksföretagande har Skogsstyrelsen under året arbetat med ett förenklingspaket. Åtgärder som innebär förenklingar för företagare och skapar tillit i bemötande och service har genomförts. Nya servicepaket har utvecklats för att kunna möta målgrupperna nya skogsägare och nya yrkesverksamma. Utveckling av tjänster kopplade till de digitala möjligheterna, såsom förbättrat kartmaterial, har fortsatt.

Tillväxt, avverkning och skogsbruksåtgärder

Den årliga tillväxten på produktiv skogsmark som inte är formellt skyddad var enligt SLU under perioden 2012–2020 i genomsnitt 113 miljoner skogskubikmeter (m^3sk). Den årliga långsiktigt hållbara avverkningsnivån bedöms till 95–100 miljoner m^3sk av Skogsstyrelsen. Den totala tillväxten har ökat trendmässigt under flera decennier, medan tillväxten tillgänglig för avverkning legat relativt stabilt sedan 1990.

Bruttoavverkningen uppgick 2021 enligt Skogsstyrelsens preliminära beräkning till ca 96 miljoner m^3sk. Diagram 2.4 visar hur den årliga avverkningen och tillgänglig tillväxt utvecklats. Sedan 1990 har en allt större andel av den tillgängliga tillväxten avverkats. Den tillväxt som är tillgänglig för avverkning beräknas som årlig tillväxt på virkesproduktionsmark med avdrag för naturlig avgång som inte har tillvaratagits, samt tillägg för tillväxt på andra ägoslag än skogsmark. Värdemässigt står sågtimmer för drygt 60 procent av den avverkade volymen, massaved för drygt 30 procent medan energived och avverkningsrester (grot) står för ungefär 5 procent. Restströmmar, ungefär halva volymen av avverkningen, utnyttjas som bioenergi framför allt i massa- och pappersindustrin samt i kraftvärmeverk.

Diagram 2.4 Bruttoavverkning jämförd med årlig tillväxt tillgänglig för avverkning

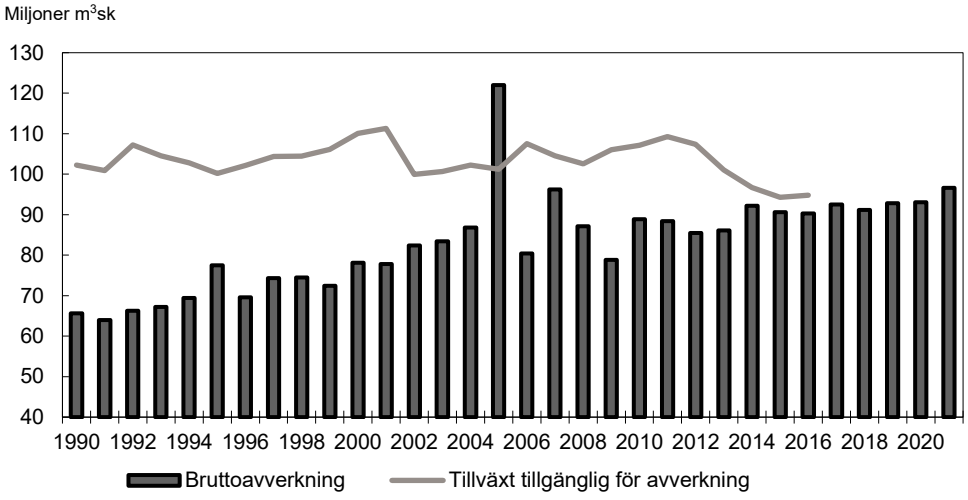

Anm. Bruttoavverkning inkluderar hela lämnade träd. Tillväxt tillgänglig för avverkning redovisas i löpande femårsmedelvärden. Tillväxt i alla åldersklasser ingår. Tillväxt och avverkning på andra ägoslag än skogsmark ingår.
Källa: Skogsstyrelsen, JO0312 samt SLU, Skogsdata 2021.

Varje år föryngras ca 200 000 hektar efter slutavverkning. Plantering är den vanligaste föryngringsformen med 86 procent, därefter följer naturlig föryngring med 9 procent, sådd 3 procent samt ingen åtgärd 2 procent. Andelen plantering har ökat stabilt sedan början av 2000-talet. 86 procent av föryngringarna inventerade 2020–2021 uppfyllde krav enligt föreskrifter meddelade av Skogsstyrelsen. Antalet levererade skogsplantor

har ökat varje år sedan 2015 och uppgick 2021 till rekordhöga 452 miljoner plantor. Tallplantor har sedan 2019 gått om granplantor som det vanligaste trädslaget och stod 2020 för 52 procent av de levererade plantorna.

Arealen som röjs har trendmässigt ökat varje år sedan mitten på 90-talet men fortfarande är arealen med bedömt omedelbart röjningsbehov omfattande, knappt 1,3 miljoner hektar, vilket motsvarar ungefär 6 procent av den samlade arealen virkesproduktionsmark.

Under 2021 har 476 ansökningar om föryngringsavverkning i fjällnära skog, om totalt 13 220 hektar, kommit in till Skogsstyrelsen. Det är mer än fyra gånger så stor areal jämfört med tidigare år, vilket lett till en ökning av anspråk på ersättning. I ca två tredjedelar av de ärenden som handlagts under 2021 har avverkning nekats helt eller delvis och Skogsstyrelsen har för 2021 beslutat om ersättning på ca 300 miljoner kronor.

Skog och vilt i balans

Resultaten från älgskadeinventeringen visar på fortsatt stora skador, särskilt i södra Sverige där trenden dessutom är ökande. Årsskadorna på tall 2021 var 17 procent i Götaland. I landet som helhet var nivån 11 procent, att jämföras med det av myndigheterna framtagna målet 5 procent för tolerabel skadesituation. På mer än 90 procent av de inventerade ytorna har rönn, sälg, asp och ek svårt att växa upp till fullstora träd.

Ett positivt resultat av arbetet med att genom ökad ståndortsanpassning förbättra balansen mellan skog och vilt är att det sedan några år planteras fler tall- än granplantor. Skogsstyrelsen arbetar sedan flera år med verksamheten ”Mera tall” för att öka tallföryngringar på marker där tall är mest lämpligt.

Skydd mot skadeinsekter

Granbarkborreangreppen har under 2021 fortsatt ligga på höga nivåer där tyngdpunkten på angreppen har flyttats norrut med centrum i Södermanland. Totalt uppskattas ca 8 miljoner m^3sk angripet 2021, vilket är i nivå med 2020 och ungefär en fördubbling jämfört med 2018. Skogsstyrelsen har tillsammans med berörda länsstyrelser genomfört en rad åtgärder, i enlighet med regeringsuppdrag 2021 om att fortsätta bekämpa skadorna av granbarkborrar i skyddade områden. Genom Skogsstyrelsens projekt Stoppa borrarna samverkar näringsliv och myndigheter kring bland annat rådgivning och kommunikation. Skogsstyrelsens riskindexkartor underlättar lokalisering av skadad skog. Med hjälp av drönare och artificiell intelligens kan skador identifieras i ett tidigt stadium.

Skogsskadecentrum har etablerats vid SLU i samarbete med Skogsstyrelsen och branschen. Bland annat har arbete inletts om multiskadad ungskog i norra Sverige, expertstöd om barkborreangreppen i södra Sverige samt kompetensutveckling genom en industriforskarskola.

Miljöhänsyn i skogsbruket

Volymen lämnad hård död ved i samband med föryngringsavverkning utgjorde 2020 ca 3,0 m^3sk per hektar. Kvalitetsmässigt finns en långsiktig trend där hård död ved lämnas i större omfattning medan det finns en vikande trend för volymer av mer nedbruten ved som lämnas. Totalt utgör mängden död ved på all produktiv skogsmark, i hela landet utanför formellt skyddade områden, i genomsnitt 8,7 m^3sk

per hektar vilket är en ökning med 44 procent på ca 20 år. Mängden död ved inom formellt skyddade områden, i hela landet, ligger på 20,4 m^3sk per hektar.

Hänsyn till kulturlämningar vid föryngringsavverkning har förbättrats då andelen kulturlämningar som kategoriserats som ”ingen skada” har ökat till 73 procent 2021, jämfört med 61 procent 2020. Andelen kulturlämningar som blir påverkade (ringa skada, skada eller grov skada) är åter på samma nivå som 2019, som var den lägsta nivån sedan inventeringen började 2012. Andelen grov skada är däremot högre 2021 än 2019. Alltjämt sker de flesta skadorna vid markberedning.

Arealen lämnad miljöhänsyn i samband med föryngringsavverkning inventeras fem år efter åtgärd och visar att det under treårsperioden 2015/16–2017/18 lämnades i genomsnitt 9 procent av den föryngringsavverkade arealen som hänsynsytor. Det är i nivå med tidigare uppföljningar. Uppföljningen visar en trend med minskande volymer av frö- och skärmträd i föryngringsavverkningarna. Det beror på att användningen av naturlig föryngring som föryngringsmetod minskat och att andelen markberedning och plantering ökat. Antalet lämnade grova hänsynsträd är i stort sett oförändrat medan antalet lämnade klena hänsynsträd har en minskande trend.

Tall och björk är de vanligaste trädslagen som lämnas som hänsynsträd vid föryngringsavverkning. Detta har resulterat i att trädslagsfördelningen efter avverkning nu utgörs av lövträd i större omfattning.

Skydd och bevarande av skogsmark

Statistiska centralbyrån har redovisat statistik för formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor och improduktiv skogsmark (tabell 2.29). Med anledning av metodmässiga och juridiska skillnader mellan skyddsformerna ska en aggregering av sifforna göras med en viss försiktighet.

Tabell 2.29 Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark, 2021

	Arealer i hektar, utan överlapp mellan former		Andel av total skogsmark	
	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt	Produktiv skogsmark	Skogsmark totalt
Formellt skyddad skogsmark	1 327 600	2 369 800	5,8 %	8,8 %
Frivilliga avsättningar	1 307 000	1 307 000	5,6 %	4,7 %
Hänsynsytor	497 200	497 200	2,1 %	1,8 %
Improduktiv skogsmark	0	3 097 800	0,0 %	11,2 %

Källor: Statistiska centralbyrån, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och SLU Riksskogstaxeringen.

Under 2021 bildade Skogsstyrelsen 118 nya biotopskyddsområden om 749 hektar produktiv skogsmark och 26 nya naturvårdsavtal om 231 hektar produktiv skogsmark, vilket är det lägsta antalet skyddade områden sedan arbetet med formellt områdesskydd startade i början av 90-talet. Även arealen som skyddats under 2021 är lägre jämfört med tidigare år.

Naturvårdsverket har utvecklat arbetet med internationell rapportering av skyddad natur. Detta redovisas mer utförligt under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, avsnitt 3, om Levande skogar.

Skogsbrukets klimatnytta

Det svenska skogsbruket bidrar till klimatnytta, dels genom att skogsprodukter, restprodukter och avfall från skogsbruk och skogsindustri används som förnybara

material och bioenergi som kan ersätta fossila alternativ vars utsläpp är svåra att minska med andra metoder, dels genom upptag av koldioxid i skog, mark och träprodukter. Klimatvinster från skogsprodukter uppstår även vid en cirkulär hantering av dessa när de kan återvinnas.

Biobränslen från de gröna näringarna svarar i dagsläget för ca 35 procent av den svenska slutliga energianvändningen (biobränslen och biodrivmedel samt slutanvänd fjärrvärme och slutanvänd el som producerats av biobränsle), varav ca tre fjärdedelar kommer från skogsbruket och skogsindustrins biprodukter. Total tillförd mängd biobränsle 2020 var 141 TWh, en liten minskning från föregående år i likhet med totalt minskad energitillförsel. En mindre del av detta är importerat i form av både fasta och flytande biobränslen samt avfall för förbränning.

Naturvårdsverkets klimatredovisning för skog och skogsmark (Utsläpp och upptag av växthusgaser från markanvändning) visar att skog och skogsmark, inklusive träprodukter, hade ett nettoupptag 2020 på drygt 45 miljoner ton koldioxid-ekvivalenter, vilket är i nivå med 1990, och lite högre än 2019, trots ökad avverkningsnivå sedan 1990. Anledningen är främst att den sammanlagda tillväxten i den svenska skogen har ökat i motsvarande grad. Redovisningens beräkningar av nettoupptag inkluderar såväl upptag som utsläpp. Upptagen sker i växande skog och i mineraljord. Utsläppen sker vid naturlig avgång och vid avverkning, inklusive utsläpp från massa- och träprodukter samt bioenergi. Utsläpp sker också från torvmarker som tidigare varit våtmarker som dikats ut för skogsproduktion. Inom ramen för regeringsuppuppdraget om att genomföra åtgärder för att återväta utdikade våtmarker (N2021/01632) har Skogsstyrelsen genomfört informationsinsatser och aktiviteter i syfte att förbereda för en större verksamhet med återvätning.

2.6.5 De samiska näringarna

För att redovisa och bedöma resultaten för utgiftsområdet med avseende på rennäringen används den centrala bedömningsgrunden:

– renbruksplanernas användning

samt följande kompletterande indikatorer:

– vinterrenhjordens antal
– årets slakt
– prisutveckling för renkött
– bedömning av rovdjursskador.

Vinterrenhjordens storlek är relativt stabil men de förändringar som sker beror till största delen på variationer i naturbetet och förändringar i rovdjursförekomst. Storleken har varierat i cykler mellan 220 000 och 260 000 i vinterhjord 1996–2020. Även den geografiska fördelningen av renhjorden och antal personer involverade i rennäringen ligger relativt konstant över tid.

Slaktuttaget varierar från år till år men trenden är sjunkande om man ser till hela tioårsperioden. För medelpris per kilo är dock den långsiktiga trenden en fortsatt ökning. Utöver slaktintäkten tillkommer statligt pristillägg med 9 kronor/kilogram för vuxna djur och 14,50 kronor/kilogram för renkalv. Även ersättningen för rovdjursförekomst varierar över åren utan tydlig trend. Både prisstöd och ersättning för rovdjursförekomst finansieras från anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.*

Vintern 2020/2021 omfattades 21 samebyar av katastrofskadestöd, dvs. bidrag till kostnader för utfodring som uppstått på grund av synnerligen svåra betesförhållanden. Den totala ersättningen uppgick till ca 10,8 miljoner kronor. Arbetet med att hantera

klimatets effekter för rennäringen fortsätter och fler samebyar har tagit fram handlingsplaner för klimatanpassning.

Tabell 2.30 Statistik avseende rennäringens utveckling 2011/12–2020/21

	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Vinterrenhjord * (antal djur)	248 46	254 200	250 364	248 139	254 247	248 702	241 013	240 419	234 623
Slakt (antal djur)	44 869	54 440	56 333	54 802	59 121	53 150	47 618	49 631	40 811
Medelpris per kilogram** (kronor)	49,9	52,8	57,1	59,5	68,6	66,5	67,4	67,6	
Prisstöd (tkr)	13 232	17 095	17 768	16 362	18 806	16 381	14 825	15 175	12 504
Slaktvärde** (tkr) (exkl. prisstöd)	58 639	74 491	83 312	80 291	107 366	90 641	81 767	85 509	
Ersättning för rovdjursförekomst * (tkr) (från anslag 1:22)	52 397	49 837	53 822	53 120	50 412	54 268	50 130	55 493	

Källa: Sametinget * Avser kalenderår 2012–2020. ** Saknas för 2020/21.

Även under 2021 har fokus på arbetet med renbruksplanerna lagts på löpande teknikutveckling, såsom ökad digitalisering, då covid 19-pandemin har förhindrat genomförandet av utbildning för att öka kunskapen hos skogsbrukets företrädare om renskötselns villkor och renbruksplaner. Den digitala utvecklingen har förbättrat förutsättningarna för både samebyar och Sametinget att redogöra för mark-användningen inom renskötseln och därmed möjligheten att hantera kumulativa effekter på renskötseln och annan samisk markanvändning. Under året har användningen av gps-halsband på ren ökat. Genom användning av gps-halsband kan information om rovdjursattacker och renarnas rörelsemönster i områden med hög frekvens av besökare samlas in. Inför skyddsjakt kan information om renarnas rörelsemönster ges till besökare i fjälltrakterna.

Under 2021 har berörda myndigheter, på grund av pandemi, haft sämre möjlighet att fortsätta arbetet med kvaliteten på förvaltningsverktyget gällande samebyarnas toleransnivå för rovdjursskador. Nivån avser andel skador på ren orsakade av stora rovdjur räknat på den aktuella samebyns faktiska renantal. Enligt den beräknings-modell som tagits fram ligger den genomsnittliga skadenivån på ca 20 procent, och vissa samebyar har enligt beräkningsmodellen förluster på 30–40 procent.

Marknaden för renkött, skinn och horn återhämtade sig något under hösten 2021. Ökningen av marknadspriset visar dels på ökad efterfrågan från restauranger och storhushåll, dels på en viss omställning till försäljning direkt till detaljistledet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör komplettera kommittédirektiven för utredningen om en ny renskötsellagstiftning (bet. 2020/21:MJU22 punkt 20, rskr. 2020/21:410). Av tillkännagivandet följer att direktiven ska kompletteras med att förslag ska tas fram som tar hänsyn till samers rätt men också beaktar lokalbefolkningens och övriga svenskars tradition, intresse och behov av att jaga och fiska på det sätt som skett under lång tid (bet. 2020/21:MJU22 s. 55). Ett tilläggsdirektiv till Renmarkskommittén (N 2021:02) beslutades den 16 juni 2022. Utöver vad som följer av de tidigare direktiven ska kommittén under sitt arbete bl.a. ta hänsyn, förutom till samernas rättigheter, även till den övriga

lokalbefolkningens, däribland den nationella minoriteten tornedalingar, och övriga invånares kultur, traditioner, intressen och behov av att kunna jaga och fiska samt till annan näringsverksamhet såsom skogsbruk och turism. Utredningstiden för deluppdraget förlängdes i samma beslut så att det ska redovisas senast den 31 augusti 2023. Utredningstiden i övrigt ligger fast. Regeringen anser att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat.

2.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

2.7.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Det är regeringens uppfattning att insatser inom den sammanhållna landsbygdspolitiken har bidragit till att nå det övergripande målet för landsbygdspolitiken.

Samtliga kommuntyper har haft en positiv befolkningsutveckling sedan 2020 med undantaget mycket glesa landsbygdskommuner, som haft en negativ utveckling. De senaste tio åren har täta blandade kommuner samt tätortsnära landsbygdskommuner haft ett positivt flyttnetto medan övriga kommuntyper har ett negativt flyttnetto.

Tillgång till bredband är viktigt för att kunna bo, leva och verka i hela landet. Alltjämt saknar många hushåll och företag snabb bredbandsuppkoppling och riskerar därmed att stå utanför den digitala omställning som pågår i samhället. Utbyggnad av bredband pågår i hela landet och ökningen är störst i glesa kommuner. Regeringen bedömer att bredbandsstödet via landsbygdsprogrammet och även via den Europeiska regionala utvecklingsfonden är bidragande faktorer i den högre utbyggnadstakten.

Tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedel och skola påverkar människors vardag. Utvecklingen visar på en stabilisering av servicestrukturen och trenden med ett minskat antal butiker och en minskad tillgänglighet till dagligvaror tycks därmed ha bromsats upp. Tillgängligheten till drivmedelsstationer i landsbygdskommunerna bedöms vara god. Regeringen bedömer att satsningarna på stödet till kommersiell service inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och utgiftsområde 19 Regional utveckling har bidragit till förbättrade förutsättningar att bo, leva och verka på landsbygderna och därmed bidragit till det landsbygdspolitiska målet.

2.7.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

Livsmedelsstrategin är långsiktig och arbetet med att uppnå det övergripande målet fortsätter genom åtgärderna i livsmedelsstrategins handlingsplaner. Förädlingsvärdet i livsmedelskedjan fortsätter att öka, trots oförändrad lönsamhet i kedjan som helhet. Regeringen bedömer att de initiativ som har tagits inom livsmedelsstrategin främjar utvecklingen mot en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja och bidrar till att nå det övergripande målet för utgiftsområdet.

Regeringen konstaterar att lönsamheten i livsmedelskedjan är beroende av yttre omständigheter (t.ex. torkan 2018 och covid-19-pandemin 2020). De slutliga effekterna på livsmedelskedjan av pandemin liksom av den nu säkerhetspolitiska oron och höga priser på insatsvaror är ännu okända. Att följa utvecklingen av lönsamheten i livsmedelskedjan är viktigt då en försämrad lönsamhet skulle riskera att minska produktionen av livsmedel, men också att försena insatser som minskar negativ miljöpåverkan och satsningar på produktutveckling, forskning och innovation.

Regler och villkor

Regeringen konstaterar att lönsamheten ökade i de tre första leden i livsmedelskedjan (primärproduktion, livsmedelsindustri och livsmedelshandel) under åren 2016–2020,

men den kraftiga försämringen i restaurangledet medförde en fortsatt oförändrad lönsamhet i livsmedelskedjan som helhet. Fram till pandemin fortsatte produktionen att öka, även om tillväxten var svagare än i det totala näringslivet.

Inom den miljömässiga dimensionen går utvecklingen i flera fall åt rätt håll. Till exempel har den negativa utvecklingen för odlingslandskapets fåglar och arealen betesmarker avtagit och utsläppen av växthusgaser minskar. Förbättringarna är inte tillräckliga för att uppsatta miljömål ska nås, exempelvis behövs fortsatt arbete för att minska förlusterna av kväve och fosfor från jordbruksmark. Arealen jordbruksmark minskar, vilket ger negativa konsekvenser för såväl svensk livsmedelsproduktion som odlingslandskapets biologiska mångfald. Fortsatt skötsel av betesmarker är centralt för att bevara odlingslandskapets biologiska mångfald. För att öka resurseffektiviteten, minska utsläppen av växthusgaser samt bevara och öka den biologiska mångfalden krävs bl.a. nya produktions- och brukningsmetoder.

Regeringen bedömer att åtgärderna inom den gemensamma jordbrukspolitiken bidrar till att skapa arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet. Åtgärderna stärker inkomster och konkurrenskraften i de areella näringarna, som har en viktig roll i arbetet med att nå ett hållbart samhälle, där de nationella miljömålen nås. Djurvälfärdsersättningarna har bidragit till att förbättra djurvälfärden. Genom regeringens beslut i september 2022 om Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, har ett steg tagits mot en enklare jordbrukspolitik.

En fungerande kontroll av djurskyddet och livsmedel trots pandemi

Den minskning av antalet djurskyddskontroller som har utförts under åren 2020 och 2021 bedöms framför allt bero på covid-19-pandemin som har påverkat möjligheterna för myndigheterna att utföra kontroller hos djurhållare på ett smittskyddssäkert sätt. Pandemin har även medfört att resurser har omfördelats och att personal i viss mån har fått arbeta med pandemirelaterade arbetsuppgifter i stället. Trots detta har länsstyrelserna lyckats upprätthålla en balans i verksamheten mellan i förväg planerade och riskbaserade kontroller samt klagomålskontroller. Den nedåtgående trenden i antalet utförda kontroller syntes dock redan före pandemins utbrott.

Livsmedelskontrollen i ledet efter primärproduktion är generellt riskbaserad, väsentliga avvikelser upptäcks och åtgärder för att följa upp avvikelser vidtas. Samtidigt finns kvarvarande brister i en mindre andel av kontrollmyndigheterna.

Kontrollen av livsmedel i primärproduktionen har utförts utifrån de särskilda förutsättningar som varit i samband med pandemin. Den nationella kontroll-planeringen för primärproduktionen för 2020 och 2021 har inte genomförts till fullo på grund av restriktioner och nödvändiga omfördelningar av personal under pandemin samt arbete med uppdatering av anläggningsregister. Vissa länsstyrelser har dock lyckats genomföra sin del av kontrollplaneringen trots pandemin.

Nuvarande stödsystem för slakterier och vilthanteringsanläggningar är inte ändamålsenligt och ett arbete pågår för att se över systemet.

Fortsatt gott djurhälsoläge

Sverige har ett gott djurhälsoläge hos både vilda och tama djur, även om det under 2021 förekommit fler utbrott av smittsamma djursjukdomar än tidigare år. Förekomsten av antibiotikaresistens hos livsmedelsproducerande djur i Sverige är relativt låg, vilket är ett resultat av långsiktigt förebyggande djurhälsoarbete med ett minskat behov av antibiotika. Många av de smittämnen som är vanliga i andra länder förekommer inte alls eller i mycket begränsad omfattning i Sverige. Det större antalet

konstaterade utbrott av epizootisjukdomar än normalt beror främst på 2021 års stora utbrott av fågelinfluensa.

Utbrott av fågelinfluensa samt medföljande sällskapsdjur från Ukraina har inneburit risk för försämrat djurhälsoläge och därmed medfört ett behov av ökade resurser för Jordbruksverket.

Fiskeripolitik och vattenbruk

Regeringen bedömer att EU:s gemensamma fiskeripolitik skapar förutsättningar för att nå målen om att säkerställa ett biologiskt och socioekonomiskt hållbart fiske och att den gemensamma fiskeripolitiken fortsatt har genomförts, såväl inom EU som nationellt. Fisket är beroende av att marina ekosystem har god miljöstatus. All påverkan på den marina miljön påverkar möjligheten till måluppfyllelse för såväl havsmiljö- som fiskeripolitiska mål (se även utg.omr. 20 avsnitt 3.15). Den faktiska tillämpningen av handels- och samarbetsavtalet mellan EU och Storbritannien och hur det påverkar måluppfyllelsen är fortsatt svårt att göra några analyser av. Det riskbaserade angreppssättet inom fiskerikontrollen har bidragit till en fortsatt ökad regelefterlevnad. Genomförandet av havs- och fiskeriprogrammet visar att utvecklingen mot de uppsatta målen är positiv även om det är långt till målen på vissa områden. Fiskerinäringens utveckling visar på stor variation beroende både på tillgängliga fiskresurser, infrastruktur och marknaden.

Fortsatt utveckling av jakt- och viltförvaltning

Regeringen bedömer att arbetet utifrån viltstrategin innebär att viltförvaltningen har fortsatt att utvecklas och den reviderade strategin tar ytterligare steg i detta. Då viltstammarna både ökar och minskar beroende på art och tid är det viktigt att följa respektive arts utveckling och ha en fortsatt adaptiv viltförvaltning, som utvecklas utifrån ny kunskap och erfarenhet. Klövvilt, stora fåglar och rovdjur orsakar skador för olika verksamheter på landsbygden och i trafiken. Regeringen bedömer att arbetet med en adaptiv viltförvaltning medverkar till att förebygga skador och andra problem.

Konsument och marknad

Livsmedelsindustrin och livsmedelsexport

De senaste åren har den uppåtgående trenden för andelen ekologisk jordbruksmark och offentlig konsumtion mattats av, vilket beror på att ekologiska livsmedel har mött en hårdnande konkurrens från andra koncept, som vegetariskt, klimatsmart och närproducerat. Regeringen konstaterar att man bör ha realistiska förväntningar på de resultat som kan skapas av åtgärderna inom samordningen av ekologiska livsmedel då åtgärderna i många fall behöver draghjälp av marknadskrafter.

Regeringen bedömer att satsningen på livsmedelsexport har bidragit till att uppnå målet om en ökad svensk livsmedelsproduktion då värdet av den totala exporten av livsmedels- och jordbruksprodukter ökade med knappt 8 procent under 2021, undantaget vidareexporten av norsk fisk.

Den låga risken för livsmedelsburen smitta och hälsoskadliga ämnen bidrar till högt förtroende för svenska livsmedel

Sverige har i ett internationellt perspektiv säker mat. Livsmedelsburna utbrott sker men tack vare god beredskap och förmåga att analysera smitta är det möjligt att vidta både korrigerande åtgärder (exempelvis återkallelse av livsmedel) och förebyggande åtgärder (exempelvis riskbaserade kontrollinsatser). De nationella provtagnings-programmen för hälsoskadliga ämnen i livsmedel visar på en låg andel överskridanden av bekämpningsmedel och läkemedelsrester. En låg förekomst av vissa livsmedelsburna zoonoser hos livsmedelsproducerande djur och resultaten i de

nationella provtagningsprogrammen förstärker bilden av att maten på den svenska marknaden är säker och att det finns goda förutsättningar för ett högt förtroende för svenska livsmedel. Ett högt förtroende för svenska livsmedel har bidragit till en ökad konkurrenskraft, en hållbar livsmedelskedja och ökad lönsamhet.

Kunskap och innovation

Regeringen bedömer att de redovisade insatserna inom det strategiska området Kunskap och innovation har bidragit till att uppfylla det övergripande målet för utgiftsområdet.

Investeringarna i forskning och utveckling i livsmedelssektorn (i företag med fler än tio anställda) har ökat i absoluta tal. Ökningen bedöms spegla en viss positiv utveckling, även om indikatorn inte täcker in alla företag i livsmedelskedjan.

Regeringen gör bedömningen att satsningarna har lagt grund för stabila strukturer för forskning, innovation och ökad samverkan över tid samt möjliggör synergier mellan aktörer. Forskning och innovation är viktiga för att säkra en hållbar och tryggad livsmedelsproduktion.

De indikatorer som valts för verksamheten vid SLU visar att universitetet bidrar till att uppfylla målen för utgiftsområdet. Särskilt positivt är ökningen av studentantal och att kvaliteten på forskningen bedöms som hög.

Regeringen bedömer att SLU:s arbete med att öka attraktiviteten för sina utbildningar är av vikt för kompetensförsörjningen i de areella näringarna.

2.7.3 Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen

Livsmedels- och dricksvattenförsörjning är identifierade som några av de viktigaste samhällsfunktionerna i det civila försvaret. Förmågan att upprätthålla nödvändig försörjning är en del av målet för det civila försvaret. Livsmedelsberedskapen utgår från en låg nivå och uppbyggnadsarbetet kommer att fortgå under hela den innevarande försvarsbeslutsperioden 2021–2025. När det gäller dricksvatten-försörjningen så finns det behov av åtgärder på lokal nivå och behov av stödjande åtgärder från de statliga myndigheterna.

2.7.4 Skog

Regeringen bedömer att den befintliga modellen för skogsförvaltningen i huvudsak är anpassad för att uppnå de av riksdagen beslutade målen, samtidigt som årets resultat visar att fortsatta insatser krävs för att nå de mål som gäller biologisk mångfald. Dessutom är det tydligt att åtgärder krävs för att öka en hållbar tillväxt i skogen.

Regeringen konstaterar att avverkningsnivån är historiskt hög. Även virkesimporten har trendmässigt ökat den senaste tioårsperioden. Skogsstyrelsens analyser visar att bruttoavverkningen ligger nära den tillgängliga tillväxten på virkesproduktionsmarken. De energi- och klimatpolitiska målen förväntas bidra till en ytterligare ökad efterfrågan på skoglig biomassa. Regeringen bedömer att det genom förbättrad skogsskötsel finns en potential att öka den hållbara tillväxten för att möta den ökade efterfrågan.

Regeringen kan konstatera att skadorna på skog orsakade av klövvilt ligger kvar på en alltför hög nivå samt att skadorna orsakade av skadeinsekter, främst granbarkborre, är rekordhöga. Regeringen bedömer att genom samverkan mellan skogsägare och myndigheter har granbarkborrens framfart kunnat motverkas. De enskilda skogsägarnas insats har varit av stor betydelse.

Skogsbruket påverkar det svenska landskapet. Hittillsvarande åtgärder för att förbättra miljötillståndet har inte bedömts vara tillräckliga för att nå Levande skogar och andra berörda miljömål. Även om den miljöhänsyn som tas i samband med skogsbruk resulterat i en långsiktig positiv utveckling finns därför också behov av fortsatt förbättrad hänsyn till naturvärden och kulturmiljövärden vid skötsel och brukande av skog. Den senast tillgängliga skattningen av lämnad hänsynsareal ligger inom samma intervall som tidigare redovisats, varför det inte går att säga något om det finns någon faktisk trend på mer eller mindre lämnad hänsyn. Många av de miljöförbättrande insatserna som pågår kräver tid för att vända utvecklingen.

När det gäller skogens klimatnytta och klimatförändringens konsekvens för skogsbruket bedömer regeringen att ett aktivt skogsbruk med hög tillväxt och användning av produkter från förnybar råvara ger högsta långsiktiga klimatnytta. Samlade insatser för hög tillväxt, god skogshälsa och en växande cirkulär bioekonomi är därför av vikt.

2.7.5 De samiska näringarna

Insatser för att uppnå livskraftiga samiska näringar främjar en levande samisk kultur och bidrar därmed till uppfyllande av det övergripande målet. Renskötseln är en viktig del i arbetet för att nå miljökvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö.

Regeringen bedömer att utmaningen för renskötselns framtid fortsatt främst består av att hantera och att hitta en balans mellan påverkan av pågående och framtida planerade verksamheter i förhållande till rennäringens behov av betesmarker. Även klimatförändringar med behov av exempelvis stödutfodring som följd, har en betydande påverkan på rennäringens verksamhet. Förbättringen av underlag för markanvändningen, till exempel renbruksplaner, är en av de viktigaste åtgärderna för att minimera intressemotsättningar i renskötselområdet. Sametingets och samebyarnas möjligheter att delta i de samrådsprocesser som sker vid etablering av olika verksamheter är av betydelse och planerna blir då ett viktigt underlag. Även den nyligen införda lagen (2022:66) om en konsultationsordning för det samiska folket förväntas ha en positiv inverkan i sammanhanget. Regeringen gör även bedömningen att toleransnivån för skador orsakade av stora rovdjur på sina håll fortsatt överskrids.

2.8 Politikens inriktning

I Sverige ska alla kunna leva och förverkliga sina drömmar, oavsett var man bor. Regeringens mål är att politiken för areella näringar, landsbygd och livsmedel ska bidra till en hållbar utveckling i alla delar av landet. Regeringen vill se levande och livskraftiga landsbygder med konkurrenskraftiga areella näringar, jobb och företag samtidigt som värdefull miljö skyddas.

En växande cirkulär bioekonomi har en viktig roll i klimatomställningen och har positiv betydelse för en hållbar regional utveckling och landsbygdsutveckling, samt är ett viktigt element i arbetet med att förstärka den nationella försörjningsförmågan.

En särskild utredare har fått i uppdrag att ta fram förslag till en strategi för en hållbar, konkurrenskraftig och växande svensk bioekonomi (dir. 2022:7). Utredaren ska också analysera genomförbarheten i och, om det bedöms lämpligt, föreslå åtgärder som främjar effektiv produktion av flytande biodrivmedel baserat på inhemska råvaror i Sverige.

Regeringen arbetar fortsatt internationellt bl.a. för hållbara jordbruks-, skogsbruks- och fiskerinäringar, en öppnare handel samt hållbar globalt tryggad livsmedelsförsörjning.

2.8.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

Landsbygdernas utveckling är avgörande för hela Sveriges framgång. Här har regeringen ett samlat fokus: Hela Sverige ska ha förutsättningar att leva. Villkoren för att bo, verka och leva i hela Sverige ska stärkas och kostnaderna för resande ska minska.

Målet för en sammanhållen landsbygdspolitik är en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet. Landsbygdspolitiken omfattar utvecklingen av gles- och landsbygder, oavsett om dessa är nära eller långt ifrån en större tätort. Förutsättningarna skiljer sig åt i olika delar av landet, vilket ställer krav på olika insatser och lösningar.

För att uppnå målet krävs en bredd av insatser inom många utgifts- och politikområden. Det är viktigt med en god tillgång till kommersiell service samt till sjukvård, utbildning och kultur. Trygghet med närvarande rättsväsende, drivmedel till rimliga priser och ett stabilt energisystem behövs i hela Sverige.

Dessutom är tillgänglighet i hela landet genom digital kommunikation och transportsystemet grundläggande för landsbygdernas utveckling. Utbyggnaden och underhållet av samhällsviktig infrastruktur, som etablering av bredband och underhåll av vägar, ska intensifieras. Hela näringslivet ska ges goda förutsättningar att stärka konkurrenskraften, skapa jobb och bidra till innovationer och utveckling. Jordbrukssektorn är särskilt viktig ur ett landsbygdsperspektiv då den skapar sysselsättning, innovation samt bidrar till att stärka Sveriges självförsörjningsgrad. Ett fortsatt konkurrenskraftigt jordbruk är en förutsättning för landsbygders utveckling.

Regeringens utveckling och styrning av landsbygdspolitiken ska samordnas med den regionala utvecklingspolitiken så att insatser inom politikområdena kompletterar varandra och bidrar till synergier. Regionerna och Gotlands kommun och statliga myndigheter har viktiga roller i genomförandet av båda dessa politikområden.

2.8.2 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja bidrar till sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet och ger konsumenter, oavsett bakgrund, bättre förutsättningar att göra medvetna val. En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja bidrar också till att möta lokala och globala utmaningar. Primärproduktionen är central för att möjliggöra detta, därför är det viktigt att skapa goda förutsättningar till motståndskraft och lönsamhet. Det säkerhetspolitiska läget och klimatförändringarna, uppkomst och spridning av nya smittor samt behovet av en övergång till en produktion med minskat fossilberoende är omvärldsfaktorer som ytterligare tydliggör vikten av stärkt konkurrenskraft och en resilient livsmedelsproduktion. Genom beslutet om livsmedelsstrategin (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338) gavs stabila och långsiktiga förutsättningar för en god utveckling.

Regler och villkor

Regler och villkor som styr produktionen är nödvändiga för att säkra t.ex. miljö, människors och djurs hälsa och djurskydd, samt för en rättvis konkurrens och för att motverka fusk. Samtidigt kan reglerna och villkoren innebära omfattande administration och kostnader för företag och enskilda. Det är därför viktigt att utformningen och tillämpningen av regler och villkor är effektiva och stödjer målet om en ökad livsmedelsproduktion, stärkt konkurrenskraft i livsmedelssektorn samtidigt som de bidrar till att relevanta nationella miljömål samt europeiska

åtaganden på miljöområdet nås, att Sverige fortsatt behåller sin höga djurskyddsnivå och att företagens administrativa börda begränsas.

I den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) 2023–2027 redovisas utformningen av den framtida jordbrukspolitiken. I planen har åtgärder för stärkt miljö och klimat prioriterats i linje med EU:s höjda ambitioner inom området. För att underlätta generationsväxlingen inom jordbruket fokuseras åtgärder också på unga och aktiva jordbrukare. Insatser för ökad konkurrenskraft och ökad livsmedelsproduktion stärks. Detta ligger i linje med livsmedelsstrategins övergripande målsättning om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås. Ett övergripande syfte med reformen har varit att få ett enklare och effektivare stödsystem, både för företag och administrerande myndigheter. Den sammanhållna landsbygdspolitiken effektiviseras genom att stöd för landsbygdernas utveckling i fortsättningen i större utsträckning kommer hanteras utanför GJP. Landsbygdsutvecklingsåtgärderna som fortsatt finansieras inom GJP koncentreras till Leader.

Flera åtgärder som i dag hanteras inom GJP kommer framöver att hanteras genom nationella stöd. I budgetpropositionen för 2022 tillfördes medel dels till åtgärder inom GJP:s andra pelare, dels till nationella åtgärder som ska komplettera GJP. Med grund i den strategiska planen fördelas medlen i denna budgetproposition. Totalt flyttas 4 287 miljoner kronor ut från GJP under perioden 2023–2027. Medlen kommer att användas till att stärka kunskapsutvecklingen för animaliesektorn, kompetensutveckling inom miljöområdet, bekämpning av massförekomst av översvämningsmyggor, stöd till kommersiell service, bredband, ökat och förenklat bidrag för att förebygga viltskador, miljövård och rådgivning inom skogen samt restaurering och viss skötsel av ängs- och betesmarker. Utöver de satsningar som redovisas inom utgiftsområde 23 redovisas satsningarna närmare inom utgiftsområde 1 när det gäller bekämpning av översvämningsmyggor, utgiftsområde 19 när det gäller kommersiell service, utgiftsområde 20 när det gäller restaurering och skötsel av betesmarker samt utgiftsområde 22 när det gäller bredband.

I livsmedelsstrategin lyfts att lönsamheten i animalieproduktionen behöver öka genom ökad produktivitet bl.a. genom kompetensutveckling. Stärkt animalieproduktion bidrar till att sårbarheten i svensk livsmedelsproduktion kan minska. Regeringens satsning på kunskapsutvecklingen inom animalieproduktionen syftar till att förbättra tillgängliggörandet och spridningen av nationell och internationell kunskap.

Regeringen föreslår att Jordbruksverkets förvaltningsanslag ökas med 45 miljoner kronor fr.o.m. 2023. Syftet med förstärkningen är att skapa förutsättningar att införa den nya reformen av jordbrukspolitiken för perioden 2023–2027 samt uppbyggnad, förstärkning och administration av system för att säkerställa korrekta stödutbetalningar till jordbruket och således minska finansiella korrigeringar framgent.

EU antog Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2020/2184 av den 16 december 2020 om kvaliteten på dricksvatten. Regeringen anser att det är angeläget att direktivet genomförs på ett ändamålsenligt sätt för att skapa förutsättningar för en väl fungerande och framtidssäkrad dricksvattenförsörjning.

Inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken fortsätter Sverige att arbeta för ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart fiske. Regeringen vill ge fiskerinäringen och dess företag goda och långsiktiga förutsättningar för att bli mer konkurrenskraftig, inte minst när det gäller det småskaliga kustnära fisket, som utgör en viktig verksamhet i Sveriges unika skärgård. Medlen för genomförandet av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027 ska bidra till att uppnå denna målsättning. I sammanhanget är det även fortsatt helt avgörande att åtgärder och beslut baseras på

vetenskapliga råd, främst från Internationella havsforskningsrådet, och när osäkerhet råder bör, i enlighet med grundförordningen för EU:s gemensamma fiskeripolitik (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskeripolitiken), försiktighetsansatsen tillämpas. Särskilda insatser görs också för att flytta ut gränsen för storskaligt trålfiske.

Regeringen bedömer att ett främjande av ett hållbart vattenbruk kan bidra till jobb och en hållbar utveckling i hela landet samt öka tillgången till fisk, skaldjur, musslor och alger. Det är en pusselbit i Sveriges självförsörjning av livsmedel. Viktiga verktyg i det fortsatta arbetet är den, i budgetpropositionen för 2022, beslutade förstärkningen av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027 samt förenklingar av regelverket som styr vattenbruket.

Viltet är en nationell angelägenhet som ska hanteras nationellt och med så stort regional och lokal inflytande som möjligt. Samtidigt ska Sverige uppfylla sina internationella och EU-rättsliga åtaganden. Svensk viltförvaltning ska vara ekosystembaserad och adaptiv. Förvaltningen måste bygga på vetenskapligt underlag och på att de människor och verksamheter som berörs uppfattar att den har legitimitet. Det kan t.ex. handla om. att omfattningen av viltskador är acceptabel och att människor ska känna sig trygga. Förstärkning av viltskadeanslaget förbättrar möjligheterna att förebygga skador och ersätta uppkomna skador som fredat vilt orsakar. En utredning ska tillsättas i syfte att främja en hållbar jakt och viltvård bl.a. genom att utreda formerna för en jakt- och viltvårdsmyndighet.

Konsument och marknad

Livsmedelsföretagen verkar på en global marknad. En väl fungerande marknad med effektiv och rättvis konkurrens leder till mer konkurrenskraftiga företag som i sin tur har större möjlighet att växa, både nationellt och internationellt. En ökad livsmedelsexport är ett viktigt verktyg för att öka den svenska livsmedelsproduktionen och skapa fler jobb. Därför fortsätter regeringen att arbeta för att öka den svenska livsmedelsexporten inom ramen för livsmedelsstrategins handlingsplaner.

Regeringen värnar ett gott företagsklimat i hela landet. Ägarskiften inom såväl familjeföretag som till personal bör förenklas och underlättas för att inte livskraftiga företag ska läggas ned i onödan. Inte minst i glesbygd finns många företagare som inom kort går i pension, och bättre förutsättningar behöver skapas för att deras verksamheter ska kunna drivas vidare för att värna företag och jobb. Regeringen fortsätter också att bereda frågan om småskalig gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker under förutsättning att den fortsatta analysen visar att detaljhandelsmonopolet kan säkras.

Kunskap och innovation

För genomförande av livsmedelsstrategin och målet om en ökad hållbar livsmedelsproduktion i Sverige är forskning och innovation av stor vikt. Det nationella livsmedelsforskningsprogrammet som drivs av Formas är ett verktyg för detta.

Samlade insatser för kompetensförsörjning för aktörer på landsbygderna behövs. De areella näringarna har behov av att rekrytera kompetens inom en rad centrala områden. Den högre utbildningen inom SLU bidrar till denna kompetensförsörjning. Utbildningsmålet 12 600 helårsstudenter 2022–2024 ligger fast.

Utvecklingsmöjligheterna inom utgiftsområdet befästs genom SLU och Formas som ska bidra till målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. SLU ska fortsatt arbeta med

att utveckla förutsättningarna för nydanande, excellent forskning inom livsvetenskaperna och brukande av naturresurserna. Formas bidrar inom sitt verksamhetsområde till långsiktig forskningsfinansiering med fokus på samverkan, i enlighet med den beslutade forsknings- och innovationspropositionen (prop. 2020/21:60).

2.8.3 Stärkt krisberedskap och civilt försvar inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen

Det försämrade säkerhetspolitiska läget understryker vikten av att fortsatt prioritera uppbyggnaden av det civila försvaret där livsmedels- och dricksvattenförsörjningen är viktiga områden. En ytterligare förstärkning av den nationella laboratorieförmågan på dricksvattenområdet föreslås för att öka förmågan att möta mikrobiologiska hot mot dricksvattenförsörjningen. Regeringen kommer även att fortsatt prioritera arbetet med att inrikta berörda aktörer mot att genomföra den nya strukturen och anpassa sin verksamhet.

2.8.4 Skogen är en strategisk resurs för ett robust Sverige samt för jobb och tillväxt

Den svenska skogspolitiken bygger på de jämställda målen om produktion och miljö. Avvägningen mellan produktion och naturvård, som kommer till uttryck i skogsvårdslagen, skapar en grund för det fortsatta genomförandet av skogspolitiken. Den ger även förutsättningar för skogsägarens fortsatta enskilda ägande och brukande av skogen och regeringen anser att principen om frihet under ansvar fungerar bra och är viktig att värna.

Den svenska skogen och skogsnäringen spelar en stor roll för svensk välfärd. Skogsnäringen står för ca 10 procent av Sveriges totala varuexport och skapar jobb och tillväxt. Skogen är en strategisk resurs för ett robust Sverige och för jobb och tillväxt.

Regeringen anser att en stark ägande- och brukanderätt är grunden för att i ökad utsträckning kunna ta tillvara skogens potential för ekonomi, klimat och miljö. Skyddet för äganderätten ska stärkas. En bärande del i frågan om stärkt äganderätt är att markägare ska få ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukanderätten i den utsträckning som de har rätt till.

Det svenska skogsbruket är centralt för svenskt klimatarbete och ger många miljöfördelar. Den årliga avverkningsnivån har sedan 90-talet alltmer närmat sig den årliga skogliga tillväxten tillgänglig för avverkning. Sett över tid ligger dock nettoupptaget i skog och skogsmark stabilt på en hög nivå, även om man enskilda år sett en minskning av nettoupptaget, exempelvis under 2020–2021. Ett nationellt mål för ökad hållbar tillväxt i skogen ska tas fram. Växande, varierade och väl förvaltade skogar i linje med förvaltarskapsprincipen är av stor vikt för den biologiska mångfalden där markägarens engagemang och kunnande är avgörande. Regeringen kommer i alla avseenden och sammanhang värna och verka för ett hållbart svenskt skogsbruk, med omsorg för kommande generationer.

De stora skillnaderna mellan skog i olika EU-länder gör att beslut bör fattas på en nivå där det går att ta hänsyn till nationella förutsättningar. Regeringen kommer även här värna och verka för hållbart svenskt skogsbruk. Det nationella självbestämmandet över skogsfrågor ska värnas och detaljregleringar av skogsbruket undvikas. Regeringen avser även att bevaka EU-fördragets viktiga principer om subsidiaritet och proportionalitet.

En rad skogsrelaterade lagförslag är aktuella och förhandlas, samt är aviserade, inom EU. Regeringen prioriterar att det svenska skogsbruket inte begränsas utan fullt ut kan bidra till att uppnå klimatmålen, samt till jobb och tillväxt i hela landet.

2.8.5 De samiska näringarna

För att upprätthålla en långsiktig hållbar rennäring och andra samiska näringar främjar regeringen rennäringens delaktighet i olika processer bl.a. kring samhällsplanering och markutnyttjande inom renskötselområdet. En viktig fråga för rennäringen är även samexistens med rovdjuren. Det är därför angeläget att arbetet med ett förvaltningsverktyg utifrån den av riksdagen fastställda toleransnivån för skador orsakade av stora rovdjur inom rennäringen i syfte att upprätthålla en hållbar rennäring och gynnsam bevarandestatus för stora rovdjur fortskrider. Samtidigt bör rennäringen även fortsättningsvis kompenseras för de rovdjursskador som kvarstår genom ersättningen för rovdjursförekomst.

2.9 Budgetförslag

2.9.1 1:1 Skogsstyrelsen

Tabell 2.31 Anslagsutveckling 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

2021	Utfall	531 518	Anslagssparande	28 350
2022	Anslag	582 925[1]	Utgiftsprognos	593 188
2023	**Förslag**	**533 764**		
2024	Beräknat	547 674[2]		
2025	Beräknat	537 452[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 534 710 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 514 507 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skogsstyrelsens förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.32 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**582 925**	**582 925**	**582 925**
Pris- och löneomräkning[2]	5 983	20 260	32 247
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-55 144	-55 511	-77 720
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**533 764**	**547 674**	**537 452**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 533 764 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skogsstyrelsen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 547 674 000 kronor respektive 537 452 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.33 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Skogsstyrelsen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet	-66	0	420	400	20	-46
Uppdragsverksamhet						
Skogliga tjänster	6 707	1 000	67 293	70 000	-2 707	5000
Arbetsmarknads-relaterade tjänster	-18 904	0	32 000	32 000	0	-18 904
Tjänsteexport	106	-106	400	400	0	0
Summa uppdragsverksamhet	-12 091	894	99 693	102 400	-2 707	-13 904

Skogsstyrelsens offentligrättsliga verksamhet utgörs av avgifter som tas ut för vissa ärenden enligt skogsvårdslagen (1979:429) och miljöbalken. Skogsstyrelsen bedriver uppdragsverksamhet som ska finansieras genom avgifter med full kostnadstäckning. Undantaget är vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Avgifterna får disponeras av Skogsstyrelsen.

2.9.2 1:2 Insatser för skogsbruket

Tabell 2.34 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

2021	Utfall	662 054	Anslagssparande	109 943
2022	Anslag	706 073[1]	Utgiftsprognos	675 581
2023	**Förslag**	**594 373**		
2024	Beräknat	594 373		
2025	Beräknat	594 373		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till vissa åtgärder inom skogsbruket och finansierar natur- och kulturmiljövårdsåtgärder inom skogsbruket och åtgärder för att anlägga och vårda ädellövskog. Anslaget får användas för att täcka utgifter för biotopskydd och naturvårdsavtal. Anslaget får även användas för utgifter för att upprätta renbruksplaner och till att medfinansiera skogsträdsförädling. Vidare får anslaget användas för vissa administrationskostnader hos Skogsstyrelsen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.35 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**706 073**	**706 073**	**706 073**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-111 700	-111 700	-111 700
varav BP23	*22 000*	*22 000*	*22 000*
– Överföring medel för nationella åtgärder för landsbygdsutveckling	*22 000*	*22 000*	*22 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**594 373**	**594 373**	**594 373**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I budgetpropositionen för 2022 avsattes medel för åren 2023–2027 för åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitikens (GJP) andra pelare och för åtgärder i nationellt genomförande som kompletterar GJP (prop. 2021/22:1 utg.omr.23 avsnitt 2.9.17). Natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen tillhör den senare kategorin. I denna proposition fördelas avsatta medel på berörda anslag. Fördelningen innebär att anslaget ökas med 22 000 000 kronor 2023.För 2024 beräknas anslaget öka med 22 000 000 kronor. För 2025–2027 beräknas anslaget öka med 22 000 000 kronor. Anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 594 373 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 594 373 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 130 000 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: I hanteringen av vissa bidrag och ersättningar till skogsägare och för att skapa goda förutsättningar för fleråriga naturvårdsprojekt behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 130 000 000 kronor 2024–2026.

Tabell 2.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	55 951	47 488	65 745			
Nya åtaganden	29 954	52 753	111 752			
Infriade åtaganden	38 418	-34 496	-47 497	-50 000	-50 000	-30 000
Utestående åtaganden	47 488	65 745	130 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**85 000**	**100 000**	**130 000**			

2.9.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tabell 2.37 Anslagsutveckling 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

2021	Utfall	160 871	Anslagssparande	4 878
2022	Anslag	165 256[1]	Utgiftsprognos	165 393
2023	**Förslag**	**171 348**		
2024	Beräknat	180 150[2]		
2025	Beräknat	199 124[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 175 115 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 189 381 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens veterinärmedicinska anstalts förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.38 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**165 256**	**165 256**	**165 256**
Pris- och löneomräkning[2]	3 092	7 933	11 753
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	3 000	6 961	22 115
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**171 348**	**180 150**	**199 124**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 171 348 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Statens veterinärmedicinska anstalt* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 180 150 000 kronor respektive 199 124 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.39 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Uppdragsverksamhet	25 549	-7 000	180 000	188 000	-8 000	10 549
Summa uppdragsverksamhet	25 549	-7 000	180 000	188 000	-8 000	10 549

2.9.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tabell 2.40 Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	127 529	Anslagssparande	
2022	Anslag	133 940[1]	Utgiftsprognos	133 940
2023	**Förslag**	**116 041**		
2024	Beräknat	123 792[2]		
2025	Beräknat	129 467[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 116 040 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 116 041 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för veterinär service. Anslaget får användas för utgifter för att minska veterinärkostnaderna för företag med avlägset belägen djurhållning avseende livsmedelsproducerande djur.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.41 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**133 940**	**133 940**	**133 940**
Pris- och löneomräkning[2]	2 893	12 033	18 725
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-20 792	-22 181	-23 198
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**116 041**	**123 792**	**129 467**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 116 041 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Bidrag till veterinär fältverksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 123 792 000 kronor respektive 129 467 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.42 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens jordbruksverk – Distriktsveterinärernas verksamhet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Distriktsveterinärerna	0	0	2 856	2 856	0	0
*Uppdragsverksamhe*t						
Distriktsveterinärerna	17 666	0	748 118	758 118	-10 000	7 666
Summa uppdragsverksamhet	17 666	0	748 118	758 118	-10 000	7 666

2.9.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tabell 2.43 Anslagsutveckling 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

2021	Utfall	9 935	Anslagssparande	-2
2022	Anslag	9 933[1]	Utgiftsprognos	9 837
2023	**Förslag**	**9 933**		
2024	Beräknat	9 933		
2025	Beräknat	9 933		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förebyggande djurhälsoarbete och djursjukdatasystem, i syfte att begränsa skadeverkningarna av sådana djursjukdomar

som bara smittar mellan djur, och sådana som kan smitta både djur och människor. Anslaget får även användas till djurskyddsfrämjande åtgärder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.44 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**9 933**	**9 933**	**9 933**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**9 933**	**9 933**	**9 933**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 933 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 9 933 000 kronor respektive 9 933 000 kronor.

2.9.6 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Tabell 2.45 Anslagsutveckling 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Tusental kronor

2021	Utfall	483 817	Anslagssparande	66 106
2022	Anslag	267 349[1]	Utgiftsprognos	282 162
2023	**Förslag**	**133 349**		
2024	Beräknat	133 349		
2025	Beräknat	133 349		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bekämpning av och beredskap mot smittsamma djursjukdomar varvid ersättning lämnas enligt epizootilagen (1999:657), zoonoslagen (1999:658), lagen (2006:806) om provtagning på djur, m.m. eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagarna. Anslaget får användas för statsbidrag till obduktionsverksamhet, för utveckling och genomförande av sjukdomskontroller och för genomförande av EU-lagstiftningen om djurskydd, djurhälsa, foder och livsmedel. Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av kontrollprogram som Sverige enligt EU:s krav är skyldig att göra.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.46 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**183 349**	**183 349**	**183 349**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-50 000	-50 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**133 349**	**133 349**	**133 349**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 133 349 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bekämpning av smittsamma djursjukdomar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 133 349 000 kronor respektive 133 349 000 kronor.

2.9.7 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tabell 2.47 Anslagsutveckling 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	32 008	Anslagssparande	20 770
2022	Anslag	52 778[1]	Utgiftsprognos	52 271
2023	**Förslag**	**67 778**		
2024	Beräknat	67 778		
2025	Beräknat	67 778		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga skada av vilt och ersättning för sådan skada. Avseende förebyggande åtgärder mot skador i fisket orsakade av säl bör anslaget användas som nationell offentlig medfinansiering av åtgärder inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet och havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.48 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Ersättningar för viltskador m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**52 778**	**52 778**	**52 778**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	15 000	15 000	15 000
varav BP23	*15 000*	*15 000*	*15 000*
– Överföring medel för nationella åtgärder för landsbygdsutveckling	*15 000*	*15 000*	*15 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 778**	**67 778**	**67 778**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

I budgetpropositionen för 2022 avsattes medel för åren 2023–2027 för åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitikens (GJP) andra pelare och för åtgärder i nationellt genomförande som kompletterar GJP (prop. 2021/22:1 utg.omr. 23 avsnitt 2.9.17). Bidrag för rovdjursavvisande stängsel tillhör den senare kategorin. I denna proposition fördelas avsatta medel på berörda anslag. Fördelningen innebär att anslaget ökas med 15 000 000 kronor 2023. För 2024–2027 beräknas anslaget öka med motsvarande belopp. Anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 67 778 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättningar för viltskador m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 67 778 000 kronor respektive 67 778 000 kronor.

2.9.8 1:8 Statens jordbruksverk

Tabell 2.49 Anslagsutveckling 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

2021	Utfall	622 877	Anslagssparande	-1 828
2022	Anslag	621 198[1]	Utgiftsprognos	613 410
2023	**Förslag**	**740 665**		
2024	Beräknat	737 606[2]		
2025	Beräknat	778 157[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 720 743 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 745 659 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget används för Statens jordbruksverks förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och för utgifter för Centrala djurförsöksetiska nämnden.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.50 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**615 698**	**615 698**	**615 698**
Pris- och löneomräkning[2]	6 483	21 039	33 600
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	118 484	100 869	128 859
varav BP23[3]	*127 000*	*150 000*	*166 000*
– Överföring medel för nationella åtgärder för landsbygdsutveckling	*82 000*	*105 000*	*121 000*
– Förstärkt förvaltningsanslag	*45 000*	*45 000*	*45 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**740 665**	**737 606**	**778 157**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att Jordbruksverkets förvaltningsanslag ökas med 45 000 000 kronor fr.o.m. 2023. Syftet med förstärkningen är att skapa goda förutsättningar att införa den nya reformen av jordbrukspolitiken för perioden 2023–2027 samt uppbyggnad, förstärkning och administration av system för att säkerställa korrekta stödutbetalningar till jordbruket och således minska finansiella korrigeringar framgent.

I budgetpropositionen för 2022 avsattes medel för åren 2023–2027 för åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitikens (GJP) andra pelare och för åtgärder i nationellt genomförande som kompletterar GJP (prop. 2021/22:1 utg.omr.23 avsnitt 2.9.17). Inrättande av regeringens satsning på kunskapsutvecklingen inom animalieproduktionen och kompetensutveckling inom miljöområdet tillhör den senare kategorin. I denna proposition fördelas avsatta medel på berörda anslag. Fördelningen innebär att anslaget ökas med 82 000 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget öka med 105 000 000 kronor. För 2023–2027 beräknas anslaget öka med 121 000 000 kronor. Anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 740 665 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Statens jordbruksverk* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 737 606 000 kronor respektive 778 157 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.51 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens jordbruksverk

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Djur	-10 117	-911	42 470	43 518	-1 049	-12 077
Växt	-1 133	441	9 665	8 722	943	251
Tillsyn	9 298	-3 356	37 253	39 342	-2 089	3 853
Utsäde	2 829	-1 716	11 080	11 260	-180	933
Uppdragsverksamhet						
Utsäde	-868	86	25 883	26 274	-391	-1 173
Tjänsteexport	2 000	-326	500	629	-129	1 545
Summa uppdragsverksamhet	1 132	-240	26 383	26 903	-520	372

2.9.9 1:9 Bekämpning av växtskadegörare

Tabell 2.52 Anslagsutveckling 1:9 Bekämpning av växtskadegörare

Tusental kronor

2021	Utfall	12 165	Anslagssparande	-165
2022	Anslag	15 000[1]	Utgiftsprognos	14 856
2023	**Förslag**	**15 000**		
2024	Beräknat	15 000		
2025	Beräknat	15 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder mot växtskadegörare samt för att ersätta enskilda för kostnader eller förluster till följd av sådana åtgärder enligt växtskyddslagen (2022:725). Utgifter för beredskapsåtgärder, akuta skyddsåtgärder, kontroller, inventeringar m.m. mot karantänskadegörare finansieras också med detta anslag liksom undersökningar av organismer och växtprover som av Jordbruksverket överlämnas för laboratoriemässig diagnostisering. Vidare får anslaget användas till internationellt engagemang inom området bekämpning av växtskadegörare. Slutligen används anslaget för utgifter för verifiering av de svenska skyddade zonerna.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.53 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Bekämpning av växtskadegörare

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**15 000**	**15 000**	**15 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**15 000**	**15 000**	**15 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bekämpning av växtskadegörare* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor.

2.9.10 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tabell 2.54 Anslagsutveckling 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	6 945 563	Anslagssparande	213 437
2022	Anslag	7 545 172[1]	Utgiftsprognos	7 545 172
2023	**Förslag**	**5 637 032**		
2024	Beräknat	8 910 424		
2025	Beräknat	7 112 010		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gårdsstöd och för andra åtgärder inom den första pelaren av den gemensamma jordbrukspolitiken. Anslaget får även användas för bidrag från EU för bekämpande av djursjukdomar och växtskadegörare.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.55 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**6 982 048**	**6 982 048**	**6 982 048**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-1 093 000	-1 093 000	-1 093 000
Makroekonomisk utveckling	-317 181	773 476	421 746
Volymer	2 858	2 858	2 858
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	62 307	2 245 042	798 358
Förslag/beräknat anslag	**5 637 032**	**8 910 424**	**7 112 010**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 637 032 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Gårdsstöd m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 8 910 424 000 kronor respektive 7 112 010 000 kronor.

2.9.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tabell 2.56 Anslagsutveckling 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	128 703	Anslagssparande	21 297
2022	Anslag	167 000[1]	Utgiftsprognos	167 000
2023	**Förslag**	**149 000**		
2024	Beräknat	154 000		
2025	Beräknat	156 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentlig lagring, övrig intervention, stöd i form av produktions-, konsumtions- och marknadsföringsbidrag, fiberberedning samt exportbidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.57 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**167 000**	**167 000**	**167 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-20 000	-20 000	-20 000
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	2 000	7 000	9 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**149 000**	**154 000**	**156 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 149 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 154 000 000 kronor respektive 156 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: Ett av de områden som anslaget används till är stöd till producentorganisationer inom sektorn för frukt och grönt. Stöden ges inom fleråriga verksamhetsprogram. Efter beslut om stöd sker betalningarna till stödmottagarna under påföljande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 2.58 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	53 653	60 033	101 535		
Nya åtaganden	39 934	101 535	75 233		
Infriade åtaganden	33 554	-60 033	-56 768	-65 000	-55 000
Utestående åtaganden	60 033	101 535	120 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**105 000**	**110 000**	**120 000**		

2.9.12 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tabell 2.59 Anslagsutveckling 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

2021	Utfall	12 049	Anslagssparande	19 201
2022	Anslag	76 200[1]	Utgiftsprognos	62 917
2023	**Förslag**	**27 200**		
2024	Beräknat	0		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationellt stöd till åtgärder som medfinansieras av EU inom ramen för havs- och fiskeriprogrammet. Anslaget får även användas för finansiering av andra projekt som ligger i linje med programmen. Anslaget får även användas för utgifter för ekonomiskt stöd till yrkesfisket för höjda priser på drivmedel 2022 och för administration av stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.60 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**36 200**	**36 200**	**36 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-9 000	-36 200	-36 200
varav BP23	*14 650*		
– Omfördelning av medel mellan år inom programram	*14 650*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 200**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

År 2023 är havs- och fiskeriprogrammets sista genomförandeår. Medel inom havs- och fiskeriprogrammet som inte nyttjats tidigare år omfördelas till kommande år. Anslaget ökas därför med 14 650 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 27 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 0 kronor.

2.9.13 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tabell 2.61 Anslagsutveckling 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

2021	Utfall	152 069	Anslagssparande	14 931
2022	Anslag	174 200[1]	Utgiftsprognos	171 462
2023	**Förslag**	**109 000**		
2024	Beräknat	0		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera det belopp som motsvarar EU:s medfinansiering av åtgärder inom havs- och fiskeriprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.62 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**174 200**	**174 200**	**174 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-148 200	-174 200	-174 200
varav BP23	*-36 200*		
– Omfördelning av medel mellan år inom programram	*-36 200*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	83 000		
Förslag/beräknat anslag	**109 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

År 2023 är havs- och fiskeriprogrammets sista genomförandeår och medel beräknas bli outnyttjat. Anslaget minskas därför med 36 200 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 109 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 0 kronor.

2.9.14 1:14 Livsmedelsverket

Tabell 2.63 Anslagsutveckling 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

2021	Utfall	270 946	Anslagssparande	5 887
2022	Anslag	341 398[1]	Utgiftsprognos	344 944
2023	**Förslag**	**327 670**		
2024	Beräknat	345 477[2]		
2025	Beräknat	369 194[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 334 434 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 348 597 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Livsmedelsverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.64 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**344 398**	**344 398**	**344 398**
Pris- och löneomräkning[2]	4 264	15 776	24 864
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-20 992	-14 697	-68
varav BP23[3]	*5 392*	*4 900*	*4 900*
– Ny struktur civilt försvar - sektorsansvariga myndigheter	*7 500*	*7 500*	*7 500*
– Ny reglering av tobaks- och nikotinprodukter	*492*		
– Nationellt beredskapslaboratorium dricksvatten	*6 000*	*6 000*	*6 000*
– Genomförande av nationellt kontrollprogram salmonella	*-8 600*	*-8 600*	*-8 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**327 670**	**345 477**	**369 194**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Livsmedelsverket. Anslaget ökas därför med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 249 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

För att Livsmedelsverket ska kunna förstärka den nationella laboratorieförmågan avseende analyser av dricksvatten vid mikrobiologiska hot vid kris och höjd beredskap föreslås anslaget ökas med 6 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Livsmedelsverket får, med anledning av lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter som trädde i kraft den 1 augusti 2022, nya uppgifter beträffande snusliknande produkter. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 492 000 kronor 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:5 *Åtgärder avseende alkohol,*

narkotika, dopning, tobak samt spel inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskas.

För att finansiera ökningen av anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter* minskas anslaget med 8 600 000 kronor fr.o.m. 2023. Minskningen föranleds av att en verksamhet byter finansieringskälla och påverkar därför inte den verksamhet som fortsatt finansieras från anslaget.

Regeringen föreslår att 327 670 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Livsmedelsverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 345 477 000 kronor respektive 369 194 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.65 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Livsmedelsverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Gränskontroll	-271	6 053	18 000	18 200	-200	5 582
Myndighetsärenden	646	354	768	700	68	1 068
Kontroll av Livsmedelsanläggningar	-28 645	-27 266	223 900	214 900	9 000	-17 911
Kontroll av restsubstanser	3 314	-3 504	23 477	23 303	174	-16
Kontroll av bekämpningsmedel	1 691	-944	0	747	-747	0
Kontroll av kontaminanter exkl dioxiner	768	-427	0	1 331	-1 331	-990
Dioxinkontroll	565	-683	913	0	913	795
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet	-37	1 948	10 600	10 600	0	1 911
Tjänsteexport	3 342	299	6 000	6 000	0	3 342
Summa uppdragsverksamhet	3 305	2 247	16 600	16 600	0	5 253

Källa: Livsmedelsverket.

2.9.15 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tabell 2.66 Anslagsutveckling 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

2021	Utfall	174 298	Anslagssparande	19 863
2022	Anslag	199 660[1]	Utgiftsprognos	192 133
2023	**Förslag**	**204 160**		
2024	Beräknat	166 160		
2025	Beräknat	166 160		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att stärka konkurrenskraften i livsmedelssektorn och för att främja exporten av svenska livsmedel och för utveckling av livsmedelsförädling. Anslaget får användas för utgifter till stöd för marknadsföring och deltagande i mässor samt stöd till projektverksamhet med syfte att öka kompetens och utveckla produkter, processer, teknik och logistiklösningar med anknytning till livsmedelsförädling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.67 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**204 160**	**204 160**	**204 160**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer		-38 000	-38 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**204 160**	**166 160**	**166 160**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 204 160 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 166 160 000 kronor respektive 166 160 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av livsmedelsstrategin behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 2.68 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	449	33 723	33 541		
Nya åtaganden	39 954	18 921	14 000		
Infriade åtaganden	6 680	-19 103	-27 541	-10 200	-9 800
Utestående åtaganden	33 723	33 541	20 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**44 000**	**47 000**	**20 000**		

2.9.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tabell 2.69 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	43 190	Anslagssparande	-3 265
2022	Anslag	46 913[1]	Utgiftsprognos	44 567
2023	**Förslag**	**46 913**		
2024	Beräknat	46 913		
2025	Beräknat	46 913		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemskapsavgifter i internationella organisationer inom utgiftsområdet. Anslaget får användas för internationella skogsfrågor. Anslaget får även användas för andra bidrag relaterade till utgiftsområdets internationella arbete.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.70 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**46 913**	**46 913**	**46 913**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**46 913**	**46 913**	**46 913**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 46 913 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 46 913 000 kronor respektive 46 913 000 kronor.

2.9.17 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 2.71 Anslagsutveckling 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2021	Utfall	3 195 031	Anslagssparande	1 736 688
2022	Anslag	5 718 968[1]	Utgiftsprognos	5 155 659
2023	**Förslag**	**2 068 306**		
2024	Beräknat	1 297 187		
2025	Beräknat	927 187		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020, inklusive förlängningsåren 2021 och 2022. Anslaget får användas för utgifter för delar av det attesterande organets (Ekonomistyrningsverket) utgifter för revision av jordbruksfonderna för programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige. Anslaget får även användas för statsbidrag till kommuner med geografiska och demografiska utmaningar. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av EU:s program för stöd till biodling för perioden 2020–2022. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för eventuella finansiella korrigeringar och straffavgifter som Europeiska kommissionen kan komma att ålägga Sverige efter granskning av Sveriges utnyttjande av EU:s jordbruksfonder, EU:s fiskefond, Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden. Vidare får anslaget användas för eventuella ränteutgifter, rättegångskostnader, revisions- och kontrollutgifter förknippade med Jordbruksverkets inbetalningar till den Europeiska unionen. Anslaget får även användas för utgifter för skadestånd. Dessutom får anslaget belastas med tekniska utgifter för offentlig lagring i den mån som ersättning inte erhålls från EU-budgeten. Anslaget får även användas för utgifter för ekonomiskt stöd till lantbrukare som drabbats av torkan 2018. Anslaget får även användas för utgifter för ekonomiskt stöd till lantbrukare och trädgårdsnäringen som drabbats av höjda priser på insatsvaror 2022.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.72 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**3 783 297**	**3 783 297**	**3 783 297**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-500 410	-486 110	-856 110
varav BP23	*-2 167 410*	*-2 711 110*	*-2 711 110*
– Överföring medel för nationella åtgärder för landsbygdsutveckling	*-829 400*	*-852 400*	*-868 400*
– Överföring medel för nationell medfinansiering till GJP 2023–2027	*-2 670 600*	*-2 647 600*	*-2 631 600*
– Avslut av Honungsprogrammet 2020–2022	*-2 710*	*-2 710*	*-2 710*
– Omfördelning mellan år inom landsbygdsprogrammet	*865 300*	*641 600*	*641 600*
– Finansiella korrigeringar	*470 000*	*150 000*	*150 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-1 214 581	-2 000 000	-2 000 000
Förslag/beräknat anslag	**2 068 306**	**1 297 187**	**927 187**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Medel inom landsbygdsprogrammet som inte nyttjats tidigare år omfördelas till kommande år. Anslaget ökas därför med 865 300 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 641 600 000 kronor.

Flera åtgärder som i dag hanteras inom GJP kommer framöver att hanteras genom nationella stöd. Med grund i den strategiska planen fördelas medlen från anslaget till berörda anslag. Anslaget minskas därför med 829 400 000 kronor 2023. År 2024 beräknas anslaget minska med 852 400 000 kronor och för åren 2025–2027 med 868 400 000 kronor. De ökningar som görs av andra anslag framgår av tabellen nedan.

Tabell 2.73 Överföring medel för nationella åtgärder för landsbygdsutveckling

Tusental kronor	2023	2024	2025–2027
Utg. omr. Anslag			
1 5:1 Länsstyrelserna m.m.	3 000	3 000	3 000
19 1:1 Regionala utvecklingsåtgärder	92 400	92 400	92 400
20 1:3 Åtgärder för värdefull natur	15 000	15 000	15 000
22 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	600 000	600 000	600 000
23 1:2 Insatser för skogsbruket	22 000	22 000	22 000
23 1:7 Ersättning för viltskador	15 000	15 000	15 000
23 1:8 Statens jordbruksverk	82 000	105 000	121 000
Ökning, totalt	**829 400**	**852 400**	**868 400**

För nationell medfinansiering till nästa period av GJP, 2023–2027 med utbetalningar fram till 2029, finns ett nytt anslag, 1:30 *Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027*, uppfört dit tidigare avsatta medel för detta ändamål överförs. Anslaget minskas därför med 2 670 600 000 kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget minska med 2 647 600 000 kronor. För 2025–2027 beräknas anslaget minska med 2 631 600 000 kronor. För 2028 och 2029 beräknas anslaget minska med 574 000 000 kronor respektive 573 000 000 kronor. Skillnader mellan dessa minskningar och budgeterade medel på det nya anslaget beror på omfördelningar mellan åren.

Regeringen föreslår att 2 068 306 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 297 187 000 kronor respektive 927 187 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 500 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 2.74 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023[1]	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	3 348 033	2 943 307	2 138 000		
Nya åtaganden	811 836	900 627	514 706		
Infriade åtaganden	1 216 562	-1 705 934	-1 152 706	-744 261	-248 699
Utestående åtaganden	2 943 307	2 138 000	1 500 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 131 602**	**2 138 000**	**1 500 000**		

[1]14 400 000 kronor av de infriade åtagandena har flyttats till anslaget 1:30 *Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027*.

2.9.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 2.75 Anslagsutveckling 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2021	Utfall	2 704 513	Anslagssparande	1 836 263
2022	Anslag	4 182 639[1]	Utgiftsprognos	3 213 873
2023	**Förslag**	**1 468 013**		
2024	Beräknat	1 158 862		
2025	Beräknat	784 062		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020, inklusive förlängningsåren 2021 och 2022. Anslaget får även användas för utgifter för EU:s program för stöd till biodling för perioden 2020–2022. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering för ekonomiskt stöd till jordbrukare som drabbats av höjda priser på insatsvaror 2022.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.76 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 088 310**	**4 088 310**	**4 088 310**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-195 148	-2 903 438	-3 278 238
varav BP23	*-676 010*	*-3 026 300*	*-3 401 100*
– Överföring EU-kuvert GJP:s andra pelare 2023–2027	*-1 833 000*	*-1 833 000*	*-1 833 000*
– Avslut av Honungsprogrammet 2020–2022	*-2 710*	*-3 500*	*-3 500*
– Omfördelning mellan år inom landsbygdsprogrammet	*1 159 700*	*-1 189 800*	*-1 564 600*
Överföring till/från andra anslag	-2 970	-26 010	-26 010
Övrigt	-2 422 179		
Förslag/beräknat anslag	**1 468 013**	**1 158 862**	**784 062**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För EU-finansiering till nästa period av GJP, 2023–2027 med utbetalningar fram till 2029, finns ett nytt anslag, 1:31 *Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027*, uppfört dit tidigare avsatta medel för detta ändamål överförs. Anslaget minskas därför med 1 833 000 000 kronor för 2023–2027. För 2028–2029 beräknas anslaget minska med 345 000 000 kronor. Skillnader mellan dessa minskningar och budgeterade medel på det nya anslaget beror på omfördelningar mellan åren.

Regeringen föreslår att 1 468 013 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 158 862 000 kronor respektive 784 062 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 800 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 800 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 2.77 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023[1]	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	3 851 969	3 517 916	2 623 100		
Nya åtaganden	950 894	1 113 372	103 346		
Infriade åtaganden	1 284 947	-2 008 188	-926 446	-677 944	-1 122 056
Utestående åtaganden	3 517 916	2 623 100	1 800 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 604 024**	**2 623 100**	**1 800 000**		

[1]21 600 000 kronor av de infriade åtagandena har flyttats till anslaget 1:31 *Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027*.

2.9.19 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tabell 2.78 Anslagsutveckling 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

2021	Utfall	251 205	Anslagssparande	-2 037
2022	Anslag	92 330[1]	Utgiftsprognos	89 043
2023	**Förslag**	**92 330**		
2024	Beräknat	19 830		
2025	Beräknat	19 830		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för försöks- och utvecklingsverksamhet och andra insatser i syfte att styra utvecklingen inom jordbruket och trädgårdsnäringen mot minskat växtnäringsläckage, minskad ammoniakavgång, säkrare och minskad användning av växtskyddsmedel, bevarande av biologisk mångfald och tillvaratagande av kulturvärden, för ekologisk produktion samt för klimat-och energiinsatser inom de areella näringarna. Anslaget får användas för stöd till metangasreducering. Anslaget får användas för utgifter för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken liksom för effekterna av de verksamheter som finansieras under anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.79 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**42 330**	**42 330**	**42 330**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	50 000	-22 500	-22 500
varav BP23	*50 000*		
– Stöd till metangasreducering	*50 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**92 330**	**19 830**	**19 830**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökar med 50 000 000 kronor 2023 till följd av överföring från anslaget 1:24 *Biogasstöd* inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård för stöd till metangasreducering.

Regeringen föreslår att 92 330 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 19 830 000 kronor.

2.9.20 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tabell 2.80 Anslagsutveckling 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	14 146	Anslagssparande	-30
2022	Anslag	24 116[1]	Utgiftsprognos	24 086
2023	**Förslag**	**24 116**		
2024	Beräknat	24 116		
2025	Beräknat	24 116		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till jordbrukets yttre och inre rationalisering. Från och med 2006 disponeras anslaget helt för vissa omarronderingsprojekt i Dalarnas, Västra Götalands samt delar av Värmlands län.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.81 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**24 116**	**24 116**	**24 116**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**24 116**	**24 116**	**24 116**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 24 116 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 24 116 000 kronor.

2.9.21 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tabell 2.82 Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

2021	Utfall	1 359	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 529[1]	Utgiftsprognos	1 529
2023	**Förslag**	**1 529**		
2024	Beräknat	1 529		
2025	Beräknat	1 529		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll, upprustning och investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på fjällägenheter. Anslaget får även användas för utgifter för att täcka avvecklingsbidrag och avträdesersättning till arrendatorer.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.83 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 529**	**1 529**	**1 529**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 529**	**1 529**	**1 529**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 529 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Åtgärder på fjällägenheter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 529 000 kronor respektive 1 529 000 kronor.

2.9.22 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tabell 2.84 Anslagsutveckling 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tusental kronor

2021	Utfall	119 862	Anslagssparande	1 162
2022	Anslag	135 915[1]	Utgiftsprognos	134 607
2023	**Förslag**	**125 915**		
2024	Beräknat	125 915		
2025	Beräknat	125 915		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter till åtgärder för främjande av rennäringen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.85 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:22 Främjande av rennäringen m.m.

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**125 915**	**125 915**	**125 915**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**125 915**	**125 915**	**125 915**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 125 915 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 125 915 000 kronor respektive 125 915 000 kronor.

2.9.23 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tabell 2.86 Anslagsutveckling 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

2021	Utfall	2 170 104	Anslagssparande	
2022	Anslag	2 134 808[1]	Utgiftsprognos	2 134 808
2023	**Förslag**	**2 160 339**		
2024	Beräknat	2 219 869[2]		
2025	Beräknat	2 261 154[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 2 161 075 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 2 154 054 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt för forskning och utbildning på forskarnivå inom livsmedelsproduktion, djurhållning, djurhälsa och djurskydd, skog, skogsbruk och förädling av skogsråvara, landsbygdsutveckling, rekreation och fritid samt landskapsplanering och

markanvändning i tätorter och tätortsnära miljöer. Anslaget får även användas för ersättning för behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning inom samma områden samt för fortlöpande miljöanalys.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.87 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**2 134 808**	**2 134 808**	**2 134 808**
Pris- och löneomräkning[2]	20 574	79 214	127 740
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	4 957	5 847	-1 394
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 160 339**	**2 219 869**	**2 261 154**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 2 160 339 000 kronor anvisas under anslaget 1:23 *Sveriges lantbruksuniversitet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 219 869 000 kronor respektive 2 261 154 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.88 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
*Uppdragsverksamhe*t						
Summa uppdragsverksamhet	4 131	0	860 000	860 000	0	4 131

Källa: Sveriges lantbruksuniversitet.

2.9.24 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tabell 2.89 Anslagsutveckling 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

2021	Utfall	676 110	Anslagssparande	4 776
2022	Anslag	713 664[1]	Utgiftsprognos	706 797
2023	**Förslag**	**738 664**		
2024	Beräknat	738 664		
2025	Beräknat	738 664		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till grundforskning och behovsmotiverad forskning för de areella näringarna. Anslaget får även användas till projektrelaterade utgifter för utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier samt informationsinsatser inom området. Förvaltningsanslaget redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* och anslaget för forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande redovisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* under samma utgiftsområde.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.90 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**713 664**	**713 664**	**713 664**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	25 000	25 000	25 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**738 664**	**738 664**	**738 664**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 738 664 000 kronor anvisas under anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 738 664 000 kronor respektive 738 664 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2024–2029.

Skälen för regeringens förslag: Fleråriga åtaganden behöver ingås för att underlätta planering, utlysning och genomförande av långsiktiga forskningsprojekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 600 000 000 kronor 2024–2029.

Tabell 2.91 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2029
Ingående åtaganden	951 590	1 162 427	1 400 000			
Nya åtaganden	791 163	867 976	909 635			
Infriade åtaganden	580 326	-630 403	-709 635	-700 000	-450 000	-450 000
Utestående åtaganden	1 162 427	1 400 000	1 600 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**1 600 000**	**1 600 000**	**1 600 000**			

2.9.25 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tabell 2.92 Anslagsutveckling 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

2021	Utfall	1 177	Anslagssparande	
2022	Anslag	1 177[1]	Utgiftsprognos	1 177
2023	**Förslag**	**1 177**		
2024	Beräknat	1 177		
2025	Beräknat	1 177		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera verksamheten vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.93 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 177**	**1 177**	**1 177**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 177**	**1 177**	**1 177**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 177 000 kronor anvisas under anslaget 1:25 *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 177 000 kronor respektive 1 177 000 kronor.

2.9.26 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tabell 2.94 Anslagsutveckling 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tusental kronor

2021	Utfall	101 920	Anslagssparande	5 317
2022	Anslag	82 237[1]	Utgiftsprognos	71 542
2023	**Förslag**	**81 837**		
2024	Beräknat	81 837		
2025	Beräknat	81 837		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för nedsättning av avgifter för den offentliga kontroll och annan offentlig verksamhet som görs vid slakterier och vilthanteringsanläggningar i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.95 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**73 237**	**73 237**	**73 237**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	8 600	8 600	8 600
varav BP23	*8 600*	*8 600*	*8 600*
– Genomförande av nationellt kontrollprogram salmonella	*8 600*	*8 600*	*8 600*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**81 837**	**81 837**	**81 837**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2022 överfördes medel från anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter* till anslaget 1:14 *Livsmedelsverket* (prop. 2021/22:1 utg.omr 23, bet. 2021/22:MJU2, rskr. 2021/22:99). En del av beloppet som överfördes ska användas till stöd för genomförande av det nationella kontrollprogrammet för salmonella vid slakterier och vilthanteringsanläggningar. Då kontrollprogrammet huvudsakligen finansieras med avgifter är det mer ändamålsenligt att stöd för genomförandet av kontrollprogrammet i stället finansieras från anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter*. Anslaget föreslås därför ökas med 8 600 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 81 837 000 kronor anvisas under anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 81 837 000 kronor respektive 81 837 000 kronor.

2.9.27 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tabell 2.96 Anslagsutveckling 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tusental kronor

2021	Utfall	25 022	Anslagssparande	3 978
2022	Anslag	25 000[1]	Utgiftsprognos	24 760
2023	**Förslag**	**21 000**		
2024	Beräknat	150 000		
2025	Beräknat	370 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för planering och andra åtgärder, inklusive stöd för investeringar hos statliga myndigheter och bidrag till kommuner och regioner, som stärker förmågan inom områdena livsmedels- och dricksvattenförsörjning under höjd beredskap och då ytterst krig. Anslaget får även användas för tillhörande administrativa kostnader för fördelning av sådana bidrag.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.97 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**15 000**	**15 000**	**15 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	6 000	135 000	355 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**21 000**	**150 000**	**370 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 21 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:27 *Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 150 000 000 kronor respektive 370 000 000 kronor.

2.9.28 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tabell 2.98 Anslagsutveckling 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	30 000
2022	Anslag	101 500[1]	Utgiftsprognos	
2023	**Förslag**	**53 000**		
2024	Beräknat	164 000		
2025	Beräknat	189 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationellt stöd till åtgärder som medfinansieras av EU inom ramen för havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet. Anslaget får även användas för finansiering av andra projekt som ligger i linje med programmet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.99 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**101 500**	**101 500**	**101 500**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-48 500	62 500	87 500
varav BP23	*-48 500*	*62 500*	*87 500*
– Omfördelning av medel mellan år inom programram	*-48 500*	*62 500*	*87 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**53 000**	**164 000**	**189 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Till följd av försenad programstart omfördelas outnyttjade medel inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammets totala ram till kommande år. Anslaget minskas därför med 48 500 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 62 500 000 kronor respektive 87 500 000 kronor.

Regeringen föreslår att 53 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 164 000 000 kronor respektive 189 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 110 000 000 kronor 2024–2029.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:28 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 110 000 000 kronor 2024–2029.

Tabell 2.100 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:28 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2029
Ingående åtaganden			48 500			
Nya åtaganden		48 500	85 500			
Infriade åtaganden			-24 000	-30 000	-30 000	-50 000
Utestående åtaganden		48 500	110 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**34 000**	**75 700**	**110 000**			

2.9.29 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tabell 2.101 Anslagsutveckling 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	120 000
2022	Anslag	120 000[1]	Utgiftsprognos	29 711
2023	**Förslag**	**115 000**		
2024	Beräknat	196 000		
2025	Beräknat	229 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera det belopp som motsvarar EU:s medfinansiering av åtgärder inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.102 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**120 000**	**120 000**	**120 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 000	76 000	109 000
varav BP23	*-5 000*	*76 000*	*89 000*
– Omfördelning av medel mellan år inom programram	*-5 000*	*76 000*	*89 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**115 000**	**196 000**	**229 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Till följd av försenad programstart omfördelas outnyttjat medel inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammets totala ram till kommande år. Anslaget minskas därför med 5 000 000 kronor 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget öka med 76 000 000 kronor respektive 89 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 115 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 196 000 000 kronor respektive 229 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2024–2029.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:29 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2024–2029.

Tabell 2.103 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:29 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk 2021–2027

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2029
Ingående åtaganden			205 000			
Nya åtaganden		205 000	260 000			
Infriade åtaganden			-115 000	-100 000	-100 000	-150 000
Utestående åtaganden		205 000	350 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**135 000**	**205 000**	**350 000**			

2.9.30 1:30 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Tabell 2.104 Anslagsutveckling 1:30 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande
2022	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2023	**Förslag**	**2 000 000**	
2024	Beräknat	2 800 000	
2025	Beräknat	2 800 000	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av åtgärder i enlighet med Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.105 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:30 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 000 000	2 800 000	2 800 000
varav BP23	*2 000 000*	*2 800 000*	*2 800 000*
– Överföring medel för nationell medfinansiering till GJP 2023–2027	*2 670 600*	*2 647 600*	*2 631 600*
– Omfördelning mellan år nationell medfinansiering GJP 2023–2027	*-670 600*	*152 400*	*168 400*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 000 000**	**2 800 000**	**2 800 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare avsatta medel för nationell medfinansiering till nästa period av GJP, 2023–2027, med utbetalningar fram till 2029, överförs till anslaget från anslag 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur*. Anslaget ökas därför med 2 000 000 000 kronor 2023. För 2024–2027 beräknas anslaget öka med 2 800 000 000 kronor. För 2028–2029 beräknas anslaget öka med 580 000 000 kronor. Skillnader mellan dessa ökningar och minskningar på anslag 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* beror på omfördelningar mellan åren.

Regeringen föreslår att 2 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:30 *Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 2 800 000 kronor respektive 2 800 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:30 *Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 105 900 000 kronor 2024–2029.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:30 *Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 105 900 000 kronor 2024–2029.

Tabell 2.106 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:30 Nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Tusental kronor

	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2029
Ingående åtaganden	14 400[1]			
Nya åtaganden	3 098 913			
Infriade åtaganden	-7 413	-798 602	-767 336	-1 539 962
Utestående åtaganden	3 105 900			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 105 900**			

[1]De ingående åtagandena 2023 är flyttade från anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur*.

2.9.31 1:31 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027

Tabell 2.107 Anslagsutveckling 1:31 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande
2022	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2023	**Förslag**	**1 538 900**	
2024	Beräknat	1 913 900	
2025	Beräknat	1 913 900	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering för åtgärder inom pelare två, i enlighet med Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027. Anslaget får även användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering av åtgärder för stöd till biodling för perioden 2023–2027.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.108 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:31 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 538 900	1 913 900	1 913 900
varav BP23	*1 538 900*	*1 913 900*	*1 913 900*
– Överföring EU-kuvert GJP:s andra pelare 2023–2027	*1 833 000*	*1 833 000*	*1 833 000*
– EU-kuvert stöd till biodling	*5 900*	*5 900*	*5 900*
– Omfördelning mellan år EU-medel GJP 2023–2027	*-300 000*	*75 000*	*75 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 538 900**	**1 913 900**	**1 913 900**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 538 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:31 *Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 1 913 900 000 kronor respektive 1 913 900 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:31 *Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 905 900 000 kronor 2024–2029.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:31 *Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 905 900 000 kronor 2024–2029.

Tabell 2.109 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:31 Finansiering från EU-budgeten till den gemensamma jordbrukspolitikens andra pelare 2023–2027

Tusental kronor

	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2029
Ingående åtaganden	21 600[1]			
Nya åtaganden	3 895 419			
Infriade åtaganden	-11 119	-934 954	-891 003	-2 079 943
Utestående åtaganden	3 905 900			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 905 900**			

[1]De ingående åtagandena 2023 är flyttade från anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur*.

Utgiftsområde 24

Näringsliv

Utgiftsområde 24 – Näringsliv

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 4

2 Näringsliv ... 7
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 7
2.2 Utgiftsutveckling ... 7
2.3 Skatteutgifter ... 9
2.4 Mål för utgiftsområdet ... 11

3 Näringspolitik ... 13
3.1 Mål för näringspolitiken ... 13
3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 13
3.3 Resultatredovisning ... 14
3.3.1 Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft ... 17
3.3.2 Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse ... 26
3.3.3 Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv ... 36
3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 41
3.5 Förvaltningen av bolag med statligt ägande ... 42
3.5.1 Återköpsprogram av aktier i Telia Company AB ... 44
3.5.2 Förlängning av mandat att vidta åtgärder i samband med rekapitalisering av SAS AB, inklusive ett nytt bemyndigande att konvertera upplupen ränta på lånefordringar ... 45
3.6 Politikens inriktning ... 46
3.7 Den årliga revisionens iakttagelser ... 47
3.8 Budgetförslag ... 48
3.8.1 1:1 Verket för innovationssystem ... 48
3.8.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling ... 49
3.8.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel ... 50
3.8.4 1:4 Tillväxtverket ... 51
3.8.5 1:5 Näringslivsutveckling ... 52
3.8.6 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser ... 53
3.8.7 1:7 Turismfrämjande ... 54
3.8.8 1:8 Sveriges geologiska undersökning ... 54
3.8.9 1:9 Geovetenskaplig forskning ... 56
3.8.10 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar ... 58
3.8.11 1:11 Bolagsverket ... 58
3.8.12 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien ... 59
3.8.13 1:13 Konkurrensverket ... 60
3.8.14 1:14 Konkurrensforskning ... 61
3.8.15 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal ... 63
3.8.16 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag ... 63
3.8.17 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag ... 64
3.8.18 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer ... 65
3.8.19 1:19 Finansiering av rättegångskostnader ... 66
3.8.20 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation ... 67
3.8.21 1:21 Patent- och registreringsverket ... 67
3.8.22 1:22 Stöd vid korttidsarbete ... 68
3.8.23 1:23 Brexitjusteringsreserven ... 69
3.8.24 1:24 Elstöd ... 71
3.9 Övrig statlig verksamhet ... 72
3.9.1 Bolagsverket ... 72
3.9.2 Revisorsinspektionen ... 72

3.10 Övriga förslag ... 73
3.10.1 Kreditgarantier för gröna investeringar ... 73

4 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande ... 75
4.1 Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande ... 75
4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 75
4.3 Resultatredovisning ... 76
4.3.1 Öka Sveriges export ... 76
4.3.2 Öka utländska direktinvesteringar i Sverige ... 82
4.3.3 Stärka Sveriges handelspolitiska intressen ... 83
4.3.4 Effektivisera den inre marknaden ... 85
4.3.5 Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur ... 87
4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 88
4.5 Politikens inriktning ... 89
4.6 Budgetförslag ... 93
4.6.1 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet ... 93
4.6.2 2:2 Kommerskollegium ... 94
4.6.3 2:3 Exportfrämjande verksamhet ... 95
4.6.4 2:4 Investeringsfrämjande ... 96
4.6.5 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer ... 97
4.6.6 2:6 Bidrag till standardiseringen ... 98
4.6.7 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning ... 99
4.6.8 Exportkreditnämnden ... 99
4.6.9 Låneram för AB Svensk Exportkredit ... 101

Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen godkänner att det tidigare målet för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande upphör att gälla och godkänner det mål för området Utrikeshandel, export-och investeringsfrämjande som regeringen föreslår (avsnitt 2.4).
2. Riksdagen bemyndigar regeringen att godkänna de beslut som fattas för att slutföra det återköpsprogram av aktier som beslutats av styrelsen i Telia Company AB, vilket inkluderar att Telia Company AB drar in egna aktier som bolaget äger, och att därigenom öka statens röst- och ägarandel i Telia Company AB till högst 43,9 procent av aktierna och rösterna i bolaget (avsnitt 3.5.1).
3. Riksdagen bemyndigar regeringen att vidta de åtgärder i övrigt som krävs för att genomföra åtgärderna enligt punkt 2 (avsnitt 3.5.1).
4. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 för statens räkning, helt eller delvis, konvertera svenska statens fordringar enligt befintliga hybridinstrument i SAS AB (publ), som uppgår till ett belopp om 2 500 000 000 kronor plus upplupen ränta, till nya aktier i SAS AB (publ) (avsnitt 3.5.2).
5. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 för anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* för statens räkning, helt eller delvis, konvertera svenska statens utestående lånefordringar på konsortiet Scandinavian Airlines System Denmark–Norway–Sweden, som uppgår till ett belopp om 1 500 000 000 kronor plus upplupen ränta, till nya aktier i SAS AB (publ) (avsnitt 3.5.2).
6. Riksdagen bemyndigar regeringen att vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra konverteringar enligt punkterna 4 och 5 (avsnitt 3.5.2).
7. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023–2025 för anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom råvaror under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Raw Materials) på högst 375 000 kronor (avsnitt 3.8.8).
8. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ställa ut kreditgarantier för gröna investeringar som, inklusive tidigare utfärdade garantier, uppgår till högst 65 000 000 000 kronor (avsnitt 3.10.1).
9. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 475 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8).
10. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8).
11. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ställa ut kreditgarantier för att säkra tillgången av råvaror som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8).
12. Riksdagen bemyndigar regeringen att för 2023 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret för exportfinansiering som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 175 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.9).
13. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 24 Näringsliv enligt tabell 1.1.
14. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom de tidsperioder som anges i tabell 1.2.

Tabell 0.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Verket för innovationssystem	281 929
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 439 755
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	834 268
1:4 Tillväxtverket	490 399
1:5 Näringslivsutveckling	357 442
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	69 351
1:7 Turismfrämjande	104 613
1:8 Sveriges geologiska undersökning	304 249
1:9 Geovetenskaplig forskning	5 923
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
1:11 Bolagsverket	68 140
1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
1:13 Konkurrensverket	175 846
1:14 Konkurrensforskning	10 804
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	39 910
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	27 850
1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag	363 000
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16 860
1:19 Finansiering av rättegångskostnader	18 000
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	269 472
1:21 Patent- och registreringsverket	339 080
1:22 Stöd vid korttidsarbete	365 000
1:23 Brexitjusteringsreserven	750 000
1:24 Elstöd	2 400 000
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	26 298
2:2 Kommerskollegium	94 265
2:3 Exportfrämjande verksamhet	313 367
2:4 Investeringsfrämjande	67 772
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
2:6 Bidrag till standardiseringen	31 336
2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	100 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**11 407 773**

Tabell 0.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	4 066 500	2024–2027
1:5 Näringslivsutveckling	338 814	2024–2027
1:9 Geovetenskaplig forskning	5 000	2024–2025
1:14 Konkurrensforskning	9 750	2024–2026
1:23 Brexitjusteringsreserven	200 000	2024
Summa beställningsbemyndiganden inom utgiftsområdet	**4 620 064**	

Näringsliv

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 24 Näringsliv omfattar näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.

Myndigheter som verkar inom näringspolitiken är Verket för innovationssystem (Vinnova), Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Patent- och registreringsverket (PRV), Patentombudsnämnden, Bolagsverket, Konkurrensverket och Revisorsinspektionen.

Statligt ägda bolag och stiftelser som berörs i det följande är bl.a. Almi AB, V.S. VisitSweden AB, AB Göta kanalbolag, RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE), Saminvest AB, Swedavia AB samt Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Inom utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande finns följande myndigheter och andra statliga verksamheter: Kommerskollegium, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Exportkreditnämnden (EKN), Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) samt den statsstödda exportkreditgivningen genom Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK).

Vidare anslås medel för statsbidrag till Sveriges Standardiseringsförbund.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 0.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Näringspolitik	**15 905**	**10 939**	**10 560**	**10 754**	**7 750**	**6 939**
1:1 Verket för innovationssystem	268	280	280	**282**	287	286
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	3 568	3 540	3 444	**3 440**	3 612	3 395
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	1 069	997	997	**834**	834	814
1:4 Tillväxtverket	961	934	1 064	**490**	435	343
1:5 Näringslivsutveckling	729	816	875	**357**	340	246
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	64	67	68	**69**	67	69
1:7 Turismfrämjande	155	125	125	**105**	105	105
1:8 Sveriges geologiska undersökning	244	255	259	**304**	300	306
1:9 Geovetenskaplig forskning	6	6	6	**6**	6	6

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	11	14	14	**14**	14	14
1:11 Bolagsverket	48	67	68	**68**	68	64
1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8	8	8	**8**	8	8
1:13 Konkurrensverket	159	169	173	**176**	179	177
1:14 Konkurrensforskning	11	11	11	**11**	11	11
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	120	123	123	**40**	40	40
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	15	36	36	**28**	19	19
1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag		1 977	477	**363**	173	11
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16	17	17	**17**	17	17
1:19 Finansiering av rättegångskostnader	0	18	18	**18**	18	18
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	279	269	269	**269**	269	269
1:21 Patent- och registreringsverket	337	336	341	**339**	348	355
1:22 Stöd vid korttidsarbete	7 837	489	1 818	**365**	365	365
1:23 Brexitjusteringsreserven		386	69	**750**	234	
1:24 Elstöd				**2 400**		
Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	**705**	**800**	**794**	**654**	**489**	**487**
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	34	26	27	**26**	27	28
2:2 Kommerskollegium	89	91	93	**94**	98	100
2:3 Exportfrämjande verksamhet	337	411	404	**313**	154	149
2:4 Investeringsfrämjande	98	73	72	**68**	58	58
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	20	21	20	**21**	21	21
2:6 Bidrag till standardiseringen	31	31	31	**31**	31	31
2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	95	147	146	**100**	100	100
Äldreanslag	**13 797**	**4 600**	**2 968**			
2022 1:24 Omställningsstöd		2 000	1 391			
2022 1:25 Omsättningsstöd till enskilda näringsidkare		520	207			
2022 1:26 Omsättningsstöd till handelsbolag		80	38			
2022 1:27 Evenemangsstöd		2 000	111			
2021 1:23 Stöd till enskilda näringsidkare	2 057		67			
2021 1:24 Omställningsstöd	9 932		1 106			
2021 1:25 Researrangörslån	113		2			
2021 1:26 Stöd till handelsbolag	364		3			
2021 1:27 Tillfälligt stöd för hyreskostnader för vissa företag	1 259		15			
2021 1:28 Evenemangsstöd	72		30			
Totalt för utgiftsområde 24 Näringsliv	**30 407**	**16 340**	**14 321**	**11 408**	**8 239**	**7 426**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

För 2022 prognostiseras de totala utgifterna för området uppgå till 14 321 miljoner kronor.

Regeringens förslag till anslag för 2023 för utgiftsområdet innebär att 11 408 miljoner kronor anvisas. För 2024 beräknas anslagsnivån till 8 239 miljoner kronor och för 2025 till 7 426 miljoner kronor.

Tabell 0.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**9 255**	**9 255**	**9 255**
Pris- och löneomräkning[2]	23	76	120
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 295	-1 092	-1 949
varav BP23[3]	*3 675*	*383*	*49*
Volymer	-165		
Överföring till/från andra utgiftsområden	0	0	0
Övrigt			
Ny utgiftsram	**11 408**	**8 239**	**7 426**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2023 fördelad på transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 0.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	7 622
Verksamhetsutgifter[2]	3 767
Investeringar[3]	19
Summa utgiftsram	**11 408**

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2021 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

[2] Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

[3] Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av en skatteutgift beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter (skr. 2021/22:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 24 Näringsliv.

Tabell 0.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Prognos 2022	Prognos 2023
Lönebaserat utrymme i fåmansföretag	-	-
Kapitalvinst på kvalificerade andelar	-	-
Utdelning på kvalificerade andelar	-	-
Underskott i aktiv näringsverksamhet m.m.	-10	0
Sjöinkomstavdrag	60	60
Sänkt skatt för utländska nyckelpersoner	660	710
Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall	-	-
Utjämning av förvärvsinkomst över tiden	-	-
Kostförmån vid tjänsteresa och representation	-	-
Gåvor till anställda	-	-
Skattefri förmån av kost i särskilda fall	0	0
Kapitalvinst på näringsfastigheter och näringsbostadsrätter	3 750	3 840
Tonnagebeskattning	-	-
Matching-credit-klausuler i olika dubbelbeskattningsavtal	-	-
Koncernbidragsdispens	0	0
Förenklingsregel ränteavdragsbegränsning	-	-
Förenklingsregel finansiell leasing	-	-
Avsättning till periodiseringsfond för juridiska personer	-130	-190
Avdragsrätt för representationsmåltider	-	-
Avsättning till säkerhetsreserv	-30	-50
Fastighetsskatt på lokaler	-8 410	-8 490
Fastighetsskatt på industrienheter	-1 810	-1 830
Utdelning och kapitalvinst på andelar i onoterade bolag	1 720	1 780
Utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar	9 950	10 310
Utdelning av andelar i dotterföretag	-	-
Investeraravdrag	30	30
Ersättning skiljemannauppdrag	-	-
Ingen särskild löneskatt för egenföretagare som fyllt 65 år	1 200	1 230
Ingen särskild löneskatt för anställda som fyllt 65 år	6 710	6 950
Restaurang- och cateringtjänster, mervärdesskattesats 12 %	12 350	13 050
Rumsuthyrning, mervärdesskattesats 12 %	2 640	2 810
Omsättningsgräns för mervärdesskatt	550	810
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom industrin	u	u
Nedsatt energiskatt på el inom industrin	14 360	15 320
Nedsatt energiskatt på el i datorhallar	320	340
Skattereduktion för sjöinkomst	40	40
Summa	**43 950**	**46 720**

Anm.: ”-” betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras, ”u” betyder att skatteutgiften upphör.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1 utg.omr. 24, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

Näringspolitiken omfattar även ett mål för turismpolitiken. Målet är att Sverige ska ha en hållbar turism, med ett hållbart resande och en hållbar och konkurrenskraftig besöksnäring som växer och bidrar till sysselsättning och attraktiva platser för besökare, boende, företag och investeringar i hela landet (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:NU1, rskr. 2021/22:113).

Regeringens förslag: Det tidigare målet för området Utrikeshandel, export-och investeringsfrämjande upphör att gälla. Målet för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är en fri, hållbar och regelbaserad internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen vill främja en fri, hållbar och regelbaserad världshandel. För att möjliggöra en fortsatt stark utrikeshandel, med positiva effekter på ekonomin som helhet, verkar regeringen för en öppen internationell handel och främjar användningen och utvecklingen av internationella standarder som stödjer genomförandet av Parisavtalet och Agenda 2030. Det multilaterala regelbaserade handelssystemet genom främst WTO skapar förutsägbarhet och lika och rättvisa villkor för alla länder. EU:s regelverk för den inre marknaden skapar därtill förutsättningar för en väl fungerande handel på den ojämförligt största marknaden för svenska varor och tjänster. En ökad export möjliggör ökad import och därmed ett ökat handelsutbyte med omvärlden vilket är värdefullt för hela ekonomin. Frihandel möjliggör export, import och investeringsflöden. Utländska direktinvesteringar i Sverige bidrar till ökad sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet.

Näringspolitik

3.1 Mål för näringspolitiken

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1 utg.omr. 24 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

För att tydliggöra sambanden mellan mål, gjorda insatser, uppnådda resultat och regeringens budgetförslag redovisas näringspolitiken under tre delmål. Dessa är

- ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft
- stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse
- stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv.

Det finns även ett mål för turismpolitiken. Målet är att Sverige ska ha en hållbar turism, med ett hållbart resande och en hållbar och konkurrenskraftig besöksnäring som växer och bidrar till sysselsättning och attraktiva platser för besökare, boende, företag och investeringar i hela landet (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:NU1, rskr. 2021/22:113).

3.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I tabell 3.1 redovisas hur mål och indikatorer är kopplade till varandra. Det näringspolitiska målets årliga resultat mäts med två indikatorer. De insatser inom utgiftsområdet som genomförs för att påverka det näringspolitiska målet sorteras under tre delmål. Varje delmål har i sin tur valda indikatorer som avser att visa den årliga utvecklingen inom respektive delmål. Insatserna som genomförs under respektive delmål använder i sin tur indikatorer avpassade för specifik insats. Det förväntas därför inte någon linjär koppling mellan indikatorer från enskild insats till det övergripande målet.

Indikatorerna täcker inte in alla verksamheter inom området. De indikatorer som valts bedöms dock ge tillräcklig information för att kunna göra generella bedömningar av utvecklingen för det näringspolitiska målet och för respektive delmål. I årets budgetproposition har indikatorn allmänhetens attityd till företagande tagits bort eftersom den undersökning som indikatorn baseras på inte längre genomförs. För att följa näringslivets gröna omställning har en ny indikator, näringslivets utsläppsintensitet, lagts till under delmålet stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse. Ett arbete pågår inom Regeringskansliet för att utveckla sätt för att följa upp det nya turismpolitiska målet.

För en närmare beskrivning av delmålen se budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 24 avsnitt 3.5.1).

Tabell 0.1 Mål och indikatorer inom näringspolitiken

Mål	**Stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag**		
Indikatorer	Relativ enhetsarbetskostnad Exportförmåga		
Delmål	**Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft**	**Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse**	**Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv**
Indikatorer	Företagens kompetensbehov	Företagens utgifter för forskning och utveckling	Antal företag med positiv sysselsättningsutveckling
	Företagens kapitalförsörjning	Andel företag med innovationsverksamhet	Snabbväxande företag
	Riskkapitalinvesteringar	Andel företag med innovationssamarbeten	Nystartade företag
	Tillväxthinder för småföretag	Näringslivets utsläppsintensitet	Mångfald bland operativa företagsledare
		Patent, varumärken och mönsterskydd	

Anm.: Det finns inga nya data för indikatorn tillväxthinder för företag. Mångfald bland operativa företagsledare redovisas uppdelat på kvinnor och män.

3.3 Resultatredovisning

Den resultatredovisning som lämnas i budgetpropositionen bygger huvudsakligen på resultat som avser 2021, men även resultatet av åtgärder som vidtagits under 2022 beaktas i den utsträckning det finns relevant underlag tillgängligt.

En årligen återkommande dialog avses som tidigare att föras med näringsutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen.

Resultat kopplat till det övergripande målet

Med konkurrenskraft avses den svenska ekonomins produktivitet i jämförelse med andra länders ekonomier. För att mäta den svenska konkurrenskraften används två ekonomiska indikatorer som sammantaget visar på denna produktivitet och svenska företags konkurrensförmåga på internationella marknader.

Inom utgiftsområde 24 Näringsliv genomförs insatser som stärker företags förutsättningar för innovation och förnyelse, stärker förutsättningarna för entreprenörskap, stärker och förbättrar företags ramvillkor samt verkar för marknader med effektiv konkurrens. Aktiviteterna inom utgiftsområdet ska sammantaget leda till att företag i Sverige, både existerande och potentiella, ges goda förutsättningar att utveckla sin kompetens, effektivitet och innovationsförmåga på väl fungerande marknader. På så sätt kan företag utvecklas, växa och sysselsätta fler i hela Sverige och stärka den svenska konkurrenskraften.

För att åstadkomma en stärkt konkurrenskraft behövs dock insatser inom ett stort antal politikområden. Hur konkurrenskraften utvecklas beror även på utvecklingen i omvärlden. Eftersom konkurrenskraft innehåller många olika aspekter kan den också mätas på många olika sätt. Nedan redovisas relativ arbetskraftskostnad och exportförmåga som övergripande mått på konkurrenskraften i det svenska näringslivet.

Tabell 0.2 Sveriges konkurrenskraft

Index 2000 = 100

	2017	2018	2019	2020	2021
Relativ enhetsarbetskostnad	93,6	89,8	85,9	86,7	89,7
Exportförmåga	86,6	87,0	89,8	92,7	92,1

Källa: OECD Economic Outlook No 111.

Den relativa enhetsarbetskostnaden (arbetskraftskostnaden för att producera en enhet) speglar den sammantagna utvecklingen av produktivitet, lönekostnader och växelkurs i förhållande till de viktigaste konkurrentländerna. Ökade lönekostnader och lägre produktivitetstillväxt påverkar måttet negativt. En god produktivitetstillväxt möjliggör för ökade löner utan att konkurrenskraften försämras. I Sverige steg de relativa enhetsarbetskostnaderna mellan 2009 och 2013. Mellan 2013 och 2019 har de relativa enhetsarbetskostnaderna sjunkit. Under 2018 och 2019 var minskningen relativt stor, vilket innebar ett förbättrat konkurrensläge. Under 2020 och 2021 har den relativa enhetsarbetskostnaden ökat, bl.a. till följd av en stärkt växelkurs.

Exportförmåga mäts som den faktiska tillväxten i svensk export, dvs. försäljningen till andra länder, i förhållande till importtillväxten på de marknader som Sverige exporterar till. Från början av 1990-talet och fram till millennieskiftet växte svensk export snabbare än exportmarknaderna, men därefter har exporten vuxit långsammare än exportmarknaderna. Denna utveckling är inte unik för Sverige, utan har även skett i många andra länder inom EU/EES och Nordamerika. Mellan 2017 och 2020 har den svenska exportförmågan ökat. Under 2021 minskade dock exportförmågan marginellt. Det indikerar att det svenska näringslivet på övergripande nivå har haft en relativt god utveckling på exportmarknaderna.

Allmän bild av näringslivets utveckling

Sammantaget är det, liksom förra året, en delad bild av utvecklingen av den svenska konkurrenskraften som framkommer av indikatorerna. Den högre relativa enhetsarbetskostnaden visar att produktionskostnaderna har ökat i förhållande till omvärlden. Den svenska exportförmågans marginella minskning indikerar att svenska exportföretag ändå har upprätthållit sin konkurrensförmåga.

Nedan redovisas uppgifter vars syfte är att ge en allmän bild av utvecklingen i näringslivet.

Antalet sysselsatta i näringslivet var ca 3,5 miljoner personer 2021. Under perioden 2010–2019 ökade antalet sysselsatta. Efter att antalet sysselsatta minskade 2020 ökade antalet sysselsatta igen under 2021. Av de sysselsatta i näringslivet är 62 procent män och 38 procent kvinnor. Antalet sysselsatta kvinnor ökade med 3,3 procent 2021 jämfört med 2020 medan antalet sysselsatta män minskade med 0,1 procent.

Diagram 0.1 Antal sysselsatta i näringslivet

Tusental

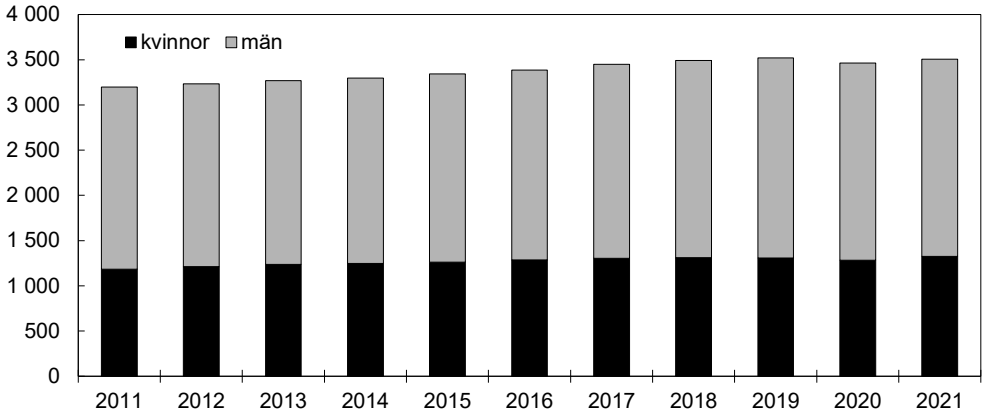

Källa: Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna.

Ökad produktivitet kan bidra till att ett land stärker sin samlade konkurrensförmåga. Förädlingsvärdet kan öka både genom att fler arbetar, att antalet arbetade timmar ökar och effektivare arbete. Samtliga indikatorer för näringslivets utveckling har ökat 2021 jämfört med 2020.

Tabell 0.3 Näringslivets utveckling

Index 2000 = 100

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Förädlingsvärde i näringslivet	151	156	159	163	158	167
Antal arbetade timmar i näringslivet	114	116	118	118	113	117
Arbetsproduktiviteten i näringslivet	132	134	135	139	140	143

Källa: Statistiska centralbyrån, Nationalräkenskaperna.

För att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag har regeringen under 2021 genomfört insatser inom de tre delmålen vilket redovisas nedan (se avsnitten 3.3.1–3.3.3).

3.3.1 Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft

Diagram 0.2 Företagens kompetensbehov

Brist på arbetskraft i näringslivet (andel ja-svar)

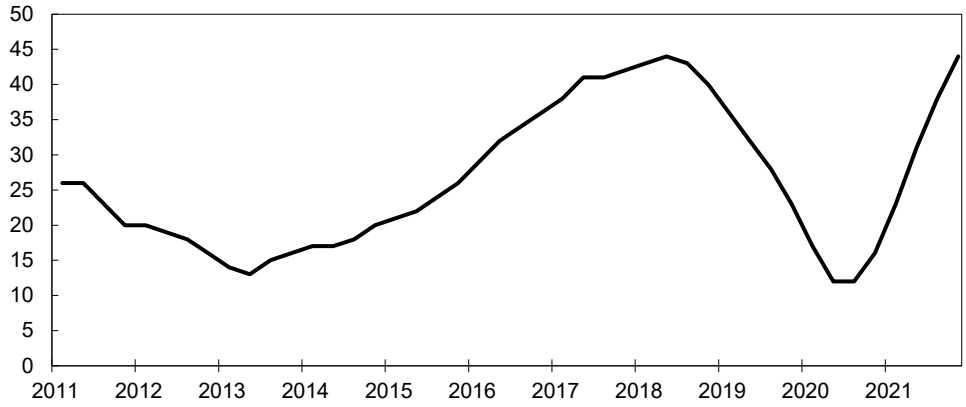

Anm.: Säsongsrensat och utjämnat.

Källa: Konjunkturinstitutet. Konjunkturbarometern.

I Konjunkturinstitutets återkommande undersökning Konjunkturbarometern framkommer att sedan 2013 fram till slutet av 2018 har andelen företag som anger att de har svårigheter att hitta arbetskraft med efterfrågad kompetens stadigt ökat. Därefter minskade andelen fram till mitten av 2020 för att sedan vända. Under 2021 har andelen ökat påtagligt och under det fjärde kvartalet 2021 uppgav 44 procent av företagen att de har brist på efterfrågad arbetskraft.

Tillväxtverket har i augusti 2021 slutredovisat uppdraget att skapa enklare vägar till jobb och kompetensförsörjning i näringslivet 2018–2020 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) (N2018/01053). Där framgår att de projekt som genomförts inom ramen för uppdraget bidragit till att ca 2 700 långtidsarbetslösa personer fått arbete eller påbörjat studier. Metoder som utvecklats av eller i nära samarbete med näringslivet har varit mest framgångsrika. Som exempel har modeller för kompetensförsörjning (yrkeskvalifikationer, handledning, validering, utbildning och språkstöd) utvecklats inom branscherna återvinning, fastighet, industri och restaurang. Dessutom har en ny modell för validering och utbildning av personliga assistenter tagits fram och prövats.

Åtgärder till följd av pandemin

Omställningsstöd

Omställningsstödet för företag trädde i kraft den 22 juni 2020 och har därefter förlängts i flera omgångar. Under 2020 har totalt 5,7 miljarder kronor betalats ut, 10,3 miljarder kronor under 2021 samt 1,67 miljarder kronor t.o.m. den 11 september 2022. Skatteverket har t.o.m. den 11 september 2022 beviljat drygt 118 500 ansökningar av knappt 139 000 (138 918) inkomna för stödperioderna mars 2020 t.o.m. februari 2022. Flest ansökningar har kommit från företag med hotell- och restaurangverksamheter samt från företag i transport- och magasineringsbranscherna. Totalt var det nästan 35 procent av företagen i dessa branscher som ansökte och ca 55 procent av det totala beviljade beloppet avsåg dessa branscher.

Ett nedstängningsstöd i form av ett förstärkt omställningsstöd (prop. 2020/21:83, bet. 2020/21:FiU42, rskr. 2020/21:184 och prop. 2020/21:121, bet. 2020/21:FiU44, rskr. 2020/21:230) godkändes av Europeiska kommissionen den 14 juli 2021. Detta

godkännande möjliggjorde för regeringen att med kort varsel låta nedstängningsstödet träda i kraft för det fall nedstängningsbeslut hade fattats enligt lagen (2021:4) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 eller lagen (2020:526) om tillfälliga smittskyddsåtgärder på serveringsställen, fram till september 2021.

Stöd vid korttidsarbete

Den 7 april 2020 infördes ett permanent system för stöd vid korttidsarbete. Till följd av pandemin var stödet tillfälligt förstärkt t.o.m. den 30 september 2021. Tillväxtverket hanterade ärenden om stöd vid korttidsarbete enligt detta system fram till dess att hanteringen den 1 april 2022 flyttades till Skatteverket.

Tillväxtverket har t.o.m. den 15 september 2022 beviljat närmare 116 900 ansökningar om det förstärkta stödet samt 2 ansökningar om ordinarie stöd under perioden den 1 oktober 2021–den 31 mars 2022. De avstämda ansökningarna för 2020 omfattar totalt nära 580 000 arbetstagare och de beviljade ansökningarna för 2021 omfattar knappt 170 000 arbetstagare. Under perioden 2020–2022 omfattade stödet ca 63 procent män och ca 37 procent kvinnor. Totalt har 41 miljarder kronor nettobeviljats i stöd för korttidsarbete under 2020 och 2022. Med nettobeviljat belopp avses det preliminära belopp som företagen ansökt om med korrigering för ändringsbeslut, avstämningar och eventuellt nytt preliminärt stöd för ny period. Skatteverket har t.o.m. den 11 september 2022 beviljat 188 ansökningar. De avstämda ansökningarna omfattar 60 arbetstagare. Totalt har Skatteverket nettobeviljat 1,1 miljoner kronor i stöd för korttidsarbete.

Den 1 januari 2021 infördes även en möjlighet för arbetsgivare att få ersättning för kostnader för kompetensinsatser för arbetsgivare om arbetsgivaren kommit överens med arbetstagare om att tid som frigörs vid korttidsarbete används till kompentensinsatser. Till och med den 15 september 2022 har Tillväxtverket totalt beviljat drygt 1 300 ansökningar om ersättning för kostnader för enskilda kompetensinsatser. Ansökningarna omfattar drygt 3 000 arbetstagare. Totalt har drygt 15 miljoner kronor nettobeviljats som ersättning för sådana kompetensinsatser. Därutöver har Skatteverket hanterat ett fåtal ansökningar om ersättning för kompetensinsatser.

Omsättningsstöd

Under 2020 infördes ett stöd till enskilda näringsidkare som drabbats av ett större tapp i omsättningen till följd av den pågående pandemin. Stödet förlängdes i omgångar fram t.o.m. den 30 september 2021. Därefter förlängdes stödet till att även omfatta perioden december 2021–februari 2022. Fram till den 2 augusti 2022 hade totalt ca 2 656 miljoner kronor beviljats i omsättningsstöd efter handläggning av 40 568 ansökningar.

Ett särskilt omsättningsstöd till handelsbolag med minst en fysisk person som delägare infördes i mars 2021. Stödet förlängdes i omgångar fram t.o.m. september 2021. Därefter förlängdes omsättningsstödet till att även omfatta perioden december 2021–februari 2022. Fram till den 2 augusti 2022 hade 2 528 ansökningar om stöd beviljats med totalt ca 401 miljoner kronor.

Hyresstöd

Under 2020 infördes ett stöd som innebar att hyresvärdar kunde få stöd för överenskomna hyresrabatter under perioden den 1 april–30 juni 2020. Stödet återinfördes för perioden den 1 januari–31 mars 2021 (prop. 2020/21:84, bet. 2020/21:FiU43, rskr. 2020/21:203) och förlängdes därefter ytterligare till perioden den 1 april–30 juni 2021 (prop. 2020/21:99, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:38)

samt till perioden den 1 juli–30 september 2021 (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:419). Avseende perioden den 1 april–30 juni 2020 inkom 33 769 ansökningar till länsstyrelserna varav 31 250 beviljades till ett belopp om sammanlagt 1 270 miljoner kronor. För perioden den 1 januari–31 mars 2021 inkom 9 667 ansökningar varav 9 200 beviljades till ett sammanlagt belopp om 550 miljoner kronor. Avseende perioderna den 1 april–30 juni 2021 och den 1 juli–30 september 2021 inkom 5 148 ansökningar till länsstyrelserna varav 4 850 beviljades till ett sammanlagt belopp om 530 miljoner kronor.

Researrangörslån

Pandemin har inneburit att resor avbeställts, ställts in eller avbrutits i förtid. För att möjliggöra återbetalning till drabbade resenärer i enlighet med krav i paketreselagen (2018:1217) infördes den 10 februari 2021 möjlighet för arrangörer och vissa återförsäljare av paketresor att få ett statligt lån för återbetalning av sådana resor som bokats före den 31 oktober 2020 och som skulle ha påbörjats någon gång under perioden den 1 mars 2020–31 januari 2021 eller som påbörjats och avbrutits under den perioden (prop. 2020/21:77, bet. 2020/21:FiU40, rskr. 2020/21:179). Kammarkollegiet beviljade totalt 32 ansökningar till ett sammanlagt lånebelopp om 90,7 miljoner kronor. Den 2 augusti 2021 infördes ytterligare en möjlighet till statligt lån till researrangörer. Denna möjliggjorde återbetalning av skulder till resenärer i de fall då resenärer accepterat en ny resa i stället för pengar när paketresor ställts in eller avbeställts och även dessa nya resor sedan har avbeställts eller ställts in (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr. 2020/21:419). Totalt inkom 13 ansökningar varav 8 beviljades till ett sammanlagt lånebelopp på 29,5 miljoner kronor.

Evenemangsstöd

Pandemin har drabbat bl.a. arrangörer av evenemang hårt eftersom de begränsningar av antalet deltagare som restriktionerna har inneburit förhindrade dem att bedriva verksamhet. Det gäller exempelvis arrangörer av konserter, scenkonstföreställningar, utställningar, festivaler och andra liknande kulturevenemang, mässor, marknader, evenemang inom det civila samhället samt idrotts- och sportevenemang. Därför infördes ett ekonomiskt stöd till arrangörer av evenemang som planerades äga rum under perioden juni–december 2021 (prop. 2020/21:166, bet. 2020/21:FiU49, rskr. 2020/21:249). Stödet innebar att staten står för delar av den ekonomiska risken om evenemanget inte kunde genomföras eller i väsentlig utsträckning måste begränsas till följd av restriktioner med anledning av spridningen av covid-19. Totalt inkom 398 ansökningar varav Skatteverket beviljade 220 till ett sammanlagt belopp om ca 70 miljoner kronor. Till följd av den ökade smittspridningen i slutet av 2021 och början av 2022 återinfördes vissa restriktioner. Evenemangsstödet förlängdes därmed så att evenemang som planerats äga rum t.o.m. den 30 juni 2022 är stödberättigade. Stödet förstärktes dessutom i vissa avseenden (prop. 2021/22:86, bet. 2021/22:FiU16, rskr. 2021/22:141 samt prop. 2021/22:113, bet. 2021/22:FiU44, rskr. 2021/22:170). Sista ansökningsdag för stödet var den 16 maj 2022 om sökanden inte hade ansökt om och fått beviljat ett positivt förhandsbesked. Med ett positivt förhandsbesked var sista ansökningsdag den 31 augusti 2022. Totalt inkom 327 ansökningar och 31 ansökningar om förhandsbesked. Den 11 september 2022 hade Skatteverket beviljat stöd till 274 ansökningar till ett totalt belopp om knappt 64 miljoner kronor.

Företagsakuten

Riksgäldskontoret fick i mars 2020 i uppdrag att utfärda kreditgarantier till kreditinstitut som bedriver verksamhet i Sverige för utlåning till i första hand små och medelstora företag. Garantiprogrammet Företagsakuten innebar att staten garanterade bankerna ersättning för upp till 70 procent av lånebeloppet för nya lån som banker beviljat drabbade företag, om lånen skulle förfalla på grund av bristande

betalningsförmåga. Sammantaget har 71 kreditinstitut anslutit sig till Företagsakuten och dessa har tilldelats ett rambelopp för garantier till ett värde av 39 miljarder kronor. När nyutlåning under garantiprogrammet avslutades den 30 september 2021 uppgick utbetalade lån till cirka 2,7 miljarder kronor fördelat på 764 lån.

Riksgäldskontorets sammanställning av kreditinstitutens utlåning inom ramen för garantiprogrammet Företagsakuten visar att utlåning har skett till ett flertal olika branscher t.ex. handel, transport, hotell- och restaurangbranschen, tillverkning samt kultur, nöje och fritid. Flest antal lån har beviljats företag inom hotell- och restaurang följt av handel och transport. Utlåningen fördelad utifrån antalet anställda i företagen som fått lån visar att en stor majoritet av lånen gått till småföretag, se tabell 3.4 nedan.

Tabell 0.4 Utlåning efter företagsstorlek

Utlåning under perioden april 2020 t.o.m. september 2021

Företagsstorlek	Volymmässigt	Antal
Mikroföretag (0–9 anställda)	15 %	61 %
Småföretag (10–49 anställda)	33 %	31 %
Medelstora företag (50–249 anställda)	41 %	7 %
Stora företag (från 250 anställda)	11 %	1 %

Källa: Riksgäldskontorets återrapportering 2021-11-29.

Sammanfattningsvis har kreditinstitutens beviljade utlåning inom ramen för Företagsakuten kommit små och medelstora företag till godo såväl volymmässigt som antalsmässigt. Utifrån gjorda uppföljningar kan konstateras att garantiprogrammet varit ändamålsenligt när det gäller utlåning i förhållande till bransch och företagsstorlek trots att lånevolymen har varit lägre än förväntat.

Kapitalförsörjning

För många företag är tillgång till finansiellt kapital en förutsättning för såväl start och utveckling som hållbar tillväxt. Företagens kapitalförsörjning är en indikator som belyser företags förutsättningar att utveckla och investera i sina affärsidéer och affärsmodeller. Den främsta källan för tillförsel av externt kapital till företag är via banklån, där huvuddelen av företagens lånebehov tillgodoses av den privata marknaden.

Tabell 0.5 Företagens kapitalförsörjning

Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Monetära finansinstitutens utlåning till icke-finansiella företag	2 030	2 150	2 290	2 340	2 410	2 580
Riskkapitalinvesteringar[1]	2,24	2,33	3,82	3,81	4,81[2]	i.u.

[1] Riskkapitalinvesteringar i tidiga skeden och tillväxtfaser. Riskkapital som investeras av riskkapitalbolag, inklusive flera av de offentliga riskkapitalaktörerna.
[2] Uppgiften för 2020 är preliminär och kan komma att revideras nästa år.

Källor: Statistiska centralbyrån och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.

Den totala utlåningen till icke-finansiella företag i Sverige har ökat under senare år, vilket samtidigt indikerar ett växande kapitalförsörjningsbehov hos företagen. För att få lån krävs säkerheter, vilket t.ex. små nystartade företag med tillväxtambitioner ofta saknar. Då krävs andra former av kapitaltillförsel t.ex. riskkapital (ägarkapital). De företag som erhåller riskkapitalinvesteringar är ofta tillväxtorienterade företag som har potential att bidra relativt starkt till utvecklingen i näringslivet. Det gör att utvecklingen av riskkapitalinvesteringar är intressant att följa även om dessa jämfört med lånefinansiering står för relativt små belopp. Företagens behov av

kapitalförsörjning har ökat under senare år. Under 2020 har riskkapitalinvesteringarna ökat relativt mycket.

Stort behov av marknadskompletterande lån under pandemin

Marknadskompletterande finansiering via de statliga aktörerna Almi AB (Almi) och Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden) ska bidra till en förbättrad finansieringssituation för företag där den privata marknaden verkar i begränsad utsträckning, men där det finns ett samhällsekonomiskt motiv för insatser som leder till hållbar tillväxt och förnyelse i svenskt näringsliv.

Syftet med Almis verksamhet är att utveckla och finansiera små och medelstora företag i hela landet. Under 2021 minskade Almis nyutlåning jämfört med 2020, som ett resultat av att den reguljära bankmarknaden normaliserades. Nyutlåningen var dock fortsatt högre än före pandemin 2019 och uppgick 2021 till knappt 2,2 miljarder kronor (tabell 3.6). Almis beredskap för negativa svängningar i konjunkturen har stärkts genom det kapitaltillskott på 2,9 miljarder kronor som lämnades till bolaget i samband med pandemins utbrott i enlighet med regeringens förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:99, bet. 2019/20:FiU21, rskr. 2019/20:340).

Den största delen av Almis nyutlåning utgjordes av s.k. företagslån som 2021 uppgick till 46 procent av utbetalt lånebelopp jämfört med 37 procent 2020. Av Almis nyutlåning gick 347 (731) miljoner kronor till exporterande företag. Tillväxtlån till innovativa företag utgjorde 24 (13) procent av utbetalt lånebelopp. Samtidigt minskade efterfrågan på pandemierbjudandet Brygglån som uppgick till 13 (36) procent.

Tabell 0.6 Marknadskompletterande utlåning

Nyutlåning 2021 och 2020 (inom parentes)

	Almi	Norrlandsfonden
Nyutlåning (mnkr)	2 199 (3 166)	414 (290)
Nyutlåning (antal)	3 410 (5 872)	197 (151)
Totalt utlånat kapital (mnkr)	5 913 (6 046)	1 045 (994)

Källa: Almi och Norrlandsfonden, årsredovisningar 2021.

Stiftelsen Norrlandsfonden erbjuder finansiering till små och medelstora företag i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län. Utlåningen från Norrlandsfonden steg betydligt 2021 på grund av ökad aktivitet inom framför allt tillverkningsindustrin. Norrlandsfonden beviljade under 2021 krediter om totalt 414 miljoner kronor till 197 företag. År 2021 gick 27 procent av utlåningen räknat i volym till företag som ägs eller leds av kvinnor, vilket är en betydande ökning jämfört med 2020 då motsvarande andel var 19 procent. Norrlandsfonden beräknar att utlåningen under 2021 genererar investeringar i norrländskt näringsliv om ca 1 900 miljoner kronor.

Almis och Norrlandsfondens utlåning sker huvudsakligen tillsammans med banker. Under 2021 bidrog utlåningen från Almi till att banker och andra finansiärer beviljade lån för ytterligare drygt 3 200 miljoner kronor. När det gäller såväl Almis som Norrlandsfondens utlåning ökade bankernas andel av utlåningen under 2021 jämfört med året innan, vilket framgår av diagram 3.3.

Diagram 0.3 Uppväxling av marknadskompletterande utlåning

Miljoner kronor

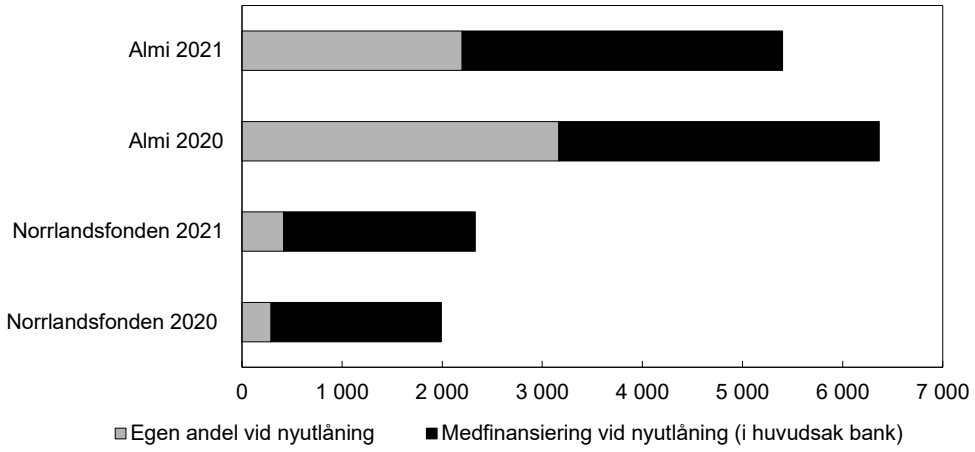

Källa: Almi och Norrlandsfonden, årsredovisningar 2021.

Fortsatt stor efterfrågan på riskkapital

Efterfrågan på riskkapital i tidiga skeden från Almis dotterbolag Almi Invest AB (Almi Invest) fortsatte att öka 2021 och var större än under såväl 2020 som 2019. Vid utgången av 2021 hade Almi Invest innehav i 372 portföljbolag. Sammanlagt investerade Almi Invest 437 miljoner kronor i befintliga och nya portföljbolag under 2021 via sina åtta regionala fonder samt sin gröna investeringsfond, vilket är en ökning med 121 miljoner kronor jämfört med 2020. Av genomförda investeringar avsåg 191 miljoner kronor nyinvesteringar i 55 bolag och 246 miljoner kronor följdinvesteringar i 137 bolag (se även utg.omr. 19 avsnitt 2.6.7 tabell 2.17). Almi Invests gröna investeringsfond har fokus på att göra klimatsmarta investeringar som minskar utsläppen av koldioxid. Under 2021 investerade fonden totalt 127 miljoner kronor, vilket var en ökning jämfört med 2020 då 71 miljoner kronor investerades.

Under 2021 investerade privata aktörer totalt 2 300 miljoner kronor i Almi Invests portföljbolag, vilket innebär en uppväxling på drygt fem kronor från privata aktörer per investerad krona från Almi Invest. Det är en ökning jämfört med 2020 (då uppväxlingen var drygt fyra kronor från privata aktörer) men fortfarande en halvering i jämförelse med 2019 då uppväxlingen var tio kronor per investerad krona från Almi Invest. Regeringen beslutade våren 2020 att ändra kraven på privat medfinansiering för Almi Invests investeringar så att Almi numera kan stå för en större andel (högst 70 procent) av varje investering. Ändringen har underlättat för Almi Invest att följdinvestera i företag som med anledning av pandemin behövt tillföras kapital och har därmed gett Almi Invest bättre förutsättningar att stötta befintliga portföljbolag och investera i nya företag.

Stiftelsen Industrifondens (Industrifonden) verksamhet riktar sig till små och medelstora företag som vill växa. Under verksamhetsåret 2020/21 investerade fonden totalt 345 miljoner kronor, varav 158 miljoner kronor utgjorde investeringar i sju nya bolag och 186 miljoner kronor utgjorde följdinvesteringar i befintliga bolagsengagemang. Industrifondens investeringar matchades av privata kapitalinvesteringar till ett belopp av 2 007 miljoner kronor, vilket innebär en uppväxling på 5,8 kronor per investerad krona från Industrifonden. På balansdagen var Industrifonden direkt engagerad i 53 portföljbolag, vilket var fem fler än föregående år.

Verksamheten hos Saminvest AB (Saminvest) syftar till att stärka finansieringssystemet för innovativa företag med hög tillväxtpotential så att fler

växande företag skapas. Saminvest investerar i privat förvaltade riskkapitalfonder och affärsängelprogram. Sedan starten 2016 har Saminvest lämnat utfästelser om totalt 2 931 miljoner kronor, varav 1 088 miljoner kronor utfästes under 2021 till sex nya fondinvesteringar och tre affärsängelprogram. Saminvest har under 2021 vidareutvecklat det indirekta finansieringsprogrammet för affärsänglar via olika inkubatorer som inleddes 2018. Totalt har 292 investeringar i tillväxtbolag genomförts av de fonder och affärsängelprogram som Saminvest har investerat i, varav 73 genomfördes under 2021. Saminvest konstaterar i sin årsredovisning att detta bidragit till att nya fonder och team har kunnat etableras och på så sätt skapat en mer dynamisk riskkapitalmarknad.

Kreditgarantier för gröna investeringar bidrar till industrins gröna omställning

Industrins omställning kräver investeringar med lång livslängd till nya och ofta obeprövade tekniker och processer. Den 3 juni 2021 fick Riksgäldskontoret i uppdrag att ställa ut kreditgarantier i enlighet med förordningen (2011:211) om utlåning och garantier och förordningen (2021:524) om statliga kreditgarantier för gröna investeringar. Sedan den senare förordningen trädde i kraft den 22 juni 2021 har ett flertal företag visat intresse för kreditgarantierna. Till och med den 20 oktober 2022 hade fem ansökningar kommit in. Garantiprogrammet avser stora och komplexa projekt, vilket gör att det tar tid för företagen och kreditinstituten att färdigställa ansökningar och kompletterande dokument. Till och med den 20 oktober 2022 hade en ansökan beviljats som omfattade ett lånebelopp om tre miljarder kronor. Den beviljade kreditgarantin täcker 80 procent av lånebeloppet.

Förenkla för företagen

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den ska lämna en årlig redogörelse till riksdagen om förenklingsarbetet, så att riksdagen kan få en möjlighet att kontinuerligt följa utvecklingen (bet. 1998/99:NU6, rskr. 1998/99:170). Regeringen har under 2021 beslutat nya mål för förenklingspolitiken och redovisat målen för riksdagen (skr. 2021/22:3, bet. 2021/22:NU16, rskr. 2021/22:191). Regeringen återrapporterar nedan sitt förenklingspolitiska arbete i förhållande till respektive mål.

Regler ska utgå från proportionalitet, och främja tillväxt, konkurrenskraft och innovation

Uppföljningen har hittills skett genom Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet. I år finns inte nya data från denna undersökning att presentera. Världsbankens undersökning Ease of Doing Business index som mäter kvaliteten på olika länders regelverk ger dock en indikation för utvecklingen. Sverige har enligt detta index haft ett stabilt värde under perioden 2010–2020, utan egentliga förändringar. OECD-ländernas genomsnittliga värde har förbättrats. Sveriges värde ligger på en nivå som är jämförbar med andra höginkomstländer som utgör viktiga marknader för Sverige, men flera andra sådana länder har förbättrat sina resultat jämfört med Sveriges.

Konsekvensutredningar är centrala för att nå mer ändamålsenliga regler. När Regelrådet summerar 2021 framgår det att av de inkomna remisserna utgör andelen kanslisvar 47 procent i år, vilket är i linje med verksamhetsåren 2018 och 2019. Ett kanslisvar innebär att Regelrådet inte yttrar sig över det remitterade förslaget. De främsta skälen till kanslisvar är att förslaget bedöms ha endast begränsade effekter för företag samt av resursskäl. För de konsekvensutredningar där Regelrådet yttrade sig var andelen konsekvensutredningar som uppfyllde kraven under 2021, enligt förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning, 58 procent, vilket är en förbättring med 5 procentenheter jämfört med 2020. Resultatet varierar mellan de remitterande regelgivarna. Kommittébetänkanden har den största

förbättringen sett till andelen godtagbara konsekvensutredningar, men även Regeringskansliet har förbättrat sitt resultat i jämförelse med förra året och båda de nämnda kategorierna visade ett resultat med ungefär hälften godtagbara konsekvensutredningar. De aspekter av konsekvensutredningen som återkommande har störst brister är antal och storlek på berörda företag, konkurrenspåverkan, administrativa och andra kostnader samt särskild hänsyn till små företag. Tillväxtverket genomförde under året olika utbildningsinsatser om konsekvensutredningar vid regelgivning riktade till kommittéer och en särskild utbildningsinsats riktad till Regeringskansliet. Tillväxtverket gav också individuellt stöd till 17 kommittéer och myndigheter.

Kostnaderna som följer av regler ska minska som andel av BNP och kostnadsutvecklingen ska vara lägre än i omvärlden

Tillväxtverket beräknar hur mycket företagens årliga kostnader som följer av regler förändras från år till år. Enligt rapporten Regler som påverkar företagens kostnader och konkurrenskraft 2021 (Tillväxtverket 2021) har de årligt återkommande administrativa och produktionskostnader som orsakas av regler sammantaget ökat med ca 469 miljoner kronor under 2021, varav omkring 305 miljoner kronor avsåg administrativa kostnader. De nya eller ändrade regler som främst bidragit till ökningen av administrativa kostnader berör bl.a. omvänd skattskyldighet vid omsättning av vissa varor, rapportering och kontroll av medicintekniska produkter, rapportering av särskilt farliga ämnen i varor, samt visselblåsardirektivet. De återkommande kostnader som förorsakats av regelförändringar, men som utgörs av kostnader för produktion eller investeringar snarare än administrativa kostnader, ökade med ca 164 miljoner kronor under 2021. Den största ökningen av produktionskostnaderna förorsakades av nya krav på laddinfrastruktur för elfordon.

Andelen tjänster och ärenden som hanteras digitalt ska öka för att förenkla för företagens uppgiftslämnande och övriga myndighetskontakter

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör verka för att fler tjänster ansluts till programmet Serverat i syfte att öka anslutningsgraden hos kommunerna (bet. 2019/20:NU16 punkt 3, rskr. 2019/20:287). Tillväxtverket och Bolagsverket bedriver, i samarbete med bl.a. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), ett arbete benämnt Serverat som syftar till att förenkla för företagare inom främst restaurant- och besöksnäringarna (N2017/04297). Serverat handlar i huvudsak om att standardisera, förenkla och digitalisera tillståndsgivningsprocesser, ofta i samarbete med kommuner. Under 2021 utvecklades en ny e-tjänst för ansökan om tillfälligt serveringstillstånd till allmänheten och e-tjänsten för anmälan av livsmedel samt guiden och checklistan för biodling uppdaterades Under året förändrades anslutningskraven för kommuner till Serverat. Detta möjliggör för fler kommuner att ansluta sig till Serverat och därmed att bli valbara i checklistorna. I mars 2022 hade antalet kommuner som är anslutna till Serverat ökat till 78 från 71 i maj 2021.

Regeringen anser att de förändrade anslutningskraven för kommuner till Serverat skapar förutsättningar för fler kommuner att ansluta till Serverat. Därmed anser regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Inom ramen för livsmedelsstrategin har Tillväxtverket fått i uppdrag att bl.a. arbeta med förenkling genom utveckling av verksamt.se (N2019/03240). Uppdraget avser bl.a. åtgärder för att skapa tjänster för sammanhållna guidade processer och samlad information till uppgiftslämnaren om hur ärendet fortskrider och har inledningsvis fokuserat på företag som vill bedriva vattenbruk. För mer information om företagsportalen verksamt.se som är ett viktigt redskap i arbetet med förenkling genom digitalisering, se avsnitt 3.3.3.

Bolagsverket har under 2021 öppnat tjänsten digital inlämning av årsredovisning för ytterligare en kategori; koncerner som redovisar enligt det s.k. K3-regelverket. Detta regelverk styr hur en årsredovisning, ett årsbokslut respektive en koncernredovisning ska utformas.

Statskontoret har i maj 2022 slutredovisat sitt uppdrag att utveckla en metod för uppföljning av det nya förenklingspolitiska målet om digitalisering av företagens kontakter med det offentliga (N2021/02724).

Förvaltningsmyndigheters handläggningstider för ärenden som rör företag ska bli kortare och mer transparenta

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör överväga att ge fler statliga myndigheter ett s.k. förenklingsuppdrag för att på så sätt underlätta företagandet i Sverige (bet. 2019/20:NU16 punkt 2, rskr. 2019/20:287). Regeringen har under 2021 beslutat nya mål för förenklingspolitiken och redovisat dessa för riksdagen i skrivelsen En förenklingspolitik för stärkt konkurrenskraft, tillväxt och innovationsförmåga (skr. 2021/22:3, bet. 2021/22:NU16, rskr. 2021/22:191). Två av dessa mål följs upp genom det nya förenklingsuppdrag som beslutades i september 2022 och omfattar tio myndigheter (N2022/01751). De mål som omfattas av uppdraget är att förvaltningsmyndigheters handläggningstider för ärenden som rör företag ska bli kortare och mer transparenta och den förväntade handläggningstiden ska synliggöras för den sökande i fler ärendekategorier, samt att förvaltningsmyndigheters bemötande och service till företag ska vara företagsanpassat och väl fungerande. Uppdraget fokuserar på de myndigheter som har flest direkta kontakter med företag och de ärenden som har störst betydelse för företagen. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) årligen 2023–2028. En fördjupad redovisning med analys och förslag som kan bidra till att nå de förenklingspolitiska målen redovisas 2024, 2026 och 2028. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 april 2029. Därmed anser regeringen att riksdagens tillkännagivande är slutbehandlat.

Länsstyrelserna har redovisat sina handläggningstider för 2021 för fyra utvalda ärendetyper, två av dessa redovisas här. Redovisningen har samordnats av Länsstyrelsen i Kronobergs län. Medelvärdet för handläggningstiderna för ärenden om förprövning av djurstallar är 18 dagar och har under 2021 förbättrats jämfört med 2020 och ligger klart under det av länsstyrelserna uppsatta målet om 56 dagar. För ärenden om samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken ökade handläggningstiden något det senaste året, men har ändå i genomsnitt sedan 2015 minskat från 46 till 37 dagar. Det av länsstyrelserna uppsatta målet är 42 dagar.

För miljöprövningsprocessen pågår ett utvecklingsarbete där länsstyrelserna fått i uppdrag att redovisa förslag till målsättningar för handläggningstider som ska bygga på uppdraget om samlad statistik för miljöprövningen (N2018/05852) och redovisas senast den 31 mars 2023. En redovisning för den samlade statistiken för miljötillståndsprövningen avseende 2021 finns i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård, avsnitt 3.3.

Förenkling på EU-nivå

Europeiska kommissionen har under 2021 arbetat vidare med den s.k. Better Regulation Agenda (bättre lagstiftning). Kommissionen har under 2021 och 2022 introducerat ett nytt förenklingsinitiativ om att den avser att tillämpa principen ”en in, en ut” för regelgivning på EU nivå. Kommissionen avser att genomföra en första utvärdering av detta arbete under 2023.

Konkurrens

Konkurrensverket har i sin rapport Konkurrensverkets tillsynsverksamhet 2021 (2022:1) redogjort för tillsynen under året som gått. Antalet anmälda företagskoncentrationer, ökade med ca 70 procent jämfört med 2020, vilket har inneburit att en större andel av Konkurrensverkets utredningskapacitet gick åt till förvärvsprövningar än tidigare år. Under 2021 har myndigheten också tagit sig an nya uppdrag i form av tillsyn över den nya lagen om otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter, samt att vara registermyndighet för annonsdatabaser vad gäller upphandling.

Den 30 september 2021 överlämnade Konkurrensverket rapporten Konkurrens och tillväxt inom e-handeln som svar på ett regeringsuppdrag om att kartlägga utvecklingen av e-handeln i Sverige (N2021/02478). Konkurrensverket konstaterade bl.a. att det finns tydliga tecken på att konkurrensen överlag är god och att hinder för konkurrens på lika villkor inte framstår som betydande. Konkurrensverket framhöll också att regelutvecklingen inom EU kan gynna en effektiv konkurrens inom svensk e-handel, men att även nya verktyg i det svenska konkurrensregelverket bör övervägas. Konkurrensverkets bedömning är att konkurrensen inom den svenska e-handeln generellt är god, men att förutsättningarna snabbt kan förändras.

Statsstöd

Fokus för regeringens arbete på statsstödsområdet har varit att de stöd som ges ska vara välriktade, effektiva och bidra till politiska målsättningar. Kommissionen har antagit tillfälliga kompletteringar av EU:s statsstödsregelverk med anledning av pandemin och av Rysslands invasion av Ukraina för att medlemsstaterna snabbt och effektivt ska kunna vidta lämpliga åtgärder för att motverka de ekonomiska effekterna av respektive händelse. Pandemiregelverket har genom tillägg successivt anpassats till behoven och upphörde efter den senaste förlängningen att gälla den 30 juni 2022. Det tillfälliga regelverket med anledning av Rysslands invasion av Ukraina antogs den 24 mars 2022, utökades under sommaren och gäller året ut, med möjlighet till förlängning om behovet av det kvarstår. De successiva ändringarna av regelverken gör att de har varit förhållandevis väl anpassade för svenska förhållanden och behov, även om önskemål om justeringar naturligtvis har funnits i det enskilda fallet. För beskrivning av de åtgärder som genomförts i Sverige baserat på de olika regelverken, se under redovisningarna för respektive utgiftsområde.

3.3.2 Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse

Investeringar i forskning och utveckling (FoU) är en indikator som belyser viljan och förutsättningarna att utveckla näringslivets innovationsförmåga. Näringslivets FoU-utgifter minskade mellan 2010 och 2014, men har sedan ökat mellan 2014 och 2020. År 2020 var FoU-utgifterna 127,2 miljarder kronor vilket motsvarar 2,55 procent av BNP. Enligt preliminära uppgifter från Statistiska centralbyrån ökade företagens utgifter för egen FoU 2021 med 1,5 procent jämfört med 2020.

Tabell 0.7 Företagens utgifter för forskning och utveckling

Utgifter som andel av BNP, procent

	2012	2014	2016	2018	2020
Företagens utgifter för egen FoU	2,18	2,07	2,26	2,35	2,55

Källa: Statistiska centralbyrån.

Utöver investeringar i FoU är det också angeläget att få en bild av om andelen innovativa företag ökar eller minskar i den svenska företagspopulationen samt om näringslivets innovationssamarbeten ökar eller minskar över tid. För att få en

uppfattning om detta används indikatorer som belyser företagens innovationsverksamhet och innovationssamarbeten.

Tabell 0.8 Innovationsverksamhet i företagen

Procent

	2012–2014	2014–2016	2016–2018	2018–2020
Andel företag med innovationsverksamhet	46	45	55	55
Andel företag med innovationssamarbeten	10	9	6	6

Källa: Statistiska centralbyrån.

Andelen företag med innovationsverksamhet har varit i stort sett oförändrad under perioden 2012–2016. Under perioden 2016–2018 ökade andelen relativt mycket. Denna andel har kvarstått under perioden 2018–2020. Under perioden 2018–2020 uppgav 6 procent av företagen att de hade innovationssamarbeten. Det är samma andel som under perioden 2016–2018 men en minskning jämfört med tidigare perioder.

För att följa näringslivets gröna omställning används indikatorn näringslivets utsläppsintensitet som mäter näringslivets utsläpp i relation till dess förädlingsvärde. Om utsläppen minskar eller om förädlingsvärdet ökar sjunker indexet och vice versa.

Diagram 0.4 Näringslivets utsläppsintensitet

Utsläpp av växthusgaser per förädlingsvärde i ton koldioxidekvivalenter per miljoner kronor (fasta priser). Index: 2011 kv 1 = 100

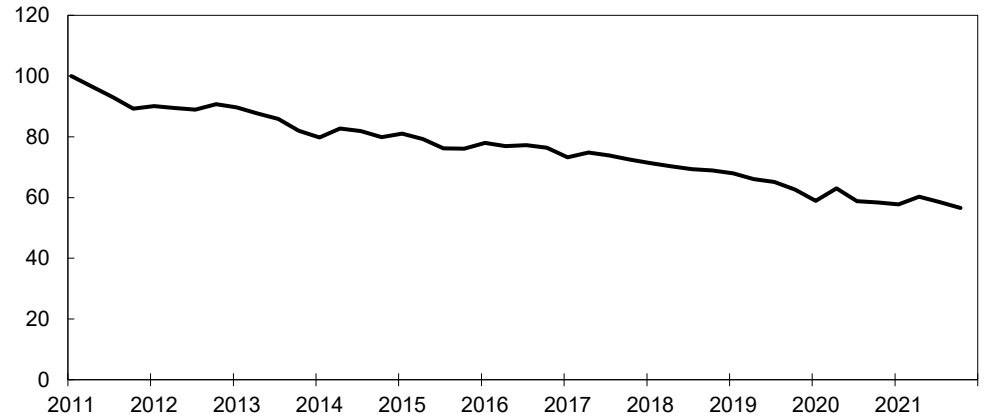

Anm. Säsongsrensat.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Sedan 2011 har utsläppsintensiteten minskat med 43 procent, vilket beror på både minskade utsläpp (24 procent) och ett ökat förädlingsvärde (23 procent). Under 2021 har utsläppsintensiteten minskat med 2,5 procent jämfört med föregående år. Minskningen 2021 beror på att både förädlingsvärdet och utsläppen ökat (5,3 respektive 2,6 procent). Då förädlingsvärdet ökat mer än utsläppen så har utsläppsintensiteten minskat.

Tabell 0.9 Patent, varumärken och mönsterskydd

Antal

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Svenska patent-ansökningar i världen	24 397	23 485	23 429	25 310	27 773	26 221
Svenska varumärkes-ansökningar i världen	96 530	109 313	115 493	110 242	115 380	122 988
Svenska mönsterskydds-ansökningar i världen	20 042	26 232	20 397	19 672	19 454	18 414

Källa: Patent- och registreringsverket.

Patent och andra immateriella rättigheter är en indikator på förnyelsenivån i ekonomin. De svenska patentansökningarna i världen har efter två år av ökningar minskat i antal under 2020. Antalet patentansökningar är dock högre än de var 2015. Mellan 2015 och 2019 har det skett en påfallande ökning av varumärkes-ansökningarna. Även under 2020 har ökningen varit relativt stor. Däremot fortsatte antalet mönsterskyddsansökningar att minska under 2020. För att förbättra möjligheten för näringslivet att kunna ansöka om ett mer omfattande och kostnadseffektivt patentskydd har regeringen under det gångna året fortsatt arbeta för igångsättandet av det enhetliga patentsystemet. Systemet innebär att en sökande genom ett enda förfarande kan få ett patent som täcker nästan hela EU. Systemet och den enhetliga patentdomstolen, en internationell domstol för EU:s medlemsstater med behörighet att handlägga tvister om europeiska patent, med eller utan enhetlig verkan, väntas träda i kraft i början av 2023.

Behovsmotiverad forskning och ökad innovationsförmåga

Stöd till forskning och innovation via Vinnova för ökad innovationsförmåga

Verket för innovationssystem (Vinnova) har i uppdrag att främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. Detta sker genom insatser av olika karaktär som sammantaget stimulerar innovationssamarbeten mellan näringsliv, universitet och högskolor, forskningsinstitut, civilsamhälle och offentlig verksamhet.

För att främja förnyelse och innovation har Vinnova under året från anslaget 1:2 *Verket för näringslivsutveckling: Forskning och utveckling* investerat nästan 3,7 miljarder kronor i olika insatser, vilket var 20 procent mer än 2020 och 17 procent mer än 2019.

Diagram 0.5 Fördelning av beviljade medel mellan olika aktörstyper 2021

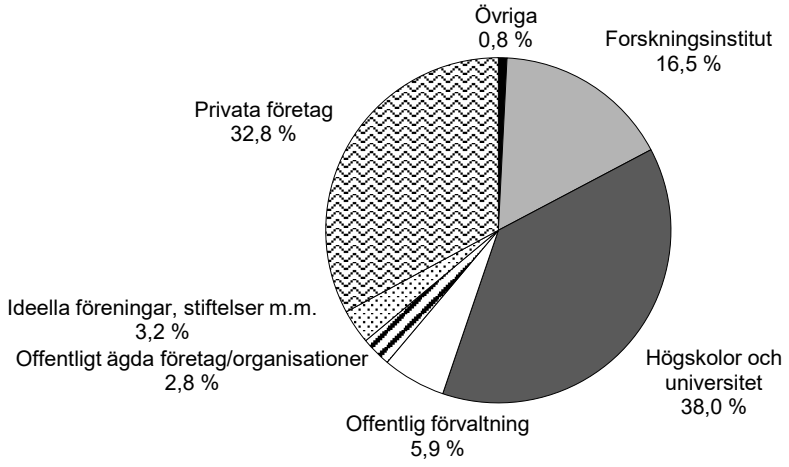

Källa: Vinnova, årsredovisning 2021.

En jämförelse av beviljandenivån för 2021 visar att kvinnors ansökningar beviljades till 35 procent och mäns till 30 procent. Av Vinnovas totala beviljade ansökningar fördelades 41 procent till kvinnor 2021. Det är en ökning jämfört med 2020 då andelen var 37 procent.

Som ett resultat av forsknings- och innovationspropositionen (prop. 2020/21:60) tillfördes Vinnova medel 2021–2024 för förstärkt finansiering av exempelvis strategiska innovationsprogram, test- och demonstrationsmiljöer och life science. Under 2021 genomfördes en tredje metautvärdering av de strategiska innovationsprogrammen (SIO), vilket inkluderade programmen Smart Built Environment, RE:Source, Medtech4Health, Drive Sweden och InfraSweden2030. Enligt utvärderingen (Vinnova, Rapport VR 2021:10) är programmens additionalitet dvs. vad satsningen har tillfört jämfört med om den inte hade genomförts, förhållandevis stor. Bland annat har genomförda forsknings- och innovationsprojekt bidragit till en bred samverkan mellan olika aktörer, främst företag och offentliga organisationer (statliga myndigheter, regioner och kommuner) och FoU-utförare (universitet, högskolor och forskningsinstitut). Av utvärderingen framgår också att programmen haft flera effekter; som att följdprojekt initierats och att prototyper tagits fram.

Programmet Utmaningsdriven innovation (UDI) slutrapporterades 2021. Slutrapporten omfattar hela programsatsningen 2011–2021, med perioden 2018–2021 i fokus. Inom programmet har totalt 783 projekt beviljats fram till december 2021. Drygt 500 projekt har fått finansiering i en första fas och drygt 50 projekt har genomgått programmets alla faser. Över 2 500 unika aktörer har deltagit i programmet och Vinnova har beviljat knappt 2,5 miljarder kronor i bidrag till olika aktörer där universitet och högskolor, privata företag och forskningsinstitut tagit emot mest bidrag. Projekten i programmet har enligt rapporten stärkt både deltagarnas och andra aktörers förmåga att utveckla innovationer på två huvudsakliga sätt. För det första har projekten bidragit till att ny kunskap tagits fram, vilket lett till ett stort antal patent och vetenskapliga publikationer. För det andra har projekten bidragit till att nya nätverk byggts upp bland de drygt 2 500 aktörer som deltagit i UDI. Flera av aktörerna som deltagit i UDI är organisationer från offentlig sektor som inte tidigare deltagit i samverkansprojekt finansierade av Vinnova.

Sedan 2015 har Vinnova regeringens uppdrag att ansvara för att lämna statligt stöd till inkubation, vilket verket gör inom ramen för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling*. Sammanlagt har 107 miljoner kronor beslutats i beviljade bidrag till de inkubatorföretag som ingår i totalt 29 inkubatorer. Inkubatorerna utvärderade ca 4 100 idéer 2021. 46 procent av de idéer som antogs av inkubatorerna 2021 hade minst en kvinnlig idégivare. Totalt attraherade 280 företag i inkubatorerna knappt 1 764 miljoner kronor i ägarkapital under 2021, att jämföra med 194 bolag som attraherade 848 miljoner kronor 2020. Företag som är, eller har varit, anslutna till inkubatorerna sysselsatte enligt de senast tillgängliga siffrorna från 2020 knappt 16 000 personer och deras nettoomsättning uppgick till över 21 miljarder kronor, en ökning jämfört med 2019. Sysselsättnings- och omsättningsstatistiken inkluderar inte de projekt och bolag som köpts upp eller slagits samman. Andelen kvinnor i inkubatorernas styrelser ökade något jämfört med 2020 till 44 procent. I inkubatorsbolagen ökade andelen kvinnliga styrelserepresentanter från 25 procent föregående år till 27 procent 2021.

Under 2021 har Vinnova genomfört olika insatser för life science-sektorn. Bland annat genomförde Vinnova en analys av Sveriges innovations- och produktionskapacitet för vacciner och andra biologiska läkemedel. Utifrån analysen fick Vinnova i uppdrag att etablera en innovationshubb för att möjliggöra processutveckling för produktion av

vacciner och andra avancerade läkemedel (N2021/02613). Vinnova har därefter i samverkan med företaget NorthX Biologics i Matfors påbörjat ett arbete för att bistå näringslivet med kompetens och storskalig processkapacitet i syfte att stärka näringslivets konkurrenskraft inom life science-sektorn. Initiativ till ett nordiskt samarbete på vaccinområdet togs den 8 februari 2022 genom att Vinnova fick i uppdrag att tillsammans med aktörer från de fyra andra nordiska länderna genomföra en gemensam studie om potentialen för ömsesidig nytta av nordiskt samarbete inom innovation, utveckling och produktion av vacciner (N2022/00310).

Vinnovas mångåriga stöd till det nationella initiativet Genomic Medicine Sweden (GMS) har bidragit till att GMS nu kan göra ny teknik tillgänglig inom vården som gör att fler patienter kan få rätt behandling i rätt tid. Med hjälp av GMS utfördes under 2021 DNA-sekvenseringar av 7 000 patienter för bättre diagnostik och behandling. En majoritet av dessa analyser gjordes för diagnostik av patienter med sällsynta diagnoser. Det har under de senaste åren skett en stor ökning i hur ny teknik som sekvensering används i klinisk verksamhet runt om i landet.

Insatser via industriforskningsinstitut

Industriforskningsinstituten under RISE Research Institutes of Sweden AB utgör majoriteten av den svenska institutssektorn. RISE-gruppen består dels av moderbolaget RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) inklusive helägda och delägda dotterbolag med en ägarandel överstigande 50 procent (RISE-koncernen), dels intresseföretaget Swerim AB. Det övergripande målet för industriforsknings-instituten är att de ska vara internationellt konkurrenskraftiga och verka för hållbar tillväxt i Sverige genom att stärka näringslivets konkurrenskraft och förnyelse. RISE-gruppen ska även främja offentlig sektors förnyelse och förmåga att bidra till samhällsutmaningar.

Det finns sex uppdragsmål för RISE AB. Utfallet för 2021 visar att bolaget når samtliga mål utom ett, som avser tvärvetenskaplig samverkan:

- Omsättning konkurrensutsatta forskningsmedel: 41 procent (mål minst 30 procent).
- Omsättning näringslivsintäkter från små och medelstora företag: 37 procent (mål 30–40 procent).
- Samverkan genom tvärvetenskapliga projekt: 32 procent (mål minst 35–55 procent).
- Utnyttjande av test- och demoanläggningar: 63 procent (mål 60–80 procent).
- Innovationspartnerförmåga: 78 (mål minst 78 av 100).
- Nöjdkundindex (NKI): 76 (mål minst 75 av 100).

Under 2021 tilldelades RISE-gruppen totalt 1 054 miljoner kronor i statsbidrag (anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel*). Medlen används i huvudsak för kompetensuppbyggnad hos instituten samt utgifter för RISE AB:s verksamhet och omstruktureringsutgifter för RISE-koncernen. Under året har RISE-koncernen tagit fram en gemensam tillväxtstrategi som utgår ifrån samhällsutmaningarna - klimat och miljö, digitalisering, hälsa och välfärd, demokratiskt och starkt samhälle samt kompetensförsörjning och livslångt lärande. Fördelningsprincipen avseende de strategiska kompetensmedlen har reviderats där basen utgörs av RISE AB:s nya tillväxtstrategi, ägarens anvisningar, samt verksamhetens behov. Att bibehålla och rekrytera kompetenta medarbetare är avgörande för RISE.

RISE-gruppens intäkter kommer från uppdrag från näringslivet och offentlig sektor, nationella offentliga forskningsfinansiärer, EU-medel och strategiska kompetensmedel. Fördelningen mellan intäktsslagen är i stort sett oförändrad från

tidigare år, även om alla intäktsslagen ökat något jämfört med 2020. Intäkter från nationella offentliga finansiärer ökade mest jämfört med 2020. Den totala intäkten för RISE-gruppen var 3 897 miljoner kronor, varav 1 030 miljoner kronor kom från nationella, offentliga finansiärer. RISE-gruppens huvudsakliga intäkter kommer från direkta uppdrag från näringsliv och offentlig sektor, vilka utgör nästan halva omsättningen. I dessa uppdrag används den kompetens som byggts upp hos forskningsinstituten, bl.a. med stöd från statsbidraget, och kan på så sätt bidra till att öka innovationskapaciteten och förnyelsen i näringslivet. En stor del av nettosysselsättningstillskottet i Sverige sker i små och medelstora företag. Av RISE-gruppens näringslivsintäkter utgjorde en dryg tredjedel intäkter från små och medelstora företag.

RISE-gruppen ska vara internationellt konkurrenskraftig. Under 2021 fick RISE-gruppen totalt 213 miljoner kronor från olika EU-program, vilket är en ökning med fyra miljoner kronor jämfört med föregående år. RISE-gruppen har även en relativt omfattande internationell verksamhet vid sidan av sitt deltagande i olika EU-program.

För att utveckla och bygga ny, tvärvetenskaplig kompetens i näringslivet arbetar RISE AB med samverkansinitiativ och kunskapsplattformar. Under 2021 finansierades 65 samverkansinitiativ om sammanlagt 59 miljoner kronor som genererade 511 miljoner kronor i FoU-intäkter, en uppväxling på 8,6 gånger satsade medel. Vid slutet av 2021 var totalt 24 kunskapsplattformar i gång. Totalt finansierades kunskapsplattformar under 2021 med 53 miljoner kronor och de genererade FoU-intäkter på 232 miljoner kronor under 2021, en uppväxling på 3,4 gånger satsade medel.

Diagram 0.5 Intäkter RISE-gruppen

Intäkter i miljoner kronor

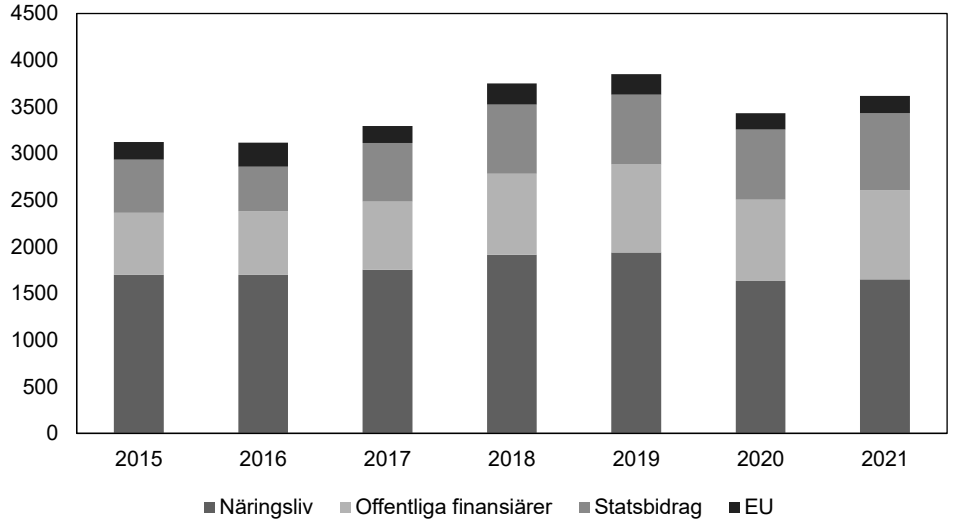

Källa: RISE Research Institutes of Sweden AB, årsberättelser 2015–2021.

Internationellt forsknings- och innovationssamarbete

Sverige återfinns bland de nio mest framgångsrika länderna i EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, som pågår 2021–2027. Svenska aktörer har hittills kontrakterat finansiering på totalt ca 2,3 miljarder euro inom programmet motsvarande 3,4 procent av de medel som beviljats. Resultatet visar samma andel i jämförelse med förra årets rapporteringstillfälle och Sverige behåller nionde plats bland deltagande länder vad avser beviljade medel. Näringslivet i Sverige kontrakterar 25,9 procent av dessa beviljade medel och står för 32,8 procent av det svenska deltagandet. I satsningen innovation i små och medelstora företag som riktar sig till

enskilda innovativa företag har hittills 284 svenska små och medelstora företag beviljats drygt 158 miljoner euro. Omfattande insatser för att främja innovation genomförs även med medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden (se utg.omr. 19 avsnitt 2.6.7).

Samverkan för innovativa lösningar – de strategiska samverkansprogrammen

I den förra regeringens samverkansprogram samlades företrädare för företag, universitet och högskolor, fack- och branschorgan, civila samhället och offentliga aktörer för att gemensamt prioritera vad som behöver göras inom respektive samverkansprograms tema. Utifrån dessa prioriteringar syftade samverkans-programmen till att gemensamt identifiera, utforma och ge förslag på och om möjligt genomföra lösningar med gemensamma resurser. Målet med samverkansprogrammen var att identifiera innovativa lösningar på stora samhällsutmaningar samt att bidra till svensk konkurrenskraft. De teman som utgjorde grunden för samverkansprogrammen 2019–2022 var näringslivets klimatomställning, kompetensförsörjning och livslångt lärande, näringslivets digitala strukturomvandling samt hälsa och life science.

I enlighet med den programlogik som togs fram för uppföljning och utvärdering av samverkansprogrammen genomfördes årligen en enkät med alla deltagare och berörda inom samverkansprogrammen. Två år in i det operativa arbetet ansåg sju av tio respondenter, i den senaste enkäten från december 2021, att samverkansprogrammen ”i hög utsträckning” eller ”helt och hållet” har potential att identifiera lösningar inom de utpekade samhällsutmaningar som Sverige behöver kraftsamla kring. Tre av fyra respondenter upplevde att samverkansprogrammen lett till aktiviteter i form av t.ex. gemensamma projekt, satsningar eller inspel till regeringen, kopplat till det samverkansprogram inom vilket respondenten var engagerad. Exempel på satsningar som beslutats i linje med samverkansprogrammens prioriteringar är etableringen av en innovationshubb för produktion av avancerade läkemedel och vacciner (N2021/02613), åtta statliga myndigheters utveckling av en sammanhållen datainfrastruktur för kompetensförsörjning och livslångt lärande (N2021/01915), samt förstudien av omställningslyftet (N2021/02532) och dess del i genomförandet av kompetenslyftet.

Smart industri har stärkt industrins automation

Förra regeringens strategi Smart industri – en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige har haft som syfte att stärka företagens omställningsförmåga och konkurrenskraft och dra nytta av det fönster som öppnats för en nyindustrialisering i Sverige (N2016/00496). Smart industri inkluderade över 80 insatser inom de fyra fokusområdena Industri 4.0, Hållbar produktion, Kunskapslyft industri och Testbädd Sverige. Flertalet insatser har finansierats via anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling*. Den sista av dessa insatser, Robotlyftet, avslutades 2021 och Tillväxtverket slutrapporterade uppdraget i mars 2022. Insatsen syftade till att stärka automation och därmed öka konkurrenskraften hos små och medelstora industriföretag och pågick under perioden 2018–2021 (N2018/00533). Sammanlagt har 2 400 företag nåtts med information om Robotlyftet och automation och 512 förutsättningsstudier som kartlägger prioriteringar och utvecklingsmöjligheter i företagen har genomförts över hela landet. Efter genomförd förutsättningsstudie kunde företagen ansöka om en automationscheck. Checkarna fick användas för att ta in extern hjälp med syftet att minska riskerna inför en investering i modern automationsteknik. Tillväxtverket beviljade 214 automationscheckar. I snitt har beviljat stöd legat på ca 130 000 kronor per check. Av de företag som mottagit en automationscheck uppger 98 procent att de minskat de tekniska och ekonomiska riskerna och 80 procent att de har, eller kommer

att ha, investerat i en eller flera automationslösningar inom det närmsta året. En utvärdering av programmet visar att Robotlyftet har genomförts effektivt och att satsningen har gett goda resultat på kort tid med realiserade investeringar i automation i företagen (N2022/00849).

Stärkta förutsättningar för den gröna industriella revolutionen

Samordningsinsatser vid nyindustrialiseringen för klimatomställning i norra Sverige har lett till ökad kunskap om behov vid stora etableringar och expansioner

I Norrbotten och Västerbotten pågår en omfattande nyindustrialisering kopplad till fossilfri produktion och elektrifiering till gagn för klimatomställningen. När nya gröna industrier etablerar sig i norra Sverige kan denna del av landet bli ledande i den klimatomställning som nu sker globalt. Arbetet som utförs av regeringens samordnare för samhällsomställning vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten (N2020/03132) har resulterat i en ökad förståelse för och kunskap om vilka behov som uppstår vid stora etableringar och expansioner. Många aktörer arbetar utifrån olika roller med att stötta i arbetet med industrisatsningarna och den samhällsomvandling som sker till följd av dessa. Samordnarens arbete har bidragit till en ökad koordinering och utvecklade arbetssätt. Den gröna industriella omställning som nu sker, inte minst i norra Sverige, är av en historiskt stor omfattning. Detta skapar utmaningar inom många områden där bl.a. infrastruktur, bostäder, utbildningsmöjligheter och kompetensinflyttning snabbt måste komma på plats. Kopplat till dessa områden initierade förra regeringen flera nya insatser och uppdrag (exempelvis Uppdrag att analysera behovet av åtgärder i transportinfrastrukturen med anledning av större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbottens och Västerbottens län, I2021/02468), samtidigt som myndigheter har anpassat sina arbetssätt. Ett exempel är Svenska Kraftnät som har börjat arbeta mer parallellt i stället för sekventiellt med sina ärenden.

Framsteg i utvecklingen av innovativ och hållbar batteriproduktion

I februari 2021 gav regeringen Statens energimyndighet i uppdrag att lämna stöd med 238 miljoner kronor till Northvolt AB för utveckling av battericeller och utbyggnad av ett elektrifieringscampus för batteriforskning i Västerås. Stödet som har finansierats via anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* är kopplat till Sveriges och batteriföretagets medverkan i det europeiska projektet EuBatIn (European Battery Innovation) som är ett så kallat viktigt projekt av gemensamt europeiskt intresse (IPCEI). Stödet har resulterat i att Northvolt har gjort betydande framsteg inom områden såsom utveckling av battericeller och metoder för förbättrad prestanda, celldesign och anodutveckling. Deltagandet och finansieringen till EuBatIn har också bidragit till fördjupade europeiska samarbeten, möjlighet att utforska nya tekniska färdplaner och expanderad kapacitet för forskning, utveckling och innovation vid Northvolt Labs i Västerås.

Stärkt omställningskapacitet i fordonsindustrin genom strategisk forskning och innovation

För att uppnå en fossilfri och hållbar transportsektor krävs genomgripande förändring. Fordonsindustrin har tillsammans med akademi och offentlig sektor en central roll för att Sverige ska klara denna omställning. Under åren 2009–2021 har programmet Fordonsstrategisk forskning och innovations (FFI) bidrag till utveckling inom området varit omfattande. Sedan 2009 har 1 000 genomförda projekt lett till 500 doktors- och licentiatexamina samt drygt 3 100 vetenskapliga publikationer. Dryga 440 miljoner kronor i statlig finansiering har beviljats till små och medelstora företag, närmare 3,3 miljarder kronor har beviljats till lärosäten och forskningsinstitut. En utvärdering av perioden 2009–2019 visar att samarbetet inom FFI har lett till

fördjupad samverkan och samsyn, stärkt konkurrenskraft och relevans inom fordonsindustrin samt ökad kompetens, kunskap och vetenskaplig kvalitet inom fordonsstrategisk forskning och innovation (Programutvärdering av Fordonsstrategisk forskning och innovation, VR 2020:03). Det skapar förutsättningar för fordonsindustrins bidrag till en hållbar transportsektor.

En offensiv mineralnäring för ett starkare Sverige

Ett hållbart nyttjande av Sveriges mineraltillgångar är av stor betydelse för Sverige. En trygg mineral- och metallförsörjning är viktig för samhällets utveckling och funktion. Gruvnäringen är vidare betydelsefull för Sverige och Sveriges varuexport. Sveriges gruvkluster står för ca 11 procent av den totala svenska varuexporten och klimatnyttan som genereras av svensk export av metaller från gruvindustrin uppskattas till 5,6 miljoner ton CO2 per år. Sverige är EU:s största järnmalmsproducent med ca 93 procent av EU:s totala produktion. Under 2021 bröts 89 miljoner ton malm i Sverige, vilket motsvarar en ökning med 1 procent jämfört med föregående år. I jämförelse med den globala trenden av investeringar i prospektering så ökade investeringarna i Sverige relativt världen 2017–2021. Detta beror på gruvindustrins strategiska arbete med att livstidsförlänga gruvverksamheten kring redan existerande gruvverksamhet i Sverige, s.k. gruvnära prospektering som ofta är kostnadsdrivande.

Gruvbranschens sammanlagda omsättning under 2021 uppgick till ca 69 miljarder kronor (exklusive smältverk) och vid årets utgång var ca 7 400 personer anställda direkt i gruvnäringen (underentreprenörer ej inräknade). Andelen kvinnor anställda i gruvnäringen har traditionellt varit mycket låg. På senare år har det förändrats och är nu nästan uppe på samma nivå som för övriga industriföretag: industrin i stort 26 procent och gruvnäringen 25 procent. Vid årsskiftet 2021/22 fanns det 12 gruvor med koncession och brytning i Sverige. Under 2021 har miljötillståndet för en ny gruva vunnit laga kraft och gruvstart planeras under 2022. Samtliga var metallgruvor. Över lag steg metallpriserna under 2021 och den svenska malmproduktionen var den högsta någonsin.

Under året har den globala efterfrågan på många metaller och mineral fortsatt att öka, och förväntas öka ytterligare under flera årtionden framöver. Det gäller såväl basmetaller som kritiska metaller och mineral vilka bl.a. används i laddbara fordon, vindkraftverk och solpaneler. Drivande för efterfrågan är utvecklingen av ny teknik som behövs för att uppnå klimatneutralitet och för att nå FN:s globala mål i Agenda 2030.

Merparten av de undersökningstillstånd som beviljades under 2021 avsåg guld. Därnäst kommer koppar, följt av silver, zink och bly. Två tredjedelar av alla beviljade undersökningstillstånd under 2021 är belägna inom Västerbottens (28 procent), Norrbottens (25 procent) och Dalarnas län (13 procent). Vid årsskiftet 2021/22 fanns 591 gällande undersökningstillstånd. Motsvarande siffra för årsskiftet 2020/21 var 550, se diagram 3.6.

Diagram 0.6 Antal gällande undersökningstillstånd

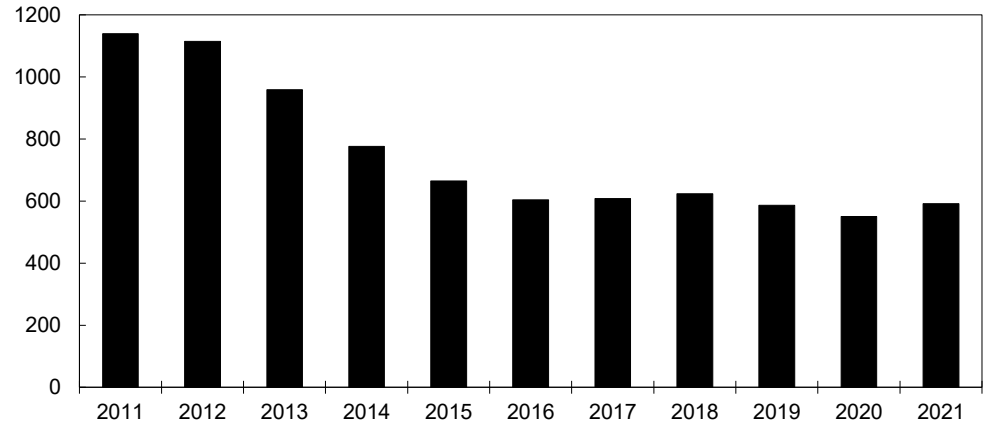

Källa: Bergsstatens register över undersökningstillstånd.

Förra regeringen gav 2021 Sveriges geologiska undersökning (SGU) och Naturvårdsverket i uppdrag att arbeta för att öka möjligheterna till hållbar utvinning och återvinning av mineral och metaller från sekundära resurser (N2021/01038). Myndigheterna fick 25 miljoner kronor per år 2021 och 2022. Arbetet med uppdraget har inletts. Undersökning, provtagning och karaktärisering av flera typer av gruvavfall såsom anrikningssand, gråberg och rödfyr har gjorts och en delrapport inkom till regeringen (Näringsdepartementet) i december 2021. 54 objekt från hela landet har provtagits och 900 prover har samlats in för analys av kemisk sammansättning. Preliminära resultat visar på intressanta förekomster av både basmetaller och kritiska metaller.

Som en del av SGU:s långsiktiga kartplan fortsätter kartläggningen av berggrunden och dess innehåll av metaller och mineral i Bergslagen. Undersökningar har påbörjats i Västernorrlands län med fokus på litium, volfram, tenn, niob och tantal. I Jämtlands län har undersökning av berggrunden i Enåsen med potential för guld- och sulfidmineraliseringar påbörjats. Resultaten från undersökningarna innebär en väsentligt ökad kunskap om områdets berggrund och dess malmpotential. Det gäller såväl tidigare kända fyndigheter och mineraliseringar som upptäckten av nya fyndigheter.

Under 2021 har SGU:s jordartskartering fokuserat på insatser i norra Sverige och flera områden i Jämtlands län, bl.a. i expansiva fjällorter som Bydalen och Vålådalen, har färdigställts. Jämtlandsfjällen har identifierats som ett nationellt riskområde för slamströmmar i Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) och Statens geotekniska instituts (SGI) regeringsuppdrag om att identifiera särskilda riskområden.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den snarast bör vidta nödvändiga åtgärder för att förenkla och förkorta tillståndsprocesserna för gruv- och mineralnäringen (bet. 2018/19:NU11 punkt 1, rskr. 2018/19:209). Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om tillståndsprocesser och handläggningstider (bet. 2020/21:NU18 punkt 1, rskr. 2020/21:228). Av det sistnämnda tillkännagivandet följer att regeringen senast den 30 juni 2022 ska återkomma till riksdagen med konkreta förslag på förenklade tillståndsprocesser och kortare handläggningstider för gruv- och mineralnäringen (bet. 2020/21:NU18 s. 8). Regeringen har i budgetpropositionen för 2021 redovisat att regeringen den 20 augusti 2020 beslutat kommittédirektiv till en utredning som ska se över det nuvarande systemet för miljöprövning och lämna förslag på de ändringar och åtgärder som krävs

för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24 avsnitt 4.3.2). Uppdraget redovisades den 14 juni 2022 och bereds nu inom Regeringskansliet. Regeringen har vidare den 11 mars 2021 beslutat kommittédirektiv till en utredning som ska se över prövningsprocesser och regelverk för en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral. Uppdraget redovisades senast den 31 oktober 2022. Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Riksdagen har även tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om Natura 2000-tillstånd vid ansökan om bearbetningskoncession (bet. 2020/21:NU16, rskr. 2020/21:257). Av tillkännagivandet följer att regeringen så snart som möjligt, dock senast den 30 juni 2022, bör återkomma med förslag som innebär att det görs tydligt att prövningen i de fall det krävs ett Natura 2000-tillstånd ska göras i samband med prövningen av tillstånd enligt miljöbalken (bet. 2020/21:NU16 s. 18). Regeringskansliet (Näringsdepartementet) beslutade den 6 maj 2022 att ge en s.k. bokstavsutredare i uppdrag att biträda Näringsdepartementet med att utreda frågan om prövning av Natura 2000-tillstånd vid ansökan om bearbetningskoncession enligt minerallagen (N2022/01133). Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2023. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

3.3.3 Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv

För att nå målet för näringspolitiken behövs såväl nya företag som tillväxt i befintliga företag. Flera näringspolitiska aktörer, bl.a. Tillväxtverket och Almi AB (Almi) arbetar för att skapa förutsättningar för individer och företag att utveckla sina affärsidéer. Det handlar t.ex. om insatser för att i egen regi eller genom intermediärer utveckla och tillgängliggöra information och rådgivning, inklusive kompetensutveckling för företagare, om insatser för att bredda mångfalden av företagare med olika bakgrund och erfarenheter samt om satsningar som syftar till att utveckla olika branscher.

Bakom ökningen av antalet sysselsatta i näringslivet finns en underliggande dynamik. I många företag ökar antalet sysselsatta, samtidigt som sysselsättningen minskar i ett stort antal företag. I genomsnitt ökar antalet sysselsatta från ett år till nästa i drygt 10 procent av de befintliga företagen. Det betyder att det vanligtvis är över 50 000 företag som årligen ökar antalet sysselsatta. År 2020 hade 48 900 företag en positiv sysselsättningsutveckling, vilket är en minskning jämfört med föregående år. Bortsett från 2020 har nivån varit relativt stabil under de senaste åren. År 2020 hade 52 200 företag en minskande sysselsättning, att jämföra med 47 000 företag 2019. De förändringar som skett förklaras till stor del av de effekter som pandemin inneburit för näringslivet.

Snabbväxande företag har betydelse för skapandet av nya arbetstillfällen, vilket har bidragit till att dessa företag har fått stor uppmärksamhet under de senaste åren. Andelen snabbväxande företag belyser också det handlingsutrymme som finns för entreprenörskap, att kunna växa och utnyttja framgångsrika affärsidéer. Här definieras ett snabbväxande företag som ett företag som har haft en genomsnittlig sysselsättningstillväxt på minst 20 procent per år i tre år i följd. Under 2020 minskade andelen snabbväxande företag relativt mycket. Också det förklaras sannolikt till stor del av de effekter som pandemin inneburit. En annan viktig del i sysselsättnings-dynamiken är skapandet av nya företag och att företag som inte klarar konkurrensen läggs ned. Denna indikator är känslig för påverkan av en stark konjunktur då arbetskraftsbehovet är stort. Antalet nystartade företag har ökat trendmässigt över en längre tidsperiod. De senaste åren har antalet nystartade företag legat på ungefär samma nivå, men under 2020 och 2021 ökade antalet nystartade företag relativt mycket

Tabell 0.10 Dynamik i näringslivet

Antal

	2017	2018	2019	2020	2021
Företag med positiv sysselsättningsutveckling relativt föregående år	53 400	52 500	53 800	48 900	i.u.
Snabbväxande företag per 1 000 existerande	2,8	2,8	2,7	2,2	i.u.
Nystartade företag	68 900	66 800	66 900	73 700	78 700

Källa: Statistiska centralbyrån, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser samt egna beräkningar.

Information och rådgivning

Tillgång till information, rådgivning och nätverk är betydelsefullt såväl vid nystart som under utvecklings- och tillväxtfasen för små och medelstora företag. Den information och rådgivning som finansieras eller tillhandahålls av staten ska vara marknadskompletterande och relevant utifrån företagens olika behov och utvecklingsfaser.

Almi AB (Almi) erbjuder finansiering och rådgivning till små och medelstora företag i syfte att bidra till utveckling av företagandet i hela landet. Under 2021 tilldelades Almi 279 miljoner kronor i statsbidrag från anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation*. Almi erbjuder bl.a. olika tjänster inom affärsutveckling. Efterfrågan på tjänsterna har varit stor och under 2021 har över 12 500 rådgivningsinsatser genomförts, en ökning med 9 procent jämfört med föregående år.

Tillväxtverket har under 2021 genomfört ett flertal informations- och rådgivningsinsatser i syfte att stärka förutsättningarna för entreprenörskap och företagande. Myndigheten har genom olika utlysningar tillhandahållit verksamhetsbidrag till aktörer i det företagsfrämjande systemet med fokus på bl.a. rådgivning för nyföretagande, affärsutveckling för kooperativa företag, samt att främja innovation och förnyelse genom innovationskontor, inkubatorer och science parks. En av de organisationer som fått finansiering är Coompanion. Enligt Tillväxtverket ledde detta till att 4 057 personer fick rådgivning för att starta och utveckla kooperativa företag och 9 488 personer utbildning om kooperativt företagande under 2021, vilket bl.a. resulterade i att 222 nya kooperativa företag startades. Myndigheten har även finansierat mentorskapsinsatser för företagare, som genomförts av stiftelsen Jobs and Society (Nyföretagarcentrum). Av de 441 adepterna under 2020–2021 var 69 procent kvinnor och 25 procent hade utländsk bakgrund.

Patent- och registreringsverket fortsatte sitt arbete med att höja kunskapen om immateriella tillgångar och rättigheter under året. 45 seminarier genomfördes 2021 och nådde 2 098 små och medelstora företag och 178 företagsfrämjande aktörer. 35 seminarier riktade till universitet och högskolor genomfördes och nådde 21 organisationer och totalt 810 personer.

Antalet besök på den myndighetsgemensamma webbportalen verksamt.se har ökat med 19 procent jämfört med 2019, dvs. året före pandemin. Webbportalen drivs av Tillväxtverket, Bolagsverket och Skatteverket i samverkan, och tillhandahåller information och tjänster till blivande och etablerade företagare. Under 2021 gjordes 2,6 miljoner inloggningar, en ökning med 3 procent jämfört med 2020. Under året deltog 2 743 personer i webbinarserien verksamt.se LIVE med information om att starta eget under pandemin. Därefter har webbinarierna visats fler än 14 920 gånger. 87 (83) procent angav att webbinariet helt eller delvis har gjort det enklare för dem i företagsstarten. 88 (86) procent angav att de helt eller delvis fick svar på sina frågor och vet vilket nästa steg de ska ta sin i företagsresa.

Även under 2021 gjordes omfattande insatser för att presentera pandemirelaterad information och sedan februari 2022 presenterar verksamt.se företagsrelevant information med anledning av Rysslands invasion av Ukraina.

I Bolagsverkets årsredovisning för 2021 redogjordes för en undersökning utförd under pandemin i december 2020 där 92 procent angav att verksamt.se helt eller delvis gör det enklare att starta och driva företag. Under 2021 har vidareutvecklingen av verksamt fortsatt. Den utvecklade plattformen kommer bl.a. att möjliggöra anslutning av fler myndigheter och tjänster, ett mer personligt anpassat innehåll samt en mer effektiv förvaltning av plattformen. En första version av en myndighetsövergripande helhetslösning för företag i uppstartsprocessen med fokus på företag som vill bedriva vattenbruk har tagits fram.

Diversifierat näringsliv

För att belysa näringslivets mångfald används uppgifter om andelen företag som har en operativ företagsledare som är kvinna respektive man eller en operativ företagsledare som är kvinna respektive man och född i ett annat land.

Tabell 0.11 Mångfald bland operativa företagsledare

Procent

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Andel företag med en kvinna som operativ företagsledare	28,8	28,5	29,0	28,6	29,3	29,5
Andel företag med en man som operativ företagsledare	71,2	71,5	71,0	71,4	70,7	70,5
Andel företag med en utrikes född operativ företagsledare	15,3	15,7	16,1	16,6	17,0	17,5
Andelen utrikes födda av de kvinnor som är operativa företagsledare	17,5	17,9	18,0	18,5	18,7	19,2
Andelen utrikes födda av de män som är operativa företagsledare	14,4	14,8	15,3	15,8	16,3	16,8

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Andelen utrikes födda som är operativa företagsledare har ökat under perioden 2015–2020. Andelen kvinnor som är operativa företagsledare har också ökat något under samma period. Utöver dessa finns också en del företag med delat ledarskap, där en av företagsledarna är kvinna eller utrikes född. En strategiskt viktig dimension för att stärka den svenska konkurrenskraften är näringslivets variationsrikedom. Genom ökad mångfald bland företag och företagare avseende bl.a. kön, bakgrund, ålder, sektorer och företagsform stärks svensk konkurrenskraft.

Tillväxtverket fick 2011 i uppdrag att ta fram en nationell strategi för företagsfrämjande på likvärdiga villkor. Strategin med åtta åtgärder användes av Tillväxtverket 2015–2020 där målgrupper och utförare främst var regioner och andra aktörer som drev projekt inom jämställdhet och främjande av kvinnors företagande. En utvärdering som genomfördes 2021 visar att strategin har varit relevant och legat i linje med andra nationella strategier och har bidragit till att fokus i olika satsningar successivt förskjutits från särbehandling av grupper med outnyttjad potential till att dessa integrerats i ordinarie verksamhet för att uppnå ett företagsfrämjande som når ut till alla oavsett kön, bakgrund, bransch m.m. (Tillväxtverket, rapport 0395). Strategin har vidare bidragit till att fördjupa kunskapen om behovet av ett företagsfrämjande som tar vara på alla människors affärsidéer och företagande och visat på hur viktigt det är att ta hänsyn till samspelande strukturella hinder. Flera av strategins

målsättningar har även adresserats i regionernas utvecklingsarbete med företagsfrämjande och det har visat sig att det finns ett starkt intresse för fortsatt utvecklingsarbete för ett likvärdigt företagsfrämjande samt att företagande på lika villkor tydligare inkluderats i regionernas regionala utvecklingsstrategier. Utvärderingen visar vidare att kunskapsläget om ett företagsfrämjande på lika villkor har höjts i regionerna och i främjarsystemet. I utvärderingen anges det att resultaten sammantaget tyder på att målen i strategin delvis har uppfyllts och att det skett stora förändringar i det företagsfrämjande arbetet för lika villkor sedan 2015.

Under 2021 avsattes 18 miljoner kronor från anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* till entreprenörskap bland unga. Medlen har använts till finansiering av insatser och aktörer som stöttar entreprenörskap bland unga i grund- och gymnasieskola (via Statens skolverk) och i högre utbildning (via Tillväxtverket) men också för strukturpåverkande arbete. Inom Ung Företagsamhets (UF) verksamhet i gymnasie- och gymnasiesärskolan drevs det 11 570 UF-företag av totalt 36 273 elever under läsåret 2021/22, vilket var en ökning jämfört med 11 027 UF-företag av totalt 34 676 elever under läsåret 2020/2021. Tillväxtverket har bl.a. fortsatt samarbetet med Örebro universitet för att stärka samverkan mellan aktörer som stödjer entreprenörskap i universitets- och högskolemiljö och lämnat verksamhetsbidrag till Drivhuset Norden, som bl.a. erbjuder kurser och vägledning i entreprenörskap och innovation och affärsutvecklingsprogram vid universitet och högskolor. Enligt Drivhuset utgör kvinnor mer än 50 procent av deltagarna i verksamheterna.

Tillväxtverkets uppdrag att främja utrikes födda kvinnors företagande slutrapporterades 2021. Inom ramen för uppdraget finansierade Tillväxtverket 14 projekt som syftade till att främja nyföretagande och affärsutveckling i målgruppen. Totalt deltog 8 571 utrikes födda kvinnor och män, varav 3 734 kvinnor, i projektets aktiviteter. Deltagarna startade 2 867 nya företag. Sammanlagt 1 305 företag, 46 procent, startades av utrikes födda kvinnor. Uppdraget var ett av fyra uppdrag som Tillväxtverket genomförde under perioden 2015–2021. Totalt finansierade myndigheten 76 projekt inom ramen för de fyra programmen 2015–2021 som totalt hade 19 445 deltagare. Sammanlagt startades minst 3 921 nya företag av nyanlända och utrikes födda som deltog i projekten 2015–2021 varav 5 procent av företagen fortfarande var aktiva 2021.

Turism och besöksnäring

Under 2021 har pandemin haft fortsatt negativ påverkan på besöksnäringen med 14 procent lägre omsättning under fjärde kvartalet 2021 jämfört med motsvarande kvartal 2019. Turismkonsumtionen och förädlingsvärdet för turism 2021 var 81 procent respektive 83 procent av motsvarande värden 2019. Turisternas konsumtion i Sverige ökade dock 2021 i jämförelse med 2020.

Sommarturismen när det gäller boende under 2021 visade en stark återhämtning. Det totala antalet gästnätter på de kommersiella boendeanläggningarna i Sverige ökade med 34 procent jämfört med sommarsäsongen (juni–augusti) 2020.

De svenska gästnätterna uppgick till 22 miljoner, vilket motsvarar en ökning med 25 procent jämfört med motsvarande period året innan och en ökning med 7 procent jämfört med 2019. De svenska gästnätterna under sommarsäsongen 2021 var alltså fler än innan pandemin. Antalet utländska gästnätter under sommarsäsongen 2021 uppgick till nästan 3,4 miljoner, vilket var en ökning med 169 procent jämfört med sommarsäsongen 2020. Trots den stora procentuella ökningen låg de utländska gästnätterna fortfarande under det som var normala nivåer före pandemin.

Tabell 0.12 Omsättning för turism i Sverige

Miljoner kronor (fasta priser)

	2018	2019	2020	2021
Svenskars turismkonsumtion i Sverige	205 982	204 892	167 146	191 745
Utländska besökares konsumtion i Sverige (export)	102 486	100 980	47 788	57 092
Total konsumtion i Sverige	308 466	305 872	214 934	248 838

Källa: Tillväxtverket.

Utökad, kvalitetssäkrad och mer tillgänglig turismstatistik

Tillväxtverket ansvarar för kunskaps- och kvalitetsutveckling samt samverkan och samordning inom turism. I oktober 2021 lämnade myndigheten en delredovisning av regeringsuppdrag om att genomföra insatser för omställning och utveckling för en hållbar besöksnäring (N2020/03156), finansierat av anslagen 1:4 *Tillväxtverket* och 1:5 *Näringslivsutveckling*. Deluppdraget handlar om att utveckla turismstatistiken, utveckla ett nationellt kunskapsstöd och att följa upp hållbarhet i besöksnäringen. Insatsen har resulterat i en mer kvalitetssäkrad statistik, kompletterande tidsserier bakåt i tiden för turismräkenskaperna samt tydligare beskrivning av handelns bidrag till turismkonsumtionen i Sverige. Likaså har en statistikportal tagits fram för att enkelt kunna ladda ner och jämföra resultat från Tillväxtverkets samtliga undersökningar. Även en digital kunskapsbank lanserades. Tillväxtverket har också genomfört en kunskapsinventering för uppföljning av hållbarhet i besöksnäringen och identifierat ett antal bedömningsgrunder av hållbarhet vilket kommer att krävas för uppföljning av det nya turismpolitiska målet.

Stärkt affärsutveckling i besöksnäringsföretag

Tillväxtverket har under 2021 genomfört 16 projekt för att stärka affärs- och produktutveckling i besöksnäringsföretag inom destinationer. Närmare 600 företag deltog i projekten och ett hundratal tjänster och produkter utvecklades. Dessutom samlades information och tjänster från flera myndigheter för besöksnäringsföretag på ett ställe på verksamt.se. Insatserna har finansierats genom anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling*.

Stärkt samverkan för platsutveckling

Tillväxtverket har under 2021 genomfört 13 pilotprojekt för metoder och arbetssätt inom hållbar platsutveckling. Projekten adresserar platsers utmaningar i spåren av coronapandemin och möter behov hos besökare, lokalinvånare, företag och föreningsliv. Projekten utformas i bred samverkan mellan olika aktörer och ska bidra till nationell metodutveckling, som tas vidare under 2022. Insatserna har finansierats genom anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling*.

Ökad marknadsföring gentemot inhemska besökare

År 2021 uppgick turismens exportvärde, dvs. utländska turisters konsumtion i Sverige, till drygt 57 miljarder kronor, vilket kan jämföras med drygt 46 miljarder kronor 2020. V.S. VisitSweden AB:s (Visit Sweden) verksamhet, som huvudsakligen finansieras av anslaget 1:7 *Turismfrämjande*, har under 2021 fokuserat på fortsatt digitalisering och automatisering samt marknadsföringsinsatser anpassade till pandemin och besöksnäringens återstart. 2021 var det sammanlagda PR-värdet för bolagets kampanjer 930 miljoner kronor, enligt beräkning av Mediabyrån. PR-värdet är en beräkning av vad publiciteten hade kostat om den hade bestått av köpt annonsutrymme och är en del av det värde som skapas genom bolagets verksamhet.

Uppdraget att marknadsföra Sverige mot inhemska besökare och den närliggande marknaden har bl.a. resulterat i en skalbar kampanj med PR-bearbetning i både nya och traditionella medier till ett PR-värde om drygt 23,2 miljoner kronor, enligt

beräkning av Mediabyrån. Insatsen har också resulterat i en utökad kunskapsbas för besöksnäringen kring insikter om den svenska turisten i Sverige med temperaturmätningar, insamling av mobilitetsdata, varumärkesspårning samt målgruppsanalyser.

3.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Ramvillkor och väl fungerande marknader som stärker företags konkurrenskraft

Svenska företags kapitalförsörjning har förstärkts under 2021. Utlåningen till icke-finansiella företag i Sverige har ökat under en längre period, en ökning som även fortsatt under 2021. Under 2021 har andelen företag som anger att de har svårigheter att hitta efterfrågad arbetskraft ökat och är nu på den nivå som var innan pandemin. Regeringen bedömer att förbättringar har åstadkommits för att underlätta för företag, exempelvis leder arbetet med digitalisering av vissa offentliga tjänster till ökad samhällsekonomisk nytta och förenkling för företag. Sammantaget är det en blandad utveckling för de utvalda indikatorerna för delmålet jämfört med föregående år.

Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse

Det svenska näringslivets innovationsförmåga och förnyelse bedöms som fortsatt god, vilket exempelvis återspeglas i att företagens utgifter för forskning och utveckling ökat märkbart sedan 2018. Regeringen bedömer vidare att de genomförda insatserna för exempelvis ökad automation i industriföretag (Robotlyftet) har bidragit till att stärka företagens förnyelseförmåga. Den gröna omställningen i näringslivet fortsätter, vilket visar sig genom att näringslivets utsläppsintensitet under 2021 minskade med 2,5 procent jämfört med 2020. Sedan 2011 har utsläppsintensiteten minskat med 43 procent vilket är i linje med mål 9 i Agenda 2030. Indikatorerna som belyser företagens innovationsverksamhet och innovationssamarbeten är i övrigt oförändrade jämfört med föregående period. Statistiken över de immateriella rättigheterna visar en blandad utveckling där de svenska patentansökningarna och mönsterskydds-ansökningarna minskade medan varumärkesansökningarna fortsatte att öka under 2020. Sammantaget visar de utvalda indikatorerna att det svenska näringslivets innovations- och förnyelseförmåga har stärkts jämfört med föregående år.

Stärkt entreprenörskap för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv

Insatser har genomförts för att generellt skapa bättre förutsättningar för entreprenörskap och för små och medelstora företag. Antalet nystartade företag har ökat under 2021 jämfört med 2020. Indikatorn för företag med positiv sysselsättningsutveckling och indikatorn för snabbväxande företag visar båda minskningar under 2020, vilket sannolikt till stor del är en följd av pandemins effekter. Insatser för ökad mångfald har genomförts och indikatorn operativa företagsledare visar att både andelen kvinnor och andelen utrikes födda som är operativa företagsledare har ökat jämfört med föregående år. Insatser inom exempelvis verksamt.se har bidragit till att stärka entreprenörskapet och underlättat företagsstarter. Sammantaget visar indikatorerna för delmålet viss förbättring jämfört med föregående år.

Uppfyllelse av det turismpolitiska målet 2021

Inom näringspolitiken genomförs insatser för att uppnå det nya turismpolitiska målet. Ett arbete pågår inom Regeringskansliet för att utveckla sätt för att följa upp målet på

ett sätt som överensstämmer med indikatorerna för näringspolitikens tre delmål. Under 2021 har insatser genomförts för affärsutveckling i besöksnäringsföretag och för platsutveckling. Statistiken på området har utvecklats och marknadsföringsinsatser har utvidgats till inhemska besökare. Regeringens bedömning är att insatserna sammantaget har bidragit till återhämtning och omställning för en hållbar och konkurrenskraftig besöksnäring vilket i sin tur bidrar till att uppfylla det näringspolitiska målet.

Uppfyllelse av det näringspolitiska målet 2021

Under 2021 är det, liksom förra året, en delad bild av utvecklingen av den svenska konkurrenskraften. Året har fortsatt att präglas av pandemin och dess effekter på näringslivet. Produktionskostnaderna har ökat jämfört med omvärlden. Svenska exportföretag har klarat sig relativt väl i den internationella konkurrensen. Sammantaget visar indikatorerna på viss förbättring jämfört med föregående år. Regeringen bedömer att de insatser som genomförts inom områdena ramvillkor, innovation och entreprenörskap har bidragit till att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag.

3.5 Förvaltningen av bolag med statligt ägande

Regeringen ska aktivt förvalta statens tillgångar i form av aktierna i bolagen med statligt ägande så att deras värdeutveckling och avkastning blir den bästa möjliga givet ett balanserat risktagande samt att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. För att åstadkomma detta är det bl.a. viktigt att ge bolagen förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader. Det är viktigt att staten är en aktiv, professionell ägare med fokus på långsiktigt värdeskapande.

Statens ägarpolicy och principer för bolag med statligt ägande beslutades av regeringen i februari 2020. I ägarpolicyn redogör regeringen för uppdrag och mål, tillämpliga ramverk och viktiga principfrågor avseende styrningen av bolag med statligt ägande. Av denna framgår att bolag med statligt ägande ska agera föredömligt inom området hållbart företagande och i övrigt agera på ett sådant sätt att de åtnjuter offentligt förtroende. För staten som ägare är det viktigt att bolag med statligt ägande arbetar för en sund och säker arbetsmiljö, respekt för mänskliga rättigheter, goda och anständiga arbetsvillkor, en minskad klimat- och miljöpåverkan, att de nationella miljö- och klimatmålen samt det s.k. Parisavtalet ska uppnås, en god affärsetik, anti-korruption, mångfaldsaspekten samt ett ansvarsfullt agerande inom skatteområdet. Bolag med statligt ägande ska inom ramen för sin verksamhet analysera de globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 för att identifiera de mål som bolaget genom sin verksamhet påverkar och bidrar till. Bolagen ska även vara föredömen i jämställdhetsarbetet och aktivt arbeta med jämställhetsfrågor i sin verksamhet. Vidare ska bolagen bedriva ett aktivt, systematiskt, ambitiöst och ansvarsfullt säkerhetsarbete. Därutöver ska bolagen med statligt ägande arbeta aktivt för att utnyttja digitaliseringens möjligheter, och hantera dess risker, i sitt värdeskapande.

Återrapportering av vissa frågor

Swedavia AB

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om framtiden för Bromma och Arlanda flygplats (bet. 2020/21:TU14 punkt 2, rskr. 2020/21:334). Detta tillkännagivande behandlas inom utgiftsområde 22 Kommunikationer (se utg.omr. 22 avsnitt 3.3.2).

Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen det som utskottet anfört om Arlandas framtid (bet. 2019/20:FiU62, rskr. 2019/20:364). Av tillkännagivandet följer att utskottet vill framhålla att det är avgörande för Sveriges konkurrenskraft att Sverige har goda flygförbindelser inom och utom landet. Fortsatt utbyggnad av Arlanda är viktigt för jobb och tillväxt i hela Sverige. Utskottet vill således framhålla vikten av att Arlandas fortsatta utveckling inte stoppas genom politiska beslut (bet. 2019/20:FiU62 s. 17). Regeringen har riksdagens uppdrag att aktivt förvalta bolagen med statligt ägande så att den långsiktiga värdeutvecklingen blir den bästa möjliga och, i förekommande fall, att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. Regeringen anser att det är av största vikt att bolagen förvaltas på ett aktivt och professionellt sätt med långsiktigt värdeskapande som övergripande mål. Swedavia AB och de övriga statligt ägda bolagen lyder under samma lagar som privatägda bolag, t.ex. aktiebolagslagen (2005:551). I aktiebolagslagen finns en tydlig ansvarsfördelning mellan ägare, styrelse och ledning.

Swedavia AB:s uppdrag enligt dess bolagsordning är att bedriva flygplatsverksamhet vid de tio flygplatser som ingår i det av regeringen beslutade nationella basutbudet av flygplatser. Bolaget har vidare i uppdrag att, inom ramen för affärsmässighet, aktivt medverka i utvecklingen av transportsektorn och bidra till att de av riksdagen beslutade transportpolitiska målen uppnås. Regeringen har förtroende för styrelsens förvaltning av bolagets angelägenheter i enlighet med denna av ägaren bestämda verksamhetsinriktning.

Regeringen noterar riksdagens tillkännagivande och konstaterar att det inte medför något behov av aktiva åtgärder från regeringens sida. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Orio AB

Orio AB (Orio) bildades 2009 i samband med att Saab Automobile AB ansökte om lån från Europeiska investeringsbanken, EIB, med svenska staten som garant för lånet. Dotterbolaget Saab Automobile Parts AB, nuvarande Orio, sattes som pant och övertogs av svenska staten från konkursboet ett år efter att Saab ansökt om konkurs. År 2013 överfördes förvaltningen av aktierna i Orio AB från Riksgäldskontoret till Regeringskansliet. Regeringen har sedan juni 2013 haft riksdagens bemyndigande att avyttra statens aktier i Orio (prop. 2012/13:99, bet. 2012/13:FiU21, rskr. 2012/13:287).

Regeringen beslutade den 7 juni 2022 att sälja Orio AB till Hedin Mobility Group AB. Affärens totala värde beräknades till 503 miljoner kronor inkl. en tilläggsköpeskilling motsvarande det belopp som Orio AB förväntades erhålla från SAAB Automobile Aktiebolags konkursbo. Försäljningen slutfördes den 9 juni 2022. Efter avdrag för försäljningskostnader redovisades försäljningslikviden mot Riksgäldskontorets garantireserv för garantiverksamheten. Den 14 oktober 2022 erhölls tilläggsköpeskillingen varefter det slutliga totala värdet för affären fastställdes till 508 miljoner kronor.

I försäljningsprocessen anlitade Regeringskansliet efter genomförda upphandlingar en finansiell och en legal rådgivare. Genom en s.k. Fairness Opinion bedömdes det inkomna slutbudet från Hedin Mobility Group AB som affärsmässigt.

3.5.1 Återköpsprogram av aktier i Telia Company AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att godkänna de beslut som fattas för att slutföra det återköpsprogram av aktier som beslutats av styrelsen i Telia Company AB, vilket inkluderar att Telia Company AB drar in egna aktier som bolaget äger, och att därigenom öka statens röst- och ägarandel i Telia Company AB till högst 43,9 procent av aktierna och rösterna i bolaget.

Regeringen bemyndigas att vidta de åtgärder i övrigt som krävs för att genomföra återköpsprogrammet.

Skälen för regeringens förslag: Telia Company AB (Telia) noterades år 2000 på Stockholmsbörsen, nuvarande Nasdaq Stockholm (prop. 1999/2000:84, bet. 1999/2000: NU18, rskr. 1999/2000:204). Staten är största aktieägare i Telia med ett innehav om 39,5 procent av aktierna och rösterna i bolaget efter det senast genomförda återköpsprogrammet (prop. 2020/21:99, bet. 2020/21:FiU21, rskr. 2020/21:385).

Av 19 kap. 13–15 §§ aktiebolagslagen (2005:551) följer att ett publikt aktiebolag får förvärva egna aktier i den mån bolagets innehav av egna aktier efter förvärvet uppgår till högst 10 procent av det totala antalet aktier i bolaget. Det är bolagsstämman som enligt 19 kap. 17 § aktiebolagslagen fattar beslut om förvärv av egna aktier eller bemyndigar styrelsen att fatta ett sådant beslut. Återköp av egna aktier påverkar inte ägarnas röst- eller ägarandel i bolaget. Vid årsstämmorna i Telia under 2009–2018 bemyndigades styrelsen att genom sådana beslut återköpa egna aktier motsvarande högst 10 procent av det totala antalet aktier i bolaget. Inför årsstämmorna 2019–2021 aviserade styrelsen i Telia sin avsikt att föreslå stämman indragning av de aktier som erhållits genom återköpen, varför regeringen sökte och erhöll riksdagens bemyndigande att godkänna förslagen och därigenom öka statens ägarandel i bolaget (prop. 2018/19:40, bet. 2018/19:NU9, rskr. 2018/19:168).

Styrelsen i Telia har genom ett pressmeddelande den 1 juni 2022 offentliggjort att styrelsen har beslutat att inleda ett återköpsprogram av aktier i enlighet med årsstämmans bemyndigande från april 2022. Av pressmeddelandet framgår även att syftet med programmet är att överföra överskottskapital till aktieägarna och därigenom stärka Telias attraktiva, långsiktiga aktieägarersättning. Styrelsen avser inom ramen för återköpsprogrammet att inför årsstämman 2023 föreslå en indragning av de egna aktier som bolaget då förvärvat genom återköpen.

Ett beslut om indragning av egna aktier i enlighet med styrelsens förslag skulle innebära att det totala antalet aktier i bolaget minskar, vilket i sin tur skulle innebära att statens ägarandel i bolaget ökar, trots att det antal aktier i bolaget som staten äger förblir oförändrat. Beräknat på en indragning av det högsta antal aktier i Telia som styrelsens återköpsmandat rymmer (högst 10 procent av det totala antalet aktier i bolaget) skulle statens ägarandel i bolaget teoretiskt kunna öka till drygt 43,9 procent av aktierna och rösterna i bolaget.

Mot denna bakgrund bör regeringen bemyndigas att godkänna de beslut som fattas för att slutföra det återköpsprogram av aktier som beslutats av styrelsen i Telia, vilket inkluderar att Telia drar in egna aktier som bolaget äger, och att därigenom öka statens röst- och ägarandel i Telia till högst 43,9 procent av aktierna och rösterna i bolaget. Vidare bör regeringen bemyndigas att vidta de åtgärder i övrigt som krävs för att genomföra återköpsprogrammet.

3.5.2 Förlängning av mandat att vidta åtgärder i samband med rekapitalisering av SAS AB, inklusive ett nytt bemyndigande att konvertera upplupen ränta på lånefordringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för statens räkning, helt eller delvis, konvertera svenska statens fordringar enligt befintliga hybridinstrument i SAS AB (publ), som uppgår till ett belopp om 2 500 000 000 kronor plus upplupen ränta, till nya aktier i SAS AB (publ).

Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* för statens räkning, helt eller delvis, konvertera svenska statens utestående lånefordringar på konsortiet Scandinavian Airlines System Denmark–Norway–Sweden, som uppgår till ett belopp om 1 500 000 000 kronor plus upplupen ränta, till nya aktier i SAS AB (publ).

Regeringen bemyndigas att vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra konverteringarna.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har erhållit riksdagens bemyndigande att under 2022 genomföra konverteringar av statens fordringar enligt befintliga hybridinstrument i SAS AB (publ) och utestående lånefordringar på konsortiet Scandinavian Airlines System Denmark–Norway–Sweden till nya aktier i SAS AB (publ) samt att vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra konverteringarna (prop. 2021/22:258, bet. 2021/22:FiU48, rskr. 2021/22:438).

Den 5 juli 2022 offentliggjordes att SAS har påbörjat en process för finansiell rekonstruktion under tillsyn av amerikansk federal domstol, ett s.k. chapter 11-förfarande. Förfarandet syftar till att ge bolaget möjlighet att genomföra viktiga delar av den plan SAS styrelse presenterade i februari 2022 för en omfattande rekonstruktion av verksamheten, i syfte att uppnå konkurrenskraftiga kostnader och en hållbar framtid för bolaget. Då rekonstruktionen påverkar tidigare beviljat statligt stöd måste den godkännas av kommissionen innan den genomförs. Förfarandet kan komma att pågå även under 2023 och det är därför oklart om det kommer att bli möjligt att genomföra konverteringarna under 2022 i enlighet med riksdagens bemyndigande. Bemyndigandet behöver därför förlängas till 2023.

Vidare bör en konvertering till nya aktier i SAS möjliggöras även av upplupen ränta på utestående lånefordringar på konsortiet Scandinavian Airlines System Denmark–Norway–Sweden. Under den tid då SAS och konsortiet omfattas av chapter 11-förfarandet anser dessa parter sig inte kunna betala ränta på oprioriterade fordringar. Det ligger således i linje med svenska statens roll som en ansvarsfull ägare i SAS att staten ges möjlighet att konvertera även räntefordringar hänförliga till statens utestående lånefordringar på konsortiet vilka, redan enligt tidigare bemyndigande från riksdagen, får konverteras till nya aktier i SAS.

Mot denna bakgrund bör regeringen bemyndigas att under 2023 för statens räkning, helt eller delvis, konvertera svenska statens fordringar enligt befintliga hybridinstrument i SAS, som uppgår till ett belopp om 2 500 000 000 kronor plus upplupen ränta, till nya aktier i SAS. Regeringen bör även bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* för statens räkning, helt eller delvis, konvertera svenska statens utestående lånefordringar på konsortiet, som uppgår till ett belopp om 1 500 000 000 kronor plus upplupen ränta, till nya aktier i SAS. Slutligen bör regeringen bemyndigas att vidta de åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra konverteringarna.

3.6 Politikens inriktning

Den ekonomiska utvecklingen förväntas fortsatt vara osäker. Flera större parallella händelser bidrar till ett starkt omvandlingstryck på den svenska ekonomin. Näringslivets förmåga att ställa om utmanas inom flera områden. Pandemins följdeffekter påverkar näringslivet. Det handlar exempelvis om svårigheter att på kort tid ställa om från en svag eller mycket låg efterfrågan, till ett läge med en hög efterfrågan samtidigt som det råder kompetensbrist i flera sektorer. Pandemin och den ryska invasionen av Ukraina skapar osäkerhet kring global handel och transporter av varor och råvaror vilket aktualiserar frågor om Sveriges del i och beroende av globala värdekedjor. Ökade energipriser och hög inflation utgör en betydande utmaning för delar av näringslivet. Behovet av att ställa om till fossilfrihet för att uppnå klimatmålen ställer höga krav på att genomföra den gröna omställningen. För att näringslivet ska kunna navigera bland pågående förändringar krävs hög förmåga att anpassa och utveckla verksamheter i takt med de nya förutsättningar som ges.

Det mesta pekar på att Sverige nu är på väg in i en lågkonjunktur med betydande osäkerhet vad gäller djup, längd och samhällseffekter. Regeringen anser därför att det är av stor vikt att stärka Sveriges tillväxtförmåga för att möta utvecklingen. Internationell samverkan inom innovation är viktigt för den svenska kunskaps-utvecklingen och näringslivets konkurrenskraft. Det svenska näringslivet är ett drivhus för välstånd och innovation samt världsledande när det gäller hållbarhet och grön omställning. Genom att gå före med ny innovativ grön teknik finns konkurrens-fördelar för svenskt näringsliv och företagande. Sveriges internationella konkurrenskraft bygger bl.a. på god tillgång till energi till rimliga och förutsägbara priser. Det svenska energisystemet måste återuppbyggas, samtidigt som den akuta elkrisen måste mildras för svenska hushåll och företag. Villkoren för stärkt produktivitet och företagande måste också utvecklas. Svenska företag, inte minst de många små företagen, behöver lättnader från byråkrati och administration. Regeringen stärker företagsportalen verksamt.se som är ett effektivt verktyg för att förenkla för företagen. EU:s regleringar behöver implementeras så att svenska företags konkurrenskraft bibehålls samt att regelbördan och administrationen för företagen minskar, eller åtminstone inte ökar. Implementering i svensk rätt över miniminivån i EU-regleringen ska undvikas, eller motiveras då den bedöms nödvändig för att uppfylla nationella svenska mål. För att företagen ska ha konkurrenskraftiga förutsättningar behövs insatser för förenkling samt regelverk som skapar handlingsutrymme för företagens förnyelse i takt med omvärldsförändringar. Sverige behöver förbättra sin konkurrenskraft och minska regelbördan. Regeringen stärker Regelrådets arbete med att granska konsekvensutredningar av förslag som kan få effekter av betydelse för företag.

Villkoren för små och medelstora företag att växa, anställa och attrahera kapital ska förbättras, exempelvis genom förändringar i det s.k. 3:12-regelverket. Bolagsskatter och kapitalskatter ska vara konkurrenskraftiga och främja att företagen bidrar till jobb, tillväxt och välstånd. Drivmedelspriserna ska analyseras. Regeringen värnar ett gott företagsklimat i hela landet. Ägarskiften inom såväl familjeföretag som till personal bör förenklas och underlättas för att inte livskraftiga företag ska läggas ned i onödan. Näringslivets kompetensförsörjning, inte minst i norra Sverige, kan underlättas bl.a. genom användandet av omställningsstudiestöd och utbildning för omställning. Även förbättrade villkor för personaloptioner kan stärka näringslivets kompetens-försörjning. Fortsatta insatser för ökad mångfald och jämställt ägande och företagande är nödvändigt.

Ett arbete för att driva på processerna för koldioxidlagring i Sverige inleds. Regeringen avser att ge Sveriges geologiska undersökning i uppdrag att utreda lämpliga

lagringsplatser i Sverige samt utreda förutsättningarna för driften av lagringsplatserna. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att anslag 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* ökas med 40 miljoner kronor under 2023. För 2024–2025 beräknas anslaget ökas med 28 miljoner kronor per år.

Regeringen föreslår att det nationella flygtekniska forskningsprogrammet för att stärka svensk flygindustris långsiktiga konkurrenskraft förlängs 2023. Programmet omfattar forskning av såväl civilt som militärt intresse. Regeringen föreslår därför att 55 miljoner kronor avsätts 2023 på anslag 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling*.

Medel från EU genom Brexitjusteringsreserven kommer att bidra till att motverka negativa konsekvenser som uppstår till följd av Storbritanniens utträde ur unionen genom att kompensera för ökade kostnader på flera områden, inklusive fiske- och vattenbrukssektorn, kommuner och företag. Anslaget 1:23 *Brexitjusteringsreserven* ökas med 597 miljoner kronor för 2023 och beräknas öka med 234 miljoner kronor för 2024.

Under 2021 infördes en möjlighet för företag att ansöka om kreditgarantier för gröna investeringar. Med hjälp av garantiprogrammet främjar staten stora industriinvesteringar som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. Kreditgarantierna bidrar till att ta tillvara fördelarna i ett teknikskifte mot hållbarhet samtidigt som Sveriges konkurrenskraft förbättras. Genom att bidra till att möjliggöra långsiktiga gröna industriinvesteringar har kreditgarantierna en viktig roll för utvecklingen av grön storskalig industriteknik. Kreditgarantierna kan även påskynda kommersialiseringen av ny grön industriteknik, exempelvis inom energisektorn. Garantiramen för kreditgarantierna föreslås uppgå till 65 miljarder kronor 2023 och beräknas till 80 miljarder kronor 2024.

Regeringen avser att införa ett nytt ekonomiskt stöd riktat till företag som har haft en betydande ökning av kostnader för el jämfört med 2021. Syftet är att stärka särskilt drabbade företags möjlighet att överbrygga konsekvenserna av den pågående energikrisen inom EU.

3.7 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser med anledning av att årsredovisningen lämnats till regeringen den 24 februari 2022. Enligt 2 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska myndigheten senast den 22 februari lämna en årsredovisning till regeringen. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser har informerat regeringen om att nödvändiga åtgärder kommer att vidtas med anledning av Riksrevisionens reservation.

3.8 Budgetförslag

3.8.1 1:1 Verket för innovationssystem

Tabell 0.13 Anslagsutveckling 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

2021	Utfall	268 036	Anslagssparande	2 806
2022	Anslag	279 816[1]	Utgiftsprognos	279 903
2023	**Förslag**	**281 929**		
2024	Beräknat	287 493[2]		
2025	Beräknat	286 370[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 281 929 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 276 055 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Verket för innovationssystems förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**279 816**	**279 816**	**279 816**
Pris- och löneomräkning[2]	2 413	7 983	12 958
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-6 093
Överföring till/från andra anslag	-300	-306	-311
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**281 929**	**287 493**	**286 370**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Anslaget minskas med 300 000 kronor för 2023 till följd av att uppgifter kopplade till handläggning av programmet Europeiskt samarbete inom vetenskap och teknik (COST) föreslås tas över av Vetenskapsrådet. För 2024 och 2025 beräknas anslaget minska med 306 000 kronor respektive 311 000 kronor.

Regeringen föreslår att 281 929 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Verket för innovationssystem* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 287 493 000 kronor respektive 286 370 000 kronor.

3.8.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tabell 0.15 Anslagsutveckling 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

2021	Utfall	3 567 935	Anslagssparande	-61 388
2022	Anslag	3 540 255[1]	Utgiftsprognos	3 443 853
2023	**Förslag**	**3 439 755**		
2024	Beräknat	3 612 255		
2025	Beräknat	3 395 255		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för behovsmotiverad forsknings- och utvecklingsverksamhet, utveckling av innovationssystem och programanknutna utgifter. Anslaget får även användas för statsbidrag till RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE AB) för riksmätplatser.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**3 540 255**	**3 540 255**	**3 540 255**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-100 500	72 000	-145 000
varav BP23	*32 500*		
– Förlängning av nationella flygtekniska forskningsprogrammet	*32 500*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**3 439 755**	**3 612 255**	**3 395 255**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 32 500 000 kronor 2023 för att stärka svensk flygindustris konkurrenskraft genom det nationella flygtekniska forskningsprogrammet. Regeringen föreslår att 3 439 755 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 3 612 255 000 kronor respektive 3 395 255 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 066 500 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och*

utveckling ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 066 500 000 kronor 2024–2027.

Tabell 0.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	2 349 015	3 310 327	3 591 000			
Nya åtaganden	2 494 024	2 407 293	3 649 500			
Infriade åtaganden	-1 532 712	-2 126 620	-3 174 000	-2 525 370	-1 248 360	-292 770
Utestående åtaganden	3 310 327	3 591 000	4 066 500			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**3 460 000**	**3 694 000**	**4 066 500**			

3.8.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tabell 0.18 Anslagsutveckling 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

2021	Utfall	1 069 268	Anslagssparande	
2022	Anslag	997 268[1]	Utgiftsprognos	997 268
2023	**Förslag**	**834 268**		
2024	Beräknat	834 268		
2025	Beräknat	814 268		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för strategiska kompetensmedel för industriforskningsinstituten inom och under RISE Research Institutes of Sweden AB, liksom utgifter för RISE Research Institutes of Sweden AB:s verksamhet, samt vissa omstruktureringsutgifter för RISE-instituten.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.19 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**997 268**	**997 268**	**997 268**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-163 000	-163 000	-183 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**834 268**	**834 268**	**814 268**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 834 268 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 834 268 000 kronor respektive 814 268 000 kronor.

3.8.4 1:4 Tillväxtverket

Tabell 0.20 Anslagsutveckling 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

2021	Utfall	960 853	Anslagssparande	192 784
2022	Anslag	933 677[1]	Utgiftsprognos	1 063 841
2023	**Förslag**	**490 399**		
2024	Beräknat	435 114[2]		
2025	Beräknat	343 346[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 420 435 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 323 075 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tillväxtverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Tillväxtverkets uppdrag att svara för utgifter för lokaler, ekonomi- och personaladministration samt övrig administrativ service åt Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.21 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**663 677**	**663 677**	**663 677**
Pris- och löneomräkning[2]	8 849	32 329	51 047
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-182 127	-260 892	-371 378
varav BP23[3]	*175 000*	*102 500*	*7 500*
– Förstärkning av Regelrådet	*5 000*	*5 000*	*5 000*
– Förstärkning av verksamt.se	*5 000*	*2 500*	*2 500*
– Avsluta arbetet med korttidsstödet	*165 000*	*95 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**490 399**	**435 114**	**343 346**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 165 000 000 kronor 2023 för att Tillväxtverket ska kunna fullfölja och avsluta den pågående hanteringen av stöd till korttidsarbete till drabbade företag på ett effektivt och rättssäkert sätt. Regeringen beräknar att anslaget ökas med 95 000 000 kronor för detta ändamål 2024.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2023 för arbete med Regelrådet. Anslaget beräknas öka med 5 000 000 kronor per år 2024–2025 för samma ändamål. Anslaget ökas vidare med 5 000 000 kronor 2023 för drift av företagsportalen verksamt.se. Anslaget beräknas öka med 2 500 000 kronor per år 2024–2025 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 490 399 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillväxtverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 435 114 000 kronor respektive 343 346 000 kronor.

3.8.5 1:5 Näringslivsutveckling

Tabell 0.22 Anslagsutveckling 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

2021	Utfall	729 408	Anslagssparande	400 253
2022	Anslag	815 942[1]	Utgiftsprognos	875 437
2023	**Förslag**	**357 442**		
2024	Beräknat	339 942		
2025	Beräknat	245 942		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för näringslivsfrämjande åtgärder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.23 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**815 942**	**815 942**	**815 942**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-458 500	-476 000	-570 000
varav BP23	*-44 500*		
– Förlängning av nationella flygtekniska forskningsprogrammet	*-32 500*		
– Lagring av koldioxid genom CCS i Sverige	*-12 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**357 442**	**339 942**	**245 942**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 44 500 000 kronor för att finansiera en ökning av anslag 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* med 32 500 000 kronor och en ökning om 12 000 000 kronor av anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning*.

Regeringen föreslår att 357 442 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 339 942 000 kronor respektive 245 942 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 338 814 000 kronor 2024–2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 338 814 000 kronor 2024–2027.

Tabell 0.24 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026–2027
Ingående åtaganden	594 910	517 304	324 793			
Nya åtaganden	136 674	217 814	231 835			
Infriade åtaganden	-214 280	-410 325	-217 814	-159 468	-72 346	-107 000
Utestående åtaganden	517 304	324 793	338 814			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**670 000**	**421 000**	**338 814**			

3.8.6 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tabell 0.25 Anslagsutveckling 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

2021	Utfall	63 802	Anslagssparande	3 417
2022	Anslag	67 146[1]	Utgiftsprognos	68 441
2023	**Förslag**	**69 351**		
2024	Beräknat	67 035[2]		
2025	Beräknat	68 509[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 65 273 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 65 271 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.26 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**67 146**	**67 146**	**67 146**
Pris- och löneomräkning[2]	1 205	3 051	4 595
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	1 000	-3 162	-3 232
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**69 351**	**67 035**	**68 509**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 69 351 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 67 035 000 kronor respektive 68 509 000 kronor.

3.8.7 1:7 Turismfrämjande[1]

Tabell 0.27 Anslagsutveckling 1:7 Turismfrämjande

Tusental kronor

2021	Utfall	154 613	Anslagssparande	
2022	Anslag	124 613[2]	Utgiftsprognos	124 613
2023	**Förslag**	**104 613**		
2024	Beräknat	104 613		
2025	Beräknat	104 613		

[1] Anslaget har bytt namn från *Turistfrämjande*.

[2] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för statens aktieägartillskott till V.S. VisitSweden AB.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.28 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:7 Turismfrämjande

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**124 613**	**124 613**	**124 613**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-20 000	-20 000	-20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**104 613**	**104 613**	**104 613**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 104 613 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Turismfrämjande* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 104 613 000 kronor respektive 104 613 000 kronor.

3.8.8 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tabell 0.29 Anslagsutveckling 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

2021	Utfall	244 170	Anslagssparande	5 989
2022	Anslag	255 310[1]	Utgiftsprognos	258 785
2023	**Förslag**	**304 249**		
2024	Beräknat	300 056[2]		
2025	Beräknat	306 488[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 292 248 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 292 248 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges geologiska undersöknings förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.30 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**255 310**	**255 310**	**255 310**
Pris- och löneomräkning[2]	4 905	11 857	17 584
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	44 034	32 889	33 594
varav BP23[3]	*44 000*	*32 000*	*32 000*
– Genomförande av dricksvattendirektivet	*2 000*	*2 000*	*2 000*
– Lagring av koldioxid genom CCS i Sverige	*40 000*	*28 000*	*28 000*
– Administrationskostnader förebyggande åtgärder	*2 000*	*2 000*	*2 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**304 249**	**300 056**	**306 488**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 40 000 000 kronor 2023 för att utreda lämpliga platser för koldioxidlagring i Sverige samt analysera förutsättningarna för driften av lagringsplatserna. Anslaget beräknas öka med 28 000 000 kronor per år 2024–2025 för ändamålet.

Anslaget ökas med 2 000 000 kronor 2023 till följd av genomförandet av EU:s omarbetade dricksvattendirektiv (se utg.omr. 23, avsnitt 2.8.2). För 2024–2027 beräknas anslaget ökas med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 2 000 000 kronor 2023 för hantering av stöd för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor. Finansiering sker genom att anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med totalt 15 000 000 kronor fr.o.m. 2023.

Regeringen föreslår att 304 249 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 300 056 kronor respektive 306 488 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* besluta om en årlig medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattformen inom råvaror under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT Raw Materials) på högst 375 000 kronor.

Sedan 2016 är Sveriges geologiska undersökning medlem i EIT Raw Materials (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:F:U21, rskr. 2015/16:310). Då verksamheten kommer att fortsätta bedrivas bör regeringen bemyndigas att under 2023–2025 för anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* besluta om en årlig medlemsavgift till EIT Raw Materials på högst 375 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 0.31 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Avgifter enligt minerallagen (1991:45)	0	0	21 000	0	21 000	21 000
Mineralersättningar	0	0	5 700	0	5 700	5 700
Försäljning av oljelagringsanläggningar m.m.	0	0	0	0	0	0
Avgifter enligt 5§ kontinentalsockelförordningen (1966:315)	0	0	0	0	0	0
*Uppdragsverksamhe*t						
Summa uppdragsverksamhet	3 352	-229	33 300	34 050	-750	2 373

3.8.9 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tabell 0.32 Anslagsutveckling 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

2021	Utfall	5 923	Anslagssparande	
2022	Anslag	5 923[1]	Utgiftsprognos	5 923
2023	**Förslag**	**5 923**		
2024	Beräknat	5 923		
2025	Beräknat	5 923		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja och stödja riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.33 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**5 923**	**5 923**	**5 923**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 923**	**5 923**	**5 923**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 923 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Geovetenskaplig forskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 5 923 000 kronor respektive 5 923 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2024 och 2025.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2024 och 2025.

Tabell 0.34 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025
Ingående åtaganden	2 153	3 598	4 978		
Nya åtaganden	3 598	3 680	4 000		
Infriade åtaganden	-2 153	-2 300	-3 978	-3 000	-2 000
Utestående åtaganden	3 598	4 978	5 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**5 000**	**5 000**	**5 000**		

3.8.10 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tabell 0.35 Anslagsutveckling 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

2021	Utfall	10 979	Anslagssparande	3 021
2022	Anslag	14 000[1]	Utgiftsprognos	13 865
2023	**Förslag**	**14 000**		
2024	Beräknat	14 000		
2025	Beräknat	14 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för efterbehandling av tömda oljelagringsanläggningar och det statliga gruvfältet i Adak, Malå kommun, inklusive miljö- och funktionskontroll, förvaltning och nödvändiga underhålls- och miljösäkrande åtgärder vid efterbehandlade anläggningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.36 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**14 000**	**14 000**	**14 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**14 000**	**14 000**	**14 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 14 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Miljösäkring av oljelagringsanläggningar* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 14 000 000 kronor respektive 14 000 000 kronor

3.8.11 1:11 Bolagsverket

Tabell 0.37 Anslagsutveckling 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

2021	Utfall	47 706	Anslagssparande	1 192
2022	Anslag	66 542[1]	Utgiftsprognos	68 336
2023	**Förslag**	**68 140**		
2024	Beräknat	68 081		
2025	Beräknat	64 081		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för likvidatorer och för associationsrättsliga ärenden, förvaltning och utveckling av teknisk infrastruktur för förenklat uppgiftslämnande, förvaltning och utveckling av register för rapportering av

betalningstider, utveckling av en nationell ombudstjänst för företag och fysiska personer samt för att utöka analyskapacitet och samverkan i arbetet mot ekonomisk brottslighet och finansiering av terrorism.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.38 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**65 542**	**65 542**	**65 542**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 598	2 539	-1 461
varav BP23	*8 500*	*6 000*	*6 000*
– Ny struktur CF - nya beredskapsmyndigheter	*3 500*	*3 500*	*3 500*
– Förstärkning av verksamt.se	*5 000*	*2 500*	*2 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**68 140**	**68 081**	**64 081**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har beslutat om en ny struktur för samhällets krisberedskap och civilt försvar. Den nya strukturen medför ytterligare uppgifter för Bolagsverket. Anslaget ökas därför med 3 500 000 kronor fr.o.m. 2023. Finansiering sker genom att anslaget 2:4 *Krisberedskap* inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap minskas med motsvarande belopp.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2023 för drift av verksamt.se. Anslaget beräknas öka med 2 500 000 per år 2024–2025 för ändamålet.

Regeringen föreslår att 68 140 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bolagsverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 68 081 000 kronor respektive 64 081 000 kronor.

3.8.12 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tabell 0.39 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

2021	Utfall	8 327	Anslagssparande	
2022	Anslag	8 327[1]	Utgiftsprognos	8 327
2023	**Förslag**	**8 327**		
2024	Beräknat	8 327		
2025	Beräknat	8 327		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademiens (IVA) grundläggande verksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.40 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**8 327**	**8 327**	**8 327**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**8 327**	**8 327**	**8 327**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 327 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 8 327 000 kronor respektive 8 327 000 kronor.

3.8.13 1:13 Konkurrensverket

Tabell 0.41 Anslagsutveckling 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

2021	Utfall	159 119	Anslagssparande	6 431
2022	Anslag	169 438[1]	Utgiftsprognos	172 701
2023	**Förslag**	**175 846**		
2024	Beräknat	179 172[2]		
2025	Beräknat	177 008[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 175 846 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 170 846 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konkurrensverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.42 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**169 438**	**169 438**	**169 438**
Pris- och löneomräkning[2]	1 408	4 639	7 570
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	5 000	5 095	0
varav BP23[3]	*5 000*	*5 000*	
– Analys av drivmedelspriser	*5 000*	*5 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**175 846**	**179 172**	**177 008**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 5 000 000 kronor 2023 för analys av drivmedelspriser. Anslaget beräknas öka med 5 000 000 kronor 2024 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 175 846 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Konkurrensverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 179 172 000 kronor respektive 177 008 000 kronor.

3.8.14 1:14 Konkurrensforskning

Tabell 0.43 Anslagsutveckling 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

2021	Utfall	10 821	Anslagssparande	-17
2022	Anslag	10 804[1]	Utgiftsprognos	10 683
2023	**Förslag**	**10 804**		
2024	Beräknat	10 804		
2025	Beräknat	10 804		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning med anknytning till Konkurrensverkets verksamhetsområde med forskare företrädesvis vid universitet och högskolor. Anslaget får användas för utgifter för uppdragsforskning, seminarier och informationsinsatser på konkurrens- och upphandlingsområdet. Anslaget får användas för utgifter för arvoden till ledamöter i rådet för forskningsfrågor.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.44 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**10 804**	**10 804**	**10 804**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 804**	**10 804**	**10 804**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 10 804 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 10 804 000 kronor respektive 10 804 000 kronor

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 750 000 kronor 2024–2026.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 750 000 kronor 2024–2026.

Tabell 0.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	Utfall 2021	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024	Beräknat 2025	Beräknat 2026
Ingående åtaganden	4 654	5 668	9 209			
Nya åtaganden	5 397	7 700	6 000			
Infriade åtaganden	-4 383	-4 159	-5 459	-6 000	-3 250	-500
Utestående åtaganden	5 668	9 209	9 750			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**6 300**	**9 250**	**9 750**			

3.8.15 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tabell 0.46 Anslagsutveckling 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

2021	Utfall	119 910	Anslagssparande	
2022	Anslag	122 510[1]	Utgiftsprognos	122 510
2023	**Förslag**	**39 910**		
2024	Beräknat	39 910		
2025	Beräknat	39 910		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för upprustning och drift av Göta kanal.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.47 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**122 510**	**122 510**	**122 510**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-82 600	-82 600	-82 600
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**39 910**	**39 910**	**39 910**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 39 910 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Upprustning och drift av Göta kanal* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 39 910 000 kronor respektive 39 910 000 kronor.

3.8.16 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tabell 0.48 Anslagsutveckling 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

2021	Utfall	14 633	Anslagssparande	10 217
2022	Anslag	35 850[1]	Utgiftsprognos	35 505
2023	**Förslag**	**27 850**		
2024	Beräknat	18 850		
2025	Beräknat	18 850		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omstrukturering, genomlysning, försäljning och avveckling av företag med statligt ägande.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.49 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**18 850**	**18 850**	**18 850**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	9 000		
varav BP23	*9 000*		
– Medel för konsulter	*9 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**27 850**	**18 850**	**18 850**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Det finns ett ökat behov av extern rådgivning avseende den statliga bolagsportföljen 2023, bl.a. till följd av att SAS AB har påbörjat en process för finansiell rekonstruktion. Anslaget ökas därför med 9 000 000 kronor 2023.

Regeringen föreslår att 27 850 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 18 850 000 kronor respektive 18 850 000 kronor.

3.8.17 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tabell 0.50 Anslagsutveckling 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	1 401 000
2022	Anslag	1 977 000[1]	Utgiftsprognos	477 000
2023	**Förslag**	**363 000**		
2024	Beräknat	173 000		
2025	Beräknat	11 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas av regeringen, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall, för kapitalinsatser i statligt ägda företag. Anslaget får även användas till utgifter för att förvärva eller bilda aktiebolag för ny eller befintlig statlig företagsverksamhet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.51 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**1 000**	**1 000**	**1 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	362 000	172 000	10 000
varav BP23	*150 000*		
– Konvertering av upplupen ränta	*150 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**363 000**	**173 000**	**11 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 150 000 000 kronor 2023 för att möjliggöra konvertering av upplupen ränta på statens lånefordringar på konsortiet Scandinavian Airlines System Denmark–Norway–Sweden till nya aktier i SAS AB. De anslagsmedel som anvisades för konvertering av lånefordringarna 2022 och inte användes avses överföras som anslagssparande och vid behov användas 2023.

Regeringen föreslår att 363 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statligt ägda företag* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 173 000 000 kronor respektive 11 000 000 kronor.

3.8.18 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tabell 0.52 Anslagsutveckling 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	16 465	Anslagssparande	1 778
2022	Anslag	16 860[1]	Utgiftsprognos	17 431
2023	**Förslag**	**16 860**		
2024	Beräknat	16 860		
2025	Beräknat	16 860		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gällande avgifter och statsbidrag avseende Sveriges deltagande i internationella näringspolitiska organ.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.53 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**16 860**	**16 860**	**16 860**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**16 860**	**16 860**	**16 860**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 16 860 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Avgifter till vissa internationella organisationer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 16 860 000 kronor respektive 16 860 000 kronor.

3.8.19 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tabell 0.54 Anslagsutveckling 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

2021	Utfall	19	Anslagssparande	17 981
2022	Anslag	18 000[1]	Utgiftsprognos	17 827
2023	**Förslag**	**18 000**		
2024	Beräknat	18 000		
2025	Beräknat	18 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättegångskostnader med anledning av mål och ärenden som avser överklagande av Konkurrensverkets beslut eller vari Konkurrensverket för talan.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.55 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**18 000**	**18 000**	**18 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**18 000**	**18 000**	**18 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 18 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Finansiering av rättegångskostnader* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 18 000 000 kronor respektive 18 000 000 kronor.

3.8.20 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tabell 0.56 Anslagsutveckling 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

2021	Utfall	279 472	Anslagssparande	
2022	Anslag	269 472[1]	Utgiftsprognos	269 472
2023	**Förslag**	**269 472**		
2024	Beräknat	269 472		
2025	Beräknat	269 472		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Almi AB, för marknadskompletterande finansiering och företagsrådgivning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.57 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**269 472**	**269 472**	**269 472**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**269 472**	**269 472**	**269 472**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 269 472 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 269 472 000 kronor respektive 269 472 000 kronor.

3.8.21 1:21 Patent- och registreringsverket

Tabell 0.58 Anslagsutveckling 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

2021	Utfall	336 888	Anslagssparande	9 363
2022	Anslag	335 706[1]	Utgiftsprognos	340 563
2023	**Förslag**	**339 080**		
2024	Beräknat	347 610[2]		
2025	Beräknat	354 849[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 339 080 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 339 080 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Patent- och registreringsverkets förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.59 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**335 706**	**335 706**	**335 706**
Pris- och löneomräkning[2]	3 374	11 904	19 143
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**339 080**	**347 610**	**354 849**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 339 080 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Patent- och registreringsverket* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 347 610 000 kronor respektive 354 849 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 0.60 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
	14 034	-22 573	323 000	344 500	-21 500	-30 039
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och finansierar en bestämd del av verksamheten						
Uppdragsverksamhet						
Summa uppdragsverksamhet	-7 563	-3 314	11 244	11 742	-498	-11 375

3.8.22 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tabell 0.61 Anslagsutveckling 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tusental kronor

2021	Utfall	7 836 973	Anslagssparande	15 884 027
2022	Anslag	489 000[1]	Utgiftsprognos	1 818 000
2023	**Förslag**	**365 000**		
2024	Beräknat	365 000		
2025	Beräknat	365 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av tidsbegränsat stöd till arbetsgivare i enlighet med lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete och den tillfälliga lagen (2021:54) om stöd vid korttidsarbete i vissa fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.62 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:22 Stöd vid korttidsarbete

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**365 000**	**365 000**	**365 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**365 000**	**365 000**	**365 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 365 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 S*töd vid korttidsarbete* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 365 000 000 kronor respektive 365 000 000 kronor.

3.8.23 1:23 Brexitjusteringsreserven

Tabell 0.63 Anslagsutveckling 1:23 Brexitjusteringsreserven

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	386 000[1]	Utgiftsprognos	69 326
2023	**Förslag**	**750 000**		
2024	Beräknat	234 000		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som betalas enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1755 av den 6 oktober 2021 om inrättande av brexitjusteringsreserven.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.64 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:23 Brexitjusteringsreserven

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**386 000**	**386 000**	**386 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	364 000	-152 000	-386 000
varav BP23	*597 000*	*234 000*	
– Omperiodisering av medel över tid	*597 000*	*234 000*	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**750 000**	**234 000**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med ökas med 597 000 000 kronor 2023 för att bidra till att motverka negativa konsekvenser som uppstår till följd av Storbritanniens utträde ur unionen genom att kompensera för ökade kostnader på flera områden Anslaget beräknas öka med 234 000 000 kronor 2024 för samma ändamål.

Regeringen föreslår att 750 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:23 *Brexitjusteringsreserven* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 234 000 000 kronor respektive 0 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:23 *Brexitjusteringsreserven* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2024.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 för anslaget 1:23 *Brexitjusteringsreserven* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2024.

Tabell 0.65 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:23 Brexitjusteringsreserven

Tusental kronor

	Prognos 2022	Förslag 2023	Beräknat 2024
Ingående åtaganden		153 000	
Nya åtaganden	153 000	200 000	
Infriade åtaganden		-153 000	-200 000
Utestående åtaganden	153 000	200 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	**153 000**	**200 000**	

3.8.24 1:24 Elstöd

Tabell 0.66 Anslagsutveckling 1:24 Elstöd

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande
2022	Anslag	0[1]	Utgiftsprognos
2023	**Förslag**	**2 400 000**	
2024	Beräknat	0	
2025	Beräknat	0	

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ekonomiskt stöd till elintensiva företag som har drabbats av stora kostnadsökningar på el. Anslaget får därutöver användas för administrativa utgifter hänförliga till hanteringen av stödet.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.67 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:24 Elstöd

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]			
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 400 000		
varav BP23	*2 400 000*		
– Elstöd	*2 400 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**2 400 000**	**0**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen avser införa ett nytt ekonomiskt stöd riktat till företag som har haft en betydande ökning av kostnader för el jämfört med 2021. Syftet är att stärka särskilt drabbade företags möjlighet att överbrygga konsekvenserna av den pågående energikrisen inom EU. Det finns elintensiva företag som drabbats särskilt av de höga elpriserna. Samtidigt råder ett fortsatt osäkert läge kring elpriser, naturgastillgång och energiförsörjning inför vintern 2022/23. Andra exempel på åtgärder som genomförs på EU-nivå är minskning av elförbrukning genom tvingande åtgärder.

Regeringen avser besluta om förordning som definierar grunderna för stödet samt stödets närmare omfattning. Anslaget avses finansiera stödperioden oktober 2022–mars 2023. Stödet förutsätter godkännande från Europeiska kommissionen.

Regeringen avser att ge Affärsverket svenska kraftnät i uppdrag att utreda och föreslå hur medel från flaskhalsintäkter som tillfaller Affärsverket svenska kraftnät under 2023 bör användas. I uppdraget kommer det att ingå att utreda om flaskhalsintäkter kan användas och avräknas som en nödåtgärd enligt rådets förordning (EU) 2022/1854 av den 6 oktober 2022 om en krisintervention för att komma till rätta med de höga energipriserna. Därefter kan Affärsverket svenska kraftnät ansöka hos Energimarknadsinspektionen om att använda intäkter för denna nödåtgärd. Om ansökan godkänns innebär det att medel från flaskhalsintäkter motsvarande utbetalt stöd ska föras till statens budget genom inleverans tillinkomsttitel 2811. Om förslaget

inte fullt ut kan finansieras av medel från flaskhalsintäkterna står staten för de medel som anvisats.

Elstödet avses handläggas av Statens energimyndighet. Myndigheten behöver upprätta nya rutiner och vidta andra åtgärder för en snabb handläggning. Regeringen anser därför att anslaget förutom för stöd även bör få användas för administrationen av elstödet.

Regeringen föreslår att 2 400 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:24 *Elstöd* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 0 kronor.

3.9 Övrig statlig verksamhet

3.9.1 Bolagsverket

Bolagsverket finansieras huvudsakligen genom avgifter. De intäkter som redovisas under inkomsttitel utgörs av stämpelskatt (inkomsttitel 9341) och förseningsavgifter (inkomsttitel 2529).

Tabell 0.68 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Bolagsverket

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna inte disponeras av myndigheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Förseningsavgifter årsredovisningar	0	0	117 000	117 000	0	0
Stämpelskatt	0	0	195 000	195 000	0	0
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Företagsregistreringar, företagsinteckningar, kungörelser	50 677	-8 000	484 920	498 920	-14 000	28 677
Patentombudsnämnden	371	-195	1 000	1 000	0	176
*Uppdragsverksamhe*t						
Summa uppdragsverksamhet	74 510	-12 000	105 860	126 860	-21 000	41 510

3.9.2 Revisorsinspektionen

Revisorsinspektionen finansieras genom avgifter. För 2021 uppgick de totala avgiftsintäkterna till 43 923 000 kronor. Myndighetens kostnader uppgick till 42 918 000 kronor, varav personalkostnader utgjorde 27 695 000 kronor. Vid utgången av 2021 hade Revisorsinspektionen ett positivt myndighetskapital om 1 934 000 kronor.

Tabell 0.69 Avgiftsfinansierad verksamhet vid Revisorsinspektionen

Tusental kronor

Verksamhet	Ack. resultat t.o.m. 2021	Resultat 2022	Verksamhetens intäkter 2023	Kostnader som ska täckas 2023	Resultat 2023	Ack. resultat utgående 2023
Avgiftsbelagda verksamheter där intäkterna disponeras av myndigheten och bidrar till att finansiera verksamheten						
Offentligrättslig verksamhet						
Revisorsinspektionens verksamhet	1 934	272	41 844	41 592	252	2 458

3.10 Övriga förslag

3.10.1 Kreditgarantier för gröna investeringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 ställa ut kreditgarantier för gröna investeringar som, inklusive tidigare utfärdade garantier, uppgår till högst 65 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För att nå miljömålen och främja omställningen till en mer cirkulär och biobaserad ekonomi med nettonollutsläpp till 2045 krävs industriinvesteringar i hållbar teknik som ännu inte är kommersialiserad i större skala. Regeringen bör bemyndigas att under 2023 ställa ut kreditgarantier som, inklusive tidigare utfärdade garantier, uppgår till högst 65 000 000 000 kronor och som utifrån teknikneutrala kriterier ges till företag för stora industriinvesteringar i Sverige som bidrar till att nå målen i miljömålssystemet och det klimatpolitiska ramverket. Garantiramen beräknas därefter till 80 000 000 000 kronor 2024.

Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

4.1 Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Målet för utrikeshandeln, export- och investeringsfrämjande har för 2021 varit en fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:NU1, rskr. 2020/21:144).

För att tydliggöra sambanden och öka möjligheterna att följa resultat har området delats upp i delmål. Dessa är:

- öka Sveriges export
- öka utländska direktinvesteringar i Sverige
- stärka Sveriges handelspolitiska intressen
- effektivisera den inre marknaden
- säkra en välfungerade europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur.

4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om målet och resultatredovisningens utformning för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande (bet. 2019/20:NU1 punkt 1, rskr. 2019/20:123). Av tillkännagivandet följer att regeringen dels bör utveckla en tydligare resultatredovisning för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande, dels senast i budgetpropositionen för 2021 återkomma med ett förslag till riksdagen om ett mål för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande (bet. 2019/20:NU1 s. 13–16). Ett mål för området behandlades i budgetpropositionen för 2021 och godkändes av riksdagen (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24, bet. 2020/21:NU1, rskr. 2020/21:144). Därmed anser regeringen att riksdagens tillkännagivande är tillgodosett i den del det avser att återkomma om ett mål för området Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande. Utvecklingen av resultatredovisningen är ett pågående arbete. Under en kontinuerlig dialog med näringsutskottet har målsättningen varit att resultatredovisningen ska ge en tydligare redogörelse för hur regeringen anser att insatserna inom området relaterar och bidrar till områdets mål i stort. I avsnittet om resultatredovisning (avsnitt 4.3) har texterna utvecklats ytterligare för att ännu tydligare redogöra för relationen mellan insatser, resultat och mål på området. Regeringen anser därmed att även det som utskottet anför om resultatredovisningens utformning är tillgodosett. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

I tabell 0.1 redovisas hur mål och indikatorer är kopplade till varandra. Indikatorerna täcker inte in alla verksamheter inom området. De indikatorer som valts bedöms dock ge tillräcklig information för att regeringen ska kunna göra en generell bedömning av resultatutvecklingen inom utgiftsområdet.

För de indikatorer som redovisas redogörs för en tidsserie om minst tre år och upp till tio år där så är lämpligt.

Tabell 0.1 Mål och indikatorer inom Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Mål	En fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige				
Delmål	Öka Sveriges export	Öka utländska direkt-investeringar i Sverige	Stärka Sveriges handels-politiska intressen	Effektivisera den inre marknaden	Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitets-infrastruktur
Indikatorer	– Sveriges export i absoluta tal och som andel av BNP – Andel och antal exporterande företag – Antal små och medelstora exporterande företag – Antal ”nya” exporterande företag	– Utländska direkt-investeringar i Sverige – Pågående investerings-processer – Högkvalitativa utländska investeringar	– Utvecklade regelverk och avtal som medför lägre tullar, lättare regelbörda och bättre förut-sättningar för handel – Integrerade hållbarhets-aspekter i handels-politiken	– Utrikes-handelns utveckling med varor och tjänster inom EU:s inre marknad – Utvecklingen när det gäller hinder och nationella särregler – Genom-förandet av EU-lagstiftning – Genom-förandet av grön omställning	– Nationell kundnöjdhet – Deltagande i europeiska och inter-nationella ackredi-terings-organisationer – Samverkan inom svensk standard-isering – Deltagande i europeisk och internationell standard-isering

4.3 Resultatredovisning

En fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige

I det riksdagsbundna målet för utgiftsområdet kan under 2021 generellt noteras positiva resultat trots kvarvarande effekter av covid-19-pandemin. De återhämtningspaket med stora satsningar på bl.a. infrastruktur, som lanserats i Europa och USA m.fl. länder, för att dämpa de negativa effekterna av pandemin, förde också med sig nya exportmöjligheter.

Insatserna fortsatte att genomföras i Export- och investeringsstrategin, som utgjort ett viktigt styrinstrument i genomförandet av det riksdagsbundna målet. De få insatser, av totalt 45 listade, som inte kunnat genomföras har varit av pandemirelaterade skäl.

4.3.1 Öka Sveriges export

En växande export leder till ökad sysselsättning. Delmålet inkluderar insatser som främjar en ökad export och stöttar svenska företag att i större utsträckning exportera och bli en del av den globala ekonomin. Det innefattar även exportfinansiering genom statsstödda exportkrediter. I följande avsnitt berörs resultatindikatorerna till delmålet:

– Sveriges export i absoluta tal och som andel av BNP,
– andel och antal exporterande företag,
– antal små och medelstora företag som exporterar,
– antal ”nya” exporterande företag, dvs. företag som inte tidigare har exporterat.

Dessutom behandlas kompletterande bedömningsgrunder.

Vikten av export för svensk ekonomi är betydande. Nya arbetstillfällen skapas till stor del i små och medelstora företag. Enligt Tillväxtverket är nio av tio exporterande företag små och medelstora. Statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) visar att omkring 1,5 miljoner personer är sysselsatta i exporterande företag. I Export- och investeringsstrategin från 2019 (UD2019/19211), utgör en ökad export ett av fem huvudmål. Insatserna för exportfrämjande verksamhet ska stötta exporterande företag i hela Sverige.

Ett stort antal aktörer arbetar med att främja svenska företags export. Främjandet sker i huvudsak genom Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), Exportkreditnämnden (EKN) och AB Svensk Exportkredit. Därtill genomförs viktiga insatser av Tillväxtverket, Almi, Swedfund, Svenska institutet samt Visit Sweden.

Export- och investeringsfrämjande är en kärnverksamhet i utrikesförvaltningen. Sveriges ambassader och generalkonsulat spelar en viktig roll i genomförandet av exportfrämjandet i nära samarbete med andra främjaraktörer, såsom Business Swedens utlandskontor inom lokala Team Sweden-nätverk.

Sverige deltog i världsutställningen Expo i Dubai som pågick från den 1 oktober 2021 till den 31 mars 2022. Aktiviteterna och den svenska paviljongen The Forest utgjorde en av Sveriges hittills största främjarsatsningar med en lång rad särskilt riktade evenemang för deltagande företag och ett stort antal besökare.

Tabell 0.2 Indikatorer för delmål Öka Sveriges export

	2019	2020	2021	Förändring 2021/2020 procent	Förändring 2020/2014 procent
Sveriges export i absoluta tal. mnkr, löpande priser	2 248 645	2 058 490	2 296 799	12	39
varav varuexport inkl. turism mnkr, löpande priser	*1 518 400*	*1 427 100*	*1 627 900*	*7*	*44*
varav tjänsteexport inkl. turism mnkr, löpande priser	*730 245*	*631 390*	*668 899*	*6*	*27*
Sveriges export som andel av BNP procent, fasta priser	45	45	46	1	4
Andel exporterande företag, procent	11,1	12,2	11,6	-0,6	-0,5
Antal exporterande företag	28 279	27 768	27 550	-0,8	2,1
Antal ”nya” exporterande företag	6 471	6 450	6 086		
Antal små och medel-stora exporterande företag[1]	27 392	26 834	26 581		

[1]Små och medelstora företag definieras som företag med 1–199 anställda.

Källa: SCB.

Sveriges varuexport har fortsatt att växa efter att ha återhämtat sig fullt ut efter fallet under pandemin. Trots en stark industrikonjunktur har varuexporten hållits tillbaka av problem som komponentbrist och höga priser på insats- och råvaror samt

logistikproblem. Totalt var varuexporten under 2021 14 procent högre än 2020 och 7 procent högre än året före pandemin (2019) i löpande priser. Även utrikeshandeln med tjänster har börjat växa igen, men det är fortfarande lång väg kvar till fullständig återhämtning. Totalt var tjänsteexporten under 2021 6 procent högre än 2020 men 8 procent lägre än före pandemin.

De mindre företagen har drabbats särskilt hårt av pandemin och många av dem har pausat sina internationella expansionsplaner. Trots att det under 2021 tillkom 6 086 nya exportföretag med minst en anställd har antalet små och medelstora exporterande företag minskat under de två senaste åren.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Inom exportfrämjandet spelar Business Sweden en avgörande roll och mottar huvuddelen av det statliga stödet inom området. Det statliga uppdraget till Business Sweden omfattar i enlighet med riktlinjebeslut från regeringen: grundläggande exportservice, småföretagsprogram samt riktat exportfrämjande. Samtliga områden ska bidra till delmålet Öka Sveriges export.

För att tillgodose önskemål från riksdagen om en utvecklad resultatredovisning har en omstöpning av återrapporteringen från Business Sweden gjorts, med tydligare fokus på uppnådda resultat, i de fall det är möjligt även på effektnivå. Business Sweden följer regelbundet upp resultatet av sin exportfrämjande verksamhet, dels genom att mäta kundnöjdhet, dels genom att mäta effekt. Effekter mäts både via enkäter (självskattning av kunden) och via statistiska analyser baserade på registerdata. Efter avslutad aktivitet och vid uppföljning några månader senare visar företag hög förväntan på att stödet eller aktiviteten haft en positiv effekt på möjligheten göra affärer.

Business Sweden projektleder Team Swedens insatser för stora strategiska affärer, utfall redovisas under rubrik Projektexport och internationell upphandling nedan.

Stöd till små och medelstora företag ger goda effekter. De utvärderingar som gjort av de senaste årens verksamhet visar att företag som fått rådgivning inom ramen för Småföretagsprogrammet har 30 procent högre exportomsättning, 9 procent högre överlevnadsgrad och anställer 7 procent fler medarbetare tre år efter att de har tagit del av stöd jämfört med en kontrollgrupp bestående av företag som inte tagit del av Business Swedens stöd. Hos små och medelstora företag utan tidigare erfarenhet av exportverksamhet ökar sannolikheten för att företaget i fråga bedriver exportverksamhet med 18 procent tre år efter deltagandet.

Utvärderingarna visar vidare att den ökade ekonomiska aktiviteten i företagen också ger samhällsekonomiska effekter. Tre år efter deltagandet motsvarar den ökade ekonomiska aktiviteten hos samtliga deltagande företag i Småföretagsprogrammet en ökning av omsättningsnivåer på 15 miljarder kronor, omkring 9 000 skapade jobb, och 1,7 miljarder kronor i skatteintäkter.

Det långsiktiga arbetet för ökad livsmedelsexport som stärker svenska jordbruks- och livsmedelsföretag fortsätter. Inom ramen för en livsmedelsstrategi (prop. 2016/17:104) satsas 122 miljoner kronor årligen fram t.o.m. 2025, varav 20 miljoner kronor är öronmärkta för livsmedelsexportprogrammet Try Swedish!. Satsningarna har lett till nya exportmarknader för svenska livsmedel. Fortsatta satsningar på digitala mötes- och säljplattformar görs av Business Sweden parallellt med fysiska mässor som en del i livsmedelsexportfrämjandet. Tillväxten i livsmedelsexporten ökade även 2021, då värdet av den svenska exporten ökade med 8 procent.

Regional Exportsamverkan (RES)

Tillväxtverket har sedan 2016 haft i uppdrag att underlätta företagens internationalisering genom att förbättra koordineringen av statliga aktörers exportstöd i regionerna. Detta har skett genom inrättandet av regional exportsamverkan och genom att sprida information på den digitala plattformen verksamt.se. I RES ingår aktörer som Almi, Business Sweden, Exportkreditnämnden (EKN), Svensk Exportkredit (SEK), Enterprise Europe Network (EEN) och regionerna. I flertalet regioner ingår också regionala aktörer så som handelskammare, universitet och högskolor samt science parks.

Regional exportsamverkan har haft som övergripande mål att fler små och medelstora företag skall exportera. Enligt Tillväxtverket är nio av tio exporterande företag små eller medelstora. I Tillväxtverkets årliga rapport (UD2022/06862) konstateras att samtliga regioner nu har regionala partnerskap inom RES. I rapporten konstateras också att långsiktigheten i finansieringen är en av de största utmaningarna. Under 2021 genomfördes 90 gemensamma insatser arrangerade av de regionala partnerskapen. Av de företag som fått stöd av fler än en RES-aktör upplevde 81 procent ett mervärde av att få stöd av fler aktörer.

På den digitala plattformen verksamt.se har Tillväxtverket samlat relevant information från myndigheter och regioner för att stötta företagens internationalisering; dessa sidor hade omkring 145 000 besök under 2021.

RES har också finansierat åtta utvecklingsprojekt för att utöka främjarerbjudandet och stärka exporten hos Sveriges små och medelstora företag genom bransch- eller breddsatsningar.

Tillväxtverket lyfter också i sin rapport från februari 2022 (UD2022/06862) fram vikten av den nya regionala exportstatistik som SCB tagit fram med stöd av Utrikesdepartementet och Tillväxtverket. Statistiken ger en bättre bild av hur exportföretagen är fördelade i Sverige.

En utvärdering av RES (UD2022/06862) presenterades i februari 2022 på uppdrag av Tillväxtverket kom fram till att RES bidragit till exportstödets tillgänglighet för företagen i Sveriges regioner. Samverkan mellan exportfrämjande aktörer har bidragit till ett mer samlat erbjudande. Majoriteten av företagen som tillfrågades upplevde att det var ganska lätt att hitta rätt aktör för att få stöd i sin internationalisering. Utvärderingen framhåller att plattformen verksamt. se bör vidareutvecklas och göras mer användarvänlig.

Projektexport och internationell upphandling

För att öka svensk export finansierades riktade främjandeinsatser i tidigt skede för att möjliggöra affärer för svenska företag inom projektexport och internationell upphandling med fokus på tillväxtmarknader och det multilaterala systemet. Insatserna bidrar till delmålet Öka Sveriges export. Under året genomförde Business Sweden, ofta i samarbete med andra aktörer i Team Sweden, 28 insatser (31 insatser 2020) där 133 företag (178 företag 2020) deltog. Av dessa var 63 procent små och medelstora företag. Resultatet under 2021 visar att 88 procent av de företag som har svarat på en uppföljande enkät ansåg att insatsen varit värdefull. En tredjedel tog steget ut på ny marknad medan över hälften av företagen, 61procent, fick kontakt med potentiella kunder. Det bidrar till att öka antalet svenska företag som exporterar. Dessutom uppgav 13 procent att insatsen bidragit till direkta affärer. Även om insatserna endast syftar till att i tidigt skede skapa förutsättningar för affärer så bidrog insatserna under 2021 till exportaffärer om 1,8 miljarder svenska kronor, varav ca 1,5 miljarder kronor har tillfallit svenska bolag.

För att bidra till att svenska företag vinner internationellt upphandlade affärer inom ramen för FN och de multilaterala utvecklingsbankerna genomförde Business Sweden, ofta i samarbete med andra aktörer inom Team Sweden, tre multilaterala insatser med sammanlagt totalt 47 deltagande företag. Sammantaget handlar det om mycket stora upphandlingsvolymer och betydande affärsmöjligheter på områden där svenska företag är starka. Ändå har svenska företag jämförelsevis små andelar av upphandling finansierad av såväl de internationella finansiella institutionerna som FN. Insatserna inriktas långsiktigt på att bygga strategiska samarbeten för konkurrenskraftiga svenska erbjudanden gentemot flera FN-organisationer samt en ökad tillämpning av hållbarhetskriterier i upphandlingen inom nyckelsektorer som energi, transport och hälsa. Insatserna kan även ge positiva resultat också på kort sikt, exempelvis när det gäller antalet svenska företag som är registrerade i FN:s leverantörsdatabas. I april 2022 fanns 865 företag med i databasen, en ökning med 6 procent jämfört med året innan. FN-systemets upphandling av svenska produkter och tjänster under 2020 uppgick till ca 46 miljoner US-dollar , dvs. ca 0,21 procent av FN:s totala upphandling. Vissa svenska företag säljer till FN genom utländska bolag och ingår därmed inte i statistiken. Med upphandlingssystem som globalt premierar hållbara lösningar skulle svenska exportföretag, som generellt sett har hög standard på hållbarhetsområdet, vinna fler kontrakt och samtidigt bidra till uppfyllelse av de globala målen, bl.a. mål 17 (genomförande och globalt partnerskap) genom att främja effektiva samarbeten för kunskaps- och tekniköverföring samt Parisavtalets genomförande.

För att ytterligare öka svensk export pågår, sedan 2019, ett särskilt program för utländska totalentreprenörer (EPC) till vilkas byggprojekt svenska företag kan utgöra underleverantörer. Under 2021 resulterade programmet i 12,2 miljarder kronor i vunna affärer för svenska företag, med ett svenskt värde på minst 1,2 miljarder kronor (för perioden 2019–2020 var motsvarande utfall 9,4 respektive 2,1 miljarder kronor). Ytterligare affärer motsvarande 80 miljarder kronor är under pågående utvärdering.

Satsningen på projektexport och stora strategiska affärer, är fortsatt ett centralt inslag i Team Sweden-arbetet med tydligt positiva resultat. Under förra året bearbetades 20 särskilt prioriterade projekt. Det sammanlagda kontraktsvärdet för strategiska affärer, inklusive de riktade satsningarna ovan och totalentreprenörer (EPC) under 2021 uppgick till 17,3 miljarder kronor varav svenskt exportvärde motsvarande 7,8 miljarder kronor. Det kan jämföras med motsvarande insats 2019, ett år utan pandemi, då det svenska exportvärdet uppgick till 4,1 miljarder kronor. Insatsen bidrar till delmålet om att Öka Sveriges export.

Inom ramen för ett särskilt uppdrag stöder Swedfund projektutveckling i låg- och medelinkomstländer genom förstudier och andra projektförberedande insatser. Denna s.k. projektaccelerator, som finansieras med medel från anslaget för exportfrämjande och från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, verkar tidigt i investeringscykeln och syftar till att bidra till att fler hållbara infrastrukturprojekt utvecklas. Projektacceleratorns fokusområden är grön infrastruktur och förnybar energi. Under 2021 har arbetet fortsatt med insatser som bl.a. resulterat i att svenska företag vunnit affärer som bidrar till kollektivtrafiklösningar i Elfenbenskusten och Filippinerna. Under 2021 har samarbetet med multilaterala utvecklingsbanker utökats ytterligare. Acceleratorn har nu ett flertal projekt i portföljen där utvecklingsbankerna är partner. Samarbetet med ambassader och Team Sweden som helhet har utvecklats positivt och även bidragit till att identifiera nya projekt.

Exportfinansiering

För att underlätta och främja export och internationalisering och konkurrenskraft för svensk industri, och bidra till delmålet Öka Sveriges export, erbjuder Exportkreditnämnden (EKN) och AB Svensk Exportkredit (SEK) ett exportkreditsystem med statligt stöd. Det kombinerade erbjudandet underlättar finansieringen av transaktioner med svenska exporterande företag och har stora fördelar för alla inblandade parter.

EKN, erbjuder exportkreditgarantier som ger internationella köpare attraktiva finansieringsvillkor, samtidigt som risken sänks för svenska exporterande företag och affärsbanker.

EKN har utvecklat sitt erbjudande för att i större utsträckning bidra till klimatomställningen, vilket i sin tur främjar export av svenska hållbara lösningar. Åtgärder har också vidtagits för att öka EKN:s samarbete med små- och medelstora exporterande företag, bl.a. genom ökad lokal närvaro och samarbete inom regional exportsamverkan (RES).

Vid utbrottet av covid-19 fattade EKN flera snabba beslut om åtgärder för att säkerställa att exportföretagen fick tillgång till exportkreditgarantier så att affärer kunde genomföras. Efterfrågan på dessa krisprodukter avtog dock under 2021 och åtgärderna avskaffades vid halvårsskiftet 2021.

Den ordinarie garantiverksamheten, exklusive den tillfälliga krislösningen med rörelsekreditgarantier för stora företag, uppgick 2021 till 77,1 miljarder kronor för exportaffärer till 139 länder, vilket överträffade det tidigare rekordåret 2020. Garantiverksamheten bidrar därmed positivt till flera av indikatorerna i tabell 0.3 och även till att uppnå delmålet Öka Sveriges export.

De affärer som EKN garanterade under 2021 beräknas ha bidragit till omkring 39 500 arbetstillfällen och drygt 38 miljarder kronor av Sveriges BNP, enligt beräkningar baserade på den garanterade exportens svenska innehåll och branschvisa multiplikatorer från Statistiska Centralbyrån.

För att kunna möta den ökade efterfrågan ökade regeringen EKN:s ram för exportkreditgarantier (prop. 2019/20:99 utg. omr. 24). Den utökade kreditgarantiramen kvarstod under 2021.

Tabell 0.3 Exportkreditnämndens verksamhet

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020	2021
Garantier	181 485	193 295	195 862	184 331	223 995
varav nya garantier	*39 914*	*56 816*	*54 231*	*64 691*	*77 125*
Myndighetskapital	22 860	23 863	24 930	24 712	26 232
Resultat	1 418	1 004	1 067	194	1 776

Källa: Exportkreditnämnden.

SEK tillhandahåller långsiktig finansiering för svenska exportrelaterade transaktioner. Tack vare ett högt kreditbetyg och med staten som ägare kan SEK erbjuda gynnsamma lån för att underlätta exportaffärer. Volymerna för nya exportkrediter visade på en fortsatt god efterfrågan för de statsstödda exportkrediterna (Commercial Interest Reference Rate, CIRR) som SEK ställer ut. CIRR-systemet gav 2021 ett underskott på ca 147 miljoner kronor jämfört med föregående års underskott på ca 95 miljoner kronor. SEK har tillgång till en låneram i Riksgäldskontoret som används som säkerhet för SEK:s upplåning i CIRR-

systemet. Låneramen uppgick under 2021 till 200 miljarder kronor och en del av låneramen, 15 miljarder kronor, fick avse kommersiell exportfinansiering för att kunna finansiera svenska exportaffärer.

Att SEK ska administrera CIRR-systemet är ett av riksdagen särskilt beslutat samhällsuppdrag (N2015/04036). Den samhällsekonomiska nyttan av detta uppdrag ska utvärderas och SEK följer upp samhällsuppdraget genom en kundundersökning som genomförs vartannat år. Den senaste kundundersökningen genomfördes under 2020. Denna kompletterande bedömningsgrund visar att krediterna bedöms som viktiga för att öka exporten hos företag som utnyttjar dem, och bidrar därmed till delmålet Öka Sveriges export.

Tabell 0.4 Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nya CIRR-krediter	10 804	36 909	4 916	15 500	18 350	11 797
Utestående CIRR-krediter	49 802	49 124	69 922	76 120	69 163	87 872
Över-/underskott i CIRR-systemet	235	125	18	-24	-95	-147

Källa: AB Svensk Exportkredit.

4.3.2 Öka utländska direktinvesteringar i Sverige

Investeringsfrämjandet syftar till att attrahera och underlätta för utländska investeringar i Sverige och därmed bidra till ökad sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet. Business Sweden ansvarar för huvuddelen av det statligt finansierade investeringsfrämjandet och ska nära samverka med berörda nationella, regionala och lokala aktörer. Inom investeringsfrämjande har även Svenska institutet uppgifter inom kommunikation och Verket för innovationssystem (Vinnova) inom talangattraktion. Arbetet bedrivs dels i Sverige, dels på prioriterade marknader i samverkan med utlandsmyndigheterna.

De utländska direktinvesteringstillgångarna har ökat med 33 procent sedan 2020 och uppgår till 231,3 miljarder kronor. Sedan exportstrategin lanserades i september 2015 har de utländska direktinvesteringstillgångarna ökat med 41 procent (helår 2016). Sveriges direktinvesteringstillgångar har minskat med 20 procent sedan 2020 och uppgick till 174,6 miljarder kronor. Det är samtidigt en kraftig ökning med 400 procent sedan 2016.

Business Sweden prioriterar i sin investeringsfrämjande verksamhet högkvalitativa investeringar genom utvärdering av genomförda utländska investeringar utifrån antalet nya arbetstillfällen, volymen på investerat kapital, potentialen för följdinvesteringar m.m. Processen ger vägledning för prioriteringar i både det löpande och det långsiktiga arbetet, samt ger ett viktigt mått för att utvärdera resultaten av det statliga investeringsfrämjandet. Modellen bidrar till att styra verksamheten mot de strategiska och operativa målen (effektmål), strategiskt viktiga investeringar (kvalitet) samt att Business Sweden levererar tjänster med högt mervärde (kundnöjdhet).

Tabell 0.5 Indikatorer för delmål Öka utländska investeringar i Sverige

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Totalt antal investeringar som Business Sweden medverkat till[1]	65	55	72	63	44	47
Högkvalitativa utländska investeringar[1]	25	29	44	38	17	22
Pågående investeringsprocesser[1]	1 100	1 050	1 100	1 223	1 156	1 110
Antal nya investeringsprocesser[1]	500	530	498	741	512	552
Investerarnöjdhet[1] (NKI[2])	89	89	88	86	93	90
Utländska direkta investeringar i Sverige[3] (mnkr)	163 883	106 935	33 082	86 149	173 185	231 338

[1] Uppgifter från Business Sweden.

[2] Nöjd-kund-index (NKI).

[3] Uppgifter från SCB.

Under perioden 2015–2021 har Business Sweden bidragit till över 400 utländska direktinvesteringar med ett sammanlagt värde om ca 40 miljarder kronor och närmare 10 000 nya arbetstillfällen. Under 2021 medverkade Business Sweden till att 47 utländska direktinvesteringar gjordes i Sverige. Dessa investeringar bidrog till 1 727 planerade jobb första verksamhetsåret samt 4,9 miljarder kronor i investeringsvolym.

Under 2021 återstartade Team Sweden Invest, en samarbetsform med relevanta myndigheter och organisationer med samma mål, att attrahera investeringar till Sverige och underlätta för fler strategiskt viktiga utländska investeringar till Sverige, som skapar tillväxt och ökad konkurrenskraft. Under 2021 har ett aktivt arbete skett i ett flertal större investeringsprocesser. Arbetet har resulterat i att både de högkvalitativa investeringarna och pågående investeringsprocesser ligger kvar på en stabil nivå.

Under 2021 tog Business Sweden ytterligare steg för att utvärdera investeringsfrämjandet. En effektlogik för verksamheten har byggts upp för att klargöra kopplingen mellan investeringsfrämjandets syfte, aktiviteter och mål (öka sysselsättning och bidra till hållbar ekonomisk tillväxt). Detta gjordes för att belysa om verksamheten behöver utvecklas för att uppfylla dess mål. För det andra har datainsamlingsmetoderna från 2020 (självskattning och uppföljande intervjuer) bytts ut mot insamling av bokslutsdata. Genom att jämföra företagens faktiska bokslutsdata med självskattningar och intervjudata belyser 2021 års utvärdering även hur dessa data skiljer sig åt och vilka implikationer det får för arbetet med den egna styr- och utvärderingsprocessen av nya investeringsmöjligheter.

Kundnöjdheten låg fortsatt på en hög nivå med mycket nöjda kunder, utifrån enkätsvar från företag som Business Sweden stöttat.

4.3.3 Stärka Sveriges handelspolitiska intressen

För att bedöma måluppfyllelsen används bedömningsgrunderna utveckla regelverk och avtal som medför lägre tullar, lättare regelbörda och bättre förutsättningar för handel och integrera hållbarhetsaspekter i handelspolitiken. Utöver covid-19-pandemin har utdragna handelskonflikter mellan inte minst USA och Kina påverkat världshandeln och medfört en fortsatt global trend mot ökad protektionism och unilateralt agerande. Världshandelsorganisationens (WTO) förmåga att upprätthålla globala spelregler har satts på prov och organisationen har ifrågasatts.

För att utveckla regelverk och avtal har Sverige inom EU drivit en offensiv handelsagenda och aktivt verkat för att försvara det multilaterala handelssystemet, värna WTO och dess regelverk, förhandla och ratificera fler moderna frihandelsavtal och motverka protektionism i alla dess former. Därtill har Sverige verkat pådrivande för att stärka hållbarheten i EU:s externa handel, genom bl.a. en översyn av hållbarhetskapitlen i EU:s frihandelsavtal i syfte att bl.a. förbättra avtalens tillämpning. Sverige har vidare verkat pådrivande i de förhandlingar som pågår inom WTO, bl.a. om ett regelverk för elektronisk handel, och för att reformera och modernisera WTO samt tillsammans med likasinnade arbetat för ett stärkt fokus på miljö och klimat i WTO. Sverige är t.ex. pådrivande för liberaliseringar av handel med klimatvänliga varor och tjänster. Sverige är även pådrivande för ökat fokus på jämställdhet. Sveriges har fortsatt vara en betydande givare av handelsrelaterat utvecklingssamarbete. Sverige har också drivit vårt initiativ om handel för hälsa om att ta bort tullar och handelshinder på medicinska produkter. Förslaget drevs inom WTO av Europeiska kommissionen, tydligt inspirerat av det svenska förslaget och WTO enades om en deklaration som svar på pandemin vid ministermötet i juni 2022.

Förhandlingar om ett frihandelsavtal med Nya Zeeland har avslutats och framsteg har gjorts i förhandlingarna med Australien, Indonesien, Indien och Chile. Det senare är i princip färdigförhandlat. Förberedelser för att lägga fram de färdigförhandlade avtalen med Mercosur och Mexiko pågår.

Det nordiska samarbetet har stärkts i syfte att värna bl.a. gränshandeln och den fria rörligheten i gränsregionerna samt säkerställa att de nordiska länderna står bättre rustade inför kommande kriser. Gränshandeln drabbades hårt av covid-19-pandemin. Regeringen redogjorde närmare för detta arbete i skrivelsen Nordiskt samarbete (skr. 2021/22:90).

Kommerskollegium har bistått regeringen med analyser av EU:s inre marknad, av svenska intressen i frihandelsavtal, av EU:s gemensamma handelspolitik och av världshandelns utveckling samt analyser relaterade till handel och hållbarhet. Kommerskollegium har bidragit till svenska positioner och förslag i flera av ovanstående processer och förhandlingar och därmed också bidragit till målet att skapa bättre förutsättningar för handel. Kommerskollegium hanterar ett antal olika kontaktpunktsfunktioner och informerar och ger stöd till myndigheter, företag och privatpersoner, se också avsnitt 4.3.4. Det är arbete som bidrar till en bättre tillämpning av EU-rätt och handelsregelverk och i förlängningen till en lägre regelbörda. Under pandemin har Kommerskollegium bidragit till att minska de negativa handelskonsekvenserna av pandemin och har i tretton fall hanterat exporttillstånd för covid-19-vaccin. Kommerskollegium har ett integrerat hållbarhetsperspektiv och har bl.a. bidragit med förslag om hur ett klimatavtal inom WTO skulle kunna utformas och analyserat EU-kommissionens förslag till gränsjuteringsmekanism för att hindra koldioxidläckage. Myndighetens internationella utvecklingssamarbete är brett med insatser i ett flertal utvecklingsländer. Två längre projekt har avslutats i Bolivia och Ecuador medan nya planeras i Colombia och Zambia. Kommerskollegium har också utbildat handelspolitiska tjänstemän från utvecklingsländer med goda omdömen från deltagare som säger sig ha ändrat sitt sätt att arbeta och kunnat sprida kunskap i sina hemmaorganisationer.

2021 inrättade Kommerskollegium på uppdrag av regeringen ett rådgivande organ för att främja innovativ och klimatfokuserad standardisering med femton medverkande myndigheter samt fyra organisationer.

Mot bakgrund av Riksrevisionens rapport om Kommerskollegiums arbete mot handelshinder har riksdagen tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om

uppföljning av Riksrevisionens rekommendationer (bet. 2020/21:NU11 punkt 2, rskr. 2020/21:172). Av tillkännagivandet följer att regeringen bör presentera en åtgärdsplan för hur regeringen avser att tillvarata Riksrevisionens rekommendationer samt ta fram en tidsplan för när regeringen avser att vidta dessa åtgärder. Tidsplanen bör även innehålla information om när regeringen avser att presentera sina slutsatser för riksdagen (bet. 2020/21:NU11 s. 12–13). Den 1 september 2022 beslutade regeringen en åtgärdsplan för att tillvarata Riksrevisionens rekommendationer till regeringen om Kommerskollegiums arbete mot handelshinder. Med hänsyn till att såväl regeringen som Kommerskollegium redan har initierat ett stort antal åtgärder för att tillvarata Riksrevisionens rekommendationer anser regeringen att det i dagsläget inte finns behov av en närmare tidsplan för ytterligare åtgärder. Riksdagen har fått del av den beslutade åtgärdsplanen och en dialog förs med näringsutskottet om formerna för och behovet av ytterligare information. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

4.3.4 Effektivisera den inre marknaden

För att bedöma måluppfyllelsen av att effektivisera den inre marknaden används indikatorer för att se utvecklingen när det gäller utrikeshandelns utveckling med varor och tjänster inom EU:s inre marknad, hinder och nationella särregler, genomförandet av EU-lagstiftning, och genomförandet av grön omställning.

Tabell 0.6 Utrikeshandelns utveckling med varor och tjänster inom EU och EU:s inre marknad (EU samt Norge, Island och Liechtenstein)[1]

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020	2021	2020–2021 Förändring i procent	Andel i procent
Tjänster export EU27	269	268	302	264	281	6	42
Tjänster import EU27	320	337	388	332	364	10	64,8
Varor export EU27	776	865	895	839	977	15	609
Varor import EU27	878	975	935	990	1 073	15	67
Tjänster export IM	346	343	385	320	345	8	52
Tjänster import IM	358	370	429	360	398	11	58
Varor export IM	929	1 037	1 078	1 013	1 176	16	72
Varor import IM	984	1 156	1 123	1 066	1 244	17	77

[1] Storbritannien är inkluderad i aggregatet och i begreppet EU28 som innefattar EU:s medlemsstater då landet fortsatte att vara med i EU:s tullunion och inre marknad till och med utgången av 2020. ”IM” står för EU:s inre marknad.

Källa: Kommerskollegium.

Den inre marknaden fortsätter att spela en betydande roll för Sveriges ekonomi med ökad handel, jobb och tillväxt. Mer än 70 procent av svensk export går till länder på den inre marknaden, och 77 procent av importen kommer härifrån. Den inre marknaden är ofta det första steget för svenska företag som vill exportera och växa internationellt. Under 2021 ökade varuexporten med 16 procent och varuimporten med 17 procent jämfört med 2020. Tjänsteexporten ökade med 8 procent och tjänsteimporten med 11 procent jämfört med 2020. Minskad handel inom EU:s inre marknad bör ses i ljuset av covid-19-pandemin (och de påföljande restriktioner och åtgärder som vidtagits av medlemsstater) som har påverkat jämförelsetalen (se tabell 0.6 ovan).

Arbetet med att undanröja kvarstående oproportionerliga hinder för fri rörlighet för varor och tjänster fortsatte. En viktig del i arbetet har därför varit att motverka

protektionistiska tendenser och undvika införandet av handelshindrande och oproportionerliga regler som går utöver de krav som följer av EU-lagstiftningen.

Tabell 0.7 Utvecklingen när det gäller hinder och nationella särregler − Antalet anmälda föreskrifter samt reaktioner i enlighet med direktiv (EU) 2015/1535

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal anmälda svenska föreskrifter	32	33	34	54	40	69	62
Reaktioner från kommissionen eller annan medlemsstat	6	5	7	16	7	9	9
Svenska reaktioner på andra länders föreskrifter	10	11	3	6	3	20	9

Källa: Kommerskollegium.

År 2021 anmäldes totalt 62 nya svenska föreskrifter inom ramen för proceduren för tekniska föreskrifter avseende varor och informationssamhällets tjänster i direktiv (EU) 2015/1535 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster. Av dessa ledde nio anmälningar till reaktioner från kommissionen eller annan medlemsstat, i likhet med föregående år.

Med stöd av Kommerskollegium fortsatte bevakningen av att andra medlemsstater inte antar nationella regler som kan innebära att nya hinder införs. Sverige överlämnade nio formella reaktioner på andra länders tekniska föreskrifter vilket utgör en stor minskning i jämförelse med föregående år när ett stort antal pandemirelaterade restriktioner anmäldes.

Tabell 0.8 Utvecklingen när det gäller hinder och nationella särregler – Antalet anmälda föreskrifter samt reaktioner i enlighet med direktiv 2006/123/EG (tjänstedirektivet)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal anmälda svenska regleringar	23	18	14	16	8	11	17
Reaktioner från kommissionen eller annan medlemsstat	1	0	1	1	0	1	1
Svenska reaktioner på andra länders föreskrifter	0	0	0	0	0	0	0

Källa: Kommerskollegium.

Anmälningsproceduren på tjänsteområdet i enlighet med direktiv 2006/123/EG om tjänster på den inre marknaden (tjänstedirektivet) ledde under år 2021 till totalt 17 nya svenska anmälningar av reglering av tjänster. Det är en ökning med sex anmälningar jämfört med de elva anmälningar som gjordes under år 2020. Sverige fick en kommentar från kommissionen under 2021.

Syftet med anmälningarna enligt tjänstedirektivet är att motverka handelshinder och Kommerskollegium rapporterar till Regeringskansliet om de anmälningar som görs inom ramen för tjänstedirektivet. Sverige har 2021 inte lämnat några kommentarer på annan medlemsstats anmälan enligt tjänstedirektivet.

En förutsättning för den fria rörligheten för varor är att varor uppfyller kraven i EU:s produktlagstiftning. Swedacs arbete med samordning av myndigheters marknadskontroll har bidragit till ett ökat samarbete på såväl nationell som europeisk nivå. Propositionen Anpassningar till EU:s marknadskontrollförordning del 2 (prop. 2021/22:238) innebär utökade befogenheter till marknadskontrollmyndigheterna att kontrollera och bidrar därmed till en effektiv marknadskontroll.

4.3.5 Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur

En välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur är central för att säkerställa flödet av varor och tjänster samt bidrar till det övergripande målet om en fri och rättvis internationell handel. Den fortsatta pandemin har också visat på betydelsen av en välfungerande kvalitetsinfrastruktur för att kvalitetssäkra varor och tjänster. För att bedöma måluppfyllelsen av en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur används indikatorer för att se utvecklingen gällande nationell kundnöjdhet, deltagande i ackrediteringsorganisationer och i internationell standardisering samt samverkan inom svensk standardisering.

Tabell 0.9 Nationell kundnöjdhet

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
4,3	4,2	3,9	4,1	4,1	4,1	4,4	4,4	4,4	4,4	4,6	4,7

Anm. Värdet representerar medelvärdet på resultatet av en fråga kring kundnöjdheten i Swedacs årliga enkät till de ackrediterade organisationerna om det totala intrycket av Swedac som nationellt ackrediteringsorgan. Värderingsskalan 1–5 där 5 är bäst har använts mellan 2010–2020. Från 2021 har Swedac använt svarsalternativen 1 betyder mycket dåligt, 2 betyder dåligt, 4 betyder ganska bra och 5 betyder mycket bra.

Källa: Swedac.

Utvecklingen av den nationella kundnöjdheten hos ackrediterade organisationer är stabil över tid och en god kundnöjdhet råder fortsatt hos de ackrediterade organisationerna. Det är centralt för en avgiftsfinansierad verksamhet och bidrar till en välfungerande europeisk kvalitetsinfrastruktur. En tydlig kommunikation, relevanta bedömningar och ökade distansbedömningarna bedöms som en positiv utveckling. 2021 har Swedac informerat kommuner i Västra Götaland om hur ackreditering och standardisering kan användas som kvalitetsverktyg för att stärka kvalitetsarbetet inom kommunal vård och omsorg. Vidare har Swedac informerat om hur kvalitetssäkring av covid-19-analyser kan ske med ackreditering som verktyg samt ingått samverkansavtal med ett antal myndigheter för utbyte av information och teknisk kompetens.

Deltagande i europeiska och internationella ackrediteringsorganisationer

Deltagande och tillsättning av svenska tjänstemän på strategiska positioner i europeiska och internationella ackrediteringsorganisationer ligger på en god nivå. 2021 har Swedac inom ramen för arbetet i dessa organisationer drivit möjligheten med distansbedömningar även efter pandemin i syfte att uppnå större flexibilitet, ytterligare harmonisering av systemet för ackreditering, effektivisering av arbetssättet och även uppmärksammat frågan om jämställdhetsintegrering på standardiseringsområdet.

Samverkan inom svensk standardisering

Samverkan mellan de svenska standardiseringsorganisationerna inom Sveriges Standardiseringsförbund har fortsatt att utvecklas för att möta utmaningarna för den gröna och digitala omställningen. Organisationerna har aktivt bidragit till arbetet inom det rådgivande organ som inrättats som ett pilotprojekt inom Kommerskollegium efter uppdrag från regeringen för att främja innovativ och klimatfokuserad standardisering.

Deltagande i europeisk och internationell standardisering

En svensk företrädare innehar rollen som president för den internationella standardiseringsorganisationen ISO under perioden 2022–2023. Därutöver har flera

svenska företrädare har haft ledande positioner inom europeisk och internationell standardisering under 2021.

4.4 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Utifrån de ovan redogjorda resultaten bedömer regeringen att verksamheten har bidragit till att uppnå det riksdagsbundna målet om fri, hållbar och rättvis internationell handel, en välfungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige.

Resultaten av insatserna för det statliga främjandet är positiva. Export- och investeringsstrategin har varit ett verktyg för att uppfylla målen inom verksamhetsområdet. Flertalet insatser inom export- och investeringsfrämjandet bidrog till att stärka svensk konkurrenskraft, ökad tillväxt och sysselsättningsskapande samtidigt som det har bidragit till omställningsagendan. Svenska innovationer och svenskt entreprenörskap liksom den export detta resulterar i lägger grunden för svensk konkurrenskraft och välfärd. Statligt främjande syftar till att stötta företag i deras internationaliseringsprocess.

Öka Sveriges export

Genom fler exporterande företag ökar förutsättningarna för ökad sysselsättning, stärk konkurrenskraft och tillväxt. Redovisade resultat visar att företagen överlag är nöjda med de statliga insatserna. Sammantaget visar utfallet på indikatorerna att de statliga insatserna, i framför allt Business Sweden regi, har bidragit till ökad export och ökade utländska direktinvesteringar i Sverige. Regeringen bedömer att delmålet om att öka Sveriges export har uppfyllts.

Regeringen bedömer att en hög grad av måluppfyllnad nåddes vid världsutställningen Expo i Dubai. Deltagandet bedöms bl.a. ha stärkt en allsidig och positiv bild av Sverige i utlandet, främjat Sverige som kunskapsnation, näringslivets konkurrenskraft och kreativitet samt stärkt Sveriges attraktionskraft för turism och investeringar och för forsknings-, innovations- och kulturutbyte.

Öka utländska direktinvesteringar i Sverige

Utländska företag verksamma i Sverige och deras investeringar i landet spelar en avgörande roll för sysselsättningen i Sverige. Det statliga främjandet syftar även till att attrahera utländska investeringar till Sverige. Utländska direktinvesteringar i Sverige har ökat. Kundnöjdheten låg fortsatt på en hög nivå med mycket nöjda kunder, utifrån enkätsvar från företag som Business Sweden stöttat. Sammanfattningsvis visar de utvalda indikatorerna att de statliga insatserna bidrar till att öka de utländska investeringarna i Sverige. Regeringen bedömer att delmålet om att öka utländska direktinvesteringar har uppfyllts.

Stärka Sveriges handelspolitiska intressen

Pandemin och omvärldsfaktorer har skapat ogynnsamma förutsättningar för Sveriges offensiva handelspolitiska intressen och för effektiviseringen av den inre marknaden. Inom ramen för dessa förutsättningar har svenska intressen likväl tillvaratagits bra. Regeringen har bidragit till att EU har fortsatt att vara en tydlig och konstruktiv aktör på det handelspolitiska området, såväl inom WTO som i relationen till viktiga handelspartner. Regeringens bedömning är att delmålet att stärka Sveriges handelspolitiska intressen har uppfyllts.

Genom Kommerskollegiums expertstöd och analyser till regeringen har myndigheten bidragit till arbetet med att uppnå målen om att stärka Sveriges handelspolitiska intressen och effektivisera den inre marknaden och detta med ett integrerat hållbarhetsperspektiv. Myndighetens arbete med kontaktpunkter och handelshinder bidrar till enklare regelverk och till att hantera enskilda handelshinder. Detta utfall av utvalda indikatorer visar att Sveriges handelspolitiska intressen har stärkts.

Effektivisera den inre marknaden

Genom att vara pådrivande gentemot andra medlemsstater och Europeiska kommissionen har regeringen bidragit till att lyfta betydelsen av en stärkt inre marknad för den ekonomiska återhämtningen, den gröna och digitala omställning samt EU:s motståndskraft i tider av kris. Regeringen bedömer att delmålet att effektivisera den inre marknaden har uppfyllts.

Säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur

Regeringen bedömer att delmålet för att säkra en välfungerande europeisk och internationell kvalitetsinfrastruktur har uppfyllts. Mer flexibla arbetssätt har bidragit till mer effektivitet och ytterligare fokus på harmonisering av systemet för ackreditering på europeisk och internationell nivå minskar skillnaderna mellan de olika ackrediteringsorganen. Svenska standardiseringsorganisationer har fullgjort sitt uppdrag att tillvarata Sveriges intressen i det europeiska och internationella standardiseringsarbetet.

4.5 Politikens inriktning

Den ryska invasionen av Ukraina har fått konsekvenser för Sveriges näringsliv genom högre priser på energi och insatsvaror, försvagad tillväxt och ökad ekonomisk osäkerhet. Vidmakthållandet av internationell handel och kommersiellt utbyte har fått en ökad säkerhetspolitisk betydelse och är centralt för konkurrenskraft, tillväxt och jobb i Sverige. Sverige har goda förutsättningar att dra nytta av handeln med ett näringsliv som i relation till storleken på vår befolkning och ekonomi står sig mycket starkt i ett internationellt perspektiv. Vår tradition av innovation, entreprenörskap och internationalisering är något som måste värnas och utvecklas. Svenska företag är beroende av breda handelslösningar och tillgång till utländska marknader, både för import och för export. En öppen och regelbaserad världshandel är en förutsättning för en stark ekonomi och för välfärd och konkurrenskraft. Sverige ska därför vara en tydlig röst för frihandel såväl inom EU som globalt. Detta är viktigare än någonsin i ett läge med geopolitiska spänningar, ökad protektionism och tilltagande handelskonflikter. Samtidigt står det klart att även Sverige behöver förhålla sig till dessa geopolitiska strömningar genom att vara en pålitlig partner i våra relationer med likasinnade partnerländer.

Regeringen avser att stärka synergierna mellan utvecklingssamarbetet, export- och investeringsfrämjandet samt handelspolitiken (se utg.omr. 7 Internationellt bistånd). Få länder har lyfts ur fattigdom genom bistånd allena. Marknadsekonomi och handel är nödvändigt för att länder ska ta sig från fattigdom och till välstånd.

Synergierna med Sverigefrämjandet är många (se utg.omr. 5 Internationell samverkan). En stark bild av Sverige i utlandet är viktig för att svenska intressen ska få genomslag internationellt, gör svenska produkter och tjänster mer attraktiva på

den internationella marknaden och bidrar till att attrahera investeringar, turister och talanger till Sverige.

Den svenska tillväxtkraften och jobbskapandet ska stärkas varaktigt. Regeringen avser därför vara aktiv med export- och investeringsfrämjande åtgärder samt vara pådrivande för en fri, hållbar och regelbaserad internationell handel, en väl fungerande inre marknad, växande export och internationella investeringar i Sverige. Systemet för export- och investeringsfrämjande behöver effektiviseras och utvecklas. Resultatstyrningen ska förstärkas ytterligare.

Ekonomisk tillväxt och handel är en förutsättning för att nå de globala målen för hållbar utveckling. Näringslivets betydelse i genomförandet av Agenda 2030 och Parisavtalet är avgörande.

Exportfrämjande

För att svara upp mot de geopolitiska och handelspolitiska utmaningarna i omvärlden avser regeringen att göra en särskild satsning som stödjer näringslivets fortsatta internationalisering och globala konkurrenskraft. Satsningen innebär en fortsatt finansiering av export- och investeringsfrämjandet där fokus läggs på att stödja svenska företag – inte minst små och medelstora företag – på internationella marknader. Av avgörande betydelse för ett framgångsrikt främjande är stödet som kan ges genom närvaro på internationella marknader genom Business Sweden och utrikesrepresentationen. Satsningen innebär även att finansiering ges för insatser inom export- och investeringsfrämjandet (och i Business Swedens verksamhet) där tydliga, mätbara resultat kan påvisas, och där utväxlingen är god när det gäller skatteintäkter och sysselsättning. Dessa omfattar bl.a. stora strategiska exportaffärer och små och medelstora företags internationalisering.

Det svenska näringslivet är ett drivhus för välstånd, innovation och digitala lösningar, men numera också en viktig miljö- och klimatrörelse – världsledande i hållbarhet och grön omställning. Svenska företags export av klimatvänliga produkter, tjänster och teknik som bidrar till den gröna omställningen ska främjas.

Regeringen avser att förstärka arbetet med att utnyttja synergierna mellan export- och investeringsfrämjande, handelspolitiken och utvecklingssamarbetet. Detta utgör en satsning för att maximera de positiva effekterna av insatser inom flera utgiftsområden och stärka Sveriges samlade roll för hållbar utveckling. Biståndet skapar plattformar som även kan bidra i exportfrämjandet. Nya innovativa finansieringslösningar inom exportfinansiering för att möjliggöra bryggan mellan bistånd och marknadsdriven utveckling kommer att tas fram.

Sverige ska ge ett kraftfullt och riktat stöd till det krigsdrabbade Ukraina – politiskt, ekonomiskt och säkerhetsmässigt. Inom ramen för en bredare insats för Ukraina får Business Sweden i uppdrag att stötta svenska företags bidrag till återuppbyggnaden av Ukraina. Ett än närmare samarbete med näringslivet förutses.

Fler exporterande företag förbättrar förutsättningarna för jobbskapande och ökad tillväxt. Exportfrämjandet ska på ett effektivare sätt stödja små och medelstora företags exportutveckling samt svenska företag på strategiska marknader och i stora strategiska affärer. Särskilda gemensamma satsningar inom specifika områden är en nyckel till framgång. Business Sweden är en central aktör i detta arbete, för såväl exportrådgivning som riktade exportfrämjande insatser i utlandet.

Exportfinansiering

Ett väl fungerande och marknadskompletterande exportkreditsystem är betydelsefullt för svensk utrikeshandel och skapar sysselsättning i Sverige. Baserat på den stora efterfrågan på riskavtäckning under covid-19-pandemin höjdes exportkreditgarantiramen under 2020–2021 till 500 miljarder kronor. Under 2022 förväntades en fortsatt stor men inte lika hög efterfrågan varför ramen justerades ned något. För 2023 bedöms efterfrågan ligga kvar på samma höga nivå som 2022 varför en ram på 475 miljarder kronor föreslås.

Systemet med statsstödda exportkrediter som hanteras av AB Svensk Exportkredit är centralt för möjligheten att kunna erbjuda exportfinansiering på de löptider som svensk exportindustri efterfrågar. För att möta exportindustrins ökade efterfrågan på krediter under covid-19-pandemin utökades låneramen från 125 till 200 miljarder kronor 2020–2021. För 2022 justerades ramen till 175 miljarder kronor och för 2023 bedöms samma ram vara tillräcklig.

Sedan 2021 har Exportkreditnämnden i uppdrag att utveckla exportfinansieringssystemet samtidigt som det bidrar till klimatomställning mot fossilfrihet här och i andra länder på sikt. Detta arbete ska fortsätta under 2023, även genom internationell samverkan.

Investeringsfrämjande

Utländska direktinvesteringar leder till nya arbetstillfällen. Utländska bolag står för nära 700 000 jobb, motsvarande 22 procent av arbetsstyrkan in den privata sektorn. De ca 14 000 utländska företagen som är etablerade i Sverige står för hälften av den svenska exporten, och nära hälften av den privatfinansierade forskningen och utvecklingen. Sverige har goda förutsättningar att attrahera investeringar som ligger högt i värdekedjorna, kräver tillförlitlig tillgång till energi med låg miljöpåverkan eller utvecklar nya hållbara material. Det är av stor vikt att förbättra investeringsklimatet i Sverige för att kunna konkurrera med andra länder om strategiskt viktiga investeringar. Införandet av ett effektivt system för att granska utländska direktinvesteringar i vissa skyddsvärda områden kan också öka Sveriges trovärdighet som ett pålitligt investeringsland.

Investeringsfrämjandet (och investeringskonferensen Join Sweden Summit 2022) har lett till att omvärldens ökade intresse för hållbara investeringar i Sverige på ett strategiskt och offensivt sätt har kunnat följas upp och realiseras genom flera nya jobbskapande investeringar. En ny satsning på investeringsfrämjande görs för att säkerställa att Sverige fortsätter att attrahera strategiskt viktiga investeringar och att utländska bolag, som redan investerat i Sverige, utökar sin verksamhet i landet.

Business Sweden är den centrala nationella statliga aktören och investeringsfrämjandet utgör en viktig del av Business Swedens statliga uppdrag. Svenska regioner arbetar aktivt med att attrahera och underlätta för utländska investeringar, företag och kompetens att etablera sig i Sverige. En tät samverkan ska ske med relevanta regionala aktörer, lärosäten och berörda företag, inte minst inom samarbetsformen Team Sweden.

Internationell handelspolitik

Rysslands olagliga och oprovocerade invasion av Ukraina har fått stora konsekvenser, inte bara på störningar i leveranskedjor och stigande råvarupriser, utan även för global tillväxt och den internationella handelspolitiken. Den rådande säkerhetssituationen, liksom pandemin, har understrukit vikten av motståndskraftiga värdekedjor, strategiska partnerskap och öppen och regelbaserad handel. Inom den

internationella handelspolitiken ska Sverige därför vara en tydlig röst för frihandel såväl inom EU som globalt. I detta arbete ska världshandelsorganisationen WTO ha en grundläggande roll. Regeringen avser bl.a. agera för att EU ska förhandla och ingå fler strategiskt viktiga frihandelsavtal med andra länder och regioner. Sverige driver även på för att ta bort handelshinder generellt. Synergier mellan bistånd och handel ska tas tillvara.

Utländska direktinvesteringar är viktiga för samhällsekonomin. Samtidigt är strategiska uppköp och investeringar i svenska företag ett av de sätt som främmande makt använder sig av för att uppnå strategiska fördelar. För att hantera risker förenade med utländska direktinvesteringar kommer arbetet fortgå med att ta fram lagstiftning för att genomföra förslagen i Direktinvesteringsutredningen (SOU 2021:87). Kommerskollegiums anslag höjs för arbete med frågor enligt den kommande lagstiftningen.

EU:s inre marknad

EU:s inre marknad spelar en betydande roll för Sveriges ekonomi. Trots att EU:s inre marknad är Sveriges hemmamarknad finns hinder för fri rörlighet för varor och tjänster som hämmar Sveriges och EU:s tillväxtmöjligheter. Den fria rörligheten påverkades starkt av pandemin och erfarenheter visar att protektionistiska strömningar förstärks i kristider. En sådan utveckling måste motverkas genom ett förnyat åtagande kring EU:s inre marknad med sikte på den inre marknaden för fler jobb och tillväxt. Även den digitala inre marknaden behöver stärkas. Regeringen verkar konsekvent för att den inre marknaden ska fördjupas och att den ska fungera väl, också i tider av kris. Att stärka motståndskraften på den inre marknaden genom den fria rörligheten för varor och tjänster, att stärka efterlevnaden av existerande regler och att undanröja handelshinder inom EU förblir centralt. Det är samtidigt viktigt att verka för återhållsamhet avseende regelbördor och administration för näringslivet vid framtagande av ny EU-gemensam lagstiftning.

En välfungerande marknadskontroll är viktig för att säkerställa en effektiv kontroll av produkter som inte uppfyller gällande krav. De berörda myndigheternas genomförande av den nationella strategin för marknadskontroll för åren 2022–2025 utgör en central del i det arbetet.

I januari 2023 är det 30 år sedan den fullbordade inre marknaden lanserades. Regeringen avser uppmärksamma detta inom ramen för det svenska ordförandeskapet i EU under våren 2023 genom att belysa betydelsen av den inre marknaden, för konsumenter, företag och konkurrenskraften i ekonomin i stort. Samtidigt är det viktigt med en framåtblickande diskussion om att stärka den inre marknaden för fler jobb och ökad tillväxt, samt för att stödja den gröna och digitala omställningen till en hållbar cirkulär ekonomi.

En välfungerande kvalitetsinfrastruktur

Standardisering och ackreditering bidrar till att främja svensk export och omställningen till en resurseffektiv cirkulär ekonomi. Regeringen arbetar för en effektiv och intressentdriven europeisk ackreditering och standardisering som stödjer den gröna och digitala omställningen och främjar innovation grundat på internationella standarder. Det kan inte nog understrykas att svenska innovativa företag i många fall lägger grunden för nya standarder vilket tydligt stärker Sverige ställning inom området.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tabell 0.10 Anslagsutveckling 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	34 275	Anslagssparande	2 866
2022	Anslag	25 956[1]	Utgiftsprognos	26 778
2023	**Förslag**	**26 298**		
2024	Beräknat	27 267[2]		
2025	Beräknat	28 031[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 26 298 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 26 298 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Styrelsen för ackreditering och teknisk kontrolls förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**25 956**	**25 956**	**25 956**
Pris- och löneomräkning[2]	342	1 311	2 075
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**26 298**	**27 267**	**28 031**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

Regeringen föreslår att 26 298 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 27 267 000 kronor respektive 28 031 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Swedacs uppdragsverksamhet med ackreditering och liknande kompetensbedömning finansieras med avgifter. Swedac bedriver även tjänsteexport genom att medverka i projekt inom internationellt utvecklingsarbete finansierat av främst Sida och EU. Swedac har ett ackumulerat överskott som för ackrediteringsverksamheten beror på lägre kostnader på grund av covid-19-pandemin. Överskottet hanteras i dialog med Regeringskansliet. Inga större förändringar förväntas när det gäller intäkter eller kostnader.

Tabell 0.12 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Ackreditering

Tusental kronor

Ackreditering	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	106 460	106 057	403	8 816
Prognos 2022	108 140	116 450	-8 310	506
Budget 2023	114 300	115 665	-1 365	-859

Källa: Swedac

Tabell 0.13 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Reglerad mätteknik

Tusental kronor

Reglerad mätteknik	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	9 411	12 626	-3 215	9 074
Prognos 2022	9 400	11 945	-2 545	6 529
Budget 2023	9 900	11 740	-1 840	4 689

Källa: Swedac

Tabell 0.14 Budget för avgiftsbelagd verksamhet: Tjänsteexport

Tusental kronor

Tjänsteexport	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	987	1 030	-43	4 888
Prognos 2022	1 800	3 180	-1 380	3 508
Budget 2023	2 800	3 380	-580	2 928

Källa: Swedac

4.6.2 2:2 Kommerskollegium

Tabell 0.15 Anslagsutveckling 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

2021	Utfall	89 008	Anslagssparande	5 290
2022	Anslag	91 494[1]	Utgiftsprognos	93 354
2023	**Förslag**	**94 265**		
2024	Beräknat	97 832[2]		
2025	Beräknat	99 670[3]		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

[2] Motsvarar 95 732 tkr i 2023 års prisnivå.

[3] Motsvarar 95 733 tkr i 2023 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kommerskollegiums förvaltningsutgifter.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**91 494**	**91 494**	**91 494**
Pris- och löneomräkning[2]	758	2 781	4 552
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	2 013	3 557	3 624
varav BP23 [3]	*1 500*	*3 000*	*3 000*
– Ny lag om utländska direktinvesteringar	*1 500*	*3 000*	*3 000*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**94 265**	**97 832**	**99 670**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

[2] Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2022. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2024–2025 är preliminär.

[3] Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås öka med 1 500 000 kronor 2023 och med 3 000 000 kronor per år fr.o.m. 2024 för Kommerskollegiums arbete med frågor enligt den kommande lagstiftningen om utländska direktinvesteringar.

Regeringen föreslår att 94 265 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Kommerskollegium* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 97 832 000 kronor respektive 99 670 000 kronor.

4.6.3 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tabell 0.17 Anslagsutveckling 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

2021	Utfall	337 176	Anslagssparande	-1 638
2022	Anslag	411 367[1]	Utgiftsprognos	404 453
2023	**Förslag**	**313 367**		
2024	Beräknat	154 367		
2025	Beräknat	149 367		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende exportfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), för näringslivsfrämjande åtgärder och för främjande av svenska företags affärer kopplade till projektexport och andra typer av offentligt upphandlade affärer. Anslaget får användas för näringslivsfrämjande på strategiska marknader och områden, exportutveckling, förstärkt närvaro i ekonomiskt dynamiska regioner, importfrämjande samt särskilda handelsfrämjande och handelspolitiska åtgärder.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.18 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**361 367**	**361 367**	**361 367**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-48 000	-207 000	-212 000
varav BP23	*122 000*		
– Exportfrämjande	*122 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**313 367**	**154 367**	**149 367**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås ökas med 122 000 000 kronor 2023 för att stärka exportfrämjandet.

Regeringen föreslår att 313 367 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 154 367 000 kronor respektive 149 367 000 kronor.

4.6.4 2:4 Investeringsfrämjande

Tabell 0.19 Anslagsutveckling 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

2021	Utfall	97 772	Anslagssparande	
2022	Anslag	72 772[1]	Utgiftsprognos	72 072
2023	**Förslag**	**67 772**		
2024	Beräknat	57 772		
2025	Beräknat	57 772		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende investeringsfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) och för utredningsinsatser inom området.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.20 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**72 772**	**72 772**	**72 772**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-5 000	-15 000	-15 000
varav BP23	*10 000*		
– Investeringsfrämjande	*10 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**67 772**	**57 772**	**57 772**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås ökas med 10 000 000 kronor 2023 för att stärka investeringsfrämjandet.

Regeringen föreslår att 67 772 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Investeringsfrämjande* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 57 772 000 kronor respektive 57 772 000 kronor.

4.6.5 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tabell 0.21 Anslagsutveckling 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	19 971	Anslagssparande	-1 256
2022	Anslag	20 517[1]	Utgiftsprognos	20 435
2023	**Förslag**	**20 517**		
2024	Beräknat	20 517		
2025	Beräknat	20 517		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter och bidrag till samt särskilda insatser med anledning av Sveriges deltagande i följande internationella handelsorganisationer:

– Världshandelsorganisationen (WTO)
– Internationella rådet för samarbete på tullområdet (WCO)
– Internationella Byrån för Utställningar i Paris (BIE).

Tabell 0.22 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**20 517**	**20 517**	**20 517**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**20 517**	**20 517**	**20 517**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 517 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Avgifter till internationella handelsorganisationer*. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 20 517 000 kronor respektive 20 517 000 kronor.

4.6.6 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tabell 0.23 Anslagsutveckling 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

2021	Utfall	31 336	Anslagssparande	
2022	Anslag	31 336[1]	Utgiftsprognos	31 336
2023	**Förslag**	**31 336**		
2024	Beräknat	31 336		
2025	Beräknat	31 336		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sveriges standardiseringsförbund.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.24 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**31 336**	**31 336**	**31 336**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**31 336**	**31 336**	**31 336**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 31 336 000 kronor anvisa under anslaget 2:6 *Bidrag till standardiseringen*. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 31 336 000 kronor respektive 31 336 000 kronor.

4.6.7 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tabell 0.25 Anslagsutveckling 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor

2021	Utfall	95 170	Anslagssparande	4 830
2022	Anslag	147 000[1]	Utgiftsprognos	145 586
2023	**Förslag**	**100 000**		
2024	Beräknat	100 000		
2025	Beräknat	100 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till AB Svensk Exportkredit för eventuellt underskott inom ramen för systemet med statsstödda exportkrediter till fast ränta, det s.k. CIRR-systemet (Commercial Interest Reference Rate).

Skälen för regeringens förslag

Tabell 0.26 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**100 000**	**100 000**	**100 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**100 000**	**100 000**	**100 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning*. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

4.6.8 Exportkreditnämnden

Exportkreditnämndens verksamhet ska bedrivas så att den är självbärande över tiden och samtidigt erbjuda de svenska exportföretagen villkor som motsvarar vad konkurrerande företag i andra länder kan erhålla.

Ramutnyttjandet uppgick den 30 juni 2022 till 361 miljarder kronor för ordinarie exportkreditgarantier och till 0 miljarder kronor för investeringsgarantier. Obundna offerter medräknas till 50 procent i ramutnyttjandet medan bundna offerter och garantier medräknas till 100 procent.

Kreditgaranti för exportkrediter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 475 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Exportkreditnämndens (EKN) verksamhet har tillsammans med Aktiebolaget Svensk Exportkredits verksamhet en avgörande betydelse för företagens möjligheter att finansiera exportaffärer. Riskavtäckning är centralt för exportföretagen för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2021 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 475 000 000 000 kronor

Kreditgaranti för investeringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För de svenska exportföretagen är det centralt med riskavtäckning för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. EKN har de senaste åren noterat en ökning av intresset från den svenska exportindustrin för strategiska investeringar genom investeringsgarantier. Det är viktigt att behålla ramen för investeringsgarantier för den svenska exportindustrins strategiska investeringar.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2022 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Kreditgaranti för att säkra tillgången av råvaror

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 ställa ut kreditgarantier för att säkra tillgången av råvaror som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Exportkreditnämnden kan fr.o.m. 2022 utfärda statliga kreditgarantier för att säkra tillgången av råvaror genom en s.k. råvarugaranti. En råvarugaranti används för att täcka risken för en långivares finansiering av en utländsk låntagares investering i ett råvaruprojekt om denna låntagare inte klarar att fullfölja betalningarna enligt låneavtalet. En förutsättning för att få en råvarugaranti för ett låneavtal är att låntagaren sluter ett långfristigt leveransavtal med en svensk råvaruimportör.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2023 ställa ut kreditgarantier som uppgår till högst 12 000 000 000 kronor för att säkra tillgången av råvaror.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 0.27 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)	Ackumulerat resultat
Utfall 2021	2 085 511	-310 008	1 775 503	26 232 113
Prognos 2022	2 055 848	-1 475 952	579 896	26 812 009
Budget 2023	2 130 648	-1 384 572	746 076	27 558 085

Källa: EKN.

4.6.9 Låneram för AB Svensk Exportkredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2023 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret för exportfinansiering som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 175 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter, är centrala för exportföretagen för att de inte ska få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. En låneram på 175 miljarder kronor förväntas motsvara det behov som i nuläget finns för att säkerställa SEK:s upplåning i CIRR-systemet och för att kunna erbjuda företagen långfristiga lån. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2023 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 175 000 000 000 kronor.

Utgiftsområde 25

Allmänna bidrag till kommuner

Utgiftsområde 25 – Allmänna bidrag till kommuner

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut ... 3

2 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ... 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning ... 5
2.2 Utgiftsutveckling ... 5
2.3 Mål för utgiftsområdet ... 6
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder ... 6
2.5 Resultatredovisning ... 6
2.5.1 Starkt ekonomiskt resultat 2021 ... 7
2.5.2 Intäkts- och kostnadsutveckling i kommunsektorn ... 8
2.5.3 Lägre investeringsnivå 2021 ... 12
2.5.4 Utfallet skiljer sig åt mellan kommuner och mellan regioner ... 14
2.5.5 Statens styrning av kommuner och regioner ... 17
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen ... 19
2.6.1 Kommuner och regioner har både ett stort ansvar och en stor frihet att utforma sina verksamheter ... 19
2.6.2 Ökad måluppfyllelse under 2021 ... 19
2.7 Politikens inriktning ... 21
2.7.1 Den ekonomiska utvecklingen ... 21
2.7.2 Förstärkning av de generella statsbidragen ... 22
2.7.3 Den statliga styrningen av kommunsektorn behöver utvecklas ... 23
2.8 Budgetförslag ... 24
2.8.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning ... 24
2.8.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader ... 28
2.8.3 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer ... 29
2.8.4 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner ... 30
2.8.5 1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner ... 31

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	151 878 432
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	5 358 777
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7 150
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner	1 000
1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner	300 000
Summa anslag inom utgiftsområdet	**157 545 359**

2 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområdet omfattar fem anslag. Inom ramen för anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* redovisas flera olika bidrag och avgifter. Utgiftsområdet omfattar vidare anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* (inkomsttitel 7121 *Utjämningsavgift för LSS-kostnader*), anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer*, anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* och anslaget 1:5 *Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner*.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	148 511	151 223	151 223	**151 878**	155 840	152 426
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	4 717	4 893	4 878	**5 359**	5 359	5 359
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	7	7	7	**7**	7	7
1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner		375	371	**1**	375	
1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner		300	300	**300**	300	
Äldreanslag						
2022 1:6 Tillfälligt stöd för ökade kostnader för finansiering		300	300			
Totalt för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	**153 235**	**157 098**	**157 079**	**157 545**	**161 881**	**157 792**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2.2 Utgiftsutveckling

I denna proposition föreslås att utgifterna inom utgiftsområdet sammantaget ökas med 447 miljoner kronor 2023 jämfört med 2022. Anledningen till detta är främst förslag om ändrad nivå på de generella statsbidragen och att ett antal ekonomiska regleringar föreslås till följd av förändrade uppgifter och förutsättningar som minskar anslagsnivån.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att skapa goda och likvärdiga förutsättningar för kommuner och regioner som bidrar till en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet (prop. 2008/09:1 utg.omr. 25 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:FiU3, rskr. 2008/09:150).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens redovisning utgår från följande bedömningsgrunder:

- årets resultat
- intäktsutveckling
- kostnadsutveckling
- skuldsättning
- soliditet
- skillnader i resultat, kostnadsutveckling, skuldsättning och soliditet mellan kommuner respektive mellan regioner
- utvecklingen av statens styrning av kommuner och regioner.

Jämfört med budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:FiU3, rskr. 2021/22:120) har soliditet lagts till som en bedömningsgrund, eftersom det är ett viktigt mått för att belysa kommunsektorns långsiktiga finansiella styrka. Soliditet har också tidigare utgjort en del av regeringens redovisning inom utgiftsområdet. Bedömningsgrunden som avser utvecklingen av statens styrning bygger bl.a. på Statskontorets årliga rapporter om utvecklingen av den statliga styrningen av kommunsektorn (dvs. samtliga kommuner och regioner) och myndighetens redovisningar av samtliga riktade statsbidrag.

2.5 Resultatredovisning

Kommunsektorn, dvs. kommuner och regioner, ansvarar för en stor del av välfärdens verksamheter, såsom hälso- och sjukvård, omsorg och skola, och bär därmed också en stor del av de offentliga utgifterna. De kommunala utgifterna motsvarade ca 23 procent av BNP 2021. Kommunerna och regionerna har genom den kommunala beskattningsrätten ett långtgående ansvar för finansieringen av verksamheterna. Skatteintäkter utgör cirka två tredjedelar av de totala intäkterna. Utvecklingen av kommunsektorns ekonomi är därmed starkt konjunkturberoende.

Utvecklingen av kommunsektorns ekonomi är också starkt beroende av den demografiska utvecklingen. Förändringar i befolkningens storlek och sammansättning påverkar bl.a. utvecklingen av skatteunderlaget, efterfrågan på välfärdstjänster och annan kommunal service samt investeringsbehov. Befolkningstillväxten i landet var hög i mitten av 2010-talet, men ökningstakten har dämpats de senaste två åren. År 2021 ökade folkmängden med 0,7 procent, vilken kan jämföras med genomsnittet för den senaste tioårsperioden som uppgick till 1 procent. Befolkningsutvecklingen varierar kraftigt mellan olika kommuner och regioner. Under 2021 hade 85 kommuner och 2 regioner en befolkningsminskning. Den demografiska försörjningskvoten, dvs. antalet personer som inte är i förvärvsarbetande ålder i relation till antalet personer i förvärvsarbetande ålder, har ökat från 0,72 till 0,77 under den senaste tioårsperioden. Även försörjningskvoten varierar kraftigt mellan kommunerna och mellan regionerna.

2.5.1 Starkt ekonomiskt resultat 2021

Resultatet som andel av skatteintäkter och generella bidrag var högt

Årets resultat är en av flera viktiga indikatorer för att bedöma de ekonomiska förutsättningarna för kommunsektorn. Positiva och tillräckligt höga resultatnivåer innebär att kommunsektorn har bättre förutsättningar att tillhandhålla verksamhet med hög kvalitet på lång sikt.

Kommunsektorn redovisade 2021 ett sammantaget resultat om 67 miljarder kronor. Resultatet förbättrades jämfört med 2020 för både kommunerna och regionerna. Kommunernas resultat uppgick till 45 miljarder kronor och regionernas till 22 miljarder kronor (se diagram 2.1).

Diagram 2.1 Årets resultat i kommunsektorn 2000–2021

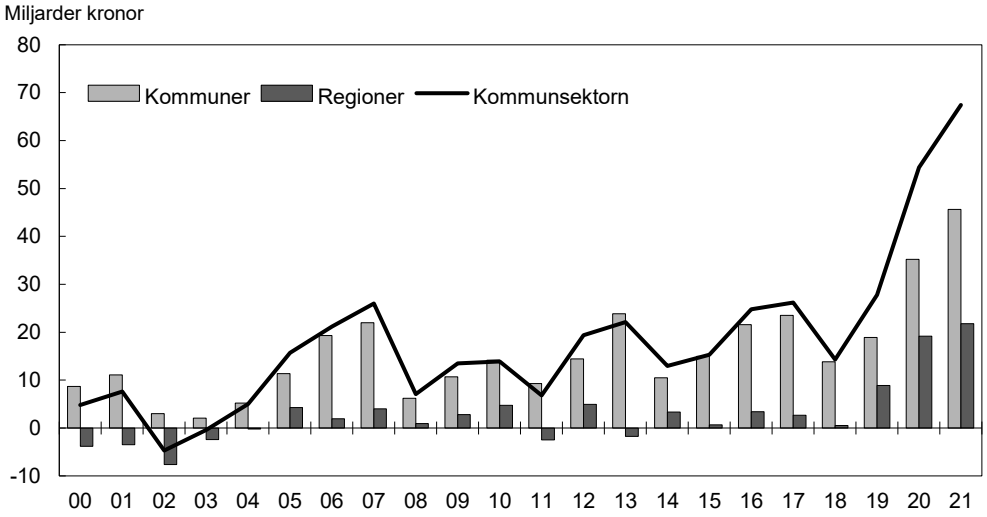

Källa: Statistiska centralbyrån.

Enligt kommunallagen (2017:725) ska kommuner och regioner ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. Varje kommun och region beslutar om riktlinjer för detta. Ett vanligt förekommande mål är att årets resultat ska uppgå till en viss angiven andel av skatteintäkter och generella statsbidrag. Andra vanligt förekommande mål är mål om nivån på soliditeten, nivån på självfinansiering av investeringar, nivån på skattesatsen och en viss skuldnivå. Vilka mål som är lämpliga beror på den enskilda kommunens eller regionens utgångsläge och förutsättningar, t.ex. dess investeringsbehov, skuldsättning och skattesats.

Kommunsektorns resultat som andel av dess skatteintäkter och generella statsbidrag uppgick 2021 till 6,7 procent (7,1 procent för kommunerna och 6,0 procent för regionerna). Det var högre än 2020, då denna andel uppgick till 5,7 procent, och betydligt högre än genomsnittet 2011–2020, som uppgick till 2,7 procent.

Kommuner och regioner får enligt kommunallagen reservera medel till en resultatutjämningsreserv. Vid utgången av 2021 fanns det totalt 40 miljarder kronor avsatta i resultatutjämningsreserver, vilket var 9 miljarder kronor mer än 2020. Reserverna uppgick vid utgången av 2021 till 30 miljarder kronor för kommunerna och till 10 miljarder kronor för regionerna.

Kommuner och regioner ska enligt kommunallagen som huvudregel upprätta en budget så att intäkterna överstiger kostnaderna (balanskravet). Detta anger den lägsta godtagbara resultatnivån och följs upp genom balanskravsresultatet. Enligt lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning beräknas ett balanskravsresultat

genom att årets resultat justeras för vissa poster (se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 4.3).

Koncernernas resultat har ökat

De flesta kommuner och regioner har någon del av sin verksamhet organiserad i företagsform. Exempelvis har flertalet kommuner ett bostads- och fastighetsbolag. Kommuner och regioner äger totalt nästan 2 000 företag. Företagens ekonomiska resultat och ställning redovisas tillsammans med kommunens respektive regionens uppgifter i de sammanställda räkenskaperna, dvs. koncernredovisningen. Det totala resultatet enligt koncernredovisningarna var högre än resultatet i kommunsektorn 2010–2020. Totalt uppgick årets resultat 2021 i koncernredovisningarna till 86 miljarder kronor, varav kommunernas koncerner stod för knappt 66 miljarder kronor. Resultatet för 2021 var högre än det årliga genomsnittet 2010–2020.

2.5.2 Intäkts- och kostnadsutveckling i kommunsektorn

En ökning av skatteintäkterna bidrog till en relativt kraftig intäktsökning

Kommunsektorns totala intäkter ökade med 6 procent och uppgick till nästan 1 310 miljarder kronor 2021. Två tredjedelar av sektorns intäkter utgjordes av skatteintäkter (se diagram 2.2). Med undantag för 2020 har skatteintäkterna utvecklats relativt starkt under flera år till följd av en högkonjunktur. År 2021 ökade skatteintäkterna med 5,8 procent, vilket var en högre ökningstakt än genomsnittet för den senaste femårsperioden, som uppgick till 3,7 procent. Medelskattesatsen för kommunsektorn 2021 uppgick till 32,27 procent, vilket var en minskning med 0,01 procentenhet jämfört med 2020. Skattesatsen varierade 2021 mellan 29,08 och 35,15 procent. Sedan 2011 har medelskattesatsen ökat med 0,72 procentenheter. Det är regionerna som står för ökningen av skattesatsen. Regionernas skattesats har ökat med 0,74 procentenheter, medan kommunernas skattesats har minskat med 0,02 procentenheter. Eftersom skatteintäkterna står för den största andelen av kommunsektorns intäkter påverkas sektorns ekonomi när en mindre andel av befolkningen betalar inkomstskatt och försörjningskvoten ökar.

Staten bidrar till finansieringen av de kommunala verksamheterna, dels genom generella statsbidrag inom detta utgiftsområde, dels genom riktade statsbidrag, inklusive kostnadsersättningar, inom andra utgiftsområden. De generella statsbidragen, som de redovisas i den kommunala redovisningen, uppgick 2021 till 207 miljarder kronor. I detta belopp ingick en tillfällig höjning av de generella statsbidragen om 10 miljarder kronor som gjordes efter förslag i budgetpropositionen för 2021, bl.a. för att minska risken för nedskärningar och skattehöjningar under 2021, som bedömdes fortsätta att präglas av spridningen av sjukdomen covid-19 och dess konsekvenser (prop. 2020/21:1 utg.omr. 25, bet. 2020/21:FiU3, rskr. 2020/21:151). Denna tillfälliga förstärkning var dock inte lika kraftig som de stora, främst pandemirelaterade, tillskott som tillfördes sektorn via de generella statsbidragen 2020, vilket medförde att statsbidragen ökade relativt svagt 2021 jämfört med 2020, med drygt 3 miljarder kronor. De generella statsbidragen utgjorde 17 procent av kommunsektorns intäkter. Kommunernas andel av de generella statsbidragen uppgick till 63 procent och regionernas till 37 procent. I regionernas redovisning av de generella statsbidragen ingår även bidraget för läkemedelsförmånen, som 2021 uppgick till knappt 33 miljarder kronor. Exkluderas detta bidrag, som enligt den statliga redovisningen är ett riktat statsbidrag, uppgick regionernas andel till 25 procent av kommunsektorns totala generella statsbidrag.

De riktade statsbidragen, inklusive kostnadsersättningarna, inom andra utgiftsområden uppgick till nästan 92 miljarder kronor 2021. Dessa bidrag minskade med 0,8 procent och utgjorde 7,5 procent av kommunsektorns totala intäkter 2021 (se diagram 2.2).

De finansiella intäkterna uppgick till drygt 29 miljarder kronor 2021, varav kommunerna stod för 16 miljarder kronor. Mellan 2020 och 2021 ökade dessa intäkter med 12 miljarder kronor (68 procent). Regionerna stod för drygt 8 miljarder kronor av ökningen. Den kraftiga ökningen berodde främst på den starka utvecklingen på börsen.

Diagram 2.2 Fördelning av kommunsektorns intäkter 2011–2021

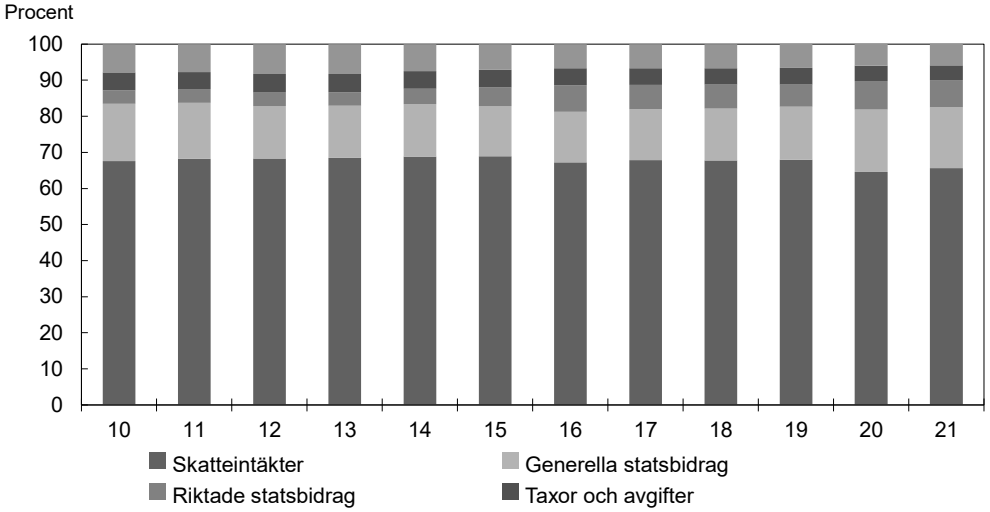

Anm.: I de generella statsbidragen till regionerna ingår i denna sammanställning bidrag för läkemedelsförmånerna. Uppgifter i detta diagram baseras på uppgifter från Sveriges Kommuner och Regioner utifrån kommuners och regioners räkenskapssammandrag medan utvecklingen av intäkterna totalt sett utgår från resultaträkningen i räkenskapssammandraget. Uppgifterna kan därför skilja sig något åt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

Relativt hög kostnadsökningstakt

Kommunsektorns totala kostnader uppgick 2021 till nästan 1 241 miljarder kronor, vilket var en ökning med 5 procent jämfört med 2020. Ökningen var högre än genomsnittet för 2011–2020, som uppgick till 4,1 procent. Kostnadsökningstakten var betydligt högre i regionerna än i kommunerna. Ökningen uppgick för kommunerna till 3,2 procent och för regionerna till 7,9 procent.

Kostnader för pedagogisk verksamhet, omsorg samt hälso- och sjukvård utgör huvuddelen av kommunsektorns verksamhetskostnader. Kostnader för personal är den största enskilda kostnadsposten i välfärdsverksamheterna. Personalkostnaderna utgjorde 52 procent av kostnaderna 2021, vilket var i nivå med närmst föregående år.

Kommunsektorns sammanlagda verksamhetskostnader uppgick till nästan 1 183 miljarder kronor 2021. Kostnaderna ökade med 5,1 procent mellan 2020 och 2021. Det var en relativt kraftig ökning jämfört med den årliga genomsnittliga ökningstakten under den senaste tioårsperioden, som uppgick till 3,8 procent.

Kommunsektorns investeringar påverkar såväl kostnader för avskrivningar som finansiella kostnader. Avskrivningarna uppgick till totalt drygt 46 miljarder kronor och ökade sammanlagt med 10,7 procent (nästan 8 procent för kommuner och 17 procent för regionerna) 2021. Det kan jämföras med genomsnittet för den senaste tioårsperioden om 6 procent per år. De finansiella kostnaderna uppgick till 12 miljarder kronor 2021. Jämfört med 2020 minskade kostnaderna med 2 miljarder kronor, vilket motsvarade en minskning om 15 procent. Under den senaste tioårsperioden har de finansiella kostnaderna ökat med i genomsnitt nästan 17 procent per år.

Kommunernas intäkter och kostnader

Kommunernas totala intäkter uppgick till 830 miljarder kronor 2021, vilket var en ökning med 4,8 procent jämfört med 2020. Ökningstakten var högre än genomsnittet för den senaste tioårsperioden, då intäkterna i genomsnitt ökade med 3,9 procent. Skatteintäktsutvecklingen var stark, 5,8 procent, vilket kan jämföras med genomsnittet för den senaste tioårsperioden om 3,6 procent per år. Till följd av stora tillskott av bidrag med anledning av spridningen covid-19 ökade de generella statsbidragen kraftigt 2020, totalt med nästan 26 procent. År 2021 ökade de generella statsbidragen med nästan 2,8 procent, vilket var lägre än genomsnittet 2011–2020, då ökningstakten i genomsnitt uppgick till 5,6 procent per år.

Diagram 2.3 Kommunernas intäkter och kostnader 2011–2021

Totalt och årliga förändringar

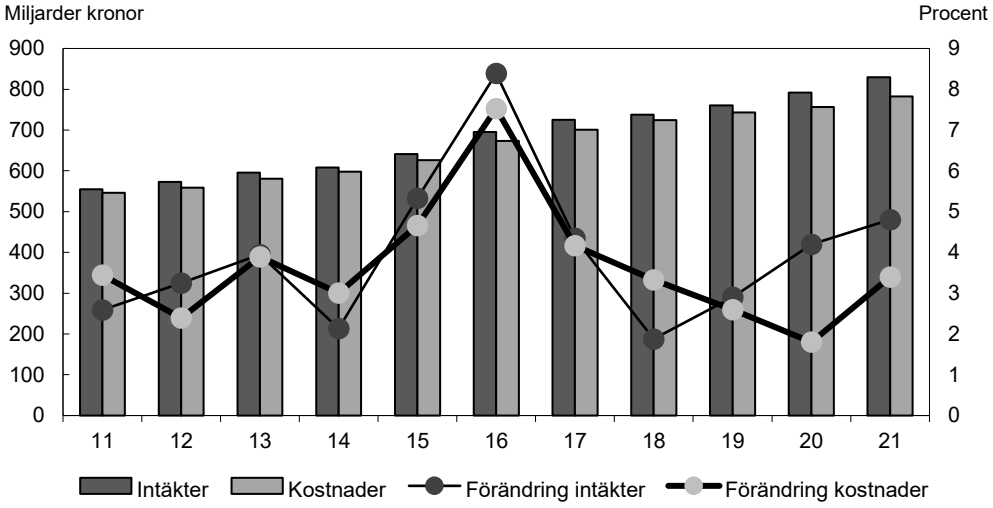

Anm.: Enligt resultaträkningen exkl. extraordinära poster.
Källa: Statistiska centralbyrån.

De totala kostnaderna för kommunerna uppgick till 782 miljarder kronor 2021. Kostnadsökningen tog därmed fart 2021, då kostnaderna ökade med 3,4 procent jämfört med 2020 (se diagram 2.3). Detta förklaras huvudsakligen av att verksamheter som hade begränsats till följd av spridningen av covid-19 till viss del återupptogs. De senaste tio åren har kostnadsökningstakten uppgått till i genomsnitt 3,6 procent. Kostnadsökningstakten var högst för avskrivningar, vilka ökade med 7,4 procent mellan 2020 och 2021 och uppgick till nästan 31 miljarder kronor. Den största kostnaden var kommunernas verksamhetskostnader, som uppgick till 742 miljarder kronor, vilket var en ökning med 2,9 procent jämfört med 2020.

Den största andelen av kommunernas kostnader avser pedagogisk verksamhet (se tabell 2.2). Kostnadsökningen för pedagogisk verksamhet avtog successivt under den närmast föregående femårsperioden, medan kostnadsökningen för vård och omsorg låg på en jämnare nivå. Den procentuella kostnadsökningen under 2021 var högst inom individ- och familjeomsorgen, där insatser till barn och unga stod för den största ökningen. Under den närmast föregående femårsperioden var kostnadsökningen störst inom området övrig utbildning, där kostnaderna för kommunal vuxenutbildning och grundsärskola ökade mer än 50 procent under 2015–2021. Jämfört med genomsnittet för den närmast föregående femårsperioden var kostnadsökningen 2021 mindre inom alla verksamheter.

Tabell 2.2 Kommunernas verksamhetskostnader

Miljarder kronor och förändring i procent

	Andel av total kostnad 2021	Kostnader 2021	Förändring 2020/2021	Genomsnittlig förändring 2016–2020
Pedagogisk verksamhet	43	320	3,1	4,7
varav				
– förskoleverksamhet och skolbarnomsorg	14	106	2,0	3,6
– grundskola	*18*	*135*	*3,7*	*5,4*
– gymnasieskola	*6*	*47*	*23*	*3,6*
– övrig utbildning	*4*	*30*	*4,0*	*569*
Vård och omsorg	37	275	2,7	3,6
varav				
– äldreomsorg	*19*	*139*	*2,5*	*3,4*
– funktionshindrade	*11*	*83*	*3,1*	*3,4*
– ekonomiskt bistånd	*2*	*15*	*-0,7*	*2,5*
– individ- och familjeomsorg	*5*	*37*	*4,1*	*4,9*
Övrigt	19	143	4,0	1,4
Totalt kommuner	**100**	**738**	**3,2**	**3,6**

Anm.: I posten övrigt ingår kommunernas kostnader för kultur och fritid, infrastruktur och skydd, affärsverksamhet, arbetsmarknadsåtgärder och flyktingmottagande m.m. Uppgifterna i denna tabell baseras på uppgifter från Sveriges Kommuner och Regioner utifrån kommunernas räkenskapssammandrag medan utvecklingen av kostnaderna totalt sett utgår från resultaträkningen i räkenskapssammandragen. Uppgifterna kan därför skilja sig något åt.

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

Regionernas intäkter och kostnader

Regionernas totala intäkter uppgick till 480 miljarder kronor 2021, vilket var en ökning med 8,1 procent 2021 jämfört med 2020 (se diagram 2.4). Ökningen av de totala intäkterna var högre än genomsnittet för 2011–2020, som uppgick till 5,2 procent. Skatteintäkterna uppgick till 290 miljarder kronor, och ökade därmed med nästan 6 procent. Verksamheternas intäkter uppgick till 101 miljarder kronor och ökade med knappt 13 procent. Den största procentuella ökningen stod dock de finansiella intäkterna för. De uppgick till drygt 13 miljarder kronor, vilket var en ökning med 164 procent. Den stora ökningen berodde på den starka utvecklingen på börsen. Regionernas totala kostnader ökade med 7,9 procent 2021, vilket var mer än de genomsnittliga årliga kostnadsökningarna om 5,0 procent per år 2011–2020.

Diagram 2.4 Regionernas intäkter och kostnader 2011–2021

Totalt och årliga förändringar

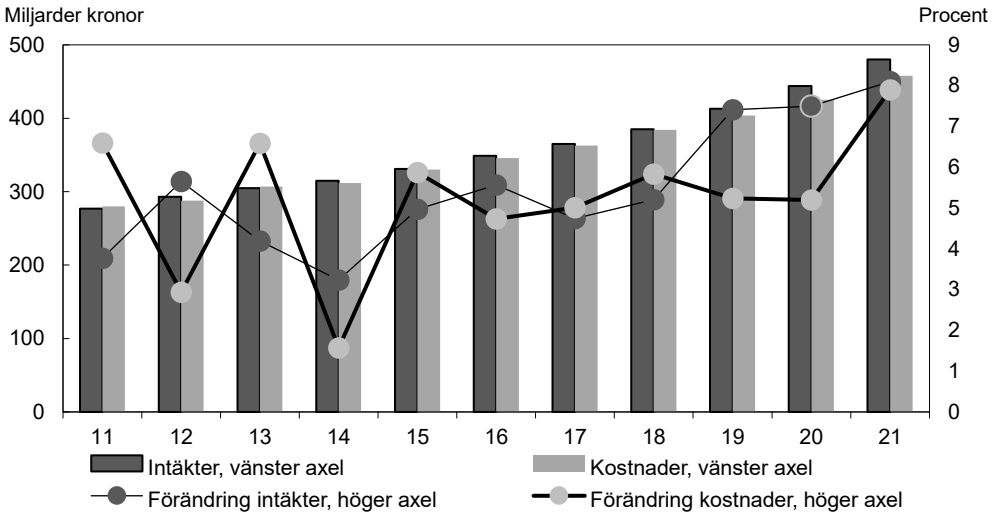

Källa: Statistiska centralbyrån.

Hälso- och sjukvårdens kostnader ökade 2021 i en högre takt än genomsnittet för den senaste femårsperioden (se tabell 2.3), vilket främst berodde på pandemin. Kostnadsökningarna var högst för primärvården. Kostnaderna för läkemedel dämpades mellan 2020 och 2021. Kostnadsutvecklingen för trafik och infrastruktur ökade i en lägre takt 2021 än genomsnittet för de senaste fem åren.

Tabell 2.3 Regionernas verksamhetskostnader

Miljarder kronor och förändring i procent

	Andel av total kostnad 2021	Kostnader 2021	Förändring 2020/2021	Genomsnittlig förändring 2016–2020
Regioner				
Hälso- och sjukvård, totalt	88	371	7,8	4,8
varav				
– primärvård	*17*	*70*	*10,1*	*5,7*
– specialiserad somatisk vård	*47*	*197*	*7,6*	*5,1*
– specialiserad psykiatrisk vård	*8*	*32*	*7,8*	*4,4*
– tandvård	*3*	*11*	*4,4*	*2,0*
– övrig hälso- och sjukvård	*8*	*33*	*10,0*	*3,0*
– läkemedel (öppenvård)[1]	*7*	*28*	*2,4*	*5,1*
Regional utveckling samt trafik och infrastruktur	12	50	2,4	5,4
Totalt regioner	**100**	**421**	**7,1**	**4,9**

Anm.: I kostnader för hälso- och sjukvård ingår också kostnader för tandvård och politisk verksamhet. Uppgifter i denna tabell baseras på uppgifter från Sveriges Kommuner och Regioner utifrån regionernas räkenskapssammandrag medan utvecklingen av kostnaderna totalt sett utgår från resultaträkningen i räkenskapssammandragen. Uppgifterna kan därför skilja sig något åt.

[1]Avser kostnader för läkemedel i öppenvård.

Källor: Statistiska centralbyrån och Sveriges Kommuner och Regioner.

2.5.3 Lägre investeringsnivå 2021

Behovet av att renovera befintliga verksamhetslokaler och det behov av nya lokaler som den demografiska utvecklingen innebär medför ökade investeringar i verksamhetslokaler som skolor, äldreboenden och sjukhus. Kommuner och regioner finansierar en del av investeringarna med egna medel genom det utrymme som skapas genom årets resultat och avskrivningar. Utvecklingen av skuldsättningen i kommuner och regioner beror därför bl.a. på hur stor andel av investeringarna som en kommun kan finansiera med egna medel. Skuldsättningen är därmed en viktig indikator på kommunsektorns ekonomiska ställning. Stora investeringar sker i de kommun- och regionägda företagen. Kommuner och regioner tar upp lån för vidareutlåning till sina företag och går även i borgen för företagens lån till investeringar vilket påverkar skuldsättningen.

Efter flera år med ökande investeringsnivåer skedde en minskning 2020. Denna utveckling fortsatte 2021. Kommunsektorns investeringar uppgick till 96,5 miljarder kronor 2021, varav kommunernas investeringar uppgick till drygt 73 miljarder kronor. Sektorns investeringar minskade därmed med 4 procent jämfört med 2020, vilket kan jämföras med att investeringstakten 2011–2020 i genomsnitt ökade med drygt 7 procent per år.

Kommunsektorns självfinansieringsgrad, dvs. hur stor andel av investeringarna som finansieras med egna medel, uppgick till 120 procent 2021. Det innebär att sektorn som helhet finansierade investeringarna för 2021 med egna medel genom det utrymme som skapas via årets resultat och avskrivningar. Självfinansieringsgraden var därmed högre än 2020, och betydligt högre än genomsnittet för 2011–2020 som uppgick till 67 procent.

Den totala låneskulden, dvs. både den kort- och långfristiga skulden, uppgick till 481 miljarder kronor 2021, varav kommunerna stod för 411 miljarder kronor (se diagram 2.5). Låneskulden ökade med totalt 4,4 procent (20 miljarder kronor) jämfört med 2020. Den genomsnittliga ökningstakten 2011–2020 uppgick till 14 procent. Kommunernas låneskuld fortsatte att öka, medan regionernas skuld minskade något. Den långfristiga delen av låneskulden uppgick 2021 till 421 miljarder kronor för sektorn som helhet, varav kommunernas låneskuld uppgick till 365 miljarder kronor.

Diagram 2.5 Kommunsektorns låneskulder 2011–2021

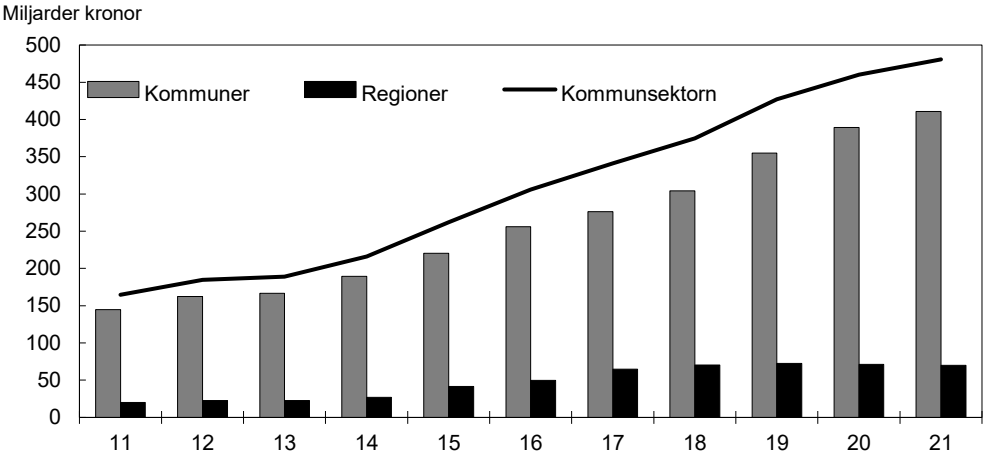

Källa: Statistiska centralbyrån.

Nyckeltalet soliditet visar hur stor andel av tillgångarna som finansierats med eget kapital och därmed den finansiella styrkan på lång sikt. Soliditeten inklusive pensionsåtaganden före 1998 fortsatte att förstärkas för både kommunerna och regionerna 2021 och uppgick till 22 procent för sektorn som helhet (se diagram 2.6). Den positiva förändringen var bl.a. en följd av en förbättring av resultatet och en minskning av pensionsåtaganden ingångna före 1998. Kommunernas och regionernas soliditet, inklusive pensionsåtaganden ingångna före 1998, uppgick till 31 procent respektive −5 procent 2021. Regionernas soliditet inklusive pensionsåtaganden ingångna före 1998 har stärkts mer än kommunernas den senaste tioårsperioden. Soliditeten exklusive pensionsåtagandena ingångna före 1998 är högre än soliditeten inklusive åtagandena och uppgick 2021 till 40 procent för sektorn som helhet.

Diagram 2.6 Kommunsektorns soliditet inkl. pensionsåtaganden ingångna före 1998, 2011–2021

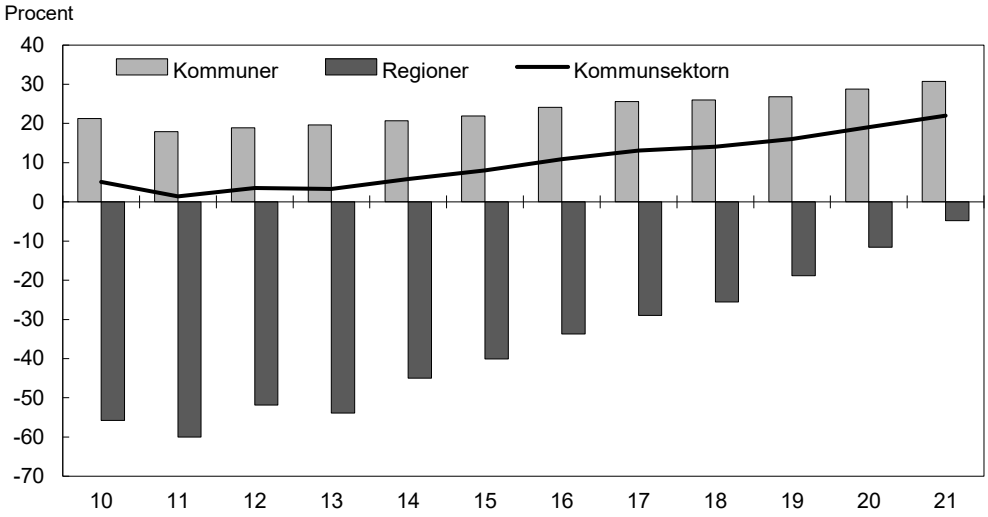

Källa: Statistiska centralbyrån.

2.5.4 Utfallet skiljer sig åt mellan kommuner och mellan regioner

Kommunernas ekonomi har stärkts, men skillnader kvarstår

Det finns stora skillnader mellan olika kommuner och mellan olika kommungrupper i fråga om bl.a. resultat, kostnadsutveckling skuldsättning och soliditet (se tabell 2.4). Tre kommungrupper, de s.k. huvudgrupperna, används i jämförelsen nedan. Indelningen är gjord av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och baseras i huvudsak på kriterierna storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Huvudgrupperna är storstäder och storstadsnära kommuner, större städer och kommuner nära större stad samt mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

Årets resultat som andel av generella statsbidrag och skatter 2021 var högst i kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner och lägst i kommungruppen större städer och kommuner nära större stad. Skillnaderna i resultat mellan de tre huvudgrupperna var mindre 2021 än 2020, och även betydligt mindre än de genomsnittliga under den senaste tioårsperioden. Resultatutfallen 2021 var högre för samtliga kommungrupper jämfört med det årliga genomsnittet 2011–2020. Det finns en stor spridning inom grupperna, dvs. mellan enskilda kommuner inom samma kommungrupp.

Kostnadsutvecklingen var högre 2021 än 2020 för samtliga kommungrupper, men lägre än genomsnittet 2011–2020 för samtliga kommungrupper. Kostnaderna ökade mest i gruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

Soliditeten inklusive pensionsåtaganden före 1998 var högst i kommungruppen storstäder och storstadsnära kommuner. Soliditeten har i genomsnitt stärkts mest i kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner och skillnaderna i soliditet mellan de tre grupperna av kommuner var betydlig mindre 2021 än 2011.

Tabell 2.4 Nyckeltal för kommungrupperna

Procent om inget annat anges

Utfall 2021 och genomsnittligt utfall 2011–2020

	Storstäder/ storstads-nära kommuner 2021	Större städer/ nära större stad 2021	Mindre städer/ tätorter landsbygds -kommuner 2021	Riket 2021	Storstäder/ storstads-nära kommuner 2011–2020	Större städer/ nära större stad 2011–2020	Mindre städer/ tätorter landsbygds -kommuner 2011–2020
Årets resultat, kr/inv.	5 581	3 507	3 995	4 065	1 822	1 251	1 307
Årets resultat som andel av generella statsbidrag och skatter	8,0	6,5	6,6	7,1	5,2	2,9	2,5
Balanskravsresultat	4 390	2 619	2 779	2 975	1 270	933	859
Generella statsbidrag och utjämning kr/inv.	7 885	18 469	21 660	18 287	5 129	13 071	15 200
Kostnadsutveckling	1,7	0,6	1,6	1,3	3,0	2,9	3,0
Investeringar, kr/inv.	7 260	6 641	6 792	6 810	6 046	4 829	5 192
Soliditet inkl. pensionsåtaganden ingångna före 1998	32,7	29,1	29,7	30,8	32,8	29,4	19,7
Skattesats	19,82	21,80	22,23	20,71	19,81	21,68	22,14
Befolknings-utveckling	0,9	0,7	0,4	0,5	1,4	1,0	0,4

Källa: Statistiska centralbyrån.

Ekonomin i regionerna har stärkts

Regionernas ekonomi har stärkts under flera år. År 2021 redovisade regionerna det högsta resultatet någonsin, totalt 22 miljarder kronor. Utöver en relativt stark utveckling av skatteintäkterna ökade de finansiella intäkterna kraftigt jämfört med tidigare år vilket var en följd av en stark utveckling på börsen. Regionernas resultat, exklusive de finansiella posterna, uppgick till 14 miljarder kronor 2021, vilket var nästan 8 miljarder kronor lägre än 2020. Resultatet exklusive finansiella poster 2021 var dock högre än genomsnittet 2011–2020. Alla regioner utom en redovisade ett positivt resultat 2021, vilket kan jämföras med 2011–2020, då i genomsnitt 7 av 20 regioner redovisade ett positivt resultat. genomsnittet för den senaste tioårsperioden, som uppgick till 7 regioner.

Kostnadsökningen i regionerna var relativt hög 2021 och varierade mellan enskilda regioner. Nästan alla regioner har höjt skattesatsen sedan 2011 och jämfört med 2011 har den genomsnittliga skattesatsen höjts med 0,74 procent.

Antalet regioner som hade en positiv soliditet, inklusive pensionsåtaganden ingångna före 1998, fortsatte att öka 2021. Hälften av regionerna redovisade 2021 en positiv soliditet, vilket kan jämföras med 2011, då ingen region redovisade en positiv soliditet (se diagram 2.7).

Diagram 2.7 Regionernas soliditet, inkl. pensionsåtaganden ingångna före 1998, 2021

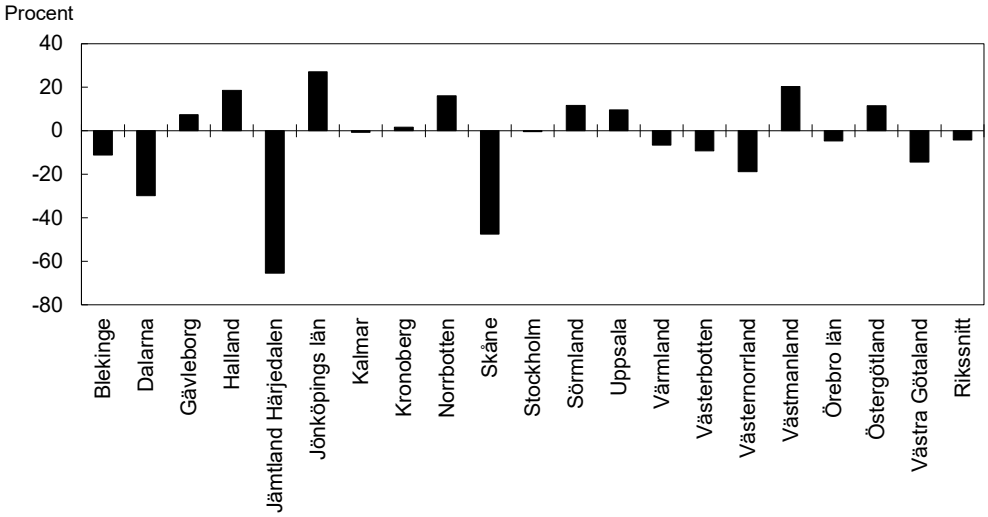

Källa: Statistiska centralbyrån.

Vissa kommuner och regioner har inte en god ekonomisk hushållning

Utredningen En effektiv ekonomistyrning i kommuner och regioner överlämnade i september 2021 sitt slutbetänkande, En god kommunal hushållning (SOU 2021:75). Utredningens övergripande iakttagelser när det gäller utvecklingen av ekonomin i kommuner och regioner var att det inte finns några betydande ekonomiska problem på sektorsnivå, men att det finns kommuner och regioner som har haft en väsentligt sämre utveckling, trots många goda år för den svenska ekonomin. Några kommuner och regioner har inte uppfyllt kravet på god ekonomisk hushållning. Vissa har vid upprepade tillfällen inte heller klarat balanskravet.

Det kommunalekonomiska utjämningssystemet ska ge likvärdiga ekonomiska förutsättningar

De generella statsbidragen fördelas till största delen genom det kommunalekonomiska utjämningssystemet. År 2021 fick kommunerna 105 miljarder kronor och regionerna 43 miljarder kronor genom systemet.

Det kommunalekonomiska utjämningssystemet, och det till systemet kopplade anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*, har till syfte att ge kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar, trots skillnader i skattekraft och strukturella faktorer som ålderssammansättning och bebyggelsestruktur. Bidragen inom utjämningssystemet finansieras till största delen av statliga medel. En mindre del av bidragen finansieras genom att vissa kommuner och regioner betalar en avgift till systemet.

Då de generella statsbidragen fördelas genom det kommunalekonomiska utjämningssystemet skiljer sig bidragens betydelse som intäktskälla åt mellan enskilda kommuner och regioner. När alla bidrag och avgifter summeras per kommun varierade beloppen mellan -18 900 och 32 900 kronor per invånare 2021. Det genomsnittliga ovägda beloppet per kommun, när hänsyn inte tas till olikheter i antalet invånare, var 15 300 kronor per invånare. Av kommunerna var 9 nettobetalare i systemet.

Det genomsnittliga ovägda bidragsbeloppet per region var 6 100 kronor per invånare 2021. Beloppen varierade mellan -450 och 10 900 kronor per invånare.

I april 2022 tillsattes en parlamentarisk kommitté med uppdrag att göra en bred översyn av det kommunalekonomiska utjämningssystemet (dir. 2022:36). Uppdraget ska redovisas senast den 3 maj 2024.

2.5.5 Statens styrning av kommuner och regioner

Statskontorets årliga kartläggning av utvecklingen av den statliga styrningen av kommuner och regioner redovisas i rapporten Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och regioner 2021 (Statskontoret 2021). Rapporten visar att staten styr kommunsektorn inom nästan samtliga politikområden, och att statens styrning av kommunsektorn var av ungefär samma omfattning 2021 som 2020.

Under 2021 infördes 21 nya statsbidrag till kommunsektorn, samtidigt som 20 bidrag upphörde att gälla. Av de nya statsbidragen syftade 6 bidrag till att förstärka eller utveckla vården och omsorgen av äldre, och omfattade sammantaget över 7 miljarder kronor. Totalt omfattade de nya statsbidragen mer än 16 miljarder kronor.

Under 2021 fanns 204 riktade statsbidrag till kommunsektorn, varav 23 avsåg kostnadsersättningar. Det var ungefär lika många som 2020, men något fler än 2019. Samtidigt betalade staten ut mer medel i statsbidrag till kommunsektorn under 2021 än under något av de senaste tio åren. Hälften av dessa medel var generella statsbidrag.

Under 2021 trädde 35 nya eller ändrade lagar och förordningar i kraft som bedöms haft en betydande påverkan på kommunsektorn. Under 2021 gällde 23 överenskommelser mellan den förra regeringen och SKR, vilket var ungefär lika många som tidigare år. Överenskommelserna omfattade dock mer medel än tidigare. Parterna ingick 3 nya överenskommelser under 2021 och 10 omförhandlades.

Under 2021 gav den förra regeringen statliga myndigheter drygt 150 regeringsuppdrag som bedöms ha påverkat kommuner eller regioner. Socialstyrelsen och Statens skolverk var de myndigheter som fick flest sådana uppdrag.

Statskontoret har redovisat uppdrag om administrativa kostnader

Statskontoret har i rapporten Administrativa kostnader i kommunsektorn – En analys av statens styrning av kommuner och regioner (Statskontoret 2022:9) redovisat ett uppdrag att kartlägga och analysera administrativa kostnader som följd av statlig styrning. Inom ramen för uppdraget skulle Statskontoret bedöma vilka områden och processer regeringen bör prioritera i sin styrning samt föreslå åtgärder som staten kan genomföra för att minska kommunsektorns kostnader. Statskontoret konstaterar i rapporten att staten behöver styra, kontrollera och följa upp kommunsektorn för att säkerställa exempelvis effektivitet och likvärdighet samt att kommuner och regioner följer gällande regelverk. Statskontoret anser dock att staten inte styr på ett effektivt och välavvägt sätt och föreslår ett antal åtgärder, t.ex. att administrationen av riktade statsbidrag förenklas, att antalet riktade statsbidrag minskar och att de statliga myndigheternas insamling av uppgifter samordnas i större utsträckning. Statskontoret konstaterar också att statliga krav på verksamhetsnära dokumentation leder till höga administrativa kostnader i kommuner och regioner.

Åtgärder utifrån Tillitsdelegationens betänkanden

Tillitsdelegationen inrättades 2016 med uppdraget att bl.a. genomföra projekt för att främja idé- och verksamhetsutveckling inom kommunal verksamhet. Delegationen överlämnade 2018 betänkandena En lärande tillsyn – statlig granskning som bidrar till verksamhetsutveckling i vård, skola och omsorg (SOU 2018:47) och Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn (SOU 2018:48). Vissa åtgärder har vidtagits med anledning av förslagen i dessa betänkanden. Regeringen avser inte att gå vidare med övriga förslag.

Delegationen för kommunal ekonomi i balans har fattat beslut om stöd till vissa kommuner och regioner

En särskild delegation för att hantera ärenden om tillfälligt stöd till vissa enskilda kommuner och regioner, Delegationen för kommunal ekonomi i balans (Kommundelegationen), har inrättats inom Kammarkollegiet. Delegationen påbörjade sitt arbete i slutet av 2021. Det statliga stödet uppgår till totalt 750 miljoner kronor 2022–2024 och syftar till att stödja kommuner och regioner med särskilt svag ekonomi, för att de ska kunna genomföra åtgärder för att nå en ekonomi i balans och på sikt en god ekonomisk hushållning. Av de 38 kommuner och regioner som är berättigade att söka stödet har 23 kommuner och 5 regioner ansökt om stöd. Kommundelegationen har vid tre tillfällen fattat beslut om statligt stöd till 22 kommuner och 5 regioner om totalt 598 miljoner kronor.

Nya nyckeltal för effektivitet ger stöd i verksamhetsutvecklingen

Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA), en ideell förening som bildats i samarbete mellan staten och SKR, har utarbetat nyckeltal för att mäta produktivitet och effektivitet i kommuner och regioner. Den definition av effektivitet som används är det värde som skapas i relation till kostnaden. Effektiviteten ökar t.ex. om kvaliteten ökar, men kostnaden är oförändrad. En besparing som innebär försämrad verksamhet innebär inte ökad effektivitet. Kvalitet handlar om t.ex. nöjdhet bland brukare eller meritvärde.

RKA redovisade nyckeltal med tillhörande vägledning för kommunerna i augusti 2020 och tar sedan 2021 fram en årlig rapport om effektivitet i kommuner. I rapporten som publicerades i februari 2022, Effektivitet i kommuner 2022, framgår bl.a. att effektiviteten i den kommunala grundskolan under den senaste tioårsperioden totalt sett har försämrats. Enligt rapporten ökade dock effektiviteten inom den kommunala gymnasieskolan något 2015–2020. Liksom i en tidigare rapport konstaterar RKA att rådet inte har funnit några samband mellan kvalitet och kostnader. En kommun med hög kvalitet i utbildningen har inte automatiskt högre kostnader. RKA har inte heller hittat någon samvariation för effektivitet mellan olika verksamhetsområden. Det vanliga är att kommuner är effektiva inom några verksamheter och ytterst få kommuner är effektiva inom alla områden. Att en kommun t.ex. har ett högt effektivitetsindex inom grundskolan gör det inte mer sannolikt att kommunen har ett högt värde inom gymnasieskolan, eller inom något annat verksamhetsområde. De nyckeltal RKA använder för att mäta produktivitet och effektivitet utgår från befintlig statistik. Rådet framhåller att datatillgången är begränsad, liksom möjligheten att mäta resultatkvalitet i flera av verksamheterna, t.ex. förskolan. Analyser behöver därför göras med stor försiktighet.

RKA presenterade under våren 2021 nyckeltal för regioner och en tillhörande vägledning. En första rapport, om produktivitet och effektivitet i regioner, med fokus på produktivitet i hälso- och sjukvården, publicerades i oktober samma år. Av rapporten framgår bl.a. att kostnader inom hälso- och sjukvården generellt sett inte hänger samman med folkhälsa eller tillgänglighet till vård. Det framgår också att det finns stora skillnader mellan olika regioner när det gäller befolkningens vårdutnyttjande. Några regioner skiljer ut sig genom att befolkningen har ett lågt vårdutnyttjande samt genom att det finns en låg tillgänglighet till vård och en hög sjukdomsförekomst. RKA konstaterar att de skillnader som har identifierats mellan regionerna behöver analyseras vidare för att det ska kunna bedömas om de beror på olika grad av effektivitet och ambitionsnivå eller på andra faktorer.

Tillkännagivande om att värna mångfalden

Riksdagen har tillkännagett att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag som säkerställer att tillståndskrav samt ägar- och ledningsprövning inte medför otillbörliga hinder att etablera sig och verka på välfärdsområdet, i synnerhet när det gäller små aktörers möjligheter, såsom kooperativ (bet. 2017/18:FiU43 punkt 4, rskr. 2017/18:356).

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) fick 2019 i uppdrag att analysera nuvarande regelverk för tillståndsprövning inom vård och omsorg samt möjligheten att förenkla ägar- och ledningsprövningar. IVO lämnade i april 2021 rapporten Analys av regelverket för tillståndsprövning – Slutrapport (IVO 2021-4). I rapporten anges bl.a. att mindre aktörer ser tillstånd som en kvalitetsmärkning och att privata aktörer generellt sett inte har synpunkter på kravnivån för att få tillstånd, men att de anser att handläggningstiderna är för långa. De långa handläggningstiderna kan enligt IVO bl.a. bero på den manuella handläggningen.

I oktober 2021 fick IVO i uppdrag att redovisa sitt arbete för att minska handläggningstiderna för tillståndsprövning inom socialtjänsten. IVO redovisade i mars 2022 uppdraget i rapporten Redovisning av arbetet för att minska handläggningstider gällande verksamheten för tillståndsprövning inom socialtjänsten. I rapporten redogör IVO bl.a. för planer på ökad digitalisering, vilket bedöms minska handläggningstiderna och gynna tillståndsprocessen. Vidare redogör IVO för konkreta förslag på åtgärder för att underlätta tillståndsprocessen som myndigheten själv kan vidta inom ramen för sin verksamhet.

Regeringen anser mot denna bakgrund att tillkännagivandet är slutbehandlat.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

2.6.1 Kommuner och regioner har både ett stort ansvar och en stor frihet att utforma sina verksamheter

Den kommunala självstyrelsen, kommunernas och regionernas ansvar för välfärdsverksamheterna och den kommunala beskattningsrätten utgör viktiga delar av den svenska decentraliserade samhällsmodellen. Kommuner och regioner har frihet att inom ramen för befintlig lagstiftning själva utforma sin verksamhet. Enligt lagen om kommunal bokföring och redovisning ska varje kommun och region i sin förvaltningsberättelse redogöra för om målen och riktlinjerna för en god ekonomisk hushållning har uppnåtts och följts. Den kommunala beskattningsrätten ger kommuner och regioner ett långtgående ansvar för verksamhetens finansiering. Näst efter skatteintäkterna är statsbidrag den största intäktskällan för kommuner och regioner. De generella statsbidragen, som finansieras inom detta utgiftsområde, utgör dock en begränsad del av intäkterna. Därför går det inte att dra alltför långtgående eller säkra slutsatser om förhållandet mellan storleken på de generella statsbidragen och kommuners och regioners resultat. Måluppfyllelsen bedöms mot bakgrund av dessa förutsättningar.

2.6.2 Ökad måluppfyllelse under 2021

Ekonomin har stärkts, trots utmanande förutsättningar under pandemin

Pandemin har fått omfattande effekter på kommunernas och regionernas verksamhet och ekonomi. Den har inneburit en extrem belastning och stora påfrestningar på vissa verksamheter, medan andra verksamheter har fått begränsas eller stängas. Både intäkter och kostnader har påverkats kraftigt och i olika riktningar. Planeringsförutsättningarna för kommuner och regioner var betydligt mer osäkra 2020 och 2021 än tidigare.

Trots en högre kostnadsökningstakt 2021 jämfört med 2020 var kommunsektorns resultat fortsatt högt. De stora statliga tillskotten bidrog till resultatet, men den främsta orsaken var att skatteintäkterna blev större än vad som hade prognostiserats. Även den kraftiga ökningen av finansiella intäkter bidrog till det höga resultatet.

Det höga resultatet 2021 innebar en fortsatt förstärkning av kommunsektorns ekonomi. De frivilliga avsättningarna till resultatutjämningsreserver, som under vissa omständigheter kan nyttjas för att täcka underskott, ökade under 2021, om än inte lika kraftigt som föregående år. Soliditeten fortsatte att stärkas under 2021, vilket ytterligare ökade sektorns långsiktiga finansiella styrka. Den genomsnittliga totala skattesatsen minskade både mellan 2020 och 2021 och mellan 2021 och 2022.

Kommunsektorns ekonomiska förutsättningar stärktes under 2021, trots de utmaningar och osäkerheter som funnits till följd av pandemin. I det avseendet var måluppfyllelsen inom utgiftsområdet god. Höga ekonomiska resultat är dock inget mål i sig, utan det som är av betydelse är att utvecklingen kan bidra till goda förutsättningar att tillhandahålla välfärd och annan kommunal service med hög kvalitet, på både kort och lång sikt. Utvecklingen under 2021 har inneburit att dessa förutsättningar har stärkts.

Mer likvärdiga ekonomiska förutsättningar 2021

Det finns skillnader i ekonomisk situation, t.ex. vad gäller resultatnivå och soliditet, mellan enskilda kommuner, mellan olika grupper av kommuner och mellan regioner. Skillnaderna kan vara en indikation på att de ekonomiska förutsättningarna inte är likvärdiga. Skillnaderna kan också bero på olika förutsättningar och målsättningar för utvecklingen av ekonomin och för verksamheten. Alla de tre kommungrupperna hade relativt höga resultat 2021, och skillnaderna i resultatnivå mellan grupperna var mindre 2021 än under 2020. Likaså var skillnaderna i soliditet, och därmed i den långsiktiga finansiella styrkan, mindre 2021 än 2020. Den höga resultatnivån har även lett till att ekonomin stärkts i flera regioner. Att många kommuner och regioner stärkt sin ekonomiska ställning, och att skillnaderna i resultatnivå har minskat, indikerar en ökad likvärdighet i ekonomiska förutsättningar, och därmed en ökad måluppfyllelse inom utgiftsområdet under 2021. Läget har dock på många sätt varit exceptionellt under pandemin, med bl.a. historiskt stora ekonomiska tillskott till sektorn. Regeringen avser att följa utvecklingen vad gäller skillnader mellan kommuners och mellan regioners ekonomiska ställning.

Skillnader kvarstår också mellan grupper av kommuner och mellan regioner beträffande skattesatser. Liksom skillnader i resultatnivå och soliditet kan skillnader i skattesatser vara en indikation på att de ekonomiska förutsättningarna inte är likvärdiga, men skillnaderna kan också beror på andra faktorer.

Den statliga styrningen är fortsatt omfattande

Statskontorets årliga uppföljning visar att den statliga styrningen av kommunsektorn är fortsatt omfattande, bl.a. med lika många riktade statsbidrag under 2021 som 2020. Spridningen av covid-19 har inneburit att styrningen av kommuner och regioner tillfälligt behövt förändras, och att staten har styrt kommunsektorn mer än under tidigare år. Flera av de nya satsningarna med riktade statsbidrag som initierades fanns inom hälso- och sjukvårdsområdet och inom äldreomsorgen. Satsningarna föranleddes bl.a. av brister som framkommit under pandemin. Även om kommunsektorn har ett eget ansvar för sin verksamhet och ekonomi är samspelet mellan staten och sektorn viktig för att skapa goda förutsättningar för välfärden. Vidare syftar den statliga styrningen till att uppnå nationella målsättningar, bl.a. att öka likvärdigheten i landet. Samtidigt behöver den statliga styrningen utformas utifrån ett helhetsperspektiv, där det bl.a.

beaktas att kommuner och regioner måste hantera styrningen samlat vid t.ex. resursfördelning och planering.

RKA:s fortsatta utveckling av nyckeltal för effektivitet och produktivitet, samt de rapporter som årligen publiceras av rådet på detta tema, utgör ett betydelsefullt verktyg för kommunsektorn i arbetet med utveckling och effektivisering av verksamhet. Regeringen bedömer att detta arbete på sikt, i takt med att nyckeltalen utvecklas, kan komma att bidra till förbättrade möjligheter att följa måluppfyllelsen för utgiftsområdet vad gäller verksamheternas effektivitet.

2.7 Politikens inriktning

2.7.1 Den ekonomiska utvecklingen

Efter att kommunsektorns inkomster ökat i hög takt 2020 och 2021, bedöms de öka betydligt långsammare 2022–2025 (se tabell 2.5), vilket bl.a. beror på att de tillfälliga pandemirelaterade statsbidragen succesivt minskar. Trots att en svagare konjunktur leder till att de kommunala skatteinkomsterna antas växa något långsammare 2023 och 2024 än 2022, beräknas skatteinkomsterna i genomsnitt växa något snabbare under prognosperioden 2022–2025 än de i genomsnitt har gjort de senaste tio åren.

Kommunsektorns utgifter bedöms öka snabbare 2022 och 2023 än de gjort i genomsnitt de senaste tio åren. De ökade utgifterna antas till viss del finansieras genom att kommuner och regioner sänker sina överskott. Därmed sjunker både kommunsektorns finansiella sparande och resultat snabbt 2022 och 2023. Mot slutet av prognosperioden antas kommunsektorns utgifter anpassas efter inkomsterna så att sektorn når ett resultat som bedöms vara i linje med god ekonomisk hushållning. Det leder till en stabilisering av resultatets och det finansiella sparandets nivåer (se vidare förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 8).

Tabell 2.5 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges

Utfall 2020, prognos 2022–2025

	2021	2022	2023	2024	2025
Totala inkomster	**1 303**	**1 351**	**1 394**	**1 438**	**1 487**
Utveckling i procent	6,5	3,6	3,2	3,1	3,4
Skatter	807	848	881	912	961
Kommunal fastighetsavgift	21	22	22	22	23
Statsbidrag exkl. kompensation för mervärdesskatt	287	275	268	267	253
varav generella bidrag	*149*	*152*	*152*	*156*	*152*
varav riktade bidrag	*139*	*123*	*116*	*111*	*101*
Kapitalinkomster	9	14	19	24	29
Övriga inkomster	179	191	203	212	220
varav kompensation för mervärdesskatt	*77*	*82*	*86*	*89*	*90*
Totala utgifter	**1 266**	**1 331**	**1 418**	**1 465**	**1 512**
Utveckling i procent	4,4	5,1	6,5	3,3	3,2
Konsumtion	1042	1088	1160	1190	1214
Investeringar	127	134	140	145	149
Transfereringar	102	104	108	113	130
Övriga utgifter	-5	5	10	15	19
Finansiellt sparande	**37**	**19**	**-25**	**-27**	**-25**
Procent av BNP	0,7	0,3	-0,4	-0,4	-0,4
Resultat efter finansiella poster	**69**	**62**	**18**	**21**	**23**
Procent av skatter och generella statsbidrag	7,3	6,2	1,8	2,0	2,0

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Uppgifter i denna tabell baseras på Nationalräkenskaperna medan resultatredovisningen inom utgiftsområde 25 bygger på kommunernas och regionerna räkenskapssammandrag. Uppgifterna kan därför skilja sig åt.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar

2.7.2 Förstärkning av de generella statsbidragen

Kommunsektorns ekonomiska resultat har legat på historiskt höga nivåer de senaste två åren. Många kommuner och regioner har kunnat stärka sin ekonomi, trots de påfrestningar och utmaningar som spridningen av covid-19 har inneburit. De bakomliggande faktorerna till de höga resultaten har varit av tillfällig karaktär, och resultatnivåerna bedöms sjunka betydligt framöver.

Den demografiska utvecklingen kommer att fortsätta att påverka kommunsektorns ekonomi. Utvecklingen innebär att antalet personer som inte är i förvärvsarbetande ålder ökar i förhållande till antalet personer i förvärvsarbetande ålder, dvs. personer i åldern 20–64 år. Det är framför allt antalet äldre personer som ökar. Utvecklingen påverkar kommunsektorns inkomster och utgifter. Det finns även utvecklingsområden inom de kommunala verksamheterna, varav en del har blivit särskilt tydliga under pandemin. Det handlar bl.a. om kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen och om tillgängligheten inom hälso- och sjukvården. Kommunerna och regionerna står till viss del inför samma utmaningar, t.ex. den demografiska utvecklingen, men utmaningarna skiljer sig också åt mellan olika kommuner och olika regioner.

Kommunsektorns ekonomi påverkas av flera olika faktorer. Av central betydelse är utvecklingen av det kommunala skatteunderlaget, och därmed skatteintäkterna, som påverkas av den samhällsekonomiska utvecklingen och sysselsättningen samt av den demografiska utvecklingen. Ytterligare exempel på faktorer som är viktiga för kommunsektorns ekonomi är pris- och löneutvecklingen och ränteläget, vilka påverkar

såväl kostnaderna som intäkterna. Under 2022 har inflationen stigit till höga nivåer och denna utveckling bedöms ha en betydande påverkan på kommunsektorns ekonomiska förutsättningar även 2023.

Regeringen vill skapa goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och regioner i enlighet med målet för utgiftsområdet, då detta är avgörande för en god kommunal service i hela landet som kan fortsätta att utvecklas. Regeringen vill minska risken för att de höga priserna leder till neddragningar i kommunala verksamheter inom framför allt vård, skola och omsorg.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att nivån på de generella statsbidragen till kommuner och regioner ökas med 6 miljarder kronor fr.o.m. 2023, varav 4,2 miljarder kronor per år till kommunerna och 1,8 miljarder kronor per år till regionerna. Kommuner och regioner kompenserades 2022 för ökade kostnader för finansiering till följd av den nya riskskatten för kreditinstitut (prop. 2021/22:269, bet. 2021/22:FiU49, rskr. 2021/22:459). Den föreslagna höjningen av de generella statsbidragen till kommuner och regioner innefattar denna kompensation fr.o.m. 2023.

Staten reglerar nivån på de generella statsbidragen till kommuner och regioner när kommunala uppgifter och ambitionsnivåer förändras. I denna proposition föreslås regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen om sammanlagt -313 miljoner kronor 2023. Utöver detta tillkommer övriga ekonomiska regleringar med sammanlagt 1,65 miljarder kronor (se tabell 2.7).

Den demografiska utvecklingen bedöms ställa ökade krav på kommunsektorn under en lång tid framöver. De utmaningar för kommunsektorn som detta innebär är inte endast av ekonomisk karaktär, utan handlar även om personal- och kompetensförsörjning och organisatorisk kapacitet. Det krävs goda förutsättningar för att kunna möta utvecklingen och nå målsättningen om en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet i hela landet. Utmaningarna kommer inte att kunna lösas enbart genom ekonomiska tillskott. Även effektiviseringsåtgärder behöver vidtas, t.ex. införandet av nya arbetssätt och digitalisering.

2.7.3 Den statliga styrningen av kommunsektorn behöver utvecklas

Sverige är en enhetsstat med en långtgående kommunal självstyrelse. Vidare ansvarar kommuner och regioner för en betydande del av den offentliga sektorns verksamhet. Den kommunala självstyrelsen innebär att kommuner och regioner ansvarar för sin verksamhet och ekonomi och har ett stort handlingsutrymme inom ramen för detta ansvar. Samtidigt har staten ett övergripande ansvar för hela den offentliga sektorns utveckling. Det innebär att staten har ett ansvar för att medborgarna och företagen får den service som riksdagen har beslutat om och att nationella värden som likvärdighet, rättssäkerhet och samhällsekonomisk stabilitet upprätthålls. Detta medför ett behov för staten av att styra den kommunala sektorn så att nationella mål och ambitioner får genomslag. Den statliga styrningen av kommunsektorn måste utformas efter överväganden om hur omfattande och detaljerad styrningen ska vara, och därmed vilket handlingsutrymme kommuner och regioner ska ha.

Regeringens inriktning är att den statliga styrningen ska präglas av långsiktighet och god framförhållning samt samordnade och tydliga styrsignaler. Den bör skapa utrymme för regional och lokal anpassning och inte försvåra effektivisering. Inom ramen för Statskontorets uppdrag att följa utvecklingen av den statliga styrningen av kommuner och regioner har myndigheten redovisat flera rapporter som både ger en aktuell bild av den statliga styrningen och innehåller en fördjupad analys av dess

konsekvenser. Dessa rapporter visar att det finns behov av att utveckla och förbättra styrningen.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

2021	Utfall	148 511 444	Anslagssparande	
2022	Anslag	151 222 689[1]	Utgiftsprognos	151 222 689
2023	**Förslag**	**151 878 432**		
2024	Beräknat	155 840 432		
2025	Beräknat	152 426 432		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och regioner enligt lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning. Anslaget får också användas som ett instrument för ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**151 222 689**	**151 222 689**	**151 222 689**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	655 743	4 617 743	1 203 743
varav BP23	*7 334 623*	*6 994 623*	*7 636 623*
– Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna	*145 000*	*321 000*	*321 000*
– Teknisk justering för Stärkt rätt till assistans	*-26 000*	*-52 000*	*-78 000*
– Flytt av medel - Konfessionella skolor	*7 000*	*7 000*	
– Prop. Vägar till hållbara vattentjänster	*45 000*	*5 000*	*5 000*
– Skatteavtalet Sverige Danmark	*-152 877*	*-152 877*	*-152 877*
– Förstärkning av de generella statsbidragen	*6 000 000*	*6 000 000*	*6 000 000*
– Ändrade skatteregler	*1 800 000*	*1 800 000*	*1 800 000*
– Förstärkning av föräldraskapsstöd	*-200 000*	*-200 000*	*-200 000*
– Skolkostnadsutredningen genomförs inte	*-60 000*	*-60 000*	*-60 000*
– Utökad undervisningstid flyttas fram	*-225 000*	*-675 000*	
– Nationella minoritetsspråk inom gymnasieskolan och gymnasiesärskola	*1 500*	*1 500*	*1 500*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**151 878 432**	**155 840 432**	**152 426 432**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Föreslagna och tidigare aviserade tillskott

De generella statsbidragen behöver förstärkas för att ge kommuner och regioner förbättrade ekonomiska förutsättningar. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med 6 miljarder kronor fr.o.m. 2023.

Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen

Regeringen behandlar i denna proposition nya och planerade regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen. Tidigare beslutade regleringar, samt nya och planerade regleringar, framgår av tabell 2.8.

Övriga ekonomiska regleringar

Regeringen avser att föreslå förändringar i det nuvarande reseavdraget som minskar de kommunala skatteintäkterna med 1,7 miljarder kronor. Regeringen avser därutöver att även lämna förslag om justerade avdrag för tjänsteresor och hemresor som minskar de kommunala skatteintäkterna med ytterligare 0,1 miljarder kronor. Anslaget ökas till följd av detta med sammanlagt 1,8 miljarder kronor fr.o.m. 2023. Av detta belopp beräknas ca 1,2 miljarder kronor avsättas för kommunerna och ca 0,6 miljarder kronor för regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till medelskattesatsen för kommuner respektive regioner.

Den 1 januari 2013 infördes en utökad nedsättning av den kommunala fastighetsavgiften vid nybyggnation (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:FiU1, rskr. 2012/13:37). Den tioåriga nedsättningen av fastighetsavgiften för nybyggda bostäder utvidgades genom att fastighetsavgiften sattes ned helt även för år 6–15 efter värdeåret. Utvidgningen gäller för byggnader med beräknat värdeår 2012 eller senare. Förändringen minskar successivt kommunernas inkomster från fastighetsavgiften 2018–2027. År 2027 beräknas inkomstminskningen till följd av förslaget uppgå till 960 miljoner kronor. Anslaget ökas till följd av detta med 128 miljoner kronor 2023. För 2024 beräknas anslaget ökas med 256 miljoner kronor och för 2025 med 384 miljoner kronor.

I avtalet mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor regleras hur länderna ska kompensera varandra för minskade skatteintäkter till följd av att pendlare mellan länderna beskattas i arbetslandet och inte i bosättningslandet (prop. 2003/04:149, bet. 2003/04:SkU31, rskr. 2003/04:269). Utjämningsbeloppens storlek påverkas av antalet pendlare som omfattas av utjämningsordningen och deras löner. Förändringar i den dansk-svenska växelkursen påverkar också nettobeloppet. Nettot av de utjämningsbelopp som regleras i artikel 6 i avtalet bör fördelas på samtliga kommuner respektive regioner med ett enhetligt belopp per invånare, eftersom de minskade skatteintäkter som följer av pendlingen fördelas på kommunsektorn genom inkomstutjämningen.

För inkomståret 2020 har Sverige betalat ca 141 miljoner kronor mindre i inkomstskatt till Danmark jämfört med inkomståret 2019. Samtidigt har Danmark betalat ca 11,5 miljoner kronor mer i inkomstskatt till Sverige för inkomståret 2020 jämfört med inkomståret 2019. Sammantaget har detta lett till ca 152,9 miljoner kronor högre nettointäkter för inkomståret 2020 jämfört med inkomståret 2019. För 2022 föreslås att skillnaden mellan nettobeloppet för inkomståret 2020 och motsvarande belopp 2019 regleras genom en minskning av anslaget med 152,9 miljoner kronor, varav 98 miljoner kronor beräknas avsättas för kommunerna och 54,8 miljoner kronor för regionerna. Fördelningen mellan kommuner och regioner är gjord i förhållande till medelskattesatsen för kommuner respektive regioner. För 2024 och 2025 beräknas anslaget minskas med motsvarande belopp.

Tabell 2.8 Tillskott, ekonomiska regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen och övriga regleringar för anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Miljoner kronor

	Förslag för kommuner 2023	Beräknat för kommuner 2024	Beräknat för kommuner 2025	Förslag för regioner 2023	Beräknat för regioner 2024	Beräknat för regioner 2025
Anvisat för 2022	107 272	107 272	107 272	43 951	43 951	43 951
Förstärkning generella statsbidrag	4 200	4 200	4 200	1 800	1 800	1 800
Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen						
Nationella minoritetsspråk inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan (utg.omr. 16 avsnitt 3.7.5)	1,5	1,5	1,5			
Skyddat boende för våldsutsatta barn och vuxna (utg.omr. 9 avsnitt 6.6.7)	145	321	321			
Vägar till hållbara vattentjänster (utg.omr. 20 avsnitt 3.26)	45	5	5			
Tidigare beslutade och förändringar av tidigare aviserade regleringar						
Skolor med konfessionell inriktning (utg.omr. 16 avsnitt 3.6.5)	7	14	14			
Utökad undervisningstid flyttas fram[1] (utg.omr. 16, avsnitt 3.7.1)	-225	-675				
Skolkostn.utredn. förslag genomförs inte	-60	-60	-60			
Stärkt rätt till assistans (utg.omr. 9 avsnitt 6.6.4)	-26	-52	-78			
Förstärkning föräldraskapsstöd (utg.omr. 9 avsnitt 6.5)	-200	-200	-200			
Försöksverksamhet med branschskolor	-2	-3	-3			
Översiktsplaner, klimatanpassning	-36,25	-36,25	-36,25			
Nya regler om faderskap och föräldraskap	20	20	20			
2021 års vårdnadsreform	-9	-9	-9			
Upprättande av utbildningsplan	-3,6	-3,6	-3,6			
Digitala nationella prov		-123	-123			
Ämnesbetyg, implementering	25	25	25			
Grundläggande behörighet yrkesprogram		59	176			

	Förslag för kommuner 2023	Beräknat för kommuner 2024	Beräknat för kommuner 2025	Förslag för regioner 2023	Beräknat för regioner 2024	Beräknat för regioner 2025
Planering och dimensionering gymnasial utbildning	170	170	170			
Prövning av gymnasiekurser	-15	-15	-15			
Validering, nationell struktur	30	30	30			
Tekniksprånget		-15				
Professions-programmet	-23,5	-23,5	-23,5			
Allsidig social sammansättning	15	15	15			
Gemensamt skolval		-86	-172			
Fast omsorgskontakt	338	338	338			
Stärkt rätt till assistans	-170	-340	-510			
Barnets bästa när vård enligt LVU upphör	4	4	4			
Kommuner mot brott	109	219	219			
Extra studietid och utökad lovskola	121	121	121			
Förstärkning av likvärdighetsbidraget	25,5	40,5	25,5			
Deltagande i förskola	41	80	80			
Stärkta skolbibliotek		-25	-25			
Övriga ekonomiska regleringar						
Cykelförmån	28	56	85	16	32	47
Bilförmån	-3,2	-6,4	-10	-1,8	-3,6	-5,7
Kommunal fastighetsavgift	128	256	384			
Skatteavtalet Sverige Danmark	-98	-98	-98	-55	-55	-55
Förmånsvärde personbilar	-163	-325	-447	-91	-182	-250
Justerade åldersgränser, pensionsgruppen	-1 642	-1 642	-1 642	-918	-918	-918
Ändrade skatteregler	1 154	1 154	1 154	646	646	646
Tillkännagivande riksdagen, äldreomsorg		2 730			1 170	
Justering av BP22 tfa riksdagsbeslut	328	1 004	1 004	1,4	2,5	2,5
Generella statsbidrag BP21	-3 500	-3 500	-3 500	-1 500	-1 500	-1 500
Summa	**108 031**	**110 899**	**108 709**	**43 848**	**44 942**	**43 717**

[1] I statens budget för 2022 (bet. 2021/22:FiU3 rskr. 2021/22:120) avsattes medel på anslaget för en utökad undervisningstid. Reformen är framflyttad och därför flyttas även medlen fram.

Regeringen föreslår att 151 878 432 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 155 840 432 000 kronor respektive 152 426 432 000 kronor.

2.8.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

2021	Utfall	4 716 511	Anslagssparande	44
2022	Anslag	4 893 087[1]	Utgiftsprognos	4 878 317
2023	**Förslag**	**5 358 777**		
2024	Beräknat	5 358 777		
2025	Beräknat	5 358 777		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner enligt lagen (2008:342) om utjämning av kostnader för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.10 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**4 718 355**	**4 718 355**	**4 718 355**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	640 422	640 422	640 422
varav BP23	*640 422*	*640 422*	*640 422*
– Justering prognos	*640 422*	*640 422*	*640 422*
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**5 358 777**	**5 358 777**	**5 358 777**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Statens utgifter för utjämningen av kostnader för verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS-kostnader) motsvaras av utjämningsavgiften som kommuner betalar och som redovisas mot inkomsttitel 7121 *Utjämningsavgift för LSS-kostnader*. Utgifterna och de sammanlagda utjämningsavgifterna bör överensstämma. Prognosen för anslaget bör utgå från de senast tillgängliga uppgifterna om den beräknade utgiftsnivån i utjämningssystemet.

Omslutningen i utjämningssystemet för LSS-kostnader ökar vanligtvis från ett år till ett annat. Det definitiva utfallet för 2022 fastställs under våren 2023. Anslagsutgifterna beräknas uppgå till 4 893 087 kronor 2022, vilket är 174 732 000 kronor högre än anvisat belopp. I propositionen Höständringsbudget för 2022 (prop. 2022/23:2) föreslås därför att anslaget tillförs 174 732 000 kronor. En ökning av anslaget 2023 är nödvändig för att utjämningssystemet för LSS-kostnader ska kunna upprätthållas.

Regeringen föreslår att 5 358 777 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 5 358 777 000 kronor respektive 5 358 777 000 kronor.

2.8.3 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

2021	Utfall	7 150	Anslagssparande	
2022	Anslag	7 150[1]	Utgiftsprognos	7 081
2023	**Förslag**	**7 150**		
2024	Beräknat	7 150		
2025	Beräknat	7 150		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till två organisationer inom det kommunalekonomiska området, Rådet för kommunal redovisning och Rådet för främjande av kommunala analyser. Anslaget får vidare användas till insatser för utveckling av statens styrning av kommuner och regioner.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.12 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**7 150**	**7 150**	**7 150**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**7 150**	**7 150**	**7 150**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Staten och SKR har som medlemmar i RKR genom avtal förbundit sig att stödja föreningens verksamhet ekonomiskt med 1 400 000 kronor vardera per år. RKR har ansökt om statligt bidrag med 1 400 000 kronor för 2023 års verksamhet (Fi2022/1177).

Staten och SKR har i avtal förbundit sig att stödja RKA:s verksamhet ekonomiskt med högst 4 550 000 kronor vardera per år. Från och med 2011 stödjer SKR enligt ett tilläggsavtal föreningen med ytterligare 400 000 kronor per år, för att täcka delar av driftskostnaden för databasen Kolada. Från och med 2020 stödjer staten enligt ett tilläggsavtal föreningen med 1 200 000 kronor årligen för föreningens arbete med att vidareutveckla möjligheterna till jämförelser och analyser av effektivitet och ett utökat stöd till kommuner och regioner för att arbeta med detta. RKA har ansökt om statligt bidrag med 5 750 000 kronor för 2023 års verksamhet (Fi2022/1176).

Regeringen föreslår att 7 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 7 150 000 kronor respektive 7 150 000 kronor.

2.8.4 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	250 000
2022	Anslag	375 000[1]	Utgiftsprognos	371 392
2023	**Förslag**	**1 000**		
2024	Beräknat	375 000		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende tillfälligt stöd till kommuner och regioner, som syftar till att dessa ska nå en ekonomi i balans och på sikt god ekonomisk hushållning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.14 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:4 Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**250 000**	**250 000**	**250 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer	-249 000	125 000	-250 000
varav BP23	*1 000*		
– Tillfällig anslagsförstärkning 2023	*1 000*		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**1 000**	**375 000**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Syftet med anslaget är att ekonomiskt stödja kommuner och regioner som planerar att vidta åtgärder som syftar till att nå en ekonomi i balans och god ekonomisk hushållning. För att enskilda kommuner och regioner ska få ansöka om det tillfälliga stödet krävs enligt förordningen (2021:820) om tillfälligt statsbidrag för kommunala åtgärder för en ekonomi i balans att de under 2020 hade en negativ soliditet, dvs. att skulderna var större än tillgångarna. Regeringen har beslutat att inrätta en delegation inom Kammarkollegiet för att hantera stödet. Enligt förordningen ska hälften av bidraget betalas ut i samband med att delegationen beslutar om bidrag, vilket sker under 2022. Resterande medel betalas ut 2024, efter att slutredovisning kommit in och godkänts av delegationen. Det finns alltså inte behov av att anvisa medel 2023. För att anslaget fortsatt ska vara uppfört på statens budget bör anslaget ändå tillföras ett formellt belopp.

Regeringen föreslår att 1 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillfälligt stöd till enskilda kommuner och regioner* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 375 000 000 kronor respektive till 0 kronor.

2.8.5 1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner

Tusental kronor

2021	Utfall		Anslagssparande	
2022	Anslag	300 000[1]	Utgiftsprognos	300 000
2023	**Förslag**	**300 000**		
2024	Beräknat	300 000		
2025	Beräknat	0		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende stöd till kommuner med särskilda utmaningar.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.16 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:5 Medel till befolkningsmässigt mindre kommuner

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**300 000**	**300 000**	**300 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			-300 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**300 000**	**300 000**	**0**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Syftet med anslaget är att motverka att de skillnader som finns mellan olika kommuner och kommungrupper, t.ex. vad avser resultat och finansiell ställning, påverkar tillgången till god välfärd i hela landet. Stödet fördelas till de 70 kommuner som får störst bidrag per invånare från det kommunalekonomiska utjämningssystemet eller har färre än 9 000 invånare. De kommuner som fick medel 2022 bedöms också få medel 2023 och 2024. Stödet fördelas 2023 till totalt 90 kommuner. Antalet kommuner kan komma att utökas om någon ytterligare kommun uppfyller något av de kriterier som använts. Om antalet utökas minskas det belopp som utbetalas per kommun.

Regeringen föreslår att 300 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Medel till befolkningsmässigt små kommuner* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 300 000 000 kronor respektive 0 kronor.

Utgiftsområde 26

Statsskuldsräntor m.m.

Utgiftsområde 26 – Statsskuldsräntor m.m.

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 3

2 Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning 5
2.2 Utgiftsutveckling 5
2.2.1 1:1 Räntor på statsskulden 6
2.2.2 Riksgäldskontorets provisionsutgifter 9
2.3 Mål för utgiftsområdet 9
2.4 Resultatredovisning 10
2.4.1 Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 10
2.5 Budgetförslag 10
2.5.1 1:1 Räntor på statsskulden 10
2.5.2 1:2 Oförutsedda utgifter 11
2.5.3 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter 12

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Räntor på statsskulden	13 000 000
1:2	Oförutsedda utgifter	10 000
1:3	Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
Summa anslag inom utgiftsområdet		13 155 200

2 Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. omfattar räntor på statsskulden, oförutsedda utgifter och Riksgäldskontorets provisionsutgifter i samband med upplåning och skuldförvaltning. Utgiftsområdet omfattas inte av utgiftstaket för staten.

2.2 Utgiftsutveckling

Kostnaderna för statsskulden påverkas i första hand av skuldens storlek och räntenivåerna vid de tidpunkter som skuldinstrumenten ges ut. En del av statsskulden är exponerad mot utländsk valuta, varför valutakursrörelser också påverkar kostnaderna. För realskulden påverkas kostnaderna på motsvarande sätt av hur konsumentprisindex utvecklas. Därutöver kan Riksgäldskontorets upplåningsstrategi och upplåningsteknik få stora effekter enskilda år, vilket kan medföra att de sammantagna utgifterna varierar kraftigt över tid, eftersom statsskuldsräntorna redovisas kassamässigt. Med en kostnadsmässig redovisning, där in- och utbetalningar periodiseras över lånens löptider, skulle variationen vara betydligt mindre.

Utgifterna för utgiftsområdet beräknas bli 22,5 miljarder kronor 2022 vilket är 10,5 miljarder kronor högre än enligt den av riksdagen ursprungligen beslutade budgeten för 2022. Den prognostiserade utgiftsökningen beror delvis på att Riksgäldskontoret tidigare antogs emittera en större volym av obligationer till s.k. överkurs (se vidare avsnitt 2.2.1). Som en följd av detta beräknades räntebetalningarna minska kraftigt under 2022, samtidigt som staten i stället beräknades betala en högre årlig ränta under obligationernas återstående löptid. Denna effekt bedöms nu endast bli omkring hälften så stor. Den ändrade prognosen beror även på en upprevidering av förväntade valutaförluster under året och högre inhemska räntor. Även i kostnadstermer beräknas statsskuldsräntorna 2022 bli högre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2022.

För 2023 beräknas statsskuldsräntorna minska kraftigt jämfört med föregående år och sammantaget uppgå till 13,0 miljarder kronor. Förändringen förklaras främst av att de stora valutaförlusterna bedöms övergå till att bli valutavinster 2023. Samtidigt beräknas utbetalningarna för inhemska räntor minska jämfört med 2022.

Under 2024 bedöms utgifterna för inhemska räntor minska ytterligare för att under 2025 återigen öka. Under båda dessa år förväntas kassamässiga effekter uppstå till följd av bl.a. överkurser vid nyemissioner. Sammantaget beräknas utgifterna för statsskuldsräntorna bli något lägre under 2024 och 2025 än 2023. De beräknade utgifterna för statsskuldsräntor redovisas närmare i tabell 2.4.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Miljoner kronor

	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Räntor på statsskulden	-1 388	22 500	22 500	**13 000**	9 500	9 000
1:2 Oförutsedda utgifter	1	10	3	**10**	10	10
1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	88	145	85	**145**	145	145
Totalt för utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.	**-1 298**	**22 655**	**22 589**	**13 155**	**9 655**	**9 155**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**12 155**	**12 155**	**12 155**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
varav BP23			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	1 000	-2 500	-3 000
Ny utgiftsram	**13 155**	**9 655**	**9 155**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.2.1 1:1 Räntor på statsskulden

Faktorer som påverkar utgifterna

Ränteutgifterna påverkas av storleken på statsskulden, svenska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs mot andra valutor. Även Riksgäldskontorets upplåningsteknik har stor betydelse för utgifterna för räntor på statsskulden.

Statsskulden och statens budgetsaldo

Statsskuldens storlek förändras i takt med statens budgetsaldo och ändrade skulddispositioner m.m. En skulddisposition kan exempelvis bestå av en omvärdering av valutaskulden till aktuella valutakurser.

Utfallet för statens budgetsaldo var positivt 2021, och budgetsaldot beräknas också bli positivt alla år under perioden 2022–2025. För dessa år beräknas statsskulden och statsskuldskvoten minska, både som en följd av det positiva budgetsaldot och av att BNP beräknas växa (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 7.2).

Ränte- och valutakursutveckling

Statsobligationsräntorna i Sverige har sjunkit under 2000-talet. De i ett historiskt perspektiv låga statsobligationsräntorna har sedan årsskiftet 2021/22 reviderats upp för att avspegla Riksbankens beslut att strama åt penningpolitiken och förväntningar om hur styrräntan kommer att utvecklas framöver.

Värdet på den svenska kronan påverkar ränteutgifterna för lån i utländsk valuta. En svagare krona ökar ränteutgifterna för lån i utländsk valuta och en starkare krona minskar utgifterna. Dessutom påverkas ränteutgifterna av realiserade valutakursdifferenser, som uppstår när lån i utländsk valuta förfaller. Om kronan stärkts sedan lånet togs uppstår en valutavinst, och vice versa.

Historiska slutkurser 2021, och prognoser för ett urval av räntor och växelkurser perioden 2022–2025, redovisas i tabell 2.3.

Tabell 2.3 Urval av räntor och växelkurser 2021–2025, slutkurser

Procent, om inte annat anges

	2021	2022	2023	2024	2025
Statsskuldväxel 6 månaders	-0,2	2,7	2,8	2,5	2,5
Statsobligation 5-års	0,1	2,5	2,3	2,3	2,2
Statsobligation 10-års	0,2	2,4	2,4	2,2	2,2
Tyskland 5-års	-0,8	2,3	2,5	2,2	2,2
USA 6 månaders	0,2	4,8	4,6	3,6	2,7
Växelkurs EUR/SEK	10,2	10,9	10,6	10,5	10,4
Växelkurs USD/SEK	9,0	11,1	10,3	9,9	9,6

Källa: Egna beräkningar.

Upplåning

Den upplåningsteknik som Riksgäldskontoret väljer kan på kort sikt få betydande effekter på ränteutgifterna, främst genom att utgifterna omfördelas över tid, t.ex. genom över- eller underkurser i samband med emissioner av statsobligationer. Överkurser uppstår om marknadsräntan understiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället. Köparen av obligationen är då beredd att betala ett högre pris, eftersom detta kompenseras av en högre löpande avkastning fram till dess att obligationen förfaller. På motsvarande sätt uppstår underkurser om marknadsräntan överstiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället.

Kursförluster uppstår när Riksgäldskontoret köper tillbaka obligationer och marknadsräntan vid köptillfället understiger kupongräntan. Valutakursförluster uppstår på instrument i utländsk valuta om värdet på den svenska kronan är lägre vid förfallotidpunkten än då kontraktet ingicks.

Statsskulden kan delas in i lån i svenska kronor respektive i utländsk valuta. För skulden i svenska kronor görs vidare en indelning i nominella och reala låneinstrument.

Närmare två tredjedelar av statsskulden är finansierad med nominella lån i svenska kronor. De två låneinstrument som används är i huvudsak statsobligationer och statsskuldväxlar. Statsskuldväxlar har en löptid som normalt uppgår till högst sex månader. En statsskuldväxel är ett s.k. nollkuponginstrument. Räntan utgörs av skillnaden mellan det belopp som staten får när växeln emitteras och det belopp som staten återbetalar vid förfall. Den korta löptiden på statsskuldväxlar innebär att de refinansieras relativt ofta, vilket medför att en förändring av räntenivån relativt snabbt påverkar räntekostnaderna.

Statsobligationer har en fast årlig kupongränta, vilket innebär att räntan betalas ut årligen med ett lika stort belopp varje gång. Normalt finns omkring tio olika statsobligationer utfärdade samtidigt, med en löptid på mellan 1 och 15 år. År 2009 emitterades dock en 30-årig obligation, 2012 en 20-årig obligation, 2020 en 25-årig obligation och i juni 2021 en 50-årig obligation. Initialt brukar kupongräntan och marknadsräntan vara ungefär densamma. När marknadsräntan förändras får det till följd att obligationer som senare emitteras inom ramen för samma lån får en över- eller underkurs. När Riksgäldskontoret emitterar obligationer med överkurs uppstår en ränteinkomst, och när emitteringen sker till underkurs uppstår en ränteutgift.

Förenklat uttryckt får den som köper en realobligation en real ränta plus kompensation för inflation. Kupongräntan för realobligationer räknas upp med inflationen, liksom det lånade beloppet som återbetalas på förfallodagen. Det innebär att en stor del av räntan betalas först när lånet förfaller. I likhet med vad som gäller för nominella

obligationer uppstår det i samband med detta över- och underkurser, som utöver skillnaden mellan kupongräntan och marknadsräntan även är beroende av inflationen.

På den internationella kapitalmarknaden kan Riksgäldskontoret låna stora belopp på kort tid. Det kan finnas skäl att regelbundet låna i utländsk valuta, även när låne-behovet är litet, eftersom det bidrar till att upprätthålla beredskapen att vid behov låna större belopp.

Riksgäldskontorets styrelse fastställer varje år riktmärken som anger hur fördelningen mellan olika valutor ska vara. Riktmärkena anger exponeringen för respektive valuta i nominella belopp.

Statsskuldsräntornas utveckling

De utgiftsmässiga statsskuldsräntorna för 2021–2025 redovisas närmare i tabell 2.4.

Tabell 2.4 Utgiftsmässiga statsskuldsräntor 2021–2025

Miljarder kronor

	2021	2022	2023	2024	2025
Räntor på lån i svenska kronor	8,5	16,0	12,0	11,0	15,0
Räntor på lån i utländsk valuta	-0,9	0,0	1,5	1,5	1,5
Över-/underkurser vid emission	-12,0	-3,5	0,0	-0,5	-1,5
Summa räntor	**-4,4**	**12,5**	**13,5**	**12,0**	**15,0**
Räntor på in- och utlåning	-0,2	0,5	-1,5	-4,0	-6,0
Valutakursförluster-/vinster	0,6	9,0	-1,0	0,0	-2,0
Kursförluster-/vinster	2,3	0,5	2,0	1,5	2,0
Övrigt	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa ränteutgifter	**-1,6**	**22,5**	**13,0**	**9,5**	**9,0**

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Av tabell 2.5 framgår de kostnadsmässigt redovisade statsskuldsräntorna, som bl.a. används vid beräkningen av statens finansiella sparande. Redovisningen i tabell 2.5 utgår från posten Summa räntor i tabell 2.4, varefter en kostnadsjusteringspost har lagts till. De realiserade valutakurs- och kursförlusterna, som påverkar ränteutgifterna, beaktas således inte vid beräkningen av de kostnadsmässiga räntorna. Inte heller orealiserade omvärderingar av statsskulden som härrör från ändringar i marknads-räntor eller växelkurser tas upp som kostnader för statsskulden. De kostnadsmässiga statsskuldsräntorna har normalt en något jämnare utveckling över tiden än de utgifts-mässiga räntorna.

Tabell 2.5 Kostnadsmässiga statsskuldsräntor 2021–2025

Miljarder kronor

	2021	2022	2023	2024	2025
Summa räntor enligt tabell 2.4	-4,4	12,5	13,5	12,0	15,0
Summa kostnadsjustering	7,6	11,0	4,0	2,5	-3,5
Summa räntekostnader	**3,2**	**23,5**	**17,5**	**14,5**	**11,5**

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Diagram 2.1 visar de utgiftsmässiga statsskuldsräntornas utveckling över en längre tidsperiod i förhållande till BNP. Under 2000-talet har en lägre statsskuld och ett lägre ränteläge tillsammans med ekonomisk tillväxt bidragit till att statsskuldsräntorna kommit att motsvara en mindre andel av BNP.

Diagram 2.1 Utgifter för statsskuldsräntor 2000–2025, utfall och prognos

Procent av BNP

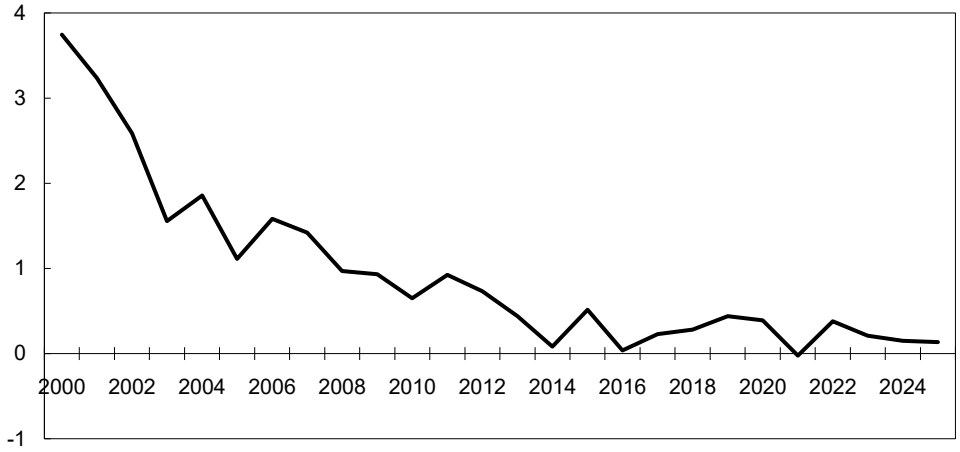

Källa: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

2.2.2 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Provisionsutgifterna utveckling

Riksgäldskontoret betalar ut provisioner till olika marknadsaktörer för att de upprätthåller infrastrukturen i marknaden genom att sälja, marknadsföra och lösa in Riksgäldskontorets produkter. Dessa utgifter belastar anslaget 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter*.

Samtliga provisionsutgifter i samband med upplåning och skuldförvaltning redovisas vid sidan av utgiftstaket, vilket innebär att de behandlas på samma sätt som ränteutgifterna på statsskulden. Anslaget omfattas också av ett särskilt bemyndigande i budgetlagen (2011:203), som är beloppsmässigt obegränsat för att säkerställa att regeringen alltid ska kunna fullgöra sina åtaganden gentemot långivarna.

Provisionsutgifterna varierar över tid. Det beror på att volymerna för upplåning via olika instrument och metoder skiljer sig åt mellan åren. Provisionsutgifterna styrs till största delen av vilka upplåningskanaler som används. Vissa upplåningsinstrument ger inte upphov till rörliga kostnader, medan andra gör det. För de största upplåningsvolymerna är försäljningsprovisionerna fasta. En upplåning via syndikering, dvs. genom att Riksgäldskontoret anlitar en grupp av banker som genomför försäljningen, leder till höga provisioner, som är beroende av volymen. Avvägningen mellan vilka instrument som ska användas görs av Riksgäldskontoret inom de ramar som regeringen gett genom riktlinjerna för statsskuldens förvaltning. Avvägningen inkluderar alla kostnader som är förknippade med upplåningen, inklusive räntekostnaden och eventuella provisioner. I det avseendet utgör provisionerna en kostnad som alla andra inom upplåningsverksamheten. Sammantaget beräknas provisionsutgifterna för de lån Riksgäldskontoret hanterar uppgå till 85,4 miljoner kronor 2022, samt 65,4 miljoner kronor per år 2023–2025.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för statsskuldsförvaltningen är att skulden ska förvaltas så att kostnaden för den långsiktigt minimeras, samtidigt som risken i förvaltningen beaktas. Förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer (5 kap. 5 § budgetlagen).

2.4 Resultatredovisning

2.4.1 Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning

Vartannat år lämnar regeringen en skrivelse till riksdagen med en utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning. Åren däremellan redovisar regeringen sin preliminära syn på den genomförda statsskuldsförvaltningen i budgetpropositionen. I april 2022 överlämnade regeringen skrivelsen Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2017–2021 (skr. 2021/22:104) till riksdagen.

2.5 Budgetförslag

2.5.1 1:1 Räntor på statsskulden

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

2021	Utfall	-1 387 796	Anslagssparande	1 397 796
2022	Anslag	22 500 000[1]	Utgiftsprognos	22 500 000
2023	**Förslag**	**13 000 000**		
2024	Beräknat	9 500 000		
2025	Beräknat	9 000 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för räntor på statskulden.

Skälen för regeringens förslag

Regeringen beslutar om den övergripande styrningen av statsskuldens förvaltning i årliga riktlinjebeslut senast den 15 november varje år. Riksgäldskontoret lämnar förslag till riktlinjer som remitteras till Riksbanken. I riktlinjebeslutet fastställs bl.a. skuldens löptid samt fördelningen mellan nominell skuld i svenska kronor, real skuld i svenska kronor och statsskuldens exponering i utländsk valuta. Inom de ramar som regeringen fastställer har Riksgäldskontoret mandat att fatta beslut om hur statsskulden ska förvaltas. Utgångspunkterna för statsskuldsförvaltningen är det av riksdagen beslutade målet för statsskuldspolitiken, att kostnaderna för statsskulden långsiktigt minimeras samtidigt som risker beaktas, och att förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer. De risker som avses beskrivs närmare i skrivelsen Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2017–2021.

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**12 000 000**	**12 000 000**	**12 000 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	1 000 000	-2 500 000	-3 000 000
Förslag/beräknat anslag	**13 000 000**	**9 500 000**	**9 000 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för räntor på statsskulden beräknas till 13 000 000 000 kronor för 2023. Regeringen föreslår att 13 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 9 500 000 000 kronor respektive 9 000 000 000 kronor.

2.5.2 1:2 Oförutsedda utgifter

Tabell 2.8 Anslagsutveckling 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

2021	Utfall	923	Anslagssparande	9 077
2022	Anslag	10 000[1]	Utgiftsprognos	3 163
2023	**Förslag**	**10 000**		
2024	Beräknat	10 000		
2025	Beräknat	10 000		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för oförutsedda utgifter inklusive utgifter för ersättningar till enskilda för skador av statlig verksamhet enligt en dom som fått laga kraft eller efter uppgörelse samt för utgifter för skador inom landet som uppkommit under tidigare krigsförhållanden. Medel från anslaget tas i anspråk efter beslut av regeringen i varje enskilt fall.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.9 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**10 000**	**10 000**	**10 000**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**10 000**	**10 000**	**10 000**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det alltjämt behövs ett anslag för oförutsedda utgifter och för vissa speciella ändamål om andra medel inte står till förfogande (jfr prop. 1997/98:1 utg.omr. 26 avsnitt 4). Kammarkollegiet bör därför efter beslut av regeringen även

fortsättningsvis få betala ut ersättningar av detta slag. Regeringen kommer i efterhand att redovisa för riksdagen vilka utgifter som täckts genom att medel från anslaget tagits i anspråk. Finansiering av utgifter från anslaget ska ske genom indrag från annat anslag. Användningen av anslaget och beslutade indrag med anledning av detta redovisas i årsredovisningen för staten.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Oförutsedda utgifter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor respektive 10 000 000 kronor.

2.5.3 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tabell 2.10 Anslagsutveckling 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

2021	Utfall	88 446	Anslagssparande	56 754
2022	Anslag	145 200[1]	Utgiftsprognos	85 400
2023	**Förslag**	**145 200**		
2024	Beräknat	145 200		
2025	Beräknat	145 200		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksgäldskontorets provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.11 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**145 200**	**145 200**	**145 200**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	**145 200**	**145 200**	**145 200**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med stöd av 3 kap. 9 § budgetlagen får regeringen besluta att anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* samt andra utgifter för upplåning och skuldförvaltning får överskridas om det är nödvändigt för att fullgöra statens betalningsåtaganden. Bemyndigandet utnyttjades senast 2009, då utfallet på anslaget uppgick till 212 miljoner kronor, vilket var 52 miljoner kronor högre än vad som anvisats av riksdagen. De relativt höga variationerna mellan olika år, och det faktum att risken är större för att utgifterna avviker uppåt beaktas vid beredningen av budgetförslaget.

Regeringen föreslår att 145 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 145 200 000 kronor respektive 145 200 000 kronor.

Utgiftsområde 27

Avgiften till Europeiska unionen

Utgiftsområde 27 – Avgiften till Europeiska unionen

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut 3

2 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen 5
2.1 Utgiftsområdets omfattning 5
2.2 Utgiftsutveckling 5
2.3 Mål för utgiftsområdet 7
2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder 7
2.5 Resultatredovisning 8
2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen 10
2.7 Politikens inriktning 11
2.8 Budgetförslag 12
2.8.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen 12

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen bemyndigar regeringen att under 2023 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2023 (avsnitt 2.8.1).
2. Riksdagen anvisar anslaget för budgetåret 2023 inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Avgiften till Europeiska unionen	45 869 852
Summa anslag inom utgiftsområdet		**45 869 852**

2 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Efter ett val som inneburit ett regeringsskifte ska budgetpropositionen överlämnas till riksdagen inom tre veckor efter det att en ny regering har tillträtt. Denna budgetproposition omfattar, trots den korta tid som stått till förfogande, många viktiga reformer. Det har dock inte varit möjligt för regeringen att föreslå nya mål för utgiftsområden eller ge den redovisning av resultat som enligt budgetlagen (2011:203) ska ingå i budgetpropositionen ett innehåll som fullt ut återspeglar regeringens politik.

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgifterna inom utgiftsområdet utgörs av Sveriges betalningar till Europeiska kommissionen för att finansiera EU-budgeten. Europeiska unionens allmänna budget beslutas årligen inom en flerårig budgetram. Den aktuella ramen omfattar perioden 2021–2027. EU-budgetens årliga utgifter och inkomster ska vara lika stora. EU-budgeten finansieras huvudsakligen genom avgifter från medlemsstaterna, vilket innebär att budgetens utgiftsnivå styr utvecklingen för utgiftsområdet.

Avgifterna som medlemsstaterna betalar in till kommissionen benämns Europeiska unionens egna medel och regleras i rådets beslut (EU, Euratom) 2020/2053 av den 14 december 2020 om systemet för Europeiska unionens egna medel och om upphävande av beslut 2014/335/EU, Euratom, det s.k. egna medelsbeslutet.

I det nuvarande systemet för egna medel finns det fyra typer av egna medel: traditionella egna medel (tulluppbörd), en mervärdesskattebaserad avgift, en avgift baserad på icke materialåtervunnen plast och en avgift baserad på medlemsstaternas bruttonationalinkomst (BNI). De fyra olika typerna av egna medel utgör i sin tur de fyra olika avgiftskomponenter som tillsammans utgör respektive medlemsstats avgift till EU. De myndigheter som ansvarar för beräkning och inbetalning av Sveriges olika delposter (avgiftskomponenter) är Kammarkollegiet (den BNI-baserade avgiften), Naturvårdsverket (den plastbaserade avgiften), Skatteverket (den mervärdesskattebaserade avgiften) och Tullverket (tulluppbörden). Dessa myndigheter ska tillhandahålla medel för att betala EU-avgiften på ett konto hos Riksgäldskontoret.

I det nuvarande systemet för egna medel finns bestämmelser och begränsningsregler som gör att Sveriges avgift skiljer sig från de flesta andra medlemsstaters. Sverige har exempelvis en reduktion på den BNI-baserade avgiftskomponenten. Sveriges nettoreduktion beräknas under perioden 2021–2027 uppgå till 777 miljoner euro per år i 2018 års priser. Även Danmark, Nederländerna, Tyskland och Österrike har reduktioner på sina respektive BNI-baserade avgiftskomponenter.

2.2 Utgiftsutveckling

I tabell 2.1 redovisas utgiftsutvecklingen för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen. EU-avgiften har ökat från ca 34 960 miljoner kronor 2018 till ca 52 262 miljoner kronor 2021. Det beror delvis på att EU:s utgifter har ökat med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19, och därmed behöver finansieras med högre avgifter från medlemsstaterna. Den högre svenska avgiften beror också på att Sveriges ekonomi har klarat sig bättre under pandemin och återhämtat sig snabbare än många andra medlemsstaters. Detta har, i kombination med att Storbritannien lämnade EU, i

sin tur gjort att Sveriges andel av EU:s totala BNI har ökat. Därmed har även Sveriges BNI-baserade avgift ökat. Detta beskrivs närmare i skrivelserna Årsredovisning för staten 2020 (skr. 2020/21:101 s. 158 och 159) och Årsredovisning för staten 2021 (skr. 2021/22:101 s. 162–164). I takt med att övriga medlemsstaters ekonomier har börjat återhämta sig från den ekonomiska kris som uppstått till följd av pandemin har den svenska BNI-andelen börjat sjunka jämfört med tidigare prognoser. Som en följd av detta bedöms den svenska BNI-baserade avgiften bli lägre än vad som tidigare beräknats.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	Utfall 2020	Utfall 2021	Budget 2022[1]	Prognos 2022	**Förslag 2023**	Beräknat 2024	Beräknat 2025
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	47 193	52 262	47 837	47 302	**45 870**	46 196	47 357
Totalt för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen	**47 193**	**52 262**	**47 837**	**47 302**	**45 870**	**46 196**	**47 357**

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Skillnaden i utfall mellan 2020 och 2021 var ca 5 069 miljoner kronor (10,7 procent), och berodde främst på att den mervärdesskattebaserade avgiften blev ca 3 711 miljoner kronor högre 2021 än 2020. EU:s utgifter blev högre 2021 jämfört med 2020, vilket i huvudsak berodde på ökade kostnader för att motverka de negativa effekterna av pandemin. Ökningen av EU:s utgifter bidrog till att den svenska EU-avgiften blev högre för 2021 än för 2020. Utfallet för 2021 blev 7 224 miljoner kronor högre (16,0 procent högre) än det anslag som riksdagen ursprungligen hade anvisat i statens budget. Den BNI-baserade avgiftskomponenten ökade med ca 103 miljoner kronor mellan 2020 och 2021, medan den tullbaserade avgiften ökade med ca 228 miljoner kronor. Den tullbaserade avgiften ökade på grund av att den svenska importen från tredjeland ökade, vilket i sin tur ökade tullintäkterna. Den ökade importen förklaras bl.a. av att Storbritannien lämnade EU, vilket har inneburit att handel med Storbritannien fr.o.m. den 1 januari 2021 utgör handel med tredjeland. Ytterligare en faktor som bidrog till att öka avgiften mellan 2020 och 2021 var att det i enlighet med regelverket gjordes retroaktiva justeringar för de mervärdesskatte- och BNI-baserade avgifterna för samtliga medlemsstater.

I tabell 2.2 redovisas de faktorer som styr EU-avgiften under posten Övrigt. Prognosen för 2023 baseras på kommissionens förslag till EU:s årsbudget för 2023. Av tabell 2.3 framgår att hela EU-avgiften utgörs av transfereringar i form av utbetalningar från Sverige till kommissionen för att finansiera EU-budgeten.

Tabell 2.2 Förändringar av utgiftsramen 2023–2025 för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**47 837**	**47 837**	**47 837**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
varav BP23			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt	-1 967	-1 641	-480
Ny utgiftsram	**45 870**	**46 196**	**47 357**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 2.3 Utgiftsram 2023 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor

	2023
Transfereringar[1]	45 870
Summa utgiftsram	**45 870**

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2020 samt kända förändringar av anslagens användning.

[1] Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

Det finns betydande risker för att Sveriges EU-avgift utvecklas på annat sätt än vad som förutses i prognosen. Sveriges avgift beror på storleken på EU:s faktiska utgifter och hur stor andel av EU:s utgifter som Sverige ska finansiera. Utgiftsprognosen försvåras också av att EU:s utgiftsnivå ofta justeras under det aktuella budgetåret genom antagandet av ändringsbudgetar. Därtill kan även tidpunkterna för antagandet och genomförandet av EU:s ändringsbudgetar påverka Sveriges avgift ett annat år än beslutsåret. Europeiska kommissionen har lagt fram ett förslag om att introducera tre nya avgiftskomponenter: en baserad på EU:s utsläpps-handelssystem (EU ETS), en baserad på en mekanism för justering av koldioxid-utsläpp vid EU:s yttre gräns och en baserad på medlemsstaternas intäkter från omfördelningen av beskattningsrätt avseende stora multinationella företags vinster. Införandet av de nya avgifts-komponenterna kan bl.a. minska BNI-avgiften.

Hur stor andel av EU-budgeten som finansieras av Sverige påverkas, som framgår av avsnitt 2.2, bl.a. av hur Sveriges BNI utvecklar sig jämfört med övriga medlemsstaters BNI. Dessutom påverkas samtliga medlemsstaters EU-avgift av storleken på EU:s faktiska inkomster från den mervärdesskattebaserade avgiften, tulluppbörden och från avgiften baserad på mängden icke materialåtervunnen plast. EU-avgiften för samtliga medlemsstater påverkas därmed av den ekonomiska utvecklingen i varje enskild medlemsstat. Initialt baseras Sveriges och andra medlemsstaters EU-avgift på prognoser för den ekonomiska utvecklingen. Beroende på hur väl de initiala prognoserna överensstämmer med utfallet, kan resultatet av tillämpningen av de gemensamma reglerna komma att avvika och respektive medlemsstats avgift behöva justeras.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för den svenska budgetpolitiken i EU är att prioritera gemensamma utmaningar som mer effektivt hanteras på EU-nivå än av de enskilda länderna vart för sig, exempelvis miljö och klimat, forskning, migration, säkerhet och att utveckla den inre marknaden. Målet innebär att Sverige ska verka för en effektiv och återhållsam budgetpolitik inom EU, där utgifter med ett tydligt europeiskt mervärde prioriteras. Målet innebär även att Sverige ska verka för en kostnadseffektiv användning av EU:s budgetmedel (prop. 1994/95:40, bet. 1994/95:FiU5, rskr. 1994/95:67).

2.4 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen uppnår målet för utgiftsområdet främst genom att förhandla om den fleråriga budgetramen, årsbudgeten och ändringsbudgetarna i Europeiska unionens råd samt genom rådets förhandlingar med Europaparlamentet. Förhandlingarna i rådet bedrivs främst i budgetkommittén. Regeringen granskar alltid kritiskt förslag till ändringsbudgetar och överföringar, samt verkar för goda marginaler till taken för åtaganden och betalningar, och för omprioriteringar inom fastställda ramar. Om förslagen inte bedöms vara förenliga med god budgetdisciplin, eller får betydande avgifts-

effekter utan att de uppnår något europeiskt mervärde, ställer sig regeringen kritisk till förslagen och agerar tillsammans med likasinnade länder för att försöka blockera dem. Målet för utgiftsområdet styr även regeringens bedömning av om kommissionen bör beviljas ansvarsfrihet. Regeringen samråder kontinuerligt med riksdagens EU-nämnd i frågor som rör årsbudgeten och den fleråriga budgetramen.

Resultatuppföljningen för EU-budgeten sköts främst av Europeiska revisionsrätten och kommissionen. Sverige röstar i ansvarsfrihetsprövningen med resultatuppföljningen som grund.

2.5 Resultatredovisning

EU-budgeten för 2021

Årsbudgeten för 2021 var den första i budgetramen för perioden 2021–2027. Förhandlingarna om en ny flerårig budgetram avslutades under slutet av 2020 och ledde till en total utgiftsnivå för perioden 2021–2027 om 1 074,3 miljarder euro i åtaganden i 2018 års priser (1 114 miljarder euro inklusive specialinstrument utanför budgetramens tak). Överenskommelsen om den fleråriga budgetramen omfattar även ett återhämtningsinstrument som ligger utanför taket för den fleråriga budgetramen. Under perioden 2021–2023 tillförs 750 miljarder euro i 2018 års priser från återhämtningsinstrumentet för att motverka de negativa ekonomiska effekterna av spridningen av covid-19.

Utgifterna på EU-budgeten delas in i betalningsbemyndiganden (betalningar) och åtagandebemyndiganden (åtaganden). Betalningar motsvarar faktiska utgifter under ett budgetår, medan åtaganden som görs i EU-budgeten kan leda till betalningar såväl det aktuella budgetåret som kommande år.

I den ursprungliga antagna budgeten för 2021 uppgick de beräknade åtagandena till 164,3 miljarder euro och betalningsanslagen till 166,1 miljarder euro. Den antagna budgeten reviderades därefter genom sex ändringsbudgetar. Åtagandena uppgick till 166,8 miljarder euro med beaktande av de antagna ändringsbudgetarna. Betalningsanslagen ökade sammantaget till 168 miljarder euro.

Liksom 2020 fanns också under 2021 en betydande vilja inom EU att använda EU-budgeten för att stötta medlemsstaternas ekonomier mot de negativa effekterna av spridningen av covid-19, vilket även återspeglades i några av ändringsbudgetarna som antogs under 2021. Den första ändringsbudgeten syftade i huvudsak till att finansiera åtgärder för att motverka spridningen av covid-19 och ökade åtagandena med 260,7 miljoner euro och betalningarna med 252,6 miljoner euro. Detta ökade i sin tur Sveriges avgift med ca 418 miljoner kronor jämfört med den ursprungligen antagna årsbudgeten för 2021. Den andra ändringsbudgeten justerade inkomsterna i budgeten genom att överföra 2020 års budgetöverskott på 1,8 miljarder euro till årsbudgeten för 2021. Detta minskade Sveriges EU-avgift för 2021 med ca 208 miljoner kronor jämfört med den antagna årsbudgeten för 2021, och gjordes i enlighet med artikel 18.3 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) nr 966/2012 av den 25 oktober 2012 om finansiella regler för unionens allmänna budget och om upphävande av rådets förordning (EG, Euratom) nr 1605/2002. Den tredje ändringsbudgeten tillförde 1,7 miljarder euro i både åtaganden och betalningar, i form av förfinansiering av brexitjusteringsreserven. Detta ökade Sveriges avgift med 662 miljoner kronor jämfört med den antagna årsbudgeten för 2021. I den fjärde ändringsbudgeten justerades inkomsterna för antagandet av den nya versionen av rådets beslut om unionens egna medel den 1 juni 2021, vilket ska tillämpas retroaktivt fr.o.m. den 1 januari 2021. Beslutet innefattade bl.a. en ny avgiftskomponent i EU-avgiften baserad på icke materialåtervunnen plast samt ändringar i reduktionen av BNI-avgiften för Sverige,

Danmark, Nederländerna, Tyskland och Österrike och påverkade avgiftsuttaget fr.o.m. den 1 januari 2021. Utöver att introducera den plastbaserade avgiftskomponenten och nya reduktioner innebar den fjärde ändringsbudgeten en teknisk justering av inkomsterna efter de senaste prognoserna för BNI:n, tulluppbörden och mervärdesskatteuppbörden. Den fjärde ändringsbudgeten ökade Sveriges avgift med 373 miljoner kronor jämfört med den antagna årsbudgeten för 2021. Den femte ändringsbudgeten tillförde 149,6 miljoner euro i åtaganden för att finansiera flykting-mottagandet från Syrien i bl.a. Jordanien, Libanon och Turkiet. Den sjätte och sista ändringsbudgeten för 2021 tillförde 473,5 miljoner euro i åtaganden för att i huvudsak finansiera vaccinering mot covid-19 i länder utanför EU samt nödinsatser i Afghanistan och Haiti. Varken den femte eller sjätte ändringsbudgeten hade någon effekt på Sveriges avgift jämfört med den antagna årsbudgeten för 2021. Sammantaget omfattade de antagna ändringsbudgetarna åtaganden om totalt ca 2,6 miljarder euro och betalningar om ca 2 miljarder euro. Utöver ändringsbudgetarna tillfördes 319,2 miljoner euro från EU:s solidaritetsfond i stöd till Kroatien med anledning av de jordbävningar som drabbade landet i slutet av 2020 och i början av 2021. Solidaritets-fonden har funnits sedan 2002 och ska möjliggöra snabbt stöd vid katastrofer som har en betydande negativ ekonomisk effekt, bl.a. naturkatastrofer. Stödet är tillgängligt för både medlemsstater och länder som förhandlar om anslutning till EU.

I tabell 2.4 beskrivs effekten av ändringar i EU-budgeten på Sveriges avgift till EU under 2021 och 2022.

Tabell 2.4 Avgiftseffekter 2021 och 2022 av ändringar i EU-budgeten 2021

Miljoner kronor

Ändring i EU-budgeten	Effekt på Sveriges avgift till EU under 2021	År ändringarna får effekt på utgiftsområdet
1	418	2021
2	-203	2021
3	662	2021
4	373	2021
5	0	2022
6	0	2022

Källa: Egna beräkningar där antagna förslag till ändringar i EU-budgeten jämförts med EU-budgeten exklusive föreslagna ändringar (Ändringsskrivelse nr 1 till förslaget till den allmänna budgeten för 2021, COM (2020) 748 final).

Sveriges avgift till EU 2021

Utfallet för den svenska EU-avgiften 2021 blev 52 262 miljoner kronor (se tabell 2.5), vilket var högre än de medel som anvisades i statens budget. En mer utförlig redogörelse för utfallet finns i regeringens skrivelse Årsredovisning för staten 2021 (skr. 2021/22:101 s. 162).

Tabell 2.5 Anslagna medel och utfall för 2021

Miljoner kronor

	Anslag	Ändring i EU-budgeten	Anslagskredit	Utfall
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	45 037	8 813	-1 588	52 262
Totalt utgiftsområde 27	45 037			52 262

Källa: Årsredovisning för staten 2021.

EU-budgeten för 2022

EU:s årsbudget för 2022 antogs av Europaparlamentet den 24 november 2021 och är den andra i budgetramen för perioden 2021–2027.

Den antagna EU-budgeten (exklusive ändringsbudgetar) för 2022 uppgick till sammanlagt 169,5 miljarder euro i åtaganden och 170,6 miljarder euro i betalningsanslag. Detta motsvarar en ökning avseende åtaganden med 1,6 procent jämfört med 2021 års budget (inklusive ändringsbudgetar i EU-budgeten) och en ökning avseende betalningsanslag med 1,5 procent jämfört med 2021 års budget (inklusive ändringsbudgetar i EU-budgeten). Att betalningarna ökat jämfört med 2021 kan bl.a. förklaras av att den nuvarande programperioden (2021–2027) har kommit i gång, och att de olika programmen därmed har börjat genomföras. Starten av programmen i den nuvarande programperioden sker parallellt med att de redan pågående programmen från föregående programperiod 2014–2020 fortsatt genomförs. Sammantaget innebär detta en högre genomförandegrad av båda periodernas program och därmed att betalningarna ökar. Att betalningarna överstiger åtagandena kan bl.a. förklaras med eftersläpande betalningar från den tidigare programperioden 2014–2020. Ökningen av åtaganden för 2022 jämfört med 2021 beror bl.a. på att takten i genomförandet av programmen i den nuvarande perioden har ökat jämfört med föregående år, samtidigt som det fortfarande finns medel kvar att använda från programperioden 2014–2020.

2.6 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

I arbetet med EU:s årsbudget är det fortsatt av stor vikt att respektera de finansiella ramarna i den fleråriga budgetramen och verka för realistiska prognoser så att överbudgetering undviks. Regeringen bedriver tillsammans med andra budgetrestriktiva medlemsstater löpande påverkansarbete för att säkerställa god budgetering.

För 2022 ökade betalningsåtagandena i EU-budgeten med 2,68 miljarder euro jämfört med 2021 års EU-budget (inklusive ändringar i EU-budgeten), vilket inte fullt ut är förenligt med regeringens budgetrestriktiva linje. EU:s årsbudget består av sju olika utgiftsområden som benämns budgetrubriker. Varje budgetrubrik innehåller sedan underrubriker, som i sin tur innehåller olika program. Den budgetrubrik där åtagandena ökade mest under 2022 jämfört med 2021 var rubrik 2 Sammanhållning, resiliens och värden som ökade med 2,94 miljarder euro. Även rubrik 1 Inre marknaden, innovation och digitalisering, rubrik 4 Migration och gränsförvaltning och rubrik 6: Grannskapet och omvärlden stod för betydande delar av de ökade betalningsåtagandena. Samtidigt minskade åtagandena under rubrik 3 Naturresurser och miljö med 2,34 miljarder euro. Betalningsanslagen ökade med 2,59 miljarder euro för 2022 jämfört med 2021, vilket bl.a. kan härledas från tidigare ingångna åtaganden som leder till betalningar under senare år. Den generellt långsamma genomförandetakten gör att det i regel dröjer innan delar av EU-budgetens åtaganden omsätts till betalningar vilket gör att betalningarna tenderar att vara koncentrerade till sent i program-perioden. Betalningarna under 2022 härrör dels från åtaganden gjorda under programperioden 2014–2020 som ännu inte har lett till betalningar, dels från nya åtaganden som leder till betalningar som görs inom ramen för den innevarande programperioden, 2021–2027.

Regeringen har aktivt verkat för omprioriteringar inom den antagna budgeten och drivit en utgiftsrestriktiv hållning. Sverige röstade 2021 nej en gång och lade ner sin röst en gång i budgetrelaterade frågor. Sverige röstade nej till förslaget till förordning om Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter, då den svenska restriktiva linjen i hur förslaget skulle utformas inte hade hörsammats. Sverige lade ner sin röst gällande frågan att bevilja ansvarsfrihet till kommissionen för genomförandet av 2019 års budget mot bakgrund av den bedömning som Europeiska revisionsrätten gjort avseende bl.a. en alltför hög felprocent i kommissionens verksamhet när det gäller ersättningsbaserade utgifter och felaktiga utbetalningar. I båda fallen antog emellertid Europeiska unionens råd förslagen med kvalificerad majoritet. Under 2021 röstade regeringen ja till ett antal utgiftsdrivande ändringsbudgetar för att finansiera

insatser och åtgärder med anledning av spridningen av covid-19. Ändringarna av EU-budgeten bedömdes vara förenliga med målen för utgiftsområdet, eftersom ett gemensamt agerande på EU-nivå på vissa områden för att hantera krisen ansågs motiverat.

Sverige har verkat för mer resultatuppföljning av EU-budgeten inom ramen för utgiftsområdets mål om ett effektivt användande av offentliga medel. Regeringen bedömer att målet har uppfyllts genom att Europeiska revisionsrätten och kommissionen intensifierat sitt resultatuppföljningsarbete, vilket inte minst visat sig genom fler publicerade resultatrapporter. En mer utförlig redogörelse för hur regeringen resonerat inför omröstningar finns i skrivelsen Verksamheten i Europeiska unionen under 2021 (skr. 2021/22:115 bilaga 3).

Sammanfattningsvis bedöms resultaten inom området i huvudsak vara förenliga med målet för Sveriges budgetpolitik i EU.

2.7 Politikens inriktning

Sverige verkar för att det europeiska samarbetet ska möta aktuella utmaningar som unionen står inför. Sveriges grundläggande mål för EU-budgeten är, som tidigare redovisats, att återhållsamhet ska gälla för de gemensamma utgifterna, samt att EU-gemensamma utmaningar och ändamålsenliga program ska prioriteras, vilket ska möjliggöra för unionen att leva upp till ingångna åtaganden. Regeringen avser i enlighet med detta att verka för restriktivitet vid beredningen av kommande årsbudgetar. Effektivitet och kostnadskontroll kommer att prägla Sveriges inställning vid beredningar av EU:s årsbudget och löpande EU-budgetrelaterade frågor, för att program som ger ett europeiskt mervärde och rustar både EU och Sverige för framtiden ska kunna prioriteras. Vägledande för Sverige är vidare principerna om subsidiaritet, europeiskt mervärde, proportionalitet, resultatinriktning, kostnadseffektivitet och en sund ekonomisk förvaltning.

Enligt den senaste prognosen beräknas avgiften till EU efter avdragen reduktion uppgå till ca 45 900 miljoner kronor 2023, ca 46 200 miljoner kronor 2024 och ca 47 400 miljoner kronor 2025. Sverige beräknas få en genomsnittlig reduktion av avgiften på ca 8 500–9 000 miljoner kronor per år 2021–2027.

Den 7 juni 2022 presenterade kommissionen sitt förslag till årsbudget för 2023, som blir den tredje i den fleråriga budgetramen för 2021–2027. Kommissionen har för 2023 föreslagit en åtagandevolym på 185 600 miljoner euro (inklusive instrument utanför den fleråriga budgetramen), vilket skulle innebära en marginal om 450 miljoner euro i förhållande till åtagandetaket i enlighet med överenskommelsen om budgetramen för 2021–2027. Betalningsvolymen föreslås uppgå till 166 300 miljoner euro (inklusive instrument utanför den fleråriga budgetramen), vilket skulle ge en marginal om 5 500 miljoner euro i förhållande till betalningstaket. Till skillnad från årsbudgeten för 2022 är betalningstaken (som uppgår till 166 300 miljoner euro) lägre än åtagandetaken (som uppgår till 185 600 miljoner euro) i kommissionens förslag till årsbudget för 2023. Detta beror bl.a. på att stora eftersläpande betalningar från budgetramen för perioden 2014–2020 betalas ut under 2022.

Utöver den ordinarie budgetramen för 2022 föreslås dessutom 113 900 miljoner euro i åtaganden och 130 700 miljoner euro i betalningar inom ramen för EU:s återhämtningsinstrument Next Generation EU (NGEU). Medel inom NGEU är inte en del av den ordinarie EU-budgeten och årsbudgetförhandlingen. Inklusive NGEU omfattar kommissionens förslag för 2022 totalt 299 500 miljoner euro i åtaganden och 297 000 miljoner euro i betalningar.

Förhandlingarna om årsbudgeten för 2023 pågår. Nivåerna för betalningar och åtaganden kan komma att öka till följd av detta. En överenskommelse mellan Europeiska unionens råd och Europaparlamentet om budgeten för 2023 kommer sannolikt att nås i november eller december 2022. Rådets förslag innebär betalningsanslag om 165 700 miljoner euro och åtagandeanslag om 184 000 miljoner euro, vilket motsvarar en minskning med 600 miljoner euro respektive 1 600 miljoner euro jämfört med kommissionens förslag.

I enlighet med vad som ovan anförts är restriktivitet en grundläggande hållning för regeringen i den fortsatta behandlingen av budgetförslaget för 2023. Detta innebär bl.a. att betalningsanslagen bör läggas på rimliga nivåer, att ändamålsenliga och effektiva program som ger ett tydligt europeiskt mervärde ska prioriteras samt att tillräckliga marginaler upprätthålls mellan årsbudgeten och utgiftstaken.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor

2021	Utfall	52 261 629	Anslagssparande	-930 293
2022	Anslag	47 836 848[1]	Utgiftsprognos	47 302 353
2023	**Förslag**	**45 869 852**		
2024	Beräknat	46 196 334		
2025	Beräknat	47 356 553		

[1] Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2022 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för betalning av Sveriges avgift till Europeiska unionens allmänna budget. Anslaget får även användas för eventuella krav från Europeiska kommissionen på dröjsmålsränta på grund av försenade inbetalningar av egna medel.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 2.7 Förändringar av anslagsnivån 2023–2025 för 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor

	2023	2024	2025
Anvisat 2022[1]	**47 836 848**	**47 836 848**	**47 836 848**
Beslutade, föreslagna och aviserade reformer			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-1 966 996	-1 640 514	-480 295
Förslag/beräknat anslag	**45 869 852**	**46 196 334**	**47 356 553**

[1] Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2021 (bet. 2021/22:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Sveriges avgift till EU-budgeten beräknas för 2023 uppgå till 45 869 852 000 kronor. EU-avgiftens avgiftskomponenters prognostiserade förändring mellan år redovisas under posten övrigt i tabell 2.7. Inkomster från den gemensamma tulltaxan utgör, som framgår av avsnitt 2.1, ett av EU:s egna medel och betalas in efter faktisk uppbörd.

Medlemsstaterna får behålla 25 procent av tulluppbörden. Beloppen i tabell 2.6 avser inbetalningarna till Europeiska kommissionen efter avdrag för administrativa kostnader. Tulluppbörden redovisas under inkomsttitel 1511 *Tullmedel*. Regeringen beräknar att tullavgiften för 2023 kommer att uppgå till 7 018 miljoner kronor. Den mervärdesskattebaserade avgiftskomponenten beräknas som andel av medlemsstaternas mervärdesskattebas. Sveriges mervärdesskattebaserade avgift beräknas 2023 uppgå till 7 357 miljoner kronor. Avgiftskomponenten baserad på icke material-återvunnen plast beräknas 2023 uppgå till 1 011 miljoner kronor. Inklusive den svenska reduktionen (se avsnitt 2.1) beräknas Sveriges BNI-baserade avgift under 2023 uppgå till 30 483 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 45 869 852 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgiften till Europeiska unionen* för 2023. För 2024 och 2025 beräknas anslaget till 46 196 334 000 kronor respektive 47 356 553 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2023 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2023.

Skälen för regeringens förslag: Medlemsstaternas avgifter används för att finansiera EU-budgetens betalningar under innevarande år. De åtaganden som staten ingår på området avser EU-budgetens åtagandebemyndiganden för innevarande år, vilka kan resultera i betalningar både innevarande och kommande år. I kommissionens budgetförslag föreslås att åtagandebemyndiganden om 185 600 miljoner euro ska ställas till förfogande för 2023. I enlighet med beslutet om unionens egna medel beräknas Sverige under 2023 betala in ca 2,8 procent av medlemsstaternas totala inbetalda avgifter till EU för att finansiera årsbudgeten. Utöver medlemsstaternas inbetalda avgifter har EU även andra intäktskällor, men de är små i jämförelse med medlemsstaternas avgift. Av den anledningen kan huvuddelen av 2023 års budgets åtagandebemyndiganden på 185 600 miljoner euro antas finansieras av medlemsstaterna, varav ca 2,8 procent kommer att finansieras av Sverige. Förhandlingar om EU:s årsbudget för 2023 pågår emellertid fortfarande och ett slutligt budget-förslag kommer att presenteras först i slutet av 2022.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2023 ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2023.